Odofredus super Codice.

¶ Odofredi iuris vtriusq̄ ꝑfessoris eximij: vberrima sup iustiniano codice lectura: cupideq̄ legum iuuentuti miruz super moduz ⁊ vtilis ⁊ necessaria: felicissime incipit.

¶ In nomine domini nr̄i Jesu xp̄i Codicis Justiniani sacratissimi principis perpetui augusti: repetite prelectionis incipit constitutio de nouo Codice faciendo.

IR segnori. Hic ē multiplex rubrica: sed primo premittam veram ⁊ cōem rubricam ⁊ postea subijciaz alias rubricas: tamē cōmunis rubrica ⁊ vera est hec. In nomine domini nostri Jesu xp̄i: Codicis domini Justiniani sacratissimi p̄ncipis perpetui Imperatoris augusti repetite prelectionis incipit constitutio prima de nouo codice componēdo missa ad senatum. ¶ Et nota quattuor principaliter in hac rubrica. Primo nota ꝙ imperator incipit in nomine domini. Secundo ponitur nomen auctoris huius libri. Tertio ipsius libri nomen ponitur. Quarto ponitur cui mittitur hec constitutio dum dicit ad senatum. Unde dicit rubrica. Incipit in nomine domini nostri Jesu xp̄i: ex quo colligit̄ illud notabile. Sicut imꝑator incipit in nomine domini qui est dominus mūdi: vt.ff.ad.l.rodi.de iactu.l.deprecatio eudemonis.⁊ cuius sunt omnia que in mundo sunt: vt.j.de quadri. prescrip.l.bene a zenone.in princ.ita quilibet dum incipit aliquod opus: debet incipere in nomine domini: cum nos simus subiecti imperio: ⁊ ad hoc accedit ꝙ dicitur hic ⁊.j. de offi.pre.p̄to.affri.l.in nomine domini.⁊ in auc̄.de armis in prin.⁊ in auc̄.de questore.in prin. ¶ Jesu xp̄i: grece: latine: ti.vt patet in passione ⁊ inscriptione facta incruce: vbi scriptum est: grece: ebraice: latine: saluator; ⁊ hec est prima pars rubrice. ¶ Nunc incipit secūda pars rubrice. C. dn̄i iusti.dicitur codex vt dixi in summa.⁊ dictus fuit imperator iusti.q̄ fecit hunc Codicem: vel dictus fuit a iusticia quam semper coluit.⁊ subditis colendaz iniunxit: q̄ nomē debet esse consequēs rei: vt insti.de dona.§.est ⁊ aliud.⁊.j. de epi. audi.l.decernimus. Uel dicitur iusti. q̄ fuit filius iustini; vt in predicto.§.est ⁊ aliud dicit̄.⁊ insti. quibus nō est per. fa.te.§. penul.s3 in decreto di ꝙ fuit filius cōstātini: vt.xv. di.c.habeo libruz.s3 forte hic loquit̄ de alio Justiniano q̄z ibi. Uel pōt dici ꝙ hic fuit filius Justini a nā: s3 ibi fuit filius Cōstantini in regno: q̄ ei successit in imperio. Uel potest dici ꝙ fuit duplex iustin̄.vnus qui fuit auctor nostraruz legū: de quo fit mentio in legibus nr̄is: ⁊ iste filius fuit iustini.sed ⁊ fuit quidā alius qui fuit filius Constantini imperatoris.⁊ de isto fit mentio in iure canonico: vt in prealle.c. habeo librum. Sacratissimi principis.princeps dr̄ sacratissimus a legibus: q̄ sacratissime sunt leges: vt ar.j.de legi.⁊ consti.l.leges. ⁊ q̄ sacra ministrat nobis: vt ar.ff. de iusti.⁊ iure.l.j.vel dr̄ princeps sacratissimus: q̄ dum imꝑator creatur Rome inungitur: ⁊ tūc dr̄ sacrari. Perpetui.i. gn̄alis: nam imperator romanoꝝ est generalis de iure. iuxta illud. omnis anima sit subdita principi ⁊ ducibus ab eo missis. Item imperator romanorum dr̄ gn̄alis iuxta illud: q̄ dn̄s mundi est: vt.s̄.dixi.⁊ alibi dr̄.exiuit edictum ab augusto cesare vt describeretur vniuersus orbis.sic ⁊ alibi exponitur edictum perpetuum.i.generale.j.de edendo.l.edita. in fi. ⁊ insti.de satis.tu.vel cura.in princ. Uel dicitur perpetuum: quia imperiuz semper est: licet imꝑator non sit perpetuus. vt in auc.quomodo opor.epi.⁊ cleri.ad ordi. p̄duci. in cor. auc̄.vt prepo.nomen imperato.do.in prin.⁊ s̄m hoc dictio perpetui stat ꝑprie.habet ⁊ alias significationes quas plene dicam.j.de sacrosan.eccle.auc̄.si quas. ¶ Imperatoris. dicitur imperator quia solus est qui habet imperare: ⁊ nemo sibi imperat quantum ad imperialia: ⁊ ideo actus suos vocat voluntarios: vt in auc̄.de appel.⁊ intra que tempora. §.ad hec.⁊ in auc̄.vt in medio lib.non fi. sa.iussi. in princip. ¶ Augusti.dicit̄ imperator augustus ab Octauiano Augusto nepote Cesaris.vel dicitur augustus ab augendo: q̄ eius d3 esse propositi quilibet imperator vt semper augeat imperiū: l3 hoc semper non fiat: puta si absentat se: ⁊ aliqua pars imperij occupat̄: vt.j. de sacrosan.ec.l. decernimus. Item cum donauit ecclesie: vt no.in auc̄.de nō ali. aut per. mu.sed illud non fuit diminuere: q̄ nullū est tam magnum bonū sicut donare ecclesie: vt in prealle.auc̄.de nō alie.§. si mutus.⁊ ita dicitur augustus aptitudine sed non actu.sic ⁊ in diffinitione matrimonij di ꝙ matrimoniū est viri ⁊ mulieris cōiunctio indiuiduā ꝯsuetudinē vite ꝯtinēs: indiuiduā scilicet aptitudine s3 nō actu: vt insti.de pa.pote. in prin. tn̄ aliqn̄ soluitur taz iure veteri q̄z nouo: vt.j.de diuor.⁊ repu. l.consensu.⁊ in auc̄.de nup.§.si igitur.⁊ in auc̄.vt lice. ma.⁊ aui.§.q̄ vero.sic ⁊ iusticia dicitur constans ⁊ perpetua voluntas ius suum vnicuiq̄ tribuēs: p̄petua aptitudine sed nō actu: vt no.insti.de iust.⁊ iure in prin. ¶ Repetite prelectionis.repetite ideo dicitur: q̄ codex iste fuit p̄mo factus ⁊ postea propter.l.decisiones fuit dissolutus: quas iustini. fecerat: ⁊ iterū fuit religatus: vt.j.de emē.iusti.co.§.in antiquis etenim ⁊c̄. Itez ꝙ dicit prelectionis.i.lectiōis: ⁊ sumitur cōpositum pro simplici.sic ⁊ alibi cū dr̄ de dote p̄legata idest legata: vt.ff.de dote pre.per totū. s3 aliquādo sumitur econtra: vt.ff.de pigno.actio.l.petenti.i.repetēti.⁊ in rubrica.ff.solu.ma.quēadmodū dos petat̄.i.repetat̄. ¶ Sequit̄ tertia pars rubrice. Incipit constitutio prima de nouo.C. faciendo.al's cōponēdo.subuideamus ⁊ subijciamus quare dicatur codex: non dico amplius: q̄.s̄.dixi. ¶ Missa ad senatum. ideo dicit rubrica missa ad senatum: q̄ loquitur iusti.imperator. vel q̄ iusti.hanc constitutionem mittit ad senatum.⁊ dicitur senatus vrbis rome: ꝙ est consilium aliarum ciuitatum.⁊ dicitur senatus: sensati homines: q̄ ꝙ ipsi sentiebant constituebatur in senatu: siue in cōsilio alterius ciuitatis.⁊ hec vt dixi est cōis rubrica. ¶ Scio tn̄ ꝙ quidā habent verbosam rubricam ⁊ dicunt ita. In noie domini nostri iesu xp̄i: sacratissimi principis perpetui augusti: cesar flauus: alamanicus: goticus: francus: germanicus ⁊c̄. ⁊ dicitur cesar a cedendo hostes: vel q̄ cesus fuit de vētre matris. Item dr̄ flauus q̄ talis erat coloris: vel q̄ flandrēsis erat.alamanicus: goticus: francus: germanicus: vuandalicus ⁊c̄.sortitur ista nomina ab euentu.

HEc que necessario. Justinia. imperator expositurus in hoc suo volumine iura populi romani.⁊ super hoc tractaturus de iusticia ⁊ iure: loquitur ad senatum vrbis rome: ⁊ premittit hanc constitutionez in qua cōtinent̄.iiij.dicta. Primo cōmendat seipsum: dicens que attentauit facere ⁊ hoc vsq̄ ibi: ideoq̄ ad hoc maximū ⁊c. Secūdo ponit per quos fecit opus istud ⁊ enumerat.x.viros.⁊ hoc vsq̄ ibi: q̄bus specialiter permisimus ⁊c. Tertio ponit qualiter mādauit istum librum fieri: ⁊ quā potestatem dedit eis: ⁊ hoc vsq̄ ibi. hec igitur ad vestram ⁊c. Quarto ⁊ vltimo loquit̄ senatoribus vrbis Rome.⁊ ita hec constitutio dicit.iiij.principaliter. ¶ Or incipiamus a primo vbi iustinianus cōmendat seipsum dicens que attentauit facere. Olim erāt tres antiqui codices ⁊ erāt multe extrauagantes constitutiones facte post illos codices a theodosio diuine recordatiōis: ⁊ ēt ab alijs principibus qui fuerāt post ipsum ⁊ ēt a nobis.vn̄ dicit iustini. anterioribus imperatoribus visum fuerat vtile corrigere illos tres codices: ⁊ de illis facere vnuz ⁊ ibi ponere extrauagātes constitutiones.⁊ l3 fuerit eis visum: non tamen hoc attentauerunt facere. s3 iustini.dicit.nos in p̄senti sumus attentati hoc facere auxilio dei omnipotētis: vnde de tribus antiquis codicibus attentamus facere vnum codicem: vt litium prolixitatez amputemus: resecata multitudine constitutionum que erāt in tribus codicibus: gregoriano: hermogeniano atq̄ theodosiano. ⁊ resecata multitudine que erat in alijs extrauagantibus cōstitutionibus ab alijs imperatoribus latis ⁊ a seipso factis: ⁊ vno tantuz codice sub nostro felici nomine nuncupando. ¶ Secundo enumerat x.viros scientia pollentes quibus mandauit vt facerēt istū codicem suo felici nomine nuncupanduz. ¶ Tertio ponit

qualiter mandauit fieri: ꝛ quã ptãteȝ dedit eis: ꝛ mandauit eis vt resecatis superfluis prefationibus ꝛ similibus ꝛ contrarijs que nulla iuris subtilitate iuuãtur: deiectis ꝛ inutilibus legibus vnũ codicem compilarent: in quo ponerent claras ꝛ apertas leges ꝛ breui sermone ꝯscriptas: ꝛ dedit eis potestatem addendi: minuendi: ꝛ mutãdi: si eis videbit ꝛ hoc deberent facere ex tribus codicibus ꝛ extrauagantibus constitutióibus. ita tamen vt primo deberẽt ponere. ll. ſm ꝙ fuerunt ordinate. s. primaȝ: primo loco. secundam: secundo loco. ꝙ constare potest non solum ex die ꝛ cõsule: ſȝ etiam ex ipsarũ compositione. ꝛ si inuenirent eas cuȝ die ꝛ consule ponãt eas cuȝ die ꝛ cõsule. Si tñ aliquę. ll. inueniãtur sine die ꝛ consule quas approbent: istas ponent vt inuenerint ꝛ valebũt: sed si eedem ad certas personas scripte ꝛ directe fuerũt: exquo sunt clause in hoc codice vim legum debẽt obtinere. ¶ Quarto loquitur senatui vrbis Rome ꝛ dicit: O senatores patres cõscripti ex his potestis videre quantã curã ꝓ vtilitate romani imperij gerimus. nos enim fieri mandauimus vnũ codicem ex tribus antiquis codicibus: ꝛ extrauagãtibus constitutionibus: ꝛ istũ solũ codicẽ ꝛ eius leges volumus allegari in iudicijs ꝛ in scholis: qꝛ per istuȝ. C. citius peruenitur ad litium fines: ꝛ lites citius in iudicijs finientur ꝛ terminabuntur. hoc dicit ista constitutio vsqȝ in fi. ¶ Uidete statim lraȝ. Tex. hec que necessario ꝛc. in iudicijs. modo quidaȝ habent hic plus. data idus Februarij: ꝯstantinopol. dño Iustiñ. Impera. Augusto. ij. sed quidã hoc nõ habẽt sed siue vos habeatis siue nõ: non est vis. ¶ Or segnori sicut dixi vobis: Iustiñ. Imperator in hac constõne. iiij. principaliter dicit. Et primo cõmendat seipsum dicẽs que attentauit facere. nã olim ꝛc. dic vt dixi. Or videte summariã expositionẽ lr̃e: ꝛ anteqȝ pueniamus ad summariã expositionẽ lr̃e in hac constõne noua no. duo. Et primo no. ꝙ in hac ꝯstõne Iusti. Impera. sequit̃ morem rhetorice scribentium. Naȝ Marcus Tullius in primo ꝛ secũdo rhetoricoꝝ dicit: ꝙ omnis qui vult aliqd cõpilare: dȝ reddere auditores attẽtos: dociles: ꝛ beniuolos: sic etiã debẽt facere arẽgatores ꝙ male obseruãt plebei huius ciuitatis. nã qñ ipsi arẽgant volãt per aera: nisi sint lr̃ati. ſȝ quãqȝ a casu bñ obseruãt mores rhetoricoꝝ. vñ Impator Iustiñ. in ista constõne more rhetorico reddit nos attẽtos: dociles ꝛ beniuolos. reddit nos attẽtos dũ Iusti. dicit hic in prin. quid facere attẽtauit. ꝛ infra dũ dicit ꝙ cura ꝛ sollicitudo sibi incurrit. reddit nos dociles summã rei breuiter exponendo. ꝛ dum dicit. ll. certas ꝛ breues fieri reddit nos beniuolos duȝ dicit ꝙ per hũc. C. citius pueniamus in iudicijs ad litiũ decisiones. ¶ Itẽ nota hic scdo in hac ꝯstitu. ꝛ sequenti. iusti. exercet quadruplicẽ virtutẽ legũ: qꝛ virtus legum est quadruplex: vt. ff. de legi. ꝛ se. cõ. l. legis virtus est hec. ipse eniȝ exercet has. iiij. virtutes in hac ꝯstõ. Or imperat dum mãdat. x. viris quos noiat in lr̃a vnũ nouũ. C. componi ex tribus antiquis codicibus ꝛ extrauagantibus constitutióibus: ꝛ hoc colligitur in secundo dicto ꝯstõnis huius. Uetat dũ iubet recitationẽ nõ fieri nisi ex hoc. C. ꝛ prohibet. ll. antiquoꝝ codicũ recitari in iudicijs ꝛ in scholis: ꝛ si aliquis allegauerit aliquaȝ. l. que est in illis. C. vt falsarius puniendus est: ꝛ hoc colligit̃ in fi. Permittit duȝ dat eis. x. viris quos elegit ptãtem addendi: minuẽdi: ꝛ mutandi: ꝛ hoc in tertio dicto colligit̃. Et in hac cõstitutione ponit ista tria. in sequẽti ꝯstõne in. §. hunc igitur. punit si aliqs allegat. ll. veteres non positas in isto. C. qꝛ tenetur de falso quasi falsum cõmiserit. ¶ Or his premissis perueniamus ad summariaȝ expositionẽ lr̃e. Tex. hec que necessario corrigenda ꝛc. cẽsuimus. hucusqȝ legit̃ lr̃a suspensiue. ꝛ ita dȝ ordinari lr̃a. Tex. cẽsuimus. sub. nos dicit Imperator Iustiñ. Tex. in p̃nti. s. ope ꝛ tpe. Tex. donare rebus cõibus. i. cõi vtilitati. vel dic cõibus. s. publicis qꝛ publica ꝛ cõmunia equa sunt ꝛ paria: vt. ff. de reꝝ diui. l. j. ꝛ ista alibi ponũtur promiscue: vt in auc. de non alie. §. si autem auxilio dei oipotẽtis. Tex. hec que necessario corrigẽda eẽ multis retro principibus visa sunt. interea tñ hoc nullus eorum ad effectuȝ ducere ausus est ꝛ amputare ꝓlixitatem litium ꝛc. Hec lr̃a legit̃ suspẽsiue vsqȝ ibi. resecanda ꝛc. ordinabitis

ista lr̃am ꝛ repetatis: cẽsuimus amputare ꝓlixitatẽ litiũ multitudine qdem resecãda: ꝙ est. j. constõnum que in tribus codicibus ꝛc. vsqȝ ibi. tex. vno aũt ꝛc. mõ videatis expositioneȝ littere. Tex. hec. s. iura. Tex. que necessario. dixit Azo istud pronomẽ hec respicit correcta ꝛ nõ corrigẽda: vñ que visa sunt alijs corrigẽda: ẽt nobis visum est. Sȝ hec nõ sunt bona verba: qꝛ nos tractamus hic de nouo. C. faciendo nõ de iam facto: ꝛ iõ põt merito exponi hec. s. correcta per nos corrigẽda tamen per alios: ꝛ hoc dicit corrigenda. ¶ Or segnori vt vos videatis ꝛ intelligatis quãdam puerilẽ oppositionem aduertatis hic. Iustinianus dicit ita ꝙ antiqs imperatoribus visum fuit necesse esse antiqua iura corrigere: ꝛ hec ei necessario visum est corrigere: sed qño potest eẽ hoc: qꝛ par in parem non hȝ imperium: vt. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tempestiuuȝ. Itẽ qꝛ imperator est solutus legibus ꝛ nemo potest sibi imperare: vt. j. de le. ꝛ cõ. l. digna. Item alia ratione: qꝛ leges dicunt ꝙ nemo principi põt necessitatem imponere: ꝛ ideo suos labores volũtarios vocat ꝛ subditis preparat quietẽ: vt in auc. de ap. ꝛ. j. que tpa. §. ad hec. ꝛ in auc. vt iudices sine quo. suffra. in prin. Quare vos dicetis ꝙ non habeat necesse facere hunc librum: erat tamen vtile subditis vt multitudinem resecaret: ꝛ ideo expono necessario. i. vtiliter. sic ꝛ alibi exponitur vsus ꝓcuratoris per quã necessarius est idest vtilis: vt. ff. de procu. l. j. §. vsus. ꝛ ff. ad exhi. l. j. ꝛ. ff. de nego. ges. l. j. ꝛ ideo exposui h. s. corrigenda. Or sequitur tex. multis retro principibus visa sunt sub. ante correctionem nostram. Tex. interea tamen. i. ante tempora nostra. Tex. censuimus. glosauit eniȝ Azo nimis subtiliter ꝛ dixit: hoc verbum censuimus: non determinat verbum in presenti: sed hoc verbum donare. al's hec littera asseueraret contra. ꝛ fuit mens sua. nos censuimus donare rebus cõibus idest cõmuni vtilitati in p̃senti. s. tpe ꝛ opere. Sed segnori siue referatis ad verbum in presenti respicit principium: qꝛ nos in presenti censuimus. siue referatis ad verbum donare rebus cõmunibus in presenti respicit finẽ. Tex. ꝛ amputare prolixitatem litium. ꝛ hic reddit nos imperator dociles. Et hic colligetis istud no. litiuȝ prolixitas est amputanda. ꝛ ad hoc facit qꝛ boni pretoris est ꝛc. vt. ff. si cer. pe. l. quidaȝ. ꝛ qꝛ circuitus est vitandus: vt. ff. de condi. inde. l. dominus testamento. ꝛ infinitas est vitanda: vt. ff. de dam. infec. l. qui bona fide. in fi. ꝛ. ff. de aqua plu. ar. l. ij. ꝛ. ff. de leg. iij. l. fideicom. §. item siquis decem. ꝛ. j. de sac. san. ec. l. vt inter diuinum. Item expedit vt aliquis sit litium finis: sic. j. de agri. ꝛ censi. l. litibus. Tex. que tribus codicibus. s. antiquis. gregoriano a gregorio auctore ꝛ sic d' alijs. Tex. illarum etiam. s. multitudine resecanda. Tex. diuine recordationis: vnde nota ꝙ hic est pulchrũ latinum legis vt decretalium: qꝛ decretalis dicit dum vult facere mentionẽ aliquaȝ de prelato qui fuit bonus: talis bone memorie: vt extra de ele. c. bone memorie. ꝛ lex dicit diuine recordatiõis. ꝛ ita si vos vultis vti latino legali quãdo vultis nominare Impera. iam mortuum debetis dicere. Imperator Fredericus diuine recordationis ita dicebat. Tex. componendo. ꝛ hic colligitur ꝙ Iustiñ. fuit auctor huius libri: ꝛ ꝙ rubrica nostra debet dicere de Iustiniano. C. componendo. Tex. in quem. s. codicem. ¶ Or hucusqȝ durat primum dictum: ꝛ in hoc colligitur que est materia huius libri. s. tres codices. ¶ Or segnori incipit ſm dictum tex. ideoqȝ ꝛc. quasi di. qꝛ hoc opus faciendum ante attẽtatum est ab alijs: ꝛ est magnum ꝛ altum: nec de facili poterat fieri: ideoqȝ infrascriptos viros prudentes eligimus ad hoc opus faciendũ ꝛ eos nominat in littera. j. Tex. ꝛ ad ipius reipu. i. Roma. imperij. Unde no. ꝙ nomen reipu. est equiuocum. Aliquãdo sumitur pro toto romano imperio vt hic ꝛ in prohemio ff. ꝛ in cor. auc. de here. ꝛ fal. §. occupatis nobis ꝛc. Interdum sumitur pro republica romanorum: vt. ff. de ver. sig. l. alphenis. al's incipit. l. euȝ qui vectigal. Aliquando nomẽ reipub. accipit̃ pro vrbe Romana intra centesimũ lapidẽ: vt. ff. de offi. prefe. vr. l. j. §. j. Interdũ sumit̃ ꝓ repu. cuiuslibȝ ciuitatis: vt. j. de sacrosan. ec. l. vlti. ꝛ. j. de ser. fugi. l. mancipia. ꝛ. j. de iure. reipub. l. respublica. ꝛ. ff. de pu. vecti. ꝛ con. l. sed ꝛ hi qui. §. preterea. Tex. tanto fastidio idest altitudini ꝛ magnitudini

⁊ magnitudini. Alij hñt in lr̃a fastidiũ.sed male:qꝛ tunc po⸗
neretur pro superbia. Tex. sufficiẽtes. vñ no.hic ꝙ in plato
⁊ in iudice requirit̃ sufficiẽs scia nõ eminẽtissima scia : vt.j.
de professo. ⁊ me.l.vnica.li.xij.⁊ ad istud facit extra de elec.
c.cum in cũctis.qꝛ hic imperatoꝛ dixit in positiuo nõ in su⸗
perlatiuo. Tex. Joãnem.mõ.x.viros noiat. Tex.exquestoꝛẽ
idest questoꝛẽ:⁊ ita sumit̃ cõpositũ ꝑ simplici : vt dixi supra
in rubꝛica. Et nota hic ꝙ erat triplex questoꝛ. Unus q que
rebat pecunias per mundũ ⁊ eas seruabat ad opus impera
toꝛis. Alius erat qui cognoscebat de causis criminalibus.
Erat tertius questoꝛ qui legebat libꝛos in candidato prin⸗
cipis:vt.ff.de oꝛi.iu.l.ij.§.deinde cum erariuꝫ populi. ⁊ de
offi.questo.l.vna.vel sumit̃ ꝓpꝛie exquestoꝛẽ.i. extra officiũ
questoꝛis positum.vel dico vocat exquestoꝛeꝫ qꝛ questoꝛ est
qui hꝫ dignitatẽ cũ administratione.exquestoꝛ est qui habet
dignitatem sine administratione:vt.j.de aduo.diuer.iudi.l.
petitionem.§.egrediẽtem. Tex.cõsularẽ. Oꝛ no.ꝙ consulẽ
qui hꝫ dignitatem cũ administratione.consularis est qui hꝫ
dignitatẽ sine administratione:vt.ff.de sena.l.j.que sit dr̃ia
inter hos satis colligit̃.ff.de arg.l.iij.§.ait pꝛetoꝛ.⁊ in fi.vbi
dicitur ꝙ pꝛetoꝛ non põt ꝯsulẽ cogere:sꝫ cõsularẽ sic. Tex.
atqꝫ patriciũ.patricius cõtinebat scdꝫ locũ cõsulatus: ⁊ eli
gebatur talis qui erat sagax:⁊ huic imperatoꝛ dicebat secre
ta sua.vnde dicitur patricius:qꝛ sicut filius credit patri: ita
imperatoꝛ patricio.nã patricius erat quasi pater pꝛincipis.
vnde Salustius. O patres conscripti.nam scripta erãt no⸗
mina eoꝛuꝫ in aliquo loco:vel qꝛ imperatoꝛ poꝛtabat nomi
na eoꝛum scripta in coꝛona capitis:⁊ erat tãta ptãs:vt cum
aliquis eligebatur patricius liberabatur a patria ptãte : vt
insti.quibus modis ius pat.po.sol.§. filiusfa. ⁊ in coꝛ. auc̃.
consti.que digni.§.igitur. Tex.expꝛefectum pꝛetoꝛio q erãt
tres:vt.j.de offi.pꝛefec.pto.in rubꝛo ⁊ in nigro.⁊ isti in suis
pꝛefecturis vicẽ ꝑsidis obtinebãt:vt.ff.de offi.eius cui mã.
est iur.per totũ. Tex.inter agentes in rebus.fuit enim que⸗
dam dignitas que dicebat̃ dignitas agentiũ in rebus: vt.j.
de agen.in rebus.li.xij.lꝫ ⁊ alijs modis consueuerit ibi ex⸗
poni q̃ꝫ hic dico. Tex.comitẽ largitionũ.i.donationuꝫ que
fiebant in aula regis.nã imperatoꝛ hꝫ semper vnum qui do
nat:⁊ iste dicitur comes largitionum:vt.j.de offic.co. largi.
Tex.⁊ magistrum scrinij libelloꝛum : qꝛ istius comitis offi⸗
cium nõ solum erat officium largitionum immo libelloꝛum
⁊ cognitionum. Tex.vrbe.s.romana vel constantinopolita
na. Tex.doctoꝛem.exquo colligetis hic illud no. ꝙ ꝓfesso⸗
res iuris ⁊ litterati possunt aspirare ad honoꝛes ⁊ ad digni
tates ciuitatum:vt.ff.si cer.pe.l.lecta.immo ⁊ iure qui vicẽ⸗
nio docet assequitur comitiuam: vt.j.de pꝛofes.qui in vrbe
constan.l.j.in fi.l.xij. Tex.disertissimos.i.sapientes. Tex.to
gatos:quia non debent poꝛtare vestes genuales vt faciunt
in ciuitate ista gallici:imo talares.i.vestes que durant vsqꝫ
ad talum:vt.j.de postu.per totum.sed mutata est hodie cõ⸗
suetudo:qꝛ gallici olim habebant comas longas ⁊ vestes:
sed italici hñt hodie comas longas ⁊ vestes. Textus pꝛeto
riam. hucusqꝫ durat ꝯm dictum in quo habuistis ꝙ .x. viri
fuerunt ad componendum iustum codiceꝫ queꝫ habemus:
sic.x.fuerunt in cõponendis.x.tabulis eboꝛeis:vt.ff.de oꝛi.
iuris.l.ij.§.exactis. tres vero in incõpilatione constitutio⸗
num:vt insti.in pꝛohemio.§.cunqꝫ deo pꝛopitio. ¶ Inci⸗
pit tertium dictum. Tex.quibus.s.x.viris. Tex.resecatis tã
superuacuis.s.pꝛefationibus q̃ꝫ contrarijs:ꝙ est infra. Et
hic nota ꝙ superuacuis pꝛefationibus non est vtendum.⁊
sunt superuacue que rem nõ aperiunt ⁊ animum audientis
nõ excitant sed necessarijs est vtendum:que reꝫ aperiunt ⁊
animuꝫ audientis excitant: vt ait Tullius in secundo libꝛo
rhetoꝛicoꝛũ.⁊.ff.de oꝛi.iur.l.j.⁊.ff.si cer.pe.l.j. Tex.adiuuẽ
tur.qꝛ aliquando contraria iuuantur iuris diuisione. ⁊ est
exemplum:vt si putabam te coheredem meũ cum nõ esses:
⁊ diuisi tecum hereditatem:possum reuocare dimidiaꝫ he⸗
reditatem:vt.j.de iur.⁊ fac.igno.l.post diuisioneꝫ.cui con-
tradicit.ff.fa.her.l.cum putarem. Sed illud contrarium tol
litur tali diuisione iuris.si diuido extra iudicium:repeto:vt
in.l.post diuisionem.si in iudicio:non repeto:vt in.l. cõpu⸗
tarem.⁊ est rõ qꝛ res iudicata pꝛo veritate accipitur:vt.j.de
condi.in.l.j.⁊ ita colligitur hic ꝙ in libꝛo isto nulluꝫ simile:
nullum cõtrariuꝫ inuenit̃:vt.j.de ve.iur.enu.l.ij.§.ꝯtrariũ.
Nec obest ꝙ allegamus sepe in alleg.nostris vt in iure no
stro similia:vt.j.de epi.⁊ cle.l.si quis in cõscribendo.⁊.j.de
pac.l.siquis in conscribẽdo.⁊.j. de pac.do.l.legẽ.⁊ in alijs
multis locis:qꝛ plus est in vna q̃ꝫ alia: vel qꝛ ambe faciunt
ad suum titulũ:⁊ ideo bene pñt poni plures leges similes
in isto libꝛo. Quidã tñ dixerunt ꝙ non placet ꝙ illud acci
dit pꝛopter vicium scriptoꝛis. ¶ Si aliquis dicat nõne to⸗
ta die signamus cõtrariũ? Rñdeo.videntur cõtra.nr̃e imbe
cillati:sed nõ sunt cõtraria si recte inspiciantur:vt ex solutio
ne eoꝝ apparet. Et ideo no.ꝙ omne contrariũ hꝫ solui vno
de tribus modis.ꝯm aliter:vt aliter hic ⁊ aliter ibi.ꝯꝫ aliud
vt aliud hic ⁊ aliud ibi. ꝯm quid ⁊ simpliciter : vnde omnia
cõtraria soluimus per istas tres fallacias. Oꝛ subijciamus
rem exemplo:⁊ pꝛimo qualiter soluimus contraria ꝯm ali⸗
ter:ita dicit.l.si emi seruum viciosuꝫ ⁊ moꝛtuus est infra sex
menses ꝙ infra sex mẽses possuꝫ te cõuenire redhibitoꝛia:
vt. ff.de edil.edic.l.redhibere.ꝑin n.⁊.l.ꝙ si nolit.§. si man⸗
cipiũ.cui contradicit.j.de edi.act̃.l.fi.que dicit ꝙ ita demũ
agit emptoꝛ redhibitoꝛia:si seruũ poterit exhibere. Sꝫ q̃uo
poterit quis exhibere seruum moꝛtuum? Rñdo verbũ exhi
bere tollit contra.verbum exhibere sumitur equoce in iure
nostro. Et vno modo verbũ exhibere dicitur in publico fa⸗
cere ptãtem rei de qua queritur:vt.ff.ad exhi.l.ij.⁊ in hac si⸗
gnificatiõe seruus moꝛtuus exhiberi nõ põt:vt in.l. redhi⸗
bere.in pꝛin.ff.de edi.edic. Sumit̃ ⁊ alio modo exhibere.i.
pꝛobare seruũ viciosum fuisse tp̃e emptionis:vt in.l.ꝯ.j.de
edil.act̃. Soluũtur cõtraria ꝯꝫ aliud:⁊ hec est fallacia acci
dentis vel consequentis. verbigr̃a.nã.l.dicit equum est ne⸗
minem cum aliena iactura locupletari:vt.ff.de condi. inde.
l.nã natura.⁊. ff.de reg.iur.l.iure nãli. Sed signatur cõtra⸗
rium:qꝛ vsucapio est introducta de bono publico : vt.ff.de
vsuca.l.j.⁊ tamen si vsucapio rem alienã bonafide locuple⸗
toꝛ cum aliena iactura:quia vsucapio ⁊c̃.vt.ff.de vsuca.l.iij.
Sed ista ꝯtraria soluimus hoc modo. aliud iure nature in⸗
troducta naturali rõne:qꝛ ibi nemo locupletat̃ cum aliena
iactura:vt in.l.nam natura hoc.⁊.l.iure nature.aliõ iure ci⸗
uili:qꝛ vsucapio est iuris ciuilis:vt insti.de vsuca.in pꝛin.⁊
tamen iure ciuili possum locupletari cũ aliena iactura:qꝛ si
res aliena mihi bonafide accipienti donatur vsucapio eaꝫ:
vt in.l.contrarijs.qd̃ ideo in vsucapione statutuꝫ est ne reꝝ
dñia sint in incerto:vt.ff.pꝛo suo.l.vlt. Soluitur ⁊ tertio mõ
ꝯm quid ⁊ simpliciter:vt verbigr̃a dicit.l. libertus adopta⸗
tus a patrono non efficitur ingenuus:vt.ff.de sta.ho.l. vlti.
Alia.l.dicit contra.ꝙ libertus adoptatus a patrono conse
quit̃ iura ingenuitatis:vt.ff.de ritu nup.l.scienduꝫ.sꝫ istud
contrariũ nos soluimus sic.aliud est fieri ingenuũ : ⁊ aliud
asseq iura ingenuitatis:qꝛ pꝛimo casu poterit nupt̃. ꝯhere
cum filia senatoꝛis:secũdo nõ.simile ẽ videre alibi.j.de iur.
annul.aureoꝛum.l.j.⁊.j.ad.l.iul.viscel.l.vna. ⁊ sic soluitur
contra.ꝯm quid ⁊ simpliciter. Tex. abierunt.⁊ ita habetis
hic illud no.ꝙ leges per dissuetudinem possunt tolli. ⁊ ad
hoc facit insti.in pꝛohemio.§.igitur.⁊.ff.de le.⁊ se.con.l. de
quibus.⁊.j.colligitur de vete.iure enucle.l.j.iij.col.§.sed si
que.sic consuetudo habet tolli per superuenientem.l.vt.ff.
de sepul.vio.l.iij.§.diuus. Tex.⁊ clarus.qꝛ nihil est tam ꝓ⸗
pꝛium legibus q̃ꝫ claritas:vt in auc̃. de testis imperfectis.
in pꝛin. Tex.⁊ bꝛeui sermone conscriptas: vnde not. hic ꝙ
dꝫ quis vti bꝛeui sermone:lꝫ hoc imperatoꝛ iustiñ.nõ serua
uerit in multis legibus:vt.j.de rapto.vir.l.vnica.⁊.j.de ve⸗
teri iur.enuc.l.j.⁊.j.de iure.do.l.vlti.⁊.j.de cadu.tol.l.vni⸗
ca.⁊.j.de la.liber.tol.l.vnica.vnde potest dici ei. Turpe est
doctoꝛi cum culpa redarguit ipsum.sed qd̃ dicitur ꝙ quis
debet vti bꝛeuibus verbis : intelligitur pꝛout ei possibile.
Tex.subdere titulis.hoc nomẽ titulus sumitur multis mo
dis. Uno modo sumitur titulus pꝛo ip̃a rubꝛica:vt al's no.
ff.si cer.peta.l.j. Tex. Immo. hic ponitur immo pꝛo ⁊. alibi
ponitur pꝛo vel:vt.j.d̃ epi.⁊ cleri.l.iubemus.§.iconomus.
sed alibi ponitur coꝛrectiue:vt.ff.de leg.iij.l.si ita scriptum
sit. Alibi ponitur immo pꝛo certe.ff.de pac.l. iurgentiuꝫ.§.
sed cũ nullã. Tex.sanctioneꝫ.i.in ꝑsenteꝫ cõpilationẽ. Uñ

no. q̄ hoc nomen sanctionis sumit̄ equocare in iur̄ nr̄o. Et vno modo sumit̄ sanctio ꝓ qualibet libri cōpilatiōe: vt hic. ⁊ in ista significatione sumit̄ in ꝓhemio. ff. ſm secundā expositionē. Alio modo dicitur totū corpus iuris vt in prohemio. ff. ibi omnē reipublice sanctionē ſm primā expositionē. Tertio mō dr̄ ꝓ qualibet principis cōstitutione vel l. que penā imponat vel nō: ⁊ ita sumit̄ ibi vbi dicitur iuxta sanctionē quā dudū meruistis vos ⁊ mancipia vr̄a ⁊c̄. vt. j. de epi. ⁊ cleri. l. j. Quarto mō sumit̄ ꝓ qualibet. l. que penā imponit: vt. ff. de penis. l. sanctio. ⁊ insti. de rerum diui. §. sancte. ⁊. ff. de rerū diui. l. sacra loca. Tex. ⁊ clarescat: vnde colligetis hic ar. q̄ statutarij debent in statutis suis ponere diem ⁊ consulem: ⁊ ad hoc facit. j. de diuer. rescrip. l. siqua. sed si omittatur dies ⁊ consul sicut inuenitur statutū ita dʒ iudicari: vt. j. sequitur in littera. ⁊ si qua eorū sine die ⁊ consule ⁊c̄. Tex. ponēdis. vnde not. hic ordinem scripture esse seruandum. ⁊ ad hoc accedit. ff. de vsufruc. l. quotiens. ⁊. ff. de fideicōmissa. liber. l. generaliter. §. quid ergo. ⁊ in auc. de here. ⁊ fal. §. inordinatū. Est tñ contrariū ar. ff. de solu. l. in his. in fi. ⁊. l. nec ordo. ⁊. ff. de peculio. l. quidā. ⁊ insti. de pe. te. li. §. j. ⁊ in consti. ff. in prin. Sed vos hoc brocardicū ita soluetis. aut constat de sn̄ia legis ⁊ mente loquentis. ⁊ tunc nō seruat̄ ordo vt i. l. cōtra. aut dubitat̄: ⁊ tūc seruatur ordo vt hic cum suis similibus. Et est rō q̄ vbi constat de sn̄ia ⁊ mente loquentium magis spectamus sensū q̄ꝫ verba. ff. de adimen. lega. l. iij. §. conditio. ⁊. ff. de le. ⁊ se. con. l. scire. ⁊ ar. ff. q̄ cum co. l. si filiussa. Sed secus est vbi dubitatur: q̄ nō recedimus a verbis: vt. ff. de le. iij. nō aliter. ⁊. ff. de condi. ⁊ demon. l. publius meuius. in prin. ⁊. ff. de exer. l. j. §. si is q. Uel potestis dicere vt dixerunt dn̄i Jo. ⁊ Azo. in petitiōibus que fiunt in iudicijs. dico ordinem scriptum esse seruādum: q̄ qui prior appellat ⁊c̄. vt. ff. de iudi. l. qui prior. Itē in hypotecis dico ordinē esse seruandū: q̄ qui prior est tempore ⁊c̄. vt. j. qui po. in pig. ha. l. ij. Item in pactis non contrarijs sed similibus dico ordinē scripture esse seruandū: vt. ff. loca. ⁊ cond. l. in operis. sed ordinē scripture dico nō esse seruandum vt in pactis contrarijs: quia vltima pacta sunt seruanda: vt. j. de pac. l. pacta nouissima. secus si pacta fiut inter diuersas personas: vt. ff. loca. ⁊ cōdu. l. siquis operas. Item in vltimis voluntatibus semper seruamus vltimam: quia vltima derogat prioribus: vt. ff. de iure codicil. l. diuus. §. lʒ. ⁊. ff. de le. j. l. si mihi ⁊ tibi. Sed ita dicere vt dixerunt Jo. ⁊ Azo nō est soluere: ⁊ ideo verior est prima solutio: vnde custodiatis vos hic ab eo q̄ dicit littera. primis quidem in primo loco ponendis. posterioribus vero in secundo ponendis: q̄ verum est hoc in eodem tractatu. s. vt prima. l. sit vnī⁹ imperatoris. ⁊ consequens eiusdē tituli sit sequētis imperatoris. ⁊ sic deinceps. nā semper inuenietis in fi. ti. leges iustiniani. sed hoc nō est verum in diuersis rubricis: q̄ l. vt inter diuinū. facta fuit post illā. l. oēs nocēdi. j. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. ⁊ tamen. l. illa vt inter diuinū j. de sacrosan. prior est in ordine. Preterea. l. illa ꝓperandum. fuit. facta post. ll. illas. j. vt intra cer. tp̄s cri. q̄ones fi. l. j. ⁊. ij. ⁊ tñ. l. illa ꝓperandū. prior est in ordine. Item. l. iij. j. de iureiuran. ꝑpter ca. dan. fuit facta post. l. illam. j. de iudi. l. rem nō nouā. ⁊ tñ prior in ordine est. Tex. indulte fuerint: al's inserte: al's introducte. Or segnori no. differentiā inter pragmaticam sanctionē ⁊ annotationem. Dicit̄ annotatio rescriptū imperiale missum ad certas personas ꝓprio motu. Pragmatica sanctio dicitur rescriptum imperiale ⁊ missum ad vniuersitatem de consilio ꝓcerū: vt. j. de diuer. rescrip. ⁊ prag. sanct. l. vlti. Or segnori aduertatis hic. Uos hētis in ista tertia parte huius. l. q̄ leges debēt scribi cum die ⁊ consule: sed ⁊ si scripte sunt sine die ⁊ cōsule valent. Sed. l. videtur contra. j. de diuer. rescri. l. siqua. Ad qd̄ vos dicetis. duplex est solutio. beneficia. i. priuilegia nō valent sine die ⁊ consule. sed beneficia. i. leges valent sine die ⁊ consule: vt hic. Uel dicatis secundo modo beneficia. i. rescripta si nō sunt clausa in corpore iuris: nō valent sine die ⁊ consule: vt ibi: sed si sunt clausa in corpore iuris: valent ⁊ sine die ⁊ consu. vt hic. ⁊ hec est vera solutio. Quidam tñ dicunt q̄ hic dicitur: ibi corrigitur. q̄ hec prior: illa posterior q̄ non placet: q̄ legū correctio est vitanda ⁊c̄. vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. Odofre. Sʒ denuo opponit̄ ⁊ signat̄ contra. Hic dicitur q̄ lex que missa est ad certas personas valet ⁊ obtinet vim legis gn̄alis: ⁊ valet in omnium ꝑsona. Sed lex dicit contra. que dicit q̄ lex que dirigatur ad certā personam valet in ea persona: nō inter alias ꝑsonas: vt. ff. de consti. prin. l. j. ⁊. j. de le. ⁊ con. l. ij. ⁊ insti. de iure na. §. sʒ q̄ principi. Ad q̄ vos dicetis q̄ illud qd̄ dicitur in. l. cōtra est verū de. ll. que non sunt clause in corpore iuris. sʒ leges que sunt clause in corpore iuris sunt generales: quāuis de certa persona faciant mentionem: vt hic. ⁊ ad hoc facit. ff. q̄ metus cā. l. metū. §. sʒ q̄ pretor ait. ⁊ hoc est verū nisi expressum in ea contineatur. q̄ nō transcendat personā: vt. j. de sacrosan. eccle. l. nō plures q̄ꝫ nōgenti. ⁊. j. de cen. l. j. ⁊. l. vlti. ⁊. j. de decur. l. neq̄ȝ decēnium. li. x. Tex. hec igitur. Incipit quartum ⁊ vltimum dictum. Tex. in omnibus sub. iudicijs q̄ est. j. ⁊ sub. ⁊ in scholis. Tex. ad citiores. i. veloces. Tex. diuisiones idest decisiones ⁊ distinctiones. Or segnori hic no. q̄ expedit litibus finem imponere. ⁊ ad hoc facit. j. de agri. ⁊ cen. l. litibus. ⁊. j. de fructi. ⁊ liti. ex. l. terminare. Item no. q̄. ll. istius. C. debent allegari nō leges ex antiquis. C. Item no. q̄ per. ll. istius. C. citius litigia terminantur. Or segnori si habetis in fine huius ꝯstitutionis in lr̄a vt quidā hn̄t. Data die Februarij. s. ista cōstitutio constantinopol. dn̄o Justiniano pre. ꝑ. aug. ij. ⁊ ex hoc no. illud q̄ facit dn̄s papa in rescriptis suis: q̄ facit opponi in eis. data tali loco. ⁊ tali idus. pontificatus nostri anno primo. ⁊ ad hoc facit extra de rescriptis. c. eam te.

De iustiniano codice confirmando.

Rubricā istā ꝯtinuabitis ad ꝑcedētia in hūc modū. De iustiniano. C. nouo cōponēdo. s. proxi. dictum est. verum q̄ codex postq̄ꝫ fuit factus: extitit cōfirmandus: ponit hec rubrica. Et no. q̄ superior ꝯstō fuit facta ante codicē cōpilatū hec ꝯstō fuit facta post codicem cōpilatū. vt. j. e. §. ijsdem.

Imperator iustinianus Augustus. Ista constō diuidit̄ in quattuor partes principales. Primo enim Justiñ. ponit nomen suum ⁊ cognomen: ⁊ loquitur mēne prefecto ꝑtorio alme vrbis ⁊ durat vsq̄ ad. §. merito. Et dicit Justi. Imperator in q̄bus consistit tuitio ⁊ defensio Romani imperij ⁊ certe consistit tuitio reipu. siue Romani Imperij ex duobus. ex armis ⁊ ex legibus. Ista enim duo fecerunt preteritis temporibus q̄ felix genus romanorū prefuit omnibus natiōibus. ⁊ deo dante faciat in futurū. ⁊ merito cōsistit ex duobus: q̄ leges indigent armis: ⁊ econtra arma indigent legibus: ⁊ sic vnū indiget auxilio alterius. Secūdo Justiñ. rn̄det oppositioni tacite que posset sibi fieri: si diceret sibi aliquis: o Justiniā. tu dicis q̄ tuitio reipu. ꝯsistit ex duobus vʒ ex armis ⁊ legibus: sed quō habuisti te circa hoc dic mihi? Respondet Justiñ. circa arma me bene habui: q̄ vetera agmina militum reformaui breui tp̄e: ⁊ ad meliorē statū reduxi: ⁊ noua agmina militū cōstitui. ⁊ dico noua ꝯstitui: sine nouis expensis siue sumptibus. Circa. ll. ita me habui: q̄ mādaui. x. viris scientia pollētibus vt de tribus veteribus codicibus ⁊ extrauagantibus constitutionibus vnum nouum. C. compilarent. diuidendo in. xij. libros sub meo nomine nūcupandum: resecatis superuacuis prefatiōibus ⁊ similibus ⁊ cōtrarijs que nō adiuuent̄ aliqua diuisiōe. ⁊ ipsi iuxta mandatum nostrū fecerunt nouū codicē cū sedula industria ⁊ cum auxilio dei oīpotentis: quem. C. nobis postea obtulerunt. Tertio Justiñ. mādat mēne prefecto pre. q̄ ex legib⁹ in isto solo. C. cōpilatis debeat fieri recitatio in iudicijs tā per litigatores q̄ꝫ per aduocatos. ⁊ nō ex antiquis legibus triū codicum vel extrauagantibus constitutionibus. ⁊ si qui cōtrafecerint tanq̄ꝫ falsarij puniantur. cū sufficiat earundē cōstitutionū nr̄i codicis recitatio. ⁊ si leges antiquorū codicū cōtradicāt. ll. istius. C. leges istius codicis sunt seruande ⁊ nō ille. sʒ si post istū. C. emanabūt a ꝑncipe alique pragmatice sanctiones

ce sanctiones vel annotationes que nõ sunt in isto nr̃o codice. certe si cõtinent in se priuilegia forte concessa aliquibus ciuitatibus: vel corporibus: vel scholis: vel scrineis: vel officijs: vel alicui certe psone: ille valebũt etiã si ꝯdicãt ll. huius. C. si aũt nõ continebũt priuilegia sed ad obseruãtiam iuris cõis emanabũt: si nõ sunt ꝯrie. ll. huius. C. valebunt: al's nõ. ¶ Quarto ⁊ vltimo loquit̃ Iustiñ. mẽne pre. pre. dicens. illustris magnificẽtia tua faciat hunc. C. publicari. ⁊ faciat peruenire ad noticiã oĩum populoꝝ subditorũ romano imperio. ⁊ textum ipsius. C. cũ nr̃a deuotiõe in singulas prouincias subiectas romano imperio dirigat: vt sic perueniãt ad noticiã oĩuꝫ constõnes eiusdẽ nr̃i. C. Dicit̃ ẽt ꝙ codex iste fuit factus currẽte septima decima indictione. ⁊ fuit factus existente cõsule decio viro clarissimo. ¶ Tex. imperator iustiñ. quare dicat̃ iustiñ. hic nõ dico: q2 in superiori constõne plenius dixi. Tex. pius. a pietate ⁊ beniuolẽtia q2 imperator dꝫ esse pius ⁊ beniuolus ⁊ clemens: vt. j. de sum. tri. ⁊ fi. ca. l. j. dicam. ⁊. j. de nup. l. imperialis beniuolẽtie. vel dicitur pius a pio antonio: vt in auc̃. vt liberti decre. au. non indi. anul. vj. col. §. siqs aũt. Tex. felix a virtute animi. vnde dr̃ felix qui potuit ⁊c̃. vel dicit̃ felix. i. bene auguratus: q2 multas diuitias habuit. vel dicit̃ felix: q2 rerũ cognitor erat. Unde vt Uirgilius. Felix qui potuit rerũ cognoscere cãs. Tex. inclitus. a gestis magnificis: vnde dr̃ vir inclitus qui maxima facit. Tex. victor. q2 maxime fuit victor in fugãdo hostes. vel q2 multas vicit prouincias. s. aphricã ⁊ alias innumerabiles: vt. j. de off. p̃fe. preto. l. quas laudes ⁊ in prohemio insti. Tex. ac triũphator. post victoriã. Tex. semper Augustus. quare dicatur Augustus dixi in rubrica superioris constitutiõis. Tex. mẽne pre. p̃. consule. sub. mittit salutem: ⁊ suam gratiam ⁊ pñtem cõstitutionem ⁊ mẽna est proprium nomen. hic mẽna huius mẽne. ¶ Et not. ꝙ in republica romanorũ hodie non videmus istas dignitates: sed in ecclesia romana sunt iste dignitates. nam ecclesia romana in asia habet. iiij. sedes p̃cipales: vt sunt. iiij. patriarchatus: ita olim imperator romanorum habebat. iiij. prefectos pretorio. vnũ orientis alius erat hyllirie. alius erat libie. vt. j. de offi. pre. p̃. per totũ. alius erat in aphrica versus meridiem. ⁊ iste habebat sedẽ suam in aphrica: vt. j. de offi. pre. p̃. affrice per totum. ¶ Or segnori modo incipit constitutio. Tex. ex precepto huius alme vrbis cõstantini atq3 patritij ⁊c̃. hic est duplex littera. Quidam habent in genitiuo: ⁊ tunc legetis ⁊ construetis ita litteram. Sũma reipub. tuitio veniens ꝙ est. j. de stirpe duarum rerum armoꝝ ⁊ legũ. veniens dico ex precepto cõstantini ac patritij. s. conditoris huius alme vrbis. s. cõstantinopol'. vnde cõstantinopol' denominatur a constantino qui fecit eam: sicut Roma a Romulo qui fecit Romã: vt. ff. de ori. iur. l. ij. Sed quidam habent in datiuo casu constantino ac patritio. ⁊ si habetis in datiuo legetis ⁊ construetis ita litteram. Summa reipu. tuitio veniens de stirpe duarum rerum armorum atq3 legum. veniens dico ex precepto. s. diuino facto a deo ⁊ constantino. s. imperatore: ac patricio huius alme vrbis. s. cõditoris ⁊ fundatoris. Nam deus inspirauit constantinum vt faceret ciuitatem constanti. Tex. ac patritio. nã omnis imperator habebat patritium vt dixi in ꝯstitutione superiori. Tex. summa reipu. i. totius Romani imperij vt dixi in superiori constitutione. Tex. felix. i. bene auguratus in alio tempore nõ in isto. nã sicut bononia dñatur in suo comitatu: ita Roma in vniuerso orbe dominabatur. tamen propter nimiã magnitudinem imperij romani fregerunt sibi collum. ⁊ ita fecerunt florentini iuxta illud. negatum est summuꝫ stare diu. Tex. istorum etenim. s. armorum ⁊ legum. Tex. in tuto legibus. i. legum. Tex. podio. i. auxilio al's presidio. ⁊ hucusq3 durat prima pars huius legis siue primum dictum. Et in isto primo dicto colligetis illud not. ꝙ non conuenit principi scire ludere ad scaccos ⁊ ad tabulas ⁊ venari. sed decet principem ista in se habere: arma ⁊ leges. arma ꝙ sciat defendere suum imperium. leges quas faciat in suo imperio seruari. ⁊ ad hoc facit insti. in prohemio. in p̃n. vbi dicit imperatoriam maiestatem ⁊c̃. ¶ Iteꝫ nota hic ꝙ leges indigent armorum auxilio ⁊ ecõtra indigent arma legũ auxilio. quid. n. prodesset ꝯdemnare criminosuꝫ: si aliquis esset ita potens vt resisteret? certe nihil: ⁊ ideo vocãtur milites: vt. j. de epi. ⁊ cle. l. siquis in hoc genus. ⁊. ff. de rei ven. l. qui restituere. Itẽ arma indigent legum auxilio. nonne expedit militibus ꝙ sciant leges que tribuunt eis priuilega in testãdo ⁊ in stipendijs? certe sic: vt. ff. de re mili. l. iij. §. milites. vsq3 in fi. l. ⁊ tanta gaudent similitudine pariter ⁊ splendent vtilitate vt nomen armorum ⁊ nomina eoruꝫ que exercẽtur in armis: accõmodẽtur legibus ⁊ legistis. leges enim dicũtur arma ⁊ imperator dicitur legibus armari: vt insti. in prohemio. in prin. ⁊ aduocati ẽt dicunt̃ milites dũ dicit lex. nõ eniꝫ solos illos militare volumus nr̃o impio q gladijs ⁊c̃. vt. j. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. i fi. ¶ Tex. merito igit̃. Incipit secunda pars siue scdm̃ dictum huius. l. in quo dicto respondet tacite obiectioni que posset sibi fieri. nam diceret aliquis: qualiter imperator iustiniane habuisti te circa hoc? ⁊ p̃mo dicit qualiter habuit se circa arma. ⁊ habuit se circa arma vt dixi in casu: ⁊ hoc est ꝙ dicit merito igit̃ ⁊c. Tex. sed cuꝫ sit. nunc dicit qualiter se habuit circa. ll. Tex. necessarium. i. vtile. vt. s̃. in superiori constitutione exposui plene. Tex. reducendo caliginem idest obscuritatem. ⁊ loquitur similitudinarie. naꝫ ex caligine procedit obscuritas. ⁊ ex obscuritate procedit ignorantia. ⁊ ex ignorantia procedit mala iudicatio. Tex. deo p̃sule. i. adiutore. Tex. electis viris gloriosissimis scilicet. x. vt indicat littera seq̃ẽs quos hic enumerat: sic etiam. s̃. in proxi. constitutione enumerauit. Tex. conferẽtibus. quia prefationes que prestant rem necessariam: conferunt ⁊ sunt tollerande: qđ est not. vt. j. de cadu. tol. l. vnica. in princ. ⁊. j. de lati. liber. tol. l. vnica. sed si non prestant rem necessariam non sunt tollerãde: vt habuistis in prima constitutione plene de istis p̃fationibus. Tex. euacuate sunt. ¶ Sed hic oppo. ⁊ istud videtur nobis mirabile. nonne habetis vos in codice isto ⁊ in corpore iuris positas plures constitutiones: quarum vna tollitur p aliã? Ad qđ potest dici ꝙ non ponuntur vt vtraq3 seruetur. Uel potest dici ꝙ si alique sunt posite que tollantur per aliaꝫ. l. sunt posite vt nihil antiquitatis ignoretur: vt. j. de cadu. tol. l. vna. in p̃n. ⁊ insti. de testa. in prin. Tex. similibus. sub. per omnia tollendis. Tex. preter. istud preter referunt quidam ad similia: nos ad contraria: vt. s̃. in proxi. cõsti. no. Tex. ex quo vl' ex qua. s. diuisione. Tex. omnipotens deus annuit. i. suum prebuit auxilium: ⁊ exhibuit voluntatem ⁊ fauorẽ p̃stitit: ꝙ pꝫ ex eo ꝙ omnia feliciter processerũt. Tex. vir excellentissimus. mõ enumerat. x. viros quibus mãdauit fieri hunc. C. Tex. ex questor. expone vt in superiori constitutiõe exposui. ⁊ omnia nomina seq̃ẽti sic expone: vt. s̃. in supiori constitutione exposui. Tex. digestiõe. i. examinatiõe. ⁊ ideo vocat̃ liber. ff. q2 oĩa sunt examinata in cor. iuris. Tex. ad prosperum tulerunt terminũ. i. finẽ. Tex. imperio. hucusq3 durat scd̃a ps siue scdm̃ dictũ. ¶ Mõ incipit tertia pars siue tertium dictum. Tex. hunc igitur ⁊c. culminis. loquit̃ mẽne pre p̃. Tex. facta est. in secundo dicto. Tex. certaminibus. i. in iudicijs. Tex. falsi crimi. i. accusationi criminis falsi. nam qui allegaret alias. ll. q̃3 istas: tenet̃ crimie falsi: vt hic. ⁊ ad hoc facit. ff. ad. l. cor. de fal. l. vlti. Tex. vel corporibus. s. pistoruꝫ. Tex. vel scholis. s. militum vel scholarium. Tex. vel scrineis. s. notariorũ. Tex. precipimus. ¶ Or segnori custodiatis vos hic. Tex. p̲prie. pragmatica sanctio est imperiale rescriptũ ꝙ mittit imperator de consilio p̲cerũ ad aliquã vniuersitateꝫ. Annotatio p̲prie est quã mittit imperator suo p̲prio motu ad certas p̲sonas: vt. j. de diuer. rescri. ⁊ prag. sanct. l. vlt. vnde dictatores qui stant in curijs dñt se custodire: si dñs imperator vocatis proceribus mittat aliquid ad vniuersitatẽ: q2 tũc dꝫ dicẽ dictator: hac pragmatica sanctione precipimus. Si autem imperator suo p̲prio motu mittat aliquid debet dicere dictator: hac p̃senti annotatione mandamus ⁊c. ¶ Iterum in alio custodiatis vos hic: q2 littera ista dicit. si post istũ. C. imator miserit aliquaꝫ pragmaticam sanctionem: vel annotationem contrariã iuri C. distinguit. si mittit volens priuilegiũ concedere: valebit: q2 priuilegiuꝫ est res priuata: vñ frustra p̃cibus postulatur ꝙ communi iure cõceditur: vt. ff. ad munici. l. j. in fi. ⁊. j. de

thesau.l.j.lib.x. Sed si scribit ad obseruantiã iuris cõis: ꝛ est contraria iuri: non valet: vt.j. de preci.imp. offe.l. vlti.ꝛ hic. Sed videt̃.l.cõtra.j.de sacrosan.eccle.l.iubemus nullam.ꝛ.j.de preci.imper.offe.l.rescripta. ¶ Ad quorum cõtrariorũ solutionẽ breuis est rñsio. rescripta non valent si non sunt priuilegia: al's sic vt hic. vel non valent si ledunt alium ꝛ prosunt petenti: al's sic vt hic. ꝛ plenius dicam de materia ista in.l.rescripta. Tex. principia numerorũ.i.principes.est enim quedam dignitas de quibus tractatur.j.de nũmularijs.li.xij.p totũ. Tex.eẽ censemus: ꝛ hucusqꝫ durat tertium dictum.ꝛ videtur ꝙ ista lr̃a hic in fine bñ loquatur. nam si imperator rescribit aliquid ꝙ rempub. respiciat: ita demum valet rescriptũ si vtilitas reipu. hoc exigat: al's nõ. sed ẽm rescriptum imperiale expectatur: vt in auc. vt nulli iudi.§.hic vero.ꝛ.j.de preci.impe.offe.l.nec damnosa. ꝛ.j. si contra ius vel vti.pub.l.vl. ¶ Tex.illustris. Mõ incipit quartũ ꝛ vltimũ dictum ꝛ loquit̃ mẽne pre.pretorio. ¶ Or segnori vos habetis hic ꝙ codex iste fuit cõpilatus currente.vij.indictione. Sed.l.videt̃ cõtra.que videt̃ velle ꝙ fuit compilatus currente.xij.indictione.vt.j.de veteri iure enu. l.ij.§.leges.qui est vltimus. §. ¶ Ad solutionem huius cõtrarij quidam dixerunt sic: istud nomẽ indictiõis sumit̃ duobus modis. Proprie dicitur indictio spaciũ.xv.anno.cõtinens in se tria quinquẽnia in quo spacio indicebat imperator soluere sibi tributa per quinquẽniũ.nã in primo qnquẽnio impatori pro tributo aurũ offerebat̃.in scdo qnquẽnio argentũ.in tertio es.vt.j.de indictionibus. li.x.l.j. ꝛ in ista significatione sumit̃ hic. Scdo mõ dicit̃ indictio qlibet annus: ꝛ sic faciũt tabelliones nostri tpis.nam primũ annũ vocant primã indictionem.scdm annũ scdã indictionẽ: ꝛ sic de singulis vsqꝫ ad.xv.annum.postea incboãt indictionem a capite.ꝛ ita sumitur in.l.contra.nã ꝙ dicitur ibi.xij. indictio.i.xij. annus.vij. indictionis. ꝛ sic est idem tps ibi ꝙ hic: ꝛ concordat cũ ista. ¶ Sed hec solutio nõ est bona discordant in indictione ꝛ in kalendis ꝛ in cõsulatu: ꝛ ita non est idem tps hic vt ibi. Et iõ spreta ista solutio dicetis alio mõ sic: hic loquit̃ de indictiõe que currebat qñ codex iste fuit factus ꝛ cõpilatus ꝛ publicatus ꝛ cõfirmatus. ibi vero loquitur de indictione que currebat qñ digesta fuerũt correcta: ꝛ institutiones fuerũt facte ꝛ publicate vt ibi apte dicitur. Sed ad istã rñsionẽ opponit̃ ꝙ dicitur in eadẽ.l.§. omnia igitur.vbi dicit̃ ꝙ nõ fuerũt elapsi nisi tres anni post compositionẽ codicis ꝙ fuerũt correcta.ff.ꝛ instõnes fuerunt facte.ꝛ hic dr̃ ꝙ currẽte.vij.indictiõe fuit codex iste factus ꝛ compilatus ꝛ publicatus: igit̃ ibi deberet dici decima indictio. Sed ad hoc põt dici post cõpõnẽ istius.C.dixit imperator: bonũ est quiescere vnde qeuit per biennium ante inceptionem.ff.ꝛ ita due indicatiões fuerũt elapse. postea incepit ipse facere.ff.ꝛ institutiones: ꝛ ita in triẽnio fuerunt cõpilati: ꝛ ita sic currebat.vij.indictio tpe quo fuit iste C.factus ꝛ cõpilatus ꝛ ꝯfirmatus.ꝛ post per biẽniũ qeuit imperator.ꝛ postea in triẽnio fuerũt correcta.ff.ꝛ instõnes facte: currebat.xij.indictio.ꝛ sic nõ ꝯdicit hec lr̃a ad illum §.vnde dñs meus mirabatur de dño Jo. ꝛ Azo.qui signauerunt illum.§.pro contrario cum non sit. ¶ Ultimo no.si vultis cognoscere indictionem cuiuslibet instrumenti si est vera vel nõ: cõputetis ab annis natiuitatis dñi vsqꝫ ad presentẽ diẽ: ꝛ diuidetis per qndenas: ꝛ addatis tres annos. ꝛ si nihil supererit vobis erit prima indictio. vel si aliquid supererit vobis puta triẽniũ vel quinquẽnium erit tertia vł tertia vel quinta indictio: ꝛ sic deinceps vsqꝫ ad.xv.an.ꝛ ita faciunt tabelliones istius ciuitatis. ¶ Or segnori videatis circa hanc constõnem: dñs meus Ja.bal. consueuit sic opponere.vr̃ ꝙ ista cõstitutio locũ nõ hẽat.nã tractat de cõfirmatione.C.Justiñ.ꝛ.s̃.in prima cõstõne madauit de eo faciendo.si ergo mandauit hoc faciendũ non fuit necessaria ratihabitio vel confirmatio.argu.j.ad mace.l.vl.ꝛ.ff.de con di.indebi.l.indebiti. Ad qd ipse dicebat sic. hic imperator: quia res carissima fuit: ideo causa repetijt: nam ꝛ alibi dicitur.ea que notabiliter fiunt: si non repetantur videntur neglecta: vt.ff.de iniurijs.l.item apud.§.hec edicta. Item est alia ratio q: licꝫ idem repetatur in constitutione ista: tamen aliquid additur: q: hic prohibetur fieri allegatio ꝺ legibus aliorum codicum ꝛ de alijs constitutionibus: ꝛ si quis allegauerit punitur vt falsarius.

¶ De emendatione Justiniani codicis.

¶ Hec rubrica ita cõtinuatur ad superiora.vos habuistis s̃.in pma ꝯstõne de iusti.nouo co.cõponẽdo. Jtẽ in supiori cõstõne habuistis qualiter codex iusti.factus fuit ꝛ cõfirmatus. verũ q: ille codex indigebat emẽdatione ꝓpter.ll.decisiones.iõ mãdauit imperator iusti. eũ dissolui ꝛ in eo inseri legum decisiones. ꝛ dicit rubrica de emẽdatione iusti. co.s. primi.ꝛ scdã eius editione.s. secundi.

Jn noie domini nostri iesu

xpi ꝛc. ¶ Segnori hic imperator tria dicit. Primo incipit in noie dñi. Scdo ponit nomen suum ꝛ cognomẽ ꝛ aliorũ imperatorũ. Tertio loquit̃ senatoribus vrbis constañ.sub quibus mittit salutẽ ꝛ pñtem ꝯstõnem. Uñ dicit. Jn nomine dñi nr̃i iesu xpi impator cesar. Dicit̃ cesar ẽm Azo.a iulio cesare augusto q regnauit tpe natiuitatꝫ dñi nr̃i iesu xpi: de quo dictum est. exijt edictũ a Cesare Augusto vt describeretur vniuersus orbis.vñ quilibet imperator dr̃ Cesar. Uel dicit̃ Cesar a cedẽdo hostes.vel q: Cesareã euicit ꝛ plures alias ꝓuincias: vt in auct.de here.ꝛ fal.in princi.q: noia debẽt esse cõsequẽtia rebus: vt insti.de do.§.est.ꝛ aliõ. Uel dr̃ Cesar: q: fuit cesus de ventre matris anteq̃ nasceret̃ mortua mr̃e in puerpio: q: lex regia nõ vult mulierẽ pregnantẽ anteq̃ ptus excidatur inhumari: vt.ff.de mor. inferen.l.ij. Uel dr̃ Cesar a Cesaria: q: ante Cesareã oẽs homines portabant capillos muliebres.sed ipse primo fecit sibi cedi capillos. Tex.flauius.iõ dr̃ impator flauius q: flauios deuicit vt nomẽ sit cõsequẽs rei: vt insti.de do.§. est ꝛ aliõ. Uel dicitur flauius: q: de flauia erat.al's est in littera flauiꝰ idest rubẽs q: capillos habebat flauos ꝛ rufos. Tex. alamanicus.ab euẽtu: q: ꝛ alamaniã ꝛ plures alias ꝓuincias que infra sequuntur debellauit: vt.j.de offi. prefe.ꝑ.l. quas laudes. Tex.aphricanus.idest ꝺ aphrica que ẽ tertia pars mundi. Est ꝛ asia que cõtinet dimidiam partem mundi. Est europa siue libia.ꝛ ita sunt tres partes mundi: vt.j. de ve. iur.enu.l.ij.in fi.ꝛ omnia ista nomina expone vt.s̃.in constitutione prima exposui.

Cordi nobis ẽ patres

cõscripti. ¶ Ista cõstõ lꝫ sit longa quãtum ad lr̃ã: tñ satis est breuis eius intellectus ꝛ in se ꝯtinet.iiij.dicta ꝑncipal'r. Et in primo dicto dicit ꝙ post primũ. C.superuenerunt.ll.decisiões quas Justiñ. determinauit ꝛ in primo.C. non continebantur.superuenerunt etiam quedã alie questiones.fuerũt etiam correcte.ll.ff. ꝛ instõnes. ꝛ iõ impator Justiñ.loquitur senatoribus vrbis constantinopol'.ꝛ dicit: o patres conscripti nobis cordi est velle. C. dissolui ꝛ poni in eo.ll.decisiones.vt ita nobis nihil ceptum imperfectum relinquatur. Excusat etiam se quare fecit dissolui hunc. C.ꝛ iterum religari: adducendo ꝙ vulpianus prudentissimus vir idem fecit: q: aliquas leges primo fecit ꝛ postea destruxit: q: nemini venit in dubium satis validũ satisqꝫ esse famosum: qd repetita lectione cõprobauit. ¶ Jn secundo dicto respondet imperator iustiñ.tacite qõni que posset sibi fieri. nam posset sibi aliquis dicere: quid est ꝙ facitis dñe imperator: q: hodie facitis vnum librum: cras aliũ. Ad qd rñdet: primus codex fuit destructus propter.ll.decisiones. sꝫ deinceps non dubitent subditi: q: nõ destruetur amplius. ꝛ si alique questiones superuenerint faciemus nouum librum qui vocabitur liber auctenticorum siue nouellarum constitutionum. ¶ Tertio mandat Justiñ.ꝙ iste codex debeat scribi per cõsequentias lr̃arum: vt ita oẽ ꝙ a nobis cõscriptũ est: hoc in scriptura purũ atqꝫ dilucidũ clareat: non aũt debeat scribi ꝑ signa artis notarie: hoc est vt per vnam solam lr̃am intelligatur tota dictio. ¶ Quarto ꝛ vltimo loquitur senatui.ꝛ dicit: ideo dirigo vobis ꝯstõnẽ istã vt labores

bores nri nō sint vobis incerti s3 manifesti. ꝛ volumus vobis cōicare oēs labores nros. hoc dicit ista constitutio vsq3 in fi. ¶ Uideatis expōnez lre. Tex. cordi nobis est pres cōscripti. vocantur pres cōscripti per similitudinem: q2 sicut pater de filijs suis curā gerit ita senatores curam gerebant reipu. vt in auc. vt nulli iud. vel cōscripti: q2 nomina eorum portabat imperator in diademate capitis sui conscripta: vt legit in Romanis hystorijs. Tex. relinquat. q2 nihil videt esse actum dum aliquid superest ad agenduz vt hic. ꝛ. j. de his qui. vt indig. ꝛ. j. ad sil. l. pe. in fi. ꝛ ideo vr esse pfectum q ex oibus suis ꝛc. vt. ff. de ori. iur. l. j. Tex. que in diuersa volumina. s. trium antiquoru codicu perfectu est: vt in pma ꝛ secunda constōne habuistis. ꝛ hoc dicit. Tex. q2 gemine constitutiones ꝛc. cum vetus ius. i. ff. seu pandectarū. Tex. necessariu3 a nobis visum est ꝛc. ¶ Unde nota hic q hic fuit modus condendi libros legales: vt. j. de vete. iur. enuc. l. j. ꝛ. ij. ꝛ in prohemio instōnu3. §. oēs. ¶ Ité nota q ppie dicitur decisio. l. imperatoris que tollit qōnem in qua erat opinio inter prudentes. ꝛ sic sumit. j. de contra. ꝛ cō. stipu. l. veteris. ꝛ de istis quinquaginta decisionibus habetis vnā j. de fur. ꝛ seruo corrupto. l. apō antiquos. ꝛ. l. maifestissimi: ꝛ ibi dicemus. Tex. per tribunianū. Nō ponit noia illoru quibus mandauit. Tex. togatos. i. aduocatos. Tex. soliditate. i. firmitate. Tex. iubar. i. splēdor. vnde alibi dr. erat iubar sancti spiritus. Tex. legenda. hucusq3 durat primum dictū. ¶ Et nota q loquitur hic de vltima. C. compōne: ꝛ sic non obstat. ꝫ. j. de ve. iur. enucle. l. ij. §. vl. q2 tēpore prie cōpōnis currebat. vij. indictio. ibi loquit de indictione que currebat quando. ff. fuerunt facta vt plene dixi. s. in prima constōne. Tex. nisi postea. incipit scōm dcm. Tex. curauit. vt. j. de ve. iur. enu. l. ij. §. vlti. ¶ Or segnori ex ista lra colligitur ar. cōtra dnz Jr. q2 cu dns Jr. allegaret semel in iudicio ꝛ oppositum fuit sibi de quadā. l. auc. que ei contradicebat: ipse dixit: vade bone hō: q2 liber ille non erat a Justiñ. factus: sed a quodam monacho: ꝛ iō non erat auctēticus. ꝛ pro ista sua opi. inducebat q liber auc. non h3 similē modum vel stilu3 sicut alij libri Justiñ. imo oino discordat q2 diuisus est per collationes non per libros. ꝛ Justiñ. pmittit se certum stilū seruaturum: vt. s. in proxi. cōstitutione habuistis: ꝛ in pria. Item q2 non sunt ibi leges: ita vt sunt in alijs libris: s3 sunt ibi constitutiones per se. ꝛ. §§. tm. Item pro sua opi. facit: q2 liber auc. non est factus ſm solemnitate3 quā iubet iusti. vt. j. de le. ꝛ con. l. humanū. in fi. Item pro sua opinione allegabat: q2 Justinianus hic promittit facere libru3 nouellar de nouis constitutionibus: ibi aūt loquitur ꝛ de veteribus constitutionibus. sed ipse male dixit: q2 hic dixit Justiñ. q si que questiones superuenirent: faciet librū auc. siue nouellaru3: vnde apparet q liber auc. est auctēticus liber ꝛ a iusti. factus: q2 hic iusti. fecit mētionē de libro auc. siue nouellarum. ¶ Et nota liber auctenticorum ꝛ nouellarum sunt idem quo ad quid: quia tota medulla est in vtroq3. sed differunt quia arenge ꝛ prefationes que posite sunt in auc. sunt decise per librum nouellarū: vnde si aliquis vult scire libr auc. debet habere librum nouellarum ꝛ in eo studere: quia eundem tex. ponit sicut aucté. ꝛ ideo potius legimus auc q2 quicquid est in libro nouellarum: est in libro aucté. s3 in aucté. sunt multa alia notabilia ꝛ multa pulchra verba: que non sunt in libro nouellar: q2 ibi ponunt solummō decisiones. Nec obstat q liber aucten. non habet similem modu3 seu stilum vt alij libri legales: q2 Justiñ. imperator bene potest tenere vnum modum in vno libro: ꝛ aliu3 modū in alio libro. Item non obstat. l. humanu3. in fi. quia dicimus q in libro aucten. fuit. obseruata solemnitas illius. l. humanum. q2 debemus presumere omnia semniter acta: vt insti. de fideiuss. in fi. Preterea esto q nō fuit seruata illa solemnitas: tamen hoc non obstat: q2 princeps legibus est solutus: lic3 profiteatur se legibus alligatum: vt. j. de legi. ꝛ cōsti. princi. l. digna vox est. ꝛ. ff. de legi. ꝛ se. con. l. princeps legibus solutus est. Sed credo q dominus Jr. ei qui allegauit contra eum. l. aucten. dum esset in iudicio: dedit tunc tale respōsum: vt. s. dixi. ideo quia non studuerat adhuc in libro illo: vnde necesse habuit dare tale responsum. Sed ipse postea mutauit opi. suam: q2 sapientis est mutare ꝯsiliū in melius. ꝛ dixit q stādū erat illi libro: ꝛ in illo libro studuit optime: ꝛ bene sciuit eum q apparet ex eo q ipse tota3 vtilitatē posuit super. C. signādo auc. que legitur super. C. Tex. cuius scriptura. s. secundi. C. ꝛ incipit hic tertiū dictū. Tex. signorum dubietate. s. artis notarie que ars docet nos scire per signa: vt per. a. intelligamus totu3 primū librū per. b. scd3. sed hoc nō esset bonū q intelligeremus pmu3 librū. C. per a. tm. ꝛ iō d3 scribi per ꝯsequētias litterar: q2 nihil tā pprium est in legibus q̄ claritas: vt in auc. de te. §. impfectis. Tex. vt igitur. incipit quartum ꝛ vltimum dictum.

¶ In noie dñi nri Jesu xpi: dñi Justiniani impatoris ppetui augusti codicis repetite plectiōis liber pmus icipit.

¶ De summa trinitate ꝛ fide catholica: ꝛ vt nemo de ea publice contendere audeat.

¶ Segnori pmissis tribus ꝯstōnibus: imperator tractaturus de iusti. ꝛ iure: q2 nos ꝛ vita nostra pendemus a deo: iō incipit rubrica hec. De summa trinitate. Et dr summa trinitas: pr ꝛ filius ꝛ spiritussanct9: vt. j. e. l. j. Et q2 cōsistit circa fide3 annectit rubrica ꝛ de fide catholica. Et q2 nō expedit q rustici ꝛ femine disputēt de ea: iō annectit vt nemo publice de ea ꝯtendere audeat. Et de prima pte rubrice tractat j. e. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. l. inter claras. ꝛ. l. victor. De secūda pte tractat j. e. l. j. ꝛ. ij. Et de tertia ꝛ vltima tractat. j. e. l. iij.

Cunctos populos. Segnori ista. l. respicit prima3 partē rubrice de summa trini. Et in. l. ista. iiij. principaliter. dicunt. ¶ Primo imperator mandat oibus populis subiectis Ro. imperio quā fidem debeant seruare. ꝛ dicit q debeant seruare fidem quā diuinus Petrus apostolus tradidit Romanis. quā fidem fuit sequutus damasius episcopus ꝛ Petr9 eps alexādrie vir apostolice sanctitat. ¶ Secundo dicit que vel qualis sit illa fides. Et certe est talis vt ſm apostolicā disciplinā euangelicāq3 doctrinam patris ꝛ filij ꝛ spiritussancti vnam deitatem sub pari maiestate: ꝛ sub pia trinitate credamus deum in trinitate esse. ¶ Tertio annectit q sit meritum fidelium ꝛ vere credētiū. Et hoc est pmiū q2 xpiani vocabunt a xpo. nec est modicu3 meritū siue pmiu3 q seruus donoiet a dño suo. ¶ Quarto ꝛ vltio ponit q̄ sit pena infideliū ꝛ nō recte credētiū: q2 ipsi tanq̄ vesani ꝛ dementes ꝛ heretici nūcupantur: ꝛ infames sunt. ꝛ sic pmo puniunt a deo. secūdo puniēdi sunt a nobis deo auctorāte pena extraordinaria ꝓut nobis equum videbit. hoc dic ista. l. videte summariā expositionē lre. Tex. cūctos populos quos clemētie nre. i. beniuolentie nre. nā decet imperatorem beniuolum esse vt ait Seneca in secundo libro de clementia quem ad neronem imperatorē romanorū scripsit ꝛ parum ꝓfuit ei: vnde Seneca fuit magister neronis. nero erat hō crudelissimus dolebat seneca de tanta crudelitate: vnde fecit duos libros de clemētia: quos libros quilib3 bonus vir d3 penes se habere: vnde Seneca in secundo libro de clemētia ita describit clementiam: quia dicit clementia est lenitas animi superioris aduersus inferiores in penis constituendis. Similiter. ll. nostre reprehēdunt iudices qui propter inanem gloriam exercent seuitiā. ꝛ ad hoc accedit. ff. de penis. l. respiciendum. in pn. ꝛ ex maxima clementia procedit si imperator flectitur: vt. j. de nup. l. imperialis. ꝛ. j. de dona. inter viru3 ꝛ vxo. l. vlti. in fi. vnde ꝛ alibi lex dicit. nos non despicimus subiectos nostros s3 parcere cupimus oppressis hominibus vt dei sequamur benignitatem ait Justinia. vt in aucten. vt iudi. sine quo. suffra. §. itaq3 deo ꝛ saluatori nostro Jesu christo. colla. ij. Et ideo dixit Seneca: Rex apum non habet rostrum vel aculeum: certe autem apes habēt. q non sine misterio factum est: quia plus clementie requiritur in superioribus: ꝛ ideo principes ad clementiam sunt inuitandi. tamen paru ꝓfuit dño Senece: q2 dñs nero de non cā fecit contra eum cām. dicebat ei: tu nō dimittis me esse: ꝛ quottidie petis a me vt

faciam tibi grām. vna die faciaꝫ te mori. dicebat seneca: ego fui magister vester: faciatis mihi grām. dixit nero: nullam aliam tibi faciam: nisi ꝙ faciam tibi talē grām ꝙ eligas quā mortem velis pati. ⁊ ipse elegit mori in aqua calida. ⁊ fecit sibi minui sanguineꝫ: ⁊ ibi mortuus est. ſꝫ a tali grā liberet nos deus. ⁊ lꝫ talē mortem elegerit: tñ durissimā eam credimus. Tex. in tali. al's sub tali. Tex. volumus religiōe. i. fide ⁊ tēperātia. Tex. versari. ⁊ vt ait Marcus Tullius. religio est vis quedā cuiusdam alterius superioris nature que nobis affert curā ⁊ sinceritatē. Tex. quā. i. qualē. ⁊ alibi quale pro quali: vt. j. de fur. ⁊ seruo corrupto. l. siquis seruo. Tex. diuinum petrū apostolū. i. vicarium xpi: cui loquutus est dñs pasce oues meas: vt habetis. j. e. nullus. ⁊. l. inter claras. ⁊ l. illa victor: de quo scriptū est. qdcūqꝫ ligaueris super terram erit ligatum ⁊ in celis. Tex. damasiuꝫ nomen propriū. Tex. sanctitatis repetatis sequi claret. ⁊ bñ dicit virū apostolice sanctitatis: qꝛ nō fuit apostolus. nā tm̄ vnum petruꝫ legimus fuisse apostoluꝫ qui primo alexandrie: scdo antiochie: tertio romanorum fuit eps. ¶ Et in isto primo dicto colligetis duo ar. Et statim colligetis ꝙ statuta ciuitatis nō ligāt scholares vel clericos: ideo qꝛ imperator vult ligare sibi subiectos romano imperio: ⁊ nō alios. sic ⁊ ciuitas nō pōt sibi ligare suis statutis nō subiectos sibi: qꝛ in subditos sibi hꝫ imperium: ⁊ non in alios: vt. ff. de iurisdi. om. iu. l. ex territoriū. ⁊. j. de iudi. l. rem non nouā. ⁊. ff. de offi. preto. l. iij. ⁊. ff. de iusti. ⁊ iur. l. oēs populi. ⁊ insti. in ꝓhemio. §. omnes vero. Est tamen ar. contra. j. de epi. ⁊ cle. l. si quēquā. ¶ Itē nota hic ꝙ per hoc ꝙ dicit littera. cunctos populos quos clementie nostre regit imperium in tali volumus religione versari. qꝛ ex eo qd dicit: volumus est. l. vt insti. de iure natu. §. sed qd principi. ¶ Iteꝫ no. hic ar. ꝙ hodie iure humano nō pñt peti vsure: si imperator mandat seruari fidem quam apostolus Petrus seruauit ⁊ dicitur tradidisse Romanis igitur nō dñt peti vsure: cuꝫ in foro seculari debent seruari .ll. iste. Item iure canonū non pñt peti. Iteꝫ leges nō dedignanť sacros canōes imitari: vt auc. de alie. ⁊ emphy. §. hec quidem. Sed in hac questione cōsueui ita dicere: si vult petere vt nostro iure dentur sibi vsure medij tpis: nō pōt. sed vt damnū sic: vt. ff. de act. emp. l. iul. §. ibidem. ⁊. ff. pro socio. l. socium in id qd. in prin. ⁊ ita tota die Romana sedes cōcedit. ⁊ ad hoc facit arg. huius. l. ¶ Or incipit scdm dictum. Tex. hoc est ⁊c. credamus. ¶ Or no. hic ꝙ est quadruplex l. Mosayca. ⁊ hec fuit primo a deo tradita. Est ⁊ prophetica. ⁊ iste due. ll. sunt vetus testm̄. vñ ponunť primo in bibliotheca. ⁊ qꝛ xpiani adherēt nouo testō: ideo dicit hic de istis duabus. s. de doctrina apostolorum: ⁊ de doctrina euangelica. Tex. hac legem. incipit tertium dictum. Tex. iubemus amplecti. Diceret aliquis hoc est magnum salariū: ꝙ meritum istud est? Certe magnuꝫ ꝙ seruus denomineť a dño. ⁊ ad istud accedit. j. de bonis li. l. j. ⁊. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. sic ⁊ appellatione familie continētur ⁊c. vt. ff. de ver. sig. l. pronunciatio. §. familie ⁊c. ¶ Tex. reliquos. Incipit quartum ⁊ vltimum dictum in quo ponitur que sit pena male credentium. Tex. ve pro in. quasi dicat insanos. Tex. plectendos. sed de qua vindicta loquatur hic: potest intelligi duobus modis. Et vno modo vt intelligať de pena diuina ⁊ de excōicatione: qꝛ sunt excōicādi a papa vel ab episcopo ciuitatis. ar. in auc. de interdictis. colū. viij. ⁊ colū. ix. Item ipse iusti. imponet eis penam extraordinariam arbitrio ipsius prout deus sibi ministrabit. ar. ff. de offi. procō. l. j. Uel loquitur de pena que imponitur sibi in die iudicij. ¶ Or segnori ad vltimum dictum huius. l. opponitur ⁊ signantur duo cōtraria. Ista. l. dicit ꝙ heretici sunt infames; vnde qꝛ infames repelluntur a testimonio: vt. ff. de testi. l. iij. §. l. iul. cauetur. Sed lex videtur contra. que dicit ꝙ heretici inter eos pñt fere testimoniū: vt. j. ð here. ⁊ ma. l. qm̄ in fi. ¶ Ad cuius cōtrarij solutionē multis modis ꝯsueuit dici. Et vno mō sic: duplex est infamia. est infamia facti: est infamia iuris. Infamia facti est si pater in testō suo dicit: filium meuꝫ maledictū exheredo: vt. j. de his qui no. infa. l. ea que pater. Item est infamia facti: cum iudex dicit reforma te ad frugem melioris vite: quia video ꝙ tu male facis: vt. j. de his qui no. infa. l. interlocutio. ⁊. ff. de his qui not. infa. l. inter verba. ⁊ sic heretici sunt infames infamia facti. ⁊ hec infamia non repellit eum a testimonio: vt in. l. cōtra. tamen repellit a dignitatibus futuris: vt. j. de digni. l. ij. Iteꝫ repellit ab eo qd dicitur ⁊c. j. de inoffic. te. l. fratres. sed minor fides adhibetur ei. nam ẜm qualitatē persone plus ⁊ minus creditur testi. vt. ff. ð testi. l. j. ibi. tū magis ⁊c. Est infamia iuris: vt si aliquis damnať publico iudicio: vt. ff. ð his qui no. infa. l. j. ⁊. j. de secū. nup. l. j. ⁊. j. ad. l. iuli. de adul. l. eū qui. ⁊ hec infamia repellit quē a testimonio: vt in pallega. l. ff. de testi. l. j. §. l. iulia. Sed hec nō est bona solutio: qꝛ hodie omnes heretici sunt infames infamia iuris: vt in auc. de priui. do. here. mulieri non prestan. ix. colū. in prin. ⁊ extra de hereticis. c. excōicamus. §. credentes. ⁊. j. de here. ⁊ ma. auc. gazaros. Alij voluerunt dicere ⁊ soluere sic. quidā sunt heretici maiori heresi: ⁊ isti sunt infames: ⁊ de istis loquitur hic. Quidam sunt heretici minori heresi: vt. j. ð here. ⁊ ma. l. iij. ⁊ isti admittuntur: nec sunt infames: vt in. l. contra. Sec nec hec solutio est bona. Alij dicunt: aut tractatur de testibus inducendis circa causas pecuniarias: vel criminales. Si circa pecuniarias causās admittunť ēt infames: sed in criminalibus no. Et est rō qꝛ in cāis criminalibus maius periculum versatur: vnde clariores ⁊ fideliores probationes requirūtur: vt. j. de proba. l. vl. ⁊ in auc. de testi. §. qm̄ scimus ibi vbi dicit: hec omnia in pecuniarijs ⁊c. Uel potest dici ꝙ omnes heretici sunt infames vt hic. ⁊ repelluntur contra xpianos: vt in prealle. l. j. §. l. iulia. sed heretici contra hereticos non: exceptis quibusdam qui etiam inter se repelluntur: vt in. l. contra. iuxta id. nil iudeus iudeo: nil cathilina cethego. ⁊ ad hoc facit. ff. solu. matrimo. l. viro. ⁊. ff. de dolo. l. si duo cum suis similibus. ⁊ hec est vera solutio. Uel potest dici ꝙ heretici repelluntur a testimonio iudiciali: vt in prealle. l. ff. de testi. l. j. §. l. iulia. sed bene admittuntur in contractibus. ⁊ sic loquitur. l. quoniam. in fi.

Nullus hereticis. In. l. ista cōtinenť tria dicta principal'r. Et primo dicit Iustiñ. ꝙ nullus locus hereticis cōcedať: seu occasio pateat ad exercendā illicitā cōuentionē: ſꝫ arceanť turbe hereticorū a cōgregationibus. inde est ꝙ si ab huiusmodi genere hoiuꝫ ad hoc faciendū per fraudē rescriptū fuerit impetratū ⁊ cōcessum: ꝙ semper presumitur ꝙ nullius sit momenti. ¶ Secūdo dicit ꝙ xpiani vbiqꝫ debent nomen vnius ⁊ summi dei celebrare: sicut in concilio niceno fuit dudū approbatuꝫ. vt vnū sciatis dicit Iustiñ. ꝙ is erit verus cultor religionis ⁊ assertor catholice fidei nicene: qui oipotenteꝫ dñm nostruꝫ xpm filium dei vno noie cōfiteť. deū de deo. lumē de lumine. qui spiritū sanctum quē ex summo rerū parēte ⁊ filio speramus, ⁊ accipimus per grām: nō ēt violat negādo. ⁊ ita est verus cultor fidei nicene q credit tres personas. s. patreꝫ ⁊ filium ⁊ spiritūsanctum in vna substantia esse. ¶ Tertio ⁊ vltimo dicit ꝙ q supradictā fidē nō obseruauerit: ipse alienum nomē vere religionis assumet: ⁊ notabiť infamia: ⁊ postea ab omni limine ecclesiaꝝ arceať: qꝛ nō dꝫ intrare ecclesias. vetatqꝫ imperator Iustiñ. oēs hereticos intra oppida congregationes habere. ⁊ iubet eos expelli ab oibus menibus vrbium. s. ne ibidem aliquid facere attentarēt. ⁊ de hoc curent cuncti orthodoxi epi qui nicenā fidē tenēt. Tex. nullus locus hereticis. sub. pateat ꝙ est infra. Tex. dementiaꝫ idest fatuitatem. ⁊ est ille locus proprie in quo aliud agitur ⁊ aliud simulatur. ⁊ ꝙ dicitur obstinatiōis: exponatis idest constantie in mala significatione. constantia autem proprie dicitur in bono: vnde sancti dicuntur constantes. i. firmi in bono. Tex. per fraudem elicito: quia semper ꝓsumiť: vt. j. di cam. Tex. turbe. hucusqꝫ durat primum dictum huius. l. ⁊ vt soluatis quedaꝫ cōtraria dicetis sic. fides hereticoruꝫ in nullo est approbata: ⁊ ideo non licꝫ eis habere sinagogam siue aliquem locum habere ad exercendam eius illicitā cōgregationem vt hic: ⁊ sicut legitur aperte. j. de here. ⁊ ma. l. quicūqꝫ. ⁊ in auc. de colle. illi. habeť. ſꝫ secus est in iudeis: qꝛ eoꝝ fides in aliquibus est approbata: vnde eis licꝫ hēre

finagogam veterē: ⁊ nullus fidelis xpianus temere in illas
finagogas dʒ irruere. ⁊ sic soluit̃ contrarium. j. de iudeis ⁊
celi. l. in finagoga. ⁊ l. vlti. ¶ Item in isto primo dicto no. si
lex prohibet rescriptū impetrare: si impetrat̃ semper presu-
mitur per fraudem impetratū: vñ nō valet vt hic. ⁊. j. de sa-
crosan. eccle. l. iubemus nulla nauē. ⁊. j. de seruis fugi. l. mā
cipia. in fi. ⁊ l. si quacunqʒ p̄. po. l. j. ⁊ l. si nuptie ex rescripto
petant̃. ⁊. j. de rescin. vē. l. de ꝯctu. al's de ꝯhen. Tex. vnius
⁊ summi dei. incipit scdm dictū. Tex. nicene fidei. i. fidei ap
probate in niceno concilio: qꝛ fides nr̄a fuit in. iiij. concilijs
approbata: vt. j. l. pxi. ⁊ in illa epistola inter claras. ⁊ in illa
victor. ⁊ in auc. de ec. titu. col. ix. Tex. teneat. ¶ Or segnori
statim ponit qualis fuit illa fides: ⁊ hoc dicit assertor ⁊c.
Tex. vno nomine confitentur. Diceret aliquis rusticus vl'
mulier non possum videre ꝙ vnus deus sit in trinitate. Ad
qđ respondet imperator dicens: accēdas vnā candelā ⁊ po
nas ibi. accende aliam ⁊ tertiā. hic sunt tres cādele: ⁊ tamē
vnū lumen est: ⁊ sic est vnus deus in trinitate. Tex. lumen
de lumine. hoc dicit ideo qꝛ vtrūqʒ ē lumē. Tex. speramus
scilicet per fidē. Tex. negando nō violat. ista lr̄a vr̄ male so-
nare. Nonne violat̃ trinitas si negat̃? Certe sic: ⁊ ideo vos
simul legetis. nō violat. s. negādo. Tex. vsion recte credēti-
bus dicitur. Or segnori no. hic duo no. Primo no. ꝙ vsion
grece latine dr̄ indiuisa substātia: sʒ aliter accipit̃. ff. đ ꝯhē.
emp. ⁊ ven. l. in emptióibus. in fi. Itē no. hic ar. ꝓ grecis ꝯ
romanā ecclesiā: qꝛ greci bene credūt in trinitate sicut nos:
⁊ sunt xpiani sicut nos: sed ipsi credūt spūmsanctū ꝓcessisse
tm̄ a patre non a filio: ⁊ in hoc dānantur a romana sede. i. a
vicario xpi. ¶ Item recedunt a nobis in alio: qꝛ ipsi sacri-
ficāt de pane leuato siue fermētato: nos de pane azimo: vñ
vocant nos azimistas. sed nos dicimus spūmsanctū proces
sisse a patre ⁊ a filio: vt continet̃ in credo in vnū deū: ꝙ cān
tatur in missa ibi: qui ex pr̄e filioqʒ ꝓcedit ⁊c. ⁊ in illo psal-
mo. quicunqʒ vult. Et rn̄demus ad lr̄am istaʒ que dicit. quē
ex summo rerum parēte subaudiamus ⁊ a filio speramus ⁊
accipimus. ¶ Item in multis alijs distant a nobis: qꝛ ipsi
celebrant eucharistiam. ¶ Tex. qui vero. incipit tertium ⁊
vltimum dictum huius. l. Tex. eisdem nō inseruiūt. s. statu-
tis in quattuor concilijs: de quibus dicitur. j. e. in epistola.
redemptor. Tex. alienū vere religionis. i. xpianitatis. quasi
dicat a vera religione alioꝝ: ⁊ ita nomen sit ꝯns rei: vt. j. de
epi. ⁊ cle. l. decernimus. Tex. denotent̃. i. excōicentur: vt in
auc. de interdictis here. col. ix. Tex. intra oppida cōgrega-
tiones vetemus: ergo extra oppida pn̄t illicitas conuenti-
culas exercere. ar. sumpto a cōtrario sensu ꝙ est fortissimū:
vt. ff. de offi. eius cui mā. est iuris. in prin. Sʒ vos sub. in lit-
tera. intra oppida. s. maxime: qꝛ nec ibi nec alibi pn̄t exerce-
re. nec enim ar. sumptum a ꝯrio sensu est semper fortissimū:
vt hic. ⁊ plene dicam. j. de epis. ⁊ cle. l. cōuenticulā. Tex. fa-
ctiosa. i. opera facinoribus plena vel mala opatio. Tex. me-
nibus. s. pulchritudine. Tex. ortodoxis epis. i. recte creden
tibus. ab ortos ꝙ est recte. ⁊ doxos ꝙ est gloria. vnde orto-
doxus dr̄ quasi recte gloriās. nā recte xpianus gloriari dʒ.
Tex. toto orbe reddātur. ¶ Et ita no. hic ꝙ pertinet ad offi
cium epoꝝ ꝙ heretici expellantur de ciuitatibus: vt. j. de
here. ⁊ ma. l. quicūqʒ. ⁊ per totuʒ titulum. ¶ Itē no. hic ꝙ
heretici patiuntur penas que dicuntur hic. patiuntur ⁊ al's
de quibus dicetur. j. de here. ⁊ ma. p totum: vnde amplius
hic non dico.

Nemo clericus. Lex ista respicit vl
timā ptē rubrice vt dixi in rubrica. Et ista
l. dicit duo principaliter. Et primo ꝓhibet
imperator iustiñ. ne aliqs clericus vel mi-
les vel alterius cuiuslibet cōditionis ho-
mo in triuijs turbis coadunatis de fide xpiana publice de-
beat disputare: ⁊ annectit cām prohibitionis que est: ne ex
hoc requirat̃ occasio pfidie vl' tumultus. ⁊ qui cōtrafacit vr̄
facere iniuriā reuerēdissime synodo: cuʒ semel iudicata ac
recte disposita reuoluere ⁊ publice disputare intēdat. nam
ea dicit iusti. que nūc de xpiana fide a' sacerdotibus qui cal-
cedone cōuenerint statuta sunt de nr̄o mādato processerūt:
⁊ iuxta apostolicas expositiones ⁊ insti. sanctoꝝ patruʒ qui
fuerunt. cccxviij. ⁊. c. quinquaginta de hac regia vrbe con-
stanti. diffinita esse noscunt̃. ¶ Secūdo dicit siquis cōtrafe
cerit grauissime puniet̃ cū nō solum veniat cōtra fidem vere
expositaʒ: sed etiam deturpat veneranda misteria ex huius
certamine. Inde est ꝙ si clericus erit qui ꝯfecerit: a ꝯsortio
clericoꝝ remouebitur. Si vero est miles cingulo militie
spoliabitur. Ceteri vero siquidem liberi sunt: de ciuitate in
qua hoc exercent penitus expellentur: ⁊ pena extraordina-
ria etiaʒ prout videbit̃ iudici puniēt̃. Si vero serui sunt se
uerius punientur: qꝛ vltimuʒ suppliciū patientur. hoc dicit
ista. l. vsqʒ in fi. ¶ Videte expositionem littere. Tex. nemo
clericus vel militans. Ex hoc no. ꝙ magnū honorē facit im
perator clericis: qꝛ premittit eos militibus. ¶ Or segnori
quero hic nūqd priuate de fide xpiana licet disputare? Vr̄
ꝙ nō qꝛ que ꝓhibita sunt fieri publice ⁊ pŭate: vt. ff. de ritu
nup. l. vlti. ⁊. ff. de polli. l. j. §. j. ⁊ ar. ff. de admi. tu. l. non exi-
stimo. Ecōtra vr̄ ꝙ pŭate de fide catholica disputari possit:
qꝛ non prohibet̃ priuatim sed publice tm̄. ar. ff. ex qui. cau.
ma. l. necnō. ⁊. j. de ꝓcu. l. maritus. ⁊. ff. de iudi. l. cuʒ pretor.
¶ In qōne ista dixerūt quidā ꝙ vtrūqʒ erat ꝓhibitū: tn̄ mi-
nus punitur qui disputat priuatim q̄ʒ qui palam. ¶ Sed in
questione ista potestis dicere duobus modis. aliquis non
debet đ fide xpiana publice disputare turbis coadunatis:
qꝛ cito mouent̃ rustici ⁊ mulieres ad fideʒ subuertendā. nā
diceret aliquis rusticus: videte quid est istđ dicere ꝙ deus
est in trinitate: sed priuatim bene licet: qꝛ si aliquis peritus
veniat ad fratreʒ ⁊ dicat ei: dñe demonstretis mihi ꝙ deus
est in trinitate. dicet frater litteratus: accende lumen vnuʒ:
postea aliud: ⁊ postea aliud: hoc est tm̄ vnuʒ lumen: ⁊ sic est
deus in vna deitate ⁊ in vna trinitate. Vel potest dici: sicut
non licet publice disputare turbis coadunatis de fide xpia
na ad tumultū vel ad. iiij. concilia destruenda: ita ⁊ priuatiʒ
non licet disputare: ⁊ maxime publice: qꝛ magis tumultus
induceretur si disputaretur publice q̄ʒ si priuatim. Sed cā
fidei nostre defendende bene licet publice disputare: vnde
licet diuinis disputare in scholis de trinitate: cā veritatis
ostendende. Sed ⁊ licet disputare cūm hereticis ⁊ cuʒ dño
petro gallo de vicēnia: qui est eps hereticoꝝ. Et ad hoc est
ar. ꝙ nos alibi inuenimus. j. de epi. ⁊ cle. l. qm̄. ⁊. j. de here. ⁊
⁊ ma. l. dānatos. ⁊ hoc etiaʒ approbat̃ in legēda beati Am-
brosij. qui fuit eps Mediolañ. ⁊ i legēda augu. Tex. nā ⁊c.
mō assignat rōneʒ ꝓhibitiōis. s. facte. Tex. recte disposita. s.
in sinodo ⁊ in concilijs. iiij. Tex. reuoluere scilʒ in dubiuʒ.
Tex. sanctorum patrū. s. epoꝝ. vel erant sancti homines
vt fuit Ambrosius. Tex. noscuntur. ⁊ hucusqʒ durat primū
dictum. Et in isto primo dicto no. ꝙ fuerunt. iiij. concilia in
quibus fuit approbata nr̄a fides vt hic. ⁊. j. e. l. victor. ⁊ dixi
s̄. e. l. proxi. ¶ Tex. nā ⁊ incōtemptores. Incipit scdm di-
ctum in quo ponit penam si contrafiat. Tex. prophanant. i.
deturpant. ⁊ est proprie prophanare deturpare. Tex. ceteri
idest priuati qui nō sunt clerici vel milites. Tex. supplicijs
subiungandi. alia littera dicit: etiam competentibus iudi-
cijs subiugandi: prout videbitur iudici: vt arg. ff. de effrac.
⁊ expi. l. j. §. j. ⁊. ff. de penis. l. hodie. Tex. plectentur. i. ad vl
timum supplicium dānabuntur: ꝙ mortem interpretamur:
vt. ff. de penis. l. vltimum supplicium. ¶ Or segnori ad istā
l. opponitur. Vos habetis in fi. huius. l. ꝙ quanto aliquis
est maior: tanto minorem patitur penam. quanto minor:
tanto magis punitur: quia clericus est ⁊c. vt dixi in casu.
Sed lex videtur ꝯtra. que dicit si domini presbyteri perhi-
beāt testimoniū falsuʒ ꝙ maior pena puniendi sunt q̄ʒ si ali
quis minor qui al's dixisset falsum testimoniū: vt. j. de epis.
⁊ cleri. l. pr̄sbyteri. ¶ Ad cuius ꝯrij so. vos ita dicetis. Aut
tractat̃ de pena pecuniaria imponenda: ⁊ tunc quāto quis
est maior ⁊ ditior: tanto maiorem penam patitur: qꝛ penas
pecuniarias melius pōt soluere diues q̄ʒ pauper. qꝛ. l. dicit
ꝙ pena propter paupertatem hʒ minorari. ⁊ hoc est ꝙ tota
die dn̄t ptātes in suis cōdēnatiōibus: minorata pena ꝓpter
paupertateʒ: vt. j. dicā de seruis fugi. l. quicūqʒ. ⁊. ff. de offi.
preto. l. illicitas. in fi. ⁊ sic loquitur. l. cōtra. Si aūt tractatur
de pena corporali imponēda: ibi quāto aliqs est maior tā

to minor pena imponit. et hic tractat de pena corporali imponenda. et ad hoc facit. ff. de penis. l. milites. et l. in seruorum. et l. capitalium. §. vlt. et ff. de furibus. et Bald. l. j. et l. ij. et ff. de ince. ru. et nau. l. pedius. sed fallit: vt. ff. de penis. l. quedam. ¶ Sed queritur quid si iste qui contra l. istam egit erat statu liber: quam penam patitur? Respondeo si commisit contra l. istam antequam esset statu liber: vt seruus punitur. si postquam fuit statu liber: vt liber debet puniri: vt argu. ff. de penis. l. j. et l. diuus. et l. moris. in fin. et ff. de questionibus. l. j. §. statu liberi. et j. de statu libe. l. statu liberi. ¶ Sed quid si iste erat ascripticius? Respondeo si erat ascripticius seruus: vt seruus punitur. si erat ascripticius liber vt liber punitur. nam pot esse ascripticius liber et seruus: vt. j. de agri. et censi. l. quemadmodum. et l. ne diutius. et tetigi. j. de seruis fugi. l. j. ¶ Or segnori habuistis hucusque l. pertinentes ad summam trinitatem: a modo vsque ad titulum de sacrosan. eccle. ponuntur due epistole. Una fuit iusti. que incipit victor. et durat vsque ad. §. liquet. quam misit ad Joannem sanctissimum papam. Alia est responsiua sanctissimi Joannis pape missa ad Justin. Augustum. et hec ponitur ab isto loco vsque ad epistolam. victor. Tertio reassumit epistolam suam dns Papa ibi. Liquet igitur gloriosissime imperator etc.
¶ Unde segnori hic est ordo legendi has epistolas quantum ad casum: vt incipiatis primo in illa epistola. victor. que missa fuit Pape. postea in ea que est remissa et immediate eius inseruit epistolam. Et in epistola victor: que fuit Justin. ponetis ita casum breuiter. Imperator Justin. erat in vrbe Constan. vnde existens ibi inuenit ibi quosdam falsos monachos qui non credebant in fide catholica: sed credebant secundum fidem nestorij: vnde cepit illos monachos et dixit: isti non sunt boni capularij: vnde refert ista Joanni Pape et facit hanc curialitatem: quia premittit se Pape. et incipit. Victor Justinia. pius felix inclitus triumphator semper augustus etc. Sciat vestra sanctitas quod inuenimus quosdam monachos non credentes aliquid de fide catholica. veruntamen sancte pater licet illi male credant: nos bene credimus secundum simbolum ecclesie: et fere totum ponitur hic. et secundum quod in. iiij. concilijs fuit statutum: vnde quid placet vobis quod faciam rescribatis mihi. et mitto vobis legatos: et maxime episcopum huius alme vrbis: et patriarcham fratrem vestrum. Joannes papa respondit imperatori iustin. et est curialior eo: quia preponit imperatorem et dicit. Gloriosissimo et clementissimo filio iustin. augusto Joan. episcopus vrbis Rome sub. salutem et hanc constitutionem. Inter claras sapientie laudes tue fidei in te clarescit bonitas: cum nihil est quod lumine clariore prefulgeat quam recta fides in principe: vnde debes credere vt episcopi: quia dixit xps: pasce oues meas. et alibi dicitur: labijs regit rex. et sicut tu inuenisti constantinopoli malos monachos: ita nos inuenimus Rome deteriores: tamen nos correximus et reduximus illos ad diuinam viam. sed quia ecclesia nunquam claudit gremium redeuntibus: suademus tibi vt facias ita. In fine commendat imperatorem et legatos et ipsum patriarcham. Tex. quam. s. romanam sedem. Tex. caput. s. primo. secundo est caput ecclesie constantinopol. vt. j. de sacrosan. eccle. l. decernimus. et l. omni innouatione. et l. iubemus nulli post hanc. Tex. quidam infideles et alieni. intelligatis monach. quia ironice a dominis monachis omnia bona proceduut. Tex. archimandrite. ab archos quod est princeps: et mandros quod est ouis: vnde archimandrita. i. Abbas qui debet esse vt princeps: monachi autem vt oues: licet ipsi non sint: sed sunt lupi rapaces. Tex. quattuor concilia. ¶ Or segnori alibi dicitur quod ll. nostre non dedignantur sequi sacros canones: vt in auc. de iudi. §. illud. et in auc. de eccle. ti. intelligimus de his. iiij. concilijs. de quibus dicitur hic. Et no. in ista epistola quod dominus papa preponit impera. et imperator postponit papam. Exquo videtur si queratur quis sit maior an papa vel imperator? quod maior sit imperator quam papa: quia semper digniora sunt preferenda: vt. j. de offi. magistra. l. ij. et. j. de tironi. l. j. li. xij. Odo. ¶ Sed contra videtur quod papa sit maior quam imperator: cum confirmatio imperatoris pertineat ad eum. Item videtur quod papa sit maior quam imperator: quia vocat eum patrem: et papa vocat eum filium. Sed nos in questione ista ita dicemus: due sunt iurisditiones: spiritualis et temporalis. in spiritualibus prest papa. in temporalibus imperator: vt in auc. quo opor. epi. et cleri. ad or. p. in pn. col. j. et in auc. de eccle. tit. vnde in spiritualibus est maior papa vt colligitur extra consc. eccle. In temporalibus imperator. quia non habet cognoscere dns papa inter me et titium de rei ven. sed in spiritualibus sic: vt de matrimonio. verumtamen dns papa ratione peccati intromittit se de omnibus: vt extra de iudi. c. nouit ille qui nihil. quod capitulum loquitur de rege anglie et francie. Item vacante imperio. et ad hoc facit extra de foro compe. c. licet. et hoc credo etiam quod contingat ratione peccati. Non obstat quod papa premittit eum hic: quia propter humilitatem facit hoc. sic hodie vocat se seruum seruorum dei in litteris suis. Tex. inter claras primum. i. primo vocatus. vel quia maior. Tex. pasce oues meas: vt in euangelio legitur. Tex. declarant. s. que de ista materia loquuntur. nam quedam sunt que de ista materia non loquuntur: sed de vsuris. similis. expositio alibi fit dum dicit. l. vim vi repellere licet: omnes leges omniaque iura clamant: vt. ff. de vi et vi ar. l. j. §. vnde vi. Tex. affatus. i. scripture imperialis. Tex. in vobis. loquitur papa iustin. Tex. occasui idest defectui. Tex. respiciunt. s. fides. et religio. Tex. defectui. mirabiliter loquitur. Nonne iustus septies peccat in die. et Petrus etiam peccauit dum negauit dominum: vt in passione dni legitur. Respondeo fides et religio nequeunt defectui subiacere. nam hec duo in suo genere nequeunt occasui subiacere. sicut et in libertate dicitur que in suo genere immutationem non recipit. Tex. accusatorem facti. s. huius. Tex. vicissitudo idest remuneratio. Tex. nullis rugis. q. d. nullis obscuritatibus. Tex. apices. i. scripturas. aliter alibi sumitur dum dicitur. non conuenit de apicibus iuris disputare: vt. ff. man. l. si fideiussor. Tex. confirmamus. hucusque durat littera remissiua domini pape. Tex. vt lectionis tenor idest vt epistole nostre tenor. Tex. que sicut dicimus. aliter diximus tibi. Tex. celum abundat. alibi dicitur de rore celi. Tex. sperauerunt. loquitur de here. et male credentibus. Tex. infructuosa hereticia iudicauit idest fecit iudicare.

¶ De sacrosan. ecclesijs et de rebus et priuilegijs earum.

¶ De summa trinitate et fide catho. superiori ti. dictum est. verum quia ecclesie sunt matres fidei: subsequenter ponitur de sacrosan. eccle. per quas fides conseruatur. sed quia seruientes ecclesie sine rebus viuere non possunt iuxta illud. qui altari seruit de altari viuere debet. annectit. et de rebus earum. et quia ecclesie multa sortiuntur priuilegia: annectit. de priuilegijs ecclesiarum. Et de prima parte rubrice agitur in multis. ll. huius ti. vt. j. e. l. nemo. et l. non plures. et l. sacrosancta. De secunda tractatur in. l. pl. et in. l. iubemus nulli. De vltima tractatur in. l. pl. et in. l. priuilegia. et in. l. vltima.

Habeat vnusquisque

licentiam. ¶ Rubrica nostra habet tres partes. Prima de sacrosanc. eccle. Secunda de rebus earum. Tertia de priuilegijs ecclesiarum. et hec. l. sicut prima est in titulo: ita respicit primam partem rubrice. s. de sacrosan. eccle. et respicit illam de rebus earum. et illam etiam per medium. de priuilegijs earum. et sic omnes partes rubrice respicit ista lex. Uel pot dici quod principaliter respicit illam partem rubrice de sacrosan. ec. et earum rebus. secundario de priuilegijs earum. Et in. l. ista dicuntur tria. Primo ecclesijs tribuitur priuilegium. Secundo ratio illius priuilegij assignatur. Tertio alia ratio assignatur. ¶ Primo ergo dicit imperator: quod vnusquisque qui aliter habeat factionem testamenti: in testamento solemni: vel in codicillis: vel in alia vltima voluntate: potest de bonis suis ecclesijs et collegijs et personis earum relinquere quantum optauerit. et si reliquit: valida sunt legata. ¶ Secundo assignatur ratio vna que est fauore ecclesie: quia ecclesie fauorabiles sunt. Et quia illa collegia sunt venerabilia: et ideo quilibet potest eis relinquere quantum vult. et ille vltime voluntates non debentem inanes. ¶ Tertio assignatur alia ratio quare quilibet pot relinquere eis quantum vult: quia nihil est quod magis hominibus debeatur: quam vt liber sit stillus supreme voluntatis et licitum arbitrium testandi. et exquo homo moritur amplius non potest velle

velle.⁊ arbitriū amplius nō redit.hoc dicit ista.l.¶ Vide/
te summariā expositionē lr̄e. Tex.hēat vnusquisq;.sub. al's
testabilis.i.testamēti factionē hn̄s.⁊ quare hoc dicā.j.⁊ ple
nius ꝓsequar.Tex.licentiam.i.liberā voluntatē hac.l.cō/
cessam.Tex.venerabiliq; concilio.i. collegio ecclesiastico
monachorū vel fratrū vel alioꝝ clericoꝝ.vel dicatis: vene/
rabiliq; cōcilio.i.tēplo vel,cōcilio:vel eccle:q: templa ⁊ ec
clesie fuerunt approbata in.iiij.cōcilijs:vt.s̄. de summa tri.
⁊ fide cath.l.j.ij.⁊.iij.⁊ in illa epistola victor.Tex.decedēs.
idest in extremis constitutus.⁊ hucusq; legitur lr̄a suspen/
siue:⁊ debet ita lr̄a ordinari.vnusquisq; decedēs hēat licē
tiam sanctissimo catholico venerabiliq; ꝯcilio sub.id bono
rum qd̄ optauit.i.quātum optauit.Tex.relinquere.i. relin/
quendi licentiam in vltima volūtate:al's soléni:q: verbum
relinquendi pertinet ad vltimas volūtates nō inter viuos:
vt.ff.de tabu.exhi.l.j.in fi.¶ Or sequitur. Text. ⁊ non sint
cassa idest inutilia.Tex.iudicia.i. vltime voluntates defun
ctorū relinquētium de bonis suis ecclesijs vel collegijs vl'
personis earum.vel legitur ita.⁊ nō sint cassa iudicia.s. de/
functoꝝ.⁊ hoc ideo q: ecclesie sanctissime sunt.⁊ hec ē vna
ratio rōne eius cui relinquitur.¶ Et nota hic q nomē iu/
dicij equiuocum est in iure nr̄o.naz sumitur hic pro vltima
voluntate:sic ⁊ alibi.ff.quéad.testa.ape.l.j.⁊ in auc. de here.
que ab intesta.defe.§.ex his.⁊.j.d epis.⁊ cle.l.siquis ad de/
clinandaz.⁊ sic tota die dicimus:hoc est vltimum meū iudi
ciū.i.vltima mea voluntas.⁊ ad istud concor.j.de testa.l.te/
stamēta. Aliqñ sumitur ꝓ volūtate inter viuos:vt.j.de iur.
⁊ fac.l. cū testm̄. Aliqñ sumit̄ iudiciū ꝓ discretione animi:
vnde dicimus furiosi ⁊ impuberes nō pn̄t testari:q: nō hn̄t
animi iudiciū.i.discretionē:vt insti.qui.nō est permis. fa.te/
sta.§.preterea. Itē furiosus ⁊ impubes nō pōt eē iudex: q:
nō hz animi iudiciū.i.discretionez.ff.de iudi.l. cum pretor.
Aliqñ sumit̄ iudicium ꝓ instātia cāe:vnde est iudiciū legit
timus actus triū ꝑsonaꝝ.s.iudicis actoris ⁊ rei:vt.j.de iud.
l.properandum.per totā.l.⁊.ff.de iudi.per totū. ⁊ in ista si/
gnificatione sumitur iudiciū cū dr̄:soluit̄ iudicium vetante
eo qui iudicare iussit:vt.ff.de iudi.l.iudiciū. ⁊ sic sumit̄.C.⁊
ff.de iudicijs.per totum. Aliqñ sumit̄ iudiciū pro actione:
vnde tota die dicimus iudiciuz fa.her.⁊ finiū regū.i.actio.
⁊ sic sumitur.ff.de iudi.l.in istis tribus iudicijs.i.actiōibus
sic ⁊ dicimus in bonefidei iudic̄.i.actionibus:vt.ff.de vsur.
l.mora.§.in bonefidei.Aliqñ sumitur iudiciū pro snia dum
dicit.l.ratum sit epale iudicium.i.snia.⁊ stādum est iudicio
rite prolato.i.snie:sic.j.de epi.audi.l.epale.⁊ in auc̄. ibi po/
sita que incipit siquis litigantiuz.⁊ q: rebus iudicatis stan
dum est a quibus non est appellatuz vel appellari non pōt:
vt.j.de re iud.l.j.⁊.ff.ad tertul.l.j.in fi. sic ⁊ alibi sumitur iu/
dicium pro snia:vt.j.si aduer.rem iudi.l.ij. Aliquando su/
mitur iudicium.j.qō.⁊ sic sumit̄ in rubrica.j.de ordi. iudi.i.
de questionibus in iudicio agitādis.¶ Or sequitur in lr̄a.
Tex.nihil est ⁊c̄.dictum q vnusquisq; pōt relinquere eccle
sijs quantum voluerit.⁊ est assignata vna rō q: ecclesie sunt
fauorabiles.Hic assignat̄ alia rō que est fauore relinquen/
tis dū dicit lr̄a. Nihil est.n.q magis hoibus debeatur ⁊c̄.
Tex.q̄ȝ vt suppreme.i.vltime voluntates:q: dum hoies di/
sponunt de bonis suis agunt eoꝝ vltimā voluntatem. ⁊ dr̄
vltima volūtas postq̄ȝ nulla alia sequit̄. sic dicitur ꝓximus
quē nemo antecedit:vt.ff.de verb.sig.l.ꝓximus.⁊.ff.de vul.
⁊ pupil.sub.l.ex duobus.Tex.nō pn̄t.nā homines pro ma/
iori parte in sua sanitate nō testant̄:sed expectāt vsq; ad ex/
tremū vite.⁊ tali tpe q aliud velle nō pn̄t nisi testari vel di/
sponere.nō autē pn̄t emere:⁊ ideo eoꝝ supreme voluntatis
sit liber stilus ⁊ licitum arbitriū.⁊ hoc dicit lr̄a. Tex. liber
sit stilus.i.dispō testādi in scriptis. Vel dicit̄ stilus: q: oliz
mos erat antiquis scribere suas vltimas voluntates stilo.i.
in tabulis cereis:sic ⁊ mos hodie est gallicoꝝ.nam gallici
omnia sua negocia familiaria faciūt scribi stilo.i. in tabulis
cereis.Tex.⁊ licitum q iterum non redit arbitriuz.i.dispō
facta sine scriptis. Nam duplex est modus testādi. In scri
ptis quando testes ignorant quid cōtineatur in testō:⁊ sub/
scribunt in testamento.⁊ apponunt sua sigilla.Est testamen
tum factum sine scriptis.⁊ dicitur nuncupatiuū:q: testator

nuncupat suam voluntatē coraz testibus:vt.j.de testa.ord.
l.hac consultissima.⁊ liberū arbitrium post mortez nō redit:
q: mors oia soluit:vt in auc̄.de nup.§.deinceps. ⁊ in auc. de
here.⁊ fal.§.exheredatos. Itē ideo dicit arbitriū q nō re/
dit:vt videmus sepe fieri in iure.nā rusticus in extremis cō
stitutus facit stringi corpus ⁊ postea bibit aquā calidā. ⁊ si
nō reformetur in melius:vocat vicinos suos ⁊ disponit de
bonis suis.¶ Or segnori vt itelligatis vnū magistrale ad
q allegatur ista lex:vos ita instabitis: q: tota die dicimus:
interduz leges nr̄e hiperbolice loquunt̄:vt.C.de sacrosan.
ec.l.j.⁊ q hoc dicit videte:q: dicit hec.l.q nihil ē q magis
hominibus debeatur q̄ȝ testari.Sed hec.l.vr̄ male dicere.
Nōne plus debetur hoibus q colant deū. Item q paren/
tibus ⁊ patrie obediant?certe sic.hec sunt prima precepta
iuregentium:vt.ff.de iusti.⁊ iure.l.veluti.⁊ post hoc testari
de bonis nostris.sed testari est quedam permissio iuris ciui
lis:⁊ non est preceptum.⁊ nemini venit in dubiuz q ius gē
tium precessit ius ciuile vel pretorium:vt.ff.de iusti.⁊ iure.l.
omnes populi.⁊.l.ius ciuile est q ⁊c̄. Quare vos dicetis
q imperator locutus est hiperbolice.Hiperboles est que/
dam figura:vnde hiperbolos grece latine manifestus veri
tatis excessus:vnde cum dicit hic imperator nihil est q ma
gis hominibus debeat̄ q̄ȝ testari: hiperbolice loquitur. si/
milis modus loquendi est alibi.ff.de pac.l.j.in princi. sic ⁊
alibi est manifestus veritatis excessus dum dicit̄: nil est ma
gis contrarium cōsensui q̄ȝ error:vt.ff.de iurisdi.om.iudi.l.
si per errorem.sed magis est contrarius metus:vnde mani/
feste veritatem ibi excedit:vnde Ouidius: Frigidius gla/
cie pectus amantis erat.⁊ sic tota die ioculatores ⁊ ribaldi
loquunt̄ ⁊ multuz vtuntur hiperbolica locutione:q: si vna
meretrix daret bonum ciphuz vini ribaldo:dicit ribaldus:
tu benedicaris a deo:tu es melior q̄ȝ sit regina frācie. ⁊ idē
dicit ioculator cum aliquis fatuus donat ei vestem : bene/
dicaris a deo:tu es melior homo qui sit in mundo sub sole.
vel es melior Alexandro:⁊ est forte mediocris persona:vn̄
iste manifeste excedit veritatem: sic.⁊.ll.manifeste excedunt
veritatem:quia plus debetur hominibus q colant deuz vt
dixi.¶ Sed segnori anteq̄ȝ ꝑueniamus ad alia no. hic plu
ra nota.Et statim nota.q vltima voluntas defunctorum ser
uatur.pro.l.dum dicit imperator q vnusquisq; habeat li/
centiam testari.⁊ iudicia eius non sint cassa.⁊ ad istud con/
cordat in auc̄.de nup.§.disponat.colla.iiij.⁊ insti.ad.l.falci.
in princ.⁊.ff.ad.l.fal.l.j.in prin. Verumtamen q dixi vlti/
mam voluntatem seruari pro.l.est intelligendum si non est
contra ius vel contra bonos mores:vel probrosa. vel ridi/
culosa vel turpis.⁊ ideo hec non est seruanda cū sit inepta.
Quid enim si dicit testator in vltima sua voluntate : q: ego
cognosco me miserum ⁊ peccatorem: in contemptum mei
ipsius nolo tradi sepulture:sed extra ciuitatem volo proijci
vt canis per pedem:vel volo q me mortuo reliquie mee ꝓij
ciantur in mare.hec voluntas defuncti inepta ⁊ ridiculosa
⁊ contra bonos mores est:⁊ ideo non seruatur:vt.ff.de leg.
j.l.seruo alieno in fi.⁊.l.siquis inquilinos in fi.⁊.ff. de con/
di.insti.l.quedam refert.in prin. Item h̄ est intelligenduz si
voluntas defuncti iuri non repugnat:quia si iuri repugnat
non obseruatur : quia nemo potest facere quin.ll. in suo te/
stamento locum habeant:vt.ff.de leg.j.l.nemo.⁊.j.de inof/
ficio.testa.l.sancimus.in prin.⁊ vltima voluntas non serua/
tur si contra ius est:vt.ff.de admi.tuto.l.quidam decedens.
⁊.ff.de libe.lega.l. aurelio.§.gaius. ⁊ ideo testator non po/
test remittere cautionem de vtendo ⁊ fruendo arbitrio bo/
ni viri:vt.j.de vsufruc.l.j.⁊.j.de sat.l.j. Item non seruatur
voluntas defunctorum pro.l. si sit inofficiosa. vnde si dicit
pater in suo testamento:quia filius meus non inuitauit me
ad conuiuium: sed extraneos:ideo ipsum exheredo.hic nō
seruatur eius voluntas pro.l.quia est contra bonos mo/
res:vt.ff.de inoffi.testa.l.inofficiosum.⁊.l.titia.⁊ hec volun/
tas per querelam olim irritabatur : ⁊ hodie ipso iure non
valet:vt in auct̄.vt cum de ap.cog.§. causas.viij. colum.
¶ Et iterum ex.l.ista colligetis aliud no.seu magistrale:q
ambulatoria est vltia volūtas defuncti vsq; ad supremū vi/
te exituz.q ex eo apparet:q: dicit hec.l.nil est q magis ho/

minibus debeatur q̃ꝫ vt supreme volũtatis postq̃ꝫ iaꝫ aliud velle nõ pñt liber sit stilus: ꝛ licitum ꝙ iterum non redit arbitrium. ergo apparet ꝙ voluntas defuncti sit ambulatoria idest mutatoria quãdiu viuit vt hic. ꝛ ad hoc .ff. de leg. j. l. si mihi ꝛ tibi. §. in legatis. ꝛ. ff. de adimẽ. lega. l. iij. §. conditio. in fi. ꝛ. ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. cum hic status. §. ait oratio. Ex quo colligetis rñsioneꝫ ꝛ decisionem questionis cuiusdam rusticane mulieris. venit mulier ad aliquem virum peritum ꝛ famosum: ꝛ dixit ei: dñe habeo maritũ ꝛ habeo eum sub pedibus seu marsupio: qꝛ ipse facit quicquid ego volo. si ego dico ei sede: ipse sedet. si dico ei bibe: ipse bibit. ꝛ breuiter nõ habeo aliud dicere nisi fac istud: ꝛ factum est. in omnibus obtẽperat mihi. volo ꝙ ipse testet᷑: ꝛ ipse testat᷑ ex quo placet mihi. ꝛ volo ꝙ ipse relinquat mihi omnia bona: ꝛ hoc facit. tñ dꝫ mihi ꝙ posset post cras mutare testamẽtum: vnde rogo vos ꝙ doceatis ita me: ꝙ non possit in perpetuum mutare testamẽtum. eandem qõnem facit rusticus de vxore sua. sapiens homo si vult deo placere. ꝛ nõ vult cadere in periculuꝫ salutis eterne debet dicere: bella donna etatis cum deo: qꝛ non possum vos hoc docere de iure. ꝛ si possem non facerem: qꝛ hoc anime mee periculosum est: qꝛ forte mala arte ita cum traxistis: ꝛ habet magis coniunctaꝫ personam sibi q̃ꝫ vos sitis: qꝛ nemo de iure põt sibi. l. imponere a qua sibi recedere non liceat: vt. ff. de le. iij. l. siquis. in prin. ꝛ qꝛ ambulatoria est voluntas defuncti vsq̃ꝫ ad supremum vite: vt hic cum suis similibus. ꝛ ideo dicendũ est cuꝫ quis reuocat voluntatem suam distingue: qꝛ dña est: aut qs cõtrahit: aut testatur. si contrahat quis: contrario consensu non dissoluit᷑: qꝛ sicut in initio libera est voluntas al's ptãs vnicuiq̃ꝫ ꝛc. vt. j. de actio. ꝛ oblig. l. sicut. ꝛ. ff. de pac. l. j. ꝛ. ff. de ac. emp. l. exempto. in prin. ꝛ ita loquit᷑ glo. dñi Azo. posita. j. de pactis. l. siquis. in conscri. sed cum aliquis testatur non loquitur cum alio: sed cũ seipso qꝛ dicit: ita ꝛ ita dispono de rebus meis. ꝛ ideo hoc casu licitum est mutare suam voluntatem vsq̃ꝫ ad supremum vite: vt. s. dixi. ꝛ pro hoc facit. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. donatiõis. qꝛ verba gesserũt ꝛc. vt. j. de verb. signi. l. libera. si dicat mulier: domine quidam sapientes cum quibus habui consilium dicũt mihi ꝙ faciã eum iurare ꝙ in perpetuum non mutabit testamentuꝫ suũ: debet dicere bonus sapiens: bella donna nõ ꝯsulo vobis: qꝛ peccatis mortaliter: qꝛ facitis eum facere rem illicitam: qꝛ illicitum est de iure ꝙ aliquis imponat sibi legem a qua non liceat sibi recedere: ꝛ qꝛ ambulatoria debet esse voluntas defuncti vsq̃ꝫ ad supremum vite. Preterea possetis facere fieri tale sacramẽtum ꝙ esset iniquum. Preterea si iurauit indeliberate deierauit: vt in auct. vt se non solum. in prin. §. j. Preterea illud sacramentuꝫ ligat eũ quo ad deũ: non quo ad hoc quin possit mutare voluntatem suam vsq̃ꝫ ad supremum vite: qꝛ iusiurãdum non obligat aliquem nisi in casu: vt cuꝫ quis manumittitur ꝛ iurat se debere operas. nam libertus per istud iusiurandũ obligatur: vt. ff. de operis li. l. vt iusiurandum. ꝛ. ff. de libe. cã. l. vlt. ꝛ ideo cum tale sacramentum sit contra. l. qꝛ ambulatoria dꝫ esse voluntas defuncti vsq̃ꝫ ad supremum vite: nõ seruat᷑: vt. j. de le. ꝛ con. l. non dubiuꝫ. nisi in casu posito in auc. que incipit sacramẽta puberum. que auc. fuit federici imperatoris. ꝛ est posita. j. si aduersus ven. l. j. verũtamẽ si dña vel rusticus esset vobis cõiuncta persona que petit a vobis hoc: dicetis ita: hoc habeatis pro firmo ꝛ pro regula: ꝙ non est homo sub sole qui posset vos ita docere facere testamentum quin posset mutari per posterius testamentuꝫ: sed docebo vos cũ quadam cautela quomodo potest fieri testamentum de iure: ita ꝙ per posterius non mutabitur forte. ꝛ dico vobis hoc vt sciatis ista non vt operemini: nisi vestra multum interesset: qꝛ non est bonum ꝙ faciatis relinquere alicui ꝙ relinqueret postea deo: vel alij magis sibi coniuncte ꝑsone. nec hoc doceatis alios qui nõ sunt de auditorio meo: sed teneatis pro vobis: quia ita debet dicere testator. hoc est meum testamentum siue vltimum iudicium ꝙ deinceps seruari volo: ꝛ si in posterum faciam aliud testamentũ nolo illud seruari ꝛ tenere: sed hoc solummodo volo valere ꝛ tenere: vel iure testamenti vel iure codicillorum. Si vero postea faciat testator aliud testamentum: simpliciter tenebit primum nõ posterius: ꝛ hoc probo per. l. que dicit hoc: qꝛ prima derogatiua est vltime: vt. ff. de le. j. l. si mihi ꝛ tibi. §. in legatis. ꝛ. §. interdum. ꝛ. l. si ita scriptũ sit. sed si nominatim peniteret: ꝛ in vltimo testamento diceret: recolo ꝙ talia ꝛ talia dixi verba in testamento ꝙ feci primo. vnde non obstantibus illis verbis hoc vltimum meum testamentum volo tenere ꝛ valere: ꝛ non primum. hoc casu tenet vltimum testamẽtum: ꝛ nõ primum: vnde bonus legista cum vocatur ad aliquod testamentum cõdenduꝫ: incõtinẽti dꝫ querere an aliud testamẽtum fecerit. ꝛ si dicat ꝙ nõ: planũ est. si dicat ꝙ sic: videat illud testamẽtum. ꝛ si sunt verba derogatoria vltime voluntati: in vltimo testamento dicat ꝙ primum testamentum factũ manu talis tabellionis reuocat: in quo testamento dixit sic ꝛ sic: ꝛ nõ obstantibus illis verbis: que verba nominatim reuocat. quo casu ita facto tollitur prius testamentũ per posterius: qꝛ reuocatuꝫ est. ꝛ ꝓbatur hoc apte. ff. de iure codi. l. duos. §. lꝫ. ꝛ. ff. de le. iij. l. siquis in princ. ꝛ in cor. auc. de testa. imperfe. §. j. col. vij. ¶ Ex his que dicta sunt vobis: satis casum huius. l. ꝛ summariam expositionem lr̃e potuistis perpendere: mõ ad alia perueniamus: qꝛ alia circa. l. istam sunt videnda ꝛ indagãda: opponẽdo ꝛ rñdendo querendo ꝛ soluẽdo. Et aduertatis ista: qꝛ nos colligimus inde multa bona: ꝛ statim oppono ad hãc. l. Et vr̃ ꝙ duabus rationibus hec. l. stare nõ possit. Uos hẽtis in. l. ista ꝙ quilibꝫ põt relinquere collegio ecclesiastico de bonis suis quãtũ vult. Sed. l. vr̃ ꝯ. que videtur velle ꝙ collegium non potest heres institui: vt. j. de here. insti. l. collegium nec heredem ꝛc. ¶ Ad solutioneꝫ cuius contrarij vos ita dicetis. Uno mõ sic: collegium laycorũ nõ põt heres institui nec ei põt relinqui: vt in. l. contra. sed collegiũ clericoꝝ põt heres institui: ꝛ ei põt relinqui fauore religionis: vt hic. ꝛ. ff. de collegijs illi. l. j. in fi. ¶ Sed quare est istud ꝙ collegium laycorũ nõ põt heres institui vel ei relinqui: sed collegiũ clericorũ sic? Respondeo ßm Guil. qꝛ per locũ cõiter accidentibus collegia laycoꝝ fiũt ad malũ: vt. j. de monopo. l. vnica. ꝛ iõ sunt prohibita nisi approbentur a principe vel a senatu: vt. ff. de illi. colle. l. iij. in princi. ꝛ hoc ideo ne ꝙ minus pñt singuli: plus audeant vniuersi: qꝛ hec est natura rusticoruꝫ qñ sunt simul faciunt omne malum: ꝛ coadunati ꝯfunderent Carolum. sed qñ sunt soli: non valent tot gallignas. ꝛ singuli separatim honorant militem. sꝫ oẽ collegium clericoruꝫ ad bonum introductum est: ꝛ ad religionẽ ꝛ ad seruanduꝫ diuina colloquia: ꝛ ideo ei põt relinq: ꝛ sic intelligitur. l. nr̃a. ¶ Uel dicatis secũdo mõ collegium nõ põt heres institui nec ei relinqui si est illicitum: vt iudeoꝝ ꝛ hereticoꝝ. vel nõ approbatum a principe: vt scriptoꝝ: vt in. l. ꝯ. vt. j. de here. ꝛ ma. l. iiij. ꝛ. j. de iude. ꝛ cel. l. j. Sed collegio licito ꝛ approbato: vt est collegium fratrum minorũ ꝛ predicatoruꝫ ꝛ monachorum ꝛ pauperum xp̃i bene potest relinqui legatum: ꝛ etiam potest heres institui vt hic. ꝛ. j. e. l. vlti. ꝛ. j. de episco. ꝛ cle. l. id qõ. ꝛ. l. nulli. ꝛ. l. siquis ad decli. ¶ Et ad solutionem huius cõtra. ꝛ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguo vt consueui distinguere. Cuꝫ relinquitur collegio: aut relinquitur collegio licito: aut illicito. Et dr̃ licitum collegium: collegium monachorum fratrũ minorũ ꝛ p̃dicatoruꝫ vel captiuorum vel pauperum xp̃i: ꝛ huic collegio põt relinqui vt hic. ꝛ sicut huic collegio põt relinqui ita cuilibet de collegio vt hic. ꝛ. j. de epi. ꝛ cle. l. vlti. §. j. cum suis simi. Itẽ omne collegium a iure approbatum est licitum: vnde collegio ciuitatum vel vicorũ vel municipiorum potest relinqui qꝛ sunt a iure approbata. nã vt ait Marcus Tullius i p̃io li. rhetoricoꝝ. facte fuerunt ciuitates ꝛ municipia ꝛ vici: ꝓpter iusticiam ꝯseruandam: qꝛ anteq̃ꝫ eẽnt ciuitates vel municipia vel vici: morabãtur homines in siluis: ꝛ ita mali homines decipiebant eos. ꝛ sic fecerunt homines ciuitates ꝛ municipia: vnde qꝛ collegia ciuitatum ꝛ municipiorũ ꝛ vicoꝝ sunt licita põt eis relinqui: ꝛ cuilibet ex ciui. ꝛ cuilibet ex vico: vel ex municipio: vt. ff. ad treb. l. oibus. ꝛ. l. se. ꝛ. ff. de le. j. l. si heredi. §. vicis. ꝛ. l. ciuitatibus. ꝛ. j. ad treb. l. j. ꝛ. l. iij. ꝛ. l. semper. Item est collegium licitũ pistorũ ꝛ alioꝝ siliũ vt. ff. ꝙ cuiusq̃ꝫ vni. no. l. j. ꝛ isti collegio põt relinqui: ꝛ cuilibet

libet de collegio: vt.s. dictu3 est. Sed hic subijcio tale3 qo'ne. Ego dixi q3 licito collegio 7 cuilibet de collegio pot relinq. Sed ponamus vt faciut layci 7 rustici 7 mulieres que ignorant virtutes vocabulo3: q2 sciunt comedere 7 no loq: q2 qn aliqs eo3 d3 dicere: ecclesie mee relinquo tm p anima mea. ipse dicit: presbytero ecclesie mee dimitto tm pro anima mea. 7 loquor de sacerdotibus ecclesiaru q bus permissum est hre pprium. mo queritur vtru3 videat ecclesie relictu: vt ita sacerdos no trasmittat ad suos successores: an sacerdoti vt ita transmittat ad suos successores? In qone ista ita dicendum est 7 distinguedum. Quia aut dixit testator: sacerdoti ecclesie sancti Ambrosij p anima mea. x. relinquo: 7 ita relinquit noie appellatiuo 7 non pprio. quo casu conteplatioe ecclesie vr relictum. 7 io no trasmittit ad suos successores: vt. ff. d an. le. l. j. 7. l. annua. §. a ticia. 7. ff. de cdi. 7 demon. l. filiofa. 7 idem est siqs dicet lego. x. ciuibus bon. q2 ciuitati bon. vr legasse: vt. ff. d cdi. 7 demo. l. ciuibus. Si autem testator vtitur pprio noie: q2 dicit: dno Joani modo sacerdoti pro anima relinquo. x. tunc vr relinqui ipsi sacerdoti: no ecclesie: 7 queritur sibi 7 trasmittit ad suos pprios successores. S3 dominus Guido de suzaria dicit q3 refert q3 precedat appellatiuum nome vel pprium. na si ppriu pcedat: sacerdoti debetur. si appellatiuu ecclesie. ar. ff. de stipul. ser. l. si cois seruus. Et ad hoc est ar. q2. l. alibi facit differentiam in substone: que fit nominibus appellatiuis 7 proprijs. q2 si fit substitutio noibus proprijs: intelliguntur inuice substitui. si appellatiuis: intelliguntur substitui p portioe hereditaria: vt. ff. ad trebe. l. quoties. 7. l. nonunq3. ff. de mortis causa do. l. filiofa. 7. l. in mortis causa do. 7. l. vl. 7. j. de epis. 7 cle. in auc. licetia. Uel dicatis si testator habebat notum sacerdotem: contemplatione sui videtur ei relictu3: als conteplatione ecclesie. ¶ In secudo casu cu relinquit collegio illicito: subdistinguo: q2 collegiu aliud est illicitu3 rone secte: aliud alia rone q2 non est a principe vel a senatu approbatum. In primo casu cu collegium est illicitu3 rone secte: vt q2 est collegium hereticorum vel iudeo3: no potest relinqui collegio vel alicui de collegio. 7 ideo si aliquis relinqueret bonis hominibus. x. sicut faciunt lombardi quia vocat hereticos bonos homines: no valet relictum. 7 ide3 est si relinqueretur alicui ex eis: q2 collegio illicito ratione secte vel alicui ex collegio illo non potest relinqui: vt. j. de here. 7 ma. l. manicheos. 7. j. de iude. 7 celi. l. j. 7 sic intelligitur vno mo. l. cotra. ¶ In secundo casu cu collegiu est illicitu3 alia rone: q2 no est approbatu a principe vel a senatu: vt est collegiu scriptorum: qui faciut q3 nullus scripto3 scribat quaternu textus vel glose nisi pro tanto: vel vt sunt alia collegia que sunt prohibita: vt sunt monopolia: vt. j. de monopo. l. vnica. 7. ff. de illi. colle. l. iij. in princi. hoc casu illicito collegio no pot relinqui. 7 io si testor diceret relinquo societatibus brancato3u vel scripto3u vel similiu. x. non valet tale relictu: vt in. l. cotra. fm q3 vno mo intelligit. s3 li illicito collegio non approbato a principe vel a senatu no poss3 relinqui: tn cuilibet de collegio bene pot relinqui. 7 io siqs legaret. x. vni brancatori vel vni scriptori valet legatum: vt ff. de rebus du. l. cum senatus. vnde vos ita breuiter teneatis. collegio licito 7 cuilibet ex eo potest relinqui. sed collegio illicito ratione secte: no pot relinqui. nec alicui de collegio. sed quando collegium est illicitu3 alia rone: q2 no est approbatu a principe vel a senatu: tuc no pot relinqui collegio: s3 cuilib3 ex collegio pot relinqui: vt dictu est. ¶ S3 hic quero 7 hec qo pot ee vtilis 7 plus in partib9 vltramotanis q3 hic. 7 fuit hec qo de facto in ciuitate cabradensi coram iudice delegato. na ibi de iure ab impio est tpalis eps. ibi layci fecerunt coem suam campanam 7 volebant viuere more lombardo3: 7 corpus non erat approbatum a principe vel ab eo qui vicem eius gerit. quando fecerunt societatem iurauerut et q3 qn decederet aliquis ipsorum: corpori societas relinqueret quarta partem bonoru suoru. hoc fco: fuit quidam diues qui disponens coram societate dixit. vobis hoc relinquo. queritur vtrum collegio videtur esse relictum: vt sic non valeat. an cuilibet de collegio: 7 sic valeat relictum. ¶ In qone ista si vultis dicere q3 no valeat: potestis dicere 7 allegare: vt. j. de here. insti. l. collegium. Sed si vultis dicere q3 valeat: allegabitis. ff. de rebus du. l. cu senatus. S3 in qone ista est ita dicendu. Si dixerit vobis oibus hoc relinquo. 7 sic refert se ad vniuersos. vl dixit vobis simpliciter hic: q2 indefinita equipollet vniuersali no valet relictu3. 7 pro hoc facit q3 indefinita equipollet vniuersali: vt ff. de serui. vrb. predi. l. si seruitus. 7. ff. qui po. in pig. ha. 7. j. que res pigno. ob. pos. l. vl. Si aut enumerat oes nominati3 valet relictu3. 7 ad hoc est ar. q3 alibi dr. si pmittunt plures spes non enumerado vna est stipulatio. sed si pmittant plures res 7 enumerantur: plures erunt stipulationes: vt. ff. de ver. ob. l. scire. 7. l. qd dicitur. 7. l. pluribus. 7. l. sticbu. §. j. 7 ff. de dona. causa mor. l. senatus. §. q3 dicitur. 7. ff. de an. leg. l. cu in annos. ¶ Secudo instatur 7 oppo. ad. l. ista sic. Uidetur q3 hoc legatum no valeat si relinquit collegio ecclesiastico. q2 si relinquitur collegio fratru mino3u3 7 similium videtur relictu incertis personis: vnde no valet: vt insti. de lega. §. incertis. Ad q3 pot dici plurib9 modis. Et vno mo sic regulariter relictum in certis personis no valet: vt in. l. contra. Fallit fauore ecclesiarum vt hic. sic etiam fallit fauore pietatis vel paupertatis: q2 fauore pietatis vel paupertatis potest relinqui incertis personis vt. j. de epi. 7 cleri. l. id qd. 7. l. nulli. Item fallit vt si relinquitur in redemptione captiuo3u. na valet relictu incertis psonis: vt. j. de epi. 7 cle. l. siquis ad decli. 7 hec est breuis 7 plana rnsio. Uel pot dici secudo mo: oli3 incertis personis no poterat indistincte legari: vt in. l. cotra. s3 hodie si legatur valet. 7 sic intelligo insti. de leg. §. incertis personis. Uel potest tertio modo dici incertis personis de incertis no potest relinqui: vt in. l. cotra. sed incertis de certis sic vt hic. Et subijciamus rem exeplo. relinquit incertis personis de incertis: puta si ita dicit testator: bonis hominibus lego. c. in quibusda ciuitatibus intelligeretur boni: paterrini. vel si ita dicit: monachis orbis terre. vel si dicat: omnibus hominibus lego. c. hic q2 relinquitur legatum incertis personis de incertis no valet. 7 sic loquitur. l. q. Fallit fauore ecclesiaru 7 pauperu 7 captiuorum vt supra dixi. Relinquit legatum incertis personis de certis si ita dicit testor: fratribus minoribus de bon. monachis sancti proculi de bon. do lego. c. hoc legatu relictu3 incertis personis ex certis valet: q2 alibi sunt fratres minores. alibi etia sunt monachi. 7 sic loquitur hic 7 intelligitur ff. de reb. dub. l. iij. 7. l. iiij. 7. l. ciuibus. 7. ff. ad. l. fal. l. in re. §. interdum. Odo. ¶ Ex his ergo que supradicta sunt vobis patet q3 ecclesie hnt priuilegium in pluribus: q2 l3 als non possit collegiu institui vel ei relinqui. tn fallit in ecclesia fauore ecclesie. 7 q2 l3 als non possit relinqui incertis personis de incertis: fallit tn in fauore ecclesiaru. ¶ Ex quibus nota q3 ecclesia h3 multa priuilegia in acqredo. q3 l3 als no possit relinqui collegio: tn fallit q2 relinquit collegio ecclesiastico vt in. l. nra. Ite h3 priuilegium in acquiredo: q2 rei sibi vendite transit in eam dnium sine traditione: vt. j. e. l. vl. q3 als regulariter est contra. j. de rei vendi. l. seruum. 7. ff. de rei ven. l. si ager. Ite h3 priuilegiu in acquiredo: q2 ingressi monasteriu3 ipso ingressu se 7 sua deo dedicant 7c. vt. j. e. l. generali. 7 in auc. ingressi. Item h3 ecclesia priuilegium in amittendo: q2 res ecclesiastice regulariter alienari no pnt: licet in casibus permutant. vt. j. e. l. iubemus nulli. 7 in auc. ibi signatis. 7. l. sancimus. 7 in auc. ibi signata. Item habet ecclesia priuilegium in prescribedo: quia fm hec tempora ecclesie non prescribitur minori spacio. c. annis: vt. j. e. l. vl. Item habet priuilegium in recipiendo. quia ecclesie non subeunt sordida vel extraordinaria munera: vt. j. e. l. placet dicam. Item habent ecclesie in alijs priuilegium: q2 relicta ecclesie non indigent lucratiuorum inscriptionibus: vt. j. e. l. sancimus. ij. ¶ Dr segnori super. l. istam consueuerut formari plures questiones. Ista. l. dicit q3 vnusquisq3 potest relinquere collegio ecclesiastico de bonis suis quatu vult: est ne hoc vex: siue iste als sit testabilis: siue non. 7 habebit ne locum in impubere vel in filiofa. q caret castrensi vel quasi castrensi peculio: vel in seruo? Dixerut quida q3 hec. l. h3 locu3 in qualibet psona: siue als sit testabilis: vt pubes 7 paterfa. 7 liber ho. siue intestabilis vt impubes: q2 als non fa

cit testm̄:vt.ff.de testa.l.in qua etate.⁊ filiusfa.qui al's nō fa-
cit testm̄:vt.ff.de mor.cā do.l.cum is.§.j.Et dicunt ꝙ spāle
est hic fauore ecclesie ꝙ vnusquisqꝫ possit eis relinquere.⁊
sic hec.l.pertinet ad illā ptē rubrice.de priui.carū.⁊ ꝓ hoc
suo errore inducūt ꝙ hec.l.loqtur gnālr ⁊ indistincte.⁊ vbi
lex nō distinguit:nec nos:vt.ff.de offi. pre.l.iij.⁊.ff. de pu.l.
de precio.⁊ verba gnāliter ꝓlata gnāliter sunt intelligēda:
vt.ff.de le.p̄.ꝯtra.bo.pos.l.j.§.gnāliter.Itē ꝓ hoc suo erro-
re est ar. ego video qꝛ al's qui nō ē testabilis ecclesie pōt re-
linquere:vt.j.e.l.gnāli.Itē ꝓ isto suo errore est arg. qꝛ ego
video si seruus manumittat̄:in ipa manumissiōe pōt de iure
iurare vt prestet opas ⁊ obligat̄ vt liberet̄ a vinculo serui-
tutis:vt.ff.de liber.cā.l.vlti.⁊.ff.de op.liber.l. iureiurandi.
ita pōt relinquere ecclesie quātuꝫ vult cā aie sue saluande:
qꝛ aie hominū quibuslibꝫ rebus presunt:vt.j.e.l. sancimus
j.Itē qꝛ seruus de ꝯctibus celebratis in s̄uitute manumis-
sus regulariter nō tenet̄.tn̄ si ꝓmittit vt perueniat ad liber-
tatem obligat̄: vt.j.si seruus ex suo facto.l.ꝓmisse.⁊.ff.ď pa
ctis.l.eleganter.§.seruus pactiōis.ita seruus pōt relinque
re quātum vult ecclesijs:vt redimat aiam suam a peccatis:
sed verius est vt dicatis ꝙ hec.l.intelligit̄ in persona: que
al's est testabilis:vt pubes ⁊ paterfa.⁊ liber hō.⁊ ꝓ hac opi
nione facit qꝛ impuberes ⁊ filijfa. ⁊ serui prohibent̄ facere
testm̄:vt insti.quibus nō est p.fa.te.per totū.⁊.j. de testis.l.
seniū.i fi.⁊.ff.de testa.l.qua etate. Preterea certi casus sunt
in quibus filijfa.testant̄:vt in castrēsi pecu.⁊ quasi. ⁊ si a re-
gula excipitur casus: cōfirmat̄ regula in alijs : vt in auc̄.de
eccle.ti.§.vt aūt.Itē qꝛ.l.vr̄ velle ꝙ al's testabiles relinquāt
ecclesijs;nō alij:vt in auc.de sanctis.epis.§. p̄sbyteros. col.
ix. Nec ob.hec.l.qꝛ loquitur generaliter:qꝛ vl'is in particu
larem resoluitur:qꝛ nō est verisimile ꝙ imperator nō voluis
set hoc:vt.j.de inoffi.testa.l.si qn̄ in prin. Item ⁊ al's cum di
cit.l.mandatum cōtrahitur oibus verbis.sub.idoneis.⁊ ita
non oibus:vt.ff.mā.l.ij.sic ⁊ al's cū dicimus:omnes vocan-
tur ad honores:ergo furiosi:qď est falsum:vt.ff. de mune.⁊
hono.l.vt gradatim.Itē nec ob.j.e.l.generali.qꝛ illud cor-
rectum est hodie per auc̄.ingressi. Item nec ob. qď dicit̄ de
seruo;qꝛ illud est fauore libertatis. ¶ Denuo quero super
l.ista.vos habetis hic ꝙ vnusquisqꝫ pōt relinquere colle-
gio ecclesiastico de bonis suis q̄ꝫtum vult.est ne hoc veruꝫ
in solemni vel minus solemni voluntate? Dixerunt quidaꝫ
ꝙ sic:vnde aliquis potest relinquere ecclesie corā.vij. testi-
bus in testō.in codicillis coraꝫ.v.testibus.qꝛ in testō requi
runtur.vij.testes.in codicillis.v.vt.j.de codi.l.vlti. sꝫ ⁊ hoc
hꝫ locū in minus solēni volūtate:vn̄ dixerūt ipsi. siquis re-
linquat ecclesijs corā duobꝰ vel tribus testibus:valet reli-
ctum.immo plus dixerunt ipsi ꝙ si aliquis relinquat eccle-
sijs in presentia vnius sacerdotis:valet relictum: qꝛ rustici
hn̄t hanc opi.ꝙ sicut sacerdos hꝫ.vij.ordies:ita vicē.vij.te-
stium sustinet.⁊ pro isto suo errore inducunt hāc.l.que loq-
tur generaliter.vnde generaliter dꝫ intelligi:vt.s̄.dixi. Itē
pro se inducunt ꝙ.l.videtur velle ꝙ ecclesie possꝫ relinqui
in qualibet voluntate.j.e.l.iubemus nulli post hanc.ibi vbi
dicit verū siue testō quocunqꝫ iure facto se codicillo. Item
pro hac opi.vr̄ facere:qꝛ eccl'ia habetur loco filij: vt in auc̄.
de sanctis.epi.§.sed hoc in p̄nti.⁊ in filio valet relictū in mi-
nus solēni volūtate:vt in auc̄.de testa.in p̄n.⁊.j.fa.her.l.vlt.
⁊.j.de testa.or.l.hac consultissima.§.ex imperfecto. vn̄ sicut
valet relictum filio in minus solēni:⁊ ita valet relictum ec-
clesijs in minus solēni volūtate:cū equiparentur:vt.s̄.dixi.
Item qꝛ si in solēni volūtate tm̄ posset relinqui eccl'ie: nul-
lum priuilegium daret̄ ecclesie : cum illud sit priuilegium
cuiuscunqꝫ ⁊c̄.vt.ff.ď le.⁊ se. cō.l.ius singulare.frustra eniꝫ
petitur ꝙ de iure cōi conceditur:vt.j.de thesau.l.vnica.lib.
x.Sed in questione ista ꝯtrariū dicēduꝫ ē.⁊ intelligit̄ hec.l.
in solēni testō vl' in codicillo nō in minus solēni. ⁊ pro hoc
facere videtur hec.l.que videtur velle ꝙ ecclesijs relinqua
tur in vltima voluntate iuri cognita:vt.j.cod.l.generali.ibi
vbi dicit ꝙ cum omni iuris ratione munitum sit. sic.⁊.j.de
episco.⁊ cleri.l.siquis.⁊.l.sacrosancte.⁊.l.omnia p̄uilegia.
⁊.l.cum.l.leoniana.ibi vbi dicit non solum vltima condere
s̄m leges tantum elogia licere. Non obst. hec lex qꝛ debet
intelligi in solemni voluntate : qꝛ vniuersalis resoluitur in
particularem per.l.si qn̄.j.de inoffi.te. Item nō ob.j.e.l.iu-
bemus.qꝛ intelligo ibi etiā de solēni volūtate:modo de mi-
nus solēni voluntate vt ibi etiam dicam. Item nō obstat ꝙ
ecclesia est loco filij:qꝛ verum est simpliciter nō quo ad om-
nia:qꝛ quo ad hoc habetur loco filij:qꝛ si instituo filiū ⁊ ro-
go eum restituere hereditatem si decedat sine liberis : si in-
trat monasterium habetur loco filij:vt.j.ad treb.auc. nisi ro
gatus.sed in alijs est contra.vt arg.ff.de le.⁊ se.cō.l.ꝙ cōtra
rationem. Item non ob.ꝙ nullum priuilegiuꝫ ecclesijs cō-
cederetur:qꝛ licet nō cōcedat ꝙ possit relinqui ecclesie ⁊ in
minus solēni voluntate.cōcedit tn̄ aliud priuilegium: qꝛ lꝫ
incertis personis relinqui nō possit: tn̄ relinq pōt collegio
ecclesiastico vt supra dixi.⁊ hec vera sunt de iure nostro. sꝫ
per decre.do.pape.si aliquis coraꝫ tribus testibus testatur
vel coram duobus videtur ꝙ valeat relictum iuxta dictum
apostoli:in ore duorum vel trium testiuꝫ stat omne verbuꝫ.
extra de testa.c.relatum est.⁊.c.cum ecclesie.sed nos legiste
restringimus illud in eis que fiūt inter viuos:nō in eis que
fiunt in vltimis voluntatibus. nam ibi propter hominū in-
fidelitatem maior numerus testiuꝫ requirit̄ vt.j.de fideicō.
l.questionem.⁊.j.de testa.l.iubemus. Item nos legiste dici
mus ꝙ ille decretales sunt restringende: vbi dominus pa-
pa hꝫ iurisditionem temporaleꝫ ⁊ spiritualem.i.gladiuꝫ ec
clesiasticū ⁊ secularē:vt in marchia anchonitana ⁊ spoleta-
na:nō in bonon̄.vel in lombardia. ¶ Sꝫ denuo hic vltimo
quero.vos habetis hic ꝙ vnusquisqꝫ pōt relinquere colle-
gio ecclesiastico de bonis suis quantū vult.sed nūquid pa-
ter multum diues potest priuare filios legittima portione
instituendo ecclesiam:puta si pater dixit:filio meo.x. relin-
quo:⁊ omnia alia mea bona relinquo fratribus minoribus
de bononia:nunquid hꝫ locum ista.l.an aget ipse filius ad
supplementum? Dixerunt quidam ꝙ etiam tunc habet lo-
cum ista.l.⁊ pro ista sua s̄nia inducunt hanc.l.que dicit.hēat
vnusquisqꝫ licentiam sanctissimo venerabiliqꝫ concilio de-
cedens:id bonorum ꝙ optauit.i.quātum vult in vltima vo
luntate relinquere etiam priuando legittima portione libe
ros. Item pro hac eorum opi.facit ꝙ ecclesia habetur loco
filij:vt in auc̄.de sanctis.epis.§.si hoc in presenti. Item pro
hac eorum opi.facit.ꝙ.l.videtur velle ꝙ cessat falcidia in re
lictis deo ⁊ ad pias causas:vt in auc.de eccle.titu.§.siquis
autē. ¶ Sed verius est vt dicamus ꝙ pater non possit pri-
uare liberos legittima portione. pro hac opinione facit di-
ctum apostoli si filius ergo heres. Item qui vult filium ex-
heredare ⁊ deum instituere:consilium querat ab alio nō ab
Augustino.q.di.non consulam eum. Item quarta debetur
filijs vt es alienum . vnde sicut soluit debita sua : ita quar-
tam:vt.ff.de adop.l.si arrogator.in fi.⁊.ff. de inoffic. testa.l.
papinia.§.siquis. vnde.xiiij.sunt cause quibus priuatur fi-
lius legittima portione:que ponuntur in auc̄. vt cuꝫ de ap-
pel.cog.§.causas.⁊.§.⁊ hec quidem. Iteꝫ in relictis eccle-
sie habet locum falci.vt.ff.ad.l.falcid.l.j.§.ad municipium.
Et ideo dicendum est ꝙ hec.l. est intelligenda ꝙ potest re-
linquere collegio ecclesiastico quātum vult de bonis suis:
si non habet filios quibus reseruare tenetur: vel parentes
quibus quartam relinquere tenetur:vt in auc.vt nulli iud.
§.si quando.col.j.§.adulteram.⁊ ideo in questione ista aget
ad supplementum:vt.j.de inoffi.testa.l.omnimodo. Itē nō
ob.ꝙ ecclesia habetur loco filij:quia verum in substitutio-
nibus:quia si filius est substitutus alicui ⁊ filius intra mo-
nasterium:habetur loco filij monasteriū:vt.ff.de ꝯdi. ⁊ de-
mon.l.fideicō.⁊.l.si is cui.§.j. Itē non ob.in relictis deo.i.
ad pias cās cessat falci.qꝛ cessat falci.debita iure institutio-
nis:nō debita iure nature:qꝛ hec debetur vt es alienuꝫ: vt
supra dictum est. Vel posset ēt dici ⁊ alio mō.⁊ s̄m hoc hec
l.nō pertinet ad ti.istū sed ad auc.de ec.ti.que videtur cōtra
ff.ad.l.fal.l.j.§.ad municipiuꝫ.qꝛ est ecclesia triūphās ⁊ mi-
litans.in relicto deo.i.ecclesie triūphanti.siquis legat deo
⁊ sanctis suis nō curat multū deus de pecunia.⁊ in illis hꝫ
locū falcidia. si autē relinquat̄ ecclesie militanti illa hꝫ ma-
nus tenaces.i.manus plenas pice : ⁊ in illis cessat falci. vt
in auc.de ecclesia.titu.§.siquis autem.

Nemo

Nemo apostolorū. Lex ista pt respicere primā partē rubrice ⁊ vltimā: ⁊ legit̄ hec.l. pluribꝰ modis. Et vno mō vt hic sit sensus: non solū eccl'ie sunt p̄uilegiate in his q̄ habuistis: imo in alio q2 layci qui moriunt̄ nō debēt sepeliri in ecclesijs: imo extra: ⁊ s̄m hoc ita exponetis l'ram. ℭ Tex. nemo.s. laycus vel regularis Tex. sedē.i. ecclesiā dedicatā ad honorē apostoloꝝ vel martyrum. Tex. humanis corporibus.s. defunctis. Tex. existiet esse cōcessam.sub.ad sepeliendū. ℭ Vñ colligetis hic illud no. ꝙ layci ⁊ regulares in corpe ecclesie nō debēt sepeliri: sed extra ecclesias: sed plati ⁊ patriarche ⁊ epi ⁊ principes sepeliunt̄ in corpe ecclesie. Vñ legit̄ ꝙ in alamania in quadam ecclesia postq̄ʒ impiū fuit translatū ad theuthonicos: ꝙ rex Philippus diuine recordatiōis ad sanctū Dionysiū est sepultus. ℭ Legit̄ scdo mō hec.l. vt h̄ sit sensus. Tex. nemo sedē.i. sedilia: que sunt in choro apostoloꝝ vel martyrū ad honorē apostoloꝝ ⁊ martyrū dedicata. Tex. existiet esse cōcessaʒ: supple ad sedendū qñ diuina celebrant̄. ⁊ ad hoc facit decretū extra de vi. ⁊ hone. cleri. c. vt layci. que est extracta de lege ista: ⁊ tūc legetis ita l'raʒ. Tex. nemo sedē.i. sedilia. Tex. apostolorū vel martyrū.i. in ecclesijs dedicatis ad honoreʒ eoꝝ. Tex. existimet esse ꝯcessam.s. ad sedendū cum diuina celebrant̄: ⁊ ecclesia nō pōt ꝯcedi publicis vsibꝰ habitāda. arg. j. de palatinis comitibus.l. vlti. li. xj. ℭ Legit̄ ⁊ tertio mō hec.l. ⁊ hec lectura hodie non seruat̄ in italia: nec in tuscia: vt exponatis ita tex. sedē.i. ciuitatē i qua sunt eccle sie apostoloꝝ vel martyrū existimet eē ꝯcessaʒ sepulture cā. vñ ita vos dicetis ꝙ quedam res sunt sancte vt ciuitates: ⁊ quedā sacre: vt insti. de reꝝ diui. §. sancte. vñ sicut in ecclesijs nō debēt humana corpa sepeliri: ita in ciuitatibus: ne ciuitates que sunt sancte polluant̄. vñ de iure nō debēt homies sepeliri in ciuitatibus ʒ extra: q2 de iure debēt esse cimiteria extra ciuitatē sicut est in alamania: ⁊ sunt signata. iiij. crucibus: ⁊ hoc idem volunt. ll. nostre: vt. ff. de sepul. vio.l. iij. §. diuus. ⁊. j. de reli. ⁊ sump. fu.l. antepenul. ℭ Sʒ qd si fiat ꝯ l. istaʒ. R̄ñdeo s̄m lecturā istaʒ imponit̄ pena criminis stellionatus: vt in palle. §. diuus. In alijs dicā cū pena nō sit.l. determinata: ꝙ cōiter arbitrio iudicātis est: vt. ff. de penis.l. hodie. ⁊. ff. de offi. p̄si.l. j. ℭ Legit̄ ⁊ quarto mō hec.l. tex. nemo sedē apostoloꝝ vel martyrū.i. corpus vel reliq̄as eoruʒ. Tex. existimet esse ꝯcessaʒ. sub. cā emēdi vel vendēdi: vel ēt cā tenendi sibi in scrineo: vt in.l. p̄xi. q2 taliū reꝝ est cōmercium interdictū: vt liberi hominis: cū suis similibus.

Nemo martyres. In.l. ista dr̄ ꝙ aliquis nō debet vendere reliquias martyruʒ vel apostolorum: vel mercari. ℭ Tex. nemo martyres.i. reliq̄s martyrū vel apostoloꝝ: sub. arg. s̄.l. proxi. Tex. distrahat.i. vendat: Tex. mercet̄.i. emat: q2 sunt liberi homies: quorū cōmerciū est interdictum: vt supra dixi. Sed qd si cōtrafiat? Imponit̄ pena arbitrio iudicātis: vt arg. ff. de penis.l. hodie. cuʒ non sit.l. determinata: vt. ff. de penis.l. scio. ⁊ dixi. s̄.l. proxi. ⁊ insuper venditio nō valet q2 ꝯtra legē. vnde nō valet venditio facta ꝯtra legum interdicta: vt. j. e.l. iubemus. §. sane. ⁊. j. de le. ⁊ con.l. nō dubiū. in fi. ℭ Sed diceret aliquis nōne tota die videmus cōtrafieri: q2 tota die mercatores veneti ⁊ ianue qui vadūt per mare ⁊ in vrbe constātinopo. emunt reliquias apostoloꝝ ⁊ martyruʒ ⁊ aliorum sanctoꝝ ⁊ portant ⁊ vendūt regibus? Ad qd pōt dici ꝙ illud nō debʒ fieri: vnde non qd fit: sed qd fieri debet inspicit̄: vt. ff. de offi. p̄esi.l. sed licet. ℭ Vel dicetis. nemo martyres distrahat. vel mercet̄: q2 aliquis nō debet exercere cōmerciuʒ vt sibi retineat. sed si vult vendere vt ponantur in ecclesia bene potest exercere cōmerciū: ⁊ ita tota die fit q2 reges emunt reliquias sanctorum vt ponāt in ecclesijs eoruʒ. ℭ Vel dicatis ꝙ ista.l. intelligitur sic. nemo martyres.i. loca nomine martyrū dedicata distrahat vel mercet̄. ⁊ si emantur vel vendant̄: emptio vel venditio non valet: sed potest p̄ciū recupari: vt ⁊ alibi ff. de ꝯtraben. emp.l. sue rei. ⁊ hoc est veꝝ nisi sciens emerit: q2 cuius per errorē ⁊c. vt. ff. de regu. iur.l. cuius. ⁊ de condi. inde.l. j. ℭ Unde si querit̄ si locus ille emat̄ ⁊ euincitur: an posset agi de euictione? Respōdeo ⁊ dico ꝙ sic: si ignorās emeret: sicut agit de euictione qui cōparauit liberuʒ hominem: vt insti. de contraben. emptio. in fi. ⁊. ff. qui ⁊ a quibus ma. li. non fi.l. liberis.

Non plures. Lex ista est localis ⁊ habet locum tantū in vno loco.s. in maiori ecclesia ꝯstāti. ⁊ ponit hec.l. priuilegiū maioris ecclesie cōstanti. qd ꝯsistit in retinendo. Et dicit hec.l. ꝙ olim in ecclesia cōstanti. erant duo milia canonicoꝝ: ita ꝙ redditus non sufficiebāt. vñ dn̄s impator nolens ꝙ talis ecclesia depauperet̄ p̄cipit duo. Primo mandat ꝙ nō sint plures q̄ʒ noningenti quinquaginta decani in ecclesia constāti. Secūdo p̄cipit ꝙ nullus habeat copiaʒ addendi vel mutādi: vel in locum defuncti substituendi aliquē donec ad p̄dictū numerū peruentū fuerit. sed ⁊ si aliquis fuerit incorporatus per priuilegia: nō habebit priuilegiuʒ canonici. Tex. decani.i. canonici. ⁊ dicunt̄ decani q2 de decem eligebat̄ vnus idoneior. sed hodie non ita eligit̄: immo sepe eligit̄ minus idoneus per p̄ces. ⁊ dicunt̄ canonici a canone ꝙ est regula vt. j. e.l. omni. nō intelligatis decanum pro noie p̄elature: vt dr̄ in francia: q2 decanus ibi vocatur dn̄s ecclesie. Tex. huius amplissime vrbis.s. ꝯstanti. ⁊ ita hec.l. localis est. similis lex est. j. ea.l. iubemus nulli post hanc. Item ex.l. ista colligetis arg. ad vnū ꝙ faciūt tota die ecclesie. nā tota die ordinant numerū clericoꝝ vel canonicoruʒ qd sibi videt̄ licere. ar. eius qd dicit̄ hic. ⁊ hoc ne expēse clericorū vel canonicoꝝ excederēt redditus ecclesie. ꝙ fieri non debet. vt in auc. vt determi. sit nu. cleri. per totum. ⁊ ideo posuit se ad istum numerū: q2 sufficiebant redditus ecclesie illius vsq3 ad numerū noningentoꝝ quinquaginta decanorū. al's potuisset imperator se ponere in pulchriori numero.s. mille: vnde quingenti. Tex. nulliq3. ecce s̄m dictum. Tex. his addendi. sub. vltra predictum numerum. Text. similia scilicet priuilegia.

Placet rationabilis. Segnori vos habetis. s̄. e.l. j. que p̄uilegia habeāt ecclesie in acq̄rendo: q2 eis pōt relinqui: in.l. ista habetis que priuilegia h̄ñt ecclesie in retinēdo. q2 in.l. ista ponitur que munera ecclesie debeāt subire. ⁊. hec.l. respicit illaʒ partem rubrice de priuilegijs ecclesiarum. Et in.l. ista dicuntur tria principaliter. Primo exordit̄ ⁊ dicit que munera ecclesie non subeāt. Secūdo dicit que munera subeant. Tertio imponit̄ pena ei qui cogeret ecclesias subire munera ꝯ formā huius.l. ℭ Unde in.l. ista no. ita casuʒ. Quidaʒ accessit ad principē: ⁊ corā eo p̄posuit qōnem talē. dn̄e impator multe sunt ecclesie sup vniuerso orbe que dicūt ꝙ non dn̄t subire munera. oēs vestri ministri ⁊ ego vester minister querimus a vobis vt instruatis nos que munera subeāt ecclesie: ⁊ que non? Ad qd respōdet imperator. nos cū magna deliberātia ⁊ perpenso ꝯsilio statuimus ꝙ ecclesie non debeant subire sordida munera: maxime de predijs deputatis ad vsuʒ celebriuʒ secretoꝝ.i. ad eucharistiā faciendā. Itē nec debent subire extraordinaria munera. nec supindictū p̄stent ecclesie. ⁊ propterea si cessabunt ecclesie nō timeant suorum prediorum translationem in fiscum fieri. ℭ Secūdo dicit breuiter ⁊ in summa que munera debeant subire ecclesie. ⁊ certe nulla alia nisi canonicas illationes idest regulares p̄estatiōes. Item in aduentu sarcino repētine.s. in aduentu nostro. cuiꝰ aduentus est repentinus. q2 aliquando expectatus diu non venio. ⁊ aliq̄ñ non expectatus venio. hec munera subeāt ecclesie. ℭ Tertio ⁊ vltimo ponit penā que imponit̄ violantibus priuil'. ecclesiaꝝ in muneribus subeūdis: q2 subeūt penam diuinā ⁊ humanā. diuinaʒ q2 tanq̄ʒ sacrilegi sustinebūt penā excōicationis: ⁊ a gremio ecclesie repellent̄. humanā: q2 in p̄petuum deportabunt̄ in exiliū. hoc dicit ista.l. videte statim litteram. Text. vtat̄. al's vrat̄. ℭ Or segnori sicut dixi vobis vos habuistis. s̄. ea. ⁊c. vt dixi. Uidete expositionem

littere. Tex. placet. dixit impator cōditor huius. l. Tex. rationabilis cōcilij. qr sup hoc impator habuit ꝯciliū. ⁊ iusta rōne qui fuerūt in illo ꝯcilio moti sunt. ⁊ sic dicit quoddaʒ parlamētum. ⁊ sic dicimus in laycis principibus. Tex. tenore perpēso. i. diu pensato ⁊ examinato ⁊ cū deliberatione facto. Tex. pscribere. i. per scripturaʒ iniūgere. vel dicatis perscribere. i. scribere. ⁊ sic cōpositū pro suo simplici ponit: vt ⁊ alꝰ. ff. de dote ple. in ipsa rubrica. ⁊. s. de no. co. cōpo. habuistis in ipsa rubrica Tex. a quibus spāliter necessitatibus. i. muneribus. sub. a quibus vocant captis pignoribus ⁊ mulcta indicta velint nolint: vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. siqs magistratus. Tex. imunes. i. excusent. ⁊ hucusqꝫ exordit imperator. ⁊ in isto exordio hoc no. colligetis. dñs imperator nō temere ꝯcedit priuilegiū ecclesie in muneribus nō prestandis: sed ppenso tenore. i. diu pensato ⁊ cum magna deliberatione. si hoc facit impator qui est. l. animata in terris. vt in auc. de ꝯsulibus. iiij. colū. ⁊ qui hꝫ omnia iura scripta in pectore suo. vt. j. de testa. l. oiuz. multofortius alia priuata persona ea que facit: cū deliberatione ⁊ diu seruata vel pensata facere debet. ⁊ sic rephendi non poterit. ⁊ ad hoc facit. j. de diuor. ⁊ repu. l. non dubiū est. ⁊ arg. ff. de diuor. ⁊ repu. l. iij. Item nota ꝙ oēs debent ex necessitate subire munera nisi vacationē habeāt. vñ dicit ꝙ omnis vacatio sua nititur eqtate: vt. ff. de va. ⁊ excu. mu. l. j. in prin. Tex. prima qppe. pro certe. ⁊ tractat de premissa materia. Tex. ꝯtumelia. i. iniuria. Tex. secretoꝝ dedicata. i. ad eucharistiaʒ faciendam: in qua secreta vba dicunt. Tex. fece vexent. i. iquietent. ⁊ hucusqꝫ durat. primū dictū huius. l. Et in isto primo dicto not. ꝙ ecclesie habēt multa predia. habēt aliqua quoꝝ redditus vertunt in vsum suū. ⁊ habēt alia predia quoꝝ redditus cōuertunt in vsus pauperū. habēt alia quorum redditus conuertuntur ad venditionē. habēt ⁊ aliqua quorū redditus deputantur ad celestiū vsum secretorū. i. ad eucharistiā faciendā. ⁊ dicit corpus xpi. ⁊ est sacrificium ꝙ fit in altari: vbi caro ⁊ sanguis christi denotatur. vnde alique ecclesie habēt terraʒ que facit frumentū sine lolio ⁊ alia rubitudine. ⁊ est albissimum. ⁊ illud deputāt ad eucharistiā faciendaʒ. ⁊ sic fit in ciuitate ista. qr clerici eligūt vnum bonū ⁊ rubeū frumentū albissimum: ⁊ deputant ad eucharistiā faciēdam. ⁊ de his predijs deputatis ad eucharistiam faciēdam loquit hec. l. que dicit vt dixi in casu. ¶ Et pōt hec littera legi pluribus modis. vt. j. potestis videre. Et vno modo sic. Tex. prima qppe vsurpationis cōtumelia ne predia vsibus celestiū secretoꝝ dedicata. sub. ēt. q. di. nec alia predia debent subire sordida munera: ⁊ maxime predia deputata ad eucharistiam faciendam. Sed ⁊ pōt legi alio modo. Tex. ⁊ prima quippe ⁊c. ne dedicata ecclesia sordidoꝝ munerū fece vexent. sub. etiaʒ. q. di. ꝙ predia deputata ad eucharistiā non debent subire munera inhonesta nec sordida: ⁊ maxime sordida. Or sequitur Tex. nihil extraordinarium. s. munus. Tex. ab hinc. i. deinceps. ⁊ repete nullum. Text. superindictūue flagitet idest ab ecclesijs petatur. qr flagito. posco. peto. ad ideʒ tendunt. Et nota. vt melius intelligatis sequentia: ꝙ est indictū. ⁊ superindictū. Est indictū spaciuʒ. xv. an. ⁊ diuidit per lustra. i. per tria quinquēnia. vt dixi. s. de iusti. co. cōfir. in fi. Sed segnori impator non est ꝯtentus isto indicto imo vult superindictū. qr quicqd delirant reges plectunt achiui. vnde dicit impator. subditi habēt magnā fertilitatē hoc anno. vnde bonuʒ est ꝙ sentiamus rōne fertilitatis aliqd. vñ indicimus idest supindicimus aliū corbē frumēti. hoc supindictū non soluit ecclesia. ⁊ de indicto agit. j. de indic. l. vnica. li. x. ⁊ de superindicto agitur. j. de superindicto. l. j. li. x. ¶ Unde no. ꝙ ecclesie de suis predijs prestant indictuʒ qr est regularis prestatio nō supindictū. vt hic colligit. ⁊ ideo si aliqs voluerit prediū ecclesie signare. qr ecclesia non soluerit ista munera. non lꝫ sibi. vt. j. dicit. Tex. nulla translationū sollicitudo exactoris munerū signet. i. signari faciat. Sed quid vult dicere. nulla trāslationū suarū possessionū sollicitudo signet? rñdeo. ita fiebat olim. cū mūdus per princípē regebat. ⁊ ita fieret si hodie regeret. qñ alicui imponebat indictū vel supindictū. ⁊ nō soluebat. signabat illud pdiuʒ ⁊ dicebat ꝙ ille id non ingrediat: ⁊ ꝙ transferatur in fiscum. vt. j. de capi. ⁊

dist. pi. tribu. vñ ponebat filū in locū phibitionis: vel aliud signū: ⁊ ille nō intrabat: ⁊ postea vendebat vel colebatur p fiscum: ⁊ certe talis signatio non hꝫ locū in predijs ecclesiarum: cuʒ nō debeant soluere tributa: ⁊ ipsi nō timeant ppea sua predia signari vel in fiscum transferri. ⁊ hoc est qd dicit hec lrā. Tex. postremo ⁊c. Hucusqꝫ dictuʒ est q̄ munera nō debet subire ecclesia: mō incipit scdʒ dictū in quo ponitur que munera subeat ecclesia. ⁊ dicit ꝙ subit duo munera scʒ canonicā illationē. i. regularem prestationem: ⁊ repentinam sarcinam. Tex. postremo nihil preter canonicam illationeʒ. Canon dicitur regula vt dicunt physici: ⁊ Auicena in canone idest regulis suis. ⁊ legetis ita lrām. postremo idest vltimo ⁊ in summa nihil preter canonicam illationem idest regularem prestationeʒ subit ecclesia. ⁊ dicitur regularis prestatio: qr quilibꝫ de predijs que possidet prestat tributa: si est prouincialis: non si italicus. vt. j. sine cen. vel reli. l. vlti. quia italia non est prouincia: sed prouinciarum domina. vt ibi dicam. Or repetatis. ⁊ nihil preterqꝫ aduentitie necessitatis sarcina repentina poposcerit. ⁊ sic. preterqꝫ. repetitur. ff. de adop. l. si arrogator. in fi. vnde ordinabitis ita litteram istaʒ. Tex. postremo idest vltimo ⁊ i summa. Tex. nihil preter canonicam illationem. i. regularem prestationem. Tex. eius. i. ecclesie. Tex. functionibus idest prestationibus. Tex. ascribatur. i. imponatur. ⁊ ita nihil ecclesie ascribitur preter canonicam illationem. ⁊ preter illationem quā repentina sarcina aduētitie necessitatis poposcerit. ¶ Sed dic mihi que est repentina sarcina? Audi cū imperator repente trāsit per aliquem locum: ⁊ in codeʒ transitu imponit munera: qr vni imponit certum modum vini: alteri certuʒ modum panis: ⁊ sic de singulis. ⁊ dicitur repentina qr alicui imperator mittat litteras. sciatis ꝙ tali die veniemus. expectatus non venit. sed quid facit: alia die duʒ non expectatur venit: hec est sarcina repentina: onus repentine necessitatis: ⁊ in tali munere nō excusantur ecclesie: qr est ordinarium munus. ⁊ ad hoc facit. j. e. l. neminem. ⁊ hoc est qd vult dicere hec littera. ¶ Or sequitur tertium dictū. Text. siqs contra venerit ⁊c. ⁊ exponatis Tex. siquis scilicet minister principis vel exactor. Text. contrauenerit. violando priuilegia ecclesijs indulta. Tex. post debite vltionis acrimoniaʒ. i. excōicationē. Tex. que erga sacrilegos. sub. vel quasi: qr excōicandi sunt. Tex. exilio deportationis. sub cum publicatione bonorum. vt. j. de bo. dam. l. si quis perpetuo. Tex. vratur. ⁊ fm istaʒ lecturam exponatis. vratur. i. cōburatur. sicut enim siquis vritur ⁊ cōburitur cū ponit in igne: leditur in corpore in qualibet parte sui: sic ⁊ ille q perpetuo dānatur in exilio: vt. ff. de capi. mi. l. vlti. alia lrā dicit. vratur. in mala significatione scʒ vt sustineat exilium deportationis perpetue. ⁊ ita punit diuine ⁊ humane. Diuine: qr excōmunicatur ⁊ humane: qr deportatur perpetuo: ⁊ sic perdit ciuitatē ⁊ familiā: ⁊ bona publicantur. vt. j. si reus vel ac. mor. fu. l. vlt. ⁊. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fi. ⁊ sic not. hic ꝙ quasi sacrilegium est violare precepta iuris. ⁊ ad istud facit. j. de diuer. rescrip. l. sacrilegij instar est. ⁊. j. de crimi. sacri. l. j. ⁊. ij. sed sacrilegium est auferre sacrum de sacro vt faciunt rustici: qui cum capiunt ciuitates vel castra auferunt paramenta ecclesie ⁊ thuribula. vt ff. ad. l. iuli. l. iij. ⁊ . ff. de cri. sacri. l. iij. ⁊ sicut qui committunt verum sacrilegium sunt excommunicandi: sic ⁊ qui committunt quasi sacrilegium sunt excommunicandi vt hic dicitur. Et ex fine huius. l. colligetis vnum no. argu. ꝙ leges nostre faciunt mentionem de excommunicatione ⁊ penam excommunicationis approbant hic. Unde colligemus hic. si excōicatus agit in foro seculari vel eius procu. si obiciatur ei. domine iudex nō debetis ipsum audire qr est excōicatus. ⁊ sic est extra cōioneʒ fideliuʒ: vnde nō debetis ei cōicare. dicit actor excōicatus vel eius pcurator. dñe iudex. hoc habꝫ locū iure canonuʒ. vt extra de ex. c. exceptionē. ⁊. c. pia. ⁊ extra de iudi. c. intelleximꝰ. sed iure ciuili nō hꝫ locū qr in iure ciuili nō fit mētio de excōicatione. oꝫ dicere reus. dñe iudex. imo est de iure ciuili pena excōicationis approbata. qr lex excōicat delinquētes: vt cōmittētes sacrilegiū vl quasi. ⁊ patiunt ea que sunt iuris ciuilis. ⁊ sic prohibent agere. ⁊ ꝙ iure ciuili fiat mentio de excōicatione probatur. C. de sum.

tri. ⁊

tri.⁊ fide catho.l.ij.in fi.C.de sacrosanc. eccle.l.placet. in fi. Item alibi dicit.l.de excõmunicatione.qr licet mulieres ortodoxe habeant priuilegia ⁊ preferantur alijs creditoribus habẽtibus tacitas hypothecas.vt.j.qui poti.in pig.habe.l. assiduis.non tamẽ heretice mulieres habent priuilegia illa. vt in auc. de pri.do.here.mu. nõ prestandis in prin.viij.col. Item alibi in iure ciuili fit mẽtio de excõmunicatione dum precipit.l.ꝙ episcopi ecclesiarũ iniuste non excõmunicent subditos.vt in auc.de san.epi.§.in omnibus.ix.col.⁊ vtinam bene seruaret illud iure canonico.sed tota die peccatis hominũ exigentibus fit ꝯtra. Item sicut sacri canones repellunt excõmunicatũ ab agendo in quacũqꝫ parte iudicij opponat.sic ⁊.ll.nostre excõmunicatũ debẽt expellere ab agẽdo: qr non dedignant.ll.nostre sacros canones imitari.vt in auc.de eccle.ti.in prin.col.ix.⁊.j.e.l.generali. ¶ Et anq̃ ad alia perueniã nota per ordinem omnia no.que no.vobis in littera.Et primo no.ꝙ dñs imperator nõ temere ⁊c.⁊ oia dic vt dixi in littera. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt vobis: casum ⁊ summariã expositionem littere satis potuistis perpendere.modo alia sunt indagãda ⁊ videnda: opponẽdo ⁊ respondendo ⁊ distinguendo. Statim volo opponere ad fi.huius.l.qr vos habetis in fi.huius.l.ꝙ qui violant priuilegia ecclesie puniunt criminaliter:qr excõmunicantur ⁊ deportant perpetuo. Sed.l.videt velle ꝙ qui violat priuilegia ꝯcessa a principe ecclesie puniatur ciuiliter.s.pena.v. librarũ auri. Unde videt contrariũ.j.ti.proxi.l.si ecclesie. Ad solutionẽ cuius ꝯtrarij ita breuiter dico cũ priuilegia ecclesie violant: aut violantur priuilegia que habent circa munera non subeũda: aut priuilegia que habent circa res non alienandas: aut alia priuilegia que habent circa alia. ¶ In primo casu cũ violant priuilegia ecclesie que habẽt circa munera non subeunda: imponit pena criminalis que imponit in.l.nostra. ¶ In secũdo casu cũ violantur priuilegia ecclesie que habꝫ circa res non alienãdas:imponitur pena vt non valeat alienatio ⁊ repellat ab officio ⁊c. vt dicitur.j.e.l.iubemus nulli post hanc.§.sane. ⁊ in auc.qui res iam dictas. ¶ In tertio casu cum violãtur priuilegia ecclesie circa alia q̃ circa munera non subeũda: ⁊ q̃ circa res ecclesiasticas non alienãdas: puta quãdo impetrauit ecclesia ꝙ habeat certũ numerũ clericorũ:⁊ aliqs ꝯtrafacit:ibi imponit pena.v.librarũ auri vt in.l.ꝯtra.⁊ ita pena illius.l.cõtrarie est generalis. sed pena huius.l.⁊.j.e.l.iubemus nulli §.sane ⁊ in auc.ibi posita:est specialis. vñ illa pena generalis non trahitur ad speciales. ⁊ pro hoc facit.ff. de penis.l. sancio. ⁊.ff.de ver.ob.l.doli clausula.⁊.ff.ex quibus causis ma.l.sed ⁊ si per pretorẽ.§.deinde ait pretor. ¶ Uel potest dici alio modo si violant priuilegia ecclesie ⁊ violans accusatur criminaliter patitur penam huius.l.Si aũt accusatur ciuiliter:patit penam de qua dicitur in.l.cõtra. ¶ Sed denuo opponitur ad.l.istã qr in prin. huius.l.dicit ꝙ pro predijs deputatis ad eucharistiã faciẽdam: ecclesie non debẽt subire munera.Sed.l.videtur contra.j.de exac.tribu.l.vlti. li.x. ¶ Ad solutionem cuius cõtrarij potest dici dupliciter. Uno modo sic. qꝺ ibi dicit ꝙ diuina domus debet subire munus.l.impialis.qr sicut predia aliorũ priuatorũ subeunt munera: ita predia impialia. ⁊ h ideo fecit impator vt alios inuitaret libẽtius ad tributa prestãda. nec expono ibi diuina domus.i.ecclesiastica.qr ecclesia nõ subit munera vt hic. ⁊ similis expositio est alibi. vt.j.e.l.administrationes. Uel potest dici ꝛm quosdã secũdo modo sic. de predijs deputatis ad eucharistiã faciẽdam ecclesia nõ subit munera.vt hic dicitur. ibi vbi dicit. de illis de quibus fit eucharistia. sed de alijs predijs bñ subit munera ecclesia vt in.l.ꝯtra.⁊ ꝛm h exponit ibi diuina.i. ecclesiastica. Uel dicatis tertio modo ⁊ melius ꝙ ecclesia nõ subit munera de predijs deputatis ad eucharistiã faciẽdam vt hic.Sed in.l.cõtra. successerat ecclesia in locũ alterius qui tenebat prestare tributa.vñ ecclesia tenebitur quasi nõ excuset pp suũ priuilegiũ.vt.j.de iure fisci.l.fiscus ⁊.j.ad.l.iul.de vi.priua.vel pu.l.iij. ¶ Sed denuo ad.l.istam oppono.⁊ signat ꝯtrariũ qr hic dicitur ꝙ ecclesie nihil prestant preter canonicã illationẽ.Sed videt ꝙ subeant munera vt.j.de epis.⁊ cleri.l.de his. ¶ Ad qꝺ vos dicetis ita.salua auctoritate dñi Azo.qui signauit hanc cõtrarietatem:⁊ non est ꝯtra:qr hic dicit ꝙ ecclesie de predijs deputatis ad eucharistiã faciẽdam non subeũt munera.Sꝫ in.l.contra. dicit ꝙ clerici de suis predijs prestant tributa. ¶ Uel dicatis in.l.ꝯtra.loqtur de illationibus.i.prestationibus,regularibus quas subit ecclesia. vt hic dicitur. nihil preter canonicã illationem.nam prestatio tributoꝝ est canonica illatio.in.l.ista loqtur de sordidis ⁊ extraordinarijs muneribus que non subit ecclesia : nec persona ecclesiastica.⁊ ideo nõ ꝯtradicit. ¶ Sed denuo ad.l.istã oppono. ⁊ signat contra.hic dicit ꝙ ecclesia nõ subit munera preter canonicam illationẽ: ⁊ preterq̃ aduenticie necessitatis sarcina repentina poposcerit.Sed.l.videt ꝯtra.qr ecclesia tenet subire munera reficiẽdi itineris ⁊ pontiũ. vt.j.e.l.ad instructiones. Item alia.l.dicit ꝙ ecclesia in aduentu felicis embole suam nauẽ capacem vltra duoꝝ miliũ modioꝝ excusare nõ poterit.vt.j.e.l.iubemus nullã nauem. ¶ Ad qꝺ vos ita dicetis.ordinaria munera subit ecclesia vt hic extraordinaria regulariter nõ subit.nisi in casibus si pertinent ad pietatem. vt in.l.ad instructiones. vel nisi pertineant ad publicã vtilitatem.vt in.l.iubemus.⁊ ad hoc accedit.j.e.l.neminẽ. ¶ Et ad solutionẽ horũ contrarioꝝ:⁊ vt plene liqueat articulus iste:vos ita distinguetis.⁊ aduertatis hanc distinctionem.qr dominus Azo scripsit eam in summa huius ti.⁊.ff.de mu.⁊ ho.l.vlt.sed scripsit eam hirsute sine ordine:⁊ sine fine:⁊ imperfecte.quã scrutati non inuenietis quid tenere debeatis. sed ego eam plene ⁊ clare tangam vobis.⁊ nihil omittam de antiquis vel noui scriptis. ⁊ ideo ista distinctio est bona ⁊ aurea.⁊ maxime tẽpore curiarũ ⁊ dicetis sic. Munera alia sunt personalia tantũ.alia realia siue patrimonialia tantum. alia mixta.i.personalia ⁊ realia. Item munera quedam sunt angaria.quedã perangaria.quedã patrimonialia:ꝙ in idem recidit qꝺ sunt dicta quo ad quid. Item munera alia sunt ordinaria.alia extraordinaria. Item munera alia sunt sordida. alia honesta. Item honesta alia pertinent ad pietatem. alia ad publicam vtilitatẽ. plura membra reperiri non possunt. immo quicquid põt excogitari de muneribus:habet reduci ad istam distinctionẽ. Modo exponamus verba ista per ordinem. ¶ Munera personalia que ꝯsistũt in persona tantũ ⁊ non in expensis pecunie vel sumptu rei sunt huiusmodi. esse tutorem pupilli:vel curatorẽ adulti.hoc est munus personale tantum.qr consistit in persona tantum.nec est necesse ꝙ ipsi expẽdant de sua pecunia in re pupilli vel adulti. Itẽ est personale munus tantum esse sindicũ.qꝺ est nomẽ grecũ.sed latine dicit defensor.qr consistit i persona tantũ.nam pro vniuersitate non facit sumptus de pecunia sua. imo dꝫ ab vniuersitate habere sumptum quem facit. Item officium iudicandi est personale munus tantũ qr consistit in persona tantum vt omnia hec probant.ff.de mu. ⁊ ho.l.vlti.§.personalia. Item personale munus est ꝙ aliquis cogat ire in ambassaria stipendijs ciuitatũ. istud est munus ꝑsonale tãtum. Item est munus personale si ciuitas elegit quosdam ad custodiam alicuius castri ⁊ dicit. vadant tot ad custodiã castri franci. ⁊ habeant qualibet die tot solidos. Item multa alia exempla ponuntur prealle.§. de personalibus muneribus. ¶ Munera realia siue patrimonialia sunt prestationes tributorũ.vt quilꝫ de predio suo pro iugere prestet tm̃. Item soluere collectas pro modica era est munus reale siue patrimoniale. Item est munus patrimoniale vt quilibet qui habet.c.prestet.v.⁊ ad hoc facit.ff.de immu.⁊ hono.l.rescripto §.vlti.⁊.l.vlti.§.patrimoniorum. Munera mixta.i.personalia ⁊ realia sunt consistentia in labore persone ⁊ sumptu rei vel pecunie:sicut est vt quilꝫ teneatur ire in exercitum suis sumptibus est personale: qr personaliter vadit: est reale qr de suo patrimonio viuit.vt probatur.ff.de mu.⁊ ho.l.vlti.§. antepe.⁊ vlti.Et in idem recidit. ¶ Munera: alia angaria: alia perangaria. Angaria dicuntur que consistunt in labore persone:non sumptu rei ⁊ pecunie. Perangaria dicuntur: qr pro sumptu rei ⁊ pecunie imponunt : ⁊ cum labore personarum.vt.j.co.l.neminem. ¶ Munera ordinaria sunt vt que indicunt ex ordine. in omni lustro redeunt capite.quales sunt indictiones auri:eris:⁊ argenti. ¶ Extraordinaria

dicunt que extra ordinem inducunt: vt qr vno anno indicitur: alio anno non: vt est in aduentu principis: qr illa sarcina non est ordinaria. ¶ Munera sordida sunt que nō prestantur cum honestate persone: sed cū vilitate: vt calcis coquende: arene fodiende: lapidis cedēdi. ꝛ hec munera non indicunt honestis psonis sed vilibus: vtputa rusticis. Itē est sordidū munus spargere aquā equis in pedibus: vt apte cauet. j. de mu. pa. l. sordidorum. ꝛ. ff. de mu. ꝛ ho. l. fi. in prin. ꝛ. §. sordidorum. ¶ Munera honesta sunt: vt que prestant in aduentu principis: puta vt quicūqꝫ habet duos lectos prestet vnū. Item ꝙ quilibet qui habet frumentū prestet tantū. ꝛ idem de vino faciat. Item ꝙ quilꝫ prestet vnum currū qñ deportant res sue. ꝛ ista sunt honesta exhibere ad seruitium principis. ¶ Item honesta munera alia respiciunt ad vtilitatem publicā: alia ad pietatem. ad pietatem vt constructiones pontiū ꝛ viarum. ad publicam vtilitatem respiciunt vt quilꝫ prestet nauē suam in aduentu felicis embole. ¶ His ita distinctis ꝛ vocabulis per ordinem expositis videamus que munera subeāt ecclesie. ꝛ certe munera personalia non subit ecclesia nec psona ecclesiastica. qr ecclesia non vocat ad tutelam vel curā nec persona ecclesiastica: qr clerici non vocantur inuiti ad tutelā vel curam: licet voluntarie sic. nec ad sindicatū alterius vocatur psona ecclesiastica sed sue ecclesie. vt. j. de episco. ꝛ cleri. l. presbyteros. ꝛ. l. generaliter. ꝛ auc. ibi signata. ꝛ. l. placet in fi. ꝛ. l. parabolaꝫ. ꝛ. j. eo. l. neminem. ¶ Realia siue patrimonialia subit ecclesia ꝛ persona ecclesiastica de alijs predijs preterq̄ de predijs deputatis ad vsum celestiuꝫ secretorum. vt colligit hic ꝛ. j. de exac. tribu. l. vlti. li. x. ꝛ. j. de episco. ꝛ cleri. l. de his. ꝛ. j. sine censu. vel reli. l. omnes. ¶ Mixta munera non subit ecclesia. vt. j. de episco. ꝛ cleri. l. ij. sed persona ecclesiastica sic. Interdū perangaria vt cuꝫ impator per locum ecclesie vadit in exercitium reficiendi malos passus. vt. j. e. l. neminē. Or explicitus est iste articulus. ꝛ per cōsequens expeditum est de angarijs ꝛ perangarijs: nā illa subit ecclesia ꝛ persona ecclesiastica vt hic. ꝛ. j. de episco. ꝛ cleri. l. de his. preterq̄ de predijs deputatis ad eucharistiā. vt hic. sed fallit. j. e. l. sacrosancta. que est localis. vel illa non intelligitur in tributis vt dixi. ¶ Sunt munera extraordinaria: ꝛ hec generaliter nō subit ecclesia: nec persona ecclesiastica: vt in. l. nostra ibi. nihil igitur extra ordinarium ꝛc. Sed fallit. j. ti. proxi. l. j. ꝛ. ij. ¶ Munera sordida non subit ecclesia. vt in. l. nostra. nec persona ecclesiastica. vt in auc. de eccle. titu. §. ad hec. ¶ Honesta interdum subit ecclesia. puta canonicam illationem: ꝛ in aduentu pn. cipis: ꝛ felicis embole: ꝛ ea que pertinēt ad pietatem vel publicam vtilitatem vt. j. dicetur. ¶ Munera que respiciunt repentinam sarcinam subit ecclesia vt hic. Item que respiciunt publicam vtilitatem. vt. j. e. l. iubemus. ¶ Unde ex predictis ita breuiter colligetis totam distinctionem repetendo. ꝙ ecclesia non subeat sordida munera: facit in auc. de ec. titu. §. ad hec. ꝛ ad predicta concordant duo concilia lateranensia facta ab antiquo alexandro bone memorie: qui mortuus est iaꝫ sunt. c. anni. quibus cauetur ꝙ ecclesie non prestent collectas nisi cum euidens vtilitas emerserit: ꝛ cū ciuitas non sufficeret ad expēsas faciendas. ꝛ tunc nō prestat eas: nisi tantum cum consensu domini pape. ꝛ h est talis causa. vt extra de imuni. eccle. c. non minus. ꝛ. c. aduersus. vnde si dum estis in ꝯsilijs: ꝛ vultis bñfacere: ita non incidatis in canonem late sententie: cōsulatis ꝙ collecte ecclesijs debeant imponi: ꝯsulto pontifice. tamen ciuitates lōbardie ꝛ tuscie excepta ista: nolunt hec verba audire. immo cogūt ecclesias ꝛ clericos soluere collectas. sed interduꝫ ex postfacto dolent. qr male accidit ciuitatibus hoc facientibus. ꝛ maxime in partibus tuscie. ¶ Or segnori ad vnum qd̄ hic dicit vt magis instruaꝫ vos volo opponere. Hec. l. videtur velle ꝙ ecclesia non soluat superindictuꝫ sed probo ꝯtra. qr l. dicit ꝙ superindictū est ordinariū munus. vt. j. de supindicto. l. vna. li. x. ꝛ ecclesia subit ordinariuꝫ munus ergo ꝛ hic. ¶ Ad solutionē cuius ꝯtra. vos dicetis dupliciter. Et vno mō sic. tpe huius. l. supindictū erat munus extraordinariuꝫ: ꝙ indicat copula hic posita. qr habꝫ copulare diuersa. vnde eccl'a nō subit. sed hodie supindictū est munus ordinariū: vt in. l. ꝯtra. vñ ecclesia subit. qr nō est nouū ꝛc. vt. ff. de le. ꝛ se. cō. l. nō est nouuꝫ. ¶ Uel dicatis lꝫ supindictuꝫ sit munus ordinariū q̄tum ad laycos: vt teneant subire. vt in. l. contra non q̄tuꝫ ad clericos. vñ nō subit ecclesia superindictuꝫ vt hic. vñ lꝫ sit generalis regula ꝙ ecclesia subit ordinaria munera: fallit in pdijs deputatis ad eucharistiā: ꝛ in superindicto vt hic. qr semper generi per spēm derogat: nō ecōtra. vt ff. de regu. iur. l. in toto. ꝛ. l. semper.

Cum innouatione. In ista dicit imperator duo. Primo precipit ꝙ veteres ꝛ antiqui canones sancti p ecclesijs qui sunt hucusqꝫ seruati: debeant seruari ꝛ nō mutari p oēs prouincias illirici ꝛ p oia alia loca. Scdo dicit. si sup dubietate eorum incidit aliqua dubitatio: eorum interpetratio pertinet ad ꝯsiliuꝫ nō absqꝫ ꝯsilio patriarche vrbis ꝯstañ. hoc dicit ista. l. ¶ Uideatis expositionem littere. Tex. ecclesiasticos. sub. qui de priuilegio ecclesiastico tractāt. Tex. precipimus. vñ not. hic ꝙ veteres ꝛ antiqui canones facti pro ecclesijs sunt seruādi. qr qd̄ non mutatur stare nō prohibet: vt. j. de testa. ꝛ queād. te. or. l. sancimus. Item qr legū correctio est vitāda: vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. Item semper in ciuitate nostra est venerāda senectus: vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. semper. Item non dꝫ mutari aliquid sine causa: qr in rebus nouis ꝯstituēdis ꝛc. vt. ff. de cō sti. prin. l. in rebus nouis. Iteꝫ meliora sunt vetera q̄ noua vt. ff. si cer. pe. l. cū quid. ¶ Or incipit scdm dictum. Tex. vt si quid ꝛc. antistitis. i. episcopi ꝛ patriarche. ꝛ ideo qd̄ decretiste vocāt speculum aliorum: nos legiste vocamus antistitē sed legiste vocāt presidem speculum: vt. j. de inhibē. priuaca. l. vnica. in prin. vel dicitur ab anti. ꝙ est cōtra. qr dꝫ eē cōtra ꝛ ante hereticos. Tex. letatur. nam duplex est Roma. vetus que est italia. noua vt vrbs cōstātinopol. que est scda sedes. vñ ipsa gaudet priuilegijs rome: vt. j. e. l. decernimus. ꝛ ad hoc ēt facit. j. de veteri iure enuc. l. j. ꝛ. j. de priui. vrbis cō stañ. l. reseruari. vñ habetis in isto scdo dicto: ꝙ si super antiquis cano. eliciat aliqua dubitatio: interpretatio eorum seruatur cōcilio. ꝛ illa interpretatio non debet fieri absqꝫ consilio reuerendissimi episcopi vrbis cōstañ. Unde colligebat hic dñs Azo ꝙ si dubitatio fuerit de aliquo verbo: ꝙ recurrendum est ad eum qui proposuit illud: qr eius est ꝯdere cuius est interpretari. ꝛ ad hoc facit. ff. de preto. sti. l. ēt pretorijs. ꝛ ff. de ap. l. ab executore. in prin. ꝛ. ff. de reg. iur. l. qui cōdēnare pōt. ꝛ. l. nemo. Sed dñs meus Ja. bal. non colligebat ex littera ista illud no. qr nō fatebatur istos canones factos ab antistite cōstan. nec hec. l. dicit ꝙ fecerit. ꝛ ista. iiij. cōcilia sanctorum patrum approbauerunt sancti canones: vt. s. proxi. ti. l. iij. ꝛ in epistola victor. non autem sunt isti antiqui canones qui facti fuerunt a quodā tyrāno vl' imperatore: de quo fit mentio. j. e. l. decernimus. quia illos imperator non vult seruari: vt ibi dicam.

Ad instructiones. In. l. ista dr. dñ tractat de itineribus ꝛ pōtibus ꝯstruēdis ꝛ reficiēdis: eque dñ vocari ad id faciēdum predicta domus imperialis ꝛ domus ecclesie: vt layci. a tali enim munere nō dñt se excusare ecclesie. hoc dicit ista. l. ¶ Uidete expōnem lr̄e. Tex. diuinas. i. imperiales: vt. j. de priui. diui. do. l. vl. ꝛ. j. de priui. domus aug. l. j. li. xj. Text. numeratū. itelligatis immo munus refectionis pontium ꝛ viarum est officium pietatis. ¶ Et ita no. hic ꝙ regulariter ecclesia nō debet subire munera sordida vel extraordinaria: vt. s. e. l. placet. ibi vbi dicit nihil extraordinariū ꝛc. vt. j. tit. pxi. l. ij. ordinaria autem bñ subit: vt in preallе. l. placet. ibi vbi dicit. postremo nihil preter canonicam ꝛc. Sed fallit propter sarcinam repētinam: vt in prealle ga. l. placet. ibi vbi dicit preterq̄ repentine necessitatis ꝛc. vt. j. e. l. neminem. Item fallit quādo venit felix embola romanorum: vt. j. eo. l. iubemus. Item fallit in casu istius. l. ꝛ intelligatis de itineribus ꝛ pōtibus qui pōtes vel que itinera pertineāt ad vtilitatem pu. vt in auc. de eccle. tit. §. ad hec. ꝛ. j. de apo. pu. li. x.

Sacrosancta.

SAcrosancta. Ista lex est localis. ⁊ ista.l. sicut dicaꝫ in littera hꝫ duplicem intellectuꝫ. Et vnus est talis. maioꝛ ecclesia thessalonicensis est priuilegiata i hoc: qꝛ de suis predijs nõ tenetur soluere tributa reipu. ipsa tamen sub hoc pretextu non debet excusare predia laycoꝛum: qꝛ ex hoc lederet̃ respu. hoc dicit ista.l. ¶ Videatis expositionẽ lr̃e. Tex. capitationis.i. tributoꝝ de suis p̃dijs ꝓprijs. Tex. ledẽdã. Oꝛ segnoꝛi no. ꝙ regulariter eccl'ia de suis predijs prestat tributa: vt.s̃.e.l.placet. ⁊.j.titu. proxi.l.de his. Sed speciale est in hac ecclesia de qua hic dicit̃. ⁊ vult dicere hec l. vt dixi in casu. ⁊ hic est cõmunis intellectus. ¶ Est alius intellectus talis, in partibus illis vbi est ecclesia thessalonicensis sicut cetere ecclesie tenebant̃ soluere tributa de quolibet capite animalis: ita videbat̃ ꝙ hec teneret̃ soluere tributa de quolibet capite animalis. sed speciale priuilegium indultũ fuit huic ecclesie: ne de capitibus suoꝝ aialiuꝫ prestaret aliqd̃ tributũ. sed si ista ecclesia diceret ꝙ layci nõ prestarent tributa de capitibus animaliũ: dicendo ꝙ ista animalia sunt sua: malefaceret: qꝛ lederet̃ respu. ad prestationẽ extraneoꝛuꝫ tali abusione priuilegij. hoc dicit ista littera. ⁊ f̃m hanc lecturã exponatis sic lr̃am. Tex. ecclesiastici nominis abusione ledenda.i. vsus nimis large. dicitur auteꝫ abusus malus vsus vel largus nimis. sed istud nõ est hodie magnũ priuilegiũ: qꝛ sicut ciuis non prestat: sic rusticus in francia non prestat: vt.j.de capti.ciui.l.j.lib.xj. sed alij rustici bene prestant: vt.j.de col.l.vnica.li.x. ⁊ ita hec.l. in ar. est ꝯ̃ illos q̃ habent priuilegium ne soluant vectigal ciuitati boñ. vt sunt florentini ⁊ romanioli ⁊ mutineses ⁊ ferrarienses ⁊ scholares. nam isti non debent soluere vectigal siue pedagiũ quãdo ipsi conducunt res suas. sed si ipsi conducunt res alienas transpoꝛtandas: bene debent soluere vectigal. argumẽ. huius.l. Item cũ.l. aliquid pꝛohibet: non debet alia via circunueniri: vt.ff.de transac.l.cum hi. ⁊.ff.de admini. tuto.l. scire opoꝛtet.

QUi sub pretextu. In.l. ista tractatur de baratatoꝛibus ecclesie ⁊ de fictis clericis: vt sunt in partibus vltramõtanis. ⁊ est ista.l. bona ⁊ argumentabilis valde. ⁊ tota die fraus de qua dicit̃ hic fit. ¶ Et in.l. ista ita notabitis casuꝫ. Quidã layci erãt argẽtarij vel nũmularij. vñ quãdo imperatoꝛ indigebat pecunia mittebat ꝓ istis hoibus ⁊ dicebat eis: mutuetis mihi tm̃. isti nõ audebãt calcitrare ⁊ inter se diuidebãt istam pecuniaꝫ quã mutuabant vñ cogitauerũt quidã ꝙ nõ poterãt sufficere. dixerũt alijs faciamus nos canonicos sancti pꝛoculi vel sancti stephani vel sancti Ioãnis de mõte. non vere: sed ficte dixerunt alij bene placet nobis. vñ iuerũt ad abbatẽ sancti pꝛoculi vel similis: ⁊ dixerũt ei. dñe abbas possetis nobis facere magnũ bonuꝫ. nos dabimus vobis.c. libꝛas: ⁊ dimittatis nos poꝛtare capas similes vt sunt vestre. ⁊ nolumus intendere diuinis sed argẽtarie mense: ⁊ facere facta nostra. ⁊ quãdo nos vocabimur ad munera subeũda: dicemus ꝙ nos sumus canonici vestri: ⁊ ita excusabimur. dicit abbas canonicis suis. de hoc nõ perdimus aliquid: vñ faueamus eis. ⁊ ita interdum coloꝛate.i. simulate clerici in ecclesia recipiũtur. modo querit̃ nunquid tales monachi possunt se excusare? Ad qd̃ respondet impatoꝛ ꝙ tales sunt ficti monachi vel canonici. ⁊ ideo tali p̃textu non possunt se a muneribus excusare. vñ non gaudẽt priuilegijs alioꝝ qui sunt veri canonici vel monachi. ⁊ in locuꝫ istoꝝ fictoꝝ vel qui moꝛiunt̃ sub tali p̃textu debẽt substitui veri monachi vel canonici iudicio pꝛimatis ecclesie illius de qua extrahunt̃ vel moꝛiuntur. nec poterit aliquis se excusare p̃textu.s. ec. ꝙ aliũ non teneat̃ recipere. hoc dicit ista.l. ¶ Videatis expositionẽ littere. Tex. decanoꝛum.i. canonicoꝝ. Tex. seu collegiatoꝝ.i. monachoꝝ qui vtunt̃ regula beati bñdicti: vt sunt monachi sancti pꝛoculi. Text. ꝙ minus.i. non. Tex. alterius muneris.i. reipublice. Tex. ne. al's nec.i. pꝛo nõ. Tex. argẽtarioꝝ. dicunt̃ argẽtarij quoꝝ officium est. vt.ff.de edẽdo.l. argentarijs. Tex. aliuꝫ.s. verum monachũ in locum illius ficti monachi. Tex. subꝛogandum. in munere vt coꝛpoꝛe. Tex. memoꝛatoꝝ.i. illoꝝ qui simulant se monachos ⁊ non sunt. Tex. vel eoꝝ qui moꝛiũtur. Segnoꝛi caueatis hic vobis. qꝛ ꝙ dicit littera de subꝛogatione faciẽda in locis eoꝝ qui moꝛiunt̃: gratia exempli dicit. non aũt dicit ꝙ ad materiã istam multuꝫ faciat. Tex. qui subꝛogat̃. alias cui. ⁊ si habetis qui subꝛogat̃: iste est intellectus. qꝛ ꝯsentire debꝫ ille qui est pꝛimas illius monachi qui est subꝛogandus. qꝛ qd̃ oẽs tangit ⁊c̃. vt.j.de aucto.pre.l.vl. in fi. sed si habetis cui. est iste intellectus. qꝛ pꝛimatus illius qui simulatũ recipit: debet ꝯsentire. Ia. Text. reuerentia.i. fauoꝛe vel religione. q.di. si velit dicere ꝙ ob reuerentiaꝫ sacro.s. ecclesie alius non subꝛoget̃: nõ poterit hoc dicere. immo coget̃ alium recipere per ep̃m: cum receperit simulatũ. ¶ Oꝛ segnoꝛi in hac.l. no. plura no. Pꝛimo. nota. ꝙ dominus impatoꝛ nõ vult ꝙ sint clerici nomine tm̃. sed re ⁊ noie. vnde vult ꝙ q̃ hñt habitũ ⁊ coꝛonã: seruiant diuinis officijs scꝫ in canturis. ⁊ isti veri clerici hñt imunitateꝫ: non ficti vt hic. ⁊.j.ti.pꝛoxi.l.generaliter. ⁊ hoc est qd̃ vult dicere decretalis extra de imu.ec.c.si. que est extracta ex.l. ista. ⁊ ad istud facit extra de vi. ⁊ hone. cler.c.ex litteris. ¶ Item no. hic ꝙ sub p̃textu liciti non debet cõmitti illicitũ. ⁊ ad hoc facit.ff. de vijs publi.refi.l.j.§.siquis. ⁊.ff.de offi.pre.l.illicitas.§.ne aũt ⁊.j.man.l.per diuersas. ⁊ in auc̃. vt iudices sine quoquo suf.§. ꝙ aũt in p̃mis. ⁊ ad idẽ facit qd̃ ait Salustius a bonis inicijs mala trahere oꝛiginẽ. ¶ Item no. hic ꝙ nomen sine officio rei nihil vꝫ ⁊ nihil censet̃. ⁊ pꝛo hoc facit.j.de ferijs. l.a nullo iudice. vbi carent noie ⁊ effectu. Itẽ pꝛo hoc facit j.de inoffi.do.l.p̃cibus. ¶ Item no. in.l. ista. quẽ sequit̃ emolumentum ⁊ onus. nam ex quo monachi vel canonici habent emolumẽtum: qꝛ excusant̃ a muneribus: vere dñt esse canonici vel monachi: vt ita habeãt onus. ⁊ ad hoc ꝙ vbi est emolumentum sit onus: concoꝛdat.j.de furtis ⁊ ser.coꝛ.l.vlti. ¶ Itẽ not. hic. ꝙ in loco ficti canonici dꝫ alius de alio monasterio eligi ꝯsensu illius p̃oꝛis seu abbatis de cuius monasterio alius eligit̃. qꝛ qd̃ oẽs tangit ⁊c̃. vt.j.de aucto.p̃st.l.vlt. in fi. Secus tñ siquis de aliquo monasterio vellet ad artioꝛem vitam transire. qꝛ p̃ot inuito abbate transire. vt in aucten.de mona.§.siquis aũt. ⁊.§.scimus. tñ iste modus eligendi nõ seruatur apud nos. imo monachi sancti ꝓculi eligunt monachũ sancti felicis in suum monachũ. sed hoc non p̃ñt facere de iure vt hic. sed in suũ abbatem sic. Item est hec.l. in.ar. ꝯ̃ illos: qui tp̃e guerre se faciũt ficte clericos.s. vt non teneant̃ soluere collectas vel ire in caualcaturas

IUbemꝰ nullã naueꝫ. In.l. ista tractat̃ de aliquibus muneribus extraoꝛdinarijs que subit ecclesia: id̃ qꝛ pertinet ad publicam vtilitateꝫ ⁊ respicit illam parteꝫ rubꝛice de priuile. ecclesiaꝝ. Et dicit tria. ¶ Pꝛimo dicit in aduẽtu felicis embole.i. cum cõmunitas romana vadit in exercitũ pꝛincipis: nullus dꝫ nauem suam capaceꝫ vltra duoꝝ milium modioꝝ excusare: pꝛo rebus siue sp̃ebus poꝛtãdis vel repoꝛtandis ad expeditioneꝫ exercitus: siue p̃uilegio vel fauoꝛe dignitatis: vl' pietatis: vt ecclesia vel clericis. ¶ Secũdo dicit ꝙ si aliq̃s impetrauit a pꝛincipe rescriptũ: seu annotationẽ: seu pꝛagmaticã sanctionẽ ꝙ in aduẽtu felicis embole nauẽ suã possit excusare: qꝛ est ꝯ̃ pu. vtilitatẽ nõ vꝫ: ⁊ presumit̃ per fraudẽ impetratũ. ¶ Tertio dicit̃ ꝙ si clericus vel ecclesia vel alia p̃sona excusat naueꝫ suã in aduẽtu felicis embole: illa nauis que excusat̃ dꝫ publicari in fiscuꝫ. ⁊ ita id nauigij ꝙ excusat̃ publicatione coꝛrigit̃. hoc dicit ista.l. videatis lr̃am. ⁊ vult dicere hec.l. vt dixi in casu. ¶ Oꝛ videatis expositionem lr̃e ⁊ hec littera legit̃ suspensiue vsq; ad dictionẽ subtractaꝫ vnde videatis cã. Tex. iubemus nullã nauẽ subtractã publicis vtilitatibus vltra.s. q̃ꝫtitatem duoꝝ milium modioꝛũ capacem excusari posse ꝯ̃ feliceꝫ embolã ⁊c̃. Et dicebat̃ felix embola iuuentus romana bene foꝛtunata. quocũq; enim loco ibat: habebat victoꝛiã. vnde per totũ oꝛbeꝫ impabat: sicut hec ciuitas suo comitatui. ⁊ Imole dominatur hodie. sed ciuitas romana nõ est mõ bñ foꝛtunata. embola eniꝫ dr̃ excrescens.

q2 infinitus erat populus ⁊ quottidie excrescebat. vnde di/citur dies embolus. i. dies excrescens. vnde segnori dictus est annus embolus. i. annus excrescens qui est quinquage/simus annus. q2 semper de anno quinquagesimo fit annus embolus. s. rerum ⁊ personarum. est annus bixetilis. Text. dignitatis. q2 sit miles. Tex. aut religionis intuitu. q2 sit ec/clesie. Tex. persone. alicuius specialis. vt q2 impetrauit re/scriptu3 super hoc. ⁊ ita non repetit qd̄. s̄. dixerat. ¶ Or se/gnori in isto primo dicto not. licet generaliter vel regula/riter ecclesia non subeat extraordinaria munera: vt. s̄. eo. l. placet. fallit tamē in his que pertinēt ad pietate3: vt. s̄. e. l. ad instructiones. Ite3 fallit in his que pertinent ad publicam vtilitatē: vt hic. ⁊. j. e. l. proxi. ¶ Tex. nec si. Incipit scd̄m di/ctum. Tex. celeste. i. imperiale ⁊c. ideo vocat̄ rescriptū ora/culu3 celeste. q2 sicut precepta dei. nō sunt violanda: ita nec principis. Text. siue annotatio ⁊c. quid sit annotatio ⁊ pra/gmatica sanctio: dicet̄. j. de diuer. rescri. ⁊ prag. sanc. l. vlti. ⁊ ideo rescriptum imperiale vocat̄ oraculū. q2 qui vult impe/trare rescriptū: h3 necesse orare ⁊ expectare. ⁊ hoc bñ seruat̄ in curia romana. Uel dicit̄ oraculum ab orando seu ab or/dine. q2 olim quādo impator scribebat alicui: in receptione suarum litterarum ille qui eas recipiebat inclinabat se. ⁊ sic orabat illam scripturā. sed hodie nō est hoc in ɔsuetudine in impiali rescripto. sed in papali quidā benefaciūt. ⁊ maxime tusci. Tex. non valeat. vñ no. exceptionē ɔtra rescripta: q2 si est ɔtra ius vel vtili. pu. non valet. ⁊ presumit̄ per fraudē im/petratu3. ⁊ ad hoc facit. j. de pre. impe. offe. l. nec damnosa. ⁊ j. si cōtra ius vel vti. pu. l. vlti. Fallit si nō ledit alium: ⁊ pro/dest petenti: vt. j. de pre. impe. offe. l. rescripta. Item fallit in rescripto dānoso reipu. q2 licet nō valeat prima missio: valet secūda: vt in auc. vt nulli iudi. §. ad hec. ¶ Tex. quicq̄d eni. Incipit tertium ⁊ vltimū dictū. Tex. id nauigij. i. nauis qui excusat. ⁊ sumit̄ ɔtinens pro ɔtento: ⁊ sic sumit̄ hic impro/prie. Tex. corrigimus. al's corrigit̄. sed non est vis. ⁊ expo/natis. Tex. publicata corrigimus. i. nauis publicat̄ in fiscū. ¶ Or segnori ad fi. huius. l. opponit̄ ⁊ aduertatis hoc: q2 valet ad multa. Hic dicit̄ si populus romanus vadit in exer/citum principis ⁊ indiget nauibus: ⁊ venit ⁊ petit nauem ecclesie capace3 vltra q̄titatē duo℞ milium modio℞: ⁊ pre/latus ecclesie excusat naue3: nauis illa publicat̄. ergo deli/ctum persone redūdat in damnū ecclesie: q̄ non debet esse: vt. j. e. l. iubemus. §. sane. ⁊. l. sancimus. sicut nec delictu3 tu. vel cu. nocet pupillo vel adulto: vt. j. de ser. fugi. l. quicunq3 in versu. in minorum persona. ⁊. j. vnde vi. l. meminerint cū/cti. ⁊. j. de fal. mo. l. j. in fi. ⁊. j. de iudi. l. properandum. §. vlti. ⁊. ff. de eo per quem factum est. l. vlti. ⁊. ff. de dolo. l. sed si ex dolo. ⁊. xvj. q. vj. c. si episcopū. ¶ Ad istud vos dicetis plu/ribus modis. Et vno modo sic. hic nō interuenit solūmodo delictum solius abbatis. imo totius capituli. q2 abbas fuit ita sapiens q̄ fecit pulsare campanā vel tabulam: vt fit tho/lose: ⁊ fecit vocari omnes monachos dicens. ecce nunciu3 romanum qui petit nauem nostram ad exercitum romanu3. dixerunt monachi. vbi est iste nuncius. nos aptabimus eu3 ita q̄ non reuertetur romam: si dicit amodo aliquid. iste nū/cius timens nihil dixit. hic fuit delictum totius capituli. vñ bene redundat in damnum ecclesie. sicut delictum alicuius populi redundat in damnum sue ciuitatis: vt. ff. de dolo. l. heredibus in fi. Sed fallit in casu vbi abbas etia3 cu3 toto capitulo non facit damnū ec. vt in. l. contra. ¶ Uel dicatis secundo modo. delictum persone non redūdat in damnum ecclesie: sed administrator prestat indēnitatem: vt argu. j. de iudi. l. properandū in fi. ⁊ sic ecclesia non punit̄: q2 habet re/gressum contra prelatū ecclesie. q2 non videt̄ re exclusus ⁊c. vt. ff. de in integ. resti. l. nemo videt̄. Item qui actionem ha/bet ⁊c. vt. ff. de re gu. iur. l. qui actionem. sed si administrator non est soluendo: tunc subuenit̄ ecclesie in subsidium vt re/stituatur: vt. ff. de eo per quē factum est. l. fi. in fi. ⁊. ff. de le. j. l. plane. §. j. sic ⁊ minor. vt. ff. de mino. l. verū in fi. ⁊. j. si aduer/sus fiscum. per totū. ¶ Uel potest dici. q̄ speciale est hic. s. q̄ delictum persone redundet in damnum ecclesie. sic alibi est speciale in auc. de san. epi. §. siquis autem repulerit. ⁊ in auc. vt cum de app. cog. §. siquis de predictis.

Neminem. In. l. ista dr̄ si impera/tor facit transitū p̄ ali/quā prouinciā vel aliqua loca: ⁊ mādat q̄ omnes coloni predio℞ reficiāt viam: vel q̄ exhibeant plaustra sua. nūquid ab istis an/garijs ⁊ pangarijs muneribus excusabū/tur coloni ecclesiarū? certe nō: cū p̄tineant ad pu. vtilitatem Tex. angarijs. i. personalia munera que nō subit ecclesia: vt j. ti. pxi. l. de his. Text. vel perangarijs. q̄ mittāt seruientes suos suis expēsis in exercitū principis. Tex. vel plaustris. dicūtur plaustra currus q̄ dabantur vt portaretur publicus victus: vt. j. de cur. pu. li. x. Tex. possessiōes. sub. p̄pter quas subit munera. Tex. pertineāt. ⁊ ita not. hic q̄ regulariter ec/clesia nō subit extraordinaria munera. fallit in casu. l. nostre vt. s̄. e. l. ad instructiones. ⁊. s̄. l. proxi. ¶ Or segnori domi/nus Ioā. ⁊ Azo ⁊ etia3 dñs Colūbus in cōmento suo for/mauit hic talē q̄ōnem. hic dicit̄ q̄ nec clerici nec layci excu/sant̄ in aduētu principis. sed q̄d erit de gualdana vt fuit illa imperatoris federici iunioris dū ibat Romā p̄ corona acci/pienda hospitatus fuit vltra rhenū. du3 ibi staret theutoni/ci nolebāt venire vel mittere ad ciuitatē istā ad emēdum fe/nu3 vel aliq̄d. vñ quid fecerūt ascendebāt in equis ⁊ ibant per villas: ⁊ vbi inueniebāt fenū vel aliquid accipiebāt. ru/stici multū dolebāt sed nihil dicebāt eis: q2 ptās huius ciui/tatis preceperat eis q̄ nihil dicerēt. nūquid huic gualdane licebat auferre res ecclesie sua auctoritate? Uidet̄ q̄ sic. ar. huius. l. q2 in aduentu principis nullus d3 excusare perso/nas vel res. Itē q2 legitur in diuinis de filijs ysrael q̄ intra/bant sua auctoritate predia aliena ⁊ accipiebāt spicas alie/nas. Itē q2 in aduētu principis oia priuilegia cessant: vt ha/buistis. s̄. e. l. placet. ibi postremo nihil pretor ⁊c. sicut nec in aduentu exercitus populi romani ⁊c. vt. l. proxi. ⁊. l. in istis. Sed contradicimus. quia hoc est quedam violentia. vnde imperator non d3 hoc ɔcedere: ne inde iniurie nascant̄: vñ itura nascunt̄. vt. j. vñ vi. l. meminerint cuncti.

Privilegia. Hec. l. respicit vlti/mā partē rubrice sc3 de priuilegijs ecclesiarū. ⁊ in. l. ista dicūtur tria. Et primo iperator iubet q̄ priuilegia indulta eccelsijs orthodoxis a pricipibus q̄ añ nos precesserūt nō debent violari: im/mo debēt seruari in perpetuū. Secūdo dicitur q̄ si ɔtra pri/uilegia indulta ecclesijs aliquid a principe rescribat̄ inter/uentu gratie vl' ambitionis: nō d3 valere. Tertio di: q̄ sicut mos fuit antiquo℞ prestare alimēta pauperibus ⁊ egētibus de publico: vt ita eis alimenta nō desint: ita iubet imperator facere in futurum: ⁊ a nullo debere imutari: immo ita volu/mus semper obseruari debere. hoc dicit ista. l. ¶ Uideatis expositionē littere. Tex. decernimus custodiri. Hoc est pri/mum dictum. ⁊ ita priuilegia ecclesiarū sunt seruāda. ⁊ siq̄s violat: punitur: vt dixi. s̄. e. l. placet. in fi. Tex. omnes. Inci/pit scd̄3 dictū. Text. interuentu gratie ⁊ ambitionis. intel/ligetis per hoc denotari facti frequētiā. q2 nō est verisimile q̄ imperator ɔcesserit alicui nisi gratia ⁊ ambitiōe. ⁊ est pre/sumptio iuris ⁊ de iure vt semper illicitum presumatur nisi cōtrarium p̄betur: vt hic ⁊ alibi. s̄. de sum. tri. ⁊ fi. ca. l. ij. ibi vbi dicit de impetratione priuilegij ab hereticis. Tex. preci/pimus. ⁊ ita habeatis hic q̄ rescriptu3 impetratum ɔtra sa/cros canones nō valet: q2 est cōtra ius. q2. ll. nostre nō dedi/gnātur sacros canones immitari: vt i auc. de mona. §. illud. ⁊ ex hac lr̄a colligunt ar. canoniste q̄ si qua lex ɔtradicat ca/noni: q̄ succūbat canoni. nos aūt istā. l. intelligimus vt lo/quatur de canonibus ecclesiasticis factis in quattuor con/cilijs: vt no. s̄. de sum. tri. ⁊ fi. ca. in epistola victor. Tex. ⁊ q2. Incipit tertiū dictum ⁊ vltimū. Tex. humanitatis nr̄e ē. di/cit impator. Tex. spēbus. vt ē in pane ⁊ vino. Text. firmita/tem. sub per p̄ñte3. l. ⁊ ita habetis in. l. ista q̄ boni principes de publico dn̄t dare pauperibus ⁊ egētibus alimēta. ⁊ ex. l. ista sumpto ar. h ciuitas facit multa annua seruitia ecclesijs ⁊ prestat alimēta illis q̄ sunt in turri cōis. nā qualib3 die fa/cit dari pro quolibet vnum panem. ¶ Or segnori. super. l. ista habetis signatā quādam constōnem dñi federici iunio/ris

ris imperatoris quã fecit tpe receptiõis corone rome: ⁊ fuit coronatus a papa Honorio tertio.anno dñi.M.cc.xx.i die beati Martini.⁊ incipit ista cõstõ. cassa ⁊ irrita.al's incipit. noua constitutio.sed in hoc non est vis.

Cassa ⁊ irrita. aucté.

Hec ꝯstitutio non legit super.l.C.vt corrigat: sed vt coadiuuet eã. ⁊ aliquid addit. vñ ita continuabitis ad.l.C. In.l.C. priuilegia ecclesiarũ confirmabant: in hac auc. fit idẽ ⁊ hec auc. dicit tria. ¶ Primo dicit ⁊ precipit omnia statuta ciuitatũ totius italie esse cassa ⁊ irrita: que sunt contra libertates ecclesiarũ. ⁊ precipit ꝙ omnia statuta ⁊ ꝯsuetudines que sunt contra libertates ecclesiarũ debeant de libris statutorũ auferri. ¶ Secũdo precipit ꝙ decetero non fiant statuta ꝯtra eccle sias. ⁊ si fiant: nullius sint momẽti. ¶ Tertio imponit penã ꝯtrafaciẽtibus. ⁊ dicit ꝙ si aliqua statuta fiant contra libertates ecclesiarũ etiam ciuitates de statutis per annũ debent auferre. al's bona eorũ per vniuersũ orbẽ publicentur. Item punientur ẽm ꝙ principi videbit. Tex. per Italiam. ⁊ idem est per omnes puĩncias vbi fiunt statuta ꝯtra libertates ecclesiarũ si sunt subiecte romano impio. vt.s.de sum.tri.⁊ fi.catho.l.ij.in fi. Item qꝛ hincinde est eadem equitas: vñ idẽ ius ⁊c. vt.ff.de ver.ob.l.a titio.in fi.sed maxime dicit de Italia. qꝛ in Italia fiunt magis statuta cõtra libertates ecclesiarũ. Text. noua ꝯstitutio. hucusqꝫ legit littera suspẽsiue. Tex. de cetero. Incipit scdm dictũ. statuta vel capitula. ⁊ est vulgare tuscorum. Tex. si quid cõtra. Incipit tertium dictũ. Tex. statuta. sub. in.l.C.⁊.s.e.l.placet. ⁊.j.e.l.iubemus.§.sane.in fi.⁊.j.de epis.⁊ cleri.l.j.⁊.l.quisquis.⁊ in longa ꝯstitutione de qua est extracta hec ꝯstitutio que est sub rubrica de sta.⁊ ꝯsu.contra lib.ecclesie ꝯdi.§.cũctis.in ver.hac edictali.x.col.in corpore auc. Et vnũ sciatis auc.ꝙ fuit compositũ a Justiniano habet.ix.colũ. postea quando venit impator Federicus iunior misit has ꝯstõnes ad ciuitatẽ istam doctoribus legũ: vt aptarent eam singulis legibus sub ꝯgruẽtibus titulis. ⁊ ita fecerũt doctores dum conuenerũt in sancto Petro: qꝛ istam adaptauerunt ad legem istam: postea quid fecerũt? dñs Hugolinus post nonã col. posuit librũ feudalem: ⁊ omnes constitutiones federici antiqui ⁊ iunioris: ⁊ aliquas.l. Corradi impatoris. ⁊ vocatur.x.collatio.sed pauci sunt qui habeãt ita ordinate i libris suis. Tex. occupent. ¶ Unde no. hic duo no. Primo not. illud qđ statuta facta cõtra clericos ⁊ ecclesias non valent. nec ꝯsuetudines cõtra libertates ecclesiarum facte: qꝛ non consuetudines sed potius corruptele dici possunt. ¶ Uñ no. hic illud magistrale ꝙ vbi a lege ꝯsuetudo specialiter reprobat: seruat.l. ⁊ non cõsuetudo vt hic dicitur. sic ⁊ alibi.j. de vsur.l.eos.§.pe. ⁊ in constitutione nauigia.j.de furtis. ⁊ in constitutione peregrini.j.cõmunia de successi. ⁊ in aucté. vt nulli iudi.in prin.viij.col. ⁊.j.ne pater pro filio. vel fi.pro pa.cõ.in ꝯstitutione habita. ¶ Item no. hic ꝙ hic est casus in quo quis potest sibi ius dicere sua auctoritate. sic ⁊ alibi j.vt vnicuiqꝫ sine iudi. se lice.vin.l.j. Sed regulariter est cõtra. qꝛ non debet sibi quis dicere ius sua auctoritate: qꝛ tutela publici iuris ideo est in medio constituta ⁊c. vt.j.de iudeis ⁊ celi.l.nullus. ⁊ ex hac constitutione extracta est decretalis illa facta.extra de sent.ex.c.nouerit fraternitas tua. ⁊ illa decretalis facta fuit eodem die quo facta fuit ista constitutio a domino papa Honorio.

Generali lege.

Segnori hec.l. sicut alie plures precedentes respicit illam partem rubrice de priuilegi.eccle. ⁊ illam de sacrosan. ec. ⁊ in.l. ista traditur tale priuilegiũ ecclesijs ⁊ dicit ꝙ mulieres deo dedicate possunt relinquere ecclesijs iure institutionis vel legati vel fideicõ.in sua voluntate solẽni. ⁊ hec est summaria intẽtio huius.l. tamen vos ponetis ita casum in terminis. hac.l.generali precipit imperator ꝙ mulier vidua vel deo dedicata vel virgo vel sanctimonialis vel abbatissa vel ꝯuersa vel alia religiosa persona siue honoris siue dignitatis titulo nuncupata: vt suo testamento solemni facto vel codicillo scripto vel non: possit in totum vel pro parte in quacũqꝫ re vel spẽ relinquere ꝙtum voluerit ecclesijs. siue sit ecclesia ad honorẽ martyrum dedicata: siue monachorũ siue aliorum sanctorũ.sed si velit relinquere pauperibus vel clerico vel monacho hoc facere poterit. ⁊ illud relictũ erit validũ. ⁊ non debet cassari siue hoc iure institutionis siue iure substitutiõis siue iure lega.vel fideicõ.generaliter vel specialiter relicto. ⁊ licẽ olĩ fuerit dubitatũ de his: in huiusmodi questionibus omnis dubitatio in posterũ tollatur. hoc dicit ista l. ¶ Uidete expositionem littere. Text. generali lege. sub. hac. ac si aperte dicat. hec.l.generalis est non specialis. ⁊ generales.ll. dicũtur que in omni persona habent locum: ⁊ obtinent in omni loco subiecto romano imperio. ꝙ presumit ex quo sunt clause in corpore iuris nisi in casibus vt.s.e.l.nõ plures. ⁊.l.sacrosancta. ⁊ talem habetis.j.l. proxi. Sed speciales.ll. sunt que habẽt locũ in certis personis: vt.j.de le. ⁊ ꝯsti.l.ij. ⁊.iij. ⁊ cognoscit.l.generalis a speciali: siue imperator vocat eã generalem: vt.j.de secun.nup.l.generali. siue inseratur hoc vocabulum: hac edictali.l.sancimus. vel que misse sunt ad senatores siue obtineant in omniũ persona que sit subiecta romano imperio. vel si in ea contineat ꝙ sit generalis. ⁊ ista omnia probantur.j.de leg. ⁊ consti.l.leges vt generales. ¶ Or sequit in littera. Text. sancimus.i.precipimus. proprie enim est sanctio.l.que imponit penã: vt.ff.de pe.l.sanctio. in larga tamẽ significatione dicit sanctio omnis constitutio: vt hic. ⁊.j.de episco. ⁊ cleri.l.j. Tex. siue vidua. ꝙ est.j. deo dedicata. sic ⁊ in alijs sequẽtibꝰ sub. ⁊ sic est hic zeuma idest ornatus modus: ꝙ plura determinent vno vocabulo. sic ⁊ in poetico. tu mihi domina: tu mihi frater eris. ¶ Et no. ꝙ est differẽtia in propria ⁊ stricta significatione inter viduã ⁊ virginẽ. Proprie dicit virgo que non habuit virũ. Sed proprie vidua dicitur: que virum habuit: sed nunc caret eo. In larga tamẽ significatione dicit vidua: etiam que nunꝙ habuit virũ. vidua.i.vecors. quasi sine corde. siue habuit sed modo desijt hr̃e. vt probatur aperte.ff.de ver.sig.l.malũ.§. viduã. ⁊ põt intelligi de vidua que est monacha: ⁊ de ea que velata est. vel dicatis ꝙ intelligit de vidua que deo dedicata est: non tamẽ velũ accepit. Tex. siue dyaconissa. sub. deo dedicata. vt dixi in omnibus. ⁊ est dyaconissa ẽm legẽ quedam mulier deo dedicata que ministrat sacerdoti in altari vt hic. ⁊ sicut hic fit mẽtio de dyaconissa: sic ⁊ alibi in iure nostro in cor.auc. de sanc.epi.§.dyaconissa.colla.ix. ⁊ licet tpe huius.l. dyaconissa esset in vsu sicut hodie sunt dyaconi ⁊ subdyaconi qui administrãt sacerdoti in altari: tamẽ hodie dyaconissa nõ vtitur ecclesia romana: sed tantũ dyaconis ⁊ subdyaconis. ⁊ credo ꝙ hũ faciat in hoc. ⁊ ad hoc facit extra de dona.c.ceterũ. ⁊ extra de his que fi.a prela.sine cõsen. ca.c.cũ nos.sed ⁊ fertur ꝙ mediolani tali vtunt dyaconissa hodie. verũtamen qꝛ mala suspitio erat: impator vult ꝙ habeant.xl.annos: vt.j.tit.pxi.auc.dyaconissam. Tex. vel sanctimonialis mulier. que erat deo dedicata: non tamẽ habitũ receperat: sed portabat velũ nomine religiosi vt ꝯuersa: de quibus sunt multe in ciuitate ista. Tex. femina nũcupata: vt qꝛ erat priorissa vel abbatissa. Tex. testamẽto.scripto vel nõ scripto. vt dicit in fi. huius.l. nam duplex est modus testãdi in scriptis: vel sine scriptis: vt dixi.s.e.l.j. Tex. vel codicillo suo scripto vel non. est tamen dñia inter testamentũ ⁊ codicillum. qꝛ testamentũ corã.vij.testibus hʒ fieri: ⁊ cũ heredis instõne. sed codicillus hʒ fieri corã.v.testibus: ⁊ẽt sine heredis institutione: vt.j.de codicil.l.ij. ⁊.l.si ideo. ⁊ in.l.vlt. ¶ Unde no. hic vnum ꝙ raro inuenit codicillus in singulari numero: sed communiter in plurali numero. ⁊ hoc fit ex frequenti vsu loquẽdi. tamen in singulari potest proferri: vt fecit hic imperator. sic ⁊ ẽm modũ loquendi dicimus habeo filios: ⁊ si vnum tantum habeo: vt.ff.de verbo. signi.l.nõ est sine liberis. ⁊.l.non est in vsu. sed in plurali numero ponitur ff.de iure codicil. in ipsa rubrica. ⁊.j.de codicil. in ipsa rubrica. ⁊ in institu. de codicillis in ipsa rubrica. ¶ Item nota ꝙ testamentũ ex codicillis poterit fieri sine scriptis: vt hic in fi. huius.l. innuitur. ⁊.j.de bonis que lib.l.iij. Tex. munitum sit. ⁊ sic no. ꝙ hec littera facit pro nobis: ⁊ pro opinione

nostra.qz dicimus q quis potest relinquere ecclesijs de bonis suis q̄tuz vult in solemni voluntate: vt plenius dixi.s. e.l.j.Tex.eccl'ie.Hic primo ponit genus.postea ponit species.qz ecclesia est nomē generale: qz predicatur qz pluribus siue complectat omnia que.j.subijciuntur.vt.j.dicam.Tex. vel martyrio.i.ecclesie deputate ad locum martyr.Tex.vel clerico.i.ad locum vbi morant clerici.Tex.vel monacho.i. ad locum vbi morantur monachi.Text. vel pauperibus.i. ad locum vbi morantur pauperes vt sunt hospitalia.Text. aliquid ex integro.i.insolidum.Tex.vel ex parte.s.dimidia: vt.ff.de verbo.signi.l.nomen filiarum.§. portionis.Text.in quacunqz re corporali vel incorporali vel in q̄titate: qz rei nomen generale est:vt.ff.si cer. pe.l.j.Tex. id.s.tale iudiciū. Tex.consistat.sub.z non sit cassum. z pro hoc facit.s.ea.l.j. Tex.siue hoc institutione.i.in re substitutionis.nam institutio dicit primus gradus testamenti.substitutio secūdus gradus:vt.ff.de vul.z pu.sub.l.j.in princi.z.ff.de bo.pos.ſm ta. l.equissimum.§.defertur igitur. z qd dicit littera de institutione z substitutione refert ad testamentum:qz in codicillis non potest fieri institutio:vt.j.de codi.l.non codicillum.z.l. hereditas.Tex.fideicōmissa.qz hodie exequata sunt legata z fideicō.vt.ff.de le.j.l.j.Tex. per vniuersitatem seu specialitatem.Or segnori est fideicommissum vniuersale cum aliquis rogat heredem suum vt totam hereditatem suam restituat:vt.j.ad trebe.l.j.z.ij.z est speciale. vt cuz aliquis rogat heredem suum vt rem talem ecclesie restituat: vt.j.de fideicō.l.j.z.ff.ad trebe.l.j. in fi.z.l.ex facto. Tex.derelictum.qz testamenta fiunt sine scriptis: z in scriptis: vt.ff.de testa.l. hac cōsul.sic z codicilli fiunt in scriptis. z sine scriptis:vt.j. de bon.que liber.l.vlti.Tex.summota.sub.qz amplius non dubitatur: licet ante hanc.l.fuerit dubitatum.¶Or segnori ex.l.ista colligetis plura notabilia z magistralia ad que inducimus.l.istā.¶Et primo colligetis hic istud no.q alique persone que al's testari non possunt vt est monacha vel alia religiosa p̄sona de qua hic dicit testatur ecclesie z personis ecclesie fauore ecclesiar.¶Sed dic mihi dicet aliqs vestrum nōne dixisti ɔtrarium.s.e.l.j.vbi dixisti nec seruum nec impuberez posse testari? Rn̄deo qd hic dicit est fauore religionis.z qz hic erant religiose persone que testabant:z qz ecclesie testabant.Secus est in nō religiosis z impubere z in seruo. z qz si in his personis est spāle: ergo ius cōe est contrariū:vt ar.ff.ad munici.l.j.in fi. z.ff.de le.z cō.l.ius singulare.sz hec.l.est hodie correcta per auc.ingressi hic signatam.¶Itez no.hic q ecclesijs pōt relinqui in solēni volūtate non in minus solēni: vt.s.e.l.j.z pro hoc facit.j.ti.pxi.l. sacrosancta.z.j.l.pxi.Nec ob.hec littera que dicit quocūqz testamēto:qz intelligo de solēni testamento vel codicillo nō minus solēni: vt.s.dixi.¶Item nota.hic q imperator in.l. ista primo ponit nomen generale: z postea subijcit speciale causa maioris doctrine:z causa tollende omnis dubitationis.q est videre qz primo dicit ecclesie.postea sequunt noīa specialia.Simile alibi habetis in multis locis. z.j.l.pxi.z l.illud.z.l.sancimus.j.z.l.vt inter diuinum.in prin.z hoc hz contingere illa rōne.qz que generaliter fiunt nisi spāliter denotent vident negligi:vt.ff.de iniur.l. Item apud labeonē §.hoc edicto.Aliqn̄ tamen fit ecōtra.primo ponunt spālia z postea annectunt generalia. qz nō est nouū qbusdā enumeratis spāliter:generalē subijci clausulaz per quā singula cōplectant:vt.ff.ad.l.acquil.l.si seruus seruū.§.Itē inquit.l.z j.qn̄ mu.tu.offi.fun.l.vlti. Item ꝓficiunt ista ad disputandū contra rescripta impialia.qz dicit aliquis z obicit rescripto q non hz receptionē vt dicitis. qz primo ponit genus z postea spēs.Sed tunc debet aduersa ps dicere.hoc non ob.qz hoc fit in.l.C.de sacrosanc.eccle.l.generali.q habet fieri ea ratione.qz que notabiliter fiūt zc.vt dixi.s.Similiter si obijciat rescripto q primo ponit spāle z postea generale q non valet.dz responderi hoc non ob.qz hoc fit in.l.C.qn̄ mu.tu. offi.fun.po.l.penul.¶Sed ad hanc.l.opponitur z videt q hec.l.sit superflua z nihil operet. qz si mulier sanctimonialis non testat: bona sua pertinent ad ecclesiā: vt.j.de epis.z cleri.l.siquis presbyter.q si ita est que vtilitas est q sanctimonialis testet z relinquat eccl'ie? ¶Ad qd pōt pluribus modis respōderi.Et vno modo sic.illa.l.siquis presbyter.intelligit si p̄sona ecclesiastica caret liberis z ascendētibus z collateralibus z vxore.qz succedit ecclesia ei.Sed si hz predictas personas:testator relinquēdo ecclesie excludat eas vt hic.¶Uel pōt dici secundo mō sic.si persona sanctimonialis deo dedicata decedit ab intestato:succedit ecclesia: vt ibi dicit.Si autem decedit testata hoc casu lz relinquere ecclesia etiam in qua non est dedicata vel alijs paupibus.z hoc aperte pz in hac lr̄a.¶Or segnori vos habetis super l.ista signatas duas auc.prima incipit ingressi.secūda incipit si qua mulier.z primo legam vobis auc.ingressi.postea auc.si qua mulier.vnde videatis auc.ingressi mo.zc.

Ingressi monasteria.

Ista auc.diuersimode continuatur ad.l.C. sed ego ꝑmittam vobis veriorez.Et continuabitis eam sic ad.l.C.ſm.l.C. permissuz erat sanctimoniali deo dedicate testari z codicillari:ecclesijs relinquendo vel personis ecclesiasticis vel pauperibus.sed hodie istud est correctum.Et dicit hec auc.duo. Primo dicit q masculus vel femina exquo ingrediuntur monasterium eo omnia vt ibi sint perpetuo:z se z sua bona dant deo z transferunt in ecclesiam in qua ingrediuntur:z sic desinunt esse domini rer suarum.¶Secūdo dicitur q p ingressuz monasterij monachus z monacha qz desierunt esse domini rerum suar amplius de illis rebus testari non possunt.vn̄ sicut al's q non est dn̄s rer suar non testatur de illis.sic nec monachus vl' mōacha.hoc dicit hec aucte.¶Uidet litteram.Tex. ingressi zc.Or segnori hec auc.continuatur ad.l.C.vt dixi.z dicit duo vt dixi in cāu.z hec aucten.est in duobus locis de verbo ad verbū.z primo est in auc.de mona.§.illud.colla.j.Est in secūdo loco vt hec constitutio interpretet priorem cōstitutionē de monachis z locis venerabilibus per totam constitutionem.vij.col.Uidete summariam expositionem littere.Tex.ingressi.sub.masculi siue femine.licet cō.de feminis solummodo loquatur. z merito ita exposui.ingressi siue masculi siue femine:quia apud deum non est differentia inter masculos z feminas: vt in aucté. de mona.in princi.col.j. Tex. monasteria idest ecclesias in quibus degunt monachi vel monache. z sub. vel alia munerabilia loca in quibus proprium non habetur.ad quid hoc dicam.j.videbitis.Tex.ipso ingressu. sub. solemniter facto vt perpetuo ibi morentur.Tex.se.i.personas suas.Tex.z sua scilicet bona siue propria siue communia.nam z cōmunia nostra sunt:vt.ff.de verbo.signi.l. pupillus.Tex.dedicant deo idest dent deo z ecclesijs.vel dicatis deo dedicant idest in ecclesiam transferunt.z nomen dedicandi sumitur proprie q̄tuz.ad personam ingrediētis:improprie q̄tum ad res.proprie q̄tum ad personaz ingredietis:qz efficitur monachus:qz faciēdo professionem dedicatur deo idest sacratur:vt argu.j.de epis.z cle.l.quisquis.sed siquis dat bona sua deo nō eoipso res ipsius ɔsecrātur immo remote sunt a sacris:vt.ff.de polli.l.ij.z sic nomen dedicat sumitur proprie z improprie. Proprie q̄tum ad personas:improprie q̄tuz ad res.sic z alibi.ff.de offi.procō.z le. l.ij.in prin. Item tale no.notabitis.j.de ser.fugi.l.qcunqz.z ff.si cer.pe.l.j.in prin.z.l.certi cōditio in pri.Tex.nec ergo. Incipit scōm dictum. Sed vn̄ procedit hoc ergo? certe ex h.qz ingressi monasteria ipso ingressu dedicāt se deo z sua: z ita perdūt dn̄ium reruz suarū:z ita desinūt dn̄i eē:z aliqs testatur de suis:nō de bonis alienis:ergo ingressi monasteria nō testātur:vtpote nec dn̄i rerū.i.sicut nec dn̄i rerum:qz dn̄i rerū testātur de bonis suis nō de alienis:igitur ingressi monasteria nō testātur:qz nō habēt bona:z ita legit hec lr̄a vno mō.Legit z scdo mō hec lr̄a vt hic sit sensus.q.d. sicut dn̄i rerū testātur:ita ingressi monasteria:qz ipso ingressu dāt se z sua deo.z ita cum desierunt esse domini rerum suarum non testantur.z sic est similitudo hic per contrarium:sic z in euāgelio dicimus de Lazaro.sicut diues habuit multa bona in vita sua:sic z Lazarus similiter i vita sua habuit multa mala.sic z alibi est similitudo per contrarium.ff.de offic. pre.l.illicitas.z infra de pig.l.sicut vlm maiorem.¶Or segnori

gnozi statim in hac auctē. no. ꝙ qui est dominus rerū habet testi factionez: non al's. Unde no. ꝙ quis testatur de rebus suis: non de alienis: vt. ff. de iure codi. l. conficiuntur. §. si post. in fi. ¶ Or ad istam auc. opponitur tripliciter. ⁊ vno modo sic. Hic dicitur ꝙ ingressi monasteria: ipso ingressu se ⁊ sua dedicant deo: ⁊ dominium rerum transferunt in ecclesiam. ¶ Sed probo cōtrarium. quō si aliquis monachaꝝ ipso ingressu transfert dñium rerum suarū in ecclesiam sine traditione cum regula iure sit ꝙ nō trāsferet̄ dñium rerum sine traditione: vt. j. de rei ven. l. seruum. ⁊. ff. de rei ven. l. si agere. ⁊. j. de pactis. l. traditionibꝰ ⁊ vsucapionibꝰ dñia rerum transferuntur ⁊c. ¶ Ad qđ v os ita dicetis. regulariter non transit dñiuz nec possessio ex vtili contractu sine traditione corporali: vt in. l. illis. Sed fallit hic fauore ecclesie ⁊ religionis: vt quia eoipso ꝙ quis profitet̄: dñium rerum suarum transfert in ecclesiā. ⁊ sic hic ecclesia habꝫ ꝑuilegia in acquirendo. ⁊ similiter no. j. e. l. vl. in prin. ꝭm vnam lecturam. ⁊ de istis priuilegijs ecclesiarum dixi. s. e. l. j. vnde amplius hic non dico. sic ⁊ alibi transit dominium sine traditione. dum duo contrahunt societatem transit dominiuz ⁊c. vt. ff. pro socio. l. j. in fi. Item dum quis tradit claues horrei: vt. ff. de contrahē. emp. l. clauibus. ff. de acqui. pos. l. j. §. si iusserim. ¶ Uel pōt dici dum quis ingreditur monasterium: moritur ciuiliter: vt. j. proxi. ti. l. vlti. vnde monasteriuz videtur ei succedere. ⁊ licet ex cōtractu non transeat dominium sine traditione: tñ transit dominiū in vltimis voluntatibus sine traditione: vt. ff. de acqui. pos. l. cuz heredes instituti sumus. in prin. sic ⁊ dominium rei legate transit sine traditione: vt. ff. de pecul'. l. sed ⁊ si damnum. §. si creditor. ⁊. ff. de seruitutibus. l. a titio. ¶ Sed denuo ad hāc auc. instatur ⁊ oppo. hec auc. dicit ꝙ ingressi monasteria nō testant̄ post ingressum de bonis suis. qꝫ igressi monasteria ipso ingressu se ⁊ sua deo dedicant. sed. l. videtur cōtra. que dicit. si mulier nupta committit adulterium: debet tondi: ⁊ tonsa debet intrudi in monasteriū vel assisteriū. qꝫ assisteriū est mulierꝝ. quā maritus. j. annum potest sibi reconciliare de iure. si non vult: ibi perpetuo debet remanere. si habet liberos: duas partes de bonis suis eis debet relinquere: tertiam monasterio. Si habet parentes: tertiā debet eis relinquere duas partes monasterio. ergo videt̄ ꝙ ingressis liceat testari post ingressum: vt in auc. vt nulli iudi. §. si quando. ⁊. §. adulteram. ix. col. ¶ Ad qđ potest dici pluribus modis. Et vno modo sic ꝭm quosdaz. ꝙ hec. l. est prior ⁊ illa posterior. vnde hec corrigitur per illam. quia istud est ius nouum. illud nouissimum. quia non est nouum priores. ll. trahi ad posteriores: vt. ff. de le. ⁊ se. con. l. nō est nouuz. Sed hec solutio non placet: quia legum correctio est vitanda: vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. ⁊ quia qđ non mutatur quare ⁊c. vt. j. de testa. l. sancimus. ⁊ in auc. de admini. §. vl. ⁊ ideo vos soluetis alijs duobus modis ⁊ sic illa auc. non dicit ꝙ mulier nō testetur sed si vir non reconciliat eam sibi: diuidit bona sua vt dixi. ¶ Si tu obijcias: immo hec. l. contradicit in alio: quia hec auc. vult ꝙ omnia bona pertineant ad monasterium: illa nō. ¶ Ad qđ respondeo dupliciter: quia hec auc. loquitur cū illa que ingredit̄ monasteriuz caret liberis vel parentibus illa auc. loquitur cum illa que ingreditur monasteriū habꝫ liberos vel parentes: quia tūc diuidit̄ substantia: vt. s. dixi. ¶ Uel potest dici alio modo cum aliquis ingredit̄ monasteriuz: aut sponte aut coacte vel inuite. si sponte ingreditur monasterium: ipso ingressu se ⁊ sua dedicat deo: ⁊ sic desinit esse dominus rerum suarum. ⁊ hoc casu non testatur: hēat liberos vel non. ⁊ sic loquitur hec auc. si autem coacte vel inuite ingreditur monasteriū vel assisteriū non dat se simpliciter deo nec sua: quia maritus potest eaz reuocare. j. bienniū sed si non reuocat̄: si habꝫ liberos: liberi habent duas partes suorum bonorum: tertiam habet monasterium. sed si habet parentes: monasterium. hēbit duas partes bonorum: tertiam hēbunt parentes. ⁊ sic loquit̄. l. ꝯtra. ¶ Uel potest dici alio mō: vt si mulier que habet virū cōmittit adulterium tonditur ⁊ tonsa trudit̄ in assisteriū: ipsa nō efficit̄ monacha: qꝫ pōt eā maritus. j. biēniuz sibi reconciliare. sꝫ patit̄ iterim has penas: qꝫ maritus nō reddit sibi debitum carnis. ⁊ ibi agit penitentia de peccatis. si maritus nō reconciliat eā sibi j. biennium: si habet liberos: liberi habent duas partes bonorum suorum. monasterium tertiam si hꝫ parentes: monasterium habet duas partes bonorum: parētes tertiam: quia monasterium eaz alit. ¶ Sꝫ denuo ad. l. istam opponit̄. hic dicitur ꝙ ingressi monasteria nō pñt testari. qꝫ ipso ingressu se ⁊ sua dedicant deo. ⁊ desinunt esse dñi rerum suarum. ⁊ ideo testari non possunt: qꝫ non sunt dñi. Nam testat̄ quis de bonis suis: non de alienis. Sed vī. l. ꝯtra. qꝫ inuenio. l. que dicit ꝙ aliquis testatur de alienis. ecce si pater exheredat filium impuberem qui successerat auo vel matri: pater potest ei substituere in bonis auitis vel maternis pupillariter: vt insti. de pupil. sub. §. liberis. in ver. itaqꝫ. ⁊. ff. de vulg. ⁊ pu. sub. l. j. in fi. ¶ Respondeo regulariter est verū ꝙ qs testatur de bonis suis non de alienis vt hic. ⁊. ff. de iure codicil. l. conficiuntur. §. si post. in fi. ⁊ hoc etiam patet ex descriptione testamenti: que est. quia testamentum est testatio mentis ⁊c. vt. ff. de testa. l. j. in pri. ⁊ insti. de testa. in prin. Sꝫ hec regula recipit instantiam in casibus. Unus casus est in patre qui filio impuberi potest testari. qđ est fauore impuberis cum ipse non possit testari quin ei pater substituat: vt in l. contra. Item fallit secūdo casu in milite damnato de capitali crie: ꝑpter bona sua sunt publicata ⁊ sic esse dominus desinit rerum suaruz. quia si ipse ipetrauit a principe vt possit testari: testatur de bonis alienis: vt. ff. de do. iter vi. ⁊ vxo. l. cum hꝫ status. §. miles. ⁊ de iniu. rup. tes. l. siquis exheredato. §. quotiens. al's. §. irritum. ⁊. ff. de le. iij. l. miles. §. siquis. Item fallit cum quis legat alienare rem qđ potest: vt. j. de le. l. cum alienaz. Item fallit tertio casu in muliere que post annum conuolauit ad scđas nuptias extātibus liberis pmi mariti: quia ipsa de eo qđ lucrata est primo marito perdit proprietatem: sed retinet vsufru. toto tempore vite sue ⁊ tñ liberis prioris matrimonij debet relinquere vel vnū eligere cui relinquat: vt. j. de secū. nup. l. feie in prin. vl' ibi nō testat̄: sed diuidit. sic ⁊ al's si ingrediat̄ quis qui hꝫ liberos monasterium anteꝗ̄ disponat inter eos: post ingressuz diuidit: vt in auc. si qua mulier. ⁊ statim dicam ibi de hoc. ¶ Uel pōt dici secundo modo ꝙ hec littera non hēat illum sensum ꝙ dñi rerum testentur ⁊ non dñi rerū non testent̄. sed vult hoc dicere. nec ergo testantur: vtpote domini reruz. i. sicut domini non illa rōne: qꝫ nō sint dñi: sed illa rōne: qꝫ habetur pro mortuo exquo ingreditur: vt. j. ti. proxi. l. deo nobis. sicut ⁊ seruus non pōt testari. qꝫ qđ ad ius ciuile attinet pro nihilo habetur: vt. ff. de testa. l. qui testamēto. §. sed si seruus. ⁊ ista sunt que faciunt ad casum ⁊ summariā expositionem littere. ¶ Or segnozi in auc. ista ꝯsueuerūt formari plures qōnes ⁊ in primis quero nūquid hec auc. corrigat. l. C. Ad qđ quidam dixerunt ꝙ non corrigit eam sed determinat. quia ibi dicitur ꝙ monacha testat̄ relinquendo ecclesijs: non laycis vt hic. ⁊ sic lex. C. determinat̄ per posteriores. ll. vt. ff. de le. ⁊ se. con. l. sed ⁊ posteriores. Simile no. alibi. ff. qui satis. cog. l. sciendum. Sed hanc rñsionem non approbo ꝙ. l. C. non corrigatur. nam tempore. l. C. mulier monacha non pdebat dñium rerum suarū: vñ testabat̄. sꝫ hodie monacha moritur ciuiliter: ⁊ ipso ingressu trāsfert se ⁊ sua in ecclesiā: vnde nō testatur. ¶ Sed denuo quero qualiter cōtinuat̄ auc. ista ad l. C. Quidaz dixerunt ꝙ lex. C. corrigitur per hanc auc. ⁊ in hoc bene dixerūt. sed hec auc. corrigit̄ statim per auc. si qua mulier. ⁊ sic reditur ad. l. C. sed hoc non puto verum ꝙ illa auc. corrigat istam: immo distinguit ⁊ determinat vnde per l. C. monacha poterit testari. sꝫ hodie quia perdit bona non testatur: vt in auc. ista. ⁊ hoc est verum sit caret liberis vel parentibus. ⁊ quando nō disponit qꝫ tunc disponit ꝭm auc. si qua mulier. nō autē dicit ꝙ faciat testm̄. vñ illa nō corrigit hanc auc: sed distinguit ⁊ determiat vt ibi dica. ⁊ ita ꝯtinuabitis hanc auc. ad. l. C. vt dixi. s. ¶ Sed denuo sup auc. ista quero. ⁊ statiz sup eo ꝙ dixit ingressi. est ne hꝫ veruz de quolꝫ ingrediente monasterium: siue ingrediat̄ vt ibi sit perpetuo siue ad tps? Et certe dicimus ꝙ intelligit̄ de ingresso ꝙ ibi sit ꝑpetuo. i. de eo qui facit ꝓfessionez dando se ⁊ sua deo ⁊ renunciat seculo. non aūt intelligit̄ de eo qui ingreditur vt sit in probatione. qđ potest eē per. ll. nostras per trieniuz: vt

in auc. de mona. §. sancimus. sed per regulam beati Bene-
dicti auctoris monachoꝝ: qui vult effici monachus debet
esse in probatione per annum ⁊ diem ⁊ ita seruatur de facto
vbiqꝫ terrarum. ⁊ ad hoc concor. decret. extra de regul. c. ex
parte. Itē nō intelligit hec auc. de eo qui ingreditur ad tps
qꝛ ille potest exire quando vult. ⁊ sic sua non dedicat deo. ne
si aliter diceremus: caderemus in illa absurditate: qꝛ habe-
remus necesse dicere ꝙ qui ingredit monasteriū causa orā-
di vel visitandi amicū suum: se ⁊ sua deo dedicaret: qđ ridi-
culum esset dicere. vnde dꝫ hec auc. intelligi: vt dixi de eo q
ingreditur vt ibi sit perpetuo: nō de eo qui ingreditur vt sit
ad tempus. ibi in probatiōe: vt in auc. de mona. §. si vero re-
linquens is. ⁊. §. si vero filios. vnde licet interim habeat an-
num: tamē monachus nō est: vt ar. ff. de capti. ⁊ postli. reuer.
l. iiij. ⁊. l. nihil. ⁊ ad hoc possunt adduci multa similia. Ecce si
lego tibi funduꝫ cum seruis qui sunt in fundo: videntur illi
serui legati qui sunt perpetuo in fundo: non ad tps: vt. ff. de
leg. iij. l. si fundum. Item si obligo tibi funduꝫ cū seruis qui
ibi sunt: vident obligati serui qui sunt perpetuo: nō qui ad
tempus: vt. ff. de pig. l. debitor. Itē homo humatus facit lo-
cuꝫ religiosum: si gratia perpetue sepulture sepelitur ibi nō
si ad tempus: vt. ff. de reli. ⁊ sump. fu. l. diui fratres. Itē qui
sepelitur vt perpetuo sit ibi nō trāsfertur. sed qui sepelit ad
tēpus: transfert: vt. ff. de reli. ⁊ sumpti. fu. l. cum in diuersis.
¶ Sed denuo quero. habet ne locuꝫ hec auc. in filijsfa. ⁊ in
alijs qui sunt in patria potestate: vt ingrediēdo monasteriū:
se ⁊ sua deo dedicāt ipso ingressu? ⁊ certe dicimus q̄tū ad
personā suam habere locum. qꝛ persona que est in potestate
inuito patre potest se deo dare: qꝛ habetur pro mortuo: vt. j.
ti. proxi. l. deo nobis. §. j. licet videatur contra. ar. ꝙ non ob-
ligentur voto. ff. de polli. l. ij. §. j. Sed illud intelligenduꝫ est
ꝙ filijfa. non obligantur voto reipu. sed deo sic: vt in preal-
leg. l. deo nobis. §. j. sed q̄tum ad bona sua dicendum est: ꝙ
si habet peculium profecticium vel aduenticium: nō dat ec-
clesie: sed remanet apud patrem: vt. ar. j. de bonis que liber.
l. cum oportet. ⁊. l. cuꝫ nō solum. §. filij. ⁊. j. de bonis mater. ⁊
materni generis. l. j. ⁊ instit. per quas perso. no. acquir. §. j.
Item pro hoc facit qꝛ factum filij nō obstet patri: vt. j. de pa
ctis. l. nec filius. Vel potest dici in aduenticio peculio qꝛ p-
prietas que est filij trāsit in ecclesiam: nō in preiudicium pa
tris: vt. j. ad tertul. l. vlti. sed si filiusfa. habet castrense pecu-
lium vel quasi: illud dat deo ⁊ ecclesie. qꝛ in illo potest testa-
ri inuito patre: vt. j. de inoffi. testa. l. vlti. ⁊. j. qui testa. fa. pos. l.
vl. ⁊ tenetur hodie patri reliquere legittimam portionem de
castrensi peculio vel quasi: vt in auc. de sanctis. episc. §. pre-
sbyteros. que est signata. j. titu. proxi. l. sacro scilicet ⁊ inci-
pit presbyteros. ⁊ tangam statim in aucten. si qua mulier.
¶ Sed denuo quero. quid in pupilla vel in pupillo. nun-
quid se ⁊ sua deo dedicant ingrediendo monasterium? Vi-
detur ꝙ sic. quia littera ista dicit indistincte: vnde non vide-
tur distinguendum: vt. ff. de ale. l. j. §. qđ ait. ⁊. ff. de bo. posse.
pe. l. j. §. generaliter. ⁊. ff. de publicia. l. de p̄cio. Sed verius
est ꝙ dicamus ꝙ debet intelligi in ingressis puberibus. qđ
ita probamus quia sicut impuberes sunt inhabiles ad con-
trahendum matrimonium temporale: vt institu. de nupt. in
princi. sic nec cōtrahunt matrimonium spirituale. ⁊ ideo in-
grediendo monasterium se ⁊ sua non dedicant deo ¶ Sꝫ
quid dicemus in adulto. nunquid se ⁊ sua deo dedicat in-
grediendo monasterium? Et certe q̄tum est ad personam
suam dicendum est ꝙ se deo dedicet cuꝫ potest contrahere
matrimonium temporale ⁊ sic spirituale: vt. ff. de ritu nupt.
l. sciendum. ⁊. j. de nupt. l. in copulandis. ¶ Sed quid erit
de bonis adulti. nunquid ipso ingressu transeunt in mona-
sterium? Videtur ꝙ non fm Hugo. quia non possunt alie
nare res suas etiam cum tutore: sine decreto: nisi in casibus
approbatis: vt. j. de admi. tu. l. lex que. ⁊. j. de pred. mi. nō ali.
l. ob es alienuꝫ. ⁊. l. si predium. ⁊. ff. de rebus eorum qui sub
tutela vel cu. sunt. l. vlti. ¶ Sed certe nos dicimus ꝙ bona
sua transeunt in ecclesiam ipso ingressu. nec est necessarium
decretuꝫ nec auctoritas curatoris. ꝙ probo sic. dū adultus
moritur: omnia bona sua transeunt in heredem sine decreto
⁊ sine auctoritate curatoris. vt. ff. de acquir. pos. l. cum here-
des. ita si adultus ingreditur monasterium: qꝛ moritur ciui-
liter: vt. j. ti. pxi. l. deo nobis. iure hereditario transmittit in
ecclesiam quis enim eēt qui diceret h casu non trāsire bona
adulti sine decreto? certe fatuus esset qui h diceret. preterea
in certis casibus opus nō est decreto: vt. j. quando opus nō
est decreto per totum. ⁊ nullus casus est magis euidens: cū
anime hominū ceteris rebus p̄ponātur: vt. j. e. l. sancimus. j.
Item non ob. leges superius allegate in contrarium. qꝛ ille
intelligunt in volūtaria alienatione. sꝫ hic loquitur in neces
saria alienatione. ⁊ ad hoc est arg. ff. de fundo do. l. j. ⁊. ff. de
rebus eo. qui sub tu. vel cu. sunt. l. iiij. §. item querit. ¶ Sed
denuo quero. nunquid hic cuꝫ quis ingreditur monasteriū
sint necessaria hec verba vt dicat: do me ⁊ mea deo: ⁊ abre-
nuncio seculo an non? Et videtur ꝙ non sint necessaria ista
verba. qꝛ matrimonium tēporale cōtrahitur solo consensu
vt. ff. de regul. iur. l. nupt. multofortius matrimonium spi-
rituale cōtrahitur solo cōsensu. Econtra videtur ꝙ ista ver-
ba sint necessaria. qꝛ. ll. videntur velle ꝙ ingressi debet se ⁊
sua deo: si seculo renūcient ⁊ bonis: vt i auc. de monachis.
§. si vero relinquens. ⁊. §. si vero filias. ¶ Sed in questione
ista satis videtur nostro iure dicendum ꝙ sint verba neces-
saria: vt post tempus probationis faciat professionem ⁊ re-
nunciet seculo ⁊ bonis. ar. predictarum. ll. ⁊ ad hoc est op.
ar. ꝙ dicitur in nouatione hodie: que non fit nisi expresse di
catur ꝙ fiat nouatio vt. j. de noua. l. vl. ⁊ in auc. de duo. reis
debē. in prin. ⁊ ar. eiꝰ qđ dicitur in solemni stipulatione in-
sti. de verb. ob. in prin. ¶ Sed denuo quero. quid si non in-
uenitur facta professio: tamen post tempus probationis in-
uenitur remansisse in monasterio? certe presumo ꝙ profes-
sionē fecit ar. ff. de vsu. l. cū de in reꝫ verso. ⁊ sic intelligo ex-
tra de trāsact. ad reli. c. ex parte ⁊ he q̄ōnes formari ꝯsueue-
runt super dictione ingressi. ¶ Super dictione monasteria
quero. que hic vocamus monasteria an vocamus monaste-
rium in quo nō habet ꝓpriū singulariter sꝫ in cōi: vt est mo-
nasteriū monachoꝝ. aut intelligimus hic monasteriū oēs ec
clesias in qbus habet ꝓpriū cōiter ⁊ singulariter: vt est i ec
clesia maiori bononiensi vel parisiensi. ¶ Or segnori dici-
mus monasteriuꝫ nūcupari hic ecclesiā in qua nō habet ꝓ-
priuꝫ: vt in ecclesia monachoꝝ sancti ꝓculi: vnde siqs igre-
dit monasteriū monachoꝝ sancti Proculi vel ecclesiā ca-
nonicorū regulariū: vt sunt canonici sancti Ioānis in mon
te: vel sancti Saluatoris: qꝛ se ⁊ sua dat deo: efficit intesta-
bilis: qꝛ perdit dominium rerum suarum. ⁊ idem si aliquis
ingrederetur religionem fratrum minorum vel predicatoꝝ
vel similium: quibus non est licitū habere propriū. secus est
si aliqs ingrediat ecclesiā in qua habet propriū: qꝛ efficitur
canonicus maioris ecclesie huius ciuitatis: vel pisiensis:
nō hꝫ locū hec auc. qꝛ nō efficiunt intestabiles. ⁊ hec auc. lo
quit de monachis qui nō hn̄t ꝓpriū singularit sed in cōi. vt
probat aperte in cor. auc. vnde est extracta hec auc. ⁊ ad hoc
facit. j. ti. pxi. l. sacro. s. ⁊ in auc. de mona. §. presbyteros. que
est signata. j. ti. pxi. super. l. cū. l. ¶ Unde no. quedā ecclesie
habent proprium in communi sed non singulariter. quedā
nec in communi nec singulariter. quedam ecclesie habent
propriuꝫ in communi ⁊ singulariter. Ecclesie habent in cōi
⁊ non singulariter: vt sunt monasteria sancti ꝓculi: ⁊ sancti
stephani. habent in cōi sed non singulariter: qꝛ nullus coꝝ
habet propriuꝫ. Sunt alique ecclesie que non habēt ꝓpriū
in communi nec singulariter: vt est in religionibus fratrum
minorum ⁊ p̄dicatoꝝ ⁊ similium: in quibus non habet pro
priū. qꝛ nullus frater dꝫ habere propriū ex cōstitutionibus
ipsorum. ⁊ in eis hꝫ locum hec auc. ⁊ in ipso ingressu ⁊ fcā
professione efficiuntur intestabiles. Quedā sunt ecclesie in
quibus ꝓpriuꝫ hētur cōiter ⁊ singulariter: vt in maiori ec-
clesia huius ciuitatis ⁊ pisiensis ⁊ aliaꝝ ciuitatū. naꝫ eccle-
sia maior huius ciuitatis habet sua propria bona in cōmu-
ni. ⁊ quilibet canonicus habet sua bona propria singulari-
ter ⁊ de his non loquitur hec auct. quia isti non efficiuntur
intestabiles. immo de suis bonis proprijs que habēt singu
lariter testantur: non de bonis ecclesie. ⁊ sic intellige hanc
auctenti. ⁊ sic nos tota die vtimur in vulgari. Vocamus
enim monasteriuꝫ in quo non habetur proprium. sed vltra-
montani

montani vocant monasterium omnem ecclesiam. ꝛ ideo in vltramontanis partibus nobiles viri clericantur ꝛ testantur: quia intrant in ecclesijs que habent proprium in cōi ꝛ singulariter. ℭ Sed denuo quero hic. quid si aliquis ingrediatur aliquam capellaꝫ in qua dominus sacerdos hꝫ propriuꝫ: ꝛ dat se ꝛ sua deo efficitur intestabilis? Dixerūt quidam vt Azo in glo. sua h̄ ꝙ sic. si dicit do me ꝛ mea deo: ꝛ re renunciat seculo. Si aūt nō dicit ista verba: tunc qui habet proprium pōt testari. ꝛ sic intelligit hanc auc̄. non aūt alia. l. hoc probat. Sꝫ nos dicimus qḋ auc̄. ista intelligitur in eo qui ingreditur ecclesiam in qua non habeẗ proprium. vt in monachis qui faciunt professionē. non aūt intelligitur hec auc̄. in illo qui ingreditur aliaꝫ ecclesiam in qua habeẗ propriū: ꝛ iō iste de bonis suis ꝓprijs poterit testari: vt. s̄. dixi. ℭ Sed denuo super eo qḋ dicit hec auc̄. se. formatur talis qō. pone aliquis ingreditur monasterium: ꝛ dat se deo: nunquid liberi sui in ptāte sua desinunt esse: an non? ℭ Et aduertatis istam qōnem qꝛ de ea multi dubitant. quia cōtingit aliquando: ꝙ pater habens filios intrat monasterium fratꝝ minorum vel predicatorum ꝛ ꝓfessus est. ꝛ ante ingressum fecit testamentuꝫ. ꝛ de bonis suis disposuit inter liberos. ꝛ forte filijs tutores relinquit vel forte nō postea veniunt dati tutores vel agnati filij ꝛ dicūt se legittimos tutores. nunqd dati vel legittimi poterunt agere vel r̄ndere pro istis liberis? Videtur ꝙ non. qꝛ certi sunt modi quibus liberi liberantur a patria ptāte: vt insti. quibus mo. ius. pa. po. sol. per totum. ꝛ iste non est de illis modis. ergo liberi non liberanẗ a patria ptāte. ꝛ ad hoc est ar. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. l. patre furioso. ergo si sunt in patris ptāte: nō p̄nt habere tutores. vt. j. de sniaꝫ passis. l. in qōne. ꝛ. ff. de tu. l. muto. in fi. Econtra v̄r ꝙ sic. quia patria ptās est iure ciuilis. vt insti. de patria po. in prin. Sed qui igreditur monasterium: moritur ciuiliter: vt. j. ti. proxi. l. deo nobis. in prin. ꝛ patria ptās est de iure ciuili. ergo morte ciuili liberantur liberi a patria ptāte. quid ergo dicemus? ℭ Quidam dixerunt in ista qōne cā tollende dubitationis: ꝙ liberi remanent in patria potestata. ꝛ ideo non p̄nt h̄re tu. vel cu. sed debet dari curator bonis ꝛ liti: qui exiget nomina non obstante illa exceptione: vt in prealle. l. muto. in fi. ff. de tutel. sicut ꝛ al's in pluribus casibus: vt. j. de bo. que libe. l. cum nō solum. §. j. ꝛ in auc̄. vt liceat matri ꝛ auie. in pri. viij. coll. ℭ Sed verius est in qōne ista ꝙ dicamus ꝙ isti liberi liberantur a patria ptāte. ꝛ sic tutores ꝛ curatores h̄re p̄nt. Quod ita probamus: quia iste ingrediens transit in ptātem abbatis. vn̄ non potest in ptāte sua aliū habere: vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. sic eueniet. ꝛ. ff. de aqui. re. do. l. homo liber. Item quia moritur ciuiliter vt dixi ꝛ patria ptās est de iure ciuili. vn̄ deliberantur a patria potestate filij. Item quia per deportationem liberantur a patria potestate filij: vt in pal. l. j. de sen. pas. l. in questioneꝫ. multofortius h̄ casu. ℭ Or super eo qḋ dicit. sua. quero. hic dicitur ꝙ ille qui ingreditur monasterium dat se ꝛ sua deo. est hoc verum siue sint sua ꝓpria in totum: siue sint cōia pro parte? v̄r ꝙ sic. quia cōia sunt nostra: vt. ff. de verbo. signifi. pupillus in fi. ꝛ arg. ff. de ritu nup. l. illud. ꝛ hoc approbo. ℭ Sed denuo quero. contingit aliquādo ꝙ ingrediēs monasterium hēbat res in feudū: vel hēbat rem in libellum: vel in p̄cariam: vel in emphytheosim. ꝛ dicimus eē feudū: quia cōcediẗ ex eo ꝙ iuratur fidelitas. Dicimus libellū esse quēdam contractū de quo in legibus n̄ris non fit mentio: sed in vsibus feudoꝝ. ꝛ est talis ꝯtractus. si dominus mihi vasallo dat rem in feudū: nō possum alienare feudū sine dn̄i voluntate: sed particulare sic vsq̧ ad. xxix. annos ad renouandum contractū. ꝛ ista renouatio dicitur libellus. quia in modica cedula fit illa cōfessio. Precarium ꝓprie est qḋ conceditur vsq̧ ad. xxx. annos ad renouādū ꝺ q̄nquēnio in q̄nquēniū: vt extra de p̄ca. c. p̄carie. vel diciẗ p̄cariuꝫ qḋ vel cum precibus impetratur: vel ad certum tempus. vel alio modo. Emphyteosis est ꝙ daẗ ad meliorandū: vt. j. eo. auc̄. perpetua. ℭ Modo quero. nūquid ingrediens transferat feudum in monasterium: aut reuertatur ad dominum? Et videtur ꝙ reuertatur ad dominuꝫ. quia cauetur in. l. ꝙ filius monachus non succedit in feudum. ita ꝛ vasallus qui efficitur monachus: quia ibi in diuersis inuenitur eadē rō ꝛc̄. vt. ff. ad. l. acquil. §. illud. ꝛ qꝛ interest illius hēre taleꝫ vasallum: vt in auc̄. de sanctis. epis. § siquis ad mo. Econtra v̄r ꝙ transeat in monasterium qꝛ vasallus habet vtile dn̄ium rerū: vt. ff. si ag. vec. vel emphy. pe. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. iij. ꝛ. ff. de supfici. l. j. §. ꝙ auteꝫ. ℭ Vn̄ dicendum est ꝙ si habet vtile dn̄ium ꝙ res sit sua: ꝛ trāsferatur in monasteriuꝫ: ꝛ ecclesia s̄uiet dn̄o per substitutum idoneū: qḋ esse pōt: vt. j. ti. proxi. l. quisqs. ꝛ. l. ad similitudinem. ꝛ. ff. de sol. l. inter artifices si dicit ꝙ a simili monachus nō succedit in feuduꝫ. ℭ Respōdeo q̄dam impediūt facienda que nō impediunt iaꝫ facta. qꝛ si feudatarius intrauit monasteriū: poterit s̄uire per substitutū: cū iam sit factus monachus: vt. ff. q̄n ap. sit. l. j. §. biduū. ℭ Sꝫ quid dicemus in libello: in p̄cario: ꝛ in emphytheosi? Respōdeo. sua sunt ꝛ in eis habet vtile dominiū. vt instit. loc. §. adeo. vnde transeunt in ecclesiā cuꝫ suo onere: vt. ar. ff. de le. ij. l. peto. §. prediũ. ꝛ. ff. de ꝯtrahē. emp. ꝛ v̄e. l. alienatio. ꝛ. ff. de acqui. reꝝ do. l. q̄dam. ℭ Alij tn̄ distinguūt. aut habet in emphyteosim ab alio: ꝛ tunc transit in ecclesiā. si ab ecclesia non transit: ꝛ ad hoc inducunt in ar. auc̄. de ecclesia. ti. §. j. in fi. ℭ Sed denuo quero. qd si ingrediēs monasteriū habet vsuf. alicuius rei: ꝛ ingrediẗ monasteriū: perdit vsuf. an transit in monasterium? Et videtur ꝙ perdit: quia ipse hētur pro mortuo j̄. ti. proxi. l. deo nobis. ꝛ vsufr. p̄diẗ morte: vt. j̄. de vsuf. l. corruptionem. Item quia si trāsiret in ecclesiā: ecclesia est ꝑpetua vt impium: vt in auc̄. quō op. epi. ꝛ cleri. ad or. per. §. ergo. proprietas igitur eēt inutilis qḋ esse non debet: vt. ff. de vsuf. l. iij. ℭ Sed in questione ista dicimus ꝙ transit vsuf. in ecclesiam. quia licꝫ ingrediēs monasterium videatur mori ciuiliter: naturaliter tamen viuit. ꝛ morte naturali extinguiẗ vsuf. non ciuili. nisi tunc quando imponiẗ mors ciuilis propter ꝑenā. qꝛ tūc extinguitur vsufr. Item verum est ꝙ monachus hētur pro mortuo q̄tum ad m̄rimonium. vt in auc̄. de nup. §. detrahuntur. ergo vsuf. non extinguitur. ℭ Sed dicas quō vsuf. transit in personam ecclesie: cum vsufr. non potest transire de persona in personam sine interitu vt insti. de vsufruc. Respondeo. illud non obstat quia illud verum est ex voluntate: ex necessitate tamen transit de persona ad personam: vt hic. ꝛ ad hoc est ar. ff. de iure do. l. cum fundi. ℭ Si dicas quantum durabit vsufruc? Respondeo. videtur ꝙ duret vsq̧ ad. c. an. vt. ff. de vsufruc. le. l. an vsufruc. Vel potest dici ꝙ durabit q̄diu viuet vsufructuarius naturaliter: vt ar. ff. quibus mo. vsufruc. ami. l. repeti. §. morte. ℭ Sed denuo quero. an possessionem quam habet transfert in ecclesiam ille qui ingreditur monasterium? Et videtur ꝙ non: quia ecclesia habetur loco filij. vt in auc̄. de sanctis. epi. §. sed h̄ in presenti. ꝛ in filiū nō transfertur possessio sine traditione: vt. ff. de acqui. pos. l. cuꝫ in heredes. sed verius est ꝙ transferat possessionem in ecclesiam: vt ar. ff. de adop. l. si paterfami. adopta. in fi. ꝛ quia quodammodo suo nomine constituit possidere. vnde ipsa ecclesia videtur possidere: vt. ff. de acquiren. possessio. l. qḋ modo. ꝛ hec omnia que dicta sunt i libello ꝛ in feudo ꝛ precario ꝛ emphytheosi ꝛ vsufruc. ꝙ transmittantur in ecclesiam vera sunt quando ingrediens intrauit monasterium in quo habetur propriuꝫ communiter: licet non singulariter. vel in quo habetur proprium communiter ꝛ singulariter. Si autem intraret monasterium. in quo non habetur proprium communiter vel singulariter: puta fratrum minorum vel predicatorum quibus non licet habere proprium: tunc transfert in dominum ꝛ non in ecclesiam sicut si decederet sine successore. ℭ Sꝫ denuo quero super verbo. nec ergo testatur vtpote nec domini rerum. sed nunquid qui ingreditur monasterium codicillatur. i. poterat codicillos facere? Et videtur ꝙ non quia testamentum large sumitur. sicut dum dicitur testamentuꝫ dicitur codicillus: vel alia vltima voluntas: vt. ff. de testamē. l. j. in p̄n. ꝛ ad hoc facit. ff. ꝺ iure codicill. l. diui. in fi. ℭ Sꝫ denuo ex̄ ista auc̄. subijcio aliquas qōnes: ꝛ quero ita hic. aliqs vxoratus ingrediẗ monasterium sine licentia vxoris qḋ potest facere iure nostro: vt. j̄. ti. proxi. l. do nobis. licet per decretales certum sit ꝙ non valet ingressus in vxoris preiudicium: immo vxor potest aduocare virum: vt

al's.c.agathosa.extra de conuer.coniuga.c.ad apostolicam.
¶ Sed nũquid bona remanẽt apud monasterium an reuocat? videt̃ ꝙ non reuocet.qꝛ licet nõ teneat principale:tñ tз accessoriũ:vt.ff.qbus mo.pignus vel hypo.sol.l.j.§.tñ venditor. ¶ Sed in qõne ista canoniste indistincte dicunt.vbi nõ tenet ingressus:nec tз datio bonorũ.vnde sicut reuocat̃ vir ita reuocant̃ bona sua que ipso ingressu facta fuerũt monasterij tacite.vt.s̃.in auc.ista habuistis.⁊ hoc dicunt illa ratione:qꝛ si non tenet principale nec accessoriuз.vt.j.de vsu.l.eos qui in princ.⁊.ff.de re.iu.l.cum pricipalis.⁊.l.cũ principale. Item ecclesia nõ dз cum aliena iniuria locupletari qꝛ iste maritus nõ haberet vñ se aleret:si nõ redderẽtur sibi bona sua.vt ar.ff.de ꝯdi.inde.l.nã natura.⁊.ff.de regu.iur.l.iure naturali. ¶ Sed nos legiste dicimus aliter ⁊ sic cũ aliquis ingreditur monasteriuз sine licẽtia vxoris:aut dicit do me ⁊ mea deo:aut dicit do me ⁊ de bonis suis tacet:aut nihil dicit. In primo casu cum dicit do me ⁊ mea deo:vtrũqз est principale.vnde licet non teneat datio persone:qꝛ vxor reuocat euз:tenet tamen datio bonorum:qꝛ vtile per inutile non viciatur.vt.j.de dona.l.sancimus.⁊.l.siquis.⁊ arg.j.de vsu.l.pecunie.⁊.l.placuit.⁊.ff.si cer.pe.l.certi conditio.§.cõditio.⁊ sibi imputet qui talem donationem fecit.⁊ q̃ӡtum est in h melius dicimus q̃ӡ decretiste. In secundo casu cum dicit:do me deo:per cõsequens ⁊ sua dare videtur.vnde si nõ tenet expressum scilicet ingressus persone: nec per consequens tacitum scilicet dedicatio bonorum.vt.arg.ff.de serui.vr.predio.l.item si sit.in prin.⁊.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.si sponsus.§.si maritus.⁊ arg.ff.de lib.le.l.si debitor.⁊ idẽ est in tertio casu si nihil dicit qꝛ neutrum valet.⁊ ad hoc faciunt due.ll.que dicunt.si iudex dicit deporto te ⁊ bona tua si iste appellauit:⁊ pẽdẽte ap.mors intercessit ⁊c̃.vt.j.si reus vel actor mor.fuerit.l.vlti.⁊ si pendente appellatione mors interue.l.si is qui .quidam habẽt illam.l.pro tertia. ¶ Sed denuo quero hic.aliquis ingreditur monasterium eo pacto vt retineat sibi partem bonoruз:vt faciunt multi fatui homines qui reputant se valde cautos. dicũt ipsi domine abbas vos facitis mihi modo multa.nescio si facietis mihi ita post professionẽ.volo prouidere mihi.qꝛ volo retinere mihi partem bonorum meorum.qꝛ taliter potestis me tractare ꝙ habebitis omnia bona mea:⁊ taliter ꝙ nõ habebitis amõ aliquid amplius.nũquid valet talis retentio? Et certe videtur ꝙ talis retẽtio valeat.qꝛ pactuз appositum in traditione rerum seruãdum est:vt.j.de pactis.l.traditionibus.⁊.l.legem ⁊.j.de rerũ permu.l.rebus. Ecõtra videtur ꝙ nõ valeat retẽtio.qꝛ dare se deo ⁊ retinere sibi partem bonorum ꝯtinet in se repugnãtiam.qꝛ dum dat se deo:videtur renunciare seculo.duз retinet bona nõ dat se deo. ⁊ vbi interuenit repugnãtia:nõ valet qꝺ fit.⁊ ideo si lego vsuf.sine vsu:nõ valet.vt.ff.si vsuf.peta.l.j.in princip.⁊.ff.de regu.iur.l.vbi repugnãtia.⁊ ar.ff.de rei ven.l.per seruum.⁊.ff.de cõdi.inde.instit.l.si titius. ¶ Sed in questiõe ista dicimus ꝙ tenet ingressus:sed retẽtio bonorum nõ valet.qꝛ vtile per inutile nõ vitiatur: vt ff.de regu.iur.l.placet.⁊.ff.de here.insti.l.si ita quis.in vltima colũna.⁊ qꝛ cum alterius iuris est nõ potest aliquid habere:vt.ff.de acquir.re.do.l.homo liber in fi.⁊.ff.de reg.iur.l.qui in seruitute. ¶ Sed qd si dixit dedico me ⁊ bona mea oĩa deo:excepto ꝙ volo ꝙ ardeat vna ampula de fructibus vinee mee coram tali altari. Item volo ꝙ de dictis fructibus pro anima mea quolз anno induãtur.x. pauperes toto tempore vite mee:nũquid hoc casu poterit cõpellere dominum abbatem vt faciat? certe nõ de iure qꝛ nõ valet ista exceptio seu retẽtio:vt.s̃.in proxi.questione dixi. verũtamẽ si dominus abbas illud nõ facit:poterit ire ad episcopuз:⁊ ep̃s hortabitur euз vt faciat illud bonum.arg.j.de libe.cã.l.cum affirmes. ¶ Sed denuo quero quid si aliqs ingredit̃ monasterium q habebat multos creditores:nũquid monasteriuз debet eis respõdere? Uidetur ꝙ nõ qꝛ transit in monasteriũ solũmodo qꝺ superest deducto ere alieno:vt.ff.de iure do.l.mulier. Ecõtra videt̃ ꝙ sic: qꝛ monasteriũ succedit loco filij:vt.ff.de capi.di.l.ij.in prin.⁊.l.tutelas.in fi.⁊ ar.ff.de reg.iu.l.ẜm naturã. ¶ Sed in hac qõne dicimus ꝙ ecclesia nõ tenet̃ rñdere creditoribus ad instar p̃ris arrogatoris de ꝯctibus celebratis ante arrogationem.qꝛ si pater non defendit eum:bona possident̃:vt.ff.de pecul.l.in arrogatorẽ.ita si ecclesia non defendit eum:bona possident̃. sed quidaз dicunt contra.j.de fideicõ.l.j.⁊.j.ad.l.iulia.de vi pu.vel priua.l.iij.
¶ Sed denuo quero hic ponamus aliquis in extremis cõstitutus desperat de sua liberatione.vocat abbatẽ vel priorẽ fratrum minorũ ⁊ dicit.domine video ꝙ nõ liberabor.volo effici monachus sed nolo exire de domo mea nisi post liberationẽ. Si moriar volo sepeliri cuз monachis vestris:vel cum fratribus vestris. Interim tamẽ volo habere habitum monachi vel fratris.⁊ ita recipit in domo sua habitũ:⁊ misit manus suas in manibus abbatis.postea vel in domo morit̃ vel liberat̃ ⁊ deponit habitũ. habebit ne locum hec auc̃.ꝙ se ⁊ sua videat̃ deo dedicasse:⁊ efficiat̃ intestabilis? ¶ Uidetur ꝙ non:qꝛ hec auc̃.reqrit ingressum. Item qꝛ.l.dicit ꝙ potest qs vti veste laycali donec monasteriũ intrauerit:vt in auc̃.de mona.§.sancimus igit̃.⁊.§.siqs aũt semel. Itẽ qꝛ.l.dicit ꝙ tũc dicitur quis miles postq̃ӡ portauerit stigmata ⁊ insignia que dantur militibus.vt.j.de fabri.l.iij.lib.x.⁊.ff.de mili.te.l.p.⁊ vl. Item qꝛ nõ habuit scema vel tõsurã. ¶ Ecõtra videtur ꝙ ista auc̃.habeat locuз:vt videatur se ⁊ sua deo dedicasse:⁊ efficiatur intestabilis: qꝛ solo consensu fit monachatio ad exempluз carnalis matrimonij: ꝙ perficitur solo consensu:vt.ff.de reg.iur.l.nuptias. Item qꝛ non refert qd ex equipollentibus fiat:vt.ff.de arb.l.quid tamẽ.⁊.ff.de regu.iur.l.in summa. ¶ Sed segnori nos dicimus de iure ciuili:ꝙ professionem fecit dando se ⁊ sua deo ⁊ renũciando seculo.⁊ ideo siue moriatur siue non:ecclesia illa siue monasteriũ debet eius bona habere : vt in auc̃. de mona.§.sancimus. ⁊.§.si vero. ¶ Or segnori vos habetis hic aliam auc̃.que incipit.si qua mulier.

SI qua mulier.auctẽ.

Istã auc̃.ad auc̃.ingressi quidaз cõtinuauerunt hoc mõ.lex generali.C.ꝑmittebat monachos testari.sed illa corrigit̃ ꝑ auc̃.igressi.sed auc̃.ingressi corrigitur per istam auc̃.si qua mulier.sed hoc nõ est bona ꝯtinuatio. Et ideo nos ita cõtinuamus lex illa.C.generali.permittebat monachos testari.auc̃.ingressi corrigit.l.C.hec auc̃.determinat auct.igressi.nã illa auc.ingressi.dicit ꝙ ingredientes monasteriũ nõ testant̃ si nõ hñt liberos.sз si hñt liberos post igressum pñt diuidere iter eos:vt i hac auc.dr̃.⁊ ita sicut in ꝓxi.auc̃.tractat̃ de his qui ingrediuntur monasterium:ita hec auct.tractat etiaз de his qui ingrediunt̃ monasterium. Et dicit hec auc̃.iiij.vsqз in fi. ¶ Primo dicit si aliqua mulier vel vir ingrediatur monasterium:⁊ sic monasticam vitam elegerit:si non habeat liberos res sue competunt monasterio in quo ingressus est. ¶ Secũdo dicit si persona que ingreditur monasterium habet liberos:si ingreditur anteq̃ӡ disponit inter liberos : post ingressum poterit diuidere inter eos : legittima nulli filiorum diminuta:⁊ ꝙ eis non dederit monasterio applicabitur. ¶ Tertio dicit si velit omneз substantiam inter liberos diuidere:sua persona filijs connumerata partem sibi retineat qualem habet necesse dare cuilibet filiorum:⁊ illa monasterio applicatur. ¶ Quarto dicit si persona que habet liberos ingreditur monasterium:⁊ ante non fuit testata inter filios de bonis suis:⁊ post ingressum anteq̃ӡ disponat inter liberos suos moriatur:filij habebunt legittimam portioneз ⁊ reliqua sua substantia competit monasterio.hoc dicit hec auc̃. ¶ Uidete summariaз expositionem littere. Tex.si qua mulier ⁊c. Hic videtur male imperator fecisse:qꝛ premittit mulereз viro.immo econtra debuit facere:cum mulier sit indignior masculo.nam in multis ⁊c̃.vt.ff.de sta.ho.l.in multis.⁊ .ff.de fi.instru.l.vlt.⁊ digniora sunt preferẽda:vt.j.de tiro.l.j.⁊.ff.de acq.re.do.l.j. ¶ Rñdet Azo.hic posuit imperator frenũ ad caudã.sed vos dicatis curialius ⁊ meli⁹.lз q̃ӡtũ ad ea q̃ sunt seculi maior sit dignitas virilis q̃ӡ feminea:tñ q̃ӡtũ ad deũ nõ est dr̃ia inter masculũ ⁊ feminã.⁊ inter liberũ ⁊ ẜuũ.vt in auc.de mona.in prin.al'.§.hinc aũt nobis.coll'.j. ¶ Uel dicatis hoc:iõ fecit imperator:qꝛ mlieres sepe ⁊ frequẽti⁹ igrediunt̃ monasterium

rium q̃ʒ masculi. Tex. elegerit. faciendo professionem: ⁊ eo animo vt ibi sit ꝑpetuo: vt dixi plene in auctē. ingressi. Tex. iubemus. sub. nec deiceps poterit testari: vt in auc. ingressi plene dixi. ⁊ hucusqʒ durat primū dictū: in quo dr̄ idē qd̄ in auc. igressi. ¶ Tex. sʒ si ꝑsona. Incipit scd̄ʒ dictū Tex. añ q̃ʒ iter eos. s. liberos. Tex. diuidere. al's disponere. sed si vos hēatis disponere exponatis ita disponere. diuidendo non testando. vel diuidere. i. diuidendo non testando. Tex. dimi nuta. s. que erat quarta: olim quadrans: vt. j. de inoffi. test. l. parentibus. hodie est triens: si sunt tres. vel si sunt plures semis: vt. j. de inof. te. auc. nouissima. ¶ Tex. sʒ si omnē. Incipit tertium dictum. Tex. partem. s. dimidiam. ⁊ aliam dabit liberis ꝯm quosdam. alij exponunt partē. s. si hʒ tres liberos retinebit sibi quartaʒ ꝓ monasterio. ¶ Tex. sʒ si post. Incipit quartum ⁊ vltimū dictum. Tex. legittimam. s. quartam debitam iure nature. Tex. cōpctētem. ⁊ hec auc. est in corpore auc. de sanctis. epi. ix. col. §. si qua mulier. ¶ Or segnori super hac auc. est aliquantulū insistendum. vos habetis hic. si persona ingrediens monasteriuʒ habet liberos ꝙ post ingressum pōt testari. sed lex videtur ꝯtra. qꝛ videtur dicere lex ꝙ ingressus non testetur. vñ videtur contra. j. titu. proxi. in auc. que incipit nunc aũt que est signata super. l. si quis presbyter. ¶ Ad qd̄ vos ita dicetis ꝙ ibi dicitur eoꝝ indicio cessante. i. si cessauit añ ingressum: post nō pōt testari si nō hʒ liberos vt in auc. ingressi. ⁊ in primo dicto huius auc. sʒ si liberos hʒ testatur inter eos: vt hic dicitur. vel pōt dici ingressi monasteria post ingressum non testantur vt ibi. sed diuidunt vt hic. ¶ Or segnori in hac auc. consueuerūt formari plures qōnes. ⁊ prima questio est talis. hec auc. loquitur cum ingrediens monasterium habet liberos. Sed quid si ingrediens non habet liberos: sed habet parentes in quorum non est ptāte. nunquid tota eius substantia cōpetit monasterio. an disponit vt hic dicitur? ¶ Dixerunt quidam vt dominus Az. ꝙ si ille qui ingreditur monasterium habet parentes non liberos: monasterium succedit in totū: ⁊ hoc nisus est probare quodam ar. euidenti non exñti. quia monasterium est loco filij: vt in auc. de sanctis. epi. §. sed h̄ in pñti. ⁊ si hoc est verum potior est cā descendentium q̃ʒ ascēdentium in successione: vt in auc. de here. ab inte. §. j. ⁊ insti. de here. quali. ⁊ dif. §. sed sui. Item pro se facit: quia primus casus huius auc. loquitur indistincte ergo indistincte debet intelligi. quia vbi i. l. nō distinguit ⁊c̄. vt. ff. de ale. l. j. ⁊ in hac sententia videtur fuisse dominus Ioan. sed domino Py. ⁊ Mu. ⁊ Al. ⁊ Ia. bal. visum est contrarium ⁊ contrarium est dicendum. ⁊ hic approbo opi. Py. contra opi. do. Azo. qd̄ raro accidit. ⁊ dicebat Py. ꝙ si aliquis ingreditur monasteriuʒ ⁊ nō habet liberos sed parētes: sicut si haberet liberos post ingressum diuidit inter eos vt h̄ dicitur: ita si habet parentes post ingressuʒ diuidit inter parentes: quia parentes debent habere quartam iure nature turbato ordine mortalitatis: vt. ff. de inofficioso testa. l. nam ⁊ si parentibus. ⁊. ff. vnde liberi. l. scripto. ⁊. ff. ð bonis damna. l. ꝙ rē. ⁊ ꝑ hoc etiam faciunt due. ll. euidenter. vna que loquitur in adultera que dicit vt in auc. vt nulli iudi. §. adulteram. ⁊. §. si quando. Item alia que dicit ꝙ clerici vt in auc. de sanctis. epi. §. presbyteros. quam habetis signatam. j. ti. proxi. super. l. sacrosancte. ⁊ incipit presbyteros. Iteʒ facit pro eo in Cor. auc. vt liceat ma. ⁊. a. §. quia vero. ⁊ dicebant ꝙ non ob. ꝙ monasterium habetur loco filij. quia illud verum est vt deficiat conditio fideicō. vnde si erat facta substitutio ei qui monasterium est ingressus illa substitutio ei facta infringit. Sed dominus Azo respondet illis. ll. ⁊ dicit ꝙ non ob. l. illa: nā ⁊ si parentibus cum suis similibus: quia ibi successio vno iure patri tantum debetur. s. propter pietatem. sed in filio duplex est ratio. s. naturalis. ⁊ qꝛ. l. vocat eum. vñ aliud in filio q̃ʒ in patre. vt ar. ff. de bonis dam. l. cum ratio naturalis. Itē nec ob. ille auc. qꝛ loquuntur cū quis est ingressus monasterium ꝑpter aliqd̄ delictum. ¶ Sʒ denuo quero hic. hec dispositio quā fecit igressus iter liberos vel parētes est testm̄: an diuisio? ¶ Dixerūt qdam vt antiqui ꝙ est diuisio. qd̄ ita probant. quia hec auc. facit mentionem de diuisione. Item quia ingressi monasteria non pñt testari: vt. s̄. in proxi. auc. ingressi dixi. Item quia aliqui pñt diuidere qui non pñt testari: vt probatur. j. de secundis nup. l. femine. ꝯm vnam expōneʒ. Item quia diuidit aliena vñ est diuisio: vt ar. insti. de of. iudi. in fi. ¶ Or segnori in qōne ista potest probabiliter ita dici: ꝙ talis diuisio siue depositio sit testm̄. ⁊ dicetis ꝙ ingressi monasteria inter liberos pñt testari: si añ ingressum nō disposuerunt inter liberos. Item dicetis ꝙ licet dñium transeat in ecclesiaʒ ipso ingressu: tñ spāle est ꝙ hoc casu testetur de alieno. vt ēt no. s̄. in proxi. auc. ingressi. Si querat aliquis que vtilitas est scire an sit diuisio an testm̄. respondeo est vtilitas quantum ad numerum testium. quia si esset testamentum: in testamēto requiruntur. vij. testes: vt in auc. de codi. §. vlti. ⁊. j. de testa. l. hac consul. licet inter filios teneat testamentum factum coram duobus vel tribus testibus. vt. j. fami. hercis. l. vlti. Iteʒ si esset testm̄ daret̄ actio ex testō. Item datur conditio ex hac. l. sed si est diuisio sufficiūt duo testes. quia regulariter vbi numerus testium non adijcitur duo sufficiunt: vt. ff. de testi. l. vbi numerus. Item si est diuisio optinet vicem emptionis. vt. j. communia vtriusqʒ iudi. tam fami. hercisc. q̃ʒ communi di. l. j. ¶ Sed denuo quero hic. ⁊ hec questio est dubitabilis. ⁊ Io. ⁊ Az. male dixerunt in hac questione quidā erat in bona valitudine constitutus: ⁊ carebat liberis ⁊ parentibus. fecit testamentum ⁊ instituit sibi aliquem suum amicum heredem: ⁊ postea ingressus est monasteriū: nunquid rumpitur testm̄ per ingressuʒ? ¶ Quidam vt Io. ⁊ Az. dixeruut ꝙ sic: quia rumpitur testm̄ si filius est preteritus: ⁊ eccl'ia est loco filij: vt in auc. de sanctis. epi. §. sed hoc in pñti. ⁊ monasterium habetur loco posthumi ⁊ agnatione posthumi rumpitur testm̄. vt. j. de lib. ⁊ posthu. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de libe. ⁊ posthu. l. j. ⁊. l. filio. Item patitur minimam capi. dimi. quia effectus est non sui iuris: vnde irritatur testamentum: vt insti. de ca. di. §. non tantum. ⁊. ff. de capi. di. l. vlti. ¶ Sed in questione ista dico ꝯʒ dominū meū Ia. bal. ꝙ quis anteq̃ʒ ingrediatur monasterium potest testari de bonis suis quocūqʒ modo voluerit. vnde si postea intrauit monasteriuʒ non irritatur testm̄. vt in auc. de mona. §. illud quoqʒ. sed si anteq̃ʒ ingrediatur fecit testm̄ hñs animum intrandi monasterium: satis est ꝙ relinquat monasterio legittimam: vt hic in fi. huius auc. dicitur. al's si non relinquat monasterio legittimam: rumpitur ad similitudinē posthumi. vt. s̄. dixi. Nec ob. ꝙ monasteriū hētur loco filij. qꝛ illud verum est quo ad quid: non quo ad omnia: vt. s̄. in prox. dixi qōne. Iteʒ nō ob. qd̄ dr̄ ꝙ capite minuet̄. qꝛ nō dr̄ capite minui: imo dicit̄ augeri eius status: vt ar. insti. de capi. di. §. quibus. Vel possum dicere licet quis al's capite minuatur quando mutat familiam: tamen hoc erat spāle fauore religionis: vt non videatur capite minui.

Iubemꝰ nulli post hoc.

Segnori. l. ista respicit illam partem rubrice de rebus ecclesiarum. ⁊ respicit illam de priuill'. ecclesiarum. ⁊ debetis scire ꝙ ista. l. est. imperatoris leonis. Et no. ꝙ ista. l. est localis non generalis. quia habet locum tantummodo in rebus immobilibus maioris ecclesie constāti. ⁊ hec. l. habet tres partes principales. Prima pars est prohibitoria. quia prohibet alienationem rerum immobiliū maioris ecclesie constanti. ⁊ durat vsqʒ ad ver. sane si h̄ nostre perhennitatis ⁊c̄. Secūda pars est punitoria. qꝛ in ea pena imponitur alienanti contra hauc. l. ⁊ durat vsqʒ ad ver. sane ne omnis religiōis ⁊c̄. Tertia ps ē permissoria: qꝛ impator leo permitit alienationem rerum immobilium maioris ec. constañ. in vno casu. ⁊ durat vsqʒ in. fi. l. Et quia totam istam l. non possemus vobis legere in vna lectione simul ⁊ semel cum auc. ibi positis: legemus eam vobis per partes: ne aliquis posset errare in auc. ⁊ seruabimus vobis istum ordinē quia primo legemus vobis primā pteʒ. Et sup prima parte que est ꝓhibitoria legemus vobis. iiij. auc. q̄ similiter sunt prohibitorie. Super secūda parte que est pūitoria quā scd̄o legemus vobis: legemus vnā auc. q̄ inci. q res iā dictas. ⁊ est similit̄ pūitoria. Tertio legemus vobis tertiā ptē q̄ est ꝑmissoria. ⁊ ibi legemꝰ vobis sequētes auc. q̄ sunt ꝑmissorie. Et in ista pͥma pte q̄ est ꝓhibitoria impator leo dicit. iiij. pn

cipaliter.⁊ in prima parte ꝓhibet imperator leo ꝙ fieri non
dʒ. Secundo iubet qđ fieri vult. Tertio probibet alienatio
nem. Quarto ⁊ vltimo aſſignat rõnem quare probibita eſt
alienatio rerum eccleſie maioris conſtanti. Probibet ergo
imperator leo dum dicit.ꝙ nulli archiepõ vel iconomo ma-
ioris ec.ꝯſtã. liceat alienare quocũqʒ ti. alienationis vel do-
nationis fundos eiuſdem maioris ec.ꝯſtanti. vel predia vr-
bana ſeu ruſtica vel res immobiles vel colonos deuolutos
ad eccleſiaʒ vel mancipia vel anonas ciuiles deuolutas ad
maiorem ecc.⁊ boc eſt primum dictũ. Secũdo dicit ꝙ vult
fieri ꝙ predia illius eccleſie diuidi debent coli ⁊ augeri ad
vtilitatem illius ec. Tertio dicit ꝙ hec ꝓhibitio bʒ locuʒ in
oibus prediȷs maioris eccleſie deuolutis ad eã ſiue per do
dona. inter viuos: vel mortis cã ſiue ex inſtitutione ſiue ex
codicillo iure ſolemniter facto. ſiue iure legati ſiue fideicõ.
ſiue titulo venditionis. Quarto ⁊ vltimo annectit rationeʒ
cur ꝓhibitum ſit predicta predia alienari predictis ti. etiam
ſub pretextu beneficiȷ colorati. naʒ ſicut ipſa eſt mater fidei
⁊ religionis: merito eius patrimonium dʒ ſeruari illeſum.
boc dicit iſta prima pars buius.l. vſqʒ ad.§.ſane. ¶ Videte
litteram ⁊ expoſitioneʒ littere. Or ſegnori ſicut ego dixi vo
bis in iſta prima parte que eſt probibitoria iperator leo ⁊c̃.
Or videte expoſitionem littere. Text. iubemus nulli. dicit
Imperator leo auctor buius.l.⁊ de eo fit mentio in cor. auc.
de non ali. aut permu. rebus ec.§.j.⁊.§.qr vero.⁊ totus ille
ti. eſt gloſ. commentum buius.l. nam cum imperator leo fuit
leoñ. fecit illum ti. de non ali. ⁊c̃. vt cõmentaret banc.l. Tex.
poſt banc.i. deinceps. vel poſt banc.i. poſt banc.l. latam. boc
ideo dicit: qr regulariter.l. dat formã futuris negociȷs. Tex.
archiepiſcopo .i. patriarche. Text. in bac regia vrbe.i. con-
ſtanti. Text. eſſe facultatem bucvſqʒ legitur littera ſuſpen-
ſiue.⁊ ideo ordinabitis ſic litterã. Iubemus nulli poſt bãc
archiepiſcopo in bac regia vrbe ſacroſan. ec. preſidenti eſſe
facultatem. qđ eſt.ȷ.⁊ repete iubemus nulli poſt banc ico-
nomo: cui res eccleſie gubernanda mãdatur eẽ facultatem
transferre ad q̃ʒcũqʒ perſonam. qđ eſt.ȷ. ſub cuiuſcũqʒ alie-
nationis ſpẽ ad religioſam eccleſiã deuolutã fundos vł pre
dia ⁊c̃. Et bic not. plura no.⁊ ſtatim bic not. licet regulariter
omnis.l. clauſa in corpore iuris ſit generalis etiam ſi ad ꝑ-
ſonas certas dirigatur. vt.s̃. de no. C. fa.§.p. tñ alique ſunt
locales vt eſt hec qr bʒ locum tantum in rebus eccle. maio-
ris conſtanti. ſimiliter ⁊ alibi.l. localẽ babuiſti.s̃.e.l. non plu
res.⁊.l. ſacro ſcilicet ⁊ ſimilem babetis.ȷ. de decu.l. neqʒ do
rotbeum.⁊ licet hec.l. facta per leonem ſit localis: tamen bo
die per iuſtiñ. facta eſt generalis: vt babetis in auc. boc jus
porrectum eſt. ¶ Item no. bic ꝙ iconomus dicitur cui res
eccleſie gubernanda mãdatur. vnde iconomus grece: lati-
ne dicitur adminiſtrator rerũ eccleſiaſticarum. vnde icono-
mia.i. ſcia adminiſtrãdarũ rerũ vt in princ. buius libri dixi.
Vel dr iconomus ab icone q primo fuit adminiſtrator i re-
pu. rerum eccleſiaſticaruʒ. vt.ȷ. tit. proxi.l. omnia priuilegia.
¶ Unde no. bic ꝙ hec eſt deſcriptio iconomi. iconomus ẽ
cui res eccleſiaſtica gubernanda mãdatur.ſ. ab epiſcopo. qr
debet conſtitui ab epiſcopo.⁊ dʒ eſſe ſacerdos. vt.ȷ. tit. ꝓxi.
l. omnis.§. boc nibilominus. alibi tamen dicitur iconomus
chiminarcha.i. cuſtos reruʒ eccleſiaſticarum. vt.ȷ. de bonis
aucto. iudi. poſ.l. vlti. ¶ Et conſueuit bic queri. que eſt dif-
ferentia inter iconomum ⁊ ſindicum: actorem ⁊ adminiſtra-
torem: procuratorẽ geſtorum ⁊ nuncium: tutorem ⁊ curato-
rem. Et certe iconomus eſt ꝓprie cui res eccleſiaſtica man-
datur decreto epiſcopi: ⁊ qui negocia defendit. vt bic.⁊.ȷ. ti.
proxi.l. omnes.§. boc nibilomimus.⁊.l. cũ clericis.⁊ in auc.
ſed bodie.⁊.l. omnia. Sindicus ꝓprie eſt q ꝯſtituit ad iudi-
ciuʒ ſiue ad cauſas eccleſie: vel alterius vniuerſitatis.⁊ cõ-
ſtituit ad omnes lites pñtes ⁊ futuras.⁊ eſt grecũ ſidicus.i.
ſingulorꝫ cãm dicens. vt.ff. de mu.⁊ bo.l. muneruʒ.§. defen-
ſores.⁊ non videt ꝙ ſit aliud decretum neceſſariuʒ: q̃ʒ vni-
uerſitatis. vt.ff. ꝙ cuiuſ. vni.l. itẽ eorum.§. ſed ſi decreuit.⁊.l.
ne ciuitatis. Actor eſt qui conſtituit decreto decurionum
ad preſens litigium. vt.ff. ꝙ cuiuſqʒ vniuer. no.l. nulli.⁊.l. itẽ
corꝫ.§. actor. Item dicit actor qui conſtituit a iudice.⁊ ſic a
non domino ad petitionẽ tutoris vel curatoris periculo re-
rum ſuarũ: vel ex cauſa voluntaria vel neceſſaria que ſunt
permiſſorie. vt.ff. de tutoribus.l. ſolet.⁊.ff. de admi. tut.l. de-
cetero. in prin.⁊ inſti. de cur.§. vlt. Adminiſtrator dicit pro-
prie adminiſtrator eccleſie ⁊ vniuerſitatis.⁊ iſti conſtituunt
actorem non procur. vt.ȷ. de procura.l. neqʒ. vnde amplius
de boc nõ dico. Procurator proprie eſt qui aliena negocia
in iudicio vel extra mandato domini ⁊ ſine decreto admini
ſtrat: vt.ff. de procur.l.j. in prin. Item proprie cõſtituit ꝓcu.
ille qui eſt dominus actionis vel cauſe: nõ qui dominus nõ
eſt: ſi dñs eſt legittime etatis: vt.ȷ. de procur.l. neqʒ. Geſtor
proprie dicitur qui aliena negocia extra iudiciũ adminiſtrat
vt.ff. de nego. ge.l.j.⁊.ȷȷ.⁊.iȷȷ. Nũcius eſt proprie vnius nũ-
ciatiõis.⁊ hec eſt differentia inter nũciũ ⁊ ꝓcuratorẽ. qr ꝓ-
curator format in perſona ſua verba. nuncius in ꝑſona dñi.
nam dicit nũcius. dñs meus emit a te talẽ tuã rẽ tãtum. dñs
meus ſalutat te.⁊ ſic erit miniſteriũ qđ gerit pica. vt colligit
ff. de ꝓcu.l.j.§.j.⁊.ff. de ꝯſti. pe.l. q̇ aũt in fi.⁊.l. ſe.⁊.ȷ. ſiqs al-
teri vel ſibi.l. multũ intereſt. Defenſor proprie dr ſine mãda
to: vt.ȷ. de ſatiſ.l. vnica. Tutor ⁊ curator ordinatur pupillo
⁊ adulto cũ decreto cõpetentis iudicis: vt inſti. de attilicia-
no tutore per totum. Item competens iudex mandat tutori
adminiſtrationẽ rerum pupillarium vel adultorum: vt.ȷ. qñ
mulier tu. of. fun. po.l. vlti.⁊ boc obtinet iure noſtro. ſʒ iure
canonum nõ eſt dr̃ia inter boc: vt extra de procur. c. petitio.
¶ Or ſequitur in littera. Tex. fundos. boc eſt nomen gene
rale: illud ſpãle. Tex. predia vrbana vel ruſtica. ¶ Uñ no.
bic ꝙ imperator ꝑmittit nomẽ generale: cũ dicit fundos. po
ſtea ſpeciale cum dicit predia vrbana ⁊c̃. quia appellatione
fundi ⁊c̃. vt.ff. de v̂b. ſig.l. fundi.⁊.l. locus.⁊.l. qđ eſt. Sʒ bic
ſunt generalia. vñ vrbanũ ꝑdium eſt ꝓprie qđ in vrbe con-
ſiſtit ſm legiſtas ex ſolo ⁊ ſuperficie. ſed ſm grãmaticos cõ-
ſiſtit ex tribus. ex ſolo tecto ⁊ edificio. Interduʒ tamẽ eſt in
fundo vrbano gratia impinguãdi.⁊ ſic imperator primo po
nit genus ⁊ poſtea ſpecies. ſic ⁊ alibi fecit. qr primo premit-
tit generale: poſtea ſubſequit ſpãle: vt.s̃.l. proxi. dixi.⁊.ȷ.e.l.
illud.⁊.l. ſancimus.⁊.l. vt inter diuinuʒ publicũqʒ iuſ. Tex.
colonos. Or caueatis vobis. lʒ colonus ſui natura non ſit
res imobilis: tñ colonus aſcriptus predio ẽ res imobilis:
vt.ȷ. de ſer. fugi.l.j. dixi.⁊.ff. de diuer. tẽpo.⁊ preſ.l. longe.
¶ Uñ no. ſicut de ꝑdiȷs eccleſiarꝫ ꝓhibita eſt alienatio: ita
probibita eſt alienatio colonorꝫ qui ſequunt ius prediorum:
vt.ȷ. de agri.⁊ cẽ.l. quẽadmoduʒ. in cor. auct. de non alie. aut
permu.§.j. col.ȷȷ. Or ſequitur. Tex. aut annonas ciuiles. ſʒ
que dicunt annone ciuiles? Poteſtis dicere dupliciter: ⁊
vtroqʒ modo bñ. annone ciuiles ſunt que preſtant eccleſiȷs
in vino ⁊ pane pro paupibus alendis: vt.s̃.e.l. priuilegiuʒ.
vnde ſi impator ꝯſtituit ꝙ maior eccleſia conſtanti. deberet
babere de publico mille modios panis ⁊ vini: ⁊ ita ꝯcede-
bant olim impatores: vt.ȷ.c.l. priuilegiũ. banc preſtationem
non dʒ alienare archiepš vel vel iconomus predicte eccle-
ſie, qr hec annona ciuilis imobilis cenſet: vt in auct. de re-
bus ali. nõ alie. aut pmu.§.j. Vel poteſtis dicere ꝙ annone
ciuiles ſunt quas preſtant ſingulares ꝑſone in annona: qr
forte ei relinquerat: vt.ȷ. dicit iure inſtõnis. Vel dr annona
ciuilis qr preſtatur annuati a ciuibus ſed h̃ nõ põt alienari.
Tex. ſuprema.i. vltima. vt no.s̃.e.l.j. Tex. vel ſupſtitis volũ-
tate.ſ. dando. vt.s̃. dicit. Tex. ſpẽ. vel per donationẽ vel ven-
ditionẽ vel quocũqʒ ti. Tex. perſonam.⁊ bucuſqʒ durat pri-
mum dictũ in quo vetat ⁊ probibet impator leo fieri. Text.
ſed ea modo ponit ſcđm dictũ in quo ponit impator ꝙ vult
fieri. Tex. predia diuidere. ſub. agriculture cauſa. Text. co-
lone.ſ. bene. Text. augere. quo ad fructus. Text.⁊ ampliare
quo ad eſtimationeʒ. qr debet eas impinguare ⁊ ibi ponere
plantas nouas: vt.ff. de iure. fiſ.l. non intelligit.§. diui fra-
tres Tex. cedere ideſt alienare.⁊ bucuſqʒ durat ſcđm dictũ.
Et in iſto ſecundo dicto no, qualiter bonus paterfam. debet
diuidere predia ſua.⁊ boc benefaciunt bonoñ. quia ſi ba-
bet. cc. iugera: boc anno facit colere. c. in alio anno alia. c.
⁊ ſic fit diuiſio. Item debet facere bonus paterfami. ꝙ be-
ne colantur predia ſua.⁊ de boc eſt lex municipalis iurata
in ciuitate iſta ſcilicet ꝙ ruſtici primo arumpant: ⁊ ſic ſe-
cundo ⁊ tertio ⁊ quarto ſeminant. ¶ Or ſegnori bic ita

Inſtatur

instatur τ opponitur.hec.l.dicit in superioribus τ inferioribus nullo modo alienari predia ecclesie maioris constantie. postea dicit φ dz diuidere .ergo innuitur hic φ diuisio predij non est alienatio.Sed lex cōtradicit que dicit φ alienatio est ois actus per quē dominiū trāsfert.vt.j. ď fun. do. l.j.Item diuisio obtinet vicē emptiōis.vñ sicut venditor tenetur de euictione. sic τ hic. vt.j.cōia vtriusq3 iudi.l.j. τ.l.si fratres. Si ergo emptio τ venditio rerum maioris ec.constanti.est probibita:ergo τ diuisio.Ad qď dicendu3 est multis modis.Et vno modo dixerūt quidā sic.diuidere est alienare.sed qď hic dicitur φ archieps vel iconomus non pōt diuidere:dz ita intelligi si ecclesia maior constanti.hz pdiū cōmune cū layco:archieps vel iconomus non pōt ꝓuocare laycum pro ecclesia ad diuisionē:sed ipe a layco bñ pōt ꝓuocari.τ ad hoc sunt multa similia.ecce si vxor dat fundum dōem viro:vir non pōt ꝓuocare ad diuisionem:sed ꝓuocari sic.vt.j.ď fun.do.l.vlti.simile est ēt in minore qui nō ꝓuocat ad diuisionē sed tñ a maiore ꝓuocatur. vt.j.de predi.mino. non ali.l.inter oēs.vnde iconomus diuidit nō prouocando diuisionem:sed tñ ꝓuocatur. nam qui ꝓuocat videtur alienare:non qui ꝓuocaẗ.vt. ff.de condi.fur.l.τ ideo. ¶Sed hoc non approbo:qz siue ecclesia ꝓuocat siue ꝓuocatur:est alienatio diuisio.¶Alij noluerunt dicere φ archieps vel iconomus maioris ec.constan.pōt predia sua diuidere.i.permutare cū alia ecclesia:sed nō cū priuata ꝑsona.vt.j.e.l.auc. sed τ pmutare. ¶Alij dixerunt φ archieps vel iconomus nō diuidit ꝓprietatē rex maioris eccle. ꝯstanti.qz tūc videẗ alienare:τ ꝓhibita est alienatio:s3 bene pōt diuidere vsum: qz si socius vult locare bene pōt locare.τ hoc non est ꝓhibitum.sed nec hoc approbo.qz ħ ēt videẗ eē ꝓhibitū.vt ar. j.de rebus ali.nō alie.l.vltia.Et ideo vos ita dicetis.est duplex diuisio pdiorū est vna diuisio:cū ecclesia maior ꝯstanti. hz cōe pdium pro indiuiso cum aliquo:si diuidit predium qď hz pro indiuiso :est alienatio: siue ecclesia ꝓuocat:siue ꝓuocaẗ ad diuisione3.vt.j.fami.her.l.si diuisione.τ talis diuisio est ꝓhibita.τ de tali diuisione nō loquimur hic.sed de tali diuisione loqmur.j.fa.hercis.per totu3.τ.j.cōi diui.l.j.p totum.Ꝺdof.Est τ alia diuisio que fit per fossata τ sepes vł cā agriculture:sicut faciunt fere oēs hoies huius ciuitatis qz ql3 ita facit.si hz.cc.iugera. diuidit pdia sua agriculture cā.vt anno vno.c.laborentur. alio anno alia.c.τ alternatim quiescāt.τ de tali diuisione que fit per sepes τ fossata τ sulcos loquitur hic qz archieps vel iconomus predia maioris ecclesie non dz alienare quocunq3 ti.sed dz diuidere agriculture cā.vt dicit aperte lr̄a.τ ad hoc ēt argu. ff.de le.ij.l. gaius seius.§.titius.Tex.verum si.Incipit tertium dictu3. Text.si testamento quocunq3 iure facto.dumtamen solēni. vt.s.l.proxi.no.ne contradicat opinioni mee quam dixi.s.e. l.j.Et intellige sic lr̄am.sine testamento quocunq3 iure facto .s.ciuili vel pretorio.Tex.vel sola nuncupatione.i.testamento facto sine scriptis.Tex.habita largitate.i.libere.nam nemo in necessitate liberalis existit.vt.ff.de adimen.le.l.rem legatam.τ.ff.de regu.iu.l.donari non videtur . Tex.scientes hic est quartum τ vltimum dictum.Tex. ad vicissitudinem idest ad remunerationem. Tex. beneficij colorati.i.ficti τ vult hic dicere φ si patriarcha vel iconomus diligebat me rem ecclesie non poterat mihi donare.vnde dicebat φ talis homo fecit multa beneficia τ seruitia ecclesie.vnde ob talia beneficia donamus ei talem rem ecclesie.τ ita fingebat me seruisse:cum non seruierim ecclesie.hoc est beneficium coloratum τ fictum.vñ dicitur queri qď non est.vt. ff.ad treb. l.queri.§.si cum esse3.¶Sed nunqd ob verū bñficiū pmittitur alienari? videtur innui hic φ sic.qz si pretextu bñficij colorati impeditur alienatio:ergo ob veru3 bñficium videẗ permissa.qz qď in vno probibeẗ τc̄.vt.j.de procu.l.maritus τ.ff.de iudi.l.cum pretor.¶Sed contra dico.qz semper talis color fingeretur.vt.ff. de tuto.τ cura.da. ab his. l.scire. Ite3 qz certi sunt casus in hac.l.vt in auc.ibi positis in quibus permittitur alienari res immobilis ecclesiastica.τ ħ nō est de illis.ergo non pōt alienari ēt in eu3 qui in veritate seruiuisset eccle.sic ergo caute faciat ille q seruit eccle.vt sibi certum salarium promittaẗ al's sibi imputet qz damnum qď quis sua culpa sentit. ff.de regu. iur.l. qď quis. Tex.nec si omnes.s.clerici. Tex. cu3 religioso epo.i.patriarcha. τ.s. vocauit archiepm.qz omnis patriarcha est archieps.τ omnis archieps est eps.Tex.consentiant.sub.non valebit alienatio.Vñ no.licet in excusando nauem platus ecclesie cū capitulo possit conditionem ecclesie deteriorem facere:vt s.e.l.iubemus nullam.non tñ alienando res imobiles cum consensu totius capituli cōditionē ecclesie poss3 facere deteriorem:vt hic dr̄.Tex.ꝑpetua.i.gn̄alis post romanā ecclesia3.Vñ no.φ romana ecclesia est prima τ ꝑpetua mater fidei:vt.s.de sum.tri.τ fi.catho.in illa epistola victor.τ.j.e.l. decernimus.sed ecclesia cōstañ.est scđa mater fidei τ religionis:vt hic.τ letatur ecclesia ꝯstañ.priuilegio romane ec. vt s.e.l.in oi innouatione. Tex.iugiter.i.semp vł ꝯtinuo.Tex. seruet illesu3.¶Ꝺr segnori hucusq3 durat pma ps hui⁹.l. ꝓhibitoria:τ sup hac pte legemus vobis.iiij. auc.l3 qdam legat tm̄modo tres auc.Et primo legā vobis auc.que icipit ħ ius porrectū.Scđo auc.que incipit.multomagis.Tertio auc.que incipit.sicut alienatio.Quarto legemus auc.que incipit.qbuscūq3 modis.qua3 qdā legunt sup vltima pte hui⁹ l.Ꝺr videatis illam que incipit hoc ius porrectum τc̄.

b De ius porrectū.auc.

Hec auc.cōtinuaẗ hoc modo ad.l.C.l.C.leonis erat localis .qz loquebaẗ in ecclesia maiori constanti.tm̄.hec auc.est gn̄alis τ loquitur in rebus cuiuscūq3 ecclesie.τ sic hec auc.non legiẗ super.l. C.vt ea3 corrigat.s3 legitur vt eā ꝓroget ad omnes alias ecclesias:vt inserat cū qua solēnitate res cuiuslibet ecclesie pñt alienari.Et huius auc.v.sunt casus siue.v.dicta. Et primum dictum est prorogatoriu3.Scđm dictum est φ interdū pmittiẗ res ecclesiasticas alienari.Tertium dictum est φ res immobilis ecclesie pōt alienari cum auctoritate publice persone. Quartu3 dictum est φ si non inuenitur emptor dz dari insolutum creditori.Quintum τ vltimum dictum est φ ita demum venditur vel datur insolutum creditori : si id qď credidit probet esse versum in vtilitate3 ecclesie.¶Redeamus ergo ad primum dictum τ est tale.l.C.leonis prohibet solummodo alienari res immobiles maioris ecclesie cōstanti.hec auc.prorogat hic ad omnes ecclesias quas pius. actus constituit: vt res illius ec.non alienentur nec pignorentur:τ precipue prohibet hoc in illis reb⁹ que a principe ecclesijs sunt collate:qz ille nullo modo alienantur.τ hic est primus casus siue primu3 dictū.Scđs casus siue scđ3 dictū est φ in alijs rebus imobilibus aliunde quesitis regulariter ꝓhibita est alienatio:sed pmittitur interdum si es alienum vrgeat.vñ si illud es ex mobilibus rebus ecclesie solui non pōt: pmittiẗ alienatio rei ecclesiastice hoc modo.vt pignoreńẗ creditori: ita φ fructus creditor computet sibi in ptem sortis τ vsurarum vsq3 ad quartam centesime. ¶Tertio dī φ si creditor hoc nolit facere:pmittiẗ alienatio ħ modo. qz administrator ecclesie dz venire ad supiorem a quo ordinatur:τ dz allegare es alienum ecclesie inesse:nec posse inuenire creditorem qui velit mutuare.τ gestis interuenientibus sine aliquibus expensis dz iurare debitū existere qď ex mobilibus solui nō possit:in pñtia maioris ptis ibidem deseruiētium:quo facto superior pmittit alienationem fieri:facta prius subhastatione per.xx.dies:vt plus offerēti detur:τ pcium illius rei dz oimodo solui creditori:τ dz scribi nihil esse factum in ea re ad lesionem diuine domus.¶Quarto dicit si non inueniẗ emptor:tunc res mediocris ecclesie dz districte estimari:τ dz dari insolutum creditori.τ fit creditori magna gratia:qz augetur decima ipsi rei.quia si valebit.x.dz dari insolutum pro.xj.τ dz consentire hic ordinator ecclesie τ maior pars ibi deseruiētiū:τ illa res dz eē mediocris inter alias eccl'ie inspecta ipsius qualitate τ quantitate τ onere. ¶Quinto τ vltimo diciẗ φ ille creditor intelligitur qui id qď credidit probat in vtilitatem diuine domus processisse hoc dicit ista auc.¶Videte litterā.Tex. processisse. Ꝺr segnori ad hoc vt melius intelligatis istam auc.not. φ ista auc. non est tota in vno loco in cor.auct. sed est in diuersis. τ statim principiu3 huius auctenti.vsq3 ad ver.τ perpetuo τc̄.est in cor.

auc. de non alie. aut permu. re. eccle. §. sancimus. circa fi. ibi vbi dicit. et hoc valere volumus etc. iste ver. et perpetuo est in cor. auc. de alie. et emphy. §. cum vero. versiculus ille. et in certis etc. vsqz in fi. est in cor. auc. de ali. et emphy. col. ix. §. h ét sup illis. et sicut dixi vobis hec auc. continuat hoc mó ad l. C. quia. l. codicis leonis est localis etc. dic vt dixi. ¶ Or vi deatis summariam expositioné lre. Tex. hoc ius porrectum est. Ista verba non sunt iustiñ. sz sunt de bursa Ir. volentis cótinuare auc. istam ad. l. C. vnde dicitur hoc ius porrectuz q. di. ius positum in. l. C. leonis. que incipit iubemus nulli: qd phibet alienationez rez immobiliũ maioris eccle. cstan ti. est extensum et porrectum ad oém ecclesiam. et ad oém venerabilem locum siue collegiũ. Et ita no. q primo ponitur genus dum dicit ad oém venerabilem locũ. secundo ponit spés dum dicit. siue collegiũ. et sic no. vobis. s. e. l. iubemus. sic etiaz no. vobis. j. e. l. illud tale ét csueuit vobis notari. ff. de ver. signi. l. qd est. et. l. fundi. et. l. loci. et. ff. de rebus dubij. l. ij. Item no. qd iuris statuit in rebus ecclesie maioris có státi. idez dz statui i oibus ecclesijs alijs. et ad h facit in auc. de mona. ibi vbi dixi. Or sequitur. Tex. pia actio cstituit. i. pius actus. qz pi9 actus mouet hoies ad ecclesias fabrican das. ¶ Vñ no. q nomen actionis aliqñ supponit pro iure. dum dicimus nihil aliud est actio q̃z ius psequendi in iudi cio qd nobis debetur. vt insti. de actio. in prín. et. ff. de actio. et obli. l. p. in princ. et. l. nihil aliud. Aliqñ nomé actióis pro facto supponit. i. designat factum et non ius: dum dicimus. pia actio. i. pius actus mouet homines ad ecclesias fabricã das vt hic sic et als. ff. de dona. inter vi. et vxo. l. iij. §. sciendũ. et. l. licet. et. ff. de iure do. l. lz vel ideo dicit q pia actio. i. pius actus constituit propter priuilegia hereticorum. nam istud priuilegium nó conceditur ecclesijs hereticorũ. sed si aliqs mouetur pie ad locum religiosum faciendum: qz dicit: non est recta fides xpianorum sed hereticorum: vñ volo facere quandam ecclesiam ad augendam fidem hereticorum: hic nó est pius actus: sz impius. Tex. vt nec pignorentur. q. d. nedum alienatio: immo et pignoratio rerum immobiliũ ecclesiarum. sic et als cũ phibita est alienatio rei et pignoratio videtur esse prohibita. vt. j. de rebus ali. nó alie. l. vlt. Tex. et perpetuo. i. generaliter. vel perpetuo. i. sine instantia. Tex. in his imobilib9. sub vel mobilib9. sed alij habent in lra in his mobilibus: et tunc sub. que seruando seruari possunt. et sub. vel immobilibus. sz melior lra é in his mobilib9. qz hec res que donantur a principe nullo mó alienantur. Tex. pdictis locis. venerabilibus sub. Tex. applicant. ¶ Et in isto pmo dicto no. q certi sunt casus in quibus res immobiles eccle sie nullo mó possunt alienari. Et pmus é si res imobilis, vel etiá mobilis é donata a principe ecclesie. qz non alienat: vt hic. et hoc etiam probatur in cor. in auc. de nó alie. vel pmu. re. ec. §. sancimus. vnde est extractus iste versic. et perpetuo. Ex quo not. q tale qd seruatur in rebus donatis ecclesie a principe q non seruatur in alijs: vt. j. dicit. et ad hoc facit. j. de bo. que lib. l. cum multa priuilegia. et in auc. vt nó fiant pi gno. §. illud. Item est secundus casus q monasterium non alienatur. i. ipsa ecclesia. vt i auct. de alie. et emphy. §. hec om nia. quá statim legemus vobis. et incipit multomagis. Tertius casus est si donatum est ecclesie eo pacto vt non aliene tur. vt in auc. de ali. et emphy. §. sancimus. Est et quartus ca sus. qz ecclesia non potest in hereticum alienare. vt in auc. de eccle. titu. coll. viij. §. interdicimus. als. §. iubemus. Est et quintus casus quando ipsemet iconomus emeret vl cogna to venderet. vt in auc. de alie. et emphy. §. iconomos. quá sta tim legemus vobis. et incipit quibuscunqz modis. Text. in ceteris scilicet rebus a principe donatis: sed aliúde quesi tis. Tex. eatenus excipitur idest permittitur. Tex. si debitũ vrget scilicet ecclesiam. Tex. q ex mobilibus solui non va let. sub nullo modo. vel non valet scilicet commode qz hec sunt paria. vt. ff. de verbo. obliga. l. nepos proculo. Tex. pri mo res immobiles dentur pignori. aliter creditori mutuan ti pecuniam. Tex. cuius scz rei. Text. vsqz ad quartam cen tesime. ¶ Quia super isto dicto secundo statim insto. Hic dicitur si ecclesia erat grauata ere alieno: et veniebat credi tor et dicebat administratori. satisfacias mihi. et administra tor dicebat. traxi rationem cum fratribus meis: et non pos sum tibi soluere ex mobilibus rebus: sed inueniam aliqu ez creditorez cui obligabo ré immobilé ecclesie. hoc pacto. vt ipse cóputet fructus in sorté: et postea i vsuras vsqz ad quar tam centesime. i. ad. v. denarios de libra. et ita habetis hic q persona ecclesiastica potest prestare pro vsuris. v. denarios de libra. sed aliud est in persona priuata: qz regulariter non prestatur: nisi vt. j. de vsuris. l. eos qui in prin. ¶ Sed insta tur et videtur q iste creditor cui obligat res immobilis ec clesie: primo cóputet fructus in vsuras: et postea in sortem: vt. j. de solu. l. j. et. ff. de solu. l. in his. ¶ Ad solutionem quo ruz contra. dicetis pluribus modis. Et vno modo sic. qd di cit hic littera. cuius fructus creditor computet sibi in sorté et in vsuras. reuoluetis ita lram. cuius fructus creditor có putet sibi tá in vsuras primo: q̃z in sorté. et sic hec. l. ccordat cũ illis. et sic ordo scripture nó seruat hic. vnde licet als ordo scripture seruetur regulariter: vt. s. de iusti. co. fa. in fi. et. ff. de vsur. l. quot. in prin. et. ff. de pecul. l. quidam. tñ hic non seruatur ordo scripture. sic et als nó seruatur: vt. ff. de solu. l. nec enim. Vel possuz discere scdo modo. Ista est regula q creditor fructus. prio cóputet in vsuram: postea in sortem. et hec regula obtinet in laycis: et ita loquũtur. ll. ctrarie. secus est in creditoribus clericoz. qz tunc fallit in ecclesia: vt hic. ¶ Dicet aliqs vestruz. est ista gratia? Certe sic. et q̃ mó audi te. vos scitis q sors parit vsurá: nó vsura vsurá: vt. j. de vsu. l. vl. et. ff. de vsur. l. pe. et vl. et ió hec est gra. vt cóputet prio in sortez: et postea in vsurá: vt extenuet sors que parit vsuram. licet durior sit reddere vsurá q̃z sorté quá quis accepit.

¶ Sed quare fit hec gra ecclesijs? Rñdeo fauore religio nis. immo et alia gra fit ecclesijs. qz regulariter debet pstari semis vsura. i. x. denar. de libra. sz hoc est spále in ecclesia q prestet. v. denar. de libra. j. de vsu. l. eos q. ¶ Sed hic statim formo questionem. ecclesia est grauata ere alieno. quia emit quádá domuz et habuit terminũ ad soluendũ vsqz ad annũ. venit creditor et dicit administratori. soluetis mihi. dixit ipe traxi rationem cum fratribus meis. non habeo mobilia per que tibi satisfaciaz. sed inueniaz aliqué creditorem cui obli gabo ré immobilé: cuius fructus computet tá in sorté q̃z in vsuras: vsqz ad quartá cétesime. dicit creditor. vos habetis nomé p qd potest mihi satisfieri: vnde exigatis. dicit admini strator accipiatis insolutum. dicit creditor. nolo. modo que ritur: si ecclesia nó habet mobilia sed noia vtruz primo no mina debeat exigere q̃z fiat rerũ immobiliũ véditio: an non? Dicũt quidá q prio dz exigi nomé: qz hic est ordo executio nis rei iudicate: vt. ff. de execu. rei iud. l. a diuo pio. §. j. Itez qz nomina nó ctinentur appellatióe rerũ mobiliũ seu se mo uentiũ: vt. ff. de verb. sig. l. mouentiũ. Alij dicunt q ad instar minoris cui ecclesia parificat: vt. j. e. l. vl. q non pmittit alie natio prediorũ minoris: siue sint mobilia siue noia: vt. ff. de rebus eo. qui sub tu. vel cu. sunt. l. magis. §. illud. et. §. nó pas sim. et. §. tractari potest. Sed in questione ista videtur ita di cendum: q si nomé esset puruz et liquidũ: et nó esset difficile ad cueniẽdum: q dz exigi. si aũt non est puruz vel liquiduz: qz aduersarius dicit se habere legittimas defensiones: hoc casu venditur res immobilis. arg. ff. solu. mat. l. si cstante. §. quotiens. et. ff. de pecul. l. sed et si dánum. in fin. et. j. de anna. ex. als condit. ex. l. l. j. vbi dicitur. cum aliquis. nó est soluen do: potest fiscus exigere nomen sui debitoris ante diem ha bita ratione vsurarum medij téporis. argu. j. quando fiscus nomen sui debitoris exi. l. vlti. ¶ Tex. q si. Incipit scóm di ctum. Tex. nolit scilicet creditor. Tex. tunc ordinator idest prelatus. Tex. apud euz a quo ordinatur. i. apud superioré. Tex. habitis. absqz dispendio. Tex. gestis. i. scripturis sine sumptu ecclesie factis: vt. j. de epi. audi. l. tam dementis. vel dic vt ibi plene dicam de his expensis. Text. posse. s. cómo de: vt. s. dixi et sub. nihil fieri ad lesionem diuine domus etc. vt. j. dicit. Tex. aliter enim res emptori nó conceditur. i. nisi precium conuertatur in debitum. Tex. et h inscribatur. s. in strumento venditionis. Tex. diuine domus. i. ecclesie.

¶ Or segnori no. hic in isto tertio dicto: si ecclia est graua ta ere alieno: et illud es alienũ nó pót solui ex mobilibus? et nó inuenitur creditor qui velit mutuare: permittit alienatio

hoc

hoc mō:qꝛ adminiſtratoꝛ eccleſie dꝫ venire ad epm̄ ⁊c̄.vt di xi in caſu. ¶ Vñ no.qꝛ ſi eſt abbas vel prioꝛ qui vult alie/ nare rem immobilē ſiue mobilem:dꝫ adire epm̄ ſuū a quo oꝛdinatur.⁊ debet facere ea que dixi in caſu.ſꝫ ſi eſt ep̄s dꝫ adire archiep̄m.⁊ ſua auctoꝛitate facere ea que dixi. ⁊ ſi eſt archiep̄s dꝫ adire ſuū patriarcham:⁊ facere que ſupra dixi ſed ſi eſt patriarcha d̄bet adire ſuos coarchiep̄os.⁊ iſta om nia pꝛobantur in coꝛpoꝛe auc̄.de ec.ti.§.vlti.⁊ in auc̄.de ali. ⁊ emphy.§.licet etiaꝫ ſuper illis.⁊ in auc̄.vt nullus fa.§.pe. ⁊ hec ſunt vera iure noſtro.ſed iure canonum alienant ſine iureiurando.tamen cuꝫ cōſenſu capituli.vt dicitur extra de his que fiunt a pꝛe.ſine cō.ca.in illo.c.cū apoſtolica.⁊ extra de rebus ec.nō alie.c.penul.¶ Iteꝫ no.hic cuꝫ alienat̄ res immobilis eccleſie:ꝙ fiat ſubhaſtatio p.xx.dies:vt ita plus offerēti detur.⁊ dicitur fieri ſubhaſtatio.i. haſta ⁊ pꝛecone denotari ꝙ tale pꝛedium vendit̄.vnde in ſignū ponit̄ haſta cum aliquo ſigno ꝙ vult vendi:⁊ pꝛeconizatur ꝙ vult vēdi. ⁊ ꝙ quicūqꝫ vult emere veniat.j.xx.dies:quia plus offerēti dabitur.⁊ ſic ⁊ al̄s fit ſubhaſtatio.j.de iur̄.haſte fiſ.l.j. ⁊ per totum li.x.⁊ ad hoc facit.ff.de rebus eo.qui ſunt ſub tu. vel cu.l.magis.§.ne paſſim.⁊.j.de reſcin.ven.l.ſi quos iudices. ⁊.j.ſi pꝛopter pu.pen. ¶ Sed nūquid iſtud tempus poteſt coartari? Rñdeo ſic ex cauſa:vt.ff.de re iudi.l.qui pꝛo tribu nali pꝛeeſt.ſed ſine cauſa nō poterit coartari.vt.ff.d̄ re iudi. l.ſi ex conuentione.¶ Item no.hic ꝙ eque valet qd̄ fit ſine ſcripture ſi conſtat al̄s ſicut cum ſcriptura.vt.j. de pactis.l. pactum qd̄.⁊.j.de tranſ.l.cum te.⁊.ff. de pig.l. contrahitur, ⁊.ff.de fide inſtru.l. iiij.fallit cuꝫ alienat̄ res immobilis ec/ cleſie in caſu:in quo cāu permittitur alienatio qd̄ eſt fauoꝛe eccleſie vt hic. ⁊ habetis ſtatim in.l. iubemus.§. vlti. Item fallit.j.de iure emphy.l.j.ij.⁊.iij.licet ⁊ aliter ibi poſſet intel ligi vt ibi dicaꝫ.Iteꝫ fallit.j.de mā.pꝛin.l.i. Item fallit.j.ſi minoꝛ maio.ſe dixi.l.iij. Itē fallit cum agitur noiatim ꝙ de/ beat fieri in ſcriptis:vt.j.de fide inſtru.l.cōtractus.⁊ ibi ple ne dicam.Item fallit.j.de dona.l.in donationibus.⁊.l.ſiqs argētum.¶ Oꝛ ſegnoꝛi ad id qd̄ dicitur in iſto tertio dicto opponitur:vos habetis hic ꝙ adminiſtratoꝛ eccleſie. ſi ec/ cleſia ē grauata ere alieno debet iurare. maioꝛe patre ibidē ſeruientiuꝫ cōſentiēte.ꝙ grauata eſt eccleſia ere alieno.Sꝫ opponiturqūo iurat adminiſtratoꝛ eccleſie:cū canonibus ⁊ regulis a ſacris patribus introductis pꝛohibitum ſit ꝙ cle rici iurent.j.ti.pꝛoxi.l.cum clericis. Ad qd̄ quidam dixerūt qd̄ hic dicit̄:ibi coꝛrigit̄ qꝛ nō eſt nouum ⁊c̄.vt.ff.de le.⁊ ſe. con.l.non eſt nouum.¶ Sed hec ſolutio non placet. Et iō vos dicetis.aliqd̄ eſt ſacramentum qd̄ clerici non pꝛeſtant vt iudicio ſiſti.vt in.l.ꝯtra.⁊ in coꝛ.auc̄.de ſanctiſ.epi.§. ſiqs pꝛo pecuniaria.Eſt tñ aliud ſacramentum qd̄ p̄ſtant in caſu iſto:vt hic dicitur.Iteꝫ pꝛeſtant ſacramentū calumnie:vt.j. de iur̄.ca.l.ij.in auc̄. pꝛincipales.Item pꝛeſtant ſacramētuꝫ teſtiū.j.ti.pxi.l.pꝛeſ byteri. Fallit in ep̄o qui nō iurat tactis ſacroſanctis euangelijs:vt.j.pxi.ti.l.nec honoꝛe.in auc̄.ſed iudex.¶ Sed denuo eſt hic inſiſtendū.vos hētis hic: cuꝫ permittitur alienatio rei immobilis eccleſie.admiſtratoꝛ dꝫ venire ad ſupioꝛem a quo oꝛdinatur conſentiēte maioꝛi pte ibi ſeruientiuꝫ.ſ.ſi ſunt.xv.fratres in eccleſia.⁊.x.dicunt qd̄ eſt vtile eccleſie alienare:⁊.v.dicūt ꝙ nō:ſtatur iudicio ma/ ioꝛis ptis:⁊ ita ſuperioꝛ permittet alienationē fieri.¶ Sed videtur ꝙ debeat interuenire conſenſus omnium:vt.ff.cōia pꝛedio.l.receptum eſt.¶ Ad qd̄ vos ita dicetis: cum aliqd cōpetit pluribus vel eſt cōmune pluribus:aut eſt cōmune vel cōpetit pluribꝰ:nō vt ſingulis ſꝫ vt vniuerſis:aut ē cōe ſingulis vt vniuerſis.¶ In p̄mo cāu cū aliqd ē cōmune vl̄ competit pluribus nō vt ſingulis ſed vt vniuerſis:vt eſt cuꝫ in aliqua eccleſia eſt capitulū:iſtud eſt cōmune collegio nō vt ſingulis ſed vt vniuerſis.vel vt eſt cum competit aliquid vniuerſitati alicuius ciuitatis.⁊ hoc caſu in his q̄ faciēda ſunt a collegio vel ab vniuerſitate ſiue ab oꝛdine decurionū ſtat̄ iudicio omniū vel maioꝛis ptis:vt hic.⁊.ff.ꝙ cuiuſcūqꝫ vni.l.nulli.⁊.ff.ad mu.l.j.⁊.ff.de mu.⁊ ho.l. ꝙ maioꝛ.⁊.j. de decu.l.nominationum.⁊.ff.de de cre.ab oꝛdi.faci.l.ij.⁊.iij.⁊ ad hoc facit etiaꝫ extra de his que fi.a pꝛe.ec.c.ea noſcitur. fallit tamen hec regula ꝙ nō ſtatur iudicio maioꝛis ptis: in alienatione que fit cōtra legū interdicta.vt habuiſtis in.l.iu bemus in pꝛin.¶ In ſecūdo caſu:cum aliqd cōpetit pluri/ bus vel eſt cōmune pluribus nō vt vniuerſis ſed vt ſingu/ lis:qꝛ plures ſunt heredes vl̄ legatarij:hic no. regulā ⁊ in/ ſtantiā regule. Regula eſt.ſi aliqd eſt cōe pluribus vt ſingu lis:nō ſtatur iudicio maioꝛis ptis:qꝛ potioꝛ eſt cōditio ꝓhi bentis.vt.ff.cōi di.l.ſabinus. ⁊ iō ſi mille haberent rē cōem nō pōt ſeruitus imponi ſi vnus ꝯdicit:vt.ff.de ſerui.vr.pꝛe. l.p funduꝫ.⁊.l.receptū eſt.ff.cōia pꝛe.l.vlti.Sed hec regula recipit inſtantiā in tribus caſibꝰ: vbi ſtatur iudicio cuiuſlꝫ qd̄ eſt fauoꝛe religiōis:vt.ff.de rerū diui.l.in tm̄.§.pe. ⁊ iſti. de re.di.§.in locum.Item fallit cuꝫ res eſt deputata ad cer tum vſum:vt.ff.cōi diui.l.ſedes.Item fallit fauoꝛe liberatio nis:qꝛ ſi.xv.ſunt creditoꝛes.⁊.x.volunt dimittere dimidiaꝫ v.tertiā:ſtatur iudicio maioꝛis ptis:vt.ff.de pac.l.maioꝛeꝫ. Iteꝫ poteſt addi quartus caſus:vt.ff.de arbi.l.ſi vnus in fi. ⁊.ff.de re iudi.l.duo ex tribus.Item fallit.j.qui bo.ce. poſ. l.j.⁊ per totum ti. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi ſequit̄ in lr̄a. Tex.empto/ re ⁊c̄.Incipit quartum dictuꝫ.Tex.res eſtimata diſtricte.i. ſubtiliter addita in pꝛecio.Tex.vniuerſe eſtimationis.ſ. rei date inſolutuꝫ.Tex.decia parte.qꝛ ſi res valet.x. datur inſo lutum pꝛo.xj.⁊ hec eſt vera expoſitio.Alij exponunt addita in pꝛecio decima parte vniuerſe eſtimationis:vt ſi res valet ix.detur pꝛo.x.ſed certe hec expō non placet:quia tunc non adderetur decima ſed nona.¶ Oꝛ ſegnoꝛi hic not.ꝙ regu lariter aliud pꝛo alio inuito creditoꝛe non ſoluitur:vt.ff. ſi cer.pe.l.ij.§.j.⁊.j.de ſolu.l.eum a quo.Sed fallit hic fauoꝛe eccleſie.ſic ⁊ aliud eſt ſpāle in eccleſia:vt cum res eccleſia/ ſtica alienatur ꝙ requirat̄ ſcriptura:vt.s̄.dixi.ſic ⁊ alibi ſpe/ ciale eſt vt aliud pꝛo alio inuito ſoluatur. vt.ff.de rei ven.l. qui reſtituere.⁊.ff.de re iudi.l.miles.§.j.⁊ inſti.de offi. iudi. in pꝛin.⁊.j.de dona.l.ſiquis.⁊ in auc̄.de fide inſtru.§.ꝙ aūt. Tex.ſit tamen ea res.que datur inſolutum vel que alienat̄. Tex.mediocris..inter ceteras.Tex.inſpecta ipſius qualita te ⁊ quantitate ⁊ onere.i.quātum de fructibus percipiatur ⁊ q̄ꝫtum pꝛo tributis ſoluatur. ⁊ ad hoc facit.ff. de iure fiſ.l. non intelligitur.§.diui.¶ Sed ad id qd̄ intelligitur hic ꝙ mediocris res datur inſolutum.l.videtur contra que videt̄ velle ꝙ det̄ melioꝛ res inſolutū creditoꝛi:vt in auc̄.d̄ fide.§. ꝙ auteꝫ.colla.j.que ſignata eſt.j.de fideicō.⁊ incipit h̄ niſi. ¶ Ad qd̄ vos dicetis duobꝰ modis.Et vno mō ſic. aut qs debet aurum aut argentum aut es. ſiquis debet aurum qꝛ pꝛecioſius eſt omni metallo:ſi vult rem dare inſolutum cre ditoꝛi tunc dabit melioꝛē rem inſolutuꝫ quā habet debitoꝛ: vt in.l.cōtra.Si aūt quis dꝫ argentum vel es:tūc dabit me/ diocrē rem inſolutum vt hic.Vel dicatis.qd̄ dr̄ hic vt me/ diocris res det̄ inſolutum creditoꝛi:ſpāle eſt in eccleſia fa/ uoꝛe eccl̄ie:ſicut ⁊ alia multa ſpālia ſunt i eccleſia:vt.s̄.dixi ſed qd̄ dicit̄ in.l.cōtra.hꝫ locū in laycis:ſic ⁊ al̄s mediocris via eligitur.¶ Oꝛ ſequit̄ in lr̄a.Tex.⁊ is creditoꝛ ⁊c̄.Inci pit quintum ⁊ vltimum dictum. Tex. intelligatur.pꝛo. quo creditoꝛi res immobilis eccleſie venditur vel pignoꝛatur. Tex.domus.i.eccleſie.Tex.pꝛoceſſiſſe. ¶ Oꝛ in iſto qnto ⁊ vltimo dicto no.hic regulaꝫ ⁊ inſtantiam regule. Hec eſt regula.creditoꝛ non dꝫ eſſe curioſus.ſi creditoꝛ mutuet pe/ cuniā:ſiue conuertatur in vtilitatem debitoꝛis ſiue nō:tene tur debitoꝛ:nec liberatur ſi nō conuertatur in eius vtilitatē qd̄ ex eo appet:qꝛ incendium ere alieno ⁊c̄. vt.j.ſi cer.pet.l. incendium.Item creditoꝛ nō debet eſſe curioſus. qd̄ ex eo apparet:qꝛ minoꝛ pꝛobat ſe leſuꝫ:vt.j.de in inte.reſtitu.mi. l.minoꝛibus.Sꝫ hec regula fallit in caſibus. Vnus caſus eſt in creditoꝛe eccleſie vt hic.Alius caſus eſt in creditoꝛe mutuāte minoꝛi.vt.j.ſi aduerſus credito.l.j.⁊.ij. Aliꝰ cāus eſt in creditoꝛe ciuitatis:vt.ff.ſi cer.pet.l.ciuitas. Itē alius caſus eſt.ff.de in rem ver.l.iij.§.item labeo ait ſi ſeruus mu tuatus.in fi. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi hic quero.creditoꝛ mutuat ad/ miniſtratoꝛi eccleſie cōſenſu totius capituli: vt inſeritur in inſtrumento ꝙ pecunia illa eſt conuerſa in vtilitatem eccle ſie:ſtabitur ne ſcripture dicenti hoc:ꝙ in vtilitatem eccleſie verſa eſt? ¶ Dixerunt quidaꝫ ꝙ ſic quia ſtatur publice ſcri pture donec pꝛobetur contra. vt.j. de pꝛoba.l. pꝛecibus.⁊ j.arg.tu.l.vlti.§.j.⁊.j.de contrahen.⁊ commit.ſti.l.optimaꝫ

⁊.ff.de exerci.l.vlti.¶ Alij.dixerunt ꝙ non statur huic scri
pture nisi probetur:vt arg.ff.de proba.l.census. Item quia
interdū aliud agitur ⁊ aliud simulatur ⁊ figura non sufficit
vt.ff.de actio.⁊ obliga.l.non figura.⁊.j.plus valere qđ agi
tur q̃ȝ qđ si.con.l.j.⁊ per totū. ¶ Sed in questione ista pōt
dici.si prelatus vel administrator ecclesie erat solitus hinc
retro bene administrare : statur scripture in qua cōtinetur
ꝙ versa fuit illa quantitas in vtilitatem ecclesie. ⁊ presumi
tur ita esse nisi contra probetur.si autem prelatus vel admi
nistrator erat hic retro baratator:⁊ male cōsueuit facere fa
cta ecclesie non presumitur in vtilitatem ecclesie esse versa.
vt arg.ff.de re mili.l.non omnes.§.a barbaris.⁊.ff.de accu.
l.sicut.§.isdeȝ.¶ Vel potest dici:si inserta est vtilitas in in
strumento.¶ Or segnori super hac auc̃.volo vos instruere
vt ceteras auc̃.melius intelligatis ⁊ totum istum tractatum.
Et not.ꝙ res immobiles ecclesie prohibentur alienari.exci
pitur casus qui ponitur in hac auc̃. ego tamē pinguius ex
cipio ⁊ sic.Regula est prelatus ecclesie non potest res alie
nare immobiles iure proprio in totum:ita vt directum do
minium in alium transferat ⁊ suum ius a se abdicet.aliquan
do tamen alienat ⁊ transfert dominium a se.prelatus eccle
sie alienat rem immobilem ecclesie ⁊ non transfert dominiū
directum in alium:⁊ ius suum a se nō abdicat:vt in.l. iube
mus.§.vlti.⁊ in auc. hec vsus prestatio. Itē alienat iure tñ
non proprio:cōcedendo in emphytheosim.vt in auc.siquas
ruinas.Item alienat:vt in auc.de non alie.§.qr vero.ix.col.
⁊ sic intelligitur.j.e.auc.perpetua.Alienat prelatus vel ad
ministrator ecclesie rem immobilē iure proprio ⁊ in totum
⁊ dominium directū in alium transfert ⁊ a se ius suum ab
dicat in.iiij. casibus. Unus casus est ob necessitatem eris
alieni soluēdi:vt in auc. ista dicitur. Item alienat iure pro
prio.ob pietatem puta ob redemptioneȝ captiuorū.⁊ vasa
alienat superflua:qr aie hominū q̄buscūq; causis vel vasis
vel vestimentis debent preferri:vt.j.e.l.sancimus.in fi. Itē
alienat ecclesia iure proprio ob incōmoditatem. puta si ec
clesia habebat ita bonum predium qđ non poterat tantum
seminare ꝙ inde colligeret semen.dixit ecclesia istud est ma
lum predium.⁊ incōmoditas est habere tale predium: vt.j.
e.in auc.item predium. Item alienat ecclesia iure proprio
in totum ob vtilitatem:vt melioreȝ recipiat: qr ecclesia vult
permutare cum principe vel cū alia ecclesia:dando ei vnaȝ
rem ⁊ accipiendo meliorem:vel aliam q̃ȝ magis expedit ei
habere:vt in auc.sed ⁊ permutare.⁊ hoc dicunt decre.extra
de his que fiunt a pre.si.cō.ca.c.cum apostolica. ⁊ extra de
rebus eccle.nō alie.c.superaddita.¶ Sed dic mihi.in alie
natione rei ecclesie quibus casibus permittitur alienatio re
quiritur hic ꝙ administrator alienet cuȝ cōsensu ca. sed pōt
ne facere hoc sine consensu epi? Dico sic.modicas possessio
nes quas non expedit ecclesie hr̃e: potest alienare sine cō
sensu epi.vt in.d.c.superaddita.⁊ qr talia leuia spernuntur.
argu.ff.de ven.inspi.l.j.in fi.⁊.ff. de pig.act.l. siquis perig.
Item si est consuetudo.ꝙ alienetur sine consensu episcopi
vt extra de rebus eccle.nō ali.c.nulli.⁊ extra de his que fi.a
prela.sine consensu capi.c.ea.¶ Or segnori consequenter
videatis auc̃.multomagis ⁊c̃.

Multomagis. Auctē.

Auc̃.ista ita ꝯtinuatur. ad.l.C.lex.C.fūdos
maioris ecclesie.ꝯstantino.predia vrbana.⁊
rustica prohibet posse alienari.hoc idē ius
porrectū ⁊ extēsum est ad oēm venerabileȝ
locum per auc̃.hoc ius porrectum.hec auc̃.dicit: si fundoꝝ
est prohibita alienatio:multomagis prohibita est alienatio
ipsius ecclesie. nec si hoc fieret:rediret forsitan in priorem
statum idest secularem. hoc dicit ista auc̃. ¶ Uidete litte
raȝ.Tex. multomagis.hec sunt verba Ir. cōtinuantis auc̃.
ad.l.C.Tex. ipsius monasterij.i. ipsius ecclesie vel loci cō
secrati.Tex.prohibet̃ alienatio ipsius monasterij q̃ȝ aliarū
rerū.Tex.qua.s.alienatiōe. Tex. redeat monasteriū in an
tiquū statū ⁊ secularē vsuȝ.¶ Hec lr̃a legit̃ duob⁹ modis.
Et vno mō sic.redeat.i.redire posset in antiquū statū:⁊ tūc
erit is sensus.admistrator ecclesie nō pōt in laicū vel in cle
ricum alienare ecclesiam:qr posset esse ꝙ destrueretur:⁊ sic
rediret in secularem vsum qđ non debet esse:vt in auc̃.vt li
ce.ma.⁊ auie.§.qr vero.¶ Legitur hec littera ⁊ secundo
modo vt is sit sensus:si prelatus vel administrator vult alie
nare ipam ecclesiam vt destruat eaȝ non potest.sed si vellet
alienare in aliam ecclesiam:potest nō vt destruat.⁊ hec auc̃.
est in cor.auc̃.de alie.⁊ emphy.§.hec autem oia.⁊ in auc̃.de
nō alie.aut pmu.§.qr vero.colla.ij.¶ Sed ƀm primum in
tellectum qui est ipa veritas hic dicitur ꝙ ecclesia non pōt
vendi nec in clericuȝ nec in laycū.¶ Sed nunquid potest
donari personis religiosis? Uidet̃ ꝙ sic:qr inuenimus ꝙ
quedam res non possunt vendi:tñ donari pn̄t:vt.j.de iure
emphy.l.vl.¶ Ecōtra vr̃ ꝙ nō:qr ecclesia ē res sacra:⁊ res
sacra non potest vēdi nec de ea habericōmertiū:vt.ff.de re
rum diui.l.sacra.§.rei.⁊ insti.de reꝝ diui.§.sacra.⁊.ff.de ver
bo.ob.l.inter sti.§.rem sacrā.Item ecclesia non potest ven
dere nisi supflua vasa:vt.j.e.auc̃.preterea.s.si habet supflua
vasa.¶ Sed in qōne ista potest dici ꝙ prelatus vel admini
strator ecclesie potest dōare ecclesiā religiosis viris.¶ Sȝ
denuo quero.dominus prelatus vel administrator ecclesie
habet agrum ita sterilem ꝙ nihil habet ad comedendū.vult
alienare ecclesiam ob necessitatē famis.potest ne? Uidetur
ꝙ sic:qr pater potest filiū ob necessitateȝ famis alienare:nō
al's:vt.j.de pa.qui dis.fi.l.j.Item ⁊ alia ratione videtur ꝙ
possit:qr anime hominuȝ ⁊c̃.vt.j.e.l.sancimus.j.in fi.¶ Sȝ
in qōne ista ita dicimus:ꝙ ecclesia est res sacra:⁊ res sacra
non potest vendi:vel de ea haberi commertiuȝ:vt.s̃.dictuȝ
est:qr h̄ non est de illis casibus in quo conceditur alienatio
rei ecclesie:vt in auc̃t.de ali.⁊ emphy.§.hec oia.⁊.s̃.in auc̃.
hoc ius porrectum.dixi.⁊ ideo in ceteris videtur esse pro
hibituȝ:qr qđ in vno permittitur ⁊c.vt.ff.de iudi.l.cum pre
tor.in pn̄.ff.de cōpen.l.qđ labeo.⁊.ff.de ꝯdi.indebi.l.cū ita
in fi.⁊.j.de ꝓcu.l.si maritus.¶ Or segnori consequēter vi
deatis auc.tertiam que incipit.Sicut alienatio ⁊c.

Sicut aliēatio. Auc.

In auc.ista dr̃.sicut in.l.C.⁊ in supioribus
ꝓhibita ē aliēatio rei imobilis eccl'iastice:
ita ꝓhibitū est ne eccl'ia accipiat aliquā reȝ
sterileȝ vel al's onerosam noie tributorum.
hoc dicit.¶ Uidete expositionem lr̃e.Tex.sicut alienatio
reꝝ ecclesie interdicit̃:vt pȝ in.l.e.⁊ hec sunt verba Ir.con
tinuantis auc.istam ad.l.C.Tex.ita ꝓhibet̃ ne qua.i.ne ali
qua.Tex.sterilis.i.non fructuosa.Tex.fiscalium.i.tributo
rum onere.⁊ est hec auc.in cor.auc.de non ali.⁊ permu.re.
ec.§.sicut autem.¶ Unde not.ꝙ res sterilis vel onerosa
noie tributorum non transfertur in ecclesiam.¶ Sed ꝯop
ponitur quō hec potest esse onerosa noie tributorum cum
lex dicat ꝙ prestantur tributa.s.ƀm facultateȝ fructuuȝ rei:
vt.j.de allu.⁊ pa.l.j.⁊.ij.Respondeo non potest esse dānosa
ecclesie ob tributa p̄standa in futuꝝ:qr si sterilis est non sol
uet tributa.sed pōt esse damnosa ob tributa p̄terita non so
luta:puta si ille qui dat rem ecclesie stetit pluribus annis ꝙ
non soluit tributa:nā ipa ecclesia tenetur soluere illa tribu
ta:vt ar.ff.de vsufru.le.l.quero.⁊ qr hoc cāu lederetur ec
clesia. Io ꝓhibet̃ vt dicitur hic.⁊ ad hoc etiā facit.j.si sine
censu vel reliquijs.l.vl.¶ Or segnori ꝯsequenter videatis
auc.quartam que incipit.quibuscunq; modis ⁊c̃.

Quibuscūq; modis.

q Auc.Ista auc.ꝯtinuat̃ ita ad.l.C.vos hūi
stis in p̄ma pte.l.C.⁊ in auc.hoc ius.in pn̄.
ꝙ res imobilis eccl'ie ꝓhibet̃ alienari.sed
aliqñ i casib⁹ ꝑmittit̃ alienari:vt hūistis i auc.hoc ius.⁊ ha
bebitis in tertia parte.l.C.Hec auct̃.dicit ꝙ alienatio reꝝ
imobiliū ecclesie ꝓhibetur.⁊ lȝ certis casibus permittatur
alienatio rerū imobiliū ecclesie:dȝ tñ fieri alienatio in aliā
personā nō iconomū:vel in agnatos:vel in personā ei con
iunctā:qr p̄sumeret̃ fieri in lesionē ipsius ecclesie.¶ Tex.
quibuscūq; modis ꝑmittit̃:vt ē in.v.casib⁹ quos no.in auc.
hoc ius.⁊ in tertia parte.l.C.Tex.cognatis vel affinibus.
⁊ quidā nō hn̄t hic plus.sed quidā hn̄t hic plus.⁊ hec auc.

est in cor.auc.de ali.ꝛ emphy.§.iconomus.ix.col. vnde no. in qbus casibus pñt res imobiles ecclesie alienari: in illis casibus non pñt alienari in iconomū ecclesie vl' in agnatos vel cognatos suos vl' affines suos: vt patet in cor.auc. vnde hic sumitur. Et est ratio: qꝛ non lꝫ alicui reꝫ emere ex officio qd administrat. nam si emeret presumeretur in lesionē ecclesie factū esse. ꝛ ad hoc facit.ff.de ꝯhen.emp.ꝛ ven.l. nō lꝫ. ꝛ l.qui officij.in fi. ꝛ.j.de ꝑdi.ide.l.muta. ¶ Et ex hac auc. colligitur ar.ad qōnē de qua sepe dubitatur. collata est ptās in aliquē eligēdi epm vel abbatē: qd potest esse per illā ꝯstitu. extra de elec.ꝛ electi ptāte. Iste cui collata est ptās eligendi dicit placet vobis ꝙ accipiā epm vel abbatē vel similēꝫ ad meum sensum? dixerunt ipsi sic. Iste qd fecit? dixit. In noīe patris ꝛ filij ꝛ spūssancti amen. nō cognosco aliquē quē magis diligam ꝙ̄ memet ipsuꝫ: vnde eligo meipsum. queritur ergo nunquid valeat electio? ¶ Certe hec auc. est in ar. ꝙ non valeat. nec poterit eligere seipsum: qꝛ in generali sermone non cōtinetur persona loquētis: vt.j.de solu.l.inquisitio veritatis.ꝛ.ff.de sena.l.j. Item qꝛ suspectus est eoipso ꝙ ingerit operas suas ꝛc.vt.ff.de procura.l.que omnia.ꝛ est ar. ad hoc.ff.ad legē cor.de sal.l.vxori. Item est hoc expressum.ff. man.l.tibi mandauero.§.si tibi.c.dedero. ¶ E contra videt' ꝙ sic: qꝛ non eligit se vt seipsum: sed vt alium.ar.ff.de adop. l.si pater.§.qui duos filios.ꝛ ar.ff. qd cuiuscunqꝫ vniuersi. no.l.eorum in prin.

Sane si hec nostre perhen.

¶ Or segnori explicita est prima pars.l.C.prohibitoria cū auctē.ibi signatis. Hic incipit secūda pars huius.l.que est punitoria: ꝛ in ista secūda parte dicitur. si aliquis iconomorum vel alius audaci spiritu ꝛ mente sacrilega rem immobilem maioris.ec. constañ. ausus fuerit alienare contra ea que nunc statuimus: hec alienatio nulla est: quia cōtra.l. est facta. vnde pro nulla habetur. ꝛ res poterit ab accipiente auocari cum fructibus: ꝛ perdit precium si qd dedit. ꝛ si aliquod lucrum propter ea fecit iconomus vel alius procura. illud lucruꝫ applicatur ecclesie. ꝛ auferetur ab iconomo vl' ab alijs personis. ꝛ ipse iconomus qui alienauit vel non ꝓhibuit alienare contra.l.istam: imo consensit punitur: qꝛ priuatur ab officio iconomatus. ꝛ tenetur ecclesie indēnitatem de suis bonis resarcire si viuit. vl' si moritur heredes ac successores eius. ꝛ tabelliones qui huiusmodi contractum vetitum conscripserunt puniuntur: quia perpetuo deportantur in exilium cum publicatione bonorum. Item iudices q suam auctoritatem huiusmodi vetito contractui interposuerunt puniuntur: quia priuātur cingulo sue dignitatis ꝛ bona sua omnia publicantur. hoc dicit hec secunda pars huius.l. videte expōnem littere. ¶ Tex. sane si hec nostre perhennitatis statuta.i.l.nostre que perhēnis est. non ꝙ imperator perhēnis sit: quia omne quod nascitur moriturum est: vt in cor.auctē.de non ali.aut permu.re.eccle.§.vt autem.ꝛ in aucten.de mona.§.vlti. Sed hoc ideo dicit: qꝛ .ll. perpetuo sunt seruande ex quo sunt clause in cor.iuris: ꝛ ideo ab omnibus sciri debent: vt.j.de le. ꝛ consti.l. leges sacratissime. ꝛ quia imperiū est perhēne: vt in auctē.quomodo opor. epi.ꝛ cle.ad or.per.§.sed neqꝫ. ꝛ ideo reputo ridiculum dicere ꝙ cōstitutiones dñi federici non tenuerūt post mortem ipsius: qꝛ clause sunt in cor.iuris: vnde perpetuo sunt seruande: vt.s̄.dixi. Item qꝛ leges sunt perpetue vt hic habetis.

¶ Or sequitur in littera. Tex. audaci spū. in mala significatione accipitur hic audax: sicut ꝛ alibi.j̄.vnde vi.l. si quis in tantā. aliqñ tamen sumit' in bona pte: dum dr̄. iste est audax ingenij siue prompt'. vñ sicut dicit.l.alibi. audacē dico ꝛc. ꝛ de tali audacia fit mentio.ff.si pars heredi.pe.l.j.ff.de lib. ꝛ posthu.l.gallus.§.nūc de lege velleya. sicut ꝛ no.s̄.de nouo.C.fa.in prin.ibi interea tamē nullus eorum hoc ad effectum ducere ausus est ꝛc. Tex.ꝛ mente sacrilega.i.quasi sacrilega. nā quasi sacrilegium est cū .ll. violant': vt.j̄.de crimi. sacri.l.j.ꝛ.ij.ꝛ de hoc plene dixi.s̄.e.l.plꝫ in fi. vnde amplius hic non dico. Tex. statuim'.sub.in tertia parte hui'.l. Tex. iconomus. hic imponitur pena iconomo. Tex. fuerit sic exponitur.ff.man.l.si remunerandi.§.passus.ꝛ .l. qui patitur.

Tex. cōcedimus vt in tertia parte huius.l. Tex. cōsenserit ꝛ ita patientia pro consensu habet': vt.ff. de pig.act.l.j.in fi. Tex. priuet'.sub.per sñiam: vt.j̄.de here.ꝛ mani.l.j.§.scienti bus ꝛ.j.de apo.l.f. Alij dicunt priuetur.s.ipo. iure vt arg.j̄. loca.ꝛ conduc.l.vlti. Tex. reformetur.s. ecclesie. Tex. pulsentur. Sed que erit illa actio? Respōdeo actio mādati. vel qꝛ iconomus gerit ex necessitate: erit vtilis.nego.ges. actio. vt.j̄.de nego.ge.l.curatoris. Alij dicūt ꝙ erit cōditio ex hac l. qꝛ hoc de nouo hac.l.introducitur ꝛc. vt arg.ff. de condit. ex.l.l.vnica. Tex. his tabelliōibus. hic imponit' pena tabellionibus. Tex. plectendis.cum publicatione bonorum: vt j̄.de bo.dam.l.siquis. Tex. his quoqꝫ iudicibus. nūc ponit de pena que imponitur iudicibus. ¶ Or segnori. ex ista secunda parte huius.l. colligunt' plura notabilia. ¶ Et pmo no. ꝙ imperator vocat.l.suā perhēnem: nō ꝙ ipse sit perhēnis. nā omne qd nascitur moriturꝫ est ꝛc. vt dixi in expositione littere. ¶ Itē no. ꝙ nō solū punitur accipiens ꝛ emens contra legū interdicta: imo ꝛ vendens. ꝛ pro hoc facit.j̄.de litig.l.vlti. nam qui accipit ꝛ emit cōtra legum interdicta tenetur rem reddere cuꝫ fructibus perceptis ꝛ percipiendis vt.j̄.de agri.ꝛ censi.l.quēadmodum.li.xj.ꝛ.j̄.de iur.haste.fis. l.ij.li.x. sed si aliquis non emit contra.l.interdicta. vt qꝛ malefidei possessor eēt. teneretur de fructibus perceptis tantū vt.j̄.de rei ven.l.si fundum. ¶ Item no. ꝙ si tabellio scribit vetitum contractum: ipse punitur. ꝛ nō solum tabellio. imo ꝛ iudex. qui suam auctoritatem tali contractui interponit. ꝛ ad hoc facit.j̄.de dona.l.in dona. ꝛ qꝛ hoc expresse videt'.l. dicere ꝙ tabelliones ꝛ iudices a vetitis abstineāt: vt in cor. auc.de non ali.aut permu.re.ec.§.l.leonis. ꝛ.§. non igitur. ꝛ.§.qꝛ vero. ¶ Or segnori ad.l.istā oppo. hic dicitur si aliquis emit cōtra.l.interdicta: reddit reꝫ cū fructibus perceptis ꝛ pcipiendis: ꝛ acquirunt' ecclesie. vnde ecclesia locupletat' cū aliena iactura qd esse nō debet: vt.ff. de cōdi. inde l.nam hec nā.ꝛ.ff.de regu. iur.l. iure nature. Item habebit rē ꝛ pciū qd esse nō dꝫ. vt.ff.de ac. emp.ꝛ vē.l. exēpto in pn. ¶ Ad qd rñdēdum est emptor caret culpa sua re ꝛ precio: qꝛ prohibitus est emere. vnde damnū qd quis sua culpa ꝛc. vt.ff.de regu.iur.l.damnū. vnde hic est spāle vt ecclesia locupletet' cū aliena iactura. vt ꝛ habeat reꝫ ꝛ preciū: qd totū est iō vt hoīes abstineāt a tali negociatione cōtra.l. interdicta. ¶ Sed quid si nō soluit preciū: sed cōuenit soluere: nunqd ecclesia petet pcium ab emptore? ¶ Quidā dixerunt ꝙ nō: nā quedaꝫ honeste recipiunt' ꝛ retinent': non tamē honeste petunt': vt.ff.de varijs ꝛ extraordi.cogni.l.j.§.est aūt. secus tamen est in eo qui accipit in emphyteosim contra.l.interdicta. vt in auc.qui res iam dictas. ¶ Alij dicunt ꝙ ecclesia petit precium in odium emptoris celebrantis contractum. ꝛ hic est casus vbi ecclesia locupletatur cuꝫ aliena iactura: vt.s̄.dixi. ꝛ simile est.ff.de dam.infec.l.vlti.ꝛ.ff.de ꝯtra.emp. ꝛ ven.l.senatus. ¶ Sed quero quo iure petit ecclesia hoc precium cum habeatur contractus pro infecto? nam ex cōtractu nō habet act. qꝛ non valuit: vt hic. sic ꝛ.j̄.de le. ꝛ ꝯsti. l.non dubiū? ¶ Respondeo potest dici vno modo: vt dicatis contractum non valere in damnum ecclesie. sed in fauorem ecclesie datur actio: licet cōtractus nō valeat. naꝫ ꝛ al's si dolus dat causam cōtractui: nō valet in fauoreꝫ decepti. sed si vult perfici valet contractus: vt.ff.de iure do.l.licet.§. j.ꝛ sic claudicat hic contractus: qꝛ ecclesia habet actio. contra illum. nō ille contra eam sic.ff.de actio.ꝛ obliga.l. siquis a pupillo.ꝛ.ff.manda.l.pater. ¶ Vel potest dici secūdo mō ꝙ ipsa petet precium: non actio. ex contractu cum non valeat. sed condit'. ex hac.l. vt.ff.de condit'.ex.l.l. vnica.ꝛ.j̄. de iure deliberan.l. sancimus.§.si legatarij. ¶ Sed quis vendicabit hanc rem ab emptore? ¶ Certe clerici ec. ¶ Sed qd si clerici nollent vendicare? ¶ Certe patroni ecclesiarum vendicabūt vel parrochiani qui instar obtinēt ꝛc. vt.j̄.de decu. l.j.ꝛ.l.generali.ꝛ sic intelligo.j̄.e.l. sancimus. Sed hic format' talis questio. nunquid idē iconomus qui vendidit rem poterit vēdicare ab emptore? ¶ Certe hec qd scripta est i questionibus domini Py. ꝛ est sabbatina? Et videt' ꝙ idē iconomus nō possit vēdicare: qꝛ nō licet alicui venire cōtra factū suū: vt.ff.d adop.l.post mortē.ꝛ.ff.de serui.ru.pre.l.per

fundum. Item quia hic iconomus priuatur iconomatu: vñ non petit vel vendicat ab emptore. Econtra videtur q vendicat idem iconomus: quia si pater alienat filium: ipse idem pater potest vendicare: vt. j. de liber. causa. l. j. Item non videtur facere hic vt ipse: sed vt quilibet alius: vt. ff. de adop. l. si pater. §. qui duos filios. 7. ff. q cuiusq vniuer. no. l. item eorum. in princi. Item quia iconomus nō priuatur ipso iure iconomatu: sed priuandus est per sententiam: vt. j. lo. 7 7 con. l. vlti. sed si iconomus priuatus est creatur alius iconomus qui vendicet. al's patroni vel parrochiani vendicabunt: vt. j. e. l. sancim⁹. 7. j. de decurio. l. generali. 7. l. si quis decurio. Nec ob. q videtur venire contra factum suum: qr vendicat non vt ipse: sed vt quilibet alius: vt dixi. ¶ Or segnori sup ista secūda parte huius. l. que est punitoria: habetis signatā vnam auc. que incipit. qui res iam dictas.

Qui res iā dcās. auct.

q Auc. istam ita continuabitis ad. l. C. l. C. imponebat penam accipienti rem ecclesie contra. l. interdicta. hec aucten. non corrigit. l. C. sed quod dicebat. l. C. in re immobili maioris ecclesie constañ. idem dicit aucté. ista in re mobili cuiuslibz ecclesie. Preterea. l. C. puniebat accipientez titulo emptionis vel donationis vel permutationis: sed ista aucté. clari⁹ 7 latius distinguit contractus imponendo alias penas. Et ponit. iiij. casus principaliter 7 in fi. adijciuntur quedā verba Ir. ¶ Et primus casus est talis. si aliquis emit res mobiles ecclesie contra. l. interdicta: tenetur eas restituere cū fructibus perceptis 7 percipiendis: 7 de precio non habet regressum contra venerabilem locum: licet contra eum qui sibi alienauit habeat regressum. ¶ Secundus casus est si aliquis accipit res ecclesie per donationem: tenetur illas res immobiles reddere cum fructibus perceptis 7 percipiendis: 7 aliud tantūdem de suo tenetur restituere eccl'ie. ¶ Tertius casus est. si quis creditor mutuat ecclesie contra. l. interdicta: tenetur reddere sibi rem pignoratam: 7 nō habet regressum contra ecclesiam: sed contra iconomum qui sibi pignorauit. ¶ Quartus casus est. si aliquis accipit rem in empbyteosiz contra. l. interdicta: ab ea cadit: 7 quod soluit non repetit: immo statim debet soluere id quod soluisset ecclesie si contra. l. interdicta non contraduxisset. sed qd dicitur q actio detur emphyteosis acceptori contra iconomum: melius ē q denegetur ei ipso iure. hoc dicit ista auc. ¶ Uidete summariam expositionem littere. Tex. qui res. sub. immobiles locorum venerabilium. Tex. iam dictas in l. C. leonis. Tex. non gratuito titulo alienationis: vt emptionis 7 permutation's qui nō sunt tituli lucratiui: vt. j. de impo. lucra. descrip.' vnica. Tex. medij temporis idest cū fructibus perceptis 7 percipiendis. Tex. nullam habet actio. obstante doli exceptione. Tex. sed aduersus eum qui alienauit. hoc habent quidam in littera: sed quidam non habēt: sed subauditur quia hoc est quod addit hec aucten. ad. l. C. ¶ Sed dic mihi quam actionem habet contra eum qui accipit? non ex contractu: quia non tenuit vt hic. 7. j. de leg. 7 consti. l. non dubium? Respondeo habet actio. ex contractu ad dissoluendum quod de facto processit. sic 7. ff. de actio. emptio. 7 venditio. l. ex empto. §. si is qui vina. ibi quem ad agentem. Uel dic q aget condic. ex hac. l. quia hoc per hāc l. de nouo introducitur: vt. ff. de conditio. ex lege. l. vnica. ¶ Sed quid si non est soluendo ille qui vendidit? videtur q teneatur ecclesia: vt. ff. de eo, per quem factum. l. j. §. j. 7. ff. de lega. j. l. plane. §. j. Sed verius est q non teneatur ecclesia: quia ipse deliquit: quia emit contra. l. interdicta: vt not. s. eo. titu. l. iubemus nullam nauem. 7. j. vnde vi. l. meminerint. Tex. donatarius. incipit secundus casus. Tex. 7 aliud tantundem. sub. de suo prestet. Tex. creditor. icipit tertius casus: 7 intelligo de creditore qui accepit contra. l. interdicta: al's secus: vt in aucten. hoc ius porrectuz. Tex. habeat sub. 7 non contra ecclesiam obstante doli exceptione. Tex. emphyteosis. Incipit quartus 7 vltimus casus: 7 dicitur emphyteosis acceptor qui accepit rem ad meliorandum. Tex. ab ea. s. emphy. Tex. cadat ob doli mali except. Tex. si iure contraxisset. i. nō contra. l. interdicta. ¶ Unde not. si aliquis accepit rem immobilem ecclesie in emphy. contra l. interdicta cadet ab emphy. 7 nō repetet pensionē pteritaz quā soluit 7 futurā soluet: secus si tenuit contractus. sed cadet ab emphy. qr rem fecit deteriorem: vel qr non soluit per bieniū pensionem: qr non tenet de futura pēsione: vt statim habebitis in auc. qui rem huius. ¶ Or segnori vos nō debetis hic plus habere in ista auc. tamē qdā hñt hic plus. sz melius dicitur omnino denegandas actio. esse huiusmodi acceptori. sed ista verba nō sunt iusti. qr nō sunt in cor. auc. de alie. 7 emphy. §. si vero preter h. sed hec sunt verba Ir. 7 legunt quidam, hec verba ita vt non habeat actio. huiusmodi acceptor ⁊tra venerabilem locum vel iconomum: 7 referunt ista verba ad primum casum 7 dicunt. sz melius est omnino danegandas actiones esse huiusmodi acceptori obstāte doli excep. sed potest legi ita q non habet contra venerabilez ecclesiam act. ipo iure: nec contra iconomum ob doli excep. 7 referunt ista verba Ir. ad proximuz casum. ¶ Itē alij habent hic in fi. tabellionem 7 iudices ſm formā constitutionis puniendos. 7 que sit illa forma habuistis in. l. C. 7 ista verba bene sunt in cor. auc. de nō ali. aut permu. re. eccle. ij. colla. §. qr vero leonis. ¶ Or segnori hic ita breuiter insto. hec auc. dicit q non transit dominium. Sed. l. videtur contra. que videtur velle q si dolus dat cām contractui q non: ideo minus transit dominium in accipientem: vt. ff. de dolo. l. eleganter. in prin. Respondeo q ex inutili cōtractu dominium transit: vbi nominatim. l. dicit transire: vt in. l. cōtra. secus vbi prohibet transire: vt hic. 7. j. de. le. 7 consti. l. non dubium. ¶ Alij dicunt q hic est speciale fauore ecclesie vt non transeat dominium in accipientem: sed al's regulariter est contra. vt in. l. contra. ¶ Tex. sane ne omnis 7c. Or segnori explicita est prima pars. l. C. que est prohibitoria cum auc. ibi signatis: 7 explicita similiter secunda pars. l. C. que est punitoria cum auc. ibi signata. Hi incipit tertia pars huius. l. que est permissoria: 7 in ista tertia parte quattuor ⁊tinētur. Primo dicit. si in aliquo cāu res immobiles maioris ecclesie constan. non permittantur 7c. alienari: omnis via 7 occasio profutura ecclesijs venerandis esset interdicta: qd nō deberet esse: vnde ponit casum in quo eis permittitur alienare cum quadam cautela que sequitur. Scdo ponit casum in quo permittitur alienatio 7 est talis casus. si aliquis venit ad patriarcham vel ad iconomum 7 dicat: concedatis mihi tale predium ecclesie cum colonis 7 mancipijs hoc pacto vt proprietas remaneat apud ecclesiam 7 ego habeaz vsufru. certo tempore vel toto tēpore vite mee: 7 ego finito tempore illo reddam vobis aliud prediuz eque bonum. 7 q̄tum ad estimationem 7 q̄tum ad redditū: 7 hoc casu permittitur alienatio 7 ecclesia debet petitiōibus illis adherē: 7 de hoc cōtractu iconomus debet facere fieri scripturā in qua cōtineatur vsq ad qd tps h fit. Tertio dicitur si alicui res immobilis maioris eccle. constan. taliter fuerit cōcessa: finito illo tpe illud prediū 7 aliud pdiū eque bonū q̄tum ad estimationē 7 redditus pleno iure in ecclesiaz debet transferre cuz colonis 7 mācipijs ibidem existentibus. Quarto 7 vltimo dicitur q si preter formam istam res immobilis maioris eccle. constan. alienetur: non vz ipo iure alienatio immo res remanet 7 iure 7 dominio ipius ecclesie 7 iconomus rem immobilem ecclesie poterit vendicare ab accipiēte. hoc dicit ista tertia pars vsq in fi. legis. ¶ Or videatis expositionem littere. Tex. sane ne omnis religionis iconomus. segnori no. ex eo qd dicit religionis: appet q iconomi debent esse sacerdotes: vt. j. e. pri. l. omnia. Tex. necessario. i. vtiliter: vt not. in prin. huius libri. Tex. procedere concedimus. 7 hucusq durat primum dictum: 7 ordinatur ita littera. sane ne omnis via 7 occasio qd ē. j. cōmode prouisionis future venerandis ecclesijs profutura videatur exclusa religiosis iconomis: qd est. s. id qd vtile plerūq iudicatur 7c. ¶ Et in isto pximo dicto no. q si lex phiberet in oi cāu ne res imobilis eccle. possz alienari: ipa posset dānū pati: 7 ois occasio 7 via cōmode puisionis videretur interdicta: 7 iō aliqñ si est vtile pmittit: 7 ita facit ⁊ eos q nolunt recipere cōsiliū alienū: sz semper ita sue volūtatis sunt

q se

ꝙ se non mutant. nam pñt pati ex hoc dãnum. ¶ Unde no. ꝙ vtilitatis causa interdum a regulis receditur. vnde licet minoribus detur restitutio: nõ tamẽ semꝑ sunt restituendi: qꝛ non inueniretur qui vellet cum eis contrahere: vt. ff. de in integruꝫ restitu. l. scio. ⁊. ff. de minoribus. l. ꝙ si minor. §. semper. ⁊. §. non omnia. ⁊ ideo scriptum est in iure nostro. nulla regula debet esse ita firma ꝙ nõ recipiat instantiã aliquando. ⁊ omnis diffinitio in iure nostro est periculosa: vt ff. de regu. iur. l. j. ⁊. l. omnis diffinitio. Tex. si quando. Incipit secõ dictũ. Tex. expedire. s. ecclesijs. Tex. desideranti. ⁊ petenti. Tex. cuiquã. s. layco. Tex. temporalis vsufru. i. vsqꝫ ad. x. vel. xx. an. vl' toto tempore vite sue: vt. j. dicit. Tex. prestetur. ¶ Or segnori no. hic vnum no. optimuꝫ ꝙ inuenietis in omnibus antiquis instrumẽtis emphyteoticarijs. annuẽtes nos prior vel iconomus talis ecclesie cum cõsensu totius ca. in persona tua ⁊ successorum tuorum cõcedimus talem rem in emphyteosim. que forma est extracta ex littera ista. ⁊ hoc modo ẽt in antiquo formulario inuenitur. ⁊ ideo vocatur formularium: qꝛ ƀm illam formam scribunt rudes tabelliones ꝯtractus. ⁊ debetis scire vos domini sicut nos fuimus instructi a nostris maioribus: ꝙ dominus Jr. fuit primus qui fuit ausus dirigere cor suum ad. l. istam. naꝫ dominus Jr. erat magister in artibus ⁊ studium fuit rauenne. ⁊ collapsa ea fuit studium boñ. ⁊ dñs Jr. studuit per se sicut potuit. postea cepit docere in iure ciuili. ⁊ ipse fecit primũ formularium. i. librum oĩum instrumentoꝝ. ⁊ scripsit instrumentum emphyteoticum. ⁊ hic collegit qualiter cõtractus emphyteotici habeant celebrari. Tex. inter vtrosqꝫ cõuenerit. i. inter petentẽ rem ecclesie in emphyteosim ⁊ iconomũ. Tex. statuet. ¶ Unde no. ꝙ eq̃ valet pactũ qđ fit sine scriptura sicut cum scriptura: vt. j. de pactis. l. pactuꝫ. Sed hec regula recipit instantiam in casibus: qꝛ pactum non valet nisi fiat in scriptis dum tractatur de re ecclesiastica alienanda fauore ecclesie vt hic. ⁊ in auc. hoc ius. ⁊ in auc. perpetua. Item fallit in contractu emphyteo. qꝛ nõ habet ad breue tempus celebrari: vt. j. de iure emphy. l. j. ⁊. ij. ⁊. fallit in alijs casibus quos no. s. e. l. in auc. hoc ius por. Tex. manifestum. Hic incipit tertiuꝫ dictum. Tex. suo tempore. qꝛ nõ est designatũ aliud tempus. Tex. relinquat. al's relinquet. i. dimittat. Tex nisi enim. Incipit quartum dictum. Tex. hac conditione. s. relata. Tex. ab ecclesiasticis. s. personis si non est iconomus. Tex. vendicari. ¶ Or segnori in ista tertia ⁊ vltima parte que permissoria est no. ꝙ in hac. l. ponũtur tres virtutes. l. s. vetare permittere ⁊ punire: qꝛ. iiij. sunt virtutes l. vt. ff. de le. ⁊ se. con. l. legis virtus hec ẽ. ¶ Itẽ no. ꝙ si res ecclesiastice alienantur contra. l. interdicta: iconomus illas res potest vendicare. vel si non est iconomus ecclesiastice persone. ⁊ ad hoc facit. s. proxi. §. ⁊. j. e. l. sancimus. j. ¶ Sꝫ hic instatur. hec tertia pars huius. l. est fatua. ⁊ fatuus videtur ille qui vellet talem contractum cum ecclesia celebrare quis enim esset ille musardus qui vellet talem contractum cuꝫ ecclesia celebrare de quo hic dicitur: cum ergo non inueniatur aliquis qui velit talem contractuꝫ celebrare istud non erit vtile ecclesijs. ¶ Ad qđ potest dici si inueniatur qui faciat: fiat: al's non: qꝛ liberum est ⁊c. vt. j. de act. ⁊ obli. l. sicut in initio. ¶ Uel potest dici ꝙ plures inueniũtur qui fecerunt tales contractus. nam homines qui nõ habent filios ⁊ desperant habere liberos: libenter faciunt tales cõtractus. dicũt ipsi: si habeo abũde in vita mea sufficiat mihi ⁊ post mortem non curo de bonis. vnde quidam miles huius ciuitatis accessit ad me non est diu: ⁊ duxit me ad quoddam monasterium pro quodam molendino qđ erat sibi cõmune cum monasterio: ⁊ dixit mihi: ego vellem inire talem contractum cuꝫ ecclesia: vt cõcederet mihi vsufruc. sue partis molẽdini me viuo: ⁊ me mortuo hẽret ꝓprietatẽ mee partis: tunc dixi ego ei quare vultis facere hunc contractum? dixit: ego non habeo liberos: ⁊ ideo in vita mea volo gaudere: sed post mortem meam non curo de bonis. dixi ego ei bene poteris hoc facere per. l. C. de sacrosanc. eccle. l. iubemus nulli. §. vlti. ¶ Or segnori explicita est hec lex leonis que est localis vt dixi. super hac tertia parte huius. l. que est permissoria legemus vobis. vij. auc. que sunt omnes ꝑmissorie. ⁊ ꝑmo legemus vobis auc. que incipit. hec vsus prestatio. secũdo auc. que incipit. si quas ruinas. tertio auc. perpetua. quarto auc. qui rem huius conductam. quinto auc. sed ⁊ permutare. sexto auc. item sibi inuicem. septimo auc. item si predium. ⁊ quidam habent istas duas auc. in vita bone legunt hic quidam al's auc. sed non consueuerunt legi: vt dicam vobis. j. ⁊ prodest legere per ordinem illa ratione qꝛ illa auc. hec vsus. prestatio. ponit eundem casum quẽ ponit. l. C. postea legemus vobis illas tres auc. que ponũt eundem contractum in. l. C. permissum. ⁊ incipit prima si quas ruinas. alia incipit perpetua quoqꝫ. alia incipit qui rem huius. nam iste tres auc. ponunt eundẽ cõtractum permissum in. l. C. postea legemus vobis alias tres auc. q̃ simil'r ponũt eundẽ casuꝫ quẽ ponebat. l. C. ⁊ incipit prima. sed ⁊ permutare. alia incipit. item sibi inuicem. ⁊ alia incipit. item si predium. vnde videatis eas per ordinem.

Hec vsus ꝓstatio. A.

Hec auc. est extensiua. ⁊ quẽ contractũ permittit. l. C. leonis i re mobili maioris eccle. constan. eundem contractum permittit hec auc. in q̃libꝫ ecclesia. Et auc. hec dicit duo. ¶ Primo dicit ꝙ contractus iste ꝯcessus in maiori eccle. constanti. vt possit alienare in certum vsuꝫ: vt dicit' in tertia parte. l. C. hic concedit' in qualibet ecclesia: ꝙ possit facere cõtractũ in vsum vel vsufru. vt dicitur in. l. C. ¶ Secundo dicit ꝙ si ecclesia concedit reꝫ in vsum: finito tꝑe illo debet res ea pleno iure ad ecclesiam redire: ⁊ eque bona alia in specto redditu: nec illa res que datur debet magis esse onerosa tributis q̃ᵐ fuit illa res ecclesie. Tex. hec vsus prestatio. sub ꝑmissa in maiori eccle. cõstanti. in. l. C. leonis in fi. ⁊ hec sunt verba Jr. cõtinuantis auc. ad. l. C. nõ aũt sunt iusti. Tex. locum hꝫ in omni domo. i. ecclesia. nam differentia est inter ecclesiã ⁊ domum religiosam: qꝛ domus religiosa vocatur xenodochiũ: vt. j. e. l. vt inter diuinum. Tex. quo finito. Incipit ƀm dictũ. Tex. res vtraqꝫ. i. illa que data est ab ecclesia gratia tꝑalis vsufru. ⁊ alia que totidẽ fructus reddat quã tenet' prestare: vt in. l. C. in fi. Tex. ea res sit. sub. ⁊ redditus ⁊ estimatiõis: sicut dicit. l. C. aperte in fi. ⁊ hec auc. est in cor. auc. in duobus locis in cor. auc. de alie. ⁊ emphy. §. si vero aliquis. al's. §. locationis. ⁊ in aucten. de nõ alie. aut permu. re eccle. colla. ij. §. finauté. nam vos debetis scire ꝙ fere omnes iste auc. sunt in cor. auc. in duobꝰ locis. ¶ Or segnori secundo loco habetis hic auc. signatam. si quas ruinas. ⁊ eam statim videatis.

Si quas ruinas. Auc.

Iam habuistis in. l. C. in auc. hec vsus prestatio. vnum casum in quo permittitur alienatio rei immobilis maioris eccle. constan. ⁊ aliarum ecclesiaruꝫ. in hac auc. ponit' alius casus in quo permittitur alienatio rei imobilis cuiuscũqꝫ ecclesie. Et est iste casus talis. si ecclesia habet domos ruinosas: si nõ possunt refici commode: potest eas cõcedere in perpetuam emphyteosim. Et hec auc. cõtinet in se quattuor dicta. Et primum dictum est tale: ecclesia hꝫ domuꝫ ruinosam: hanc domũ vult conducere layco in perpetuã emphyteosim: queritur vtrum possit? Et respondetur si ecclesia nõ potest reficere eam commode: potest eam concedere layco in emphyteosim: ⁊ laycus potest eam de ponere ⁊ reficere ⁊ vtetur materia deposite habitationis. ¶ Secundo dicit: pro qua pensione concedit ecclesia domũ ruinosam in perpetuam emphyteosim? Ad qđ respondet' si accipiens vult se obligare ad annuam pensionẽ soluendam ex die celebrati contractus minuetur pensio in tertiaꝫ partẽ: qꝛ si ecclesia cõsueta erat recipere sex extantibus edificijs minuet' in tertiam partem: qꝛ dabit pro quattuor. ⁊ sic minuentur duo de sex. ¶ Tertio dicit si ẽphy. nõ vult se astringere ad pensionẽ soluẽdã ex die celebrati ꝯctus: sed refecta domo vult soluere pẽsionẽ: tũc auget' pẽsio imediatate q̃ erat extãtibꝰ edificijs: qꝛ si erat ecclesia ꝯsueta recipe sex ꝓstabit ẽphyteota mõ. x. ¶ Quarto ⁊ vltimo ponunt' vba dñi Jr. q̃ nitit' red-

dere ratioñ diuersitatis inter scdm tertiuz casum. Et ratio illa est in secundo casu: quia emphyteota oneratur in vno quia ex die celebrati contractus soluit pensionem. vnde debet subleuari in alio vt ei diminuatur pensio. sed in tertio casu emphyteota subleuatur in vno: quia non prestat pensionem nisi ex die refecti edificij: vnde onerat in alio vt prestet medietatem pensionis. ea addita pensione in medietate que extantibus edificijs dari cõsueuerat. hoc dicit ista auc. ¶ Uidete litteram. Tex. si quas ruinas &c. Or segnori ista auc. consueuit reputari valde difficilis: sed ego non reputo eam difficilem: si intelligatis continuationē & casum & summariam expositionez littere. & continuatur hec auc. sic ad. l. C. vos in. l. C. & in aucte. hec vsus pstatio &c. dicatis vt dixi in casu. Or videatis expositionem littere. Si qs ruinas &c. idest ruinosas domos habent. Tex. memorate domus idest ecclesie siue alia loca religiosa. nam vos debetis scire q est ecclesia & domus dei. vltramontani appellant domum dei quod nos in vulgo appellamus hospitale. & hec priuilegia habent hospitalia. & hospitale diuiditur in multa nomina. & hec omnia reducũtur ad nomen illud ecclesia: vt. j. e. l. illo. & l. sancimus. & l. vlti. & hec omnia ponuntur in libro nouellarum de probi. ali. rerum ec. Tex. non valet. sub. vllo modo. vel non valet scilicet cõmode. quia paria sunt non posse vel cõmode non posse: vt. ff. de verbo. signifi. l. nepos proculo. & tale no. vobis. s. e. l. auc. hoc ius. Tex. & he dentur in perpetuam emphyteosim idest ad meliorandũ dari possunt sine prefinitione temporis: vnde emphyteosis grece latine dicitur melioratio. Tex. habitationis idest emphyteota poterit domum illam deponere: & vti illa materia ad suum sensum. & hoc est primum dictum. & super hoc primo dicto vos habetis q ecclesia domum ruinosaz potest concedere layco in perpetuam emphyteosim. ¶ Sed cõsueuit queri quã intelligamus perpetuam emphyteosim? que cceditur in psonam accipientis & duoruz successorũ: vt in auc. d nõ alie. aut permu. re. ec. §. emphyteosim. col. ij. Alij dixerunt q intelligemus hic perpetuã emphyteosiz. i. quãdiu soluet pensio: vt insti. loca. & con. §. adeo. & ff. si ager vec. l. j. & ij. ¶ Sed nos dicimus q hic accipiatur perpetua emphy. sine pfinitione temporis. i. quãdiu vixerit ipse & sui hredes: vt in auc. de alie. & emphy. §. si vero quedam. col. ix. vnde est extracta auc. ista. ¶ Unde no. q ista dictio perpetua sumitur equiuoce in iure nostro. nam qñqz dicitur ppetuum qd durat ad xxx. an. vt in actionibus dicit: que dicuntur perpetue. i. durare vsqz ad. xxx. an. vt. j. de cõsti. pe. l. ij. & j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. sicut in rem. & insti. de perpe. & tẽpo. act. in prin. Aliquãdo dicitur ppetuum qd durat in vita alicuius. vnde societas cbitur in ppetuum. i. quãdiu viuit alter eorum: vt ff. pro socio. l. j. in pri. & l. nulla. Aliqñ dicitur perpetuuz ad vitam accipientis & duorũ successorum. vnde tota die dicũt ecclesie. cõcedo tibi in emphyteosim. i. in psona tua & duorum successoruz. & sic sumitur in auc. de non alie. aut pmu. re. ec. §. emphyteosim. col. ij. Aliquãdo di perpetuũ. i. quãdiu soluetur pensio: vnde agri ciuitatũ locant in ppetuum. i. qdiu soluet pensio: vt in pre alleg. §. adeo. & ad hoc facit. ff. si ager vec. vel emphy. peta. l. j. & ij. Aliquãdo dicitur perpetuuz. i. siue temporis prefinitiõe donec soluatur pensio vt hic. & in auc. perpetua. Aliquando dicitur perpetuuz. i. generale. vt j. de edendo. l. edita actio. & j. quãdo partes non pe. peten. accres. l. j. ¶ Or sequitur in littera. Tex. vt pẽsio. Et hic incipit scdm dictum. Et legitur vno modo sic: vt dixi in casu. ecclesia habebat domum ruinosam: hanc domum vult conducere laycis in emphy. perpetuam: pro qua pensione ccedet ecclesia domum ruinosam in emphy. ¶ Ad qd respondetur. si accipiens vult se obligare ad annuam pensionē soluendam ex die celebrati ctus ante domũ refectã minuetur pensio in tertia pte: q si ecclesia extãtibus edificijs csueuerat recipere sex: minuetur in tertiam partẽ: q dabit pro. iiij. & sic minuetur duo de sex. & sm hoc legetis ita litteram: vt pensio minuat in tertiã partem. sub. ecclesie nõ pstandã. sed diminuendã. Tex. ab ea que extantibus edificijs. i. eis non ruinosis. Dñs tamen Jo. & B. & Py. vident errasse circa articulum illũ. Ideo q volebãt fauere ecclesijs: & ponebãt exemplum sic. si iusta pẽsio domus ruinose quã vult conducere laycus ab ecclesia erat. iiij. emphyteota vult teneri ad pensionem annuam soluendam ex die celebrati contractus ante domum refectam: nunc erit augenda pensio in tertiam partem? vtpote vt prestet sex: & exponebãt ita litterã vt pẽsio minuatur. i. augmẽtetur. Sed hic intellectus est cõtra seriẽ littere. Preterea hoc est ridiculosuz dicere: q si emphyteota vellet soluere annuam pensionez ex die celebrati contractus: q postea pensio ei in tertiam partem augeretur: nam hoc nõ prodesset: immo esset sibi dãnosuz emphyteote: & iõ prior lectura est verior. ¶ Or sequitur tertium dictũ. Tex. aut prius &c. sub. quã velit soluere pensionem eo edificãte. Tex. ex additis illis. i. illi domui. Tex. per extimationẽ pẽsionibus mediatas. sub. aucte pensionis. & nihilominus tota pensio. Tex. detur. i. augeatur. Et ponetis ita exemplum: q dicebat emphyteota nolo obligari ad annuam pensionẽ soluendaz ex die celebrati contractus: sed ex die refecte domus. vnde si interim currit annus ante refectionez domus: pro illo anno nolo teneri ad pensionem soluendam. & idem si curreret biennium vel triennium. sed refecta domo volo teneri ad pensionem & non ante. sed q iste contractus ecclesie esset damnosus dicit ita lex. Si vis mihi ludere de tali mercato: & ego ludã tibi de alio mercato: q videbimus que erat iusta pẽsio extantibus edificijs ante refectionem. q si erat sex: hodie refecta domo prestantur. ix. & ita augetur pẽsio in dimidia propter refectionem. & hucusqz durant verba iustiniani. ¶ Incipit quartum dictum que sunt verba Ir. non iustiniani. & videt dominus. Ir. inter scdm & tertiũ casum reddere rationem diuersitatis. Tex. nam priore. i. secũdo qui est prior tertio: non intelligatis in primo cãu huius auc. Tex. prestanda est pẽsio. s. ecclesie. sed in tertio cãu non est prestanda: nisi ex die refecte domus. vnde quia oneratur emphyteota in vno q soluit pensionem ex die celebrati cõtractus añ refectam domum: in alio debet subleuari vt minuatur ei pensio in tertiam partem. sed in tertio cãu subleuatur in vno: q debet soluere solum post refectionem domus pensionem. vnde in alio debet onerari: vt augeatur pẽsio in medietatem: & hac ratione ratio domini Ir. videt esse bona: q plerũqz qui subleuatur in vno &c. vt. ff. ex qui. cau. maio. in inte. resti. l. j. in prin. & ff. de iureiuran. l. cum qui. in prin. & j. de peti. here. l. vlti. Itẽ adiuuatur hec ratio domini Ir. & alia ratione: q si emphyteota obligat se ad soluendaz pensionẽ ante refectam domum: ipe affligitur in vno q soluit pensionem ante refectaz domum ex die celebrati ctus. vnde iaz affligeretur in alio si deberet augeri pensio: & afflictio nõ debet augeri afflicto: vt. j. de epis. au. l. taz de mẽtis. sed non sic in tertio casu. ¶ Or segnori ad hanc auc. opponitur: q hec auc. in prin. premittit dare domum ruinosam in perpetuum emphy. Sed. l. videtur contra. q in persona accipientis & duoruz successoruz dumtaxat debet dare ecclesia in emphy. vt in auc. de non ali. aut pmu. re. eccle. §. emphyteosim. colla. j. Ad qd potest dici q ille. §. est correctus per. §. q vero quedam. qui est in auc. de ali. & emphy. colla. ix. qui. §. est posterior illo & non est nouũ &c. vt. ff. de le. & cõ. l. no est nouum. ¶ Uel potest dici hec auc. loquitur in rebus ruinosis: que pñt indistincte dari in perpetuã emphy. illa in rebus non ruinosis: quia quedaz ecclesie dant imperpetuam emphy. quedam non. ¶ Ad solutionem cuius cõtrarij vos ita distinguetis vt consueui distinguere. Cuz qs dat rem immobilem in emphy. aut est priuata persona: aut ecclesia. Si priuata persona vult dare rem immobilem in emphy. potest facere & dare ruinosam: & non ruinosam: & potest dare in perpetuum & ad tps. s. in personam accipientis & duorum successorum: & etiaz quãdiu pensio soluatur: vt insti. loca. & cõ. §. adeo. & j. de iure emphy. l. j. ij. & iij. & q contractus legem ex conuentione accipiũt: vt. ff. depositi. l. j. §. si conuenerit. Si autem ecclesia vult dare in emphy. rẽ immobilẽ: tũc subdistinguo: aut vult dare rẽ imobilẽ ruinosam: aut ob cladẽ factã deteriorẽ: aut rem nõ ruinosam. Si ecclesia vult dare rẽ immobilẽ in emphy. ruinosaz vl factã deteriorẽ ob cladẽ: ois ecclesia põt in ppetuã emphy. dare ẽt sine pfinitione tpis tali pẽsione pstanda: vt si ab initio ex

die

die celebrati contractus pro tempore currēte velit soluere pensionem ante domum refectam: pensio diminuatur sibi in tertiam partem non prestandam ab ea que recipiebatur adhuc extantibus edificijs. Si autem ab initio nolit soluere pensionem ex die celebrati contractus: sed ex die refecte domus pro tempore currenti non diminuitur pensio que colligebatur adhuc extantibus edificijs sed integra pstabitur, ⁊ insuper dimidia augmentate pensionis propter refectionem prestabitur: vt in auc. si qu as ruinas. ⁊ in auc. sequenti hēbitis in. §. autē si ob cladē. si autē eccl'ia vult dare i ēphy. rem immobilem nō ruinosam: maior ecclesia constanti. cuȝ alijs ecclesijs que sunt posite in eadem ciuitate in sua diocesi: exceptis monasterijs dat ⁊ ꝯcedit in emphy. nō in perpetuum: sed dumtaxat in personam accipientis ⁊ duorum successorum. ⁊ sic intelligo in cor. auc. de rebus ec. nō alie. §. in emphy. monasteria vero cōstāti. ⁊ alie ecclesie de mūdo dant in ppetuam emphy. vt in auc. de alie. ⁊ emphy. §. j. ⁊. ij. h̄ etiam super illis tali pensione statuēda: qualis erat eo tpe quo ōdicata fuit ecclesie: nec diminuēda: nisi in sexta parte eius pensionis que erat. ¶ Or segnori sequitur auc. perpetua quoqȝ emphyteosis ⁊c̄.

Perpetua quoqȝ. A.

Segnori ista auc. perpetua legitur duobus modis. Et vno mō ꝙ ponat. iiij. casus. Primum casum in re non ruinosa. Secundum in re ob cladē deteriore facta. Tertiuȝ in re non ruinosa preciosa que parū vtilitatis afferebat ecclesie. Quartū cum res datur in emphy. que res debet dari. ⁊ hec est lec tura dñi Azo. ¶ Legit̄ ⁊ alio mō vt dñs meus intelligebat. ⁊ ego lecturam eius veriorem puto. Et ħm eum primus casus loquit̄ in re nō ruinosa: nō ob cladē deteriore facta. Secundus casus loquit̄ in re nō ruinosa: sed ob cladem deteriore facta. Tertius casus loquit̄ in re nō ruinosa sed preciosa: tñ parum vtilitatis afferēte. Quartus nō mutatur. Ego tñ premittā hanc lecturā dñi mei quā puto verā: ⁊ postea in littera ꝓsequar illaȝ domini Azo. ¶ Et auc. ista dicit. Si ecclesia rē non ruinosam vult cōcedere in emphy. perpetuā potest hoc facere cuȝ iuris solēnitate: vt admistrator ecclesie accedat ad eum a quo ordinatur vt iuret ꝙ vtile est ecclesie hanc rem dare in emphy. ⁊ tunc pensio nō debet diminui nisi in sextam pteȝ: vt si pensio erat sex detur pro. v. ¶ Secundus casus est. si ecclesia hȝ rem non ruinosaȝ. sed ob cladē deteriorē factam: cum p̄dicta solēnitate iuris pōt dare in emphy. perpetuā: sed pensio nō diminuet̄. ¶ Tertius casus est. si ecclesia habet rē non ruinosaȝ p̄ciosaȝ que parū vtilitatis affert. puta qꝛ hȝ domū preciosam in loco remoto hanc domū potest dare in ppetuā emphyteosim: ⁊ tūc estimatur districte qd valeat. ⁊ tūc cōstituet̄ pēsio que infra xx. an. faciat preciū rei. ⁊ ħm illā dabit̄ in emphy. ¶ Quarto ⁊ vltimo dicit ꝙ illa res ecclesie debet dari in ēphy. que magis videat̄ vtile dari iconomo ⁊ alijs gubernātib⁹ eccl'iā hoc dicit hec auc. ¶ Uidete expōneȝ lr̄e. Tex. ppetua in his pmittit̄ rebus. s. ecclesiasticis nō ruinosis. Tex. si res. i. cōtractus vel obligatio: vt. j. de ꝓba. l. cū res. Tex. assignat̄ ēx. l. j. corā iudice ordi. Tex. his quoꝝ interest. i. administratoribus eccl'ie: vt in auc. hoc ius. habuistis. Et no. cū qd fit in preiudiciū alicuius dȝ fieri eo p̄sente vel citato. ff. de adop. l. diuus marcus. Tex. q fuit ⁊c̄. i. eo casu. Tex. parteȝ. ⁊ hoc est primū dictum: ⁊ loquit̄ in re nō ruinosa. ⁊ hoc primū dictuȝ est i corpore auc. de ali. emphy. §. hoc quidē super his cetera verba que sequuntur sunt in cor. auc. de non ali. aut permu. re. ec. §. qꝛ vero. ¶ Or segnori ad id qd̄ dicitur hic oppo. Hic dicit̄ ꝙ res nō ruinosa datur in perpetuā ēphy. iurante administratore coram suo ord̄. ꝙ expedit ecclesie: quo casu dabitur ⁊ non diminuetur pensio: nisi i sextā partem. Sed nonne dierat iste administrator qui iurat? nonne diminuetur pensio? nam si erat sex dabitur pro. v. h̄ non agitur vtilitas ecclesie: ⁊ ipse iurat ꝙ expedit ecclesie. ¶ Ad qd̄ vos dicetis ꝙ non deierat: qꝛ hoc est vtilitas ecclesie: qꝛ si res efficiatur deterior. damnū scilicet deteriorati ōis pertinet ad emphyteoticariū non ad ecclesiaȝ: vt. j. de iure emphy. l. j. in fi. vnde qꝛ emphy. suscipit in se periculū rei: propterea expedit ecclesie cōcedi rem in emphy. ⁊ diminuetur pensio in sextam partē. ⁊ hec est vera responsio ħm ꝙ. ll. nostre volunt fieri cōtractum emphy. qꝛ volunt hoc modo fieri. accipio rem in emphy. ⁊ diminuitur pensio in sextā ptem illa ratione: quia periculum deteriorationis pertinet ad me emphy. nō auteȝ peremptionis. dñs autē Azo retulit se ad consuetudinem non ad. l. qꝛ est alia consuetudo in hac ciuitate: qꝛ ecclesie nō concederet in emphy. etiā si emphy. iustā pensionem vellet dare. sed fit hoc mō in ciuitate ista: qꝛ emo rem ab ecclesia in ppetuam emphy. ⁊ soluo ei preciuȝ: ⁊ annuatim pro pensione do vnū denarium iure emphy. sed iste contractus reprobatur in auc. de non alie. aut permu. §. lex. qꝛ est contractus adulterinus ⁊ reprobatur a lege. ¶ Sed denuo ad primum dictū huius auc. opponitur: qꝛ hic dicit diminuendā pensionem in sextaȝ partem: sed auc̄. si quas ruinas. dicit diminuendam in tertiā. ¶ Breuis est responsio. illa loquitur in rebus ruinosis: h̄ in rebus nō ruinosis. Tex aut si. Incipit scd̄m dictū. ⁊ loquitur in re nō ruinosa: sed deteriore facta ob cladem. Tex. fuit scilicȝ pensio. Tex. tunc. i. eo casu. Tex. constante pensione. que est nunc. Tex. in emphyte. detur subaudiunt quidaȝ nulla maiori diminutione facta ꝙ̄ȝ in tertiam: alij ꝙ̄ȝ in sextam partem. Uel dicatis verius ħm Ja. ꝙ in nihilo minuetur pensio si ob cladeȝ deterior est facta: vt i auc. si quas ruinas dixi. Tex. ꝙ si res. Incipit tertiuȝ dictū ⁊ loquitur in re non ruinosa. sed preciosa que parum vtilitatis afferebat. Tex. subtiliter al's est vtiliter. Tex. iusta pensio constituatur que in. xx. annos faciat precium: vt probatur aperte in auc. de nō alie. aut pmu. re. ec. §. qꝛ vero. Alij dicūt ꝙ iusta pensio est que imponitur arbitrio iudicis. vt. ff. de iure deliberan. l. j. ¶ Or sequitur auc. qui rem huius conductam.

Ui rē hui⁹ ꝯductā. A.

q Istaȝ auc. ad superiora ita continuabitis. vos habuistis in duabus proximis auc. ꝙ res ruinosa ⁊ nō ruinosa potest dari in emphy. in hac auc. dicitur: si quis accepit vel cōduxit in perpetuā emphy. rem ruinosam vel non: ⁊ facit deteriorem vel per biennium canonem non soluit: cadat a iure suo: ⁊ ideo repelli potest: ⁊ debet totius p̄teriti temporis soluere pensionem: ⁊ debet reficere id in quo rem fecit deteriorem. ⁊ si quid impendit nomine meliorationis non repetit. hoc dicit ista auc. ¶ Uidete litteram. Tex. qui rem. sub. ruinosam vel non: vt patet in predictis auc. Tex. repelli potest. a iure conditionis vel emphyteosis. nam priuabitur ipso iure non per sniam. Uel potest dici p sententiā: vt in auc. de nō ali. Tex. totius tpis. al's futuri: vt. s̄. e. in auc. qui res iā dictas. Tex. resarciat. s. ecclesie. ⁊ hec auc. est in cor. auc. de nō ali. aut permu. re. ec. §. scire. ⁊ in auc. de ali. ⁊ emphy. §. si vero quis. Sed quomodo hec auc. est in duobus locis: cum iusti. est pollicitus nobis nullum simile nullum cōtrariuȝ in hoc volumine reperiri: vt. s̄. de iusti. C. compo. Respondeo in auc. de rebus ec. non ali. ponitur leonis. s. l. iubemus nulli. sed in auc. de nō ali. emp. ponitur qualiter ecclesia det in emphy. Nō ob. ꝙ iusti. pollicitus est nobis nullum ⁊c̄. qꝛ verum est illud in. e. ti. sed in diuersis ti. bene potest poni. e. l. ¶ Or segnori no. circa auc. istam ꝙ ille qui cōducit rē vel accepit in emphy. ab ecclesia: si nō soluit pensionem per biennium repellitur a contractu. secus est in emphyteota layci: qꝛ si non soluit per triennium repellitur: vt. j. de iure emphy. l. j. ⁊. ij. ꝙ si aliquis conducit a priuata psona p annum: si nō soluit ħȝ cōuētionem repellitur: vt. j. de loca. ⁊ cōduc. l. iij. in fi. Si aūt cōducit ad longū tp̄s: si nō soluit p bienniū repellit̄: vt. ff. loca. ⁊ ꝯduc. l. itē q̄ro. §. iter. ¶ Sȝ nūquid hȝ locū hec pena hodie que imponit̄ hac auc. ¶ Dixerūt quidā ꝙ nō: qꝛ hodie cōtractus emphyteoticus nō fit hoc mō: vt in. d. auc. de nō ali. re. ec. §. res. qꝛ olim dabant̄ res steriles ad meliorandum: sed hodie dant̄ res preciose. ⁊ aliter de consuetudine celebrat̄ contractus emphyteoticus: vñ duꝝ esset hoc dicere ꝙ pp cessationē p bienniū caderet a iure suo. ⁊ hoc dicūt moti ex q̄dā sua ficta equitate quā eis nō lȝ fingere: sed soli

principi: vt. j. de leg. ꝛ con. l. j. Sed h non approbo. ꝛ dicimus ꝙ hodie hꝫ locū pena huius auc. ꝙ cadit a iure suo: qꝛ hec auc. loqtur indistincte ꝙ cadit a iure suo: ꝛ nō distinguit sit sterilis vel non. ꝛ qꝛ supioꝛ auc. loqtur ēt in re preciosa: ꝛ qꝛ cōsuetudo approbat hunc cōtractū perinde ac si esset celebratus ſm formā illius. §. lex itaqꝫ. sed layci sciunt sibi prouidere per sua statuta: qm̄ si emphyteota nō soluit pensionē tpe statuto duplicat̄ pensio. ꝛ hec statuta ciuitatū hn̄t locuꝫ tm̄ in eis nō i ecclesijs: vt no. s. e. ti. auc. cassa. ¶ Oꝛ segnori consequēter videatis auc. sed ꝛ permutare.

Sed ꝛ pmutare. auc.

Auc. istā ita ad supioꝛa ꝯtinuabitis. vos habuistis in pcedētibus auc. in qbus casibus pmittit̄ alienatio rei ecclesiastice. i hac auc. ponunt̄ duo casus in qbus ecclesia potest alienare: qꝛ pōt pmutare cū principe accipiēdo eque bonā vel meliorē. Item pōt pmutare ecclesia cū alia ecclesia: dūꝫ illa pmutatio fiat cū vtilitate vtriusqꝫ ecclesie. h. d. ista auc. ¶ Videte lr̄am. Tex. sed ꝛ pmutare. q. d. non solūmodo in precedētibus casibus quos habuistis in auc. precedentibꝰ sed etiā in istis duobus qui ponunt̄ in hac auc. Tex. procedente. alij non hn̄t plus in hac auc. ꝛ hec auctē. ē in coꝛ. auc. de nō alie. aut pmu. re. ec. §. si minus. ꝛ de ali. emp. §. si vero. sed quidam habēt plus ꝛ sic. Tex. item sibi inuicem ꝛc̄. ꝛ est tota sub vna auctē. Tex. referunt̄: vt in auctē. h ius. ꝛ est hec in auctē. de nō ali. emp. §. si vo. ꝛ in auctē. constitutio que ex ascript. ꝛ liber. §. vlti. ¶ Oꝛ segnori vos habetis in fi. huiꝰ auctē. ꝙ ecclesia pmutat cum alia ecclesia si expedit vtriqꝫ ecclesie. puta si ecclesia ferrariensis habet rem boñ. ꝛ ecclesia boñ. habet rem ferrarie vel ecōtra. nam bene potest cum ea pmutare. ꝛ si cōtrafiat punit̄ pena quā habuistis in auc. qui res iam dictas. ꝛ hoc iure nostro. sed iure canonū aliud quia potest permutare si facit meliorem condit. suā: vt extra de rerum permu. c. j. ꝛ extra de rebus ec. non ali. c. supaddita. ¶ Oꝛ sequitur alia auctē. que incipit. Item predium.

Item prediū. auctē.

Et ꝯtinuabitis eā sic. nō solū in pdictis casibus pōt alienare: imo ꝛ in alio casu: vt si ecclesia hēat prediū de quo pstabat tributa ꝛ modicā vtilitatē pcipiebat: certe hoc predium poterit alienare ecclesia. Tex. fiscaliū. s. preteritoꝛum nō futuroꝝ. cū nō pstent̄ nisi ispecta q̄litate reddituuꝫ: vt. j. de allu. ꝛ palu. l. vlti. ꝛ. ff. de le. ij. l. qro. ꝛ pmo a posterioribꝰ exigunt̄: vt arg. s. e. l. plꝫ. Tex. alienet̄. sub. ecclesia. Tex. obseruet̄. ꝛ hec auctē. est in coꝛ. auc. de alie. emphy. §. si vo qs de pdictis. ꝛ he sex auc. ita legunt̄ per ordinē sup vlti. parte huius. l. legunt qdā aliā auc. ꝛ icipit ꝓcedimus. ꝛ dicit hec auctē. si ecclesia hierosol. vult rem vicinā ꝓducere in ēphy. pōt cū iuris solēnitate vt preciū non diminuat̄ minus q̄ꝫ in qnquagesimā ptē. sed hec auctē. nō ꝯsueuit legi: vn̄ nō legā vobis eā. ꝛ colligit̄ hec auctē. in auctē. de ali. ꝛ ēphy. in pn̄.

Decernimus.

Lex ista est ipatoꝛ leonis: ꝛ nō valet aliqd nisi q̄ꝫtū ad no. ꝛ ar. que ibi not. ꝛ i. l. ista ponit̄ talis casus. Impatoꝛ leo q fecit. l. superiorē volebat esse leo corpore ꝛ operibus. dum esset in pte cōstan. dixit militibus suis. qd faciemus h̄ certe nihil. eamus versus ptes oriētales ꝯ tartaros: ꝛ deuincamꝰ eos. vn̄ iuit versus ptes oriētales vt orientales faceret tributarios suos. dn̄s iperatoꝛ Odeacer quid fecit? venit ꝛ vsurpauit vrbem cōstan. facta vsurpatiōe dixit. volo facere legem de manu mea. ꝛ oia pulegia que habebat ciuitas constan. abstulit ei: ꝛ prerogatiuam patriarche. qd plura? ecclesias fecit tributarias. duꝫ imperatoꝛ Leo esset in partibꝰ orientalibus ꝛ intellexisset hoc dixit. non minoꝛ est virtus q̄ꝫ querere parta tueri. vnde reuertamur dixit ipse. eo reuerso expulit illum tyrannum Odeacrū nomine. ꝛ quicqd iste statuerat extra totū tollit: ꝛ omnia priuilegia indulta maioꝛi ecclesie ꝛ alijs ecclesijs renouat ꝛ de nouo ꝯcedit. ¶ Oꝛ segnori in. l. ista no. Primū no. est ꝙ quicquid fit a tyrānis illud nō debet obtinere vim legis: nec videtur esse legittime factum: immo debet cassari ꝛ irritari. vnde licet condemnatus a principe perdat testamenti factionem: non tm̄ si est cōdemnatus a pncipe pdit testamēti factioneꝫ: qꝛ lex illud cassat ꝛ irritat tanq̄ꝫ a non cōpetenti iudice factum. ꝛ ad hoc facit. j. si a nō cōpe. iudi. sententia lata esse di. l. j. ꝛ. ij. ꝛ per totum. ¶ Iteꝫ no. ꝙ honoꝛ ꝛ priuilegium est ante alios sedere ꝛ recedere. naꝫ hoc est priuilegiuꝫ qd̄ habet patriarcha ꝯstan. ecclesie. ꝛ ad h accedit. j. de tironibus. l. vlt. li. xij. ꝛ ad hoc est ēt ar. j. de of. rec. pro. l. potioꝛis gradus. ¶ Iteꝫ no. h ꝙ ec. ꝯst. est maxima ꝛ summa sedes: ꝛ est intelligendum post romanaꝫ ec. qꝛ illa prioꝛ hec posterioꝛ. ꝛ sic intelligitur qd̄ habuistis. s. de sum. tri. ꝛ fid. ca. in epistola inter claras. ꝛ in epistola victoꝛ. ꝛ. l. omni nouatione cessante. ꝛ. s. e. l. proxima in principio.

Illud qd̄ ex vete. ll.

Veteres. ll. alioꝝ impatoꝝ qui pcesserunt iusti. in supioꝛibus habuistis: he. iiij. l. que sequnntur vsqꝫ in fi. ti. sunt iusti. impatoꝛis vt ex eaꝝ inscriptiōe apparet. Et i. l. ista. iiij. principaliter dicunt̄. ¶ Primo dicit̄ ꝙ in veteribus. ll. cōtinebatur lꝫ obscure ꝙ donatiōes facte ad pias causas sine insinuatiōe ꝛ sine auctoꝛitate iudiciali valent. sed iusti. illud obscure positū clarificare vult dicēs ꝙ. ll. ille que requirūt insinuatiōem habēt locum in alijs personis nō in ecclesijs. ¶ Secundo dicit ꝙ si aliqua donatio fiat in ecclesiā vel in aliquē venerabilem locum vel in ipsos paupes vel in quācunqꝫ ciuitatem valet ista donatio vsqꝫ ad quingentos soli. etiam sine insinuatione facta. ¶ Tertio dicit ꝙ si vltra predictam quātitatē fiat donatio ꝛ sine insinuatiōe nō valet nisi fiat a pncipe. ¶ Quarto ꝛ vltimo dicit ꝙ dōatio facta vsqꝫ ad quingētos solidos valet in predictis casibus. h est cū fit donatio in ecclesiam vel in alium locum venerabileꝫ vel in pauperes vel in ciuitateꝫ. Tex. illud qd̄ ex veteribus. ll. ꝛc̄. ꝛ quas nō habemus. sub. sic ꝛ alibi fit mentio de edicto pretoꝛis. ꝛ nō habemus illud. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qd̄ simpliciter. vel pōt dici ꝙ vocat h veteres. ll. alioꝝ imperatoꝛum qui precesserunt iusti. de quibus facit mentionem. j. de do. l. sancimus. vel vocat hic veteres. ll. que. ll. erāt in antiquis codicibus. Tex. lꝫ minus. i. nō. Tex. in actis. s. iudiciarijs. Tex. intimate sunt. i. in notitiam iudicis introducte. ꝛ dicitur donatio intimari que fit auctoꝛitate iudicis. ver. gr̄a. accedit donans cum donatario ad iudicē: ꝛ dicunt faciatis intimari in actis vr̄is quō dono tali tm̄. ꝛ ois dōatio cuiuscunqꝫ q̄ꝫtitatis cum insinuatione facta valet: dicit̄ donatio non intimari quādo aliqs extra iudiciū donat alicui: ꝛ ista vr̄ occulte fieri: vt. j. de dona. l. data. al's incipit iā data. ꝛ. l. vl. vex tm̄ qꝛ ex istis occultis donationibus multe fraudes cogitabantur ꝛ maxime inter fratres: qꝛ qn̄ moriebatur aliquis fratrū: veniebat alter fratꝝ ꝛ dicebat quō sibi donauerat. i. inter viuos. ꝛ forsitā non erat veꝝ. vn̄ forsitā dixerunt. ll. prouideamus vt vsqꝫ ad certum modum fiāt donationes sine insinuatione ꝛ de hoc annectit statim. Tex. vt in alijs quidē casibus. vt quādo fiebat donatio extranee psone. Tex. intacta maneāt. ꝛ huculqꝫ durat primū dictū. Tex. siqs vero. incipit scd̄m dictū. Tex. vsqꝫ ad quingentos soli. i. aureos. ꝛ sic exponit̄. j. de ser. fugi. l. quicunqꝫ. Tex. vel in sanctā ecclesiā. ponit primo generale ꝛ postea specialia annectit. sic ꝛ. s. e. l. generali vobis no. Tex. vl' in xenodochiū vl' in nasochomiū ꝛc̄. vos debetis scire ꝙ q̄dā sunt loca que nō sunt ec. i. ab epō consecrate vt hospitalia: ꝛ sunt varia: qꝛ quedā sunt xenodochia in qbꝰ pegrini alunt̄. Itē q̄dā alia sunt. ꝛ de istis noibus fit mentio in nouel. de alie. rerū ec. ꝛ emp. nō ali. vbi h noia ponunt̄ tm̄. ſꝫ i isidoro ista noia exponunt̄. Tex. vl' in ipos paupes. s. xp̄i. ¶ Oꝛ segnori i isto dcō no. ꝙ ciuitates ꝯpant̄ ecclesijs in aliqbꝰ: qꝛ sic ecclesie pōt donari sine insinuatiōe vsqꝫ ad qngētos soli. ita ciuitati pōt donari vsqꝫ ad qngētos soli. nā sicut ecclesie sunt sacre: ita ciuitates sunt sancte. vn̄ sic sacraꝝ reꝝ nullū est ꝯmerciū: ita sanctaꝝ: vt. ff. de reꝝ di. l. sacruꝫ. ꝛ insti. de reꝝ di. §. sacre. sic ꝛ alias ciuitates ecclesie cōparantur in. iiij. casibus: vt. j. e. l. vt

d

l. vt inter diuinum. Tex. si vero. Incipit tertium dictū. Tex. donatio sub. facta. Tex. amplioris quantitatis sit exempta imperiali donatione. i. ab imperatore facta: qr ista cuiuscun q3 q̄titatis sit valet etiam sine insinuatione: vt in auc. de nō ali. aut permu. re. ec. §. sancim⁹. 7. j. de qua. pſ. l. bene a zenone. Tex. nulli. incipit quartum 7 vltimum dictum. Tex. alia causa. sub. a causis superius enumeratis. Tex. exposuimus. in superiori. e. l. Tex. vetera sancita. i. statuta. Tex. permutare. qr qd̄ non mutat̄ stare non prohibet̄: vt. j. de testa. 7 quem admo. tes. ordi. l. sancimus. 7. j. de ap. l. p̄cipimus in fin. 7 ibi regula recipit instantiam in certis casibus. in alijs cōfirmat̄ vt in auc. de nō. ali. aut permu. §. vult aūt. Unde in. l. ista ita no. tēpore huius. l. p̄uato poterat donari vsq3 ad. cc. sol. sine insinuatione. sed ecclesijs vel alijs venerabilibus locis 7 pauperibus 7 ciuitatibus poterat donari sine insinuatione vsq3 ad quingentos soli. vt hic. sed hodie ista. l. nō valet vnā festucam: qr ius cōe est in priuatis personis 7 ecclesijs 7 ciuitatibus vt cuilibet possit donari vsq3 ad quingentos soli. etiam sine insinuatione: vt. j. de dona. l. pe. in fi. 7. l. si quis p̄ redemptione captiuor̄ 7c. ¶ Sed segnori si id qd̄ dicit̄ hic in ecclesijs 7 ciuitatibus est cōe ius in p̄sona omniū qd erit hodie? qr si vltra quingentos soli. donat̄ extraneo videlicet vsq3 ad quingentos soli. sine insinuatiōe. 7 si vltra donatur non viciatur qd̄ superest: vt. j. de dona. l. si quis arg. sed si qd donat̄ ecclesie vel pauperibus vltra q̄ngentos aureos. Ad qd̄ quidam dixerūt q̄ sicut in priuatis personis tēpore hui⁹ l. valebat donatio vsq3 ad. ccc. aureos sine insinuatione: 7 in ecclesijs vsq3 ad q̄ngentos soli. ita hodie valebit donatio facta ecclesijs vsq3 ad octingentos soli. ēt sine insinuatione. sumpto ar. p̄ locū a proportione numeri. Alij voluerūt dicere donatio facta in ecclesia valet vsq3 ad q̄ngentos soli. sicut in quolibet priuato. vnde sicut donatio facta in priuatū valet cum insinuatione vsq3 ad quancunq3 q̄titatē: sic in ecclesia valeat vltra q̄ngentos solidos etiam sine insinuatione fauore religionis. 7 pro eis inducūt illud verbū. nihil immēsum bonum. vt in auc. de non ali. aut permu. re. ec. §. sumus. ¶ Sed certe potest dici q̄ ille. §. loquit̄ in donatione imp̄iali cū imperator donat ecclesijs vel permutat cū ecclesijs. Sed super. l. ista querit̄ qd si aliquis dicit in p̄ntia duorum vel triū testiū dono tali ecclesie q̄ngētos aur̄. nec p̄lat⁹ illi⁹ ecclesie vel alius pro ecclesia est p̄sens: valebit ne hec donatio? Dixerūt quidam q̄ sic: qr non refert cū quo qs loquatur de supmis suis: vt. ff. de le. ij. l. cū pater. §. donationis. 7 j. de fideicō. li. 7 in epistola. ¶ Econtra videt̄ q̄ non valeat qr donatio habet fieri inter p̄sentes: vel inter absentes per nunciū vel per epistolam: qd̄ h̄ non fuit: vt. j. de donat̄. l. si aliquid. 7. l. nō ambigit̄. 7. ff. de dona. l. absenti. 7. ff. de dona. causa mor. l. mortis causa donationē 7 mortis causa capionē. Ødo. Et ideo vos dicetis in articulo isto. cū qs vult dare ecclesie aut fit relinquendo iure legati 7 fideicō. aut inter viuos donando. In primo casu nō requirit̄ q̄ aliquis nomine ecclesie sit p̄ns 7 sic intelligit̄. ff. de le. ij. l. cū pr̄. §. donationis. 7 in supmis nō reqrit̄ insinuatio: vt. j. de mor. cā. do. l. vlti. 7 h̄ verū est si relictū est solēne: vt dixi. s̄. e. l. j. In scdo casu. cū aliqs vult dare ecclesie inter viuos donādo. tūc nō valebit donatio nisi fiat inter p̄ntes vel inter abs̄ntes vel per epistolā vel p̄ nūciū: qr his duob⁹ modis fit donatio: vt. s̄.

Ancim⁹ nemini. Hec l. si, cut superior est. l. noua Justi. imperatoris. 7 loquit̄ hec. l. in prohibita alienatione rerū mobilium ecclesiarum dedicatarū ad diuinum cultum 7 dicit tria. primo enim prohibet. secundo punit. tertio excipit. vnde sicut. l. illa iubemus nulli post hāc 7c. quā habuistis. s̄. e. in rebus immobilibus maioris ecclesie constanti. est prohibitoria 7 punitoria 7 p̄missoria: sic 7 hec. l. Et primo dicit q̄ imperator prohibet ne sacratissima vasa 7 archana deputata ad diuinum cultū vt calices 7 thuribula. 7 paramenta clericorū 7 altariū vt sunt patene 7 similes res vendantur vel pignorentur vel hypothece dent̄. nec mirum si imperator prohibet hoc: qr he res sunt diuini iuris 7 veteres. ll. prohibent res diuini iuris humanis vsibus alligari 7 hoc est primum dictum huius. l. ¶ Secundo punit. si ista vasa vel vestimenta que sunt deputata ad diuinū cultum vendant̄ vel pignorentur: epi vel yconomi res illas extantes vēdicabunt a quolibet possidente: 7 emptor siue creditor super p̄cio dato vel pecunia mutuata nō habet act. ↄtra eccl'iam: imo omnibus modis ad restitutionem p̄dictarum rerū cōpelluntur. sed si sacratissima vasa vel vestimēta que sunt vendita vel pignorata ↄtra formā huius. l. sunt cōflata: epi vel yconomi ip̄m corpus vendicabūt vel preciū corpor̄ ↄdict̄. ex. l. ista. vel condict̄. sine causa vel act̄. in factum: cuius tenor in varijs articulis est admissus. ¶ Tertio permittit siue excipit vnū casum in quo predicta vasa vel vestimenta possunt alienari vel pignorari. puta ob redemptionem cap. vt precium 7 pecunia eor̄ in redēptionem captiuorum cōuertatur: qr anime hominū quibuscūq3 causis vel vestimentis debent preferri. 7 hec. l. nō solum habet locum in futuris negocijs cōtingentibus post. l. istam: imo in negocijs nōdum per sentētiam vel amicabilē compositionem sopitis: sed in iudicijs pendentib⁹. hoc dicit ista. l. ¶ Uidete litteram. Tex. sancimus nemini licere ait iust. q fecit. l. istam. vt dixi. Tex. sacratissima atq3 archana vasa. vt sunt calices thuribula 7 cruces. Tex. vel vestes. vt sunt paramenta clericorum. Text. ceteraq3 donaria. vt sunt libri deputati ad cultum diuinum. 7 quare vocantur ista donaria quia sepe ista consueuerunt donari ecclesijs. Tex. que ad diuinam religionem idest ad cultum diuine religionis. Text. cum etiam hec est interpositio. 7 interponendo reddit rationem: quia diceret aliquis. quare Imperator prohibes hoc? Respondet ille. non male facio. quia sunt res diuini iuris. 7 quia etiam veteres. ll. hoc prohibebant. Text. sanxerunt. ¶ Unde no. q̄ veteres. ll. dicunt q̄ res que sunt diuini iuris humano iuri non debent illigari: quia earum rerum nō est cōmercium: vt institu. de contrahen. empti. §. vlti. 7. ff. de contrahen. emp. l. 7 liberi hominis. cum. l. se. 7. ff. de ver. ob. l. inter stipu. §. rem sacram. 7 institu. de inutili stipu. in prin. Unde colligitur istud no. hic q̄ diuine res per. ll. humanas non tractantur nec ordinantur: sed s̄m iura cano. 7 in auc̄ de ecclesiaſ. ti. in prin. col. ix. 7 extra de consti. c. canonū statuta. Tex. distrahere. sub. vel multofortius ad donationem. 7 de istis ideo dicit: qr de istis magis dubitabatur. de venditione ideo dubitabatur: qr nō valet venditio sine traditione. Item de hypotecha siue pignore dubitabatur. quia pignus manet in bonis debitoris. 7 ista in nullius bōis sunt. Item de donatione non dubitabatur: quia donare est perdere: vt. ff. de dona. l. filius. idem est in qualibet alia venditione. Tex. sed ab his. Incipit scdm dictum. Tex. suscipere ausi sunt. titulo emptionis: vel hypotece. Tex. vēdicare. sub. per rei ven. si extant: vt indicat littera seque̅s. sed si conflata tunc vendicantur corpora vel act̄. in factum agitur ad precium ipsarum: vt infra dicit. Tex. custodes. dicuntur custodes vasorum sacriste. 7 isto vulgari vtuntur italici 7 prouinciales. 7 gallici vocant thesaurarios. alibi vocantur chimiinarche: vt. j. de bonis auct. iudi. pos. l. vlt. 7. j. de iure do. impe. l. vlti. Tex. nulla eis scilicet emptoribus 7 creditorib⁹. Tex. precio. quando fuit facta venditio. Tex. coartari. 7 ita habetis q̄ denegat̄ actio contra ecclesiam emptori vel creditori qui emit vel pignori accepit vasa sacratissima vel vestimenta ecclesiastica. Sed nunquid contra yconomum vendentem datur actio? Certe sic. vt in auc. qui res iam dictas quam habuistis. s̄. e. l. iubemus nulli. in fi. 7. l. illa loquitur in rebus immobilibus ecclesie. hec. l. loquitur in reb⁹ mobilib⁹ deputatis ad diuinum cultum. Tex. si autem. dicunt quidam q̄ incipit tertium dictum reuocatoriū. Alij dicunt q̄ istud est totum de secundo dicto vsq3 ad ver. excepta. siue p̄ ↄdict̄. sine cā. vel ob iustā cām vel certi ↄdict̄. generali. 7 dic q̄ agit̄ per in rē actio. ad corpus conflatū si extat. s3 ad estimationē agit̄ condictione sine causa: vel certi cōdictione generali: quia dicit ecclesia tale corpus peruenit ad te sine cā bonum est vt reddas: vt. ff. si cer. pe. l. si 7 me. Tex. siue per in factum act̄. exponunt quidem ciuilem. 7 ita per act. p̄sc. ver. vt. ff. de presc. ver. l. naturalis. vel exponatis per in factum act. scilicet pretoriā: que est alia a p̄s. ver. qr pres. ver. habet

locum in contractibus innominatis ⁊ pactis appositis in traditione rerum: sed hic non est de illis contractibus. sed pretoria habet locum extra illos cõtractus vbi equitas suadet actionem dari: vt. ff. de pres. ver. l. q̄ seruandorum. ⁊ quare ita exposuerim. j. videbitis. Tex. excepta. Hic incipit tertiũ dictum permissorium. Tex. hoc qd abbominamur contigerit. i. qd deus aduertat. sed si hoc contingat: tunc res sacre bene possunt vendi ⁊ pignorari pro redemptiõe cap. ⁊ hoc dicit Tex. nam si ⁊c. cum non. assignat rationem. Tex. aias hoium. i. corpora aiata. Tex. pferri. Ex hoc colligetis illud not. q̄ aie hoium. i. corpora aiata debẽt preferri quibuslibet rebus: quia liberum corpus non recipit estimationem. ⁊ ad istud accedit. ff. de his qui deie. vel ef. l. vlti. ⁊. ff. si qua. pau. fe. di. l. ex hac. ⁊ ad istud accedit q̄ qlibet pena corporalis est maior etiam qualibet pecuniaria q̄tacunq̄ sit: vt. ff. de peñ. l. in seruorum. Ex hoc etiam colligitur q̄ corpora aiata sunt digniora ceteris rebus: quia non sunt in fructu q̄r alie res gr̃a hominum adiuuente sunt: ⁊ sunt in fructu hois. nõ homines gr̃a rerũ sunt: vt. ff. de statu ho. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de vsuf. l. verus. ⁊. ff. de vsuf. l. in pecuduz. ⁊ licet cetere res ⁊c. vt. ff. de edili. edic. l. iustissime. Tex. hoc. s. qd continetur in. l. ista. Tex. pendentibus. non tamen sententia vel amicabili compone sopitis: vt. j. l. proxi. in fin. Unde not. sic illud not. qd dictum est a prin. l. vsq̄ huc non solum obtinet locum in fu/turis negocijs sed in iudicijs pendentibus. vnde est cõtra. j. de leg. ⁊ constitu. l. leges. quia licet regulariter alie leges noue dent formam futuris negocijs nõ pendentibus: vt. j. de le. ⁊ consti. l. leges. fallit vbi nominatim continetur in. l. q̄ dent formam pendentibus negocijs: vt hic. ⁊. j. l. proxi. in fin. ⁊. l. vlti. in. fin. sed causa appellationis tractatur sicut causa principalis per easdem. ll. vt in auc. cum de ap. cog. §. sed hoc in presenti. ¶ Or segnori circa. l. istam est aliquantulum insistendum. ⁊ statim signatur vnuz cõtra. Uos habetis hic q̄ sacra vasa alienata vel pignorata contra formam huius. l. possunt vendicari: si existant per rei ven. al's condicuntur. Sed videtur. l. contra. que videtur velle q̄ res sacre ⁊ religiose non pñt vendicari: vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. j. ⁊. l. que religiosis adherent. Ad qd dixerunt quidam de plano. illud ius vetus: hoc nouum. vnde illud corrigitur per istud: quia non est nouum priores trahi ad posteriores vt. ff. de le. ⁊ se. con. l. non est nouum. Quod non approbamus: quia legum correctio est vitãda in q̄tuz de iure vitare potest: vt. j. de ap. l. precipimus. in. fin. ⁊ in aucten. de admini. in fine. Et ideo ad solutionez huius contrarij potestis dicere alijs duobus modis ⁊ sic. Uno modo hic dicit q̄ sacratissima ⁊ archana vasa vel vestimenta alienata: vl' vẽdicantur: vel condicuntur: vel act. in factum petuntur. ⁊ ita ponuntur hic tres disiuncte. sed prima disiuncta non est vera. sed secunda ⁊ vltima sic: quia. l. est contra. que dicit q̄ non possunt vendicari: sed per act. in factum possunt peti: vt in. l. contra. sic ⁊ alibi. l. videtur velle: vt. ff. de rei ven. l. que religiosis adherent. vnde si vltima est vera: tota locutio est vera. i. sufficit alteram partem esse veram: vt. ff. de rebus du. l. si is qui. §. inter. ⁊. ff. de ver. sig. l. hec verba ille aut ille. vnde si dico aut est dies aut nox. altera est vera: ⁊ tota locutio est vera: sicut ⁊ hic est. sic ⁊ alibi disiuncta p̄m P. corrigit: vt. j. ex quibus ca. ha. tu. tutor dari potest vel curator. dixit pla. h̄. vel sumitur correctiue: quia habenti tutorem tutor non datur: sed curator. ¶ Uel potest dici secundo modo his spretis: res sacre ⁊ religiose non vendicantur per laycos ⁊ nomine priuati: sed per iconomum vel per ecclesiasticas personas possunt vendicari: quia sunt in bonis dei. ⁊ sic intelligitur nostra. l. Scio tamen q̄ quidam alio modo soluerunt ⁊ dixerunt sic. res sacre non vendicantur causa non adiecta de iure diuino: vt ibi. sed causa adiecta vt hic: quia diuine. sicut hic dicitur. simile est in liberis qui vendicantur causa adiecta: non aliter: vt. ff. de rei ven. l. j. §. per hanc actio. ¶ Sed hic statim anteq̄ vltra procedam subijcio vnam questionem. Hic dicitur q̄ si alienantur res sacre vel vestimenta ecclesiastica: q̄ episcopus si vult vendicat. al's iconomus. ⁊ si non vult iconomus vendicat alia persona venerabilis. Sed quid si aliquis istorum non vult vendicare: nunquid parrochiani vendicabunt? Dico q̄ admittuntur non per rei vẽ. q̄r per laycos nõ vendicantur: sed per act. in factuz. ⁊ qd debeant admitti adducimus per arg. si curialis recedit a curiali: coartalis põt vendicare eum: vt. j. vbi quis de curiali vel coartali conueniat. l. j. in fi. ¶ Item ex predictis. ll. colligimus aliud not. vbicunq̄ ecclesia nõ habet patronum qui possit vendicare vel capitulum: in hoc casu nos dicimus q̄ parrochiani possunt vendicare: q̄r verisimile est q̄ ipsi fundauerunt fundũ: ⁊ edificauerũt ecclesiam. Et q̄r tractatur hic de act. in factũ: que est ista actio in factuz cuius tenor in multis ⁊ varijs articulis iure est admissus? Ad qd potestis dicere pluribus modis causa doctrine. Et vno modo põt dici q̄ triplex ẽ in factum actio. ⁊ vna generalis est. alia generalissima est. alia spãlis est actio in factũ. Generalis est que habet locũ vbicũq̄ equitas suggerit actionez dari: vt. ff. de prescri. ver. l. quotiens. ⁊. l. qui seruandarum rerũ. Est alia generalissima que descẽdit ex quolibet edicto pretoris: vt. ff. de eo per quẽ factuz erit quominus qs ⁊c. l. vlt. ⁊ ista datur loco cuiuslibet interdicti: vt insti. de interdi. in fi. Est alia spãlis que datur in subsidiũ. l. acquil. cũ damnũ datur de corpore in non corpus: vt. ff. ad. l. acquil. l. si obstetricis in prin. ⁊. §. j. vel cũ prebuit causam occidendi: nõ tamẽ occidit manibus suis: vt. ff. ad. l. acquil. l. qui occidit. ¶ Uel dicatis secundo modo sic. ⁊ hoc est verissimum ⁊ planum q̄ duplex est actio in factum. est vna ciuilis: ⁊ h̄ est p̄scri. verbis actio. ⁊ eius tenor in multis ⁊ varijs est admissus ⁊ receptus: q̄r locum habet pro estimato: vt. ff. de estima. l. j. Item habet locum ⁊ in permutator: vt. ff. de rerum permu. l. ex placito. ⁊. l. rebus. Item habet locum in tribus ꝯtctibus innominatis. do. vt des. do. vt facias facio vt facias: vt. ff. de p̄s. ver. l. j. ⁊. ij. ⁊. l. naturalis. Itẽ habent locum vt seruetur pactum appositum in traditione rerum: vt. ff. de pac. l. traditionibus. Item habet locum in pactis incontinẽti appositis: vt. j. de pac. cõ. inter emp. ⁊ ven. l. j. ⁊ hoc si iuri non repugnat. Est ⁊ alia in factum actio pretoria que in multis ⁊ varijs iuris articulis ẽ admissa. ⁊ hec p̄s. versi. actio pretoria descẽdit ex quolibet edicto pretoris vbi nõ discernitur certa actio: vt. ff. de eo per quẽ factuz erit l. vlt. in prin. ⁊. ff. ne quis cum qui in ius vo. fu. vi. exi. l. si per alium. §. in eum. ⁊. ff. de dã. infec. l. iij. in prin. sed si specialis actio ex illo edicto pretoris decernitur illa datur ⁊ non in factum vt. ff. de pi. l. j. ⁊ per totũ ti. ⁊ h̄ datur loco cuiuslibet interdicti: vt. j. de ac. emp. ⁊ ven. l. vlti. ⁊ insti. de interdi. in fin. Item hec pretoria actio in factũ datur in subsidium. l. acql. cum datur damnũ a non corpore in nõ corpus. ⁊ cũ prebuit causam occidendi: non tamẽ manibus suis occidit: vt. ff. de p̄s. verbis. l. q̄ iure actionum ⁊ insti. ad. l. acquil. §. vlt. Item hec in factuz pretoria actio habet locum vbicunq̄ equitas suggerit act. dari. vt. ff. de p̄s. ver. l. qui seruandarum reruz. ⁊ l. quotiens. ⁊ de ista actione in factum pretoria verius est q̄ intelligatur. l. ista sed ⁊ si de quacunq̄ earum hec littera intelligatur: cum vtraq̄ in multis articulis sit admissa: nõ eẽt conuictio reprehẽsibile multum. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnam auctẽ. que incipit. Preterea si habeat. quam vos videatis.

Preterea si hẽat au. Hec auc. legitur super. l. C. vt addat vnum casum ad l. C. nam le. C. ponebat vnum casum in quo pñt alienari vasa sacra. hec auc. addit alium casuz i quo sacra vasa similiter possunt alienari. vnde in auc. ista ponetis ita casum. Ecclesia habebat superflua vasa: q̄r in ea sufficiebant duo calices: ⁊ ecclesia habebat. x. calices. hoc casu si est grauata ere alieno: ⁊ non hz mobile aliũde vnde soluat: certe hoc casu debet venire prelatus ecclesie ad illum a quo ordinatur: ⁊ debet iurare debitum existere: ⁊ non habere aliunde vnde soluat nequid aliis immobile alienetur: tũc potest vendere illa vasa integra alij ecclesie vel conflata potest vendere layco: ⁊ precium debet solui creditori. ⁊ si preter istam formam emantur vel vendatur: ista vasa reuocantur ⁊ eedem pene imponunt accipiẽti que imponerent si accipet rẽ imobilẽ ecclesie. hoc dicit ista auc.

auc. ¶ Uidete littere expónem. Tex. preterea. hoc verbum est de bursa domini Ir. ɔtinuantis auc. istam ad. l. C. q. d. nó soluz in casu posito in. l. C. possunt alienari res sacre: immo ⁊ in isto. Tex. preterea si habeat ⁊c. valeat sub. nullo modo: vel cómode: qꝛ ea possumus ⁊c. vt. ff. de ver. sig. l. nepos pro culo. Oꝛ sequitur. Tex. ne quid. s. ecclesijs vel alijs venera bilibus locis: ⁊ intelligatis integra vasa non conflata. Tex. vel conflata. i. confracta ⁊ liquidata. Tex. vendátur. sub. cui libet layco vt dixi in casu. Tex. quo. pro vt. Tex. qui aút. pót dici ꝙ incipit scóm dictú. Tex. accipit citra hanc obseruationem. s. res deputatas ad diuinum cultum. Tex. prodite. sub. cú alienátur ꝫ. l. interdicta: vt in auc. qui res iam dictas habuistis. s. e. l. iubemus nulli in fi. ⁊ hec auc. é in coꝛ. auc. de ali. ⁊ emp. §. vlt. ¶ Oꝛ segnoꝛi no. hic ꝙ ecclesia regulariter prohibetur alienare res immobiles: nisi in casibus premissis. s. e. l. iubemus nulli. cú auc. ibi signatis. Res aút mobiles vt sunt sacra ⁊ archana vasa ⁊ vestimenta ecclesiastica regulariter etiam prohibentur alienare: nisi in duobus casibus. Primus casus est in. l. C. Secundus est in hac auc. q̃ incipit. preterea. Item no. hic sicut in alienatione rerú imobiliú ecclesie requiritur. decretú epi: ⁊ alia solemnitas: vt in auc. hoc ius poꝛrectú habuistis: ita in alienatione rerú mobilium requirit̃ decretú episcopi: ⁊ alia solemnitas: de qua dicitur in auc. ista. Sed nonne videmus tota die fieri cótra? Certe sic. Sed vos dicatis istud. iure cauetur: sed consuetudine non habetur. ⁊ ita videt̃ dicere dominus Azo. in summa huius. ti. in vlt. collú. tñ si ego emerem res deputatas ad diuinú cultuz obseruarem solénitatem huius auc.

Sancimꝰ res advene.

Lex ista sicut ⁊ supioꝛ est noua. l. iustiñ. imperatoꝛis: ⁊ ista. l. tribuit quoddam priuilegiú ecclesijs cótra regulaz generalem: ⁊ ponit duo dicta. vos debetis scire hoc est ius cóe ꝙ si aliqs ascriptusꝰ oneribus curie donat alicui laico ⁊ inter viuos vel cá moꝛtis: curia de illa donatione cá lucri pót detrahere quartá partẽ. ⁊ sic curia vtitur lucratiuoꝛú inscriptione. Oꝛ modo venio ad casum huius. l. qdá ascriptꝰ curie ecclesie vel cuicúqꝫ alij loco religioso inter viuos vel cá moꝛtis donauit: vel in testó religt aliqd: núquid curia de ista donatione detrahet quartá? Certe nó nec poterit vti lucratiuoꝛum inscriptione. immo lucratiuoꝛum inscriptio cessat. qd auté dicit̃ ꝙ curia de donato vel relicto a curiali pót distrahere quartá: habet locú in priuatis personis qbusꝰ relictuz est. nó in ecclesijs vel in alijs locis venerabilibus. qꝛ inter res diuinas ⁊ humanas debet esse discrimen ⁊ competens prerogatiua celesti fauoꝛe. ¶ Secundo dicit. ꝙ hec. l. habet locú nó solú in futuris negocijs latis post. l. istá: imo ⁊ adhuc pendentibus nódú sopitis snia vel amicabili compositióe. hoc dicit ista. l. vsqꝫ in fi. ¶ Uidete expóné littere. Tex. sancimus. sub. ait iusti. Tex. sancimus res ad venerabiles ecclesias ⁊c. Hic no. ꝙ primo ponit nomen generale postea annectit spália: vt ⁊ no. vobis. s. e. l. generali. vñ amplius hic non dico. Tex. vel zenones. expone vt dixi. s. e. l. illud. Tex. vel monasteria. s. monachoꝛum. Tex. vel oꝛphanotrophia. Ista omnia nomina expone vt dixi. s. e. l. illud. vnde amplius hic nó dico. ¶ Et in. l. ista in fi. no. ꝙ. ll. dant formam futuris negocijs nó pendentibus negocijs vt plene dixi. s. l. proxi. in fi. ⁊ simile habebitis. j. l. proxi. in fi.

Ut inter diuinum.

Hec. l. que vltima in isto ti. est similiter est noua. l. iusti. imperatoꝛis sicut ⁊ tres superioꝛes. ⁊ est bona ⁊ vtilis valde. ⁊ istá. l. diuidetis in tres vl' in quattuoꝛ partes vt dicaz circa litterá. ⁊ hec l. habet duplicé intellectú. vnú intellectú approbatú per dominú Jo. ⁊ Azo. vsqꝫ ad tempoꝛa domini mei Jac. bal. ⁊ intellectus Jo. ⁊ Azo. qꝛ est fauoꝛabilis ecclesijs ⁊ ciuitatibꝰ premittitur: habet tñ ⁊ alium subtilé intellectú ẜm Jac. bal. damnosuz ecclesijs ⁊ ciuitatibꝰ. qué intellectú tangá iuxta litteram. Et vt hác. l. melius intelligatis premittá duo. Primo. ꝙ hec. l. loquitur. in. iiij. casibus dumtarat scilicet in hereditate relicta. in legato relicto. in rebus venditis vel donatis rebus ecclesijs vel alijs venerabilibꝰ locis. Itez secúdo premitto ꝙ hec. l. intendit priuilegia tribuere ecclesijs ⁊ locis venerabilibꝰ ⁊ redemptioni captiuoꝛú. ⁊ his premissis. l. istam ita continuabitis ad superioꝛa. s. l. proꝫ i. dictum est debere fieri discrimen inter res diuinas ⁊ humanas. in hac. l. ponit̃ similitudo inter res diuinas ⁊ humanas: quia ius diuinú ⁊ publicum parificantur. vnde dicit imperatoꝛ ex alia parte priuata cómoda idest iura facta super commodis priuatoꝛú debet esse aliqua differentia. ⁊ est parificatio in h: qꝛ si aliquis ecclesie vel ciuitati relinquat hereditatem legatú seu fideicommissum: vel vendat vel donat: indubitáter a petitione hereditatis vel legati seu fideicó. vel donati vel venditi non excluditur ecclesia vel ciuitas longi tempoꝛis prescriptione. ¶ Secúdo dicit̃ ꝙ illud idem obseruat̃ si in redemptionem captiuoꝛú aliquid relinquit̃: qꝛ illud relictú nó tollit̃ longi tempoꝛis prescriptione. ¶ Tertio dicit imperatoꝛ Justini. aliquando fuit nobis coꝛdi in predictis iiij. casibus: cú relinquit̃ hereditas vel legatú vel fideicó. vl' donatur vel vendit̃ ecclesijs vel ciuitatibus vel relinquitur ad redemptionem captiuoꝛú non excludere a predictis petitionibus aliqua tempoꝛis prescriptione loca religiosa vel captiuos vel ciuitates. verú qꝛ durú esset actionem extendere in infinitú ⁊ infinitas est vitáda statuimus ꝙ in predictis iiij. casibus habeant petitionem vsqꝫ ad. c. ann. cú istud spacium longeuú sit vite hominis. ¶ Quarto dicit imperatoꝛ Justi. ꝙ in omnibus predictis. iiij. casibus loca religiosa ⁊ captiui ⁊ ciuitates possunt intendere infra spaciú. c. ann. nedum actionem personalez ex testamento. in legatis vel fideicó. immo ⁊ in rem actionem ⁊ hypothe. venditis ⁊ donatis non solum in rem ⁊ hypote. immo ⁊ personalé nulla prescriptione tempoꝛis eis obstante: siue contra primas personas siue contra heredes siue contra successoꝛes eoꝛú: nisi sit prescriptione. c. ann. ⁊ hec que dicta sunt in. l. ista nedú in futuris casibus locú habent: imo ⁊ in pendentibus nondú terminatis: sententia vel amicabili cópositione sopitis. hoc dicit ista. l. vsqꝫ in fi. videte litterá. Oꝛ segnoꝛi sicut predixi vobis hec. l. est noua. l. Justi. ⁊c. dic vt dixi. ¶ Uidete summariá expositioné littere. Tex. vt inter diuinú ⁊ pu. ius. sub. ex vna parte. Tex. ⁊ priuata cómoda. sub. ex alia parte. Tex. cópetens. i. idonea. Tex. discretio sit. i. differentia ⁊ hucusqꝫ exoꝛditus est Justi. imperatoꝛ. ⁊ istud exoꝛdiuz est extractú de materia prelibata. ⁊ no. hic ꝙ vocatur ius diuinú ecclesiasticú ius: vt patet in rubrica. s. de sacrosan. eccl. si vocatur ius diuinú. s. e. l. sancimus. ibi vbi dicit cú etiá veteres. ll. ⁊ ea q̃ diuini iuris sunt ⁊c. alibi. dicit̃ ius diuinú ius euangelioꝛuz ⁊ apostoloꝛum statutú in. iiij. concilijs: vt no. s. de sum. tri. ⁊ fi. ca. l. j. ⁊. l. inter claras. ⁊. l. victoꝛ. ¶ Item no. ꝙ vocamus hic ius publicú large ius cuiuscúqꝫ ciuitatis qd dicitur ius ciuile ⁊ ciuitati factum: vt indicat littera sequens. sic ⁊ alibi ius publicum large ⁊ abusiue sumitur ius publicum cuiuscúqꝫ ciuitatis. j. de ser. fug. l. mancipia. ff. de pu. vec. ⁊ cómis. l. sed ⁊ hi qui. §. preterea. ⁊ alibi tamen stricte ⁊ proprie dicitur ius. pu. s. romanoꝛuz ⁊ insti. ⁊. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ in auc. de here. ⁊ fal. in prin. sed ius alioꝛum ciuitatum dicitur priuatum. vt. ff. de verbo. sig. l. eú qui vectigal. ⁊. ff. ad mu. l. simile. ⁊ sic hic parificantur ciuitates ecclesijs. sic ⁊ alibi: qꝛ pót donari ciuitatibus sicut ecclesijs sine insinuatione: vt. s. e. l. illud in prin. ¶ Item ex prin. huius. l. colligetis vnum magistrale: ad qd tota die inducimus. l. istam. ⁊ aliquis superficialiter intelligés iuraret ꝙ. l. ista nihil de hoc dicit. tota die dicimus ita restituuntur ecclesie per in integ. restitu. ad similitudiné reipu. vt. C. de sacrosan. eccle. l. vt inter diuinum ⁊ ꝓbamus h modo. nos habemus in iure nostro hoc ꝙ respublica restituit̃ vt minoꝛ: vt. j. quibus ca. ma. in inte. resti. l. respu. ⁊. j. de iur. reipub. l. rempublicaz. si respublica restituitur ad instar minoꝛis. ⁊ in. l. nostra parificantur ius diuinuz ⁊ pu. igit̃ sicut respu. restituit̃ ita ecclesia si lesa inueniat̃. vñ nos legiste in disputationibus ⁊ iudicijs non hémus aliud ius expressum ꝙ ecclesia si lesa est possit restitui in integruz sed probamus predicto ar. vnde si aliqui dicant vobis vnde habetis hoc: probetis predicto argu. qꝛ vbi in diuersis ⁊c.

vt.ff.ad.l.acquil.l.illud.⁊.ff.de le.⁊ fe.con.l.nam vt ait.sed
iure canon.est expressum ꝙ ecclesia semper restituitur si le,
datur.⁊ intellexerunt quidam ꝙ semper restituitur:qꝛ semp
est minor.⁊ ita nō currit ei prescriptio.xl.an.sed certe illud
debet intelligi si ledatur ⁊ ita hēbit locū prescriptio.xl.an.
ex die lesionis:vt extra de rescrip.c.j.Or sequitur.Tex.san
cimus.sub.ait Justi.qui fecit.l.istam ponendo.iiij.casus in
quibus nō prescribitur nisi spacio.c.ann.sed alijs priuatis
prescribitur.x.vel.xx.vel.xxx.vel.xl.annis.⁊ hic ē primus ca
sus.Tex.siquis aliquā reliquerit hereditatē.modo incipit
secundus casus.Tex.vel legatum vel fideicō.qꝛ exequata
sunt legata ⁊ fideicō.in totum.j.con.de le.l.j.⁊.ij.ff.de le.j.
l.j.Modo incipit tertius casus.Tex.vel donationis.n.ali,
quid dederit.sub.donando ⁊ tradendo.Tex.vel dederit.i.
dare cōuenerit.⁊ quare sic exponam videbitis infra.Mo.
do incipit quartus casus.Tex.vel vendiderit.sub.⁊ tradi,
derit.Tex.vel vendiderit.non tamen tradiderit.⁊ quare sic
exponā videbitis.j.Et ex isto ver.sancimus.colligitur ar.
ad qōnem de qua sepe layci dubitant ⁊ rustici:qꝛ lꝫ sciant
bene comedere:non tamen sciūt virtutem vocabulorū.dñs
laycus vel rusticus vocat.vij.testes ⁊ vxorem ⁊ facit testm̄:
⁊ ita dic.scribe tu tabellio.In p̄mis relinquo pro aīa mea.
Item vxori mee relinquo.x.Itē tali amico meo.x. Item
tali relinquo omnia alia mea bona.non autem dixit talem
vniuersalem mihi in heredem instituto.modo queritur eo
mortuo vtrum tali scriptura sit testamentū vel codicillus?
Et videtur ꝙ non sit testamentū:sed codicillus:qꝛ nō ē insti
tutio heredis ꝙ esse debet:vt instit.de here.instit.§.ante he,
redis.⁊.ff.de heredi.insti.l.j.¶Sꝫ verius est vt dicamus
hanc scripturam testamentū:qꝛ si dixit relinquo bona mea
tali:perinde est ac si dixisset talem heredem instituto:qꝛ nō
refert quid ex equipollentibus fiat:vt.ff.de re iudi.l.in sum
ma.⁊ hoc probat ar:eius qd dicitur hic in prin.huius.l.qꝛ
hic reliquit hereditatem ⁊ legatum seu fideicō.nulla facta
mentione de heredis instōne.nam hereditatem relinquere
est heredē istituere:vt hic.⁊ ad hoc facit.j.de secūdis nup.
l.hac edictali.l.⁊ insti.de mili.test.§.id qd.⁊.ff.de milit.te.l.
diuus.¶Diceret aliquis vestrum non darem vnam fabā
vtꝝ sit testm̄.vel codicillus.sꝫ ille qui hoc diceret non bene
diceret:qꝛ si est codicillus veniunt ad successionem venien,
es ab intestato : sed tenentur restituere illi cui testator reli,
quit bona sua deducta falcidia.⁊ sic est locus falci.vt.j.qñ
dies le.ce.l vlti.⁊.ff.ad.l.fal.l.j.§.ad eos.sed si esset testamē
tum:non veniunt ad succes.ab inte.venientes:qꝛ iā diu lo
cus est successioni ex testō:nō habet locum ab inte.vt.j.qui
admit ad bonorum pos.l.q̄diu.⁊.ff.de le.iij.l.non aliter.⁊
de acqui .hered.l.q̄diu.Item quia voluntas defuncti po,
tius q̄ verba spectatur:vt.ff.de le.iij.l.non aliter.Si tu op,
ponas mihi illud qd dicitur in.l.ista non obstat:qꝛ specia,
le est hic fauore ecclesie.Respondeo.eadē verba que sunt
hic inuenio que loquuntur in priuatis etiam personis:vt
in preal.l.j.de secundis nup.l.hac edictali.⁊ insti.de mili.
tes.§.id qd.Item non ob.si dicis ꝙ testamentum nō est sine
heredis instōne:qꝛ illud intelligo.s.expressā vel tacita.Or
sequitur in littera.Tex.siue sacros.ec.siue ⁊c.Et ex hoc no.
ꝙ imperator primo ponit generale nomen postea subijcit
specialia nomina.sic ⁊ al's pōit primo genus ⁊ postea spēs:
vt no.s.e.l.generali.⁊.l.iubemus nulli.⁊ i auc.hoc ius por,
rectum.s.l.proxi.⁊.s.e.l.illud.⁊ sequentia nomina expone:
vt exposui.s.e.l.illud qd ex veteribus.ll.⁊c.Tex.necnon.i.
sic.qꝛ duobus negatiuis respondet vna affirmatiua:vt.ff.de
verbo.si.l.duabus.Tex.iuri ciuitatū.boñ.puta.⁊ sic parifi
catur ciuitas ecclesie:vt.§.e.l.illud.⁊ ex hoc apparet qd di,
cit principium huius.l.ius publicum.qd debet intelligi ⁊
exponi:vt dixi. Tex.eis.s.locis venerabilibus ⁊ ciuitati,
bus.Tex.sit longeua exactio.i.vsqꝫ ad.c.an.Tex.coartan,
da.sub.in predictis.iiij.casibus:qꝛ in p̄sonalibus act.xxx.
anni statuuntur:vt.j.de constit.pecu.l.ij.in rei ven.x.si bo,
na fide possidet.si mala.xx.vt.j.de longi temp.pres.l.p.⁊ vlt.
in hypotecaria interdum.x. vel.xxx. vt.j.si aduersus cre.l.
j.⁊.ij.⁊.j.de prescri.xxx.vel.xl.an.l. sicut.⁊.l.cum notissimi.
⁊ hucusqꝫ durat primum dictum:qd loquitur in ecclesijs
⁊ ciuitatibus quibus est relictū.Modo incipit scd'm dictū.
Tex.sed si ⁊c.⁊ loquitur quando est relictum ad pias cās.
Tex.⁊ nobis quidem cordi erat sub.an.l.istam.Tex.circū,
cludi.i.expelli.Tex.hanc.s.prescrip.vel petitione.Tex.san
cimus.⁊ ita not.hic ꝙ dicit imperator ꝙ fuit nobis cordi ꝙ
nullo tempore posset prescribi in.iiij.casibus.s.relatis.sed
ne res abiret in infinitū statuuntur.c.anni.Et sic no.ꝙ infi,
nitas est vitanda:⁊ ad istud accedit.ff.de dā.infec.l.qui bōa
fide in fi.cū.l.se.⁊.j.de iudi.l.properandū in fi.⁊.ff.de le.iij.
l.fideicō.§.item si.x.¶Item no.hic ꝙ longeuū spaciū vite
hominis est.c.annorum:qꝛ communiter non viuit plus nec
tantū:lꝫ aliqui interdum vltra viuant:sed.l.eligit qd frequē
ter accidit:vt.ff.de le.j.l.ꝙ ait.non aūt eligit qd raro accidit
vt in auc.de consul.in fi.iiij.colū.⁊ ad h̄ facit.ff.de vsuf.l.an
vsuf.⁊ ex hac.l.colligetis talem practicam in causis ad ma,
licias reprimendas qꝛ interdum fallaciter negatur veritas.
aliquis vadit vltra mare ⁊ non reuertitur.vnus propinquo
rum suorum occupat omnia bona sua.veniunt aliqui q̄ sunt
vno gradu cū eo ⁊ dicunt ei:vos tenetis bona talis:ipse est
frater noster:qꝛ non redijt diuidamus bona.dicit detinens:
bene facimus.dicunt isti:quando bene faciemus?nos habe
mus pro constanti ꝙ hic est mortuus.dicit detinens:nescio
quid dicitis.isti petunt hereditatē.dum veniunt ad positio
nes dicunt.pono ꝙ talis iuit vltra mare:ille confitetur.Itē
dicunt ipsi pono ꝙ talis est mortuus vltra mare.dicit ipē qꝛ
est maliciosus:non redo.⁊ sic nō potest peti eius hereditas
si viuit:vt.ff.de pe.here.l.j.⁊.ff.de acqui.here.l.qui supersti,
tis.⁊.ff.de here.vel.act.ven.l.j.sed ego possidens sum cōiun
cta persona:vnde administro res suas.¶Sꝫ quomodo ꝓ
babit eū mortuū esse?Respōdeo tribus modis.infallibili
ter si possunt haberi testes duo vel tres qui dicant pro talis
iuit.vltra mare:⁊ viderunt eum tradi sepulture:quia in ore
duorum vel trium stat omne verbum:qꝛ vbi numerus ⁊c.vt
ff.de testi.l.vbi.Item probat per iuris presumptionē:qꝛ di
cūt ita:pono ꝙ talis iuit vltra mare ⁊ habebat.lx.an.⁊ si ille
confitetur planum est.⁊ si negat probat.postea ponit ꝙ sunt
xl.an.ꝙ iuit vltra mare.si negat probat. certe hoc probato p̄
sumitur ꝙ sit mortuus ar.huius.l.que dicit longeuā homi
nis vitam esse spacium.c.ann.⁊ ad hoc facit.ff.de vsufr.l.an
vsuf.⁊.l.si cui.Item probabit per famam:qꝛ probabit ꝙ vi
sus fuit in acie:⁊ non redijt:⁊ publica fama est ꝙ est mortuꝰ
in trāsmarinis partibus:⁊ factus est planctus vt fit de con,
suetudine in ciuitate ista.nam cum querit̄ de lōgissimo loco
dicimus ꝙ per famam probari pōt.sed de proximo non dꝫ
per famam probari:sed debet probari per testes q̄ interfue
runt sepulture eius vt dicam.j.solu.matri.l.si quidem viuit.
al's autem sic cum queritur de lōginquo loco non probaret̄
per famam ⁊ vulgi opinionē q̄uo probaremus.Bul.⁊ Jo.
⁊ Carolū esse mortuū?certe non possemus h̄ probare.⁊ id
dicit.l.ꝙ fama si sit communis probat:vt.ff.de testi.l.iij.§.
aliquando tamen adminiculo interueniente:vt.j.de senten.
⁊ interlo.omn.iudi.l.si arbiter.Tex.pene.i.fere.non dicit ꝙ
duret;sine temporis prefinitione:sed qd duret ad.c.an.quia
pauci post.c.anno.viuūt.Tex.nulla alia exceptione scilicet
minori puta.x.xx.vel.xxx.anno.Text.primas personas.vo,
cat primas personas vendentis ⁊ donantis.Tex.in his aūt
casibus.Incipit quartum dictum:⁊ potest exponi hec litte,
ra pluribus modis.Ex vno modo b'm Joan.⁊ Azo.in his
autem casibus scilicet.iiij.Uel exponitur b'm Jaco.bal.in
his autē casibus idest in hereditate relicta ⁊ legato ⁊ fidei
cō.non in donatis ⁊ venditis.⁊ ad quid valeat hoc.j.vide,
bitis.Tex.non solum personales actio.scilicet ex testamen
to.Tex.damus.⁊ sic tres acti.competunt:vt.ff.de leg.iij.l.
cum filius.§.varijs.⁊.j.communia de leg.l.j.⁊.ij.in vēditis
competit actio personalis ex venditio.vt res tradatur:vt.j.
de actio.emptio.⁊ venditio.l.traditio in donatis conditio
ex.l.illa.j.de donatio.l.si quis argentum.Tex.sed in rem.i.
rei venditio.⁊ referebat dominus Azo.qd de rei venditio
dicitur ad omnes.iiij.casus:quia in legato ⁊ fideicomis.⁊
here.habet locum rei venditio.Item in venditis ⁊ donatis
habet locū rei ven.b'm Azo.⁊ qd dicitur de hypothecaria
refertur ad legata ⁊ fideic.Sed nūquid hypotecaria habet
locuꝫ

locum pro rebus venditis ꝛ donatis? ¶ Dixerũt quidã ꝙ sic ar. hui⁹. l. vel ꝑm dominũ meũ Ja. bal. in rebus venditis habet personalem actio. ex venditio. ꝛ in donatis condict. ex. l. illa. j. de dona. l. si quis argentum. non act. in rem: vt. j. plenius dicam. tex. in iudicium: vt. j. cõia. de le. l. j. ꝛ. ij. tex. de ducti sunt. nõdũ tamẽ sopiti sententia vel amicabili cõpõne vt. s. l. prox. in fi. ¶ Et ita no. ꝙ. ll. non solum dãt formã futuris negocijs: vt. j. de le. ꝛ consti. l. leges. immo ꝛ interdum dãt formã pendentibus negocijs nõdum sententia vel amicabili compositione finitis: vt si hoc in eis dicatur: vt hic. ꝛ tale no. vobis. s. e. l. sancimus. j. ꝛ. s. l. prox. in fi. ꝛ ex his que dicta sunt casũ ꝛ summariã expõnem littere potuistis perpẽdere. ¶ Or segnori volo vobis examinare duo siue tria. Primo quis sit verus intellectus. Secundo volo cõtraria explicare que hirsute ꝛ intricate per dñm Jo. ꝛ Azo. soluta sunt. Tertio subijciã vnã qõnem in legatis ꝛ fideicõ. nemo dubitat ꝙ he act. competunt ex testõ: ꝛ rei ven. ꝛ hypothecaria pro ceteris bonis: vt hic. ꝛ. j. cõia de le. l. j. ꝛ. ij. sed eligo vnam. ꝛ vna electa tollitur alia: vt. ff. de le. ij. l. cum filius. §. varijs. ¶ In venditis ꝛ donatis quõ non habet locum hypotecaria ꝛ rei ven. sed personalis solum? Rñdeo sic si priuatus donat vel vendit ꝛ non tradit ecclesie vel ciuitati: ecclesia vel ciuitas est priuilegiata: vt etiam agat ꝛ ẽt vẽdicet: ꝛ pro illis rebus sunt alia bona hypotecata. ꝛ hec fuit opinio Joã. ꝛ Azo. Sed contra hanc opi. Joã. ꝛ Azo. facit: q2 traditionibus ꝛ vsuc. ꝛc. vt. j. de pactis. l. traditionibus. ꝛ. ff. de rei ven. l. si ager. ꝛ. j. de rei ven. l. seruum. Ad qd respondent ipsi: vt dixi. hoc est priuilegium predictorũ scilicet ecclesie ꝛ ciuitatis: vt in eis transeat dominiũ sine traditione. ꝛ hoc ar. huius. l. que loquit in rebus venditis ꝛ donatis. ꝛ postea dicit in omnibus his casibus. sed regulariter est ꝯtra vt in. l. illis. sic ꝛ al's est spãle: vt. s. e. auc. ingressi. Odo. Itẽ q2 in pscriptione equiparantur legatis ꝛ fideicõ. ¶ Sꝫ ꝑm Jo. ꝛ Azo. quid si aliquis primo ecclesie vel ciuitati donauit vel vendidit ꝛ tradidit: que est potior prima vel secunda ecclesia? Certe ꝑm Joã. ꝛ Azo. prior ecclesia vel ciuitas est potior: q2 fuit in eam translatum dominium: etiam sine traditione. Sed certe dominus meus Ja. bal. dicebat contra. ꝛ dicebat ꝙ ecclesia vel ciuitas habet personalem act. exẽpto: vt res sibi tradatur. non aũt habet rei vendi. Et pro hac sua opi. facit: q2 traditionibus ꝛ vsuc. ꝛc. vt. j. de pac. l. traditionibus. Et dicitur nudum pactum qd nõ habet traditionẽ rei annexam: vt. j. dicam. Item pro hac sua opi. facit. j. de rei ven. l. seruum. ꝛ. ff. de rei ven. l. si ager. Iteꝫ pro hac sua opi. facit: q2 lex dicit ꝙ per traditionem factam ex causa habili trãsfertur dominium: vt. ff. de acqui. rerum do. l. traditio. vñ intelligebat qd hic dicitur: cũ vendiderit. sub. ꝛ tradiderit. vel dicebat qd dicit in fi. in omnibus auteꝫ casibus refertur ad legatum ꝛ fideicõ. nõ ad venditum vel donatum. vnde dicebat dominus meus Ja. bal. ꝙ secunda ecclesia cui traditio facta est: potior est prima. sic est in priuato: vt. j. de rei vẽ. l. quot. ꝛ. ff. de act. emp. ꝛ ven. l. si ea res. in fi. ꝛ. ff. de rei ven. l. si a titio. Sed certe satis puto equam opi. Jo. ꝛ Azo. vt intelligatur in predictis casibus in traditis vel non traditis: q2 hic equiparantur hi casus. ꝛ q2 hic videtur tribui priuilegium ecclesie vel ciuitati: vt patet in. fi. huius. l. ꝛ in princip. ¶ Modo circa. l. istam est insistenduꝫ. hec. l. videtur tribuere priuilegiũ ecclesijs ꝛ ciuitatibus in prescriptione. c. an. in. iiij. casibus. sed hoc videt recipere multa ꝯtra. Et primo videtur ꝙ nulla prescriptio temporis currat ciuitati: q2. l. videtur dicere ꝙ nulla temporis prescriptio iuri publico obsistere: vt. j. de operis pu. l. prescriptio. l. tertia est. Ad solutioneꝫ cui⁹ contrarij põt dici duobus modis. Et vno mõ sic. nulla temporis prescriptio iuri publico debet obsistere. sub. solita. s. x. vel. xx. vel. xxx. vel. xl. an. ꝛ sic intelligit. l. cõtraria. sed ius publicũ tollit prescriptione. c. an. vt hic. ¶ Vel potest dici scdo modo est. ius pu. qd consistit in ornatu ciuitatis. vnde si aliquis edificat in loco pu. nulla temporis prescriptione tollitur: vt ibi. Est ꝛ ius pu. qd consistit in iure: ꝛ isti nullo tempore prescribitur: vt. ff. ne quid in loco pu. fiat l. viam pu. ꝛ sic loquitur. l. ꝯ. Et est ius pu. qd consistit in petitione in. iiij. casibus: ꝛ istud prescribitur. c. an. vt in. l. nrã.

¶ Sed denuo ad. l. istam opponitur: ꝛ videtur ꝙ ius ciuile tantũ tollatur pscriptione. xxx. an. vt. ff. de diuer. ꝛ tẽp. pres. l. in omnibus. Ad cuius ꝯtra solutionem qdam dixerunt ꝙ in. l. ꝯtra dicitur p. l. istam corrigit: que solutio nõ placet. q2 correctio legum est vitanda: vt. j. de ap. l. pcipimus in fi. Alij dicũt ꝙ dicitur in. l. ꝯtra ꝙ ius pu. tollit pscriptione. xx. an. verum est regulariter. fallit tamẽ in. iiij. casibus positis in. l. ista: i quibus nõ pscribitur iuri pu. minore spacio. c. annoꝝ. ¶ Alij dicũt ius publicũ fiscale tollitur pscriptione. xx. an. vt in. l. ꝯtra. sed aliud est in iure ciuitatum: q2 nõ tollitur minore pscriptione. c. an. vt in. l. ista. Sed ista solutio nõ est bona: vt. ff. de muni. l. simile. Vel potest dici ꝙ lex ꝯtra loquit in suo casu: q2 si bona vacantia deferunt fisco: ex die ex quo delata sunt in fiscum: fiscus excluditur p quadriẽnium. vt. j. de quadri. pscri. l. ij. sed ex die ex quo ceperunt esse vacantia excluditur pscriptione. xx. an. vt. ff. de diuer. ꝛ temp. ps. l. iter quattuor. at. l. ista loqtur in. iiij. casibus. q2 loquitur in hereditate relicta ꝛ legato ꝛ fideicõ. ꝛ in re vendita ꝛ donata: nõ tamẽ tradita ꝑm Azo. vel ꝑm Ja. Bal. in re vendita ꝛ donata ꝛ tradita. ¶ Sed denuo oppo. ꝛ videtur. l. ꝯtra que videtur velle ꝙ omne ius pub. vel priuatũ tollatur pscriptiõe xxx. vel. xl. anno. vt. j. de pscri. xxx. vel. xl. an. l. omnes. ¶ Ad solutionem cuius ꝯtra potest dici pluribus modis. Et vno modo sic ꝑm Pla. l. illa in oĩbus corrigitur per. l. illam oẽs. sed. l. illa oẽs corrigit per istam. lꝫ enim illa sit posterior in ordine. tamẽ est prior in cõpositione. q2 illa est Anastasij imperatoris. hec Just. vnde corrigit illa p istaꝫ: ꝛ ista per auc. quas actiones. Sed verius est vt dicatis quod dicit. l. illa ꝙ ius pri. vel pu. nõ extenditur vltra. xl. an. habet locum in alijs casibus: sed fallit in. iiij. casibus qui ponũtur in. l. ista. ¶ Sed denuo ad. l. istaꝫ oppo. ꝛ videt ꝙ tollatur pscriptione. xx. an. vt. j. de fun. reipu. l. eum qui. li. xj. ¶ Ad quod põt dici. ll. cõtra loquitur in seruo principis: qui pscribitur. xxx. an. hec autem. l. loquitur in rebus ciuitatum. ¶ Or segnori super. l. ista legitur vna auc. que incipit quas actiones ꝛc. vnde videatis eam.

Quas actiões auctẽ.

Hec auc. corrigit. l. C. q2 in. l. C. in. iiij. casibus ibi positis non currebat pscriptio minor. c. anno. hec auc. reducit spacium. c. an. ad. xl. an. Unde dicit quo casu currit pscriptio priuato. x. vel. xx. vel. xxx. eccle. xl. an. currit prescriptio. ¶ Secundo dicit ꝙ triẽnij ꝛ quadriẽnij vsucapio suum robur obtineat: vt ita currat ecclesie vt priuato. ¶ Tertio dicit ꝙ romana ecclesia sola gaudet spacio. c. annoruꝫ. hoc dicit ista auc. videte expositioneꝫ littere. Tex. quas actiones. ¶ Sed vbi excluditur priuatus. x. vel. xx. Respondeo si bona fide inter presentes. ꝛ cum titulo possides rem meã: prescribes. x. vel. xx. inter absentes: vt. j. de lõg. temp. pscri. l. vl. ꝛ. j. de pscri. xxx. vel. xl. an. l. sicut in rem. ꝛ. l. omnes nocendi. ꝛ hoc primum dictũ huius auc. ẽ in auc. de eccle. ti. §. est aũt ꝓ tẽporalibus. Tex. vsucapione etiã ꝯtra ecclesiam: vt. j. de vsuca. transfor. l. vnica. Tex. triẽnij vel quadriẽnij pscriptione: vt si Impator vẽderet rem suam vt fisci: vt. j. de quadriẽ. pscri. l. bene a zenone. ꝛ h ꝑm dictũ est in auc. vt h ꝯstitutio que tribuit. Tex. sola. Incipit hic tertium dictũ. ꝛ est in cor. auc. vt sola romana ecclesia gaudeat prescriptione. c. an. in rubro ꝛ nigro. ¶ Sed nunquid hec eadem habẽt locũ hodie? Dixit Jr. ꝙ sic: cum suis sequacibus. ꝛ hoc nisi sunt ꝓbare ex ordine rubricarum. vt hec ꝯstitutio inter priores cõ. q venerabilibus locis. alia rubrica dicit: vt ecclesia ro. gaudeat pscri. c. an. ꝛ dicebant ꝙ illa auc. vt hec ꝯstitutio ꝛc. loquit in alijs ecclesijs: nõ in romana ec. Sꝫ dñs meus ꝛ dominus Azo dicebãt currere pscriptionẽ. xl. an. romane ecclesie. ꝛ dicebãt ꝙ illa auc. vt eccl'ia ro. gaudeat pscri. c. ann. est correcta p sequentẽ auc. vñ dicũt ꝙ eccl'ie ro. hodie ꝛ omnibus alijs currit pscriptio. xl. an. ¶ Sꝫ denuo qro h auc. corrigit. l. C. in. iiij. casib⁹ vt ecclesijs currat pscriptio. xl. an. Sed qd dicemus in ciuitatibus: qbus in quattuor casibus currebat pscriptio. p. l. C. c. an. vt ecclesijs: nunqd idem est. vt hec auc. corrigat. l. C. vt ciuitatibus currat pscriptio. xl.

an.in illis.iiij.casibus.¶ Dixerunt quidam q non: qz licz in ecclesijs sit correctum: non tamen in ciuitatibus inuenitur correctum: qz q non mutatur stare non prohibetur: vt.j. de testis or.l.sancimus.z qz legum correctio vitāda zc.vt.j. de app.l.precipimus.in fi.z sic magis erit priuilegiata ciuitas q ecclesia.¶ Sz segnori in qone ista dicimus q hec.l. correcta est in ciuitatibus sicut in ecclesijs: cuz magis sint priuilegiate ecclesie q ciuitates.z qz vbi inueniť in diuersis eadem ratio vel maior: idem ius debet statui: vt.ff.ad.l. acquil.l.illud.Et scitis vos que est ratio quare Iusti.tribuit ecclesijs z ciuitatibus in.iiij.casibus priuilegiū.c.an. Certe hec est ratio: quia quid prodest ecclesie vel ciuitati q non prescriberetur eis contra prescriptionem.c.an.quia nullum instrumentum est q duraret vsqz ad.c.an.quin a vermibus vel a tineis roderetur.vnde restringitur per auc.vt hec constō inter priores cōstōnes que locis venerabilibus tribuūtur.¶ Sed denuo quero.quid si prescriptio inchoata est cōtra priuatum: z ecclesia succedit priuato: cuius prescriptio temporis currit ecclesie? Uidetur q currat ei prescriptio que currebat priuato: vt.j.de his quibus vt indig. l.polla.z.ff.ex quibus ca.in pos.ea.l.amplius apud iuliam. z.ff.de his quibus vt indignis.l.j.Econtra videtur q non currat ei prescriptio minor.xl.ann.vt hic.¶ Sed in qone ista potest dici q pro tempore futuro vtitur ecclesia priuilegio suo.pro preterito non: vt.ar.ff.de iure fis.l.fiscus.

¶ De episcopis z clericis.

¶ Et istā rubricam ita continuabitis ad superiora. de rebus sacris superiori ti.dictum est: de quasi sacris z de ministris ecclesiarum nunc tractandum est.z quia epi sunt maiores ministri: ponit de epis z alijs ministris: vt de clericis. z quia alie sunt ecclesie: vt monasteria que habent suos ministros: ponit de orphanotrophis.z quia monachi degunt in ecclesijs ponit de monachis.z quia predicti sunt priuilegiati: ponit de priuilegijs eorum.z quia clerici habent peculium: ponit de castrensi peculio eorum.z quia ad episcopum pertinet redemptio captiuorum ponit de redimēdis captiuis.z quia clerici vetantur nuptias contrahere: z permittitur eis nuptias contrahere ponit de nupť.clericorum vetitis z permissis. vnde dicit rubrica de episcopis z cleri.idest de maioribus ministris.nam est eps maior minister. z dicitur eps ab epy q est supra: quia quasi speculum est: vt dicitur in preside: vt.j.de inhibē.priua.car.l.j.z ponit de clericis.nam clericus est minister: vt.j.e.l.omnes.z orphanotrophis zc.ista verba expone: vt exposui vobis.s.ti.proxi.l.illud qd in veteribus.l.zc.z assisterijs.nam proprie dicitur assisterium locus feminarum omnino laycarum dedicatarum ad seruiendum deo: vt in cor.auc.e.ti.§.si quando monachis.proprie tamen dicitur monachus seruus dei.z dicitur a monos q est vnus: vt.j.e.l.decernimus.z priuilegijs eorum.s.predictorum. nam eps habet priuilegium z alij predicti: vt.j.e.l.generaliter.z auc.ibi signata.z castrēsi peculio.s.clericorum.vnde sicut q querit aduocatus in aduocando est quasi castrense peculium: z in eo potest testari: vt.j.de inof.te.l.vlti.ita clerici seculares possunt in eo qd querunt eis: qz est quasi castrense peculium: vt.j.e.l.sacro, sancta.z.l.cū lege leoniana.sz hodie secus est: vt in auc.e.ti. §.presbyteros.z de redimendis captiuis: quia redemptio captiuorum pertinet ad epm: vt.j.e.l.id qd.z.l.siquis ad declinandam.z ponit de nuptijs clericorum vetitis seu permissis: quia aliqui prohibentur contrahere nuptias: aliqui non prohibentur: vt lectores: vt in aucté.quomodo op.epi. z cleri.ad or.per.§.sed neqz.z.j.e.l.eum qui probabilem.z in auc.multomagis.

Iuxta sanctiōez. In.l.ista tractatur de priuilegijs clericorum: z respicit secūdā partem rubrice de clericis.z illam partem rubrice de priuile.eorum.s.clericorū.nō aūt respicit alias ptes rubrice.z in.l.ista no. ita casuz.Uniuersitas clericoz accessit ad impatorē cōstātinū dicens: domine impator dr nobis q estis xpianissimus imperator.dixit imperator quare vos dicitis hoc: dicunt ipsi domine vos scitis q nos inuenimus quandaz cōstitutionē ab antiquis impatoribus q nec nos nec mancipia nostra deberemus subijci nouis collationibus.sed illa constitutio non bene seruatur nobis ab exactoribus tributorū: qz ministri vestri faciunt nos z mācipia nostra nouas subire collationes rogamus vos vt vos faciatis q nobis seruetur illa cōstitutio quibus clericis respondet imperator: z dicit.ego reputo me xpianum: z vnum dico vobis: iuxta sanctionem q dudum meruistis ne vos z mancipia vestra susciperetis nouas collationes: nullus noster minister coget vos suscipere nouas collationes: immo immunitate gaudebitis imo plus dico vobis q milites nostros qui vadūt pro repu.per loca vrā nō suscipietis: nec vos nec mancipia vrā.¶ Tex. iuxta sanctionē.i.legem.Tex.vel constitutionez.z substōnē quā nō habemus.simile no.s.ti.pxi.l.illud.Uel potest dici q dicit de illa quā habuistis.s.ti.pxi.l.proxi.l. placet.Tex. quā dudum idest retro.Tex.meruistis.o vos episcopi z clerici ſm quosdā.sed vos dicatis meruistis vos clerici: qz clericis non episcopis loquitur imperator constantinus q fuit primus imperator xpianus: vt.j.de natu.li.l.dicit.hoc etiaz aperte patet ex inscriptione legis que dicit.imperator Antoninus augustus cōstantinus omnibus clericis salutem.z in his inscriptionibus nō modica est vtilitas: sed magna.z exponatis: meruistis: vel a me vel a retro pncipibus. Tex. nullus.s.minister noster vel exactor tributorū.Tex.nouis collatiōibus idest prestationibus collectis.Tex.obligabit scz vos.Tex.vacatione.i.immunitate.Tex.gaudebitis.ab omnibus sordidis muneribus: z extraordinarijs: vt.j.l.proxi. aperte probatur.Tex.preter ea.q.d.preter predictaz immunitatem que antiquitus concessa fuit: habetis.z aliam.Tex. neqz hospites idest milites vel beruarios euntes per loca vestra.Tex.suscipietis scilicet inuiti extra ordinē vos clerici.¶ Or segnori no.hic plura no. Primo not.q in larga significatione appellatione sanctionis cōtinetur quelibet imperialis constitutio: siue imponat penaz siue non: sic.z.s.ti. proxi.l.sancimus.Sed stricte z proprie dicitur sanctio que precipit aliquid fieri: z si contrafiat imponit penam: vt.ff.de penis.l.sanctio legum.z.ff.de rerū di.l.sacra loca.§.j.in fi.z insti.de rerum di.§.sacra quoqz.In largissima tamen significatione dicitur sanctio compilatio alicuius libri: vt totus codex: vt no.s.de iusti.co.compo.ibi colligentes in vnā sanctionem.Item aliquando dicitur sanctio in largissima significatione: totum corpus iure: vt sumitur in prohemio fforū. ibi omnem reipu.sanctionem zc.Item no.hic ſm no.q clerici z mancipia clericorum non debent nouis collationibus aggrauari: vt.j.e.l.proxi.z in constitutione federici ibi posita.Odo.sicut nec ecclesie: vt.s.ti.proxi.l.placet.vnde est ar. contra prelatos ecclesiarum z episcopos z archiepos qui aliquando volunt clericis suis indicere qd non possunt: vt j.no.in rubro z nigro.¶ Item no.tertiū not.q qn milites z beruarij faciunt transitū per aliquem locum: in ecclesijs inuitis personis ecclesiasticis non debent hospitari.sed illud de consuetudine non seruatur.¶ Sed ad vltimum dictum huius.l.oppo.z videtur ꝯ diuinam z humanam scripturaz. z statim iure diuino vr q clerici suscipiant hospites.nā ait Paulus vos inuicem bonitatem z hospitalitatem sectantes.Item vr ꝯ humanam scripturā: qz munus hospitis suscipiēdi est pr̄imoniale: vt.ff.de mu.z ho.l.hi q.§.munus hospitis.z.l.vl.z.j.d mu.pri.l.iij.z.l.ēt.li.x.Si munus hospitij suscipiēdi patrimoniale est: ergo ecclesia z clerici suscipiūt hospites.nam canonicas illatiōes subit ecclesia z persona ecclesiastica.vt.s.titu.j.l.placet.z.j.e.l.de his.¶ Preterea quid plura lex dicit q ab hospitis susceptiōe alique psone non excusanť: vt.ff.de mu.z ho.l. munerum.§.pe.z.ff.de va. mu.l.sunt mūera qd ꝯ est qd dicit impator noster ꝯstantinus vr q somniauerit in pnaso? ¶ Rñde: triplex ē hospitalitas. vna que fit materie cā: vt recipiēdo pauperes z infirmos z egenos ad honorē dei: z hāc hospitalitatē teneň suscipe ecclesie z clerici.z de ista locutus ē paulus: z ad hoc ēt accedit j.l.proxi.Est z scda hospitalitas: vt cum hospitanť non pauperes sed

peres sed diuites ⁊ opulentos. Et hec est duplex: q: quandoqꝫ est ordinaria ⁊ patrimoniale munus vt cuꝫ imperator vadit ad expeditioneꝫ ⁊ mandat ꝙ vnusquisqꝫ per sua loca suscipiat milites ⁊ archarios. hoc casu susceptio hospitis ē ordinarium ⁊ patrimoniale munus ⁊ propter publicam vtilitatem hoc casu nullus se excusat. ⁊ sic loquuntur. ll. contrarie. ⁊. j. de excu. mu. per totuꝫ. li. x. Aliquando non sunt ordinaria pnta cū milites ⁊ archarij principis deputati ad vnū locum vadunt de loco ad locuꝫ: ⁊ volūt hospitari in aliquo loco religioso: hoc casu inuiti clerici non tenentur hospitari eos: vt probatur. j. l. proxi. ⁊ ita debet intelligi hec. l. vt. ⁊ ff. de mu. ⁊ ho. l. muneruꝫ. §. angariarū. ¶ Uel dicatis. licet hospitis susceptio sit patrimoniale munꝰ ⁊ ab omnibus sit suscipiendum: tamen propter spāle beneficium huius. l. clerici se excusant. sic ⁊ alij qui spāle priuilegium habent excusantur: vt sunt milites veterani: ⁊ phi: ⁊ artiū professores: vt ff. de mu. ⁊ ho. l. vlt. §. pe. ⁊ vlt. ¶ Uel potest dici alio modo suscipiuntur hospites ex voluntate ⁊ ex necessitate. ex voluntate vt pauperes ⁊ egeni. ⁊ de tali hospitalitate loquitur diuina scriptura. hospitalitatem preuenientes. ⁊ hoc est q̄stū ad deū sꝫ q̄stū ad ius nr̄m suscipiūt si volūt. Est aūt hospitis susceptio necessaria: vt sagittarij ⁊ milites principis qui vadunt de loco ad locum ⁊ illos hospites nō suscipiūt clerici.

Omnis a clericis. Tex. ista sicut ⁊ superior respicit illā partem rubrice de priuilegijs clericorum. ⁊ in. l. ista dicuntur tria pncipaliter. ¶ Primo precipit imperator ꝙ omnis iniuria indebite conuentionis ⁊ ois improbitas inique exactionis repellatur a clericis. ⁊ nō subeant sordida munera. ⁊ cuꝫ negociatores vocantur ad aliquā prestationē: hanc non subeant clerici. ¶ Secundo dicit: si clerici honeste viuendo ⁊ ex honesta mercatura vel ex aliqua prouisione querunt aliquid: illud debent in vsu pauperum consumere. non autem debent consumere in ioculatoribus vl' ludere ad azardū. ¶ Tertio dicit ꝙ sicut ipsi clerici habent immunitateꝫ ne subeant sordida munera nec ēt extraordinaria: ita eorū homines qui exercent aliquas mercaturas habeant priuilegium ꝙ non subeant sordida munera. Item sicut clerici habent immunitatem ita eorum vxores ⁊ eoruꝫ liberi siue masculi siue femine sint. hoc dicit ista littera. ¶ Uideatis littere expositionem. Tex. omnis a clericis indebite conuentionis: sub. circa sordida ⁊ extraordinaria munera. Tex. eos. s. clericos. Tex. ⁊ cum negociatores. sub. laici. Tex. vocantur. sub. a repu. Tex. his vniuersis scilicet clericis. ¶ Unde not. ꝙ veri clerici non vocantur ad munera negociatorum sed ficti sic: vt. s̄. ti. proxi. l. qui sub pretextu. Tex. si quid eni. Incipit scdꝫ dictū. Tex. per symonia. i. parce viuendo quesitum. ⁊ istud parce hodie habetur odio. nam cum eis non sufficiat habere de vno ferculo carniuꝫ: ipsi volunt habere de. iiij. ferculis. Tex. conscientia. ¶ Unde nota ꝙ domini clerici possunt exercere honestaꝫ mercaturam: quia bene possunt emere animalia clerici ⁊ vēdere lanam ⁊ caseum: ⁊ in hoc nullum malum faciunt. sed si ipsi domini clerici vellent dare ad vsuras hoc esset malum: nec placet deo nec legibus: vt. s̄. ti. proxi. l. qui sub pretextu. Tex. oporteat. non autem dandum est ioculatoribus ⁊ exponunt prudentes viri. ministrari oporteat. i. necesse sit. sed ioculatores exponunt. operteat. i. oportunum est. Tex. ergasterijs idest stationibus. quia qd̄ nos vocamus stationem. l. vocat ergasterium. vnde dicitur ergasterium ab erga ꝙ est opera: ⁊ steron ꝙ est statio. Tex. vel tabernis. hoc nomen taberna non sumitur ita stricte in iure nostro sicut in vulgari dicimus: q: in vulgari sumitur tantum pro caupona. sed ƀm. ll. nostras vocamus tabernā quālibet domum siue tabernaculum. grā habitatiōis factā seu negociatiōis exercēde. sic sumit̃. ff. de iudi. l. hēs abn̄s. §. j. Tex. id religiōis. s. pauperū. ¶ Un̄ no. ꝙ si dn̄i clerici hn̄t aliqd qd̄ supest eis vel etiam acqsiuerūt pce viuēdo vel ab honesta mercatura. ꝙ nō dn̄t illud dare ioculatoribus vel pentibus eorū: vel facere fieri castra de eo qd̄ supest eis: imo debēt dare pauperibus ⁊ ad hoc accedit. j. e. l. si quis ad decli. Tex. verum etiam. Incipit tertium dictum. q. d. nō solum clericis damus priuilegia verum etiam ⁊c̄. Tex. hominibus eorūdem. i. familiaribus eorūdem: vel seruis eorum si seruos habent. Tex. a. p̄dictis s. clericis ⁊ eorū hominibus. Tex. ad perangariam p̄statione: que dicatur perangaria prestatio dicitur. s̄. ti. j. l. placet. ¶ Or segnori ex isto tertio dicto no. ꝙ clerici a muneribus sordidis sunt immunes: vt ⁊ ecclesia: vt. s̄. titu. j. l. placet. ¶ Item no. ꝙ que priuilegia habent domini clerici. eadeꝫ priuilegia habent seruitores eorum qui sunt in operis eorū ⁊ eorum vxores ⁊ liberi eorum siue sint masculi siue femine ⁊ ad istud accedit. ff. de profess. ⁊ medi. l. vlti. ⁊ sic est. l. ista in ar. ꝙ eadem priuilegia que habēt scholares: eadem priuilegia debent habere seruitores eorum ex persona eorum. ⁊ ad istud accedit. j. ne filius pro patre vel pater pro filio con. in constitutione habita super hoc diligenti. ¶ Item no. ꝙ. l. ista in eo ꝙ loquitur de vxoribus clericorum ⁊ liberis eorū loquitur ƀm consuetudinem orientalem. nam liber iste fuit factus in partibus orientalibus. nam clerici oriētalis ecclesie habent vxores ⁊ liberos. nec volunt emittere votum castitatis. sed clerici occidentales isti emiserūt votum continētie ex quo sunt in sacris. q: nō possunt habere vxores. secus si nō eēnt in sacris: vt. j. e. l. ⁊ in auf. ml'tomagis. ¶ Uel potest dici qd̄ dicit hec. l. de vxoribus ⁊ liberis eorum: est intelligendum de his clericis qui nō erāt in sacris. ¶ Or segnori sup. l. ista habetis signatā quandā nouā ꝯstōnem quā fecit dn̄s Imperator Federicus iunior q decessit. M. cc. xx. ⁊ tpe sue coronationis apud romā edidit istam ꝯstitutionem que fuit edita anno dn̄i. M. cc. ⁊ incipit. Iteꝫ nulla cōitas.

Itē nulla cōitas. Hec cōstitutio n̄ corrigit. l. C. immo coadiuuat ⁊ auget. l. C. ⁊ dicit duo. ¶ Primo precipit ꝙ nulla communitas vel persona publica vel puata dꝫ cogere clericos ad exactiones collectaruꝫ siue ad extraordinaria munera. ¶ Secūdo dicit. si aliquis contrafecerit tenetur reddere acceptum in tripluꝫ: ⁊ banno imperiali subijcietur: a quo non extrahetur nisi satisfecerit. Tex. ꝙ si. incipit scdm dictū. Tex. fecerit. sub cōtrariū. Tex. tripli. ⁊ ita no. ꝙ hic imponitur pena tripli. sic ⁊ insti. de act. §. tripli. ¶ Uel pōt dici ꝙ in isto triplo est rei persecutio. ⁊ ad istud concor. extra de immuni. eccle. c. nō minus. ⁊. c. aduersus. ⁊ dixi plene in. l. placet ⁊ ad istam etiam cōstitutionē accedit extra de sen. excō. c. nouerit.

d

De his clericis. In. l. ista imperator loquitur prefecto pretorio ⁊ ponit in hac. l. a quibus muneribus clerici non excusent̃. Et dicit ꝙ clerici prouinciales de suis predijs q̄ possidēt prestant tributa. nec sua predia nec aliena possunt clerici excusare vt nō p̄stent tributa. ¶ Tex. de his clericis tua. sicut dixi imperator loquit̃ p̄fecto pretorio. q. d. nō dn̄t excusare p̄dia aliorum: vt. s̄. titu. proxi. l. qui sub pretextu. immo nec sua debent excusare: vt non prestēt tributa: vt. s̄. e. l. sacro. s. Tex. translatione. ¶ Not. in. l. ista duo no. Primo not. ꝙ domini clerici extraordinaria munera ⁊ sordida non subeūt: vt. s̄. e. l. j. honesta ⁊ diuina sicut est. munus tributorū: subeūt vt hic. ⁊ dixi plene. s̄. ti. proxi. l. placet. ¶ Item not. hic vnū not. qd̄ nō placet clericis: ꝙ rōne fundi quē ipsi possident sunt subiecti imp̃io in tpalibus. vn̄ si ipsi possident vnā vineam: ita debent p̄stare tributa de illa vinea sicut laycus: q: in tēporalibus sunt subiecti principi: vt hic. ⁊ in auc̃. quō opor. epi. ad or. per. in prin. vn̄ de vinea quam possident dn̄i clerici debent coram iudice seculari rn̄pere. sed in sp̄ualibus sunt exēpti dn̄i clerici a iurisditione impij. ¶ Unde no. ꝙ soli clerici puinciales de predijs que possidēt dn̄t soluere tributa ⁊ nō italici qd̄ ex eo appet duꝫ dicit lr̄a. vniuersos nāqꝫ clericos possessores dumtaxat prouinciales. sed clerici italici nō p̄stant tributa de suis p̄dijs: q: nec layci de suis p̄dijs italici p̄stant tributa cuꝫ italia nō sit prouincia sed puinciaruꝫ dn̄a: multofortius clerici ⁊ ad hoc facit. l. q̄ dicit ꝙ oēs puincie prestāt tributa excepta italia: ⁊ alie q̄ sortiunt̃ ius italicū: vt. ff. de cēsi. l. j. ⁊ vlt. Sed tn̄

dicũt domini prouinciales ꝙ sicut clerici prouinciales de suis predijs prestant tributa: ita ceteri clerici italici de suis predijs prestabunt tributa. Et hunc suum errorem probãt his. ar. statim per quandam generalitatem. qꝛ dicit. l. ꝙ tributa sunt a possessoribus exigenda: ergo omnes possessores siue italici siue prouinciales prestant tributa: vt. j. sine censu. vel reli. fundum compa. non posse. l. vlti. Item probant hic alio ar. licet olim esset dña inter mancipia ⁊ nec mancipia. i. inter res prouinciales ⁊ italicas: tamen hodie sublata est: vt. j. de vsuca. transfor. l. vnica. Item pro se inducunt. l. istam que dicit vniuersos nãqꝫ clericos possessores dumtaxat. s. tam prouinciales q̃ʒ italici: qꝛ possessores soluunt tributa non illi qui non possidẽt cum a posses. ⁊c. vt. ff. de pac. l. inter debitorem. ⁊ ita potest pũctuari. l. ista ꝙ faciat pro prouincialibus: ⁊ ꝙ faciat contra prouinciales. sed verior est opinio vt dixi clerici ⁊ ita italici nõ prestant tributa de suis predijs: qꝛ si layci italici de suis predijs ⁊c. Nec ob. l. illa omnes. j. sine cẽ. vel reli. qꝛ qð ibi dicit omnes. exponitur. s. prouinciales non italicos. ⁊ ita illa vniuersalis in particularem resoluitur: vt cum dicitur omnis homo timet in mari. s. ibi existens. Item cum dicimus omnis homo videt. s. hñs oculos. Item cum dicimus omnis homo diligit filium. s. hñs filium. Item non ob. ꝙ sublata est differentia inter res prouinciales ⁊ italicas: qꝛ veruʒ ẽ qð ad quid: nõ quo ad omnia: qꝛ in certis casibus conueniunt ⁊ in certis discordant. in duobus ꝯueniũt: qꝛ sicut italici sunt domini per traditionem sibi fcãm: ita prouinciales. sed discordant in alio: qꝛ domini prouinciales sunt tributarij: non italici.

Officiales ratiõales.

Segnori in. l. ista tractaṫ de certis ꝑsonis que nõ possunt clericati. ⁊ hec. l. ponit. iiij. casus. Primo diċ. ꝙ officiales ⁊ rõnales rei pu. siue subiecti ex ꝑcipali necessitate: nõ pñt clericari. ⁊ si clericanṫ ad pristinã ꝯditionẽ reducunṫ. ¶ Secundo dicit ꝙ si officiales nõ sunt astricti rõcinijs vł necessitatibꝰ ꝑmipili: possunt clericari de volũtate curie cui sunt astricti: ⁊ in ꝑñtia iudicis. ¶ Tertio diċ ꝙ si occulte clericantur: si ipsi habẽt liberos: due ꝑtes seruantur liberis: ⁊ tertiam retinent pro ecclesia. sed si nõ hñt liberos sed propinquos: due ꝑtes seruantur officijs. i. curie in qua militant: ⁊ tertiam sibi retinere possunt. hoc dicit ista. l. ¶ Tex. officiales rationales. ⁊ dicetis ꝙ officialis est nomen generale. rõnalis est ad quẽ ꝯueniebat pecunia publica. ⁊ de ea tenebantur reddere rõneʒ domini prouinciales. ¶ Or segnori hẽtis hic ꝙ officiales nõ pñt clericari. Sed. l. videtur cõtra. j. e. l. siquis emersis stipẽdijs. ¶ Ad qð vos dicetis pluribus modis. Et vno mõ sic. officiales nõ possunt clericari clã ⁊ occulte: vt hic. palã sic: siue sint astricti rõcinijs vt. ibi. ¶ Uel dicatis ꝙ ẽ duplex officiuʒ primipili. vnum est: primus portat pilum in acie contra hostes: ⁊ talis non põt clericari. est officium primipili ꝙ aliquis sit iusticiarius: vt est in regno apulie: ⁊ iste talis si non est astrictus curie palam de volũtate superioris clericatur vt indicat lr̃a seq̃ns. ¶ Uel potest dici. officiales durante officio non clericanṫ: sed deposito officio sic. ⁊ de isto primipilo agitur. j. de offi. primipili. l. j. ⁊. ij. Tex. portiõe retẽta: vt ecclesia hẽat illam. ¶ Or segnori in. l. ista no. ꝙ aliquid permittitur fieri palã qð nõ ꝑmittiṫ fieri claʒ. ⁊ ad istud cõcor. ff. de admi. tu. l. nõ existimo. ⁊. ff. de ritu nupt. l. vlti. ⁊. ff. de pollicitaṫ. l. j. ⁊. l. si quis. ⁊ ita habebitis hic ꝙ vbi officialis non habʒ liberos: respu. habʒ duas ꝑtes: ecclesia tertiã. ¶ Sʒ. l. videtur contra. s̃. ti. proxi. l. sancimus. ij. vbi videṫ innuere ꝙ respu. nihil detrahit ex quo nõ detrahit q̃rtã de relictis ecclesie. ¶ Ad qð vos dicetis ꝙ hic loquitur qñ officialis clericaṫ: qꝛ tũc ecclesia hʒ tertiã: ⁊ curia habʒ duas ꝑtes. sʒ. l. illa loquitur in dõatis ⁊ relictis ecclesie in qbꝰ curia nõ dtrahit quartã. ¶ Or segnori, sup. l. ista habetis vnã auċ. q̃ incipit. sʒ neqꝫ.

Sed neqꝫ Auctenti.

Auċ. ista corrigit. l. C. qꝛ. l. C. aliqñ permittebat officialẽ fieri clericũ. sʒ h auċ. ꝑhibʒ officialem durante officio fieri clericum. Et hec auċ. tria dicit ¶ Primo dicit ꝙ curialis aut officialis nõ debet fieri clericus ne ex hoc ciuilis tumultus oriatur. ⁊ si fiat clericus ꝓprie fortune restituatur. ¶ Secundo dicit ꝙ in casu officialis vel curialis potest fieri clericus: si in domo agebat vitaʒ ecclesiasticam: ⁊ egerit non minus. xv. ann. nam tunc potest fieri clericꝰ. ⁊ hoc casu fiscus ⁊ curia vẽdicabit tres partes: quartam vero habebit ecclesia. ⁊ hoc est veruʒ si perseuerat in clericatu. si non perseuerat: sed accipit vxorem vel ducit concubinam: ipse subijcietur oneribus curie. licet ipse fuerit ordinatus clericus in tali gradu ꝙ ipse nunc non prohibeatur ducere vxorem. ⁊ idem est in quolibet alio qui efficiṫ clericus: vt si recedat de clericatu reddatur sue curie. h dicit. Tex. sʒ neqꝫ. ista sunt verba Ir. vt innuat ꝙ in. l. C. in casu permittebatur curialis clericari qð in ista auċ. prohibeṫ. Tex. vendicantis. immo videtur ꝙ nihil: vt. s̃. ti. proxi. l. sancimus. ij. Solutio vt ibi dixi. Tex. proprie fortune. i. curie. Tex. non prohibetur. vt qꝛ lector. Tex. fuerint. licet nõ eẽnt curiales. Tex. reddaṫ. sub. inuitus. ⁊ est hec auċ. in cor. auċ. eo. ti. §. sed neqꝫ curialem.

Si quis non dicaʒ.

Tex. ista videtur respicere illam partem rubrice. de assisterijs. ⁊ dicũtur proprie assisteria loca vbi moniales vel vidue morantur. Et in. l. ista dr̃. si aliquis vadit ad assisterium mulierũ ⁊ non rapit eas: sed attentat corrũpere cã matrimonij vel concubinatus: iste debet capitalẽ penã subire. hoc dicit nr̃a. l. ¶ Uidete lr̃am. Tex. si quis nõ dicam. hoc verbum põt legi noialiter: vt hec dica huius dice. i. monacha. ⁊ tunc legetis ita lr̃am. si quis nõ rapere dicã. i. virginẽ monialẽ nondũ velatã: sed attentare ausus fuerit: capite puniaṫ ⁊c. ¶ Uel põt legi verbaliter: ⁊ tunc legetis ita. si qs sacratissimas virgines. i. monachas deo dedicatas: vel velatas: nõ dicam rapere ꝙ plus est: sed attentare matrimonij causa vel concubinatus vel alterius corruptionis. subaudiatis. capitali pena ferietur. alr̃ feriatur. Et ita no. ꝙ sic aliquis prohibetur rapere virgines. i. moniales: ita prohibetur attentare. ⁊ si ꝯfacit patitur penam capitalem. ⁊ ad hoc facit. j. e. l. raptores. ⁊ de rap. vir. l. raptores. Sed ad. l. istaʒ oppo. ⁊ signatur ꝯ hic dicitur. si laycus vadit ad monasterium monialium ⁊ dicit monache: si vis exire de monasterio accipiam te in vxorem: ꝙ ipse debet decapitari. ⁊ sic nõ solum qui perficit immo q attentat punitur. Sed videtur ꝙ non puniatur conatus si iniuria nullum habuit effectum: vt. ff. ꝙ quisqꝫ iuris. l. j. in fi. ⁊ qꝛ. l. dicit ꝙ cogitationis penam nemo meretur: vt. ff. de penis. l. cogitationis. ¶ Ad qð quidam dixerunt: regulariter si iniuriosus conatus non hʒ effectum nõ obest: ⁊ nemo meretur penã cogitationis: vt ibi. fallit hic. ¶ Iteʒ fallit in eo qui fugit ad ecclesiam: vt. j. de his qui ad ec. cõfu. l. presenti. Item fallit si aliquis attentauerit corrumpere seruuʒ meũ: vt. j. de furtis. l. si quis. Item fallit si quis attentat committere crimen lese maie. vt. j. ad. l. iul. ma. l. quisquis. Iteʒ fallit in eo qui attentat sollicitare nuptias alienas: vnde custodiant se illi qui vadunt cum dominabus ad dormiẽdum: vt. ff. de varijs ⁊ extraor. cog. l. j. in prin. ¶ Sed verius est vt vos dicatis aliud est cogitare tantum: ⁊ ad actuʒ non procedere aliud est cogitare ⁊ ad actuʒ procedere: vbi aliquis cogitat tantum sed non agit: qꝛ non peruenit ad actuʒ non punitur vt in. l. ꝯ. vt est in scholaribus q cũ vident dominas cogitãt nõ cogitãda. ⁊ sic incidunt in laqueũ cogitatiõis. sʒ qꝛ primi motus non sunt in ꝑtãte nr̃a sed nature: vñ non tenẽtur. Si autem aliqs cogitat ⁊ ad actũ ꝑuenit: vt rapere cogitat ⁊ ad actum procedit: dum attẽtat eam habere cã matrimonij: nec stat per eum: vñ pro cõplecto dʒ haberi: vt. ff. de reg. iur. l. iure ciuili. ⁊ qꝛ in delictis volũtas spectatur non exitus: vt. ff. ad. l. cor. de sic. l. diuus. ¶ Et ad solutionem huius ꝯrij ⁊ vt plene liqueat iste ar. ita cõsueui distinguere. aut aliquis cogitat delinquere ⁊ agit ⁊ perficit. aut quis cogitat delinquere nec agit nec perficit. aut agit ⁊ perficit sed non cogitat delinquere: qꝛ casu ⁊ furore delinquit. aut nec cogitat nec agit nec perficit: ⁊ sic quadrimembris est nr̃a distinctio. ¶ Dicitur aliqs

citur aliquis cogitare delinquere agere et pficere: vt faciut iniqui homines qui cogitant perpetrare crimen homicidij adulterij stupri. postea vadit cum ista cogitatione et occidit eum vel cómittit adulterium vel stuprum. hic debet puniri pena legali: vt. ff. ad legé cor. de sic. l. diuus. et ad hoc facit: qr publice iterest etc. vt. ff. ad legé aquil. l. ita vulneratus. in fi. et. ff. de fide instru. l. si quis a reo. §. id quod vulgo. et. ff. de iudi. l. si longius. §. j. et. ij. de penis. l. qui opis. et vt pena vni[us] sit metus multorum: vt. j. ad legez iul. repu. l. j. et. ff. de penis le. aut damna. §. crassatores. sed si pena non esset. l. determinata: tunc committitur arbitrio iudicantis qua pena puniri debeat: vt. ff. de effrac. et expi. l. j. §. j. et. j. de penis. l. hodie.
¶ Si aut qs cogitat nec agit nec perficit: vt in hominibus qui volunt adesse spectaculis: vbi est multitudo masculorum et feminarum. sed tamen nó decet bonum virum adesse spectaculis. iste cogitat nec agit nec perficit. delinquit venialiter quantum ad deum. non tamen quantum ad ius punietur: quia pmi motus non sunt in potestate nostra: vt in. l. contra. ff. de penis. l. cogitationis. ¶ Si auté cogitat et agit: sed nó perficit vt erat hic qr cogitauit corrúpere vel attentare: peruenit ad actum: qr locutus est cum ea: sed non perficit: h subdistinguo. aut non perfecit qr non potuit: aut nó perfecit qr nó vult. pmo casu cu non pficit qr non pót: sed libéter vellet si posset: habet hoc pro facto in sui preiudicium et punit pena huius. l. cum suis similibus. et sic intelligitur. ff. de varijs et extraor. co. l. j. in prin. et. j. de his qui ad ec. confu. l. presenti. et. j. si qua pre. po. l. j. et. j. de furtis. l. si quis seruó. In secúdo casu cum non perficit: qr nó vult: posset tamen sed penitet: hic indubitanter dicédum est q venia est dignus. vnde qui falsam monetam incipit cudere et penitet: venia dignus est: vt. ff. ad legé cor. de fal. l. qui falsaz. sed fallit in casu in le uioribus criminibus: vt si aliqs ipetrauit contra alter ius iniquum: hic cogitauit et egit: nó tn perfecit. qr qui concessit non hz ius concedédi. vn q obfuit conatus etc. vt. ff. q cuiusqz vniuer. l. j. in fi. Si aut quis egit et perficit sz nó cogitat: vt potestis videre in hoibus qui sunt ebrij: qr credit homo pcutere gallinam et pcutit hoiez in oculu. agit et pficit sz nó cogitat. hic si est infans vel furiosus venia dignus est: qr infantez excusat imbecillitas cósilij: vt. ff. ad. l. cor. de sic. l. q infans. et. ff. de rei vé. l. q infans. et. ff. de admi. tu. l. vl. et. j. de fal. mo. l. j. et qr volútas et propositú distinguit maleficia: vt. ff. de iniur. l. qui iniuriam. in prin. Si auté est sane mentis nó excusatur oino: sed minorem pená sustinet: vt. ff. de penis. l. respiciédu. §. delinquunt. et. ff. ad. l. acquil. l. sciétiam. §. qui cum aliter. et qr in. l. cor. de sic. lata culpa nó cóparat dolo: vt. ff. ad. l. cor. de sic. l. j.
¶ Si aut nec cogitat nec agit nec preficit nó punit regulariter qr non deliquit: vt. ff. de penis. l. absentes. in pn. sz hoc videtur esse ridiculosum nisi in exemplifices: vt propter delictum patris nó puniatur filius vel ecótra: vt. j. de penis. l. sancimus. et. j. ne filius pro pa. vel pa. pro fi. có. in rubro et in nigro. sed hoc fallit in crimine lese maie. quia repellit a successione. vt. j. ad. l. iuliam maie. l. quisquis. Ité fallit. j. de primipil. l. vltima. lib. xij.

[P]resbyteros.

In. l. ista tribuitur priuilegium clericis. Et dicitur in. l. ista q clerici habent immunitatem personalium munerum: siue sint psbyteri: siue dyaconi: siue subdyaconi: siue exorciste: siue sint lectores: siue hostiarij. hoc dicit ista. l. ¶ Videte expositioné lre. Tex. presbyteros munerum. s. honestorum. q. d. nó solú sordidorum: sed etiá inuiti isti nó vocant ad honesta: vt ad tutelaz vel curam. sed voletes admittuntur: vt. j. e. l. generaliter. nam tutela est munus personale: vt. ff. de mu. et ho. l. munerú. §. psonalia. et sic non vocantur ad sordida munera: vt. s. e. l. ij. sed ad tributa sic idest ad canonicas illatióes: vt. s. e. l. de his. et plene dixi s. titu. proxi. l. placet.

[N]ec honore.

In. l. ista tribuitur hoc priuilegiuz clericis q ipsi inuiti non coguntur ferre testimonium: qr honor et dignitas episcopalis confunderetur. Text. idem dixit scilicet theodosius impator q fecit. l. istá. h. d. ¶ Or hétis in. l. ista q epi in uiti nó cogut ferre testimoniu: sz sec[us] est in psbyteris et alijs clericis: vt. j. e. l. pxi. ¶ Or segnori sup. l. ista habetis vnam auc. et incipit. Sed iudex mittat etc. vnde videatis eá.

[S]ed iudex mittat. au.

Ista auc. corrigit. l. C. qr. l. C. dicebat q eps inuitus nó cogebatur ferre testimoniuz. sz auc. ista dicit q eps cogit: sed in hoc habet priuilegiu: qr nó deponit iuratus: sed ppositis euangelijs corá eo dz dicere que nouit et veritatez pro vtraqz pte. hoc dicit. Tex. que nouerint. sub. pro vtraqz parte. et hec auc. est in cor. auc. eo. titu. §. nulli vero iudicum.
¶ Et in hac auc. no. duo. Primo no. regulariter testis deponit iuratus. i. tactis euangelijs: nisi remitteretur iuramétum consensu partium: vt. j. de testi. l. iuriu. Fallit in episcopo qui admittitur ad testimoniu qui nó iurat vt hic. ¶ Ité not. q regulariter persone que ferunt testimonium dnt venire corá iudicibus: sz fallit in epo: qr iudex debet mittere ad ipsum vnum ex ministris suis: vt hic. et als ad domum egregiarum personarum mittit: vt. ff. de iureiuran. l. ad psonas egregias. ¶ Item ex hac auc. colligetis quoddá magistrale no. q testis dz dicere veritatem pro vtraqz parte: lz rustici putent cótrarium. s. q non debeant dicere nisi pro ea parte que eos producit. sed mala est opinio rusticorum vt ex littera ista apparet: que dicit q episcopus dz dicere ea que nouit: et sic indefinite dicit: vnde indefinite debet intelligi: vt. ff. de serui. vrba. predio. l. si seruitus. Item qr eqlitas est seruanda in iudicijs: vt. j. de fructi. et litis ex. l. terminato. et de postu. l. prouidendum. et ad hoc etiaz accedit. j. de testi. l. seruos. et. j. de proximis sacro. scri.

[P]resbyteri.

Lex ista respicit illam partez rubrice de clericis et puilegijs eorum. Et in. l. ista tria dicuntur. Primo dr q presbyteri du ferút testimoniuz: et si vacillent in dictis suis: et si vox eorum incipit tremescere: et si pallescit vl rubescit vel mutat coloré: lz alij testes subijciunt qonibus: tn dni presbyteri nó debent subijci qonibus dumtn verum dicant et falsum non simulent. ¶ Secundo dicitur q ceteri clerici qui sunt posterioris gradus si pducunt in testibus si vacillent in dictis eorum bn poterút subijci questionibus.
¶ Tertio dicit. si dicit aliquis: domine imperator: ergo domini presbyteri poterunt obmittere veritatem. dicit imperator non est sic: qr poterunt accusari. et si inueniuntur falsum commisisse: ipsi puniendi sunt maiori pena qz layci: qr cum eis plura committimus: multomagis pena sunt digni. hoc dicit. ¶ Tex. questionis. i. tormétationis: vt in auc. de testi. §. sancimus. Tex. ceteri vero clerici. Incipit hz dictú. Tex. audiantur. vt si vacillant in testimonio eorum ponantur in tormentis sicut ceteri liberi homines. Tex. actio idest accusatio: et sic actio impropie sumitur hic: sic et in cor. auc. eo. titu. §. si quis. et. j. quádo ciui. acti. cri. pre. l. j. et in ipsa rubrica. Vel dicatis salua tamé sit litigatoribus falsa actio. scz ciuilis: qr de falso agitur dupliciter: ciuiliter et criminalit. vt. j. ad. l. cor. de fal. l. domus. et. l. vlti. et. ff. ad. l. corne. de fal. l. j. et. l. si quis in nomine. Tex. suppresserint. sub. vel falsum dixerint. ¶ Unde not. q non solum. qui non dicit verum: sed qui occultat verum committit falsuz: vt. j. de fide instru. in prin. et. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. j. et. l. eum qui. Tex. in crimine idest in falsitate: qr falsum tulerunt testimoniu. naz testis debet deponere occulte: vt. j. de testi. l. nullu. ¶ Unde not. quáto quis dignior est: tantoplus punitur: et ei cui plura có mittuntur ab eo plura exiguntur. et ad hoc facit. ff. de pe. l. quedam. qd est verum cuz agitur de pena pecuniaria imponéda. secus si agitur de pena corporali imponéda. et sic tollitur cótrariu: vt. s. de sum. tri. et fi. ca. l. iij. in fi. et ibi dixi. et. ff. de incen. rui. nau. l. pedius. ¶ Sed dicet aliquis. immo tractatur de pena corporali imponenda. Respondeo speciale est hic. Vel potest dici q agitur hic ciuiliter ad penam: vt dixi circa litteram. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnaz auc. que incipit. presbyteri etc.

Resbyteri. Auctēti.

In .l. C. dicebat. si psbyteri vel clerici depo nāt falsum testimoniū q sunt puniēdi. Hec auc. dicit q psbyteri ꝛ dyacones in cā pecu niaria si deponant falsū testimoniū ipsi re pellūtur a ministerio sacerdotali: ꝛ dn̄t detrudi in monaste rium per tres annos vt ibi agant pniam de cōmissis. s3 si in cā criminali cōuicti fuerint ꝓhibuisse falsū testimonium: nudati honore clericatus legittimis penis subijciant. Cle rici vero ceteri sunt puniēdi legittimis penis sine distictiōe psonaꝝ. hoc dicit ista auc. Tex. a sacro misterio. suaꝝ eccle siaꝝ. Tex. monasterijs tradant: vt agant ibi pniam de com missis. Tex. legittimis penis. s. sine distinctione. Tex. com muni iure. s. ciuili vel criminali. ꝛ hec aucten. est in cor. auc. de sanctis. epis. §. reuerendissimus.

Ulla nisi.

Lex ista pōt respicere illā ptē rubrice. s. d cle ricis ꝛ illā d ministerijs. Et in .l. ista d3 q nul la mulier in aliq ecclīa d3 creari dyaconis sa: nisi cōpletis .l. ānis. s3 pceptū aplī. vn̄ s3 leges sic erāt dyaconi: ita erāt dyaconisse. sed hodie nō est in vsu dyaconissa. hoc dicit. ¶ Or segnori super .l. ista habetis vnā auc. que incipit. dyaconissa.

Jaconissa. Auctēti.

Auc. ista cor .l. C. lex. C. dicebat q n̄ d3 crea ri dyaconissa nisi q sit maior .l. an. s3 auc. ista dic q nō d3 creari dyaconissa minor .xl. an. vel q peruenit ad scdas nuptias. ꝛ h auc. ē in cor. auc. §. dyaconissa. ꝛ ide sumpta occasiōe hētis illā auc. que incipit. presbyterū. vn̄ incōtinēti videatis eā.

Resbyteruz. Auctē.

Lex. C. ꝛ auc. dicebant de dyaconissa: hec auc. dicit de alijs clericis. Et dicit q null9 debet creari presbyter qui sit minor .xxxv. annis. Itē dyaconus vl subdyaconus mi nor .xx. an. vel lector minor .xv. nō d3 creari. Ite3 eps minor .xxxv. an. non debet ordinari. hoc dicit ista aucten. ¶ Tex. minorem .xxxv. an. Alij dicunt .xxx. ꝛ tūc cōcordāt cū decre tali: vt extra de ele. ꝛ elec. po. cū in cūctis. quida3 nō hn̄t hic plus: ꝛ est in cor. auc. e. ti. §. presbyteꝝ. sed quidam habent hic plus. Tex. clericos autem. ꝛ sunt hec verba in auc. e. tit. de sanctis. epi. §. presbyterum.

I quis in hoc gen9.

In .l. ista dicunt tria pncipaliter. ¶ Prio dicit q si aliquis fuerit ita fatuus q attētet inferre iniuriam ipsis clericis vel sacerdo tibus vel coruz ministris vel in ipso diuino cultu: pses puincie sacerdotū ꝛ catholice ecclīe ministrorū loci quoq ipsius ꝛ diuini cultus iniuriā capitali snia cōtra reos cōuictos legittimis ꝓbationib9 vel spōte ꝯfessos no uerit vindicādā. ¶ Scdo dicit q si aliqs itulit iniuriā atro ce3 sacerdotibus aut ministris coꝝ: ql3 de pplo q2 publicū crimē est pōt eū accusare vt puniat qui tale crimē commisit. ¶ Tertio dicit si ille qui intulit iniuriā sacerdotibus ꝛ coꝝ ministris vult se armis aut locoꝝ difficultate tueri: presides puincie tūc debēt implorare officiu3 militare per publicas lrās. hoc dicit ista lrā. ¶ Uidete ei9 expositionē. Tex. sacri legij ꝓrupit. sacrilegium est cū auferr sacrū de sacro: vt. ff. de cri. sacri. l. diuus. ꝛ. j. de cri. sacri. l. j. ꝛ per totū tit. Alia spēs sacrilegij ē iniuriari cōtra personas ecclesiasticas vt hic est. Alia species sacrilegij est committere contra .l. vt. j. de cri. sacri. l. j. ꝛ. ij. Tex. vindicandum. ¶ Et ita not. q puniendi sunt confessi vel conuicti: vt. j. de pe. l. qui sententiā. ꝛ. j. quo rum app. non reci. l. obseruare. ꝛ hoc verum si sponte ꝛ non metu tormentorum sunt confessi: nisi postea perseuerent: vt ff. de questionib9. l. j. §. diu9. ꝛ. §. si quis vltro. ꝛ est hoc arg. pro nobis cōtra antiquos: qui dicebāt q in ꝯfessuz nō ferr sniā; vt. ff. ad. l. acquil. l. proinde. §. notandū. sed ipsi male di cunt: q2 in ꝯfessis fertur snia vt hic. ꝛ pro hoc est argu. ff. de custo. ꝛ ex reorum. l. si quis reus. ꝛ de hoc dicam plenius. j. de cōfes. l. vnica. vnde amplius hic nō dico. ¶ Unde no. q si eps non prosequitur hanc iniuriam sibi factā in ecclesijs: q preses prouincie punit. ¶ Unde no. q regulariter quis nō punitur sine accusatore: vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. rescripto. §. si quis accusatorem non habens. ꝛ. l. munerū. §. rescripto. sed spāle est hic sicut ꝛ in falso instrumēto ꝛ testimonio: vbi iu dex suo officio punit: vt. j. d accu. l. iij. ꝛ. l. ea que. ꝛ. j. de ꝓba. l. iubemus. ꝛ. j. de testi. l. nullū. ꝛ. j. qui accu. nō pos. l. ij. Tex. sitq cunctis. Incipit scdm dictū. ¶ No. q crimen iniuria rum est priuatum crimen regulariter: vnde passus vel domi nus agit iniuriarum: vt insti. de iniur. §. patitur. Fallit in ca sibus in qbus crimē iniuriarū est publicū vt hic di. Itē fal lit cum qs facit famosum crimē: vt. j. de famo. ll. l. vna. Tex. q si. Incipit tertiū dictū. ¶ No. q si qs vult se armis tueri vel loci difficultate: mittuntur littere ad omnes milites qui sunt in prouincia constituti vt veniant cum armis vt illū ca piant ꝛ puniant: ꝛ sic presides prouinciarum iplorant auxi lium militare contra rebelles. sic ꝛ als. j. e. l. raptores. ꝛ. ff. de rei ven. l. qui restituere. ꝛ. j. de his qui latro. vel ali. l. ij. Et ita no. q leges indigent auxilio armorum: vt no. s. de iusti. C. confir. in princi. ¶ Or segnori super .l. ista habetis vna3 auc. que incipit. sed nouo iure.

Ed nouo iure. Auct.

Quia .l. C. dicebat si quis turbauit diuina mi steria celebrari siue inferebat iniuria3 conui ctus capite puniebatur. sed per istam auc. cor rigitur: q2 nouo iure pro tali iniuria verbera tur ꝛ in exiliū mittitur. sed si aliqs turbaret vel ꝓhibuit cele brari sacra misteria: capite puniat. eadē distinctio est in leta nijs. si aliqs facit iniuriā alicui eunti ad letanias: verberat ꝛ traditur in exiliū. si aūt eas excussit capite punit. Itē lay cis est ꝓhibitum facere letanias sine clericis: q2 letanie nō debent fieri sine orationibus ꝛ sine cruce. hoc dicit ista auc. Tex. iniuria illata. ꝑsone ecclesiastice. Tex. aut pro ꝛ. ꝛ sic disiuncta accipitur pro coniuncta. sic. j. de vbo. signi. l. vlti. Tex. locum habeant. nam verberatur ꝛ in exilium mittitur. Tex. non debēt. ꝛ est hoc auc. in cor. auc. de sanc. epi. §. si qs cum sacra misteria. Odofredus.

N ecclesijs.

In .l. ista dicūtur duo. Primo dici tur. si in aliqua possessione vel vico vel alio loco sunt alique ecclesie: in illa possessione vel vico vel alio loco quocūq debēt clerici ordinari qui sunt ex illa possessione vl vico vel loco. ¶ Secūdo d q in ecclesijs que sunt in possessiōe vel vico vel alio loco: d3 ordinari certus numerus clericoꝝ iudicio epi. hoc dicit ista. l. ¶ Uidete lre expositionē. Tex. sunt cōstitute. ꝛ exēpli cā no. differētiam inter ciuitatē muni cipium ꝛ castrum ꝛ oppidū ꝛ vicū ꝛ villam. Ciuitas est pro prie vbi est collectio multorū hoium habēs epm: ꝛ fossatis munita: vt. ff. de ver. signi. l. vrbs. Municipiū est locus ma gnus in quo non est eps: sed munitus fossatis vel nō. ꝛ di cuntur municipes: q2 existentes in eo munerum participes sunt: vt. ff. ad munici. l. j. Castrum dicitur locus castro muni tus quo pōt se tueri ab exercitu. Oppidum dicitur ab ope ferendo contra hostes. Uicus dicitur vie custos. Uilla est vbi habitant agricole: vt plene d in isidoro. Tex. ꝓprie ca pitationis onus. q. d. caput cuiuslibet d3 als ex quol3 capi te munus soluere. Tex. ita vt incipit sm dictum. Tex. iudi cio epi. i. volūtate epi. ¶ Or segnori in .l. ista colligetis plu ra no. ¶ Primo q oēs epi ꝛ alij plati ecclesiaꝝ qui habēt beneficia conferre: debent preferre clericos qui habent ori ginē de illo loco: vnde sunt epi vel prelati vel alij: vt hic col ligitur. ꝛ ad istud accedit: quia tutores debent dari ex eo lo co in quo degunt: si in illo loco inueniuntur idonei: als dan tur de alio loco: vt. ff. de tuto. ꝛ cura. datis ab his. l. j. ꝛ. j. de curato. furio. l. vlti. sed ꝛ si in loco illo non sunt clerici ido nei: tunc dantur extranei: q2 ista sunt paria: vel nullum esse: vel idoneū nō esse: vt. ff. q cuiusq vni. no. l. j. §. quibus. ꝛ. ff. de mu.

de mu.⁊ bo.l.vt gradatim.⁊.j.de epi.au.l.de creationibus. Et ita ex.l.ista colligitur ar.cōtra e pos ⁊ presbyteros eccle siarum qui nunq̄ volunt conferre beneficia clericis de illo loco vnde sunt epi. ¶ Item ex.l.ista colligetis aliud not.q̄ in quacunq̄ ecclesia de volūtate domini epi debet ordinari certus numerus clericorū ƀz magnitudinē cuiuslibet eccle sie.⁊ ad hoc facit.s.ti.pxi.l.nō plures.⁊ in cor.auc.vt deter minatus sit numerus clericorum per totum. Et ex isto not. colligetis vnam exceptionem in casu qn̄ dn̄s papa mandat canonicis aliquibus vt recipiant talem in frem:qr qn̄ exci pere cōtra illud rescriptū.nos hēmus certū numerū canoni corum taxatum voluntate superioris:vn̄ non possumus eū recipere.⁊ ad hoc est argu.j.e.l.pabolani ⁊ extra de vi.⁊ ho. cleri.c.qm̄. ¶ Or segnori querit hic Azo vnū de quo facio magnā vim.hec lex dicit q̄ clerici qui degunt in aliqua pos ses.in ecclesijs illius possessionis dn̄t eligi ⁊ alijs preferri: est ne hoc verum degāt ibi quocūq̄ modo? Quidā vt Jr.⁊ sui sequaces dixerunt,q̄ hoc est verū si degant vt ascripti cij.j.e.l.quisquis.sed certe non est verum.immo loquitur in omnibus alijs clericis qui ibi degunt:qr hec.l.loquitur ge neraliter:⁊ ideo debet generaliter itelligi.⁊ pro hoc est ar. in auc.de sanctis.epi.§.ascripticius.

s I quis curialis.

Hec lex probibz ne aliqs curialis astrictus curie sine ɔsensu supioris possit clericali.⁊ si aliquis curialis fuerit factus clericus nisi incōtinenti facta sibi denūciatione redeat ad curiā:iudex sua auctoritate dz eū reddere prime cōditioni:cessante quadā antiqua.l.que dicebat q̄ curialis pōt inuito suo supiore cle ricus ordinari relictis oib⁹ bonis suis curie.hoc dic̄ ista.l. Tex.fuerit ordinatus.sub.sine volūtate supioris sui.ne ɔdi cat.s.e.l.officialis.Tex.nec statim ɔuētione.s.denūciatiōe. Tex.cōditioni.i.curie.Tex.clericis enim.Incipit scd̄z di ctum.Tex.decuriones.i.curiales.Tex.clericos esse nō ve tabat ⁊ erat ista.l.vt dixi in casu.sed h.l.est hodie correcta p auc.sed neq̄ curialē quā legi.s.e.l.officiales.

s I ecclesie.

In.l.ista pcipit impa tor ne puilegia eccle siarum debeant violari vel dissimulatiōe ne gligi.⁊ si qs cōtrafaciat patitur penam.v.li brarū auri.h.d.Tex.plectet̄. ¶ Or segno ri vt tollatis omnia ɔtraria dicetis q̄ pena huius.l.hz locū cū qs violat puilegia indulta ecclesijs ge neraliter.sed si aliquis violat priuilegia ɔcessa ecclesijs spe cialiter tunc iponitur alia pena:⁊ sic intelligitur.s.ti.pxi.l. placet.in fi.Itē si aliqs violat priuilegia ecclesie que specia liter habet circa res alienādas alia pena iponit̄.⁊ sic intelli gitur.s.ti.proxi.l.iubemus nulli post hanc.§.sane.⁊ in auc. qui rem hui⁹.vnde qr ille pene sunt spāles hec ē gnālis:nō trahuntur ad eam:vt ar.ff.de penis.l.sanctio legum.⁊.ff.de verbo.obliga.l.doli clausula.

q Uicunqz.

Or segnori hec ē bona ⁊ vtilis si bn̄ seruaret̄: sed tāta est hoiū malitia q̄ nō seruat̄ hodie tpibus nr̄is.pacifici epi nō hn̄t locū s3 mali ⁊ rixosi.Et in.l.ista ponit̄ talis casus.qdam multū effectabat eligi eps i aliq̄ ciuitate.eo pcurāte vel alio p eo elect⁹ est eps.iste cleric⁹ anq̄ eēt ele ctus eps erat agn⁹ dei:s3 effect⁹ eps fact⁹ est agn⁹ demonis. nā faciebat seditionē ɔ rēpublicā.dz pati hāc penā: qr p.c. miliaria dz repelli a ciuitate illa quā ɔturbauit:⁊ ad illā nō dz ei dari regressus:⁊ insup nō dz ipetrare rescriptū vt lice at ei redire.s3 si impetrauit nō valet rescriptū:⁊ aliqs nō dz ipm defendere.⁊ si aliqs defendat eū:indignationē princi pis sustineat.hoc dicit.Tex.detrusus.i.electus:s3 decreta liste intelligunt q turpiter vel symoniace est electus.expul sus.ipso iure pp talia ɔmissa.iuxta illud priuilegium meret̄ amittere qui concessa sibi abutit̄ potestate.Tex.careat.vt.s. proxi.l.iubemus nullam.Tex.defensionibus.scz.iniustis. Tex.eorū.s.expulsorū.Tex.indignationē.s.impialem.Tex. subituris.vn̄ ex fine huius.l.colligit̄ ar.si aliquis est crimi nosus:nō dz venire aliquis coram maiori vel superiori ad excusandū eum.⁊ ad istud accedit.j.ad.l.iuli.maie.l.vlti.⁊ in cor.auc.de man.prin.§.non pmittētes. ¶ Or segnori.q. dam habēt hic vnā auc.que nō legit̄ cōiter.⁊ incipit si quis autem ⁊c̄.tamē vos videatis eā:qr satis bona est.

c Onuenticulā illicitā.

In.l.ista que est bona ⁊ leuis ponit̄ talis ca sus.quidā volebāt tractare aliquā seditionē in ciuitate.cogitauerūt si iremus ad ecclesiā non posset h secretū esse.vn̄ eamus ad edes alicuius priuati.nunqd eis hoc licet? Rn̄det imperator q̄ non.imo phibet impator ne aliquis debeat facere cōuēticu lam illicitā etiā extra ecclesiā.⁊ si quis fecerit in domo sua: sustineat penā pscriptiōis domus sue. hoc dicit ista.l.Tex. conuenticulam illicitā.⁊ dr̄ illicita siue sit hereticorū siue aliorum qui non sunt orthodoxi.Tex.phibemus.dicit im perator qui fecit.l.istā.Tex.pscriptionis.i. publicationis: vt.j.de bo.dam.⁊ proscrip.in ipsa rubrica.⁊.l.siquis. ¶ Or segnori ex.l.ista colligetis quoddam puerile ⁊ falsum ar.qr littera istius.l.dicit conuēticulam illicitam extra ecclesiam fieri phibemus.dicit puer.ergo illicitā in ecclesia ⁊ in non priuatis edibus permittimus:qr ar.a ɔrio sensu est fortissi mum:vt.ff.de offi.eius cui man.est iuris.l.j.in princi.Ad qd̄ respondemus ita.si extra ecclesiam prohibetur fieri illicita conuenticula:multofortius in ecclesia:vt.j.de his ad eccle. ɔfugi.l.denūciamus.nec ob.q̄ ar.a cōtrario sensu sumptū: est fortissimum:qr verum est cum non est contra naturalem rōnem:vel turpitudinem induceret:qr tunc non valeret.si mile.j.de con.inser.l.cum patrem.nisi contradiceret.l.vt.j. de iuris.om.iudi.l.nemo.⁊ q̄q̄ h scripserit dn̄s Azo:tn̄ nō fuit bonus loicus:qr non est bonum argu.si dicimus con uenticulam illicitā extra ecclesiā fieri prohibemus:ergo in ecclesia. sed tunc est bonum argu.a contrario sensu sum ptum cū ita dicimus:meū imperium nō demandat̄ si iudex p̄ns est:ergo si absens demādatur:vt.ff.d offi.eius cui mā. est iuris.l.j.in princi.vel sub.in littera etiam vt dixi in casu.⁊ tunc est plana.hec.l.

q Uisquis censibus.

In.l. ista ponit̄ talis casus.quidā in aliquo loco erat cēsitus.iste inuito dn̄o non pōt clericus fieri. sed eius voluntate bn̄ pōt fieri clericus in eo loco in quo cēsitus est hac.l.vt pprie capita tionis sarcinā recognoscat.⁊ tūc nō per se sed per aliū ido neū substitutum ruralia obsequia explicabit.Un̄ sciatis q̄ iste subleuat̄ a patria capitatiōe.i.nō pstat psonaliter rurale obsequiū.⁊ cōtra hāc.l.impetratū rescriptū nō valet.h dic̄. ¶ Tex.quisquis cēsibus fuerit annotatus.i.glebe seruus effectus.⁊ dr̄ cēsitus qui hz stare in certo loco ⁊ certū cen sum pstare.ascriptici⁹ est:vt.j.de agri.⁊ censi.l.sancimus.⁊ l.cū satis.Tex.tempet clericatu.hoc est eo inuito nō sequi tur qn̄ eo volente.Tex.subrogato.sub.alio idoneo tn̄.Tex. que certe capitationis.i.q̄ nō ipse psonaliter pstet. ¶ Un̄ no.hic q̄ cēsitus clericatur dn̄i voluntate:nō al's:⁊ tūc ipe implet ruralia obsequia:non per se:sed per substitutū ido neū:vt hic.⁊.j.e.l.ad similitudinē.⁊.l.iubemus.⁊ qr qui per alium facit per seipsum facere videtur:vt.ff.de admini.tu.l. ita autem.§.gessisse.⁊.ff.de fideicō.tu.l.iij.cū suis similib⁹. sed hodie censitus clericari potest inuito dn̄o suo:vt.j.e.in auc.ascripticios.que est.j.e.iubemus.Et est hec lex in arg. q̄ vasallus si intret ecclesiam q̄ possit seruire feudo per sub substitutum.Item q̄ heres aduocati nō iurisperitus possit seruire per aliū idoneū.Itē est hec lex in ar.pro scriptorib⁹ existentib⁹ in mora qui volūt scribere p aliū an possint? S3 certe in qōne ita dicimus q̄ nō possunt scribere per alium: qr scriptor promittit suis manibus scribere:vnde nō potest per alium scribere.⁊ pro hoc est.j.de cadu.tol.l.vnica.§.ne aūt.⁊.ff.d solutio.l.iter artifices.⁊.ff.de le.iij.l.fideicō.in fi. Preterea dico q̄ scriptor pōt cogi pcise scribere:adeo vt si nolit scribere ponēdus est in cōpedibus:qr tenet̄ ad factū: vn̄ pcise tenetur scribere:nec liberat̄ si velit pstare intereē:

vt arg. ff. de procu.l.filiuſfa.§.vlti.⁊.l.ſed he perſone.§.preter.⁊.ff.ꝙ metus cau.l.ſi cum exceptionem.§.ſi per vim.ſed al's regulariter qui tenetur ad factum liberatur preſtando intereſſe:vt.ff.de reg.iur.l.ſi quis ab alio.in fi.⁊.ff. de verbo ob.l.quoꝫ.⁊.l.vbi autem.§.qui id quod.⁊.ff.de procu.l.non cogendum.§.ſabinus.

p

Lacet noſtre clemen

tie. Lex iſta eſt bona.l.⁊ leuis.⁊ eſt ꝓdita ad honeſtatē clericoꝝ cōſeruādā. Et in.l.iſta.iiij. dicūtur. ¶ Primo dicit ꝙ clerici debēt intēdere diuinis officijs.nō debēt ire ad palatiuʒ cōis:⁊ ibi ſtare ⁊ audire rumores:⁊ aduocare pro laycis. ¶ Secūdo dicit ꝙ nō dn̄t adeſſe ſpectaculis.i.nō debēt ire ad cāpū fori dū audiunt ꝙ ibi dʒ fieri preliū.nec debent ire ad iudiciū nec aduocare pro alio ⁊ eſſe ꝓcuratores alicuiꝰ: niſi ob cām ſuā ꝓpriam:dū ipſi aliquos pulſant vel ab alijs pulſanꝫ:vel niſi pro cā ſui collegij ſi fuerint ſindici ꝯſtituti. Tertio dicit ſi quis ꝯtrafecerit:ſi clericus eſt:a gremio clericorum dʒ expelli.vel ſi eſt parabolanus a ꝑuilegijs parabolanoꝝ dʒ expelli:⁊ competēti iudicio ſubiacebit:nec aliquo tpe ad p̄dictā ſollicitudinem reuerteꝫ.hoc dicit iſta lr̄a. Tex.cum publicis actionibus.i.actionibus.ſic.⁊.s̄.ti.ꝓxi. in auc.hoc ius. Tex.habeāt.q2 debēt intēdere diuinis officijs:vt.j.e.l.oēs qui vbicūqʒ. ¶ Vn̄ no.ꝙ clerici nō debēt eſſe decuriones nec etiā officiales nec etiā immiſcere ſe dn̄t cetibus laycoꝝ. Tex.parabolani.i.medici.⁊ dicuntur parabolani q2 multas parabolas habent.⁊ ita ſcripſit hic Azo. q2 ſi queritur a medico eſt bonum hodie celebrare diminutionem?ipſe non reſpondet vnico verbo ſic: vel non.ſʒ ipe incipit ſuaʒ diſtinctionē facere.diminutio aliqua fit ob talē cauſaʒ:⁊ aliqua ob taleʒ.⁊ detinet hoiem in verbis in tm̄ ꝙ hora diminuēdi recedit. ¶ Unde no.ꝙ quis aliqua poteſt facere pro ſe vel pro ſuo corpore quod non poteſt pro alio. nam clerici vel medici ſuo nomine vel nomine ſue eccleſie vel ſui corporis poſſunt agere ⁊ reſpondere.ſʒ alieno noie non poſſunt agere vel reſpondere.⁊ ad iſtud accedit .ff. de procu.l.filiuſſa.§.veterani. Tex.de breuibus.i.de matricula in qua omnia eorum nomina ſunt ſcripta. ¶ Unde not. hic ſi eſt aliquod corpus approbatum vt eſt clericorum vel medicoꝝ:noia debēt ſcribi in aliquo breui vel libro.⁊ ſi aliqs delinquat in officio ſuo:nomē ſuū dʒ deleri de illo breui vel de illo libro:vt eſt hodie in tabellionibus qui hn̄t eoruʒ nomina ſcripta in quodā quaterno.⁊ ſi aliquis delinquit in officio ſuo:nomē eius radiꝫ de quaterno illo,⁊ ad iſtud accedit.s̄.titu.proxi.l.non plures.⁊ quod habetis.j.l.prox. ¶ Or ſegnori ſuper.l.iſta videatis vnaʒ auc̄.quam hic habetis ſignatam que incipit. Interdicimus ⁊c̄.

n

Nterdicimus. Auc.

Hec Auc̄.nō corrigit.l.C.ſʒ prorogat.nā.l.C.ꝓhibebat ꝙ clerici nō debeāt adeſſe ſpectaculis vl' cōionē habere cuʒ publicis actibus.ſimiliter hec auc̄.interdicit ſanctiſſimis epis ⁊ p̄ſbyteris ⁊ dyaconis ⁊ ſubdyaconis ⁊ cātoribus ⁊ ceteris clericis ne ludāt ad tabulas:vl' ne cū alijs ludētibꝰ ꝑticipes ſint:vel ludētes inſpiciant. Itē interdicit eis ꝙ nō accedant ad ſpectacula aliqua.⁊ ſi aliqui p̄dictis ꝯfecerint: in monaſteriū detrudanꝫ per triēniū:⁊ ꝓhibeantur a ſacro miniſterio.⁊ ſi medio tpe ſe oſtēderint penitētes: reuocanꝫ per ſuū epm̄. Tex.veniret. Hucuſqʒ durat primum dictum modo incipit ſcōm dictum. Tex.ſi quis autem ⁊c̄.ꝓhiberi ab introitu eccleſie.⁊ iſta auc.eſt in cor.auc.de ſan.epiſ.§.interdicimus.colla.ix. ¶ Vn̄ no.ꝙ clerici non debēt ludere ad tabulas:nec etiā lucri eſſe ꝑticipes alicuiꝰ qui ludat ad tabulas:multofortius nec ad aſardum debēt ludere.⁊ hoc argū.iſtius.l.q2 cui qd̄ minus eſt non lʒ:multofortius quod maius eſt.⁊ ad hoc eſt ar.ff.de coll.l.iij. Itē q2 vbi in diuerſis inueniꝫ eadē rō ibi idē ius ſtatuēdū eſt: vt.ff.ad.l.acql.l. illud. ¶ Sed nūquid ad ſcacos dn̄i clerici poſſunt ludere? Dicimus ꝙ ſic. q2 ſi ꝓhibetur eis ludus tabularum.ergo eis permittitur ludus ſcacoꝝ tm̄:q2 cū in vno probibeꝫ:in alijs ⁊c̄.vt.j.de ꝓcura.l.maritus.⁊.ff.de iudi.l.cū ꝑtor. Iteʒ ⁊ alia ratione:q2 ludus ſcacoꝝ cōſiſtit in virtute animi:⁊ nō pendet ex inſidijs fortune:vnde licitus eſt.ſed ludus tabularum non ſic:vt.j.de reli.⁊ ſump.fu.in conſtitutione.aleaꝝ ludus antiq̄ res eſt.vn̄ qui ludit ad ſcacos ſi ꝑdit non aſcribit diuino numini:ſed ſibijpſi q2 ſeip̄m blaſphemat.ſed qui ad tabl'as ludit aſcribit diuino numini : q2 blaſphemat deū ⁊ ſanctos ⁊ eſt prohibitū:vt in auc̄.vt nulli luxu.cōtra nām.

Arabolani.

Hec.l.localis ē:⁊ hʒ locū ſolūmō in alexādria ciuitate.q2 illa ciuitas eſt in calidiſſima regione:vn̄ hoies nō ſunt ibi ſani. vn̄ neceſſe eſt ꝙ ſint ibi multi medici.⁊ idō p̄cipit impator ꝙ ibi ſint ſexcēti medici non plures.⁊ hoc incūbit epo illius vrbis.⁊ debēt eligi de his qui antea fuerūt medici:⁊ q hn̄t ꝯſuetudinē curādi.nō autē debēt eligi officiales vel curiales.⁊ ſi aliqs de his moriaꝫ: alter in eius locū de volūtate epi illius vrbis dʒ eligi q nō ſit curialis vel officialis.⁊ iſti debēt ſubeſſe epo illiꝰ vrbis: ⁊ nō debēt adeſſe ſpectaculis:vl' itereſſe in iudicijs:ſʒ circa egra corpora curāda debēt intēdere.hoc dicit. ¶ Tex.parabolani.i.medici.⁊ dicunꝫ ꝑabolani ⁊c. vt.s̄.dixi.l.ꝓx. Tex. eligantur.⁊ ita no.ꝙ eligendi ſunt medici ⁊c.⁊ ad hoc facit j.de iude.l.certi iuris eſt. nā ⁊ conſuetudo artem facit.⁊ ad hoc facit.ff.de ven.inſpi.l.ſi qs.pōt dici ꝙ hic incipit ſcōm dictum. Tex.reliquis.pōt dici ꝙ incipit tertiū dictuʒ. Tex. forma cōplectiꝫ.loqtur de.l.ꝓxi.ſupiori. Tex.ſtatutū ē in.l. ſuperiori ꝓxi. ¶ Sʒ q̄ro qd facit hec lex ad iſtū ti. Certe nō facit ad aliquā ꝑtem rubrice:⁊ ideo non vꝫ hic bene poſita. ¶ Sed certe nos dicimus ꝙ facit ad tit.iſtum:q2 iſti parabolani ſubſunt epo:⁊ ita facit ad illaʒ partē rubrice de epis ⁊ eoruʒ priuilegijs. Itē iſti parabolani debent eſſe honeſti vt clerici:q2 nō debent adeſſe ſpectaculis vel intereſſe iudicijs:vt hic.⁊.s̄.l.proxi.⁊ ita facit ad illam parteʒ rubrice de clericis ⁊ eoꝝ priuilegijs.

Um qui ꝓbabilem.

In.l.iſta poniꝫ talis caſus. Quidā erat clericus icōtinēs.iſte clericus tenebat aliquā iuuenē mulierem.q̄rebaꝫ ab ip̄o que eſt iſta mulier? Rn̄det ipſe.ſoror mea.nūquid hoc ſibi lʒ? Rn̄det imperator ꝙ non decet.vn̄ dicit ꝙ,quicunqʒ officio ſacerdotali fungunꝫ vl' honore clericatus:dn̄t agere congruam diſciplinam.non aūt debēt tenere ſecuʒ aliquas mulieres extraneas. pn̄t tn̄ hr̄e ſecū matres ſuas filias atqʒ ſorores germanas:q2 in his fedus nāle ſeui criminis nihil permittit eſtimari. Item ſi habeat vxorem an̄ clericatum:⁊ poſtea factus eſt clericus de voluntate vxoris illam ſecum poterit retinere.nā inconueniens eſſet eā repellere a ſe que ad clericatū eū induxit.h.d.iſta.l. Tex.permittit.vt extra de coha.cle.⁊ mu.c.vitā.⁊.c.tua.⁊.c.a nobis. ¶ Or ſegnori h̄ l.loqtur ſm̄.ll.nr̄as ſm̄ q̄s maritus poterat clericari inuita vxore ⁊ eꝯ:vt.j.e.l.dico vobis.⁊ in auc.de mona.§.ſi vero. ſed ſecus eſt iure cano. ¶ Or ſegnori ſup.l.iſta habetis ſignatas quaſdam aucꝫ.⁊ ſtatim habetis illā que incipit epo nullam ⁊c.poſtea illā que incipit multomagis.vnde ſtatim videatis aucꝫ.que incipit.epo ⁊c.

Piſcopo nullā auc.

In aucꝫ.iſta dꝫ.l.C.dicebat generaliter ꝙ clerici non debebant ſecum hr̄e extraneas mulieres ⁊c.vt dꝫ in.l.C.hec aucꝫ.prohibet epo ꝙ nullā mulierē ſecū retineat.hoc dicit Tex:fecit.i.oſtēdit. Tex.indignū.⁊ hec aucꝫ.eſt in cor.auc. de mona.§.ſi qs.⁊ in auc.de nup.§.ideʒ. ¶ Or ſegnori videatis aliā auc.que incipit multomagis ⁊c.

Ultomagis. Auctē.

Lex.C.prohibebat ne clerici tenerēt ſecū mulieres ⁊ prohibebat ad tp̄s.auc.iſta prohibet in perpetuū.vn̄ dicit ꝙ clericus non poteſt hr̄e mulierem cuʒ qua contrahit nuptias

ptias: sed solum cantoribus & lectoribus permittit nuptias contrahere alijs aũt prohibetur: dũtamen non superueniat ad secũdas nuptias tunc nõ ascendunt ad maioris sacerdotij culmẽ: q2 non possunt presbyteri esse.

Si quis presbyter. Lex ista tria dicit. Primo dicit. si aliquis presbyter vel dyaconus vel subdyaconus aut dyaconissa seu subdyaconissa vel clericus cuiuslibet alteri⁹ loci aut monachus vel mulier qui solitariã vitam elegit decessit nullo ɔdito testõ sine parẽtibus vtriusq3 sexus vel liberis agnatis vel cognatis vel vxore bona eius oia ptinent ad monasteriũ vel ad ecclesiam cui fuerit destinatus vel destinata. ¶ Scdo dicit q si ipse erat ascripticius vel libert⁹ vel curialis: ius qd cõpetit dño possessionis vel ptono vel curie remaneat saluũ & nõ diminuat. ¶ Tertio dicit q si iste cui erat predictis ɔditionibus obnoxius gessit negocia ecclesie vel erat astrict⁹ ecclesijs & decesserit: act. cõpetentes cõtra clericum defunctũ sacrosanctis ecclesijs & monasterijs reseruant. h.d. Tex. exceptis. Incipit scdm dictũ. Tex. censibus astricti. vt sunt hui glebe: vt. s. e. l. si quis. Tex. subiecti. vt insti. de suc. liber. §. sed nrm. Tex. obnoxij. vt. s. e. l. officiales. ¶ Or segnori not. q hec. l. non valet hodie vnã festucam: q2 correcta est. q2 sm. l. istam monachi & monache poterant testari: & si decedebant intestati sine prole succedebat eis ecclesia. sed hodie correcta est p auc. hic signatã: que incipit. nũc aũt &c. & est idẽ cum illa quã habuistis. s. ti. pxi. sup. l. gnãli. & incipit igressi. & cũ illa que est ibi & incipit. si qua mulier. vnde nõ esset h legenda. sed q2 quidam scholares sunt male memorie dñs meus legebat eam hic. vnde videatis eam.

Hanc autem. Aucte. Hec aucte. dicit q monachi vel monache ipso igressu dant se & sua deo. si aũt non sit testatus: nõ põt amodo testari s3 põt dimittere sm leges si h3 liberos: q2 eis nõ potest dare minus legittia. Sed si testat⁹ nõ est inter liberos diuidit ne qd iniquũ ɔtingat circa liberos. hoc dicit ista aucte. ¶ Tex. nũc aũt. i. nouo iure. & sunt hec verba Ir. ɔtinuantis auc. istã ad. l. C. nõ aũt sunt in cor. auc. Tex. si prius sub. q ingrediat monasteriũ: vt dicit auc. si qua mulier. Tex. iudicio eius cessante. hec lra legit duobus modis. vno mõ sic cessante. i. si cessauerit iudiciũ eius. q2 nõ est testatus lex disponit. Al' dicatis ita. Tex. iudicio eius cessante. s. ãn alios. sed inter liberos poterit diuidere sm q dicit auc. si qua mulier. Alij hñt in auc. hec verba plus. Tex. vel vita mulieris defraudẽtur creditorũ. & vult hoc dicere. q2 si iste qui habet vxorẽ ingredit monasteriũ: mulier recupabit dotem suam. & ex pacto poterit lucrari si factũ fuerit inter eos: vt. j. e. l. deo. vel creditorũ: q2 si iste qui ingreditur monasterium h3 creditores: dicatis vt dixi in auc. ingressi.

Ad similitudinẽ. In. l. ista dicitur si aliqs curialis vocet ad illustrẽ dignitatem: d3 seruire p idoneũ substitutũ sine periculo suarum facultatũ. queadmodum si curialis efficiat eps vel psbyter vel dyaconus põt huire per idoneũ substitutũ. Tex. hi. s. curial. Tex. nõ verent. Un no. si cõtingat curialẽ elegi ad illustrem dignitatẽ: d3 subire munera non per se s3 per idoneũ substitutũ: sicut est si ɔtingat curialẽ clericari. nam ipse d3 subire munera nunc epus vel pres byter factus: nõ per se sed p idoneũ substitutũ. & ad hoc facit. s. e. l. qsquis. ¶ Sed qũo curialis põt creari eps vel presbyter: cũ phibeat: vt. s. e. l. officiales. & . l. si qs clericus. al's. l. curialis clericus? Rñdeo hec. l. d3 intelligi vt ibi dixi. sed hodie secus. vt in auc. sed neq3. Tex. non verent. vt s. e. l. quisquis. & dic h qd no. ibi.

Si qua. Ista. l. respicit illã ptem rubrice de epi. Et in ista. l. tria dicuntur ¶ Primo di q nullus d3 epm p calũniam accusare: & si ɔfecerit patit penã. xxx. librarum auri. ¶ Secũdo dicit q omnia priuilegia concessa seruientib⁹ ecclesijs vel clericis vel decanis vel alijs ecclesiasticis psonis: firma & illibata dñt seruari. ¶ Tertio dicit q si clerici vel monachi volunt venire ad hanc almã vrbem cã ecclesiastici negocij vel religionis: debent venire muniti cum litteris sui epi. & si citra hanc fiduciã veniunt: non gaudebũt priuilegio clericorum vel monachorum: & sibijpsis iputabunt. h.d. ista lex. ¶ Uidete expositionẽ littere. Tex. si qua p calũniã veram vel fictam. verã qñ redarguitur: fictam qñ presumit ɔ eum q calũniauerit: ex quo nõ probauit: vt. j. de aduo. diuer. iudi. l. j. Tex. postulatio. i. actio. Tex. procellat. i. condẽnat. Tex. quinetiam. Incipit scdm dictũ. & sub. precipim⁹. Tex. seruari: vt. j. ti. proxi. l. puilegia. Tex. preterea. Incipit tertium dictum & vltimum. Tex. ad hanc almã vrbem. s. ɔstan. Tex. pictabunt. ¶ Or segnori hic colligit ar. q clerici nõ debent ire ad partes remotas sine lris sui epi. ¶ Item hic colligitur ar. ex. l. ista pro opi. gallicorũ: q credat litteris sigillatis sigillo dñi epi vel alterius. & ad istud accedit. ff. de procur. l. si pcura. absentẽ. & ff. rem ra. habe. l. ne satisdatio. ¶ Or segnori super primo dicto huius. l. habetis signatas duas auctẽ. quas videatis. & statim habetis vnã que incipit nullus. & auc. ista dicit q episcopus non debet inuitus trahi ad ciuilem iudicem in quacunq3 causa.

Quoniã venerabilis. q Lex ista est posita vt memoria cuiusdam deleatur. s. euchicis. & memoria cuiusdam augeatur. s. laudabilis fabiani ptriarche ɔstan. vrbis. & hec lex ponit talem casum. tpe legũ nostrarũ & tpe huius. C. erat in partibus cõstan. qdã euchices noie qui erat hereticus maximus & qui multũ supplantabat xpianos. vna die venit beatus fabianus archieps vrbis constan. & disputauit de fide catholica cum isto heretico in psentia inumerabilium sacerdotũ qui calcedone ɔuenerunt. & ita prudẽter se habuit q oẽs dixerũt q iste euchices cũ suis sequacibus male credebat: & ita ab oibus fuit dãnatus. vnde impator dicit q dãnetur & aboleat memoria illi⁹ pessimi euchicis heretici: & laudet memoria illius beati fabiani epi. h.d. ista. l. Tex. fabianus. al's flagianus: sed nõ est vis in hoc. Tex. huius alme vrbis. s. constan. Tex. conuenerunt qui fuerunt. cccxviij. vt. s. de sum. tri. & fi. ca. in epistola victor. in fin. Tex. vt euchices. qui erat pessimus hereticorum. Tex. qui cõtra senserat. sub. h id qd in cõsilio calcedonensi fuit statutũ. Unde no. q non l3 de fide catholica disputare publice ad subuertendã nostram fidẽ: sed ad ɔfundendum hereticos de fide catholica licet disputare vt hic.

Id quod paupibus. Lex ista respicit illam ptẽ rubrice de orphanotrophijs. & in. l. ista dicit. l3 al's relictum incertis personis nõ valeat: si qd tñ relinquitur paupibus xpi in testõ vel codicillo illud relictum valebit. h.d. ista. l. videte litteram. Tex. relinquitur. sub. vel in redẽptione captiuorũ: vt. j. e. l. si qs ad declinadã. ¶ Unde no. relictum incertis psonis non valet: vt insti. de lega. §. incertis. Fallit aũt hic fauore pietatis: vt. j. e. l. si qs. & plene dixi. s. ti. proxi. l. j.

Cum clericis. Hec. l. respicit illã partẽ rubrice de priuilegijs eorum. s. clericorum. habẽt eni puilegiũ q nõ pstẽt nisi certũ qd noie sportularũ. & hec. l. localis est: q2 in clericis maioris ec. vrbis cõstã. tm loquit. & similiter. l. localẽ habuistis. s. ti. pxi. nõ plures. & . l. ista non est magne vtilitatis: imo modice: nisi quo ad quedã no. que ex ea colligũtur: q2 hodie est correcta hec. l. tñ cõtinet in se tres ptes. ¶ In prima pte dr q si clericos maioris ec. ɔstã. volo ɔuenire: habeo electionẽ veli eos ɔueniri corã archiepo. vrbis ɔstã. siue velim ɔuenire eos apud iudicẽ secularẽ. i. apd prefectum ptorio: siue sit cã ciuilis siue criminalis. & ita pateat clericis epalis audiẽtia actore. volẽte. In scda pte dr q si pdicti clerici maioris ec. ɔstãt. ciuilit vel criminalit corã ar&

chiepo vel corā iudice seculari ꝯueniant̄: si ab eis vl̄ a ꝓcuratorib⁹ ipoꝝ quos ordinauerūt petat̄ ꝙ ipsi satisdēt iudicio sisti: nō cogunt̄ aliū dare fideiussorē nisi iconomū huius vrbis ꝯstan. qui vsqꝫ ad. l. libras auri fideiussor existat vltra non. sed si vltra illam q̄titatē excedat illa summa que petit̄ a clericis pro residua q̄titate det cautionem aliam. ipe aūt iconomus si couenit̄ nō tenet̄ satisdare iudicio sisti: cū ipse sit pro alijs idoneus defensor ⁊ fideiussor: nō dꝫ pro se satisdare: sꝫ fidei sue cōmittatur: etiā si p̄dicta q̄titas que ab eo petitur excedat summā. l. lib. auri. ⁊ ipsi clerici non tenent̄ prestare sacramētū iudicio sisti. qꝛ vetitū est ecclesiasticis ti. ⁊ a canone antiqtus instituto a beatissimis epis: ne clerici debeāt iurare. In tertia parte dr̄ ꝙ si iconomus vel clerici huius alme vrbis ꝯstañ. coueniunt̄ sub examine sacratissimi archiepi: pro sui institutione ꝓcuratoris si litigāt per ꝓcur̄. sportulaꝝ noīe nō dn̄t p̄stare vltra duos sol. qꝛ coueniēs ⁊ equū est vt in hoc sint p̄uilegiati clerici vt ab eis exigantur minores sumptus vel expēse. h. d. ista. l. ¶ Or videatis statim exponē lr̄e. Tex. cū clericis. sub. cōstan. nā. l. ista loqtur in clericis maioris ec. constā. ⁊ est localis lex vt dixi in casu. Tex. epalis. i. p̄triarchalis: vt. j. colligit̄. ⁊ eps dr̄ archieps: vt. s̄. de sum. tri. ⁊ fi. ca. in illa ep̄la iter claras. Et hec dictio. cum. legitur duobus modis. Uno mō legitur causatiue: ⁊ ordinabitis lr̄am sic. cum pro qꝛ epalis audiētia pateat clericis in iudiciū vocatis. Uel potest dici hec dictio. cuꝫ. aduersatiue. cū pro q̄uis. Tex. actoribus. qꝛ in electione actoris est coram quo velit couenire clericum. ¶ Or sequit̄ in lr̄a. Tex. experiri. sub. apud patriarchā. Tex. eminentissime tue sedis. loquitur prefecto pretorio vt pꝫ ex. l. subscriptiōe que talis est. impator cōstantinus. Tex. cōtra reuerēdissimū iconomū. sub. hui⁹ vrbis. Et dr̄ iconomus cui res ecclesiastica gubernāda mādatur: vt dixi. s̄. ti. p̄xi. l. iubemus nulli. Tex. innectere. ⁊ hucusqꝫ durat prima pars huius. l. ⁊ de ista prima parte statiꝫ volo me expedire. iure. C. est hoc veꝝ ꝙ clerici vel iconomus maioris ec. ꝯstañ. debent conueniri corā epo vel iudice seculari. i. coram prefecto pretorio: data elect̄. actori: vt. j. de epali au. l. decernimus. Si queretur cur actor habeat electionē? R̄ndeo ꝙ iudiciuꝫ redditur in inuitū. ⁊ in iudicijs interpretamur. pro actore: vt. ff. de versi. ob. l. inter sti. in prin. ⁊. ff. qui satis. co. l. de die. in pn. ¶ Et hꝫ hoc no. ꝙ ordinarius pōt recusari: qꝛ si forte actor hꝫ patriarchā suspectū pōt eū recusare: ⁊ adire p̄fectū p̄torio. ex quo apparet ꝙ ordinarius pōt recusari qđ est cōtra regulā generalem: vt. j. de iuris. om. iudi. l. nemo ordinarie sedis. ⁊. j. q̄n imperator inter vidu. ⁊ pu. l. j. ⁊. j. si qua pre. po. l. j. ⁊ in cor. auc̄. vt iudi. di. §. si vero. Uel pōt dici ꝙ nō est sp̄ale hic. naꝫ illud qđ dr̄ ꝙ ordinarius nō pōt recusari: verū est in reo nō in actore. sed si reus habeat ordi. suspectuꝫ: potest petere vt alius associetur sibi: vt. j. de iudi. l. apertissimi plene dicam. sꝫ in actore loqtur hic. vn̄ cū actor hēat plures iudices pōt eligere quē vult: vt hic dr̄. ⁊ est rō: vt. s̄. dixi. hec prima pars huius. l. hodie est correcta: qꝛ hodie in litibus pecuniarijs clerici conueniūtur apud suū iudicē: non apud iudicē secularem inuiti. in cāis criminalibus si crimē est ciuile vt adulterij: corā iudice seculari. si canonicū vt heresis: couenīunt̄ apud suum iudicem: vt in cor. auc̄. vt clerici apud proprios epi. ꝯue. §. sancimus. que est. j. e. l. oēs qui vbicūqꝫ. ⁊ icipit. clericus quoqꝫ lite pecuniaria pulsatus ⁊c̄. sꝫ per cōsti. imperatoris federici iunioris cogitur clericus in ciuili ⁊ criminali r̄ndere corā epo que cōstitutio est signata sup. l. j. e. ⁊ incipit illa ꝯstitutio. statuimus ⁊c̄. Tex. memorati ⁊c̄. Incipit scđa ps huius. l. Tex. antistite. i. epo ab anti ꝙ est an̄: ⁊ stās qꝛ dꝫ stare ante alios: qꝛ dꝫ eoꝝ esse speculū: vt p̄ses ꝓuincie est: vt. j. de le. l. j. circa pn. vel dr̄ antistes ab anti ꝙ est cōtra: ⁊ stos ꝙ est firmum: qꝛ contra hereticos dꝫ esse firmus. Tex. sn̄iaꝝ. i. citationū. ⁊ sic sumitur tota ista. l. Quia sn̄ia dr̄ pluribus modis. Uno modo dicitur sn̄ia. s. diffinitiua: que imponit finem negocijs: vt. j. de sen. ⁊ inter. om. iudi. l. prolatam. ⁊ in ipsa rubrica. Secūdo modo dr̄ sn̄ia in larga significatiōe ⁊ iudicis interlocutoria: qꝛ interloquēdo inter ptes declarauit de emergēti negocio: vt. j. e. l. oēs. ⁊. ff. de argu. l. diē. §. j. ⁊. ff. de re iudi. l. ꝙ iussit. Tertio mō dr̄ sn̄ia citatio: qꝛ iudex in citādo sentit esse equū reū r̄ndere actori vt hic sumitur. siue sit iudex secularis siue ecclesiasticus qui citat vt hic ⁊. j. de ꝓcur. l. vlt. vnde colligitur hic ar. ad id qđ faciūt boni iudices ꝙ nō citarēt aliquē nisi actor exponeret negocium suum coram eis. vnde volunt sentire quare actor vult citare reum. vn̄ si vr̄ eis ꝙ sit equuꝫ vt citetur reus: citat eū. sed si appet ꝙ nō sit equū citare reum: non citat eum vt hic. Tex. executorib⁹. i. nūcijs cōis qui exequunt̄: vt. j. de execu. rei iu. l. si vt proponis. Itē isti vocantur appitores: qꝛ faciūt appere aliquē vel partes corā iudice. ⁊ facit ēt ad hoc. j. de spor. ⁊ sump. in diuer. ⁊c̄. l. j. ⁊. l. ij. Tex. fideiussor existat scꝫ iudicio sisti. q. d. si couenitur clericus ⁊ petitur ab eo cautio iudicio sisti satisdat iconomus pro eo. Uel pōt exponi fideiussor existat. s. iudicatuꝫ sol. ⁊ tunc dicetis dupliciter: quia ꝺm antiqua tempora ꝯuētus suo noīe satisdabat iudi. solui. sed hodie nemo suo noīe couētus satisdat: vt insti. de satisda. §. sed hodie. Uel dicatis scđo mō. si clericus litigat per procur̄. procurator satisdat iudicatū solui. qꝛ nemo intelligitur idoneus defensor sine satisdatione vt. j. de satisda. l. vnica. ⁊ cōtinet tres clausulas satisdatio iudi. sol. vt. ff. iudi. sol. l. iudicatū solui. Tex. fideiussores expone vt. s̄. dixi. i. iudicio sisti vl̄ iudi. sol. Unde no. qui extitit idoneus fideiussor pro alijs pro seipso debet idoneus censeri vt hic. ⁊ ad hoc sunt plura similia ar. qꝛ argentarius qui dꝫ alios instruere: non debet ab alijs instrui: vt. ff. de edēdo. l. si quis ex argētarijs in fi. sic eps vel doctor qui docet alios non dꝫ ab alijs edoceri: vt in auc̄. ꝺ sanctis. epi. §. j. vbi qui alios docet nō debꝫ ab alijs edoceri. Tex. memoratam summam. s. l. libras auri. Tex. cautionem suam. per seipm que est nuda promissio. vt j. de ver. si. l. sancimus. alij exponūt cautionē. i. satisdationē. Tex. iurare prohibentur. i. iudicio sisti ⁊ iudi. solui. ⁊ ex ista expōne tollo multa contraria: qꝛ hec lr̄a dicit ꝙ clerici prohibent̄ iurare. ꝯdicit. l. s̄. ti. prox. l. iubemus. in auc̄. hoc ius. ⁊ in auc̄. perpetua. Itē testes iurati deponūt siue sint layci siue clerici: qꝛ loquitur ibi indistincte: vt. j. de testi. l. iureiur̄. Item actor iurat de calum. siue sit clericus siue non: qꝛ loqtur indistincte: vt. j. de iureiuran. ca. l. j. ⁊ auc̄. ibi posita. q̄re vos dicetis ꝙ clerici prohibētur iurare iudicio sisti: sꝫ alia sacramenta bene prestāt: vt in. l. contrarijs. ⁊ hec secūda ps hodie recessit ab aula: qꝛ clerici nō satisdant iudicio sisti in ciuilibus. in criminalibus committūtur custodie militari: vt in auc. de sanctis. epi. §. si quis pro pecuniaria. Tex. statuimus autem ⁊c̄. Modo incipit tertia ⁊ vltima pars huius. l. Tex. sn̄iaꝝ. i. citationum: vt. s̄. exposui. Tex. duos soll. i. aureos: qꝛ in iure nostro solidus pro aureo accipit̄ ⁊ econtra: vt. ff. de in ius vo. l. j. ⁊ insti. de peñ. temere liti. in fi. ¶ Or segnori vt breuiter tollatis ar. cōtra signatū hic: dicatis sic. cū clerici maioris ec. constanti. conueniūtur coraꝫ epo suo vel coram prefecto pre. non prestant vltra duos sol. noīe sportularum. ⁊ sic loquitur. l. nr̄a. sed clerici prouinciales si ꝯueniantur corā p̄side suo ꝺm qualitatē cause prestāt sportulaꝝ noīe. ⁊ sic loqtur. j. e. l. omnes qui vbicūqꝫ. §. executoribus. que signat̄ huic pro cōtraria. Sed segnori hec vltima pars huius. l. est correcta: qꝛ hodie clerici nō prestant duos sol. noīe sportulaꝝ: sed. iiij. siliquas: vt in auc. de sanctis. epis. §. sportulaꝝ. ⁊ est hic signata. ⁊ incipit sed hodie. ⁊. j. eā vobis legem⁹. ¶ Or segnori. super. l. ista leguntur due auc. valde bone: ⁊ super eis multa bona notabimus. ⁊ vna incipit. sed hodie. ⁊ alia incipit. generaliter. ⁊ primo legunt quidā auc. que incipit sed hodie. qꝛ breuior est. ⁊ postea illam que incipit generaliter. sed que p̄us legatur nō est vis. tn̄ vos videatis illam auc. que incipit. generaliter aūt iudex.

Generaliter aūt. Au.

Hec auc. non legitur super. l. C. vt corrigat eam in aliquo. sꝫ qꝛ vtilis ⁊ optima est. ⁊ nō erat aliqs locus in quo melius posset adaptari. ideo hec auc. per dn̄m Ir. super. l. ista fuit posita. ¶ Et not. inter hanc auc. ⁊. l. C. dr̄iam vt melius eam intelligatis: . qꝛ. l. C. est localis non generalis: qꝛ loquitur in clericis cōstanti. sed auc. nostra est generalis. ⁊ loquitur in omnibus clericis ⁊ laycis subditis romano impio.

sed. l.

ſed.l.C.loquitur tantū in clericis:⁊ ſic differūt in duobus.
¶ Et hec auc̄.tria dicit principaliter.¶ Primo iuſti.impe
rator precipit generaliter ita obſeruari:ꝙ ſi quis conuenit
aliquem ſiue clericum ſiue laycum apud cōpetentem iudi-
cem:conuentus non cogitur accipere libellum vel ſportu/
las preſtare:niſi primo actor ſatiſdet apud cōpetentē iudicē
vel eius officialē iudicē:ſiue litiget per ſe ſiue per ꝓcu.⁊ tūc
procurator eius ſatiſdet de lite illa ꝑducenda ad finē per ſe
vel per ſuū procura.⁊ decimā partē quātitatis pecunie pe/
tite in libello noie expēſaruꝫ reſtituet:ſi actor fuerit ꝯuict⁹
iniuſte mouiſſe litē.¶ Scdo dr̄ ſi actor hanc ſatiſda.nō pōt
preſtare cōmittit̄ iuratorie caut. vt iuret ꝙ nō poſſit preſtare
fideiuſſorē:⁊ ꝙ litē ꝑducet ad finē:⁊ preſtabit decimā partē
litis ſi ꝯuictus fuerit iniuſte mouiſſe litē.¶ Tertio dicit̄ ꝙ
ſi iudices formā hui⁹ auc̄.non ſuant puniunt̄ pena.x.libra/
rū auri.⁊ executor iudicis dānat̄ in exiliū:⁊ bona ei⁹ publi/
cantur.⁊ hoc eſt verū ꝙ actor predictaꝫ ſatiſdationē preſtat
apud iudicē.ſed ſi cauſa moueatur corā arbitro de cōſenſu
vtriuſqꝫ ꝑtis:tunc actor non tenet̄ preſtare ꝑdictaꝫ ſatiſda/
tionē.h.d.iſta auc̄.¶ Uidete expoſitionē lr̄e. Tex. gnāliter
aūt ⁊c̄. In reo clerico conuēto ſiue layco ſiue ſit vrbis ꝯſtā.
ſiue alterius loci.⁊ tūc ponit̄.aūt. quaſi aduerſetur.l.C.que
loquebat̄ tm̄ in clericis maioris ec.ꝯſtan. Uel pōt legi iſtō
inceptiue:q̄r.l.C.loq̄tur in clericis maioris eccle.conſtā.ge
neraliter autem dicit auc̄.iſta ita tenēdum eſt ⁊c.Tex. libel/
lum.i.petitionem in ſcriptis porrectaꝫ ab actore reo in quo
debēt contineri.iiij.primo nomē actoris ⁊ rei.ſecundo quid
petitur:vt.j.inuit.tertio cauſa petēdi:vt.j.de edi.diui adria.
tol.l.vlti.quarto actio vel illud qđ ponitur pro act. licet ſm
quoſdam cā pro actione habet̄:vt.j.de eden.l.edita. vn̄ am/
plius hic nō dico.nam ſemꝑ ſiue ſitis aduocati actoris ſiue
rei teneatis hoc pro regula ꝙ in petitione quattuor ſupradi
cta ſunt neceſſaria.Tex.pulſato reo. ¶ Unde colligitur h̄
arg.ꝙ actor porrigit libellū reo.Sed.l.vr̄ ꝯ.que videt̄ velle
ꝙ actor porrigat libellū iudici:vt.j.de lit.cōteſ.auc.libellū.
¶ Sed vos videatis ꝙ in hoc non eſt vis vtrum iudici of/
feratur vel reo:vel ꝙ voluntate iudicis offeratur reo : vt.j.
de lit.ꝯteſ.auctē.offeratur.Tex.ſportulis ab eo.ſ.reo. Tex.
non exigi.¶ Et no.ꝙ proprie dicuntur ſportule qđ preſtāt
litigatores pro iudicatura cauſe : vt.j.de ſportu.⁊ ſump. in
ipſa rubrica.⁊ dicitur ſportula a porrigendo : q̄r vtraqꝫ ꝑs
porrigat eas.vel dicitur a ſporta ꝙ idem eſt ꝙ corbis:quia
olim preſtabātur in corbe per ſe vel per ſuum ꝓcura. ⁊ qui/
dam hn̄t in littera:⁊ quidā non hn̄t : ſed in cor.auctē. bn̄ eſt
hoc verbū.aut per ſuū ꝓcura.Tex.niſi prius actor in libel/
lo.i.in petitione oblata in ſcriptis.Tex.per tabularios .i. ꝑ
tabelliones:vt.j.de iure delibe.l.vlti.§.ſinaūt apud iudicē.
⁊.j.de tabulis.l.gnāli.¶ Unde no. ſi iudex ſiue ſuus offi/
cialis recepit fideiuſſorem minus idoneū ꝙ tenetur in ſub/
ſidium:vt inſti.de ſatiſ.tu.§.ſciendum.Tex. vſqꝫ in fin. litis
ꝑmaneat.i.ꝙ litē perducat ad fi.i.ad ſniam diffinitiuaꝫ. ⁊ in
intelligatis caute:q̄r ſentētia eſt finis lit̄:vt.ff.de re iudica.
l.j.Tex.⁊ ſi victus.ſ.actor.Tex.iniuſte.i.non iuſte ⁊ calum/
nioſe.qđ preſumitur ex eo ꝙ non probat.uam omnes ⁊c. vt
j.de aduoc.diuer.iudi.l.j.Tex.pulſato.ſ.reo.Tex. reſtituat
ideſt preſtet.vnde colligitur hic ar.ꝙ decima lit̄ poſſit pre/
ſtari.ſed caueatis vobis.nā eſt decima que ꝑſtatur iudici de
qua nō tractat̄ in.l.iſta:ſed tractat̄.j.de ſpor.⁊ ſump.l.j. ⁊.ij.
ſed de decima que ꝑſtatur ab actore ſi ꝯuictus fuerit iniu/
ſte mouiſſe liteꝫ:tractatur in.l.iſta.¶ Unde no.ar.ad id,qđ
eſt.l.municipalis in ciuitate iſta ⁊ vbiqꝫ terraꝝ.ſi aliq̄s forē
ſis vel ſcholaris qui nō ſit ciuis vult aliq̄d petere a ciue: te
netur ꝑſtare decimā ciuitati eius quātitatis quā petit. Ue/
rūtn̄ quidā dicūt ꝙ de iſta decia preſtāda ciuitati de iure nō
cauet̄.ſed verius eſt ꝙ dicamus ꝙ hec.l.facit mētionem de
decima ꝑſtanda:ſicut dicit ſtatutum in forēſi. ⁊ ad hoc facit
in auctē.de iudici.§.ne aūt.O do.¶ Iteꝫ no.hic ꝙ ſi actor
petit quātitatem:ꝙ dꝫ exprimi ⁊ inſeri in libello certa quāti
tas que petit̄ qđ ex eo appꝫ:q̄r hec auctē.dicit ꝙ actor dat
fideiuſſorē:ſi iniuſte conuictus fuerit mouere litē ꝙ preſta/
bit decimā quātitatis petite in libello.ſi tamē petit̄ res cer/
ta inſerit̄ in libello:vt.ff.de rei ven.l.ſi rem.ſic ēt eſt de cā: vt
j.de edic.diui adri.tol.l.fi.⁊ de hoc plenius dicā.j.de edē.
l.edita actio ⁊c̄.¶ Or ſequitur ſcdm dictū.Tex.aut ſi fide
iuſſorem.ſ.de lite ꝑducēda ad fi.⁊ de ꝑſtando decimā litis.
Tex.dare non valeat.i.non ſit poſſibile vel nullo mō vel cō
mode.naꝫ iſta ſunt parea:vt ar.ff.de ver.ſig.l.nepos ꝓculo.
Tex.ſuper his iuratoriā caut̄.exponat.ſ.ꝙ ſtabit in lite vſqꝫ
ad fi.litis.⁊ ꝑſtabit decimā quātitatis cōprehēſe in libello.
⁊ iurabit ꝙ non credit poſſe ſatiſdare.non aūt preciſe iurat
ꝙ non poteſt ſatiſdare ne cogatur anceps periuriū ſubire:
qđ eſſe non dꝫ:vt.ff.de in li.iurā.l.videamus.q̄r qn̄qꝫ credit
ꝙ nō poſſit dare fideiuſſorē cū poſſit:q̄r forſitan fideiuberet
aliquis pro eo:ſi ipſe peteret ab eo.⁊ iō dꝫ iurare ꝙ nō cre/
dit ſe poſſe ſatiſdare:vt alibi.ff.qui ſatiſ.cog.l.j.⁊.j.de aſer.
tol.l.j.§.oēs vero.¶ Un̄ ex iſto ſecūdo dicto colligetis ar.
in caſibus:q̄r hic loq̄mur in actore q̄r ita iurat vt hic dr̄.ſic
etiam dicimus in reo ſi non poſſidet immobilia ꝙ ſatiſdat
iudicio ſiſti.⁊ ſi nō pōt ſatiſdare cōmittitur iuratorie cautiōi
vt hic.⁊ inſti.de ſatiſda.§.ſi vero.¶ Or ſequit̄ in lr̄a.Tex.
vbi tm̄ ⁊c̄.hoc verbuꝫ. vbi legitur multis modis.Et vno mō
legitur vt referat̄ ad ꝑncipiū auct̄.⁊ ſic vos habuiſtis gene
raliter:non cogetur reus recipe libellū:niſi actori interpo/
nat ſatiſdationē de proſequēda lite.⁊ ꝙ decimā partē illius
preſtabit ſi fuerit conuictus iniuſte mouiſſe litē.hoc eſt veꝝ
cum litigatur apud iudicem:ſed ſi cā mouetur ex conſenſu
vtriuſqꝫ ꝑtis nō tenetur actor preſtare ſatiſdationē ꝑdictā.
⁊ ita voluerūt dicere antiqui doctores ſi actor offert libellū
coram iudice:vt hic.⁊.j.de lit.ꝯtc.auct̄.offerat̄.ſi corā arbi
tro non:vt in iſto ver.ſed hec opinio non eſt bona:q̄r ſi offe
ratur libellus apud iudicē ⁊ apud arbitrū q̄r arbitria ſunt
redacta ad inſtar iudiciorum:vt.ff.de ar.l.j.⁊.j.de iudi.l.reꝫ
non nouā.Item que eſt ratio ꝙ in iudicio actor offert libel
lum? Reſpondeo:vt reus deliberet an velit cedere vel cōtē
dere:vt.ff.de eden.l.j.eadem ratio eſt in arbitro.⁊ vbi in di/
uerſis inuenitur eadem ratio idem ius dꝫ ſtatui:vt.ff.de.v̄.
ob.l.a titio.⁊.ff.ad.l.aquili.l.illud. Item eſt lex expreſſa:vt
ſicut in iudicio offertur petitio in ſcriptis:ita in arbitrio.vt
j.de ar.l.cuꝫ antea.§.pen.¶ Legitur ⁊ ſecundo modo iſte
ver.niſi ex conſenſu ⁊c̄.vt hic ſit ſenſus ꝙ actor tenet̄ porri/
gere libellum reo:vt in prin.noſtre auc̄.niſi cā moueatur ex
conſenſu vtriuſqꝫ ꝑtis.i.niſi fiat pactum expreſſum de pro/
cedendo ſine libello.⁊ ita dicetis ꝙ reus poteſt renunciare
libello pacto expreſſo:vt.j.de priuile.ſco.lib.x.l.vlt.⁊ hanc
opi.approbat dn̄s Azo.¶ Quidam tamen dicunt ꝙ non
expreſſo pacto remittit̄ libelli oblatio: ſed tacito:vt in iure
iur.calum.vt.j.de iureiur.calum.l.ij.§.ſed q̄r veremur . ſed
ſatis videtur equa opinio domini Azo . q̄r rigor iuris per
pactum priuatorum poteſt mitigari:vt.j.de appell.l.vlti.in
fi.⁊ argu.ff.de ferijs.l.j.¶ Legitur ⁊ alio modo iſte verſi.
vt dicatur ꝙ predicta cautio de lite perducenda ad finē eſt
ab actore preſtāda:niſi remittatur ex conſenſu vtriuſqꝫ par
tis.nam preſtatio huius cautionis eſt introducta in fauorē
rei:⁊ lꝫ vnicuiqꝫ renūciare his que pro ſe introducta ſunt:
vt.j.e.l.ſi quis.⁊.j.de pactis.l.ſi quis.ff.de mu.⁊ ho.l.ſi iu/
dex.⁊ hec lectura ſatis videtur bona.¶ Legitur ⁊ alio mō
hic ver.vt dixi in caſu:vt ſi actor ⁊ reus litigant corā iudice
tenetur actor ſatiſdare de lite perducenda ad fi.⁊ de preſtā
da decima quātitatis.ſed ſi actor ⁊ reus litigant coram arbi
tro:non preſtat actor predictam ſatiſdationem.nec iurat ꝙ
non credit poſſe preſtare.vnde quod dicit iſte ver.niſi cau
ſa moueatur ex conſenſu vtriuſqꝫ partis .ſ. apud arbitrum.
¶ Si queratur que eſt ratio diuerſitatis? Reſpondeo.hec
ratio patet lippis ⁊ tonſoribus . nam vbi litigabatur apud
iudicem:per locum a cōmuniter accidentibus iudiciū red/
ditur in inuitum.vnde inuitus recipit libellum.vnde pote/
rit dicere iſte reus.domine iudex iſte vocauit me coram vo/
bis.ita dico vobis.non ſum opinionis conteſtandi litē niſi
ſatiſdet mihi ꝙ perducet litem ad finem . ⁊ ſi perdet dabit
mihi de illo qđ petit decimam.i.de.x. denarijs vnum : quia
iſtud eſt rationabile quod petit reus al̄s nō audietur actor.
ſed ſi litigatur apud arbitrum : de conſenſu vtriuſqꝫ partis
litigatur:q̄r nullus cogit̄ cōpromittere:vt.ff.de arbi.l. tam/
etſi.vnde ſi arbitrum redditur in volentem non cogit̄ actor

satisdare de lite pducenda ad fi.qr si actor nō psistit in lite: cōmittit in penā:vt.ff.de ar.l.si de meis.§.ex litigatoribus.si aūt persistit in lite si acquiescit snie arbitri bz reus optatū. si absolut⁹ est:si nō acqescit cōmittit in pena:vt.j.de arb.l.j. ℭ Or segnori ex his que dicta sunt vobis potestis perpendere casuz ⁊ summariā expositionē littere.modo circa auct. istam est insistendum vbi auct.dicit ꝙ actor satisdat de lite perducenda ad fi.⁊ de prestanda decima si incertus fuerit iniuste mouisse litē.⁊ hoc verꝫ siue actor possideat imobilia siue non.dixerūt quidā ꝙ sic.⁊ hoc dicūt ideo:qr hec auct. loquitur generaliter: ergo gnal'r dz intelligi:vt.ff.de le.prestan.ꝯta.bo.pos.peti.l.j.§.general'r.⁊ vbi lex non distinguit nec nos distinguere debemus:vt.ff.de pub.l.de pcio.⁊.ff. de offi.pre.l.iij.in fi.⁊ dicunt ipsi ꝙ non ob.ista satisdatio de lite perducēda ad fi.⁊ de iudicio sisti.ergo possessor immobilium eque non prestat:vt.ff.de satis.tu.l.sciēdum.que.l.est correcta per hanc auct.preterea dicūt ipsi.illa lex loquitur in reo qui nō possidet imobilia.hic loqtur in actore qui siue possideat mobilia siue non: satisdat iudicio sisti:⁊ prestabit decimam. ℭ Sed in questione ista potest dici contra:⁊ ita dixerūt.Jo.⁊ Azo ⁊ dicimus ꝙ hec auct.intelligit̃ si actor non possidet immobilia:⁊ si possidet nō satisdat ar.illius.l. sciendum.⁊ dicimus ꝙ illa.l.sciēdū.non corrigitur per hāc auct.sed hec auc.intelligitur bz determinationē illius.l.qr sicut non est nouū priores.ll.per posteriores corrigi.ita nō est nouū posteriores.ll.ſm priores determinari qñ nō sunt contrarie.ff.de le.⁊ se.cō.l.nō est nouū.ℭ Sed ad hāc auc. instatur ⁊ opponitur.Et vr̃ ꝙ hec auct.sit supflua.quare satisdabit actor de lite perducenda ad finē cum.l.est expressa in contrariū:vt.j.qūo ⁊ qñ iudex.aucten.qui semel.Rñdeo hec aucten.non est superflua:qr si non haberet reus fideiussorem ab actore de lite perducenda ad fi.solūmō reus cōtra actorez initaret de lite perducenda ad fi.sed modo habebit fideiussorem obligatuz ad interesse:⁊ interest alicuius plures debitores habere:vt.ff.de libe.lega.l.iij.in fin.preterea reus petit decimam per hanc aucten.qđ nō possꝫ per illaz. ℭ Sed denuo instatur ⁊ opponitur ad auct.istam.Et vr̃ ꝙ hec auct.sit superflua:quare prestatur hic satisdatio:nonne satis est si prestat satisdationem de lit.conte.j.duos mēses. vt.j.de li.conte.aucten.libellum.Rñdeo duplex est satisdatio.vna respicit initium:alia finem litis. Initium litis respicit illa de lit̃ cōte.j.duos menses.ponamus actor conuenit scholarē coraz magistro suo: vel corā iudice seculari.offert libellū.dicit actor.detis mihi inducias deliberatorias.dicit iudex scholari.quādo vultis respōdere libello.dicit scholaris.domine iudex legatis mihi libellum.iudex ei legit.dicit scholaris: nolo inducias deliberatorias:imo stati volo cōtestari litem.dicit actor nolo:qr non habeo sapientem meū. dicit scholaris.videte ꝺ quo pede claudicat.dicit actor:detis ei spacium.xx.dierum vt deliberet cedat vel cōtēdat ſm auc.libellum.Certe hoc casu dicit.l. ꝙ obuiandum est malitie istius actoris:det̃ ei actori dilatio ad cōte.litez.j.duos menses.⁊ tunc actor debet satisdare de lite ꝯte.j.duos mēses.vt in.ll.contrarijs.⁊ est initium litis.vt in auct.de lit̃.§. omnem.⁊ ante li.ꝯte.non dr̃ quis agere sz agere velle.vt.ff. rem ra.ha.l.amplius.Est alia satisdatio que respicit finē:qr forsitan actor protelaret litem.vnde hec aucten.precipit ꝙ satisdetur ſm formam hic positam.⁊ ita loquitur hec auctē. de satisdatione que respicit finem litis.Sed denuo ad auc. istam opponitur ⁊ instatur.Et videtur ꝙ hec satisdatio sit superflua:qr eum qui temere ⁊c̃.vt.ff.de iudi.l.eum qui.⁊ qr regulam est ꝙ victus victori condemnetur in expēsis.vt.j. de iudici.l.properandum.§.siue aūt alterutra.vnde non dz interponi qr superflua cautio non est interponenda:vt.ff.ꝺ procu.l.non cogendum.§.vlti.ℭ Respondeo ⁊ dico ꝙ nō est superflua:qr licet leges dicant teneri ad sumptus illum qui temere vocauit:⁊ victum victori ⁊c̃.qr expedit ħ actori ⁊reo.sed fallit in auct.ista:qr expedit reo plures debitores hr̃e:vt.s̃.dixi.Item posset altercatio esse super sumptibus. sed hec auct.determinat sumptus qui prestantur:qr pstatur decima quātitatis in libello comprehense.ℭ Sed ħ quero prestantur ne hodie iste satisdationes de iure.quid si hodie cōueniar coraz competenti iudice potero petere istas duas satisdationes de quibus.s̃.dixi:ℭ Hanc questionē formauit dñs Jo.in summa.quicunqz vult.⁊ dixit ita:ego tpibus meis non vidi actorē cautentez de litis cōtes.vel de lite perducenda ad fi. ⁊ sunt forsitan plures q̃z.c.anni ꝙ mortuus est.Et vr̃ ꝙ iste satisdationes hodie non prestantur: quia in dissuetudinem abierunt.⁊ leges per dissuetudinem abolentur:vt.s̃.de nouo.C.cōpo.§.quibus.⁊.ff.de le.⁊ se.con.l.de quibus in fi.Ecōtra vr̃ ꝙ iste auctē.⁊ hec auct.generaliter. que est in cor.auctē.de litigi.§.ad declinādas.⁊ illa libellū. que est de executorib⁹.§.sancimus.nō inueniunt̃ imutare: ⁊ qđ non mutatur:stare non prohibetur:vt.j.de testa.l.sancimus.ℭ Sz in qōne ista dicēdū puto.si hodie iste satisdationes petantur ab actore ꝙ debeant interponi:qr ius scriptum est ħ ⁊ alibi in illa auct.libellū.nec est hoc mutatum. Si dicat mihi aliquis iō hodie non pstantur:qr per dissuetudinem leges abolētur.s.per cōtrariā cōsuetudinē:qr hic intelligo hoc mō si peterentur iste satisdationes ⁊ iudicarentur his non esse pstandas:tūc esset verꝫ ꝙ leges per dissuetudinez abolent̃:qr cōsuetudo tollit.l.in eo loco in quo est: vt.ff.cō.pdi.l.vēditor.§.cōstat.sed si nō petant̃ nec iudicent̃ in ꝯtrariū nō sic:vñ non dico mutari qđ dr̃ in hac auct.⁊ in illa.libellū.qr multe.ll.sunt in libris nr̃is legalibus de quibus non fuit questio iam sunt mille anni:tñ nō sunt mutate. ℭ Sed denuo ad.l.istam opponit̃ ⁊ vr̃ ꝙ iste satisdationes non prestentur:qr ille qui appellat nō cogitur satisdare de ap.prosequenda: vt.j.de ap.l.eos qui.§.pe.Ad qđ vos ita dicetis.hec auct.loqtur in cā pncipali.illa loqtur in cā ap. vnde nihil de hac auct.ad illā.ℭ Si querat aliquis quare actor dat fideiussorē de lite persequēda vsqz in fi.sed non in cā.ap.de ap.psequēda.Rñdeo rō est ista.in cā pncipali dat̃ fideiussor odio litiū:qr boni iudicis ē lites diminuere:vt.j. de agri.⁊ cēsi.l.litibus.sed in cā ap.actor non cauet de ap. prosequēda pp auctoritatē rex iudicataꝝ:qr standū est reb⁹ iudicatis si non appellatur:vt.ff.ad treb.l.seruo.§.cum pretor.⁊.ff.de interdic.⁊ relega.l.relegatorum.§.ad tempus. ℭ Or segnori seqtur alia auc.que incipit.sed hodie nulla persona ecclesiastica officio.

Sed hodie. Aucten.

Ista auct.legitur sup vlt.pte.l.C.⁊ corrigit eā.l.C.dicebat clericū pstare duos soli.nomine sportulaꝝ:auctē.ista corrigit eā:⁊ dic̃ tria.ℭ Primo dicit ꝙ nulla persona ecclesiastica cōuenta prestat vltra.iiij.siliquas:siue sit cā criminalis siue pecuniaria cuiuscūqz quātitatis nisi cū psona ecclesiastica trahatur ex iussione pncipis ad aliam prouinciā: qr tunc executori prestabit vnuz soli.tm̃:⁊ non vltra.ℭ Scđo dicitur.lz ab alijs personis exigantur sportule:vt.s̃.dictuz est:tñ dñs eps nullas prestat sportulas:siue actio proponatur contra illam ec.siue contra iconomum:vel etiam contra illos qui sunt ordinati in ea cā.ℭ Tertio dr̃.si plus exigit̃ noie sportulaꝝ q̃z.s̃.dictū est:executor reddit acceptū in duplum.⁊ si est miles priuatur cingulo militie.si est clericus repellitur a clero.h.d.ista auct.ℭ Videte expositionē lr̃e. Tex sed hodie.ista sunt verba dñi Ir.continuātis istā auc. ad.l.C.Tex.assisteria dicit̃ abbatissa alicuius loci mulieꝝ. Tex.amplius.alij habent vltra.Tex.iiij.siliquas dare permittantur.⁊ dicitur siliqua in faba vt.s̃.de ver.sig.l.frugez. Alio modo dr̃ siliqua:⁊ ita scripsit Joā.vt dicat̃ quarta ps vncie.duo solidi erant duo aurei.sed hodie nulla psona ecclesiastica vltra.iiij.siliquas.i.vltra quartā partē vncie prestat:vt.ff.de annu.leg.l.filiuz.§.j.Vel dicatis vt dixit Azo: siliqua est nomen cuiusdam monete que hodie.i.eo tēpore quo dicebat expēdebat̃ ⁊ locuz hz in prouincia.⁊ vltra.iiij. denarios illius monete que expendebatur in puincia:non prestat persona ecclesiastica.Tex.prouincias.idest extraneas.Tex.episcopus. Incipit scđm dictum huius aucten. Tex.vel illis.s.defensoribus.⁊ ex hac auct.colligimus ar. qñ volumus reprehēdere tirones.i.iuuenes aduocatos.venit tiro quādo incipit ⁊ format libellū hoc modo.agit titius contra seyuz iconomū talis ecclesie a quo petit.c.ex tali cā. vñ qñ

vnde qñ volumus reprehēdere eū dicimus iudici. nihil vz iste libellus: qm̄ fuit fact⁹ apud caupolā. ⁊ est talis villa: qa nō sunt ibi nisi due domus. dicit tiro: dñe bñ stat iste libell⁹ dicimus nos nō bñ stat iste libellus: qr libellus formaẗ hic ꝯ iconomū: ⁊ deberet formari ꝯ ecclesiā: vt in hac auc̄. certe tiro si non bñ studuit efficiẗ stupefactus: sz tiro qui bene studuit dicit ita ⁊ bñ: dñe iudex bñ pōt formari libell⁹ ꝯ ecclesiam: qr ipsa est obligata: ⁊ defensor suscipit actiones: ⁊ cōtra iconomuz noie ecclesie: qr ipse est qui dz litigare: vt. j. e. l. omnes. in auc̄. cā que fit cū monacho. nō aūt dicit cuz monasterio. ⁊ ad hoc est ar. j. de bo. ma. ⁊ ma. generis. l. j. ⁊. j. de bonisqz lib. cū non solū. §. vbi aūt. vñ non facio magnā vim formetur libellus cōtra ecclesiā siue ꝯtra iconomū: tñ proprius ꝯtra ecclesiā formaẗ: qr ipa est debitrix. Tex. exegerit scilz a clericis vltra. iiij. siliqs: vel ab epo aliqz. Tex. remouebiẗ. sic ⁊ alibi fit. s̄. de sum. tri. ⁊ fi. catho. l. iij. in fi. ⁊ ita habetis in tertio dicto huius auc̄. q aliqs damnaẗ in duplū: ⁊ aliquando in triplum: vt insti. de ac. §. tripli. Item vbi quis plus petit tempore duplicantur inducie: vt institu. de exce. §. vltimo. Odof.

[Initial D] Ecernimus. Hec. l. est imperatoris leonis: ⁊ parū valet nisi quo ad quedaz no. que in ea colliguntur Et dicit q nullus monachus vel alia psona ecclesiastica vel cuiuscūqz status: vel in edibus publicis vel in locis deputatis voluntatibus populi dz ponere sacram crucem vel reliquias martyrū. nam loca publica deputata sunt voluntati populi. sed in ecclesijs dz poni iudicio reuerēdissimoꝝ antistitum. Si ergo ceteri prohibentur hoc facere: maxime monachi: cum ipsi vt nomē eoꝝ declarat debent esse pacifici: ⁊ nō debēt adeē spectaculis. hoc dicit. Tex. publicas: vt in palatio cōmunis. Tex. oblectamenta. i. delectamenta. ¶ Or segnori no. in. l. ista. plura no. ¶ Primo no. q hec. l. vult dicere vt dixi in casu q clerici non dñt intendere his q̄ aguntur in foro seculari. ⁊ accedit. s̄. e. ti. l. placet. Item no. q hoc nomen monachus est nomen grecum. vnde vult tm̄ dicere monachus sicut solitarius christi. vnde dicitur monachus a monos q est vnus: ⁊ a chos q est tristis: qr solus ⁊ tristis dz esse: non in spectaculis: vt hic ⁊ in cor. auc. qño oportet. Item no. hic q noia debēt esse cōsequentia rebus vt insti. de do. §. est ⁊ aliud.

q Uilquis. Lex ista similiter nihil valet hodie cum dicit. si aliqs officialis cōpleto officio suo ⁊ cōpletis stipēdijs suis velit clericali liceat ei hoc facere ⁊ nō reddatur priori cōditiōi: saluis actionibus reipu. cōtra eū ⁊ ꝯtra primoniū suū: exceptis pmipilarib⁹ q phibenẗ clericali. h. d. ¶ Tex. quisquis emēsis. i. cōpletis. Tex. militie sue stipēdijs. nā dr̄ militare: vt. j. qui mili. non pos. l. sup seruis. Tex. ptractus. hucusqz durat pmū dictuz cui ꝯdicit. s̄. e. l. curialis. sed ibi loquitur durante officio: hic finito. Tex. his. hic pōt dici q incipit scdm dictū. ⁊ est correctū. s̄. e. auc. sz neqz. Tex. exceptis. Incipit tertiū dictū. Sed contradicit. l. s̄. e. l. j. ⁊. l. officiales. Ad qd pōt dici. ibi loquitur durante officio. vel non potest sine voluntate sui iudicis: vt hic. sed cum voluntate sic: vt ibi. Uel potest dici q ibi loquitur de primipilo qui erat primus iusticiarius: hic de primipilo qui primo portabat pilum in acie.

n Ulli licere decernimus. Lex ista respicit illaz ptem rubrice de redimēdis captiuis. ⁊ hec. l. ponit. vij. cās. ¶ Et pmus est talis. si aliqs est heres institutus: ⁊ ab eo relinqtur aliqd in redēptionem captiuoꝝ: vl' etiā in codicillis ab intestato aliqs succedat vel sit legatarius vel fideicō. non licet ei dicere non valere illud relictū: qr incertis psonis relictū non valet. ⁊ hoc fauore pietatis. vñ tale relictum dz valere. ¶ Secūdus casus est. cū testator relinqt aliqd in redēptionē captiuoꝝ per quem dz peti? Certe si designauit certā psonam: per illā dz peti ⁊ conuerti in redēptionem captiuorum: ⁊ ſm q sibi visum fuerit adimpleat votuz testatoris. ¶ Tertius casus est si non designauit certām personam: sed tantūmodo reliquit noie legati seu. fideicō. certam summam: ep̄s illius ciuitatis ex qua testator ortus est exiget ab herede: ⁊ conuertet in redemptionem captiuorum. ¶ Quartus casus est. dum ep̄s accipit relictum: debet accipere in presentia rectoris prouincie. ⁊ q̄ztum accepit: ⁊ tempus quo accepit debet apud rectorem puincie publicare: ⁊ postea infra annum in redēptionem captiuoꝝ conuerte: ⁊ in publicū deducere quot captiuos redemit: ⁊ precia que dedit pro eis. ita tamen vt ista que fiunt apud acta fiāt sine sumptu. qr non esset conueniēs relictum ad pias causas in iudiciorum stipendijs erogari. ¶ Quintus casus est. si testator qui reliquit legatum seu fideicom. in redemptionem captiuorum sit barbarice nationis: ⁊ dubitatur de qua ciuitate fuerit: episcopus illius ciuitatis in qua mortuus est debet exigere illud legatum ⁊ fideicom. ⁊ debz illud expendere ſm voluntatē defuncti. ¶ Sextus casus est. si testator non moraret in ciuitate sed in vico: ep̄s illius ciuitatis cui subest vicus dz exigere: ⁊ ſm voluntatem defuncti testatoris dz expendere. ¶ Septimus ⁊ vltimus casus est q quilibet possit deducere in publicū aliquid esse relictum in redēptionem captiuorum: vel coram rectore prouincie vel epo illius ciuitatis. ⁊ non timeat nomē delatoris: imo laudeẗ. hoc dicit ista. l. Tex. nulli. s. heredi succedenti ex testamento vel ab intestato vt indicat lr̄a sequens. Tex. succedat. nam nō solum potest relinqui legatum ab herede: vt. j. qñ dies le. ce. l. j. imo ⁊ a legatario: vt. j. de fideicō. l. ab eo. Tex. infringere. sub. imo debet ammoneri ab epo. ⁊ si non paruerit ammonitioni: amittet lucrum q sentire debebat. ⁊ ad hoc facit in auctē. de here. ⁊ fal. §. j. ⁊. §. siquis vero impletis. ⁊ in aucten. de eccle. ti. in. §. siquis autem. col. ix. Tex. incertum. i. incertis personis relictum. Tex. proposito. qr ista allegatio contra personas pias nulla est: imo valet legatum. Et ita no. licet relictum incertis personis non valeat: vt insti. de le. §. incertis. fallit tamen hic. ⁊. s̄. e. l. j. ⁊. l. id quod. sic ⁊ aliquid est speciale: vt. j. e. l. si quis ad declinādam. Tex. ⁊ siquidem. Incipit secundus casus. Tex. licentiam non acẗ. ex testamento sed condiẗ. ex. l. ista. sicut. j. dicaz ⁊ locutus fuit. q. d. licentiam habet extorquendi ab inuito. qr exigere est ⁊c̄. vt. ff. de leg. iij. l. fideicō. §. si rem. Tex. sinautem. Incipit tertius casus. Tex. oritur. i. ortus est. sic. ff. de neg. ge. l. ait pretor. §. hec verba. ⁊. ff. de reg. iur. l. nec ex solēnibus. in fi. al's autem sumitur. ff. de vsuf. l. si fur decerpserit. Tex. impleturus. s. sed si ipse nolit facere: fiet ammonitio per metropolitanum: vt in aucten. de eccle. ti. §. sententiam epi. Tex. cum aūt vir. Incipit quartus casus huius. l. Tex. debebit. ⁊ ita de pecunijs illis faciat inuentarium. Tex. manifestare. s. rectori prouincie. Tex. dispendijs erogenẗ. simile. s̄. de sacrosan. eccle. auc̄. hoc ius. Tex. q si testator. Incicipit quitus casus. Tex. q si ex vico. Incipit sextus casus. Tex. dignoscitur. ⁊ ita colligetis hic illud no. q vicus debet sequi consuetudinem illius ciuitatis cui subest: vt. ff. ad munici. l. qui ex vico. Tex. ⁊ ne piū. Incipit septimus ⁊ vltimus casus. Tex. nec delatoris nomen. i. vt sustineant illam penam quā sustinent delatores: vt. ff. de iure fisci. l. ij. ¶ Or segnori circa. l. istam est aliq̄ztulum insistendum. vos habetis hic si testator reliquit aliqd in redemptionem captiuorum vel pauperibus: valet relictum. ⁊ si testator designauit certam personam per quam exigeretur relictum: illa persona exigit ⁊ exactum erogat in redemptionem captiuorum. Sed videtur contra. l. dicere q ista persona designata est minister: ⁊ minister non exigit: vt. ff. ad trebellea. l. lutius. §. meuia. Ad quod vos ita dicetis: hic loquitur in relicto ad pias causas: quia si solutum est: potest diuidere minister vt in. l. contra. Ad solutionem cuius contrarij: ⁊ vt plene liqueat iste articulus ita distinguetis. ⁊ aduertatis hanc distinctionem: quia qui iure canonum vocantur executores: vt extra de restitu. c. Joannes. nos legiste vocamus fideicommissarios. Et distinguetis sic. cum quid relinquitur erogandum aut est tantum minister erogatorum: vel legatarius ⁊ minister. verbigratia. dicit testator vel testatrix.

tales instituo mihi heredes: et volo quod talis compater meus vel talis commater mea .c. libras bono. quas habeo in archa diuidat inter consanguineos meos. ista persona est nuda ministra. et idem si dicat testator. instituo mihi talem heredē et relinquo .c. pauperibus pro anima mea distribuēda per talem. iste est merus minister. In casu isto si illa persona est tātum ministra subiicio regulam et instantiam regule. Regula est quod iste minister non pōt petere. sed circa sibi solutum debet prestare ministerium secundum voluntatē defuncti: vt. ff. de admini. le. l. filio. §. mater. et. ff. de le. j. l. codicillis. in prin. et in. l. contra. Sed fallit in casibus. ¶ Unus est si nominatim dixit testator. talem instituo mihi heredem. et titio relinquo .c. per titium possum inter consanguineos meos diuidere et petere ea .c. vt. ff. de leg. j. l. quidam. §. si stichus. et l. si a pluribus. et. ff. fami. her. l. filius. §. pap. et. §. itē pap. et. ff. de vsufru. le. l. siquis vsufru. Item fallit in relictis ad pias causas. puta in redemptionē captiuorum et pauperum et pro anima: vt in. l. nostra. et. ff. de ali. et ciba. leg. l. alio herede. et. ff. de leg. iij. l. pater. §. tusculanus. ¶ In scdo casu cum nō est minister tm̄: sed legatarius et minister. puta quia ita dicit testator talem instituo mihi heredem. titio lego .c. de quibus .c. retineat .x. et alia .lxxxx. eroget iter pauperes. ita indistincte potest petere et exigere: vt. ff. de leg. ij. l. siquis titio. x. in prin. et ff. de leg. iij. l. si legatarius. in prin. vñ sitis cauti quando frēs vel mulieres veniunt ad vos cum testamentis et dicunt. dñe nos duo sumus fideicō. talis heres non vult prestare id in quo sumus executores. qualiter prouidebitur nobis? debetis dicere. vbi est testm̄? quia volo videre vtrum sitis ministri vel fideicō. dicunt mulieres vel fratres nō habemus hoc testamentum: sed ista sunt verba. quia sumus fideicō. vos debetis ei facere talē distinctionem et rñsionem: quod nō intelligat vos: quia litteraliter debetis loqui ei et dicere ei. dña si es simplex ministra non potestis petere nisi secundum quod dictum est superius. si estis legataria et ministra: sic. si dicunt non intelligemus vos dñe: vos debetis dicere iō adducatis testm̄ vel talē qui me intelligat. ¶ Or segnori vt vos instruā statim quero hic quibus casibus dixi ministrum tantum posse petere: quo iure petet: act. ex testō vel quo iure? Dixerunt quidā act. ex testamento: vt. j. cō. de le. l. j. et. ij. Sed in qōne ista puto quod ille cui est relictum agit act. ex testō: non minister tm̄. sed aget cōdit. ex. l. ista. quia nō est cautū quo genere actionis etc. vt. ff. de condi. ex lege. l. vnica. vel dicam quod improbat officiū presidis prouincie: vt in fi. huius. l. ¶ Sed denuo quero hic. minister dum habet ius petendi et exigendi: vel dum heres sponte soluit ei: tenet nec cauere hrdi de adimplenda volūtate defuncti? Lex vñ velle quod sic: vt. ff. de leg. iij. l. si tibi. et. ff. si cui plus quam per fal. l. diuus. ¶ Sed in qōne ista puto cōtra. quia officiū ministri non debet sibi esse dānosum quod nō debeat cauere: vt. ff. de fructibus. l. si seruus cōmunis. §. quia vero. Nec obstāt. ll. contra. quia in illis. ll. legatū erat mihi vt darem alij: vel aliquid facerem. vñ cum relinquit sub mō: non possum petere nisi caueam: vt. ff. de cōdi. et demon. l. qui heredibus. ¶ Sed denuo quero hic. minister tenet ne reddere rōnem? Respondeo quod non: vt. j. e. l. orphanotrophos. sed et in patre dicitur qui est legittimus administrator filij quod non tenetur reddere rōnem: vt. j. de bonis que li. l. cū oportet. §. cum aūt. ¶ Sed in qōne ista contradicendum est. quia hic dñs eps reddit rōnem vt in quarto casu qui incipit. cum autem vir etc. et ad hoc facit in auct. de sanctis. epi. §. iconomus. ¶ Sed denuo quero. nunquid probabit per testes vel instrumēta sumptus factos? Dixerunt quidam quod sic: vt argumē. j. de fide instrumen. l. in exercendis. Item hic episcopus facit scribi in actis: vt in preal. §. cum autem vir religiosissimus etc. et sic videtur probari per acta. ¶ Sed in questione ista potest dici quod probabit per iuramentum suum. et pro hoc videtur. l. expressa. j. de dona. l. siquis pro redemptione. in princi. vnde colligimus ibi quod stetur sacramento fideicō. Non ob. quod hic dicitur in. §. cum autē. quia loquitur in episcopo qui non erat designatus a testatore. alias secus per illam. l. si quis pro redēptione. maxime tali ratione: quia quando est executor: illi dat vnum denarium: alij alium. vnde difficile esset semper fieri instrumentum: quia nimis expenderet. sed tamen episcopus accipit hoc sine sumptu. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnam auc. que incipit. Licet etc.

Licet. Auc. Ista auc. nō legitur sup. l. C. vt corrigat eam: sed vt addat. l. C. Lex. C. dicebat. si relinquens non designauit certā personam quod episcopus illius loci faciat illam erogationem: addit hec auct. et dicit duo. ¶ Primo dicit. si testor voluit quod eps debuit se intromittere: quod eps bene se intromittere potest. Scdo dicit. si testor designauit certam personā: et psona designata nō vult facere: eps debet eam monere semel vel bis quod eroget. si negligit facere: lucrū ei relictum debet perdere: et eps debebit accipere: et acceptū erogare in redēptionem captiuorum. quod si non faciat eps spectet premium a deo: quia deus veniet et dabit sibi de baculo in capite. hoc dicit. Tex. ei. s. designate persone. Tex. iconomus. s. ecclesie. Tex. sed si. Incipit scdm dictum. vnde colligetis hic illud no. apud nos regulariter nō inuenietis testamentum quin testator relinquat fideicōmissarijs. sed si eis relinquat aliquid: si fideicō. negligit facere illud quod est ei relictum debet perdere: vt ar. ff. de lega. j. l. si legatarius. alij habent plus in tex. et penam sustinebit a deo. et hec aucten. est in aucten. de sanctis. epi. §. si quis.

Si quēquā. Hec. l. est elegans et in hac. l. tractatur de electione episcoporum. et continet in se .v. dicta hec. l. et primo ponitur qualiter episcopus sit eligendus. secūdo annectit rationē. tertio qualis debet esse. quarto quid electus debet obseruare. quinto imponit penam. ¶ Primo incipit imperator. cum tractatur de electione episcopi facienda quod fiat puris mentibus nō precio nō precibus. et estimet in electione epi: vtrum ille qui eligit sit sufficiens et magne scientie: non qui dare possit magnā pecuniam. ¶ Scdo annectit rationem: quia tēplum dei non debet redimi pecunijs. ¶ Tertio dicit qualis episcopus debet eligi? et certe castus et humilis et talis quod vbicūque se sanctum sua vita declaret. ¶ Quarto dicit quid debet facere? et certe non debet ridere et gratias referre electoribus: imo debet fugere et inuitatus retinere. ¶ Quinto et vltimo dicitur. cum episcopus debeat eligi pura mente: si eligitur symoniace cōmittitur crimen quasi lese maie. et crimen hereseos. et ledit aliquis non solum imperialem maiestatem: imo diuinam. ipse enim debet remoueri a gradu sacerdotij et sustinebit infamiam perpetuo sic non solum priuatur sacerdotio. et eandem penam sustinebit eligens qui accipit pecuniam: quia quos facinus par coinquinat et equat vtrosque similis pena comitetur. Tex. mereatur. sciētia et moribus. Tex. non quantum dare sufficiat. s. pecuniam. Tex. profecto. annectit rationem. Tex. ita castus. ponitur tertium dictum qualis debeat eligi episcopus: vt quia castus. Tex. nec precibus. porrigendis ab electo: si habetis talem litam. alia littera dicit. non precio sed precibus: et tunc legetis nō precio sed precibus scilicet ipsi electo porrigendis. Tex. profecto enim indignus est etc. sane. Incipit quintum et vltimum dictum. Tex. proposita. vnde sicut tenetur crimine lese maie. qui offendit imperialem maiestatem: vt. j. ad. l. iul. maie. l. j. ita qui celestem maie. offendit: tenetur crimine maiestatis: vt hic. ¶ Sed ad. l. istam opponitur. dicit Aug. qui episcopatum desiderat bonū opus desiderat. Item. l. dicit quod humane dignitates possunt peti: vt. ff. de offi. ptoris. l. barbarius. Respondeo episcopus inuitus debet eligi. Non ob. dictū Aug. quia illud verum est non vt presit: immo vt prosit. nec debet rogare aliquem vt ipse eligatur. sed si aliquis episcopatus est pauper: et est inter malos homines vt inter hereticos et aliquis nolit accipere: si aliqua persona litterata dicit: ego volo recipere vt prosim animabus non vt presim: hoc dicere potest. Item non ob. ll. que dicunt contra. quia loquuntur in sacerdotio et prelatura: quia possunt peti tacite. quia si aliquis ostendit se castum et humilem petit tacite. Uel dicatis sacerdotium et prelatura non debent peti clam: et pecunia interueniente: sed palam sic: vt. l. contra. et argumen. est ad hoc. ff. de administra. tuto. l. non existimo. et ff. de

ff. de ritu nup. l. vlti. ¶ Or segnori vos habetis hic vnā auc. que incipit. qđ pro hac. ꝛ cōmuniter non cōsueuit legi. ꝛ di/cit ꝙ episcopus debet esse litteratus: ꝛ qui non hēat vxorē.

Orphanotrophos.

Lex ista respicit illam partē rubrice. de or/phanotrophis. ꝛ ꝯtinet in se tria dicta. ꝛ de betis scire ꝙ orphanotrophus est hospita/larius. ¶ Et primo dicit impator si aliquis est orphanotrophus vel administrator alicuius hospitalis in quo pueri alunt̄ vel suscipiunt̄: isti censent̄ legittimi ad/ministratores vt tutores vel curatores pupillo℞ vel adole/scentiū. vnde qđ officiū est tutoris vel curatoris: idē officiū est orphanotrophi. ꝛ sicut tutores vel curatores nō satisdāt rem ratā hꝛi vł iudicatū solui: ita orphanotrophi. ¶ Scđo dī si aliqs creatur hospitalarius: bona illius hospitalis in in p̄sentia tabulariorū debent tradi orphanotropho: in hac inclita vrbe apud magistrū census: in ꝓuincia apud mode/ratores eorū vel defensores: ꝛ ipsi istas res debent ſuare ꝛ custodire nō alienare nisi vrgeat es alienū. ¶ Tertio dicit ꝙ administratores taliū locorū non tenētur reddere rōnē. cū enim ipsi deserant suos parētes ꝛ propriā subām amore dei ꝛ hospitalis: nō est incōueniens ꝙ ipsi nō teneant̄ red/dere rōnem. h. d. Tex. curatores. q. d. ꝙ officiū est tutoris ꝛ curatoris: idē est istorū. Tex. fideiussionis rē ratam haberi dum agunt. ¶ Unde no. hic in isto p̄mo dicto. sicut tutor ꝛ curator si agit vel ꝯueniī noīe pupilli vel adulti nō tenetur satisdare rem pu. sal. fore: vt. j. de admini. tuto. l. vlti. in fi. ita orphanotrophus. Lex. ita videlꝫ. Incipit scđꝫ dictū. alij tñ dicūt ꝙ est totū de p̄mo dicto: ꝛ scđꝫ icipit ibi. vt si q̄ earum rerū ꝛc̄. Tex. publicis personis. i. tabularijs. i. tabulario: qꝛ non reqruntur duo. sic. ꝛ. j. de iure delibe. l. sancimus. §. fin. aūt. alij dicunt ꝙ reqrunt̄ hic duo. Tex. tradant̄. sub. ad ad/ministrandum sicut tutori ꝛ curatori tradunt̄: vt. j. ar. tuto. l. vlti. Tex. custodiant̄. vnde sicut tuto. ꝛ cura. alienant res q̄ seruando seruari nō possunt: vt. j. de admi. tuto. l. lex que. vł ob es alienum: ita orphanotrophi. Tex. huiusmodi autem pueri ꝛc̄. Incipit tertiū ꝛ vltimū dictuꝫ. ¶ Or segnori no. ꝙ orphanotrophi in aliquo hñt similitudinē cuꝫ tutoribus ꝛ cura. qꝛ sicut ipsi non satisdant rē ratā haberi: ita nec isti: vt. s̄. dixi. Item si tutores ꝛ curatores alienant res que ſuā do seruari non possunt: vel ob es alienū: ita isti. sed isti hñt dissimilitudinem: qꝛ tutores ꝛ curatores. reddūt rationē fini ta tutela: vt. j. de admini. tuto. l. ij. sed isti nō vt hic. ideꝫ est in p̄re qui nō reddit rōnem rerū filij administrata℞: vt. j. de bo. mater. l. j. sꝫ ista. l. in h̄ vltimo dicto est correcta: qꝛ orphano trophi tenent̄ hodie reddere rōnem: vt in auc̄. de sanc. epis. §. iconomos. ꝛ in auc̄. de eccle. ti. §. iubemus.

Omnes vbicunqꝫ.

Lex ista ē longa ꝛ diffusa: ꝛ nō valet hodie: qꝛ est cor/recta nisi quo ad quedā not. que ex ea colli/guntur. ꝛ continet in se. xij. casus. ꝛ in. l. ista seruabitis hunc modū: qꝛ p̄mo ponit duos casus generales. tertio redit ad primum casum. quarto ad scđm. quinto ad vtrūqꝫ. sexto redit ad primū. septimo ꝛ octa uo redit ad scđꝫ. nono decimo ꝛ vndecimo ꝛ duodecimo re dit ad vtrūqꝫ. ¶ Et primus casus est ꝙ omnes sacerdotes orthodoxi ꝛ alij clerici ꝛ monachi in prouincijs cōueniant̄ corā suis rectorib᷒: nō ad ex̄nea iudicia ꝓtrahant̄. ꝛ dū ac/cusant̄ ad rectorē sue ꝓuicie: hi p̄nt derelinq̄re sua officia: postea vō nō. ¶ Secūdus casus est. si clerici ꝓuiciales cō ueniunt̄ i vrbe ꝯstā. ꝯueniant̄ corā p̄fecto p̄torio. ¶ Terti᷒ casus q̄ redit ad p̄mū. vbi clerici ꝯueniunt̄ coraꝫ suo recto/re: non dant alios fideiussores nisi iconomuꝫ. ¶ Quartus casus est qui redit ad scđm. ꝙ si clerici ꝓuinciales iueniunt̄ in ciuitate ꝯstā. de q̄cunqꝫ ꝓuincia sunt: nō satisdāt de iudi/cio sisti p̄ iconomos ipso℞ sꝫ vicarijs fideiussorib᷒ tradunt̄ vt vn᷒ fideiubeat ꝓ alio: vel cōmittit̄ sue fidei ꝛ sue ꝓmissio ni sub obligatione suarū facultatū. ¶ Quintus casus est si ecclesia ꝯueniat̄: iconomus dꝫ ꝓ ecclesia r̄ndere. ¶ Sext᷒ casus est qui redit ad p̄muꝫ: si sacerdotes vel clerici ortho/doxi prouinciales conueniantur nomine sportularum: non dant vltra semissem. ¶ Septimus casus est. si executor vo/cat eos de prouincia de mandato prefecti pretorio: non pōt accipe noīe sportula℞ amplius q̄ꝫ duos solidos. ¶ Octa/uus casus est ꝙ executor si iuenit clericos ꝓuinciales in ci uitate constā. noīe sportula℞ accipit vnū soli. i. aureū quāta/cūqꝫ summa fuerit pro qua cōuentus cōueniat̄. ¶ Nonus casus est cōis ad vtrūqꝫ. ꝛ dicit ꝙ clerici orthodoxi non dn̄t corporalis iniurijs ab executoribus affici. ꝛ hi qui ꝯtra hoc fecerit priuant̄ ꝛ cingulo suo. ꝛ subijciant̄ capitali aiaduer/sioni. ¶ Decimus casus est ꝙ oīa p̄uilegia cōcessa clericis seruent̄ suis ecclesijs. ¶ Undecimus casus est ꝙ oēs cle/rici hñt imunitatē vt non vocent̄ ad extraordinaria munera. ¶ Duodecimus casus est. si isti clerici calūniose vocant̄: ꝙ vocans tenet̄ eis restituere omnes sumptus ꝛ expēsas. h. d. ¶ Tex. snia. i. citate vel occasione. Tex. actiones. al's accu sationes. ꝛ tūc exponatis. i. actiōes. qꝛ hec lex loquit̄ de cāis ciuilibus. sic. ꝛ. j. quādo ciui. ac. p̄iudi. cri. in rubro ꝛ nigro. Tex. cōstituti. ꝛ ita hētis in isto p̄io casu huius. l. illud no. ꝙ clerici qñ litigāt dn̄t intēdere diuinis officijs: vt. j. e. l. gña liter. Itē sicut dixi hec. l. loquit̄ de causis ciuilib᷒. secus est in criminalibus: vt. j. e. l. iubemus. §. vlt. ꝛ ibi dicam. Tex. in hac. Incipit scđus casus. Tex. ꝛ orato℞. i. aduocato℞: vt. ff. de ori. iur. l. j. Tex. prestet̄. hucusqꝫ durant duo casus: ꝛ lo/quuntur hi casus in clericis prouincialibus inuentis in ci/uitate constā. secus est in clericis constā. vt. s̄. e. cuꝫ clericis. §. statuimus. ꝛ ex istis duobus casibus depēdent oēs casus seqūtes qui sunt. x. Tex. p̄terea. Incipit tertius casus q̄ re dit ad primū. Tex. incōmodum. hodie istud est correctuꝫ: qꝛ non satisdant: vt in auc̄. de san. epi. §. siqs aūt ꝛc̄. Tex. in hac enīꝫ. Incipit quartus casus qui redit ad scđm. Tex. sed aut vicarijs fideius. q. d. vnus fideiubeat pro alio. Tex. cōmittet̄ sic ꝛ in auc̄. de sanctis. epi. §. aliū. Tex. h̄ nihilominus ꝛc̄. In cipit quintus casus qui est cōis ad vtrūqꝫ. Tex. p̄cipimus. ita no. ꝙ iconomus ē vt. s̄. ti. p̄xi. l. iubem᷒ nulli post hāc ꝛc̄. §. j. Tex. executoribus. Incipit sextus casus qui redit ad p̄/mum. Tex. verum si apparitor. Incipit septimus casus qui redit ad scđm. Tex. in hac vero vrbe. Incipit octauus ca/sus: qui redit ad scđm. Tex. obnoxius. hoc est verum in cle/ricis prouincialibus: ꝙ conueniunt̄ in vrbe constā. secus in clericis constā. conuentis in eadē ciuitate: vt. s̄. e. l. cū cleri/cis in fi. Tex. preterea nullus. Incipit nonus casus qui est cōmunis ad vtrūqꝫ casuꝫ. Tex. priuilegijs. Incipit. x. casus qui est cōmunis ad vtrunqꝫ casum. Tex. in illis. Incipit. xj. casus qui est cōmunis ad vtrunqꝫ casum. Tex. pregrauari. concor. s̄. e. l. ij. Tex. preterea. Incipit duodecimus ꝛ vlti/mus qui est cōmunis ad vtrunqꝫ. Tex. eos. s. clericos. Tex. cogantur. s. clerici. sub. damna que sunt passi ꝛ extra iudiciū. Tex. in hac. quidam dicunt ꝙ incipit hic duodecimus ca/sus. ¶ Or segnori no. in isto vltimo casu qui calūniose vo/cat aliquem ad iudiciuꝫ tenetur refundere omnes sumptus ꝛ ad hoc facit. ff. de iudi. l. eum quem temere. ¶ Or segno/ri super hac. l. habetis signatas tres aucten. siue duas auct. ꝛ vnam cōstitutionem domini federici iunioris. ꝛ prima in/cipit clericus quoqꝫ. alia incipit causa que fit cū monacho. alia incipit statuimus. ꝛ primo legemus vobis illaꝫ que in/cipit clericus quoqꝫ ꝛc̄.

Clericus quoqꝫ. Au.

Hec auc̄. corrigit. l. C. qꝛ. l. C. dicebat ꝙ cle/rici ꝯueniunt̄ in ꝓuincijs corā rectore ꝓui/cie. hec auc. corrigit. l. C. ꝛ dic̄ tria. ¶ Prio dicit ꝙ cleric᷒ dꝫ cōueniri corā suo epō. sꝫ si forte est talis nāe cā ꝙ eps nō possit cognoscere tūc agit̄ cā coram iudice seculari. ¶ Scđo dicitur si clericus accusa/tur criminaliter: si quidē est crimen ciuile vt adulterium co/gnoscit iudex secularis: ꝛ causa illa. j. duos mēses dꝫ termi nari. ꝛ si viderit eum absoluendū: tunc eum absoluet. si vide rit eum condemnandum: tunc eum remittet ad episcopum. ¶ Tertio dī. si clericus accusatur de crimine ecclesiastico: coram suo epo debebit conueniri. hoc dicit. Tex. sine scri/ptis. qdam nō hñt hoc in textu. tñ si habetis exponatis: sine

scriptis.i.sine libello:vt in aucten. vt clerici apud proprios epi.con.§.sancimus. Tex.nã cause.puta si clerico mouetur questio status:de hac cognoscit preses nõ alius:vt.j. de pedaneis iudici.l.ij. Uel pone q̄ eps anteq̄ esset eps fuit aduocatus eius nõ põt postea esse:vt.ff.de iuris.om.iu.l.ptor. Tex.sed in ciuili. Incipit scõm dictũ,⁊ est ciuile crimen: si dñs clericus cõmittit adulteriũ vel simile. Tex.j.duos menses. cõputandos a die litis ɔte. ⁊ est hoc spãle vt cã finiat̃.j. duos menses regul'r est cõtra.vt.j. vt intra certũ tps crialis questio ter.l.j. Itez no.q̄ in criminali preses prouincie potest absoluere non condẽnare. ¶ Unde no.quem posse absoluere nõ condẽnare vt hic.⁊.j.vbi sena.vel cla.con.l.quotiens.§.sedendi. Sed regulariter est contra.vt.ff.de re iudi.l.qui põt. Tex.ecclesiasticum.vt crimen symonie. hereseos. Tex.castigatio.sub.⁊ nõ iudicis secularis.sed si laycus accusatur de heresi: duo cognoscũt: ⁊ preses ⁊ eps vt in auc. de man.pn.§. si vero qs.sed hec auc. per constõnem statuimus est correcta. ¶ Or videatis statim aliam auc.que incipit.causa que fit cum monacho ⁊c.

Causa que fit. Auct.

Uos habuistis in illa auc.clericus.si clericus cõuenit̃ qs sit cõpetens iudex.hic dĩ de monacho ⁊ monacha:si cõuenit̃ apud quez dẽat cõueniri.certe dz cõueniri apud epm ⁊ dz defendi per iconomũ.⁊ si iudex aliter processerit: priuat̃ officio suo ⁊ dãnat̃ in.x.li.auri.officiales sui in totidẽ.⁊ h̄ pena applicat̃ fisco.executor qui ɔ̄fecerit:in loco decanico dz detrudi:nec decetero aliquã accusationẽ facit.h.d. Tex.de canicis.vt sunt loca facta sub terra.⁊ h̄ auc. est in cor.auctẽ. apud quos opz cãs dicere.per totã ɔstõnem. ¶ Et sup hac auc.quero.si volo cõuenire monachũ:in cuius psona dz formari petitio? Dixerũt quidã q̄ in abbatẽ.vt ar.j.de bo.mat̃. ⁊ mater.ge.l.j. Sed nos dicimus in ipsum monachũ dz formari petitio.sed iconomus admittit̃ pro eo:⁊ rñdet vt hic.⁊ Iconom⁹ iurabit de calũnia:vt.j.d iureiu.ca.l.ij.§.obseruari. ¶ Sed nunqd monachus iurabit de veritate dicẽda? Dicimus q̄ sic.qz interest boni iudicis inqrere veritatẽ modis oibus qb⁹ põt:vt.j.de iureiur.ca.l.ij.§.obseruari.⁊.ff.de qõ.l.interrogari. Sed in filio dicimus q̄ cõcipit̃ libellus cõtra eum:⁊ rñdet pr̃.vt ar.j.de bo.ma.⁊ ma.ge.l.j. Sed in aduẽticio peculio distinguit̃. aut pr̃ ⁊ filius cõsentiunt: aut pr̃ tm̃ aut filius tm̃: vt.j.de bo.que li.l.vlti. ⁊ iurabit pr̃ de calũnia per.§.obseruari.⁊ filius de veritate dicẽda.qz iudex dz inqrere veritatẽ omnibus modis qbus põt vt dictum est. sed si agitur cum pu. vel adulto:si infans est: cum tutore agitur si fari non põt.sed si est maior infante cũ ipso pupillo tu.auctore nisi sit absens tutor vel cur̃.vt.ff. de admi.tu.l.j.§. sufficit. ⁊ tutor vel curator iurat de calũ. p.§.obseruari. adultus de veritate dicenda:vt.j.de edendo.l.is apud quez. ¶ Or habetis hic aliam cõstitutionem federici imperatoris iunioris que incipit.statuimus ⁊c.

Statuimus.

Hec constõ corrigit auc. illã quã habuistis.s.que incipit.clericus quoqz.que dicebat cõueniri clericum corã iudice seculari:vt dĩ in predicta auc.clericus. ⁊ dicit hec auc.siue constõ q̄ nullus clericus trahit̃ ad iudiciũ seculare siue in cã criminali vel ciuili. ⁊ si actor ɔ̄fecerit: pdit q̄ petit. ⁊ iudex puabit̃ sua ptãte. ⁊ si aliqs iudex reqsitus bis vel ter vt faciat clericis rõnem denegauerit: iudex puabit̃ sua iurisditione.hoc dicit ista constõ. Tex.cõstitutiones.vt cõtra illã auc.clericus. Tex.canonicas. vt ex̃ de foro compe.c. si diligenti. Tex.amittat. ⁊ hec constitutio est domini federici secundi iunioris.

Sacrosancte.

Lex ista respicit illã partẽ rubrice de castrẽsi peculio. Et hec.l. hodie dupliciter est correcta ⁊ dicit hoc.si aliqui sint epi vel presbyteri vel dyaconi vel clerici: si ex sacerdotio vel clericatu querũt aliqd:que sunt sibi nõ patribus vel auis in quo⁊ ptãte sunt.⁊ illud debent hr̃e precipuum. vñ volentes pr̃ibus succedere cũ fratribus suis:non tenent̃ illud cõferre:imo de isto pñt facere qcqd volunt relinquẽdo suis posteris donando ex̃neis vel iter viuos mortis cã donatiõe.hoc dicit. Tex. dyaconi.sub. vel subdyaconi vel aliĵ clerici vt indicãt sequẽtia. Tex. bona ppria.i.tanq̄ castrẽse peculiũ. ¶ Unde no.sicut q̄ querunt filijfa. aduocãdo est quasi castrẽ.peculiũ:vt.j. de aduo.diuer.iu.l.fori.ita q̄ clerici filijfa. querũt est quasi castrense: vt hic ⁊.j.eo.l.cũ.l. Tex.⁊ iure.i.solẽnitate. ⁊ ita est ar. q̄ qui vult relinquere põt:solẽniter tamen:vt.s̃.de sacrosan.ec.l.j. ¶ Or segnori.l.ista est hodie correcta trib⁹ modis. Et vno modo qz hodie clerici si volunt testari de suo quasi castrensi peculio non pñt testari inofficiose: vt in auct. de sanctis.epi.§.presbyteros.quã quidã legunt hic.sed ego nõ lego eã vobis hic. qz nec dñs Azo nec dñs meus legebant eã hic.sed j.e.l.cum.l.leoniana. Item corrigit̃ hec.l.alijs duobus modis.qz fm.l.istã dr̃ q̄ filijfa.epi querebant pr̃ibus in quoruz erant ptãte.sed hoc hodie correctũ est per auc.epalis. Itez est alio mõ correcta. qz qcqd clerici querũt:est q̄si castrense peculiũ:⁊ pñt facere inde qcqd volunt. ¶ Or videatis pus illam auc.que incipit epalis dignitas.

Episcopalis digni. A.

Ista auctẽ. corrigit.l.C. qz.l.C.loquebat̃ in epis ⁊ dicebat q̄ si epi querebãt aliquid ex suo sacerdotio erat quasi castrẽse peculiũ.⁊ querebãt sibi nõ patribus vel auis in quo⁊ erant ptãte.⁊ sic per epatuz nõ liberant̃ a patria ptãte. Sed hec auc. dicit duo. ¶ Primo dicit q̄ si filiusfa. si creat̃ eps ipso iure liberat̃ a patria ptãte. sicut cõsularis dignitas liberat a patria potestate: ⁊ alia dignitas de qua dĩ in hac auct. ¶ Scdo dicit:si filijfa. creati epi liberantur a patria ptãte: ⁊ illi filij habeant filios:mortuo auo illi filij non efficiuntur sui iure:sed recidunt in ptãte sui patris.hoc dicit. Tex.a curiali.hñt quidam vel a quocũqz curiali cõditione pstet: vt.j. de decur.l.vlti. Tex.ita tamen. Incipit scõm dictum. ⁊ hec aucten.est in cor.aucten. constitutio que dig.§.illud. ¶ Or videatis auct.licentia ⁊c.

Licentia. Auc.

Ista auct.similiter corrigit.l.C.qz.l.C.permittebat epos ⁊ alios clericos testari posse ⁊ relinquere ex̃neis. hec auct. corrigit.l.C.⁊ dicit q̄ dñs eps de quesitis sibi anteq̄ esset eps: ⁊ de quesitis post epatum ex successione agnato⁊ ⁊ cognato⁊: vsqz ad quartũ gradum põt testari qũo vult. sed de q̄sitis post epatum aliũde nõ licebit sibi testari nisi ecclesie relinqueret.⁊ põt cõuertere in pias causas.⁊ que distinctio facta est in epo:eadẽ dz fieri in oibus administratoribus ecclesia⁊. Tex. ad quos.s. ex̃neos vel cõiunctas psonas. Tex.ceteris.s. quesitis aliũde post epatum. Tex.sunt.hoc est scõm dictum. Tex.eadez. ecce tertium dictũ. Tex.loci. puta in sacerdote alicuius ecclesie.⁊ quidã non habẽt hic plus. Sed qdam hñt hãc caudam. Itez siquis eps. Tex.sunt.i.succedat ecclesia ab intestato.⁊ hec auct.est in cor.auctẽ.de eccle.ti.§.interdicimus. ¶ Sed que est rõ quare q̄sita post epatum nõ ex agnatione vel ex cognatione vsqz ad quartũ gradũ presumit̃ q̄ quesierit ex epatu: hz cõuertere in ecclesias vel in pias cãs? Rñdeo hec est psumptio iuris q̄ si nõ quesiuit eps ante vl̃ post ex cognatione vel agnatione vsqz ad quartũ gradũ q̄ quesierit ex epatu:vt al's in vxore dĩ:vt.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.quintus.⁊.j.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.etiaz.secus est in filio.quia in eo distinguitur.quia si filius est iners ⁊ piger: in isto filio si querit aliquid durante patria potestate: presumitur ex bonis patris quesiuisse. sed si filius diligens est: tunc nõ ex bonis patris : sed ex sua industria videtur quesitum : vt argu.j.ar.tu.l. si defunctus. ⁊.ff. de liber.agno.l. siquis alij §.si filius. Item secus est in tu.⁊ curatore.quia si querit durante tutela vel cura aliquid: ⁊ ditatus est non presumimus eum ditatum ex tutela vel cura : vt.j.argumẽ.tu.l. si defunctus. ¶ Sed quare dicimus aliud in tutore ⁊ cu. ⁊ aliud dicimus in administratore ecclesie? Respondeo illa est ratio:

qz tutor

q: tutor vel curator non viuit de bonis pu. vel adulti: sz administrator viuit de bonis ecclesie: vnde non est verisimile q sit imemor diuine salutis: vt. j. ad legē iuli. repe. l. vlti. Sz nunquid qd dicitur in hac auc. est presumptio iur & de iur: Dixerunt quidam q sic. vnde non admittit probationem in contrarium: vt. j. ar. tu. l. vlti. Vel potest dici q est psumptio iuris tantum. vnde admittit probationem in contrarium: vt j. de proba. l. siue possidetis. ¶ Or segnori quidam legunt hic auc. que incipit. episcopalis ordo &c. sed ego nō lego eā hic. sed. j. e. l. iubemus. Item quidam legunt hic auc. que incipit. non liceat. que est eadem cum illa. licentiā. quā. s. pxi. l. habuistis. vnde videatis solūmodo litteram.

Omnia priuilegia. Ista. l. rspicit illam partē rubrice de orphanotrophis & assisterijs. & in. l. ista dicitur q omnia priuilegia que ab anterioribus imperatoribus indulta sunt & personis & rebus ecclesiasticis lex ista cōfirmat. ¶ Item ista. l. dicit q sicut iconomi hñt administrationē rerū ecclesiasticarū: que administratio ab icone introducta est: eandē administrationē hñt orphanotrophi: cū ipsi hēant sollicitudinē administrare res pauperū & aliarū psonarū: vt iconomi rerum ecclesiasticarū. h. d. tex. iudiciarijs: vt. s. e. l. placet. Tex. liberalitatis: q: nemo dz inscribi: vt. s. ti. proxi. l. sancimus. Tex. metotarū: q: ad illud officiuz non vocantur: vt. s. e. l. ij. Tex. iconomi. al's iconomus dicit ab icone. vel dicitur grece iconomus administrator latine: vt. s. ti. proxi. l. iubemus mili. in prin.

Iubemus. Hec lex nihil valet nisi quo ad quedā no. & hec l. habet tres partes. pma ps loqtur de ascripticijs. Et in pma parte dicit q ascripticij nō pñt clericari sine dñi voluntate. & si clericantur: retrahuntur pme conditioni. nec monachi possunt fieri sine dñi volūtate. In scda parte dicit q hui non pñt clericari et dñi voluntate. In tertia parte dicit q si clerici accusant: rector puincie non debet ire ad locum in quo degunt clerici: sz dz mittere suos ministros. h. d. Tex. cōstitutionem: vt. s. e. l. quisquis. Tex. facultatem. sed si fcā est dñi volūtate: valet & dz seruire per idoneū substitutum: vt. s. ea. l. ad similitudinem. qd dixit de clericis: mō dicit de monachis. Tex. idem &c. seruos. Incipit secunda ps. Tex. aperire. ex isto. §. colligimus differentiam inter ascripticios & seruos. ascripticij clericantur dñi volūtate: vt in pn. hui9 l. sed serui nō clericantur etiaz dñi voluntate. ergo apparet q ascripticij sunt liberi. nec ob. q dicit. l. q ascripticij pene differunt a seruis: vt. j. de agri. & cen. l. ne diutius. li. x. & videtur esse in dñio dñi. v. j. in qbus ca. cen. co. l. ij. q: quo ad qd non differunt: q: sicut ascripticius nō potest discedere a solo: ita nec seruus. sed differunt: q: ascripticius est liber: hu9 est seru9. vel qd dixit ibi Ir. q sunt in dominio dñi dixit curialitatis causa. sicut tota die dicunt homines loquēdo: vos estis dominus meus tamē non est veruz. Item habetis hic in isto secūdo dicto q serui non clericantur dñi voluntate: sed monachantur dñi volūtate: vt. j. e. l. proxi. Tex. oīs. Incipit tertium dictū. ¶ Or segnori hoc tertium dictū est correctum: q: clerici hodie non respondent apud presidē prouincie: vt. s. e. in cōstitutione statuimus. Item ad id qd dicitur in fine huius. l. q pretor dz mittere suos ministros: contradicit. s. e. l. omnes? Respondeo. ibi in causa ciuili. hic in cā criminali. vel dicatis vt ibi dixi. ¶ Or segnori vos habetis hic vnam auc. que incipit. ascripticios.

Ascripticios. Auc. Hec auc. corrigit. l. C. quia. l. C. dicebat q ascripticij nō clicant sine dñi volūtate. hodie correcta ē: q: pñt clicari: dūtñ huiāt ruralibus obseqjs per idoneū substitutū h. d. Tex. preter. i. sine. vt dicebat. l. C. vel preter. i. contra. Tex. maluerint. dūtamen idoneo: vt. s. e. l. quisquis. & hec auc. est in cor. auc. de sanc. epis. §. ascripticios. ¶ Or habetis hic aliam auc. que incipit. episcopalis ordo. &c.

Episcopalis ordo. A. Hec auc. legitur hic. tamen quidam legunt eam super. l. sequenti. & hec auc. vult hoc dicere. vos scitis q si ascripticij clericātur nō liberantur ab ascripticia conditione vt dixit auc. ascripticios. fallit tñ cum factus est eps: sed iste nō liberatur a curiali conditione. hoc dicit. Tex. durat curialis. & hec auc. est in auc. de sanctis. epi. §. ad hec.

Serui si dominorum. Segnori ne. l. ista videat' gria supiori: in secūdo casu ponetis ita casum. lz serui nō possint clericari dñi volūtate tñ mōachari pñt. vñ sciatis si serui sunt facti mōachi: desinūt esse in dominio dominorum qdiu stant in monasterio. sed si reuertuntur ad secularem vitam: redduntur dominio dominorum. h dicit. Tex. non ignorent. clericari non possunt: vt. s. l. pxi. sed monachari pñt vt hic fauore monachationis. ¶ Or segnori habetis hic vnam auc. que incipit. si seruus.

Si seruus. Auc. Hec auct. corrigit. l. C. l. C. dicebat seruū nō posse fieri monachū sine dñi voluntate. hec auc. dicit si seru9 monachat' dño sciēte & nō gdicente: eoipso efficitur liber. sz si dño ignorāte ifra annū dñs pōt eum reuocare: post nō. sed si seruus redeat ad vita secularem: restituit' dño. hoc dicit. Tex. & nō gdicente. & sic vz cōsentire: vt al's. ff. ad muni. l. ij. regulariter cōtra: vt. ff. de pcu. l. filiffa. §. inuiti. & ff. de serui. l. inuitū. Tex. tradat'. i. restituat'. & h auc. est in auc. de sanctissi. epi. §. si seruus. ¶ Or videatis aliam auc. que incipit verum.

Verum. Auc. Quādo constat aliquem seruum esse nō fit monachus: nisi dñi voluntate: vel dño scientie & nō gdicēte. sed ponamus dubitatur de aliquo an sit liber vel nō. accedit ad abbatez: & dicit ei volo fieri monachus. nunqd abbas. dz eum statim recipere vt sit monachus? Certe nō. sed vt sit in probatione per triēnium. si infra triēnium nō venerit aliqs qui petat eū bene efficit' monachus & liber. & hec auc. est in auc. de sanctis. epi. §. sancimus. Item hoc est vez de iure nro q dz esse in pbatione per triēniuz. secus tñ est de iure cano. vt ex de reg. & transe. ad reli. c. ex parte.

Si qs ad declinādaz. Lex ista est noua. l. iusti. iperatoris. & ē optima & leuis: & plura no. in se cōtinet. & ponit viij. vel. ix. casus. pmo ponit vnū gnalē in relictis ad redēptionem captiuoz. scdo ponit aliū casum gnalem in relicto paupibus. tertio redit ad primum. quarto ad scdm. quinto loquit' de vtroqz. sexto de scdo septimo similiter de scdo. octauo & nono loquit' similiter de vtroqz. ¶ Et pmus casus est talis. paterfa. diues carebat sobole: in extremis cōstitutus cogitabat si instituo aliquē meū amicū mihi heredē vel gsanguineū: & relinquo ei bona mea vt expendat in redēptionez captiuoz: ipse detrahet falcidiā vnde vt faceret cessare falcidiam: dixit ita. instituo mihi xpianos captiuos heredes: vel relinquo bona mea oia ad redimendum captiuos. nunqd talis istitutio valeat? certe sic & nō deficit: quasi in certe persone fuerint institute. ¶ Scds casus est talis. paterfa. carebat sobole: & volebat q paupe res xpi haberent totum. timebat q si institueret consanguineum suū sibi heredem: & relinqueret bona pauperibus: q detraheret fal. quid fecit? instituit pauperes christi. nūquid vz talis institutio? certe sic. ¶ Tertius casus est talis diceret aliquis. iste qui instituit captiuos sibi heredes fuit fatu9 quis adhibit hereditatem eius? Respōdet dominus imperator iusti. episcopus loci vnde duxit originem testator: vel vbi mortuus est. & iconomus illi9 ecclesie adhibit hereditatem & habebit ius & nomē heredis. & conuertet istā here. in redemptionem captiuoruz per annales redditus: vel per

venditionem rerum mobilium: vel se mouentiū. ⁊ dominus episcopus vel iconomus non sperent ex hoc habere lucruz aliqd. nec dicant. extraneus hr̄s detraxisset falcidiam: ⁊ nos volumus detrahere. q2 si ideo recessuz est a spāli herede nō habeat locum falcidia: qūo debz dicere eps vel iconomus: volo detrahere falc. certe nullo modo. ¶ Quartus casus est vbi pauperes sunt instituti: quis adibit eius hereditatē? Rn̄detur ꝙ hospitalarius illius ciuitatis dz adire: cum dicatur habere ius ⁊ nomen heredis. ⁊ debebit pauperes alere per annales redditus: vel per venditionem rerum mobilium vel se mouentium: vt ex his res imobiles cōparentur: ⁊ annuus victus ei cōcedat. q2 nullus est pauperior eo qui suscipit in xenodochio: ⁊ non hz vnde se alat. ¶ Quintus casus est. diceret aliquis. o iustiniane: tu non tractas nisi de lucro: non de dāno. quid si ista hereditas hēbat debita ⁊ credita? Certe rn̄det ipse. vbi captiui sunt instituti: eps soluet credita: ⁊ debita exiget. ⁊ vbi pauperes sunt instituti: hospitalarius illius hospitalis credita soluet ⁊ debita exiget: ⁊ in redemptionē captiuoꝝ: vel in pauperes consumet. ¶ Sextus casus est ꝙ vbi pauperes sunt istituti ⁊ sunt plura hospitalia: ꝗ hospitale habebit? certe pauperibus. Septimus casus est qui refertur ad vtrunqꝫ. Quid si in illa ciuitate nō est aliqd hospitale: tunc idem erit ꝙ est quādo captiui sunt heredes instituti. vt iconomus sacrosan. ecc. vel episcopus habeat ius ⁊ nomen heredis. ⁊ nulla falcidia detracta hereditatem conuertant in pauperibus. ¶ Octauus casus est ꝙ predicta sunt vera cum testator instituit captiuos ⁊ pauperes: ⁊ nō designauit certas personas per quas personas deberet distribui eius hereditas. sed dubitatur de eius voluntate. sed si designauit certas psonas: tunc per illas personas debet destribui eius hereditas. ¶ Nono ⁊ vltimo dicit ꝙ episcopi ⁊ iconomi ⁊ hospitalarij debent adimplere predicta sine omni lucro: ⁊ sine falcidia. ⁊ si cōtrafecerint: vel consenserint ꝙ aliquis contrafaciat sustinebunt penam magnam. q2 sustinebunt celestem iracundiam: nisi studeant corrigere ꝙ attentarunt facere. ⁊ hucusqꝫ durat primus casus. ¶ Et in eo no. licet non valeat legatum in certis personis relictum regulariter: fallit tamen hic: vt plene dixi. ti. j. l. j. modo incipit secundus casus. Tex. si pauper ⁊c̄. non intelligatis de pauperibus de lugduno: q2 illi sunt mali pauperes: vt. j. de here. ⁊ ma. in constitutione diui federici que incipit. gazaros. Tex. decernimus sub. nec impugnabitur ideo ꝙ incerte persone sunt institute. ⁊ hucusqꝫ durat secundus casus. ⁊ isti duo casus sunt generales ad omnes sequentes. Tex. ⁊ siquidem. Incipit tertius casus qui redit ad primum. Tex. dinoscitur. sed si testator est barbarice nationis: vt. s̄. eo. l. nulli. in fi. Tex. redditus. quia dicit episcopus. hereditas ista est magna: ⁊ habet maximos redditus: vnde conuertamus redditus in pauperes. Tex. relinquendo scilicet falcidie pretextu. Tex. minui quasi dicat ferendū non est. ⁊ ita cessat falcidia in relictis ad pias causas: vt in auctē. de eccle. ti. §. iubemus. ⁊. j. ad. l. fal. auc̄. irritum. Tex. vbi. Incipit quartus casus qui redit ad scd̄m. Tex. zenonē idest hospitalarium. Tex. constituimus superiori casu. Tex. afferre. i. querere quasi dicat nullus. Tex. licentia. Incipit quintus casus qui est communis ad vtrunqꝫ. Tex. monere scilicet episcopum vel iconomum. Tex. sinautem. Incipit sextus casus qui refertur ad scd̄z casum: vnde no. ꝙ expedit aliquando pauper esse. quia pauperior locus hereditatem habet. ⁊ ita paupertas prodest. sic ⁊ alibi. j. de operis liber. l. j. in fi. Tex. sinautem nullus zenon. Incipit septimus casus qui similiter refertur ad scd̄m casum. Tex. intercedente. ⁊ ita videt ꝙ in relicto ecclesie cessat falcidia. Sed contra: vt. ff. ad. l. falc. l. j. §. ad municipium. Ad qd̄ potest dici ꝙ ibi dicitur hic corrigitur. vel dicatis ꝙ est ecclesia militans vt terrena: ⁊ in illa cessat falcidia: quia auara est. est ecclesia triumphans vt celestis: ⁊ in illa non curatur de falci. quia larga est vt plene dixi. s̄. de sacrosanc. eccle. l. j. in fi. ¶ Tex. in omnibus. Incipit nouus casus qui refertur ad vtrunqꝫ casum. sed quidam dicunt ꝙ est de octauo casu. ¶ Dn̄ segnori super. l. ista habetis vnam aucten. que incipit. si captiui. ⁊c̄.

Si captiui. Auctētica.

Hec auc̄. non legitur super. l. C. vt corrigat eam in aliquo: sed vt ponat quosdaz notabiles casus. ⁊ ne remaneāt incognita q2 ponūtur in cor. auc̄. vos habuistis. in. l. C. quedaz spālia in captiuis. hec auct. ponit alia spālia ⁊ ponit. iiij. casus. ¶ Et primus casus est talis. Si aliquis est captus ab hostibus ⁊ liberos dimisit domi: si isti liberi negligunt patrem redimere: pater reuersus pōt exheredare eos: ⁊ alios instituere. immo ⁊ si pater an̄ captiuitatem instituisset filios heredes aufertur successio liberis ⁊ in ceteris capitulis firmuz remanet testm̄ ⁊ applicatur hereditas illa ecclesie: ⁊ in redemptionē captiuorū est conuertenda. ¶ Secundus casus est. si moritur pater in captiuitate ꝙ liberi non succedūt ab inte. sed illi qui curauerūt eum redimere. ⁊ si nullus curauit redimere: ecclesia illius ciuitatis succedat. vnum sciatis: si aliquis est captus ab hostibus: ⁊ liberi non mittunt nuncium vel epistolam: si pater mittit lr̄as vel nuncium eis dicendo qūo non hz ad comedendū: nec videt lucem. quid faciunt liberi? qn̄ vident lr̄as dentibus dilacerant. nūcio dicunt ꝙ non dicat aliquid extraneis. qd faciunt? obligant bona captiui inuitis liberis. valet talis obligatio. ⁊ si reuertit pater: tenetur hr̄e ratam talem obligationez. ⁊ si moritur ibi extraneus succedit. ⁊ hoc est intelligendum de liberis maioribus. xviij. annis: non de minoribus. ¶ Tertius casus est ꝙ eadem pena imponitur parentibus negligentibus filios captos ab hostibus redimere: que imponitur filijs negligentibus patrem redimere. hoc dicit. Tex. possunt. si reuertantur captiui: q2 in captiuitate non testant: q2 sunt serui. Tex. multomagis. Incipit secundus casus. ⁊ hec auc̄. est in cor. auc̄. vt cum. de ap. §. causas. ¶ Et in ista auc̄. no. plura no. siue spālia. ¶ Primo no. vnuz mirabile ⁊ speciale ꝙ liberi possunt a parente exheredari. ꝙ est contra regulā iusti. de exhere. libe. ¶ Itē no. ꝙ liberi repellunt a successione parentum ab intestato. ꝙ est contra regulam iustin̄. de here. ab intesta. ¶ Item no. ꝙ si liberi sunt instituti: ⁊ non curant de redemptione patris: non succedunt ei. ꝙ est contra regulam. j. de fideicō. l. eam quaz. ¶ Item no. ꝙ aliquis pōt obligare ⁊ alienare res alienas. ⁊ coget habere ratum ille cuius sunt. ꝙ est contra regulā. j. si alie. res pig. data sit. ¶ Itē no. licet omne delictum cadat in impuberem excepto delicto carnis: vt. ff. ad. l. iuli. de adulterijs. l. si minor. tamen minor. xviij. an. non patitur crimen huius auc̄. ¶ Item no. ꝙ eandem penam patitur pater si negligit liberos redimere: quā patiuntur liberi vt hic. ⁊. j. ti. pro. i. auc̄. liberi.

Cum. l. leoniana.

Vos habuistis. s̄. e. l. sacrosancte. vnum dictum ꝙ hic confirmatur. q2 vos ibi habuistis: ꝙ querunt epi etiam clerici ex sacerdotio vel clericatu: est quasi eoꝝ castrense peculiū ꝙ iusti. ꝯfirmat. ⁊ dicit ꝙ ipsi in isto peculio inofficiose pn̄t testari relinquendo exⁿeis: ⁊ non parentibus vel liberis si volunt. hoc dicit. Tex. leoniana. quaz habuistis. s̄. e. l. j. ⁊. l. sacrosancte. Tex. ƀm legē. i. ƀm solēnitatem: vt dixi. s̄. e. Tex. subiacere. vn̄ pōt clericus in quasi castrensi peculio inofficiose testari: vt. j. q test. fa. pos. l. pe. ⁊ vlti. sed. hodie hec. l. est correcta per vnam auc̄. que incipit. presbyteros.

Presbyteros. Auct.

Hec auctē. corrigit. l. sacrosancte. ⁊ istam in hoc: q2 volebat. l. ista ⁊ illa ꝙ episcopi ⁊ clerici super peculio suo pn̄t inofficiose testari: nō relinquēdo parētibus. hec auc̄. dicit duo. ¶ Primo dicit ꝙ clerici ⁊ psbyteri: ꝙ querūt est eis quasi castrense peculiū: ⁊ sibi querunt. ¶ Scd̄o dicit ꝙ in eo pn̄t testari dum parētibus vel liberis relinquant legittimā portionem debitā sibi iure nature. ħ primū dictū cōcor. cū. l. veteribus. Tex. ⁊ iō icipit correctio. Sed nūqd est idē in alijs filijs fa. Dicimus ꝙ sic: vt. j. de ioffi. tes. l. vlt. ⁊. j. q test. fa. pos. l. pe. ⁊ vlt. ⁊ ħ auc̄. est in cor. auc̄. de sanctis. epi. §. psbyteros.

Si quis

S J qs in cõscribẽdo.

Hec. l. est noua. l. iusti. imperatoris sicut & tres precedentes. Et in. l. ista ponetis vno modo sic casum. dominus sacerdos veniebat ad me & dicebat mihi. mutuetis mihi. x. libras pro negocijs meis vel ecclesie. dicebam ego. nõ mutuarem vobis festucam: quia si conuenirem vos coram iudice seculari: opponeretis exceptionẽ q velletis cõueniri coram episcopo. & si coram episcopo conuenirẽ vos: a quolibet grauamine appellaretis. dicit sacerdos. fiat inde instrm mutui: & scribat ibi quomodo renũcio puilegio meo: vt possim conueniri coram iudice seculari: & non opponaz aliquã exceptionem: modo queritur vtrum valeat talis renunciatio? Respõdet q talis renũciatio bene valet: qr lz vnicuiqz renunciare his que pro se introducta sunt. & non debet aliquis paciscendo contrahentes decipere. & hec. l. non soluz habet locum in futuris negocijs: imo in pendentibus que non sunt sentẽtia iudiciali vel amicabili cõpõne sopita. h. d. Tex. fori prescriptione. i. exceptione. sic & j. si contra ius vel vti. pu. l. prescript. Tex. propter sacerdotij. i. clericat⁹. Tex. prerogatiuam. ¶ Unde not. hic q dignitas sacerdotij sumitur equiuoce in iure nostro. Est sacerdotium. i. clericat⁹: vt hic. & j. de pac. l. p. Est sacerdotium professorum iuris ciuilis: vt. ff. de iusti. & iur. l. j. Est sacerdotium quedam dignitas sacerdotij que erat maxima in republica: qr sicut sacerdotes p̄ceteris sunt idonei: ita & illi sunt honestiores. & dñt inuitare alios ad benefaciendum. & de hac dignitate fit mẽtio. j. de natu. liber. l. j. & huic sacerdotio potest renunciari: & eius p̄rogatiue. ¶ Uel potest dici hic vno modo q hic renunciabitur sacerdotio clericatus: vt possit conueniri coram iudice seculari. ¶ Uel potest dici secundo modo: qr hic loquit de prerogatiua doctoꝝ legum: qr habẽt prerogatiuam cõueniendi q non pñt temere vocari in ius. vñ mittit iudex tabelliones ad eos: vt ibi iurent pñte parte aduersa. Item habẽt priuilegium in muneribus subeundis & ipsi & filij eorum: vt in prealleg. l. j. de professoribus & medi. l. vlti. lib. x. & huic sacerdotio bene põt renunciari. vnde quidã intelligunt. l. istam nõ de sacerdotio clericali: sed de alijs duobus quibus potest renũciari & eius prerogatiue. s3 licet ibi bene dicant q̃tum est de iure cano. non tamen bene dicunt q̃tum. est de iure ciuili: qr iam male eẽt posita hec. l. sub titulo de epis. & cleri. vnde verius est q hec. l. loquatur de prerogatiua sacerdotij clericalis: qr ita est hic. sed si allegaret lex illa. j. de pact. l. si quis in cõscriben. bene credo q bene dicerent. tamen potest responderi: vt. s. dixi q. l. illa loquatur de alio sacerdotio. Tex. & cõtrahentes decipere: qr pretor ait: vt. ff. de pac. l. iuregentiuz pretor ait &c. Tex. renũciare: vt. ff. de mino. l. si iudex. & j. de pac. l. p. & ibi plene dicam. vbi recipit instantiam h regula. & ita nedum in futuris negocijs imo in pendentibus habet locũ. sic & alibi. s. de sacro. s. ec. l. sancimus. in fi. & l. p. in fi. & l. vt iter di. in fi. ¶ Sed dic mihi nõne hec. l. est superflua per. l. j. de pac. l. pe. Respondeo non: qr plus est in vna q̃ in alia. Item qr hec. l. facit ad hunc. ti. de epis. & cleri. & illa ad illum tit. de pac. ¶ Sed ad l. istam opponitur & signatur cõtra. qr videtur q si facio tibi pactũ ego bonoñ. de litigando coram iudice mutinensi q añ litẽ ꝯte. possim renũciare: vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si cõuenerit. Ad qd dicendum est multis modis. Et vno modo sic. qd dicitur ibi: hic corrigitur. que solutio non placet: qa legum correctio est vitanda inq̃tum de iure vitari potest: vt j. de ap. l. precipimus. in fi. Alij dixerunt q hec renunciatio fuit facta in scriptis. in. l. cõtra. sine scriptis. & nec h solutio v3: qr ita valet pactum sine scriptura sicut cum scriptura: vt j. de pac. l. pactum qd. Alij dixerunt q hec loquitur in reo. illa in actore. que solutio non valet: quia non debet actori licere: qd reo non licet: vt. ff. de regu. iur. l. non debet. Et ideo vos dicetis ƒm dñm Jo. & Azo. q hic agebatur de iurisditione declinãda: qr dñs sacerdos habet plures iudices: qr põt cõueniri corã prefecto pretorio: vt. s. e. l. cum clericis. & l. oẽs. in prin. Item habet dñm epm: & coram eo potest cõueniri: vt. s. e. l. in auc. que incipit clericus quoqz. si contrahit mecum: & renunciat q non excipiet q conueniatur corã domino epo valet renũcio vt hic. aliud si ageretur de iurisditione cõstituenda. vt si duo bononienses cõsentiant litigare coram iudice mutinensi: ante litem con. possunt declinare iurisditionem suam non postea: vt in. l. contra. Sed hec solutio non habet locum iure canonum: quia non licet clerico renunciare priuilegio fori: vt extra de foro compe. c. si diligenti. Uel potestis alio modo dicere q hec. l. non loquitur de priuilegio clericatus: s3 alterius sacerdotij: vt. s. dixi.

G Eneraliter sancim⁹.

Similiter hec est noua. l. iusti. & respicit illam partem rubrice de priuile. clericorum. & dicit q episcopi & clerici sunt imunes a tutellis & curis. & non vocantur inuiti siue sint testamẽtarij siue datiui siue legittimi. qd debet intelligi de illis clercis & monachis qui deseruiunt diuinis: & non de alijs qui sunt vagabundi. & hec. l. habet locum non soluz in vrbe constan. & romana: sed habet locum vbiqz vbi colligitur nomen xpianorum. ¶ Et ita no. q tres sunt tutele: vt. j. de tutel. l. vlt. potest adicij quarta. puta matris & auie: vt j. quando mu. tu. offi. fun. po. l. j. Sed cura non est testamentaria: vt insti. de cur. in prin. sed est datiua. aliquando est legittima: vt. j. tit. proxi. l. de creationibus. & j. de cura. furio. l. j. Tex. dantur. vt insti. de cur. §. interdum. ¶ Tex. ministerijs. hucusqz durat primum dictum. vnde clerici qui seruiũt diuinis officijs habent priuilegia: non vagabundi. vnde cessante causa cessat effectus. sic in militibus: vt. j. de testa. mili. l. j. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnaz auctẽ. que incipit. presbyteros.

P Resbyteros aut dya.

Hec auc. cõtinuat ad. l. C. l. C. dicebat q episcopi & presbyteri & dyaconi & subdyaconi & clerici ipso iure habebant imunitatem a tutelis & curis. hec auc. dicit q presbyteri & dyaconi & alij clerici ad tu. vel curam legittimã non inuiti vocant: sed volentes dũtñ infra. iiij. menses ex quo vocati sunt protestent q volũt illaz administrationem suscipere apud iudicẽ in scriptis. & si recipiãt sponte: in alia tu. vel cura nõ preiudicat eis: exceptis eps & monachis qui non pñt etiam volentes tutelaz vel cu. suscipere. hoc dicit. Tex. cognatiõis. sub. vel agnationis: vt in auc. de here. ab intesta. §. de his. Tex. siquis hoc fecerit. i. susceperit. j. iiij. menses & protestatus fuerit q non preiudicet sibi in alia tutela. vel dicatis. siqs hoc fecerit. j. j. iiij. menses fuerit protestatus. vel dicatis. siquis fecerit hoc. j. j. iiij. menses susceperit. & hec auc. est in cor. auc. de sanctis. epi. §. deo nobis. ¶ Unde no. q presbyteri & dyaconi & alij clerici vocantur ad legittimam tutelam si volunt. non tñ coguntur vt hic. nec in alijs sibi preiudicant si vnam suscipiat quis voluntarie: vt. j. de excu. tu. l. voluntarie. Item no. licet alij clerici vocent ad tu. vel curam volentes: tamen episcopi ẽt volentes non vocantur vt hic.

R Aptores virginum.

Hec. l. silr est noua. l. iust. & tractat de turpi materia q̃tum ad cõmittentes in eam. & intẽdit punire raptores viduaꝝ & virginũ & cõscios raptoꝝ. & non tm̃ personaliter: imo in publicatione totius substantie. & per quos debent puniri. & q̃bus substãtia eoꝝ d3 applicari. & hec est tota intẽtio huius l. in genere. ¶ In spẽ dicit lex. Primo dicit. si aliq rapiunt virgines vel viduas vel dyaconissas deo dedicatas. isti peccatum pessimũ cõmittunt: & capitali pena sunt puniendi: qr ledunt hoies & deũ. ¶ Scdo dicit. si aliqs attentat rapere viduã vel virginẽ: si in ipsa rapina capt⁹ fuerit ipune põt occidi. & ipsi q in inuasiõe cõsiliũ p̄buerũt a parẽtibus sanctimonialiũ virginũ & viduaꝝ & dyaconissaruz aut ab eoꝝ cõsanguineis vel a cura vel tu. eaꝝ. ꝓuicti interficiunt. ¶ Tertio dicit. si raptor fugit vel tanta erat potẽtia hoium q capi non poterat: d3 capi per competẽtes iudices: & captus d3 puniri in vrbe romana a prefecto pretorio vel prefecto vrbis. in

alijs autem prouincijs magistrimilitum ⁊ prefectus egypti
⁊ vicarij eorum ⁊ procōsules ⁊ presides ꝓuinciarum ⁊ alij
iudices qui locis inuenti fuerint: dn̄t illum cum magna sol
licitudine cape: ⁊ eum captuꝫ dn̄t punire pena capitali si cō
uictus fuerit: nulla fori prescriptiōe obstāte. ¶ Quarto di
cit quid erit de bonis eius qui rapuit? ⁊ certe si mulier ra
pta erat sanctimōialis virgo deo dedicata: applicatur ꝓprie
tas monasterio: ⁊ ipsa habebit vsufructum. sed si ipsa erat in
alia ecclesia dedicata: illi ecclesie queritur proprietas. sꝫ mu
lier vsufructuꝫ habebit donec viuit. ⁊ istam penam quā pa
tiuntur raptores patiuntur consocij eoruꝫ. ¶ Quinto di
cit. si aliquis post rapinam occultauit raptorem: nullam aliā
penam patitur nisi capitalē penam. sed non applicantur bo
na eius monasterio. ¶ Sexto ⁊ vltimo dicit ꝙ pena huius
l. habet locum in raptore: siue rapuit ea volente siue ea inui
ta. qꝛ verisimile est ꝙ rapuit inuitaꝫ suis adulationibus. hoc
dicit ista. l. Tex. plectendos. sub ⁊ bona auferentur ei: vt. j.
dicit. hucusqꝫ durat primum dictum. ad qd̄ concor. j. de ra
pto. vir. l. inuita. Tex. qꝛ itaqꝫ huius. Incipit s'm dictū. Tex.
flagrante. i. durante. Tex. interficiantur. s. impune. ¶ Et no.
licet regulariter non liceat alicui sua auctoritate sibi ius di
cere: vt. j. de iude. ⁊ celi. l. nullus. speciale tamen hic ⁊ alibi:
vt. j. quando liceat vnicuiqꝫ sine iudi. vin. l. j. ⁊. ij. ⁊ alios ca
sus ibi not. Odo. Tex. sinautem. Incipit tertium dictum.
Tex. excelsi. quia illustres sunt: vt. j. de offi. pre. preto. l. vlti.
¶ Unde nota hic ordinem magistratuuꝫ superiorum: quia
quidam sunt superillustres: de his non agitur hic: sed de
alijs sic. Tex. durissimis penis qd̄ est mors: vt. ff. de penis. l.
vltimum. Tex. bona autem. Incipit quartum dictum. Tex.
⁊ ipsa solatium habeat. quia inde sustentabitur. Tex. ha
beat dominium. q̄tum ad proprietatem ⁊ vsufruc. sed ipsa
inde aletur. sed in sequenti casu erit fructuaria. Tex. ⁊ ple
nam possessionem. s. ciuilem. quia ipsa mulier habet natura
lem. s. vsufructum. ⁊ sic soluitur contra ar. ff. de vi ⁊ vi ar. l.
vim vi. Uel potest dici ꝙ non est vsufr. licet habeat vsufr. vn̄
ecclesia possidet pleno iure. Tex. penas. Incipit quintum
dictum. Tex. intulerit. non tamen prestiterint auxiliū in ipsa
rapina. Tex. capitali pena. non aūt bona publicantur. Tex.
vt huic. Incipit sextum ⁊ vltimū dictum. Tex. perpetratuꝫ.
qꝛ ēt nolentes: faciunt volentes suis artibus vt h' ratio red
ditur. j. de rap. virgi. l. vnica. Sed quid facit hec. l. ad tituluꝫ
istum? R̄ndeo qꝛ in ti. isto tractat' de priuilegijs clericorum
⁊ maxime est hoc priuilegium. vel facit ad ti. qꝛ incūbit epi
scopo vt non rapiantur tales persone. Sed nō hec. l. est su
perflua per preal. l. j. de rapto. vir. vbi hec. l. est de verbo ad
verbum? Respondeo vt ibi dicam.

Deo nobis. Ista. l. similiter est no
ua. l. iusti. ⁊ lōga. l. est
⁊ leuis est breuis est q̄tuꝫ ad sniam. Et diui
ditur hec. l. in tres ptes principales. ⁊ prima
ps durat vsqꝫ ibi: hoc ēt cognitū nobis cor
rectione ⁊c̄. scd̄a ps durat vsqꝫ ibi: his itaqꝫ
dispositis ⁊c̄. tertia ps durat vsqꝫ in finē. ¶ Et prima ps hu
ius. l. diuidit' in tres ptes. primo exordit'. scd̄o ponit casuꝫ in
sponso ⁊ sponsa. tertio in viro ⁊ in vxore. ¶ Primo exordi
tur. qꝛ dicit cum adiutorio dei multa statuimus que ecclesie
doctrine statui conueniunt. ⁊ omnia statuta pro honore san
cte ⁊ catholice ecclesie dei in melius reformauimus. ¶ Se
cundo dicit ꝙ cum magna deliberatione vult corrigere ꝙ
lex antiqua dicebat. si masculus cum femina contraxit spon
salia per verba de futuro: ⁊ sponsus dedit arras sponsali
cias: ⁊ ante contractum matrimonium sponsus fecit se mo
nachum: vel fecit sponsa se monacham: sponsus perdebat
arras datas: sponsa reddebat arras duplicatas: ꝙ nō est iu
ri cōsentaneum. ⁊ id̄ dicit iust. ꝙ. l. illā vult corrigere ⁊ dicit
si sponsus vel sponsa vult renunciare seculo ⁊ vult effici mo
nachus vel monacha: sponsus quidem ꝙ dedit nomine ar
rarum causa futuri coniugij repetet sine aliqua diminutio
ne. sponsa autem non duplū eius ꝙ acceperat arraꝝ nomi
ne restituere tenet': sed tantūmodo id qd̄ accepit. ¶ Tertio
dicit. ponamus masculus cuꝫ femina contraxit matrimoniū
per verba de presenti; vel per copulam carnalem. masculus
dedit donationem ꝑpter nup. vxor dedit doteꝫ. postea alter
eoꝝ intrat religionem. nunqd maritus perdit donationem
propter nupt'. vel vxor dotem? Respondet' ꝙ non. ⁊ si forte
fecerint pactuꝫ inuicem ꝙ ille qui supuiuerent haberet bo
na: illi pacto locus erit. vn̄ maritus ingrediēdo monasteriū
vr̄ mori ciuiliter. ⁊ sic erit locus pacto. ⁊ sic vxor hēbit bona.
⁊ ita econuerso si vxor ingredit' vir lucrabit' doteꝫ. ⁊ ita erit
locus pacto. hoc dicit istud principium. ¶ Tex. p̄bente. sic
⁊. j. de veteri iur. enu. l. j. in prin. ⁊. j. de offi. pre. p̄tor. l. in noie
domini. od. Tex. in p̄nti. incipit scd̄m dictuꝫ. Tex. ꝙ hacte
nus. i. ante. l. istaꝫ latam. Tex. siquis sponsus vel sponsa. qui
contrahunt nuptias per verba de futuro. Tex. legē. quā nō
habemus. sed in antiquo. C. erat. sic ⁊ alibi fit mentio de edi
cto ꝙ nō habemus: vt. ff. ex qbus ca. ma. in inte. resti. l. ab ho
stibus. §. sed ꝙ simpliciter. Tex. nam ⁊ maritus. Incipit ter
tium dictuꝫ. Tex. lege. sub. quā non habemus. alij dicunt ꝙ
loquitur de illa que est in cor. auc̄. de sanctis. epi. §. sponsali
bus. Tex. exigere. nam si pcti sunt ꝙ altero pmortuo lucret'
superstes: ⁊ alter ingredit' monasteriū locus erit pacto ciui
liter: vt in auc̄. eo. ti. de sanctis. epi. §. sꝫ hoc in p̄nti. ¶ Tex.
hoc ēt incognituꝫ vobis ⁊c̄. Hic incipit scd̄a ps huius. l. in
qua principaliter dicunt' tria. Primo dr̄ si filius vel filia in
patris potestate cōstituti ingrediant' sine eius volūtate mo
nasterium: non pōt pr̄ exheredare eos. Scd̄o dr̄ ꝙ pater de
bebit eis relinquere legittimā admin⁹. Tertio dicit ꝙ isti li
beri vocant' ad successionem parentum ab intest. cum alijs.
¶ Quarto dicit ꝙ beneficia que habent isti filij per. l. p̄nteꝫ
obtinent si isti filij in monasterio vel clericatu perseuerae
rint. sed si aliqui ex istis filijs exeant de monasterio: illa ps
quarta monasterio nihilomin⁹ ei remanebit. hoc dicit. Tex.
concedimus. hoc est primum dictum. ¶ Et in isto primo di
cto no. ꝙ filiussa. potest effici inuito patre religiosus. Sed
videtur contra. ff. de polli. l. vbi. §. voto. Respondeo ꝙ dici
tur in. l. cōtra. verum est in voto reipublice. secus in voto re
ligionis: vt hic. Tex. si vero. Incipit scd̄m dictum. Tex. hu
ius auten. Incipit tertium dictum. Tex. his ita dispositis.
Hic incipit tertia ⁊ vltima pars huius. l. Et ista tertia pars
huius. l. tria dicit. Primo dicit ꝙ nulli iudeo vel pagano li
ceat possidere mancipium xp̄ianum. ⁊ si possideret: illi serui
eoipso perducuntur ad libertatem. ¶ Secundo dicitur si
iudeus vel paganus possidet iudeum seruum: si ille seruus
efficitur christianus erit liber. sed si dominus efficiat' postea
christianus: non recuperat seruū illum. ¶ Ultimo mandat
imperator seruari hanc. l. maxime in illa ciuitate vbi hec fie
bant. ⁊ si fiat contrarium: non solum sustinebunt pecunia
riam mulctam: imo ⁊ penam capitis sustinebunt. hoc dicit.
Tex. his itaqꝫ dispositis. sic ⁊ alibi in. l. fructus pendentes.
Tex. in presenti autē. incipit scd̄m dictum. Tex. sed siquis.
incipit tertium ⁊ vltimum dictum.

¶ De episcopali audientia.

¶ Supra dictum est de creatione episcoporum: verum qꝛ
in certis casibus sunt iudices episcopi. ponit de episcopali
audi. ⁊ qꝛ multa sunt capitula que incūbunt curie ep̄ali: po
nit de diuersis capi. que ad ius curāqꝫ pontificalem ⁊ reue
rentiam pertinent. sub. videamus ⁊ subijciamus. ⁊ qn̄ sit iu
dex ep̄s: habetis. j. e. l. episcopale. ⁊ de diuersis capi. habe
tis in. l. j. ⁊. ij. ⁊ per totum ti.

Negociatores. In. l. ista dici
tur. iperator
vel fiscus habebat quosdaꝫ negociatores q
ibant ad barbaros ⁊ redimebant xp̄ianos:
⁊ dabant pro xp̄iano redimendo forte. l. po
stea ab illo captiuo extorquebant. c. certe p̄
cipit imperator ꝙ ep̄s illius ciuitatis ꝓuideat ne negocia
tores in tali negociatione modū excedant. Item p̄cipit im
perator ꝙ epi locoꝝ ꝓuideant ēt similiter adiuuare paupe
res in necessitate positos. hoc dic̄ ista. l. videte lr̄am. ¶ Tex.
negociatores ⁊c̄. ita ordinatur lr̄a. epi. prouideant ne nego
ciatores si qui ad domū nr̄am. i. principis conuenerint com
modum mercandi videant' excedere. ⁊ repetatis. ⁊ ꝓuideāt
episcopi

episcopi pauperes positos in necessitate adiuuare. sub. ne plus dent negociatoribus: q̄z ipsi dederūt. Sed nōne idem est in negociatoribus priuatis: qd̄ dicit̄ de negociatoribus publici? Uidet̄ q̄ sic: vt. j. de capti. ⁊ postli. re. l. vlti. Respō-deo hic de istis magis dubitabat̄: vl' subaudiatis in littera: etiaz. q. di. idē in priuatis. ¶ Uñ no. hic vnū spāle ꝯ regulā generalē. generaliter licitū est vnicuiq̄z sua cōmittere vt vē-dat res suas plusq̄z potest: vt. j. de iude. ⁊ ce. l. nullus. Fallit in captiuis ⁊ in pauperibus fauore paupertatis. Iteȝ fallit in annona propter cōmoditatem subiectoruȝ: vt. ff. ad. l. iul. de annona. l. vltima.

Si clericus. In. l. ista dicit̄. nedū que dicta sunt. s̄. l. p̄xi. pertinēt ad officium episcopi: imo ⁊ alia: q2 episcopus debet ꝑuidere q̄ clerici ante diffinitiuā sentētiam frustratorie nō appel-lent. ⁊ si faciūt imponit̄ pena. l. lib. auri. que pena nō fisco sed episcopo debȝ applicari: vt eroget in pau-peres. hoc dicit. Tex. ante diffinitiuā sentētiam. lite cōte. vel nō. Tex. cōuolauerit. maxime. sub. qd̄ semp p̄sumit̄: ⁊ ideo nō valet: vt. j. quoꝝ ap. nō reci. l. ab executore. Tex. imponit que est. j. quoꝝ ap. nō reci. l. ab executiōe in fi. Text. erogari. sub. per epm. ⁊ ita hec. l. facit ad ti. istum. ¶ Or segnori no. hic plura no. Primo not. q̄ mulcta non applicat̄ fisco: sed paup̄ibus. regulariter ꝯ. vt. j. de mō mulctaꝝ. l. mulc. ¶ Itē no. q̄ s̄m. ll. nostras appellat̄ a diffinitiua s̄nīa nō ab interlo cutoria. ⁊ ad istud accedit. j. de iudi. l. apertissimi. ⁊. j. quoruȝ ap. nō reci. l. ante sentētie tēpus. ⁊ hec ē eq̄tas legalis: vt nō appellet̄ nisi post diffinitiuā s̄niam. sed eq̄tas canonica que est vt lites ꝑpetuo ꝑducant̄ ⁊ non ꝑducant̄ ad fineȝ: vult q̄ possit appellari a quocūq̄z grauamine: vt extra de app. c. vt debitus honor. In casibus tñ appellatur ab interlocutoria. Primus casus est. ff. qui satisda. cog. l. ab arbitro. ⁊. ff. de mi no. l. intra vtile. s̄m vnum intellectū. ¶ Iteȝ no. s̄m. ll. nr̄as tria esse tp̄a. ante liteȝ ꝯte. ⁊ postli. ꝯte. añ s̄niam diffinitiuaȝ ⁊ post s̄niam diffinitiuam. ¶ Est tp̄s ante li. cōte. in quo est remediū recusationis: vt. j. de iudi. l. aptissimi. ⁊ hoc est verū si est delegatus. sed si est ordinarius associat̄ ei alius vl' ep̄s. in auct. ibi signata. que incipit. si vero contigerit. ¶ Est tp̄s post litē ꝯte. añ diffinitiuā s̄niam. ⁊ hic similiter nō est locus remedio appellatiōis: vt in ꝑalle. l. apertissimi. nisi in casu. ff. de ap. re. vel non. l. ij. ¶ Est tempus post s̄niam diffinitiuaȝ: ⁊ tunc appellatur: vt. j. de ap. l. ⁊ in maioribus. ⁊. l. ⁊ in mino ribus. sed iure cano. appellatur a quocunq̄z grauamine: vt in p̄allega. c. vt debitus honor.

Nemo deinceps. Hec le est pul-cherrima. ⁊ dicit tria. ¶ Primo dicit ⁊ p̄e cipit impator q̄ in die pasche aperiant̄ oēs carceres ⁊ iudices nō expectent exinde lit-teras nostras. ¶ Secundo dicit̄ q̄ quidaȝ sunt incarcerati: quibus non debent carceres aperiri. ¶ Tertio ⁊ vltimo dicit. verū est q̄ incarcerati dn̄t videre lucem: ⁊ carceres debent aperiri eis: si semel delinquerit. si bis: nō gaudebūt ꝑuilegio huius. l. h. d. ¶ Tex. nostre per-hénitatis. non dicit hoc ideo q2 impator sit ꝑpetuus: sed q2 imperiū est perpetuū: vt in auct. quomodo opor. epis. ⁊ cete. cle. §. fi. Odo. Tex. sed ab his. Incipit scd̄m dictum. Text. quis. iste est color rethoricus qui dicit̄ repetitio. Tex. adul-ter. s. monete. Tex. his ergo. Incipit tertium ⁊ vltimum di-ctuȝ. Tex. deputarunt. qui ergo semel deliquerint: gaudent priuilegio huius. l. nō qui bis vel ter deliquerint. ¶ Unde not. q̄ vnus actus inducit ꝯsuetudinem in delictis ⁊ auget̄ penā in eis: vt. j. de seruis fugi. l. quicunq̄z no.

Mimi me. In. l. ista ponit̄ alius casus qui pertinet ad curam epi: ⁊ ponitur talis casus. Ioculatores ita deci piebant hoīes: ⁊ deū olim decipere nitebā-tur: q2 induebant se ad moduȝ virginū deo dedicatarū: ⁊ ita incedebant. sed imperator in. l. ista p̄cipit q̄ talem habitū non portēt. h. d. Tex. non vtā tur: q2 hoc eēt in vituperiū dei: vnde ep̄s dȝ hoc prouidere.

Archigerontes. In. l. ista ponit̄ ca-sus talis. Olim fiebat talis deceptio x̄p̄ia-nis: quādo aliquis christianus ꝯdemnabat̄ in metalluȝ propter crimen: veniebat aliq̄s hereticus ⁊ dicebat iudici: dn̄e permittatis me ei dare penitētiam. ⁊ dū dabat ei penitentiaȝ: dicebat ei: vide fidem eoꝝ christianoꝝ q2 ꝯdemnaris in metallū ꝑpter crimen: vnde non credas ei' amō. ⁊ ideo p̄cipit impator q̄ nullus hereticus det penitentiā: sed solus christianus. h. d. Tex. archigerontes. i. archip̄ŕsbyteri. ab archos q̄ est p̄n-ceps ⁊ geronta senex. quasi maiores ⁊ seniores sacerdotes qui sunt archip̄ŕsbyteri. Tex. tuuȝ. vl' q̄ loquat̄ p̄fecto p̄e. vel loquit̄ epo. Tex. obseruet excubijs. i. vigilijs.

Addictos. Lex ista reprobat ma gnam misericordiam. olim qñcūq̄z aliqui damnabant̄ ad morteȝ: dn̄i monachi ⁊ clerici illū condemnatū au-ferebāt ab executoribus. dicit impator: hoc nō esset bonū. ⁊ ideo ꝓhibet ne istud faciāt. ⁊ si deinceps faciant: p̄cipit impator q̄ iudices puniant clericos ⁊ monachos. al's ipse iudex puniet̄ in. xxx. lib. auri: ⁊ officiales eius capitali pena ferient̄. ⁊ si tanta est eoꝝ po-tentia vt se defendant: ad nostrā prouidētiam iudices refe-rant: q2 nos puniemus eos nostro arbitrio. Precipit etiaȝ imperator q2 episcopi debeāt ꝑuidere ne clerici hoc faciāt. ⁊ si faciant dȝ eos punire: vel nos puniemus eos: nā ipsi si putabant iniuste damnatos appellēt pro eis: non aūt aufe-rant ab executoribus. Tex. quibus. s. monachis ⁊ clericis. Alij exponūt q̄bus. s. epis. ¶ Unde no. in. l. ista q̄ pro ꝯdē-nato de crimine capitali: pōt quilȝ appellare ēt eo inuito: vt ff. de ap. l. in tm̄. ¶ Sed nōne h. l. superfluit. per. l. j. de ap. l. addictos. vbi est hec. l. Rñ. non: q2 plus est hic q̄z ibi. p̄ete-rea hec. l. facit ad hunc ti. q2 ad officium epi pertinet ne talia fiant: ⁊ illa ptinet ad illū ti. q2 pro ꝯdemnato de crimine ca-pitali potest quilibet appellare.

Siqui ex ꝯsensu. Segnori in. l. ista: ⁊ in. l. se. tractat̄ de prima parte rubrice: quā-do dn̄s episcopus sit auditor. ⁊ est auditor nedū inter clericos sed etiaȝ inter laycos si cōpromittant in euȝ vt in arbitrū: vt hic. vel si volūt ꝯsentire in eum vt in iudicē prorogando iurisditio-nem eius: vt in. l. se. Et in. l. ista no. ita casuȝ. duo layci vole-bant adinuicem litigare super lite pecuniaria. dixerunt. ea-mus ad epm̄ huius ciuitatis qui est sapiēs homo: ⁊ cōpro-mittamus in euȝ. s. vt i arbitrū vt more iudiciario cognoscat inter nos. nunq̄d p̄nt hoc facere? Rñ. q̄ sic si sponte cōpro-miserunt. sed si coacti cōpromiserunt: nō valet cōpromissuȝ. Item si ꝓnūciat inter eos p̄ntes valet cōpromissum. si inter absentes nō valet nisi esset dictum q̄ vna pte absente possit pronūciare. ¶ Tex. siqui. s. layci vel clerici. Tex. voluerint. cōpromittēdo in euȝ vt in arbitrū ⁊ sponte: vt. j. sequit̄: q2 ex voluntate cōpromittit̄ in arbitrū non ex necessitate: vt. ff. de arbi. l. tametsi. Tex. in ciuili. q2 de criminali non potest com-promitti: sicut nec de liberali causa: vt. ff. de arbi. l. nō distin guemus. §. vlti. ⁊. §. de liberali. Tex. iudicium. i. arbitriū. iō vocat hic iudicium: q2 arbitria sunt redacta ad similitudinē iudiciorum: vt. ff. de arbi. l. j. Text. his. s. litigatoribus. Tex. affuisse. al's absfuisse. ⁊ si habetis affuisse: legetis ita litterā. q2 his obesse non poterit nec debebit quos ad p̄dicti co-gnitoris examen conuentos potius affuisse. i. per metuȝ cō-promisisse: quasi sponte venisse constiterit. q. di. si duo layci compromittant in epm̄: siquidē affuerūt. i. coacti cōpromis-serunt: nō valet cōpromissuȝ. si. sponte: sic. ⁊ ad istud accedit ff. de iudici. l. ij. in prin. Si autēȝ habetis absfuisse. dicetis q̄ hic est intellectus. si duo cōpromittant in epȝ: valet si ambo fuerunt ad audienduȝ p̄ntes. sed si ambo fuerunt absentes: vel vnus absens ⁊ alter p̄sens: nō vȝ: nisi esset dictū in cō promisso nominatim: q̄ vno p̄nte posset fieri cōpromissum: vt. ff. de arbi. l. dieni. §. siq̄s litigatoruȝ. ¶ Or segnori hec. l. loquitur qñ duo layci siue clerici litigauerunt corā epo vel

coram arbitro. sequens. l. loquitur qn̄ litigarunt vt coraз iudice. Sed dic mihi: que vtilitas est in hoc siue litigant corā eo vt coram iudice: siue vt coram arbitro? Audite si litigant coram eo vt coram arbitro ꝛ sine pena: ex eius sn̄ia non datur actio vel petitio vel exceptio: vt. j. de arbi. l. j. sed si cum pena compromittitur: datur actio vel exceptio ex eius sn̄ia. vt. j. de arbi. l. cum antea. Sed vbi coram iudice litigatur: coram eo datur actio ꝛ exceptio ex eius sn̄ia: siue cum pena siue sine pena litigetur: vt. j. l. proxi. ¶ Sз in dubio quomodo sciā vtruз coram eo vt arbitro: an vt coram iudice? R̄n̄. sic: si ante tractabant litigantes de arbitro eligendo presumo ꝙ sit electus vt arbiter. sic ꝛ si tractabant de iudice eligendo presumo ꝙ sit electus vt iudex: qꝛ precedentia declarant subsequentia: ꝛ econtra: vt. ff. de le. j. l. ꝛ si seruus plurium. in fi. vel dicam. si litigant coram eo premissa pena: presumam ꝙ litigent coram eo vt coram arbitro. si sine pena: vt coram iudice: qꝛ exteriora declarant interiora: vt. j. de codicillis. l. nec codicillos. ¶ Sed quid si nō appareat de his? Certe tunc facienda est interpretatio in benigniorem partem: vt res potius valeat ꝗ̄ pereat: qꝛ si vt in arbitrum: non datur actio vel exceptio ex eius sn̄ia. si vt in iudicem: sic. vt ar. ff. de rebus dubi. l. quoť. ¶ Sed hic instatur ꝛ opponiť ꝙ non poterunt duo clerici in ep̄m suum iudicē vt in arbitrum compromittere: vt ar. ff. de arbi. l. sed ꝛ si in seruum. §. si iudex. ꝛ ep̄s est iudex ordinarius clericorum: vt. s. ti. p̄xi. auc. clericus quoqз. ꝛ in auc. statuimus. q̄ sunt signate sup l. omnes. R̄n̄. ꝙ hic erant clerici alterius diocesis. vnde in eum tanꝗ̄ in arbitrum possunt compromittere: ꝛ hec est vera responsio. Uel dicam: clerici non p̄nt compromittere in suum iudicem ordinariū coacte vt ibi: sed spōte sic vt hic. Uel dicam: duo clerici nō p̄nt in ep̄m suum iudicē compromittere: cum sit eorum iudex ordinarius: vt ibi. sed bene possunt compromittere in episcopum tanꝗ̄ in amicabilem compositorem ꝛ arbitratorem: vt non cognoscat iure ordinario vt hic: sicut ꝛ duo layci p̄nt in suū iudicem ordinariū cōpromittere tanꝗ̄ in arbitratorē ꝛ amicabilē cōpositorem vt. j. de iudi. l. apertissimi. in auc. que incipit: si vero ꝯtigerit. ꝛ ſm hoc intelligitur. ff. de ope. no. nun. l. j. §. ꝛ post. ¶ Sed hic formo quādā questionē ꝛ quero sic. nunquid in abbatē vel priorēз alicuius ecclesie vel in monachū vel etiā in aliā religiosam personā vel in fratrem predicatorē vel minorem potest cōpromitti? Et videť ꝙ non possit in personā religiosam cōpromitti: qꝛ monachus ꝛ religiosa persona ꝗ̄tum ad ea que sunt iuris ciuilis habenť pro mortuis: vt. s. ti. p̄xi. l. deo nobis. in princi. ꝛ in aucť. de mona. ꝛ in mortuū nō licet compromittere vt in seruum: qꝛ ꝗ̄tum ad ea que sunt iuris ciuilis habentur pro mortuo: vt. ff. de regu. iur. ꝙ attinet. sз in seruum nō pōt compromitti: vt. ff. de arbi. l. sed ꝛ si seruū ergo nec in monachū vel in aliam religiosam personaз poterit cōpromitti. Item alia rōne: qꝛ. l. dicit ꝙ compromissuз soluiť sacerdotio vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. compromisso. al's sacerdotio. ¶ Ecōtra videť ꝙ sic: qꝛ istud nō est prohibitū: ergo permissum: ꝛ omnia iure nostro videntur permissa: nisi inueniātur prohibita: vt. ff. ex quib. cau. ma. l. sed ꝛ si per pretoreз. §. ꝙ eis inquit pretor. ꝛ. ff. de probať. l. ab ea parte. ꝛ. ff. de testi. l. scio. al's ex eo. Item qꝛ hec. l. dicit ꝙ potest cōpromitti in ep̄os: qua ergo ratione nō pōt compromitti in abbatem vel in priorē monachū vel in aliam religiosam personaз non video. Nam vbi in diuersis inueniť eadē ratio equitatis: idem ius dз statui: vt. ff. ad. l. acquil. l. illud. ¶ Sed in qōne ista dicimus: in p̄dictas personas nō posse compromitti tanꝗ̄ in arbitros vt more iudiciario cognoscāt: qꝛ illud est de iure ciuili quē esse arbitrū: ꝛ cognoscere more iudicis: ꝛ quo ad ea que sunt iuris ciuilis habētur pro mortuis vt. s. dixi. ꝛ qꝛ nihil cōe cum publicis actibus debent hr̄e: vt. s. ti. proxi. l. placet nostre clemētie. ꝛ ad istud ēt facit. ff. de verbo. signi. l. hec verba. sed in eos tanꝗ̄ in arbitratores ꝛ amicabiles cōpositores bn̄ pōt cōpromitti: vt. ff. de arbi. l. pedius. naз arbitratorꝫ duo sunt genera: vt ff. pro socio. l. societatē. §. arbitrorꝫ. qꝛ iudex ordinarius qui al's non pōt esse arbiter inter subditos: vt. ff. de ar. l. si in seruum. §. si iudex. bn̄ pōt esse arbitrator ꝛ amicabilis composi

tor: vt. j. de iudi. aucť. si vero contigerit. ꝛ. ff. de ope. no. nuntia. l. j. §. ꝛ post. non ob. ꝙ sacerdotio soluitur cōpromissum: intelligitur enim. s. superueniente.

Episcopale iudiciuз.

Superior. l. loquiť qn̄ duo layci vel clerici non subditi eius iurisdictiōi ex certa sciētia cōpromiserunt in ep̄m: vt in arbitriū. hec. l. loquiť qn̄ duo nō subiecti iurisditiōi ep̄i cōsentiunt in euз vt in iudicē. ponamus ergo ita casum. Dixerunt duo layci q litigabāt adinuicē: dominus ep̄s huius ciuitatis est valde litteratus hō: litigemus coraз eo: scientes euз nō eē suū iudicē litigarunt coraз ep̄o tanꝗ̄ coram iudice ordinario: ꝛ fuerūt corā eo litē ꝯtestati. vel duo clerici nō subiecti iurisditioni ipsius litigarunt corā ep̄o: ꝛ litem fuerunt ꝯtestati corā eo: ipse cognouit ꝛ tulit sn̄iam. nūquid valet ꝛ tз sn̄ia? Respon. ꝙ sic. ꝛ sicut non appellatur a sentētia prefecti pretorio: ita nō appellatur a sn̄ia episcopi. ꝛ si nō pareatur sn̄ie ep̄i mandabiť executioni p iudicē secularē. h. d. ista. l. videte expositionem littere. ¶ Tex. ep̄ale iudicium. i. episcopi sn̄ia: ꝛ sic sumitur in auc. ibi signata. ꝛ quot modis accipiať iudiciuз diximus. s. de sacrosan. eccle. l. j. Tex. elegerunt non per solā additionem: qꝛ tunc nō esset eorum iudex: vt. ff. de iurisdiť. om. iudi. l. si ꝯuenerint. sed per litis cōtest. vt. ff. so. ma. l. si cōstante. §. eo aūt tēpore. ꝛ sic fit ꝓrogatio iurisditionis de persona ad p̄sonam p litis ꝯte. vt dicam j. de iurisditione om. iudi. l. j. Tex. ꝓuocari. i. sicut nō appellatur a nobis: vt. j. de app. l. nec causas. ita non appellatur a sn̄ia episcopi vt hic. Uel dicatis ꝙ loquiť prefecto pretorio a qua sn̄ia nō appellať: vt. ff. de offi. pre. pre. l. j. ita nec appellatur a sn̄ia episcopi. Tex. tribuatur. ꝛ ita mandať executiōi vnde colligitur hic arg. ꝙ si iudex ecclesiasticus nō timetur potest petere auxiliū militare seu presidis prouincie vt hic. ꝛ ad hoc etiaз facit extra de offi. iu. ordi. c. j. ¶ Sed super. l. ista sic quero: quid si duo layci non subditi litigauerunt coram aliquo non suo iudice layco tanꝗ̄ coram iudice ordinario prorogando iurisditionem ad se. ꝛ ille iudex tulit sententiaз: nunquid ab eius sentētia poterit appellari? vř ꝙ nō arg. huius. l. in qua dicitur ꝙ si ep̄s cognouit inter duos ei non subditos qui sponte litigarunt coram eo: ꝛ tulit sn̄iam: ꝙ ab eius sn̄ia non appellať. sic ꝛ hic vř. Sed verius est vt dicamus bene posse appellari ab eius sn̄ia: vt. ff. de ap. l. ex consensu. in fi. ꝛ. j. de ap. l. eos qui. ꝛ. l. etiam in maioribus ꝛ in minoribus. ꝛ dicam. j. de iuris. om. iu. l. j. nec ob. qđ hic dз ꝙ hic est sp̄ale in sn̄ia lata ab episcopo. ¶ Sed denuo quero super. l. ista: quid si magister vel doctor ferat sn̄iam inter scholares: quis iudex mandat eam executioni? Et certe vř ꝙ magister vel doctor nō mādat eam executionī: qꝛ functus est officio suo siue bene siue male: vt. ff. de re iud. l. iudex. Sз verius est ꝙ ipse magister vł doctor mādet eandē executiōi qꝛ ordinarius est. ꝛ dicta. l. de re iudi. loquiť in iudice delegato. ꝛ ꝙ ordinarius possit sn̄iam suam executioni mandare probať. ff. de re iudi. l. a diuo pio. ꝛ ꝙ magister vel doctor sit ordinarius ꝓbatur qꝛ dať a lege: vt. j. ne filius pro patre: vł pater pro filio ꝯueni. in q̄stōne habita. ꝛ in ꝓhe. ff. in fi. ꝯstit. ꝛ ꝙ datus a. l. sit ordinarius ꝓbatur. ff. de iuris. om. iu. l. ꝛ qꝛ si vero scholaris est magnus ꝯtra quē magister timet vł nollet ꝓcedere exequēdo sn̄iam: potest adire p̄sidē ꝓuincie vel defensorem ciuitatis vt ipse exequať: vt fit de sn̄ia dn̄i ep̄i in hac. l. ꝛ ita fuit hec questio determinata de facto inter dn̄m bonacosam Martini gu'le: ꝛ inter quēdaз sacerdoteз: cum dn̄s ep̄s tulisset sn̄iam ꝯtra dn̄m bonacosaз. nā cum peteret sn̄iaз suā mādari executiōi: ꝛ dicebať ꝙ nō debebat: qꝛ functus erat officio suo: fuit dictū p. l. istaз ꝙ poterat si volebat sed. si nolebat vel timebat: poterat adire p̄sideз ꝓuincie vel defensorē huius ciuitatis. ꝛ sic fecit idē sacerdos. Itē h̄ eadem questio fuit in ciuitate boñ. de facto inter abbatē sancti Stephani ꝛ parrochiā sancte Tecle. ¶ Or segnori sequitur auc. si quis litigantium ꝛc̄.

Si quis litigātiū. Auc.

Auc. istā ita ꝯtinuabitis ad. l. C. Tex. C. loqť qn̄ duo

quando duo layci vel clerici nō subditi iurisditioni epi cō- sentiūt in epm vt in iudicē. auc. ista loquit̄ qn̄ dominus eps cognoscit iter sibi subditos. ꝛ auc. ista tria dicit. ¶ Primo: si dn̄s eps sniam fert inter subditos sibi. j. x. dies si appella tur ab eius snia: tunc iudex appellationis examinet cām. ꝛ si inuenerit iuste latam sniam ꝯfirmabit eā per suā ꝓpriam sniam: ꝛ mādabit eā executioni: ꝛ nō licebit victo in tali cā scdo appellare. ¶ Secūdo dicit. si inuenerint sniam iniuste latam: infirmabit eam: ꝛ licebit victo a tali snia appellare. ¶ Tertio dicit: si cognoscit eps vt delegatus a principe vl' a iudice: ab eius snia appellat̄ ad pn̄cipē vel ad delegantē. hoc dicit. Tex. ꝯ dicit. sub. appellando a sententia epi lata ꝯ se. Tex. iudicata sunt per epm. Tex. examinet cām. s. appel- lationis. Tex. iudiciū rectū. i. sniam recte latā. ꝛ sic exposui in. l. C. Tex. hic ꝯfirmet ꝓnunciādo male appellatū ꝛ bene iudicatū: vt. j. de ap. l. eos qui. in prin. Tex. victo appellare. ¶ Unde no. licet regulariter scdo appellet̄: nō tertio: vt. j. ne cui in vna eadēq; cā liceat tertio ꝓuo. l. j. tn̄ hic est spāle vt appellet̄ tm̄ primo non secūdo. Tex. ꝯria fuerit. sub. snie epi: vt qꝛ iudicauit male iudicatū ꝛ be ne appellatuz. Tex. si tamen. Incipit tertiū dictū. predicta hn̄t locum cuz eps co- gnoscit vt iudex ordinarius. iste ver. hꝫ locū qn̄ eps cogno- scit vt iudex delegatus. s. iudicis ordinarij. Text. referatur est verum regulariter: vt. j. qui pro sua iurisdi. l. j. in fi. ꝛ. j. de ap. l. precipimus in fi. ¶ Sed dic mihi: corrigit ne hec auc. l. C. Dixerunt quidā ꝙ sic: qui dicebant ꝙ. l. C. dicebat ꝙ a snia epi non poterat appellari. hodie aūt a snia lata per epꝫ potest appellari vt in auct. ista. Sed nos dicimus ꝙ hec au cten. non corrigit. l. C. qꝛ. l. C. loquitur qn̄ dn̄s eps cognoscit inter non subditos qui ꝯsenserūt in epm vt in iudicem. hec auc. loquitur qn̄ dn̄s eps cognoscit inter duos clericos sibi subditos: vt pꝫ in cor. auct. de sanc. epis. §. siqs ꝯ aliquē. vn̄ sumit̄ h auct. ¶ Sed denuo super hac auct. quero. hic dr̄ si dominus eps cognoscit inter subditos sibi ꝛ ꝓnūciat ꝛ ap- pellat̄ ab eius snia: iudex appellatiōis examinet cām ap. ꝛ si inuenerit sniam iuste esse latam: pronūciat male appellatuz ꝛ bn̄ iudicatuz. Sed nūquid sniam eps mandat executioni: vel dn̄s episcopus qui tulit sniam? Et videt̄ ꝙ dn̄s eps iu- dex cause principalis mādet eā executiōi: qꝛ ipse fuit qui eā tulit: ꝛ nō iudex appellatiōis: qꝛ vr̄ functus officio suo: vt. ff. de re iu. l. iudex. Sed certe vr̄ ꝙ sit casus huius aucten. que dicit aperte: ꝙ iudex appel. dꝫ sentētiam exequi si inuenerit male appellatum ꝛ bene iudicatum.

Iudices dn̄icis die- bus. In. l. ista dr̄ ꝙ iudices dn̄icis diebus debent ire ad incarceratos ꝛ videre ꝛ in- terrogare si incarcerati inhumaniter custo diant̄: ꝛ facere ꝙ humaniter tractent̄: ꝛ ꝙ incarcerati habeant duos vel tres libellos: ꝛ debēt curare ne custos deneget sibi alimēta. ꝛ si aliqui iudices ꝯtra hoc fecerint ipsi erunt puniēdi in. xx. lib. auri. ꝛ officiales eius in tantūdē. ꝛ ordinarij iudices in tribus lib. auri. ꝛ eps in no- titiam iudicis deducat. h. d. Tex. libellis. i. panibus sub ci- nere coctis. ꝛ ita dr̄ libellus modicus panis. ꝛ alibi dr̄ libel lus ꝗuetionalis: vt. j. de li. ꝓte. auc. offerat̄. Tex. cōmētarie̅- ses. dicunt̄ cōmentarienses principes custodū carcerꝰ: vt. j. de custo. ꝛ ex. re. l. cōmentarienses.

Mathematicos. In. l. ista dr̄ si aliqui sunt mathematici. i. aliq exercēt nigroman- tiam: ipsi debēt ponere libros in manibus epi: vt illos libros in p̄ntia illorꝫ ꝯburi fa- ciat. ꝛ si nō faciāt: nō soluz de vrbe romana dn̄t expelli: imo ēt de qlꝫ ciuitate. ꝛ si amplius iueniant̄ do- cere suā artē: dn̄t in exiliū deportari. Tex. excipiāt. ꝛ ad hāc l. ꝯcor. ff. fa. her. l. cetera. ꝛ. j. de mathem. l. j.

Christianos. In. l. ista dr̄: pti- net ad officiū epi ꝙ xpiani reuersi de captiuitate nō retineā- tur in captiuitate: vl' iniurijs afficiant̄. h. d. Tex. christianos. i. epos. Tex. qui reuersi fuerint. sub. fuga. ꝛ tūc est planū. vel dicatis reuersi redem- ptiōe: ꝛ tūc nō debent teneri si soluāt preciū vel si seruierint per qnquenniū. ꝛ sic intelligit̄. j. de capti. ꝛ postli. reuer. l. j.

Si lenones. In. l. ista ponit̄ ta- lis casus. paterfa. habebat filiā: ꝛ volebat ꝙ filia peccaret in corpore suo. vel dn̄s habebat ancillā ꝛ vo- lebat ꝙ ancilla peccaret in corpore suo: qd faciendū est? Rn̄. ꝙ filia vel ancilla debet adire epm loci: ꝛ dicere lachrimādo quomodo pater vl' do- minus vult ꝙ simus meretrices: absoluatis nos ab ista mi- seria. nunqd debebit facere eps ꝙ filia emācipet̄ inuito pa- tre ꝛ ancilla manumittatur inuito dn̄o? Certe sic. Tex. absol ui. dicunt quidā ꝙ episcopus debebit eam in religionē mit- tere. sed nos dicimus ꝙ dꝫ cogere patrem filiam emācipa- re: ꝛ dn̄m ancillā manumittere: qꝛ hoc est indultū ex ꝯsue- tudine hominū. vnde non dꝫ immutari: vt arg. ff. de le. ꝛ se con. ꝛ longa consuetu. l. minime.

Decernimꝰ vt q̄cūqꝫ. Legem istam habuistis. s. de epis. ꝛ cler. l. cum clericis. ꝛ in. l. ista dr̄: si volo cōuenire ecclesiam vel' clericū subiectā vel subiectū archiepo ꝯstan. apud ipsum vel prefectum pre. debeo ꝯuenire. h. d. ista. l. Tex. epale. i. archiepiscopale. ¶ Sed nōne superfluit hec. l. per illam? Rn̄. nō: qꝛ illa facit ad illū ti. qꝛ ibi loquit̄ de clericis. ꝛ hec facit ad istū ti. simil'r qꝛ hoc est vnum de capi. ꝙ dꝫ facere eps.

Nemo vel in foro. In. l. ista dr̄ ꝙ nullus pōt esse de ꝯsortio aduocatoꝝ in foro prefecti pretorio vel in ꝓuinciali iudi- cio: nisi sit xpianus. ꝛ si aliqui qui non sunt imbuti in fide catholica reperti fuerint ad consortium aduocatoꝝ accessisse: punient̄ a prefec. pre. in. c. lib. auri. h. d. Tex. sustinebit. hec. l. est de verbo ad verbuz. j. de postu. l. nemo. ¶ Sed nōne superfluit hec. l. per illā: vel illa per hanc? Rn̄. nō: qꝛ hec. l. facit ad istuz ti. qꝛ pertinet ad curam epi id qd̄ dr̄ in. l. ista. ꝛ illa facit ad illū tit. de postu. qꝛ ibi dicit̄: qui dꝫ postulare ꝛ qui non.

Si legibus. In. l. ista pōetis ita casuz. filiafa. ꝯtraxit sponsalia cū aliquo patris volūtate: ꝛ acce pit arras sponsalicias. postea sponsa renū- ciat sponsalibus: qꝛ audiuit ꝙ vir ducit vi- tam religiosaz: nūquid reddet arras dupli- catas? Rn̄. imperator: aut pater ꝛ filia sciebāt ab initio hoc. vel pater tm̄. quo casu si sponsa renunciat sponsalibus red- dit arras duplicatas: qꝛ debet sibi imputare quare cōtraxit cum tali sponsalia. Si aūt ambo ignorabāt vel ēt post datas sibi arras talis causa penitētie introcessit: tunc reddit tantū id qd̄ accepit ꝛ non duplicatas. eadē distinctio que fit in spō sa: eadē fit in sponso. Tex. prohibite nō sunt. qꝛ si erant pro- hibite secus. Tex. imputare. vt reddat arras duplicatas: vt j. de spon. l. fi. in fi. Tex. custodiātur. hec que dicta sunt vera sunt quando sponsa renunciat sponsalibus. eadē distinctio fit in sponso. hoc dicit. ¶ Dr segnori in. l. ista no. duo. ¶ Primo ꝙ scientia patris nocet filie. Sed ad istud videt̄ ꝯtra. vt. ff. de iur. ꝛ fac. igno. l. iniquissimū. Ad qd̄ potest dici: scientia quā scit oino alter non nocet alij: vt ibi. sed vox p̄ris ꝛ filij vna est: vt. j. de impu. ꝛ alijs sub. l. vlti. vnde nocet filie sciētia patris. ¶ Sed dic mihi: nōne hec. l. supfluit per illā j. de spon. l. vlti. in fi. vbi est hec. l. de verbo ad verbum. Rn̄. non: qꝛ hec. l. facit ad istū ti. qꝛ hec ptinent ad curaz epi. illa facit ad illum titulum: qꝛ ibi tractatur quibus casibus renū- cietur sponsalibus: ꝛ quibus non.

Habemus eos. In. l. ista di cit̄: cū quis eligit̄ in defensorē alicuius ciuitatis dꝫ eē catholicus: ꝛ debꝫ iurare ꝙ sit catholicus p̄nte religioso epo: ꝛ dn̄t eligi defensores ciuitatū interueniēte decreto epi: ac ēt po-

tentum ꝛ nobilium loci. Tex. ad defensionis curam. s. alicuius ciuitatis. vnde quē. ll. nostre vocāt defensorē: nos in vulgari potestatem appellamus: vt in auct. de defen. ciui. ꝑ totum. ¶ Or segnori hec. l. dicit vt dixi in casu. ꝛ ad hoc facit. j. de defen. ciui. l. defensores. vbi hec. l. est de verbo ad verbum. ꝛ ex. l. ista est extracta lex municipalis huius ciuitatis: qꝛ in arenga huius ciuitatis iurat potestas ꝙ ipe ē cōicatoꝛ fidei catholice. ꝛ ꝙ nō est hereticus. ¶ Sed dic mihi: nōne. l. ista supfluit ꝑ illam. j. de defen. ciui. l. defensores. Rñ. nō: qꝛ hec lex ꝑtinet ꝛ facit ad istum ti. qꝛ hec ꝑtinet ad curā epi. illa pertinet ad illū ti. qualiter defensores eligant̄. ¶ Or segnori sup. l. ista habetis vnā auct̄. vel ꝯstitutionem dñi federici: que incipit statuimus. ꝛ quidā legūt eā hic: vt dñs meus. ꝛ quidam nō. ꝛ ꝑcipit hic impatoꝛ ꝙ potestates ciuitatū expellant hereticos: ꝛ iurare debeant ꝙ expellant. ꝛ si nō fecerint puniant̄. ¶ Item habetis aliā auct̄. que incipit: ꝑsides. ꝛ dicit hec auct̄. qualiter eligantur defensores: qꝛ possessores ciuitatum debent vocari ꝛ qui sit nobilis nō ignobilis. ꝛ nō dꝫ subire vltra biennium. ꝛ habet cognoscere vsqꝫ ad. l. aureos: ꝛ apud eū testamenta insinuat̄. ¶ Item habetis hic aliā que incipit: hodie. quā dñs meus nec Azo legebant eā. Lex. C. dicebat ꝙ defensoꝛ debebat iurare ꝙ erat catholicus ꝛ non hereticus. auc. ista dicit ꝙ idem est in quolibet administratore.

Si presens. In. l. ista dr̄: si ego volo obijcere exceptionem nō numerate pecunie alicui administratori: ꝛ timeo hoc facere: qꝛ administratoꝛ est: debeo accedere ad alios iudices illius loci: ꝛ obijcere istam excep. ſꝫ si nō sit alius administratoꝛ: debeo accedere ad epm̄ illꝰ loci ꝛ dicere ei: ꝛ ꝑ istā denūciatiōeꝫ ꝑpetuat̄ exceptio mea: ꝛ h̄ hꝫ locum in excep. nō nu. do. ¶ Or segnori hanc. l. habetis. j. de anna excep. l. vt ꝑfectius. ¶ Sꝫ nōne hec. l. supfluit per illā Rñ. nō: qꝛ hec. l. facit ad hūc ti. qꝛ icūbit h̄ ad curā epi: ꝛ illa facit ad illū ti. in quo tractat̄ de exceptiōibus interrūpēdis.

Nemini. In. l. ista dr̄: si aliqs exponit pueꝝ paruū ꝛ alius suscipit eū nō pōt eū suscipe sicut eiꝰ seruū vel ascripticiū vel colonuꝫ. ¶ Sed nōne superfluit hec. l. per illam. j. de infantibus expo. l. vlti. Rñ. non: qꝛ hec. l. facit ad hunc ti. qꝛ hoc incumbit episcopo. ꝛ illa facit ad illum ti. qꝛ illa. l. loquit̄ qualiter infantes non debent exponi.

De creationibus. In. l. ista dicit̄ tria. Et primū dictū est tale. Si aliqui sunt furiosi qualiter curatoꝛ creat̄? Et certe si pater dat in testamēto curatorē furioso vel furiose: ille erit curatoꝛ: ꝛ non satisdabit rem pupilli saluam fore: qꝛ paternum testamentū habet̄ pro satisdatione. ita tamen vt in prouincijs apud presides prouinciaꝝ: ꝛ presente tam religioso epo locoꝝ q̄ꝫ tribus primatibus debeat iurare vtilia facere ꝛ inutilia ꝑtermittere: ꝛ debꝫ facere inuentariū: ꝛ sub hypotheca reruꝫ suarū ad instar tutoris ꝛ curatoris. ¶ Secūdo dicit̄ ꝙ si pater nō dat curatorē in testamento: a lege vocat̄ agnatus. vel si non sit idoneus: tūc a iudice dandus erit curatoꝛ: ꝛ in ꝓuincijs apud presidē ꝓuincie: ꝛ apud epm̄ eius ciuitatis: ꝛ oēs primates. ꝛ si curatoꝛ euidēter est locuplex non satisdat. si autem euidēter non fuerit locuplex: satisdat: ¶ Tertio dicit̄ ꝙ ille curatoꝛ cuiuscunqꝫ sube vel dignitatis sit: dꝫ iurare vtilia facere ꝛ inutilia pretermittere: ꝛ debꝫ facere inuentariū sub hypotheca reꝝ suaꝝ: vt ita res furiosi possint vtiliter gubernari. ꝛ hoc incūbit nedum presidi prouinciarum: imo ꝛ epo cuiusqꝫ ciuitatis. ¶ Tex. ad curatorē perueniat. ¶ Or segnori in prin. huius. l. no. duo. Primo regulariter non dat̄ curatoꝛ in testamēto: sed datus ꝯfirmat̄ vt insti. de cura. in prin. sed ſpāle est fauore furiosorum. Vel dicatis: regulariter non tenet datio curatoris facta in testamento. sed cōfirmat̄. ¶ Item no. ꝙ curatoꝛ testamentarius non satisdat. sic ꝛ insti. de satisda. tuto. in prin. Tex. cuꝫ primatibus. i. cuꝫ illis qui hūt dignitatē vt sunt archipꝛ̄byteri ꝛ archidyaconi ꝛ similes. Tex. sinautem. Incipit secūdum dictum. Tex. existente. nam hec duo sunt paria: vt. ff. qđ cuiusqꝫ vniuer. non. l. j. §. qbus. Tex procedat. nam hic datus cuꝫ inqnisitione nō satisdat: vt. j. de tuto. qui satisda. non te. l. j. Tex. sinautē. Incipit tertium dictuꝫ. ¶ Or segnori no. hic ꝙ curatoꝛ furiosi iurat vtilia facere ꝛ inutilia pretermittere: ꝛ ꝙ faciet inuentarium vt tutoꝛ. ꝛ ad hoc facit in auc. qui ob. se habere perhibent res mi. §. vlti. quaꝫ quidem habent hic. ꝛ incipit nunc. ¶ Or segnori querit hic dominus Azo: nunquid curatoꝛ ad litem datus faciat inuentarium? Et videt̄ ipse sentire ꝙ non. ar. huius. l. ¶ Sed in questione ista potest dici ꝯtra. ꝛ est dicendū ꝙ debeat facere inuentarium: vt. j. de ad. tu. l. tutores. plene dicam.

Nam dementes. In. l. ista dicit̄. si aliquis ē furiosus ꝛ habeat liberos: liberi eius possunt contrahere matrimoniū: siue sint masculi siue femine. ꝛ dos ꝛ ante nupt. donatio a curatore furiosi est cōstituēda. ꝛ debꝫ hoc explicari in hac regia vrbe apud prefectum vrbis: ꝛ in prouincijs apud presidem vel apud antistitem locorum. ꝛ dꝫ constitui dos pro filia vel donatio ante nupti. ſm qualitatē patrmonij. hoc dicit. Tex. pregrauet̄. ne addat̄ afflictio afflicto qđ esse nō dꝫ: qꝛ satis ꝙ ipso furore punitur: vt. ff. de offi. ꝑ. l. diuus. ¶ Or segnori super. l. ista habetis auct̄. q̄ incipit liberi furiosi ꝛc. ista auc̄. nō corrigit. l. C. nec superiorē. l. sed ne incognita in coꝛ. auc̄. remaneat: dominus Ir. hic eā posuit. ꝛ hec auc̄. ponit quā penā patiuntur liberi si negligunt curare patrem. ¶ Et in hac auc̄ dicitur: si liberi negligunt curare patrem: patiuntur has penas: qꝛ exheredantur ꝛ repelluntur a successione ab intestato. ꝛ quilibet extraneus si suscepit eū: succedit ei. si filij erant instituti: nō succedunt ei: alijs capitulis testamenti in suo robore duraturis. ꝛ eadē pena imponitur parentibus qui negligunt curam liberoꝛuꝫ. Tex. digni sunt qꝛ hec est vna de causis. xiiij. propter quas filij possunt exheredari que enumerantur in auc. vt cum de ap. cog. §. causas vnde est extracta h̄ auc̄. Tex. capitulis. vt. j. de libe. preteritis vel exheredatis. auc̄. ex causa.

Sancimus. In. l. ista ponit̄ casus talis. ponamus quis possidebat res meas vel mihi obligatas: ꝛ ita prescribit cōtra rei vēdi. vel hypothe. non possum eum conuenire: qꝛ absens vel qꝛ minoꝛ: vel qꝛ furiosus nec hꝫ tut. vel cu. vel qꝛ in prefectura est cōstitutus. mō quero nunqd rem meam possim auctoritate mea vsurpare? Rñdeo non: ſꝫ debeo adire presidem prouin. ꝛ debeo ei porrigere libelluꝫ: ꝛ dicere ei qūo nō possum cōuenire talē qꝛ abest: vel qꝛ minoꝛ est: vel furiosus: vel qꝛ in prefectura est. ꝛ talis querimonia interrūpit prescriptioneꝫ ꝛ perpetuatur sua actio. sed si nullo modo poterit adire presideꝫ prouincie: debebit adire episcopum loci. hoc dicit ista. l. Tex. potestate. i. officio. ꝛ sic nō potest in ius vocari. vt. ff. de in ius vo. l. ij. Tex. ꝑperet. sub. ꝛ ita perpetuatur actio. ꝛ ad. l. istaꝫ facit. s̄. e. l. si presens. vbi ꝛ hec. l. de verbo adverbū. ¶ Sed quid differt hec. l. ab illa si presens? Respondeo qꝛ illa. l. loquitur in exceptione non nu. pe. ꝛ quando erat in publica administratione. hec. l. loqtur in rei ven. ꝛ quando possidens erat absens vel minoꝛ vl̄ furiosus. ¶ Item quid differt ab illa. j. de anna. except. l. vt perfectius. Respondeo ꝙ h̄ pertinet ad istuꝫ titulum. qꝛ qđ dicitur in hac. l. pertinet ad episcopuꝫ. ꝛ illa pertinet ad suū ti. qualiter actio siue exceptio perpetuatur.

¶ De hereticis ꝛ manicheis.

¶ Supra de catholicis ꝛ recte credentibus ꝛ ministris eorundē vsqꝫ ad hunc ti. dictū est. verū qꝛ quidā sunt heretici ꝛ non catholici: ꝛ eis multe pene imponuntur: ponit̄ rubrica de hereticis ꝛ manicheis ꝛ samaritanis: que est ſpēs heresis. ¶ Et no. ꝙ dicit̄ hereticus a fide catholica separatus ꝛ alienus. ꝛ dicit̄ ab heremo sicut heremita dicit̄ ab heremo: qꝛ stat in nemore separatus a ciuitate vel oppido. ꝛ dicit̄ sic hereticus

hereticus separatus a nostra fide: habẽs paruã fidẽ per se. ¶ Item no. hic ꝙ impator in rubrica pmo ponit genus de hereticis: postea annectit spẽm de mani. sic ꝛ alibi facit de sacrosan. eccle. l. generali. ꝛ. l. iubemus. ꝛ. l. illud. ꝛ. ij. de seruitu. ꝛ aqua. qꝛ dr̃ duz dicit de serui. ponit genus. dũ dicit ꝛ aqua. annectit speciẽ. simile est. j. de nouat. ꝛ deleg. sic est in diuina pagina. dicite discipulis eius: ꝛ Petro. alibi econtra. primo ponit spẽs ꝛ postea genus. j. de ope. liber. ꝛ iure patro. nam opere sunt spẽs: iuspatronatus est genus. vñ de hereticis in genere: ꝛ manicheis in spẽ videamus: ꝛ subiciamus. ꝛ manichei sunt quidam spãles heretici. vel dicunt manichei: qꝛ manibus ꝛ non corde celebrant deũ vt faciunt hipocrite. vel dicti sunt manichei a suo actore vl' a nestorio: vt. s. de episco. ꝛ cleri. l. qm̃. ꝛ samaritani ita dicti sunt ab auctore. ꝛ totũ istum titulũ videbitis per vos: nisi quasdaz leges quas vobis legemus cum auct. ibi signatis.

Priuilegijs. In. l. ista dicitur ꝙ oĩa priuilegia que a legibus nostris indulta sunt catholicis: denegant' hereticis. vñ quibus casibus catholici sunt immunes: eisdem casibus heretici non solũ non sunt imunes: imo subeũt munera. hoc dicit ista. l. Tex. indulta sunt. sub. ecclesijs ꝛ personis ecclesiasticis. ꝛ põt notari exemplũ: qꝛ concessuz est eis priuilegiũ vt eis catholicis ecclesijs relinquat': vt. s. de sacrosanc. eccl. l. j. sed iudeis nõ est ꝯcessum hoc priuilegiũ vt hic. Tex. subici. vt illis casibus qbus nõ cõpellunt' catholici. Or segnori h̃ hẽtis vnã auc. que incipit. itẽ priuilegium.

Tem priuilegiũ. Au. Auc. ista non legit' sup. l. C. vt corrigat eaz: sed legit' vt ponat aliuz casum. Et dicit hec auc. ꝙ mulier catholica hz p̃uilegiũ ꝙ preferat creditoribus: ꝛ bona mariti ei sunt tacite hypotecata. sed hoc priuilegiũ non hz mulier heretica: vt añponat' habẽtibus tacitas hypotecas: vt. j. de iureiu. l. mulier. ꝛ. j. qui poti. in pig. ha. l. assiduis. Tex. hypotecas: vt j. de rei vxo. actio. §. vt maneat. Tex. ꝛ alia omnia. qꝛ succedit viro per vnde vir ꝛ vxor: vt. j. vnde vir ꝛ vxor. l. j. ꝛ. ij. ꝛ hec auc. est in cor. auc. de priuile. do. here. mu. non prestandis in prin. col. viij.

Mnes vetite. Lex ista dicit ꝙ. ll. hereticoꝝ dñt separari a legibus diuinis. ꝛ phibet ꝙ nulli debeãt addiscere vl' docere hãc prauam artez. ꝛ dicuntur heretici: qui leui ar. deuiant'. Tex. vel docere. vt. j. de mathe. l. vlti. ¶ Unde no. hic ꝙ ille dicit' hereticus qui leui argumento deuiat a fide. ¶ Item no. ꝙ magna pena imponitur pro leui peccato. sic ꝛ alibi. j. vbi cause fis. l. p.

c

Uncti heretici. In. l. ista dr̃ ꝙ hereticis phibent' oĩa loca ad exercẽdã suã pfidiã. h. d. ista. l. ꝛ ad. l. istã ꝯcor. s. de sum. tri. ꝛ fi. cat. l. ij.

Anicheos seu. In. l. ista dr̃ ꝙ manichei ꝛ manichee sunt a legib' alieni. ꝛ istud est publicũ crimẽ. ꝛ qlibet de populo poterit accusare. Itẽ isti nõ succedũt ex testõ vl' ab intestato alicui. ¶ Itẽ istis ẽ interdictũ cõmertiũ vẽdẽdi vl' emẽdi. ¶ Itẽ isti p̃nt accusari post mortẽ: sicut ꝛ illi q cõmittũt crimẽ lese maiestatis. ergo nõ poterũt testari. ꝛ si testati fuerint nõ valebit testm̃ siue q̃cũq; vltia volũtas fuerit. ¶ Itẽ isti nõ p̃nt filios sibi heredes istituẽ: nisi illi filij redirẽt ad fidẽ ꝛ discederent a p̃na prauitate: qꝛ eccl'ia nunq̃ claudit gremiũ suuz redeũtib'. ¶ Insup ẽt si ipsi hñt seruos illi serui p̃nt eos accusare. hoc dicit. Tex. datur. lz regulariter sit ꝯtra. vt. ff. de accus. l. ex iudicio. sz fallit hic. j. de apost. l. apostatarũ. ꝛ. j. de cri. lese ma. l. vlti. Tex. damus. ꝛ ad hoc ꝯcor. s. de sum. tri. ꝛ fi. ca. in epistola inter claras. §. liquebit. ꝛ in auc. vt non lux. contra na. in princ. Tex. defendãt. vt. j. e. l. quicũq;. Tex. transierint. quod si fecerint: perducuntur ad libertatem: vt. s. de epi. ꝛ cle. l. vlti.

Arriani. In. l. ista enumerãtur secte hereticoꝝ: ꝛ phibent' fieri: ꝛ imponit penã ꝯfaciẽtibus. ¶ Itẽ phibent' ne edificẽt loca in qbus suã prauã artẽ exerceant. ¶ Or sequit'. l. que incipit damnato. quã quidam. l. per vos legatis.

Curiales. Or segnori in. l. ista no. licet aliqui catholici hẽant immunitatẽ a curijs vt milites: nõ tñ hereticis ꝯcedit' hoc priuilegiũ: ne ex sua improbitate cõsequant' imunitatẽ. Unde colligitur hic ar. ꝙ non dñt esse melioris ꝯditiõis banniti q̃ non banniti. qꝛ si banniti non soluerent collectas ꝛ nõ facerent alias publicas functiones: ꝛ non banniti soluerint: iã essent melioris ꝯditionis banniti q̃ non banniti: ꝙ non debet esse. sicut dicit' hic de hereticis. ¶ Itez no. hic ꝙ ex delicto non consequit' quis premium ꝛ penã. ꝛ ad hoc concor. ff. de nego. ge. l. siue hereditaria.

q

Uicũq; in hac sacra. Hec. l. dãnat hr̃ticos: ꝛ maxie pfidiã quorũdam hereticoꝝ: vt satis pz hñ inspiciẽti in lr̃a.

Si qui. In. l. ista dr̃ ꝙ xp̃iani res suas nõ dñt alienare in hereticos. hoc dicit ista. l. ¶ Or segnori qdaz hñt hic vnã auc. verbosaz ꝛ incipit: interdicimus. ꝛ auc. ista dicit ꝙ nullus xp̃ianus in hereticũ potest alienare res suas.

c

Ognouim' multos. In. l. ista dicit': contingit aliquãdo ꝙ heretici vel heretice habẽt filios ortodoxos ꝛ aliquos hereticos. filij ortodoxi succedũt tm̃. sed si forte non hñt filios ortodoxos sed habent cognatos vel agnatos ortodoxos: illi succedũt. sed si non habent agnatos vel cognatos: tunc eis succedit fiscus: ꝛ hec vera sunt cuz moriunt'. ¶ Sed quid si viuit hereticus vel heretica: nunquid tenet' filium alere ꝛ filiaz dotare? Rñ. ꝙ sic. Tex. vendicari. hec vera sunt cum moriunt' heretici: cũ viuunt: audite quid iuris sit. Tex. sed ne ꝛc. defraudari. ¶ Unde no. hic ꝙ pater dotat filiaz non mater: vt. j. de iur. om. l. mater. fallit cum mater est heretica: vt hic. ¶ Or segnori super. l. ista ꝯsueuerunt legi multe auc. ꝛ primo auc. inter. sed vos stati videatis constitutionem dñi federici iunioris ꝛ incipit credentes.

Credentes. Or segnori: hec cõstitutio dãnat quasdam spẽs hereticoꝝ: ꝛ damnat credentes ꝛ receptatores ꝛ fautores eoꝝ. Et dicit ꝙ isti sunt excõmunicati: ꝛ non succedunt ex testamento nec ab intes. ꝛ non habent cõmerciũ ꝛ non possunt esse iudices vel aduocati vel tabelliones. ¶ Or segnori habetis hic aliã auc. que incipit duobus modis. ꝛ dicit hec auc. id qd̃ dictuz est in. l. C. idem dicimus de nestorianis ꝛ accephalis. i. sine capite: vt est quidaz piscis. Unde no. ꝙ ecclesie currit annalis prescriptio.

q

Uoniam multi. Hec. l. i aliquo est bona ꝛ dicit hoc. Licet quidã iudices olim dubitarent vtrũ heretici possint ferre testimoniũ vel nõ: tñ dicit impator ꝙ hr̃tici nõ ferãt testimoniũ ꝯ xp̃ianos: siue vtraq; ps que litigat sit ortodoxa: siue altera tm̃. sz heretici vl' iudei inter se ferũt testimoniũ ꝛ hoc est vez in minoribus hr̃ticis. sed maioribus est penitus interdictũ. ꝛ hoc est verũ ꝙ minores heretici nõ ferũt testimoniũ ꝯ ortodoxos in iudicijs. sed in testamẽtis: in codicillis: vel ꝯctibus hñ p̃nt ferre testimoniũ pp vtilitatẽ iuris: ne facultas pbationũ angustaret': qd̃ esse nõ dz. Tex. etiaz testes introducti. ¶ Uñ no. ꝙ heretici vel iudei inter se admittũtur ad testimonium nõ ꝯ xp̃ianos ortodoxos: qꝛ nil iudeus iudeo: nil cathelina cethego. vt hic. ꝛ qꝛ paria delicta mutua compensatione tollunt': vt. ff. so. matri. l. viro atq; vxore.

Tex.interdictis.quia isti heretici sunt magna heresi.Tex. alijs vero hereticis.s.minoribus .Tex.angustetur.qd esse non debet.7 ad hoc facit.j.de rebus credi.l.generaliter.in principio.7.ff.de testamentis.l.seruus.¶ Sz dic mihi hec.l.facit differentiam inter iudiciaria testimonia 7 testamentaria 7 contractuum: que est ista differentia? Rñdent quidã: iudiciaria testimonia sunt que fiunt de actis cause 7 ibi adhiberi debent testes christiani 7 ortodoxi.quia acta cause dicuntur de quibus cognoscit iudex:vt.j.de eden.l.ij.Sed testimonia testamentaria 7 contractuum dicuntur cum fe runt testimonia in testamentis 7 in contractibus.Uel dicuntur testimonia iudiciaria que fiunt in iudicijs.sed testimonia testamentaria 7 contractuum dicuntur que fiunt extra iudicium:vt in testamentis 7 in contractibus. ¶ Sed ad.l.istam instatur 7 videtur q heretici etiam in contractibus 7 in testamentis repellãtur.quia heretici sunt infames vt.s.de sum.trini.7 fide ca.l.j.in fi.7 infames reppelluntur a testimonio:vt.ff.de testi.l.iij.§.l.iuli.Rñ.sm quosdam heretici sunt infames infamia facti 7 hoc non repellit: vt hic.sed si essent infames infamia iuris repellerentur vt ibi.Sz hec non est bona responsio:quia heretici sunt infames infamia iuris cum non sint membrum sacrosancte ecclesie:vt habuistis in constitutione domini federici iunioris que incipit:credentes.quã legimus.s.e.l.cognouimus.7 extra de here.c.damnamus.7 in auc.de pre.do.he.mu.non pre.viij.colũ.in prin.Et ideo vos dicetis q regulariter infames repelluntur a testimonio in iudicijs.Item infames in testamentis 7 in contractibus non admittuntur ad testimonium ferendum:vt in.l.cõtra.7 in de cre.v.q.v.c.sed infames.Sz fallit in hereticis q licet non admittantur in iudicijs ad testimonia ferenda contra christianum:tamen extra iudicium vt in contractibus 7 testamentis bene admittuntur heretici damnati de minori heresi:ne facultas pbationum angustetur qd non debet esse vt dixi.sed si heretici essent damnati de maiori heresi:non admittuntur:vt sunt manichei.Item fallit in crimine lese maiestatis vbi est oium exequata cõditio:vt.j.ad.l.iul.ma.l.nullus.Itẽ heretici qui sunt infames: bene admittuntur inter se:quia nil iudeus iudeo:nil cathelina cethego.7 quia paria delicta mutua compensatione tolluntur :vt.ff.solut.matrimon.l.viro atqz vxore.7.ff.de compensa.l.si ambo.

Diuinaz nostram. In lege ista dr:q sicut paganus nõ põt in illo testõ relinquẽ hrticis: sifr nec miles.hoc dicit ista.l.

¶ Ne sanctum baptisma reiteref.

¶ Quia spẽs heresis est baptizatuz rebaptizare:ideo post tractatum de hereti. ponit imperator istam rubricam : Ne sanctum baptisma reiteretur.Et sciendum est q titulus iste non cõsueuit legi: sed consueuit dici.videatis eum per vos. tamen nihilominus debetis scire eum .

Antistitem. In.l.ista dicif q nullus eps baptizatũ rebaptizet.si ẽfaciat: cõtra preceptũ apostoli faciet:7 indignus est sacerdotio.hoc dicit. ¶ Sed ad.l.istaz instaf7 opponif 7 videf q si aliquis baptizatum rebaptizet:q alia pena imponaf.vnde videf contra.j.l.proxi. Ad qd quidam dixerunt : hec.l.est intelligẽda cum quis rebaptizet per errorem.l.contra. est intelligenda cũ quis rebaptizat ex certa scientia . Sed hec solutio nõ placet qz hic dicif calcantes: vnde sciebant. Et ideo vos dicetis ita q in.l. ista dicitur q si episcopus baptizatũ rebaptizat:q priuaf sacerdotio.propterea non pbibet quin damnef vltimo supplicio.Uel põt dici q ista.l.loquif in epo rebaptizante. secunda.l. loquitur in alio q̃ in epo rebaptizante. Uel dicatis vt consueui dicere:aut certum est aliquez non esse baptizatũ:vt in pueris paruis.isti sunt baptizandi more 7 ritu christianoz non hereticorum:vt.j.l.vlti.si aũt certuz est quem esse baptizatuz: non debet rebaptizari vt hic dicitur.

¶ De apostatis.

¶ Quia apostasia ẽ species heresis:ideo ponitur rubrica ista de apostatis.7 dicitur apostata qui antea fuit xpianus 7 recessit a fide nostra.vnde de apostatis idest de christianis a fide nostra recedentibus videamus 7 subijciamus.7 cõsueuit dici similiter.hic.videatis ti.istum per vos.

Siquis. In.l. ista dicitur:si aliquis xpianus recedit a nostra fide:facultates sue debent ẽfiscari cuz accusatio fuerit cõprobata.Tex.fuerit cõprobata.sub.7 sic non ipso iure:sed per sentẽtiã. ¶ Unde in.l.ista no.ar.ad questiões quas tota die facimus in iure nostro.dicit.l. siquis ita fecerit:dominium rei sue amittit.nunquid ipso iure vel per sententiã? Et certe dicimus ar.huius.l.nõ ipso iure sed per sententiã. 7 ad hoc est ar.s.de here.7 ma.l.quicunqz.§.q si cuncti.ali quando tamen ipso perdit quis dominiuz rei sue:vt.j.loca. 7 conduc.l.vlti.7.ff.de publi.vecti.7 con.l.commissa.7 dicã j.vnde vi.l.siquis in tantam.

Siquis defunctum. In.l.ista dr q si xpianus apostatauit: põt accusari post mortem. ¶ Or segnori in.l. ista no. duo specialia. Primo no.regulariter omne crimen morte extinguitur vt.ff.de accusa.l.iudiciorum.¶ Item no.regulariter omne crimen durat ad.xx.annos:vt.j.ad.l.cor.de fal.l.querela.speciale tamen hic vt tollatur in quinquennio.

¶ Nemini licere.

¶ Iste titulus nõ ẽsueuit legi.tamẽ debetis scire q factus fuit pter malos homines 7 ribaldos qui cõmittebant talẽ speciem heresis. dñs ribaldus quando amiserat pecuniam suam ad azardum cum cultello facit crucem in terra 7 percutit eam cum calce.certe hoc prohibetur fieri:immo positum dz remoueri.7 h est qd dicit rubrũ 7 nigrum. Quod.

¶ De iudeis 7 celicolis.

¶ Rubricã istam ita continuabitis.s.de epis.7 cle.habuistis de bonis hominibus:postea de hereticis.i.de malis hominibus.7 qz iudei non sunt omnino boni:ideo ponit de iudeis. ¶ Item annectit de celicolis idest de illis qui colũt planetas.sunt eniz septez planete. Primus est Saturnus. Secundus est Juppiter.Tertius Mars.Quartus Sol. Quinus est Uenus.Sextus ẽ Mercurius. Septimus ẽ Luna.Uñ de iudeis idest de illis qui seruãt.l.mosaycã nõ propheticaz.7 de celicolis idest de illis q colunt planetas. sub.videamus.subijciamus.7 iste ti.nõ consueuit legi:tñ qz in aliqbus.ll.multa bona no.colliguntf.eas videamus.

Quod cornelia. In.l.ista dicif q domina cornelia saluia diligebat iudeos:reliqt eis legatum:nũquid valet tale legatũ? Rñdef q non: 7 ideo peti non potest.Tex.non põt.sub.tale legatum.7 videtur hic scripsisse dñs Azo.lz legatũ relictuz vniuersitati iudeorum nõ valeat:tamẽ legatum relictũ collegio ecclesiastico valet:vt.s.de sacrosan.eccle.l.j.¶ Sed qd si legatur iudeis? Dicunt quidam valere per.l.ff.de rebus dubi.l.cum senatus. Sed verius est vt dicatis q nõ valeat vt plene dixi.s.de sacrosan.eccle.l.j.

Iudeis. In.l. ista dr q olim domini iudei quandocũqz aliquis iudeus fiebat xpianus lapidabant eum. sz hec l.hodie pbibet iudeis 7 maioribus eorum 7 patriarchis h fieri.7 q̃ ẽtrafecerit:cuz oibus suis socijs cõcremandus est.

In sinagoga. In.l.ista dr:aliqui milites ibãt ad expeditionem.7 dũ quidam scutifer dixissz eis:

videatis

videatis synagogam iudeorum. isti milites qui noui erant dixerunt; eamus et faciamus de synagoga hospitium nostrum. nunquid eis hoc liceat? Rñ. quod non. secus est tamen in locis hereticorum. et sic soluitur contra. de sum. trini. et fi. catho. l. ij. et .s. de hereti. et ma. l. quicunque.

Cassio. In. l. ista dicitur quod iudei a muneribus curiarum non debet habere immunitatem. et illa. l. que dabat eis immunitatem antequam crucifigerent dominum nostrum: tollitur. Tex. tollatur. iuxta id priuilegium etc. vt. ff. de peculio. l. libera.

Ne quis christianam. In lege ista dicitur quod nullus iudeus accipiat xpianam mulierem in vxorem: nec econtra nullus xpianus accipiat iudeam in vxorem. ¶ Or segnori sequitur. l. nemo iudeus. istam. l. videatis per vos. ¶ Item sequitur. l. iudei romano et communi iure etc. similiter istam. l. videas per vos: quia iste due. ll. non leguntur.

Nemo exterus. In. l. ista precipit imperator quod nemo rebus iudeorum precium statuat: quia iustum est vnicuique sua committere. et si quis contrafecerit punitur. ¶ Unde no. quod nec iudeo nec christiano est imponendum precium suis rebus: vt hic. fallit in casu vt. s. de episco. audi. l. j. ¶ Item fallit in annona tempore caristie: vt. ff. ad. l. iuli. de anno. l. vlt. Item fallit si subest iusta causa: vt est in rebus sine quibus homo viuere non pot: vt. ff. de offi. pre. vrbis. l. j. §. cartarius. ¶ Or segnori sequitur. l. quicunque. Item sequitur. l. iudeos. Item sequitur l. celicolarum. quas omnes videatis per vos.

De sabbato. In. l. ista precipit imperator quod die sabbati iudei non debent vocari in ius: quod festum nos facimus die dominico. idem festum faciunt iudei die sabbati. tamen sciatis quod nec iudeis licet vocare in ius in die sabbati xpianos: ne concedatur iudeis quod non licet christianis. ¶ Or segnori no. quod non debet licere iudeis quod non licet christianis: quia non debent esse melioris conditionis stulti quam periti: vt arg. ff. quod vi aut clam. l. seruus. ¶ Sed ad. l. istam instatur et opponitur: quod dicitur in. l. ista est statutum in fauorem iudeorum. vnde non debet retorqueri in eorum lesionem nisi in eadem. l. contineatur quod torqueatur. Ad quod potest dici quod illud est verum extra iudicium. hoc est verum in iudicijs: vbi equalitas est seruanda: vt. j. de fruc. et li. expen. l. vlti.

Nullus. In. l. ista dicitur. siue christianus siue iudeus sit debitor meus: mea auctoritate non debeo mihi dicere ius. ¶ Unde no. siue xpianus siue iudeus sit debitor meus: mea auctoritate non debeo mihi dicere ius: sed vocare eum debeo coram competenti iudice: quia tutela publici iuris ideo est in medio constituta: ne quisquam sibi ipsi valeat sumere vltionem. et ad istud concor. ff. quod metus causa l. extat. et. ff. ad. l. iulia. de vi pub. vel priuata. l. penulti. et vlti. Sed fallit in casu: vt. j. qui vni. lice. sine iudice vin. l. j. Item fallit ob tutelam sui corporis: vt. ff. de iusti. et iure. l. vt vim. Item fallit in debitore fugiente. ¶ Or segnori sequitur. l. si qua etc. Item sequitur. l. iudei. etc. Item sequitur. l. iudeorum etc. quas per vos videatis.

Hac valitura. Unde no. quod iudei veterem synagogam poterunt fulcire: non autem nouam facere. Unde no. aliud est facere: et aliud reficere. et ad istud concor. ff. de itinere actuque priua. l. j. §. pe. ff. de no. oper. nuncia. l. j. §. siquis reficiat.

¶ Ne christianum mancipium.

¶ Istum titulum videatis per vos. tamen rubrica nostra prohibet ne iudei vel heretici habeant vel possideant mancipium christianum. hoc dicit communiter in rubro et in nigro.

¶ De paganis et sacrificijs et tem. eorum.

¶ Totum istum titulum videatis per vos: tamen continuabitis eum sic. s. de iudeis et celicolis tractabatur: nunc tractatur de paganis idest de sarracenis qui nullam habent fidem. et sacrificijs idest qualiter sacrificant. istum titulum videbitis per vos: excepta. l. christianis.

Christianis. In. l. ista precipit imperator christianis orthodoxis quod non debeant auferre res a iudeis et paganis. et si auferunt: tenentur reddere in duplum. hoc dicit ista. l. ¶ Or segnori in. l. ista no. duo. Primo no. in. l. ista est vna constitutio ad christianos defendendos: quia si aliquis aufert christiano rem: patitur penam statutam per. l. j. vnde vi. l. siquis in tantam. ¶ Item no. hic aliud no. quod hic furtum manifestum: siue rapina factum vel facta: punitur in duplum. sed si fiat christianis: punitur in quadruplum. vt. j. de fur. et seruo corrup. l. de his.

¶ De his qui ad ecclesiam confugiunt.

¶ Segnori rubricam istam ad superiora sic continuabitis. de his qui fidem ecclesiasticam coinquinant: et de his qui fidem ecclesiasticam non coinquinant dictum est. s. de here. et ma. et de iudeis et celi. verum quia interdum aliqui confugiunt ad eccle. ponitur rubrica de his qui ad ecclesiam confugiunt. et quia aliqui confugiunt propter bonum: aliqui propter malum: et ibi exclamant: ponitur exclamant. ¶ Vel potest continuari secundo modo sic. de his qui ad ecclesiam confugiunt. i. de liberis siue seruis qui confugiunt vt fraudent creditores et ibi proclamant. ponitur hic. et de prima parte rubrice agitur in omnibus. ll. huius ti. preterquam in. l. denunciamus. de vltima parte rubrice agitur in. l. denunciamus.

Iudei. In. l. ista ponitur talis casus. sciebant iudei istud esse priuilegium ecclesiarum christianorum quod fugientes ad eas non extrahantur inde. vnde cogitauerunt quidam iudei grauati oneribus creditorum: vel qui cetera crimina comiserunt fugiamus ad ecclesias: et ita videamur fieri xpiani: quia inde non extrahemur. nunquid isti iudei sint recipiendi in ecclesijs? Rñ. quod non nisi primo soluerint vniuersa credita: et nisi a reatu criminis primo innocentiam purgent. Tex. reatu. i. crimine aliquo. sic dicitur reatus. i. accusatus criminis: vt. j. de procura. l. reum. et de accusa. l. reos. Tex. coniungi. i. xpianus effici. Tex. crimina. i. penam criminis. Tex. pondera debitorum. i. ne teneantur debita exsoluere. Tex arceantur. i. repellantur. et huiusque legitur littera suspensiue et debet ordinari ita littera. arceantur iudei qui reatu aliquo vel etc. Tex. purgari. i. antequam appareat eos innocentes esse. Unde in. l. ista no. quod sub pretextu liciti non debet illicitum perpetrari. nam isti iudei sub pretextu quod volebant fieri christiani fugiebant ad ecclesias vt vitarent onera creditorum. vnde non possunt nisi prius eorum innocentiam purgauerint et reatum criminis. iuxta dictum salustianum. a bonis initijs mala initia ceperunt. nam falsatores imutant veritatem: vt in auc. de fide instru. in princi. et facit ad hoc quod sub pretextu liciti non debet committi illicitum. s. de sacrosanc. eccle. l. quod sub pretextu. cum suis similibus.

Fideli. Lex ista tractat de xpianis fugientibus ad eccle sias vel de iudeis volentibus christianari non tamen onerosis ere alieno vel reatu. et dicitur in. l. ista si aliquis fideli et deuota mente fugit ad ecclesias si non est criminosus non debet abduci. et si aliquis sua auctoritate contra. l. istam abducit tenetur crimine lese maiestatis et punietur tanquam comiserit crimen lese maie. hoc dicit. Tex. sancimus. ait imperator qui fecit. l. istam. Tex. confugientes. s. xpianos. vel iudeos. sub. qui non sunt egrauati ere alieno vel reatu aliquo: vt. s. l. proxi. Tex. retinendum. vt puniatur. et sicut tenetur crimine lese ma. qui offendit terrestrem: vt. j. ad. l. iuli. ma. l. quicunque multofortius qui offendit celestem: vt. s. de epi. et cleri. l. quisquis. vnde nota regulam et

instantiam regule.hec est regula.qui cófugiunt ad ecclesias non debent abduci:vt hic ꝛ.j.e.l.pñti. fallit in cómittétibus crimina atrociora vt in raptoribus virginuȝ ꝛ in adulterijs ꝛ in alijs similibus: qꝛ frustra.l.auxilium inuocant qui committunt in.l.vt in auc.vt nulli iudicum.§.siquis vero.ꝛ ad hȝ est ar.ff.de mino.l.auxiliũ in fi.ꝛ ex his descendit priuilegiũ ecclesiarũ gallicoꝝ: qꝛ in eis ꝯfugientes sunt securi. sed.ll. nostre intelligũt ꝛ restringũt ad nó criminosos: qꝛ criminosi abducunt: vt.s.l.pxi.dixi.sed grauati ere alieno nó debent extrahi si soluerint es alienum:vt.j.e.l.vlt.

Si seruus. In.l.ista dr:si seruus intrat ecclesiaȝ armatus.i.in corpus ecclesie:vel ad altaria.i.in choro:ꝑsumptio est ꝙ nó vadit offerre munera ecclesie sed vt ledat xpianos: vel personas ecclesiasticas: ꝛ ꝙ causa tumultus vadit. vñ debet abduci ꝛ dño reddi a quo fugit. ꝛ si iste seruus est ita fatuus ꝛ ꝯfiscus de armis ꝙ resistat:debȝ capi ꝛ ligari ꝛ debȝ abduci.Tex.altaria ve.i.choꝝ ecclesie vbi stát altaria.vñ no.ꝙ regulariter non tenet quis indicare furem: vt.ff.de condic.ob turpem.cám.l.iiij.fallit in casu isto.ꝛ.j.de furtis ꝛ ser.coꝛ.l.in ciuile est.Tex.ꝯfugi.i.occidi.Tex.nulla erant eis noxia.i.delicta.Tex. cóflandi.i.accusandi.¶Vñ in.l.ista no.duo not.licet regulariter nó potest quis impune occidi qꝛ tutela iuris ꝛc. vt.s.de iudeis ꝛ celi.l.nullus.ꝛ.j. ad.l.coꝛ.de sic.l.j.tamé spále est in istis ꝓm ius. sicut ꝛ alibi est spále.ff.ad.l.acquili.l.itaqȝ.ꝛ.j.quádo lice. vnicuiqȝ sine iudi.vin.l.j.ꝛ.ij.¶Jté no.ꝙ vbi qs pót ipune occidi:de eius morte nó recipit accusatio.vñ hec.l.é i ar.pro statuto huius ciuitatis vt siqs est bannitus pro graui crimine: ꝙ pót impune occidi.vñ si aliqs occidat eũ:non recipit eius accusatio:vñ peréptoria impedit ꝓcessum:vt ar.j.ne pri.si.vin.pre. l.vlti.sed als ꝑemptoria non impedit ꝓcessum:vt.j.de tran. actio.l.fratris.plene dicam.

Denunciamus. Hec.l.respicit vltimam partem rubrice. ꝛ dicit hec.l.si aliquis accedit ad ecclesiam vel ad aliũ venerabilem locum cá tumultus vel clamationis vel impetus:vel fecerit ꝯuenticulá illicitá in ea: vltimo supplicio est damnandus ꝙ mortem interpretamur. Tex.locis puta xenodochijs vel similibus. Tex.vel ꝯuenticulam.sub.illicitam.Tex.presidiũ. vt.s.de iudeis ꝛ celi.l. nulli.Tex.enormam.i.regulam.vt.j.de offi.pre.pre.l.formá. als incipit normam.Tex. supplicio subiacebit. qđ mortem interpretamur:vt.ff.de penis.l.vltimũ.vnde no.non debere in ecclesia fieri conuenticulaȝ illicitam. ꝛ ad hoc facit.s.de sacrosanc. eccle.l.cóuenticulam.Jtem no. non debere fieri tumultum vel seditionem in ecclesia:vt.j.de sedi. in rubro ꝛ in nigro.ꝛ.ff.ad.l.iuli.ma.l.vlti.ꝛ est hec.l.in arg.ꝯtra plebeios huius ciuitatis: qꝛ qñádo volunt facere aliquá seditionem:vadunt in ecclesijs ꝛ faciunt ibi seditioné:qđ etiam extra ecclesias nó est faciédũ:ꝛ maxime in ecclesijs.¶Oꝛ segnori super.l.ista subijcietis vnaȝ diuisioné: per quá diuisionem reducetis ad arté totum istuȝ ti.ꝛ dicetis:cuȝ aliqui confugiũt ad ecclesias aut cá exclamationis seditionis ꝛ tumultus:aut alia cá.si aliqui ꝯfugiũt exclamationis seditióis ꝛ tumultus cá vltimo supplicio dánant: vt in.l.nostra.si alia ratione aliqui ad ecclesias:aut est iudeus:aut xpianus.si est iudeus ꝛ ꝯfugiat vt velit vitare pondera creditoꝝ vel reatũ criminis: tunc nó debet recipi sed debet abduci: vt.s.e.l.j. dixi.Si aũt confugit nó ideo vt velit vitare supradicta:ideȝ obtinet qđ in xpiano:vt.j.dicam.Si auteȝ christianus fuit: aut seruus: aut liber.si seruus é ꝛ fugit cũ armis:hȝ locũ.l. s.ea.l.proxi.si sine armis fugit ꝛ est seruus qꝛ timet dñm ne eum dñs percutiat:reddédus est dño data securitate ꝙ non ledat euȝ:vt.j.e.l.vlti. si aũt est liber ille qui ꝯfugit ad ecclesiam:aut est criminosus:aut non.si nó est criminosus: nó dȝ abduci.ꝛ qui abducit crimen lese ma.cómittit:vt.s.ea.l.ij.si aũt est criminosus:abducit: vt i auc.vt nulli iudicũ.§.si vo. Si aũt est grauatus cumulo eris alieni:si palaȝ stat: rñdeat creditoribus.si clam:respondeat iconomus pro eo: vt eius procuratoꝛ.si nó vult respondere ferat snia interlocutoria ꝯ eum vt possideant bona eius.ꝛ si latitat possideantur bona eius ꝛ vendantur vt satisfiat creditoribus:vt.s.l.pxi.ꝛ ideȝ est in fideiussore qđ in principalibus debitoribus dicitur.

Presenti. Segnori hec.l. lóga est ꝛ bona ꝛ leuis.ꝛ diuiditur hec.l.in duas ptes principales.ꝛ pma ps durat vsqȝ ad illũ.§.sane.secũda ps durat abinde vsqȝ in fi.ꝛ pma ps diuidit in.v. ptes.ꝛ vltima ps diuidit i.iiij.partes.¶Et pmo dicit imperatoꝛ leo in.l.ista ꝙ ista.l.habeat locũ vbiqȝ in suo imperio:preterqȝ in vrbe ꝯstan.vbi non habet locum hec.l.qꝛ ibi erat presens imperatoꝛ qui faciet eam seruari:si talis casus ꝯtigerit.ꝛ ideo si aliquis non criminosus confugiat ad ecclesiam:precipit ꝙ quis sua auctoritate non possit euȝ extrahere.ꝛ iconomus vel prelatus ecclesie non teneat debita ꝯfugientis ad ecclesias soluere.ꝛ siquis abducit vel attentaret educere: capitali pena ferieť.¶Secũdo dicitur cũ fugiens ad ecclesiam erat grauatus ere alieno: veniunt creditores ꝛ dicunt iconomo ecclesie vel prelato: quare dimittitis debitorem nostrũ stare in ecclesia? expellatis eum: aliter faciemus eum capi.dicit iconomus vel prelatus:ipse fugit ad ecclesiá:vnde non debet extrahi.sed ipse nó latitat: immo stat palam in claustro ecclesie.alloquamini eũ: ꝛ dicatis ꝙ satisfaciat vobis:ꝛ si non soluit: agatis ꝯtra eum.sȝ si latitauerit in confinibus ecclesie:iconomus seu defensoꝛ ecclesie representabit eũ.ꝛ cum cóuentus fuerit defendet se ꝑ seipsum:vel per procura.soléniter ꝯstitutum. ¶Tertio dicitur:si confugiens ad ecclesiam nó vult se defendere sed latitat:fert snia ꝯtra eũ interlocutoria.ꝛ si iterum latitat:bona eius erunt vendenda ꝛ satisfiet creditoribus ꝓ mésura debiti declarati.¶Quarto dicit:si non inuenitur habere bona:dicitur tamé ꝙ aliqua mobilia occultauit apud aliquem clericuȝ ecclesie:vel apud iconomum:vel apud qȝlibet aliá personaȝ:occultans si negauerit se habere tenetur se suo sacramento purgare. ¶Quinto dicitur,ꝙ eadem que dicta sunt in debitoribus ꝯfugiétibus ad ecclesias:eadeȝ habent locuȝ in fideiussoribus ꝛ mandatoribus:vt eodeȝ modo ꝓcedatur ꝯtra eos si ad ecclesias ꝯfugiát.hoc dicit ista.l.vsqȝ ad.§.sane.videte lrám.¶Tex.psenti.l.decernimus sub.ait imperatoꝛ leo qui fecit.l.istá.vt pȝ ex.l.subscriptione.Tex. per omnia loca.sub.subiecta nostro imperio.Tex. presentanea.i.psenti.l.¶Vnde no.ꝙ est triplex modus constituédi l.alique.ll.habent locum in regijs vrbibus.i.in ciuitate cóstan.ꝛ romana ꝛ in omni alia ciuitate: vt.s.de sum.trini.ꝛ fi. ca.l.j.ꝛ.s.de epi.ꝛ cle.l.si qȝqȝ.¶Jté no.aliũ modum condendi.l.qꝛ quedam.ll.sunt locales: vt.s.de sacrosan.eccle. l.non plures.ꝛ.l.iubemus nulli.ꝛ.s.de episco.audi.l.decernimus.¶Jteȝ no.ꝙ est certus modus condendi.l.qꝛ quedam sunt que habent locuȝ in omni ciuitate excepta constátinopo.ꝛ de isto modo agitur in.l.ista. Oꝛ sequitur in littera.Tex.plectendis.¶Oꝛ segnori habetis hic siquis confugiat ad ecclesias:si aliquis abducit eum vel cogitauit abducere:patitur penam capitalem. Sed contra.ff.de penis. l.cogitationis.Ad qđ dicunt quidam:hic est speciale fauore ecclesiarum.als regulariter cótra.vel potest dici ꝙ hic dicitur nuda cogitatione cum actu:qꝛ cogitauit:ꝛ ad aliquem actum peruenit:lȝ nó perfecerit:vnde punitur vt hic.ꝛ.j.ad l.iuli.ma.l.quisquis.ꝛ plene no.s.de epis.ꝛ cle.siquis nó dicaȝ.vñ amplius hic non dico. Oꝛ sequitur.Tex.ex hijs ꝛc. Jncipit secũdũ dictum.Tex.sententijs idest citationibus. vt.s.de episco.ꝛ cle.cum clericis.Tex.ꝙ si.Jncipit tertiuȝ dictum.Tex. instituto solemniter procuratore. Et ita not. regulariter ꝙ in pecuniarijs causis habet quis electionem velit se defendere per se vel per procura.vt.ff.de procurat. l.j.§.vsus.ꝛ.j.de procura.l.vlti.Tex.feructur idest proferatur interlocutoria ꝯtra eum:vt.j.de bo.auc.iudi.pos.l.j.ꝛ si latitat possideantur bona ipsius:vt in.e.tit.l.cum proponas. ꝛ.j.sequitur.Tex.snia interlocutoria.Tex.publicis rationibus.quádo erat debitoꝛ fisci.dđ.Tex.sic vbi.Jncipit quartum dictum.Tex.apud aliquem etiam clericuȝ.Tex. satisfacere:si negat apud se eé purgádo ꝯsciétiaȝ suam.Tex.adijcientes.

cientes. Incipit quintum dictũ. ¶ Or segnori circa. l. istaz no. & statim no. si confugiens latitat: pronunciatur contra eum interlocutorie: & capiuntur bona. & si latitat iterum distrabuntur bona. vnde interlocutoria distrabuntur bona cũ latitat. & non defenditur. si tamen non latitat sed non defenditur: possidentur bona vt hic. & ff. ex quibus ca. in pos. ea. l. fulcimus. §. j. ¶ Itẽ no. φ capiuntur bona que habet apud se. sz si inuenitur aliquas res deposuisse: debet iurare depositarij φ non hẽant. vnde lex defert eis sacrm ad purgationẽ sui. & tale sacrm non potest referri: vt. j. de iure delib. l. scimus. §. licentia. & j. de fide instru. l. quidam. & in auc. de fi. instru. §. p. & j. de bonis auctoritate iudi. pos. l. vlt. ¶ Item no. punitur effectus: & si non sequatur effectus. simile. s. de sacrosan. ec. l. siquis non dicam. ¶ Item no. φ alius est iconomus & alius est defensor. sic & s. e. l. omnes. ¶ Item no. qui bonis cessit: nõ tenetur ea indicare; quia iudex inquirit. ¶ Item no. φ iudex bz cõscientiã suaz iudicare dz. ¶ Or segnori circa. l. istaz opponitur dupliciter. Et primo sic. hic dr̃ si iste debitor confugiens ad eccle. non defendit se per se vel per procu. pronunciatur contra eum. Sed qũo fertur diffinitiua lite non conte. cum spãle sit in cã ap. vt. j. de temporibus ap. l. vl. §. illud. vñ ius commune in cõtrarium obtinet: vt. ff. ad muni. l. j. Ad qđ dominus Martin⁹ dixit ita: sicut lite conte. potest ferri snĩa diffinitiua contra pñtem vel abñtem ita lite non conte. potest ferri snĩa diffinitiua contra abñtem per contumaciam. vnde dicit ipse: si peto a te. c. & te citato non venisti ad litem ad respondendum: φ iudex dz ferre sniam contra te. ar. huius. l. quia hic dicitur: si debitor fugiens ad ecclesiam noluit venire per se vel per procu. ad rñdendum: datur snĩa diffinitiua ɔtra euz vt hic. & pro se inducit. j. vbi đ cri. agi. opor. auc. qua in prouincia. & j. vbi de curi. vel coar. con. agatur. l. vl. Item pro se inducit. j. ad trabel. l. sancimus. §. cum aũt. & j. qũo & quãdo iudex. auc. qui semel. & ff. de iudi. l. si pretor. & j. de ingenu. ma. l. diffamari. Sed domino Jo. & Azo. & nr̃is preceptoris visum est contra. & contra est dicendum. Dixerunt ipsi φ snĩa diffinitiua non põt ferri lite non conte. contra reum absentem. Qđ ita probatur. si conuenio debitorẽ meum: & ipse citatus non venit qũo liquebit iudici cum debitorem meũ eẽ lite nõ conte. per testes non. qz regulariter testes nõ recipiuntur lite non cõte. vt in auc. đ testi. & extra vt lite nõ conte. c. qm̃ per alias probationes nõ: qz hic est ordo iudiciorum: vt procedat ad pĩcipale negociũ: & postea ad alias ꝓbatiões. & ordo debet obseruari: vt. j. de sen. & interlo. om. iudi. l. prolatã. Preterea si est speciale in cã. appellationis: in ceteris debet obtinere in contrarium ius commune: vt. s. dixi. & ideo refert: si reus subtrahit se post litem conte. fertur sententia contra eum presentem vel absentem. si liquet de causa: vt. j. de iudi. l. properandum. §. sinautem. Sed si añ litem con. subtrahit se: non datur diffinitiua: sed datur interlocutoria. & mittitur actor in pos. bonorum pro mensura debiti declarati. & hec est dr̃ia inter rubricaz de re iudi. & ex quibus ca. in pos. ea. & de bonis auc. iudi. possi. ¶ Non ob. hec. l. quia debet intelligi vt dixi in casu: & in littera. quia si debitor confugiens ad ecclesias non defendit se per se vel per procuratorẽ: fertur sententia interlocutoria contra eum. Non ob. auc. qua in prouincia: quia ibi erat lis quasi conte. per denunciationem factam ab eo: quia iniquum patiebatur: quia tunc dicitur lis quasi conte. vt. j. vbi in rem actio. l. j. vel ibi fertur interlocutoria. Item non ob. j. vbi de cur. vel coar. con. agatur. l. vl ti. quia ibi non fertur diffinitiua sed mulctatur quia iudici non obtemperauerit. vnde si non obtemperauerit in his que sunt prima in cãis. i. ante litẽ conte. siue in medijs. i. post litem conte. siue in extremis. i. post diffinitiuam sententiam: potest mulctari: vt. ff. siquis ius di. non obtem. l. vnica ¶ Non ob. j. ad trebel. l. sancimus. quia ibi loquitur de decreto. Nam ibi ponitur talis casus. fuisti heres institutus & rogatus heredit. restituere. siue decedit siue citatus non cõpareat precipit siue decernit iudex bona possideri. Et eodem mõ respondetur ad. l. illam. j. de ingenu. ma. l. diffamari: quia ibi fecit actor φ iudex iterponeret decretũ suũ. Sic & alibi iudex decernit: non sniat: vt. ff. de opi. le. l. man. cipiorum. ¶ Non ob. auc. qui semel. quia ibi loquitur actore absente. quia si subtrahit se actor ante litem conte. recipiuntur ibi probationes rei. & ibi est speciale. ¶ Si dicat aliquis: quare fertur sententia diffinitiua ɔ̃ actorem absentem: non contra reum absentem? Respondeo. hoc odio actoris est introductum: qui trahit reum inuitum: vt. ff. de ver. ob. l. inter stipulantem. in prin. Uel loquitur ibi in decreto quia dicernit iudex amplius actorem non agere. ¶ Item non ob. l. si pretor quia ibi intelligo φ iudex precepit post litem con. Ex predictis ergo no. φ contra abñtem actorem & lite conte. & lite non con. potest ferri diffinitiua sententia. & est speciale vt probationes rei recipiantur. Sed in reo distinguitur. aut reus abest ante litem conte. & tunc fertur sententia interlocutoria in cã principali. sed in cã ap. si abest fertur diffinitiua. Et est ratio quare in cã ap. fertur diffinitiua lite non conte. quia ibi loquitur qñ est appellatum a diffinitiua: quia satis est φ lis fuerit con. in cã principali. ¶ Sed denuo instat & opponitur. hic dicitur φ si cõfugiens ad ecclesias non defendit seipsum per se vel per procur. pronunciatur contra eum Sed videtur φ pronunciatio iudicis mandetur executioni alio ordine: vnde videtur obuiare. ff. de re iudi. l. a diuo pio. Dixerunt quidam aliud in interlocutoria: & aliud in diffinitiua sententia. que solutio non placet. cum diffinitiua sententia sit maioris efficacie ꝙ̃ interlocutoria. quia sententia diffinitiua non retractatur nisi per ap. sed sententia interlocutoria sic: vt. ff. de re iudi. l. qđ iussit vetuit ve pretor. &c. Et respondemus ad. l. istam quia hec. l. non ponit ordinem: sed effectum rei. nam nec ordo scripture semper seruatur: vt. j. de solut. l. nec enim. & ff. de penu le. l. quidam.

Sane. Segnori. hic incipit secunda & vltima pars huius. l. & continet in se tria dcã. ¶ Primo dicit. que supradcã sunt habent locum cum ingenui confugiunt ad ecclesias. nunc autem dicit: si serui aut colõi. aut ascripticij vel liberti vel familiares vel domestici subtractis rebus dominis suis confugiunt ad ecclesias: statim ab iconomis vel defensoribus ecclesiarum dominis suis sunt reddendi. ¶ Secundo dicit φ redduntur dominis suis illico duplici ratione: quia ibi comederent vel alimonias vel elemosynas pauperum. & etiam domini perderent seruitium. prestita securitate a domino φ non ledet eos propter illam fugam. ¶ Tertio dicit φ prelati ecclesiarum non debent aliquos recipere in ecclesia nisi primo disquirant qui ipsi sint. Tex. domestica. & ita omnes isti dicuntur domestici. vnde est ar. ad id qđ dicitur. j. de testibus. l. etiam domestici. sunt & alia domestica: vt. ff. de penis. l. respiciendum. §. fi. Tex. furatus. & ita habetis φ videtur φ omnes isti faciant furtum sui. vt plene dixi. j. de seruis fugi. l. j. Tex. reformandis. i. reddẽdis. Tex. diutius. Incipit secundum dictum. Tex. inter hec. Incipit tertium & vltimum dictum. Tex. inquirant. sub. & sciant qui ipsi sunt: & quare venerunt.

¶ De his qui in ecclesijs manumittuntur.

¶ Superiori titu. habuistis quedam priuilegia ecclesiarum: quia confugientes ad eccle. non debent inde abduci. sunt & alia priuilegia: vt manumissi in ecclesijs perinde sint liberi ac si essent manumissi vindicta apud iudicem. vnde dicit rubrica de his qui in ecclesijs manumittuntur. sub. videamus & subijciamus. & certe ꝙ̃tum operatur manumissio facta apud iudicem: tantum apud antistitem in ecclesijs: vt. j. e. l. ij.

Iam dudũ placuit. In. l. ista dicit sicut manumissio facta apud iudicez valet & tenet actis interuenientib⁹: ita manumissio facta in ecclesijs apud antistitem sine actis valet. sed si reperiat aliqua scriptura i aspectu plebis facta dñm seruũ suũ manumisisse: valet acsi corã iudice facta esset. Tex. antistitib⁹. i. antistite. qz nõ requirunt plures episcopi: sz sufficit vnus. sic & alibi

plurale p singulari ponit᷑: vt.ff.vi bon.rap.l.ij.§.q᷒ aũt. Tex. qualiscũq3 scriptura.ꝛ.ff.de pe.here.l.illud.in fi.ꝛ.ff.de ori. iur.l.ij. Tex.qualiscũq3 scriptura.sub sigillata sigillo manu mittentis.alij dicunt sigillata sigillo epi. Tex.testimonium. Unde not.sicut manumissio facta apud iudicem est valida: ita facta in ecclesijs: vt institu.de lib.§.j.ꝛ.ij.

Ui religiosa mente.

q Lex ista dicit duo. ¶ Primo dicit si aliquis manumittit seruũ suu3 sub aspectu plebis: valet manumissio ac si corã iudice facta esse3. Secundo dicit.si clerici in vltimo eorũ iudicio relinquũt libertatem seruis suis: valet libertas ab eis relicta ex die publicati sui iudicij vel adite hereditatis: ẽt sine aliquo iuris interprete siue teste. Tex.iudicio.i.testõ vl' codicillis. Tex.publicate voluntatis.dixit. P.etia3 hereditate non adita.ꝛ dixit q᷒ hoc erit speciale q᷒ libertas cõpetit ante aditam hereditatem.l3 certe hoc non est verũ: q2 ex quo testõ non aditur hereditas ꝛc.vt.j.de fideicom.l.eam quã frater tuus.ꝛ.j.de manu testõ.l.ex testõ. Uñ qd dicit lr̃a ista q᷒ ex die publicate volũtatis.sub.ꝛ adite hereditatis. Tex.vel interprete.i.sine tabellione vel teste.ꝛ ita dicit. P.sed nos dicimus q᷒ nõ requirunt᷑ alij testes vl' tabelliones: sed solummodo requirit᷑ q᷒ dominus episcopus sigillet suo sigillo: vt.s̃.l.proxi.dixi. Tex.competat.sub.directa libertas. Odo.

¶ De legibus ꝛ constitutionibus.

¶ Rubrica ista ꝯtinuat᷑ ad precedẽtia hoc modo. de veris sacris que diuina sunt: vt eccleñe.s̃.de sacrosanc.ec.dictum est.ite3 de eo᷑ ministris vt de epis ꝛ clericis.s̃.de epi.ꝛ cle. dictũ est.verũ q2 quedã sacra nõ sunt diuina sed humana: vt ll.sacre.vt.j.e.l.leges.intẽdit tractare de sacris humanis.ꝛ q2 cõstitutiones ꝛ edicta principum sunt partes.ll. annectit de constõnibus principũ ꝛ edictis.ꝛ sic prio ponit genus.s. de legibus: postea spẽm.s.de ꝯstitutionibus principũ ꝛ edictis.simile.s̃.de here.ꝛ ma.ꝛ fama in ipsa rubrica.ꝛ tale etiã no.vobis.s̃.de sacrosan.eccle.l.generali.ꝛ.l.iubemus nulli post hanc. ¶ Uel põt ita diuersificari rubrica de legibus.s. latis a populo.ꝛ constõnibus.s.latis a principe: siue gñalibus siue specialibus.ꝛ de edictis.s.generalibus. nam proprie est.l.lata a populo: vt.ff.e.l.j.sed constitutio lata a principe siue generalis siue specialis: vt.ff.de constitu.prin.l.j.ꝛ q2 constitutiones alique sunt generales alique sunt speciales: ponit de constitutionibus principũ: vt.ff.de ꝯsti.prin.l. j.in fi. Sed q2 edicta sunt generalia: ponit de edictis: q2 omnibus edicitur: ideo dicitur edictum.de legibus tractatur. j.e.l.leges.ꝛ.l.leges.de constitutionibus principum agit᷑.j. e.l.j.ꝛ.l.ij.ꝛ.l.humanum. de edictis agitur.j.ea.l.iij. ꝛ.l.vlti. ¶ Et not.h̃ quoddam quare puerille.querunt ita pueri a sapientibus.domine dicatis mihi cur in.ff.ꝛ.C.inserunt᷑ speciales rubrice de legibus: cum omnes libri legales in suis singulis titulis de legibus i genere ꝛ in specie tractãt? Respondetur eis. istud quare est ita soluendum. in libris nr̃is in singulis titulis tractatur de legibus ꝭm q᷒ leges accõmodautur singularibus negocijs: ꝛ ꝭm q᷒ per.ll. determinantur questiones.sed in isto ti.ꝛ.ff.e.tractatur de legibus.i.de conditoribus legu3: vt sciamus quis possit condere.ll.vt.j. e.l.j.ꝛ que sit pena non obseruantium.ll.vt.j.ea.l.vlti. Item vt sciamus que.ll.sunt generales ꝛ que speciales: vt.j.e.l.j. ꝛ.ij.ꝛ.l.iij. Ite3 vt sciamus describere quid sit.l.vt.ff.eo.l.j. Item vt sciamus a quibus habeant obseruari.ll.vt.j.e.l.leges. Item vt sciamus quis sit effectus legu3: vt.j.e.l.leges.

Inter equitate3.

Lex ista breuilo-qua est q̃tum ad textum: sed q̃tu3 ad intellectu3 ꝛ sñiam longi.sima est: vt patebit vobis ex his que.j.dicemu3.ꝛ ꝯsueuit difficilis reputari. sed si intelligatis casu3 in terminis hec.l.satis facilis inuenit᷑: ꝛ argumentabilis valde. Et cõsueuit legi tribus vel quattuor modis. ¶ Uno mõ in equitate nõ scripta vnũ suadente: ꝛ iure non scripto oppositum suadente.ꝛ hec lectura non recipit contra.sed littera discordat ab ea. ¶ Legit᷑ ꝛ scdo modo in equitate scripta vnum suadente: ꝛ iure scripto oppositum suadente.ꝛ hec lectura non recipit contra.sed cũ ea concordat littera. ¶ Legitur ꝛ tertio modo in equitate scripta vnũ suadente: ꝛ iure non scripto oppositum suadente. ¶ Legitur ꝛ quarto mõ in iure scripto vnum suadente: ꝛ equitate non scripta oppositũ suadente. ¶ Et pmo modo ꝭm q᷒ lex ista legitur in equitate non scripto vnum suadente: ꝛ iure non scripto oppositum suadente: legimus eam ita simpliciter. Si in qõne aliqua emergente equitas non scripta suadet vnum: ꝛ ius non scriptum suadet oppositum: soli imperatori licet facere interptatiõe3 ꝛ nouã.l.ꝛ nulli alij.militi vel clerico vl' rustico licet equitatem non scriptam ꝛ ius non scriptum ad cõcordiam reducere.ꝛ h̃ licet facere soli principi: ꝛ non alij.hoc dicit ista.l.ꝭm istam lecturam ꝛ ꝭm hanc lecturam exponetis ita litteram. Tex.inter equitate3.s.non scriptam in qõne emergente: sed in simili casu. Tex.ꝛ ius.s.non scriptum in qõne emergẽti: s3 in simili casu qd suadet oppositũ. Tex.nobis solis.i. principi.accipiatis qd est.j.licet aspicere. Tex. oportet.eos.s.factam ꝛ inspectam seruare. ¶ Or segnori ꝭm istam lecturam.l.ista vult dicere.si in qõne aliqua emergenti equitas ꝛc.vt dixi in cãu: dicatis.ꝛ subijciamus exempla in terminis.ꝛ statim ponam tria exempla in terminis. ¶ Et primum exemplum est tale. Decedit vasallus relicto vnico filio canonico regulari. nũquid iste filius canonicus regularis succedit in feudum: an feudum reuertatur ad dominum? In questione ista non est ius scriptum: q2.ll.nostre non tractant de feudis.q2 ante tempora regis corradi federici primi ꝛ secundi non erat nostris legibus tractatum de feudis.nec in.C.nec in.ff.nec in instit.nec in auc̃.sed postea fuit facta decima collatio in qua tractatur de vsibus feudorum in questione ista non est ius scriptum: q2.ll.nostre non tractant. Sed in similĳ questione: q2 in vsibus feudoru3 cauetur q᷒ filius monachus non succedit in feudu3 patri: ius non est scriptu3 in casu isto: sed al's in genere: q2 omnia trãsmittimus in filios regularit᷑: vt.ff.de libe.ꝛ posthu.l.in suis ꝛ.ff.de le.here.l.in suis.ꝛ.ff.ad trebel.l.ij.§.adoptiui. regulariter: ideo dixi: quia interdum turbato ordine ꝛc.vt.ff.de inoffici.te.l.nam ꝛ si parentibus.in princ.ꝛ.ff.vnde liberi.l. scripto. Item in feudo habemus vtile dominiũ: vt.ff.si ager vec.vl' emphy.pe.l.j.in prin.ergo si decedit vasallus relicto filio canonico regulari: ius scriptum non est in' questiõe: s3 al's in genere quo cauetur q᷒ filius canonicus debet succedere: q2 filius quilibet admittitur ad successionem parentũ: t.s̃.di.i.equitas nõ est scripta in casu isto sed in simili casu: q2 in vsibus feudorum est scriptum q᷒ monachus non succedit in feudu3: q2 non est habilis ad portandũ arma: vnde in questione ista non est ius scriptum: sed al's in genere.nec equitas est scripta sed in consimili casu. vñ sicut monachus habetur pro mortuo: ita filius canonicus regularis: vt.s̃.de episo.ꝛ cleri.l.deo nobis. vnde sicut monachus non habet proprium: vt in aucten.de mona.§.illud.ita nec filius canonicus regularis: vnde sicut monachus non potest succedere in feudum: ita nec filius canonicus regularis potest succedere in feudum: vnde in ista questione soli principi lic3 facere interpretatione3.i.nouam.l. non alij iudici vel priuato. ¶ Item potest no.exemplum secundo modo.ꝛ sic decedit vasallus intestatus relicto filio qui habet duas manus: sed de vna manu impotens est.inter filiũ ꝛ dominũ oritur questio: nũquid succedat in feudu3? in hac questione nõ est ius scriptum: nec equitas.q2.ll.nostre non tractant de feudis. sed scriptum est al's ius in genere: quia ita filij impotentes sicut potentes succedunt parentibus: vt dixi.equitas scripta in consimili casu repellit istum filium: quia in vsibus feudorum est scripta equitas: quia filius monachus nõ succedit in feudum. vnde in questione ista ius non scriptũ suadet vnum: ꝛ equitas non scripta suadet oppositum.vnde soli principi licet interpretationem facere.idest nouam.l.ꝛ nulli alij iudici vel priuato: ꝛ omnes subditi debẽt seruare: vt ar.ff.de fideicom.lib.l.itaq3. Itẽ potest not.tertiũ exẽplũ. vasallus habet filium femineum.i.debilẽ admodum femine ꝛ mulieris

ꝛ mulieres nunquid filius femineus succedit in feudum? In ista questione non inuenitur ius scriptũ. quia liberi succedunt in bonis parentum vt dixi. equitas scripta nõ inuenitur in hac qõne sed in simili. q2 in vsibus feudorum caueť ꝙ filia femina i feudũ nõ succedat. ꝛ ita nec filius femineus in ista questione in qua ius suadet vnum ꝛ equitas suadet oppositum: soli imperatori lз inspicere: ꝛ interp̃tationeз facere. l. ꝛ nouã. l. ꝛ nulli aliȷ. ꝛ his trib⁹ modis exẽplificať hec l. ẜm hanc lecturam. ¶ Sed ꝯtra istam lecturam est littera huius. l. q2 in ponẽdo casuз: ꝛ in exãplificãdo tractať de interp̃tatione facienda: ꝛ lr̃a dicit de iam facta. ſз expono. interpositam. i. interponẽdã. sic. ȷ̃. de his qui no. infa. l. si possidoneũ. sic ꝛ alibi tp̃s ꝓ tpe poniť in iure nostro. oriť. i. ortus est: vt. s̃. de epi. ꝛ cle. l. nulli. ꝛ moriť. i. mortuus est. ff. de nego. gest. l. iiȷ. §. hec verba. aliqñ ponitur econtra. interdum ẽt futurum resoluiť in p̃teritum: ꝛ p̃ns in p̃teritũ: ꝛ p̃teritum in futuꝝ. si ita dico. que titio legata erũt in codicillis meis: heredes mei dent. siue post h̃ verba faciam codicillos: debentur relicta: siue iam fecerim. sic ꝛ si lego tibi insulã quã habeo in mari: siue mea est nunc: siue futura est: cedit legatum: vt. ff. de le. iȷ. l. ẽt. ꝛ. ff. pro socio. l. omne es. ꝛ. ff. de ver. sig. l. omne es alienũ. ꝛ. l. verbum erit. vnde qõ dicit lr̃a ista. interpositam. exponitur: interponendam. ¶ Sed instatur. dicit aliquis vestrum bene video hic ꝙ inter equitatem nõ scriptam ꝛ ius non scriptum: lз soli principi interp̃tationẽ facere: ꝛ non aliȷ. sed qũo dicit littera oportet. ꝛ non dicit licet. Sed. l. videť ꝯtra. q2 videť velle dicere ꝙ non oportet imperatorem. l. facere. q2 eius motus sunt voluntariȷ. sic in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. in prin. ꝛ nemo potest imperatori necessitatem imponere: vt in auc. de ap. ꝛ intra que tempora. §. ad h̃. vnde qũo dicit littera opз eum. Ad qõ vos dicetis verbum. opз. licet de propria significatione necessitatem importet: vt. ȷ̃. de rap. vir. l. vnica. §. oз. hic importat vtilitatem. vnde exponetis. oз. i. oportunum est. i. vtile est. sic ꝛ alibi. ff. de iusti. ꝛ iu. l. j. ibi iuri ꝛ operam daturum ꝛc̃. sed alibi est econtra. ȷ̃. de captiuis ꝛ postli. re. l. vlt. ꝛ ẜm istam lecturam ꝛ exemplificationem ordinabitis ita litteram. Tex. interpositam interpretationem. i. interponẽdam inter equitatem ꝛ ius cum inuicem discordant. Tex. nobis solis. s. soli imperatori. Tex. licet inspicere ꝛ opз. i. oportunum est. ꝛ ẜm hoc nobis solis. leguntur in datiuo casu. vel legatis verbũ. opз. proprie. sed. licet inspicere. referatis ad principem. ꝛ opз. ad subiectos ꝛ nobis solis. legitur in vi ablatiui casus absoluti. ꝛ ordinabitis ita lr̃am. impositã interpretationem nobis solis inter equitatem ꝛ ius licet inspicere. s. principi. Tex. ꝛ opз. subiectos obseruare velint nolint: vt ȷ̃. eo. l. leges. ꝛ ita legitur hec. l. vno modo. Legiť hec. l. scd̃o modo equitate scripta ꝛ iure scripto inuicem discordantib⁹ ꝛ tunc stabit proprie littera. interpositam. ꝛ erit hic sensus: si emerserit aliqua q̃stio in qua ius scriptũ suadet vnũ: ꝛ equitas scripta suadet oppositum: a principe facienda est interpretatio: vt equitas seruetur non ius. quã interpretationem solis nobis licet inspicere: ꝛ oportet subditos seruare. ꝛ tunc legetis ita litteram. Tex. inter equitatem. s. scriptã vnum suadente. Tex. ꝛ ius. scilicet scriptum oppositum suadens. ꝛ littera interpositam stat. proprie. ꝛ ordinabitis ita litteram. Tex. interpositam interpretationem a nobis solis. s. a principe. i. a lege. quia est. l. inanimata in terris: vt in auc. de consul. Tex. inter equitatem ꝛ ius scriptum licet solis nobis inspicere. ꝛ oportet subditos seruare. quia facta est a principe. ¶ Sз vbi sunt exempla in terminis? Certe de hoc subijciam tria exempla. ¶ Primum est tale. vicinus meus suasit seruo meo vt subtraheret mihi libros meos furtiue: ꝛ ad eum fugeret ꝛ eum occultaret. seruus meus manifestauit hoc mihi. vnde dixi ei: vade ꝛ subtrahe mihi: ꝛ porta ad eum: quia conueniam eum actione furti: ꝛ serui cor. nunquid possum? Certe ius scriptum suadet vnũ? ꝙ non possum conuenire eum furti: quia furtum fit dño inuito: ꝛ hic videtur ꝙ fuerit volens: vt apparet. ꝛ ꝙ furtum fiat domino inuito apparet ex descriptione furti: vt. ff. de furtis. l. j. ꝛ insti. de ob. que ex delicto na. in prin. Item ius scriptum suadet ꝙ non teneatur de seruo. cor. quia non fecit seruum deteriorem. quia fecit me dño volente. nam. l. dicit ꝙ quis non tenetur serui corrupti: nisi cuз fecit deterioreз: vt. ff. de seruo corru. l. j. §. persuadere. Sed si inspiciamus equitatem scriptam: equitas scripta suadet oppositum. s. ꝙ exquo ille suasiõe sua fecit quicquid potuit: ꝙ teneatur furti ꝛ serui cor. vt habeatur voluntas pro facto. vnde imperator facit istam talem interp̃tationeз ꝛ non alius: vt. ȷ̃. de furtis ꝛ seruo cor. l. siquis. vnde hanc interpretationẽ. s. iam factã solis subditis licet inspicere: ꝛ oз eos seruare eaз. ¶ Uel potest no. scd̃o modo exemplũ. ponamus filiusfa. degens boñ. studiȷ cã: vel rome legationis cã: accepit mutuo pecuniam: poterit ne defendere se excep. mace. Jus scriptuз suadet ꝙ locus sit macedoniano: vt. ff. ad mace. l. j. ꝛ per totum. ꝛ. ȷ̃. ad mace. l. j. Sed in isto casu est scripta equitas in contrariuз: vt filius habeatur loco patrisfa. vt cesset mace. vt. ȷ̃. ad mac̃ l. macedoniani. ꝛ. ff. ad mace. l. iul. §. item si filius. qõ dicitur istam interpretationem a nobis fc̃ãm licet inspicere. sub. ꝛ oportet eos seruare eam. ¶ Jtem potest no. tertio modo in iure scripto ꝛ equitate scripta que sibi cõtradicunt. Paterfa. vult omnes seruos suos manumittere in testõ. ius scriptũ. l. fu. ca. vetat hoc: q2. l. fu. ca. dicit ꝙ dominus omnes seruos suos inter viuos manumittit: sed in vltima voluntate non. sed equitas suadet oppositum: vt sicut potest inter viuos manumittere ita in vltima volũtate. hic seruatur equitas scripta vt insti. de. l. fu. ca. per to. hanc interpretationem positam iam a nobis solis inter equitatem scriptam ꝛ ius scriptum: licet inspicere subditis: ꝛ opз eos eam seruare. ꝛ hec littera non habet aliqõ contra. ꝛ legitur littera vt dixi. sed habet optimam concordantiã. quia dicit ita. l. placuit in omnibus casibus equitatem seruari: vt. ȷ̃. de iudi. l. placuit. ¶ Legitur ꝛ tertio modo hec. l. in equitate scripta in iure non scripto. ꝛ hic similiter stat proprie littera. Et ponetis ita exemplum. si in questione emergenti suadet equitas scripta vnum: ꝛ ius non scriptum suadet oppositũ: interpretatio facta est a nobis solis. i. a lege vt seruet eq̃tas scripta: ꝛ tunc exponetis ita litteram. interpositam interpretationem. s. iam a nobis inter equitatem scriptam ꝛ ius non scriptum licet inspicere. sub. ꝛ oportet eos eam seruare. Et ponetis exemplum sic. hẽbat quidam liberos. tota die dicebat vxor ei: domine quid facitis vos: non estis sanus: vna die moriemini sine testõ: faciatis testamentum. dixit ipse: tu non dimitis me esse in pace. volo facere testamentuз. ꝛ vocauit famulos suos. i. famulum ꝛ famulam suam: ꝛ dixit ita: talem meũ filium instituo in illo qõ habeo citra rhenum. alium in illo qõ habeo apud medionam. alium in illo qõ habeo apud castãgnolum. postea iste moritur. modo queriť vtruз tale testm̃ in quo quattuor filiȷ sunt instituti valeat? Jus scriptum non est in casu isto: sed al's scriptum est in genere. vt non valeat testm̃ sine. vij. testibus. ꝛ. ȷ̃. de testis. l. iubemus. Sз equitas est scripta in ꝯtrarium vt valeat inter filios corã duob⁹ testibus: vt. ȷ̃. de testa. l. hac consulti. §. ex imperfecto. in ista qõne est facta interpretatio a nobis solis vt seruet equitas: quia licet ius in genere non vult ꝙ succedant filiȷ instituti ex imperfecto testõ: equitas vult ꝙ succedant: vnde hanc interpretationem interpositam iam a nobis: licet subditis inspicere ꝛ eam obseruare oз. ꝛ ad hanc lecturam cõcordat similiter lex placuit. ¶ Legitur hec. l. quarto modo in iure scripto ꝛ equitate non scripta: ꝛ erit talis sensus si in questione emergenti ius scriptum vult vnum: ꝛ equitas non scripta suadet oppositũ: facta est interpretatio vt seruetur ius: quã interpretationem licet sub. inspicere: ꝛ eos oportet seruare eam. hoc dicit. ꝛ tunc exponatis ita litteram. Tex. inter equitatem. s. non scriptam. Tex. ꝛ ius. s. scriptum oppositum suadens. Tex. interpositam. s. a nobis solis. Tex. ꝛ licet inspicere. sub. ꝛ oportet eos seruare eã. ¶ Sed vbi sunt exẽpla in terminis? Certe ponamus duo exempla. Primum est tale. si vxor dicitur adulteriuз cõmisisse: ꝛ de adulterio accusatur: subijciendi sunt questionibus serui mulieris ꝛ patris eius: ꝛ nedum qui erant in domo: immo qui erant in rure nam iudex vocat seruos qui erant in rure. dicit iudex: expolietis vos. facit eis ligare manus: dicens ꝙ vult eos torq̃re vt sciať si est verum ꝙ vxor commiserit adulteriũ. dicunt illi

serui in accusatione cōtinet̄ q̄ tali die fuit cōmissum adulte rium. illa die nos eramus in rure. si subiceremur q̄onibus: iniquū eēt. dicit iudex: volo vos subicere. illi cōquerunt̄ de iniuria. layci audiētes hoc dicunt: quare hoc cum erant in rure ꝛ etiam accusator nō negat q̄ erāt in rure. dicit iudex: lex hoc dicit. dicunt layci: hec est mala. l. ꝛ maledicat̄ a deo. vnde equitas suadet oppositū: q̄ serui qui erant in rure nō debent torqueri. hic licet equitas rusticoꝝ suadeat oppositū q̄ serui qui erant in rure nō debeāt torqueri: tamen ius scriptum debet seruari: licet per q̄s durum scriptū sit: vt. ff. qui ꝛ a quibus ma. li. non fi. l. prospexit legislator. in prin. ¶ Itez potest no. secūdo modo exemplū. ꝛ aduertant hoc maxime vltramōtani. Aliquis episcopus vel aliqs prelatus ꝯstituit procur. vt vadat ad curiā romanā: ꝛ dat ei sumptus. iste dū vadit spoliat̄ a latronibus ꝛ vulnerat̄ ab eis: ꝛ habet se redimere: ꝛ multa exponit in vulneribus. reuertit̄ procurator. ꝛ dicit ei: dn̄e cum irem ad curiaz romanā pro vobis vt scitis ad impetranduz vel resistēdum: accidit mihi hoc qd̄ fui spoliatus vel vulneratus: ꝛ multa expēdi pro me redimēdo vnde satisfaciatis mihi. dominus eps vel prelatus incipit ridere: ꝛ dicit ei: tu studuisti in legibus ꝛ nihil scis in eis: q: tu teneris directa mihi mandati si nō bene geris. ꝛ ego ꝯtra tibi si aliqd impēdis. ꝛ mandati iudiciū est bonefidei: vt in. sti. de actio. §. actionum. vn̄ non veniunt casus fortuiti in ea: vt. j. de pigno. actio. l. qui fortuitis. Jus scriptū est q̄ non teneatur dominus episcopus vel p̄latus. Equitas nō scripta laycoꝝ suadet oppositum: vnde seruat̄ ius: vt. ff. de man. l. Inter causas. §. nō omnia. ꝛ sic interp̄tatiōnē iam interpositā a nobis l. subditis inspicere: ꝛ oportet eos seruare. ¶ Ex l. ista colligetis vnū no. ex quo illitterati ꝛ minus bene lr̄ati peccant. q: quādo estis cum illitterato ad dandū consiliū: ꝛ videtis q̄ ius scriptū suadet vnū: equitas non scripta suadet oppositū: ꝛ ipse dicit: si vultis dare consiliū ꝺm ius: hec est maior equitas de mūdo: sed vos debetis dicere. nos debemus dare consiliū ꝺm ius scriptū. q: soli principi licet facere. l. nouam non nobis. ꝛ ꝺm hanc lecturam legit̄ littera. nobis solis in vi ablatiui casus. Sed ꝛ pōt legi in vi datiui casus: vt ita legat̄. interpretationē interpositā iā l. inspicere solis nobis. q: soli imperatori licet inspicere ꝛ non alij si velit facere nouam legem per quā recedat̄ a iure scripto vt seruet̄ equitas nō scripta. ꝛ vtile est facere hoc quādoq̄ p̄p tumultuz laycoꝝ tollendū. ꝛ tunc dicetis oportet. i. vtile est. non tamē habet necesse. vnde si layci petūt a vobis ꝯsilium ꝛ vos dicitis: ius ita dicit. ꝛ ipsi dicunt maledicat̄ talis lex. vos debetis dicere: ita dicit. l. si vultis eam mutare eatis ad imperatorem: q: ei soli licet inspicere. ꝛ his. iiij. modis legitur ꝛ intelligitur hec. l. ¶ Et vt intelligatis melius sequentia no. quid est equitas ꝛ quid est ius. Et est equitas quedā rerum conuenientia que in paribus hominibus vel in similibus rebus ꝛ causis vel factis paria iura desiderat: vt ꝺm Tullium in fi. rhetoricoꝝ cauetur aperte: ꝛ ideo scriptuz est in. l. nos sumus iusticie amatores: vt in auc. de non eli. secundo nubentes. ¶ Jus nihil aliud est q̄s l. ius lex est. vel ius est id quod bona ratione inspecta bonum ꝛ equum videtur: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. j. sed aliquando ius. i. lex discordat ab illa rerum conuenientia: vel illa rerum conuenientia discordat a iure. ¶ Or segnori ad istam lecturam signatur contra. Quia. l. dicit placuit in omnibus causis equitatem rationis preponi iuri: vt. j. de iudi. l. placuit. Ad solutionem cuius contrarij ita dico: cum vtrūq̄ est scriptum sc̄z ius ꝛ equitas: prefertur equitas iuri vt ibi. sed si ius est scriptum: ꝛ equitas non: prefertur ius scriptum: vt hic cū suis similibus. ¶ Et ad solutionem huius contrarij: ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distinguere consueui. Cum emergit aliqua questio: ꝛ discordant adinuicem ius ꝛ equitas: aut in illa questione neutrum est scriptum: scilicet nec ius nec equitas: aut alterum tm̄ est scriptum: aut vtrūq̄ est scriptum. ¶ Si in questione emergenti neutrum est scriptum: sicut est si moritur pater relicto filio suo canonico regulari: recurrendum est ad principem: si potest haberi eius copia: non ad anzianos populi: quia soli principi licet interpretari: vt. ff. de fideicommissa. liber. l. cum vero. ꝛ. l. itaq̄

ꝛ infra eodem. l. humanum. ꝛ. j. de vete. iure enu. l. ij. §. sed quia. Si autem non potest haberi copia principis: vt quia questio emergēs est in oriētali: ipse est in occidētali: ne subditi videant̄ nimio sumptu laborare qd̄ esse nō d3: vt. j. de iudic. l. cū spāle: recurrēduz est ad iudicē superiorem. ꝛ debebit ꝓcedere de similib[us] ad similia: vt. ff. e. l. naz vt ait pedius ꝛ. l. nō possunt. q: vbi in diuersis inueniť eadē rō ꝛ idem ius d3 statui: vt. ff. de verbo. obliga. a titio. §. idez respon. Sed si ius non scriptū vult vnum: ꝛ equitas non scripta vult aliud seruatur eqtas. ꝛ sic pōt intelligi vno mō. j. de iudi. l. placuit. ¶ Si autē alterū tātum est scriptuz: puta ius ꝛ nō equitas: vel equitas ꝛ nō ius: h̄ potest dici duobus modis vt patz ex premissis. q: vbi ius est scriptū ꝛ nō equitas: tūc seruat̄ ius ꝛ nō equitas: vt hic in prima lectura. ꝛ. ff. qui ꝛ a qui. l. prospexit. ꝛ. ff. so. ma. l. viro atq̄ vxo. §. vlt. Si autem equitas est scripta ꝛ non ius seruatur equitas: vt. j. fami. her. l. vlti. ꝛ. j. de testa. l. hac cōsul. §. ex imperfecto. nisi fiat alia interpretatio: vt hic in secūda lectura. Uel potest dici scd̄o mō: vbi alterū est scriptum: si non habēt se vt genus ꝛ species: s3 sunt paria ꝛ coequata: prefertur equitas: vt in stricti iuris iudicijs: vt est exemplū. rigor. l. fu. ca. est q̄ omnes seruos inter viuos possit dominus manumittere: in vltima voluntate nō: sed certos sic: vt. j. de le. fu. ca. tol. l. vnica. ꝛ instit. de le. fu. ca. per to. ¶ Itē rigor iuris suadet q̄ filius deportatus nō succedat matri: quasi nec filius sit: tamē seruatur equitas: vt. ff. ad tertul. l. j. §. qui operas. Si autem ius ꝛ equitas que discordāt habēt se vt genus ꝛ species: subdistinguo. Aut ius est genus ꝛ equitas est species. aut equitas est genus ꝛ ius est species. si autē equitas est genus ꝛ ius est species: vt est exemplum cum dicit. natura equum est neminē cum aliena iactura locupletari: vt. ff. de condi. inde. l. nam hec natura. ꝛ ff. de regu. iur. l. iure nature. ius vult oppositum in spē: vt in vsucapione: q: potest vsucapere quis rem alienaz sibi donatam: q: vsucapio est inducta ne rerum dn̄ia diu sint in incerto. ꝛ est inducta contra negligentes ꝛ desides: ꝛ vt aliquis sit litium finis. vt. ff. de vsucap. l. j. ꝛ. iij. ꝛ. ff. pro suo. l. vlt. hic seruatur ius ꝛ non equitas. qd̄ est per illam regulam que dicit: semper generi per speciem derogatur: vt. ff. de regu. iur. l. semper. ꝛ. l. in toto. Si autē ius est genus ꝛ equitas est species: hic seruatur equitas ꝛ non ius: vt est exemplum: in genere est scriptum q̄ minor non potest esse procurator ad iudicia: vt. ff. de mino. l. si minor. al's q̄ si minor. In spē ē scripta equitas vt minor admittatur ad defensionem sui patris vt. j. de procu. l. exigendi a filio tuo. in fi. Uel potest no. exēplum. quando seruo meo persuasisti vt faceret furtum: ꝛ ille fecit voluntate mei domini: nam de equitate teneris furti: vt j. de furtis ꝛ ser. cor. l. siquis seruo. qd̄ totum est per illaz regulam. semper generi per spēm derogatur: vt. s. dixi. Si autem vtrūq̄ est scriptum. s. ius ꝛ equitas: ꝛ adinuicez ꝯtradicunt seruatur equitas: vt in. l. placuit. j. de iudicijs. in. l. siqs seruo. j. de furtis. ꝛ. ff. ad mace. l. vlti. §. qd̄ dicitur. Et si ista bene intellexistis: amodo non potestis decipi nec in iudicādo nec in allegando: ꝛ ex his habetis quid debetis tenere. ¶ Modo ad. l. istam opponitur ꝛ signatur contra. Et videtur q̄ hec. l. stare non possit. hec. l. dicit q̄ soli principi lic3 nouam. l. facere. sed cōtradicit. l. ff. de iusti. ꝛ iure. l. omnes populi. ꝛ. ff. e. l. j. ꝛ institu. de iure na. gen. ꝛ ci. §. j. in quibus dicitur q̄ populus potest facere. l. Item senatus potest facere legem. Item prefectus pretorio: vt. j. de offic. pre. pre. illi. ꝛ libie. §. formam. al's normaz. ¶ Ad qd̄ dixit dominus Pla. olim multi poterant facere. l. vt in. l. contra. sed hodie solus imperator potest facere. l. vt hic. ꝛ infra. e. l. vlti. quia non est nouum ꝛc. vt. ff. e. l. non est nouum. Sed non approbamus hanc solutionem: quia legum correctio est vitanda inq̄ntum possumus: vt infra de appel. l. precipimus. in fin. ꝛ ideo dicimus: sic solus princeps potest. l. facere cum ad eum recurritur: si eius copia est vt hic. ꝛ infra ea. l. vltima. sed si non est eius copia: ꝛ ad alios recurritur ipsi possunt. l. condere: vt in. l. contra. Uel dicimus solus princeps condit. l. ꝛ hi qui habent auctoritatem ab eo: q: omnia nostra facimus ꝛc. vt. j. de vete. iur. enu. l. j. ꝛ. ij. Uel dicamus solus princeps facit. l. j. nulla alia p̄sona singularis facit. l. gn̄alez. que liget

que liget oẽs subiectos romano imperio. s3 aliqua ciuitas facere põt.ll. que liget tm̃ suos ciues: vt.j.ad muni.l. qui ex vico.& sic excludit solus singularez psonã: nõ alios qui hñt auctoritatem ꝯdendi.l.& dico.l.generalem: q2 non facit eam prefectus ptorio nisi in sua pfectura.sic & alibi solus scipio liberauit vrbem.i.nullus tm̃ liberauit sicut scipio.tamẽ ipse solus non posset liberasse ea3:sed cu3 alijs liberauit vrbe3 ab hostibus. ¶ Sed denuo ad.l.ista3 opponitur & signatur contra.q2 hec.l.dicit ꝙ soli principi l3 interptari.l. Sed vr̃ ꝙ alius poss3 interptari.l.q2 consuetudo interptat᷑:vt.ff.e.l. minime:&.l.si de interptatione. Itẽ iudex:vt.ff.co.l.nã imperator.ibi & rerum perpetuo.Item magister:vt.j.de pfes. vrbis ꝯstan.l.vnica.li.xij. cu3 interpretatio dicatur verbi obscuri declaratio:vt.ff.ad tertul.l.j.§.qui operas. ¶ Ad qd̃ vos dicetis ẜm Jo.& Azo.solus princeps interpretatur.l. faciendo interpretatione3 generalẽ & necessariam:& in scriptis redigendam.& sic loquitur ista.l. s3 ꝯsuetudo intepretatur.l.vt faciat.l.generalẽ & necessariam :s3 nõ in scriptis redigendam:vt.ff.e.l.de quibus.Item interptatio iudicis nõ est generalis:sed ẽ necessaria:& in scriptis redigenda.quia sñia inter duos lata alij nõ prodest vel obest.Item interpretatio magistri non est generalis nec necessaria: nec in scriptis redigenda. & sic loquitur lex vnica.j. de professo.& me.

¶ Et solutionem horum ꝓriorum & vt plene liqueat articulus iste ita distinguetis vt consueui distinguere. Aliqua est interpretatio generalis & necessaria & in scriptis redigẽda: vt est interpretatio principis:que est generalis: quia ligat omnes subditos romano imperio:& vt.s̃. de sum tri.& fide catho.l.j.Item omnes debent ea3 scire:vt.j.co.l.leges.Itẽ est necessaria non quantum ad se:sed quantu3 ad subditos: vt.j.e.l. leges sacratissime. Item in scriptis redigenda. quia.l.scribitur &c.vt.j.e.l. hũanu3.vel dr̃ necessaria ꝓpter hominum negocia:vt.ff.e.l.ij.& hanc interpretatione3 facit solus imperator:& non alius vt hic.&.j.e.l.vlti. ¶ Est secunda interpretatio generalis & necessaria: sed non in scriptis redigenda:vt consuetudinis quia consuetudo vrbis rome ligat omnes:si consuetudo est generalis.si est specialis:spãliter in eo loco vbi est ligat homines:vt.ff.e.l. de quib⁹.Est necessaria propter hominum necessitatem.quia sicut.l.seruatur ita consuetudo: vt.j.que sit longa consuetudo.l.j.Nõ in scriptis redigenda.quia est ius non scriptum:vt insti.de iure na.§.ex non scripto.&.ff.e.l.de quib⁹. & hanc interpretationem facit ꝯsuetudo vt in.l.ꝯtra. ¶ Est tertia interpretatio necessaria:& in scriptis redigenda:& nõ generalis sed spãlis:vt est iudicis interpretatio necessaria.q2 de qua re cognouit iudex &c.vt.ff.de iudi.l.de qua re.& in scriptis redigenda.q2 sñia fertur in scriptis:vt.j.de sen.ex pi.re.l.vlt.nõ est generalis.q2 res inter alios acta siue iudicata alijs &c.j. que res iudi.non no.per totum.&.j.res alios acta.per to.& sic loquitur.ff.e.l.na3 impator. ¶ Est & alia quarta interptatio non generalis nec necessaria nec in scriptis redigẽda s3 voluntatis causa.vt est interpretatio doctoris.nõ est generalis:q2 interpretatio vnius doctoris non ligat aliu3:cum nemo addictus est iurare verba magistri. nec necessaria:q2 nõ est necesse eã seruare subditis romano imperio. nec in scriptis est redigenda ex necessitate sed voluntatis cã notatur interdum eam memorie.& sic loquitur.j.de profes.& me.vrbis constan.l.vnica.li.xij.

Qui ex relationib⁹. Lex ista respicit secunda3 ptẽ rubrice d̃ consti.prin. & continet in se tria dicta. ¶ Et primu3 dictum tale est.aliqñ iudices pñtes veniũt ad principẽ:& referũt principi. in tali casu nescimus quid facere.vnde dicatis nobis qd vultis qd̃ faciamus. Ite3 aliquãdo iudices absentes referũt principi.in tali casu nescimus qd faciemus. qd vultis vt faciamus? Aliquãdo impator suo ꝓprio motu statuit aliqd sine ꝯsilio ꝓcerum.illud statutu3 si est statutũ in vtilitatẽ alicuius ꝓuincie vel ciuitatis vel vici vel in psona alicuius:est specialis.l.& habet locum in illis personis: & nõ in alijs personis. & hoc est primũ dictũ. ¶ Secũdo dicit. si aliquis veniat contra predictam constitutione3:vel temere interpretando:vel impetrando rescripta contra eum: notatur infamia & non valet rescriptum:q2 presumitur per fraudem impetratũ.& hoc est scdm̃ dictũ. ¶ Tertio dicit:si iudices tales constitutiones dissimulauerint.vel allegationes audiuerint:vel pretextu alicuius ambiguitatis impatori supplicauerint:puniendi sunt pena.xxx.lib.auri. ¶ Tex. qui ex relationib⁹ absentiũ.& est ex iure:q2 relatio nõ fit nisi de iure:vt.j. de rela l.j.& ibi dicemus.Tex.vel suggestionib⁹.s.pñtium.na3 proprie iudices pñtes suggerunt.Tex.vl̃. pro salti3.Tex.nego s.proprio motu.Tex statuimus.interloquendo vel statuendo.Tex.corporibus.vt pistor vel nauiculariorũ.Tex. aut legatis alicuius ciuitatis. Tex sed leges.i. cõstõnes. Tex. promulgata.& non in alijs psonis.Tex.nec ab aliquo. hic incipit scdm̃ dictu3.Tex.tractent̃.s.predicta statuta:vel cõstitutiones.Tex. notam infamie subituro. nunqd.ipso iure vel per sñiam? putat dñs Azo ꝙ per sñiam. sed si ita esset: quo iure poterit accusari? puto de crimine sacrilegij.nam sacrilegij instar est venire ad detractionẽ eorum que per principem facta sunt:vt.j.de crimi.sacri. l.j.& pe.Tex.eliciti.vñ habetis hic illud no.ꝙ vbi rescriptũ reprobatur a iure presumitur per surreptionem impetratum:& nõ valet.& ad illud accedit.j.de seruis fugi.l. mancipia. Tex.& iudices.Incipit tertium dictum. ¶ Or segnori ad.l. istam opponitur:q2 hec.l.videt̃ velle ꝙ si imperator statuit aliquid inter aliquos ꝙ sit spãlis constitutio.Sed lex est contra & vr̃ ꝙ sit generalis constitutio.j.e.l.vlti.Ad qd̃ vos dicetis:aut imperator cognoscendo pronunciat inter duos diffinitiue: quo casu illa pronũciatio seruatur pro.l.inter alios.& sic intelligitur l.contra.aut imperator sine cognitione interloquitur inter alios:quo casu illa pronunciatio seruatur pro lege tm̃ inter illas personas vt hic:nisi interlocutoria esset scripta in cor. iuris.quia tunc seruatur pro.l.& oium personis:vt.ff.ꝙ me. cã.l.metum.§.si qd̃ pretor.in fi. ¶ Vel potest dici secundo modo.si imperator inter duos statuit aliquid tanꝙ̃ ius commune obtinebit in omnium personis: vt in.l.contra.sed si statuit aliquid volens eẽ priuilegium psone alicuius:non transgreditur psonam: vt.ff.de consti.prin.l.j.in fi. ¶ Sed denuo ad.l.istã opponitur & vr̃.l.dicere.q2 lex videt̃ dicere ꝙ ea que est lata inter certas personas fit.l.gnãlis: vt.s̃.de nouo iusti.C.faciẽ.in tertio dicto. ¶ Ad qd̃ vos ita dicetis: leges late inter certas personas:exquo sunt clause in corpore iuris obtinent in oiu3 personis in.l.cõtra.sed anteꝙ̃ clause:non vt hic.&.j.l. proxi. ¶ Sed denuo oppo. & videtur ꝙ illud qd̃ statuit imperator sit perpetuum:vt.j. que sit longa consuetudo. ¶ Sed denuo ad.l. istam opponitur hic in fi. dr̃.si aliquis nititur irritare constõnes principum :patitur penam huius.l. Sed.l.vr̃ ꝯtra.s̃.de sacrosan.ec.l.pl3.&.s̃.de epi.& cle.l.si eccl̃ie.Ad qd̃ vos dicetis : breuis est rñsio. q2 aut violat quis priuilegia ecclesiaru3:& tunc habent locum pene que imponuntur in.l. contra.aut violat quis priuilegia laycorum:& tunc habet locum pena huius.l.

Leges. Lex ista respicit illam ptem rubrice de legibus & consti. prin.& tractat̃ principal̃r de principũ edictis.Et dicit duo. Primo dicit que leges siue ꝯstõnes principũ sunt gnãles.Scdo que spãles.Et certe leges gnãles sunt que initunt̃ ad venerabilẽ cetũ senatorum:& obtinẽt i oiu3 psona. Item lex gnãlis est in qua inserit̃ edicti vocabulũ.i.vbicũq3 impator dicit hac edictali.l.pcipimus. Item lex gnãlis est: cũ mittit̃ ad oẽs populos:vt si impator i.l.loquat̃ vniuersis populis.l.est gnãlis. Itẽ est gnãlis lex si ad oẽs psonas ptinere iussa est:vt q2 dicit ipator ꝙ hec lex ptineat ad oẽs psonas. Itẽ lex est gnãlis si in.l.dicat̃.hac gnãli.l. ¶ Scdo dicit si impator iterloquit̃ iter duos vl̃ ꝯcedit ꝑuilegiũ duob⁹:illa est spãlis:& nõ egredit̃ illas psonas. Tex. cetũ.s.senatorum q erãt.c.numero:vt.j.de peti.here.l.vl.vñ coipo est gnãlis.& est exẽplũ.s̃.de emẽ.iusti.C.l.j.in pn̄.& in fi. &.j.d̃ cadu.tol.l. vnica.Tex.edicti vocabulo.puta si impator scribit.hac edictali.l.pcipimus.& est exemplũ.j.de secũ.nup.l.hac edictali. na3 edictũ est oibus dictu3.Tex. siue precatio.iter psentes

Tex. vel relatio. inter abſentes: vt. ſ. l. pxi. dixi. Tex. programate. l. ſcriptura. ⁊ eſt exemplū. j. de remiſ. pig. l. ſi tēpoꝛe eo. Tex. vocata eſt. ⁊ eſt exemplū. ſ. de ſacroſan. ec. l. generali lege. ⁊. j. de ſecūdis nupt. l. generaliter. vel ad omnes iuſſa eſt pertinere. ⁊ eſt exemplū. ſ. de ſum. tri. ⁊ fide catho. l. j. qꝛ dicit ibi cūctos populos ⁊c̄. Tex. interlocutionibus ⁊c̄. i. ſententijs interlocutoꝛijs. ſecus in diffinitiuis: vt. j. e. l. vlti. vel poteſt dici vt dixi. ſ. l. pꝛoxi. Tex. pertinētibus. ſi idulta ſint pꝛouincijs. vel perſonis. vel ob meritū: vt. ff. de ꝯſti. tu. pꝛin. l. j. in fi. Item hoc eſt verū: ſi talis conſtitutio pꝛincipis non eēt clauſa in coꝛ. iuris: vt. ſ. de iuſti. C. ꝯfir. in tertio dicto.

Digna vox. Imperatoꝛ quadrifarie ꝓcedit in. l. iſta ⁊ dicit quattuoꝛ. pꝛimo ponit. ſcdo rōnē aſſignat. tertio ſuadet ſiue annectit rōnē rōnis. quarto idicat ⁊ hoꝛtaꝛ. ¶ Pꝛimo ponit dū dicit ita. aliquis acceſſit ad imperatoꝛem: ⁊ dicit ei domine multas. ll. facitis: tenemini vos eas ſeruare? Reſpondet imperatoꝛ ⁊ dicit: dignū eſt ꝙ imperatoꝛ ſeruet. ll. quas fecit. vnde dicit. digna vox eſt maieſtate regnantis legibus alligatū ſe pꝛincipē ꝓfiteri. ¶ Et eſt rō quare dꝫ ſeruare. ll. quas fecit. qꝛ auctoꝛitas imperij noſtri dicit imperatoꝛ pēdet ex. l. poteſtate. ¶ Tertio annectit rōnem rōnis. dicit aliquis: eſt iſta bona rō quā tu imperatoꝛ dixiſti? Rn̄det impatoꝛ eſt optima. qꝛ maioꝛ virtus eſt ſeruare. ll. q̄ꝫ pꝛincipem eē. qꝛ ſeruare leges eſt ab animi virtute. ſed ꝙ homines ſint pꝛincipes: eſt pꝛecio vel pcibus vel potentia: qꝛ aliquādo vocant indignū: qꝛ ſepe vocant talē q nō eſt dignus eſſe nūcius cōis: vel eſſe ptās vnius ciuitatis. ¶ Quarto ⁊ vltimo hoꝛtaꝛ. pꝛofiteoꝛ me legibus alligatuꝫ ⁊ pꝛeſenti oꝛaculo indico meis ſucceſſoꝛibus futuris: ꝙ ſimiliter ꝓfiteātur ſe legibus alligatos. hoc dicit iſta. l. ¶ Videatis lr̄aꝫ ⁊ legetis ita lr̄am. Tex. illa vox eſt digna maieſtate regnantis ſe pꝛofiteri legibus alligatum. ¶ Unde no. ꝙ imperatoꝛ dicitur in maieſtate regnare vt hic. ⁊ inſti. i pꝛohemio. ⁊ eſt verum ꝙ pꝛinceps ꝓfitetur ſe legibus alligatum de volūtate: vt. ff. e. l. pꝛinceps. ⁊. j. qui teſta. fa. poſ. l. ſi imperatoꝛ. ⁊. ff. de le. iij. l. ex imperfecto. Tex. adeo de auctoꝛitate. ecce ſecūdū dictuꝫ in quo redditur ratio. Tex. pēdet auctoꝛitas. cū ergo pendet poteſtas eius ex. l. merito dꝫ ſeruare. l. vt apparet. ff. de offi. pꝛe. pꝛe. l. vnica in pꝛin. Tex. ⁊ re vera ⁊c̄. annectit rationem rationis. Tex. pꝛincipatum. i. pꝛofiteri. qꝛ eſſe pꝛincipem eſt de foꝛtuna. Sed ſeruare. ll. eſt a virtute animi. iuxta id. ſi foꝛtuna volet fiet de rhetoꝛe conſul. ſi volet hec eadem fiet de ꝯſule rhetoꝛ. Tex. ⁊ oꝛaculo. Oꝛ incipit quartum dictuꝫ in quo hoꝛtatur ⁊ indicat. Tex. oꝛaculo. i. lege. Tex. pſentis edicti. i. generalis. vel oꝛaculo. i. oꝛatione. Tex. indicamus ſucceſſoꝛibus noſtris futuris. qui ſimiliter pꝛofiteātur ſe legibus alligatos. vnde non poſſumus imponere neceſſitatem eis ſed indicare: qꝛ par in parē non habet imperium: vt. ff. de ar. l. nam ⁊ magiſtratus. ⁊. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tēpeſtiuum. ¶ Unde no. ꝙ imperatoꝛ non eſt de neceſſitate legibus ſubiectus: ſiue legibus nō ē alligatus. qꝛ nemo poteſt imponere ſibi legem a qua recedere ſibi non liceat: vt. ff. de le. iij. l. ſiquis in pꝛincipio teſtamēti. ab alienis. ll. ſolutus eſt qꝛ non poterūt pꝛedeceſſoꝛes ſibi imperare. qꝛ par in parem non habet imperium: vt. ſ. dictum eſt.

Non dubium eſt. Lex iſta habꝫ ita cōtinuari ad ſuperioꝛa. In tribus legibus pꝛecedētibus dictū ē vobis que. ll. ſunt generales: ⁊ que ſpāles: ⁊ a quibus. ll. dn̄t obſeruari. qꝛ generales ab oibus: ſpāles ab illis qbus indulte ſunt. Iteꝫ imperatoꝛ ſeruat. ll. ex volūtate: vt. ſ. l. px. in hac. l. tractaꝛ q̄ ſit pena nō obſeruātiū legē ⁊ eorum qui faciunt fraudē legē. ⁊ iſta. l. ꝯſueuit reputari valde difficilis ꝓpter multitudinē gl. antiquarū ⁊ nouaꝝ tn̄ nō eſt difficilis q̄ꝫtū ad lr̄am: ſed ſatis facilis eſt ⁊ in ea multa bona cōtinentur: vt. j. dicā. ¶ Et h. l. ꝯtinet tria dicta. Pꝛimo ponit quis dicaꝛ in. l. cōmittere. Secūdo imponit penā cōmittentibus in legem. Tertio ⁊ vltimo cōcludit ad ꝑmiſſa. ¶ Ueniamus ad pꝛimum: quis dicatur in. l. committere. ⁊ dicit imperatoꝛ. nedum committit in. l. qui offendit verba ⁊ ſentētiam legis: imo ⁊ qui offendit ſententiam ⁊ non verba. vnde ſicut non pōt ſe excuſare a pena. l. qui offendit verba ⁊ ſententiā: ita ⁊ qui offendit ſentētiam ſolum: retētis verbis: qꝛ nō euitat penas legibus inſertas. ¶ Secūdo dicit impatoꝛ hanc eſſe penaꝫ cōmittentis in. l. qꝛ ſi aliquis iniuit aliqd pactum vel aliquā ꝯuentionē vel contractū contra. l. nouam vel veterem nullius eſt momēti: etiā ſi lex tantum pꝛohibeat ne vltra pꝛogrediaꝛ illico certo modo caſſando. regulariter igitur illud eſt tenēdum: ꝙ illud qd fit. l. pꝛohibente habeaꝛ pꝛo infecto: lꝫ lex non dicat ꝙ ſit inutile. ⁊ nō ſolum qd fit. l. pꝛohibēte non tenet: imo quicquid ſequitur ex eo vl̄ ob id pꝛo infecto ⁊ inutili debet haberi. ¶ Tertio cōcludit ad pꝛemiſſa dicēs ſm pꝛemiſſam regulam: ꝙ factū eſt. l. pꝛohibente non valet. apparet ꝙ ſiue ſtipulatio fiat ꝯtra. l. non tenet ⁊ nullius eſt momēti ⁊ habetur pꝛo infecta: ſiue mandatum interueniat cōtra. l. habetur inutile ſiue alius ꝯtctus celebꝛeꝛ contra. l. ⁊ ſi ſacramēto valetur: non valebit ille cōtractus. ⁊ iſtud ſacramentū nullius eſt momēti: qꝛ illud non debebat admitti. hoc dicit hec. l. vſqꝫ in fineꝫ. ¶ Videte litteram. Tex. non dubium eſt ⁊c̄. admitti. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi ſicut ego dixi iſta. l. ita habet ꝯtinuari. ad ſupioꝛa vt dixi in caſu. Oꝛ videatis expoſitionē littere. Tex. non dubiū eſt. i. nemini debet venire in dubium. ⁊ ſic exponiꝛ pueriliter. vel pōt exponi non dubiuꝫ eſt. ſ. pꝛudētibus ⁊ peritis. Tex. in. l. cōmittere. j. l. offendere. Tex. eum. ſ. hominē. Tex. qui verba. l. amplexus. i. circūplectens. ſub. moꝛe iudeoꝝ qui non recedunt a verbis. l. moſayce. i. teſtamenti veteris: qꝛ ipſi illa intelligunt quo ad coꝛiuꝫ ſed offendunt ſententiā. ſic eſt ſi aliquis ſentētiam. l. offendit retentis verbis. Tex. volūtateꝫ. i. ſentētiaꝫ. Tex. nec penas inſertas legibus. ſ. ſingularibus Tex. euitabit. ſ. ille. Tex. ſententiam. i. voluntatē. Tex. excuſat. vt faciunt paterini: qꝛ erroꝛeꝫ ſuū ſeu a pꝛerogatiua verboꝛum excuſant. cuꝫ dicit diuina pagina: ne occidas. ſ. quocunqꝫ modo: brutū etiam animal intelligunt ipſi. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi hucuſqꝫ durat pꝛimum dictum huius. l. ⁊ iſtud ſtatim volo explicare: ne ſi pꝛimo exponeremus totam lr̄am vt cōſueuimus facere: haberemus neceſſe implicare ſepe verba ⁊ nimis eſſet diffuſa materia: ⁊ illi qui ſuperficialiter intelligunt: nō bn̄ intelligerent. ¶ Et ſtatim oppo. ad iſtud pꝛimum dictum. vos habetis hic ꝙ qui retentis verbis offendit ſentētiam in. l. cōmittit. ſed. l. videtur contra. que dicit ꝙ ille cōmittit in. l. qui offendit verba ⁊ ſentētiam. ſed facit ille fraudeꝫ legi: qui offendit ſniam retentis verbis: vn̄ eſt contra. ff. e. l. cōtra. l. ⁊. l. ſit fraus lege. ¶ Ad ſolutionē hoꝛū cōtrarioꝛū ſalua auctoꝛitate illius qui ſignauit iſta cōtra. vt fecit Io. ⁊ Azo: iſta. l. nō contradicit illis legibus: immo cōcoꝛdat ſi bn̄ intelligaꝛ. iam enim nō dicit iſta. l. ꝙ ille facit cōtra. l. qui ſaluis verbis offendit ſniam. ſꝫ iſta. l. dicit ꝙ ille cōmittit in. l. q retētis verbis facit contra ſentētiam. ¶ Unde not. in. l. cōmittere eſt genus. facere contra. l. eſt ſpecies. Et eſt duplex genus in. l. committere. qꝛ committit in. l. qui retentis verbis facit contra ſniam. l. Item committit in. l. qui offendit vtrūqꝫ ſcilicet verba ⁊ ſententiaꝫ. ſed ille. ll. que ſignantur pꝛo cōtra. ponūt ſpeciem. qꝛ facit cōtra. l. qui offendit verba ⁊ ſniam. ſed ſi cōmittit tantum in. l. fraudem. l. facere videtur. ¶ Sed vt tollas iſta contraria que hic ſignātur ⁊ vt plene liqueat articulus iſte: ita diſtinguendum eſt. Aliquando offendit quis verba ⁊ ſententiam. l. aliquando ſententiam tantum retentis verbis. l. aliquando verba tantum l. retenta ſententia. Dicitur aliquis offendere verba ⁊ ſentētiam. l. quando directo venit contra. l. vt poteſt not. exemplū pꝛohibet ſenatuſconſul. ma. filioſa. pecuniam mutuari ſine voluntate patris. ſi fit contra ſenatuſconſul. ma. qꝛ mutuatur filioſa. committitur contra verba ⁊ ſententiam. l. vt. j. ad mace. l. j. ⁊ per totum. Item poteſt no. exempluꝫ. l. pꝛohibet expꝛeſſe rem minoꝛis ſine decreto alienari: vt. j. de rebus eoꝛum qui ſub tuto. vel cu. ſunt. l. ſiquis vbi dicitur: ſiquis emat rem minoꝛis ſine decreto: facit contra ſniam ⁊ contra verba. l. Itē pꝛohibet. l. ne quis mulierē pꝛo alio intercedētem accipiat. ſi aliquis accipit: facit contra verba ⁊ contra ſententiam: vt infra ad velleya. l. j. ⁊ per to. Item pꝛohibet l. ne aliquis

l.ne aliquis album iam positum deleat.si aliquis deleuit:fa
cit contra verba ⁊ sniam:vt.ff.de iuris.om.iu.l. siquis id qđ
in princi.⁊ sic hoc casu dicitur directo contra.l.facere.vt.ff.
e.l.contra.l.¶ Aliquando quis offendit sniam.l.retentis
verbis.l.⁊ iste facit fraudem.l.Et est exemplum.si aliquis
album ponendũ deleuit: iste obseruat verba.q2 dicũt verba
pretoris.album iã positũ.sed offendit sniam.q2 eadem pena
imponit in albo iam ponendo:siue quis in ipsa impositioe
deleuerit:vt in iã posito:vt in pal.l.siqs id qđ.§.j.⁊.ij.q2 hic
facit in fraudem.l.seruando verba ⁊ offendendo sniam.naꝫ
plerũqꝫ snia.l.habet locum cessantibus verbis sicut est vi-
dere.Ait.l.xij.ta.si qua.pau.fe.di.iudiciũ dabo qd si bipes?
certe idem.vnde licet cesset directa:quia dñt verba. si qua.
pau.fe.di.daẽ vtilis ex mente ⁊ sententia. quia idẽ in bipide
dante damnum.qđ est in quadrupede:vt. ff.si quadru.pau.
fe.di.l.i.⁊.ij.⁊ iste siue faciat contra verba ⁊ sententiam siue
contra sniam tm̃ retentis verbis.l.dicitur in. l.committere.
sed primus diciẽ facere contra.l.scđs diciẽ facere fraudẽ.l.
¶ Et ideo ẽm Jo.⁊ Azo.ad solutionem huius ꝯtrarij eos
no.ꝙ fraus fit.legi quattuor modis vt scripsit Nicolaus fu
riosus post euꝫ.⁊ magis no.in.l.ista dominus Jo.⁊ Ni.fu.
post eũqꝫ in aliqua.l.huius libri. Et dixerũt ipsi sic.fit fraus
l.de persona ad personam.de re ad rem.de cõtractu ad con-
tractum eundem altero modo scm̃. aliquando de contractu
ad alium contractum.Sed ego consueui addere tres mo-
dos.⁊ consueui dicere ꝙ fit fraus de tẽpore ad tempus.de
facto ad factũ.de nomine ad nomen. ¶ Incipiamus a pri-
mo.fit fraus.l.de persona ad personam.eram in publico of-
ficio constitutus:⁊ poteram tibi minacem feruorem inferre
prohibeor a te emere.q̃d si facio ꝙ emat vxor mea:vel alius
meus amicus?non valet empto : quia sicut non valet si ego
emo:ita si alius meo nomine:vt.j. ꝙ me.cã.l.si per impressio
nem Item est aliud exemplum. iudex prohibetur ꝯtrahere
per se.⁊ sic per aliam interpositam personam. vñ si facit ꝙ
alia persona contrahat: non valet:vt.j.de contracti. iudi.l.
vna.⁊.ff.de ꝯtrahẽ.emp.⁊ ven.l.non lꝫ.Item est exemplum
in iconomo ecclesie qui ꝓhibetur per se emere ⁊ per aliam
personaꝫ rem ecclesie:vt.s.de sacrosan.eccle.auc.q̃buscũqꝫ
modis.¶ Fit fraus.l.de re ad rem nõ eãdem:sꝫ aliam.pro-
hibent verba sena.con.ma.pecuniã mutuari filijsfa.dicit ita
fenerator alicui filiofa.nolo tibi mutuare pecuniaꝫ q2 tu es
filiusfa.sed mutuabo tibi frumentum:vt vendas ⁊ hẽas pe-
cuniam.vnde pater tuus tenebitur mihi q2 se.con.ma prohi
bet tm̃ pecuniam mutuari filijsfa. nõ ãt ꝓhibet aliam rem.sꝫ
hoc non est verũ:q2 sicut ꝓhibet mutuari pecuniã: ita alias
res que ꝯsistunt põdere numero vel mensura:ꝓpter fraudẽ
l.vt.ff.ad mace.l.j.⁊ vlti.⁊.l. itẽ si filiusfa .§. mutui. ¶ Fit ⁊
tertio modo fraus legi de contractu ad contractum eũdem
altero modo factum. verbigratia. tu volebas ꝙ mutuarem
tibi.c.⁊ volebas dare mulierẽ pro fideiussore.dixi ego nolo
facere:quia pauper homo es:⁊ mulier est diues ipsa posset
vti excep.velle.vt.ff.ad velle.l.j.vnde volo mulieri mutuare
ne ipsa videatur intercedere:⁊ tu pro ea fideiubebis non
valet.vnde sicut.si tibi mutuare ⁊ ipsa itercederet locus est
velleiano:ita si ei mutuaui colore q̃sito locus est velleiano:
q2 offendiẽ snia.l.vt.ff.ad velle.l.q̃uis.§.si ꝯmissaꝫ.¶ Fit
⁊ fraus.l.quarto mõ de ꝯctu ad ꝯctum aliũ verbigratia.scio
ego maritus ꝙ vxori non possum donare cõstante matrimo
nio.non dono:sꝫ fingo me vendere.hic fit fraus de ꝯctu ad
cõtractum aliuꝫ.⁊ sicut nõ valet donatio ita nõ valet vendi
tio si fit donationis cã:vt. ff.de donatio. inter vi.⁊ vxo.l.j.⁊
ij.⁊.iij.⁊.l.si sponsus.§.circa.⁊.ff.de contrahen. emp.⁊ ven.
l.siquis sponsionis cã.⁊ isti sunt quattuor modi quibus fit
fraus.l.ẽm Jo.⁊ Azo. ¶ Fit ⁊ fraus quinto modo de tpe
ad tp̃s.verbigratia.litigo cũ minore solẽniter.scio ꝙ si snia
fertur pro me ꝯ minorẽ:minor poterit restitui ꝯtra sniam:vt
j.si aduersus rem iudi.l.j.⁊.ij.⁊ per to.vnde qd facio?litiga-
bam cum minore agente.xxiiij.annum.vidi ex actis ꝙ debe-
bam vincere.veni ad iudicem:⁊ traxi cum in partem ⁊ dixi
ei:domine iudex vos potestis mihi multũ seruire sine dam-
no vestro.dixit iudex:quomõ:dixi ego:vos videtis ex actis
quomõ debeo obtinere contra minorem:vñ si vos ferretis
modo sniam contra eum ipse poterit restitui: vñ differatis:
⁊ eo facto maiore poteritis ferre sniam.iudex fecit mihi hãc
gratiam.hic fit fraus.đ tpe ad tp̃s. hoc casu sicut minor põt
restitui contra sniam lataꝫ in minori etate:ita potest restitui
contra sniam latam dolose facto eo maiore: vt.ff. de mino.l.
deniqꝫ.§.scio.in fi.⁊.§.item.¶ Fit fraus legi de facto ad fa
ctum sexto modo.verbigratia. ancillam vendi tibi ne pro-
stitueres eam.⁊ si prostitueres eam : dictum fuit ꝙ liceret
mihi eaꝫ abducere mea auctoritate:vel ꝙ libera efficeretur
vel ꝙ tantum nomine pene prestetur.tu non prostituis eaꝫ.
sed tu ponis eam in caupona vt ministret intrantibus cibuꝫ
⁊ potum.⁊ certe hic fit fraus de facto ad factum: quia sicut
nulla casta in lupanario:ita nulla bona mulier moribus de-
corata in caupona debet morari: vnde licebit mihi eam ab-
ducere:vel erit libera.vel potero petere penam:quia hẽ sunt
paria.vel eam prostituere vel ponere eam ĩ caupona : vt.j.si
mã.ita fuerit ali.ne prosti.l. vlti. ¶ Item fit fraus legi.vij.
modo de nomine ad nomen:vt in exemplo tali.oliꝫ quedaꝫ
malicie committebantur que hodie non recesserũt ab aula.
olim quando legati imperatoris ibant in angliam:isti fin-
gebant se honestos homines.nulluꝫ munus vel donum re-
cipiebant:immo respuebant esculentum qđ olim poterant
accipere de iure.sed quid faciebant isti habebant quosdam
ministros qui accipiebant pondera auri ⁊ argenti:⁊ ipsi
vocabantur lociseruatores.ita tandiu factum est:ꝙ deuenit
in noticiam principis.vnde voluit imperator ꝙ non habe-
rent lociseruatores.isti legati quid fecerunt.hẽbant cubicu-
larios qui faciebant deterius q̃ꝫ lociseruatores.vnde hic fit
fraus.l.de nomine ad nomen.vnde sicut nõ licet habere lo-
ciseruatores:ita nec alios:vt in auc.vt nulli lice.ha.locíser-
uatores.ix.col.in rubro ⁊ nigro.vnde est ar. contra potesta-
tes terrarum:quia homines terrarum fecerunt talia statu-
ta propter fraudes excogitatas: quia dicit statutum huius
ciuitatis:ꝙ qui est potestas vno anno alicuius ville non
possit esse alio anno.quid facit ille.non facit se eligi in pote-
statem:sed in saltuarium ⁊ in procuẽ. iste adhibet colorem.
vñ sicut cõmittit in.l.municipalẽ. faciendo se elegi in pote-
statem:ita faciendo se eligi in defensoreꝫ vel procuratorem
vel saltuarium. Et ex his que dcã sunt :apparet ꝙ explicití
sunt duo articuli.s.qñ quis offendit verba ⁊ sniaꝫ.vel sniam
tm̃ retentis verbis:ꝙ cõmittit in.l.¶ Sequiẽ alius articu-
lus qñ qs offendit v̉ba.l.retẽta snia.Et potest sic no. exem-
plum.prohibet.l.eliacentia ne patronus cogat libertam iu-
rare ne nubat.⁊ si cogit:perdit iura patronatus. ponamus
ergo libertus erat castratus :vel liberta erat arta ⁊ sterilis
ita ꝙ virum pati non poterat.coegit patronus talem liber-
tum vel libertam iurare ne nubat.iste offendit verba.l.⁊ nõ
sniam:quia non inducit viduitatem quia non potest contra-
here matrimonium de iure. indubitanter non dicitur in.l.
committere:vt ita perdat iura patronatus ẽꝫ Jo.⁊ pro hoc
est ar.ff.de iurepatro.l.adigere.§.q̃uis. Item est exempluꝫ
si libertus vocat patronuꝫ in ius sine venia.quia tenetur ad
penam.l.aureorum.sed iste libertus qui vocauit patronum
sine venia:⁊ nõ venit patronus: vel penitet si venit : ex quo
patronus non venit:vel si venit libertus desistit a lite:non
patitur penam:quia non offendit sententiam.l.sed verba:vt
ff. de in ius vocan.l. q̃uis vnde ẽm Joan. licet offendere
verba.l.retenta snia:nec cõmittit in.l.Sed dominus Pla.
dixit contra.⁊ ita scripsit super.l.istam ꝙ quis dr̃ committe-
re in.l.qui offendit verba sententiam vel sniam tm̃:vel ver-
ba.l.tantum.⁊ pro sua opinione inducebat.ll. que dicunt ꝙ
non licet offendere verba:nec a verbis.l. est recedendum.
vt.ff.de exerci.l.j.§.si is qui nauem.⁊.ff.de le.iij.l.non aliter
⁊ quia.l.seruanda est licet per quã dura sit:vt.ff.qui ⁊ a qui.
ma.li.non fi.l.prospexit legislator.⁊.ff.de ma.test.l.ꝙ consti-
tutum est.⁊.ff.qui petant tu.vel cu.l.credendum.¶ Sed in
casu isto nos dicimus distinguẽdo. cum quis offendit ver-
ba.l.aut sententiam.l. est dubia ⁊ verba sunt certa:⁊ tunc
est vera sententia Pla.quia in dubijs non est recedendum
a verbis arg.legum allegatarum pro opini. Pla.⁊ arg. ff.
de lega. iij.l. non aliter . Aut sententia est certe ⁊ verba
dubia quo casu si offendit verba: nõ committit in.l.iuxta il-

lud generale.sensum nõ verba spectamus.vt.ff.de leg.⁊ se. con.⁊ lon.ꝯsue.l.scire leges.⁊.ff.qd̃ cuꝫ eo qui in ali.ptã.ge stum est.l.si filio.⁊.ff.de adimẽ.le.l.iij.§.cõditio.⁊ sic intelli gũtur.ll.inducte pro opin.Joã.vnde plerũqꝫ inuenimus ꝙ auctores iuris recedunt a verbis.qd̃ est videre vbicũqꝫ ex ponimus actio idest accusatio :⁊ econtra: vt.j.quando ciui lis actio preiudi.cri.in rubro ⁊ nigro.⁊.s̃.de epis.⁊ cle.l.pe. qd̃ est etiam vbicunqꝫ vocabulis abutimur dicendo desine re qd̃ nõ inceperit. dicendo amitti: qd̃ non est nostruꝫ:vt.ff. quibus modis vsuf.amit.l.iij.§.desinere ⁊.ff.ne quid i loco pub.fi.l.ij.§.merito. ⁊.j.qui admit.ad bo.pos.possunt.l.j.qd̃ est vbicũqꝫ verba.l.restringimus: vt.ff.de calũ.l.iij.⁊.l.in he redem.§.hec actio.qd̃ est etiam vbi prorogamus verba.l. vt ff.de iuris.om.iudi.l.si qui id quod.in prin.qꝛ ibi dicebatur solũmodo de albo iam posito.sed nos intelligimus de illo qd̃ corrumpitur in ipsa impositione.qd̃ est vbicũqꝫ vnũ ver bum transfundimus in aliud: vt.ff.de sepult.vio.l.iij. ⁊.j.de sepul.vio.l.j. ¶Or segnori explicitum est primum dictum huius.l.⁊ id qd̃ pertinet ad ipsum: modo veniamus ad scd̃ꝫ dictum.Tex.nulluꝫ enim pactuꝫ.Or segnori videtur ꝙ im perator sit alienus latrator: qꝛ hic dicit nulluꝫ enim pactuꝫ. nullaꝫ cõuentionem.nullum contractum.qꝛ pactum non est sine cõuentione.⁊ contractus nõ est sine pacto: ⁊ sine cõuẽ tione: vt.ff.de pact.l.j.⁊ per to.vnde videtur hoc superfluũ. Quare dixerunt hic quidam ꝙ hic est inculcatio verboruꝫ. sic ⁊ alibi.ff.si cer.pe.l.certi conditio.in princip.⁊.l.lecta est in auditorio.in prin.vel potest dici ꝙ hic non est inculcatio verborum sed debet ita diuersificari. Tex.nullum enim pa ctum.factum ad agendum.Tex.nullaꝫ ꝯuentionẽ.s. factam ad excipiẽdum.Tex.nullũ ꝯtractũ.s.factum ad agendum ⁊ excipiendũ .vel potest exponi nullum pactum.consistens in faciendo.nullaꝫ cõuentionem.cõsistentem in dãdo.nullum cõtractum cõsistentem tam in faciendo q̃ꝫ in dando. vel po test exponi nulluꝫ pactum.s.expressum.nulla cõuentio scili cet tacita: vt.j.de pactis.l.j.⁊.l.si creditores.nullum contra ctum: vbi vltro citroqꝫ oritur obligatio: vt.ff.de ver.sig.l.la beo.lꝫ proprie cõtractus ⁊c̃.vt.j.de fide instru.l. cõtractus. ¶Or sequitur in littera. Tex.sufficiat idest si vltra nõ pro grediatur illud cassando.⁊ custodiatis vos hic: qꝛ hic ẽ du plex littera.quidam habẽt.prohibuisse etiaꝫ tantuꝫ sufficiat quidam habent.etiam.⁊ nõ tantum.quidam habent tãtum. ⁊ nõ.etiam.⁊ ad quid h̓ dicam.j.videbitis.Tex.inutilia.vel ipso iure vel per exceptionem.⁊ ad quid valeat hoc.j.vide bitis.Tex.sed pro infectis etiam habeantur: aliquãdo ipso iure : aliquando per exceptionem.⁊ ad quid valeat.j.videbi tis.Tex.ex eo scilicet contractu.qꝛ si contractus contra.l. esset factus: si fiat ex eo traditio non valet.Tex.vel ob id.qꝛ contractus initus contra.l.si dantur pignora ob id.⁊ ideo valent.Tex.esse precipimus.aliquando ipso iure.aliquan do opere exceptionis.¶Or segnori sequitur tertium ⁊ vl timum dictũ.Tex.scd̃m itaqꝫ predictam regulam ⁊c̃.⁊ statiꝫ volo ipsum explicare ⁊ prosequi sicut primum.⁊ postea ꝓ sequar medium qd̃ magis est intricatum.Tex.stipulationẽ. contra.l.factam.¶Or segnori.vos habetis hic in fi.ꝙ sti pulatio contra.l.facta nõ vꝫ.videtur cõtra.vt si alteri stipu lor: vt.ff.de ver.ob.l.stipulatio ista.§.alteri.Respondeo.sti pulatio alia contrahitur ꝫm.l.alia cõtra.l.alia preter.l. Sti pulatio ꝯtrahitur ꝫm.l.cum.l.permittẽte stipulor.vt si stipu lor mihi dari: ⁊ si nõ dederis: stipulor penam.⁊ in ista stipu latione potest cõmitti alterũ tãtum: si nõ est dictum rato ma nente pacto pena soluta vel nõ: vt.ff.de pactis.l.rescriptum §.si pacto.⁊.ff.de trãsa.l.si quidem.ff.de verbo.oblig.l.ita sti pulatus.in fi.Stipulatio contrahitur ꝯtra.l.si stipulor qd̃.l. nõ vult.vt si stipulor a te homicidium fieri vel adulterium.⁊ si non cõmittis : penam stipulor.hic nõ valet principale nec accessorium.⁊ sic intelligitur littera ista in fi.⁊.ff.de verbo. obliga.l.si plagij.⁊.l. veluti.⁊.l.generaliter.qꝛ vbi pricipale non valet nec accessoriũ: vt.ff.de reg.iur.l.cum principalis. ⁊.l.cum principale.Est stipulatio preter.l.⁊ dicitur preter.l. quãdo certo modo ꝯtracta.l.admittit eaꝫ sicut est si stipulor factum alienũ nõ adiecta pena: nõ vꝫ.sed si est adiecta pena vꝫ.sicut est si stipulor alteri hic non valet principale si mea

nõ interest sed valet accessoriũ: qꝛ põt peti pena: vt.ff.de ver. obli.l.stipulatio ista.in prin.§.alteri.⁊ insti.de inutili sti.§.al teri.¶Or sequitur in littera. Tex.mandatum nullius esse momenti.exẽplum ponimus ita: mandaui tibi ꝙ edẽ sacraꝫ cõbureres: ⁊ oẽ dãnuꝫ qd̃ patereris inde tibi refunderẽ.ex isto mandato nõ nascitur actio.vnde si nõ imples non tene ris mandati si imples: nõ teneor tibi refundere damnum vt hic.⁊.ff.mandati.l.si tibi.§.qui edem.⁊.l.si nõ remunerandi §.qui rei turpis.¶Or sequitur.Tex.nec sacramentuꝫ ad mitti.sub.impositum ꝯtra.l.⁊ de hoc no.ita exẽplum.sicut.l. ponit in lenonibus.leno est ꝑsona que nulla est q̃ꝫtuꝫ ad bo nos mores.vadit ꝑ patriam.querit formosam puellam.facit eam iurare ꝙ ipsa ad nutuꝫ suum omnibus exponet se mer caleꝫ.istud sacramentũ turpe ⁊ cõtra.l.est.non dꝫ seruari vt hic.⁊ in cor.auc̃.scen.nõ solum.⁊.ff.de pact.l.iurisgẽtium.§. generaliter.ꝫm cano.istud exẽplum nõ habet locum. Item ꝫm.ll.no. exemplum.vxor dedit funduꝫ inestimatum in do teꝫ qui prohibetur alienari.dixit maritus: q deuenit ad pau pertatem.bella dõna: tu vides quomodo sum pauper: ⁊ in ceperit ei adulari vt vẽdat fundũ.⁊ dicit ei: inueni emptorẽ qui emet si consentis cõtractui: ⁊ iures nõ venire cõtra. mu lier iurauit: nũquid poterit venire contra non obstãte sacra mento: qꝛ.l.iul.fundi dotalis inhibet alienationem: vt instit. quibus ali.lꝫ vel non.in prin.igitur si alienatus est: factũ est contra.l.vñ non valet ꝯtractus nec sacramentum vt hic di citur.⁊ hoc est verum iure nostro.sed iure canonũ secus est: qꝛ omne sacramentũ est validum ꝙ non vertit̃ in detrimen tuꝫ salutis eterne: vt extra de iureiurã.c.cũ contingat. Sed nos dicimus ꝙ vbicũqꝫ ꝯtractus celebratur ꝯtra.l.sicut nõ valet contractus: ita nec sacramentũ.⁊ ita seruamus in foro seculari.¶Or segnori ad istud vltimuꝫ dictum oppo.⁊ si gnatur contra.qꝛ videt̃ ꝙ sacramẽtum contra.l.interpposituꝫ sit seruandũ.ecce si minor vendit fundum suum: ⁊ iurat non venire contra nõ venit contra: vt.j.si aduersus vẽ.l.j.⁊ auc. ibi signata.¶Ad solutionem cuius cõtrarij dixit Mar. lex ista loquitur cum sacramentum interponitur super his que continent prohibitionẽ perpetuã: ⁊ nullo casu concedunt̃. nam tunc non valet sacramentũ interpositũ contra.l.sed pre dium minoris nõ est perpetuo prohibitũ non alienari. imo interdum permittit̃ alienari: vt ob es alienum: vt.j.de ꝑdijs mi.non ali.l.ob es. vnde valet sacramẽtum : vt in.l.contra. sed hec solutio non est bona : vt.j.videbitis. vnde dicimus ꝙ in.l.contra.fuit facta venditio ꝫm.ll.ꝙ minor vendit de creto pretoris: ⁊ iurat non venire cõtra.vnde non retracta tur sacramẽtum: ne inde iniuriarum nascatur occasio. vnde iura nascũtur: vt.j.vnde vi.l.meminerint. Sed ista.l. loqui tur cum contractus fuit factus cõtra.l.vnde nõ valet cõtra ctus nec sacramentũ.hodie tñ sublata est ista opinio: qꝛ siue fiat venditio predij minoris cum decreto siue sine decreto: ⁊ iurat minor.non venire contra: valet venditio: vt in consti tutione Federici que incipit sacramenta puberum ⁊c̃. ⁊ ex his que dicta sunt casum ⁊ summariã expositionẽ lr̃e potui stis perpendere.¶Modo circa.l.istam alia sunt videnda ⁊ indaganda.⁊ statim in medio.l. habetis : qd̃ fit.l.prohi bente non valet : nec quicquid sequitur ex eo: vel ob id. ⁊ ad hoc concor.s̃.de sacrosanct. eccle.l.iubemus nulli post hanc.§.sanct. Sed super quolibet istorum verborum in statur ⁊ opponitur. Et statim super primo : quia hic dicitur factum cõtra.l.prohibenteꝫ nõ valet: ⁊ pro infecto habetur sed probo contrarium.si aliquis deliquit.l.prohibẽte facit. Item si facit furtum.l.prohibẽte facit.qꝛ furtuꝫ est ꝯtractio rei aliene ⁊c̃.vt.ff.de furtis.l.j.Similiter rapinã fieri prohi bitum est: vt.ff. vi bonorum raptorum.l.ij.in prin.ista nõ ha bentur pro infectis.qꝛ iã fur nõ pateretur penã: ⁊ ipse patit̃ si est fur manifestus in quadruplum: si est non manifestus in duplum: vt.j.de furtis.l.de his. Item raptor similiter pati tur penam: vt institu.vi bo.rap.in princip. Item si maleficia l.prohibente perpetrantur.⁊ qd̃ fit.l.prohibẽte pro infecto habeatur.qd est ꝙ in maleficijs crassatores puniuntur? Ad hoc respondemus ꝙ hec.l.loquitur de his que de iure sor tiuntur effectum: vt pactum ⁊ cõuentio ⁊ contractus .⁊ hoc est qd̃ dicit littera: nullum pactum ⁊c̃. sed maleficia de iure

non sortiunt̃

nõ sortiunť effectũ: q2 sunt probibita. & ideo si cõmittunť nõ babenť p2o ifectis ne maleficia remaneant ipunita: vt. ff. ad legẽ acquil. ita vulneratus. in fi. & ff. de fideiuſ. l. si qs a reo. §. id qđ vulgo. ac si aperte dicam⁹. l. ista h3 locũ in bis q̃ ll. permittunt: certo tñ modo fieri: q2 pmittunt pactũ fieri certo modo: nõ dolo ma. vel ɔtra bonos mores: vt. ff. de pac. l. iurgentium. §. pretor ait. & j. de pac. l. pacta. in bis eni si fiat ẞm. l. valent. sed legẽ probibẽte noua vel veteri pro infectis babenť: vt b. sed. ll. non p̄mittunt maleficia fieri. & iõ si maleficia ppetrantur: iponunť pene a legibus statute: nec baben tur pro infectis: sed pro factis. ¶ Scđo instať ad. l. istã. ista l. dicit qđ factũ est. l. p̄bibente pro ifecto bř. Videť ꝙ nõ babeanť pro ifectis. ecce p̄bibenť snie ferri sub ɔditione. late tñ tenẽt: vt. ff. qñ ap. sit. l. j. §. biduũ. Itẽ relegato non debẽt adimi bona. si adẽpta sunt: t3 ademptio: vt. ff. de iter. & rele. l. relegato ɔ. §. ad tps. Itẽ die feriato aliqs occupatus circa rem rusticã: ad ius nõ d3 venire. si venit & ferť snia ɔ̃ euz: t3 snia: vt. ff. de ferijs. l. j. Ad qđ põt dici duobus modis factũ l. probibẽte pro infecto bř: vt in. l. nřa. Non ob. qđ dicit de snia: q2 vbi ita dicit. l. nõ debẽt ferri snie sub cõditione. s. in futurũ late in pteritũ tenẽt: q2. ll. dant formã futuris negocijs: nõ preteritis: vt. j. e. l. leges. Silr dicã in relegato non dñt adimi bona in futurũ. adẽptio tñ facta in pteritu3 tenet: q2. ll. dant formã futuris negocijs: vt. s. dixi. Silr qđ dicit. l. alia: non d3 ferri snia die feriato. post. l. illã latam ante sic. vť snia non fertur die feriato partibus inuitis: s3 partiũ volun tate sic: q2 austeritas iuris &c. vt. j. de ap. l. vlti. in fi. Vel possum dicere scđo modo sic. l. ista d3 itelligi in bis que probibentur fieri: & facta nullo modo tolleranť: q2 p̄bibet factu3 fieri certo mõ: & tollit. sed vbi. l. probibet aliqd fieri: & factũ illud sustinet: non h3 locum. l. ista. sed bñt locum. ll. ɔ̃rie. qđ ex eo apparet: q2 b. l. loqtur cum. l. aliqd probibet. nec vltra progrediť illud cassando. secus si vltra p̄gredereť illud cassando: q2 tunc nõ bẽet locũ b. l. ¶ Tertio opponiť ad. l. istã. & vť ꝙ factum. l. p̄bibente pro ifecto non babeať s3 ɔfirmetur. p̄ses p̄uin. p̄bibet ɔ̃bere nuptias cu3 subiecta durante officio. tñ si ɔ̃bit: & finito officio subiecta ratas bũit nuptias cõfirmanť nuptie: vt. j. de nup. l. & si ɔ̃ mandata. Itẽ si iudex celebrat ɔ̃ctum: nõ valet durante officio. tñ si ɔ̃bat: & finito officio babẽtur ratũ: valet ɔ̃ctus & cõfirmať: vt. j. de cõtrac. iudi. l. vna. Itẽ si minor vendit prediũ sine decreto nõ valet venditio: tñ si maior factus tacuerit quinquẽnio vel ratũ babuerit: cõfirmatur vẽditio: vt. j. si maior factus. ra. ba. l. j. & ij. Ad qđ potest dici ꝙ ista. l. h3 locum in bis que ɔ̃. l. p̄bibentur incboari. & incboata cõfirmari: vt bic. non h3 locũ in bis que cõtra. l. p̄bibenť incboari: sed non p̄bibentur cõfirmari: vt in. l. cõtra. Vel põt dici factũ. l. p̄bibente pro ifecto babetur. nullo alio supueniente: s3 alio supueniente ɔfirmať. & sic intelligunť ille. ll. que signanť pro ɔ̃rijs. & ad b facit. ff. de reg. iur. l. qđ ab initio. vbi d2 solo tractu tpis nõ ɔfirmať. ¶ Quarto opponiť & istať ad. l. istã. l. ista dicit ꝙ factũ. l. p̄bibente pro infecto babetur ipso iure. Videť cõtra. ecce aliquid fit. l. probibente. de rigore iuris valet. ecce si per metũ cogor promittere: valet promissio: sed datur mibi exceptio. vt. ff. ꝙ me. cã. l. metum. §. pretor. Item si dolo induco te ad promittendũ mibi. x. valet promissio: s3 datur tibi exceptio: vt. j. de inuti. sti. l. dolo vel metu. Itẽ dicit. l. ne creditor mulierem intercedẽtem accipiat. si accipit: valet cõtractus. sed ob. exceptio: vt. j. ad velle. l. j. & per totu3. & ff. ad velle. l. j. & p to. & idem est in filiosa. vt. ff. ad mace. l. j. & per to. Ad qđ vos dicetis qđ dicit b. l. itelligitur vt dixi in littera. aliquãdo nõ valet ipso iure: vt est in cõtractibus bonefidei. si dolus dat cãm cõtractui: nõ valet ipso iure: vt. ff. de mino. l. in cause. ij. in prin. aliquãdo non valet ope exceptionis: vt in ɔ̃ctibus stricti iuris: vt. ff. de dolo. l. elegãter. §. seruus pactionis. s3 l3 q̃tum ad iuris subtilitatẽ sit dřia: valeat ɔ̃ctus ipso iure vel ope exceptionis: q̃tum ad effectum nibil valere iterest. q2 b duo sunt paria. vel non valere vel elidi per excep. perpetuam: vt. ff. de regu. iur. l. nibil. Et ideo dixit Gui. in casibus qui cõmentauit banc. l. & scripsit sup ea bene tres colũnas. & dixit. no. ꝙ trib⁹ modis succurriť equitati. q. d. equũ est ꝙ boibus tribus modis succurrať. Vno mõ per actionẽ. vt si per errorẽ soluo indebitũ: repetiť: vt. ff. de ɔdi. inde. l. j. & Scđo mõ succurriť equitati per exceptionem. puta si dolo vel metu promisi dať mibi exceptio si a me petatur: vt ff. de do. excep. l. ij. in prin. & in fi. Item vbicũq3 creditor facit debitori bona fide pactũ de nõ petẽdo: vt. j. de pac. l. pactum. & ff. de pac. l. item si vnus. §. pactus. Ite3 succurritur eqtati tertio mõ ipso iure. qđ est vbicũq3 dolus dat causam ɔ̃ctui in ɔ̃ctibus bonefidei. nec ad traditionẽ p̄cedit: vt. ff. de dolo. l. elegãter. in p̄n. & ff. de mino. l. in cause. i p̄n. qđ est etiã vbicũq3 fit aliqd. l. p̄bibente. vt in. l. nřa. ¶ Sed denuo qnto instať ad. l. istã & opponiť. Et vř ꝙ id qđ factũ est. l. p̄bibente: nõ babeať p̄ ifecto. Ecce lex p̄bibet liberũ boie3 vẽdi: vel rem sacrã. si mibi ignorãti vẽdis: non bř pro ifecto: s3 teneris mibi ad interesse meũ actione ex ẽpto: vt. ff. de ɔ̃bẽ. emp. & ven. l. liberi bois. in fi. & l. sequẽti. & insti. de ɔ̃bẽ. ẽp. & ven. l. fi. Ad illud põt dici duobus modis. Vno mõ ẞm Ir. & bene pena buius. l. h3 locu3 cum vterq3 deliqt: q2 vterq3 ɔ̃bentiũ sciebat ɔ̃ctum ɔtra. l. fieri. nõ aũt h3 locũ cum alter deliqt tm̃. sicut si mibi ignorãti vendidisti liberu3 boiem: q2 eo casu teneris mibi ad meũ interesse pp tuã sciam: vt in. ll. illis. Vel dicatis qđ dicit bec. l. pactũ ɔ̃. l. factũ pro infecto bẽri: bene dicit. s3 b nõ vetat qn puniatur qui ɔ̃bit ɔ̃. l. & l. ɔ̃. nõ dicit ꝙ babeã cõmerciũ illius rei q2 nõ valet cõmerciu3 illius rei: vt. ff. de vbo. obli. l. iter stipulantẽ. §. rẽ sacrã. s3 q̃a tu sciẽs me decepisti: teneris ad meum interesse: vt. ff. de cõ trabẽ. emp. l. si emptiõe. §. si emptor. ¶ Or segnori explicitus est iste articulus. si aliquis contrabitur. l. probibẽte: qđ factum est bẽtur pro infecto. sed & cassať qđ ex eo seqtur q2 si fact⁹ est ɔ̃ctus ɔ̃. l. bř pro infecto. & id qđ seqtur ex eo. s. traditio. vnde filius vendicat nõ obstante p̄scriptione aliq̃ bodie nisi tricẽnali: vt. j. de bo. ma. l. vlti. & aucten. ibi signata. ¶ Sed opponiť tribus modis. Et videť ꝙ id qđ ex eo seqtur sit validũ: q2 si dolo tuo dante cãm venditioni induxisti me ad vendẽdum: ipso iure non v3 venditio. si tamen trado valet vẽditio. sed per actionẽ de dolo rescindiť vel retractatur. & b qđ est glosauit dñs. B. elegãtibus verbis procedit vẽditio vt infirma ipso iure. sed traditio vt infirmãda p act. de dolo: vt. ff. de dolo. l. eleganter. in p̄ncipio. & ꝙ ex inutili cõtractu transeat dñium. facit. j. de fide instru. l. contractus. Ad quod potest dici. vbi non valet vẽditio nec traditio. Si obijcis dolo dante causam cõtractui trãsit dominiũ. Rñ. nõ videtur transire dominiũ qui babet actionẽ ad rem recuperandam. & qui actionẽ h3: rem ipsam babere videť: vt. ff. de regu. iur. l. qui actionẽ babet. & nemo videť reexclusus quẽ pretor in integ. &c. vt. ff. đ inte. resti. l. nemo videť. & ff. đ acq. posses. l. non videť. Vel põt dici vbi fit aliqd. l. p̄bibẽte nõ valet qđ fit vel qđ seqtur ex eo nisi. l. nominatim excipet. vt est ibi. q2 dať actio ad retractandũ cõtractũ. ¶ Sed denuo instatur & opponitur. videť ꝙ si contrabatur. l. probibente. qđ secutum est ex eo non retracteť. si do tibi ob turpem causam ita vt versetur turpitudo tua & mea: valet datio cũ in pari causa turpitudinis &c. vt. j. de ɔdi. ob tur. causam. l. ideoq3. Rñ. ibi quod fit. l. probibẽte cassatur: & qđ sequiť ex eo. & si non directo: per medium: q2 l3 ego non repetã fiscus repetit qui aduocat turpia lucra ab indignis: vt. ff. de iure fis. l. lutius. & ff. de bis qui. vt indig le. aufer. l. claudius. & nõ refert quis directo: vel per medium babeat: vt. ff. de re iudi. l. in summa. Item non refert qualiter fiat: sed an fiat: vt. ff. de peti. bere. l. item veniunt. §. petitam. & ff. de verbo. obli. l. cũ seruus. ¶ Sed denuo ad. l. istam op. & videť ꝙ si aliqs cõtrabit. l. cõtrabere probibẽte: ꝙ non casseť id qđ ex ɔ̃ctu sequitur. ecce si fenerator mutuat pecuniã filiosa. facit. l. p̄bibente. & tamẽ qđ seqtur ex eo nõ cassatur: imo trãsit dñium in accipiẽte: vt. ff. ad mace. l. j. Ad qđ potest dici ꝙ bec. l. loquitur cũ vterq3 deliquit in dando & accipiendo. sed filiusfa. non deliquit in accipiendo: s3 creditor in dãdo. ¶ Sed denuo opponitur ad illud qđ bic d2 ꝙ si aliquis ɔ̃bit. l. cõtrabere probibente: quicquid seqtur ex eo vel ob id: inutile iudicatur. puta si contractus est celebratus contra. l. & dat⁹ est fideiussor vel pignus: non valet contractus vel pignus. sed l. videť cõtra. ecce si minor vẽdit sine decreto: & accedit ibi fideiussor: teneť fideiussor: vt. j. de predijs. mi. non ali. l.

⁊ si is. Ad qd potest dici: venditio predij minoris facta sine decreto nõ valet fauore mioꝝ. Sꝫ si tutor dedit fideiussorē: nõ est in pͥudiciū mioꝝ sꝫ tutoꝝ vt teneaᷓ fideiussor. ¶ Ul' pōt dici secūdo mō in illa. l. quare tenetur fideiussor: hec est ratio. prohibeᷓ pͥdiū minoris alienari: non ꝓhibeᷓ qn tutor possit se obligare dādo pignus vel fideiussores. ¶ Sed de nuo ad id qd dī ħ instaᷓ ⁊ opp. ⁊ vꝫ ꝙ si aliqs ꝯhit. l. ꝯhere ꝓhibēte. ꝙ qcqd seqtur ex eo vel ob id inutile nō iudicetur. ecce si pupillus cōpromittit sine tutoꝝ auctoritate: ⁊ pupillus dat fideiussorē standi cōpromisso: teneᷓ fideiussor: vt. ff. de ar. l. si pupill⁹. Breuis est rn̄sio ꝟbi pu. cōpromittit sine tutore: nō obligaᷓ ciuiliter sed nāliter: cui nāli obligationi accedit fideiussor: vt. ff. de fideius. l. j. hec aūt. l. loqtur cū nō oritur nālis vel ciuilis obligatio. Uel dicatis: non obligaᷓ pupillus in preiudiciū sui: sꝫ ꝙ fideiussores teneanᷓ: nō est in pͥudiciū pu. qꝛ non hn̄t regressuꝫ ꝯ eū fideiussores: qꝛ sibi iputent qͬre fideiusserunt ꝓ eo. Uel dicatis. l. ista hꝫ locū ħm Jr. cū in ꝯhendo vterqꝫ deliqt. secus si alr tm̄. ⁊ licet in aliquo hec expositio sit bona: nō tn̄ in oi casu. qd si ignorās liberū hoiem emit: hic vterqꝫ nō deliqt: sꝫ alr tm̄: nōne valebit ista venditio? absit: vt insti. de ꝯhen. emp. §. vlti. Alij vt Mar. dicūt ꝙ hec. l. locū hꝫ in ꝑpetuo ꝓhibitis: ⁊ nullo casu a. l. ꝑmissis. sꝫ in nō ꝑpetuo ꝓhibitis nō hꝫ locū hec. l. sicut est in exēplo tali. prohibitū est pͥdiū minoris vēdi. sed ħ nō est semꝑ verū: vt. j. de pre. mino. nō ali. l. ob es. vn̄ ibi nō cassaᷓ qd seqtur ex eo vel ob id: ⁊ ideo si tutor dederit fideiussorem fideiussor tenetur: vt in. l. sꝫ si is. ¶ Sed hec opinō est bona: qꝛ in paucis casibus hēret locū ħ. l. si itelligeretur in ꝑpetuo ꝓhibitis: ⁊ nullo casu ꝑmissis: qꝛ ois diffinitio in iure nr̄o ⁊c̄. vt. ff. de re. iur. l. ois diffinitio. Unde quādo volumus ponere exēpla de his que hn̄t ꝑpetuā cām prohibitionis: tria inuenimus exēpla ad que recurrim⁹: tn̄ siqs bene vellet subtilizare plura iueniret exēpla. Nuptie inter ascendētes ⁊ descendentes ⁊ affines sunt ꝑpetuo ꝓhibite: vt insti. de nup. §. affinitatis. Jtē ꝙ iudeus possideat xpianū mancipiū est ꝓhibitū ꝑpetuo: vt. s̄. de epis. ⁊ cle. l. vlti. in fi. Jtem ꝙ liceat hͤticis loca hr̄e ad suā perfidiā ꝓphanandā est ꝓhibitū perpetuo: vt. s̄. de sum. tri. ⁊ fi. ca. l. ij. Sed ad ista exēpla non hn̄ adaptaremus. l. istā que dicit nullū pactum: nullā ꝯuentionē: nullū ꝯctuꝫ ⁊c̄. hn̄ tn̄. l. admittit in stipulatione illā ꝓhibitionē: vt. ff. de ꝟbo. obli. l. si stipuler. ¶ Et iō tertio mō pōt dici ħm Jo. ⁊ Azo. pena huius. l. hꝫ locū cuꝫ l. prohibet aliqd fieri. ⁊ stat in finibus ꝓhibitionis: ⁊ nō vltra ꝓgrediᷓ illud cassando. Et est exēplū in. l. que dicit. nemo martyres distrahat. nemo merceᷓ. qꝛ vltra nō ꝓgreditur: vt. s̄. de sac. san. ec. l. nemo. sic ⁊ cuꝫ. l. ꝓhibet vetitas res ad hostes ꝑduci vt arma: vt. j. que res expor. nō debēt. l. vlt. ⁊ ħ ēt dicit ħ lr̄a dum dicit hic: vt legislatori tm̄ ꝓhibuisse sufficiat sꝫ si. l. aliqd prohibet ⁊ vltra ꝓgrediᷓ vel ꝑmittendo vl' cōfirmando vel irritando: nō hꝫ locuꝫ ħ. l. sed ille. ll. alie. qa cū pena hui⁹. l. sit gnālis nō dꝫ trahi ad penas legū spāliū. sic est eꝯ. spāles nō trahunᷓ ad gnāles: vt. ff. de ꝟbo. oblig. l. doli. ⁊. ff. de pe. l. sanctio legū. ¶ Sed denuo op. nōne dicit lr̄a vt etiā legislatori. ⁊ ħ etiā hꝫ iplicari: qꝛ ideꝫ si vltra progrediatur illud cassando vel ꝯfirmando. Ad qd pōt dici ꝙ ħ. ēt nō est in lr̄a: vel nō idē iplicat si vltra ꝓgrediaᷓ qd quādoqꝫ nō iplicat: vt. ff. de ꝟbo. obli. l. quodcūqꝫ. §. siqs. sic de nā. ēt est iplicare: ⁊ nō iplicari: vt. j. de ope. lib. l. j. ¶ Ul' pōt dici simpliciter vt dicere cōsueui: cū aliqs facit ꝯctū ꝯtra. l. aut expedit faciēti pro infecto hr̄i: vt pōt videri in maleficijs ⁊ in oibus in qbus. l. statuit penā: si illud facit nō hꝫ locū ħ pena hui⁹. l. vt hēaᷓ pro infecto: imo hr̄ pro facto in sui pͥudicium: vt maleficia nō remaneāt impunita: vt. ff. ad. l. acq. l. ita vulneratus. ⁊. ff. de fideius. l. si qd a reo. §. id qd vulgo. ⁊ ne pena sit ei ꝓ premio: vt. s̄. de epi. au. l. curiales. ⁊. ff. de mino. l. pap. exuli reuerso. ⁊. ff. ꝺ interdic. ⁊ rele. l. relegatoꝝ. §. ad tps. Si aūt non expedit faciēti vt factuꝫ contra. l. hēatur pro infecto: vt cū qs paciscit cōtra. l. vel cū qs ꝯhit cōtra. l. sed expedit ei hr̄e pro facto in sui pͥudiciū hr̄ pro infecto. ⁊ qcqd seqtur ex eo vel ob id infirmaᷓ: ne ex improbitate sua cōsequatur actionē: vt. ff. de furtis. l. itaqꝫ filio. ⁊. ff. de nego. ges. l. siue hereditaria. ⁊. ff. de dolo. l. sed ex dolo.

Quod fauore.

Legē istā ad supiora ⁊ ad titulum ꝑcedēteꝫ ita cōtinuabitis. Jn supiorib⁹ dictū est a qb⁹. ll. habēt ꝯdi. vt. s̄. e. l. j. ⁊ q̄. ll. sunt gnāles ⁊ que spāles: vt. s̄. e. l. ij. ⁊. iij. ⁊ a qbus debēt obseruari: vt. s̄. e. l. digna. ⁊ q̄ sit pena nō obseruātiū: vt in. l. nō dubiū. huiꝰ tꝰ. in. l. ista q̄ respicit vtrāqꝫ ꝑtē rubrice poniᷓ qdā regula: qͥliter leges ⁊ cōstitutiones ⁊ edicta habeant interꝑtari. Et in. l. ista poniᷓ qdā gnālis regula que est talis: qd fauore quoꝝūdā introductuꝫ est. l. vl' ꝯstōne nō dꝫ retorqueri i lesionē eoꝝ. hoc dicᷓ ista. l. ¶ Uide e lrām. Tex. quoꝝūdā. i. aliquaꝝ ꝑsonaꝝ. Tex. introductū est. vl' lege vel ꝯstōne vl' edicto ꝑncipis: vt ita ħ. l. respiciat vtrāqꝫ ꝑtem rubrice. Tex. videri. i. retorqͥri. ⁊ sic si lex indulget: nō retorqueᷓ in eū. ⁊ ad istā. l. ꝯcor. ff. e. l. nulla. ¶ Sed pro deo qͥter ponemus exēplū in terminis in hac regula. ⁊ certe. x. vel. xj. modis. Et vno mō sic: fauore minoꝝ introductū est: vt si ipse in ꝯhēdo ledaᷓ. sui facilitate vel aduersarij caliditate possit restitui: vt. ff. de mino. l. j. §. ait ꝑtor. Ponamus ergo minor in ꝯhēdo deceptus ē sui facilitate vel aduersarij caliditate. iste minor nō vult restitui vel si restitutus est: nō vult vti ea restōne. cogeᷓ ne vti petēte vēditore? certe nō. ne qd fauore eius ⁊c̄. ⁊ istud exēplū poniᷓ. ff. ꝺ mino. l. si iudex. ¶ Jtem pōt notari aliud exempluꝫ. fauore minoꝝ introductū est vt nō sint in iudicio sine tutoris auctoritate. ⁊ si fuerit sn̄ia aduersus eos lata nō valebit: vt. j. si aduersus rē iudi. l. cū ⁊ vos minores. Sꝫ ponamus ꝙ minor fuit in iudicio: ⁊ sn̄ia lata est ꝓ eo dicit aduersarius. nō valꝫ ipso iure. qꝛ fuit in iudicio sine tu. nunqd licebit aduersario hoc dicē? certe nō. ne ꝙ fauore minoris introductū est ⁊c̄. ⁊ istud exēplū poniᷓ. j. de ꝓcu. l. nō eo minus. ¶ Jtē pōt not. tertio mō exēplū. ecce fauorē impubeꝝ est introductum vt si moueᷓ qd status ⁊ bonoꝝ possessio eis differᷓ qd stat⁹ in tps pubertatis: vt. j. ad carbo. l. j. ⁊. ij. Sꝫ ponamus ꝙ impubes nō vult differri qͦnē in tps pubertatis: qꝛ hꝫ testes in ꝓmptu. hoc casu nō dꝫ differri. ne qd fauore ⁊c̄. retorqueatur ꝯ eos ⁊ hoc exēplū poniᷓ. ff. ad cor. l. iij. §. due cāe. ¶ Jtē pōt no. quartū exēplū. fauore pupilli est introductū: ne tutor administret sine satisdatione: vt. j. de tutorib⁹ qui nō satisdederunt. l. j. sed ponamus tutor administrauit ad vtilitatem pupilli sine satisdatione: vt qꝛ acqsiuit ei lucrosam hr̄ditatem. valet ne? certe sic: vt. j. de tuto. qui nō satisderūt. l. vl. ¶ Jteꝫ pōt no. exēpluꝫ qnto mō. fauore mulieris introductū est ne intercedat pro aliquo: vt. j. ad velle. l. j. ⁊ per to. ⁊. ff. ad velle l. j. ⁊ per to. Sed ponamus ꝙ mulier intercessit non vult vti hn̄ficio velleiani. poterit ne? certe sic. ne qd fauore ⁊c̄. vt. ff. ad velle. l. vlt. §. pe. ¶ Jtē pōt no. sextū exēplū. fauore heredis est introductū: vt si relicta excedāt dodrātē: possit detrahere de singulis legatis falcidiam: vt. j. ad. l. fal. l. j. sed si nō vult detrahere: cogetur ne? certe non. ne qd fauore ⁊c̄. vt. ff. ad. l. fal. l. potest. ¶ Jtem pōt no. exēplū septimo mō. fauore clerici est introductum: vt possit conueniri corā iudice ecclesiastico: vt. s̄. de epi. ⁊ cle. auc̄. clericus. nūqd pōt renūciare huic priuilegio? certe sic. ne qd ⁊c̄. vt. s̄. de epi. ⁊ cle. l. siqs in cōscri. ¶ Jtem potest no. octauo modo exēpluꝫ. fauore dn̄i vel creditoris est introductum: dum colonus soluit annuas pensiones dn̄o: vel debitor soluit annuas vsuras creditori: si vult facere sibi fieri apochā de soluto. qd potest. si nō vult non potest cogi: vt. j. de fi. instru. l. plures apochas. ¶ Jteꝫ potest no. nonū exēplū. fauore filioꝝ est introductū: vt si pr̄ vel mater conuolat ad secundas. nup. amittat proprietatem lucri: ⁊ tenetur reseruare filijs: vt. j. de secun. nup. l. femine. siue isti liberi existant heredes vtriqꝫ pentī: siue alteri tm̄. si isti liberi nolunt vti hn̄ficio illo: poterunt ne cogi? certe nō. ne qd fauore ⁊c̄. vt. j. de secū. nup. l. generaliter. §. in his āt. ¶ Jtem potest no. decimo modo exēplum. ecce si pater dat dotem pro filia: licet filia non stipuletur: vr̄ tacite stipulata: vt. j. de rei vxo. ac. l. vnica in pn̄. Sꝫ quid si aliqs extraneus dat dotem pro aliqua muliere: nec stipulaᷓ sibi reddi vꝫ ipe tacite stipulatus? certe nō. imo ipsa filia. ne qd fa. ⁊c̄. vt. j. de rei vx. act. l. vnica. §. accedit. ⁊. §. extraneum. Nec approbo illud exēplū qd quidā posuerunt: si filius est mutuatus pecuniam

cuniã sine volũtate p̃ris h̃ʒ excep.mac̃.vt.j.ad mace.l.j.⁊ p totum. Quid si non vult vti excep.mace.pr̃ non poterit vti inuito filio.sed h̃ exẽplũ nõ valʒ:vt.j.ad mace.l.si filius.qꝛ macedo.est introductũ in odiũ creditoꝝ nõ in fauorẽ filijfa. vt.ff.de ꝯdi.ide.l.qui excep. in p̃n. ⁊ põt qs renũciare his q̃ fauore eius sunt itroducta:nõ his q̃ sunt itroducta in odiuʒ alteri⁹:vt ar.ff.de postu.l.quos ꝓhibet. ¶ Or segnori ad.l. istã signant̃ cõtra.x.satis obscure:⁊ breuiter ego tñ signabo singula cõtra.⁊ postea distinguã per quã distinctionẽ habebitis plene mãm huius.l.⁊ oium ꝯ̃rioꝝ.Ecce vr̃ ꝙ fauore alicui⁹ est introductũ ꝙ retorqueat̃ in eius lesionẽ:qꝛ si qs impetrat ius iniquũ cõtra aliquẽ:ipse cõtra quẽ impetratuʒ est ⁊ alij poterũt eodẽ iure vti aduersus impetrãtem:vt.ff.ꝙ quisqʒ iur.l.j.⁊.j.de resci.vẽ.l.ratas. Ad qð rñdeo duobus modis.Et vno mõ ſm Jo.⁊ Azo.qð fauore alicui⁹ est introductũ nõ retorquet̃ in eius lesionẽ:si est introductũ vltro vt hic.secus si ad ei⁹ postulationẽ:qꝛ tũc alij eodẽ iure iniquo poterũt vti cõtra impetrantẽ:vt.ff.ꝙ q̃sqʒ iur̃.l.iij.⁊ hoc illa rõne qꝛ multa nõ ꝯcedẽda per postulationẽ cõcedũtur que al̃s nõ cõcederent̃:vt.j.de pe.bono.sub.l.j.⁊ sic intelligit̃.l. cõtra. Vel põt dici.qð fauore alicuius est introductũ nõ dʒ retorqueri in ei⁹ dãnũ.si illð ẽ equũ vt hic.sʒ si aliqd itroducatur de nouo ⁊ est iniquũ h̃nt locũ.ll.ꝯtra. Sʒ denuo ad.l. istaʒ op.⁊ vr̃ qð fauore alicuius est introductũ:retorquetur in eius dãnũ.ecce fauorẽ impuberis introductum est vt nõ possit acqrere h̃rdit̃.vel bonoꝝ pos.dãnosam:vr̃ in ei⁹ lesioneʒ retorq̃ri:qꝛ si defert̃ ei lucrosa:nõ põt adire eã sine tutore:vt insti.de auc.tu.§.neqʒ. Ad qð potest dici vt dicũt dñs Jo.⁊ Azo.⁊ mirabili mõ.dicũt ipsi ꝙ minor non põt acq̃rẽ h̃edit̃.dãnosam:h̃ est sui fauore.ꝙ non põt adire lucrosaʒ h̃ est sui fauore:qꝛ hereditas esse posset onerosa creditoribus hereditarijs.⁊ expedit minoribus ne litib⁹ ⁊ sumptibus vexẽtur:vt.ff.de mino.l.minorib⁹.sʒ ipsi idiuinãt ⁊ offendũt.l. qꝛ.§.neqʒ.⁊.ff.ð aucto.tu.l.obligari.dicit neqʒ euidẽtẽ locupletẽ põt adire.⁊ si nõ est obligata creditoribus h̃rditarijs. Et iõ vos ad istð cõtra.ita dicetis qð fauore alicui⁹ est introductũ ⁊c̃.nisi iuris necessitas alið suadeat.sed vbi defertur pupillo lucrosa h̃editas iõ nõ adit sine tutore:qꝛ obligaret̃ creditorib⁹ h̃rditarijs adeũdo:vt.ff.ex qb⁹ cau.in poss.ea.l. iulianus.in fi. ⁊ non põt regul̃r obligari sine tutore:vt.ff.de auct̃.p̃s.l.obligari. ⁊ hec rõ colligit̃.ff.de acq. h̃e.l.more. regulariter iõ dixi qꝛ fallit.j.qui admit.ad bonoꝝ poss.poss.l. bonoꝝ. ¶ Sʒ denuo op.ad.l.istã.fauore p̃ronoꝝ vel dñoꝝ est intro.ne liberti vel serui torq̃ant̃ cõtra eos.sʒ nũqd pro eis?certe nõ:qꝛ sicut nõ p̃nt torq̃ri ꝯtra eos:ita nec pro eis: vt.j.de q̃õnib⁹.l.ꝑdẽ. Ad qð põt dici qð dicit hec.l.est verꝝ. nisi iuris ineq̃litas aliud suadeat.nõne eẽt ineq̃litas si libertus torq̃ret̃ pro eo ⁊ cõtra eũ?certe sic.⁊ cũ testis dẽat dicẽ. veritatẽ pro vtraqʒ pte:vt.s̃.ð epi.⁊ cle.auc̃.si iudex. ¶ Sʒ denuo ad.l.istã opp.⁊ signatur cõtra.ecce.l.dicit.si aliquis hʒ priuilegiuʒ minoꝝ sportulaꝝ p̃stãdaꝝ:eius aduersarius vti dʒ priuilegio illo cõtra eũ.vñ qð introductuʒ est pro eo: retorquetur in eius lesionẽ:qꝛ aduersarius vtitur p̃uilegio de minoribus sportulis p̃stãdis:vt.j.de fru.⁊ li.ex.l.vl.Rñ. ibi aliquis hẽbat priuilegiũ nõ vltro cõcessum sʒ ad sui postulationẽ impetratũ:vñ ꝙ quisqʒ iur̃ in alteꝝ statuit: eodẽ iure vtitur:vt.s̃.dictũ est. Vel põt dici:h̃ regula hʒ locũ ext̃ iudicia:nõ in iudicijs:cũ eq̃litas in eis sit ſuãda:vt.j.de postu.l.prouidẽdũ.⁊.j.de lucris aduo.l.in sacris.li.xij.⁊ qꝛ iudicia vt arbitria nõ debent claudicare:vt.ff.de arbi.l.si cum dies.⁊ h̃ satis placet. Vel põt dici ꝙ h̃ regula qð fauore ⁊c̃. hʒ locũ interpretationẽ eiusdeʒ hominis.sed.l.que inducit fauorem:eãdeʒ.l.bene põt interpretari.⁊ ita est alibi. ¶ Sʒ denuo ad.l.istam op.⁊ signatur cõtra.ecce fauore iudeoruʒ est introduc.ne die sabbati vocentur in ius.idẽ fauor in eorũdem lesionem retorquetur:qꝛ non p̃nt alios in ius vocare in die sabbati:vt.s̃.de iudeis ⁊ celi.l.die sabbati. ¶ Ad qð potest dici:illud est illa ratione:ne sint melioris cõditionis iudei q̃ȝ xpiani:qꝛ non dñt esse melioris cõditionis stulti q̃ȝ p̃iti:vt.ff.ꝙ vi aut clã.l.seruus.⁊.ff.de nox.l.non solũ.⁊.l.se. Vel potest dici:nõ dñt retorqueri in eius lesioneʒ alicuius hois interp̃tatiõe;sʒ eiusdẽ.l.interp̃tatione sic;vt ibi dicet̃.

¶ Sed denuo ad.l.istaʒ op.⁊ signatur cõtra.lex vr̃ velle ꝙ fauore libertoꝝ sit itroductũ vt impetrẽt ius aureoꝝ ãnulorum:vt sic possint vocari ad honorẽ reipu. Sʒ pone ꝙ libertus per collusionẽ impetrauit ius aureoꝝ ãnu.illud ius retorquet̃ cõtra eos ne vtant̃ iure aureoꝝ annuloꝝ:⁊ vt reducantur in seruitutẽ:vt.ff. de iure aureoꝝ annu.l.ij.Et eodeʒ mõ ꝯ̃dicit.l.alia que dicit nataliũ restitutio est introducta ꝓ libertis vt ingenui efficiant̃:vt.j.de bo.lib.l.fi.⁊ de iure aure.annu.l.vlti.tñ si liberti per collusionẽ impetrauerũt nataliũ restitutionẽ nõ vtunt̃:vt.ff.ð nata.resti.l.j. ¶ Ad qð põt dici ꝙ h̃ regula intelligi si ipse nõ deliquit in impetrando ꝑ collusionẽ:retorquet̃ in eius lesionẽ:vt in.l.contra.qꝛ p̃uilegium meret̃ amittere ⁊c̃.vt.ff.de iudi.l.iussio.e.ff.de pecu.l. si liberti. ¶ Sed denuo ad.l.istã op.⁊ signat̃ cõtra.ecce fauore liberti est introductũ:vt dũ ip̃e gerit tutelã sui patroni senatoris excuset̃ ipse ab alioꝝ tutelis. sʒ si ipse impetrauit ius aureo.annu.retorquet̃ cõtra se.s.ꝙ ipse nõ excusat̃ a tutela alioꝝ:vt.ff.de excu.tu.l.cũ oratione. Ad qð põt dici nihil de ista.l.ad illã:qꝛ nõ est h̃ fauore liberti introductum vt libertus senatoris excuset̃ ab alioꝝ tutelis:sʒ h̃ est introductũ fauore ipsius patroni.sʒ si libert⁹ impetrauit ius aure. annu.nõ h̃r loco liberti sʒ ingenui: ⁊ ideo alioꝝ tutelã subire cogitur: qꝛ censsante cã ⁊c̃. vt.ff.de pac.l.quod dictũ est. ¶ Sed denuo ad.l.istã op.⁊ signat̃ ꝯtra dicit.l.si ego vẽdo tibi vina oia.exceptis acidis ⁊ mucidis:fauore tui est introductũ ne habeas acida ⁊ mucida empta:qꝛ si velis h̃re empta acida ⁊ mucida:non potes:vt.ff.de pi.⁊ con.rei vẽdi.l. si vna. Ad istud dñs Mar.errãdo dixit:aut fauor introducitur a lege pro aliquo:⁊ tũc est vera h̃ regula cũ suis similibus. Si vero fauor introducitur pro aliquo:non a lege sed pacto cõtrahẽtiuʒ sicut est in.l.ꝯtra.hic iste fauor pacto nr̃o pro te inducit̃:vñ contra te retorquet̃.vñ si velis h̃re empta acida ⁊ mucida:me inuito nõ potes. Sʒ h̃ solu.nõ est bona: qꝛ.l.est ꝯtra.vt de hoc p̃nt videri exẽpla duo. Vnũ in pacto adiectiõis in diẽ: vt si vẽdo tibi rẽ meã eo pcõ:vt si ali⁹ attulerit meliorẽ ꝯditionẽ itra annũ res sit inẽpta.qd si aliqs.j. annũ attulit meliorẽ conditionẽ:⁊ ego nõ accepto melioreʒ conditionẽ:sed volo stare vẽditioni facte potero?certe sic: vt.ff.de in diẽ adiec.l.sabinus. Idẽ exẽplũ põt videri in pacto.l.cõmissorie.vẽdidi tibi rẽ meã hoc adiecto:vt si ad diẽ p̃ciũ nõ solueris sit inẽpta.nõ soluisti ad diẽ p̃ciũ.volo recedere ab emptiõe.licebit mihi stare vẽditioni?certe sic:vt.ff. de.l.ꝯmis.l.ij.Et iõ sp̃reta solutiõe dñi Mar.vos ita dicetis: si vẽdo tibi oia vina exceptis acidis ⁊ mucidis que sunt ibi: ⁊ tu vis h̃re empta acida ⁊ mucida:non potes me iuito qs fauor est hic?certe nullus.cuʒ non fuerunt vendita acida ⁊ mucida:qꝛ emptio non contrahitur inuito vẽditore:vt.j.de ꝯ̃hẽ.emp.⁊ ven.l.inuitũ.qꝛ ⁊ si vẽderẽ tibi oẽs libros meos excepto infortiato:⁊ tu velis h̃re meũ infortiatũ emptuʒ me inuito quis fauor est pro te hic?certe nullus:qꝛ ita placuit nobis emptionem ⁊ vẽditionẽ facere:vñ inconueniẽs esset emptum esse qð a pacto emptionis exceptũ est. Sed denuo ad.l.istã op.⁊ signat̃ ꝯtra.ff.de pac.l.inter soceꝝ.§.cũ inter. Ad qð rñ.dñs Mar.vt.§.p̃xi.dixi in alio contra que solu. non est bona:vt.s̃.dixi. ¶ Ex ideo vos dicetis ꝙ h̃ nullus est fauor:qꝛ si pr̃ paciscat̃ in vnũ casum reddẽde dotis ⁊ nõ in reliquo:nõ vr̃ pactus in reliquo sed in illo solo in quo paciscitur:vt.ff.so.ma.l.si cũ dotẽ.in p̃nci.Et iõ ad solutionem istoꝝ ꝯ̃rioꝝ ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distinguetis vt cõsueui distinguere:cũ fauor introducit̃ pro aliquo aut ad sui postulationẽ:aut vltro a.l.vel constitutione vl̃ edicto pretoris sine impetratione sui. Si fauor introducit̃ pro aliquo ad sui postulationẽ vel impetrationẽ:puta aliqs impetrauit a p̃ncipe equũ vl̃ iniquũ ius:velvt p̃stet minores sportulas:h̃ retorquet̃ cõtra eũ:vt.ff.ꝙ q̃sqʒ iuris.l.j.⁊ ꝑ to.⁊.j. de fruc.⁊ li.ex.l.vlti.⁊.j.de pe.bo.sub.l.vna.⁊ in alijs cõtra. hic signatis. Si aũt a.l. introducit̃ fauor vltro sine sui postulatione vel impetratione:sicut potestis videre.ll.indulgent b̃nficium restitutionis non petẽtibus. Item indulgent impuberibus b̃nficiũ carboniani edic.⁊ si non impetrauerint. similiter.ll.⁊ constitutiones indulgent mulieribus b̃nficiũ velleia.ẽt mľierib⁹ nõ petẽtib⁹. Hic subijcio regulã ⁊ instã,

tiā regule. regula est: qđ fauore aliquoꝝ itroductū est: nō dꝫ retorq̄ri in eoꝝ lesionē vt h̄. τ. ff. e. l. nulla. τ. s̄. de epi. τ cle. l. si quis ī in conscribēdo. τ in omnib⁹ exēplis que posui. s̄. in. l. ista. Sed h̄ regula recipit instantiā: vbi iure necessitas aliud suadet: vt in. §. neqꝫ. τ. l. obligari. vel vbi iure inequali tatis aliud suadeat vt. ff. de qō. l. pridēꝫ. vel vbi cause iequa litatis vitande ratio aliud suadeat: vt. j. de fruc. τ li. ex. l. vlti. vel vbi nominatim contineat̄ in. l. fauoreꝫ eiusdē. l. ad alios extēdi: τ ꝙ retorqueatur in lesionem ipsius in cuius fauorē est introductū vt est in. l. illa die sabbati.

Leges τ ꝯstōnes.

In. l. ista ponitur que sit leguꝫ ptās. Et hec. l. dicit duo. Prio circa. l. ptātē ponit regulā q̄ est talis. leges τ ꝯstōnes late vl̄ a pplo vl̄ ꝓmulgate a pncipe dāt formā futuris negocijs: nō aūt pēdētib⁹ vel pteritis. τ hec est regula. ecce exceptio regule. nisi in lege noiatim ꝯtineat̄: ꝙ nedū futura negocia imo pre sentia τ pterita respiciat. Tex. negocijs. i. respiciunt futura negocia: vt ex̄ de cōsti. c. rē q̄ culpa caret. Tex. nisi. ista est ex ceptio. Tex. cautuꝫ sit. in. l. vel ꝯstōne. qꝛ si dictū est ꝙ leges hēant locū nedū in futuris: imo in pteritis τ in pēdētibus in eis locum hēbūt. τ ad istō accedit. s̄. de sacrosan. ec. l. san cimus. in fi. τ. l. p. τ vl. τ. s̄. de epi. τ cle. l. si qs in cōscri. in fi. ¶ Or segnori hētis h̄ regul̄r. ll. dāt formā futur͡ negocijs: nō pēdētibus vl̄ pteritis. τ ad istud accedit. ff. de le. τ se. cō. cū lex. τ. j. de gnāli abolit. l. ij. τ insti. de iure na. gē. τ ciui. §. sꝫ qđ pncipi. ¶ Sꝫ h̄ q̄ro qd erit in qōne ista. ego τ tu cepi mus litigare. lata fuit snīa inter nos. τ ſm. l. q̄ obtinebat tpe snīe: appellasti. tpe appellationis pēdēte est facta noua lex cōtra. l. que erat tpe late snīe. iudex appellationis ſm quā. l. debebit iudicare? certe ſm eā q̄ erat tpe snīe late: vt in auc. vt cū de ap. cog. §. sꝫ h̄ in p̄nti. τ h̄ nisi ꝯtineat̄ noiatim in. l. ꝙ hēant locū in pēdētibus vl̄ preteritis negocijs vt. s̄. dixi.

Humanū.

In. l. istā tractat̄ q̄liter cōstōnes impiales a pncipe habeant fieri. τ certe hn̄t fieri sub hac forma. ecce si emerserit aliq̄ qō publica vel p̄uata. l. nō decisa impator vocabit ꝓceres sacri pala tij: τ cetū senatoꝝ: τ dicet eis: emersit de nouo talis qō que publica vl̄ p̄uata. l. nō ē decisa. vr̄ nobis bonū nouā. l. facē. τ si consentiūt oēs vl̄ maior ps. l. fieri: tūc iubebit impator. l. fieri τ dictari. τ ea facta vl̄ dictata iubebit eā iteꝝ legi τ emē dari. quo facto: faciet eā publice recitari. τ si al̄r fuerit facta l. nō valebit. nā dicit impator: O pres cōscripti nos de nr̄o consilio faciemus h̄ qđ ptinet ad gloriam nr̄i impij. h̄ dicit. Tex. hūanū. i. equū in se cōtinet. vn̄ ex pri. huius. l. colliget͡. ar. cōtra pncipes τ platos qui vix peterēt consiliuꝫ a deo si eius copiā hērēt. sꝫ ipsi nō hn̄faciūt: qꝛ hūanū esse ꝓbam⁹ si quid decetero τc̄. τ ad hoc facit. s̄. de sacrosan. l. plꝫ. τ. j. de diuor. τ re. l. dubium non est. Tex. in publica cā. i. in fiscali. Tex. exposcat. ¶ Dicet aliqs vestrū posset ne inueniri ali qua qō. l. nō decisa? Rn̄. possꝫ si emergeret hec qō an posset impiū dari in feudū. hec qō nō est. l. decisa. simil̄r si q̄rat̄ qs p̄uatus succedat in feudū? sup hoc fiat noua lex: qꝛ cāe feu dales nr̄is legib⁹ nō decidūtur: vt. ff. e. l. de qbus. Tex. con scripti: qui erāt. c. nūero: vt. j. de peti. hē. l. vl. τ dicebant̄ cō scripti: qꝛ noia eoꝝ in diademate pncipis portabātur. Tex. dictari. i. scribi. Tex. recēseri. i. iteꝝ legi τ emendari. Tex. τ cum oēs. sub. vel maior ps: vt. ff. ad muni. l. qđ maior. Et ex ista lr̄a colligimus ar. ꝯ illos qui dn̄t vniuersitatē cōsentire nō posse. quid enim municipes dolo facere p̄nt? vt. ff. de li. vni. l. j. τ lꝫ nō possit de facili: pōt tn̄: vt ar. ff. de ar. l. si vn⁹. §. pncipal̄r. τ. l. sꝫ τ si pupillus. τ vident̄ consentire: si oēs ad tubā vel cāpānā ꝯgregādo dicāt fiat fiat: vt. ff. ad. l. acq. l. j. in prin. Nec ob. illa interrogatio. qd enim municipes dolo facere p̄nt. Or rn̄. ꝙ ibi nō denotat impossibilitatē sed rari tateꝫ. q. d. nō de facili firmētur τc̄. vt in auc̄. vt noue ꝯsti. post duos mēses. in rubro τ nigro. Et ex hac lr̄a voluit colligere dn̄s Ir. ꝙ liber auc̄. non fuit dn̄i iustin̄. qꝛ non fuit hec for ma condendi in eo seruata. Sꝫ nos dicimus contra: vt ple ne dixi. s̄. de emen. iusti. C. in fi.

Leges sacratissime.

In. l. ista dicūtur duo. Prio dr̄ ꝙ. ll. sacra tissime dn̄t ab oibus obseruari: vt oēs sub diti statuta suo impio ꝓmissa sectētur ꝓhi bita declinēt. Scdo dr̄: si in. l. inueniat̄ aliq̄ obscuritas: recurrēdū est ad impialē iterptationē vt eā iter ptet̄. h. d. Tex. itellige. τ custodiri. Tex. vt vniuersi. s. subditi romano impio: vt. s̄. d sum. tri. τ. fi. ca. l. j. Et hoc regul̄r veꝝ ꝙ oēs scire dn̄t. ll. vt hic. τ. j. de iu. τ fac. igno. l. cōstitutiōes. Fallit in militibus: vt. j. loca. τ cō. l. milites. τ. j. de iure deli. l. scimus. Itē fallit in rusticis: vt. j. de testa. ordi. l. vlti. Item fallit in mulieribus in certis casib⁹ vt. j. de iur. τ fac. igno. l. vlti. Itē clerici quo ad qd dn̄t seruare iura: quo ad qd nō: vt. ff. de epi. τ cle. l. repetita. Tex. sectētur. vt. ff. e. in ꝯstitutio ne greca. Tex. si qd vo. Incipit scdm dictū. Tex. obscurius fuerit. sub. q̄ꝫ debuerit. Tex. nō obscurius. i. obscurū. Tex. patefieri. i. manifestari. Et pōt poni exēpl̄n. si lenones pres vel dn̄i cogūt filias vl̄ ancillas peccare in corpe: ab oi mise riaꝝ necessitate absoluant̄. hoc est obscuꝝ: qꝛ expōit̄ duob⁹ modis vt ibi dixi. τ in ista. obscuritate recurrēdū est ad pnci pē. s̄. de epi. au. l. si lenones. Vel pōt poni exēplū. dicit auc̄. ex testō datoꝝ. dicit Bul. ēt simpliciter nos dicim⁹ ob cāꝫ. certe si h̄ obscuritas nō recipet interptationē ēt ex ꝯsuetu dine: recurrēdū ē ad pncipē: vt. j. l. p̄xi. vl̄ pōt poni exēplū. vbicūqꝫ est dissentio dnoꝝ. Tex. duritiā τc̄. τ est exēpluꝫ ca uetur in. l. ꝙ oēs serui sint subijciēdi qōnibus dū agitur cā adulterij qui erāt domi vel in rure. hāc duritiā lꝫ interptari soli pncipi: vt. ff. qui τ aqbus ma. li. nō fiāt. l. ꝓspexit. l. lator. Item est exemplum. j. so. ma. l. dos.

Cum de nouo.

Vos habui stis. s̄. l. p̄x. si l. antiq̄ cōtinet obscuritatē vel duritiāꝫ: soli principi lꝫ ad eq̄tatē reducē vel interptari. lex ista loq̄t̄ si sup noua. l. dubitatio oriat̄: τ nō est ex ꝯsuetudine interptata: recurrēdū est ad pncipē: qđ facere pōt impator ex suggestione iudicā tiuꝫ τ suo ꝓprio motu. h. d. Tex. auctas. i. impator ad sugge stionē iudicis. τ suo ꝓpo motu pōt facere interptationē. Et pōt poni exēplū in cōstitutione. sacra pubeꝝ spōte facta pre cipimus iuiolabiliter obseruari. dicūt qdā q̄tum ad excep. alij q̄tū ad actionē. sup ista dubitatione recurrēdum est ad pncipē. tn̄ si impator nō tolleret illā dubitationē: dicim⁹ ꝙ vtraqꝫ opinio est va. Sꝫ qn̄qꝫ hꝫ locū exceptio: qn̄qꝫ actio: vt. ff. de acq. re. do. l. statuas. τ. ff. fa. her. l. inter cohēdes. §. j. ¶ Sꝫ pro deo qd differūt iste due. ll. Rn̄. differūt vt ex eaꝝ cōtinuatione appet: qꝛ. l. supior loq̄tur cū orit̄ dubitatio su per. l. veteri. hec. l. cū orit̄ sup. l. noua. Et iō ita distinguēdū est ſm. d. Jo. τ Azo. cū dubitatio emergit: aut sup nouo ne gocio nō deciso: aut sup verbis. l. noue vl̄ veteris. pmo cāu si emergit dubitatio sup nouo negocio: si copiā ē pricipis: recurrit̄ ad eū: vt. s̄. e. l. humanū. τ. j. de ve. iu. enuc. l. j. §. sed qꝛ diuine. τ. ff. e. l. τ iō. in fi. τ. ff. de fideicō. li. l. itaqꝫ. si non hr̄ eius copia: ne cogātur subditi lōgo itinere laborare: qđ nō dꝫ esse: vt. j. de iudi. l. cū spālis. tūc est ꝓcedēdū de similib⁹ ad similia. τ recurrēdū est ad interptationē iudiciariāꝫ: τ sic loquitur. ff. e. l. vt ait. τ. l. nō p̄nt. τ. l. τ ideo in prin. Si autem emergit dubitatio sup verbis. l. veteris vel noue: tūc si dubi tatio ex cōsuetudine interptationē recipit cōsuetudo est ser uanda: vt. ff. e. l. mime. τ. l. si de interptatione. l. q̄rat̄. si ex con suetudine nō recipit interptationē certā: eo casu recurrēdū est ad pncipē si eius copia hr̄: vt in pal. duab⁹ legibus. l. nā vt ait. τ. l. non p̄nt. vel recurrēdū est ad iudicē vt faciat inter pretationē in partem benigniorē: vt. ff. e. l. benignius. τ. l. in ambigua. τ est interptatio benigna: vt qđ fauore τc̄. vt. s̄. e. l. qđ fauore. τ. ff. e. l. nulla. si nō apparet benigna interptatio: est recedēdū a verbis legis: vt. ff. de ꝯdi. τ de. l. publius. §. j. reprobata opi. illoꝝ qui dixerunt non esse recedēdum a ver bis legis: vt. ff. de le. iij. l. non aliter. τ. ff. de mili. testamēto. l. quod constitutum. τ procedēdū est de similibus ad similia: vt. ff. e. l. neqꝫ. τ. l. non possunt. τ. l. se. §. naꝫ vt ait pedius. vbi hec distinctio nota. in glo. ordinaria.

Si impialis

SI imperialis. Leges vel eis alio rū impatoꝝ q pre cesserunt iusti.in supioribus hūiſtis. h aūt l. que est vltia in ti.est noua.l.iusti.Et hec.l. dicit tria pncipal'r. ¶ Prio dicit: si ipator cognouit iter duos litigatores:⁊ cā cogni ta tulit sniaȝ pñtib⁹ ptib⁹:illa snia lex ē.⁊ h sciāt oēs iudices qui sub romano ipio sunt.⁊ dȝ suari nō solū iter illas perso nas inter q̄s lata est:imo ⁊ inter oēs psonas. Scdo dicit ꝙ solus ipator pōt.l.ꝯdere vt ipator.⁊ iterptari.reprobata illo rum opi.q dicebāt ⁊ male:nō iterptari dñm ipatoreȝ.qs est qui.l.possit interptari:vel ꝯdere nisi impator cuȝ ipse sit qui hoc facere possit. ¶ Tertio dicit si ad iudicis suggestioneȝ impator statuit aliqd:illud p.l.dȝ suari. Unū tñ sciatis.licȝ ipator possit.l.ꝯdere ⁊ iterptari:tñ per hoc nō derogaꝛ aliis veterib⁹ iur cōditoribus:qꝛ qd ipsi faciūt:auctoritate ipiali faciūt. Tex.sciant hoc.s.ꝙ pnūciauit diffinitiue. Tex. eē le. gem.s.gñalē.secus si ipator interlocutorie pnunciauit inter duos:vt.s.e.l.ij.⁊.l.iij.vel dicatis al'r vt ibi dixi. Tex.diffini uit:vt.ff.e.l.j.⁊ insti.de iur na.gē.⁊ ciui.§.sȝ qd pncipi. Tex. cū igiꝛ. Incipit scōm dictū. Tex.cū.alias cur. Tex. enigma ta.i.subtilitates. Tex.explosis. Incipit tertiū ⁊ vltimū dcm. ¶ Or segnori habetis hic in fi.l.ꝙ solus impator pōt.l.cō. dere. Videꝛ ꝯ.qꝛ populus pōt:vt.ff.e.l.j.⁊ insti. de iure na. gen.⁊ ciui.§.lex ē.⁊.ff.de iusti.⁊ iure.l.oēs. ⁊ senatus. vt.ff. e.l.nō ambigiꝛ. Item pfect⁹ ptorio pōt.l.cōdere:vt.j.de offi. p.p.l.formā. Ad qd dixit. P.olim multi poterāt.l.cōdere.vt in.l.ꝯ.sed hodie solus impator vt hic.⁊.s.e.l.j.sed hāc solu tionē non approbamus:qꝛ legū correctio est vitāda inꝗtuȝ de iure vitari pōt:vt.j.de ap.l.precipimus in fi.Et io nos di cimus ꝙ solus iperator pōt ꝯdere.l.cū ad eū recurriꝛ si ei⁹ copia heaꝛ vt hic.sȝ si ad alios recurriꝛ ⁊ ipsi pñt.l.cōdere. vt in.l.cōtra.vel dicatis:vt plene dixi.s.e.l. vbi hoc contra rium signatur de verbo ad verbum.

¶ De mandatis principum.

¶ Quia mandata obtinent vim legū ⁊ ꝯstitutiōis ⁊ edicti: ponitur hec rubrica. ¶ Et no.hic qd dixit dñs Pla.ꝙ nul la erat dña inter ꝯstōnem principis ⁊ mandatum. ⁊ qcquid erat pncipis cōstitutio erat mādatum:⁊ ecōtra. sȝ nos istud reprobamus:qꝛ si ista ponunꝛ vt diuersa in .l. ergo apparet ꝙ sit aliud ꝯstitutio:aliud mandatū: vt.j.de incestis.⁊ inuti. nup.l.qui cōtra legū.⁊.ff.de illi.col.l.iij. Itē ista rubrica di cit de mādatis pncipum.supior dixit de le.⁊ cōsti.principū. Unde debetis dicere.lex est lata a populo: vt.ff.de le. ⁊ se. cō.l.j.ꝯstitutio est ꝓprie principis:vt.ff.de ꝯsti.prin.l.j. ⁊ est facta nō sup puincia agenda:sȝ sup aliis fcis. Sed mādatū ꝓprie est cū ipator ꝯstituit psidē ⁊ mandat psidi puincie qd dȝ obseruare in regēdo puinciā:vt i auc.de man.pn. in pn. vnde de mādatis principum videamus ⁊ subiiciamus.

SI quis asserat. Lex ista p. pter barata ores fcā est.Et dicit h.si venit qdā barata or:⁊ vocauit quosdam ribaldos ⁊ dicit : si vultis facere ad sensuȝ meū erim⁹ diuites. dixerūt ipsi:libēter:dicatꝭ qcqd vultꝭ.dixit ipse:ibimus in iberniā:⁊ dicā me hr̄e mādatum pncipis ad illā puiciā regēdā.si illi de illa puicia dixerint:mōstrate mā datū.ego dicā ꝙ ego volo pbare illud mādatū p testes. ⁊ in ducā vos in testes ⁊ cuilibȝ dabo suā dignitatē.⁊ dicā ꝙ vo lo pbare p tribunū q ibi ē.⁊ p notariū q ibi ē.⁊ p vicariuȝ q ibi ē nūqd erit audiēdus?certe nō.sȝ debebo pbare mādatū p sacras lr̄as ipiales sigillatas sigillo ipatorꝭ:in qb⁹ ꝯtieaꝛ q̄l'r pnceps mittit me ad illā puiciā regēdaȝ:⁊ vt mihi obe diaꝛ. Tex.q̄rēdas.sub.qb⁹ lr̄is stabiꝛ hoc casu. ¶ Vñ in.l. ista no.illud no.h ē regla.si aliqs allaꝛ se hr̄e mādatū:sufficit si pbet mādatū p testes vl' p scripturā:qꝛ in exercēdis litib⁹ pare vim obtinēt testes ⁊ instr̄a:vt.j.de fide instru.l.in exer. cendis. Spāle tñ est h vt nō pbeꝛ p testes mādatū: vt i auc. de coll'.§.eos qui.⁊ ita est hic casus quo pbaꝛ per scripturā ⁊ non p testes.simile est.j.si minor se ma.dix.l.vlti. ⁊ de hoc plene dicam.j.de fide instrumen.l.contractus.

¶ De senatusconsultis.

¶ Quia senatuscōsulta obtinēt vim legū ⁊ mādatorum de qb⁹ dictū est.s.ponit hec rubrica de senatuscōsultis missis a venerabilib⁹ cetib⁹ senatoꝝ q erāt.c.numero:vt.j. de pe. hr̄.l.vlti.⁊ dr̄ senatuscō.vt insti.de iur.na.gē.⁊ ci.§.senatus. Et senatuscōsultū seruaꝛ pro.l.vt.ff.e.l.nō ambigiꝛ.vñ de se natuscōsultis obseruādis ⁊ nō retractādis videam⁹ ⁊ subii ciamus.⁊ que pena imponatur non obseruātibus.

DUāuis. Lex ista vult ꝙ senatuscō sulta deāt obseruari ⁊ non retractari in aliquo puilegio impiali.Et in ea no.sic casum. Quidā fenerator venit ad pncipē in veste regali:⁊ more debito incli nauit pncipi.dixit princeps:surgatis.quid plȝ vobis?dixit iste fenerator qui iuit in veste regali:⁊ cū fal cone in manu:⁊ nesciebat aliqd cuȝ eo opari.iste est melior falco de mūdo pñto eū vobis.dixit impator.grates.⁊ gratā ter eū accepit.dixit impator:plȝ vobis aliō?dixit fenerator: sic.vos debetis scire nō sum miles:sȝ sum qdā mercator q nfinita lucror ⁊ i nfinita expēdo.⁊ debetis scire ꝙ in stabu lo meo sunt multi dextrarij ⁊ multi palefredi.dixit ipator: vr̄ mihi ꝙ bñ sit vobis collatū qd hētis.sȝ vos debetis scire ꝙ sepe mutuo filiisfami. ⁊ ipsi opponunt exce.sena.cō.mac. contra me.volo ꝙ cōcedatis mihi puilegiū istud:ꝙ nullus possit vti except.mac.cōtra me.dixit impator:dubito si cōce derē vobis tale puilegiū:ꝙ hoies obloquerenꝛ inde.vñ nō feratis moleste:qꝛ nō ꝯcederē vobis.dixit iste:dñe ꝯcedatꝭ mihi si vultis.milites circūstātes corā impatore qui hēbāt manus vnctas a feneratore dixerūt:dñe cōcedatis ei qꝛ iste multū vtilis pōt eē vobis.dixit impator:faciatꝭ venire nota riū ⁊ scribat q̄liter vobis ꝯcedo hoc.mō q̄riꝛ vtꝝ tale rescri ptū valeat?Et rñdeꝛ ꝙ non.⁊ impetrās dȝ puniri tertia pte pꝛimonij sui.s.ꝯfiscāda:⁊ tāq̄ ambitiosus dȝ notari ifamia. Tex.firmitatem.⁊ pōt poni exēpluȝ in se.cō.ma.vt dixi.⁊ in velle.per totū. Tex.mulctaꝛ.q fisco applicatur:vt.j.de mo. mulc.l.mulctaꝝ. Tex.infamis.⁊ hoc est veꝝ nisi imperator diceret:nō obstāte.l.illa que phibet rescriptū nō valere.C. de le.⁊ se.con.qꝛ tūc rescriptū bene valeret:vt.j.de p.impa. offe.l.nec damnosa.⁊.l.rescripto.

¶ De veteri iure enucleando.

¶ Segnori dictū est vobis in supioribus a qbus.ll.hēant cōdi ⁊ interptari.veꝝ qꝛ vetera iura sunt purgata p Iusti. ponit hāc rubricā de vete . iure.s.posito in libro digestoꝝ ⁊ antiquorū codicum ⁊ antiquaꝝ institutionū enucleando.i. purgādo.sub.subiiciam⁹ ⁊ videamus de emēdatione antiq iuris:⁊ de veteri iu.enucle.i.purgādo p similitudinē.qꝛ sic in nuce tolliꝛ prio amaritudo ⁊ duritia:⁊ postea puenim⁹ ad dulcedinē:ita ⁊ in isto.i.⁊ de aucte iure prudētum qui in libro digestorum referuntur:videamus ⁊ subiiciamus:qꝛ multi fuerunt auctores:vt.ff.de origi.iuris.l.ij.

DEo auctore. Segnori not.ad euidentiā huius titu.ꝙ hic tit.continet duas.ll.⁊ pria.l.fuit facta añ emēdationē seu cōpilationē ffoꝝ seu institutionū.scda fuit facta post emēda tionem seu cōpilationē.ff.seu institutionū. ⁊ ista.l.vult dicere q̄liter iusti.inuocato noie dei de tribus codicibus antiqs fecit nouū codicē.⁊ de antiqs institutio nibus nouas fecit. Itē vult dicere q̄liter liber.ff.fecit.⁊ po. nit tpa qbus facta fuerūt digesta.⁊ cōmēdat se in fin.⁊ dicit ꝙ tres sunt partes mundi:qbus dñabatur tpe baꝝ legum: sed hodie non sic dominatur. Tex.romulo. ¶ Et ita not.ꝙ romulus fecerit vrbem romanam. Tex.impartietur aucto ritas. ¶ Unde nota.ꝙ qui confirmat:dare videtur.⁊ ad h facit.ff.de pactis.l.legittima.

¶ De iuris ⁊ facti ignorantia.

Odofredus sup pmo Codicis.

¶ In supiorib⁹ dictū est vobis de legi. ꝛ ꝯsti. verū qꝛ aliq aliqñ ignorāt. ll. ꝛ ꝯstōnes. ꝛ sic ius annectit de iur. igno. qñ excuset vł nō: ꝛ qꝛ qñq̃ ignoraꝛ factū annectit ꝺ facti igno. Et no. ꝙ iure igno. est cū qs ignorat iura vel. ll. vel ꝯstōnes īmpiales: qꝛ putat aliqs leges velle vnū ꝛ volūt totū ꝯtrariū: vt. j. e. l. cōstitutiones. ꝛ hec iure igno. reguľr nō excusat: qꝛ leges ꝛc. vt. s. de le. ꝛ ꝯsti. l. leges. Est facti igno. cū qs putat eū viuere q mortuus est. ꝛ eȝ. ꝛ de ista facti igno. hētis exēpla. ff. e. l. j. ꝛ hec excusat si est ꝓbabilis vt facti alieni. si iprobabilis vt facti ꝓprij: non excusat: vt. ff. e. l. in oi. ꝛ. l. regula. ¶ Item not. ꝙ hec dictio ignorātia est cōis ad iuris ꝛ facti igno. ꝛ hoc in larga significatiōe. in ꝓpa significatione ignorantia est iuris: error est facti. nā error restringiť ad factum. ¶ Itē no. ꝙ sunt. iiij. q̄ differūt quo ad qd. nescire. ignoraꝛ. errare. titubare. Sȝ q̄stū ad p̄ntē tractatū nulla est dr̄ia. Et dr̄ qs nescire: siue nescit qꝺ scire nō dȝ: siue nescit illud qꝺ scire dȝ. vñ nescit studiosus scholaris qꝺ scire nō dȝ: vt qꝺ nature nō icūbit: vt si nescit qꝺ fit vltra mare. Itē nescit studiosus scholaris id qꝺ studet. Ignorātia est ꝓpꝛie insipientia. vtputa. si aliqs nescit id qꝺ scire dȝ. ꝛ ē aliqñ iure aliqñ facti ꝛ ita q̄stū ad vtutē sunt diuersa ꝛ vt diuersa ponūť dū dicit. l. p ꝟuū q̄riť possessio dño nedū scīeti immo ignorāti: vt. j. p quas pso. nobis acq. l. si duo. Error est ꝓpꝛie in facto. ꝛ dr̄ qs errare cū qs putat se scire vnū: ꝛ illud nescit. vt. ff. e. l. regula. §. qui facti. ꝛ sunt diuersa ignorare ꝛ errare: ꝛ vt diuersa ponūtur dū dicit lex per procuratorē queriť possessio mihi errāti. multofortius mihi ignorāti. vt. ff. de acq. pos. l. si me in vacuaȝ. in p̄n. titubare ꝓpꝛie est: qñ aliqs nescit id ad qꝺ constitutus est: qꝛ hȝ aium ad diuersa. vñ si cogito aliq: ꝛ habeo adminicula pro ꝛ contra: videor titubare. ꝛ sic sumiť duȝ dicit. l. si aliqs soluit animo titubāti: vt. j. de ꝯdi. inde. l. pro dubietate. ¶ Iteȝ est dr̄ia inter ista ꝟm vnā opi. qꝛ ignorans nō querit hereditatē. sed errans sic: vt. ff. de acq. hereditate. l. qui bona. §. vlt. Dubitare de singulis nō est inutile. Sed tñ quātum ad istum tractatum promiscue vtimur his verbis. nec est aliqua differentia inter ista quātuȝ condi. indebiti: vt. C. de cōdi. inde. l. vlti.

Quāuis. Rubrica nr̄a hȝ duas ptes. vnā de iuris ignorātia. aliam de facti ignorantia. ꝛ sicut ista. l. est pria in ti. isto: ita respicit pmā ptē rubrice. ꝛ in ea poniť casus talis. Quidā miles accessit ad p̄ncipē: ꝛ corā eo talē ꝓposuit q̄onē. dn̄e ipator: debebā alicui meo creditori. c. ex aliqua iusta cā. ipse fecit mihi pactū de nō petēdo. postea ille creditor meus cepit a me petere illa. c. corā cōpetēti iudice ego pp simplicitatē militie nō opposui sibi excepť. pacti de nō petēdo añ sniam: qꝛ credebā mihi licere opponē exceptionē facti pacti de nō petēdo post latā sniaȝ: qꝛ ille ꝓbauit me suū debitorē: ꝛ non opposui exceptionem pacti facti de nō petēdo. iudex me ei ꝯdēnauit ad illa. c. ꝛ nō appellaui ab illa snia. elapsa sunt tpa q̄ danť ꝯdēnatis. olim duoꝝ mēsiū. hodie q̄ttuor. ille creditor meus agit cōtra me act. in factū ex re iudicata. vel agit act. iudicati. ego couētus vellē opponere excep. pacti facti de nō petēdo: nūquid hoc mihi lȝ? Rñ. impator: o miles si tu cū cām tuā defenderes: iuris ignorātia omisisti opponere exceptionē pacti facti de nō petēdo añ sniam: ꝛ iō fuisti cōdēnatus ꝛ mō ꝯueniris: si nōdū soluisti: ꝯcedo tibi vt ēt post sniaȝ possis opponere excep. pacti facti ꝺ nō petēdo. hoc dicit ista. l. ¶ Videte lr̄aȝ. ꝛ pōt ordinari sic lr̄a. cum cām tuā ageres. s. o miles. quāuis igno. iuř pp simplicitatē armate mili. ꝛc. Vel pōt ordinari scdo mō sic. vt subaudiatis ita in lr̄a. o miles permitto tibi si nōdū satisfecisti si cepis ex snia ꝯueniri exceptionibus tuis vti: quāuis igno. iuris cū cām tuā ageres pp simplicitatem ar. mili. allegationes cōpetētes omiseris. ¶ Modo videatis expōnē lr̄e. Tex. quāuis cū caȝ tuā ageres. sub. o miles. nam militi interroganti rñ. impator vt pȝ ex. l. subscriptiōe que dicit: imperator antoñ. maximo militi. Et statim anteq̄ vltra procedam no. ꝙ littera ista. quāuis cū causaȝ tuā ageres. vr̄ repugnare positioni casus quā feci: qꝛ posui in casu ꝙ miles defendebat cām suā: ꝛ sic coueniebať. ꝛ lr̄a ista innuit ꝙ miles agebat. quare exponetis lr̄am istā. Tex. q̄uis cām tuā ageres. i. defenderes: qꝛ miles nō agebat: sȝ defendebat. sic sumiť alibi. ff. de edē. l. j. in p̄nc. ibi vbi dr̄ qua qsq̄ actione agere vult. sic ꝛ alibi vbū expiri sumiť ipꝛope: vt. ff. de re iudi. l. sepe. sic ꝛ alibi ecōtra defendere. i. agere. vt. j. de testi. l. j. Vł pōt dici ꝙ iō dicit lr̄a ista. ageres: qꝛ miles a suo creditore ꝯueniebať ad. c. ipe miles hēbat exceptionē pacti facti de nō petēdo. vñ hēbat necesse suā exceptionē ꝓbare. vñ sicut in agēdo excipit: ita in excipiēdo agit vt. ff. de exce. l. j. ꝛ. ff. de ꝓba. l. in exceptionib⁹. ꝛ tūc exponetis ageres. i. excipes. ¶ Or seqtuř i lr̄a. Tex. ignorātia iuř. qꝛ credebat miles ꝙ ppetuo posset opponere excep. pacti facti de non petēdo: ꝛ ita errauit in iuř: qꝛ pēptoria dȝ opponi añ sniaȝ: vt. j. dicā. Tex. pp simplicitateȝ armate mil. qꝛ milites circa iura sunt simplices: qꝛ milites iura scire nolumus: vt. j. ꝺ iu. deli. l. scimus in p̄n. ꝛ. l. locati ꝛ cō. l. milites. Tex. allegationes competētes omiseris. hec lr̄a legitur dupliciter. allegationes cōpetētes. s. facti defensione. puta pacti facti de non petēdo. ꝛ ita nomē allegationis sumitur pro facti defensiōe hic. sic ꝛ sumiť. j. de iudi. auc. iubemus. Vel scdo mō legiť. allegationes competentes. s. iuris vtputa si talē. l. allegasset pro se: obtinuisset. sic ꝛ alibi allegatio poniť pro iurj defensione. ff. de mino. l. minor autē magr̄atus. §. j. ꝛ. l. minor. xxv. annis. Tex. tñ sinodū satisfecisti. i. nō soluisti id in quo fuisti cōdēnatus: qꝛ satisfacere ē soluere: vt. ff. ꝺ solu. l. satisfactio. vel aliter desideriū creditoris impleuisti: vt. ff. de pig. ac. l. si rem. §. omnis. sȝ soluisses indebitū: qꝛ pactū tollit naturalē obligationē ꝛ elidit ciuilē. nō tñ posset repetē: qꝛ snia inhibet repetitionē: vt. j. de ꝯdi. inde. l. j. ꝛ. ff. mā. l. si fideiussor in omnibus. Sed qd si nō soluit sȝ ꝓmisit soluere? Ideȝ esset qꝛ ꝓmissio ꝛ solutio ꝑificanť regulariter. vñ sicut his a quo legata sunt relicta vltra dodrantem si soluit nō repetit: ita si promisit. vt. j. ad. l. fal. l. ij. ꝛ vlti. Tex. ꝓmitto. i. concedo. sic ꝛ alibi. ff. de ope. no. nū. l. j. in prin. Tex. si cepis ex snia couenīri. sub. oliȝ iudicati actione: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. iudicati. hodie actione in factuȝ: vt. j. de re. cre. l. actori. ꝛ dic ceperis couenīri post tpa que dantur iudicatis. oliȝ duoꝝ mēsiuȝ: vt. ff. de iudi. l. si debitori. ꝛ. ff. de re iudi. l. debitoribus. Sed hodie quattuor mensium: vt. j. de vsur rei iudi. l. vlti. Tex. defensionib⁹. i. exceptionibus. Tex. tuis vti. s. ipo iuř. quidā tñ intelligunt vti nō ipso iure: sed bñficio restitutiōis ex illa generali clausula. si qua mihi iusta cā videbitur. ꝛ ad qd hoc valeat. j. plenius dicā. ꝛ ex his que dicta sunt vobis casum ꝛ summariā expositionē littere perpēdere potuistis. ¶ Modo circa. l. istā alia sunt videnda ꝛ indagāda querēdo ꝛ rn̄dendo. Et statim in. l. ista primo no. qꝛ lȝ regulariter nulli liceat. ll. ꝛ cōstitutiōes p̄ncipū ignorare: vt. s. de legi. ꝛ cōsti. l. leges. ꝛ. j. e. l. constitutiones spāle tñ est in milite vt liceat ei ignorare iura vt hic. ꝛ. j. de iure deli. l. scimus in p̄n. ¶ Item not. ꝛ aliud not. ꝛ spāle regulariter perēptoria excep. añ sniam opponiť: non post: qꝛ error facti ꝛc. vt. j. e. l. error facti. h̄ tamē est spāle vt post sniam exceptio perēptoria opponatur. Et añq̄ veniaȝ ad oppositiones: quero hic que fuit dubitationis rō in. l. ista. nūqd allegationes omissas añ sniam possit miles post sniaȝ opponere? Rñ. fuit illa: qꝛ scripta est. l. rebus iudicatis stādū est a qbus nō est appellatū: vt. j. de re iudi. l. j. cū suis si. nam qui nō appellat snie acgescere vr̄: vt. j. de postu. l. j. ꝛ. j. de aduo. diuer. iu. l. j. igiť si standum est rebus iudicatis a quibus non est appellatū: quō si miles conuenitur ex snia contra eum lata a qua nō appellauit: poterit exceptionibus vti? Respō. regulariter standum est rebus iudi. vt in. l. cōtra. sȝ aliqñ nō statur: vt. ff. de iudi. l. si ptor. ꝛ. ff. ꝯmo. l. in cōmodato. in fi. sic ꝛ hic fauore armate mi. nō statur rebus iudicatis. Item miles omisit opponere exceptionē perēptoriā sibi cōpetētē añ sniam. Vñ qui errauit in iure sibi subueniri nō dȝ ꝟm regulaȝ: vt. ff. e. l. regula. in princ. qꝛ regulariter omnes dn̄t scire iura: vt. s. de legi. ꝛ cōsti. l. leges. ꝛ. j. e. l. cōstitutiones. Vnde ex p̄dictis colligetis quid vult dicere antiqua glos. Io. hic scripta. duo faciebant contra militem ne excep. peremptoriam sibi cōpetentē omissam añ sniam possit opponere: ꝛ tria pro milite. Vnde videamus que duo faciūt ꝯtra militē. Primū est vt dixi res iudi. ꝛ stādum est rebus iudicatis a qbus nō est appellatū.

Secundū

Secũdum est iuris igno. q̃ regulariter oẽs debẽt scire iura. vnde istis duabus rõnibus videbat̃ militẽ nõ esse audiẽdum volentẽ opponẽ pemptoriã excep. post sñiam. Sed lʒ ista duo faciant ꝯ militẽ: tñ tria faciũt pro eo. Primũ est: q̃ miles est ꝑuilegiatus: vt. j. de te. mili. l. milites. ⁊ militi ꝑmissum est ignorare iura: vt. j. loca. ⁊ cõ. l. milites. ⁊. j. de iure de libe. l. scimus. in pñ. Scõʒ qd̓ faciebat ꝓ milite est q̃ reus. vñ fauorabilior. iuxta regulam fauorabiliores sunt rei ⁊c̃. vt ff. de ferijs. l. ij. ⁊. ff. de ac. ⁊ obli. l. arrianus. ⁊. ff. de regu. iur. l. fauorabiliores. Itẽ faciebat tertiũ ꝓ milite. ipse certabat de dãno vitãdo. l. auctoritate. lex eñi vult q̃ si creditor facit pactũ mihi de nõ petẽdo bonafide: qd̓ illd̓ fuer̃: cũ ꝑ pactũ tollat̃ nãlis ⁊ elidatur ciuilis: vt. ff. de solu. l. stichũ. §. nãlis. vnde creditor vr̃ certare de lucro captãdo: dum venit cõtra pactũ. iste miles de dãno vitãdo: dum vult stare pacto. vnde eius ꝯditio est melior: q̃ nõ est par rõ ⁊c̃. vt. j. de codicil. l. vl. ⁊ ideo dʒ subueniri militi: vt. ff. e. l. si vnus. ⁊. l. error. Vñ ex l. ista colligit̃ tale ar. in causis tota die qñ allegam⁹ corã iudice aliquo dicimus: dñe ex allegationib⁹ ꝑtis aduerse faciũt duo pro eo. ⁊ eis rñsum est ꝑ nos ꝓ ꝑte nr̃a faciũt tria. vnde debem⁹ obtinere q̃ plr̃es rõnes ⁊c̃. vt. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. j. ⁊ hoc est qd̓ dicit mens hui⁹. l. nõ coriũ. ⁊ ad hoc pñt iduci plura alia ar. leges dicũt dum tractat̃ de successiõe frãtrũ frẽs consanguinei ⁊ vterini ꝑferunt̃ fratribus vterinis tñ: vt in auc̃. de ꝯsan. ⁊ vterinis. per totã ꝯstõneʒ quã habetis. j. cõia de suc. ⁊ incipit auc̃. itaqʒ. ⁊. j. de legi. hr̃. auc̃. cessante. ⁊ facit. j. ad tertu. auc̃. defuncto. ¶ Modo ad hãc. l. op. ⁊ videtur q̃ hec. l. stare possit. ista. l. vr̃ velle q̃ permittit̃ militib⁹ fauore armate mi. opponere post sñiam pemptoriã exceptionẽ que trãsiuit in vigorẽ rei iudi. Vr̃ ꝯ. q̃ tp̃a statuta ad appellandũ nõ remittunt̃ militibus. ⁊ ideo si nõ appellauerit: vel si appellauerint ⁊ nõ ꝑsequunt̃: postea non audiunt̃. vñ videt̃ ꝯ. ff. de ap. l. qui suspectũ. §. militis. ¶ Ad solu. huius ꝯrij dicendñ est multis modis. Et vno mõ sic. qd̓ ibi dicitur hic corrigit̃. nã olim milites debebãt appellare. si nõ appellabant: postea nõ audiebant̃. sʒ hodie secus est: vt hic: quia non est nouũ ⁊c̃. vt. ff. de le. ⁊ se. cõ. l. nõ est nouũ. ¶ Vel põt dici scđo mõ q̃. l. ꝯ. intelligit̃ cuʒ miles agebat ⁊ succubuit si nõ appellet postea nõ audiet̃. hec. l. loq̃tur cũ miles cõueniebatur: vñ põt opponere exceptionẽ pemptoriã p⁹ sñiaʒ: q̃ fauorabilior est cã defendẽdi q̃ʒ agendi: vt. s̈. dictum est. ¶ Vel põt dici h̓ miles certabat de dãno vitãdo: ibi de lucro captãdo. ⁊ nõ est par rõ: vt. j. de iure deli. l. scim⁹. §. si legatarius. ⁊. j. de codicil. l. vl. ¶ Vel põt dici q̈rto mõ. l. illa nõ ꝯdicebat ad. l. istã. q̃. l. illa itelligit̃ cũ miles succubuit ꝑ sñiam diffinitiuã: ⁊ nõ appellauit. j. tp̃s statutũ. si vult appellare: nõ lʒ sibi iur̃ cõi. sed si dicat se ignorare ius iure sp̃ali poterit appellare: vt in. l. ista. ⁊ ita. l. illa intelligit̃ ħm istaʒ: ⁊ ista ħm illã. nã promptũ est. l. legibus ⁊c̃. vt. j. de inoffi. do. l. vnica. ¶ Vel põt dici in. l. illa. miles fuit condẽnatus ⁊ nõ appellauit. j. tp̃s statutũ a iure. mõ cũ ꝯuenit̃ nõ dicit se hr̃e excep. pemptoriã vñ coget̃ soluere. hic aũt dicebat se hr̃e ꝑemptoriã excep. ⁊ ꝑatus erat ꝓbare: vñ audiet̃. ¶ Sed denuo ad. l. istã op. ⁊ vr̃ q̃ aliq̃ rõne nõ possit stare. Hec. l. inuit q̃ miles excep. omissam añ sñiaʒ possit opponere p⁹ sñiam. sed dic mihi aut militi cõpetebat excep. declinatoria iudicij. vt tu nõ es cõpetens iudex. aut dilatoria vt pacti facti ad tẽpus. aut pemptoria vt pacti facti de nõ petendo in ꝑpetuũ. Si omisit declinatoriaʒ: vt tu nõ es iudex meus: ista debuit opponi ⁊ probari ante li. ꝯtes. vt. j. de excep. l. p. ⁊ vl. vñ q̃uo post sñiam põt opponi? si dilatoriaʒ solutionis in initio. i. añ lit. ꝯtes. debuit opponi ⁊ ꝓbari post lil. ꝯtes. vt. j. de proba. l. excep. sed si nõ fecit: q̃uo post sñiam põt opponi? Si ꝑẽptoriã: ante sñiaʒ dʒ opponi: nõ post: vt. j. sñiaʒ rescin. nõ pos. l. pemptorias. Ad istud ita rñ. hec. l. dʒ itelligi in excep. pemptoria ꝑpetua vt dixi in casu: q̃ factũ fuit militi pactũ de nõ petẽdo in ꝑpetuũ. ⁊ hec est pemp. exce. ⁊ ꝑpetua: vt. ff. de excep. l. ij. in fi. ⁊. l. se. Si dicis debuit opponi. pemp. excep. añ sñiam nõ post. Rñ. regularit̃ veruʒ est. ⁊ sic loq̃tur. l. ꝯ. fallit vt ẽt post sñiaʒ possit opponi pemp. excep. vt hic fauore mi. armate: cui ꝑmissuʒ est ignorare iura vt dixi vñ miles opponens pemp. excep. ⁊ perpetuã post sententiaʒ: audit̃. vt hic.

¶ Vnde no. regulã ⁊ istantiã regule. Regula est: q̃ ꝑẽptoria excep. dʒ opponi ⁊ probari ante sñiaʒ: vt. j. de excep. l. si q̃dẽ ⁊ de pres. x. vel. xx. an. l. ẽptor. Et instãtia regule est in casib⁹ in q̃b⁹ est sp̃ale: vt post sñiaʒ possit opponi excep. ꝑẽptoria. Et vn⁹ casus est hic fauore ar. mili. Itẽ fallit in minore fauore minoris etatis: vt. j. si aduer. rẽ iudi. l. j. ⁊. ij. ⁊. iij. ⁊. l. pemptorias. ⁊. ff. de mino. l. mior. xxv. an. Itẽ fallit in muliere ⁊ filiofa. qui post sñiam opponit exceptioneʒ velle. ⁊ mace. ff. ad mace. l. tãetsi. Iteʒ fallit in marito ⁊ socio. ⁊ in alijs qui cõdẽnant̃ inquãtũ facere pñt. q̃ si eã omisit añ sñiaʒ post sñiam opponit: vt. ff. so. ma. l. alia cã. ⁊. l. maritus. ⁊. ff. de re iudi. l. nẽsenius. Itẽ fallit in bñficio cedẽdaꝝ actionũ: qd̓ fit vni fideiussori cõtra fideiussorẽ: vt. ff. de fideiu. l. fideiussoribus. ⁊. l. fideiussor. §. idẽ rñ. Itẽ fallit si litigatũ est cũ falso ꝓcur̃. q̃ exceptio falsi ꝓcur̃is põt opponi post sñiam: vt. j. d̓ ꝓcu. l. vlt. Itẽ fallit si sñia est lata ꝑtextu falsoꝝ testiũ: vl̓ instr̃oꝝ: vt. j. si ex fallis instru. vel testi. l. j. ⁊ ꝑ totũ ti. ⁊. ff. de iudi. l. si ꝑtor. §. marcellus. Itẽ fallit si dr̃ lata sñia a nõ cõpe. iu. vt. j. si a nõ cõpe. iudi. l. j. Itẽ fallit vbi sñia ipso iure non vʒ: vt. j. qñ ꝓuo. nõ est neces. l. j. ⁊. ij. ⁊ ꝑ totũ ti. ¶ Sed ⁊ põt intelligi. l. ista in dilatoria exceptione: vt q̃ militi erat pactũ factũ de nõ pe. vsqʒ ad q̃nquẽniũ: lʒ ista exceptio de iure cõi debuit opponi añ litẽ cõte. ⁊ ꝓbari post liteʒ cõte. tñ fauore militie põt opponi post litẽ ꝯte. vt hic. ¶ Sʒ põt itelligi. l. ista in excep. declinatoria iudicij: vt dicamus militi cõpetere aliquã exceptionẽ declinatoriã que debeat opponi ⁊ ꝓbari añ litẽ ꝯte. si sciebat eã cõpetere. sʒ si ignorat qñcũqʒ: vt. j. si a nõ cõpe. iudi. l. j. ⁊. j. d̓ iuris. om. iudi. l. j. vñ miles si ignorabat sibi cõpetere ⁊ nõ opposuit: subuenit̃ ei fauore armate militie: etiã si ignorauit ius vel factũ: vt possit opponere qñcunqʒ añ ⁊ post sñiam diffinitiuã. ¶ Or segnori super. l. ista formant̃ aliq̃ qõnes que sunt vtiles ⁊ subtiles. ⁊ hñtes communes glosas nõ hñt eas. sed qui hñt apꝑatũ dñi Azo. hñt eas valde obscure. Et ꝑmo q̈ro lr̃a istius. l. loq̃tur cũ miles defendebat cãm suã. Sʒ q̃d si defendebat cam alienã: ⁊ debuit opponere excep. ꝑẽptoriã ante sñiam: ⁊ non opposuit: nũq̃d audit̃ si velit opponere post sñiam? In qõne ista dixit dñs Mẽricus de bailia qui fuit antiquus doctor ⁊ strenu⁹ in armis magisq̃ʒ in legibus: q̃ qõ ista erat erronea ⁊ nõ poterat ꝓcedere: q̃ miles nõ põt alienã cãm agere ẽt ꝑẽtuʒ ⁊ liberoꝝ ex rescripto impiali: vt. j. de ꝓcur. l. militẽ. ⁊. j. de cõdi. ob cau. l. si militẽ. Sʒ certe salua auc̃te eiusdem dñi: dico q̃ qõ ista põt ꝓcedere in milite. nec est erronea: q̃ habã ad hos casus q̃bus põt litigare. Nã cõstat militẽ ꝓcuratorem esse posse in cã sui numeri: vt. ff. de ꝓcur. l. si filiusfa. §. veterani. Itẽ põt esse ꝓcurator in rẽ suã: vt. ff. de ꝓcu. l. qui stipẽdia. ⁊. l. ita demũ. vñ dicimus in casu illo cũ miles defendit cãm sui numeri: q̃ ẽt post sñiam põt opponere exce. pemp. si omiserat eã opponere añ sñiaʒ. q̃ si hoc bñficiũ tribuitur vni militi: multofortius toti schole: vt ar. s̈. de sacrosan. ecc. l. plʒ. Itẽ si est ꝓcur. constitutus in rem suã lʒ defendat cãm alienam: tamẽ cãm vr̃ sua propria exquo dãnũ ⁊ cõmodum ꝑtinet ad eũ: vt. ff. qñ ap. sit. l. j. §. in ꝓpria. Vñ dicimus ẽt in casu isto: q̃ post sñiaʒ poterit opponere exceptionẽ omissaʒ añ sñiam. Sed si ageret cãm ꝑuati: hec qõ ꝓcedit ⁊ nõ ꝓcedit. nõ põt ꝓcedere si ei in initio est oppositũ. tu nõ potes eẽ ꝓcurator q̃ miles: vt. j. de ꝓcu. l. ita demũ. põt ꝓcedere hec qõ: si non eẽt oppositũ ei: vt in ꝑalle. l. ita demũ. ⁊ hic nõ habebit locũ. l. ista. q̃ non agit cãm suam sed alienã. quia hoc priuilegium sibi indultum est personale. vnde non transgreditur personam: vt. ff. de consti. prin. l. j. in fi. ⁊. ff. pro socio. l. verum. ⁊. ff. de reg. iur. l. ꝑuilegia. ¶ Sed quid in milite inermis militie? vtputa in aduocato qui militare dr̃: vt. j. d̓ ad. di. iu. l. aduocati. nunquid si defendit causam suam ⁊ omisit opponere excep. peremp. ante sñiam poterit opponere eam post sñiam? Videt̃ q̃ sic: q̃ speciale est hic in militibus ar. mili. sic ⁊ speciale est in istis qui militãt inermi militia: vt in ꝑal. l. de aduo. di. iu. l. aduocati. Sed contrariuʒ dicimus. ⁊ dicimus q̃ speciale est in militibus arg. mili. q̃ permissum est eis ignorare iura, sed aduocatis non est permissuʒ ignorare iura: immo debẽt scire quia turpe est nobili ⁊ patricio viro ⁊c̃. vt. ff. de ori. iur̃. l. j. §. proculus. vnde in eis ius com-

mune stabit firmū: vt post sniam nō possint opponere excep. peremp. omissam añ sniam. qꝛ si speciale est in milite ar. mi. in certis obtiet ius cōe: vt. ff. ad műi. l. j. ℭ Sꝫ denuo q̄ro ħ qd in milite celestis militie. vt in clericis q dicunt militare: vt in auc. de san. epi. §. illō. nūqd si defendūt cām suā vł capituli: ꝛ omiserūt exce. pēp. opponē añ sniaꝫ: poterunt opponere post sniaꝫ? vř ꝙ sic: qꝛ sicut cōcessuꝫ est militib⁹ ar. mili. sic vř in istis cōcessuꝫ: qꝛ militāt vt dictū est. Jtē ꝛ alia rōne qꝛ clerici nō tenent iura scire vt imisceāt se publicis actib⁹ viroꝝ: vt. s̄. ð epi. ꝛ cle. l. plꝫ. ꝛ. l. repetita. Jtē qꝛ qdā pmittūtur militib⁹ dei q̄ nō pmittunt militib⁹ ar. mi. vt. s̄. de epi. ꝛ cle. l. ij. Jtē sicut milites ar. mili. sunt pilegiati in peculijs: ita ꝛ clerici q sunt milites dei: vt. s̄. de epis. ꝛ cle. l. sacrosancte. ꝛ sic pificant quo ad qd: ꝛ quo ad hoc pificari dñt: Sꝫ in qōne ista dicēdū est ꝯriū. Et dicimus ꝙ est spāle in milite arg. mili. qꝛ sacratissime. ll. ab oib⁹ sciri debēt: ꝛ ēt a clericis quo ad qd: nō q̄tum ad hoc vt itromittāt se in foro seculari vt in. l. plꝫ. ꝛ i. l. repetita. tñ clerici dñt scire iura ꝛ custodire ea: vt. s̄. de le. ꝛ se. cō. l. leges. vñ si clerici ꝯueniunt vt nō opponūt excep. pēp. añ sniam: post sniam nō licebit eis opponere. ꝛ hoc cū cāꝫ suā defendūt. secus i cā eccłie quā defendūt. qꝛ cā eccłie assimilat mioꝛi: ꝛ mioꝛ pōt restitui p⁹ sniam: vt. ff. de mino. l. minoꝛ aut magratus. §. j. ita ꝛ iste q defendit cāꝫ sue ec. noie. ec. sue poterit petē restitutionē vt post sniaꝫ possit opponere excep. pēp. quā omisit opponere añ sniam. ℭ Sꝫ denuo q̄ro sup. l. ista. si miles ꝯueniat actiōe iudicati: elapsis tpib⁹ q̄ dant iudicatis poterit ne ipo iure opponere excep. pēp. vel hēbit necesse petere restōnē vt possit opponere exce. pēp. ꝛ ppetuā post sniaꝫ: vbigra. ego miles debeā tibi. c. fecisti mihi pactū ð nō petēdo in ppetuū. postea cepisti me ꝯuenire. ego nō opposui excep. pacti de nō petē. añ sniaꝫ. post sniaꝫ que trāsiuit in vigorē rei iudi. si petas a me. c. dico nō potes a me petē: qꝛ obstat tibi excep. pacti fci de nō pe. potero ne ego miles opponere excep. ipo iure? an habeo necesse petere restōnē: vt possiꝫ opponere exce. illā. ℭ Ego tetigi qōnē istā in sūmariā expōnē lrē. ꝛ in qōne ista vř dubitasse dñs Aꝫ. ꝛ vř sentire ꝙ nō ipo iuř. sꝫ data restōne ex illa gnāli cłā. si qua mihi iusta cā vř: vt. ff. ex q. cau. l. j. ꝛ. l. ait ptoꝛ. ꝛ. ff. de iudi. l. si pretoꝛ. §. marcellus. vñ miles ita dicet. cū iure cōi nō liceat mihi opponē exce. pēp. p⁹ sniam: subest iusta cā opponēdi post sniaꝫ. vñ peto in integꝝ restitui vt illā exce. pēp. omissam possim opponere post sniam. ꝛ data restōne poterit opponere post sniam exceptionē pemptoriā omissaꝫ añ sniaꝫ. ℭ Sꝫ segnoꝛi vius est vt dicamus ꝙ possit miles opponē post sniaꝫ exceptionē pēp. ipo iuř: ñ petita restōne: qꝛ si creditoꝛ militis petat sniam executioni mādari actiōe i factū. dic̄ miles. ob. tibi exceptio pacti. mihi facti de nō petēdo in ppetuū. si ipe replicet debuisti opponere añ sniaꝫ. replicabit miles. veꝝ est iure cōi. sꝫ spāle est in milite: vt ēt post sniaꝫ possit opponē exceptionē pēp. nā hoc pilegiū dat militib⁹ p. l. istā. ꝛ pilegia sunt latissime interptāda: vt. ff. de ꝯsti. pn. l. j. Si dicat aliqs vestrū q̄ vtilitas est in hac opi. R̄ñ. si vera eēt opinio Aꝫo. ꝙ eēt restō petenda: ipe debēt petē eā. j. q̄drieniū ꝯtinuū: nō postea: vt. j. de tē. in inte. resti. l. supuacuā. sꝫ si pōt opponi ipo iuř ista exce. miles poterit opponē istā excep. ppetuo: qꝛ q̄ sunt ānua ad agēdū ppetua sunt ad excipiēdū: vt. ff. de doli exce. l. pure. §. fi. ꝛ. j. de excep. l. lꝫ. ℭ Sꝫ denuo q̄ro hic. q̄re dicit lra in fi. defensionib⁹ tuis vti. cū scðꝫ exēplū qð posui in. l. nō hēat miles. nisi vnā excep. s. pacti facti de nō petē. R̄ñ. expono defensionibus tuis. i. defensione tua. sic ꝛ alibi plurale pro singulari ponit. ff. de peti. hř. l. diuus. Uel dicatis ꝙ oꝛiāt due excep. doli mali ꝛ pacti: qꝛ doli mali exce. opponit vbicūqꝫ alia cōpetit: vt. ff. de doli exce. l. iij. §. gñałr. ꝛ. l. qui eqtate. vñ miles poterit opponere aduersus eřneos creditores excep. doli mali. aduersus pentes: pacti fci de nō petēdo: nō doli: vt. ff. de doli exce. l. apud celsuꝫ. §. aduersus. ℭ Sꝫ denuo sup. l. ista q̄ro. miles ꝯuenit act. in factū vł iudicati: opponit exce. pacti facti de nō pe. per restōnē ħm Aꝫ. vel verius ipo iure: vt. s̄. dictū est. iudex negat obiectū huius excep. ꝛ pnunciat sniam executioni mādari. nō ob. obiectu talis excep. poterit ne miles appellare ab ista snia? Et qð dicaꝫ esse in obiectu huius excep. intelligatis idē in oib⁹ casib⁹ in qb⁹ dixi pēp. excep. opponi post sniaꝫ st denegent obiecte exceptiones. Et certe ista qō vř isolubilis. nā qcqd rñdeat: seqtr in ꝯriū manifesta ꝯclō. Si dicatis ꝙ miles possit appellare. ll. sunt scripte in ꝯ. qꝛ iste qui mādat sniam executioni erit executoꝛ ꝛ ab executoꝛe nō appellat: vt. j. quoꝝ ap. nō re. l. ab executore. ꝛ. ff. de ap. l. ab executoꝛe. ꝛ appellat cū iudex pronunciat aliqd dari vel fieri: vt. ff. de ap. l. j. sed hic iudex pnūciauit de negandū obiectū excep. post sniam. Si dicatis ꝙ nō appellatur: qꝛ ab executoꝛe nō appellat: ꝛ qꝛ iudex nō pronūciat aliqd dari vel fieri ꝯdicit regula: que dicit. ꝛ in minoꝛib⁹ ꝛ i maioꝛibus ꝛc̄. vt. j. de ap. l. ꝛ in maioꝛibus. Jtē cōmittimus in. l. que dicit. si minoꝛ ꝯdēnat⁹ est p sniaꝫ diffinitiuā: si petit restitui per sniam ꝛ denegat sibi obiect⁹ restōnis appellat: vt. j. si sepi⁹ in inte. resti. pos. l. j. Sed veri⁹ est ꝙ vos dicatis ꝙ in oibus casib⁹ in qbus pōt opponi pemp. post sniam: ꝙ appellet. vñ ħ miles poterit appellare pp illam regulā: ꝛ in maioꝛib⁹ ꝛ minoꝛib⁹. Si tu dicas qūo appellat ab executore? R̄ñ. ap. vbicūqꝫ excedit modū in exequēdo. ꝛ dř excedere modū in exequēdo: si nimis mature exeqt: qꝛ oliꝫ. j. duos mēses. hodie. j. q̄ttuoꝛ: siue in minoꝛe q̄ntitate. vel si deneget obiectū exceptio. pēp. vt hic. qꝛ his casib⁹ appellat: vt. j. de ap. l. si qs. ꝛ. j. quoꝝ app. non re. l. ab executoꝛe. Si dicas ad huc vř ꝙ nō liceat appellare: qꝛ tūc appellat cū iudex in cōdēnando vult aliqd dari vel fieri. ꝛ ħ nō dř aliquid dari vel fieri si denegat obiectū exceptiōis. R̄ñ. hoc est falsuꝫ: qꝛ appellat si excedat modū in exequēdo vt. s̄. dixi. Jtē iuenio. l. scriptā que dicit ꝙ a snia que nō ꝯtinet aliqd dādū vel faciēdū sꝫ denegādū poterit appellari. Pone ꝙ minoꝛ petit restitutionē ꝯ sniaꝫ latā. iudex denegat restōnē. nūqd poterit appellare? Certe sic: vt. j. si sepi⁹ in ite. resti. pos. l. j. ℭ Sed denuo q̄ro. ꝛ hec qō est filiꝰ qōni pxie. Scitis vos quid faciunt iniq aduocati vt videant scire. vbicūqꝫ ꝯdēnatur reus actoꝛi ꝛ reus hūerit aliquā exceptionē quā pōt opponē post sniam: vt. s̄. no. ipsi nō pmittūt ꝙ clientuli eoꝝ appellēt. ꝛ elapsis tpibus que dant iudicatis venit actoꝛ ad iudicem ꝛ dicit: dñe iudex mādetis talē sniam meā executiōi. dicit re⁹: nō faciatis qꝛ oppono talē excep. dicit actoꝛ: dñe hoc nō pt facē qꝛ debuit opponere añ sniaꝫ: nō post. iudex cognoscit vtrū possit opponere istas exceptiōes vel nō: ꝛ pronūciat ꝙ possit eas opponere: ꝛ statuit sibi terminū. j. quē pbet illas excep. reus nō pbat illas excep. vñ iudex pnūciat nō ob. excep. oppositis sniam executioni mādandā. nūqd ab ista snia appellat? Certe non: qꝛ iste est executoꝛ facti. ꝛ ab executoꝛe facti nō appellat: vt aliqs sit litiū finis vt dicam. j. quoꝝ ap. nō re. l. ab executoꝛe. in pn. ℭ Sed qd si reus iste nō pbauit excep. oppositā. j. tēpus statutū sibi ad pbandum actoꝛ lata snia dicit iudici ꝙ ipso facto mandet sniam executioni. dicit aduocatus rei maliciosus: dñe non debetis eam mandare: qꝛ ipse dꝫ habere quadrimestre tps qð datur hodie ꝯdēnatis: vt. j. de vsuris rei iudi. l. iij. qꝛ istud spaciū. iiij. mensiū currit ex die pnunciationis. nunqd debebit hře aliud q̄drimestre tēpus? Dixerunt quidā ꝙ sic: qꝛ hodie certuꝫ est excep. nō cōpetere ꝛ pro se inducūt ar. ad hoc. ff. de his qui no. in. fa. l. furti accipe. in prin. Sed certe male dñt ħm Aꝫo. ꝛ ei⁹ opi. approbo: ꝛ dico ꝙ nō dabitur aliud ħm tps: qꝛ nō ex secunda snia ꝯuenit: sed ex pma. igit indubitāter cesserūt sibi q̄drimestria tpa ex die pme late snie: vt ar. ff. de his q no. infa. l. furti accipe. in pn. ꝛ. ff. de admi. tut. l. cyrographis. §. j. ꝛ. ff. ad treb. l. si prioꝛe. vnde si petit ꝙ intus habet: dolo vř facere. vnde nō erit dandū ħm tempus quadrimestre: vt arg. j. ad l. coꝛ. de fal. l. satis aperte. Odofredus.

Cum ignoꝛātia.

Hec. l. fiłr respicit primam ptē rubꝛice. ꝛ ponit casum talē. qdam maioꝛ. xxv. an. accessit ad pncipē ꝛ coꝛaꝫ eo talē proposuit qōnē. dñe impatoꝛ: sum maioꝛ. xxv. an. ꝛ scio male facta mea facere. Et ꝙ hoc sit verū audiatis. mater mea decessit ꝛ sic eius hereditas deferebat mihi ex se. cō. oꝛficiano. repudiaui illaꝫ hereditatē. qð feci iuris igno. qꝛ credebā me postea posse adire. quero a vobis nūquid possum hřditatē mřis mee amplius petere.

petere. Rñ. impator: si tu es fatuus debes hre tibi dānū: qz iuris igno. te nō excusat. τ si maior. xxv. an. renūciasti mr̄ne hr̄ditati illam repudiando: sera prece tibi subueniri desideras vt maternā hereditatē possis adire. Tex. nō possis. ideo dicit facile: qz regulariter iuris igno. non excusat: vt. ff. e. l. ij. Fallit in certis psonis. s. in militibus: vt. s. l. proxi. Et in minoribus: vt. ff. ea. l. regula. τ in istis no. j. de testa. l. vlti. Et in mulieribus. vt. j. e. l. vlti. Tex. si maior. xxv. annis. ideo dicit si maior: quia si minor posset restitui: vt. j. ea. l. qūuis. τ. j. vt si minor se ab hr̄di. absti. in rubro τ nigro. τ. ff. de mino. l. ait ptor. §. vlti. Tex. hr̄ditati mr̄is tue. sub. tibi delate per se. cō. orñ. vt. j. ad se. ɔsul. orñ. per to. Tex. renūciasti. repudiando. alij exponunt tacite: puta nō petēdo bono. pos. j. annū. vt. j. plenius dicā. Tex. desideras. τ iō non licebit tibi eā ampliꝰ petere: vt. j. de repu. heredi. l. sicut. ¶ Or segnori sicut in. l. supiori tria faciebāt pro milite: ita p amico nr̄o tria faciunt ɔ̄ eū. Primū est iuris ignorātia que nō excusat vt dixi. Secundū est ꝙ minor. xxv. an. cui nō lz ignorare iura cuz. ll. ab oibus τc. vt. s. de le. τ cōsti. l. leges. Itē facit tertiū ɔ̄ ipsum: qz nō dz iure cōi aliqs ɔ̄ factum suum posse venire: vt. ff. de adop. l. post mortē. ¶ Sed ad. l. istā op. τ vi ꝙ lz renūciauerit materne hr̄ditati: ꝙ adhuc eā petere possit: qz lex dicit si filiꝰ repudiat pr̄nā hr̄ditatē. j. triēniū pōt eā petē: ēt si maior sit: vt. j. de repu. here. l. vl. Ad qđ pōt dupl'r dici sicut scripsit hic. d. Azo. aliud in pr̄na. hr̄ditate: vt in. l. ɔ̄. aliud in materna hr̄di. vt hic. Si qrit̄ q̄ est rō diuersitatis? Rñ. rō est illa qz filiꝰ est suus hr̄s pr̄i: τ viuo pr̄e cēset̄ qs̄i dn̄s: τ sola administratio deest ei. τ mortuo pr̄e sola admistratio vī in eū trāsferri: vt insti. de here. qli. τ dif. §. sui. τ. ff. de liber. τ posthu. l. in suis. vnde cū qs repudiat pr̄naz hereditatē adhuc pōt eam hr̄e si vult intra triēnium: qz vī sua viuo patre. τ sic est plus sibi debita q̄ꝫ materna. sed filius matri est extraneus: vt insti. tu. de here. quali. τ dif. §. ceteri. vnde non ita debet̄ hereditas materna filio vt pr̄na. Sed ad istā responsionē videt̄ cōtra. ff. ad tertul. l. filij. §. j. Ad qđ vos dicetis. refert si filiꝰ dicit repudio hereditatē maternā: τ ei renūcio: quo casu non poterit postea eā adire vt hic. an dicat filius: nolo adire: qđ est verbū extensiuū. dum dicit: nolo. s. ad pn̄s: nō in futuruz. nā est dr̄ia inter repudiare τ nolo adire: vt. j. vnde liberi. l. q se patris. τ ibi dixi. Alij dicūt. aliud est si filius repudiat paternā hereditatē: qz tunc admittit̄ ad paternā. j. triēniū simpliciter mutata volūtate: vt in. l. ɔ̄ aliud si tpe excludit̄ tacite: vt. j. e. l. proxi. Que solutio nō placet: qz hec lr̄a facit mentionem de heredit̄. cuius petitio est ppetua: nō dz bonorum pos. cuius petitio est. j. annum. aut infra. c. dies vtiles: vt. j. q admit. ad bono. pos. l. ij. Item qz littera ista dicit. renunciasti. non autem dicit. non agnouisti.

Si emancipata. In. l. ista ponitur talis casus. Quedaz filia emancipata maior. xxv. an. accessit ad impa. τ corā eo sic proposuit. dn̄e impator sum filia emācipata τ sum maior. xxv. an. pater meus decessit intestatꝰ. bonorū pos. vnde liberi poterā petere. j. annū. iuris ignorātia nō petij: qz credebā posse petere ppetuo. vn̄ volo petere post annū nūqd possum? Rñ. impator ꝙ nō. Tex. si emancipata. filie iterrogāti rn̄det ipator vt pz ex. l. subscriptione. τ ideo dixi ꝙ erat emācipata τ maior. xxv. an. qz alia posset restitui: vt. j. e. l. quāuis. Tex. bonorum posses. s. vnde liberi. vt instituta de heredi. ab intesta. §. emācipati. Tex. potest. quia iuris ignorantia nō excusat: vt. s. e. l. proxi. dixi. Et not. ꝙ similiter tria faciunt cōtra istum: qz certabat de lucro: qz iura ignorabat: qz erat emācipata que iur̄ ptorio vocat̄. ¶ Sed ad. l. istā op. τ videt̄ ꝙ ista filia emācipata adhuc possit petere heredi. pr̄nā. j. triēniū: vt. j. de repu. here. l. vlti. Rñ. h erat filia emancipata: vnde nō vocat̄ iur̄ ciuili sed iure pretorio j. annū. sed post annū non audit̄ vt h. Sed in. l. ɔ̄. filiꝰ erat in ptāte: vn̄ pōt petere hr̄ditatē pr̄nā. j. triēniuz postea. Si dicis hic τ ibi tractat̄ de pr̄na hr̄ditate. τ tu. s. l. pxi. aliud dixisti in pr̄na aliō in mr̄na. Ad qđ rn̄. hic loqtur in filijs emācipatis q cēsent̄ exnei. vn̄ sicut filiꝰ repudiādo mr̄nā hr̄ditatē amplius ad eā non admittit̄: vt. s. l. pxi. ita filia emancipata repudiando pr̄nam heredi. amplius ad eam non admittit̄ vt hic. ¶ Sed instat̄ τ opp. hic. nonne si ista filia fuit exclusa a pmo capite vn̄ li. debeat admitti per vn̄ agnati: vt. ff. de suc. edic. l. j. §. sed nūc. Ad qđ rn̄. vex est ꝙ filiꝰ vocat̄ p scōm caput si excludit̄ a pr̄o: si est suus heres patri: non si est emancipatus. qz si filij contracta fiducia emancipantur perdunt ius agnationis: vt institu. de legit. agna. suc. in fin. vnde vocantur per tertiuz caput: vnde cognati. Uel esto ꝙ iste esset emancipatus non contracta fiducia: τ ita non desijsset esse agnatus: dicam ꝙ non admittitur si alium habeat in eodem gradu. vnde ista filia habebat fratrem qui agnouit. vnde si non petijt infra annum non auditur post si alius agnouit: vt ff. vnde cog. l. tali.

Si post diuisionē. Supra in tribꝰ l. habuistis de iur̄ igno. nūc in. l. ista tractat̄ de fci igno. Et in. l. ista ponit̄ talis casus. qdam accessit ad iperatorē. τ corā eo sic ppo suit. dn̄e impator. ille cui erā pximior ab intestato decessit. sic τ ego solus vocabar ad eius successionem ab intestato. oñsum fuit mihi qđdam testm̄ ꝙ dicebat̄ factuz ab eo: in quo ɔtinebat̄ me τ ticiū heredes. ego credēs illud testm̄ esse vex diuisi ex̄ iudicium hereditatem cū ticio: τ dedi ei dimidiam. mō apparet ꝙ illud testm̄ est falsum nunqđ dimidiā quā tradidi ticio potero aduocare per ɔdi. indi. vel sine cā: non obstante diuisione quā feci? Ad qđ Rñ. si tu poteris pbare facti igno. qz credebas illud testm̄ vex esse tūc: τ nunc pbas falsum. vel qz credebas solēne: τ nunc probas minus solēne: poteris illā dimidiam hereditatis aduocare. Tex. ignorātia. s. facti. τ ita facit ad scōam partez rubrice. qz credebat illud testm̄ vex esse τ erat falsūz. Tex. non cōparabitur. hoc est vex in genere in spē sequit̄. Tex. clarissimuz. i. clarissime dignitatis: qz pretor nō est clarissimus sed spectabilis: vt. s. de epi. τ cle. l. rectores. Tex. nō posse: qz erat minus solemne Tex. obtineas. s. ab intestato. ¶ Sed segnori. hec. l. loquit̄ in facti igno. qz fuit mihi oblatū succedenti ab intestato qđdam testm̄ non vituperatū nō cancellatū: in quo cōtinebat̄ me τ titiū institutos hr̄des. cui testō adhibui fidē τ diuisi cū illo hr̄de putatiuo. certe non piudicat mihi talis diuisio. τ iō datur mihi conditio sine cā vel inde. ad repetendum ꝙ ita dedi. τ ita pōt poni exēplum in testō falso igno. facti. Sed qñ erat minus solēne: qūo poteram ignorare factū: imo eram cecus: qz non videbā si erāt ibi. vij. sigilla. Et certe pōt esse qñ erat minꝰ solēne ꝙ ignorabat factū. puta si ille titius sciebat tragitare: qz de. v. sigillis monstrabat. vij. qz dixisti vide istud sigillū. τ misisti inferius. τ sic de singulis. vltimo monstrasti mihi pria sigilla. vel potui errare in facto qñ erat minus solemne testm̄. qz vnus ex illis testibus erat seruus cōi opinione: quē putabā libex. vel qz vnus erat impubes: τ putatā ꝙ esset pubes. ¶ Or segnori ad. l. istā opponit̄ τ vī. l. scripta de vbo ad vbum in ɔ̄riū: que dicit. si diuido cū putatiuo hr̄de: nō possum cōdicere: vt. ff. fami. her. l. cū putarem. Ad solōnem huius ɔ̄rij ita dicetis si diuido cū putatiuo hr̄de: aut in iudicio: vt qz putatiuus cohr̄s cōuenit me fami. her. τ ego cōfitebar eū cohr̄dem: τ iudex pnūciat diuisionē faciēdā. hic nō habeo cōdi. inde. vel sine cā: qz solui p sniam q̄ ihibet repetitionē: vt. j. de ɔdi. l. j. τ sic loqt̄. l. cōtra sed in. l. nr̄a diuisi ex̄ iudiciū τ per facti errorē. vn̄ non obest qz nō solui indebitū igit̄ indebitū solutū per errorē facti repetā: vt. ff. de cōdi. ide. l. i. Sed denuo ad. l. istā oppo. τ instat̄ τ aduertatis hanc oppōnem qz subtilis est. si erā pximior defuncto ab inte. τ ex̄ iudiciū diuisi cū herede credēs testm̄ solemne: solui debitū nāle: τ nō possum repetere: vt. j. de testa. l. nō dubiū. τ. j. de fideicō. l. ij. Et ad h quidā volunt dicē. τ sic dixit pla. vex est ꝙ si solui debitū naturale ꝙ nō possum repetere si referamus nos ad minus solēne testamentum. sed si ad falsum: qz non est debitū naturale si soluo repeto. Sed certe hec solu. non esset bona si fieret mentio in littera tantuz de falso non de solēni. sed in littera fit mentio de vtroq. Et iō vos ita soluetis ꝙ erat minus solemne testamentum. si solui dimidiam: illa dimidia debebatur naturaliter. si dicis: non repetitur. verum est cuz soluitur per iur̄ ignorantiā

vt.j.e.l.cum quis.sꝫ secus est si per facti:vt.j.ad.l.fal.l.error facti.⁊ ita posui hic in casu.⁊ que sit ró diuersitatis dicam j.e.l.error. ¶ Sꝫ quo iure reuocat dimidiā? R̄n.dimidiam dimidie quā putabat cohēdis aduocat per rei vē. cū errans dn̄ium nó mutauit:vt.ff.de condi.inde.l.j.§.subtilius.⁊.ff.de acqui.rerū do.l.si ꝓcur.aliam dimidiam quā ei dedit aduocat per condi.inde.vel sine cā:vt.ff.de condi.sine cá.l.j.

Cum falsa. In.l.ista similiter tractaſ de ignoran. facti. Et in.l.ista no.ita casum. Pater meus erat diues hó: ⁊ diligēter gesserat negocia sua mr̄ mea econtra fecerat:qꝛ cū diues ⁊ male gesserat negocia sua. mortuus est pr̄ ⁊ mater ego successi pr̄i ⁊ matri mee.postea qdā creditor maternus cepit me conuenire hypoth.act. qꝛ petebat qródam ꝑdium tanq̄ maternū:cū erat pr̄num.ego fui ꝯfessus per errorem fci illud ꝑdiū eē maternū:nūqd istā ꝯfessionē potero reuocare ꝓbato errore? R̄n. ꝙ sic cū falsa demóstratio negocīū de quo q̄rit̄ nó pót pimere. Tex.nihil egisti.i.tibi nó ꝑiudicat. secus si per iuris igno.hoc cófessus fuisti:vt.ff.de cófes.l.nó fateſ. Un̄ no.hic q cōfiteſ p errorēꝫ facti siue in iudicio siue ex̄ pót reuocare suū errorē vsqꝫ ad sn̄iam:vt.ff.de iter.act.l. de etate.§.celsus.Et ex.l.ista colligetis talē ar.⁊ est.l.expssa. ponamus ꝙ tu possidebas rē aliquā que erat tua.tu fuisti cófessus te rē illā a ticio hr̄e in feudū.⁊ vendidisti eā.dicit iste: nó potes vēdere qꝛ fuisti ꝯfessus te hr̄e eā a tali in feudū nó ꝑiudicat vītati vt hic.⁊.ff.de of.ꝑ.l.illicitas.in pn̄.Itē qꝛ lex est expssa ꝙ nó sola cófessione tradit qs dn̄iuꝫ sꝫ possessionē vt.j.de dona.l.qsqs.Et est ró ió qꝛ facilius ꝑdit̄ possessio q̄ dn̄iuꝫ:vt.ff.de acq.pos.l.siqs vi.§.dn̄a.⁊.l.possideri.§.in admittenda.secus si fuisti cófessus in iudicio per errorē talē rē tuam esse alterius: si non probares postea errorem: vt.ff.de confessis.l.certum.§.si fundum.

Si nó trāsactiōis. In.l.ista ponit̄ talis casus.Ego ⁊ fr̄ meus archātico debemus in vītate.x.cados olei.ipse petebat a nobis.c.nos credētes sibi debere.c. cados olei:ꝓmisimus ei.nó ex cā trāsactiōis. sꝫ qꝛ credebamus nos ei teneri vt ex mutuo.postea appet ꝙ in facto errauimus:qꝛ nó debebamus ei nisi.x.cados olei:nūqd ꝓbato errore:⁊ solutis.x. cadis olei poterimus cōdicere liberationē residui? R̄n. ꝙ sic.Tex. si nó transactionis cā.ió hoc dicit:qꝛ secus esset si ex cā trāsactionis.qꝛ tūc nó possetis repetere.qꝛ sicut ꝙ solutū est per sn̄iam nó pót repeti:ita ꝙ ex cā trāsactionis que obtinet vicē sn̄ie est solutuꝫ:repeti non potest:vt.j. de condi.inde.l.j.Tex.errore facti qui excusat:vt.s̄.l.proxi. sed error iuris non excusat:vt.ff.e.l.ij. Tex. ꝙ debetis in veritate. Tex.audiet.vnde.x. cados olei tenemur soluere:residuum condicemus.

Error facti. Dictū est vobis i tribus.ll.ꝓmis huius ti. de iu.igno. ⁊ in tribus.ll. ꝓximis de fci igno. in.l.ista tractaſ de fci igno. ⁊ sic respicit vltimā partē rubrice.Et.l.ista ponit duas regulas. ¶ Pria ē ꝙ error fci an̄ sn̄iaꝫ pót reuocari.qꝛ error fci nóduꝫ finito negocio nemini nocet. ¶ Secūda est ꝙ post sn̄iaꝫ error fci reuocari nó pót:qꝛ cā decisa p sn̄iam tali velamēto nó restauraſ. ¶ Tex.error fci.s.in iudicio adhibito.Tex.nódū finito negocio.i. nódū lata sn̄ia que iponit finē negocijs.vel nódū finito negocio.i.transacto.vel nódū finito negocio iureiurādo. nā his tribus modis iponit̄ finis negocio siue litibus:vt.ff.de iureiu.l.j.⁊.j.de re iu.l.j.⁊ dicā.j.e.l.q̄uis.Tex.nemini.errāti in facto.Tex.nocet.probato errore.qꝛ reuocat:vt.j.dicā.Tex.nā.Incipit scd̄a regula.Tex.cā decisa. sn̄ia vel trāsactione vel iureiur. Tex.velamento tali.i.errore fci. Tex.nó retractaſ. nisi fauor persone aliud suadeat: vt militie: vt plene dixi.s̄.e.l.j. multofortius error facti: vt.ff.e.l.ij.Sed vbi est exēplū in.l.ista ꝙ error fci in iudicio adhibito nemini nocet ante sn̄iam sed póst sn̄iam sic? R̄n.exēplū pót no.hoc mó.si in veritate solus eram hr̄s ticij:⁊ putabā te cohr̄dē in hr̄ditate.si in iudicio fui cófessus te meuꝫ coheredē per errorē facti:non preiudicat mihi vsqꝫ ad sn̄iam.vnde ante sn̄iam potero reuocare. sꝫ si lata est sn̄ia ⁊ ꝓnunciatū est te meū coheredē esse teneor diuidere:⁊ sub pretextu erroris facti nó possum reuocare:vt h̄ exēplum ponitur.ff.fami.her.l.cū putareꝫ.secus si ex̄ iudiciū diuidisset: qꝛ tūc reuocat:vt.s̄.e.l.si post diuisionē.Item pót no.exēplū per.l.s̄.e.l.cū falsa.Uel pót no.exēpluꝫ sic.erā debitor tuus in.x.hēbam dilatoriā exceptionē.si cóuenis me in iudicio qꝛ ignorabam factū mihi pactū de non petendo in ꝑpetuuꝫ nó opposui istā exceptionē an̄ litē cōte.si postea ad noticiā meā ꝑueniat oppono eā vsqꝫ ad sn̄iam nó post.⁊ sic itellige.j.de excep.l.exceptionem.⁊.j.sen.res.non pos.l.perēptorias.⁊ sic igno.facti in iudicio vsqꝫ ad sn̄iam non nocet.post sn̄iam nocet.qꝛ error facti nó reuocat sn̄iam nisi sit appellatū:qꝛ tūc p appellationē extinguit̄ ꝓnunciatū vt.ff.ad turpil.l.j. in fi. ⁊ ff.de pat.po.l.ij.§.vlt. ¶ Sed ad hāc.l.oppo. ⁊ signant̄ infinita cōtra.Et statim ad primū dictū.l.op. ⁊ vr̄ ꝙ error fci nó possit reuocari qn̄cūqꝫ vsqꝫ ad sn̄iam:imo vr̄ ꝙ.j.triduuꝫ tm̄ reuocari debeat.vn̄ vr̄ cōtra.j.de errore aduo.l.vlt.Ad solonem cuius ꝯrij dixit Pla.cū suis sequacibus.ꝓpriū errorē reuocat qs vsqꝫ ad sn̄iaꝫ:nó post vt hic. sed errorē aduocati reuocat qs.j.triduū:vt in.l.cōtra.Si querit̄ que sit ró.rn̄det Pla.ró est illa: qꝛ qlibet videt citius errorē alienū ⁊ sic aduocati q̄ ꝓpriū iuxta id.qs de facili videt modicū qd in oculo alieno: ⁊ in suo nó videt trabē. Nā ⁊ lubricū ligue melius ab alijs q̄ a nobis ꝑcipit̄:vt.ff.ad.l.iul.ma.l.famosi.sic etiaꝫ pót videri in ludētibus ad scacos: qꝛ ludēs nó videt ita bn̄ ludū sicut inspiciēs:lꝫ melius sciat q̄ inspiciēs nó ludens. vn̄ ad reuocandū errorē ꝓpriū qs hꝫ plus spaciū in alieno minus:vt.s̄.in aduocato dixi.Et hec solu.mulcet aures auditorū sꝫ intus facit febricitare:vn̄ eius opi.nó approbamus. Et ió dicimus ꝙ errorē ꝓprium ⁊ aduocati reuocat qs vsqꝫ ad sn̄iaꝫ.Nō ita ꝓbamus.ea que ab aduocatis ꝓferunt̄ ⁊c. vt.j.de erro.aduo.l.ea q̄.vn̄ sicut qs suū errorē reuocat vsqꝫ ad sn̄iam:ita ⁊ errorē aduocati:q vr̄ suus.p.l.ea que.Itē qꝛ l.ista loquit̄ gn̄al̄r.vn̄ gn̄aliter dꝫ intelligi:vt siue a me error sit cómissus siue ab aduocato:ꝙ possiꝫ reuocare vsqꝫ ad sententiā:vt ar.ff.de pu.l.de ꝑcio.⁊.ff.de bo.pos.ꝯta.bo.pos.l.j. §.gn̄aliter.Nec ob.l.ꝯ.qꝛ denotat accidētiā facti nó ministeriū iuris:qꝛ ibi q ꝓposuit qōneꝫ ꝑncipi dicit sic:dn̄e iperator aduocatus meus errauit in fcō: ⁊ ego reuocaui illud.j.triduū nūqd nocet mihi? R̄n.iꝑator ꝙ nó.si nó est lata sn̄ia.vn̄ denotat ibi accidentiā fci:qꝛ ita de facto ibi fuit.nó denotat ministeriū iuris:qꝛ sm̄ iura possuꝫ reuocare errorē aduocati vsqꝫ ad sn̄iam vt h̄.sꝫ si nó fuit reuocatus an̄ sn̄iaꝫ post sententiā nó lꝫ reuocare errorē fci.sꝫ hoc fallit in milite: qꝛ si pót reuocare errorē iur̄ post sn̄iaꝫ multofortius fci vt.s̄.e.l.j.plene dixi. ¶ Sꝫ denuo ad.l.istaꝫ op.⁊ signaſ ꝯ.qꝛ vr̄ ꝙ liceat alicui reuocare errorē suū post sn̄iaꝫ:qꝛ post sn̄iam possum dicere sn̄iaꝫ nullā:si litigatū est cū falso ꝓcu.vt.j.de ꝓcur̄.l.lꝫ. Breuis est rn̄.error ꝓprij fci pót reuocare vsqꝫ ad sn̄iaꝫ.error facti alieni ēt post sn̄iam vt ibi.Uel dicatis dū ibi reuocaſ post sn̄iaꝫ:⁊ an̄ sn̄iaꝫ vr̄ reuocari.qꝛ cuꝫ falso ꝓcur̄.iudiciū nullū ⁊c.vt in.l.ꝯ. ⁊ sic ꝙ fuit an̄ sn̄iam ⁊ post sn̄iam:vt in.l.lꝫ. ¶ Sꝫ denuo oppo.⁊ vꝫ ꝙ qs posset reuocare errorē suū:nedū an̄ sn̄iam:imo ⁊ post sn̄iaꝫ.nā si minor errauit in facto post sen.pót reuocare suū errorē:vt.j. si aduersus rem iudi.l.j.R̄n.hec.l.loquit̄ in maioribus: secus in minoribus:vt in.l.ꝯ.Uel pót dici. error fci reuocaſ vsqꝫ ad sn̄iam iure cōi vt hic.post sen.iure spāli.vt.ff.de mino.l.minor.xxv.an.⁊ tetigi hoc in expōne lr̄e. ¶ Or segnori ad scd̄am regulā huius l.instaſ ⁊ oppo.⁊ vꝫ.ꝙ cā finita per errorē facti retracteſ: qꝛ l.ponit talē casum. tu dicebas ꝙ in testō in quo eraꝫ hr̄s institutus legatū vl̄ fideicō.erat tibi relictū ⁊ sic a me petebas illud legatū vel fideicō.tūc non apparebat testm̄. detuli tibi iusiurandū.tu iurasti legatū vel fideicō.tibi relictū esse vnde solui tibi. postea reperit̄ testm̄ in quo cótinebatur nihil tibi fore relictū. retractaſ ꝙ decisum est.vn̄ est cótra.j. de rebus credi.⁊ iuriur̄.l.vlt. R̄n.ꝙ in.l.ista dꝛ:vez est regul̄r.fallit in l.cōtra.cum ibi iureiur̄.decisa est qō.Et est ratio qꝛ sup qōnibus vltie volūtatis nó lꝫ trāsigere nisi visis ⁊ cognitis verbis testamenti:vt.ff.de trāsac.l. de his.⁊.ff.queād.testa.ape.

l.j. ¶ Uel pōt dici scđo mō ibi snia non retractatur ꝑtextu erroꝛis facti tm̄. sꝫ qꝛ dolus aduersarij iteruenit cum sciret sibi nihil legatū ⁊ iurauit sibi legatū e sse. vñ dolus nō dꝫ ei ꝓcinari: vt. ff. de leg. iij. l. si legatarius. ⁊ hec solu. colligit in. l. ꝯ in fi. ¶ Sed denuo vr̄ ꝙ cā decisa per sniaꝫ retractet per erroꝛē facti: qꝛ. ll. dicūt ꝙ iusiurandū iudiciale reuocat reptis nouis instr̄is. vnde vr̄ ꝯ. ff. de iureiur. l. admonendi. Ad qđ vos dicetis: regulariter snia lata ex iureiurādo non retractat vt hic. spāle tñ est in iureiur. iudiciali: vt i. l. ꝯ. ⁊. j. de iureiurā. l. j. ¶ Sed denuo vr̄ ꝙ erroꝛ facti post sniaꝫ retractetur si lata est snia per falsos testes vel per falsa instr̄a. vnde est ꝯ. j. si ex falsis instru. vel testi. l. j. ⁊ per to. ⁊. ff. de re iudi. l. diuus. R̄n. erroꝛ facti nonduꝫ negocio finito nemini nocet: vt in prima regl'a habuistis. sꝫ finito negocio ꝑ sniaꝫ nō pōt reuocari post sniam iure cōi vt hic. sed spāli sic: ex illa gn̄ali clau. si qua mihi iusta cā videbit: vt. ff. ex q. cau. ma. l. j. ⁊. ff. de iudi. l. si pretoꝛ. §. marcellus. ⁊ sic loqt. l. ꝯ. ⁊ ad h facit. ff. de mino. l. sꝫ nec iter has solū. Uel dicatis ꝙ in. l. ꝯ. dr̄ ꝙ retractat non rōne erroꝛis facti sꝫ doli: vt. ff. de dolo. l. sꝫ ex dolo. ¶ Sed denuo opponit ⁊ vr̄ ꝙ pretextu erroꝛis facti snia retractet. vnde vr̄ ꝯ. j. si aduer. rem iu. l. j. ij. ⁊. iij. R̄n. snia non retractat pretextu erroꝛis facti vt hic. sed rōne minoꝛis etatis qui lesus est ꝑ sniaꝫ pōt restitui. sic ⁊. ff. de mio. l. j. in p̄n. ⁊. l. ait pretoꝛ. in p̄n. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̄ ꝙ snia lata per erroꝛē facti hēat retractari: qꝛ. l. dicit si cōmodaui rē meā ⁊ fuit tibi subtracta: ⁊ egi ꝯ te: ago postea ꝯ fureꝫ. vnde vr̄ ꝯ. j. de fur. l. vlti. §. si cū nescimus. Sed rñ. ibi nō erat snia lata nec sciebā rem esse subtractā. Uel dicatis snia non retractat ꝯ cōmodatariū: qꝛ nō agit ꝯ eum sꝫ ꝯ fureꝫ. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̄ ꝙ snia lata ꝑ erroꝛē facti hēat retractari. vñ ē ꝯ. ff. qñ actio de pecul. est an. in. l. quesitū. R̄n. ibi snia nō retractat iur̄ cōi sꝫ iure spāli ꝑꝑ odiū pr̄is qui ꝓbauit filiū viuere qui moꝛtuꝰ erat. Uel pōt dici ꝙ ibi erat cōis erroꝛ qa dicebat filius moꝛtuus qui vixerat. vñ non hēbat locū actio de peculio: vt. ff. qñ act. de pecul. est an. l. j. si postea filius est reuersus pōt reconueniri pr̄. sic ⁊ al's cōis erroꝛ excusat: vt ff. de offi. pre. l. barbarius. ⁊. j. de testa. ⁊ quēadmo. te. oꝛ. l. j. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̄ ꝙ snia lata rōne cōis opi. habeat retractari. vt ecce si ꝓposuisti huum tuū merciolearie ⁊ nō potui ꝓbare sed postea potui ꝓbare: retractat snia. vnde est ꝯ ff. de insti. l. habebat. R̄n. ibi snia retractat iure spāli. vel ibi egi cā non adiecta: ⁊ sum ꝓsecutus vnaꝫ cām ⁊ succubui. si volo ꝓsequi aliā hoc mihi nō lꝫ: vt. j. de iudi. l. lꝫ. ⁊ ita intelligitur hec. l. vno modo in erroꝛe facti adhibito iudicio ⁊ est cōis itellectus dn̄oꝝ Jo. ⁊ Azo. ⁊ ita hꝫ ifinita ꝯ. vt dixi. s̄. Bene tñ pōt intelligi hec. l. alio mō: vt intelligat in erroꝛe adhibito ex̄ iudiciū. ⁊ sic si pꝛomitto tibi aliqd dare extra iudiciū ꝑ erroꝛē credēs me tibi teneri: potero reuocare istū erroꝛē nondū finito negocio per trāsactionē. sed si cā eēt decisa qꝛ transegi tecum nō retractaretur: vt. s̄. l. pꝛoxi. ⁊. j. de condi. inde. l. ij. ⁊ ꝺm hunc intellectū hec. l. est plana. ⁊ caret oi scrupulo ⁊ ꝯꝛio. sed glo. Jo. ⁊ Azo. de hoc intellectu nullam faciunt mētionem. vel ꝺm istū intellectuꝫ exponetis ita litteram. Tex. erroꝛ facti adhibito extra iudiciū. Tex. nocet. sub. si non interueniat trāsactio vel iusiurandū voluntariū. Sed si hoc interuenit non retractat. Et exēplū not. in. l. ista sic. si diuido cū putatiuo hr̄de extra iudiciū non ꝑ iusiur. nec per trāsactionē non p̄iudicat mihi vt. s̄. e. post diuisionē. sed si trāsegissem vel detulissem tibi iusiurandū: tūc nō reuoco. sic nec solutum ex cā iudiciali repeto: vt. j. de condi. inde. l. j. ⁊. ij. ⁊. s̄. l. pꝛoxi. Odofredus.

CUm testamentū. In. l. ista ponitur talis casus. Paterfa. fecit testm̄ minꝰ solēne: in quo q̄ꝫdā mulierē ꝓximioꝛem ab itestato sibi instituit. ⁊ in isto minꝰ solēni te. relinqt libertatē huis suis. moꝛtuo testatoꝛe: ista mulier credebat testm̄ esse solēne. ⁊ sic putabat huos iussos esse liberos a testatoꝛe: ⁊ sic oꝛcinos esse. vñ vna die dum trāsirēt coꝛā ea: vsa est his v̂bis. bñ veniāt liberti mei. ⁊ ita extra iudiciū ꝓfessa est libertos suos esse ꝑ erroꝛē credens testm̄ veꝝ esse cū nō eēt. postea appuit testm̄ minꝰ solēne mulier viuens ꝙ non poterat habere hr̄ditatem defuncti ex testō: adiuit ab intestato. modo dicit mulier illis. vos estis serui mei. dicūt illi. que verba sunt ista nōne reducitis ad memoriā qualiter in p̄ñtia hoium talium fidedignoꝛū vocastis nos: ⁊ salutastis nos vt libertos vestros. dicit mulier: bene veꝝ est: qꝛ credebam testm̄ valere: vocaui vos per erroꝛē facti libertos meos. querit nunqd isti efficiant liberti ⁊ oꝛcini per hanc ꝓfessionem? R̄n. imperatoꝛ. hāc pꝛofessionē erroneā mulieri nō nocere. nec istos oꝛcinos esse qꝛ errātis nullus est cōsensus. Tex. cum testm̄. s. minus solēne. puta factū coꝛā duobus testibus Tex. nullo iure cōstiterit. s. ciuili vel pꝛetoꝛio: qꝛ iure ciuili ⁊ ꝑtoꝛio ex minus solēni testō nō succeditur. ff. de le. iij. l. j. §. ij. Tex. ex eius. s. mulieris. Tex. oꝛcini. i. directo manumissi. ab oꝛcos ꝙ est rectū. naꝫ vos debetis scire ꝙ quidā sunt oꝛcini. i. directo manumissi: dū dicit testōꝛ seruos meos iubeo esse liberos. dicunt nō oꝛcini: qbus relinquit fideicō. libertas. dū dicit testōꝛ: rogo hr̄dem meuꝫ vt seruos tales meos manumittat: vt insti. de singulis rebus ꝑ fideicō. relictis. §. j. Alij exponūt oꝛcini. i. oꝛcini hoies: qꝛ sicut scripture testant ante gr̄am nobis factā. i. ante natiuitatē dn̄i: nos tendebamus oēs ad oꝛcum. i. ad infernū. sed hodie nō sic. sed pꝛioꝛ expositio verioꝛ est. Tex. ipsius. qui successit ab intestato. Tex. iudiciū. i. volūtas. Tex. nō potuerūt. ⁊ huc usqꝫ legitur lr̄a suspensiue. ⁊ dꝫ ita oꝛdinari. Oꝛcini vel ꝓpꝛie liberti effici nō potuerūt ex sola ꝓfessione eis q ab inte. successit: velut ex testō libertos per erroꝛē ꝓfitētis. cū testm̄ nullo iure cōstiterit: si nō ipsius accessit iudiciū. cum errātis voluntas nulla sit. ¶ Oꝛ segnoꝛi in. l. ista no. errātis nullus est cōsensus. acsi aperte dicat qui errat non cōsentit. sic. ⁊. j. l. pꝛo. ⁊. ff. de iur. om. iu. l. si per erroꝛē. Sed videtur ꝙ errantis aliqs sit cōsensus: qꝛ lex ponit taleꝫ casum. testatoꝛ instituit me heredē. tibi reliquit legatū. ego ignoꝛabam locū esse falcidie cum esset. vnde iacente hereditate: tu legatarius dixisti mihi. vos estis heres institutus legatum est mihi relictum. volo appꝛehendere possessionem rei legate. dixi ego bene placet mihi ꝙ accipias rem legatam. adita hereditate: apparet ꝙ locus est falcidie. venio ad te legatarium ⁊ dico tibi redde mihi rem legataꝫ qꝛ locus est falcidie. dicis tu nō teneoꝛ tibi reddere: qꝛ accepi voluntate tua. vñ cessat interdictum quoꝛuꝫ legat. vt. ff. quoꝛuꝫ leg. l. j. §. ꝙ autē. dico ego errabam: qꝛ non credebam locum esse fal. querit quid iuris sit? Et respondetur ꝙ licet errauerim: nō teneris mihi reddere rem legatam interdicto quoꝝ le. vt. ff. ad. l. fal. l. j. §. si legatarius. Quid ergo dicemus? Dixerunt quidam: spāle est ibi vt errantis voluntas aliqua sit. Uel potest dici ꝙ errantis voluntas nulla est in pꝛopꝛietate perdēda vt hic. sed nocet in reuocanda possessione: vt. ff. quoꝝ le. l. j. §. ꝙ aūt. nā. l. illa non ꝯdicit: qꝛ licet legatarius occupauerit rē legatā ꝺm voluntatem hr̄dis: nihilominus hr̄s detrahet falcidiaꝫ ⁊ sic non nocet in pꝛopꝛietate: ⁊ sic cōcoꝛdat cum. l. ista. ¶ Oꝛ segnoꝛi super. l. ista dn̄s Jr. scripsit quādam obscurā glo. que est longe obscurioꝛ ⁊ est talis glo. Jr. cū ex ignoꝛantia deficit ꝙ a sciente fieret vt hic pactū al's delictū: ⁊ super expōne huius glo. maxima fuit discoꝛdia apud nostros doctoꝛes: qꝛ quidam eam vno mō exposuerūt: alij alio mō. Ego tñ vt sciatis adaptare glo. Jr. ad. l. C. volo foꝛmare quādam qōnem quā decidam per interlineare dn̄i Jr. qꝛ. l. ista dicit: si domina pꝛofessa est per erroꝛē libertos ⁊ oꝛcinos nō erunt liberi. Sed quid erit si mulier sciebat testm̄ non valere: ⁊ se ab intestato vocari: ⁊ ꝓfessa est apto oꝛe. bñ veniant liberti mei. nunquid si mulier ex certa scia est pꝛofessa eos libertos efficiuntur liberi? In qōne ista dixit Jr. ꝙ ex hac pꝛofessione facta ex certa scia sunt liberi. sed si per erroꝛē: non apparet ergo ꝙ deficit ꝙ ab ignoꝛante dictum est. ꝙ si non deficeret a sciente fieret. qꝛ si mulier sciens testm̄ minus solēne diceret eos libertos: efficerent liberti. ⁊ ita deficit hic factū ab ignorante. ꝙ si a sciente fieret non deficeret. ⁊ ita ꝙ al's dictū est. a sciente fieret ⁊ non deficeret: ab ignoꝛante deficit. ⁊ hoc est ꝙ vult dicere ista pꝛima pars glos. Jr. deficit hic. vt in illa nostra regula. si domina dixerit per igno. bene venerint liberti mei. ista verba non habent vim pacti quia errabat: ⁊ errantis nullus est consensus vt al's delictū sit ⁊ al's deficit

delictum per ignoꝛantiam. Quid si non dolo malo: sed ludendo tecum cuꝫ cyrotheca percussi te in capite, ⁊ moꝛtuus es: nunqd teneoꝛ.l.coꝛ.de sic. Certe nõ: vt.j.ad.l. coꝛ.de sic. l.j. ergo ſm Ir. si heres per erroꝛẽ ſuos vocat libꝛos nõ vr̃ pacisci cum eis vt sint liberti. ſꝫ si ex certa scia vocat eos libertos: vt heres pacisci cũ eis vt sint liberti. ar. hui⁹.l.a contrario sensu. ⁊ ar.ff.de pac.l.tale pactũ. sed supuenit do. Jo. ⁊ super hoc diu cogitauit ⁊ dixit: hoc est falsum. si heres ex certa scia dicat: bene veniãt liberti mei. ex istis v̂bis non vr̃ facere pactũ ꝙ sint liberti: qꝛ si nõ miles vtatur his verbis: foꝛtunato liberto mõ do lego cũ sit seruus nõ est liber: vt.j. de testa.mi.l.ex his v̂bis. Preterea si aliquis ex certa scia vocat libertũ suũ liberũ nõ dat ei libertatẽ qꝛ pactũ factum inter do. ⁊ seruũ nõ valꝫ: ⁊ iõ lꝫ pariat naturalem ciuilẽ nõ inducit. nec põt cogi dñs seruũ manumittere lꝫ possit hoꝛtari a iudice vt manumittat: vt.j.de transac.l.interpositas. ⁊.j. de cõdi.ob tur.cãm dato.l. si liber. ⁊.j.de libe.cã.l.cuꝫ affirmes. Et iõ dixit do. Jo. hanc glo. Ir. de libꝛis eẽ abꝛadendaꝫ: qꝛ siue ille q poterat succedere ab jnte. dicat hec v̂ba per erroꝛem non facit eos libertos: qꝛ errantis nullus est ɔsensus: vt.s̃. dictum est. siue dicat ex certa scia hec v̂ba: nõ facit eos libertos: vt in p̃alle.l.j.de testa.mi.l. ex his v̂bis. Preterea hoc pactũ est iualidũ: qꝛ licet pariat nãlẽ obligationẽ: ciuileꝫ nõ iducit. vñ nõ valꝫ vt.s̃. dictum est. ¶ Sꝫ segnoꝛi si vos velletis eẽ mediatoꝛes iter dñm Jo. ⁊ Ir. vteremini tali diuisione. cũ hr̃s istitutus in minus solẽni testõ vocat liberos seruos suos: aut facit nũciãdi aĩo: aut aĩo manumittẽdi. si facit nũciando vt faciunt hoĩes q sunt largi de v̂bis: qꝛ dum obuiãt alicui sui amico dicũt: dñe bñ veniatis. ego sum vester ⁊ qcqd habeo est vr̃m. q̃re nõ p̃cipitis mihi: ⁊ q̃re nõ mittitis mihi pꝛo vino meo. ⁊ si mitteret foꝛte nõ hẽret. hic si hr̃s institutus qui succedebat ab inte. dixit ita: bñ veniãt liberti mei. vera est opi. Jo. qꝛ siue hec v̂ba dicat ex certa scia siue per erroꝛẽ nõ sunt liberi: qꝛ v̂ba enũciatiua nõ obligant vt.j.ar.tu.l.j. ⁊.j.cõia ð suc.l.possessionẽ. Si aũt illa v̂ba sunt dispositiua dicta aĩo manumittẽdi: puta qꝛ ita dicit hr̃s duꝫ serui trãsirent corã eo. bñ veneritis liberti mei: testatoꝛ iussit vos liberos. veꝝ est ꝙ testm̃ nõ valet: tñ in honoꝛẽ testõris volo ꝙ deinceps sitis liberi. hec v̂ba ipoꝛtãt manumissionẽ. ⁊ ſm h̃ ꝙ fecit ex certa scia sibi pꝛeiudicat. sed si fecisset per erroꝛem nõ: ⁊ ſm hoc hẽbit locũ gl. Ir. ⁊ eius op. Non obstat ad istã diuisionem p̃al.l.ex his v̂bis qꝛ ibi illa v̂ba dicebãtur enunciando non disponẽdo. vel ibi illa v̂ba dicebant̃ coꝛam iudice cõgruo numero testium. s. duoꝝ. Item nõ ob. l.interpositas cũ suis similibus: qꝛ ibi fiebat pactũ de manu mittendo in futurum. ¶ Alij exponũt aliter gl. Ir. ⁊ dicunt ita: cũ ex ignoꝛãtia deficit. i. si per ignoꝛantiaꝫ dicta sunt hec verba ab instituto nõ efficiunt̃ liberti liberi. ſꝫ si a sciente dicta sunt hec v̂ba: hic deficeret pactũ: lꝫ al̃s delictuꝫ faceret eos p̱duci ad libertatẽ: vtputa si vẽdo tibi mancipiũ meũ eo pacto ne p̱stituas ⁊ si p̱stituas ꝙ lꝫ mihi cũ p̱pꝛia auc̃te reuocare. si pꝛostitueris p̱ducit̃ ad libertatẽ lꝫ hic deficiat pactum: qꝛ nõ perducit̃ ad libertatem ex vi pacti. sed al̃s facit delictũ vt perducat̃ ad libertateꝫ si pꝛostituat̃: vt.j. si manci. ita fuerit alie.l.j. ſꝫ hec expõ est nimis remota. ¶ Oꝛ segnoꝛi circa.l. istã est aliq̃ꝫtulũ insistendũ. vos hẽtis hic ꝙ ignoꝛantia facti nõ inducit cõsensum nec nocet. Sed vr̃ cõtra.s̃. e.l.si non. Rñ. ignoꝛantia facti nõ inducit cõsensum vt hic. ⁊ s̃.e.l.si post sed si transigit̃ trãsactio facit vt nõ repetat̃ indebitum solutũ sicut ⁊ sñia: vt.j.de cõdi.inde.l.j. ⁊.ij. ⁊ insti.de act.§.item siqs. ¶ Oꝛ segnoꝛi sup.l.ista subijciã quãdaꝫ distinctionem ad solutionem huius cõtra. quã cõsueui facere aliqñ.s̃.e.l. erroꝛ facti. ⁊ aliqñ hic. ⁊ põt fieri sup q̃libet.l. huius ti. Et aduertatis istã distinctioneꝫ: qꝛ do. Azo scripsit eam in summa huius ti. ⁊ in rubꝛica.ff.e. ⁊ do. Jo. tetigit eaꝫ super.l.regula.ff.eo.ti. ego tñ plenius ⁊ clarius dicã eam q̃ꝫ ipsi dicãt. Vñ dico ita distinguẽdo ignoꝛãtia alia facti: alia iur̃. Ignoꝛãtia: facti alia p̱babilis alia impꝛobabilis. Item iur̃ ignoꝛantia alia nãlis alia q̃si nãlis. alia iur̃ ciuilis alia p̃toꝛij. ⁊ sub his v̂bis cõpꝛehendã qcqd inuenit̃.l. scriptuꝫ. vel ab antiqs reperiri põt. ¶ Est ergo facti ignoꝛãtia cum ignoꝛo aliqd factũ a me vel ab alio: puta qꝛ puto me pꝛomisisse ꝙ nõ pꝛomisi: vt.ff.e.l.j. ⁊ sic ignoꝛo factum a me. Est facti alieni si puto moꝛtuum qui viuit: vel econuerso. vel si puto dominum vendentem qui nõ est: vt.ff.eo.l.j. ⁊.l.regula.§. qui facti. ¶ Est igno. iur̃ cum qs putat ius velle vnũ ⁊ vult oppositum. puta si putat aliqs ꝙ bonoꝛuꝫ possessio possit peti perpetuo. vel si putat aliquis heredem nõ posse defalcare de legatis: si locus est falcidie: vt.ff.e.l.j. ⁊.l. regulam.§. siqs ius ignoꝛans. ¶ Ignoꝛantia facti subdiuiditur: quia alia pꝛobabilis alia impꝛobabilis. ¶ Ignoꝛantia facti pꝛobabilis est: si ignoꝛo factum alienum. puta si credo eum viuere qui est vltra mare: ⁊ est moꝛtuus vel econtra. Item si credo aliquẽ locupletem: ⁊ est paup. vel ecõtra. Et ꝙ sit pꝛobabilis igno. in facto alieno pꝛobat̃.ff.pꝛo suo.l.vlt. ⁊.ff. siquis inge. esse di.l.ij.in fi. ⁊.j.ad.l.falci.l.erroꝛ. ⁊ hec igno. facti alieni ⁊ pꝛobabilis regulariter excusat: vt.s̃.e.l.si post diuisionẽ. ⁊.l. cum falsa. ⁊ in.l.nostra. ⁊.ff.e.l.ij. ⁊ excusat nondum negocio finito vt.s̃.eo.l.erroꝛ facti. plene dixi. sed finito negocio per sñiam vel per transactionem, vel iur̃iur̃. non excusat: vt.s̃.e. l.cuꝫ falsa. ⁊ in pꝛeal.l.ff. siqs inge. esse dica.l.ij.in fi. ⁊ sic intelligit̃.ff.de cõfessis.l.non fatet̃. ⁊.ff.fami.her.l. cũ putareꝫ. ⁊.ff.man.l.si fideiussoꝛ.§.in oĩbus. Fallit tñ in duobus casibus in qbus igno. facti nõ excusat. Pꝛimus est.j. de condi. inde.l.ea.que. Scd̃us est.ff.de vsuca.l.vbi.l. ¶ Est igno. facti ipꝛobabilis. puta ignoꝛare pꝛopꝛium factũ. vt vires pꝛopꝛij patrimonij: vt.j.de rei vẽn.l.quisqs. ⁊.ff. pꝛo socio.l.vlt. Item est ipꝛobabilis facti igno. siqs ignoꝛat ꝙ oẽs sciũt: vt ff.e.l.iij. ⁊.l.nec supina. ⁊.l.regula.§.sed facti. ⁊ hec igno. facti ipꝛobabilis regulariter nõ excusat: vt in p̃al.l.quisqs. vt ff.e.l.iij. ⁊.l.nec supina. ⁊.l.regula.§.sed facti. ⁊.ff.de insti.l.si pupillus.§.pꝛoscribere. ⁊ ſm hoc ẽt intelligunt̃.ff.de actio. emp. ⁊ ven.l.tenet̃.in pꝛin. ⁊.ff.loca. ⁊ cõdu.l.itẽ querit̃. ⁊.ff. ad vel.l.q̃ꝫq̃ꝫ. ⁊.ff.de edil.edic.l.j.§.cã. In casu tñ hec ipꝛobabilis facti ignoꝛan. excusat. puta si solui tibi.x. putans me tibi p̱misisse: cuꝫ non pꝛomisi. ⁊ sic solui indebitũ ciuiliter ⁊ nãliter: vñ repeto: vt.ff. de cõdi.inde.l.sed si me. in pꝛin. ⁊.l. eleganter.in p̃n. ⁊.l.cũ his.§.j. ¶ Oꝛ seg. explicitus est pꝛimus articulus: subijciẽdũ est de iur̃ igno. que similiter subdiuiditur: qꝛ alia est iuris nãlis. alia q̃si nãlis: alia iur̃ ciuilis ⁊ pꝛetoꝛij. ¶ Est iur̃ igno. nãlis ignoꝛare ꝙ a nã debemus scire. siqs credit furtuꝫ ipune posse cõmittere: ignoꝛat ꝙ nã dꝫ scire qꝛ lex mosayca p̱hibet. s. furtuꝫ cõmitti iuxta id. non furtuꝫ facias. nõ mechaberis ⁊ iõ describitur. furtũ est ꝙ.l. nãli pꝛohibet̃: vt.ff.de fur.l.j.in fi. ⁊ insti.de ob. que ex quasi delic.nas̃.in p̃n. ¶ Item est iur̃ igno. nãlis: si aliquis credit non esse crimẽ adulterare vxoꝛẽ alienam. cum nã nihil seui crimis suspicat̃ in talibus: vt.ff.ad.l.iul.de adul.l. sed adulterium cũ incestu.§.j. ¶ Itẽ est iuris igno. nãlis si filius credat ꝙ liceat sibi verberare patrem qꝛ a natura dꝫ scire ꝙ religio ⁊c̃. vt.ff.de iusti. ⁊ iu.l.veluti. Itẽ si filius credit ꝙ possit parentẽ captũ negligere: vel nõ redimere cũ ipse a nã teneatur redimere: vt.s̃.de epis̃.audi.auc̃. liberi quoqꝫ. ⁊.s̃.de epis̃. ⁊ cle.auc̃. si captiui. ⁊ hec ignoꝛantia iur̃ nãlis cum sit impꝛobabilis nõ excusat: vt.ff.ad.l.iul.de adulte.l.si adulterium.§. nonnunq̃ꝫ. ⁊.§.idem pollioni. ⁊.ff.de cõdi. sine cã.l. auũculo. ⁊.j. de incest. ⁊ inuti.nup.l. ꝙ cõtra.l. ⁊ insti. vi bo. rap.§.sed qꝛ. ⁊ in auc̃.cũ de app.cog.§.causas. ¶ Item põt no. aliud exẽplum in ignoꝛantia iuris naturalis. ⁊ circa hoc exemplum aliqui grauiter errauerunt. pone aliquis est qui non curat lucrari: sed curat tm̃ expendere suũ. habet agnatum ditissimũ: ⁊ cogitat. succedam agnato meo ab intestato: non nocet mihi si expendã totum meum patrimonium. vna die dum expendit totum suũ patrimonium venit ad aliqueꝫ ⁊ dicit: substantia talis agnati mei valet mille: non põt viuere vltra annũ nisi miraculose vendo tibi eam: si postea agnatus decessit: succedet ne emptoꝛ huic agnato? Certe non: qꝛ ignoꝛauit ius naturale. vñ non excusat̃ imo punitur: vt.ff.de dona.l.donati.in fi. Si autem ignoꝛat quis ius quasi naturale. ⁊ est quasi naturalis iur̃ ignoꝛãtia si ignoꝛat aliqs illud quod a quasi natura debet scire. quia debet scire quelibet discreta persona ꝙ debet reuerentiam pꝛestare pꝛincipi romanoꝛum: vnde si credit dñs monachus ꝙ non debeat obedire abbati suo ignoꝛat ius quasi naturale: cum apostolus dicat

dicat oīs iam sit subdita p̄ncipi tanq̄ precellēti ꝛ ducibus missis ab eo: ꝛ cū oȝ principē esse ꝛc. vt colligit̄ i expōne greci: vt. ff. de le. ꝛ ↄsti. l. ij. vnde si aliq̄s in aduentu p̄ncipis credit nauē suam capacē esse excusatam: ignorat ius quasi nālē: vnde dȝ nauis publicari: vt. ff. de sac. san. ec. l. iubem⁹ nullam. ꝛ. l. neminē. ¶ Itē est exēplū de ignorantia iuris quasi nālis si putat libertus ꝙ nō debeat reuerentiā p̄rono suo. s. vt possit eū ipune vocare in ius sine venia: certe iste libertus ignorat ius q̄si nāle. ꝛ hoc nō excusat: vt. ff. de ↄdi. inde. si nō sorte. §. libertus. ꝛ. j. de in ius vo. l. ij. ꝛ. j. de obsequijs liber. l. si manumissori. ¶ Itē est exēplum de igno. iur̄ q̄si nālis si putat mulier maior. xxv. an. ꝙ filio suo ipuberi non hēat necesse petere tutorē mortuo p̄re ipuberis. vnde si nō petit nō excusat̄ imo punit̄: vt. j. si aduer. delic. l. vlti. ꝛ. j. qui petant tu. vel cur. l. vlti. ¶ Itē est exēplū de ignorātia q̄si iuris naturalis si credit p̄r ꝙ filiū suū nutrire non debeat ꝛ denegat sibi alimēta: certe nō excusat̄: q2 ignorat qd̄ a nā dȝ scire: vt ff. de lib. ag. l. vetare. ¶ Itē est exēplū de ignorātia iur̄ quasi nālis: si credit mulier italica ꝙ mortuo viro statim possit nubere. certe non excusat̄: imo punit̄ q2 notat̄ infamia: vt. ff. de his qui no. l. ij. ꝛ. j. de secū. nup. l. j. ſȝ ſm ap̄lȝ. statiȝ nubit in dn̄o: vt extra de se. nup. c. cū ſm ap̄lm. Sed nos dicimus ꝙ bene tȝ matrimoniū: sed punit̄ festinātia pp turbationē sanguinis: ꝛ pp sinistrā suspitionē vitandā: vt in cor. auc. ꝛ ea q̄ parit in. xj. mense in p̄n. Est ignorātia iuris ciuilis vel pretorij cum q̄s ignorat. ll. xij. ta. velle qd̄ volūt: vel ignorat edictum velle qd̄ vult: vt. ff. e. l. j. Et circa hoc subijciam plures regulas ꝛ plures instātias regule. ¶ Et hec est prima regula ꝙ iuris ciuilis vel pretorij ignorātia non excusat: q2 iura sunt finita ꝛ certa: vt. ff. e. l. ij. Item q2 leges ꝛ conſtōnes p̄ncipum ab omnibus debēt sciri: vt. s̄. de le. ꝛ consti. l. leges. ꝛ. j. e. l. constōnes. ¶ Instātia regule est ꝙ certe sunt persone q̄bus est p̄missum ignorare iura: puta militibus armate militie: vt. s̄. l. j. ꝛ. j. loca. ꝛ condu. l. milites. puta rusticis: vt. ff. de iurisd. om. iudi. l. si quis id qd̄. §. ij. ꝛ. ff. de eden. l. j. in fi. ꝛ. j. qui admit. ad bo. pos. l. quicūq̄ȝ. ꝛ. j. de testa. l. vlti. Item fallit in mulieribus in quibus ꝛ si nō in oībus casibus tamen in certis casibus eis est p̄missum ignorare iura: vt. j. e. l. vlti. ꝛ. ff. e. l. regula. ꝛ. j. ad turpil. l. j. ꝛ. l. mulier. Item fallit in minorib⁹: vt. ff. e. l. q̄uis. ꝛ. l. regula. in p̄n. ꝛ. ff. de iur. om. iudi. l. si quis id qd̄. in prin. Itē fallit in quodā casu in quo iuris ignorātia excusat quēlibet: puta si soluit indebitum iure cōi vel nāliter tm̄: vt. ff. de cōdi. indebi. l. qui exceptionem. in fi. ¶ Modo subijcio ꝛ aliam regulā taleȝ. iur̄ igno. in vsuca. non ꝓdest: vt. ff. e. l. iur̄ ignorantia. ꝛ. ff. de vsuca. l. nō nunq̄. in prin. ¶ Sed fallit in duobus casibus. nā bene scitis vos ꝙ partus ancille nō ptinet ad vsufru. q2 nō est in fructu: vt ff. de vsuf. l. vetus. si vsufructuarius credat partū esse in fructu errat in iure. vn̄ si vendit mihi ignorāti vsucapio: vt isti. de vsuca. §. itē si is. Vel pōt dici. iur̄ ignorātia non ꝓdest in vsucapione ignorāti ius: q2 vsufructuarius errabat in iure. sed emens ab eo errat in facto. vn̄ illa ꝓficit: vt. ff. de vsuca. l. celsus. Itē fallit in alio casu. ecce si dono vxori mee rē alienam: q2 putabat vxor valere donat̄. ꝓcedit vsucapio pro donato: vt. ff. de vsuca. pro do. l. si vir. Vl̄ potest dici ꝙ ibi erat duplex ignorantia. erat eni ignorantia generis ꝛ sp̄ei. Ignorantia generis erat iuris ignorantia: sp̄ei erat facti. vbi gratia. q2 vxor credebat ita valere donat̄. constāte matrimonio: ac si donaret cuilibet extraneo. vn̄ errabat in gn̄e. ſȝ errat in sp̄e: q2 credebat rem meā esse: ipsa vsucepit inspecto errore sp̄ei. i. facti. ¶ Item subijcio ꝛ aliā regulā. Ignorātia iur̄ in lucris captandis nō ꝓdest. in dānis vitādis nō obest: vt. ff. e. l. iur̄ ignorātia. ꝛ. l. error. ꝛ. l. regula. §. sed ꝛ iur̄. ꝛ. ff. de bo. pos. l. vt bonorū. ꝛ. s̄. e. l. iur̄ ignorantia. ꝛ. l. error facti. in fin. Sed hec regula recipit instantiaȝ: q2 si mulier credebat preptuo posse petere bono. posses. ꝛ non petijt: si nō potuit cōsulere peritiores non nocet ei. sed si potuit ↄsulere pitiores nocet ei. vt. ff. de bono. posses. l. vt bonoꝝ. sed pōt dici ꝙ illō obtinet in bo. pos. acq. sed al's nō: vt. ff. e. l. regula. §. ſȝ facti. ¶ Or dixi ꝙ iur̄ ignorātia in lucris non ꝓdest: suū petentibus nō nocet. Sed vr̄ ꝙ non noceat in lucris: q2 bonefidei possessor tenet̄ inq̄tum locupletior est: vt. ff. de peti. here. l. sed ꝛ si. l. cōmissor. §. ꝙ aūt. ꝛ. §. ↄsuluit. Ad qd̄ rn̄. vex̄ est ꝙ bonefidei possessor tenet̄ inq̄tum locupletior factus est nō vltra. vn̄ iur̄ ignorantia nō prodest in acq̄rēdo: q2 bonefidei possessor tenet̄ inq̄tū locupletior factus est. Sed in cōsumptis ꝓdest q2 nō tenet̄ vltra. vn̄ suū petentibus nō nocet iur̄ ignorantia. Sed fallit in certis casibus in q̄bus ignorantia iur̄ in dānis vitādis nō excusat. Primus casus est in p̄scriptione longi vel longissimi tp̄is: vt. j. de lon. tē. p̄s. l. vlt. ꝛ. j. de p̄scri. xxx. vel. xl. an. l. vlti. al's. l. sicut. sed illud est ne rex̄ dn̄ia sint in incerto: vt. ff. de vsuc. l. j. Itē fallit in eo qui rē ecclesie accepit in emphyteosim: q2 si credebat ꝙ si nō solueret canonē ppetuo ꝙ nō caderet a iur̄ suo: errat in iure: q2 si nō soluit per biēniū cadit a iur̄ suo: vt. s̄. de sa. san. ec. auc̄. q̄ rē huius. Sed pōt dici ꝙ ibi non oīno petebat suū: q2 directū dn̄ium erat ecclesie. Vel pōt dici ꝙ ibi est itelligēdū q̄n errabat in iure: ꝛ pōt sibi iputari q̄re nō soluit canonē per biēniū. Iteȝ fallit si q̄s soluit indebitū iur̄ ciuili: sed debitū iur̄ nāli: q2 nō repetit: vt. j. e. l. cū q̄s. in p̄n. ſȝ illud est iō q2 nō petit sibi suū debitū. Itē fallit q2 si per errorē iur̄ occupaui rē meā ab alio detentā: cado a iure meo: vt. j. vn̄ vi. l. si q̄s in tantā. sed illud est itelligendū si delictū nō pōt ei iputari. Itē fallit in iudicijs: vt. ff. de cōces. l. nō fatet̄. ꝙ est sp̄ale pp auctem rex̄ iudicatax̄. Nec dico vt q̄dā dixerūt: q2 illud vex̄ est cum tractat̄ de lucro nō de dāno vitādo. ꝙ non est vex̄: q2 siue tractat̄ de lucro siue de dāno ꝛ in iudicio cōfitetur q̄s non reuocat̄ pp auctem rex̄ iudi. vt dixi. ꝛ vt aliquis sit litium finis.

Non idcirco. In. l. ista ponit̄ talis casus. Quidā sanius noīe hēbat quosdā seruos: ꝛ illi morabant̄ secū in rure. factū fuit statutū in rure ꝙ q̄libet liber dēret dare vnū obolū ad viaȝ externendaȝ. postea iste sanius fuit elect⁹ ad recolligendā istaȝ pecuniā. venerūt serui sanij ꝛ q̄libet eox̄ soluit sanio vnū obolū ad viaȝ externendā vt liber. ꝛ dn̄s sanius accepit obolū vt a liberis: ignorās istos suos. mortu⁹ est iste sanius. h̄rdes petūt istos in seruituteȝ: ꝛ petūt ab eis vt isti p̄stent sibi seruilia ministeria. dicūt isti: nō potestis: q2 nos soluimus tm̄ sanio vt liberi. q̄rit̄ q̄d iuris sit. rn̄. ꝙ iō nō prohibent̄ h̄rdes mouere q̄onem status: ꝙ sanius dr̄ accepisse pecuniā a seruis suis vt a liberis. Tex. nō idcirco minus. i. nihilominus. Alio mō legit̄ nō idcirco minus. i. non iō magis. sic. j. de iudi. l. quotiēs. Tex. sanius. dn̄s vester. ꝛ ordinat̄ ita l'ra. nō idcirco minus h̄rdes eius ꝓhibent̄ mouere q̄onem status: ꝙ a vobis. Vn̄ no. ꝙ errantis nullus est cōsensus: vt. s̄. l. pro xi. cum suis similibus.

Cum quis. De p̄ma pte rubrice. s. de iuris igno. in primis tribus. ll. huius ti. dictū est. de scd̄a pte rubrice. s. de fac. igno. ab illis tribus. ll. huiusq̄ȝ dictū est. ista. l. est cōis ad vtrāq̄ ptem rubrice. ꝛ hec. l. dicit duo. ¶ P̄rio dicit: si soluit̄ idebitū ciuiliter: debitū nāl'r p iur̄ ignorā. nō repetit̄. ¶ Scd̄o dic̄: si p facti igno. soluit̄ idebitū ciuiliter: debituȝ nāl'r repetit̄. Tex. idebitū. s. ciuiliter: debitū nāl'r. Tex. idebiti. s. ciuiliter: debiti nāl'r. ¶ Or segnori in. l. ista no. exēplū in termis duobus modis. Et vno mō sic: si testor cui erā p̄ximior ab itestato in minus solēni testō istituit me h̄rdē: ꝛ tibi legatū reliq̄t: bn̄ scitis ꝙ ex min⁹ solēni testō nō succedo nec debent̄ relicta ciuiliter ſȝ nāl'r: q2 eq̄tas nālis suadet volūtatē defuncti min⁹ solēnē seruari: vt. j. de fideicō. l. ij. ꝛ. l. eā quā si ego h̄rs illud relictū soluo p iur̄ igno. q2 credo ꝙ ius velit legatū solui in min⁹ solēni testō. h̄ casu nō repeto: vt. j. de te. l. nō dubiū. ꝛ. j. de fideicō. l. ij. Sȝ si soluo p facti igno. q2 crederē testm̄ solēne cū nō eēt: repeto: vt. s̄. e. l. si post diuisionē. ꝛ. j. de cōdi. inde. l. fideicō. Itē alio mō ponit̄ exēplū ſm Io. ꝛ Az. ꝛ sic si testor instituit me h̄rdē in solēni testō: ꝛ reliq̄t legata que excedūt dodrātem: q̄tenus locus est falcidie illa legata nō debent̄ ciuiliter: sed nāl'r integra: vt insti. ad. l. fal. p totū. vn̄ si cū possem detrahē falcidiā nō detraxi. si q̄dē solui p iuris ignorātiā q2 credebā nō posse detrahere: nō repeto. si p facti igno. q2 nō credebā locū esse falcidie. repeto: vt. j. ad l. fal. l. error fci. Or segnori stati volo vobis subijcere ratio-

nem diuersitatis inter istos duos casus huius.l.⁊ est illa: Juris ignorantia est improbabilis: vnde non excusat: cum iura sint certa ⁊ finita: ⁊ oẽs homines dñt scire iura: vt.s̃. de le.⁊ ꝯsti.l.leges.⁊.j.e.l.ꝯstitutiões.igit̃ si solui indebitũ ciuiliter: ⁊ debituꝫ nãliter per iur̃ igno.non repeto: q2 iuris ignorantia non excusat.s̃.e.l.ij.ſꝫ si facti ignorantia est ꝓbabilis quia facta sunt varia ⁊ ĩfinita: ⁊ plerũq; prudẽtissimos fallũt.⁊ ideo solutũ debituꝫ nãliter ſꝫ indebitũ ciuiliter repetit̃.⁊ hec ratio colligit̃.ff.e.l.ij. ¶ Nõ ad.l.istã op. Ista.l. dicit ꝙ si soluit̃ indebitum per iuris ignorãtiaꝫ nõ repetit̃: si per facti ignorãtiã repetit̃. Sed ꝯdicunt.ll.que ponũt pro regula idebitũ solutũ repeti posse: vt.ff.de cõdi.inde.l.j.⁊.j. de ꝯdi.inde.l.pe.⁊ vlti. Ad solutionem quorum ꝯrioruꝫ dupliciter dico. Nõ dicunt.ll.ꝯtra.indebitum solutũ posse repeti: est intelligendũ de indebito oĩ iure nãli ⁊ ciuili.vel de indebito nãli tm̃ non de ciuili indebito.nisi ex certa scia solueret̃: q2 tũc vĩ donari: vt.ff.e.l.cuius per errorẽ. Sed si indebitũ ciuiliter: debitũ nãliter soluit̃ ꝑ iur̃ igno. nõ repetit̃ vt hic.⁊ ita.ll. ille itelligunt̃ ꝫm huius.l.determinationẽ: q2 promptũ est ⁊c̃.vt.j.de inoffi.doti.l.vna. Quidam tñ dicũt ⁊ annectũt hic distinctionẽ quãdã que nõ est faciẽda hic. ſꝫ.j. de cõdi.inde.l.j. vt cõsueui notare: q2 nõ facit ad.l.istã: q2 in tractatu isto tractat̃ de iur̃ ⁊ facti igno.sed in tractatu.j.de cõdi.inde. tractat̃ de ista distinctione. aut soluit̃ indebito ciuiliter ⁊ naturaliter ⁊c̃.

Uãnis. Jn.l.ista ponit̃ casus talis mulieri deferebat̃ bonoruꝫ possessi. ꝑ iur̃ igno.nõ petijt eã.j. tp̃s statutũ a iure.nũqd sibi nocet: rñdet̃ ꝙ sic si est maior.xxv.annis.sed si est minor: nõ nocet sibi. Tex.soleat: vt.s̃.e.l.ij.⁊.iij.⁊.ff.e.l.iuris.⁊.l. error. Tex.declarãt.q2 minoribus est ꝑmissum ignorare iura: vt.ff.e.l.regula. ⁊ ẽ veꝝ ꝙ nocet mulieri q̃ est maior si potuit ꝯsulere pitiores.al's ñ: vt.ff.de bo.po.l.bonoꝝ possessio.

Onstitutiones. Lex ista dic̃ ꝙ cõstõnes ꝑncipũ nulli est permissum ignorare seu dissimulare. Tex.constõnes.i.nouas.ll. sed veteres sic ꝫm quosdã.ſꝫ male dicũt: q2 leges sacratissime ab oib⁹ sciri dñt: vt.s̃.de le.⁊ ꝯsti.l.leges. Tex.ꝑmittimus.sub. regl'r. q2 certe sunt ꝑsone qbus est ꝑmissum ignorare iura.vt no.s̃.e.l.cum testim̃.

Ec passim. Lex ista põit regulã ⁊ istantiã regule. hec est regula ꝙ regul'r nõ lꝫ feminis ignorare iura.ne si regul'r liceret eis ignorare iura: ita oẽs ꝯctus factos ab eis per iur̃ igno. possent reuocare vbicũq; lederet̃ substãtia eoꝝ vel ius. sed hoc eis nõ lꝫ nisi in casibus qbus hoc permittit̃ eis a veteribus.ll. Tex.circa ius.i. seruitutem. Tex. subueniri. Or hẽtis hic ꝙ nõ lꝫ feminis regul'r ignorare iura.sed in illis casibus in qbus antique.ll.spãliter dicũt: pñt ignorare iura. ¶ Sꝫ q sunt illi casus audite. Ecce si mulier accusat ⁊ desistit nõ tenet̃ pena turpilli. lꝫ al's masculus teneret̃: vt.ff.ad turpil.l.j.§.accusationẽ.⁊.l.mulier. ¶ Iteꝫ si mulier ascribit sibi legatuꝫ in testõ credẽs hoc de iur̃ facere posse: excusat̃ lꝫ al's masculus teneret̃: vt.ff.ad.l.cor.de fal.l. diuus.§.q̃ri põt. ¶ Itẽ si masculus deferret aliquã hr̃di.fi. sco ꝑ calũniã nõ excusat̃: sed femina sic: vt.ff. de iur̃ fis.l.ij.§. vlt. ¶ Itẽ in satisda.iudicio sisti recepta min⁹ idoneo: vt.ff. q̃satis. co.l.de dic.§.minori. ¶ Itẽ si mulier ad iussum iudicis nõ edit instr̃a aduersario credẽs nõ teneri excusat̃: vt.ff. de edẽ.l.j.in fi. ¶ Itẽ si mulier patiat̃ cudi falsaꝫ monetã in domo sua credẽs nõ teneri excusat̃: vt.j.d fal.mo.l.j. ¶ Itẽ si mulier stipulat̃ ab inope debitore per iuris igno.ꝙ sibi debet̃ a locuplete subueniẽt ei: vt.ff.so.ma.l.si cũ dotẽ.§. si mulier. ¶ Itẽ si mulier itercessit pro aliquo: vt.j.ad vell.l.si sine ⁊.ff.ad vell.l.j.⁊ per totũ. ¶ Itẽ si mulier soluit indebitũ vt exoneret̃ ꝓbatione: vt.ff.de proba.l.cũ de indebito. ¶ Sed ad.l.istã opponit̃ ⁊ vĩ ꝙ hec.l.stare non possit: q2 si dicimus ꝙ lꝫ mulierib⁹ ignorare iura in oibus casibus cõmittimus cõtra.l.istã.sed in certis casib⁹ cõmittimus cõtra regulã que dicit error ⁊c̃.vt.ff.e.l.error. in fi. Quid ergo dicemus? Dicũt qdã ꝙ lꝫ mulierib⁹ ignorare iura in oibus casib⁹ vt i.l.ꝯ. Et ad.l.istã rñdẽt ꝙ nõ subueniẽt eis in oibus casib⁹ cũ ignorãt iura si certãt de lucro. ſꝫ hec solo est ꝯ lr̃am istã q dicit si per ignorãtiam iuris aliqd dãnũ circa eaꝝ substãtiã vel ius patiant̃.ſꝫ nos dicimus qbus casibus lꝫ ignorare iura masculis ⁊ feminis: hoc ẽ suũ petẽtibus.ſꝫ qdã sunt casus spãles in qbus est ꝑmissum ignorare iura feminis ⁊ nõ masculis quos.s̃.no.⁊ in illis obtinet prerogatiua huius.l.

¶ De precibus imperatori offerendis.

¶ Uos habuistis in supioribus de sacris diuinis.s̃.de sacrosan.ec.⁊ de ministris eoꝝ.s̃.de epi.⁊ cle.⁊ de sacris humanis.s̃.de le.⁊ cõsti.ꝑn.nũc de ministris sacraꝝ.ll.i. de magr̃atibus.veꝝ: q2 ipator est caput oium magistratuũ: prio ponit de iperatore q̃ de alijs magr̃atib⁹.⁊ q2 plerũq; adit̃ ipator ⁊ ei porrigunt̃ p̃ces: ponit̃ de p̃cibus iperatori offerendis.⁊ q2 nõ lꝫ passim supplicare iperatori ponit de qbus rebus liceat supplicare vel nõ.vñ dicit rubrica de p̃cibus imperatori offerẽdis.i.de petitiõibus oblatis ꝑncipi exponũt canoniste. sed nos dicimus de p̃cibus.s. supplicatorijs imperatori offerẽdis: ⁊ de qbus reb⁹ supplicare liceat vel non sub.subijciamus ⁊ videamus. Et de p̃ria p̃te rubrice ita breuiter dicetis: q vadit ad supplicandũ iperatori vel pape nõ dꝫ facere longã supplicationẽ sed dꝫ vti breuibus vbis: vt j.e.l.vlt. Et de scd̃a p̃te.s.de qbus rebus.s.licitis vel nõ licitis: vt.j.e.l.quotiens.⁊.l.rescripta.

Jcet. Jn.l.ista ponit̃ talis casus. Quidam seruus accessit ad principẽ ⁊ corã eo sic ꝓposuit: dñe iperator cognoscitis me? dicit iperator ꝙ nõ. sciatis ꝙ suꝫ seruus. volo facere quãdã supplicationẽ vobis.dicit impator: hoc nõ faciunt nisi liberi nõ serui.dicit iste: dñe audiatis me si vultis.dicit iperator: ergo vis tu cogere me? dicit imperator non faciaꝫ.dicit iste: dñe imo audiatis me.⁊ dicit: dñe dñs meus fuit occisus nõ est aliqs q vindicet mortẽ dñi mei: vñ admittatis me.q̃rit̃ nunqd possit admitti? Ad qd rñdet iperator lꝫ al's nõ admitteret̃ supplicatio serui: tñ admitto te duplici rõne. Una ꝑꝑ sceleris enormitatẽ. Alia rõne ꝑꝑ fidei laudabilis exẽplũ.vñ mittã p̃fecto ptorio vt inq̃sita veritate vindicet mortẽ dñi tui. Tex.facile.i.regulariter. Tex.curet. ¶ Uñ no.ꝙ hec est regula ꝙ soli liberi pñt ꝑncipi supplicare vt h̃ ⁊.j.e.l.vniuersis.fallit tñ h̃. Itẽ fallit.j. ad.l.iul.ma.l.nullus. Itẽ fallit in oibus casibus in qbus seruus põt iteresse in iudicio qui no.ff.de iudi.l.lis nulla. Sil'r heretici ⁊ excõicati non pñt supplicare: vt.s̃.de sum.tri.⁊ fi. catho.l.nullus.⁊.s̃.de here.⁊ ma.l.qcũq;.sed lꝫ nõ liceat seruis supplicare: tñ si supplicauit ⁊ ad supplicationẽ serui dedit rescriptum tenet rescriptum: ⁊ sic intelligitur.j.e.l. vniuersis.vt ibi dicam.

Uotiens. Hec.l.legit̃ duob⁹ modis. Et vno mõ legit̃ ⁊ itelligit̃ in creditore supplicãte ⁊ in debitore supplicãte. Ponetis ita casum. Quidaꝫ miles accessit ad ipatorẽ ⁊ corã eo sic ꝓposuit: dñe ipator misistis mihi lr̃as ꝙ venireꝫ vobiscũ ad tal̃e locũ.dicit ipator: veꝝ ẽ.dixit iste miles: vos creditis ꝙ hẽam multũ de pecunia. q2 ego nõ habui adhuc stipẽdia a vobis: vellẽ q2 mõ indigeo ꝙ daretis mihi. dicit ipator: nõ petas a me mõ pecuniã: ſꝫ aliud q cqd vis: q2 cõcedã tibi.certe vos debetis scire ꝙ habeo creditores q hñt obligata molẽdina mea ⁊ alia mea bona. volo ꝙ cõcedatis mihi vt nõ possint me cõuenire vsq; ad q̃nquẽniũ. dixit impator: ⁊ ego cõcedo tibi.valꝫ talis cõcessio? certe sic sed si itrasset iste miles rescriptũ ne creditores sui cõuenirẽt ipsuꝫ in ꝑpetuũ ipator nõ ꝯcederet. ⁊ si ꝯcederet ipator nec in ꝑpetuũ iste miles cõueniret̃ a suis creditorib⁹ nõ valuissꝫ rescriptũ.⁊ ꝫm hãc lec.expõetis ita lr̃aꝫ. ¶ Tex.quotj.rescripto nr̃o.i. impiali. Tex. moratoria.i.dilatoria. ⁊ iõ dĩ moratoria q2 facit morã ne debitor cõueniat̃. Tex.p̃scriptio.i.exceptio: vt.j. st ꝯ ius vel vti.pub.l. prescriptione. Tex.remittitur

titur.i.cōceditur vel cōcedi postulaẗ a pncipe.Tex.aditus supplicādi pādaẗ.sub.⁊ tale rescriptū valꝫ:q2 in mora mo dici tpis ⁊c̄.vt.ff.ex qui.ca.ma.l.ab hostibus.§.sꝫ quod sim pliciter.Tex.qd aūt.Incipit scdꝫ dictū:⁊ exponetis.quod aūt.s.rescriptū.Tex.exhaurit.q2 tollit.ius creditori in totū. Tex.nō pōt.vñ non valꝫ.Tex.nec pscriptionis.i.exceptio nis ne debitori in ppetuū cōueniaẗ.⁊ si cōcediẗ tale rescri ptū nō valꝫ.¶ Or segnori hec lectura satis est bona ⁊ non habet ꝯ.⁊ ex hac lectura colligetis ꝙ mos imperatoris est concedere rescripta sine incōmodo alioꝝ: vel cuꝫ paruo incōmodo vt h.⁊.j.ð ema.l.nec au⁹.⁊.ff.ne qd i loco pu.l.ij. §.si quis a pncipe.¶ Sed qd si impator concessit huic mi liti ne decetero possit conueniri a creditoribus suis in ppe tuum:non ob.l.quotiens.C.de pci.impe.of.valebit nec hoc rescriptum?videẗ ꝙ sic:q2 impator non potest facere legem a qua sibi recedere non liceat:vt ar.ff.de le.iij.l.si qs in pn. testi.⁊.j.de testa.⁊ queādmo.te.or.in auc.hoc inter liberos. ⁊ sic,impator potest tollere mihi actionē meam tpalē ⁊ per petuum. Rñ. si vult auferre mihi dñium rei mee rescripto impiali non potest:cum illud habeā de iuregentiū siue na turali:⁊ naturalia iura sunt imutabilia:vt insti.de iur.gen.⁊ ci.§.vlti.¶ Legitur ⁊ secūdo mō ista.l.in creditore impe trante ⁊ hꝫ aliqua ꝯ.Et poniẗ ita exemplū.Impator misit,p aliquo milite vt veniret ad eum.venit iste ad impera.⁊ dixit ei:quid placet vobis.respōdet impator:placet mihi vt pre pares te tuis sumptib⁹ cū liberis tuis ⁊ sequaris me. dixit miles:dñe faciā voluntatē vr̄am.sed ex quo vultis ꝙ veniaꝫ cū filijs meis:indigeo magna pecunia:⁊ non habeo pecu niam ad manus:sꝫ mutuaui qbusdā cāpsoribus vsqꝫ ad qn quēnium.vnde faciatis mihi grām ꝙ debitores mei qui te nebanẗ mihi soluere vsqꝫ ad qnquēniū ꝙ ipsi teneanẗ mihi soluere statim sortē cū vsur.dicit impator:ꝯcedo tibi tale re scriptū nunqd valet?Certe sic.Sed qd si iste diceret:cōce datis mihi vt debitores mei qui hñt exceptionē ppetuam.s. pacti de nō petēdo in perpetuū.Non deberet ei ꝯcedi.⁊ si concedereẗ nō valeret talis cōcessio.⁊ ꝭm hāc lecturam ex ponetis ita lr̄am.Tex.remittitur.i.remitti postulatur:vt q2 debitores habebant exceptionē qnquēnalē:⁊ creditor im petrat vt statim soluant sortem cum vsuris.Tex.petatur.ne debitores possint vti pēptoria.exce.Et ad istaꝫ lec.opp.⁊ si gnatur cōtra.q2 si vendo tibi rem meā hoc pacto:vt si ad diē restituerem tibi precium res esset inempta ⁊c̄.vt.j.de pac. conuē.inter emp.⁊ vē.l.añpe.Rñ.duobus modis.Et vno modo sic.hoc rescriptū impetrabaẗ ad agēdū.vñ non valet rescriptū ibi ad excipieñ.q2 ibi dicebat ille:dñe impator vē didi rē meā hoc pacto:vt si intra certā diē restituerē sibi pre cium ꝙ res esset inempta.si volo impetrare rescriptuꝫ a pn cipe vt liceat mihi post diē offerre emptori pciū non vꝫ tale rescriptū.¶ Uel pōt dici scdo mō ibi pemptoria exceptio non cōcedebaẗ:sed dilatoria.¶ Sed denuo op.⁊ vī.cōtra j.de rescin.vē.l.ratas.Ad solutionē huius ꝯrij vos ita bre uiter dicetis.iam nō dicit.l.illa ꝙ possit impetrari rescriptū a militibus.sꝫ ibi rñdet impator militibus interrogātibus qui impetrabāt a pncipe vēditiones ab eis factas ratas nō hēri.dicit impator:non faciā.dicūt ipsi:dñe ipator pax dili gitis nos.dicit impator:quid prodesset vobis:q2 si ꝯcederē hoc vobis alij veterētur codē iure cōtra vos. ¶ Or sup.l. ista qro sic.ponamus ꝙ debitor impetret a pncipe ne possit cōueniri a creditoribus suis vsqꝫ ad.xxx.an.valꝫ tale rescri ptum?Dixerunt qdā ꝙ nō.q2 sicut nō valꝫ si concediẗ pem ptoria:ita nō valꝫ si cōcediẗ rescriptū ne conueniaẗ vsqꝫ ad xxx.an.q2 est pemptoria:q2 omne ius tolliẗ spacio.xxx.an.vt j.de pscrip..xxx.vl.xl.an.l.sicut.⁊ q2 nō refert:vt.ff.de spō.l. ex oīone.Alij dixerunt ꝙ valꝫ ar.huius.l.q2 debitor impe trat dilatoriā exceptionē:⁊ interim cū creditor nō possit ex periri nō currit ei pscriptio.xxx.an.vt.j.de āna.exceptio.l.j. ⁊.j.de iure delibe.l.scimus.§.donec.⁊ in corpore auc.vt cū de ap.cog.§.meminisse.¶ Sed denuo quero.quid si impe trauit debitor ne possit conueniri intra certum tempus.sed nunquid interim currunt vsure?Dixerūt quidam ꝙ sic.ar. huius.l.in sui prin.Alij dixerūt ꝙ interiꝫ nō currunt vsure sibi q2 non videtur esse in mora:vt.argu.ff.de reg.iur.l.vbi ⁊.ff.si cer.peta.l.lecta est in adiutorio.¶ Sed denuo quero quid si debitor meus qui tenebaẗ mihi actione tali que tolle batur spacio.vj.mensium vt redhibitoria.vel anno:vt q̄to minoris:vt.j.de edil.acẗ.l.ij.impetrat rescriptum ne possim eum conuenire vsqꝫ ad biēnium.nunquid valet?Dixerunt quidam ꝙ sic:q2 est dilatoria exceptio.⁊ dilatoriā exceptio nem licet impetrare ar.huius.l.in prin.Et si dicas.finita est redhibitoria sex,mensibus vel q̄to minoris.respondēt ipsi nō obstat:q2 non currit mihi interim:cū nō possim agere cō tra eū:vt in pal.l.j.de anna.ex.l.j.cū suis similibus.Alij di xerunt ꝙ non valet tale rescriptum:q2 non licꝫ alicui impe trare rescriptum per ꝙ ius alterius tollatur in totuꝫ:vt in.l. ista in fi.⁊ elapsis sex mensibus vel anno:tollitur redhibi toria:vel quāto minoris.

Nec dānosa. Tex.ista respicit il lam ptē rubrice de qbus rebus liceat supplicare.Et i.l.ista dr̄ si supplico pncipi vt cōcedat mihi reꝫ fisco dānosaꝫ:vel iuri ꝯrīam:hec supplicatio ad mitti non dꝫ.⁊ si admittereẗ:tale rescriptuꝫ nō valet.Tex.postulari.s.a pncipe.Tex.opꝫ.⁊ no.ꝙ ipera tor vtiẗ in.l.ista figura que dr̄ zeuma:seu colore rethorico:ꝙ est qñ plura determianẗ vno v̄bo.ecōtra est in figura poesis q2 plura non claudunẗ vno v̄bo.sic ⁊ alibi est in iure nr̄o.ff. de peti.here.l.si qs.⁊ in illo poetico.tu vir.tu dñs.tu mihi fr̄ eras.¶ Or segnori in.l.ista habetis ꝙ rescriptū dānosum fisco vel iuri cōtra.nō valet.Sed vbi est exēpluꝫ de prio.s.ꝙ rescriptū dānosum fisco nō valeat?Certe exēplū pōt no.tri pliciter.Et vno mō sic.vos bñ scitis si fiscus vendit reꝫ alie nā vt suā:emptor statim est securus.nec fiscus teneẗ de eui. sed.j.quadriēnium teneẗ dño de pcio.si ipetraẗ rescriptū ꝙ teneaẗ de euicẗ.vel post quadriēniū dño rei de pcio:non vꝫ vt.j.de qdri.ps.l.bñ a zenone.⁊ insti.de vsuca.§.vlt.¶ Iteꝫ pōt no.exēplum scdo mō.Ecce si aliqs impetrat rescriptuꝫ ne fisco soluat tributa:dānosum est fisco:⁊ maxie si est puin cialis:vñ non vꝫ:vt.s̄.de epi.⁊ cle.l.de his.⁊.j.sine cēsu.vel reli.l.vlti.¶ Item pōt no.tertio modo exēplū.ecce si aliqs hꝫ nauem capacē vltra duoꝝ milium:⁊ ipetrat ꝙ in aduētu reipu.possit eam excusare:dānosum est h fisco:vñ non vꝫ:vt s̄.de sacrosan.ec.l.iubemus nullā nauem.Et cauete vobis hic:q2 rescriptū fisco dānosum nō valet:si vna iussio tm̄ ema nauit vt hic.⁊.j.si cōtra ius vel vti.pu.l.vlt.sed si emanat se cunda iussio valet rescriptū:vt in auc.de man.prin.col.iij.§. deinde.⁊ in auc.vt nulli iudi.col.ix.§.⁊ hoc v̄o.¶ Or vidi mus exēplū de prio:videamus exēplum de scdo.s.ꝙ rescri ptum iuẗ cōtra nō valeat.Et certe pōt no.exēpluꝫ hoc mō.si nō miles ipetrat rescriptū vt post sniam possit opponere ex ceptionē perēptoriā omissam nō vꝫ q2 est iuri cōtra.vt.j.sen. rescin.nō pos.l.pemp.¶ Itē pōt no.alio mō exēplū.si aliqs impetrat rescriptū vt cās finitas per trāsac.possit reuocare: vt.j.de trāsac.l.cās.⁊ ꝙ dr̄ in.l.ista rescriptū iuri cōtra.nō de bere postulari:vex est regulr̄ vt hic.fallit in casibus puta si nō ledit aliū vel parū.vel si ,pdest petēti.vel si penā criminis indulget:vt.j.c.l.rescripta.in fi.⁊ ibi dicam plene.

Diuersa. In.l.ista poniẗ talis ca sus.Ego debitor ipetra ui a pncipe ꝙ nō tenerer soluere creditori bus meis vsqꝫ ad qnquēniū.nunqd isto re scripto vtar:Rñdeẗ ꝙ sic.si do idoneū fide iussorē creditoribus meis de satisfaciendo ad diē positā in rescripto.Tex.pbeaẗ.i.psteẗ a debitore cre ditori.¶ Uñ no.in.l.ista ꝙ si debitor impetrat rescriptū vt cōcedaẗ ei perēptoria exceptio nō vꝫ:sed si impetrat vt vsqꝫ ad certum tps soluat creditori valet:vt.s̄.l.quotiens.tñ hoc casu nō valebit nisi det fideiussorē debitor de soluendo cre ditori ad diem positā in rescripto.¶ Sed quero qd si impe tro rescriptum vt nō possim conueniri a creditoribus meis vsqꝫ ad quinquēnium non dato fideiussore de soluendo cre ditori ad diem valet ne tale rescriptum?Dicit Pla.ꝙ non vnde dixit ipse:si debitor vult impetrare rescriptum ne te neatur soluere creditoribus suis vsqꝫ ad diem:tenetur da re fideiussorem de satisfaciendo.sed si impetret anteꝙ de

derit fideiussorem et si post impetrationez velit dare fideiussorem non valet rescriptu vt hic. Sed certe nos dicimus quod siue debitor det fideiussorem de soluendo antequam impetret siue post impetrationem valet rescriptum: et eo potest vti vt hic. quia hec. l. vult velle quod valeat rescriptum si dederit fideiussorem de soluendo creditori. Sed denuo quero quid erit. impetrat debitor scriptum quod habeat dilationem vsque ad quinquennium: et quod non teneatur dare fideiussorem de soluendo ad diez positam in rescripto. nunquid valet? Videtur quod non: quia videtur absorbere ius alterius in totum: vt. s. e. l. quotiens. in fi. et. s. l. proxi. nisi diceret non ob. l. C. de preci. impe. of. l. vniuersa. vt plene dicam. j. e. l. rescripta.

Si quis aduersus.

Lz in isto ti. tractetur principaliter de supplicatioibus que fiunt principi: tamen quadaz similitudinis rone vel vicinitatis ca in. l. ista sola tractatur de supplicatioe que fit prefecto pretorio. scitis enim quod sicut non appellatur a principe: vt. j. de ap. l. no cas. ita nec a prefecto ptorio: vt. ff. de offi. p. p. l. vna. tamen supplicatur ei: vt j. de sen. p. p. per to. et in. l. ista ponitur ita casus. ego et tu litigabamus coram p. p. prefectus. p. tulit sniam cotra te. nunquid ab eius snia licebit tibi appellare? Certe no. sz licebit tibi supplicare. et si supplicasti semel et succubuisti: no oz tibi licere scdo vel tertio supplicare. Tex. supplicandum. hoc io quia sicut non appellatur a pncipe: ita nec a. p. p. sed supplicatur. Tex. denuo. i. scdo. Tex. iterum. i. scdo. Vn no. hic in. l. ista duo no. Primum est quod sicut a snia pncipis no appel. ita nec a snia prefecti p. et in hoc sunt priuilegiati. et ad hoc facit. j. de ap. l. nec cas. et. ff. de offi. p. p. l. vna. et ad hoc facit. s. de epi. audi. l. epale. Ite no. hic aliud no. si a snia. p. p. semel supplicatur: scdo supplicari no pot. secus tamen in appellatioe. lz no liceat tertio prouocare: vt. j. ne in vna eadeque ca li. tertio prouo. in rubro et in nigro. Ad. l. istam oppo. quia. l. vult velle quod no liceat semel a snia prefecti p. supplicare sicut no licet tertio prouocare a snia aliorum iudicum. vn de vult cotra. j. ne in vna eadeque ca li. tertio prouo. in rubro et in nigro. Ad solutionez cuius contrarij ita dico. vbi prefectus tulit primo sniam: ab eo pot semel supplicari no scdo: vt in. l. nostra. sed vbi primus iudex tulit primam sniam: et ab ea est appellatum ad alium iudicem: et scds tulit sniam: et appellatum est ab eius snia ad prefectum ptorio: et prefectus p. tulit sniam: no lz semel supplicare prefecto p. sicut nec tertio appellare. et sic intelligitur. l. cotra. Or segnori sup. l. ista habetis vnam auc. que incipit que supplicatio etc.

Que supplicatio.

Et e bona in sui ma. et h auc. no corrigit eam sed supplet. l. C. et determiat eam. Lex. C. dicebat idistincte supplicari semel a snia. p. p. hec auct. dicit tria. Prio dicit cui sit facieda supplicatio. Secundo et tertio qs sit effectus supplicationis si fit. j. x. dies. Et circa primum dicit hec auc. cum prefectus p. pronunciat inter aliquos pot offerri ei supplicatio et suis cosiliarijs et executoribus. sed de supplicatione cognoscit solus prefectus et no alij. Scdo dicit si aliqs supplicat a snia. p. p. j. x. dies. dicendum est quod snia no est madanda executioi: nisi victor dederit fideiussore idoneum de restituedo omne quod accepit cum legitimis augmetis si snia per supplicatione retractata fuerit. Tertio dicit: si aliquis supplicauit post. x. dies: ista snia mandabitur executioni pro victore nulla fideiussione prstita. et hoc casu lz supplicare principi vsque ad bieniuz: no aut post. Tex. que supplicatio. oblata prefecto pre. a sua snia. Tex. cosiliarijs. i. assessoribus vel cas introducetibus. Tex. offerenda est. hucusque durat primum dictum. Et no. quod circa istud primum dictum qdam errauerunt fm Jr. Dixerunt. n. qdam: si prefectus pto. tulit sniam cotra me: non solum possum ei supplicare: sed cosiliarijs eius vt de supplicatione cognoscat. sed h no credimus esse verum: quia consiliarius est inferior. p. p. et cognosceret de snia superioris: vnde esset cotra. l. j de ap. l. eos qui. Vnde dicimus quod istud primum dictum oz intelligi vt dixi in casu. si prefectus tulit sniam cotra me possum supplicare ei et cosiliarijs eius: sed ipsi no cognoscunt de supplicatioe sed solus prefectus p. vt in auc. vt litiga. iurent. §. vlt. et in auc. de referenda. sacri pala. §. vlt. Tex. quo subsecuto. s. supplicatione oblata j. x. dies. Tex. tamdez restituendi. sub. quantum est illud in quo snia mandatur executioi. Tex. resoluatur. per illam supplicatione. Tex. nisi. Incipit tertium dictum. Tex. porrigatur. j. x. dies. Tex. executio cae. pro victore. Tex. pcebat. i. no data fideiussione de restituedo id in quo snia mandatur executioni: si snia per supplicatione fuerit retractata. Tex. illi. s. grauato. Tex. itra bieniu. ex quo successum est pfe. pre. et ex quo ventum est ad pncipem: vel intra bieniu: a die late snie: vt. j. de sen. p. p. in fi. et h auc. est in cor. auc. vt spon. lar. §. ad hoc. Or segnori circa istam auc. multas no. dnas inter ap. et supplicatione. Vna est: quia supplicatur a snia. p. p. semel tm: non bis: vt in. l. C. sed regulariter appellatur prio et scdo: non tertio: vt. j. ne in vna eadeque causa. Ite no. quod appellatur a snia. j. x. dies: vt. j. de ap. l. eos qui auc. hodie. sed a snia. p. p. pot supplicari. j. bieniuz: vt in auc. ista in fi. Ite no. aliam diam: quia pendete ap. no mandatur snia executioni: vt. j. de ap. l. appellatione. et. ff. nil no. ap. pen. secus tm est in supplicatione: quia ea pendete: snia madatur executioni: sed aliter et aliter. quia si supplicatur. j. x. dies madatur snia executioni dato fideiussore de restituedo oe id quod accepit cum legitimis augmetis: si snia retractatur per supplicatione sed si supplicatur post. x. dies mandatur snia executioni: no dato fideiussore. et si retractatur snia redditur ei quod acceptum est vt in auc. vt spo. lar. §. ad hec. Et est ro: quia per appellatione extinguitur pronunciatum: sed per supplicatione no: vt. ff. ad turpil. l. j. §. vlt. et. ff. de pe. l. j. Ite no. aliam diam: quia ide iudex no cognoscit de ap. vt. j. de ap. l. eos qui. sed de supplicatioe cognoscit ide iudex vt hic. Et est ro. quia appellatio est detectio iniqtatis snie quia dicit primam sniam iniquam. sz supplicatio est petitio venie proprij erroris: quia dicit se errasse: et petit veniam: vt. ff. de mino. l. prefec. p. et. l. minor aut. §. cum aut. et. §. j. Ite no. quod libellus appellatorius ita formatur. dne iudex talez sententiam quam tulistis inter me et talez dico nullam. et si qua est: appello: vt. ff. de ap. l. j. in fi. et. l. iij. in fi. et in cor. auc. vt cuz de ap. cog. et intra que tpa. §. fi. Sed libellus supplicatorius ita formatur: quia dne prefec. p. non coparui coram vobis: et pp h fui condenatus: supplico vt pro me eande sniam differatis: quod apparet ex eo quod dixi appellatio est detectio etc. lz supplicatio est etc. vt. ff. de mino. l. prefecti.

Rescripta contra ius.

Lex ista lz breuiloqua sit: tamen bona lex est: et multa bona vobis circa. l. istaz dicemus. Et ista lex legitur tribus vel quattuor modis. Vno modo fm Jr. Alio mo fm Pla. Alio modo fm Jo. et Azo. pot addi quartus modus sicut. l. istam legere cosueui. et istas lecturas plene tangam in summaria expone lre: et in solutionibus contriorum. tamen premittaz lecturam. d. Jo. et Azo. quia verior e quam lectura Jr. et Pla. Et fz lecturam Jo. et Azo. lex ista dicit duo. Prio ponit regulam. Scdo instantiam regule. Regula est talis. pcipit imperator oibus iudicibus quod rescripta cotra ius elicita: debeant refutari. Instatia regule est in tribus casibus. Primus casus est si ex illis rescriptis iuri contrarijs alius non leditur vel modice leditur. Scds est. si prosunt petenti et no ledunt alium. Tertius est si penam criminis supplicati indulgeant. hoc dicit ista. l. Videte exponem lre. Tex. rescripta cotra ius elicita. sicut hec. l. legitur et intelligitur. iiij. modis: ita h lra exponitur. iiij. modis. Et vno mo exponitur fm Jr. Tex. rescripta cotra ius elicita scilz clausa in cor. iuris. Secudo mo fm Pla. Tex. rescripta cotra ius elicita. i. per mendacium impetrata: quia rescripta dnt ipetrari expssa vitate: et ita itelligebat. l. istam. d. Pla. Tertio mo exponitur fm Jo. et Azo. Tex. rescripta. non clausa in corpore iur. Legitur et qrto mo fm quod eam legere cosueui. Tex. rescripta. s. que no sunt puilegia: sed indulta ad obseruantiam iuris cois. Et ad quid valeant iste quattuor expones. j. subijciam. Tex. iudicibus. sub. subiectis romano iperio. Tex. refutari. qn lex no phibet peti: sz eis idultis ieniuntur contra ius elicita. Tex. nisi forte. mo ponit instantiam regule. Tex. aliqd est. s. rescriptum. Tex. quod no ledat alium: vel parum: quia hec sunt paria: vt. ff. si vsuf. pe. l. j. §. vlti. et. ff. loca. et co. l. habitatores.

Tex.

Tex.⁊ psit petenti.sub.⁊ non ledat aliuȝ vel parum:vt.s. dixi.Tex.vel crimē.i.penam criminis:vt.j.sniam re.nō pos. l.j.⁊.l.fi.in fi.Tex.supplicātibus indulgeat.i.remittat: qꝛ in omnibus istis tribus casibus valet rescriptum: licet sit iuri cōtrariū.¶ Oꝛ segnori circa.l.istā est insistendū. vos hētis hic vnā maximā.i.regulā ad quā cōcordat.s.e.l.nec damno sa.⁊.j.si ꝯ ius vel vti.pub.l.j.Sȝ ad instātiā regule oppōit ⁊ cōuicit eā stare nō posse.iiij.mōis:qꝛ h.l.dicit rescripta iuri cōtraria ita demū valere:si nō ledūt aliū vel paꝝ:vel si psint petēti:⁊ nō ledāt aliū:vel crimis penā indulgeāt. Sed.l.vr ꝯdicere: qꝛ.ll.dicūt indistīcte rescripta iuri ꝯria nō valē.nec distīguūt ledāt aliū vel nō.⁊.psint petēti vel nō.⁊ si nō ledūt aliū:remittāt crimis penā vl' nō:vt.s.e.l.nec dānosa.⁊.j.si ꝯ ius vel vti.pub.l.vl.¶ Ad solu.q̄rū ꝯ. ⁊ vt videatis varias lecturas:pōt dic trib' vel q̄ttuoꝛ mōis: sicut ista.l.trib' vel quattuoꝛ mōis itelligit̄.put.s.dixi.⁊.j.videbitis.Et vno mō dicetis vt dixit Jr.refert.i.distinguēdū est aut rescripta iuri cōtraria nō sunt clausa in coꝛ.iur̄.vt sunt rescripta q̄ tota die ab impatoꝛe vel papa impetrant̄.⁊ in his obtiet hec.l.vt nō valeant:ledant aliū vel nō.psint petēti vel nō.penaȝ crimis remittant vel non. ⁊ sic intelligunt̄.ll.ꝯ. Aut rescripta iuri cōtraria sunt clausa in coꝛ.iur̄.quo casu nō valent:nisi in tri bus casibus.si nō ledant aliuȝ vel paꝝ.si psint petenti ⁊ nō ledant aliū:vel paꝝ:vel si penā crimis indulgeant:vñ dñs Jr.ita intelligebat.l.istā.⁊ in ea ita ponebat casuȝ.rescripta iuri ꝯria si nō sunt clausa in coꝛ.iuris: nō valent ledant aliū vel nō.psint petēti vel nō.crimis penā indulgeant vel nō.vt in.l.ꝯtra.sed si sint clausa in coꝛ.iuris nō valēt nisi in tribus casibus.s.dictis.⁊ habētes appatuȝ Azo.hñt hāc lecturaȝ dñi Jr.sȝ hñtes cōeȝ appatū:nō hñt. ¶ Sed vbi sunt exē pla ħm Jr.ꝙ rescripta iuri ꝯ.valeāt in tribus casibus.s. di ctis si sunt in coꝛ. iur̄ clausa. Et certe exempluȝ est de prio hoc rescriptum est clausuȝ in coꝛ. iur̄ ⁊ nō ledit aliū: ꝙ mi. les in cōflictu cōstitutus.absqȝ testibus possit testarī scribē do suā voluntateȝ cum sanguine suo in clypeo: vel in terra: instituendo vxorē vel alium istud rescriptuȝ est clausum in coꝛ.iur̄.⁊ valet:vt.j.de te.mili.l.milites.sȝ sit iuri ꝯ. qꝛ regu lariter i testis requirunt̄.vij.testes:vt.j. de testis.l. iubemus ⁊.j.de codicil.l.vlti.§.vlti.¶ Jtē est exēplū de scdo.istud re scriptū est clausuȝ in coꝛ.iur̄.⁊ nō ledit aliū ⁊.pdest petēti si clericus cōueīt corā suo epō pecuniarit̄:vel accusat̄ de he resi:ista cā dȝ incohari ⁊ finiri.j.duos mēses a die litis ꝯte. vt in auc.vt clerici apud proprios epis.con.vij. coll.§.sanci mus.istud rescriptū est iuri ꝯ.illi iuri.j.de iudi.l.pperāduȝ. in pn.⁊.j.vt intra cer.tps cri.qōnes ter.l. pe. ⁊ vlti.tñ qꝛ nō ledit̄ alius ⁊ pdest petēti:valebit.¶ Jtē est exēplū d tertio istud rescriptū est clausum in coꝛ.iur̄ ⁊ iuri ꝯ. ⁊ penā crimi nis idulget.si aliqs accusauit aliquē de crie publico.⁊ sub scripsit se ad penā talionis:⁊ nomen accusati fuit receptuȝ inter reos:quo facto iste vult desistere accedit ad pncipeȝ ⁊ dicit:dñe accusaui taleȝ de homicidio tali ⁊ fui secū li. ꝯte. volo desistere.supplico vobis vt cōcedatis mihi illius accu sationis abolitionē. impatoꝛ cōcessit: valebit hoc rescriptū qꝛ supplicāti remittit penā ne teneat̄ ad similitudinem sup plicij:vt.j.de gene.abo.l.vlti.tñ istud rescriptū est ꝯ.illi iuri turpilli:se.cō.quo cauetur.siqs desistit: calūniari vr̄:vt.ff.ad turpil.l.j.in prin.⁊.j.de accu.l.fi.⁊.j.de calū.l.vlti. ¶ Oꝛ se gnori hec lectura dñi Jr.⁊ solu.ꝯ.non est bona duabus rō nibus.Et statim dr̄ rescripta iuri contraria valent in tribus casib' si sint clausa in coꝛ.iur̄.nā al's valēt:qꝛ h rescripta in coꝛ.iur̄ nō sunt scripta. sȝ sunt leges vl' ꝯstōnes:vt.s.d legi. ⁊ ꝯsti.l.leges.¶ Jtē ⁊ alia ratione qꝛ rescripta nō clausa in coꝛ.iur̄.puta si deferunt negociū nō perimunt valent: vt.s. e.l.quotiens.¶ Alij vt Pla.voluerūt dicere scdo mō ⁊ sic. aut rescripta sunt iuri ꝯ.⁊ tunc nō valent vllo casu: vt i.l.ꝯ. aut rescripta sunt p mēdaciuȝ impetrata ⁊ cōsonāt iuri: sed dicunt̄ ꝯ ius elicita:qꝛ ꝯ ius est si aliqs impetrat p mēdaciū quo casu talia rescripta nō valent:nisi in trib' casibus.⁊ sic loquit̄.l.ista.⁊ p ista sua opi.facit.l.q dicit.⁊ si legibus:vt.j. si ꝯ ius vl' vti.pub.l.⁊ si legibus.sed hec lectura nō est bona qꝛ ē ꝯ significatiōeȝ vocabuli.rescripta ꝯ ius elicita.i.p mē daciū impetrata:sed vr̄ hoc inuere rescripta ꝯ ius elicita.i.

iuri ꝯ.⁊ in dubijs nō est recedēduȝ a vbis.l.vt de le.iij.l.nō aliter. ¶ Jtem nō plȝ lec. Pla.alia rōne:qꝛ nos sumus in opi.Jo.⁊ Azo.q dicunt id qd Tex.vr̄ dicere:ꝙ si rescriptū per mēdaciū ipetret̄ ꝙ iudex cognoscit ħm veritateȝ:nō ħm mēdosaȝ depcatiōeȝ:vt.j.si ꝯ ius vl' vti.pu.l.pscriptiōe.⁊.l. ⁊ si cognitio.¶ Vñ spretis lecturis antiquoꝝ vos legetis tertio mō.l.istā ħm Jo. ⁊ Az.⁊ sicut eoꝝ gl. declarant hic ⁊ maxie Jo.scripsit in ꝯmēto suo siue Aico. furiosus post eū vt dicatis ꝙ hec lex loquit̄ in rescriptis non clausis in coꝛ. iuris iuri cōtrarijs.⁊ vocamus rescripta non clausa in coꝛ. iur̄ rescripta q̄ tota die emanāt a principe vel a papa. ⁊ ista rescripta regulariter nō valēt:imo sunt ab oibus iudicibus refutāda:vt in pri.huius.l.sic loquit̄.l. ꝯ.sed fallit in tribus casibus.si nō ledunt aliū vel paꝝ.vel si prosint petenti ⁊ nō ledant aliuȝ vel paꝝ vel si penā crimis indulgeant.⁊ sic in telliget̄ h.l.vñ hec.l.in prin.cū suis similibus ponit regulā ⁊ in fi.instantias regule.⁊ sic recedit̄ a regula.cum nulli ⁊c. vt.ff.de re.iur.l.j.in fi.¶ Sed vbi sunt exēpla? De prio po netis ita exēplū.cubicularij ipatoris ⁊ auguste.i. camerarij debēt hēre certa insignia dū sunt in sacro palatio.puta vnū birretū cooptum de scarleto:vel aliud signū. vt qui veniunt ad palatium deferant eis.⁊ ad eos recurrant qñ recedunt a sacro palatio.sed qñ vadunt in rus non debent vti illis insi gnijs.venit cubicularius ad principeȝ:⁊ dicit ei:dñe.gens facit derisionem de me.Rñ.imperatoꝛ:de quo audite.quā do sto hic habeo signuȝ:⁊ videoꝛ talis vt vos nisi ꝙ nō hēo coronā.qñ vado in rus ad respiciēdum pdia mea nō habeo signum in capite.vnde videoꝛ qdā rusticus.vnde gens deri det me.vnde concedatis mihi vt portē in rus signum in ca pite vt facio in palatio. si imperatoꝛ tale rescriptum conce dit valet:vt.j.d cubi.l.vl.li.xij.Ex quo colligit̄ ꝙ aliter quis dȝ incedere ornatus cuȝ vadit per ciuitatē ⁊ aliter cum va dit in rus:qꝛ non cuȝ tāto ornatu dȝ incedere p villam sicut incedit p ciuitatē.¶ Jtem pōt no.exemplum de scdo.impe trat aliquis ꝙ possit ducere aquaȝ de flumie publico ad irri gandum prędium suū ex hoc nō ledit̄ alius vel parum.istud ius est iuri ꝯtra tñ si impetrat a principe valet:vt.ff. neqd in flumine pu.l.ij.§.siqs a pricipe. ¶ Jtē est exēplū de tertio. impetrat debitoꝛ q tenet̄ pure vt possit soluere vsqȝ ad quin quēniū:valet:vt.s.e.l.quotiens.¶ Jtē est exēpluȝ.si aliqua fuit vxoꝛ senatoris ⁊ nubat plebeo dsinit eē clarissima:vt.ff. de sena.l.femie.si impetrat rescriptū ꝙ nō dsinat esse claris sima valet:vt.ff.de senato.l.vl. ¶ Jtem est exēplū de eo qui supplicat remissionē pene. si mulier cōuolat ad scdas nup. infra tps luctus efficit̄ infamis.vt.j.de se.nup.l.j.⁊.ff.de ad mi.tu.l.decetero.tñ si impetrat a principe vt non efficiat̄ in famis:valet rescriptum:vt.j ad tertul.l.si qua. ¶ Jtem pōt notari exemplum.scenica mulier impetrat rescriptum vt nō sit infamis:qꝛ penitet ⁊ dicit ꝙ vult esse bona mulier:qꝛ nō ledit alium ⁊ pdest petenti valet rescriptum :vt.j.de nup.l. imperialis beniuolētie.Et ex pdictis appet rescriptuȝ iuri contrariū nō clausuȝ in coꝛ. iur̄ nō valere nisi in tribus ca sibus.¶ Sed vt magis instruam vos subijciā qōnē talem. Impetrat̄ a principe vel a papa rescriptū qd multum ledit alium.valebit ne tale rescriptum? Dixerunt quidam ꝙ sic:si imperatoꝛ facit hoc ex certa scia:sed si p ignorātiā: nō valet vt.ff.siquis cau.l.sed ⁊ si.§.itē querit̄.⁊.ff. si mē.fal.mo.dix. l.j.§.si mercedē. Que opinio nō valet.cuȝ oia iura sint scri pta in pectoꝛe suo al's.⁊ sic incōtinēti.⁊ circūueniri sic:vt.j. de testa.l.oium.Et ideo nos dicimus.si rescriptū cōtra ius grauiter ledit alium ꝙ non valeat:vt in prin. huius.l.⁊.s.e. l.quotiens.in fi.nisi adijcēt non ob.l.C.de preci.impe. offe. l.rescripta.qꝛ tunc valet rescriptuȝ cum distinctione:si ledit aliquem in his que sunt iur̄ ciuilis vel pretoꝛij:vt dixi.s.e.l. quotiēs.⁊ ad hoc ēt facit.j.de curiosis.l.neqȝ.sed in his que sunt iuris gentiū:qꝛ iura naturalia sunt imutabilia nō vale rescriptum:vt insti.de iure na.gē.⁊ ciui.in fi.¶ Oꝛ segnori hec.l.potest legi quarto modo:vt.dicatis vt dicere cōsueui. aliqua rescripta sunt que nō sunt priuilegia:sed ipetrata ad obseruantiā iuris cōis.vñ si imperatoꝛ rescribit inter duos litigatoꝛes qui litigāt inter se vt victo liceat appellare.j.an num non.valet vt.s.eo.l. nec damnosa. ⁊.j. si cōtra ius vel

vti.pub.l.vlti.sz si rescriptū ipetraṫ vt sit priuilegium iuri cōi ꝯtrium valet si nō ledit aliū vel parū: vel si ꝓdest petēti: vel si criminis penā indulgeat.nā priuilegiū dr̄ priuata.l.cuius oppositū est ius cōe: vt.ff.de le.ꝛ se.cō.l.ius singulare.ꝛ.ff. ad munici.l.j. ¶ Or ad.l.istā op.rescriptū iuri ꝯ valet si nō ledit aliū vel si ꝓdest petēti: vel si penaz criminis indulget. ergo sem̄ valet qꝛ nō est inuenire casuz qn nō ledat vel pro sit: vel penaz criminis nō remittat. R̄n.lr̄a istius.l.est caute intelligēda: vt in expositione lr̄e dixi.rescriptū iuri ꝯ. valet: si nō ledit aliū: vel parū.sz si multū ledat aliū nō valet indistincte: sz cuz distictione.s̄.posita. ¶ Sed denuo op.ꝛ vr̄ ꝙ rescriptū quo remittiṫ pena nō valeat. nōne publice vtilitatis est ꝛc̄.vt.ff.ad legē acql.l.ita vulneratꝰ. in fi. ꝛ penas ob maleficia: vt.ff.de fideiuſ.l.si qs a reo.§.ꝙ vulgo. vñ rescriptū iuri ꝯ.nō valet: vt.s̄.e.l.nec dānosa. Ad istud vos ita dicatis: verū est ꝙ vtile est ne maleficia remaneant ipunita.vñ rescriptū quo remittiṫ pena nō valet.veꝝ est in atrocioribus criminibꝰ: qꝛ si ipetrat homicida ne puniaṫ: non valet: vt.ff. de penis.l.capitaliū.§.famosos.sz in leuioribꝰ criminibꝰ vz rescriptū quo remittiṫ pena.sic̄ est si mulier.j.ānū nubat: qa notaṫ ifamia.sz si ipetrat rescriptū vt sibi remittaṫ ifamia valet. Uel dicatis: si remittiṫ pena iponēda vel iposita nōdū: hoc est ꝯ pu.vtilitatē: ꝛ iō nō pōt remitti. sz si pena imposita nedū remittiṫ pōt remitti: vt dr̄ in muliere cōuolante ad secundas nup.ꝛ itelligatis.vt.j.de sen.paſ.l.j.ꝛ.l.vlt. ¶ Sed denuo op.ad.l.istā ꝛ signanṫ multa ꝯria.qꝛ.l.dicit ꝙ rescriptū ꝯ ius elicitū non valet: nisi forte sit tale ꝙ nō ledat aliuz vel parū.vel ꝓsit petēti ꝛ non ledit aliū.vel criminis penam indulgeat.l.dicit ꝯ.j.de in ius vo.l.venia.in fi. Itē.l.dicit: si tutor nō facit inuētariū patiṫ multas penas.si ipetrat rescriptum ne illas penas patiaṫ nō valet: vt.j.ar.tu.l.vlti. Itē.l. dicit si defensor ciuitatis nō sollicite reqsiuit mācipiuz ciuitatis: si ipetrat rescriptū: nō valet.vt.j.de ser.fugi.l.mācipia. in fi. ¶ Ad qō vos ita dicetis: rescriptū quo pena remittiṫ valet hic.sed fallit in certis casibus.odio liberi qui iure nature dz scire se debere reuerētiaz prestare prono: vt in.l.venia. Item fallit fauore pupilli ꝛ odio tutoris qui iurat facere inuētariū.si nō facit ꝛ ipetrat rescriptū: nō valet: vt.j.arg. tu.l.vlti. Itē fallit in defensore ciuitatis qui pp suā negligētiam nō sollicite reqsiuit mācipiū. ¶ Uel dicatis scdo mō sic.rescriptū iuri ꝯ.quo pena remittiṫ valet: si illud rescriptū non ꝓhibeṫ a iure ipetrari: vt hic sz vbi noiatim ꝛ exp̄sse cōtineṫ in.l.nō posse ipetrari rescriptū: non vz: vt in.l.ꝯ. ¶ Et ad solutionē hoꝝ ꝯ.ꝛ vt plene liqat articulus iste ita distinguere ꝯsueui. Cū ipator rescribit: aut ɓm ius: aut ꝯ ius. Si ɓm ius valet indisticte ledat aliū vel non: qꝛ qō pncipi placuit ꝛc̄.vt.ff.de ꝯsti.prin.l.j.in pn̄.ꝛ sacrilegij instar est ꝛc̄.vt j.de diuer.rescrip.l.sacrilegij.ꝛ.ff.de re iudi.l.qdā. Si autē scribit ꝯ ius: aut.l.ꝓhibet noiatim illud rescriptū ipetrari: ꝛ illud impetratū nō valere tūc si nō ledat aliū: ꝛ si ꝓdest petenti: ꝛ si veniaz pene indulget nō valet: vt pz in.l.ꝯ.ꝛ ꝓbaṫ alijs legibus multis. Ecce si hr̄tici ipetrant rescriptū vt habeant locū ad ꝓpbanandā eoꝝ fidē: nō valet: vt.s̄.de sum. tri.ꝛ fi.ca.l.ij. Itē lex ꝓhibet aliquaz excusare nauem vltra duoꝝ miliū modioꝝ capacē in aduentu pncipis. si ipetraṫ rescriptū ꝙ liceat eā excusare: nō valet: vt.s̄.de sacrosan.ec. l.iubemus.sicut et̄ pcit.l.salaria de publico dari paupibus. ꝛ si ipetraṫ rescriptū ne soluaṫ: nō valz: vt.s̄.de sacrosan.ec. l.priuilegia. Sicut est exemplum.prohibet.l.ipetrari rescriptum lite pendēte: vt.j.vt nemini lite pen.l.ij. Si aūt rescriptum est iuri ꝯ.ꝛ.l.prohibet impetrari: non tñ adijcit illud impetratū nō valere: si nō ledit aliū vel parum: valet: vt in.l. nr̄a.ꝛ.j.ad tertul.l.si qua.ꝛ.j.de decur.l.neqꝫ. ¶ Or segnori sequitur.l.vniuersis.quā per vos videatis.

Instrumentoꝝ. In.l.ista tractaṫ q̄liter sit pncipi supplicanduz ꝛ dicit: si aliqs accedit ad pncipē ꝛ vult ei supplicare rationem descendentē ex qbusdā instr̄is: non dz ei supplicare vt dicat ei totum tenorē instr̄o rū: sz viz qōnis: ꝛ illa tm̄ verba que in se hn̄t supplicationē. hoc dicit ista.l. Tex.instrumētoꝝ.s.integroꝝ. Tex. expecteṫ iudicium.i.visum. ¶ Or segnori ex.l.ista colligetis arg.ꝯ laycos: ꝛ contra quosdam simplices aduocatos.quidā aduocati simplices quarundam ciuitatum.i.extra ciuitatem istā mittunt ad ciuitatem istam ad aliquem iuꝛperitum istr̄m vt det eis cōsiliū.ꝛ si aliquis velit cogitare ex illo istr̄o pōt oriri mille qōnes.sed sapiēs aduocatus debz scire qd' vertitur in qōne.ꝛ illud dz mittere ad iuꝛperitū Similiter layci ꝛ rustici faciunt hoc.veniunt ad iurisperitum ꝛ dicūt: videte istud instr̄m: si vr̄.vobis ꝙ bñ stet: ꝛ si isti instr̄o pōt opponi aliqd.debet dicere iuꝛperitus hoc nō est meum tibi dicere. ¶ Itē.ex.l.ista colligiṫ ar.ad qōnem sabbatinā scriptam in qōnibus dñi Py. Querit dñs Py.si testis deponat ꝛ non reddit rōem sui dicti: an valeat: Et vr̄ ꝙ nō.j.de testi.l.sola. Ecōtra videtur ꝙ sic: qꝛ videnṫ omnia solēniṫ acta: vt insti. de fideiuſ.in fi. Sz in qōne ista dicimus.si a teste nō queriṫ cā sui dicti ꝛ testificeṫ ꝙ valet dictū ipsius vt hic.ꝛ.j.de ap. l.ampliorem.§.in refutatorijs. sed si queritur causa sui dicti ab eo: ꝛ non reddit eam: non valet: vt in.l.contra.ꝛ argu. ff.de operis no.nuncia.l.de pupillo.§.qui autez opus.ꝛ.ff. de iureiurando.l.iusiurandum.

¶ Quando li.prin.obla.fa.li.contest.

¶ Quis pces offerunṫ impatori p libellū supplicatorium de quibus.s̄.ti.pxi.dictū est.ꝛ libellus principi oblatus facit litis conte.ponit hāc rubricā.qñ libellus principi oblatus facit litis cōte.si imperator rescribit in annalibus ꝛ pretorijs non in ciuilibus vel perpetuis.vt.j.eo.l.vlti.

Ubiū. In.l.ista pōiṫ ita casus.tu intulisti mihi iniuriaz.volebā te ꝯuenire iniuriaꝝ actiōe q̄ est ptoria ꝛ anno tolliṫ.adiui.principē ꝛ obtuli ei libelluz vt daret mihi iudicē q̄ cognosceret inter me ꝛ te.impator dedit iudicē.post supplicationē elapsus ē annus vel tu decessisti vel ego.nunqd actio iniuriaꝝ dabiṫ ꝯ hēdes ꝛ hēdibꝰ? R̄n.ipator sicut p litis ꝯte.ꝑpetuaṫ actio iniuriaꝝ: ita p libellū supplicatoriū.ꝛ iō daṫ hēdibꝰ ꝛ ꝯ heredes. Tex.exerceri.i.filius eius q passus est iniuriā. Uñ no.ꝙ libellus oblatus pncipi facit litis ꝯte.qō est veꝝ in annalibꝰ ꝛ ptorijs acṫ.vt.j.l.pxi.ꝛ faċ litis ꝯte.dicūt qdā.i.ꝑpetuat acṫ.ad.xxx.annos: vt.j.d pscr.xxx.an.l.sicut. Uel dicatis ꝙ litis ꝯtes.ꝑpetuat ad.xl.an.acṫ. vt.j.de an. ex.l.j.§.ad hec. Itē actio iniuriaꝝ nō datur heredi: vel ꝯtra heredem ante litem contesta.vt.ff.de iniur.l.iniuriarum.sed post litem conte.sic.vt hic.ꝛ.ff.e.l.constitutionibus.

Emporales actiōes. Hec.l.est nona.l. Iusti.q̄ expōit rubricā ꝛ pcedētē.l.ꝛ dicit hoc.si libellus supplicatorius offeraṫ pncipi: si ad illū rescribit impator: facit ꝯte.li.in annalibus ꝛ ptorijs: nō in ciuilibus ꝛ ꝑpetuis. Tex.ꝛ ad eas.s.actōes. Tex.sunt.vt in actiōe iniuriaꝝ pp ꝯuitiū dictū: vt.j.de iniu.l.si nō ꝯuitij.secus tñ est in actiōe iniuriaꝝ que descendit ex.l.cor.ɓm mar. vt in pal.l.si nō ꝯuitij dicā. Itē est exemplū in acṫ.quātomi noris res valet: vt.j.de edi.acṫ.l.ij.sed in actionibus ꝛ ꝑpetuis nō facit litis conte.libellus principi oblatus: vt in pn̄. huius.l.ꝛ.j.de prescri.xxx.an.l.sicut. ¶ Itē libellus datus pncipi nō facit litis ꝯte.si ad eū nō rescribiṫ in aliqua actione: vt in prealle.l.sicut.nisi in quattuor casibus: vt.j.de anna.excep.l.vt perfectius.ꝛ.s̄.de epiſ.au.l.vlti.

¶ Ut lite pendente vel post prouoca.

¶ Habuistis in pcedētibꝰ qñ liceat pricipi supplicare mō ponit qñ nō lz.ꝛ in tribꝰ casibꝰ. Et pmus casus ē vt lite pendēte nulli liceat supplicare: qꝛ nihil est innouādū lite pē.vt j.de iure fisci.l.facultas. ¶ Secūdus casus ē si pēdet ꝓuocatio que est interposita a s̄nia: qꝛ pēdēte ap.nihil est innouanduz: vt.j.de ap.l.appellatiōe. ¶ Tertius casus est si lata est diffinitiua s̄nia nec appellaṫ nec pōt appellari: qꝛ non licet supplicare: vt.j.e.l.vlti.ꝛ.j.de erro.aduo.l.sententijs.

Licet

Licet. In.l.ista ponit talis casus. Litigabam tecū corā preside prouin. pēdēte lite supplicaui imperatori: vt ipse mādaret alicui p̄sidi q cognosceret iter me ꝛ te: ꝛ non talis p̄ses ꝓuincie. p̄ceps mādauit vt talis preses prouincie cognosceret ꝛ nō talis. ante tñ q̄ʒ mādaret princeps preses prouincie tulit sniam cōtra me. ꝛ nō appellaui. nunqd illa snia retractabit̄ p rescriptū post impetratū? R̄ndet̄ ꝙ nō. Tex. nō ꝓuocatiōis. ꝛ ita videris acquiisse snie: vt. j. e. l. vl. ¶ Vñ no. ꝙ nō oꝫ rescriptis imperialibus snias recte latas retractari. ꝛ ad hoc fac. j. ꝺ trāsa. l. cās.

Applicare. Lex ista dicit duo. p̄rio pōit regulam ꝛ postea instātiaꝫ regule. ¶ Regula est ꝙ nec actori nec reo licet supplicare li. pē. Fallit in certis cāibus. puta si iudex actoꝝ copiā denegat actori vel reo. Vel si iudex deneget actori vel reo copiā snie interlocutorie vel diffinitiue. ꝛ si aliqs lite pē. supplicaret p̄cipi: in estiationē litis dānat̄ aduersario. ꝛ si impetrat rescriptū vt remittat̄ sibi ista pena nō valet. Tex. vl' actorū. i. attestationū ꝛ libelli ꝛ iuramēti de calūnia. ꝛ li. ꝯte. ꝛ ꝯfessionum: vt. j. de edēdo. l. is apud quē. Tex. denegēt. naꝫ nō est copia denegāda snie interlocutorie: ꝛ ita pē. lite. vel diffinitiue snie. ꝛ ita finita lite: vt. j. de ap. l. eos qui. §. p. ꝛ. l. ꝓcōsulib⁹. Tex. suffragio. i. nouo rescripto. Et ita no. lꝫ rescriptū iuri cōtra quo remittit̄ pena valeat: vt. s̄. de p̄ci. impe. offe. l. rescripta. in fi. tñ si. l. dicat noiatim nō valere: nō valet vt hic. Et vt bene intelligatis. l. istā debetis ita distiguere vt ꝯsueui distinguere. Cum quis vult impetrare rescriptuꝫ. aut ad obseruantiā iuris cōis. aut ad priuilegium ꝯtra tenoreꝫ iur̄ cōis. Siqs vult impetrare rescriptū ad obseruātiā iur̄ cōis. puta q2 actor vult litigare cū reo. aut ip̄etrat añ litē icobataꝫ. quo casu sibi nō lꝫ nisi certis casibus: puta si sui ordinarij nō hꝫ copia. vel nisi suus ordinarius deneget sibi iusticiaꝫ. vñ si vadat aliqs ad principē ꝛ dicat: dñe delegetis iudicē vnū q cognoscat inter me ꝛ titiū. dicit imperator: nō es tu de tali loco? adeas p̄sidē ꝓuicie tue. si dicit nō est in ꝓuicia: vel demōstrat ei p l'ras ꝙ denegauit sibi iusticiam: tunc imperator delegabit ei iudicē. ꝛ si aliter aliqs impetret: non valꝫ: vñ dicit imperator: oīs hō vadat ad p̄sidē ꝓuincie sue ꝛ si alqs veniat ad me nō dabo r̄nsum: vt in auc. de mā. prin. §. sit tibi. ꝛ h̄ est eqtas legalis. sed de equitate canonica: que potius pōt dici iniqtas: siue ordinarius deneget mihi iusticiā siue nō: venio ad papā. Si aūt ip̄etrat̄ rescriptuꝫ lite pē. nō valet de iure ciuili: vt in prin. huius. l. Fallit in. iiij. casibus. si iudex tradit vni p̄ti oīa acta: alteri nō vult copiā tradere Itē si copiā snie interlocutorie facti vni p̄ti: alteri nō. Item fallit si copiā snie diffinitiue tradit vni p̄ti: alteri non. Itē fallit qñ iudex est nimis delicatus. verbigr̄a. litigo tecū corā iudice lite pē. dico iudici. dñe assignetis mihi diem ad veniēdū corā vobis. dicit iudex: veniatis vsqꝫ ad annū. hoc casu q2 ista dilatio est nimis lōga. lꝫ supplicare p̄cipi. Itē fallit in quarto casu: vt q2 iudex est insufficiēs vel suspectus pōt supplicari principi lite pē. vt alius associet̄ ei: vt in auc. vt iudices sine quoquo suffra. §. si vero. Sꝫ secus est de eqtate canonica: vt ex̄ de ap. c. vt debitus honor si autem impetratur rescriptū finita lite: si non appellatum est nō valet: vt j. l. proxi. si est prouocatum pē. ap. non licet supplicare: vt. j. de ap. l. eos. qui. §. p. Si aūt impetrat̄ rescriptū ad p̄uilegiū pōt impetrari: vt si ip̄etrat̄ vt fili⁹ nālis fiat l'tim⁹: vt. j. de na. li. l. j. ꝛ in auc. q. mo. na. effi. legi. vel si volo ꝙ princeps cōcedat mihi vt liceat mihi ducere aquaꝫ ex publico flumine ad meuꝫ funduꝫ: vt. ff. ne qd in lo. pu. fi. l. j. §. siquis a principe.

Quilicitā. In. l. ista ponit̄ talis casus. tu ꝯueniebas me corā cōpetenti iudice. lata fuit snia cōtra te. non appellasti. postea vis impetrare principe vt illa snia retractetur. nunqd poteris? Certe nō. ꝛ si impetrasti: nō valebit ꝛ notaberis isfamia. Tex. debebit: q2 vr̄ acqeuisse snie: vt. s̄. l. proxi. no. Tex. notabit̄. vñ nō valet rescriptū qd̄ impetrat̄ ad pene abolitiōeꝫ: qd̄ est iō q2 hec. l. ꝓhibet ip̄etrari rescriptū hꝫ distinctionem quā no. s̄. de p̄ci. impe. offe. l. rescripta.

¶ Si contra ius vel vtilitatem publicam.

¶ Dictū est vobis in supiorib⁹ de rescriptis a p̄cipe ip̄etrādis. vex q2 rescripta impetrant̄ aliqñ ꝯ ius vel pub. vel p mendaciuꝫ. annectit hāc rubricā. ꝛ de p̄ma p̄te rubrice agit̄ j. e. l. vl. de sc̄da p̄te rubrice similiter agit̄. j. e. l. vl. ꝺ vltia p̄te rubrice agit̄. j. e. l. j. ꝛ. l. prescriptione. ꝛ. l. ꝛ si non cognitio.

Non idcirco. Lex ista respicit illā p̄tē rubrice: ꝛ in ea ponit̄ ita casus. Quidā accessit ad p̄cipeꝫ: ꝛ coraꝫ eo sic ꝓposuit. dñe imp̄ator: aduersari⁹ meus impetrauit a vobis rescriptū ꝯ me in quo petijt iudicē delegari inter se ꝛ me. nō q2 suus iudex denegabat ei iusticiā: sed q2 aberat vel nō faciebat ei iusticiā. ꝛ iste aduersarius meus tacuit tale qd: quo exp̄sso nihilominus impetrasset. mō q̄ro a vobis vtꝝ iudex d̄legatus possit cognoscere? Ad qd̄ r̄ndet ip̄ator: nō iō minus iudex d̄legat⁹ iudicare pōt ꙗ qdā ex gestis iter te ꝛ aduersariū sunt omissa exquo sunt talia q̄si fuissent expressa nihilominus ip̄etrasset. Tex. delata est in illis casib⁹ in qbus pōt impetrari rescriptū añ litē ꝯte. vt si copia iudicis ordinarij nō hēat̄: vt q2 denegat sibi iusticiā: vt i auc. de mā. prin. §. sit tibi. ꝛ in auc. vt nulli iudi. §. si vero. Tex. ꙗ ex gestis inter te ꝛ eū. Tex. omissa ꝓponis. sub. si tñ illa omissa sint talia qbus expressis nihilominus impetrasset: vñ valet rescriptū: ꝛ iudex nihilominus cognoscet. ¶ Sed vbi sunt exēpla? Certe p̄nt no. iiij. duo in cā p̄ncipali. ꝛ duo in cā appellatiōis. Et p̄mū exēplū qd̄ no. i cā p̄ncipali ē tale. mutuaui tibi. c. reddenda vsqꝫ ad sex mēses. postea feci tibi pactū de nō petēdo. vltio loco fecisti mihi pactū de petēdo. postea tu nō soluebas mihi. impetraui principe vt d̄legaret iudicē inter me ꝛ te: vt cogeret te mihi soluere. ꝛ impetrādo rescriptū dixi ꙗ mutuarē tibi. c. ꝛ non dixi ꙗ fecerā tibi pactū de nō petēdo ꝛ tu mihi vltio de petēdo: q2 si dixissem: nihilominus impetrassem. nūqd valet rescriptū? certe sic: q2 tacui tale qd. quo exp̄sso nihilominus impetrassem: q2. ll. dicunt. si facio tibi pactū ꝺ nō petēdo: ꝛ tu vltio loco facis mihi pactū de petendo: stat̄ vltio pacto: vt. j. de pactis. l. pacta nouissima. ꝛ. ff. de pac. l. si vnus. ¶ Iteꝫ pōt. no. sc̄do mō exēpluꝫ in cā p̄ncipali. pone mutuaui tibi. c. trāsegi tecū ꝛ cōueni ꙗ dares mihi qnqginta: ꝛ de reliqs. l. feci tibi pactuꝫ de non petēdo. tu nō das. l. accessi ad imp̄atorē ꝛ coraꝫ eo sic ꝓposui. dñe imp̄ator mutuaui. c. tali. detis mihi iudicē q cognoscat inter me ꝛ eū. imp̄ator dedit. p̄ntato rescripto iudici. tu dicis non valere rescriptum: q2 tacui de transactione. nunquid potes hoc dicere? Certe non: q2 tacui tale qd: quo expresso nihilominus impetrasseꝫ: q2 tu nō s̄uas qd̄ ꝓmisisti. vñ frangēti fidē: fides frangat̄ eidē: vt. j. de pac. l. cū proponas. ꝛ. j. de trāsac. l. siue apud acta. ¶ Itē p̄nt no. duo exēpla in cā appellationis: ꝛ p̄mū est tale. Petebā a te. x. ꝛ iudex te cōdēnauit. tu appellasti ꝛ renūciasti appellationi qd̄ facere potuisti: tacite vel exp̄sse: vt. j. de tē. ap. l. vlti. in fi. accessi ad principē ꝛ corā eo sic ꝓposui. dñe imp̄ator cū talis sit mihi cōdēnatus ad. x. ꝛ nō soluat: delegetis mihi iudicē qui cogat eū mihi soluere. ꝛ imp̄ator delegauit iudicē. p̄ntato rescripto iudici: tu dicis ꙗ nō valet rescriptū: q2 ñ exp̄ssi ꙗ tu appellasti q̄rit̄ nūqd valeat? Et r̄ndet̄ ꙗ sic. ꝛ iudex cognoscet. q2 si exp̄ssisseꝫ nihilominus impetrasseꝫ. q2 h̄ dicit. l. nō refert si nō appellasti: vl' si appellasti ꝛ renūciasti appellationi. vt. ff. de pactis. l. tale. §. ij. ¶ Itē pōt no. exēplū sc̄do mō in cā appel. pone petebā a te furti act̄. manifesti q̄druplū. ꝛ iudex te in quadruplū cōdēnauit. tu appellasti: ꝛ postea appellationē nō fuisti ꝓsecutus. accedo ad p̄ncipē ꝛ dico ei. dñe talis fuit mihi ꝯdēnatus in actione furti māifesti ad q̄druplū: nō soluit. d̄legetis mihi iudicē vt cogat eū soluere. ip̄ator delegauit. p̄ntato rescripto iudici delegato. tu dicis nō valere. q2 nō feci mētionē de ap. nūqd valet rescriptū? certe sic. lꝫ nō feceriꝫ mētionē ꝺ appellatiōe: q2 h̄ duo sunt paria: vl' nō appellare: vl' ñ ꝓseq ap. vt. ff. ꝺ his q no. j. l. furti accipe. i p̄ri. ¶ Et hꝫ ista exēpla i. l. ista no. si in ipetra.

tione rescripti taceṫ tale qd q̄ exp̄sso nihilominus ipetrasset rescriptū: q2 leue ⁊ modicū ē: ⁊ p̄t spni: ⁊ leuia nō curanṫ: vt ff. de vē. ispi. l. j. in fi. ⁊ ff. de excu. tu. l. nō tm̄. ⁊ ex̄ de rescript. c. sup lr̄is. in fi. bñ vz rescriptū. sz si ipetrādo taceo tale quid quo expisso nō ipetrassez: vt q2 feci ei pactū de nō petēdo: ⁊ ipse nō fecit mihi postea de petēdo: tūc iudex nō pōt cognoscere fm vnā opi. ⁊ sic nō valet rescriptū. Uel fm veritatem cognoscet: ⁊ ita valebit rescriptū: vt. j. e. l. pxi. plene dicam.

Rescriptione. Lex ista cōsueuit difficilis reputari. sz si casum attēdatis: nō difficilis sz facilis vobis videbiṫ. ⁊ ista. l. optia ē. ⁊ circa. l. istā multa vobis dicem⁹: ⁊ examinabimus: ⁊ lr̄a huius. l. meretrix ē ⁊ cerea. nā sicut meretrix habita pecunia pōt trahi ad illud ⁊ ad illō ita lr̄a istius. l. hz varios intellectus. Legiṫ vno modo fm Pla. ⁊ habētes grossum ingeniū de facili intelligunt istum intellectū. Legiṫ scōo mō fm Jo. ⁊ Azo. ⁊ habētes grossum ingeniū de facili nō intelligunt hanc lecturā: sz cōis lectura sit. Legiṫ ⁊ tertio modo fm Albericū de porta rauēnata: qui fuit ꝯtempaneus dñi Jo. ⁊ vt nō miremini dico ꝙ mā hui⁹. l. aliter fuaṫ fm legistas: ⁊ alr̄ fm canonistas: ego tñ premittā lecturaz dñi Pla. secūdo Jo. ⁊ Azo. tertio tangam opi. Albe. postea tangā aliqs q̄ones. ¶ Et fm pla. in l. ista in termis no. ita casuz. accessi ad principē ⁊ impetraui ab eo rescriptū vt iudex dareṫ inter te ⁊ me. quo casu potest ante lit. ꝯte. principi supplicari: vt q2 iudex ordinarius aberat: vel q2 denegabat iusticiaz. ⁊ ipetrando istud rescriptuz fui mētitus in iuris vel facti narratiōe: vel tacui tale qd quo exp̄sso nō impetrassem: q2 decepi p̄ncipē in iuṙ ꝯsuetudinarij narratiōe. isto rescripto p̄ntato iudici: tu aduersari⁹ dicis rescriptū per mēdaciū ipetratuz exp̄ssa falsitate vel dimissa veritate. ⁊ sic dicis rescriptū nō valē. ⁊ iudicē delegatuz ius cognoscēdi non hr̄e. mō q̄riṫ qd iuṙ sit? Rñdet iperator si rescriptum ipetraṫ exp̄ssa veritate valet rescriptum: ⁊ fm hoc iudex cognoscet ⁊ diffiniet. sz si ipetraṫ rescriptū per mēdacium exp̄ssa falsitate vel tacita v̄itate: qua exp̄ssa nō ipetrasset rescriptū: tūc non vz rescriptū. nec iudex delegat⁹ cognoscet: nec ꝓnunciabit: q2 ex hoc appet eū iudicē nō esse. h. d. ista. l. ⁊ fm istā lecturā exponetis ita lr̄am: ⁊ statim ordinabitis ita lr̄am. Tex. ꝯuenit datū iudicē pro tenore veritatis. i. iudicez datū in rescripto p veritatē ipetrato. Tex. cognoscere debere. ⁊ fm h. i. fm v̄itatē. Tex. de cā ꝓferre sniam. ⁊ accipiatis qō est. j. Tex. non aūt ꝯuenit datum iudicē pro deprecantis deprecatiōe. i. fm mēdosam deprecationē cognoscere. Tex. ⁊ fm hoc de cā ꝓferre sniam oppositā p̄scriptione mēdaciorū. ⁊ fm istā lecturā exponetis ita lr̄az. Tex. prescriptione. i. exceptione. ⁊ merito exponiṫ prescriptio. i. exceptio. q2 ex p̄scriptione induciṫ exceptio. vt. j. de lon. tempo. p̄scri. l. j. ⁊. l. ij. sic ⁊ alibi exponiṫ prescriptio. i. exceptio. s̄. de epis. ⁊ cle. l. si quis in conscri. ⁊. s̄. de preci. impe. offe. l. quotiens. Tex. opposita. ꝯ rescriptū ipetratū. nā cū impetrās rescriptum portat eū iudici: aduersarius eius dicit: non valet q2 est per mēdaciū ipetratū. Tex. siue in iuris. s. rescripti exponunt qdam. sz nos exponimus. siue in iuris. s. non scripti ⁊ sic cōsuetudinarij. ⁊ ad quid hoc valeat. j. videbitis. Tex. siue in fci. q2 in narrādo factū ipetrās mētit⁹ est. Tex. siue in tacendi fraude. q2 impetrans tacuit tale qd: quo exp̄sso nō impetrasset. ⁊ hucusq3 exponitur lr̄a cōmuniter fm omnem lecturā. amodo ponitur lr̄a cerea ⁊ meretrix: q2 tanq̄ meretrix trahitur. Tex. pro tenore veritatis. i. iudicem datum in rescripto per veritatē impetrato cognoscere debere. Tex. ⁊ fm hoc. i. fm veritatē de cā proferre sniam. Tex. non autem cōuenit. sub. datum iudicē. Tex. pro deprecantis affirmatione. i. fm mendosam deprecationē cognoscere debere: ⁊ fm hoc de cā proferre sniam. Et fm istam lecturam hic est sensus huius. l. si rescriptū impetraṫ per mēdacium. vel tacita veritate tali. qua expressa nō impetrasset. nō valet rescriptuz nec est ꝯueniens ꝙ iudex delegat⁹ fm hoc de cā cognoscat ⁊ ꝓferat sniam. sz si per veritatē est ipetratū. valet rescriptū ⁊ fm hoc iudex cognoscit ⁊ profert sniam. ¶ Et ꝙ ista opi. Pla. sit vera visus est probare rōnibus ar. ⁊ legibus exp̄s-sis. ¶ Rōnib⁹ ꝓbat hoc mō: q2 in omni rescripto dz inseri illa clausula. si p̄ces veritate nitanṫ: vt. j. ti. pxi. l. vl. si inseritur illa clausula: ergo rescriptuz per mēdaciū impetratū nō valet: q2 ar. a ꝯtrario sensu est fortissimum: vt. ff. de offi. eius cui mā. est iuris. l. j. vñ si cōtinetur in rescripto: te damus iudicē inter tales: si preces veritate nitanṫ: ergo si preces veritate nō nitanṫ: nō te damus iudicē. ¶ Jtē ꝓbat hanc opi. Pla. tali alia rōne. Si i quolibet rescripto inseritur: si p̄ces veritate nitantur: ergo iudex datur sub cōditione. igiṫ si preces nō nitantur veritate: ergo deficiente cōditiōe deficit rescriptū sub cōditione: datū. ⁊ iō iudex nō cognoscet. nā h est nā cōditionis. vbicūq3 eiz aliq̄d relinquiṫ vel cōceditur sub cōditione: deficiente cōditione deficit ꝓmissum vel cōcessuz. vñ si bo. pos. deferṫ scripto heredi sub cōditiōe: deficiēte cōditiōe nō valet: vt. s̄. de bo. pos. fm tab. l. equissimū. §. sub cōditione. ¶ Jtē ꝓbat hāc suā opi. Pla. alia tali ratiōe. Ecce si mādat impator iudicē cognoscere in aliqua causa si p̄ces veritate nitanṫ: ergo si p̄ces veritate non nitantur cognoscere non dz: q2 fines mandati ⁊c. vt. ff. man. l. diligenter. ⁊. j. de transac. l. transactio. ¶ Jtē dicit Pla. pro opi. mea. ll. sunt expresse: non vna: sed due. nōne lr̄a istius. l. dicit aperte conueniens esse iudicem datum pro tenore veritatis cognoscere debere: ⁊ fm hoc de causa proferre sententia. non autem conuenit propter dep̄cātis affirmationē. l. fm mēdosaz dep̄catione iudicē datuz de cā cognoscere debere. ⁊ fm hoc de causa proferre sententiaz. ⁊ ita hec. l. expressa est ꝓ opi. mea ait Pla. Jtē dicit ipe: pro ista mea opi. alia lex est expressa. Ecce. l. dicit ꝙ rescriptum p mēdaciū impetratuz nō valet: vt. j. e. l. ⁊ si legibus. ibi vbi dicit: careat penitus ipetratis. ergo. careat iudice per mendacium impetrato. ergo nec cognoscet nec ꝓnūciabit. ¶ Sz segnori ad istā lecturā signatur ꝯtra. q2 vr̄ ꝙ valeat in hoc vt iudex cognoscat ⁊ finiet fm ꝙ inuenitur vez: vt. j. e. l. ⁊ si non cognitio. q2 ibi dicit ꝙ cognoscatur de omni negocio sup quo fuit rescriptū impetratū. Sz dñs Pla. ad. l. istā ita rñdebat ⁊ dicebat. si rescriptū est impetratū p mēdaciū cognoscit iudex de omni negocio. nō iudex delegatus a principe: sed alius iudex ordinarius eoꝝ: vel alius delegatus i alio rescripto ipetrato p veritatē. vñ exponebat de omni negocio cognoscaṫ. nō a iudice q cōtineṫ i rescripto p mēdaciū ipetrato: sz ab alio ordinario eoruz vl̄ delegato in alio rescripto p veritatē ipetrato. Sed. d. Jo. ⁊ Azo. visum est ꝯ. ⁊ dixerūt ꝙ si ipetro rescriptū ꝯ te p mēdaciū: vel tacita veritate q̄ exp̄ssa nō impetrassez: ⁊ in illo rescripto daṫ iudex: sz rescriptū repiaṫ p mēdaciū ipetratuz vl̄ tacita veritate: erit iudex delegatus: ⁊ valebit rescriptū ⁊ cognoscet ⁊ pronunciabit per sniam. sz ipe debet cognoscere nō fm mendosam dep̄catione: sz fm veritatez rei. ¶ Uñ fm Jo. ⁊ Azo. aliṫ in. l. ista no. casuz ⁊ sic. ipetraui rescriptū in quo est delegatus iudex qui debet cognoscere inter me ⁊ te. ⁊ impetraui p mēdaciū: vel iure vel facti: vel tacita veritate tali: qua exp̄ssa nō impetrassez. p̄ntato rescripto iudici tu dicis: nō valet q2 p mēdaciū est impetratum vel tacita veritate. ⁊ sic dicis rescriptū nō valere: nec iudicē datū debē cognoscere nec ꝓnūciare. dico ego impetrās iudici delegato. dñe ipe dicit ꝙ rescriptū est per mendaciuz ipetratū vel tacita veritate. esto sine p̄iudicio ꝙ ita esset verū ꝓut dicit: dico ꝙ estis iudex ⁊ cognoscitis ⁊ cognoscendo poteritis videre si rescriptū est per mēdaciū impetratū: vel tacita veritate. ⁊ fm veritatē feratis sniam: nō fm mendosaz dep̄cationē. queritur qd iuris sit? Rñ. impator opposita p̄scriptione ꝙ rescriptū sit p mēdaciū ipetratū iuris vel facti vl̄ tacita v̄itate: valet rescriptū. ⁊ iudex habz iurisditionē ⁊ debebit cognoscere ⁊ diffinire fm veritatē: nō fm mendosaz dep̄cationē impetrantis. hoc dicit ista. l. ⁊ fm hāc lecturam exponetis ita lr̄am: vt. s̄. exposui. ⁊ fm hanc lecturam ordinabitis ita litteram. Tex. cōuenit datum iudicem cognoscere pro tenore veritatis: ⁊ fm hoc de cā ꝓferre sniam. accipiatis. s̄. Tex. nō aūt conuenit ꝓ dep̄cātis dep̄catione cognoscere ⁊ fm hoc de cā ꝓferre sniam. ⁊ fm istam lecturā dñoꝝ Jo. ⁊ Azo. hic ē sensus huius. l. si impetraṫ rescriptū p mēdaciū iuris vel facti siue tacita veritate: si p̄ntato rescripto opponit reus exceptionē dicens rescriptum per mendacium im-

petratum

petratũ: ⁊ sic nõ valere: ⁊ iudicẽ nõ debere cognoscere nec
pronunciare. male dicit: q2 valet rescriptũ. ⁊ iudex noiatus
in rescripto hʒ iurisditionẽ: ⁊ cognoscet ex quo de mẽdacio
sibi liquidũ erit ẜm veritatẽ rei: nõ ẜm depcationẽ mẽdosaʒ
impetrãtis. ¶ Et ad istã lecturã ꝓbãdã verã esse mouẽtur
istis rõnibus. Dicũt ipsi. si nõ impetrarẽ rescriptũ ⁊ te vel-
leʒ cõuenire apud ordinariũ: q2 ordinarius cognosceret ẜʒ
veritatem non ẜm ꝙ assererẽ: q2 tota die fit ita in iudicijs: q2
reus asserit vnum: actor aliud. iudex quid facit? cognita ve-
ritate fert sniam pro vno. sicut ergo est si actor ⁊ reus litigãt
coraʒ ordinario: ⁊ actor dicit iste tenet mihi dare. c. lib. dicit
reus non est verum. iudex cognoscit: ⁊ cognita veritate fert
sniam ẜm ꝙ reperit veritatem esse: ⁊ non ẜm ꝙ actor asserit
vel reus: ita debet in delegato esse: q2 si impetratur rescri-
ptum per mẽdacium: valet rescriptum: ⁊ iudex cognoscit: ⁊
nõ debebit sniare ẜm ꝙ in rescripto cõtinetur: sed ẜm ꝙ in-
uenit veritatem esse. ¶ Item pro ista sua opi. facit si impe-
tro rescriptum per mendacium: vel tacita veritate: ⁊ presen
tato rescripto tu excipis ⁊ dicis ꝙ nõ valet: q2 p mẽdaciuʒ
est impetratũ: h est exceptio pemptoria. ⁊ aduertant illi qui
fecerunt decret. illã. sup lrĩs. q2 si impetro rescriptũ vt dele
get mihi impator iudicẽ qui cognoscat inter me ⁊ te cui mu-
tuaui. c. ⁊ tu dicis ꝙ nõ mutuaui: ⁊ ego dico te mihi teneri:
hec est pemptoria: vñ nõ impedit ꝓcessum: vt. j. de transac.
l. fratris. ⁊ ex de rescriptis. c. sup lrĩs. ¶ Item qd plura? di-
cũt ipsi. leges expsse sunt que dicunt ꝙ si ꝓbat rescriptuʒ p
mẽdaciũ impetratũ: siue in iuris narratiõe: siue in facti: siue
in tacẽdi fraude: cõuenit iudicẽ datũ ẜm veritatẽ cognosce-
re: nõ ẜm mẽdosam deprecationẽ impetrãtis vt hic. ¶ Itẽ
dicunt ipsi: qd plura? lex est expssa nõ solũ ista sed alia. j. e. l.
⁊ si nõ cognitio. ibi vbi dicit de omni negocio. s. principali:
ergo valet rescriptũ: ⁊ iudex cognoscit ẜm veritatẽ rei: non
ẜm ꝙ inseritur in rescripto. Non obstãt dicũt ipsi allegata
pro opi. dñi Pla. ⁊ statiʒ nõ ob. si in rescripto cõtinetur illa
clausula. si preces veritate nitãtur. vel alia rõ. datus est sub
cõditione vel fines mãdati diligẽter sunt custodiẽdi. q2 illa
clausula. si pces veritate nitant. nõ refert ad cognitionẽ: sʒ
ad decisionẽ. iam nõ vult impator hoc dicere. si pces verita-
te nitant. ergo si nõ nitant veritate iudex delegatꝰ nõ cogno
scat. sed vult hoc dicere. si pces veritate nõ nitant: ꝙ cogno
scat: ⁊ ẜm veritatẽ dãnet reũ actori: vel ecõtra reũ absoluat.
¶ Iteʒ nõ ob. l. illa. j. e. l. ⁊ si legibꝰ. ¶ Itẽ nõ ob. l. illa. j. e.
l. ⁊ si. ¶ Itẽ nõ ob. dicũt ipsi. l. illa. j. e. l. ⁊ si legibꝰ. q2 rñdeo
duobꝰ modis ẜm Jo. ⁊ Azo. cũ rescriptũ ipetrat p mẽda-
ciũ: aut ad obseruãtiã iuris cõis: q2 i eo rescripto dat iudex
vt cognoscat inter me ⁊ talẽ: ⁊ tunc valet rescriptũ. ⁊ iudex
datus in eo fert sniaʒ ẜʒ veritatẽ: nõ ẜm mẽdosaʒ depcatio-
neʒ impetrãtis. aut impetratur rescriptũ ad priuilegiũ quo
casu si p mẽdacium impetro rescriptum: nõ valet rescriptũ.
immo ego mẽdax pcator careo penitus impetratis. vbi gr̃a
accedo ad principẽ ⁊ coram eo sic propono. dñe imperator
ad tale plium qd habuistis fui melior miles qui fuit ibi: ⁊ si
ego nõ essem: amisissetis preliuʒ: salua vr̃a curialitate ⁊ gra
tia. vnde cõcedatis mihi priuilegium tale: ꝙ nõ tenear inui
tus ire ad expeditionem vel ꝙ nõ conueniar inuitus in ali-
quo examine nisi i vestro. ⁊ ego fuerãd terior miles cui fuis-
set in prelio. impator credens mee mẽdose depcationi con-
cessit mihi tale rescriptuʒ: nunqd valet? certe nõ: imo careo
penitus impetratis: vt. ff. de nau. fe. l. j. ⁊. ij. ¶ Sed qre aliud
in rescriptis impetratis ad obseruãtiã iur cõis: qʒ in rescri-
ptis impetratis ad puilegiũ? Rñ. q2 in rescriptis ipetratis
ad obseruãtiã iuris ipetrant ad veritatẽ indagãda. igit iu-
dex cognoscet ẜm veritatẽ. sed priuilegia impetrant pro te-
nore veritatis: vt ar. ff. de re mili. l. nõ ois. §. a barbaris: vñ
si dixi me dignũ cũ indignus erã debeo carere penitus im-
petratis: ⁊ hec est vna rñsio. ¶ Vel rñdet ad. l. illã alioꝰmõ
vt dicatis ita. esto ꝙ lex illa. ⁊ si legibꝰ. loquat in rescriptis
impetratis ad obseruantiam iuris cõis: nõ exponã ita lrãm
illaʒ: careat penitus ipetratis. i. rescripto: sʒ expono careat
penitꝰ impetratis. i. forma ipetratoꝝ: q2 exq̃ mẽdaciũ repie-
tur: iudex cognoscet ⁊ ꝓnũciabit ẜm veritatem rei: non ẜm
mẽdosaʒ depcationẽ ipetrãtis. ¶ Or segnori ꝓcedamꝰ vl-
tra ⁊ opponamus prio leuit: postea subtiliori modo ad opi.
dñi Joã. ⁊ Azo. ⁊ leuit opponit sic. dicet aliquis vr̃m. h est
maxia iniquitas ꝙ si impetro rescriptũ p mẽdaciũ ꝙ iudex
noiatus in rescripto hʒ iurisditioneʒ. ⁊ sic cognoscet ⁊ ꝓnũ
ciabit ẜm veritatem negocij: nõ ẜm meã mẽdosam depreca-
tionẽ. ⁊ sic ergo ego qui mẽtitus sum habeo iudicẽ ad sen-
sum meũ: qd nõ dʒ esse vt mẽdaciũ suũ alicui prosit: vt. j. de
le. l. si legatarius. Rñ. istud mẽdaciuʒ nõ ꝓficit mihi in ali-
quo. ⁊ ꝙ hoc sit veꝝ videte qd habuisseʒ corã ordinario: cer
te q2 cognita veritate ꝓnunciasset: idẽ hẽo corã delegato:
q2 ẜʒ veritatẽ negocij ꝓnunciabit. si dicis ꝙ hẽo ad sensuʒ
meuʒ iudicẽ: rñdeo nõ est veꝝ: q2 dicunt. ll. ꝙ iudex petitus
nõ datur nisi det ad verecũdiã petiti iudicis: ⁊ tũc dat pro
motu iudicis: ⁊ sic intelligã hic. ⁊. ff. de iudi. l. obseruãdũ est.
¶ Sed denuo. instatur ⁊ oppo. si tacui talẽ veritatem qua
expressa nõ impetrasseʒ ⁊ imperator nõ dedisset: quõ iudex
datus cognoscet: Rñ. hoc est rõne dubitationis: q2 cũ impe
tro rescriptũ dubitat pnceps vtꝝ dicã veꝝ vel nõ. vnde rõne
dubitationis dedit iudicem. vñ ex quo dedit: dedit vt possit
cognoscere: ⁊ ẜm veritateʒ ꝓnunciare. ⁊ sic al's quedã rõne
dubitationis cõcedunt ⁊c. vt. ff. de iudi. l. siquis ex aliena. ⁊
ff. siquis in ius vo. non ierit. l. ij. Itẽ ratione dubitatiõis est
iudicium inter patrẽ ⁊ filiũ: vt. j. de pa. po. l. j. ⁊ inter dñm ⁊
seruũ: vt. j. de or. cog. l. j. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̃ ꝙ rescriptũ
per mẽdaciũ impetratũ nõ vʒ: ⁊ ipo iure nullius sit momẽti
ecce dicit. l. si testõr instituit te hrẽdẽ: ⁊ rogat te vt me manu-
mittas. si tu latitas ne iudex cogat te me manumittere: ex se.
con. rubriano est introductũ vt iudex decernat me libeꝝ. sed
ponamus ꝙ tu nõ latitabas? imo nullo mõ aberas vel iusta
cã impeditus aberas. veni ad pretorẽ ⁊ dixi ei: dñe decer-
natis me libeꝝ q2 hr̃s latitat. ipe credẽs mihi in hoc. decre
uit me libeꝝ. hoc decretũ nullius momẽti est: q2 per menda
cium est impetratum. vñ tu hr̃s non pdes ius pronatus: vt
ff. de fideicõ. li. l. cuʒ vero. §. subuẽtũ. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̃
contra. ll. que dicũt: si ego tutor pupilli veni ad iudicẽ ⁊ dixi
dñe pupillus meus est grauatus ere alieno in. c. cõcedatis
mihi vẽdere tale suũ prediũ ⁊ in veritate nõ erat grauatus.
si pretor decernit tñ valet qd fit. vñ vr̃ ꝫ. ff. de rebꝰ eoꝝ q sub
tutela vel cu. sunt. l. magis. §. pe. ⁊. j. de predijs mi. nõ ali. l. ⁊
si preses. ¶ Ad hoc vos ita dicetis ⁊ iudex hʒ iurisditionẽ
⁊ dʒ ꝓferre sententiã ẜm veritatẽ. vt hic. sed decretũ obre-
ptitie. obtẽtũ a pretore. nullius est momẽti: vt in. l. cõtra. Et
est rõ diuersitatis: q2 rescripta impialia ipetrant ad cogno
scẽdum: ⁊ cognito negocio ẜm veritatem decidãt. igit lʒ re
scriptum p mẽdaciũ impetretur valet rescriptum. ⁊ reperto
mendacio iudex cognoscit ẜm veritatẽ: nõ ẜm mẽdosaʒ de-
precationẽ impetrantis. Sed decreta impetrant ad decidẽ
duʒ id de quo querit: q2 ptor decernit hãc venditionẽ fieri:
vñ q2 p mẽdaciũ nõ dʒ decerni: decisio p mẽdaciũ facta nõ
valet. ¶ Sed denuo op. ⁊ vr̃ ꝙ rescripta p mẽdaciuʒ impe
trata nõ valẽt. Ecce si tutor excusat se p falsas allegationes:
nõ valet qd fit: vt. j. si ex fal. alle. tu. se excu. l. j. ⁊. ff. de iniur. l.
verũ. §. ex facto. Ad qd vos dicetis ꝙ. ll. ille loquũtur in de-
creto vel snia. cum eniʒ iudex dicit tutorem legittimaʒ excu
sationem hẽre: est decretum vel snia. ⁊ sic cũ perimit rẽ deci
dendo: requiritur veritas. ⁊ iõ si interuenit mendacium: nõ
valet qd fit. sed rescripta impetrantur ad cognoscendum. ⁊
iudex datus cognoscit ẜm veritatem. ¶ Sed denuo op. q2
vr̃ velle. l. siquis obrepserit principi libello dato: careat re-
scripto: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. siquis. Ad qd vos ita dicetis.
si aliquis obrepserit principi: ⁊ impetrat per mẽdacium ca-
reat rescripto ⁊ forma rescripti: q2 repto mendacio non fert
sniam ẜm formam rescripti. sed ẜm veritatẽ. vel caret rescri
pto: si rescriptum est priuilegiũ. sed si rescriptũ est ad obser
uantiã iuris cõis. valet si pronũciatur a iudice ẜm verita-
tẽ. reperto mẽdacio: vt. s. dictũ est. Sed segnori dñs Albe-
ricus antiquius doctor qui fuit cõtẽperaneus dñi Jo. imo
senior etate vt audiui a domino Bagaroto aliter dixit. ⁊ sic
tres sunt leges que videntur velle vt iudex cognoscat ẜm
veritatem vt hic. ⁊. j. e. l. ⁊ si legibus. ⁊. s. e. l. j. sed tres. ll. vi-
dentur velle ꝙ non valeat: vt. j. e. l. ⁊ si legibus. ⁊. l. vlti. ⁊. ff.
ad. l. cor. de fal. l. siquis ⁊ mõ approbat opi. dñi Pla. modo

opi.dñi Jo.⁊ Azo.⁊ dixit sic.cũ rescriptũ ĩpetrať ꝑ menda
ciũ aut vult reus ꝯ quẽ ĩpetratũ est valere: qꝛ dicit corã iudi
ce.dñe iudex dico rescriptũ ꝑ mẽdaciũ ĩpetratũ.tñ vos estis
ita bonus ⁊ legalis: ꝙ volo vt cognoscatis si sit verum vel
non.quo casu si vult reus videre si sit rescriptũ verũ vel nõ:
⁊ iudice cognoscere: valꝫ rescriptũ: ⁊ iudex hꝫ iurisditionẽ.
⁊ repto mẽdacio: iudex ꝓfert sniam ẜm veritatem vt hic.⁊
s̃.e.l.ij.⁊.j.e.l.⁊ si nõ cognitio.⁊ si vellet aliud dicere nõ au-
ditur ĩpetrans: qꝛ allegat turpitudineꝫ suam. ⁊ sic erit vera
opi.dñi Jo.⁊ Azo.Aut reus dicit: dñe iudex non valet re-
scriptum ⁊ nõ estis iudex: qꝛ rescriptũ est per mẽdaciũ impe
tratum.quo casu repto mẽdacio: careat penitus ĩpetratis:
vt.j.e.l.⁊ si legibus.⁊.l.vlt.⁊.ff.ad.l.cor.de fal.l.si quis.⁊ sic
erit vera opi.dñi Pla.Et hanc suã distinctionem ꝓbat tali
ar.ecce si dolus dat cãm vẽditioni: ipso iure nulla erit ven-
ditio si placet venditori: vt.ff.de dolo.l.eleganter.in prin. ⁊
ff.de mino.l.in cause.i.in prin. sꝫ si non vult venditor: valet
vẽditio: vt.j.de rescin.ven.l.⁊ si dolo.ẜm vnũ intellectũ.⁊ si
vult vt prorsus teneat: silr hoc sibi lꝫ: vt.ff.de iure dotiuꝫ.l.
si res.qꝛ est indultũ in eius fauorẽ velit retractare vel non.g̃
non debet in eius lesionẽ ⁊c̃.vt.s̃.de le.⁊ consti.l.qđ fauore.
⁊.ff.de le.⁊ se.cõ.l.p.sil'e est etiã alibi.filius qui est in ptãte si
preterit̃: ipso iure põt dicere nulluꝫ te.vel aliqđ si vult vt.j.
de liber.pre.l.maximũ.in fi.⁊.j.de bono.pos.cõtra ta.l.post-
humi.ẜm vnam lecturã.⁊ ẜm istam diuisionem potestis vi-
dere lecturã dñi Alberici antiqui doctoris ꝓut ipse appro-
bat opi.d.Jo.⁊ Azo.iudex datus in rescripto per mẽdaciũ
ĩpetrato cognoscit ⁊ ꝓnũciat cũ reus vult.sꝫ ꝓut ipse ap-
probat opi. Pla.iudex datus in rescripto per mẽdaciũ ĩpe
trato non cognoscit nec ꝓnunciat si reus nõ vult. Sed ista
lectura dñi Alberici non est bona: qꝛ est quedã indiuinatio.
⁊ qꝛ littera istius.l.dicit prescriptione mẽdaciorum opposi-
ta: siue in iuris narratione mẽdaciũ reperiatur: siue ⁊c̃.ergo
semꝑ iudex datus cognoscit ẜm veritatẽ ⁊ nõ ẜm rescriptuꝫ
per mẽdaciuꝫ ĩpetratũ.⁊ qꝛ non dꝫ esse in ptãte rei ⁊c̃.vt.ff.
de arbi.l.nõ distinguemꝰ.§.illud.Alij dicunt distinguendũ
esse sic.cum rescriptũ est per mẽdaciũ ĩpetratũ.aut dolo ma
lo: ⁊ tunc est vera opi.d. Pla.qꝛ iudex datus in rescripto ꝑ
mẽdacium ĩpetrato nõ cognoscit nec ꝓnũciat ẜm veritatem
nec ẜm mendosaꝫ depre.ĩpe.aut per errorẽ ĩpetratuꝫ est re-
scriptum per mẽdaciũ: quo casu valet rescriptũ ⁊ iudex co-
gnoscit ⁊ fert sniam pro tenore veritat̃.Sed hec opi.nõ est
bona.qꝛ sine dolo malo falsum nõ cõmittit̃: nõ per errorem:
vt.j.ad.l.cor.de fal.l.nec exempluꝫ.¶ Alij voluerũt dicere
tertio mõ.aut in rescripto ẽ tacitũ tale qđ quo exꝓsso nihilo-
minus ĩpetrasset: tunc valet rescriptuꝫ ⁊ iudex cognoscit ⁊
ꝓnunciat ẜm veritatẽ vt h̃.⁊.s̃.e.l.j.⁊.j.e.l. ⁊ si nõ cognitio.
aut tacuit tale qđ quo exꝓsso nõ ĩpetrasset: ⁊ tunc non valet
nec iudex cognoscit nec ꝓnũciat: vt.j.e.l.⁊ legibus.¶ Alij
voluerũt dicere quarto mõ: cũ rescriptum ĩpetrať per men-
dacium: aut ad eũ qui nulli preest iurisditioni: quo casu nõ
valet rescriptũ: vñ nõ cognoscit nec ꝓnũciat: vt i.l.ꝯ. aut ad
eũ qui preest iurisditioni: quo casu lꝫ non valeat rescriptuꝫ:
tñ cognoscit ⁊ ꝓnunciat ẜm veritatẽ qꝛ al's hꝫ ordinariã iu-
risditionem vt hic.⁊ ar.j.de iuris.om.iudi.l.priuatoꝝ.sꝫ hec
opi.non est bona: qꝛ delegatus nõ fungit̃ vice sua sed dele-
gantis: vt arg.ff.de offi.eius cui man.est iuris.l.⁊ si pretor.
¶ Alij voluerũt dicere.v.mõ.cũ excipit̃ ꝯ rescriptũ: aut in
modũ declinatorie exceptionis vel dilatorie.verbigr̃a.dicit
reus p̃sentato rescripto: dñe iudex nõ potestis cognoscere
qꝛ rescriptũ est per mẽdaciũ ĩpetratũ: vñ non valet rescriptũ
⁊ repto mẽdacio non poterit cognoscere vel ꝓnũciare: qꝛ di
latoria opponit̃ ante lit.cõte.vt.j.de excep.l.pe.⁊ vl.aut op-
ponit in modũ ꝑemptorie qꝛ dicit reus nõ debeo illa.c.que
ipse dicit in rescripto ꝙ mutuauit mihi: hec ꝑemptoria non
ĩpedit ꝓcessum: ⁊ repto mẽdacio cognoscet ⁊ ꝓnũciabit ẜm
veritatẽ.¶ Sed segnori de iure dicimus veram esse lectu-
ram Jo.⁊ Azo.⁊ seruatur in foro seculari vt iudex datus in
rescripto per mendacium impetrato cognoscat ⁊ ꝓnũciet
ẜm veritatem ⁊ non ẜm mẽdosam depre.ĩpe. sed iure cano-
num al'r dicimus.naꝫ dñi canoniste qcqđ pñt furari: furant̃
a nobis: qꝛ dñs Innocẽ.iij.voluit no.simul omnes opi.hu-

ius.l.vñ fecit decre.suã que obtinet in foro ecclesiastico: nõ ĩ
foro seculari: in qua cõtinet̃ talis distinctio.cũ qs impetrat
rescriptuꝫ ꝑ mẽdaciũ aut dolose: ⁊ tũc nõ valet.reperto mẽ-
dacio iudex ꝯtentus in rescripto nõ cognoscit.aut per erro
rem ⁊ nõ frauduleter qꝛ narrat̃ in narrando negocio aut ta
cuit tale qđ: quo exꝓsso nullatenus ĩpetrasset: quo casu nõ
valet rescriptuꝫ repto mẽdacio ⁊ iudex nõ cognoscit.aut ta
cuit tale qđ quo expresso nihilominus ĩpetrasset quo casu
valet rescriptuꝫ ⁊ iudex ꝯtentus in rescripto cognoscit ꝓ te
nore veritatis: nõ ẜm mendaciũ sit verũ vel non: vt extra de
rescriptis.c.suꝑ litteris.¶ Or segnori mõ opus est vt prin
cipium legis plenius exponamus.dic̃ principiũ.l.Tex.pre
scriptione mendacioꝝ.sꝫ qđ est mẽdaciũ.⁊ certe ꝓprie mẽ
daciũ ẽ cũ dolose aut fraude aliqđ dr̃: qꝛ vt ait Augꝰ.ꝓprie
mẽdaciũ est false vocis ꝓlatio cũ intentione fallẽdi.¶ Or
sequit̃ in littera.Tex.siue in iuris narratiõe exponũt quidã
s.iuris scripti.⁊ aliqñ ĩpetratur rescriptuꝫ ꝑ mẽdaciũ iuris
scripti.sꝫ vbi sunt exẽpla ꝙ ĩpetrať rescriptuꝫ ꝑ iuris narra
tiõeꝫ? Rñ.ẜm Pla.⁊ antiquos pñt notari tria exempla.Et
ṗmũ est tale.accessi ad impa.⁊ corã eo sic ꝓposui.dñe impa
tor lata est diffinitiua snia ꝯ me.appellaui.delegetis mihi iu
dicẽ qui de cã app.cognoscat.dicit impator infra quot dies
appellasti? dico ego.j.annũ vel biẽniũ.dicit imperator: quõ
tñ detulisti.cum.j.x.dies debebas appellare.dico ego: do-
mine impator credebã ꝙ sciretis.l.sꝫ mõ video ꝙ nescitis
nõne.l.dicit ꝙ lꝫ mihi appellare.j.annum vel biennium: vt
j.de tem.ap.auc̃.ei qui appellat.dicit imperator: bene dicit
verum.vnde imperator concessit rescriptuꝫ ⁊ sic imperator
fuit deceptus in iuris narratiõe: qꝛ ius nõ vult hodie ꝙ ap
pellet̃: nisi.j.x.dies: vt.j.de ap.auct.hodie.que ẽ signata suꝑ
l.ei q.⁊ qđ dicit.l.ei qui.intelligit̃ ꝙ dat̃ annus vel bienniũ
ad ꝓsequendũ negociũ.Itẽ ponũt aliud exẽplũ in quo im-
perator fuit deceptus in iuris narratiõe.vt cũ accessi ad ṗn
cipẽ ⁊ corã eo sic ꝓposui: dñe impator: quidã de agnatione
mea decessit: cui eram ꝓximior ab intesta.cõcedatis mihi iu
dicẽ q decernat mihi bo.pos.dicit impator: quãtũ tp̃s est ꝙ
ille decessit? dixi ego: bene sunt.x.an.dicit imperator nimis
distulisti: quia debebas petere bo.pos.j.an.vel.j.c.dies.dixi
ego: dñe credebã vos scire.l.⁊ vos nihil scitis.nõne.l.dicit
ꝙ si nõ repudiaui hereditatem ꝙ ꝑpetuo possuꝫ adire: vt.j.
de iure deli.l.si curator.dicit imperator: veꝝ est qđ dicis.vñ
imperator cõcessit rescriptuꝫ iste mentitus est in iure narra-
tione.qꝛ.j.c.dies vel.j.annũ dꝫ peti bo.pos.vt.j.q admit.ad
bo.pos.l.ij.Item ponunt aliud exempluꝫ in quo imperator
fuit deceptus in iuris narratione.vt cum accessi ad impera.
⁊ corã eo sic ꝓposui: dñe imperator conueni quendã in pa-
tria mea corã iudice pecuniarit̃ ⁊ litẽ cũ eo fui contestatus
bene iã sunt.iiij.anni.⁊ adhuc ipse nõ tulit sniam.cõcedatis
mihi rescriptuꝫ vt ꝓferat sniam.dixit imperator: si elapsum
est quadriẽniũ quõ poterit ꝓferre sniaꝫ? dixi ego: ago ciuili
actione que durat ad.xxx.an.vt.j.de consti.pecu.l.ij.vñ im-
perator dixit: bene dicis.cõcessit rescriptuꝫ vt vsqꝫ ad annũ
iste ꝓferat sniam hic imperator fuit deceptus in iuris nar-
ratiõe: qꝛ si cã est ciuilis.j.triẽniũ dꝫ terminari.si cã est cri-
minalis.j.bienniũ: vt.j.de iudi.l.properandũ.in prin.Item
posuerunt aliud exẽplum in quo fuit imperator deceptus
in iuris narratione: vt cũ accessi ad principẽ: ⁊ corã eo sic ꝓ
posui.dñe imperator emi equũ morbosuꝫ delegetis iudicẽ.
dicit ĩperator: quãtũ tp̃s est ꝙ hoc fuit? dico ego.xxix.anni.
dicit imperator nimis stetisti.dixi ego: nõne sunt in reꝫ.⁊ sic
ꝑpetue: vt insti.de ꝑpe.⁊ tẽ.act̃.in prin.dixit imperator: veꝝ
est.vñ ꝯcessit rescriptũ.hic fuit deceptus in iuris narratiõe:
qꝛ tollit̃ redhibitoria.j.sex mẽses q̃to minoris.j.annũ.vt.j.
de edili.act̃.l.ij.Itẽ posuerũt aliud exẽplum vt cũ accessi ad
ṗncipẽ ⁊ dixi ei.dñe imperator: qdã dixit mihi ꝯuiciũ.volo
eũ cõuenire act̃.iniu.delegetis iudicẽ q cognoscat.dicit im
pator: quãtũ tp̃s est ꝙ h̃ fuit? dixi ego.xxix.anni.dicit impa-
tor: nimis distulisti.dixi ego: iniuriaꝝ ac.est personalis: vt.j.
de consti.pe.l.j.⁊ personalis tollitur solummodo.xxx.an.di
cit impator: bene dicis veꝝ.vñ impator ꝯcessit rescriptũ.hic
mẽtitus ẽ in iure narratiõe: vt.j.de iniur.l.si nõ conuicij.nisi
in casu in quo durat ãno vtili: vt.ff.ꝙ metus cã.l.si cũ exce-
ptione

ptione. §. vlti. ⁊ hec sunt exēpla antiquoꝝ. sed hec non sunt bona exēpla. qꝛ. ll. dicunt ꝙ impatoꝛ hꝫ oīa iura in pectore suo ⁊ semp hꝫ multos pitos iuxta latus suum. ⁊ ideo nō est verisimile ꝙ impatoꝛ in iuř narratione scripti possit decipi: vt. ĩ. de testis. l. oium. Itē qꝛ impatoꝛ est lex aiata in terris: vt in auc. de cōsulibus. ⁊ cū iura emanarunt ab eo ne inde iniuriarum occasio nascat̃: vñ iura nascunt̃: vt. ĩ. vñ vi. l. meminerint. vñ dicamus ꝙ hec. l. dꝫ intelligi in narratiōe iuris. s. nō scripti. s. cōsuetudinarij. qꝛ aliud ius est scriptū aliud ius nō scriptū vt cōsuetudinariū: vt. ff. de le. ⁊ se. cō. l. de quibus ⁊ in iure cōsuetudinario alicuius certi loci bñ potuit impatoꝛ decipi ⁊ sui collaterales. ⁊ iō in eo ita sunt ponēda exēpla. accessi ad impa. dicens sniam latā ꝯ me. ⁊ appellaui. vñ delegetis iudicē qui cognoscat in cā ap. dicit ipatoꝛ. ĩ. quot dies appellasti? dixi ego. ĩ. annū dixit impatoꝛ: nō dabo tibi: qꝛ debuisti appellare. ĩ. x. dies: vt in auc. vt cuꝫ de ap. cog. in fi. dixi ego: dñe illud veꝝ est de iure nr̃o scripto. sed cōsuetudo est in terra mea vt possim appellare. ĩ. annum. dixit impatoꝛ: si ita est: cōcedo tibi rescriptum in quo delegauit iudicē qui cognoscēt in causa ap. hoc est mēdacium: qꝛ non est cōsuetudo talis in terra mea. ⁊ ita potuit impatoꝛ decipi in iuris cōsuetudinarij narratione. ¶ Itē pōt notari alio modo exēplum. accessi ad impatorē dicēs. dñe agnatus meus decessit cui erā ꝓximioꝛ. delegetis mihi iudicem qui decernat mihi bo. pos. dicit impatoꝛ: quot dies sunt quibus decessit? dixi ego bene tres anni. dicit impatoꝛ: nō dabo: quia debuisti hoc petere infra annuꝫ vel. c. dies vtiles. dixi ego: dñe cōsuetudo est in terra mea ꝙ possuꝫ petere bonoꝝ poss. ĩ. quinquēniū. dicit imperatoꝛ: si ita est consuetudo in terra tua cōcedo tibi rescriptū: in quo delego tibi iudiceꝫ qui decernat tibi bo. pos. hic imperatoꝛ est deceptus in iuris nō scripti. i. cōsuetudinarij narratione. Et eodē pōt no. exēplū in actiōe iniuriarum: ⁊ in redhibitoria. vt qꝛ decipit̃ impatoꝛ in iure nō scripto. i. cōsuetudinario: est mēdaciū in facti narratiōe. vt est cum mētioꝛ in narratione principalis facti. vel in qualitate facti. verbigrā. vado ad pricipē ⁊ dico domine lata est snia ꝯ me. appellaui. ĩ. x. dies. delegetis iudicē qui cognoscat in cā ap. ⁊ ego nō appellauerā. princeps delegauit iudiceꝫ. hic mētioꝛ principi in facti narratione. ⁊ bñ potuit decipi impatoꝛ. qꝛ facta varia sunt ⁊ plerūqꝫ ignorantia facti ⁊c. vt. ff. de iuř ⁊ fac. igno. l. ij. Itē est mēdaciū in facti narratiōe qñ dico impatoꝛi. delegetis iudicē qui cognoscat inter me. ⁊ titiū. qꝛ. x. sibi mutuaui ⁊ nō est veꝝ. hic mētioꝛ principi in facti narratione. merito potuit princeps decipi: cū facta varia sunt: ⁊ plerūqꝫ prudētissimos fallit ignorātia facti: vt in pal. leg. l. ff. de iuř ⁊ facti igno. l. ij. Et mēdaciū in facti qualitate cū dico. mutuaui pupillo: ⁊ ipe nō reddit mihi. vñ delegetis iudicē. dicit impatoꝛ: nō faciam: qꝛ pupillus sine tutore auctore nō obligat̃. dixi ego: domine mutuaui tutore auctore ⁊ est locupletioꝛ. dixit imperatoꝛ: ex quo ita est concedo tibi rescriptum in quo delego iudicem. hic mentitus sum in facti qualitate: qꝛ auctore tutore nō mutuaui: vt. ff. de iureiur. l. vlti. Est mendacium in tacendi fraude. vt cum essem libertus accessi ad pricipeꝫ more militari ⁊ dixi ei. domine quidam de ciuitate bonoñ. caret prole vult habere me in filiuꝫ ⁊ sum paterfa. volo me ei dare in arrogationē. ⁊ ille dicit ꝙ plꝫ ei: ⁊ sic imperatoꝛ concedit rescriptum. tacui ꝙ eram libertus: qꝛ si dixissem: imperatoꝛ dixisset. ll. prohibent libertum arrogari: vt. ff. de adop. l. nec libertum. ff. de in ius vo. l. sed si hac. l. §. patroni. hic est impetratum rescriptum tacita veritate. ¶ Oꝛ segnoꝛi circa. l. istam subijciam tres qōnes. ⁊ prima est talis. impetro rescriptum cōtra te. impetrato rescripto dicis ꝙ est impetratuꝫ per mēdaciū: cui incumbit onus probādi: an impetrāti ꝙ per veritatē impetrauerit an excipienti ꝙ p mēdaciū impetratū sit? Dixerunt quidaꝫ ꝙ excipiēti. Et hanc suā opi. ꝓbant istis rationibus. qui excipit rescriptū p mēdaciū impetratū allegat dolū. vñ q dolū allegat: dolū ꝓbare dꝫ: vt. ff. de probat̃. l. quot. §. qui dolo. Item ipe excipit: ⁊ quātuꝫ ad onus probandi: in exceptionibus rei efficiuntur actores: vt. ĩ. de ꝓba. l. j. ⁊. ff. de ꝓba. l. in exceptionibus. Itē qd plura? dicūt ipsi. l. est expssa q dicit. si p rescriptū pncipis traho te ad extraordinariū iudicē mihi actori nō dat̃ dilatio sed tibi reo vt probes: vt. ĩ. de dilat̃. l. si qñ. Alij dicunt. aut opponit reus exceptioneꝫ rescripti p mēdaciū impetrati in modū declinatorie excep. ⁊ tunc excipiēti incūbit onus ꝓbādi. ⁊ hoc iō qꝛ añ. li. cōte. dilatoria dꝫ opponi ⁊ ꝓbari post: vt. s. dixi. Aut reus opponit in modum pemptorie excep. qꝛ dicit: nō debeo tibi aliqd vt dixisti in rescripto. quo casu nō ꝓbat reus añqꝫ actoꝛ fundauerit suā intentionē: vt. ĩ. de excep. l. si quidē. ⁊. ff. de rei ven. l. officiū. ¶ Sed segnoꝛi in ista qōne vr̃ dicēdū de iure nr̃o: ꝙ ille qui impetrat rescriptū debeat ꝓbare veꝝ rescriptum esse. ⁊ sit veruꝫ videte. si continetur in rescripto ꝙ mutuaui tibi. c. si tu dicis rescriptum per mēdaciū impetratū. negas ita veꝝ esse. ⁊ ibi debitoꝛ negat pecuniā numeratā: dꝫ ꝓbare creditoꝛ esse numerataꝫ: vt. ĩ. de non nu. pecu. l. si ex cautiōe. ꝑterea iudex datus si nō repiat̃ mēdaciū: ⁊ repiat̃ veꝝ esse rescriptū: repiet̃ veꝝ per me ita ꝓbantē sicut cōtinet̃ in rescripto. si nō potero ꝓbare ꝙ debeas mihi. c. ita repiet̃ falsum: qꝛ si actoꝛ hꝫ necesse probare corā iudice ordinario qđ asseuerat: vt. ff. de ꝓbat̃. l. ij. ita coraꝫ delegato. Nō ob. ĩ. de dila. l. si qñ. qꝛ intelligo eā si vltro velit onus ꝓbatiōis in se transferre: vt. ff. de ꝓbat̃. l. circa. in fi. ¶ Sed denuo quero. pone impetraui rescriptum ꝯ te. tēpore impetrati rescripti nō erat veꝝ qđ cōtinet̃ in rescripto. tpe pͣsentati rescripti est veꝝ. verbigrā. accessi ad pricipē: ⁊ coraꝫ eo sic ꝓposui. dñe mutuaui tali. c. ⁊ ipse negat mihi soluere. delegetis iudiceꝫ qui cognoscat inter me ⁊ ipm. tūc tpis nō debebat mihi aliquid. impetrato rescripto mutuaui ei. c. nunqd iudex delegatus erit iudex? Dixerūt qdaꝫ ꝙ sic: qꝛ satis est ꝙ veꝝ est rescriptū tpe pñtati rescripti. Pro ista opi. inducūt. ll. que dicunt: siqs nō hꝫ ius tpe li. ꝯte. si hꝫ tpe snie: vincere dꝫ: vt ff. man. l. si tibi mādauero. ⁊. ff. de pigno. actio. l. si rem in fi. ¶ Sed in qōne ista verius est vt dicamus ꝙ si rescriptum nō fuit veꝝ tpe impetrationis: lꝫ inueniat̃ veꝝ tpe pñtationis vel snie: ꝙ nō valet rescriptū: qꝛ mēs impatoris erat iudicē delegare sup ꝑterito: non sup futuro: qꝛ rescripta ⁊ cōstitutiones referunt̃ ad ꝑterita nō ad futura: vt. ff. de ar. l. de his. quia tractus futuri tpis ⁊c. vt. ff. de vsur. l. j. §. j. ⁊. ff. de iudi. l. nō quēadmodum. ¶ Sed denuo quero qd si rescriptum erat verum tpe impetrationis: sed tpe pñtationis vel snie est falsuꝫ. verbigrā. ipetraui rescriptū vt ꝯdēneris mihi ad. c. que tibi mutuaui post impetratū rescriptū ⁊ pñtatū soluisti mihi. ⁊ liberaui te p acquil. stipu. vel feci tibi pactuꝫ de nō petēdo: ⁊ hoc est in euidenti. poterit ne iudex delegatus cognoscere? Videtur ꝙ possit. qꝛ qđ ab initio recte actū est ex alio euētu non debet resuscitari. vt. ĩ. de admi. tu. l. sancimus. ⁊. ff. de iudi. l. siqs postea. ⁊. ff. de iuris. om. iu. l. quedā. ¶ Sed segnoꝛi dicimus ꝙ si in euidenti est ꝙ falsificatum est rescriptū: ꝙ iudex nō debet te cōdemnare: nec in ius vocatus debes venire: qꝛ in ius vocatus duobus casibus dimittitur. si inuenitur transactum vel solutum: vel si defenditur: vt. ff. de in ius vo. l. neqꝫ. ⁊. ff. siquis cau. l. ij. ibi vbi dicit frustra quis laborat de pena post negocium transactum.

Vniri iubemus. In. l. ista ponit̃ casus talis. impetraui rescriptuꝫ vt iudex delegaretur in aliqua cā reus dicit ꝙ impetraui per mendacium. aliq iudices sunt qui vetant ne ꝓbet̃. rescriptū p mēdaciū ipetratū: quā penā patiunt̃? Rñdet̃ ꝙ puniunt̃ in. x. lib. auri. hoc dicit ista. l. ¶ Oꝛ segnoꝛi ex. l. ista colligit̃ arg. cōtra timidos epos ⁊ plātos. mādat dñs papa timido epo vel plato ꝙ ipe cogat oēs ecclesias sue dioce. tertiā ptē decime vel sui redditus dare tali. existit aliquis qui vult dicere istud rescriptū falsuꝫ. dicit iste eps vł platus. absit qꝛ video ꝙ est veꝝ: qꝛ hꝫ sigillū dñi pape: ⁊ osculatus est sigillū. nūqd bene fecit: certe nō. imo bñ dꝫ euꝫ audire. alš punitur in. x. lib. auri. nec timeat ipse papā cum deo ⁊ pape p hoc placeat: vt. ĩ. de ap. l. vlti. in fi. vñ dꝫ cognoscere si veꝝ est rescriptum vel non: qꝛ in generali sermone cōtinent̃ quedā exceptata: vt. ff. de hui. l. si cui. sic ⁊ in dicto dei cōtinet̃ dum dic. vade ⁊ dic niniue ꝙ cito subuertetur. veꝝ est dictum dei. nisi reuerteretur ad penitentiaꝫ. vñ qꝛ fuit reuersa ad pniam non fuit subuersa.

Et si non cognitio. In l. ista ponit͂ talis casus. accessi ad ipatorez ꝛ supplicaui ei in hūc modū. dñe snia diffinitiua lata est ꝑ me ꝯ aduersariū meū. illa snia trāsiuit in vigorē rei iudicate. qꝛ nō est appellatum nec appellari pōt: ſ nō habeo copiā iudicis ordinarij: vel denegat mihi iusticiā. mandetis alicui iudici vt mandet illā sniaz executioni. ipator mandauit. aduersari⁹ obijcit rescripto: ꝛ dicit ꝙ est ꝑ mēdaciū ipetratū: vel tacita veritate ꝗ exꝑssa non ipetrasset. mō qrit͂ qd iuris sit? Ad qd rñdet ipe rator: ſ non cognitio sed executio sit mandata: tñ iudex dꝫ cognoscere de omni negocio ſm veritatem rei. h. d. littera. Tex. ꝛ si non cognitio. exponit͂ dupliciter. ꝛ vno mō sic. ꝛ si nō cognitio. s. cause pncipalis. Alio mō exponit͂. ꝛ si non cognitio. i. vt cognoscat de snia sit lata vel nō. Tex. sed executio. s. snie. Tex. de veritate precū. i. sit per mēdaciū ipetratū: vel non. Tex. de omni negocio. nō per iudicē ꝯtentuz in rescripto: ſ ꝑ aliū ordinariū vel delegatū aliū i alio rescripto ſm vitatē ipetrato. Uel exponit͂ scdo mō de oi negocio cognoscatur ab eodē iudice ſm veritatez: vt. s. e. l. prescriptio. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis. si impator delegat alicui nō cognitionē pncipalis negocij ſ executionez: si obijciat͂ ꝙ rescriptū est ꝑ mēdaciū ipe. vel tacita vitate iudex cognoscet ſm veritatē rei. qd ex illa rōne: qꝛ cui mādata est iurisditio: vt. ff. de iuris. om. iudi. l. ij. ¶ Sed ad. l. istā op. ꝛ signant͂ duo ꝯ. hec. l. innuit ꝙ executor nō tm̄ hꝫ exeq: sed ꝛ cognoscere hꝫ. Sed. l. vr̄ ꝯ. j. de excep. rei iudi. l. si vt ꝓponis. Ad solutionez cuius ꝯrijs vos dicetis sic. duplex est executor: iuris ꝛ facti. Executor iuris est ille iudex: ad cuius officium ptinet snias executioni mādare: ꝛ talis hꝫ cognitionez cāe: vt hic. Est executor facti: vt est nūcius cōis. qꝛ executor iur dicit nūcio: vade ꝛ capias de bōis iudicati tm̄ ꝛ satisfacias victori. iste nūcius vadit. dicit victus nūcio: magna iniqtas est ista: qꝛ nō tenebar ei in aliquo. dicit nūcius: dicis tu vex? dicit vict⁹: certe sic: sicut deus est in celo. dicit nunci⁹ ꝛ ego iuuabo te: qꝛ volo cognoscere si debeas vel nō dicit nūci⁹: dicas q̄re nō teneris. dicit victus: tali ꝛ tali rōne. dicit nuncius: malefecit iudex: auctoritate sua salua. vn̄ nō exeqr. nūquid bn̄facit iste nūci⁹? Certe nō: qꝛ nō hꝫ cognoscere: nisi de vilib⁹ causis: vt. ff. de iudi. l. vlti. ꝛ sic loqtur. l. ꝯ. Uel pōt dici scdo mō vt dicaz in alio ꝯtra. statim. ¶ Sed denuo op. ꝛ vr̄ ꝯtra. qꝛ si pretor iussit reum adesse kalēdis: ꝛ ipse noluit adesse: ꝛ pretor vt ꝯtumacē eum condēnauit: si illa snia petitur mādari executioni: non dꝫ executor cognoscere: vt. ff. de iudi. l. si pretor. in pn. Ad solutionē cuius ꝯrij vos ita dicetis. executor facti nullo casu hꝫ cognoscere: vt in. l. si vt ꝓponis. j. de excep. rei iudi. ſ executor iuris interdū cognoscit: si est excutor datus a pncipe: ꝛ obijcitur rescripto ꝙ est pro mē. ipe. vt hic. secus si est ordinarius: qꝛ non hꝫ cognoscere: vt in. l. ꝯtra. Uel pōt dici scdo modo. merus executor non cognoscit: vt in. l. cōtra. Et vocatur merus executor: cū mandat͂ ei vt nullo cognito exequat͂: vt in. l. ꝯtra. Est mixtus executor cū mandat͂ ita ei. si lata est snia mādes eā executioni. ꝛ tunc executor cognoscit vt hic. Uel pōt dici. executor non habet cognoscere de viribus snie si fuerit iusta vel nō. qꝛ exquo non appellauit reus: videt͂ acqeuisse snie: vt. s. ne lite pen. ne li. sup. l. j. ꝛ. j. de postu. l. ꝓuidendū. sed hꝫ cognoscere de veritate precum: vt in littera nostra. Uel pōt dici. aut allegatur snia ipso iure nulla corā eo: ꝛ tunc cognoscit: vt. ff. de re iudi. l. si se non ob. §. condēnatum. si autē snia non allegatur ipso iure nulla coram eo. sed dr̄ lata cōtra ius litigatoris. non habet cognoscere qꝛ imputet sibi reus exquo non appellauit. qꝛ videtur acquieuisse snie: vt. s. dixi.

Et si legibus. In. l. ista dicit͂. si aliquis impetret rescriptum per mēdacium siue illud rescriptum sit legibus cōsentaneuz: siue iuri contrarium: mendax precator careat impetratis. ꝛ si forte nimia seueritas mentientis inuenit͂: subiacebit impetrans iurisditiōi iudicātis: ꝛ ab eo puniendus erit. Tex. sacrum oraculū. i. imperiale rescriptū qd vocat͂ sacrum oraculum. sicut enim religiosi adorāt deū ꝛ eius nomine ecclesias: ita inferiores adorant principem cum volunt quicquā ab eo petere vel impetrare. nam imperator dr̄ sacratissimus: vt. s. de le. ꝛ consti. l. leges sacratissime. ꝛ ideo dicit͂ littera. ꝛ si legibus cōsentaneuz. qꝛ aliquādo impetratur rescriptum consentaneuz. l. aliqñ non: vt. j. dicā. Tex. careat penitus impetratis. Uno mō exponit͂ hꝫ Pla. impetratis. s. rescriptis: qꝛ non valet rescriptum: nec iudex erit. Alio mō exponit͂ ſm Jo. ꝛ Azo. careat penitus impetratis. i. forma impetratorum. qꝛ erit iudex ꝛ cognoscet ſm veritatem rei: vt. s. e. l. prescriptione. vel hec. l. intelligitur in priuilegijs: vt. j. subijciā. Tex. iudicantis. i. nedum carebit impetratis: immo iudex puniet eum extra ordinem: vt. ff. de penis. l. hodie. Uel potest dici ꝙ punietur. l. cor. de fal. nam spēs falsitatis est impetrare rescriptuz per mendaciū: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. siqs. cuius pena ē ordinaria: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fi. Sed dicet mihi aliqs vestrū. qūo pōnimus exēplū in terminis in. l. ista ꝙ sacrum oraculū sit. l. consentaneū vel nō. ꝛ careat impetrato rescripto. ꝛ sic hec. l. intelligitur in priuilegijs. Et certe nos ponemus ita exemplum. Accessit aliquis ad principez dicēs ei. dñe imperator. sum miles armate militie fui in expeditione vobiscū ꝑ biennium. nunc sum missus honeste: qꝛ cōpleui militiā meā. vel cāric: qꝛ erā infirmus. cōcedatis mihi priuilegia veteranoꝝ. dixit imperator multa sunt priuilegia veteranoꝝ: vt. ff. de vetera. l. j. vn̄ ei concessit. h rescriptum est priuilegium. l. consentaneum. sed ipse mentitus est. qꝛ nō fuit in militia ꝑ bienniuz: ſ ꝑ annū. carebit priuilegio: ꝛ subiacebit iurisditiōi iudicātis. Possꝫ etiā esse non cōsentaneū legi. qꝛ dixit. suz miles armate militie. per decennium steti ꝛ missus suz honeste. ꝛ ipse mentiebatur: qꝛ missus fuit cum ignominia. imperator cōcessit priuilegiū veteranoꝝ. hoc rescriptū nō est. l. cōsentaneū. vt. ff. de his qui no. infa. l. ij. §. ignomine. vn̄ carebit ꝑuilegio. ¶ Itē potest no. alio modo exempluz. si priuilegiū impetratur per menda. ꝙ non valet. Accessit libertus ad principem dicēs. domine restituatis me natalibus: quia placet patrono meo ꝛ liberis eius: ꝛ ecce litteras. vnde imperator restituit eum natalibus: ꝛ littere erant false. non valet talis restitutio natalium: vt. ff. de nata. resti. l. j. sed si impetratur rescriptuz ad obseruantiam iuris communis ſm Pla. non valet. sed ſm Jo. ꝛ Azo. sic. vt not. s. e. l. j. ꝛ. l. ij.

Omnes cuiuscunqꝫ. Segnori oēs leges supiores respiciūt vltimā rubrice. hec. l. q̄ est vltima. in ti. respicit scdaz ptē rubrice. Et in. l. ista mādat ipe rator omnibus iudicibus habētibus maiorem ꝛ minorem iurisditionem: si repn̄tetur eis aliqd rescriptum reipublice damnosum vel iuri contra. ꝙ illud debeāt refutare: siue sit annotatio siue pragmatica sanctio. Tex. monemus. hucusqꝫ legitur littera suspensiue: ꝛ ordinatur sic. monemus omnes iudices vniuerse nostre prouincie cuiuscunqꝫ maioris vel minoris administrationis. Tex. vt nullum rescriptū. hoc est genus: ꝛ diuidit͂ in spēs: vt. j. subijcit. nullam pragmaticā sanctionē: nullam sacram annotationē. Annotatio est cum imperator proprio motu sine cōsilio ꝓcedit cum aliquid rescribit in cāis priuataruz personarum. Pragmatica sanctio in causa vniuersitatum: vt. j. ti. j. l. sacri. vnde qui sunt tabelliones principum debēt istud habere in tabul' cordis scriptum: vt si imperator scribit proprio motu in cāis priuatarū personarum: debet inserere. hac presenti annotatiōe mādamus. ꝛ si hoc nō facit demonstrat suā ignorantiā. sed si imperator rescribit in cā vniuersitatum dꝫ inserere. hac pragmatica sanctione iubemus. Tex. aduersa esse videantur. ꝛ est exempluz ꝙ contradicit rescriptū imperatoris iuri scripto: si mādat impator perēptoriā exceptionem post sniam oppōi: vt. j. sen. rescin. nō pos. l. ꝑemptorias. Tex. publice vtilitati. est exemplū ꝙ rescriptū ꝯdicit publice vtili. si imperator mandat ꝙ tributa nō soluātur: vt. j. sine cen. vel reli. l. vl. ꝛ hoc non valet nisi scdā iusio emanaret vt in auc. vt nulli iudi. §. ꝛ hoc vero. ¶ Or segnori hētis hic: si rescriptū impatoris est iuri ꝯ. vl' publice vti. aduersuz: nō dꝫ admitti

dz admitti:sed debent seruari leges ⁊ sacre ꝯstões.Sz.l.
videt̃ ꝯ.que videtur velle ꝙ rescriptũ iuri contrarium valz
si non ledit aliũ vel si prosit petenti: vel si criminis penaz in
dulgeat:vt.s̃.de preci.impe.of.l.rescripta in fi.¶Sz segno
ri saluis oibus solutionibus in.l.illa dictis regulariter est
verum ꝙ rescriptũ iuri ꝯrium nõ dz seruari.Sed fallit in ca
sibus.si non ledit alium vel parũ.vel si prodest petenti ⁊ nõ
ledit alium vel parũ.vel criminis penã indulgeat:vt in.l.cõ
tra in fi.Et ad solutionẽ huius contrarij ⁊ vt plene liqueat
articulus iste:ita distinguendũ est vt cõsueui distinguere.⁊
aduertatis hãc distinctionẽ:qꝛ plenius eam dicã ꝙ̃ scripsit
eam hic dñs Azo.⁊ in summa huius ti.⁊.ff.de cõsti.pn.l.j.⁊
ꝙ̃ in aliquibus scriptis inueniatis nisi sint facta in adiuto-
rio isto:⁊ dico sic.Cũ imperator rescribit:aut ꝫm ius:aut ꝯ
ius.⁊ si ꝯ ius:aut ꝯ ius diuinum:aut ꝯ ius humanũ.¶Or
segnori incipiamus a primo.si imperator rescribit ꝫm ius:
qꝛ illud qd̃ mãdat nõ est iuri ꝯtrariũ vel publice vti.vel.per
mendacium obtẽtũ hoc casu illud rescriptũ dz seruari pro
l.si nomen imperatoris ꝑponat̃.⁊ ꝑponitur qñ rescriptũ ita
incboatur.Federic⁹ dei gratia romanorũ imperator ⁊c̃.vt
in auc̃.vt nomen imperatoris prepo.in principio.Itẽ requi
ritur ꝙ sit scriptum rescriptuz de incausto imperiali.vt.j.de
diuer.rescrip.⁊ prag.sanc.l.sacri affatus.Item requiritur ꝙ
habeat diem ⁊ consulem.nam olim quilibet imperator elige
batur consul ex quattnor qui eligebãtur qd̃ hodie nõ est in
vsu.vñ dicebat.data tali die talis viri cõsulatu:vt probatur
ff.in ꝯqõne.ibi vbi dicit data tali cõsule ⁊.j.de diuer.rescri.
l.si qua beneficia.⁊ hoc est verum si illud rescriptum conti-
nebat priuilegium:vt dicam in.l.siqua.Item requirit̃ aliud
ꝙ habeat subscriptionẽ questoris:vt.ff.de consti.princi.l.j.
¶Si aũt imperator rescribit contra ius diuinum.⁊ dicitur
rescribere ꝯ ius diuinum si scribit ꝯ.l.mosaycam vel ꝓphe
ticam vel euangelicam vel apostolicã:⁊ de hoc subijciamus
iiij.vel.v.exempla.Rescribit imperator ꝙ solemne votum
factum deo non debeat seruari.hoc rescriptuz est ꝯ ius dei.
contra illud.Vouete ⁊c̃.¶Item est aliud exemplum si re-
scribit imperator ne qs de laboribus manus sue debeat de
cimas pauperibus prestare.certe hoc rescriptũ est ꝯ ius da
te ⁊ dabitur vobis ⁊ pro hoc facit.C.de sacrosan.ec.l.priui-
legia.¶Item est exemplum.si rescribit imperator ꝙ quis
sine cã dimittat vxorẽ suã.ꝯ illud ius.quos deus coniunxit
homo non separet ⁊c̃.Item est exẽplum.si rescribit impera
tor ꝙ quilibet habeat duas vxores.qd̃ est ꝯlius.ꝙ quilibet
habeat suam ꝑꝑ fornicationẽ vitandã.Item est exẽplũ.si im
perator rescribit ꝙ heretici publice ꝑdicẽt errorẽ suũ:vt.s̃.
de here.⁊ ma.l.ij.hoc casu rescriptũ ipso iure est nulluz.⁊ nõ
valet ⁊ nullius est momenti.Qd̃ nullius sit momenti ita ꝓ-
bamus.si imperator suo rescripto non põt imponere.l.suo
successori.sed põt ei indicere ⁊ hortari:vt.s̃.de le.⁊ consti.l.
digna.nõ tñ necessitatẽ põt ei imponere:qꝛ si par in parẽ ⁊c̃.
vt.ff.de arbi.l.nã ⁊ magr̃atus.⁊.ff.ad treb.ille a quo.§.tẽpe-
stiuum.multofortius minor in maiorem:vt.ff.de mino.l.mi
nor in prin.⁊ qꝛ seruus non põt tollere.l.sui dñi.i.dei a quo
habet imperium.⁊ ideo scriptuz est in canone.l.est minor in
iudicio dei vt dicit capitulũ.sed lz imperator non põt tolle-
re.l.dei vt dictuz est:tamen imperator põt distinguere.l.dei
suo rescripto.Unde dicit deus in euangelio in ore duoruz
vel trium stat omne verbum.vt extra de testi.c.relatum.⁊.c.
cum esset.certe imperator illud qd̃ dicit apostolus põt disti
guere.in ore duorum stat omne verbum.verum est in cõtra-
ctibus:vbi numerus non adijcitur:vt.ff.de testi.l.vbi.sed se
cus est in testis ⁊ in alijs vltimis voluntatibus in quib⁹ ꝑꝑ
infidelitatem hoium requiritur maior numerus testium:vt
j.de testa.ordi.l.hac cõsul.⁊.l.iubemus.⁊.j.de cõditi.insti.l.
vlt.in fi.⁊.j.de mor.cã.do.l.vlt.Item.⁊ al's distinguit qd̃ di-
cit apostolus.in ore duorum vel trium ⁊c̃.verum est si testes
non sint infames:vt.ff.de testi.l.j.§.lege.nec mirum si impe
rator põt.l.dei distinguere cum in diuina scriptura ꝯtineat̃
ꝙ omnis anima sit subdita ꝓncipi tãꝙ̃ precellenti ⁊ ducib⁹
ab eo missis.⁊ hoc etiam colligitur in expõne greci positi.ff.
de le.⁊ se.cõ.l.ij.¶Si aũt imperator rescribit ꝯ ius huma-
num.i.ꝯ.ll.latas a populo vel a principe:hic ita distinguo.

aut illud rescriptum non ledit alium vel modice.vel ꝓdest
supplicanti.⁊ nõ ledit alium vel parũ.vel supplicanti crimi
nis penã indulget.quo casu valet rescriptum:vt.j.de cubi.
sacri pala.li.xij.l.vlti.⁊.ff.de sena.l.vlt.⁊.j.de nup.l.imperia
lis.⁊.s̃.de precibus imper.offe.l.quotiẽs.in prin.⁊.ff.ne qs
in loco pu.l.ij.§.si quis a ꝓncipe.⁊.ff.de reli.⁊ sump.fu.in.l.
si quis ⁊ sic intelligitur.l.contra.s̃.de ꝓci.imp.offer.l.rescri
pta.Si autem rescribit cõtra ius humanũ:⁊ illud rescriptũ
ledat alium enormit̃:hic subdistinguo.aut rescriptũ est ꝯtra
ius naturale:vel quasi.aut contra ius gentiũ.aut contra ius
ciuile vel pretorium.Si est rescriptum contra ius naturale
vel quasi nõ valet:qꝛ omnes imperatores qui fuerunt ⁊ erũt
non possent ius naturale tollere.Et est exemplum si impera
tor rescriberet ꝙ proderem libertatem meam quam habeo
iure naturali:non valet.Etiam est exemplum:si rescribit im
perator.ꝙ pater cum filia possit nuptias contrahere:qꝛ non
valet:vt.j.si nuptie ex rescripto petantur.l.j.⁊.l.ij.Si autez
rescribit imperator ꝯ ius gentium non valet rescriptuz.ver
bigratia.de iuregen.est introductum ꝙ habeam dominium
rei donate ⁊ tradite:vt insti.de rerum diui.§.per traditionẽ.
si imperator vult me suo rescripto priuare dominio rei mee
non potest quia ius gentium est introductum iure naturali:
⁊ iura naturalia sunt immutabilia:vt insti.de iure natu.§.p.
⁊.ff.de capi.dimi.l.eos.Item de iure gentium dominiũ est
introductum nisi in vsuc̃.vel hereditat̃.vel bonorum pos.vt
ff.de iusti.⁊ iure.l.ex hoc.Et hec sunt vera:ꝙ iura naturalia
sunt immutabilia:nisi delictuz vel fauor vel pu.vtilitas aliđ
suadeat.nam ratione delicti potest imperator auferre domi
nium rei mee:vt.j.de bonis dã.l.si quis.⁊ per totum.⁊ insti.
de cap.di.§.j.Item fauoris ratione potest imperator aufer-
re mihi dominium rei mee.vt si fiscus vendit rem alienam
vt suam.nam emptor statim securus est:vt.j.de quadri.ꝑs.l.
bene a zenone.Item fallit fauoris ratione si habet rem com
munem cum priuato:vt.j.de communi rerũ alie.l.vna.Itez
fallit fauore religionis:que suadet ꝙ imperator suo rescri-
pto alicui auferat rem suam:vt.ff.de reli.⁊ sump.fu.l.j.⁊.l.si
quis sepulchruz.Item fallit propter publicam vtili.vt.j.ex
quibus causis serui pro premi.acci.lib.l.penul.⁊.ff.de offi.
ꝑ.ꝑ.l.barbarius.⁊.ff.de rei.ven.l.item si verberatum.§.j.⁊
ff.de euict̃.l.lucius.Si autem rescribit imperator ꝯ ius ciui
le:vel pretoriuz.puta qꝛ rescribit ꝙ debitor ꝯ creditorẽ pos
sit opponere exceptionem peremptoriam post sententiam.⁊
sic qꝛ ꝯ ius ciuile rescribit:non valet:Item si rescribit ꝙ ali
quis perpetuo possit petere bonorum poss.⁊ sic qꝛ ꝯ ius pre
torium rescribit:non valet:vt in.l.nostra.⁊.s̃.de preci.impe.
offe.l.quotiẽs in fi.nisi ipator diceret:nõ obstãte tali lege:qꝛ
tũc valẽt rescriptũ qꝛ sicut testator nõ põt sibi iponẽ.l.a q̃ ñ
lz sibi recedẽ:ita ipator:vt ar.ff.đ le.iij.l.si qs i ꝓn.⁊.j.de te-
sta.auct̃.h iter liberos.Sz dicet aliqs vestꝝ.q̃ ẽ rõ q̃re ipa-
tor suo rescripto põt tollẽ ius ciuile vl' ꝑtoriũ si diceret ñ ob
stãte tali.l.nõ aũt dñiuz rei mee iuregẽtiũ mihi q̃situ.Audite
dñiuz mihi q̃situ ꝑ traditionẽ mihi fcãm a dño non habeo a
ꝓncipe:imo nãli rõne.⁊ ipator nõ põt tollẽ nãlẽ rõnẽ.sz act.
habeo ab ipatore.i.a.l.vt.ff.đ origi.iur̃.l.ij.§.đinde.⁊ ipator
est lex aiata iterris:vt'i auc̃.đ ꝯsuli.⁊ iđ qꝛ dat actionẽ ꝑt tol
lere.Sz dicet aliqs male dicis.nõne rei vẽ.est ciuilis:⁊ sic
aut ipator põt mihi tollẽ eã:⁊ sic tollis mihi dñium rei mee:
qꝛ ꝑ eã vẽdicam⁹ dñium:vt.j.de rei vẽ.l.doce.aut nõ põt tol
lere.⁊ tu dixisti qꝛ ipator potuit tollẽ act.ciuiles:si dicat nõ
obstãte tali lege.¶Ad qd̃ respõdeo duob⁹ modis.Et vno
mõ sic.dñium rei mee nõ põt mihi auferre ipator:sed rei vẽ.
sic.Si dicis nõ possum rẽ meã petẽ ab alio nisi ꝑ rei vẽ.re-
spondeo nõ:si tu es dñs alit̃ potes hẽre rẽ tuã:qꝛ si cadat a
possessiõe alt̃:⁊ tu nãciscaris possessionẽ.retinebis eã ꝑ re-
tentionẽ qꝛ ml'ta retinem⁹ ꝑ retẽtionẽ q̃ ⁊c̃.vt.ff.de ꝯdi.ide.
l.si in area.¶Uel possuz dicẽ scđo mõ.ꝙ ipator nõ põt tol
lere mihi rei vẽ.qꝛ ꝑ hoc tolleret mihi dñium rei mee.⁊ hoc
verꝫ est cũ res mea ẽ apud aliũ ꝯstituta:qꝛ cũ qđ prohibetur
⁊ id ꝑ qd̃ peruenit̃ ad illud ⁊c̃.vt.ff.de sponsa.l.oratione.qd̃
eniz.s̃.dictum est:intelligo cum actio ciuilis.competit mihi
pro his que non sunt iurisgẽtium:sed pro his que sunt que
sita iure ciuili vel pretorio.Nec approbo opinio.antiquo.

rum qui dixerunt si imperator rescribit per errorem: nõ valet vt hic. sed ex certa scia valet: vt ar. ff. si men. fal. mo. dixe. l. j. §. si mercedem. ⁊. ff. si quis caut. l. sed ⁊ si. §. vlt. cũ impator hẽat oĩa iura in pectore suo: vt. j. de testa. or. l. omniuȝ. in prin. vnde sicut imperator non potest mihi tollere dominiũ rei mee: ita nec pactum: vt. j. de pac. l. causas. q² iste contractus pacti est introductus ex iure gentium: vt. ff. de iusti. ⁊ iure. l. ex hoc. ¶ Vel dicatis tertio modo: sicut imperator non potest mihi auferre dominiuȝ rei mee nec sequelã dñij. s. rei vend. sȝ aliam personalem actionem bene potest mihi auferre: vel ex causa iusta: vel si diceret non ob. tali lege. Si autem rescribit contra pu. vti. puta ne soluantur tributa nõ valet rescriptuȝ: vt hic. ⁊. s. de preci. impe. of. l. nec dãnosa. nisi scõa iussio emanaret q² tũc valet: vt in auc. vt nulli iudi. §. h vero iubemus. ⁊ in auc. de mã. pn. iij. colũ. §. deinde cõpetens iudex ⁊c. si autem rescribit imperator per mendacium impetratum: iure ciuili valet rescriptum ẜm opi. Jo. ⁊ Azo. valet quideȝ vt iudex insertus in rescripto sit iudex ⁊ cognoscat ⁊ pronunciet pro tenore veritatis: non ẜm mẽdosam de pre. impe. vt. s. e. l. j. ⁊. l. prescriptione. ⁊. l. ⁊ si non cognitio. nisi rescriptum esset priuilegium q² tunc impetrator dȝ carere penitus impetratis: vt. s. e. l. ⁊ si legibus. iure tamen canonum aliter dicimus vt plene dixi. s. e. l. prescriptione. vnde amplius hic non tango. ⁊ si hanc diuisionem bene intellexistis ammodo in titulo isto circa materiã istaȝ non errabitis. ¶ Or segnori super. l. ista subijciam duas qõnes. Et prima est talis. ponamus ꝙ vicinus meus hȝ reȝ suã venalẽ quã vult vendere cuicunqȝ volenti emere pterq̃ȝ mihi etiam si vltra iustum preciũ vellem ei dare. ⁊ peto rescriptũ a principe ꝙ ipse teneat̃ mihi vẽdere iusto pcio. nunquid potero impetrare ꝙ ipse teneatur mihi vendere? Et vr̃ ꝙ non q² dñia sunt iurisgentium introducta naturali rõne que est immutabilis: vt insti. de iur. na. gẽ. ⁊ ciui. §. pe. Econtra vr̃ ꝙ possim: q² istud nõ ledit aliuȝ ⁊ ꝓdest petenti: vt in l. rescripta. in fi. qd ergo dicemus. Dicimus ꝙ rescriptum valet exquo eã hȝ venalem: ⁊ cuicunqȝ paratus est vẽdere. igit̃ si mãdat̃ ei vt iusto pcio mihi vẽdat non ledit̃: vñ valet: vt in palle. l. rescripta. in fi. Si dicis: quõ qs inuitus priuat̃ re sua? Rñ. nõ priuatur cũ hẽat preciũ rei qd succedit loco rei: vt. ff. de. peti. here. l. si rem. ¶ Sed denuo quero. qd si vicinus meus hȝ rem venaleȝ iuxta me ⁊ vult eã vendere cuicunqȝ volenti emere: pterq̃ȝ mihi: nunquid sine omni rescripto potero petere ꝙ vicinus meus reȝ illã quã hȝ iuxta me cogat̃ mihi vendere iusto precio? Vr̃ ꝙ non possim: vt. j. de contrahen. emp. l. inuitum. Econtra vr̃ ꝙ sic: quia maliciose vult vendere ⁊ mihi nõ: ⁊ malicijs hominum ⁊c. vt. ff. de rei ven. l. in fundo. Itẽ ꝓ hoc vr̃ l. expressa que dicit: hẽo sepulchrũ iuxta agrũ tuũ: ⁊ nõ possuȝ ire ad sepulchrũ meũ nisi ꝑ agrũ tuũ: ꝙ tenearis mihi ꝯcedere iter: vt. ff. de reli. ⁊ sump. fu. l. siquis. ¶ Sed verius est vt dicamus ꝙ nõ possuȝ petere ꝙ vicinus meus cogat̃ mihi vẽdere rẽ quã hȝ venalẽ: pp regulã illã. j. de ꝯhen. emp. ⁊ vẽ. l. inuitũ. ⁊. j. de iure deli. l. nec emere. Nec ob. ꝙ maleficijs hoiuȝ ⁊c. q² illud est verum de equitate: nõ de rigore iuris. Itẽ nõ ob. l. siqs sepulchrũ. q² qd dr̃ ibi est introductũ ꝯ iuris rõnẽ. vñ nõ dȝ trahi in singulis cãis ad cõsequẽtiã: vt. ff. de le. ⁊ se. cõ. l. qd ꝯ. Tamen segnori ciues ciuitatũ prouiderunt in predijs rusticis: ꝙ si possideo iuxta te maximum predium ex tribus partibus ꝙ tenearis mihi iusto precio vendere: ⁊ ita cõtinetur in statuto huius ciuitatis in sacramento estimatorum cõis boñ.

¶ De diuersis rescriptis.

¶ Rubrica ista cõtinuat̃ ad precedentia duobus modis. superiori titulo si contra ius vel vti. pub. ⁊c. dictum est de rescriptis iuri cõtra nunc de diuersis rescriptis ab illis rescriptis iuri contrarijs: ⁊ de consentaneis iuri dicit. ⁊ quia aliqua rescripta sunt ꝯsentanea iuri vt pragmatice sanctiones annectit de pragmatici sanctionibus. vnde sub. de his subijciamus ⁊ videamus. Vel potest ꝯtinuari secũdo mõ. superiori titulo dictum est de rescriptis contra iuri nunc de diuersis rescriptis. i. de alijs varijs iuri contra. vel non.

I libellum. In. l. ista no. ita casum accessi ad principem ⁊ coram eo obtuli libellum supplicatorium dicẽs ei: domine titius mihi ⁊ fratri meo debet. c. non habemus copiaȝ nostri iudicis ordinarij. delegetis iudicem qui cognoscat inter me ⁊ fratrem meum ex vna parte: ⁊ titium ex altera parte: ⁊ ita faciebam in libel. supplicatorio mention ẽ de me ⁊ fratre meo imperator rescripsit ad supplicationẽ meã: ⁊ in rescripto facta est mentio de me ⁊ non de fratre meo. queritur mõ nũqd istud rescriptũ ꝓderit fratri meo? Rñ. ꝙ sic. h. d. ¶ Tex. si libellum. s. supplicatoriũ. sȝ ali vt Jo. ⁊ Azo. exponũt. si libellũ. s. ꝯuẽtionalẽ. qd non puto verũ: vt. j. dicã. Tex. ad vnius. i. tui. tm̃. Tex. vtriqȝ. s. tibi ⁊ fratri tuo. Tex. prospectuȝ est. i. prospectũ videt̃. Sȝ vnde est istud si supplicaui principi vt daret iudicẽ pro me ⁊ fratre meo: ⁊ cõcessum est rescriptum in ꝑsona mea tm̃: ꝙ ꝓficit fratri meo? Rñ. hoc est ex illa maxima siue regula ad quã allegamus tota die. l. istam. ⁊ aliqs superficialiter intelligẽs iuraret ad sancta dei euangelia ꝙ hoc non diceret: q² que in prefationibus dicunt̃ in ꝯctu repetita intelliguntur: vt. ff. de edendo. l. si qs. ⁊. ff. de pac. l. itẽ q² ꝯuẽtiones in fi. ⁊. ff. de verb. ob. l. titia. §. idẽ rñ. ⁊ insti. ad. l. acql. §. ceter. ⁊ sic ꝓsumit̃ plus dictũ q̃ȝ sit rescriptũ: vt. ff. de insti. l. j. §. si ex fundo. Or segnori hec. l. hȝ multa similia ⁊ ꝯtria ⁊ iõ do. Az. in appatu suo scripsit h archarios ⁊ balistarios. archarios voco similia. ⁊ balistarios voco ꝯtria. Et ñ vt eos reducatis ad ꝯsonãtiã no. illud not. gnãle. Si duo plures ve supplicant principi: vel vnus ꝓ se ⁊ alijs: si in rescripto de vno solo fiat mẽtio ꝓdest alij: q² factũ est ꝯsortis. ⁊ iõ si habeo fundũ cõem cũ pupillo ⁊c. vt. ff. quẽadmodum ser. amit. l. si cõem. ⁊. ff. si seruitus vendice. l. loci corpus. §. si fundus. ⁊ iõ si vnus ex pluribus appellauerit: ꝓficit alijs: vt. j. si vnus ex pluribus ap. l. j. ⁊. l. ij. ⁊. ff. de appel. l. is qui. Iteȝ si dat̃ iudex cõtra vnũ tutorẽ. ⁊ ꝯ plures tutores videt̃ dat⁹: vt. j. arg. tute. l. oẽs. ⁊. ff. ex qbus rebus. l. j. ⁊. ff. de li. cã. l. cognitio. ⁊. l. si pariter. ⁊. j. de iudic. l. nulli. Item si mouet̃ questio fratri meo impuberi mihi puberi defert̃ questio status i tẽpus pubertatis rõne impuberis: ⁊ ita ꝓdest mihi ⁊ fratri vt. ff. de carbo. l. iij. §. ibideȝ. sic ergo qd indulget̃ vni ꝓdest alteri si eadẽ est rõ eqtatis. sed si nõ est eadẽ rõ eqtatis in eo cui indulget̃ nõ ꝓdest alteri. ⁊ iõ si sunt plures qui hñt rem cõem: ⁊ vn⁹ restituitur q² minor: alter nõ q² maior: nõ ꝓdest alteri q² restitutio dat̃ ꝯ ius cõe: vt. ff. de minoribus. l. deniqȝ §. sed vtrum. ⁊. j. si in cõi eademqȝ cã in inte. resti. fu. postu. in rubro. ⁊ in nigro. Vñ not. si plures habẽt aliquid cõmune: factum vnius prodest alteri in eo qd est ad obseruantiaȝ iuris communis: non specialis: vt restitutio nisi factuȝ sit in diuiduum: vt in prealleg. l. loci corpus. §. si fundus. in fine. Item est hoc verum si vnus supplicat pro se ⁊ alijs: si in rescripto fiat mentio de vno tantum: ꝙ proficit alij. secus vbi ius suadet vnum in vno: ⁊ aliud in alio. vt cum queritur an filius vel seruus possit in arbitrum compromittere: vel in iudicio litigare. si respondetur in filiofamil. ꝙ sic non intelligitur idem in seruo: q² nõ põt seruus in iudicio interesse vl' litigare. Item si queritur si filiusfami. vel seruus fideiubet pro aliquo tenetur pater vel dominus de peculio? dicit imperator: tu facis malam societateȝ de filio vel seruo. vnde respondeo tibi ita. si filius fideiubet pater tenetur de peculio. si seruus fideiubet: quia seruus non potest fideiubere: non tenetur dominus de peculio ⁊ sic intelligitur contra arg. ff. de peculio. l. licet. §. si filiusfa. vel seruus. ⁊ ar. ff. de mino. l. si minor. §. si seruus. ¶ Or segnori quero hic de quo libello intelligitur in hac. l. ⁊ non habetis hanc questionem in glo. vestris. sed do. Azo. tetigit eam in apparatu suo: ⁊ errauit q² dixit Azo. ꝙ ista. l. intelligitur de libello conuentionali. Et dicitur libellus conuentionalis ille cum ago meo nomine ⁊ fratris mei petens ab eo mihi talem rem restitui que pertinet ad me iure dominij. hic est libellus conuentionalis: q² porrigitur ab actore reo. de quo plene dicaȝ. j. de li. contest. auc. offeratur. ⁊. j. de eden. l. edita. ad quem si imperator rescripsit faciens de me nõ de fratre meo mẽtionẽ: fratri meo proficiet. sed de supplicatorio libello nõ põt itelligi hec. l. q²

añ litẽ

ante litē.ɔte.nō pōt aliquis supplicare:vt in auc.vt nulli iu di.§.ꝛ hoc vero iubemus.ꝛ in auc.de mā.princ.colū.iij.§.si tibi quoqꝫ.Sed certe si approbo opi.Azo.vt hec.l.intelligatur de libello conuētionali:qꝛ iste ti.nō tractat de hoc sed tractat de libello supplicatorio.Preterea si agerē nomine meo ꝛ noīe fratris mei ꝯ titium:ꝛ titius ꝯdemnaret̄ mihi ꝛ nō fratri meo nō ꝓdest fratri meo:qꝛ res inter alios acta ꝛc.vt.j.res inter ali.acta in rubro ꝛ nigro.Et intelligo.l.istā.vt dixi in casu de libello supplicatorio:qꝛ in cā mea ꝛ fris mei ex vna pte ꝛ titij ex alia pte cū nō hēam copiā iudicis ordinarij:vel qꝛ denegabat mihi iusticiā:petij delegari iudicem qđ facere potui:ꝛ valet rescriptū:vt in auc.de man.prin.

Also asseueratur. In l.ista no.ita casum.Quidā accessit ad ꝑncipem ꝛ corā eo sic ꝓposuit:dn̄e pro deo patiēter audiatis verba mea.dixit impator:dic.dn̄e impetraui a vobis rescriptū i ꝙ delegastis iudicem inter me ꝛ titiū.steti per annum ꝙ nō fui visus illo rescripto quidā antiquus aduocatus de terra mea qui multaꝫ pecuniā lucratur dicit̄ mihi ꝙ nō valet rescriptū post annuꝫ nec amplius possuꝫ vti eo.quero a vobis qd iuris sit?Rn̄.imperator.quis est ille aduocatus q est in tanta pompa ꝛ tātam pecuniam lucratur pro nihilo:qꝛ ipse nihil scit ꝛ falsuꝫ tibi persuasit.qꝛ si cōcessi tibi rescriptū dꝫ esse ꝑpetuum.vn̄ illo rescripto poteris vti vsqꝫ ad.xxx.annos.Tex.auctoritatem rescriptorū.s.imperialium.Tex.cū ea.modo assignat rationē.Tex.ad ius.s.ad agendū vel excipiendum:vt.j.dicaꝫ Tex.ꝛ perhemnia esse debēt.i.ad.xxx.anno.duratura.cū rescriptū impetratur ad agendū.Tex.vel ꝑhēnia.i.sine tēporis ꝑfinitione:cum rescriptū impetratur ad excipiēdū.Tex.nō sit cōprehensuꝫ.sub.in rescriptis.ꝛ hec.l.est vera iure nostro.s.ꝙ rescriptū impetratum nō tollitur anno elapso.sꝫ iure canonū secus est:qꝛ āno elapso tollitur:vt extra de rescri.c.plerunqꝫ.Uel si vultis restringere decret̄.illaꝫ dicetis ꝙ ipsa sic loquit̄ ꝙ primo impetraui litteras ꝯ te.tu vltimo impetrasti litteras ꝯ me:nec in vltimis fit mentio de primis litteris impetratis.tu ꝑmo infra annū lr̄as tuas ꝑn̄tas ꝙ̄ ego.ꝛ ego nō ꝑn̄taui meas infra ānū tue ꝑualebūt:vt dicit.c.plerūqꝫ.¶ Or segnori ad.l.istā signat̄ ꝯ.qꝛ hec.l.dicit ꝙ rescriptum est ꝑhēne.alia.l.dicit ꝙ nō durat post.x.vt.ff.de nūdi.l.j.¶ Ad qđ vos dicetis multis modis.illđ ius vetus.hoc nouū.vn̄ qđ ibi dicit̄ hic.corrigitur qꝛ nō est nouū ꝛc.vt.ff.de le.ꝛ se.cō.l.nō est nouuꝫ.¶ Uel pōt dici secundo modo qđ dicitur in.l.ꝯ.est intelligendum qn̄ impetraui rescriptuꝫ i.priuilegium:qꝛ nundine faciēde sunt in locis imperialibꝰ ꝛ imperiali noīe.non aūt alicui priuato vel ciuitati lꝫ facere nundinas nisi priuilegio impetrato a principe.vn̄.l.ꝯ.loquitur in priuilegijs:vt si non est visus decēnio illo priuilegio:postea non poterit vti.sed in.l.nostra loquimur in rescripto impetrato ad agendum vel ad excipiendum que sunt perpetua:ꝛ facilius tolluntur priuilegia ꝙ̄ rescripta:vt in auc.de non ali.aut permu.§.qꝛ vero.Et ad solutionem huius cōtrarij.ꝛ vt plene liqueat articulus iste:ita distinguenduꝫ est vt consueui distinguere.Cum aliquis impetrat rescriptuꝫ:aut ad agendum:aut ad excipiendum:aut ad tertium faciendū.¶ Si ad agendum:si actio est ciuilis ꝛ perpetua vt certi cōdi.generalis vel pretoria ꝛ perpetua vt actio de constituta pecunia:tanto tēpore durat rescriptū quanto durabit actio vt.j.de cōsti.pecunia.l.ij.ꝛ.j.de prescrip.xxx.an.vel.xl.an.l.sicut.¶ Si aūt actio est ānalis ꝛ pretoria rescriptū illud durabit vel ad.xxx.vel ad.xl.an.qꝛ pretorie ꝛ annales exceptiones perpetuantur principis rescripto:vt.s̄.quādo libellus prin.datus litis cōte.fa.l.j.ꝛ.l.ij.Si autem actio non eēt pretoria vel annalis:sed tolleretur aliquo tempore:vt est videre in querela inoffi.testi.qꝛ non est pretoria vel annalis:tāto tempore durabit rescriptum illud quanto durabit illud auxilium:vt ar.j.de inoffi.testa.si queqꝫ.Si aūt rescriptum impetratur ad excipiendū:qꝛ mandat imperator vt cognoscat talis iudex super excep.iuris:si exceptio est peremptoria tātum durabit rescriptum vt ipsa:quia que sunt annua ad agēduꝫ.ꝛc.vt insti.de act.in ꝑn.ꝛ exceptio que est exclusio actionis est ius:vt.ff.de excep.l.ij.Si autē impetratur rescriptū ad tertiū facienduꝫ:qꝛ mandat imperator vt liceat facere nūdinas:hoc impetratur ad factuꝫ.si non est visus.x.annis illo rescripto impetrans non poterit postea vti:in.l.ꝯria.¶ Or segnori super.l.ista formo talem questionem.impetraui priuilegium a principe non ad agendum vel excipiendum:sed ad istud tertium faciendum.semel feci contra priuilegiū nūquid vnico actu faciendo contra:perdam priuilegiuꝫ?Et videtur ꝙ sic:qꝛ si impetraui ꝙ pignus possiderem iure dominij.ꝛ postea accepi vsuras a debitore:videor priuilegio renunciasse:vt.j.de iure do.impe.l.iij.sic etiā si fui cōdēnatus ꝛ appellaui.si peto tempus ad soluenduꝫ:videor acquiescere snie:vt.j.de re iudi.l.j.Econtra videt̄ ꝙ non si ego habeo priuilegium excusandi me a tutela qꝛ sum clericus:si spōte recipio legittimā tutelā:non preiudicat̄ mihi in alia tutela:vt.s̄.de epi.ꝛ cleri.auc.presbyteros.ꝛ.j.de execu.tuto.l.voluntarie.¶ Or segnori in questione ista poteritis dicere.Aut priuilegium est odiosum vt cum aliquis impetrat possidere bona debitoris dn̄ij iure.ꝛ hoc casu ꝯrium faciendo perdit̄ vno actu.Aut est fauorabile:vt est clericorum:ꝛ hoc casu ꝯriuꝫ faciendo semel non perditur vnico actu.qꝛ fauores ampliantur vt.ff.de liberis ꝛ posthu.l.cū quidā.ꝛ ꝭm hoc intelligitur decret̄.extra de offi.ꝛ po.iudi.dele.c.gratū.vbi dicit̄ si appellaui ꝛ peto dilationem ad testes ꝓducendos videor renunciasse appellationi.Uel dicatis ꝙ dꝫ inspici qualitas priuilegij.nā aliquando ex qualitate facti apparet ꝑuilegiū perdi in vnico actu vt pꝫ in exēplis supradictis.aliquando apparet ꝙ nō perdit̄ ex qualitate facti vt est in clerico.Et iō dicūt decretales.si impetro ꝑuilegiū ne soluā decimas nō ꝑdo ꝑuilegiū:nisi.xxx.annis elapsis:vt ex̄ de cēsi.c.si de terra.

Sancimus. Hec.l.dicit ꝙ auc.ꝛ origialia rescripta sunt iudici ꝑsentāda:non autē exēpla.Tex.insinuentur.i.iudicibus presentētur:qꝛ auc.probant nō exēpla:vt.j.de eden.l.procur̄.ꝛ auc.ibi signata.vbi de hac materia dicam.

Si qua. In.l.ista di.ꝙ rescripta sunt ꝑuilegia:ꝛ iō inter certas ꝑsonas cōcessa nō valerēt:nisi ꝯtineāt in se diē ꝛ ꝯsulē.¶ Tex.si qua beneficia.i.priuilegia ꝑ ꝑsonis indulta vel rescripta ad obseruantiam iuris cōmunis.sed ego expono:si qua beneficia sint priuilegia vel rescripta.Tex.die ꝛ cōsule.sed istud die ꝛ cōsule nō erat in vsu.Uel dicatis:ꝛ consule.i.nomine imperatoris:ꝛ est in vsu.vt in auc.vt prepo.nomen impera.in princip.Tex.careant.sub.si non sint clausa in corpo.iur.al's secus:vt.s̄.de iusti.C.cō.in fine.

Sacrilegij. In.l.ista di̇.si imperator ꝯstituit aliqueꝫ rectorem ꝓuincie vel tribunuꝫ militum:vel si delegauit iudicem:ꝛ obijcitur ꝯ rescriptum ꝙ est inhabilis ꝑsona:nunquid ista exceptio debet admitti?Rn̄.ꝙ nō:qꝛ instar sacrilegij est dubitare aliquē indignum quem imperator eligit.Sed quare dicit sacrilegij instar est?Rn̄.quia est quasi sacrilegium violare.l.principis vel rescripta:vt.j.de crimi.sacri.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.ff.de re iudi.l.quidam.

Sacri affatus. In.l.ista ꝙ non valet vnā festucaꝫ dicitur ꝙ rescripta imperialia nō debēt scribi de communi incausto:sed de incausto facto ex ardore cocti muricis ꝛ triti conchilij:ꝛ debēt signari purpureo colore.ꝛ isto incausto licet vti soli imperatori ꝛ non alij.ꝛ si alius vteret̄:imponitur ei pena capitalis cum publicatione omniuꝫ suorum bonorum.Tex.sacri affatus idest littere imperiales:vt s̄.de episco.audi.l.iij.Tex.nulli.i.alio signo vel alijs litterꝫ Tex.illustrentur.i.signētur.Tex muricis.est quidam piscis Tex.conchilij.est enim quoddā animal sine capite.ꝛ istđ incaustū fit decocto murice ꝛ trito conchilio:qꝛ capiuntur pisces.ꝛ aial:ꝛ postea teruntur ꝛ de succo fit incaustū:ꝛ nō est nigrum:sed purpurei coloris.vnde dicunt̄ murileguli q ca

piunt ista de quibus fit incaustum: vt. j. de muril. per totũ. Tex. in cartis. carte dicuntur de papyro. membrane dicuntur que extrahuntur a membris aialium. ¶ Or segnori potestis hic dicere vt soluatis opi. laycorum qui dicunt. si non valet rescriptum scriptum nisi fuerit de tali incausto: ergo non valent rescripta hodie. Rñ. istud iure cauetur. sed consuetudine nõ hẽtur ¶ Uel dicatis secundo mõ. aut impator rescribit ad obseruãtiaʒ iuri cõis delegãdo iudicẽ inter duos: ꝛ tũc vtitur nigro incausto: ꝛ sigillat cũ cera. Aut dat priuilegiũ alicui quo casu scr bit cũ lrã aurea: ꝛ bullatˀ bulla aurea. ꝛ sic ẽt facit curia romana quo ad quid. si rescribit quo ad obseruantiam iuris cõmunis: cordula est de filo. si ad priuilegium alicuius: cordula est de serico.

Uniuersa. Ista. l. dicit duo. Prio dicit ꝙ qõlibet rescriptũ siue annotatio siue pragmatica sanctio sit ita valet si pces veritate nitantur. Scdo dicit ꝙ pragmatica sanctio nõ hʒ locuʒ in puatis psonis sʒ in vniuersitatibus. Tex. annotatio. in singularibus casibus priuatorũ. Tex. veritatẽ. i. pbare velit. Tex. ferientur. ¶ Sed nunquid valet rescriptũ sine illa clausula. si preces veritate nitãtur. Dixit Pla. ꝙ sic qꝛ tacita intelligitur. Sed nos dicimus ꝙ si omissa est ꝙ viciat rescriptuʒ. ꝛ ita non intelligitur in esse nisi adiecta sit. tamen iure cano. est secus: vt extra de rescriptis. c. ex pte. Tex. pragmatica. Incipit ẽm dictum. Tex. reseruetur. sed annotatio de causis priuatorum est.

¶ De statuis ꝛ imaginibus.

¶ In superioribus dictuʒ est vobis de rescriptis imperialibus. verum qꝛ ab imperatore habebat impetrari ꝙ statua erigeretur in aliquo loco: vel imago poneretur in loco aliquo: ponitur hic titulus de statuis ꝛ imaginibus. s. erigendis vel ponendis in aliquo loco. ¶ Et no. ꝙ nati ante natiuitateʒ christi credebant qõ cedunt hodie lecatores. ꝛ est ille error quẽ putabant talis ꝙ quicunqʒ habet bonuʒ in isto seculo habebit bonum in futuro euo. vnde qui erant in isto errore dicebant: faciamus erigi statuas ꝛ põi imagines ad nomen nrm̃. sed hodie istud recessit ab aula. ¶ Item no. differentiam inter imaginem ꝛ statuaʒ. proprie statua est qõdã corpus stans p se formam hois significans vt corpus eneũ. imago est quedam pictura scripta in tabula repñtans imagine m hominis: sed non ita vt statua.

f **Si quis.** Segnori omnes leges huiˀ ti. videbitis p vos. sequitˀ. l. si qñ.

Si quãdo. In. l. ista no. ꝙ ois statua vel imago que erigitur debet erigi in pñtia iudicis. ꝛ presumitur iudex abñs nisi psens pbetur. vñ qui allegat solẽniter eã dʒ pbare vt. ff. d pba. l. quecũqʒ. est tñ ꝯriũ ar. ff. de. v. ob. l. sciendũ.

Ex virtutum In. l. ista dicitˀ. si aliqs baro vadit ad pncipẽ ꝛ petit ab eo vt ꝯcedat sibi ꝙ liceat sibi erigẽ statuã. si meruit baro dʒ sibi ꝯcedi: nõ alˀs. ꝛ dʒ hoc sibi ꝯcedi suis sum ptibˀ. h. d. Or segnori no. i pñ. huiˀ. l. ꝙ rñ dẽdũ ẽ hominibˀ p meritis: ꝛ ad hoc accedit. ff. d re mili. l. nõ oẽs. §. a barbaris. Itẽ ad hoc accedit qõ alˀs dr. oderũt peccare bõi. vt. ff. de iusti. ꝛ iur. l. j. ¶ Itẽ i fi. huiˀ. l. no. ꝙ si aliqs petit ꝙ erigi ꝯcedatˀ statua ꝙ hoc dʒ facere suis sumptibˀ. vñ hec. l. est in ar. ꝙ si aliq nobiles petãt a cõi ambasiatores pro suo facto: ꝙ debẽt eis dari ambassiatores a cõiuis sumptibus nõ sumptibus cõmunis. sic ꝛ alˀs: vt. j. de testa. l. quoniam. ꝛ. j. de ap. l. eos qui. in prin.

¶ De his qui ad statuas confugiunt.

¶ Uos habuistis. s. de statuis ꝛ imaginibus. verũ qꝛ homines timore nõ scãdali cã fugiũt ad statuas impiales: põit hũc ti. qñ eis liceat cõfugere vel nõ. ¶ Et no. ꝙ oli in vrbe romana erant multe statue posite ad honorẽ imperatoꝝ. ꝛ si aliquis time bat aliquẽ potentẽ: effugiebat ad illas: ꝛ statim erat securus. Quidam tamen exponunt de his qui ad statuas confugiun t. i. ad ecclesias. sed ipsi non bene dicunt: qꝛ dictum est de his qui ad ecclesiam confugiunt.

Ui ad statuas. Tex ista dicit. si aliqs timebat aliquẽ potentẽ: si ꝯfugiebat ad statuas nullus erat ausus tangere: si hoc fecit cã vitandi metũ. sed si hoc fecit causa scandalizãdi potentẽ: dʒ capite puniri. hoc dicit ista. l. Tex. ꝯfugerint. iusta causa subsistẽte: vt stati diͨ. Tex. artibus suis. ꝛ ita fraude. Tex. inuidiã. i. balsmum. Tex. proferatur. s. mortẽ qõ vltimum supplicium interpretatur: vt. ff. de penis. l. vltimum.

¶ De officio pfecti pretorio orientis.

¶ Or segnori de pncipe ꝛ eius statuis q est caput magiatuũ in supioribˀ vobis dictũ est. ammodo de alijs magratibus vidẽdũ est. ꝛ qꝛ pfecti in suis pfecturis hñt illud impiũ qõ impator in sua puincia põit hũc ti. ¶ Et no. hic ꝙ in magnis magratibus quadruplex est gradus ascẽsiuus. qdã maximi vt supillustres. qdã maiores vt illustres. qdaʒ medij vt spectabiles. qdã minores vt clarissimi. Iteʒ quadruplex est gradus descẽsiuus. superillustres sunt patricij ꝛ cõsules. illustres sunt pfecti pfectus vrbis ꝛ exquestores. spectabiles sunt pfectus vigilũ. clarissimi sunt presides puinciarũ: vt in auc. de illustri. ꝛ supillu. in rubro ꝛ in nigro. ꝛ dixi. s. de epi. ꝛ cleri. l. raptores. Inferiores magratus dicuntˀ defensores ciuitatũ ꝛ alij pedanei iudices. Et debetis scire ꝙ tres erãt prefecture. in asia due erant pfecture. tertia erat in aphrica: de qua habetis. j. ti. proxi. ꝛ ibi dicam.

Libellus. Et istum ti. vos videbitis p vos: tñ in. l. ista dicitur ꝙ pfectus ptorio in aliquo minus põt q̃ȝ impator: qꝛ libellus oblatus pncipi si ad eũ rescripsit facit litẽ ꝯte. nõ gũt libellus oblatus pfecto pre. Tex. nõ põt secus est in libello oblato pncipi: vt. s. qñ li. pn. da. l. j. ꝛ. ij. in aliquo tñ parificatˀ pfectus p. principi: qꝛ sicut a principe nõ appellatˀ sʒ supplicatˀ: ait nec a pfecto p. vt. j. de sen. pre. p. l. j.

f **Formam.** In. l. ista drˀ ꝙ pfectus p. põt dare formaʒ subditis in sua pfectura nisi illa forma aduersetur legi gñali pncipis. h. d. ista lex. Tex. formã. caueatis vobis qꝛ hic est duplex littera. alˀs incipit hec lex formã. ꝛ tũc exponetis. i. legẽ. alˀs normã: ꝛ tũc exponetis. i. regulã. Tex. legibˀ. s. populi. Tex. vel ꝯstitutionibus. s. principis. Tex. equũ est. nec ob. ꝙ solus princeps põt ꝯdere leges: vt. s. de legi. ꝛ ꝯsti. l. vlti. qꝛ illud verum est generalitˀ. sed pfectus p. in sua prefectura bene põt ꝯdere legem vt habemus hic. ꝛ. s. de le. ꝛ cõsti. l. j. ꝛ etiam ibi plene dixi. Odofredus.

Si quos iudices. Similitˀ istaʒ videbitis per vos. tñ in. l. ista dicitˀ: si pfectˀ p. videat aliquos iudices insufficientes pp aduersam corporis valitudinem: vel pp negligentiaʒ: vel pp furtũ: vel pp aliud simile puta rõne minoris etatis vel infamie: ipse debet eos deponere. nec istud debet referre principi. ꝛ alios dʒ surrogare in loco eorũ. ꝛ fures debet penis legittimis castigare: vt ita nõ crimina sed vindicta referatˀ. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis ar. ꝙ boni archiepi est prelatos inutiles a suis prelaturis remouere. ꝛ bõi rectoris est suos iudices ꝛ assessores inutiles remouere. ꝛ hanc. l. bñ seruauit do. Nicolaus cum erat potestas luce in quodã assessore suo q deliquerat: ꝛ bñ fecit vt hic di. ꝛ ad hoc est argu. ff. de vaca. ꝛ excu. mu. l. ptor.

d **De ordinario iudice.** Istaʒ l. legatis p vos. Et no. in. l. ista ꝙ pfectˀ p. est illustris vt. j.

vt.j.de ap.l.pcipimus.7 in auc.de ap.iiij.col.§.illud videlz. ¶Or segnori sequit quedam.l.que incipit.si quis per hác quam similiter per vos legetis.

¶De officio prefecti pretorio aphrice.

¶De officio pfecti pto.in superioribus habuistis.mó póit de officio pfecti ptorio aphrice qr supiores sunt in asia hoc est in aphrica.Et debetis scire q tres sunt ptes múdi.asia q cótinet dimidiú orbé.aphrica que ptinet quadranté.europa in qua sumus cótinet aliú quadráté.7 in aphrica que est mi nus quadrás.sedes eius dz esse in carthagine:sicut de euro pa est sedes in roma 7 ita olim erant tres pfecti p.vnus erat orientis in grecia.alius erat libie in terra egypti.alius pfe ctus erat aphrice versus carthaginé: vt ista pbant.j.e.ti.p to tú.7 isti pfecti ptorio erát illustres:vt.j.e.l.pe.pbat.7 i auc. de appel.iiij.col.§.illo videlz.7 de istis inter seculares ho die nó est videre exéplú sz est videre exéplú in republica ro manorú qtú ad clericos:vbi sunt quattuor patriarche pn cipales 7 isti sunt illustres:vt dixi.7 quá dignitaté habét illi in spúalibus eádem habebát prefecti in téporalibus.

Uas generis. In.l.ista dńs imperator iu stí.bń 7 multú cómédat seipsum dicés quó p suá militiá 7 potétiá subiecit sibi aphricá 7 vuandalos vń videatis istá legé per vos.

In noie domini. Legem istá videbitis per vos:tamé in prin.huius.l.dicit im perator:oés actus 7 oia recta psilia in noie dńi nŕi iesu xpi fore inchoáda.¶Or segno ri no.in pn.huius.l.q oés nŕos actus in noie dńi nŕi iesu xpi facere debemus.7 ad hoc facit auc.de armis in prin.Tex.interea vero 7c.in.§.isto dicit Just.pfecto pre. aphrice q si videat aliquá ciuitaté in aphrica que nó possit regi per vnú defensoré pp nimiá magnitudiné q eá diuidat in duas.¶Or segnori hic colligimus argu.q dńs papa si vnus epatus est nimis diffusus pót euz diuidere in duos. ¶Item no.q dominus eps vnum plebatum diffusum ni mis:pót diuidere in duos plebatus.7 ad hoc est ar.ff.de as sessoribus.l.si in eadem.

¶De officio prefecti vrbis.

¶Sicut prefecti pre.dicuntur illustres ita prefectus vrbis vnde ponitur rubrica de officio prefecti vrbis.Et not.q ió ponitur hic titulus:qr in vrbe roma erat quidam prefectus cui imperator committebat vrbé románá 7 extra vrbé infra centesimum miliare:vt.ff.e.l.j.7 de istis similiter hodie exé plum nó habemus qtum ad laycos in repu.romanorú.sed habemus exemplum qtum ad clericos in se de publica ro manorú qr dominus papa qń absentat se facit vnum cardi nalem vicarium:sicut semp fiebat dńs cardinal stephanus.

¶De officio magistrimilituz.

¶Inde no.q magistrimilitú erant illustres. Et dicunt ma gistrimilitú q precunt militibus:vt.j.de iurisditi.om.iudi. l.magisterie.7 istud auxiliú interdú imploratur a preside vt cogat criminosos:vt.s.de episco.7.cleri.l.si quis in hoc ge nus.Odofredus.

¶De officio questoris.

¶Rubrica ista ita continuat ad pcedentia:qr post pfectuz vrbis questor habebit locú suú in sede pu.romanorz.ió po nitur rubrica de offó questoris.Uel pót ptinuari scdo mó. sicut pfectus vrbis est illustris:ita questor:7 ió ponit de offó questoris vń de eius offó videamus.Et no.q triplex é que stor.Erat vnus qui ibat p puincias querédo pecuniá nomi ne tributorú debitaz 7 eam seruabat:7 iste nó erat illustris. ¶Erat alius qui legebat libros principis 7 litteras impe toris in cádidatu pncipis.nam qui intrabant in senatuz pn cipis vtebantur candida veste idest alba.vel vocat candidá vesté non albá tantum:sed vestem honestaz.vnde nullus de bebat intrare in senatu nisi candidam vestem haberem.7 sic seruat hodie curia romana:qr omnes clerici ibi portát cap pas clausas.7 si alibi portét arma.Erat alius qui cognosce bat de causis capitalibus in consistorio principis de volun tate eius:7 sententias in senatu.legebat:vt.ff.de origi.iuris l.ij.§.post originem.7 isti duo erant illustres:vt in auc.de có suli.§.illo.vnde siue habeatis in rubrica de offó qstoris bń stat.siue de offó questorum.¶Or segnori consueuit queri qd est priuilegium questoris:Et certe est vt liberet filiú suú a patria potestate cum sit illustris:sicut dignitas consulatus a prefecture pretorio:7 prefecture vrbis:quia sunt illustres ita dignitas questoris:vt in auc.vt hec constitutio que est de dig.§.illud.que est.s.de episco.7 cleri.7 incipit episcopalis 7.j.de decur.l.vlti.

¶De officio magistri officiorum.

¶Et erat magister officioz quidá q in apulia vocat iusticia rius ad qué omnes alij recurrebant.Jté no.q repútari dz scholaris per doctorez suuz.¶Or segnori sequitur.l.que incipit nemo agentium.

Nemo. Unde no.l.ista q seniores iu niorbus pferendi sunt.Et ad istud accedit q tyrones milites non debét se ponere ad sedendum in anteriori loco 7 in priori:qr honor est 7c.vt.j.de tyro.l.vlti. xij.7 qr semper 7c.vt.ff.de iure immu.l.sem per.7.ff.si certum peta.l.cum quid.est tamen contra arg.in auc.demo.7 coll.§.vlt.

¶De officio sacrarum largitionum.

¶Et debetis scire q est comes sacrarú largitionú.i.dona tionum:qui non seruit de alio principi:nisi q facit donatio nes ex pte pncipis.7 erat táte discretionis q videbat vbicú qz debebat donare imperator 7 qtú cuicúqz persone.

¶De officio comitis rerum priuatarum.

¶Et debetis scire q impator romanorú hz dignitatez nó iure successióis sed electióis.vnde si imperator ante electio nem habeat suum patrimonium in imperio habet fiscum:in suo patrimonio habet comitem rerum priuatarum q vocat procurator cesaris:de quo agit.ff.de off.procura.cesa.

¶De officio proconsulis 7 legati.

¶Istum titulú ad superiora ita cótinuabitis.dictum est.s. de illustribus modo ponit de spectabilibus.7 dicitur pcó sul.i.pcul a cósulatu.ná aliqui erant in ciuitate romana qui erát consulés:7 isti dicebantur illustres veniebat imperator 7 mittebat aliqué cósulem in angliam ad prouinciam regez dam.7 iste modo dicitur pconsul qui ante erat cósul.7 prio erat superillustris modo est spectabilis. similiter 7 dńi car dinales qń sunt iuxta latus pape sunt consules qń mittunt vt legati ad aliqué locú desinunt esse supillustres 7 fiút spe ctabiles.7 q pcósul sit spectabilis pbatur.s.de epi.7 cler. l.raptores.7 ibi dixi.7 qr iste pconsul.habebat legatú suuz qué ante mittebat in puinciam.ió adijcit.7 de officio legati 7 q ille pcósul sit spectabilis probat in auc.de non alie.§. vlt.7 in auc.de admi.of.in sa.ap.§.similiter vnde de offi.pro consulis 7 legati videamus 7 subijciamus:7 ti.iste in libro isto parum valet:sz in libro.ff.sit bonus 7 vtilis.

Legati. Istá.l.legá vobis pp quoddá có trariú qd hic signat.In.l.ista dr q legati pcósulum pńt cognoscere de causis ciuilibus 7 criminalibus dumtamen si inueni ant eos nocentes ad proconsulez eos remittant puniédos h.d.Uideatis expónem littere.Tex.crimiales de homici

dio. Tex. audiāt. sub. si hēant de hoc spāle mandatū a pro/cōsule. ꝛ sic soluitur ↄ̄rium hic signatū. ff. e. ꝛ. l. solēt. in prin.

¶ De officio prefecti augustalis.

¶ Quia sicut proconsul est spectabilis ita iste: iō ponit̄ de offi. ṗfecti augustalis. i. de impio eius. vñ de officio eius videamus subijciamus. Et debetis scire ꝙ iste ṗfectus augustalis est spectabilis: vt in auc. de ap. §. simili mō. ꝛ. j. de pri. car. l. vnica. §. viro. ¶ Et no. ꝙ prefectus augustalis est ille quē impator augustus ṗfigit loco suo in terra egypti. ꝛ dicitur augustalis ab augusto in loco illo ṗpositus. Uñ prefectus egypti equiuoce nuncupat̄ augustalis q2 octauianus augustus primo in ptibus illis creauit prefectum. ꝛ dicitur prefectus egypti ab ipsa prouincia. vt. j. de postu. l. j.

¶ De officio vicarij ꝛ prefecti.

¶ Dñi mei karissimi vos debetis scire ꝙ dñs imperator hēbat quēdā vicarium ꝛ ṗfectum in ꝓuincia q hēbat aliqñ tantā ptātē in sua ṗfectura quātā impator. ¶ Ex quo colligetis ꝙ vicarius principis est ordinarius vt vos habetis bene. j. de offi. eius qui vicem ali. ob. l. vlti.

¶ De officio pretoris.

¶ De superillustribus ꝛ illustribus in superioribus dictū ꝛ tractatū est. verū q2 aliqui magr̄atus sunt spectabiles quales erant ṗtores romani: pōit de offi. ṗ. nā ꝛ ipi spectabiles sunt: ꝛ ita minores illustribus ꝛ supillustribus: vt in auc. de ap. §. simili mō. nā oliȝ in vrbe romana erāt. xliiij. ṗtores: vt ff. de ori. iur. l. ij. sed hodie sunt tres tm̄: vt. j. e. l. vl. ꝛ officiuȝ istorū erat in edictis cōstituēdis: vt. ff. de iusti. ꝛ iur. l. nam ꝛ ius hūanū. ꝛ. ff. de iuris. om. iud. l. siqs id qd. ꝛ quidā eorum vrbani erāt. i. q cognoscebāt inter ciues. qdā pegrini. i. qui cognoscebant inter pegrinos: vt. ff. de iuris. om. iud. l. si per errorem. ꝛ. l. si cōuenerit. ꝛ. ff. de iudi. l. ij. vnde de officio pretoris videamus ꝛ subijciamus.

¶ De officio rectoris prouincie.

¶ Istum titulum ad precedentia domini mei ita continuabitis. de illustribus ꝛ spectabilibus in superioribus satis vobis dictuȝ est. Modo dominus imperator incipit tractare de clarissimis: vt. j. de priuatis carceribus inhibendis. l. vnica. Et not. ꝙ rector siue preses prouincie dicitur prouincia: corrector in italia: vt. ff. e. ti. l. sepe.

Potest. In. l. ista pōt no. exēplū trib⁹ mōis. vno mō sic. ego feci ꝙ qdā tabellio scripsit instr̄m in quo ↄtinebatur ꝙ fundū tuū mihi vēdidisti: ꝛ hoc erat falsuȝ. tu viso isto instr̄o accusasti me de falso. ego dico ꝙ ē veruȝ. iudex cognoscet de vtraqȝ ꝛ dirimet vtrāqȝ qōnē: q2 eoipso ꝙ ꝓnūciabit me nō dñm: ꝓnūciabit instr̄m falsuȝ. ¶ Uel pōt no. exēplum scdo mō: ꝛ sic Accuso te de falso. tu dicis me seruū tuuȝ esse: ꝛ sic me accusare non posse. iudex cognoscet de vtraqȝ. ꝛ si inueniet me liberū ꝛ instr̄m falsuȝ ꝓnūciabit instr̄m falsuȝ ꝛ per ↄ̄ns me liberū. Uel pōt no. tertio modo exēpluȝ. Tabellio scripsit quoddā instrumentū in quo continebatur ꝙ quedā pauperrima mulier vēdidit mihi domū suā. illa mulier hoc scito iuit ad presidem ꝛ dixit ei: domine audite me parum. talis fecit fieri tale instrumentum in quo continetur ꝙ vendidi ei domū meā: qd falsuȝ est. vñ accuso eū corā vobis de falso. ṗses ꝓuincie mittit ꝓ eo ꝛ dicit ei: talis mulier accusat de falso te. dicit iste: non potest mulier accusare. dicit mulier: bñ possum q2 ṗsequor iniuriaȝ meā: vt. j. q accusa. non pos. l. senatuscō. iudex cognoscit de falso ꝛ ꝓnūciato instrumēto falso pronunciabit eū nō dñm. Sȝ vr̄ ꝙ ista. l. sit falsa ꝛ mēdosa: q2 si ego accuso te de falso coraȝ ṗside: ꝛ tu incidēter moues mihi qōnē proprietatis: vel incidenter moues mihi qōnē status: vel incidēter dicis ꝙ nō debeo admitti ad accusandū quo cognoscet iudex super incidēti ꝛ ꝓnunciabit: cū sup incidenti nō debeat ꝓnūciari: ȝ sup pncipali: vt j. de or. cog. l. ij. ꝛ. j. de ordi. iudi. l. j. Ad qd dixit do. Pla. ꝙ hec. l. faciebat pro ipso. sed eius opi. nō est bona: vt. j. de ꝫm tab. l. j. vnde vt nō faciat pro Pla. ita sub. in littera dirimere non expresse sed tacite.

Motioris. Istā. l. sicut ꝛ supiores ꝛ iferiores vsqȝ ad finē tituli ꝑ vosmetipsos videat]. ¶ Uñ in. l. ista no. duo. no. Primum not. ꝙ ē minor maiori debet reuerentiam. Item ꝫm no. est si inferior melius examinat causaȝ q̄ superior: nō debet hoc superior ad iniuriam sibi reputare.

¶ De officio prefecti vigilum.

¶ Q2. s. habuistis de illustribus ꝛ clarissimis: ponit de nō illustribus nec de clarissimis: vñ de offico ṗfecti vigilū. sub. videamus ꝛ subijciamus. Et debetis scire ꝙ ṗfectus vigilū habet tale officiū: ꝙ vadit de nocte sup equū custodiēdo ciuitatē: vt. ff. e. l. iij. in ṗn. ꝛ tale officiū hȝ hodie ṗposit⁹ parisiensis. ¶ Sed nūquid iste ṗfectus vigilū est magistrat⁹ vel spectabilis? Dixit Pla. ꝙ nō: q2 esse prefectus vigilū non est dignitas. ꝛ pro se inducebat qd habuistis. s. de illustrib⁹ ꝛ claris. modo de nō illustribus nec de clarissimis. ꝛ ad ideȝ facit. ff. e. ti. l. j. Item pro se inducebat. ff. de ori. iur̄. l. ij. §. hec omnia. ꝛ ita no. in summa huius ti. Sed certe ipse male dixit: q2 ṗfectus vigilū est spectabilis: vt. ff. e. l. iij. in ṗn. Item est magistrat⁹: vt. ff. e. ti. l. vlt. Nec ob. dictū Pla. q2 nō semper ordo scripture seruat̄: vt. ff. de solut. l. nec. n. Itē nec obstat. ff. de ori. iur̄. l. ij. §. hec omnia. q2 olim ante tempora diui augusti perfectus vigilū ṗerat excubijs nondū sibi collata dignitate per pncipē: ꝛ ille nō erat magistratus vel spectabilis. hodie aūt est spectabilis ꝛ magistrat⁹: vt. s. dixi ꝛ hodie est dignitas ꝛ est spectabilis: vt dixi. Si dicat aliquis vt dicebat. P. qualis erat ista dignitas? hodie quis vellet vigilare per totā noctē? Rñ. tanta erat dignitas: ꝙ ad eam eligebantur magni viri.

¶ De officio ciuilium iudicum.

¶ Istū titulū per vosmetipsos videatis: q2 satis leuis est. verūtñ in. j. l. huius ti. ponit̄ vnum qd seruat̄ in italia: sed in gallia nō. Et dicit ꝙ aduocati quando allegant coram iudicibus non debent sedere immo corā eis bene debēt stare. ꝛ ad hoc facit. j. de posthu. l. quisquis in fi.

¶ De officio iudicum militarium.

¶ Domini mei vos debetis scire ꝙ quidā erāt viri litterati ꝛ quidā erāt nō litterati. sed erant viri militares vt videtis bene in italia: q2 isti qui eliguntur in ptātes ciuitatū ꝛ terrarū: sunt viri illr̄ati. tñ secum ducūt iudices litteratos: q2 multū indiget eis. ꝛ iō ponit̄ rubrica de offō iudicū militariū vt oñdat̄ qd sit offiñ ptātum: lȝ de alijs intelligat hic impator.

Nunquam. In. l. ista dr̄. si quidaȝ venit coram ptāte vel eius iudicib⁹ ꝛ dicit dñe qdā rustic⁹ dȝ mihi duos capones. dicit ptās: debes ei? rusticus nō rñdet: immo obdurat aures suas. Iterum dicit potestas: debes tu ei? similit̄ rusticus nō rñdit. dȝ ne statim potestas facere pulsari cāpanā ꝛ vocare totuȝ populū ꝛ dicere ei ꝙ iste rusticus nō vult rñdere ꝛ ꝙ cōpellāt eum? Certe nō. nā non debet potestas vel eius iudex auxiliuȝ militare inuocare in leuibus causis sed in maximis sic. ꝛ ad. l. istā facit. s. de episco. ꝛ cle. si quis in hoc genus cum suis similibus.

¶ Ne comitibus rei militaris vel tribunis lauacra ṗstent̄.

¶ Et debetis scire ꝙ quidā erant comites deputati ad reȝ militarem vel ad tribunos militum istis lauacra priuatoruȝ non sunt

non sunt prestanda. et si ipsi volut q aliquis prestet sibi bal/ neum suum. hoc facere non debent.

De officio diversorum iudicum.

Domini mei istu ti. ad superiora in huc modum cotinua bitis. in superioribus habuistis de iudicibus ordinarijs il/ lustribus et supillustribus et clarissimis. sed qr aliqui erant diversi iudices sic et extraordinarij. ponit hunc titulu.

Nemo iudex. Lex ista docet quada curialita/ tez que est subiecta necessitati. Et in. l. ista di citur si aliquis accedit coraz iudice: et dicit ei. domine talis domina debet mihi dare. c. marchas auri. detis mihi nunciu q citet ea. statiz dz dicere iudex tn decet honesta matrona in ius veni/ re. sed vocabo ea vt ipsa mittat pro se ad rn. aliqué pcu. vel q ipsa veniat ad aliqua ecclesia et ego veniam ibi. sed si ali/ quis iudex cfecerit capitali pena feriat. Tex. protrahenda. sz dz ea face venire ad aliqua ecclesia: vt in auc. vt nulli iud.

Ut omnes ta civiles q militares iudices.

Nemo ex viris. Licet rubri ca sit casus huius. l. tamé vt vos melius intelligatis di cet] q hec. l. vult h dicere q sive sit iudex lit teratus sive illitteratus: deposito officio dz ibi remanere per. l. dies: vt reddat rationez sue administratiois de furtis et de ceteris male tractatis. h. d. Or segnori not. in. l. ista q cu iudex deposito officio re manet in eo loco: de eius causa cognoscitur sine scriptis: vt in auc. vt iudices sine quoquo suffra. §. necesse. sz de csuetu dine secus est: qr cognoscit de ei ca in script]. Au no. q ista ca intra. xx. dies ex quo orta est dz finiri. no aut dz finiri infra trienniu sm q als dicitur. j. de iudi. l. properandum.

De offo eius q vicem alicuius iudicis vl psidis obtinet.

Quia contingit aliqn q preses provincie morit et alius iudex surrogatur in locum eius: et iste surrogatus debet vi/ cem presidis gerere: ideo dicit rubrica de officio eius q vi/ cem alicuius iudicis. s. mortui obtinet.

In causa. Lex ista legitur duob modis. Et vno modo sz Ja. bal. alio modo sz Jo. et Azo. Et sz Ja. bal. in ea no. ita casum. preses huius civita/ tis decessit. in eius locu fuit surrogatus ali/ quis iudex. civitas ista litigabat cu aliquo et succubuit et no appellauit. modo querunt duo. Primo an iudex surrogatus i locu psidis mortui poterit cognoscere? et rndet q sic. Secudo querit si lesa est civitas in aliquo an poterit petere auxiliuz restitutiois in inte. rndet q sic. Tex. reipublice. s. bon. vel alicuius civitatis. et ita exponebat dns Ja. bal. no dicebat de repu. romanoru. Tex. ius reipublice s. alicuius civitatis. Text. defensores. i. sindici vel actores. Or segnori custodiatis vos in. l. ista: qr tota die allega/ mus. l. ista ad vnuqd prima facie no vr dicere. tota die dici/ mus du querit a nobis nuquid illa civitas possit restitui in inte. si est lesa? certe dicebat dns Ja. bal. q sic. ar. huius. l. et ita ponit casum in. l. ista vt dixi. Sed quare dicebat domi nus Ja. bal. q ista. l. loquebat de repu. alicui civitatis non romanoru? Or si sindici vel actores reipu. romanoru peteret restone in inte. cognosceret pcur. cesaris no iudex surroga/ tus in locu psidis mortui: vt. j. si aduer. fis. l. j. et. l. ij. sed alie ci uitates sunt loco privatoru: vt. ff. de ver. sig. l. eu qui. vn sicut preses puincie vel surrogat in locu psidis defuncti cogno scit inter duos pvatos: ita cognoscit preses puincie vel sur rogatus in locu ei inter vnu privatu et civitate aliqua. Sz dno Jo. et Azo. visum est c. et dixerut q respublica romano rum pot restitui si ledat: vt. j. de iure reipu. l. rempublicam. sed alie civitates si ledant no restituuntur: qr loco privatorum habent p. l. eu q. Et io dixerut q ista. l. dz itelligi alio modo et sic respu. romanoru petebat restitui cora pcur. ces. iste p/ cura. ces. decessit: et alius est surrogatus loco eius nunquid iste surrogatus cognoscet vt pcur. cesaris? Rndet q sic: et ideo exponebat ita littera istius. l. eu q vice psidis. i. vice pro cur. cesaris: qr nome psidis est gnale: vt. ff. de of. psi. l. j.

Suggerente. In. l. ista dicitur. si morit iudex or dinarius alicuius loci: et anteq veniat ali nou aliqs iudex surrogat in locu eius: iste pot dare tutores et cura. petetibus. pot etia interponere decretu in alienatioe rerum mi norum et csimiliu personaru. pot et prestare auctoritate ema cipationibus. et vt breuiter dica pot oia facere q posset face re ordinarius in cuius locu surrogatus est. Or segnori hec. l. vr falsa: qr si morit pses alicui puincie: et alius surro gat in locu eius: iste surrogatus vr quida defensor. vn quo dabit tutores vel cura. cu datio tutor] sit mixti imperij. vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. ius dadi. et. ff. ad mu. l. ea q. Ad qd di xerut qda q olim datio tutoris no copetebat iure magrat: sed hodie sic p. l. ista. Sed verius est vt dicatis q surrogat in locu psidis censet preses. vn sicut pses pot dare tu. et cu. ita iste. Item sicut pses cognosceret de mero imperio: vt. ff. de of. psi. l. illicitas. §. q vniuersas. ita iste surrogatus. Et est ro qr vr fungi vice eius cui loco surrogat: vt ar. ff. si qs cau. l. in eu q. §. iniuriaru. et hec vera sunt cum sint magne facul/ tates pu. secus si sunt parue: vt insti. ad tertul. in fi.

De assessoribus et domesticis et cancellarijs iudicum.

Segnori in superioribus habuistis de his q hnt iurisdi tione et meru imperiu et mixtuz. modo ponit de his q hnt no tionem dum ponit de asses. et qr potes. hnt domesticos ponit de domesticis. et qr iudices hnt cancellarios. i. tabelliones ponit de cacel. iudicu. et dnr cancellarij: qr i madato iudicis scribunt vel qr habet aliqd obstaculu vel cancellu ante eos ne homines in eos irruant: et ita hnt fere oes iudices ante discu suu. Et no. q officiu asses. cosistit in libellis probadis vel reprobandis: et in multis alijs: vt. ff. e. l. j.

Velut castrense. Lege ista si cut superio res istius ti. legatis p vos. Au in. l. ista not. illud qd querit filiusfa. assidedo: est quasi ca strense peculiuz. et de illo pot testari: vt. j. de aduo. di. iu. l. fori. et. j. de inof. te. l. vlti.

Si post depositam. Au no. sz ista lectura vnu no. c regula gna le q est. j. d testi. l. nimis graue. Sz fallit hic fauore reipu. Al' pot legi scdo mo ita q no sit aliqd spale hic. et tuc hec. l. poit tale casuz rector puincie infra. l. dies dz exhibere csiliarios suos et assessores et domesticos: vt qcuq vult dicere c eum et c eos possit dicere. et sic dz eos exhibere non vt dicant testimoniu c se: sed vt contra eos dicatur.

Liceat omnibus. Au in leg. ista no. q semel bon est pbat: no dz ob hoc re probari. imo si semel fuit bon assessor: pot scdo et tertio eu. secu duce nisi. l. alid suade/ at: vt. ff. de nego. ge. l. pompo. j.

Nemo. Or segnori no. q qs no dz ee in eade ca assessor et aduocat et ita no dz qs vti duplici militia: vt. j. de po stu. l. qsquis. et. j. de his q mili. no pos. l. sup seruis. Ite in fi. huius. l. no. si aliqs fuit aduocatus in aliqua ca: et postea fact e po testas huius civitatis pe. lite: debebit ne postea esse iudex in ista ca? certe no: qr no poterit euitare nome corrupti iudi cis: vt hic in fin. dicit. vn dz alij istam cam delegare: vt. ff. de iur. om. iu. l. pretor. et sicut qs non pot esse iudex in ca in qua fuit aduocatus: ita nec potest esse testis: vt. ff. de testi. l. vlti.

¶ De contractibus iudicum.

¶ Exponatis sic rubricam de contractibus iudicum sciꝫ qui permittantur ⁊ qui non.

Quicunqꝫ. In.l.ista dicit̃ si aliq sunt positi i magna administratiõe in vrbe romana vel ꝓstã.nõ pñt emere res mobiles vel immobiles vel domũ edificare nisi principali rescripto interueniente.⁊ donatiões nõ accipiãt imo recusent: qꝛ alit̃ nõ valebũt nisi deposito officio ꝯfirment̃ specialit̃.vel nisi qnquẽnale tp̃s trãsierit quo sup huiusmodi dõatiões a donatore vel a successore nulla querela facta est.Et hoc ẽ veꝝ ꝙ nõ licitũ ẽ eis accipere donatiões:sꝫ ꝓhibitũ ẽ eis ne emãt res mobiles vl̃ imobiles.⁊ hoc est veꝝ in his q sunt in maiori officio:qꝛ nõ est eis licitũ dõare.nec ẽt huiusmodi dõatiões si facte sunt in eis cõfirmãtur.⁊ qȯ dictũ est in eis idẽ est in domesticis ⁊ ꝯsiliarijs eoꝝ.Tex.facta sit.dicit de minoribus iudicibus.¶ Or segnori in.l.ista no.ꝙ iudices maiores ⁊ minores ⁊ medij ꝓhibẽtur ꝯhere cũ subiectis:vt.ff.de ꝯhẽ.emp.l.nõ lꝫ.⁊.l.q officij.Jtẽ sic ꝓhibentur emere p se ita ⁊ p interpositã ꝑsonã:vt hic.⁊.j.ꝙ me.cã.l.si p impressionẽ.¶ Or segnori dñs Azo formauit hic quãdã qõnẽ q̃ optima est.dixit dñs.Az.vos.hẽtis hic ꝙ iudex ꝓhibet̃ ꝯhẽ cũ subiectis.Sꝫ qd erit:aliqs boñ.est potestas alicuius castri de foris.venit iste vna die ad rusticos ⁊ dixit eis:dñi vos hẽtis tale nemus:nihil valꝫ vobis vẽdatis eũ mihi.dixerũt rustici libẽter.vñ vẽdiderũt.nunqd valꝫ venditio:vr̃ ꝙ nõ:qꝛ q̃ ꝯ leguꝫ interdicta ⁊c̃.vt.j.de agri ⁊ cẽ.l.quẽadmoduꝫ.⁊.j.de ꝯhẽ.emp.l.lꝫ.sꝫ quã baratariã faciunt isti:faciunt ꝯstituere sindicũ qui vẽdat eis.vel faciunt si duo sunt magr̃atus:ꝙ vnus vẽdat alteri.Vñ quero nunqd sindicus ad hoc spãlit̃ cõstitutus valeat ⁊ eius vẽditio teneat:⁊ an valeat vẽditio facta ab vno magr̃atu alteri:Et primo dicamus de his qui emũt a sindico.Et vr̃ ꝙ magr̃atus possit emere a sindico sed cũ magr̃atu:qꝛ si vnus est tutor non potest emere a pupillo.sed si duo sunt tutores:vnus potest emere ab alio:vt.ff.de auct.pres.l.pupillus.iõ nõ põt vnus magr̃atus a municipio emere qꝛ non actor sibi ꝑi.esse.ff.ad tertul.l.j.§.fuit quesituꝫ.Econtra vr̃ ꝙ nõ possit emere a sindico vel a magr̃atu alio:qꝛ in ꝯctibus requirit̃ cõsensus:vt ff.de pac.l.j.⁊ vniuersitas nõ põt ꝯsentire:vt.ff.de libe.vniuer.l.j.Sꝫ in qõne ista nos dicimus ꝙ sicut magr̃atus non põt emere a municipio ita nec a sindico:qꝛ hoc esset imponere.l.verbis ⁊ non rebus.qȯ nõ dꝫ esse vt.j.cõia de le.l.ij.in fi.Jtẽ nõ põt emere ab alio magr̃atu:qꝛ nõ ẽ eius officiuꝫ vendere vt hic:sed eius officiũ est regere eã.vñ si vẽdit excedit fines mãdati q diligẽter sunt custodiendi:vt.ff.mã.l.diligenter.Nõ ob.qȯ dr̃ in tutore:qꝛ aliud est in magr̃atu:qꝛ ibi ꝯsentit vt pupillus ⁊ tutor.sed nõ sic in municipio quia nõ repñtat vicẽ alterius.vñ iõ nõ debet esse emptor ⁊ venditor:vt.ff.de re.pmu.l.j.Jtem si duo sunt magr̃atus:ambo repñtãt ꝑsonã vniuersitatis.secus si duo repñtãt personas duorũ dñorũ.vñ vnus posset emere pro sua pte non ꝓ alia.

¶ De modo mulctarum.

¶ Rubricam istaꝫ ad precedentia continuabitis sic.de iudi.illustribus ⁊ superillu.⁊ clarissimis in supioribus dictũ est.verum qꝛ iudices alij hñt mulctare:ponit de modo mulctarum.¶ Et no.ꝙ est dr̃ia inter mulctam ⁊ penam.Pena est que est statuta a lege.Mulcta est non.l.determinata:sed committitur arbitrio iudicantis:vt.ff.de ver.sig.l.aliud.⁊.l.si quis.¶ Jtem no.ꝙ est mulcta que infertur ratione cõtumacie:⁊ h̃ potest inferri lite non ꝯte.⁊ dꝫ inferri minor ⁊ maior ſm iurisdit.iudicãtis:vt.j.e.l.vl.Est aliqua mulcta que succedit loco delicti:⁊ illa debet imponi lite conte.nõ ante litem conte.qꝛ sicut in cã pecuniaria nõ debet ferri sñia lite non ꝯte.vt.s.de episco.audi.l.ij.ita in criminali:lꝫ quidam dicãt ꝯ.vt.ff.de pe.l.absentem.sed nos intelligimus.l.illam lite conte.licet sit speciale in executore:vt.j.de pe.l.nec diu.

Mulcta. In.l.ista dicit̃ si aliquis mulctat̃ a iudice:nõ efficit̃ infamis nisi ꝯdẽnat⁹ de pu.iudicio:vt.ff.de his qui no.insa.l.j.

Procuratores. In.l.ista dicit̃ ꝙ procuratores cesarj nõ habẽt ius mulctandi si q̃stio esset inter duos priuatos.sed si questio esset inter fiscum ⁊ priuatum sic.

Jllustres. In.l.ista dicit̃ ꝙ illustres viri pñt mulctare vsqꝫ ad.l.aur̃.Or segnori sequit̃.l.que incipit mulctarũ ⁊c̃.

Mulctarum. In.l.ista dr̃ ꝙ mulctaꝝ seu era cõpẽdia applicant̃ fisco.

Omnes qui. Lex ista tractat vsqꝫ ad quã summam iudices possunt mulctare. Et dicit ꝙ illi q habent ordinariam iurisditionẽ in prouincijs pñt mulctare vsqꝫ ad duas vncias auri obnoxios:⁊ nõ vltra.⁊ ꝓcõsul põt mulctare vsqꝫ ad.vj.vncias auri si mulctandi necessitas imminebit.⁊ vsqꝫ ad illam summã põt mulctare comes orientis.spectabiles võ iudices ⁊ clarissimi vltra tres vncias auri nõ pñt mulctare.si nõ obtẽperauerit quis pp primã mulctã:põt eum mulctare.scdõ ⁊ tertio in anno.vsqꝫ ad predictã summã.Sed quat̃.nõ põt mulctare in anno.⁊ si ꝯfecerit:punit̃ cõdẽnato ad restitutionem dupli:⁊ fisco:qꝛ tm̃ q̃tuꝫ mulctauit tenet̃ restituere.¶ Or segnori hẽtis in.l.ista ꝙ iudex põt delinquẽtem mulctare in anno ter nõ quater.sed secus est in pena.qꝛ si aliquis delinquat ter ⁊ quater ⁊ milies in anno:põt puniri.vt.j.de fur.⁊ seruo cor.l.quicũqꝫ.⁊ h̃ illa rõne e ne quartũ vel quintũ delictuꝫ remaneat impunitũ qȯ esse nõ dꝫ:vt.ff.ad.l.acquil.l.ita vulnerat⁹.Et scitis vos quare hic est aliud in mulcta q̃ꝫ in pena:qꝛ mulcta non est.l.determinata:sed cõmittit̃ arbitrio iudicãtis.sed pena.l.determinata est.vt.ff.de ver.sig.l.aliud ⁊.l.si qua.vnde si iudex mulctaret suo arbitrio quater in anno:ibi esset mala suspitio:⁊ videretur ꝙ ipse mala intentione moueretur.vnde non potest mulctare in anno nisi ter:vt hic dicitur.tamen ex consuetudine huius ciuitatis ⁊ fere totius lombar.contra seruatur.

¶ De defensoribus ciuitatum.

¶ Rubricã istã cõtinuabitis sic ad precedentia.de magnis iudicibus ⁊ superioribus vobis dictum est.modo ponit de minoribus qui nõ sunt illustres vel supillustres.sed ꝓpter paceꝫ constãtie quibusdaꝫ iudicibus ⁊ potestatibus ciuitatis concessuꝫ est meruꝫ mixtum imperiuꝫ.

¶ De magistratibus municipalibus.

¶ Jsta rubri.cõtinuat̃ ad superiora in hũc modũ.qꝛ.s̃.dcm̃ est de ꝑtãtibus ciuitatũ mõ ponit de magistratibus villaꝝ.

¶ De officio iudicis Alexandrie.

¶ Dictũ est vobis.s̃.ti.pxi.de magistratibus municipalibus.verũ qꝛ in Alexandria erat qdã iusdicẽs ponit̃ de eius officio.⁊ debetis scire ꝙ in Alexãdria erat qdã iudex q debebat morari apud Alexãdriã que est in terra egypti:vt.ff.ð offi.pre.augustalis.l.vnica.⁊ iste iudex poterat ꝓbere auctoritatẽ volẽtibus donare vltra.ccc.sol.vt.j.e.l.j.Jteꝫ poterat prebere auctoritatẽ suã volẽtibus adoptare:vt.ff.e.l.j.Jteꝫ poterat dare pupil.de Alexãdria tutores:vt.ff.e.l.ij.⁊ dicit̃ Alexandria ab illo puero Alexandro magno q fuit largior hõ qui esset sub sole.⁊ ille exercuit monarchiã ⁊ ille qui exercet monarchiã est verus imperator ⁊ dñs:⁊ talis fuit iperator Alexan.in qua Alexãdria lꝫ esset vnus perfect⁹ magnus qui vocabat̃ augustalis:tamẽ indultum erat ei ꝙ posset habere istũ iuridicum qui posset omnia que supra dixi.

¶ Odofredi super Primo Codicis finis.

¶ Odofredus super Secundo libro Codicis.

¶ De edendo.

Egnori rubrica ista hz ita ptinua/ri ad precedētia de diuinis ⁊ eoꝝ ministerijs ⁊ de sacris.ll. ⁊ eoruz ministris.i.de magistratib⁹: superiori libro dictū est.nunc ſm ordinem de iudicijs tractandū esset. verū qꝛ quedā sunt pparatoria iudicioꝝ.vt edere.qꝛ editiones habent fieri ante iudiciuz: ponit hic rubricam de edendo idest de demonstrando. ab edo edis edit.quod idem est ꝙ demonstro demonstras. nō de edendo idest comedendo: ab edo es est: idest comedo comedis. ¶ Et nota ꝙ in titulo isto tractatur de triplici editione. De editione actiōis: vt.j.e.l.iij. Sz ⁊ de scōa alia editione tractaṫ.s.de editiōe rōnū: vt.j.e.l.j.⁊.l.nō est nouū.⁊.l.iussū. ⁊.l.qui a diuo. Sed ⁊ tractaṫ de alia editio.s.instrumētoꝝ: vt.j.e.l.ij.⁊.l.q accusare.⁊.l.pcurator. ¶ Item no. hic vnū ꝙ raro inuenietis.s.in rubricis poni in casu gerūdiuo. dic enim rubrica de edendo.istō est gerūdiuū illius verbi edere.sed cōiter rubrice nr̄e nō in gerūdiuo ponunṫ: sz in ablatiuis casibus dū dicit.de pactis.⁊ de trāsactionibus vel de accusationibus.dum dicit ad.l.iul.ma.⁊ in similibus multis alijs titulis.Et est forte rō quare hec rubrica ponitur in gerundiuo: non in accusatiuo: qꝛ necessitatis est edere non voluntatis. Item actor reo: reus actori: instrumēta quibus quis vult vti teneṫ edere: vt.ff.e.l.j.in prin. sed poneret indiffinitiue si diceret rubrica ad edendū veniamus. Sed dū rubrice nr̄e ponunṫ in ablatiuis.vel accusatiuis: nō necessitatem: sed voluntatem important.dum dicit de pactis scz initis ex voluntate.dū dicit ad.l.iul.ma.qꝛ volūtatis est accusare: vt.j.vt nemo inuitus age.vel accusa.per totum.⁊ sicut hic ponitur rubrica in gerundiuo: sic ⁊.ff.e.ti. similiter ponitur.j.de in ius vocando.vt.ff.de in ius vo.qꝛ est necessitatis vocare in ius.simile ponitur.j.⁊.ff.de postula.qꝛ aduocatus habet quedam ex necessitate seruare vt eē catholicus: vt.j.de postu.l.nemo.

Ipse dispice. Segnori hec.l. tractat de editione rōnuz lz qdaz dicant ꝙ tractat de editione instroꝝ. Et.l.ista hz varios intellectus ⁊ legiṫ ⁊ intelligiṫ quinqꝫ modis: vt apparebit vobis ex his que diceṅ in lr̄a: ego tn̄ pmittaz casum sicut lr̄a sonare vṙ.subsequēter tāgaz alias lecturas. ¶ Et in.l.ista no.ita casum. Deposui.x.apō mulierez.vel deposui.x.apud quēdā argentariū cui mulier successit: vt ipse illa.x.restitueret mihi quando peterem ab eo.⁊ mandaui sibi ꝙ scriberet in libro suo data ⁊ accepta. ⁊ in processu tpis peto.x.a muliere apud quā deposui. vel qꝛ successit nūmulario.ista mulier negat depositū.accessi ad imperatorem: ⁊ corā eo sic pposui.dn̄e cū apud quādā mulierem deposuissem.x. vel apud quēdam nūmularium cui mulier successit.dū peto ab ea ista.x.ipsa negat ea mihi.ego peto ab ea vt edat mihi rōnes suas p quas potero probare qūo apud eā deposui.vel apud eū cui ipsa heres extitit. mō quero a vobis hec duo.primo qd mihi sit faciēdū. secundo an mihi rōnes suas edere teneaṫ? Rn̄. imperator ad id qō petis quid tibi faciendū sit: tuipse dispice qua spē pbatiōis possis pbare pecuniam.i.x.apud eā te deposuisse: vel apud eū cui ipsa heres extitit.vtrū testibus vel instr̄is. nā pbare est facti: vnde super facto nō debeo te instruere. Super secundo ꝙ tu petis ab aduersaria tua vt rōnes suas quibus nō vtiṫ nec vti vult debeat tibi edere hoc nō est equū. ex cā tn̄ iudicis officio interueniēte tibi teneṫ edere. puta si te mādante vel tuo pcuratore conscripte sunt.h.d.ista.l. Videte statim lr̄am. ¶ Or segnori sicut ego premisi vobis.l.istā hz varios intellectus ⁊c̄.dic vt dixi in casu. ¶ Or videatis ex positionez lr̄e. ¶ Tex.ipse dispice.sub.tu.i.vt tuipse pſidera.vel tuipe diuersis mōis in mēte tua aspice.⁊ ita impator interroganti rn̄det: vt pz ex.l.subscriptiōe. Or sequiṫ in lr̄a. Tex.quēadmodū. Istud.quēadmodum.sicut scripsit Azo pōt determinare verbū pbes.⁊ tūc lr̄a legiṫ sic.tu q mihi pponis imperatori qōnem tuipse dispice quēadmodū pbes idest ex qua spē pbatiōis. Tex.pecuniā quā dposuisse te dicis.sub.apud mulierē: vel apō eū cui ipa successit. Tex.deberi tibi pbes. Nā qnqꝫ sunt spēs pbatiōis.nā pbatio est genus.⁊ diuidiṫ in.v.spēs pbationis. Est vna q̄ fit p testes vel duos vel tres.vt.ff.de testi.l.vbi.⁊ de ista pbatione agiṫ j.de testi.per totū. Est scōa spēs pbatiōis p instr̄a pu. nam per pub.instr̄a.vt p testes pbaṫ: vt.j.de fide instru.l.in exercendis: ⁊ publico instr̄o staṫ ⁊c̄.vt.j.ō pba.l.cū pcibus. ⁊.j. de edic.diui adri.tol.l.vl.de ista specie pbationis agiṫ.j.de fide instru.per totū. Est tertia spēs pbatiōis p confessionez aduersarij.nam per confessionem aduersarij pbatur: vt.ff. de iur.acṫ.l.de etate.§.j.qꝛ cōfessus in iuṙ ⁊c̄.vt.j. de cōfes. vna.⁊ de ista agiṫ.j.de cōfes.l.vna. ⁊ hec ptinent ad hanc.l. Est quarta spēs pbationis per qōnes seruoꝝ alijs indicijs accidentibus: vt.ff.de edil.edi.l.quero.in fi.⁊.ff.ō qōnibus l.j.in prin.§.siquis vltro.⁊.j.de ser.fugi.l.quicūqꝫ.in fi.⁊.ff. de proba.l.cū pbatio.⁊ de ista agiṫ.j.de qōni.per totū.⁊ ista spēs pbationis nō pōt hēre locū in.l.ista: qꝛ hec.l.loquitur in pecunia deposita. Est ⁊ quinta spēs pbationis.puta per subiectionē oculoꝝ.⁊ ista qnta pbatio nō hz locun in.l. ista qꝛ per eam pbaṫ iniuria atrox vel opis reformatio: vt.ff. de iniur.l.ij.⁊.j.de admi.tu.l.lex que tutores.⁊.ff.fini. regū.l.si irruptione.⁊.j.fin.regū.l.ij. Sed pdicte alie probatiōes hn̄t locū in.l.ista vt dixi. Sunt quedā alie spēs pbationū que fiunt scōario: vt per vnū testē delato iureiur.vt.j.e.l. qui accusare.dicā: ⁊ per collationē lr̄aruz: vt.j.de fide instru.l.cōparationes. ¶ Legiṫ scōo mō hec dictio.quēadmoduz. vt determinet verbū deberi.⁊ tunc legetis ita lr̄az.tuipse dispice pecuniā quā ipse te deposuisse dicis quēadmodū deberi tibi pbes.i.qua specie credēdi debeaṫ.qꝛ nomen credendi est generale: vt.ff.si cer. pe.l.j.in fi.nā multe sunt spēs credēdi. Est vna spēs mutuare.ē alia spēs deponere.ē tertia spēs cōmodare.itē est alia spēs vēdere certo pcio.est alia locare certo pcio. ¶ Tex.nā ꝙ desideras. Or segnori pōt dici ꝙ hic incipit scōm dictum. Tex.vt rōnes suas. Hec lr̄a exponitur dupliciter. Et vno mō sic ſm Jo.q intelligebat. l.istā in instr̄is: vt rōnes suas.i.instr̄a sua. sic exponitur.j.e.l.vlti. in fi.alio mō exponitur hec lr̄a vt stet proprie vt rōnes suas idest codicem rōnum suaꝝ: vt dī ppie scriptura nūmularij de datis ⁊ acceptis vltro citroqꝫ facta: vt.ff.e.pretor.in pn. §.j.⁊.l.siquis.§.rōnem.⁊.l.argentarius.§.j.ad qd valeāt iste expressiones.j.videbitis. Tex.aduersaria tua.apud quā deposuisti: vel que successit nūmulario apud quem deposuisti. Tex.id ex cā.hec littera legitur vno modo sic.id ex causa.i. ea pars cause. Tex.ad iudicis officiū pertinere solet.⁊ vult hoc dicere.est triplex pars cause. Una que consistit in pludijs iudicioꝝ denotādo ius. Est scōa pars cāe que consistit post litē cōte.vsqꝫ ad sniaz cause ō edēdis instr̄is. Est tertia pars cause que consistit post sniam de faciendo copiam pbationū vel actorū: vt.j.l.pxi. Naz vbi ego peto ab aduersario meo q me fecit citari ꝙ ipse edat mihi actiones ista est prima pars cause.⁊ hec pertinet ad officium iudicis. Item vbi ego peto post litē pte.edi mihi instr̄a vł rōnes qbus qs vult vti: hec est scōa ps cāe.⁊ hec pertinet ad officium iudicis: qꝛ q̄ post li.pte.⁊c̄.vt.ff.de edil.edic.l.ediles.§.item sciēdum. Item vbi peto copiaz pbationū snie.hec est tertia ps cause ⁊ pertinet ad officium iudicis vt plene cām examinet ⁊ disquirat: vt.j.de iudi.l.iudices. Item pōt dici ꝙ est alia pars cause vt ferat sniaz: vt.ff.de iud.l.de qua re.⁊.j.de sen. ex peri.reci.l.j.⁊ per totum. Merito ergo exponiṫ. id ex cā. idest ea pars cause. Uel legitur scōo mō: ⁊ melius. regulariter mulier suas proprias rationes non teneṫ edere sed ex causa.l.bene tenetur edere.puta si te mandante vel tuo pcuratore conscripte sunt: ⁊ ideo hec littera exponiṫ scōo mō. id ex causa.s.iusta.ad officium iudicis pertinere solet: qꝛ indubitanter rōnes erunt tibi edende si te mandante vel tuo procuratore conscripte sunt: qꝛ cōmunia sunt: vt.ff.e.l.siqs §.ptinere.⁊.§.ex hoc edicto. ¶ Or segnori ex.l.ista collige.

tis duo no. Primũ no. est ꝙ nõ est l'rati viri sed mentecapti
querere a superiori de facto nõ de iure: sicut faciũt schola-
res qui credũt multũ subtilizare dũ querunt a doctoribus
suis. qũo ꝓbabo me dolo deceptũ. nõ eẽt eis dãduz rñsuz:
nisi dicere istud est factũ: vñ tuipse dispice. Si dicat schola
ris que erit veritas facti? Rñdeẗ ei. futura ignorantur: sed
preterita scire ptinet ad te. Et sic impator rephẽdit in. l. ista
querentes ab eo de facto. qꝛ ꝓbare est facti. Sꝫ dꝫ querere
de iure qs. s. an talis ꝓbatio sufficiat. ⁊ ꝙ sup facto nõ sit cõ
sulendus superior: ꝓbaẗ hic: vt. ff. de iudi. l. cũ quez temere
§. iudicibus. ⁊. ff. de testi. l. iij. §. verba. ibi quãta fides ⁊c̃. sꝫ
super iure superior est cõsulendus: vt. ff. de offi. ꝓcõ. ⁊ le. l.
solet. §. j. ⁊. j. de rela. l. j. ⁊ ibi dicã. vñ amplius hic nõ dico.
¶ Itẽ no. hic aliõ no. ꝙ aliqs sua ꝓpria instrã vel suas rõ-
nes qbus nõ vtiẗ nec vti vult: nõ teneẗ edere cõtra se: sicut
nec testes. ⁊ ad hoc accedit. j. e. l. q accusare. j. de peti. here.
l. cogi. ⁊. j. de testi. l. nimis graue. vñ sunt hic in ar. ad qõnez
sabbatinam. si quis ꝓmisit mihi pstare turrim suã ꝯtra oẽm
hoiem: si postea guerra nascaẗ inter me ⁊ ipm ꝙ ꝯ seipsum
nõ teneaẗ mihi pstare. de qua plene dicam. j. e. l. q accusare.
vnde hic amplius nõ dico. Sꝫ ad. l. istaz instaẗ ⁊ signaẗ cõ-
tra. Nã hec lex vꝫ velle ꝙ aliqs qui administrauerit in ali-
qua ꝓuincia teneaẗ domesticos suos ꝯ se exhibere: vt. s. de
asser. l. si post depositã. Ad ꝙ vos dicetis vno mõ. ꝙ ibi est
spãle ꝯ regulam gñalez fauore reipu. Uel dicatis ꝙ ibi ex-
hibet nõ vt ꝯ se dicant: sꝫ vt ipsi teneantur rñdere de gestis
a se: vt ibi dixi. ¶ Sꝫ denuo ad. l. istaz oppo. Hic dicit im-
perator ꝙ deponens dꝫ dispicere quẽadmodũ ꝓbet se de-
posuisse. Sꝫ. l. vꝫ ꝯ. que videẗ velle ꝙ siquis vult caute de-
ponere: deponat corã tribus testibus: ⁊ de hoc fiat scriptu
ra. nõ est ergo in eius ptãte qua spẽ ꝓbatiõis probet: vt in
auc̃. de fide instrorũ. §. siquis vult caute deponere. Ad qõ
quidã dixerũt ꝙ hic dꝫ ibi corrigiẗ. qꝛ nõ est nouuz ⁊c̃. vt. ff.
de le. ⁊ se. cõsul. l. nõ ẽ nouũ. Que solutio nõ placet. qꝛ le-
gum correctio est vitãda: vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. ⁊ in
auc. de admini. in pñ. ⁊ qꝛ ꝙ nõ mutaẗ ⁊c̃. vt. j. de testa. l. san
cimus. Et ita vos soluetis alijs modis. Et vno modo ꝙ. §.
ille. siquis. ponat ꝯsilium: nõ autem ponit necessitatez. Sed
si non ita deposuit: poterit ꝓbare per testes ⁊ alias ꝓbatio
nes. ⁊ si hoc ꝓbat: satis est. nã ⁊ al's imperator dat ꝯsilium:
vt. j. de trãsac. l. age. Uel põt dici scdo mõ ꝙ ille. §. loquiẗ
cum quis deponit in scriptis: ⁊ agiẗ inter eos vt de hoc fiat
scriptura: sufficiũt cões ꝓbationes duo vel tres testes cum
scriptura fiat ad memoriaz: vt. j. de fide instru. l. cõtractus.
nam ⁊ al's si agatur ꝙ cõtractus celebreẗ in scriptis: maior
requiritur numerus testium: vt. j. si cer. pe. l. vl. in auc̃. signa
ta que est in auc̃. de fide instru. §. si vero. ¶ Sed denuo ad
aliõ qõ hic dꝫ op. Hic dꝫ ꝙ aduersarius meus erat mulier
si erat mulier ergo nõ potuit cõscribere rõnes qꝛ femina nõ
potest esse argentaria: vt. ff. e. l. pretor. in fi. ⁊. l. quedã in fi. ⁊
ideo nõ põt mulier eẽ argentaria: cum sit pu. offiñ: vt. ff. eo.
l. femine. ⁊. ff. de reg. iur. l. femine. Ad qõ pt dici trib⁹ mõis
⁊ istos modos tetigi in casu. ¶ Et vno mõ sic. ista mulier
non erat argentaria: qꝛ nõ poterat esse: sꝫ hẽbat quoddam
instrm apõ se ꝑ qõ poterat ꝓbare: vñ lꝫ nõ possit eẽ argẽta
ria: põt hẽre instrumẽtum vt masculus. ⁊ erit tale instrm. de
ponebã pecuniaz apud mulierẽ. ⁊ ipsa dixit: volo ꝙ fiat in-
strumentũ ne de ista pecunia moueaẗ mihi qõ. ipsa nõ vtitur
illo instrumẽto. si volo ꝙ illud mihi edat: nõ sum audiẽdus.
¶ Uel possum dicere scdo mõ ꝙ deposui. x. apud mulie-
rem. mulier ista nõ scripsit rõnes suas per se. sꝫ ipsa exerce
bat argentariam per aliuz. puta per seruũ suũ ꝙ põt esse: vt
ff. e. l. pretor. §. j. ⁊ ita rõnes nõ ab ea ꝯscripte: sꝫ a seruo suo
nõ debẽt mihi edi. Si dicis. qũo põt seruus exercere argẽ-
tariã cũ sit publicum officiũ: cũ seruus ⁊c̃. vt. ff. de reg. iur. l.
ꝙ attinet. Rñ. esse argentarium nõ est vere publicũ officiũ:
⁊ ideo per seruum põt exerceri. Uel rñ. veruz est ꝙ seruus
non põt exercere argentariam suo nomine sed noie dñi sic.
¶ Uel potest dici tertio mõ ꝙ deposui apud argentarium
x. ⁊ dixi ꝙ volebam ꝙ scriberet data ⁊ accepta. hic argenta
rius decessit muliere herede relictũ. mulier negabat deposi
tum. petebam ab ea vt ederet rationes argentarij. diciẗ hic
ꝙ dꝫ. nã lꝫ nõ posset esse argẽtaria: tñ põt esse heres argen-
tarij. ⁊ quibus casib⁹ argẽtarius teneẗ edere rõnes ⁊ suus
heres: vt. ff. e. l. quedã. §. nihil interest. ¶ Or segnori circa
l. istã quero duo. ⁊ vnũ ptinet ad apiẽdum hãc. l. qꝛ ex eius
decisiõe videbitis qual'r hec. l. debeat intelligi. Et in. l. ista
dꝫ ꝙ mulier nõ teneẗ edere rõnes suas ꝯ se nisi ex cã. Sed
hic quero que põt esse iusta cã pp q̃ mulier teneẗ edere rõ-
nes suas? Et ad hoc dicetis. v. modis. ⁊ his qnqꝫ modis le
giẗ hec. l. ⁊ hoc scire est vtile in disputatiõibus ⁊ in causis.
Et vno mõ sic. sicut dixit Jo. qꝛ hec. l. nõ loquiẗ in rõnibus
sed in instris. ⁊ dicetis ita. si actor petit a reo instrã rei sibi
edi: nõ audiẗ: qꝛ non conuenit originez petitiõis actoris ex
alienis instris fundari: vt. j. e. l. vl. sꝫ si reus ab actore petat
sibi edi instrã: bñ teneẗ actor edere: vt. j. e. l. nõ est. ⁊. l. iustũ.
qꝛ fauorabiliores sunt rei ⁊c̃. vt. ff. de reg. iur. l. fauorabilio-
res. sꝫ sicut actor teneẗ edere rõnes ad suã exceptionẽ ꝓbã
daz: ita reus actori. ⁊ si nõ ad fundãdaz suã intentionez: ad
dirimendam sic. ⁊ ad hoc facit. ff. ad. l. fal. l. pe. in fi. que inci
pit marit⁹. ¶ Sꝫ hec lectura nõ vꝫ ꝓbabilis. tũ qꝛ hec. l. lo
quiẗ in rõnibus. tũ qꝛ. ll. allegate ꝓ ea in rõnibus loquũtur
tuz qꝛ eẽt magna inequalitas. Nec facit ꝓ eo. l. j. e. l. vlti. qꝛ
vt dixi intelligiẗ in rõnibus. Itez nec illa. ff. ad. l. fal. l. pe. fa
cit ꝓ eo. qꝛ ibi instrã erãt cõia heredis ⁊ legatarij: vl' ibi he
res vtebaẗ instris. ¶ Et iõ alij voluerũt dicere ꝙ lex ista in-
telligaẗ scdo mõ. ⁊ dicũt ꝙ regulariter quis nõ teneẗ edere
instrã ꝯ se. Sꝫ fallit in fisco: vt. ff. e. l. nec quisq̃. ⁊ dicunt ꝙ
hic ꝓcurator fisci petebat a muliere sibi instrã sua exhibere
sꝫ hoc ẽ diuinare. Itẽ qꝛ l'ra istius. l. dicit ꝙ suo nomine sibi
debebaẗ pecunia. ¶ Tertij voluerunt dicere tertio modo:
vt hec. l. intelligaẗ ꝙ hec aduersa ps ediderat rõnes suas se
mel: vñ scdo ñ teneẗ edẽ nisi subsit iusta cã. nã hec ẽ regula
ꝙ quis teneẗ edere instrã sua semel. sꝫ iterũ nõ teneẗ edere
nisi ex iusta cã: puta si ꝑdidit reus casu fortuito: qꝛ tunc ar-
gentarius semel editas teneẗ edere iterũ: vt. ff. e. l. siqs in fi.
⁊. l. j. ¶ Sꝫ nec hec opi. plꝫ qꝛ hoc ẽ diuinare. nã l'ra istius
l. nõ dicit ꝙ semel fuissent edite ⁊ casu fortuito perdite. Et
ideo spretis istis ambagibus: potestis dicere quarto mõ ꝫꝫ
Azo. cũ argẽtarius ꝯscripsit rõnes: aut ꝯscribit me nõ mã-
dante nec ratũ hñte: ⁊ tũc nõ ẽ ꝓprie rõ: sꝫ sua ꝓpria scriptu
ra: ⁊ tũc non teneẗ argentarius edere vel eius hñs. aut con
scripsit me vel meo ꝓcuratore mãdante: quo casu sunt cõia
⁊ teneẗ edere: ⁊ ipse ⁊ heres eius: vt. ff. e. l. siqs. §. ptinere. ⁊
§. ex hoc edicto. ⁊ ita exponiẗ. id ex cã ad iudicis officium
pertinere solet. vt si cõscripsit me mãdãte vel meo ꝓcurato-
re teneaẗ edere. al's autẽ non. vñ consulo scholaribus dum
deponunt vt dicant ita scribatis diez in quo tradidi vobis:
⁊ ita scribetis data. postea ꝙ dabitis seruienti meo scribe-
tis: ⁊ ita accepta. ⁊ tũc dꝫ ꝓprie ratio: qꝛ est vltro citroqꝫ fa-
cta. sed si ipsi non dicant campsoribus vt scribant: licet ipsi
postea scribant: illa est propria scriptura: ⁊ mihi edenda nõ
est: vt. ff. e. l. pretor ait. §. j. ⁊. §. pertinere. ¶ Uel potestis di
cere secundo modo: vt dicere consueui: ꝙ hec littera est cõ
munis: ⁊ ad instrumenta ⁊ ad rationes. Et dicetis sic. ista
mulier que successit argentario nõ teneẗ mihi vel sua pro-
pria instrumenta vel proprias rationes edere si eis non vti
tur nec vti vult. sed si eis vtiẗ vel vti vult illa tenetur edere:
vt. ff. e. l. j. §. edenda sunt omnia. ¶ Secũdo sup. l. ista que-
ro quo iure petatur editio rationis vel instrumentorũ fieri?
dicunt quidam. iudicis officio. pro istis est argu. littera hu-
ius. l. in fi. ibi vbi dicit. iudicis ad officium ⁊c̃. ⁊. j. e. l. edita.
in fi. ¶ Alij dicũt ꝙ editio petitur fieri per actionem in fa-
ctum. ⁊ ex edicto de edendo. ꝓ ista opi. facit. ff. e. l. siquis. §.
ex hoc. ⁊. l. quedã. in prin. ⁊. l. hec actio. Sed ego circa arti-
culum istum ita consueui dicere: editio poterit fieri ex hoc
edicto de edendo iudicis officio in rõnib⁹ ⁊ in notionibus
⁊ instrumentis. in actione habet locum: vt. j. e. l. edita. Item
hꝫ locum in rationibus vt hic. Item in instris hꝫ locum: vt
j. e. l. vlti. sed si aliquis est iussus edere ⁊ detractat edere: te-
netur actio in factum ad meum interesse: vt. ff. e. l. vbi. §. j. ⁊
l. siquis ex hoc edicto. ⁊. §. pertinere. ⁊ sic intelligitur. l. illa
quedam. ⁊ intelligo ꝙ poterit fieri editio. ⁊ actionis ⁊ ratio
nis ⁊ instroꝝ iudicis officio pẽdẽte lite. sꝫ secus ẽ ab initio:
qꝛ tunc

q₂ tunc poterit fieri vel actione ad exhiben. vel conditione sine causa vel indebiti.

S apud quẽ. Lex ista legitur dupliciť. vno mõ ₿m antiquos vt in cã applõnis tã tum. alio modo ₿m modernos. s. ₿m Jo. ⁊ Azo. in cã principali. ego tñ ponaȝ casum vt in ſerã antiquoꝝ lecturã ⁊ modernoꝝ ⁊ circa lrãm ſubijciã quare opinio modernorum est verior. tñ anteꝗ̃ ponamus casum cõtinuabimus. l. istã sic. s̃. l. ꝓxi. dictũ est vobis de editione rõnum. in. l. ista tractať de editiõe actorũ que fiũt in iudicijs inter actorem ⁊ reum. Et ponetis ita casum in terminis. accusaui te de aliquo crimine vel petebã. x. litis cõte. fuit facta. ⁊ iuramẽtũ de calũnia est ꝓstitum. ⁊ positiões ⁊ rñsiones ⁊ dilationes fuerunt scripte in actis. postea tpe ferẽde sñie dico iudici cãe ꝑncipalis. dñe iudex vos vultis ꝙ quilibet de suo iure alleget corã vobis. ⁊ vultis determinare qõnem istã. tñ debetis scire ꝙ vos habetis tabellionẽ talẽ qui nõ fecit mihi copiã actorũ. nunqd iudex dȝ facere illa acta edere? Certe sic. siue sint apud eũ: siue apud tabellionẽ: siue apud aduersariũ. Sȝ si iudex tulit sñiam ꝯ̃ me ⁊ appellaui: potero petere copiaȝ ꝓlationis sñie ⁊ acta: vt dmonstrẽ iudici applõnis. ⁊ is apud quẽ res agiť siue sit principalis cãe vel applõnis dȝ iubere exhiberi acta vt veritas inquirať. q₂ boni iudicis est inquirere veritatẽ modis omnibus quibus põt. hoc dicit ista. l. Uidete expõnem lrẽ. Tex. is. s. iudex. Tex. apud quem res. i. cã. sic ⁊ alibi. ĵ. de rebꝰ cre. l. in bonefidei. ⁊. ff. de re iudi. l. j. ℂ Anno. ꝙ hoc nomen res equoce sumiť in iuř nostro. Uno mõ res. i. cã. vt hic cũ suis similibꝰ. Scdo mõ dř res. i. veritas. vnde volẽtes obscure loq dicũt in re ita est. i. in veritate. sic ⁊ alibi quotiens de re iurať. i. de veritate. vt. ff. de iureiur. l. quotiẽs. ⁊ qui rẽ amouerint. i. veritatẽ: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. q in rõnibus. Aliqñ sumiť res ꝓ equitate: vñ re exigẽte. i. de eqtate ita dȝ fieri: vt. ĵ. de in ius vo. l. j. ⁊. ĵ. vñ vi. l. nõ ab re. ⁊. ff. de ꝓba. l. certa. Aliqñ sumiť nomẽ rei pro ꝯ̃tu. sic. ĵ. de ꝓba. l. cũ res. nec est mirũ si nomẽ rei tam varias significationes hȝ: q₂ nomẽ rei est generale: vt. ff. si cer. pe. l. j. in fi. ⁊. ff. de verb. sig. l. rei ap. ℂ Or dicit in lrã res. i. cã. s. appellationis expofuerũt antiq qui dicebant. qui tulit sententiam in cã principali: si appello teneť iudici appellationis oĩa acta exhibere: vt sic sñia appareat sit iusta vel non. Sed iudex cause appellationis nõ teneť exhibere oĩa acta pendente lite. ⁊ ꝓ suo errore inducũt. ll. que dicũt ꝙ iudex cause ꝑncipalis tenetur tradere oĩa acta iudici appellationis: vt. ĵ. de ap. l. eos q. §. penul. ⁊. l. nec causas. ⁊. l. nec a ꝓconsulibus. Sȝ certe nec hec opinio est bona. q₂ ratio que reddiť. ĵ. e. l. ẽ cõis ad cãm principalem ⁊ appellationis: vñ sicut tenetur edere oĩa acta in cã appellationis ita in causa principali: q₂ vbi in diuersis inuenitur eadẽ rõ: ideȝ ius dȝ statui: vt. ff. de ver. ob. l. a titio. §. idẽ respõdit. ⁊. ff. ad. l. acql. l. illud. q₂ forte iudex nõ hȝ omnia in memoria: vt. ĵ. de arbi. l. ne in arbitris. Item q₂. ll. volunt in causa principali acta edi. vt. s̃. vt nemini li. pẽ. l. ij. ℂ Itẽ q₂ hec. l. generaliter loquiť. ⁊ vñ ⁊c. vt. ff. de le. ꝓ. contra ta. bono. pos. pe. l. j. in prin. merito ergo exponiť vt dixi. Et eduntur acta in cã ꝑncipali iiij. rõnibus. Prima vt ex actis instruať iudex vt videat iudex qualr ferat sñiam: vt. ĵ. de iudi. l. ꝓperandum. §. j. Item exhibenť acta secunda rõne: q₂ si iudex vult delegare cãm seruata sibi sñia: semel dȝ audire: ⁊ postea debet facere edi acta: vt in auc̃. vt defun. seu fu. §. illud. que est. ĵ. de iudi. l. iudices. ⁊ incipit auctẽ. ad hec. Item tertia ratione eduntur acta surrogato iudice in locũ defuncti: vt. ff. de iu. l. mortuo quoquo iudice. Item edũtur acta quarta rõne vt ex actis appareat si perijt instantia iudicij vel non: vt. ĵ. de iudi. l. ꝓperandum. in princ. Item interdum eduntur acta vt pateat ex actis si renunciatuȝ est allegationibus: vt. ĵ. de iudi. auc. iubemus. Item eduntur acta vt pateat ex actis si lapse sunt dilationes que dantur ad respondendum libello: vt. ĵ. de lit. contest. auc̃. offeratur. Iteȝ eduntur acta vt instrumenta publicentur ⁊ testes: vt. ĵ. de testi. l. publicati. ⁊ in auctẽ. de testi. §. hec omnia. Tex. acta. ℂ Et no. hic ꝙ hic vocat acta que fiunt inter actorẽ ⁊ reum: vt est libellus ⁊ litis contesta. iuramentũ de calũnia. dilationes. attestationes testiuȝ. sñia. hec sunt acta que fiũt in iudicio ciuili ⁊ criminali. ⁊ de istis actis loquiť hic: ⁊. ĵ. de pactis. l. pacta. ⁊. ĵ. de trãs. l. siue apd acta. ⁊. ĵ. vbi ⁊ apud quos cogni. resti. ha. est. l. vlt. ⁊. ĵ. de iudi. l. vlti. ⁊ dicuntur publica: q₂ aucto. pu. fiunt. Tex. exhiberi. sub. a iudice si habet apud se. ⁊ a tabelliõe si habet apud se. ⁊ ab vno de litigatoribus si hȝ apd se iudici: vt ex eis videat quid hẽat iudicare. Tex. iubebit. sub. is apud quẽ res agitur. ⁊ ideo lra istius. l. dȝ ita ordinari. is apud quem res agitur iubebit exhiberi acta publica tam ciuilia ꝗ̃ criminalia respicienda ad inuestigandam veritatis fidem. ℂ Et ita ex. l. ista colligetis ar. ꝙ pertinet ad officium iudicis inquirere veritatẽ modis oĩbus quibus põt. ⁊ ad hoc facit. ĵ. de iureiur. calũ. l. j. ⁊. ĵ. de qõnibꝰ. l. iterrogari. ⁊. ĵ. de iudi. l. iudices. ⁊ est in cor. auc̃. vt defun. seu fu. l. defuncto. in princi. Et ad hoc colligetis tria ar. in causis. Et pmo colligetis ex hoc ꝙ iudex q examinat testes: dȝ facere dicere veritatem pro vtraq₃ parte. ⁊ ad hoc facit. s̃. de epi. ⁊ cle. auc̃. sȝ iudex. ⁊ de here. ⁊ ma. l. qm̃. ⁊. ff. de proba. l. cũ ꝓbatio. ⁊. ff. de testi. l. serui responsio. Item q₂ in iudicijs dȝ seruari equalitas: vt. ĵ. de po. l. prouidendũ. ⁊. ĵ. de fruc. ⁊ li. expẽ. l. vlti. ⁊ claudicarent iudicia si testes deponerent ꝓ vna parte: non pro alia. ℂ Item ex hoc colligetis aliud ar. lȝ minor non iuret de calũ. tñ dȝ iurare de veritate dicenda iudice hoc iubẽte: vt hic. Est tñ contra. argu. ff. re. amo. l. marcellus. ⁊. ff. de iureiur. l. iusiurandum. §. procurator. ⁊. ff. de noxa. act. l. quero. §. si tutor. ℂ Iteȝ ex hoc colligitur aliud ar. lȝ sindicus iuret de calũnia: tñ prelatus ecclesie debet iurare de veritate dicenda iudice hoc iubente: vt. ĵ. de qõni. l. interrogari. ℂ Or segnori ad. l. istaȝ oppo. ista. l. dicit ꝙ acta in cã ciuili ⁊ criminali sunt edenda. Sȝ. l. vř velle ꝙ editio fiat fisco in cã ciuili: sed in criminali nõ: vt. ff. de iure fisci. l. ij. §. diuus. ℂ Ad qd vos dicetis vno mõ. nihil de. l. illa ad istam. quia hec. l. loquitur de actis que fiunt inter actoreȝ ⁊ reum: quia ista sunt edenda siue sint ciuilia siue criminalia: sed. l. cõtra loquiť in instřis que fiunt extra iudicia que in cã ciuili sunt edenda fisco illa ratione: q₂ dȝ fieri editio ei. cuius interest pecuniariter: vt. ff. ad exhi. l. si liber hõ. sȝ fisci litiganti cum priuato interest pecuniariter nõ criminaliter vt ibi. ℂ Uel põt dici scdo mõ. ibi dř ꝙ qs teneť edere fisco oĩa instřa in cã ciuili vel criminali: siue sint edentis siue fiscalia: vt. ff. e. l. nec quisꝗ̃. Sed in cã ciuili eoipso ꝙ non exhibentur fisco presumunť fisco subtracta: vt ita possit agere furti. sed non est sic in causa criminali: vt in. l. cõtra. q₂ in causa criminali debet quis se dfendere modis omnibus qbus põt: vt. ff. de bo. e. q mor. sibi ꝯ̃sci. l. j. ℂ Or segnori mõ sup. l. ista formo plures questiones. Et primo quero sic. quo iure petuntur acta edi? Rñ. iudicis officio: q₂ de editione actoruȝ non fit mentio. ff. e. ⁊ ꝓ hoc est ar. ꝙ dř hic in fi. Uel põt dici ꝙ petuntur edi condictione ex hac. l. q₂ hac. l. est de nouo hic introductum nec est cautũ quo genere actionis agať: vt. ff. de cõdi. ex lege. l. vna. Odo. ℂ Sȝ denuo q̃ro. a quo acta petuntur edi. ⁊ quis petiť? Rñ. actor a reo ⁊ eꝯ̃. ⁊ actor ⁊ reus poterunt petere a iudice si hȝ: ⁊ a tabellione si hȝ: vt dixi in expõne. ⁊ ita eduntur cuicũq₃ ⁊ a quocũq₃: q₂ hec. l. loquiť indefinite ⁊ idefinita eqpollet vniuersali: vt. ĵ. si ali. res pig. da. sit. l. pe. dũ pinde est ac si dicat. actor edat reo ⁊ eꝯ̃ ⁊ iudex actori ⁊ reo. ⁊ tabellio. ℂ Sȝ denuo quero circa. l. istã. nũq pacta facta inter me ⁊ te in cã ciuili vel criminali ꝑiudicabit ꝯ̃ tertiũ? Supficialiter intelligens reputaret qõneȝ istã fatuam siue asininã: sed non est ita: imo scire questionẽ istã bonũ est. verbigrã. accuso te de homicidio. ꝓduco ꝯ̃ te testes qui dicũt ꝙ tu cuȝ titio ⁊ seyo venisti ad tale homicidium perpetrãdũ in tali loco: ⁊ tu primo ꝑcusisti. tu dicis: percussi eũ ad meã defensionẽ: sȝ titius ⁊ seyus ꝑcusserunt eũ mortalr. nũqd ꝑiudicãt ista acta titio vel seyo. ℂ Uł pone ꝙ cõuenio te rei ven. ꝓ re aliqua. ⁊ ꝓbo ꝙ tu mihi vendidisti. nũqd ꝑiudicat hoc vero dño? Dixerunt qdã ꝙ sic: nedũ in cã ciuili: imo in cã criali: vt arg. ff. d cri. expil. here. l. heredes. ⁊. l. diuus. ⁊. ff. fam̃. her. l. heredes. §. idẽ. Rñ. ar. ff. de iureiu. l. si duo ꝑroni. Sȝ hanc opi. nõ approbamus:

q2 res inter alios acta rc.vt.j. res inter ali.acta per totū cū suis si. Preterea acta inter me r te nō preiudicāt nisi testes sint ꝓducti te pñte: vt.j.ꝺ testi.l.si qñ.r.j.de arbi.l. cū antea. in fi.r.l.multofortius. Nec tertio ꝺꝫ pıudicare: vt.j.de testi. l.cū apō.r.j.de re iudi.l.vl.r.l.ē expſſa.ff.de iureiu.l. nā postea.in fi.r.l.ſe.r.l.ſed r ſi poſſeſſori.in fi.r.l.ſe. Nec ob.ll. allegate ꝓ ꝯria opi.q2 pıudicāt tertio ꝗtuꝫ ad qleq̄le pıudiciū:nō aūt debēt pıudicare tertio ꝗtuꝫ ad plenū pıudiciū nisi in certis casibus qui no.ff.de re iudi.l.ſepe. Odofre.

Dita actio. De editiōe rōnū r actoꝝ in ſupioribus dictū eſt in.l. iſta tractat̃ de edictione actiōis.Et hec.l.dic̃ duo. Prio ponit effectuꝫ edite actiōis.Scōo annectit an edita actio poſſit emēdari vel mutari.Circa primum dicit.effectus edite actionis ē demōſtrare ſpeciē future litis.Circa ſcōm dicit.ꝙ actio edita pōt emēdari r mutari ſicut vult edictū ꝑpetuū de edēdo: r vt ius reddētis decernit equitas.h.d.iſta.l. Videte lr̃am. ❡ Tex.edita actio. ſub.ab actore reo ſiue ſit pſonalis ſiue real̃:ſiue nō ſit actio ſed auxiliū:vt eſt interdictū r iudicis officiuꝫ. ❡ Uñ no.ꝙ nomē actionis ſumit̃ interdū ſtricte r ꝓprie.r interduꝫ large r proprie.r interdū largiſſime r abuſiue.Sumit̃ ſtricte r proprie.actio in pſonā:petitio in rē:pſequutio in vtrūq3: vt.ff.de actio. r obli.l. actionis verbo. Sumitur actio large r ꝓprie:ſiue ſit actio in perſonam:ſiue in rē:ſiue mixta: vt inſti.de act̃.§.oium.Sumit̃ actio largiſſime r abuſiue:in qua cōtinet̃ iudicis officiū:vt.ff.ꝺ act̃.r ob.l.actiōis v̄bo.r ſic ſumit̃ in hac.l.Tex.ſpēm.i.formā vl̃ qualitatē.nā exquo actor edit reo ꝙ agit in pſonā:demōſtrat qualitatē litis: q2 petit dari vel fieri.vel exquo actor petit rei vendi.ſtatiꝫ edit rei vendi.q2 petit ꝙ ſuū eſt.Tex.future litis. iō dicit future litis.q2 hec editio fit ante litē cōte.vt.j.plene dicetur.Tex. quā.ſ.editam actionem.Tex.emendari vel mutari. ❡ Dꝫ ſegnori hic eſt duplex littera.quidā habēt in actiuo emēdare vel mutare.vt habēt noui libri.r tūc legetis ita lr̃am.edita actio ſpēm future litis demonſtrat.ſ.editam actionem lꝫ actori emendare vel mutare reo inuito.Sed quidam habēt in paſſiuo vt ego habeo.dicebat Azo in nr̃o antiquo libro ſcilicet emendari vel mutari. r tunc legetis ita litteram.ꝗ ſcilꝫ editaꝫ actionē.licet.i.licitum eſt emendari.ſ.emendatā vel mutari.i.mutatā.dꝫ pati reus emendari r mutari. r dicitur emendari ſi primo petebā.x.modo peto.v.vel ecōtra dꝫ mutari ſi primo agebam vna actione: r volo derelinquere eaꝫ.r volo agere alia puta ſi primo agebā depo.modo volo derelinquere eā r volo agere cōmo.Tex. prout edicti perpetui.i.generalis.cuius edicti verba hētis lꝫ nō ſniam.ff.e. l.pretor ait.in p̄n.ſumit̃ r alijs pluribꝫ modis perpetui.vt no.ſ̄.de ſacroſan.ec.l.iubemus.in auc̃.perpetua.vñ amplius hic nō dico.Tex.vel ius reddētis.i.iudicis.Tex. decernit equitas. ❡ Dꝫ ſegnori hec.l.dicit duo. Primo ponit effectum rc.dic vt dixi in caſu.Sed qūo pōt emendari vel mutari prout edicti ꝑpetui monet auctoritas.r vult hec auctoritas edicti perpetui : ꝙ vult auctoritas iudicantis. Certe audite.ſi ego actor primo edi tibi reo actionē meam:dantur tibi inducie deliberatorie.xx.dierum.lꝫ ex cā pñt minorari: vt in auctē.offerat̃.j.de litis ꝯte.que eſt in cor.auctē. de exi. r intro.reis.§.ſancimus. ſi volo mutare actionē vel emendare in minus:debeo ita facere vt ſit tibi ſaluuꝫ ius deliberationis.lꝫ ſi volo emēdare in plus:tūc dabūtur tibi noue dilationes:q2 nō pōt eſſe certus in prima actione.vl̃ monet auctoritas edicti perpetui.vt ſi moui vnā actionē ꝺ his que tolluntur electione:nō lꝫ inde emēdare vel mutare.lꝫ ſecus eſt ſi moui vnā actionē de his q̄ nō tollunt̃ electione. r pōt emendari vel mutari ſꝫm ꝙ ſuadet auctoritas iudicā.q2 aliquādo ſuadet eaꝫ admittere.verbigr̃a.ſubtraxiſti mihi rem meaꝫ furtiue.cōuenio te certi ꝯdi.generali ꝙ facere potui: vt.ff.ſi cer.pe.l.certi condi.ſi modo volo eā mutare:q2 volo te conuenire ad penamꝫ legalem act̃. fur. r dico iudici. dñe iudex.lꝫ mihi hoc facere:dꝫ dicere bonus iudex: non licet tibi hoc facere.q2 tu primo agebas actione que nō infamat ſcilicet certi conditiōe generali:q2 ceſſat ignominia in ꝯdi-

tionibus:vt.ff.de act̃.r ob.l.ceſſat.mō agis furti q̄ infamat: vt.ff.de his q̄ no.infa.l.j.r.ff.ꝺ furtis.l.nō pōt.q2 hec eqtas ſuadet ꝙ nō liceat mutare actionē odioſaꝫ in locū actionis nō odioſe.Sed ꝯ̄.eqtas bñ ſuadet ꝙ iudex admittat mutationē.puta ſi primo egi actione furti: r mō volo agere certi cōditione generali r ē rō q2 pene rc.vt.ff.de penis.l.interpretatione. ❡ Dꝫ ſegnori mō ex.l.iſta collige.not. illud qꝺ lꝫ alicui emēdare ſe.r ad hoc facit auc̃.ꝺ nup.in p̄n. ❡ Itē no.ꝙ lex aliqñ variationē admittit hic r.ff.de bo.poſ.l. non nunꝗ. ❡ Itē no.hic ꝙ eqtas pualet rigori iur̃.vt.j.de iud. l.placuit.r.j.de pigno.l.ij. ❡ Itē circa.l. iſtā vt melius intelligatis ſequentia no.hic loco cuiuſdam ſumme qñ editio actiōis ſit faciēda r cui r q̄le r qual̃r r qs ſit eiꝰ effectus.r ſi dñs Azo hoc fuiſſꝫ ſecutꝰ ordinate dixiſſet.r lꝫ multa bona dixerit:tñ inordinate dixit:q2 ipſe dixit ſic.de edendo vidimus: videamus qd ſit actio. r dicit.actio ē ius pſequēdi in iudicio ꝙ ſibi debet̃:vt inſti.de act̃.in p̄n.vñ qñ debebat ſummare titulū de edendo:ſummauit titulū de actioni.r iō perſequamur modū nr̃m:vt videamꝰ prio r qñ editio actionis ſit faciēda.Ad qꝺ dixit dñs Jo.ꝙ editio actionis eſt faciēda nedū ante litē ꝯte.imo añ vocationē in ius: vñ dixit.ſi volo te cōuenire:debeo ante dicere tibi ꝙ volo te ꝯuenire tali actione.r ita ſcripſit in ſumma ſua verboſa r pompoſa: que incipit ſic.quicūq3 vult ſcire actionē ꝓponere. que nō valet vnā nucē marcidā.lꝫ forte bacatus erat.r pro ſua opi. inducit ordinem titulorum huius libri:q2 primo ponit imperator de edendo:poſtea de in ius vocādo. r ordo ſcripture eſt ſeruandus:vt.ff.de vſuf.l.quoti.in p̄n. Itē ꝓ iſta ſua opi. faciūt tres.ll.q̄ dicūt denūciādū eē debitori a creditore anteꝗ vocet̃ in ius:vt.j.de pig.l.debitores.r.ff.ꝺ ſerui.ru. pre.l.quidā hiberus.r.ff.ꝺ dā.infec.l.cū poſtulaſſeꝫ. in p̄n. ❡ Sꝫ certe opi.eius nō eſt bona.r ꝑ̄ dicēdū ē:q2 faciēda eſt editio actionis ante litē ꝯte.r poſt vocationē in ius. r ꝓ hoc facit.j.de li.ꝯte.auc̃.offerat̃.r q2.l. dicit alibi nō aliter. vt.ſ̄.de epi.r cle.auc.gñal̃r. Itē pꝫ hoc ex lr̃a iſta que dicit. future litis rc.nā lis dr̃ poſt vocationē in ius. Nōob.ordo titulorū q2 in libro iſto ponunt̃ iura poſitiua: q2 ita placuit principi:vt in auc̃.de litigi.§.oēm.nō ſꝫm modū phorꝫ. vñ non ſeruat̃ ordo ſcripture:vt.ff.de ſolu.l.nec caſu ordo.ſed in libro.ff.in quo ponit̃ ordo artificioſus eſt ꝯ̄. q2 prio ponitur de in ius vo.poſtea de edēdo:exquo innuit̃ ꝙ dꝫ pcedere vocatio in ius anteꝗ fiat editio. Itē non ob. ille.ll.q2 illud infra ꝙ ibi dr̃ eſt cā vrbanitatis nō neceſſitatis.ꝙ ſi nō facit excuſat̃.lꝫ ſi hoc nō vult facere nō tenet̃:vt in pal.auc̃. offerat̃. ❡ Reſtat cui ſit faciēda editio.Et certe duobꝰ.reo cōuento: vt deliberet velit cedere vel cōtēdere:vt.ff.e.l.j.in prin.r.j.de litis cōte.auc̃.offerat̃. Sed r fit iudici vt videat ſi libellus bñ cōceptus ē:vt ſic approbet eū: ſi nō deleat vl̃ dilaniat cū dentibus:q2 officiū iudicis eſt in hoc:vt.ff.ꝺ aſſer.l.j.r.ff.de accu.l.libelloꝝ.in p̄n.r.l.adulterij. ❡ Reſtat videre q̄re ſit facienda.Et certe eſt facienda contēplatione actoris:vt videat an ex libello cōpetat ei actio vel nō : quia nemo ſine actiōe expit̃:vt.ff.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.videamus. Iteꝫ q2 ius agēdi ex pſona actoris rc.vt.ff.ſi ps here. pe.l.j.in p̄n. Iteꝫ fit cōtēplatione rei:vt deliberet cedat vel cōtendat:vt.ff.e.l.j.in p̄n. Itē fit ꝯtēplatione iudicis vt videat qual̃r ferat ſniam:q2 ſnia dꝫ ꝯgruere petitiōi:vt.ff.cōi diui.l.vt fundus.r.ff.de neg.ge.r ex̄ ꝺ ſymo.c.olim. Itē q2 dꝫ curare iudex vt certā ferat ſniaꝫ:vt inſti.de act.§.curare. r de qua re rc.vt.ff.de iudi.l.de qua re. ❡ Reſtat vt videamus qual̃r fiat editio.Oliꝫ fiebat regulariter:vl̃ velit edere actor rōneꝫ in ſcriptis:vel v̄botenus dicere. Regulariter ideo dixit.q2 ſpāle eſt qbuſdaꝫ pſonis vt fiat in ſcriptis : vt j.de digni.l.quotiēs.Sꝫ in cāis criminalibus r ciuilibus olim fiebat editio inſcriptis:vt.ff.de accu.l.libelloꝝ.hodie non valꝫ in criminalibus vt ſit mutatū tñ in criminalibus: vt.j.de litis conteſt.auc̃.offeratur.r auc̃.libelluꝫ.in caſibus tñ eſt ſpāle vt cognoſcatur ſine libelli oblatiōe:ſi pſone ſint viles:vel lites ſint breues:vt in auctē.de mā. prin.§.ſi tibi. Item duꝫ adminiſtrator conuenitur infra.l.dies:vt in auc̃. vt nulli iudi.§.neceſſitatem. Item dum duo clerici litigant apud propriuꝫ epm̄:vt in auc̃.vt apud proprios epi. clerici con.

con.§.sancimus. Inter si libellus remittitur pacto litigantiũ expresse vel tacite. vel nõ expresse sʒ tacite: vt.s.de epi.⁊c. auc. gñaliter in fi.⁊.j.de pri.scho.l.vna.⁊ vtrũ. possit remitti libellus tacite vel expresse plene dicã.j.de litis ɔte.auc.offeratur.vñ amplius hic nõ dico. Uel põt dici ꝙ in pdictis.ll.nõ ẽ spãle ꝙ pcedatur sine scriptis ɋ̃tũ ad libellũ.q2 bñ dʒ offerri i scriptis.sʒ est ibi spãle ɋ̃tuʒ ad sniaʒ: sumptibus ⁊ litibus inanibus vexentur: ꝙ nõ dʒ eẽ. ¶ Restat vt videamus qs sit effectus edite actionis. Et certe effectus est q2 demõstrat spẽm future litis: vt in.l.ista. Itẽ absoluto reo appebit an ob.exceptio rei iudi.si actor postea agat ɔ̃ reuʒ: vt.ff.de excep.rei iudi.l.cũ ɋrit.⁊.l.an ex eadẽ.⁊.j.de iureiurã.l.duobus.§.exceptio. ¶ Or segnori ista sunt que faciũt ad casuʒ ⁊ summariã expositioneʒ lre: vñ his ita pmissis veniamus ad apices iur. Or circa.l.istã sunt alia indagãda.hec.l.cũ sua simili.ff.eo.l.j.in pn.dicit ꝙ actio edatur ab actore ⁊ reo. Sʒ pbo cõtrarium ⁊ in primis pbo ꝙ nõ est necessaria nec sufficiens editio actionis.si nõ est necessaria nec sufficiens: male dixit hic Imperator: vt.ff.eo.l.j.que est similis huic iuri.C. Et ꝙ edere actionẽ nõ sit necessariũ videte.si peto a te.x. que mutuaui tibi: nõne sufficit hoc? Certe sic. q2 intelligitur pposita certi cõditio gñalis de mutuo. Itẽ si ita dico.peto rẽ talem quã tu possides mihi restitui: q2 mea est.satis appet ꝙ ppono rei vẽdi. Itẽ si dico.peto a te talẽ rẽ quã tibi cõmodaui: nõne satis est si nõ dicam propositam actionem cõmodati? Certe sic. Item si dico ago cõtra te vt rem depositam mihi reddas: nõne põt esse certus si non dicã pposita actiõe depositi? Certe sic.nec refert quõ aliquis sit certus: dummõ sit certus q2 certus ⁊c.vt.ff.si cer.peta.l.certũ. Et ad istud dñs Pla.ita dixit.vbi ita peto vt dixi: dũ insero cãm ⁊ actioneʒ videor edere.nã cã petendi est actio ⁊ actio est cã petẽdi: vñ dixit ipse: sicut ar.est rei dubie faciẽs fidẽ apud logicos: ita apud legistas cã est actio ⁊ econtra. Itẽ sicut apud logicos syllogismus cõsistit in qõne illa.an socrates sit animal.dr ꝙ omnis hõ est animal.⁊ socrates ẽ hõ.ergo socrates est aial. similiter apud legistas: obligatio ⁊ actio,⁊ cã sunt eadem ⁊ hoc vr scripsisse in summa de act.que incipit cum esseʒ apd Mãtuã.q̃ est melior summa q̃ vnɋ̃ fuit fcã in titulo de act. ⁊ in sexta vel septima col.in fi.dum describit ibi act.ibi vbi dicit. Itẽ nõ absurde queri põt que res sit actio.⁊ ibi vr dicere ꝙ cã ⁊ actio sunt idẽ.sʒ melius fuisset sibi ꝙ non dixisset illa verba.q2 dñs Jo.⁊ Azo reprehẽderunt euʒ ab oriẽte vsqʒ ad occasum.⁊ ppterea dñs Jo. q multũ psequebatur dñm Pla.fecit summã suã que incipit.quicũqʒ vult.q̃ summa nõ valet vnã festucã.⁊ dñs Azo fuit secutus dñm suuʒ dñm Jo.⁊ dixit ꝙ hoc nõ põt esse ista rõne. q2 loco famose actionis datur in factuʒ: qd esset istud dicere? q2 pr meus cõmisit dolũ: iõ ɔuenio eũ in factuʒ.q2 factum nõ infamat: sed titulus actionis infamat: vt.ff.de dolo.l.nõ dʒ.ff. de fur.l.nõ põt. Preterea male dixit do. Pla. q2 tria sunt quoꝝ neutꝝ est alterũ.s.cã obligatio ⁊ actio.sicut auia mr ⁊ filia nõ sunt idẽ.nã cã est ipse contractus.i.ipsum factum. nã cõmodare est ipsuʒ factũ: vt.ff.de cur.furi.l.cũ filio.in fi.ɔ̃here obligatio est: que oritur ex ipso ɔctu.⁊ ẽ obligatio iuris vinculũ ⁊c. vt insti.de ob.in prin.⁊ obligatio est mr actionuʒ. q2 ex obligatione nascitur actio: vt.ff.de pcu.l.lʒ.§.ea.ergo actio est neptis ipsius ɔctus: ⁊ filia oblõnis. ⁊ ꝙ auia ⁊ filia ⁊ neptis sint idẽ: absurdũ est hoc dicere. Itẽ dicit ipe.qd plura? ⁊ respondeat q põt.ego dñdo necessario cãm nõ esse actionẽ ⁊ econtra.interduʒ subest cã ⁊ non actio ⁊ econtra.interdum subest actio ⁊ non causa. pone si promisisti mihi.x. ex causa mutui: libero te per acql.sti.⁊ accept. hic subest cã.s.mutui non actio.facte autẽ cause pro infectis hẽri non pñt: vt.ff.õ capti.⁊ postli.re.in bello.§.facte cãe nõ subest actio. q2 sublata est actio per accep. vt insti.qbus mo.tol.obli.§. itẽ per acceptilationeʒ. Item per aquil.stipu. põt pimere ius non factum: vt.ff.de pactis.l.si vnus.§.pactus.⁊.ff.de trãs.l.cũ aquiliana. Itẽ subest actio ⁊ nõ cã.pone ꝙ stipulator a te.x. sine cã.subest actio nõ causa: vt.ff.de edẽ.l.ij.⁊ actiones inherent ossibus ⁊c.vt.ff.de pecu.l.quis ergo.§.siqs. Itẽ pone titius donauit tibi.c.que tu ei debebas.hic nõ subest cã. q2 tibi non mutuauit: sed actio: vt.ff.fa.hercis.l.ij.⁊ actiões inherent ossibus ⁊c.vt.ff.de pecul.l.quis ergo. Et iõ dixerunt Joã.⁊ Azo.ꝙ male dixit Pla.qui dixit ꝙ cã ⁊ actio sunt idẽ.⁊ faciebat abradi de summa sua. ¶ Or segnori ne interpositio esset nimis longa: dicetis ꝙ est multiplex causa.materialis ⁊ efficiẽs.pxima ⁊ remota.si do. Pla.intellexit ꝙ cã mãlis.i.ipse ɔctus sit actio: male dixit.⁊ merito redargutus fuit a dño Joan.si intellexit ꝙ causa efficiens sit actio: bñ dixit.q2 ipsum ius persequendi est cã efficiens ex quo cõdẽnat mihi: vt.ff.si cer.pe.l.certi cõditio.in prin.⁊.ff. de condi.triti.l.j.in prin. Dicemus ergo ꝫm Jo. ⁊ Azo. ꝙ act.edere non est necessariũ: q2 si dicit actor.peto a te.x.que mutuaui tibi: satis est.nec est necesse ꝙ dicat peto certi condi.ex mutuo.q2 satis est si cã edit.q2 nõ refert qd ex eqpollẽtibus fiat: vt.j.de re iudi.l.in summa.⁊.j.õ arbi.l.quid tñ.§.j.⁊ est simile.ista via itur romã.⁊ non solum ista via sed alia. ¶ Item interdicta sunt iudicia possessoria: sed non sola.q2 condi.indebiti nõ est interdictũ: tñ est iudiciuʒ pos.vt.ff. de condi.inde.l.indebiti.§.si numi. sic ⁊ edita actio demõstrat spẽm future litis vt hic.sʒ nõ solũ edita actio: imo cã iur als recte pposita. Et pro opi.ista est decre.expssa.vt ex de iudi.c.dilecti.in qua dr ꝙ sufficit factũ nudũ proponere. ¶ Uel põt dici alio mõ ⁊ probabilius.si cã est talis siue factuʒ ex quo põt oriri actio vna: vel plures habentes non diuersos effectus: sufficit edi cã.sed si cã est talis ex qua oriunt ɔtrarie actiones: tũc nõ sufficit edere cãm nisi ⁊ nomẽ actionis edatur.⁊ est exemplum ꝙ cã sit talis que ponat vnã actionem tm: vt depo.vl cõmo.q2 nõ refert qd ex eqpollentibus fiat: vt.s.dictũ ẽ.similiter ⁊ si inferitur cã que parit diuersas actiones similes ⁊ eiusdẽ effectus: satis est inseri cãm. vt si dico ꝙ subtraxisti mihi seruũ meũ furtiue: peto seruum mihi restitui.hec cã parit duas actiões similes ⁊ eiusdẽ effectus.s. rei ven.⁊ condi.furtiua: vt.j.de fur.l.ancille. sʒ si inseratur talis cã q̃ parit ɔ̃rias actiones vel diuersas quaruʒ vna est in simplũ alia in dupluʒ: nõ sufficit cãm inseri nisi actio inseratur.⁊ q2 in ɔ̃rijs act.vna electa tollitur alia: vt.j.si seruus extero.l.j.⁊.j.de fur.l.j.⁊ q2 diuersos effectus hñt: vt in palle. l.ancille.⁊.ff.fa.her.l.⁊ puto.§.pe.⁊ vl.⁊.l.se. Odo. ¶ Sʒ ad istã distinctionẽ op.q2 vbi ex vna causa oriuntur plures actiones habentes diuersos effectus: videtur pponi mitior actio: vt.ff.de penis.l.si preses.⁊.ff.de suspec.tu.l.iij.in fi.⁊ l.he cause. Sed si placet potestis dicere ꝙ de iure ciui.in foro seculari non sufficit edi cãm: nisi edatur nomen actionis istis rationibus.q2 si pponatur inhabilis actio absoluetur reus vt.ff.si mensor fal.mo.di.l.j.§.j. Iteʒ iudex dʒ supplere suo officio de iure: q2 si diceret.peto a te rei ven.x. que tibi mutuaui: male diceret: vñ iudex ibi supplet: vt.j.vt que desunt aduo.par.iu.suppleat.l.vnica. Item vt possit videre vtrum reus sit in cã absolutionis vel non. ¶ Sed denuo op.⁊ vr ꝙ edere actionẽ nõ sit sufficiens.⁊ ꝙ nõ sit sufficiẽs ostẽdo. sufficit istud dicere.peto a te.x.certi condi.gñali? Certe nõ. q2 res põt deberi ex mille causis: vt.j.de re iu.l.an ⁊ eadem §.actiones. Preterea sufficeret dicere ago ɔ̃ talẽ act. in factum? certe non.q2 actio in factũ datur quotiens eqtas suggerit act.dari: vt.j.de prescri.ver.l.quotiens. Itẽ sufficeret dicere ago ɔ̃ talẽ act.pscri.verbis? Certe nõ. q2 actio pscri. ver.ciuilis hʒ locum in tribus ɔctibus innominatis: vt.j. de prescrip.ver.l.j.ij.⁊.iij. Item habet locũ vbi equitas suggerit actionem dari ex varijs figuris causarum: vt.s.de sa.san.ec.l.sancimus. Ad qd dixerunt Jo.⁊ Azo edere actionem non sufficit: vt pʒ ex premissis exẽplis.q2 ꝙ dicit.l.ista cum sua simili.ff.e.l.j.in prin.ꝙ actor dʒ edere actionem est intelligendum cum suis concomitantibus.i. cum suis pcedentibus ⁊ subsequentibus.⁊ que sunt pcedẽtia actiõis.s. vt inseratur cã.q2 mutuaui.⁊ ꝙ debeat inseri cã pbatur.j. de edi.diui adri.tol.l.vl.§.finaũt.⁊ sequẽtia sunt vt declaretur quid petatur.vnde si petitur res declaretur in totuʒ vel pro parte ꝙ debet fieri: vt probatur.ff.de rei ven.l.si reʒ. Si aũt petitur ɋ̃titas.declaretur ɋ̃titas.vt probatur.s.de epi.⁊ cle. auc.generaliter.vnde dixit act.deberi edi cũ suis cõcomitãtijs precedentibus ⁊ subseqũtibus.⁊ ita.siquis inuitat me ad prãdium. cuʒ meis cõcomitantijs pcedentibus ⁊ subsequentibus inuitat.vñ cũ dñs Azo eẽt inuitatus ad prãdiũ a

quodā scholari archidyacono: τ misisseȝ vnū nūciū p eo: ipe iuit cū bidello suo τ cū plurib⁹ socijs. dñs archidyaconus vidit pdictos: τ dixit ei: qd ē hoc? ipe se excusauit predicto mō q nō decebat euȝ ire p ciuitatē nisi cū honesta comitiua. vñ q inuitabat eū ad prādiū: inuitabat eū, cū suis precedentibus τ subsequētib⁹. ¶ Ad solutionē huius oppōnis τ vt plene liqueat articulus iste: ita cōsueui distinguē. actiones alie vniuersales. alie generales. alie spāles seu singulares. Uniuersales dicūtur q̄ proponūtur de hereditate vel vniuersitate: vt est actio ex testō: vt ē hrditatis petitio: vt. ff. si pars here. pe. l. j. in pn. τ. ff. de peti. here. l. itē vidēdū. τ. ff. ad tre. l. restituta. Itē vt ē actio fami. her. vt. ff. fami. her. l. si filia §. familia. Itē vt est actio empti τ ven. vt. j. de here. vel act. ven. l. venditor. Generales dicūtur que cōtinēt in se plura capitula: vt tutele act. τ neg. ge. act. τ actio pro socio. Singularis actio dr que de rebus singulis pponit vt est actio depositi. τ ista diuisio satis colligit. ff. p so. l. p socio arbitri in prin. In vl'i act. satis ē here. pe. in libello. nec hȝ necesse singulas res in libello petere: sȝ sufficit cām inseri in libello: vt dicat: q2 sum heres titij ab inte. vel ex testō. τ tu possides eius hrdi. peto a te eius here. mihi restitui. τ iudex ita ferat sniaȝ. q2 apparet talē actorē heredē titij: pnūcio ei hereditateȝ restituendā. sed postea in executione exprimantur res: vt. ff. de peti. here. l. de hereditate. τ. l. vl. In gñali actio satis est gñaliter peti. vt. j. de ar. tu. l. qcqd. sed postea in pcessu debeo perseq singula capitula: vt. j. de iudi. l. lȝ. τ ibi dicā. sed in summa pōt iudex gñal'r in vno capitulo dicere. In singularibus actionibus fm Ioā. τ Azo. refert vtrum agat reali an psonali. q2 si agit rei vē. nō est necesse q cā inseratur. sȝ sufficit si dico. peto rē talē: q2 mea est. Sed certe dñs meus dicebat q hoc nil est dicere. q2 si peto a te rē talē q2 mea est: adijcio cām: vñ nō debeo dicere cām cause. Sȝ Azo aliter dixit: τ bñ q2 dixit. si vendico talē cōdicē eoipso dico me dñm. cū rei vendicatio det dño: vt. ff. de rei ven. l. in reȝ actio. in prin. τ. j. de rei ven. l. doce. immo expedit reo vt agam nō adiecta cā. τ fatu⁹ esset reus si diceret. inserat cām cause. q2 si dicerē. peto rem q2 mea est. q2 fuit mihi donata. si vellem postea agere ex alia cā. vt q2 mihi fuerat legata. non ob. mihi exceptio rei iudi. vt. ff. de excep. rei iudi. l. si mater §. siquis autē. Item q2 si sum dñs ex vna causa: nō possum amplius effici dñs ex alia: vt. ff. de reg. iur. l. vt ex pluribus. τ idem dico si diceret aliquis. peto a te rem hypo. act. q2 dicit sibi obligatam: vt. j. de pig. l. si fundus. §. in venditione. sed non est ita in personalibus actionibus. nam eoipso q peto a te. x. certi cōdi. generali insero cām. vñ q2 pōt deberi res ex pluribus causis: si res petitur dȝ inseri cā petendi: vt. j. de edic. diui adri. tollē. l. vlti. §. finautē. q2 potest deberi res ex pluribus causis. Itē dȝ inseri quātitas que petitur: vt. ff. de epis. τ cleri. auc. gñal'r. Sed nunqd nomē actionis debet edi? Dixerunt Io. τ Azo. q non inserit cā. q2 editio non fit nisi ex cā. τ ad hoc facit decre. extra ō iudi. c. dilecti. Uel potest dici q nomē actiōis de iur dȝ inseri in libello. q2 si inepta pponitur actio: iudex respuit eā: vt. ff. si men. fal. mo. dixt. l. j. §. j. Uel pōt dici. aut causa est talis que inducit diuersos effectus. τ tunc nō sufficit inseri causa: nisi nomen actionis inserat. sed si inducit vnū effectum tm̄ satis est cāȝ inseri: vt probatur. ff. fami. her. l. τ puto. in fi. τ. l. se. ¶ Sed denuo quero: lȝ ne mutare actionē iur. C. τ. ff. ante litē ɔte. Rñdeo sic post litē ɔte. nō lȝ mutare: vt. ff. de iudi. l. nō pōt. τ. l. de qua re. Sed hodie correctum est: si reus est per libellum conuentus: vt. j. qūo τ qñ iudex. auc. qui semel. Sed lȝ actio hodie nō possit mutari exquo reus per libellum conuentus est: poterit tm̄ accumulari ei alia actio. ¶ Or dicet aliquis vestrū. qñ dicitur quis act. mutare? Rñ. cum primo quis agebat vna actione: modo vult agere alia. Accumulare est: vt cū primo quis petit vnā actionē: mō vult aliā petere. τ aliā ex alia cā. q2 pōt esse q in prima nō hȝ ius agēdi. τ in ista fit accumulatio actionū. τ nō est prohibitū: vt. ff. ex quibus cau. ma. l. necnō. §. ω eis inquit. nisi in actionibus que tolluntur electione: vt. ff. de tabu. l. q in heredem. §. eligere. τ. ff. de leg. ij. l. cū filius. §. varijs. τ. j. de codicil. l. vlti. Item ista accumulatio permittitur nisi se adinuicem nō cōpatiantur: vt q2 sint ɔrie: vt. j. de fur. l. j. τ. ff. de ɔdi. τ demō. l. titie. vel nisi vbicūq cā petendi eadē est cū prima. τ sic in ea nō ob. exceptio: vt. ff. de excep. rei iudi. l. an τ eadē. τ. l. cū querit. τ de iureiu. l. duobus. §. ex. ¶ Or segnori q de accumulatione. dicit Azo puto eū bñ dixisse. sȝ q dixit de mutatione actiōis: nō credo eū bñ dixisse in modico: q iur. C. τ. ff. τ hodie pōt mutari actio etiā lite ɔte. vt hic. τ. ff. de vi τ vi ar. l. cū fundū. in fi. Item non est correcta ista. l. q2 legum correctio est vitāda: vt. j. de ap. l. precipimus. Nec ob. auc. qui semel. q2 nō dr ibi q quis cogat in act. persistere. vel q olim licebat mutare act. hodie nō liceat. q2 tunc bñ eēt correcta: sȝ dicit si pposui aliquā actionē ɔ te: τ volo pcedere: τ tu dicis pcedas: τ ego dico non debeo. q2 nemo inuitus agere vel accu. cogit. tu dicis. hoc est vex ab initio. sȝ in lite iam cepta cogit qs psistere in eā: nō circa eandeȝ actioneȝ. τ ibi notabo casum lȝ Azo aliter ibi notauerit. τ ita de fcō sepe in cāis obtinui ɔ opi. dñi Azo. ¶ Or segnori vos habetis hic in. l. ista q actionē ppositā qs pōt emendare. Sȝ vsq ad qd tps lȝ actionē ppositaȝ emendare? Dixerūt quidam ante litē cōte. q2 ante litē cōte. τc. vt. ff. rem ra. ha. l. qui amplius. Sȝ nos fm Io. τ Azo. dicimus q in vniuersalibus τ gñalibus vsq ad sniam lȝ emēdare act. propositā: vt ff. de peti. here. l. si hereditatē. τ. l. is a quo. in singularibus actionibus vsq ad litē ɔte. nō postea: vt in. l. ista. reprobata opi. illoꝝ q dixerunt in singularibus actionibus actoreȝ posse actionē emēdare vsq ad sniam. ar. ff. de noxa. act. l. in delictis. §. si detracta. τ insti. de act. §. si minus. Non obst. l. in delictis. §. si detracta. q2 ibi nō mutat actio sed est variatio in quodā delicto q habet dñs contra illum qui primo agit cū domino sine noxe deditione. τ postea vult agere cū noxe deditione. non ob. insti. de ac. §. si minus. q2 intelligimus in eodē iudicio. i. apud eūdeȝ iudicē. nō in eadē instātia. sȝ noua petitiōe opus ē: vt. ff. ō iudi. l. nō pōt. ¶ Sȝ denuo quero. cum mutatur actio vel emēdat vl accumulat eo casu quo dixi: q2 pōt mutari vel emendari vel accumulari actio: an prestat de nouo sacramentum de calūnia? Dicunt quidam vt. B. q non. iō q2 iurat sup facto: nō super act. vt in auc. de his qui ingre. ad ap. §. vl. Et p eo vr eē ar. in auc. de iudi. §. j. Uel pōt dici si primo petebā totam here. τ nūc peto dimidiā: nō pstabo nouū sacramētū de calū. sȝ si primo petebā dimidiam nūc peto totum: q iurabitur de calūnia. q2 pōt esse q in prima nō calūniabat in fcda sic: vt. ff. de dā. infec. l. q bona. §. q postulaturus. Uel dic q semp iurabit: vt. ff. fa. her. l. in heredes. §. familie. ¶ Sȝ denuo qro nūqd semper emēdata actione vel accumulata dabūtur noue dilationes cā deliberationis? Certe nō. si reus potuit eē certus ex prima: q2 erat eadē cū fcda. verbigrā. egi vi bo. rap. nunc volo agere furti vel ɔditione furtiua. si hic potest esse certus ex prima deliberatione non dabuntur noue dilationes: vt ar. ff. vi bo. rap. l. j. τ. ff. de fur. l. siquis cū furti egerit. τ insti. vi bo. rap. in prin. sȝ si talis est fcda q nō potuit reus deliberare ex prima: tunc noua dabit dilatio. q2 que de nouo emergūt: nouo indigent auxilio τ consilio: vt. j. de inter. act. l. de etate. §. ex causa.

Ui accusare.

q De editiōe rōnū dcm̄ ē. s̄. e. l. j. Itē de editione actoꝝ dictū ē. s̄. e. l. ij. Itē de editione act. faciēda ab actore reo tractatum est s̄. l. pxi. hac. l. tractat ō editiōe istoꝝ pprioꝝ aduersarij a quo edi petuntur. τ in hac. l. primo ponit regula. τ postea signātur due rōnes. Regula ē talis. si accuso te de aliquo crimine: vel cōuenio te ciuiliter ad. x. si ad fundādam meaȝ propriā intentionē peto a te q tu edas mihi tua propria instrumēta quibus non vteris vl vsurus nō eras: non debeo audiri pp regulaȝ. qui accusare volunt pbationes hēre debēt. nō aūt debent petere ab aduersario vt sua instra ppria ɔ se pducat. De hoc assignātur due rōnes qre actor ab accusato vel ɔuento nō pōt petere vt ɔ se pducat instra quibus non vtitur vl vsurus nō est. Et vna rō est hec q2 neq iuris neq eqtatis rō hoc admittit. Item est alia ratio: q2 actor nō pbante reus absolui debet: τ etiaȝ si nil pbauerit. h. d. ista. l. Uidete lrām τ summariam expōnem lre.

Tex.

Tex. quĩ accuſare volũnt. hec lrã exponitur dupliciter. Et
vno modo ſic. q accuſare volũt. i. qui ciuiliter agere volũt.
⁊ ꝙ ita debeat exponi indicat finis huius. l. ibi vbi dicit. acto
re nõ ꝓbãte ⁊c. nã actor dr̃ q agit ciuilr. accuſator qui agit
criminaliter. ſic ⁊ alibi exponit. accuſatio. i. actio. s. de epi.
⁊ cleri. l. preſbyteri. aliqñ tñ eſt ecõ. actio. i. accuſatio. ſic ex-
ponit. j. qñ ci. act. cri. pre. in rubro ⁊ in nigro. ⁊ ſm iſtaʒ ex-
põnem dicetis ꝙ hec. l. loquit tm̃ in actore ⁊ reo. ⁊ ita in ci-
uilibus qõnibus. Uel põt dici ꝙ eſt verius ꝙ hec. l. loquit
in criminalibus qõnibus. ⁊ hoc indicat principiũ huius. l.
qui accuſare volunt. Itẽ loquit in ciuilibus qõnibꝰ. ⁊ hoc
indicat finis huius. l. actore. n. nõ ꝓbante ⁊c. ⁊ iõ ſubaudia
tis ſic in lr̃a. qui accuſare volunt. ſub. ciuilr vl̃ crialiter. nec
eſt inconueniẽs ꝙ principiũ per finẽ determinet. nã regula
eſt ꝙ ꝑcedentia declarent p ſubſequẽtia. ff. de teſta. l. here-
des. §. ſʒ ſi notã. ⁊. ff. de iur̃ ⁊ facti igno. l. regl̃a. §. vl. Tex. ꝓ-
bationes hẽre debẽt. ſub. qbus fundẽt ſuã intẽtionẽ: ⁊ per
quas ꝯuincant ꝯuẽtũ. non aũt debẽt petere vt aduerſarius
edat ꝯ̃ ſe ſua ꝓpria inſtr̃a. ⁊ hoc eſt primũ dictũ huius. l. ꝯti
nens in ſe regulã. mõ annectit ſcõʒ dictũ ⁊ pmã rõnẽ. Tex.
neqʒ iuris ⁊c. ſ. ſcripti. Tex. neqʒ equitatis rõ. ſ. nõ ſcripte
que eſt in cordibus hoiuʒ. qr eſt eqtas ſcripta ⁊ nõ ſcripta:
vt dixi. s. de le. ⁊ cõſti. pn. l. j. Eqtas ſcripta eſt qñ nõ vĩ lay-
cis ꝙ ita equũ ſit. ⁊ hoc eſt in. ll. nr̃is. Itẽ eqtas nõ ſcripta:
qñ vĩ laycis ita equũ ſit. ⁊ hoc ẽ in. ll. nr̃is. Itẽ eqtas nõ ſcri
pta: qñ vr̃ laycis ita equuʒ eẽ. ⁊ hec qtas nõ eſt ſcripta in. ll.
nr̃is. ⁊ ita dicit Azo. vñ iusſuadet ꝙ accuſatori incũbat ꝓ-
batio: vt. j. de ꝓba. l. ſciãt. Itẽ in iure nr̃o inuenitur ꝙ actori
incũbit onus ꝓbandi: vt. j. de proba. l. actor. Uel põt dici.
neqʒ iur̃. ſ. ſcripti. nec eqtatis. ſ. ſcripte. nã hocius ẽ ſcriptũ:
⁊ equitas eſt ſcripta: vt ꝓbationes actor offerat pro ſe non
contra ſe: vt. s. eo. l. j. ⁊. j. de teſti. l. nimis. ⁊ in crialibus ⁊ in
ciuilibꝰ. vt. j. de penis. l. qui ſniaʒ. ⁊. ff. de publi. l. is q. Tex.
vt alienoꝝ. i. ſui aduerſarij. ¶ Mo ſequitur in lr̃a. Tex. fieri
debeat. ab accuſante vel accuſatore reo. Tex. actore. anne-
ctitur ſcda rõ ⁊ ꝙ dicit actore nõ ꝓbante. ſub. vel accuſan-
te. qr hec lex loquit in criali ⁊ in ciuili qõne: vt dixi in prin.
huius. l. Tex. qui conuenit. ſub. ciuiliter vel crialiter. Tex.
ipſe. ſ. accuſatus vel cõuentus. Tex. obtineat. i. p ſniaʒ ab-
ſoluat. vel obtineat. i. obtinere debeat. ¶ Mo ſegnori ex. l.
iſta colligetis tria no. magiſtralia. Primũ eſt iſtud. accuſa-
tori deferẽti: nõ accuſato reſiſtẽti: ⁊ actori affirmãti: non reo
negãti incumbit ꝓbatio: vt. j. de proba. l. actor. ⁊. j. de act. ⁊
ob. l. negãtes. ⁊. ff. de ꝓba. l. ij. ⁊ inſti. de le. §. ſʒ ꝙ diximus.
¶ Item no. ſcõʒ. no. ꝙ accuſatore nõ probante abſoluitur
reus: vt. j. de ꝓba. l. poſſeſſiões. ⁊. j. de rei vẽ. l. res alienas.
⁊ inſti. de interdi. §. cõmodum. ⁊. j. de pe. here. l. cogi. ⁊. j. de
excep. l. ſi quidã. Itẽ colligetis hic aliud tertium no. ad qð
allegamus tota die. l. iſtam. ⁊ aliquis ſuperficialiter intelli-
gens iuraret ad ſancta dei euangelia ꝙ nihil dicẽt de hoc.
Ponamus ꝙ ꝓmiſi tibi per ſtipulationem turrim meã ad
guerrã ⁊ ad partẽ ꝯ̃ oẽm hoiem faciendã exhibere ſub cer-
ta pena. ꝙ ſi nõ exhiberẽ turriʒ ad voluntatẽ tuã: ꝓmiſi tibi
c. nomine pene. tpe promiſſionis eramus amici. poſtea facti
ſumus inimici. tu petis ꝙ pſteʒ tibi turriʒ meã ad faciendã
guerrã contra me. hec. l. eſt in ar. ꝙ non tenear tibi preſtare
turrim meã contra me. qr ſi nemo litigãdo tenet producere
inſtr̃a ꝓpria ꝯ̃ ſe ꝓ aduerſario vt hic. ⁊. s. e. l. j. multofortius
non teneor tibi pſtare turrim meã ꝯ̃ me. Eſt tñ ꝯ̃rium ar. ff.
de penis. l. cũ eo. ⁊. ff. ſi ſeruitus ven. l. altius. ⁊. ff. de condi.
inde. l. frater. in fi. Sed in qõne iſta dicimus in dubio ꝙ eſt
qõ ſabbatina ſcripta in. q. dñi Py. ꝙ ſi ꝓmiſi tibi exhibere
turrim meã ꝯ̃ oẽm hoieʒ: ꝙ nõ teneor preſtare tibi ꝯ̃ meipʒ.
ſed ꝯ̃ oẽm hominẽ aliũ ſic. duabus rõnibus. Una qr nõ eſt
veriſimile ꝙ ꝓmiſiſſem preſtare ꝯ̃ memetipſuʒ. qr ordinata
charitas incipit a ſeipſo. nec ẽ veriſimile ꝙ qs diligat plus
alium q̃ʒ ſeipſum. ⁊ iõ nõ tenet quis preſtare aquã predijs
alienis: ſuo fundo ſicco remanẽte: vt. C. de ſerui. ⁊ aqua. l.
preſes ꝓuincie. Itẽ ⁊ alia rõne. qr. l. dic ꝙ nemo tenetur te
ſtes producere contra ſeipſum: vt. j. de teſti. l. nimis graue.
ſicut nec inſtr̃a propria quibus vſurus nõ eſt: nõ tenet pro
ducere contra ſe quis aduerſario vt hic. ⁊. s. e. l. j. in fi. qr in

gñali ſermone nõ cõtinet pſona loquẽtis: vt. ff. de ſenatc. l.
j. ⁊. j. de ſolu. l. inqſitio veritatis. ⁊ dic Seneca ſeruire oibꝰ
bonũ eſt. ſi aũt multis. ſi autẽ paucis: tñ ſe pferat omnibus.
¶ Mo ſegnori ad. l. iſtã oppo. tripliciter. Et pmo ſic. iſta. l.
dicit ꝙ accuſatori nõ accuſato incũbit onus ꝓbãdi. Sʒ vr̃
ꝙ onus ꝓbandi incũbit vtriqʒ: vt. j. ad. l. cor. de fal. l. vbi. ⁊
j. de abo. l. facilr. Ad ſolonẽʒ quoꝝ ꝯ̃rioꝝ ita breuiter di-
co. ꝙ hec eſt regula ꝙ accuſatori nõ accuſato incũbit onus
probandi vt hic. ⁊. ff. de pu. iudi. l. is qui. ⁊. j. de penis. l. qui
ſniaʒ. Sed hec regula recipit inſtãtiaʒ in certis caſibus in
quibus vtriqʒ incũbit onus probãdi in crimine expugnate
patrie. nã ſi aliquis accuſatur ꝙ venit ꝯ̃ patriaʒ ſuã: hoc eſt
crimen leſe ma. qr ſicut peccat qs ⁊ cõmittit crimẽ leſe ma.
qui venit contra principẽ: ita ⁊ qui venit ꝯ̃ patriã. ⁊ iõ tales
minime ſunt lugendi: vt. ff. de reli. l. minime. vñ in hoc caſu
vtriqʒ incũbit onus ꝓbãdi. accuſatori: iõ vt capite puniat ſi
non ꝓbet. accuſato vt purget innocẽtiã ſuã. Itẽ fallit in cri
mine falſi qr vtriqʒ cõpetit onus ꝓbandi. accuſatori ad ob-
tinẽdum. accuſato vt purget innocẽtiaʒ ſuã: vt in. l. ꝯ̃. ⁊. j. ad
l. cor. de fal. l. vlti. nam aliud ſpeciale eſt in crimine falſi: qr
lʒ ſup eo trãſigi. j. ti. ij. trãſigere. vñ ſi in iſtis caſibus ẽ ſpãle
vt vtriqʒ incũbat onus ꝓbandi: nõ dʒ trahi ad ꝯñaʒ: qr ois
diffinitio in iure nr̃o piculoſa ẽ. ⁊ ꝙ excipit a regl̃a ꝯfirmat
regulaʒ: vt. ff. de reg. iu. l. j. in fi. ⁊. l. ois. ¶ Scdo inſtat ad. l.
iſtã ſic. l. iſta dicit ꝙ qs nõ tenet ſua ꝓpria inſtr̃a edere ꝯ̃ ſe.
ſed lex ſcripta eſt in ꝯtrariũ q̃ dic: ſi litigo cũ fiſco teneor ꝓ
pria inſtr̃a qbus nõ vtor edẽ ꝯ̃ me: vt. ff. e. l. nec qſqʒ. Ad
ſolutionẽ cuius ꝯ̃rij ita breuiter dico. hec eſt regula ꝙ quis
ſua ꝓpria inſtr̃a ꝯ̃ ſe nõ tenet edere vt hic. ⁊. ff. eo. l. j. Fallit
in tribꝰ caſibꝰ. Unus caſus eſt fauore fiſci: ecce ſi puatꝰ liti
gat cũ fiſco ſpãle eſt fauore fiſci: vt priuatus ꝓpria ſua in-
ſtrumẽta edat fiſco ꝯ̃ ſe. vt in. l. ꝯ̃. Itẽ fallit in ſcdo caſu in ar
gẽtario q edit codicẽ rõnũ ſuaꝝ ꝯtra ſe: vt. ff. e. l. argẽtario.
in pn. Itẽ fallit in tertio caſu ſi ꝓprio inſtr̃o vtat: vt. ff. e. l. j.
§. edẽda. ¶ Tertio opi. ad. l. iſtã. hic dr̃ ꝙ actore nõ ꝓbãte
reus ab. Sʒ lex contradicit: qr dic ꝙ offert ſacrm̃ actori vel
reo inopia ꝓbationũ emergẽte. ⁊ ſʒ ꝙ ipſi iurauerũt iudex
cõdẽnabit: vt. j. de reb. cre. l. i bonefidei. Ad ſolonẽ cuius
cõtrarij ita dicetis. aut actor nullo mõ ꝓbat. aut plene: aut
ſemiplene. ſi actor nullo mõ ꝓbat vera eſt iſta regula. actore
nõ ꝓbãte reus ab. vt hic. ⁊. j. de ꝓba. l. pſes. Aut plene ꝓbat
duobus vel tribus teſtibus: vt. ff. de teſti. l. vbi. vel ꝓbat pu
blico inſtr̃o cui ſtat donec ꝓbat ꝯtra. vt. j. de ꝓba. l. cũ pcibꝰ.
⁊ hoc caſu cõdẽnatur reus ſi nõ opponat pemp. excep. vel
opponet ⁊ nõ ꝓbat eã: vt. ff. de rei ven. l. officiũ. ⁊. j. de exce.
l. ſi quideʒ. Aut ſemiplene ꝓbat: vt p vnũ teſtem: vt. ff. cõis
pre. l. theophilus. vel ꝓbat per puatã ſcripturã que eſt ſemi
plena ꝓbatio: vt. j. de ꝓba. l. inſtrumenta. ⁊ tũc hʒ locũ. l. cõ-
tra. ⁊. ff. de iureiur. l. admonendi. ⁊ ſic hec. l. loquit qñ actor
nullo mõ ꝓbat vel plene vel ſemiplene. lex aũt cõtraria lo-
quitur quando probat ſemiplene.

NOn eſt nouũ. Lex iſta legit
duplr: ſic bre-
uiter tãgã in lr̃a: ⁊ dicã in fi. huiꝰ. l. Legit
vno mõ ſm Io. ⁊ alio mõ ſm Azo. ⁊ qr le-
ctura dñi Azo. verior eſt. ponã caſum ſm
eũ. ⁊ in expõne littere tãgã caſum Io. Ponetis ergo ita ca
ſum. mutuaui tibi. c. de iſto mutuo argentarius ꝯſcripſit rõ
nem. acceſſimus nos ad argentariũ: ⁊ diximus ei ita ſcriba
tis qualr mutuo iſti. c. ⁊ ſi iſte ſoluat mihi p ptes: faciat ide
ei ſcripturã ſolonis: vñ argentarius de voluntate credito-
ris ⁊ debitoris fecit mihi ſcripturã q̃ vocat rõ de iſtis. c. fe-
ciſti ſolonem p tres partes. de iſtis ſolonibus particulari-
bus argentarius cõſcripſit rõneʒ. iſta rõ eſt apud me credi
toreʒ qr ſucceſſi argentario. vel qr redemi eã. peto a te. c. tu
dicis ꝙ ſoluiſti. ⁊ ꝙ oſtendã rõneʒ hic ſcriptã inter me ⁊ te
per argentariũ: ⁊ tũc ꝯſtabit de ſolone. ego volo tibi edere.
querit qd iur̃ ſit? Rñdet cum rõ ſit ſcriptura vltro citroqʒ
fcã: ⁊ quaſi cõe inſtrʒ ſit: nõ ẽ nouũ ꝙ ſi tu petis a me ꝙ tibi
edere tenear. ⁊ ſm iſtã lecturã exponetis ita lr̃am. Tex. eum
ſcʒ. debitorem. Tex. rõnem. i. ſcripturã. vltro citroqʒ factaʒ
de datis ⁊ acceptis: factis dico per argentarium: vt. ff. e. l.

pretor ait.in pn.Tex.possit. ¶ Or segnori hec est vera lec. cū rō sit scriptura vltro citroqȝ fcā: ꝛ sit q̄si cōe instrm: ꝛ re⁹ petit ab actore edi vt hic. ꝛ.j.l. proxi.ꝛ.ff.e.l. quedam.§.j.ꝛ actor a reo pōt petere: vt.ff.e.l.ptor ait.in prin.ꝛ ſm istā lec. nō eēt amplius insistēdū in.l.ista.imo eēt ꝓcedēdū ad.l.se- quētē.Sȝ dn̄s Jo.intellexit alio mō hāc.l.ꝛ nō intellexit eā in rōnibus ſȝ in instris pu.ꝛ ponebat ita casuȝ. Petebā a te.c.ex cā mutui.tu petis vt meū instrm edam tibi p ꝙ dicis ꝙ apparebit solo debiti tibi facti.certe hoc nō ē nouū.ꝛ iō tibi teneor edere.hoc dicit ista.l.ſm Jo.ꝛ ſm hāc lec.expo netis ita lrām.Tex.iplorare rōnē.i.instrm. Tex. possit.sub. sup solone fcā.ꝛ ſm hoc actor nō petit a reo sibi edi ad suā intētionē fundādā: vt.s̄.l.ꝓxi.ꝛ.l.ij. ſȝ reus petit ab actore ad suā excepti.fundādaȝ: vt.j.l.ꝓxi.ꝙ est illa rōne: qꝛ fauo- rabiliores ꝛc̄.vt.ff.de reg.iur.l.fauorabiliores. qꝛ ꝓniores sumus ad soluēdū ꝛc̄.vt.ff.de act.l.arrianus.ꝛ lȝ actor non petat instrm rei ad suam intētionē fundādā: petit tn̄ ad illā fundatam adiuuādam: vt.ff.ad.l.fal.l.pe.Sed hāc lec.non appro.qꝛ hec.l.loquitur in rōnibus. Itē qꝛ iudicia nō dn̄t claudicare.qꝛ claudicarēt si actor ederet reo ꝛ nō econtra: vt.j.de fructi.ꝛ litis expen.l.vl.nec ob.ff.ad.l.fal.l.p.qꝛ h̄ lo quitur in cōibus rōnibus siue instris.

Vstū desideriū.

Hec.l. ponit q̄si eundē casuȝ cū.l.supiori.ꝛ i hoc differt ab ea.qꝛ i.l.supiori vtraqȝ erat p̄uata psona.s. actor ꝛ re⁹.ſȝ in.l.ista actor erat fisc⁹.debi tor p̄uata psona. Ponetis ergo ita casuȝ.d̄bebā fisco cētū. de isto debito erat scripta rō ita.c.solui fisco per ptes: ꝛ de istis pticularib⁹ solutionibus rō fcā est.in ꝓcessu tpis ꝓcu rator fisci petit.c.a me.allego ei soluisse: ꝛ peto rōnē factaȝ de datis acceptis ꝛ solutis mihi edi.ꝛ per istā rōnē volo ꝓ bare me soluisse.nūqd suȝ audiēd⁹? Rn̄det ꝙ iustū ē meū desideriū.qꝛ rō est q̄si cōe instrm. vn̄ sicut in cōibus instris actor edit reo ꝛ eꝯ: ita in rōnib⁹ cōibus. hoc dicit ista.l. Vi dete expōneȝ lre.Tex.lȝ noie pu.i.fisci noie.Tex.vt rōnib⁹ pu.i.scripturis hincinde factis.Tex.sub noie suo.i.debito ri.Tex.solutū sit fisco.ꝛ d̄ soluto absoluat: qꝛ oīs obligatio tollit solone eius ꝙ dētur: vt insti.qui.mo.tol.ob.in prin.ꝛ ff.de sol.l.solutionē. ¶ Or segnori hec lectura plana est.ꝛ nō differt hec.l.a superiori lege: nisi in eo ꝙ dixi.s̄.ꝛ ſȝ hoc colligetis ꝙ priuati pificant fisco ꝙ est in ar.ꝯ illos q in di sputādo vel in iudicijs rn̄dendo si allegat.l. cōtra eos que loquat in fisco: dicūt spāle est in fisco.Sed ipsi male rn̄dēt: qꝛ fiscus ꝛ priuatus pificant vt hic.ꝛ.ff.de pe.here.l.itē ne. §.cū ante.ꝛ.j.de lō.tem.pscrip.l.j.nā nō debēt ipsi dicere.l. illa loqtur in fisco.ergo spāle ē ibi fauore fisci.ꝛ iō dētis ha bere talē ꝯsiderationē.qꝛ si.l.statuit aliqd qđ est ꝯ ius cōe. spāle est ibi.ꝛ si fiat mētio de fisco: spāle ē ibi iur vel fauore fisci.ſȝ vbi.l.statuit aliqd ꝙ est ſm legē: nō dētis dicere spā le est ibi fauore fisci.ſȝ aliā rn̄sionē dētis querere. Tn̄ dn̄s Jo.intelligit hāc.l.in instris.qꝛ si agit fisc⁹ ꝯ reū: reus petit ab eo sibi edi ad suā intētionē fundādā: nō actor a reo petit sibi edi: vt.s̄.e.l.q accusare.Sȝ istā lec.reprobo: vt.s̄.l.ꝓxi. dixi.qꝛ sicut ab actore reus petit: ita ꝛ ecōtra. Sȝ ad.l.istaȝ quedā.ll.vident ꝯdicere.qꝛ hec.l.dicit ꝙ fiscus suas rōnes tenet edere cōtra se.lȝ hec.l.vr̄ cōtradicē: qꝛ vr̄ velle ꝙ ne- mo teneat edere ꝯtra se.ꝛ si edit: ꝙ teneat aduersarius ca- uere ꝙ nō vtet ꝯ eū.ꝛ si ꝯfacit: aduersarius cadit a cā: vt.ff. de iure fisci.l.in fraudē.§.neqȝ defert. Ad qđ pōt dici du- plr. Vno mō ſm Azo.dicetis sic.ipse fisc⁹ agebat hic ꝯ pri uatuȝ: ꝛ iō priuatus fisco tenet edē.ꝛ ibi priuatus agebat ꝯ fiscū ꝛ sic fiscus nō tenet edē. Sȝ ipē vr̄ ex ista solone velle cadē in opi.dn̄i Jo.Et iō dicetis alio mō ꝛ melius.hec.l.lo quit in rōnibus cōib⁹ hincinde factis.vn̄ fisc⁹ edit p̄uato: ꝛ priuatus fisco.ibi loqtur in proprijs instrumentis fisci.

Rocurator.

In.l.ista tractat de cōib⁹ instris. Et in ea ponetis ita casuȝ.tu ꝛ fr̄ tu⁹ hēba tis paternā h̄ditateȝ cōem.in illa h̄ditate erāt plura similia instra.frater tuus cōmisit aliqđ crimē pp qđ oia bona sua fuerūt ꝯfi- scata.ꝛ ita fisc⁹ incidēter erat factus coheres tuus.ꝛ qꝛ di- gnior erat te: oia instra sunt deposita apđ euȝ.postea tu liti- gas sup aliquo p̄dio h̄ditario: vel cū fisco vl̄ cū alio. nūqd poteris petere a ꝓcuratore cesaris vt cogat a procuratore fisci vt faciat tibi copiā cōis instri: p qđ possis ꝓbare d̄ iure illi⁹ p̄dij h̄ditarij? Rn̄det ꝙ sic.ꝛ si fuerit oportunū ꝙ ori- ginales: silr tibi tenētur edere. Odo. Tex.p̄uate rōnis.i. fisci.vel dicatis.ꝓcurator p̄uate rōnis.i.cesaris q est cōpe- tēs iudex inter fiscū ꝛ priuatuȝ: vt.s̄.si aduersus fis.l.j.ꝛ.ij. Tex.cū fisco dicis.iō qꝛ fratri tuo successit fiscus: qꝛ bona eius fuerūt ꝯfiscata.Tex.ſȝ morē.i.ſm ꝯsuetudinē.nā hec est ꝯsuetudo: vt si duo sunt h̄des ꝙ apđ digniorē sint istra: vt.ff.de fide instru.l.vl.ꝛ.ff.fami.her.l. si quē.ſȝ dignior co- heres hȝ facē copiā alij coh̄di auctētici siue originalis ad scribendū seu ad exēplificādū.ꝛ si nō ꝓbat per exēplū: dȝ ei on̄di originale: vt h̄ dr̄.ꝛ.ff.fa.her.l.cetere.i fi.ꝛ.l.se.Tex. ꝛ si qn̄ res.i.eqtas.sic.j.tit.ꝓxi.l.venia.ꝛ dixi plene.s̄.e.l.ij. Tex.aliqd eoꝝ.i.originaliū vel auctēticoꝝ: qꝛ auctētica vel originalia ꝓbāt: vt.s̄.de diuer.rescri.l.sancimus.ꝛ.ff.d̄ fide instru.l.qcunqȝ.Tex.vt id fiat p̄cipit. ¶ Or segnori hec.l. loqtur in cōibus instris: qꝛ si tu h̄ditatē cōem siue cū fisco siue cū p̄uato hēs: instra debent eē apud digniorē. ꝛ cohēs dȝ facere copiā exēplādi originale. ꝛ si nō ꝓbat p exēpluȝ: dȝ ei on̄di originale vt hic.ꝛ.ff.fami.her.l.cetere.i fi.ꝛ.l.se. ꝛ hoc est ꝙ dicit auc̄.siqs in aliquo documēto quā habetis super.l.istam.vnde videatis eam.

Iquis in aliquo. A.

Segnori h̄ auc̄.bona ē: ꝛ nō legit sup.l.C. vt corrigat eā: ſȝ vt ꝯfirmet eā: ꝛ clarius di cat q̄.l.C.dicēt. Lex.n.C.dicebat.si duo hēbāt instra cōia: siue p̄uatus cū fisco: siue priuatus cū p̄uato: illa istra debēt eē apud digniorē cohere dem.ꝛ dignior cohēs dȝ facere copiā describēdi illud. ꝛ si exēpluȝ nō ꝓbat: pōt petere exhibere auctēticū seu origina le vt ostēdat.ꝛ hoc idē dicit ista auc̄.si aliqđ instrm ē exēpla- tū qđ faciat mētionē de originali: exēplatū nō ꝓbat ſȝ neces se est ꝙ originale on̄dat: vt fiat fides testibus in exemplato ita veꝝ eē istud.istud ē verū iure nouo. hoc idē ēt ꝛ in legi- bus veteribus cōtinet.qꝛ si in aliquo documento alicuius instri fiat mētio: nō fiat ꝓbatio vl̄ exactio p exēplatū nisi ori- ginale on̄dat.vel ei exēplato fides adhibeat ſm legē.j.de testi.h.d.Tex.documēto.i.instro.qꝛ instruit nos.vt.ff.de.v̄. sig.l.notionē.§.instroꝝ.ꝛ dr̄ documētū qꝛ docet nos.Tex. alterius instri.s.auctētici vl̄ originalis.Tex.memoria.s.exē plati.Tex.fiat exactio.vel ꝓbatio nisi ꝓbet per testes ꝙ sit veꝝ ꝙ debeat illa q̄ntitas que ꝯtinet in illo instro exēplato: vt innuitur.s̄.in.l.ꝓcurator.ꝛ.ff.fami.her.l.cedere.ꝛ.l.seq. ꝛ est hec auc̄.in corpore auc̄.vt spon.lar.§.ꝛ h̄ vero.colū.ix. §.ad hoc. ¶ Or segnori vt sciatis bn̄ ponere casum in hac auc̄.ꝛ vt melius intelligatis sequētia: exēplificabitis ita.ta- bellio fecit instrm iter me ꝛ te: in quo ꝯtinebat ꝙ mutuaui tibi.c.mō peto a te.c.tu negas.ꝓduco ꝯ te nō originale sed exēplū.qꝛ feci ꝙ qdā alius tabellio exemplificauit.ꝛ in fine dixit sicut iueni in tali instro: ita scripsi bonafide nullo ad- dito vel diminuto.Certe istđ exēpluȝ nō ꝓbat nisi on̄datur auctēticū: vel nisi ꝓbet p testes ꝙ est veꝝ qđ in exēplato in- stro ꝯtinet.hoc ē ꝙ vult dicere auc̄.ista.Et vt melius intelli gatis qōnē quā faciā stati.j.circa auc̄.istā no.hic ꝙ ista noia sunt sinonima ex vna pte exēplar originale ꝛ auctēticū. vn̄ exēplar originale ꝛ auctēticuȝ instrm: est p̄mū instrm: pria memoria facta sup re de qua q̄rit.ꝛ istđ ꝓbat vt in.l.C.ꝛ in auc̄.nr̄a.ex alia pte ista noia sunt idē significātia. exēplum: sumptū: ꝛ iudex.exēplū est scđm instrm de exēplari ex̄ctum. sumptū est cū scđm instrm ex̄ctuȝ est de auctētico. iudex est scđȝ instrm de originali ex̄ctū.ꝛ hoc nō ꝓbat nisi on̄dat ori ginale: vel nisi ꝓbet p testes ita veꝝ eē vt ꝯtinet in exēplo. Vn̄ circa auc̄.istā q̄ro sic: ꝙ dicit auc̄.nr̄a cū suis si.exēpluȝ nō ꝓbat ſȝ originale.est ne veꝝ siue exēplū sit scriptū manu pu.vel pri.Et aduertatis hanc.q.qꝛ est bona ꝛ vtilis valde. ꝛ in ista.q.fuit opi.dixit Albe.antiquus doctor qui fuit cō- temporaneus do.Joā.ꝛ audiui a domino bagaroto ꝙ ipse

habebat

hēbat tot scholares ꝙ legebat in palatio cōis: siue in scholis sancti Ambrosij que erāt tūc palatiū cōis. exēplū nō ꝓbat si ē scriptū manu ꝑuata: sicͭ tota die fit in dotib⁹. nā dn̄e mirabilr̄ diligūt instr̄a sua dotalia: qꝛ semper portāt in sinu suo extitit casus in quo dn̄a vult petere dotē suā. fac ꝓcuratorē ad eā petēdā. dicit ꝓcurator: dn̄e tradatis mihi instr̄m dotale. dicit nolo: sꝫ faciatis eū exēplari a tali sacerdote. certe hoc casu exēplū nō ꝓbat vt hic cū suis si. si eēt scriptum manu pu. eadē rōne probat vt originale. qꝛ originale ꝓbat eadē rōne: qꝛ scriptū ē manu pu. eadē rōne exēplū ꝓbat: qꝛ est scriptuꝫ manu pu. maxīe si tabellio dicat: sicut inueni in tali originali: ita exēplaui nullo addito vl' diminuto: vt ar. de admi. tu. l. ex cyrographis. in pn̄. ꝛ in auc. vt fratruꝫ filij §. illud. col. ix. Itē ꝙ ꝓ sua snīa allegat: qꝛ publice scripture stat donec ꝯriū ꝓbat: vt ar. j. de ꝓba. l. cū ꝑcibus. ꝛ. j. de edi. diui adri. tol. l. vl. Itē qꝛ. l. vꝫ velle ꝙ stat instr̄o pu. vt. C. de test. l. publicati. ꝛ ita inuenietis in suis antiqs distinctionibus q̄ optīe sunt. lꝫ in aliqbus nō bn̄ dixerit tn̄ fuerūt meliores q̄ꝫ ille dn̄i Jo. Et ita incipit distinctio illa. instr̄a aut sunt publica. aut originalia. aut exēpla. Sꝫ hec opinio nō est bona ꝛ statiꝫ per. ll. ostēdā ad oculū. per. ll. ita ꝓbo. ll. dicunt indistincte ꝙ originalia instr̄a nō exēpla ꝓbāt. nec distinguunt sint exēplata manu pu. vel ꝑuata: vt hic. ꝛ in. l. C. ꝛ. s̄. de diuer. rescri. l. sancimus. ꝛ. ff. de fi. instru. l. qcunqꝫ. ꝛ ff. fam̄. her. l. pōpo. ꝛ in auc̄. vt spō. lar. §. insup. ꝛ vbi lex loqtur gn̄alr: gn̄alr dꝫ intelligi: vt. ff. de le. ꝑ. cō. ta. bo. pos. l. j. §. gn̄alr. ꝛ vbi lex non distinguit nec nos dēmus distinguere: vt. ff. de pu. l. de precio. ꝛ. ff. de offi. ꝑ. l. iij. in fi. Itē ōn̄do euidenti rōne cui resisti nō pōt. si opi. dn̄i Alberici eēt vera videte absurditatē que sequeret. pone auctenticū est rasuꝫ in loco suspecto: qꝛ tabellio scripsit instr̄ꝫ inter me ꝛ te: ꝙ ego mutuaui tibi. x. lib. ꝑuorū. ego ꝓpria aucte mutuaui instr̄m. ꝛ vbi dicebat. x. lib. ꝑuoꝝ posui. x. lib. grossoꝝ. mō peto a te x. lib. grossoꝝ. tu dicis. miror qūo petis a me. x. lib. grossoꝝ: qꝛ mutuasti mihi. x. lib. ꝑuoꝝ. dicis tu: ōn̄de instr̄m auctenticum. si ostenderem auctēticū videret ꝙ esset falsum: cū essꝫ rasum in loco suscepto. quid facio? vado ad tabellionē ꝛ facio scribi de ᷓbo ad ᷓbū auctenticū. si ōn̄do instr̄m exēplatum nō est vituperatum in aliquo loco. si ōn̄derē auctēticū sic: qꝛ vitupatū est in loco suspecto: ꝛ sic nō ꝓbaret. Et iō dicendū est ꝙ exēplum nō ꝓbat siue sit exēplatum manu pu. siue priuata nisi ostēdat originale vel nisi ꝓbē per testes oi exceptione maiores. ita verū eē vt continet in instr̄o exēplato. vn̄ si originale caret oi suspitiōe ꝯdemnaberis mihi al's nō. Et iō nos dicimus ita: si exēplū ē scriptū siue manu publica siue pri. ꝙ nō ꝓbat. sꝫ recurrēdū est ad auctēticū. si tu dicis. ad qd credā tabellioni q exēplauit in hoc ꝙ dicit in fine exēplati nullo addito vel diminuto ꝙ ita exēplauit. sed nō credā ei in hoc lꝫ exēplum sit sine suspitiōe ꝙ originale sit sine suspitiōe. nō ob. ll. allegate ꝓ snīa dn̄i Albe. antiqui doctoris: qꝛ auc̄. illa vt fratrū filij. §. istō. intelligit sic. hēbaꝫ instr̄m in quo ꝯtinebat ꝙ tu dēbas mihi. c. qꝛ forte plicatura instr̄i deueniebat in locū q̄ꝫtitatis ita ꝙ nomen q̄ꝫtitatis inceperat deleri: vel instr̄m frangi. dixi ego: iste eēt malus ludus: qꝛ in breui nō valeret istud instr̄m si frangeret vl' deleretur in loco q̄ꝫtitatis: vnde accedo ad iudicem ꝛ dico ei hoc est quoddā meū instr̄m in quo titius dꝫ mihi centuꝫ. in loco q̄ꝫtitatis delet vel frangit. vellem ꝙ istud instr̄m dēret in aliam chartam trāscribi. dicit iudex nō facerē tibi aliqd nisi vocaret debitor. vnde citatur debitor. veniēte debitore dico iudici. dn̄e ecce instr̄m. non venit adhuc dies solōnis. deletur vel frangitur in loco q̄ꝫtitatis. volo ꝙ reficiatur in alia charta. dicit iudex debitori: quid dicis ꝺ hoc? dicit debitor: bene placet mihi. vel dicit debitor: nō debeo aliquid. si dicit nō debeo ei aliqd: vel nescio qd dicit. dico ego volo probare per testes ꝙ ita verū est. si ꝓbo bn̄ stat. vnde iudex pronūciat publicādam meā chartā ad eternā rei memoriā. vnde illud exemplū factū ita erit exēplar siue incipit eē originale. vt. j. de testa. l. publicati. ꝛ. j. queād. te. ape. l. vlti. ꝛ sic loquitur in auc. de defen. ci. §. nulla. Iteꝫ non ob. l. illa. cyrographis. nam illa. l. ponit talem casum. tutor pupilli inueniebat multa instrumēta in bonis eius. ꝛ volebat facere inuentariuꝫ vt debebat. dicebat mr̄ pupilli: pone oia instr̄a in inuentario. tutor dicebat: bella dōna multa sunt instr̄a: sed parua pecunia ē. qꝛ lex dicit ꝙ cū scriberē illa istr̄a in inuētario ꝛ nō essent vera: tenerer: vt. j. arg. tu. l. vl. quid ergo dꝫ facere? Certe sagax tutor dꝫ accipere oia instr̄a ꝛ ire ad iudicem. ꝛ dicere ei. dn̄e volo facere inuētariū. ecce instr̄a pupilli. faciatis vocari debitores suos: si ita est verū vt ꝯtinet in instrumētis. vocant debitores. ꝯfitent. vn̄ dicit tutor: mō faciatis poni in inuētario. si trāslata sunt in inuentario: ꝓbāt. ꝛ sic loquit. l. cyrographis. Iteꝫ nō ob. ꝙ stat publico instrumēto ꝛc̄. qꝛ rn̄det duplr. s. originali: nō exēplo. Item stat in hoc vt credaꝫ vel plus vel minus q̄ꝫ mixto vt ꝛ dixi.

¶ Sꝫ denuo quero sic. ponamus tabellio q exēplauit istō instrumētuꝫ dicit ita. ꝛ ego talis exēplaui nullo addito vel diminuto. nō inueni aliquas cācellationes vel rasuras vel subscriptionē aliquā. nūqd ꝓbabit istō exēplū? Dixerūt qdam ꝙ sic. qꝛ sublata est ꝑdicta suspitio. vn̄ cessante cā ꝓhibitionis: ꝓhibitio dꝫ cessare: vt. C. de nup. l. ꝛ si ꝯ. Item qꝛ presumptio propter hoc inducitur: vt. ff. de iur̄ fis. l. in fraudeꝫ. §. ne instrumenta. Sed certe hoc non est verum. qꝛ hoc nō est officiū notarij: sed iudicis cui facienda est fides: vt. ff. de ꝓba. l. quinquaginta. Item qꝛ posset esse ꝙ nō vꝫ suspectum notario: sed iudici sic.

EA que. Lex ista hꝫ duplicē intellectū. Uno mō legit ꝭm ꝙ dn̄s Jo. ꝛ alij antiq itellexerūt eā vsqꝫ ad tp̄s dn̄i Azo. Scd̄o mō legit ꝭꝫ Azo. ego tn̄ ꝑmittā lecturā dn̄i Jo. ꝛ ꝭm eū. in. l. ista que est impatoris alexādri no. ita casum in ti. isto. In supiorib⁹ habuistis. iiij. ll. due sunt impatoris antonini. s. l. j. ꝛ. l. qui accusare. due alie sunt iperatoris alexandri. ꝛ videntur dicere oppositū. s. lex. nō est nouū. ꝛ. l. iustū. Accessit qdā ad imperatorē alex. dicēs dn̄e suꝫ legista ꝛ studeo in ti. de edēdo ꝛ inuenio ibi. iiij. leges que vident sibi velle ꝯdicere. ꝛ nescio reducere eas ad cōsonātiā. vn̄ reducatis mihi ad cōsonantiā. dicit impator: que sunt iste due. ll. dn̄e due. ll. sunt que dicūt ꝙ nō tenet qs edē sua ꝓpria instr̄a ꝯtra se: vt. s̄. l. j. ꝛ. l. q accusare. alie due dicūt ꝯtrariū. s. lex. n̄ ē nouū. ꝛ. l. iustū desideriū. Impator alexander cepit ridere ꝛ dixit: bello figliolo mio tu hēs debilē ceruicē: qꝛ ea q̄ dicta sunt i. l. j. ꝛ in. l. q accusare. a pr̄e meo diuo anto. nō ꝯtradicūt. l. nō ē nouꝫ. ꝛ. l. iustū. q̄ sunt facte a me. imo ꝯcordāt. qꝛ aut actor petit a reo ꝓpria instr̄a qb⁹ nō vtebat nec vti volebat sibi edi ad suā intē. fun. quo casu nō tenet reus edere actori: qꝛ non cōuenit petitionē actori ex alienis instr̄is fundari. aut reus opponit actori doli exceptionē vel aliā excep. pemptoriam: quo casu petit re⁹ ab actore ad suā intē. fun. hec nō discrepāt: imo iuri ꝯcordāt: qꝛ fauorabiliores sunt rei q̄ꝫ actores h. d. ista. l. ꝛ ꝭm lec. istā ita exponetis lr̄am. Tex. ea q̄ a diuo pio anto. pr̄e meo. sub. scripta sunt. ꝙ ē. j. ꝛ sunt illa que scripta sunt. illa q̄ habuistis. s̄. e. l. j. ꝛ. l. q accusare. Tex. ꝛ q̄ a me. s. alexādro impatore q fecit. l. istā. Tex. rescripta sunt. sub. in. l. nō est nouū. ꝛ. l. iustū. Tex. ꝯgruūt. nec inuicē ꝯtradicūt. ꝛ hoc annectit. Tex. cū. ꝓ qꝛ. Tex. ꝙ multū intersit. i. magna dr̄ia sit. Tex. aut ex p̄te eius. s. actoris qui petit aliquid. Tex. doli exceptione. vel alia simili. sed de ea dicit: qꝛ gn̄alis est: vt. ff. de doli excep. l. j. §. generaliter. ꝛ. j. e. l. ibi ꝙ vtiqꝫ. Tex. instruere. super sua intentione. Tex. suadet. vt actor exhibeat reo. Tex. rationē idest instrumenta rei. Tex. qn̄. pro qꝛ. Tex. petitionis. i. actionis. Tex fundari. ¶ Or segnori ꝭm istam lecturam quattuor sunt. ll. in ti. isto que videntur inuicē discordare. due sunt anto. vt. s̄. e. l. j. ꝛ. l. q accusare. due sunt impatoris alexā. s̄. e. l. nō ē nouū. ꝛ. l. iustū. sed non contradicūt vt dixi in casu. sꝫ cōsonāt cū iure ꝛ eqtatibus ꝛ rōnibus. Et qūo consonāt audite. actor non petit a reo sibi edi instr̄a: sed reus ab actore. ꝛ hoc duplici rōne. Primo qꝛ fauorabiliores sunt rei q̄ꝫ actores: vt. ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. Item proniores sumus ad soluendum q̄ꝫ ad obligandum: vt. ff. de actio. ꝛ obli. l. arrianus. ꝛ arg. ff. si certum pe. l. eius qui in prouinciam. in prin. sed lꝫ actor non petat sibi edi a reo ad suam inten. fundan. tamen sicut re⁹ petit ab actore sibi edi ad suā intētionē siue excep-

tionē ꝓbandā: ita actor petit a reo ad suā intētionē fundādā adiuuādā ꝑ replicationē. verbigrā. peto a te. x. tu negas te dēre. si peto ꝙ edas mihi instrā q̄bus nō veteris: nō audior. sꝫ si tu obijcis exce. ꝑemptoriā de nō petēdo: tu potes a me petere meū instrm̄. sꝫ ego petā ad meā intētionē iā fundatā adiuuādam. verbigrā peto a te. c. q̄ tibi mutuaui. tu dicis verū est ꝙ tu mutuasti: sꝫ ego solui. ego replico ⁊ dico. qñ soluisti? tu dicis solui infra mēsē post ꝯtrū. ⁊ ego replico ꝙ post illū mēsē ꝓmisisti soluere. hic ad replicādā intentionē meā poter o petere tuum instrm̄ edi: vt. ff. ad. l. fal. l. pe. in fi. Sꝫ hec lectura dñi Jo. nō est bona lꝫ fuerit approbata vsqꝫ ad tpa dñi Azo. qꝛ statim est ꝯtra lecturā istam: qꝛ dñs Joā. intelligit eā in instrīs. ⁊ hec. l. loqtur in rōnibꝰ in principio. ⁊ in fine loquit̄ in instrīs. Jtē. l. illa. s. e. l. q accusare. loquit̄ in instrīs. l. illa nō ē nouū. ⁊. l. iustū est. loquunt̄ in rōnibus. Jtē qꝛ illa lectura ꝯtinet in se iniqtatē. nōne est iniquū ꝙ actor edat reo ⁊ nō ecō? Certe sic. sꝫ hoc casu claudicabat iudiciū ⁊ iudicia claudicare nō debēt: sicͭ nec arbitria: vt. ff. de arbi. l. si cū dies. §. pen. ⁊. j. de fruc. ⁊ li. ex. l. vlt. Et ideo vos scdo mō no. ita casuꝫ in. l. ista sm dñm Azo. vt vos dicatis ꝙ hec. l. vult facere drīam inter rōnes ⁊ instrā. Nā rōnes sunt scripture que fiunt ab argentarijs hicinde de datis ⁊ acceptis: vt. ff. e. l. siquis. §. rōne. Sed instrā sunt proprie ex altera parte tm̄: vel ad vtilitatem creditoris duꝫ continent numerationē: vel ad vtilitatē debitoris dum cōtinent solutionē factā. ⁊ dicetis ꝙ ratiōes sunt quasi cōmunia instrā. vñ sicut in cōibus instrīs si duo sunt coheredes vnus edit alteri: vt. s. e. l. proxi. ita rōnibus. vt. ff. eo. l. pretor ait. in prin. ⁊. l. siquis. §. rōnem. ⁊ hoc dicit primū dictū huius. l. Sꝫ in instrīs ꝯ est: qꝛ nec actor reo ad suā intentionē fundādā: nec reus actori: qꝛ nō conuenit originē petitiōis alterius fundari ex alienis instrumētis. ⁊ hoc est scdm dcm̄ huius. l. Unde vos ponetis ita exēplū in terminis. Accessit quidā ad imperato. Alexā. sum scholaris. studio in ti. de edendo: ⁊ suꝫ ita ꝑplexus ꝙ leges istiꝰ ti. vident̄ adinuiceꝫ contradicere: qꝛ inuenio. l. impatoris Anto. q̄ dicit ꝙ aliqs nō tenet̄ edere instrā sua ꝯ se: vt. s. e. l. q accusare. Jtē inuenio aliā. l. q̄ dicit ꝙ ex cā tenet̄ qs edere ꝯ se: vt. s. e. l. j. Jtē inuenio alīs que dicūt ꝙ qs tenet̄ edere ꝯtra se: vt in. l. non est nouū. ⁊. l. iustuꝫ. Ad que rñdet impator. q̄ rescripta sunt a pr̄e meo ⁊ a me: nō ꝯtradicūt sibi adinuicem. qꝛ refert aut petant̄ rōnes edi: aut instrā. si ratiōes: siue petit actor a reo siue reus ab actore: opposita doli exceptiōe debēt edi. ⁊ ita intelliguntur que a me rescripta sunt: vt. s. e. l. nō est nouū. ⁊. l. iustum. ⁊ ita ēt loquit̄. s. e. l. j. aut petunt̄ instrā. ⁊ tunc non actor a reo nec reus ab actore. qꝛ non conuenit originē petitionis alterius ex alienis instrīs fundari. ⁊ ita loquitur. s. e. l. q accusare. ⁊ hoc dicit ista. l. ⁊ sm istā lecturā ita exponis lrām. Tex. rescripta sunt. s. e. l. j. ⁊. l. nō est nouū. ⁊. l. iustū est. Tex. ⁊ a me rescripta sunt. s. e. l. qui accusare. Tex. rōnes idest instrā. vt indicat littera seqēs. Tex. ꝯsideret. vl̄ actor a reo. Tex. suadet exhiberi. quo casu nō ipetrat actor a reo vel reus ab actore. Tex. conuenitur. vel agatur. ⁊ ita hec. l. vsqꝫ ibi. an vero. loquit̄ in rōnibus. ab inde vsqꝫ in fi. l. loqtur in instrīs sꝫ Az. Nō ob. l. ff. ad. l. fal. l. pe. i fi. qꝛ ponit talem casum. Legatarij petebāt legata. dicebat heres institutus. locus est fal. dicebāt legatarij ꝙ nō: vñ edas nobis instrā. nūqd tenet̄ edere? Certe si c. q̄si cōia sint. ¶ Or segnori vos hētis hic ꝙ reus petit ab actore rōnes sibi edi ⁊ ecōtra: sed non instrumēta. Sed. l. vr̄. velle ꝙ actor petat a reo tm̄ instrā edi: vt. ff. e. l. iij. Rñ. regulariter nō petit actor edi a reo: vt. s. e. l. qui accusare. Fallit in. l. cōtra. Et ad solutionē huius ꝯtrarij. ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita ꝯsueui distinguere. Qñ petitur editio fieri: aut rōnū. aut actorum iudicij. aut instrorum. ⁊ si instrorum: aut ꝓpriorum petentis. aut aduersarij a quo petit̄. aut cōmuniū. dicunt̄ rōnes: scripture facte de datis ⁊ acceptis vltro citroqꝫ. ⁊ illas rationes petit actor a reo: vt. s. e. l. j. ⁊ reus ab actore: vt. s. e. l. non est nouum. ⁊. l. iustum. ⁊ in prin. huius. l. quia sunt quasi cōes: vt. ff. e. l. pretor. in prin. ⁊ hoc est verum cuꝫ ratio est scripta mandante vel ratum habente eo qui petit editionem sibi fieri vel eius procuratore: vt. s. eod. l. j. in fi. ff. eod. l. pretor ait. §. ptinere ⁊ edunt̄ cum die ⁊ consule: vt. ff. eo. l. j. §. editiōes. ⁊ iste rōnes tpe nr̄orum. ll. hebāt scribi ab argētarijs. Et dicunt̄ argētarij ⁊c̄. vt. ff. e. l. ptor. ⁊. l. quedā. in fi. ⁊. l. argentarius. ⁊ ad istos olim publice recurrebat̄. ¶ Sed quid hodie? nam vadit scholaris ad mercatorē ⁊ dicit: ei dñe scribatis data ⁊ accepta: stabit̄ ne illi rōni? Videt̄ ꝙ sic. qꝛ ex quo nō inueni mutatum ⁊c̄. vt. j. de testa. l. sancimus. Jtē qꝛ. l. dicit cōsuetudini capsorum standū est: vt. j. de cō. pecu. l. ij. in fi. ⁊ in auc. de fi. instru. §. vlt. Ecōtra vr̄ ꝙ nō: qꝛ hodie non recurrit̄ ad eos vt olim: sed ad tabelliones: vt. j. de ta. l. gnāli. ¶ Sed in. q. ista dicimus: ꝙ si cāpsores fecerāt scripturas inter duos alios. verbigrā. trado mercatori mille libras: ⁊ dico ei: dabitis tali scholari. hic si fecerat rōnē ē ꝑuata scriptura. ⁊ non ꝓbat: vt. j. de proba. l. instrā. Sed si faceret hodie rōnem inter me ⁊ se qꝛ venio ad cāpsorem ⁊ dico ei: trado vobis ista mille ⁊ hoc scribatis. ⁊ qñ soluetis mihi vel seruienti meo etiam hoc scribatis. ⁊ hoc casu hec scriptura facit probationem inter me ⁊ se: vt in auc. de triē. ⁊ se. §. studium. ⁊. ff. e. l. siquis. §. ptinere. Si autē petunt̄ acta iudicij: vt est libellus lit. cōte. ⁊ iuramētum de calū. hic dicimus ꝙ actor petit a reo ⁊ reus ab actore: ⁊ actor a iudice: similiter ⁊ iudex ab eis. Jtem a tabellione si habet apud se ⁊ petant̄ edi vel officio iudicis: vel condit̄. ex. l. s. e. l. iij. ⁊. s. vt nemi. li. pē. l. ij. sed rōnes petuntur edi iudicis officio. si nō edant̄ agitur act̄. in factum: vt dixi. s. e. l. ij. plene. Si aūt petit̄ proprium instrumentuꝫ petētis: vt qꝛ retines apud te instrumētum meum ⁊ nō vis mihi restituere: aut instrm̄ est meū proprium in charta mea scriptum: ⁊ tunc possum petere act̄. ad exhibēdū: ⁊ eo exhibito possuꝫ vēdicare illud: vt. j. ad exhibē. l. vl. Si aūt est quasi ꝓprium meum instrm̄: vt qꝛ non est scriptū in charta mea sed aliena: tunc peto eū act̄. in factuꝫ: vt. ff. e. l. iij. §. interdū. ⁊ petā edi cū die ⁊ cōsule: vt dixi. s. e. l. ij. Si aūt peto edi instrm̄ aduersarij a quo petit̄? hic dixit Jo. ꝙ actor nō petit a reo ad suā intētiōeꝫ fundādā: sꝫ reus ab actore bñ petit edi. Que opi. nō est bona. ⁊ iō dico: si peto ꝓpriū instrm̄ aduersarij nō tenet̄ mihi edere nisi vtat̄ vel velit vti: vt. ff. e. l. j. §. editiōes. ⁊ hoc casu fit editio sine die ⁊ cōsule ne det̄ mā fabricādi falsum: vt. ff. e. l. j. §. editiōes. nisi dicerem falsum: vt. j. de ꝯtrahē. ⁊ cōmit. sti. l. optimam. si aūt cōe instrm̄ peto mihi edi: possum petere cum die ⁊ consule: vt. s. l. proxi. plene dixi. ⁊ auc. ibi signata.

¶ De in ius vocando.

¶ Rubrica ista ad rubricā supiorē cōtinuabit̄ i hūc modū. sicut editio actiōis est prepatoria iudiciorum: sic vocatio i ius est ꝑparatoria. ⁊ iō post tractatū de edendo sequit̄ tractatus de in ius vocando. vñ de ꝓhibitis vocari in ius agit̄. j. e. l. vlt. ⁊ de prohibitis vocari non petita venia agit̄. j. e. l. j. ⁊. ij.

Sicut bonus. Jn. l. ista ponitur casus tal̄. Tu eras libertꝰ meꝰ. vxorē meā tu vis vocare in ius venia nō petita. nūqd hoc licꝫ tibi? Certe nō. sicut nec me. qꝛ sicut bonis moribꝰ ⁊c̄. Tex. re exigente. i. eqtate. Tex. pretoris. i. sine venia petita. ¶ Or segnori hētis hic ꝙ libertus meus dꝫ reuerentiā vxori mee. Sꝫ ad. l. istā vr̄ ꝯtradicere. l. q̄ dicit ꝙ liberti nō tenent̄ reuerētiā exhibere maritis ꝑsonarum suarum: lꝫ ipsi ꝑsonis dēant: vt. j. d opis lib. l. libti liberteqꝫ. Ad qd pōt dici ꝙ triplex est rñsio. Pria est illa: qꝛ hic loquit̄ in obseqalibꝰ opis q̄ ꝯsistūt in nō faciēdo: ibi loquit̄ in opis obseqalibꝰ q̄ ꝯsistūt in faciēdo. Uel pōt rñderi 2o mō. hic loqtur in opis obseqalibꝰ: ibi i fabrilibꝰ. Uel pōt dici tertio mō. libertꝰ dꝫ reuerētiā vxori mee vt hic sꝫ libertꝰ vxorꝫ mee ñ dꝫ mihi reuerētiā vt ibi. Et ē rō diuersitatis: qꝛ ois q dꝫ reuerētiā mihi nālr ⁊ vxori mee dꝫ. sꝫ nō est sic ecōtra. qꝛ honestū ē vxores ꝯfendi a viris non viros ab vxoribꝰ: vt. ff. de iniur. l. j. i fi. ⁊. l. ij. ⁊ insti. d iniu. §. patit̄.

Venia. Tex ita dicit tria. ¶ Prio dicit ꝙ liber ⁊ liberi liberorum nō dñt in ius vocare venia nō petita patronuꝫ vel patronam vel liberos eius: nec ēt hidesei ēt extraneos.

¶ Secundo

¶ Secūdo dr̄ ꝙ si vocāt patiūtur penā.l.aureoꝝ: nec pretextu rusticitatis eis remittit̄. Tertio dicit. ꝙ hec pena non remittitur rescripto imperiali liberto qui ꝯfitet̄ patronū in ius vocasse sine permissione presidis. Tex. venia edicti nō petita.sub.vel petita sꝫ nō obtēta: qꝛ idē est: vt.ff.e.l.cunqꝫ §.pretor ait.Tex.certissimū est. Nucusqꝫ legit̄ lr̄a suspensiue.Sed.l.vi ꝯ.vt.j.de operis libe.l.liberti.⁊.j.de la.liber.tol.l.j.§.sꝫ si sub ꝯdi.Ad qꝺ pōt dici ꝙ hic loquit̄ in opera obsequiali que consistit in non faciendo.ibi in opa que cōsistit in faciendo.vel dic vt dixi.s̄.l.pxi. ¶ Queritur hic.cur ex parte patroni debetur opa extraneis heredibus : sed ex parte liberti nō debet̄ opa ab eius extraneis hr̄dib⁹: vt.ff.obse.l.heres.Rn̄.qꝛ ex parte p̄roni est fauor.⁊ odiū ex pte liberti.⁊ fauorē ampliandus ⁊c̄.vt.ff.de lib.⁊ postu.l. cū quidam.sic ergo liberti libertorum debēt reuerētiam p̄rono ⁊ eius heredibus.Intelligūt quidā cū p̄ribus manumissis. Alij intelligūt ēt de liberis liber.nō cū p̄rib⁹ manumissis. Et hec est verior opi: vt.j.de bonis liber.l.ij.⁊.iij.⁊.l.vl.plene dixi.Tex.nec in ea re. Incipit scd̄m dictuꝫ.Tex.nāli rōne.i.iur̄gen.introducta.Tex.debeat̄. ⁊ ita nota ꝙ ius nāle non parcit rusticitati: sꝫ ius ciuile bene parcit rusticitati. ⁊ sic soluit̄ ꝯrium.ff.de iur̄.om.iudi.l.si qs id qꝺ cū suis similibus.Tex.cū igit̄. Incipit tertium ⁊ vltimum dictum.Tex.prestitutā.que est.l.aureoꝝ.vt.ff.e.l.pe.⁊ vlti.Tex. ꝯcedi.s.remitti.Et est rō.qꝛ hec pena applicat̄ p̄rono ⁊ non fisco.secus si applicat̄ fisco hec pena: qꝛ tūc valeret.vt.s̄. de preci.impera.of.l.rescri.vn̄ nō pōt remitti hec pena rescripto imperiali: nisi nominatim.l. remittat eā. vt in preal.l. notatur. In casibus tamen remittitur hec pena liberto. si patronus non venit in ius. Item si libertus penituit : vel volens vocatur: vt.ff.eo.l.qꝫuis.

Qui in ptāte.

Lex ista dic̄ tria. ¶ Prio dicit ꝙ filij q̄ sunt in ptāte p̄ris nō p̄nt vocare patrem in ius: nec cum venia nec sine venia. ¶ Scd̄o dicit ꝙ filia emācipata venia petita pōt vocare patrē in ius. ¶ Tertio dicit. ꝙ dictū est in patre: idē seruādū est in matre vt possit vocari venia petita. Tex.aduersus eos.sꝫ.s̄.dixit. cū hic dicit eos.ergo nō bn̄ stat. Tex.qui in ptāte p̄ris agūt.hic est allotheta figura numeri.qui in p̄ris ptāte agunt. Sꝫ Azo dixit ꝙ singulare ponit̄ ꝓ plurali.sic dicatis ꝙ hic est figura numeri.simile.ff.de peti.here.l.diuus.in fi.⁊.ff.de transac.l.ꝙ cum tutoribus.in fi. Tex.non p̄nt.ēt petita venia. Fallit in casibus in quibus pōt eē filius in iudicio cū p̄re.qui no.ff.de iudi.l.lis nulla.⁊.s̄.ꝺ epi.audi.l.si lenones. dixi.⁊ in oibus istis casibus p̄i nō dꝫ vocari in ius sine venia: vt.ff.e.l.adoptiuū. Tex.si igit̄. Incipit scd̄m dictū. Tex.ꝙ in persona. Incipit tertiū ⁊ vltimū dictū. Tex. est istud qꝺ dictū est in persona matris refert̄ ad primū dictū.qꝛ nō dꝫ filius vocare m̄rē in ius: nisi venia petita ⁊ obtēta.nō aūt dꝫ referri ad primū dictū.qꝛ p̄r hꝫ in ptāte: sꝫ nō mat̄. vt insti. ꝺ adop.§.femine. Unde no. si clausula pōt cōmode referri ad oia: vt.ff.de le.j.l.talis scriptura.sꝫ si nō potest referri ad omnia premissa: tunc debet referri ad proximum dictū.vt hic. ⁊.ff.de le.j.l.si seruus pluriū.in fi.

¶ De pactis.

¶ Ista rubrica pōt ad precedentia continuari dupliciter. Et vno mō sic.dictū est de preparatorijs iudicioꝝ.s. de editione act̄.⁊ de vocatione in ius: nūc ꝭm ordinē de iudicijs tractādum esset.verū qꝛ meticulosa res est venire ad iudicium.⁊ ideo homines transigunt.vnde deberet hic ponere de transac.verum qꝛ pactū est genus: trāsactio est spēs: ponit de pactis in genere. Uel potest secundo modo ita continuari.vidimus de preludijs iudicioꝝ.s.de editione actionis.⁊ de vocatione in ius.verū qꝛ interdū hoies timent litigare ⁊ interdum trāsigunt gratis.⁊ interdum non gratis: ⁊ indigniores sunt pactiones gratuite q̄ꝫ non gratuite: ideo ponit imperator rubricā de pactis. Et pōt hec rubrica dupliciter exponi.de pactis.s.gratuitis principaliter tractatur in ti.isto de pactis gratuitis: lꝫ incidēter fiat mentio de non gratuitis: vt.j.e.l.j.⁊.l.cū ꝓponas. Uel pōt exponi secūdo mō.de pactis.s.vtilibus ⁊ inutilibus videamus ⁊ subijciamus: qꝛ ois diuisio pactoꝝ hꝫ reduci ad hūc ordinē: qꝛ pacta vtilia valent: ⁊ inutilia nō valēt.de pactis vtilibus agit̄ in.l.j.⁊.ij.iij.⁊.iiij.⁊ quasi per totum.de inutilibus agitur in l.pacta nouissima.⁊ in.l.legē.⁊ in.l.de questione.

Conditionis.

Segnori hec.l.bona.l.ē valde: ⁊ difficilis reputat̄: tn̄ si intelligatis casum ⁊ summariā expōnē lr̄e.l.istā facilē inuenietis: ⁊ cetera alia q̄ dicent̄ infra circa cā facilius ꝓpēdetis.Et in.l.ista no.ita casuꝫ. ¶ Quidā accessit ad impatorē ꝓponēs ei talē qōnem. dn̄e impator: titi⁹ p̄sfa.hēbat duos filios.philinū p̄rēꝫ meū qui liberos tūc tpis nō hēbat.⁊ liciniū frontonē q̄ tūc tpis plures hēbat filios.iste p̄rfamil. in extremis ꝯstitut⁹ fecit testamētū: ⁊ instituit istos suos filios equal̄r hr̄des.⁊ qꝛ philinus p̄i meus tpe ꝯditi testamēti liberos nō hēbat rogauit euꝫ vt si ꝺcederet sine liberis suā ptē licinio frontoni fratri suo restitueret.ꝯdito testō testōr decessit.philinus ⁊ licinius eius frater adiuerunt hr̄ditatē.postea magna dissensio fuit inter eos.vna die licinius fronto allocutus est philinū his verbis tu videris hēre indignationeꝫ ꝯ meꝛ vellē scire cām indignatiōis.dicit philinus: hec ē cā indignatiōis.p̄i nr̄ instituit nos heredes: ⁊ rogauit me vt si ꝺcederē sine liberis restituerē tibi meā ptem hr̄ditatis: nō tn̄ te rogauit econtra. vn̄ vr̄ mihi ꝙ tu ⁊ vxor tua ⁊ liberi tui diligant mortē meaꝫ. ⁊ vr̄ mihi ꝙ qn̄ itis ad lectuꝫ ꝙ de alio nō rogetis dn̄m nisi de morte mea.vnde non erit fraterna dilectio inter me ⁊ te nisi facias mihi pactū de nō petendo illꝺ fideicom. ⁊ si vis mihi remittere dabo tibi sextātēꝫ.dicit licinius fronto.bene placet mihi.⁊ ita p̄naꝫ hr̄ditatē diuiserūt: ⁊ philinus sextātem.i.duas vncias dedit licinio frōto.vel dare ꝯuenit.⁊ licinius istꝺ fideicō.pacto remisit.quibus ita pactis dn̄e imperator.philinus me filiū suū ꝓcreauit ⁊ nūcupor philinus vt p̄r meus mō q̄ro a vobis duo.si licinius pacto remisit fideicō.an valuerit? Secūdo quero cū p̄r meus tpe pacti quo dare cōuenit sextāteꝫ liberos nō hēret ⁊ me filiū postea ꝓcreauit: vtruꝫ sextātē repetere possuꝫ: qꝛ finita est cā dandi. Ad qꝺ rn̄det impator dicēs.si licinius frōto remisit pacto fideicō.illud pactū vꝫ ⁊ dꝫ seruari. qꝛ ꝯditiōis incertū.i. fideicō.relictū sub incerta cōdi.nō iniqs: sꝫ eqs pactis finiri pōt. Ad scd̄m rn̄det imperator.si illꝺ pactū factuꝫ ab initio fuit equum ex cā superueniēti: quia pater tuus postea te ꝓcreauit non debet irritari ⁊ viciari qꝛ ꝙ legittime factuꝫ est ex cā superueniēti irritari nō dꝫ. hoc dicit ista.l.Tex.finitū est.hec est decisio prime qōnis: ⁊ est primum dictum. Tex.cum igitur. Incipit secundū dictuꝫ.Tex. functus est.⁊ hec est vera casus positio: vt dicatis vt.s̄. dixi in casu : qꝛ ambo fratres fuerūt instituti: ⁊ philinus tm̄ fuit rogatus restituere fratri suo.scio tamen ꝙ dn̄s Azo aliter ponebat casum: ⁊ dicebat ꝙ ambo fratres fuerunt instituti: ⁊ inuicē rogati restituere vnus alteri si decederet sine liberis. Sed hec lectura nō placet.tum qꝛ discordat a lr̄a huius.l.in versi.cum igitur: vt.j.videbitis. Item si nos diceremus ꝙ inuicē fratres essent rogati.l.ista superflua esset per.l. eiusdem ti.que ponit istum casum.j.e.l.cum proponas filios.vnde tu nos deseruiamus littere.⁊ vt hec.l.nō sit superflua: immo possit notari differētia inter hāc ⁊ illam: ponetis ita casum vt dixi in prima casus positione. ¶ Or videamus summariaꝫ expositionem littere.Tex.conditionis incertuꝫ. exposuit hic Azo.i.incerta conditio. puta qꝛ testator instituit philinum ⁊ liciniū fronto.⁊ rogauit philinū vt si decederet sine liberis ꝙ restitueret suam partem licinio.⁊ rogauit sub conditione incerta: qꝛ pōt esse ꝙ hēbit liberos. ⁊ potest esse ꝙ nō habebit liberos. Nec expositio non placet dn̄o meo Iac.bal.nam incerta est conditio de futuris contingētibus que hn̄t se ad esse ⁊ nō esse.nō autē de preteritis: vt.ff. si cer. pe.l.conditiones.cum.l.se.⁊.ff.de iniust.⁊ rup.testa.l.cum que in secundo.⁊.ff.de ver.ob.l.conditiōes. Dn̄s tn̄ meus hāc opinionē nō approbat: qꝛ incerta ꝯditio q̄ hꝫ se ad eē ⁊ non

esse:nō pōt pacto remitti:qꝛ si testātoꝛ rogauit philinū de re-
stituēdo suā ptē licinio si decederet sine liberis:⁊ licini⁹ fe-
cit pactū de nō petēdo fideicō.si nō hēret liberos:hec cōdi
tio incerta nō existit: qꝛ forsitā nō hēbit liberos.naꝫ hoc ex
ptāte diuina descēdit: ⁊ ex insidijs fortune peruenit. sed fi-
deicō.bene pōt remitti pacto.⁊ iō exponebat ipse sic.condi-
tionis incertū.i.fideicō.sub ꝯditiōe relictū. Sꝫ ego nō fa-
ciam magnā viꝫ si nō exponatis vt dixit dn̄s meus.tn̄ istud
est verū ꝙ incerta cōditio cū pēdet ex insidijs fortune : non
pōt pacto ꝯhētiuꝫ remitti.sꝫ qꝛ hic Azo inspiciebat effectū
rei.s.illō qō erat relictū:qꝛ dicit ita lex.aliqs reliquit.x. sub
conditione tibi in testō.postea in codicillis illa.x.reliqt tibi
pure.pōt ne testātoꝛ conditionē adiectaꝫ in testō in codicillis
adimere?Certe si inspiciamus subtilitatē iuris nō inspicit
cōditio sꝫ inspicit relictū:vn̄ rn̄dit iuriscō.hāc subtilitatem
retineāt sibi subtilizantes iur̄:qꝛ relictuꝫ facit ꝙ potius sen
sum q̄ꝫ verba spectamus.vt relictū in testō sub ꝯditione: vi
deat adēptū in codicillis si ē relictū pure.vt.ff.de adim.le.l.
iij.§.ꝯditio.sic dico hic. siue exponam⁹ vt dixit dn̄s meus:
siue vt dixit dn̄s Azo inspecto sensu ⁊ nō v̄bis : vtrūqꝫ bn̄
dictū est:qꝛ potius sensum spectamus q̄ꝫ v̄ba:vt.ff.de leg.⁊
se.ꝯsul.l.scire.¶ Oꝛ seqtur.Tex.nō iniqs rōnibus.i. eqs.
qꝛ duab⁹ ⁊c̄.vt.ff.de v̄b.sig.l.duab⁹.Odo.Tex.ꝯuentiōe.i.
pcō.Tex.finitū est. Exposuit dn̄s Azo finitū ē.i.finiri est.i.
finiri poterit.⁊ sic pteritū in futurū resoluit:vt.s̄.de le.⁊ cō.
l.j.ꝭm vnā expositionē.Sꝫ dn̄s meus nō approbat hāc ex-
positionē:qꝛ vult dicere.lꝫ non iniqs rōnibus ꝯuentiōe fi-
nitum est.i.finiri pōt:qꝛ hic nō tractat de finiendo in futuꝝ.
sed finitū est vt indicat lr̄a.⁊ bn̄ lr̄a ista stat.pprie.finitū est.i.
remissum.¶ Sꝫ segnoꝛi hic dico vt dixi.s̄.qꝛ siue expona-
tis vt dixit Azo dicetis finitū est.i.finiri pōt.sub.al's ⁊ in ge
nere.⁊ in casu nr̄o.siue exponatis vt dixit dn̄s meus. finitū
est.in casu nr̄e legis.⁊ ꝙ dicit nō iniquis.exponatis.i.eqs:
qꝛ duabus negatiuis affirmat: vt.ff.de v̄bo.sig.l. duabus.
¶ Sꝫ quero hic statiꝫ que sunt iste eque rōnes que suadēt
vel al's in genere vel in casu nr̄e.ꝭm dn̄ꝫ meū fideicō.remit
ti posse pacto?Rn̄.due sunt vel tres. Prima ē illa: qꝛ licet
vnicuiqꝫ renūciare his q̄ ꝓ se sunt introducta: vt.ff. de mi.
l.si iudex.⁊.j.eo.l.vlti.⁊.s̄.de epi.⁊ cler̄.l.si quis in cōscri. si
ergo lꝫ vnicuiqꝫ renūciare his que pro se sunt introducta:
igitur siue ambo fratres sint rogati sibi inuicem restituere:
siue alter tm̄:pn̄t pacto remittere fideicom. ¶ Iteꝫ est secū
da ratio.qꝛ per istud pactū tollit inter fratres votū captāde
mortis ⁊ indignatio ⁊ sinistra suspitio. qꝛ siue sint ambo ad
inuicem rogati restituere: quilibet cogitat de morte alteri⁹.
siue alter tm̄: ⁊ ille cogitat cui rogatus est restituere.vn̄ per
pactum tollitur votum captande mortis ꝙ pactū ꝯtinet in
se equitatem.vt.j.de trāsact.l.de fideicō. ¶ Itē est tertia rō
qꝛ tali pacto tollitur inuidia ⁊ homicidiuꝫ ⁊ discordia inter
fratres.qꝛ dicit frater qui rogatus ē restituere.tu fecisti me
ligari a patre nr̄o.ad tuum sensum tibi restituere portioneꝫ
meam here.sꝫ istud ligamen erit vna die mortua. vn̄ vt tolla
tur talis discordia tali pacto pōt remitti fideicō.sepe:vt.j. ō
bo.que libe.l.cū oꝫ.⁊.ff.de le.ij.l.cum pater.§. dulcissimis.
Tex.cū igitur.Scripsit hic Azo. Iste versiculus ꝯtinuat
ita ad superioꝛa.hic infert imperatoꝛ de genere ad specieꝫ
q.d.qꝛ pactū validū est inter fratres.igit equū est illud ser-
uari.sic ⁊ alibi infert ō genere ad speciē.s̄.ti.proxi.l.veniā.
Vel pōt scdō mō ita cōtinuari ꝭm dn̄m meuꝫ qꝛ pactū quo
remittit fideicō.valꝫ:qꝛ eqtateꝫ in se continet:ita si philino
licinius fronto remisit fideicō.pacto. dꝫ illud pcm̄ seruari
causa equitatis.Tex.ꝯfitearis.q.di.confiteris.qꝛ pater pa
tris tui rogauit patrē tuū ꝙ si decederet sine liberis restitue
ret parteꝫ suam suo fratri.⁊ ita in.l.ista imperatoꝛ rn̄det in-
terroganti.Tex. de sextante.s.sue partis tm̄ vel totius he-
reditatis.Et no.ꝙ sextās est sexta pars totius hereditatis
idest de duabus vncijs.vt insti.de here.insti.§.hereditas.⁊
ita iste philinus dedit vel conuenit dare licinio frontoni
duas vncias sue partis tantū.vel totius hereditatis. Tex.
non subtulerat.i.nō habuerat.Tex.te filio.scilicet philino.
Tex.functus est.i.mortuus est.vnde dicit lex. diem functo
idest mortuo.vt.ff.de asser.l.diem functo.⁊.ff.lo.⁊ conduc.

l.sed addes.in fi.¶ Oꝛ segnoꝛi circa.l.istam no.tria no.ma
gistralia.Statim no.ꝙ pacta nō iniqua siue equa sunt ꝭuā-
da.ꝙ colligit ex pn̄.hui⁹.l.⁊ ex fi.⁊ ad hoc ꝯcoꝛdat.j.tit.ꝓ-
xi.l.fratres.⁊.ff.de pactis.l.iur̄gentiū.§.sꝫ si fraudandi.⁊.l.
ab emptoꝛe.in fi.¶ Itē no.hic ꝭm no.⁊ magistrale ꝙ futu-
rum ius pōt pacto remitti.⁊ iō fideicōmissuꝫ relictū sub cō
ditione pōt remitti pacto.⁊ ad istud accedit ꝙ futura iura
pn̄t pacto remitti:vt.ff.quibus ap.nō lꝫ.l.j.§.siqs.⁊.j.ō ap.
l.vlti.in fi.⁊ qꝛ remittētib⁹ actiōes suas ⁊c̄.vt.ff.de edi.edic.
l.quero.§.si venditoꝛ.⁊.ff.ꝓ so.l.socius ꝓ filia.¶ Item no.
hic tertiū no.⁊ valde bonū ar.ꝙ valde placet laycis . ⁊ op-
positum eius valde displicet laycis.nā tota die fit ita in ci-
uitate ista.si testātoꝛ hꝫ plures filios ⁊ instituit eos hr̄des : ⁊
rogauit eos adinuicē: vt si al'r decedat sine liberis ꝙ alteri
restituat.isti fr̄es mortuo testātoꝛe diuidūt inter se hr̄ditatem.
mō querit nūqd ex ista diuisiōe videant sibi adinuicē remi-
sisse rogationē? Et certe nō: vt hic. ⁊.j.e.l.cū ꝓponas.nam
hic videtur ꝙ sola diuisione nō remittat fideicō. sed pacto
expresso.⁊ istud multū placet laycis.tn̄.l.quedaꝫ.vr̄ ꝯdice-
re que dicit.si duo sunt fratres instituti inuicē rogati resti-
tuere alteri.si diuidāt hereditatē vr̄ remissuꝫ fideicō.vt.ff.de
verb.ob.l.q Rome.§.duo fratres.fa.Sed qꝛ prima opi.ē ve
rioꝛ.Rn̄.ad.l.illā qui Rome.§.fratres.duobus modis.Et
vno mō:qꝛ ibi ex ꝓsso pacto fuit remissum fideicō.vnde illō
quasi.ꝙ ibi ponit in lr̄a est exp̄ssiuū veritatis. Vel pōt dici
scdō mō.duo fr̄es fuerūt instituti ⁊ inuicē rogati . diuiserūt
hereditatē ⁊ ꝓmiserūt stare diuisioni sub certa pena.si alter
frater petat ꝓnūciatū est in penā cōmitti.sub. ⁊ male ex quo
fideicō.non fuit pacto remissum:vt hic. ¶ Oꝛ segnoꝛi hec
sunt illa que faciūt ad casus pōneꝫ ⁊ ad summariaꝫ expōnē
lr̄e.nunc circa.l.istaꝫ est insistēduꝫ in opponēdo ⁊ rn̄dēdo
⁊ querēdo.Et vr̄ ꝙ hec.l.sex vl'.vij.rōnibus nō pōt stare.tn̄
anteq̄ꝫ ad ꝯria veniā quero que fuit rō dubitatiōis in.l.ista
quare dubitat si philinus dedit sextātē licinio:⁊ ex pacto fi
deicō.est remissum a licinio:quare dubitat istud pactuꝫ nō
eē vtile?Ad qō pōt dici ꝙ ista fuit ratio dubitationis. phi-
linus qn̄ diuisit cū fratre suo nō hēbat liberos: licinius ha
bebat liberos.dicebat philin⁹ bn̄ suꝫ solut⁹:qꝛ hēo necesse
seruare partē meā liberis fratris mei.vn̄ qꝛ sterilis erat:mo
tus fuit ipse ad dāduꝫ sextātem licinio ꝙ non fecisset si ha-
buisset liberos.vn̄ si facta diuisiōe filium susceperit res de-
uenit in eum casuꝫ a quo inceptura nō erat:igit pactum dꝫ
irritari ⁊ viciari.qꝛ qn̄ aliqd deuenit in euꝫ casum a quo nō
pōt incipi:irritat :vt.ff.ō le.j.l.si debitoꝛ.§.ex ꝯrio.⁊.ff.ō le.
j.l.cetere.in pn̄.§.j.⁊.ff.de reg.catho.l.j.in fi.Sꝫ nō ob.istō
qꝛ lꝫ philinus si tpe diuisiōis filiū habuisset nihil dedisset
vel pactū nō fecisset de dādo:nō tn̄ postea potest dici ꝙ res
deuenit in euꝫ casuꝫ a quo non poterat incipere. nā esto ꝙ
tpe diuisionis philin⁹ hēret filiū:tn̄ adhuc potuissꝫ paciscī
si voluisset lꝫ v̄isimile sit ꝙ nō fecissꝫ:vn̄ illa regula nō pōt
hēre locū hic:sꝫ alia.ꝙ ab initio factum est ltime ⁊c̄.vt.j.de
admi.tu.l.sancimus.¶ Nō insistam⁹ ⁊ veniamus ad ꝯria:
vt dixi.vꝫ sex vel.vij.rōnibus hāc.l.stare nō posse.Et statim
sic.qn̄o licinius fronto pōt relictū sub cōditione remittere.
lex dicit ꝙ relicta ꝯditiōalia nō pn̄t repudiari ⁊ sic nō peti:
vt.ff.de acq.here.l.his q.⁊.l.q suꝑstitis.⁊.ff.de le.iij.l.si ita.
§.si sub condi.⁊.ff.de suc.edic.l.j.§.decretalis.⁊.ff. de reg.
iur.l.qui pōt.§.ꝙ quis.Ad qō ita potest breuiter rn̄deri.est
differentia inter repudiationem ⁊ pactum:qꝛ relicta sub cō
ditione nō possunt peti ⁊ sic nō pn̄t repudiari: vt.j.l. cōtra.
sed pacto remitti sic vt hic.⁊.j.eo.l.cum proponas. ⁊.ff. de
minoꝛi.l. deniqꝫ.§.si filio. Si dicat aliquis. que est ratio
diuersitatis? Respon.est ista pactum est maioris auctoꝛi-
tatis q̄ꝫ repudiatio: quia pactum consistit consensu duoꝝ
vel plurium. sed repudiatio sola voluntate repudiantis.nā
pactum est duoꝛum: vt.ff.de pactis.l.j.§.pactum. repudia-
tio est: vt.ff.de post.l.pactum ⁊ nemini venit in dubium ꝙ
fortius est ꝙ sustentatur duobus q̄ꝫ ꝙ vno.⁊ ideo dico ꝙ
pacto potest remitti ius futurū vt hic.secus in repudiatiōe:
vt in.ll.contrarijs. Nec ob.quedā.l. que videtur inuere ꝙ
pacto futura iura non possunt remitti:vt.ff.de cap.⁊ post.re
uer.l.nec nos.quā.l.assignat hic dominus Azo.ꝓ cōtraria:
sed non

sed non soluit sz est ꝯtria cecis ꝛ nõ intelligentibus.nec est cõtra.q.l.illa nõ dicit ꝙ pacto nõ possit remitti fideicõ.sed dicit ꝙ si aliqs est captus ab hostibus q me instruerat herede:nõ possuz repudiare eius hereditatẽ.qꝛ viuẽtis nulla est hereditas ꝛ iõ nõ põt pacisci de hereditate: qꝛ pactũ de futura successiõe nõ valet:vt ibi diximus. ¶Sz denuo instaſ.ꝛ vꝫ ꝙ ius futurũ nõ possit pacto remitti.ecce si legatarius occupauit rez legatã ante aditã hereditatẽ sine voluntate heredis:teneſ eam heredi restituere interdicto quoꝝ legatoꝝ.sz si legatarius occupat volũtate heredis ante aditam hereditatẽ:ista voluntas nõ nocet heredi.ꝛ sic apparet ꝙ nõ põt renũciari iuri futuro:vt.ff.quoꝝ lega.l.j.§.ꝙ aũt. Ad qđ dicetis ꝙ in illa.l.nõ erat pactuz vel repudiatio.sed quidã cõsensus cõtinẽs mediũ inter pactũ ꝛ repudiationẽ: sed ille cõsensus magis erat ꝓpinquus repudiationi ꝙ̃ pacto:ꝛ iõ nõ nocet.ꝛ qd sit istđ dicere:videte.si suz heres institutus:ꝛ ibi legatũ est relictũ:si iacẽte hereditate tu venis ad me ꝛ dicis.vos estis heres institutus.vellẽ apprehẽdere mihi legatum relictũ voluntate vestra.dico ego qui sum heres.nolo te decipere.verũ est ꝙ sum hẽs institutus:tñ nõ adiui hereditatẽ:tñ mihi placet ꝙ tu occupes:non qꝛ ꝯsentiã vt sim heres sz vt satisfaciã voluntati tue. iste consensus nõ est repudiatio.Itẽ nõ est pactum qꝛ pactũ est duoꝝ consensus ad aliquid dãdũ vel faciẽdũ:vt.s.dixi. sz hic nõ daſ aliquid vel fit.sz ille ꝯsensus est quoddã mediũ. qꝛ vocatur volũtas siue assensus futuri heredis: vñ qꝛ magis est ꝓpinqua repudiationi.qꝛ dũ dico.bñ plz mihi vt occupes legatum:videoꝛ renũciasse interdicto quoꝝ legatoꝝ:vnde sicut repudiatio non preiudicat:vt.s.dixi.ita nec talis ꝯsensus. Uel dicatis nihil de.l.ista ad illaz.qꝛ ibi heres non adiuit hereditatẽ.vnde non põt ꝯsentire legatario tanꝙ̃ heres: sz tanꝙ̃ extraneus.hic aũt adiuit lucinius fronto hereditatẽ. ¶Tertio opponiſ ad.l.istã.si licinius frõto pacto fideicõ. remisit:fecit pactũ de nõ petendo ei.vnde est pactum de futura successiõe:vnde nõ valet.nã est pactũ de futura successione:siue fiat de succedendo:siue de certo mõ succedẽdo: siue de nullo mõ succedendo:vt.j.e.l.lz.ꝛ.l.vlt.ꝛ.j.de inof. testa.l.si qñ.§.j.ꝛ.j.de codicil.l.pactũ.ꝛ.j. de inutilibus stipu.l.ab eo.Ad qđ põt dici.non est verum si licinius fronto fecit pactũ fratri suo ꝙ si decederet sine liberis ꝙ nõ petat fideicõ.relictũ:ꝙ istud sit pcm đ nõ succedẽdo ei qꝛ adhuc posset succedere ei ex testõ si eũ institueret.vel ab intestato: si nullus ei ꝓximioꝛ eẽt.nec per istđ pactũ in alijs:ꝛ in istis rebus heres esse ꝓhibeſ.vñ dicendũ est ꝙ est pactuz de fideicõ.remittẽdo ꝙ ei facere licet: vt h.ꝛ.ff.eo.l.pactum. ¶Quarto oppo.ꝛ instatur ad.l.istã sic.ecce si licinius frõto pacto remisit fideicõ.vꝛ esse contra.l.vel quasi ꝯ.l.qꝛ voluntas defuncti pro.l.seruaſ.vt in auc.de nupt.§.disponat. at hic pater philini ꝛ licinij voluit hic ꝙ philinus restitueret licinio frõtoni partẽ suam si decedat sine liberis.sed hic decessit relicto filio.vnde si facit pactum de fideicõ.remittẽdo:non valet qꝛ ꝯ voluntatem defuncti:vt.j.e.l.pacta que. Ad qđ rñ.nõ est verũ:qꝛ aliđ est pactum ꝙ fit ꝯ.l.vt si testõꝛ dixisset:rogo philinũ vt suã partẽ hẽditatis licinio fratri restituat ꝛ ꝓhibeo ne licinius fideicõ.petitionẽ pacto remittat.quo casu istud pactuz esset cõtra voluntatẽ defuncti:vñ non valeret:vt.j.de rebus ali.non ali.l.vlt.sed istud pactuz est preter voluntatem defuncti:ꝙ nec est ẽm voluntatẽ defuncti:qꝛ nõ precipit fieri.nec est contra volũtatẽ defuncti: qꝛ non ꝓcipit nõ fieri:vñ valz. ¶Quinto opponiſ ad hãc l.sic.philinus iste dũ dedit sextãtez licinio vt sibi remitteret fideicõ.petitionẽ fecit hoc:qꝛ liberos habuit:vnde cessante cã debet effectus cessare.vñ illud datum põt repeti.vt.ff.de cõdit.ob cãm da.l.j.ꝛ.l.dedi.§.j.ꝛ.l.si pecuniã.in prin. Ad istud vos ita dicetis.Est cã finalis:ꝛ est cã impulsiua. Causa finalis dicitur ob cuius finẽ quis dat:alſ nõ daturus. ꝛ in ista cã est vera regula.cessante cã ꝛc̃.vt.ff. de pactis.l. qđ dictum est.Causa impulsiua est ob cuius impulsionẽ quis dat:sz alſ daturus erat.sz citius ob cãm dat:vt hic fuit. nã siue philinus haberet filios vel non:valebat dare sextantẽ vt exoneraret se ab illo fideicõ.sed citius dedit qꝛ non habebat liberos.vnde non hz locũ hic illa regula:vt.ff.de cõdi.ob cãm da.l.j.§.siquis.ꝛ põt poni exemplũ in terminis. Cã finalis est.si video te tpe gelu discalciatũ:do tibi.xx.sol. vt emas tibi caligas nõ daturus alſ.tu eras arlotus.tẽpoꝛe necessitatis:simulabas esse pauperẽ dei.tu statiz cucurristi habita pecunia ad bibẽdũ.possum repetereꝛ certe sic. Impulsiua cã est.exemplum.si tu tm̃ seruiuisti mihi ꝙ deberes hẽre a me.xx.sol.hic alſ gfa seruitij tibi eraz daturus. tñ qꝛ vidi te discalciatũ citius dedi.si tu postea nõ emisti caligas sed in malũ vsuz cõuertisti:nõ suz repetiturus:vt.ff. de do. l.ij.§.vl.ꝛ.l.generaliter.Uel põt dici ꝙ est duplex cã expssa ꝛ tacita.Expssa est si philinus diceret do tibi sextãtez :quia filios nõ hẽo:sz si hẽrem nõ darẽ.ꝛ si habuero volo repetere.ꝛ sic loquunſ.ll.ꝯ.Est cã tacita qꝛ si philinus dedit si nõ haberet liberos:nõ tamen expressit hoc : sed dedit vt se exoneraret fideicõ.hic nõ repetit:vt.j.ti.pxi.l. maioꝛes. ꝛ.j. de condi.ob ca.da.l.si repetẽdi. ¶Sexto op.ꝛ instaſ ad.l. istã.In ti.isto tractatur đ pactis gratuitis.in se.ti. tractatur de non gratuitis:qꝛ transactio est ꝛc̃.vt.j.de transa.l.transa. quid ergo facit hec.l.ad istũ ti.cũ istđ.pactũ non fuit gratuitum:qꝛ aliqd datũ estꝛ Rñ.facit ad ti.istũ vt dixi in rubꝛica: qꝛ hic incidẽter tractaſ de pactis non gratuitis.Uel potest dici ꝙ facit ad ti.qꝛ dñia est inter trãsactionẽ ꝛ pactũ: qꝛ trãsactio est de re dubia ꝛ lite incerta:vnde si fiat pactio ẽ trãsactio:vt.ff.de trãsac.l.j.sz hic philinꝰ reuocabat in dubiũ: ꝛ sic erat lis.ꝛ tũc erat transactio.vt.j.ti.pxi.l. fideicom.aut non reuocabat in dubium.ꝛ tunc erat pactuz vt hic.¶Oꝛ segnoꝛi super.l.ista formaſ questio talis.hec. l.hz locũ cum philinus dedit sextantẽ licinio frontoni vt remitteret fideicom.licinius fronto remisit.istud pactũ valz:qꝛ continet in se eqtatem:nec irritaſ ideo qꝛ filiũ habuit philinus. Sed quid si ꝯuenit philinũ dare sextãtẽ licinio frõtoni. ꝛ anteꝙ̃ daret habuit filium ꝛ moꝛtuus est:nũqd licinius frõto põt repetereꝛCerte hãc qõnez nõt hic do.Colũbus ꝛ eius socius.ꝛ bñ durat p vnã chartã in suo cõmẽ. tñ vt melius intelligamus hãc qõnẽ allegemus aliqua p ꝛ ꝯ.Ponamus philinꝰ dixit licinio frõto.frater dabo tibi sextãtẽ mee partis vt remittas mihi fideicõ. ꝛ hoc ꝓmisit. postea philinus accepit vxoꝛẽ ꝛ habuit filiũ vnuz.postea licinius frõto vult petere sextãtez a philino vł ab eius herede. nunqd poterit petereꝛ Uꝛ ꝙ nõ:qꝛ illud pactũ nõ fuit stipulatiõe vallatũ: sed fuit nudũ.vñ nõ parit actionẽ:vt.j.e.l. legẽ.ꝛ.ff.e.l.iurgen.§.sz cũ nulla.Eꝯ vꝛ ꝙ sic: qꝛ istđ pactũ fuit appositũ in ipsa diuisiõe.ꝛ sic in ipsa reꝝ traditione.igiſ est seruãdũ : vt ff.e.l.in traditiõibus. ¶Sz in ista.q.ẽ ita distinguẽdũ.aut istud pactũ fuit stipulatiõe vallatũ:qꝛ vestitũ:est vbis. ꝛ tũc licinius frõto aget pꝰscriptis.v.vt pactuz seruetur vel vt interesse prestetur:vt.j.e.l.si debitũ.in fi.ꝛ.l.petẽs.Si aũt istđ pactũ nõ fuit stipulatiõe vallatũ: aut philinus ita dixit: dabo tibi sextantẽ mee poꝛtionis ne petas a me fideicom.tibi relictum.aut ita dixit:dabo tibi vt fideicõ. tibi relictũ mihi pacto remittas.In pꝛimo casu non datur actio licinio frõto.contra philinum vel eius heredez.iõ qꝛ istud pactum est nuduz nullo gñe vestimẽti vestitum.i.non verbis. nõ re.nõ lřis.nõ cõsensu.nõ coherẽtia contractus. nõ rei interuẽtu. vnde qꝛ nudũ est nõ parit actionẽ vt dictũ est. Itẽ alia rõne si dicit philinus:dabo tibi sextãtez ne fideicõ.tibi relictum petas a me : poteris ne dicere licinio frõtoni vt petat cras sextãtez:qꝛ impletũ est pactũꝛ Certe petere nõ põt:qꝛ nõ potest impleri pactũ nisi in die iudicij:qꝛ hic possz dicere in resurrectione corã deo da mihi.vñ hoc casu qñ ita factũ ẽ pactum his verbis dabo tibi sextãtem ne fideicõ.tibi relictuz a me petas qꝛ pactũ nuduz est nõ parit actionẽ:vñ non põt dici vestitum nisi in die iudicij.ꝛ tũc non daſ actio : vt.ff.de condi.inde.l.ꝛ elegãter.§.siquis.¶In scđo casu qñ dixit: dabo tibi sextãtem vt fideicom.tibi relictuz mihi pacto remittas:statiz cuz licinius frõ.fecit pactum de nõ petẽdo fideicõ.vel remittendo.statiz rei interuẽtu vestitũ est pactuz: vnde licinius frõ.statiz aget p̄scr.v.vt.j. de rerũ pmu.l.ex placito.vñ qꝛ hic fuit contractus innominatus daſ ps.v. vt conuẽtuz seruet vel interesse pstet.vt.ff.e.l.iurgen.§.j.i isto pacto nõ seruamus oꝛdinẽ dãdi vel faciendi.vnde lz preueniret in faciẽdo daſ prescrip. ver. qꝛ fuit contractus.do. vt

facias: vt. j. ti. px. l. cū mota qō. vnde datur pscript. verbis: vt. ff. de prescri. v. l. gñalis. §. si faciam ¶ Uel potest dici q fuit cōtractus innominatus. do vt des. q2 tale remittere habetur pro dare. vnde agitur pscript. ver. vt. ff. de conditi. ob cau. da. l. si tale. sed iste fuit ordo q̄stionis vt licinius fron. pacto remitteret fideicōmissuz relictū 7 philinus daret sextātē: fuit facio. vt des. vñ daf de dolo actio: vt. j. de dolo. l. cū proponas. bene pōt dici q nō fuit facio vt des. s3 fuit ctus do vt des. q2 tale remittere pro dare habef. vñ nō daf de dolo cuz alia datur: vt. j. de dolo. l. ij. sed hic datur pres. verbis. actio. vt in pal. l. naturalis. §. ij. non de dolo: q2 actio de do. nō cōpetit. cum alia detur: vt. j. de do. l. ij.

Ost venditionem.

In. l. j. huius ti. tractatur de pactis expssis. hic tractatur de pactis tacitis. 7 in lege ista no. ita casum. delata fuit mihi hereditas ticiana: in qua erant creditores. ego illā vendidi quibusdā certo pcio. creditores hereditarij egerunt cū emptoribus hereditatis. emptores sciētes se nō teneri sua sponte receperunt actiones. nō tñ animo nouādi. postea creditores volunt relinquere emptores 7 volūt me conuenire. nūquid pñt? Certe nō. q2 tacite videf factum pactū inter me 7 eos: ne mecum agant. 7 ideo nō inutilif exceptione taciti pacti cōtra creditores me defendaz. Tex. a te. s. hrde. Tex. eos. s. emptores. Tex. defenderis. tu heres. nam heredi interroganti respondet imperator. vt pat3 ex. l. subscriptione. ¶ Or segnori in. l. ista añ oia nota q quedaz pacta sunt expressa: 7 illa pariūt pacti expressi except. vt. j. e. l. pacta quedam sunt tacita pacta: 7 illa pariūt taciti pacti excep. vt hic. ad istud accedit. ff. e. l. ij. in fi. 7. l. se. 7. j. e. l. postq̄. 7. l. si creditores. Item not. in. l. ista q creditores hereditarij dñt de iure mouere actionē cōtra vēditorem nō contra emptorem. q2 actiones hereditarie cōtra venditorem sunt prodite. na3 creditis vos q si heres vendat hereditatem: q desinat esse heres meus? certe nō. q2 qui semel est heres: vt. ff. de mi. l. q si. §. sed qō papi. maxime q2 accepit precium hereditatis qō succedit loco rei: vt. ff. de peti. here. l. si 7 rem. Odo. ¶ Or segnori formo hic quādam qōnem quā tetigit hic dominus Azo in apparatu suo. sed alie glose hic posite non faciunt mētionē de ea. Et est talis questio. emptori hereditatis bene competunt vtiles actiones contra hereditarios debitores inuitos: vt. j. de heredi. vendita. l. ij. 7. l. emptor. sed emptor non tenetur. respondere inuitis creditoribus hereditarijs vt hic. sed que est ratio? Rñ. est illa. ideo experif ēptor contra debitores hereditarios inuitos: q2 eis inuitis non potest hereditatem vendere nomine debitorum. sed emptor inuitus nō tenetur creditoribus hereditarijs inuitis alium delegare. vt ratio redditur. j. de noua. l. j. ¶ Or modo ad. l. istā opponif sic. 7 videtur q si creditores agant cū emptore q venditor here. fit ipso iurf liberatus: vt. ff. de sol. l. solutiōe vbi dicitur. si sum debitor alicuius. 7 creditor agit contra te 7 tu sponte subis iudicium: fit nouatio: vt. ff. de noua. l. delegare. igitur sicut ego debitor ipso iurf sum liberatus: ita ego venditor ipso iure sum liberatus. 7 hic dicitur q vēditor heredi ex vi taciti pacti non inutilif defenderetur. Ad qō rñ. hoc est intelligendum vt dixi in casu: cum emptores suscipiūt iudicium sponte nō animo nouandi. vnde non fit nouatio h3 iura. ff. nisi expresse vel tacite agatur: vt. ff. de noua tio. l. oīs. sed hodie nō fit nouatio. nisi expresse agaf: vt. j. de noua. l. fundo. 7 ideo dicēdū est q liberor ope exceptionis: vt. ff. de pto. stipu. l. valerius. ¶ S3 q̄ro inter quos vī pcm istud esse factū? Dixerūt qdā inf ēptores 7 creditores oēs. Sed hec nō est bona rñ. q2 pactū vnius nō obstat alteri: vt ff. e. l. si vnus. 7. l. in summa. 7 iō dico q vī factū iter ēptores 7 creditores q egerūt ꝯ eos: vt hic dicit. ¶ S3 denuo q̄ro qd si. c. erāt creditores hē. mior ps vel maior agit cū ēptoribus. qd erit? Dicūt qdā si maior ps egit: q. l. ista h3 locū alf nō: vt. ff. e. l. maiorē. Sed credo q. l. ista h3 locuz in illis qui egerunt. non in alijs. q2 nō h3 alteri per alterum 7c. vt. ff. de regu. iur. l. nō debet. ¶ S3 qd erit. creditori competebāt. x. actiones ꝯ vnu3 nūqd piudicat ei in ceteris? Uī q sic: vt. j. ad. l. fal. l. j. auc. sed cū testor. S3 istud nō est verū: vt ar. j. ne vx. pro ma. cōue. vel ma. p vx. l. vlt. ¶ S3 denuo q̄rif. si per ignorātiam facti cepit agere ꝯ emptorez: creditor credens eū esse hēdez cū inueniret eū possessorē hēditatis: vel ēt iurf q2 ei dicebaf q prius deberet ꝯuenire emptorē q̄ venditorez: vtrū liceat ei postea redire ad vēditorē si forte nō ē soluēdo emptor? Uidef q nō q2 hec. l. loqtur indistincte. S3 certe mihi vī ꝯdicendū per. l. j. de fur. l. manifestissimi. Ite3 nō solū facti ignorantia s3 neq3 iurf do3 obesse dānum vitare volētibus: sic ēt nec istis creditorib9: vt. ff. de iu. 7 fac. igno. l. iurf. Itē. l. dicit q ignorās nō vī pacisci vel cōsentire cum errantis nullus sit cōsensus: vt. s. de iur. 7 fac. igno. l. cū testamētuz. Itē nō vī q istō pactū obstet creditoribus: vt ar. ff. de eo per quē. fac. est. l. vlti. in prin. Ite3 alia rōne vī dari regressus creditorib9: q2 nisi daref locupletaref heres cū aliena iactura q esse nō do3: vt. ff. de cōdi. inde. l. nā h. S3 ad hoc rñdet Azo: q2 sibi imputet creditor cum non egit ꝯtra venditorē cū id dānum sentiat sua culpa: q2 dānū q qs sua culpa sentit 7c. vt. ff. de reg. iu. l. q qs. S3 hec rñ. nō val3: nā vt dixi. s. nulla vī credito. culpa imputari ignorāti. s. factuz. ignorās autē ius vī in culpa fuisse: cū ignoret leges que ab omnibus debēt sciri: vt. s. de le. 7 consti. l. leges. s3 nō vī in tanta culpa fuisse: vt propterea repelli debeat cū tractet de dāno vitādo: vt. s. dixi. ¶ Unū aūt mirabile no. in. l. ista q ex alterius facto orif alteri exceptio. 7 eo solo q creditores conueniūt emptorē videnf pacisci cū venditore ne cōuenia tur. S3 istud nō est mirabile: q2 alibi simile inuenitur. j. ti. j. l. emptori. 7 in reo 7 in fideiussore: vt. ff. e. l. 7 heredi. §. vlti. 7. l. si. §. vltimo. ¶ Ad. l. istam op. ff. de acq. heredi. his q bonis. Solu. ibi. conuenitur filius nō vt emptor sed vt heres: q2 fecit emi per interpositam personam. 7 sic fraudulenter abstinuit ab hereditate: 7 eodem modo soluitur contrariū j. si omissa causa testa. l. licet.

Eruus creditoris.

In. l. presenti ponif talis casus. Eras debitor meus in x. q2 eras mihi nāliter 7 ciuilr obligatus fecī tibi pactū de nō petendo bonafide. postea tu debitor fecisti seruo meo pactū de petēdo: nūquid mihi creditori pficit. Rñdetur q sic. secus tñ esset si tu esses debitor meus in. x. 7 seruus meus fecit tibi pactū de non petendo: q2 nō mihi nocet. q pcedit illa rōne: q2 seruus meliorē cām pōt facere dñi: nō aūt deteriorem. ¶ Tex. in deterius. Incipit secūdu3 dictū. Tex. cōstitutā. in personā dñi creditoris. ¶ Or in. l. ista. no. istō q si tu es debitor meus in. x. 7 facio tibi pactū de nō petēdo: 7 postea seruo meo facis pactū de petēdo: hñ pficit mihi. nō tamē idē est ecōtra. si tu es debitor meus in. x. 7 seruus meus facit tibi pactū de nō petendo nō nocet mihi: q2 obligationē recte ꝯstitutā per dnm seruus mutare nō pōt. 7 quare dicit nouo pacto: q2 veteri pacto facit deteriorē. ecce si seruus meus mutuauit tibi. x. vt nō reddanf dño itra biēniū nō nocet dño: vt. ff. e. l. finaūt. Itē in. l. ista no. regulā q2 seruus paciscendo ꝯditionē dñi pōt facere meliorē: nō aūt deteriorē nouo pacto: vt. ff. d iur. do. l. quēadmo. 7. ff. de acq. re. do. l. si ēt. 7. ff. d v. ob. l. seru9. 7. ff. de reg. iu. l. melior. Idem est in filio: vt. j. e. l. filius. Sed hec regula fallit in tribus. casibus. duo casus hñt locum in dñicis rebus tertius h3 locū in peculiari. Ecce seruus pōt seipsuz occidere. igif delinquēdo puat se a dño dñi: q2 nāliter pōt in seip3 seuire: vt. ff. de vi 7 vi ar. l. j. §. qō dī. 7. ff. de pecul. l. s3 si dānu3. §. s3 si ipse. 7 ꝯstat q seruus ē res dñica peculiaris: q2 nemo est in peculio suiipsius. ff. d pecu. l. deposui. §. stich9. Itē fallit hec regula in acqrēdis: vñ si offertur hēditas huo pōt nolle adire: 7 ita l3 seru9 in acqsitis nō possit facere ꝯditionē dñi deteriorē. in acqrendis tñ sic: vt j. de here. insti. l. cū pponas. 7. j. de acq. pos. l. vlti. Itē fallit in rebus peculiarib9 in qbus seru9 pōt ꝯtrahere 7 q̄si ꝯhere ēt inuito dño: vt. ff. de pecu. l. siqs seruuz. §. ēt si. ¶ Excipiunf. vij. casus in quibus seruus etiam in peculiaribus rebus non potest facere conditionem domini deteriorē puta voto: vt. ff. de polli. l. ij. §. j. ¶ Item fallit in seruo qui hab3 liberam administratione3 qui non potest donare: quia donare

nare est pdere: vt. ff. e. l. iur. §. si filius. ꝛ. ff. de dona. l. si filius. Item fallit in seruo qui fideiubet extra rem peculiarem: qꝛ dñs nõ tenet̃ de peculio: vt. ff. de fideiusso. l. si seruus. Item fallit q̄ nõ põt compromittere in arbitrũ cum pena. Item fallit si suscepit iudiciuꝫ: vt. ff. de peculio. l. licet. §. si filius ꝛ j. de iudi. l. si seruus. Item fallit in sexto casu si seruus mandat de se vendo. Item fallit in septimo: puta si mãdat de se emendo: qꝛ in istis duobus casibus non tenetur dñs de peculio: vt. ff. de mãda. l. si seruus. ꝛ. l. cum seruus.

Postquam liti. In. l. ista ponitur talis casus. Tu possidebas aliquod prediũ qd dicebam meũ vel mihi obligatũ. ꝛ sic cepi te cõuenire rei ven. vel hypo. oblato libello pstito sacramento calũnie ante sniam lite mote de predio renunciaui: vel expresse ita dicendo huic liti renuncio: vel tacite recipiẽdo a te estimationeꝫ predij in processu tpis volo mouere questionẽ primam rei vendi. vel hypothe. nunquid mihi licebit? Rñdet imperator q̄ nõ. ¶ Tex. liti scilicet mote. qd est. j. ꝛ dicitur lis mota cum est lis cõtestata vt in auc. de litigi. §. omnis. qꝛ ante litem conte. ꝛc̃. vt. ff. rem ra. ha. l. amplius. ꝛ potest intelligi de predio qd vendicabã iure dñij vel hypothe. q̄ erat mihi obligatum. Tex. renunciasti. expresse vel tacite. Tex. finitam per renũciationẽ vel per sniaꝫ absolutoriaꝫ ex quo renunciasti mihi. Odo. Tex. nulla rõ. s. iur̃ vel eq̃tatis. ¶ Or segnori not. si aliquis renunciat liti mote de predio amplius eã restaurare non põt. q̄ probant tribus rõnibus. ¶ Una qꝛ remittentibus act. suas ꝛc̃. vt. ff. de edil. edic. l. quero. §. si vẽditor. ꝛ q̄ quis sua voce dilucida protestatur ꝛc̃. vt. j. de nõ nu. pe. l. generaliter ꝛ. ff. de neg. ge. l. põpo. ¶ Item qꝛ finita nõ sunt restaurãda qꝛ iam nõ eẽt aliquis litiũ finis: vt. j. de transac. l. fratres. ꝛ intelligit̃ hec. l. dupliciter vt dixi in casu. renũciatur liti de predio mote expresse vel tacite. Expsse si ita dicit actor. huic liti renũcio. vel dicit ita. amplius ad iudiciũ pro isto predio nõ veniaꝫ. Et idem est si actor facit pactum de non petendo reo: vt. j. ti. j. l. si pfundo. ꝛ. ff. e. l. talis. in prin. ꝛ nisi expresse renunciatur liti nõ restaurat̃ postea. cũ nihil tam congruuꝫ est hoibus ꝛc̃. vt. ff. e. l. j. in prin. ꝛ. j. ti. pxi. l. non minorem. ꝛ idem si liti renunciet̃ tacite. ¶ Sed qñ dr̃ quis renunciare liti tacite? Dixerunt antiqui ꝛ ita dixit hic karolus. pone petebam a te predium rei vendi. vel hypo. ꝛ litem fui contestatus. steti per trienniuꝫ q̄ nõ fui secutus litẽ. finita est lis triẽnio. vñ tacite renũcio liti: vt. j. de iudi. l. pperãdũ. ꝛ iõ non possuꝫ agere ex prima cã. ꝛ hoc dicebat karolus odio litiũ: qꝛ odiose sunt lites: ꝛ iõ subuenitur minoribus: ne litibus ꝛ sumptibus vexent̃: vt. ff. de mino. l. minoribus. Nam tres sunt modi finiẽdarũ litiũ. Iusiurandum: vt. ff. de iureiur. l. j. Item snia: vt. ff. de re iudi. l. j. Item transactio: vt. j. ti. pxi. l. fratris. Sed hoc exemplũ nõ est bonũ qꝛ. l. dicit si peto predium rei ven. ꝛ litẽ cõtestor: lꝫ stẽ per trienniũ q̄ nõ fui prosecutus litẽ. tñ perpetuata est actio p litis cõte. vsq̨ ad. xxx. an. vt. j. de p. xxx. vel. xl. an. l. sepe. Et iõ võs de tacita renunciatione liti ita ponetis exẽplũ ꝛ dicetis sic. actor renunciat liti mote de predio tacite hoc mõ. oblato libello ꝛ lit. conte. iudex ita dicit: assigno tibi actori triẽnium ad psequendam litem vsq̨ ad. viij. dies: ꝛ postea non audiã te. certe hic cum iudex assignat diẽ: si finita die non ostendit actor de iure suo tacite vr̃ renũciare liti: vt. j. de inge. ma. l. diffamari. ꝛ. j. qui accu. non pos. l. si eam. ꝛ insti. de excu. tu. §. q aũt. Sed ꝛ renunciatur liti tacite si pendẽte lite actor accipit estimationẽ litis: vt. ff. de mino. l. si filius. Sed alibi est exemplũ de tacitã renunciatione. filius exheredatus hꝫ querelã. si infra quinqueñiũ nõ mouet eam: tacite vr̃ renũciare: vt. j. de inof. te. l. si filium. in fi. cuꝫ suis similibus. ¶ Sed segnori sup. l. istã quero sic. hic dr̃. si aliquis renunciat liti litem instaurare nõ põt. est ne hoc veruꝫ siue renũciatio est facta in iudicio siue extra? Et dicunt quidaꝫ q̄ verũ est si in iudicio est facta ꝛc̃. siue extra ar. ff. de confes. l. certum. §. si aduersario. Uel dicatis odio litium qꝛ lites sunt odiose: vt. j. de mi. l. minor. ꝛ j. de agri. ꝛ cen. l. litibus. q̄ siue in iudicio siue extra iudiciũ renunciet̃ expresse vel tacite: q̄ nõ nocet: vt in auc. de testi. §. ꝛ lꝫ. ꝛ. ff. e. l. taleꝫ. ꝛ tãgam. j. l. proxi.

Si partem. In. l. ista ponit̃ talis casus. Tu eras creditor meus in. x. ꝛ de istis. x. solui. v. ꝛ ista v. tu recepisti. de alijs quinq̨ fecisti mihi pactũ de non petẽdo: qꝛ p̃cinio meo obtinueras cãm tuã. vel qꝛ negocia tua gesserant. nunquid illa. v. poteris a me petere? Certe non prima quinq̨ non qꝛ solui. reliqua. v. non poteris petere iur̃ pretorio. qꝛ pretor ait pacta seruabo. igitur si solui illa. v. per iur̃ ignorãtiam repetã cõditione inde. multofortius si nõ solui: non potero cogi soluere. ¶ Tex. si partẽ pecunie. s. v. solui qꝛ appellatione partis ꝛc̃. vt. ff. de verbo. signi. si nomine. §. portionis. Tex. tuo p̃cinio. i. tui dbitoris. Tex. ptim iure ciuili. sub. in. v. solutis. qꝛ iure ciuili solutione eius q̄ debetur tollitur omnis ob. vt insti. quibus mo. tol. obli. in princ. Tex. partim iure honorario. i. iure ptorio de alijs. v. de quibus fecisti pactum de nõ petendo: qꝛ pretor ait. pacta seruabo: vt. ff. e. l. iure gentiuꝫ. §. ptor ait. Tex. pacti conuenti. vel doli que ẽ generalis: vt. ff. de doli excep. l. ij. §. generaliter. ꝛ. l. vtiq̨. Tex. repellit. te ab eo q̄ est solutum. ꝛ hoc est verũ qñ soluisti per ignorantiam siue iur̃ siue facti. qꝛ certum est si debeo. x. ꝛ solui. v. q̄ extincta est obligatio in. v. vñ si soluo repeto cõditione inde. vt. ff. de ꝯdi. inde. l. j. si facis mihi pactuꝫ de nõ petẽ. in ppetuũ. in alijs. v. si soluo repeto. vt. ff. de condi. inde. l. qui exceptionẽ. ¶ Alij dicunt q̄ hec est ratio quare repeto. qꝛ erã tutus except̃. ppetua pacti de nõ petẽdo: vñ repeto: vt. ff. de cõdi. inde. l. qui excep. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis vnũ qd alibi nõ inuenietis. q̄ in pacto requirit̃ cã paciscẽdi. nã hic dr̃ q̄ fecisti mihi pactũ de nõ petendo in certa parte: qꝛ p̃cinio meo cãꝫ tuã defendi: ergo innuit̃ hic q̄ in pacto reqrit̃ cã paciscẽdi. ꝛ p hoc est ar. ff. e. l. iure gentiũ. §. sꝫ cũ nulla. Sꝫ tñ qꝛ alie. ll. suadent pactũ sine causa valere: circa articulũ istũ subijcio ita breuẽ distinctionem. Cum pactũ fit ad obligãdũ. ꝛ sic ad agendũ: dico q̄ cã dꝫ inseri sufficiẽs ꝛ legibus approbata: ꝛ sine cã non valet: qꝛ obstabit do. excep. vt. j. de nõ nume. pe. l. generalr. ꝛ. ff. de pbat̃. l. cum de indebito. in fi. ꝛ. ff. de doli ex. l. ij. §. si quis. si autem fiat pactũ ad liberandum. ꝛ sic ad excipiẽdũ: põt inseri cã. ꝛ ita fuit hic. sꝫ nõ est necesse cãm inseri. nã satis est q̄ dicat debitor. pfiteor me nolle teneri: vt. ff. e. l. tale. Itẽ satis est cuꝫ dicat debitor pfiteor me tibi soluisse: vt in auc. de testi. §. ꝛ lꝫ. ¶ Item no. regulã. cui damus act̃. multofortius exceptionẽ: qꝛ hic dicitur. si soluit põt repetere. si non soluit: habet excep. vt. ff. de superfi. l. j. §. pe. ꝛ. ff. de reg. iur̃. l. inuitum. §. cui damus.

Pacta que. De pactis vtilibus vsq̨ ad. l. ista tractatum est in. l. ista tractat̃ de pactis inutilib' ꝛ ponunt̃ tres cãe pp quas pacta sunt inutilia: vt sunt pacta que fiunt contra. l. Item pacta que fiunt ꝯ ꝯstões pncipũ. Itẽ que fiunt cõtra bonos mores. ꝛ talia pacta nullã viꝫ hñt. Tex. contra leges que fiũt a populo romano. Tex. ꝯstões. principũ sub. vt insti. de iure natu. §. lex ẽ. Tex. ꝯ bonos mores non faciẽtis. sꝫ alior̃ hoiuꝫ. nã lecatores nõ credunt alios bonos mores nisi lecare: vñ dicimus ꝯ bonos mores eiuꝫ nõ facientis. qꝛ faciens est seruus peccati: vt. j. de sen. pas. l. vlti. Tex. nullã vim hẽre. i. nullã viꝫ hẽre de viribus quattuor pactorũ que sunt quattuor virtutes: vt. j. dicaꝫ. ꝛ ita ordinatur lr̃a. indubitati iuris est pacta que cõtra. l. ꝛc̃. ¶ Or segnori pmo ponamus exẽpla in terminis qñ dicat̃ pactuꝫ fieri cõtra. l. ꝛ. qñ contra ꝯstiõnes pncipuꝫ: ꝛ qñ ꝯ bonos mores. Et dr̃ fieri pactũ ꝯtra. l. si maritus. siue ꝯsentiẽte vxore siue nõ: alienat fundum dotalẽ. nã. l. iul. prohibet alienationẽ fundi dotalis: vt insti. quibus. ali. li. vel nõ. in pn. Idẽ est si fiebat pactũ in fraudẽ. l. iul. de fundo dotali. verbigr̃a. cum alienat̃ non fundus dotalis sed quasi dotalis. fundus dotalis ẽ cũ dat̃ inestimatus. quasi dotalis cũ legat̃ fundus seruo dotali. certe sicut si alieno fundũ dotalẽ: pactũ ꝯ. l. nõ valꝫ: ita si alieno fundũ quasi dotalẽ: vt. ff. de fun. do. l. j. ij. ꝛ iij. Itẽ est exẽpluꝫ q̄ pactũ q̄ fit ꝯ. l. nõ vꝫ si paciscat̃ qs de

homine occidendo:nō valet:vt.ff.de ver. obli.l. debiti.ꝛ.l. generaliter. ¶ Item est exēplum ꝙ pactum fit cōtra.l.si vir donat vxori:nō valet ne mutuo amore se inuicem spolient: vt.ff.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.j.ꝛ.ij. Fit in fraudem legis.si maritus non intendit donare sed vēdere:nō valet: vt.ff. de noua.l.sponsus.§.certa. ¶ De secundo qñ fit pactum ↄtra constitutiones principum est exēplum: puta qꝛ.l. prohibet ne aduocati paciscant̄ de quotta parte litis sibi danda.nam tale pactū nō valet:vt.j.de postu.l.si q. Fit in fraudē illius constitutionis.puta si aduocati paciscātur de quātitate aliqua danda que facit quottā ptē litis:vt dicā.j.de postu.l.iij. ¶ De tertio qñ fit contra bonos mores dr̄. puta si pactum fit factū de futura successiōe.ꝛ dr̄ fieri pcm̄ de futura suc.tribus modis.siue fiat de succedēdo:siue de certo mō non succedendo:vt.j.e.l.pactū.ꝛ.l.de qōne.ꝛ.j.de inoff.testa.l.si qñ §.illud. ¶ Item est exēplum de pacto qđ fit contra bonos mores vbicūqꝫ fit tale pactū in quo hoies inuitant̄ ad delinquēduꝫ.puta si facio tibi pactū vt furti te nō cōueniā si furtum mihi facias:vt.ff.e.l. si vnus.§.illud.ꝛ.§. pacta. ꝛ.ff.de pac.do.l.cōuenire.ꝛ in his oibus casibus in quibus pacta fiunt contra.l.vel cōtra cōstitutiōes:vel ↄ bonos mores nō valent:nec stipulatio valeret:vt.s.de le.ꝛ ↄsti.l.non dubiū. qꝛ nec pncipale valet nec accessoriū.tñ si fiat preter.l.vꝫ accessoriū nō principale:vt in preallę.l.non dubium dixi plene:vnde amplius hic non repeto. ¶ Or segnori sicut dixi vos habetis hic ꝙ pacta ista hic nullaꝫ viꝫ hñt.i. carēt viribus pactorum que sunt quattuor ꝛ sunt iste. qꝛ pacta vtilia aliqua pariūt:aliqua pimūt:aliqua informāt:aliqua elidūt. Pariunt pacta vestita:vt.j.e.l.legē. Informāt pacta apposita incontinēti:vt.j.de pac.cōuen.l.ij. Elidunt pacta de nō petendo:vt insti.de ex.§.quedā.ꝛ.ff.e.l. si vnus. Perimūt pacta fcā in odiosis actionibꝰ:vt.ff.e.l.si tibi.§.quedā.ꝛ.l.si vnꝰ.§.pactū. Itē perimunt ipso iure pacta acceptilatiōe:vt insti.qbus mo.tol.ob.§.acceptilatio.sꝫ pacta inutilia nullā vim hñt de istis.iiij.viribus.

Ebitori tuo. In.l. ista ponit̄ talis casus. Ego eram creditor tuus in.x.ꝛ tibi heres extiti. nūqd adita hereditate a me ↄfusa est actio mea? Certe sic. Sꝫ ponamus ꝙ quidaꝫ tertius illā hereditatem possidebat: ꝛ petij ab eo ꝛ obtinui.postea ille emit a me illaꝫ hereditatem eo pacto vt satisfaceret mihi ꝛ ceteris creditoribus.istō pcm̄ fuit stipulatione vallatū.nūquid fides facti pacti seruanda est? Certe sic.ꝛ si non satisfacit:possuꝫ agere ex stipulatu vt seruetur pactum vel interesse prestetur. ¶ Tex.ↄfusa ē.sub.in totum. Tex.obtinuisti.ꝛ cōtra possessorem. Tex.ꝛ quē snia supaueras.puta possessorem. Tex.ex stipulatu.si pena ē incerta vel si nulla pena est adiecta. Sꝫ si certa pena est adiecta:agitur certi condit. ex stipulatu vt insti. de verbo. obli. in prin.ꝛ dicam.j.eo.l.si pacto. ¶ Or segnori vos habetis hic vnum.ꝙ si creditor succedit debitori:extinguitur actio in totum si in totum succedat:vel in partem. Idē est ecōtra: vt.j.de nego.gest.l.si ambo.ꝛ.ff.ad.l.fal.l.si debitor. ꝛ.ff.de fideiusso.l.iuramus.ꝛ quare hoc contingit videte. Ista correlatiua sunt creditor ꝛ debitor: ꝛ nō possunt cadere in eādem personaꝫ sicut non cadunt emptor ꝛ venditor: vt.ff.de rerum permu.l.j.ꝛ hoc est verum:si ille qui succedit non fecit inuentarium.sed si fecit inuentarium: non intelligit̄ confusa actio:vt.j.de iure deli.l.sancimus.§.in cōputatiōe. Itē fallit cum creditor succedit debitori vt vendat hereditateꝫ extraneo:vt.ff.de here.vel act̄.ven.l.ij.§.vlti. Item fallit si nominatiꝫ conuenit vt sibi ꝛ alijs creditoribus satisfaceret vt hic.ꝛ hec sunt vera cū creditor succedit debitori. ¶ Sꝫ quid si stipulator succedit fideiussori vel econtra: tollitur ne obligatio? Certe sic:vt.ff.de fideiusso.l.heres.§. si stipulator. ¶ Item quid si duo sunt rei stipulandi. vnus succedit alteri.nunquid neutra tollitur? Certe non:vt.ff.de duobus reis.l.heres.§.non est nouum. ¶ Item nunquid si fideiussor succedit fideiussori vel ecōtra? Certe si tenetur debitor ciuiliter ꝛ naturaliter tollitur accessoria.si naturaliter tm̄ non tollitur:vt.ff.de fideicō.l.heres.§.si stipulatio.ꝛ dicam.j.de here.ꝛ act̄.ven.l.vt debitum. Odo.

I pascenda. In.l. ista ponit̄ tal' casus. Quidā appollinaris nomine erat optimus pastor pecuduꝫ.tradidi ei mille pecora vt ea deberet mihi custodire: ꝛ in fine anni diuiderentur fetus ꝛ dimidia fetuum esset sua ꝛ dimidia mea.valet ne tale pactuꝫ? Certe sic.ꝛ ideo debeo fidem pacto accōmodare:ꝛ ipse etiam. ¶ Tex.portiōibus scilicet equalibus vel inequalibus. Tex. cōpellit̄.s. vterqꝫ. ¶ Sed dic mihi que actio vendicat sibi locuꝫ inter dn̄m ꝛ pastorem qui fecerunt tale pactum vt dixi in casu: ꝛ multa alia pacta tota die fiunt in ciuitate ista? Respōdeo aut ego cōtraho societatem cū pastore.puta qꝛ pono.c.capita ꝛ ipse totidē.quo casu est societas.ꝛ ego agam contra ipsum act. pro socio:ꝛ ipse contra me:vt.s.pro socio.l.si cū duobus.§. in coeūda.aut trado ei oia capita.ꝛ dico ei ꝙ omnia capita remaneāt mea: ꝛ de fetibus habebit dimidiā ptem:quo casu est cōtractus innoiatus:do vt facias.ꝛ datur pscrip.verbis:vt.ff.de prescrip.ver.l.si tibi rem.

Am postea. In.l. ista ponit̄ talis casus. Mater mea petebat ab aliquo quosdaꝫ seruos vēdicando vt suos: ꝛ obtinuit per sniaꝫ diffinitiuam.ꝛ fuit pnūciatū esse seruos illos matris mee.ille aduersarius induxit matrē meā dolose vt caueret ei de seruis illis non moturaꝫ ei aliquā questioneꝫ:modico precio matri dato.nunquid matri mee subuenit̄? Certe sic. ꝛ ideo mater mea pria actione petet seruos.ꝛ si ille excipiet de pacto sibi facto:mater mea poterit replicare de dolo malo. ¶ Tex.victus esset.per sniam diffinitiuā. Tex. moturā. ꝛ ita induxit eam dolo. Tex.irritum est.mentit̄ hic impator qꝛ si pactum fit dolo malo valet de iure. sed eliditur except̄. vt.j.de inuti.sti.l.dolo.quare exponitur.irritum est.i.irritandum est.similis expositio.s.de le.ꝛ ↄsti.l.j. Vel dic.irrituꝫ est.quātū ad effectum:qꝛ mater aget prima act. ꝛ si excipiat de pacto mater mea replicabit de dolo malo. Quia tribus modis succurritur equitati. Aliquando ipso iure: vt.ff.de mino.l.in cause. Aliquando per actionem: vt.ff.de dolo.l. elegant̄.in prin.ꝛ.j.de fide instru.l.ij. Aliquando ope exceptionis:vt.j.de inu.sti.l.dolo.ꝛ dixi.s.de le.ꝛ cō.l.nō dubiū. Tex.agi ceperit.i.excipi:vt.s.de iur̄ ꝛ fa. igno.l.j.qꝛ qꝫtum ad onus pbationis attinet:agere is videtur qui excipit: vt ff.de excep.l.j. Tex.liberabit.ope replicationis doli mali.ꝛ pretor ait.pacta que neqꝫ dolo malo facta sunt seruabo vt facta sunt:vt eo.l.iurgentium.§.pretor ait. ꝛ ad hoc facit.j. ti.px.l.siue apud acta. Vel pōt legi littera pprie agi:qꝛ mr̄ cauit se nō petituram illos seruos modico precio sibi dato ꝛ si peteret pmisit penā:vnde si mater agit ꝛ petit illos seruos:ꝛ ille agit contra eam ad penam:sic mater tua adiuuabitur replicatione doli mali. Odo.

Egem quam dixisti. Segnori.l.ista longum hꝫ tractatuꝫ. Et in l.ista ponitur talis casus. Quidam accessit ad principē ꝛ corā eo sic pposuit. dn̄e ipator alūna que me nutriuit vl' quā ego nutriui contraxit cū ticio matrimoniū: ꝛ ego p illa alūna dedi ticio.x.in dotē:ꝛ in ipsa datione dotis apposui tale pactum ꝙ si alūna mea predecederet in matrimonio illa dos mihi redderet̄:alūna predecessit.mō quero a vobis an tale pactū valeat? ꝛ nūquid detur mihi actio? Ad qđ rn̄dit impator ꝙ tale pactuꝫ valet vnde seruari dꝫ:vñ datur sibi personalis actio vel prescrip.ver.vel certi cōdi. Nec ob.ibi ꝙ al's dici solet ex pacto non dari actionem:qꝛ hoc est verum cum pactum est nuduꝫ.sed hic in casu nostro nō fuit pactum nudū: immo vestitum fuit coherentia cōtractus.s. matrimonij incontinenti contracti vel rei interuentu: qꝛ doteꝫ p alumna tua dedisti ꝛ apposuisti pactum in ipsa datione. vnde istud pactum parit actionē.ꝛ si istud pactum non seruatur datur vtilis conditio.i.personalis pscrip.ver.act̄.ad pactū seruādum vel ad interesse prestādū.hoc dicit ista.l. Videte summariam

mariam expositionē littere. ¶ Tex. legem.i.conuentionez. sic ⁊ al's exponit do. impator legem.i.conuētionē.j.de cdi. ob causam.da.l.ea lege.qđ facit illa rōne: q2 cōtractus legē ex conuentione accipiunt: vt.ff.depo.l.j.§.si conuenerit.ff.de reg. iur.l.cōtractus.Tex. quā dixisti. ex hoc apparet ꝙ imperator respondit interrogant. Tex.cū dotem pro alumna: vel pro muliere illa quā tu aluisti vel que te aluit. iuxta illō. est qui me nutriuit: aut a me nutrit alumnus. fuit dictum: vt si morte vel diuortio matrimoniū soluere͂t: dos tibi redderetur: vt.ff.de verbo.signifi.l.cum querebatur. Tex.seruari oportet.sub.ꝗtum ad act.si locus esset agendi: vt q2 dotem dedisti pro alumna tua.vel seruari.sub. ꝗtum ad exceptionem.si locus est excipiendi: vt q2 dotē pro alumna non dedisti.vnde si petitur a te poteris vti pacti exceptione. nam ⁊ al's simile seruatur.dum.l.dicit dari actio intelligitur ꝗtum ad actionem si locus est agendi. ⁊ ꝗtum ad exceptionem si locus est excipiendi: vt.ff.de acqui. reruz do.l.statutas.⁊.ff. de le.iij.l.cum quis.§.nuptaz.⁊.j.si aduersus ven.aut sacramēta.Tex.tibi.s.paciscēti. Tex.ꝙ dici solet sub.al's regulariter: vt.ff.e.l.iur gen.§.sed cuz nulla.Tex.ex pacto.s.nudo. Tex.non nasci act.q2 illud est intelligendum: vt stati sequit Tex.tunc eniz.ecce.responsio.Tex.cuz pactū.pactū nudū. non est vestitum vllo genere vestimenti.⁊ tunc parit actionē.secus si pactuz est vestitum vt statim dicit. Tex.alioquin idest si pactum est vestitū ex interuentu vel coherentia contractus.vt hic fuit.Tex.de reddēda ea.s.d pecunia.Tex.cōuenit.sub.ꝙ in ipsa datione vel incōtinenti post.Tex. vtilis idest efficax.non enim ponitur hic vtilis habito respectu ad directaz.⁊ sic sumit responsio.ff.de eo qđ certo lo.da.opor. l.j.vel dicitur vtilis hic ad differentiam directe.q2 habet locum ex stipulatu.sed vtilis habet locū ex pacto apposito incontinenti.sic al's sumitur.ff.si qua. pau. fe.di.l.j.Tex.conditio idest personalis pres.ver.actio.naz omnes personales actiones conditiones nuncupant vt insti.de act.§.appellamus.⁊.§.si itaqz.⁊.§.personalis. ex pacto incontinenti apposito in ipsa traditione rerū.vt hic fuit. dat pres. ver.actio: vt.j.de rerum per.l.rebus.⁊.ff.e.l.in traditione rerum. Uel potest exponi.est cōditio.s.certi generalis que vendicat sibi locuz vbicunqz certuz petitur ⁊ ex omni causa vt.ff.si certū pe.l.certi.condit.in princi.⁊.l.si quis certuz. Alij exposuerunt vtilis est conditio apposita scilicet in conuentione.

¶ Sed dic mihi quo genere vestimēti vestitur illud pactū? Et dixit Jo.⁊ Az.ꝙ rei interuentu. q2 ⁊ ipsa res interuenit ⁊ pactus fuit vt dixi in casu: bene datur prescri. verbis act. vt.ff.e.l.traditionibus.sed ego non credo hoc esse verum.s. ꝙ hic pactum sit vestitum rei interuentu. ⁊ ita probo. dicitur vestiri pactum rei interuentu non ab initio sed ex postfacto si conueni permutare.vnde in rerum permutatione ⁊ in contractibus inominatis vestitur proprie pactum rei interuentu: vt.ff.ea.l.iurisgentium. in princi.⁊.§.si malum. ⁊ hic non fuit contractus inominatus.s.dotis: q2 conuenit in ipsa datione de dote mihi reddenda. ⁊ ideo dico ꝙ vestitum est istud pactum coherentia contractus.s.matrimonij precedētis incontinenti: q2 statim sequitur: vt.ff.de regu. iur.l.nuptias.sic ⁊ coherentia contractus habet vestire pactum.j.e. l.in bonefidei.⁊.l.si pacto. ⁊.l.petens. ⁊.ff.e.l.iurisgentiū.§. quinimo. ¶ Et ex.l.ista colligitur illa regula ꝙ nudum pactum non parit actionem: siue ex nudo pacto non nascitur actio.⁊ ad hoc concordat.ff.e.l.diuisionis.⁊.j.lo.⁊ condu.l. si tibi.⁊.ff.si cer.pe.l.lecta.⁊.j.eo.l.in bonefidei. ⁊.j.de pact. conuen.taz super dote ꝗ super do.propter nup.l.j. ¶ Sed ista regula dicit Az.in summa huius ti.recipit instantiaz in sex casibus: in quibus nudum pactum parit actionem: ⁊ ex nudo pacto datur actio. Unus casus est cōstituta pecunia: vt insti.de act.§.de constituta. ⁊ est ratio q2 non potest constitui debituz nisi ex causa precedēti: non autem indebitū. vnde causa precedens facit dari actionem ex nudo pacto: vt ff.de consti.pe.l.j.in princi.⁊.§.debitum. Item est aliud speciale in constituta pecunia. quia qđ pure debetur: si constituatur datur spacium.x.dierum ad soluendum: vt.j.de consti. pe.l.promissor. ¶ Item fallit hec regula in alio casu fauore dotis: vt conueni i ipso pacto dare dotem: vel datā rescidi.speciale est hoc casu vt ex nudo pacto detur actio vt.j. de rei vxo.act.l.j.in prin.⁊.j.de dotis promis.l. exactionez. ⁊ est ratio spālitatis: q2 publice interest: vt.ff.so. ma.l.j.⁊ q2 in ambiguis pro dotibus ⁊c.vt.ff.de iure do.l.in ambiguis.

¶ Item fallit illa regula in alio casu vt in donatione hodie ex.l.iustiniani: vt.j.de dona.l.si quis argē.in fi.⁊ est ratio specialitatis: q2 qui cōuenit donare obligat eum cui donat ad seruiendū sibi.vnde si seruiuit ei ⁊ nō valeret donatio facta nudo pacto deceptus esset donatarius: ꝙ nō debet esse: vt ff.de peti.here.l.sed si.l.cōmis.§.consuluit ¶ Item fallit in alio casu: vt in nautico fenore: vt.ff.de nau.fe.l.periculi.⁊ est ratio specialitatis: q2 creditor oneratur in vno: q2 ad ipsum pertinet periculuz nautice pe.vnde subleuat in alio: q2 dat ei actio ex nudo pacto: vt ar.ff.de iureiurā.l.eum qui.in pri.

¶ Itez fallit in vsuris conuentis ciuitati nudo pacto: vt.ff. de vsu.l.etiam.⁊ est ratio specialitatis fauor ciuitatis: q2 fauorabiliores sunt.⁊ sunt ibi multa specialia: vt dixi.s.de sacrosanc.eccle.l.fi. ¶ Item fallit in sexto casu tali.accedit ad me rusticus tēpore fertilitatis. q2 rustici plus edunt minus bibunt.⁊ rogat me vt mutuē sibi quattuor corbes frumenti: volens reddere in augusto.sibi dico ego: plus valet. nūc ꝗ valeret tunc. vñ cōueni ꝙ pro illis.iiij.corbibus daret mihi vj.s.duos pro vsuris.certe hoc casu ex nudo pacto debētur vsure: vt.j.de vsu.l.frumēti.⁊ est ratio specialitatis propter incertum exitum: q2 preciū frumenti de facili variat: q2 cras erit carius ⁊ hodie vilius. ⁊ hec ratio colligitur.ff.de eo qđ cer.lo.da.opor.l.ij.⁊ al's propter incertū exitum permittitur emptio iacti: vt.ff.de act.emp. ⁊ ven.l.si iactum. ¶ Or vidistis.vj.casus in quibus dixit do.Az.speciale esse ꝙ ex nudo pacto datur actio: ⁊ in istis benedixit. sed ipse adiecit septimum casum.ecce si sum pollicitus ciuitati: vt.ff.de pollici.l. pactum.sed iste casus non videtur habilis.quia pollicitatio non est pactum: vt in prealle.l.pactum dicitur. Sed si placz vobis potestis adijcere alios tres casus. ¶ Unus casus ē. si clientulus conuenit nudo pacto dare rez mobilem aduocato: vt.j.de suffra.l.vnica.⁊ est ratio specialitatis q2 si aduocato nō est promissuz salariū: tamen pōt petere iudicis officio sibi constitui: vt.ff.de var. ⁊ extraor.cog.l.j.§.si cui. multofortius constitutū nudo pacto potest peti condit.ex.l.ista. nam officium aduocati laudabile est: vt.j.de aduo. diuer. iudi.l.aduocati. ¶ Alius casus est.si mandem tibi vt gereres negocia: ⁊ post mandatuz conueni tibi nudo pacto aliquid dare salarij nomine ⁊ gratia remunerationis: si incontinenti conueni: vestitum est pactum. si ex interuallo datur man.contra act.ex nudo pacto: vt.j.man.l.j.ꝙ est illa ratione q2 equuz est dare procuratori aliquid remunerādi causa: ⁊ ne procuratores decipiant.ad qđ facit.ff.man.l.si remunerandi causa.in prin. ¶ Item fallit in alio casu tali.volebaz contrahere matrimonium cum aliqua muliere. dicebat ipsa domine ne displiceat vobis ꝙ dico. q2 timeo vos accipere in virum.q2 timeo ꝙ non permitteretis me ire spaciatum vt alie mulieres vadunt. preterea sum mulier que volo ire ad sanctum Jacobum: ⁊ forte non daretis mihi sumptus.dixi ego. non timeatis: q2 benefaciam quicquid volueritis.hic datur actio ex nudo pacto ex interuallo apposito: vt.ff. de pactis do.l.inter.§.cōuenit.Et est ratio specialitatis.q2 maritus debet sustinere onera matrimonij: vt.ff.solu. matri.l. dotis sumptus. ⁊.j.so.ma.l.pro oneribꝰ. ¶ Unde habetis ꝙ nudum pactū non parit actionem. sm Azo.nisi in.vij.casibus.sed ego addo tres casus ⁊ dico ꝙ nō fallit in septimo casu Azo.illa regula. Sed canoniste. dicunt ꝙ nudum pactum parit act. ⁊ probant per duas decre. que dicunt ꝙ in consilio ⁊ paternicano. mandatur ꝙ pax seruetur: ⁊ pacta custodiantur.qđ est veruz.dicunt ipsi siue nuda siue vestita. q2 indefinita equipollet vniuersali. ⁊ que ore promittunt: ope prestantur.vt extra de pactis.c.j.⁊.ij. ⁊.c.qualiter.ꝙ est vltimuz.c. ¶ Sed vos respondeatis si allegentur predicte decretales cōtra vos.ꝙ dicitur in canone ꝙ pacta seruent. intelligitur.s.vestita. ⁊ que ore promittuntur ope prestant: cum pacta vestita promittuntur. ¶ Or segnori explicita est prima regula.modo habetis hic scdaz regulā in fi.huius.l. Ex pacto vestito datur actio.⁊ ad istam regulam concordat

j.e.l.in bonefidei. ⁊.l.petens. ¶ Sed ista regula recipit instantiam in casibus. Nam odio vsurarum: si mutuo tibi.x.⁊ statim paciscar ꝙ reddas.xj.hic contrahit reobligatio: nec potes teneri vltra qꝺ tibi numerem: nisi stipulatione valleť: vt.ff.e.l.si tibi.⁊.ff.si certum pe.l.rogasti.§.j.⁊.j.de vsuris.l.q̄uis. ¶ Item fallit si pactum est contrariū religioni.qꝛ nō valet nisi stipulatione valleť.vtputa si vendidi tibi locum in quo est monumētum: ⁊ paciscoꝛ ne alium inferas: non valet istud pactum nisi stipulatione valletur: vt.ff.de reli.⁊.sump.fune.l.ꝙ si locus. ¶ Item fallit in alio casu.cuz illud pactū preiudicat libertati.⁊ ideo si vendo tibi seruū: ⁊ paciscoꝛ ne boñ.moretur non valet istud pactū nisi stipulatione vallatū esset: vt.ff.de seruis expoꝛ.l.seruus ea lege. ¶ Item fallit in alio casu.si do dotem pꝛo filia mea: nec stipuloꝛ mihi reddi: sed paciscoꝛ mihi reddi.nō datur mihi actio: qꝛ incipit mihi ⁊ ipsi filie cōmunis actio. sed si incontinenti paciscoꝛ mihi reddi: bene nascitur actio.vt.j.de iuř do.l.cum opoꝛtet. ⁊.ff.si certum peta.l.si ex pꝛetio. ⁊ sic intelligitur.ff.ea.l.si tibi.§.pactus. ¶ Sed nōne ista est superflua: qꝛ alibi est de verbo ad verbuz.j.de pactis conuē.tam super dote q̄ȝ super dona.pp nup.l.j.vel illa est superflua per istam. ⁊ tamē imperatoꝛ pꝛomisit nobis in hoc volumine nil simile nil contrariuz in hoc libro reperiri.s̄.de no.co.fa.⁊.s̄.de iure ve.e.l.j.⁊.l.ij. Ad qꝺ quidaz dixerūt ꝙ hoc fuit viciuz scriptoꝛis. sed vos dicatis ꝙ illud habet locuz in eodem titulo.sed secus est in diuersis ti.qꝛ vna.l.potest ad diuersos ti.pertinere.nam ista l.facit ad hunc titu.de pactis. qꝛ regula est ꝙ ex nudo pacto nō datur actio. ¶ Sed fallit in casibus: vt plene.s̄. dixi.illa l.facit ad ti.de pactis cōuen.tam super do.q̄ȝ super dona.qꝛ aliquis pꝛo alumna sua dedit dotem. ⁊ istud pactuz fuit appositum super dote.sic no.al's s̄.de episco.⁊ cleri.l.siquis.⁊ j.e.l.siquis.⁊.s̄.de episc.audi.l.vlt.⁊.j.de an.excep.l.vt perfectius. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad vnum qꝺ hic diciť.ꝙ ex nudo pacto incōtinenti apposito datur actio signatur contrarium.j.loca. ⁊ conduc.l.si tibi. Ad qꝺ quidam dixerūt. regulariter pactum appositū incontinenti parit acť.vt.ff.e.l.in traditione.⁊.ff.de pꝛescrip.ver.l.si dominus. sed fallit in.l.ɔtra.⁊.s̄.in casibus quos dixi. Uel potest dici ꝙ ibi nō fuit appositū pactum in traditione rerū sed ex interuallo. vel ibi non fuit appositū pactū a locatoꝛe: sed a quodā alio. ¶ Oꝛ segnoꝛi vos habetis hic ꝙ nudū pactum regulariter nō parit actionem.Sed quero qꝺ diciť nuduz pactū? Certe in vna significatione dicitur nudum pactū ꝙ nō habet rei traditionem annexam: vt.j.e.l.traditionibus. ⁊.ff.de acť. ⁊ ob.l.obligationum.in pꝛinci. ⁊ in ista significatione non sumiť in.l.nr̄a. In scꝺa significatione diciť nudum pactū ꝙ caret iuris solemnitate: vt.ff.de nego.ge.l.pomponius.⁊ ita sumiť hic.vt dicatur pactū nudum frigidum illud qꝺ sustentať nuda voluntate cōtrahentiū ⁊ caret iure solemnitate. ¶ Sed videť ꝙ nullum exemplū possit inueniri ꝙ pactum sit nudū.qꝛ aut ego ⁊ tu sumus in absentia: aut in pꝛesentia.si in pꝛesentia: ⁊ tu pꝛomittis mihi aliquid dare: quo casu est stipulatio: vt ff.de verbo.obliga.l.j.⁊.l.stipulationū.§.si stipulatio. si autē sumus in absentia: ⁊ tu ꝓmittis per nūcium vel per epistolam: obligaris: vt.ff.e.l.labeo.⁊ tunc diceť pactum vestitum consensu: vt.ff.de acť.⁊ ob.l.ex consensu.⁊.l.consensu.

¶ Quare dixerūt quidam ꝙ h̄ subtilitas iuř est que magis potest intellectu percipi q̄ȝ locutione expꝛimi: dicentes ꝙ pactum nudū non parit actionem. Sed ipsi maledicunt. qꝛ frustra dicerēt iurisconsulti.nudum pactuz fieri potest inter pꝛesentes ⁊ inter absentes.cū dico.ꝓmittis mihi illam rem dare.tu dicis.pꝛomitto volēs pacto nō stipu. teneri.h̄ est nudum pactū: non parit actionē. vt.ff.e.l.iurisgē.§.qꝺ fere nouissima parte pactoꝝ.in fi. ¶ Uel da exemplum aliter.cum dico.ꝓmittis mihi dare.x.tu respondes non incōtinenti: sed ex interuallo.stipulatio est inutil'.vt.ff.de verbo. oblig.l.j.in pꝛin.⁊.l.cōtinuus.nam inutilis stipulatio cōtinet in se nudū pactum: vt.ff.de verbo.ob.l.si stipuler. ⁊.ff.e.l.si vnus in fi. ¶ Itē inutilis acceptilatio ɔtinet in se nudū pactū.vbigr̄a.sicut stipulatio contrahiť verbis: ita acceptilatio debet fieri verbis.qꝛ dicit pꝛomissoꝛ. habes ne qꝺ debes? ⁊ acceptilatio habet interponi super obligatione verbis ɔcto.qꝛ nihil taz naturale est ⁊c̄.vt.ff.de regu.iur.l.nihil. ¶ Sed pone ꝙ solo consensu inita est ob.vt in emptiōe.⁊ ego volo accepto ferre: nō vȝ acceptilatio: vt.ff.e.l.si vnus. ¶ Itē est exēplum de nudo pacto inter absentes.vt est videre in ɔctibus innominatis.si ɔuenio inter abs̄ntes dare.vt dos.est nudū pactū.vñ oibus integris existētibus: nec ego tibi: nec tu mihi teneris: vt.j.de rerū pmu.l.ex placito.⁊ sic est.ff.e.l.ij. ¶ Oꝛ segnoꝛi mō vltra ꝓcedamus.⁊ sic vos habetis hic ꝙ nudū pactū nō parit actionē.igiť eius oppositū.s.vestitū parit actionez qꝛ ɔrioꝝ eadē est relatio.vt.ff.de vbo.ob.l.inter stipulātem.§.rē sacrā.⁊ posito vno ⁊c̄.vt instit.de his q sunt sui vel ali.iur.in pꝛin.Et iō dixerūt dn̄s Jo.⁊ Az.in sua summa.verumtñ aliq volētes detrahere dn̄o Az.dixerūt ꝙ ipse nō fecit summā sed Jo.Sed ipsi male dixerūt.qꝛ summa dn̄i Jo. satis est bꝛeuiloqua.tñ vterqȝ ita dixit.pacta vestiunť sex modis.re.vbis.lr̄is.ɔsensu.coherentia ɔctus.⁊ rei interuentu. Uestitur pactū re. in omnibus casibus in quibus re cōtrahitur obligatio vt insti.qbus mo.re ɔtra.ob.p totū.Uerbis vestitur pactum per stipulationē.vt instit.de ob.in pꝛin.⁊.ff.de verbo.ob.l.stipulationū.§.stipulatio est verboꝛuȝ ⁊c̄.⁊.l.cōtinuus in pꝛin.Itē vestiť pactuȝ litteris.vt si ego debitoꝛ mitto tibi ep̄lam in qua ɔfessus sum me a te recep isse.c.spe future numeratiōis.ciuiliter obligoꝛ.licet tibi obliger: cōpetit tamen mihi exceptio non nu.pecu.j.biennium.vt.j.de non nu.pecu.l.in cōtractibus.⁊ insti.de lr̄arum ob.§.plane. Item vestiť pactū ɔsensu: vt si nō interueniāt lr̄e.vt in emp.⁊ ven.vt.ff.de acť.⁊ ob.l.ɔsensu.⁊ insti.de ob.que ex cō.nas.per totū. Itē vestiť pactū coherentia ɔtractus.vt si ɔuenio dare vel facere ⁊ sequitur stipulatio: vestitur ⁊ nona acť.datur.⁊ idem ex consensu si pactum nuduz est: ⁊ vestitur coherentia subsequentis contra.vt.j.e.l.in bonefidei.⁊.l.pactis.⁊.ff.e.l.iurisgētium.§.quinimmo.Itē vestiť pactuz rei interuentu.vt in cōtractibus innominatis omnibus integre existentibus: vt.ff.e.l.iurisgen.§.si in aliū.⁊.j.de rerū pmu.l.ex placito.⁊.ff.de pꝛescrip.verbis.l.naturaliter.in pꝛin. ¶ Sȝ diceret aliquis.nunquid differt vestitum re: a vestito rei interuentu? R̄n.dicuntur vestiri pacta re cuȝ ab initio res interueniat.dicuntur vestiri pacta interuentu rei: cum non ab initio interuenit traditio: sed dudum post.vnde his.vj.modis vestitur pactum vt dixerunt Jo. ⁊ Az.in summa huius titu.sed ipsi processerunt vltra ⁊ dixerunt vestiri pactuz.vj.modis pꝛedictis.sȝ in pꝛimis.iiij.modis pactum impꝛopꝛie dicitur vestiri sed vestitum nasci.sed in duobus vltimis dicitur pꝛopꝛie pactum vestiri.qꝛ pactum qꝺ fuit nudum: accipit vestimentum.patet ex facto.sed si istud non dixissent: sed stetissent in illis finibus ꝙ.vj.modis vestiretur pactum repꝛehensi non fuissent: nec scādalizati a domino Ja.ab oꝛiēte vsqȝ ad occasum.qꝛ dixit dominus meus pactum vestiri.vj.modis nō est pꝛudētium opinio: nec bona doctrina: sed hoc erat suuȝ. ¶ Sȝ dicit ꝙ pactū vestitur duobus modis tantum scilicet coherentia cōtractus: ⁊ rei interuētu ⁊ pꝛobat his rationibus. Pꝛimis quattuoꝛ modis nō potest vestitum dici pactū: sed dicitur vestitū nasci.quādo enim diciť pactū vestiri? Certe quando fuit nudum.sed in illis quattuoꝛ casibus fuit vestitū: nec fuit nudū: vnde nō potest dici vestiri ꝙ ante non fuit nudum. R̄n.nō vestitur pactū.qꝛ añ mutuum vel cōmodatum nihil erat: nec nudum: nec vestitū igitur numeratione interueniente est perfectum.vnde non potest dici vestiri cum nullo tempoꝛe fuit nudum. Item nō potest verbis dici pactuȝ vestiri.qꝛ in stipulatione anteq̄ȝ pceedat interrogatio ⁊ subsequatur rn̄sio nihil est.i.non est nudū nec est vestitū.interposita vero stipulatiōe ⁊ secuta rn̄sione: nō potest dici vestiri stipulatio qꝛ nulla fuit ante. Idē in lr̄arum obligatione.qꝛ ante lr̄as emissas nō fuit aliqꝺ pactum.igitur litteris interueniētibus: nō potest dici vestiri.qꝛ ante nihil est.⁊ idem est in obligatione que ɔtrahitur cōsensu.vt in emptione qꝛ ante cōsensum pactū nō est nudū: nec est vestitum.igitur cōsensu interueniente non dicitur vestiri.quia ante nihil fuit.Sed duobus vltimis modis potest dici vestiri pactum scȝ coherentia cōtractus.qꝛ si pactum pcedit: ⁊ incōtinēti subsequiť stipulatio: statim accipit vestimētum a contractu subsequenti.sicut potest videri in puero cum nascitur

scitur nudo: sed statim vestitur ab obstetrice. sic in rei interuentu: qz cũ do vt des: omnibus integris existẽtibus est inuenire nudum. sed vestitur rei interuẽtu. vnde nõ sex modis vestitur pactũ: sed duobus tm̃. ¶ Unde dz talis doctrina tradi. conuentionũ alie su nt iuris ciuilis: alie iurisgentiuz: alie sunt n ominate: alie magis innominate. Nominate cõuentiones dicunt̃ emptio ꝛ venditio. ꝛ dicunt̃ nominate: qz habent sua ꝓpria nomina que alijs ꝯtractibus accõmodari non possunt. qz emptio non põt accõmodari mutuo vel cõmodato vel deposito. ꝛ in istis conuẽtionibus nõ cadit illa distinctio. pacta aut̃ sunt nuda: aut vestita: vt. ff. e. l. iurisgen. in prin. ¶ Innominate ꝯuentiones sunt do vt des. facio vt facias. ꝛ rerũ permutatio. ꝛ dicunt̃ innominate: qz in larga significatione possunt alijs cõtractibus accõmodari: vt probatur. ff. de pres. ver. l. naturalis. §. j. ꝛ. ff. de rerũ permu. l. j. ꝛ j. de condic̃. ob cã da. l. ea lege. Et in istis cadit diuisio. aut sunt nude: aut vestite. Nude sunt do vt des. Uestite sunt re interueniente: vel rei interuẽtu. ¶ Quedam sunt ꝯuentiones magis innominate vt pacta. ꝛ in istis similiter cadit illa diuisio: vt. ff. e. l. ij. §. ꝯuentionũ. ¶ Si obijcias dño meo. cũ contrahit̃ obli. re. verbis. litteris. ꝯsensu. aut sunt pacta vestita aut nuda. Incontinenti respõderet: nec sunt vestita nec nuda. vnde rñdet ad istam disiũtiuaz per se. simile est in oppositione rustici. nam rusticus qñ dedit militi vel clerico bonam cenã: incipit cuz milite ridere ꝛ dicit: dñe equus vester est bonus palafredus: ꝛ nunq̃ vidi ita pulchrũ. dicit miles vel clericus. minor si nõ vidisti ita pulchrum. dicit rusticus. dñe dicatis mihi. palafredus fuit natus ferratus: vel deferratus? si respondeat̃ ad aliquã partem disiũctiue: non bene respondet̃. qz si rñdeat ꝙ fuit natus ferratus, ergo in vtero matris habuit ferra. ꝙ est absurdũ. si dicat ꝙ fuit natus deferratus. ergo iam fuit deferratus. ꝛ ita dicebat dñs meus. debet rñdere miles vel clericus. nõ fuit natus ferratus vel deferratus. ¶ Or segnori sicut dicere consueui: puto dñm Jo. ꝛ Az. benedixisse: ꝙ pactũ vestiat̃. vj. modis. sed primis iiij. modis pactũ impropriе dicit̃ vestiri: sed vestituz nasci. ꝛ vltimis duobus modis dr̃ pactũ proprie vestiri. qz inuenio in. l. ꝙ pactũ vestit̃ verbis expressis. qz ita dicit. l. diuisionis placitũ. ergo apparet ꝙ pactũ nudum ab initio potest vestiri verbis: vt. ff. e. l. diuisionis. ¶ Potest etiam inseri doctrina dñi mei. sed si placet vobis possunt addi alij duo modi. quibus pactuz vestit̃ vt iureiurãdo. puta cũ manumitto seruuz meum ꝛc̃. vt. ff. de li. cã. l. vlti. Item põt dici vestiri pactũ ₰m ꝙ dñs Az. vocat pollicitationẽ pactum rei principio: vt. ff. de pol. l. j. §. siquis siue. ¶ Nec approbo qð dixerũt quidã ꝙ vestit̃ pactuz. l. auxilio in omnibus casibus. s. notatis: vt ar. ff. e. l. legittima. qz ibi dicit. l. ꝛc̃. Sed non credo hoc esse veruz. qz si in predictis casibus est speciale: ergo in illis casibus non potest pactũ vestiri legis auxilio. qz illud est speciale. cuius oppositũz est ius cõmune: vt. ff. ad muni. l. j. ꝛ. ff. de le. ꝛ sena. consul. l. ius singulare.

Ex cõuentione. Lex ista põit duos casus. In primo casu loquit̃ cũ fundus datus fuit inestimatus in dotez. in scðo cũ fuit fundus datus estiatus: ꝛ vera estimatiõe. ¶ Casum igitur ita no. in. l. ista. Quedam mulier obligauit fu ndũ suum pro. x. postea ꝯxit matrimoniũ cum patre meo: ꝛ illum fundum obligatum alij pro. x. dedit patri meo in dotem. ꝛ fuit appositum tale pactum in ipsa datione dotis: ꝙ annuas vsuras nouerca mea solueret creditori. postea decessit pater meus me filio suo herede relicto. ꝛ sic fundus ille debet retradi nouerce mee. modo volo ꝯuenire nouercã meam ex pacto vt in futurũ soluat annuas vsuras creditori. nunquid hoc facere possum? Respondet̃ ꝙ si tpe preterito quo durauit matrimoniũ soluit annuas vsuras: soluto matrimonio ille fundus dz ei reddi. vñ non interest mea in aliquo vt teneat̃ soluere vsuras. vñ nouercã meam nõ possum conuenire siue illud pactũ fuit stipulatione vallatũ: siue nõ. ¶ Scðs casus est talis ponamus ꝙ illa mulier patri meo fundũ dedit estimatũ in dotem vera estimatione: eo pacto vt soluto mr̃imonio redderet̃ estimatio: nõ fundus. ꝛ fuit adiectum in ipsa datiõe dotis vt solueret annuas vsuras. postea mortuus est pater meus: ꝛ ego heres ei extiti. nũqd possum ꝯuenire nouercã meaz vt prestet annuas vsuras in futuruz creditori? Certe sic. qz fundus remanet penes me. ꝛ possum eam ꝯuenire vel noua actio. pres. ver. si pactũ fuit incõtinẽti appositũ: vel ex veteri actione. Tex. ex vendito .i. ex venditione. nam tunc pactum est ꝯuẽtio licet ꝯuentio nõ sit pactũ ff. e. l. j. §. que conuentiõis. Tex. ex empto. informata per pactuz incõtinenti appositũ. Tex. ex ꝯuẽtione. i. ex pacto. Tex. fundum. s. inestimatum. Tex. non põt. siue illud pactuz fuit stipulatione vallatũ: siue non. vt indicat littera sequẽs. Tex. statim prebet̃. Et hic est primus casus. cũ fundus fuit datus inestimatus. Tex. sz si. Incipit secũdus casus. Tex. fundus estimatus. sub. vera estimatione. Tex. ex vendito actio. i. ex empto. vñ cum pater vel eius heres tenet̃ habere funduz: ꝛ prestare estimationẽ fundi: mulier videt̃ vendere: qz estimatio facit emptionẽ. vt. ff. de iure do. in. l. quotiens. ꝛ. l. cũ dotem. igitur si videt̃ rem emisse: habet exempto actionem. qz actio exempto cõpetit emptori. vt. ff. de act̃. emp. ꝛ ven. l. ex empto. in prin. sic ꝛ alibi exponit̃. ex vẽdito. i. exempto: vt. j. si seruus exte. se emi mã. l. vnica. nec est extranea ista expositio: qz veteres ea vtebant̃: vt. ff. de act. emp. ꝛ vẽdi. l. veteres. ¶ Or segnori bene intelligatis. l. istam. ꝛ non videat̃ vobis mirabilis. qz vt no. l. ista. ponit duos casus ꝛc̃. dic vt dixi in casu. Et ad hoc facit. j. de pac. conuentio. tam super dote q̃ super dona. propter nuptias. l. ij. Et que est ratio diuersitatis inter primum ꝛ scðm casum? ¶ Quidam assignauerunt rationem talem. dicũt ipsi hec est ratio. matrimoniũ non transit ad heredẽ mariti. qz mors omnia soluit. in auc̃. de nup. §. disponat. si matrimoniũ ꝙ est principale nõ transit ad heredem mariti: nec dos ꝙ est accessoriũ: vt. j. de vsur. l. eos qui. nec pactum appositũ super dote: qz debet esse eius nature vt dos eius loco succedat: vt ar. ff. siquis cau. l. si eum. §. qui iniuriaz. ꝛ. ff. e. l. si id qð. Sed hec ratio nõ est bona cõmuni ratione ꝛ generali: qz omnes actiones descẽdentes ex ꝯctu vel quasi competũt heredibus ꝛ ꝯtra heredes: vt. ff. de vsuf. l. sed ꝛ siquis. al's incipit ad hoc. §. si operas. ꝛ. j. vt act. heredi. ꝛ cõtra here. dentur. l. vna. Item qz pactum factum super dote transit ad heredez. puta si maritus paciscit̃ cum vxore da dote lucrãda si premoriat̃: hoc pactuz transit ad heredẽ: vt. j. si aduer. do. l. vnica. plene dicet̃. ꝛ. j. de rei vxo. act. l. vnica. §. exactio. Et ideo spreta ista opi. vos assignabitis talem rationẽ. in primo casu huius. l. pater recipit fundum inestimatuz. vñ patre mortuo res transit in mulierẽ cũ suo onere: vt. j. de iur̃ do. l. in rebus. vnde si nouerca pro tẽpore preterito soluit annuas vsuras: si non vult soluere in futurũ non interest mea in aliquo. vñ non datur mihi noua actio pres. v. ad interesse vel ex stipulatu si stipulatio intercessit. sed si nouerca non soluisset annuas vsuras pro tempore preterito: ꝛ pater soluisset agerez cõtra eam: vt ar. ff. de vsufruc. l. quero. sed in secũdo casu huius. l. pater recepit fundũ estimatũ. vñ fundus remanet apud me hr̃dem. vñ debet soluere annuas vsuras in futurũ. vnde conueniã eam vel noua pres. ver. act. vel veteri act̃. exempto informata per pactuz incontinẽti appositũ. ¶ Sed ad. l. istã op. videt̃ quedã. l. ꝯtra. que est alibi scripta quasi de verbo ad verbuz. qz hec. l. dicit in fi. si pater recepit fundũ in dotem estimatũ vera estimatione ꝙ cõpetit noua pres. ver. act̃. vel ex veteri act̃. exempto. ibi autẽ dicit si fundus fuit estimatus ꝙ non cõpetit actio exempto. vñ videtur ꝯtra. j. sine cen. vel reliquis. l. j. Ad solutionez cuius ꝯrij quidam dixerũt sic. aut fundus fuit datus in dotẽ estimatus pro quo mulier debebat annuas vsuras prestare creditori quo casu cõpetit actio exempto hr̃di: vt in fi. huius. l. aut fundus fuit datus estimatus in dotẽ pro quo tributa erãt soluẽda quo casu non cõpetit actio heredi vt ibi. ꝛ hec. l. loquit̃ in vsuris que ₰m ius cõe debent solui creditori a debitore illa l. loquit̃ in tributis que debẽt solui a possessore solũmõ ₰m ius spãle: vt in preal. ti. sine cen. vel reli. l. vlti. ¶ Uel potest dici sic. in. l. ista in scðo casu fundus fuit datus in dotez estimatus vera estimatiõe. igit̃ fundus est hr̃dis mariti. interest ergo heredis mariti annuas vsuras futuras solui. ꝛ iõ pro eis vt soluant̃ ei competit actio vt hic: sed in. l. ꝯria fundus

non fuit datus estimatus vera estimatione. sed vt appareat si fundus redderet quāti factus esset deterior. que non est vera estimatio: vt. j. de iure do. l. si mater. ⁊ ideo in. l. cōtraria heres mariti non agit. ¶ Uel potest dici sic fm Azo. ⁊ ita scripsit hic. si mulier dat fundū estimatū in dotem vera esti- matione: ⁊ paciscit ꝙ ipsa prestet annuas vsuras ei cui fun dus erat obligatus non vt maritus prestet: istud pactū non valet in preiudiciū fisci vel creditoris. vnde nō potest heres mariti agere noua prescrip. ver. act. vel exempto vt fiscus vl creditor stet pacto: vt in. l. cōtra. ⁊. ff. e. l. inter debitorem. sed istud pactum bene valet in preiudiciū paciscentiū. vñ heres mariti pōt agere vt stetur pacto vel noua prescri. ver. act. vel veteri exempto informata per pactum incōtinenti appositū vt hic. ⁊. ff. e. l. j. §. pactum.

Pacta novissima.

Segnori i. l. ista tractatur de duobus pactis inuicem ꝯrijs. i. de pacto de nō petēdo primo facto: ⁊ sic de pacto qd fit ad liberandū. ⁊ de pacto de pe tendo postea facto ꝙ fit ad obligandū scilʒ que sint vires primi pacti: ⁊ que secūdi: ⁊ ꝙ debeat seruari. In. l. ista no. ita casuʒ. Quidam erat debitor meus mihi na- turaliter ⁊ ciuiliter obligatus in. c. ego primo loco aliqua iusta cā puta cā metus ⁊ bona fide interueniēte: feci illi de- bitori meo pactū de non petēdo. in processu tēporis aliqua iusta causa interueniēte ⁊ bonafide debitor fecit mihi pactū de petendo. ⁊ hoc pactū fuit factū in iudicio vel apud acta: vel apud presidem. vñ accessi ad principē ⁊ coram eo duas proposui qōnes tales. domine imperator si feci debitori meo bonafide pactū de nō petē. ⁊ ipse postea bonafide fecit mihi vltimo loco pactum de pe. quero cuʒ vtrūqʒ sit factuʒ bona- fide ⁊ ꝙ pactū debet seruari? Item quero. si nouissimū debʒ seruari quo iure subuenit mihi aduersus debitorē in. c. Ad qd rñ. imperator ꝙ vltimū pactum debet seruari: qr nouissi- ma pacta debent seruari: ⁊ hoc iuris ratio ⁊ eqtatis suadet. Ad scdʒ rñdet imperator ꝙ debeo prima actione agere cō- tra debitorē meuʒ. ⁊ si excipiat de pacto facto de non petē- do. ego replicabo de pacto vltimo facto de petē. h. d. hoc est primum dictū generale. ¶ Tex. quapropter. hoc est fm spe ciale. Tex. non prohibitis. habetis in. l. ista vt dixi in casu. Uideatis summariaʒ expositionē littere. Tex. pacta nouis- sima. i. vltima: siue vltimo facta. ⁊ dic bonafide facta. dicitur pactum nouissimū vltimo loco factuʒ. vñ si feci debitori meo pactum de petendo: ⁊ tu secūdo loco fecisti mihi pactuʒ de non petendo: vltimū debet seruari: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. ⁊. l. iurisgē. §. pretor ait. ⁊ sic dicit pactū nouissmū. l. vltimum: post ꝙ nulluʒ aliud subsequit: vt. ff. de vul. ⁊ pu. l. si ex duobus. in princi. ⁊ in fi. cum. l. se. ⁊. ff. de verbo. signi. l. proximus. Tex. tā iure. s. pretorij. nam ius pretoriū postulat vt pacta facta seruent: vt. ff. e. l. iurisgentiū. §. pretor ait. Tex. postulat. naʒ ⁊ eqtas naturalis postulat vt pacta seruent. qr nihil est qd tā hoibus ⁊c. vt. ff. e. l. j. ⁊. ff. de actio. empt. ⁊ vē. l. exempto. in prin. ⁊. j. tit. pxi. l. non minorē. Tex. quapp in- fert a genere in spēm. Tex. si ꝯuentione. i. pacto facto de nō petē. Tex. que precessit. s. pactū de petē. Tex. diuersa pars. i. debitor. Tex. consensit. i. cōsenserit ꝙ non vteret primo pa- cto de non petē. Tex. maxime. Dicunt quidaʒ ꝙ abūdat. si- mile alibi ꝙ abūdet no. j. de re mi. l. vlti. Sed nos fm Joā. ⁊ Azo. nō credimus ꝙ abūdet: qr valet pactū siue fuit factū in iudicio siue extra: vt. ff. e. l. si vnus. §. pactus. ⁊ id expono. maxime. i. illa maxima rōne ꝙ dr pactū factū apud acta pre- sidijs. q. d. siue fuit factū in iudicio siue extra: pactuʒ bona- fide debet seruari. sed maxime cū fuit factū in iudicio. Tex. asseuerauit. se non vsurū primo pacto facto de non petēdo. Tex. fuerat. nata contra debitorem in. c. Tex. exercere non prohiberi. sub. tu creditor cuʒ effectu. qr si excipiat debitor de pacto de non petendo: tu replicabis de pacto de peten. vltimo loco. facto vt hic. ⁊ ad hoc facit. insti. de repli. in pn. ¶ Ex segnori in. l. ista no. duo no. siue magistralia. Primū magistrale est illud. vbicūqʒ quis petit a iudice illud qd ius ⁊ equitas approbat: eius petitio admittenda est. qr id faciē- dum est cuius equitas ꝯgruit. ⁊ ad hoc facit. s. de edē. l. qui accusare. ⁊. l. ⁊ que a diuo pio. Itē no. hic scdm no. siue arg. ad id qd fit in ptibus vltramō. ⁊ maxie hoc vidi fieri parisi⁹. vbi qñcūqʒ burgensis celebrat ꝯtractū: vult ꝙ illud pcm in cōtractu factuʒ fiat in iudicio corā officiali curie epi vel ar- chiepi. ⁊ illud pactū signat sigillo eius corā quo fit. ⁊ vocan tur ille lre testimoniales. ꝙ istud fiat tutū ē: vt colligit i. l. ista tñ. nō est necessariū qr vʒ pactū de petēdo factū bonafide ēt ex iudiciū. ⁊ vltimum dʒ seruari. sʒ maxie vʒ si fuit factuʒ in iudicio vt h. ⁊. ff. e. l. si vnus. §. pactus. ⁊. j. ti. pxi. l. siue apud acta. ⁊. ff. de edē. l. siqs ex argē. §. j. Sʒ i casib⁹ in qbus dicit l. nō vʒ nisi fiat in iudicio: vt dr. j. de don. sic ⁊ in ciuitate ista pp barattarias tollēdas: ē. l. municipalis. qr nō valʒ donatio facta vltra. xx. lib. boñ. nisi fiat in iudicio. sic ⁊ emācipatiōes debēt fieri in iudicio. vt de emā. l. j. ¶ Itē segnori anteqʒ ve niā ad alia vobis ꝓ pueris ⁊ supficialiter intelligētibus vt tollā oēm dubitationē de cordibus eoꝝ: ⁊ vt intelligāt quid vult dicere hec. l. istud pmittā. qr forte diceret aliqs vestruʒ ille creditor fuit fatuus quare fecit debitori suo pactū de nō petendo? ⁊ sicut iste fuit fatuus: adhuc magis fit fatuus de- bitor q fecit pactum de petendo. Ad qd rñdeo ꝙ potest eē ꝙ nō fuit fatuitas ex parte alicuius. qr vos debetis suppo- nere ꝙ si creditor facit debitori suo pactum de nō petendo: subest aliqua causa. qr potest eē ꝙ creditor habebat guerrā ⁊ patrocinio debitoris credebat liberari. ⁊ ideo facit ei pa- ctum de nō petendo. ⁊ sic econtra pōt dici in debitore factū esse. Uel pōt dici ꝙ fuit causa de qua dicitur. s. eo. l. debito- ri tuo. ¶ Et hec sunt que faciunt ad casum ⁊ summariū in- tellectum huius. l. Modo alia sunt videnda ⁊ indagāda op ponēdo ⁊ respondendo: distinguendo ⁊ querēdo. tamē sta- tim super principio huius. l. vobis notaui quēdam aphoris- mum: siue regulam: siue maximam. qd enim nos legiste vo- camus regulam: phisici aphorismum: dyaletici maximā vo- cant. vñ in prin. huius. l. imperator ponit regulaʒ dicens. pa cta nouissima seruari vt hic. ⁊ ad hoc facit instit. de repli. in prin. qd procedit ex hoc. qr posteriora derogant prioribus. ⁊ ad istud accedit. ff. de iur codi. l. diui. §. licet. ⁊. ff. de le. j. l. si mihi ⁊ tibi. §. in legatis. ⁊. ff. de admini. le. l. iiij. §. vlti. ⁊. ff. de le. ⁊ se. ꝯsul. l. nō est nouum. ¶ Sed hec regula recipit instā tiam in. iiij. casibus in quibus prima pacta seruantur: ⁊ non vltima. vt si primo loco facio tibi pactum de non petēdo bo nafide: postea tu vltimo loco facis mihi pactum de pe. dolo malo interueniēte. nam hoc casu seruatur primum pactuʒ ⁊ non vltimū: ne dolus meus mihi patrocinet qd non dʒ esse. Item qr istud vltimum iniquuʒ est. vnde non est seruādum: vt. ff. e. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi cā. ⁊. §. primuʒ pre tor ait. ⁊. ff. ꝙ me. causa. l. j. ⁊ per totum. ¶ Item fallit si pri- mum pactuʒ cōtinet in se equitatem: ⁊ pactū vltimū inequa litatem: non seruatur primum. verbigratia. rem meā tibi vē- didi ⁊ tradidi: sed tu mihi precium non soluisti. ⁊ postea feci tibi pactū ꝙ non tenearis mihi soluere preciū. tu postea vl- mo loco fecisti mihi pactum ꝙ ab illa emptione recederet. si non vis recedere: istud pactū nō parit act. vt discedamus qr res non erat integra. sʒ pariet ne tibi exceptionem ne sol- uas mihi pciuʒ? Et certe non gratia inequalitatis nō seruā- de: vt. ff. e. l. ab emptione. in fi. ⁊ iniquū esset ⁊c. vt. ff. de emp. ⁊ ven. l. ex empto. in fi. als incipit emptoreʒ. ¶ Iteʒ fallit in tertio casu. puta si tenebaris mihi act. famosa vt furti ⁊ iniu riarū. puta si feci tibi primo pactū de non petēdo bonafide: postea vltimo loco facis mihi pactū de petēdo: nō valʒ istud vltimū pactū. qr per primū pactū ipso iure sublata est odio- sa actio: vt. ff. e. l. si tibi. §. quedā. vnde vltimū pactum nō po- test facere vt resurgat actio cū actio iniuriarum nō nascatur ex pacto: sʒ ex cōtumelia: vt. ff. e. l. si vnus. §. sʒ si pactum con uentionale fuerit. ⁊ qr actio semel ⁊c. vt. ff. de solu. l. cū homi nem. §. areā. ⁊. ff. de le. ¶ Item fallit in quarto casu. puta si feci tibi pactum de non petendo ⁊ fuit dictum ꝙ si tu dein- ceps faceres mihi pactum de pe. ꝙ valeret primū. hoc casu seruatur primum: ⁊ non vltimum. qr primum fuit derogato rium vltimo. vnde sicut in vltima voluntate si prior est dero- gatoria posteriori: seruatur. s. prior. sicut si ita dicit testator. si cui hoc legauero semel: deberi volo: vt. ff. de lega. primo. l. si mihi. §. in legatis ⁊. §. interdum. ⁊. l. si ita scriptum est. ita est

in pactis

in pactis si prius pactum est derogatoriũ posteriori: seruat̃ primum q2 si ita est in vltimis volũtatibus: idẽ est in pactis: q2 pacta equiparant̃ vltimis volũtatibus: vt.ff.e.l.pactũ inter legatariũ ⁊ heredem.in fi. ⁊ instit.de.l.fusia canina. in fi. ⁊.j.de.l.fu.ca.tol.l.vnica. ⁊ ita bẽtis in.l. ista regulam q͂ tenent pacta nouissima: ⁊ illa seruant̃. qđ est illa ratione.q2 posteriora derogant prioribus. sed fallit in quattuor casibus quos.s̃.dixi.vñ ista sunt in ar. ad duas q̃ones sabbatinas ⁊ statim ad q̃onem illam quia sic querit̃. scholaris vult corrũpere puellaȝ.dicit puella: volo satisfacere voluntati tue honestate mea seruata.vñ volo desp̃ões me in presentia meoꝝ parentuȝ ⁊ amicoꝝ. ⁊ volo tibi facere pactum q͂ non valeat illa desponsatio. ⁊ q͂ nõ perdam arras si te non accipiam.si hoc pactũ est: illa desponsatio non habet̃ pro desponsatiõe: nec perduntur arre vt hic.al's secus: vt.j.de sp̃õsal.l.vlt.⁊.j. si rector pro.ꝯtraxit spon.l.j.Similiter est in ar.ad aliaȝ q̃onem de scholari qui vult seruire scholari recessuro verbis ⁊ non factis.nam dicit scholaris illi qui vult recedere. tu vis facere contractũ.volo esse prior fideiussor in ꝯtractu.⁊ si nõ faceres q͂ fideiuberẽ pro te: non reputareȝ te amicũ meum. dixit scholaris ille multas grates. ⁊ quesiuit ab eo quando volebat facere contractũ. ⁊ postea accedit ad creditorem ⁊ dixit.dñe ista verba sint sub sigillo vestro que dicam vobis. talis scholaris vult facere cõtractũ.rogo vos vt nõ recipiatis me in fideiussorẽ.dicit creditor: nõ recipiam te. ⁊ si recipio: volo q͂ tu non tenearis.bene preiudicãt ista priora verba vltimis.vt si postea eum receperit: non teneat̃ scholaris. q2 pacta nouissima sunt seruãda vt hic.⁊ pro hoc est ar.ff.de le.j.l.si ita scriptũ sit.⁊.ff.de le.iij.l.siquis in principio testi.⁊ ff.loca.⁊ ꝯd.c.l.cũ i plures.§.vl.⁊.ff.de iure codi.l.diui.§.lȝ. ⁊ q2 ꝯtractus ⁊c̃.vt.ff.depositi.l.j.§.si ꝯuenerit. Item q2 tales protestationes multũ operant̃: vt.ff.quibus mo.pignus vel hypo.sol.l.si debitor.§.j.¶ Or segnori ad.l.istam op. ⁊ statim ad principiũ huius.l. in quo ponitur dictũ generale. q2.ll.videnẽ velle q͂ si plura pacta fiant inter me ⁊ te: q͂ oĩa seruent̃ ⁊ primũ ⁊ vltimum: vt.ff.de act̃.empti.⁊ vendi.l.tenetur.§.j.⁊.l.si sterilis.§.si tibi.⁊.§.sed si alij.¶ Ad solutionem quoꝝ ꝯtrarioꝝ sic distinguo. Pacta alia similia.alia cõtraria.alia diuersa.¶ Pacta similia sunt. si vendo tibi rem meam pro.c.postea fit pactũ de pretio augẽdo: vel diminuẽdo: ista pacta sunt similia non ꝯtraria. In istis similibus dixerunt q̃dam vt Mar.q͂ seruant̃ primuȝ ⁊ scõm ⁊ si agitur ex primo: agit̃ ƀȝ formã vltimi: vt.ff.e.l.iurisgentiũ.§.adeo.⁊ l.si vnus.§.sed si pactũ conuentũ. ¶ Alij vt Jo. dixerũt q͂ vltimũ seruat̃: ⁊ agitur ƀm formã vltimi: vt.ff.de contrahen. empti.⁊ ven.l.pacta.cuȝ.§.paulus. ⁊.ff.de rei vendi.l.ij.nisi aliud actũ esset.q2 tunc illud seruat̃.vt in preal.l.ff.e.l.iurisgen.§.adeo.⁊.l.si vnus.§.sed pactũ.¶ Alij dixerũt.si incõtinenti pactum fuit appositũ: seruat̃ vtrũq3. si ex interuallo: seruat̃ vltimuȝ: vt.ff.de condic̃. ⁊ demon.l.q͂ traditũ est.⁊.l. se.⁊.l.nam ad ea.¶ Ego aũt consueui dicere contra si scõm pactum fuit appositũ incontinẽti: seruat̃ vltimuȝ.si ex interuallo: seruat̃ primũȝ.sed si agitur ex primo: agitur ex forma vltimi vt argu.ff.de ma.te.l.stichus. ⁊.ff.de heredi. insti.l.ita scriptuȝ.sic sunt quedã pacta ꝯtraria: vt est de petẽdo ⁊ non petendo. in istis obtinet regula: vt pacta vltima seruent̃.vt in princi.huius.l.cum suis similibus.Sed fallit in quattuor casibus quos.s̃.dixi.¶ Sunt quedaȝ pacta diuersa verbi gratia.vendidi tibi rem meaȝ pro.x.incõtinenti sum pactus q͂ scribas codiceȝ: vel vt insulam mihi edifices.hec sunt diuersa.vñ omnia seruant̃: si apposita sunt incõtinenti: vt in.l. contraria.§.j.Idem est si vendo tibi reȝ pro.c.⁊ incõtinenti paciscor q͂ rem mihi loces ⁊ nulli alij. ⁊ sic loquit̃.l.cõtra.si steril̃.§.si tibi.sicut est si vendo tibi reȝ pro.x.⁊ si infra.x.dies non solueris ⁊c̃.vt.j.de pactis pig.l.ij.⁊ pro hoc est argu.q͂ omnia pacta diuersa seruent̃: vt.ff.de contrahẽ. empt̃.l.hec venditio.⁊.l.fundi partem.¶ Super.l.ista ꝯsueuit formari talis q̃o.ponamus q͂ tu eras meus debitor naturaliter ⁊ ciuiliter in.c.feci tibi pactũ de non petẽdo bonafide interueniente.elapsi sunt.xxx.anni.his elapsis tu vltimo facis mihi pactuȝ de petẽ.ꝯuenio te prima actione.tu obijcis de pacto de non pe.⁊ opponis mihi prescriptioneȝ.xxx.an. nunquid me repelles? Uidetur q͂ sic duabus rõnibus.¶ Prima rõ est.q͂ omne ius ⁊ omnis actio tollit̃ prescrip.xxx.an. vt.j.de prescrip.xxx.vel.xl.an.l.sicut in rem.⁊.l.omnes nocendi. ¶ Item videtur secũda rõne.q2 habebas exceptiões.duas scilȝ prescriptiones: ⁊ pacti de non petendo.si postea fecisti pactuȝ de petẽdo: videris renũciare exceptioni pacti de nõ petendo: non exceptioni prescriptionis: ad instar vicini cui debẽtur duplices seruitutes: altius nõ tollendi ⁊ stillicidij immittẽdi.nam remittendo vnaȝ non tollit̃ alia: vt.ff.de ser. vr.pre.l.si fundus.Ecõtra videt̃ q͂ non possis me repellere exceptione prescriptiõis.q2 faciẽdo vltimo loco mihi pactũ de petendo videris renunciare vtriq3 exceptioni q2 pacta nouissima seruant̃: vt in prin. huius.l.que loquit̃ indefinite. vnde ita debet intelligi: vt.ff.de le.pre.ꝯtrata.bo.pos.pe.l.j. §.⁊ generaliter.⁊ q2 hoc vltimũ pactũ debet aliquid operari ⁊ non esse superfluũ sicut nec vltime volũtates: vt.ff.e.l.iurisgẽ.§.sed si fraudandi cã.⁊.ff.de le.j.l.si quãdo.¶ Sed in q.ista dico.si tu es debitor meus naturaliter ⁊ ciuiliter ad.c. ⁊ feci tibi pactũ de nõ pe.elapsi sunt.xxx.anni.⁊ his elapsis facis mihi pactuȝ de petẽdo q͂ agam ꝯtra te prima actione. ⁊ si excipias de pacto de non petẽdo replicabo de pacto de petendo postea facto.si excipias de prescrip.xxx.an.replicabo sic.frater non potuisti prescribere q2 non potui experiri. vnde mihi nõ currit prescriptio: ex quo nõ potui agere: vt.j. de bo.ma.l.j.in fi.⁊.j.de prescrip.xxx. vel.xl.an.l.cum notissimi.§.illud.⁊.j.de an. ex.l.vl.at hic si nõ fecissem tibi pactũ de non peten. curreret mihi prescriptio.xxx.an. igitur si feci tibi pactum de nõ petẽdo non currit mihi prescriptio: q2 nõ fui negligens.⁊ ad hoc benefacit.l.que dicit.si tu tenebaris mihi tẽporali actione.ego volens donare tibi mortis cã per acceptilationẽ liberaui te.⁊ aquil.sti.me liberato ab infirmitate: reuoco istaȝ donationẽ q͂ possum. ⁊ ago prima actione temporali. nunq̃d potes mihi dicere elapsum est tantũ tp̃s q͂ non potes cõtra me agere? certe nõ: vt.ff.de dona.cã mor. l.q͂ debitori meo. in princi. ¶ Item ad aliud qđ dicit̃ in fi. huius.l.opponit̃: q2 vos bẽtis in ꝯ.fi.huius.l.si tu es debitor meus naturaliter ⁊ ciuiliter mihi obligatus in.c.⁊ ego pmo loco feci tibi pactũ de nõ pe. ⁊ tu scõo loco fecisti mihi pactum de petẽdo: agam prima actione.⁊ si excipias de primo pacto de non petendo replicabo de pacto de petẽ. ¶ Sed quõ agam prima actione cũ per pactum de non petendo sit sublata naturalis ipso iure: vt.ff.de solu.l.stichũ aut pãphilum.§.naturalis.⁊.ff.de iureiur.l.vlti. in prin.Ad solutionẽ quoꝝ ꝯtrarioꝝ quidam ita dixerũt.aut tu debitor es obligatus mihi naturaliter ⁊ ciuiliter: ⁊ tunc q2 duplici vinculo teneris: hoc casu per pactũ de non petẽdo nõ tollitur obligatio naturalis.Si aũt es obligatus naturaliter tantũ vel ciuiliter tm̃: q2 teneris vno vinculo tm̃: tunc bene tollit̃ obligatio naturalis ipso iure: vt in.l.ꝯtra.¶ Et ad istam solutionẽ est ar.si aliquis possidet animo ⁊ corpore nõ perdit possessionem solo animo sed aio ⁊ corpe: vt.ff.de acqui. pos.l.queãdmodũ.secus est si solo animo possidet: q2 solo aio ꝑdit possessioneȝ: vt.ff.de acqui.pos.l.possideri.§.in amittẽda.⁊c̃.⁊ hoc ideo q2 nihil tam naturale est ⁊c̃.vt.ff.de reg.iur.l.nihil.⁊ iõ si emptio sustentat̃ solo ꝯsensu: solo ꝯsensu ipso iure tollit̃ ȝ si sustentat̃ ꝯsensu ⁊ traditione nõ tollit̃ solo ꝯsensu: vt.j.qñ lȝ ab emp.dis.l.j.⁊.l.ij.Sed ista solu.nõ vȝ: q2.ll.indistincte dicũt naturalẽ obligationẽ tolli per pactũ ipso iure.¶ Alij dixerũt.aut est nãlis obligatio ⁊ ciuilis: ⁊ tũc nãlis tollitur ipso iure.cũ.n.naturalis sit quasi socia ciuilis obligatõis: ex cuius societate trahit corruptionẽ a ciuili.nã modicũ fermẽ tũ totaȝ massam corrũpit: vt in.l.ꝯ.ij.si aũt est naturalis tm̃: vel ciuilis tm̃ per pactũ nõ tollit̃: sed elidit̃ vt hic. ⁊.ff.e.l.si vnus.§.pactus.Sȝ nec istã solutionẽ approbo. q2 ẽ ꝯ naturalẽ eq̃tateȝ.q2 naturalis eq̃tas suadet q͂ efficacior sit nãlis ⁊ ciuilis obligatio q̃ʒ nãlis sola.vñ sicut solo ꝯsensu induciẗ obligatio: vt insti.q̃bus mo.tol. ob.ita ecõtra tollit̃. ¶ Alij voluerũt dicere sic pactũ de nõ pe.q2 fit ad liberandũ primã nãlem tollit ipso iure: vt in.l.ꝯ. sed si fiat scõo pactũ de non pe.q2 odiosum nõ tollit ipso iure: sed elidit vt hic. q2 pniores sumus ad absoluendũ q̃ʒ ad ꝯdẽnandum: vt.ff.de act̃.⁊ ob.l.arrianus.⁊ q2 fauorabiliores sunt rei ⁊c̃. vt.ff.de regu.

iur.l.fauorabiliores. ¶Sed salua auctoritate illoꝝ qui si-
gnauerunt ista ꝯtraria: nō debuerunt signari pro contrarijs
hic. Et iō spretis illis ambagibus dicetis. nihil de illis.ll.
contra.ad.l.istam.nec ad illuz.§.ff.e.l. si vnus.§.pactus.nā
non dicit hec.l.cū sua simili naturalē obligationez tolli per
pactū de nō pe. sed dicit vt dixi in casu. si feci tibi primo pa-
ctum de nō.pe.⁊ postea fecisti mihi pactum de petēdo: tunc
pactum de nō pe.non tollit̄ ipso iure sed ope replicationis.
qꝛ enim ista pacta sunt ꝯ̃ria: primum tollit̄ per vltimū.verū-
tamē vbi facio tibi pactuz de non pe.tollit̄ ipso iure natura-
liz obligatio.⁊ ita est de iureiurā. vt in.l.cōtra.⁊ insti.de ex-
cep.§.quedā.¶Et ideo ad solutionē istoꝝ contrarioꝝ:⁊ vt
plene liqueat articulus iste no.hic que sunt vires primi pa-
cti de nō pe.⁊ que sunt vires scḋi pacti de petēdo.⁊ do.Jo.
in cōmeto suo super.l.ista.⁊.ff.e.l.si vnus.§.pactus. notauit
vires vtriusqꝫ pacti. ⁊ do.Azo in summa huius ti. ⁊ in viri-
bus vltimi pacti discordauit discipulus a magistro. Dixit
enim Jo.tres sunt vires primi pacti.qꝛ primū ꝙ operat̄ est:
qꝛ naturalē obligationez tollit ipso iure: vt in p̄ealle.l.ff.de
iureiurā.l.vlti.in prin.⁊.ff.de solu.l.stichū aut pamphy.§.na
turalis. ¶Item operat̄ scḋm qꝛ primaz ciuilē qua tenebat̄
debitor creditori ope exceptionis elidit: vt insti.de excep.§.
quedam. ¶Item operat̄ tertiū: qꝛ obligat creditorez debi-
tori naturaliter non petere: vt.j.ti.proxi.l.vt pactū.naz sicut
vbi creditor promittit per stipulationē debitori non petere
obligat̄ naturaliter,⁊ ciuiliter non petere: ita si nudo pacto
promittit debitori nō petere obligatur naturaliter qꝛ pactū
inducit naturalē obligationem: vt.ff.e.l.j. in prin. Et in hoc
cōcordat per omnia discipulus cū magistro.s.dn̄s Azo cuz
Jo. ¶Sed instat̄.istud non est mirabile si pactū tollit natu
ralem ob.ipso iure. Item si pactū tollit ciuilez obligationez
ope exceptionis: qꝛ.ll.hoc dicūt.sed istud est mirabile ꝙ pa
ctuz naturaliter obliget creditorē debitori ne petat duabus
rōnibus. ¶Una qꝛ.l.dicit.si creditor paciscat̄ cū debitore
non obligat̄ naturaliter nō petere: vt.ff.de iure do.l.si pater
§.j.al's incipit.l.ꝙ dicit̄.§.j.sed ipsi dicūt ⁊ r̄ndent ad.l.istā.
non obligat̄.s.ciuiliter sed natural'r sic. Uel dicūt.non obli-
gatur.s.dare: sed facere sic.s.amplius nō petere a debitore.
¶Sed denuo v̄r mirabile secūda rōne tali ꝙ istud pactuz
obliget creditorem debitori naturaliter ne petat: qꝛ pactuz
de non petēdo fit ad liberandū: ⁊ sic parit liberationez: pa-
ctum de pe.fit ad obligandū ⁊ sic parit obligationē. vn̄ qn̄o
liberat ⁊ obligat debitorē cum ista sunt ꝯ̃ria.qꝛ.l.dicit ꝙ nō
potest esse eadez cā liberādi ⁊ obligandi: vt.ff.de ver.sig.l.
inter sti.§.rem sacrā. ⁊ qꝛ sicut eadē solutio nō parit libera-
tionem ⁊ ob.vt.ff.de solu.l.qui hoiem.in fi.igit̄ nec idez pa-
ctum pōt esse obligatoriū ⁊ liberatoriū. ¶Sed ipsi dicūt ⁊
r̄ndent.idez pactuz non pōt esse obligatoriū ⁊ liberatoriuz
circa idez: sed diuersis respectibus sic vt hic. qꝛ vno respe-
ctu est liberatoriū.qꝛ pactū de nō petēdo tollit naturalē ob-
ligationē ipso iure: ⁊ sic q̄tuz ad iā factū.s3 alio respectu est
obligatorium: qꝛ obligat creditorem natu aliter nō petere:
⁊ sic q̄tuz ad faciendū. ¶Simile est alibi.altius tollere di-
uersis respectibus est libertas ⁊ seruitus. sed vno codēqꝫ
respectu nō est seruitus ⁊ libertas.ꝙ altius tollere sit serui-
tus videamus exemplū in terminis. Ponamus ꝙ tu vici-
nus meus tenearis altius tollere ex necessitate ⁊ ꝯuentione
vt defendas me a pluuia a vento ⁊ a sole.certe hoc casu est
seruitus: vt.ff.de serui.ru.predi.l.j. Alio respectu altius tol
lere ē libertas. Ponamus ꝙ paciscimur ꝙ tu vicinus meꝰ
possis altius tollere: ita ꝙ officiat edibus meis.hoc casu est
libertas: vt.j.de serui. ⁊ aqua.l.altius. ⁊.l.si edibus. ¶Si
querat aliqs cur pactū tollit naturalē obligationē ipso iur̄?
Item ciuilē elidit? R̄n. pactū h3 naturalē eq̄tatē: vt.ff.e.l.j.
in prin.vn̄ non est mir̄ si per pactū n̄alis obligatio tollat̄: vt
ar.ff.de reg.iu.l.nihil. sed n̄alis obligatio est mortua vox.s3
ciuilis obligatio est vox viua.vn̄ pactuz nō tollit ciuilē ob-
ligationē sed elidit.⁊ pro hoc est ar.in auc.de fide instru.§.si
instrumēta. ¶Or vidimus de viribus primi pacti de non
petēdo: videamus mō de viribꝰ vltimi pacti de pe. Et dixit
d.Jo.sicut primū pactū opat̄ tria: sic vltimū. Primū opat̄:
qꝛ n̄alez obligationē extictā facit miraculose resurḡe ad in-
star lazari. Itē operat̄ scḋm.qꝛ obstaculū exceptionis ciui-
lis ope replicationis elidit: vt insti.de repli.in pri.⁊.ff.e.l.si
vnus.§.pactus. ¶Itē operat̄ tertiū.qꝛ n̄alez obligationez
qua astrictus erat debitori creditor ne peteret: tollit ipso iu
re vt primū pactū. ¶In viribus istius vltimi pacti discor-
dauit discipulus a magistro.⁊ dixit Az.l3 primū pactuz de
nō petendo tria operet̄: vt.s̄.dixi: vltimum pactū de petēdo
duo tm̄modo operat̄.qꝛ obstaculū exceptionis ciuils ope re
plicationis elidit. Itē naturalē obli.qua astrictus erat cre-
ditor debitori ne peteret: tollit ipso iure.⁊ in hoc est in eodē
errore dn̄s Jo.cuz Azo.s3 vltra ꝓcessit ⁊ dixit.absit ꝙ vlti-
muz pactū de pe.primā act̄.naturalē extinctā faciat miracu
lose resurgere ad instar lazari. qꝛ hec est regula.ꝙ si prima
naturalis est sublata: amplius nō pōt resurgere: vt.ff.de sol.
l.q res.§.areā.⁊.ff.de le.ij.l.meuius.§.si duobꝰ.al's incipit si
duoꝝ. ¶S3 insistemus opi.Azo.⁊ ostendamus ꝙ in aliquo
male dixit Azo. Si pactum vltimū de pe.operat̄ duo tm̄ vt
dixit: qn̄o creditor aget ciuili sola: cuz lex dicat ꝙ sola ciui-
lis est inefficax ad agēdum: vt.ff.de ꝯsti.pe.l.iij.§.j.⁊ insti.de
litterarū ob.§.plane. R̄ndet Azo dupliciter. Et vno mō sic
qꝛ hic est spāle ꝙ agit̄ ex sola ciuili.⁊ est rō spālitatis: qꝛ de-
bitor iste necesse h3 mutire.vn̄ aget creditor p̄ria ciuili: si di
cat debitor aliqd.vt si dicat ꝙ creditor fecit sibi pactū de nō
petendo: dicet creditor tace: qꝛ tu fecisti mihi postea pactuz
de petendo.⁊ idem est videre in fortissimo athleta.qꝛ si athle
ta ponat̄ in grauibus cathenis: infans ⁊ muliercula posset
eum verberare.⁊ ipse h3 necesse mutire: qꝛ est in grauibus
cathenis nec pōt aliud facere nisi flere.vn̄ dicet.hoc accidit
mihi ꝓpter peccata mea.ita iste debitor necesse h3 mutire.qꝛ
creditor aget prima ciuili.⁊ si excipiat.sola ciuilis est ineffi-
cax ad agendum: dicet creditor tace.necesse habes mutire.
qꝛ vltimo fecisti pactum de petēndo. Sic alio casu sola ciui
lis est efficax ad agendum.si enim mitto l'ras siue cautionez
spe future numerationis sum ciuiliter obligatus ita vt post
biennium tenear: vt.j.de non nume.pec.l.ex cautione.⁊.l.in
contractibus.lic3 quidam dicant ꝙ ibi naturalis inducitur
post bienniuz vt ibi dicam. Sic est speciale in re iudicata.si
peto a te.x.⁊ iudex cuz deberet te absoluere te cōdemnauit:
⁊ ita lata fuit sn̄ia cōtra ius litigatoris.tu turbatus non ap-
pellasti: hic ex re iudicata inducitur sola ciuilis obli.qꝛ sicut
sn̄ia non potest tollere naturalem obligationez: vt.ff.de cō-
di.inde.l.iul.ita nec naturalem obligationez potest induce-
re: sed ciuilē sic: vt.ff.de re. iudi.l.miles.§.j.⁊ pro hoc facit
ff.que sn̄ie sine ap.res̄.l.j.in prin.⁊.j.de re iud.l.j. ¶Uel di-
cunt ꝙ reliquie precedentis naturalis obligationis que ali
quo tempore fuit mixta cum ciuili: faciunt eam efficacem: vt
⁊ al's in mandato: vt.ff.de reg.iur̄.l.semp. Unde sm̄ Joā.⁊
Azo.primum pactū tria operat̄.scḋz similiter tria operatur
sm̄ Joā.sed sm̄ Azo.duo tm̄.⁊ ista sunt que scripta sunt de
viribus primi ⁊ scḋi pacti cōiter in notis antiquis ⁊ nouis.
¶Ego tn̄ nō approbo opiniones istas: ⁊ dico ꝙ primū pa-
ctum operat̄ duo tm̄. Primū qꝛ naturalē tollit ipso iure: vt
ff.de sol.l.stichum aut pamphy.§.naturalis.⁊.ff.de iureiur.
l.vl.in prin. ¶Itē operatur scḋm.qꝛ primaz ciuilez ope ex-
ceptionis elidit: vt instit.de repli.al's de except.§.quedam.
Tertium vero operatur.s.ꝙ creditor obliget̄ debitori natu
raliter ne petat.qꝛ.l.si pater.dicit ꝙ non obligat̄.⁊ qꝛ hic pa
ctum fit ad liberādum tm̄.vn̄ non pōt inducere obligationē
vt.s̄.dictum est. Non ob.ꝙ pactuz inducit naturalē obliga
tionez: vt.ff.e.l.j.qꝛ intelligo de pacto qḋ fit ad obligādū nō
de pacto qḋ fit ad liberandum. Item nō ob.ꝙ stipulatio pa
rit naturalez ⁊ ciuilez obligationem: ergo pactum nudum
parit naturalē: qꝛ illud veruz est de pacto qḋ fit ad obligan
dum stipulatione vallatū. Itez nō ob.j.ti.ꝓxi.l.vbi pactum.
qꝛ inducit vinculū.verū est rōne ⁊ pene metu.qꝛ si esset sim-
plex pactū nō pena vallatū non induceret act̄.vel exceptio-
nem. ¶Item dico ꝙ scḋm de pe.operat̄ duo tm̄. Primuz
qꝛ nouaz naturalē parit creditori ꝯtra debitorē.⁊ hec noua
naturalis miscet̄ cū ciuili.⁊ ita erit hic spāle vt agat̄ ex ciui-
li sola. ¶Itē qꝛ regulariter omne pactū qḋ fit ad obligādū
parit n̄alem obligatiōez: vt.ff.e.l.j. ¶Itez operat̄ scḋm ꝙ
primū obstaculū.s.ciuilis obligatiōis ope exceptiōis elisuz
inducit

inducit. ꝛ si hec intellexisti amo circa.l.istam non poteris errare. Et hec est vera opi. ꝛ ita do. Jo. ꝛ Azo vident obliuioni tradidisse que al's posuerūt pro euāgelio.ff.e.l.si vnus §.pactus.dicūt enim ibi ipsi ꝙ licet pactū de non pet.tollat primam naturalē.pactū tamen de petēdo non inducit naturalem fauore liberationis: ꝛ mō hic dixerunt cōtrariū. Nec approbo qd alij dixerunt ꝙ primū pactū operaṫ.iiij.qꝛ tollit naturalē ꝛ ciuilem elidit.parit exceptionem pacti ꝛ obligat creditorē nāliter nō petere.qꝛ elidere ciuilē ꝛ parē exceptionem pacti idē est: cuꝫ exceptio dicaṫ actionis exclusio: vt.ff. de excep.l.ij. Item similiter scdm pactum parit.iiij.qꝛ similiter inducit naturalē ꝛ ciuileꝫ: ꝛ tollit exceptionem pacti: ꝛ obligat creditorē naturaliter petere: qꝛ inducere ciuilē ideꝫ est ꝙ tollere exceptionē pacti: vt insti.de repli.in pri. ꝛ ideo opi.istorum non est digna recitatione.

Actum ꝙ dotali.

In.l.ista no.

p ita casuꝫ.volebam filiā meaꝫ tibi in matrimonium copulare.tu dicebas ꝙ nō accipies eaꝫ in vxoreꝫ nisi facerē pactuꝫ filie mee ꝙ deberet succedere insolidū vel qualiter cū fratre suo. ꝛ dixi ego: in noie dn̄i. ꝛ ita accepisti filiam meā in vxorē: ꝛ dedi tibi.c. nomine dotis. ꝛ pactū est factū inter me ꝛ filiaꝫ ꝙ mihi succedat insoliduꝫ vel equaliter cū fratre suo.nunqd valet tale pactum? Rn̄deṫ ꝙ nō: qꝛ est de futura successione: ꝛ qꝛ per tale pactū auferṫ mihi libera ptās testandi: qd non dꝫ esse. Tex.cōprehēsum est.sub.inter patrē ꝛ filiaꝫ. Alij exponunt inter pr̄em ꝛ geneꝝ.sed illud pactū non pdesset filie.qꝛ pcm̄ cum alia psona factū alij nō nocet vel pdest.ff.e.l.si vnus.§. in summa. ꝛ qꝛ alteri ꝛc.vt insti.de inuti.sti.§.alteri. Tex.eēt. sub.cū fratrem hēbat. Tex. ꝯhere. qꝛ ꝯtra bonos mores: vt s.e.l.pacta. Tex.libertatē.i.liberum arbitrium. ¶ Or segnori in.l.ista no.duo no. Primum no.est ꝙ pactū factū super futura successione non valet: vt.j.eo.l.vlti.ꝛ.j.titu.px.l. de fideicōmisso. ¶ Iteꝫ no.hic aliud no.ꝙ pactū per ꝙ aufertur alicui libera ptās testandi nō valet: qꝛ iuri est ꝯrium: qꝛ ambulatoria dꝫ esse ꝛc.vt.s.de sacrosan. ec.l.j. ¶ Unde no.hic vnū in quo errant layci ꝛ mulieres: qꝛ credit mulier ꝙ si maritus facit eaꝫ heredē ꝛ iurat ꝙ nō mutabit testm̄: ꝙ postea no possit mutare.sed hoc nō est verū: qꝛ hoc esset cōtra.l.vt in fi.huius.l.ꝛ.s.de le.ꝛ consti.l.non dubium.in fi.ꝛ ff.de le.iij.l.siquis.in principio.

Cum proponas.

In.l.ista poniṫ talis casus.paterfami. habebat duos filios ꝛ eos heredes instituit: ꝛ rogauit eos adinuicem: vt si alter decederet: alteri supstiti restitueret. mortuo patre postea ambo filij adierunt hereditatē: ꝛ illud fideicō. sibi pacto remiserunt.facto tali pacto nō debꝫ dari vni aduersus alteꝝ fideicōmisi persecutio. ¶ Tex. ꝛ cessat.qꝛ intermittētibus actiōes suas ꝛc. vt.ff.de edi.edic.l.quero.in princi. ꝛ qꝛ licet vnicuiqꝫ renunciare his que pro se introducta sunt: vt.j.e.titu.l.pe.ꝛ ita habetis hic ꝙ licet fideicōmissuꝫ possit pacto expresso remitti: non autem potest repudiari: vt.ff.de le.ij.l.si ita prescriptum sit.ꝛ non solum expresso pacto potest fideicom. remitti: sed etiam tacito: vt.j.de fideicō.l.quotiens. ¶ Sed quid differt hec.l.a prima huius ti. Rn̄.hic ambo fuerunt rogati adinuicem restituere: in.l.j.vnus solus.

Actuꝫ qd bonafide.

p In l.ista poniṫ talis casus. Tu eras debitor meus in.x.bonafide feci tibi pactū de nō pe.ꝛ de isto pacto nō fuit facta scriptura.si pōt probari testibus: nunqd pactū dꝫ seruari? Diciṫ ꝙ sic: siue fiat in scriptis siue nō.dūm̄ alijs pbatiōibus ꝯstare possit. Tex. interpositū.s.inter creditorē ꝛ debitorē. Tex.pbatiōibus.i. duobus vel tribus testibus: vt.ff.de testi.l.ij. Tex. efficiet.s. pactū. ¶ Un̄ no.regulariter eque pcm̄ sine scriptura factū vꝫ si al's ꝯstare pōt sicut cū scriptura.ad hoc facit.j.de pbat. l.cūqꝫ. Et est rō qꝛ scriptura nō est de substantia ꝯctus: vt.ff. de pig.l.ꝯhunṫ. In casibꝰ tn̄ speciale est: qꝛ ibi interuenire debet scriptura: vt in vendītione rei ecclesiastice: vt.s.de sacrosan.eccle.auc. hoc ius. Item fallit in alio casu.s.de mā. da.princi.l.vnica. ¶ Sed potest dici ꝙ ille.ll.non loquunṫ in pacto. Item fallit vbi agitur vt inde fiat scriptura.vt.j.de non nu.pe.l.generaliter. Item fallit si aliquis ꝯfiteaṫ se per deum viuū maiorem esse. in quo casu si vult pbare cōtra: dꝫ probare per scripturā: vt.j.si mi.se ma.dix.l.ij. Item fallit in iure emphyteotico: vt.j.de iure emphy.l.j. Itē fallit in cēsibus prestandis ꝛc.vt.ff.de censi.l.cellus.

Na bonefidei.

De pactis que pariūt actionē habuistis.s.ea.l.legeꝫ.de pact. que elidunt actionem habuistis.s. ea.l.pacta nouissima. De pactis que informāt agiṫ in hac.l.pn̄ti. Et tractaṫ in ea de pactis que apponunṫ super naturalibus ꝛ accidētibus ꝯctus. non autē tractatur in ea de pactis q̄ apponunṫ sup substātialibꝰ. ¶ Et lꝫ.l.ista sit breuis q̄tum ad lrām ꝛ textū: tamen q̄tum ad intentionē ꝛ sn̄iam longa.l.est. ¶ Et si aduertatis casum ꝛ summariā expositionē littere cetera alia bene intelligetis. ¶ Unde.in.l. ista no.ita casum. Uendidisti mihi fundum pro.c.ꝛ ꝯuenisti mihi dare fideiussorē de euictione fundi venditi.nunqd istō pactum appositū super fideiussore dando de euictione post ven.parit actionē? Ad qd rn̄det impator distinguendo. Aut istud pactū fuit appositū in venditione incōtinenti: hoc casu qꝛ vestituꝫ est coherentia ꝯctus precedētis: parit actioneꝫ ꝛ exceptionē.actionem qꝛ ꝯueniam te vt des mihi fideiussorē de euictione.ꝛ exceptioneꝫ: qꝛ si petis preciū: repellā te exceptione pacti: qꝛ non das fideiussorē de euictione. Si aūt istud pactū de fideiussore nomine euictionis dando nō fuit appositūꝫ incōtinenti: sed ex interuallo: hoc casu non parit actionē: sed exceptionē.ꝛ si petis a me preciū: repellā te pacti exceptiōe: nisi des fideiussorē vt ꝯuenisti: qꝛ in bonefidei ꝯtractibus lꝫ nuduꝫ pactū nō pariat actionē si appositū fuit ex interuallo: tn̄ parit exceptionē. ¶ Tex.in bonefidei ꝯctibus.i.in ꝯctibus qui pariunt bonefidei actiones.vt emptio vēditio locatio cō.societas ꝛ mādatū ꝛ alij similes qui enumeranṫ insti.de acṫ.§.actionū. Et nō dicunṫ iō bonefidei: qꝛ in ꝯtractibus stricti iuṙ nō requiraṫ bonafides: vt.j.de acṫ.ꝛ ob.l.bonamfideꝫ.sed dicunṫ bonefidei qꝛ in eis pinguior ꝛ plenior desideraṫ bonafides q̄ in ꝯtractibꝰ stricti iuṙ.qꝛ in ꝯtractibus bonefidei veniūt ea de q̄bus nec est actū nec cogitatū.sed in ꝯctibus stricti iuṙ veniunt ea de q̄bus solūmō est actū vt veniant: ꝛ nō alia: vt.ff.de dolo.l.eleganṫ.§.non solum.ꝛ.ff.de ꝯdi.ob tur.ca.l.vl.ꝛ.j.de acṫ.emp.ꝛ vendi.l.ij. ꝛ.l.curabit. Tex.actio.s. noua prescri. ver.vel actio.s.vetus exceptio informata per pactuꝫ: vt.j.de pactis conuen.inter emp.ꝛ vendi.l.ij.ꝛ.j.plenius diṫ. Tex.si ex cōtinenti fiat.i.ex actu se tenenti.vel ex ꝯtinenti.i.anteq̄ ꝯtrahentes diuertāt ad alios actus.ꝛ de hoc.j.plenius dicā. Tex.nam ꝙ postea. idest ex interuallo. Tex.diciṫ fieri ex interuallo: si nō fiat ex actu se tenenti. Tex.placuit.intelligatis post contractū bonefidei. Tex.id nō petitioneꝫ.i.nō actionē nouā vel veterē: vt.s.dixi. Tex.parit.s.pacti.vel doli: nisi reuerētia personaꝝ aliud suadeat: vt.ff.de doli excep.l.apud celsuꝫ.§.aduersus ꝛ.l.qui vtiqꝫ.ꝛ.l.ij.§.generaliter. ꝛ hoc est verū si preciū nōdum est solutū: qꝛ nudum pactū non parit actionē: vt.ff.e.l. iurisgē.§.sed cū nulla subest cā. ¶ Or segnori vos habetis hic casum in.l.ista vt dixi super naturalibus cōtractibus.i. super dando fideiussore de euictione fundi vēditi: qꝛ si pcm̄ est appositū incōtinenti: parit actionē nouaꝫ pscri.ver.ꝛ vetereꝫ informat.j.de pac.con.l.ij. ¶ Iteꝫ parit actionē istud pactū: qꝛ cui damus actionē: multofortius excepṫ. vt.ff.de supfici.l.j.§.pe.ꝛ.ff.de reg.iur.l.inuitus.§.cui damus. Sꝫ si est appositū ex interuallo nō parit actionē.vt.s.e.l.legeꝫ.sed parit exceptionē pacti vel doli: que repellit actorē a petitiōe precij nōdum soluti.vt pbaṫ apte.ff.de ꝯhen. empṫ.ꝛ ven.l. pacta ꝯuenta.ꝛ.ff.e.l.iurisgē.§.qnimo. ¶ Et ita no.ꝙ alicui subueniṫ per exceptionē: cui per actionē nō subueniṫ: vt.ff. de doli.except.l.paulus rn̄.ꝛ.ff. q̄bus modis pig. vel hypo. sol.l.j.in pn̄.ꝛ.ff.de cō.inde.l.si in archa.ꝛ.ff.de act. empt.l. emptoreꝫ. ¶ Uel pōt scdo mō no.exemplū vt ponaṫ sup ex

traneis non accidentibus contractus. Puta si vendidi tibi fundum ⁊ conuenisti mihi facere foueam. hoc non est de naturalibus sed est extraneum venditioni. nunquid hoc pactū est validum? Certe si fuit appositū post venditionem incontinenti parit mihi prescrip. ver. ⁊ veterē descendētem ex vēdito informat ad foueaʒ faciēdam. Si aūt appositum fuit ex interuallo non parit actionē sed exceptionē. qꝛ si petas fundum repellam te pacti vel doli excep. qꝛ non facis foueam. ⁊ istud exemplum probatur etiā in prealle. l. ff. de cōtrahen. emp. ⁊ ven. l. pacta. ⁊. j. de pactis cōuen. inter emp. ⁊ ven. l. ij. Et si bene intellexistis exemplum huius. l. amnodo in his que dicent non poteritis errare. ¶ Sed anteq̄ʒ ad vltima perueniam quero tria vt melius intelligatis sequentia.

¶ Et primo quero que est ratio quare nudū pactū incontinenti appositū parit actionem: sed ex interuallo parit exceptionem? Rn̄. si incōtinenti apponit pactum vestit coherētia cōtractus. ⁊ pacta vestita pariunt actionē: vt. s. e. l. legeʒ. ⁊. ff. e. l. iurisgen. §. quinimo. sed nudum pactū non parit act. sed excep. vt. ff. e. l. iurisgen. §. sʒ cū nulla. Unde est ratio qꝛ actio inducit ad obligandū: exceptio ad liberādum. ⁊ fauorabilior est causa liberandi q̄ʒ obligādi: vt. ff. de act. ⁊ ob. l. arrianus. ⁊ ideo fauorabiliores sunt rei q̄ʒ actores: vt. ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. Et hoc est verū ꝙ regulariter nudum pactuʒ parit exceptionē. In casu tamen est speciale ꝙ nudum pactū non parit excep. rōne inequalitatis tollēde. Pone vendidi tibi rem meaʒ pro. c. sed tu. c. nō soluisti. ego tibi rem tradidi. postea fit pactū inter me ⁊ te vt recedamus ab illa emptione. istud pactum nō parit actioneʒ vt cogaris rem reddere: qꝛ solo ꝯsensu recedit ab emptione omnibus integris existētibus: vt qꝛ res nō tradita nec preciū est solutum. Sʒ si res est tradita nō licet ab emptiōe recedere: vt. j. quādo li. ab empt. rece. l. j. Istud pactū nōne parit tibi exceptionē: vt si petam preciū obstet mihi exceptio pacti? Certe non: qꝛ sequeret inequalitas ꝙ tu deberes rem ⁊ carerem precio: vt. ff. e. l. ab emptione. in fi. ⁊. ff. de act. ⁊ emp. l. exempto. §. vlti. ¶ Sed denuo quero super. l. ista. dicit ꝙ pactum appositū in bonefidei ꝯtibus incōtinenti post venditioneʒ parit actionē ⁊ except. qꝛ vestit coherētia ꝯctus p̄cedentis.

¶ Sed q̄d si pactuʒ est appositū in ꝯtibus stricti iuris incontinēti vt in stipulatione: qꝛ stipulatus suʒ. c. mihi reddi: ⁊ incōtinenti paciscor de aliq̄bus mihi dādis. hic est ꝯctus stricti iuris: qꝛ nō cōnumerat inter ꝯctus bonefidei: vt inst. de act. §. actionum. nunquid vestit coherentia ꝯctus precedentis? Dixerūt q̄dam ꝙ non tali rōne moti: qꝛ si hoc est cōcessum in ꝯtibus bonefidei: in ceteris vr̄ vetari pp regulā. ꝙ in vno ꝯcedit in alio prohibet. vt. ff. de iudi. l. cum pretor. in prin. ⁊. j. de procu. l. maritus. ⁊. ff. de fun. instru. l. quesitū. §. idem rn̄dit. ¶ Sed certe contra dicendū est. ⁊ est dicendum ꝙ pactum appositū incōtinenti siue post contractū bonefidei siue stricti iuris vestit coherētia ꝯctus precedētis. ⁊ hoc ideo qꝛ. ll. sunt expresse que dicūt ꝙ pactū appositū post stipulationē incōtinenti parit actionē ⁊ excep. vt. ff. si cer. pe. l. lecta est. §. dicebā. ⁊. j. e. l. petens. ⁊. j. de edil. act. l. si apud. Et hoc est qd̄ glosauit Bul. flos aureuʒ elegātibus verbis: in bonefidei ꝯtibus ita demum pactum nuduʒ parit actionem ⁊ excep. si incōtinenti apponit. si idem dicat in ꝯctib⁹ stricti iuris nō cōuicto rephēsibile fore. qꝛ. ll. s. pxi. allegate vident expresse hoc velle. Non ob. ꝙ in casibus cōceditur in ceteris vetat. qd̄ intelligo in his que sunt ꝯ tenorē iuris: ⁊ regulaʒ iuris. naʒ p̄uilegia nō sunt trahēda ad ꝯsequētiā: qꝛ ꝙ ꝯtra rōnem iuris ⁊c. vt. ff. de regu. iur. l. qd̄ ꝯtra. ⁊. ff. ad muni. l. j. in fi. Nec ob. lr̄a huius. l. que dicit. in bonefidei cōtractib⁹. qꝛ de eis ideo dicit: qꝛ in istis dubitat: qꝛ maior bonafides exigit in eis. sed vbi pactū apponit incōtinenti post ꝯtractū bōefidei vl̄ stricti iuris parit actionē ⁊ exceptioēʒ: sed ex interuallo parit excep. tm̄. ¶ Sed denuo q̄ro. h̄ lex dicit ꝙ pactū incōtinenti appositū parit actioneʒ ⁊ excep. sed si ex interuallo apponit parit exceptionē. Sʒ quero qn̄ dicat pactum appositūʒ incōtinenti: ⁊ quādo ex interuallo? Et certe videtur aliquibus: si pactum apponatur statiʒ post contractum vel ꝯfestim. Sed ista aduerbia statim ⁊ ꝯfestim exponuntur alibi. duʒ dicitur aliquis statim reuocare suuʒ

errorem si reuocat infra triduum: vt. j. de erro. aduoc. l. vlt. Alibi dicit cōfestiʒ fieri qd̄ fit infra annū a die contractus: vt legit. j. de legi. here. l. sciant. ⁊. ff. ad tertul. l. ij. §. confestiʒ. Alibi si fiat eodē die. vt si iudex omisit de sumptibus: vl̄ de fructibus: vt. ff. de re iudi. l. paulus. Sʒ certe nos dicimus hic: ꝙ. statim ⁊ confestim. non debent sic accipi: immo dicimus ꝙ pactum appositum incontinenti: dicitur si apponit in eodem actu sequenti post contractuʒ precedenti: anteq̄ʒ contrahentes diuertāt ad alios actus: ⁊ hoc declarat vocabuli allusio cui deseruire debemus: vt insti. de dona. §. est ⁊ aliud. Si autem postea apponitur pactum: dicitur appositum ex interuallo. Et ad hoc faciunt infinite. ll. que dicunt aliquid fieri incontinenti: si fiat anteq̄ʒ diuertatur ad extraneos actus: vt. ff. de ver. ob. l. continuus. in prin. ⁊. ff. de duobus reis. l. duos reos. in fi. ⁊. ff. ad. l. iul. de adulte. l. ꝙ ait. ⁊ ff. de testa. l. heredes palam. in fi. cum. l. se. ⁊. ff. ad. l. fal. l. j. §. item si ita. ¶ Ut autem tirones non habentes firmum intellectum intelligant ista verba. subijcietis istam rem exemplo. i. in exemplo. s. plibato. Uendidisti mihi rē aliquā. fcā venditione dixi ego vellē ꝙ dares mihi fideiussorē de euictione. ⁊ ꝙ iste idem tabellio qui scripsit cōtractum scribat hoc pactum. ⁊ illi idem testes sint p̄sentes qui interfuerunt contractui. dicis tu. bene placet mihi. vnde dicis tabellioni vt scribat. dicit tabellio ꝙ nō pōt stare. similiter idem dicunt testes. dicis tu. statim vocabo aliū tabellionē ⁊ testes. vnde vocaui eos. ⁊ anteq̄ʒ diuerterem⁹ ad alios actus fecisti mihi pactū de dando fideiussorē: ⁊ de euictione. certe hoc pactum dicit incontinenti appositū. vnde parit actionē ⁊ exceptionem si facta venditione dixi. volo ꝙ des mihi fideiussorem de euictione. dicis tu. recedamus: qꝛ bene dabo tibi. tu iuisti comedere: ⁊ postea alio die vel eodem die venisti mihi dare fideiussorem nudo pacto: non per stipulationē. certe hoc casu pactū dr̄ apponi ex īteruallo: qꝛ nō tʒ se in eodē actu. vn̄ parit exceptionē: nō actionem. ⁊ hec sunt que faciūt p rudibus. ¶ Ex his que dicta sunt casum huius. l. ⁊ summariaʒ littere exponē potuistis pp̄edere. nūc ad altiora pueniamus: qꝛ alia sunt vidēda per. l. istaʒ. opponendo rn̄dēdo distinguēdo ⁊ querēdo. Et opponendo duobus modis. Et primo modo sic. hic dr̄ ꝙ si pactum apponatur in bonefidei contractibus incōtinēti: vestitur coherentia cōtractus p̄cedētis: qꝛ vr̄ inesse: vt. ff. si cer. peta. l. lecta. Sed. l. vr̄ velle ꝙ nudū pactū nō vestitur propter sequētē vestitū: vt est videre in nudo pacto permutationis: vn̄ vr̄ contra. j. l. proxi. ¶ Ad solutionē cuius contrarij vos dicetis ita. vbi cōtractus vestitus est: si apponitur pactū sup principali non sup accessorio: ibi contractus vestitur coherētia precedentis vel sequētis contractus: qꝛ hoc nudum pactum habet oculos ante ⁊ retro: ⁊ accipit vestē a contractu p̄cedēti vel subsequenti: qꝛ nō est incōueniēs ꝙ accessorium vestiat a principali dando fideiussorem. istud pactum vestit coherentia p̄cedentis cōtractus. vt in hac. l. cum suis similibus. Sed econtra vbi cōueni pmutare: ⁊ appositum fuit super accessorio. ⁊ sic loquitur. j. l. proxi. ⁊. j. de cōtrahē. ⁊ ꝯmit. stipu. l. nuda. Ad qd̄ pōt induci illud generale. accessorium tollitur p principale: nō econtra: vt. j. de vsu. l. eos qui. in prin. ⁊. ff. de regu. iu. l. cum principalis. ⁊ de hoc dicā plene. j. e. l. petēs. vnde amplius hic nō dico. ¶ Sed denuo opponitur scd̄o mō. sic. vos habetis hic ꝙ pactum appositūʒ in ꝯctu bonefidei si incōtinēti apponat parit actiōem ⁊ exceptiōem. ⁊ si ex interuallo: parit exceptionem. Sed. l. ꝯtradicit expresse que dicit siue pactum apponatur incontinenti: siue ex interuallo: parit actionem: vt. ff. e. l. iurisgen. ¶ Ad solutionem cuius cōtrarij ita breuiter dico: si pactū est appositū post venditionem super hijs que sunt de substantia contractus: illud pactū siue fiat incōtinenti siue interuallo semp vestitū est: ⁊ parit actioneʒ ⁊ exceptionem: vt in. l. cōtraria. Si aūt pactū apponit super naturalibus cōtractus: si incontinenti apponit: parit actionem ⁊ exceptionē. si ex interuallo: parit exceptionem tm̄: vt in. l. nostra. ⁊. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ vē. l. pacta. Ad solutionem hoꝝ ꝯtriorum ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguēduʒ est vt ꝯsueui distinguere. ⁊ aduertatis hāc distinctioēʒ: quia bona ⁊ quottidiana est: ⁊ est in multis locis: ⁊ est prima in

ma in nouis & antiquis distinctionibus domini Alberi. & dominus Azo scripsit eã in summa huius ti. & q̃rta colũna &.j.de pactis cõuen.inter emp.& vẽdi.l.in summa.in prin.& scripsit eã in apparatu suo.ff.e.in ipsa rubrica.Itẽ dñs Jo. scripsit eã in suis distinctionib⁹:& icipiũt pactorũ &c̃.vt ille dñi Alberici.sed lõge maiores & meliores sunt ille domini Alberici q̃z ille dñi Jo.& durãt p.q.x. quindenos quinter/nos.s3 ille dñi Jo.& nõ durã nisi per duos quiternos.vnde caueatis vobis quando emitis.sed in nullo loco inuenietis eã ita pfecte & clare vt subijcio eã vobis:ita q̃ nec de nouis nec de antiquis dictis aliq̃d omittet̃ intactũ. Dicetis ergo q̃ pacta alia sunt super substantialib⁹ c̃ctus.alia sup nãlib⁹ c̃ctus.alia super accidentalibus:vel extraneis.& sic pacta q̃dã sunt substãtialia c̃ct⁹.quedã nãlia q̃dã accidẽtalia siue ext̃nea. ¶ Pacta substantialia sunt sine q̃bus c̃tractus nõ habet esse.sed deficit sicut est in emp.& ven.vt in eis est res & p̃ciũ:q2 sine his non põt esse emptio & vẽditio:vt.ff.de c̃hen.emp.& ven.l.j.& .l.nec emptio.& q̃ res & p̃cium sint de substantia c̃ctus.p̃batur.ff.de c̃hen.emp.& ven.l.j. Simile est in locatione & c̃ductione sunt res & merces:q2 sine his non põt eẽ locatio & conductio:vt.ff.loca.& c̃duc.l.j.& .ff.cõi diui.l.si c̃ferunt in fi. ¶ Naturalia contractus sunt euictio q̃ venditor tenet̃ emptori:vt.j.de euict.l. non dubitatum.& ff.de euict.l.si in vendi.& .ff.de act.emp.l.ex empto.in prin. vnde q̃ detur fideiussor de euictione vel non vel q̃ promit/tatur de dupla vel simpla:est de natura contractus.vt.ff.de euict. l.si dictum.in prin.& .l. si fundus.& .l. emptori. & .j.de euict.l.si ob cãm.ff.d periculo & commodo rei ven.l.penul. al's vlti. ¶ Accidentalia siue extranea contractus sunt.si vendis mihi rem:post venditionẽ incõtinenti p̃mittis mihi scribere codicem:hec non sunt de substantia contractus:s3 accidentalia siue ext̃nea.vt probatur. ff.de act. emp.& ven.l. tenetur.§.j.& .ff.de contrahen. emp.l.pacta conuenta.& ista est veritas vt explicetis ita vt dictum est. ¶ Scio tñ q̃ qui/dam clamando & errando dixerũt q̃ de substantia c̃tractus est euictio.sed nãlia c̃ctus sunt res & p̃cium.& pro isto eo4 errore facit.ff.e.l.iurgen.§.adeo.in illo versiculo.idem scio. Sed certe ipsi male dixerunt:q2 h3 esse emptio & venditio sine euictione.vt si actũ est iter c̃trahentes vt prestet̃ euictio vt.ff.de act.emp.& ven.l.ex empto.in fi.& in alio casu.ff.qua/rum rerũ act.nõ dat̃.& de except.rei. ven.l.ij.Et est rõ:q2 cõ/tractus ex c̃uentiõe legẽ accipiũt:vt.ff.depo.l.j.§.si conue/nerit ergo sequitur q̃ euictio nõ est de substantia.nec obstat §.idẽ scio:q2 qd ibi dicit.si pactu3 appositum est extra natu ram contractus:exponitur.i.extra substantiam c̃ctus.quia vbi apponitur extra substantiã c̃ctus:nõ parit actionem s3 excep.vt.ff.e.l.iurgẽ.§.adeo.dic ergo q̃ fit pactu3 sup sub/stãtialibus c̃ctus:cũ fit sup re augenda vel minuẽda.vl' pre cio augẽdo vel minuẽdo.vel cũ fit vt recedat̃ in totũ verbi/gratia.vendidisti mihi fundũ.c.& .x.iugerũ.postea conueni/mus q̃ venderes tãtũ.c.iugera.vel econtra.vel vẽdidisti mi hi fundũ p̃.c.& c̃uenimus q̃ eẽt emptus p̃ q̃nquaginta:vel p̃.c.q̃nquaginta.hic fit pactũ de re augẽda vel minuenda:& sup augẽdo p̃cio vel minuẽdo.Sed diceret aliq̃s q̃ nõ par ticiparet nãlem intellectum.que vtilitas est si fecit pactũ su per re augenda vel minuẽda:vel super precio augendo vel minuẽdo? Certe nulla:& sunt appositiões asinine & caprine. Sed respondeo nõ est verũ:& ideo subijciam rem exemplis ex quibus videbitis q̃ hec est vtilitas:& tota die fiũt huius modi cõtractus vbiq3 terrarum.paterfamilias habet in ali/quo predicto.c.iugera:& vendit pro.cc.libris.& sic solo con sensu fuit contracta venditio:q2 venditiones rerum immo/bilium non fiunt vt fiunt vẽditiones de carnibus & piscib⁹: vt statim sicut emũtur carnes vel pisces dentur denarij.ve/nit iste paterfamilias & fuit reuersus ad domum:& dixit vxo ri sue.bella domina scias quoniam vendidi talem fundum. in quo erant.c.iugera.vxor incipit plorare.& liberi dicũt q̃d faciemus? dicunt liberi:mortui sumus:quia ipse non est lu/crator:& omnes denarios expendet.dicit vxor:in perpetuũ non consentiam illi alienationi.paterfami.videns turbatã familiam:accedit ad emptorem & dicit ei.domine tu emisti tale meũ prediu3 vxor mea non vult consentire alienationi.

vnde non posses esse bene securus.& filij mei turbati sunt. vnde accipe arras tuas & dissoluamus emptione3.dicit em ptor:dñe venditor boues ligantur funib⁹ homines verbis vnde si non tradis mihi teneberis mihi ad totum interesse. dicit venditor:si nõ facis:adinuicẽ litigabimus.& si nõ pro/babis:succumbes & penitebis. emptor videns q̃ non põt illud predium habere: dicit venditori:tu vendidisti totum predium:vendas mihi dimidium.dicit habebo consiliũ cu3 vxore mea & liberis meis. vẽditor dicit vxori & liberis.dicit vxor ex quo aliud non possum consentio huic alienationi. hic fit pactum de re minuenda & precio minuendo.& e3 fit in augendo re & precio.venit vẽditor & dicit vxori sue:bella donna scias q̃ tali vendidi quinquaginta iugera de predio nr̃o.dicit vxor quid fecisti? non cognoscis illum emptore3? ipse est talis homo qui vna die veniet tecu3 ad arma & rixas ex quo tu habes iuxta eum alia tua quinquaginta iugera.nã cum omnibus vicinis suis h3 brigam & rixam.vnde nõ con sentiam in perpetuum huic alienationi. vnde venditor acce dit ad emptorem:& dicit ei:accipias arras tuas & dissolua/mus emptionem.dicit emptor:cur vis recedere ab emptio/ne? dicit venditor:non pl3 vxori mee:quia infamatus es:q2 es malus:& possem habere brigam tecum ex quo totũ pre/diu3 tibi non vendidi.dicit emptor:ex quo vxor tua dicit ita & ego volo emere omnia illa.venit venditor & dicit vxori.di cit vxor:bene pl3 mihi. hoc casu fit pactum de augendo re & precio cum completum sit super substãtialib⁹ c̃tractus. ¶ Nota duo aut pactum fit vt in totum recedatur ab em/ptione:aut in partem.in totum si quidẽ emptio est c̃tracta solo cõsensu:solo c̃sensu receditur ab emptione:q2 nihil tã naturale est &c̃.vt.ff.e.l.ab emptione. in prin.ff.de regu.iu. l.nihil.Si aũt res non est integra:q2 venditor tradidit rẽ & emptor preciu3:vel venditor tradidit rẽ:si emptor nõ soluit precium vel econtra:solo c̃trario consensu non põt abiri ab emptione:sed necesse est q̃ omnia restituantur stati3:& rece ditur postea ab emptione:vt.j.q̃n liceat ab emp.re.l.j.& .l.ij. Si aũt fiat pactum de substantialibus c̃tractus:puta super re augenda vel minuenda:vel sup precio augẽdo vl' minuẽ/do:non refert fiat incontinenti vel ex interuallo. nã semper valet.q2 sicut primum pactum est vestitum:ita istud scdm q2 sicut põt in totum contrahi emptio & venditio:ita in totum põt reuocari:vt.ff.e.l. iurisgẽ. §. adeo.Sed qd pactum erit validum? vtrum primum sup emptione:an scdm super re au genda vel minuenda:vel sup precio augendo vl' minuẽdo? Circa hoc dixit Mar.si pactu3 fit super re augenda vel mi/nuenda:vel super precio augendo vel minuendo:t3 primu3 & posterius pactum:quia primum nõ nouat̃ per posterius: & ex vtroq3 põt agi.& si agat̃ ex primo agitur ex forma poste/rioris:nisi actum eẽt in contrarium: vt ex solo vltio pacto ageretur:vt.ff.e.l.iurisgen.§.adeo.& .l.si vnus.§.sed si pactũ & conuentum tale quoquo fuit &c̃. ¶ Sed dominus Jo.di/xit oppositum.& dixit q̃ primum pactum tollitur per poste/rius ipso iure:& ex solo vltimo põt agi:nisi actum eẽt in con trariu3:vt remaneret primum:& tunc agit̃ ex p̃mo b̃m formã vltimi.& pro hac opinione est arg.ff.de actio.& obli.l.obliga tionum.in fi.Item pro hac opinione due.ll.expresse sunt:vt ff.de c̃traben.emp.& ven.l. pacta c̃uenta.§. paulus notat.& §.se.& .ff.de rei vendi.l.ij. ¶ Or segnori si vos velitis dicere q̃ quattuor sunt.ll. due que faciunt pro Martino.due pro Jo.vt sciatis tenere opinionem Martini q̃n oportunũ erit dicatis q̃ prius pactum nõ nouat̃ per posterius & ex vtroq3 põt agi:nisi actum eẽt i contrariu3 Ad.l. que facit pro dño Jo.ita respondebitis:vbi pactum fit posterius de re augẽ/da vel minuenda:vel de precio augendo vel minuendo:nõ tollitur primum per posterius:nisi expresse hoc ageretur.& sic loquuntur.ll.allegate pro opi.dñi Mar.Et pro ista opi. est ar.q2 olim non fiebat nouatio nisi ageretur tacite vel ex/presse:vt.ff.de noua.l.oẽs.sed hodie secus:q2 nõ fit nouatio nisi hoc expresse agat̃:vt.j. d noua.l.vlti.Sed si vos velitis tenere opi.domini Jo. dicetis ita.vbi fit pactum super re augenda vel minuenda vel de precio augẽdo vel minuẽdo: tollitur primũ per posterius:nisi noiati ageret̃ q̃ p̃mũ pactũ non tolleret̃:q2 dicit ita:nescio si seruabis vltimum pactum

ꝛ nõ volo recedere a primo nisi serues vltimũ pactũ. ¶ Sȝ dño Azo.visuȝ est distinguendũ foro in articulo isto.ꝛ modo approbat opi.dñi Mar.mõ opi.Jo.Dixit enim do.Az. si fiat pactũ super re augẽda vel minuenda: vel super precio angendo vel minuẽdo:incontinẽti tȝ primũ. posterius pactum ꝛc.sicut dixit Mar.ꝛ tunc est vera eius opi.sed si fiat pactum super re augenda vel minuenda:vel sup precio minuendo vel augẽdo ex interuallo:tunc primũ pactũ tollitur per posterius ꝛc.vt dixit Jo.ꝛ tunc est vera opi. Jo.Et hãc suaȝ opi.ꝓbat non p.ll.que loquunt in pactis sȝ p.ll.que loquunt in vltimis voluntatibus.qꝛ.l.ita dicit.si testator legat alicui pure:ꝛ postea incontinẽti legat sub ꝯditione: ex p̄mis verbis potest peti legatũ:ꝛ ex secundis.ꝛ si petit ex primis. petitur ṡm formã vltimoꝝ verborũ. Jtẽ si testator primo legauerit rẽ pure:postea ex interuallo sub ꝯditione tollit primuȝ:vt ꝓbat.ff.de ꝯdi.ꝛ demon.l.qđ traditum est.ꝛ.l.se.ꝛ.l. naȝ ad ea.si ita distinguit in legatis:merito idẽ dicã.vt si pactuȝ fiat incõtinenti:agat ex eo ṡm formã vltimi.ꝛ tũc dicit prius pactuȝ nouatuȝ p posterius.ꝛ hoc idõ:qꝛ pacta eqparant vltimis volũtatibus:vt.ff.e.l.pactũ inter legatariũ ꝛc.ꝛ insti.de le.fu.ca.ꝛ.ff.de le.fu.ca.tol.l.vnica.ꝛ hãc opi.approbat dñs meus. ¶ Sed ego dicere ꝯsueui ecõtra: ꝙ si pactũ fiat incõtinenti facta ꝯditione: ꝙ primum pactuȝ tollitur:qꝛ videtur se correxisse:ꝛ appositum mutasse.sed si fuit appositum pactum ex interuallo:tunc non tollitur primum p posterius ipso iure:sed reuocatur.ꝛ si agitur ex primo:agit ex forma vltimi pacti.ꝛ hoc ita ꝓbo:qꝛ in testamentis inuenimus ꝙ si testator ita dixit.titius liber esto:immo pamphylus:hic videt correxisse se:vt titius non sit liber:sed pãphylus:vt ff.de ma.te.l.stichus.ꝛ.ff.de here.insti.l.si ita scriptori. sed si testator ex interuallo mutaret volũtatem suam: ope exceptionis tollitur prima voluntas ꝛ non ipso iure:vt.ff.de testa.l. heredes.§.si notam.ꝛ.ff.de adimen.le.l.iiij.in fi.ꝛ.l.seq.ꝛ ita dico econtra vt dominus Azo.ꝛ modo approbo vnam opinionem:ꝛ modo aliaȝ.ꝛ sic loquitur.l. contraria.ff.e.l.iurisgen.§.adeo.Apponitur pactum super naturalibus:ꝛ accidentalibus:vel extraneis:qꝛ licet in diuidendo posueri ista vt diuersa ꝛ opposita:tamen vt ostenderem vobis que sunt accidentalia ꝛ extranea vel naturalia diuisi in ꝓsequendo: ideo iuris statuta in vtroqȝ.ꝛ ꝙ in vno dicam:exaudiatis in reliquo.vnde dico ꝙ pactum fit super naturalibus contractus cum fit super fideiussore dando vel super dupla vel tripla p̄standa.sed cum fit pactum post venditioneȝ de codice scribendo:vel eũdo romam:hec sunt accidentalia pacta vel extranea.Et hic multe fuerunt opiniones.Dixit eniȝ Pla. si pactũ fit sup his ad agendũ incontinenti:parit actioneȝ ꝛ exceptionem:qꝛ cui damus actionem:multofortius ꝛ exceptionẽ:vt.ff.de superfi.l.j.§.pe.ꝛ.ff.de regu.iur.l.inuitus.§. cui damus.sed ad excipiendum parit exceptionem. Et pro ista opi.est ar.ꝙ cauetur in iureiur.ff.de iureiu.l.sȝ si possessori.in prin. Jtem ꝓ ista opi.est ar.ff.vt in pos.le.l.j.§.si debitori.ꝛ.ff.de pac.l.si fundus.Sed hanc opi. non approbamus:qꝛ si pactum fit super accidentalibus vel naturalibus etiã si fit ad agẽdũ nõ parit actionem nisi incõtinenti fiat:vt in.l.cõtra. Jtẽ si fiat ad excipiẽdum:si incontinenti fiat parit actionem.ꝛ ideo si creditor legat mihi liberationem que est ad excipienduȝ:habeo actionẽ ex testamento vt heres me liberet:vel excep.si a me petat:vt.ff.de lib.le.l.qđ inde. Jtem si compellar per metuȝ cõpromittere:habeo actioneȝ ꝛ exceptionem:vt.ff.ꝙ metus causa.l.metũ.§.sed qđ pretor ait. Alij vt dominus Pla.ita dicere voluerunt:ꝛ ita scripsit in oppositionibus suis super.l.ista.Cum pactũ opponit: si super nãlibus cõtractus apponat incõtinẽti: nouã parit actionem prescri.ver.ꝛ veterem informat. si super accidẽtalibus apponat pactum:nouam parit p̄scri.ver.veterem tamen nõ informat. Et pro opinione est argu.j.de donatio.l. legem.ꝛ l.cum res.ꝛ quare mouebatur ad istam opinionem:audite. si pactum est appositum super naturalibus contractus: incontinenti parit actionem nouam p̄scrip.ver.ꝛ veterẽ informat.qꝛ naturalis ratio suadet vt vetus actio proponi possit ad id quod est de natura: qꝛ de natura ipsius est cauere de euict.sed si apponit pactum super accidẽtalibus ꝯtractus parit nouã actionem prescrip.ver. sed veterem ex empto nõ informat: cum nõ sit de natura cõtractus post venditionem scribere codicem vel vadere romam. ¶ Sed eius opi.non est bona:qꝛ quãdo fit pactũ appositũ super naturalibus vel accidẽtalibus cõtractus incõtinenti:nouam parit prescrip. ver.ꝛ veterẽ informat:qꝛ licet scribere codicẽ non sit de natura cõtractus precedẽtis:tamen eius ps est:vt.ff.de ꝯtrahen. emp.ꝛ ven.l.fundi parteȝ. Nec ob.l.cõtraria:qꝛ lȝ ibi dicat parere nouaȝ actionẽ prescrip.ver. tamẽ non vetat veterem informari. ¶ Et ideo reprobatis istis opinionibus ita dicetis ṡm Jo.ꝛ Azo.que opinio vera est ꝛ valde vtilis si bñ intelligat.Dixerũt enim dñs Jo.ꝛ Azo:cum pactuȝ apponitur super naturalibus ꝯtractus:aut incõtinenti:aut ex interuallo.si apponit incõtinenti: parit prescri.ver.act.vt seruetur pactũ:vel interesse prestet.veterẽ informat ad prestãdum ꝙ in pactũ deductum est.vñ non soluȝ põt agi vt detur fideiussor: sed vt interesse prestet:vt in.l.nostra.ꝛ.j.de pact. cõuen.inter emp.ꝛ ven.l.ij.ꝛ.ff.e.l.iurisgen.§.quinimo.ꝛ.ff.de act.emp.ꝛ ven.l.j.in prin.ꝛ.l.si sterilis.§.si tibi.ꝛ.ff.de ꝯtrahen.emp.l.fundi partẽ. Sed si ex interuallo apponit pactũ non parit actionẽ nisi in casibus notatis.s.e.l.legẽ. sed parit exceptionẽ nisi in casu in quo nõ parit exceptioneȝ:vt.s. dixi. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ pactum appositũ incõtinenti parit nouam prescrip.ver.actioneȝ ꝛ veterẽ informat. Sed quid vult hoc dicere.veterẽ informat? Dixerunt quidam vt Joan.ꝛ Azo.i.nouaȝ qualitatẽ tribuit veteri actioni.verbigratia.vendidisti mihi fundũ tuuȝ pro.c.ꝛ ꝯuenisti. hoc pactũ parit nouam prescrip.ver.actionem:ꝛ veterẽ informat.dicebant ipsi: ista vetus actio informat.i.noua qualitas tribuitur ei:qꝛ antea vera qualitas huius actionis exempto erat bonefidei: sed nunc imponit ei: noua qualitas que est stricti iuris: qꝛ datur in locũ prescri.ver.que est stricti iuris preterqȝ in duobus casibus: vt inestimato ꝛ ꝑmutato:vt insti.de actio.§.actionũ.si datur loco p̄scri.ver.noua qualitas attribuit ei:qꝛ debet esse eius nature cuius est illa actio in cuius loco surrogat:vt arg.ff.siquis cau.l.si eum.§. qui iniuriaruȝ.ꝛ.ff.de dona.l.qui id qđ. ¶ Or segnori dñs Joã.ꝛ Azo dixerunt sicut eis placuit ꝛ credo ꝙ non bene subtilizauerunt in hoc puncto: qꝛ nulla.l.in corpore iuris inuenit que dicat ꝙ actio bonefidei efficiatur stricti iuris ex postfacto:sed inuenio bene contrariuȝ:qꝛ actio que cõpetit pro dote ex stipulatu ab initio:ex postfacto efficitur bonefidei:vt.j.de rei ven.l.j.§.j.ꝛ.ij.ꝛ insti. de actio.§.actionum. preterea vbi pactum apponit incõtinenti super naturalibꝰ parit presc. ver.actioneȝ.ꝛ veterẽ informat.non põt dici ꝙ det in locum prescri.ver.nec surrogatur in locum prescrip. ver.qꝛ dicit surrogari alia actio in locum alicuius cum dat actio cã alterius actionis. Jtẽ nec est conditio ex.l.sed hec substituta actio datur simul cuȝ ac.pres.ver. ¶ Et ideo vos dicetis alio modo:ꝛ sic pactũ appositũ incõtinẽti sup naturalibus ꝯtractus:nouã actio.parit pres.ver.ꝛ vetereȝ informat.i.innouata forma trahit eam ad quã sui natura nõ habȝ proponi:qꝛ que est sui natura forma actiõis exempto:vt petam rẽ tradi vel interesse p̄stari:vt.j.de act.emp.ꝛ ven.l.traditio.ꝛ.ff.de act.emp.ꝛ ven.l.j.in prin.ꝛ.l.exempto.nõ autẽ natura eius est vt agat ad fideiussoreȝ de euictiõe dandũ:tñ ex pacto apposito incontinenti trahit ad hanc formaȝ: vt fideiussor de euict.det:ꝛ vt codex scribatur:vel vt fouea fiat. ¶ Sed hic subijcio qõnem talem.ꝛ hec qđ prima facie vr insolubilis:qꝛ quicqd rñdeat sequit in ꝯtrarium manifesta conclusio.ꝛ hãc qõnem volo formare in terminis. Ponamus ꝙ vẽdidisti mihi predium pro.c.post venditionẽ appositum est pactum accidẽtale vt scribas codicẽ:vel vadas romam.possum te ꝯuenire pres.ver.ꝛ ex hoc pacto vt scribas codicẽ vel vadas romã:vel vt interesse prestes:possum ꝛ te conuenire actione exempto informata per pactum ad ea q̃ per pactũ sunt introducta. ¶ Sȝ denuo quero an informet actio vel obligatio? si dicas ꝙ actio ꝛ obligatio informetur sequit incõueniens:qꝛ si tu vẽdidisti p̄dium.p.c.ꝛ apposuisti pactum ꝙ scribas codicẽ: informatur actio ꝛ obligatio: ergo informat ad id qđ sui natura vẽdi non ꝯsueuit.qꝛ istud non consueuit vẽdi:codicem scribi.quõ ergo poterit informari

mari actio ꝛ obligatio ad id qđ ex empto ex sui nã trahi non
potest: vñ ꝙ nullo modo. si dicis informatur obligatio non
actio: non datur vetus actio: quia sola nãlis obligatio est
inefficax ad agendum: vt. ff. de actio. ꝛ obli. l. naturalis. si di-
cis actionẽ informari: similiter falsum est: qꝛ nõ põt eẽ actio
sine obligatiõe cuꝫ sit eius mater: vt. ff. de pcu. l. lꝫ. §. ea. qd
ergo dicemus? ꝙ hꝫ informari actio ꝛ obligatio. Si dicas:
quõ informat obligationem cũ tale pactum sit factũ qđ non
põt vendi sui natura? Rñ. hoc factum ps emptionis ꝛ ven-
ditionis censetur: ꝛ ita dicit. l. ff. de ꝯtrahen. emp. ꝛ ven. l. h
natura. ꝛ. l. fundi partem. ¶ Sed instabit aliqs vestruꝫ quõ
põt eẽ ps cum pcium consistat in quãtitate non in spẽ: vt. ff.
de contrahen. empt. ꝛ vendi. l. j. Rñ. non ꝯsideramus qd in
pacto deductum sit: sed qd debet fieri ꝛ qñ loco precij suc-
cedit res: vt. j. de resci. vendi. l. precij. ꝛ hoc cum fit ex volun
tate vtriusqꝫ cõtrahentis. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ pa-
ctuꝫ oppositũ incõtinẽti sup accidentalib⁹ vel naturalibus
vel extraneis ꝯtractus nouã parit ps. ver. act. ꝛ veterem in-
format. vnde non eẽt hic plus dicenduꝫ. Sed quia dñs Ir.
dixit in glo. informat si quã repiat informandam. non semp
si nõ repit informandã: vt in casu. l. nostre. qđ fecit ꝛ motus
fuit pp verba que dicit Vulpi. ff. e. l. iurisgentium. §. qui-
nimmo. ꝛ posuit nos i magna briga ꝛ non exemplificauit. sꝫ
Bul. posuit exemplũ ꝙ pactum appositũ incontinenti vete
rem non informat: qꝛ non repit informandã ſm antiqua tpa
in pacto donationis: qꝛ non dabat actio: vt. ff. de dona. l. eũ
qui. vnde si conuenisti aliquã rem mihi donare sine stipula-
tione nudo pacto: sed non tradidisti: post donationẽ incõti
nenti ꝯuenisti scribere codicem: parit actionẽ nouã ps. ver.
veterem nõ informat: qꝛ non reperit informandã. sꝫ hoc ex-
emplum nec veteri nec nouo iur vꝫ bonuꝫ. iure veteri non:
qꝛ si pactũ donationis sibiipsi frigidum est ꝛ non parit sibi
actionẽ: qꝛ est sibi inutile quõ pacto incontinẽti apposito ac
cõmodat robur? vnde cũ sit sibi sterile multofortius dꝫ esse
alij sterile: vnde si stipulatio ẽ inutilis ꝛc̃. vt. ff. de vbo. ob. l.
veluti. ꝛ. l. generalr. Itẽ ſm iura noua nõ est bonũ exẽpluꝫ:
qꝛ pactũ donationis nouã parit ꝛ veterẽ iformat: qꝛ aliquã
reperit informandã: vt. j. de dona. l. si qs ar. Et iõ ſm Ioã. ꝛ
Azo. adijcietis aliud exẽplũ in quo pactũ parit nouaꝫ pres.
ver. act. veterẽ tñ nõ informat. verbigrã. vendidisti mihi pre
diuꝫ tuũ sub cõditiõe si nauis venerit ex Asia: pendẽte ꝯdi-
tione nõ nascit actio: vt. ff. de vbo. ob. l. cetere. incõtinẽti cõ-
uenisti mihi scribere Codicẽ hic parit nouã act. prescripti.
ver. veterẽ. nõ informat: qꝛ vt dixi ꝯditiõe pendẽte nõ nascit
actio. ꝛ hoc ẽt dicit. l. ꝙ si tale pactũ fiat nascit prescrip. ver.
noua actio: vetus nõ iformat: qꝛ nõ repit iformãdã: vt. ff. de
pi. ꝛ cõmo. rei vẽ. l. ꝙ si pẽdẽte. ꝛ. l. si rei vẽ. vñ agit ad id qđ
ꝯductũ ẽ. sic ẽ. ff. de ꝯhẽ. ẽp. ꝛ vẽ. l. i vẽditiõe. Sꝫ dñs me⁹
istud exemplũ non approbat. dicebat enĩ venditio conditio
nis vere est venditio: sed speratur eẽ sicut ꝯditio sicut con-
ditionalis: vt. ff. de actio. ꝛ obli. l. is cui. ꝛ. ff. de peri. ꝛ cõmo.
rei ven. l. ꝙ si pendente. igit si non est venditio pactum ap-
positum incontinenti non vestit coherentia illius venditio-
nis nec parit nouã actionẽ pres. ver. qꝛ contractus qui non
est: non accõmodat alij robur vt. s. dixi. nec ob. l. si in vendi-
tione allegata pro Ioan. ꝛ Azo. quia debet ibi ita poni ca-
sus. vendidisti mihi rem sub conditione: periculum erit vẽ-
ditoris. sed si efficiatur res deterior: periculum erit empto-
ris. sed si pactum est factum incontinenti post venditioneꝫ:
ꝙ siue pereat siue deterior fiat: periculum sit venditoris.
seruatur istud pactum: quia illud pactum fit ad excipiendũ:
non ad agendum. Et ideo dicebat ipse. vos debetis ita po-
nere exempluꝫ. ponamus ꝙ mutuo tibi. c. ꝛ incontinenti fa-
cis mihi pactum ꝙ scribes mihi codicem. hoc pactum ſm
vnam opinioneꝫ parit nouam actioneꝫ prescrip. ver. sed ve
terem. i. conditionem generalem non informat. quia habet
dari ad certa non ad incerta. vt. ff. si cer. peta. l. certi condi-
tio. in prin. ꝛ. l. siquis certum. ꝛ incertum est omne qđ consi-
stit in faciendo. vt. ff. de verbo. obli. l. vbi autem. §. qui id qđ.
Sed ſm aliam opi. que non est bona datur ad incerta. licet
sui natura nõ det: vt. ff. e. l. si tibi. ꝛ ibi notat. ꝛ ideo hic non
repeto. ego tñ cõsueui ponere alia exẽpla. ꝛ sic. pone ꝙ obli

gaui tibi pignori codicem meum pro. x. ꝛ conuenio incon-
tinenti post pignorationeꝫ ꝙ scribas mihi digestum vetus
hoc pactum parit nouam actionem prescri. ver. veterem nõ
informat. quia non reperit informandam. quia non datur
actio pignoraticia nisi soluta pecunia: vt. ff. đ pigno. act. l. si
rem. §. omnes. ¶ Vel potestis sic ponere exempluꝫ. do tibi
dotem pro filia mea: ꝛ conuenio incontinenti post donatio-
nem dotis vt scribas mihi codicem. hoc pactum parit no-
nam prescri. v. act. veterẽ non informat: qꝛ non datur actio
de dote non soluto mrĩmonio: vel nisi maritus vergat ad
inopiam: vt. j. de iur do. l. vbi. ꝛ. ff. de iur do. l. cum quereba-
tur. ꝛ. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. cuꝫ notissimi. §. istud. vbi
dicitur ꝙ non datur de dote actio nisi soluto matrimonio.
Scio tñ ꝙ dominus meus dicebat ꝙ nõ erat vera intentio
illius. l. ff. e. l. iurgẽ. §. quinimo. vt dicebat Bul. interdum
informat. i. qñ reperit informandaꝫ non semp: si non reperit
informandam. sed dicebat ꝙ ita erat intentio illoruꝫ verbo-
rum. pactum appositum incontinenti interdum informat si
apponitur incontinenti. non semper informat: si apponitur
ex interuallo. ¶ Ego tñ opinionem dñi mei non approbo
in hac parte. immo eã reprobo vt consuetus sum ꝛ dico ꝙ h
propositio. tñ informat si apponit incontinenti. est falsa. Itẽ
si pactuꝫ apponitur ex interuallo non informat. hec est falsa
in omnibus casibus notatis. s. e. l. legẽ. in quibus ex nudo
pacto datur actio. ꝛ ideo dico ꝙ illa verba intelliguntur sic
interdum informat. i. nouam parit: veterem informat. vñ di-
co ꝙ hec est regula. ꝙ si pactuꝫ est appositũ incontinenti su
per accidentalibus contractus: nouã actionẽ parit ꝛ vete-
rem informat vt in. l. cõtra. ¶ Est tñ inuenire casus in qui-
bus fallit hec regula: ꝙ pactum appositum incõtinẽti nouã
non parit actionẽ ps. ver. ꝛ veterem non informat. vt si mu-
tuaui tibi. x. incõtinẽti apponitur pactũ de vsuris pstandis
singulis mensibus. istud pactũ non parit nouã actionẽ: nec
veterem informat: ꝛ tñ repit informandaꝫ: qꝛ nõ debent vsu-
re sine stipulatione: vt. j. de vsuris. l. quis. ¶ Itẽ est alius
casus pone ꝙ vendidi tibi locum in quo erat monumentũ:
ꝛ incontinenti apposui pactum ne aliquẽ inferres mortuuꝫ
in illo loco. hoc pactũ lꝫ sit incontinenti appositum: nec no
uam parit actionem: nec veterem informat nisi stipulatione
valletur: qꝛ est contrarium religioni: vt. ff. de reli. ꝛ sump. fu.
l. ꝙ locus. ¶ Item est alius casus. pone ꝙ vendidi tibi ser-
uum meum: ꝛ incontinenti paciscor ne seruus ille moret in
italia hoc pactum non parit nouã actionẽ: nec vetereꝫ infor
mat nisi stipulatione valletur: vt. ff. de seruis expor. l. seruus
ea. ¶ Itẽ alius casus est. pone ꝙ dedi tibi dotem pro filia
mea: ꝛ incontinenti apposui pactũ de dote alteri nõ reddẽ-
da qꝫ sibi vel filie. hoc pactum nec nouã parit actionem nec
veterem informat. nisi stipulatione valletur: vt. j. de iure do.
l. auia. ꝛ ista que dicta sunt vera sunt cũ pactum apponitur
incontinenti post ꝯctus nominatos: vt post emptionẽ ꝛ ven
ditionem. ¶ Sed dic mihi quã actionẽ parit pactũ incon-
tinenti appositum in ꝯctibus inominatis? Dico ꝙ parit no
uaꝫ actionẽ ps. ver. ꝛ veterẽ informat. ¶ Sꝫ nunqd si nõ ser
uatur pactũ parit ꝯditionem ob cãm datorꝫ? verbigrã vendi
disti mihi prediuꝫ tuũ pro. c. ꝛ solui. c. tu cõuenisti mihi dare
fideiussorem de euictione. nõ das. nunqd pcium solutũ pos-
sum repetere ꝯditione ob cãm: qꝛ cã non est secuta: qꝛ non
das fideiussorẽ? Dixit Mar. ꝙ sic: vt. ff. de actio. emp. ꝛ ven
di. l. empto. §. si is qui vina. Sed ipse male dicebat. ꝛ ideo
contra dicendum est: qꝛ conditio ob causam habet locuꝫ in
contractibus innominatis. nõ aũt habet locum in contracti
bus nominatis: vt. ff. de condi. ob causaꝫ da. l. vlli. ꝛ. ff. de re
rum permu. l. j. in fi. nec ob. §. si is qui vina: quia ibi dedi ar
rarum nomine anulum. vnde si contractus non est secutus:
agam ob cãm ad arras que est quidam contractus innomi
natus per se: in quo habet locum conditio ob cãm: vt. ff. de
contrahen. emptio. l. qđ sepe. §. j. ꝛ. j. de fide instru. l. contra
ctus. Sed fallit in donationib⁹ ꝛc̃. j. de dona. l. siquis argen
tum. ¶ Sed denuo quero hic. nunqd ꝓponitur actio pre-
scri. ver. ad resoluendum contractũ? In qõne ista. ll. adinui
cem ꝯdicunt: qꝛ qdaꝫ dicunt ꝙ ꝓponit ad seruandũ: ꝛ que-
dam dicunt ꝙ ꝓponitur ad resoluendũ. statim redeatis ad

l.nostrã z ponatis casum.l.nostre.postea ita distinguetis aut enim nõ erat als ɔtracturus nisi fideiussorẽ dares de euictione: quo casu si nõ das fideiussorẽ: agã pscrip.ver.act.ex empto.ad dissolutionez ɔctus: vt.j.de pac.ɔuẽ.l.cũ te.z.ff.de ɔhẽ.emp.z vẽdi.l.sed celsus.§.si fundus.si aũt eram als cõtracturus: tunc agã act.ps.ver.vt seruet ɔctus: vt.j.de rei ven.l.hac lege. ¶ Sz denuo qro hic.tu dixisti q pactũ appositũ incontinenti in ɔctibus innominatis parit psonalem act.ps.ver. Sed nũquid põt parere realẽ actionez? Dico q nõ regulariter.qz traditionib' zc.vt.j.e.l.traditionib'. ergo non põt parere rei ven. Sz fallit in casib' in qbus pactũ appositũ incõtinenti parit reũvẽdicationẽ. Primus casus est. si vẽdidi tibi rẽ meam p.x.z postea incontinenti ɔueni vt si non solueres ad diẽ pciũ: liceret mihi vendicare eam: vt.ff.de rei ven.l.siqs post. Item fallit gratia alimentorũ: vt.j.de dona.que sub mõ fiunt.l.j. Itẽ fallit in pacto adiectionis in diez: vt.j.de pac.ɔuẽ.inter emp.z ven.l.cõmissorie.z de hoc dicaz plenius.j.e.ti.l.traditionibus.sz si pactuz apponit in cõtractib' innominatis: aut apponit in traditiõe rerũ: parit prescri.ver.actionez.ad interesse: vt.j.de rerũ pmu.l.rebus. Itez parit ɔditionem ob cãm datoz.z act.de dolo: vt.ff.de pres.ver.l.naturalis.p totã.l.als.§.j. Si aũt apponit ex interuallo: qz oẽs ɔctus innominati sunt nudi: nõ possum vestire aliquem ɔctũ: z iõ ex eo non agit: vt.j.de rerũ pmu.l.ex placito. Itẽ pactuz appositũ sup principali vestit coherentia cõtractus pcedẽtis.sed illud principale ab accessorio accipit vestimentũ: nõ tñ eɔ.incõueniens eniz est q accessoriũ vestiat a principali: vt.j.de ɔhen.z cõmitẽ.stipu.l.nuda.

I pacto. Lex ista ɔsueuit reputari multũ difficilis.z dominus Azo cõmentauit.l.istã i summa huius tit. in fi.satis intricate z obscure: z eisdem verbis commentauit eam in apparatu suo hic.z si nunq alibi minus dixit bene z diminute: fecit hoc in hac.l.nã ea que sunt leuia dixit leuiter sed cum venit ad subtiliora more prauo locutus est fugiendo.tñ si vos attẽdatis casum z summariam expositiõez littere: cetera facilius intelligetis: z clarius dicat q determinetur antiqua scriptura z noua. ¶ Ponetis ergo ita casum.nudo pacto cõuenit inter me z te vt codicẽ meũ cũ digesto tuo pmutarẽ.ɔsideraui q istud pactum pmutationis erat inefficax.cõuenit nudo pacto inter me z te q dares penã certã vel incertã si non pmutares postea consideramus ambo q ista pacta erant inutilia.cõuenimus adinuicẽ q tu promitteres p stipulationẽ: z ego tibi certã penã puta.x.vl incertã puta facere foueã si nõ pmutaremus adinuicẽ.z ita in.l.ista fuerunt tria pacta.primum nudũ de pmutãdo. scdz nudũ super pena.tertiũ pactũ sup pena appositũ fuit stipulatione vallatum.in processu tpis volo pmutare codicez cũ digesto tuo.tu non vis permutare.quero duo ab imperatore.primo quomodo subueniatur mihi contra te. secundo quomodo possum postulare omnia bona tua in me transferri: cum non vis permutare? ¶ Ad primum respondet imperator: si tu non vis permutare nec ex primo nec ex scdo pacto permutationis possum te conuenire. Sed ex tertio qd fuit stipulatione vallatum: possum te conuenire ad penã si est certa vl incerta: z ita metu pene permutabis: als cõsequar a te penã more iudicioz: oblato libello lite conte. prestito sacramẽto de calum. ¶ Ad scdz respondet imperator q ob hanc cãm.qz permutationi non stas: non possum postulare bona tua extra ordinem in me transferri.z si hoc postulo: non sum audiendus. ¶ Or videatis summariam expositionem littere. Tex.si pacto.s.scdo nudo. Tex.quo penam.s.certam puta.x.vel incertam puta facere foueam vel scribere codicem: quia certum est q zc.vt.ff.si cer.pe.l.certum.z.ff.de ver.ob.l.stipulationum.incertum est si promittis qd cõsistit in faciẽdo: vel in nõ faciendo: vt.ff.de ver.ob.l.ij.z.l.qz nõ appet.§.qui id qd. Tex.aduersariuz tuũ.pone titiũ. Tex.pmisisse.i.nudo pacto conuenisse. Tex.si placito s.primo nudo pacto de pmutando codice meo cum digesto tuo. Tex.stipulatio.s.penalis.qz est certũ pactũ: ex stipulatu ages.i.ex stipulatione ages certi ɔditione ad certaz conditionẽ promissam.z sic hec lra legitur adiectiue.z põt legi substãtiue. Tex.ex stipulatu ages.s.ad penã certã pmissam. Tex.ex conuentione.s.prima. Tex.ɔsequeris.s.volẽte metu pene. Tex.vel penã.certaz vel incertaz: vt.s.dixi. Tex.more iudicioz exiges.i.oblato libello z lite cõte.z prestito iuramento calũnie.qz hic est solitus ordo iudicioz: vt.j.de lit.conte.l.j.z in auc.ibi positis.z dic. exiges.sub.ab eo inuito qz exigere est zc.vt.ff.de leg.iij.l.fideicommis.§.fi. Tex.naz.hic determinatur scda questio. Tex.aduersarij tui.qui totuz conuenit permutare. Tex.contra solẽnem ordinem scz iur.alij habent in lra iudicioz. Tex.frustra deprecaris.sub.z iõ audiendus non es. ¶ Or segnori in.l.ista no.duo no. Primum notabile est istud. q siue sortem siue penaz quis vellet consequi ab aduersario suo debet cõsequi more iudicioz. ad istud concordat.j.de prob.l.possessores.z.j.de sen.z interlo.om.iudi.l.prolatam. ¶ Itez no.hic.siquis petit extra ordinem bona aduersarij sui in se transferri z dari non auditur.z dr petere extra ordinẽ si dicat ita actor.dñe iudex: talis pmisit pmutare digestũ suuz cũ codice meo.volo pmutare z ipse nõ vult.transferatis in me oĩa bona sua sine cãe cognitiõe.certe iudex nõ dz eũ audire: vt.j.ne pro do.mulieri.l.j.z qd colorate fit valet: nõ qd fit incolorate.z ad hoc facit de mino.auc.magistratus.§.j. Sed ex ordine possuz petere bona aduersarij mei in me transferri.qd ẽ si debitor cedit bonis: vt.j.qui bo.ce.pos.l.j.z p totũ.vel ex vi sñie interlocutorie: vt si est contumax in non veniendo: iudex interloquitur me mittendũ in possessionem oium bonoz olim: vt.ff.ex q.cau.in pos.ea.l.j.sed hodie pro mensura debiti declarati: vt j.de bo.auc.iud.pos.l.pro debito.z.l.cuz pponas.z in auc.ibi signata que est in auc.de exhi.z intro.reis.§.si vero. Itẽ ex vi sententie diffinitiue possum postulare bona aduersarij mei in me transferri.quia si conueni te ad penam z fui litem contestatus.si tu absentasti te z fuisti cõtumax mittar in possessionem bonorum aduersarij mei fm ordinem: vt.ff.de re iudi.l.a diuo pio.in prin.z quasi per totam.l. ¶ Ex his que dicta sunt casum z summariam expositionem littere potuistis perpendere.modo alia sunt videnda z indaganda opponendo z rñdendo z determinãdo. Et statim opponit. sc ad.l.istã.vos habetis in.l.ista si cõueni permutare tecuz nudo pacto: z non permutas conuenio te ex stipulatu. Sed vz cõtra.si enim fui stipulatus certã penam: debeo agere certi condi.ex stipulatu.quia actio ex stipulatu datur ad incertaz penã.qz.l.notat istam differentiã inter certi ɔditionẽ z actionem ex stipulatu: vt.ff.si cer.pe.l.certi cõditio. in prin.z.l.siquis certũ.z insti.de.ver.ob. in prin. ¶ Ad solutionẽ quoz contrarioz antiqui ita dixerũt. verum est q certi ɔditio dat ad certum.ex stipulatu act.datur ad incertũ.sed.l.ista qz erã stipulatus penam si nõ permutares: qz eram incertus ante sententiã permutares vel dares penam: ex stipulatu agitur.z pro hac opini. inducũt.ll.que vident velle stipulationem esse certã cuz quis est certus quid seq debeat: vt.ff.de verb.ob.l.liber homo qui bonafide.§. vlt. ¶ Sed si ista coz opinio esset vera melius facerẽt pro eis alie due.ll.que dicunt aliqd incertũ esse pp exituz.sicut est si stipulor a te illud aut illud: est incertũ q soluas: vt.ff.de ver. ob.l.vbi aũt non apparet.§.qui illud aut illud. Item alia.l.dicit. si stipulor fructus fundi corneliani: incertũ est an fructus nascant vel nõ.vnde est incerta: vt.ff.de verb.ob.l.vbi aũt.§.cũ fructus.als incipit.§.si fundus.z ita soluit contrariũ illius.l.ff.de ɔdit.triti.l.j.que.l.cõtradicit.§.fundi. vbi dicit q per triticariam habet peti certũ. z vbi dicit q datur ad incerta: si certũ non contradicit.qz non solum datur conditio triticaria ad certa: immo ad incerta. vt si stipulor fructus fundi: incertũ stipulor: vt ibidẽ dicit. Et ideo hec opinio nõ est vera: qz si diceremus stipulari incertũ: diceremus omnem stipulationẽ incertam.nec incertũ sit qd assequit: vel velit assequi rem vel estimationẽ. ¶ Et iõ spreta hac solutione: vos soluetis alijs duobus modis. Et vno modo sic. q dicit lra h ex stipulatu ages.non ponit substantiue: sed adiectiue.vñ q dr ex stipulatu: debet poni.i.in stipulatione certi condi.generali.simile no.s.e.l.debitori.in fi.sic z alibi exposui.rez amotaruz.i.pp res amotas: agitur actione i factũ: vt.j.de furtis z ser.cor.l.

vlti.in fi.sic exponam.j.de doli excep.l.j.sic ⁊ alibi exponit. furti.i.furti nomine in furtis: vt.ff. de fur.l.siqs vxori. Uel pót dici secundo modo vt dixi in casu φ fui stipulatus non ad penam certam: sed ad incertã.puta scribere codicem: vel facere foueam. ⁊ sic ꝓmissum fuit factum ⁊ ita incertum: vt ff.de ver.ob.l. neracius.§.qui id qd in faciendo. ⁊ tunc lra stat proprie.aget ex stipulatu act.que datur ad icertũ. Et in casu vbi tanta suz locutus ⁊ per exẽplũ: videatis solutionẽ: q2 dixi φ primo nudo pacto conuenit de ꝑmutando codice meo cum digesto tuo. Secundo fuit appellatũ nudũ pactũ stipulatione penali certa vel incerta ꝯtractus. Tertio quia illa pacta nõ erant vtilia: fuit adiecta penalis stipulatio vbi eandem penam certam vel incertaz deduxi. ¶ Oz segnori vltra proceditur ad banc.l.sic. ⁊ hucusqz dñs Azo clare locutus est: ⁊ amõ postqz peruenitur ad subtilitatem obscure locutus est vos habetis hic φ nudo pacto cõuenimus permutare: ⁊ inuicem stipulati sumus certaz penam: ag9 ex stipulatu. Sed quõ cõsequoz stipl'one penali id qd in ꝑmutatione deuenit agendo ad penã? Uñ φ nõ possum ꝯseq: q2 si primo nudo pacto conuenimus ꝑmutare: postea nudo pacto ꝓmisimus penã: ⁊ postea ꝑ stipl'onẽ ꝓmisimus certã penam vel incertã: vñ primũ pactũ innouatũ ẽz h tpa: q2 quotienscũqz prime obligationi ⁊c.vt.ff.de vbo.ob.l. ita stipulatus.in fi. ⁊.ff.de actio. ⁊ ob.l.obligationũ.in fi. ⁊ insti. quib. mo.tol. ob.§.sed cũ h.si pactũ ꝑmutatiõis est innouatũ.qdẽ nouatio? nouatio ⁊c.vt.ff.de noua.l.j. ⁊.ff. de verbo. ob.l.j. igit̃ nõ potero ꝯsequi agẽdo ex stipulatu id qd in pacto primo deuenerat.nec dicat aliquis: istud est vbi aliquid addit̃ vel detrahitur prime obligationi: si sit efficax prima obligatio: q2 est ciuilis ⁊ nãlis.secus si iefficax: quia est nãlis tm̃: vt insti.de ver.ob. §.cum hic.q2 siquis hoc diceret male diceret: q2 inuenio in.l.contra.φ nedum efficax pót nouari: vt dr̃ in pupillo qui nãliter obligatur sine tutore: vt.ff.de noua l.j.in fi. ¶ Et ideo ad premissa vos dicetis plurib9 modis. Et vno modo sic.q2 hec.l. loquitur ẽm iura iusti.quibus cauetur φ nõ est nouatũ nisi expressim hoc agat̃: vt.j.de noua. l.vlti.vnde hec.l.est posita habito respectu ad nouum ius: qd est.j.de noua.l.fi. Simile no.ff. de inoffi. do.si non mortis. ⁊.ff.de ver.ob.l.qui vsufructum. ¶ Uel potest dici secũdo modo sic ẽm Jo. veruz est: q2 si prima obligatio sit nãlis ⁊ ciuilis vel nãlis tm̃: si nouatur per sequentem: agitur tacite vel expresse: vt.ff.de noua.l.omnes.sed hic non agebatur per consequentem stipulationẽ: vt prius pactuz nouaretur: immo agebatur in contrariũ.vnde non fit nouatio: vt. ff.de verbo.obli.l.ita stipulatus.in fi. ⁊.ff.de actio. emp.l.predia. vnde ego agens consequatur illud qd ꝯuentũ est per penã. ¶ Et ideo no.hic ẽm hec tẽpora: ⁊ ẽz antiqua iura: aut agebatur φ non fieret nouatio: aut φ fieret: aut dubitabat̃. Si agebatur φ non fieret nouatio: prior obligatio nõ nouatur per ꝯsequentem obligationem vt hic. ⁊ ideo si stipulor dari vel fieri: ⁊ si non das stipulor penã: consequor alterum tantum: nisi dictum sit: rato manente pacto: vt.ff.e.l.rescriptuz. §.fi. ⁊.ff.de doli exceptio.l.apud celsum.§.labeo. ⁊.ff.de trãsac.l.qui fidem. Si aũt agitur φ fiat nouatio: oliz si expresse vel tacite agebatur fiebat nouatio: vt.ff.de noua.l.ij. ⁊ ex secunda agitur.sed hodie expresse debet agi vt fiat nouatio: vt.j.de noua.l.vlti. Si aũt dubitatur: ẽm antiqua tempora presumitur nouatio: vt.ff.de actio. ⁊ obligat̃.l.obligationuz fere. ¶ Uel potest dici tertio modo: ⁊ dico φ prius pactum est nouatum per sequentem stipulationem penalem. Si dicis quomodo assequar penali stipulatiõe permutationem fieri? Respondeo non assequar inuito aduersario: sed eo volente: q2 non agaz ex primo pacto permutationis: sed ex stipulatione q2 sublatuz erat stipulatione: ⁊ ipse metu pene permutabit: ⁊ ita assequar eo volente.si aũt non velit permutare: eo inuito assequar penam. ⁊ hoc est qd caute dicit hec littera.consequeris.s.eo volente permutare. Tex. ⁊ exiget.sub.eo inuito penaz si nolit permutare q2 exigere est: vt ff.de le.ij.l.fideicõ.§.si res. ⁊ ideo sequens stipulatio accommodat robur primo pacto inutili.sic ⁊ alibi.si ꝓmitto titiuz facturum aliqd: hec stipulatio est iutilis.tñ si ꝓmitto tibi penam si nõ fecerit: accõmodat̃ robur prime iutili stipulationi per secundam pẽnalem: vt.ff.de ver.ob.l.stipulatio.in prin. §.alteri. ⁊ sic al's vtilis ꝯctus accõmodat robur inutili: vt.j. si ser.expor.ve.l.vna. ⁊.j.de rei vx.act.in prin. ¶ Sed tertio ad.l.istam ⁊ ad istam rñsionez oppo.sic.quõ stipulatio penalis accõmodat robur primo pacto inutili? Nam vñ φ primum pactum fuit inutile q2 si statim secuta est stipulatio vñ vestitum primuz pactũ coherentia stipulationis: vt.s.l.pro xi. ⁊.j.e.l.petens. Rñ.pactũ nõ erat hic vestitum duab9 rõnibus: q2 stipulatio penalis erat apposita ex interuallo.q2 scdm pactum fuit appositũ inter primũ pactũ ⁊ stipulationẽ vel esto φ fuerit apposita stipulatio post primũ pactuz: dicã φ non est vestitum.qd enim dicimus φ vestitur coherentia contractus: est verum cũ pactum vestitũ est sup principali: ⁊ pactũ nudũ sup accessorio.q2 suadet naturalis φ accessorium vestiatur a principali.sed hic erat econtra. ⁊ ideo pactum permutationis per sequentem stipulationẽ non vestitur vt hic. ⁊.j. de contrahẽ. ⁊ commit. stipulatione.l.nuda. ⁊ hoc dicit Azo in summa sua sufficere ad intellectũ huius l. ⁊ nõ esset hic plus dicenduz: nisi malicia scholariũ superuenissz.sed tanta malicia scholariũ superuenit: φ nec deus: nec papa: nec imꝑator: nedum doctor sufficeret eis. nam si pauca dicuntur a doctore: dicunt ipsi nihil scit.si multa dicantur: dicunt ipsi: iste doctor vñ loqui in aere. ⁊ tot ⁊ tanta dicit φ non possumus cape.si mediocriter dicit dicunt non examinat ad vnguẽ. ⁊ ideo dñs Azo vltra processit. ⁊ dixit: ego circa articulum istũ subijciam duas qões: ⁊ per istas qões nihil dimittaz in tactuz. Et aduertatis hic q2 si dñs Azo iurassz ad sancta euangelia dei: ita ꝓcedit subtiliter φ non potuissz examinare obscurius. ¶ Et qd prima est talis dixit ipse: quero qñ stipulatio penalis cõmittitur.i.quando stipulatio committitur: ⁊ quando stipulatio sit in eo statu vt cum effectu possit agi ex ea? Et circa articulum istum ita distinguo.stipulatio alia simplex alia duplex. Stipulatio simplex est in qua deducitur vnum tm̃.puta aliquid dari vel fieri: nec adijcio penam. Stipulatio duplex est: cũ stipulor dari vel fieri: ⁊ si non dabitur vel non facies: stipulor penam. ¶ In primo casu cum stipulatio est simplex: aut cõtrahitur pure: ⁊ tunc statim cõmittitur: sed statim non pót agi anteqz elapsum sit tm̃ tempus infra qd ꝓmissor possit dare vel facere qd potest magis intellectu percipi: qz locutione exprimi.vt insti.de ver.oblig.in fi. ⁊. ff.de solu.l. ratum. ⁊.l. qd dicimus. Si aũt stipulatio contrahitur in diẽ vl' sub conditione: cõmittitur ⁊ agitur elapso die vel cõditione: vt.ff.de ver. obli.§.conditionali. ⁊.ff.vt in poss.le.l. is qui. ¶ In secundo casu qñ stipulatio est duplex hic refert: aut stipulatio penalis incipit a precedenti pactione: aut a cõditione. In precedenti pactione si ꝓmittis aliquid dare vel facere: ⁊ si non das vel facias promittis penam. incipit stipulatio a precedente conditione.si stichum nõ dederis: penam dabis: vt.ff. de ver.ob.l.stipulatus.in prin.§.j. ⁊.§.ij. Ubi obligatio incipit a precedenti pactione refert. aut precedens pactio est obligatoria .puta pactum vestitum: vt q2 promisisti per stipulationem aliquid dare: ⁊ si non dares promisisti dare penaz hoc casu committitur stipulatio ex quo debitor nõ dedit: vel ex quo certum est eum non posse dare: vt.ff.de ver.ob.l.ita stipulatus.§.j. ⁊ hec vera sunt si interueniunt ea que necessaria sunt ad debitorem cõstituendũ in mora. Primo φ debitor intelligat se debere vel intelligere debeat: vt.ff.si cer.pe. l.φ a te. ⁊ φ modicum spacium precedat: vt.ff.de col. bo.l. siqs in fi. ⁊ alia que plene no.ff.de vsu.l.mora. Si aũt obligatio incipit a precedenti pactione non obligatoria.puta a nudo pacto.vt erat hic.q2 primo nudum pactum fuit oppositum de permutãdo: ⁊ postea stipulatio fuit secuta: hoc casu nõ cõmittit̃ stipulatio nisi lite ꝯte.vt.j.de cõtrahẽ. ⁊ commit. sti.l.nuda. ⁊ sic intelligit̃.l.nr̃a. ¶ Sed an cõmittit̃ lite conte.sup pacto ꝑmutationis: aut lite conte.sup stipulatione penali? Pót ẽe φ cõmittetur pena facta litis ꝯte.sup ꝑmutatione faciẽda.q2 ꝯueniã te ex pacto ꝑmutatiõis.si nõ vis ꝑmutare lite ꝯte.statim est cõmissa stipulatio penalis: vt.ff.de v.ob.l.nemo.§.j. ¶ Sz quõ lite ꝯte.sup ꝑmutatiõe faciẽda cõmittit̃ stipulatio penalis: cũ nemo sine actiõe experiatur vt.ff.de neg.ge.l.si pupilli.§.vlti. ⁊ ex nudo pacto nõ datur

actio: vt. s. e. l. legē. Rñdeo lz sine actione nō possit experiri quis vt sniam cōsequat vel vt reus condēnet: pōt tñ qs experiri de facto vt aduersariuz ɔstituat in mora. qꝛ petam ab aduersario vt pmutet licz lite cōte. non assequar vt eum condēnet iudex p sniam: tñ assequar h vt cōstituat in mora. sic ꝛ alibi est videre si ꝓmittis dare .x. cum petiero: ꝛ si non dederis ꝓmittis penā. nā hec petitio operat cōmissionē: vt. ff. de ver. ob. l. si .x. cū petiero. ¶ Itē si ꝓmittis mihi cappam tuā: ꝛ si non dederis ꝓmittis penā: certe hic nō possum cōtestari super cappa tua. nisi de facto cū sit tua cappa lite contesta. cōmittitur stipulatio de facto. vel possum dicere ꝙ cōmittat stipulatio lite conte. super pena. vñ formabo ita libellū. peto a te .x. nomine pene: qꝛ nō vis digestum tuum cū codice meo pmutare. hoc casu anteꝗ̄ contester litē liberabis si tradas: vt. ff. de verb. ob. l. si insulam. nec ob. ea que dixi ꝙ vbi stipulatio penalis ꝛc. incipit ꝛc. vt. ff. de ver. ob. l. si ita stipulatus. in prin. qꝛ vi ibi innuere ꝙ obligatio incipit a precedēti ɔditione. qꝛ qd ibi dicit. ita stipulatus scilicet iudicio sisti. ꝛ ita obligatio incipit a precedenti pactione non a conditione. ꝛ de ista materia plenius dicam in. l. nuda. Si autē stipulatio penalis incipit a conditione hec regulariter committit impleta conditione. ꝛ dr impleta conditio cum est certuz promissorem non dedisse nec amplius dare posse: vt. ff. de verbo. ob. ita stipulatus. §. ij. ¶ Et fallit in quattuor casibus. Fallit in implicitis stipulationibus: si ita ꝓmitto tibi. si titio non dedero dabo tibi: hic committit lite contest. vt. ff. de ver. ob. l. titius. naz sicut in implicitis fallūt regule logicorū: ita ꝛ legistarū. Et est rō. ne res abirent in infinitū. nam si nos seruaremus regulā: ꝙ committeretur demum exquo certuz eēt dare nō posse vel facere: in infinitū spectaremus. ¶ Item fallit in vltimis voluntatibus si ita dicit testator. si heres meus meū penū vxori mee non dabit .x. det. certe spectabitur exquo tempore potuit dare ꝛ non dedit: vt. ff. de penu le. l. j. ꝛ. l. ij. ꝛ sic intelligitur. ff. ad. l. falcid. l. j. §. item si ita. ꝛ. ff. quando dies leg. ce. l. j. §. si penu. ¶ Item fallit in fideiussoria obligatione. verbigrā. hz ɔ̄hi fideiussoria oblig. nō sicut dicunt stulti. si debitor non soluet: nec ego. sed hz ɔ̄hi ita. si debitor non soluat: fide mea esse iubeo: vt. ff. de fideiusso. l. fideiussor. in fi. Et fallit ibi propter precedentez pactionem debitoris. qꝛ dicit debitor primo. promitto tibi dare .x. incontinenti. dicit fideiussor mea fide iubeo esse. ¶ Itē fallit in quarto casu fauore libertatis. si ita dicit testator. si stichus nō ascenderit capitolium liber esto. istud legatum incipit a conditione. spectabitur ne quousqꝫ certuz sit eum ascēdere non posse? Certe non. nam iam libertas esset sibi inutilis. vnde exquo potuit ascendere ꝛ non fecit: satis est: vt. ff. de ma. ta. l. libertas. §. j. ¶ Sed que est rō: ꝙ vbi incipit a precedenti pactione obligatoria cōmittitur exquo non potuit dare. vel certum est eum non posse dare. sed vbi incipit a pactione non obligatoria: committitur lite conte. Rñdeo rō est illa vbi incipit penalis stipulatio a pactione obligatoria: ibi pure debet. vnde cōmittitur cum non dedit: vel certū est eum dare non posse. sed vbi incipit a pactione non obligatoria: adhuc non est in mora nisi lite contesta. vnde nō cōmittitur nisi si lite contesta. Item vbi incipit a conditiōe nō cōmittitur nisi impleta conditione. impletur cōditio exquo promissor nō potest dare vel facere. vnde qōnem istam satis clare ꝛ melius no. ff. siquis cau. l. ꝛ si post tres. vnde eaz dic h vt ibi. ¶ Modo subijciam sequētem qōnem. vt si stipulatio pura vel in diem vel conditionalis est cōmissa: ꝛ debitor fuit in mora vtrū debitor possit moram purgare? Et in qōne ista fuit opinio. Dixit Mar. posse debitorem moram purgare vsqꝫ ad litez conte. sicut est in iudicijs qꝛ ille qui promisit sistere in iudicio certo die: potest purgare moram suam si veniat ifra tres aut qnqꝫ pluresue dies paucos: dūtñ ius actoris non sit factum deterius: vt. j. siquis cau. l. ꝛ si post tres. si ita est in iudicijs: idez debet dici in contractibus vt si ꝓmittas mihi aliquid vsqꝫ ad certaz diem per stipulatiōez: ꝙ liceat tibi purgare morā si ius creditoris nō est effectum deterius. qꝛ in iudicijs quasi cōtrahitur: vt. ff. de pac. l. lz. §. edē. ꝛ pro ista sua opi. inducit. ff. de verbo. ob. l. interdū. in fi. ꝛ. l. seruuz. §. sequit. ꝛ. l. qui rome. §. flauius. ꝛ. l. si ita stipulatus fuero. §. seia. ꝛ. ff. de arbi. cum dies. in fi. ꝛ. l. se. Alij vt bulga. Jo. ꝛ Az. voluerūt dicere ꝙ si debitor extra iudicium certa die promisit aliquid facere ꝛ sub certa pena: post diem non potest purgare morā exquo debitor fuit in mora cuz potuit facere ꝛ nō fecit: ꝛ desinit posse facere: vt. j. de iure emphy. l. ij. ꝛ. j. de act. ꝛ ob. l. traiecticie. ꝛ. j. de contrahen. ꝛ commit. sti. l. magnā. ꝛ. ff. de arbit. l. celsus. ¶ Tertij vt Alberi. antiquus doctor errando dixerunt. si stipulatio penalis incipit a conditione potestatiua. puta si promitto tibi .x. si non ascenderis capitoliū: tunc pōt purgari mora: qꝛ potestatiua conditio habet iterari: vt. ff. de ɔdit. ꝛ demon. l. ij. Si autē est casualis vel mixta. puta si nauis venerit ex asia dabo tibi .x. si semel est commissa non purgat mora: qꝛ casuales ɔditiones non habēt iterari. Sz ista distinctio non modicū deridenda est. qꝛ. l. non ꝓbat. ꝛ qꝛ. ll. dicūt idistincte ꝙ exquo stipulatio penalis incipit a conditione: exquo certum est eum dare vel facere non posse cōmittit stipulatio: vt in palle. ff. l. de verb. obli. l. ita stipulatus. §. j. Sed opi. Gul. Jo. ꝛ Az. verior est qꝛ cum stipulatio est contracta cum pena ꝛ in diem exquo commissa est: postea nō purgat nisi in quattuor casibꝰ quos s. dixi. Et ideo vos debetis ita dicere. aut stipulatio est pura vel in diem ꝛ non penalis. aut stipulatio est conditionalis ꝛ penalis. ¶ Si sit pura vel in diem ꝛ non est penalis. puta si tu ꝓmisisti mihi dare stichū pure vel in diē: ꝛ non est adiecta pena: tunc licet purgare moram vsqꝫ ad litis conte. si stipulatoris non interest: vt. ff. de ver. ob. l. si insulā. ꝛ sic intelligunt. ll. allegate in contra. Si autez stipulatio est conditionalis vel penalis. puta si ꝓmittis mihi dare .x. si nauis venerit ex asia. ꝛ si non dederis promittis .x. nomine pene. si nauis venerit: non licet purgare moram: qꝛ in stipulatione penali non licet tibi purgare amplius moram: vt. j. de contrahen. ꝛ cōmitten. sti. l. magnaz. ꝛ. ff. de actio. ꝛ ob. l. traiecticie. Preterꝗ̄ in casibus. Unus casus est fauore libertatis: vt in. l. qui rome. §. flauius. Item fallit in iudicijs: vt. ff. si quis cautio. l. ꝛ si post. ꝛ hoc ideo qꝛ iudicium reddit in inuitum: vt. ff. de ver. ob. l. inter stipu. in prin. ꝛ ne lites ex litibus oriātur: vt. j. de fruc. ꝛ li. ex pen. l. terminato. Item fallit in arbitris: vt. ff. de arbi. si cuz dies. in fi. l. cum l. se. al's incipit. si tamen. ¶ Uel potestis vti diuisione tali vt dicere consueui. In stipulatione aliquādo adijcit dies ꝛ pena: aliqñ dies ꝛ non pena. aliqñ pena ꝛ non dies: aliqñ nec dies nec pena. Adijcitur dies ꝛ pena si stipulor vsqꝫ ad talē diem mihi dare .x. ꝛ si non: dabis .xx. nomine pene. hic post diez non licet tibi purgare morā: vt in. l. traiecticie. ꝛ in. l. magnā. ꝛ. ff. de arbi. l. celsus. nec ob. l. ꝛ si post tres. ꝛ illa. l. intelligit duobus modis. vno modo qꝛ ibi fuit adiecta dies ꝛ non pena. Uel potest dici vt dixit Azo ꝙ speciale est ibi in iudicijs: ne lites ex litibus oriant: qd non dz eē: vt. j. de fru. ꝛ li. ex. l. terminato. Sed aliam rationē reddidi: hic iudiciū redditur in inuitum: vt. ff. de v. ob. l. inter stipulātē in prin. Aliquādo adijcit dies ꝛ nō pena: vt h. ꝛ tunc post diem licet purgare moram promissori in iudicijs ꝛ ex̄: ꝛ. j. modicum tps si mei actoris nō interest: vt. ff. de ver. ob. l. si ita quis. §. seia. ꝛ sic pōt intelligi vno modo. l. illa. ꝛ nō post tres aut qnqꝫ pluresue dies. Adijcit aliqñ pena ꝛ non dies. puta si ꝓmittis mihi dare stichū sub tali pena: nec diē adiecisti: vt i. l. nec insulā. ꝛ. l. si cū dies. in fi. ꝛ. l. se. hic cū adijcit pena ꝛ nō dies: ꝛ sic fuit pura promissio: lz purgare morā vsqꝫ ad li. ɔtest. sup pena. Aliqñ nec adijcit pena nec dies. vtputa si ꝓmittis mihi dare .x. vel promittis aliqd facere. h lz toti ꝓmissori si stipulatoris non interest purgare morā qñcūqꝫ vsqꝫ ad li. ɔt. si lis est ɔte. secꝰ vel si stipulatoris interest: vt in. l. interdum. §. fi. ꝛ. l. seruum. §. sequitur ꝛ. l. si insulaz. fm ꝙ vno modo sumitur al's intelligitur ꝛ hanc questionem plenius dixi: ꝛ not. ff. siquis cau. l. ꝛ si post tres. vnde si vobis placet videatis eam. ꝛ hoc dic sicut ibi no. Odo.

Si creditores. In. l. ista ita not. casum. Quattuor erāt rei stipulādi. i. quattuor erāt creditores qui debebāt recipere .xl. ꝛ quattuor erāt debitores rei promittēdi qui debebant soluere .xl. isti creditores conuenerunt

runt inter se ꝙ quilibꝫ debitorũ solueret.x. tres soluerunt idest quilibꝫ eorũ.x.quartus non soluit sua.x.modo volue runt creditores pro parte quarti agere ꝯtra tres nunqd po tuerunt? Certe non extãte taciti pacti exceptione: qꝛ viden tur tacite fecisse pactũ vt si quilibet solueret suam partẽ ꝙ non exigerent ab eo partem aliorũ qui nõ soluerũt. ¶ Tex. quenꝗ nostrum.i.quẽlibet.qꝛ quilibet est signũ vniuersale: vt.ff.de here.insti.l.hoc articulo. Tex.puidebit.taciti pacti exceptione opposita.ꝛ ideo creditores pro parte quarti nõ habent regressum ꝯtra tres: quia creditores habuerunt li berũ arbitriũ quẽlibet cõueniẽdi insolidũ: vt.j.de fideiuſ. l.liberum fuit.ꝛ ita hẽtis in.l.ista exemplũ de tacito pacto. simile.s.e.l.postꝗ. ¶ Sed ad.l.istam opponitur ꝛ videtur l.cõtradicere.que dicit si habeo plures reos debẽdi: si ago cum vno: ptem suam consecutus sum: si alij nõ soluãt mihi licet redire aduersus istũ: vt.j.de fideiuſ.l.reos. ¶ Ad solu tionem cuius ꝯtrarij dicetis vno modo sic.aut creditor qui habet plures debitores hꝫ animum eligendi: aut hꝫ animũ diuidendi.habet aĩum eligendi: qñ ita dicit creditor.habeo duos debitores tales.vnus est pecuniosus volo agere cũ eo.ꝛ eligit ipsum.postea videt ipse ꝙ non est pecuniosus: ꝛ vult agere contra alium.hoc casu sibi licet.ꝛ sic loquit.l.cõ tra. Aut habet aĩum diuidendi vt hic fuit.ꝛ ideo videtur ta cite fecisse pactum: vt non exigat ab altero.ꝛ sic loquitur.l. nostra. ¶ Uel potest ita dici.si creditor habet plures debi tores: ꝛ eligit vnum: si alius est soluendo: tunc potest rece dere ab illo vt ibi secus est si non est soluendo: qꝛ tunc non potest recedere a primo vt hic. Et ad hanc solutionẽ est ar. ff.de fideiuſ.l.inter eos.§.j.ꝛ.ij. ¶ Sed denuo ad.l.istam opponitur.nam videtur.l.contra.que dicit.si titius instituit duos heredes qui tenebantur mihi in.x.ꝛ egi cum vno ex heredibus: ꝛ egi ad.v.de alijs quinꝗ potero agere cum al tero aut cũ vtroꝗ: vt.ff.de le.j.l.si ex toto.§.j. Solutio.aliud est in contractibus vt hic.aliud in vltimis voluntatibus: vt in.l.contra.nam multa sunt contraria specialia in vltimis voluntatibus: que nõ sunt spẽlia in contractibꝰ: vt.ff.de rei. vẽ.l.si ager.vel qđ dicit illa.l.ex toto.pro alterutro exponi tur.i.altero.sic.ff.e.l.rescriptum.§.fi. ꝛ est hoc verũ ꝙ ego alterum pro altero non exigo. quando fui minus consecu tus ꝗ deberem: non habeo regressum contra eum sed con tra alios.ꝛ sic intelligitur.ff.e.l.tale.§.si post diuisionem.

Jcet iter priuatos.

In.l.ista ponit talis casus. Duo milites fratres iuerũt ad expeditionẽ.dũ essent in expeditionẽ surrexit quedã vox.ad arma. ad arma.isti ꝯsecuti sunt insigna. dum ve nissent ad locũ viderunt ꝙ erat prelium.dixit vnus alteri: quid credis tu đ hoc prelio? dixit alter: nescio videbimus.ꝛ alter interrogauit alterum.quid credis tu? ꝛ ipse respondit id qđ tu. dixit vnus alteri.nos sumus in isto cõflictu.nesci mus de vita nec de morte. faciamus pactum adinuicem: ꝙ si alter moriatur ꝙ alter supstes habeat hereditatem alte rius.fecerunt dictum pactũ.alter decessit: ꝛ alter supuixit: nunquid valet istud pactum? Rñdetur licet tale pactũ inter non milites non valeret: tamen istud pactum fauore militie valebit inter milites.ꝛ valebit vel vt pactum vel vt vltimũ iudicium: ꝛ ideo superstes bona mortui habebit. Tex.mor tis.qꝛ in mortis cã donatione vult alium heredem habere quasi donatarium: vt.ff.de mor.cã do.l.j.ꝛ.l.ij.ꝛ.l.senatus. Item donatio mortis cã ꝯtinet in se emolumẽtũ: ꝛ nõ onus. vt.ff.man.l.si hereditatẽ.ꝛ.j.de here.insti.l.quotiens. Tex. vim postremi iudicij.i.vltimi iudicij.vnde valet: vt.j.de te. mili.l.milites. Tex.firmat.qꝛ voluntas militis pro solemni habetur: vt in preallé.l.milites. ¶ Unde no.regulariter pa ctũ de futura successione non valet.sed fallit inter milites vt hic. ¶ Sed an valebit vt pactũ? Dixerunt quidã ꝙ non. qꝛ non valet pactũ de futura successione: vt.j.de inoffi.testa. l.si quãdo.§.aliud.sed valebit vt vltima voluntas.arg.eius qđ dicitur in littera.vim postremi iudicij. ¶ Uel potest dici ꝙ valet vt pactum fauore militie: vel valet vt testamentum: si tamen probetur aliqua scriptura: vel alijs probationibus

ita verum esse: vt.ff.de re mili.l.lucius.

Raditionibꝰ.

In.l.ista poni tur quedã re gula satis breuis: cuius intẽtio est longa ꝛ satis diffusa. Et vt ista.l. videaĩ ad ti.istũ p tinere dicetis ꝙ in.l.ista tractaĩ qđ pactum opari non põt.ꝛ licet pactum multum ope retur: tñ non põt operari vt soli pacto transferatur dñium. ¶ Regula que ponitur in.l.ista talis est. Traditionibus ꝛ vsucapionibꝰ dñia hñt acquiri ꝛ trãsferri.nudis aut pactis vel traditionibus nõ hñtibus ãnexã traditionẽ rei: dñia re rum non hñt acquiri vel transferri.h.d.ista.l. Uidete lrãm. Tex.traditionibus ꝛ vsuca.ꝛc. ¶ Segnori ista.l.legiĩ duo bus modis. Et vno modo sic. traditionibus.s.factis a dño rerum ex cã habili.ꝛ vsucapionibꝰ dñia rerum acquiruntur. sub.si res ille carent vicio que traduntur. Tex. non nudis pactis.sub.non hñtibus annexã rei traditionẽ. Tex.acqui runtur. Et sm istam lecturam hec.l.habet duo dicta. Pri mo dicitur.si res tradatur mihi non dño possum vsucape re rem illam si caret vicio.ꝛ in hoc casu duo requiruntur.s.tra ditio facta a non dño ꝛ vsucapio. Secundũ dictũ est.pactis non hñtibus annexã rei traditionem: ꝛ sic aliter vestita non sunt non acquiruntur rerum dominia. ¶ Uel põt dici legi secundo modo.ꝛ hec est verior lectura vt dñs Azo vr teti gisse hic vt hec lex dicat tria. Primo ꝙ traditionibus do minia rerum acquiruntur.intelligatis traditionibus factis a domino ex cã habili ad dñium transferendum.ꝛ hoc est primũ dictũ. Usucapionibus dñia acquiruntur si res tradiĩ a non dño que caret vicio.ꝛ hoc est scdm dictũ. Ecce tertiũ dictũ.non nudis pactis acquirunĩ: lꝫ ista tria sub vno vbo claudanĩ hic.ꝛ sic est hic zeuma.qꝛ zeuma est cũ plura clau dũtur vno verbo.iuxta illud poeticũ.tu vir tu dñs: tu mihi frater eras. Et licet ista regula sit breuis habet multas sup pletiones.dicit lra. traditionibꝰ rerũ dñia acqruntur factis a vo dño ex cã habili ad dñiũ trãsferẽdũ.puta si tradis mihi ex cã venditionis vel dotis. per talẽ traditionẽ in me trãsit dominium.si tu eras dñs: vt insti.de rerũ di.§.per traditio nem.ꝛ.ff.de acqui.re.do.l.qua rõne.§.illđ. secus tñ est si tra ditio fiat a nõ dño ex cã habili ad dñium transferendũ: qꝛ nõ transit dñium.puta si tradis mihi rẽ alienã ex cã emptio nis: qꝛ nemo plus iuř in aliũ transferre põt ꝗ ipse hẽat: vt ff.de acqui.rerum do.l.traditio. Sic si verus dñs tradit rẽ ex cã non habili ad dñiũ: vt.ff.de acqui.re.do.l.nõnunꝗ.ꝛ ff.de.publi.l.quecunꝗ.qꝛ rei cõmodate ꝛc. vt.ff.cõmo.l.rei sic.ergo hẽtis ꝙ traditionibus factis a dño ex cã habili ad dñium transferendũ transit dñium.factis traditionibus a vero dño vel factis a dño ex cã inhabili ad dñium transferẽ dum.non transit dñium.sed aliqñ non trãsit dñium ẽt facta traditione a dño ex cã habili ad dñium transferẽdũ.vt si ven ditor tradit rem non transit dominium nisi precium soluaĩ vel fides sit habita de precio: vt.ff.de cõtrahẽ.emp.ꝛ vẽ.l.ꝙ vendidi. ¶ Itẽ maritus rei dotalis est.dñs: vt.j.de rei ven. l.doce ancillã.ꝛ si alienat rẽ dotalẽ tñ non transfert dñiũ: vt insti.quibus ali.licet vel non.in pri. ¶ Itẽ fallit in mino ribus: qꝛ si vendãt res suas nõ transferunt dominiũ: vt.j.de admi.tuto.l.lex que.ꝛ.ff. de rebus eorum qui sub tu.vel cu. sunt.l.j. Sed in casibus qđ est notabile transit dominium fa cta traditione a non domino: puta si habet auctoritatẽ tradẽ di a domino vel a lege vt in creditore qui distrahit ex pacto. ꝛ sic habet auctoritatem a lege: vt insti. quibus ali.li.vel nõ §.creditor.ꝛ.ff.de acqui.rerum do.l.traditionibus Simili ter est ẽt in iudice exequente sententiam: ꝛ in arbitro.quia licet non sint domini transferunt dominia: vt.ff.de euicĩ.l.si plus.§.j.ꝛ.ff.de re iudi.l.a diuo pio.in prin. ꝛ per totam.l. Sic ergo habetis in.l.ista ꝙ traditionibus factis a dño ex causa habili transit dominium. ¶ Sed quid si traditio fa cta est a non dño qui obtinet vicem domini vt a tutore? Di stinguo.si fit legis auctoritate transit dominiũ ꝛ al's nõ: quia tutor loco dñi habeĩ cum bene administrat: non cũ pupillũ spoliat: vt.ff.pro emp.l.qui fundũ.§.si tutor.ꝛ.ff.de fur.l.in terdum.§.qui tutelam.ꝛ est verum.quia traditionibꝰ veris transit dominium: sed ẽt transit quasi traditionibus ꝛ ita si

ctis. Est vera traditio dum dñs tradit mihi ex cã habili ad dñium trãsferendũ transferendo in me abdicãdo de sua manu ⁊ ponẽdo in meã. Est quasi traditio dũ dñs verus cõstituit se meo noĩe possidere: vt. ff. de acqui. pos. l. ꝙ nemo. ⁊. ff. de rei ven. l. quedam. Sed est ficta traditio. si quis rem suam locauit mihi vel apud me dimittit: vt insti. de rerum diui. §. interdum. ⁊. ff. de acquir. posses. l. possideri. §. illud. Et dixerunt quidam ꝙ traditionibus transit dominiũ, si accipiens inducatur in vacuam possessionem: non aliter. vt. j. de prob. l. cum res. ⁊. ff. de distrac. pig. l. qui predium. Sed qui ita dixerunt ignorauerunt veritatẽ. qꝫ. l. est scripta in contrariuꝫ. vt. ff. de fun. do. l. cũ fundũ. ⁊. ff. de dona. l. cum sit. Non ob. l. contra. qꝫ denotat accidẽtiam facti. qꝫ in. ll. illa ita fuit ꝓpositum factum principi. dñe venditor tradidit rem emptori: ⁊ induxit eum in vacuam possessionem. nunquid est translatũ dominium? Et dixit imperator ꝙ sic. ⁊ ideo dominium non solum potest transferri si inducatur emptor in vacuam possessionẽ: sed etiã si non inducatur. vt dicam. j. de trans. l. trãs. ¶ Et no. hic ꝙ traditionibus dominia reruꝫ acquiruntur. quid ergo si confessus sum habere reꝫ tuam in feuduꝫ: cum res tamen esset mea ⁊ non tua: ⁊ promisi non venire contra sub certa pena. tu vẽdicas a me illaꝫ reꝫ: ⁊ forte cõmisi feloniaꝫ. habes ne rei ven. Certe casus est huius. l. ꝙ si egisti rei vendi. debes succũbere. qꝫ traditionibus non nudis pactis dominia rerum transferuntur. ⁊ hic est nudũ pactũ ꝙ aliqs confiteatur rẽ suaꝫ ab alio possidere se in feudum vnde non est bonus aduocatus qui agit rei vendi. sed dꝫ agere ad penam. Item hoc probo per aliam. l. qꝫ. l. dicit ꝙ non pdo dominiũ huius domus si mea fuit p talẽ confessionẽ sed pos. qꝫ solo aĩo pdit possessio: vt. ff. de acq. pos. l. siqs in. §. differẽtia ⁊ aduertatis bene istam qõnem. qꝫ iam vidi eam de facto. ⁊ multi aduocati errant in hoc. ⁊ est explicituꝫ primum dictũ huius. l. de traditiõibus. ¶ Or veniamus ad scdm dictũ. ⁊ vsucapiõibus dñia rerũ transferuntur. vsucapiõe dico si facta est traditio a non domino accipienti bona fide ⁊ res caret vicio. nam quo casu traditur res a domino ex cã habili ad dominium transferendum transfertur dominiuꝫ: ita isto casu paratur cã vsucapiendi: vt. ff. de vsuca. l. j. ⁊. ij. Et quare dico si accipiens accipit bona fide: ⁊ res caret vicio possꝫ vsucape? Or res que non caret vicio non possꝫ vsucapi. vt res furtiua que non caret vicio non potest vsucapi: vt insti. de vsuca. §. furtiue. ⁊ est verum ꝙ traditione facta a nõ dño queritur dominium vsucapione accedente continua possessione ⁊ tpe. l. diffinito. s. triennio: vt. j. de vsuca. trans. l. vnica. ⁊ hoc ẽ qd dicit. l. vsucapio est: vt. ff. de vsuca. l. vsucapio. Item istud est verum in vsucapione triennali. Sed quid in prescriptione? puta traditur mihi res immobilis a non dño ex cã habili ad dominium transferendũ. nunquid pscriptione quero directum dominium? Quidã vt Mar. dixerunt ꝙ sic. ar. duarum legum. Lex vna loquitur in edibus que dicit. vsucapione ediũ dñium eaꝝ mutat: vt. ff. de vsuca. l. eũ q. Itẽ alia. l. dicit. vsucapitur res mobilis triennio: ⁊ immobilis decennio. ⁊ his modis dñia rerum acquiruntur: vt insti. de vsuca. in prin. ⁊ adducebant. l. istam pro se que dicit traditionem ⁊ vsuca. rerum mobilium ⁊ immobilium dñia rerũ transferre. Sed hec opi. non est bona. qꝫ differentia est inter rem mobilem ⁊ immobilem. qꝫ si rem mobilem emo a non dño: ⁊ possideo triẽnio: ille q erat ante dñs desinit esse dñs: ita ꝙ non habet rei ven. ⁊ ego efficior dñs. ⁊ si cado a possessione: hẽo rei ven. vt. ff. de rei ven. l. in rem actio. in prin. Sꝫ si emo rem immobilem bona fide a non dño: ⁊ possideo annis. x. qui ante erat dominus remanet dominus ⁊ habet directã rei ven. si cadit a possessiõe: sꝫ si possideo excludo eum si petat a me: ⁊ habeo vtilem rei vend. vt. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. siquis emptionis. ⁊ materiam istam plenius dicam in pal. l. siquis emptionis. vnde hic amplius non dico. sed repeto vt ibi dicam de verbo ad verbum. ¶ Expliciturꝫ est scdm dictum huius. l. veniamus ad tertium ⁊ vlti. dictũ. Nõ nudis pactis dñia rerũ acquirunt. ¶ Et no. hic ꝙ vocamus h̃ nudũ pactuꝫ omne pactũ qd non habet rei traditionẽ annexã. sic alibi in pignore: vt. ff. de pig. act. l. j. alibi diximus nudũ pactũ frigidum: vt. s. e. l. legẽ. cũ ergo hic nos. appellamus nudũ pactum qd nõ hꝫ rei traditionẽ annexaꝫ: regulariter illud pactũ nõ parit actionẽ. ⁊ sunt exẽpla de pacto vestito qd nõ hꝫ rei traditionẽ annexam. pone ꝙ vendis mihi rẽ tuã. si nõ tradis: vẽditio nõ est pactũ vestitũ ⁊ nõ trãsit dominiũ: vt. j. de rei ven. l. si ager. Item si donas mihi tuã rem põt dici vestitũ ẽm iura noua. Itẽ si ꝓmittis mihi p stipulationẽ donare rẽ tuã: sola donatione nõ transit dñiũ nisi res tradat: vt. ff. de act. ⁊ ob. l. obligationũ. in prin. ⁊ sicut nudis pactis non trãsfert dñium sic nec aufert. qꝫ sicut eo ipso ꝙ vendo: si nõ trado non trãsfero dñium: sic solo pacto non aufert. puta si dono tibi eo pacto ne alienes. si alienas non transit in me dñium vt possim vẽdicare: vt. j. dicã de cõdi. ob cãm da. l. ea lege. Hoc recipit instãtiaꝫ in multis casibus in quibus trãsit dñiuꝫ sine traditiõe: vt in ecclesia ⁊ in ciuitate in quas sola vẽditiõe trãsit dñiuꝫ: ⁊ sic retrãsit: vt. s. de sacr. san. ec. l. j. in prin. Sed do. meus aliter intellexit. principiuꝫ huius. l. vt ibi dixi. Itẽ fallit in vltimis volũtatibus fauore earũ. dñium rei legate ab herede ab adita hereditate transit in legatariũ: vt. ff. de fur. l. a titio. in fi. ⁊. ff. de rei ven. l. si ager in fi. ⁊ ideo cuꝫ heredes instituti sumus oĩa iura ⁊c̃. vt. ff. de acqui. pos. l. locũ heredes. Iteꝫ fallit in pacto. l. cõmissorie. vbi dñium sola emptione trãsit: vt. j. de pac. quẽ. inter emp. ⁊ vendi. l. commissorie. hoc est illa ratione: quia non eram alr̃s venditurus nisi isto pacto apposito. Item fallit in pacto adiectionis in diẽ: vt. ff. de rei vẽ. l. siqs hãc. ⁊. ff. de in diẽ adie. l. ij. §. j. Itẽ fallit in pacto iniectionis manus pp honestatem derelictam ⁊ turpitudinem cõmissam. puta si vendo tibi ancillam meam ne prostituas eam. si prostituis qꝫ committis inhonestateꝫ sine traditione in me retransit dominiũ: vt. ff. de contrahẽ. emp. l. siquis. ¶ Vel potest dici ꝙ ibi trãsit per manus iniectionem. Item fallit fauore alimentorum propter malos homines qui fraudant suos agnatos bonis eoꝝ. ecce malus hõ dicit agnato suo. vos nõ hẽbitis decete ro filios: donate mihi oĩa bona vr̃a ⁊ alã vos i perpetuũ. dicit iste libẽter. iste donatarius pstat ei alimẽta p annuꝫ. postea vituperat eũ vt asinũ: nec pstat ei alimẽta: imo denegat. hoc casu si alimẽta nõ prestant retrãsit dñium sine traditiõe vt. j. de dona. que sub mo. l. j. Iteꝫ fallit in alio casu fauore dotiũ si mulier dat in dotẽ fundũ inestimatum: mortuo marito statim retransit dominiũ in vxorem: vt. j. de iure do. l. in rebus. qd est fauore dotium: vt. ff. so. ma. l. j.

Tam proponas. Omnes ll. huius ti. loquunt de pactis. ista sola. l. loquitur de transac. ⁊ in ea ponetis ita casuꝫ. Dicebas ita ꝙ hereditates fratrũ meoꝝ ptinebãt ad te pro duabus ptibus: ⁊ ad me pro tertia. vel dicebas ꝙ in totũ ptinebant ad te ⁊ nihil ad me. vel ego tibi ecõtra dicebaꝫ. tandem sine scriptura ita trãsegimus ꝙ has hereditates ꝓ equis partibus inter nos diuideremus. si possideo illas hereditates: effectus huius transactionis est ꝙ si velis insolidum aduocare: ꝙ repellaꝫ te exceptione transactionis. si autem ego non possideo sed tu: non possuꝫ petere ptẽ dimidiã hereditatũ ex pacto transacto: sed cõueniam te prima act. s. petitione hereditatis vendicãdo insolidum. ⁊ si excipias de trãsactione facta replicabo de dolo. qꝫ non dꝫ ei fides seruari qui vult contra pactum versari. hoc dicit ista. l. Videte litteram. Tex. cũ ꝓponas inter vos. i. inter te. ⁊ aduersarium tuum. Tex. sine scriptura. sub. maxime. idẽ eni est si cũ scriptura: vt. ff. e. l. pactũ. Tex. fratrum. s. premortuoꝝ diuidi cum aduersarius diceret ad se insolidũ vel pro duabus ptibus ptinere. Tex. trãsactiõis. qd est aliquo dato vel retẽto: vt. j. ti. proxi. l. transactio. Tex. ꝙ si. Incipit scdm dictũ. nam qꝫ pactũ trãsactionis est nudũ: ⁊ id non parit actionẽ: qꝫ non est rei interuẽtu vestitũ. qꝫ si hodie acqescatur pacto trãsactiõis: cras poterit non acquiesci: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. siquis post. Tex. adimplere. qꝫ non debet ei fides seruari qui vult contra pacta versari: vt. j. titul. proxi. l. siue apud acta. ¶ Sed quid facit hec. l. ad titulũ istũ cum in ti. isto tractet de pactis gratuitis? Potest dici ꝙ facit: qꝫ omnis transactio est pactũ: sed nõ econtra: vt. ff. e. l. j. Item tanta est vicinitas istoꝝ tituloꝝ ꝙ impator nõ potuit abstinere

abstinere quin hic inseruit de trāsactióibus. sic ecōtra facit j.ti.pxi.l.j. cū multis alijs legibus. ℭ Sʒ ad.l.istaʒ oppóiť ꝛ vř ꝙ serueť fides nó seruáti. ꝛ ex pacto transactióis nascitur actio prescrip.ver.vt.j.l.cū metu. Solutio vt ibi. Odo.

Actū curatoris.

In.l. ista poniť casus talis. Curator adulte pepigit cum debitore adulte qui debebat ei.x. vt solueret v. ꝛ residua.v.non peterentur ab eo. nunqd istud pactū nocet adulte? Rńdetur ꝙ non: qꝛ curator adulte vel tutor pupille potest exigere solida debita: nō autem accipere ptem potest: ꝛ de reliqua pte debiti pactum facere in preiudiciuʒ adulte. ℭ Or ordinabitis ita lrām. ℭ Tex. suffragium minoris etatis ꝛc. nō etiaʒ remittétes sub. in totum vel in parté gratis. Tex. prestant liberationem. sub. debitoribus pupilli vel adulti. ℭ Or segnori hétis hic ꝙ tutor ꝛ curator pńt conditionem pupilli vel adulti facere meliorem nō deteriorem: qꝛ habētur loco domini dū bene administrant nonduʒ spoliant: vt.ff.de fur.l.interduʒ. §.qui tutelam. ꝛ.ff.de admi.tu.l.qui tutelam. Nec ob.ll. que videnť velle cōtra.ff. de fur.l.qui pignore. in fi. qꝛ ibi meliorem cōditionem adulti faciebat. vel ibi erat dubium ius pupilli. sic similiť nō ob.ff. de iniur.l.sʒ si vnus.§.j. qꝛ ibi si nō agit actione iniuriarum nō remittit actionem sed potius facit vt nō nascatur cum anno non tollatur. vt insti.de iniuř.in prin. Iteʒ nō ob.ff.de iuřiuř.l.dubia. in fi. qꝛ ibi dubia iura remittebat qđ potest: vt.j.ti.pxi.l.preses. ℭ Sed ita exponere.l.istaʒ: vt facit Azo: est obscurare.l.istam. ꝛ ideo debet clarificari distinctione tali. ℭ Cuʒ tutor vel curator paciscitur: si ad vtilitatem pupilli vel adulti valet pactum: vt.ff.e.l.tutoris. Si auteʒ paciscitur ad damnū pupilli: aut facit hoc inopia probationum: vt qꝛ videt tutor ꝙ non potest probare. vnde accipit ꝙ potest. hoc casu fecit melius nō deterius ius pupilli: exquo deficiebat in pbatione: vnde valet: vt.ff. de furtis.l.si pignore. in fi. ꝛ.ff.de iureiurā.l.tutor. in fi. ꝛ.ff. de iniur.l.vlti. si aūt ius pupilli est liquidum: tūc pactū tutoris nō nocet ei vt hic. ꝛ.ff.de fur.l.interdum.§. qui tutellam ꝛ.j.ti.proxi.l.preses prouincie.

Ilius.

In.l. ista diciť. Si tu debes mihi.c. ꝛ filius meus paciscitur ꝙ nihil mihi debeas. vel accipit qnquaginta: ꝛ reliqua quinquaginta tibi remittit tale pactū mihi patri non preiudicat. Tex. filius. sub familias. s. non voluntate patris accipiendo: nō tamē in rē patris cōuertēdo. ℭ Or segnori no. hic regulam ꝙ filiusfami. potest facere cōditionē patris sui meliorem non deteriorem vt hic. ꝛ.j. de reb. credi.l. nec filius. ꝛ hec regula est vera in acquisitis: secus in acquirendis: vt.j.de acquir.pos.l.vlti. Item hec regula est vera in paternis: secus in peculiaribus: vt.ff.de pecu.l.siquis seruuʒ §.etiam preterꝗ̄ nouando. vt.ff.de pos.l.ij. ℭ Sed ad istaʒ l.opponitur ꝛ videť.l.ꝯtra. que videtur velle ꝙ filius faciat cōditionem patris deteriorem. nam.l. ponit talē casuʒ. pone ꝙ filiusfa. vendidit equum morbosum. dum ego pater sciuī placuit hoc mihi. postea dicit emptor filio: equus iste est in causa redhibitionis redde mihi precium. dixit filius: in nomine dñi. vñ reddit precium. ego pater volo petere pciū ab emptore. dicit emptor: nō potes: qꝛ filius reddidit mihi. dico ego: factū filij nō nocet mihi. queriť qđ iuris: Rńdeť ꝙ ob. mihi exceptio. qꝛ filius nō facit cōditionem meā deteriorē: sʒ facit illō idē ꝙ ego pater facere vereor: vt.ff.de excep. l.si filius. ℭ Sʒ dicet mihi aliqs vestrū q̄ fuit rō dubitationis in.l.ista? Rń. illa fuit qꝛ filij quodāmō dñi rerū pñaruʒ viuo patre cēsenť: vt insti.de here.qua. ꝛ dif.§.sui. vñ videbatur ꝙ sicut pater pōt debitū exigere ꝛ remittere: ita ꝛ filius. Sed certe hoc nō ob. qꝛ filij intelliguť dñi quo ad qđ.s. vt alanť de bonis pñis: vt mortuo pře sola admistratio trāsferať in eos: vt.ff.de suis ꝛ le.here.l. in suis. non tamē intelliguntur dñi quātum ad hoc de quo dicitur.

I actioneʒ.

Segnori hec.l. legitur tribus modis. Et vno mō in ea ponitur ita casus. Paterfami. instituit sibi quattuor heredes. vxori sue iure legati aliquā rē dimisit vxor testatoris diligebat duos heredes affectione domestica: qꝛ enim sibi forte cōiuncti: alij duo nō. postea mulier affectuosa affectione quā hēbat: istis duobus pro portiōe eoꝝ dimisit fideicōmissi petitionem: nunquid preiudicat ei quin ab alijs duobus petat? Respōdetur ꝙ nō. ꝛ ꝭm istam lecturam exponetis ita litteram. ℭ Tex. heredes. scilicet quattuor. ex cā testamentaria intelligatis. Tex. ꝛ hēduʒ. s. duoꝝ. Tex. contra debitores. i. cōtra duos alios heredes. Et hec lectura ē vera ꝛ satis plana: ꝛ caret omni scrupulo. ꝛ ad hāc lecturam concordat. qꝛ pactum cum vna persona factum: alteri non nocet: vel prodest. vt.ff.e.l.si vnus.§.ante omnia. in illo versi. in summa. ꝛ.j.de transacti.l.j. ℭ Legiť ꝛ scđo mō hec.l. ꝛ in ea poniť ita casus. Testator instituit sibi quosdaʒ heredes. vxori sue legatum reliquit. quidaʒ qui nō erant heredes possidebāt hereditatē. vxor testatoris habēs affectionem ad putatiuos heredes: pacto petitionem fideicō. eis remisit. nunquid istud pactum factuʒ cuʒ istis putatiuis prodest veris heredibus? Rńdetur ꝙ non proficiet. hoc dicit l. nostra ꝭm istam lecturam. ꝛ ꝭm hanc lecturā exponetis ita lrām. Tex. heredum. s. putatiuoꝝ. Tex. aliquis. s. putatiuus. Tex. cōtra heredes. s. veros. ad istam lecturam cōcordant due.ll. que hoc dicunt.ff.e.l.si tibi.x.§.cum possessor. ꝛ.ff.de transac.l.iij. in prin. ℭ Sed ad hanc lecturā signantur duo cōtraria. ꝛ statim signať ꝯ. qꝛ.l. dicit. si sum heres institutus ꝛ suʒ rogatus hereditatē tibi restituere: si debitores hřditarij se cōsentiunt mihi soluturos: pficit tibi: vt.ff.de cōdi. pecu.l.si tibi. Ad qđ quidam dixerunt ꝛ male ꝙ pactum factū cū putatiuo herede nō pdest vero hēdi q̄tum ad verā exceptionē pacti. sʒ q̄tū ad vtilē sic vt ibi. Uel dicatis nihil de illa lege ad istā: qꝛ ibi erā verus heres. ꝛ si restituo tibi hēditateʒ transeunt acť. in te: vt.ff. ad trebel.l.j.§.j. ꝛ.l. restituta. ℭ Sed denuo oppo. ꝛ.l. vř ꝯ. ꝛ vř ꝙ pactū factū cū putatiuo herede pficiat vero heredi: vt.ff.e.l. impatores. Ad qđ vos ita dicetis. ꝙ in.l. illa poniť pluribus modis casus. ꝛ inter alias lecturas nos dicimus nō ita ponēdū esse casuʒ: ꝙ si creditores fecerunt pactum putatiuo heredi. ꝙ pficiet vero hēdi. Sed dicimus ꝙ ita dʒ poni casus. si extranei creditores fecerunt pactū vero heredi: multofortius necessarij scilicet parentes. ꝛ ita nihil de.l. ista ad illam. ℭ Legiť hec l. tertio modo. ꝛ tūc in ea poniť ita casus. Testator instituit sibi plures hēdes vxori sue legauit actiones oēs sibi cōpetētes cōtra quattuor debitores. vxor ex affectione duorum heredum: duobus debitoribus remisit actionem. nunquid preiudicat sibi in alijs duobus? Certe nō. ꝛ ꝭm istam lecturam exponetis ita litteram. Tex. alijs scilicet duobus debitoribus. Tex. contra debitores. scilicet alios quibus nō remisisti. ꝛ ꝭm istam lectu. hētis. si testator legat mihi actionē hēo vtilem actionem ex legato: vt.j.de lega.l. ex legato nominis ꝛc. vel possum agere contra heredes vt mihi cedant actionem: vt.ff.fami.her.l.iij.

Ebitorum.

In.l. ista poniť talis cāus. Habebā plures debitores tota die veniebā ad eos ꝛ dicebam eis: soluatis mihi. dicebant ipsi nos sumus plures dbitores ꝛ ipē est vnus creditor. faciamus pactū vt decetero nō soluamus ei nūquid tali pacto potest ius meuʒ tolli? Certe nō ꝛ idē est si fecerunt pactum in eos ꝙ non possim conuenire eos vsqꝫ ad quinquēnium: vel ꝙ possum conuenire vnum eorum insolidum. ℭ Tex. tolli. sub. in totum si paciscantur adinuicem ne in ppetuum soluant. Tex. computari. sub. in partem si paciscantur vt ꝙ nō soluant vsqꝫ ad quinquēniū. Et ad hanc.l. concordat.j.e.l.prox. ꝛ.ff.famil.hercis.l.plane. ℭ Or segnori sup.l. ista tractemus de apicibus iuris: ꝛ formo talē qōnem. Ponamus ego ꝛ tu pacti sumus ꝙ tertius dabit alicui nostrum.x. est ne istud pactum vel conuentio? Quicqd respōdeatis sequitur in oppositū manifesta cōclusio. Sed nos dicimus: istud pactū nō esse. Qđ pbo tali ratione cui resisti nō pōt qđ est pactū? Et certe pactū est ꝛc. vt ff.e.l.j. at hic nō sumus pacti ꝙ alter nostrū alteri det. sed qdam tertius det nobis: igitur non est pactū. Item alia rōne

hoc probo. si ego ꝛ tu paciscimur ꝙ tertius det alteri nr̃z. x. cuz paciscor vt tertius det tibi promitto factum alienum. ꝛ sic non obligor. econtra tu nõ obligaris mihi: vt ff. de vbo. obli. l. stipulatio ista. in prin. igitur non est pactũ: qꝛ non parit naturalem obligationẽ nec ciuilẽ. ergo nõ est pactuz. nam si esset pareret solam naturalem: vt. ff. e. l. j. si aũt dicimus non esse pactum ideo: qꝛ non est pactum nisi fiat alteri ab altero super dando vel faciẽdo cõmittimus in. l. istam. ꝛ ad idẽ facit. l. sequẽs. Quid ergo dicemus in questiõe ista? Rñ. si ego ꝛ tu paciscimur ꝙ tertius det alteri nostrum in spectata propria significatione pacti non est pactum nisi in casu. puta cum promitto me facturum ꝛ curaturũ ꝙ quidam tertius dabit tibi. x. qꝛ tunc non suũ sed meũ factũ promitto: ꝛ tunc non cõtinet simplex enunciatiuũ. s. dare ꝛ facere ꝙ det: vt. ff. de verb. ob. l. inter stipulantem. vel vbi promitto penã si nõ dabit: vt. ff. de verbo. obli. l. stipulato. in prin. ꝛ ꝙ ista. l. ꝛ sequens dicit. debitorum pactionibus creditorum ꝛc. si. l. vocet pactum tamen non est pactum.

Acto successor. In. l. ista ponit talis casus. titius debebat mihi. c. decessit relictis quattuor heredibus q ei successerunt iure ciuili vel iure ptorio. isti quattuor heredes ita dixerunt: nos hẽmus talem creditorem: faciamus ita ꝙ vnus nostrum habeat omnia instrumenta cyrographaria: ꝛ ipse exigat a debitoribus ꝛ soluat creditori hereditario. venio ad istos quattuor heredes ꝛ dico. defunctꝰ debebat mihi. c. vos estis sui hr̃des: soluatis mihi. c. ꝛ quilibet soluat pro portiõe hereditaria. dicebant ipsi. nos bene scimus hoc: sed fecimus tale pactum inter nos ꝙ talis noster coheres soluat hereditaria debita ꝛ exigat. dico ego: voz fecistis talem pactionem inter vos: non placet mihi. vnde soluatis mihi. queritur quid iuris sit? Respondetur ꝙ pacto successorum ius creditoris conuelli non potest. vnde cum es alienum sit diuisum ipso iure conueniam quẽlibet pro portione hereditaria. sed istud pactum bene valet inter eos ꝛ habebit actionem prescrip. verbis contra coheredem vt pacto stetur. Tex. non potest. hoc est verum in heredibus iure ciuili: idem est in bonorum possessoribus iure pretorio vt sequitur. Tex. de cyrographis. Hic incipit secundum dictum. Tex. peteret. act. prescriptis verbis: quia pactũ appositum in traditione rerum, parit prescriptis verbis actionem: vt. j. de rerum permu. l. ex placito. ¶ Or segnori not. hic ꝙ es alienum diuiditur. l. xij. ta. inter heredes pro portionibus hereditarijs. ꝛ ideo si paciscuntur inter eos vt vnus soluat es alienuz non preiudicat creditoribus: sed inter eos preiudicat. ad hoc concor. j. si cer. pe. ꝛ. ff. de le. ij. l. cum ab initio. ꝛ. s̃. e. l. proxi.

Etens. In. l. ista ponitur pluribus modis casus. ꝛ legitur duobꝰ modis ẽm antiquos. ꝛ tertio modo ẽm modernos: ꝛ eorũ lectura ẽ vera. ego tamẽ premittam veriorem lec. ꝛ postea subijciã lecturas alias ꝛ cãs reprobatiõis. ¶ Ponetis ergo ita casum. Ego stipulatus sum a te mihi foueã fieri. incontinenti ante stipulationem vel post stipulationem pacto cõuenisti mihi scribere codicẽ. nunquid istud pactum nudum qd̃ precessit vel subsequitur incontinenti ante stipulationẽ vel post vestitur coherentia stipulatiõis precedentis vel subsequẽtis? Certe sic. ꝛ ideo non solũ possuz petere foueã fieri ex stipulat. õe: immo codicẽ scribi. ꝛ iõ ẽz illã stipulationẽ recte possum petere ẽm me ferri sniaz. tñ actione noua p̃s. ver. possuz petere codicẽ scribi. Tex. placiti. i. pacti sup codice scribẽdo. Tex. pactuz. s. stipulatio de fouea facienda. Tex. statim anteꝗ̃ diuertat ad alios actus: vt. s̃. e. in bõe fidei no. Tex. postulat. qꝛ pcm̃ incontinenti appositum nouam parit prescrip. ver. actionem ꝛ veterem informat: vt. j. de pac. conuen. inter emp. ꝛ ven. l. ij. ꝛ dixi. s̃. e. l. in bone fidei. Et ordinatur ita littera. subaudiatis. aliquis petens ex stipul. que placiti suãdi cã secuta est accipiatis finem legis. recte postulat ꝛc. Vel põt ita ordinari. aliqs petẽs ex stipul. id qd̃ in pactum deductum erat: placiti seruãdi cã secuta est suum pactũ ꝛc. accipiatis finẽ. recte postulat ꝛc. Vel aliter aliqs recte pro se ferre sniam petens: petens dico ex stip. ꝛc. ¶ Or segnori no. hic ꝙ sicut pactum nudũ appositum post cõtractũ bonefidei statim vel ante: vestitur cohérẽtia stipulationis precedentis vel subseqũẽtis stipulationis: ita si post ꝯctum stricti iur. pactum apponit vel ante: vestit cohérẽtia precedentis vel subseqũẽtis stipulationis: vt. ff. si cer. pet. l. lecta. ꝛ. j. de edil. act. l. si apud. ꝛ. j. de vsur. l. vsuras. ꝛ hec est vã casus positio huius. l. ¶ Scio tñ ꝙ antiqui posuerũt aliter casuz in. l. ista. ꝛ dixerunt sic. tu promisisti mihi per stipulationem dare vel facere illud qd̃ iam nudo pcõ conuenceras dare vel facere. vel promisisti mihi illud per stipulationez qd̃ postea conuenis dare vel facere. Certe illud põt peti ex stipulatione. ꝛ hoc nudum pactũ vestitur cohérẽtia stipulationis precedentis vel stipulationis. subseqũẽtis. ¶ Sed hec lectura displicet duabus rationibus. Statim illa rõne: qꝛ vbi stipulor a te qd̃ cõuenisti dare nudo pacto: hic non vestit coherentia cõtractus stipulationis qd̃ ex eo apparet: quia nõ agerem ex pacto: sed ex stipulatiõe sicut potest videri in vltimis voluntatibus. si mihi relinquis in codicillis qd̃ in testamento legaueras: agam ex codicillis: vt. ff. de here. insti. l. asse toto. Preterea ẽm istam lecturam frustra diceret hec l. ꝙ pactum fuit incontinenti appositũ: qꝛ idẽ esset si essent mille anni elapsi: qꝛ si essent mille anni elapsi: ꝛ stipularer mihi dare aliquid qd̃ nudo pacto conuenisti mihi dare: satis erit quia agam ex stipulatione. ¶ Legit ꝛ tertio modo hec l. ẽm ꝙ Colũbus scripsit ꝛ notauit h. ꝛ tunc in illo ver. promitto penam si non dabit. in. l. ista ponitur ita casus. Olim non erant denarij grossi: qꝛ olim erant homines discreti: sed hodie si audeam dicere sunt fatui: ꝛ pompa vbiꝗ̃ terrarum excreuit. sed olim erant denarij mediastini. ꝛ impiales erãt mediolani. modo cõuenit inter me ꝛ te ꝙ si tu promitteres mihi dare nũmos ꝙ intelligerentur de grossis non de minoribus. certe si pcõ inter nos conuenit ꝙ si stipulatione promitteres nũmos ꝙ intelligeretur de imperialibus non de mediastinis: petam imperiales ex stipulatiõe. quare dico ꝙ siue pactum esset appositum ante stipulationez vel post: intelligitur de grossis vel imperialibus. sed si istud pactuz nõ interueniret intelligeretur de minoribus: qꝛ in stipulationibus qd̃ minimum est consequimur: vt. ff. de regu. iur. l. semp in stipulationibus. ꝛ idem est in legatis: vt. ff. de le. iij. l. nummis. ꝛ. ff. de le. j. l. apud iul. §. scio. ¶ Sed nec lectura placet premissa rõne. ẽz pͥma lectura est vã: vt. s̃. dixi. ¶ Modo super. l. ista formabo plures qõnes quas dñs Azo. tetigit hic licet obscure. Et est pͥma questio talis. Ponamus suz stipulatus a te foueã fieri: ꝛ incõtinenti promisi tibi scribere codicem vt legeres quottidianas lectiones infortiati: vestitur ne istud pactum cohérẽtia stipulationis precedẽtis? Diceret aliquis supficialiter intelligens ꝙ sic arg. huius. l. Sed certe cõtra dicẽdum est. Et est dicẽdum ꝙ pactum qd̃ subsequitur stipulationem. debet vestiri coherentia stipulationis si fiat ad vtilitatem stipulatoris. ꝛ ideo dic vt dixi in positione casus. qꝛ dixi ibi ꝙ stipulatus sum foueam fieri a te: ꝛ incontinenti conuenisti mihi scribere codicez. hoc casu pactũ vestitur coherentia stipulationis precedẽtis: sed si stipulor foueam mihi fieri: ꝛ paciscor ꝙ scribam tibi codicem vt legas mihi quottidianas lectiones infortiati: istud pactuz nõ vestitur coherentia stipulationis: quia interponitur gratia promissoris: ꝛ non stipulatoris. Et quomodo videte. cuius fauore interponitur stipulatio? Certe fauore stipulatoris: vt ff. de verbo. obli. l. stipulatio: qꝛ stipulatio fit fauore stipulantis. igitur pactum appositum a stipulatore dꝫ vestiri sua stipulatione. non pactum promissoris dꝫ vestiri a stipulatione stipulatoris. ne qd̃ fauore ꝛc. vt. s̃. de le. ꝛ consti. l. qd̃ fauore. Unde vos ita dicetis. aut pactũ qd̃ vestitur cohérẽtia ꝯctꝰ est vltro citroꝗ̃ obligatoriuz vt in emptione vt hic. qꝛ pactũ qd̃ cuiusꝗ̃ cõtemplatione apponitur: coherentia ꝯtractus vestitur: qꝛ iste ꝯctus emptionis est ꝯtractus factus fauore vtriusqꝫ. ẽz illud pactũ qꝛ est. l. altera. partiz est obligatoriũ: vestitur cohérẽtia stipulationis: si fiat ad cõmodum stipulatoris: non si fiat ad cõmodum stipulatoris. nõ si fiat ad cõmodum pmissoris. vt in qõne nr̃a dr̃. ¶ Sed qd erit ponamꝰ ꝙ mutuaui

mutuaui tibi.c.⁊ incontinēti paciscor q̄ debeā tibi dare sti/
chū.istud pactū de sticho dando vestitur ne coherentia cō
tract⁹ mutui? Certe nō si mutuo tibi.c.sine vsuris: q2 reipsa
obligaris mihi: vt insti.qui.mo.re cōtrahi. ob.in prin. vnde
si paciscor q̄ debeam tibi dare stichū nō vestitur coheren/
tia cōtractus mutui: q2 d3 vestiri si est appositū ad vtilitatē
mutuantis nō si ad vtilitatē ꝓmissoris. Sed si mutuaui tibi
c.cum vsuris hic q2 contractus est vltro citroq3 ⁊ grā tui ⁊
grā mei ratione vsurarū videtur q̄ pactū appositū de sticho
dando vestiatur coherentia contractus. ¶ Sed qd si pactū
nudum apponitur super principali pactum vestitum super
accessorio. puta cōuenimus inter nos permutare codicem
meum cum digesto tuo. ⁊ incōtinenti stipulati sumus penā.
hic non vestitur pactum principale ab accessorio: vt dixi.s.
e.l.si pacto quo. q2 pactum accessoriū vestitur a principali
non cōtra: vt.s.e.l.in bone fidei. ¶ Nec ob. quedam.l. que
videtur velle q̄ si pactum nudū est appositum super princi
pali ⁊ vestitū super accessorio q̄ vestiatur principale ab ac
cessorio: vt.ff.si certum peta.l.lecta.in principio.ibi enim nō
sic: quia ibi mutuaui.xv.milia.secundo fui stipulatus.xv.mi
lia dari.⁊ si sua die non solueres fui stipulatus singulis die
bus vnum mille dari.⁊ si sua die nō solueres fui stipulatus
singulis diebus vnum denarium: ⁊ ita stipulatio fuit appo/
sita tam super principali q̄3 super accessorio. ¶ Sed denuo
quero ponamus q̄ nudo pacto cōueni codicem meum cū
digesto tuo permutare. postea conuenisti mihi scribere co/
dicem. ponamus dudum. postea tradidi tibi codicem: ⁊ ita
vestit pactum primū traditione. nunqd per istum rei inter/
uentum q̄ trado codicē vestitū erit pactum de codice scri/
bendo? Videtur q̄ sic: q2 vestitum est primum pactū rei in/
teruentu. ¶ Sed cōtra dicēdum est: q2 vbi cōuenio codicē
meū ꝑmutare cum digesto tuo: oībus integris existētibus
apparet q̄ parit nālem obligationem: vt.ff.e.l.j. Sed si ap/
pono pactum de codice scribēdo nudum est: vñ si trado du
dum postea: nō vestitur postea coherētia illius traditionis.
Secus ꝫm Jo.⁊ Azo. si vēdis mihi sub cōditione: ⁊ fit pa/
ctum de scribendo codice: q2 statim nascitur nālis ⁊ ciuilis
existente conditione: vt.ff.de peri.⁊ cōmo.rei vē.l. si in ven/
ditione. Uel dicatis q̄ illa.l. intelligit in pacto qd̄ fit ad ex/
cipiendum: vt.s.e.l.in bone fidei. ¶ Sed denuo quero hic
ponamus q̄ per stipulationem cōuenisti mihi facere foueā
nudo pacto. postea incōtinēti ꝯuenisti mihi scribere codicē
dudum postea liberaui te per acceptilationem. a prio. nūqd
tollitur nudum de codice scribendo? Dixerunt quidā q̄ sic
q2 sublato principali tollitur accessoriū: vt.ff. de regu.iur.
l.cum principalis. ¶ Uel potest dici q̄ nō tollitur: q2 age/
bam q̄ non tolleretur nudum pactum. vnde licet prima sti
pulatio per acceptilationem ipso iure tollatur: pactum scri
bēdi codicē remanebit in suo statu. q2 qd̄ non mutatur non
prohibet stare: vt.j.de testa.l. sancimus. Et adl' hoc accedit
ff.de contrahē.emp.⁊ ven.l.celsus.§. annua. ¶ Sed quid.
apposui pactum nudum iuxta aliud pactum nudum ex quo
oriebatur actio: puta in donatiōe vel in alijs casibus ex qui/
bus oritur actio: vt notaui.s.e.l.legē. nunquid ex isto nudo
pacto poterit agi? Et videtur q̄ nō: quia est nudum. nam qd̄
dicitur ex tali nudo pacto oritur actio. verum est quādo ap/
ponitur iuxta contractum vestitum: vt.ff.e.l.iurisgen.§.qui/
nimmo.⁊.s.e.l.legem. ¶ Sed dic q̄ agitur ex tali nudo pa
cto: quia habetur loco vestiti ⁊ locum vestiti habet. Nō ob.
q̄ ex nudo pacto non nascatur actio sed ex isto bene agitur
scilicet ex pacto donationis ⁊ alijs que notaui supra eo.l.
legem. Odofredus.

Si certis annis. In.l. ista ponemus
primo loco casū vobis ꝫm q̄ littera sonare
videtur. postea circa litterā subijciemus plu
ra exempla i terminis. Ponamus ergo. ali/
quis nudo pacto cōuenit mihi annuatim ali
quid dare.s.liberā piperis: postea soluit mihi certis annis
duobus vel tribus vel pluribus: postea soluere non vult:
nūqd cogēdus erit soluere in futurū? Rñdet impator. si ali
quis nudo pacto ꝯuenit aliqd dare annuatī: ⁊ soluit certis
annis nō tenebit soluere in futurum: quia nudum pactū eo
q̄ soluit in ꝑteritum: non obligat eum soluere in futurum.
Secus tñ est si stipulatione promisit: q2 tunc cogeret solue/
re in futurum. Tex. si certis annis. exponūt quidam.s. duo/
bus vel tribus ⁊ non pluribus. ⁊ quare hoc dicant.j. vide/
bitis. Tex. fuerit. exponūt quidā q̄ per errorem. Sed ego
expono sponte ⁊ ex certa scientia. ⁊ quare hic ita expono.j.
videbitis. Tex. in posterum.i.in futurū. Tex. pactum.s.nu/
dum. cum ex nudo pacto nō detur actio: vt.s.e.l.legē. Tex.
intercessit.i.nisi illud pactū de libra pipis pstanda singulis
annis esset stipulatione vallatū: q2 tūc possē cogi in futurū
soluere: q2 pactum non esset nudum sed vestitum verbis. vt
insti.de verbo.ob.in prin. ¶ Segnori hētis in.l.ista vt dixi
in casu. Et hec lectura probat duabus rōnibus. Cōuenisti
dare libram piperis ⁊ certis annis soluisti: nō teneris sol
uere in futurum: q2 tempus non est modus inducēde obli/
gationis: vt.ff.de le.j.l.nemo.⁊.j.dicā. Itē q2.l.est expressa
q̄ si aliquis cōuentū nudo pacto soluit annis certis: non te
netur soluere in futurū: vt.ff.de opis lib.l.operis nō impo/
sitis. ¶ Uel potest dici secundo modo notari exemplum in
vsuris. Mutuaui tibi.c.⁊ ꝓ istis.c.singulis annis quousq3
cessares in solutiōe promisisti dare vsuras. certis annis sol/
uisti nūquid teneris soluere in futurum? Ad qd̄ responde/
tur. si promisisti vsuras fenebris pecunie sine stipulatione:
non debentur. sed si promisisti cum stipulatione. debentur:
vt.j.de vsur.l. q̄3uis. si ergo vsuras fenebris pecunie nudo
pacto soluisti certis annis: non teneris soluere in futurum:
vt.j.d vsur.l.creditor. ¶ Uel potest tertio modo notari ex/
emplum ꝫm antiqua tpa in donatione: q2 ex pacto donatio/
nis olim non dabatur actio: vt.ff.de dona.l.eum qui. Et tūc
dicetis sic. nudo pacto cōuenisti mihi aliqd dare annuatim
certis annis soluisti non teneris soluere in futurum: nisi cū
stipulatione promisisses. Sed hec positio ꝫm noua iura nō
valet q2 hodie ex pacto donatiōis datur actio: vt.j.de dona.
l.siquis arg. in fi. ⁊ insti.de donatio.§. perficiunt. ¶ Sed
⁊ potest quarto modo notari exemplū vt dicamus sic. Ali/
quis erat seruus. cōuenit mihi dare singulis annis.x. manu
missus ⁊ liber factus dedit ⁊ soluit certis annis: nō tenetur
soluere in futuꝝ: q2 si seruus in seruitute promittat: natura
liter obligatur tantū: q2 quo ad ius ciuile attinet ⁊c̄. vt.j. de
transac.l.interpositas.⁊. ff. de regu.iur.l. qd̄ attinet. si ergo
obligatur nāliter tantum: si māumissus soluit ex certa scien
tia sciens se teneri naturaliter: nō ꝑiudicat in futurū: q2 re/
gulariter seru⁹ de ꝯctu celebrato in seruitute manumissus
cōueniri nō potest: vt.ff.de nego.ge.l.si cognati ⁊.j.an seru⁹
ex suo facto. per totū. Secus tñ esset si ille q naturaliter tm̄
erat obligat⁹ se crederet teneri nāliter ⁊ ciuilit: ⁊ soluit q2
nō repetit: vt.s.de iur.⁊ facti igno.l. cū quis.⁊.j. de errore
calculi.l.j.sed ⁊ si ipse stipulatione ꝓmisisset similiter seru⁹
⁊ liber factus soluisset certis annis in futurum soluere non
tenetur. q2 sicut nō valet promissio seu pstatio sine cā: ita nec
stipulatio: vt.ff.de doli excep.l.ij.§.siqs. ¶ Ex his que dcā
sunt casum huius.l.⁊ exempla ipsius perpēdere potuistis.
Modo ad.l. istā opponitur ⁊ ꝯuincitur tribus rationibus
stare nō posse. Uos hētis in.l.ista vt dixi in casu. si ꝓmissor
certis annis soluit: in futurum soluere non tenetur. Sed.l.
videtur cōtra. que dicit. si testator reliquit mihi alimenta in
minus solēni voluntate ⁊ heres soluit per triennium tenet
soluere in futurū: vt.j.de fideicō.l.j. ¶ Ad solutionē cuius
contrarij quidam dixerunt. cum quis soluit qd̄ non debet. si
quidam triennio vel maiori tempore preiudicat sibi: vt in.l.
contraria. secus si minus triēnio vt hic. ¶ Que solutio nō
placet: q2 siquis soluit tribus annis vel pluribus qd̄ nō de/
bet: non obligatur in futurum: q2 tempus nō est modus in/
ducende obligationis: vt.j.dicā. ¶ Alij voluerunt dicere:
vt in.l.contra. heres. soluit ⁊ ex certa scientia. sed hic debi/
tor soluit certis annis per errorē credens se teneri. ¶ Sed
hec solutio est bona: quia si nudo pacto conuentum solui/
tur pluribus annis: siue per errorem siue ex certa scientia
non preiudicat in futurum: vt in ꝑalle.l.creditor.⁊.l.ope/
ris non impositis. ¶ Et ideo spretis alijs solutionibus sol
uetis sic istud contra. Regulariter siquis soluit certis ānis.

qđ non dz nō teneř soluere in futurum: vt in.l.nostra. Fallit
ratione vltime voluntatis ⁊ alimentorum: vt in.l.cōtra. Vn
cum illud sit ibi spāle nō dz trahi ad consequentiā: vt.ff.de
regu.iur.l.qđ contra rationem. ¶ Sed ad.l.istam opponi-
tur ⁊ videtur ꝙ si conuentuz ex nudo pacto soluatur certis
annis ꝙ teneatur soluere in futurum. Ecce si emitto cautio-
nem spe future numeratiōis intra biennium non teneor. sed
si fidem cautionis agnoui. s. partem soluendo residuum te-
neor soluere: vt.j.de non nume.pecu.l.cuz fidem. ¶ Ad so-
lutionem cuius contrarij quidam dixerūt ꝙ ibi debitor ex
scia agnouit fidem cautionis: hic per errorem. ⁊ nihil est tā
contrariuz consensui ꝙ̄ error qui imperitiā detegit: vt.s.de
iur. ⁊ fac.igno.l.cum testamentū. ¶ Vel dicatis qđ verius:
aliud ibi ⁊ aliud hic. si emitto litteras spe future numera-
tionis obligor. litteris. sed intra biennium possum oppone
re excep.non numerate pecunie. ⁊ si fidem cautionis agno-
ui partem soluendo videor renunciare exceptioni non nu-
merate vt ibi. Et ad hanc solutiōem est arg.j.ad vell.l.si mu
lier sed hic nudo pacto conueni dare: vnde est sola natura-
lis obligatio nata: vt.ff.e.l.que non est efficax. ⁊.ff.de act. ⁊
ob.l.naturales. vnde si soluit certis annis non est nata effi-
cax actio ad agendum: quia non inducitur ciuilis actio ꝑ
talem solutionem. ¶ Tertio opponitur ad.l.istam. si conue
nisti nudo pacto dare aliquid annuatiz ⁊ soluisti sponte plu
ribus annis: nonne rei interuentu vestitū est pactum? sicut
est in rerum permutatione: ⁊ in do vt des: omnibus inte-
gris existentibus nuduz est pactum. sed re tradita vestitum
est pactum rei interuentu: vt.j.de rerum permu.l.ex placito
⁊.l.rebus. ¶ Ad istud vos dicetis. vbi tu promittis mihi
dare annuatim nudo pacto aliquid: ⁊ soluis pluribus an-
nis non vestitur pactum rei interuentu. in quibus enim hz
pactum vestiri rei interuentu ibi sufficit vnica traditio: vt si
permutare conueni codicem meum cum digesto tuo. vnde
si trado tibi codicem: vestitur pactum rei interuentu. sed in
istis annuis prestationibus non vestitur pactum rei inter-
uentu: quia res non interuenit ad plenum. Vel possum di-
cere subtilius. esto ꝙ in annuis prestationibus solutione
vnius anni vestiretur pactum rei interuentu ⁊ aliqua.l.hoc
diceret. tamen quia aliqua.l.hoc non dicit ꝙ debet vestiri
pactum solutione sed rei interuentu: non vestitur pro eo qđ
non soluit: sed pro eo ꝙ soluit. Et potest videri. si conueni
permutare codicem meum cum digesto tuo. si trado codi-
cem possum te ꝯuenire pres.ver. vt ꝑmutes digestuz tuuz vł
interesse prestes. vbi non vestitur pactum: qr vestituz pactū
debz prodesse non nocere. at hic si vestiret̄: ex parte soluētis
vestiretur: vnde noceret ei qđ non dz esse. ¶ Quarto ⁊ vlti
mo instatur ⁊ op. qr.l. videtur velle cōtra. si ago act.de in rē
verso cum herede pater vel dominus prestitit in preteritū:
⁊ peto vsuras ex eo ꝙ pr̄ vel dn̄s ꝑstitit i p̄teritū iussit impa-
tor solui in futurum: etiam si non debeantur. sic ergo debet
censeri hic. vnde contradicit.ff.de vsu.l.cum de in rez ver.
ad solutionem cuius contrarij quidam ita dixerunt. qđ ibi
dicitur hic corrigitur qr nō est nouum ⁊c̄.ff.de legi. ⁊ cōstī.
l.nō est nouuz. Que solutio non placet: qr legum correctio
est vitanda: vt.j.de ap.l.precipimus. Alij dixerunt h. iste q
soluit minus tribus annis soluit: ibi aūt lōgo tpe qđ dr̄ de-
cenniū: vt.j.de lon.tēp.pres.l.pe. ⁊ vl. ⁊ iō nō est mirū si ibi ꝑ
iudicat qr plus ꝑiudicat decenniū ꝙ̄ tres. Et pro ista solutio
ne inducūt ar.j.de fideicō.l.j. Sz nec hec solutio placet: qr
tps non est modus inducende obligationis: vt.j.dicā. Itez
qr.l.de fideicō. ponit specialem casum in alimentis ⁊ in vl-
timis voluntatibus. ⁊ ideo fauore alimentoruz pretores fa-
uent alimentis: qr pretor non permittit trāsigere sup alimē
tis futuris ⁊c̄. vt.ff.de transac.l.de his. ⁊.j.videbitis. Item
fauore vltimarum voluntatum: qr in conditionibus primū
locum volūtas defuncti obtinet: vt.ff.de cōdi. ⁊ demō.l.in
conditionibus. Et iō vos dicetis. cū ex eo qđ soluisti in ꝑte
ritum peto solui in futuruz. aut allego cām solutiōis insuffi-
cientem aut sufficiētē. puta cū ita dico: qr nudo pacto conue
nisti mihi aliquid dare annuatiz: ⁊ soluisti certis annis: pe-
o vt cogaris soluere in futurum. hic allego insufficiētē cāz
⁊ nudum pactū nō parit actionez. vn̄ siue ꝓbo duobus an-
nis vel tribus te soluisse: siue longo tpe. i. decenio: vel vicē-
nio: non teneris soluere in futurū. Aut allego sufficientem
cām. puta cum ita dico: qr pater tuus vel dn̄s promisit mihi
soluere vsuras per stipulationez ⁊ ꝑstitit longo tpe. ⁊ si non
probo stipulationē intercessisse: si probo ꝙ soluerit lōgo tē-
pore: presumit̄ iusta cā: qr bene pōt iteruenire stipulatio: vt
in.l.nostra in fi. ¶ Et ad solonē huius ꝯrij: ⁊ vt plene liqat
articulus iste: ita distinguetis vt consueui distinguere. ⁊ ita
dn̄s Jo. distinxit. ⁊ ex ista distinctione multe anime hominū
perdite sunt. vnde bonum est scire vti ea in bonam partem.
Et distinguo sic. cum peto ab alio vt soluat mihi in futuruz
qđ soluit in preteritū: aut allego solā diuturnam solutionē.
puta cum ita dico: qr tu in preteritū longo tpe soluisti librā
piperis singulis annis: ⁊ mō nō soluis: peto vt condēneris
ad soluendū in futurū. hic non allego cām: sed solaz diutur
nam prestationē. Et idē est si dico: qr soluisti pluribꝰ annis
vsuras: ideo peto vt prestes in futurum. hic allego solā diu
turnam prestationē: non aūt causam. vnde nō ex hoc: qr pre
stitisti longo tēpore debes condēnari in futurū ideo: quia si
tempus nō est modus tollende obligationis: multofortius
inducende: vt.ff.de actio. ⁊ obli.l.obligationū. §.placet. Et
istud ar. est necessarium iure nostro: qr si tēpus non est mo-
dus tollēde obligationis: nec inducende: qr proniores su-
mus ⁊c̄. vt.ff.de act. ⁊ obli.l.arrianus. Et ita itelligitur.j.de
vsur.l.creditor. ⁊.ff.de operis liber.l.operis non impositis
qr in.ll. istis non allegat̄ cā vt dixi. Et hoc est verū ꝙ si aliqs
allegat solā diuturnā prestationem: nō ex eo ꝙ longo tēpore
vel longissimo facta est solutio in preteritū: dz fieri in futuꝝ.
nisi aliquis allegaret tanti tpis prestationem ꝙ non extaret
memoria ⁊ ꝓbaret. nā ex hoc teneretur in futurū prestare: vt
arg.ff.de aqua plu.ar.l.in summa. §.item si liberationē. ⁊.ff.
de proba.l.arbiter. ¶ Vel pōt dici ꝙ ille.ll. vendicant sibi
locum in seruitutibus: ⁊ non in annuis prestationibus. Si
aūt aliquis nō alleget solā diuturnam prestationē: sed cām
⁊ diuturnam prestationē: sed insufficientē. puta cū ego dico
ita: qr nudo pacto cōuenisti dare aliqd annuatim: ⁊ lōgo tē-
pore ꝑstitisti: ideo peto vt prestes mihi in futurū. hic allego
cām insufficientē: cū nudū pactū sit inefficax ad agenduz: vt
s.e.l.legē vnde nō tenet̄ soluere in futurū. ⁊ sic itelligitur.l.
nostra. Fallit tn̄ in casu fauore vltime volūtatis. ⁊ alimēto-
rum: vt.j.de fideicō.l.j. ¶ Ex predictis ergo apparet ꝙ ista
duo sunt paria. vel nullam cām allegare: vel insufficientē: qr
vbi non allegat̄ aliqua cā sed sola prestatio non tenet̄ solue
re in futurum: qr tēpus non est modus inducēde obligatio
nis ⁊c̄. vt.ff.de operis liber.l.operis. ⁊.j.de vsur.l.creditor.
⁊ ideo si allegatur insufficiens cā: non valet: vt in.l.nostra.
Si autem quis allegat cām sufficientez. puta ita dicit actor.
quia promisisti singulis annis per stipulationem dare vsu-
ras: ⁊ lōgo tempore soluisti: ideo peto vt prestes in futurū:
hoc casu licet nō ꝓbet̄ stipulatio intercessisse: sed sola presta
tio: dz soluere in futurū. ⁊ sic dz intelligi.ff.de vsur.l.cuz de
in rem verso. ⁊.ff.si hui.ven.l.si quis diuturno. ⁊.ff. de aqua
plu.ar.l.j.in fi. ⁊.j.de agri. ⁊ cen.l.cum satis. Et est ratio: qr
si allegatur sufficiens cā: ⁊ probat̄ sola prestatio: ꝑsumit̄ ꝙ
ex causa sufficienti ea soluerit qr nemo ꝑsumit̄ iactare pecu
nias suas: vt.ff.de proba.l.cum de indebito. in pn̄. ¶ Et ex
isto vltio mēbro distinctionis multa mala cōmissa sunt: quia
hodie maximi viri aduocati ita suppeditāt rusticos vt si ru-
sticus aliquot annis portet exennia vt captet beniuolentiā
potentis viri aduocati: postea quādo cessat rusticus in sol-
uendo petiuit ita: qr tu vel predecessor tuus longo tempore
prestitisti talem exennium: ⁊ modo nō facis ideo peto vt cō-
demneris in futurū ad prestandū. ⁊ ita allegat cām efficacē.
vnde ille rusticus condēnatur. Et ad hoc est ar.ff. si hui. vē.
l.j. §.arrarū. ⁊.l.egi. ⁊.ff.de iudi.l.in omnibus. tamē male fa-
ciunt ⁊ peccant mortaliter: qr calūniose experiuntur. Verū
tamen qr ita calūniose allegatur: rusticus ita se debebit de-
fendere: qr ibi ꝓbabit ꝙ tale exēniū ꝑstabit liberalitatis cā
non causa debiti exsoluendi. ⁊ si hoc poterit probare: ipse
vincet: vt arg.ff.de pactis.l.iurisgentium. §.quod fere. ⁊.ff.
de acquirenda possessio.l.qui iur. ⁊ ar.j.de vsur.l.creditor.
⁊ argu.ff.de operis liber.l.operis non impositis. Et proba-
bit ipse

bit ipse ex qualitate facti: q2 probabit q̄ qñ veniebat ad aduocatum: ipse dicebat. ego do vobis nō causa debiti exsoluendi: sed q2 vos volo habere in amicum. vnde ex his probabit liberalitatis causa vt ar. ff. quibus mo. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. j. fm hanc determinationem intelligo extra de censi. c. peruenit. ¶ Or segnori circa. l. istam subijciā quādam questionem de qua semp dubitatū est. Ponamus possedi rem tuā longo tempore. s. xxx. vel. xl. annis. tu illā rē vēdicas a me allego me rem illam ab alio emisse: vel per donationem accepisse. τ longo tempore possedisse. nō possum probare titulum q̄ aliquis vendiderit mihi vel donauerit. sed possum ꝓbare diuturnam possessionem. nunqd ex hoc q̄ probo diuturnam possessionem: obstabit tibi longi tēporis prescriptio? Videtur q̄ sic ex his que dicta sunt. s. q2 dixi. si allego ꝓmisisse p stipul. τ nō ꝓbo stipulationē intercessisse: sed ꝓbo q̄ longo tpe soluisti: presumitur q̄ ex cā sufficienti solueris. ita τ hic debet esse si allego diuturnam possessionē q2 vbi in diuersis τc. vt. ff. de verbo. ob. l. pactum. j. rñ. Econtra videtur q̄ non ob. longi tpis prescrip. si non probo ti. q2 vsucapio vł pscrip. sine ti. nō ꝓcedit: vt. ff. de vsuca. l. celsus. ¶ Sed in questione ista ita dicere cōsueui. Si vēdicas rem tuā a me. τ ꝓbas te dominum. τ ego allego me emisse ab aliquo τ nō probem titulum: succumbo. cum vsucapio sine titulo nō ꝓcedit: vt dictum est. Nec ob. l. cum de in rē verso. cum suis similibus: q2 in. ll. illis allegabā te per stipulationē ꝓmisisse mihi. τ ita fcm̄ tuū allegabam. τ ad cōuincēdum fcm̄ tuum: ꝓbo illud factū tuū: q2 soluisti longo tpe vsuras. τ allegabā q̄ cōstituisti mihi seruitutē in fundo tuo τ longo tpe vsuras. τ allegabā q̄ cōstituisti mihi seruitutē in fundo tuo τ longo tpe pstitisti patientiam. nam verisimile est q̄ ex quo allegē factum tuū. i. tuā prestationē: q̄ ex ea cā fecisti vel soluisti: q2 nemo presumitur ita resupinus vt iactet pecuniā suā: vt. s. dixi. Sed vbi allego me emisse a quodā tertio: allego factum meum: q2 si allegarem me emisse a te: hic nō caderet ps. ad arguendum fcm̄ meū. qd si ꝓbabo q̄ longo tempore possedi? nō debet mihi nocere sed ꝓdesse: tamē nisi probem ti. recedam vacuus. Secus tamen esset si allegarē fcm̄ tuum. ¶ Sed denuo quero τ aduertatis istam questionē: q2 aliud dicam in ista qōne q̄3 dixeram in ꝑxima. ¶ Et est qō talis Morit paterfamil. relictis duobus filijs heredibus. illi duo fratres possidēt bona ꝓ diuiso. x. vel. xx. annis. venit vnus fratrū qui fecit male facta sua: τ dicit alteri fratri. nos nunq̄3 diuisimus bona paterna. vñ de eo qō tu possides debeo hr̄e dimidiā. dixit alter. accipe qō tu vis τ dimidia τ q̄3tumcūq3 vis. τ nō fit scriptura de hoc qñ ita dicit vnus alteri: psumit diuisio facta. vñ duo fratres possiderunt ꝓ diuiso x. vł. xx. annis. τ vnus allegat cōtra aliū diuisionē factā: presumit diuisio fcā: q2 allegat fcm̄ fratris sui. s. fratrē diuisisse ad arguendum fcm̄ fratris sui ꝓbat longo tpe possedisse. τ sic intelligit. j. cōi diui. l. sic maior. τ ibi dicam de hoc.

Siquis i cōscribēdo.

Leges veteres aliorum impatorum qui precesserunt iusti. in superioribus habuistis. sed hec. l. est noua. l. iusti. τ sequens. ¶ Et in. l. ista no. ita casum. Mutuaui tibi. c. facta est inde scriptura. τ in instrō renunciasti puilegio fori qō cōpeteret tibi rōne militie vel dignitatis vel sacerdotij. valet ne ista renunciatio? Rñdet q̄ sic. duplici rōne. Prima est illa: q2 ptor ait pacta que sine dolo malo facta sunt seruabo. Itē scda rōne: q2 regula antiqui iur est. cuiq3 licere renunciare his que ꝓ se introducta sunt. τ ideo precipit instrm oibus iudicibus τ maioribus τ mioribus si ondat corā eis renunciatum puilegio milicie vel dignitatis vel sacerdotij q̄ stet huic renunciationi. τ idē est in arbitris cōpromissaris vt stari faciant huic renūciationi. ne si huic renūciationi stari nō fecerint: videātur suā litē facere: τ sic possint cōueniri quasi litem suam fecerint. Tex. siqs in conscribēdo. i. in scriptura que sequat. sub maxime: q2 idē est si sine scriptura: vt. s. e. pactum. Tex vel dignitati s. s. alterius. nā milites habēt puilegium. vt cōueniant corā magromilitū: vt. j. de iur. om. iud. l. magisterie. Sūt qdā alij qbabēt idē puilegiū vt. j. ōt se. l. siqs.

Vel pōt dici q̄ est genus siue nomē dignitatis sacerdotij. i. clericatus: q2 in vna significatione sacerdotium dicitur clericus vt. s. de epi. τ cle. l. cōiter. per totum ti. Et in ista significatione qō hic dicitur hodie est correctum: q2 clerici nō renūciant priuilegio fori: vt extra de fo. compe. c. si diligēti. τ per cōstitutionem nouam federici statuimus quā habuistis s. de episco. τ cle. l. si omnes. Vel pōt exponi sacerdotij q2 erat quedam dignitas priuata in republica. τ tali potest renunciari: vt. j. de natu. libe. l. j. Tex. licet antea. i. olim. Tex. eandē scripturā. i. pactū in scriptura. redactū. Tex. suo autē iure vti. i. allegare q̄ velit cōueniri coram suo iudice. Tex. si enim. Hic assignat duplicem rationem. Tex. obseruanda sunt. vt. ff. e. l. iurisgētium. §. pretor ait. Tex. cum alia. hec est alia ratio vt stetur renunciatiōi. Tex. ad cōpromissarios. i. ad iudices delegatos. Tex. ordinarium q2. s. dixi de ordinarijs: hic de delegatis. τ sic sumitur. j. de iudi. l. apertissimi. Vel potest sic dici. ad compromissarios. τ stati exponit. τ pro idest arbitros. Tex. neglexerint. seruare qō in. l. ista dicitur. Tex. facere intelligantur. τ ideo poterunt conueniri act. in factum ex quasi maleficio: vt insti. de ob. que ex quasi delic. nas. in prin. τ. ff. de act. τ obli. l. ex maleficijs. §. is qui. ¶ Or segnori hic statim in fi. huius. l. anteq̄3 ad alia perueniam volo breuiter explicare quedam contraria. Vos habetis hic in. l. ista in fi. q̄ non solum iudex tenetur si facit litem suam: immo arbiter. sed. l. dicit cōtra. in arbitro. j. de arbi. auc. decernimus. in fi. que est in autē. de iudi. §. omnibus. Ad qō vos ita dicetis. sicut iudex facit litem suā ita arbiter cum arbitria sunt redacta τc. vt. ff. de arbi. l. j. τ sic loquitur l. nostra. In casu tamen est speciale in quo arbiter non facit litem suā si litigatores compromiserunt stare eius arbitrio cum iureiurando: q2 si arbiter tūc inique iudicauerit a solo deo penam expectet: vt in. l. cōtra. ¶ Modo in. l. ista aliquātulum est insistendum. Et statim pueriliter insisto. nam. l. ista superfluit per. l. s. de epi. τ cle. l. siqs in cōscribēdo. τ iustiñ. est nobis pollicitus. s. de vete. iur. enu. l. j. τ. ij. q̄ nullū simile vel cōtrarium in hoc volumine reperietur. Ad qō dixerūt quidā hoc vicio scriptorum accidisse. qō nō approbo. τ iō dico q̄ illa. l. facit ad titulum. s. de epi. τ cle. s. q2 clerici possunt renunciare priuilegio suo. Item hec. l. facit ad titulum istum: q2 hic tractatur de pactis. vnde qō dicit iustiñ. nullū simile vel contrariū inuenitur. verum est in eodē ti. sed in diuersis sic. Preterea in. l. ista plus est dicendum q̄3 in. l. ꝑria: q2 in l. ꝑria nō inuenietis pacta seruari. Item nō inuenietis in. l. cōtraria de iudicibus maioribus vel minoribus q̄ faciāt seruari hanc renūciationē. ¶ Sed denuo ad. l. istā opponit ꝯ τ videtur q̄ nō stetur pacto bona fide fcō. τ non liceat renūciare his que pro se introducta sunt. nam si ego bononiēsis τ tu mutinensis conuenimus litigare coram iudice mutiñ. si volo litigare coram eo alijs spretis solutionibus non cogor per talem sensum: vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si conuenerit. ¶ Ad solutionem cuius cōtrarij ita breuiter dico. aut agit pacto de iurisditione diminuenda vel declinanda: aut de iurisditione prorroganda. Agitur de declināda. puta si tu es clericus: habes plures iudices: vt. s. de epi. τ cle. l. cum clericis. τ. l. omnes. in prin. si renuncias q̄ conuentus corā iudice non allegabis priuilegium tuum: sufficit solum pactum vt hic. τ. ff. qui satisda. cog. l. ij. τ. l. fideiussor. τ sic etiam intelligitur preallē. l. s. de epi. τ cle. l. siquis in cōscribendo. Aut agitur de iurisditione prorroganda. τ ad hoc non sufficit solum pactum sed litis cōte. vt. j. de iuris. om. iu. l. j. τ sic loquitur. l. nostra. ¶ Or segnori dominus Ioā. circa. l. istam infinita no. ego predictam infinitatem breuibus verbis habito respectu ad infinitatem predictam ad finitatē reducam. Unde hic subijcio regulam τ instantiam regule. ¶ Regula est q̄ licet cuiq3 renūciare his que pro se introducta sunt τ hoc facit. ff. e. l. pacisci. τ. l. pactum. τ. ff. de mino. l. si iudex. τ. ff. siquis in ius vo. nō ierit. l. j. in principio. τ. ff. ad velleia l. vlti. §. penul. ¶ Sed hec regula respicit instantiā in multis casibus scilicet in. xxiiij. Primus casus est talis. ecce legatus cesaris nō potest iurisditionē a se abdicare pro se introductā: vt. ff. de offi. p. l. legatus. sed illud est ideo: q2 pses habet iurisditionē a pncipe. si iā posset renūciare iuito pri-

cipe: sic magistratus minor haberet imperium in maiorē: qḋ nō debet esse: q2 si par in parem nō h3 imperiu3: multofortius nec minor in maiorem. ff. de mino. l. nam in magistratus. sic τ dominus eps nō pōt renūciare episcopatui nisi in manib° pape: vt extra de. postu. c. bone. Item fallit. ff. si quis. §. quesitum. sed ibi est rō spālitatis ne sub generali inuolutiōe verborum renunciaret quis ei cui nō esset spāliter renunciaturus: vt ar. j. que res pigno. ob. pos. l. j. ℭ Itē fallit si pactum fiat de dolo futura remittēdo: vt. ff. e. l. si vnus. §. pena. s3 ibi est rōne homines inuitētur ad delicta committenda. ℭ Itē fallit. ff. de pac. do. l. conuenire. sed ibi est rō spālitatis ne tali pacto vxor inuitaretur ad delinquēdū. ℭ Itē fallit. ff. de transac. l. cū hi. in prin. τ est rō spālitatis ibi ne homines cōtēti hodierno modico veirēt ad trāsa. iuxta illud. ad pñs oua cras pullis sunt meliora. ℭ Itē fallit. ff. ḋ postu. l. j. §. quos prohibet. sed ibi est rō spālitatis q2 remotus est ob suū delictū: τ delicta nō debent remanere impunita: vt. ff. ad. l. aql. l. ita vulneratus. ℭ Item fallit. ff. de procu. l. filiusfa. §. veterani. sed ibi est ratio specialitatis publica vtilitas que est ne milites a suis insignijs aduocentur. qḋ non debet esse: vt. j. loca. l. milites. ℭ Item fallit. ff. e. l. ius agnationis. s3 ibi est ratio spālitatis φ nō pōt tolli ius naturale pacto. ℭ Item fallit. ff. de vsu. l. sed τ si quid. in fi. s3 ibi est ratio spālitatis: q2 ibi non consentiebat pure s3 saluo iure suo: vt ar. ff. quib. mo. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. j. ℭ Ite3 fallit. ff. cōi diui. l. in hoc iudicio. §. si conuenerit. sed ibi est ratio specialitatis ne cogatur quis inuitus stare. qḋ non d3 esse: vt. j. cōi diui. l. vlti. ℭ Item fallit. ff. de pig. act. l. si cōuenerit. cu3 se. sed ibi est ratio spālitatis ne debitores inuitarentur ad non soluendū. Itē fallit. ff. de pac. do. l. de die. s3 ibi est ratio specialitatis fauore dotis. q2 interest reipublice dotes mulieribus conseruari τc. ff. solu. ma. l. j. ℭ Item fallit. ff. de dona. inter viru3 τ vxo. l. j. s3 ibi est ratio spālitatis: ne mutuo amore se adinuicem spolient. ℭ Item fallit. ff. solu. matri. l. alia. §. eleganter. sed ibi est ratio spālitatis: q2 est ibi pactum factum cōtra bonos mores. ℭ Item fallit. ff. de libe. causa. l. ij. τ. iij. sed ibi non est pactum si licet patri litigare pro filio ipso inuito: q2 non esset modicus dolor patri si filius pronunciaretur suus. ℭ Item fallit in alio casu qui ponitur. ff. de ap. l. non tantum. sed ibi non est factum pactum: sed fauore vite conseruande est introductum. ℭ Item fallit in alio casu qui ponitur. ff. de procura. l. cu3 precarium. Sed ad. l. illam potest dupliciter responderi: q2 ibi cōcessi precariu3 vsq3 ad certum tempus: non tamen fuit pactum φ non liceret mihi reuocare. Uel dic φ fuit pactum φ non liceret mihi reuocare: τ tamē reuoco. τ est ratio spālitatis: q2 introductum spāle est pro eo cui conceditur precarium: q2 nō tenetur nisi de dolo τ lata culpa: vt. ff. de preca. l. quesita. §. illud. vnde non est mirum si potest reuocari ante tempus non ob. tali pacto: q2 quī in vno releuatur in alio grauatur: vt habetur. ff. de iureiurando. l. eum qui. in principio. ℭ Item fallit in alio casu si facimus pactum inter nos ne iuretur de calū. vt. ff. de iura. calū. l. ij. §. qui veterem. sed ibi est ratio spālitatis: q2 illud est introductum publica vtilitate vt lites sine suspitione procedant τ publico iuri non potest renunciari pactis priuatorum: vt. ff. e. l. ius publicum. ℭ Item fallit si obligo tibi rem meam eo pacto: vt si non soluā tibi vsq3 ad diē sit tua: vt. j. de pac. pig. l. j. Sed illud est ideo linquendum: q2 ammodo non accipient pignus nisi tali pacto. ℭ Item fallit in alio casu si fiat pactū de futura successiōe: vt. j. l. pxi. Sed certe ibi ideo fallit: q2 est cōtra mores bonos: vt. s. e. l. pacta. τ est pactū de futura sucessione siue fiat de succedēdo siue non: siue fiat de certo modo succedendi. nā tale pactu3 nō valet inter priuatos: vt. j. de inoffi. te. l. si qñ. §. illud. sed inter milites tale pactu3 bene valet: vt. s. e. l. inter priuatos. ℭ Item fallit in alio casu qui ponitur. j. de pa. po. l. nec aditio. sed ibi non fuit pactū. ℭ Item fallit in alio casu q2 sicut seru° nō pōt p dño torqueri: ita nec ꝯ eū: vt. j. de qōni. suos. s3 illa est rō q2 si redderetur testimoniu3 p dño τ nō ꝯ eū: iudiciū claudicaret. qḋ nō d3 eē. vt. j. de fruc. τ lit. expē. l. terminato. Itē nō torqueri ꝯ eū. forte q2 spe libertatis nō diceret veritatē. ℭ Ite3 fallit in alio casu q ponit. j. de libe. cā. l. nec si volens. s3 illud est spāle fauore libertatis. Modo.

De questione tali.

Hec. l. ē noua. l. iusti. sicut τ supior. Et in. l. ista ponit q̄stio quedā de qua fuit dubitatū ab aduocatis cesariēsibus. τ erat qḋ talis. Ponam° φ ego τ tu habebamus aliquē agnatū. voluisti blādiri ei. incepisti ei dare vestes τ palefredū vt te istitueret heredē insolidū non me tecū. ego videns hoc silr cepi blandiri τ ei τ re τ facto τ verbis. q2 si dabas ei vestitum: ego dabam ei guarnachium. τ si dabas ei palefredū ego dabam ei palafredū τ runcinū. tu vna die traxisti me ad partē τ dixisti. iste homo noster patruus est: nos sub pretextu hereditatis sue possemus dilapidare omnia bona nostra. abstineamus ab istis donis faciendis ei. τ faciamus pactum inter nos. φ si nos succedimus ei succedamus equaliter. Item faciam° pactum φ si alter tm̄ succederet ei: φ eius successionē communicemus. vnde ego dixi ei. bene placet mihi. modo queritur nunqd tale pcm̄ valeat? Imperator iusti. rñdet τ dicit talia pacta nō valere: cum sint de futura successione τ fiant super hrditatē viuentis. τ sint ꝯtra bonos mores ƒm regulas antiqui iur. in casu valet. puta si eo sciēte τ volente fiat h̄ pactum. verbigratia. ita dixit patruus. belli filioli venite huc. ego nō habeo filios. volo φ faciatis tale pcm̄ inter vos: φ si succedetis mihi φ equaliter diuidetis inter vos. si nos fecimus tale pactū eo volente τ pdurante in illa voluntate vsq3 ad supremū vite exitum: valet hoc pactū. Ex premissis ergo apparet φ si dono vel vendo hereditatem viuentis φ non valet. Et aduertatis ista: q2 multi decipiuntur. si enim dico ita. facio tibi pactum si solus succedam patruo meo φ donabo tibi tertiam partem hereditatis. vel si ita dico. promitto tibi φ vendam dimidiam hrditatis si succedo patruo meo. non valet tale pactum. vnde dicit imperator. secta temporū nostrorum non patitur φ donatio vel venditio fiat vel aliq̄ pactio de rebus alienis contra volūtatem domini hereditatis alicuius patrui vel auunculi: vt indicat littera sequens. Tex. peruenerat. ex testamēto vel ab intestato. Tex. euenien te. q2 dicebam si solus succedam dabo tibi tertiā. τ tu econtra faciebas mihi. Tex. euentus. propter insidias que pararentur vite eius sup cuius bonis paciscūtur: vt ar. j. ti. pxi. l. de fideicōmisso. Tex. repelli. i. non valere. Tex. obseruare. ℭ Unde no. hic φ pactum de futura successione nō valet: siue fiat de succedēdo: siue de succedēdo sub certo modo. τ hoc est verū φ non valet inter priuatos. s3 sec° est si fiat inter milites: vt. s. e. l. l3. Et nō tm̄ nō valet pcm̄ de futura successione inter priuatos imo si deferatur eis hrditas auferatur eis vt ab indignis: vt. ff. de dona. l. quidā. τ. ff. de his quibus vt indig. l. ij. §. vlti. ℭ Item no. hic ƒm quosdā ar. φ nō tenet concessio siue pactū de futura prebenda. τ pro eis est ar. ff. de iure codi. l. litem. ℭ Sed nos cōtradicimus τ dicimus φ bene valet tale pactū. si eni exnūc cōceditur prebenda vt habeas eam quādo vacauerit valet talis concessio. sic valet tale pactum: vt arg. ff. pro socio. l. iiij. §. de illo. τ ita seruat romana curia tale pactum pro se introductū. ℭ Unde no. ita si ego τ tu fecimus pactum vt tu succedas mihi: non valet tale pactum: vt. j. de pac. conuen. inter empt. τ vendi. l. hereditas. sed si cum aliquo pacisceris super mea hereditate me volente τ perseuero in eadem volūtate vsq3 ad supremum exitum vite mee: bene valet tale pactu3 vt hic. τ ita qḋ ipse non potest per se facere alterius cōsensu facit. sic dicimus in minore. ipse nō potest manumittere sed pro eo sic: vt. ff. de manu. vin. l. si pater. τ idem dicimus in fructuario q non potest manumittere: vt. j. de vsufru. le. l. vsufru. potest tamen cōsentire manumittēti: vt. j. cōia de ma. l. j. in fi. sic econtra. aliqñ aliquid possum per me qḋ non possu3 per aliū: vt j. de iure emphy. l. j. in fi. τ. ff. de solu. l. fugitiu°. τ. l. iter artifices. Tex. nō patit. sub. pdicto mō. s. facio tibi tale pactū φ si hrditas talis ad me puenerit dabo tibi tertiā eius hrditatis. nō valet pcm̄: vt. ff. de dona. l. donari. §. quidā. s3 vendere rem alienā inuito dño possum: vt. ff. de ꝯtrahen. emp. τ vē. l. rem alienam. τ. j. de rei vēdi. l. mater. ℭ Or segnori cauete vobis hic. quia dixerunt quidam φ hec. l. loquitur in alijs agnatis

agnatis nõ in liberis.vñ dixerũt.si duo liberi faciunt pactũ de futura successione valet tale pactum quia hec.l.loquitur quãdo spes erat aliene successionis.immo succedunt: quia quasi domini censentur viuo patre: vt.ff.de libe.7 posthu.l. in suis. Item alia ratione nõ loquitur in liberis: qꝛ h̃ time/bat ne si istud pactum valeret aliqd attẽtarẽt cõtra eũ.nõ est verisimile in liberis ꝙ attẽtarent aliqd ꝯtra vitã patris. Sz hec opi.nõ est bona 7 habet locum hec.l.non soluz in collateralibus sed etiã in filijs prout istud pactum de futura successione est: vnde nõ valet. Item si ipi dicunt ꝙ non est verisimile ꝙ filij attentarent cõtra vitam patris non est verũ. nã 7 ipsi patri insidiantur: vt.ff.ad mace.l.j. Item si ipsi dicũt: liberi nõ contendunt de aliena successione sed de propria: nõ est verum qꝛ pater potest eos priuare ex cã: vt in auc. de here.ab inte.§. causas. Itez nõ ob.ꝙ intelligãtur dñi viuo patre.qḋ est veruz quo ad qd.s.vt inde alanť: vt notaui.s̃.e.l.filius. ¶ Or ad.l.istam signantur plura cõtraria: vt tollantur cõtraria omnia dicetis sic.aut fit pactum de successione certi hominis: 7 istud pactum continet in se votũ captande mortis 7 non valet. aũt fit de successione incerti hois: hoc casu valet pactum.puta si ego 7 tu contraximus societatem omnium bonorũ 7 addidimus.si obuenit aliqua hereditas alicui nr̃m illa sit cõmunis.hoc casu valet tale pactuz: vt.ff. pro so.l.iiij.§.de illo. Itẽ in casu valet puta si vẽdidisti mihi seruuz 7 anteꝙ̃ eũ traderes mihi manumisisti: teneris mihi cauere si hereditas ad te peruenerit propter seruum meum vt.ff.de acť.emp.7 vẽdi.l.siquis seruum. Sed.l.videtur cõtra.ff.de here.ven.l.iij.§.illud. Sed certe illud est intelligẽdun cum vendidisti hereditatẽ viuentis non defuncti. cum hereditas viuẽtis nulla: 7 sic nõ teneris cauere de illa prestanda: vt.ff.de acquir.here.l. quia superstitis. ¶ Or dicet mihi aliquis vestrũ.doceatis vel instruatis me vt possim habere bona alicuius. Certe non potest instrui per formaz testamenti: vt.s̃.e.l.pactum qḋ dotali. Sed potest quis ita instrui vt ipse faciat ꝙ patruus suus ꝓmittat ei per stipulationem post mortẽ suam dare ei omnia bona sua.volens ei donare: valet hec donatio: qꝛ per hoc nõ prohibeť testari vel hr̃e heredes.7 heredes eius tenẽtur ei dare 7 tradere ex stipulatiõe.7 hic erit casus quo incipit cõtra heredẽ actio que nõ incipit cõtra defunctuz: vt insti.de inuti.sti.§.post mortẽ. 7.j.vt acť.ab herede 7 cõtra heredes incipiant.l.vna.

¶ De transactionibus.

¶ De pactis in genẽ superiori ti.dictũ est.nũc ponit de trãsactionibꝰ in specie.nã pactũ est genus: trãsactio est spẽs.vñ ois trãsactio est pactum: sed nõ econtra: vt.ff.de pac.l.j.7 sic imperator prio ponit genꝰ: 7 postea spẽm: 7 tale no. vobis j.e.l.j. ¶ Uel põt scḋo mõ cõtinuari.de trãsactionibus gratuitis superiori ti.dictũ est: hic aduenit de nõ gratuitis.s.de transactionibus.i. de transactionibus ab actore in reuz: qꝛ proprie actor hz transigere non reus: vt.s̃.e.l. si pro fundo.

Neqz pactio. In.l.ista not. ita casuz. Quidã accessit ad impetratorẽ 7 coram eo sic proposuit.dñe imperator habui tres curatores. isti administrauerũt male negocia mea.finita cura egi cum duobus ex curatoribus: 7 aliquo modico mihi dato feci eis pactum de nõ petendo ex causa transactionis.modo quero a vobis vtrum possim experiri cõtra tertium? 7 vtrum pactũ siue transactio facta cuz alijs duobus prosit ei? Ad qḋ rñdet impator ꝙ nõ prodest tertio: 7 ideo tertium potero cõuenire aliqñ in totum aliqñ in partẽ. Uidete lr̃am. Tex.neqz pactio neqz transactio 7c̃. ¶ Or segnori ne hic videať inculcatio verborum esse exponetis ita litteram.neqz pactio.s.gratuita. neqz transactio non gratuita: qꝛ transactio est.s.vt.j.e.l. transactio. Uel põt exponi scḋo modo.neqz pactio.s.de re certa. neqz trãsactio. de re dubia 7 lite incerta: vt.ff.e.l.j.7.l.ij.7 sic duobus modis diuersifico litteram istam. Nec approbo qḋ quidam dixerunt ꝙ hic est conculcatio verborũ quasi pactio sit trãsactio 7 ecõtra. Sic 7 alibi est iculcatio vboꝝ i iure nr̃o: vt.ff. si cer.pe.l.certi ꝯditiõe.i pñ.7.l.lecta. Sz hoc si est ꝓbabile dicere ꝙ verba inculcatiue ponantur in iur nr̃o: cum verba non debeant superfluere: immo debeant aliqd opari: vt.ff. de le.j.l.si qñ. Tex.ceteris est.i.nõ prodest. Tex. in his que separatim.forte facta diuisione inter eos a testatore vel a iudice vel a seipsis. Tex.cõiterue gesserũt.sub culpa vľ dolo. Tex.vel gerere debuerunt.naz teneňť de gestis 7 gerẽdis: vt.j.arbi.tutele.l.qcqd. Tex.cum igitur 7c̃. Potest hic dici ꝙ imperator ifert exigere ad spẽm: qꝛ dixit.neqz 7c̃. 7 qꝛ ita verum est in genere: sequiť in spẽ: qꝛ si habuisti tres curatores 7c̃. Sic 7 alibi infert ex genere in spẽm.ff. de in ius vo. l.venia.vnde hec littera dicit cum igitur tres curatores habueris.tu quondã adultus.nam adulto interroganti rñdet imperator: vt patet ex.l.subscriptione. Tex.nõ prohiberis. aliquando insolidum.aliquãdo pro parte: vt.j.plene dicaz. ¶ Or segnori no. hic ꝙ agitur cũ curatoribus finita cura: sicut cum tutoribus finita tutela: 7 nõ ante: vt.j.de admi.tu. l.ij.7.ff.de tu.7 ra.distra.l.j.in fi. ¶ Item ex.l.ista colligetis aliud nota.ꝙ tãta est vicinitas inter istos duos tractatus ꝙ nõ potuit continere imperator quin in tractatu isto de transacť.insereret de pactis.vnde dicit littera.neqz pactio neqz transactio.7 est simile.j.e.l.trãsigere.sic ecõtra fecit impator in tractatu de pactis.vt no.s̃.de pactis.l.cum proponas.ij. ¶ Item no.hic 7 aliud no.pactum factũ cum vno siue transactio: alij nõ prodest nec nocet: vt.j.si aduer. rem iudi.l.j. 7 j.de repu.here.l.suus.7.ff.de quibus rebus ad eundẽ iudi. l.j.7.ij. ¶ Or statim super.l.ista queritur.que fuit ratio dubitationis in.l.ista quare dubitatur si tres erant curatores 7 pactum est cum duobus 7 transactum est cum eis: quin cuz tertio possit agi? Ad qḋ potest dici ꝙ illa fuit rõ dubitatiõis qꝛ vna acť. omnes teneňť: vnde videbantur esse plures rei debẽdi: 7 in pluribus rei debẽdi pactio siue trãsactio facta vni prodest alijs.vt.ff.de pactis.l.idẽ in duobus.7.ff. de arbitris.l.si duo.7.ff.de duobus rei debẽ.l.ij. Sed certe istud nõ ob.lz enim plures curatores teneanť vna actione.s. vtili negociorum gestorum: 7 sic sunt plures rei debẽdi: nõ tñ remissio siue transactio facta vni prodest vel nocet alijs.per regulã illã. pactũ factũ cuz vna persona nõ prodest vel nocet alteri.vt.ff.de pactis.l.si vnus.§.in summa.7.ff.e.l.iij.in pñ. Nec ob.l.cõtra.ff.de pactis.l.idẽ.ff.de arbi.l.si duo.vbi dicitur ꝙ remissio facta vni prodest alijs: quia verum est quãdo erant socij lucri 7 damni.7 aliter non: vt.ff. de dona.l. si rem.§.j.7 in preall.l.dicitur. ¶ Sed ad.l.istam opponitur. Uidetur ꝙ transactio facta cuz quibusdam.scilicet cũ duobus curatoribus prosit tertio: quia transactio similis est solutioni.sicut enim qui soluit amplius conueniri non debet. vt insti.quibus mo.tol.ob.in prin.ita ille qui transigit quia nihil plus congruit humane fidei ꝙ̃ eam que placuit custodiri: vt.j.e.l.non minorem.sed solutione ab vno de tutoribus vel curatoribus facta: prodest ceteris.7 ita videť ꝙ trãsactio facta cum curatoribus duobus prosit tertio: vt.ff. de tu.7 ra.dis.l.si ex duobus. ¶ Ad solutionẽ cuius ꝯtrarij ita dicetis. Transactio parificatur solutioni in aliquo. qꝛ sicut si vnus solus est debitor: si soluit amplius inquietari nõ debet: ita si solus est debitor 7 trãsigit amplius inquietari nõ dz. Sed differũt in alio: qꝛ si pleres sunt debitores: si vnus soluit prodest ceteris. vt in preal.l. si ex duobus. Secus si sunt plures curatores. 7 vnus transigit: quia pactum cum vna persona nõ ꝓdest alijs vt hic. Et ideo in solutione cum temeraria facta est solutio liberat ceteros: quia bona fides nõ patitur vt bis idẽ exigatur: vt.ff.de reg.iur.l.bona fides. sed transactio facta cum vna persona nõ prodest alij: qꝛ pactũ cum vna psona nõ nocet nec prodest alij. ¶ Et ad solutionẽ huius oppõnis 7 vt plenẽ liqueat articulus iste ita distinguo. Et aduertatis hanc distinctionẽ: qꝛ valde vtilis est apud.italicos. Si plures tutores vľ curatores sunt: 7 finita tutela vel cura pupillus vel adultus trãsigit cum quibusdã 7 dubitatur vtrum transactio prosit alijs vel non: ita distingue. Aut separati gesserũt. Aut cõiter. Aut nullo mõ. Aut quidam gesserunt quidã nõ que distinctio colligitur in hac l.vbi dr̃.vel sepatiz cõiterue gesserũt vel gerere debuerũt. Sed istud subdiuitur. Si plures tutores vel curatores se.

paratim gesserunt: qꝛ aut diuisio administrationis est facta a testatoꝛe vel a iudice: aut a seipsis. Si dī diuisio facta a te/statoꝛe: qꝛ testōꝛ dat plures tutoꝛes: ⁊ dicit volo ꝙ vnus gerat omnia negocia que sunt vltra rhenū: alij citra rhenum. Fit a iudice diuisio dum ipsi tutoꝛes veniunt ad iudicē: ⁊ dicunt. nos sumus tutoꝛes talis pupilli omnes simul gere/re nō esset vtile pupillo. vnde diuidatis inter nos istam ad/ministrationem. vnde iudex diuidit ⁊ dicit. tales gerant ne/gocia vltra Rhenū: alij citra Rhenū. In istis duobus casibus in quibus fit diuisio a testōꝛe vel a iudice: quilibet tenetur de pte sibi assignata nō alteri: ⁊ iō si transactum est cū vno de parte sua non prodest alijs: ⁊ sic loquit̄ prin. huius. l. non dicit sepatim fit diuisio a testatoꝛe vel a iudice. ¶ Fallit in tribus casibus vbi quilibet tenetur insolidum ēt facta separatione. puta si vnus contutoꝛ suspectum aliū tutoꝛē nō remouit. Item si tarde remouit. Item si non remouēdo iurī pupilli preiudicauit: vt. j. de pi. tu. l. j. ⁊. j. de diui. tu. l. ij. §. j. hec ē cōis opi. ⁊ ita dicūt oēs glose nostre oꝛdinarie. ¶ Uel si vultis diuidatis sic. Cum diuisio fit a testoꝛe vel a iudice: aut fit diuersis regionibus ⁊ rebus: aut eodem loco sed di/uersis rebus. Fit diuisio diuersis regionibus ⁊ rebus: qꝛ pupillus habebat latum patrimonium partem habebat in tuscia ⁊ partem in lombardia. testōꝛ diuisit vel iudex regio/nibus ⁊ rebus. puta qꝛ dixit. talis gerat in tuscia talis in lōbardia. hoc casu dicaꝫ ego ꝙ nunꝙ tenetur alius pro alio: vt. j. de pi. tu. l. ij. Fit diuisio in eodem loco diuersis tamen rebus. puta quando totuꝫ patrimoniuꝫ pupilli erat in territoꝛio bononie: ⁊ testatoꝛ vel iudex diuidit ita. vnus gerat vltra rhenū: alter citra rhenū. hic non tenetur alter pro alte/ro: nisi in tribus casibus not. s. ⁊ sic intelligo. l. de diuiden/da tu. l. ij. §. j. Sed non sic vbi diuisio facta est diuersis regionibus ⁊ rebus. fallit in predictis casibus quia vnus non te/netur alium petere remoueri ⁊ sui loci administrationeꝫ de/serere. Et ita videtur dominus Azo tangere in summa. j. de diuidenda tu. l. ii diuisio. ¶ In tertio casu quando diuisio facta est a seipsis: vt fit tota die in ciuitate ista. puta plures sunt tutoꝛes idest baratatoꝛes vel curatoꝛes: quia omnes tutoꝛes sunt baratatoꝛes a communiter accidētibus. ecce si pupillus habet magnam pecuniam. dicit vnus alteri. tu administra tantā pecuniam ⁊ ego tantam. ⁊ deinde cogitant facere factū suū ⁊ nō curat vnus de altero. ipsi sunt decepti: qꝛ pinde est ac si diuisio nō esset facta. vñ sicut qlibꝫ teneť i/solidum diuisione nō facta: ita hic: vt. j. de diui. tu. l. ij. ¶ Expliciti sunt isti articuli cū sepatiꝫ gesserūt ⁊ administrationē diuiserūt: ⁊ oēs gesserūt. Si aūt administratioēꝫ nō diuise/rūt distinguo. aut omnes gesserunt: aut qdā gesserūt: ⁊ qdā nō. Si oēs gesserunt refert: aut oēs culpa: aut dolo: aut hñ. si culpa vt negligētiā cōmittēdo quilibet tenetur insolidū. Uerū si agit̄ cū vno insolidū ipse habꝫ triplex beneficiuꝫ. Unum qꝛ pōt vti beneficio epistole diui adriani: sicut ⁊ plures fideiussoꝛes q hñt beneficiū epistole diui adri. vt insti. de fideiuſ. §. si. plures. ita est in pluribus tutoꝛibus vel curatoꝛibus: vt ꝓbatur. ff. de tu. ⁊ ra. distra. l. j. §. nūc tractemus. Itē hꝫ scdm beneficiuꝫ: qꝛ si cōuenitur insolidum ⁊ nō vtit̄ beneficio diuisiōis teneť pupillus cedere act. ꝯ tutoꝛes: vt ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. j. §. nūc tractemus. ⁊. §. plane. Item habꝫ tertiū beneficium: qꝛ si nō obiecerit beneficium diuisionis ⁊ nō est cessa sibi actio hēbit vtilem actionem ꝯ tutoꝛes sine cessione: vt in p̄ealle. §. nunc tractemus. ⁊. j. de diui. tu. l. ij. Sꝫ secus est in pluribus fideiussoꝛibꝰ q hñt bñficiū episto/le diui adriani: ⁊ q pñt petere cedere sibi actionem: vt. ff. de fideiuſ. si plures. §. idē rñt. nō tñ hēbūt vtilē actionē sine cessiōe ꝯ fideiussoꝛes: vt. ff. de fideiuſ. l. fideiussoꝛibus. ⁊. l. fideiussoꝛ. Et est rō diuersitatis quare si sint plures tutoꝛes. si vnus soluit ꝙ habet vtilem actionem sine cessione. nō ita in fideiussoꝛibus: qꝛ si sunt plures fideiussoꝛes satis est ꝙ hñt actionem vtilē mādati cōtra debitoꝛē vt indēnitas pstetur: vt. ff. mā. l. ex mādato. §. j. sed secus est in pluribus cōtutoꝛi/bus: qꝛ non hñt regressum ꝯ aliā psonā nisi ꝯ tutoꝛem non contra pupillum: ⁊ iō hñt vtilem sine cessiōe. Et in isto cāu cum plures tutoꝛes gesserunt culpa: si transactum est cum vno: auxilium ceteris est in parte virili: qꝛ cum alijs agetur pro partibus virilibus. ⁊ ideo si trāsactū est cū duobus: cō/ueniri tertius nō ꝓhibet̄ pro sua virili vt hic. Si autem oēs gesserunt dolo: pdunt omnia bñficia supradicta. perdūt eni beneficiuꝫ epistole diui adriani si dolo gesserunt: ne dolus patrocinetur eis. Et perdunt beneficiuꝫ cessionis: qꝛ dolus obstat eis ne sibi cedatur actio cōtra aliū. ⁊ cum sit cessio fit rōne societatis. ⁊ certum est ꝙ omnes sunt pariter in dolo: vt in. §. plane. silr nec hñt vtilem actionem sine cessione. ⁊ iō cum gesserunt dolo. oēs teneť insolidum. ⁊ si transactū est cum vno: non prodest ceteris: vt. ff. de admini. tu. l. si pupil/lus. nisi quatenus soluerit ipse cū quo transactū est: qꝛ in eo liberatur: vt. ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. si ex duobus. in fi. Si aūt oēs bene gesserunt hic planuꝫ est: qꝛ quisqꝫ teneť reddere rationem pro sua virili. ⁊ trāsactio facta cū vno non prodest alijs pro sua virili. Si aūt nullus gessit: ⁊ omnes fuerunt contu/maces: ne cōtumacia eoꝝ sit eis lucrosa: teneť insolidum. si agitur cum vno: non prodest alijs: vt. ff. de admini. tut. l. si plures. verūtamen si actū est cum vno: non prodest alijs nisi in eo. quatenus datum vel solutum. est de fideiusso. l. si stipulatus. in fi. Si autem quidam gesserunt quidam non: si actū est cum his qui gesserunt ⁊ debitum est solutū: non pōt agi cum alijs qui non gesserunt: vt. j. de admi. tu. l. vlti. at si actū est cum eo qui non gessit: ⁊ velit agere cum alio qui nō ges/sit: ille cedet mihi actionem. debet ne? Non debet cedi ob/stante doli exceptione: quia fuisti in dolo: quia non gessisti: vt. ff. de solu. l. stichum. §. penul.

Cum te ꝓponas. In. l. ista ponit̄ talis casus soroꝛ mea de paterna hēditate volebat mihi mouere questionē: qꝛ tota die dicebat mihi frater mi. nisi des mihi portionē hereditatis mouebo tibi questionē. ⁊ sic nō mouebat mihi questionem de hereditate: sed motura erat. ego timoꝛe litis future trāsegi secum ⁊ promisi sibi dare. x. ipsa fecit mihi pactum de non succedēdo. postea fiscus suc/cedit soroꝛi mee ob delictum ab ea cōmissum. nunquid. x. ꝓmissa ex causa transactionis teneoꝛ soluere fisco? Respōdetur ꝙ sic: qꝛ sicut si soluissem ex ea causa fisco repetere non possem: ita si non soluissem tamen ex illa stipulatione recte conueniri possem. Tex. cauisse. i. stipulatione promisisse: qꝛ cautio est ⁊c. vt. j. de verbo. signi. l. sancimus. qd ideo dico: quia datur actio ex stipulatu. al's non daretur actio ex nudo pacto: vt. j. e. l. siue apud acta. Tex. questio hereditatis. s. ad presens. Tex. cum propter timoꝛem litis. s. future. Et ita no. ꝙ transigi potest nedum super lite presenti: imo super futu/ra lite: vt. ff. e. l. j. ⁊. ff. de condi. inde. l. eleganter. §. si quis. nā futura lis est ante litem contesta. vt in auc. de liti. §. omnem. ⁊. ff. rem ra. ha. l. amplius. Uel exponatis sic. vt quidam. ⁊ si nulla fuisset questio hereditatis. s. iusta. Tex. litis. s. iniuste. Unde dicit Rogerius. vbi mouetur questio hereditatꝫ iu/ste: valet transactio. sed vbi mouetur iniuste non valet. siue reus siue actoꝛ per calūniam litiget: vt ar. ff. de condi. inde. l. in summa. in prin. Sed ipse male dicebat: qꝛ est differētia inter actoꝛem ⁊ reū. qꝛ si actoꝛ per calūniam agit: non valet trāsactio: vt in. l. in summa. in pn. sed si reus desistit per calūniam: qꝛ fauoꝛabilioꝛes ⁊c. vt. ff. de regu. iur. l. fauoꝛabilio/res. valet tñ transactio: sꝫ rescindit̄ ope replicationis de dolo: vt. j. e. l. sub pretextu instrī. in fi. Tex. pecunia recte cauta intelligitur. i. ꝓmissa per stipulationē. Tex. soluisses. tu fra/ter. Tex. nō posses: vt. s. de iur̄ ⁊ fac. igno. l. si non trāsactionis. Tex. ꝯueneris. certi cōdi. ex illa stipulatione. ¶ Or se/gnoꝛi no. ꝙ ista duo paria sunt solutio ⁊ promissio cū stipu/latione: vt. j. ad. l. fal. l. vl. Sed qre lr̄a illiꝰ. l. loqtur in fisco? ¶ Pōt dici iō qꝛ succedit soroꝛi mee ob delictū ab ea cō/missum: vt. j. de bonis dā. l. si q s. ⁊ ideo loqt̄ in fisco: qꝛ nul/lus aliꝰ volebat hic bona soroꝛis mee: vñ applicant̄ fisco: vt j. de bonis lib. l. j. Alij dicunt ꝙ hec lex dicit duo. Et pmuꝫ dictū loquit̄ qn soroꝛ mea erat mihi motura qōnē heredita/tis: sꝫ trāsegi secū: ⁊ ꝯueni ei dare. x. si solui: nō repeto. si ꝓ/misi: teneoꝛ soluē. Scdm dictū loqt̄ in fisco ⁊ dicit ꝙ idē est in fisco: si mouē volebat mihi qōnē hēditatꝫ: qd ē in puato. qꝛ regl'arit̄ qd obtinet in fisco: ⁊ in puato: vt. j. de pe. hē. l. j.

Sed licet

Sed licet istud sit verū: tamē hic intellectus non cōcordat cum littera. ꝛ iō prioꝛ intellectus verioꝛ est.

A Secū geminiano. In l. ista ponitur talis casus. Accessi ad principem ꝛ corā eo proposui talē qōnem. domine imperatoꝛ pater geminiani fuit datus mihi curatoꝛ finita cura conueni eum vtili actione nego. gesto. postea cum eo transegi sup pecunia male administrata: non super alijs capitulis: ꝛ liberaui eum per aquiliam stipulationē ꝛ exceptilationē ex causa transactiōis. mō dico geminiano filio ei⁹: de alijs capitulis male administratis vt satisfaciat mihi vt heres patris. dicit ipse: ex quo trāsegisti cum patre meo super pecunia: amplius a me non potes quicq̄ʒ petere. quero a vobis quid sim facturus. ℭ Ad qō respondet imperatoꝛ ex appositis apparet ꝗ tu proposuisti petitionem generalē: ꝛ fecisti transactionem specialem. ꝛ ideo tu quondā adultus age si vis cum geminiano. ꝛ si excipiat de transactio. tu replicabis. lʒ petitio fuerit generalis: tamen transactio fuit specialis facta sup vno capitulo. vnde super alijs capitulis non nocet vel ꝓdest. h. d. Uideatis expositionē lr̄e. Tex. age. cum geminiano. dicit imperatoꝛ interroganti: age cum geminiano. sub. si vis: qꝛ ista verba non ponuntur impatiue: qō ex eo apparet: qꝛ nemo inuitus ꝛc̄. vt. j. vt nemo inui. age. vel ac. co. per totū. sic ꝛ alibi consuluit imperatoꝛ. j. de oꝛ. iudi. l. adite. ꝛ age vtili actione nego. ge. vt. ff. de nego. ge. l. curatoꝛis. Tex. negabit. sub. ista ratiōe q̄ sequit̄. Tex. qm̄ ꝛc̄. interposita est. nā transactio pōt fieri simplici pacto: ꝛ aquilia. stipula. vt. ff. e. l. ij. Tex. cōtemplatione iudicij. i. actionis. sic. s̄. de sacrosan. ecclesi. l. j. ꝛ est bone fidei actio nego. gestoꝛum: vt hic. ff. de nego. ge. l. quia tādē. ꝛ insti. de actio. §. actionum. Tex. ꝛ si apparuerit de minoꝛe qꝛ fuit transactū tantum super pecunia. Text. iubebit. supple non obstante tali transactiōe. Text. ꝗ ꝓ quia. qꝛ debebat ex obligatione cure. nam trāsactio super vna re facta: nō ꝓdest super alia: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. in summa. ℭ Et ex. l. ista colligitur quoddā ar. ꝗ iudex pōt supplere de facto: qꝛ si ago vtili actio. nego. gesto. ꝛ ipse excipiat de transactione iudex dicet: actio nego. gesto. est bone fidei: ꝛ ideo exceptio non nocet super alia re super qua non est transactuʒ. Sic ꝛ alr̄s iudex supplet de facto. j. de peti. heredi. l. vlti. ꝛ. ff. de procur. l. filius. §. veterani. Sed hoc falsum est: qꝛ iudex nō supplet de facto nisi sit ei notuʒ vt iudici. sic intelligitur. ff. de testi. l. iij. ibi vbi dicit: tu magis scire potes ꝛc̄. vt. j. de tempo. ap. l. iij. §. vltimo. ꝛ. j. de ap. l. amplioꝛem. circa prin. Sed de iure supplet iudex: vt. j. vt que desunt aduo. partiuʒ. l. vnica. Non ob. hec. l. qꝛ nō pōt supplere de facto. Si dicis quare dicit ꝗ iudex cōtemplatiōe iudicij qō est bone fidei: queret de quanta pecunia transactum est? R̄n̄. sub. est maxime: qꝛ plus p̄nt bone fidei iudices q̄ʒ stricti iuris: vt insti. de actio. §. bone fidei. sed tamen idem est in hoc casu in actione stricti iuris si de toto non de parte transactum est. Itē non ob. j. de peti. here. l. vlti. qꝛ ibi dicit si non excipietur. i. si doli exceptio non haberet locuʒ. Itē non ob. §. veterani. qꝛ ibi est speciale ob publicam. vtilitatē. ℭ Oꝛ segnoꝛi. ad. l. istam signatur ꝯrium. j. e. l. sub ꝑtextu specierum. Ad qō vos ita dicetis: ibi fuit petitio generalis: ꝛ trāsactio specialis. ℭ Ad solutionē huius ꝯrij ita distinguo: aut petitio est generalis: ꝛ transactio generalis. aut petitio generālis: ꝛ trāsactio specialis. aut petitio specialis. ꝛ transactio generalis. aut petitio specialis: ꝛ transactio specialis. Est petitio generalis ꝛ transactio. puta si peto a te quondam tutoꝛe meo vt reddas mihi rationem tutele: ꝛ reliqua prestes: vt. j. ar. tu. l. quicq̄d. hic transactio est generalis: qꝛ datis a te mihi. x. feci tibi pactum de nō petēdo aliquid de omni eo qō petere possem: h̄ casu pretextu specierum postea repertarum non retrahitur transactio: vt in. l. ꝯ. ꝛ. j. de iudi. l. lʒ. Sed fallit in duobus casibus. Primus casus est cum dolus aduersarij mei induxit me ad transigendum: vt. ff. de pac. l. tres fratres. Secundus casus est: cum questio procedit ex codicillis repertis: ꝛ testamento reperto rescinditur transactio: vt. ff. e. l. de his. ꝛ. l. nō est. ꝛ. ff. queād. te. ape. l. j. ꝛ. j. de re. cre. ꝛ iureiur. l. vlti. In secūdo casu cum petitio est generalis ꝛ transactio specialis hic enim transactio super vno casu facta: super alijs nō nocet: vt in. l. ꝯ. ℭ In tertio casu si petitio est specialis: ꝛ transactio est generalis. verbigratia. si peto a quodā tutoꝛe meo: vt reddat mihi ratiōem administratiōis pecunie: ꝛ postea ei facio pactū de non petendo aliquid de oī eo qō petere possem: hic illa remissio generalis trahitur ad spēm: vt in spem petita tm̄ noceat: vt. j. e. l. si de certa. ꝛ. ff. e. l. cum aquiliana. ꝛ l. qui cū tutoꝛibus in prin. ꝛ in fi. In quarto casu cum petitio est specialis: ꝛ transactio specialis hoc casu ista trāsactio non obest in alijs capitulis? vt. s̄. e. l. j. ꝛ. ff. de pactis. l. si vn⁹ §. in summa.

A Ctione. Lex ista habet duplicem intellectū. Uno modo intelligitur ƀm Pla. Alio mō ƀm Jo. ꝛ antiq̄ lectura dominoꝛū Jo. ꝛ Azo. est verioꝛ. premittā eā vobis ꝛ ƀm eā exponā lr̄am. postea subijciam lecturā dn̄i Pla. ꝛ cām reprobationis. Ponamus ergo dum essem minoꝛ. xxv. an. fuisti curatoꝛ meus. adueniente legittima etate finita est cura. vnde cepi te cōuenire actione nego. ge. tu qui es fraudulētus: dolo induxisti me ad trāsigendū tecū ꝛ modico accepto liberaui te per aquilianā stipulationē ꝛ acceptilationeʒ. verbigr̄a tu venisti ad me ꝛ dixisti mihi. verū est ꝗ fui curatoꝛ tuus: ꝛ ita deus me adiuuet sicut fideliter administraui. ꝛ hoc intelligebat ad vtilitatē suā: nō quōdam adulti. tu posses mihi dare magnam brigā in actione tutele: nō aliud mihi facere sed ego volo tibi dare. x. ꝛ tu liberabis me per aquilianā stipulationem ꝛ acceptilationem. ꝛ scias ꝗ longe melius tractabo tuā vtilitatē q̄ʒ posses a me cōsequi vtili actione nego. ge. qꝛ dabo talē in vxoꝛē. vnde modico accepto liberaui te per aquil. stipul. ꝛ acceptilationē. modo apparet mihi ꝗ dolo induxisti me ad transigendum: volo te cōuenire p̄ma actione numquid possum? Certe non. qꝛ extincta est ꝑ aquil. sti. ꝛ acceptilationē. sed possum te cōuenire actiōe de dolo infra tēpoꝛa constituta. tm̄ si ꝛ super dolo esset facta transactio. alias actione p̄ma nō possum te ꝯuenire: qꝛ moꝛtificata est ꝑ aql. stipu. ꝛ accep. hoc dicit. Tex. ab eo. s. quondā adulto. Text. compleuerit. s. xxv. an. vt. j. de his q̄ ve. eta. impe. l. vlti. ꝛ hoc iō dicit. qꝛ si esset minoꝛ. xxv. an. cū trāsigeret: non valet transactio si facta esset sine tutoꝛe vel si cū curatoꝛe ꝛ deceptus: restitueretur: vt. j. de in inte. resti. mi. l. si curatoꝛem habens. ꝛ. j. si aduersus trāsa. l. j. ꝛ. l. ij. Tex. extincta. vt. ff. e. l. ij. ꝛ qualiter habeat fieri plene dicam. j. e. l. vt responsum. Text. nullam aliam. s. actionem. Tex. nisi de dolo. sed de dolo superest. Tex. intra concessa ipse. sub. ad agendum de dolo que erāt olim annus vtilis: hodie biennium continuum: vt. j. de dolo. l. vlti. Tex. etiam de dolo idest super dolo. Tex. trāsactū sit. sub. post. dolum commissum. ꝛ tunc stabitur transactioni ne res abiret in infinitum: quia intelligo bona fide facta: vt j. de plus pe. l. vna. in fi. ℭ Oꝛ segnoꝛi no. hic. si maioꝛ. xxv. an. ex causa transactionis liberaret quondam curatoꝛeʒ per aquil. stip. ꝛ acceptilationem dolo curatoꝛis interueniente: non pōt intendere nisi de dolo. Primam non: qꝛ sublata est ꝛ actio semel extincta amplius ꝛc̄. vt. ff. de solu. l. qui res. §. arcam. Sed de dolo hʒ: vt. j. e. l. sub pretextu. ꝛ ita nulla alia datur nisi de dolo. ꝛ ita ista dictio. nisi. hʒ ponere. qō est arg. ad qōnem rusticā dum lego talē fundū meū colono vt hēat oēs fructus nisi talis arboꝛis: vt. ff. si q̄s cau. l. si cū. §. q inuitus. Et cauete vobis: qꝛ est alia. l. que dicit ꝯ. s. ꝗ dictio. nisi. excipit ꝛ nō ponit. Ad qō vos ita dicetis. aut dictio. nisi. sub sequitur negatiuam dictionem: ꝛ tunc habet ponere vt hic. ꝛ. ff. si quis cau. l. si cum. §. qui iniuriarum. aut subsequitur affirmatiuā. puta vēdo tibi oīa vina mea. nisi accida: hic nō hʒ accida. ꝛ sic excipit: vt. ff. de peri. ꝛ cōmo. rei vē. l. si vina. ꝛ ff. de ma. te. l. titia. in fi. ℭ Oꝛ segnoꝛi super. l. ista querit̄ que est cā quare datur de dolo. actio? Dixit Pla. ꝛ ita ponebat casum in. l. ista. de dolo nōn datur ideo: quia quondaʒ curatoꝛ dolo. induxisset quondam adultuʒ ad transigendum: immo bona fide induxit eum ad transigendum. sed datur pro dolo commisso ex postfacto: quia curatoꝛ non dat promissa ex causa transactionis: ideo dolum cōmittit: quia sicut doli

exceptio locum habz ab initio: vt. ff. de doli except. l. ij. ita ex postfacto. Sed hec opinio non est bona. s. dicere q transactio fuit facta bóa fide: & hoc pz tribus rónibus. ¶ Prima ratio est illa: quia. l. dicit: si bona fide trásegisti & conuenisti mihi dare. x. & non das: debeo agere prima act. vt. s. ti. j. l. cũ proponas. & . j. e. l. siue apud acta. Si dicis: illud hz locũ cũ actio fuit pempta. Rñ. et hic fuit pempta. naz actio de dolo nõ hz locũ si alia cópetit: vt. ff. de dolo. l. j. §. siquis. ¶ Item alia ratióe: qz. ll. expresse dicunt: cũ dolus intercessit in transigendo: & pma est sublata: agit de dolo: vt. j. e. l. sub ptextu. ¶ Sed instatur & videt q vbi liberaui te p aquili. stipul. & acceptionem ex causa transactionis vt dares mihi. x. & non das videt q habeat locũ conditio ob cám: qz cá nõ est secuta: vt. ff. de condit. ob cám. l. siquis accepto. ¶ Itẽ videt q habeat locũ pscrip. ver. vt seruet conuentuz: qz tale remittere p dare accipit: vt. ff. de condi. ob cám. l. si mulier. & ideo debet agi. pscrip. ver. vt. ff. de pscrip. ver. l. ob causaz. ¶ Ad istud dixerunt quidam qd dicit. l. siquis accepto. qd datur ob cám conditio. s. generalis: & ẽt dat de dolo: qz pditio generalis cópetit cũ actione de dolo: vt. j. de dolo. l. ij. dicam. ¶ Uel potest dici q illa. l. siquis. & . l. ob cám. loquuntur in contractibus innominatis: in quibus qz statim interuentu rei vestitur pactum hz locũ códitio ob cám & pscrip. ver. vt ff. de prescri. ver. l. naturalis. sed in transactione non illico vestitur: qz si hodie non mouet questionem: cras posset mouere: vnde non potest vestire pactum: nisi interuẽtu iudicij: & ideo non hz locum prescrip. ver. actio: & ideo non hz locũ ob cám qz nõ erat debitũ liquidũ vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. siquis. ¶ Uel potest dici q vult agere de dolo ad interesse: non illa ratione q non fuerũt soluta promissa ex causa transactionis: sed qz dolo fuit inductus a te ad trásigendaz modico accepto: vt hic & . j. e. l. actio. ¶ Sz quero hic. quid si transegi cum curatore meo: & facio ei pactum de non petendo in perpetuũ ab eo quicq occasione admi. cure. nunquid videor ei remittere gesta culpa tm vl dolo? Et vr q gesta culpa tm: non dolo: qz pacta eqparátur vltimis voluntatibus: vt. ff. de pactis. l. in flagitarium: sed in vltima voluntate per ista verba videtur remittere gesta culpa tm: vt. ff. de lib. le. l. aurelio. §. vl. Sed contra dicendum est qz in multis differunt pacta & vltime voluntates: vt not. s. ti. j. l. j. Unde dicẽdũ ẽ q videor remittere gesta culpa: & dolo: nisi dolus interueniret in remittẽdo: vt h. & . ff. de pactis. l. tres fratres.

Uz te transegisse. In. l. ista ponit talis casus. Accessi ad principẽ & corá eo sic proposui. dñe impator ego cũ herede quondá tutoris mei trásegi super act. tutelle aliquo mihi dato post perfectam legittimam etatem. & de ista transactione nullum instrumentum factum fuit: tamen per confessionem meam vel testibus pót probari transactio. modo vellẽ recedere a transactióe: qz nullũ instrumẽtũ factũ fuit. quero a vobis: nunquid mihi liceat? Respódet impator q nõ. cũ transactio valeat etiaz si scriptura nõ intercessit: si als de ea constare posset. Tex. post legittimam. quia ante non veleret trásactio. vel si valeret posset rescindi p in inte. restitutióez si lesus esset: vt. j. si aduersus transl. l. j. & . l. ij. Tex. si de fide contractus. i. transactionis. Tex. constet. sub. vl testibus cóstare potest. Unde no. q pactum & transactio sine scriptura ac cum scriptura si als de ea constare potest: valent: vt. s. ti. j. l. pactum qd bona fide. & . j. de pba. l. cum res. quia scriptura nõ est de substantia contractus: sed fit &c. vt. ff. de pigno. l. contrahitur. & . ff. de fide instru. l. iiij.

Cum mota In. l. psenti not. ita casuz Quidá accesserũt ad pncipẽ & coram eo sic pposuerunt dñe impator mater nra exhredata a pre suo sine cá: vl a matre sua sine cá pterita: p scriptũ heredẽ mouit querelá inofficiosi testamẽti. mota querela mr nra trásegit cũ herede h mó. qz scriptus hrs puenit ei dare tertiá ptez hrditatis vt mr nra desisteret a lite. mr nra puenit & renũciauit qrele. script hrs nõ dedit vt puenit. mr nra decessit. mó qrit vtrũ querelá omissam a matre nostra possemus intentare? & si non qua via succurrit nobis ptra scriptum heredẽ: qz nõ stetit transactioni? Imperator rñdit q nõ sz alia via succurrit vobis. Aut illa transactio fuit stipulatióe vallata: & tũc agere potestis ex stipulatu vt stetur trásactioni. vel vt pstet interesse. Aut nõ fuit stipulatione vallata: qz fuit do vt facias: qz heres puenit dare tertiá partẽ vt mr renũciaret querele: & mater preuenit: qz renũciauit. & ita ex sua parte rei interuẽtu vestitum est pactũ & tunc vos qui estis heredes matris vestre: habetis act. ps. ver. contra heredẽ vt cóseruet conuentũ: vel vt prestet interesse. hoc dicit ista. l. videte expositionẽ lre. Tex. cum mota. in officiosi querela &c. ideo dicit cũ mota. qz oli inofficiosi querela non transibat ad heredes nisi mota vel preparata: vt. ff. de inoffi. te. l. posthumus. in fi. & . l. se. Sed hodie secus: vt. j. de inoffi. testa. l. si pater. & . l. sumus. Tex. cuz diuersa pte. i. cũ herede. Tex. ita. i. hoc modo vt parte. s. quotá. Tex. in lite. s. querele. Tex. discederet. & ita apparet ex serie huius littere q fuit do vt faciat: qz heres conuenit dare: vt mater a lite discederet lz a matre preuentum fuerit in faciendo. Tex. iure ratio non finit. vt. ff. de inoffi. te. l. queádmodum. & . l. naz & . si. Et hucusq legitur lra suspensiue. Et pót ita ordinari. iuris ratio non finit. sub. vos filij cum proponatis mrem vestraz: mota querela inofficiosi testamẽti cum diuersa parte transegisse ita vt parte bonorũ &c. Tex. conuenietis. sub. vel ex stipulatu si stipulatio intercessit. vel prescriptis verbis: si non intercessit stipulatio vt statim sequitur. Tex. ex stipulatu. ad incertum: si pmissum est. vel ex certi condi. si certũ est pmissum: vt no. s. ti proxi. l. si pacto quo pená. Tex. vtilis actio. i. efficax. sic sumit. ff. de eo qd certo loco dari opz. l. j. Nec dicitur vtilis respectu directe: vt no. s. ti proxi. l. legẽ. Tex. dá daest. s. a lege vt pactũ seruet vel interesse pstet. Sz ad. l. istá opponitur & conuicit eá tribus rationibus stare non posse. vos habetis hic si mater renunciat querele in offi. te. ea mortua heredes eius non pnt querelá instaurare. Sed lex videtur cótra. que dicit. si per exheredatũ mouetur querela si aliquid conuenitur ei dari a scripto herede vt renunciet querele & ei cóuentũ nõ datur ad querelá redire pót: vt. ff. de inof. te. l. si instituta. in prin. Ad solutionem huius pꝛij dictuz est tribus modis. vno modo sic. Qd ibi dicit hic corrigitur: qz non est nouũ &c. vt. ff. de le. & se. có. l. non est nouũ. Que solutio nõ plz: qz legũ correctio est vitanda: vt. j. de ap. l. precipimus in fi. Et id spreta ista solutione ita dicetis. aut persona que mouit querelá renunciat querele sub pditióe: qz nõ dat conuẽtum tũc pót redire ad querelá: vt in. l. p. aut renũciat pure: qz conuenit dare tertiá partem hereditatis si renũciauerit querele: & mr puenit in renũciando. quo casu hz locuz qd dr in. l. nostra. Uel pót dici alio mó & sic. aut psona que mouit viuit & renũciat querele vt aliquid ei det. quo casu si ei nõ datur pót agere querela. Si excipiat ei de trásactione replicabit de dolo: qz non dz ei fides seruari qui vult p pacta venire: vt in. l. p. Aut illa psona non viuit que mouit querelam. quo casu si non dentur puenta eius heres non potest redire ad querelá omissam: vt in. l. nostra. ¶ Sed denuo secundo op. ad. l. istá sic. Et vr q si stipulatio non intercessit: q non dz agi pscrip. ver. sz actióe de dolo: qz hic fuit pctus. facio vt des. in quo pctu dat actio de dolo: vt. j. de dolo cũ proponas. & . ff. de pscri. ver. l. naturalis. §. q si faciá. Ad solutionem huius pꝛij vos ita dicetis vt dixi in casu. in veritate hic transactio fuit pctus innominatus. do vt facias: qz hic mulier puenit vt daret script quádá partẽ hereditatis. vñ fuit do vt facias. licet mulier táq presumptuosa preuenit in faciendo. vnde inspicimus hic ordinẽ transactionis: non autẽ ordinẽ implendi puentũ: vñ fuit do vt facias. datur prescri. ver. vt in prealle. l. naturalis. §. q si do. ¶ Sed tertio opponitur ad. l. istá. & videtur q si stipulatio non intercessit q non detur prescriptis verbis: sed q isti filij heredibus moueát querelam. & si isti heredes excipiant de transactione replicetur de dolo. quia hoc videtur dicere lex. s. de pactis. l. cum proponas. ¶ Ad solutionem cuius contrarij dicitur pluribus modis. Et vno modo sic. speciale est hic in filijs: vt detur eis prescriptio. versi. actio. non agant prima actione. ¶ Et est ratio specialitatis. illa. qz vnum inducitur cótra

citur cótra

citur ꝯ filios vt querelam omnino amittat a matre non possint etiã preparatã exercere: qd fieri debet: vt.ff.de inoffi.testa.l.quē admodū. ¶ Unde aliud introducitur pro eis: vt si non prestetur conuentum vt agant prescriptis verbis: vt conuenta seruentur vel interesse prestetur. Et pro ista solutione est ar. ff.de iureiuran.l.cum qui.in prin. Alij voluerunt dicere secundo modo regulariter.si reus nō stat transactioni agitur prima act. Si excipiat de transactiōe.replicatur de dolo vt in.l.ꝯ. Fallit hic odio querele que ipo iure videtur sublata per renunciationē.vnde qꝛ nō pōt ad eam rediri agitur act. prescrip.ver. Nam sicut odiose actiones ipo iure tolluntur per pactū: ⁊ postea non resurgūt: sic ⁊ querela.ar.ff.de pac. l.si tibi.§.qdā. ¶ Ad solutionē huiꝰ ꝯrij.⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distingue. Cum actor transigit cū reo: ⁊ cōuenit aliquid dare: ⁊ non dat refert.aut prima actio est ipso iure sublata.aut remanet. Si prima actio remanet: hoc casu non agitur ex causa transactionis qꝛ nudū pactum est: ſꝫ agitur prima.vt in.l.ꝯ.⁊.j.e.l.siue apud acta.vbi plenius dicaꝫ de materia ista ꝙ hic. Si autem pma est perempta ipso iure aut dolo rei interueniente qꝛ reus cōmisit dolum vt ex causa transactionis prima actio perimeretur: ⁊ tūc datur de dolo: vt.s.c.l.actione.⁊.j.e.l.sub pretextu. Si autē prima act.est ꝑempta bona fide: hoc casu cum ipso iure sit sublata agit prescriptis ver.vt in.l.nostra. ¶ Dr segnori vltimo super.l.nostra formo quādam qōnē per quā intelligetis quoddam magistrale ad qd allegamus.l.istaꝫ ꝫ vnā opinionē: ⁊ aliquis superficialiter intelligens iuraret ad sancta dei euāgelia ꝙ nihil diceret de hoc. Tota die dicimus: aliquando actio nō est nata: sed ex benignitate legis datur: vt.s.de transactio.l. cum mota in fi. Et est questio talis: qꝛ quero in casu huius.l. vnde descendit act.prescrip.verbis? Ad qd dixerunt antiq non nascitur ex aliqua ob.precedenti: qꝛ pactū transactiōis fuit nudum.si fuit nudum ⁊ datur actio prescrip.ver.nō agitur ex ob.precedenti: cum nudum pactum non sit obligatorium: vt.s.ti.j.l.legem.tamen ex benignitate legis: qꝛ nō poterit rediri ad primum auxiliuꝫ.datur pscriptis verbis.non nascitur. Sic ⁊ alibi est inuenire actionē datiuam non natiuam.vt in actione de pauperie: qꝛ bipes vel quadrupes nō delinquit ex animo.ſꝫ de benignitate datur actio de paupe. ex.l.xij.tabula.vt dñs emendet damnū vel det animal ꝑ noxa: vt.ff.si qua.pau.fe.di.l.j.in pn.§.j.⁊.l.pe. Et inter diuisiones actionum antiqui doctores inserunt talem diuisionem. omnis actio.aut est natiua: vt qꝛ nascitur ex ꝯctu vel quasi: ex delicto vel quasi: vel ex varijs figuris causarum: vt.ff.de actio.⁊ obliga.l.j.in prin.aut est datiua: sicut dicunt quidaꝫ in casu huius.l.⁊ in.ff.de pau. Et ꝓm istam opinionē allegamus tota die.ꝙ actio est datiua. Sed tamen hec opinio non est bona sicut pꝫ ex casu ⁊ expositione huius littere ⁊ cōtrariorum solutione.nam ego dixi.ꝙ hec transactio incidit in ꝯctum innominatum do vt facias ⁊ dixi ꝙ mater renunciauit querele: quia preuenitꝰ in renunciando. ⁊ ita rei interuentu fuit vestitum pactuꝫ ex parte matris.vnde omnibus integris existentibus non datur actio ex nudo pacto: sed qꝛ vestitum est rei interuentu. vnde datur prescriptis verbis actio que nata est ex cōtractu innominato: vt.j.de prescri.ver.l.ex placito. Et ꝓm istam opinionem.l.ista non facit ad rumbū verū qꝛ non est alibi in libro isto vbi possemus commodius adaptare istam diuisionem. ⁊ quia hic tetigimus prosequamur eam hic.⁊ illa diuisio non est bona.omnis actio: aut est datiua.aut natiua. qꝛ habet in rem obligationem. aut descendit ex ꝯctū vel quasi.aut ex delicto vel quasi: vt.ff.de ac.⁊ ob.l. j.in prin. ⁊ loquor in personalibus actionibus que habent in rem obligationem: vt.ff.de procur.l.lꝫ.§.ea. Secus est in realibus in quibus nō habent aliquam obligationem: vt in sti.de act.§.actionum. Si dicatur quid erit de act.de pauperie? Rñ.dupliciter sicut in realibus actionibus illa diuisio non est bona.ita in actionibus personalibus scriptis in reꝫ vt in act.ꝙ metus causa.vnde sicut in realibus nō cadit illa diuisio: qꝛ non dicunt nasci.ita in scriptis in rē: vt in noxali actione.qꝛ si seruus dedit dānum dat actio noxalis: vt dominus emendet damnū vel det seruū pro noxa ex benignitate nō tamen est natiua vel datiua: vt.ff.de noxa.act.l.non solum qꝛ noxales actiones sunt scripte in rem: vt.ff.de noxa. act.l.penul. Item de pauperie actio est scripta in rem qꝛ datur vt dominus emēdet damnū vel det animal pro noxa ex benignitate.l. Uel possuꝫ dicere ꝙ act.directa vel vtilis de pauperie nascitur ex quasi delicto: quasi dñs videatur delinquere dūm bipedē vel quadrupedem nō ita retinet ne sua ferocitate dānum det sicut est in act.noxali.qꝛ delictum serui intelligitur quasi delictū domini.⁊ iō non approbamus illā opi.omnis actio aut est natiua aut datiua.

Transactionis. In.l.ista ponit talis casus. Ponamus ego constitui quēdā procuratorem vt peteret a te.c.que mihi debebas. iste procurator acceptis a te.x.fecit tibi pactū de nō petēdo residuū.nunqd mihi dño preiudicat? Rñdetur ꝙ nō: qꝛ excessit fines mādati. Tex.ab eo.s.procuratore. Tex.cui cause actionē.i.exercitiū actiōis mouende. Tex.nisi petitiōi tue.loquitur domino interrogāti. Tex.derogauit.qꝛ excessit fines mandati.vt.j.de procur.l. si procuratorem.⁊.ff.man.l.diligenter.

De alimentis. In.l.ista no.differentiam inter

d

preterita ⁊ futura alimēta.⁊ est talis. Si testator in testō vel codicillis a te herede mihi alimenta reliquit ego sup preteritis alimentis potero cū te herede transigere sine auctoritate pretoris. sed super alimentis futuris mihi soluendis nō potero cū te herede transigere sine auctoritate pretoris interueniēte vel sine cause cognitione. Tex.defertur.i.mouetur inter legatarium ⁊ heredem. Tex.transigi pōt.sub.etiā sine decreto pretoris. Tex.de futuris.s.alimentis. Tex.cēsetur.qꝛ futura alimenta alimentarius contētus modico remitteret.⁊ ideo nō valet nisi decreto pretoris interueniente cuꝫ cause cognitione.debet enim cognoscere ⁊c.vt dicitur.ff.e.l.cū his.in pn. ⁊ per totam.l.

Si super possessione.

f

In.l.ista ponit talis casus. Erā dñs alicuiꝰ rei quā possidebam.frater vxoris mee mihi qōnem mouebat tandē hoc pacto transegi cum eo: vt si vsqꝫ ad annū daret mihi.x.illam rem deberē ei restituere.⁊ si nō daret: nō posset mihi mouere qōneꝫ.postea infra ānū nō dedit mihi.x.nūquid si sua auctoritate accipiat potero resistere? Rñ.si illa res erat mea: ⁊ si vult mihi auferre sua auctoritate preses prouincie vim mihi fieri prohibebit.sed ⁊ si sua esset ⁊ ipse a me peteret: possum eum repellere exceptione transactionis. Tex.quesita est.sub iuregentiū vt.ff.de rei vendi.l.in rem. Tex.cū questionē patereris.sub. de iure vel de facto: qꝛ dicebat eam esse suam. Tex.possessione idest rem possessam.sic ⁊.j.de proba.l.ij. Tex.non causset.sub.j.annum. Tex.non satisfecit: qꝛ.j.annū.x.aureos nō dedit. Tex.pertinens.sub.iure dominij. Tex.viꝫ scilicet turbatiuam: vt.j.vti possi.l.vlti.nec expulsiuam: vt.ff.de vi ⁊ vi ar.l.j. Uel dicam vim scilicet omnem: vt.ff.de offi.presi.l.illicitas cuꝫ suis similibus. Tex.possit submoueri.vnde si te cōueniat repellat exceptione transactionis: vt.j.e.l.siue apud. Sed instatur ad.l.istaꝫ ⁊ videtur ꝙ non fuerit transactio: qꝛ transactio debet esse aliquo dato vel promisso vel petendo: vt.j.e.l.transactio.sed hic si ipse petebat a me rem.⁊ cōueni ꝙ si ipse daret mihi ꝙ cederem ei rem: ⁊ si nō daret infra annum ꝙ amplius non moueret mihi questionem quomodo fuit transactio cum actori aliquid est danduꝫ? Dixerunt quidam ꝙ hic non fuit transactio, sed quoddam pactum. ⁊ hic loquitur impropriē.⁊ hoc etiam dicit littera pactum conuentum ⁊c. Uel potest dici: licet actori non detur: ⁊ reo dimittatur res tamen pōt esse trāsactio vt detur a reo: qꝛ sufficit actorem aliquid posse capere: cum per eum stet quominus caperet: vt hic dicitur: ⁊.j.e.l.cum eo.

Patris tui filijs. In.l.ista ponit talis casus. Quidā accessit ad imperatorē ꝓponens ei talē qōnē.dñe impator mortuo fratre

f

meo ego filijs fratris mei moui questionē d̄ hereditate ꝛ de statu eoꝝ: q꞉ dicebam ꝙ erant nati de adulterio. communes amici interposuerunt se. illi filij fratris mei certam quātitatem pecunie mihi promiserunt: ꝛ ego de residuo feci eis pactum de non petendo. modo penitet me eis fecisse talem trāsactionem. vnde moueo eis .q. nunquid hoc mihi licet? Respondet impator: tu es malus patruus: q꞉ venis cōtra fidē sanguinis. vnde non licet tibi venire contra transactionez. Item ꝛ alia ratione nō lz tibi venire contra trāsactionē: q꞉ si venires cōtra trāsactionem bona fide facta: iā nullus esset litium finis. Tex. ac statu. q꞉ dicebas eos natos de adulterio: ꝛ sic nō esse filios fratris tui. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis plura notabilia. Primū notabile est ꝙ sanguinē nostrū nō debemus impugnare: ad qd̄ facit. j. de in inte. resti. l. de tutela. ꝛ. ff. vnde cognati. l. octaui. ¶ Item no. aliud not. ꝙ aliquis debet esse litium finis: vt. j. de fru. ꝛ li. expen. l. terminato. ¶ Itē no. hic ꝙ nō licet venire cōtra transactiōem bona fide factā: q꞉ exceptio transactionis impedit litis contestationem. licet regulariter verum sit ꝙ exceptio peremptoria nō impedit litis cōte. vt. j. de ꝓba. l. exceptionem. ꝛ. j. de lon. tem. prescrip. l. emptor. Fallit in transactione: vt hic. ꝛ ff. de cōdi. inde. l. eleganter. Item i exceptione rei iu. vt. j. qn̄ non est ne. appel. l. ij. Item fallit in exceptione iurīu. vt. ff. de iureiu. Et hoc est qd̄ dicit de cretalis exp̄sse extra de excep. c. exceptionis obiectus. que est extracta ex. l. ista.

De fideicōmisso. In. l. ista dicit: duo fratres fuerūt a testatore heredes instituti: ꝛ inuicem rogati si alter decederet sine liberis superstiti restitueret partem suā hereditatis. mortuo testatore ꝛ adita hereditate ita allocuti sunt adinuicē. habes tu illā suspitionez de me: quā ego de te? q꞉ suspicor ꝙ quando tu intras lectum ꝙ rogas deum de morte mea. dixit alter: certe eandem suspitionē habeo ego de te. vnde dixerūt: remittamus nobis hoc fideicōmissum. remiserunt sibi adinuicem istud fideicōmissum: valet ne ista remissio? Respōdetur ꝙ sic duplici ratione. Una ratio est q꞉ tollitur votum captande alterius mortis. Alia ratio est: quia vsi sunt iure communi: igitur non sunt circumuenti: vnde non possent restitui si essent minores: ꝛ ideo dz valere ista transactio vel remissio fideicom. Tex. vicissim dato. ꝛ ita in. l. ista: vt. s̄. ti. proxi. l. cum proponas. inuicem fratres fuerunt rogati restituere portionem suam hereditatis siquis eorum precederet sine liberis. s̄. titu. pximo. l. j. vnus solus frater fuit rogatus vt ibi dixi. Tex. trāsactio rata. Sz quomodo potuit fieri transactio cum transactio est de re dubia ꝛ lite incerta: vt. ff. e. l. j. ¶ Potest dici ꝙ hic fuit quedā remissio pacto facto siue fuit quedam refutatio. ¶ Uel pōt dici ꝙ fuit transactio: q꞉ vnus dicebat ꝙ fideicommissum nō tenuit alter dicebat ꝙ sic. Tex. alterius. i. vtriusꝗ. Tex. consenseris. vnde si consensisti ex certa scientia: non videris circunscriptus: quia volenti dolus nō infertur: vt. ff. de regu. iur. l. nemo. ꝛ. ff. de actio. empti ꝛ vendi. l. j. in principio. ꝛ. j. e. l. cum donationis. Secus si de dolo fratris conuenisti: vt. s̄. ti. proxi. l. cum postꝗ̄. Tex. deberes. quia vsus fuisti iure communi ꝙ fecisset quilibet paterfami. modo nō debet restitui: vt. j. de in inte. restī. mi. l. non videtur. etiaz circunscriptus qui vsus est iure communi: vt. ff. de mino. l. verum. §. itez non restituuntur. ¶ Ex. l. ista colligetis istud no. licet parentes possint liberos suos per fideicom. rogare: vt vnus alteri restituat portionem suam hereditatis si predecedat sine liberis: tamē est melius vt non grauet eos: q꞉ per tale fideicōmissum inducitur votū captande mortis: vt hic. ꝛ. s̄. ti. proxi. l. j. dixi. ꝛ. l. cum proponas. Odof.

Preses ꝓuincie. In lege ista ponit talis casus. Ponamus ꝙ administratores ciuitatis mee mouebāt mihi aliquā qōnem. si cum eis transegi. nunquid valet talis trāsactio ꝛ p̄iudicat ciuitati? Ad qd̄ rn̄det imperator: adeas p̄sidē ꝓuincie tue: ꝛ ipe estimabit si administratores tue ciuitatis accepeūt aliqd noīe transactiōis: q꞉ iura ciuitatis erāt dubia. q̄ casu p̄ses ꝓuincie faciet seruari transactionem. Si aūt iura ciuitatis erant liquida: quo casu q꞉ ambitiosa fuit trāsactio minime seruatur transactio. ꝛ preses prouincie nō faciet eā seruari. Tex. facta sit. cum ciuitas in probatione deficeret. quo casu faciet seruari transactionem. Tex. gratiam. i. ambitiosam remissionē. Tex. non sinet s. preses prouincie. ¶ Sed ad. l. istā signatur. ꝯriū. Uos habetis hic ꝙ administrator ciuitatis ius ciuitatis ambitiose nō pōt remittē. Sz vr̄ ꝯ̄ q꞉ si ꝯuenit iter me ꝛ te administratorē ciuitat] ꝙ debeā p̄stare minores vsuras cuz al's tenear ad maiores si nō solui miores: ꝛ sic admīstrator poterit exigere maiores. si exigit minores: hn̄ preiudicat ciuitati: vt. j. de vsur. l. aduersus. Ad solutionē huius ꝯrij ita dico. Aut administrator vl't sort] obitū remittere abitiose ꝛ tūc nō pōt: vt in fi. huius. l. ꝛ. ff. de pactis. l. impatores. Similiter ꝛ si debitū est liquidū: adhuc remittere nō pōt: vt in prin. huius. l. Aut administrator vult remittere vsuras: ꝛ tunc pōt. vt in. l. contraria. Uel pōt dici administrator exp̄sso pacto nō pōt remittere vt hic. sz tacito pacto sic vt ibi. nā tacito pacto pōt admitti miles vt procurator alterius non expresso: vt. j. de ꝓcur. l. ita demū. ¶ Or segnori hec lex loquit in administratore ciuitatis. sed quid in prelato ecclesie: vel in tutore vl' curatore? In qōne ista dixit Placen. ꝙ remissio gratuita non valet: vt. ff. de pactis. l. imperatores sed remissio non gratuita valet: vt. ff. de pactis. l. tutores. Sed contra Pla. est hec l. q꞉ siue sit gratuita remissio siue non: si ambitiose remitteret non valeret remissio. ¶ Uel pōt ita distingui. cum prelatus vel tutor vel curator remittit aliquid: siquidem remittit bōa fide: valet remissio: vt in prin. huius. l. ꝛ. ff. de iureiur. l. eum qui. §. in popularibus. Si autem remittit clarū ius: ꝛ sic ambitiose tunc non valet remissio: vt in. l. nostra. in fi. qui habētur loco dominorū dum bene administrāt nonduz spoliant vt. ff. de furtis. l. interdum. §. qui tutelam. ꝛ. l. si pignore. §. vl. ꝛ. ff. pro empto. l. qui fundū. ꝛ. s̄. ti. proxi. l. pactum curatoris sibi dixi de materia ista.

Interpositas. In. l. ista ponūtur duo casus. Et primus casus loquit in transactiōe metu vel dolo facta. Secundus casus loqtur in transactiōe bona fide facta. ¶ Et primus casus est talis. Quedaz domina accessit ad imperatorē ꝛ corā eo sic proposuit. domine imperator videatis ꝙ femina sum. ꝛ lz sim formosa debilis suz ratione sexus ꝛ audite quō debilis sum. q꞉ dum peterem a debitore meo. c. que mihi debebat. debitor meus accepit me per crines. ꝛ coegit me vt per metum facerem sibi transactionē de c. non petendo modico accepto. modo quero a vobis quid iur? Ad qd̄ respondet imperator interpositas transactiōes metu non valere. verūtamen tu habebis necesse probare te transegisse per metuz: qui salutis periculū vel corporis cruciatum contineat. Nec sufficiat ad probanduz metū ꝙ cautionē magne quantitatis pro modico remisisti: q꞉ nihil tale poteris ꝓbare quin transactio rata manebit. ¶ Secundus casus est talis: q꞉ vltra processit mulier ꝛ dixit. domine impator quid erit? habebam quondam seruum. dum vna die indigebam pecunia dixit mihi. accipiatis. x. ꝛ faciatis mihi pactum de manumittendo. feci ei pactum de ipso manumittendo nunquid valet? Respondet imperator: o mulier hic aliō reformat pactum: q꞉ in superiori casu non valet transactio: q꞉ dolo vel metu fuit introducta. in isto casu iō non valet: q꞉ obligatio inter seruū ꝛ dn̄m nō nascit nisi naturaliter. ꝛ iō si acceptis ab eo. x. fecisti ei pactū de manumittendo nō valet. Tex. edicto ꝑpetuo ꝯtinet cuius verba sunt. ff. ꝙ metus cā l. j. ꝛ pōt exponi edicto ꝑpetuo. i. generali. sic. ff. de edē. l. generali edicto. ꝛ dicūt ꝑpetuo: vt no. s̄. d̄ sacrosan. ec. auc. perpetua. Uel pōt exponi perpetuo. i. semp ꝛ oī tpe duraturo: vt. ff. ꝙ metus cā. l. si mulier. §. qd̄ pretor ait. qd̄ est verū quātū ad simplū: nō quantū ad duplū: vt. ff. ꝙ metus cā. l. si cum exceptione. §. satis clementer. Tex. ad vim. s. cōpulsiuā: que est metus: vt. ff. ꝙ metus cā. l. j. Tex. vl' dolum. s. aliū a metu. q꞉ omnis metus habet in se dolum: vt. ff. ꝙ metus causa. l. si tamen. §. ex causa. Tex. qualitas cause ꝑncipalis. i. protestatio cause

tio cause: q2 dolus debet ꝓbare perspicuis insidijs: vt. j. de dolo. l. dolum. Item ꝙ metus nõ debet probari tantũ iactationibus vel cõtestationibus: sed atrocitate facti: vt. j. ꝙ metus causa. l. metus. iuxta id qui dolum allegat: doluꝫ probare debet: vt. ff. de proba. l. quotiens. §. qui dolũ. ⁊. ff. de le. j. l. omnia. §. species. ¶ Uel põt dici ꝙ cautionẽ magne quantitatis minori quantitate remisit: vt ita dicat ꝙ nõ sit verisimile ꝙ remisisset nisi dolo vel metu: ⁊ iõ qualitas cause non sufficit ad probandum metũ vel dolũ: q2 põt esse ꝙ videbatꝙ nõ esset bona causa: ⁊ ideo sponte acceptis. x. fecit transactionem de non petendo. Tex. oportet hucusqꝫ durat ꝑmꝰ casus huius. l. Et in isto primo dicto huius. l. no. ꝙ metꝰ aliquando punitur per directam actionem ꝙ metus causa: aliquando per vtilem: aliquando per constitutiones aliquãdo iudicis officio: aliquando ipso iure non valet. q2 sic punitur metus per directam actionem vel exceptionẽ. puta si metus quo promisi continet metum mortis vel cruciatũ corporis si conueniar: habeo exceptionem vt me liberet: vt. ff. qd metus cau. l. metum. §. pretor ait. Aliquando punitur metus ꝑ vtilem actionem: vt cum metus non cõtinet in se mortẽ: sed quasi mortem: vt cuꝫ aliquis vult comburere instrumẽta status sui: vt. ff. ꝙ metus cã. l. isti quidem. §. j. ¶ Aliquãdo punitur metus per constitutiones: vt si aliquis in officio publico constitutus opprimat me ⁊ vendam domũ meã vxori sue vt. j. qd metus cã. l. si per impressionẽ. Aliquãdo punit metꝰ iudicis officio. si atletha tenebatur a creditore vt sibi solueretur ad hoc vt non pugnaret: vt. ff. qd metus cau. l. non est verisimile. §. si fenerator. ⁊. ff. de vari. ⁊ extraor. cogni. l. medicus. Aliquando punitur metus ipso iure: q2 ipso iure nõ valet qd fit: vt. ff. de iudi. l. ij. in ꝑn. ⁊ sic intelligitur vno modo ff. de auc. pre. l. j. in fi. cũ. l. se. lꝫ alio modo ille. ll. intelligatur: vt ibi dixi. Tex. sed qm̃ incipit secũdus casus ⁊ scdm dictũ Tex. alia ratio pactum reformat. i. rescindit. nã in primo casu rescinditur: q2 trãsactio fuit dolo vel metu introducta. in secundo casu: q2 non valet obligatio inter dominuꝫ ⁊ seruũ nisi ꝙ naturaliter seruus obligatur domino. Tex. teneri. s. ciuiliter. Tex. non posse. q2 pactum factum inter dominũ ⁊ seruum nõ parit obligationem ciuilẽ: sed naturalẽ tm̃. vt. ff. de condi. indebi. l. naturaliter. Et quo ad ius ciuile attinet: seruus pro mortuo reputatur: vt. ff. de regu. iur. l. qd attinet Sed cogetur ne dña stare tali pacto? Dicunt quidam ꝙ sic vt ar. j. de condi. ob cãm. l. fi. ⁊. j. de libe. cau. l. cum affirmes. ⁊. l. post certi iuris. ⁊ ar. ff. de acqui. here. l. si quis seruuꝫ. §. si seruum. ⁊. j. e. l. vlti. Sed nos cõtradicimus: ⁊ dicimus ꝙ domina non cogitur stare pacto: q2 nãliter est obligata ⁊ naturalis obligatio sola est inefficax ad agendũ: vt. ff. de actio. ⁊ ob. l. naturales. ⁊ ad hoc facit. j. de bo. va. l. j. Nec ob. l. ꝯ. q2 in illis hortatur dñs vt stet pacto super manumissione facto. Item nõ ob. ff. de acquir. here. l. si qs seruum. §. si seruũ. q2 ibi succuritur seruo: vt si dñs accepta pecunia nõ manumittat eum: si euꝫ instituat heredẽ non cogitur vt necessariꝰ heres ꝙ alʼs cogeretur: vt insti. de here. qua. ⁊ diffe. §. seruꝰ. Item non ob. j. e. l. vlti. vbi dicitur ꝙ valet transactio super libertate facta: q2 ibi erat dubiuꝫ de questione status. ⁊ ideo ratione dubitationis valeret talis transactio. secus est si certum est me esse dominum ⁊ ipsum esse seruum meum: q2 nõ valet transactio: vt hic.

Tresponsum. In. l. ista ponitur talis casus. Quidam accessit ad imperatorem ⁊ coram eo sic proposuit. ego agebaꝫ ꝯ quandã mulierẽ petitiõe heredi. vel rei vẽ. aliquo accepto feci ei pactũ de nõ petẽdo ex cã trãsactionis. nunqd isto pacto est liberata ipo iure: an ope exceptiõis. Ad qd rñdit impator: nimis breuiter es locutꝰ: ⁊ iõ distinguẽdũ est: q2 si liberasti eã ꝑ aql. sti. ⁊ acceptilationeꝫ: ipo iure est extincta ꝑma actio. Si aũt simplici pacto liberasti eã: quo casu ipo iure nõ est sublata ꝑma actio. vñ si fuat tibi pactũ ꝯuẽtũ ob. tibi exce. trãsactiõis: alʼs ages prima. ⁊ si ageres ⁊ excipiat de trãsactiõe: tu replicabis ꝺ dolo. h. d. ista lra. Uidete expositionẽ. Tex. possis. s. tu cui simpliciter queris: an possit aduersaria tua venire ꝯ transactionem tuã. Tex. insere pacti exemplum. sub. vtrũ fuit stipulatio vel simplex pactum. ¶ Et ita no. hic ꝙ imperator curialiter redarguit. sic ⁊ alʼs. j. de impu. ⁊ ali. sub. l. precibus. in fi. Sed iure communi alibi robuste redarguit. ff. de testa. l. domitius. ⁊ ff. de ori. iur. l. ij. §. ꝑculus. Tex. ita enim intelligimus. sub. distinguẽdũ eẽ. Tex. fuit. sub. ex causa transactionis. ¶ Or segnori, dicet mihi aliquis vestrum. dic mihi qualiter fit trãsactio simplici pacto: ⁊ qualiter fit ꝑ aqli. stipu. ⁊ acceptilationẽ? Rñ. simplici pacto fit trãsactio ita. Si peto a te hereditatem: ⁊ tu das mihi. x. ⁊ ego ex cã transactionis dico ꝙ amplius a te hereditatem non petam: hoc casu si seruas pactum: repelles me except. trãsactiõis. si nõ fuas: agã prima actione: vt. s̃. ti. proxi. l. cum ꝓponas. ⁊. j. e. l. siue apud acta. ¶ Per aql. stipul. ⁊ acceptilationeꝫ fit trãsactio h̃ mõ. Peto a te. c. tu das mihi. x. ⁊ ego ex cã trãsact. facio tibi pactum ꝙ residuuꝫ nõ petam. postea stipulor a te. c. ⁊ postea tu queris a me acceptum habes qd tibi debeo. ego rñdeo. habeo acceptum q2 fert: vt. ff. e. l. cum aquil. Itẽ in rei vẽ. vr̃ ꝙ non possit fieri acceptilatio per aquil. stipulationem ⁊ non acceptilationem: cum nemo stipuletur rem suam sibi dari: vt. ff. de ver. obli. l. nemo rem suam. ⁊ insti. de act. §. sic itaqꝫ. Rñ. immo. potest fieri acceptilatio in rei vẽ. per aquil. stipul. ⁊ acceptilationem. q2 non stipulor rem meam sed stipulor estimationem illius rei animo nouandi: vt. ff. de verbo. obli. l. scire debemus. §. si fure. ⁊ insti. quibus mo. tol. obli. §. extantem ⁊ ꝺm hoc intelligitur. j. de acceptil. l. vlti. ⁊ ita debet intelligi. l. nostra. Odofre.

I diuersa pars. In. l. ista dr̃ ꝙ petebam a te. c. tandẽ trãsegimus quia dedisti mihi. x. ex cã transactionis. feci tibi pactum de nõ petendo. postea placuit mihi ⁊ tibi ꝙ reddam tibi. x. ⁊ agam prima. nunqd hoc ꝯsensu nostro põt fieri? Rñdetur ꝙ sic. Text. refusa pecunia. ab actore data postea reo ex cã trãsactiõis. Tex. agi vt. ff. ꝺ sol. l. pupilli. §. j. ⁊ sic dicitur hic in transactione. sic etiaꝫ est in ꝯtu qlʼsolo cõsensu ꝯbitur: vt liceat solo consensu discedere: vt. ff. de pac. l. ab emptione. ⁊ insti. quibus mo. tol. ob. ⁊. j. qñ. li. ab empt. dis. l. j. ⁊. ij. ¶ Or. segnori vos debetis ita ponere exẽplũ in l. ista. vt dixi in casu. Sed nunqd ipo iure potero agere prima act. non obstãte prima transactione. an ope replicatiõis prima actiõe? ⁊ si excipiat de transact. replicabo de vltimo pcõ. Rñ. ope replicationis agã ꝑma act. ⁊ si excipiat. replicabo de vltimo pcõ. vt no. s̃. ti. ꝑxi. l. pacta nouissima. ⁊. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus. Sed qd si ꝑma actio est sublata ipso iure per acceptilationeꝫ ⁊ aquil. stipil. vt. s̃. l. proxi. dixi. Ad huc vr̃ idẽ dici debere: vt ope replicationis agam ꝑma actione: vt. j. e. l. vbi pactum. Sed quedã. l. videtur cõtra. ff. de pactis. l. si vnus. §. sed si pactũ. sed ibi erat odiosa.

Causas vel lites. In. l. ista dicitur. Si inter me ⁊ te cã iã mota vel mouenda sopita est ꝑ trãsactiõeꝫ: nõ lꝫ mihi ipetrare rescripta a ꝑncipe vt a trãsactione liceat mihi recedere. Tex. cãs. dicũt quidã. li. ꝯte. vt ar. j. qño ⁊ qñ iudex auc. q semel. Sed isti male dicũt: vt in auc. de litigi. §. omnes cãs. s. criminales. Tex. vel lites. s. ciuiles: vt. ff. de testa. l. j. §. j. ⁊. ff. de ver. sig. l. litis nomen. Super causis criminalibus põt trãsigi: vt dicitur. j. e. l. transigere. Sed nos exponimus ita. causas. s. post litẽ cõte. nã causa dicitur res que hꝫ in se cõtrouersiã in dicendo positã cũ certarũ personaruꝫ interpositione ꝺm Tullium. sic sumit. j. de arbi. l. ne in arbitris. ⁊. ff. de li. cõte. ⁊ post. ⁊ in palle. §. cẽm. in auc. de liti. ⁊ de hoc etiam dixi. s̃. e. l. iij. Tex. non oportet. ideo quia transactio est vna species dirimendarum litium: vt. j. e. l. fratr. dixi. Item quia tali rescripto perimeretur ius alterius in totum: qd esse non debet. ⁊ ideo non valet: vt. s̃. de preci. impe. offe. l. rescripta. sic ⁊ venditiones bona fide facte non debẽt rescindi rescripto imperiali: vt. j. de rescin. vendi. l. ratas. sic etiam dicitur in sententia: vt infra de erro. aduocato. l. sententijs. de voluntate tamen vtriusqꝫ partis transactio bona fide facta potest retractari: vt. s̃. l. prox. dixi.

Um pponas. In.l.ista po nit talis casus Quedã mulier petebat a me.c.p transact.dedi ei.x.ꝛ ipsa fecit mihi pactũ de resi duo nõ petendo.postea illa petit a me resi duũ.nunquid potero que dedit repetere: ꝛ opponere exceptiões transactionis: vel vtrunqꝫ opponere? Respõdet distinguendũ fore.si ista mulier facta transactio ne ꝛ acceptis.x.que côueneras ei dure nomine trãsactiõis: per stipulationẽ tibi promisit ꝙ residuũ nõ peteret: ꝛ si pete ret redderet.x.data rato manente pacto trãsactionis: si ipsa fuit maior.xxv.annis possum repetere data ꝛ repellere eam exceptionẽ transactionis.Si aũt nõ promisit mihi per stipu lationem ꝙ rato manente pacto redderet mihi.x.data ex cã transactionis: repellã eã exceptione transactiõis: nõ aũt re petã.x.data ex cã transactionis.Tex.maior.xxv.annis fuit. hoc iõ dicit: qꝛ secus si minor ꝛ esset lesa: qꝛ posset restitui: vt.j.de in inte.resti.l.si curatorem.ꝛ.j.si aduer. transact.l.j. ꝛ.ij. ¶ Or segnori nota.hic si aduersaria mea petebat a me c.ꝛ ei dedi.x.ꝛ ex causa trãsactionis fecit mihi pactũ de resi duo nõ petendo.ꝛ acceptis.x.promisit amplius nõ peteret: ꝛ si peteret data redderet rato manente pacto: possuꝫ repe tere data ꝛ opponere exceptionem.vt.ff.e.l.qui fidẽ.ꝛ.ff.de ver.ob.l.ita stipu.in fi.si autem nõ pmisit reddere data: re pellã eã exceptione trãsact.vt hic in fi.Est tñ in casibus spãle vbi possuꝫ petere vtrũqꝫ si aduersaria veniat cõtra transa ctionem vallatã stipula.vt.j.e.l.vbi.ꝛ tunc si veniat ꝯ transact.iurataꝫ: vt.j.e.l.siquis maior.Sed qd si stipulatus sum reddere data ꝛ rato manente pacto.nunquid habeo electio nem quo velim esse contentus? Rñ.ꝙ sic.vt.ff.de pac.l.re scriptum.§.si pacta.ꝛ.ff.de doli excep.l.apud celsum.§.la beo.ꝛ.ff.de verbo obliga.l.ita stipulatus in fi.

Ransigere. In.l.ista tractat an de criminib⁹ capi talibus vel causis criminalibus possit trãsi gi vel pacisci.Et ideo ponitur regula.Se cundo ponitur instantia regule siue excep tio.Tertio ponitur alia regula.Quarto ponitur instantia regule siue exceptio.Prima regula est ta lis ꝙ de omni crimine capitali qõ ingerit penam sanguinis licet transigere vel pacisci.Fallit in crimine adulterij.nam crimen adulterij ingerit penam sanguinis: ꝛ tamen non lꝫ de eo transigere.Secunda regula est talis ꝙ de illis crimi nibus que non ingerunt penam sanguinis non licet transi gere.Sed fallit in crimine falsi.nam super crimen falsi licꝫ transigere siue penam sanguinis ingerit siue non.hoc dicit ista.l.Uidete expositionem littere. ¶ Tex. transigere vel pacisci.Hec littera legitur pluribus modis.Et vno modo sic.transigendo.i.paciscendo.ꝛ sic tota.l.ista loquitur in trã sactione.Uel potest pprie transigere aliquo dato vel pmis so: vt.j.e.l.transactio.vel pacisci.s.gratis.Uel potest legi ter tio modo transigere puta super crimine dubio vel incerto: vel pacisci super crimine certo: vt.ff.e.l.j.ꝛ ſm hoc hec.l.lo quitur de transactione ꝛ de pacto in sui prin.licet in secun da regula non loquatur de pacto.Et ſm hoc dicetis ꝙ tan ta est similitudo inter istos duos tractatus: ꝙ non potuit cõ tinere imperator quin insereret de pactis in hoc ti.similiter fecit.s.ti.proxi.l.cuꝫ proponas.ij.Tex.de crimine capitali. sub.non est prohibitũ qõ a legibus est pmissum: vt ar.ff.de pcura.l.mutus.§.cuꝫ queritur.ꝛ.ff.de te.l.j.ꝛ.l.ex eo.ꝛ.ff.q. ex cau.ma.in inte.re.l.ab hostibus.§.inquit ptor.In casu tñ est speciale ꝙ omne qõ de iure non conceditur: intelligitur esse prohibitum: vt in collegijs: vt.ff.de colle.illi.l.iij.Item qõ dicit transigere vel pacisci de crimine capitali.sub.qõ in gerit penam sanguinis nõ est phibitũ.Et ꝙ ita debeat sub. pbat duab⁹ ratiõibus.Uno rõ est: qꝛ excipit crimẽ adulte rij qõ ingerit penam sanguinis: vt.j.ad.l.iuli.de adul.l.quã uis.Itẽ scða regula que põit in.l.ista q̃ est huic ꝯ.loquit in criminib⁹ q̃ nõ ingerũt penã sanguis.vñ si eius oppositũ lo quit i crimib⁹ q̃ nõ igerũt penã sanguis: ꝯ ꝯriũ eius dꝫ itel ligi i hie q̃ igerũt penã sanguis.Iuxta illud.talia sunt pdi cata qualia pmiserũt subiecta.vñ si testator legat oẽm penũ suã excepto vino qõ est rome: intelligitur legari sola penus que est rome: vt.ff.de penu le.l.nam qõ est liqde in fi. Item dicit alia.l.depositum est qõ ex causa custodie datũ est idest traditum.qꝛ lꝫ dare sit accipientis facere: vt insti.de act.§. sic itaqꝫ.tamen sequens littera declarat.s.cã custodie.ꝙ dꝫ exponi datum est.i.traditum est.Item per aliud etiã sequẽs declaratur littera.qꝛ aliud est ponere aliud deponere: qꝛ de auget depositũ: vt.ff.de po.l.j.in prin.merito ergo debet ex poni ꝛ sub.de crimine capitali qõ ingerit penaꝫ sanguinis. ¶ Unde no.lꝫ al's crimen capitale dicitur tribus modis. Et vno modo dicitur crimen capitale de quo imponitur pe na mortis. ¶ Secundo modo dicitur per qõ quis priuatur libertate ciuitate ꝛ familia: qꝛ damnatur in metallum vel in opus metalli. ¶ Tertio modo dicitur cum imponitur pena familie ꝛ ciuitatis: vt cuꝫ deportatur: vt.ff.de pu.iu.l.ij.ꝛ.ff. de penis.l.ij.ꝛ.ff.de bo.poss.l.edictum.sed sicut hic crimen capitale sumitur stricte pro illo crimine qõ ingerit penã san guinis.sic.ꝛ.ff.de bo.eo.qui si.mor.consci.l.j.Tex. excepto adulterio.Hec est exceptio siue instantia regule.Tex. non est prohibituꝫ.sub.sed super adulterio est prohibitum: vt.j. ad.l.iul.de adul.l.de crimine.Tex.in alijs auteꝫ criminib⁹. Ecce secũda regula.ꝛ dicit criminibus capitalibus vel nõ capitalibus.Tex.citra.alias preterqꝫ.Tex.falsi accusatio nem.nam super crimen falsi bene lꝫ trãsigere. ¶ Or segno ri vbi sunt exempla harum regularum.ꝛ harũ exceptionum in terminis exempla prime regule ita no.in terminis.si ple beius committit homicidium dolo malo: ipse debet gladio vltore puniri: vel debet subijci feris bestijs lacerandus: vt insti.de pu.iudi.§.si quis.ꝛ.ff.ad.l.cor.de sic.l.ij.§.pen.ꝛ.l. pe.igitur sup crimine homicidij: qꝛ ingerit penã sanguinis lꝫ transigere.Itẽ põt scðo mõ poni exẽpluꝫ.Ecce si seruus commisit falsuꝫ: ipe dãnat vltimo supplicio: qꝛ decapitatur vel suspenditur.ꝛ sic sanguis eius effunditur: vt.ff.ad.l.cor. de fal.l.j.in fi.igitur lꝫ transigere: vt in fi.huius.l.Itẽ est ex emplum.Si aliquis fabricat falsam monetaꝫ decapitat vel cõburit.ꝛ sic sanguis eius effundit: vt.j.de fal.mon.l.j.ꝛ.ij. igit sup hoc lꝫ trãsigere.qꝛ ingerit penã sanguinis.ꝛ ita ha betis exempla de crimine qõ ingerit penam sanguinis.Sꝫ fallit in crimine adulterij.nam crimen adulterij ingerit pe naꝫ sanguinis cũ.l.dicat.adulter est sacrilega aliarũ nuptia rũ.ꝛ iõ dꝫ capite puniri: vt.j.ad.l.iulia.de adulte.l.q̃uis.vñ spãle est in adulterio: vt sup eo nõ liceat trãsigere.ꝛ q̃ sit rõ. j.subijciã. ¶ Or subijciamus exẽpla regule secũde.ꝛ iõ de criminibus publicis capitalibus vel nõ capitalibus que nõ ingerũt penã sanguinis: ꝙ nõ lꝫ trãsigere est exempluꝫ in.l. iulia.de vi pri.cuius pena est ꝙ adimat ei tertia pars bono rum.ꝛ relegetur ad certũ tempus: ꝛ ꝙ remoueatur a iudicã do: vt.ff.ad.l.iul.de vi priua.l.his de hoc crimine nõ lꝫ trãsi gere.Item est exemplũ.si nobilis hõ cõmittit homicidium nõ debet gladio vltore puniri: sed debet damnari vt perpe tuo sit in aliqua insula cum publicatione bonoruꝫ.non licꝫ super hoc transigere: vt.ff.ad.l.cor.de sic.l.j.§.penu. ¶ De exceptione secunde regule vos ponetis ita exemplum.cum falsum committitur.aut a libero homine.aut a seruo.Si a li bero.ꝛ committitur aliud falsum a falsa moneta fabricãda: qꝛ scripsit falsum instrumentum: vel reddidit falsum testimo niũ: hoc crimen falsi non ingerit penam sanguinis: quia dꝫ deportari cum publicatione bonorum: ꝛ tunc potest transi gi: qꝛ in eo est speciale: vt.ff.ad.l.cor.de fal.l.j.in fi.si autem committitur falsum a seruo.quodcunqꝫ falsum seruus com mittat datur vltimo supplicio: sed si fabricatur falsa mone ta a libero homine imponit ei pena sanguinis. ¶ Or vidi stis exemplum cuiusqꝫ regule ꝛ sue exceptionis. modo vi deatis rationes cuiusqꝫ regule ꝛ exceptiones.Et primo pri me regule que est ꝙ licet transigere vel pacisci de crimine capitali qõ ingerit penam sanguinis. Et est ratio illa: quia vnicuiqꝫ per phas ꝛ nephas licet sanguinem suum redime re: vt.ff.de bo.eo.qui mor.sibi cõsci.l.j. ¶ Or vidistis ratio nem prime regule.Ratio exceptionis prime regule ꝙ de adulterio.nõ licet trãsigere.est duplex.nam peccatis exigẽ tibus inter cetera crimina adulteriũ sepius cõmittit.vñ est opus exemplo pene ne ista talia sepe cõmittant: vt.ff.de pe nis.l.aũt

nis.l.autem facta.in fi.7 ideo dixerunt.ll.q de crimine adul terij nõ l3 transigere. ¶ Sed 7 põt assignari alia rõ.crimen adulterij est inter cetera crimina odiosum deo 7 legibus q2 est ɔ̃rium cuidam sue virtuti:q2 caritas est pars illius virtu tis que dicitur temperantia que diuiditur in castitatez cum alijs virtutibus.vnde cum adulterium sit ɔ̃rium castitati:q̃ sola põt animas nostras deo presentare:vt in auč.de leno. tol.in prin.vnde q2 adulterium est ɔ̃rium castitati:ideo non potest super eo transigi. ¶ Or vidistis rationem prime re gule.7 eius exceptiones.modo videamus rationem secun de regule.de crimine qd non ingerit penam sanguinis non licet transigere vel pacisci: illa ratione.ne maleficia maneãt impunita:qd non debet esse:vt.ff.ad.l.acqui.l.ita vulnerat⁹ in fi.7.ff.de fideius.l.si quis.§.id qd vulgo.7.j.de penis.l.si operis. ¶ Si dicat aliquis vestrũ.nonne ista rõ habet locũ in prima regula? R̃ñ.ibi agitur de sanguine redimendo.vñ ibi vult magis imperator sanguinem redimi 7 maleficiũ im punitum remanere q̃3 sanguinem effundi. ¶ Sed que est ratio exceptionis secunde regule:cur de crimine falsi l3 trã sigere? R̃ñ.ratio p3 ex predictis:q2 aut falsum ingerit penã sanguinis 7 tunc l3 transigere q2 l3 vnicuiq3 redimere san guinem suum 7c̃.vt dictum est.aut crimen falsi non ingerit penam sanguinis:7 tunc l3 transigere ɔ̃ secundam regula3 ratione tali:q2 falsum trahit originem a summa auaricia.i.a cõmodo pecuniario.vnde sicut l3 transigere de re pecunia ria:vt.s̃.e.l.de alimentis.ita de crimine falsi:vt.j.ad.l.cor.de fa.l.j.7.j.e.l.si ex falsis. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt habuistis casum summariam expositionem littere 7 exẽpla cuiusq3 regule 7 exceptiones.7 rationem cuiusq3 regule:7 exceptiones modo sunt alia videnda 7 indaganda.Et stati3 opponitur sic.vos habetis hic q de omni crimine qd inge rit penam sanguinis l3 transigere vel pacisci excepto adul terio.Sed hec exceptio de adulterio videtur insufficiẽs:q2 l.dicit q de raptu virginum non l3 transigere vel pacisci.7 si fit:deportatur.Insuper 7 qui detegit raptu3 virginis venia dignus est 7c̃.vt.j.pro quibus cau.serui.pro premio ac.lib. l.si quis seruum.7.j.de rap.virgi.l.vnica.§.vlti.Ad solutio nem quorum contrariorum quidam dixerunt.Est similitu do inter adulterium 7 raptu3 virginis in aliquo:q2 vtrunq3 capitale.Dissimilitudo q2 de adulterio non l3 transigere:vt hic.sed de raptu virginum l3 transigere non pacisci:vt in.l. ɔ̃.Sed hec solutio non est bona:q2 si remanet pactum.rema net genus:q2 in pacto includitur transactio:sed non ecõtra vt.ff.e.l.ij.Alij dixerunt econtra adulterium 7 raptus virgi num parificantur:q2 vtrunq3 capitale est.Sed in hoc est dis similitudo:q2 de crimine adulterij non l3 transigere vel pa cisci vt hic.7 ita de raptu virginis non l3 trãsigere sed paci sci.sic.Hec solutio videtur contra.ll.illas.7 ɔ̃.ff.ad.l.iuli.d vi pub.l.qui cetu.§.qui vacantem.Unde spretis istis solu tionibus sub.in littera excepto adulterio vel simili.s. raptu virginum.7 ita hec lex cum illis concordat:q2 equum est le ges legibus concordare:vt.j.de inoffi.do.l.vnica. ¶ Secũ do instatur 7 opponitur:7 videtur q de adulterio l3 transi gere.vnde.l.enumerat multa crimina 7 inter cetera enume rat adulterium.7 postea dicit omnia punienda nisi amicabi li compositione fuerint sopita:vt in auč.vt lice.ma.7 auie.§. penul.col.viij.Ad solutionem cuius contrarij quidam dice bant.non licebat olim transigere de adulterio:vt hic.7.j.ad l.cor.de fal.l.qui de crimine.sed hodie sic.vt in.l.contra.q2 non est nouu3 7c̃.vt.ff.de legi.7 sena.consul.l.non est nouũ. Alij dixerunt de crimine adulterij non licet trãsigere data pecunia sed gratis sic.et in.l.contra.Que solutio est contra principium huius.l.q2 dicit transigere.7 sic non gratis vel pacisci.7 sic gratis. ¶ Et ideo potest dici tertio modo.illa l.enumerat multa crimina 7 dicit ea punienda nisi amicabi li compositione sint sopita sed vos referatis qd.l dicit. nisi amicabili compositiõe sint sopita.ad alia crimina ibi posita non ad adulteriũ.vt hic.7 sic concordat.l.illa cũ ista. ¶ S3 denuo instatur 7 opponitur ad.l.istam in princi.7 videtur q de adulterio liceat transigere.vnde.l.ponit talem casum.Si vxor tua committit adulterium debet tondi.7 insuper debet verberari 7 tandem debet detrudi in monasterium siue asti sterium vt perpetuo agat penitentiam:non autem debet ca pite puniri:vt.j.ad.l.iu.de adulte.l.quamuis.7 ista ibi facta si maritus eam velit reconciliare infra biẽniũ l3 sibi.7 si nõ vult perpetuo debet remanere in monasterio.sed si maritus potest infra biẽnium reconciliare eam sibi:ergo transactio est permissa super adulterio:vt in auč.vt nulli iudi.§.adulte ram col.ix.Ad solutionem cuius ɔ̃rij potest dici tribus mo dis.Et vno modo sic oli3 super adulterio erat prohibita trã sactio indistincte.hodie secus quantu3 ad adulterium:quia non est nouum 7c̃.vt.ff.de leg.7 se.consul.l.non est nouum. Que solutio non placet:q2 legu3 correctio est vitanda:vt.j. de appel.l.precipimus in fi.Sed nos dicimus q speciale ẽ in marito vt possit transigere cum adultera:vt in.l.ɔ̃.sed in alijs personis ista.l.remanet in suo statu. ¶ Uel potest di ci tertio modo sic.ibi non transigitur super adulterio:q2 mu lier ista iam est vituperata:q2 maritus iam accusauit eam.7 damnata est in adulterio:q2 tõsa est:7 in monasterio erat mis sa vt perpetuo ibi penitentiam agat.7 verberata erat.vñ ibi quia pena est imposita licet merito infra biẽnium ea3 sibi re conciliare:post biẽnium non vnde hec.l.loquitur ante pene impositionem ibi loquitur post pene impositionem. ¶ Sed denuo ad.l.ista3 opponitur 7 signatur contra.ecce maritus potest accusare vxorem suam de adulterio.si negauerit se ac cusare non admittitur postea:vt.ff.ad.l.iul.de adul.l.si mari tus.§.si negauerit.7 sic videtur super adulterio transigi pos se.Ad qd vos ita dicetis.aliud est transigere vel pacisci de crimine adulterij.puta q2 remitto tibi crimẽ adulterij vt hic. aliud est dicere nolo accusare de adulterio. qd l3.q2 nemo inuitus 7c̃.vt.j.ne.vt inui.age.vel accu.co.in rubro 7 in ni gro. ¶ Or segnori super.l.ista consueuerunt plures qõnes formari 7 statim quero sic.Hic dicitur q de crimine capita li q ingerit penam sanguinis licet transigere nunquid hec transactio obest ceteris?Dixerunt quidam q sic:vt.ff.de p̃ uari.l.preuaricationis.7.ff.de iureiur.l.eum qui.§.in popu laribus.Alij dixerunt q hec transactio non obest ceter.j:q2 factum cum vna persona non debet obesse ceteris:vt.ff.de pac.l.si vnus.§.in summa.Et respondet ad.ll.s̃.mõ allega tas.q2 in.l.preuaricatiõis.fuit accusatus 7 absolutus.vnde sñia absolutoria preiudicat omnibus si nõ probeť esse collu sum.Item in.l.eum qui.§.in popularibus.conueniebam te populari actione 7 detuli tibi iusiurandũ:7 tu iurasti te non teneri.vñ auctoritas iudicialis est ibi vt nisi probetur collu sum q obsit oibus alijs.sed transactio fit extra iudiciũ ptiũ cõsensu:7 iõ dicũt ipsi nõ preiudicat alĳs. ¶ Uel potestis ita dicere.in criminibus capitalibus que ingerunt penã san guinis:ex quo trãsactio est permissa vt trãsactio aliquid ope retur:dicendum est q omnibus p̃iudicat:vt.ff.de preua.l.in omnibus 7 q debeat aliquid operari ꝓbať.ff.de le.j.l.si qñ in fi.Ite3 si odiose actiones ipo iure perimanť pacto:vt.ff. de pactis.l.si tibi.§.quedam.multofortius ista crimina capi talia. ¶ Sed denuo hic quero.hic dicitur q super crimini bus capitalibus que non ingerunt penam sanguinis nõ l3 transigere pecunia interueniente sed l3 ne ei pacisci?Dixe runt quidã q nõ:vt in prin.q2 que in prefationibus dicun tur 7c̃.vt.ff.de verbo.obli.l.titia.§.rñdit.Uel põt dici q l3 pacisci gratis ratione tali.in his criminibus ꝓhibita est trã sactio:q2 qui trãsigit confitetur de crimine:vt.ff.de his qui no.infa.l.qm̃.sed pacisci hñ l3.q2 qui paciscitur nõ ɔ̃fiteť.vt ff.de iure.fisci.l.in fisco.7 probatur expresse.ff.de his q not. infa.l.furti.§.pactus.sic ergo de crimine capitali qd ingerit penã sanguinis l3 transigere quantum ad accusatu3.q2 lic3 ei redimere sanguinẽ suu3 omnibus modis quibus põt nõ quantũ ad accusatorẽ.q2 ɔ̃mittit in turpillianu3 se.cõs.vt.ff. ad turpil.l.ab accusatore. ¶ Sed denuo quero.trãsigiť sup crimine q ingerit penã sanguinis.nunqd l3 eidẽ accusare? Dixerũt qdã q sic.vt ar.j.ad turpi.l.q̃uis.Alij dixerunt q añ.li.ɔ̃te.põt idẽ accusare.post nõ.vt.ff.de sepul.vio.l.sepul chri.Uel põt dici in his criminibus que non ingerunt pe nã sanguinis.quantũ ad publicã vtilitate3 nõ valet remissio sed quantũ ad priuatã vtilitatẽ sic.vt.ff.de pac.l.iurisgen.§. si paciscar. ¶ Sed denuo quero.quid dicemus in priuatis criminibus vt in furto 7 similibus nunquid licet trãsigere?

Dixerunt quidā q̄ nō lz trāsigere sup criminibus priuatis que nō ingerunt penā sanguinis: qz vbi in diuersis eadem rō inueniť: ibi idē ius statuēdum est: vt. ff. ad. l. aquil. l. illud. Vel pōt dici q̄ lz transigere vel pacisci sup criminibus priuatis: qz satis est qđ nō inuenio ꝓhibitū in eis: ergo intelligitur esse ꝑmissū: vt ar. j. de ꝯtrahē. ꝛ cōmit. sti. l. siquidē. ꝛ ar. ff. quibus ex cau. ma. in inte. resti. l. nec. §. j. Item quia vř hec. l. expsse dicē. j. ex qb⁹ cau. infa. alicui irro. l. nō dānatos.

Sub pretextu. Lex ista ponit trescasus. ¶ Primus casus est talis. Conueniebaz quandā mulierē ad. c. vł ad res depositas sibi. videbā q̄ mulier negauit se debere. c. vel depositū apud eā fuisse. ꝛ videbā q̄ nō poterā contra eam hoc probare: vñ bona fide transegi cū ea acceptis. x. interposita trāsactione bona fide. inuenio instrumentū in quo cōtineť q̄ ipa dz mihi. c. vel q̄ deposui apud ipam tales res in pñ͞tia talium testiū. nūquid sub ꝑtextu instrumenti post transactionē repti: rescindiť transactio? Respondeť q̄ nō patiunť iura trāsactionem rescindi bona fide factam sub pretextu instri postea reperti. ¶ Scđs casus est talis retento eodē themate. Dū a muliere peterē. c. vel res depositas: ipsa per se vel ꝑ aliū occultauit instrumēta quibus poteraz ꝓbare eā esse meā debitricem. vñ. x. ab ea mihi datis secum trāsegi. postea repta sunt illa instrā: nūquid potero vnire ꝯ trāsactionem illā? Rñdeť q̄ sic: ꝛ iō si interuenit simplex pactum agam prima actiōe. ꝛ si excipiat de transactiōe: replicabo de dolo: ꝛ replicatione doli mali eam repellaz: ēt si excep. ꝛ transacť. opponat. ¶ Tertius casus est talis retento eodem themate. Dum a muliere peterez. c. vel res depositas: ipsa per se vel per aliuz dolose occultauit instrumenta quibus poteram probare eam meam debitricez esse vnde. x. ab ea mihi datis secum transegi: ꝛ liberaui eam per aquil. stipul. ꝛ acceptilationez. hoc casu agā actione de dolo infra tēpora constituta tm̄ ad meuz interesse. hoc dicit ista. l. Videte litterā ꝛ summariam expōnez littere. ¶ Tex. sub pretextu instrumenti post. s. transactionem factam. Tex. repti. intelligatis q̄ fuit facta transactio postea fuit repertū instrumentū: non autē fuit de nouo fabricatū. Tex. iura non patiunť: qz trāsactio bona fide facta seruāda est: qz nihil est qđ magis ꝛc̄. vt. j. l. proxi. ¶ Tex. sane. Incipit scđs casus. Tex. si. eam. s. aduersariam tuam. Tex. subtractis. i. occultatis ꝛ hec est vera expositio. Alij exponunt subtractis. s. furtiue. que non est bona expositio vt. j. videbitis. Tex. siquidem actio superest. qz non est ꝑempta. si est pactum simplex transactio remouetur. ¶ Unde not. q̄ si reus resistit per calumniam actori: ꝛ postea transigitur: transactio valet: sed ope replicationis elidiť. Secus est in actore: vt. s̄. e. l. cuz te proponas cum sorore. ¶ Tex. si vero iam. Incipit tertius casus ꝛ vltimus. Tex. perempta. s. prima actio. puta aquil. sti. ꝛ acceptil. interueniente: vt. s̄. e. l. vt rñsum. Tex. intra constitutum tp̄s. s. biennij olim: hodie est annus: vt. j. de dolo. l. vlti. Tex. pt exercere. sub. ad itereē tuū: vt. ff. de dolo. l. arbitrio. in princi. Et sic no. q̄ actio prima non est perempta: siue dolus intercessit ab initio: siue ex postfacto: agitur prima actione: vt. s̄. ti. proxi. l. cum proponas inter vos sine scripta ꝛc̄. sed si ꝑma actio est perempta: si dolo: agitur de dolo vt hic. bona fide: agitur prescrip. ver. ad suum interesse: vt. s̄. e. l. cū mota. ꝛ. j. e. l. siue apud acta. ¶ Dn̄ segnori ad. l. istam opponitur. Vos habetis in principio. huius. l. q̄ transactio bona fide facta sub pretextu instrumenti postea reperti non retractatur. Sed videtur contra. nam transactio ꝛ iusiurandum parificantur: vt. ff. de iureiur. l. ij. si parificantur: iusiurandum retractatur sub pretextu instrumenti postea repti: vt. ff. de iureiuran. l. admonendi. ꝛ. j. de iureiur. l. vlti. ¶ Ad istud vos ita dicetis. iusiurandum habet similitudinem cuz transactione in aliquibus. qz sicut per iusiurandum tollitur ipso iure naturalis obligatio: ita per transactionem: vt. ff. de iureiur. l. vlti. ꝛ. j. l. proxi. Sed in multis differunt: quia ex iureiurā. datur actio in factum si iuratur informiter: vt j. de iureiurā. l. actori. sed ex transactione non datur actio vt j. e. l. siue apud acta. Similiter deffert in alio: quia transactio bona fide facta: sub pretextu instrumenti postea reperti non retractať: vt hic. sed iusiurandum sic: vt in. l. ꝯ. Vel pōt dici regulariter nec transactio nec iusiurandu retractatur sub pretextu instrumēti postea reperti: vt hic. ꝛ. j. de iureiur. l. j. In casu tamen est spāle q̄ retractatur. iusiurandum: vt in iureiurando necessario vt in. l. ꝯ. qz intelligo illam. l. aliter q̄z ibi sit scriptum per. l. j. de iureiu. l. vlti. ¶ Sed denuo ad. l. istam opponitur. Vos habetis hic q̄ transactio bona fide facta sub pretextu instrumenti postea reperti non retractať sed videtur contra. nam transactio ꝛ res iudicata parificantur: qz non minorem auctoritatem ꝛc̄. vt. j. l. proxi. sed res iudicata retractatur pretextu instrumentorum postea repertorum: vt. ff. de re iudi. l. imperatores. Ad qđ ita dicetis: parificantur in aliquibus transactio ꝛ res iudicata: qz sicut ex re iudicata datur exceptio reo: ita ex transactione. Sed in multis differunt: qz ex re iudicata datur actio: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. iudicati. sed ex transactione non datur actio: vt. j. e. l. siue apud acta. similiter differunt in hoc: qz transactio non retractatur pretextu instrumēti postea reperti: vt hic. sz res iudicata sic: vt ibi. Vel dicatis sic. regulariter transactio vł res iudicata non retractatur pretextu instrumenti postea reperti: vt hic. ꝛ. j. de re iudi. l. sub spē. In casu tamē est speciale in re iudicata vt in snia que fertur ꝯ fiscum: vt in. l. cōtra. ꝛ j. de sen. aduer. fis. latis. l. vnica li. x. Similiter est speciale in ecclesia: qz ecclesia reipublice parificatur: vt. s̄. de sacrosan. eccle. l. vlti. vnde sicut fallit in fisco: ita in ecclesia. Similiter fallit in sententia lata contra minorem: qz pretextu instrumēti postea reperti retractatur sententia lata contra eum: qz minores equiparantur reipublice: vt. j. de iure reipu. l. ad rempublicam li. xj. Item fallit similiter in controuersijs proficiscentibus ex testamento: vel ex codicillis: vt. ff. e. l. de his. ꝛ l. nō est. ꝛ. l. imperatores. ꝛ. ff. quemad. te ape. l. j. ¶ Sed denuo ad. l. istam opponitur. Vos habetis in secundo ꝛ tertio casu huius. l. si dum peterem. c. a muliere vel res debitas: ꝛ ipsa per se vel per alium occultauit: alias subtraxit instrumēta quibus poteram probare eam meam debitricem esse: si transegi secum acceptis. x. si postea sint reperta instrumēta agam prima acť. si excipiat de transactione: replicabo de dolo sed prima acť. non est perempta. al's agam actione de dolo ad interesse meum. Sed videtur contra. ꝛ videtur q̄ habeam actionem furti: vt. ff. de furtis. l. qui tabulas. si habeo furti actionem: non debet dari de dolo: qđ hic dicit: vt. j. de dolo. l. ij. ꝛ. ff. de dolo. l. ij. §. ait pretor. ꝛ. l. ij. quid ergo dicemus? Ad qđ dixerunt quidam: de dolo non competit: cum alia superest: vt in. ll. illis. Fallit si alia est pereque famosa: vt est actio furti: vt. ff. de his qui not. infa. l. j. Sed responsio istorum non est bona: qz actio de dolo nō competit cū actione mādati que est ex causa famosa: vt. ff. de dolo. l. ideo quia. Et ideo dicetis qđ dicit hec littera. subtractis non exponatis subtractis scilicet cōtractando vel vtendo instrumentis qz tunc faceret furtum: vt in ꝑalle. l. qui tabulas. sed exponatis vt exposui. subtraxit occultando: qz instrumēta habebat apud se ex causa depositi ꝛ negauit se habere instrumenta causa celandi non fit furtum: qz sola inficiatione non fit furtum vt. ff. de furtis. l. inficiando. Per aliū subtraxit vt si mādaret alicui vt subtraheret ea: vel acciperet ꝛ ipse credebat esse mandātis. vnde accepit. vnde mandans non cōmisit furtum qz non fit furtum solo animo nisi contractet. Item nec mandatarius teneturˀ furti: qz nō habebat dolum nec animū ꝯtandi. ꝛ furtum non fit sine dolo: vt. ff. de fur. l. cum recte. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. istam. Et videtur contra. si celauit instrumēta qbus poteram ꝓbare. ꝛ sic dolo induxit me ad transigendū: q̄ ipso iure nulla sit transactio. qz dolus dedit cām ꝯctui: vt. ff. de dolo. l. eleganter. in prin. vnde cuz alia actio pōt esse salua: cessat de dolo: vt. ff. de dolo. l. j. §. qđ ait. Respondeo si ꝯtractus est bone fidei: si dolus det cām contractui ipso iure nō valet: vt in. l. cōtra sed secus in contractu stricti iuris: vt. j. de inuti. sti. l. de dol. ꝛ ita ē hic. ¶ Vł pōt etiā dici in ꝯtibus bone fidei si dolus dat cām contractui non valet ipso iure si steť in finibus ꝯctus sed sec⁹ est si procedatur ad traditionē: vt. j. de fideius. mino. l. si ea que. ꝛ sic fuit hic. nā res nō erat integra. ¶ Vel pōt dici trāsactio non est

nō est ꝯctus sʒ potius est distractus: qꝛ trāsactio est cū fit de actiōe trāsitus de actore in reū: vt dixi.s̄.e.l.ij. ¶ Sʒ denuo ad.l.istā op. quō si pria actio est pēpta agit de dolo? cum de dolo actio nō deī siue alia habuit locū siue hēre desijt: vt.ff. de dolo.l.ij.§.si qs cū. Ad qd rñ. vbi alia actio habuit locū: cessat de dolo si alia cōmissa est bona fide: vt in.l.cōtra.sed sec⁹ si dolo fuit cōmissa vt hic.ꝛ.s̄.e.l.actiōe. ¶ Sʒ denuo opponit ad.l.istā. si dolo aduersarie mee liberaui eā p acq. stipula.ꝛ acceptilationē: cur nō ago cōdic.ob cām: vt se reponat in pstinā obligationē: vt.ff.d' cōdic.ob cām da.l.si qs accepto. Ad qd rñdet illud hēre locū si mulier non obseruasset mihi conuētū: vt.ff.de prescrip.ver.l.ab eis. sʒ hic bñ seruauerat cōuētuʒ. sed dicebā me dolo fuisse inductum ad transigēdum. vñ agaʒ actione de dolo ad interesse meum vt soluat residuū ꝛ satisfaciat mihi de sumptibus factis in lite vt hic.ꝛ.s̄.e.l.actione administrate cure.

Non minorem. In.l.ista no. ita casuʒ. maior.xxv.an. petebat a me.c. dedi sibi.x. ꝛ de residuo fecit pactū de nō petēdo ex cā transactionis. mō vult venire cōtra sola ista rōne: qꝛ fuit facta scda hora noctis. nunqd ei licet? Rñdet q nō duplici rōne. Una qꝛ sicut rē iudicatam nō lʒ rescindere: ita nec trāsactionem: qꝛ paria sunt res iudicata ꝛ trāsactio ꝛ eādē auctē hñt. Itē scda rōne: qꝛ nihil est q tā cōgruit hoib⁹ q̄ȝ pacta suari. ¶ Tex. custodiri. hic est iperbolica locutio.i. manifestus veritatis excessus: qꝛ sunt alia q magis congruūt: vt.ff.de iusti.ꝛ iu.l.veluti. ¶ Or segnori in.l.ista no. plura no. Primo no. q nihil magis congruit hūane fidei q̄ȝ pacta suari. ꝛ ad hoc cōcor.ff.d.pac.l.j. ¶ Iterū no. hic q pacta bona fide facta siue de die siue de nocte: valēt: qꝛ semp est dies nālis: vt.ff.de ferijs.l.more. vñ regulariter si ꝯctus fuerit siue de die siue de nocte: siue sint testamēta: vʒ. secus est in sententijs ꝛ in actis iudiciarijs: vt in auc.de iudi.§.sedebūt. ꝛ qꝛ ferēda est snia in loco maiorū vbi cōsueuit reddi ius: vt.ff.de iusti.ꝛ iu.l.j. ¶ Or segnori hētis in prin. huius.l. q nō est minor auctas trāsactionū q̄ȝ rerum iudicataꝝ. Sʒ oñdo q sit minor auctas trāsactionū: qꝛ ex re iudicata datur actio: vt.ff.de reb.cre.l.actori. sed ex transactione nō datur actio: vt.j.e.l.siue. ergo male dicit ista littera. Ad istud vos breuiter ita dicetis. nō minorē auctem habet transactio q̄ȝ res iudicata.s.in qbusdā: vt ista indefinita in particularē resoluat. Et ideo circa articulū istū not. q trāsactio ꝛ res iudicata in aliqbus hñt similitudinem: in aliqbus vero dissimilitudinē. Similitudinem hñt in hoc q sicut snia absolutoria parit reo exceptionē: de.ff.de excep. rei iud.l.ij. ita transactio: vt.j.e.l.siue apud acta. Item sicut standū est rebus iudicatis a qbus nō est appellatuʒ vel appellari nō pōt: vt.j.de re iudi.l.j. ita trāsactioni vt hic. Item sicut res iudicata est vna spēs dirimēdarū litiū: ita transactio: vt.s̄.ti.pxi.l.fratris. Itē sicut res iudicata nō retractat pretextu instri postea reperti: vt.j.de re iudi.l.sub specie. ita transactio: vt.s̄.l.prox. Sed habent dissimilitudinem: qꝛ est maioris auctoritatis transactio q̄ȝ res iudicata: qꝛ ipo iure tollitur naturalis obligatio per trāsactionē: vt.ff.de solu.l. stichum aut pāphilū.§.naturalis. sʒ nō per rem iudicatam: vt.ff.de cōdi.inde.l.iul. Itē in alio est maioris auctoritatis transactio q̄ȝ res iudicata: qꝛ trāsactio nō extinguit per appellationem. sed res iudicata sic: vt.j.e.si eā. Iteʒ in alio est maioris auctoritatis transactio q̄ȝ res iudicata. qꝛ si transactio est interposita ab actore per calūniam: nō valet: vt.ff.d condi.inde.l.eleganter.in pnc. secus est in snia: vt.ff.qui ap. non lʒ.l.j. ¶ In aliquibus est maioris auctoritatis res iudicata q̄ȝ transactio: qꝛ datur actio ex re iudicata non ex trāsactione: vt dixi.s̄.l.proxi. Item in alio est maioris auctoritatis snia q̄ȝ transactio: qꝛ snia lata contra sniam primam a qua non est appellatuʒ ipso iure non valet: vt.j.qñ pro.non est ne.l.j. sʒ trāsactio sic: vt.s̄.e.l.si diuersa. Item transactio est eiusdem auctoritatis vt iusiurandū. vnde inter trāsactionem ꝛ iusiurandum in aliqbus est similitudo: vt.ff.de iure. iurā.l.j. Item sicut ex iuriur. datur exceptio reo: vt.ff.quarū rex act.nō da.l.j. ita ex transactione: vt.s̄.ti.pxi.l.cum proponas. sed in aliquibus est maioris auctoritatis iusiurādū q̄ȝ transactio: qꝛ datur actio in factum ex eo: vt.j.de rebus cre.l.actori sed ex transactione non: vt.j.e.l.siue apud acta. sed in aliquibus est maioris auctoritatis transactio q̄ȝ iusiurandum. vt dixi.s̄.l.proxi.

Cum ea. In.l.ista simpliciter ponā casum vt dicit littera. vnde hec.l.dicit. Si auctor ꝛ reus litigant ꝛ trāsigant vt aliqd detur vel retineat: valet trāsactio. sed si simulate vel ficte agitur vt qd datū est ex cā trāsactiōis habeat vt emptū ꝛ venditū: fictū pciū peti nō pōt. Tex. cōuenit. sub. inter actorem ꝛ reum ex cā transact. Tex. prescribitur.i. ante oculos scribitur: qꝛ hic accipitur cōpositū pro simplici. sic ꝛ al's.ff. de dote prele. ¶ Or segnori not. q.l.ista vult hoc dicere. si actor ꝛ reus ꝛc. vt dixi in casu: qꝛ plus valʒ qd agit.ꝛc. vt.j. plus va. qd agi. in rubro ꝛ in nigro. qꝛ talis vēditio est imaginaria ꝛ ficta: vñ non valet: vt.ff.de contrahen.emp.ꝛ vē.l. nuda. Et in.l.ista nō esset plus dicēdū: tamē dñs Jo. volēs exemplificare.l.istā in terminis scripsit hic quādā glo. quaʒ vos iuenietis in cōmēto suo ꝛ Azo. aliter q̄ȝ in glosis alijs. ¶ Et scripserunt hic ita dñs Jo.ꝛ Azo. quidam scholaris gloriosus ꝛ inanis glorie cupidus ꝛc. ꝛ istud in dari actor. ꝛ in retineri reus. Scio autē q dñs meus referebat eam in auditorio suo ecōtra. in dari reus: in retineri actor. ꝛ ego semel petij ab eo. in cōmēto dñi Jo. est scriptū cōtrariū. ꝛ ipe dixit mihi ego habeo cōmētū nicolai furiosi: ꝛ ita ibi iuenio eam. sed nō est vis q̄ȝtū ad effectū. ¶ Sed alio mō notātur exēpla. ꝛ statim prosequimur viā istā. in dari actor: ꝛ in retineri reus sm Jo. Quidā fuit scholaris in ciuitate ista: qui tota die non aperiebat librū suū ex quo exibat scholas. tota die ibat spaciatum vt videret dñas. ꝛ ibat ad pdicatores vt videret dñas: nō vt adisceret theologiā. de nocte semp studebat sine lumine. ꝛ istā vitā diu duxit in ciuitate boñ. tamē postea reuocatus ad patriā inuitus recessit: qꝛ bñ recognoscebat errorē suū. vñ cū esset in sua terra cogitauit in corde suo quō haberet se. inuenit talem viaʒ: ꝛ dixit ipse. volo esse baratator: ꝛ incepit loqui mirabilia de seipso. dicebat ipe q socratem vinceret: ꝛ aristotelē suparet. platonem ad inconueniens deduceret. homines mirabantur ꝛ cogitabant. vel iste stultus est vel mirabilis est in scientia sua. dum ita staret in terra sua dicebant amici sui. vos debetis ire ad foꝝ cāꝝ. dicebat ipse. volo ire qꝛ oēs sunt idiote: ꝛ volo docere eos. tamē cogitauit intra se. nisi oñderē aliqd signū nō crederet verbis meis. vnde quid fecit? a quodā conuicino suo cepit petere fundū. cogitauerunt homines videbimus qd faciet iste in causa sua. petito fundo apparebat ex actis cause per sentētiā q debebat succumbere. vnde quid fecit iuit ad aduersarium suum ꝛ dixit ei. mali instigatores fecerunt q mouerem tibi questionē. si amitterem hanc primā causaʒ: esseʒ vituperatus. vnde quid volo facere? volo tibi dare eque bonum fundū vt tuum: ꝛ restituas mihi tuū fundū. sed ad palliandum errorē meū: volo q instrumētum fiat quō tu emis a me meum fundum. dixit iste vicinus: dñe vos fecistis mihi multa mala: tamē qꝛ estis vicinus meus faciaʒ vobis hoc. ꝛ ita scholaris gloriosus dabat ei eque bonum fundū vel meliorē. restituto sibi fundo vicini sui petit preciū fundi dati. dicit vicinus: non teneor tibi dare precium: qꝛ ita fuit actuʒ inter nos. vnde non potes petere preciū: qꝛ sic facta pro infectis debent haberi. ꝛ ita scholaris gloriosus in dari fuit actor: in retineri reus. Ponetis igitur ita exemplum. scholaris iste iniuste incepit retinere fundū vicini. vicinus cepit fundū vendicare ab eo. scholaris dicebat. tu credis me vincere. sed scias q si habeas rationem: nihilominus amittes: quia faciam tibi de albo nigrū. dicit vicinus istud erit mirabile. vnde litigauerunt. postea apparebat ex actis q scholaris debebat amittere. vnde dixit vicino: video q tu debes vincere. trāsigamus adinuicē q ex causa transactionis fundum istum quē retineo reddam tibi. sed scribatur in instrumento q tu fundum istum emis a me ad palliandū errorem meum. ꝛ ita in veritate agebatur inter eos. postea scholaris cepit petere preciuʒ ex illo instrumēto. nūquid hoc poterit?

Certe nõ: qꝛ simulate scribebatur q tu emeres istũ fundũ3. vñ non val3 vt.s̃.⁊ ita scholari glorioso vtrobiq3 par pfuit sua gloria. ¶ Uel potestis exẽplificare eẽ.in dari est reus: in retineri actoꝛ.⁊ dicetis q iste scholaris côueniebatur: ⁊ sic erat reus.vidẽs q succũbebat dabat rẽ alia3: ⁊ fingebat q iste emeret a se.si petat preciũ: ficti pcij numeratio frustra postulat̃. Uel erat actoꝛ in retineri: ⁊ ficte agebat q ille debebat retinere non ex cã trãsactionis sed q̃si emptionis.vñ simulate actũ pro infecto hĩ.vñ q̃tũ ad effectũ nõ est vis: qꝛ hic est effectus huius.l.qñ inter scholarẽ ⁊ reũ côuẽtu3 est aliqd simulate: nõ val3 ⁊ ficti pcij ꝯnũeratio peti nõ poterit.

SI maioꝛ. In.l.ista dr̃. Petebã a te.c.datis a te mihi.x. feci tibi pactũ de residuo nõ petendo ex cã transactionis.postea dico nõ valere transactionem: qꝛ dolo fui inductus ad trãsigendum ⁊ ad pbãdũ dolũ.pbo q fui protestatus q dolo trãsigebã.nũqd sufficit hoc? Rñdet̃ q nõ.Tex. si maioꝛ.secus si minoꝛ: vt.j.si aduer.trãsac.l.j.Tex.nõ sufficit.q ipse protestatus fuit q dolo aduersarij transigebat: s3 debet probari dolus perspicuis insidijs: vt.s̃.e.l.interpositas.in prin.⁊.j.de dolo.l.dolũ.Odo.

NEc merito. In.l.ista ponit̃ talis casus. Accessi ad impatorẽ ⁊ corã eo sic pposui.dñe impatoꝛ.qdã archimedorus noie multos hẽbat creditores.eo mortuo credebã me eẽ suu3 heredẽ cũ nõ esse3.trãsegi cũ creditorib⁹ ⁊ aliqs eis dedi.postea apparet q nõ sum eius heres nec extiti fideiussoꝛ pro eo.quero a vobis nũqd data ex cã transactionis possum repetere? Ad qd rñdit impatoꝛ: q ista ante trãsactionẽ tractari debuerũt.s3 cũ dicis te trãsegisse cũ eis tanq̃ heres ⁊ eis numerasse pecuniam ex cã transact̃. non potes repetere quasi soluisses indebitũ.cũ ⁊ si stipulatione pmisisses tenereris soluere: nec excep.hẽres quasi indebitum pmisisses.h.d.ista.l.Tex.tractari conuenerat: qꝛ debebãs dicere creditorib⁹ anteq̃ trãsigeres.nõ sum heres debitoris nec sum pro eo obligatus.Tex.postulas. Uñ not. qdã spãle q solutũ ex cã trãsactionis nõ repetit̃: sicut nec solutũ ex re iudicata: vt.j.ꝺ ꝯdi.inde.l.j.⁊.ij.Tex.nõ potes. nã si nõ soluisses tenerer] soluẽ: vt simile habuistis.s̃.e.l.ij. ¶ Oꝛ segnori no.hic q trãsactio facta cũ putatiuo herede nocet ei: qꝛ solutũ nõ repetit.⁊ pdest ei⁹ qꝛ amplius nõ côuenitur s3 veris hẽdibus pdest: vt.s̃.e.l.si actione.S3 vr̃ q si aliqs putabat se hẽdẽ alicuius qui nõ erat ⁊ soluit: q possit ab eius hẽdib⁹ repetere: vt.ff.de peti.here.l.si possessoꝛ: in prin. Ad qd vos ita dicetis: in.l.ꝭ.soluit de pecunia hereditaria suo tñ noie.si postea côuenit̃ heres ⁊ apparet p putatiuũ heredẽ pecuniã solutã repetit verus heres a creditoribus: vt.j.de peti.here.l.ꝺ hereditate.in.l.ista soluit heres propriã pecuniã.Itẽ in.l.côtra.nõ fuit aliqua trãsactio sed hic sic. ¶ Sed denuo vr̃ q solutio facta a putatiuo herede prosit veris heredibus: vt.ff.de tu.⁊ ra.dist.l.si ex duobus. Ad qd vos dicetis.l.côtra loquitur in pluribus tutoribus vel curatoribus veris.vnde si vnus soluit liberat alios.hec autẽ.l.loquitur in putatiuo herede.

SI quidem. In.l.ista ponuntur duo casus. ¶ Primus casus ẽ talis.aduersaria mea petebat a me.xx.tãdẽ ex cã trãsactionis dedi.x.⁊ de hoc fuit facta scriptura.nũqd si residuũ petat a me: potero me tueri excep.trãsactiõis? Rñdetur q sic. ¶ Scd̃s casus est talis.aduersaria mea petebat a me.c.côfessus fui q debebã ei.x.de reliquis nõ fecit mihi pactũ de nõ petẽdo.nũqd non solũ illa.x.s3 ẽt residua poterit a me petere? Rñdetur q sic.Tex.perspicis.obstãte excep.transactionis: vt.s̃.e.l.non minorẽ.Tex.si vero.Incipit scd̃s casus.Tex.se debere reddere.i.soluere.

SI maiores. In.l.ista not.ita casum Patru⁹ vl̃ auũculus meus fuit tutoꝛ meus ⁊ fratrũ meoꝛu3.finita tutela cepimus eũ côuenire actione tutele.iste côuẽtus a nobis vna die traxit nos ad partẽ ⁊ dixit nobis talia vba belli filioli mei vos estis magni ⁊ iuuenes: ⁊ ego sum veteranus: ⁊ debeo amõ moꝛi.sum patru⁹ vester vel auunculus vester.⁊ sum ditioꝛ hõ qui sit in q̃rterio meo. non habeo aliquã prolẽ.⁊ nõ hẽo alienã psonã ita mihi côiunctã vt vos estis.vos molestatis me: custodiatis qd facitis: qꝛ creditis forte lucrari ⁊ amittitis.vnde traxi me in ptẽ cum fratribus meis ⁊ dixi eis. patruus vl̃ auũculus noster discrete loquit̃: nos indiscrete.vñ reuertamur ad eũ ⁊ dimittamus ei totã litẽ.vñ venimus ad eũ ⁊ diximus ei.bella barba multũ speramus de vobis: litẽ ista3 ponimus in manib⁹ vestris.dixit patruus vel auũculus: bñ fecistis: volo vobis dare.c.⁊ omne qd debeo vobis ex cã tutele: remittat] mihi per trãsactione3 vallatã aql.stipul.⁊ accep.vel dixit volo q ex cã donationis remittatis mihi omne id qd vobis debeo ex cã tutele.his itaq3 factis postea in extremis constitutus instituit sibi alios heredes: non nos.vnde volumus rescindere hãc trãsactionẽ: qꝛ nos trãsegimus ob cãm si institueret nos heredes.mõ q̃rit̃ qd iuris sit? Rñdetur q nõ possumus hãc transactionẽ rescindere: qꝛ ista cã non fuit expssa: licet retẽta in corde.Tex.sine aliqua cõditione.sub.oꝛe expssa.Tex.finita.sub.per trãsactionẽ.Tex.debet̃.⁊ ita no.qd corde agit̃ si oꝛe nõ exprimit̃: nõ pdest: vt.j.de cõdit̃.ob ca3 da.l.si repetẽdi. ¶ Sed qd si expssa eẽt ita cõditio.puta: qꝛ dixissent illi patruo vel auunculo remittimus tibi omne id qd ex cã tutele nobis debes si feceris nos heredes. Dixerũt qdã q tũc remissio facta esset ob cãm.vñ posset dici liberatio vt reponeret se in pstinã obligationẽ: vt.ff.de cõdi.ob cã3 da.l.si qs. Uel põt dici q ꝯditio hec est turpis.⁊ hẽtur pro non adiecta: vt ar.ff.de ꝯdit̃.insti.l.j.

TRansactiõe. In.l.ista dicit̃ q trãsactione mr̃is filij effici serui nõ pñt. Et in.l.ista põt pluribus mõis notari exẽplũ. Et vno mõ sic.ponamus q mulier côueniebat̃ a creditorib⁹ suis.dicebat mulier: nil hẽo i bonis nisi filios.dabo vobis filios meos vt sint serui vr̃i.vel vt seruiãt vobis vsq3 ad q̃nqueniũ: ⁊ vos faciatis mihi pactũ de non petẽdo.nũqd hoc piudicat filijs? Rñdet̃ q nõ: qꝛ nõ debet alteri per alterum ⁊c̃.vt.ff.de pactis.l.si vnus.§.in summa. ¶ Uel põt dici alio mõ poni exẽplum. ponamus q mater petebatur in seruitutẽ ⁊ trãsegit mater q esset ancilla.nũqd hec trãsactio nocet filijs? Rñdetur q non: qꝛ etiã si ipsi filij paciscant̃ q sint s̃ui: nõ nocet ei: vt.j.ꝺli.cã.nec nõ si volẽs. ¶ Uel põt notari alio mõ exẽplũ. ponamus q mulier erat tutrix filioꝝ.petebant̃ filij in seruitutem.ista mulier trãsegit q filij essent serui.nũqd piudicat eis? Certe nõ: vt.ff.e.l.de re filij.⁊ facit ad.l.istã.j.de lib.cã.l.post certi tẽpoꝛis.

SAnum mente. In.l.ista dicit̃ q hõ sane mẽtis licet coꝛpe sit infirmus cũ aduersario põt trãsigere.⁊ si trãsactio est interposita bona fide: val3.Tex.sanũ mẽte.puta qꝛ non erat furiosus: qꝛ furiosus nõ potest trãsigere cum non possit consentire: vt.ff.de reg.iur̃.l.in negocijs.Tex.est.sic ⁊ eger sane mẽtis potest testari: vt.j.qui testa.fa.pos.l.seruum.

QUe apud acta. In.l.ista tractat̃ ꝺ effectu ⁊ ptãte trãsactiõis ex pte rei ⁊ actoris. vñ in.l.ista no.ita casu3. Côueniebã te reiuẽdi.ad aliq̃ rẽ: vel psonali actiõe ad aliqd debitũ.postea in iudicio apd acta vel extra iudiciũ: siue cũ scriptura: siue sine scriptura côuenisti mihi dare.x.⁊ ego promisi tibi q amplius nõ petere3 vel desisterem: valet ne hec transactio? ⁊ quis erat eius effectus? Rñdetur q valet ex parte tua. Effectus huius transactiõis est q si vellẽ te amplius conuenire: potes me repellere excep. trãsactionis si ꝯuẽtũ soluisti. S3 si nõ soluisti: non est côueniens ex pte mei actoris vt agã ex pacto trãsactiõis cum sit nudũ pactũ: s3 agã pma actiõe.⁊ si excipias de transactione replicabo de dolo: vel in factũ: qꝛ nõ d3 tibi fides s̃uari qui vis ꝯtra

vis cõtra pacta versari. ⁊ ita inducã te ad transactionez servandam. b.d. ista. l. videte lrãm. ¶ Oꝛ segnoꝛi sicut dixi vobis in. l. ista tractatur de effectu ⁊ potestate trãsactionis ⁊c. dic vt dixi in casu. Videatis expositionẽ lre. Tex. siue apud acta rectoꝛis prouincie. i. iudicio coꝛam rectoꝛe prouincie. ⁊ illa dicuntur acta vt dixi. s̃. de edendo. l. si is apud quem. Tex. siue sine actis. i. extra iudiciũ. Tex. interposita est. s. bona fide. Tex. hanc obseruari conuenit. qꝛ si reus dedit conuentum: ⁊ postea velit actoꝛ repetere ab eo: repellitur exceptione transactionis: qꝛ nihil ita congruit humane fidei: ꝗ̃ ea que placuerunt custodiri: vt. s̃. e. l. non minoꝛem. Et hucusqꝫ durat primum dictum huius. l. in quo potestas ⁊ effectus transactionis ex parte rei ponitur. Tex. sꝫ qm̃. Incipit scd̃m dictum in quo ponitur effectus trãsactionis ex parte actoꝛis. Tex. vt certum quid. puta. x. idem si incertum. Tex. accipias. s. tu actoꝛ. Tex. ꝗ̃uis ex pacto. s. trãsactiõis. Tex. pendẽte. qꝛ res vendicabunt̃ p̃ma actione. Tex. doli mali vel in factum. ideo enĩ dicit. vel in factũ. qꝛ si aduersarius meus qui cõuenit mihi dare. x. est de parẽtibus: ⁊ postea dare non vult: ꝯueniam eũ prima actione. ⁊ si excipiat de trãsactione nõ replicabo de dolo sed in factũ: qꝛ actio in factũ datur loco replicationis de dolo. sed ꝯ̃ extraneuz replicabo pro dolo: vt. ff. de doli excep. l. apud celsum ⁊ aduersus. ¶ Oꝛ segnoꝛi sup. l. ista no. plura no. Primo no. ꝙ vꝫ ꝯctus ⁊ transactio siue fiat in iudicio siue extra iudiciũ vt hic. ⁊. s̃. ti. p̃xi. l. pacta nouissima. In actibus tñ est speciale ꝙ vbi fit transactio in iudicio ꝙ ibi debet iteruenire scriptura: vt. s̃. ti. p̃xi. l. pactum. ⁊. j. de dona. l. sancimus. Item fallit in emancipatione: vt. j. de eman. Item fallit in manumissione: vt. ff. de manu. in. l. si minoꝛ. Item fallit in adoptione: vt. ff. de adop. l. ij. ¶ Item no. hic ꝙ eque valet transactio cum scriptura sicut sine scriptura si bonafide fiat: vt. s̃. ti. proxi. l. pactũ. ¶ Item no. hic ꝙ pactũ transactionis ⁊ pactũ de non petendo non tollit̃ rei vendi. ipso iure: sed hꝫ elidi ope replicationis. tolleretur tñ si deduceret̃ in aquil. stipu. ⁊ acceptil. vt. s̃. e. l. vt responsum. sic ⁊ tpalis actio non tollitur ipso iure: vt insti. de excep. §. preterea. nisi in odiosis actionibus: vt. ff. de pac. l. si tibi. §. quedã. ⁊ nisi sit actio cuius solo cõsensu oritur ⁊ tollitur obligatio: vt in emp. qꝛ oĩbus integris existentibꝰ solo cõsensu tollitur: vt. ff. de pac. l. ab emptione. ¶ Item no. hic vnum qd̃ allegamus tota die. C. de transac. l. siue apud acta. in fi. ꝙ aliquid aliqs assequitur per mediũ qd̃ non potest directo. Nam ex. l. ista colligitur. si cõuenio te p̃sonali actiõe: ⁊ tu cõuenisti mihi dare. x. ex cã transac. ⁊ ego ꝯueni amplꝰ nõ petere. si non das. x. non agam ex pacto transactionis: sꝫ agam p̃ma actione. ⁊ si excipias de transactione replicabo de dolo: ⁊ ita tu metu p̃me actionis ne petam totũ debitum dabis mihi. x. ⁊ ita assequoꝛ per mediũ: qd̃ non possum directo assequi. sic ⁊. s̃. ti. proxi. l. si pacto quo penã. ⁊. ff. de vbo. obli. l. stipulatio ista. in pn. ⁊. §. alteri. ¶ Modo circa. l. istã est insistendũ opponẽdo ⁊ r̃ndendo distinguẽdo ⁊ q̃rendo. ⁊ aduertatis mãm huiꝰ. l. qꝛ bona est ⁊ quottidiana. vos habetis ꝙ ex pacto trãsactionis nõ dat̃ actio actoꝛi vt conuentum sibi p̃stetur: lꝫ det̃ reo si ꝯuentũ prestitit. Sed videt̃ cõtra. s. ꝙ ex pacto trãsactionis det̃ actio actoꝛi. quia si tu das mihi fundũ ex cã trãsactionis ⁊ ille fundus euincit̃ nõ videris dedisse. ⁊ ĩo ago act. p̃scrip. ver. vt. j. e. l. si pro fundo quẽ petebas. Ad qd̃ vos ita dicetis ꝙ ad ipsuꝫ ꝯuentũ non dat̃ actoꝛi ꝯ̃ reum actio vt hic. sꝫ si das ꝯuentũ ex cã transactionis ⁊ postea illud euincit̃: ꝯueniã te pres. v̄. ad interesse. non cõuentum ꝙ dedisti: vt in. l. ꝯ̃. ⁊. ff. de pac. l. iurisgentiũ. §. sed si in aliũ. in fi. ¶ Sed denuo instat̃ ⁊ op. ad. l. istam. Et videt̃ ꝙ ex pacto trãsactionis det̃ actoꝛi actio pres. v̄bis ad ꝯuentum: vt. s̃. e. l. cũ mota. in fin. Ad qd̃ ita r̃ndeo in. l. ꝯ̃. sublata erat p̃ma actio ipso iure. s. querela inofficiosi testamenti cui renũciatuz erat. vnde cũ sit odiosa ipso iure tollit̃: ⁊ ideo ad eã amplꝰ nõ erat regressus: vt. ff. de solu. l. que res. §. areaz. igitur qꝛ ad p̃mam non poterat dari regressus: dat̃ prescri. ver. de equitate. Sed in. l. nostra rei vẽdi. vel p̃sonalis actio nõ erat ipso iure sublata per pactum transactionis: licet enĩ sit sublata naturalis: tñ remanet ciuilis non elisa: ⁊ ideo agitur prima actione. vñ qꝛ poterat agi p̃ma non agit̃ ex. pacto trãsactionis. ⁊ si p̃ma agitur ⁊ excipiat̃ de trãsactione replicabitur de dolo. ¶ Sed denuo instatur ⁊ opponitur ad. l. istam. ⁊ videtur ꝙ actoꝛi debeat dari actio de dolo ad interesse ex pacto transactionis: vt. s̃. e. l. actione. ⁊. l. sub p̃textu instrũ. in fine. Ad solutionẽ quoꝝ ꝯtrarioꝝ similiter dico. in illis. ll. sublata erat p̃ma act̃. ipso iure p aql. stipu. ⁊ acceptilationẽ que oẽs p̃imũt p̃cedẽtes obligationes: vt. ff. e. l. aql. vñ qꝛ erat ipso iure p̃empta ⁊ dolo: nõ põt actoꝛ ad primam redire. datur actio actoꝛi: ne dolus suus sibi p̃desset qd̃ esse nõ dꝫ: vt. j. de le. l. si legatarius. sꝫ in. l. nr̃a nõ fuit p̃ẽpta p̃ma actio. ⁊ ĩo cũ ad p̃mã actoꝛ põt redire non dat̃ ei de dolo. qꝛ non datur de dolo cũ alia supest: vt. j. de dolo. l. ij. Ad solutionem hoꝝ cõtrarioꝝ: ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita cõsueui distinguere. Cũ actoꝛ facit reo pactũ de nõ petẽdo ex cã transactionis refert: qꝛ aut p̃ma actio tollit̃: aut nõ. Et p̃imitur ipso iure p̃ma actio cũ actoꝛ facit reo pactum ex cã trãsactionis p̃missis sibi. x. ne amplius petat. hoc casu effectus ⁊ potestas trãsactiõis est ex p̃te rei si seruat cõuẽtũ: ꝙ agẽtem actoꝛẽ põt repellere exceptionẽ trãsactionis. sed ⁊ penã p̃missam si amplius peteret̃: põt petere: vt. ff. de vbo. ob. l. ita stipul. in fi. vtrũqꝫ aũt sibi petere non lꝫ: nisi dictum esset: rato manẽte pacto: vt. s̃. e. l. cũ p̃ponas. ⁊. ff. e. l. qui fidẽ. sed si non esset dictũ ꝙ vtrũqꝫ posset petere: hꝫ reus electionem qd̃ velit petere: vt. ff. de pac. l. rescriptũ. §. si pacto. Tñ ipse reus põt repetere qd̃ datũ est in duobus casibus: vt. s̃. e. l. cũ proponas. ẽt si nõ est dictũ rato manẽte pacto. ẽt põt repellere actoꝛẽ ⁊ repetere datũ. Unus casus est cuꝫ reus liberatur per aql. stipula. ⁊ acceptilationẽ: ⁊ actoꝛ venit postea cõtra: vt. j. e. l. vbi pactũ. Itẽ fallit in alio casu: cũ actoꝛ venit ꝯtra trãsactionẽ iuratã: vt. j. e. l. si qs maioꝛ. ⁊ hec sunt vera ex parte ipsius rei ꝙ hꝫ p̃dicta auxilia: si aũt reus conuentũ nõ seruat: hoc casu si pactũ nõ est stipulatione vallatũ nõ agit̃ ex pacto transactionis sed agitur prima actione vt hic. ⁊. s̃. ti. p̃xi. l. cum proponas. ij. ¶ Sed nũqd in casu isto possꝫ dicere actoꝛ reo. feci tibi pactũ ꝙ amplius nõ peterẽ. tu nõ das qd̃ dare ꝯuenisti. ꝯdico liberationẽ. i. pactũ factũ vt te reponas in pristinã obligationẽ. Dixerunt qdã ꝙ sic: vt ar. ff. de condi. ob cãm da. l. si qs accepto. sed ⁊ potest agi p̃scrip. verbis si primũ debitum erat liquidũ: vt. ff. de p̃scri. verb. l. ob eam. Uel potest dici. vbi prima actio non est perempta: satis est ꝙ agat prima act̃. ⁊ si excipiatur de transactione replicabitur de dolo. vt in. l. nr̃a. ⁊. l. illa si quis accepto. loquitur cũ prima actio erat perempta ipso iure. si aũt per pactũ trãsactionis prima tollit̃ ⁊ p̃imit̃: vt qꝛ agebatur querela inofficiosi testamẽti ⁊ renũciatũ est ei: tũc ipso iure sublata est prima actio: vt. s̃. dictũ est. vel qꝛ interposita p̃ma transactione est vallata per aquil. stipul. ⁊ acceptilationem: vt. s̃. e. l. vt r̃nsum hic refert: qꝛ aut prima actio tollitur ipso iure dolo rei ab initio interueniẽte. aut tollit̃ ipso iure dolo eius non ab initio interueniente sed ex postfacto. Si dolo rei ab initio interueniẽte tollitur p̃ma actio ipso iure: valꝫ trãsactio ⁊ agitur de dolo ad interesse: vt. s̃. e. l. actione. ⁊. l. sub pretextu. Si autẽ tollitur prima actio dolo non ab initio interueniente: sed ex postfacto: qꝛ reus conuentum non dat: hic refert. aut trãsactio facta est per hec verba. dicit reꝰ actoꝛi. dabo tibi. x. ⁊ ita renunciabis liti mote. quo casu si actoꝛ renũciat liti mote: hic fuit do vt facias: agitur prescriptis verbis ad conuentuꝫ: vel vt interesse prestetur: vt in. l. cum mota. Aut dicit reus. dabo tibi. x. ex causa transact̃. vt amplius non petes vel in perpetuum desistes: quo casu hic non potest dici si renunciatum est ab actoꝛe liti vestitum est pactum rei interuentu. qꝛ si hodie non petat cras posset petere. vnde qꝛ erit incertum pactũ esse vestitũ nisi in die iudicij: non potest agi ex pacto trãsactionis: qꝛ est nudũ. nec prima: qꝛ sublata est ipso iure. vnde hoc casu dicã dari cõditionem ob causam de equitate: vt in. l. si quis accepto. vel dicã ꝙ aget prescrip. ver. de equitate: qꝛ dicet solue rẽ ex quo cõuentũ non imples: vt. ff. de pres. ver. l. j. ⁊. l. ob eã. ¶ Oꝛ segnoꝛi sup. l. ista foꝛmo plures q̃ões ⁊ statim foꝛmo hic vnã questionẽ quã dñs Azo tangit hic in apparatu suo. ⁊ meliꝰ potest videri in suo apparatu ꝗ̃ in alijs glosis. Hic dicit̃. si reus conuenit dare vt amplius auctoꝛ non peteret hic ex

pacto transactionis nō datur actio.sed cur non datur actio ex pacto trāsactiōis cū p̄ma actio non est sublata? Dixerunt antiqui.hec est rō:q2 pactū trāsactiōis h3 incidere in ꝯctu3 innominatū.facio vt des.nā dicit actor reo.facio tibi pactū q amplius nō petam si des mihi.x.vñ d3 dari actio d dolo: q2 actio de dolo d3 dari in ꝯctu.facio vt des:vt.ff.de p̄scri. ver.l.nālis.§.q si faciā.sed de dolo non pōt dari hic:q2 non daṫ si alia cōpetit:vt.j.de dolo.l.ij.ꝛ.ff.de dolo.l.ij.§.siquis. at in transactione si dicat actor reo.amplius non petam.tu dabis mihi.x.siue prima actio non est sublata:ꝛ tūc cōpetit prima:ꝛ tūc cessat de dolo.siue prima actio est sublata ipso iure:si alia cōpetit de dolo non daṫ.S3 hec rō nō est bona: q2 pactū trāsactionis nō cadit in ꝯctū innominatū.facio vt des.sed in ꝯctū innominatū.do vt facias:vel do vt des.na3 dicit reus actori.dabo tibi.x.vt amplius non petas:l3 actor p̄ueniret in paciscēdo est ꝯctus do vt facias:vt.s̄.e.l.cū mota.vł est do vt des.do tibi.x.ꝛ desistas a lite.nā desistere pro dare hr̄:vt.ff.de cōdi.ob cām da.l.similiter.ꝛ iō datur p̄scri. vt in pal.§.q si do.igiṫ appet q nō cadit in ꝯctū inominatū: facio vt des.ꝛ iō p̄missa rō antiquoꝝ non est bona. Et ideo nos assignamus rōnē talē quare ex pacto trāsactiōis actori non datur actio qñ nō est prima actio p̄epta:q2 nudū pactū est.nam si reus cōuenit dare actori.x.vt amplius non petat: nudum pactū est.istud pactū:ꝛ iō actori non parit actionē: vt.s̄.ti.proxi.l.legē.Et q istud pactū sit nudū.pbo euidēter. si reus cōuenit dare.x.actori vt amplius nō petat:istud pactum non est vestitū genere aliquo vestimēti:seqtur ergo q est nudū. Itē q pactū transactionis p̄dicto mō factū non sit vestitum re appet:q2 vestitur pactu3 re:vt insti.qui mo.re ꝯ. obli.per totū.ꝛ pactum transactionis nō est de illis modis. Item verbis non est vestitū q2 dicit lr̄a citra vinculū stipulationis ꝛ verbis vestitur pactū:vt insti.de.v̄bo.ob.in prin. Item nō est vestitū lr̄is:q2 trāsactio nō cadit in lr̄aꝝ obligationibus:vt insti.de lr̄aꝝ ob.per totū. Itē nō est vestitū consensu:q2 consensu vestiṫ pactū in certis obligationibus dūtaxat:vt in emptione ꝛ vēditione.ꝛ pactū trāsact.non est de illis obligationib⁹:vt.ff.de ob.que ex consensu nas.p totū. Ite3 pactum trāsactionis nō dr̄ vestitū coherētia ꝯctus:q2 non loqmur q pactū vestitū p̄cessit añ vel post incōtinenti. Item pactū trāsactionis non pōt dici vestiri rei interuētu: de quo magis dubitari posset.q2 aliqs supficialiter intelligens diceret.si conuenit reus dare.x.actori vt amplius non peteret vestitū est pactū ex pte actoris eoipso q facit pactu3 de non petēdo:vñ datur ei p̄scri.ver.vt.j.de rerū pmu.l.ex placito.Sed non est ita:q2 refert quibus verbis fiat trāsactio.ꝛ aduertatis ista:q2 qñ eritis in talibus transactionib⁹ poteritis prodesse amicis vestris:ꝛ nō amicis potestis dissimulare. si enim fiat pactum transactionis his verbis.dicit reus:dabo tibi.c.vt amplius non petas:vel in ppetuū desistas a lite mota.si ita factū est pactu3 venit actor ꝛ dicit reo. des mihi.x.reus non vult dare.dicit actor: vestitum est pactum est pte mea:vnde habeo actionē p̄scrip.ver.vt prestes conuentū:q2 si tu conuenisti amplius non petere tu posses petere cras:si hodie non petis.vñ nō est certū vestitū pactū esse nisi in die iudicij.l3 si tūc daretur nō pdesset. Non ob. q dr̄ pactū rei interuentu vestiri vbi modico interuallo res ad plenū intercedit.sicut est cū ꝯuenio pmutare codicē meū cū digesto tuo:ꝛ codicē meū tibi trado:hic intercessit res ad plenū.sed vbi cōuenisti mihi dare.x.vt amplius nō peterē. si hodie non petā cras possem petere.vñ non pōt dici interuenire res ad plenu3 nisi in euētu iudicij.ꝛ tunc posset dari actio ad conuētū ꝛ nō añ:l3 nimis sero dareṫ. Si aūt fieret transactio per verba ista.dicit reus:dabo tibi.x.si liti renuncias.si pactum facias de non petendo.si acṫ.mihi remittas. hic eoipso q renuncias liti:ad plenu3 interuenit res.vnde agitur p̄scrip.verbis:vt.s̄.e.l.cum mota.vbi ergo in transactione veniunt verba extensiua: vt dabo tibi.x. vt amplius non petas.hic non vestitur pactū ex pte actoris nisi in die iudicij:vt.s̄.dixi.sed si non interueniunt verba extensiua:vt dabo.x.si facis mihi pactum de non petēdo. hic dicitur vestiri pactum. eo enim ipso q paciscitur:res ad plenū interuenit.ꝛ ideo datur prescrip.ver.vt.s̄.e.l.cū mota. ¶ S3 instatur si ista rō est bona:ergo si pactū valleṫ stipulatiōe ide3 erit.qd hec.l.non admittit:sed vetat.q2 dicit ex pacto trāsactionis non daṫ actio nisi stipulatione valleṫ.ergo agitur ex stipulatione si intercessit. S3 oñdo vobis ꝯriu3.pone dicit reus.pmitto tibi dare per stipulationē.x.ne amplius petas. qūo aget actor ex stipulatu ad.x.nonne dicet reus:tu nō servasti conuētū:q2 si hodie non petas:cras posses petere.vñ non erit hic certū:nisi in die iudicij. Rñ.vbi stipulatio intercessit:non agit ex pacto trāsactionis:sed ex stipulatu.verbigratia.tu conuenisti mihi dare.x.vt desisterē a lite.dixi ego: da.si soluisti:si amplius petā habes iuris remediū:q2 ages ex stipulatu.ꝛ ad istud facit.ff.de condi.inde.l.eleganter.§. si quis post. ¶ Sed denuo quero.pacto transactionis non est stipulatiōe vallatū:q2 dixit reus.dabo tibi.x.vt amplius non petas.postea dicit actor reo.solue.x.dicit reus.pactum transactionis fuit nudu3.vñ non datur tibi actio.nec potes dicere q sit vestitū rei interuētu:q2 si hodie non petis:cras posses petere.dicit actor:ego dabo tibi.x.fideiussores idoneos q amplius non petā.nunquid actor.x.conuenta possit petere? Uidetur q sic:q2 si testator legat mihi.x.si questionem heredi non mouea:non possum petere legatū nisi offeram cautionē heredi q qōnē ei non mouea:vt.ff.de condi. insti.l.si quis ita in fi.ꝛ.ff.de ꝯdi.ꝛ demon.l.mutiane in pn. ¶ Sed in qōne ista contradicēdum est.ꝛ est dicēdū q non petā conuēta duabus rōnib⁹. Prima est illa.si dedi tibi.x. ne ires ad iudice3.vel conueni tibi dare.x.non possum a te petere cautionem vt caueas non ire.q2 aut non ibis: ꝛ hēo optatum.aut ibis:ꝛ tunc repetā:vt.ff.de condi.ob cām da.l. dedi.in prin. ¶ Ite3 alia rōne.cū qs teneṫ mihi non facere nō petere. aut ꝯctus est inter viuos: aut ex vltima volūtate. si quis teneṫ non facere non petere:ꝛ est ꝯctus celebratus inter viuos non cadit ibi cautio nisi executoria: q2 confessoria ꝛ negatoria actio lata sn̄ia si non est appellatū mādatur executioni hoc modo:q2 reus cauet actori q non impediet eum ire vel agere:vt.ff.si ser.vē.l.haru3.ꝛ.l.egi.qd est ibi iō: q2 non posset mandari sn̄ia executioni aliter.sed in omnib⁹ alijs que fiunt inter viuos secus.S3 in his que fiūt in vltia voluntate:ibi Mutius iurisſator dixit q tale legatum.esset ridiculosum si dixit actor heredi:da mihi legatum heres dicit ei:si tu non ascēdis hodie: cras poteris ascēdere. vñō si cauet legatarius se non ire vel ascēdere:habebit legatu3 vt in.l.mutiane.in prin.secus in his que consistunt in faciēdo. q2 si legaṫ mihi si ascēdā capitoliū:hic siue ascendo siue caueo planū est:q2 hoc est in oibus:vt.ff.de iudi.l.in omnib⁹. ¶ Sed denuo qro hic ꝛ aduertatis hāc qōnem:q2 tota die dubitatur.Ego actor cū reo trāsegi ꝛ ꝯuenisti mihi dare.x. vt amplius nō peterē.venio ad te ꝛ dico tibi.des mihi.x.cōuēta.tu nō vis dare.cōuenio te p̄ma acṫ.ꝛ tecū litē cōtestor. lite conte.tecum tu credebas q haberé aliqd instr̄m.cum scis q habebā:venis ꝛ vis dare.x.que conuenisti dare ex cā transactionis:ꝛ vis vti exceptione transactionis. dico ego tibi.non potes:q2 hoc licuit tibi facere ante litē cōtesta.sup prima actione. quid erit in casu isto? Dixerat qda3 ꝛ in ista opinione vr̄ declinare dñs Al.dubitādo q licebit reo moram purgare vsq3 ad sn̄iam:vt ar.j.e.l.si maior.ꝛ vr̄ esse casus hui⁹.l. vt ibi dicā. Alij dixerūt q reo exquo nō erat cōdēnatus super pria actiōe: licebit ei purgare morā:vt.ff.de pe.here.l.itē ve.§.idem ait.ꝛ istud est de ficta iure equitate. Sed si vellemus considerare rigorem iuris:diceremus q post litem conte.non l3 sibi purgare mora3:vt.ff.de verbo. ob.l.si insulā.ꝛ.j.de contrahē.ꝛ ꝯmit.sti.l.nuda. Non ob.l. j.e.l.si quis.q2 intelligo illā volēte vtroq3. Itē non ob.l.ite3 veniūt.§.idē ait.q2 loquitur in noxali actione:in qua l3 sibi purgare morā ēt post sn̄iam. Ite3 non ob.s̄.ti.pxi.l.cū ppo nas.in fi.q2 ibi intelligitur ante litē.ꝯtesta.

Ab pretextu. In.l. ista ponūtur duo casus. Primus casus est talis. si petitio est generalis:ꝛ transactio generalis: sub pretextu aliquaꝝ sp̄ēꝝ postea reptaꝝ:trāsactio nō retractaṫ. ¶ Scd̄s casus est talis.si ego conueniebā te pro re aliqua quā credebam esse apud te reṫ ven.vel

ven.vel psonali actione.s.tutele:⁊ erat apud aliu3:⁊ ego errans feci tibi pactu de no petendo:hec trasactio non piudicat mihi cotra alia psona eam rem possidentem. Tex.finita. cu petitio fuit gnalis ⁊ transactio gnalis. Tex. error autez. Incipit scom dictu. Tex.nihil pot nocere. Nec lra legitur duobus modis. Et vno mo q impator loqtur actori:⁊ tunc legit sic.nihil pot noce.s.tibi actori: ⁊ vult dicere sicut dixi in casu ⁊c.⁊ ad istud accedit.j.res inter alios acta ⁊c.in rubro ⁊ in nigro.⁊.ff.de pac.l.si vnus.§.in suma. Legit ⁊ secudo modo hec lra q loqtur reo:q2 pprie reus no trasigit: vt dixi.s.e.l.ij.⁊ tuc legit sic.nihil pot nocere.s.reo. ⁊ vult hoc dicere.si ego transegi cu reo siue illa res apud eu3 siue apd alium sit sibi no prodest transactio:nec sibi nocet q res illa erat apud alium. ¶ Or segnori ad.l.istam opponit ⁊ instat. Uos habetis in pn.huius.l.q sub pretextu specierum postea repertaru facta gnali petitione ⁊ generali transactione infinita iura phibent res restaurari.verbigra.cu petitio fuit generalis ⁊ transactio generalis.ego petebā id in quo mihi eras obnoxius.hec petitio non d3 admitti q2 incerta est. tu confessus de iure tuo admisisti qd facere potuisti:vt ar.j.de anna excep.l.si.postea dedisti mihi.x.⁊ ego feci tibi pactum de non petedo omne id in quo eras obnoxius.post transactione factam inuenio te obnoxium mihi in.x. ⁊ in.v.vnde peto ista.x.⁊.v.nunqd audior? Certe no. ¶ Uel pot notari exemplu ita.pueniebā te actione tutele.tpe trasactionis no inueniebam te male admistrasse:nec reliq apud te.vnde acceptis.x.transegi.postea repio q male admistrasti in.v. vel domum apud te habes.nunqd trasactio rescindit? Certe non: nisi dolo malo aliqua spes esset redacta in transactione.na3 tunc de rigore iuris ob.trasactio:tn de equitate dat doli replicatio:vt.ff.de pac.l.tres fratres.vel vt ea que de nouo reperio debeant ex vltia voluntate:vt.ff.e.l.de his.⁊.l.no est nouu.in fi. Sed ad ista.l.vr.p.j.de iudi.l.ij.vbi dicit q etiam si petitio fuit generalis l3 obstet sibi exceptio de rigore iur tame de equitate competit ei replicatio doli mali. Segnori breuis est rnsio ⁊c.dic vt ibi dicam ad solutione istius p.ij. ¶ Sed denuo vr.l.p.q2.l.videt velle q etiam si petitio fuit gnalis q non obstet in alio caplo:vt.j.si aduer.rem iudi.l.j. Ad qd potest dici q breuis est rnsio q ibi petij duas spes. de vna fui absolutus:de alia condenat⁹.si volo agere de tertia non phibeor. ¶ Uel pot dici q ibi erat minor. vnde ratione minoris etatis petebat restitui. ¶ Uel pot dici qd dicit littera ibi.iterato eande actione de ijsdem spebus iferre non potestis.sub.ibi maxie. Sed nec hoc approbo. ¶ Uel pot dici:⁊ hanc solutione approbo.dria est iter transactione ⁊ iudiciu.transactio h3 in se pactu:vt.ff.de pac.l.j.vn si petitio fuit gnalis non pot reuocari.⁊ sic loqtur.l.nra.si iudiciu reddit in inuitu:vt.ff.de vbo.obli.l.inter stipu.§.j.vnde si in iudicio actu est de vna specie: ⁊ psecutio vnius spei tm est facta:iterato de illa no agit:s3 de alia specie agit.⁊ sic intelligitur.l.cotra.⁊ fm ista determinatione intelligit.j.de iudi.l.l3.⁊.ff.de trasac.l.cu aqliana.⁊.l.qui in tutoribus.

TRansactione. In.l.ista dicitur. Ego petebam a te aliquā rem rei ven. vel petebā a te c.psonali actione.dolo tuo induxisti me ad trasigendu:vt acceptis.x.de residuo facere3 tibi pactu3 de non pe.tu reus dicis q dolo transegimus.vn petis tibi restitui data.nunqd eris audiendus? Certe no:q2 allegas turpitudine tuā. Tex.cum ex ptibus tuis.loqtur reo ipator vt p3 ex.l.subscriptioe. Tex.magis.electiue ponit. Tex.est. ¶ Or segnori habet hic.si ille qui induxit alique ad trasigendu si ipse dicit dolo factā trasactione no d3 audiri q2 allat turpitudine suā. Et ita no.allegans turpitudine suā non audit:vt.j.de libe.cā.l.si filiu.sed ⁊ ille p que dolus comissus est pot agere ⁊ facere vt stet trasactioni:vt.ff.de dolo.l.elegater.in prin.⁊ est ro ne qd fauore ⁊c.vt.s.de le.⁊ consti.prin.l.qd fauore.

I de certa. In.l. ista ponit casus. cum petitio est specialis: ⁊ trasactio generalis. ⁊ est casus talis. Petebam a te.x.ex aliqua causa postea generaliter transegimus: ⁊ feci tibi pactum de non petendo omne id quod a te poteram petere. nec adieci eo nomine. si postea volo a te petere aliam rem: non obstat mihi exceptio. Tex.eo nomine.i.nomine.x.que petebantur. Tex. qonibus.sub.de qbus non agebat. Un no.hic.si petitio est spalis ⁊ trasactio generalis:transactio d3 restringi ad id qd agebatur:vt.ff.e.l.cum aquiliana.⁊ idem est econtra:vt.s.e.l.age.vt ibi dixi. Odofredus.

I causa cognita. In.l.ista dicuntur duo. Prio dr.si petij a te.c.⁊ tu fuisti in.c.codenatus per snia3 diffinitiuā a qua no est appellatu nec appellari pot:nec pot in integru3 restitutio peti:nuqd post sniam diffinitiuā sup eo in quo fuisti mihi codenatus pt fieri trasactio? Certe no. ¶ Scdo dr ponamus q petij a te.c.⁊ fuisti mihi condenatus diffinitiue. nec appellasti:nec potes appellare: nec potes petere restitutione in integru.ista.c.su3 stipulatus aio nouadi te.postea liberaui te per acql.stipul.⁊ acceptilationem. nunqd illa.c. possu3 a te ampli⁹ petere? Certe no.secus si te no liberasse3 per aql.stipul.⁊ accepti. Tex.plata snia cā cognita d3 ferri snia.j.de iudi.l.iudices. Tex.appellatiois.q2 no appellauit. Tex.vel in integru restitutionis.q2 maior erat. Tex.no est. ¶ Or segnori hic colligimus glosa3 qrudā legu que dicut per appellatione extingui pnuciatu. Tex.no est opinionis incerte.⁊ audite qre non.q2 trasactio est de re dubia.⁊ si est res finita per snia3: no est dubia:vn no l3 trasigere:vt.ff.e.l. post rem.sed si reuocaret in dubiu esset iudicatu vel no:bn liceret transigere.vt.j.de penis.l.qui sniam.⁊.ff.de codi.inde.l.eleganter.§.j. Tex.pinde. Incipit sco3 dictu. Tex.curabit ergo si per acquil.stipul. ⁊ acceptilationem perimisti actionem tuā:non curabit adhibere effectu3 rebus pridem iudicatis ar.sumpto a p̄rio sensu:qd est fortissimum:vt.ff.de offi.eius cui man.est iur.l.j.in pn. Un ex fine huius.l.voluerunt quidā colligere mirabile errore:⁊ dixerut q sup re iudicata no licet trasigere simplici pacto.sed per aquil.stipu.⁊ accep.sic. Sed ipsi male dixerut:q2 trasigit duobus modis: simplici pacto ⁊ per acquil.stipul.vt.ff.e.l.ij.si eni3 lex dicit no posse trasigi:intelligedu est nec pacto nec acqui.stipul.⁊ accept.q2 genus comphedit spem.q2 bn sequitur si non est animal:non est homo. Nec ob.versi.pinde. qa d3 intelligi q post rem iudicatā non pot transigi tali modo.peto a te.x. fuisti condemnatus.non appellasti.illa.x.su3 a te stipulatus animo nouandi.qd esse no potest.vt.ff.de re iudic.l.si se.§.si couentione.super ista stipulatione animo nouandi facta bn pot transigi si reuocaretur in dubium.

I pro fundo. In.l.ista ponuntur duo casus.⁊ pm⁹ est talis. Petebā a te fundu ticianu3 rei ven.trasegimus.⁊ tu couenisti mihi dare aliud pdium ponamus seianu liber:⁊ cu dedisti.⁊ postea pdiu est euictu a me pro pte vel in toto.vel inuenitur alij obligatu.⁊ tpe trasactionis eram maior.xxv.an.nuquid potero venire cotra trasactione? Certe non.sed q2 pdiu euictum est:ex stipulatu si interposita est:couenia3 te apud rectorem prouincie.vl si non est interposita pscriptis verbis ad interesse. ¶ Secudus casus est talis.si petij a te fundo ⁊ facio tibi pactu de non petendo fundu:si ille fundus a te reo euictus est a fisco vel ab alio teneor tibi d euictione:⁊ nihil a me petere potes.hoc dicit ista.l. Uidete lram. Tex.si pro fundo.s.titia no. Tex.pdiu.s3 seianu. Tex.placuit.nam siue hoc dicat siue non:no refert:vt.ff.d p̄he.emp.⁊ ve.l.cu vederes. Tex.prohibent iura:vt.s.e.l.fratris. Tex.agere potes. sub.non vt seruet couetu:s3 ad interesse:vt.ff.de pactis.l. iurisgetium.§.sed si in aliu. in fi. ⁊ sic soluit cotra.s.e.l.siue apud acta.⁊ ibi dixi. Tex.si tn ⁊c. Hic incipit scos casus.⁊ facit hic impator trasitu de psona ad psonā:q2 hic loquitur reo:sed in primo casu loquitur actori. Tex.apud te.s.reum. Tex.decisio.q2 dedisti aliquid ex cā transactionis:⁊ factum est tibi pactum de non petendo. Tex.potes.scil3.ab actore. Sed dic mihi que est ratio diuersitatis inter primu ⁊ scom casum? Rn.ratio est illa.si peto a te fundum ⁊ tu conuenis

mihi dare alium liberum: qꝛ feci tibi pactuꝫ de non pe. agit inter me ꝛ te vt des. ꝛ dare est accipientis facere: vt. ff. de. v. ob. l. vbi appet. §. vlti. si ergo euincitur non videris dedisse: vt. ff. de le. iij. l. qui cócubinaꝫ. §. heres. sed vbi peto a te fundum ꝛ tu das mihi aliqd vt a te nó petá: hic agit inter me ꝛ te vt amplius non petam. ꝛ ideo si euincitur a te: tibi de euictione non teneoꝛ. Odofredus.

Cu̾ donatióis. In. l. ista ponit talis casus. Unus frater legittime etatis tutoꝛ fuerat alioꝝ duoꝝ fratrū: ꝛ male administrauit. finita tutela agūt frés ꝯ frém act. neg. gest. dixit frater. transigamus qꝛ sciatis ꝙ faciam vos hr̄des meos. ꝛ ita trásegerūt. postea iste frater decessit ꝛ frés nó fecit hr̄des ſꝫ alios. nūqd ꝑt rescindi trásactio? Rn̄. si trásactio fuit facta bona fide eis sciētibꝰ non lꝫ rescindere trásactioné: qꝛ dolus scieti nó infert: ꝛ ió ꝺ dolo isti frés frustra cóquerūtur. Tex. cū donationis. ꝛ ita fuit gratuita trásactio. Tex. qrimini. Et ita not. ꝙ dolus voléti nó infert: vt. ff. de regu. iur. l. nemo vr̄. ¶ Oꝛ segnoꝛi no. hic tres casus ſm Azo. ꝛ ita scripsit hic ꝛ hū. Si creditoꝛ facit debitoꝛi pactū de nó petédo vel nó. si qdeꝫ retinebat in coꝛde vt institueret eū heredé sibi: nó aūt dixit de hr̄ditate: ꝛ tūc valꝫ pactū siue trásactio. siue ille debitoꝛ pollicebat ꝙ institueret eū heredé vt hic. siue nihil dicebat: vt. s̄. e. l. maioꝛes. xxv. an. ¶ Scd̄s casus est qn̄ aliqd dixit de hr̄ditate ſꝫ in foꝛma conditionis. puta si actoꝛ diceret. remitto tibi si feceris me hr̄dé: tūc valꝫ trásactio siue remissio: impleta códitione vt hic. Vl' pōt dici ſm Bul. ꝙ nó valet trásactio siue remissio. sicut ꝛ stipulatio sub impossibili códitione effecta nó valꝫ: vt. insti. de inu. sti. §. impossibilis. ¶ Tertius casus est qn̄ ita dicit reus. si trásigimus faciá vos hr̄des. ꝛ si vterqꝫ ꝯsensit valet transactio. nec pōt petere debitū si reus non facit eū hr̄dé vt hic. Et est ratio qꝛ in pari causa turpitudinis melioꝛ est códitio possidentis: vt. j. de condic. ob. tur. cau. l. ij. secus tamen est in legatis: vt. ff. de condic. insti. l. j.

Transactioné. In. l. ista dicitur. Si moueo tibi qóné de quodá ꝑdio: qꝛ ago rei vé. vl' si peto a te. c. ꝑsonali act. ꝛ tu das mihi aliqd trásferédo in me dn̄iū vel liberas me ꝑ aql. stipul. ꝛ acceptilatioé ab actióe qua tenebar tibi in. x. ꝛ ego facio tibi pactū de nó petédo ex cā trásactionis. ꝛ hoc facio ꝑn̄tibꝰ amicis meis. si ego postea dico ꝙ non valet: qꝛ dolo fuit facta nó suꝫ audiédus. Tex. improbitatem. qꝛ non est verisimile ꝙ metu fuerit facta ꝛc̄. vt ar. ff. ꝙ metus causa. l. non est verisimile.

Si maioꝛ. Lex ista legit pluribus modis. Et vno mó ſm antiquos: ꝛ tūc ista lec. laycis iniqtate cótinere vr̄. Secūdo mó legit ſꝫ modernos ꝛ non continet in se iniquitateꝫ. tn̄ pꝛemittam lecturam antiquoꝝ: ꝛ postea subijciá lecturam modernoꝝ. Et ſm antiquos ponetis ita casum. ego maioꝛ. xxv. an. petebam a te fundū tandé trásegimus: qꝛ conuenisti mihi dare. x. vsqꝫ ad diem: ꝛ feci tibi pactū de nó pe. fundū. postea ad dié conuētá non das. x. nec illa. x. offers ad diem conuentá: offers tn̄ postea in lité cū peto a te fundum. nunqd poteris me repellere exceptioné trásactionis? Rn̄. detur ꝙ sic si. x. cóuēta ꝑatus sis soluere cū peto a te fundū h. d. ꝛ ſm hanc lec. exponetis ita lr̄aꝫ. Tex. si maioꝛ. xxv. an. sub. tu actoꝛ. hoc ió dicit: qꝛ si esset minoꝛ nó valeret transactio qꝛ posset restitui: vt. j. de aduer. transac. l. j. ꝛ. l. ij. Tex. transegisti. s. cū reo qui conuenit tibi dare vsqꝫ ad mésem: ꝛ tu fecisti ei pactū de nó pe. Tex. repn̄tata. i. soluta. Tex. nec offerát. sub. die conuēta offerūt tn̄ postea dū actoꝛ petit funduꝫ. Tex. exceptionis. s. transactionis. Tex. ꝓficit equitas. ¶ Oꝛ segnoꝛi ſm istam lec. antiquoꝝ hic est casus vt dixi. Sed ad istam lec. sic opponit. si cóuenisti mihi dare. x. vsqꝫ ad menseꝫ ex cā trásactionis: ꝛ ego cóueni non petere fundum. si. x. non dedisti. j. mensem non seruasti mihi pactū. vn̄ debeo agere pꝛima act. ꝛ si tu excipias de transactione ego replicabo de dolo: qꝛ non dꝫ ei fides seruari qui vult cōtra pcm̄ v̄sari: vt. s̄. ti. ꝓxi. l. cū ꝓponas. ꝛ. l. siue apud acta. Sed antiq ita rn̄dét ad istud ꝯ. qꝛ ll. ꝯrie obtinét qn̄ tu reus nec ad dié conuētá: nec postea in liteꝫ offerebas dum ego actoꝛ petebá a te fundū: ſꝫ si tu post méseꝫ dū te ꝯuenio ad fundū offeras in lité illa. x. ꝯuēta ex cā trásactionis: vel ét post lité cōte. aū sniaꝫ: obstat mihi exceptio trásactionis: qꝛ hoc cōu lꝫ tibi reo purgare morá post lité ꝯte. vsqꝫ ad sniam. Et ſm hanc lecturá antiquoꝝ: hec lex facit pꝛo opinione eoꝝ qui dixerūt ꝙ debitoꝛ qui dꝫ in dié pōt purgare morá aū lité cōte. ꝛ post vsqꝫ ad sniam si stipulatio nó est penalis: vel si ius actoꝛis nó est fcm̄ deterius. vt. ff. de v̄bo. ob. l. si ita qs. §. semel. Et est ró ꝙ lꝫ purgare sibi morá aū lité ꝯte. ꝛ post vsqꝫ ad sniam: ne ꝑꝑ morá suá exigat ab eo plus q̄̄ ꝯuenit dare ex cā transactionis. ¶ In duobus casibus tn̄ est spále ꝙ si lꝫ moꝛoso purgare morá: vel si purgat plus exigitur ab eo. Et pꝛimus casus est. si frater meus fuit institutus heres ꝛ ego i quarta: si fuit in moꝛa dádi mihi quarta: nó lꝫ ei morá purgare quin in plus puniat q̄̄ fuit rogatus mihi restituē: qꝛ dabit mihi plus q̄̄ quartam. non dabit mihi etiam aliam tertiaꝫ ꝑté quátitatis que fuerat in testaméto derélicta: vt. j. de inof. test. l. si quis. in pn̄. Item fallit in herede iusso legatum dare: si fuit in moꝛa dandi legatū: qꝛ nihilominus legatum dꝫ dare: ꝛ omni cómodo dꝫ pꝛiuari qd̄ ꝓuenit ex illa hereditate: vt. j. de fideicómis. l. qóneꝫ. in fi. Sed ista lectura antiquoꝝ vt dixi vr̄ laycis iniqtaté continere. qꝛ si cóuenisti mihi dare. x. vsqꝫ ad menseꝫ: ꝛ ego ꝯueni nó petere fundū: si ad diem non das: ꝛ ego peto fundū etiaꝫ lite conte. vsqꝫ ad sniam: sed paratus es soluere. x. cóuenta ob. mihi exceptio transactionis. ꝛ sic erat in potestate tua qn̄ volueris offerre. Et ideo vt hec. l. laycis iniquitaté continere nó videat. scd̄o modo ponetis ita casuꝫ in. l. ista. Ego maioꝛ. xxv. an. petebá a te fundum ꝛ a fratribus tuis rei ven. transegimus. ꝛ tu cū fratribus tuis vsqꝫ ad annum. x. mihi pꝛomisisti. ꝛ ego feci tibi pactum de non petendo fundū. postea cogito mecuꝫ ꝛ ego fui musardus: qꝛ feci pactū de non petendo fundum. ꝛ ipse cum fratribꝰ suis conuenit mihi dare. x. vsqꝫ ad annū. ꝛ vsqꝫ ad annū nó possuꝫ petere. x. vn̄ venio ad te ꝛ dico tibi. ista transactio infra an. nó pꝛoficit mihi: qꝛ fundū nó possuꝫ petere infra annum: vn̄ nó debet mihi pꝛoficere qui possum petere fundū ante annū. tn̄ facio tale pactū siue paratuꝫ: qꝛ aut vis mihi statim offerre conuenta: ꝛ tunc placet mihi: qꝛ stetur transact. aut non vis mihi statiꝫ offerre conuéta: quo casu sicut nó ꝓfuit mihi transactio: ita nec tibi dꝫ ꝓficere. modo queritur quid iuris sit? Ad qd̄ rn̄det impatoꝛ. lꝫ aū annum non soluas conuētioné non possum petere a te fundum: ꝛ si petam: obstat mihi exceptio transact. Et ſm istam lecturam exponit ita lr̄a. Tex. si maioꝛ. xxv. an. s. actoꝛ. ꝛ q̄re ita exponam dixi. s̄. Tex. transegisti. s. cū reo. repn̄tata. i. ante tempus soluta. pꝛopꝛie enim dr̄ debitoꝛ repſentare. s. aū dié soluere. vt insti. de leg. §. si debitoꝛi. Tex. nec offerát. s. ante annum. Tex. ne quid amplius. s. q̄̄. x. cóuenta ab his exigi. Tex. posset. sub. infra annum paratus sit soluere. Tex. exceptionis. s. transactionis ꝓficit equitas. ¶ Oꝛ segnoꝛi hec lectura vim dubitationis dedit: qꝛ trásactio debet ꝓficere vtriqꝫ. s. actoꝛi ꝛ reo: vt. s̄. tit. ꝓx. l. cum ꝓponas. ꝛ. s̄. e. l. siue apud acta: si transactio debet ꝓficere vtriqꝫ: igitur si reus conuenit dare. x. actoꝛi vsqꝫ ad annuꝫ: ꝛ actoꝛ cóuenit non petere fundum: cum actoꝛ infra annum non posset consequi. x. qꝛ qui ante diem agit: male agit: vt. ff. qn̄ di. le. ceda. vel fideicó. l. j. ꝛ. ff. si cer. peta. l. certi condi. in pꝛinc. qꝛ ergo actoꝛ vt dixi infra annum. x. conuēta non pōt ꝯseq vr̄ ꝙ reo non debeat ꝓficere ꝙ habeat fundum ante annum. Sed certe licet istud videatur esse verū de rigoꝛe iuris: tn̄ eqtas suadet contrarium: qꝛ exquo actoꝛ fecit pactuꝫ de non petédo ab isto dꝫ in antea. vnde si dedit dilationeꝫ inde. l. accipiunt: vt. ff. de po. l. j. §. si conuenerit. ꝛ equitas pꝛefertur rigoꝛe iuris: vt. j. de iudi. l. placuit. Odofredus.

Pꝛomissis. In. l. ista ponitur talis casus. Tu petebas a me. c. inuicé trásegimus: qꝛ ꝯueni tibi dare. x. dedi. ꝛ tu fecisti mihi pactū de nó petédo: ꝛ si amplius

amplius peteres ꝓmisisti.c.noīe pene.postea tu petis residuum: q̄rit̄ qd iur? Rn̄det̄ ꝙ possuꝫ petere penā: q2 transactioni non stat̄.h.d.Tex.non ipletis.ab actore reo. q2 ꝓmisit amplius nō petere ⁊ petit.Tex.ꝯstitit.Unū sciatis ꝙ h3 electionē vel vult repellere petentē: vel vult exigere penam nisi esset dictū rato manēte pacto: quo casu pōt exigē vtrūq3 vt.s̄.e.l.cum proponas.⁊.ff.de doli excep.l.apud.§.labeo. ¶ Sed instat̄ hic ⁊ op.si tū petebas a me.c.⁊ dedi tibi.x.ex cā transactiōis: ⁊ sum stipulatus.c.si amplius peteres: qūo exigam totā penam? imo vr̄ ꝙ debeat redigi ad legittimum modū vsurarū: vt.ff.de act.emp.⁊ ven.l.iul.§.ibidē3. Ad qd dixit dn̄s Jo.cū qs stipulatus est tantūdē nomine sortis vel plus: aut est solitus fenerare: ⁊ tūc d3 redigi ad legittimum modū: vt.ff.de vsur.l.pecunie.⁊.l.placuit. Si nō est solitus fenerare: tunc potest petere penā quātacunq3 sit vt hic.⁊ ar. ff.de vsur.l.qui semisses.§.j. S3 si placet vobis potestis melius dicere.si stipulor penā: aut pro faciēdo aut pro dando. Tunc stipulor penā pro faciendo cū facit pactū de non petendo: ⁊ si amplius petat ꝓmittit.x. Jtē stipulor penaꝫ pro faciēdo cum ꝓmittimus in arbitrū ⁊ promittimus penaꝫ si non stamus arbitrio.ista pena quātacunq3 sit petit̄ vt hic.⁊ ff.de arbi.l.nō distinguemus.in pn̄.ideo q2 facta non q̄runt vsuras. Si stipulor penā pro dando: tunc aut ꝓmittis dare spēm: puta librū: ⁊ tunc idē3 dico ꝙ petit̄ pena quātacunq3 sit: q2 spēs non parit vsuras: vt.ff.de vsur.l.neq3. Aut stipulor penā per q̄ttitatem: q2 stipulor.x.⁊ si non dederis stipulor duplam vel triplā pene noīe.hic redigitur ad legittimuꝫ modum vsuraruꝫ: vt in.l.cōtraria. q2 ibi venditor vēdiderat certo precio.⁊ stipulatus fuerat duplum si nō solueres.⁊ sic intelligitur.l.pecunie.⁊.l.placuit.

Ransactio. Jn.l.ista. dr̄ ꝙ trāsactio h3 fieri aliquo dato vel promisso vel retēto. Tex.minime procedit.ergo per locū a ꝯrijs procedit aliquo dato vl̄ ꝓmisso vl̄ retēto: q2 ꝯrioꝝ ⁊c̄. vt.ff.de v̄.ob.l.inter stipul.§.rē sacrā.⁊ arg. sumptū a ꝯrio sensu ⁊c̄.⁊.ff.de of.eius cui mā.est iurisd.l.j.in prin. Et est exēplū.omnis trāsactio reqrit ista vel datuꝫ vel retentum vel remissum vel ꝓmissum.verbigrā.ꝙ transactio reqrat retētū.puta peto fundū.tu das mihi.x.⁊ retines fundum. Est exēplum ꝙ trāsactio reqrit ꝓmissum si peto.c.⁊ tu promittis mihi dare.x.⁊ ego remitto residuuꝫ.vn̄ dicim⁹ ꝙ transactio non est gratuita pactio: vt.j.de repu.here.l.si ps here.pe.⁊ hec sunt paria: vel remitto vel promitto: vt.s̄.e.l. de fideicō. Nec ob.l.que vr̄ velle ꝙ fiat transactio sine aliquo istorum: vt.s̄.e.l.si super possessione.quia potest dici ꝙ ibi sumitur improprie transactio pro remissione. Ul̄ potest dici vt ibi dixi. Odofredus.

Uānis. Tex ista muliebris ē: ⁊ i mulieribus loqtur: q2 momenta q nec sunt. Et ponetis ita casum. Mulier petebat a te fundū: tādē trāsegisti cū ea: q2 dedisti ei.v.⁊ fecit tibi pactū de nō petēdo.facta transactione mulier penituit ⁊ accessit ad cōmatrē suā dicēs ei. feci taleꝫ trāsactionē cū tali q2 remisi ei fundū pro.v.possuꝫ penitere? dicit cōmat̄ ꝙ sic: q2 vnicuiq3 l3 penitere infra triduum.vn̄ ista mulier q̄siuit a principe: nunqd est hoc verū? Ad hoc rn̄det impator.bella dōna si qs transigit bona fide non pōt postea penitere.⁊ illa cōmat̄ tua que asseruit infra triduū posse reuocare trāsactionē ⁊ penitē: falsum tibi dixit Tex.intra certū tps.s.modicū.Tex.asseuerauit. Uidebat̄ tn̄ ꝯ: q2.l.dicit ⁊c̄.vt.j.de erro.aduo.l.vlt. S3 illa.l.nō ob.q2 illud est iō q2 error aduocati nō d3 litigatori officē: q2 nō d3 alteri per alteꝝ iniqua cōditio afferri: vt.ff.de reg.iu.l.non d3. S3 denuo videbat̄ ꝯ.vt.ff.si qs cau.l.⁊ si post tres. S3 illud spāle in iudicijs.secus tn̄ est in ꝯctibus: vt dixi.s̄.tit. pxi.l.si pacto. Uel ibi male fecerat ab initio: q2 nō venerat ad iudiciū: sed postea vult bn̄facere dū vult venire: vn̄ hoc sibi l3.hic aūt bn̄fecerat a pncipio: q2 trāsegerat: vt sic a lite discederet.postea malefaciebat: q2 volebat penitere ⁊ reuocare transactionem: vn̄ hoc sibi non l3. ¶ Et no.in.l.ista ꝙ ꝯctus bonafide initus: penitētis sola inuito aduersario nō reuocatur.⁊ ad istud accedit.j.de act.⁊ ob.l.sicut ab initio. ⁊.j.de reuo ca.dona.l.perfectam donationem.

Ubi pactum. Hec.l.h3 varios itellect⁹. H3 enim vnū intellectū ɓm antiquos cui corium littere deseruit: s3.ll.ab isto intellectū recedunt. H3 aliū intellectū cui.ll.deseruiūt: s3 iste intellectus a corio littere discordare vr̄ Ego tn̄ ꝓmittā verioꝛē intellectū.s.dn̄oꝝ Joan.⁊ Azo.⁊ in oppositionibus faciā mētionē de antiquoꝝ itellectu. Et ɓm dn̄m Jo.⁊ Azo.in ista.l.not.ita casum. Tu petebas a me.c. tandem transegimus: q2 dedi tibi.x.⁊ tu ex cā transactionis liberasti me de residuo per aq.stipul.⁊ acceptil.⁊ insup pro misisti tu penā si amplius peteres.de ista transactione facta fuit scriptura. Uel petebas a me.c.gratis liberasti me per aqlianā stipul.⁊ acceptil.⁊ insup si peteres ꝓmisisti penā ⁊ scriptura fuit inde facta.mō tu venis cōtra transactioneꝫ.⁊ nihilominus petis.c.qualr̄ subueniet̄ mihi cōtra te? Certe rn̄det̄ ꝙ repellāte exce.⁊ sic teneris trāsactioni accōmodare assensum.⁊ insup.x.que dedi ex cā transactionis repetā.⁊ insuper penā exigam.⁊ hec omnia assequar an̄q3 de tua petitione cognoscatur. Tex.vbi pactum.s.gratuituꝫ. Tex.vel transactio.s.non gratuita: vt.s̄.e.l.j.⁊.ij.⁊.ff.e.l.j. ¶ Et ɓm hoc in.l.ista not.ꝙ est tanta similitudo inter istos cōtractus de pactis ⁊ de transactionibus ꝙ impator non potuit abstinere quin isereret hic de pactis.sic ⁊ alibi.s̄.e.l.transigere. Alij dicunt ꝙ.vel.ponit̄ coniunctiue.alio modo ponitur. vel.pro.i.nam de transactione tm̄ ꝓsequitur: cū.j.dicit resti tui data ⁊c̄. Alij dicunt ꝙ ista duo resoluūtur in vnum.vbi pactum vel trāsactio.i.transactionis pactū. Tex.atq3 aquil. stipul.s.precedētis.atq3 acceptil.subseqūetis esse cā transactionis: q2 stipulatio d3 precedere ⁊ acceptilatio subsequi: vt.ff.e.l.aquiliana.⁊ qualiter fiat dixi.s̄.eo.l.vt rn̄sum. Tex. subnixa est. ¶ Or segnori custodiatis vos hic: vt intelligatis.l.istam ad qd allegamus eā.tota die dicimus: pactuꝫ de non petendo obligat paciscentē naturaliter ne petat.vt.C. de transact.l.vbi pactuꝫ.⁊ illi scholares qui sunt in scholis corpore: in hispania animo: recurrūt ad librum qn̄ allegat̄ eis hec.l.⁊ ipsi dicunt.false allegata est. sed qūo bene dicāt: hic videte.tu petebas a me.c.gratis vel non gratis ex cā trāsact.liberasti me per aquil. stipul. ⁊ accepti.vel facis mihi pactū de non petēdo.hoc modo paciscēdo: obligaris mihi naturaliter nō petere.⁊ hoc dicit littera. Tex.firmitas iuris innixa est.ergo qui me liberat per pactuꝫ vel per transactionem: ligatur vinculis iuris stare pacto. ergo obligat paciscentem naturaliter ne petat.⁊ hec est cōis opinio. ¶ Ego tamen dico ꝙ pactū vel transactio non obligat paciscentem naturaliter non petere: vt no.s̄.ti.pxi.l.si pacto quo penaꝫ. Et rn̄.ad.l.istam ꝙ non facit aliqd ad hoc: q2 aliud est si fiat pactum de non petēdo: q2 fit ad liberandū: ⁊ illud nō obligat: vt.ff.de iure do.l.si pr̄.aliud est si.c.que tibi debeo stipularis a me aio nouandi: ⁊ ego dico.habes que tibi debeo.⁊ dicis tu.hēo acceptūq3 fero.q2 h̄ perimit primā actioneꝫ: ⁊ hoc qd dicit.vinculis firmitas iuris innixa est.s.pemptorij. aut subsecutis.s.trāsactionis pacto. Tex.accōmodādus est consensus.q2 contractus ex conuentione.l.accipiunt.vt.ff. de po.l.j.§.si cōuenerit. Tex.aut pena.hec lr̄a loqtur disiunctiue.q2 dicit ꝙ vel debeo te repellere exceptione trāsactionis: vel data asseq: ⁊ penā petere.⁊ ego dixi in casu: ꝙ si tu veneris contra transactionem per aquil.stipul.⁊ accep.firmatam ꝙ te repellaꝫ excep.transact.⁊ stabis transactioni: ⁊ insup repetā data ⁊ penā exigā.vn̄ ne ista lr̄a ꝯdicat est exponēda ꝯiūctiue aut per ⁊.pena vna cū his ⁊c̄.sic ⁊ alibi exponitur disiunctiua pro ꝯiūcta.j.de.v̄.sig.l.cuꝫ qdā.⁊.ff.de.v̄. sig.l.sepe. Tex.que data ꝓbant̄.sub.a reo actori. Tex. ante cognitionē eius.s.pncipalis. ¶ Or segnori ad.l.istā opponitur multis modis: ⁊ statim volo signare vnū ꝯriū. Jsta.l. dicit vnū qd est ꝯ regulam iure scriptā: q2 dicit.si tu qui liberasti me per aql.stipul.⁊ accep.cōuenis postea me an̄q3 cognoscatur de tua petitione ⁊ data repetā ⁊ penā exigā. S3 qūo pōt esse hoc cum regula iuris sit ꝙ qui prior appellat prior agat: vt.ff.de iudi.l.qui por. Ad solutioneꝫ cuius ꝯrij

dr pluribus modis. Et vno mo sic. illa regula fallit hic in odiu actoris: qr veniebat contra tam solene trasactione: sicut et alibi fallit illa regula: vt. j. qui accu. non pos. l. j. et. j. de or. iudi. l. vlti. Pot dici scdo mo sic scdm quosda. et de hoc. j. plenius dica. reus hz electione an cognitione cae: et hoc est qd dr hic. vel si reus vult qp pcedat in petitione actoris: et tuc repetit data et pena petit. Vel pot dici qd dicit lra. an cognitionem cae determinat illud qd dicit. data. vt si aliqua dedisti an cognitionez cae illa poteris repetere an cognitione cae. sz postqz fuerit pcessum in ca et appuerit actor: tuc no potes petere. ¶ Sed denuo ad. l. istaz instat et op. ista lex dicit. si tu actor liberasti me p aquil. stipul. et accep. et pmisisti mihi penaz: si petis de facto comittis in penam. Sz lex ptdicit. si dedi tibi seruu eo pacto ne manumitteres: stipulatus fui pena. si manumitteres de facto comitteres in penam: vt. j. si ma. ita fu. ali. l. ea qde. Ad solutione cuius ptrij dica duobus modis. Et vno mo sic. coueta erat inter actore et reum qp no peteret nec de iure nec de facto. vn no pot petere nec de iure nec de facto: qr ptctus ex couetione. l. accipiut: vt. ff. depo. l. j. §. si couenerit ibi erat actuz si te de iure manumitteret qp comittat in pena. ex qua solutioe apparet qp cautu cosiliu est qn stipulamini penam qp comittat in pena siue de facto siue de iure venerit cotra. Vel dr aliter vt vos qn estis in iudicijs heatis ista cosideratione. qn petit ab aliquo pena qui aliqd promisit et no est seruatu conuetu: aut enim agit in stipulatione penali tacite qp nec de facto petat: et tuc si de facto petit conmittit in pena vt hic dr: qr si petis a me. c. et ego dico qp non debeo. si liberasti me per aql. stipul. et accep. et puenisti amplius no petere. si petis d facto petis. vn pena exigit tacite: qr pena comittit de iure no de facto. si dono tibi seruum ne manumittas. et si stipulor pena vr agi tacite qp no manumitteres de iure no aut d facto: et io no exigit pena: vt in. l. ptra. ¶ Sed denuo op. et instatur ad. l. ista. et vr qp actor post liberatione petat d facto qp no comittat in pena: qr si promittis hre licere sub certa pena. si aliqs mouit qone de facto non comittis in penaz: vt. ff. de. v. ob. l. stipulatio. §. j. Ad qd vos dicetis sic. in trasactione agit tacite qp no petat de iure siue de facto vt hic. in stipulatioe hre licere no est ita. qr si dono tibi aliqua rem pmitto tibi re illaz hre licere qd agit inter nos. si venerit impator vi et expellat te: nunquid tenear tibi? Certe non: sed agitur inter nos qp liceat tibi habere de iure nisi aliter actuz esset: vt. ff. de ver. ob. l. stipulatio. §. quintuz. Unde ex pmissis breuiter concludatis. vbi pmittit pena si contra fiat de iure vel de facto palaz est. vbi pmittit pena si contra fiat simpliciter recurratis ad ptctu. si est talis vbi reqritur si ptra fiat de facto vel de iure comittit pena si de facto comittat vt in transactione et in pacto. si autez est cotractus talis vbi mens est vtriusqz qp comittatur pena si fiat contra de iure: non comittitur pene si de facto petit vt in. l. contra. ¶ Sz denuo ad. l. ista instatur et opponit. et aduertatis hanc oppositione et ea que dicemus circa eam: qr videbimus intellectuz antiquorum et modernorum. Ista lex dicit. si facis mihi pactum ex ca transactionis: et postea non aquiescas transactioni: te repello et repeto: data: et pena exiga. Sed. ll. videtur contra. que vident velle qp possuz te repellere: quo casu non repeto data: vel econtra: vt. ff. de pactis. l. repertuz. §. si pacto. et. ff. de doli. except. l. apud celsum. §. labeo. et. ff. de. v. ob. l. ita stipul. in fi. Ad solutione quorum contrariorum antiqui dixerunt hoc modo. si ex ca transactionis per aquil. stipul. et acceptil. liberasti me. et si amplius peteres pmisisti penaz. et si petis postea a me habeo ego reus electionez vel velim te repellere exceptione transactionis et non repetam data. vel habeo electionem velim petere penaz et data et non repella te exceptione transactionis. et hoc est qd dicit textus huius. l. et si aduersarius hoc maluerit etc. et si hec. l. intelligitur scdm illas. Alij dixerunt qp te repellam: et repetam data: et exigaz penam: qr dictu fuit. rato manente pacto vt hic. et. ff. e. l. qui fidem. als non possem ista consequi. in. ll. contrarijs. ¶ Or segnori istam oppositionem approbamus et dicimus qp in casu huius. l. omnia ista potero petere. s. repellere te: et data repetere et exigere penaz. Et dicimus sic aut actor reo facit simplex pactum ex causa transactionis. aut liberat eum per aquil. stipulatio. et acceptilationem. In primo casu ibi est in electione rei si actor amplius petat quo velit vti. vt. l. cotra nisi dictum esset. rato manente pacto: vt. ff. de verbo. obli. l. stipulatio. §. quesitum. In secundo casu cum actor liberat reu per aquil. stipul. et acceptil. et postea petit: in odiu ipsius venientis contra tam solene transactione est introductu qp hec omnia exigat reus. s. qp repellat actore exceptione transactionis et repetat data: et exigat pena vt hic. sic est spale in alio casu: vt. j. l. pe. ¶ Sz denuo instatur et opponitur ad. l. istam vt si tu actor liberasti me per aquil. stipul. et acceptilationem: actio tua si qua tibi competebat est ipso iure extincta: vt. s. e. l. vt rnsum. et. ff. e. l. aquiliana. si actio tua est extincta quo poteris me conuenire prima actione: cum actio semel extincta in perpetuum non resurgit? vt. ff. de solu. l. qui res. §. qui aream. et. ff. de pactis. l. si vnus. §. si pactum. et. ff. de le. ij. l. duobus. als incipit si duo. Ad qd qdam dixerut. qp hic est speciale qp actio extincta resurgat. et est speciale in odiu auaritie rei: qr omnia volebat petere: et data repetere: et exigere penam: et repellere eum exceptione trasactionis: vt. j. si aduer. transac. l. j. et. ij. et. ff. si ex noxali ca aga. l. ij. in fi. sic et alibi auaritia punit: vt. j. de inoffi. te. l. si quis suo. Sed hec lectura no est digna recitatione. hic non incipiebat reus dicendo actori reddo data: sed actor veniebat contra trasactionem. vnde dicebat reus: solue data. insuper non potes petere: qr cares actioe: et sine actione nemo experit: vt. ff. de nego. gest. l. si pupillus. §. j. Alij voluerunt dicere h qp reus dicebat ita actori. tradidisti obliuioni qp tu liberasti me per aquil. stipulationem et acceptilationem? habeo. sed si placet tibi accomodare fidez transactioni: mihi placet. si no placet tibi: redde data: et solue penam: vnde reus hoc volebat. nuc data repetuntur et petitur pena. Alij voluerut dicere qp hec actio erat pempta vt dicebat reus qr ostendebat scripturaz qua actor liberauit eum per aquil. stipul. et acceptilationez. dicebat actor: bn scies tu qualis scriptura est illa. hic rone dubitationis proceditur in ca: et petuntur data et pena. sic et als quedam conceduntur rone dubitationis que als no concederentur: vt. ff. de iudi. l. si quis. Sed qua rone actor iurabit de calunia: cu heat actione cu sit sublata p aql. stipul. et acceptilationem: vt. s. e. l. vt rnsum. et actor debet iurare qp non animo caluniandi petit sed qr credit iuste agere posse: vt. j. de iuriur. ca. l. ij. Dicunt quidaz scdm opinione rusticorum. non videtur deierare qui suo comodo prouidet: vt ar. ff. de neg. ge. l. at qui natura. §. sed cum me absente. et. ff. de le. ij. l. cum pater. §. cum titio. et ideo spretis omnibus istis ambagibus tenebitis solumodo casum vt dixi. et omnia cotraria sunt sopita. qr si actor petit a me de facto petit: qr no habet actionem cum sit sublata: vt. s. dictum est: vnde repellaz eu exceptione transactionis: et petam: et sic stabit transactioni metu pene petite.

Si quis maior. Supra. l. p. xi. dictum est qua penam patiatur ille qui venit ptra trasactione solene. mo in. l. ista tractat qua penam patiat ille qui venit cotra iurata trasactione. Et in ea ponetis ita casum. tu maior xxv. an. petebas a me fundu gratis vel non gratis. bona fide fecisti mihi pactu de no petendo. et si amplius peteres promisisti mihi. c. nomine pene. et iurasti stare illi transactioni. et postea deserto sacrameto prima act. interpellas me cora iudice. vel supplicas principi vt deleget iudice inter me et te. vel si promissuz non imples que pena imponit tibi? Rndetur qp hec pena imponitur tibi: qr notaris infamia et puaris actione tua. et pena que apposita est: a te exiget. et data repetentur. et omnia ista debent mihi applicari cu tu non serues transactione sz ego. Tex. si qs maior. secus si minor. vt dixi s. e. l. si maior. Tex. impio. i. no metu coactus qr si per metu: non valeret: vt. s. e. l. interpositas. Tex. vel interpellado iudice. sup pma actione. Tex. pncipibus. vt delegarent iudicem sup prima actione. Tex. eas. s. transactiones. Tex. solidauerit. qr iurauit p deu no venire pt tale trasactione. Idez si iurauit p salute pncipis no venire pt talem trasactionem: vt in fi. huius. l. dicitur. Tex. inserta. si contra veniret. Tex. etiam

etiam rerũ.s.datarum ex cã transac. Tex. seruauerũt. Unde no. hic illud magistrale ꝙ ille qui p̃mo cõmisit in penam nõ petit penam.sʒ ille qui cõmisit p̃mo in penam si inuicẽ com/missa est pena: petit penã: vt ar.ff.de regu.iu.l.cũ par.§.illi. Tex.nr̃a.i.principis. ¶ Oꝛ no.in.l.ista. si maioꝛ.xxv. ꝛc. vt dixi in casu.dic ꝙ hic est spãle in odium deierãtis. sic ꝛ al's speciale est in eo qui venit cõtra transactionem vallataʒ per aquil.stipula.ꝛ acceptilationẽ:vt.s̃.l.proxi.dixi.sʒ al's regu/lariter contra obtinet:vt.s̃.e.l.cum proponas. Item not. h̃ in fi.huius.l.ꝙ quãtum ad.l.istam non est differentia: iuret quis per deũ vel per p̃ncipẽ non venire cõtra transactionẽ: sed al's est differentia:vt.j.de rebus credi. ꝛ iureiuran.l.ij. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad.l.istam opponiť trib⁹ modis. Et vno mo/do sic.hic dr̃.si facis mihi pactũ de non petẽdo:ꝛ iuras non venire cõtra: eoipso ꝙ tu iterpellas me ad inuicem videris petere a me. Sed est.l.cõtra.que dicit ꝙ nõ eoipso ꝙ qs vo cat me ad iudiciũ vr̃ petere:sʒ demũ lite cõte.vt.ff.reꝝ ra.ha. l.hoc amplius.in p̃n. ¶ Ad qd̃ vos ita dicet.l.refert.aut ali/quis ꝑmittit amplius nõ petere:aut ꝑmittit ꝛ iurat. si pro/mittit amplius nõ petere:nõ cõmittit in penã nisi lite ꝯtes.ꝛ sic loqtur.l.ꝯ.si aũt promittit ꝛ iurat amplius nõ petere:cõ/mittit in penã si vocat eũ ad iudicium etiã lite nõ ꝯte.ꝛ sic lo quitur ista.l. ¶ Uel põt dici in.l.ꝯ.promisit amplius nõ pe tere.in.l.ista promisit acqescere transactioni iurate. ¶ Uel põt dici:aliud est cũ ꝓcur.promisit amplius non petere: qꝛ tunc nõ cõmittiť nisi lite cõte.a dño:vt in.l.cõtra.aliud est si ꝑmittit ratũ dñe habituruʒ:vt in.e.ti.l.quo eni. si aũt ꝑmit/tit principalis amplius nõ petere ꝛ iurat:eoipso ꝙ interpel lat aduersariũ ad iudiciũ facit ꝯ:vñ cõmittit in penã:vt hic. ¶ Sed denuo instať.in.l.ista diciť:si facis mihi pactum de nõ petẽdo:ꝛ iuras nõ venire ꝯ.si venis cõtra notaris infa/mia ergo vr̃ ꝙ piurus sit ifamis.Sed due leges dicunt ꝯ p̃ mediũ. Una dicit ꝙ ꝯdẽnatus de cri̅e stellionat⁹ est piur⁹: vt.ff.de cri.stellio.l.vlti. Alia.l.dicit ꝙ non est ifamis: vt.ff. de cri.stellio.l.j. ¶ Ad qd̃ põt dici regulariter piur⁹ nõ est infamis:vt in.l.ꝯ.sed fallit hic:ꝛ in alio casu qui poniť.j.de diuoꝛ.ꝛ repu.auc.hodie quãtũcunqʒ. ¶ Uel dicat.l: aut qs venit ꝯ sacr̃m tm̃:aut ꝯ sacr̃m ꝛ pactum siue trãsactionẽ. Si qs venit ꝯ sacr̃m tm̃:vt in falso teste:teneť de piurio crimie stellionatus:ꝛ nõ est infamis:vt in.l.ꝯtra. Si venit ꝯ sacr̃m ꝛ pactũ siue transactionẽ periurus est infamis:vt hic. ꝛ idẽ est si aliquid promittit dare ꝛ iurat:ꝛ facit cõtra. ¶ Uel põt ita distingui cũ qs iurat:aut iurat de preterito: aut de p̃sen/ti:aut de futuro. Si de preterito vel p̃senti qs iurat: vt cum testis iurat ita esse vel fuisse:eoipso ꝙ deierat nõ est ifamis: sed dãnatus sic.qꝛ damnat⁹ publico iudicio ꝛc. vt.ff.de his qui no.infa.l.j. Si autem iurat de futuro:si iurat in preiudi/cium sui tm̃:puta qꝛ iurat pape lardum non comedere ꝛ cõ/medit carnes:hic non est infamis. Ideʒ si scholaris qui fer/uens est ab initio studij iurat non dimittere aliquam lectio/nem non repetitam ꝛ postea deierat:non est infamis: sed sa tis deum habet vltorem:vt.j.de re.credi.l.ij. Si auteʒ iurat in preiudicium alterius:quia iurat tibi dare aliquid: ꝛ po/stea deierat:qꝛ non dat:est ifamis vt hic. ¶ Sed denuo ter/tio ad.l.istam opponitur.hic dicitur:si facis mihi pactuʒ de non petendo ex causa transactionis:ꝛ iuras non venire cõ/tra:si deieras puniris:qꝛ notaris infamia. Sed quomodo hic si deieras punieris:cuʒ iurisiurandi contempta religio satis deum habet vltorem:vt.j.de rebus credi.l.ij. Respon deo non punitur solũmodo periurium:sed quia deserit pa/ctum. Uel potest dici quatenus deum ledit: deuʒ habet vl/toꝛem:vt ibi.sed quatenus aduersarium ledit:legem habet vltricem:vt hic.

Si ex falsis. In.l.ista no. ita ca/sum. Petebam a te c.ex vna causa.ex alia.cc.vel ex vna cã pete/bam fundum seianuʒ.ex alia sempronianũ: dixisti mihi:fatue quid facis? tu videras ꝙ habeo instr̃a qualiter satisfeci patri tuo. tu successisti ei:ꝛ illa erãt falsa instrumẽta:timoꝛe illoꝝ instroꝝ transegi acceptis.x.vel gratis remisi:ꝛ iuraui stare illi tran/sactioni.in processu temporis appet mihi:qꝛ illa instrumẽ/ta erant falsa.volo venire cõtra transactionem:nunqd pos/sum? Ad qd̃ r̃ndet imperatoꝛ ꝙ sic. ꝛ veniã contra trãsactio nem totã:si in totum fuit interposita:vel si in p̃te fuit iterpo/sita:pro illa p̃te veniam cõtra transactionẽ iuratã: nisi noia/tim sup illo facto transactũ esset. Tex.instr̃is.i. timoꝛe falso/rum instrumentoꝝ. Tex.reuelato.i.postea patefacto.ꝛ ꝙ di/cit ciuiliter intellige.q.d. siue agebať ciuiliter siue crimina/liter:rescindiť transactio. Nam de falso agitur quattuoꝛ mo dis. Uno mõ criminaliter per actionẽ.l.coꝛ.de fal.cuius pe na est deportatio ꝛ oium bonoꝛuʒ publicatio: vt.ff.ad.l.coꝛ. de fal.l.j.in fi. Agitur ciuiliter tribus modis. Uno mõ agen do.si cõscripsisti falsum instr̃m contra me:teneris act. in fa/ctum ad meũ interesse:vt.ff.de ori.iur.l.cũ ciuili. Itẽ per ex/cep.si actoꝛ agat ex trãsac.facta timoꝛe falsoꝝ instroꝝ. Que/ritur ẽt de falso ope replicationis.puta peto a te.c.ꝛ tu ostẽ/dis mihi instr̃m falsum:qũo satisfecisti mihi. ego replicabo de falso:vt.j.de fide instru.l.vlt. Tex.alijs capitulis.sup qui bus nõ intercessit falsum. Tex.oꝛta.post transactionẽ. Tex. decisa sopiať.qꝛ super falso trãsactũ est:amplius non põt cõ queri.vt.s̃.e.l.actione.ꝛ.j.de plus pe.l.vnica. ¶ Oꝛ segno/ri alicui videtur p̃ma facie qꝛ hec.l. ꝯdiceret superioꝛi legi. qꝛ in superioꝛi.l.imponiť pena deieranti h̃ permittiť venire contra. R̃ndeo in.l.superioꝛi.fiqs.spontanea volũtate nullo dolo vel timoꝛe falsoꝛum instroꝛum bona fide transactũ fuit vnde nõ licet venire cõtra.sed in.l. ista actoꝛ habebat bonaʒ fidem:sed reus dolum cõmittebat:vñ licet venire cõtra:non obstante iuramẽto. ¶ Sed dic mihi qũo veniam cõtra tran sactionẽ iuratam factã timoꝛe falsoꝛum instrumentoꝛum:an ipso iure an beneficio restitutionis? Uidetur Azo.sensisse ꝙ veniam contra transactionem beneficio restitutionis. qꝛ petam restitui ex illa clausula. si qua mihi causa videbiť.vn/de sicut petitur restitutio contra s̃niam latam per falsas alle/gationes ex illa clausula.si qua mihi iusta cã videbitur.vt.ff. de iudic.l.si pretoꝛ.ꝛ.ff.ad trebellca.l.seruo.§.iteʒ pretoꝛ.ita hoc casu põt peti. Uel potest dici ꝙ veniã contra transactio nem iuratam factam timoꝛe falsoꝛum instrumentoꝛum iure cõmuni qꝛ interuen t calũnia rei:vnde agam prima actione. sed si excipiat reus de transactione:replicabo de dolo.vt.s̃. e.l.pretextu. secus si ex parte mei actoꝛis interuenit calum/nia.vt.s̃.e.l.cum te.ꝛ ibi dixi. ¶ Oꝛ segnoꝛi mõ circa.l.istaʒ est insistendũ ꝛ signantur tria cõtraria. Et videtur ꝙ si tran/segi ꝛ iuraui stare trãsactioni: ꝙ nõ liceat mihi venire cõtra. qꝛ si aliquis dixit me maioꝛẽ ꝛ iurauit: nõ licet ei venire cõ/tra.vt.j. si mi.se ma. dixe.l.iij.in fi. Ad qd̃ vos ita dicetis.in l.contra.volebat venire cõtra iuř speciali:qꝛ minoꝛ.sed qꝛ sa cramentum cum representat maioꝛem: iõ non lʒ sibi venire contra. Sed hic volebat venire contra iuř cõmuni agendo prima actione:ꝙ sibi lʒ:qꝛ facilius tolluntur priuilegia ꝙ̃ iu/ra cõmunia:vt in auc.de nõ ali.aut permu. rebus eccle.§.qꝛ vero.ꝛ in auc.de resti.ꝛ ea que parit in.xj.mense. in.ij.col.in prin. Uel potest dici in.l.contra. aliquis iurauit se maioꝛeʒ esse: nec dolus aduersarij intercessit.sed in.l. ista interuenit dolus aduersarij. ¶ Scdo instatur ꝛ opponiť ad.l.istaʒ. Et vr̃ ꝙ si transegi ꝛ iuraui stare trãsactioni:ꝙ non licebit mihi venire cõtra. qꝛ non licet minoꝛi venire cõtra ven. iuratam: vt.j.si aduer.ven.l.j.ꝛ in auc.ibi posita. Ad qd̃ vos ita dice tis.minoꝛ qui vendit iurat non venire contra. si venit cõtra. venit iuř speciali.sed hic volebam venire cõtra transactionẽ iuratam iuř.cõi. ꝙ possum:vt.s̃.dictũ est. Uel in.l.cõtra.mi/noꝛ iurauit stare venditioni bonafide interueniente ꝛ decre to interposito:vñ non licet ei venire cõtra.in.l.nr̃a non inter uenit bonafides. ¶ Sed tertio instať ꝛ op.ad.l.istaʒ. ꝛ vr̃ ꝙ non liceat rescindere transactionem:vt.j.ad.l.coꝛ. de fal.l. ipse. Ad qd̃ vos ita dicetis. aut transigiť super negocio p̃n/cipali:ꝛ tunc licet venire contra vt hic. aut transigiť sup fal/so:ꝛ tunc non licet venire contra:vt in.l.contra. ꝛ hoc est ꝙ dicit finis huius.l. ¶ Oꝛ segnoꝛi super.l.ista foꝛmo plures q̃ones. Et prima qd̃ est talis.petebã a te.c.ex vna causa. ꝛ ex alia.cc. dixisti tu. quid facis tu miser? ego habeo instr̃m in promptu ꝛ videas qualiter satisfeci actoꝛi tuo. vel lit.conte. ꝑduxisti testes in iudicio qũo satisfecisti actoꝛi meo.apertis attestationibus trãsegi timoꝛe falsoꝛũ instroꝛum vel testium

⁊ iuraui non venire contra. nunquid potero venire contra? Dixit Placen. ita distinguendum esse: q2 transactio est facta metu falsorum instrumētorū: non lz venire ꝯtra. vt hic. si aūt est timore falsoꝝ testiuz: si inueniuntur falsi ⁊ corrupti. lz venire ꝯtra: vt. ff. de re iudi. l. diui. si aūt inueniunť falsi: sed nō corrupti: non licet venire ꝯtra. ⁊ hoc est ar. eiusdē. l. Sz nos dicimus ꝯtra. q2 si sicut falsoꝝ instrŏꝝ timore pactus sum venire possum ꝯ: ita si pactus sum timore falsoꝝ testiū possum venire ꝯtra: q2 in exercēdis litibus ⁊c. vt. j. de fide instru. l. in exercendis. ⁊. ff. de fide instru. l. j. ⁊. ff. de ver. sig. l. notione §. instroꝝ. Item q2. l. dicit ꝙ snia lata per falsos testes siue per falsa istřa est retractāda siue bñficio restitutiōis ipo iure vt. j. si ex fal. instru. vel testi. iudi. erit. in rubro ⁊ in nigro. non ob. l. diui. quia subaudio ibi maxime: vel ibi de facto ita euenerat. ¶ Sed denuo super. l. ista q̄ro. ego dixi ꝙ retractatur transactio facta timore falsorum testiuz vł instrumentorum: sed nunquid iusiurandum retractabitur si tu falso iuras te mihi non dēre. x. In questione ista ita distinguimus: aut vltro iuras: quo casu mihi non preiudicat. aut me deferente: quo casu teneris de dolo ad meum interesse. aut iudice deferente: quo casu statur iuriiurando: nisi reperianť instřa postea: vt. ff. de iureiur. l. admonēdi. ⁊. C. de iureiur. l. vlt. ¶ Sz denuo quero que est rō quare lz venire cōtra transactionez iuratā sed cōtra iusiurandū nō: nisi cū distinctione quā. s̄. dixi? Dixerūt quidā: q2 in iureiurādo inest tacita cōditio si instrumenta falsa nō sint. ⁊ pro isto suo errore inducūt: q2 que tacita agunť pro expressis habenť: vt. ff. si cer. pe. l. cuz quid. Item pro se inducūt. ff. de ver. obl. l. interdū. Sed nos in. q. ista dicimus ꝙ non vř inesse tacita cōditio: q2 si inesset male diceret. l. non vř deierare qui iusta cā deserit iusiurandū: vt ff. qui satisda. co. l. vlt. vnde precise videor iurare: sed si subest iusta cā venire contra possum: vt. ff. de acquirē. posses. l. ꝙ modo. §. si a furioso. ¶ Sed denuo quero super. l. ista. si a te peto. c. ex vna causa: ex alia. cc. si ex parte erat instřm falsum q2 soluta est pars nō valet trāsactio. qd ergo si. xxx. exceptis reliqua remisi: qualiter tu reus repetes a me? Respondeo repetes in. xv. vt. ff. de le. ij. l. qui solidū. §. etiā. ¶ Sed denuo quero hic. quid si negociū est indiuiduum? Dic rōne partis totum rescindiť: vt arg. ff. de mi. l. ēt. §. ex causa. Unde no. ꝙ lz ex parte sit instřm falsum: nō sequitur ꝙ totū sit falsum: vt j. de lati. liber. tol. l. vlti. §. penul. ⁊ dicam. j. de testi. l. si vnus. sed in teste quidā dixerunt contra. vt. ff. de libe. causa. l. duobus. Sed certe nos idem credimus in teste ꝙ si in parte dixit falsum testimonium ꝙ in totum non valeat suum dictum: q2 qui in vno est malus: in omnibus presumiť malus: vt ar. ff. de accu. l. si tibi. §. ijsdem.

Habemus. Hec. l. est bōa ⁊ pōit talē casuz. De possessione libertatis petebā te in seruitutē: vł dicebā te esse ascripticiū meū. postea trāsegimus. nūqd valet hec trāsactio facta sup seruili cōditione? Certe sic. ⁊ obtinet hec. l. fauore libertatis nedū in pteritis negocijs ⁊ in pendentibus: sed etiam in mouendis. Tex. vacillare. i. in dubiū reuocare. ¶ Or segnori habetis in. l. ista si de possessione libertatis petebam te in seruitutem ⁊c. vt dixi. in casu. sed videť contra s̄. e. l. interpositas. in fi. Ad qd potest dici vt ibi dixi: ꝙ ibi loquitur qñ erat dubiuz de statu. ¶ Sed dic mihi: constat aliquem hoiem esse libeꝝ: fit pactū ꝙ ipse sit libertus vel ascripticius vel seruus ⁊ aliqd ei datur valet ne ista cōuētio? Dixit dominus Azo ꝙ nō: vt ar. j. de libe. cau. l. nec si volūtas. Uel pōt dici si certū est eum esse ingenuū: non valet pactio: q2 in dubijs ⁊c. vt. ff. de regu. iur. l. in dubijs. sed si dubitaretur esset liber vel non. l. hoc nō prohibet vt hic. Sed qd erit in casu matrimoniali si paciscił mulier cū marito: vt non sit seruus vir? Uel quid si paciscił abbas cum conuerso: vt nō sit conuersus vel monachus? Iure nostro valet talis pactio vel conuentio: sed decretum epi est necessarium ꝙ interueniat cum sit spālis causa: sicut in re ecclesiastica alienanda: vt. s̄. de epi. ⁊ cleri. ⁊ auč. hoc ius. auč. perpetua. sed iure canonum non valet conuentio siue pactio super spiritualibus nisi ⁊c. vt extra eo. ti. c. super eo. ⁊. c. statuimus.

¶ De errore calculi.

¶ Quia paciscentes ⁊ transigentes plerūqz in paciscendo errant: poniť hic ti. de errore calculi adhibito in paciscendo vel transigendo. ⁊ sumiť hic calculus pro cōputatione. nam veteribus fuit mos cōputare cum calculis. i. cū modicis lapillis. sicut apud nos est mos ꝙ rustici ⁊ mulieres cōputāt cum fabis. ⁊ modici lapilli vocanť calculi. q2 cum hoies vadunt discalciati: facile ledunt calcaneū. vnde antiqui faciebant vnū ꝙ non faciūt moderni. q2 volebant scire si in anno haberēt tot dies gaudij quot mestus. vñ cum habebāt diem gaudij ponebāt vnum lapillū album in cista. si habebāt diē mestus: ponebāt lapillum nigrū in cista. ⁊ in fine anni videbāt qui essent plures lapilli vel equales. Iuxta illud Persij satyra secūda. Hūc macrine diē numera meliore lapillo. Qui tibi labētes apponit cādidus annos. ⁊ ita vt dixi in ti. isto sumiť calculus pro cōputatione alibi sumiť pro cognitione cāe. vt. j. de iudi. l. rem non nouā. Aliquando calculus sumiť pro snia diffinitiua. vt. j. de ap. l. si actor. Et dū exponimus de errore calculi. i. cōputatiōis. poniť id per qd fit pro eo ꝙ fit. Aliquando econtra poniť id pro quo fit pro eo qd fit. dum dicimus: transmitti mortuo herede hřditatem. i. ius deliberandi vt. j. de iuř delib. l. cum antiquioribus. ⁊ de his qui ante aper. ta. l. vna.

Errorem calculi. Hec. l. tria dicit pncipaliter. Primo dicit: si creditor vel debitor ex vno vel pluribus ꝯtibus simul cōputant de datis ⁊ acceptis: siquidē errāt siue semel siue pluries: ille error nō piudicat veritati. vñ reperto errore ad veritatē redeunduz est. Scdo dicitur: si debitor ⁊ creditor inuicē calcularunt per errorez. si vnus dicit ꝙ fuit erratū ⁊ alter dicit ꝙ nō: si super isto errore fuit iudicatū vel transactū: nō lz postea de errore querere. Tertio dř: si per errorem calculi promisi tibi certā quātitatem pecunie cū nihil tibi deberē: reperto errore promissionem illam potero cōdicere conditione sine cā vel incerti. Tex. errorē calculi. i. cōputationis que hz fieri per calculos vt dixi in rubrica. Tex. emerserit. sub. inter creditorez ⁊ debitorem de datis ⁊ acceptis. vel inter duos socios. Tex. est. siue semel vel pluries intercessit: vt. j. dicit. Tex. posse. Hucusqz durat primū dictum. Tex. si res. i. questiones erronee. Hic incipit scdm dictum. Tex. non interuenit super errore cōputationis: q2 tunc non lz retractare. Tex. sed ⁊ si. Incipit tertium dictū. Tex. ibi cōpetit. i. poteris condicere per conditionē sine cā vel incerti: vt. j. de condi. sine cā. l. vl. ¶ Or segnori in. l. ista nota. duo. Et primo no. in pn. huius l. ꝙ error calculi non officit veritati. Et ad istud cōcor. j. de iure fisci. l. instar rei. ꝙ est illa ratione: q2 error non habet in se consensum: vt. s̄. de iuř ⁊ fac. igno. l. cum te. ⁊. l. non iccirco. ⁊ ideo veritas rerum ⁊c. vt. ff. de offi. pre. l. illicitas. §. veritas. ⁊. j. de erro. aduo. l. j. ⁊. ij. ¶ Item no. hic ꝙ reuocatur error cōputationis: quando oēs consentiunt erratum esse. vel si vnus dicit erratū esse: ⁊ alter non. nisi sit iudicatuz vel transactū: q2 tunc nō lz amplius de errore cōqueri: q2 per rē iudicatā vel transactionē decisum est. Similiter etiam si trāsactum est per dolum rescinditur transactio: nisi super dolo transactuz est: vt. j. de plus peti. l. vnica. ¶ Or modo super l. ista formo ego qōnem talem. Hec. l. loquitur de errore cōputationis adhibito in alijs ꝯtibus: sed qd si in trāsigendo paciscētes errauerūt vel iudex in iudicādo deceptus fuerit per calculi errorē: valebit ne transactio vel snia? Dixerunt antiqui: aut error est expssus vel tacitus. Exprimiť error in trāsactione. dicit reus: q2 ostendis instřm quo debeo tibi. x. ex vna cā. ⁊ ex alia. xx. ⁊ q2. x. ⁊. xx. faciunt. c. ⁊ tu vis remittere. xxx. iō promitto tibi. lxx. Taceť error in trāsactione. dicit reus: q2 ex pluribꝰ causis dicis ꝙ debeo tibi. c. ⁊ tu vis remittere pro. xxx. promitto tibi. lxx. ⁊ non debebam nisi. xxx. non valet transactio vt hic. Eadem distinctio est in sententia. q2 exprimitur error in sententia: si ita dicit iudex: q2 constat ex actis reuz debere. x. ex vna cā. ⁊ ex alia. xx. ⁊ q2. x. ⁊. xx. faciunt. c. condemno eum in. c. non valet sententia. Tacetur error

error in snia.si ita dicit iudex: q2 appet reū ex actis ⁊ ex plu ribus causis debere.c.ió eū in.c.ꝯdéno.⁊ ex actis nó appet debitoré in.l.xx.valet snia s3 rescindit̃ ꝑ appellationé: vt.ff.q̃ snie sine ap.res.l.j.Sed vos potestis notare talé dr̄iam iter trásactioné ⁊ snia3: q2 si in snia exprimit̃ error nó valet: sicut est si dicat: ꝓnūcio ipuberé posse testari.sed si tacet̃ error in snia: vt q2 diceret ꝓnūcio hunc posse testari: valet snia: vt.j. qñ ꝓuo.non est ne.l.ij.vñ si in snia tacet̃ error valet snia: sed appellari pót: q2 iudiciū reddit̃ in inuitū: vt.ff.de verb.obli. l.inter stipu.in prin.Sed trásactio reddit̃ in volentes.vnde si in transactione erratū: siue exprimit̃ error siue non: valet trásactio: sed quatenus erratū inuenitur: retractat̃: vt h.⁊.ff. de fideius.l.si qs postq̃.in fi.⁊.ff.si qs cau.l.⁊ si.§.vlti.

¶ De postulando.

¶ De alijs preparatorijs iudiciorū.s.de edendo ⁊ in ius vocádo in supioribus habuistis.intermissum est tñ de pac. ⁊ de trásac.verū q2 in iudicijs necessarij sunt postulatores: ponit de postulādo.i.de ꝓponendo factū actoris ꝯ reū: vel factum rei ꝯ actorem.ná ille dr̄ postulare qui desideriū suu3 vel amici sui ⁊c̄.vt.ff.e.l.j.§.postulare.¶ Unde de postulá do vidédum est quis possit postulare vel nó: ⁊ de hoc agitur in.l.j.⁊.ij.⁊.l.vlti.¶ Item quid postulatores obseruent: de quo agit̃.j.e.l.qsqs.¶ Ité a qbus postulatores abstineát: de quo agit̃.j.e.l.iij. ⁊.l.siqui. ¶ Ité qualiter aduocati sunt coequádi: de quo agitur.j.e.l.prouidendum.

Cum a prefecto. In.l.ista ponit̃ talis casus.Quida3 erat aduocatus in terra egypti.iste aduocatus aduocabat per phas ⁊ nephas: q2 ipse non verebatur subornare testes: ⁊ non timebat preuaricari.tanto tem pore cómisit h ꝙ que ab initio fuerūt occultata ex postfacto sunt notoria.vnde venit quidam ⁊ accusauit eunde3 de pre uaricatione cora3 prefecto egypti ⁊ dixit ei.domine iste fuit aduocatus meus in quadam causa quá habebam: ipse pro didit me: q2 omnia secreta litis mee aduerse parti manifesta uit: vnde prefect⁹ egypti de ista accusatione soléniter cogno uit.⁊ cōuictus fuit aduocatus. vnde postea prefectus egy pti condemnauit eum per sentétiam: qd nó debet perpetuo aduocare.iste non appellauit.finito prefecti officio vult po stulare: dicens ꝙ prefectus egypti non potuit ipsum remo uere a postulādo nisi pro tpe sue ꝑfecture.nunqd erit audié dus? Certe non: q2 remotus fuit per sniam diffinitiuá a pre fecto egypti.⁊ ab illa snia nó appellauit: vnde vr̄ acquiesce re sentētie.h.d.Tex.cum a prefecto egypti.qui al's augusta lis vocatur.vt.s̃.de offi.pre.augu.l.vnica.Tex.ꝑpetuo cau sas agere prohibitus.s.per sentétiam diffinitiuam cum cau se cognitione latam.Tex.placitis obtémpera.i.sententie: que tibi placuisse videt̃: ex quo nó appellasti: qd est notabile. vñ postea perpetuo illi snie stari d3: vt.j.lite pendé.l.vlti.⁊.j.de aduo.diuer.iudi.l.j.⁊ de iuris.om.iudi.l.j.⁊.j.de re iudi.l.j. ⁊.j.de ap.l.hi qui ad ciuilia munera.¶ Or segnori ad.l.istá oppo.videtur hec.l.dicere ꝙ si prefectus egypti prohibuit aliquem perpetuo postulare ꝙ non possit perpetuo postula re.Sed.l.videtur contra.⁊ videtur ꝙ non potuit prohibe re postulare nisi toto tempore sue prefecture: q2.l.vr̄ velle ꝙ preses potest prohibere ne quis vtatur arte sua toto tépore sui presidatus.⁊ nó vltra: vt.ff.de penis.l.vlti.Ad solutioné cuius ꝯrij varij varijs modis dixerunt. Quidam dixerunt aliud in artibus mechanicis: que cōsistunt in manuū opera tione: vt esse fabrū vel aliud sile: vt esse pelliparium. ⁊ tunc iudex interdicit toto tpe sue admistrationis ⁊ nó vltra: vt in l.ꝯ.Aliud est in arte nó mechanica que cōsistit intellectu: vt hic.⁊ é ró: q2 artes mechanice mag͛ sunt necessarie vite ho minum: q̃ƺ non mechanice.Sed hec solutio ⁊ ratio nó é bo na: q2 aduocare est necessariū: vt.j.tit.j.l.laudabile officium aduocationis.Alij voluerunt dicere ꝙ preses ꝓuincie erat iudex tpalis: vñ aliud est in eo: vt in.l.ꝯria.sed prefect⁹ egy pti erat perpetuus: vnde aliud est in eo: vt hic.Sed nec hec solutio placet: q2 ꝑfectus egypti est tpalis: qd ex eo appa ret: q2 deponebat officiū suum adueniéte successore: vt.s̃.de offi.ꝑ.augu.l.j.sicut est in procósule: vt.ff.de offi.procó.⁊ le. l.meminisse.Alij dixerūt.aut ꝑfectus vult eu3 ꝓhibere per petuo: ꝙ potest si grauiter deliquit.aut vult ꝓhibere ad tps ꝙ pót si leue delictū cómisit: vt in.l.cótra.Sed nec hoc pla cet.vnde spretis his solutionibus vos ita dicetis ꝺm Jo.cū iudex prohibet alicui ne vtat̃ arte sua.aut ꝓhibet sine cause cognitione interloquendo.aut ex ordi ne.i.cū cause cogni tione diffiniendo.prohibet interloquédo dū aduocatus co ram iudice garrulat.dicit iudex: stes in pace. dicit aduoca tus: imo dica3.dicit iudex: precipio tibi ne ꝑpetuo aduoces in isto palatio.hic non pót aduocare toto tpe sue administra tionis: vt in.l.cótra.prohibet iudex cū cause cognitióe.s.ob lato libello ꝙ esse d3: vt.ff.de accu.l.libellorum. in prin.lite conte.iurat̃ de calūnia.producunt̃ ꝓbationes hincinde.cō uincit̃ aduocatus ⁊ condénatur diffinitiue.quo casu ꝑpetuo prohibitus aduocare: perpetuo nó aduocauit vt hic.⁊.ff.de penis.l.moris.§.j.in prin. ná iudex cum cáe cognitione pót interdicere alicui foro.⁊ pót interdicere foro ⁊c̄. vt in preal. l.moris cauetur. Et ad solutionem huius ꝯrij: ⁊ vt plene li queat articulus iste.ita distinguo.cū aduocatus prohibet̃ ad uocare.aut expresse aut tacite. Si exꝑsse subdistiguo. q2 aut prohibet̃ in aliqua prouincia.aut corá aliquo iudice.aut ad certum tps. aut perpetuo: aut simpliciter. In primo casu si prohibet̃ aduocare exꝑsse in vna ꝓuincia: in alia poterit ad uocare.⁊ idé si prohibet̃ apud vnum iudicé aduocare.q2 po terit aduocare coram alio: vt.ff.e.l.⁊ puto.§.j. Si aūt prohi betur aduocare vsq3 ad certum tempus post illud tempus poterit aduocare: vt.ff.e.l.si ex ea. Si aūt prohibetur aduo care perpetuo aut extra ordine3 interloquendo: ⁊ tunc non prohibetur aduocare finito tpe administrationis eius qui prohibuit: vt in.l.ꝯria.ff.de penis.l.vlti.Si auté prohibetur aduocare ex ordine.tunc si nó appellauit: perpetuo non ad uocabit: vt in.l.nr̄a cū suis similibus. Si aūt aduocatus ꝓ hibetur simpliciter aduocare.puta q2 dicit iudex: prohibeo tibi ne postules.hic cum prohibet̃ simpliciter aduocare.di xit Azo ꝙ intelligit̃ perpetuo ꝓhibitus postulare. ⁊ pro eo inducit.ff.de ver.obl.l.⁊ ió.§.stichū.sed quidam hñt in prin cipio.l.stichū.§.⁊ ió. Alij voluerunt dicere ꝙ intelligit̃ pro hibitus postulare tantū tpe sui officij: vt ar.ff.e.l. ⁊ puto.§.j. quod est illa róne: q2 pene sunt molliende ⁊c̄.vt.ff. de penis l.interpretatione.⁊ dicūt ꝙ non ob.l.⁊ ió.§.stichum. q2 si tu promittis mihi aliqd dare annuatim: illa est odiosa promis sio.sic vbi prohibet̃ quis postulare perpetuo: est odiosa pro hibitio. Uel poteritis ita distinguere. si iudex prohibet ex cá ex qua debebat perpetuo silere: intelligit̃ prohibitus per petuo: vt si ex magna cá prohibuit. Sed si ex leui cá prohi buit: tpe sue administrationis videtur esse prohibitus. ⁊ ad hoc est ar.ff. de susp.tu.l.he enim cáe. Si aūt prohibitus est tacite postulare: q2 condénatus ex cá que irrogat infamiam subdistinguo.si tacite prohibet̃ ex cá que perpetuo infamet: perpetuo prohibet̃ postulare: vt.ff.e.l.j.§.hoc edicto.Si au tem irrogat temporalé infamiá: non prohibet̃ perpetuo po stulare: sed tñ vsq3 ad illud tps: si pena non est aucta vel di minuta.al's inspicimus tps iudicantis vt.ff.e.l.ex cá.⁊.ff.de his qui no.infa.l.qd ergo.§.pena. ¶ Sed sup.l. ista quero. aliquis est cōdénatus vt ꝑpetuo abstineat a postulando.j.x. appellauit.nunqd pendéte appellatione poterit postulare? Dixerūt qdá ꝙ nó: q2 nihil d3 inouari ap. pendéte: vt.ff.nil nouo.ap.pen.in rubro ⁊ in nigro.Sed nos dicimus ꝙ pendé tu ap.prohiberi postulare nó d3: cū per ap.extinguat̃ ꝓnun ciatu3: vt.ff.ad turpi.l.j.in prin. Nec ob.ꝙ ap.pen.nil ⁊c̄.q2 istud est vex cótra appellanté: q2 appellatióe pendéte nó d3 snia executioni mandari contra appellantem.

Nec ceterorū. In.l.ista dr̄: ꝙ nó solū ingenui hoies pñt postulare. imo ⁊ libertini homi nes siue sint imperatoris siue sint alicuius ꝓuati si piti sint lra₰.Tex.nec ceteror₰.s.pri uator₰.Tex.nedu3 mei.i.ꝓncipis.Tex.hoc facere.i.pro alio postulare. ¶ Or segnori lr̄a ita ordinatur. nec prohibetur ⁊c̄.⁊ ita habetis in.l. ista ꝙ nedum ingenui:

immo ꝛ libertini possunt postulare si sint periti litterarum. Similiter ꝛ assidere pñt: vt.ff. de asses.l.ij. Sed quid si non sint periti lr̃aꝝ? In qõne ista dicimus: sicut periti aduocãt coram peritis: ita layci in iure ꝯsuetudinario: vt.j.de iudi.l. certi iuris est.ꝛ in auč.de iudi.in princi. Et hoc ẽt admittit cõsuetudo.nã layci bñ sciũt dicere iudici: dñe videat̃ prima citatio ꝛ qs fecit me citari ꝛc̃.verũtñ cautũ ꝯsiliũ est: qñ aduocatus ẽ ex vna pte: ꝛ ex alia pte est psona illr̃ata: si vultis eum vituperare.qcqd dicitis dicatis litteraliter.nam si aduocatus alterius partis est illitteratus non intelliget vos ꝛ erit confusus: nec sciet vobis quicquaꝫ respondere.

I sub specie. Lex ista facta est ꝑ auaris ꝛ cupidis aduocatis: ꝛ in ea ponit̃ casus talis. Tu volebas quẽdaꝫ aduocatũ i cã tua. dixit ille aduocatus: qd vis mihi dare pro salario meo? dixisti tu: ego volo vobis dare.c.aureos: qꝛ intellexi per.ll.vr̃as ꝙ nullũ salariũ dꝫ excedere.c.aureos.dixit ille aduocatus: non esseꝫ pro.c.aureis immo volo mille.vñ dicis tu: libenter. dicit aduocatus solue mihi.dicis tu.non habeo. dicit aduocatus: des mihi pignus.dicis tu similiter: nõ hẽo pignora. dicit aduocatus si ꝓmittas mihi mille aureos noie salarij nõ teneris: sꝫ facias mihi vnũ instr̃m in quo cõtineat̃ ꝙ tu teneris mihi dare mille ex cã mutui.dicis tu: libẽter.mõ querit̃: nũqd iste aduocatus possit istos mille aureos exigere? R̃ñdet̃ ꝙ si nõ est elapsum bieniũ: ꝙ tu excipies de nõ numerata pecunia.ꝛ aduocatus nõ poterit ꝓbare numerationẽ factã.ꝛ ita re patefacta aduocatus hẽbit.c.aureos. ꝛ si vis cõdicere residui liberationem: poteris.hoc dicit ista.l. Videte summariã expositionem lr̃e. Tex.si sub spẽ.i.sub.ptextu. Tex.honorarij.i.salarij vt.ff.de varijs ꝛ extraoꝛ.cogni.l.j.§.in honorarijs. Tex.vsqꝫ ad certum modũ.i.vsqꝫ ad.c.aureos ad plus.infra ḃm cõsuetudinem foꝛi ꝛ ad facundiaꝫ aduocati: vt.ff. de vari.ꝛ extra.co.l.j.§.si cui. Tex.cauisti.i.stipulatione ꝓmisisti.ꝛ pone exẽpli causa mille aureos ex cã mutui: ꝛ quasi simulate factum fuerit. Tex.reddituꝝ.i.soluturuꝫ. Tex.nec tpis spacio.i.per lapsum biennij: licet olim quinquẽnij: vt.j. de non nu.pec.l. in ꝯtractibus.ꝛ insti.de lr̃arum ob.§.multũ. Tex.tutus es.vt.j. de nõ nu.pec.l.cum vltra. Tex.potes cõdicere.sub.cõditione incerti: vel sine causa: vt.ff. de condit.sine cã.l.iij. ꝛ.j.de condi.ex.l.ꝛ sine cã.l.vlti. ¶ Sed dic mihi cõdicet iste obligationẽ in totũ? Dixerunt quidã ꝙ sic.qꝛ hec lr̃a loquit̃ gñaliter. Vel põt dici ꝙ ꝯdicet q̃tenus excedit legittimũ modũ qꝛ vtile per iutile nõ viciat̃: vt.j.de dona.l. siqs argentũ.ꝛ.l. sancimus.ꝛ.ff.de iure do.l.siue.ꝛ.ff.si cer.pe.l. certi cõditio.§.qm̃. ¶ Sed qd si biẽniũ est elapsum? Dixerũt qdã ꝙ post biẽniuꝫ nõ poterit excipi de nõ nu.pe.vt in pal.l.in ꝯtctibus.ꝛ insti.de lr̃aꝝ ob.§.multũ.sed cõdici poterit obligatio: vt hic in fi. qꝛ cõditiones sunt psonales: vt insti. de acť.§.appellamus.ꝛ psonales actiões durãt vsqꝫ ad.xxx.an.vt.j. de cõsti.pe.l.ij. Vel põt dici ꝙ elapso biennio põt excipe q̃tenus excessit legittimũ modũ: qꝛ ẽt post biẽniũ interdũ opponit̃ excep.doli: vt.j.de nõ nu.pe.l.si ex cautiõe. Vel põt dici ꝙ elapso biẽnio q̃tenus excessit legittimũ modũ iuuabit se p istaꝫ viaꝫ: qꝛ aliud actũ est: aliud simulatũ: ꝛ plus valet ꝙ agit̃ q̃ ꝙ simulate concipitur: vt.j.plus va.ꝛc̃.l.j.ꝛ per totum.

A velamento. In.l.ista dr̃. Si cõtra actorẽ vel reuꝫ fuerit lata snĩa diffinitiua: lꝫ sit lata absente aduocato illius ptis que succũbit nihilominus valet snĩa. Tex.p̃roni.i.aduocati. Unde no.ꝙ nomẽ postulatoris dr̃ pluribus modis. Uno mõ dr̃ postulatoꝛ vt dixi in rubrica. Alio mõ dicit̃ aduocatus: vt.j.l.pxi. Alio mõ dr̃ patronus: vt hic. Alio mõ dr̃ causidicus: vt.j.e.l. quisqs. Alio mõ dr̃ rogatus: vt.j.c.l. vlti. Tex.qs.s.actoꝛ vel reus qui succubuit. Tex.frustra conatur. Et hoc est verum ꝙ dicitur in hac.l.regulariter: vt.j. de repu.bo.posses.l.j. Fallit in fisco qꝛ snĩa debet ferri in cã fiscali p̃sente aduocato fisci: vt.j.de aduoca.fisci.l.vlti. Et ex hac.l.colligit̃ ar. ꝙ nõ datur dilatio alicui iõ qꝛ aduocatum firmꝫ non hẽat. Uerũtamen circa articulũ istum ita breuiter diuidetis.vbi ab initio aliquis petit dilationẽ ob aduocatuꝫ querendum: dꝫ ei dari dilatio: vt.ff.ex qbus cau.ma.l.ab hostibus.§.sed ꝙ simpliciter.ꝛ.l.ait ptoꝛ.in fi.cũ.l.se.sed ex quo quesitus est: nõ dꝫ dari dilatio.qꝛ ita debet oꝛdinare secũ: vt semp eum hẽat.vñ ex postfacto non dat̃ ei dilatio: qꝛ snĩa lata cõtra eũ absente aduocato: valet nec retractat̃ vt hic: nisi foꝛte aduocatus moꝛeret̃: vel absentaret se: vt.ff. ex quibus cau.ma.l.nec non in prin.

I qui aduocatoꝝ. In lege ista tractat̃ de quadã turpi cõuentiõe que fit p aliquos auaros ꝛ cupidos aduocatos. Et in.l.ista dr̃ ꝙ aduocati nõ dñt pacisci de quota pte litis dãda cum cliẽte.ꝛ iste qui paciscit̃ ita: ꝑponit cõmodũ pecuniariũ fame sue. Tex.estimationis sue.i.fame: vt ff.de va.ꝛ extraoꝛ.co.l.cognitionũ.§. estimatio est. Tex. sub noie honoꝛarioꝝ.i.salarioꝝ. Tex.certe partis. dicũt quidã magne.puta dimidie.secus si minime: vt.j.dicã. Tex.ab hac ꝓfessione.s.aduocatoꝝ. Habetis in.l.ista ꝙ aduocati nõ debent pacisci de quota pte litis cuꝫ cliente vt faciũt rustici qñ bñt desperatã cãm.habeo taleꝫ cãm volo de illo ꝙ lucrabit̃ ꝙ dimidia sit vestra.dꝫ dicere bonus aduocat⁹: nolo tale salariũ: sed volo ꝙ debeas mihi dimittere certũ salariũ: ꝛ non dꝫ cõmittere fraudẽ in cã: vt.j.l.proxi. Sed si aduocatus facit tale pactũ non valet ꝛ est redẽptoꝛ litiũ vt.j.de ꝓcu.l.litẽ. Sed quero.pone ꝙ aliqs aduocatus paciscit̃ de quota pte litis modica.verbigr̃a.diuidamus rem de qua est litigiuꝫ in xij.ptes.dicit cliens: dabo vobis duodecimã partẽ litis.valet pactio ista? Dixerũt quidã vt M. ar.ꝙ sic.ar. eius ꝙ dr̃ in hac.l.imensa atqꝫ illicita cõpendia ꝛc̃.qꝛ nõ lꝫ aduocato pacisci de quota pte litis.s.dimidia.ꝛ ad hoc facit illud verbũ. ptis.qꝛ appellatione ptis dimidia cõtinet̃: vt.ff. de ver.sig.l. noie filiaꝝ.§. poꝛtiõis. Sed dicit hãc.l. loqui cũ aduocatus paciscit̃ de magna pte litis: nõ cũ paciscit̃ de minima: ꝙ nõ placet. Et iõ dicendũ est ꝙ nõ lꝫ pacisci de minima pte litis: sicut nec de quota partis.ꝛ iõ: qꝛ redẽptoꝛ litis inuenit̃ esse. vñ vbi in diuersis inuenit̃ eadem rõ idem ius dꝫ statui: vt.ff. ad.l.aql.l.illud. Sed qd erit si paciscit̃ aduocatus de q̃titate tanta que facit quotã pteꝫ litis.verbigr̃a. tu petis a me.c. paciscit̃ tecuꝫ ꝙ tu sibi dabis.xxv. nunqd valet hec pactio? Dixit Jo.ꝙ sic.qꝛ vbi paciscit̃ de quota pte litis: non valet pactio vt hic. sed si paciscat̃ sup q̃titate que facit quotã ptẽ litis: valet pactio. Et idẽ dicit si petis hereditatẽ: ꝛ paciscoꝛ tecum ꝙ mihi dabis aliquã rem eiusdẽ h̃ditatis: non valet talis pactio.nã differentia est inter rẽ certã ꝛ quotã pteꝫ. Et ad hoc inducis in ar.insti.de fideicõ.here.§.siqs.ꝛ.j.de sen.passis ꝛ resti.l. si debitoꝛ. Uel põt dici ḃm Az. vbi paciscit̃ sup q̃titate que facit quotã ptẽ litis ibi p̃sumit̃ facta pactio in fraudem: vñ non valet: ne tali mõ circũueniat̃.l.ꝙ esse nõ dꝫ.vt.ff.de tu.ꝛ cu.da.ab his.l.scire.

Quisquis. Segnoꝛi hec.l.valde honesta est: ꝛ hꝫ pulcherrima verba.ꝛ si aduocati bene seruarẽt.l.istã optimum esset.ꝛ.l.ista tractat a quibus aduocati abstineãt: ꝛ que faciant. Et dicit hec l.ꝙ qcunqꝫ vult esse causidicus dꝫ abstinere ab hoc: ne in vno eodẽqꝫ negocio sit aduocatus ꝛ iudex: qꝛ dꝫ esse distinctio inter aduocatũ ꝛ iudicẽ. Iteꝫ aduo.debent abstinere a pꝛobris: qꝛ legibus dñt disputare: nõ pꝛobris: nisi q̃tenus litis poscit vtilitas. Itẽ dꝫ abstinere aduocatus ab alio: qꝛ ex quo aliquẽ suscepit in fide sua adiuuandum: cũ illo nullũ ꝯtctũ nullã pactionẽ dꝫ facere: sed dꝫ esse cõtentus salario suo. Item dꝫ abstinere ab alio aduocatus: ne industria sua litẽ ꝓtrabat. Iteꝫ aduocati pñt honoꝛari: ꝛ accipere debent cõgrua salaria nõ enim pro vili salario dñt aduocare. ergo quisqs esse vult causidicus dꝫ stare: nõ aũt dꝫ sedere. Et iudex in eo negocio similiter non põt esse assessoꝛ ꝛ aduocatus: nedum vtrunqꝫ ꝛc̃.vt.s. de assesso.l.vlti.in fi. Tex.quoniam aliquem inter arbitros.i.iudices: vt.ff.qui satisda.cog.l.ab arbitro. Tex. electionem.i. distinctionem ꝛ differentiam. Tex.conuiciandi.i.dicendi conuiciuꝫ. Tex. pꝛoꝛumpant.sub.contra partem aduersam: qꝛ iam nõ dꝫ ita

dicere

dicere aduocatus rei: qd dicit iste latro? imo dz dicere. dñe iudex: quid petit iste? dicit bonus iudex: ipse dicit ꝙ ps vr̃a debet ei. x. dicit aduocatus rei: non possum tacere quin dicã veritatẽ. dico falsum instr̃m. hic non dicit vituperiũ: sz dicit quatenus vtilitas litis expostulat. Tex. adeo procax. i. superbus. sic ꝛ. j. de actio. emp. ꝛ vendi. l. si traditio. Tex. vt nõ ratione. i. non legibus. Tex. sed probris. i. turpibus verbis. Tex. opinionis sue. i. fame. Tex. nec enim cõniuentia. i. tacitus consensus. Tex. accõmodanda est. i. prestanda. imo bonus iudex qñ videt ꝙ aduocatus alterius partis dicit vituperium aduocato aduerse partis: vel etiaz aduerse parti: nõ debet ridere: imo dz dicere: non dicatis talia verba coram me sub bãno. c. librarũ boñ. ꝛ si dicetis auferã a vobis bannum: ꝛ puniã vos taliter ꝙ perpetuo obliuioni nõ tradetꝫ. Tex. aut subdole. i. tacite. Tex. conferat pactionẽ. ¶ Or segnori custodiatis vos hic. ex quo aduocatus recipit clientulum suum adiuuandum in fide sua: non potest aduocat⁹ aliquid emere cum eo: nec alium contractum cuz eo inire pendente lite. nam vos debetis scire ꝙ est eadem natura hominum litigantium ꝛ egrotantiũ: qꝛ egrotãtes ꝛ litigãtes paribus passibus ambulant. nã cliẽtulus nõ vadit nisi ad caudã aduocati: diebus festiuis deserit castrũ suũ vt sciat qd dẽat facere: ꝛ vadit ad aduocatũ suũ: hoc casu si facit aliquẽ ꝯtractũ cũ eo: nõ valebit: qꝛ pp timorẽ litis oĩa daret: vt. j. dicaz in infirmo. Et idẽ est in egro. nã eger non hz dñm nisi medicum. si dñs medicus emit ab egro: non valet: qꝛ p̃sumit. l. ꝙ eger nõ celebrat ꝯtꝰ cum medico nisi vt liberet eũ. vñ non valet: qꝛ pp timorẽ mortis oĩa daret: vt. ff. de vari. ꝛ extraor. co. l. medicũ. ¶ Sed q̃ro qñ dr̃ aduocatus suscepisse clientulũ suũ in fide sua? Dixit Azo lite conte. Uel põt dici lite ꝯte. vel nõ: ex quo cõuenit clientulo suo p̃stare pꝛocíniũ suũ. Et hoc satis declarat hec lr̃a. Tex. habeat. iuxta dictũ Catonis. Exiguum munus cum det tibi pauper amicus: Accipito placite plene laudare memento. Tex. protrahat iurgiũ. i. protelet litem. ꝛ ita debẽt facere boni aduocati: vt dicit. l. qꝛ boni aduocati debent dare operam vt cito finiat̃ causa. quia dum citius finiatur causa: citius lucrabitur salarium suum. si aũt est ex pte actoris dz dicere bonus aduocatus: tu scis factũ tuuz: ꝑm ꝙ tu dicis aduocabo pro te ꝛ te iuuabo. ꝛ nõ dz aliqua dicere vel facere maliciose. sz hodie q̃ꝫtum potest vltra litẽ protrahere: aduocat⁹ vltra ꝓtrabit. Tex. in bono ratꝫ. Sed q sunt illi aduocati q sunt honorati? Et certe sunt qdam qui hñt dignitatẽ sine admĩstratione. verbigr̃a. est aliqua magna p̃sona que iam habuit aliqd officiũ magnũ: ꝛ cũ ingredit̃ sacrariũ p̃ncipis fit ei honor: vt. s. de offi. ci. iu. l. j. ꝛ. s. de offi. iudi. Alexã. l. vlti. isti si volunt aduocare pñt. sed isti aduocent pro honore suo in magnis negocijs ꝛ arduis q̃ónibus. vnde istud est in ar. ꝯ decanos qui in ptibus vltramontanis veniunt pro pua cã ad aduocanduz. Tex. orare. i. aduocare. vñ orator dr̃ aduocatus: vt. ff. de ori. iur. l. j. Tex. quousqꝫ maluerint. ex lr̃a ista quidã truphatores colligunt ar. dum debẽt aduocare ꝙ dicant fabulas. ꝛ dum aduocatus alterius ptis dicit: qd facimus nos? hic dicimus fabulas dum debem⁹ aduocare. dicit ipse truphator: possum aduocare quousqꝫ voluero. sz bonus aduocat⁹ aduerse partis dz r̃ndere: hoc est verũ de iure ꝛ legib⁹: non de fabulis. ꝛ iõ bonus iudex si videt ꝙ dicit fabulas: dz ei iponere modum siue terminũ vsqꝫ ad quẽ dicat: vt ar. ff. de his que i te. delẽ. l. proxi. ꝛ. ff. de offi. ꝓcõ. ꝛ le. l. nec qcq̃ꝫ. §. vlti. Tex. numerabunt̃: vt. j. de nã. lib. l. vlti. in fin. Tex. ius sedẽdi. Uñ no. hic ꝙ officiũ aduocati de iure est stare: sz officiũ iudicis est sedere. ꝛ ad hoc facit in auc̃. de iudi. §. sedebunt. ꝛ in auc̃. vt ab illustri. ꝛ qui sup eam digni. sunt. §. j. colla. v. ꝛ ita fit de consuetudine in ciuitate ista. sed secus erat in partib⁹ vltramõtanis qñ ibi fui: nescio si hodie ita sit ibi.

Prouidendũ. Lex ista hodie locũ habere nõ videtur: imo videtur recessisse ab aula quãtum ad primum dictum. Et. l. ista dicit tria. Primo dicit oliz tempore huius. l. antiqui aduocati recipiebant salariũ de publico sicut põt hodie exẽplificari in iudicibus paupeꝝ ꝛ pupilloꝝ ꝛ similium personaꝝ. vna partiũ quid fecit. ꝓcurauit ꝙ ipsa haberet oẽs antiquos aduocatos ꝛ lr̃atos: ꝛ ita pti aduerse remanserunt oẽs tirones aduocati. dicit ps que hz tirones coraz iudice dũ videt ꝙ ex vna parte sunt oẽs antiqui aduocati: sumus decepti. peto ꝙ faciatis coequationes aduocatorum. nunquid dz hoc iudex facere? Certe sic: qꝛ equalitas in iudicijs est seruanda. ¶ Secundo dr̃: si dum clientulus venit corã iudice ꝛ petijt aliquẽ in suum aduocatũ. dicit iudex aduocato: sis pro isto. dicit iste aduocatus: nolo: qꝛ non placet mihi: nec aliquã iustam excusationẽ habuit: repellendus erit ab aduocatione nec poterit restitui vt possit de cetero aduocare. ¶ Tertio dicit̃: si aliqua partiũ fuerit locuta cum oibus aduocatis: vel pp potentiã vel pp diuitias suas fecit ꝙ aduersarius suus non põt habere aduocatũ: iste eo ipso ostendit iniquã litem fouere: ꝛ presumit̃ ꝙ iniquã litem habeat: ꝛ iõ fecisse hoc. h. d. ista. l. Uidete lr̃az. Tex. nobilissimos fecerit. ¶ Or segnori põt hic no. ꝙ scientia nobilitat hoiem. ꝛ ad hoc facit. j. de profes. vrbis cõstan. l. iiij. Tex. vt par. i. equalis. qꝛ in iudicijs requirit̃ equalitas. vt. j. de fruc. ꝛ li. expẽ. l. vlti. ꝛ. j. de proxi. sacro. scri. l. in sacris. li. x. ꝛ. ff. de arbi. l. si cũ dies. Tex. ꝓcedat. ꝛ hucusqꝫ durat primũ dictũ. ꝛ loquitur ꝑm antiqua tp̃a ꝑm que aduocati percipiebãt salaria de publico. vt hodie põt videri in ciuitate ista. qꝛ quidã sunt aduocati qui percipiunt salariũ de publico. vt aduocati pauperum. vnde si tales persone inuicẽ litigarent ꝛ vnus ex eis fecit ꝙ hẽbat bonos aduocatos alius nõ: hic equalitas seruatur. sed in alijs qui nõ percipiunt salarium de publico: accipiãt sibi meliores si possint. Alij intelligunt. l. istã in prin. qñ per potentiaz vna pars oẽs meliores aduocatos habet. Tex. siquis vero. Incipit scdm dictũ. Tex. restitui. ¶ Or custodiatis vos hic. si venit clientulus coram iudice ꝛ dicit. domine iudex detis mihi talem aduocatum. debet dicere iudex: mittas pro eo. si venit coram eo debet dicere. aduocatis pro isto in causa quam habet cum tali. Sed si iste aduocatus dicat. nolo. debet dicere iudex. quare non. si dicat qꝛ non placet mihi. ista non est causa. ꝛ ideo repellit̃ perpetuo ab aduocatiõe. sed si est causa: qꝛ dicit. domine iudex iste clientulus venit ad domum meam ꝛ ostendit mihi iura sua. ego dixi ei ꝙ ipse fouet iniquã causam: certe iudex non debet eum cogere. vt ar. ff. de iudic̃. l. rem non nouam. vel si dicat nolo aduocare pro eo: quia ipse vult litigare cum cõiuncta persona mihi: certe hoc casu iudex non debet ipsum cogere. vt arg. j. de execu. tu. l. humanitatis. Tex. siquis. Incipit tertium dictum. ¶ Or segnori in isto tertio dicto no. si aliquis per potentiam suã facit ita ꝙ aduersarius suus aduocatum habere non possit: ipse eoipso videtur iniquam fouere litem. ꝛ hoc casu pretor dabit ei aduocatum: vt. ff. e. l. j. §. ait pretor. ꝛ. ff. de offi. ꝓconsul. ꝛ le. l. nec quicq̃ꝫ. in fi. ꝛ dabit pro suo salario si potest: al's de publico si non potest soluere: vt. ff. ad sil. l. legem.

Nemo vel in foro. Uos debetis scire ꝙ habuistis hãc. l. de ṽbo ad ṽbuz. s. d epi. audi. l. nemo. ꝛ dic hic casuz vt ibi dixi. ꝛ exponetis postea lr̃az vt ibi dixi p oĩa. ꝛ oĩa que ibi dixi hic possunt repeti.

¶ De aduocatis diuersorum iudiciorum.

¶ Ista rubrica ad p̃cedentia põt dupliciter continuari. Et vno modo sic. de postulatoribus dictũ est in genere. nã quidam sunt aduocati qui postulant pro alijs. quidã pro se tñ: vt. ff. de postu. l. j. §. postulare. nũc aũt in ti. isto tractat̃ de aduocatis qui aduocant pro alijs: nõ in omni foro sed in pluribus. ꝛ iõ dicit de aduocatis diuersoꝝ iudiciorum. i. de aduocatis q pñt aduocare certis locis: non aũt vbiqꝫ. ¶ Uel potest scdo modo cõtinuari. s. de postul̃. dictũ est de aduocatis qui pñt in oĩ loco aduocare. in ti. isto tractat̃ de aduocatis qui certis locis pñt aduocare. proprie dr̃ aduocatus ad cãm peragendã vocatus. sed qui accipit pecuniã cã consilij dandi non est aduocatus: vt. ff. de va. ꝛ extraordi. co. l. j. §. aduocatus. vnde est videndum de aduocatis hoc ordine

qui possunt esse aduocati: vt. j. e. l. ne qs. τ. l. nemini. Item a quibus abstineant: vt. j. e. l. j. Item que sint priuilegia aduocatorum: vt. j. e. l. fori. τ. l. sancimus. τ. l. post duos.

SI patronũ. In. l. ista tria dicũtur. Et pri͡o dr̃: ego accessi ad principem τ coram eo proposui qõnem talez. dñe imperator habebã quãdã cãm: aduocatus meus ꝑdidit me in cã illa: τ preuaricatus est. vnde ego ꝑuaricatione aduocati mei succubui: ab illa snia non appellaui: qꝛ nõ credebam aduocatum meum ꝑuaricatum esse: modo inuenio aperte eum ꝑuaricatum esse: quero a vobis qualiter mibi consulatur? Respondet imperator: si aduocatum tuũ ꝑuaricatum putas: accusa eum de ꝑuaricatione. τ si poteris ꝓbare: puniet̃ pro motu iudicis. τ ita nõ deerit snia pro qualitate cõmissi aduersus eũ. Secũdo dr̃ ꝙ ex quo aduocatus erit condẽnatus: snia cõtra te lata nõ valebit ipso iure: vel restitutiõe retractabit̃. τ sic denuo cã aget̃. ¶ Tertio dr̃ ꝙ si nõ poteris ꝓbare aduocatũ tuum ꝑuaricatum esse: videris calumniari. τ ideo notaberis infamia τ rebus iudicatis standum est: ex quo non appellasti. qꝛ videris acquiescere snie. Tex. si patronũ. i. aduocatuz. Nam triplex est patronus. est patronus cause: τ iste dicitur aduocatus. nam patronus est quasi pater τ defensor. vñ sicut pr̃ hz defendere filiũ: ita aduocatus cãz. cũ aduocatus dicat̃: vt. ff. de vari. τ extraor. cogni. l. j. §. aduocatos. Patronus liberti dr̃ manumissor: vt. j. de obsequijs liber. l. si manumissori tuo: τ patrono ecclesie qui fundat ecclesiã: τ edificat vel dotat ecclesiã. naz hec tria faciunt patronũ ecclesie. Tex. preuaricatũ putas. interrogãti respondit iperator: vt pz ex. l. subscriptione. τ dr̃ aduocatus ꝑuaricari dum vnam partẽ iuuat corpore: aliam aio. vñ dicitur ꝑuaricator prealijs varius: vt. ff. de bis qui no. infa. l. athletas. §. ꝑuaricator. sed τ dicitur ꝑuaricator qui va crimina occultat: vt. ff. ad turpil. l. j. §. j. vñ preuaricator idez est ꝙ proditor: sed proditor est extra officiũ aduocandi: vt. ff. de re iudi. l. j. §. exploratores. Tex. ipleueris. i. ꝓbaueris. Tex. accusatiõe ꝑuaricatiõis verã esse. nã põt aduocat⁹ accusari: siue in publico siue in ꝑuato iudicio ꝑuaricat⁹ est: vt. ff. de ꝑuarica. l. ꝑuaricationis. Tex. snia. sub. pro motu iudicis. nã hec est pena pro motu iudicis iponenda extra ordinẽ: vt. j. de ꝑua. l. j. in fi. τ. l. ij. Tex. atqz. Incipit scõm dictum. Tex. de principali cã. s. in qua patronus ꝑuaricatus fuerit. Tex. denuo queret̃. sub. hoc ipso iure prima snia nõ valente. τ ita apud eundẽ iudicem cognoscet̃: vt. j. de accusa. l. si accusatoribus. τ hoc est verũ si primus iudex erat ordinarius: al's secus: vt. j. quõ τ qñ iudex. l. si vt proponis. vel põt dici. denuo querat̃. s. data τ petita resti. in inte. ex illa generali clausula. si qua mibi iusta cã videbit̃: vt. j. ex qui. cau. ma. l. j. in fi. τ de ista restitutione põt cognoscere iudex. vt. ff. de mino. l. in cause. in fine. ij. τ. l. seq. τ istã. l. plenius exẽplificabo. Tex. ꝙ si. Incipit tertium τ vltimũ dictum. Tex. stabitur. Unde no. hic ꝙ rebus iudicatis a quibus nõ est appellatum: standum est: vt. s. ti. proxi. l. j. dixi. vnde amplius hic non tango. ¶ Or segnori mõ circa. l. istam est insistendũ opponendo τ querendo. τ lz ista mã de facili sit in vsu: tñ vtilis est τ bona. in isto articulo nõ deficit ius: sed probatio: τ ideo circa ius insistemus. Uos habetis in primo dicto huius. l. si aduocatus preuaricatur τ accusat̃: τ cõuictus est denuo queret̃ de cã principali ipso iure snia non valente. Sed. l. vr̃ cõtra. que vr̃ velle ꝙ si minor contẽdit aduocatũ preuaricatũ esse τ doceat: restituit̃. vnde quõ maior dicit sniaz ipso iure nullã? nã sic maior esset magis priuilegiatus ꝙ̃ minor: qui dicit sniaz nullam per restõnem: ꝙ esse non dz. τ iõ. l. vr̃ cõtra. ff. de mino. l. minor aũt. §. j. qꝛ si maior dicit sniam ipso iure nullam quõ minor non dicit nullã: sed restituit̃ cuz maioribus τc̃. vt ff. de mi. l. deniqz. §. si vtrũqz. Preterea si maior dicit sniam ipso iure nullã: similiter τ minor. si minor dicit ipso iure sententiam nullã: qꝛ tutus est ipso iure: ergo cessat extraordinarium auxiliũ: vt. ff. de mino. l. cause. ij. in prin. Ad solutionez cuius ꝯrij multis modis dicendum est. Et vno modo sic. si aduocatus cõmittit magnaz preuaricationem: qꝛ omnia secreta cause manifestat parti aduerse: ipso iure non valet sententia: vt hic. Si autem cõmittit minorem preuaricationez: qꝛ non ita viriliter allegat vt deberet pro parte sua: hic reuocatur sententia beneficio restitutionis: vt in. l. contra. Sed hec solutio non placet: qꝛ est quedaz diuinatio. Et ideo vos dicetis alijs duobus modis: τ aduertatis hanc solutionez: qꝛ ex ista solutione colligetis vnum magistrale ad qd̃ allegamus. l. istam. tota die dicimus: licet auxiliuz ordinarium excludat extraordinariũ: vt. ff. de mino. l. in cause. ij. tamen vnũ extraordinarium non excludit aliud extraordinarium: vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. Unde soluetis sic cõtra. ꝙ dicit ista littera: atqz ita de principali denuo queretur. non ipso iure: sed ex illa clausula. si qua nihil iusta causa videbitur. nã refert: si preuaricatus est aduocatus minoris: τ ipse docet preuaricationem: restituitur minor ex edicto de minoribus: qꝛ pretor ait τc̃. vt. ff. de mino. l. j. in fi. τ. l. ait pretor. τ. l. in cõtra. sed si aduocatus maioris preuaricat̃ τ docet ꝑuaricationez restituitur ex illa cl'a. si qua mibi iusta cã videbitur: τ debet videri pretori iusta causa: si aduocatus ꝑuaricatus est: vt. ff. ex qui. cau. ma. in inte. resti. l. j. τ sic loquit̃. l. nostra. τ ita non contradicit. l. illa ad istaz. qꝛ illud auxilium restitutionis est extraordinarium. τ istud est extraordinarium. τ vnũ non excludit aliud. τ ad hoc facit. ff. nau. cau. sta. l. j. τ iõ minor põt restitui ex edicto de minoribus. τ nihilominus posset restitui ex illa clausula. si qua mibi iusta causa videbit̃. Uel potest solui secundo modo τ sic. aut aduocatus est corruptus pecunia τ preuaricatur: τ tunc ipso iure non valet snia: siue feratur contra minorem siue cõtra maiorem vt hic. τ. j. de pena iudi. qui ma. iudi. l. j. τ auc̃. nouo iure. τ tunc exponetis. atqz de principali cã denuo queret̃. s. ipso iure. si corruptus pecunia. si precibus: tunc valet snia. sed si lata est cõtra minorem: minor restituit̃ ex edicto de minoribus. si aũt est lata contra maiorẽ: maior restituit̃ ex illa clausula. si qua mibi iusta causa videbitur. sicut cum snia fertur per falsas allegationes: vt in. l. contra. τ. ff. ad trebel. l. seruo inuito. §. cum ꝑtor. τ. ff. de iudi. l. si pretor. τ. §. marcellus. τ. j. si ex fal. instru. l. j. τ ibi de materia ista dicetur. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. istam. τ videtur ꝙ si lata sit sententia per preuaricationẽ aduocati ꝙ ipso iure non valet: τ ꝙ non detur restitutio: sed videtur ꝙ agat prima. τ si reus excipiat de re iudicata: replicabit actor de preuaricatione: vt. ff. de dolo. l. cum te. Ad istud vos ita dicetis. aliud est in ꝑuaricatione priuatoris: qꝛ procurator est dominus litis lite contest. a se: vt. j. de procu. l. neqz. τ. l. procurator. si ipse preuaricatur siue precibus siue pecunia corrumpatur: non valet sententia ipso iure. vñ aget actor prima. sed ad cetera damna que passus est litigando: vel in patrimonio suo: habet actionez de dolo: nisi ipse vellet suscipere iudicium si collusum sit: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. si dolo. sed aduocatus non est dominus litis aliquo tempore. vnde si corrũpitur pecunia: non valet snia ipso iur̃. si precibus: valet. sed dat̃ restitutio: vt. s. dictum est. ¶ Ultimo ponitur ad. l. istam. In fine huius. l. videtur poni regula que non videtur semper vera. τ videtur esse regula talis ꝫm Jo. qꝛ si non probo ꝙ intendo: videor calũniari: τ de calũnia sum puniendus. ad istam regulam cõcor. ff. de testa. l. iij. §. diuus. τ in aucten. de sanctis. episco. §. si quis. Sed contra istam regulam scripta est. l. de verbo ad verbum in contrarium. ff. ad turpil. l. j. in fi. ¶ Ad solutionem cuius contrarij ita breuiter dico. illa est regula vt dixi: ꝙ qui non probat videtur calumniari: vt hic cum suis similibus. sed illa regula recipit instantiam in patre τ in matre τ in coniuncta persona: τ in tutore τ in curatore. nam isti ratione affectionis τ coniunctionis τ necessitate officij excusantur: vt. j. de calum. l. qui non probat. τ. l. mater. τ. j. de accusa. l. ij. τ ita loquitur. l. contra. ¶ Uel dicatis qui non probat videtur calumniari: si iusta causa eum non excusat vt hic. sed iusta causa excusat: quia vulgo dicitur patri τ matri. filius tuus occisus est a tali. hoc est ignominiosum tacere. si prosiliat pater vel mater ad accusandum: si non probat ꝙ intendit: venia dignus est: vt in. l. contra. sed si iusta causa non excusat eum si non probat calũniari videtur. puta si dicitur patri vel matri. talis tuus filius est occisus a tali: nõ debet pater vel mater illi statim credere. vnde si prosiliat ad accusanduz τ non

probat

probat: videtur calũniari. ⁊ est ratio: q2 nemo debet esse nimis credulus: vt. ff. de eo per quẽ fac. est. l. j. §. vlti.

Ne quis. Leges istas nõ habeo ordinatas ẽm cõẽ cursum: s3 in hoc nõ est vis. Et in. l. ista dr̃ ꝙ aliquis aduocat⁹ q nõ est annexus officijs curie nõ tenetr̃ suscipe publicas functiões: imo iuit⁹ d3 cogi ad tales publicas functiões: s3 nec volẽs d3 admitti. tex. fũctiões. sub. illas q̃s hñt cõit̃ suscipe alij. s3 in hoc est vis: q2 ãbietib⁹ denegam⁹: q2 suspect⁹ ẽ eo ipso ⁊c. vt. ff. de ꝓcur. l. q̃ oia. Tex. necessitas iuitus auferat. q2 publica sunt: vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. si quis munus.

Ordi tui. In. l. ista nota ita casum. Aliquis accessit ad imperatorem: ⁊ coram eo sic proposuit. domine imperator quero a vobis qd̃ sit ꝓuilegium aduocatorum? Ad qd̃ respondit imperator ꝙ h̃ ẽ ꝓuilegium aduocatorum: q2 qd̃ querunt aduocando: illd̃ ẽ q̃si peculiu3 eoꝝ: sicut ẽ illud q̃runt milites in castris. vñ illud post mortẽ p̃ris debent h̃re p̃cipuum veluti eẽt castrẽse peculiũ. h. d. Videat] expositionẽ. Tex. p̃cipuũ: vt. j. de bonisq3 libe. l. cũ o3. Tex. vẽdicare. vñ no. hic. sicut est castrẽse peculiũ qd̃ q̃runt milites in castris: ita qd̃ querunt aduocati in aduocãdo est quasi castrẽse peculium. vnde sicut milites pñt testari in eo: ita aduocati: vt. j. q te. fa. pos. l. pe. ⁊ vltima. Item qd̃ querunt filij clerici: est q̃si castrense peculium: vt. s̃. de sacrosan. eccle. l. sacrosancta. ¶ Sed dic mihi. hec. l. loq̃tur cum filijsfami. aduocati percipiebant salaria de publico: vt. j. de inoffi. tes. l. vlti. sed cũ hodie nõ ꝑcipiunt salaria de publico: imo qd̃ querũt: querunt ex eoꝝ industria, nunqd h3 locũ hec lex? R̃ñ. põt h̃re locum in aduocatis pauperũ: ⁊ in alijs iudicibus cõis bonoñ. qui ꝑcipiunt salaria de publico: vt. j. de inoffi. testa. l. vl. ¶ Uel põt dici ꝙ hec. l. h3 locũ in oi aduocato: vt q cqd querant ex eorũ industria: sit quasi castrense peculiũ eorũ: q2 nõ potest dici ꝓfectitiũ vel aduentitiũ peculium: vt. j. de bonisq3 libe. l. cũ o3. Sed potius dr̃ peculium ex industria q̃situ. vñ videtur esse q̃si castrẽse: vt ar. j. arbi. tu. l. si defunctus. vñ militãt nãq3 p̃troni causarũ qui gloriose ⁊c. vt. j. e. l. aduocati.

Qui necessario Lex ista vult hoc dicẽ. Si aliqs est de aliquo municipio ⁊ inuit⁹ creatur decurio illius ciuitatis poterit eẽ aduocatus ⁊ debebit subire munera curiaꝝ sua rum. non tñ ꝯ rempublicã suã a qua honorem h3 poterit aduocare. h. d. Tex. qui necessario. al's necessariam. Tex. euagari. ⁊ ita isti qui suscipiunt inuiti officium non debẽt euagari: immo debent subire munera: vt. j. dicit. ¶ Habetis ergo in. l. ista illud not. ꝙ aliqs non debet esse aduocatus ꝯ ciuitatẽ a qua h3 honorem: vt ar. ff. de relig. ⁊ sump. fu. l. minime. ¶ Or segnori seq̃tur. l. que icipit. quicqd ⁊c. ⁊. l. istam videbitis per vos. Odofredus.

Sancimus. In. l. ista ponit̃ que priuilegia habeant aduocati. Et p̃mũ ꝓuilegiu3 est: ꝙ eis nulla sollicitudo d3 iniũgi. Itẽ ꝙ nulla pequatio d3 eis adiungi. Ite3 nulla instructio opis. nulla inspectio d3 eis iniũgi. Itẽ nulla discussio d3 eis iniũgi. Item nullũ ratiocinium d3 eis iniungi p̃ter arbitriũ: q2 hñ põt dicere potestas: delego tibi talẽ cãm vt de ea cognoscas: ⁊ hoc in loco vbi aduocatus exerceret officiũ aduocationis. Tex. sollicitudo. i. vade ⁊ sollicita muratores fossati. Tex. inspectio. i. vade ⁊ vide clausura3 si hñ stat. Tex. nulla igeratur pequatio. i. vade ⁊ videas decimas ⁊ quindecimas. Tex. nulla operis instructio. q2 non d3 ptãs iniungere aduocato. vade ⁊ videas si bene faciunt opus cõmunis. ¶ Sed denuo ad. l. istam op. ff. de arbi. l. iij. §. j. Ad qd̃ dicunt qda3: speciale est hic ꝙ quis cogat̃ recipe cõpromissum. Uel dicatis ẽm Azo. ꝙ nomẽ arbitri est equiuocũ in iure nostro. Aliquãdo dr̃ arbiter cõpromissari⁹: ⁊ iste nõ cogit̃ inuit⁹ suscipe cõpromissu3: vt in. l. ꝯ. Aliqñ dr̃ arbit̃. i. iudex delegat⁹: ⁊ tũc iste inuit⁹ recipit arbitriũ. i. officiu3 iudicandi: vt hic. ⁊. ff. de mune. ⁊ honesta. l. vlti. §. iudicandi. ¶ Or sequitur. l. que incipit: ijsdem priuilegijs ⁊c. quã per vos videbitis.

Nemini. Legẽ istã legem⁹ vobis pp aliq̃ notabilia q̃ in ea colligunt̃. Et in. l. ista dr̃ ꝙ nemo põt esse aduocat⁹ nisi ꝑus examinet̃. Itẽ venit in ista examinatione aliud q2 doctor qui eũ docuit in legibus: d3 venire ⁊ iuratus depõere ꝙ est peritia instructus. Tex. coartalibus. vt est nũcius cõis: vt. j. vbi de coar. vel curi. con. agat̃. l. j. Tex. instructũ. Uñ no. hic ꝙ si discipulus vult ascẽdere ad aliqd̃ offiñ: doctor iuratus d3 testificari ⁊ deponere ꝙ est peritia instructus. s3 de facto hodie non seruet̃. Item d3 studere per quinquenniũ. ꝙ p3 ex ordine legẽdi. ff. in ꝓhemio. Tex. anteferri. Unde no. hic ꝙ priuilegium habent aduocati: ⁊ filij eorum. ⁊ ad hoc facit. j. e. l. aduocatos. ⁊. j. de profes. ⁊ me. l. medicos. ⁊. l. vlti. ¶ Segnori sequitur. l. que incipit. sancimus patronum fisci. qua3 per vos legetis ⁊c.

Aduocati. In. l. ista di: ꝙ aduocati dicũtur quasi militare. nã non solũ dicunt̃ militare qui clipeis ⁊ armis militant: imo etiam aduocati. ⁊ ad. l. istam facit. s̃. eo. l. fori.

Post duos. In. l. ista dr̃ si qs aduocat⁹ fisci pendẽte offõ morit̃: salariũ totius anni ei debet̃: ⁊ petitionẽ toti⁹ salarij trãsmittit ad suos h̃rdes. Tex. solacia al's salaria. Tex. h̃eat facultatẽ. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis istud no. ꝙ hoc est ꝓuilegiũ aduocatoꝝ. ꝙ si aduocat⁹ pẽdẽte tpe morit̃ si nõ est sibi solutũ salariũ h̃rdes eius pñt petere: vel si ẽ solutũ nõ tenent̃ reddere. Et idẽ dico in assessorib⁹: ⁊ idẽ in doctoribus. nã si doctor qui ꝓmisit legere librum suũ moritur anteq̃3 cõpleat librum soluto salario: heredes eius non tenentur. vñ aliud dico in casu fortuito cõtingente in personã scriptoris qui locauit operas suas. ⁊ ad hoc facit. s̃. de va. ⁊ extraor. co. l. j. §. si cui. ⁊. ff. de asses. l. die3 functo. ⁊. ff. lo. ⁊ cõdu. l. si addes. §. vlt. in fi.

¶ De aduocatis diuersorum iudicum.

¶ Supiori ti. dictũ est de ꝓuilegijs que cõpetũt aduocatis durante officio aduocationis. in titulo isto tractat̃ de priuilegijs que cõpetũt aduocatis deposito officio aduocatiõis: vt p3. j. e. l. j. in fi. ⁊. l. laudabile. ⁊ ita consueuit rñderi si querat̃ que sit dr̃ia inter istũ ti. ⁊ superiorẽ. Item est in alio differentia. q2 in supiori ti. de aduocatis tractat̃ qui poterunt aduocare in diuersis locis cora3 quocũq3 iudice illius loci. in ti. isto tractat̃ de aduocatis qui possunt aduocare in certis locis ⁊ coram certis iudicibus tñ. Et oẽs. ll. huius ti. vsq3 ad l. laudabile. videbitis per vos.

Laudabile. Or segnori ex p̃ri. huius. l. colligit̃ ꝙ ille qui vtit̃ arte mechanica nõ põt ꝓhiberi ꝑpetuo vti arte sua. s3 aduocatus hñ põt ꝓhiberi vti arte aduocationis offõ. Sed ipsi male dicũt ar. huius. l. in pñ. ⁊. s̃. dixi de postulando. l. j. ¶ Ite3 no. in. l. ista ꝙ si aduocati contraxerunt nuptias interuenientibus dotalibus instrumentis vel sine eis: possunt postulare ꝙ testes recipiantur ad eternam rei memoriam ante litem contestatam absente altera parte: vt ita probet̃ ꝙ filij sint nati de legittimo matrimonio. sic ⁊ al's si habeo testes senes vel longinquo affuturos: d̃nt recipi ad eternã rei memoriã: vt. j. de vsur. pu. l. vlt. ⁊. ff. ad. l. aql. l. in lege aquil. ⁊. ff. de carbo. edic. l. iij. §. cãe. ⁊ in auc. de testi. §. pe. Sequentes. ll. videbitis per vos.

Restituẽde sunt. Or segnori no. hic illud notabile ꝙ vniuersi de ꝑp̃lo vñr facẽ ꝙ anziani faciũt: vñ dr̃. vniuersitas d3 ꝯsentire. ⁊ facere illud qd̃ faciũt ꝓuisti. s3 nõ iurat̃ de

calumnie ab vniuersitate: sed priuati iurant: vt. ff. de condi. et demon. l. de municipibus. vñ colligitur hic ar. q sicut soluitur aduocato fisci sex. c. aurei in medio anni: ita est in arg. hec. l. q in medio anni sit soluẽda pensio vrbani predij. Est tñ contra ar. ff. de migrando. l. si pcio. et. ff. de cõdi. et demon. l. publius. et. j. loca. et cõduc. l. ex conducto. §. item cũ quidã. et quando sit soluenda pensio vrbani predij: plene dicam in l. eden. vnde hic amplius non dico.

¶ De aduocatis fisci.

¶ Supra dictũ est de aduocatis priuatorum. nũc ponit rubrica de aduocatis fisci. i. iperij. sub. videamus et subijciamus et q sit eorum offm: vt. j. e. l. j. et. ij. et que dẽant obseruare: vt. j. e. l. vlt. et a quibus abstineant. vt. j. e. l. penul.

Eam te. In. l. ista dr. Si ego in aliq cã suz aduocatus fisci: lz fiscus nõ pstet mihi salariũ: nõ tñ ppea in eadem cã ɔtra fiscũ potero aduocare. Tex. pstare. sub. in eadem cã adhibita distinctione tali: aut aliqs est aduocatus fisci generalis in oibus suis causis: interim dũ est aduocatus fisci: in nulla cã contra eum aduocabit: ẽt si ei salariũ non soluat: vt hic. et. j. l. proxi. si aũt aliquis est spãlis aduocatus fisci in aliqua cã interim in illa causa cõtra eum non aduocabit: etiam si ei salarium non soluatur: vt hic.

p Otes. In. l. ista dr. Si aliqs est spãlis aduocatus fisci in vna cã: non põt esse aduocatus cõtra fiscum pro priuato in eadẽ causa.

Fisci aduocatus. In. l. ista ponunt q dẽat facere aduocatus fisci: et a qb9 dẽat abstinere. et dz facere vt cõmoda fiscalia ptractet nõ occultet. Itẽ dz abstinere ne alicui puato moueat qõ noĩe fisci p calũniã.

Rationales. In. l. ista dr. Procurator cesaris q est cõpetens iudex inter fiscuz et priuatũ dz examinare cãm pñte aduocato fisci. ¶ Tex. rõnales. i. procuratores cesaris: vt. ff. de offi. procura. cesaris. l. j. Tex. presidentes. vt. j. si aduersus fiscum. l. j. et. ij. Tex. suscipiant q est speciale in fisco: vt. j. si aduersus fisc. l. ij. secus est in causa priuata: vt. s. de postula. l. velamento.

¶ De errore aduocatorum.

¶ Quia aduocati aliqñ errant. ponit de errore aduocatorum. sub. noceat vel nõ. et qr illi qui scribũt libellos vel pces oblatas pncipi errant: ponit libellos. s. supplicatorios seu preces concipientiũ. sub. si errant nõceat vel nõ. et de prima pte rubrice agitur in. l. ij. huius ti.

Ea que. In. l. ista dicit. Si aduocati narrant factũ pte sua pñte et intellige et nõ ɔdicente: perinde est acsi sua pars allegaret. et iõ hoc casu nocet parti vel pdest: acsi pars dixisset. hoc dicit. ¶ Tex. ea que aduocati. s. actoris vel rei. Tex. allegant. sub. eis audientibus et intelligẽtibus: siue sciẽtibus. et sub in iudicijs. Tex. ab ipsis dñis. i. ab actore et reo. Tex. pferantur. i. dicta fuerint. ¶ Or habetis in. l. ista vt dixi in casu: qr qui scit: mandare vr: vt. ff. man. l. qui patit. Itez est alia ratio: qr qui per alium facit etc. vt. ff. de admini. tu. l. ita aũt. §. gessisse. secus si eis ignorantibus: qr nõ alteri per aliorũ etc. vt. ff. de regu. iur. l. non dz. et hoc est verum quando allegat factum. si aũt allegaret ius non obesset. Item hec sunt vera cum non errant: secus si errant quia potest reuocari error. j. tempus q dicam. j. e. l. vlti.

e Rrores eorũ. In. l. ista dr. Si ego venio ad aliquem et dico: scribas mihi petitionez meã vel libelluz supplicatoriũ: si ille qui scribit errat: ille error non preiudicat veritati. et ideo si dixi scribenti petitionez meam: dñe scribatis q peto a principe q deleget iudicem iter me et titiũ qui cognoscat an talis fundus sit restituendus vel nõ: et ipse scribit. cuz talis sit condẽnandus ad fundi restõnem titio: supplicat vobis titius q delegetis qui condẽnet eum titio ad fundi restitutionem. postea video q est erratum in scribendo. nunquid potero reuocare? Certe sic. Tex. errores eorum. sub. qui supplicant. Tex. manifestum est. vt. s. de erro. calcu. l. j. dixi. et qr veritas etc. vt. ff. de offi. pre. l. illicitas. §. veritas. et. j. de testa. l. error scribentis. Tex. libello. s. supplicatorio. Tex. non ignorat. ¶ Sed qũo potero probare me condẽnatum non esse: cũ negatiua non probat: vt. j. de proba. l. actor q asseuerat. et ex de elec. c. bone memorie. et. ff. de proba. l. ij. Rñ. negatiua non probat directo: vt in. l. cõtra sed per mediũ sic potero probare me non esse condẽnatum: qr continetur in snia q condẽnatus fui tali die et tali loco: et ego probo illa die me nõ esse in illo loco nec esse potuisse: sed tali loco fuisse: vt. j. de ɔhen. et cõmi. sti. l. optimã. in fi. et insti. de inuti. stipu. §. item verborum. Uel probatur negatiua si continet in snia q tali die talis iudex tulit talem sniam in qua me condẽnauit in. c. et ego probo q per tres menses ante: ille iudex erat mortuus. vel probo q ille iudex erat priuata persona: et ita non valet sententia: vt. j. si a non compe. iudi. sen. l. j.

Sententijs. In. l. ista dñr duo. Prio dr: si aliqd negociũ est finitum snia diffinitiua si nõ est appellatũ vel appellari non põt retractari non põt rescripto iperiali. Secundo dr si aduocatus meus errauit. et per errorẽ eius fui cõdẽnatus: nec infra triduũ a die erroris sui reuocaui errorez nec a snia lata appellaui infra tpa statuta ad appellandum: non potero postea petere vt illa snia mihi non noceat. qr videor acqescere iudicatis ex quo nõ appellaui nec appellare possum. h. d. ista. l. Uidete expositionem littere. Tex. sententijs. sub. legittime latis. nam illa est snia que etc. qr condẽnatum etc. vt. ff. de re iudi. l. si se nõ obtulit. §. condẽnatum est. et qr etc. vt. j. de sen. et interlo. om. iudi. l. prolatam. Tex. et qr nõ opz. sub. ex quo non est appellatum: vt. s. de trãsac. l. causas. Tex. nec enim. Incipit scdm dictum. ¶ Or segnori no. hic q dicit fieri incontinenti q fit intra triduuz. sic et alibi dr fieri incontinenti q fit sine aliquo interuallo. vt. s. de pac. l. in bone fidei. ¶ Item no. hic qui nõ appellat: snie acquiescere videt: vt no. s. de postu. l. j. ¶ Item ex. l. ista voluit colligere dñs. P. q quis errorẽ aduocati sui põt reuocare vsqz ad triduum. sed suũ proprium qñcunqz vsqz ad sniam: vt. s. de iur et fac. igno. l. error facti. Et est rõ. qr nõ cognoscit qs ita suum errorẽ proprium vt aduocati. qr vnusquisqz homo de mũdo cognoscit potius viciũ alienũ q suũ. qr vnusquisqz videt paleam in oculo alieno: sed in suo nõ videt trabẽ. et hoc põt videri in ludo scacorum: qr melius vident astantes et si minus sciãt: q ludentes et si melius sciãt. ¶ Sed hãc opinionem nõ approbamus. et dicimus q sicut quis põt reuocare suũ errorẽ propriũ vsqz ad sniam per palle. l. error. ita errorẽ aduocati sui põt reuocare vsqz ad sniam. Qd ita probamus qr ea que aduocati pñtibus his quorum cause agunt etc. vt. s. e. l. j. at clientulus reuocat errorẽ suũ vsqz ad sniam per pal. l. error facti. ita et aduocati suũ errorez pñt reuocare vsqz ad sniam. nõ post sniam que retractari nõ valet. Nec ob. l. ista. qr ita de facto accidit: qr petij ab iperatore. dñe iperator aduocatus meus errauit hodie. infra triduũ: vel in crastinum fuit lata snia cõtra me. et sic nõ reuocaui errorẽ aduocati ante sniam. et iõ non possum postea errorẽ aduocati reuocare. nõ ideo qr dz reuocari error infra triduum: sed qr dz reuocari ante sniam. sed hic fuit lata snia infra triduũ. et iõ post sniam que nullo iure valet: nõ potero reuocare errorẽ. et plene dixi de materia ista. s. de iur. et fac. igno. in prealle. l. error facti: vnde amplius hic non repeto.

¶ Ut que desunt aduocatis partium iudex suppleat.

¶ In supiorib9 dictũ est de officio aduocatorum: et q aduocati obseruẽt

ti obseruent: ⁊ a quibus debeant abstinere. dictū etiaȝ quādo error aduocati reuocatur: ⁊ quando non. verum qꝛ aliquando aduocati minus allegant ⁊ incūbit officio boni iudicis supplere ponit̄ rubrica: vt que desunt aduocatis partium iudex. sub. qui est medius: suppleat. s. de iure non de facto. alij dicūt de iure ⁊ de facto: vt. j. plenius dicā in littera. Alij habent taleȝ rubricaȝ: vt que desunt aduocatis ⁊ partibus iudex suppleat. ⁊ ad hꝰ videtur magis accedere littera: qꝛ dicit. dubitandū non est iudici si quid a litigatoribus vel ab his qui negocijs assistunt ⁊c̄.

Dubitandum. In. l. ista dicit̄. Si litigatores vel alij qui assistunt causis agendis minus sufficienter allegant. iudex debet supplere de iure ꝙ credit legibus ⁊ iuri publico cōuenire. non aūt de facto debet supplere iudex. hoc dicit. Tex. dubitandum nō est. i. nemo sani capitis dubitare dꝫ. Tex. iudicem. qꝛ iudex dꝫ esse medius: vt. j. de iudi. l. rem nō nouam. Tex. a litigatoribus. i. ab actore ⁊ reo ⁊ procuratore. Tex. negocijs. s. peragēdis. vt sunt procuratores ⁊ aduocati. Tex. minus fuerit dictū. i. non sufficiēter. ⁊ intelligit̄ minus dictū siue pro parte alleget̄ ⁊ pro te non. siue nihil allegetur. qꝛ minus soluit: ⁊ qui aliquid soluit: ⁊ qui nihil soluit: vt. ff. de verb. signi. l. minus. Tex. id supplere. s. de iure non de facto. Tex. ⁊ proferre. in supplendo. vel proferre. i. sententiare qꝛ iudex debet ferre sententiam ƀm ꝙ leges volūt: vt in auc̄. vt iusiurandū ꝙ presta. in fi. col. ij. ⁊. j. de iudi. l. certi iuris est. ¶ Or segnori circa materiaȝ istam vt bene intelligatis eam tria sunt videnda. Primo qualiter suppleat. Secundo quādo suppleat. Tertio in quibus debeat supplere vel non. ¶ Circa primum dicimus ꝙ debet supplere sedendo nō stando. si enim aduocatus minus sufficienter allegat nō debet iudex statim surgere: ⁊ tanꝗ aduocatus pro eo dicere: sed debet sedere ⁊ ita debet dicere. benefacit talis. l. pro eo: sed melius facit talis. vñ debꝫ supplere sedēdo: qꝛ eius est sedere. nam si assurgeret assumeret sibi officiuȝ aduocādi ⁊ sic esset assessor ⁊ aduocatus: ꝙ esse non debet: vt. s̄. de assesso. l. vlti. ⁊. s̄. de postula. l. quisquis. ⁊ in auc̄. de iudi. §. sedebūt. ¶ Or vidistis qualiter debeat supplere: nunc videamus quādo debeat supplere. Et circa hoc no. ꝙ debet supplere in principio: in medio ⁊ in fine. ⁊ breuiter quandocūꝗ sicut de iure oportunuȝ sibi videbitur debet supplere. Supplet in principio si libellus inepte formetur. verbigratia. dicit aduocatus. ago contra titiuȝ a quo peto taleȝ rem cuius dominiū tale est. ad qꝺ propono interdictuȝ de glande legenda. vel act̄. de peculio in euidenti est ꝙ pro dominio competit rei vendicatio. vt. ff. de rei vendi. l. in rem. in prin. ⁊ insti. de act̄. §. omniū actionum. non interdictuȝ de glande legenda vel actio de peculio. vnde bonus iudex debet dicere. istum libellū non admitto. ⁊ si nō emendet eum dꝫ eum dentibus laniare. ꝙ colligit̄ ex. ll. que dicūt ꝙ iudices officiū est in libellis recipiendis vel non: vt. ff. de asses. l. j. ⁊ ideȝ ē i causa criminali: vt. ff. de accu. l. libellorū. in prin. ⁊. ff. ad. l. iul. de ad ul. l. adulterij. ⁊ pōt notari ita exēplū ex parte rei. ¶ Sed instat̄ ⁊ oppo. hic. dicet aliquis vestrū. quo iudex supplet de iure si proponit̄ inepta actio ab acto. reꝰ imo debet de iure potestatē relinquere: qꝛ si ꝓponit ineptam actioneȝ absoluit̄ reus: vt. ff. si mensor fal. mo. dixe. l. j. §. j. nō enim absoluit̄ a negocio principali. ꝙ ex eo apparet: qꝛ si actum est inepta act. postea potest agi habili nec repellitur exceptiōe: vt. ff. de pigno. l. grege. in fi. ⁊. ff. de edi. edic. l. bouē. ⁊. ff. de admi. tuto. l. tres tutelas. ⁊. l. cum executione. Ad qꝺ potest dici sic. aut est in euidenti inhabilis actio pro posita sicut est in exemplis supra prelibatis: quo casu iudex supplet: qꝛ talem libellum nō admittit vel dentibus laniat: vt. s̄. dixi. aut dubium est vtruȝ actio sit habilis vel non: quo casu poterit nō supplere: ⁊ procedit̄ super illa actione. sed si tempore sentētie apparebit inhabilem esse actionē absoluet reum ab obseruatione iudicij. nam plerūꝗ ꝙ est in euidenti non conceditur: sed si dubitatur sic: vt. ff. ad car. l. iij. §. cause. ⁊ ff. de ven. in pos. mit. l. iij. §. si ea. Iteȝ si est in euidenti legatū non esse relictuȝ: non cauet̄ legatario. al's sic: vt. ff. vt in pos. le. l. si is a quo. Item supplet iudex in medio: qꝛ duȝ disputatur ⁊ allegat̄ de iure coraȝ eo: vnicuiꝗ parti pōt opponere de iure. quō respondebitis ad talem. l. que facit ꝯtra partem vestram? ꝙ apparet ex. l. ff. de le. iij. l. offid ius. Iteȝ supplet iudex ex quo partes renūciauerunt allegationibus. vt in auc̄. cuȝ de ap. cog. §. sed hꝰ in presenti. vij. col. Item supplet in fine ⁊ si non petat̄ ab eo vt ferat sentētiaȝ ƀm. l. ⁊ iuri publico ꝯsentaneam. nam al's non valeret: vt. j. que sen. sine ap. res. l. j. ⁊. j. quādo prouo. nō est ne. l. ij. ⁊. j. de sen. ex peri. reci. per. totū. Iteȝ supplet in fine verborū acta emendando non inmutando sentētiaȝ si forte ibi falsa latinitas esset: vt. ff. de rei iudi. l. verba actorū. sed supplet etiā post sentētiam interdum. vt si condēnauit aliquē ad fundi restitutionē. eadeȝ die supplet: qꝛ ꝯdemnat de fructibus: vt. ff. de re iudi. l. paulus. ¶ Or segnori habuistis ꝙ iudex supplet in principio ante litis ꝯte. in libello approbando vel nō. Iteȝ supplet in medio: querēdo ⁊ opponendo de iure vtriusꝗ partis. Iteȝ supplet in fine. proferēdo sentētiā ƀm ꝙ iuri publico videt̄ ꝯuenire. Supplet etiā post sentētiaȝ eodē die de fructibus. ¶ Sed instatur ⁊ opponit̄. quomodo potest iudex in principio supplere cū ea que ⁊c̄. vt. ff. de edil. edic. l. ediles. §. item sciendū. Rñ. ea que accidunt ante litem ꝯte. super negocio principali nō spectant ad iudicis officiū nisi nominatiȝ sint petita verbigr̄a. offero libellū sup ancilla. añ liteȝ ꝯte. parit. non venit partus in iudicio: nisi nominatiȝ petitus sit. sed si parit lite ꝯte. venit in iudicio: vt. ff. de vsur. l. partum. ⁊. ff. de aqua. plu. ar. l. vt reis. in fi. ⁊. l. sequēti. ¶ Sed hic ita quero. ponit aliqs causam in libello ex qua possunt oriri actiones varie. dicit reus: iste ꝓposuit causaȝ dubiā: qꝛ ex ea possunt oriri plures actiones eligat vnā. ille elegit ineptam. nunqd iudex supplebit dicēdo. tu debuisti eligere aptam: vñ ꝓponas actionē talem. Et subijciamus reȝ exēplo. bene scitis ꝙ iste libellus admittit̄. peto reȝ talē mihi restitui quā dico ad me pertinere dñij iur̄ vel quasi. prima facie de iure non vr̄ admitti qꝛ dñ proponit rei vē. dicit se dñꝫ. dū ꝓponit publi. dicit se non dñm: qꝛ rei ven. datur dño. publiciana datur nō dño: vt. ff. de publi. l. j. ⁊ insti. de act̄. §. alie. vñ si ista sunt cōtraria nō dñt admitti: vt. j. de fur. ⁊ ser. cor. l. j. ⁊ si ser. se emi mā. l. j. ⁊. j. de redhib. l. vlti. ⁊ hoc de plano ꝯcessit. Azo. Tamen vos probatis ꝙ talis libellus debeat admitti talibus rōnibus cum emo rem ab aliquo ⁊ per traditioneȝ accipio: tunc credo eum dñm in processu tp̄is si cado a possessione: dubito fuerit ille dominus vel non. hic qꝛ dubitat̄ de pluribus actionibus que sibi cōpetat: potest omnes ꝓponere si protestet̄: in processu vnā prosequi: vt. ff. quorū lega. l. j. §. qui autē. ⁊ pro hoc facit extra de iudi. c. significauit. ¶ Ut procedamus ad propositū ita dicit actor. ago ꝯtra titium ad talem rem quā dico ad me pertinere iure dñij. vel quasi dicit titius: eligat an ꝓponat rei ven. vel publicianā. certe iudex poterit dicere. elige. qꝛ quādo plures competunt actiones alicui ⁊c̄. vt. ff. de tribu. l. qꝺ in heredem. §. eligere. ⁊. ff. de le. ij. l. cuȝ filijs. §. varijs. iste actor quid facit? nō eligit dicēdo: ego eligo rei ven. vel publi. sed dicit ita elige proponendo confessoriam actionem. nunquid iudex poterit supplere de iure? Certe sic. vt si ex actis videat petitorem dominū: condēnet titiū ad rei restitutioneȝ. si videat ꝙ non est dominus: condemnet titiū ex publiciana ad rei restitutioneȝ. si videat ꝙ nihil probauit: absoluet titiuȝ: qꝛ omne ius suuȝ ⁊ vndecūꝗ ⁊ qualecūꝗ vr̄ in iudicio deduxisse: vt. ff. de rei ven. l. si mater. §. eadē. ⁊ debebit ꝓnūciare pro eo super eo qꝺ fuit inhabiliter faciendū siue ꝓponendū: nō super eo qꝺ fuit inhabiliter propositum. qꝛ de qua re cognoscit iudex ⁊c̄. vt. ff. de iudic̄. l. de qua re. ¶ Or segnori mō videndū est tertio in quibus iudex supplere dꝫ. Et certe dixit Plac. in oibꝰ supplꝫ: in facto ⁊ in iure: qꝛ omnis qꝺ descēdit ex facto ⁊ de iure: qꝛ ex facto oritur ius: vt. ff. de re iudic. l. duo sunt titij. ⁊. ff. ad. l. aquil. l. si ex plagijs. §. melius. vnde debꝫ supplere de iure ⁊ de facto. ⁊ allegabat pro se: qꝛ iudex pōt ferre sn̄iam ƀm priuatam ꝯsciam. vñ dicebat ipse: si tu petis a me. c. iudex supplet pro me: qꝛ debes mihi. c. ⁊ soluisti qnquaginta. admittit̄ cōpensatio in qnquaginta: vt. s̄. de trāsac. l. age. ⁊. ff. de peti. here. l. vl. dicens. ꝙ iudex ꝓnunciat ƀm ꝯsciam: vt. ff. de ser.

l.ij.in fi.⁊.ff.finium regun.l.si in ruptione.⁊.ff.de offi.presi.l.illicitas.§.veritas.⁊.ff.de mino.l.minor. xxv.annis.Sz hec opi.non est bona qr iudex supplet de iure non de facto:vt.s.dixi in prin.⁊ in medio ⁊ in fine.sed de facto non debet supplere qr iam sibi assumeret partez aduocati ꝙ non debet:vt s.dixi.Item qr dicit littera istius.l.ꝙ debet proferre sententiam sm ꝙ credat iuri publico ꝯuenire non sm ꝙ sciat.Itē qr iudex debz pronūciare sm allegata ⁊ probata:vt.ff.de re iudi.l.iij.§.verba actorum.⁊.ff.de mino.l.minor.xxv.annis.⁊.l.de etate.¶In casibus tamē speciale est ꝙ iudex supplz de facto ⁊ sunt tres casus.¶Primus est ratione publice vtilitatis sicut est similes armate militie vt pcurator aduersarij mei petit a me.x.si non obijcio ei ꝙ nō potest esse procurator:iudex de facto potest hoc dicere:qr publice vtilitatis est militez dare operā armis:vt.ff.de procu.l.filiusfamilias.§.veterani.qr reipublice interest vt milites ⁊c.vt.j.de iure delibe.l.scimus.in prin.⁊ hoc debet facere ante litem conte.qr postli.cōte.hoc facere nō posset:vt.j.de procura.l.militem.¶Secūdus casus est rōne odij.sicut est si aliquis pp delictum suum repellit a postulando:vt qr est infamis:etiam si aduersarius admittit hoc ꝙ possit postulare poterit dicere iudex:non admitto te ad postulādum:vt.ff.de postu.l.prohibet.⁊ est speciale ibi:ne maleficium remaneat impunitum ꝙ esse non debz:vt.ff.ad.l.aquil.l.ita vulneratus.in fi.¶Tertius casus est.sicut est si in actis que sunt apud se vna pars diceret ita esse.potest dicere iudex:imo est oppositum:vide hoc ex actis.preterea si dicatur tempora appellationis sunt elapsa.potest dicere iudex.non sunt parte absente.videatis hoc ex actis:vt.j.de ap.l.vlti.⁊.j.de tēpo.appel.l.ij.in fi.Non ob.l.age.cum ge.ibi enim non supplet de facto.sed ibi heres geminiani dicebat transactionē generalem factam esse ⁊ seruatam esse liberationez per aquilianam stipulationē ⁊ acceptilationē.replicauit actor.super vna tantum specie iudex cognouit ⁊ vidit vtrū fuit trāsactio generalis vel specialis.Item nō ob.l.ff.de peti.here.l.vlti.qr lex illa ponit talē casum.filio emancipato.fuit delata materna hereditas.ego pater possedi illam hereditatem.dum filius meus vocaret vna die ad honores:ego aliqua erogaui in eius honorē.postea egit filius meus cōtra me peti.hereditatis.ego dico ꝙ cū expēdi de ista hereditate in tuos honores nō potes a me petere.⁊ si petas:repellam te exceptione doli.⁊ si non opponerē:iudex opponet.non aūt debet intelligi si non cōpeteret mihi ꝙ iudex daret mihi eam:qr in sumptibus subuenit alicui iudicis officio:vt.ff.de peti.here.l.plane.⁊ dicam.j.de rei ven.l.domum.Item nō ob.illa.l.ff.de ferijs.l.ij.vbi atrox iniuria ex minori aspectu probatur:qr illud verum est quando liquet sibi vt iudici.

¶Ex quibus causis infamia irrogatur.

¶Quia postulatores ⁊ aduocati de quibus in supioribus dictuz est nota infamie repelluntur:vt.ff.de postu.l.i.subsequenter ponitur hic titulus.Et no.hic quid sit fama.⁊ sciatis quid sit fama.per consequēs scietis quid sit infamia.fama opinio ⁊ estimatio idē significāt:vt ensis mucro ⁊ spata.Et dicitur fama illese dignitatis status legibus ⁊ moribus cōprobatus ⁊ in nullo diminutus:vt.ff.de varijs ⁊ extraor.cog.l.cognitionū.§.estimatio est.vnde infamia est eius oppositum.Econtra infamia dicit lese dignitatis status moribus ⁊ legibus reprobatus ⁊ in omnibus diminutus.qr cōtrariorum eadem est disciplina:vt.ff.de verbo.obliga.inter stipul.§.rem sacram.⁊ fama interdum consumit ⁊ interduz minuitur:vt colligitur in prealleg.l.cognit.§.consumitur.⁊ §.minuitur.Et quia dicitur hic ex quibus casibus infamia irrogat.no.ꝙ est duplex infamia.s.facti cum opinio aggrauatur apud bonos ⁊ graues:vt cuz dicit pater.filium meuz maledictum exheredo:vt.j.e.l.ea que.Item irrogatur infamia facti si iudex sine cause cognitiōe dixit aduocato.calūniator es tu:vt.j.e.l.verbuz.Est infamia iuris:qn leges nostre infamant aliquem.⁊ ista irrogat aliqn ipso facto ⁊ ipso iure:vt si mulier nubat.j.tps luctus:qr ipso facto ⁊ ipso iure no.infa.sic.j.e.l.decreto.⁊.ff.e.l.j.in fi.Idē in eo qui pdit in scenā:vt.ff.e.l.j.⁊.l.ij.in fi.cum.l.se.Aliqn irrogatur infamia per sniam:vt siquis damnatur furti act.vel simili:vt.ff.e.l.j.Aliqn irrogatur infamia ex genere pene:vt.ff.e.l.ictus fustium.Effectus infamie facti est vt repellat aliquē a dignitate:vt.j.de digni.l.ij.⁊ a querela:vt.j.de inoffi.testa.l.fratres.Effectus infamie iur est vt repellat quem a testimonio ⁊ dignitate:vt.j.de digni.l.deniq3.⁊.ff.de testi.l.iij.§.iul.sed non repellit quem a dignitatibus ciuilibus:vt.j.de infamibus.li.x.l.vnica.

Infamia. In.l.ista ponit talis casus.Accusaui te de aliquo graui crimine.puta de homicidio vel de adulterio.iudex te accusatū tradere noluit fideiussoribus vel custodie militum:sz detrusit te in carcerem:vel iussit tibi imponi vincula.nūquid eoipso notaris infamia?Rndetur ꝙ nō eoipso notaris infamia.hoc dicit ista.l.Tex.sunt.nam accusatus de crimine enormi non debet tradi fideiussoribus vel custodie militum:sz dz in carcerez detrudi:vt.ff.de custo.⁊ exhi.reꝝ.l.j.⁊ iste eoipso non notatur infamia:qr carcer nō ad penam:sed custodiam imponitur:vt.ff.de custo.⁊ exhi.reorum.l.ij.sed si damnatus essz vt poneretur in vinculis vl in carcere:tunc essz infamis:vt.ff.e.l.j.

Neq3 furti. In.l.ista ponit casus talis.Cuz tu tributorū nomine fisco nihil deberes:exactor exegit a te.x.que nō debebas.tu ꝯuenisti exactorē tributoꝝ actione in fcm ex edicto de publicāis.⁊ ipse fuit ꝯdemnatus in duplū a pside.nūquid erit infamis?Rndet ꝙ nō.nā ille ē infamis q dānatus est furti:vel vi bonoꝝ raptoꝝ:vel peculatus nomine.sz iste dānatus fuit in duplū ex edicto de publicanis:⁊ ideo nō est infamis.hoc dic ista.l.Videte expositionē lre.Tex.neq3 furti.s.crimine.Tex.neq3 vi bonoꝝ raptoꝝ.s.crimine.Tex.neq3 peculatus.s.crimine.Tex.potest.quia tunc esset infamis:vt.ff.e.l.j.Et dicit quis cōmittere crimen peculatus q reipublice pecuniā intercepit:vt.j.de cri.peculatus.l.vnica.Itē tenet furti:vt.ff.de furt.l.⁊ qui pecuniā ciuitatis intercipit.Tex.q.s.exactor.Tex.plus.qr cū deberet exigere.v.exegit.x.vel plus.vel cū nihil deberet.Tex.dānatus est.sub.actiōe in factū ex edicto de publič.vt.ff.de pu.⁊ vec.l.j.⁊.l.hoc edicto.in pn.⁊ p totū.¶Or segnori hētis i l.ista si exactor tributoꝝ noie tributoꝝ exegit plus debito ⁊ condēnat actiōe in factū in duplū ex edicto de publicanis:ꝙ nō efficitur infamis.Sed vr ꝙ si exactor tributorū exegit plus debito ꝙ infamis efficiat.qr si exactor tributorum cuz fisco soluissem tributa p predio meo:rez meaz dolose mihi subtraxit quasi tributa deberē:⁊ illaz rē vēdidit alteri ⁊ tradidit vicino meo:ipse tenetur furti actione:vt.j.de furtis.l.ēt.⁊ preses puincie non pōt facere quin dānatus furti efficiat ifamis:vt.ff.de furtis.l.nō pt.qd ergo dicemus?Ad solutionē cuius ꝯrij pōt dici multis modis.vt ibi plene dixi.

Ut si seuerior. In.l.ista ponit talis casus.Decurio ⁊ cōsiliarius alicui9 ciuitatis cōmisit aliqd crimē pp qd debebat in ppetuuz deportari:vel ad magnū tempus relegari puta decēniū.cōpetēs iudex cuz cause cognitione minorauit penā:qr relegauit eū in quinquēniū:vel in bienniū.⁊ ita cū snia seuerior dici deberet:cōpetens iudex minorauit penā cum cause cognitione.nunqd elapso biennio desinit eē infamis?Certe sic.⁊ poterit eē decurio.Tex.clarissimus.i.clarissime dignitatis.nam illustres ⁊ spectabiles clarissime dignitatis sunt.⁊ sic nō ob.ll.que dicūt ꝙ pconsul.est spectabilis:vt.s.de epi.⁊ cleri.l.raptores.⁊.j.de ap.l.pcipimus.Tex.⁊ ab ordine decurionuz.i.consiliariorum.sed in vrbe romana dicunt ꝯsiliarij senatores:vt.ff.de ver.sig.l.si pupillus.§.decuriōes.Tex.iudex.i.proconsul.Tex.vr.¶Or segnori hētis in.l.ista vt dixi in casu.⁊ ponetis exēplum in terminis duobus modis.Et vno modo sic.si deposui instra mea apud te decurionē:⁊ tu me inuito illa instrumenta legisti aduersario meo:committis falsuz ⁊ deportaris

poꝛtaris in perpetuum: vt.ff.ad.l.coꝛ. de fal.l.j.§.si is qui.j. ⁊.ff.de penis.l.siquis aliquid.§.instrumēta. si iudex debuit condēnare ꝙ deportareris in perpetuum ⁊ ipse fecit te deportari: ⁊ remouit te ab officio decurionatus per biēnium: propter paruam etatem vel magnaꝫ post biēnium non eris infamis. ¶ Uel potest notari secūdo modo exemplū. si aduocatus nō scribit falsuꝫ instrumentū sed recitat: ipse debꝫ remoueri decēnio: vt.ff.ad.l.coꝛ. de fal.l.falsi.§.oꝛdine.hoc casu si iudex remouit eum per biēnium certis rōnibus: trāsacto biēnio non est infamis. ¶ Sed hic quero que sunt iste rōnes? R̄n̄. possunt esse multe. Interduꝫ rōne senectutis ⁊ iuuentutis ⁊ ꝯsiderata qualitate facti. Inducit enim iudex ad minoꝛē penam imponēdam rōne senectutis: vt.ff.de termino moto.l.ij. Sed ⁊ rōne minoꝛis etatis: vt si est pupillus doli capax inducit iudex ad minoꝛē penā imponēdaꝫ quatenus miseratio etatis patitur: vt.ff.de mino.l.auxiliuꝫ.§.in delictis. Item ex qualitate facti inducit iudex ad minoꝛem penaꝫ imponendā: vt si aliqs deliquit casu nō dolo: vt.ff.de pactis.l.absenteꝫ.in fi. ⁊.l.respiciendū.§.vlt. ⁊.j.ad.l.coꝛ.de sicca.l.j. ⁊.ff.ad.l.coꝛ.de sicca.l.in lege.interduꝫ auget penā iudex: vt si illud delictuꝫ frequētius cōmittatur: vt.ff.de penis.l.aut facta.in fi. Item auget pena ex loco ⁊ minuitur: vt ff.de penis.l.capitaliū. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad.l.istaꝫ opponitur. hic dicit. si iudex debuit inferre maioꝛē penaꝫ qꝛ debuit relegare ad decēnium: ⁊ motus certis rōnibus intulit minoꝛem penam: qꝛ relegauit vsqꝫ ad bienniuꝫ: post biēniuꝫ desinit esse infamis. Sed videt contra. ⁊ videt ꝙ post biēniuꝫ sit infamis: vt.j.de gene.aboli.l.vlti. Ad qḋ vos ita dicetis. si iudex infert minoꝛē penaꝫ certis rōnibus motus: transacto tempoꝛe remittit infamia.sed in.l.contra. imperatoꝛ vel pꝛinceps indulgētiam fecit post pene impositionē: volens pene gratiā facere ⁊ nō ifamie: qꝛ infamiā pōt remittere imperatoꝛ vel pꝛinceps: vt.ff.de postu.l.j.§.de qua re. ¶ Sed denuo vꝛ ꝙ elapso biēnio sit infamis: vt.j.e.l.ad tp̄s. Ad qḋ vos ita dicetis. si iudex imposuit minoꝛeꝫ penam sine cause cognitione remanet infamis: vt in.l.ꝯtra.sed secus si imposuit minoꝛē penam cum cause cognitione qꝛ nō remanet infamis vt hic. ¶ Sed denuo ad.l.istaꝫ oppōit.qūo si iudex debeat imponere maioꝛem penā ⁊ imposuit minoꝛē penam post bienniū est remissa infamia? cum.l.dicat ꝙ examinatio facti pendet ex arbitrio iudicātis: sed pene impositio ex legis potestate: vt.ff.ad munic.l.oꝛdine. ⁊.ff.ad turpil.l.j.§.calumniātes. Ad solutionē quoꝝ contrarioꝝ vos ita dicetis. iudex penam.l.statutaꝫ non pōt minoꝛare sine cause cognitione: vt in.l.ꝯtra.sed cū cause cognitiōe sic vt hic. ⁊.j.l.pꝛi. ⁊.ff.e.l.quid ergo.§.pena. Et ad solutionē hoꝝ contrarioꝝ ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita cōsueui distinguere. Cū vna pena in aliam cōmutat: ⁊ pena maioꝛ vel minoꝛ infert: aut pena pecuniaria imponit pꝛo alia pecuniaria. aut coꝛpoꝛalis imponit pꝛo pecuniaria. aut coꝛpoꝛalis imponit pꝛo alia coꝛpoꝛali. Si iudex imponit pꝛo pena pecuniaria aliaꝫ pecuniariā.verbigrā iudex dēbat ꝯdēnare i duplū.in actione furti ⁊ condēnauit in quadruplū vel econtra: non remittitur infamia: vt.ff.e.l.qd ergo.§.pena. multofoꝛtius nō remittit infamia si imponit pena pecuniaria pꝛo coꝛpoꝛali: qꝛ quelibet coꝛpoꝛalis pena est maioꝛ pecuniaria: vt.ff.de penis.l.in seruoꝝ.in fi. Si autē pena coꝛpoꝛalis imponit pꝛo pecuniaria pena remittit infamia: vt.ff.de penis.l.in seruorum.in fi. ⁊.ff.e.l.qd ergo.§.pena. in scōo casu. Si autē pꝛo vna coꝛpoꝛali imponit alia coꝛpalis: si maioꝛ remittit infamia: vt.j.l.pꝛ.ḃm vnā lec. si aūt imponit minoꝛ: aut cū cause cognitiōe: ⁊ tunc transacto tp̄e remittit infamia vt hic. ⁊.ff. ad.l.coꝛ.de fal.l.falsi.§.oꝛdine.aut sine cāe cognitione: ⁊ tūc non remittit infamia: vt in.l.ꝯ. vt.ff.de decur.l.gn̄aliter.§.j. ⁊.l.ad tp̄s. Hec que dicta sunt vera sunt in oꝛdinarijs criminibꝰ.sed qd in extraoꝛdinarijs? ⁊ sunt extraoꝛdinaria ⁊c. vt.ff.de effrac.l.j. R̄n̄. ibi de hoc dici pōt: vt ar.ff.de penis.l.hodie. Sed qn̄ dꝛ pena minui vel augeri? dꝛ augeri cuꝫ aliqd adijcit vel detrahit ei qḋ naturaliter est petendū: vt ar.ff.de ap. recipi.l.sed ⁊ si finita.§.j. ⁊ vlti. ¶ Sed denuo quero hꝫ ne locū hec.l.siue dānatus erat ex cā famosa siue ex nō famosa? Intelligūt qdam ꝙ hꝫ locum ex cā non famosa. secus si ex causa famosa: vt.j.e.l.ad tempus.sed verius est ꝙ habeat locum ēt ex causa famosa: ⁊ transacto tp̄e desinit infamis esse: vt.ff.de postu.l.impatoꝛ. ⁊.ff.de decur.l.ij. Non ob.j.e.l.ad tempus. ⁊.ff.de decur.l.generaliter. ⁊.l.ad tp̄s.qꝛ ibi minorata erat pena sine cause cognitione. ¶ Sed denuo quero. hic dicit ꝙ si aliquis debuit remoueri decēnio ⁊ remotus est biēnio: trāsacto tp̄e remissa est infamia.sed nunqd interiꝫ est infamis? R̄n̄. pōt ita dici. si pena que imponit hꝫ tractatum: vt est cū aliqs relegat: interim est infamis: postea non. sed si debuit pati maioꝛē penaꝫ ⁊ passus est minoꝛē: ⁊ pena tractatum non recipit: qꝛ iubet ictibus cedi: non est iterim infamis vt.j.e.l.nullam. ⁊.ff.e.l.ictibus.

S I possidoneū. Lex ista legitur ⁊ intelligit duobus modis. Uno mō vt ponat eūdem casum cū.l.superioꝛi: nisi ꝙ illa loquit in remoto ab oꝛdine decurionuꝫ: hec in relegato. ⁊ ḃm hoc ponetis ita casum. Quidā nomine possidoneus cōmisit tale crimē pꝛopter qḋ debebat in quinquēniuꝫ relegari. iudex certis rōnibus motus relegauit ipsum vsqꝫ ad annū. acquieuit sentētie. nunqd elapso anno desinit esse infamis? Certe sic. qꝛ non ꝯsideramus seueritatem sententie dicēde: sed que dicta sunt. ⁊ ḃm istaꝫ lecturam ꝓpꝛie stat littera vsqꝫ in finem. Tex. si possidoneum. pꝛopꝛium nomen est. vel qꝛ post omnes alios idoneus. ⁊ in nominibus nō est reddenda ratio. Tex. ꝓbaueris. qꝛ si non acquieuit snīe. debet ei tempus duplicari: vt.ff.de penis.l. aut dāna.§.quisqs. Tex. nō opoꝛtꝫ. vt.s̄.l.pꝛi. ⁊ intelligatis post annū condēnationis. Tex. quando. pꝛo qꝛ. Tex. snīe.s. dicende nō dicte. Tex. seueritas cum ceteris damnis.i.cuꝫ damno infamie transigere videat.i.infamiam remittere videat. ⁊ ḃm istam lecturā hec.l.per oia ꝯcoꝛdat cū.l.supioꝛi: ⁊ nō differt in alio nisi vt dixi. ⁊ hec lectura verioꝛ est ⁊ planioꝛ. ¶ Legit ⁊ scōo mō lex ista ḃm quosdā vt ponat ꝯuersuꝫ casuꝫ legi supioꝛi. Et dices sic. in.l.supioꝛi iudex debuit imponere seuerioꝛē penā ⁊ imposuit minoꝛē. in.l.ista ecōtra fecit iudex: qꝛ debuit imponere minoꝛē penā ⁊ imposuit seuerioꝛeꝫ. Et ponetis ita casum. qdam possidoneus noie cōmisit crimen pp qḋ in annū deberet relegari. iudex relegauit in quinquēniuꝫ ꝙ pōt: vt.ff.de penis.l.aut facta in fi. iste acquieuit relegationi. nunqd post qnquēniuꝫ erit infamis? Rn̄det ꝙ nō: qꝛ durioꝛ snīa vꝛ infamiam remittere nō imponere. hoc dicit ista lex ⁊ ḃm hoc impꝛopꝛie stat lr̄a.j. Tex. qꝛ relegatū.i.relegandū. sic ⁊.s̄.de legi. ⁊ ꝯsti.l.j. Tex. ꝓbaueris. qn̄ bene fuit per qnquēnium in relegatione. Tex. dānandum.i.damnatū. sic tp̄s pꝛo tempoꝛe ponit: vt.s̄.de epi. ⁊ cle.l.nullus. Tex. inter infames hēri nō opoꝛtet. si intelligatis post quinquēniū planū est. Uel pōt dici ꝙ post annū. Tex. snīe.s.dicte.i.infamiā remittere vꝛ. vn̄ ex his que dicta sunt apparet qd differat hec lex a precedēti. ¶ Et ita no. ꝙ in aliquo est similitudo inter remotū ab oꝛdine ⁊ relegatuꝫ: qꝛ vterqꝫ ad nouū honoꝛeꝫ nō aspirat: nisi iteꝝ tanto tēpoꝛe abstineat sicut dictū fuit in snīa. licet differant in aliqbus: qꝛ remotus ab oꝛdine ipso iure recuperat veterē honoꝛē finito tempoꝛe. sed relegatus nō nisi per nouā electionem: vt.ff.de decur.l.ij.in pꝛin. ⁊.ff.ad munici.l.oꝛdine. ⁊.l.vlti.

D Ecuriones. In.l.ista dicūtur duo. Pꝛimo dicitur ꝙ pꝛopter crimen nō debet decurio vt filius decurionis fustibus castigari. Scōo dicitur. si decurio vel filius eius damnatur actione iniuriarū infamis efficitur. Tex. est. sub. a lege. pꝛopter pꝛiuilegium persone: vt.j.de questionibus.l.diuo marco. ⁊.j.de penis.l.decurionum. Tex. verum si. Incipit scōm dictum. Tex. pꝛoconsul vel clarissimus.i. clarissime dignitatis: vt.s̄.ea.l.si seuerioꝛ dixi. Tex. notatus es. qꝛ damnatus est actione famosa.s.iniuriarū est infamis: vt.ff.eadeꝫ.l.j. siue sit decurio siue sit filius decurionis siue sit plebeius qui damnatus sit actione iniuriarum qui intulerat homini libero vel seruo alicuius ꝙ ex persona eius efficitur iniuria domino: vt.j.e.l.j. ibi iniuriarum ⁊ ex persona quoqꝫ serui ⁊c.

Si furti. Hec.l.ponit duos casus. Et primus casus est talis. si aliqua mulier côuenit furti τ damnatur: licet fustibus non fustiget infamis est. Secundus casus talis. ponamus apud muliere reperta est res furtiua quã alius surripuit ignorante muliere: τ mulier fuit ɔuenta rei vendi. τ qꝛ rem non restituebat fuit in litem iuratum contra eam plusq̃ᷓ deberet: iudex non taxauit τ fuit condénata q̃ᷓtum in litem iuratum fuit: τ sic in plusq̃ᷓ deberet: nunquid durioꝛ senté tia ledit famam suam? Certe non. hoc dicit. Tex. condénata es. mulieri interroganti respondet imperatoꝛ: vt patet ex. l. subscriptione. τ intelligatis. condénata es a iudice non ab arbitro: vt. ff. e. l. quid ergo. §. ex promisso. Et est ratio qꝛ iudex habet iurisditioné sed arbiter notionez: vt. ff. de re iu. l. ij. in prin. Tex. subijsti. qꝛ tũc esses infamis ex genere pene: vt. ff. e. l. tribus. Tex. ꝙ si. Incipit scdͦs casus. Tex. apud te scilicet mulierem. Tex. durioꝛ. dicta contra te. puta si ɔuenta fuisti furti τ damnata fuisti iure: τ qꝛ non restituebas dãnata fuisti inq̃ᷓtum actoꝛ iurauit in litem contra te nulla taxatione facta a iudice cum debuerit taxari: vt. ff. de rei vendi. l. qui restituere. vel dicitur sententia grauioꝛ que dici nõ debuit dicta tamen tenuit. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad. l. istaz opponitur. innuitur hic in fi. l. ꝙ si apud mulierez comperta est res furtiua quã alius subtraxit τ conuenta damnata est furti: nõ est infamis. Sed lex contradicit que dicit ꝙ preses prouincie non potest facere quin condénatus furti efficiať infamis siue fustigetur siue non. ff. de furtis. l. non pót. Ad solutioné cuius contrarij dictum est multis modis seu multe fabule scripte sunt. Uno modo dixit Mar. siquis condénatus est furti τ iuste: qui fecit furtum est infamis: vt in. l. contra. si iniuste fuit condénatus: qꝛ non fecit furtum quo casu patitur durioꝛem sententiaz non est infamis vt hic. τ pro hac senté tia facit. ff. de publi. iudi. l. vlti. Sed hec opinio non est bona: qꝛ siquis damnatus est furti iuste vel iniuste: si nõ est appellatum: damnatus est infamis: vt. ff. e. l. j. in fi. τ. l. furti. in princ. τ in prealle. l. ff. de fur. l. non potest. τ. ff. e. l. quid ergo §. pena. nec ob. ff. de publi. iudi. l. vlti. qꝛ illa loquitur in socero in quo est speciale vt non noteť infamia: vnde non trahitur ad consequẽtiaz. ¶ Alij voluerunt dicere ꝙ hec mulier non fuit condénata actione furti in dupluz quasi cómisisset furtũ sed fuit conuenta quadam furti actione que oliz erat in vsu. qꝛ si olim fiebat furtum alicuius rei: τ reperiebatur apud alium furtiua res qui non cómiserat furtuz ipse tenebatur actione furti concepti: vt instit. de ob. que ex de. lic. nas. §. plane. in fi. Sed nec hanc opinionez approbo: qꝛ illa est sublata τ hodie furti actio infamat: vt. ff. eo. l. j.

¶ Alij voluerunt dicere. condénata actione stricti notatur infamia: vt in. l. contra. sed si non tenet sententia: qꝛ erroꝛ est expressus in sententia nõ notatur infamia condénata actione furti. τ sic loquitur scdͦm dictum huius. l. Pro hac opinione facit. ff. de ap. l. si expressim. τ. ff. que sen. sine ap. resci. l. j. §. j. Sed nec hanc solutionem approbo: qꝛ hic non contendebatur an sententia sit nulla. ar. ff. de re iudic. l. si se non obtulit. §. condénatum. ¶ Alij voluerunt dicere ꝙ hec mulier fuit dãnata durioꝛi sententia q̃ᷓ debuit: qꝛ debuit in parte bonoꝛum multari: τ ipsa fuit relegata: vnde non est infamis: vt. ff. e. l. quid ergo. §. pena grauioꝛ. ¶ Alij voluerũt dicere. mulier condemnata actione furti est infamis si non appellauit: vt in. l. cótra. sed in. l. ista mulier condénata furti appellauit: vnde interim non est infamis: qꝛ per appellationem suspenditur τc̃. vt. ff. ad turpil. l. j. in fi. τ si confirmatur sententia: qꝛ non prosequitur appellationem τ pronunciať male appellatum τ bene iudicatum: hodie est infamis: vt. ff. e. l. furti accipe. §. j. Sed nec hec solutio placꝫ: qꝛ hec littera non facit mentionem ꝙ fuerit appellatũ a muliere. Et ideo spretis his solutionibus que fabule sunt dicetis vt dixi in scdͦo casu huius. l. ꝙ hec mulier nõ fuit ɔuenta acť. furti: sed fuit conuenta rei vendi. qꝛ hébat potestatez rei restituende: vt. ff. de rei vendi. l. officium. in fi. Uel fuit conuenta acť. ad exhibendũ: τ ɔdénata mulier qꝛ nõ exhibuit rez: petit actoꝛ deferri sacr̃m in lité: qꝺ facere potuit: vt. ff. ad exhi. l. iij. in fi. actoꝛ iurauit plus q̃ᷓ deberet. iudex nõ refrenauit sacr̃m cũ deberet: τ tullit sniam durioꝛez: vnde non infamať: quia rei vẽ. non numeratur inter famosas actiones: vt. ff. e. l. j. τ fert durioꝛez sniam cũ deberet refrenare sacr̃m: τ nõ fecit: vt. ff. de rei ven. l. q restituere. τ. ff. de in lité iurã. l. in actionibus in pn. sꝫ in. l. ɔ. mulier damnata erat furti actióe que ifamat: vt. ff. e. l. j. vñ nõ pót facere pses quin esset in famis. ¶ Uel dicatis sic. si ɔueni mulieré furti actióe: ipsa ɔdénata est infamis: vt in pmͦo dicto huius. l. qꝺ nõ mutať. Scdͦꝫ dcm̃ est si mulier nõ subtraxit: sꝫ res furtiua repta est penes eã: ɔueni eã certi códitióe generali: duꝫ iudex deberet eã absoluere: códěnauit eã. hec snia durioꝛ non infamat quia in códitionibus cessat τc̃. vt. ff. de acť. τ obli. l. cessat.

Ad tempus. In. l. ista póiť talis casus. Quidã fuit accusatus ꝺ aliquo crimie, τ ex illo crimine fuit dãnatus in opᵘ ad tps: iste nõ efficiť seruus pene. sꝫ iste elapso decénio é ifamis cũ sit dãnatᵘ publico iudicio. Tex. in opus publicũ. i. i metallũ vel opᵘ metalli retinét. s. ciuitaté τ libertaté: vt. ff. de penis. l. capitaliũ. §. inter eos. Tex. subijciuntur. qꝛ fuerũt damnati publico iudicio. τ sic post sniam sunt infames: vt. ff. de publi. iudi. l. infamie. ¶ Sꝫ ad. l. istaz opponitur τ signatur cótrariũ. Et vr̃ ꝙ trãsactio tpe desinat esse infamis: vt. s. e. l. τ si seuerioꝛ. Ad qꝺ potest dici in. l. cótraria fuit aucta pena vel diminuta cum cause cognitione.

Debitoꝛes. In. l. ista. dr̃. Si debitoꝛes côuenti a creditoribus cedãt bonis: τ ꝓpterea bona eoꝛũ vẽdita sunt: propterea nõ efficiunť ifames. Tex. qui bonis cesserunt. sub. ne detrudantur in carcerem: vt. j. qui bonis cedere pos. l. j. Tex. non fiunt. infamia iuris: tñ infamia facti sic. vt quia eiᵘ opinio aggrauať apud bonos τ graues. Preterea mediolani cediť bonis tali mͦ quo irrogať infamia facti. qꝛ in presentia totius populi ex pte posterioꝛi pcutit in quodã lapide posito i platea: τ dicit ter. cedo bonis. cedo bonis. cedo bonis. pueri τ leues psone incipiũt clamare ɔtra ipsuz τ ꝓijcere sibi lutuz τ oua: τ ipse fugit. τ hoc fit ad incutiẽdũ terroꝛez eis: ne aliqui sint nimis prodigi.

Fallam. In. l. ista ponitur casus talis. Quidã accessit ad pn̄cipé τ corã eo sic ꝓposuit. dñe imperatoꝛ? auũculus meus ꝓducebať in testé: qꝛ erat plebeius τ vacillabat in dicto suo subiectus est ictibᵘ fustiũ: nunqd ex hoc erit ifamis? Rñdet ipatoꝛ dicẽs. siqs ictibᵘ fustiũ subijciť nõ i penaz: sꝫ cãveritatis examinãde: nõ est infamis. Tex. subiectᵘ vt testis. Unde vr̃ ɔ. vt. ff. e. l. ictibus. τ. ff. e. l. fustibᵘ. Ad qꝺ vos ita dicetis. ictibᵘ fustiũ irrogať ifamia tribus rónibus. Una róne irrogať infamia. deprehẽdit scholaris furé in camera sua: ipse p crines cepit eũ τ psentauit ipm coraz iudice. dixit iudex furi. fecisti furtum? dixit fur: dñe sic. vel dixit dñe nõ. dixit scholaris. ecce testes q viderũt ipm ascẽdere i camerã: τ hoc ꝓbat. iudex extra oꝛdiné dicit nuncijs. ducatis euz p ciuitaté τ fustigetis eũ. hic ictus fustiũ irrogat infamiã: vt in. l. ɔ. Aliqñ irrogať infamia ob aliã cãm. vt si testis vacillat subijciť qónibus: vt. ff. de testi. l. ob carmen. §. j. vñ si auunculus tuus qꝛ vacillauit fustibus cediť: nõ est infamis vt hic. Ité non est infamis q subijciť qónibus alia de cã: vt si nõ pcedãt indicia: vt. ff. de qónibus. l. j.

HEminem. Lex ista hꝫ duplicem lřam τ ßm ꝙ hꝫ duplicez lřam hꝫ duplicé intellectuz. Et vno mͦ intelligiť sic hec. l. ɔueniebať patria tua. tu nõ venisti ad defensioné. patrie tue. nũquid eris infamis? Respondetur ꝙ nõ. Tex. ab indefensa. alia littera dicit. ob non defensa. ßm Azo. nam licet quis teneatur pugnare pro patria sua: vt ar. ff. de reli. τ sum. fu. l. minime. τ ideo si aliquis patriaz suam non defendebat: videbať notari quadam infamia: vt ar. j. de aboli. l. faciliter. sꝫ tñ hoc nõ est verũ. vt hic. Et est rõ: qꝛ nemo inuitus

defendere

defendere cogitur alium: vt. j. de procura. l. inuitus. ⁊ ff. de procur. l. filiusfa. §. inuitus. Alia littera dicit. ob defensa negocia patrie sue. ⁊ tunc erit sensus huius. l. talis. si ꝯuenior actione iniuriarum ꝙ patriam meam defendo: si damner: lꝫ famosa actione damner non sum infamis. Tex. sue. ⁊ est ratio: qꝛ dãnatus suo nomine efficitur infamis. non si alieno: vt. ff. e. l. j. ⁊ l. athletas. §. vlti.

Nemo obid. Lex ista dicit. Si fili⁹ abstinet a paterna hereditate: ideo nõ est infamis. Tex. infamis. est. Sed videbatur ꝯ. qꝛ iniuria fit defuncto si nõ hꝫ hr̄dez: vt ar. insti. qui ma. nõ pos. in prin. Sed hoc nõ est verꝫ. ꝙ enim filius succedat patri: fauore eius est introductũ: vñ nõ dꝫ in eius lesioné retorqueri: vt. ff. de legi. ⁊ ꝯsti. l. qḋ fauore.

Iniuriarum. In. l. ista dicitur. Si intuli iniuriã seruo tuo: tibi iniuriã facere videor. ⁊ ideo si ꝯuenior a te actione iniuriarũ ⁊ damnoꝝ efficior infamis. Tex. infamia notatur. q. d. sicut qui intulit iniuriam libero homini ⁊ damnatus est pro libero homine est infamis: vt. ff. eo. l. j. ita si illata est iniuria seruo: qꝛ per hoc fit iniuria domino eius. si conueniaṫ pro iniuria domini ⁊ damnatur efficitur infamis vt hic. ⁊ insti. de iniur. §. patitur.

Si te expilasse. In. l. ista poniṫ casus talis. Tu expilasti hereditatem iacentem vel aditam non tamen apprehensam. si postea fuisti accusatus crimine stellionatus ⁊ dãnatus: effectus es ifamis. ⁊ lꝫ tibi aliq̄ pena postea imposita nõ fuerit: non idͦ euitas infamiã. Tex. est. sub. alia ordinaria. Tex. infamiã euitasti. q̄uis enim interiꝫ non sit persona cui furtũ fiat. qꝛ iacente hereditate vel adita ante apprehensam possessionez expilauit eius hereditatem non teneṫ crimine stellionatus. sed si adita hereditate expilasset: teneṫ actione furti. vt. ff. de cri. expi. here. l. ij. Itez no. hic. improbior fur est qui expilauit hereditaté vt hic impro. bus fur est qui al's occulte subtrahit: vt. ff. de fur. l. j. improbissimus fur est qui vi rapit: vt. ff. ꝙ metus cã. l. si cum ex. §. qui vim. ⁊ ad hoc facit insti. vi bo. rap. in prin.

Ea que. In. l. ista tractaṫ de infamia facti: ⁊ in ea poniṫ talis casus. Pater in testamento suo increpauit filios suos dicẽs. filios meos maledictos: qꝛ manus violẽtas iniecerũt in me exheredo eos: nũqd hec verba infamãt filios infamia iuris? Rñ. ꝙ nõ sed infamia facti sic. Tex. scripsit. dicendo eos vel maledictos vel male meritos exheredo. Tex. onerauit. vnde infames sunt infamia facti. similiter irrogatur infamia facti al's: vt. j. e. l. verbum. ⁊ effectus huius infamie facti est duplex: vt dixi in rubrica. sed effectus infamie iuṙ est vt dixi in rubrica.

Decreto. In. l. ista casus ita no. Olim ita erat qñ maritus mulieris moriebaṫ: mulier debebat tristissimũ habitum eligere. Itez nõ debebat sibi lauare capillos nec vngues sibi auferre. Itez singulis diebus debebat flere mõitũ suum. Itez de bebat abstinere a secũdis nuptijs per annũ a morte mariti cõputandũ. vidẽtes hoc senatores ꝯuenerũt in vnuꝫ ⁊ ita decreuerũt. hec est magna vilitas ꝙ mortuo marito mulier vtaṫ tristi veste: ⁊ nõ lauetur sibi caput ⁊ nõ auferat sibi vngues ⁊ singulis diebus ploret. Vñ ista statuerũt ꝙ mortuo marito mulier nõ vtaṫ tristi habitu. Itẽ ꝙ nõ abstineat a lauatione capitis. Itẽ ꝙ nõ debeat abstinere qn auferat sibi vngues. Itez ꝙ nõ dꝫ singulis dieb⁹ eũ lugere. sed istud nõ remiserunt sibi quin mulier a secũdis nuptijs abstineat per annũ vt olim faciebat. ⁊ si nõ abstinet ipsa ⁊ ille qui eam duxit sciens h̄ erit infamis ipso iure ẽt si miles sit. Tex. decreto amplissimi ordinis. i. decreto senatoꝝ qui erãt. c. numero: vt. j. de peti. here. l. vl. Tex. remittunṫ. nam prius tristem habitũ deferebãt. qḋ hodie nõ est necesse. sed ecõtra maritus vxorez lugere nõ compelliṫ etiaꝫ iuṙ veteri: vt. ff. e. l. vxores. Tex. ꝓhit. i. infamis est ipso iuṙ nulla sñia expectata. ¶ Vñ no. hic. iure nostro si mulier ꝯuolat ad scdas nuptias añ tps luctus est infamis vt hic. ⁊. j. de secũ. nupt. l. j. ⁊. ff. e. l. j. Sed fallit in casibus quos not. j. de secun. nup. l. j. sed secus ꝫm canones. extra de se. nup. c. cuꝫ ꝫm apostolũ. sed decretalis illa nõ seruaṫ in ciuitate ista ⁊ in tota italia: vt plene dicã in p̄eal. l. j. de secun. nup. l. j. vnde amplius hic non dico.

Castibus. In. l. ista not. ita casum. Accusabã te corã iudice: ꝙ subtraxeras mihi fic⁹. tu negabas. dixi ego iudici. dñe si vultis mihi credere docebo vos facere tale experimentum ꝙ scietis veritatem. vñ dixit iudici: detis ei aquã calidam bibere. ipse hoc fecit. tu euomisti ficus per parteꝫ superioreꝫ. dixit iudex: quid est istud? ligetis ei manus ⁊ fustigetis eũ per ciuitaté: ⁊ insup dicatis ei siccophantis es tu. nunqd iste est infamis? Rñdeṫ ꝙ sic: sicut qui dãnaṫ calũnia. hoc dicit. Tex. siccophãtis. grecũ habetis ⁊ exponetis vno mõ siccophantis. i. cõmestor ficuũ. a ficos ꝙ est ficus. ⁊ fagin. qḋ est comedere. vel dꝛ siceophantis. i. calũniator. ⁊ hoc declarat lr̄a sequẽs in fi. Tex. est. hoc est verꝫ si ꝯdẽnaṫ cum cause cognitione: vt. j. l. proxi. Odo.

Verbũ precibus. In. l. ista dicit. Si aduocatus cũ pte sua supplicat principi vł iudici ne locũ loquẽdi aduersario daret. vñ patronus alterius ptis petijt a iudice vt sic tibi silentium imponeret. ⁊ iudex sine cause cognitione interloquiṫ ꝯ supplicãtem. siccophãtis es tu. nõ irrogat infamiã illa interlocutio. h̄ dicit ista. l. Videte lr̄am. Tex. verbũ pcibus. s. aduocati supplicãtis onerare: vt. s̄. e. l. ea que. Tex. dictũ est. sine cause cognitione. Vñ no. si iudex sine cause cognitione vocat aliquẽ calũniatoré: nõ notaṫ infamia vt hic. secus si cũ cause cognitione interloquiṫ iudex contra aliquem: qꝛ tunc notaṫ infamia: vt. s̄. e. l. j

Non damnãtes. In. l. ista dicuntur tria. Primo dꝛ ꝙ nõ solũ ꝯdemnati acṫ. iniuriaruꝫ sunt infames: imo ⁊ qui pacti sunt sup acṫ. iniuriarũ. Scdo dꝛ ꝙ istud intellidum est de his qui paciscunṫ pecunia data pro iniuria: nõ de eis qui paciscunṫ gratis. Tertio dꝛ si aliquis ꝯueniṫ acṫ. iniuriarũ: ⁊ iurat se iniuriaꝫ non cõmisisse: absoluẽdus est ⁊ nõ est ifamis. Tex. edictũ: vt. ff. e. l. j. Tex. intelligi. qꝛ q data pecunia transigit est infamis. vt. ff. e. l. qm̄. Tex. ꝙ si. Incipit tertiũ dictũ. Tex. sequaṫ. nam qui iurat se non fecisse iniuriam negat: vt. ff. e. l. furti accipe. §. sed si iuṙ. sed ille qui transigit confiteṫ: vt. ff. e. l. quoniam.

Interlocutio. In. l. ista dicitur. Si interlocutus est preses ꝯ aduocatũ dicẽdo reformate ad frugẽ melioris vite. nõ notaṫ infamia: qꝛ nõ de vi vel iniuria dãnatus ẽ. Tex. non vr̄. vt. ff. e. l. j. Tex. reforma te. nam talia verba nõ infamant nisi de facto vt hic. ⁊. s̄. e. l. verbum.

Improbum. In. l. ista dicit ꝙ feneratores qui exercent improbũ fenus accipiẽdo vsuras vltra illicitũ moduꝫ: vt vsuras vsuraꝝ: sunt infames. Tex. improbum fenus exercentibus. puta qui accipit vsuras vltra licitum modum: vt. j. de vsur. l. eos. Tex. est. ipso iure. vnde qui mutuant ad ludum vndecim pro duodecim: qꝛ mutuant vltra licitum modum infames sunt ipso iure: non per sententiaꝫ. qꝛ si damnarenṫ per sententiã: tenerenṫ reddere conditione indebiti. vel ex. l. ista tantum. vnde cessat ignominia in conditionibus: vt. ff. de acṫ. ⁊ obli. l. cessat.

Idem. In. l. ista dꝛ. Tu eras soci⁹ meus tu dolose rupisti societaté. ꝯueni te acṫ. pro socio. fuisti mihi ꝯdẽnatus. queriṫ qd

iuris sit? Respondet q eris infamis: z teneberis soluere id in quo fuisti ɔdẽnatus. Tex. suo noie. hoc ideo dicit: qꝛ cõdemnatus famosa act. alieno vel hereditario nomine nõ est infamis: vt. ff. e. l. j. z. l. furti. §. siquis. Tex. irroget. z intelligatis q fuit damnatus ob dolum: non ob culpam: vt. ff. e. l. j. z insti. de suspec. tu. §. suspectus.

I fratres. In. l. ista ponit talis casus. Quidã accessit ad imperatorẽ z coraz eo sic proposuit. dñe imperator scio q si aliqui exercent artẽ ludicrã sunt infames. sed quero a vobis si fratres mei minores. xxv. an. lubrice etatis artem ludicrã exercuerũt: nunqd sunt infames? Rñdet q nõ: immo ipso iure eoꝝ fama conseruat. Tex. obtinent. i. sub. ob beneficiũ restõnis in integrũ. imo si maior facit artẽ ludicrã ipso iure est infamis: vt. ff. e. l. j. in fi. z. l. se. ¶ Sed vr̃ q si minor exercet artẽ ludicrã q sit infamis: qꝛ nõ restituit minor in delictis que ex animo proueniunt: vt. j. si aduer. delic. l. j. Rñ. speciale est hic: qꝛ non leditur alius: sic est speciale in alio casu: vt. j. si aduer. delic. l. vlti.

¶ De procuratoribus.

¶ Continuabitis istam rubricaz vt in summa huius tituli.

Cautio ratihabitiõis. In. l. ista que est prima in tit. isto tractat, qñ procurator actoris debeat satisdare de rato: z in ea ponetis ita casum. Titius meo nomine experiebat cõtra te ad. c. tu negabas eum hẽre mandatũ. titius allegabat se hẽre mandatũ vel faciebat semiplenã fidem de mãdato per vnũ testez vel per priuatam scripturã: nũqd admittet si nõ satisdet de rato hñdo? Certe nõ. nam cautio ratihabitionis tunc demum exigat a procuratore actoris cũ incertũ est an ei negociũ sit mandatum. h. d. ista. l. Uidete expositionẽ lre. Tex. cautio ratihabitionis tunc exigit a pcuratore quotiens incertũ est zc. Hic est duplex littera: tñ vtraqꝫ lra eundez sensuz habz. Et vna lra dicit vt dixi cautio ratihabitionis tũc. i. in eo casu. exigit a pcuratore quotiẽs. i. in quo casu incertũ est zc. Alij hñt in lra. cautio ratihabitionis totiẽs. i. tot casibus exigit a pcuratore. quotiens. i. in quibus casibus. incertũ est. i. dubitat an ei negociũ mandatũ sit. nam hec aduerbia totiẽs z quotiens sunt talis nature vt posito vno intelligat aliud. sed vt ego dixi siue hẽatis totiens quotiẽs siue quotiẽs tm̃ nõ est vis. z qd dicit lra. cautio. exponit. i. satisdatio. nam pcurator de cuius mãdato dubitat satisdat de rato: vt. ff. e. l. seruuz. §. ait ptor. z. l. pomponius. §. ratihabitio. Itẽ ista securitas de rato nõ est cautio sed satisdatio: qꝛ. l. dicit. ait ptor cuius nomine qs actionẽ sibi dare postulat zc. vt. ff. e. l. seruum. §. ait preter. vñ merito exponit hic cautio. i. satisdatio. sic ẽt alibi exponit. ff. e. l. nõ soluz. §. q alieno noie. Naz cautio est proprie pmissio stipulatiõe vallata sine fideiussoribus z pignoribus. Sed satisdatio est pmissio stipulatione vallata cuz fideiussoribus vel pignoribus: vt. j. de v. sig. l. sancimus. z. ff. qui satis. co. l. j. vñ cautio pprie est vt dixi. sed secus est cũ dz idonea cautio: qꝛ illa intelligit cũ pignoribus z fideiussoribus: vt. ff. mã. l. si mãdato titij. in fi. Et sunt pdicta in arg. ad determinandã qõne rusticanã. tota die hoies rustici z layci inuicẽ ɔhunt: z dicit vnus alteri. tu facies me secuꝝ ad sensum sapiẽtis mei. vñ postea dicit ille qui dz recipe cautionẽ. des mihi fideiussores vel pignora. ipse nõ vult dare sz vult cauere per stipulatiõez sine fideiussoribus vel pignoribus: nũqd dz dare fideiussorẽ vel pignora? Rñ. qd ista dz ita determinari. aut ɔctus recipit simplicẽ cautionẽ. i. talis ẽ ɔctus q de sui nã nõ tenet qs dare fideiussores vel pignora: z tũc nõ dabit fideiussores vel pignora. Et est exẽplũ in vẽditiõe: qꝛ vẽditor dz cauere de euictiõe: vt. ff. de pi. z cõmo. rei vẽdi. l. pe. z. ff. de euic. l. ij. z. l. illud. Si aũt eẽt ɔctus talis q de sui nã deberet cauẽ idonee: dz cauẽ cũ fideiussorib[9] vel pignorib[9]. qꝛ q dic q faciã te secuꝝ ad sensuz sapiẽtis tui intelligitur. i. ad arbitriũ boni viri: vt. ff. de verbo. ob. l. continuus. §. cum. ita. naz bonus vir arbitrabitur si viderit q cautio sit interponenda cum fideiussoribus vel pignoribus: qꝛ fideiussores vel pignora dentur: al's solũmõ cauet per stipulationem. sic intelligitur. ff. de pto. sti. l. ptorie. nisi noiatiz dcm̃ esset aliud: qꝛ tunc illud seruaret. puta si dixisset rusticus vel laycus layco tu facies me securũ ad sensuz sapientis mei dando mihi. fideiussores vel pignora: vt. ff. de cõsti. pe. l. promissor stici. z. ff. de col. bo. l. j. §. iubet. z insti. de rerũ diui. §. vendite. z hoc ideo: qꝛ contractus ex conuentione. l. accipiunt: vt. ff. de posi. l. j. §. si cõuenerit. z. ff. de reg. iur. l. cõtractus. z ideo cautum consilium est q ita expresse agatur: vel q adijciat verbũ illud. idonee. qꝛ dicat pmittis mihi cauere idonee ad volũtatẽ sapientis mei. nã tunc tenebit cuz fideiussoribus vel pignore cauere. vt pbat in pal. l. ff. man. l. si mandato titij. in fi. z. ff. de fideicõ. lib. l. iij. §. adijci. Tex. ratihabitiõis. i. dñs ratũ habebit. z q ita debeat expõi pbatur. ff. e. l. non solum. §. qui alieno nomine. z vbi procurator promittit dominũ ratuz habiturũ: dñs dz hẽre ratũ qꝫcitius potest: vt. ff. rem ra. ha. l. quo casu. §. j. Tex. tunc exigitur. i. recipit. non tamẽ hz necesse. z sic improprie sumitur hic exigere. sic z alibi. j. de furtis z ser. cor. l. falsus. nam pprie exigere est ab inuito extorquere: vt. ff. de le. iij. l. fideicõ. §. si rẽ. Uel potest dici q sumitur proprie hic. nisi procurator pbet mandatum: habeat necesse satisdare. Tex. a procuratore. s. actoris: qꝛ procurator actoris satisdat de rato si dubitatur de mandato. sed procurator rei non: vt. ff. e. l. non solum. §. procuratori. z. l. cogendum. in fi. z. ff. de no. operis nũ. l. de pupillo. §. j. z. l. se. In casib[9] tñ spãle est q pcurator rei satisdat de rato i publicis iudicijs: vt. ff. e. l. si defunctus i fi. Itẽ fallit in causa status: vt. ff. e. l. non solum. §. si status. Item fallit in causa restitutionis in integrum: z in causa suspecti tutoris. vt. ff. e. l. non solum. §. est z casus. z. §. vlti. Itez fallit in rei vend. vt. ff. e. l. põponius. §. sed z is qui quasi defensor. Item fallit vbi reconuenitur: vt. ff. e. l. sed z persone he. §. penul. z. l. sequenti. ¶ Dr segnori sequit in littera. quotiẽs incertum est. i. dubitatur an ei negocium mandatum sit in iudicio explicãdum. sic. ff. e. l. j. z ex hoc colligitur vna differẽtia inter hũc ti. de pcur. z. j. ti. man. qꝛ hic tractatur generaliter de pcur. cõstitutis ad iudicia preterqꝫ in duabus. ll. j. e. l. si pcuratorẽ. z. l. si preciuz. vbi de procur. ad negocia tractatur. sed in titulo mãdati. j. tractat generaliter de procuratoribus ɔstitutis ad negocia z iudicia. vt. j. e. l. maritus. Ul' põt al's signari differentia: qꝛ in isto titulo tractat de pcuratore actoris z rei. sz in ti. mãdati tractat de act. mãdati directa z cõtraria inter dñm z pcuratorẽ. vt. ff. mã. l. si pcurator. z. l. mãdati. ¶ Dr segnori circa. l. istã est insistẽdũ opponẽdo distinguẽdo z rñdendo z querendo. Et statiz opponitur sic. vos habetis hic. vbi incertum est an procurator actoris habeat mandatum satisdat de rato. Sed. l. videtur ɔtra. que videtur velle q etiam si certum sit eum habere mandatũ q procurator debeat satisdare de rato. vt. ff. de no. ope. nũ. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ¶ Ad solutionẽ cuius ɔtrarij quidaz vt Jo. z sui sequaces dixerũt. regulariter pcurator actoris satisdat de rato cum dubitatur de mandato vt hic. z ff. e. l. ij. Fallit in noui operis nũciatione vbi est speciale vt hic z alibi. ff. ad tertu. l. qui ita. §. etiã. z qꝛ in iure nostro nulla regula est quin in casu recipiat instãtiã. vt. ff. de reg. iur. l. j. z. l. omnis diffinitio. Sed hec opi. non est bona: qꝛ. ll. apte dicunt q pcurator de cuius mãdato cõstat non debet satisdare d rato. vt. j. q satis. co. l. vna. z. ff. vt i pos. ea. l. si is a quo §. si procurator. Item qꝛ vbi certum est procur. habere mandatum non posset satisdatio committi qꝛ si dominus vellet venire cõtra nõ posset: qꝛ semel approbatum: amplius zc. vt ff. de nego. ge. l. pomponius. i. si nõ lz dño venire ɔtra: ergo nõ posset cõmitti: vñ nõ dz interponi. vt. ff. e. l. nõ cogẽdũ. in fi. Unde dixit dominus Bul. z hñ. q ad illud qd dicit. l. cõtra. ẽt si verus sit pcurator q satisdat de rato. subaudiendũ est. si tñ dubitet de eius mandato. al's non vt hic. ac si aperte dicatur q si nõ est verus z dubitatur de mandato satisdat de rato. vnde alibi dicimus idem in tutore z curatore cum dubitatur de decreto satisdat. sed si constat de decreto non

satisdat

satisdat: vt. ff. de admi. tu. l. qđ vulgo. Item idez dicimus in actore: qꝛ interdum dubitatur de decreto: vt. ff. qđ cuiuscꝫ vniuersi. l. item eoꝝ. §. actoꝛ. Item nõ ob. ff. ad treb. l. qui ita §. etiam. qꝛ intelligo ita ꝙ propter fragilitatẽ cautionis non cogitur satisdare. secus si sponte adisset qꝛ tunc admittit̃ si dubitatur: al's non. Alij tamen voluerũt dicere ꝙ dicit. l. cõtra. ꝙ procuratoꝛ qui nunciat nouuz opus satisdat: etiam si verus sit procuratoꝛ. ꝛ tunc si habeat generale mandatum: speciale est in. l. ꝯtra. quasi in noui operis nũciatione requiratur speciale mandatũ. Sed hec opi. non est digna recitatione qꝛ non inuenit̃. l. que dicat ꝙ requirat̃ speciale mãdatum qñ procuratoꝛ nunciat nouũ opus. vñ standũ est regule que est. ff. de admi. tut. l. si duo. Et iõ ad solutionẽ huius ꝯrij ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distinguẽdũ est. ꝛ aduertatis hanc distinctionẽ: qꝛ plenius ꝛ clarius dicam eaz dñs Azo. Cum aliqs agit siue experit̃ alieno nomine: aut certũ est eum hẽre mandatũ: aut certũ est euz carere mandato: vel non hẽre mandatũ: aut dubitat̃ an hẽat mandatũ vel nõ. In primo casu cuz certũ est euz habere mãdatum non satisdat: vt. j. de satisda. l. ij. ꝛ. ff. e. l. si ꝑcuratoꝛ. ꝛ. ff. vt in pos. le. l. si is a quo. §. procur̃. qđ ex eo apparet: qꝛ ex quo ꝯstat eũ habere mandatũ. non lꝫ dño venire ꝯtra. qꝛ qđ semel approbat̃ ꝛc̃. vt in palle. l. ff. e. l. pomponius. i. si non licꝫ dño venire ꝯtra: ergo non posset cõmitti. vñ non dꝫ interponi: vt. ff. e. l. nõ cogendum in fi. Dicit̃ esse certũ eum habere mandatum vel si aduersarius confitet̃ eum habere mandatum vel apud acta dñs eum constituit: vt. j. de satisda. l. vnica. vel si actoꝛ mittit litteras suas aduersario in quibus continet̃ ꝙ talez procuratorez constituit: vt. ff. e. l. si procuratorẽ. cautius tamen faciet si mittat litteras ad iudicẽ: qꝛ iudex non ita calũniabit̃ eam ꝛc̃. vt. ff. rem ra. ha. l. nec satisdatio. Sed fallit in duob[9] casibus ſm Jo. vbi ꝑcuratoꝛ etiam si sit certũ euz esse procuratorem satisdat. Unus casus est in. l. cõtra. cum nouum opus. nunciat ꝑcuratoꝛ alicuius. Alius casus est in trebellianica restitutione si procuratoꝛ fideicõ. petit ab herede restitui sibi hereditatem: vt. ff. ad trebel. l. qui ita. §. etiã si. Certe salua auctoritate domini Jo. nõ bene dixit. vnde dicetis. vbi constat procuratorẽ habere mandatum non satisdat de rato: vt dixi. Nec ob. l. ff. de operis noui nũ. l. de pupillo. §. qui procuratorio. qꝛ vt dixit Bulg. ꝛ bene. sub. dumtamen dubitetur de mandato. al's non vt hic. Item non ob. §. etiã. qꝛ ille. §. ponit plures casus. vnum cum constat eum habere mandatum. aliuz vbi dubitatur. ꝛ tunc si heres sponte adiuit hereditatem satisdat procuratoꝛ fideicõmissarij. sed vbi procuratoꝛ fideicõmis. non adiuit sponte non habet procuratoꝛ necessitatem subire onus cautionis. Si autem certuz est procuratorez carere mandato vel non habere mandatũ: qꝛ mãdatũ non allegat vl' allegat sed nudũ adminiculũ ꝓstat ꝙ sit procuratoꝛ. hic dico ꝙ non admittit̃ regulariter etiam cum satisdatione de rato: qꝛ nemo alieno nomine sine mandato experiri potest: vt. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. §. vlt. ꝛ. ff. de peti. heredi. l. si quid possessoꝛ. §. illud. ꝛ. j. de negoc. gest. l. tutoꝛi vel cura. in fi. Fallit in casibus si certuz est procuratorem non habere mandatum vel carere mandato admittitur oblata satisdatione de rato: vt in coniunctis personis: vt. ff. e. l. sed ꝛ he persone. in prin. ꝛ. ff. de neg. ge. l. fin. autem. in prin. que autem persone contineant̃ appellatione coniunctarum personaꝝ legit̃. ff. de postu. l. j. ij. iij. ꝛ. iiij. ꝛ lꝫ coniuncte persone admittant̃ sine mandato oblata satisdatione de rato: tamen non admittunt̃ contra mandatuz: vt. ff. e. l. pomponius. in fi. In casibus tamẽ est spãle vbi admittit̃ aliquis contra mandatuz. si aliquis vult pati ignominiam ꝛ cõtumeliã generis sui. i. reduci in seruitutem: vt. ff. de lib. cã l. j. ij. ꝛ. iij. Itẽ fallit in casu capitali: vt. ff. de ap. l. nõ tm̃. Itẽ fallit in marito qui admittitur satisdatione oblata: etiã si cõstat carere mãdato. vt. j. e. l. maritus. Item fallit in consortibus eiusdẽ litis: vt. j. de cõsoꝛ. eiusdẽ li. l. ij. Item fallit si possessio abñtis dicat̃ ꝑ vim turbata: vt. j. si per vim vel alio mõ l. j. ¶ Explicitus ẽ primus ꝛ scđs articulus. mõ veniamus ad tertiuz. s. qñ dubitat̃ an ꝑcuratoꝛ habeat mandatũ vel nõ Et dicitur dubitari de mandato ſm Jo. ꝛ Azo. eo ipso ꝙ allegat se habere mandatum ꝛ aduersarius negat: qꝛ negatio ne efficitur res dubia: vt. j. quibus ad lib. procla. non licꝫ. l. vlti. ꝛ. ff. de transac. l. j. Uel potest dici vt dixi in casu. tũc dubitatur de mandato cũ ꝑcuratoꝛ allegat se habere mãdatuz ꝛ aduersarius negat: ꝛ iste facit fidez de mãdato semiplene: qꝛ ꝓbat per vnũ testẽ: que est semiplena ꝓbatio: vt. ff. de dote ꝓle. l. theopompus. vel ꝓbat ꝑ priuatã scripturaz. vt. j. de proba. l. instrã. ꝛ sic intelligo. l. istã. ꝛ. ff. e. l. nõ solũ. §. q alieno. non autẽ dr̃ dubitari de mandato dum ꝑcuratoꝛ allegat se habere mandatũ: ꝛ aduersarius negat: qꝛ iam nullus posset admitti pro alio ad agendum. Et in isto casu fuit triplex opinio. Prima opinio fuit domini Bul. qꝛ dixit os aureuz idest Bulgarus. aut reus dixit. nego te habere mandatum: quo casu ꝑcuratoꝛ actoꝛis cogit̃ precise ꝓbare mandatum. si autẽ dixit reus dubito: quo casu nõ ꝓbat precise: sꝫ vel ꝓbat vel satisdat de rato. Sed differentia est inter nego ꝛ dubito. ꝛ. l. ista ponit vt diuersa: vt. j. de excep. l. si quidẽ. ꝛ. ff. de peti. here. l. si debitoꝛ. Sed hec opinio nõ est bona: qꝛ lꝫ differẽtia sit inter nego ꝛ dubito: qꝛ qui negat dicit̃ oppositum esse certũ: nõ ita qui dubitat. tñ q̃tum ad materiã istã nõ est differentia inter nego ꝛ dubito. Preterea lex illa. si debitoꝛ videtur idem dicere inter nego ꝛ dubito: qꝛ si possessoꝛ contendit se heredez: tenetur petitione hereditatis. al's nõ ꝓterea in. l. si quidẽ. si reus est certus actorẽ ius nõ hr̃e: negat se nõ debere. secus si dubitat. Sed ſm opinionẽ dñi Plac. est in electione rei vel vult ꝙ ꝑcuratoꝛ actoris precise ꝓbet mandatum vel satisdet. vt in auct. de col. §. eos qui. coll'. ix. Item pro sua opinione facit: qꝛ spãle est in cõiunctis personis vt non teneantur hic ostẽdere se habere mãdatuz: vt. j. e. l. exigendi. igit̃ in nõ coniunctis oppositũ est ius cõmune: qꝛ illud est spãle ꝛc̃. vt. ff. ad municip. l. j. in fi. Itẽ ꝓ sua opi. videtur facere hec lex: que videtur velle ꝙ probare debeat. ¶ Sed segnoꝛi hec opi. domini Pla. non est bona nec vera. nam si esset vera cõtineret in se magnam iniquitatez. ꝛ ꝙ hoc sit verum videte. si experioꝛ alieno nomine ꝛ dubitatur de mandato: est in electione rei vel velit ꝙ ꝑcuratoꝛ actoris probet mãdatum vel vellit ꝙ satisdet. Sed pone ꝙ dicit ꝑcuratoꝛ actoris iudici. dñe volo ꝓbare mandatuz. dicit reus nolo. immo volo ꝙ satisdes añ. ꝛ possibile est ꝙ procuratoꝛ actoris potest ꝓbare mandatum: ꝛ tunc non potest satisdare: qꝛ non est facile inuenire fideiussorem: vt in auct. de deposito. Uel pone ꝙ procuratoꝛ actoris vult satisdare. dicit reus. proba mandatuz. dicit procuratoꝛ actoris. nõ possuz: qꝛ non habeo testes: qꝛ mortui sunt. vñ volo satisdare. Non ob. §. eos qui. qꝛ loquitur in eo qui allegat se habere mandatum principis: qꝛ ille probare debet: vt. s̃. de mã. prin. l. j. idẽ est in eo qui allegat se habere mandatum ad solutionẽ recipiendam: qꝛ debet probare: vt. j. plene dicã. Item non ob. l. illa. j. e. l. exigendi. qꝛ illud qđ ibi dr̃: habet locũ in ꝯiunctis personis que non ꝓbant mandatũ: vel non debent allegare mandatum ſm dñm Jo. ꝛ Azo. sed extranee persone debẽt allegare mandatum: ꝛ aliquod indicium prestare: vt. s̃. dixi. ¶ Tertia opinio est dñi Jo. ꝛ est verioꝛ: ꝛ ita seruat̃ ꝙ vbi dubitatur an habeat mandatum vel non: ꝙ est in electione procuratoris velit probare mãdatum vel satisdare. arg. huius. l. ꝛ. ff. e. l. nõ solum. §. qui alieno. ꝛ. ff. de dã. infec. l. inter quos. §. alieno nomine. Preterea ꝑcuratoꝛ actoris tenetur ad duo alternatiue. ad duo igitur debꝫ habere electionem: vel velit satisdare: vel probare mandatuz: vt. ff. de condi. inde. l. penul. ꝛ. ff. de iure do. l. plerumqꝫ. in fi. In casu tamẽ est speciale: vt si dubitetur de mandato non admittitur etiam si satisdet nisi probet mandatuz. puta si tu es heres institutus ꝛ rogatus es restituere mihi hereditatẽ. tu dicis illam hereditatem damnosam: ꝛ sic non vis adire. si procuratoꝛ meus petit ꝙ debeas adire ꝛ restituere hereditatem non cogeris adire etiaz si satisdet propter fragilitatẽ cautionis: nisi probet de mandato: vt. ff. ad treb. l. qui ita. §. ẽt. ꝛ sic procuratoꝛ actoris satisdat de rato: non procuratoꝛ rei: vt. ff. de no ope. nun. l. de pupillo. in fi. Sed fallit. ff. e. l. pompo. §. j. ꝛ. l. sed si is. sed tamen procuratoꝛ rei satisdat de iudicato soluendo: vt. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. in fi. ¶ Sed denuo op. ꝛ videtur ꝙ satisdatio de rato non debeat interponi quasi interposita nõ possit cõmitti: qꝛ dominus iurat de calũnia: vt. j.

de iureiur.l.ij.§.cum autem. vnde cū dominus iuret de calumnia: litem inchoatam a procuratore videt̄ habere rataꝫ: vt.ff.rem ra.ha.l.cōmitti.sed vbicūqꝫ dominus habet ratuꝫ factum a procuratore satisdatio est superflua: vt.ff.e.l.quo casu.§.j.Sed rñ.satisdatio vtilis est.nam posset esse ꝙ non iuraret dñs de calūnia vel non habet ratum: vel non petet reus ꝙ dñs iuret de calūnia. vnde cōmittitur stipulatio de rato: ⁊ ideo vtile ꝙ satisdet: vt.ff.reꝫ ra.ha.l.in stipulatione. ⁊.l.si omissa.¶Sed denuo op.⁊ videt̄ ꝙ satisdatio de rato non interponat̄: qꝛ procurator dum promittit ꝙ dominus habebit ratuꝫ promittit factū alienuꝫ: vnde non obligatur: vt.ff.de verbo. oblig.l.stipulatio.in prin.⁊.l.quotiens.Sed rñ.promittit adiecta pena: vnde valet vt vbi.Uel dic qđ est verius ꝙ promittit se facturū ⁊ curaturū ꝙ dominus ratum habebit: ⁊ sic non promittit factuꝫ alienum: sed suum: vt.ff. de verbo.obl.l.quotiēs quis sisti in iudicio ꝓmisit.⁊.l.inter stipu.in prin.¶Alij dicūt ꝙ speciale est in stipulationibus que cōmittunt̄ ad interesse: vt.ff.de edi.edic.l.ita.sed hoc nō placet.¶Or segnori circa materiā istam consueui formare multas qōnes.Et in primis quero quo tempore interponit̄ cautio de rato ante liteꝫ conte.an post?Et certe.ll.discordāt in hoc articulo: ⁊ ideo vtor breui distinctione. Aut ꝓcurator de cuius mandato dubitat̄ venit ad agēdum ante litem conte.⁊ tunc tenet̄ satisdare ante litem cōte.si ab eo petatur. alʼs post litem conte.nō satisdat: vt.ff.e.l.pomponius.§.rati. ⁊.j.e.l.ita demū.Aut ꝓcurator venit ad iudicium post litem conte.quo casu debet satisdare: vt.j.de ꝓcor.eiusdē litis.l.ij. qꝛ que de nouo emergūt ⁊c̄.vt.ff.de interro.act.l.de etate.§. ex causa.ḃm istam determinationem pōt intelligi.ff.de peti. here.l.si quo tēpore.¶Sed denuo quero.⁊ aduertatis hāc qōnem qꝛ vtile est eam scire maxime cōmunibus aduocatis: qꝛ cōmunes aduocati hoc ignorant.Agit aliquis alieno nomine procur̄.nomine pro ipso.dicit aduersarius iudici.dñe non debetis ipsum audire: qꝛ dicit se habere mandatū ⁊ nō habet: ⁊ ideo dubitat̄ de mādato. dicit procurator actoris: mea est electio veliꝫ probare de mādato vel satisdare. vnde volo satisdare. dicit reus. in nomine dñi. dum tractatur de verbis satisdationis cōcipiendis: dicit procurator actoris: scribe tu tabellio ꝙ promitto ꝙ dñs ratū habebit. sed promitto sub hac ꝯditione: si mandatū non habeo: alʼs nolo tibi teneri.dicit reus.nolo recipere sub ista ꝯditiōe sed ꝓmittas pure.tenet̄ ne procurator pure ꝓmittere de rato an sub cōditione?Et certe vr̄ ꝙ teneat̄ promittere pure ꝙ dñs ratum habebit vt hic.⁊.ff.e.l.seruū.§.ait pretor. ⁊.l.non solū.§.qui alieno.¶Sed certe in qōne ista dicimus qđ si procurator non vult promittere de rato pure ꝙ nō cogitur: ⁊ est audiēdus si vult satisdare sub hac conditione si mandatū non habeat: vt.ff.de dā. infec.l.pretor ait.§.j. ⁊.l.qui ius.§.j.⁊.l.inter quos.§.alieno nomine.Si dicit aliquis vestruꝫ que vtilitas est ꝓcuratori actoris si satisdat sub ꝯditione nō pure? Rñ.est vtilitas i hoc: qꝛ si procurator ꝓmittit pure de rato: esto ꝙ sit verū eum habere mandatū: ⁊ sic appareat euꝫ esse procuratoreꝫ si dñs venit contra de facto postea cōmittetur satisdatio ad sumptus litis: vt.ff.rem ra.ha.l.fine.§.cuꝫ aūt. non ad negociū principale: qꝛ dñs repelletur exceptione: vt.ff.de excep.l.ij.§.circa. ⁊.§.item querit̄. sed si procurator promittit sub hac conditione promittit̄ in vnū casum tantū. ergo in aliū casum si mandatū habeat se non obligat.vñ licꝫ dñs veniret cōtra non cōmittit̄ satisdatio ad sumptus.qꝛ satisdatio in vno casu facta non porrigitur ad alium: vt.ff.so. matri.l.si cū dote.in princ.¶Sed denuo quero. ⁊ similiter aduertatisā hc qōnē: qꝛ tota die videmus istud.Scholaris habet necesse repente recedere. dimittit libros suos apud aliquē.puta exēpli cā apud benchenue: ⁊ dicit ita. depono apud te libros meos: sed spero cito reuerti. post ea ꝑter spē suam non reuertit̄: qꝛ forte mortuus est pater eius vl̄ alia de cā: vel qꝛ non vult reuerti: mittit instrm̄ ꝓcuratoriuꝫ in quo continet̄ ꝙ talem suum sociū ꝯstituit ꝓcuratorem ad libros suos recipiendos a tali apud quem deposuit ⁊ signauit suo sigillo.venit socius ad depositariū ⁊ dicit.reddatis mihi libros talis: qꝛ ipse misit me ⁊ fecit instrm̄ ꝓcuratiōis ⁊ videte illō.dicit depositari⁹.illō ꝓcuratoriū nō est signatū sigillo auctentico epi vel baronis loci: sed sigillo cōstituentis.⁊ lꝫ in partibus vestris credatur procuratorio sigillo signato: apud nos non creditur.vel esto ꝙ sit auctenticum: dubitatur an conficiens instrm̄ ꝓcuratiōis sit tabellio.vñ nō credam tibi.dicit scholaris volo satisdare de rato: nūquid tenetur recipere satisdationē?Uidetur ꝙ sic: qꝛ si constituit̄ procurator ad agendū ⁊ dubitat̄ de eius mandato: cauet̄ de rato.aut admittit̄ cū satisdatiōe de rato vt hic.⁊.ff.e.l.nō solū. §.qui alieno nomine.¶Sed in questione ista ita dico.ꝙ si ꝓcurator cōstituit̄ ad solutionē recipiēdā ꝙ precise dꝫ ꝓbare mādatū.alʼs nō audit̄: vt.in auct.de col.eos q.in fi.¶Si querat̄ que sit ratio quare aliud est in ꝓcuratore ꝯstituto ad iudicia q̄ꝫ in ꝓcuratore constituto ad solutioneꝫ recipiēdā? Rñ.ꝙ ratio illa est: qꝛ ꝓcuratori litis nō certe soluit̄: vt.ff. de solu.l.hoc iur̄ vtimur.Itē cuꝫ aliqs ꝯstituitur ꝓcurator ad iudicium: non datur actio iudicati procuratori sed dño: vt.ff.e.l.in cause.sed in solutione vbi est magnum periculū: quia si solueretur illi reo posset ꝑire dñs ⁊ necesse hēret litigare de interesse suo.sꝫ essꝫ sibi durū litigare ⁊ ꝓbare suum interesse: cū intersit alicuius litibus ⁊ sumptibus.⁊c̄.vt ar. ff.de mino.l.minoribus.¶Sed denuo quero ponamus ꝓcurator est ꝯstitut⁹ gnālit̄ vt ꝯ oēꝫ ꝑsonā ⁊ corā quocūqꝫ iudice possit litigare: vēit ꝓcurator ⁊ agit ꝯ quēdā re⁹ vna die admisit eum.venit ad secundā diem reus admisit eum ⁊ sic vsqꝫ ad quartam diem.dicit postea tpe litis conte.nō potes contestari litem: qꝛ nō habes mandatum: qꝛ instrm̄ tuum est priuatum: vel lr̄e tue sunt priuate.vnde non debes admitti nec satisdes de rato.dicit procurator actoris qui agit non potes hoc dicere: quia prima die ⁊ scđa admisisti me.modo queritur qđ iuris sit?Et certe videtur ꝙ ex quo semel admisit eum: non posset eum repellere: vt.ff.de mor.infe.l.si ꝑus ff.de aqua plu.ar.l.in diem. Econtra videtur ꝙ possit eū repellere: quia hec exceptio est declinatoria siue dilatoria: vñ debꝫ opponi añ litē ꝯte. vt.j.e.l.ita demū.⁊.ff.e.l.pōponi⁹. §.rati.⁊.j.de excep.l.pe.⁊ vl.⁊ hec est veritas.s.ꝙ vsqꝫ ad litis contesta.possit eum repellere nisi satisdet de rato. Odo.

c Um rem pecuniariā.

Lex ista legit̄ duobus modis.vno mō in cā principali.alio mō in cā appellationis.⁊ hꝫ ꝙ legitur in cā principali improprie stat littera ⁊ non recipit aliqua contraria.ḃm ꝙ legitur in causa appellationis ꝓprie stat lr̄a: sed recipit multa contraria. ¶Et in causa principali ponitur ita casus.Quedam mulier accessit ad principem ⁊ corā eo sic ꝓposuit.domine imperator quedam mulier petit a me.c. nunquid possum maritum meum procuratorē ꝯstituere?Certe sic prestita satisdatione iudicatum solui.nam cause principales pecuniarie possunt ꝑ ꝓcuratorē exerceri ex parte rei ⁊ actoris.hoc dicit ista.l. Uidete lr̄am: ⁊ ḃm hoc exponetis eā sic.Tex.cū reꝫ.i.cām. simile s̄.de edē.l.ij.⁊ ibi plene dixi.Tex.pecuniariā. secus si criminalem: vt.ff.e.l.seruum.§.public̄.⁊.ff.de publi.l.penul.§.ad crimen.lꝫ Mar.aliter intellexerit: qꝛ distinxit vtrū interueniat ꝓcurator ante liteꝫ ꝯtest.an post.Tex.implens.i. ꝑstita satisdatiōe iudicatū solui: vt.j.e.l.exigēdi.que satisdatio cōtinet in se tres clausulas: vt.ff.iudicatū sol.l.iudicatum solui.Tex.appellationem.i.interpellatum: ne hec lr̄a contradicat huic lecture.sic ⁊ alibi exponitur appellat idest interpellat.ff.de iudi.l.qui prior.sic etiaꝫ habet se vulgare nostrū qꝛ tota die dicimus.si tu non vis mihi soluere faciam te interpellari.Tex.ab vtraqꝫ parte scꝫ actoris ⁊ rei.Tex.litigātium possint.nā hec est regula ꝙ questiones pecuniarie possunt exerceri per procuratorem tam ex parte rei q̄ꝫ actoris. vt.ff.e.l.j.§.vsus.⁊.j.e.l.vlti. ¶Or segnori ḃm istam lecturaꝫ.l.ista loquitur in causa principali ⁊ non recipit aliquod cōtrariuꝫ.⁊ colligetis illud no.ꝙ maritus pōt esse procurator vxoris.nō autem curator.vt.j.qui dari tu.pos.l.maritus. ⁊ insti.de excu.tu.§.vlti.⁊ que sit ratio dicemus.j.e.l.maritus. ¶Legitur ⁊ secūdo modo hec.l.in causa appellationis: ⁊ in ea tūc ita ponit̄ casus. Uxor tua litigabat cum aduersaria sua.vxor tua vicit: qꝛ absoluta fuit.aduersaria eius appellauit.nunquid vxor tua in causa appellatiōis ꝑ te maritum

ritum defendi pōt? Certe sic si satisdat iudicatum solui. naʒ sicut cause pricipales exercent per pcuratoreʒ: ita in causa ap. rei ⁊ actoris ⁊ pcura. potest agi ⁊ defendi. hoc dicit ista lex. ¶ Or segnori ſm istam lecturam hētis in. l. ista: sicut cā principalis pōt agi per pcuratorem: ita cā appellationis. Sʒ opponit. istud nō est mir̄ si defensor pricipalis satisdat iudicatum solui. sʒ istud est mir̄ si defensor cause ap. satisdat qꝛ aut satisdedit in cā principali: ⁊ non satisdabit in cā ap. vt ff. de arbi. l. si duo. in fi. aut non satisdedit in cā principali: ⁊ ita in cā ap. non pōt peti. qꝛ ante. li. conte. debet peti: vt. j. e. l. ita demum. Ad qd̄ vos ita dicetis: iste procurator de nouo interuenit in cā appellationis: vnde satisdabit: vt. j. de consor. eius. li. l. ij. sed si ab initio interuenit: ⁊ non est petita ab initio: amplius non petet: vt. j. e. l. ita demum. Uel potest dici ꝙ interuenit ab initio. ⁊ satisdedit de eo qd̄ iudicaretur a iudice cause principalis. non de eo qd̄ iudicaretur a iudice cause ap. vnde debet interponi cautio in causa ap. vt. ff. iudi. sol. l. cum querebatur. ⁊ l. cum apud.

Eam qui. In. l. ista ponit talis casus. Quidaʒ fecit testm̄ ⁊ instituit aliquos sibi hr̄des: ⁊ ab hr̄dib⁹ mihi legatū reliqt isti hr̄des sunt minores: hn̄t tu. vel cu. vel sunt maiores: hn̄t pcuratores. volo petere legatū mihi relictū: corā quo debeo petere? Et dr̄ ꝙ debeo adire ptorē in vrbe. vel p̄sidē in puincia: ⁊ facere vocari illū qui admistrat res heredum: ⁊ petere ab eo vt legatū mihi soluat. ⁊ si nō vult satisfacere vel defendere. repellit ab admistratione. ⁊ si heres nō defendit. iudex dʒ me mittere in possessionē ſm formaʒ edicti ppetui. Tex. euʒ qui res agit ⁊c̄. i. admistrat. Tex. euoca. i. euocari facias: qꝛ aliqs nō aduocat in sua cā. vt. j. ne quis in sua cā. l. vnica. Tex. ad ptorem vir̄ clarissimū. i. clarissime dignitatis: vt. j. de rapt. vir. l. vnica. Tex. prohibebit. Et ita no. in. l. ista. si tutor vel curator non defendat pupillum vel adultum repellitur ab admistratione. ⁊ ad istud accedit. j. de admi. tu. l. vl. Tex. liberabit. i. summatim cognoscet: an actor petat legatum. an non: vt. ff. vt in pos. le. l. is a quo. ⁊. ff. ad car. l. iij. §. j. Tex. exerceri solet. vt possideant bona: vt. ff. quibus ex cau. in pos. ea. l. j. ⁊ emptionalia sunt possidēda. si agitur hodie personali act. ex testamento pro mensura debiti declarati. vt. j. ex qui. cau. in pos. ea. l. j. Si autem ageretur hypo. actio. mitteretur in pos. omnium bonorum suorum. qꝛ euidenter sibi omnia bona sunt obligata.

Uia absente. In. l. ista ponit talis casus Titius petebat a te. x. oblato libello. lite conte. prestito sacramento calūnie habuisti neesse te absentare cā pbabili ⁊ necessaria: vt reipu. iudex cepit te citare: vxor tua venit ad defensionem tuā: iudex tulit sniam pro titio ⁊ condemnauit te in. x. vxor tua non appellauit fuisti reuersus: vis restitui contra illā sniam ad oēm cām. nunquid es restituendus? Certe sic. nec oberit tibi ꝙ vxor tua venit ad defensionem tuam. qꝛ mulier non potest eē procuratrix: nisi in rem suam constitueretur. Tex. te. sub. cā probabili ⁊ necessaria ⁊ lite cōte. Tex. restitui tibi cāe defensionem. sub. ex edicto de maioribus: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. j. Tex. aut acquieuit snie. contra te late. Tex. non aliter agi: vel defendi. Tex. sint eis actiones. nam mulier nō pōt esse procuratrix alterius: vt. j. e. l. alienam. nisi in rē suā bene pōt esse procuratrix: vt ar. j. e. l. qui stipendia. ⁊ l. militem. Et debet ista. l. intelligi vt. dixi in casu vbi lis erat cōte. ⁊ ita potest ferri snia diffinitiua contra te. al's non valeret preterq̄ʒ in cā ap. vt. j. de temp. ap. l. vlti. sed interlocutoria de mittendo in possessionem bene potuit ferri ēt lite nō conte. vt. s̄. l. proxi. ¶ Sed ad. l. istam oppo. ⁊ vr̄ ꝙ tu non restitueris ad totam cām: sed ad appellandum: vt. ff. de in inte. resti. l. vltima. Ad qd̄ ita breuiter dicetis si aliquis abest cā probabili ⁊ necessaria post. li. conte. siue nullo modo defenditur siue minus legittime: restituit ad totam cām: vt hic ⁊. j. qui. ex cau. ma. in inte. resti. l. j. ⁊ ibi dicam. Sed si esset legittime defensus: restituitur ad appellandum: vt. in. l. ɔtra. si aūt aliquis abest cā probabili tm̄: vt studiorum: hic si potuit constituere pcuratorē ⁊ non fecit: vel fecit sed mortuus est. ei succuritur. ad totam cām: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. nec nō. Si aūt abest cā necessaria tm̄: vt puta relegatiōis. n̄ restituit si potuit constituere procur. ⁊ non fecit. vel si reliquit ⁊ mortuus est. vel si non potuit constituere pcur. tunc restituit: vt ff. de mino. l. pap. exuli reuerso. Si aūt aliquis abest voluntaria cā. hic si nullo modo fuit citat⁹ nō valet snia: vt. ff. de re iudi. l. de vnoquoq̄ʒ. in pn̄. Si aūt snia fuit citatus ⁊ est ɔtumax qꝛ dicit se nō vētur̄. nō appellat: vt. j. quor ap. nō re. l. j. nisi veniret iudice sedente pro tribunali. vt. ff. de in inte. re. l. vl. sed si ficte est contumax. hoc casu appellat ſm Azo. vt ff. de libe. cā. l. vlti. ⁊. j. qūo ⁊ qn̄ iudex. l. ab eo. Sed ſm ꝙ ego dicere consueui pōt dici ꝙ ficte contumax non appellat. vt dicā. j. de iudi. l. pperandum. §. cum aūt. ⁊ intelligo. ll. illas. ff. de lib. cā. l. iij. ⁊. j. qūo ⁊ qn̄ iudex. l. ab eo. in eo qui abest cā improbabili ⁊ necessaria. ⁊ rn̄deo ad. l. illam ⁊ post in fi. vbi dicit. si minus. i. non. vnde si fuit absens cā probabili appellat. al's si non fuit absens non appellat.

Actionem. In. l. ista dr̄. Siqs experit alieno noie tenet illum in recōuentione defendere. ⁊ si nō defendat eū. denegant ei actiones. h. d. Tex. defendat sub. in reconuētiōe cum statim reconuenit. vel si non satisdat ꝙ eum defendet si statim reconuenitur: vt. ff. e. l. seruum. §. ait pretor. Tex. expressum est. vt. ff. eo. l. mutus. §. pena.

Reum criminis. In. l. ista dr̄. Si aliquis est accusat⁹ de aliquo crimine: iste pēdente accusatiōe nō dʒ eē pcurator alicui⁹ ad agēdū vel defendēdū: nisi pus purgauerit innocētiā suā. Tex. reū criminis cōstitutum. i. de crimine accusatus: vt. j. de accu. l. reos. Et dicitur reus a reatu: vt. j. de accu. l. qui de crimine. Sʒ reus debēdi dicit a re quā dʒ. Tex. cāe. sub vel accusationis. Tex. innocētiam suam. i. anteq̄ʒ eēt absolutus per sniam vel alio modo. vt. ff. de pu. iudi. l. is qui. in fi. vel nisi per sacramentū purgaret innocentiam suā in casibus quos no. s̄. de his qui ad ec. confu. l. pn̄ti. §. sane. Unde no. ꝙ accusatus de crimine nō pōt suscipe defensioneʒ alicuius agēdo vel defendēdo: nisi prius purgauerit innocentiā suā. Et est rō: qꝛ hʒ defendere se vnde nō possʒ hn̄ supesse sue cāe ⁊ aliene. vt. j. de reis postu. l. iij. li. x. ⁊. ff. ad municip. l. libertus. §. in qōnibus. ⁊. ff. de mu. ⁊ ho. l. j. §. nos. Similiter ⁊ accusatus ō pari crimine vl̄ maiori non audit: nisi prius purgauerit innocentiā suaʒ. vt j. qui accu. nō pos. ll. neganda. Sʒ videbat ɔtra. qꝛ infamis pōt eē pcurator. qꝛ eē pcurator est onus. vn̄ iste consequet commodū pp suū delictū: si nō pōt eē pcurator. qd̄ eē nō dʒ. vt insti. de excep. in fi. Sed illud nō ob. qꝛ infamis nō repellitur pp suā infamiā: qꝛ iaʒ infamia sua pfuturā sibi esset qd̄ eē non. dʒ. vt. ff. de nego. ge. l. siue hereditaria. sed reus criminis iō non pōt eē pcurator alterius: qꝛ oī die suis negocijs dʒ supesse ⁊ non alienis. ⁊ ordinata charitas incipit a seipso: vt. j. de serui. ⁊ aqua. l. pses. Et ex. l. ista instructus qdaʒ archiepus mediolanensis dū accusaret de dilapidatione ecclesie sue coram dn̄o papa alex. iij. pendente accusatione fcā de eo conueniebatur cōmune mediolanense dicebat ei. cur nō defendis cōe tuum? dicebat ipe. nō possum. quia conuenior de dilapidatione ecclesie: ⁊ pēdēte ista cā nō possum alium defendere. vt. C. de pcur. l. reum. sed si possem libenter defenderē. Preterea pōt dici ꝙ alia rōne poterat se excusare: quia erat clericus: ⁊ clerici non possunt defendere alium. vt in auct. de san. epi. §. aliuʒ. ⁊ dicam. j. l. proxi.

Militem. In. l. ista dicitur. Miles armate militie non potest esse procurator patris vel matris vxoris: etiam si impetrat rescriptum ꝙ possit esse procurator. Tex. militem. s. armate militie. secus est i eo qui desijt militare: vt. ff. e. l. filiusfa. §. veterani. Tex. suscipere. sub. dum egitur. Tex. suffragatorem. i. aduocatum. ¶ Or segnori no. ꝙ miles armate militie non pōt pcurator eē: nedum extnei immo nec pris

vel matris vl' vxoris. Sed hec regula fallit in tribus casib⁹ puta si añ li. ɔte. nõ est ei obiectũ. vt. j. e. l. ita demũ. Item fal, vt in cã sui matrimonij: vt. ff. e. l. filiusfami. §. veterani. ⁊ ar. s. de epi. ⁊ cleri. l. placet. in fi. Item fallit si in rem suam cõsti, tuitur procurator: vt. j. e. l. qui stipẽdia. ¶ Sed que est ratio quare miles armate militie non põt eẽ procurator? Rñdeo qꝛ miles eẽt terribilis aduersario suo: iuxta id: potẽtiorib⁹ pares esse nõ possumus: vt. ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. iij. ¶ Uel põt dici aliter qꝫ hec ẽ rõ ne milites a suis insignijs auocent: ⁊ deferant militiã: qd esse non dꝫ. vt. j. loca. ⁊ cõ. l. milites. ¶ Or segnori ad. l. istã opponit: Et videtur qꝫ ex rescripto imperiali miles possit esse procu. vt. s. de preci. im pera. offe. l. quotiens. Respõdeo illa. l. loquit in excep. dila toria solutionis vel iudicij: he psone. sic igit. l. ɔtra loquit de moratoria exceptione solutionis: vel vt creditor possit postu lare vt citius ɔueniret suũ debitorẽ. Sed secus est in milite qꝛ publica vtilitas lederet. vñ nõ dꝫ ɔcedi rescriptum con, tra publicam vtilitatẽ: vt. s. de preci. impera. offe. l. nec dam nosa. ⁊. s. si cõtra ius vel vtili. publi. l. vlti.

Quod quis. In. l. ista dr. Si cõstitui te pcuratorez vt a titio qui tenebat mihi in. c. exigeres. c. añ li. ɔte. ɔstituere aliũ pcuratorẽ non poteris vt exigat illa. c. h. dicit. Tex. qꝫ qs. s. creditor. tibi. s. pcuratori. Tex. ante litẽ cõte. sub. ab ipso pcuratore factum. ¶ Unde no. qꝫ pcurator constitutus añ litem ɔte. non põt aliũ ɔstituere: qꝛ pcurator habet ɔstitui a dño: vt. ff. e. l. j. sed lite ɔte. põt aliuz ɔstituere quasi litis dñs factus: vt. j. e. l. neqꝫ. in fi. ⁊. l. nulla. ⁊. l. procu ratoribus. Sed secus est in pcuratore ɔstituto ad negocia: qꝛ habet ɔstitui a non dño: vt. ff. man. l. si procura. §. j. ¶ Itẽ qd hic dr verũ est in simplici pcuratore. sed secus est in pro, ratore in rem suam: qꝛ ille ante litem contest. põt constituere procura. vt. j. de dona. l. illam.

Qui stipendia. In. l. ista dr. Lz milites nõ possint eẽ simplices pcuratores: tñ milites i offensa disciplina possunt ɔstitui procuratores in rez suam. puta si eis aliqua actio donet. naz tunc cõmodum pprium agunt non alienũ. hoc dicit. Tex. qui sti, pendia. i. salaria sic dicta: qꝛ per stipites ⁊ modica era colli, gebant: vt. ff. de ver. signi. l. qui ager. §. j. Tex. causa. i. bona, fide. Tex. mandatas. s. ex cã donationis vl' venditiõis. Tex. sumat. qꝛ dum cedit actio militi hꝫ directã actionẽ suo no, mine: vt. ff. fami. herci. l. plane. ¶ Unde no. licet milites ar, mate militie non possint esse simplices pcuratores: vt. s. e. l. militem. possunt tñ esse pcuratores in rem suam: vt hic. ⁊. ff. e. l. filiusfamili. §. veterani. Idem dicimus in militibus cele, stis militie: qꝛ non pñt esse simplices pcuratores: vt in auc. de san. epis. §. aliud. sed in cã sui collegij bñ pñt esse pcura, tores: vt. s. de epis. ⁊ cle. l. placet. in fi. Item possunt cõstitui procuratores in rem suã: vt hic. ⁊ dr cã propria ⁊c. vt. ff. qñ ap. l. j. §. in propria. ¶ Et ex. l. ista colligimus ar. qꝫ licet sim, plex procurator nõ iuret de calũnia: vt. j. de iureiur. ca. l. ij. §. sinaũt. tamen pcurator in rem suam iurat de calũnia: nisi ad, uersarius allegaret qꝫ dñs sciret melius veritatẽ: vt. j. e. l. vl. ⁊ de ista materia ⁊ vtrũ procurator in rem suã debeat iurare de calũnia vel nõ: dicã in palle. l. j. de iureiur. ca. l. ij. §. sinãt. ¶ Or segnori ad. l. istaz opponit. Et vr. l. dicere qꝫ militi nõ possit cedi actio: vt. ff. de alie. iudi. mu. causa fac. l. cuz miles. Ad qd respõdeo: si ceditur actio militi bonafide ⁊ nõ causa mutandi iudicij: tenet cessio facta in militem: vt hic. sed si ce, ditur actio militi dolo malo causa mutãdi iudicij non valet: vt in. l. cõtra. ⁊ hec solutio colligit ex lrã ista dum dicit ho, nesta ⁊ verecunda precedẽte cã ⁊c. ⁊ dum dicit. cum licet cõ tentio ex persona alterius bonafide sumat ⁊c.

Si procurator. In lege ista ponũtur duo casus. Primus casus est talis. si procura, tor est ɔstitutus ad vnam rem agendam vel defendendam: si super alia re agit vel de, fendit: domino non nocet. ¶ Secundus casus est. si procurator habet liberam ⁊ generalem admini, strationem: sententia lata cõtra euz nocet dño. sed si dicitur procurator collusisse cum aduersario: dñs mandati poterit contra eũ agere. Tex. potuit. vt. ff. mã. l. diligenter. Tex. qꝫ si. Incipit secũdus casus. Tex. agendi habuerit. sub. ⁊ liberã ⁊ generalẽ administrationẽ: vt. ff. e. l. pcurator cui. Tex. nõ oportet. sub. a qua nõ est appellatũ: vt. ff. qñ ap. si. l. vlt. Tex. nõ prohiberis. tu dñs. ¶ Unde no. si procurator colludit cum aduersario: nocet dño sententia lata cõtra euz a qua nõ est appellatũ. sed procurator tenet actione mandati ad inte, resse suum dño: vt. ff. mã. l. si pcurator. §. j. ⁊. ff. e. l. lz. §. ea sed si pcurator nõ esset soluendo: agit dñs prima actione. si ex, cipiatur de re iudicata: replicabit de dolo: vt. ff. de dolo. l. cum te. vel si ipse pcurator esset condẽnatus nomine dñi: agit dñs actione de dolo ⁊ non euitabit act. de dolo aduer, sarius qui absolutus fuit per collusionẽ: nisi paratus sit su, bire iudicium sub hac exceptione: si collusum est: vt ff. de dolo. l. eleganter. §. si dolo. Odo.

Neqꝫ tutores. In. l. ista ponũtur tres casus. Et primus casus est talis. tutor vel curator in causis pupillorũ vel adultorũ non possunt ɔstituere procuratorẽ: sed possunt petere actorem ɔstitui decreto pretoris suo periculo. Secũdus casus est. qꝫ pupillus vl' adultus in sua causa põt ɔstituere pcuratorẽ auctoritate tutoris vel cura, toris. Tertius casus est. si tutor vel curator litem sunt con, testati: effecti sunt dñi litis. ⁊ sic possunt ɔstituere pcuratorẽ ad instar pcuratoris simplicis: qui ɔstituit alium pcurato, rem lite ɔte. Tex. possunt. ante litem cõte. a se. sed lite conte. a se sic. vt in fi. huius. l. Tex. sed actorem cõstituere debẽt. i. possunt. non tamẽ habent necesse. vt. j. dicit. Tex. pupillus aũt. Incipit secũdus casus. Tex. ordinare possunt. ¶ Sed dic mihi quare tutor vel curator ante litem conte. non cõsti, tuit pcuratorez: sed ipse pupillus vel adultus ɔstituit pcu, ratorez auctoritate tutoris vel curatoris? Rñ. ratio est illa: qꝛ pcurator habet constitui a dño. vt. ff. e. l. j. sed tutor vel cu rator non est dñs: lz sit quasi dñs dum bene administrat ⁊c. vt. ff. pro emptore. l. qui fundũ. §. si tutor. sed pupillus est do minus: ⁊ ideo valet eius ɔstitutio. ¶ Or sequit tertius ca, sus. Tex. ipsi etiã ⁊c. dare. i. ɔstituere. ¶ Unde no. qꝫ pro, curator ante litẽ ɔte. non ɔstituit pcuratorem: vt. s. e. l. qꝫ qs. sed lite a se ɔte. sicut hic. ⁊. j. e. l. a procuratoribus. ⁊. l. nulla. Idẽ est in tutore ⁊ curatore. qꝛ ante litẽ ɔte. a se non consti, tuunt pcura. sed lite conte. sic. vt in fi. huius. l. ¶ Or segno, ri circa materiam huius. l. diligenter aduertatis. Uos habe tis hic qꝫ tutor vel curator ante litem contest. non ɔstituunt procura. sed actorem faciunt constitui. qꝛ tutor ⁊ curator po test adire pretorem vel presidem: ⁊ petere decreto eius con stitui actorem periculo suo: vt insti. de cu. in fi. ⁊ ita ipsi non constituunt suo simplici motu: sed decreto pretoris interue niente: vt. j. de acto. a tu. vel cura. dan. l. vnica. ⁊. j. de appel. l. si actor. ¶ Sed dic mihi. actor iste constituitur ex volun, tate: an ex necessitate? Respondeo interdum ex necessitate. si enim tu. vel cu. impeditur valitudine vel dignitate vel pe, regrinatione: tunc necessario adit pretorem vel presidem: ⁊ petit actorem ɔstitui suo periculo: sed interdum facit ex vo, luntate: puta si non impeditur: sed vult habere actorem: vt ff. de admi. tu. l. decreto. in prin. ⁊. ff. de tutel. l. solet. ¶ Sed dic mihi quid in administratoribus ecclesiarũ: vel in admi, nistratoribus ciuitatũ vel vniuersitatũ: nunqd possunt con stituere pcuratorem vel actorẽ epi: vel abbates ecclesiaruz vel administratores ciuitatum? In questione ista dicimus de iure. sicut tutores vel curatores qui non sunt domini lz loco dominorũ habent non ɔstituunt pcuratorẽ añ li. ɔte. lz petunt actorẽ ɔstitui decreto ptoris vl' presidis piculo suo: ita dicimus in epis ⁊ abbatibus ⁊ administratoribus ciui, tatum: qui non sunt dñi: sed loco dñorũ habent: qꝛ ɔstituunt actorem periculo suo ante litẽ ɔtesta. qꝛ pcurator hꝫ ɔstitui a domino: vt. ff. ea. l. j. Idem dicimus in administratoribus ciuitatuz: vt probatur. ff. e. l. nec ciuitati. ⁊. ff. qd cuiusqꝫ vni uersi. no. l. item eoruz. ¶ Sed opponitur ⁊ vi qꝫ epi possunt constituere

conſtituere procuratorem ante litem conteſta.vt in auc.de ſanc.epi.§.ſi quando.Sed reſpondeo ad.§. illum.qꝺ enim ibi dicit̃ eſt intelligendũ lite conte.a ſe:vt hic.Uel pȏt intelligi qꝺ ibi dicit ꝑcuratorẽ.i.ꝑcurãtẽ. nã ꝑcurãs eſt genus ⁊ diuiditur in iſtas ſpẽs:q2 alius dr̃ ꝑcurator:alius tutor vel curator:alius ſindicus.vñ eps ↄſtituit ꝑcuratorẽ.i.ꝑcurantem ⁊ ſindicũ:qꝺ pȏt:vt. ff.ꝙ cuiuſqꝫ vniuer.no.l. item eoꝝ.§.ij.ſic ⁊ alibi exponit̃ ꝑcuratoreꝫ.i.ꝑcurantẽ:vt.ff.e.l. plautius. ⁊.l.ſꝫ ⁊ he perſone.⁊ hec vera ſunt iure nr̃o:quo iure eſt differentia inter ꝑcuratorẽ ⁊ actorẽ ⁊ ſindicũ ⁊ defenſorẽ ⁊ iconomũ.ſed iure canonico nõ eſt differẽtia inter hec:vt ex̃.e.ti.c.petitio.ſed illa in foro eccleſiaſtico obtinẽt non in foro ſeculari.⁊ iõ iure noſtro no.differentiã inter hec ſ.inter ꝑcuratorẽ:geſtorẽ:⁊ actorẽ:⁊ nũciũ adminiſtrãtoreꝫ ⁊ ſindicũ:⁊ defenſorem:vt plene dixi.s̃.de ſacroſanc.eccle. l.iubemus.in principio.⁊ hic non repeto.

Exigendi. In.l.iſta ponunt̃ duo caſus. Primus caſus loquitur in filiofa.maiore qui patrẽ abſentem volebat defendere.Secũdus caſus loquit̃ in filiofamili.minore qui pr̃em abſentẽ volebat defendere. Ponetis igitur ita caſum. Acceſſit quidam ad impatorem dicens.dñe imperator:duꝫ quidã me conueniret ad.c.ſum liteꝫ ↄteſtatus ſecũ.lite conte.⁊ preſtito ſacramento calũnie abſentaui me ⁊ iudex citauit me.filius meus maior.xxv. an.volebat venire ad defenſionem meam dicebatur ei ꝙ non poterat. Item obijciebat̃ ei ꝙ non poterat venire ad meam defenſionem.q2 non allegabat mandatuꝫ.vel non probabat.Ad qꝺ reſpondet impator.a filio tuo duplici ratione non debuit exigi mandatum. Una ratio eſt communis:q2 quilibet pȏt abſentem defendere.ẽt ſine mandato ſi ſatiſdat iudicatũ ſolui. Secunda ratio eſt:quia iſte filius qui volebat defendere eſt coniuncta pſona.vnde non habet neceſſe allegare vel ꝓbare mandatum vnde cũ pȏt agere ſine mãdato.multofortius potuit te ꝺfendere oblata ſatiſdatione iudicatũ ſolui. ¶ Secũdus caſus eſt talis domine imperator dum lite conte.me abſentaſſem: filius meus minor.xxv.annis venit ad defenſionem meam. obijciatur ei ꝙ ipſe erat minor.xxv.an. nunquid debuit admitti vel repelli? Reſpondet imperator.de rigore iuris non debuit admitti.tamen de benignitate ⁊ equitate debuit admitti.quia eſt iuſtius eſt filium admitti ad defenſionẽ patris ꝙ̃ꝫ abſentem pr̃em ⁊ innocentẽ vt contumacem ↄdemnare. hoc dicit iſta lex.Uidete expoſitionem lr̃e .Tex.exigendi.i. requirendi.Tex.a filio tuo.ſ.maiore.xxv.an.nam vt dixi primus caſus loquitur in filio maiore.xxv. an.Tex. defenſioni tue offerebat. patri interroganti reſpondet impator:vt pꝫ ex.l.ſubſcriptione.Tex duplici ratione.ſub.communi ⁊ ſpãli:⁊ ſtatim annectit communem rationeꝫ.Tex.aut ꝙ ⁊c̃.ſine mandato poteſt.quia publice intereſt ⁊c̃.vt.ff.e.l. ſeruum.§. publice.⁊ nõ ſolũ quis pȏt defendere cũ mandato: immo ⁊ contra demandatũ:vt.ff.de ſolu.l.qui ſolutiõe. Tex. ſatiſdationem.ſ.iudicatũ ſolui.que cõtinet tres clauſulas. vt.ff.iudicatum ſolui.l.iudicatũ ſolui.Tex.ꝓ defenſiõe preſtita: q2 defendebat patrẽ abſentẽ.Tex.⁊ alia obſeruatio ſubiecta. Hec littera legitur dupliciter.Et vno modo vt ille qui defendit alium interdũ ſatiſdet de rato:vt ſi ago rei vẽ.vt.ff.e. .l.põpo.§.ſed ⁊ ſi is. Uel pȏt exponi ⁊ alia ꝓculdubio obſeruatione puta ſi cõueniret̃ nomine alterius ſatiſdat de rato.vt.ff.e.l.ſeruuꝫ.§.ait pretor.⁊ annectit ſpãlẽ rationẽ.aut ꝙ ⁊c̃.filius maior.xxv.an.ꝓbare nõ cogitur.Dicebat Pla. ſi ſpãle eſt in coniuncta perſona ꝙ nõ cogitur probare preciſe mandatum.ergo in alijs obtinet ius cõmune.vt preciſe cogatur.probare mandatum.vt in auc̃.de colla.§.eos qui.in fi.Sꝫ hoc falſum eſt.vt dixi.s̃.e.l.j.⁊ iõ expone probare non cogitur.ſub.vel allegare.vt.ff.e.l.ſed ⁊ he perſone.in prin. ⁊.ff.de nego.ge.l.ſinautem.in prin.⁊ hucuſqꝫ durat primus caſus.¶ Or incipit ſecundus caſus. Tex.ſane quidem.ꝙ necdum legittimam etatem.vt quia eſt minor.xxv.an.vt.j.de his qui ve.eta.impe.l.vlti.Tex.non iniuſte potuit.de rigore iuris ſub.Tex.ſed multoiuſtius fuit.hec lr̃a poteſt exponi: vnde potuit eum iudex repellere.ſed iuſtius fecit ſi admiſit eum.⁊ ita in electione iudicis eſt ſi velit eum admittere.tñ vos dicetis vt dixi in caſu vt ponatur correctiue:ſed multo iuſtius fuit ⁊c̃.⁊ legetis ita lr̃am.ſane qdem ꝙ necdum legittimaꝫ etateꝫ idẽ filius tuus cõpleuerat:ob hoc qdẽ.ſ.ꝙ fuit minor.xxv.an.Tex.repellere eũ a ꝓcuratione iudex iniuſte potuit.ſub.al's de rigore iuris:ſꝫ de equitate dꝫ admittere.

Unde not.hic ꝙ preualet equitas rigori iur̃:vt.j.de iudi. l.placuit.⁊.ff.de eo qꝺ cer.lo.da.opor.l.ꝙ ſi epheſi.in fi.Itẽ no.ꝙ aliquid eſt bonum ⁊ equũ:⁊ eius oppoſitum equius eſt.equuꝫ ⁊ bonũ eſt ꝙ minor.xxv.an.repellat̃ ſi venit ad defenſionẽ pr̃is abſentis .eius oppoſitũ eſt meliꝰ vt admittat̃ ad defenſionẽ patris.ſimile eſt alibi.ff.de fur.l. ſeruus cõis. §.q2 vero.⁊ in corpe auc̃.de nõ eli.ſe.nu.§.vt aũt. ¶ Or ſegnori ad.l.iſtam.opp.⁊ hec.l.ↄuincit̃ circa finem ſui tribus modis ſtare nõ poſſe.Uos habetis in fine huius.l.ꝙ minor xxv.an.regulariter nõ admittit̃ ad defendendũ:⁊ ſic nõ pȏt eẽ ꝓcur̃.Sꝫ.l.vr̃ ↄtra.que vr̃ velle ꝙ ex quo hꝫ.xviij.an.poſſit pro alio poſtulare:vñ vr̃ ↄtra.ff.de poſtu.l.iij. §.pueritiã. Ad qꝺ vos ita dicetis:differẽtia eſt inter ꝑcuratorem ⁊ aduocatũ.q2 aliquis pȏt aduocare pro alio. ſi compleuit.xvij. annos ⁊ incohauit.xviij.vt.in.l.ↄtra.quia eẽ aduocatus eſt honor ⁊ vtilitas.aliud eſt eẽ procurator:q2 eſt onus: vnde ſe obligat.vnde minor non admittitur hic regulariter:licet de equitate admittatur ad defenſionẽ pr̃is:vt hic.Naꝫ ⁊ in alio eſt differentia inter aduocatũ ⁊ ꝑcuratorẽ.q2 ſi aduocatus preuaricatus eſt accuſat̃ de preuaricatione .⁊ ſi damnatur:notatur infamia.vt.s̃.de poſtu.l.j.ſꝫ nõ eſt ſic in ꝑcuratore:vt.s̃.e.l.ſi procur.in fi. Preterea ꝑcurator conteſtat̃ litem.vt.ff.e.l.iij.⁊ lite conte.fit dñs:vt. s̃.e.l.ꝑxi.⁊ fert̃ ſñia contra euꝫ:vt.j.de ſen.⁊ interlo.om.iudi.l.j. ⁊.j.e.l.nihil arbitramur.qꝺ in aduocato non eſt. Item procurator hꝫ litem conteſtari:⁊ per cõſtõnẽ litis efficit̃ dñs litis:vt.j. e.l.cum procuratoribus.cuꝫ ſuis ſimilibus.qꝺ in aduocato non eſt. ¶ Sed denuo ad.l.iſtã opponitur ⁊ ſignat̃ contra.Et vr̃ ꝙ minor poſſit eẽ ꝑcurator:q2 minor pȏt manumittere ſeruũ ſuum vt hẽat euꝫ ꝑcuratorẽ:vt.ff.de ma. vin.l.ſi coll'.⁊ inſti. qui ⁊ quibꝰ ex cau.ma. nõ poſ.§.ſed ⁊ eadẽ.l.eliaſcẽtia.Ad qꝺ vos ita dicetis.minor non pȏt eẽ procurator ad iudicia vt hic ſed minor eſſe pȏt procurator ad negocia gerẽda extra iudicia.vt in.l.contraria.⁊.ff.de mi.l.cum mandato.in fi. ⁊ ſic eſt differentia inter procuratoreꝫ ad iudicia ⁊ procuratorem ad negocia.Sic ⁊ in alio eſt differentia inter ꝑcuratorem ad iudicia ⁊ procuratoreꝫ ad negocia. naꝫ procur̃.ad iudicia ante litem ↄte. non cõſtituit ꝑcuratorem. vt.s̃.e.l.ꝙ quis.ſed conſtitutus ad negocia ſic.vt.ff. man.l.ſi ꝑcuratorem.§.j.Sic ⁊ in alio eſt differentia:q2 ſeruus pȏt eſſe ꝑcurator ad negocia non ad iudicia:vt.j.e.l.ſi precium.⁊.ff.e.l. ſeruum.¶ Sed denuo opponit̃ ad.l.iſtam.⁊ ſignat̃ contra. In fine huius.l.di ꝙ ſi pr̃ lite conte.ſe abſentauit ⁊ cõueniatur ⁊ filiuſfa.minor.xxv.an.veniat ad eius defenſioneꝫ ꝙ dꝫ admitti ad defenſionẽ patris abſñtis. Sed.l.vr̃ ↄtra.que vr̃ velle ꝙ minor.xxv.an.ex quibus cauſis in integrum reſtitui pȏt non eſt idoneus defenſor:vt. ff.e.l. minor.al's incipit ſi minor.¶ Ad ſolutionem cuius contrarij poteſt dici tribus modis.Uno ſm dominuꝫ Pla.qui ita dicit minor.xxv.an. non eſt idoneus defenſor ad allegandas cauſas cauſe:quia in eius pſona dꝫ ferri ſentẽtia:vt in.l.ↄtra.ſed minor poteſt eẽ ꝑcurator ad allegandas cãs abſentie:q2 ibi non fertur ſñia in pſona eius.i.non condẽnatur.⁊ ſic non intereſt eius reſtitui:vt.ff.de nego.ge.l. liberto. vñ non ſubuenit̃ ſibi vel ſuis iuſſoribus.⁊ ſic loquit̃.l.nr̃a.Sed hec ſol'o nõ eſt bona non ideo q2 iſtud nõ ſit verum ꝙ pupillus poſſit cauſas cauſe allegare:immo ⁊ ſuus ⁊ mulier:vt.ff.e.l. abñtie.ſed alia rõne nõ eſt bona ſeu digna recitatione ꝙ̃ꝫtũ ad.l.iſtã.q2 hic fit mẽtio de filio defendẽte patrẽ q tenet̃ ſatiſdare:⁊ iõ allegabat cãs cãe:⁊ ideo cõdẽnãdus erat minor.⁊ ſic loquitur prin.huius.l.Alij voluerunt dicere ſi minor venit ad defenſionem patris ante litẽ conte.non eſt idoneus defenſor.q2 ſñia dꝫ ferri in pſona eius vñ ipe reſtitueret̃ ⁊ eius fideiuſſores:vt in.l.ↄtra.ſed poſt litẽ conte.a dño admittit̃ minor ad defenſionem patris:quia dominus cõdemnatur ⁊ non ꝑcurator.Sꝫ hec ſolutio nõ eſt bona:q2 ſiue ante lit̃.conte.

siue post interueniat ꝓcurator. cōdēnatur: vt. j. de sent. ⁊ inter lo. om. iud. l. j. ⁊. j. e. l. nihil arbitramur. Alij voluerunt dicere: qđ in illa. l. dī: presenti. l. corrigitur. ¶ Uel potest dici tertio mō in. l. ista. pater minoris absentauit se li. ɔte. cum liqueret de cā venit filius minor. xxv. an. ad defensionē patris naꝫ cū satisdatiōe iudicatū solui. lꝫ de rigore iuris nō deberet admitti. vt in. l. cōtra. tñ equs est eū admitti vt ibi: qꝛ equitas pfert rigori iuris. vt. j. de iu. l. plꝫ. ⁊. ff. de eo ꝙ cer. lo. da. opor. l. ꝙ si ephesi. §. interdū. ¶ Sed segnori spretis oibus alijs solutionibꝰ vos ita soluetis: aut minor. xxv. an. vult defendere extraneū: aut parentē. Si extraneū: nō est idoneus defensor: qꝛ ipse facit qđ faciūt fatui qꝛ ipse deserit negocia sua ꝑ alienis negocijs: ⁊ tunc quasi esset lesus subueniř sibi ⁊ eius fideiussoribus: vt in. l. ɔtra. ⁊ qꝛ expedit minoribꝰ ⁊c. vt. ff. de mino. l. minoribus. Si autem vult defendere parentem: vtitur iure cōmuni: ⁊ facit qđ faceret qlibet paterfami. vt ar. ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. j. §. j. vñ qꝛ vtitur iure cōi non vř circūscriptus: ⁊ ideo nō subueniet ei: vt. j. de in inte. restit. l. nō vř. ⁊. s. de transact. l. fideicom. in fi. ⁊. ff. de mi. l. verū. §. itē nō restituitř. ⁊ sic ɔsuletur vtriqꝫ ⁊ sibi ⁊ patri: qꝛ defendetur. ¶ Sed hic ɔsueuit queri: quare hic non subuenitur filiofami. minori. xxv. an. si venit ad defensionem patris? sed si fide iubet pro patre bñ subuenitur ei: qꝛ restituiř. vt. j. de filiofami. mi. l. j. ⁊. ij. Respōdeo illa est rō: qꝛ dum filiusfa. venit ad defensionē patris: hoc est auctoritate. l. ⁊ ideo non restituiř qꝛ deciperetur actor auctoritate. l. qđ nō dꝫ esse. vt. j. de his qui ve. eta. impe. l. j. ⁊. ff. qđ fal. tu. gestuꝫ esse di. l. j. §. interdū sed quidam habēt pro secunda. sed in. l. contra. vbi filius ꝑ patre fideiubet. l. non admittit eum: sed creditor admittit eū vnde si filiusfa. restituitur: sibi imputet creditor qui eum admisit: vt. ff. qui satisda. cog. l. de die. §. cum minori. ¶ Sed denuo. quero. nunquid minor possit esse procurator cū mādato? Dixerunt quidam ꝙ sic. Alij dixerunt ꝙ sine mandato nō potest defendere. vt. ff. e. l. minor. nisi patrem defendat vt hic. sed cum mādato. sic. vt. ff. de mino. l. cum mandato patris filiusfami. res patris administrasset: vnde non restituiř. Sed credimus ꝙ minor non potest esse procurator ad iudicia etiam regulariter cum mandato: qꝛ qui non est legittima persona sibiipsi nec alij. vt. j. qui legitti. perso. stan. ha. in iu. l. vlti. ⁊. j. de legittima tut. l. vlti. Nec ob. l. cum mandato. qꝛ loquitur in procuratore constituto ad negocia. qđ potest eē vt. s. dixi. Preterea qđ dicitur ibi non habet beneficium restōnis exponimus vno modo scilicet pater qꝛ sibi imputet cur talem procuratorem constituit: sed ipse filius bene restituitur: vt. ff. de mino. l. deniqꝫ. §. vtrūqꝫ. Unde dicetis regulariter minor. xxv. an. patrem potest defendere: sed al's in iudicio non potest esse procurator.

Ta demum.

In. l. ista poniř talis casus. Quidaꝫ miles armate militie accessit ad imperatorem. ⁊ coram eo talem proposuit questionem. domine imperator mater mea constituit me procuratorem suo nomine ad agendum. nunquid eius nomine agere potero? Ad qđ respōdit imperator: regulariter miles non potest esse procurator ad agendum. sed tu ita demū admitteris si obtulisti libellum ⁊ litem fuisti contestatus: nec ante litem fuit opposita exceptio tibi ꝙ non potes admitti qꝛ miles: qꝛ tunc post litem contest. nō potest tibi opponi in causa principali: nec in causa appellatiōis. Tex. pscriptio. i. exceptio simile. s. si cōtra ius vel vti. publ. l. prescriptione. ⁊ dicatis. Tex. opposita. s. ab aduersario vl' a iudice ꝙ potest: vt. ff. e. l. filiusfa. §. veterani. Tex. potest. nam si nō est opposita ante liteꝫ ɔte. nō potest postea opponi. Tex. integra res est idest lis cōte. non est. nam dicitur res integra ante li. ɔte. vt in auc. de litig. §. omnē. Sꝫ canoniste dicūt ꝙ post citatioͤ neꝫ desiniř res esse integra: vt extra de offi. ⁊ po. iudi. dele. c. gratū. Sed illud. c. intelligiř ꝙ res desinit esse integra ꝗtū ad perpetuandū iurisditionē: non ꝗtuꝫ ad alia. ¶ In. l. ista no. duo not. Primo ꝙ miles armate militie non potest esse procurator alterius: vt. s. e. l. militeꝫ. ¶ Item no. ꝙ hec exceptio: tu es miles nō potes esse procurator: est declinatoria iudicij. vnde ante liteꝫ conte. debet opponi. vt. j. de exce. l. penul. ⁊ vl. Item dicimus in similibus psonis que ꝓhibētur eē procuratrices: vt in muliere. vt. ff. e. l. neqꝫ femina. qꝛ si nō est opposita hec exceptio mulieri. tu nō potes eē ꝓcuratrix añ litē ɔte. nō pōt opponi post. Sꝫ vbi inueniř in diuersis eadē rō ⁊c. vt. ff. de ver. ob. l. a titio. §. j. in fi. ⁊. ff. ad. l. aql. l. illud. ¶ Item no. ꝙ ē duplex exceptio ꝓcuratoria. Una ē tu nō potes esse ꝓcuř. qꝛ miles vel mulier. ⁊ hec dꝫ apponi ante litē ɔte. nō postea vt hic. Est ⁊ scđa exceptio tu non habes mandatum tu es falsus procurator. ⁊ ista exceptio potest opponi quādocūqꝫ: qꝛ semper vř in initio opponi. vt. j. e. l. lꝫ dicā. ¶ Itē no. hic ar. ꝙ cā appel. est eadē cū prima. si enim militi nō est opposita exceptio añ litē ɔte. post litē ɔte. nec in cā principali nec in cā ap. pōt opponi. ergo apparet ꝙ cā ap. ē eadē cū prima: qꝛ si eēt alia: bñ deberet sibi licere posse opponere. ⁊ ad hoc est arg. j. e. l. inuitus. vt. j. de tem. l. vlti. §. illud. ¶ Sunt tamen ar. ꝙ causa ap. sit alia a prima. Tum qꝛ ideꝫ iudex qui cognouit de causa principali. de cā ap. non cognouit. vt. j. de ap. l. eos qui. §. j. Tuꝫ qꝛ satisdatio iudicatum solui facta coram iudice principalis cause non durat apud iudicē ap. vt. ff. iudi. sol. l. eū apud. Unde predicta sunt in ar. an aduocatus q promisit prestare patrociniuꝫ in cā principali pro certo salario: nūquid in cā ap. debeat pstare patrociniū ꝑ eodem salario? Ad qđ dicūt quidā. si est eadē cā ap. cū principali vt indicāt priora ar. ꝙ sic. si nō est eadeꝫ cā: tunc nō teneř prestare vt indicāt posteriora argu. ¶ Sed tñ in qōne ista dicimus ꝙ in cā ap. non dꝫ prestare patrociniū: qꝛ debꝫ aduocare vsqꝫ ad litis terminum. vt. j. de iudi. l. ꝓperāduꝫ. §. vl. ⁊. l. rē non nouaꝫ. ⁊ litis terminus est diffinitiua snīa: qꝛ imponit finē ɔtrouersijs: vt. ff. de re iudi. l. j. Iteꝫ qꝛ plerūqꝫ appellař de ꝓuincia ad vrbem: ⁊ sic iam sumptibus vexareř si illuc iret ad defendendū in cā ap. vt. ff. e. l. sed ⁊ he persone. §. defendere. ⁊ dicam. j. e. l. inuitus. nisi aliud cōuenisset: qꝛ tunc ɔuentioni stādum est: qꝛ cōtractus l. ex ɔuentione accipiunt. vt. ff. deposi. l. j. §. si conuenerit. vel nisi consuetudo aliud suadeat.

Non eo minus.

In. l. ista poniř talis casus. Quidā miles armate militie accessit ad imperatorē ꝓponēs ei qōnem talē. dñe imperator quedā mulier minor. xxv. an. volebat me ɔuenire. vñ ista mulier ɔstituit ꝓcuř. maritū suum sine auctoritate sui curatoris. ⁊ litigaui cū marito: ⁊ fui cōdemnatus: nec appellaui. modo dico ꝙ illa snīa non valuit: qꝛ mulier minor. xxv. an. cōstituere non potest procuratorem sine auctoritate curatoris. modo quero a vobis quid iuris sit? Ad qđ respondet imperator. snīa lata contra te bñ tenuit. ⁊ iō nō minus valet ꝙ lata est ꝑ muliere minore. xxv. an. que ɔstituit ꝓcuř. sine curatore. qđ enim diꝛ snīam latam ɔtra minorem ⁊ nō legittime defensum nō valere. illud verū est cū est lata in damnum minoris. sed si snīa esset lata pro minori: bñ tenebit. naꝫ minoribus subuenitur in dānis: nō in rebus prospere gestis. Tex. mādauit. nā minor. xxv. annis nō potest cōstituere procura. sine curatore: vt dixi. s. e. l. neqꝫ. Or annectit rationem ibi. Tex. minoribus enim ⁊c. Uñ no. hic. snīa lata ɔtra minorē indefensum puta lata ɔtra ꝓcuratorē nō legittime ɔstitutū non nocet minori: vt. ff. de re iudi. l. acta ɔtra. §. minorē. sꝫ lata ꝑ minore valet vt hic. ⁊ qꝛ minor etas: subuenitur minori in dānis vitādis. ⁊ ideo dicit. l. ait pretor ⁊c. vt. ff. de mino. l. j. ⁊. l. ait pretor. in prin. ⁊. l. in cause. in prin. ¶ Iteꝫ alia rōne: qꝛ qđ fauore minoris introductū est: nō dꝫ retorqueri in eius lesionē: ꝙ eēt si lata snīa pro minore nō valeret: vt. s. de legi. ⁊ ɔsti. l. qđ fauore. ⁊. ff. de le. ⁊ ɔsti. l. nulla iuris rōne. ¶ Sed ad. l. istam pueriliter istař ⁊ opponiř. nōne regula est. qđ qsqꝫ iuř in alteꝛ statuerit ⁊c. vt. ff. ꝙ qsqꝫ iur. l. j. ⁊ p totū. vñ sicut lata snīa ꝯ eū nō valet: ita pro eo lata valere nō dꝫ. Ad qđ rñdet dñs Io. ⁊ Azo. speciale est hic. Sꝫ vos potestis dicere ⁊ ita dicatis. si impetro ius iniquū vel statutum: alij eodeꝫ iure pñt vti cōtra me: vt in. l. cōtra. sed si ius iniquuꝫ ɔcediř mihi vltro a lege vel a principe: nō poterunt vti alij eodeꝫ iure contra me: vt. ff. qđ quisqꝫ iuris no. l. iij. at vt sentētia lata pro minore valeat: est vltro a lege introductum. ¶ Uel potest dici

ita illa

ita illa regula hꝫ locuꝫ si statuit̃ ius iniquũ dolo impetrãtis ius iniquũ: sed istud nõ est iniquũ quo subuenit̃ minoribus circũuentis dolo aduersarij: vel eius facilitate: vt. ff. de mino. l. p̃sens. Unde no. ꝙ maritus põt esse procurator vxoris sue si legittime ordinet̃: vt. s̃. e. l. ij. ⁊. j. e. l. maritus. sꝫ maritus non põt esse curator vxoris: vt. j. qui da. tu. pos. l. maritus. Unde ɔsueuit queri que sit rõ diuersitatis iter hec: de quibus plene dicã. j. qui da. tu. pos. vel cu. l. maritus. vñ amplius h̃ nõ dico: q: ibi plene dicam: ⁊ hic repeto. Ratio est ista. officiuꝫ ꝓcuratoris est priuatũ officiũ: ⁊ est officiũ qđ de facili reuocat̃ añ li. ɔte. vt. ff. e. l. ante li. ɔte. vñ q: non est periculosum vxori: maritus põt eẽ ꝓcurator. curator ɔstituit̃ cũ decreto: ⁊ durat vsqꝫ ad. xxv. an. vt insti. qui. mo. tu. §. fi. ⁊ cõtraria voluntate minoris non reuocat̃. ⁊ magis posset eẽ periculosum vxori minori si admĩstraret: ⁊ iõ nõ põt esse curator. ¶ Itẽ est intelligẽda hec. l. cũ mulier minor. xxv. an. ɔstituit ꝓcuratoreꝫ sine aucte curatoris: sed tunc est illegittime defensa. sed si ɔstituisset ꝓcuratorem cũ auctoritate curatoris eẽt legittimus ꝓcurator: vt. s̃. e. l. neqꝫ. in scđo casu. ⁊ tũc si s̃nia ferret̃ ɔtra ꝓcuratorẽ: bñ sibi p̃iudicaret. sꝫ lesa posset restitui: vt. j. si aduer. rẽ iudi. l. j. ⁊. l. cũ minoris. Odo.

Item. In. l. ista ponitur talis casus. Quidam accessit ad imperatorem ⁊ corã eo sic proposuit. dñe imꝑator quidã volebat me procura. ɔstituere: nolebam illã ꝓcurationẽ suscipe gratis. vñ pactus fui cũ eo vt quotam partẽ litis haberẽ modo quero a vobis: nunquid bene fecerim? Ad qđ respõdet imperator ei: male fecisti: q: illicitam procurationem suscepisti: cum officium procur̃. sit gratuitũ: vnde reprehensione dignus es. Tex. illicita. immo licita. Tex. huiusmodi autem officia. cum procuratio modo suscipitur non gratis.

¶ Nota hic duo no. Et primo ꝙ mandatum dꝫ esse gratuitum. nã merces est ɔ̃rium huic officio. vñ si aliqđ dat̃ est potius locatio vel ɔ̃ctus inominatus do vt facias: vt. ff. mã. l. j. ⁊. ff. de p̃scrip. ver. l. nãlis. §. ꝙ si do. sꝫ lꝫ mandatũ gratuitũ esse debeat: tñ bene lꝫ dño suscepto mandato aliqđ dare remunerandi cã: vt. ff. man. l. si remunerãdi. §. salariuꝫ. ¶ Itẽ no. sicut aduocato non lꝫ pacisci de quota parte litis: vt. s̃. de postula. l. si quid. ita non licet ꝓcuratori pacisci: vt. ff. mã. l. si remunerandi. §. apud. ⁊. ff. de pactis. l. sumpt̃.

Rocuratorẽ. In. l. ista dr̃. Si a procuratore tuo: vel actore tuo cum esses maior. xxv. annis. emi fundũ sine volũtate tua: illa vẽditio non tenuit ⁊ dominiũ in me translatũ nõ est. ⁊ iõ illum fundum poteris a me vendicare. ¶ Sed que est differentia inter ꝓcuratorem ⁊ actorẽ? Dixerunt antiqui. ꝓcurator est liber: actor seruus. vñ in vulgari nostro ꝓcuratores vocamus liberos: actores seruos. i. castaldiones: vt. j. qđ cum eo. l. vlti. Uel potest dici. ꝓcurator est qui ɔstituitur a minore. xxv. an. actor est qui ɔstituitur a tutore minoris: vt. s̃. e. l. neqꝫ. ¶ Or segnori no. in. l. ista duo principaliter. Primo no. lꝫ principaliter totus iste titulus loquatur de procur. ad iudicia: vt. s̃. e. l. j. dixi. in aliquibus. ll. huius ti. tractat̃ de ꝓcur̃. constitutis ad negocia: vt hic. ⁊. j. e. l. si p̃cium. ¶ Itẽ no. ꝙ ꝓcurator qui hꝫ generale mandatũ nõ põt vendere sine voluntate dñi: vt. ff. e. l. ignorantis. cũ. l. se. sed si hꝫ spãle mandatũ: vel liberaꝫ ⁊ generalem admĩstrationeꝫ: põt vendere. vel si ꝓcurator est constitutus in rem suam: vt. ff. e. l. procurator. cui libera. ⁊. ff. de iureiu. l. iusiurandum. ⁊. ff. de pactis. l. nam ⁊ necesse.

Nuitus. Segnori. l. ista reputat̃ valde difficilis. tamen si aduertatis casum non inuenietis. l. istã difficilem: ⁊ multa bona notabuntur vobis in l. ista. ⁊ hec. l. hꝫ duplicẽ itellectũ. Uno mõ s̃m antiquos: vt hec. l. tota intelligatur in procuratore actoris: ⁊ s̃m antiquos ponit. v. casus. Alio modo s̃m modernos vt ponat. v. casus. tres i procuratore actoris. duos in procuratore rei. Ego tamen p̃mittam lecturam antiquorum: vt ista. l. tota loquatur in procuratore actoris ⁊ ponat. v. casus. ¶ Primus est: si te inuito volo te constituere procura. meuꝫ ad agenduꝫ non possuꝫ. q: nemo inuitus ⁊c̃. ¶ Secundus casus: est si te volente constitui te procuratorem ad vnam cãm: si te inuito volo te constituere procuratorẽ ad aliã cãm: hoc mihi nõ lꝫ. ¶ Tertius casus est: si te volente ɔstitui te procura. ad agendum: ⁊ tu ɔ̃riam s̃niam reportasti: teneris appellare ⁊ cãm ap. proseq̃ s̃m antiquos. ¶ Quartus casus est: si te volente ɔstitui te procuratorem: non teneris me in recõuentione defendere p̃cise. ¶ Quintus casus est. si te volente ɔstitui te procuratorem ⁊ in vna cã cepisti me defendere: in alia nõ: teneris me d̃fendere: cum fideꝫ suscepti implere sufficiat. hoc dicit ista. l. s̃m antiquos: Uidete expositionem lr̃e. Tex. inuitus ꝓcurationem suscipe nemo cogit̃. s. ad agendũ. ⁊ dr̃ aliqs inuitus siue exp̃sse ɔ̃dicit dicendo: nolo esse ꝓcurator. siue nõ exp̃sse ɔ̃dicit: sꝫ exp̃sse nõ ɔsentit: vt. j. e. l. filiusfa. §. inuitus. ⁊. ff. de serui. ru. pre. l. inuitũ. ⁊. ff. de fur. l. q̃ vas. §. vetare. Sed fallit in duobus casibus in quibus eoipso ꝙ non ɔ̃dicit vr̃ consentire. Unus casus est fauore dotis: vt. ff. solu. matri. l. ij. in fi. Iteꝫ fallit in alio casu fauore reipublice si filius vocatur ad honorem reipublice: pater videtur pro eo fideiubere: vt ff. ad municip. l. quotiẽs. in principio. ¶ Or segnori in p̃n. huius. l. dicitur ꝙ inuitus nemo cogitur suscipere procura. ad agendum. Sed pro deo que fuit rõ dubitationis in principio huius. l. Potest dici ꝙ illa. q: l. dicit ꝙ vsus procur̃. perq̃ꝫ est necessarius. vt. ff. de procur̃. l. j. §. vsus. si vsus procur̃. est perq̃ꝫ necessarius: ergo videbatur ꝙ qs inuitus teneretur suscipe. sed nõ est ita vt hic. immo liberũ est suscipe mandatum: necessitatis est ɔsummare vt hic. ⁊ ad h̃ facit. ff. man. l. si tibi mandauero. §. si procur̃. Nec ob. ff. e. l. j. §. vsus quia exponitur. necessarius. i. vtilis. sic ⁊ alibi exponimus edictum vt de negocijs gest. est ⁊c̃. vt. ff. de nego. ge. l. j. Sic ⁊ actio ad exhibendum perq̃ꝫ necessaria est ⁊c̃. vt. ff. ad exhiben. l. j. ⁊ no. vobis. s̃. de iustiñ. co. compo. in prin. hec que necessario. l. vtilit̃. Uel potest dici ꝙ illa erat ratio: quia procurator ibi parificatur tutori vel curatori. quia sicut tutor ⁊ curator lite conte. constituunt procur̃: vt. s̃. e. l. ꝙ quis ⁊ ad tutelã vel curã cogitur qs inuitus: vt insti. de excu. tu. ⁊ cu. in prin. ⁊ cogitur quis inuitus suscipe tutelam vel curam captis pignoribus ⁊ mulcta indicta: vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. quisquis munus. Sed certe hoc nõ ob. quia licet officium tutele sit necessariũ fauore pupillorũ ⁊ adultorum ꝑ vtilitatem reipubli. non tñ ita interest reipu. Itẽ non ob. ꝙ parificantur. quia hoc est verum in aliquibus sed in multis differunt. q: tutor ⁊ curator constituũtur cum decreto. vt insti. de cur. in prin. procurator non. Item differunt in alio. quia tutor ⁊ curator iurãt de calumnia. sed procurator non. vt. j. de iureiur. ca. l. ij. Sed qđ hic dr̃ ad agendum: idem ad defendendum: vt. ff. commo. l. in commodato. §. sicut. ¶ Sed denuo alia ratione videbatur ꝙ quis tenetur inuitus defendere. quia publice interest ⁊c̃. vt. ff. e. l. seruuꝫ. §. publice. Sꝫ hoc non ob. quia licet sit vtile: non tñ est necessarium. Iteꝫ quia rẽpu. non cogitur quis defendere: vt. ff. ꝙ cuiusqꝫ vniuersi. l. item eorum. §. quibus. qđ veruꝫ est regulariter. nam interduꝫ qs inuitus tenet̃ defendere: vt tutor ⁊ curator. ⁊ si non defendit: repellitur ab administratione. vt. s̃. e. l. eũ qui. ⁊. j. de admini. tu. l. vlt̃. in fi. Tex. nec eandẽ. s. ꝓcurationem ⁊ hic incipit scđus casus. ⁊ dicatis spõte susceptã: vnde nõ tenet̃ aliã suscipe: q: sufficit si cui vel in paucis ⁊c̃. vt. j. de nego. gest. l. sed tutori. Tex. nisi ꝓuocationis cã hic incipit tertius casus. Tex. extendere. naꝫ lata s̃nia finita est ꝓcuratio. vt. ff. pro socio. l. actione. §. itẽ si alicuius. sꝫ licet sit mãdatuꝫ impletũ ⁊ finita ꝓcuratio: tñ tenet̃ ꝓuocare. ⁊ exposuerunt antiq. nisi cã ꝓuocationis extẽdere. sub. ⁊ cãꝫ ꝓuocationis proseq. vñ exposuerũt antiq nisi cã ꝓuocationis. s. interponende ⁊ ꝓsequẽde. sꝫ nos exponimus. nisi cã ꝓuocationis s. iterponẽde: nõ aũt ꝓsequẽde: vt. j. plenius dicaꝫ. Tex. sed nec defensorem. Incipit quartus casus. Tex. abñtis. s. dñi. Tex. cũ fidẽ. Incipit q̃ntus ⁊ vltimus casus. Tex. susceptã sub. in vna re. Tex. vel cã. q: si cepit dñm spõte defendere in vna cã. i alia nõ cogit̃ eũ defendere: q: sufficit si cui i paucis amici labore ɔsultatur: vt. j. de ne. ge. l. sꝫ tutori vel curatori.

¶ Dñ segnori hec ē lectura antiquoꝝ. Et ad istā lecturā antiquoꝝ opponit̃ ⁊ signatur ꝯtra. Hic dr̃. si ꝓcurator sponte suscepit ad agēdū ꝓcurationē: si recōueniat̃: non cogitur suscipere defensionē. Sed ꝯdicit. l. ff. e. l. seruū. §. ait ꝑtor. cuiꝰ noie qs actionē ⁊c̃. ¶ Ad qđ antiq dixerūt: si aliqs experit̃ alieno noie: nō tenetur dñm defendere in recōuentione ꝑcise: vt hic. tñ tenetur cātiue: q2 si non defendat: denegātur ei actiones: vt. s̃. e. l. actionē. ⁊ qđ dicit. l. ꝯtra. ait pretor cuius noie qs act̃. dari sibi postulabit. ⁊ is euz viri boni arbitratu defendit. exponit̃. s. si vult. non tñ cogitur ꝑcise. ¶ Sed hec lectura antiquoꝝ nō placet duplici rōne. Pria: q2 lz principium possit loq in ꝓcuratore actoris: tñ in fine ibi vbi dicit: nec defensio absentis ⁊c̃. non pōt loq in ꝓcuratore actoris: sed loqtur in ꝓcuratore rei. Item ⁊ alia ratione nō placet: q2 si ꝯstituo te ꝓcuratorē ad agēdum: eoipso ꝯstituo ꝓcuratorē ad defendēdum in recōuētione: q2 cū qd mādatur alicui: oē id vr̃ esse mandatū sine quo explicari negociū nō pōt vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. ij. ⁊. ff. e. l. ad rem. ⁊. l. allegataz. vñ si me non defendas in reconuentione: denegātur tibi actiones: ⁊ teneris precise me defendere. vt. ff. e. l. sed ⁊ he ꝑsone §. pretor. Item si me non defendas: teneris mihi act̃. mānda. ad interesse: vt. ff. mā. l. si ꝓcurator. §. j. Et ideo hec. l. legitur secundo modo ẜm dominum Jo. ⁊ Azo. vt similiter ponat. v. casus. tres in procuratore actoris: duos in ꝓcuratore rei. ¶ Primus casus est ꝙ nemo cogitur esse procurator inuitus alterius. ¶ Secundus casus est: si suscepit vnaz actionem in vna causa: non tenet̃ in alia causa suscipere. ¶ Tertius casus est: si suscepit procurationem in vna re: si succubuit tenetur prouocare. ⁊ isti tres casus qui loquūtur in ꝓcuratore actoris non mutantur. Modo ponuntur alij duo casus qui loquuntur in procuratore rei: ⁊ isti mutātur ⁊ dicitur. Sicut quis nō cogitur suscipere inuitus procurationem ad agendū: ita quis non cogitur suscipere inuitus defensionem alterius. ¶ Quintus casus ⁊ vltimus. siquis suscepit in vna causa defensionez alterius: in alia suscipere nō cogitur: cum fidem susceptam implere sufficiat. hoc dicit. l. hec. ⁊ ẜm istaz lecturam exponetis ita lr̃am. Tex. nisi prouocationis. s. interponende non prosequende. ⁊ isti tres casus ponūtur in procuratore actoris. Modo ponunt̃ alij duo casus in procuratore rei. ⁊ primus est: sed nec defensionez ⁊c̃. secundus casus est. cū fidē ⁊c̃. exponatis. susceptā. ad defendendū in vna causa. ¶ Dñ segnori ad istaz lecturā signatur contra. hec. l. dicit ꝙ procurator rei nō cogitur suscipere defensionē. Sed leges ꝯtradicunt. ff. e. l. filiussa. in fi. ⁊. l. si defunctus in prin. ¶ Ad solutionem quoruz ꝯtrariorum vos ita dicetis. ab initio ante susceptum mandatum non cogitur suscipere defensionē vt hic. verbigratia. dico tibi volo te cōstituere procura. ad defendenduz in tali causa. dicis tu: aliū faciatis non me: q2 nemo inuitus ⁊c̃. vt hic. sed si suscepisti sponte defensionem meam ⁊ satisdedi pro te iudicatum solui: teneris me precise defendere: vt in. l. contra. ¶ Ad solutionem huius contrarij: ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita consueui distinguere ⁊ distinguo ita: aut aliquis est procurator actoris: aut rei. ¶ Si est procurator actoris: puta q2 constitutus est procura. ad agendum: ⁊ aliusvult me dominum reconuenire: si quidem res est integra: q2 tu procurator non satisdedisti de reconuentione: non teneris inuitus me dominum in reconuentione defendere: vt hic. sed sustinebis duplicem penam si me non defendis. vnam ꝯtuz ad aduersarium: q2 denegantur tibi actiones: vt. s̃. e. l. actionē. ⁊. ff. e. l. inuitus. §. pena. aliam quo ad me dominuz: q2 ex quo mandaui tibi vt me defenderes ⁊c̃. vt. ff. de tutel. l. qđ dicit̃. vnde teneris mihi actione mandati ad interesse meū. ff. mā. l. si procurator. §. mandati. Si autē res non est integra: q2 satisdedisti: teneris me ꝑcise defendere: adeovt nō sufficiat cōmitti stipulationem ob rem non defensam nisi subesset iusta causa: vt. ff. e. l. sed he persone. §. preter satisdationem ⁊. l. inuitus. §. qui non cogitur. ¶ Si autem est procurator rei refert: aut est procurator cum mandato: aut defensor sine mandato. Si est procurator rei cū mandato ⁊ sumus in initio. i. in tempore cōstituendi procura. hic non tenetur subire defensionem alterius: vt hic. ⁊ in ver. sed nec. Aut res non est integra: q2 suscepit defensionem: quo casu si dominus scienter pro eo satisdedit iudicatuz solui: compellitur precise dominum defendere: nec sufficit cōmitti stipulationem ob rem non defensam nisi subesset iusta causa: vt in. l. contra. Si autem pro seipso satisdedit iudicatum solui: hoc casu nō compellitur precise dñm defendere: sed satis est cōmitti stipulationez ob rē non defensaz: vt. ff. e. l. non cogēduz. §. sabinus. Quod aūt dixi nō cogi ꝓcuratorē ad alienā defensionē: fallit si actio est in tpe peritura: vt. ff. e. l. sed tūc. Itez fallit vbi subest iusta causa vt. ff. e. l. post litē ꝯte. i fi. cū. l. se. ¶ Ex hijs que dicta sunt. querende ⁊ vidende sunt rōnes diuersitatis. Quia dixi. s̃. ꝙ procura. actoris cogitur precise defendere: nec sufficit stipulationē cōmitti ob rē nō defensam: sz ꝓcurator rei si ipse satisdedit pro seipso nō cogitur precise defendere: sed sufficit stipulationez cōmitti ob rem nō defensam. ¶ Et certe dr̃ ꝙ est duplex rō diuersitatis. Una est illa: q2 benignior est cā descēdentis ꝙ̃ agentis: cū iudiciū: reddat̃ in inuituz: vt. ff. de v. ob. l. inter stipulātem vñ benignior est causa defendētis reū ꝙ̃ actorem. Inde sequit̃ ꝙ benignior est cā defendentis ꝙ̃ agētis: q2 nō fert̃ snīa diffinitiua cōtra reū li. nō ꝯte. nisi in casibus vt. j. de tēp. ap. l. vl. §. vl. Sed cōtra actorē sic: vt. j. qūo ⁊ qñ iu. auc. q semel. Unde potest signari alia ratio. procura. actoris dum satisdat adipiscit̃ desiderium suum: q2 admittitur ad agendū in preiudiciū aliorum. s. ad vexādum aduersariuz. vñ precise tenetur defendere in illius recōpensationem. sed qui defendit nō ita adipiscit̃ desiderium suuz: q2 admittitur ad cōmoduz aduersarij. ¶ Sed denuo quero que est ratio quare si reus pro suo ꝓcuratore satisdedit iudicatū solui eo sciēte tenetur ꝓcurator precise defendere dñm: nō ita si ꝓcurator rei satisdedit pro seipso? Rñ. ratio est illa vbi reus pro suo procur. satisdat: ⁊ ille non vult defendere: frangit fidem duobus: q2 rumpit fidem aduersario ⁊ domino. q2 sicut tenet̃ ad agenduz: ita ad defendendū. ergo qui magis deliquit: magis debz puniri. s. vt teneat̃ precise defendere. sed vbi procurator rei satisdat pro seipso frangit fidem aduersario tantum. vnde cōmittit̃ stipulatio tantū ob rem nō defensam. vñ q2 minus delinquit minus punit̃. iuxta regulā: vt arg. s̃. de epi. audi. l. iij. in fi. j. de seruis fugi. l. quicūqz. ¶ Dñ segnori super. l. ista format̃ talis questio de qua inter antiquos ⁊ modernos dubitatuz est. Uos habetis hic si procurator actoris vel rei succumbit ꝙ tenet̃ appellare. sed nūquid causam ap. tenetur prosequi? Dixerunt antiqui ꝙ sic. ⁊ hoc probāt ar. rōnibus ⁊ legibus expressis. Et primo ꝓbāt ar. tali causa ap. est eadē cū prima vt. s̃. e. l. ita demuz. dixi. vñ sicut cām primā tenet̃ ꝓsequi: ita cām ap. Itez ꝓbatur alia ratiōe. si tutor succūbit: nedū tenetur appellare: sed cām ap. ꝓsequi: vt. ff. de ap. l. tutor. Itē cā ap. est de appendētijs prime cāe. vñ tutor post pubertatē dz adesse cāe: vt. j. đ admi. tu. l. rei. ⁊. j. vt cau. post pub. adsit tu. l. vnica. Itez probant ipsi alia rōne. l. vr̃ velle ꝙ si fideiussor vel procuratorconuenit̃ a creditore ⁊ succūbit: tenetur prouocare ⁊ causam ap. prosequi: nisi pauptas eū excuset: vt. ff. mā. l. si procur̃. §. ignorantes. Et que pauptas excuset eum? Certe nulla: cum appellet̃ solo verbo: vt. j. de ap. l. litigatoribus. ⁊ eque potest loqui pauper vt diues: imo frequenter plura verba habet pauper ꝙ̃ diues. Item pro hac snīa vr̃. l. expressa que dicit. libeꝝ est alicui mandatū suscipe: sed necessitatis est ꝯsumare: vt. ff. cōmo. l. incōmodato. §. sicut. Itē quid plura. l. est expressa que dicit. si ꝓcur. est institutus ad restōnez: tenet̃ subire rescissoriū iudiciū: vt. ff. e. l. q proprio §. item querit̃. vnde ꝓcu. tenet̃ cām ap. ꝓsequi. q2 qđ prestat appellatio maioribꝰ: idē ꝑstat restō minoribus. vt. ff. e. l. preses. Item pro hoc est. l. exꝑssa de verbo ad verbuz. ff. an per aliū cau. ap. res. pos. l. ij. ¶ Sz segnori dño Jo. ⁊ Az. visuz est ꝯriuz. ⁊ ꝯrium est dicendū. Et dicimus ꝙ simplex ꝓcurator actoris ⁊ rei tenent̃ appellare: ⁊ denunciare dño vt ꝓsequat̃ ap. si vult. non tñ tenet̃ ꝓcurator. ꝓsequi. Et hāc snīaz probamus ar. rōnibus ⁊ legibꝰ expressis statiz: q2 causa ap. est alia a prima. qđ apparet ex eo. quia alius de ea causa cognoscit: vt. j. de app. l. eos qui in princip. Item quia in causa ap. potest lis contestari: vt. j. de ap. l. vlti. §. illud. Item q2 nō omnes probationes recipiunt̃: vt. j. de ap. l. eos qui. ⁊ de

tempo.

tempo.ap.l.per hanc. Item q2 officium procur.est finitu3:vt ff.e.l.item.§.si alicuius.vnde sufficit si egit cām principale3: q2 sufficit si cui in paucis amici labore consulatur:vt.j.de negoꝰ.ge.l.si tutori.ꝛ si est alia cā ap.a principali nō tenetur aduocatus prestare patrociniu3 in cā ap. Idem dicimus in emptore:q2 pro re euicta nō tenetur prouocare:ꝛ si ꝓuocat non tenetur cām ap. prosequi:vt.ff. de euic.l.herēnius mo/ destinus.in fi.ꝛ idem in herede:vt.ff.ad sille.pp necem.§.si veneni. Itē ꝓbamus alia ratione:dū suscipit ꝓcurator pro/ curationem:vr̄ suscipe vsq3 ad terminū litis:vt.j.de iudi.l. properandum.§.vlti.ꝛ.l.rem nō nouam.ꝛ terminus litis est snia diffinitiua que imponit finē ꝯtrouersijs:vt.ff.de re iudi. l.j.q2 vbi ꝯstituitur procurator vr̄ hoc sibi mandasse ꝛc̄.vt.ff. pro socio.l.actionem.§.si alicuius. Itē pro hac opinione fa cit:q2 ante credebat procurator dn̄m habere bonam litem: postea credit habere mala3:vnde non cogitur cām ap.pro/ sequi:vt.ff.de admi.tuto.l. quotiens.§. sicut. Item pro hac opi.facit:q2 videte absurditatem que sequeretur. contingit aliqñ ꝙ procurator agit i prouincia:si appellaretur a preto/ re in vrbe:teneretur ire in vrbem. Sed.l.dicit cōtra ne sum/ ptibus grauetur: vt. ff.e.l.sed he.§.defendere. Item ista.l. dicit ꝙ procur̄. cām prouocationis tenetur extendere:non aūt dixit cām ap.prosequi. ¶ Item quid plura.l.est exp̄ssa que ita dicit:si actor succubuit debet prouocare:non aūt debet cām ap.prosequi:vt.j. de ap.l. si actor. Non ob.l.s̄.e. l.ita demum.quia quo ad quid est eadem cum prima:quia si non est obiectum militi vel mulieri an̄ li.conte.tu non po/ tes esse procurator:non pōt opponi post li.cōte. Sed in ve/ ritate alia est:quia diuerse instantie sunt:vt. s̄.dixi. Itē non ob.ꝙ tutor nedū tenet̄ appellare:immo ꝛ proseq.q2 verū est quādiu durat suu3 officium.s3 si est finitū:nō tenet̄ proseq. Itē nō ob.j.vt cau.post puber. adsit tu.l.vnica.q2 ibi loquit̄ qñ durante tutela suscepit cām:ꝛ finita tutela nō est snia ia/ ta.sed hic loquit̄ snia lata. Itē nō ob.si fideiussor cōuenitur a creditore ꝛ succubuit:tenet̄ appellare ꝛ ꝓsequi: nisi pau/ pertas eū excuset.ꝛ paupertas eū nō excusat cū solo v̄bo ap/ pelletur. Ad qd̄ respōdeo ꝙ paupertas nō pōt excusare eu3: q2 est appellatio q̄ fit solo v̄bo.ab ista nō excusat̄ pauper:q2 vt dixi:ita pōt appellare paup v̄bo vt diues: sed est appella tio q̄ fit ex interuallo.ꝛ ista d3 fieri in scriptis:vt.j. de ap.l.si quis.ꝛ a tali bene posset excusari pp pauptatē:q2 nō habe/ ret qd daret iudici vl' dictātibꝰ libellū ꝛ tabularijs scribē/ tibꝰ ei:vn̄ ꝓcurator ꝛ fideiussor tenet̄ appellare nisi cū pau ptas excuset eū. Itē nō ob.ff.e.l.q ꝓprio.§. ite3 querit̄.vbi dicitur ꝙ qui fuit procurator in causa restitutionis tenetur subire rescissoriu3 iudiciū.q2 ille.§.legit̄ multis modis. Et vno modo ꝙ erat constitutus ad cām restitutionis ꝛ ad cā3 principalem peragendā.ꝛ iō ibi tenet̄ ꝓseq iudiciū resci/ sorium.sed hec.l.loquit̄ cū procurator est cōstitutus ad agē dum nec dictū est ꝙ non teneat̄ proseq. Itē non ob.ff.an ꝑ aliū cau.ap.res.pos.l.ij.q2 nos ponimꝰ ibi ita casum:q2 dn̄s cōstituit ꝓcurato.ad cām principalē peragendam ꝛ ad ap/ pellandū ꝛ ad cām ap. pagēdā.s3 si eēt ꝯstitutꝰ tm̄ ad cām ꝑncipalē tenet̄ appellare nō ꝓseq. S3 ista opinio hodie est sublata iur̄ cano.q2 opi. Jo.ꝛ Azo.est canonizata ex̄.e.ti. c.nō iniuste.in fi.vn̄ qñcūq3 q̄rit̄ a vobis vtr̄ ꝓcura.teneat̄ ꝓseq.ap.cautū ꝯsiliū est ꝙ dicatis.volo videre instr̄m ꝓcu/ ra.ꝛ si ibi ꝯtineat̄ ꝯstituo te procuratorē ad cām pagenda3. ꝛ ad oia faciēda que in lite requirunt̄.nō tenet̄ cām ap.pro/ sequi.s3 appellare tm̄.sed si ibi ꝯtineat̄ ꝙ est ꝯstitutus ꝓcu/ rator ad cām principalē pagenda3.ꝛ ad cām appellationis prosequēdā.tunc tenet̄ appellare ꝛ causa3 appella.ꝓsequi.

Lienam. In.l.ista ponitur talis casus. Quedā mulier habebat pupillum.filius pupillus ꝯueni/ tur.mulier vult eu3 defendere nunqd pōt? Respondeo ꝙ nō.q2 suscipe defensionem alicuius est virile officiū.ꝛ nō muliebre offi/ cium est.sed ipsa mulier d3 petere tutorē ꝯstitui filio suo qui eum defendat in cā. Tex.cōstat.q2 decet virū aliū viru3 de/ fendere.vt.j.e.l.maritus. Tex.petere.sub qui tutor eū defen dat.ꝙ si non facias:repelleris a successione filij tui si deces/ serit in pupillari etate.ꝛ hoc est verum si tu mulier es maio xxv.an.vt.j.si aduer.delic.l.vlti.ꝛ ita habetis hic ꝙ mulier non potest recipere alienam defensionem nisi in rem suam vt.ff.e.l.neq3 femina.ꝛ.s̄.e. qui abn̄te.in fi. In casibꝰ tamen speciale est ꝙ mulier pro parentibus suis possit experiri:vt ff.e.l.feminis.ꝛ licet mulier ab initio filium suum non possit defendere:tamen pro filio suo cōdemnato potest appellare vt.j.de ap.re. vel non.l.j. Et est ratio quare mulier non po/ test defendere:quia tenetur satisdare iudicatum solui.ꝛ sic videtur ꝓ alio fideiubere.ꝛ sic subuenitur ei excep.velle.vt ff.ad velle.l.j.

Nihil arbitramur. Hec lex est breuiloqua ꝛ vt patebit vobis ex eius expō ne h3 varios intellectus. Et hec lex dicit ꝙ nō est diia an ꝓcurator interueniat in initio litis:an incepta lite.q2 semper snia est ferenda in procurato rem. Tex.ab initio.sub.ꝛ ita lite non ꝯte.vt in auc.de liti.§. omnem. Tex.fecerit.q2 semper snia ferenda est in procura/ tore3 qui fuit in iudicio. ¶ Or segnori sicut ego vobis dixi hec.l.h3 varios intellectus:tales vt circa eā nulla sit dubi/ tatio. Et sunt tales:q2 nō refert procur̄. veniat ab initio:aut post.nam omnis qui pōt constituere procur̄.an̄ litem conte. ꝛ postea.ꝛ omnis qui prohibet̄ eē procurator an̄ litem ꝯte. ꝛ post. Fallit.s̄.e.l.neq3.in fi. Item qui pōt dare procurato/ rem an̄ lite3 conte.ꝛ post:vt insti.per quas perso.no.acquir̄. §.vl. Item sicut euitatur infamia si iteruenīat ꝓcurator ante litem ꝯte.ita si post:vt.ff.de his qui no. infa.l.seruus. ¶ S3 nunquid ferenda est snia in procur̄. siue iteruenīat ab initio an̄ litem conte.siue post? Et certe in questione ista fuit opi/ nio Mar. Si procurator interueniat ab initio:ꝛ sic an̄ lite3 conte.tunc in procur̄.d3 ferri snia. S3 si ꝓcur̄. interueniet lite conte.a dn̄o:tunc in dn̄m ferenda est snia ꝛ nō in ꝓcur̄. ꝛ pro ista opinione facit.l.que dicit.siquis cōdemnat̄ alieno noie ab initio nō est ifamis dn̄s:q2 ab initio cōstituit̄ ꝓcur̄. vt.ff.de his qui no.infa.l.furti. §. siquis ex alieno noie.in fi. ꝛ.l.seruus.in fi. Item pro ista sua opi. facit.l.que dicit.pro/ cur.lite conte.effectus est dn̄s litis:vt.j.e.l.procuratoribus. igitur cū sit dn̄s debet ꝯdēnari:vt dn̄s:vt.j.de sen.ꝛ interlo. om.iudi.l.j. Sed hec opi. Mar.nō est bona. Et iō dicimus ꝺm Jo.ꝛ Azo.ꝙ snia est ferenda in personā ꝓcur.siue dn̄s fuerit litem conte.siue procura.q2 nihil arbitramur an pro/ cura.interueniat in initio litis conte.an cepta lite vt hic di. Item infinite.ll.sunt que dicunt ꝙ ꝓcurator d3 ꝯdemnari. vt.ff.e.l.siquis cum procur.nomine.in prin.ꝛ.l.lic3 in pupil laribus.§.si plures.ꝛ.l.qui proprio noie in prin.ꝛ.l.plautiꝰ. Item quia.l.dicit ꝙ fertur snia in procuratorē. vt.j.de sen. ꝛ interlo.om.iudi.l.j.ꝛ qd̄ dcm̄ est in ꝓcuratore cū mādato: idem dicitur in defensore sine mandato. vt.ff. de nego.ge.l. liberti.in fi. Item quia non refert interueniat procurator an̄ litem conte.vel post:quia semper snia est ferenda in ꝑso/ na3 eius vt hic. Non ob.ff.de his qui no.infa.l.furti.§.siqs alieno nomine.i fi.quia ideo ibi dicitur in l'ra.nec cogi si ab initio per procu.cā agitata est sub maxime. quia idem est si non per eum sed per me dominum causa cepta esset. Item non ob.l.j.de sen.ꝛ interlo. om. iudi.l.j. quia illa non facit pro Mar.sed pro nobis. nam sub.est ibi maxime qui non fuit in iudicio vllo modo:quia idem est si dictum fuit ab ini tio ꝛ lis contestata est. Et hec opinio Joan.ꝛ Azo.vera est in litibus pecuniarijs.'sed in causis criminalibus quibus potest interuenire procur̄. sicut est vbi imponitur minor pena relegatione:vt. ff.e.l.seruum. §. publice.ꝛ in crimine iniuriarum si illustris persona conuenitur vel agit:tunc fer tur sententia in personam domini non in personam pro/ cura.vt.j.de iniur.l.vlti. verūtamen iudices nostri temporis propter istam opi.tollendam ferunt sententias in persona3 domini ꝛ procuratoris.ꝛ si procurator agit ꝛ obtinuit: ita sniam formant.quia constat te reum debitorem esse cōdēno te titio procuratori ꝛ eius dn̄o.ꝛ sic econtra formant si ab/ soluant.q2 dicunt talem ꝓcuratorem ꝛ eius dn̄m absoluo. ¶ Sed quid in causa matrimonij: ꝛ cā liberali. nunqd fert̄ snia in persona3 dn̄i aut ꝓcuratoris? Dicimus ꝙ iste cause

equiparant criminalib⁹: ꝛ in criminalibus nō interuenit regulariter ꝓcurator: vt. ff. de pub. iud. l. p. §. ad crimē. ¶ Sȝ quid dicemus si ꝓcurator est cōstitutus ad sniam audiēdā. nunquid est cōdemnādus procurator? Certe nō: vt. ff. de nego. ge. l. liberto. §. vlti. j. responso.

Si precium. ¶ Segnori sicut in l. illa. s̄. e. l. procuratorem. tractatur de procuratore ꝯstituto ad negocia: sic in. l. ista dicitur: si actor tuus distrahat fundū tuū vel seruuȝ tuuȝ sine mandato tuo precedente vel nisi ratū habueris tibi nō preiudicat: nec dn̄ium trāsit in me. vn̄ tu illum fundū aut seruum aduocabis a me. sed si preciū in vtilitatē tuā cōuersum fuerit: illud teneris mihi reddere. Tex. actoribus. hoc expone vt exposui. s̄. e. l. ꝓcu. Tex. tibi. s. emptori. Tex. voluntas. qꝛ ratum dn̄s non habuerit. Tex. restitui iubebit. sub. quatenus est versum in reȝ dn̄i. ꝛ ita habetis si actor alicuius vēdit rem sine mandato domini: dn̄o nō preiudicat: ꝛ ideo ꝛc. vt. ff. e. l. si ignorantis. ꝛ. s̄. e. l. si ꝓcura. sed si haberet liberam ꝛ generaleȝ administrationeȝ preiudicat dn̄o. vt. ff. e. l. procu. cui. ꝛ insti. de rerū diui. §. nihil. sed lȝ actor nō trāsferat dominiū cuȝ vendit sine voluntate domini: tamen non pōt vendicare reȝ nisi preciū restituat si conuersuȝ est in vtilitateȝ suam. vt. ff. de rei ven. l. si emptor. sed si non est conuersum preciū in vtilitateȝ dn̄i restituunt sibi res: etiam nō restituto precio: vt. j. de rei ven. l. si mancipium.

Maritus. Hec. l. dicit duo. ¶ Primo dicit ꝙ maritus pōt experiri nomine vxoris sine mandato prestita satisdatione. Et hoc illa ratione nō decet mulieribus se immiscere cetib⁹ viroꝝ. ¶ Secundo dicitur: si vxor mādat viro vt agat pro ea in vna re: in ceteris alijs prohibere videt. Tex. satisdatione. sub. de rato si agit: vt. ff. e. l. sed ꝛ he. in princip. Tex. vel satisdatione. s. iudicatū solui si cōuenitur: vt. j. de satisda. l. vna. Tex. ꝛ alia obseruatione. s. defendendo eaȝ si reconueniret. vt. ff. e. l. seruum. §. ait pretor. Tex. cogant. ꝛ hucusqꝫ durat primū dictum: in quo prio dicto dicitu: vt dixi in casu. ¶ Sed ad istud primum dictū instat ꝛ signatur contra. j. de pactis. l. vl. vbi dr̄ ꝙ maritus agit nomine vxoris ēt non prestita satisdatiōe de rato. ¶ Ad qd̄ potest dici qd̄ hic dr̄ ibi corrigit: qꝛ ista prior illa posterior: ꝛ non est nouū ꝛc. vt. ff. de lega. ꝛ sena. ꝯsul. l. nō est nouuȝ. ¶ Sed hec solutio non placet: qꝛ leguȝ correctio est vitanda. vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. Et ideo potest dici in rebus parafrenalib⁹ agit maritus sine mandato. ꝛ nō prestita satisdatione de rato: vt in. l. ꝯtra. sȝ in alijs reb⁹ vxoris nō agit maritus sine mandato: sȝ pstita satisdatione de rato. ꝛ sic loquit. l. nostra. ¶ Uel potest dici ꝙ. l. ꝯtra loquit qn̄ maritus in certis actionibus habebat mādatuȝ expressum vel tacitum: quo casu si in illis actionibus agit nō satisdat de rato: sed si in alijs velit agere prohibet: vt. j. in secundo casu huius. l. Sed. l. nostra loquit in primo dicto cū maritus in nulla re habebat mandatū expressum vel tacitū: quo casu non agit: nisi pstita satisdatione de rato. Tex. sinautem. Incipit scd̄m dictū. Tex. mādatum suscipere. s. maritus de defendēda vxore: vel de agendo pro vxore. ¶ Unde not. qd̄ in vno permittit: in alijs ꝓhibetur: vt. ff. de iud. l. cū pretor. ꝛ. ff. de fun. instruc. ꝛ instru. le. l. que. sitū. §. idē. Uel pōt dici: cū maritus hȝ mādatū in vna actione in alia non cogit agere. vt. ff. e. l. pōponius. in fi. ¶ Item no. ꝙ maritus est de psonis que admittunt sine mandato: vt hic. ꝛ multe sunt alie que numerant. ff. e. l. sed ꝛ he.

Procuratoribus. In. l. ista dr̄. Si ꝓcurator est ꝯstitutus ad agēdum: lite conte. pōt ꝯstituere ꝓcura. cum sit effectus dn̄s litis: ꝛ non potest dn̄s agere amplius nisi subesset iusta cā: vt si interuenerint inimicitie capitales vel mors: vel alia necessaria cā. h. d. ista. l. Tex. effectis. quod est no. s̄. e. l. neqꝫ. ꝛ. ff. e. l. post liteȝ. Tex. persequendi. sub. nec reuocandi. sed an̄ litem cōtest. sic: vt. ff. e. l. ante litem ꝯte. cuȝ. l. se. Tex. intercesserint. qꝛ procur. relegat vel qꝛ absentat. Tex. pt. sub. a ꝓcu. i dn̄m vel in aliū ꝓcur. factū a dn̄o: vt. ff. e. l. post li. ꝯte. in fi. cum. ll. seqūtibus.

Nulla dubitatio. In. l. ista dicit. Si procurator est ꝯstitutus ꝛ litē ꝯte. est: si morit dn̄s nihilominus litē incohatā poterit proseq: cū ipse pōt ꝯstituere aliū procura. Tex. in iudicio agitatā. s. post litē ꝯtesta. vt j. de litis ꝯte. l. vnica. Tex. litis. ꝛ nō dicit rei. Tex. euȝ instituere. s. post litē ꝯte. ¶ Un̄ in. l. ista no. ꝙ per litis ꝯte. procura. efficit dn̄s litis: ꝛ pōt ꝯstituere aliuȝ ꝓcuratorē: vt hic ꝛ. s̄. l. proxi. ¶ Sed ad. l. istam oppo. ꝛ videt ꝙ mādatum finiatur morte. vn̄ vr̄ ꝯtra. j. manda. l. mandatum. Respondeo illud verum est re integra. sed non erat res integra.

Licet in principio. In l. ista dr̄. Si aliqs experit alieno noie: in principio qōnis dȝ qri vtruȝ sit ꝓcurator vel nō: vel habeat mādatū. sed si nō in pncipio qōnis querit: ꝛ post litē inuenit mādatū non habere poterit ei obijci ꝙ non est ꝓcur. qꝛ cū falso ꝓcuratore iudiciū nullū: controuersie nulle. Tex. psona. s. ꝓcuratoris. vt. ff. de ꝯdi. insti. l. quidā indiciuȝ. vn̄ poterit obijci post senētiaȝ. Unde no. ꝙ est duplex exceptio procuratoria. vna est nō habēs mādatū. ꝛ ista dȝ opponi an̄ litem ꝯte. vt. s̄. e. l. ita demū. ¶ Ista est scd̄a exceptio ꝓcuratoria. tu es falsus procurator. ꝛ hec qn̄cunqꝫ potest opponi vt hic. verū si dn̄s hȝ ratū vȝ: vt. ff. de iud. l. lȝ. al's incipit. qs vel qui iudiciū inchoatuȝ ꝓsequtur: vt. ff. rē ra. ha. l. minor. Uel potest dici hoc est spāle vt post sniam opponat hec exceptio: vt al's. j. si a nō compe. iudi. l. j. ¶ Sed ꝯsueuit queri. hec exceptio tu nō es procurator est dilatoria vel peremptoria? Et vr̄ ꝙ sit dilatoria: qꝛ debȝ opponi ante litem ꝯtes. vt. s̄. e. l. ita demū. Econtra videt ꝙ sit perēptoria: qꝛ potest opponi post litē ꝯtest. vt hic. ¶ Sȝ denuo videt ꝙ sit perēptoria: qꝛ pōt opponi post sniam vt hic. ¶ Potest dici ꝙ sit anormala ꝛ irregularis. Et quare est anormala? qꝛ ex eo ꝙ dȝ opponi an̄ litem ꝯte. vt s̄. e. l. ita demū. sapit naturā dilatoriarū exceptionuȝ. ex eo ꝙ opponitur post liteȝ conte. sapit naturā perēptoriaruȝ exceptionuȝ: vt dicā. j. de ꝓba. exceptio. ¶ Uel potest dici ꝙ est dilatoria: qꝛ cum falso procuratore cōtrouerse nulle ꝛ iudicium nullum: vnde semper videtur esse in initio cause. Nec potest dici peremptoria hec exceptio qꝛ non preiudicatur domino si litigatur cum falso procuratore.

Quicunqꝫ. In. l. ista ponūtur certe psone que cās pecuniarias debēt exercē p alias psonas non p se. ꝛ si aliqs ꝯ. l. istā fecerit pdit litē. ꝛ iudex qui passus ē fieri patit. xx. lib. penā ꝛ ꝯsimilē penā patit ei⁹ officialis Tex. fastigium. s. dignitatis suffultus. ꝛ ita vicari⁹ ē ordinarius: vt. ff. de offic. eius q vicē alicui⁹ gerit. l. vl. ¶ Or segnori hec. l. vult dicere vt dixi in casu. sȝ in cā iniuriarū p ꝓcuratorē agūt ꝛ rn̄dent vt. j. de iniur. l. vlt. sed hec. l. est hodie correcta in aliquo per auc. que incipit. ꝙ ius stabit. vnde videatis eam.

Quod ius stabit. Auc. Auc. ista dicit ꝙ dcm̄ ē in. l. C. hȝ locū tm̄ in illustribus ꝛ sup illustrib⁹: qꝛ illa agūt ꝛ defendūt cās pecuniarias p alios nō p se. vn̄ mutat l. antiqua in ꝓcōsule ꝛ vicario q nō sunt illustres: non tm̄ in alijs. hoc dicit ista auc. Tex. qd̄ ius. s. posituȝ in. l. C. vt persone enumerate. s. l. C. agāt ꝛ ꝯueniant p. pcur. nō p se. Tex. stabit vsqꝫ. defensiue ꝛ inclusiue ponit. sic ꝛ al's. ff. de dolo. l. si oleū. in fi. Tex. ceteri. s. spectabiles ꝛ rectores ꝓuinciarū ꝛ hͣ auc. ē in corpe auc. vt ab illustribus ꝛ supillustrib⁹. §. j.

In pecūiarijs causis. In. l. ista ponitur regula ꝛ eius instātia. Regula est si aliquis cōuenitur pecuniariter: ꝛ si in citatorio non contineatur ꝙ per se veniat ꝛ defendat: habet electioneȝ velit venire

venire per se vel per procuratorem. Instantia regule est ob quosdā nōnunq̄ iustiores. ⁊ causa nōnunq̄ vehemētiores quas maximi iudicis admisit auctoritas. hoc dic̄ ista. l. Videte litteram ⁊ expositionem littere. Tex. auctoritas. nō di, cit venias p̄ te vl̄ p̄ procuratorē tuum: sed simpliciter venias. ⁊ bene dixit in pecuniarijs cāis: q: secus est in publicis criminalibus: vt. ff. de publi. iudi. l. pe. §. ad crimē pu. Tex. passim. i. indistincte. Tex. facultatem. ex. l. prin. colligitur practica in cāis. si mittit iudex pro aliquo: siue cōtineat̄ in precepto q̄ veniat: siue q̄ veniat vel mittat habet electionē ve, lit mittere vel venire vt hic. ⁊ ad istud accedit. ff. e. l. j. §. vsus ⁊ insti. p̄ quas pso. no. acqui. §. vlt. hoc est veruz in pecunia, rijs cāis vt dixi. Secus est in criminalibus causis: vt. ff. de pu. iudi. l. pe. §. ad crimen. Item hoc est verum in criminalibus etiam si imponitur pena minor relegatione: vt. ff. an per aliū cau. ap. res. pos. l. iij. ⁊ h̄ nisi sint illustres psone: vt dixi. s̄. e. l. prox. ¶ Or sequitur in littera. Tex. nisi forte ⁊c̄. hic ponit̄ instantia regule. Tex. q̄sdā iustiores: scilicet procur̄. q: dominus iustior est. Et no. ita exemplū. si forte dominus est humilis ⁊ non rixosus: ⁊ ipse mittit procur̄. rixosum. Tex. auctoritas. que est exceptio talis. cōuētus pecuniariter pōt procur̄. mittere vel venire: nisi forsan quosdaz iustiores ⁊c̄. pone iudex citat talem vt veniat ad iurandum de calūnia. si vult mittere procuratorē nō licet: sit procurator simplex: vt j̄. de iureiur. ca. l. ij. §. finaūt. siue in rē suam: vt. ff. e. l. si actor. si allegaret dominum melius scire veritatem. Item ideo di, cit vehementiores. q: q̄dā cāe sunt que nō p̄nt exerceri per procur̄. vt in causis criminalibus dixi. Item dominus mit, tit emphyteotam in possessionem per se non p̄ alium: vt. j̄. de iure emphy. l. vlti. Item in causa populari non constituitur procur̄. nisi priuatim dominus efficiatur: vt arg. ff. e. l. licet. ⁊ ff. de popu. act̄. l. pe. Item est alius casus. puta si masculus vult impetrare veniam etatis: vt. j̄. de his qui ve. eta. impe. l. ij. Item si hereditatem p̄ nos non possumus acquirere nec per procuratorem: vt. ff. de acqui. here. l. pantonius. in prin. ¶ Sed quero quē vocamus maximum iudicez? R̄n. apud quē agit̄ cā: vt. ff. de of. pcō. ⁊ le. l. sed si in aliam. Quidaz tn̄ dicūt q̄ hec. l. est hodie correcta p. l. j̄. de iureiur. l. ij. §. finaut. qō nō est verum q: ante litē cōte. ⁊ postea cōstituit procuratorē. non tamē post litē cōte. constituit procur̄. ante sacramen, tum calūnie vt. j̄. dicetur.

¶ Ne liceat potētioribus patrociniū litigātibus prestare.

¶ Supiori titulo dictū est de licita procuratiōe. ve: q: aliq̄ procuratio est illicita: vt cū aliqs procur̄. cōstituit rōne officij: vel cedit actionē potētiori qō est phibitū. iō dicit hec rubrica. ne liceat potentioribus patrociniū p̄stare. i. procur̄. simplicem suscipere. Et de pria parte rubrice agit̄ in. l. j. huius ti, tuli. De scōa pte rubrice agitur. j̄. e. l. ij.

Diuine. Sicut ego dixi in rubrica. l. ista respicit primaz ptē rubrice ne liceat potētioribus patro. p̄stare. Et in l. ista ponetis ita casum. Quidam accessit ad principem ⁊ coram eo sic pposuit. domine impator hēo litez vel spero hr̄e cum aliquo. ego potētiorē rōne officij qui posset aduersario meo minacē feruorē inferre cōstituere vellem procuratorē: vt aduersarius timore illius potentis cederet liti. quero a vobis vtruz hoc mihi facere liceat? R̄ndet impator q̄ nō. ⁊ diuus ipator parens noster quodā diuino motu ita cōstituit: ne liceat potē, tioribus litē alienā suscipere. debent eniz lites suo marte discurrere. ⁊ iō si cōstituisti procuratorē potētiorem debes priuari p̄ sniam illa cā: ⁊ potentior dz puniri p̄ motu iudicis. nā diuus claudius cōmisit iudicādū rectoribus puinciaz. Etiaz si isti potētiores sint clarissimi viri nō debēt rectores prouinciarū timere eos punire cum spāles vindicatores a diuo claudio sint cōstituti p. l. istā. h. d. ista. l. Videte expositionem. Tex. diuine admodū. i. valde diuine. Ex principio hui⁹. l. colligetis illō no. q̄ quodā diuino motu leges fuerūt constitute. ⁊ ad istud concordā. j̄. de lon. temp. p̄s. l. vlti. habetis. ¶ Or sequit̄ in lr̄a. Tex. vt iactura. amissione. Tex. cāe afficerent̄. Dixerunt quidam ipso iure. Nos dicimus per sniaz q: pene molliende sunt: vt. ff. de penis. l. interpretatione. Et q: regula est q̄ qs p̄uat̄ iur̄ suo p̄ sniaz: vt. s̄. de postu. l. j. ⁊ ibi no. Tex. aduocassent. i. acqsissent procur̄. simplicez. Tex marte. i. ordine. Tex. niterent̄. i. defenderentur. Tex. vt huius sanctionis. i. legis que penam imponit: vt insti. de rerum diui. §. sancte. lz ⁊ alijs pluribus mōis sumatur: vt dixi s̄. de epi. ⁊ cle. l. j. Tex. seuera snia. qō mortem interpreta, mur: q: nil est seuerius morte: vt. ff. de penis. l. vltimuz. Vel dicitur. seuera snia. pro motu iudicis: q: vbi pena expresse nō ipoit̄ in lege: cōmittit̄ arbitrio iudicātis: vt. ff. d effrac. ⁊ expi. l. j. §. j. Tex. nec metuas. loquit̄ p̄sidi puincie. Tex. huius rei. s. puniende ⁊ vindicande. Et ita hētis hic q̄ istud spāliter cōmittit̄ p̄sidi q̄ si potētior suscipiat patrociniū dz punire euz: ⁊ cedens iactura cause afficit̄. vnde. qō cōmittit̄ ei spāliter nō potest alij delegare: nisi contingeret eum ab, esse: q: quecūq; specialiter ⁊c̄. vt. ff. de offi. eius cui man. est iur̄. l. j. in prin. Nec ob. q̄ a iudice iudex datus est. ¶ Or segnori super. l. ista quero. qō ista. l. dicit q̄ potētior nō potest esse simplex procurator priuati: est intelligenduz de quolibet potentiori: siue rōne officij: siue rōne militie: siue ratione diuitiarum? Dixerunt quidam q̄ sic. Sed nos dicimus qō dicit hec. l. ⁊ sequens q̄ potentiores. non dn̄t litigātibus patrocinium prestare: vel cedi actiones: est intelligendum de potētioribus rōne officij. ⁊ qui minacē feruorē p̄nt inferre. vt si litigo tecū ⁊ volo cōstituere procur̄. aliquē potētiorē rōne officij: hoc mō nō licet. vn̄ iactura cause afficior. ⁊ potentior punitur pro motu iudicis. Dicunt̄ autem pontentiores rō, ne officij iudices qui sunt in mediocri officio cōstituti: vt. j̄. q̄ metus causa. l. si per impressionem. ⁊. j̄. si rector puincie. l. vnica. ⁊. j̄. si quacunq; pre. po. l. vnica. ¶ Unde no. vno modo ita exemplum. reges ⁊ principes habēt balliuos suos in suis villis vel ciuitatibus. sum litigaturus tecum. constituo procuratorem meum illum balliuum qui pōt terribilis esse tibi verisimile est q̄ timens p̄sentiā illius cedes liti. nō licet mihi aduocare tale patrocinium. ⁊ ita loquitur totus iste ti. Uel potest no. exemplū. si habeo actionez contra te. ⁊ volo cedere tutori tuo vel curatori q est potētior rōne officij: non lz mihi. vt in auct̄. vt hi qui ob. ha. phi. res mihi. §. j. q̄ signat̄ j̄. qui da. tu. pos. vel cu. sup. l. creditorem. ⁊ incipit auct̄. illa minoris. ⁊ de talibus potentioribus loquit̄ iste titulus. nō autem loquit̄ de alijs potentioribus qui non possunt minacem feruorem inferre. sed al's potētiores sunt ratione diuitiarum vel amicorum. ⁊ de istis agit̄. ff. de alie. iudi. mu. cā fac. l. iij. ⁊. l. si miles. ¶ Sed statim querit̄ hic. que est differentia inter ti. istum ⁊ ti. de alie. iudi. mu. cā fac. ⁊ ti. de litigi. Potest dici q̄ differentia est in multis. Iste titul⁹ ne liceat potentioribus. loquit̄ de potētioribus rōne officij. Sed titulus de alie. iu. mu. cā. fac. loquit̄ de alijs potētiorib⁹ rōne nobilitatis. Item iste ti. gnālior est: q: vēdicat sibi locū cuz volo vendicare a te aliquā rem ⁊ a tu alienas in potentiorē vel hoīez alterius fori: vt. ff. de alie. iudi. mu. cā fac. l. ij. Preterea iste ti. ne liceat potentioribus. hz locū ante litē conte. ⁊ post. Sed ti. de alie. iudi. mu cā fac. vendicat sibi locū demum an̄ litem cōte. q: phibita est alienatio cā futuri iudicij: vt. ff. de alie. iudi. mu. cā fac. l. ex hoc. §. ait ptor. Item differt iste ti. ab illo ti. de litigi. q: iste titulus loquit̄ cum constituo procur̄. simplicez potētiorē. ille ti. loquit̄ cū rē quā possideo alieno noīe trāsfero in alium ēt nō potentiorem. Preterea hic prohibetur alienatio psonaruz rōne officij: ibi prohibet̄ alienatio rōne officij iam cepti.

Si cuiuscunq;. De simplici procura. potē tiori ratione officij superiori. l. dictū est. hic tractatur de procura. nō simplici: sed cū in rem suam constituitur potens procurator. Sed i. l. ista ponetis ita casuz. hēbā aliquā actionē ꝯ te ad. c. tu hēbas aliquā exceptionem pemptoriaz cōtra me: qd feci: illā exceptionē trāstuli in potētiorē dādo ei actiōez vl̄ vēdēdo: nūqd ista cessio licita est? R̄ndet impator q̄ est illicita: ⁊ iō nō valz cessio: ⁊ potētior cui actio ē cessa nō poterit experiri: ⁊ ego cedēs pdo actionē. apta eiz vr̄

voracitas creditoris: qz acc. suam transfert in potētiorē officij: ⁊ ideo pdo actionem. b. d. Tex. actiones stricti iuris vel bone fidei. Tex. ad potētiorē. s. rōne officij. Tex. mulctenť. s. per sniam nō ipso iure: vt. s̄. l. proxi. dixi: ⁊ potētior non poterit experiri cum prohibita sit talis alienatio: vt. s̄. l. proxi. ⁊ reddit rōnem statim. apta enim ⁊c̄. Tex. qui alios. s. potentiores. Tex. exactores. ⁊ ideo nec cedens experietur: qz per sniaz perdit actionem nec potētior: qz prohibita est alienatio in eum: vt. s̄. l. proxi. Unde no. ꝙ potētior nō pōt suscipere ꝓcur. simplicem priuati: vt. s̄. l. proxi. Item potētior non potest constitui procur. in rem suam vt hic. Sed vr̄ cōtra. qz vnusquisqz pōt donare vel vendere actionem suam: vt. j. de here. vel actione vendi. l. vlti. ⁊. j. de dona. l. illam. ¶ Ad solutionem quorum contrariorū vos dicetis. vnusquisqz pōt actionem suam donare ⁊ vendere cuicunqz vult: non tñ potētiori: vt in. l. ꝯ. sz si vult donare vel vendere potētiori rōne officij: qz mala rōne videtur facere: hoc sibi nō licet: vt in. l. ista. Et ad solutionē huius cōtrarij ita distinguendum est vt cōsueui distinguere. ⁊ aduertatis hanc distinctionē: qz quidam hñt vt dñs Jo. posuit eā. s̄. e. l. sz ibi. hec distinctio non bene aptatur qz ibi loquiť in potētiori simplici ꝓcur. ⁊ dñs Azo. scripsit eam in summa huius titu. sz ego plenius ⁊ clarius dicam. Fit cessio actionis vt inter viuos aut in vltima voluntate. Et fit cessio in vltima voluntate cum quis actionem competentem sibi legat tibi. ⁊ hoc casu distinguiť. aut cedo actionem non litigiosam. i. in iudicium non deductaz: quo casu valet relictio ⁊ cessio: vt. ff. de le. iij. l. nēm. ⁊. ff. de libe. le. l. legatum. ⁊ tu hēs vtilez actionē sine cessione: ⁊ potes petere ab herede vt reddat tibi directā actionē: vt. j. de le. l. ex legato nominis. si cedit quis rē litigiosam valz legatum. sed heres dz ꝓsequi: ⁊ qd̄ fuerit assecutus ex ea dz tibi legatario prestare. si tu timeres heredes ne colludať debes postulare adesse cāe: vt. j. de liti. l. quicunqz. ⁊ auc̄. ibi signata que incipit. nunc si heres. ⁊. l. vlt. Si cedatur actio inter viuos vt cum actio donatur vel venditur: hic subdistinguitur: qz refert. aut ceditur actio potētiori aut non. Si ceditur actio potētiori rōne officij cedens perdit actionē ⁊ potētior non experitur: vt. s̄. l. proxi. ⁊ sic intelligimus. l. que dicit de tali barataria que fiebat olim. veniebat aliquis hñs instrm̄ cōtra pupillū ad tutorē ⁊ dicebat ei. solue qz mutuaui tm̄ patri pupilli ⁊ ecce instrm̄. dicebat tutor: inuenio instrm̄ ꝙ pr̄ pupilli soluit tibi. dixi ego: tu potes lucrari ⁊ ego si vis. vēdam tibi istam pecuniaz pro quinquaginta: vel donabo tibi actionem ⁊ tu poteris tibi soluere de illa pecunia pupilli. hic si cediť actio tutori: ceditur ei q est potētior rōne officij. non valet cessio ⁊ cedens perdit actionē: ⁊ tutor nihil assequitur: vt. j. qui da. tu. pos. auc̄. minoris. que est signata sup. l. creditorem. Si autez cessio fiat non petētiori subdistinguo. aut actio dubitata est aut indubitata. Dicitur actio dubitata cum cā est in iudicium deducta: qz euentus litis dubius est: vt. ff. de pecul. l. qd̄ debetur. tunc si ceditur actio dubitata ceditur actio litigiosa non valet. non tñ actio ꝑditur: vt. j. de litig. l. ij. nisi in casibus ex cā dotis ⁊ dona. propter nup. ⁊ diuisionis: vt. j. de litig. l. vlt. Si aūt ceditur actio indubitata ⁊ actio dicitur in dubitata nō in iudicio deducta: ⁊ hic aut constat cessionem esse veram aut simulatam aut dubitatur. Si constat eam esse veram: ceditur actio non potentiori valet cessio: vt in. l. ꝯtra. ⁊. j. de here. vel actio. ven. l. emptor. ⁊. l. vlti. Si aūt constat cessionem simulatam esse non valet cessio: vt. j. plus va. qd̄ agitur. l. j. ⁊ per totum. ⁊. j. de proba. l. cum precibus. Si aūt dubitatur sit cessio vera vel simulata. ⁊ ex tribus presumitur vera. dū fit inter coheredes fami. her. vt. ff. fa. her. l. plane. Item dum fit ab herede legatario. Itē ꝓsumiť vera dū fit possessori ꝓ muniōne rei quā possidebat: vt. j. mā. l. ꝑ diuersas. Et ex tribus ꝓsumitur simulata si actio ꝑ parte vēdiť: ꝑ pte donať. vñ pro pte vendita valet. j. mā. l. ab anastasio. ⁊ ibi dicam. Itē ex eo ꝓsumiť simulata si actio magne quātitatis: puta. c. pecunia modica: puta. xx. venditur: vt. j. mā. l. ab anastasio. Itē ex tertio presumitur si multa. ecce. si in principio instri non dicit tabellio ex qua cā fiat cessio: sed dicit ita. titius cessit talē actionē in. c. ⁊ in fine instri dicit ꝙ fuit cessio facta ex causa vēditiōis ꝓsumiť simulata: vt. ff. de leg. iij. filiusfa. §. diui. Similiter transactio sine causa facta non valet: vt. ff. de transac. l. cum hi. §. vlti. ⁊ ꝺm determinationem istius distinctionis potest intelligi decre. extra de alie. iudi. mu. causa fac. c. j.

¶ De his qui potentiorum nomine ti. predijs affigunt.

¶ Supra ti. pxi. dictū est vobis de vna barataria cū potentiores rōne officij suscipiunt ꝓcurationē. mō tractať in titulo isto de alia barataria: ⁊ que sit illa videte. Possidebā aliqd̄ prediū. suspicabar ꝙ velles a me illud prediuz petere: ⁊ ꝙ haberes ius petēdi. ego qd feci: in quadā cedula scripsi. Sciant vniuersi ꝙ istud prediū non est possessoris: sed talis potētioris. vñ tu cogitasti qūo ille erat potētior te: malebas desistere q̄z ius tuū proseq. vel si ꝯueniebať aliqs pro ꝑdio: nominabat in lite ꝙ prediū erat talis potētioris nō suuz. ⁊ hoc dicit rubrica de his qui po. no. titulos. i. scripturas vel cedulas: qbus ꝯtineť ꝙ illa ꝑdia non sunt possessoris: sz talis potētioris. vnde sumiť hic titulus pro scriptura. alibi aliter sumiť: vt. ff. de vsuc. l. celsus. ⁊. j. de peti. here. l. cogi. ⁊ ibi dicā predijs que possident affigunt. i. ascribunt. vel eorū. scz potētioruz. pretēdunt: qz si ꝯuenior pro isto predio: dico nō possideo meo noīe: sz talis potētioris: qz dñs in iudicio pōt nominari: vt. j. vbi in rem actio ex. de. l. si quis.

Animaduertimus. Dicūt quidā istā. l. videbitis per vos: tñ vos ponetis in. l. ista ita casum. Possidebā aliqd̄ predium. suspicabar ꝙ velles a me illud petere vel vendicare aliquā seruitutē qd̄ de iur̄ facere posses. vñ intitulaui ꝑdiū ꝙ erat talis potētioris. mō queriť quā penam sustineā? Et certe ego sustinebo penam hāc: ꝙ debeo perdere cām. sed si potētior huic intitulationi assensit: puniť: qz notať infamia: ⁊ fame sue ꝓdigus itelligitur. ⁊ ꝯdēnať vt redēptor alienaꝝ causarum. Tex. titulos. i. inscriptiones vt videmus in cardinalibus. titulus talis cardinalis. Tex. affecti. i. onerati. Tex. de putenť. ⁊ ita patiunť maximā capitis diminutionē: vt insti. de capi. di. §. maximā. Tex. rei. qz erat vendicanda. Tex. ⁊ iur̄. i. seruitutis: vt. ff. de rerū diui. l. j. in fi. Tex. mittetur. per sniam. Tex. eos. s. potētiores. Tex. veluti fame sue prodigos. qz sicut prodigus nō curat de pecunia sua: ita iste dicit prodig⁹ fame sue: vt. j. vt intra certuz tēpus crimi. questio termi. l. ij. Odofredus.

¶ Ut nemo priuatus titulos ꝑdijs suis vl̄ alienis ꝑponat.

¶ Sicut predicta que habuistis in superiori ti. sunt prohibita ⁊ illicita: ita ista ꝙ priuatus imponat titulos predijs suis vel alienis vel vela regalia suspēdat. in qua re sunt prohibita videte. olim ita erat. ꝑdia impialia hēbant titulos: ⁊ velis regalibus a ꝑdijs ꝑuatoꝝ habebant distigui. v̄ bigrā. vbicūqz est predium impatoris scribiť in cedula. sciant oēs ꝙ istud prediū est iperatoris. ⁊ ne hoies aliqui cōmitterent cōtra predium suspēdebanť vela regalia. vnde hoc nō lz facere priuato: qz non cognoscerenť predia regalia a priuatis. ⁊ ita fit apud nos. qñ aliqua ciuitas vadit ꝯ obsessionez alicuius ciuitatis: intitulant oēs fundos ecclesiasticos. ⁊ vocamus apud nos giffam. ⁊ hoc dicit ista rubrica vt nemo ꝑuatus ti. predijs suis. s. pro quibus cōueniť rei ven. suspendat: qz in solis predijs regalibus licet hoc fieri.

Regie maiestatis. In. l. ista dr̄ ꝙ istud est priuilegiū impiale ꝙ sue dom⁹ ⁊ predia pñt intitulari. ⁊ ideo nō lz hoc facere alicui priuato si aliqs fatuus ititulat predium suū eoipso ꝙ declarat illud predium esse impatoris non suū: prediū suū dz cōfiscari. Tex. dominicū. i. impiale. Tex. ꝓscribiť. i. ante oculos scribiť. Et ex. l. ista colligiť ar. ꝙ fatui sunt milites: qz qñ vident impatorem de vno bono pāno vestitum statim volunt habere similē vestem vel meliorem. certe isti milites nō sunt multū sapiētes siue discreti. ⁊ iō alibi dr̄. soli ꝑncipi lz auruz spargere: vt in auc̄.

auc. de ɔsul. z. j. ne qs i freis z sellis. li. xij. i rubro z i nigro.

NE quis vela. Lex ista prohibet talē maliciā que erat antiquorū malicia talis. Vicinus meus possidebat aliquod prediuz nō suum bona fide vel iniuste: vel qz nō inuaserat, z forte possidebat pdiū qđ erat suū. cogitabā die nocteqz quomodo possem facere q vicinus meus amitteret illud predium. cogitando inueni talē viam: qz dixi. solet esse quedam lex que dicit. si aliquis intitulat prediū suū debet illud amittere. vnde ibo ad illud predium vna nocte z apponā ibi titulū: nunquid mihi lz hoc facere? Certe nō etiā si sit nō dñs vel iniustus possessor. z si facio debeo pati hāc penam si sim plebeius qz debeo tradi vltio supplicio. si sim clarissimus vel curialis vel miles vel clericus dbeo dānari in metallum. nō autem deportabor in insulaz. z sic priuabor libertatem non soluz ciuitate romana. z quilibet pōt illos titulos deponere ipune sine metu calūnie vel alicuius vltiōis: nō soluz ille cuius est predium in quo tale qd factū esse dicaṫ. z si accusareṫ q deposuisset tales ti. iudices non reciperent talem accusationem. Tex. deportandum. s. in metallū vel in opus metalli. sed si deportareṫ in insulā nō pusreṫ libertate: vt. ff. de capi. di. l. vlt. sed si dānaṫ in metallum vel in opus metalli pdit ciuitatē z libertatē z familiā: vt inst. de capi. di. §. maxia. Or segnori hētis i. l. ista vt dixi in casu zc. Et in. l. ista no. vnum casum in quo licet alicui sine iudi. se vindicare. Et alius est qñ liceat alij sine iudi. se vidi. vt. j. ti. pxi. l. j. z. j. de libel. l. vlti. Item nota. in. l. ista casuz in quo accusatio non recipitur.

¶ Vt nemini liceat sine iudicis aucte signa imprimere.

¶ Res baratarie z stultitie sunt phibite in tribus superioribus ti. quarta phibetur in hoc titulo.

SEpe rescriptum. Legez istam vidébitis per vos. tamen vult hoc dicere. Tu possidebas aliquā rem. petebam a te illā rei vē. vel hypo. li. cōte. inter me z te. vado dicē do q illa res mea est z vincam te. z non suz cōtentus verbis: imo signū impono dicēdo q illa res mea est z non tua nunqd hoc mihi lz? rñdet impator: q nō. Tex. detrahere. sub sua auctate. vt dixi. s. ti. proxi. l. vlt. in fi. Tex. termineṫ. s. coram competenti iudice. Unde hic colligetis illud no. q lite pēdente nil nouari debet. z ad istud accedit ff. nil no. pen. in rubro z in nigro. Odo.

REbus. In. l. ista dicit q ante litē cōte. nō debeo signare rem quā aliꝰ possidet. sz si credo me hēre ius petēdi debeo petere z ad. l. istā ɔcordat. s. c. l. pxi.

¶ Ne fiscus vel respu. procura. ali. patro.

¶ Nō solū pmissa sunt phibita z illicita: imo istud. verbigrā. dicebā te debitorē meum in. c. z forte eras z forte nō veniebam ad impatorē z dicebā ei. dñe vultis lucrari. dicebat imperator libenter. dñe talis fenerator dz mihi mille. ipe hz excep. ꝯ me pacti de nō petēdo. cōueniā eū in litē. z cū petā mille volo q fiatis pcurator meus. qñ videbit vos nō audebit mutire. vel volo q pcurator fisci sit pcurator meus. dz dicere impator. nolo tale lucrū. vñ vade cū deo: qz nolo me intromittere. z hoc ē qđ diċ rubrica. ne fisci. vł. p. i. respubli.

REipublice. In. l. ista dṙ. Cōueniebar a republica in. c. dicebā ego. si respublica vult q soluaz que sibi debeo prestet mihi pṙocinium contra talem meū debitorē qui dz mihi. c. nūqd respublica sub ptextu ɋtitatis alij debite dz procurationē suscipere? Certe nō. h. d.

TAm allegas. In. l. ista diciṫ. Si ego dicerē me hēre ɔtalez actionē ad mille. z dicebā fisco q volebā sibi dimidiā dare vt esset pcurator meus. hoc mihi nō licet. Tex. nō patitur. z ad istud accedit. s. de procura. l. litem.

Abhorret. Tex. debiti. s. nobis vel fisco. Tex. prestare. z ad hoc facit. s. eo. l. prima.

Ad fraudez. Tex. inuidiam. i. potentiam fiscale z que hz aliquā inuidiā. Tex. potes. oli. j. quinqueniū. hodie j. bieniū cōtinuū: vt. j. de nō nu. pe. l. in ɔctibus.

¶ De negocijs gestis.

¶ De negocijs alienis gestis cuz mādato. s. de procur. dictū est. vez qz aliqñ negocia aliena geruṅt sine mādato: poniṫ de negocijs gestis. Et pōt exponi rubrica dupliciṫ. Et vno mō sic. de negocijs gestis. i. de gestione negocioꝝ. Vel pōt scđo mō sic exponi. de negocijs gestis. i. de actione neg. gesto. z similis expositio no. j. e. l. in negocijs.

CUm tutores. In. l. ista ponitur talis casus. Quedā mulier accessit ad impatorē z corā eo sic pposuit. dñe impator. filij mei impuberes hēbant tutores qui dolose negocia filioꝝ meoꝝ administrabant. vnde illos tutores de suspecto accusaui z pbaui eos suspectos. z sic per sniam vt suspecti fuerunt remoti. z in locū eoꝝ alṡ tutores petij dari. z dati sunt. z in his oibus faciēdis feci sumptus. modo volo recupare filijs meis illos sumptus aeṫ. nego. gesto. nunquid potero? Rñdet imperator. o mulier cū tutores filiorum tuoꝝ suspectos faceres. z alios in locum eoruz peteres: videris functa officio pietatis. z pietas facit hos sumptus cessare. z hoc probat p locū a minori vel a pari. qz si tu vel alius facis sumptus in aliquē domestica affectione: nō repetis. multofortius si in filios tuos fecisti sumptus. Tex. cuz tutores tutoꝝ filioꝝ o mater. nā matri interrogāti rñdet impator: vt patet ex. l. subscriptiōe. Tex. suspectos faceres.

¶ Sed opponitur. nōne dicit male lrā ista. suspectos faceres. cum mater non faciat eos suspectos: sed mali mores z mala administratio: vt. ff. de suspe. tu. l. ij. in fi. z. l. suspectuz. z insti. de suspec. tu. §. vlti. Rñ. nō dicit male. ista lrā: qz exponiṫ. cū tutores filioꝝ tuoꝝ suspectos faceres. i. detegeres. i. occulta crimina tutoꝝ manifestares in publicum que erant occulta. vñ tota die dicimus p hāc. l. diciṫ qs aliqd facere: siue de nouo faciat siue iam fcm̄ detegat. naz hec mulier nō faciebat tutores suspectos: sz eos detegebat. z ad hoc tota die allegamus. l. istaz magistraliter. sic z alibi dṙ qui triticat nō diciṫ nouā facere spēm: sed eaz que est detegere: vt. ff. de acqui. rerū do. l. adeo. §. cū quis. Tex. eisdēqz. s. filijs. Tex. tutores seu curatores peteres. qđ facere necesse habuisti. alṡ a successione filij repelleris: vt. j. ad tertul. l. matres. z. j. de legi. here. l. sciant. z. ff. ad tertul. l. ij. §. vlti. z licet tu mater precise non habebas necesse petere tutorem: tamen causatiue sic: vt. ff. qui petant tu. l. vlti. in fi. Tex. fungebaris. lege nentralṙ. i. fungebaris eo noie qđ est pietas. Tex. nō admittit. i. repellit eū. Tex. cum z siquis. s. extneus. z argumētatur a pari vel a simili. vel pōt dici q argumētaṫ a miori. si extraneus fecit sumptus de quo minus dubitaṫ non repetit: multofortiꝰ tu mater. ¶ Or segnori ex. l. ista no. tria no. Et primo no. mater filioruz tutores de suspecto pōt accusare licet alṡ mater non admittatur ad accusandum: vt. ff. de accu. l. qui accusare. spālē tñ est in casu istius. l. vt insti. de suspe. tu. in pñ. z. ff. de suspe. tu. l. j. §. cōsequunṫ z fit ista accusatio corā pcōsule z corā cōpetēti iudice: vt pbaṫ. ff. de suspe. tu. l. j. in pñ. imo in. §. diuus. Item no. hic bm no. q si mater fecit suspectos tutores filioꝝ suoruz z remoti sunt vt suspecti. z loco eoꝝ alij sunt positi. z i his fecit sumptus: vṙ functa officio pietat] z pietas inhibet repetitionē. Et ad hoc facit q si aliqd impēdo i negocijs alienis officio pietatis q nō repeto. j. e. l. alimēta. z. ff. e. l. ex duobꝰ. in fi. z. l. nēsenius. Sz fallit i cāu vbi pietas nō facit cessare repetitiōez. si aliquē ifantē expositū suscepi nutriēdū z ipe nō vult nubere filie mee hic vṙ ingratus. vñ sumptꝰ factos nutriendo repeto. vt. j. de

nup.l.patrē.⁊ eſt ver̄ ꝙ pietas repetitiōes impedit:niſi mat
eſſet ꝓteſtata ſi magni erāt ſumptus:vt.ff.e.l.nē ſenius.Se,
cus ſi erāt parui:vt.ff.de dona.inter virum ⁊ vxo.l.virum.
¶ Item not.hic.caſus in quibus ceſſat actio nego.geſto.
pietas impedit act.nego.geſto.vt in prin.huius.l.Item do
meſtica affectio facit ceſſare actionem negocio⁊ geſtorum:
vt in fi.hui⁹.l.Itē pīna pietas facit ceſſare actionē neg.ge,
ſtorum:vt.ff.e.l.is qui amicitia.Itē maritalis affectio facit
ceſſare hāc actionē:vt.j.e.l.qd in vxorē.Itē mādatum facit
ceſſare actiões neg.ge.vt inſti.de obli.q ex delic.naſ.in pn.
Item prohibitio facit ceſſare act.nego.ge.vt.j.e.l.vlti.

Ontra ipuberes.

In.l. iſta c ponitur talis caſus.Quidā pupillus erat in prouincia.tutores non hēbat.duxi eū romam meis ſumptibus cā petēdorū tutorū.
⁊ petij tutores ei dari.⁊ in eis petendis ſumptus feci nun,
quid iſtos ſumptus potero recuperare?Rn̄det imperator.
ſi matertera ſua vel alia perſona non erat factura iſtos ſum
ptus gratis:vtiliter geſſiſti negocia eorum.⁊ quatenus lo,
cupletiores facti ſunt poteris recuperare act.nego.geſto.
ſ; ſi matertera erat factura gratis ſumptus vel alia perſona
non poteris recuperare illos ſumptus.Tex.neceſſitatis.i.
vtilitatis cā.Tex.impēdijs oſtenderit.⁊ ita gratis.nā ſi fa,
cturus erat gratis non geſſi vtiliter eius negocium.vn̄ non
hēo actionem neg.ge.vt.ff.de nego.ge.l.ſi pupilli.§.videa,
mus.¶ Or ſegnori hētis hic ꝙ ſi geritur negociū pupilli
vtilit̄:tenetur inquantum eſt locupletior factus.Sed videt̄
ꝙ teneatur inſolidū:vt.ff.de ſolu.l.in pupillū.§.plane.Ad
qd vos dicetis.ſi geritur vtiliter negociū pupilli habet locū
qd hic dicit̄.ſi neceſſario h; locum qd dicit.l.ꝯ.Et ad ſolu,
tionem huius cōtrarij ⁊ vt plene liqueat iſte articulus ita di
ſtinguo.Cū geritur negociū alicuius aut maioris.xxv.an.
aut adulti aut pupilli.Si geritur negociū maioris.xxv.an.
ſiue neceſſario ſiue vtilit̄ geritur:tunc ⁊ ſi locupletior nō ſit.
inſolidum:q2 ſufficit vtiliter geſtū:vt.ff.e.l.ſed an vltro.§.j.
⁊.ff.de in rem ver.l.ſi res.⁊.ff.mā.l.qui mutuā.In caſibus
tamen nō tenetur inquātū eſt locupletior ſi acceſſi ad nego,
ciū ei⁹ depdādi cā:vt.ff.e.l.ſi pupilli.§.ſi qs.Ali⁹ eſt caſus
in ea.l.§.ſi ego.Ali⁹caſus eſt.ff.e.l.ſi negocia.Si aūt acceſſi
ad negocia maioris gerēda ⁊ feci ſumptus volūtarios ſiue
voluptuarios:tūc ꝑmittitur mihi abradere niſi velit ſolue,
re:vt.ff.e.l.ex duobus.Si aūt geritur negociū adulti:qdā
idē dicunt in adulto qd in pupillo:vt.j.dicetur.ſi adultus
curatorē hēbat:vt.ff.de in integ.reſti.l.ſi curatorē.S; ſecus
eſt ſi non hēbat curatorē:q2 idē eſt in adulto qd in pupillo.
S; nos dicimus idē in adulto qd in maiore:vt.ff.e.l.pōpo.
in fi.Si aūt gerit̄ negocium pupilli:ſi vtilit̄:q2 rē ſuā face,
res meliorem tenet̄ inquātū eſt locupletior vt hic.⁊ inſpicit̄
tps litis ꝯte.vt.ff.e.litis.Si aūt gerit̄ neceſſario impēdēdo
in rē ſuā:q2 res erat pitura:tunc tenet̄ eoipſo inſolidū.q2.l.
ꝓſumit eū locupletiorē eoipſo ꝙ nō iuenit̄ pauprior:vt i.l.ꝯ.
Si āt negociū pupilli gerit̄ volūtarie al's voluptuarie tūc i
dubitant̄ gerēs nō recupat:ſ; pōt tolli:vt.ff.e.l.ex duobus.

Iue pro fratre.

In.l. iſta f ponuntur duo caſus.Et pmus caſus eſt talis.Si ego ⁊ frater meus eramus coheredes hereditarij alicuius in.c.⁊ ꝓ iſtis.c.nō erat pignus
obligatū.ſi ego ſpōte ſolui.c.dimidiam recuperabo a fratre
meo act.neg.ge.Scōs caſus eſt.ſi ꝓ illis.c.erat pign⁹obli
gatū:vn̄ nō poterā liberare pign⁹ſi nō ſoluerē ptē fris mei:
q2 feci ex neceſſitate recupabo dimidiā ptē nō act.neg.ge.ſ;
cōi diuidūdo.vl' fa.her.ſi nō ē adhuc itētatū.Tex.pecūiā ſol
uiſti.ſub.ſpōte pro qua nullum pignus erat obligatum.vn̄
ſi ſoluiſti totum debitum cum teneris ſoluere ſolum dimi,
diam:quia ex alienum ⁊c.vt.j.de here.act.l.ij.Tex.es.quia
debebantur.c.pro quibus pignus erat obligatum ⁊ nō po,
tuit pignus liberari niſi ſoluere debitū totum.vn̄ ſi ſoluiſti
totū ex neceſſitate videris feciſſe:vt.j.de diſtra.pig.l.q̄diu.
Tex.actionē eadē.ſ.ſpecie.ſed aliā qualitatē.q2.ſ.hūiſtis
directā act.neg.geſ.hic hētis vtilē.Vel dicatis act.eādem
ſc; ſpē ſed nō genere.q2 nō habebis act.neg.geſt.ſ.eandem
ſpē:ſed fa.her.vel cōi diuidūdo genere:q2 eſt eadē genere.
¶ Sed que dr̄ia eſt iter primū ⁊ ſcd'ū caſum.Rn̄.illa.q2 in
pmo caſu ſpōte ſolui.vn̄ habeo directā actionē nego.geſt.vt
ff.e.l.ij.At in ſcdo caſu erat pignus obligatū.vnde nō pote
ram hr̄e pignus niſi totū ſoluerē.vnde q2 ex neceſſitate ſolui
totum habeo ꝯ.act.nego.geſ.hac ſnia.¶ Sed leges viden
tur cōtradicere que dicūt.ſi ſoluo pro cohrēde:aut ſolui ſpō
te:⁊ tunc recuperabo act.neg.geſ.directa.aut coact⁹ſolui:⁊
tunc nō habebo eandē act.neg.geſ.ſpē ſed genere:vt.ff.fa.
herciſ.l.heredes.§.non tm̄.⁊.ff.cōi diui.l.ſi quis.§.ſiue.Ad
qd ita antiqui dixerūt vbi ſponte ſolui habeo directe ꝯriā:
al's nō.Sed iſtud non eſt ſoluere:q2 adhuc.l.ꝯdicit que di,
cit cōpetere directam actionem nego.geſ.vbi ſolui ſponte.
Quare vos dicetis vt dixi.vbi ſolui.c.pro quibus pignus
erat obligatum:habeo eandem actionem non ſpē:ſed eadē
genere vt fami.herciſ.q2 act.neg.geſ.eſt eadē cū fami.herciſ.
genere:q2 vtraq; eſt bonefidei:vt inſti.de act.§.actionū.ſed
eandē nō habeo ſpē:q2 act.neg.geſ.eſt gn̄alis.fami.herciſ.
vel cōi.diui.eſt vniuerſalis:vt.ff.pro ſocio.l.pro ſocio.Pre
terea act.nego.geſt.datur cum potui explicare negociū ſi,
ne parte coheredis:non autē fami.herciſ.vt.ff.fami.herciſ.
l.ſi quis.§.ſiue.al's.ſi cui.

Ui pupille.

In.l.pſenti ponitur q talis caſus.tu es tutor alicui⁹ pupille:⁊ ego negocia pupille te mādante geſſi:nunqd tenebor pupille ⁊ ipſa mihi:⁊ ego tibi?Ad qd rn̄det impator ꝙ ego
nō tenebor tibi nec ipſa mihi act.protutele.ſed ego tenebor
pupille:⁊ ipſa mihi act.neg.geſ.Tex.ſuſcepit.vt.ff.mādati.
l.ſi reum.§.j.Tex.actione.ſ.directa.Tex.pupille tenebitur.
ſub.⁊ cōtra eum poterit experiri cōtraria.¶ Unde no.ꝙ ſi
aliquis geſſit negocia pupille tenet̄ directa act.neg.geſt.vt
reddat rōnem ſui act⁹ ⁊ reliqua preſtet.Preterea ipſe agit
cōtra pupillam ꝯria ſi vtiliter geſſit inquātū eſt locupletior.
ſi neceſſario:inſolidū:vt.ſ.e.l.ij.nā in act.nego.geſto.dire,
cta venit ꝙ geſtor preſtet rationem ſui actus:ſi negociū ge,
rebat illius qui erat maior.xxv.annis:vt.ff.e.l.ij.ſi aūt erant
negocia pupilli:obtinet qd dixi.ſ.e.l.ij.nō autē tenet̄ geſtor
protutele:q2 h; locum act.protutele cum quis gerit putās
ſe tutorē ⁊ nō eſt:vt.ff.de eo qui protu.nego.geſ.l.j.⁊ p totū.
¶ Or ſegnori ad.l.iſtam opponit̄ ſic.ſi gero negocia pupil
le mandato tutoris vr̄ ꝙ pupilla nō teneat̄ act.neg.geſt.qa
geſſi cū mandato.vnde q2 mandatū itercēſſit ceſſat act.neg.
geſ.⁊ datur mādati:vt inſti.de ob.que ex quaſi cō.naſ.in pn.
Breuis eſt rn̄ſio.mādatū factū directum a dn̄o negociorū
facit ceſſare hanc actionē:⁊ ſic loquitur.l.cōtra.ſed manda,
tum tertie pſone puta tutoris:vt hic:nō impedit hanc actio
nem:qd ex eo appet:q2 ſi gero negocia vxori tue:ſi ipſa mā,
dante gero non datur act.neg.geſ.ſi te marito mandante:da
tur ac.neg.geſ.vt.j.e.l.ſi mandatum ſoluis.

Fficio.

In.l.iſta ponit̄ caſus in quo o ceſſat act.nego.geſ.⁊ eſt talis.ponamus ego libertus geſſi negocia patroni mei:vel filiorum patroni mei ſine mandato: nunquid impenſam factam in gerendo nego,
cia patroni vel eius filiorum repetā?Certe non:q2 ſum fun,
ctus officio ⁊ obſequio debito patrono meo vt geram nego
cia patroni ⁊ eius filiorum.Tex.non potes.ideo q2 opere
obſequiales debētur patrono ⁊ liberto natura:vt.ff.de ꝯdi.
indebi.l.ſi non ſortem.§.libertus.cum igitur naturali ratio,
ne libertus debeat iſtud obſequiū pſono vt gerat negocia
eius facit qd facere d;:vn̄ non h; act.nego.geſ.qd eſt verū
ſi libertus gerat hec negocia:puta q2 pſonū egentē alit:nō
repetit illa alimēta:vt.ff.de operis liber.l.j.in fi.Itē ſi petat
libertus tutores patrono impuberi:vel filijs eius impube,
ribus:vt.j.qui pe.tu.l.patroni.vnde ſi libertus gerat nego,
cia patroni cōſiſtentia in obſeqo qd h; neceſſe facere:vt.ſ.
dixi.tūc ſumpt⁹nō recupat.Sed qd ſi libert⁹ gerit negocia
patroni vel ei⁹filio⁊ alia a ſupradictis:puta ipendēdo in rē
ſuā:nunqd recupat iſtū ſumptū?Dixerunt qdam ꝙ ſic:qa
nō d; pſonus vel eius liberi locupletari cū aliena iactura

ſc; liberti

f.liberti:vt.ff.de cōdi.inde.l.nā hoc nā. Alij vt Jo.⁊.Azo. dixerunt ꝙ hec.l.loquitur indistincte.vñ siue gerit negocia patroni dando ei alimenta siue impēdendo in rē suā cessat hec actio quasi icūbat sibi liberto hec gestio. ¶Or segnori no.hic vnū ad qđ tota die allegamus.l. istā tota die dicim⁹ ꝙ hoc nomē officiū est equocū.aliqñ dr̄ officiū obsequiū vt hic.⁊ sic sumit̄.j.q pe.tu.l.patroni. aliqñ dr̄ officiū.i. pietas. vñ officiuz cōsistit inter parentes ⁊ liberos.i.pietas:vt.s̄.e. l.j.⁊.ff.de cu.furi.l.furiose.aliqñ dicit̄ officium.i.religio.vñ tenemur exhibere officium deo.i.religionem:vt.ff.de iusti.⁊ iur.l.veluti. Item aliqñ dr̄ officiū.i.beneficiū inter hoiem ⁊ hoiem:vt.ff.de ser.expor.l.si seruus.aliqñ dr̄ officiuz.i.cura ⁊ sollicitudo.q₂ ad officium iudicis ptinet.i. ad curā ⁊ sollicitudinē:vt.ff.de iuris.om.iudi.l.j.⁊.ff. de rei vē.l. officium.

Curatorem. In.l. ista ponit̄ talis casus. Pater familias filio suo adulto miori.xxv. annis in testō dedit curatorē. certū est ꝙ non tenet datio curatoris.curator dat⁹ gessit negocia minoris: nunqd tenebit̄ adulto directa act̄.nego.gest.⁊ aget ꝯria ꝯ dnm? Certe sic.⁊ mortuo curatore tenentur heredes eius. Tex.iur̄ factum.i. iur̄ solēnitate.vel factum iur̄.i.iur̄ permittente factum. Tex.tibi actio. directa ⁊ ꝯria.directa dño.⁊ ꝯria gestori q₂ est vltro citroqꝫ ff.eo.l.iij.⁊ insti.de ob.que ex quasi contract̄.nas. in princi. ¶Or segnori hētis hic curatorem in testō de iure dari nō posse.datus tñ a iudice cōfirmat̄: vt insti. de cura.in pn. Et est rō:quia tutela est legittima ⁊ testamētaria ⁊ datiua:vt.j. de legi.tu.l.vlt.vñ pōt dari tutor in testō.sꝫ cura regulariter est datiua.in casibus legittima:sed nō testamētaria: vt curator furiosi ⁊ pdigi:vt.s̄.de epi.audi.l. de creatiōibus. q₂ nō est testamētaria:iō nō datur curator in testō.vnde si ibi dat̄ curator ⁊ non cōfirmat̄ si sponte gerit tenet̄ directa.secus si confirmatur:q₂ tenetur vtili:vt.ff.e.l.iij.

Si habeo. In.l. ista pōitur talis casus. Quidam gessit negocia mea sine mādato ⁊ fact⁹ est debitor me⁹ in.xij.decessit me instituto herede in duab⁹ vncijs:nunquid actio nego.ge.cōfundit̄ in duabus vncijs? Rn̄detur ꝙ sic.⁊ iō in reliquis.x.agā ꝯ coheredes meos. Tex.es.s.nō aio cōpēsandi q₂ tunc pro.x.nō cōuenires coheredes:vt.j. de here. insti.l. siue cōpēsandi. Tex.hereditatē p duab⁹ vncijs. Tex.act̄.s. nego.gest. ¶Vñ no.si creditor succedit debitori in totū cōfunditur actio in totū.si pro parte:tunc cōfundit̄ p pte:vt.s̄. de pac.l.debitori.nisi aio compensandi instituisset euꝫ:vt.j. de here.actio.l.si adulta.

Aduersus eos. In.l.ista ponit̄ talis casus. Aliqs gessit negocia mea sine mandato ⁊ male: ⁊ sic tenebatur mihi directa act̄. neg.ge.absentaui me cā militie decēnio ita ꝙ negocia mea agē nō potui. reuersus sum de militia.agā ciuiliter act̄.neg.ge.ꝯ gestorē.nec poterit me repellere exceptione lon.tpis.q₂ hec actio est psonalis vñ non tollit̄ longo tpe:sed.xxx.an.hoc dicit. Tex.ciuilit̄.sub. oblato libello ⁊ lite conte. ⁊ ita seruatur ordo iudiciorum: vt.s̄.de pac.l.si pacto.in fi. Tex.nec tibi.s.dño.neg.ge. Tex. executus.q₂ stetisti.x.an. Tex.nō possit.naꝫ actio neg.ge.est personalis vt.j.e.l.in negocijs.si autem est personalis:ergo durat.xxx.an. vt.j.de constitu. pecu.l.ij.⁊. j de petitio. heredi.l.hereditatis.

Si pecuniaz. In.l.ista ponitur talis casus. Quidā accessit ad imperatorē ⁊ corā eo sic proposuit.domine imperator quidam iul. noie amicus meus mihi debita a debitore meo exegit.cum sciui ratū habui. nūquid habeo act̄.neg.ge.ꝯ iul.ad.c. Rn̄det impator.si iul.exegit tuo noie poteris exigere.c.tibi debita. Tex. si pecuniam tuam.i. tibi debitā.vñ sumit̄ impropꝛie:q₂ illa res est mea.ppꝛie cuius habeo vēdicationē ⁊ retētionē:vt.ff.de acq̄r.rerū do.l.rē.sꝫ hic si soluta est iuliano nō ē effecta mea anteqꝫ ratū habebā sed mihi debita:vt.ff.e.l.si pupilli.§.si eo. Tex.exegerit.i.recepit.nā exigere est ab inuito extorquere:vt.ff. de le.iij.l. si deicō. §.rē.at hic cum nō habebat mādatū nō poterat experiri:q₂ nemo sine act.experit̄:vt.j.e.l.tutori.i fi.⁊.ff.e.l. si pupilli.§.videamus. ¶Or segnori anteqꝫ ad alia veniā statim formo talem qōnem. Si aliquis recipit a debitore meo mihi debitum ⁊ ratuz habeo tenet̄ mihi act.neg.ge.ad istud reddendū.vnde quero hic an act.neg.ge.ex ipsa gestione an ex ratihabitiōe? ¶Or segnori hec qō videtur insolubilis: q₂ ex ipsa gestione nō videt̄ nasci q₂ non tenet̄ mihi nisi ratū habeo vt hic.⁊.ff.e.l.si pu.§.itē querit̄.⁊ ita videt̄ hic dicere dñs Azo. Itē ex ratihabitione videt̄ ꝙ non nascat̄. q₂ certi sunt modi qbus nascūtur actiones:vt.ff.de act.⁊ obli.l.j.in prin.⁊ ratihabitio nō est d illis mōis:ergo nō orit̄ hec actio ex ea.si lis modus argumētādi ē.ff.d act.⁊ ob.l.obligationū fere.§.placet.qd ergo dicemus? Dixerunt quidā hoc casu neg.ge.actionem non nasci:sed dari.sic ⁊ alibi in act.p̄s.ver. dicimus.vt.s̄.de trāsact.l.cū mota. Sꝫ in qōne ista cōsueui dicere ꝙ actio neg.ge.oritur hic ex gestione non statim cuꝫ gerit ⁊ recipit.sed cōsecuta ratihabitione.vñ fingitur retro nata ex ipsa receptiōe. ⁊ est simile in actiōe tutele que nō nascitur durāte tutela:sed ea finita:vt.j.de tu.⁊ ra.dis.l.j. in fi. simile est in actione pro socio que nō datur durāte societate sed ea finita:vñ fingitur retronata:vt.ff.pro socio.l.quādiu. simile est in directa pignoratitia:vt.ff.de pigno.act.l. si rem §.cōes.simile est in ꝯctu inomiato do vt des. ⁊ in rerū permutatione:q₂ oibus integris existētibus non datur integra actio.sꝫ dudū postea facta traditione fingitur retro acqsita actio ex prio⁹ pacto:vt.j.de re.permu.l.explacito. Nō ob.l. contra.§.itē querit̄.nec hec.l. vbi sumit̄ ꝙ nascit̄ ex ratihabitione:quod veruꝫ est ex ipsa precedēti gestione. Si dicit aliquis vr̄m.que vtilitas est scire vñ nascitur? Rn̄. pōt esse maxia.pone mercator italicus in nūdinis vltramarinis recepit ab aliquo pecuniā tibi debitam.tu ratuꝫ hēs bonon̄. si vera est opi.dñi Azo.bonon̄.videris cuꝫ eo ꝯhere:nō aūt in nundinis.cum aliqs rōne ꝯctus vel quasi teneat̄ rn̄dere vbi ꝯxit vel quasi ꝯxit:vt.ff.de iudi.l. heres absens.§.j.⁊.l. obligationē. Sed ɓm opi.meā mihi vr̄ vera vbicūqꝫ poterit cōueniri mercator.i.nedū bon̄.vbi hꝫ ratū:imo ⁊ in nūdis. Modo circa.l.istaꝫ est insistendū ⁊ aduertatis materiā istā q₂ ex.l.ista dependent omnes.ll. ⁊ pphie huius cōtractus ⁊.ff.e.ti. Vos habetis in.l.ista.si quidam amicus meus iulianus noie exegit a debitore meo.c.mihi debita.⁊ ego duꝫ sciui ratū habui:potero ab eo repetere act.neg.ge. Sed vr̄ cōtra q₂ ratihabitio retrotrahit̄ ⁊ mādato comparat̄:vt.j.ad mac.l.vlti.⁊.ff.de sol.l.ratū.si ratihabitio trahit̄ retro ⁊ mādato cōparat̄:mandatum facit cessare hāc actioneꝫ.vt insti. de ob.que ex quasi contrac.nas.in prin.sic ⁊ ratihabitio dꝫ facere cessare hāc actionē. Ad qđ vos ita dicetis ratihabitio cōparat̄ mandato q̄tum ad cōsumādā rē de qua querit̄: vt.ff.qui satisda.co.l.iul.⁊.ff.de iu.l.lꝫ.vñ.sicut si fecisset cuꝫ mandato:ita si fecisset sine mādato ⁊ ratum habeo non possum reuocare:q₂ semel approbatuꝫ ⁊c̄.vt.ff.e.l.pompo. sed non comparatur mādato q̄tum ad hanc actionem dandaꝫ: vel tollendam. Preterea si ratihabitio comparatur mandato:apparet ꝙ non est mandatuꝫ:q₂ nemo est cui assimilatur. sic ⁊ in iudicis officio qđ obtinet instar actionis: ⁊ tamē nō est actio:vt.ff.de act.⁊ ob.l. actionis. vnde ratihabitio non facit hāc actionē cessare:sed inducit. ¶Sed denuo opponitur ⁊ signat̄ cōtra.q₂.l.videtur velle ꝙ sicut mādatū inducit mādati act.ita ratihabitio.sic ⁊ hic cessat act.nego.ge.vt ibi.vnde vr̄ cōtra.ff.de reg.iur̄.l.semp. Ad solutionē cuius cōtrarij quidam dixerunt si aliquis gerit negocia mea meo nomine extra iudicium:sicut ratihabitio nō inducit mādati act.vt.ff.e.l.pompo.in fi.ita non facit cessare hāc actionē vt hic secus est si in iudicijs aliqs gerit negocia mea pro me ⁊ ratū hēo.nā spāle est in iudicijs vt nascatur mādati act.sic ⁊ aliud spāle est in alijs iudicijs:vt.ff.siqs caut̄.l.si post tres. ⁊.ff.de vbo.ob.l.inter stipulātē.§.j.⁊.j.d ꝯhen.⁊ cōmit.stip. l.magnaꝫ. Alij dixerunt.si aliqs gerit negocia mea me psente ⁊ patiēte:datur mādati:vt.ff.man.l.q patit̄.⁊ sic loquitur.

l.contra.ff.de reg.iur.l.semper qui non prohibet. Sed si aliqs gerit negocia mea me abñte ⁊ ignorante ⁊ postea habeo ratũ datur actio neg.ge.⁊ sic loquit̃.l.ista.⁊.ff.e.l.pōpo.in fi. Sed spretis illis solutionibus dicetis regulã illã.semp qui non prohibet.intelligẽdã esse vt dñs. Bul.glosauit ⁊ posuit ibi casum.nã ipse in terminis posuit ibi casuz.si ego mandaui tibi vt negocia mea gereres.tu recusasti recipere mandatum.⁊ ego indignatus recessi a te.tu videns me indignatũ gessisti negocia mea.ego cuz sciui ratũ habui.reliquie prioris mãdati faciũt vt detur mandati act.sed si nullũ mandatũ p̃cessisset datur act.nego.ge.nõ al's reliquie p̃oris mãdati multũ opant̃:vt.ff.de solu.l.vero p̃cur.in prin. Et ad solutionez horuz contrariorum ⁊ vt plene liqueat articulus iste:ita consueui distinguere. ¶ Cum quis gerit negociũ alienum sine mandato aut cura ⁊ sollicitudine:aut reipsa: aut ratihabitione:aut ipso gestu.⁊ sic negociũ dr̃ alienũ quattuor modis.⁊ ista sunt nomina magralia per dñm Jo.⁊ Azo.adinuenta.sed antiqui doc. vtebantur alijs vocabulis.qꝛ dicebant antiqui.dicitur negociuz alienũ quattuor modis. officio.vtilitate.voluntate.necessitate.vñ qd dñs Jo.⁊ Azo vocauit negociũ alieno cura ⁊ sollicitudine.antiqui vocabant negocium alienum officio.⁊ qd vocant reipsa: antiqui vocabant vtilitate. Item qd vocant ratihabitione: antiqui vocabant voluntate. Item qd vocant ipso gestu:antiqui vocabãt necessitate. ¶ Sed segnori in vocabulis non est vis: qꝛ non est contendendum de nomine rei dũmodo cõstet de re.qꝛ qd nominis ⁊c̃.vt.j.de consti.pe.l.ij. Modo de singulis per ordinem videamus. Dicitur negociũ alienũ cura ⁊ sollicitudine qñ es tutor vl' curator alicuius pupilli vl' adulti. Item qñ es p̃curator alicuius ⁊ ita pertinet negociũ ad te cura ⁊ sollicitudine.⁊ in isto negocio ita breuiter est dicẽdum.si negocium pupilli vel adulti gero contemplationem tutoris tenet̃ mihi pupillus vel adultus:⁊ tutor vel curator ad cuius curã ⁊ sollicitudinẽ pertinet tenebit̃.sed pupillus tenetur inquãtũ est locupletior si vtiliter gestũ est qd inspicitur tp̃e litis ꝯte.vt.ff.e.l.litis.si necessario tenet̃ insolidum: vt.ff.de solu.l.in pupilli.§.plane.⁊.s̃.e.l.ij.⁊ ibi dixi.⁊.ff.e.l. qui negocia.⁊.l.liberti.⁊.l.manifesti.in prin.⁊.ff.de mino.l. verum.§.itẽ nõ restituit̃. Si aũt est adultus tenet̃ insolidũ: si negociũ est vtiliter vl' necessario gestũ:vt.ff.e.l.ij.⁊.l.sinautem.§.j. Si autẽ geritur negociũ alienuz reipsa:de ista inuenimus in.l.ff.e.l.si pupilli.§.quid ergo.⁊ dr̃ negociũ reipsa alienum cũ gero negociũ alicuius ⁊ impendo in rem suaz. Et in hoc articulo subdistinguo.aut gero tuo nomine:aut meo nomine:aut nomine cuiusdã tertij. In p̃mo casu cum gero tuo nomine si vtiliter gero regulariter teneris insolidum:vt.ff.mã.l.q mutuã.in fi.⁊.ff.e.l.sz an vltro.§.j.cũ suis similibus.regulariter iõ dixi:qꝛ in casibus teneris inquãtũ es locupletior:vt si accessi animo dep̃dãdi negocia tua gerẽda:vt.ff.e.l.si pupilli.§.siquis.vel si accessi ad insolita negocia:vt.ff.eo.l.si negocia.vel si accessi negociũ peculiare : vt ff.e.l.si pupilli.§.sz si ego.⁊ dixi.s̃.e.l.ij.si aũt voluntate gererẽ sumptus factos abradere possez:vt.ff.e.l.ex duobus. Si aũt gero meo nomine qd sepe cõtingit:qꝛ credo mihi hereditatẽ esse delatã cũ tibi delata est:hic refert:qꝛ aut gero edificando de nouo:qꝛ in area hereditaria edifico insulam.aut gero reficiendo:qꝛ aliud est facere ⁊ aliud reficere:vt.ff.de op̃is no.nũ.l.j.§.siquis.⁊ hoc casu dixit Mar.de sua ficta equitate recupero sumptus factos vtili act.neg.ge.qꝛ iã iste locupletaret̃ cũ iactura aliena qd esse nõ dꝫ:vt.ff.de condi.inde.l.nã hec natura.⁊ ad hoc facit.ff.e.l.si pupilli.§.siquis ita. Sz nos dicimus ꝯ.⁊ dicimus si gero negociũ tuũ noie meo edificãdo de nouo:si mala fide:qꝛ sciens esse tuam donare videor:vñ nõ repeto:vt.ff. de rei ven.l.ij.⁊ insti.de reruz di.§.siquis a nõ dño.sz si bona fide:qꝛ credebã eã esse meaz nõ tuã:succurrit̃ mihi doli exceptione ꝯtra te:vt.ff.de doli excep.l.paul⁹.sz neg.ge.nõ dat̃ mihi:qꝛ neminẽ volui mihi obligare ⁊.ff.de condi.inde.l.si in area.⁊.ff. cõi di.l.hoc iudicio.§.j.al's incipit.l.per hoc iudicium. Non ob.ꝙ nemo dꝫ locupletari cũ alia iactura:nã si sum discretus homo nõ restituã tibi nisi reddas sumptus.sz si suz fatu⁹ ⁊ reddã mihi imputẽ.qꝛ dãnuz qd quis sua culpa ⁊c̃.vt.ff.de reg iu.l.dãnum. Item non ob.ff.e.l.si pu.§.sz ⁊ si quis.qꝛ accessi ibi ad negocia gerẽda animo depredãdi.⁊ ita non tui contẽplatione sed potius mei lucri cã.⁊ ideo teneris mihi inquãtuz es locupletior. Si aũt gero meo nomine reficiendo hic siue bonafide siue mala subuenitur mihi iudicis officio.vt.ff.de rei vendi.l.in fundo.⁊.j.de rei vendi.l.domũ. Si autem nõ gero meo nomine nec tuo sed cuiusdam tertij.hic refert aut gero gratia illius ad quẽ p̃tinet quoquomodo.vt si negocium peculiare gero contẽplatione filij vel serui:peculium tuuz nõ est filij vel serui.sed ad filiũ vel seruũ sp̃ectat quoquomodo:qꝛ interest filij vel serui.vt.ff.de pecul.l.heres.§.j.hoc casu filium vel seruũ obligo mihi nãliter ⁊ isolidũ. tu pater vl' dñs teneris mihi inquãtum es locupletior.vt.ff.e.l.si pupilli.§.si ego. Si autem ad eum nullo modo p̃tinet cuius gratia gero.hic preualet veritas opiniõi.vt.ff.e.l.itẽ si cum.§.sz si cuz.⁊.l.si pupilli.§.titij.⁊.§.inq̃t.gerit aliqñ quis negociũ qd est alicuius ratihabitione.puta si pecuniam tibi debitaz tuo nomine exigo vt hic.puta si tuo noie rem aliquã emo.vt j.e.l.ab vno.⁊ hic cum gero negocium qd potest esse tuũ ratihabitione refert.aut gero noie tuo.aut meo.aut tertij nomine.si gero tua nomine.si vtiliter vel necessario:teneris habere ratum velis nolis.vt.ff.e.l.pōpo.j.vnde inter me ⁊ te dabitur actio nego.gest.vt hic.⁊.j.e.l.ab vno. si autẽ gero meo nomine.puta rem tuam quã possideo puto meaz esse ⁊ meo nomine vendo:vel qꝛ pecuniam tuã que est apud me credo meã ⁊ meo nomine emo aliquã rem ex ea.hic dixit Mar.ꝙ ego teneor tibi vtili nego.gest. ⁊ tu mihi de equitate.vt.j.de rei vendi.l.mater. Sed certe ꝯrium est dicẽdum. qꝛ nõ licet tibi hr̃e ratum qd non est tuo noie gestum.vt.ff.de preca.l.si seruus.⁊.ff.e.l.si pupilli.§.item seru⁹.vnde inter me ⁊ te nõ est actio neg.ges. Fallit tñ in tribus. Quid eni si rẽ tuã que p̃uenit ad me ex cã lucratiua meo noie vendidi?sz ad ipsam rem nõ habet̃ regressus.qꝛ perẽpta est. teneor tibi act. neg. ge.de p̃cio.vt.j.de rebus ali.nõ ali.l.j.⁊.ff.si cer.pet.l.si eũ.⁊ sic intelligo.l.dñi Mar.⁊.ff.e.l.cum seruũ.§.penul.sz si res tua peruenisset ad me ex cã lucratiua lz desinat in reruz nã esse.hoc casu non lz tibi in subsidiuz hr̃e ratum. vt agas de precio cõtra me.vt insti.de le.§.si res. Si aũt gero negociuz nec tuo noie nec meo.sed nomine titij hic refert. si noie titij ad quẽ quoquomodo põt pertinere.puta pecuniaz que tibi debet̃ nõ exigo meo noie nec tuo.sed titij.vnde põt eẽ quoquomodo titij.vt dr̃.ff.e.l.si pupilli.§.itẽ q̃rit̃.si aũt non põt p̃tinere ad eũ.nullo mõ putans huum tuũ esse titij dedi alicui pecuniã ne eũ occidat.hic nõ põt p̃tinere ad titiũ.qꝛ cõsideratur potius veritas q̃z opinio.vt.ff.e.l.si pu.§.si titij.geritur aũt negociũ qd potest esse alicuius ipso gestu. ⁊ h canete vobis.qꝛ.l.vocat alienũ ipsa re vt.ff.e.l.si pu.§.qd ergo sz qd ibi dr̃ ipso gestu exponit̃.i.ipsa gestiõe reipsa. ⁊ dicit̃ ipso gestu negociũ alienum si facio tale qd ꝙ habes necesse facere ꝙ soluo creditoribus tuis.hic qꝛ gero noie tuo te inuito ⁊ ignorãte libero te.vt.ff.e.l.si soluẽdo.sz si ego ignorãte te solui ago act.neg.ge.vt.ff.e.l.cũ pecunia.sz si iuito te soluã nõ agã.vt.j.e.l.vl. Si autez gero noie titij. puta qꝛ nõ putabam te heredem titij cum esses sed seyum.volens seyũ a creditoribus hereditarijs liberare solui nomine seij creditoribus hereditarijs.hic si gero nomine titij ego obligationem hereditariam volui extinguere ⁊ aliquem mihi obligare.s.verum heredem.habeo cõtra te act.nego. gest. vt.ff.e.l. que vtiliter.§.titius.si aũt gero nec tuo nomine nec titij sed meo noie.puta cum esses hẽs titij ⁊ ego putabã me hẽdem titij ⁊ solui creditoribus hẽditarijs meo noie. Hic dixerũt Bul.⁊ Jo.ab initio te non libero.nec nascitur mihi actio nego.gest.cõtra te.sed ex postfacto exquo incipiã scire ꝙ nõ eram hr̃s.sed gero in mẽte mea ꝙ illa solutio p̃ficiat tibi.libero te.⁊ datur actio mihi nego.gest.vt.ff.e.l.vlti.⁊.ff.de pe.here.l.si qd possessor.in p̃nc.⁊.j.de peti.here.l.de hẽditate. Sed certe isto articulo putant.d.Azo.⁊ Joan. Bul. male dixisse.vñ dixit ipse si gero meo noie.hic nõ ab initio nec ex post facto te libero.vñ nõ erit act.neg.gest.inter me ⁊ te vbi tu in veritate eras hẽs titij.⁊ ego putabã me hedem si solui creditorib⁹ hẽditarijs.solui indebitũ.vñ dat̃ mihi conditio indebiti. vt.ff.de ꝯdi. idebi.l.si pene cãe.§.j.vñ si milies gero in

ro in mente mea q te liberet illa solutio: nō te poterit liberare qꝛ eadē solutio non parit liberationē ꝛ obligationem: vt ff. de sol. l. qui hominem. Non ob. ff. e. l. vlti. qꝛ ibi est ponēdus casus: qꝛ putabam me hrdē cum tu esses. solui creditoribus hrditarijs nomine defuncti: vel hereditario: nō noīe meo. igiť recuperabo a te herede act. nego. ge. sed hic solui meo noīe. vn̄ nata est mihi ꝯditio indebiti. vn̄ non ob. ff. de peti. heř. l. siquid possessor. nā si possessor hēditatꝫ soluit de pecunia hereditaria suo noīe si cōueniť postea petitione hereditatis dicet nō habeo nec desij dolo habere. ꝛ sic reputabit vero heredi insup reconciliato indebito teneť ꝯditione indebiti vero heredi: sꝫ hic solui meo noīe. verūtamē si creditores nō essent soluendo: hic de equitate possuꝫ dicere q illa solutio ꝓficiat tibi vt ita sis liberatus ab eis: vt. ff. de peti. heř. l. si possessor. ꝛ. ff. de reli. ꝛ sump. fu. l. at siquis. Uel potestis dicere vt dicere ꝯsueui. vbi negociū qđ est tuū ipo gestu gero meo noīe. hic dico: si ego nō cedo ꝯditiōeꝫ indebiti ꝯ creditores: sꝫ simpľr dicis q illa solutio tibi proficiat nō tn̄ ꝓficiet: nec te mihi obligabis. qꝛ hoc casu non posses cōpēsare eis inuitis: vt. j. de ꝯpē. l. eius. ꝛ. ff. đ ꝯpē. l. i rē ei⁹. sꝫ si placet eis ꝛ tibi illa solutio tibi ꝓficiet ꝛ indubitanter posset fieri cōpēsatio. vn̄ tu ꝯditiōe indebiti poteris recupare si nō obijceret tibi ꝯpēsatiōem. sꝫ secus ē si obijcēt: qꝛ qđ vna via ꝯcediť alia ꝓhibeť: vt. ff. si cer. pe. l. certi cōditio. i fi.

Si seruuz. In. l. ista ponitur talis casus. Ego huū tuū vtilē tibi dū eēt eger meis sumptib⁹ liberaui: nūqd potero recupare act. neg. ge. a te dn̄o. Rn̄. q sic. Tex. cōstitutum. ꝛ ita gessi vtiliť: vt. ff. e. l. sinaūt. §. j. Tex. act. s. cōtraria. Tex. sumptus. s. bona fide factos. Tex. recuperare poteris. sub. vsq ad probabilem moduꝫ: vt. ff. e. l. ij. ¶ Or segnori hētis in. l. ista vt dixi in casu. Sed quid si seruum inutilē dn̄o curauit? Dixerunt quidā idem. Uel potest dici q non est idē qꝛ ad hoc vt deť act. neg. ge. dꝫ vtiliter geri: vt. ff. đ i rē. v. l. si rē.

Alimenta. In. l. ista ponūtur duo casus. Primus est talis. Si mulier pstitit alimēta filijs suis vř functa officio pietatis. ꝛ iō nō repetit. Scđs casus est talis. Si mulier in negocijs filiorꝫ suoruꝫ gerēdis aio repetēdi aliqua impēdit nō affectione materna. ꝛ si pōt ꝓbari illud qđ impēdit recuperabit act. neg. ge. Tex. feceris. sub. que ipedit repetitionē vt. s. e. l. j. Tex. siqd aūt. Incipit scđs casus. Tex. in rebus. s. alijs nō in alimētis. Tex. ondēris. i. ꝓbaueris eoipso q ꝯ nō ꝓbeť: vt. j. qui mili. nō pos. l. sup seruis. Alij exponūt. ostēderis: qꝛ hꝫ necesse ꝓbare q impēdit aio repetēdi. q opi. nō vř bona in alimētis. qꝛ in eis est pietas qdā vt pstet. sed si facit vnā domū sibi vř hre animū repetēdi. Un̄ no. hic drīaꝫ inter pmū ꝛ scđm casuꝫ. In prio casu vř officio pietatis fungi. In scđo casu ꝓsumitur q voluerit donare: vt. ff. de dona. inter vi. ꝛ vx. l. si stipulata. nisi probaret ꝯ. qꝛ tunc recuperat act. neg. gest. vt hic. ¶ Sed dic mihi. qđ hic diciť est ne verū indistincte? Dn̄s Azo ita notauit in summa huius ti. cuꝫ mř alimētat filiū. aut viuo pře aut mortuo. Si viuo pře: on⁹ pnū erat alere filiū nō mřnum: ꝛ iō recupat: vt. ff. e. l. ij. Si aūt alit filium mortuo pře. ꝛ tūc aut alit miorē triēnio ꝛ non repetit: vt. j. de pa. po. l. nec filium. Si aūt alit filiū maiorem triēnio: si sumpt⁹ est modicus nō repetit: vt ar. ff. đ dona. iter vi. ꝛ vx. l. vtrū. ꝛ. ff. de libe. cā. l. siqs. ꝛ. ff. cōmo. l. in rebus. §. pn̄t. Sꝫ si sumpt⁹ est magnus: si ꝓtestata est velle repetere repetit. alš nō vt hic. ꝛ. ff. e. l. nēseni⁹. Uel si vultis dicere vt dicebat dn̄s meus. si mř alit filiū viuo pře vel mortuo si miorē triēnio nō hꝫ actionem nisi forte nobilitas psonaꝝ aliud suadeat: vt. ff. de libe. ag. l. iij. §. pe. ꝛ hec. vera sunt qn̄ ꝯstā e mřimōio mř alit filiū. sed si celebrato diuortio mř alit filiuꝫ: tunc si culpa mulieris celebratū est diuortiū: tūc dꝫ ali apđ mřeꝫ sumptibus mulieris. ꝛ eꝯ: vt. j. apđ quē pu. edu. l. vna.

Si filius. Tex. ista ponit tres casus. Et primus casus est. si filius q est in potestate soluit debitū pn̄ū nō hꝫ act. neg. ge. cōtra patrē: qꝛ nō pōt esse iudiciū inter patreꝫ ꝛ filiuꝫ. Secundus casus est. si filius sui iuř effectus soluerit creditori paterno volēs patri donare non recuperat. Tertius casus est. si filius sui iuris cōstitutus soluerit creditori paterno ꝛ při heres nō extitit sed patrui sui: recupat qđ soluit pro pře act. neg. ge. a patruis suis. Tex. si filius. s. famiľ. Tex. debitum soluit. de peculio ꝓfectitio vel aduentitio. Tex. hꝫ. qꝛ inter přeꝫ ꝛ filiū đ peculio ꝓfectitio vľ aduētitio nō pōt esse iudiciū: vt. s. de in ius vo. l. ij. Secus si soluisset de peculio castrēsi vel quasi: qꝛ tūc pōt bn̄ esse iudiciū inter přem ꝛ filiū: vt. ff. de iudi. l. lis. ꝛ qꝛ i eo loco pmissa. hř: vt. ff. ad mac. l. j. ꝛ. ij. Tex. siue. Incipit scđs casus. Tex. si igitur. Incipit tertius casus. Tex. mādato qꝛ si cuꝫ mādato soluisset ageret mandati: vt insti. de ob. que ex cōtrac. nas. in prin.

Quod in vxorē. In. l. ista ponuntur duo casus. Primus casus est si maritus expendit aliquid in vxorem egrā curādam: nō repetit a socio suo: qꝛ maritalis affectus impedit hāc actionē dari. Scđs est. si maritus fecit sumptus in funerādo vxorē ꝛ dos nō remāet apđ maritum: illū sumptū recupabit maritus act. funeraria ab eo qui dꝫ doteꝫ hre. Tex. in funus sane. Incipit scđs casus. Tex. iuř cōuenis. sub. funeraria act. vt probať. ff. de reli. ꝛ sump. fu. l. antiquis. §. hec enim actio. Odo.

Si mādatū. Tex. ista sicut patebit vobis ex his que circa lřam notabuntur hꝫ duplicē intellectum. Uno modo intelligitur fm Jo. Alio modo fm Azo. Ego tamen ponā casum simpliciter vt lřa sonat. Dicetis ergo sic. Titius pfamil. mādauit mihi vt gererē negocia sua ꝛ vxoris sue. ego secutus mādatū mariti gessi negocia sua ꝛ vxoris sue. ꝛ ingerēdo feci sumptus. modo queritur que actio nata sit inter me ꝛ titiū. ꝛ inter me ꝛ vxorē eius? Rn̄. impator: si mandatū solius titij mariti secutus gessisti taꝫ ipsius negocia q̄ vxoris sue: nata est actio nego. ge. directa ꝛ ꝯria inter te ꝛ vxorē titij: qꝛ ipsa teneť tibi cōtraria ꝛ tu ei directa. sꝫ inter te ꝛ titiū maritū ꝓdita ē actio directa ꝛ ꝯria mādati: qꝛ ipsi dať directa ꝛ gerēti tibi datur cōtraria mādati si aliqd erogasti. Tex. secut⁹. sub. tu gestor. naꝫ gestori negocioꝝ interroganti rn̄. impator: vt patet ex. l. subscriptiōe. Tex. cū ipsius. s. mariti. Tex. taꝫ tibi. s. gestori. Tex. actio tibi aūt ꝯria cōpetit ꝯ euꝫ ad omne id qđ aberat tibi vel abfuturū est: vt. ff. e. l. ij. sed mulieri directa actio cōpetit vt actus tui prestes rationem ꝛ reliqua prestes. Tex. mādati. s. directa. Tex. sed tibi. s. gestori. Tex. aduersus cā cōtraria. s. mandati. nam directa datur dn̄o ꝛ ꝯtraria gestori vt. ff. mā. l. si procuř. §. mādati. ꝛ. l. si vero. §. ꝯrio. ꝛ ita habetꝫ in. l. ista vt dixi in casu. ¶ Sed ad id qđ hic dř opponitur ꝛ signanť duo ꝯria. Et pmo videtur q inť me ꝛ vxorē cesseꝫ actio nego. ge. si gessi mādato mariti: qꝛ mādatū facit cessare hanc actioneꝫ. vn̄ vř ꝯ insti. de ob. que ex quasi ꝯc. nas. in pn. Sed rn̄. mandatum directū qđ cadit inter dn̄ꝫ ꝛ negocioꝝ gestorem facit cessare actionē hāc. ꝛ sic loquitur. l. ꝯria. sed mandatum tertie psone nō facit cessare hāc actionē vt hic: qꝛ negocia vxoris gessi secut⁹ mādatū mariti. ꝛ ad hoc facit s. e. l. qui pupille. ¶ Sed denuo vř ꝯ. vt si gessi negocia vxoris mādato mariti q inter me ꝛ eā nō sit actio neg. ge. sed in factū de eqtate. Un̄ vř ꝯ. ff. mādati. l. si tibi mādauero. §. curator. Sed rn̄deo maritus hic mandauit q sua ꝛ vxoris negocia gerā. hic impēdi ꝛ in re mulieris. ꝛ sic fuit suuꝫ negociū reipa. nō hꝫ locū directa ꝛ ꝯria actio neg. ge. Sꝫ. in. l. ꝯ. nō sic dū curator datus eēt bōis debitoris. ego mādato creditoꝝ gessi negocia đbitoris aliqbus creditorib⁹ absentib⁹ poterit tn̄ negociū eē bonū pn̄tibus: teneť mādati. absentibus nō teneť act. neg. ge. qꝛ nō fuit eorū noīe gestū. sed equitas suadet dari actionē vn̄ dať in factū actio: vt ar. ff. de ps. ver. l. q huādaꝝ. ꝛ. l. quod. Un̄ nihil đ hac. l. ad illā. nā hec. l. loquiť de negocio qđ erat alicuius reip. ibi đ ipso qđ poterat eē suū ratihabitiōe. ¶ Or segnori sup. l. ista consueuit formari talis qđ ꝛ aduertatis eā: qꝛ bōa est ꝛ subtilis. ꝛ hic pēdet vna de subtilitatib⁹ hui⁹ ti. ꝛ ex eis examiatiōe videbitꝫ varios intellect⁹ huius. l. Cōsueuit qri ita. hec. l. dicit si mā

dato mariti gessi negocia vxoris: ⁊ inter me ⁊ vxorē ē actio neg. ge. est ne istud verū: si gessi cōtemplatione vxoris vł nō? In qōne ista fuit opi. dixit enim Jo. ⁊ oēs vsq; ad tpa do. Azo. vbi gero negocia vxoris mādato mariti: si scio ille vxoris esse ⁊ eius cōtemplatione gero: volens eā mihi obligatam hr̄e: erit actio neg. ge. inter me ⁊ mulierem. ⁊ ita intelligebat. l. istam. ⁊ in ea ponebat casuz. sed si gessi negocia vxoris ⁊ ignorabam sua esse: ⁊ credebaz esse mariti: tūc nō erit actio neg. ge. inter me ⁊ vxorem. sed inter me ⁊ maritum erit mandati actio. sed inter maritū ⁊ vxorem erit actio neg. ge. quasi maritus gesserit qd̄ mandauit. q2 qui per aliuz gerit ꝓ seipsum gerere vr̄: vt. ff. de admi. tu. l. ista aūt. §. gessisse. ⁊ ar. ff. ne quis eū qui in ius vo. est vi exi. l. si ꝑ aliū: inter me ergo ⁊ eā nō est actio hec: vt. ff. cōi di. l. in hoc iudicio. lz inter me ⁊ maritū eius est mandati actio: vt dixi. Sz pro ista opi. faciunt multe. ll. que dicunt. si gessi negocia tua cōtēplatione tui mādato tertij: ⁊ sciens tua gero volens te obligatū hr̄e: datur mihi actio nego. ge. cōtra te: ⁊ tibi ꝯ me. sz si ignorās ea esse tua nō daꝛ: vt. ff. de solu. l. qui hoīez. §. j. ⁊. ff. eo. l. iij. §. apud. ⁊. §. si cū ꝓposuisset. ⁊. l. si pupilli. §. siquis ita. in. fi. ⁊. l. nā ⁊ huus. §. si viuo. ⁊. l. siqs mādato titij. ⁊. l. mandasti. ⁊. ff. mā. l. si tibi mandauero. §. si curator. ⁊. l. qui fidem. Et hanc opi. dñi Jo. dñs meus Ja. bal. cōmēdauit. sed dño Azo. in qōne ista visum est contra. ⁊ dixit dñs Azo. si mandato titij gero negocia vxoris eius: inter me ⁊ vxorem eius erit neg. ge. actio. siue sciebaz vxoris esse siue ignorabā. ⁊ inter me ⁊ mādatū est actio mā. ⁊ ita intelligebat. l. istā ⁊ in ea ponebat casum ⁊ hanc suam opi. nisus est ꝓbare multis. ll. ⁊ statim. si gero negociū tuū mandato titij: siue scio tuū siue ignoro: tū tu in vitate cuius negociū est debes mihi teneri act. neg. ge. ⁊ ego tibi. q2 veritas dz ꝓuallere opinioni: vt. ff. e. l. sz si cū putaui. §. itē si cum putaui. ⁊. l. si pu. in prin. ⁊. §. qd ergo. ⁊. §. j. ⁊. §. titij. ⁊. §. inquit pedius. ⁊. l. mandasti. §. vlt. Item ꝓ ista opi. inducebat. ff. cōi di. l. in hoc iudicio. §. si puto. Non ob. ll. allegate pro. Jo. q2 vr̄ gessisse. verū est in sui ꝑiudiciuz nō meū: vt. ff. e. l. sicui. ⁊. ff. de admi. tu. l. lucius. §. j. ⁊. j. qd̄ cū eo. l. j. qd̄ non ob. q2 neminem volui mihi obligare: vt in. l. in hoc iudicio. q2 illud habet locuz cum de nouo edifico: q2 ibi hēo retentionem. sed secus est in hoc casu. ⁊ sic intelligitur hec. l. cū suis similibus. Itē nō ob. ff. e. l. iij. §. apud marcellū. cū suis si. vbi dr̄. si ꝓposuerā gerere negocia tua ⁊ tu mādasti mihi: inter me ⁊ te est mādati: ⁊ inter dñm ⁊ gestorē est actio neg. ge. q2 idē si nō ꝓposuisset gerere. vn̄ sub audiēdū est ibi maxime. Itē nō ob. ff. e. l. si pu. §. siquis. vbi ita vr̄. si gessi mandato titij tuū negociū. si sciens tuū negocium gessi teneris mihi nā. idem si ignorans. vnde subaudiendum est ibi maxime. Itē non ob. ff. e. l. nam si huus. §. si viuo. ⁊. l. siqs mandato tity. ⁊. l. mandasti. q2 licet. ll. ille dicāt ꝙ si mādato titij gessi negocia tua est mandati actio inter me ⁊ titiū: non tū. ll. ille prohibent quin inter dñm ⁊ gestorem sit neg. gest. actio. vnde cum ille. ll. non prohibeāt nihilominus erit hec actio directa ⁊ contra. siue sciebā negocia tua censiue non. Itē non ob. ff. mā. l. si tibi. §. si curator. ⁊. l. qui fide alterius. vbi inuenitur si mādato alterius fideiussi pro te: ꝙ inter me ⁊ te nō sit act. intelligo mādati sz neg. gesꝰ. est actio. Vel pōt ita intelligi ꝙ ibi gessi cōtemplatione tua negocium qd̄ erat tuū reipsa: vnde ille mihi tenetur. ¶ Sz circa articulū istū cōsueui vti distinctiōe tali: ⁊ neutrā sententiā tenere indistincte: sed cum distinctione modo approbādo vnam mō aliā: ⁊ distinguo sic. Si gero negociū vxoris mādato mariti: siqdē est tale negociū qd̄ non est suum reipsa vel ipso gestu: sed ratihabitione: tunc si scio illud negocium vxoris esse: ⁊ eius contemplatione gero: erit inter me ⁊ eam actio nego. gesto. quia cogitur habere ratuz: vt. ff. e. l. pomponius. sed si ignorarem eius esse nomine: tunc non potest haberi ratum quia non est eius gestum: vt. ff. eadem. l. si pupilli. §. sed si ego. ⁊. ff. de prescrip. ver. l. ⁊ si seruus. nisi in casu si mandans nō sit soluendo. quo casu ⁊ ego tibi nego. gesto. ⁊ tu mihi teneris sic ⁊ alias. ff. de lega. j. l. plane. in principio. sic intelligitur. ff. eo. l. si pupilli. §. si tibi seruum. ⁊. ff. eo. l. vl. in fin. ⁊ sic intelliguntur omnes. ll. allegate per Joan. ⁊ Azo. Si autem gero negocium vxoris quod est suum reipsa vel ipso gestu: his casibus preualet veritas: vt actio neg. ge. inter me sit ⁊ vxorem. sic ⁊. ff. eo. l. que vtiliter. §. si titius. ⁊ sic intelligunt omnes. ll. allegate ab Azo. Nec ob. ff. e. l. si pupilli. in prin. ꝙ ibi vel gessi contēplatione vtriusq;: vel si tutoris tm̄ teneꝛ pupillus: q2 est locupletior. ⁊ ſm hanc determinationem intelligo. ff. de pig. act. l. solutum. §. solutam.

ſ Si paterno. In. l. ista ponūꝛ duo casus. Et primus est talis. si ego vitricus alui ꝑna affectione priuignas meas vł mercedes ꝓ eis magr̄is eaꝝ prestiti: ego illum sumptū non repetā. Scd̄s casus est. si ego in negocijs priuignoꝝ meoꝝ probabili mō feci sumptus ⁊ feci animo repetēdi recuperabo. Tex. aluisti. sub. tu vitricus. ⁊ dicuntur ꝑuigne mee ex alio viro nate vt insti. de nup. §. affinitas. Tex. magr̄is. q2 debebat eas instruere in aliq̄ artificio. Tex. ꝙ si. Incipit scd̄s casus. Tex. repetitur. dicunt quidam ꝙ debes probare ex quo ꝑna affectione videris fecisse. vt in prin. huius. l. Vel dic. repetiꝛ: quia ꝑsumitur se velle repetere: quia nemo ꝑsumitur iactare pecunias suas: vt. ff. de ꝓba. l. cum de indebito. in ꝑn. act. ad sumptus recuperādos: vt. ff. e. l. siquis. Vn̄ no. hic multa sunt que faciūt cessare ꝯriā actionē nego. ge. ꝑna pietas: vt. s̄. e. l. j. ⁊. l. alimēta. Et hoc nisi in casu qui poniꝛ. j. d̄ nup. l. patrē. Vel pōt dici. aut pietas intercedit in gerēdo. ⁊ tūc nō repetit hac actiōe. aut i repetēdo. ⁊ tūc cessat hec actio: vt ff. de religi. ⁊ sump. fu. l. at siqs. §. hec actio. Itez maritalis affectio: vt. s̄. e. l. qd̄ in vxorez. Itē inter ex̄neos facit cessare amicitia ꝑna: vt. ff. e. l. is q. Itē obsequz facit cessare hanc actionem: vt. s̄. e. l. offō. Itē expꝛssa ꝓhibitio: vt. j. e. l. fi. Od.

Si negociū. In. l. ista poniꝛ talis casus. Ego gerebā negocia sororis mee ꝓ ea solui tributa fisco: vel ea mandāte vel rogante nō aio domādi. qua actiōe recupabo sumptus? Rn̄. vbi feci sumptus ea mādāte: mādati actiōe vbi ea rogāte act. neg. ge. Tex. vel rogāte. nō mandanti: sed monēdi aio. ⁊ sic hec lr̄a legiꝛ disiunctiue. Vel legitur hec lr̄a alio mō: vel ꝓ idest. ⁊ ad qd valeat istd̄. j. videbitis. Tex. recipe. i. recupare. Tex. poteris. ¶ Or segnori hec. l. dicit si gerebam negocia pro sorore mea ⁊c̄. vt dixi in casu. Sed l. ꝯdicit ꝙ ita ꝯhiꝛ mandatum per verbum rogo sicut ꝑ v̄bū mādato: vt. ff. man. l. j. ⁊. l. si reum. §. si passus: vn̄ sicut mādatum facit cessare hanc act. ita ⁊ v̄bum rogo: q2 ꝑ v̄buz rogo ita ꝯhiꝛ mādatū. Ad istud pōt dici vno mō sic. Licet lr̄a loquaꝛ disiūctiue tm̄ soluiꝛ in copulatiuā. vel ꝑdest. q. d. si ꝓ ea mandāte: ⁊ rogāte solui: daꝛ mandati. al's si non mandauit vel rogauit daꝛ actio neg. ge. ⁊ ita soluiꝛ ꝯriuz istud vno mō. Vel pōt dici scd̄o mō sic. si mandante sorore pro ea tributa solui: recupero act. mandati. si ea rogante: refert. aut ipsa rogauit me aio mādandi. ⁊ tunc datur mādati. aut rogauit me non aio mandandi: sed aio monendi: si placeret tibi soluere pro me: nō tm̄ mando. ⁊ tunc v̄bū rogo nō inducit mā. act. sz neg. ge. vt. ff. e. l. itē si hui. ff. e. l. idēq;. §. idē ait. Sed in dubio quid ꝑsumā? Rn̄. ꝑsumēdū est ꝙ aio mādandi: q2 in dubijs a v̄bis nō est recedēdū: vt. ff. de le. iij. nā aliter in ꝑn. Odo.

Curatoris. In. l. ista dr̄. Nō solū. curator teneꝛ act. nego. gesꝰ. vtili: imo mortuo curatore successores eiꝰ tenētur vtili act. neg. ge. ⁊ teneꝛ de dolo ⁊ lata culpa. ⁊ offīm administrationis nō trāsit ad heredes. ⁊ iō heredes curatoris nō p̄nt alienare res adulti. Tex. curatoris ēt. hic. ēt. implicat ꝙ nedū curator teneꝛ vtili: imo ⁊ hēdes. Tex. ꝑstare debere. sz ipē curator teneꝛ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: vt j. arbi. tu. l. qcqd. sz eiꝰ hēdes d̄ dolo ⁊ lata culpa tm̄ teneꝛ nō de leui nisi i tribꝰ casibꝰ: vt j. d̄ her. tu. ⁊ cu. l. j. ⁊ tibi dicā. Tex. ꝯuenit. vt. ff. de his q no. infa. l. furti. §. mādati. in fine. ¶ Or segnori hec. l. dic̄ vt dixi in casu. Vn̄ no. h̄ cū qs gerit negocia: aut spōte: aut necessitate. Si suscipiat cā necessitatis teneꝛ vtili. Si aliquis gerit spōte teneꝛ directa: vt. ff. e. l. iij. §. hac. si ante aliqs gerat. ex necītate vt ē tutor: si ꝑdita ē act. alia vt tutele cessat act. vt neg. ge. si nō est ꝑdita alia vt est

vt est ꝙ heredes curatoris teneꝰ vtili vt hic: nō directa. Pō.

Ob negociū. In .l. ista dicit. Si aliqs gessit negociū alienum bona fide sumptus fecit: si dn̄s neg. ge. fecit morā de sumptibus reddēdis teneꝰ de sumptibus ⁊ vsuris cū actio nego. ge. sit bone fidei. Tex. suasit. qꝛ act. neg. ge. bone fidei est: vt insti. de act. §. actionū. vnde in ea veniunt vsure a tpe more: vt. ff. e. l. qui tandē. Text. vtere. nā actio ne. ge. sponte gerēti daꝰ contraria directa. gerēti ex necessitate datur con traria vtiliꝰ: vt. ff. e. l. at qui. §. si seruo.

Ab vno coherede. In .l. ista dicitur. Si sunt duo coheredes: ⁊ vnus vendit rem cōem ⁊ suo ⁊ coheredis noie: si coheres illā venditionē ratā habuerit a cohr̄e dimidiā pcij poterit ꝓsequi act. neg. ge. Tex. veluti cōi. sub noie. Vn̄ not. hic. si rē cōem mihi ⁊ tibi ex cā hereditaria vēdo cōi noie: ⁊ tu ratā habes venditionē recupas ptē precij act. ne. ge. vt hic. sed si nō cōi noie venderē nō potes hr̄e ratū qd nō est tuo nomine gestum: nisi in subsidiū re vsucapta vel prescripta: vt. j. de rei ven. l. mater. sed ⁊ pōt petere petitiōe hereditatis. vel si nō potuit explicare negociū ꝑ pte ages fami. herci. vt dicā. j. fa. here. l. in famil.

Tutori vel curatori. Hec lex bona. l. est ⁊ vtilis ⁊ notabilis. ⁊ si aduertatis casum bene cetera intelligetis. Ponetis ergo casum sic in terminis. qdā masculus vel femina accessit ad impatorē ⁊ corā eo ꝓposuit talē qōnē dn̄e impator qdā gessit negocia mea sine mādato sponte vel me ignorāte quero a vobis vtrū teneatur iste sicut tenetur tutor vel curator pupillo vl adulto? Ad qd respōdet impator ꝙ nō teneꝰ eo mō: qꝛ q sponte gerit non habeꝰ similis tutori vel curatori: imo dissimilis qꝛ tutor ⁊ curator gerit ex necessitate: gestor negociorū gerit ex volūtate. Itē differunt in alio: qꝛ gestor q gerit sponte: si accessit vt vnū gesturus non teneꝰ alia gerere: qꝛ sufficit si cui vel in paucis amici laboribus ꝯsulaꝰ. s; tutor ⁊ curator tenenꝰ de gestis ⁊ de gerēdis. Itē differūt i alio qꝛ tutor ⁊ curator tenenꝰ de doto ⁊ lata culpa ⁊ leui: non de leuissima. gestor negociorū l; teneaꝰ de dolo lata culpa. ⁊ leui: interdum tenetur de leuissima. Et vnū sciatis: si tu sponte gessisti negocia mea ⁊ aliqd mihi debebas: debebas a teipso exigere qd si tu non fecisti. si primū debitū non erat vsurariū efficietur vsurariū. s; si forte alij erant debitores mei si tū ab alijs non exegisti non pōt tibi imputari: qꝛ si eras spontaneus gestor apposita fuisset tibi exceptio agere nō potes: qꝛ non habes mādatū: ⁊ nemo sine actione potest experiri: ⁊ ideo ego ipse debeo ꝓponere exceptionē meā ⁊ aduocare res meas a possessoribus. Tex. sponte gerit. hec est prima differentia inter tu. ⁊ cu. ex vna pte: ⁊ neg. ge. ex alia. Tex. qppe. ecce secūda. Tex. supioribus qdē. i. tutori ⁊ cu. Tex. huic. s. gestori neg. Tex. vel. ꝑ saltem. Tex. ꝯstitutus. s. spontaneus gestor. Tex. necesse hēat. sub. ⁊ aliqn̄ leuissimā. Tex. ea que hucusqꝫ no. tres differentias. mō loquiꝰ in gestore vsqꝫ in fi. Tex. cum vsuris. que hac act. veniūt ex mora: qꝛ ex alijs causis vt dixi. s. e. l. ob negociū. Tex. hr̄e potuit: que est: qꝛ nemo sine act. pōt. experiri. Tex. dicis. sub. vel tibi aliqd deberi. Text. detorquere. i. ꝓponere. Tex. tuas petitiones debes. ¶ Porsegnori in .l. ista not. plura not. ad que allegamus tota die. l. istā. ¶ Et primo no. tres differētias esse inter tutorē ⁊ cu. ex vna parte: ⁊ gestorē negocioꝝ ex alia. ¶ Et prima est illa: qꝛ tu. ⁊ curator gerūt ex necessitate. vnd nisi hēant legittimā excusationē non excusanꝰ: qꝛ officium tutoris ⁊ curatoris est necessarium: vt insti. de excu. tu. vel cu. in prin. sed gerere negocia alterius est volūtatis: vt. ff. e. l. j. ⁊ l. iij. §. hac actione. ¶ Scda differētia est: qꝛ tutor ⁊ cu. tenenꝰ de gestis ⁊ gerēdis: vt. j. ar. tu. l. qcqd. s; gestor nego. non teneꝰ nisi d gestis qꝛ sufficit si cui vel in paucis amici labore ꝯsulatur. vt h sic ⁊. s. de ꝓcu. l. inuitus. ¶ Tertia differētia est qꝛ tutor ⁊ curator tenenꝰ de dolo lata culpa ⁊ leui: ⁊ non de leuissima. qꝛ meliōris ꝯditiōis est q gerit ex necessitate qꝫ q gerit ex volūtate: vt hic ⁊. j. ar. tu. l. quicqd. sed gestor negociorū teneꝰ de dolo lata culpa leui ⁊ leuissimā: vt hic. sic. ⁊ als: vt. ff. e. l. iij. ⁊. l. si pupilli. §. videamus. Itē not. in .l. ista si gestor negociorū accessit ad negocia alicuius gerēda: ad vnū negociū gesturus non teneꝰ alia gerere negocia. ⁊ ad hoc facit. s. de ꝓcu. l. inuitus. ⁊. s. de execu. tu. l. volūtarie. Itē no. h si gestor dꝫ aliqd dn̄o negociorū: illud dꝫ d se exigē ⁊ in negocijs deponere: qꝛ si non facit prima actio deuoluiꝰ ad hac: ⁊ est vtile pmā deuoluēre in hanc act. qꝛ si prima non erat vsuraria efficiꝰ vsuraria: vt. ff. e. l. si quis in fi. ⁊. l. s. Itē si prima actio erat tēporalis efficiꝰ ꝑpetua: vt. ff. e. l. sinaūt. i pn̄. Itē si prima actio non competebat hr̄dibus nūc competit: vt. ff. e. l. diuortio. §. illo. Itē si prima non erat priuilegiata efficitur priuilegiata: vt. ff. e. l. diuortio. Itē no. hic l; imputeꝰ gestori si a se non exigit: tamē non imputaꝰ ei si ab alijs debitoribus non exigit: cum non potuit. cū nemo sine actione experiaꝰ: vt. ff. de pscri. ver. l. nāle. in fi. Preterea cū careat mādato ack. non posset ꝓponere: vt. ff. e. l. si pupilli. §. vlt. ¶ S; ad .l. istā opponiꝰ. hic dr̄ ꝙ gestor negociorū teneꝰ de gestis non de gerēdis. Sed videtur ꝙ gestor teneatur de gerēdis vn̄ vr̄ ꝯ. ff. commo. l. in cōmodato. §. sicut. Ad qd vos dicet] vno modo vt dixit Guil. in casibus regulariter gestor tenetur de gestis: ⁊ nō de gerēdis vt hic. Fallit. in duobus casibus. si ab initio accessit vt oia gesturus: vt in. l. ꝯ. ⁊. ff. e. l. pōpo. in fi. ⁊. l. sequē. Itē fallit in alio casu. qn̄ accessit ad vnum negociū gesturus: ⁊ alius erat oia negocia gesturus: vt. ff. e. l. si pu. §. videamus. Vel pōt dici si gestor negociorū accessit vt vnū negociū gesturus nō teneꝰ de gerēdis vt hic. si accessit vt plura negocia gesturus ⁊ vnū gessit: teneꝰ de reliqs gerēdis vt ibi. Vel pōt dici aliter ſm Joā. siue gestor accessit vt quedā negocia gereret: siue vt oia gereret nō teneꝰ de nō gestis: nisi qn̄ alius erat gesturus: vt in. l. ꝯ. Sed in alio est differentia: qꝛ si accessit vt oia gesturus ab initio: vna est actio. vna obligatio. vna gestio als secus: vt. ff. e. l. pompo. in fi. ⁊. l. si aliquis. Vel dic tenetur de gestis inchoatis non de gerēdis inchoādis. ⁊ sic loqtur. ff. cōmo. l. in cōmodato. §. sicut. ¶ Vnde circa articulū istū ita breuiꝰ distiguetis. Cū qs accedit ad alia negocia gerēda: aut vt oia gesturꝰ: ⁊ tūc de gestis ⁊ degerendis teneꝰ: vt in. l. cōtra. Si aūt accessit vt aliqua gesturus ⁊ vnū gessit: reliqua non: teneꝰ de gestis nō de gerēdis: vt. ff. cōmo. l. in cōmo. §. sicut. Si autē accessit vt vnum negotiū gesturus: si alius nō erat omnia negocia gesturus: non teneꝰ de gerēdis vt hic. Si aūt oia negocia erat gesturus: tūc teneꝰ de gerendis: vt. ff. e. l. si pu. §. videamus. ¶ Sed denuo ad .l. istā opponiꝰ. Hec lex vr̄ velle ꝙ gestor negociorum de dolo lata culpa leui ⁊ leuissima teneatur: s; vltra nō. Sed vr̄ eum de casu fortuito teneri. vt. ff. e. l. si qs. Ad qd vos dicetis. regulariter. gestor nō teneꝰ de casu fortuito. qꝛ actio nego. gest. est bonefidei. vn̄ in ea cessat casus fortuitus: vt. j. de pig. act. l. que fortuitis. Fallit si in se suscepit casum: vt. j. e. l. negociū alienū. vel si accessit ad negociū insolitum gerēdum. vt in. l. cōtra. ¶ Et ad solutionē huius ꝯrij vt plene liqueat articulus iste no. Triplex est negocium ſm antiquos. desertum solitū. ⁊ insolitū. Desertū negociū est cum paterfami. se absentat nullo gestore relicto qdā amicus absentis dicit. deus deus meus negocia talis absentis remanēt deserta. vnde accedit iste ad negociū eius gerēdū. ⁊ tunc iste teneꝰ de dolo ⁊ lata culpa tm̄ nō de leui vel leuissima. vt. ff. e. l. iij. §. interdū. Est negociū solitū cū gestor absente dn̄o gerit. ⁊ in gerēdo facit illud idē qd dn̄s erat ꝯsuetus facē. dn̄s erat ꝯsuetus sua pdia locare. hoc fecit gestor. hoc casu teneꝰ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ non leuissima. ⁊ non de casu fortuito vt hic. aliqn̄ teneꝰ de leuissima. puta si alius diligētissimus erat gesturus. vt. ff. e. l. si pu. §. videamꝰ ⁊ insti. de ob. que ex quasi delic. na. in prin. Est negociū insolitum. puta si gestor negociorū facit aliqd qd dn̄s non erat cōsuetus facere. dn̄s eni cōsuetus erat libros emere ⁊ vendere. gestor incipit talia facere que dn̄s non erat consuetus facere: qꝛ emit vltra. ⁊ vna die fracta sunt oia. quo casu non solum tenetur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuissima. imo ⁊ de casu fortuito. vt in. l. cōtraria. Item si in se suscepit casū.

fortuitum spālit̄: vt.j.e.l.negociū alienū. Item si aio depre/ dādi accessit: vt.ff.e.l.si pu.§.siqs. Itē tenet̄ gestor de casu fortuito in oibus casibus in qbus dñs tenet̄ gestori inquātū est locupletior vt in oibus casibus no.s̄.e.l.ij. ¶ Or se/gnori vos habetis ex pmissis ꝙ gestor negocioꝝ tenet̄ d̄ dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui ꝛ leuissima. ꝛ vt intelligatis ꝛ sciatis q̄ dixi: ꝛ istud ē vtile scire ꝛ maxie i ꝯctib⁹: qro qd ē dol⁹ ꝛ lata culpa ꝛ leuis ꝛ leuissima? Et certe dolus est fraudulenta machinatio adhibita in gerēdo: qꝛ in dolo ē frau⁹: vt.ff.d̄ pactis.l.iurgentium.sꝫ si fraudādi.vñ dolus ꝑprie est: vt.ff.de dolo.l.j.§.j. Lata culpa est ignorare qđ oēs sciunt. credit gestor ꝙ in loco publico si de nocte dimittat equū inuenire eū postea in sequēti die: sꝫ nō inuenit.vñ culpa lata est magna negligentia que cōparat̄ dolo: vt.ff.depo.l. ꝙ nerua. ꝛ ff.de ver.sig.l.j.ꝛ.ff.de iur.ꝛ fac.igno.l.nec supina. Leuis culpa est negligentia.ꝙ aliqs sit negligēs e st leuis culpa: vt.j.ar.tu.l.qcqd.ꝛ.ff.cōmo.l.si vt certo.§.nūc aūt alius interdū.in fi.ꝛ.§.certi se. Et leuissima culpa est que in diligētissimo potuit preuideri: vt colligit̄.ff.de regu.iur.l.ꝯctus.ꝛ in preall.l.interdum.ꝛ.ff.cōmo.l.si vt certo. Casus fortuitus est q nullo ingenio hominis potuit ꝓuideri nisi diuina ꝓuidētia: vt in preall.l.ff.de regu.iur.l.contractus.ꝛ.ff.de admini.rerum ad ciui.perti.l.ij.§.eo tempore.

SI cognati. In.l.ista ponitur talis casus. Serui cognatoꝝ meoꝝ administrauerunt negocia mea ꝛ fratrum meoꝝ: ꝛ gesserunt in seruitute.postea cognati mei manumisserunt illos seruos.nunquid propter hoc probibet̄ eos manumittere? Respōdetur ꝙ non: ꝛ ipsi manumissi de gestis in seruitute nō tenet̄. Sꝫ si post manumissionē gesserunt: si qdē potuerūt separi gesta in libertate a gestis in seruitute: non tenētur de gestis in seruitute. Tex.non potuit. qꝛ non sunt obligati.sꝫ si essent obligati.bñ ꝓhiberent̄ manumitti.ꝛ sic soluit̄ ꝯtrariū.j.de seruo pig.da.ma.l.ij.Tex. sit.vt.ff.e.l.cum actū.ꝛ.l.se.ꝛ.l.an seruus ex suo facto.l.j.Si aūt quedā gessit in seruitute: quedam in libertate: si pñt separi gesta i ꝯuitute a gestis i libertate nō tenet̄ nisi liber fact⁹ potuit a se exigē: vt.ff.e.l.ꝓcul⁹.si aūt nō pñt separi tūc subtilitate iudicis veniūt sepanda: vt.ff.e.l.at qui nā.§.sceuola.

NEgociū. In.l.ista dr̄ ꝙ regula est ꝙ gestores de casu fortuito nō tenent̄: nisi in se suscipiāt casuꝫ fortuitū. Tex.nō cōpellunt̄.qꝛ act.nego.ge.ē in bone fidei iudicijs: vt.ff.e.l.qꝛ tātūdē.ꝛ insti.de act.§.actionū.ꝛ regulariter in bone fidei iudicijs nō ꝓstant̄ casus fortuiti: vt.j.de pig.act.l.q̄ fortuit̄. Sed vbi est exēplū ꝙ gerēs negociū alienū in se suscipit casuꝫ fortuitū? vr̄ ꝙ nō possit inueniri: qꝛ si dixi tibi volo ꝙ geras negocia mea: ꝛ tu dixisti libenter.ꝛ dixi volo ꝙ tu recipias casum fortuitū in te.ꝛ tu dixisti libenter.non es nego. gestor.sed es ꝓcurator: qꝛ mandato mei dñi administras.ꝛ ille dr̄ ꝓcurator q mādato dñi negocia aliena administrat: vt.ff.de ꝓcu.l.j.in prin. Quare dixerūt quidā ꝙ hec.l.intelligit̄ in gestore: qꝛ gessit cuꝫ mādato. Sed nos dicimus ꝙ potest inueniri exemplū ꝙ gerens negociū alienū pacto in se suscipit casuꝫ fortuitū. Et ponetis ita exemplū.vna die dixi tibi.amice non credo ꝙ hēas animuꝫ gerendi negocia mea.sꝫ si te contingeret gerere negocia mea: volo ꝙ tenearis mihi de tali casu fortuito.tu respōdisti.nō credo gerere negocia tua: sed si ꝯtingeret volo teneri de casu fortuito de quo dixisti.hoc casu si postea gessisti: bene teneris de casu fortuito.nā casus fortuitus spāliter pōt in se suscipi: vt.ff.si quis cau.l.sꝫ siquis.§.quesitū. Sꝫ sunt ꝛ alij casus in qbus tenetur gestor de casu fortuito: quos not.s̄.e.l.tutori.

NEgocijs. Lex ista dicit ꝙ act'. nego.ge.nō est realis: sꝫ ꝑsonalis.hoc dicit ista.l. Videte expositionē littere. Tex.neg.ge.ꝛc̄. Nec lr̄a pōt legi pluribus modis. Et vno mō sic.nego/cijs ge.act.q̄ nō ē in rē: sꝫ in ꝑsonā ē actio.ꝛ sic exposui.s̄.e.in ipa rubrica. Vel pōt legi ꝑprie.nego.ge. sub pro.vel propositionē de nā actio.neg.ge.est personalis ꝛ rei ꝑsecutoria.vñ dat̄ dño ꝯ gestorē: vt.ff.e.l.iij.§.hec act̄. ꝛ qꝛ personalis ꝛ rei ꝑsecutoria duratura est ad.xxx.ann. vt s̄.e.l.aduersus.ꝛ ista nō inducit secum tacitam hypo. secus est in act.tutele: vt.j.de admi.tu.l.pro officio.

SI quis. Segnori.ll. supiores oēs sunt veteres.ll.sed hec.l.est noua.l.iusti.imperatoris. Et in.l. ista ponit̄ talis casus. Tu me nolente ꝛ spāliter ꝓhibente accessisti.ad negocia mea gerēda ꝛ circa rē meā sumptus fecisti: nunqnid recuperabis a me per act̄.neg.ge. De hoc fuit dubitatum ab antiquis.ꝛ quidā dicebāt tibi directā dari ꝯ me dñm ꝛ qdā vtilē ꝛ quidam dixerunt ꝙ nō dabit̄ tibi nec directa nec vtilis actio ne.ge.in q̄ snīa fuit salui⁹ iul. Sꝫ i qōne ista dicit iusti. distinguendū esse.si ab initio anteq̄ȝ gereres prohibui te gerere: si tu postea geris negocia mea: ꝛ circa reꝫ meam facis sumptus ꝯ me nullā hēs act̄.ꝺm saluij iul.snīam. Sin autem me absēte ꝛ ignorāte accessisti ad negocia mea gerēda: ꝛ cuꝫ plura impēdisti ꝓhibui te ne gereres: hoc casu ꝑ expensis preteritis vt recuperes eas habes ꝯ me act̄.nō ꝑ expensis factis post ꝓhibitionē.hoc dicit.Tex.directā.i.ꝯtrariā que dabatur ex verbis ꝛ ex snīa.Tex.fuit.cuius snīa approbat̄ cū distinctione que.j.subijcit̄.Tex.ꝓhibuerit.post administrationē inchoatā. Sed que est natura actiōis nego.ge.rñ. ꝙ sit bone fidei: ꝛ in ea veniūt vsure a tpe more: vt.ff.e.l.q tātūdem. ¶ Or segnori vos habetis hic ꝙ expssa prohibitio facit cessare hāc actionē: sed quid dicemus in tacita ꝓhibitione.verbigrā.mādaui tibi vt gereres negocia mea: ꝛ ampli⁹ q̄ȝ.x.nō expenderes.vltra impendis.videris ꝓhibitus.ꝛ iō hic dicimus idē ꝙ facit cessare hanc act̄.vt.ff.e.l.q negocia. ꝛ.ff.de verb.si.l.cū testō.ergo expressa ꝓhibitio ꝛ tacita facit cessare hanc actionē. Qđ intellexit Mar.de rigore iuris.qꝛ dixi.si geris negociū meū vtiliter me ꝓhibēte: de rigore iuris nō teneris mihi.sed de equitate sic.ꝛ pro isto suo errore inducit.ff.de insti.l.si quis.§.ꝓculus. Sed in qōne ista dicimus vt Jo.ꝛ Azo.ꝛ ecōtra est dicēdū.s.ꝙ expressa prohibitio facit cessare hanc actionē de rigore iuris ꝛ de equitate vt hic.ꝛ ad hoc est ar.ff.e.l.qui ꝑ alieno.§.libertos.ꝛ.l.si ex duobus. Non ob.l.ꝯ allegata pro opi. Mar.ff.de insti. l.siquis.§.proculus.qꝛ ibi nō cōueniebatur ex ꝯtractu meo celebrato mecū: sꝫ ex ꝯctu celebrato cū seruo meo: vñ idubitanter teneor etiam si ꝯdixi.sed hic conueniebar ex quasi cōtractu meo: qꝛ quasi ꝯhit dñs cū gestore: vt insti.de ob. que ex quasi ꝯtrac.nas.in prin.vñ non teneor.secus est in funeraria act̄.vt.ff.de reli.ꝛ sump.fu.l.at si quis.§.hec actio.

¶ De his que vi metusue causa fiunt.

¶ De negocijs nostris gestis ab alijs bona fide in superioribus dcm̄ est.verū qꝛ negocia nostra plerūq̄ȝ mala fide geruntur.vt est si aliquis cogit nos dare vel promittere.ponit de his que vi metusue cā gesta sunt vel erunt.subiectādis ꝛ puniēdis per actionē ꝙ metus cā. ¶ Et no.hic in libro isto in quo inseruntur noua iura inseritur rubrica inspecto antiquo edicto. Sed.ff.e.fit econtra: qꝛ inseritur ibi rubrica inspecto edicto nouo. Et edictum antiquum erat tale.ait pretor.qđ vi metusue causa gestū erit: ratuꝫ non habeo.ꝛ ita in edicto fiebat mentio ex metu.ꝛ vi.sed in nouo edicto detracta est vis mentio.vñ ita ponit̄ in edicto nouo.ait pretor.qđ metus cā gestum erit: ratū nō habeo.vt.ff.e.l.j.in pn̄. ¶ Sꝫ querit̄ que sit rō quare.ff.e.vbi ponunt̄ vetera iura ponit̄ rubrica inspecto edicto nouo? Pōt dici rationē eē talē.in isto libro pōit̄ rubrica inspecto ātiquo edicto vt nihil antiqtatꝫ penitus ignoret̄: vt insti.de act̄.in pn̄.sꝫ in.ff.e.ponit̄ rubrica inspecto nouo edicto: vt sciamus qd hodie sit tenēdum.

PErsecutionē. In.l.ista pōit̄ talis casus. Quidam vi cōpulsiua ꝯtinente mortē vel corporis cruciatū vel furtiue abstulit mihi aliqua mancipia: apud istum metum inferentem: vel furem illa mancipia morte perierunt nunquid metum inferens vel fur tenet̄ ꝙ metus cā vel ꝯditiōe

vel conditione furtiua ad estimationem mācipiorū? Respō
det imperator ab antiquis responsum est: ⁊ eodem modo re
spondendum est vt conueniatur ad estimationem illorū mā
cipiorū ⁊ damnet̃: etiam si mancipia illa interierunt: q2 ra
ptor ⁊ fur semper sunt in mora. hoc dicit videte litteraȝ: ⁊ or
dinatur sic littera. Iur̃ responsum est persecutionem eorū
que vi vel furto ablata sunt integrā esse. etiā tūc si postea in
tercedūt: al's interierunt. Et exponetis ita lr̃am. Text. perse
cutionem. i. petitiōem vel actionē. Et quare sic expono? Or
proprie actio est in psona: petitio in rē: persecutio in vtrūq3
vt. ff. de actio. ⁊ obl. l. actio in personam. vnde ablata vi pos
sunt peti act̃. q2 metus que est in personam l3 sit scripta in rē
vt. ff. e. l. si cum ex. §. in hac. ⁊ l. metum. §. vlt. ⁊ vtili rei ven. vt
ff. e. l. metum. §. volenti. ⁊. j. e. l. si per vim. sed furto ablata h3
peti cōditione furtiua: que est personalis actio: vt. ff. de ꝯdi.
fur. l. si pro fure. in fi. ⁊ q2 omnes conditiones sunt persona
les actiones: vt insti. de actio. §. appellamus. Or sequitur in
littera. Tex. eorū. s. mancipiorū exempli cā. Tex. que vi. s. cō
pulsiua que inducit actioneȝ. quicquid est vis cōpulsiua est
metus: ⁊ eꝯ ⁊ ideo ita exposui vt faciat ad titulū. Tex. vl' fur
to. non dicit hic vt faciat ad titulū: sed ponit ratione similitu
dinis: vt. j. de fur. ⁊ ser. cor. l. subtracto furto vel vi arrepto
mancipio ⁊c̃. Tex. ablata sunt. sub. alicui. Tex. etiā si postea
i. post violentiā factā vel furtū cōmissum. Tex. interierint. i.
perierint. apud metum inferentē vel furē. quasi aperte dica
tur siue perierint apud metū inferentē: siue apud furem sem
per tenetur de interitu. Tex. integrā esse. s. metū passo. vl' ei
cui subtractū est. Et est integra: vt si tu auferes mihi per vim
compulsiuam animalia siue mancipia: sicut si extarent con
uenio te actione qd metus causa vt condēneris mihi ad ipa
mancipia: ita si perierunt apud te condemnaberis ad estima
tionem eorū: vt. ff. de cōdi. fur. l. in re furtiua. §. j. ⁊. l. vlt. Tex.
iure responsum est. i. iuris responsio est ab antiquis. vn̄ ideȝ
a modernis debet responderi: q2 mos nāq3 fidelissime vetu
statis est seruandus: vt. j. de testa. l. de testamentis. ⁊ ar. ff. de
pac. l. veteribus placuit. ⁊ hoc est verū si nō mutat̃: vt. j. de te
sta. ord. l. scimus. ¶ Or segnori hic ante omnia no. duo no.
Et primo no. q2 predo. ⁊ fur indistincte tenentur de interitu
siue perit res casu fortuito: siue sine casu. Et ad hoc facit. j.
de ꝯdi. fur. l. vlti. ⁊. j. de fur. ⁊ ser. cor. l. subtracto. ⁊. ff. de ꝯdi.
fur. l. iure fuit. §. j. ⁊. ff. de tributo. l. in hac. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar. l.
j. §. rectissime. Et est verū q2 metū inferēs ⁊ fur: reipa sunt in
mora nisi purgent morā. qd faciūt si sunt parati reddere cuȝ
omni damno: ⁊ ille non vult recipere: vt. ff. de condi. furti. l.
parui. Item purgant morā. si stipulatur dominus precium:
vt. ff. de v̄. ob. l. scire. §. si a fure. ⁊. ff. de noua. l. stichuȝ in p̄n.
Item no. secundo q2 quintuplex est vis. compulsiua. expul
siua. ablatiua. turbatiua. inquietiua. plures violētie nō sunt
⁊ alijs auxilijs puniūtur. Est vis compulsiua que est eadē
cū metu. ⁊ econtra. vt hic. ⁊. ff. e. Et infertur vis compulsiua
cum aliquis tenet gladium super caput tuū. ⁊ dicit nisi pro
mittas illa mancipia statim decapitabo te. tu metu promitt]
mancipia. ⁊ ista parit in rebus mobilibus ⁊ immobilibus
actionem q2 me. cā: que est vt si res non redditur per sniam
primam per secundam dānetur in quadrupluȝ: vt. j. e. l. si vi
⁊. ff. e. l. si cū except. §. quadruplicatur. Vel parit act̃. q2 me.
cā: vt elidat promissionem factam per metuȝ: vt. ff. e. l. metū.
§. sed qd pretor ait. Item parit exceptionem q2 me. cā. vt te
repellaȝ: vt. j. de inuti. sti. l. dolo vel metu. Et ista vis compul
siua h3 in se volūtatē l3 coactam: vt. ff. e. l. si cum mulier. Est
secunda vis expulsiua: vt si aliquis expellit me de possessiōe
fundi vel domus: ⁊ hec vis expulsiua nō h3 in se volūtateȝ
etiā coactā: ⁊ h3 locū in rebus immobilibus tm̄: s3 gr̃a imo
bilium datur pro mobilibus: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. illud.
Et parit interdictum vn̄ vi. qd est recuperande possessionis
sed interdictū vn̄ vi non est proditū pro rebus mobilibꝰ: vt
ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. sicut. ⁊. §. si deijcitur. Est ⁊ tertia vis ab
latiua. ⁊ ista cadit in mobilibus tm̄. vt si aliquis rapuit librū
tuum de manu tua: ⁊ hec parit vi bonorum raptorum vt in
sti. vi bo. rap. in prin. ⁊ per totum. ⁊. ff. vi bo. rap. l. vlti. ⁊ ista
vis similiter non habet in se aliquē consensum. Et est quar
ta vis turbatiua: vt cum aliquis concedit tibi fundum vl' do
mum. postea iste contendit se possidere qd possides. turbat
te ⁊ in rebus immobilibus parit interdictum vti possidetis
in rebus mobilibus: vtrobi. vt. ff. vti poss. l. j. ⁊. ff. vtrobi. l. j.
⁊ insti. de interdi. §. retinende. Est ⁊ qnta vis inquietatiua:
vt cū aliqs suspicās q2 si tu scires prohiberes eū: occulte va
dit ⁊ edificat aliquid in tuo: ⁊ hec parit interdictū qd vi aut
clā: vt factum demoliat̃ suis sumptibus si tu fecisti. vel patia
ris demolitionē fieri si aliquis fecit te sciente: vt. ff. qd vi aut
clā. l. j. ⁊. l. iij. ⁊. l. se. ¶ Or vidistis q2 quintuplex est vis. est ⁊
alia vis de qua dr̃. ff. e. l. per vim. ⁊. ff. ad. l. iul. de vi pu. l. pe.
⁊ vlt. Puniuntur alijs modis iste violentie in cōstitutiōi
bus. Una est ad tuitionē paganorū vt. s̈. de paganis. l. xpia
nus. Est ⁊ alia constitutio. j. fi. regū. l. si constiterit. Est ⁊ alia
que punit aduocatum: vt. j. de suffra. l. vnica. in fi. Est ⁊ alia
constō prodita ꝯ conductores: vt. j. lo. ⁊ cōdu. l. cōductoreȝ
⁊. j. vnde vi. l. nō abre. Est ⁊ alia constitutio que punit violē
tias: vt. j. vnde vi. l. si quis in tātam. ⁊ ibi etiā dicemus. S3
ad. l. istā instatur ⁊ signatur. ꝯ. ⁊ aduertatis hic. q2 in hoc est
vtilitas huius ti. Uos habetis in. l. ista vt dixi in casu. Sed
videtur cōtra. si tu vi cōpulisti vel furta animalia accepisti ⁊
perierunt q2 nō tenearis de interitu. q2 tu tenebaris ad spēȝ
⁊ debitor speciei liberatur de interitu. vt. ff. de verb. ob. l. sti
chꝰ. ⁊. l. si certos. Breuis est responsio. debitor speciei libe
ratur interitu spēi: si non est in mora: al's nō: vt. ff. de verbo.
obli. l. si ex legati causa. sed metum inferēs ⁊ fur reipsa sunt
in mora. vnde eoipso tenentur de interitu: vt. j. de fur. ⁊ ser.
cor. l. subtracto. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. rectissime. ¶ Sed de
nuo ad. l. istam opponitur. ⁊. l. videtur ꝯdicere. vt. ff. e. si cum
ex. §. q2 si homo. Ad hoc ita rn̄. hic perit res ante omneȝ sen
tentiā. i. anteq̄ȝ conueniat̃ act̃. q2 metus. in. l. cōtra perit post
priorē sniaȝ inter tpa iudicatiōis. ⁊ sic iterim non est in mo
ra: vt. ff. de ver. ob. l. si pupillus. ⁊. ff. de reg. iur. l. vbi pericło
vnde non tenetur. Et ad solutionem huius contrarij. ⁊ vt
plene liqueat articulus iste ita distinguetis. Cuȝ agit̃ actio.
q2 metus causa. aut agitur ꝯ metū inferentē, aut cōtra eū ad
quē res peruenit. Si agitur ꝯ metum inferentem: quattuor
sunt tempora. Unū an̄ sniam. scōm post sniam. tertiū post se
cundam sniam an̄ tpa iudicationis. quartum post tpa iudi
cationis. Primo casu si extat res metū inferens cōdemnat̃
cum omni interesse: vt. ff. e. l. sed ⁊ ptus. §. j. si ad primā sentē
tiam non reddit damnatur in quadruplum: vt. ff. e. l. si cū ex.
§. q2 si homo. ⁊. §. quatenus. ⁊ hoc si actor eligat istam viam.
vel si vult damnatur per iuramentum in litē: vt. ff. de doli ex
cep. l. arbitrio. in prin. Si aūt res perijt aut ante omneȝ sen
tentiā hoc est anteq̄ȝ agatur q2 metus cā: vel post anteq̄ȝ fera
tur snia. vel perit inter primā ⁊ scōam sniam. aut post sniam
oēm tamen inter tpa iudicationis. aut post omnem sniam ⁊
post tpa iudicationis. ¶ In primo casu tenetur metum infe
rens indistincte de iteritu: siue res erat eodem modo peritu
ra penes metum passum: siue nō. q2 semper est in mora sicut
est fur vt hic. ⁊. j. de fur. l. subtracto. ⁊ ita loquitur primus ca
sus. ff. e. l. si cum ex. ¶ In scōo. n. casu cū res pijt inter vtrā
q3 sniam. i. post primā sniam tn̄ nō ante scōam sniam. ferēdā
sup quadruplo. similiter hic idē dico: vt metū inferēs indi
stincte teneat̃ de interitu: eēt eodē mō pitura penes metum
passum vel nō: vt. ff. e. l. si cū ex. §. qd si hō. in ver. si naūt. ante
sniam. ¶ In tertio casu cū perijt post oēm sniam. s. p̄mā sup
restituenda latā. ⁊ post scōam latā sup quadruplo: ⁊ intra tē
pora iudicatiōis: q2 tūc hēbat dilationē a lege: eligit̃ hic me
dia via. vt si eodē mō eēt res pitura apd metū passuȝ: q2 non
erat distracturꝰ: nō tenet̃ de interitu. vt ita dānet̃ ad estima
tionē. s3 si nō erat eodē mō pitura apud metū passuȝ q2 erat
distracturꝰ tenet̃ de interitu indistincte: vt in. l. ꝯ. ff. e. l. si cū
ex. §. q2 si hō. Et est duplex ibi rō: q2 perijt. j. tpa que dant̃ iu
dicatis ad soluēdū: vn̄ nō vr̃ eē in mora: vt. j. d vsur. rei iudi.
l. vlti. ⁊. ff. de vsur. l. in fideicō. ⁊ q2 per sniam secūdā satis est
q2 prestet penā tripli. ⁊ iste rōnes tāgunt̃ in lr̃a prealle. §. q2
si hō in p̄n. ⁊ i fi. ¶ In q̄rto casu cū res pijt post oēm sniam
⁊ post tpa iudicatiōis: similiter hic tenet̃ indistincte de inte
ritu eēt eodē modo pitura penes metū passum vel nō: l3 pe
nā tripli prestet vt. ff. d peti. here. l. itē veniunt. §. idem recte.
⁊ hoc illa ratione; q2 ante fuit in mora: ⁊ tūc est in mora mo

re: et non emēdauit. et ex iteratiōe delicti nō dz pena minui: vt. s. de episco. audi. l. iij. in fi. et. j. de seruis fugi. l. quicunqꝫ. in prin. et ne maleficia remaneāt impunita: vt. ff. ad. l. acqui. l. ita vulneratus. in fi. Si aūt agit contra eum ad quem res peruenit: subdistingue: qꝛ aut extat: aut desijt extare. si extet daī act. ꝙ metus cā ꝯ eum ad simpluz: si redit ad primā sententiam. si nō redit damnaī in quadruplū. et satis cū eo clementer pretor egit: si pōt restituere ad primā sniam: vt. ff. e. l. si cum exce. in prin. et. §. satis clemēter. et. §. in hac. et. l. si mulier. §. qui posset. Si vero res desijt extare: si quidē est bone fidei et nō vendidit: nec permutauit: sed res perijt apud eū: non teneī de interitu: et sic loquiī ille. §. aliqñ. et. ff. e. l. si cum ex. Si vero vendidit vel permutauit: teneī de interitu ad p̄ciuz rei: vt. ff. e. l. si ipsa res. qđ est vez si ipē habuit ex lucratiua cā. nam. si ex onerosa: nō teneī interitu ad preciū rei. tm̄ eni sibi abest: quātum ei adest: vt ar. ff. si cer. pe. l. si eum seruum. et. l. me et titium. et insti. de lega. §. si res aliena.

Cum te. In. l. ista no. ita casuz. Cōpulisti me p metū vt ꝓmitterem tibi dare. c. et conscriptum est cyrographum in quo illa. c. tibi dare promisi. in p̄cessu tpis veni ad te et illa. c. tibi sponte solui. dum veni domum: dixi vxori mee. vxor me vituperauit cur tibi solui. volo repetere a te illa. c. per act. ꝙ metus. nunquid possum? Respondet imperator tu profiteris te per metum promisisse: si sponte postea soluisti: videris ratificare promissionem: et soluendo videris recedere a turpi promissione: vnde repetere non potes. Sed secus si compulisti me promittere et soluere per metuz: qꝛ tūc repetam act. ꝙ metus causa. Tex. cauisse. i. promisisse p stipulationez: vt. j. de verbo. signi. l. sancimus. et sub. in littera. cauisse. s. per vizꝫ. Tex. confitearis. s. sponte. Tex. qua ratiōe vt vim. s. compu siuam. Tex. passus. i. promittendo. Tex. quando. pro quia. Tex. de cyrographo. i. de promissione facta per viz in cyrographo scripta. Tex. nisi. Incipit secundus casus. Tex. et in soluendo. sub. et in promittendo. Tex. dicas. qꝛ hoc casu indubitanter solutum act. ꝙ metus causa repeteres: vt. ff. ꝙ metus causa. l. metum. §. sed qđ. ¶ Or segnori vos habetis in. l. ista. Si per metū cōpulsus ꝓmisit et postea spōte solui: nō repeto: qꝛ spontanea solutione promissionē factā p vim videor ratificare. Et ad istud accedit. j. si maior fac. ra. hab. l. j. et ibi dicam. Sed si promisi per vim et solui per vim: repetam. ¶ Sed ad. l. istam opponitur et signatur contra. Videtur ꝙ si per vim promisi et postea solui: ꝙ repetam: vt. ff. de cōdit. ob tur. cām. l. ex ea. et. ff. e. l. metum. §. sed qđ pretor ait. Ad qđ vos ita dicetis fm Azo. in. l. contra. intercessit vis in ꝓmittendo et soluēdo: et iō repeto. de hoc declarat finis huius. l. sed in prin. huius. l. fuit adhibita vis in promittendo: nō soluēdo: qꝛ spōte solui: ideo nō daī repetitio tribus rōnibus. Prima rō est: qꝛ soluēs spōte primam ꝓmissionem ratificare vr̄: vt. ff. de mino. l. deniqꝫ. §. scio. et. j. ad velle. l. si mulier. vnde non debet ei licere venire cōtra exquo semel approbauit: vt ar. ff. de nego. ge. l. pōpo. et. j. de non nu. pecu. l. generaliī. in fi. ¶ Itē secunda ratiōe: qꝛ qui per vim promittit habet exceptionem ꝙ me. cau. vt. ff. e. l. metum. §. sed qđ simpliciter. et sic habet exceptionem odiosam vis vel metus: vt. ff. de doli excep. l. ij. in prin. et. l. apud celsum. §. pe. et siquis soluit cum possit opponere exceptionem odiosam: non repetit: vt. ff. de condi. indebi. l. qui. excep. ¶ Est tertia rō. siqs per vi ꝓmisit et spōte soluit: lꝫ sit debitū naturaliter: indebitū ciuiliter: si spōte soluit sciēs indebitū soluit: vñ nō repetit: vt. ff. de ꝯdi. indebi. l. j. ¶ Itē est quarta ratio: qꝛ vna solutio et c. vt. ff. de solu. l. qui hominem. ¶ Item potest assignari quinta rō: qꝛ sublata est cā turpitudinis que est cū metus inferī: vt. ff. de condi. ob tur. cām. l. si ob turpē. Nam si cogis me p metuz ꝓmittere tria interueniūt. s. metus q est pma cā turpitudinis. Secūda cā est coacta voluntas: vt. ff. e. l. si cū mulier. §. pe. Est tertia cā spontanea solutio: vñ vr̄ eē sublata ꝓxima cā turpitudinis solutiōe facta spōtanea: et hec est vera solutio. Et plura nō essent hic dicēda ꝗtuz ad expositiōez huius. l. dñs tñ Jr. inseruit hic quādam suā glo. pp quā posuit nos in magna briga. dicenim interlinearis Jr. volētis glosare primū dictuz huius. l. qui per vim promittit et sponte soluit presumitur querelaz de vi non habuisse: aut ergo non repetes: aut daī repetitio: aut denegatur repetitio: quousqꝫ probet contra. ꝙ per metū promisit. vnde videtur ipse sensisse si promitto tibi per metum et sponte solui. non habeo querelam de vi: igitur nō repeto. et in hoc optime dixit. Aut eatenus denegatur repetitio quousqꝫ probatur ꝯriū. s. per vim promisisse. et si probaī repetit. sed in hoc male dixit: qꝛ si per viz ꝓmisi et sponte solui si miles ꝓbarē me per vim ꝓmisisse: ex quo sponte solui nō repeto: nisi ꝓbē vim adhibitaz in soluēdo. et hoc ꝓmissis quattuor vel quinqꝫ rōnibus. Vñ prima ps interlinearis glo. Jr. est vera. s. ꝙ si ꝓmisi per metū et spōte solui: ꝙ nō repetā. Secunda ps glo. est falsa ꝙ denegatur repetitio quousqꝫ probatur ꝯ. s. per viz promisisse. Alij voluerunt exponere illā gl. aliter presumitur querelā de vi non habuisse cū sponte soluit: aut igitur non repetit: aut repetitio denegaī nisi probetur contra. s. viz adhibitā in promittendo et in soluendo. sed tunc nulla dubitatio est: qꝛ vt. s. dixi: hec. l. dicit in fi. ꝙ si adhibeatur metus in promittendo et soluēdo ꝙ repeto. et hec que dicta sunt vera sunt cum per vim promisi et dudum postea solui. Sꝫ quid si post modicum tēpus post promissionem factā statim solui: vtputa promisi tibi dare hodie. x. per metum in crastinum tibi solui sponte. nunquid repeto? Videtur ꝙ sic ar. j. ad velle. l. si mulier. et. ff. ex quibus cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qđ simpliciter. Sed certe male dixerunt: qꝛ videor ratificare: vnde nō repeto: vt ar. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. si ob turpē causam. Sed denuo quero. cōpulisti me per metum promittere tibi. x. et iuraui dare. x. tibi. nolo soluere. nunquid teneor vel fretus religione iusiurandi solui. nunquid repeto? Quidam dixerunt ꝙ teneor soluere: et solutum repetere: vt ar. j. si aduer. vendi. l. j. ne inde iniuriarum nascatur occasio. vnde iura nascuntur: vt. j. vnde vi. l. meminerint cuncti. et arg. extra de iureiur. c. ij. vbi diciī ꝙ ille qui iurauit soluere vsuras: soluit et repetit. Sed verius est vt non teneatur soluere nec illud sacramentum seruare: vt in cōstitutione sacramēti in fi. nec videor deierare exquo ista cā deiero: vt. s. de transacti. l. si ex falsis. et. ff. qui satisda. cog. l. vlti. ¶ Secundo opponitur ad. l. istam sic. et vr̄ ꝙ repetā. qꝛ in iure erraui soluendo: et iuī ignorantia non obest in damno: vt. ff. de iuī. et fac. igno. l. iuī. et. l. error. Sed rñ. ꝙ nō ob. qꝛ hic fuit supina ignorantia. et supina ignorantia nō excusat: vt. ff. de iuī et fac. ig. l. nec supina. sic et alibi. s. de transac. l. interpositas. et. j. e. l. si per vim et metum. ¶ Tertio op. et videtur ꝙ si promisi per vim et sponte solui ꝙ repetā qꝛ ꝓmissio contra. l. fuit interposita. vnde qđ sequitur inutile iudicatur. vt. s. de le. et consti. l. non dubiū. Rñ. aut promissio: est turpis aut facta est turpiter. Si turpis est promissio non valet: vt. ff. de verb. oblig. l. veluti. et. l. generaliter. et. l. se. nec qđ sequitur ex eo et c. sed hec nō fuit turpis: qꝛ nō venit turpe in obligatiōe. Si autē est ꝓmissio fcā turpiter: puta dolo vel metu. si nō soluo. obstat exceptio: vt. j. de inuti. stip. l. dolo vel metu. si soluo nō repeto: qꝛ videor qđ primo est factuz ratificare. vt. s. dictum est. Odofredus legum doctor.

Si vi vel metu. In. l. ista no. ita casuz. accessi ad p̄ncipē et corā eo sic ꝓposui. dñe imperator quidā cōpulit auū meū p vim compulsiuā fundum suū pro. x. vēdere et tradere ille emptor scđo loco vēdidit et tradidit. decessit auus meus. ego extiti heres auo meo. quero a vobis nūquid illū fundum possum aduocare: et qua actione? Ad qđ respondet imperator. si auus tuus per metū coactus fundū suum vendidit et tradidit: et ille emptor alij vendidit et tradidit. si tu auo tuo successisti: illuz fundū poteris aduocare ab emptore restituto precio auo tuo dato: et per actionem ꝙ metus cā et vtili rei vendicatione. qđ est veruz si secundus emptor longo tempore non prescripsisset: quo casu non agetur contra secundum emptorem. Text. si vi vel metu. potest exponi vel idest: quia hodie quicquid est vis compulsiua: est metus: vt. ff. eod. l. prima. Vel potest legi disiunctiue habito respectu ad antiqua iura fm que vis et metus erant diuersa

diuersa: vt. ff. e. l. j. Uel pôt exponi disiunctiue quasi non sicut diuersa: vt. ff. de ver. sig. l. hec verba. Tex. est. sub. p mortis metum vel cruciatum corporis: vt. s. de transac. l. interpositas. Tex. emptor. s. primus. Tex. in rem quoqz. nam qui tradit rem suam per metum habet actionem q metus causa et rei ven. vtilem: vt. ff. e. l. metum. §. volenti. Tex. edictl. s. generalis: vt. ff. e. l. metum. Tex. possessionis. i. longi temporis s. x. vel. xx. an. vt. j. de lon. temp. prescrip. l. pe. et vlti. ¶ Or segnori: circa. l. istam est aliquantulũ insistẽdum. et aduertatis: qr materia huius. l. est valde bona. et ex his que dicaz vobis colligetis plura no. siue magistralia: ad que allegamus tota die. l. istam. Nam nos. l. istam allegamus tota die ad hoc. rẽ meam a quocũqz habente possuz reuocare non restituto precio: si in rem meam non est conuersum. Item allegamus eã ad hoc actio que excedit suos terminos: a nõ suis terminis exceditur. Item allegamus eam ad hoc. rẽ habeo et rẽ meaz prescribo nõ gratia dominij: sed gratia illius iuris quo mediante res poterat a me reuocari. Et qualiter ista magistralia ex. l. ista colligantur infra videbitis: et aliquis prima facie iuraret ad sancta dei euangelia q nihil de hoc diceret. Et statim ad. l. istam oppo. et cõuincitur eam stare non posse. v. ratiõibus. Et primo sic. hec. l. dicit: si aliquis compulit auũ meum fundum pro. x. vendere: et ille titio illum fundum vẽdidit: ego illum funduz vendico restituto sibi precio. sed videtur q possum vendicare non restituto precio: vt. j. de rei ven. l. si mancipium. et. j. de fur. et seruo cor. l. in ciuile. et. j. ne rei dominice vel templorum. l. ij. et. j. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. l. j. Ad qd vos ita dicetis: si in rem meam vẽdico ab emptore q emit ab alio non a me non teneor ei reddere precium: si precium in rem meam non est conuersum: et ita loquuntur. ll. contrarie. Sed si tu emisti rem ab alio: et preciũ est cõuersum in rẽ meam: non vendico rem nisi restituto pcio: vt hic. qr actor. tuus cõpulit auum meũ sibi fundũ suum vendere et tradere pro. x. ego ei successi. vnde ad me peruenit: qr sum heres eius: qr interpretatione iuris idem sum q auus meus vt in auc. de iureiur. qd a mo. pres. in prin. vnde qr precium in rẽ meã erat conuersum teneor tibi reddere: vt. ff. de rei ven. l. emptor. in prin. Sz denuo opponitur et videtur q debeaz vendicare non restituto precio. vnde est contra. j. de rescin. ven. l. j. Sed certe maxima ibi abundat: qr al's nisi restituas vendico: vt in pralle. l. ff. de rei vendi. l. emptor. in prin. ¶ Sz denuo opponitur et videt' ꝯ. l. que videt' velle si per metũ auferat' mihi res aduoco rem non restituto precio vt. j. e. l. si per impressionẽ. Ad cuius ꝯrij solutionem vos dicetis ita: aut ille qui est priuatus cogit me vendere et tradere quo casu teneor reddere preciũ si vendico: vt hic. et. j. c. l. non interest. et. j. de repu. que fi. in iudicio. l. j. aut ille qui cogit me vendere erat iudex qui est in publico officio constitutus. et causa illius timoris ei vl' alij. eius nomine vẽdo et trado quo casu vendico rez non restituto precio: et sic loquitur l. ꝯ. ¶ Sed denuo ad. l. istã oppo. sic. si auus meus per metum fundum vendidit et tradidit: et postea emptor pmus vẽdidit et tradidit emptori scdo: quõ vendicabo a secundo emptore? nõne auus meus transtulit dominiuz in emptorẽ? certe sic: vt. s. de transactio. l. traditionibus. vnde quõ vendicabo cum detur vendicatio rei domino contra non dominum vt. ff. de rei ven. l. in rem. Rñ. si auus meus per metum vendidit et tradidit de rigore iuris transfertur dominium. Uel pôt dici et verius: qr auus meus per metum vendidit et tradidit. retransit in eum vtile dominium. vnde nõ videt' exclusus quẽ pretor etc. vt. ff. de in inte. restitu. l. nemo. vnde datur vtilis rei vendicatio ad ea in rem reuocandã: vt. ff. e. l. metũ §. volenti. et ista vtilis vincit directaz. et vt al's. ff. si ager vectigal. vel emphy. peta. l. j. per totũ. Sed denuo ad. l. istã opponitur hoc est mirabile si auus vendidit et tradidit per metuz et decessit: et ille vẽdidit et tradidit postea: ego q successi auo meo euoco a secundo emptore: si longo tpe nõ pscripsit. Sz dic mihi actio q metus causa est personalis lz sit scripta in rem: vt. ff. e. l. metum. et. l. item si cũ. §. in hac. vnde cũ sit psonalis quõ pôt tolli prescrip. longi tẽporis: cuz eius vita duratura sit ad. xxx. an. vt. j. de constitu. pecu. l. j. Respondeo. qd hic dicitur refertur ad vtilem rei ven. cui potest prescribi longo tempore: vt. j. de prescriptio. longi tempo. l. penul. et vlti. non autem refertur ad actionem q metus causa: quia cum illa sit personalis: non potest prescribi longo tempore vt in. l. contra. Uel potest dici aliter cum iste qui successit auo potest aduocare a secundo emptore act. q metus causa vel vtili rei ven. si longo tempore nõ prescripsit: si dicis quõ prescriptio longi temporis excludit dominum cum sit personalis? Respondeo. actio q metus causa excedit suos terminos qui termini sunt: vt detur actio q metus causa inter obligatos ex contractu vel quasi: vt. j. de he. act. l. ij. et. l. vlti. Sed actio q metus non solum datur contra metum inferẽtem: immo contra omnem alium: ad quem res peruenit. vñ cum excedit suos terminos: exceditur a suis terminis: vt tollatur longo tempore. Simile not. in petitio. heredi. qr dat' ꝯti. possi. vt. j. de peti. heredi. l. cogi. vnde tunc quãdo dat' ꝯtra ti. possi. nõ exceditur a suis terminis: vt. j. de petitio. heredi. l. nec nullaz. §. si quis sciens. exceditur a suis terminis: vt. j. de edic. di. adria. tollen. l. vlti. in fi. ¶ Sed denuo opponit'. et istud q hic dicitur videtur mirabile. si auus meus tibi vẽdidit et tradidit per metum transtulisti in te dominium. vnde si secundo emptori vendidisti et tradidisti: transtulisti in euz dominium: vnde secundus emptor quomodo poterit prescribere cum suum sit predium: cum sit in eum translatũ dominium. et qd meuz est etc. vt institu. de actio. §. sic itaqz. Dixerunt quidam q h non erat translatum dominium in scdm emptorem et ideo prescribit. Sed hec responsio videtur ꝯ litteram huius. l. Unde dicatis q auus vendendo primo emptori per metum transtulit in eum dominium. et idem emptor trãstulit in scdm emptorẽ. si au' meus vel ego dormio longo tempore ita q nõ ago act'. q metus causa: ille secundus emptor non prescribet dominiuz fundi: sed illud ius p qd potera: ab eo vendicari. Et ad istud est alibi simile: vt. ff. de capt. et postli. reuer. l. in bello. §. si quis seruo. sic si tu. in mea absentia vsucepisti rem meam: si reuersus fui neglĩgẽs per annum quia non peto rescissoriam: tunc non excludor a dominio: sed a rescissoria. j. de resti. mi. vel eorum qui reipu. causa absunt. l. q tempore militie. Sed denuo opponitur et videtur q hec restitutio fieri debeat. j. annum. vt institu. de act. §. rursus. Rñ. aliud cum petitur fieri restitutio iudicis officio: vt in. l. contra. aliud cum petitur fieri iure act. vt. in. l. nostra. Sed denuo opponitur sic. si auus meus fuit coact' per metum vendere et tradere fundum ergo fundus vi fuit possessus: et sic non vsucapietur. vnde est contra. institu. de vsuca. §. furtiue. et. j. de vsuca. pro emptore. l. si partem. Rñ. aliud est in violentia ablatiua: vt in. ll. illis aliud in compositiua que habet cõsensum licet coactum: que non impedit vsucapionem: vt in. l. nostra. ¶ Or segnori dixi si auus me' vendidit alij et tradidit si volo vendicare q debeo reddere precium sed qd precium debeo reddere? an qd auus meus accepit: an qd dedit secundus emptor? Distinguo sic. si precium qd accepit auus meus est tantundem vel minus quantum sit precium datum ab alio secũdo emptore: illud debeo reddere. vnde si auus meus recepit. x. et ille emptor dedissz c. illa. x. reddam: vt. j. de restitu. mi. et eorum qui reipu. causa absunt. l. cum militaribus.

I per vim. In. l. ista ponitur talis casus. ego et frater meus fuimus compulsi per metum mortis aut cruciatum corporis fundum alicui certo precio vendere et tradere. postea illam venditionem consensu non firmauimus qualiter subuenietur nobis? Respondetur si sumus. j. annum vtilem a die illati metus: agemus q metus cã vt restituat' nobis p pmaz sniam al's per secũdã sniaz in quadruplũ cõdẽnat': restituto a nobis pcio emptori. sed si annus esset elapsus: dabit' act'. q metus cã ad simplũ. Tex. corporis. nã metus aliqñ continet in se mortẽ: vt si aliquis tz gladiũ super caput tuuz et dicit. nisi mihi talẽ tuã rẽ vendas mortuus es: et tu vendis metus cõtinet in se cruciatum corporis: cum aliquis flagellat te: et tunc datur directa actio q metus causa: vt hic. et. s. de transactio. l. interpositas. Aliquando metus continet in se quasi mortem: vt quia aliquis vult comburere instrumenta

statuis tui: ⁊ tunc datur vtilis: vt. ff. e. l. isti quidem. in fi. ⁊ punitur metus aliquando p directam actionem ꝙ metus cā: ⁊ alijs modis: vt plene dixi. in. l. interpositas. Tex. eas. s. vendicationem. Tex. corroborastis: qꝛ tunc cessaret hec actio: vt. s. e. l. ij. Tex. est. s. infra annuꝫ vtilem: vt. ff. de diuer. ⁊ tēp. prescri. l. j. Tex. restituatur. sub. per primam sniam. Tex. precio. sub. vobis dato vt hic. ⁊. s. l. proxi. ⁊ hoc cuꝫ infertur metus a priuato. secus si a iudice: qꝛ in officio publico cōstitutus est: vt. s. e. l. si per impressionem. Tex. permittitur. vt. ff. e. l. si cum exceptione. §. satis clementer. Tex. non sit. vnde no. hic ꝙ metus cā actio datur. j. annū in quadruplū si non restituatur ad primā sniam. sed post annū in simplū: nō simpliciter sꝫ cā cognita: vt si alia sit actio nō daẜ hic. vel si alia actio non sit datur hic. hoc modo. intulisti patri meo metuꝫ. decessit pater meus nec egit pater meus acẜ. ꝙ metus cau. j. annum. successi patri meo. conueniaꝫ te acẜ. ꝙ metus cā? certe nō: qꝛ habeo petitionem hereditatis: vt tanquā possidens pro predone tenearis: vt. ff. e. l. si cum ex. §. satis clementer. Alia actio post annum non habet locum. ⁊ hoc competit in exemplo tali. intulisti mihi iniuriam per metū. tenebas gladium super caput meū: ⁊ dicebas ꝙ in corpore meo facerē aliqd ridiculuꝫ. feci. h̄ teneris acẜ. ꝙ metus cau. ⁊ acẜ. iniuriarum. ⁊ cum iniuria sit sine metu tollitur anno continuo: vt. j. de iniur. si non conuicij. si aūt sit iniuria cum metu: tollitur anno vtili. vnde habeo actionem ꝙ metus cā: vt. ff. e. l. si cum exceptione. §. satis clementer. sed videtur ꝙ post annum supsit alia actio qꝛ omnis metus habet in se dolum. vn̄ metum inferens tenetur nedum acẜ. ꝙ metus cau. immo ⁊ de dolo: vt. ff. e. l. si cum ex. §. eum qui. de dolo actio durat ad biennium: vt. j. ti. proxi. l. vltima. ergo post annum datur alia actio. s. de dolo. vnde non datur actio ꝙ metus cau. ¶ Rn̄ dupliciter. Et vno mō sic. hec. l. loquitur ante tpa cōstantini ſm que actio de dolo tollebatur anno vtili: vt. j. ti. j. l. nō possunt. Uel pōt dici secundo modo ſm iura noua. post annuꝫ datur actio ꝙ metus causa: si alia actio nō cōpetit. i. si nō sit secū ea. i. si ex eodē fonte equitatis descendat. vnde vna non tollit aliā. vn̄ ambe sunt arbitrarie ⁊ restitutorie vt. ff. de dolo. l. arbitrio. ¶ Or segnori circa. l. istam est aliquantulum insistendū. vos habetis hic. si res ablata per metuꝫ ad pmā sniam nō redditur: per secundā sniam cōdemnaẜ in quadruplū: vt. ff. e. l. si cū ex. §. hec aūt actio. Sꝫ dic mihi: erit vtraqꝫ snia diffinitiua? Dixerunt antiqui: prima snia est interlocutoria: secunda est diffinitiua. quia esset inconueniens ꝙ due snie diffinitiue super eadem re redderentur: vt ar. ff. de dolo. l. arbitrio. ⁊ in auc. de here. ⁊ fal. §. siquis non implens. Sed nos. dicimus contra qꝛ prima snia est diffinita: que imponit fineꝫ controuersie: vt. ff. de iudi. l. j. Item secunda est diffinitiua: qꝛ imponit similiter finem controuersijs. simile videmus in rei ven. vt. j. de rei ven. l. a possidentibus. Preterea prima snia fertur sup re. secūda super triplo. ergo sup alia fertur: non super eadeꝫ re. vel petitur res non ex prima snia. sed ex secunda snia. sic ⁊ in noxali actione: vt insti. de iudi. offi. §. j. ⁊. ff. de re iudi. l. vtilitates. Item non ob. in auc. de here. ⁊ fal. §. siquis non implens: qꝛ ibi non est snia. Sꝫ denuo quero: condēnatur aliquis in acẜ. ꝙ metus cā vt restituat: poterit ne appellare a prima snia? Rn̄. videẜ ꝙ non: qꝛ contumax non appellat: vt. j. quoꝝ ap. non re. l. j. sed pōt dici ⁊ verius: aut est contumax in non veniendo: aut in non restituendo. Contumax in non veniendo non appellat: vt. j. de iudi. l. properandum. §. sinaūt. sed contumax in restituēdo bene appellat: vt probatur. ff. de ap. l. creditor. §. iussus. ¶ Sed denuo quero. quid si cōuētus fuit ꝙ metus causa. a prima sententia nō appellauit. nunquid appellabit a secūda sententia lata super quadruplo? Dixerunt quidaꝫ ꝙ sic: quia ⁊ in maioribus ⁊ minoribus licet appellare: vt. j. de appel. l. ⁊ in maioribus. ¶ Alij dixerunt ꝙ non: quia secunda sententia est executio prime: ⁊ ab executione non appellatur: vt. j. quorum appel. non reci. l. ab executione. ¶ Sed in questione ista ita potest dici. si secunda sententia est lata infra tempus quo poterat appellari: ab eo qd̄ est in exequēdo poterat appellari: vt. ff. de ver. ob. l. si contra. Si aūt sententia est lata elapsis. x. diebus constitutis ad appellandū qꝛ secunda snia est executio prime: ⁊ ab executione non est appellandū. vt. s. dictum est. Sed quid dicemus appellatum est a secunda snia. quo casu dixit posse appellari. nunquid pendente appellatione si vult restituere rem liberaẜ a pena? Uidetur ꝙ sic: vt arg. ff. de his qui not. infa. l. furti. in prin. Uel potest dici ꝙ datur ei facultas restituendi rē vsqꝫ ad secundā sententiaꝫ: vt. j. de rebus cre. ⁊ iureiur. l. si quis iusiurandum in fine.

n **On interest.** In. l. ista poniẜ talis casꝰ. accessi ad principem ⁊ coram eo sic proposui. domine imperator patri aut patruo meo fuit adhibita vis compulsiua ab emptore: vel alio sciente emptore: vt res magne modico precio venderentur quero a vobis nunquid dabiẜ ei actio ꝙ metus cā? Rn̄det. imperator ꝙ nō itereſt vtrū illa vis sit illata patri vel patruo tuo ab emptore vel ab alio sciente emptore. vt venderet rem magnā modico precio. Tex. cogerenẜ: qꝛ qui per aliū facit p se ⁊c. vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. deiecisse. Tex. possessiōes. i. res possessas sic. j. de proba. l. cū res. Tex. impetrabunt. sub. ab ipso. ita acẜ. ꝙ me. cā: vt. s. e. l. iij.

Ad inuidiam. In. l. ista poniẜ talis cāus. Promisi senatori vrbis rome dare. x. vel rē meā vendidi postea ꝯueni eū actiōe ꝙ metus cā dicens ꝙ per metū promisi nec possum alẜ probare metuꝫ nisi ꝙ ipse est senator ⁊ ego priuata persona. nunquid hoc sufficit? Rn̄det imperator ꝙ nō: qꝛ ad inuidiā alicuius nocere non oportet. Tex. ad inuidiam idest blasmum. Tex. nullam dignitatem scilicet senatoriam vel aliam. Tex. oportet. Unde no. ꝙ dignitas sua nō debet esse alicui damnosa ne qd̄ fauore alicuius introductū est ⁊c. vt. s. de le. ⁊ cōsti. prin. l. qd̄ fauore. Tex. vnde dixit in genere: nunc dicit in spē. Tex. non est idonea. quia nō est verisimile eoipso ꝙ est senator ꝙ metuꝫ tibi intulerit: sicut eꝫ vt. ff. e. l. non est.

Si donationis. In. l. ista dr̄ si ego p metum cōtinentē in se mortē vel minas capitales. i. quasi mortē feci tibi donationis cā instrm̄: vel cā trāsacẜ. promisi tibi aliqd dare vel alterius cuiuscūqꝫ obligationis illō instrm̄ nō habeẜ vt ratū: ⁊ iō potero adire cōpetentē iudicē. ⁊ si probauero donationē vel transactionē vel promissionē factam per metū rescindeẜ. Unde no. hic. lꝫ dicaẜ ꝯtractus vltro citroqꝫ factus: vt. ff. de ver. si. l. labeo in larga tn̄ significatiōe est cōtractus vbi oritur obligatio ex altera parte tm̄. vn̄ hec. l. est in ar. vtrum illa cōstitutio sacramenta. hꝫ locū in ꝯtibꝰ in quibus oriẜ ex altera parte tātū obligatio? Et vr̄ ꝙ sic: vt ibi dicemus. Tex. extortū. ⁊ tunc hꝫ locum directa actio ꝙ metus cā: vt. s. e. l. iij. Tex. ptimescendo. vt qꝛ iste vadit per viā ⁊ obuiat titio. dicit titius nisi trāsigas mecū auferaꝫ tibi caput. Sed dicimus ꝙ hoc non est bonū exēpluꝫ: qꝛ tales mine nō sunt timende: vt. ff. e. l. metū. ⁊. l. nā vi. ⁊ ideo ponimus exēplū sic. Tu fueras seruus alicuius: postea fuisti manumissus ⁊ sic eras effectus libertus: ⁊ instrm̄ factuꝫ de manumissione tua. ⁊ ita per istud instrm̄ poteras pbare de manumissione tua. si venio ad te ⁊ dico tibi: ecce instrm̄ de manumissione tua. ⁊ dum eramus iuxta igneꝫ dixi tibi. nisi des mihi. x. vel transigas mecum: proijciam instrm̄ tui status in ignē hic timuisti capitales minas: qꝛ si reuocareris in seruitutē amitteres caput tuū: vt isti. ð capi. di. §. j. hoc cāu habes vtilē actionē ꝙ metꝰ cā: vt. ff. e. l. isti qdē in fi.

c **Um te.** In. l. ista pōiẜ talis cāus vēdidi tibi domū meā. ⁊ ortuꝫ meū vt instrm̄ in quo ꝯtinebaẜ ꝙ debebā. c. corbes furmēti mihi redderes. vel vt me nō vocares ad ciuilia numera. nūquid illa venditio poterit reuocari quasi per metū fuerit extorta? Rn̄deẜ ꝙ ad illū ꝯtcū ratum nō habēdū metus hmōi ꝓdesse nō pōt. Tex. munera puta ne tibi imponereẜ equus. Tex. nō posse. qꝛ metus facit rescindere contractum si continet in se mortem: vt. s. e. l. iij.

nō auteꝫ

nō aūt iste metus de quo hic dr̄. ℭ Sed nunquid si dedi ali qua vt nō vocares me ad ciuilia munera repetā? Refert aut eram habilis ad ciuile munus suscipiendū: tunc nō repeto: aut erā inhabilis: ⁊ tūc repeto: vt. ff. de re mili. l. q cum vno.

Etum. In. l. ista dicit̄. Si cōuenio te actiōe ꝙ metus cā directa vel vtili: debeo ꝓbare metū nō iactationib⁹ vel ꝓtestationibus: sed atrocitate facti ꝙ tu metū intulisti. Tex. nō iactationibus. factis inter absentes. Tex. vel ꝓtestationibus. fa ctis inter p̄sentes. Tex. conuenit. si ꝯuenio te actione ꝙ me tus causa: probo hoc modo ꝙ tu iactasti te me occidere iter absentes: nisi venderem tibi fundū. vel dixisti mihi inter pre sentes: si tu non ꝓmittis mihi dare. x. occidam te. si vēdo vel ꝓmitto: ⁊ postea ago actione ꝙ metus causa: ⁊ ꝓbo quomo do intulisti mihi metuȝ: certe nō sufficit: sed debet ꝓbari me tus claris ꝓbationibus ⁊ ex atrocitate facti metuȝ ꝓcessisse. ⁊ ad hoc facit. s̄. de transactio. l. interpositas. simile est in do lo: vt. j. ti. proxi. l. dolum.

Ccusationis. In. l. ista po nit̄ casus tal's tu accusasti me de aliquo crimine: vel vole bas me accusare: ⁊ ꝓmisi tibi dare. x. vt desi steres ab accusatiōe facta: vel vt desisteres ne me accusares. nunqd istam ꝓmissionem potero retractare? certe nō. Tex. desiderium est. q2 iste non fuit metus qui contineret morteȝ. vel quasi mortem: vt. s̄. de transac. l. interpositas. Preterea de crimine capitali quod ingerit penā sanguinis lȝ transigere: vt. s̄. de transac. l. tran sigere: sed si esset crimen super quo nō debet transigi: nō va leret transactio: ⁊ habetur ꝓ cōfesso si transigat: vt. ff. de his qui notantur infamia. l. quoniam.

I per impressionē. Hec est sacratissima constitutio constantini que punit metū quādo ꝯtinet mortē vel qua si mortem. Et ponetis ita exemplū. aliquis erat defensor ciuitatis tue. iste inuehat tibi minacē feruorē quādocunqȝ legati debebāt ire. ⁊ q̄ñcunqȝ stipendijs ꝓprijs remittebat: sepe mittebat ꝓ te. ⁊ inter se et te ita dicebat: nisi dabis mihi mille vel vxori mee: scias ꝙ ponā te in malo statu. ⁊ tu vidēs ꝙ iste ita opprimeret te al's ei vel vxori sue rem maioris precij vendidisti accepto modi co precio: quomodo rescindet̄ iste ꝯtractus? R̄ñ. ꝙ non re scindetur p actionē ꝙ metus. sed q2 iuste timuisti rescindet̄ p ꝯditionem ex hac. l. nec teneris p̄cium reddere. Tex. ces sionem sub. data pecunia. Tex. retineat̄. qđ est h̄ sp̄ale: al's ē ꝯtra. s̄. e. l. iij. ⁊. l. iiij. Tex. siqui. s. iudices. q2 siue facta est vē ditio in p̄sona sua siue in alia idē est: q2 facta ē fraus de p̄so na ad p̄sonam: vt. s̄. de ꝯct. iudi. l. vnica. Et punit̄ hic metus nō p actionē qđ metus cā: q2 hic subditus nō timebat mor tem vel quasi: sȝ p ꝯstōnem istā: q2 iuste timet: q2 hac. l. de no uo ē introductū: ⁊ ideo dat̄ ꝯditio ex hac. l. vt. ff. de ꝯdi. ex. l. l. vnica. ⁊ ita punit̄ met⁹ p ꝯstōnem p̄ncipis. aliquādo puni tur ⁊ alijs modis: vt plene dixi. s̄. de trāsac. l. l. interpositas.

Enditiones. In. l. ista dicit̄. si ego p potentiaȝ tuā tibi vendidi ⁊ donaui: vel tecū trāsegi: illa venditio vel trāsactio vel donatio debȝ infirmari. Text. venditiones non gratuite. Tex. p potentiam. i. p metum q ꝯtinet mor tem vel quasi. nā potentes viri ꝯsueuerunt tales metus in ferre. vnde eas p̄cipimus infirmari: dicit Imperator p actio nem ꝙ met. cā. vt. ff. e. l. j. Vel pōt legi scđo mō. Tex. p potē tiam. s. iudicū. ⁊ tūc infirmat̄ p ꝯstōnem positā. s̄. e. l. pxi.

ℭ De dolo malo.

ℭ De restitutione in integrum que fit iure actionis qđ me tus causa: superiori titulo dictum est. verum quia aliquan do etiam fit restitutio iure actionis de dolo: ponitur hec ru brica. Hec continuatio probatur aperte. ff. de in inte. restit. l. j. Vel potest ꝯtinuari secūdo modo ꝙ omnis metus hȝ in se dolum: vt. ff. de act. quod metus cā. l. si cum ex. §. eū qui. iō subseq̄ter ponitur hec rubrica. Pōt exponi rubrica d̄ dolo malo. s. puniēdo. Et no. hic lȝ antiqui dixerunt dolus est cum agitur ⁊ aliud simulatur: tamen ipsi nō bene dixerūt q2 non potest cōmitti furtum sine dolo: vt. ff. pro socio. l. me rito. §. recte. ⁊ nō aliter. nā aliō hic agit̄ nō aliud simulatur: vt. ff. e. l. ij. ⁊ dicit rubrica. de dolo malo. nō dicit simpliciter de dolo quia est dolus malus ⁊ dolus bonus vt. ff. e. l. j. §. non temere. vnde tota die dicimus. iste est bonus: ⁊ iste est malus. sicut de veneno dicimus bonum ⁊ malum: vt. ff. de ver. sig. l. siquis venenum.

I fideiussor. In. l. ista ponit̄ ita casus accessi ad p̄ncipem ⁊ coram eo sic ꝓposui. dn̄e im perator a quodā creditore accepi mutuo. c. ⁊ p istis. c. pignora obligaui que valebant cc. ⁊ bonū fideiussorē dedi. ⁊ ꝯueni ꝙ si nō soluerē ad dieȝ pecuniā: ꝙ posset vēdē pignora. q2 ego dēbitor p̄ncipalis n̄ soluebā pecuniā debitā ad diē: creditor ille venalia illa pi gnora exposuit fideiussor emit illa pignora. ꝓ. x. ego volo sol uē sortē cū vsuri. ⁊ recupare pignora cū fructib⁹. dicit fide iussor: emi sicut extraneus emisset a quo non recuperares. nec ergo a me fideiussore recupas. dico ego debitor: susce pisti mādatum fideiubendi ⁊ soluendi: vnde debebas luere nō emere. querit̄ qd iuris? R̄ñ. impator si fideiussor emit a creditore pignora: ⁊ tu debitor vis soluere cum vsuris sor tem: pignora cū fructibus recuperabis: ⁊ optime faciet fide iussor si restituit pignora cū fructibus cū illa pignora debe ret luere: ne gratia fidei rupte ꝯueniat̄ de dolo vel actione mandati doli nomine. Tex. emerit. ex pacto vel lege qđ po test. vt. ff. de acq. rerū do. l. nō est nouū. ⁊ insti. qbus ali. licet vel non in prin. Tex. ⁊ vsurarū. a debitore solutarū. nā debi tor debet soluere sortem cū vsuris: naȝ ⁊ rōne more teneret̄ act̄. mandati cōtraria fideiussori. vt. ff. manda. l. si nō. §. ex cō trario. Tex. tibi. s. debitori. Tex. dominium. q̄ñqȝ accipimus pro possessione: ⁊ ecōtra. vt. ff. de ver. sig. l. interdū. Tex. per cepit. s. fideiussor. Tex. cōsultius. i. cōsulte. sed si nō restitue ret non faceret consulte. q2 teneretur doli noie. ⁊ ita cōpara tiuuȝ impositiuū resoluitur. sic ⁊ alibi. ff. de neg. ge. l. heres. Text. de dolo. hec littera legitur dupliciter. Vno modo vt dixi in casu. de dolo. i. actione mandati nomine doli. Legit̄ secundo modo vt stet littera proprie. de dolo. s. malo. ad qd valent iste expositiōes infra videbitis. ℭ Or segnori ex. l. ista quantum ad casum ⁊ ex mente colligetis duo magistra lia que ex littera non possetis colligere. Et primo not. ꝙ si deiussor qui fideiubet pro debitore: si emit pignora que vē debantur ex pacto vel lege: presumptio est iuris ⁊ de iure ꝙ fregerit fidem ⁊ colluserit. q2 ex quo fideiusserat: debet solue re: ⁊ presumptio iuris ⁊ de iure non admittit probationē in ꝯtrīi: vt. j. ar. tu. l. vlti. §. ille. ⁊ de hac materia plene dicam. j. de probat̄. l. siue possidetis. Item no. ꝙ si extraneus emisset pignora debitor non recupet: vt insti. quibus alie. licet vle non. §. creditor. ⁊. j. si antiquior cred. pig. ven. l. j. ⁊. iij. tamen si fideiussor emit potest illud redimere premissa ratione: q2 ⁊ de soluendo mandatum suscepisse videtur: ⁊ videtur non vt quilibet alius fecisse: sed vt fideiussor. ℭ Vnde no. si qs potest admitti vt ipse: ⁊ vt quilibet alius: vt. ff. ꝙ cuiusqȝ vni uersi. no. l. item eorum in prin. hic tamen est contra qui non admittitur vt ipse: nec vt quilibet extraneus: ne si hoc fieret rumperet fidē. ꝓ hoc facit qđ al's dicitur: ne alia fiat via ⁊c̄. vt. ff. de distrac. pigno. l. ij. ⁊. ff. de vulga. ⁊ pupil. sub. l. cohe redi. §. coheres. Item no. dolum a iure p̄sumi: vt. j. patebit vobis ex oppositiōibus. ℭ Or his ita premissis tripliciter opponit̄ ad. l. istam: ⁊ conuincitur eam tribus modis stare nō posse. Prima ratio est talis. si fideiussor pignora contra ctus in quo fideiussit emit: ea recepto debito cum vsuris te netur reddere cum fructibus: sȝ si quilibet extrane⁹ emisset ex pacto vel ex lege eēt securus: vt insti. qbus alie. lȝ vel nō §. creditor. ⁊. j. si antiquior cre. pig. ven. l. j. ⁊. ij. vn̄ si qs extra neus emisset pignora nō posset debitor aduocare. ℭ Sed qualiter aduocat a fideiussore? R̄ñdeo: hec est rō: q2 extra.

neus non tenebatur pignora redimere. vnde si emit debitor non reuocat: sed fideiussor tenebatur soluere: quia qui recepit mandatum de fideiubendo: videtur recipere mandatum de soluendo: vt. ff. de condi. indebi. l. indebitum. vnde ipse debebat soluere: nō pignora emere: vt. ff. de distrac. pigno. l. ij. vnde si emit: male facit. & si emit vt quilibet extraneus: non valet quia si non potest emere vt ipse: nec vt quilibet extraneus: vt arg. ff. de vulga. & pu. sub. l. coheredi. §. coheredes. & ff. de le. ij. l. vlti. §. iiij. est tamen ar. contra. aliquando qđ non possum vt ipse: facio vt quilibet alius. qđ est verum in his in quibus. l. non prohibet: vt. ff. de adopt. l. si pater. §. qui duos. & ff. quod cuiuscū vniuer. no. l. item eorum. in prin. ¶ Secūdo instatur & opponitur ad. l. istam sic. si fideiussor emit pignora a creditore distrahente ex pacto vel ex lege nō cōmisit dolū: quia creditor vendidit iure permittente. vnde qđ legittime factū est &c. vt. j. ad. l. iuli. de adulte. l. gracchus & j. de admini. tut. l. sancimus. si dolum non cōmisit & pmissione iure facit: quō dabitur de dolo? Respondeo. licet creditor vendendo ex pacto vel ex lege dolū non committat: iste emendo non redimendo dolum committit: quia exquo recepit mandatum de fideiubendo: & de soluendo: vnde tenetur de dolo. vel esto quod in emendo dolum non commisit: exquo pignora reddere non vult & rumpit fidem: presumitur in dolo esse: qđ est notabile: & huius doli nomine tm̄. quia vbicunque quis nō facit qđ facere debet: videtur facere aduersus ea que facere debet: vnde dolum committit: vt. ff. de regu. iur. l. qui non facit. quia si fideiussor debebat redimere pignora. & hoc est presumptio iuris & de iure. vnde non recipit probationē in contrarium: vt. j. ar. tu. l. vltima. & dicam. j. de probatio. l. siue possidetis. vnde facit hec. l. contra illud generale. dolum a iure non presumi. vt. j. e. l. dolum. Fallit in casu vbicunque quis non facit qđ facere debet: vt hic. Et idem in procuratore est: vt. ff. manda. si procuratori. §. dolo. & l. dolus. sicut est in herede. quia si heres mota sibi qōne non recepta cautiōe soluit legata: videtur esse in dolo: vt. ff. ad. l. falci. l. dolo non videtur carere &c. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. istam & signatur contra. l. ista videtur velle dicere si fideiussor redemit pignora contractus quod actione de dolo teneatur reddere debitori. Sed. l. videtur contra. que videtur velle quod teneatur debitori act. mandati. vnde videtur contra. ff. manda. l. si mādato titij. §. j. & ff. de pigno. l. ij. vnde exquo debitor habet actionem mandati: non debet habere actionem de dolo: vt j. l. proxi. ¶ Ad solutionem quorum contrariorum infinite ambages hic scripte sunt. Et dixerunt antiqui hic. si fideiussor non vult reddere pignora que redemit: tenetur de dolo: vt hic. & mandati act. & nego. ge. vt. in. l. contra. si obijcis. actio de dolo non competit cum alia competit. vt. s. dixi. verum est si non est pereque famosa. at mandati. directa est peque famosa. nā directa mandati infamat ita vt actio de dolo: vt. ff. de his qui not. infa. l. i. vnde de dolo actio bene competit cum actione mandati. Sed hec responsio non est bona. nā damnatus actione tutelle ita efficitur infamis vt damnatus actione de dolo: vt. ff. de his qui not. infa. l. j. & tamen tutele actio non excludit de dolo actionem: vt. ff. e. l. ideoque. ¶ Alij voluerunt dicere ita: cum quis fideiubet: aut vsque ad certum tempus: & tunc si emit pignora & reddere non vult. tenetur mandati: vt in. l. contra. si autem fideiussit sine temporis prefinitione: & pignora reddere nō vult que emit a creditore: tenetur de dolo: vt hic. sed hec non est bona responsio: quia videtur semper eadem actio obtinere? vt. ff. manda. l. si fideiussor. ¶ Alij voluerunt dicere: olim intra annū vtilem: hodie intra biennium continuum tenetur fideiussor de dolo: vt. j. e. l. vlti. sed post annum vel biennium tenetur mandati: vt in. ll. cōtrarijs. Sed hec solutio est diuinare: quia si alia actio cōpetit nō cōpetit de dolo. & idvos potestis dupliciter soluere. & vno modo. si fideiussor emit pignora a creditore distrahente: & oblato debito cum vsuris a debitore non reddit pignora tenetur de dolo. i. mandati nomine doli: vel nego. gest. & ita loquuntur. ll. contrarie. & sic hec. l. cum illis concordabit: & sic de dolo nō est proprium nomē actionis: sed adiectio. sic & alibi exponimus: tenetur rerum amotarum. i. in factum: vt. j. rerum amo. l. ij. & j. de iure dot. l. ij. in fi. & j. de furtis & ser. cor. l. vlti. §. fi. sic & alibi exponimus tenet pater furti act. filio si subtraxit rem castrensis peculij i. furti noīe act. in factū: vt. ff. de fur. l. si quis vxori nā act. furti pater nō tenet cum sit famosa: vt. ff. de his qui no infa. l. j. & ideo loco eius quod parentes datur actio in factū: quia famosa actio nō pōt proponi contra eos: vt. ff. e. l. nō debet. & j. e. l. si superstite. & hec solutio est vera. Vel pōt dici secundo mō aut fideiussor emit pignora inuitus & coactus. aut ex voluntate. Primo casu cum fideiussor emit pignora ex necessitate puta quia agit creditor contra fideiussorē dicens. tu fideiussisti pro tali debitore: & ipse non soluit. soluas. fideiussor nō soluit. vnde creditor vocat eum ad iudicē. dicit iudex: nō video qua ratione possis te tueri quin soluas dicit fideiussor: faciat quod cedat mihi omne ius: & tradat mihi pignora: qđ facere tenetur: vt. ff. de fideius. l. fideiussoribus. hoc casu non rumpit fidem: sed tenetur reddere pignora mandati actione. vt in. ll. contrarijs. In secundo casu cū fideiussor emit sponte: quia creditor nō conueniebat eum in iudicio: quia sponte emit pignora hoc casu rūpit fidem: & tenet de dolo. & sm hoc stabit proprie hec lrā. de dolo possit actio exerceri. ¶ Sed denuo ad l. istam opponitur & signatur contra. & videtur quod si fideiussor emit a creditore pignora venalia quod ipse nō tenetur debitori reddere pignora cū fructibus oblata sorte cum vsuris act. mandati vel dolo: sed teneatur act. neg. ge: vt. ff. de nego. ge. l. fideiussor. Ad qđ hoc ita dicetis. aut fideiussor emit pignora contractus in quo contractu intercessit: & tūc tenetur act. mandati vel de dolo sm quod dixi. s. l. proxi. aut fideiussor emit pignora contractus in quo contractu nō fideiussit: & tūc datur actio nego. ge. vt in. l. contra. in qua ponitur talis casus. habebā creditorē. tu pro me fideiussisti mihi. x. Item ex alia parte es meus creditor pro eadem quantitate pro qua sunt ei pignora obligata. si tu emis pignora obligata: tenetur actione negociorum gestorum.

De dolo.

In. l. ista circa actionē de dolo quando hēat locū ponitur regula sub quadam breuitate. & certe vbi dolus cōmittitur extra contractum vel quasi tenetur actio. de dolo. si alia actio non competit non possim indistincte. sed causa cognita permittitur. hoc dicit ista. l. Vide expositionem lre. Tex. de dolo act. i. noīe doli cōmissi qui nō cadit in propriū nomē maleficij. Tex. cum nulla alia competit. si res alio mō salua esse non potest: vt. ff. e. l. eleganter in princ. vel si nulla alia competit: nisi in causa mea perdēda que competit: & dolus fuit commissus: quia tunc datur de dolo: vt. s. de transac. l. actione. & ff. e. l. j. §. si quis. Tex. permittitur. i. cū cause cognitione datur. Et versantur in tali cognitione tria principaliter. persona. res tempus. Versatur persona quia actio de dolo non datur cuilibet persone. quia non datur liberis aduersus parentes: vt. ff. e. l. non debet. & j. e. l. si superstite. Item versatur res: quia pro modica re nō datur de dolo actio: vt. ff. e. l. si oleum in fi. cū le. se. Item versatur tempus. ecce de dolo actio non est perpetua: licet sit personalis & persecutoria: & deberet durare vsque ad. xxx. annos: vt. j. de pscri. pe. l. ij. tamen quia odiosa est olim infra annū vtilē durabat. hodie infra biennium cōtinuū: vt. j. e. l. vlti. Pōt annecti quartū qđ versat in cāe cognitiōe si alio modo res salua esse nō pōt: vt. ff. e. l. eleganter in pn. & ff. ex quibus cau. ma. l. ait pretor in fi. Et vbi est exemplum in terminis quod noīe doli commissi extra contractum vel quasi qui non cadit in proprium nomē delicti actio alia nō cōpetit & datur de dolo causa cognita. & certe contentus esto duobus vel tribus exēplis. Et primū exēplū in terminis est tale predia rustica possidebā corpore colonorū meorum. tu extraneus suasisti familie mee vt discederet de possessiōe. dolose hoc fecisti: vt alius ingrederet in possessionē prediorū meorum. isti recesserunt alius nō est ingressus. propter fugā colonorū dānū passus sum in vino & in segetibus hic nō est aliquis contractus: nec cadit in propriū nomē delicti nō est furtū non rapina. nō iniuria. tm̄ ne delictū tuū remaneat impunitū vltra duos aureos teneris act. de dolo: si damnum passus sum vltra duos aureos: vt. ff. e. l. cum quis. Itē pōt notari aliud exēplum. ego pauper homo iuxta vicinū meum habebam

habebam domum: propter necessitatem rei familiaris habebam eam necesse vendere. ⁊ ideo veni ad vicinũ meũ diuitẽ ⁊ dixi ei si volebat emere. ⁊ ipse dixit ꝙ non. tractaui ꝙ alij venderem. dum inuenissem emptorem paratũ emere: tu vicinus meus vides ꝙ volebaʒ vendere: maliciose cepisti me conuenire rei vendi. dicens rem litigiosam. vñ emptor noluit emere ⁊ destitit ab emptione. tu nõ insistis plus in qõne tua. vnde vendidi post rem meam minus iusto precio ⁊ sum deceptus vltra duos aureos. daẜ actio de dolo qꝫ alia actio non cõpetit nec cadit in proprium nomẽ delicti. nec iniuria est: qꝫ non pulsauit me vel familiam meam. Item non cadit in cõtractum vel quasi. in delictum vel quasi. vt istud exẽplũ probatur. ff. eo. l. rem quãdam venalẽ. Itẽ ponitur aliud exemplum. si seruus tuus qui debebat tibi. x. nãliter tñ intelligatis: vt. s. de transac. l. interpositas. in fi. iste seruus nõ habebat peculium. tu cõmendabas mihi seruũ tuuʒ vt mutuarem ei pecuniã. ⁊ ille seruus rogabat me ex alia parte vt mutuarem ei. x. mutuaui ei. x. ⁊ statiʒ soluit tibi. x. huius doli nomine non conueniebam te nisi de dolo act. ad itereſſe: vt. ff. ea. l. seruus quideʒ pactionis. §. j. ❡ Or segnori circa. l. istã instatur ⁊ op. ⁊ videtur ꝙ nõ possit stare multis rationibus. Et videtur ꝙ regula posita in. l. ista sit falsa que dicit ꝙ de dolo actio non cõpetit cum alia competit. Sed. l. dicit contra. qꝫ si intulisti mihi metũ possum te actione de dolo ⁊ act. ꝙ metus causa conuenire: vt. ff. qõ metus causa. l. si cum ex. §. eũ qui. ❡ Ad qõ vos dicetis vno modo sic. de dolo actio cõpetit cum alia actio non cõpetit que non descendat secuʒ ex eodem fonte equitatis cum alia cõpetit. nam metus non fit sine dolo. ⁊ sicut actio ꝙ metus causa est arbitraria ⁊ restitoria: ⁊ in ea feruñẜ due sententie: ita actio de dolo: vt insti. de act. §. preterea. ⁊. ff. e. l. arbitraria. in princ. ❡ Uel potest dici secũdo modo sic. de dolo actio non cõpetit cuʒ alia que sit ei genus vel species: vel cum alia cui ipsa genus non sit. si ergo alia actio est genus ad act. de dolo: vel de dolo actio est genus ad aliam actionem cum illa cõpetit: quia genꝰ nõ excludit suam speciem: imo posito genere includitur spẽs: ⁊ species non includit suum genus. ❡ Or ponamus exempla de his act. de dolo cõpetit cum alia que sit ei genus. ⁊ q̃ sunt iste actiones que sunt genus actionis de dolo? ⁊ sunt tres indebiti conditio. certi generalis sine causa. Indebiti conditio est genus ad act. de dolo quãtum ad debita repetenda: qꝫ potest esse ꝙ soluisti dolo vel non dolo indebite. vnde si tu soluisti indebite sine dolo datur indebiti cõditio: vt. ff. de condi. inde. l. j. sed nihilominus si soluisti dolo malo indebite datur tibi de dolo: vt. ff. e. l. si legatarius. ⁊ de dolo actio: qꝫ est species conditionis indebiti: conditio indebiti non excludit eam. qꝫ suum genus non excludit specieʒ. qꝫ si est homo: ergo animal. nec species suum genus excludit. qꝫ sub hoc nomine animal habet icludi species. s. homo. Item certi conditio generalis est genus quãtum ad actionem de dolo: qꝫ certi conditio datur ad certum. vnde certũ potes petere a me certi cõditione generali vbi dolus meus non interuenerit: ⁊ vbi dolus meus interuenerit. In primo casu vbi dolus meus nõ interuenerit datur tibi certi conditio generalis. Secundo casu vbi interuenit dolus meus hʒ locum de dolo ⁊ certi conditio: vt. ff. si cer. pe. l. certi condi. ⁊. l. si quis certum. ⁊. ff. de condi. ob tur. causam da. l. dedi. §. tertio. Item conditio sine cã est genus ad act. de dolo. quia sine causa soluere potuisti sine dolo meo ⁊ cum dolo meo. Primo casu vbi soluisti sine dolo meo: habet locum ꝯditio sine causa. Secũdo casu quãdo soluisti dolo meo habet locum doli actio ⁊ conditio sine causa: vt. ff. de condi. sine causa. l. j. ⁊ per totũ. aliquãdo de dolo actio est genus: aliquãdo est species. de dolo actio ẽ genꝰ q̃tum ad actionẽ ꝙ metus causa. qꝫ potes auferre reʒ sine metu dolo interueniente: vt si me inebriares: vel metu posses mihi auferre rẽ ⁊ dolo interueniente. sʒ actio ꝙ metus causa est species: quia omnis metus habet in se dolum: non tamen couertiẜ: vt. s. dictum est: vt vbi aufers rem mihi sine metu datur actio de dolo. ⁊ vbi auferes rẽ mihi metu: actio ꝙ metꝰ causa ⁊ de dolo hʒ locum. Sed si alia non esset genus vel species tunc non cõpetit. vnde non currit actio de dolo cum acti. cõmodati vel depositi: vel cum precario iterdicto: qꝫ hʒ sibi adinuicem inuident: vnde non ambulat quis cum his quibus inuidet. sicut non ambulat inuidus cum alio cui inuidet: sed cũ eo cui est par vel coeq̃lis ambulat: vtputa si alia est genus vel species ad istaʒ. Et ad hoc vt plene liqueat materia hec ⁊ vt oĩa intelligatis ita distinguetis. cum dolus cõmittitur. aut in cõtractu vel quasi. aut extra contractum vel quasi. si dolus cõmittitur in cõtractu aut est bonefidei. aut stricti iuris. Si est bonefidei vt est cõtractus emptionis ⁊ vẽditionis: si dolus incidit in contractu hoc casu valet cõtractus: ⁊ nõ datur de dolo actio: sed agitur actione ex contractu si decipiaẜ etiam si in vno nũmo sit deceptus: verbigratia. bene eram tibi venditurus librũ meum nullo tuo dolo interueniente. sed qꝫ tu dicebas ꝙ dares mihi prebẽdam bonã cum valebat. x. vendidi pro. x. minus vno nũmo. non agã de dolo: sed actiõe ex hoc cõtractu vt dolus purgeẜ: vt. ff. de ac. emp. ⁊ ven. l. iul. §. per cõtrariuʒ. ⁊. §. ideq; iul. ⁊. §. si venditio. ⁊ sic loq̃tur. ff. e. l. si quis affirmauerit. si aũt dolus dat causaʒ cõtractui bone fidei qꝫ alš nõ erã vẽditurus nisi dolus tuus interuenisset: qꝫ tota die dicebas mihi: quare nõ vẽdis mihi istum librũ: qꝫ omnia scis corde. ⁊ bene scio ꝙ bene addiscerem in illo libro: ⁊ si facis mihi istud seruitiũ faciam tibi aliud: qꝫ dabo tibi bonã ꝑbẽdaʒ. si vẽdidi: omnibus integre exñtibus ipso iure nullus est contractus: vt. ff. e. l. eleganter. ⁊. l. quideʒ. in prin. ⁊. ff. de mino. l. in cãe. ij. in princ. ⁊. ff. pro socio. l. iij. ⁊. j. de fideiuſ. mi. l. ij. ⁊. ibi dicã. ⁊ qõ dixi vt ipso iure nullus sit contractus cum dolus dat cãm contractui: verũ est nisi placeret dolus passo: qꝫ tunc tenet ꝯtractus: vt. ff. de iure do. l. si res. §. j. ⁊ ne quod fauore alicuius est introductũ retorq̃atur in lesionem suam. qõ non dʒ esse: vt. s. de le. ⁊ ꝯsti. pñ. l. quod fauore. sed emptor qui cõmisit doluʒ non potest allegare ꝯctũ valere vel non: qꝫ non licet alicui ⁊c̃. vt. s. de trãsac. l. transactione. Si aũt omnia integra non existunt: quia deceptus ignarus rem tradidit: tũc datur decepto actio de dolo ad rẽ retractãdã: qꝫ transit dñiũ ex inutili venditiõe. ⁊ hoc est qõ glosauit Bul. elegantibus verbis. dolo dante cãm contractui bone fidei processit vẽditio vt infirma ipso iure. traditio vt infirmãda per actionẽ de dolo: vt. ff. e. l. eleganter. ⁊. l. si dolo. ⁊ non solũ per actionem de dolo poterat deceptus dolo rem reuocare dixit dñs Azo. immo per cõditioneʒ indebiti: vt. ff. de ꝯdi. inde. l. ex his omnibus. quia nec hec illam: nec illa hanc facit cessare. Dñs tñ meus cõtra dicebat ⁊ dñm Azo. lapidabat de hoc. dicebat eniʒ dñs meus Ja. bal. contra Azo. si dolus emptoris dat cãm vẽditioni: lʒ ipso iure non valeat venditio: tamen si rem tradidit non poterit recuperare per act. de dolo: qꝫ venditor ante q̃ʒ traderet habebat exceptionem doli ⁊ sic odiosaʒ. vnde si eã soluit nõ repetit: vt. ff. de cõdi. inde. l. qui exceptionẽ. ❡ Sʒ segnori opinio domini mei non est bona omnibus integris existentibus. ⁊ dico ꝙ venditor dolo deceptus actionem hʒ de dolo: ⁊ conditionem indebiti facta traditione. ⁊ vna intẽtata tollitur alia: qꝫ ambe sunt rei persecutorie. ⁊ falsum est venditorem dolo deceptũ hr̃e exceptioneʒ anteq̃ʒ tradat: qꝫ nulla erat actio: ergo per consequens nec exceptio: qꝫ exceptio est actionis exclusio: vt. ff. de excep. l. j. vel esto ꝙ haberet doli exceptionem: si soluit per iuẜ ignorantiã deceptus dolo non repetit. si per facti ignorantiaʒ soluit repetit: vt. ff. ad mac. l. vlti. ⁊. j. ad. l. fal. l. error facti. Item si ignorans se deceptum tradat: facti ignorantia precedenti tradit: igitur non transtulit dominiũ: quia traditio nuda nõ trãsfert: vt. j. de acqui. rerum do. l. nunquã. quare ergo conditio indebiti poterit locum habere cum nemo rem suaʒ possit condicere preterquã a fure: vt institu. de actio. §. itaq;. ⁊. ff. de vsufruc. quẽad. admit. l. vlti. in fi. Si autem dolus cõmittitur in contractu stricti iuris. verbigratia. dolo inducis me vt p stipulationem promittam tibi. x. hic indistincte siue dolus dederit causam contractui vel dolus incidit in contractuʒ tenet contractus. ⁊ si consultum est mihi per doli exceptionem: quia nondum dedi: repellante doli exceptione: vt. j. de inuti. stipul. l. dolo vel metu. ⁊ cessat actio de dolo: vt. ff. eo. l. vl. Sed si non est satis mihi consultum per doli exceptionem. quia ea omissa solui per facti ignorantiã daẜ actio de dolo:

vt.ff.e.l.elegāter.§.seruus pactiōis.⁊.l.seruus tuus.in quo
dam tamē contractu stricti iuris est speciale ꝙ detur actio
de dolo.⁊ si post cōtractū dolus interuenit.s.non implēdo
ꝓmissa siue ab initio ꝯtus dolus intercessit: vt in facio vt
des:vt.ff.ď p̄s.ver.l.naturalis.§.ꝙ si facio vt des:⁊.j.e.l.cū
proponas.⁊ hoc est verū cū ex ꝓposito cōmittitur dolus in
contractu bone fidei. Si autē reipsa fuerit quis deceptus:
aut deceptio est modica.scilʒ circa dimidiaʒ iusti precij.aut
magna.s.vltra dimidiaʒ iusti precij. Si modica est deceptio
tenet contractus.⁊ si deceptꝰ fuerit maior non pōt cōqueri
q̄r nāliter ꝯhētibꝰ licitū est se adinuicē decipere:vt.ff.loca.
⁊ cōduc.l.itē si p̄cio.§.fi.cū.l.se. Si aūt fuerit minor pōt re:
nisi maiori rei preiudicaret:vt.ff.de mino.l.in cāe.ij.§.idem
pap̄.⁊.ff.ď in ite.resti.l.scio. Si aūt deceptio fuerit magna ⁊
immoderata agit vēditor ex ꝯtu vt suppleat̄ p̄ciū vel rescin
datur ꝯtus data electione decipiēti:vt.j.de rescin.ven.l.ij.
⁊.l.si voluntate.⁊ poterit agi ex eo ꝯtu ꝑpetuo vsq̄ʒ ad.xxx.
an.si actio ex illo ꝯtu ꝑpetua erat.nec mirū si agatur actiōe
ex eo ꝯtu ad dissoluendum ꝯtum:q̄r ⁊ al's hoc fit:vt.ff.de
act.empt.⁊ vēdi.l.ex empto.§.is qui vina.reprobata opinio
ne illoꝝ qui dicunt deceptum restituendū ex generali clau,
sula.si qua mihi iusta cā videbitur.⁊ sic intelligit̄.j.ex q̄bus
causis ma.in inte.resti.l.ex ꝯtibus.⁊ hec infra quadriēniū
restituitur non vltra.sicut ⁊ alia queuis restō.j.de tempo.in
inte.resti.l.supuacuā. Si autē ꝯtus est stricti iuris ⁊ reipsa
hʒ in se dolū ⁊ reipsa inest imoderata deceptio.verbigratia.
ꝓmisi tibi ire romā:⁊ tu ꝓmisisti mihi dare.x.cuʒ satis esset
ꝓmittere.iiij.⁊ ita deceptus es vltra dimidiā iusti p̄cij. ⁊ ita
stipulatio re ipsa hʒ in se dolū qualiter subueniet̄ tibi? Rñ,
det dñs Azo.mihi agēti obstabit exceptio q̄tenus immode
rate promisisti:vt.ff.de ver.obli.l.si q̄s cū aliter. Antiqui tñ
dixerunt ꝙ in hoc casu cessabit omne auxiliū:lʒ enim in cō,
tractibus bone fidei ꝓmptū sit auxilium : vt.s̄.dictū est.⁊.l.
illaʒ si quis cū aliter.intellexerunt in ꝯtu bone fidei: q̄r ibi
descēdit stipulatio ex ꝯtu bone fidei.nec est miruʒ dixerūt:
si in ꝯtibus stricti iuris cesset auxiliū supradictū:q̄r in ꝯtra
ctibus bone fidei multa veniunt de quibus non est actū vel
cogitatum:qď non est in contractibus stricti iuris:vt.ff.e.l.
eleganter.§.vlti. Sed h̄ est diuinare.⁊ ideo dicendum est vt
dixit dñs Azo.⁊ predicta habent locuʒ quādo non est solu
tum.sed si fuerit solutum repetet per conditionem sine cā si
ab initio non fuerit cā vel iniusta. siue fuerit causa reducta
ad non cām vel ad non iustaʒ:vt.ff.de condi.sine causa.l.j.⁊
per totum. ¶ Or segnori vidimus de dolo cōmisso in con,
tractu bone fidei ⁊ stricti iuris.modo videamus quid iuris
sit si dolus cōmittitur in quasi contractu : puta q̄r colludēte
ꝓcuratore meo absolutus es a petitione mea:q̄r in iudicijs
quasi cōtrahitur:vt.ff.de peculio.l.lʒ.§.ibidem scribit. Hic
dicendum est ꝙ ad ipsum debitū te non conueniam actione
de dolo:sed agam contra te prima actione. ⁊ si excipias de
re iudicata replicabo de dolo:vt.ff.e.l. cum a te.sed ad alia
damna que passus sum agam act.mandati contra procura,
torem si est soluendo:vt.s̄.de procu.l.si procur̄.si nō est sol,
uendo agaʒ contra te dolo ad interesse: nisi paratus sis su,
bire iudicium si collusum est:vt.ff.e.l. eleganter.§.si procu.
§.si dolo malo.⁊.l.seruus tuus.in fi. Si autem dolus com,
mittatur extra contractum vel quasi hic distinguo.aut cadit
in proprium nomen delicti : puta in furto vel iniuria. talia
enim sine dolo non committuntur.hic nō agitur actione de
dolo sʒ agit̄ speciali actione ex eo crimine prodita vt furti ⁊
iniuriarum:vt.ff.de furtis.l.in furti actione.§.recte pedius
ait.⁊.ff.de iniur.l.iij.⁊.l.illď.⁊.ff.pro socio.l.merito.ista eniʒ
actio adeo subsidiaria est:vt nunq̄ʒ detur cuʒ alia ciuilis vl'
honoraria competit: vt.ff.ea.l.j.§.ait pretor.⁊ datur in sub,
sidium:vt.ff.e.l.ij.§.non solum.⁊.l.eleganter.⁊ est subsidia,
ria ⁊ odiosa:vt.ff.de his qui no.infa.l.j. reprobata opi.illo,
rum qui dixerunt dari actionē de dolo cuʒ eque famosa ⁊c̄.
vt.s̄.dixi.⁊.ff.e.l.ideoq̄ʒ. Si autem non cadit in propriū no,
men delicti:quia non cadit in furtum vel iniuriam vel alio
modo res salua esse non poterat:tunc si alia nō competit de
dolo competit vt hic.⁊.ff.eo.l.j.§.j.⁊.§.ait pretor. nec enim
iste manumissus contraxit nec etiam deliquit ita ꝙ cadat in

speciale nomen delicti.quia tamen dolum adhibuit : ⁊ alio
modo res minori salua esse non potest agitur de dolo si est.
in exemplis.ff.e.l. si quis affirmauerit.in fi.j.rñ.⁊.l. si quis
tabulas.⁊.l. rem quādam venalem. ⁊.l. si oleum.⁊.l. si cum
mihi.⁊.l.cum quis.cum multis legibus.ff.e.tit. ¶ Sed de,
nuo ad hanc.l.instatur ⁊ opponit̄.mirabileʒ est de eo qď.ll.
dicunt.de dolo actio competit cuʒ alia non competit.vt hic
⁊.ff.de inte.resti.l.diuus.⁊.ff.ea.l.j.§.ait p̄tor.⁊.l.eleganter.
§.non solum. Alia.l.dicit prescriptis verbis competit cum
alia non competit:vt.ff. de prescrip.ver.l.j.⁊.ij.⁊.iij. Alia.l.
dicit.in factuʒ actio competit cum alia actio non competit:
vt.ff.de prescrip.ver.l.quot̄. Alia.l.dicit.competit ex.l.con,
ditio cum alia actio non competit:vt.ff.de cōdi.ex.l.l.vnica.
Alia lex dicit.certi conditio generalis cōpetit cū alia actio
non competit:vt.ff.si cer.pe.l.certi conditio.in prin. Alia.l.
dicit.cum non competit alia actio:iudicis officium cōpetit:
vt.ff.de mino.l.in cause.ij.in princ.qualiter ergo istam legū
dissonantiaʒ tollemus:⁊ ad concordiā reducemus? Et qui,
dem dñs meus Ja.bal.ad predictam dissonantiam tollen,
dam:super hoc fecit quandam glos.que incipit turbatus est
quorūdaʒ species vehementer ⁊c̄.que glo.licet quo ad ver,
ba sit elegans ⁊ pomposa: tamen quo ad sentētiam parum
valet immo quasi nihil. ⁊ licet sit ea nisus dissoluere hanc
dissonantiaʒ:tamen non ad plenū determinauit.alius tamē
anteq̄ʒ ipse dñs Ja.natus esset plenam super hoc tradidit
doctrinam.scilʒ dñs Plac.in sua summa laudabiliter:que
incipit.cum essem mantue in prima colūna dum descriptio
nem actionis perquirit.primo tamen opinione Ja. repro,
bata qui dixit.aut dubitatur de facto: aut de iure. ⁊ dicebat
ipse dicitur dubitare de facto si dubitatur de contractu.q̄a
contrahere est facti:vt.ff. de cur̄.fu.l.consilio. ⁊ tunc datur
prescrip.ver.vt.ff.de prescri.ver.l.j.⁊.ij. Si autē dubitatur
de iure:⁊ dicebat ipse dicitur dubitare de iure cum dubitat̄
de actione:q̄r actio est ius persequēdi in iudicio qď nobis
debetur:vt insti.de actio.in prin.⁊ tunc aut est dolus cōmis
sus:⁊ tunc nomine doli commissi datur de dolo.aut non est
cōmissus dolus: ⁊ tunc datur conditio ex.l.⁊ certi conditio
generalis que vendicat sibi locum vbicunq̄ʒ certū petitur:
vt.ff.si cer.pe.l.certi ꝯditio.in p̄n. Item noīe culpe cōmisse
datur vtilis actio in factuʒ:vt.ff.de p̄s.ver.l.quotiens. Sed
hec opinio dñi mei non est bona:q̄r vbicunq̄ʒ de facto dubi
tatur.i.de contractu:oportet ꝙ de iure.i.de actione dubite,
tur:cuʒ ex facto ius oriatur:vt.ff.ad.l.aq̄l.l.si ex plagis.⁊.l.
tabernarius.§.inclino. Ita igitur dicēduʒ est sicut dixi dñs
Pla.si dolus adhibetur siue cōmittatur ex ꝯtu vl' quasi:⁊
non cadit in speciale nomē delicti vel quasi.nec est cautum
exquo genere actionis: tūc gratia doli cōmisi agitur actiōe
de dolo vt hic.⁊ sic intelligitur.j.e.l.si maior.⁊.ff.e.l.elegā,
ter.§. seruus pactionis.⁊.l.seruus tuus.⁊.l.cum quis.ideo
dixi ex contractu vel quasi: ⁊ ꝙ non cadit in speciale nomē
delicti vel quasi.q̄r si in cōtractu vel quasi tunc ageret̄ p̄ma
actione.⁊ ita actio de dolo cessaret vt hic.⁊.ff.eo.l.j.§.ait p̄,
tor.⁊.l.eleganter.in principio.⁊.ff.de in integ.resti.l.diuus.
in fin.⁊ ita intelligitur quod dicitur de actio.de dolo.quod
autem dicitur de actio.prescrip. verb.intelligitur in contra
ctibus innominatis.do vt des.facio vt facias.facio vt des.
in rerum permutatione ⁊ in pac.appositis in traditione re,
ruʒ vel incontinenti:si dubitatur qua actione agatur datur
prescrip.ver.vt.ff. de prescrip.ver.l.j.⁊.ij.⁊.l.naturalis.§.j.
⁊.ij.⁊.j.de rerum permu.l.ex placito. ⁊.l.rebus. ⁊.j. de pa,
ctis inter empto.⁊ vendi.compo.l.ij.⁊.s̄. de pactis.l.tradi,
tionibus. Quod vero dicitur de actione in factum habet
locum quādo ex contractu vel quasi nominato vel innomi,
nato ⁊ extra delictum vel quasi equitas suggerit actio.dari
tunc datur actio in factum.vt potest videri quādo dat̄ dam
num de non corpore in non corpus. non enim datur actio
ex ipso delicto commisso:sed ex eo ꝙ equitas suggerit act.
ex delicto:vt insti.de lege.aq̄l.§.vlti.⁊.ff.de p̄scrip.v̄b.l.qui
seruandarū. Itē est ex̄ ꝯtuʒ vel quasi extra delictū vel q̄si.
q̄r nō doli cōmisi noīe sʒ culpe dat̄ in factum actio : vt.j.de
p̄scrip.ver.l.quotiēs. Itē pōt poni exēplū. in edicto p̄toris
non cauet̄ quo genere actionis agat̄:⁊ eq̄tas suggerit actio
nem dari:

nem dari: ideoqʒ daẽ actio in factũ: vt.ff.de eo per quẽ factũ erit.l.vlti.in pn.ⁿ.ff.nau.cau.sta.l. ⁊ ita etiam de facto veterum.§.ex hoc edicto.ⁿ.ff.de dam.infec.l.iiij. Item est exemplum in re ecclesiastica distracta.si eni extat pót vendicari.si consumpta qꝛ deficit actio: hoc eni casu.s.cum ꝯsumpta est non est ꝯctus vel quasi delictum vel quasi: vnde actio nascatur hic.qꝛ equitas suggerit actionem dari: agitur actione in factum: cuius tenoꝛ in multis ⁊ varijs articulis est admissus: vt.s.de sacrosan.l.sancimus. Quod vero de conditione ex.l.dicitur.intelligiẽ aliter.qꝛ lex non dicit ꝙ deẽ conditio ex.l.cum alia deficit.sed dicitꝙ cum.l.noua inducit obligatio noua.si nó caueaẽ quo genere actionis agatur: agitur condi.ex.l.illa.ff.de cōdi.ex.l.l.vnica. vnde agitur ex.l.ꝯdi. imo nisi nominatim cautum sit ꝙ illa sola actione agaẽ: daẽ alia si alia vetus actio locum habeat: vt.ff.de act.l. quotiẽs. ⁊ voco omnem legẽ nouam hic post.l.xij.tabularuʒ.vt.ff.ad legẽ iul.de adul.l.si postulauerit.in fi.cum.l.se.ⁿ.ff.de peti. here.l.vlti.§.penul.ⁿ.j.de suffra.l.vnica.ⁿ.j.de iure delibe. l.scimus.§.sed ⁊ si legatarij. Quod autem de certi conditione generali dicitur nó facit ad rũbum.qꝛ.l.non dicit ꝙ certi conditio generalis detur cum alia deficit.sed dicit ꝙ datur certi conditio generalis vbicũqʒ certum petitur siue alia sit siue non: vt.ff.si certum pe.l.certi conditio.in prin.vnde pót dici ꝙ de.l.illa nihil ad hanc.l. Preterea certi conditio generalis non excludit actionem de dolo: vt.s.dixi. aliquãdo tamẽ datur certi conditio vbi alia non datur: vt insti. de ob. obli.in prin.ⁿ.ff.si cer. peta.l.cum quid. ⁊ .l.si quis certum. Preterea qó dicitur de officio iudicis non facit ad rumbũ: qꝛ illud ita intelligitur cũ eniʒ quis vult experiri: aut ꝫm tenorem iuris: aut cōtra tenorem iuris.si ꝫm tenoreʒ iuris nó requirit extraordinariam actionem ⁊ ita de dolo.si cōtra tenorem iuris aliquis vult experiri: vt si minoꝛ vꝉ maioꝛ velit restitui.si quidem habet ordinarium auxilium vtitur eo.nec recurritur ad officium iudicis: vt.ff. de mino.l.in cause.ij.⁊ l.ꝙ si minoꝛ.§.ex hoc.sed habet locuʒ in alijs casibus: vt.ff. ex qui.cau.ma.l.sed ⁊ si per pretoreʒ.§.vlti.ⁿ.ff.de iudi.l.cũ pretoꝛ.§.marcellus.ⁿ.ff.de in integ.restitu.l. diuus.ⁿ.ff.ad trebel.l.cum.§.cum pretoꝛ. Sunt autem multa exempla ꝙ quando recurritur ad iudicis officium ꝙ cessat ordinarium auxilium: vt.ff.de varijs ⁊ extraoꝛ.cog.l.j.in prin.ⁿ.l. in bonorarijs.ⁿ per totum titulum.

On possunt. In.l.ista dī. dolo decepisti me: ⁊ sic nata est actio de dolo.habui me necessario absentare causa reipublice: ⁊ sic infra annum vtilem non potui experiri act.de dolo: nũquid expirat de dolo actio? Certe nó: qꝛ habet proponi infra annum vtilem quo potui experiri. vñ qꝛ sui absens nó currit mihi.sed ex die quo fui reuersus de militia incipit mihi currere. Tex.muneribus.scʒ militie. Tex.ceperis obtinere. ¶ Oꝛ segnoꝛi no.ꝙ actio de dolo q̃ ꝫm hec tempoꝛa debebat proponi infra annum vtilem non currit absenti causa militie vꝉ hic.sed hodie nó tollitur nisi biẽnio continuo: vt.j.e.l.vlti.

Um proponas. In.l.ista ponũtur duo casus. Primus est taẽ.ancilla mea erat contubernalis tua. cōueni ita inter me ⁊ te ꝙ ancillam meam manumitterem vt dares mihi aliquod mancipiuʒ.vel conueni inter me ⁊ te vt traderem tibi ancillam meam ad manumittẽduʒ: ⁊ tu dares mihi mancipiũ.manumisi eã: vel tu manumisisti. modo tu non das mihi illud mancipiũ: nunqd potero illaʒ meam quõdam ancillam reuocare in seruituteʒ? Rñ. ꝙ nó. sed si nondum statutũ tẽpus ad agendũ de dolo excessit: habeo actionem ꝯ te de dolo. Secũdus casus est talis.si ꝯueni manumittere illem ancillã si tu dares mihi mancipiuʒ: si nó das mihi mancipiũ ⁊ ego nó manumisi eaʒ: lʒ sit apud te ancilla: eã cũ eius liberis potero vendicare. Tex.in ꝯtubernium ancillam tuã.ideo dicit contubernium ⁊ nó matrimonium: qꝛ non pót esse matrimonium inter liberuʒ ⁊ ancillã: vt.j.de incest.nup.l.cum ancil. Tex.mancipiuʒ. ⁊ sic fuit factio vt des. Tex.non habes.vt.j.si aduer.liber.l.j. Tex. tps. sub.ad probandũ act.de dolo: ⁊ fidem rũpit: qꝛ non dat mãcipium. Tex.actioneʒ.vt seruetur conuentum: vel interesse prestetur. Tex.⁊ remansit.qꝛ non manumisisti nec tradidisti ei ad manumittendum. Tex. questio.sub.nisi ipsa diceret se liberam ⁊ probaret. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad.l.istaʒ opponitur tribus modis: quia hic dicitur vt dixi in casu. Sed nunquid hic erat do vt facias: vnde videtur ꝙ debeat dari prescriptꝭ verbis: vt.ff.de prescrip.ver.l.naturalis.§.ꝙ si.vnde nó datur de dolo cum alia actio locum habeat: vt.ff.e.l.j.§. ait pretoꝛ.ⁿ.s.e.l.ij. Respon.vt dixi in casu non fuit oꝛdo cōueniẽdi vt tu dares ⁊ ego manumitterem.sʒ fuit vt ego manumitterem ⁊ tu dares. ¶ Secundo opponiẽ ad.l.istam.s.de trãsact.l.cũ mota. Sed respon.vt ibi dixi.ille non fuit oꝛdo cōuentionis vt mater desisteret ⁊ heres daret.sʒ fuit oꝛdo cōuentionis vt heres daret ⁊ mater desisteret: licet p̃sumptuosa preuenerit in desistendo. Nec approbo qó domin⁹ Azo scripsit ⁊ supra dixit .l. naturales.§.ꝙ si facio.qꝛ ibi dixit.si factũ est tale ex quo mihi abest ⁊ tibi nihil adest: quia manumitto seruum meum: ⁊ tunc datur de dolo.aut est tale factũ qó mihi abest ⁊ tibi adest: vt facere turrim datur prescrip. verbis.vt.ff.de p̃scrip.ver.l.solet.quia siue abest mihi ⁊ tibi adest: siue non: datur de dolo vt hic. ¶ Sed denuo opponitur ꝙ illud est mirũ: ꝙ possum tibi tradere ancillam vt manumittas. Sed nonne lex est expressa que dicit ꝙ quis non potest manumittere per aliuʒ: vt.j.de ma.vin.l.vlti. Rñ.per simplicem procu.nó potest quis manumittere: vt in.l.cōtra. qꝛ regulariter manumittit dñs per se.nisi in casu vt ꝑ filiuʒ: vt.j.cō.de ma.l.j.in fin.sed per procuraẽ.in rem suam potest quis manumittere: vt.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.quod aũt. in fi.ⁿ.l.s.ⁿ.j.si manci.ita fu.ali.ne prosti.l.j.⁊ ita erat hic: qꝛ tradebam tibi ancillam vt manumitteres vt hic.ⁿ.ff.de ꝯdi. ob causam.l.si pecuniam.§.j.

I superstite patre. In.l. ista dī filie emãcipate materna hꝛditas fuit delata patre supstite.pater q̃siuit eã q erat legitimus tutoꝛ filie.postea filia emancipata ex cã transactiõis liberauit patrẽ.mó queriẽ vtrũ filia emãcipata possit venire cōtra trãsactionẽ illã? Rñ.si trãsactio est interposita bona fide: non poterit venire ꝯtra transactionẽ bona fide factam: obstãte exceptione trãsactionis.sed si filia liberauit patrẽ per aquil.stipul.⁊ acceptilationẽ ex cã trãsactionis bona fide: ipso iure sublata est sua actio: ⁊ non poterit eum conuenire.sed si dolo interueniẽte liberauit per acceptil.⁊ aquil.stipul.⁊ in modico decepta est: filia nó aget actẽ. de dolo contra patrẽ: sed aget actio.in factũ que datur loco actionis de dolo. Tex.manumissorẽ ⁊ emãcipatorẽ. ¶ Uñ no.ꝙ pater est legittimus administratoꝛ filij ⁊ tutoꝛ: vt insti. de legitti.ag.suc.in fi.ⁿ.j.de emanci.l.vlti. Tex.transegisti.s. bona fide. Tex.pactuʒ de non petendo ex causa transactionis. Tex.except.scilicet trãsactionis.qꝛ ex transactione daẽ exceptio: vt.s.de transac.l.siue apud acta. Tex.est.sub.ex cã transactionis ⁊ bona fide. Tex.actione.vt.s.de transac.l.vt rñsum est.nam liberis aduersus parentes non daẽ actio de dolo: sed in factum: vt.ff.e.l.non debet.

Oluʒ ex insidijs. In.l. ista dī ꝙ ille qui agit de dolo ⁊ allegat dolum tenetur dolum probare: ⁊ debet probare doluʒ claris probationib⁹ ⁊ subtilibus insidijs. Tex.conuenit.ac si aperte dicat dolus non probatur iactationibus vel protestationibus sicut nec metus: vt.s.titu.proxi.l.metuʒ.sʒ dolus probatur claris ⁊ subtilibus insidijs.qꝛ vos videbitis illud in fraudulẽtis hominibus qui veniunt ad aliqueʒ: ⁊ incipiunt a remotis dicere: domine quomodo est vobis.vos videmini mihi bone volũtatis.vnde debetis respicere quid semper dicant.⁊ si aliqd dicant fraudulenter debetis stringere digitum ⁊ dicere propter hanc causam venit iste.vnde dolus debet claris probationibus probari.nam qui dolum allegat ⁊c̃. vt.ff.de ꝓba.l. quotiens.§.qui doluʒ.ⁿ.j.de proba.l.sciant.⁊ de illis subti,

libus insidijs posuit Jo.exéplu3 in eo qui voluit decipere dñm Alberi.antiquũ doctoré.dixit ipse.qdã scholares inuitauerunt ad prádiũ dñm Albericũ qui libéter comedebat ⁊ bibebat cum alijs:vt dicebat dñs Jo.dũ esset in mésa dñs Alberi.cum scholaribus illis:illi scholares dabant ei optimum vinũ rubeum.dixit dñs Alberi.istud vinum est nimis forte immisceatis aquã.ipsi scholares imiscebát vinũ albu3 qđ videbatur aqua.vnde eũ inebriauerunt.eo inebriato induxerũt ad fideiubédũ ⁊ ad accómodádũ scripta sua.vnde iste fuit dolus ex perspicuis insidijs.Unde no.in.l.ista qui dolum allegat:dolum debet probare clare.sed fallit in casibus in quibus dolus presumitur a iure.vt.s.eo.l.j.⁊ in casibus quos ibi notaui.

I maior.

In.l.ista dicitur.si frater meus instituit me heredé ⁊ vxore3 suam mihi substituit:si sponte nullo dolo substitute interueniéte repudiaui hereditatem:nullũ regressum habeo ad hereditatem adeundam. sed si dolo vxoris mihi substitute abstinui ab hereditate contra eã habeo actioné de dolo ad interesse. Tex.si maior.xxv.an.hoc ideo dicit. q2 secus si esset minor: vt.j.si vt omis.hẽ. vl' bonoꝝ pos.l.j.⁊.ij.Tex.repudiasti.nullo dolo substitute iteruenięte. Tex.relinquet.vt.j.de repu. here.l.sicut. Tex.factũ.s.vt repudiares:q2 suadebat tibi dãnosam esse cum esset lucrosa:vt.ff.eo.l.quidam.

Optimum duxi.

Hec.l.est constantini imperatoris:⁊ ponit casum talem.Olim de dolo actio debebat proponi infra annu3 vtilem. ⁊ currebat iste annus vtilis non ex die doli cómissi:sed exquo sciebat dolũ cómissum.hodie auté actio de dolo datur infra biennium cótinuum:⁊ currit ex die doli cómissi:⁊ si ignorabat dolu3 cómissum:vnde siue non agitur infra bienniũ siue egit ⁊ litem contestatus est:⁊ non exercuit actioné de dolo:infra biéniũ continuũ expirabit h actio.Tex.tps.sub.qđ erat olim vt.s. e.l.non possunt. ¶ Or segnori ex.l.ista not. Olim de dolo actio tollebatur anno vtili.nam annus vtilis posset extendi vsq3 ad.xxx.ann.si non haberet facultatem agendi:vt.s.e.l. non possunt: sed q2 de dolo actio est odiosa d3 coartari.vñ constátinus eã coartat infra bienniũ continuũ.sed hic custodiatis vos:q2 de dolo actio tollitur biénio continuo:de eo quod ad dolũ inferenté non peruenit:sed de eo qđ ad dolũ inferentem peruenit post biéniu3 non agitur de dolo:sed in factum vsq3 ad.xxx.an.q2 heres tenetur de eo qđ puenit ad defunctũ perpetuo:q2 conuenitur róne calculi non pfidie: vt.ff.e.l.sabinus.¶ Jté no.hic ista specialia.si pposui actionem de dolo infra biennium debeo eã finire infra biénium. vnde actio de dolo non perpetuatur litis ꝯte.al's ꝯtra.vt.j. de prescrip.xxx.vl.xl.an.l.sepe. Sic quida3 dicunt speciale in rescissoria:vt.j.ex qui.cau.ma.l.ab hostibus.sed nos dicimus q iudicis officium quo petitur restitutio nó perpetuatur:vt.ff.de mi.l.pap.sed rescissoria sic.¶ Jté no.licet instãtia cause regulariter duret vsq3 ad trieniũ:vt.j.de iudi.properandũ.in prin.spále tñ est hic vt tollatur biénio. sic ⁊ al's instãtia cause durat vsq3 ad tres menses:vt.j.de edifi.pri.l. vlti.quandoq3 durat vsq3 ad duos menses:vt.s. de episc.⁊ clericis.auc.clericus quoq3.

¶ De in integrum restitu.mino.xxv.an.

¶ Supiori titulo dictũ est vobis de restóne que cópetit iur actionis:róne doli vel metus.sed q2 restó iudicis competit officio:vt.s.e.l.j.ponit hũc titulũ.⁊ est regula q minores restituunt in integrũ vbicũq3 decipiunt sui facilitate vel dolo aduersarij:vt.j.e.l.minoribus.⁊.ff.e.l.perfecti.

Illud inspiciédũ.

In.l.ista ponit talis casus. Filius exheredatus vl' filia exheredata accessit ad principem ⁊ pposuit qónem talem coram eo. dñe impator pater meus exheredauit me.mihi cópetebat querela inofficiosi testi:cui palam vel tacite renunciaui.nunqđ potero redire ad eã? Rñ.imperator.si es maior.xxv.an.poteris redire ad eã.si aũt es minor:contra hãc renunciationé poteris restitui.Tex.num.i.an.Tex. palam.vt si dicat fili⁹. nolo agere querela:vt.s.de transac.l.cum mota.tacite renũciatur si agnouit iudiciu3 defuncti:vt.j.de inoffi.te.l.penltibus.Jtem si querela non proponit infra quinquéniũ:vt.j. de inoffi.te.si quis filiu3.Tex.nec hec.s.tacita renunciatio. vel expressa.Tex.ostendit.q2 poteris restitui. nã minor pót restitui.vt post quinquénium moueat querelam: vt.ff.de inoffi.te.l.pap.in fi.⁊.l.se.¶ Sed ad.l.istam opponitur: quia hec.l.dicit.si filius renunciat querele:si minor est potest restitui. Sed.l. contradicit que dicit q ipso iure minori non currit prescriptio: vt.j.in quibus causis ces.lon.té. prescri. l.j. Ad solutionem cuius cótrarij dicitur pluribus móis. Et vno modo sic.olim currebat prescriptio minoribus sed restituebantur vt hic.sed hodie non:vt in.l.contra.Uel pót ita dici.aut minor renunciat querele expresse: ⁊ hec prescriptio minoribus currit.sed possunt restitui:vt hic. Sed vbi renunciat tacite:⁊ est renunciatio duplex tacita.est vna si filius exheredatus aduocabat pro testaméto. similiter contra hanc restituitur.Est ⁊ alia tacita renunciatio: si minor non opponit querelam infra qnquéniu3:⁊ in illa non restituitur minor.vt in.l.contra.sed ipso iure seruatur illesus.

De tempore.

In.l.ista ponitur talis casus. soror mea hébat.xx.an.⁊.hébat.v.filios sorori mee fuit delata aliqua bonoꝝ possessio. ipsa nó agnouit bonoꝝ pos.infra tps statutum a iure.ipsa vult restitui. nũquid potest? Uidetur q non: q2 habebat.xx.an.⁊.v.filios:⁊ sic.xxv.an. sed contra dicendum est. nec obstat q filius reputatur pro anno:q2 illud est veꝝ in masculis cum vocant ad honores. Tex.bonoꝝ.poss.vnde liberi nec accepit.Tex.habuit.sub. ⁊.xx.an.habebat ⁊ non plures.Tex.ad edicti.de minorib⁹: vt.ff.de mino.l.j.⁊.l.ait pretor.in.prin.⁊ in fi.⁊ in.l.se.Tex. largitur.si est in minori etate:vel infra tempus ad petenda3 restitutionem:vt.j.de té.in inte.resti.l.superuacuam.⁊.l.vlt. Unde hic nota.si minor h3.xx.an.⁊.v.filios filius computatur pro anno dum vocatur ad honores reipublice: vt.ff. de mu.⁊ ho.l.ad rempublicam. sed quátum ad restitutioné denegandam non computatur filius pro anno vt hic.⁊.ff. e.l.j.in fi.⁊.l.ij.⁊.iij.

I curatoré.

In hac.l.ponuntur duo casus. Prim⁹ est talis.quidã minor.xxv.an.accessit ad pncipem ⁊ pposuit qónem talem.dñe sum minor xxv.annis ⁊ habeo curatoré.ego sine auctate curatoris mei quedã que sine decreto non pñt alienari vendidi.mó quero a vobis vtrũ valeat ꝯctus? Rñ.imperator.si tu curatorem habens res quasdã que sine decreto non pñt alienari vendidisti: hunc ꝯtractu3 seruari non oportet ipso iure.vnde si non valet ipso iure:minor.xxv.annis non petit restitutionem in integrũ contra cum.Et est ró:q2 similis est prodigo.vnde sicut prodigus nó alienat:ita minor hñs curatorem nó alienat.¶ Secũdus casus est talis.minor.xxv. an.non habebat curatoré ⁊ vendidit ⁊ tradidit res que non indigebant decreto.nũquid valet venditio? Rñ.q sic.sed si ipse est lesus contra talem véditioné poterit petere restitutione3.Tex.si curatoré hñs.s.tu.⁊ intelligatis q erat adultus cui datur curator.na3 pupillo non datur curator nisi ad litem.sed adulto sic:vt.ff.e.l.j.in fi.⁊.l.se.Tex.res vendidit. in quibus decretu3 pretoris est necessarium.⁊ que sunt iste res? olim predia rustica non poterant alienari sine decreto: sed predia vrbana sic:vt.ff.de rebus eoꝝ qui sub tu.vel cu. sunt.l.j.Sed hodie illud est correctum: q2 in predijs vrbanis decretum est necessariũ:⁊ in oibus rebus que seruádo seruari possunt.sed ille res que seruádo seruari nó possunt alienátur sine decreto:vt.ff.de admini.tu.l.lex que tutores. in fi.Tex.hunc contractũ seruari nó oportet.hec lr̃a legitur dupliciť.Et vno modo.seruari non op3.ipso iure.⁊ ẽm hoc minor nec naturaliter nec ciuiliter obligať.Uel legiť scđo modo,

modo seruari nõ oz. q̃ tum ad effectum: qꝛ licet minoꝛ.xxv. annis sit naturaliter obligatus: non tamẽ ciuiliter. ⁊ sola naturalis est inefficax ad agẽdum: vt.j.plene dicam. Tex. cum modo redditur ratio. Tex.non absimilis.i.dissimilis: imo similis. Tex.ei.s.prodigo est.nam prodigus est qui nõ habet finem neqz modum in bonis suis expendendis.⁊ iste a competenti iudice accipit curatoꝛem: ⁊ interdicitur ei bonoꝛum suoꝛum administratio: vt.ff.de cura.furio.l.j.⁊ iste potest ad sui vtilitatem contrahere: puta stipulari sibi dari: non autez potest contrahere ad suum damnum: vt.ff.de verbo.signi.l. is qui. Tex.si vero. Incipit secundus casus. Tex.sine curatoꝛe constitutus. minoꝛ.xxv.an.adultus.nam ei interroganti respõdet imperatoꝛ vt patet ex.l.subscriptione. Tex. contractuz fecisti. vendendo res in quarum alienatione non est necessarium decretum vt in rebus que seruando seruari nõ possunt: vt.ff.de mino.l.⁊ si sine.§.q̃situz. Tex.restitutionẽ. ratione minoꝛis etatis: qꝛ ait pretoꝛ: vt.ff.e.l.j.§.j.⁊.l.ait pretoꝛ. Tex.prefinita.i.statuta ad petendam restitutionez: vt est totum tempus minoꝛis etatis.⁊ post minoꝛem etatem olim dabatur annus vtilis: sed datur hodie quadriẽnium continuum: vt.j.de tempo.in integ. resti.l.superuacuam. ⁊.l.vlti. Tex.non prohiberis.imo admitteris. quia quod non prohibetur ⁊c̃.vt.ff.ex quibus causis ma.l.necnon.§.ꝙ eis nunquã.⁊ quod dicit littera causa cognita.quia cũ cause cognitione debet dari restitutio: vt.ff.de integ.restitu.l.omnes. ⁊ versatur in cause cognitione persona ⁊ res.⁊ si aliter minoris res non potest esse salua: versatur persona: quia minoꝛ non restituitur aduersus parẽtes: vt.j.qui ⁊ aduersus quos l.vlti. Item versatur res: qꝛ non datur restitutio pro modica re: vt.ff.eo.l.scio. Item versatur in cause cognitione si ei aliter res non potest esse salua: qꝛ habet cõmune auxilium non datur ei in integrum restitutio: vt.ff.de mino.l. in cause.ij.in princi.⁊.j.si aduersus liber.l.iij. ¶ Oꝛ segnoꝛi circa l.istam est aliquãtulum insistendum.⁊ anteq̃ perueniam ad alia nota.quedam magistralia ad que allegamus.l.istã.nos tota die dicimus sic.adultus habens curatoꝛem similis est prodigo: vt.C.de in integ.resti.mi.l.si curatoꝛem hñs. diceret aliquis tyro.ego fui in tali disputatione: ⁊ doctoꝛ allegauit.l.istam ꝙ adultus habens curatoꝛem similis est pupillo ipse male allegauit.nam illa lex dicit ꝙ adultus habens curatoꝛem similis est prodigo: non pupillo.nos de ista maxima non dubitamus ꝙ adultus habẽs curatoꝛem similis est prodigo.sed nos de ista maxima probare volumus ⁊ extrahere ꝙ adultus habens curatoꝛez similis est pupillo: ⁊ hoc ita probamus.ista.l.dicit ꝙ adultus habens curatoꝛez similis est prodigo.alia lex dicit alibi ꝙ prodigus equiparatur pupillo. vnde sicut si mutuo pecuniam pupillo sine tutoꝛe pupillus nõ tenetur: ita si mutuo prodigo sine curatoꝛe nõ tenetur: vt.ff.si certum peta.l.certi conditio.§.quã. in versi. idem ait. Als autem queri potest.vnde argumẽtamur sic. si adultus habens curatoꝛez similis est prodigo: ⁊ prodigus equiparatur pupillo.⁊ per consequens adultus habẽs curatoꝛem similis est pupillo.vnde vbicunqz nõ inuenis differentiam inter adultum habentem curatoꝛem ⁊ pupillũ: idẽ in vtroqz seruatur.vnde sicut adultus non potest esse in iudicio sine curatoꝛe: ita pupill⁹ sine curatoꝛe siue tutoꝛe: vt j.de auc.prest.l.clarum.⁊ ita in bonoꝛuz posses. dicimus: qꝛ sicut adultus non potest adire bonoꝛum posses.sine curatore: ita pupillus sine tutoꝛe: vt.j.de admini.tuto.l. cum quidam.⁊.ff.de acq.here.l.puberibus. ⁊.l.impuberib⁹. Unde circa articulum istum no.quedam similia inter adultum habentem curatoꝛem ⁊ prodigum: ⁊ postea inter pupillum ⁊ prodigum.ista sunt similia inter adultum ⁊ prodigum.quia sicut administratio adulti pertinet ad curatoꝛem: ita administratio prodigi vt hic. Item sicut adultus non potest cõtrahere ad sui lesionem: ita prodigus vt patet in pnci.huius.l. Est tamen dissimilitudo in aliquibus inter adultum ⁊ prodigum. Ecce eni adultus potest testari: vt.ff.de testamentis.l. in qua etate.⁊ insti.qui.te.fa.pos.§.j.sz.pdigus nõ põt testari: vt.ff.de testa.l.is qui bonis.⁊.ff.de le.j.l.cũ pater.§.curatoꝛis.⁊.ff.de libe.le.l.aurelio.§.fi.⁊.ff.de bo.pos.ẜm tab.l.j. §.si quis autem. Item adultus habens curatoꝛem si leditur potest restitui: qa omnis minoꝛ lesus sui facilitate vel dolo aduersarij restituitur: vt.ff.e.l.j.§.j.sz ꝙ prodigus lesus restituatur legibus nostris non cauet. ¶ Itẽ no.similitudinẽ inter adultũ hñtem curatoꝛẽ ⁊ pupillum: qꝛ sicut pupillus non põt cõtrahere sine tutoꝛe ad sui lesionẽ: vt.ff.de pactis l.cõtra iuris ciuilis regulas.in prin.⁊.ff.de ver.ob.l.is cui. ita adultus vt hic. Itẽ sicut pupillus efficaciter sine tutoꝛe nõ obligat: ita adultus: vt.ff.de accu.⁊ in.l.obligari.in pn. Est tamen dissimilitudo in aliquo: qꝛ adultus põt testari: sed pupillus nõ põt: vt in pal.l.ff.de testamẽtis.l.in q̃ etate testari.⁊ insti.q te.fa.pos. Itẽ dissimilitudo est in restituẽda hereditate curatoꝛi vel tutoꝛi: vt.ff.ad trebel.l.j.§.fuit q̃sitũ. Item adultus põt contrahere matrimoniũ: nõ pupillus vt insti.de nup.in prin. Item est dissimilitudo in actione suspecti.vt insti.de suspe.tu.§.impuberes. ¶ Item not.similitudinem inter prodigum ⁊ pupillum.sicut eni si pupillus accipit pecuniã sine tutoꝛe non obligat: ita pdigus si accipit pecuniaz mutuo sine curatoꝛe non obligat: vt.ff.si cer.pe.l. certi conditio.§.qm̃. Item sicut pupillus sine tutoꝛe potest conditionem suam facere melioꝛẽ: vt insti.de auc.tu.§.neqz ita pdigus: vt.ff.de ver.ob.l.is cui. Item sicut pupillus est intestabilis: ita prodigus. Est tamẽ dissimilitudo in aliqb⁹: quia pupillus põt habere tutoꝛem testamẽtariũ legittimũ ⁊ datiuum: vt.s.de episc.⁊ cleri.l.generaliter. sed prodigus non: sed põt habere curatoꝛez: vt insti.de cur.§.furiosi.⁊.§. interdum. Item prodigo interdicitur administratio suoꝛuz bonoꝛum a iudice: vt.ff.de admini.tu.l.scire.sed pupillo interdicitur administratio a lege. Item pdigus sibi dari põt stipulari: vt in prin.l.is cui.ff.de ver.obli. sed pupillus qui est infans non põt stipulari: vt.ff.de verb.ob.l.mulier. Et est ratio: qꝛ stipulatio contrahitur verbis ⁊ infans non potest loq: ⁊ sic nec stipulari. ¶ Modo circa.l.istã alia sunt vidẽda ⁊ indaganda opponẽdo ⁊ rñdendo distinguẽdo ⁊ querendo. Et statim ad id qd dicitur in prin. huius.l.instatur ⁊ opponitur.vos habetis in prin.huius.l.si adultus habens curatoꝛez contrahit sine eo: hunc cõtractũ seruari non opz: quia non obligatur.sed lex vr̃ pdicere que vr̃ velle puberes sine curatoꝛibus suis obligari posse: vt.ff.de ver.ob.l.puberes. Ad solutionez huius pꝛij potest dici pluribus modis. Et vno modo sic.littera illius.l.legitur ⁊ pũctuatur sic.puberes sine curatoꝛibus suis sub.constituti.q.d.puberes nõ habẽtes curatoꝛes obligari possunt naturaliter ⁊ ciuiliter: vt in.l.cõtra.sed lesi restituuntur.vt in secũdo casu.huius.l. Nam hec lex ponit duos casus. Unum ꝙ puberes hñtes curatoꝛem non obligãtur q̃tum ad effectuz: qꝛ naturaliter tm̃ obligant: ⁊ sola naturalis obligatio inefficax est ad agendum: vt.ff.de actio.⁊ obli.l.naturales. In secũdo casu dicit ꝙ si adultus habet curatoꝛez ⁊ contrahit: obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter.sed si lesus est: cã cognita restituitur: si est infra tempus statutum ad petẽdu[illegible] restitutionem. Uel potest solui istud contrarium hoc mo[illegible]o: qꝛ dicit lex contraria impuberes sine curatoꝛibus suis obligari posse: intelligitur naturaliter non ciuiliter: vt in.l.nostra. Et ad solutionẽ hui⁹ cõtrarij ⁊ ad hoc vt plene liqueat iste articulus ita vr̃ distinguẽdum esse vt consueui distinguere. Cum minoꝛ cõtrahit. aut est pupillus aut adultus: minoꝛ tñ.xxv.an.nã de maioꝛe si contrahit: nõ est dubiũ quin obligatur: vt.j.de act. ⁊ ob.l. sicut in initio. Si pupillus contrahit.aut est infans: aut proximus infantie: aut proximus pubertati. Dicitur pupillus infans minoꝛ.vij.annis.vt.j.de iure deli.l. si infanti. Quis dicatur proximus infantie.j.dicam.vbi pupillus infans vl' proximus infantie contrahit si habet tutoꝛem vel non: non obligatur sine tutoꝛe naturaliter vel ciuiliter: qꝛ caret omni intellectu: ⁊ in contractibus requirit cõsensus: ⁊ eius etas ignoꝛat quid videat vel ignoꝛat: vt.ff.de condi.inde.l.quod pupillus.⁊.ff.de ver.sig.l.pupillus.⁊.ff.de actio.⁊ obliga.l. antepe.sed si tutoꝛ infantis contraheret ẜm.l.valet: sed pupillus infans lesus posset restitui: vt.j.si tutoꝛ vel curatoꝛ.l. omne.⁊.l.vlti. Si autez pupillus est proximus pubertati: ⁊ quis dicatur proximus pubertati.j.dicã.hic refert: aut cõtrahit cum tutoꝛe: aut sine tutoꝛe. si sine tutoꝛis auctoꝛitate contrahit obligatur naturaliter: vt.ff.de noua.l.j.in fin.nisi

efficeretur locupletior: quo casu obligatur naturaliter & ciuiliter inquantum est locupletior: vt. ff. como. l. iij. in prin. & ff. ad. l. fal. l. pupillus. vel nisi dolum committeret: quia tunc ratione doli teneretur insolidum: vt. ff. deposi. l. j. §. an in pupillum. & j. si mi. se ma. dixerit. l. ij. In casu tamen non obligatur nec naturaliter nec ciuiliter: vt si cum suo tutore contrahit: vt. ff. de auc. prest. l. pupillus. sed istud videtur mirabile quod si adultus habens curatorem contrahit sine eo non obligatur nec naturaliter nec ciuiliter. nam adultus habens curatorem contrahens sine eius auctoritate: hunc contractum seruari non oportet ipso iure secundum Jo. & Azo. & ipsi dixerunt. s. quod si pupillus proximus pubertati contrahat sine tutore obligatur naturaliter. sed naturalis ratio mordet in contrarium quod si adultus habens curatorem contrahit sine eo: non obligatur ipso iure nec naturaliter nec ciuiliter. multofortius pupillus ipso iure non debet obligari si contrahit sine tutore. Et ideo salua auctoritate. Jo. & Azo. aliter est dicendum. & est dicendum. si pupillus proximus pubertati non habet tutorem obligatur naturaliter: vt. ff. de noua. l. j. in fi. Si autem habet tutorem & contrahit sine eo non obligatur ipso iure. sicut nec adultus habens curatorem si contrahit sine eo non obligatur ipso iure vt in princ. huius. l. & dicam. j. de inuti. stipu. l. j. fallit in tribus casibus. s. relatis. Et hec opinio mihi videtur verior: tamen si vultis tueri opinionem Joa. & Azo. habetis necesse exponere quod dicit hec littera. hunc contractum seruari non oportet quantum ad effectum: quia obligatur naturaliter. & si ita exponatis non inuenietis quod illa sequatur absurditas quod aliud sit in adulto quam in pupillo. Si autem pupillus proximus pubertati contrahit cum extraneo actore tutore obligatur naturaliter & ciuiliter: sed lesus potest restitui: vt. j. si tu. vel cura. inter. l. etiam. & l. etiam. ¶ Sed diceret aliquis vestrum. dic mihi quis dicitur pupillus proximus infantie? Et certe pupillus proximus infantie dicitur quando est proximior septennio quam pubertati. vt si habet octo annos proximior est infantie quam pubertati. idem si est in nono anno vel in decimo anno. nam exquo egressus est decimum annum & dimidium proximus est pubertati. multofortius si perueniat ad. xij. annum vel ad tertiumdecimum. sed quedam. l. videtur velle quod pupillus est pubertati proximus cui deest semestre tempus: vt. ff. de excu. tuto. l. non tantum. in princ. Sed illud hodie non ob. quia verum est quod dicitur in. l. illa. sed ego non dico illum tantum proximum pubertati cui deest semestre tempus: immo dico etiam illum proximum pubertati qui habet decimum annum & dimidium. & sic potest etiam intelligi. ff. de regu. iuris. l. in negocijs. si autem est adultus ille qui contrahit refert. aut ipse habet curatorem: aut caret curatore. si quidem adultus non habet curatorem obligatur naturaliter & ciuiliter: vt in. l. contra. ff. de verbo. obligati. l. puberes. sed leuiter potest restitui: vt in fi. huius. l. si autem habet curatorem & contrahit sine eo secundum Jo. & Azo. nec naturaliter nec ciuiliter obligatur. quia hec littera dicit. hunc contractum seruari non oportet. intelligunt ipso iure: quia videtur factum contra. l. vnde quicquid fit. l. prohibente pro casso & inutili debet haberi: vt. s. de leg. & consti. l. non dubium. Uel potest dici quod si adultus qui habet curatorem contrahit sine curatore obligatur naturaliter tantum cum habeat intellectum. sed hunc contractum seruari non oportet scilicet iure ciuili: quia ciuiliter non obligatur: sed naturaliter tantum. & sola naturalis obligatio est inefficax ad agendum: vt s. dixi. si autem contrahit cum eo obligatur naturaliter: sed lesus restituitur: vt hic in fine. ¶ Or segnori hic consueui formare duas questiones. Et prima questio est talis. ponamus adultus habens curatorem accepit a me pecuniam mutuo sine curatore: & iurat se non venire contra ratione minoris etatis: seruabitur ne iste contractus? In questione ista fuit opi. Dixerunt enim quidam hunc contractum seruari debere. quia sacramentum representat eum maiorem: & maior non potest habere curatorem ratione minoris etatis: sic furiosus ratione furoris potest habere curatorem: vt. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. sexe egresse. vnde sicut maior non potest venire contra iuramentum: quia sacramentum representat eum maiorem: vnde obligatur naturaliter & ciuiliter. Item si liceret ei venire contra sacramentum: iam principem haberet actorem periurij: quod esse non debet: vt. j. si aduer. ven. l. j. & ne exinde iniuria nasceretur &c. vt. j. vnde vi. l. meminerint. Item dicunt ipsi. quid plura? constitutio Federici est expressa: vt in constitutione que incipit. sacramenta puberum sponte facta &c. Alij dixerunt. si minor habet curatorem & accipit mutuo pecuniam & iurat se non venire contra ratione minoris etatis istum contractum seruari non oportet: quia similis est pupillo: & pupillus non obligatur sine eius tutore: nec naturaliter nec ciuiliter. vel secundum Jo. & Azo. naturaliter tantum obligatur. Preterea iste contractus est celebratus contra. l. istam: igitur nec sacramentum debet admitti: quia vbi non valet contractus: nec sacramentum: vt. s. de le. & consti. l. non dubium. in fi. & ff. de pactis. l. iurgentium. §. generaliter. & ff. de iurpa. l. adigere. Et respondent ad. l. istam. sacramentum reputat eum maiorem cum non habet curatorem. Item respondent ad illam constitutionem. sacramenta &c. quia illa est intelligenda. minore carente curatore. sed quo ad quid facit eum maiorem? vt si minor vendit predium exquo iurat non venire contra. sed quo ad quid non facit eum maiorem si habeat curatorem: & contrahit sine eo? quando contractus factus impugnetur: vt non representetur maior: cum contractus non valeat. ¶ Segnori considerato rigore iuris ista videtur vera opinio. sed illa constitutio. sacramenta. habet clariorem intellectum: quia representat ibi sacramentum maiorem: siue contractus sit factus contra. l. siue secundum. l.

Sed ego in questione ista consueui sic dicere. si adultus contrahit sine curatore: & iurat non venire contra ratione minoris etatis: & ignorabam eum habere curatorem: & ipse sciebat non tamen me certificauit: vel fuit interrogatus an habeat curatorem. & habebat curatorem. & ipse dixit quod non: ratione doli sui non subuenitur ei propter dolum commissum: vt ar. ff. de mino. l. si ex causa. §. si in commissum. & j. si minor se ma. di. l. j. & per totum ti. & ideo cautum consilium est vt ita adijciatur in contractu. talis minor. xxv. annis asserens se nullum curatorem habere promissit tali. x. & iurauit non venire contra ratione minoris etatis: vel alia ratione &c. Est ad hoc simile quod dicitur al's in filiofa. qui asserit se sui iuris esse. si postea dum conuenitur velit vti beneficio macedon. non potest: vt. ff. ad mace. l. iij. Sed si scio eum habere curatorem: licet ipse iuret non venire contra: non valet contractus. & mihi debet imputari qui cum tali contraxi. & damnum quod quis sua culpa sentit &c. vt. ff. de regu. iur. l. quod quis. ¶ Sed denuo quero hic. ponamus minor habebat curatorem. contraxi cum eo sine curatore: tamen cum auctoritate iudicis: quia minor vendebat mihi rem suam imobilem vel mobilem que seruando seruari poterat: in cuius alienatione requiritur iudicis decretum. nunquid valet iste contractus vt si lesus posset restitui aduersus eum: an non valebit ipso iure? Dixerunt quidam quod ipso iure non valet contractus: quia in alienatione predij minoris requiruntur tria. s. decretum pretoris & auctoritas tutoris vel curatoris: & quod subeat es alienum: vt. j. de admini. tuto. l. lex que tutores. vnde si aliquid ex necessarijs omittatur non valet: vt arg. ff. de trasac. l. cum hi. §. si pretor. Item quia si minor contrahit sine curatore & habet curatorem non valet ipso iure vel quantum ad effectum: vt. s. dixi. Alij dixerunt quod valet contractus iste: quia si minori soluitur cum iudice & sine curatore minori denegatur in integ. resti. vt. ff. de minori. l. ait pretor. §. permittitur. & quia presentia pretoris videtur supplere auctoritatem curatoris: vt ar. j. q admit. ad bono. pos. l. bonorum. & j. de iure delibe. l. si infanti. in fin. Sed in questione ista potest distingui. si iudex ignorat eum habere curatorem & auctoratur: deceptus est: vt in precalle. l. ff. & tunc contractus non valet ipso iure: ergo non poterit restitui: vt. ff. de mino. l. in cause. ij. in prin. Si autem sciebat iudex eum habere curatorem & ex certa scia interposuit decretum propter es alienum: videtur supplere defectum: quo casu valet contractus: vt colligitur in pal. l. bonorum. j. qui admit. ad bono. pos. pos. & j. de iure delibe. l. si infanti in fi. & ff. de mino. l. ait pretor. §. permittitur. & hec questio potest formari hic. & j. de fideius. mino. l. j. & ibi quandoque formaui.

8 **I minorem.** In. l. ista no. ita casum. Quidam accessit ad principem & coram eo sic proposuit. domine imperator

perator cum ego essem minor.xxv.contraxi cũ aliquo: ꝛ cõtrahendo lesus fui: volo in integrũ restitui: potero ne? Rñ. det imperator ita dicens. si tu tempore cõtractus eras minor ꝛ non probatur ab aduersario tuo te excessisse tempora infra que datur restitutio: tu lesus poteris restitui si adeas presidem prouincie. hoc dicit. Tex. ostenderis. idest probaueris. Tex. tempora idest totum tempus minoris etatis. ꝛ post minorem etatem datur hodie quadriẽnium cõtinuum: vt. ĵ. de tempo. in integ. resti. l. superuacuaz. Tex. preses prouincie. i. competens iudex. nã nomen presidis est generale: vt. ff. de offi. presi. l. j. ꝛ preses prouincie debet restituere cã cognita: vt. ff. eo. l. iij. ¶ Or segnori super. l. ista dominus Azo facit magnam vim. ꝛ si non scripsisset hic ea que scripsit: non dicerem vobis plura super. l. ista nisi ꝙ allegarem vobis quãdam concordantiam. ĵ. de proba. l. cũ te. Sed qꝛ hic ipse scripsit ea que scripsit in summa. ĵ. de proba. l. cũ te. circa. l. istam insistam: tamen breuiter dicã. vos habetis hic. si dico me minorem presumor esse infra tempora statuta ad petendam restitutionẽ: nisi aduersarius probet contra. Uñ contra. quod constat retro fuisse verum: hodie presumitur esse verum. hinc est ꝙ qui retro fuit dominus: hodie presumitur esse dominus: vt. ĵ. de proba. l. siue possidetis. sed. constat ꝙ omnis homo fuit minor: ꝛ hodie presumitur minor. vnde regula illa est vera. qđ constat retro verum hodie presumitur verũ: si ex cursu temporis non immutatur. sicut est in dominio: qꝛ qui retro fuit dominꝰ: hodie presumit̃ dñs. sicut est in obligatione qꝛ solum tempus ꝛc. vt. ff. de actio. ꝛ ob. l. obligationum. §. placet. In casu tamen ex solo cursu temporis perditur dominium in agro tributario deserto: vt. ĵ. de omni agro deser. lib. xj. l. qui agros. sed si constet aliquẽ minorem tempore ꝯctus: solo cursu temporis efficitur maior. vnde debet ipse probare se fuisse minorem tempore cõtractus vt hic. ꝛ. ĵ. de ꝓba. l. cũ te. secus est in possessione ꝙ̃ in dominio ẜm Jo. qꝛ qui semel possessor fuit hodie non presumitur possessor: qꝛ perditur facilius possessio ꝙ̃ dominium: qꝛ possessio perditur solo aĩo: ꝛ vilis ꝛ abiecta est cã possessionis: vt. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. in amittenda. ꝛ plenius dicam. ĵ. de proba. l. siue possidetis.

Jnoribus.

m In. l. ista dr̃. si minor cõtrahit in minori etate ꝛ lesus est sine sui facilitate siue aduersarij calliditate: nunquid potest petere restitutionem? Certe sic si probabit hec duo. s. se minorem ꝛ lesum. Tex. captos. i. deceptos. Tex. cõpetit. si capti sunt sui facilitate. Tex. iuris est. ꝛ etiam post. xxv. an. ĵ. quadriennium continuũ: vt. ĵ. de tempo. in integ. resti. l. superuacuaz. ¶ Or vos habetis hic ꝙ minor qui vult restitui: duabus ex causis restituitur. s. si deceptus est sui facilitate vel aduersarij calliditate: vt. ff. e. l. prefecti. Itez habetis ꝙ minor debet probare duo si vult restitui scilicet se minorem ꝛ lesum. sed lex videtur contra. que videtur velle ꝙ sufficiat probare se minorem tempore contractus: vt eoipso presumatur lesus: vt. ĵ. si aduersus venditi. l. j. ꝛ. ij. Ad quod vos dicetis. regulariter minor debet probare vt hic. ꝛ. ff. de iure iuran. l. naz postea. §. si minor. speciale tamẽ est in casu odio feneratoris: vt exquo constet eum minorem tempore pecunie accepte: ꝙ presumatur lesus: vt in. l. contra.

Si intra etatem.

In. l. ista dicitur. si minor. contraxit in minori etate ꝛ lesus est ꝛ petit restitui: ꝛ super restitutione litem inchoauit licet moriat̃ eius aduersarius: non tamen propter hoc finietur lis ista. Tex. est sub. per contesta. litis: vt in aucten. de litig. §. omnem. Tex. est. quia si renunciasset liti non daretur regressus: vt. s̈. de pact. l. postꝙ̃ litig. Tex. fraudi. idest damno. ꝛ sic exponitur. ff. de edil. edic. l. cum autez. §. excipitur. aliquando accipitur fraus pro dolo: vt. ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. Tex. tibi esse non potest. nam beneficiuz restitutionis non extinguitur cum persona: vt. ff. de in integrum. restitu. l. non solum. ꝛ. ff. de minori. l. minor autem magistratus. ꝛ. l. sed licet.

De tutela.

In. l. ista ponit̃ talis casus. Quidaz accessit ad ꝓncipẽ: ꝛ corã eo sic ꝓposuit. dñe impator. auũculus meus fuit tutor meus. dũ in veritate essem minor: falso asserui me maiorem xxv. an. ꝛ falso ꝓbaui me maiorẽ. fingẽdo me etiam habere barbam lanificã. ꝛ sic quasi finita esset tutela: volebã eũ cõuenire act. tutele. ipse induxit me ꝙ liberarem eum per aquil. stip. ꝛ accep. modico accepto. postea decessit auũculus meus. eo mortuo video ex illa liberatione me lesum: qꝛ minor sum: volo restitui contra liberationẽ. dr̃ mihi ꝙ non possum restitui: qꝛ falso probaui me maiorẽ esse: vñ decepi eum. quero a vobis vtrum restitui possum? Rñ. imperator ꝙ si tempore liberationis eras minor: ꝛ post minorem etatẽ non sunt lapsa tempora ad petẽdã restitutionem: non oberit tibi dicit impator ꝙ asseruisti ꝛ ꝙ probauisti te maiorem falso duabus rõnibus. Una rõ est: qꝛ auunculus tuus melius debebat scire veritatẽ ꝙ̃ tu: qꝛ erat tutor tuꝰ ꝛ qꝛ erat tibi coniunctus. ꝛ ideo non obstãte tali assertione: si potes ꝓbare te minorẽ ꝛ lesum fuisse: infra tp̃s restitutiõis cause poteris restitui: ꝛ cõtra heredes poteris agere tutele actione. Tex. eiusdẽqz tutoris. s. quondã. Tex. probata. hec littera legitur dupliciter. vno modo. etate probata. s. a te. vel legitur secũdo modo. cui falso etate probata. s. ab auunculo tuo. Tex. prestitisti liberationẽ. per accep. ꝛ aql. stipu. Tex. tutele. hec est vna rõ. Tex. ꝙ̃ sanguinis proximitas. ꝛ alia est ratio. Tex. tempus. i. quadriẽniuz cõtinuũ hodie: vt. ĵ. de tẽpo. in inte. resti. l. supuacuũ. Tex. potes. vel ipsum si viueret. vel eius heredes: qꝛ dat̃ restitutio ꝯ heredes: vt. s̈. l. pr. ¶ Or segnori in. l. ista no. ista notabilia. Prio not. qui scit certiorari non debuit. auunculus quodã tutor rõne tutele ꝛ sanguinis sciuit etatem illius: vnde certiorari non debuit: vt. ff. de actio. emp. ꝛ ven. l. j. in fi. Item not. ꝙ dolus non infertur scienti: qꝛ iste auunculus sciebat etatem: vt. s̈. de transac. l. donationis. ¶ Itez no. ꝙ ꝓximus sanguinis inducit presumptionẽ: vt. ff. vnde agnati. l. accusaui. ¶ Or segnori ad. l. istaz opponitur. ista lex dicit ꝙ minor falso probauit se maiorez: ergo non debet restitui: vt. ff. de mino. l. minor. xxv. an. ꝛ. ĵ. si mior se ma. dix. l. j. ꝛ penulti. Ad solutionẽ huius cõtrarij vos dicetis pluribus modis. Et vno modo vt dixi in littera: ꝙ h̃ fuit falso probata etas non ab isto: sꝫ ab auũculo. vnde hic minor non cõmisit dolum: sed circunuentus fuit ab auunculo: ꝛ dolus auunculi non obest minori: vnde restituitur: vt. ff. e. l. prefecti pretorio. ꝛ si diceret hodie auũculus. ego ignorabam. propter hoc nõ excusatur tutor auũculus rõne tutele ꝛ sanguinis. Uel potest dici secũdo mõ. cum minor probat se falso maiorez tunc si probat extraneo: rõne sui doli denegatur ei restitutio: vt in. ll. contrarijs. aut probat se maiorem ei qui sciebat eũ minorem rõne officij vl̃ sanguinis: hoc casu qui scit non debet certiorari: ꝛ dolus non infertur scienti: vt. s̈. dixi. ille restituitur vt hic. Uel põt dici si minor probet se maiorem falso: si dolose: minori non succurritur: vt in. l. cõtra. si per errorẽ: restituitur vt hic. Ul̃ potest dici. si minor falso probet se maiorẽ: si extra iudicium non denegat̃ ei restitutio vt hic. sed in iudicijs sic. vt in. l. ꝯ. ¶ Sed queritur qualiter probet aliquis se maiorem esse? Dicimus: per testes: vt. ff. de ꝓba. l. etiã. Item probat per instrumẽta: per scripturã natiuitatis sue: ad quã ꝓbationez admittitur mater: vt. ĵ. si mi. se ma. dix. l. iij. in fi. Sed probat quis se maiorez aspectu corporis. vt in. l. minor. xxv. annis. sed lex vr̃ contra que vr̃ velle ꝙ non probetur quis maior aspectu corporis: vt insti. quibus mo. tu. fi. in fi. ꝛ. ĵ. qñ tu. vl̃ cu. esse desi. l. indecorez. Ad qđ põt dici dupliciter. duplex est aspectus corporis. Est aspectus corporis in pte supiori. vt si aliquis habeat magnam barbam: ꝛ h̃ est decora probatio. Est aspectus corporis alius: vt si aliquis probet se maiorez ex parte inferiori ꝛ hec est indecora: vt in. l. contra. ¶ Sed denuo ad. l. istam opponitur ꝛ videtur ꝙ iste agat prima. ꝛ si ille excipiat de transac. hic replicabit de dolo: vt s̈. de transactio. l. siue apud acta. Respon. hic fuit liberatus per aquil. stipul. ꝛ acceptil. ꝛ sic prior actio fuit mortificata: vnde restituitur vt agat actione tutele. ¶ Sed denuo ad. l.

istam opponitur ex quo dolus tutoris fuit adhibitus in pro bando videtur agi de dolo: vt.s. de transact.l.sub pretextu. Respon.actio de dolo est odiosa.vnde si alia competit non datur de dolo: vnde restituitur: quia restitutio facit illã cessare: vt.ff.de dolo.l.ij. in fine.& ff. de in integ.restit.l.diuus. in principio.

Inoribus. In.l.ista dr. Minores.xxv.an.posse restitui nedũ in dãnis: imo & in lucris omissis sicut in numerosis auctoritatibus iuris continetur.h.d.Tex.pretermiserint.& sic in lucris.Tex.vel ignorauerint.& sic in dãnis. & sic expositio satis est plena.& restituitur minor in damnis. vt si rem suam valentem.xij.vendidit pro octo: vt.ff.e.l.j.§.j. Item restituitur in lucris omissis: vt si legatum relinquitur ei & ipse repudiat: vt.ff. de minori.l.ait pretor.§.vlti.& l.seq. bene tamẽ posset hec littera exponi alio modo sic. Tex.minoribus in his que pretermiserunt vel ignorauerũt.Et no. exemplum in bonorum poss.siue pretermiserit minor idest repudiauit: siue ignorauit: vt quia non petijt eam: infra tps statutum a iure restituitur: vt.j.si minor omis.here.vel bonorum pos.vel qui als acquil.l.j.

On videtur. In.l.ista dr. si minor vtit iure cõi: non videtur circunscriptus: & ideo non restituitur.Tex.iure coi.sub.& ideo non restituit. nã si minor est decept⁹ sui facilitate: vel dolo aduersarij restituitur: vt.s.eo.l.iiij. Sed vbi est exẽplum in terminis in.l.ista? Certe potest no. exemplum vno mõ sic.minori delata est locuplex hereditas quã quilibet diligens paterfa.adiret eaz minor adiuit.postmodũ casmate perijt hereditas.dicit minor. deus meus qd est istud quod accidit mihi.ego suz alter Job: q2 adiui locu pletem hereditatẽ.adita hereditate a me: deus ita percussit me ꝙ omnia mãcipia vel predia perierunt.ego ex quo deus processit contra me: volo restitui contra talez aditionẽ hereditas.nunquid est audiẽdus? Rñdetur ꝙ non videtur circunscriptus minor cum sit vsus iure cõi: vt.ff.de mino.l.verum.§.itẽ non restituitur.& §.si locupleti. ¶ Item põt not. aliud exẽpluz.Consuetudo est in regione ista ꝙ omnis qui vendit rez: promittit duplũ euictionis nomine.minor vẽdit rem: & ſm consuetudinẽ regionis duplũ ꝓmittit euictionis nomine: & pluris vẽdidit: vult restitui: q2 tenebat ꝓmittere tm̃ simplum iure nostro: nũqd restitui põt? Certe nõ: q2 nõ videtur circũscriptus ex quo iure cõi vsus est: vñ non restituitur: vt.ff.de pig.actio.l.si vẽdito pignore.in fi.& l.se.& de euic.l.si fundum. ¶ Item potest not.aliud exemplũ: minor mutuauit pecuniã locupleti debitori: & accepit locupletes fideiussores.debitor desijt esse soluendo.vult agere contra quẽlibet fideiussorem insolidũ.ipsi petunt beneficium diui sionis.dicit minor.& ego peto restitutionẽ ne vtamini cõtra me beneficio epistole diui adri.nunquid restituitur? Certe non.ex quo fideiussores sunt euidentissime locupletes: vt.ff. de fideius.l.inter eos.§.cum inter. ¶ Item potest not.exẽplum si minor.xxv.annis.post litem conte.venit ad defensionem patris si damnatur non restituitur: vt.s. de procura.l. exigendi in fine. ¶ Item potest notari aliud exẽplũ. si duo fratres sunt simul instituti.& inuicem per fideicõ.rogati restituere: vnus alteri inuicem pacto remiserunt fideicõ.neuter eorum si est minor restituetur: quia vsus est iure cõmuni: vt.s.de transac.l.fideicõ.in fi.Et ideo not.ꝙ aut minor vtit iure cõmuni idest iure sapientium hominũ. si circunscribatur: non restituitur vt hic.& ff.de inte.resti.l.nihil.aut vtitur minor iure fatuoruz: quo casu quia vtitur iure singulari restituit: vt.s.e.l.minoribus.& ff.de mino.l.prefecti pretorio. ¶ Or segnori plura non essent dicenda super.l.ista.dominus tamen Ir.q2 loicus fuit: & magister fuit in ciuitate ista in artibus anteꝗ doceret in legibus: facit vnaz glosam sophisticam que est obscurior ꝗ sit textus. & noluit ipse glosare nisi super negatiua: & scripsit hoc modo.consequẽtiam tollit non repetatis.non.oppositum infert: q2 pars eius est. Et hec glosa varijs modis est exposita per dominum Jo.&

Azo.& licet dñs Jo.fuerit litterata ꝑsona in artibus & etiã ex subtilitate ingenij sui.in expositione huius glo.non fuit subtilis.Dñs tamen Azo satis obscurat eã similiter. Ego tamẽ consueui exponere eã sic.& aduertatis tex.cũ glo.cõsequẽtiam tollit: non oppositũ infert: q2 pars eius est.Et dico ꝙ ista glosula dicit ꝙ ista negatiua.nõ operat duo. Primo tollit quãdã cõsequẽtiã.operat ſm: q2 duo opposita sine negatiua facit eẽ.vt & ps.vñ sequtur ꝙ ps ifert totũ & oppositũ non infert suũ oppositũ: imo vnũ strangulat aliud.q2 sequtur si istud est bonũ non est istud malũ.& hoc colligitur in.l.que dicit.si lego tibi si nauis venerit ex asina.siue nõ.q2 si venit: non sequitur ꝙ vr tibi ademptũ: si non venerit: vt.ff.de ꝺdi. inde.l.vlt.in prin. ¶ Modo ꝓcedamus vltra.non tollit cõsequentiam si tollatis.non. de littera: dicit littera vr minor circũscriptus.Ex isto sequitur: ꝙ si est circũscriptus ꝙ restituitur si ponatis in littera. non tollitur illa cõsequẽtia ꝙ restituitur.si non est circũscriptus nõ restituit.istud primuz operatur non. Item operat aliud.si tollatis.non.de littera: inuenietis in littera duo opposita ꝗtum ad effectũ.videtur minor circũscriptus cũ sit iure cõi vsus.ista sunt opposita.& qũo sunt opposita videte si est circunscriptus non est vsus iure cõi: sz singulari fragilitate etatis. si vsus iure cõmuni: quia fecit quod faceret quilibet paterfami. ergo non est circunscriptus.sz si ponatis non.in littera efficietur vt totũ & pars.nõ est minor circũscriptus: ergo est genus. h est eius species. si est vsus iure cõmuni. sed illud vocamus genus quod includit in se plura.vocamus speciem illud quod includit partem ex genere.quia nos vocamus animal totum siue genus.homo est species siue pars.nã si homo est: ergo animal est. Item si vsus est iure cõmuni: ergo non est circũscriptus.verbigratia.non est circunscriptus: ergo includit genus.q2 potest esse ꝙ minor non est circunscriptus & vsus iure cõmuni: q2 facit qđ faceret quilibet paterfami.diligẽs: quia nõ facit aliqd nisi cũ cõsilio prudẽtiũ: tũc nõ est circũscriptus.sz & põt esse ꝙ minor vtitur iure fatuo: & nõ est circũscriptus.verbigrã.minor qd facit? vadit ad ludũ magidis & dicit mutuatori.ꝑsta mihi.xx.sol.& dat illi pignus.diligẽs paterfa.non faceret hoc.ludit.lucratur mille.h casu bñ cessit non est circũscriptus: & tñ non fuit vsus iure cõmuni sed iure fatuo.ergo est istud genus.non est circũscriptus: & totum.vsus est iure cõi.est species & pars.s. cũ facit qđ faceret quilibet diligẽs pr̃fami.ista duo sunt opposita.sed si non est in littera negatiua: si ponatur negatiua efficiuntur vt totũ & pars.q2 pars infert totuz: & ita ista negatiua non tollit cõsequẽtiam. Item facit aliud: q2 ea que sunt opposita ea adiecta reddit ea vt totum & partem.

¶ De filiosfamilias minore.xxv.an.

¶ Dictuz est vobis de minoribus restituendis in integrũ. sed quia minores alij sunt filijfa.alij patresfa. ideo dicit rubrica de filiofami.scilicet restituendo si lesus fuerit: videamus & subijciamus.

I frater tuus. Titulus iste hz duas leges. & cõmuniter prima lex consueuit incipere filiusfami.sed in hoc nõ est magna vis. Et in.l.ista ponet ita casuz. Quidã accessit ad ꝑncipẽ & corã eo ꝓposuit questionẽ talẽ. dñe imperator frater meus accepit mutuo pecuniã dũ esset in potestate patris & sine iussu patris contra mace.se.con.& istam pecuniaz promisit reddere frater meus.& frater meus in isto mutuo fuit lesus.cõuenitur a creditore ad pecuniam mutuatam.frater meus vult petere restitutionẽ in integruz contra talem contractũ: nunquid poterit? Rñdet impator. si frater tuus accepit mutuo pecuniam & lesus est poterit petere restitutionem in integrum. Tex.eius scilicet patris. Tex.nec contra se.con.mace.contractum est. hoc ideo dicit: quia si contra se.con.mace. frater tuus esset tutus cõmuni auxilio: vt.ff.ad macedo.l.j.& l. si pater.§. non solum. vnde q2 tutus est cõmuni auxilio: cessat extraordi.s. restitutionis.vt.ff.de minoribus.l.in cause.ij.in ꝑn.sz si accipit ſm mace.

macedo.nō est tutus cōmuni auxilio:igit̃ restituet̃. Sed di/ceret aliquis.qūo potuit esse ꝙ non cōtra macedo.ꝯctū eēt: ex quo accepit sine iussu patris? R̄n̄.pōt esse ꝙ accepit mu/tuo pecuniā sine iussu patris ⁊ ſm se.cō.mace.hoc modo. si filiusfa.degens boñ.studiorū cā accepit mutuo pecuniam: hic cessat.vt.j.ad mace.l.macedoniani. istaʒ pecuniam casu ꝑdidit.hoc casu restituit̃:vt.ff.de mino.l.verū in fi. Vel pōt esse alio mō ꝙ forte credebat eū patrēfa.esse: ⁊ non est. ⁊ sic errauit in facto.vt.ff.ad mace.l.is qui potuit.Tex.potuit po/stulare.quia ait pretor ⁊c̄.vt.ff.de mino.l.j.§.j.⁊.l.ait pretor. ¶ Or segnori circa.l.istaʒ est insistendū hoc mō.ista.l. dicit ꝙ si filiusfa.accepit pecuniam mutuo sine iussu patris ⁊ ſm macedo.se.cō.⁊ pecuniā non hʒ saluā: ꝙ restituit̃. si autem accepisset pecuniā iussu patris:nō restitueret̃.secus si aliuʒ ꝯctū iussu patris filius celebrasset q̃ʒ mutui:q̄ꝛ tūc restituit̃ si lesus est:vt.ff.de mino.l.verū.§.sʒ vtrū. ¶ Sed consueuit queri que sit rō diuersitatis iter istos casus. Pōt dici ꝙ rō est illud qđ continetur in diuina scriptura:plus gaudet do/minus sup vno peccatore penitētiā agente: q̃ʒ sup nonagin/ta.ix.iustis.vos debetis scire ꝙ creditor qui mutuauit filio/fa.pecuniā sine iussu patris ille est pessimus hō:⁊ censet̃ vt homicida.q̄ꝛ cū pr̄ non vult admistrare pecuniā filio vt vult si inuenit creditorē qui mutuat sibi : ille creditor vꝛ̄ ponere discordiam inter patrē ⁊ filiū.vt.ff.ad mace.l.j.⁊ ideo si ali/quis mutuat filio sine iussu patris:nō petit a filio vel a pr̄e. sed si fenerator nō vult mutuare filiofa.sine iussu patris:mi/sericordia habēda est de isto peccatore feneratore qui mu/tuat iussu patris.⁊ gaudet.l.de isto cōtractu.⁊ vult ꝙ filius/fami.minor si non habet pecuniam saluā ꝙ non restituatur. sed alium cōtractum a mutuo potest q̄s bene celebrare cuʒ filiofa.sine iussu patris.q̄ꝛ filiusfa.obligatur ex oibus ꝯcti/bus vt paterfa.excepto mutuo ⁊ voto:vt.ff.de acti. ⁊ obli.l. filiusfa.⁊.ff.de iudi.l.tam ex ꝯctibus . vnde q̄a posset facere alium cōtractū non multū curat lex siue fiat sine volūtate pa/tris vel iussu.⁊ ideo si filiusfa.minor est lesus : restituit̃. sed in p̄mo casu cū prohibeat̃ ꝯhere cū filiofa.sine iussu patris: si ꝯhit cum iussu patris:sicut plus gaudet dn̄s de vno pec/catore penitentiā agente q̃ʒ sup nonaginta.ix.iustis : ita lex plus gaudet de isto creditore q̃ʒ de nonaginta.ix.iustis.⁊ iō filiusfami.minor hoc casu non restituit̃. Vel potest assigna/ri alia ratio:q̄ꝛ creditor qui mutuat sine iussu patris non hʒ actionē de peculio.⁊ hoc est vnū qđ inducit̃ ꝯ creditorē.nō est ergo mirū si iussu pr̄is ꝯtrahat si filius nō pōt restitui. q̄ꝛ plerūq; cū inducit̃ vnū pro aliquo:⁊ aliud inducit̃ ꝯtra eū. vt.ff.de iureiurā.l.eū qui in prin.⁊.ff.quibus ex cau. ma.l.j. ¶ Sed segnori ad predicta videt̃ cōtradicere.l. que videt̃ velle ꝙ si filius cōtrahit sine voluntate patris: ꝙ filius non restituatur:vt.ff.de mino.l.cum mandato.Ad qđ potest dici dupliciter. Uno modo qđ dicit ibi littera.non restituit̃.s.pa/ter:q̄ꝛ maior est.vt.ff.de mino.l.iij.sed filius bene restituitur nisi mutuam pecuniam acciperet vt dictum est. Vel potest dici cum filius contrahit cum iussu patris.aut habet man/datum limitatum:quia dicit ei pater:vade ⁊ emas talem reʒ pro.x.si emit pro.x.hic non restituitur:vt in.l.contra.Si aūt filius habet mandatum limitatum:⁊ excederet mandatum: puta q̄ꝛ dicit ei pater:vade ⁊ emas illā rem pro.x.⁊ emit pro xv.hic filiusfa.minor potest restitui:vt.ff.de mino.l.veruʒ.§. sed vtrum.hec sunt que faciunt ad hanc.l.ad casum ⁊ ad lit/teram que omissa sunt per dn̄m Jo.⁊ Azo.

Filiusfamilias. In.l.ista po/nuntur duo casus.Et primus casus est talis. filiusfami. minor.xxv.an.fideiussit pro extraneo. nūq̄d poterit petere restōnem in inte? R̄n̄. ꝙ sic. ¶ Secundus casus est si filiusfami.fideius/sit pro patre:⁊ mortuo patre non succedit : similiter poterit petere restitutionem in inte.Tex.non prohibetur.q̄ꝛ expe/dit minoribus litibus ⁊ sumptibus nō vexari:vt.ff.de mio. l.minoribus.Tex.postulare potest.sed si patri succedit : te/netur vt heres patris:vnde nō extinguitur fideiussoria ob/ligatio.vt.s̄.de pactis.l.si debitori tuo. ⁊.ff.de fideius.l. he/redes . igitur tenetur vt heres patris . vnde sicut pater non posset restitui: ita nec heres: vt.j. de his quibus vt indig.l. polla. ¶ Or segnori circa.l.istam est aliq̃ʒtulum insistendū. ⁊ statim volo formare vnum quare ꝙ tollit vnam dissonan/tiam. Et quero sic. quare si filiusfa. minor.xxv.an. fideiubet pro patre:⁊ ei non succedit:restituitur. sed si defendit patrē absentem post liteʒ contesta.⁊ satisdat de iudicato soluendo non restituitur:vt.s̄.de procura.l.exigendi. R̄n̄.ratio est illa q̄ꝛ dum filiusfa.minor fideiubet pro patre: creditor admittit eum:cum non sit fideiussor sufficiens: vt.ff.qui satis.co.l. de die.§.j.⁊ dānum ꝙ quis sua culpa sentit ⁊c̄.vt.ff.de reg.iur. l.in dānum. Sed cum filiusfa. venit ad defensionem patris absentis post litem contesta.ius admittit eum.vnde si posset restitui:diceret aduersarius: pulchrum seruitium facit mihi l.q̄ꝛ dicit ꝙ minor.xxv.an.admittitur ad defensionem patris ⁊ postea eum restituit:vnde q̄ꝛ.l.admittit filiūfa. minoreʒ ad defensionem patris restitutio ei denegatur:ne qui cum eo li/tigasset iudiciali seu legali auctoritate deciperetur: ꝙ esse non debet:vt.j.de his qui ve.eta.impe.l.j. ¶ Sed ad.l.istaʒ opponitur.ad illud qđ dicitur in fi.l.ꝙ si filiusfa.minor fide/iubet pro patre si non successit ei ꝙ potest restitui. sed vide/tur contra ratione tali: q̄ꝛ si filius fideiubet pro patre: facit qđ quilibet pater faceret:vt.s̄. de neg.ge.l.filius. vnde non restituitur: q̄ꝛ non videtur circunscriptus qui iure cōmuni vtitur:vt.s̄.ti.proxi.l.vlti.Sed respondeo ⁊ dico ꝙ illud nō ob.naʒ potest esse ꝙ quilibet fideiuberet pro patre:⁊ potest esse ꝙ non. Item potest esse ꝙ si filiusfa. minor fideiuberet pro patre ⁊ interdum pateretur dānum si pater non est sol/uendo.⁊ q̄ꝛ expedit minoribus:litibus ⁊ sumptibus non ve/xari: vt in preallega.l.fi.ff. de minoribus. ¶ Or veniamus ad ea que obscure sunt hic tacta per dn̄m Jo.⁊ Azo. sed q̄ꝛ ipsi obscure notant:deducam in tres questiones. Et super l.ista primo quero sic,ponamus filiusfa.minor.xxv.an.scho/laris fideiubet pro socio suo. socius recedit: ipse remanet: conuenitur postea.dicit filiusfa.fideiussor ꝙ vult restitui.di/cit ita creditor: ego pono ꝙ talis pro quo fideiussisti est di/ues homo.dicit iste filiusfa.confiteor: dicit creditor: ergo nō potes restitui: quia habes cōmune auxiliuʒ mandati: ex quo est soluendo: vt.ff.mandati.l.ex mandato.§.j.⁊ vbi minor est tutus communi auxilio ⁊c̄.vt.ff.de mino.l.in cause.ij.in prin/ci.dicit fideiussor nescio de isto argumen.aliquid.sed scio ꝙ in libro meo.C. de filiofa. minori dicitur ꝙ restituitur. quid ergo dicemus? Et certe in questione ista dixit Placen. si fi/liusfami.minor fideiubet pro extraneo qui non est soluendo restituitur.sed si extraneus est soluendo:nō restituitur: quia soluendo recuperat: vt.ff.de mino.l. cum mandato.§. sed ⁊ si ex conuentu.⁊ sic intelligebat Placen.hanc.l.Sed domi/no Joā.⁊ Azo.visum est ꝙ filiusfami. minor fideiussor pos/sit restitui siue debitor est soluendo siue non: q̄ꝛ hec.l.loqui/tur indistincte. vnde generaliter debet intelligi: vt arg.ff.de leg.pre.contrata.bo.pos.peti.l.j.§.generaliter. Item q̄ꝛ hec l.non distinguit sit principalis soluendo vel non:q̄ꝛ semper debet posse restitui, vnde nec nos debemus distinguere: vt ff.de pub.l.de precio.⁊.ff.de offi.pre.l.iij.in fi. Item alia ra/tione fortiori dicendū est ꝙ filiusfa.minor fideiussor possit re/stitui siue sit soluēdo siue nō p̄ncipalis debitor:q̄ꝛ magis ex/pedit nō soluere q̃ʒ solutū repetere:vt.ff.de cōpensa.l.⁊ iō.⁊ q̄ꝛ minor litibus ⁊ sumptibus vexaret̃ ꝙ nō dʒ esse: vt dixi. Nec ob.ff.de mino.l.cū mādato. in prio casu nec in secūdo nec in tertio casu. quia in primo casu gessit patris negocia: vnde non restituitur: quia sua intererat: ⁊ q̄ꝛ patri subueni/tur: ⁊ imperator iussit minoribus subueniri:vt.ff. de mino.l. verum.§. vtrum. Nec ob.ista.l. in secundo casu: q̄ꝛ contra/xit minor in re maioris: vnde non restituitur q̄ꝛ maior est sol/uendo al's sic. Item non ob.in tertio casu quia ibi maior in re minoris contraxit: al's restituitur:at fideiussor verbis ob/ligatur : vt .ff. de actio. ⁊ obliga.l.j.§. verbis.vnde restitui/tur. Vel potest dici alio modo ꝙ illa cum mandato non ob/stet: quia illa lex loquitur in alio casu cum procurator gerit negocia minoris. Iteʒ non obstat si obijcias ꝙ ipse tenetur auxilio mandati: vnde non debet restitui:vt.s̄.dixi: quia tūc est tutus auxilio mandati quando solutum est: quia melius est non soluere q̃ʒ solutum repetere : vt supra dixi. ¶ Se.

cundo quero filiusfami.minoꝛ.xxv.annis fideiussit. successit ei pꝛo quo fideiussit: poterit ne repetere resti.in inte. Dicũt quidaȝ ꝙ sic.⁊ sic intelligunt pꝛicipium huius.l.sed nos di stinguimus vtrum filiusfami. obliget se pꝛo extraneo trans ferendo in se oẽm obligationeȝ: quo casu non poterit resti tui.q² vt heres cõuenit.vt.ff.de solu.l.stichum aut pãphyluȝ §.qꝺ vulgo.⁊ hoc ẽt colligitur arg.a ꝯtrario sensu sumpto qꝺ est foꝛtissimum: vt.ff. de offi .eius cui man.est iuris.l.j. in pꝛin. Item si obligat se pꝛo extraneo non vꝛ̃ lesus: q² bona illius hȝ.vnde succedendo extraneo liberat̃ ipõ iure: nec vꝛ̃ posse restitui.vt.ff.de fideius.l.gñaliter. cũ ergo sit tutus cõi auxilio: non restituit̃: vt.ff.de mino.l.in cause.ij.in p̃n. ¶ Sȝ denuo quero.filiusfami.minoꝛ.xxv.an. fideiubet pꝛo patre. successit ei pꝛo parte.nunquid restituitur? Dixit Pla.ꝙ re stituitur si ex modica parte extitit ei heres.⁊ dr̃ modica pars si in quartam succedit ei: vt.j.de inoffi.te.l.qm̃ in pꝛioꝛibus. Et si dicat quis filius habet quartam sine onere? Respon debat ipse.verum est si es alienum non p̃cederet. Sȝ secus est si pꝛecederet: vt.ff.de inoffi.te.l.papi.§. quartam aũt. Itẽ ⁊ alia ratione dicebat Pla.filius qui successit patri ex mo dica parte restituitur.quia filiusfa.effectus sui iuris tenetur inꝗ̃tum facere potest.vt.ff.qꝺ cum eo.l.ij.⁊.l.iiij. ¶ Sed in questione ista dicendũ est.siue filius succedat patri pꝛo par te modica siue in magna parte. ꝙ pꝛo parte illa que succes sit non restituitur. sed pꝛo reliqua qua remanet obligatio re stituitur: vt.j. de bo.auctẽ.iudi.possi.l.ij.⁊.iiij. Nec ob.ff. qꝺ cum eo.l.ij.⁊.iiij.quia ibi loquitur cum filius conuenitur ex suo contractu: non ex contractu alterius. nam h̃ loquimur cum filius se obligauit pꝛo patre: ⁊ ei successit: ⁊ in hoc non videtur leui: vñ non restituitur. ¶ Sed denuo quero.hic dĩ si filiusfami.minoꝛ fideiussit: ꝙ restituitur. est ne hoc verũ si ue participet in se obligationem: puta qñ ita cõtinetur in in strumento.titius mutuauit sempꝛonio.c.⁊ insup seius mãda to sempꝛonij fideiubet: siue in se trãsfert obligationem qñ id qꝺ titius dȝ pꝛomittit tibi aio nouandi: vt.ff.ad velle.l.j. In questione ista dixit Placẽ. vbi participat alienã obligatio nem: non restituit̃: q² satis est ꝙ hȝ actionem. sed vbi trans fert in se alienã obligationeȝ: tunc suo noie restituitur. Sed certe nos dicimus ꝙ siue in se transferat alienã obligationẽ siue participet alienam obligationem: ꝙ semper restituitur vt.ff.de minoꝛibus.l.iij.§.j.

¶ De fideiussoꝛibus minoꝛum.

¶ Continua rubꝛicam vt in summa Azonis.

Ostquã nostrũ. In.l.ista ponit̃ ta lis casus minoꝛ.xxv. annis pꝛediũ ex bonis p̃rnis.i.ꝙ p̃rnuȝ putabat ⁊ erat ex̃nei: ven didit ⁊ tradidit alicui cũ decreto iudicis: ⁊ insup dedit fideiussoꝛẽ de euictione: postea euicto p̃dio petijt restõnẽ in integrũ aduersus emptoꝛeȝ: di cens ꝙ tali venditione fuit circũuentus ⁊ lesus. mõ querit̃ vtrũ possit restitui aduersus illã venditionem: vt ita emptoꝛi euictiõis noie nõ teneat̃? Et rñdetur ꝙ poterit restitui: ⁊ eo restituto non tenet̃ emptoꝛi euictionis noie. Sed si emptoꝛ aget cõtra fideiussoꝛẽ minoꝛis: nunqd poterit se tueri ex p̃so na minoꝛis pꝛo quo fideiussit: q² est restitutus? Rñdeo ꝙ nõ ꝓficiet illa restitutio fideiusso. qui fideiusserunt pꝛo minoꝛe euictionis noie.⁊ ideo si fideiussoꝛes p̃stiterunt aliquid eui ctionis noie.vel condẽnati sunt agent cõtra minoꝛem actio ne mandati nisi minoꝛ restituat̃ aduersus fideiussoꝛes vt nõ conueniat̃ pꝛo eo ꝙ fideiusserãt euictionis noie: q² tunc nõ habent cõtra minoꝛẽ actionem mandati.hoc dicit ista.l. Vi dete expositionem lr̃e. Tex.postꝗ̃ ⁊c̃.restitutus es.s.tu mi noꝛ. Tex.non cogeris.sub.bñficio restitutionis. Tex.sed ea res.s.beneficium restitutionis. Tex.fideiussoꝛes.sub. de eui ctione. Vel potest dici de cõtractu seruando: vel de vtroqȝ. Tex.non põt.q.d.illa restitutio ex persona tua facta: fideius soꝛibus tuis nõ pꝛodest. Tex.quare man.iudicio.i.act̃.man dati: vt.ff.manda.l.ex mandato.§.j. Tex.si pecuniã.i.duplã

euictionis noie: vel interesse si non est pꝛomissa dupla: vt.j. de euictio.l.non dubitatur. Tex.fuerunt.q² ista duo sunt pa ria.fideiussoꝛem soluere: vel esse condemnatum: vt.j.mã.l.si pꝛo ea.⁊.ff.mã.l.in tuis. Tex.non iuuaris. nisi petis restitui aduersus fideius.ꝙ potes: vt.ff.de mi.l.in cãe. ¶ Oꝛ segno ri in.l.ista ponitur talis casus.minoꝛ.xxv.annis ⁊c̃.vt dixi in casu. Et no.bꝛeuiter pꝛo intellectu huius.l.ꝙ hec.l.intelligi tur cum minoꝛ.xxv. annis fuit deceptus sui facilitate. vnde sicut sibi subuenitur cõtra pꝛincipalem: ita contra fideiusso res qui pꝛo eo fideiusserunt vt hic.⁊.ff.de mino.l.in cause.ij. in pꝛin. Secus esset si esset deceptus aduersarij calliditate: q² tunc maioꝛ haberet actionem de dolo: ⁊ minoꝛ hẽret be neficium restõnis.hoc casu subuenitur ei: ⁊ eius fideiussoꝛi bus: vt.j.l.pꝛoxi.plene dicã de hac mã. ¶ Sed ad.l.istaȝ in statur ⁊ opponit̃.ista.l.dicit ꝙ minoꝛ vendidit pꝛediũ ex pa ternis bonis.ergo si p̃ri successit pꝛediũ est suũ. ergo pꝛediũ non potuit euinci nisi per iniuriaȝ iudicantis. vñ non tenet̃ de euictione: nec ipse: nec eius fideiussoꝛes: vt.ff.de euic.l.si per impꝛudentiaȝ. si non tenet̃ minoꝛ nec eius fideiussoꝛes: cur restituit̃ minoꝛ aduersus emptoꝛẽ ⁊ aduersus fideiusso res: cum non teneat̃ iure cõi? Ad qꝺ potest dici vt tetigi in casu ꝙ hic minoꝛ vendidit pꝛediũ ꝙ putabat paternũ ⁊ erat extranei: ⁊ ideo põt euinci ab emptoꝛe.nec est facta emptoꝛi iniuria: vñ ipse ⁊ fideiussoꝛes eius tenentur de euictione: vt ff.de acti.empt.⁊ ven.l.ex empto.in pꝛin.⁊.ff. de euic.l.ij.⁊.l. emptoꝛi.⁊ ideo restituit̃ aduersus emptoꝛẽ ⁊ aduersus fide iussoꝛes. ¶ Sed denuo instat̃ ⁊ opponit̃. Si minoꝛ.xxv.an. vẽdidit pꝛediũ extranei ⁊ dedit fideiussoꝛes de euict̃.in quo est lesus minoꝛ? imo lucratus est: q² accepit pꝛeciũ ꝓ re alie na: ⁊ ideo non restituit̃: vt.ff.e.l.j.§.j. Rñ.minoꝛ nõ est lesus in eo ꝙ vendidit: sed in eo ꝙ ꝓmisit duplã euictionis noie. q² pꝛo re que valet.x.pꝛomisit.xx.certe in hoc leditur: ⁊ ideo restituitur: vt non teneat̃ ad duplam: sed ad pꝛeciũ receptuȝ dũtaxat. Item põt esse ꝙ in alio decipitur minoꝛ: etiam si nõ pꝛomisit duplam euict̃.noie: q² tenetur emptoꝛi ad interesse plus qñqȝ ꝗ̃ pꝛeciuȝ: vt.ff.de act̃.emp.⁊ ven.l.j. in pꝛin.igit̃ minoꝛ restituit̃ vt non teneat̃ nisi ad pꝛeciũ dũtaxat. ¶ Vel põt dici ꝙ iste minoꝛ p̃diũ vendidit qꝺ erat patris.si dicas. ergo ab emptoꝛe nõ potuit euinci: nisi per iniuriã iudican tis: vnde non tenet̃ de euictione.vt.s̃.dixi. Rñ. non est ita. q² potest esse ꝙ minoꝛ vendidit pꝛediũ paternũ ⁊ sic suũ. Et potest dici ꝙ nõ fuit euictum per rei ven.sȝ per hypo.q² foꝛ te erat alteri obligatũ: vnde emptoꝛ agit de euictione. vt.ff. de euict.l.si mãcipiũ.in fi. ¶ Ultimo no.ꝙ hec.l.põt intelli gi cum minoꝛ vendidit pꝛediũ cum iuris solẽnitate.i.cũ au ctoꝛitate tutoꝛis: ⁊ cũ decreto iudicis: ⁊ cuȝ subhastatione vt.j.l.pꝛoxi.⁊.j.si pꝛopter pu.pen.l.vlti. Si autem vendidis set sine iur̃ solẽnitate: non valeret venditio nec fideiussoꝛes tenerentur de euictione: quia quod fit lege pꝛohibente pꝛo casso ⁊ inutili debet haberi.vt.s̃.de le.⁊ consti.l.non dubiũ. ¶ Sed hic consueui quãdoqȝ foꝛmare qõnem vltimaȝ quã foꝛmaui.s̃.de inte.resti.mi.super.l.si curatoꝛẽ habens. Sed q² ibi plene dixi: hic non repeto. Odofredus.

I ea que. Lex ista ponit duos ca sus. Et pꝛimus casus ẽ talis.q̃dam accessit ad p̃ncipem: ⁊ coꝛaȝ eo talẽ ꝓposuit qõnem. dñe iperatoꝛ quedam mulier minoꝛ.xxv.annis res suas a se pos sessas certo p̃cio cũ iuris solẽnitate vendi dit: ⁊ insup tradidit.⁊ dedit fideiussoꝛẽ de ꝯctu seruando ⁊ de euictione.postea illa mlr̃ier petit restitui quasi decepta sit sui facilitate.nunqd erit audienda? Rñ.ꝙ sic. sed fideiusso res quos ipsa dedit ꝓ ꝯctu seruãdo vel ꝓ euictione nõ p̃nt restitui ex p̃sona illius mulieris. ¶ Scꝺs casus est retento p̃mo themate. Si mulier mioꝛ.xxv.an.oẽs res suas a se pos sessas certo p̃cio cum iur̃ solẽnitate vẽdidit ⁊ tradidit.⁊ de dit fideiussoꝛes ꝓ cõtractu seruãdo ⁊ ꝓ euictiõe. ⁊ decepta est dolo aduersarij: hoc casu.si ꝓcessum est ad traditionem: sicut maioꝛ haberet actionẽ de dolo: ita minoꝛ restituitur in iteg. q² meli⁹ est dare actionẽ q̃ nõ infamet: ꝗ̃ que infamet.⁊ sicut ipsa mulier restituitur: ita eius fideiussoꝛes poterũt re stitui. hoc dicit ista.l. Videte expositionem littere. Tex.si

ea.scȝ

ea.§.mulier.Tex. que tibi vendidit.§. cum iuris solénitate. Tex.possessiones.i.res possessas:vt.j.de proba.l.ij.ꝛ.ff. de verbo.signi.l.interdum.Tex.cõtractui. nam hoc casu cum sui facilitate lesa esset restituit̃ ipsa: ʒ eius fideiussores nõ restituunt̃:vt.s̃.l.proxi.Tex.verũ. Incipit secũdus casus. Tex.si dolo malo.§.emptoris dante causam vẽditioni.Tex. consulendum esse qꝛ ipsa restituitur ꝛ fideiussores. ¶ Oꝛ segnori ad.l.istam opponitur.si minoꝛ vendidit decreto pretoris interueniente:videtur ꝙ minoꝛ cõtra istum cõtractuʒ nõ restituat̃.qꝛ si soluit minori iussu iudicis:ꝛ illã pecuniaʒ pdit:non restituit̃ minoꝛ:vt.ff.de mino.l.ait ptoꝛ.§. pmittit. Ad qd̃ vos ita dicetis:si mioꝛ ꝯhit cum decreto iudicis:restituitur:vt hic.ꝛ.j.de pre.mi.l.si quidem.sed si soluitur minori iussu iudicis:ꝛ illa pecunia perditur nõ restituit̃ mioꝛ: vt ibi.Et est ratio diuersitatis.cũ quis emit a minore cũ decreto iudicis:hoc est ex volũtate:vt.j.de act.ꝛ obli.l.sicut.ꝛ j.de cõtrahen.emp.ꝛ vendi.l.inuitã.ꝛ.j.de iure delibe.l.nec emere.qꝛ ergo qui emit cũ decreto iudicis facit ex volũtate: minus iustã cãm hʒ:ꝛ iõ minoꝛ restituit̃.sed si debitoꝛ minoris soluit iudice iubente:hoc facit ex necessitate: ideo nõ restituitur:qꝛ melioris cõditionis est ꝛc̃.vt hic colligit̃.ꝛ.ff.de mino.l.ꝙ si minoꝛ.§.restituto.Alij dixerũt.vbi quis emit a minore:iudex nõ precipit:ʒ approbat ꝯctum:ꝛ ideo restituitur vt hic.ʒ vbi iudex facit soluere minori sic precipit:ꝛ ideo iudicis iussus excusat: ꝛ iõ nõ restituit̃: vt ibi. sic ꝛ al's iussus iudicis excusat:vt.ff.de regu.iur.l.iussus. ¶ Sʒ ad aliud qd̃ hic dicit̃ opponitur.qꝛ hic dicit̃ si mulier est decepta dolo aduersarij:restituit̃ ipsa ꝛ eius fideius. Sed videt̃ cõtra si dolus dedit cãm vẽditioni:ipso iure nulla est vẽditio:vt.ff.de dolo.l.elegãter.in pn̄.ergo nõ restituet̃: vt.ff.de mino.l.in cause.ij.in pn̄. Si aũt dolus emptoris incidat in cõtractu:hʒ actionẽ ex vendito:vt decipiatur:vt.ff.de dolo l.si qs affirmauerit.ꝛ.ff.de actio.emp.l.iul.§.cõtrariũ.igitur cessat restitutio:vt in preal.le.l.in cause.ij.in prin. Ad istud quidam dixerunt ꝙ dolus emptoris incidit in ꝯctu.si dicis mulier hʒ actionẽ de dolo vel ex ꝯctu vt decipiat̃. ꝛ respondent ipsi verũ est.si dicis:ergo non restituitur:falsum est.qꝛ si tuta est iure actionis:ergo non excludit beneficium restitutionis:vt.j.si tu.vel cu.inter.l.etiam. ¶ Sed hec opi.non est bona:qꝛ.l.est scripta in ꝯrium.qꝛ siue sit tuta iure actiõis siue ipso iure:excludit bñficium restitutionis: vt.ff.de mi.l. in cause.§.põponius.ꝛ.j.si aduersus fis.l.j.Et ideo vos dicetis vt dixi in casu.ꝙ hic in secundo casu dolus emptoris dedit cãm venditioni.si dicis ipso iure nulla fuit venditio: respondeo verũ est:si statum esset in finibus contractus.i.si non processissem ad traditionem ipso iure esset tuta; ꝛ processit venditio vt infirma:traditio vt infirmanda. veruʒ quis mulier tradit rem illam ꝛ maioꝛ:si dolo dante causam cõtractui tradidisset haberet actionẽ de dolo:qꝛ vt dixit.B.procedit venditio vt infirma:traditio vt infirmanda.ꝛ maioꝛ iõ habet actionem de dolo:qꝛ aliter res non potest sibi eẽ salua.sed si minoꝛ deceptus est dolo dãte causaʒ venditioni restituitur minoꝛ.nam cum actio de dolo esset famosa: quãdiu est locus alij auxilio:ipsa cessat:vt.ff.de in inte.rest.l.diuus. §.nec inter.ꝛ.ff.de dolo.l.ij.in prin.vnde potius indulgetur restitutio q̃ȝ detur de dolo actio. ¶ Sed denno ad.l. istã instatur ꝛ opponitur.Vos habetis in secũdo casu huius.l.ꝙ eo casu ꝙ dolus aduersarij dederit causam venditioni:subuẽitur mulieri ꝛ suis fideiussoribus.Sed vr̃ ꝯdicere.l.s̃.e. l.proxi.vbi subuenit̃ minori tm̃ ꝛ non fideiussorib⁹ eius.ꝛ.l. dicit ꝙ subuenitur minori non eius fideiussoribus.vt.ff.de mino.l.in cause.ij.in prin. Ad solutionẽ quorũ ꝯrioruʒ sic breuiter dico.Si mioꝛ decipitur sui facilitate: fideiussores sui non restituuntur:vt in.l.contra. sed si minoꝛ decipiatur dolo aduersarij:ne suus dolus sibi patrocinetur:quod non debet esse:vt.j.de le.l.si legatarius.restituitur minoꝛ ꝛ eius fideiussores:vt hic. ¶ Sed denuo ad aliud qd̃ dicitur in.l. ista ꝙ si minoꝛ est decept⁹ sui facilitate ꝙ subuenit̃ sibi ꝛ nõ suis fideiussoribus opponitur ꝛ signat̃ cõtra.ff.de ꝓcur.l.si minoꝛ.al's incipit minoꝛ.vbi dicit ꝙ quibus casibus potest restitui minoꝛ:eisdẽ casibus subuenit̃ ꝛ eius fideiussorib⁹. Ad solutionem cuius ꝯrij quidam dixerũt sic.vbi volebat minoꝛ venire ad defensionẽ:non admittit̃: ꝛ iõ non subuenitur.sed vbi ꝯxit:subuenit̃ sibi:non suis fideiussoribus. Vel ꝙ est verius ꝛ potius ꝙ subueniat̃ sibi ꝛ suis fideiussorib⁹ cum nõ est soluẽdo. Et ad solõnem oium ꝯrioꝝ: ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita cõsueui distinguere.Cũ minoꝛ ꝯhit ꝛ dat fideiussores :aut est pupillus :aut adultus. Si pupillus cõtrahit ꝛ dat fideiussores de euictione ꝛ de ꝯctu seruãdo ꝛ sine tutoꝛe:ꝛ erat proximus pubertati: ꝛ sic obligat̃ naturaliter tm̃: hic non subuenit̃ sibi nec suis fideiussoribus. sibi non subuenit̃ cum teneat̃ naturaliter tm̃:vt.ff. de noua. l.j.in fi.que sola naturalis inefficax est ad agendum:vt.ff.de actio.ꝛ obli.l.naturalis.vñ qꝛ ipse est tutus: ipso iure nõ restituit̃.fideiussoribus non subuenit̃:qꝛ naturali obligatione accedit fideiussoꝛ:vt.ff.de fideiusso.l.j.vnde iputent sibi cuʒ sciebant istum minorẽ: ꝛ pro eo fideiusserunt:vt.ff. de ar.l.si pupillus.ꝛ.ff.de fideiusso.l.marcellus.sed si pupillus ꝯheret tutore auctore:tũc habebit locũ in pupillo ꝙ subijciã in adulto.j.ti.proxi.l.etiã.ꝛ.l.etiam tutoribus. Si aũt adultus cõtrahit ꝛ dat fideiussores: ꝛ ꝯhit sine iuris solẽnitate:qꝛ habet curatorem: ꝛ cõtrahit sine eo: serua ꝙ dixi.s̃. de in integrum restitutione.l. si curatoreʒ habens. si aũt contrahat cũ iuris solẽnitate: qꝛ habebat curatorem ꝛ cõtrahit cum eius auctoritate:aut decipit̃ sui facilitate:aut aduersarij calliditate.Si decipiat̃ minoꝛ sui facilitate:siquidem restituto minore cum suis fideiussoribus:nõ est aduersario minoris regressus in aliã personã:subuenit̃ minori tm̃: ꝛ fideiussores tenẽtur:vt.s̃.l.proxi. ¶ Sed instat̃ hic. qũo tenent̃ fideiussores restituto minori: cũ sublato principali tollit̃ accessorium:vt ff.de reg.iur.l.cũ principalis.ꝛ.l.cũ principalis.Rñ.vbi minoꝛ restituit̃ sui facilitate: non tollit̃ obligatio ipso iure:igitur non tollit̃ principale:quin teneant̃ fideiussores. sed persona minoris dũtaxat eximit̃ ab obligatiõe:vt.ff. de duobus reis.l.ij.ꝛ.ff.de mino.l.vlt.sed.l.l. ꝯrie loquunt̃ cũ principale tollitur ipso iure:vt per solõnem vel per nouationẽ.qꝛ solutione eius ꝙ debetur tollitur oĩs obligatio:vt insti. qui.mo. tol.ob.in prin. Si auteʒ minoꝛ restituitur: ꝛ eo restituto datur aduersario minoris regressus in aliam personam : hoc casu restituitur ꝛ eius fideiussores.Et est exemplum. Si minoꝛ admittitur ad defendenduʒ: ꝛ satisdedit:vt.ff.de procu. l.minoꝛ.al's.incipit ꝙ si minoꝛ.Item alio exemplo tali pone ꝙ minoꝛ adiuit hereditatem delatam sibi ꝛ dedit fideiussores de soluendis debitis:restituitur minoꝛ aduersus aditionem hereditatis.ꝛ eius fideiussores videntur restituti.qꝛ debitores habent regressum cõtra bona: vel substitutum si hʒ vel contra legittimũ qui succedit ab intestato: vt.ff.de admi. tu.l.j.in fi.l.ij.ꝛ.l.seq.ꝛ.ff.de acqui.here.l.si pupillus.si autẽ minoꝛ contrahit cum iuris solemnitate ꝛ deceptus est dolo aduersarij: siquidem est deceptus dolo aduersarij incidente in contractu:tutus est cõmuni auxilio:vnde ꝛ ipse restituitur:nec eius fideiussores:vt.ff.de mino.l. in cause.ij. in pn̄. si autem est deceptus dolo aduersarij dante causaʒ contractui hic subuenit̃ minori per restitutionem ꝛ eius fideius. licet si maioꝛ hic esset: haberet actionem de dolo cum res sibi aliter salua esse non potest. ꝛ ideo hic minoꝛ restituitur ꝛ sui fideiussores.non aũt habent act̃. de dolo: qꝛ melius est ꝙ restituantur q̃ȝ detur eis actio de dolo que est famosa. ꝛ q̃diu potest esse locus auxilio alij:ipsa cessat:vt.ff.de in inte.resti.l.diuus.§.nec inter.ꝛ.ff.de dolo.l.ij.in prin. ¶ Sed quero nunquid eadem restitutio que datur minori proficiat fideiussoribus? Quidam credunt ꝙ sic:qꝛ eoipso ꝙ restituitur minoꝛ:ꝛ eius fideius. qꝛ omnes exceptiones que competunt reo:ꝛ eius fideiussoribus cõpetunt etiam inuito reo:vt ff.de excep.l.oẽs.Sed certe opi.eoruʒ nõ est vera.vex est ꝙ oẽs exceptiones si sunt reales vt iurisiurandi ꝛ rei iudicate ꝛ solutionis.sed defensiones ꝑsonales que cõpetunt reo:fideiussoribus non cõpetunt.at bñficium restõnis est in persona.vnde minore restituto nõ extenditur restitutio ad suos fideiussores:vt.ff. de excep.l. exceptiones. in princi. ꝛ in fi. ne.sed ne dolus aduersarij ei proficiat: ꝙ non debet esse:vt s̃.dixi.restituunt̃ fideiussores ex persona minoris:vt in preallega.l.exceptio.in fi. ¶ Sed denuo quero. quid si minoꝛ non vult restitui : cum dolus dedit cãm ꝯctui: nunquid po-

terunt restitui fideiussores inuito minore? Dicunt quidam ꝙ non restituunť fideiussores inuito minore: si minor non vult restitui. sed habent regressuz acť. mandati ꝯtra minorē si est soluendo. sed si minor nō est soluendo: in subsidiū inuito minore restituunť ⁊ pro se inducūť: ff. de minoribus. l. ꝙ si minor. Sed nos dicimus ſm Jo. ⁊ Azo. ꝙ ēt si minor non vult restitui: fideiussores restituunť inuito minore: vt. ff. de pac. l. vlti. ⁊ ad hoc est ēt ar. ff. de ꝯtrata. bo. pos. l. si post mortem. l. fi. ⁊. ff. de fideiusso. l. ex ꝑsona. ℂ Sed denuo circa. l. istam subijciam duas qōnes: quibus casibus dixi subueniri fideiusso. refert. an. fideiubeant in iudicio vel extra? Dixit Pla. ꝙ sic refert: ꝙ si iudicio siue sui facilitate siue dolo aduersarij deceptus fuit minor restituitur minor ⁊ eius fideiussores: vt. ff. de procura. l. si minor. vbi dř. si minor venit ad defensionem alterius ⁊ satisdedit: restituto ipso ⁊ eius fideiussores restituuntur. Si aūt fideiusserunt extra iudiciuz hꝫ locum distinctio huius. l. Et est ratio diuersitatis quia iudicium redditur in inuitum: vt. ff. de ver. ob. l. inter stipu. Sed ista opinio non est bona: quia in iudicijs quasi contrahitur: vt. ff. de pecu. l. licet. §. ibidem. vnde dicimus ꝙ non refert: an fideiussores fideiubeant pro minore in iudicijs: vel extra iudiciū. nam semper hꝫ locū distinctio huius legis. ℂ Sed denuo quero. pone fideiussor pro minore quē credebaz maiorem: pro quo nō fideiussissem si credidissem eū minorē restituiť minor. sed nūqd ego restituar? Dixerūt qdaz ꝙ restituar aduersus aduersariū: qꝛ non erā intercessurus: si sciuissem eū minorē. Sed istud nō approbo: qꝛ si credo eū maiorē ⁊ est minor: mea ignorātia qd dꝫ nocere creditori? certe nihil vt. ff. de iuř. ⁊ fac. igno. l. iniquissimū. Alij dixerūt ꝙ nō restituar: sed agam acť. mandati cōtra minorē qui fuit in dolo: cum sciebat se minorez: ⁊ ego fui in culpa: sed dolus ꝑponderat culpe: vt. ff. ad. l. aquil. l. itē si in fi. Sed nec hoc approbo. s. dicere ꝙ si credidi eum maiorē: ⁊ sic ego fui in culpa: ⁊ ipse fuit in dolo cum sciret se minorem. naz potest esse ꝙ minor credebat se maiorem. ⁊ sic non fuit in dolo. ⁊ ideo potest dici ꝙ restituar: quia si restituitur minor ⁊ eius fideiussores. vel alˀs haberem acť. mandati contra eum: vt. s̄. l. proxi. ⁊. ff. de mino. l. in cause.

ℂ Si tutor vel curator interuenerit.

ℂ In superioribus dictū est vobis qd iuris sit cū minores ꝯhunt tutoribus auctoribus. tū qꝛ aliqñ ipse tutor interuenit idest contrahit vel quasi cum pupillo vel adulto: quid iuris sit subijciamus ⁊ videamus. Odo.

I iā puberes. In. l. ista ponunť duo casus. Primus casus est talis. qbusdā puberibus deferebať patris ⁊ mřis hřditas. ipsi adierunt hřditatem parentuz: curatoribus auctoribus. sunt lesi. nunquid si adhuc sunt minores pñt petere restōnem in integrum per se ⁊ per ꝓcuratores? Rñdeo ꝙ sic. ℂ Secundus casus est. si ipsi minores sunt effecti maiores. xxv. an. ⁊ legittimū tempus ꝙ statuitur ad petendā restitutionem excessit: nō poterūt restitui. sed qꝛ adeūdo hřditates cū auctoritate curatoꝝ fuerunt lesi: cōtra suos curatores pñt experiri vtili acť. nego. ge. Tex. procuratorū. ⁊ ad hoc lřa est bona. Alia lřa dicit per ꝓcu. ꝙ pōt esse si sunt cōstituti auctoritate suoꝝ curatoruz: vt. s̄. de ꝓcura. l. neqꝫ. Tex. ꝓuincie. sub. ⁊ in inte. restōnē postuletis. Tex. ꝙ si. Incipit secūdus casus. Tex. ipleſtis. s. xxv. an. vt. j̄. de his qui ve. eta. ipe. l. vlt. Tex. excessit. qꝛ elapsum est quadriēniū cōtinuū. Tex. estis. sub. vtili acť. ne. ge. Tex. cōueni te vtili acť. nego. ge. vt. s̄. de nego. ge. l. curatorē. Sed si est. j̄. tpˀs ꝙ datur ad petendā restōnem: habetis electionē vel vultis restitui cōtra ꝯtum: vel cōuenire tutores: vt. j̄. e. l. vlt. ℂ Sed dic mihi. quare dicit hec lřa. si iam puberes? Dixerunt quidam vt Pla. qꝛ si aliqui sunt ipuberes qui adierunt hereditatē sine curatoribus auctoribus: ipso iure nō obligānť oneribus hřditarijs: sed puberes obligānť: sed restituunť: vt. ff. de acq. here. l. impuberibus. Sed vos dicatis ꝙ iō dicit. si iam puberes. qꝛ si ille cui deferť hřditas est ipubes non pōt adire hřditatē sine tutore: vel iudiciaria auctoritate: vt insti. de auč. tuto. §. neqꝫ. vñ si adiret hereditatē sine eis: ipso iure seruareť illesus: vt. j̄. de iure delibe. l. potuit. ⁊. l. si infanti. in fi. Nec ēt per ꝓcuratorē queriť hřditas: vt. ff. de ap. l. cū in vna. §. j. Sed ipuberes tutore auctore bene acqrerēt sibi hereditatē: ⁊ possent restitui: vt. ff. de acq. here. l. si pupilli. sed si puberes sunt: si non hñtes curatores adeunt ⁊ lesi sunt: restituunť: vt. ff. de acq. here. l. si minor. sed si hñt: eis auctoribˀ debent adire: vt. j̄. de admi. tu. l. cum quodam.

Jnoribus. xxv. an. In lege ista dř. Si minores in iudicijs vel eẋ sine tutoribus vel cura. aliqd fecerunt: ⁊ lesi sunt: in integrū restitui postulare pñt. Tex. in iudicio. tutore vel curatore auctore: vt. j̄. si aduer. rez iudi. l. ⁊ cum minores. ⁊. j̄. de auč. pstā. l. clarum. alˀs non valeret: vt. j̄. qui legi. p. habēt stā. in iu. l. j. ⁊. ij. Tex. fuerunt. puta ꝯhendo. Tex. placuit. nam pñt restitui: ⁊ si tutoribus vel cura. auctoribus ledanť: vt hic. ⁊. j̄. l. proxi. ⁊. ff. de confes. l. certum. §. minorem.

Tiā in his. In. l. ista dř. Si tutor vel curator ꝯxit rē pupilli vel adulti: ⁊ lesi sunt: hñt electionez vel velint restitui ꝯtra illū ꝯtū: vel hēre regressuz ꝯtra tutorē vel curatorē. Tex. gessisse. ꝓbari pñt. q. d. neduz restituuntur minores in his que fecerūt ipsi: sed ēt in his que fecerūt tutores vel curato. eoꝝ si lesi sunt. Tex. iam pridē placuit. ℂ Or segnori vos habetis in. l. ista vt dixi in casu. ⁊ ad hoc cōcor. j. e. l. vlti. Sed vř contra. ex quo pupillus vel adultus hñt personalez actionem cōtra tutorem vel curatorez: sunt tuti cōi auxilio: vnde non restituunť: vt. ff. de mino. l. in cāe. ij. in ꝓn. Breuis est rñsio. vbi minor hꝫ cōe auxiliū contra eandez personam contra quā vult restitui hꝫ locum. l. cōtra. sed si hꝫ cōe auxilium cōtra aliam personā cōtra quā vult restitui: nō excludit minorē a bñficio restōnis vt hic. ℂ Sed denuo vř cōtra. qꝛ nō vř ꝙ minor restituať cōtra ꝯtū celebratum tutore vel curatore auctore: nisi in subsidiū tutore vel curatore existēte nō soluendo: vt. ff. de mino. l. cum mandato. §. si ex euentu. Ad qō vos dicetis: ꝙ hic dř. consequi pñt. sub. de iure nō de facto. qꝛ nō erat soluendo. ⁊ sic intelligiť hec. l. ſm illam. Uos dicetis ꝙ dřia est inter tutorē ⁊ curatorē. qꝛ minor pōt restitui contra ꝯtum celebratū a tutore: ꝙ est rōne officij necessarij. sed. l. nō vult ꝙ habeat regressum cōtra procuratorem vel contra ꝯtum celebratū ab eo: ꝙ est rōne officij voluntarij: qꝛ melioris ꝯditionis sunt qui gerūt ex voluntate: ꝗ̄ qui gerunt ex necessitate: vt. s̄. de neg. ge. l. tutori. ℂ Sed denuo quero. Uidetur cōtra. si minor litigauit auctoritate tutoris: ⁊ elapsum est triēnium: non restituiť minor cōtra illā instantiā iudicij: vt. j̄. de iudi. l. properandū. in fi. Ad qō quidam dixerunt. hec. l. intelligiť ſm illaz. ꝙ hic diciť. consequi possunt. scilicet de iuř vel de facto: qꝛ non erat soluendo. Uel dicatis hoc ꝙ hic dicitur. ⁊. j̄. e. l. vlti. est verū in ꝯtibus. sed ibi in iudicijs odio litiū est que dñt abbreuiari. vt. j̄. de agri. ⁊ cen. l. litibus. hoc est vt si elapsum est triēnium: ꝙ minor restituať cōtra instantiā cause: nisi in subsidiū. nam quedā obtinent in iudicijs que nō obtinent contra iudicia. vt. j̄. si aduer. rem iudi. l. cum ⁊ minores.

J creditor. In. l. ista poniť casus talis. Minores hebant cuř. creditor mutuauit pecuniā creditoribus minoꝝ secutˀ ꝑsonā curatoꝝ non ꝑsonaz minoꝝ. vñ stipulatus fuit pecuniā a curatore suo nomine. nunquid hoc casu creditor habebit actionem contra minores: ⁊ minores poterūt restitui? Rñdeo ꝙ creditor nō habebit actionem contra minores: ⁊ ideo non restituunť. Tex. est. sub. ideo contra illum contractum restitui non poteritis. sed secus esset si contractus esset celebratus nomine minoruz: vt. s̄. l. proxima. ⁊. j̄. l. pxi. ℂ Or segnori circa. l. istā ita breuiter dico: qꝛ alibi dicā plenius. Uos debetis scire ꝙ est magna vis in ꝯhendo cū tutoribus: qꝛ si creditor ꝯhit noīe pupilli cū tutore: puta qꝛ dicit

dicit creditor. tibi mutuo tutorio noĩe pro tali tuo pupillo ꝛ.x.stipulatur ab eo sibi reddi tutorio nomine.tũc tutor durante officio côuenitur vt tutor:sed deposito officio trãffertur actio in pupillum:vt.j. quãdo ex facto tuto.l.j. ꝛ.ff.quãdo ex facto tu.l.post mortem.ꝛ hoc casu.l.ista non habet locum.Si autem creditor contrahit cum tutore:non vt cũ tutore:sed noĩe eius puta qꝛ dicit tutor creditori. mutua mihi x.nomine pupilli.dicit creditor non faciam tibi aliquid: qꝛ non mutuarem pupillo vnam festucam:qꝛ restitueretur. sed si tuo nomine:vt petro:sum paratus mutuare tibi. hic indubitanter cõpetit creditori actio:non cõtra pupillũ vel adultum:sed cõpetit cõtra ipsum cum quo cõtraxit. ꝛ sic loqtur l.ista ꝛ ƀm istam determinationẽ potest intelligi.j. qđ cũ eo l.ei qui.ꝛ.j.si cer.peta.l.eum qui plene dicam.

Etiaꝫ tutoribus. In.l.ista dicit̃. Siue pupilli siue adulti distrahant res suas auctoritate tutorum siue ipsi tutores:indubitanter habeant ipsi minores electionẽ vel velint restitui contra cõtractum vel agere actione tutele cõtra tutorem vel curatorẽ.ꝛ si elegerint restitui cõtra ꝯctũ:nõ preiudicat eis cõtra tutorem vel curatorẽ:ꝛ ecõtra.Tex. distrahentibus.q.d.nedũ minoribus distrahẽtibus:vt.s̃.e.l.etiã. Tex.ꝯseq.sub.act.tutele:vł vtili neg.gest.Tex. placuit.q.d. si restituunt̃ cõtra ꝯ ꝯctũ ꝛ non pñt ꝯseq̃ indẽnitatẽ. nihilominus agent ꝯ tutores vel curatores ꝛ eꝝ.¶ Sed qđ differt hec.l.ꝛ.l.e.s̃.l.etiã.Rñ.in duobus:qꝛ in illa.l.minores ꝯxerunt tutoribus auctoribus vel cura.hic ꝯxerũt tutores. Itẽ est dĩa in alio:qꝛ lꝫ in illa.l.dictũ sit ꝙ minores habẽt electionẽ velint restitui cõtra ꝯctũ vel agere ꝯtra tutores vł cura.tñ in.l.ista plus dicit̃.qꝛ hic dicit̃:si minores elegerint restitui ꝯtra ꝯctũ:nihilominus agẽt minores cõtra tutores vel curatores:vel ecõtra.Sꝫ.l.vř ꝯdicere que vř velle ꝙ vbi competunt alicui plura auxilia si elegit vnuꝫ:sola electione consumitur reliquũ:vt.j.de codicil.l.vlti.Ad qđ põt dici ꝙ illa auxilia erãt contraria.in.l.ista auxilia erãt diuersa.Uel dicatis vt stati dicã in solutione alterius ꝯrij.¶ Sꝫ denuo opponitur ꝛ vř ꝙ etiaꝫ in non ꝯrijs auxilijs vno electo non tollatur aliđ:vt.ff.de tribu.l.ꝙ in heredẽ.§.eligere. Rñdeo ibi plura auxilia competebant contra eadẽ psonã: hic cõtra diuersas personas:vnde electio facta cũ vno:nõ nocet q̃tũ ad aliuꝫ. ¶ Or segnori eadẽ omnia ꝯria que signaui.s̃.e.l. etiã.que eadẽ est cũ ista:eadẽ ꝯria signauit dñs Azo:sed nõ curo ea repetere hic. Uel si placet signare potes ea hic eodem ordine ꝛ dicere vt ibi dixi:ꝛ soluas vt ibi dixi.

¶ Si in cõi eademqꝫ causa in integrum re.po.

¶ In supioribus habuistis qđ iuris sit si a minore in integrum restitutio petat̃ in ꝓpria cã ipsius minoris. verum qꝛ minor in cõi cã petit restitui:ponit̃ rubrica si in cõi eademqꝫ causa in integrũ restitutio postulet̃.qđ iuris sit videamus ꝛ subijciamus.Et certe si minor in cã cõmuni sibi ꝛ maiori restituitur:proficit minori nõ maiori si illa cã erat diuidua:nõ si indiuidua:vt.j.e.l.vnica dicam.

Ec si maior.xxv. an. In.l.ista ponũtur duo casus. Et pmus casus est talis.quidã minores.xxv.an.accesserunt ad pncipẽ ꝛ corã eo sic ꝓposuerũt.dñe imperator soror nostra maior.xxv.an.in cõi cã nobis ꝛ sibi transegit.illã trãsactionem nõ mandauimus fieri:nec ratam habuimus.nunquid nobis preiudicat?Rñdit imperator ꝙ non.¶ Secundus casus est talis.domine imperator soror nostra erat minor ꝛ nos minores.soror nostra in cõi cã transegit.nos effecti maiores.xxv.an.illi trãsactioni accõmodauimus assensuꝫ.nũquid possumus venire contra transactionem? Respondet imperator ꝙ non.Sed nũquid si soror nr̃a minor est restituta ꝓficit nobis?Rñdet impator ꝙ nõ.sꝫ sorori ꝓficiet in sua portiõe.Tex.potuit qꝛ pactum cũ vna psona factũ alij non ꝓdest vel obest:vt.ff.de pac.l.si vn°.§.in summa.Tex.nam.Incipit secũdus casus.

Tex.post.xxv.an.s.completos.Tex.beneficium.s. restõnis. Tex.non põt. Unde no. si cã vel res super qua petit̃ restitutio est cõis minori ꝛ maiori: si minor petit restitui: nõ proficit maiori. qꝛ non subueni̇t̃ maioribus ex edicto de minoribus:vt.ff.de mi.l.deniqꝫ.§.sed vtrũ.Item ꝛ alia cã non ꝓficit maiori.qꝛ res inter alios acta ꝛc̃.ꝙ est veꝝ si cã erat diuidua:puta sup pecunia debita minori ꝛ maiori.Sed si cã eẽt indiuidua:puta sup seruitute. qꝛ oĩs seruitus est indiuidua: excepto vsufructu:vt.ff.ad.l.fal.l.j.§.si vsufruc.hoc casu ratione indiuiduitatis:restitutio minoris proficit maiori:vt.ff. si serui.ven.l.loci corpus.§.competit.ꝛ.ff. cõmuni di.l.si per cõmunem fundum. ꝛ hoc est verum in beneficio restitutionis ꝙ est personale:vt.ff.de mi.l.in cause.transit tñ ad hr̃deꝫ ꝛ ad vniuersalẽ successorẽ:vt.ff.de in inte.resti.l.iij. secus tñ est in cõi auxilio.ꝛ iõ si libelluꝫ in cõi cã ꝛc̃.qꝛ illud petit̃ iure cõi:vt.s̃.de diuer.rescrip.l.j. Sed restõ petitur cõtra ius cõe.Item secus si plures hñt causam cõem ꝛ succumbant: ꝛ vnus appellat:vt.j. si vnus ex plu.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.ff.de ap.l. si is qui.Item secus est si ex iureiurando datur actio:vt.ff.de iureiuran.l.si.§.penulti.ꝛ vlti.

¶ Si aduersus rem iudicatam.

¶ Cũ minores petũt restitui cõtra ꝯctuꝫ initũ a se vel a tutoribus vel curatoribus eoꝝ in supioribus habuistis.verũ qꝛ minores petũt restitui cõtra quasi ꝯctũ vt cõtra gesta in iudicijs ponit̃ hic rubrica. si aduersus rem iudicatã in integruꝫ restõ postulet̃.s.a minore.Et certe circa hoc no. si sñia est lata cõtra minores idefensos ipso iure nõ valet: vñ non restituunt̃:vt.j.e.l.cuꝫ minores. Sed si fert̃ ꝯ minorẽ defensum: valet sñia:sed restituit̃:vt.j.e.l.j.ꝛ.l.ij. Odo.

Inus ex tutele iudicio. Dec.l.hꝫ duplicẽ intellectũ. Uno mõ fuit itellecta ƀm antiq̃s. Alio mõ intelligit̃ ƀm modernos:quẽ intellectuꝫ approbo.tñ ꝓmittã intellectũ antiquoꝝ: ꝛ ƀm eoꝝ intellectũ exponã lr̃am. postea subijciã veriorẽ intellectũ modernoꝝ:ꝛ cãm reprobationis itellectus antiquoꝝ subijciaꝫ.Et ƀm antiquos ponetis ita casum in.l.ista. Quidam minores xxv.an.accesserũt ad pncipẽ dicentes sic.fuimus frẽs ꝛ pupilli. habuimus tutores qui male administrauerũt negocia nr̃a.finita tutela egimus act̃. tutele cõtra quõdã nr̃m tutorẽ pro vno capitulo male administrato. puta pro vino in.x.iudex cognouit ꝛ condẽnauit quõdã tutorẽ nostrũ male administrasse in.v.vñ in.v.condẽnauit euꝫ nobis:de alijs.v.nihil dixit.valet ne ista sententia? Respondet imperator ꝙ valet. ꝛ si non appellastis:obstat vobis exceptio.verumtamen: qꝛ minores etatis tempore sententie: poteritis restitui quatenus per illam sñiam lesi estis.sed si lata esset sñia post legitimam etateꝫ: nõ poteritis restitui:si nõ appellastis.ꝛ ideo de his spẽbus de q̃bus fuerũt absoluti nõ potestis agere cõtra eos.hoc dicit ista.l.Et ƀm hãc lecturam exponatis ita lr̃am. Tex.minus ex tutele iudicio ꝓsecuti:qꝛ egistis pro vino male administrato in.x. ꝛ iudex cognouit ꝛ condẽnauit eos in v.de alijs.v.nihil dixit.Tex.si tpe iudicij.i.sñie. vt dixi.s̃.de sacrosan.ec.l.j.Tex. non potestis.obstãte excep. rei iudicate.nec restitui potestis: qꝛ tempore late sñie eratis maiores. Unde no.minor fuit in iudicio: ꝛ lata est sñia in minori etate cõtra eũ:valet sñia.sed restituit̃.ꝙ est veꝝ si fuit in iudicio cum auctãte legittime persone:vt.ff.e.l.cũ minores.ꝛ idẽ iudex cognoscet:vt.ff.de mino.l.in cãe.ij.ꝛ.l.prefecti ptorio.si incontinenti postea effecto maiore lata est sententia contra eum:qꝛ tunc valet: sed restituitur. Secus si dudum postea: quia tunc non restituitur. ꝛ sic intelligunt hic in fi. ad instar eius qui est absens causa reipublice: si vsucapitur in modicum tempus infra ꝙ est reuersus restituitur: al's non: vt.ff. ex quibus cau.ma.l.ab hostibus.§.quod simpliciter. Sed contradicimus ꝛ dicimus.si minor fuit in iudicio:ꝛ eo effecto maiore fertur sñia siue dudum postea siue modicuꝫ post tps:nõ restituit̃: qꝛ nõ ẽ lesus in minori etate.ar. eius ꝙ hic dicit̃.Tex.ceteruꝫ.si post ꝛc̃.nisi calliditate aduersarij factũ

differatur: qꝛ tunc effectus maioꝛ restituit̃: vt. ff. de mi. l. de, niq₃. §. scio. Et aliud est in minoꝛibus. aliud in maioꝛibus. idõ maioꝛi denegat̃ restitutio: qꝛ factus maioꝛ debuit appel, lare: al's vr̃ acqeuisse snie: vt. s̃. de postu. l. j. ⁊. j̃. de re iudic. l. j. Sʒ in maioꝛibus absentibus reipublice cã aliud statuit̃: qꝛ maioꝛ nõ poterat appellare. idõ si incontinenti eo reuerso feratur snia restituit̃. si postea diuduʒ: non. ¶ Oꝛ segnoꝛi su per. l. ista format̃ q̃ő talis ⁊ aduertatis eã: qꝛ per istã q̃ōnem ⁊ eius decisionẽ videbitis si ista lectura antiquoꝝ est bona. Pone petebaʒ a te. x. iudex condẽnauit te in. v. valet ne ista snia? Dixerunt antiqui ꝙ valet snia: ⁊ iudex in alijs. v. te ab, soluisse vr̃. ⁊ pꝛo se inducunt. l. istam. ⁊ ita ponebant casum huius. l. Iterum pꝛo sua opi. inducũt ꝙ snia lata sup pꝛin, cipali: tacite parit exceptionem sup incidẽti. vñ si peto a te hereditatem: ⁊ dicis me seruũ: eoipo ꝙ iudex ꝓnunciat me heredeʒ: ꝓnunciat me liberũ: vt. j̃. de oꝛdi. iudi. l. adita. in fi. ⁊. j̃. de oꝛdi. cog. l. j. Item si peto a te. c. ex tali instrõ: ⁊ tu di, cis illud instrm̃ falsum esse: eoipo ꝙ iudex condẽnat te mihi in. c. ꝓnunciat instrumentum verum: vt. j̃. de fi. instru. l. cum quidam. in fi. Iteʒ pꝛo ista opi. inducunt vt iudex exquo cõ, demnat in. v. in alijs videtur absoluisse. qꝛ ꝙ in vno concedi tur: in ceteris vr̃ pꝛohibuisse: vt. ff. de iudi. l. cuʒ pꝛetoꝛ. ⁊. ff. de fundo instruc. ⁊ instru. le. l. quesitum est. §. idem rñ. ⁊. s̃. de pꝛocu. l. maritus. Sed hec antiquoꝝ opinio non placuit do mino Io. ⁊ Azo. imo dixerunt: si peto a te. x. ⁊ iudex condẽ, nat te in. v. ⁊ de alijs nihil dicit: ꝙ non valet ipso iure etiã in v. illa snia. qꝛ non dʒ valere pꝛo pte snia pꝛo parte non: vt. ff. fami. herci. l. in hoc iudicio. Item ⁊ alia rõne dicunt ipsi ꝙ ipso iure non valet snia: qꝛ iudex ⁊ arbiter qui cognouit de x. dʒ sniam dicere vt a tota controuersia recedatur: vt. ff. de arbi. l. dicere. in pꝛin. ⁊. ff. de iudi. l. de qua re. si ergo iudex ⁊ arbiter debuit sententiam dicere vt a tota controuersia re, cederetur: si de parte dixit: ipso iure non valet sententia: vt ff. de doli. excep. l. apud celsum. §. item queritur. ⁊. ff. de arbi. l. dicere. ⁊. l. quid tñ. Nec ob. ista. l. qꝛ in. l. ista ponitur secun do modo casus ꝑm modernos ⁊ sic. Minoꝛes finita tutela petebant a tutoꝛibus. x. pꝛo vino male administrato. iudex inuenit eos male administrasse in. v. ⁊ condemnauit. in alijs v. absoluit. hec sententia lesit minoꝛes. quatenus fuerũt ab, soluti: minus fuerunt assecuti ex tutela hic si tpe snie mino, res. xxv. an. erant: vel hodie infra tp̃s statutum sunt: pñt resti tui cõtra talem sniam. Sed si hec snia lata esset post legitti, mam etatẽ: nec ab illa snia minoꝛes appellauerunt: non po, terunt restitui: ⁊ idõ de his spẽbus de qbus fuerunt absoluti non poterunt agere cõtra eos. hoc dicit ista. l. Et ꝑm istã le, cturam exponetis ita lr̃am. Tex. minus. s. v. qꝛ in. v. condẽ, nauit me: in alijs. v. absoluit. Tex. non potestis. in eo ꝙ fue, runt condẽnati non: si soluerunt. in eo ꝙ absoluti fuerũt nõ: qꝛ absoluti sunt: vt. ff. de excep. rei iudi. l. siqs tecũ. §. plane. ⁊ hec est vera lectura. s. si cõdẽnauit de toto: vel si pꝛo pte con, demnauit: pꝛo parte absoluit ꝙ valeat sententia. ¶ Et ideo videtur mihi mirandum de quadã q̃ōne hic Io. ⁊ Azo. qua querit̃ si peto. x. ⁊ iudex condẽnauit in. v. de alijs. v. nihil di, xit. nunqd illa. v. petã pꝛima act̃. Dixit hic Azo ꝙ sic. qꝛ nõ sum pꝛohibitus: vt arg. ff. de ne. ge. l. sinautem. §. siue. ⁊. ff. de compen. l. sinautem. reliqua. v. petã: qꝛ non vr̃ absolutus. sed de alijs. v. vr̃ condẽnatus: vt in pꝛealle. l. ff. de doli excep. l. apud celsum. §. itẽ querit̃. Licet qdã dixerũt cõtra. vt. ff. fa. her. l. in hoc iudicio. ⁊. ff. de ar. l. qualẽ. in p̃n. ⁊ ipse male di, xit indubitãter: qꝛ petã reliqua. v. qꝛ nõ valet snia. Iteʒ qꝛ dʒ a tota cõtrouersia discedi: vt. s̃. dictuʒ est. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad vnum ꝙ dicit̃ in fi. huius. l. instat̃ ⁊ opponit̃ ⁊ signat̃ cõtra. Hic in fi. dr̃ si lata fuit snia post legittimã etatem de eisdem spẽbus de qbus iudicatũ est non experit̃. inuit ergo hec lr̃a ꝙ de alijs spẽbus de qbus nõ est actũ agat̃. Sed cõtradicit l. s̃. de trãsac. l. sub pꝛetextu specieruʒ. Ad solutionẽ cuius ꝯrij põt dici in. l. cõtra fuit petitio generalis ⁊ persecutio ⁊ transactio generalis: vñ ibi postea nõ agitur. sed hic petitio fuit spãlis: vñ agitur de alia specie de qua non est actum: vt s̃. de transactio. l. age cum geminiano. ⁊ ibi dixi ⁊. l. si de cer ta re. Uel potest dici ꝑm ꝙ in. l. contra. dixi in solutione quã appꝛobaui: ⁊ hic non repeto.

SI cũ pater. In. l. ista ponit̃ ta, lis casus. Quedaʒ mulier accessit ad p̃ncipẽ ⁊ corã eo sic ꝓpo, suit. dñe imperatoꝛ pr̃ meus cũ essem in sua potestate emãcipauit me. ⁊ post emãcipatio nem cepit me reuocare ⁊ recõuenire coꝛam pꝛocõsule in suã potestatẽ: dicendo emãcipationẽ a se factã nõ valuisse. pꝛocõsul. cognouit inter me ⁊ ipsuʒ: ⁊ diffinitiue pꝛonũciauit emãcipationẽ factã a patre nõ valuisse ⁊ sic me esse in ptãte pr̃is. ego tpe snie erã minoꝛ volo restitui cõtra talẽ sniam: nunqd possum? Rñ. imperatoꝛ adeas pꝛesidẽ ꝓ, uincie qui suã cognitionẽ interponet in restõne. dãda vel ne ganda. Tex. exhibebit. cõcedendo in integrũ restitutionem. Alio modo exponit̃ ꝑm. l. exhibebit. denegãdo resti. in inte. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad. l. istã opponit̃. Quo si pr̃ emãcipauit filiã suã venit cõtra factũ suũ: cũ. l. dicat ꝙ nõ lʒ pr̃i venire contra factum suũ: vt. ff. de adop. l. post moꝛtẽ? Rñ. in illa. l. duo erãt cõtra pr̃em. s. emãcipatio ⁊ tpis diuturnitas. nã pr̃ ibi emãci pauit filiũ vel filiã: ⁊ permiserat viuere tanq̃ʒ emãcipatuʒ. si post moꝛtẽ filij vel filie velit venire cõtra: dicendo emancipa tionem non rite factam: non lʒ sibi venire cõtra factum suuʒ ex diuturnitate tempoꝛis: ⁊ sic loquit̃. l. contra. de hoc ideo qꝛ diurni moꝛes ⁊c̃. vt in auc̃. de consan. ⁊ vte. §. pe. sed in. l. ista pater emancipauerat filiam: ⁊ non fuit filia diu sui iur̃. hoc casu si vult post venire contra factũ suum dicendo emã, cipationem a se factã non valere: ei licebit vt hic. ⁊. ff. de pꝛo ba. l. ab ea parte. ⁊. j̃. ne de sta. defun. post quinquẽnium aga. l. ꝙ constitutum est. Alij dicũt ꝙ pater dicebat emãcipatio, nem non valere. s. de iure. sed male dicebant: vt in. l. contra. ¶ Sed denuo ad. l. istã opponit̃. Quo filia restituit̃ contra patrem: cuʒ. l. dicat ecõtra. vnde videt̃ contra. j̃. qui ⁊ aduer. quos in inte. re. non po. l. vlti. Ad qđ põt dici pluribus mo, dis. Et vno modo sic. ista lr̃a non dicit simpl'r filiã restituen, dã cõtra patrẽ: sed dicit. is qui pꝛouinciã regit in ipertienda cognitione suas ptes ꝑm leges exhibebit: denegãdo restõ, nem cõtra patrẽ: qꝛ filia nõ restituit̃ contra patrẽ: vt in. l. con tra. Alij dicũt ꝙ filia nõ restituit̃ contra patrẽ: vt in. l. contra sed filia cõtra sniam restituit̃ pꝛo pr̃e aduersus eaʒ latã: vt. j̃. si aduer. ven. l. ij. Alij dicũt ꝙ ista. l. coꝛrigit̃ per. l. contra: qꝛ olim filius vel filia restituebat̃ cõtra parẽtes: hodie nõ. Uel põt dici. spãle est in. l. ista: vt in hoc filia restituat̃: qꝛ interest eius eã esse sui iuris. ⁊ sic erat cã status: vñ restituit̃. sed regu lariter filius vel filia nõ restituit̃ ꝯtra parẽtes vt in. l. contra. ¶ Sed denuo ad. l. istã instat̃ ⁊ opponit̃. Quo is qui ꝓuin, ciã regit cognoscit de restõne que petit̃ aduersus sniaʒ latã a pꝛocõsule: cũ ꝓcõsul sit maioꝛ. qꝛ est clarissimus ⁊ p̃ses ꝓ, uincie est spectabilis: ⁊ sic minoꝛ. vt. s̃. de epi. ⁊ cle. l. rapto, res. ⁊. j̃. de pua. car. l. vlti. Et certe vr̃ ꝙ nõ possit qꝛ minoꝛ ma gistrat⁹ nõ restituit aduersus maioꝛẽ magistratũ: vt. ff. de mi. l. minoꝛ aũt magistratus. Ad qđ qdã dixerũt. spãle est hic fa uoꝛe status ⁊ liberi arbitrij cui. l. seruit. sed regul'r contra: vt in. l. cõtra. Uel põt dici ꝙ p̃ses ꝓuincie nõ restituit: qꝛ nõ di cit hic ꝙ p̃ses ꝓuincie restituat: sed dicit. is q regit ꝓuinciã vt pꝛefectus pꝛetoꝛio qui est maioꝛ pꝛocõsule in impertiẽda restitutione suas partes ꝑm. l. exhibebit. ⁊ nomen pꝛesidis est generale: vt. ff. de offi. pꝛe. l. j.

ADuersus sententiã. In. l. ista dr̃. Si aliqs iter minoꝛẽ ⁊ aduersa riũ cognouit ⁊ iudicauit iur̃ p̃ncipis: nũqd põt peti restõ in itegrũ aduersus illã sniam? Rñdet iperatoꝛ ꝙ nõ. nã aduersus sniaʒ ei⁹ qui iur̃ pꝛincipis cognouit: solus pꝛinceps restituet in inte, grum. Tex. iudicauit. sub. contra minoꝛem. vt est delegatus a pꝛincipe. vt. j̃. de iudi. l. a iudice. Tex. clarissimum. hoc re, fertur ad pꝛesidem. Tex. restituet. vt. j̃. qui ⁊ aduer. quos in integ. resti. non pos. l. j. ⁊. ij.

Tam ⁊ minoꝛẽs. In. l. ista dicũ tur tria p̃nci, pal'r. Pꝛio dr̃ si snia fert̃ cõtra minoꝛes inde fensos: ipso iure nõ valet snia: ⁊ idõ eis nõ p̃iu, dicat. Secundo dr̃. si minoꝛes defensi sunt in

c

iudicio

iudicio a tutoribus vel cura. ⁊ condēnati ſunt: valet ſnia: ſʒ reſtitui poſſunt. ¶ Tertio dicitur. ſi minores ordinauerunt procura. ſolēniter. ⁊ ꝓcura. fuit in iudicio ⁊ ſuccubuit: valʒ ſnia: ſed minores aduerſus illā ſniam poterūt reſtitui. Tex. curabit vt hic. ⁊. ff. de re iudi. l. acta. §. ꝯ miores. Secus ſi ꝯ maiores: vt. ſ. de procu. l. qui abſente te. Tex. nam. Incipit ſcōm dictum. Tex. eſſe neceſſariam. cōtra illam ſniaʒ. Tex. eodē. Incipit tertium dictū. Tex. ordinatū. auctoritate tutoris. vt. ſ. de procura. l. neqȝ. Tex. eſt. qꝛ ſnia valet: ſed contra eam poteritis reſtitui in inte. Unde no. hic. cū ferꝛ ſnia ꝯtra minorem ⁊ indefenſuʒ: ferꝛ iterlocutoria: aut diffinitiua. Si ferꝛ interlocutoria: valet: ſed reſtituiꝛ. vt. ff. ex qbus cau. in poſ. ea. l. hoc aūt. §. j. ⁊. ff. e. l. ſed ⁊ ſi ſum. in fi. ⁊. l. ſe. Si autē fertur ſnia diffinitiua cōtra eum: ⁊ eſt indefenſus: ipſo iure nō valet ſnia vt hic. ⁊. j. qui le. p. ha. ſtā. in iu. l. j. ⁊. l. ij. vñ cuʒ ſit tutus cōi auxilio nō idiget extraordinario auxilio reſtitutionis: vt. ff. de mi. l. in cauſe. ij. in prin. Idē dicimus in eccleſia ſi vacante ſede ſnia cōtra eccleſiā lata eſt: nō valet ipſo iure: vt. j. qūo ⁊ quādo iudex. l. ſi preſes. ⁊ ex̄ ne ſe. va. c. vlti. Sed quid erit. pupillus tutore auctore ab initio venit ⁊ litē cōte. eſt. lite cōteſ. deſerit cauſam: ⁊ citatꝰ ſolēniter non venit. ferꝛ ſnia ꝯtra pupillum. valebit ne illa ſnia lata cōtra minorem? Dixerunt quidā ꝙ non: qꝛ lata eſt ꝯ minorē indefenſum: vt hic dicitꝛ. Uel dicatis. cum ex hoc inueniretꝛ via malitijs cōmittendis: qꝛ veniret tutor ⁊ liteʒ cōteſtaretꝛ. ſi recederet tpe ſnie: ſnia ferretꝛ cōtra eum. ſi ipſo iure nulla eēt ſnia: iam iudicium eēt deluſoriū: qꝺ eſſe nō dʒ: vt. ff. de arbi. l. nō diſtinguemus. Et ideo dicendū eſt: ſi minor non hʒ tutorē: ⁊ ſnia fertur ꝯ eum: ipſo iure nō valet ſnia. ſed ſi habet valet ſnia: ⁊ ipſe poteſt reſtitui: vt. ff. de mi. l. j. ⁊. l. ⁊ ſi ſine. in fi. ⁊ in ſecūdo caſu huius. l. ⁊. j. de auc. preſtan. l. clarum.

In rem pupilli.

In. l. iſta dicitur. ſi feratur ſnia ꝯ tutores pupillorū in rem pupilli: vel ꝯtra curatores adulti: ſi pupilli vl' adulti leſi ſunt reſtituunꝛ quēadmodū reſtituuntur minores ſi ferꝛ ſnia ꝯ eos. ¶ Or ſegnori in. l. iſta habetis vt dixi in caſu. ⁊ ad iſtud accedit. ſ. l. pxi. in ſecundo dicto. Et eſt ratio: qꝛ in bonis pupilli vel adulti mandatꝛ ſnia executioni. vt. ff. de re iudi. l. ſi ſe nō obtulit. §. j. Idem in defenſore cū mandato: vt. ff. e. l. plautius. ⁊. ff. de re iudi. l. ſi ſe non obtulit. ¶ Sed ad. l. iſtā ⁊ ad quālibet. l. iſtiꝰ ti. inſtatur ⁊ opponiꝛ. Et vꝛ ꝙ minores nunqȝ reſtituanꝛ aduerſus ſniam aduerſus ſe latam. ⁊ ſic iſte titulus hodie non habet locum: qꝛ minor aut appellauit: aut non appellauit. ſi appellauit vel eſt. j. tempora appellationis: igitur eſt tutus cōmuni auxilio: vt. ff. ad turpil. l. j. in fi. igitur non indiget reſtitutione: vt. ff. de mi. l. in cauſe. ij. in prin. aut minor non appellauit: aut elapſa ſunt tpa appellationis: ⁊ tunc minores preſcriptiones. xxx. vel. xl. an. non currunt minoribus ipſo iure: vt. j. in qui. cau. l. ſancimus. vnde tēpus appel. non currit minori. vnde nō reſtituiꝛ. Ad qꝺ antiqui doctores dixerunt ꝙ olim ſi lata erat ſnia cōtra minores: tēpus ſtatutū ad appellandū bene currebat minoribus. vnde olim qꝛ currebat minoribus poterāt reſtitui in integrū: vt hic ⁊ in titulo iſto. ſed hodie qꝛ nō currunt ꝑſcriptiōes minoribꝰ iure appellare pñt: vnde nō reſtituunꝛ vt ibi. ¶ Sed hanc opinionem nō approbamus. ⁊ ſic dicamus ꝙ hic titulus ⁊ oliʒ ⁊ hodie hʒ locū. vnde ſi ſnia eſt lata ꝯ minorē qui appellauit: vel eſt. j. tpa appellationis: adhuc pōt renūciare appellationi ⁊ reſtitui. qꝛ ſi appellat videꝛ ꝓnunciatū extingui vel ſuſpendi: vt. ff. ad turpil. l. j. in fi. ſed ſi ipſe reſtituiꝛ ꝯ ſniaʒ: ipſe reponiꝛ in priſtinū ſtatum: vt. ff. de mino. l. vlti. ⁊. ff. de admi. tuto. l. ſi minoris. Itē ſi ſunt lapſa tēpora appellationis dicam ꝙ minor reſtituiꝛ vel cōtra ipſam ſniam: vel vt appellet ſm ꝙ magis voluerit: vt arg. ff. de ap. l. illud. ⁊. j. ſi aduerſus liber. l. vlti. Si dicatis preſcriptiones non currunt minoribus ipſo iure. Rñ. verū eſt. Sed fallit in ꝑſcriptionibꝰ iudiciarijs. qꝛ ꝑſcriptiones iudiciarie ſtatim ad appellandū currunt minori: ſʒ leſus reſtituiꝛ: vel vt ꝯ ſniam: vel ad appellādum. Sic ⁊ ſpāle eſt alibi vt ꝑſcriptiones iudiciarie currāt minoribus; ſʒ leſi reſtituunꝛ: vt. j. de iudicijs. l. ꝓperandū. in fi. Sic etiam eſt ſpeciale in tempore ſtatuto ad inuentarium conficiendum vt currat minori: ſed leſus reſtituiꝛ: vt in auc. de here. ⁊ fal. §. pupillus. alie vero preſcriptiones ipſo iure non currunt minoribus vt. ſ. dictum eſt.

¶ Si aduerſus venditionem.

¶ Pñt qdā in integ. reſti. poſtu. ⁊ qdā hñt ſolūmō. ſi aduerſus vendi. ſed ſub. in integ. reſti. ⁊c̄. Rubricā iſtā ita cōtinuabitis ad ſupiora. Non ſolū minores petūt reſtitui cōtra rem iudicatā aduerſus ſe. de quo. ſ. ti. pxi. dictū eſt. imo ⁊ aduerſus venditionē. iō ponit rubricā ſi aduerſus vēditionē ſub. in integrum reſtō poſtuleꝛ. ſed non eſt in lr̄a. qñ ſit danda vel denegāda videamus ⁊ ſubijciamus. qñ ſit dāda: agiꝛ. j. e. l. ij. ⁊ quando ſit deneganda: agitur. j. e. l. j.

Si minor annis. xxv.

Lex iſta hʒ duplicē intellectum. Et vno mō ſm Mar. Alio mō ſm Bul. Joā. ⁊ Azo. ⁊ iſta lectura Bul. Jo. ⁊ Az. verior eſt. ꝑmittam tñ lecturā dñi Mar. ⁊ poſtea in ſolōne ꝯtrariorum reprobabo eā: ⁊ poſtea annectā lecturā dñi Bul. Jo. ⁊ Azo. Et ſm dñm Mar. no. ita caſuʒ. Minor. xxv. an. carens curatore vel hñs curatorē acceſſit ad principē ⁊ coram eo ſic ꝓpoſuit. dñe īpator dū eſſem adultus: ⁊ nō haberem curatorē: vel haberē cū eius auctoritate vēdidi ⁊ tradidi ꝑdiū meū ſine decreto: ⁊ iuraui corporaliter ꝙ nō venirē cōtra: ⁊ me ſeruaturū ꝯtractum talis venditionis. inuenio me leſuʒ: qꝛ minori ꝑcio id vendidi. vel nō expediebat me illud ꝑdiū vendere. volo reſtitui. nunquid potero quero a vobis? Ad qꝺ rñdet impator. ſi tu minor vendidiſti ꝑdium tuū ſine decreto: ⁊ iuraſti nō venire contra: non dʒ tibi licere venire cōtra. naʒ ſi tibi liceret putares me auctorē eſſe tibi ꝑfidie ⁊ periurij. hoc dicit iſta. l. ⁊ ſm hoc exponiꝛ ita lr̄a. Tex. ꝑdij. ſ. a te venditi ſine decreto. Tex. cauiſti. ſine fideiuſſoribus. nā cautio ꝓprie eſt: vt. j. de ver. ſigni. l. ſancimus. Tex. futurū. ſ. tibi. Tex. ſperare tibi debuiſti. ⁊ iō cōtra talē venditionē iuratam nō poteris reſtitui. ¶ Et no. hic ꝙ impator nō dʒ alicuius ꝑfidie ⁊ periurij auctor eſſe: cū ipſe ſit qui puniat periuria: ne inde iniurie oriānꝛ ⁊c̄. vt. j. de iudic. vidui. l. ij. in fi. ⁊. j. vnde vi. l. meminerint cuncti. ¶ Sed ad. l. iſtam opponiꝛ ⁊ ſignatꝛ contra. Et vꝛ ꝙ cōtra taleʒ venditionē poſſit venire iure cōi ⁊ rōne tali. qꝛ ſi minor vendidit ⁊ tradidit ꝑdiuʒ ſuū ſine decreto: vendidit cōtra legū interdicta: vñ non dʒ valere: nec id qꝺ ſequiꝛ ⁊c̄. vt. ſ. de legi. ⁊ cōſti. l. non dubiū. in fi. ff. de pactis. l. iurgētium. §. ⁊ generaliter. Rñ. vno modo ſm Mar. vbi venditio nō valuit: ſi iurauit non dʒ venire cōtra. Non ob. ſ. de le. ⁊ cōſti. l. nō dubiū. in fi. ⁊. ff. de pac. l. iurgētium. §. generaliter. qꝛ intelligiꝛ in his que hñt ꝑpetuā cām ꝓhibitionis. vt eſt ꝓhibitio ne filia nubat patri. hec hʒ perpetuam cauſam prohibitionis: vt inſti. de nup. §. affinitatis. vnde ſi iuraret filia ꝙ nuberet patri: non valeret. Secus in his que non habent perpetuā cauſam prohibitionis. ſicut eſt predium minoris non alienari: quia prohibetur ꝙ non debeat alienari: vt. ff. de rebus eorum qui ſub tu. vel cu. l. j. tamen certis caſibus permittitur predium minoris alienari vt. j. de pre. mi. non ali. l. ob es. ⁊ in his caſibus ſi alienatur ſine decreto: ⁊ iuratur non venire contra: valet ſacramentum: adeo ꝙ minor iure cōmuni non poterit contra venire vt hic. Et ad hoc eſt argu. ff. de verbo. obliga. l. ſi ſtipuler. ¶ Sed hec lectura non eſt bona duabus rationibus. Prima ratio eſt. ſi illa. l. non dubiū. intelligeretur in his q̄ habēt perpetuam cām prohibitionis: in paucis caſibus intelligeretur: qꝛ pauci ſunt caſus qui non recipiant inſtantiam. ⁊ qꝛ omnis diſtinctio ⁊c̄. vt. ff. de reg. iur. l. j. ⁊. l. omnis diffinitio. Item qꝛ. l. illa iurgentium. §. generaliter. loquitur in pactis ⁊ in tranſactionibus ⁊ in cōtractibus: in quibus dicitur ꝙ ſi fiat ſacramentū: contra. l. non debet valere. Et ideo ſpreta opi. dñi Mar. ponetis ſcōo modo caſum in. l. iſta ſm Bul. Jo. ⁊ Azo. ⁊ vt. l. illa non dubiū. non cōtradicat: dicetis ſic. Si minor vendidit ꝑdiuʒ ſuū ob es alienū ⁊ cum decreto ⁊ cā cognita: ⁊ promiſit ⁊ iurauit contra illam venditioneʒ ſe

non venturum ⁊ vult venire ꝯtra: ex eo ꝙ ex illa venditione ĩuenit se lesum: iure cõi nõ põt: qꝛ obstat sibi exceptio rei vẽdite ⁊ tradite: ⁊ tenetur de euictione nec bñficio in integrũ restitutionis põt venire ꝯtra: qꝛ sacramẽtũ obstat sibi. naꝫ si veniret ꝯtra: spectaret ad impatoreꝫ eẽ sibi auctorẽ pfidie ⁊ periurij. hoc dicit. Et ẜm hoc exponetis ita lr̃am. Tex. pdij. sub. venditi cũ decreto ⁊ cã cognita ob es alienum. Tex. debuisti. sic ergo non põt venire contra iure cõi: qꝛ liberum est alicui ab initio ꝯhere: necessariũ est pficere: vt. j. de actio. ⁊ obli. l. sicut. Item exquo vendidit ⁊ tradidit obstat sibi exceptio rei vendite ⁊ tradite: vt. ff. de exce. rei vẽ. ⁊ tra. l. j. ⁊ cum teneatur de euictione nõ põt agere: qꝛ quẽ de euictione tꝫ actio ⁊c̃. vt. ff. de euic. l. vẽdicantẽ. Iure singulari nõ põt venire: qꝛ si veniret ꝯtra: iaꝫ principẽ sibi speraret eẽ auctorẽ perfidie ⁊ piurij: qđ esse nõ dꝫ: vt. s̃. dixi. ẜm hoc ergo. l. illa non dubiũ. nõ ꝯdicit: quia loquit̃ in ꝯctu celebrato cõtra. l. vnde licet venire ꝯ. lex illa iurgentiũ. loquit̃ qñ venditio fuit facta. ꝯtra. l. vnde lꝫ venire ꝯtra. sed hec. l. loquit̃ cum ꝯctus fuit celebratus ẜm. l. s. cũ decreto si nõ iurasset. posset venire contra: vt. j. de predijs mi. l. siquidem. ⁊. s̃. de fideius. mi. l. ea que. si iurauit: sacramentũ representat euꝫ maiorẽ. ⁊ qꝛ iurauit non dꝫ sperare principem auctorẽ esse pfidie ⁊ periurij hoc est ꝙ dñs Bul. glosauit elegantibus vbis. prestito sacramento: ⁊ accedente decreto: officio nõ vtetur. nõ accedẽte decreto: tuo iure vtere: qꝛ non tibi tuũ: sed tibi suuꝫ denegat pretor auxiliũ. ⁊ vult hec glosula dicere in pria parte: qꝛ diuidit̃ in duas ptes. ⁊ prima ps glo. pstito sacro ⁊ accedente decreto officio nõ vtere. vult hoc dicere. si minor vendidit ⁊ tradidit predium suuꝫ cum decreto ⁊ causa cognita ob es alienum ⁊ iurat nõ venire contra: non põt petere restitutionem. s. que hꝫ iudicis officio peti: vt. ff. de mi. l. ꝙ si minor. §. ex hoc. ⁊ hoc dicit pstito sacramento a minore: ⁊ accedente decreto. qꝛ vendit cum decreto officio non vtere. i. tu minor non vtaris officio iudicis: quo poteris restitui. qꝛ si peteres restitutionem: iam sperares principem esse auctorem perfidie ⁊ periurij: ꝙ non dꝫ esse: vt hic in hac. l. Sequitur in gl. non accedente decreto tuo iur̃ vtere quasi dicat si vendidisti sine decreto: siue iurasti seruare venditionem siue non: potes venire contra iure cõmuni: qꝛ fuit facta venditio cõtra. l. vt. j. de admi. tu. l. lex que tutores. ⁊ iõ non ob. sacramentum. ⁊ sic loquitur. s̃. de le. ⁊ con. l. non dubiũ. ⁊. §. generaliter. vñ non indiges auxilio restitutionis: qꝛ quando es tutus iure cõmuni ⁊c̃. vt. ff. de mi. l. in cause. ij. in prin. ⁊ ideo dicit non accedente decreto. i. cũ venditio facta est contra. l. tuo iure vtere. s. tu minor iure cõi: qꝛ vendicas eam: non bñficio restitutionis. ⁊ quare non dꝫ seruari? qꝛ pretor nõ tibi tuum: sed tibi suũ denegat auxilium: qꝛ sacramentũ excludit te a restitutione cum factũ est ẜm. l. ⁊ sic pretor denegat tibi suũ auxilium. s. restitutionis. non aũt excludit te cum venditio facta est contra. l. quia ipso iure tutus es. hoc est ꝙ dicit. qꝛ nõ tibi tuum: sed tibi suũ denegat auxilium. qꝛ vbi venditio facta tenuit: ⁊ fuit iurata: denegat̃ restitutio: ⁊ sic ptor tibi suum denegat auxilium. sed vbi non tenuit venditio: ⁊ iurata est non debes habere in integrũ resti. qꝛ tutus es iure cõmuni: vt in prealle. l. ff. de mino. l. in cause. ij. in princi. ⁊ hec snĩa Bul. Io. ⁊ Azo. verior est de iure cõi. Hodie tamen per cõstitutionem dñi Federici senioris que incipit sacramenta puberum ⁊c̃. sublata est hec opinio. qꝛ olim sicut fertur a maioribus nostris: quando imperator federicus senior regnabat in italia: dñi Mar. ⁊ Bul. legebant in ciuitate ista: ⁊ dñs federicus vtebat̃ consilio dñorum Mar. ⁊ Bul. ⁊ vnusqsqꝫ multa a principe habuit. ⁊ in arduis questionibus recurrebat ad ipsos. ⁊ Mar. plus ꝙ̃ Bul. erat gratiosus: qꝛ sciebat melius applaudere. ⁊ dominus Mar. sciẽs esse discordiam inter dñm Bul. ⁊ ipsum: ⁊ videbat ꝙ opinio domini Bul. magis placuit scholaribus vna die cũ equitaret cum imperatore dixit. dñe quedam opinio est inter me ⁊ Bul. qꝛ dicit ꝙ venditio facta a minore de re sua sine decreto nõ valet ipso iure per. l. s̃. de le. ⁊ ꝯsti. l. nõ dubiũ. ⁊. §. generaliter. ff. de pac. l. iurgentium. ego dico si minor vendidit rem suaꝫ sine decreto: non valet. sed si iurat siue cum decreto siue sine decreto: valet. argu. huius. l. decidatis que opi. videtur verior. dixit imperator. domine Mar. vestra opi. multuꝫ placet nobis: ⁊ vestra opi. est verior. dixit Mar. imperatori. modo faciatis vnam constitutionem. vnde ipse fecit constitutionem que incipit sacramenta puberum. in qua ratificauit ⁊ dixit ꝙ opinio. d. Mar. erat verior: vt ex ea stati videre poteritis. Tamẽ anteꝙ̃ vobis eaꝫ legam ad. l. istã signant̃ duo ꝯria. ¶ Et primo ad. l. istam opponit̃ ⁊ signatur hoc contra. Lex vr̃ velle si minor vendidit rem suã cum decreto ⁊ iurauit se non venturũ contra: ꝙ minor nõ possit venire contra. Sed. l. vr̃ ꝯdicere. que vr̃ dicere ꝙ si minor transegit timore falsoꝝ instroꝝum: ⁊ iurauit nõ venire contra: põt venire cõtra: vt. s̃. de trãsac. l. si ex falsis. Ad solutionẽ cuius contrarij põt dici ꝙ ibi dolus intercessit ex vna parte. vñ ne dolus suus ei patrocinet̃: exquo appet ꝙ trãsactio est facta timore falsoꝝ instroꝝum retractat̃ transactio: qꝛ alicui dolus suus non dꝫ patrocinari: vt. j. de le. l. si legatarius. ⁊. j. si mi. ma. se dixe. l. si alterius. Sed hꝛ neutrius dolus intercessit nec emptoris nec venditoris. sed fuit ꝯctus bonafide celebratus. vñ non lꝫ venire cõtra vt hic. Uel dicatis vt ibi dixi. cuꝫ qs ꝯhit ⁊ iurat. aut vult venire cõtra sicut qlibet maior. i. iur̃ cõi quo casu sibi lꝫ: vt ibi. qꝛ nõ valet trãsactio facta timore falsorum instroꝝ. vnde sacr̃m nõ excludit aliquẽ a iur̃ cõi. Aut vult venire cõtra spãli iure. i. iur̃ restõnis: quo casu sibi non lꝫ. qꝛ facilius tollunt̃ puilegia ꝙ̃ iura cõis. vt in auc̃. de non ali. §. qꝛ vero. ⁊ in auc̃. de testi. ij. colũ. ⁊. j. de proba. l. cũ precibus. ⁊. j. ad velleia. l. antique. ⁊. j. de do. cau. non nu. l. vlti. ¶ Sed denuo ad. l. istam opponit̃. ⁊ videt̃ ꝙ sacr̃m non repellat minorẽ a beneficio singulare. nam si aliqs iurat se maiorem esse: adhuc põt venire cõtra: vt. j. si mi. ma. se dixe. l. si quis. Ad qđ põt dici. ibi. asseruit. se maiorẽ dolo aduersarij. vñ ne dolus aduersarij sibi noceat: põt venire cõtra hic. aũt minor vendidit ⁊ tradidit dolo emptoris nõ interueniẽte. ¶ Or segnori super. l. istam habetis quãdam constõnem federici senioris ⁊ incipit sacramenta. ⁊ fuit facta ista constitutio. vt. s̃. dixi. Odo.

Sacramenta puberũ.

auc̃. In ista ꝯstõne dicunt̃ duo. ¶ Prio dr̃: si puberes masculi vel femine sup rebꝰ suis sponte ꝯhunt: ⁊ iurãt seruare ꝯctuꝫ: dñt seruare ꝯctũ si interuenerit decretũ vel nõ nec postea pñt venire cõtra: qꝛ sacramenta puberũ sponte facta inuiolabiliter custodiant̃. ¶ Secundo dr̃: si puberes vel ẽt maiores. xxv. an. ꝯhunt sup rebus suis nõ sponte: sed vi vel metu interueniente: hic ꝯctus non valet ipso iure. vñ lꝫ iurent: istud sacramentũ nullius est momenti. maxime ne sup metu vel vi querimonia deferat̃. hoc dicit ista auc̃. Uidete litteram. Tex. custodiri. hoc est primũ dictum huius constõnis. ⁊ quidaꝫ habent plus. Alij hñt per vim autem ⁊c̃. ⁊ dꝫ esse in lr̃a. ¶ Or segnori hec auctẽ. dicit vt dixi in casu. Uidete summariã expõnem lr̃e. Tex. sacra puberuꝫ. Dicuntur puberes masculi maiores. xiiij. an. femine maiores. xij. an. vt insti. qbus mo. tu. fi. in prin. Tex. sponte facta. iõ dicit sponte facta: qꝛ secus si per vim ⁊c̃. vt. j. dicit. Tex. super ꝯctibus rerum suarũ. i. a se alienatarũ: siue sue siue aliene: vt. j. dicaꝫ. Tex. custodiantur. vel ad exceptionẽ: vel actionem. Tex. custodiri. sub. ita ꝙ nõ liceat venire contra. nec iur̃ cõi nec singulari. intercessit decretũ vel non: vt ita hec constitutio aliquid operet̃: vt. j. dicam. Tex. per vim. s. cõpulsiuam. ⁊ hꝛ incipit scđm dictum. Tex. vel iustũ metũ. sub. nõ ꝙ̃tum ad metum inferentẽ licet ꝙ̃tum ad metũ sustinentẽ: vt. s̃. de trãsac. l. interpositas. Tex. faciunt. i. ne cogant̃ agere act̃. ꝙ metus causa. Tex. momẽti. qꝛ valent. sed pñt rescindi per exceptionem vel act̃. ꝙ metus cã: vel ꝙ̃tum ad effectũ. Alij dicunt. nullius esse momẽti. s. ipso iure. ¶ Sed circa finem huius auc̃. est insistendũ. qũo factum per vim vel per metũ ipso iure nõ valet. cũ. ll. dicant valere. sed de eqtate rescindi excep. vel act̃. ꝙ metus cã: vt. j. de inuti. stipu. l. dolo malo. Ad qđ quidã dixerunt ꝙ hodie act̃. ꝙ metus cã per istam auc̃. sublata est: qꝛ olim factum per metum valebat: sed poterat rescindi: sed hodie non vt hic. Uel põt dici: factũ per vim vel metũ in minore: ipso iure nullius est momẽti in maiore ꝙ̃tũ ad effectum

ad effectū. Uel dicatis. minor hꝫ electionem si coactus est cōtrahere: vt possit dicere ipso iure ꝯtractū nullū vel elidere except. nam alibi hoc videmus: vt. ff. de iure do. l. si res. §. j. ꝛ. j. de rescin. ven. l. si dolo. ne ꝙ fauore ꝛc. vt. s. de leg. ꝛ consti. l. ꝙ fauore. sicut filius preteritus dicere pōt testamētum nullū vel aliqđ: vt. j. de ꝯ ta. l. vlt. in fi. ¶ Or super ista cōstōne consueui formare multas qōnes ꝛ aliquas circa lrām: ꝛ aliquas ex̄ lrām. Et statiꝫ in dictiōe sacramenta formabo tres qōnes. Et istud verum: siue minor iurauit corporaliter ꝛ ꝯtraxit: siue ꝯxit ꝛ iurauit verbotenus per deuꝫ viuum. Et vr̄ ꝙ eēt verū ꝙ hic dicitur siue iurauit corporaliter ꝛ cōtraxit: siue iurauit verbotenus per deū viuum: qꝛ nihil refert quid ex equipollentibus fiat: vt. ff. de re iudi. l. in summa. ꝛ quātuꝫ ad deū nō refert qualiter iuremus. Itē qꝛ sensum ꝛ nō verba spectamus: vt. ff. de adimē. leg. l. iij. §. conditio. ꝛ ad cor hōis deus respicit. Item qꝛ hec auc. loquitur indefinite nō dicit corporaliter vel verbotenus. ꝛ indefinita equipollet vniuersali: vt. j. que res pig. ob. l. vlti. quid ergo dicemus in qōne ista? Et certe dicēdum est hanc constōnem intelligi sup sacramēto corporaliter pstito. Qđ ita probamus qꝛ. l. s. loquit̄ de iureiur. corporaliter prestito: vn̄ ista cōstitutio super eodē sacramēto dꝫ intelligi: qꝛ sicut nō est nouum ꝛc. ita posteriores ꝛc. vt. s. de le. ꝛ cōsti. l. nō dubium. ꝛ. l. posteriores. Itē. ll. dicūt ꝙ sacr̄m dꝫ prestari sup libro nō verbotenus. ꝛ iō illi q recipiunt administrationeꝫ iurant super quattuor euāgelia que tꝫ in manu: vt in auctē. de his qd admi. suf. Itē diīa est inter sacramētum corporaliter prestitū ꝛ verbotenus. qꝛ si corporaliter iurat̄ non pōt venire contra: vel per testes vl̄ per instr̄a. si verbotenus pōt venire cōtra per instr̄a nataliū licet nō per testes: vt. j. si mi. se ma. dix. l. iij. in fi. ¶ Scđo quero hic. qd si nō iuratur per deum: sꝫ iurat̄ per salutem principis vel per ingeniū principis: nunquid obtinebit hec cōstitutio? Uidetur ꝙ sic: qꝛ punitur quis si venit cōtra transa. iuratā: siue iurauit ꝑ deū siue per principem: vt. s. de transac. l. pe. Sed in questione ista dicimus ꝙ hꝫ locū hec constitutio si iurauit per deū: qꝛ littera dicit sacramēta. ꝛ dum fit mentio sacramenti per excellentiam intelligit̄ de deo: vt. j. de rebus cre. l. j. Item qꝛ alibi fit diīa inter iurantem per deū ꝛ principem. vn̄ iurisiurandi religio satis deum hꝫ vltorē. sed si iurat̄ per principē secus: qꝛ punitur: vt. ff. de iureiur. l. si duo. in fi. ¶ Tertio quero qd si iurat aliq̄s per saluteꝫ suam. puta pubes iurat. si deus eū saluet ꝛ liberos suos: seruare ꝯctum. nunqd obtinebit ista constō? Uidet̄ ꝙ sic: qꝛ ista duo sunt paria iurare per deum: ꝛ per salutē suaꝫ: vt. ff. de iureiur. l. iij. in fi. ꝛ. l. se. Sed nos dicimus contra. qꝛ hec. l. loquit̄ de sacramento: vnde per excellentiā intelligit̄ de sacramento dei: vt. ff. de iureiuran. l. ij. Nec ob. l. contra. qꝛ ibi erat de voluntate contrahentiū ꝙ sic deferebāt sacr̄m. sed hic loquimur de sacramento ꝙ prestatur ad roborandum contractū. ¶ Or segnori super verbo puberuꝫ quero quid in impubere hēbit ne locū hec ꝯstō si iurat? Uidet̄ sic: qꝛ siue pubes siue ipubes manumittatur: ꝛ imponunt̄ ei opere iureiurando valet impositio: vt. ff. de libe. cā. l. vlti. ꝛ. ff. de iureiur. l. ita demū. Alij voluerunt distinguere hoc mō. Aliud est si infans vel proximus infantie iurat: ꝛ tunc non habebit locum hec cōstitutio: qꝛ eius etas quid videat ignorat. ꝛ ideo sciens fallere non videtur: vt. j. de fal. mo. l. j. in fi. ꝛ. ff. de iureiu. l. qui iurasse. Si autē est doli capax ꝛ proximus pubertati habet locum hec constitutio cuꝫ omne delictum ꝛc. vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. si minor. Sed verius est vt dicamus cōstitutionē istā loqui in puberibus tm̄: non in impuberibus. qꝛ ex quo imperator concedit puberibus: ceteris vetat: vt argu. ff. de iudi. l. cum pretor. Non ob. ff. de libe. cā. l. vlti. qꝛ ibi loquitur de sacramento operarū in quo est speciale vt homines inuitentur ad manumittendū: vnde nō dꝫ trahi ad ꝯsequētiam. Sed denuo quero: quid in furiosis ꝛ in mētecaptis: nunquid hꝫ locum hec constō si iurant vt nō possint venire contra? Et certe dicimus. si contrahunt. ꝛ iurant dum hn̄t dilucida interualla: idē est in eis qđ in maioribus: vt. ff. de cu. fu. l. vlti. si in ipso furore contrahant: contrahere nō possunt: cum in contractu requiratur consensus: vt. ff. de pac. l. j. sed furiosi non hn̄t consensum: vt. ff. lo. ꝛ cōduc. l. qui ad certum tempus. vn̄ in eis nō hꝫ locum hec constō. Sꝫ denuo quero. quid in prodigo. nunquid hꝫ locum hec constitutio? Rn̄. hec constō hꝫ locum in his qui possunt cōtrahere. sed prodigi nō cōtrahunt nisi q̄tum ad sui vtilitatem: vt ff. de vbo. ob. l. is cui. vn̄ in his nō hꝫ locū hec constō. Sꝫ denuo quero quid si adultus habēs curatorē cōtrahit sine eo ꝛ iurat. nunquid hꝫ locū hec constō? Rn̄. vt dixi. s. de in integ. resti. l. si curatorem hn̄s. vnde amplius q̄ꝫ ibi dixerim hic non dico. Sup eo qđ dicit. spōte facta formabo duas qōnes. ꝛ aduertatis eas: qꝛ plerūqꝫ aliq decipiunt. aliqua dn̄a minor. xxv. an. vendidit fundum suum: vel vxor ꝯsensit marito qui vēdidit. scribit tabellio ꝙ dn̄a iurat non venire cōtra ꝯtractum rōne minoris etatis. duꝫ tabellio p̄sentat ei librum vt iuret dicit dn̄a emptori. faciatis mihi vnā grām: qꝛ ego nūq̄ iuraui: vel sum grauida ꝙ nō iurē. dicit fatuus emptor qui est curialis hō. istam ꝛ aliaꝫ grām facerē vobis. placet mihi ꝙ nō iuretis. posteā dn̄a vult restitui cōtra talē venditionem. mō querit̄ si minor dn̄a pata erat iurare: sed contrahens cū ea remisit ei: vtrum perinde sit ac si iurauerit: an nō? Et videt̄ ꝙ ex quo voluit iurare ꝙ habeatur pro prestito: vt. ff. de cōdit. ꝛ de. l. iur̄ ciuili. ꝛ. ff. de verbo. ob. l. in executione. §. penul. Item qꝛ. l. videtur expressa que dicit. si dum referebatur sacr̄m: ꝛ tu volebas iurare: si remisi tibi: perinde est ac si iurasses: vt. ff. de iureiur̄. l. remittitur. Sed dicimus contra: qꝛ requiritur factum. s. ꝙ iurauerit: qꝛ hic dicit. sacramenta puberum sponte facta. nō aūt dicit facienda. ꝛ. l. C. dicit de iureiur. corporaliter prestito. ꝛ vbi requiritur factum sola voluntas non sufficit: vt. ff. de acqui. pos. l. j. §. adipiscimur. ꝛ. j. de acqui. pos. l. licet. Nec ob. l. preal. l. remittit̄. qꝛ ibi loquimur de alio sacr̄o. verbigr̄a. petebam a te. x. detuli tibi iusiurandum corā iudice. tu volebas iurar̄. dixi ego nolo ꝙ iures. ꝛ hoc sacramentum remittitur. sic ꝛ j. de rebus cre. ꝛ iureiur. l. j. sed hic loquimur in sacramēto ꝙ est contra ius cōe. vnde si remittitur non excludit̄ a iure cōi. ¶ Sed denuo q̄ro. nūquid hꝫ locum hec constō si minor nō iuret: sꝫ alius ꝓ eo. ꝛ hoc sepe vidimus ꝙ aliqui minores nolunt iurare: sꝫ faciunt ꝙ alius iuret in anima sua. Et videtur ꝙ nō. quasi hoc sacr̄m per contrahentē p̄stetur: non per alium. vt ar. j. de cadu. tol. l. vnica. §. ne autem. ꝛ. ff. de le. iij. l. fideicō. in fi. Sed certe dicimus ꝙ siue pubes iuret: siue alius pro eo in anima sua satis est. qꝛ qui per alium facit ꝛc. vt. ff. de admi. tu. l. ita autē. §. gessisse. Non ob. §. ne autē. j. de cadu. tol. ꝛ. ff. de le. iij. l. fideicō. in fi. qꝛ loquitur in alijs factis que non pn̄t per alios explicari. puta si promisi te instruere in legibus: requiritur persona mea tantuꝫ vt te instruā. Et ad hoc facit extra de offi. ꝛ po. iu. dele. c. vlti. Sꝫ quando quis iurat in anima alterius: verba sacramenti debent ꝯcipi in anima illius ꝓ quo iurat̄. vnde dꝫ ita iurare. iuro ꝙ talis minor talem contractum seruabit: ꝛ nō veniet contra si deus ipsuꝫ adiuuet. ꝛ iuro ad sancta dei euāgelia. sicut cū tutor vel curator cōtrahit formant̄ vba in persona tutoris vel cura. noīe pupilli vel adulti: vt. j. qn̄ ex fac. tu. l. j. ꝛ per totum. Super eo qđ dicit. super cōtractibus. quero. quid si minor pubes donat ꝛ iurat se nō venturū cōtra. vel per stipulationeꝫ ꝓmittit: ꝛ iurat se non venire contra: vel mutuo accepit pecuniam: ꝛ iurat se redditurum. hēbit ne locum hec constitutio? Dixerunt quidā ꝙ nō: qꝛ hec cōstitutio loquit̄ super contractibus. ꝛ cōtractus est vbi orit̄ vltro citroqꝫ obligatio: vt. ff. de verbo. sig. l. labeo. at hi sunt contractus ex alia parte tm̄ donādo vel ꝓmittendo vel accipiendo mutuum. Sed verius est vt dicamus ꝙ hec constitutio hꝫ locū in donatiōe ꝛ stipulatione ꝛ mutuo: qꝛ licet stricte dicat̄ ꝯtus vnde vltro citroqꝫ nascit̄ obligatio: tm̄ in larga significatione ꝯtractus dr̄ vbi nascitur ex altera pte tm̄: vt. s. qđ metus cā. l. si donationis. ꝛ. j. de fide instru. l. cōtractus. ꝛ. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. siquis emptionis. ꝛ consuetudo ita interpretata est vt intelligatur contractus vbi oritur obligatio ex altera parte tātuꝫ. vnde minime sunt mutanda ꝛc. vt. ff. de le. ꝛ se. consul. l. minime. ꝛ. l. si interpretatione. ¶ Sed denuo q̄ro. minor habebat voluntateꝫ faciendi male facta sua: vt faciunt fere oēs qui relinquuntur

diuites a parentibus eoꝝ. dicebat ipse. q̄diu hēbo de substā-tia p̄na hēbo malū statū: ſʒ ea cōsumpta hēbo bonū statuʒ. sed spes eius cōuertitur in ꝯtrariū sibi. volebat vēdere vnā rē. dixit ipse. nō ero ꝯtentus ista vēditiōe. nolo quottidie iurare: vnde iuro q̄ oēs vēditiones quas facias ratas habeo ⁊ nō veniā ꝯ. nūquid istud sacrm̄ p̄ficiet aliis vēditionibus futuris in quibus non interuenit sacrm̄? Uidetur q̄ sic: q2 seruitus futura imponi pōt: vt. ff. de ser. vr. pre. l. si seruitus. in fi. ⁊ ff. de ser. r. pre. l. labeo. ⁊ arg. ff. q. mo. pig. vel hypo. sol. Sed in q̄ne ista dicimus ꝯ. q2 istud sacramētū nocet in venditione in qua est p̄stitū in aliis nō. q2 pactū cū vna p̄sona factuʒ nō nocet alii: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. in summa. ⁊ sicut generalis renūciatio nō nocet in casibus fortuitis: vt ff. siqs cau. l. siqs. §. quesitū. ita nec sacramētū ḡnale nocet. ⁊ pro hoc videt̄. l. expressa. j. ad velleia. l. iubemus. ¶ Sʒ denuo quero hic. hʒ ne locū hec cōstō in trāsactione simplici vel aquil. stipul. vel accept. vallata. verbigr̄a. tota die videmus q̄ quōdā tutores trāsigūt cū pupillis aliquo modico dato. pupillus iurat nō venire ꝯ: ⁊ liberat tutores per aql. stipu. ⁊ acceptilationē: ⁊ iurat nō venire ꝯ: hēbit ne locum hec ꝯstō? Uidet̄ q̄ nō: q2 talis trāsactio est poti⁹ distractus q̄ contractus. Sed certe dicimus ꝯ. ⁊ dicimus q̄ hʒ locū hec constō: q2 appellatione contractus continet̄ trāsactio: vt. j. de fi. instru. l. cōtractus. ¶ Sed denuo quero: habebit ne locū hec cōstitutio in iudiciis: vt in quasi ꝯctibus? Pone minor pubes litigat ⁊ iurat nō venire contra in his que fiunt in iudicio. Uidetur q̄ sic. q2 in iudiciis quasi ꝯtrahit̄: vt. ff. de pecul. l. lʒ. §. ibidē. Sʒ dicimus ꝯ. cū iudiciū reddatur in inuitū: vt. ff. de verb. ob. l. inter stip. §. j. ⁊ cogit̄ venire cōtra captis pignoribus ⁊ mulcta indicta: vt. ff. siquis ius di. nō ob. l. j. Nō ob. q̄ in iudiciis quasi contrahitur q2 non vere ꝯhit̄. vñ ista constō loquit̄ in ꝯtractibus sponte factis. ¶ Sed denuo quero quid si in arbitro cōpromittit minor ⁊ iurat nō venire ꝯ? Uī̄ idē q̄d in iudiciis cum sint redacta ad instar iudicioꝝ: vt. j. de iudi. l. rē nō nouaʒ aggredimur. Sed ꝯdicimus q2 dicimus q̄ cōpromissum fit ex volūtate: vt. ff. d arbi. l. iii. §. tā ⁊ si. ¶ Sʒ denuo quero. minor pubes facit testm̄ vl̄ codicillos ⁊ iurat nō mutare: nūquid hʒ locū hec constō? Uī̄ q̄ sic. q2 testādo quasi ꝯhitur. vñ heres cuʒ hereditariis creditoribus quasi ꝯhere vr̄: vt insti. d ob. que ex quasi ꝯct̄. nas. §. heres. Sed in q̄ne ista ꝯtradicimus duplici rōne. Prima. hec verba. cōtrahere nō referunt̄ ad ius testandi: vt. ff. de ver. sig. l. verba. igit̄ cū hec ꝯstō loquitur in contractibus nō hʒ locū in testamētis. Itē alia rōne: q2 nemo testādo imponit sibi legē a qua recedere nō liceat: vt. ff. de le. iii. l. siqs. in pn. ⁊ ff. de leg. j. l. si mihi ⁊ tibi. §. interdū. ⁊ de hoc plene dixi. s. de sacrosan. ec. l. j. ¶ Sʒ denuo q̄ro quid si mior pubes repudiat hereditatē vel adeat hereditatem ⁊ iurat non venire ꝯ: nūquid hʒ locum hec constitutio? Uī̄ q̄ nō: q2 adire vel repudiare nō est proprie ꝯhere. Alii dixerūt q̄ cū remittere sit quasi ꝯhere q̄ hēat locū ista ꝯstō in aditione ⁊ repudiatiōe: vt. s. q̄ metus cā. l. cū donatiōis. ¶ Sʒ denuo quero super eo q̄ dicit. rerū suaꝝ. ⁊ aduertatis q2 de his sepe dubitat̄. Quid si minor fideiubeat p̄ aliquo ⁊ iurat non venire ꝯ: hēbit ne locuʒ hec ꝯstō? Quid si maritus vēdidit ⁊ vxor minor renūciat iuri hypothecaruʒ ⁊ iurat nō venire ꝯ: nunquid hʒ locū hec ꝯstō? Uī̄ non: q2 hec ꝯstō loquit̄ sup ꝯctibus rerum suarū. at mulier nō sup rebus suis ſʒ super alienis cōtrahit: ⁊ fideiussor alieno nomine obligat: vt. ff. de act̄. ⁊ ob. l. j. §. verbis. Sʒ dicimus ꝯ. q2 minor fideiubēdo obligat seip̄m. q2 dicit: si ipse nō soluit ego soluā: vt. ff. de ver. ob. l. quotiēs. ⁊ l. inter sti. Preterea q̄ dicit sup ꝯctibus rerū suaꝝ. i. super p̄missionibus a se factis vel super his super quibus hñt ius: vt. ff. de verb. ob. l. pupillus. in fi. ⁊ sic interpretata est ꝯsuetudo. ⁊ minime sunt mutanda que certam interpretationem habuerunt: vt. ff. de le. ⁊ consti. l. minime. ⁊ l. si de interpretatione. ¶ Sʒ denuo quero super verbo custodiri: quō hic intelligitur? Certe dʒ intelligi quantum ad exceptionē. vt si minor vendidit rem suam ⁊ iurat nō venire ꝯ. si petat repellit̄ exceptione. Item q̄tum ad actionē: vt si vendidit ⁊ tradidit ⁊ emptor cadit a possessiōe: ⁊ iste minor possidet: hʒ emptor actionē ꝯ minorem: q2 hoc dicit. l. vbicūq̄ dicit aliqd custodiēdū: est intelligendū q̄tum ad actionē ⁊ q̄tum ad exceptioneʒ: vt. ff. de acqui. re. do. l. statuas. ⁊ ff. de le. iii. l. cū qs. §. nuptura. Sed sup actione caueatis vobis: q2 si minor vēdit ⁊ iurat: si possideo nō petit. si vero nō tradit actione ex empto petā tradi. si tradit: liberatus est: vt. ff. de act̄. emp. ⁊ ven. l. rem quandā. ¶ Sed denuo quero. quā actionē habebit q̄ emit a minore si cecidit a possessione? Dicūt quidā q̄ hʒ publi. quasi non sit in eū trāslatū dñium: vt. ff. de public̄. l. vlti. ⁊ l. penul. Sʒ nos dicimus. si minor erat dñs q̄ translatum est dñium: vñ habebit rei vē. vt. ff. de acqui. re. do. l. traditio. sed actionem ex eo ꝯtractu nō hēbit q2 sublata est per traditionē: vt. ff. de act̄. em. ⁊ ven. l. si qs alienā. ⁊ ff. de cōtraben. emp. ⁊ ven. l. si cum fundus. §. si qs. ¶ Sʒ denuo quero. nūquid hec constitutio intelligit̄ siue ꝯtractus fuit celebratus cū decreto: siue sine decreto. Et dicūt quidā q̄ hʒ locū cū ꝯtractus fuit celebratus cum decreto. per. l. s. de leg. ⁊ ꝯsti. l. nō dubium. Sed nos dicimus ꝯ. q2 ista constō fuit facta ad confirmandaʒ opi. dñi Mar. cōtra Bul. ⁊ Jo. ⁊ Azo. que opinio verior erat de iur̄ vt dixi in hac. l. vñ dicimus q̄ constō intelligit̄: siue sit facta f̄m. l. cū decreto. siue contra. l. sine decreto. q2 hec constō dʒ aliquid addere: ⁊ non minorare: al's nihil valeret: vt ar. ff. de vsu. l. si stipulatus. ⁊ ff. de le. j. l. si qñ. ⁊ ff. ad munici. l. j. in fi. ⁊ j. de the. l. j. li. xii. ¶ Sʒ denuo quero. quid si minor vendidit rē suam ⁊ iurat nō venire cōtra rōne minoris etatis: ⁊ deceptus est vltra dimidiā iusti precii: poterit ne venire ꝯ. Uidet̄ q̄ nō. ar. huius constitutionis. ⁊ l. C. ⁊ argu. ff. de exerc̄. l. j. §. is qui nauē. Sed nos dicimus q̄ potest venire contra: q2 si iurauit non venire ꝯtra: sacrm̄ representat eū maiorē. sed maior deceptus vltra dimidiam iusti p̄cii: pōt venire cōtra: vt. j. de rescin. vē. l. ii. ⁊ l. si volēte ⁊ ff. lo. ⁊ conduc. l. ipsum. vnde sicut quilibet maior posset venire contra rōne deceptiōis vltra dimidiā iusti precii: ita iste vt qlibet maior poterit venire ꝯtra. cum rōne sacramēti representet̄ maior. nisi dictū esset q̄ nō veniret contra rōne minoris etatis: vel qualibet alia ratione quia tunc non posset venire contra: vt. ff. de leg. j.

IN integrū restōnez.

Jn. l. ista di. Si tutores vel curatores commēto fraudis interueniēte vendūt res minoris ad lesionē minoris: minor pōt restitui ꝯ talē cōmēticiā vēditionē ⁊ ꝯ fraudem tutoꝝ. Tex. cōmēticias vēditiōes. i. cōmēto fraudis iterposito: vt q2 interuenit fraus emptoris. Tex. insidias. vt q2 interuenit sordes tutoꝝ. Tex. nō dubiū est. i. peritis. Tex. cautum est. i. p̄uisuʒ est. Unde quero hic. Quid si tutores vēdunt res in qbus nō est necessariū decretū: vt vinū oleū vestes attritas: vt. j. de admi. tu. l. lex que in fi. ⁊ l. vl. §. vl. Rñ. contra talē vēditionem restituunt̄ minores p̄ eoꝝ dāno vel fraudis ꝯsilio vt hic. ⁊ ff. de mino. l. si sine. §. quesitū. in ver. idē faciūt. Sed si tutores vel cu. vendūt res in qbus necessariū est decretū sine decreto ipso iure veniunt ꝯ: vt. s. de fideiusso. mi. l. si ea. ⁊ j. de prediis mi. l. siquidem.

¶ Si aduersus venditionē pignoris.

¶ Superiori titulo dictū est qñ vendidit minor rem suam qualiter aliqñ restituit̄: aliqñ nō. verū q2 aliquādo minores non vendunt res suas. ſʒ creditores vendunt res minoruʒ sibi obligatas: ⁊ minores volūt restitui aduersus venditionem pignorum suoꝝ: ponitur rubrica. si aduersus venditionem pignorū. Et interduʒ restituit̄. puta si pignus incipit a minore. Aliqñ non puta si pignus incipit a p̄decessore minoris: vt. j. e. l. j. ⁊ l. ii. Odo.

ETiā aduersus.

Lex ista legit̄ vno mō q̄ ponat vnuʒ casum: sed infert ex genere ad speciem. Alio modo legitur q̄ ponat duos casus. Quando. l. ista ponit vnū casum ita no. casum. Quidam obligauit res pignori. decessit. minor ei successit. creditor distraxit ex pacto vel

cto vel ex.l.minor vult restitui: poterit ne? Rñ. imperator ꝙ sic pro magno ⁊ enormi damno.nō aliter.igitur dicēdum est ꝙ minor non restituatur nisi pro magno damno vbicūqꝫ pignꝰ incepit a predecessore: siue creditor distrahat siue accipiat in causam iudicati. Tex.fuerit.sub.ex pacto vel ex.l. vt insti.quibꝰ ali lꝫ vel non.§.creditor. Tex.si.igitur.infert modo ex genere ad spēm. Tex.pignoribus.captis predijs. qꝛ creditor accepit pignꝰ ⁊ distraxit ex pacto vł ex.l. ¶ Or habetis hic si vendatur pignus quod a predecessore minoris cepit ꝙ minor restituitur ꝓ enormi damno. Uel potest dici quod ista.l.ponat duos casus.⁊ primus casus non mutatur. Secundus casus est cum pignus cepit in cām iudicati: ⁊ auctoritate iudicis distraxit. ¶ Sꝫ ad.l.istā op.⁊ vř qđ minor restituatur nedū pro magno damno: imo ꝓ fraudis consilio: vt.j.de predijs mi.l.ij. Ad quod vos ita dicetis.ꝙ hic dicitur qđ minor restituitur pro magno damno.sub.vel fraudis cōsilio: ⁊ sic h̄ concordabit cum illa. Uel dicatis. hic loquimur in pignore conuētionali: ibi in pretorio: vt.j. l.proxi.plene dicam.

REm quam. In.l.ista tria dicūt. Primo dř. Si pater minor obligauit rē pignori ⁊ minores successerūt pr̄i: si creditor distraxit bonafide non restituunť. Scđo dř. si extraneus obligauit rē aliquā ⁊ minor successit extraneo: si creditor distraxit bonafide minor nō restituiť. Tertio dř ꝙ rō p̄dictorū ē: vt vbi pignus cepit a p̄re minoris ⁊ creditor distraxit bonafide nō restituiť minor ꝯ venditionē: sed agit minor ꝯ tutorē vel curatorē actione tutele vel ꝯria pignoraticia ꝯ creditorē si venditio facta est nō bonafide: vt indicat finis huius.l. Tex. ꝙ iuris est. Incipit scđm dictum. Tex. nam incipit tertiū dictū ꝙ est rō predictorum. Tex.ꝯuenite. contraria pignoraticia: vt.j.si ven.pig.aga.per totuꝫ.vel tutores cōuenite acť.tutele.vt.j.de admi.tu.l.ij. ¶ Or segnori ad id qđ diciť in.l.ista opponiť ⁊ signať ꝯ. Hic dř.si pig. cepit a p̄re minoris vel ab extraneo cui minor successit non restituiť.sed vř ꝯ.s̄.l.pxi. Ad qđ vos dicetis.nō restituitur minor pro modico dāno vt hic.sed pro enormi vel fraudis cōsilio sic vt ibi. Uel pōt dici ꝙ.l.supior loquiť cū pignus cepit a minore.hec loquiť cuꝫ pignus cepit a predecessore minoris. Si obijcis cur dicit ibi pro enormi dāno? Rñdeo subaudiēdum est maxime. Et ad solutionē huius ꝯtrarij ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguēdū est. Cum pignus minoris distrahiť: si pignus icepit a minore.aut ē cōuētionale.i.cū iuř solēnitate obligatū: puta cū decreto. aut pretoriū vel iudiciale. Et dř ꝯuētionale pignus cū cōuenit vt creditor vēderet nō soluta pecunia: vt insti. qbus ali licꝫ vel nō.§.creditor.⁊ hoc dꝫ esse decretū: si sunt res q̄ seruādo seruari pn̄t.al's nō: vt in pal.§.colligiť. Pretoriū vł iudiciale pignus est: cū iudex vel ptor inducit in possessionē cā rei seruādē: vt.ff.de pig.l.nō est miruꝫ.⁊.ff.vti possi.l.si duo §.creditores. Uel cū minor est ꝯuētus: ⁊ nō defendiť: iduciť creditor in possessionē: vt in p̄dicta.l. Uel dř iudiciale cū minor cōdēnatus nō soluit: vt.ff.đ rei.vē.l. a diuo pio.§. j. Si pignus est ꝯuētionale h̄ dico duplr. Et vno modo ƀꝫ Jo.⁊ Azo. ꝙ restituiť minor ꝓ modico dāno: vt.ff. đ distra. pig.l.si creditor.§.illud.nō aūt ꝓ minimo.vt.ff.de mi.l.non semper. Uel dicatis si pignus incipit a minore restituiť ꝓ modico dāno vt ibi: nisi maiori summe vel rei preiudiceť: vt ff.de in inte.resti.l.scio. Si aūt pignus est ptoriū vł iudiciale captū ideo ꝙ minor nō defendebať: hic dicit Bul. ꝙ restituitur minor ꝓ dāno magno: vt.s̄.l.pxi.pro fraudis cōsilio: vt.j.de predi.mi.non ali.l.ij.⁊.ff.de mi.l.si ex cā. in pn̄.⁊ l.pe. Si aūt pignus incepit a p̄decessore minoris hic fuit triplex opi. Dixit Bul. ꝙ nō restituiť minor vt hic nisi pro magno detrimēto vel fraudis ꝯsilio creditoris ⁊ emptoris: vt.s̄.l.pxi.⁊ sic loquiť.j.de pre.mi.non ali.l.ij. Secus si creditoris tm̄: qꝛ tunc nō restituiť: sꝫ cōtra venditorē agit iure cōi: vt hac.l.ꝓbať. ¶ Secunda opi.fuit dn̄i Jo.qꝛ dixit refert.aut venditio fit bonafide: ⁊ tunc minor non restituitur: vt in primo ⁊ secundo casu huius.l.nisi interueniat magnū detrimentū: vt.s̄.l.proxi. Si autem fit venditio mala fide: si emptor malā fidē non participauit non restituiť minor: vt in fi.huius.l. Si autē participauit malaꝫ fidē: restituitur.vt .j.de p̄.mi.non ali.l.ij.⁊ hoc idō dicunt: qꝛ minor nō dꝫ eē magis priuilegiatus q̄ defunctꝰ: vt.ff. de mi.l. emilius largianus.cū suis filibus. ¶ Tertia opi.fuit dn̄i Az.q dixit.si venditio fit bonafide: nō restituiť minor: vt in primo scđo casu huiꝰ.l. Si mala fide: siř nō restituiť minor: qꝛ.ll.sunt expsse que dicūt non plus iuris habere heredes q̄ defunctos: vt ff.de mi.l.emilius largianus. ⁊ al's de iu.l. heres absens.⁊ ff.de iure fis.l.fiscus.⁊.j.de his q̄.vt indig.l.polla. Nec ob. s̄.l.pxi.qꝛ ibi cepit pignus a minore. sed ista.l. loquiť cum pignus cepit a predecessore minoris.⁊ sic est dr̄ia vtruꝫ pignus cepit a minore: quo casu restituitur.si autē cepit a predecessore minoris: non restituiť.sic ⁊ al's vř simile.ff.ex quibus cau.in pos.ea.l.apud iul.

¶ Si aduersus donationem.

¶ Nō solū minores petūt restitui aduersus venditioneꝫ a se factā vel a creditore immo aduersus donationem factā. ⁊ ideo ponit si aduersus donationem.sub.a minore factam in integrum restitutio postuletur.quid iure sit videamus.

SI que res. In.l.ista ponetꝫ ita casuꝫ. Quidā adultus cōtraxit sponsalia cuꝫ aliqua muliere. cantractis sponsalibus ante ꝯtractuꝫ mr̄imoniū traxit curatorem suū in ptem: ⁊ forte aliquos consanguineos: ⁊ dixit eis: dn̄i vos scitis cōsuetudinē huius ciuitatis: qꝛ ꝯctis spōsalibꝰ: sponsus in sponsaꝫ exercet spōsaliciā largitatē. hoc est spōsus mittit sponse zonas.si vobis placeret mitterē. dixerunt ipsi placet nobis.quid videť vobis conueniens? dixerunt ipsi videtur nobis ꝙ emas corrigiam argēteaꝫ de.x.libris: ⁊ auctoritate curatoris dones ei.⁊ ita minor auctoritate curatoris cōpetenti moderatiōe in sponsam exercuit sponsaliciam largitatē.vult minor postea restitui: nunquid poterit? Rñ.absit ꝙ hoc casu debeat minor restitui: hoc dicit ista.l. Uidete expōnem lr̄e. Tex.sique res.sub.in quibus alienādis decretum nō requiritur vt olim in vrbano predio: vt.ff. de p̄.mi.nō ali.l.j.hodie ēt in his que seruando seruari pn̄t: vt.j.de admi.tu.l.lex que tutores.in pn. Tex.ante nuptias idest sponsaliciam largitatē.nō intelligas an̄ nuptias vt dř j.de dona.l.j. sed ante ꝯtractū mr̄imoniū cōgruēti moderatione. Et dř cōgruens moderatio inspectis facultatibus ⁊ equalitate psone: vt dř in dote: vt.ff.de iuř doť.l.siue generalis.⁊.l.quero. Tex.non reuocabunť. Sed quare hic nō reuocantur? quia fecit minor ꝙ faceret qlibet diligens pr̄fa. ⁊ h̄ ex ꝯsuetudine approbata.vnde si fecit ꝙ faceret quilibꝫ diligens paterfa.nō videtur circūscriptus cum sit vsus iuř cōi: igitur nō est restituendus: vt.s̄.de in inte.resti.l.vl. Uel dicatis ꝙ talis donatio fit ob iustaꝫ cām: vn̄ non reuocatur vt.ff.de admi.tu.l.cū plures.in fi. Sed.l.videtur velle ꝙ si donauit sponsus sponse ꝙ reuocať: vt.j.de p̄.mi. nō ali.l.p̄dia. Ad qđ pōt dici.aliud est cū donanť mobilia spōse: vt si donať ei zona: vel veluꝫ: vel sotulares.⁊ hoc casu qꝛ donať cōgruēti moderatiōe: nō reuocať illa donatio: nec potest restituiꝰ ꝑmissis rōnibus vt hic. Aliud est cum donantur res immobiles: in quibus decreto opus est qꝛ tunc reuocātur vt ibi. Uel h̄ loquitur in sponsalicia largitate que est permissa: vt hic.ibi.l.contra.loquitur in donatione propter nuptias que dꝫ dari.vt dos data est.vt.j.de dona. ante nup.l. dos data. Sꝫ circa hunc articulū non. regulam ⁊ instantiam regule. Regula est ꝙ minori regulariter prohibitū est donare cum tutore vel curatore: vel sine tutore vel cuř.cum decreto vel sine decreto: qꝛ donare est pdere: vt.j.si ma.fac. ra.ha.l.vlti.§.penul.vnde quia non valet donatio: non restituitur: quia tutus est iuř communi: vnde cessat auxilium restitutionis ꝙ est extraordinarium: vt.j.ti.proxi.l.ij. ⁊.ff.de mino.l.in cause.ij.in prin. Fallit in casibus: vt si donet sue sponse vt hic. Item si donet preceptori suo inspecta qualitate sua ⁊ doctoris. Item si prestat alimenta fratribus: vt ff.de tu.⁊ ra.dis.l.j.⁊.ff.de admi.tu.l.cum plures.in fi.⁊ hoc

est verū in his casibus si donet moderate. sꝫ si immoderate daꝛ restō. Uel si faciat donationē in ea re que nō ꝑmittitur alienari: vt in.l.ꝑdia.j.de ꝑ.mi.nō ali. Jtē permittiꝛ mulieri minori dari dotē cū decreto: lesa tñ imoderate restituitur: vt.j.si aduer.do.l.j.ꝛ.j.de admi.tu.l.lex.que tutores.ꝛ.ff.eo.l.ait pretor.§.in dotis.

J in te. Jn.l.ista poniꝛ talis casus. Quedā puella accessit ad ꝑn cipē ꝛ sic ꝓposuit corā eo.dn̄e iperator.pater nr̄ dn̄ ego ꝛ fr̄ meus essemus emācipati dona uit nobis aliqua ꝑdia.postea sine ꝯsensu nr̄o pater donauit portionē ꝑdiorū alij. nūqd ꝑiudicat nobis? R̄n̄.impator ꝙ nō. sꝫ si frater meus ꝯsensit p̄ri vt donaret portionē predij nobis ꝗsiti: qꝛ in eo alienādo necessarium erat decretū.ipo iure nō vꝫ donatio: ꝛ iō nō pōt petere auxi lium restōnis in integrū. Sꝫ si donauit rē in qua nō erat ne cessarium decretū: tenuit donatio si p̄ri donāti ꝯsensit. Sed si minor statuta tpa ad petēdā restōnē in integrū nō excessit: auxiliū in integrū restōnis ꝯ talē cōsensuꝫ poterit petere. Tex.nihil vobis abstulit.sine ꝯsensu vr̄o: vt.j.de reuo.do.l. post ꝑfectū. Tex.ꝓpter auctoritatē se.cōsul.vt.ff.de rebus eoꝝ.l.j. Tex.necessariū est.cū ipo iure nō valuerit donatio: vnde nō est opus restōne: vt.ff.de mi.l.in cāe.ij.in ꝑn. Tex. ꝑn̄t. Sed que sunt iste? Res mobiles oēs tpe hui⁹.l.sꝫ bo die idē in illis ꝙ in imobilib⁹ exceptis his que nō ꝑn̄t ser uari: vt.j.ꝺ admi.tu.l.lex q̄ tutores. ⸿ Or segnori dr̄ hic in fi.l.si ego minor ꝯsentio p̄ri donanti rē meā in qua nō erat necessariū decretū ego restituor ꝯ talē ꝯsensuꝫ ꝛ restituor ꝯ patrem. Sed vr̄ ꝯ.j.qui ꝛ aduer.quos.l.vl. Ad qꝺ dixerunt quidam ꝙ dr̄ hic oliꝫ erat.sed hodie secus est: vt in.l.cōtra. Alij dixerūt ꝙ nō restituiꝛ cōtra patrē sꝫ cōtra ꝯtuꝫ: vt.j.si aduer.rem iudi.l.si patri. Uel pōt dici ꝙ nō restituitur ꝯtra patrem: vt in.l.cōtra.sed restituitur cōtra eum in quem pa ter alienauit: ꝛ sic loquitur.l.nostra.

⸿ Si aduersus libertatem.

⸿ Superiori titulo dictū.est vtrū minor possit restitui vl̄ nō aduersus vēditionē vl̄ donationē: nūc vero poniꝛ: si aduer sus libertatē.sub.restō in integrū postuleꝛ.qd iuꝛ sit videa mus ꝛ subijciam⁹. Uel legiꝛ ita.si aduersus libertatē restō a minore postuleꝛ: qn̄ restō sit dāda vl̄ denegāda videamus ꝛ subijciamus.ꝛ si aduersus libertatē iam cōpetētem resti tui nō pōt: si aduersus cōpetiturā pōt: vt in prima ꝛ secūda ꝛ tertia.l.huius ti.habebitis.

J post decretū. Jn.l.ista ponūtur duo casus. Primus est talis.quidā minor xxv.an.corā impatore sic ꝓposuit. dn̄e im perator.p̄r meus vl̄ aliqs alius ex̄neus in stituit me hēdem huo suo scōo libertatē re liquit: si ille seruus mihi daret.x.ille seruus venit corā ꝑto re ꝛ petebat ꝙ ex cā fideicō.eū manumitterē.ego dicebā ꝙ nō tenebar: qꝛ rogatus eram manumittere sub cōditione si daret.x.ipse nō impleuit cōditionē. ꝑtor nihilominus pro nūciauit eū eē manumittēdū.volo restitui ꝯ illā sn̄iaꝫ. que ro a vobis nūquid possuꝫ? Ad qꝺ rn̄det impator. si eū non manumisisti ex quo es minor poteris restitui. ꝛ ita restitue ris aduersus libertatē cōpetiturā. Scōs casus est.si tu mi nor manumisisti ꝛ vis restitui ꝯ sn̄iaꝫ: iō qꝛ ꝯditionē nō im pleuit tibi hoc facere nō lꝫ: qꝛ vis restitui ꝯ libertatē iam cō petentē.sed si tui curatores accōmodauerūt consensum illi manumissiōi: dānū ꝙ ob eā cām assecutus es: vtili acꝛ.neg. ge.cōsequi.poteris. Tex.viri clarissimi.i.clarissime dignita tis.nā nō est clarissimus: vt.ꝰ.de epi.ꝛ cle.l.raptores.simile no.ꝰ.ex quibus cau.infa.irro.l.ꝛ si seuerior. Tex.deberi.i. prestari. Tex.secūdus.al's secundinus.ꝛ nō est vis qꝛ pro prium nomen serui est manumittendi. Tex.admittit.qꝛ resti tui poteris ꝛ videris restitui ꝯ libertatē cōpetiturā. Tex.ꝙ si. Jncipit secūdus casus. Tex.itelligitis.qꝛ nō restitueris aduersus libertatem cōpetētē. Tex.ob eā cām.qꝛ manumi sisti eum. Tex.sarciendū.si ipsi accōmodauerūt consensum vel fecerūt ꝙ manumitteres.sꝫ ꝛ si tu nō hēres curatores ꝛ dolo serui manumisisti hēres actionē de dolo ꝯ eū vel in fa ctuꝫ: vt.j.diceꝛ. Et statim queritur que sit dr̄ia inter primuꝫ ꝛ scōm casuꝫ? R̄n̄.in primo casu volebat minor restitui ꝯ li bertatē cōpetiturā: qꝛ seruus erat ꝓnūciatus manumitten dus: ꝛ nō manumiserat. Jn secūdo casu minor vult restitui contra libertatē cōpetētē ꝙ nō pōt: vt.ff.de mi.l.verū.§.qꝺ si minor. Unde circa articulū istū ita no.aut minor vult re stitui aduersus libertatē cōpetentē: aut cōpetiturā. Si mi nor vult restitui aduersus libertatem competētē: hꝰ regula riter nō lꝫ fauore libertatis: nisi ex magna cā: quaꝫ impator approbauerit.vel si manumissio illius serui ad subuersionē totius domus minoris ꝑtinebit: vt.ff.de offi.pre.l.vlt. Si tn̄ minor hꝫ tutorē ꝛ passus est curator eū manumittere: hꝫ vti lem actionē nego.ge.ꝯ euꝫ ad interesse: vt in fi.huius.l. Sꝫ si minor manumittit dolo serui: poterit agere ꝯ eum act. de dolo ad interesse infra an.post annū act.in factū: vt.ff.de mi no.l.verū in prin. Sꝫ instabit aliqs ꝙ minor ꝯ manumissuꝫ nō hꝫ act.ꝺ dolo cū hec sit regula: ꝙ de gestis in seruitu. nō detur actio ꝯ manumissuꝫ: vt.ꝰ.ꝺ ne.ge.l. cognati.ꝛ.j.an ser uus ex facto suo.con.pos.l.j. R̄n̄.regulariter seruus de cō tractu celebrato in seruitutē liber factus nō teneꝛ: vt in.l.ꝯ. Fallit tn̄ si rōne doli cōmissi in seruitute ꝑuenit ad liberta tem: vt.j.an seruus ex suo facto.l.promisse.at hic dolo serui manumisit eū minor: vt ꝛ al's.ff.de mino.l.ex causa.i fi.cū.l. se. Si autē minor vult restitui aduersus libertateꝫ cōpetitu ram: qꝛ iudex pronumciauit minorē seruū suuꝫ manumitte re debere: ꝛ nō manumisit: poterit restitui aduersus pronū ciationem vt in ꝑn. huius.l.ꝛ.j.l.ꝑxi.idem ē ēt si minor ven didit ꝛ tradidit seruū suū ea.l.vt manumittaꝛ: qꝛ poterit re stitui: vt.ff.de mino.l.verū.§.ꝙ si minor. sꝫ si minor esset.xx. an.sicut per se non potest manumittere ita nec per aliū sed cā cognita posset manumittere: vt.ff.de ma.vin.l.si minor.ꝛ de hoc habetis.j.l.proxi.ꝛ.l.vlti.

E si minor. Jn.l.ista poniꝛ ta lis casus. Mulier aliqua minor.xxv.an.a seruo suo circūscri pta huū suū cā cognita māumisit: vult resti tui aduersus libertatē iaꝫ ꝑstitā: nunqd po terit? Certe non.sed qꝛ circūscripta fuit do lo serui: poterit agere contra eū act.de dolo vel in factū ad interesse vt indēnitati sue ꝯsulaꝛ. Tex.in ꝯsilio.i.in iudicio cā cognita.vt isti.q ꝛ ex qbus cau.ma.nō pos.§.eadē. Tex. pōt.ꝛ ideo hoc casu minori restitutio denegatur. Tex.con suli.nā ꝯ manumissum cuius dolo cricūuēta est agat de do lo ad interesse infra annū: vt.ff.ꝺ dolo.l.eleganꝛ.in ꝑn.post annū ad interesse act. in factū: vt.ꝰ.l.ꝑxi.dixi.

Uos retrahi. Jn.l.ista tria di cunꝛ. Prio dr̄. si minores.xxv.an.manumiserūt seruos suos sine cā manumissiōis: ipso iuꝛ nō vꝫ: ꝛ iō non indigēt restōne. Scōo dr̄.si cā cognita manu misissent: vꝫ manumissio: ꝛ aduersus eā restitui nō ꝑn̄t. Ter tio dr̄.si minores fraude liberti curatoris eoꝝ hāc manu missionē fecerūt: hn̄t vtilē acꝛ.neg.ge. ad interesse ꝯ eum.ꝛ si fraus apta eius interuenit ꝺ hoc erit a iudice puniēdus. Tex.si nō in consilio cā cognita: qꝛ ex̄iudiciū tn̄ non vꝫ: vt ff.de mi.l.vex.§.ꝙ si minor. Tex.ꝑtātis.naꝫ vbicūqꝫ minor est tutus ipso iuꝛ: nō indiget restōne: vt.ff.de mi.l.in cāe.ij. in ꝑn. Tex.ꝙ si. Jncipit scōm dcm̄. Tex.ꝑbata tn̄.i.i ꝯsilio approbata. Tex.ꝯ libertatē.s.iā cōpetētē. Tex.nō pōt.vt.ꝰ. e.l.j.in fi. Tex.si cū. Jncipit tertium dictuꝫ. Tex.curatoris scilꝫ minorum. Tex.lesa sit.s.minoris. Tex.ab eo.s.liberto. Tex.nō dubitaturus. vtili act.neg.gest.vt.ꝰ.e.l.j. in fi.ꝛ ibi dixi. Tex. adhibere.contra illum curatorem.

N iudicio. Jn.l.ista dr̄. Si iter minorē ꝛ huuꝫ in iu dicio liberali ꝓnūcieꝛ illū quē dicebat mi nor seruum liberū esse: ꝯ hāc sn̄iam nō po terit restitui si non appellauit: ꝛ ab ea pōt appellari. Tex. cā.que vertebaꝛ inter mi norē ꝛ eū quē minor seruuꝫ dicebat. Tex.latā.qꝛ ꝓnuncia tus est

tus est seruus liber. Tex. nō pōt. vn̄ no. si huus minoris p̄nūciat liber minor poterit appellare nō aliter restitui. si nō appellauit poterit restitui vt appellet: vt. ff. de ap. l. illud.

℃ Si aduersus transac. vel diuisionem.

℃ Or ꝯtigit aliqñ ꝙ minor trāsigit cū iur solēnitate: ꝛ aduersus illā trāsactionē minor petit restitui: iō ponit̄ hic tit.

Cum in integrū. In. l. ista ponit̄ talis casus. Pupilla ꝯueniebat̄ cōpetētib⁹ actionibus a suo aduersario. trāsegit solēniter. Uel pupilla solēniter diuidit cū eo cū quo rē cōez hēbat. si lesa est exquo mior est pōt restitui. sꝫ exquo ip̄a restituit̄: licebit aduersario exercere p̄mas actiōes q̄s hēbat ꝛ restituet̄ aduersario suo vt hēat ꝙ dedit. Tex. rescidi trāsactionē. solēniter factā auctore curatore. ꝛ cū decreto si fiat sup reb⁹ in quib⁹ est necessariū decretū. Tex. tu. s. aduersarius minoris. ℃ Or segnori in. l. ista dr̄ vt dixi in casu. ꝛ hoc iō qꝛ restō est ita faciēda: vt ff. de mi. l. ꝙ si minor. §. restō. ꝛ. j. de repu. q̄ i fi. in iu. l. vnica. Unde no. si aduersarius minoris ꝑpter trāsac. vel diuisionē aliquā act. amisit: illam hēbit si minor restituit̄ aduersus transac. vel diuisionē. al's si ex alia iusta cā amisit nō hēbit: vt. ff. de minori. l. cum minor.

Si ex persona. In. l. ista p̄nti q̄ respicit tm̄ p̄mā p̄tē rubrice: sꝫ supior respicit vtrāqꝫ partē rubrice ponit̄ talis casus. Minor trāsegit cū suo aduersario vt aliq̄d daret: ꝛ ille in residuo liberauit minorem simplici pacto vel per aq̄l. stipul. minor dicēs se lesuꝫ petit restitui. qꝛ inuenit̄ minor lesus restituit̄ q̄uo subuenit̄ aduersario minoris? Certe taliter: qꝛ si prima actio non ē sublata: aget ea. ꝛ si excipiat minor de trāsac. replicabit de restōne. Si p̄ma actio est pempta hoc casu restituit̄ aduersario minoris: vt intētet primā act. ac si sublata nō eēt. Tex. iploret̄. sub. cōcedit̄. Tex. tibi. s. aduersario minoris. Tex. ex integro. s. act. prima. Tex. pacti. qꝛ aget prima. si minor excipiat de trāsactiōe replicabit de restōne ꝑ quā recessuꝫ est a trāsactiōe: qꝛ nō dꝫ fides huari ei q vult ꝯ pacta versari: vt. s. de pac. l. cū proponas. ꝛ de trāsa. l. siue apud acta. Tex. obl'onem. vt. s. de trāsac. l. vt r̄nsuꝫ. Sꝫ ad. l. istā opponit̄. q̄uo si per trāsactionem prima actio ip̄o iure fuit extincta restituto minore aget p̄ma act. aduersarius. cū actio semel extincta ꝛc. vt. ff. de solu. l. qui res. §. areā. ꝛ. ff. de pac. l. si inter. §. ꝙ si pactuꝫ cōuētū. R̄n. sp̄ale ē hic vt actio semel extincta resurgat. Et est rō sp̄alitatis duplex. vna est. qꝛ in inte. restōne data minori ꝛ suo aduersario p̄rie actiōes debēt cōpetere: vt. s. l. p̄xi. Itē est scd̄a rō. qꝛ exquo minor restituit̄ ꝯ trāsactionē ꝛ nō seruat trāsac. sil'iter trāsactio nō dꝫ ei huari: vt. s. l. p̄xi. dixi. sꝫ sicut ē hic sp̄ale ꝙ actio semel extincta resurgat: sic ꝛ al's est sp̄ale in multis casib⁹: vt si dono huum tuū ex cā noxali: ex primo decreto vel ex scd̄o decreto pimit̄ tua actio. sed si absens eras restituit̄ tibi tua actio prima: vt. ff. si ex noxa. cā aga. l. ij. in fi. Simil'r ē ꝛ alibi sp̄ale. si mulier intercedat aio obligādi: perimit̄ p̄ria actio. sꝫ si mulier vtit̄ exceptiōe velleia. restituit̄ prima actio in debitorē: vt. ff. ad vell'. debitrix §. creditor. ꝛ. j. ad velleia. l. antique. Sūt ꝛ alij casus. ff. de fideiuſ. l. si titius. ꝛ. j. de nō nu. pe. auc. contra qui ꝑp̄iā. ꝛ. ff. de noxa. act. l. electio. ꝛ. l. si noxale. ꝛ no. s. de pac. l. pactuꝫ. Nec ob. ff. de mi. l. cū minor. qꝛ refert. cū minor restituit̄ aduersus transactionē ꝛ actio perempta est aduersario dꝫ restitui. sed si minor restituitur ꝛ hec actio alia causa pempta est illa actio non restituitur.

℃ Si aduersus solu. a se vel a debi. fac.

℃ Nō solū minores volūt restitui aduersus p̄dicta imo aduersus sol'onē a se factā vel a debitore. ꝛ iō ponit̄ hec rubrica. si aduersus sol'onē a debitore. s. minoris. vel a se factā. s. suo creditori. Et ista rubrica duo dicit lꝫ per q̄ꝫ breuis sit. Primo cū solutio est facta minori a suo debitore: ꝛ ipse p̄didit illā pecuniā: vult restitui. Secūdo dicit. cū minor soluit suo creditori: ꝛ vult restitui. ꝛ de p̄ma parte rubrice agitur. j. e. l. j. de scd̄a p̄te rubrice agit̄. j. e. l. ij. Odo.

Exemplo. Lex ista respicit primā partē rubrice. cū minor vult restitui aduersus sol'onē a suo dbitore factā sibi. ꝛ i ea ponit̄ talis casus. Quidā mior. xiiij. an. hēbat tutores. isti tutores administrauerūt negocia sua male. ꝛ facti sunt dbitores i. c. finita. tutela iste minor accepit curatores. dixerūt curatores tutorib⁹. reddatis rōnē administratiōis. ipsi reddiderunt ꝛ inuenti sunt debitores in. c. isti quōdā tutores soluerunt curatoribus minoris illa. c. illa pecunia deperdita ē. minor vult restitui vt ad integra. c. ꝯueniat debitorēꝫ quondā tutorē. queritur nūquid sit audiendus? R̄n. imperator ꝙ sic. lꝫ. n. quondā tutores pupilli soluēdo curatoribus minoris liberant̄: sic alij debitores soluēdo curatoribus liberant̄: tn̄ si mior p̄didit illā pecuniā: ꝛ saluā nō hꝫ: ꝛ est in minori etate: vel infra tp̄s legittimū ifra ꝙ petit̄ restō: cōtra talē sol'oneꝫ poterit restitui in integrū. Tex. dbitor. s. minoris. Tex. p̄finith. qd̄ erat oliꝫ annus vtilis: hodie quadriēniū continuū: vt. j. de tēp. in inte. rest. l. supuacuā. Tex. estimari pōt. ꝛ versat̄ circa cognitione: vt si minor nō hēat saluā ꝙ restituat̄: vt. ff. de mi. l. p̄r. §. j. ꝛ. §. ex diuerso. nā restituit̄ minor in dānis: nō aūt si locupletior est: vt. j. de vsuc. ꝑ emp. l. vlti. ꝛ. ff. de admi. tu. l. si minoris. ℃ Or segnori ad. l. istam instat̄ ꝛ opponitur. Uos hētis hic. si debitor minoris quondā tutor vel alius debitor soluat minori auctore curatore. liberat̄ si ista sol'o fuit legittime facta: q̄uo si perdit̄ retractat̄ ꝙ legittime fcm̄ est? vt. j. de admi. tu. l. sancimus. Ad qd̄ vos dicetis. ita sp̄ale est in minore ne minores ledant̄: ꝛ ideo si soluit eis solēniter: ꝛ hꝫ saluā pecuniā: nō restituit̄. al's sic. ℃ Sed denuo opponit̄ ad. l. istā. Uos hētis hic. si minori id qd̄ debet̄ soluit̄ aucte curatoris: liberat̄: sed si minor nō hꝫ saluam pecuniā: restituit̄ vt iterū soluat̄. sꝫ. l. videtur contradicere ꝛ dicere ꝙ si iudice iubente soluat q̄s minori: cōsequit̄ plenissimā liberationē vn̄ est ꝯ. ff. de mi. l. ait pretor. §. pmittit̄. R̄n. ibi iudice iubēte: hic sine iudice. lꝫ liberetur: tn̄ qꝛ pecunia non est salua: dat̄ restō. Ad sol'onem cuius ꝯrij ꝛ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguēdū est ꝯsueui distinguere. Cū dbitor minoris soluit minori. aliqñ cōsequit̄ plenā liberationē. aliqñ pleniorē. aliqñ plenissimam. aliqñ nullā. Cōsequit̄ plenā liberationē: puta si debitor minoris soluat minori auctore tutore: liberat̄. verūtamē si pecunia illa perdatur vel quatenus perdit̄: datur restō vt hic. ꝛ. j. l. proxi. §. ex diuerso. ꝛ. §. j. Aliqñ ꝯsequit̄ plenioreꝫ liberationē puta si debitor minoris soluit minori vel suo tutori vel ipsi minori sine tutore: si hꝫ saluā pecuniā: ꝛ ex ea locupletior est: liberat̄ debitor ꝛ nō restituit̄ minor: imo repellitur doli exce. qꝛ vr̄ minor nō de dāno sꝫ de p̄da sollicitus. vt insti. quibus ali. lꝫ vel nō. §. nūc admonēdi. ꝛ. ff. de admi. tu. l. si minoris. ꝛ. j. de vsuc. ꝑ emp. l. vl. Aliqñ ꝯsequit̄ quis plenissimā liberationē: puta si debitor soluit minori vel tutori eius iudice iubēte. nā liberat̄ debitor hēat minor pecuniā saluā: vel non. nec restituit̄: vt. ff. de mi. l. ait p̄tor. §. permittitur. Idem est ꝛ si soluātur vsure vel pensiones nō excedentes biennales ꝛ summā. c. sol'. vl. j. de admi. tu. l. sancimus. ꝛ. l. ꝯstonem. Item ꝛ alio casu consequit̄ quis liberationē plenissimaꝫ qñ soluit minori: vt. j. ad trebel. l. pe. Sꝫ qua rōne restituit̄ minor aduersus decretū: nō aduersus solutionē fcām iubente iudice? R̄n. solutiones fiunt ex necessitate. sed emere vel ꝯhere est voluntatis: vt. j. de act. ꝛ ob. l. sicut. vnde plus subuenit̄ ei qui facit ex necessitate. q̄ꝫ ei qui facit ex voluntate. ꝛ sic intelligit̄. ff. de mi. l. ꝙ si minor. §. restitutio. sil'e no. s. de fideiuſ. mi. l. si ea q̄. Aliquando soluēs nullā consequit̄ liberationē: puta si soluit minori sine aucte curatoris ꝛ iudice non iubēte: ꝛ non hꝫ minor pecuniā saluam: vt. ff. de sol. l. ꝙ si forte. §. j.

In debito. Lex ista respicit scd̄am partē rubrice. Et in. l. ista ponitur talis casus. Minor fuit hr̄s institut⁹ in

minus solemni voluntate. fuit rogatus q daret alicui. x. vel a minore herede instituto fuit relictū legatū. s. vltra dodrātem. τ ita locus erat falcidie. lʒ sit debitū nāliter: indebitū ciuilr si minor soluit per iuris ignorātiā: nunqd restituit vt repetere possit tale legatū? Rñ. q sic. Tex. indebito. s. ciuilr. vt qr erat relictū in minus solēni volūtate: vt. j. de fideicō. l. ij. Uel indebito. legato. qr legatū excedebat dodrātē: vnde non debebat ciuiliter lʒ nālr: vt. j. ad. l. fal. l. error. Tex. per ignorātiam iur. qr credebat legatū dēri in minus solēni voluntate: vel legata dēri soluere vltra dodrantē. Tex. ei decerni. nō iur cōi sʒ restōnis auxilio. Tex. rōnis ē. Hucusqz legit lra suspēsiue: τ ordinat sic lra. rōnis est soluto legato indebito a minore per ignorātiā iur repetitionē ei decerni si nedū tps quo restōnis tribuit auxilium excessit. ¶ Or segnori hētis hic in. l. ista. si minor soluit per iuris ignorātiaʒ indebitū. s. ciuilr sed nāliter debitum repetit illud. Ur ꝯ. qr debitū nāliter indebitū ciuiliter p ignorātiā solutū non pōt repeti: vt. s. de iur. τ fa. igno. l. cū qs. τ. j. ad. l. fal. l. error. Ad qd vos ita dicetis. leges ille loquūtur cū solo est facta a minore. xxv. an. qr si maior. xxv. an. soluit p iur ignorātiā nō repetit sʒ p facti sic. Secus si fiat solo a minore. xxv. an. qr lʒ iur cōi nō possit repetere: persona tñ facit locū restōni. τ sic intelligitur. l. nra. vt. ff. de mi. l. illud. in prin. τ. ff. de cōdi. inde. l. interdū. Sʒ circa mām istā instatur. si minor soluit indebitū ciuilr debitū nāliter per iuris ignorātiaʒ restituitur vt ipse repetat solutū. sʒ nōne ille a quo repetit solutū poterit obijcere cōpēsationē dicēdo sic. dum. x. soluisti per iuris ignorantiā τ restitutus es vt petas: si. x. repetas: ego dico q. x. dēs mihi nāliter. vñ venit in cōpēsationē: qr q nāliter debet venit in cōpēsationē: vt. ff. de cōpē. l. ēt q nā. Rñ. dicimus q iste minor restituit ꝯ duo. s. ꝯ ipaʒ solonē: τ ne possit sibi obijci cōpēsatio. Nō adversus nāleʒ oblonem minor restituitur vt nō opponat sibi cōpēsatio debiti nālis: vt. ff. de neg. ge. l. iij. §. pupillus. als si posset sibi opponi cōpēsatio restō esset inutilis. τ eēt h iponere. l. vbis τ nō rebus q eē nō dʒ: vt. j. cōia de le. l. ij. Sʒ quero. minor dbitū nāliter indebitū ciuiliter soluit per iur ignorātiā: nunqd repetit sine restitutiōe? Dixit Pla. q sic. ar. ff. ad treb. l. si eius. τ in pal. l. ff. de condi. inde. l. interdū. Sʒ certe male dicebat. τ dicimus q iure cōi nō pōt repetere: sʒ bñficio restōnis repetit: qr restituitur vt repetat vt hic. τ. ff. de mi. l. illud. in pn. Nec ob. ff. ad treb. l. si eius. qr ibi nō loqtur de resti. in integ. sed de treb. restōne. Est enim restō que datur minorib⁹. τ de ista nō loqtur. l. ꝯ. Est restō tre. vt si fuisti hrs institutus τ rogatus mihi restituere. si restituisti mihi τ soluisti mihi indebitum ciuiliter sed naturaliter debitum repetis. Itē nō ob. ff. de condi. inde. l. interdū. qr nō facit p eo sed ꝯ eū est. qr duʒ dicit interdū psona facit locū restōni. vr innuere q iure cōi non repetat sed iure singulari. qr restituitur vt repetat solutum per iuris ignorantiam.

¶ Si adversus dotem.

¶ Nō solū adversus supiora restituūtur minores immo τ adversus dotē sub. a minore iuste restō postulatur. Odo.

Doniā. In. l. ista no. ita casuʒ. Accessi ad pn. dicēs. dñe impator soror mea minor. xxv. an. ꝯxit mrimoniū cū aliquo: τ oia bona sua ei dedit in dotē. τ poterat ipsa nubere alij eque bono vel honestiori dādo dimidiā ptē oiuʒ bonoꝝ suorum. τ fuit pacta q si ipa pdecederet in mrimonio maritus eius dēret lucrari dotē totā. postea mea soror predecessit τ me heredem sibi instituit. ego ex persona sororis meē volo restitui adversus dotē: qr dico eā lesam in eo q ei dedit oia bona sua in dotē: cuʒ posset nubere dādo dimidiā eque bono vel honestiori. Item dico eam lesaʒ in eo q fuit pacta q si predecederet in mrimonio q maritus eius lucraret dotē totam: nūquid potero restitui? Rñdet impator q potero restitui corā ꝯpetēti iudice pñte adversa pte. Tex. pñte. vel p contumaciam absente. Tex. examinabit. Unde in. l. ista no. q sicut minor restituit: ita eius hs ex psona sua. τ ad hoc facit. j. de tēp. in inte. resti. l. ea q. Itē no. hic q restō in inte est petenda adversa pte pñte vel p ꝯtumaciā absente. τ ad hoc facit. ff. de mi. l. in cāe. §. cā. Sʒ ad. l. istā instat τ opp. τ vr q soror mea non possit restitui cū nō fuit circūuenta dādo oia bona sua marito in dotē: cum nulla. l. phibeat. vnde est ꝯ. j. de iur do. l. nulla. τ. ff. de iur do. l. mulier. Ad qd rñ. aut mulier q dat dotē est minor aut maior. Si est maior regulariter oia bona sua pōt dare marito in dotē. vt in. l. ꝯtrā. Fallit in muliere q ꝯuolat ad scdas nup. qr si ꝯuolat infra tps luctus vltra tertiā ptē bonoꝝ suoꝝ nō pōt dare in dotē scdo marito: vt. j. de scdis nup. l. j. Si aūt post annū ꝯuolat ad scdas nup. nō pōt dare scdo viro plusqꝫ reliquat vni ex liberis pmi mrimonij: cui minus relinquat: vt. j. d se. nup. l. hac edictali. τ. j. de inoff. do. l. vnica. Si aūt mulier est minor: τ poterat nubere eque bono vel honestiori dādo dimidiaʒ oium bonoꝝ suoꝝ τ dat oia bona sua in dotē: hic qr leditur pōt restitui vt hic dr. τ. ff. de mi. l. si ex cā. §. in dotis. Et ad solonē huius ꝯrij τ vt plene liqueat articulus iste. ita distinguēdum est vt ꝯsueui distinguere. Cū mulier dat dotem refert. aut mulier ē maior: aut minor. Si est maior regulariter oia bona sua pōt dare marito in dotē τ ptē bonoꝝ. vt in l. ꝯria. Fallit si cōuolat ad scdas nup. qr tūc ꝯuat q. s. dixi. Si aūt minor mulier nubat refert. aut pmittit dare in dotē vltra prīmoniū vel facultates patrimonij. aut vltra vires patrimonij. τ dr vltra pmittere prīmoniuʒ: si hʒ. c. in bonis. τ pmittit. cc. τ h casu ista pmissio non valet: qr dos dʒ ꝯstitui inspecta facultate prīmonij: vt. ff. de iur do. l. siue gñalis. τ. l. quero. τ. l. ēt. τ. l. post. §. gener. τ. ff. de admi. tu. l. cuʒ plures. Si aūt pmittit dare vltra vires prīmonij: qr hʒ. c. in bonis. τ grauata est ere alieno in qnquaginta τ pmittit dare. lxxx. valet pmissio. sʒ lesa pōt restitui. vt. ff. de mi. l. si ex cā. §. i dotis. Si autem promittit mulier minor dotē vltra prīmoniū τ vltra vires prīmonij: hoc casu si honestiori nubere nō poterat: oia bona sua pōt dare marito in dotē. si eque bono vel honestiori: vʒ pmissio: sed lesa restituitur vt hic. τ. ff. de iur do. l. quero. ¶ Sed denuo ad. l. istā instatur τ op. sic. τ vr q heres mulieris non possit restitui si mulier dedit oia bona sua marito in dotē: τ in hoc fuit circūuenta. pmortua muliere nōne heres eius poterit petere iur cōi dotem act. de dote: vt. j. de rei vx. act. τ. ff. de verbo. sig. l. cū querebat. igitur frater mulieris τ eius heres nō restituit: cū sit tut⁹ iur cōi: vt. ff. de mi. l. in cāe. ij. in pn. Ad qd pōt dici duplr. Et vno mō sic vt dixi in casu. hic nō hēbat frater hrs mulieris act. de dote: qr hec soror fuerat pacta vt maritus lucraret dotē si ipsa pdecederet in mrimonio. vñ restituit frater hrs mulieris nō obstāte tali pacto. sʒ si pacta nō fuisset q maritus lucraretur dotē: iur cōi frater τ heres mulieris posset petere dotē. vt in. l. ꝯ. Uel potest dici. esto q mulier minor dederit oia bona sua in dotē: nec fuit pacta q ea premortua maritus lucraret dotem: lʒ iur cōi possit petere heres dotē tñ in aliquo est necessaria in integrum restō. qꝫtum ad futuros fructus non est necessaria restō: sed qꝫtuʒ ad preteritos sic: qui nō venirēt in act. de dote: qr maritus debebat lucrari eos p oneribus mrimonij: vt. j. de iur do. l. p oneribus. verum qr fuit lesa: cū dando dimidiā suoꝝ bonorum poterat nubere eque bono vel honestiori dat restō ad pteritos fructus: vt ar. ff. de vsufru. l. quero.

¶ Si adversus delictum.

¶ Dictū est vobis in supiorib⁹ cuʒ minores volūt restitui adversus ꝯctū vel qsi hic incipit tractare cū minor vult restitui adversus delictū. Et no. q minores in delictis nō restituunt: vt in delictis cōmissis ex aio. interdū sic: vt in cōmissis culpa. interdū ipso iur seruantur illesi: vt. j. e. l. ij.

In criminib⁹. In. l. ista dicuntur duo. Prio dr. si minores crimen cōmiserūt ex animo τ ex pposito non restituūtur: qr infirmitas animi maloꝝ mores ñ excusat. Scdo dic. si minor delinquit nō ex aio sʒ ex culpa: τ cōmisit delictum propter qd pecuniariter deberet puniri: hoc

hoc casu poterit restitui: ne ex delicto penā patiatur. Tex. in criminibus. dolo ꝛ ex aīo cómissis. Tex. eteniꝫ. ꝑ qꝛ. ꝛ hec est rō. Tex. maloꝝ. i. criminosoꝝ. ꝛ hucusqꝫ durat primū dictum huius. l. ꝛ loqtur in criminibꝰ dolo ꝛ ex aīo cōmissis. scōm dictū loqtur in ꝺlictis. Tex. ſꝫ cū. Incipit scḋꝫ dcm̄. Tex. venit. s. ex culpa. Tex. noxa. i. delictū. Tex. nō cómittitur. sub. qn minoꝛ possit restitui. Tex. cū hac cā cōpetit. sub. ne puniatᷣ. Vñ no. hic ꝙ. l. ista ponit ista duo vt diuersa. crimen ꝛ delictū. in criminibus denegat minoribꝰ restōné: in delictis ꝓcedit. Et ē ꝺr̄ia. qꝛ crimé est ꝓprie cū cómittitᷣ dolo ꝛ ex aīo: vt. ff. de mi. l. si ex cā. §. si mulier. ꝛ. §. in cōmissuꝫ delictū est ꝓprie qꝺ nō cómittitᷣ dolo vel ex aīo ſꝫ ex culpa. nā ꝺr̄ delictū. i. derelictū. ꝛ hoc in stricta significatiōe vt pꝫ in lr̄a. In larga significatiōe sumitᷣ alr̄ ꝓ oī delicto: vt pꝫ in rubrica. Sꝫ ad. l. istā instatᷣ ꝛ opponitᷣ. Vos hētis hic ꝙ minoꝛ aduersus crimé nō restituitᷣ. Sꝫ. l. vī ꝯ. qꝛ restituitᷣ aduersus furtū ꝙ sine dolo nō cómittitᷣ. ꝛ ita subuenitᷣ ei in ꝺlictis que dolo cómittuntᷣ: vt. ff. de mi. l. si ex cā. §. nūc videnduꝫ. ꝛ. §. in delictis. Et ad solutionē huiꝰ ꝯrij ita distinguo vt ꝯsueui distinguere. Cū minoꝛ delinquit aut dolo: ꝛ sic ex aīo ꝛ ꝓposito. aut culpa: ꝛ sic nō ex aīo ꝛ nō ex ꝓposito. In primo casu. aut minoꝛ cōuenitᷣ criminalr̄ aut ciuilr̄. Si accusatᷣ crialr̄ nō restituitᷣ: vt in prin. huius. l. nisi quatenus miseratio etatis suadet iudicē ad minoꝛē penā inferēdā: vt. ff. de mino. l. auxiliū. §. in delictis. ꝛ ar. ff. de ter. mo. l. ij. Si aūt minoꝛ cōuenitᷣ ciuiliter de crimine dolo cōmisso: puta furti act. vel. l. aquil. non restituitᷣ. nisi in duobus casibus. puta si potuit transigere ꝛ nō fecit. vel nō potuit ꝯfiteri. l. aql. ꝛ negauit restituitur: qꝛ dānatᷣ tm̄ in simplū. ꝛ sic loquitur. l. cōtra. Si auté deliquit culpa indubitāter restituitᷣ vt nō teneatur: vt in. l. nr̄a. in fi. Ex ꝑmissis ergo no. minoꝛē aduersus doluꝫ nō restitui ſꝫ aduersus culpaꝫ bene restituitᷣ: vt. ff. de mi. l. si ex cā. §. si commissum. ꝛ. §. si mulier. ꝛ. j. si mi. ma. se. dix. l. ij. ꝛ. iij. Unde in hoc sitis cauti. in ciuitate ista ꝛ fere vbiqꝫ terrarū ꝛ in omnibus locis vbi sunt extranei: multi minores sunt qui delinquunt tota die: ꝛ queritᷣ a vobis vtꝝ minoꝛ teneatᷣ? Certe debetis hēre talē ꝯsiderationē vtꝝ minoꝛ delinquit dolo vel culpa. Si diceret aliqs vr̄m qūo sciā hoc? Rñ. si minoꝛ venit cū falcastro vel cū ense: ꝛ voluit te occidere: hic ꝓsumitᷣ ꝙ dolo fecit: vt. j. ad. l. coꝛ. de sic. l. j. ꝛ. j. de iniur. l. si nō cōuicij. aduersus hoc crimen nō restituitᷣ: sed accusatᷣ crialiter. Sed si fecit furtum simılr̄ nō restituitᷣ: qꝛ furtū sine dolo nō cōmittitᷣ. Si aūt dedit dānum: vt quia misit ignē in domū alienaꝫ. si agatur crialiter nō restituitᷣ. ſꝫ si agatᷣ ciuiliter ꝓ furto tūc si potuit trāsigere restituitᷣ vt habeatur ꝓ trāsacto: vt nō teneatᷣ in maioꝛi q̄titate q̄ꝫ potuit trāsigere vt. ff. ꝺ mi. l. si ex cā. §. nūc videnduꝫ. Deliqt culpa vt ex qualitate facti apparere pōt. stāt aliq in platea illa ꝛ ludunt ad pilā: vadit equus meus ꝑ viā ꝑcussit equū tuuꝫ in oculo ꝛ crepuit ei oculū. hic nō deliqt ex ꝓposito ſꝫ culpa: vt. ff. ad. l. aql. l. sciētiā. §. qcūqꝫ aliter. hoc casu qꝛ minoꝛ culpa deliquit restituitᷣ: vt in. l. nr̄a. in fi. In casibꝰ tm̄ minores in delictis ipso iure seruantᷣ illesi. Unus casus est. si minoꝛ prodit in scenā ꝛ facit ludibriū in coꝛpoꝛe suo: ipo iure seruatᷣ illesus: vt nō noteᷣ infamia: vt. s̄. de his q no. infa. l. pe. Itē fallit in alio casu. si mulier minoꝛ nō petit filijs tutores qꝛ si maioꝛ eēt repelleretᷣ a successiōe eoꝝ: vt. j. ad treb. l. mr̄. tm̄ si minoꝛ ē ipso iure huatᷣ illesa: vt. j. l. px. Itē dixit Pla. in tertio casu. ecce si tu deliqsti noīe minoris ꝛ minoꝛ ratuꝫ hꝫ ipo iure seruatᷣ illesus. qꝛ ratihabitio nō cadit ī delictis. Sed hec opi. non est bona. qꝛ ratihabitio cadit in delictis: vt. ff. de vi ꝛ vi arma. l. j. §. deiecisse. ꝛ. ff. de reg. iur. l. ħ iure. vnde si minoꝛ ratuꝫ habuit delictuꝫ astringitur illi delicto: verumtamen posset restitui.

Icet in delictis. In. l. ista ponitᷣ casus in quo in ꝺlictis minoꝛ ipo iure seruatur illesus. Et est talis. mulier minoꝛ xxv. an. filio suo ipuberi tutorē nō petijt. ꝺcedit filius in pupillari etate. nūqd succedat ei? Rñ. ꝙ sic. Nā lꝫ minores aduersus delicta nō restituantᷣ: spāle tm̄ est hic ne mulier repellatur a successiōe filij sui ipuberis. Tex. constet. vt. s̄. l. px. plene dixi. Tex. mater tamen que filijs. s. impuberibus. Tex. denegari. s. ipso iure. Tex. obtineat. vt repellantur a successione filioꝝ si eis tutores nō petierunt: vt. j. ad tertul. l. mr̄es. Sꝫ secus est in minoribus mulieribꝰ que ipo iurᷣ huantᷣ illese: ne duplici dāno afficiantᷣ. s. filij mortui ꝛ hꝺdi. eiꝰ: vt ar. j. de insti. ꝛ sub. sub cō. fcis. l. vlti. sir̄r in aljs casibꝰ. s̄. l. px. i. no. muliēs miores ipo iurᷣ huantᷣ illese.

Si aduersus vsucapionem.

Nō soluꝫ maiores petūt restitui aduersus supioꝛa: imo aduersus vsuca. ꝛ iō dicit rubrica si aduersus vsuca. sub. in integrū restō postuletᷣ: qd iurᷣ sit videamus ꝛ subijciamus. Et no. ꝙ lꝫ ꝓprie ꝛ stricte hodie dicatur vsucapio triennij: longa pꝛescriptio decēnij vel vicēnij: vt. j. de vsuc. trāsfoꝛ. l. vnica. tm̄ olim hoc nomen vsucapio cōe erat ad vsucapionē ꝛ pꝛescri. vt. ff. de vsuc. l. j. ꝛ. ij.

Ontra eos. In. l. ista ꝺr̄. Si aliq tenēt res minoꝝ adultoꝝ bonafide ꝛ iusto titulo. ꝛ vsuca. res mobiles vel imobiles: ꝑn̄t restitui vt illas res vēdicent rescisa vsucapione. Tex. ꝯ eos. s. possessores. Tex. qui res minori. s. adulti: nō pupilli. ꝛ ad qd dicā hoc. j. videbitis. Tex. dn̄ium. s. directū: vel vtile: vt. s̄. de pac. l. traditionibus dixi. Oꝛ segnoꝛi. l. ista dꝫ intelligi in minoribus adultis. secꝰ in pupillis: qꝛ res pupilli non ꝑn̄t vsucapi triēnio: nec lon. tpe. vñ cū nō ꝑn̄t vsucapi ipo iure seruantᷣ illesi: vt. ff. ꝺ acq. re. do. l. bonefidei emptoꝛ. i ꝑn. Sꝫ qdā. l. videtᷣ velle ꝯ. que vr̄ velle ꝙ res pupilli possit vsucapi. vt. ff. de vsuc. ꝑ emp. l. ij. §. si a pupillo. ꝛ. ff. de doli excep. l. apud celsum. §. sigs. ꝛ ff. de eo q ꝑ tu. ne. ge. l. si is. Ad quoꝝ solōnes vos ita dicetis ꝙ ille. l. dicūt vsucapi posse rē pupilli. i. rē a pupillo possessam: que putabatᷣ sua ꝛ nō erat. vñ si res est in veritate pupilli: nō pōt vsucapi vel ꝑscribi vt hic. Sed denuo ad. l. istā opponitᷣ. ꝛ vr̄ ꝙ iste titulus sit supfluꝰ: ꝛ ꝙ in adultꝫ locū hēre nō possit. ꝙ hodie sit supfluꝰ: ꝛ ꝙ in adultis hēre locū nō possit videre. Res minoꝝ ꝓhibite sunt alienari: vt. ff. de re. eo. l. j. igitᷣ si sunt ꝓhibite alenari: ꝛ vsucapi vl̄ ꝑscribi: vt. ff. de v̄. sig. l. alienatiōis v̄bo. ꝛ. ff. de vsuc. l. vbi. qūo ergo hic ꝺr̄ restōneꝫ dādaꝫ? Ad qꝺ pōt ita dici. res minoꝝ adultoꝝ sunt ꝓhibite alienari. s. res q̄ huādo seruari ꝑn̄t: nō res que seruando seruari non ꝑn̄t: vt. j. de admi. tu. l. lex que. vñ vsucapio in his rebus que alienari possunt procedit. ſꝫ lesi restituuntur vt hic. Sed denuo opponitᷣ ꝛ vr̄ ꝙ iste ti. sit hodie sublatus: vt. j. in quibus ca. in inte. resti. non sit ne. l. vlti. Ad qꝺ pōt dici olim ante. l. illam poterat res minoꝝ ꝑscribi vel vsucapi vt hic. hodie secus vt ibi. Uel pōt dici. si vsucapio incepit a predecessore minoris: bene currit vsucapio minori sed restituitur ad tps ꝙ fluxit post minoꝛē etatē: vt. ff. de mi. l. ēt. ꝛ. l. emilius. Sꝫ quero hic qd dicemus in ecclesijs? nūqd restituuntᷣ ꝯ vsuca. vel ꝑscriptionem? Et vr̄ ita dicēdū. de iure nr̄o ecclesia equiparatur iuri publico: vt s̄. de sacrosanc. ec. l. vlt. si equiparatur iuri publico: ꝛ minores equipantᷣ publico iuri: vnde sicut minores restituūtur: ita respublica: vt. j. de iurᷣ reipu. l. rēpub. vñ sic minores restituuntᷣ vt hic: ita ecclesia. verūtm̄ ecclesijs nō currunt pꝛescriptiōes minores. xl. an. vt. s̄. de sa. san. ec. auc. si qs actiones vnde bene ꝑn̄t eccl'ie restitui aduersus pꝛescriptiones que currunt eis. ꝛ hoc dicimus nos legiste. Canoniste tamen dicunt ꝙ non restituuntur. ne si restituerentᷣ frustra tractatus de pꝛescrip. poneretur. Sed ista est mirabilis rō: qꝛ restituuntur minores aduersus cōtractus: igitur frustra de cōtractibus in iure nr̄o tractatᷣ: vnde illa nō est ratio.

Si aduersus fiscum.

Dictū est vobis in supioribꝰ de minoribꝰ restituēdis aduersus ꝑuatos. vez qꝛ miores petūt restitui aduersus fiscū vel aduersus ꝓcuratorē cesaris: ponitᷣ ħ titulꝰ. si aduersus fiscū. vñ videamꝰ ꝛ subijciamꝰ cui sit dāda vel denegāda restō. de pꝛima pte rubꝛice agitᷣ. j. e. l. ij. ꝺ scḋa pte agitᷣ. j. e. l. j.

Si pbus. In.l.ista ponit̃ talis casus. Quidã pb⁹ noie minoꝛ.xxv.an.vẽdidit rẽ suã rufino pcuratori cesaris: ⁊ fuit decept⁹. vult pb⁹ aduersus illã vẽditionẽ restitui: q̃rit̃ vtrũ sibi hoc facere liceat: ⁊ corã quo restõ sit petẽda? Ad qđ rñdet impatoꝛ.si pb⁹ vẽdidit pcuratori cesaris ⁊ lesus est poterit restitui. ⁊ petit̃ restõ corã pcu.fisci q est cõpetẽs iudex inter pcu.cesaris ⁊ priuatũ.q pcu.fisci in dãda restõne vel denegãda iuspublicũ psequet̃. Tex.si pb⁹.ppriũ nomen est. Tex.circũuẽtus est.s.re ipsa: vt q̃ rẽ maioris precij vẽdidit minori pcio. Vel circũuẽtus dolo ipsi⁹ pcu. cesarꝭ. ⁊ ad qđ valeat hec.j.videbitis. Tex.fisc⁹ nr̃.i.pcu. fisci qui est cõpetẽs iudex inter pcu.cesaris ⁊ puatũ. Tex. in ite.restõnis.s.dãde vel denegãde. Vñ nõ.si qđ ẽ inter priuatuz ⁊ fiscũ cõpetẽs iudex ẽ pcu.cesaris.sic ecõ si qđ est inter pcu. cesaris ⁊ puatũ cõpetẽs iudex est pcu.fisci vt hic. ⁊.j.l.px. ¶ Oꝛ segnoꝛi ad.l.istã opp.⁊ vi͂ q̃ hec.l.nõ possit stare. Aduertatis hãc op.q̃ ex ista oppõne ⁊ eius rñsione apparebit q̃ hec.l.hẽbit triplicẽ intellectũ. Aut pbus fuit deceptus re ipa vltra dimidiã iusti pcij: ⁊ põt agere act.ex eo ↄ̃ctu: vt j.de rescin.vẽ.l.ij.igit̃ non restituet̃: vt.ff.de mi.l.in cãe.ij.in prin. Si aũt dolus pcu.cesaris intercesserit: ⁊ sic fuit deceptus ex pposito: si dolus dedit cãm ↄ̃ctui ipo iur̃ nullus est cõtract⁹: vt.ff.de dolo.l.elegãter.igit̃ cessat restõ: vt.s. dictũ est. Aut dolus pcu.cesaris incidit in ↄ̃ctũ: quo casu agit̃ ex eo ↄ̃ctu: vt.ff.de dolo.l.siqs.in pn.⁊.ff.de act.emp.⁊ ven.l. iul.§.p ↄ̃riũ.cũ ergo hẽat auxiliũ ordinariũ cessat extraordinariũ vt.s.dictũ est. Ad hoc ita dixit dñs Mar.ħ dolus rufini pcu.cesaris incidit in ↄ̃ctũ: lz minoꝛ hẽat act. ex ↄ̃ctu vt purget̃ dolus: nihilominus poterit restitui. Nã sicut denegat̃ minori restõ cũ ipso iur̃ est tutus: nõ aũt denegat̃ ei restitutio q̃ hẽat aliud auxiliũ actiõis: q̃ auxiliũ act.nõ excludit restõnẽ. Et p isto suo erroꝛe inducebat.l. istam ponẽdo in ea casuz cũ dolus inciderat in ↄ̃ctũ.⁊ adducebat p se.ff. de mi.l.in cãe.ij.§.cũ qdã.⁊.s.de fideiuss.mi.l.ea que. Item pro ista sua opi.inducebat.s.si tu.vel cura.iter.l.ẽt.⁊.l. etiã. Sz hec opi.nõ est bona. Nã sicut si minoꝛ ẽ tutus ipo iure nõ restituit̃: ita si tut⁹ est auxilio actiõis.q̃ oẽ auxiliũ actionis excludit restõnẽ: vt pbat̃ a pte.ff.đ mi.l.in cãe.ij. in pn. ibi vbi dic̃ an alia actio sit: vt si minoꝛ cõi auxilio actiõis tut⁹ sit nõ restituit̃. Itẽ p nobis fac̃ magis apte.§.cũ qdã.quẽ p se inducit Pla. Nã ibi minoꝛ hẽbat ↄ̃ditionẽ sine cã: vñ nõ restituit̃. Itẽ nõ ob l.si ea q̃.q̃ ibi dolus ẽptoꝛis dedit cãm venditiõi. Itẽ nõ ob.l.s.si tutoꝛ vl̃ cu.inter.l.ẽt.⁊.l.ẽt tũc.q̃ verũ ẽ si hz cõe auxiliũ actiõis ↄ̃ eãdez psonã ↄ̃ quã vult restitui.sz si hz cõe auxiliũ act.ↄ̃ vnũ.s.ↄ̃ tutoꝛẽ ⁊ vult restitui cõtra ↄ̃hẽtẽ sec⁹: q̃ eo casu auxiliũ actiõis nõ excludit restõnẽ. Itẽ nõ ob.l.ista.q̃ i.l.ista nõ dz poni casus q̃ pbus fuerat decept⁹ dolo pcur.cesaris q incidisset in ↄ̃ctũ vt hẽret minoꝛ act.ex eo ↄ̃ctu vt purgaret̃ dolus: ⁊ sic cessaret restõ. Sz dz intelligi duob⁹ modis.vno mõ q̃ pbus decept⁹ fuit re ipa nõ vltra dimidiã iusti pcij sz ifra dimiđ.q̃ si decept⁹ esset vltra dimidiã ageret actiõe ex ↄ̃ctu: vt.j.de rescin.vẽ.l. ij.⁊.de iure do.l.mr̃.sic dz intelligi q̃ minoꝛ fuit decept⁹ infra dimidiã iusti pcij: q̃ rẽ valẽtẽ.x.vẽdidit p octo q̃ lz cõtrahẽtib⁹ re ipa se adinuicẽ de modico pcio decipere: vt.ff. de mi.l.in cãe.§.idẽ põpo. Sz põt dici q̃ hec.l.intelligit̃ hoc qñ minoꝛ fuit deceptus a pcu.cesaris dolo dãte cãm ↄ̃ctui sz minoꝛ pcessit ad traditionẽ.vñ si traderet si eẽt maioꝛ hẽret act.de dolo: eo casu si minoꝛ hoc casu restituit̃: vt.ff.de dolo.l.qdã.⁊.s.de fideiusso.mino.l.si ea que.

Si aduersus. In.l.ista ponit̃ casus talis. Si tu minoꝛ.xxv.an.cũ fratrib⁹ tuis minorib⁹ xxv. an.petitis in inte.restõnẽ ↄ̃ ↄ̃ctũ celebratũ cũ puatꝭ.pses puincie hz cognoscẽ vtꝝ auxiliũ restõnis q̃ iploratis vobis ↄcedi dẽat vl̃ nõ.sz si tu petis restitui ↄ̃ ↄ̃ctũ celebratũ cũ fisco: procu.cesaris vna cũ pside pñte aduocato fisci hz cognoscere. Tex. cã cognita estimabit.vt si estis minores ⁊ lesi datur restõ.al's nõ: vt.s.đ in ite.resti.l.minorib⁹. Tex.q̃ si. Incipit scõs casus. Tex.aduersus fiscũ.i.aduersus ↄ̃ctũ celebratũ cũ fisco. Tex.intelligatis pcu.meũ.i.cesaris. ¶ Oꝛ segnoꝛi no.i fi.hui⁹.l.vnũ spãle ↄ̃ regulã gñalẽ.lz dec̃ alicui dilatio ab initio ad q̃rẽduz aduocatũ: vt.ff.ex qb⁹ ca. ma.l. ab hostib⁹.§.sz q̃ simpl'r.tñ q̃sito aduocato nõ põt retractari snia cã absentie aduocati: vt.s.de postu.l.velamẽto. Fallit in aduocato fisci.vt hic in fi.⁊.ff.de iure fis.l.si fisc⁹. Itẽ no.si minoꝛ petit restitui aduersus ↄ̃ctũ celebratũ cũ pcur. fisci: cognoscit pcur.cesaris vna cũ pside puincie. Sz nũquid est ħ hodie correctũ? Dicit. R. q̃ sic: q̃ solus pnceps cognoscit vt in auc.vt oẽs obe.iudi.v.col.§.nulli. Sz certe opi.ei⁹ nõ ẽ v̄a: q̃ illa auct.loq̃t̃ in q̃dã spãli casu seu crie q̃ erat cõmissuz in aliq̃ puincia.⁊ erat tale crimẽ: q̃ si cã illius cris cognosceret̃ in illa puincia: tota puicia possz subuerti.vult ipatoꝛ cãm reuocari ad suuz examẽ: vt illa puincia nõ subuertat̃.hoc casu ñ cognoscit pses: sz ipe pnceps. sz al's ẽ cõpetẽs iudex pses puincie vt hic. Vñ circa articulũ istũ subijcietis talẽ diuisionẽ. Qñ minoꝛ ↄ̃hit cũ pcu. cesaris ⁊ ledit̃: poterit petere restõnẽ: ⁊ cognoscit pcur.fisci: vt.s.l.pxi. Si autẽ ↄ̃hit cũ pcur.fisci ⁊ ledit̃: cognoscit procu.cesaris vna cũ pside puincie psente aduocato fisci: vt in.l.ista in fi. Si aũt ↄ̃hit minoꝛ cũ puato siue maioꝛe siue minoꝛe: minoꝛ lesus poterit restitui: ⁊ cognoscet pses puicie: vt in pn.hui⁹.l.⁊.s.si aduer.rẽ iud.l.si pr̃. Ex qbus apparet illđ magrale q̃ puilegiat⁹ ↄ̃ puilegiatũ bñficio suo vtit̃: q̃ põt minoꝛ aduersus minoꝛẽ restitui. Itẽ minoꝛ põt restitui aduersus fiscũ q puilegiat⁹ ẽ.⁊ sic ecclesia aduersus ecclesiaz restituit̃: vt.ff.de mi.l.vex.in fi.⁊.ff.ad mac.l.iij. Attñ circa hoc q̃ dico minorẽ aduersus minorẽ posse restitui: ne i aliquo possetis decipi intelligatis sic. Si ego minoꝛ ↄ̃xi cuz te minoꝛe: ⁊ tu es locupletioꝛ: ⁊ ego suz paupioꝛ: possum restitui ↄ̃ te. Sz si ego minoꝛ ↄ̃xi tecũ: ⁊ ego suz paupioꝛ: ⁊ tu non es locupletioꝛ. nõ restituar. vbigr̃a.tibi minori mutuaui.c.tu illa.c.pdidisti ad azardũ.nõ ↄdẽnaris mihi ad.c.vt.ff.đ mi. l.vex.in fi.⁊.l.patri.§.j.⁊.ij.⁊.ff.ad mac.l.iij.in fi.⁊.l.se.

Edicto quidẽ. Lex ista pria facie vr̃ difficilis q̃stũ ad casuz ⁊ lr̃aꝫ: tñ si aduertatꝭ casuz ⁊ summariã expositionẽ lr̃e nõ videbit̃ vobis difficilis: sz facilis ⁊ i ea ponetis ita casuz. Quidã erat minoꝛ.xxv.an. q possidebat fundũ tributariũ.iste minoꝛ nõ soluit tributa.vñ pcu.fisci postea fundum istũ pp tributa nõ soluta sine solẽni subhastatiõe minus iusto pcio vẽdidit.nũqđ iste minoꝛ poterit adire pcur.cesaris: ⁊ dicere ei.a pcu.fisci res mea est vendita sine solẽni subhastatione ⁊ non iusto pcio. volo offerri emptori pciũ q̃ten⁹ ẽ vsuz in rẽ meã. Ad qđ rñdet ipatoꝛ q̃ sic.⁊ licebit tibi hoc facere iur̃ cõi sine restõne. Sz vr̃ ↄ̃.⁊ videbat̃ q̃ posset euincere fundũ pcio nõ restituto. q̃ edicto diui marci ↄtinet̃ ita.si fisc⁹ vẽdidit rẽ alienã vt suã poterit infra q̃nqueniũ eã reuocare.sz ab hoc edicto excipiunt̃ res minoꝝ q̃ ille q̃ñcũq; pñt reuocari. Sz certe istud nõ ob.q̃ hz locũ edictũ diui marci cũ fisc⁹ vẽdidit rẽ minoris vt suã. sz in casu nr̃o vẽdidit rẽ minoris vt alienã.vñ si vẽdidit sine solẽni subhastatiõe: oblato pcio emptori a minoꝛe: iure cõi poterit ab emptoꝛe reuocare. Tex.edicto diui marci. sub quo cauet̃.vt si fiscus vendidit rẽ alienam vt dñs poterit eã infra q̃nqueniũ reuocare pcio nõ restituto. Tex.si quidem debiti cã. puta ob tributa nõ soluta. Tex. venũdata.sub.solẽni subhastatione: ⁊ non iusto precio vt indicant sequẽtia. Tex.pcu. nr̃i.i.cesaris. Tex.hastaꝝ.q̃ nõ fuit solẽnit̃ subhastata. Tex.iubebit.iur̃ cõi ẽt sine restõne. ¶ Oꝛ segnoꝛi in.l.ista no.q̃ fiscus vẽdit rẽ alienã duobus modis.aliquãdo vt suã.aliquãdo vt alienã. In primo casu cũ fiscus vẽdidit rẽ alienã vt suã: olim p edictũ diui marci ita erat q̃ dñs intra quinqueniũ poterat eã reuocare. Sz istđ edictũ recipit instantiã in rebus minoꝝ: q̃ q̃ñcũq; pñt reuocari vt in.sti.de vsuc.§.vl. sed istud edictũ diui marci recessit ab aula. q̃ si hodie fiscus vendit rem alienam vt suã: emptoꝛ statim est securus.sz fiscus tenet̃ de pcio infra q̃nqueniũ.s.dño: vt j.de quadri.pres.l.oẽs. sed illud verum est in maiorib⁹. Sz secus est in minorib⁹: q̃ post quadrieniũ petet pciũ rei sue: q̃ datur

q2 dat̃ ei restõ:vt.j.de te.in inte.rest.l.neq3.7.s.l.px. Aliqñ vendit fiscus re aliena vt aliena: puta ob sibi debitu3.7 hic tria vel q̃ttuor p̃ncipalr̃ sunt necessaria. Primum est q̃ ille cuius vẽdit̃ res sit debitor fisci. Scõm q̃ cessauerit in solõne. Tertiũ q̃ vendat̃ solẽni subhastatiõe. Quartũ est q̃ iusto p̃cio vẽdat̃. Quintu3 est necessariu3 q̃ vẽdat̃ bonafide. 7 si aliqd de istis deficiat:dñs rei aduocabit rẽ suã dũ fisco satisfaciat:vt.j.de rei vẽ.l.si quos.7.j.si pp pu.pẽ.l.ij.7.l.vl. 7.j.de fide instr.7 iur̃.haste fis.li.x. Uel põt dici q̃ ista qnq3 p̃nt reduci ad tria. Primu3 est q̃ sit fisci debitor. Scõm q̃ necessarium fuit in solõne. Tertiũ q̃ solẽniter fiat vẽditio. 7 istõ includit in se plura.q̃ sit subhastata solẽniter. 7 iusto precio:7 bonafide.7 q2 in.l.nr̃a non fuit solẽniter subhastata:dñs satisfacit fisco 7 vẽdicat rem sua3. Et dr̃ subhastari: q2 d3 fiscus facere clamare in loco vbi est res:7 plus offerenti der̃:vt.s.de sacrosan.ec.auc.hoc ius. S3 quero hic. si vendat̃ res aliena vt aliena nõ solẽniter si satisfaciat fisco rẽ aduocabit ab emptore:an cũ fructibus vel sine? Dixerũt quidã cũ fructibus pceptis nõ pcipiẽdis: cũ hẽat emptor titulũ:7 titulus excusat quẽ a fructibus pcipiẽdis: vt.j.de rei ven.l.siqs. S3 in qõne ista dicẽdu3 est ꝯ.q2 aduocabit rem cum fructibus pceptis 7 pcipiẽdis:q2 exquo emit nõ solẽniter.malafide emit ꝯ legũ interdicta:7 nõ solẽniter.vt j.de iur̃.haste fis.l.iij.7.j.de agri.7 cẽ.l.quẽadmodũ.7 sicut est sp̃ale hic:sic sp̃ale est cũ aliqs coegit debitorẽ suũ vẽdere:vt.ff.q̃.metus cã.l.si cũ ex.§.sed 7 siqs. Sic 7 sp̃ale est in his que in fraudẽ creditor̃ alienan̄t:vt.ff.de his q̃ in frau. cre.l.ait p̃tor.§.p hãc.7 in re ecclesiastica vẽdita: vt in auc. de non ali.§.j.col.ij.7.j.de rei ven.l.certum.

¶ Si aduersus creditorem.

¶ Nõ solũ volũt minores restitui aduersus alios ꝯctus 7 aduersus fiscũ:imo aduersus creditorẽ suũ.7 iõ dicit rubri. si aduersus creditorẽ.sub.restõ in inte. postulet̃. Et no.h̃ l3 nomẽ creditoris generaliter summat̃:vt.ff.si cer.pe.l.j. 7 iõ dr̃ creditor eẽ:vt.ff.de v̄.sig.l.creditores.tñ h̃ creditor sumit̃ stricte p feneratore qui mutuo dat.ff.ad mace.l.q2. cu3 auc. nullum cre.agri.in rubro 7 in nigro.

Cum et ipse. In.l.ista ponit̃ casus talis. Quidã fenerator ad p̃ncipẽ accessit: 7 cora3 eo posuit qõne3 talẽ.dñe impator.ego mutuaui pecuniã cuidã pupille minori.xxv.an.3enodore noie sub vsuris.petebã pecuniã a 3enodora.ipsa apud p̃tore3 petebat restitui:7 dicebat se minorẽ 7 lesa3.ego tñ possu3 pbare locupletiorẽ eẽ:nec ipsa3 lesa3.nũqd poterit restitui? R̃ñ.impator cũ tuipe p̃fitearis cu3 ea ꝯxisse:nec potuisti pbare eã locupletiorẽ eẽ: merito restituet̃. Tex.ꝯxisse.i.fenori mutuo pecuniã dedisse:vt.j.l. proxi.colligitur. Tex.clarissimo.i. clarissime dignitatis: vt s.de epi.7 cle.l.raptores. Tex.restitutã.i.restituenda3. sic 7 alibi.s.de le.7.cõ.l.j.vel põt intelligi pprie. S3 ad.l.ista3 op.7 vr̃ hec.l.ponere mirabile.q2 vr̃ velle q̃ creditor ꝯ quẽ minori petit restitui pbet minorẽ locupletiorẽ. Sed.l.vidẽtur ꝯ que dicũt minorẽ q petit restitui pbare dẽre duo.s.se minorẽ 7 lesu3:vt.s.de in inte.rest.l.minorib9.7.ff.õ iuriu. l.nã postea.§.si minor. Ad solõnẽ quoq3 ꝯriorũ põt dici.iiij. modis. Uno mõ.sic.7 ista est vera r̃nsio.regul'r minor de pbare duo.s.se minorẽ 7 lesum:vt in.l.ꝯ. Si aũt minor vult restitui ꝯ feneratorẽ q mutuauit sibi pecuniã sp̃ale est odio feneratoris vt p̃sumamus minorẽ paupiorẽ:nisi creditor pbet eũ locupletiorẽ vt hic.7.j.l.px.7.ff.de mi.l.p̃ri 7 filio.§. j.Sed contra hãc solõnẽ vr̃ ꝯ.j.de p̃dijs mi.nõ ali.l.si prediu3.S3 ibi minor pbat̃ locupletior eoipso q̃ ꝯ nõ pbat̃:vt al's.j.de his qui mili.nõ pos.l.sup seruis.cũ suis simi. Uel põt dici scõo mõ h3 Py.de necessitate minor si vult restitui d3 pbare duo.s.se minorẽ 7 lesum.vt in.l.ꝯ.s3 si aduersari9 minoris vult in se suscipere onus pbandi sp̃õte: mos ei gerẽdus est:vt.ff.de pba.l.circa.s3 si nõ pbauerit:minor restituet̃:vt in.l.nr̃a.7.j.l.pxi. Uel põt dici tertiõ mõ.ista 3enodora minor petebat restitui aduersus ꝯctũ ipso plene pbauerat se minorẽ 7 lesa3 p duos testes vl' tres.creditor in ꝯriũ pbauerat semiplene p vnũ testẽ:cui9 pbatio ẽ semiplena:vt.ff.de do.p̃.e.l.theopõpus.vñ q2 minor pbauit plene aduersarius semiplene: plena pbatio vincit semiplenã sic plures rõnes vincũt vnã.vt in auc.de ꝯsan.7 vte.fra. i p̃n.7 s.de iu.7 fac.igno.l.j.7 b̃m has tres r̃nsiones exponetis.restitutã.i.restituẽdã.vt.s.de le.7 ꝯsti.l.j. Uel põt dici quarto mõ.q̃ minor pbauit se lesa3 7 restituta fuit creditor fenerator appel.vñ d3 pbare iuste puocasse.7 sic d3 pbare minorẽ locupletiorẽ eẽ.qd si nõ pbauerit:restituit̃ minor.vt.j.de ap.l.ei q ad ciuilia.S3 hec lectura siue solutio nõ est bona: q2 si minor pbat in cã p̃ncipali se minorẽ 7 lesum: ita in cã applõnis 7 se iuste meruisse s̃nia3.vt i auc.vt cũ de ap.cog. §.illud. Jtẽ q2 nihil d3 nouari ap.pẽ.q̃ esset si iste pbaret se minorẽ in cã principali:nõ in cã appellatiõis.tñ canoniste dicunt q̃ in cã appellationis reus pbat.

Si vt allegas. In.l.ista ponit̃ talis casus: Minor.xxv.an. accepit mutuo pecuniam sub vsuris:7 p̃misit se redditur̃ illã pecuniã.postea illa pecunia nõ fuit v̄sa in rẽ minoris.vult restitui ꝯ illã cautionẽ cũ nõ sit locupletior.nunqd poterit? R̃ñ.q̃ sic.h.d. Tex. accepisti.a creditore feneratore:7 ita appet q̃ rubrica nr̃a d3 exponi.si aduersus creditorẽ 7 feneratorẽ. Tex.postulare.q̃ est hic sp̃ale:q2 l3 in alijs ꝯctib9 minor pbet duo.s.se minorẽ 7 lesu3:sp̃ale tñ est odio feneratoris vt minor p̃sumat̃ paupior esse: nisi pbet̃ locupletior a feneratore:vt.s.l.pxi.plene dixi. S3 dic mihi qd differt iste titulus ab inferiori rubrica que ẽ in.vij.C.aduersus creditorẽ? R̃ñ.q̃ differt in hoc:q2 ista rubrica dicit. si aduersus creditorẽ. ibi dicit. aduersus creditorẽ.7 ita nõ ẽ ibi monosyllaba si. Jtẽ differt in alio: q2 hic ponit̃ si aduersus creditorẽ in ite.res.postu.qd iur̃ sit in illa rubrica ponit̃.an aduersus credi.agẽ.hypo.act.ꝯ bonefidei ẽptorẽ lõ.tp̃is p̃scri.decẽnij vel vicẽnij oppõi possit.

¶ Si vt minor se absti.ab here. paterna.

¶ Nõ solũ minores petũt restitui aduersus p̃dicta:ver̃ ẽt petũt iterdũ restitui vt ab h̃ditate adita se abstineãt. 7 iõ dicit rubrica.si vt mior se ab h̃ditate.s.adita se abstineat.sub. per b̃n̄ficiũ restõnis.qd iuris sit videamus 7 subijciamus. quidã tñ nõ habẽt in rubrica minor sed d3 subaudiri.

Si vos p̃rne. In.l.ista no.ita casu3. Quida3 minores accesserũt ad p̃ncipẽ 7 corã eo posuerũt qõnẽ talẽ. dñe ipa. sum9 miores xxv.an.p̃r nr̃ decessit relictis multis creditorib9.nos vidẽtes q̃ h̃ditas ei9 erat grauata creditorib9 nõ immiscuimus nos h̃ditati p̃rne:nec repudiauimus h̃ditatẽ p̃rna3:nec fuimus p̃testati nolle nos adire.creditores h̃ditarij vel paterni ꝯuenerũt nos vt heredes:7 dicũt q̃ exquo nos non fuimus p̃testati nolle nos adire q̃ p h̃de videmur gessisse. Nõ q̃rim9 a vobis si nos nõ imiscuimus nos:an teneamur r̃ndere.h̃ditarijs creditoribus? Ad qd r̃ñ.impa.si vos nõ imiscuistis p̃rne h̃ditati: ipo iur̃ estis tuti:vñ l3 p̃testemini q̃ vos nõ imiscuistis vos tñ nõ postuletis q̃ restituamini:q2 vitas rer̃: vbor̃ adminicula nõ d̃siderat.s3 si vos imiscuistis:iur̃ cõi tenemi creditorib9 r̃ndẽ.si illa h̃ditas ẽ dãnosa:q2 estis minores:poterit3 in inte.restitui vt ab illa h̃ditate abstineat3. Tex.si vos p̃rne h̃ditati.7 h̃ bona.al's ẽ in l̃ra.si vos p̃ina h̃ditate. Tex. testificatio.i.p̃testatio corã testib9. Tex.nõ desidẽt.sub.7 iõ auxilio restõnis nõ indiget3. Et ita no.h̃.si ꝯstat de veritate 7 re:ibi vbor̃ solẽnitas nõ repugnat.vt.j. cõ.de le.l.ij. in fi. Tex.q̃ si.põt dici incipit scõa dictũ. Tex.dẽtis.sub.vt h̃ditatẽ illã liceat vobis omittẽ. Uñ no.q̃ sic minor ꝯhẽdo põt restitui:ita adeũdo hereditatẽ:vt h̃.7.ff.õ mi.l.ait pretor.§. nõ solũ.7.l.7 siue.§.restitutus. ¶ Or segnori ad p̃n.huius legis opponit̃ 7 videtur q̃ hec.l.nõ possit stare nec iure nostro nec diuino.l.nostra dicit.si minores non immiscuerint se hereditati paterne: nec protestati fuerunt se velle adire:

ipso iure sunt tuti. Uñ ꝯ. nõne filij q sunt in ꝑtãte sunt here des velint nolint: vt insti. de here. quali. ꝛ dif. §. sui. ꝛ. ff. ð li. ꝛ po. l. in suis. ꝛ. ff. de legi. hẽ. l. in suis. ſʒ sunt hẽdes velint nolint ergo videñ se imiscuisse. vñ iure cõi teneñ credito ribus re spõdere. Jtẽ iure diuino male dicit hec. l. naʒ dicit apostolus. si filius: ergo hẽs. vñ filij hñt necesse ꝓtestari q se nõ immiscẽt. al's sunt hẽdes. Ad istud vos ita dicetis. l. ista bñ dicit iure nr̃o ꝛ diuino: qð ẽt dicũt. ll. nr̃e. filij sunt he redes velint nolint: veꝝ est iure ciuili ſʒ bñficio ꝑtoris ab stinẽt: vt in ꝑalle. §. sui. ꝛ nõ hñt necesse adire ꝑtoreʒ: vt eis decernat: vt. ff. de acq. hẽ. l. ei qui. al's incipit. si qs ei. ꝛ vidẽ tur abstinere eoipo q nõ imiscẽt se vt hic. Uel põt dici se cũdo mõ ꝛ ista rñsio ad idẽ recidit cuʒ supiori. filij heredes sunt velint nolint. s. noie ſʒ nõ re: nisi se imisceãt vt hic. ꝛ. ff. ad tertul. l. ij. §. adoptiui. Jtem nõ ob. dictũ apostoli. si filiꝰ: ergo heres si se immisceat ꝛ nõ aliẽ. vel est hẽs noie ꝛ nõ re nisi se immisceat. ¶ Oꝛ segnori sup. l. ista signañ quedam auc. que incipit. si oẽs creditores.

Si oẽs creditores.

A. Jsta auc. põt legi ꝛ sup rubrica: ꝛ super ista. l. ꝛ sup. l. vl. huiꝰ ti. sed cõpetẽtiꝰ legiñ sup. l. ista. vñ videatis eã. ꝛ ista auc. nõ legiñ vt corrigat istũ ti. ſʒ legiñ vt sciañ qualr restõ deñ minori cõ tra aditionẽ hẽditatis ꝛ cũ qua solẽnitate. Et i ista auc. tria dicũtur. ¶ Pⁱo dñ. si mioꝛ miscuit se pñne hẽditati vel adi uit: si vult restitui vt ab illa hẽditate se abstineat: qꝛ dãnosa vel qꝛ litibus est iplicita: debẽt vocari oẽs creditores hẽdi tatis si pñtes sunt coraʒ iudice corã quo petiñ restõ ꝛ coraʒ creditoribus hẽditarijs restõ exaiari dʒ. ¶ Scðo dñ. si oẽs sunt abñtes: vel qdã pñtes ꝛ qdaʒ absentes: debẽt vocari pñtes: ꝛ absentes citari debẽt. ꝛ si veniãt. j. tres menses hñ erit. ꝛ si nõ veniat dabiñ restõ minori. ¶ Tertio dñ. cũ mioꝛ petit restitui ab adita hereditate: res hẽditarie iudice ꝓuidẽ te debẽt poni in loco tuto: vel apð creditores vel apð alias personas: ꝛ q̃titas hereditatis dʒ in scriptis reduci ne qð dãnum hereditatis fiat. Tex. creditores. s. hereditarij. Tex. vbi. i. apud iudicem. anteq̃ petañ restõ. Tex. cũ minoꝛ absti nẽt. sub. ꝛ si probabit se minoreʒ ꝛ lesuʒ: qꝛ hẽditas non est locuples: vel est implicita litibus restitueñ: vt. s. de in inte. re. l. minoribus. Sʒ si locuples ẽ hẽditas nõ restituiñ: vt. ff. de mi. l. veꝝ. §. itẽ. Tex. ſʒ si. Jncipit scðm dcm̃. Tex. disce dat. bñficio restõnis. Tex. iudice. Jncipit tertiũ dictũ. Tex. prouidẽte. sub. eo casu cũ minoꝛ restituiñ. ꝛ ħ auc. est in coꝛ. auc. vt spon. lar. §. ad hec. ¶ Oꝛ sup auc. ista est aliquãtulũ insistendũ. vos hẽtis hic. si minoꝛ põt restitui ab adita here ditate vocañ creditores hẽditatis: qꝛ eoꝝ interest. Unde no. hic q vbicũq̃ petitur aliqd in ꝑiudiciũ alicuius dʒ vo cari is cuius interest. ꝛ ad ħ ꝯcoꝛ. ff. de adop. l. si is. ꝛ. l. diuꝰ marcus. ꝛ. ff. de na. resti. l. vl. ꝛ pe. ꝛ. ff. de aqua plu. ar. l. in cõ cedendo. Sʒ nũqd legatarij erũt vocãdi? Uñ q nõ: qꝛ hec auc. nihil dicit ð eis. Sʒ nos dicimus q vocãdi erũt: qꝛ in tereſt coꝝ minorẽ nõ abstinere: qꝛ si abstinet nõ debẽt lega ta solui: qꝛ exquo ex testõ nõ adiñ hẽditas: relicta in eo non debẽtur: vt. j. ð fideicõ. l. eã quã. Jtẽ hoc negociũ tãgit eos. igiñ ab eis dʒ cõprobari. vt. j. de auc. pst. l. vl. in fi. Jtẽ qꝛ dũ tractañ de inuẽtario faciẽdo vocãtur legatarij: vt in auc. de here. ꝛ falci. §. hic nobis. ꝛ. §. scimus. Adð subijciamꝰ hic qõnẽ talẽ. Ponamus ego minoꝛ ꝯueni te. fuisti absolutus a petitiõe mea. peto restitui ꝯ illã sniam. tu vocatus nõ vis venire. nũqd li. nõ ꝯt. ꝯ illã sniaʒ diffinitiue potero restitui? Uñ q nõ ꝛ si spãle ẽ in cã ap. vt li. nõ ꝯte. ꝑcedañ ad diffini tiuã sniaʒ: vt. j. de tẽ. ap. l. vl. §. illð. igitur in cã ꝑncipali ius cõe obtinet in ꝯriũ vt minoꝛ nõ posset restitui: qꝛ illud est spãle cuius ꝯriũ obtinet ꝛc. vt. ff. ad mu. l. j. in fi. ꝛ. ff. de le. ꝛ se. cõ. l. ius singulare. j. de le. l. j. Econtra vñ q possim restitui etiã li. nõ ꝯte. qꝛ. l. dicit minorẽ posse restitui pñte aduersa rio: vel per contumaciã absente: vt. s. si aduer. dote. l. vna. ꝛ ff. de mi. l. in cause. j. §. in cã. vnde cũ. l. non distinguat siꝑ lis cõte. vel nõ. nec nos dẽmus distinguere: vt. ff. de ale. l. j. i fi. ꝛ. ff. de off. p. l. iij. in fi. Quare dixerunt qdã q si minoꝛ cõ tra ꝯctũ vel sniaʒ petit restitui: ꝛ aduersarius nõ vult veni re q nõ dʒ ferri snia diffinitiua li. nõ ꝯte. vt minoꝛ restituañ: ſʒ ferñ interlocutoria sup illa actiõe ꝑsonali. vel reali quam minoꝛ data restõne erat moturꝰ: qꝛ mitteñ in pos. vt aduersa rius tedio affectus veniat rñsurꝰ: vt ar. ff. vt in pos. le. l. si is cui. Sʒ certe ħ opi. nõ vñ bona: qꝛ si peto restõnẽ ꝯ sniaʒ nõ hẽret locũ: puta si ego minoꝛ petebã a te. c. fuisti absolutus. peto restitui ꝯ illã sniam. tu citatus nõ vis venire. mittoꝛ in pos. vt tedio affectus venias rñsurus. stabis p quadriẽniuʒ q nõ venies postea audieris ad recuperãdã pos. ꝑpetuo si agitur ꝑsonali actiõe: vt. j. de iudi. l. ꝑperandũ. §. sin auteʒ. ꝛ ibi dicemus de ħ. vnde nõ potero restitui postea cũ quadriẽ nium sit elapsum. Jtẽ qꝛ. l. dicit q dʒ dari restõ lite ꝯte. vt. ff. de mi. l. pap. in fi. ꝛ. j. de tẽpo. in inte. l. superuacuaʒ. ꝛ extra de offi. iudi. c. vlti. Jdeo vos ita dicetis ꝯm quosdã. Si mi noꝛ petit restitui: ꝛ aduersarius nõ vult venire dʒ cogi ca ptis pignoribus ꝛ mulcta indicta. vt al's sic insti. de saꝭ. tu. in fi. ꝛ. ff. de ven. inspi. l. j. §. qd ergo. ꝛ. ff. de lib. agno. l. si qs a liberis. §. si qs ex his. ꝛ si iste veniat litẽ ꝯtestaboꝛ cũ eo: ꝛ examinabiñ cã. Si aũt ipse nõ voluit venire: hic dixerunt q dam minori dãdã restõneʒ: ẽt lite nõ ꝯte. ar. huiꝰ auc. ꝛ est hoc spãle vt snia diffinitiua ferañ lite nõ ꝯte. q apparet: qꝛ minoꝛ restituiñ ẽt per diffinitiuã sniam creditoribꝰ absenti bus. ꝛ sic restitutio indulgeñ p sniam diffinitiuã lite nõ ꝯte. q est illa rõne. qꝛ si nõ ferretur diffinitiua snia: elapso qua driẽnio nõ poterit restitui: vt. s. dixi. Alij dixerũt q si nõ ve niat aduersarius: decreuit iudex minorẽ restituẽdum. ꝛ sic est decretũ: nõ snia. ꝛ dñia est in hoc inter sniam ꝛ decretũ: vt. ff. de offi. ꝑcõsul. ꝛ le. l. nec qcq̃. §. vbi decretũ. ꝛ ar. ff. de bo. pos. l. iij. §. cã. Alij dixerũt satis ꝓbabiliter. cũ minoꝛ pe tit restitui: aut est ꝯdictoꝛ: ꝛ tũc ꝯtestañ lis. si aũt non existit contradictoꝛ: tũc ẽt lite nõ ꝯte. fertur snia diffinitiua q mi noꝛ restituañ ar. j. de edic. diui adri. tol. l. vl. §. fin. aũt. Simi le dicemus in bonorum pos. vt no. j. q admit. ad bo. pos. l. j. Uel dicatis. sicut ego dicere ꝯsueui. si actoꝛ minoꝛ vñ reus petit restitui ꝯ sniaʒ aduersus se latã vel ꝯctũ: nõ poterit fer ri snia diffinitiua lite nõ ꝯte. qꝛ ille qui petit dʒ ꝓducere te stes: qui regulariter nõ ꝓducuntur nisi lite cõte. vt in auc. de testi. §. pe. ſʒ ꝑcedetur illa via. si nõ vult venire aduersa rius: q cogetur venire mulcta indicta ꝛ capitis pignoribꝰ: vt al's. s. dictum est. si nõ veniat: ꝑcedetur ista via: qꝛ ipetra bitur officiuʒ iudicis vt ꝯcedat restõnem: ꝛ sup isto lis cõ testabiñ: qꝛ hoc officiũ iudicis obtinet istar actiõis: vt eẽ de off. iu. c. vl. Et nõ ob. hec auc. qꝛ nõ facit ad rumbũ: qꝛ in ista auc. dico spãle est q restõ deñ lite nõ ꝯte. ꝛ ꝓnũcietur diffi nitiue. qꝛ si peto restitui aduersus hẽditatẽ aditã: vocantur creditores. si nõ veniũt infra tres mẽses: restituoꝛ vt possim abstinere. ista abñtia nõ ꝑiudicat creditoribꝰ: qꝛ hẽbunt ita postea regressum ꝯ possidẽtes bona: vel ꝯ bona vt pⁱo ha bebant. ꝛ idẽ in hoc casu ego minoꝛ restituoꝛ lite nõ ꝯte. ſʒ si ego actoꝛ mioꝛ vel reus aduersus diffinitiuã sniaʒ latã ꝑ aduersario volo restitui lite non ꝯte. aduersarius nõ hẽret ꝑ regressum ꝯ aliã ꝑsonã. vnde non ero restituẽdus lite nõ conte. vñ ille nõ erit ita grauãdus pignoribus captis ꝛ mul cta indicta vt veniat: vt ita minoꝛ ꝓbet se minorẽ ꝛ lesum. q nõ posset esse si eẽt abñs. sic alibi notañ. aut dañ ei cõtra quẽ minoꝛ restituitur in aliuʒ regressus ꝛ restituitur. aut nõ datur ei regressus ꝛ non restituitur: vt. s. de fideius. mi. l. j. ꝛ ij. ꝛ. ff. de acq. here. l. si pupillus. ꝛ. ff. de ꝑcu. l. minor. Nec ob. ff. de mi. l. in cause. §. cã cognita. qꝛ intelligo lite ꝯte. al's non daretur restitutio nisi in casu huius auc.

Si cũ aui tui.

Jn. l. ista poniñ talñ casus. Auꝰ pñnus instituit me hẽdeʒ cũ eẽt hẽditas eius soluen do. vñ auus meꝰ maternus instituit me hẽdẽ cuʒ hereditas eius eẽt soluẽdo. pñ meus de cessit testatus vel intestatus qui non erat soluendo. heredi tatẽ dãnosaʒ. s. pñs mei adiui. lucrosaʒ repudiaui. s. aui mei pñni vel mñni. volo restitui in inte. vt liceat mihi hẽre auitã ꝛ repudiare paternã. nunquid potero? Rñ. q sic. Tex. si cũ aui tui. s. paterni vel materni. Tex. non adiuisti. sub. cũ erãt lucrose. sed repudiasti. Tex. obtinere. sub. per restitutio neʒ. ꝛ ita potest filius repudiare paternã hereditatẽ ꝛ auitã adire:

adire: si est minor. secus si est maior. vt. j. vnde libe.l. qui se patris. ꝛ ibi dixi.

¶ Si vt ob omissam hereditatem.

¶ Uos habuistis in supiorib⁹ qd iur] sit si minor imiscuit se hd'itati ꝛ vult postea restitui vt possit abstinere. ꝛ hoc indicat rubrica superior. iste ti. tractat eꝫ. cũ minor omisit hereditatẽ lucrosaꝫ ꝛ vult restitui postea vt eã hẽat. ꝛ hoc dicit rubrica. si vt minor omissaꝫ hr̃di. vel bonorum posses. vł aliquid aliud: puta legatũ acqrat. i. velit acqrere bñficio restõnis. ¶ Circa hoc no. ꝙ si minor omittit vel repudiat liceat ei restitui: vt. ff. de mi. l. si sine. §. restitutus. similiter si repudiauit legatum restituitur: vt. ff. de mi. l. ait pretor. §. non solum. ꝛ. §. vlti. ꝛ. l. si licet. Odo.

Jnores. xxv. an. Jn. l. ista dr̃ ꝙ minores restituunt̃ nedũ in dãnis: imo ꝛ in lucris omissis. Tex. si hd'itatẽ. s. lucrosaꝫ. Tex. placuit. vt hd'itatẽ repudiatã acquirãt. ꝛ ita colligetis hic ꝙ minores nedũ restituũtur in dãnis: imo ꝛ i lucris: vt. s̃. ð i int. res. l. pe.

B bonoꝝ pos. Jn. l. ista dr̃. Si filij emancipati minores. xxv. an. vocant̃ ad bonoꝝ pos. ꝛ ipsi omiserũt petere bonorũ pos. j. tp̃s statutũ a iure: pñt restitui. sꝫ si restituunt̃ bona que hẽbãt tpe mortis patris tenent̃ ɔferre. Tex. placuit. qꝛ pñt restitui. vt. s̃. l. pxi. ꝛ. s̃. ti. proxi. l. vlti. Tex. decreto. competentis iudicis. Tex. cõferre. s. fratribus. ꝛ intelligatis bona nõ castrensia vel quasi: sꝫ alia: vt. j. de colla. l. ea demum.

¶ In quibus cau. in inte. re. non est neces.

¶ Uos habuistis in supiorib⁹ aduersus q̃ miores restituũtur. verũtñ qꝛ minores ipso iure seruant̃ illesi ꝛ cõi auxilio tuti sunt: iõ dicit rubrica. in qbus causis in integrũ restitutio nõ est necessaria. qꝛ vbi ordinariũ auxiliũ hꝫ locũ: cessat extraordinarium: vt. ff. de mi. l. in cause. ij. in princi.

Jnorib⁹. xxv. an. Jn. l. ista ponit̃ casus in quo minores ipo iure s'uant̃ illesi: puta si minorib⁹ defert̃ hr̃ditas pr̃is occisi: si nõ vindicant mortẽ pr̃is occisi: ipso iure seruantur illesi: qꝛ nõ auferent̃ eis bona vt ab indignis ꝛ maxie si per tutorẽ vel curatorẽ nõ defendunt̃. Tex. nõ obesse. s. ipso iure. Tex. ɔtinet̃. Uñ no. ꝙ si maior hr̃s nõ vindicat mortẽ defuncti: patit̃ hãc penã: qꝛ auferunt̃ ab eo bona vt ab indigno. vt. j. ð his q. vt indi. l. j. Fallit in minoribus vt hic. ꝛ. j. de his q. vt indi. l. minoribus. Sꝫ q̃rit̃ ħ. minori est delata hd'itas pr̃is occisi. minor adijt hd'itatẽ in minori etate nõ vindicata morte defuncti. j. paucos dies factus ẽ maior. nũquid auferet̃ ei hr̃ditas vt ab indigno si nõ vindicat mortem defuncti: vr̃ ꝙ sic. vtꝫar. ff. ð mi. l. emili⁹. Sꝫ nos dicimus ꝙ hd'itas ei non aufert̃. qꝛ si adiuit hd'itatẽ i miori etate ꝛ nõ vindicat mortẽ defuncti: nõ aufert̃ hd'itas ei: ita si fact⁹ est maior nõ auferet̃ ei hr̃ditas: qꝛ oẽ bñficiuꝫ dꝫ eẽ ppetuũ: vt in auc. de dig. §. illud. Fallit tñ vbi. l. indulget puilegiũ ad tp̃s nõ simpl'r. sicut est cũ dicit. l. sit mora in minori etate eo ipso ꝙ ei nõ soluit̃: vt. j. e. l. in minoꝝ psona. ñ aũt sit in mora post minorẽ etatẽ: vt. ff. de le. ij. l. titia. §. vsuras. Odo.

Dolescẽtie tp̃s. Supra l. pxi. habuistis vnũ casuꝫ in quo minores ipso iure seruãtur illesi: ponit̃ alius casus ꝛ est talis. Si liberis pteritis vel exhr̃datis cõpetit q̃rela: si nõ ,pposuerũt eã intra quinquẽniũ: istõ qnquẽniũ ipso iure nõ currit eis. si sint facti maiores ꝛ nõ petierũt intra qnquẽniũ: eis nocet. Tex. seruat̃. sub. ipo iure. Uñ no. hic q̃rela inofficiosi testi dꝫ ,pponi itra qnquẽniũ cõputãdũ ab adita hd'itate: vt. j. de inof. te. l. siqs filiũ in fi. Secus est in minorib⁹: qꝛ ipo iure seruant̃ illesi. ꝛ iõ si nõ ,pposuerũt intra qnquẽniũ: postea poterũt mouẽ iur cõi sine restõne. Sꝫ. l. vr̃ ɔ. s̃. de in inte. res. l. j. Ad qð põt dici vt ibi dixi: ꝙ ibi dr̃ de tacita renũciatione: hic corrigitur. Uel põt dici ꝙ est duplex renũciatio. vna ẽ cũ minor agnouit iudiciũ defuncti. j. qnquẽniũ. ꝛ aduersus illã minor restituitur: vt ibi. est ꝛ alia cũ minor nõ agnouit iudiciũ defuncti in fra quinquẽniũ: ꝛ aduersus illaꝫ nõ restituit̃ minor qꝛ ipso iure seruatur illesus.

N minoꝝ. Lex ista cõsueuit difficilis reputari. sꝫ si aduertatis casuꝫ ꝛ summariã expõnẽ lr̃e nõ inuenient̃ difficilis sꝫ facilis. ꝛ ɔsueuit ista. l. duplicẽ hẽre intellectũ vt patebit vobis ex sequẽtibus. ego tñ breuiter ꝛ caute tãgam vtrũqꝫ intellectũ hui⁹. l. Et in hac. l. impator vult ponere casus in quibus minor ipo iure seruat̃ illesus sine oi restõne. Item vult ponere casuꝫ in quo eoipo ꝙ minori debetur si nõ soluitur ei: eoipso est in mora. ꝛ pmo ponit̃ casus in spẽ. scðo in gñe. tertio ãnectit casuꝫ in spẽ. Et pmo ponit̃ casus i spẽ talis. Minor certo pcio rẽ suã maiori vẽdidit ꝛ tradidit: vł vendidit sꝫ nõ tradidit: tñ patus est tradere. maior non vult recipe: ꝛ maior emptor nõ soluit pciũ: ꝛ nõ fuit interpellat⁹ a minore vt solueret. nũqd tenetur ad vsuras pcij ex die vẽditiõis vel traditiõis: vel ex die quo patus erat tradere. vel poterit restitui in integrũ: qꝛ interpellatus nõ fuit ɔgruo loco ꝛ tpe: Et rñ. ꝙ si emptor nõ soluit pciũ minori: eoipo est in mora: siue re ipa. nã in minoꝝ psona ħ ẽ receptũ ꝛ approbatũ: vt cũ mior vẽdidit ꝙ ẽptor reipsa sit in mora. vñ tenet̃ ad vsuras pcij ex tpe more: ꝛ si nõ fuit interpellatus a minore ɔgruo loco ꝛ tpe ꝙ ẽ fauore minoris. ¶ Scðo dr̃ ꝙ idẽ est in bonefidei ɔctibus vł quasi: qꝛ vbicũqꝫ maior tenetur minori. ꝛ si nõ a minori fuit interpellat⁹ vt soluat: re ipsa est in mora: vt ita ex officio iudicis teneat̃ ad vsuras sine oi interpellatiõe. Itẽ in legatis ꝛ fideicõ. qꝛ eoipo ꝙ maior hꝫ dꝫ legatũ minori: ꝛ nõ soluit: reipsa est in mora: vñ tenebit̃ ad vsuras legati ꝛ fideicõ. ex tpe more. ꝛ in his casibus nõ restituit̃ minor. vt videat̃ interpellasse cũ nõ iterpellauit sꝫ ipso iure seruat̃ illesus. h. d. ista. l. Uidete expõnẽ lr̃e. Tex. in minoꝝ psonã. al's est in minoꝝ psonis. tñ vtraqꝫ lr̃a bene stat. ꝛ si habetis in minoꝝ psonis bñ stat. qꝛ aliqñ de pluribus in singulari loqmur: dũ dicimus. multus piscis est in boñ. i. multi pisces. Iteꝫ dũ dicimus. multos hꝫ filios: ꝛ si vnũ hẽat filiũ. vñ si dicat in psonis minoꝝ: bñ dicit. qꝛ loqtur de plurib⁹. si aũt hẽtis in psonã minoꝝ: bñ dicit. qꝛ ɔsuetus modus loquẽdi in singulari: intelligit̃ de plurib⁹. ɔsuetus modus loquẽdi s'uãdus est: vt. ff. de verb. sig. l. anniculus. ꝛ. l. in frequẽti vsu. ꝛ dꝫ exponi: vt. ff. de ver. sig. l. anniculus. ꝛ. l. in frequẽti vsu. ꝛ dꝫ exponi. in minoꝝ psonã. s. creditoꝝ: nõ aũt debitoꝝ. qꝛ hoc est introductũ ,p minorib⁹ dũ dẽtur eis: nõ aũt qñ debẽt. ne ꝙ fauore ꝛc̃. vt. s̃. de le. ꝛ cõ. l. ꝙ fauore. Tex. re ipsa. i. eoipo ꝙ dẽtur minori sine interpellatione facta ab eo. ꝛ hec copula põt legi expositiue ꝛ p. i. quasi istud verũ sit in pcio debito minori. qꝛ eoipso ꝙ tarde ei soluit̃ currunt vsure. Uel põt legi copulatiue vt dicatis. istud est priuilegiuꝫ minorũ vt vbicũqꝫ debeatur eis ꝛ non soluitur: debitor est re ipsa in mora: ꝛ maxime vbi debet̃ pcium. qꝛ ꝛ hꝫ copulare diuersa. Tex. solutionis. s. facte vel faciende. Tex. recepto iur. vel singulari ꝛ spãli iure. qꝛ istõ est spãle in persona minorũ. Uel põt exponi. recepto iur. qꝛ romani habuerũt aliqs. ll. a seipsis: vt senatuscõ. vt. ff. ð ori. iur. l. ij. aliquas. ll. habuerũt a grecis: vt insti. de iur na. §. ex non scripto. ꝛ in eo qð habuerunt a grecis continebantur hec. ꝛ dicuntur ideo receptiua. Tex. moraꝫ fidei. scilicet iur speciali absqꝫ interpellatione ab eo facta. Tex. desiderant scilicet puniri. ꝛ punitur mora duꝫ currunt vsure ex tẽpore more. Uel exponit̃ in his que morã desiderãt. i. in his in qbus vsure currunt ex tẽpore more. vt in bonefidei ɔctibus ꝛ quasi. ibi enim maior haberet necesse interpellare debitorem vt constitueret eum in mora, sed fauore minoris si minor creditor nõ interpellat debitorem tamen reipsa debitor est in mora: ꝛ tenetur debitor ad vsuras iudicis officio ex

tempore more. Sic ⁊ alibi dr̃. quilibet hēat suā pp fornica-
tionē nō exercēdā sʒ vitādā. Tex. in bonefidei ɔctib⁹ de q-
bus dr̃ insti. de act. §. actionū. in qbus veniunt vsure ex tpe
more: vt. j. de vsur. l. in bonefidei. ⁊ legatis in qb⁹ veniūt ex
tpe more: vt. j. cōia. de le. l. j. ⁊. ij. Et circa. l. istā no. Primo
no. ꝙ priuilegiū est minoris eoipso ꝙ debet minori ⁊ nō sol
uit: debitor est in mora re ipsa. ⁊ ad istud ɔcor. fur ⁊ rap. re
ipsa sunt in mora: vt. s. ꝙ me. cā. l. j. ⁊. j. d fur. ⁊ ser. cor. l. sub
tracto. l. iij. ⁊. ff. d fideicō. lib. l. cū vero. §. appet. Itē no. hic
lʒ maior creditor suū debitorē necesse hēat interpellare ex-
traiudiciū congruo loco ⁊ tpe vt ɔstituat eū in mora: vt. ff. d
vsur. l. mora. in pn. al's nō. vt. ff. de vbo. ob. l. si ex legati cau-
sa. speciale tñ ē in minore creditore vt si nō interpellat suū
debitorē: immo eoipso ꝙ non soluit re ipa est in mora vt in
bonefidei act. ⁊ in bonefidei actionib⁹ ⁊ legatis seu fideic.
veniūt vsure ex tpe more: vt. ff. de le. ij. l. ⁊. l. j. si seyus. §. vsu-
ras. ⁊ hec sunt que faciūt ad casum ⁊ ad summariaʒ expōnē
littere. ⁊ sic hoc bene intellexistis amodo nō errabitis. Sʒ
ad. l. istā opponit ⁊ ɔuincit trib⁹ rōnibus eaʒ stare nō pos-
se. ⁊ primo incipiam a leuioribus ⁊ postea veniaʒ ad altio-
ra. ⁊ hec. l. in fi. innuit ꝙ sicut in act. bonefidei veniūt vsure
iudicis officio rōne more: ita in actiōe ex testō p quaʒ petū-
tur legata ⁊ fideicō. vt. j. cōia de le. l. j. ⁊. ij. Sʒ nō ē verū qꝛ
actio ex testō est stricti iur̃. qꝛ nō cōnumerat̃ inter actiones
bonefidei: vt insti. de act. §. actionū. igit̃ in ea nō veniūt vsu-
re iudicis officio ex tpe more. qꝛ vsure non veniūt in stricti
iur̃ iudicijs: vt. j. de cō. inde. l. j. ⁊. j. de condi. ob tur. cāʒ. l. ꝙ
res. Ad istud vos dicetis ⁊ regulariter in actiōe bonefidei
veniūt vsure ex tpe more iudicis officio: vt dicūt. ll. ɔrie. sed
actio ex testō lʒ sit stricti iur̃ in aliquo cēsetur quasi bonefi-
dei ⁊ in ea veniunt vsure vt hic ⁊. j. de fruc. l. j. ⁊. l. ij. ⁊. ff. de
condi. ⁊ demō. l. sicut. ⁊. ff. de leg. ij. l. qui solidū. in prin. ⁊ sic
actio ex testō que est stricti iur̃ in aliquo equiparat̃ act. bo-
nefidei vt in ea veniant vsure ex tpe more. sʒ lʒ in hoc equi-
paret̃ act̃. bonefidei: tñ in alijs nō equiparat̃. qꝛ in act. bone
fidei iurat̃ in litē non in actiōe ex testō: vt. ff. de in litē iur̃. §.
in actionib⁹. ⁊. l. se. ⁊ ad istud facit ꝙ actio ex testō equipat̃
bonefidei actionib⁹ quo ad qd. sʒ quo ad qd nō. ff. de cōdi.
ob tur. cāʒ. l. vl. Sʒ instat̃ ⁊ op. ad. l. istā sic. l. ista in princ.
innuit ꝙ hoc est priuilegiū minorū vt eoipso ꝙ pciū nō sol-
uit ei ꝙ currūt vsure emptori. vñ ad vsuras ex tpe more te-
net̃. Sʒ ostēdo ꝙ idē est in maioribus. vel si est priuilegiuʒ
minorū h̄ est summe iniquū. ⁊ hoc ita probatur. si minor vē-
didit rem aut tradidit aut nō. si vendidit ⁊ tradidit ꝙ teneat̃
emptor ad pcium ⁊ ad vsuras pcij ex die vēditionis. qꝛ nō
soluit. istud nō est priuilegiū minoꝝ. qꝛ idē est in maiorib⁹.
qꝛ exquo emptor pcepit fructus: equū est ꝙ vēditor hʒ pcij
vtilitatē: vt. j. de act. emp. ⁊ vē. l. fructus. ⁊. l. curabit. ⁊. ff. de
act. emp. vē. l. iul. §. ex vendito. Si aūt minor vendidit rem
sed non tradidit: nōne ɔueniēs eēt ꝙ maior emptor teneret̃
ad vsuras pcij ⁊ a minore fructus pciperet. vñ est inconue-
niens ꝙ minor hēat rē ⁊ vsuras pcij: vt. ff. de act. emp. ⁊ vē.
l. ex empto. in fi. al's incipit emptorē. ⁊ iā locupletaret̃ cum
aliena iactura: ꝙ esse nō dʒ: vt. ff. de condi. inde. l. naʒ h̄ nā.
Itē ⁊ alia rōne hoc vr̃ incōueniēs qꝛ minor emptor nō pe-
tit rē nisi tradat preciū: vt. ff. de act. emp. ⁊ vē. l. iul. §. offerri.
ita nec minor petit preciū nisi tradat rē: vt in palle. tit. ff. de
act. emp. ⁊ ven. l. preciū. ⁊. l. qui pēdentē: vnde iniquū eēt ꝙ
petat preciū: nisi offerat rem: vnde nō est in mora emptor. si
non est in mora non tenetur ad vsuras: qꝛ vbi nō est petitio
non est in mora: vt. ff. si cer. pe. l. lecta. ⁊. ff. d reg. iur. l. vbi nō
est petitio. quid ergo dicemus? Ad qd vos dicetis vno mō
sic. minor maiori rē suam vēdidit sʒ nō tradidit. patus est tñ
tradere: nec emptor voluit accipe. in vtilitatē minoris res
pro tradita hētur vt veniāt vsure re ipsa exquo per eum nō
stetit quominus traderet: vt. ff. cō. ⁊ demon. l. mater. ⁊. ff de
verbo. ob. l. in executiōe. §. pe. Sed in maiore non est istud:
qꝛ si paratus est tradere: posset agere ad preciū act. ex emp.
⁊ venient vsure ex die interpellationis: vt. ff. de act. empt. ⁊
vendi. l. qui pendente. Uel potestis secundo modo dicere.
ꝙ hec. l. dicit tria dicta. In primo hic posito non est priui-
legiū in minore ꝙ nō fit in maiore: qꝛ intelligo primū dcm̄:
qꝛ minor vēdidit ⁊ tradidit eoipo ɔstituit emptorē in mora:
vnde tenet̃ ad preciū ⁊ ad vsuras pcij ex die venditionis ⁊
traditionis facte. ⁊ idē iur̃ est in maiore. vt in pal. l. fructus.
⁊. l. curabit. j. de act. emp. ⁊ vē. Si dicat aliqs vr̃m. cur anne
ctit̃ iste casus hic? R̃n. nō denotat aliud in minore q̄ʒ in ma
iore. sʒ loquit̃ in minore vt faciat ad rubricā. ⁊ qꝛ tuus ē mi
nor in hac. l. ipso iure nō indiget auxilio extraordinario restō-
nis: vt ar. ff. de mi. l. in cāe. ij. in pn. Sʒ in secūdo ⁊ tertio di-
cto aliud est in minore. qꝛ si minor vēdidit ⁊ nō tradidit sed
paratus erat tradere: quasi in act̃. bonefidei. ⁊ in act̃. ex te-
stamēto: eoipo ꝙ maior dʒ minori sine oi interpellatiōe cō-
stituit̃ in mora: ⁊ veniūt vsure sine iterpellatiōe rōne more:
nec minor indiget restōne vt nec depdita retro trahat̃. sʒ in
maiore nō veniūt vsure sine interpellatione facta. s. lite. cō-
test. vt. ff. de vsur. l. mora. ⁊. j. de vsu. ⁊ fruc. l. j. ⁊. ij. ⁊ per totū
ti. Si dicis. cur dicit de bonefidei ɔctibus. ⁊ d act̃. ex testō.
R̃n. s. dcm̄ est ꝙ in bonefidei ɔctibus ⁊ quasi veniūt vsure
ex tpe more nō in stricti iuris iudicijs: vt. j. de ɔdi. inde. l. j.
Alij tñ voluerūt dicere ꝙ hic est priuilegiū minoris: qd nō
esset in maiore: vt ēt re vēdita nō tradita emptor teneat̃ ad
vsuras pcij ⁊ ad pciū: sʒ hoc iniquū est ⁊ nulla. l. hoc dicit.
¶ Tertio ad. l. istā instat̃ ⁊ op. hic dicit̃ in minoꝝ persona
mora fit minori re ipsa. l. cōtradicit q̄ dicit ꝙ mora fit nō ex
re sed ex persona: vñ est ɔ. ff. de vsur. l. mora. in prin. Ad so-
lutionē cuius ɔrij dicetis trib⁹ modis. Et vno mō sic. ꝙ di-
cit. l. ɔ. mora fit nō ex re intellige. s. tm̄. sʒ ex psona. q. d. mora
fit ex re ⁊ ex psona. ⁊ ita concordabit. l. illa cū ista. qꝛ pmptū
est leges legibus cōcordare: vt. j. de in offi. do. l. vna. Uel
pōt dici scdo mō. qd dicit. l. ɔtra. mora fit nō ex re sʒ ex per-
sona. s. semp. aliqñ tñ ex re vt hic. ⁊ id dicit. l. alibi. aliquādo
mora fit ex re vt hic. aliqñ nō fit ex re sed ex persona vt ibi. ⁊
pro hoc facit. ff. de vsur. l. sciēdū. §. aliqñ. Uel pōt dici ter-
tio mō ꝙ duplex est mora. vna que fit iure cōi in oium pso-
na. vna que fit non ex re sed ex persona vt ibi. est alia mora
que fit iur̃ spāli: qꝛ fit re ipsa: vt in persona minoꝝ vt hic.
Et ad solonem huius ɔrij ⁊ vt plene liqueat articulus iste
ita distinguēdū est: vt ɔsueui distinguere. ⁊ aduertatis hāc
distinctionē: qꝛ dñs Az. scripsit eā in fi. huius ti. in summa:
⁊ scripsit eā in additiōib⁹ quas fecit in summa: ⁊ tetigit eā
in summa. ff. de vsur. in fi. prime colūne. ⁊ in appatu suo ma
gno in li. isto. sed ego plenius ⁊ clarius ⁊ lati⁹ dicā in mul-
tis q̄ʒ ipse: ⁊ q̄ʒ inuenietis in aliqbus scriptis. ⁊ incohabo
aliter q̄ʒ ipse. incipit ita. Mora aliqñ fit iure cōi. aliqñ iure
spāli. Sʒ ego incohabo sic. aliqñ fit mora. aliqñ fit q̄si mora
aliqñ fit iur̃ cōi. aliqñ spāli iur̃ siue singulari. Dicit̃ fieri mo
ra iur̃ cōi in maiorū creditoꝝ psona ⁊ cōiter in oibus cāis ⁊
actiōibus. Fit mora iure spāli in minoꝝ psona ⁊ ēt in maio
rū persona in certis causis ⁊ actionibus. Mora que fit iur̃.
cōi hʒ fieri tribus modis. vel p diei apposite lapsum. vel p
li. ɔte. factā in iur̃. vel p denūciationē factā extiudiciū ɔgruo
loco ⁊ tpe si nō sit omissa debiti repetēdi instātia. Fit mora
iur̃ cōi per diei apposite lapsuʒ si debitor in diē non soluit
ad diē: vt. j. de ɔhē. ⁊ cō. sti. l. magnā. ⁊. j. de iur̃ emphy. l. ij. ⁊
ff. de ac. ⁊ ob. l. traiecticie. ⁊. ff. de ver. ob. l. quotiens in diē.
⁊. l. si fundum. Item fit scdo mō mora iur̃ cōi per litis cōte.
factam in iur̃. si. n. debitor dʒ pur̃: ⁊ cōuenit̃ a creditore litē
contestando: cōstituit̃ debitor in mora: qꝛ maluit litigare q̄ʒ
soluere: si nō habuit iustā cām litigādi: vt. ff. de ver. ob. l. ne-
mo rē. §. j. ⁊. ff. si cer. pe. l. cū fundus. in pn. secus si hēret iu-
stā cām litigandi: vt. ff. de vsur̃. l. siqs solutioneʒ. in prin. ⁊. l.
sciendū. Iteʒ fit tertio mō mora iur̃ cōi p denunciationem
factaʒ extiudiciū cōgruo loco ⁊ tpe. si debitor maior pupil-
lo debebat pure: ⁊ interpellatus est ɔgruo loco ⁊ tpe: nec
remissa est debiti petendi instantia: vt. ff. de verbo. ob. l. si ex
legati. ⁊. ff. de solu. l. si soluturus. Sed quare dixi debitore ma
iore pupillo. quia non constituitur pupillus in mora: vt. ff.
de verbo. ob. l. si pupillus. non enim ei: sed suo tutori denū
ciandum est: vt. ff. de verbo. obli. l. sed ⁊ si dari. Non obst. l.
que dicit ei denunciari: vt. ff. de euict. l. si dictuʒ. in fi. qꝛ vel
speciale est cum pupillus ex persona sui tutoris qui vendi-
dit rē tenetur de euictione: vt emptor denūciet pupillo. vel
illud ē introductū fauore pupilli: vt si emptor potuit denū-

ciare pupillo ⁊ nõ denũciauit ꝙ nõ teneaꝛ de euictiõe:vt.j. vbi in rẽ act.exer.de.l.j.⁊.ff.de iudi.l.vẽditoꝛ. Jtẽ iõ dictũ est.nõ omissa debiti repetẽdi instãtia.qꝛ si post iterpellationẽ creditoꝛ daret dilationẽ ad soluẽdũ:vl' accipet vsuras ꝓ forte:nõ erit debitoꝛ.in moꝛa:vt.j.ð iure do. ipe.l.ij.⁊.ff.de in rẽ v.l.ꝓ pꝛe.§.vsuꝫ. Jtẽ est hoc veꝝ si sciat se debitoꝛem: nec iuste ignoꝛare debuit:vt.ff.si cer.pet.l.ꝙ re. Jtem hoc scire dꝫ:ne sint melioꝛis ꝯditionis stulti q̃ꝫ piti:ꝙ nõ dꝫ eẽ: vt.ff.de noxa.act.l.nõ solũ.⁊.ff.ꝙ vi aut clã.l.seruus. Jtẽ requiriꝛ aliud ꝙ labaꝛ tm̃ tp̃s ꝙ cõmode potuisset soluere vl' dare:vt.ff.de condi.⁊ de.l.siqs filiũ.§.stipulatio. Sed q̃ro hic sic.s̃.dixi ꝙ iure cõmuni fit moꝛa per interpellationeꝫ factam ꝯgruo loco ⁊ tpe:sed quẽ voco ꝯgruuꝫ locũ? Rñ.vbi teneris soluere:vt.ff.ð bo.auc.iu.pos.l.ij.⁊.s̃.de interro.ac.l.ꝯxisse. Jtẽ voco ꝯgruũ locũ vbi hẽs domiciliũ:vt.j.vbi in rẽ act.exer.de.l.vl.⁊.j.de iuꝛ.o.iu.l.iuꝛ. Sed si interpello te vbi nõ teneris soluẽ vt soluas:incongrue facio:nisi foꝛte te al's hẽre nõ possеꝫ:vt.ff.de eo ꝙ cer.lo.da.oꝫ.l.j. Jteꝫ ideo dixi ꝙ dꝫ fieri interpellatio ꝯgruo tpe: puta qꝛ debebas in diẽ vel sub ꝯditiõe:iterpello te exquo venit dies vl' ꝯditio: lꝫ nõ habeã necesse:vt.s̃.dixi.cũ dies ꝓ hoie interpellet.tñ que fiũt dubitatiõis cã ⁊c̃.vt.ff.mã.l.q mutuã. si pẽdẽte die vel ꝯditiõe interpello te:male facio:vt.ff.si cer.pe.l.certi cõditio.in pͥn.⁊.ff.qñ di.vsufru.le.ce.l.vnica. Jtẽ fit interpellatio ꝯgruo tpe:si elapsuꝫ est tm̃ tp̃s a die ꝯditionis quo dari potuit.ꝙ põt magis intellectu ꝑcipi q̃ꝫ locutiõe expꝛimi: vt ff.de sol.l.ratũ.§.ꝙ dicimus.⁊.ff.de ꝯ.ob.l.ꝯtinue.§.cũ ita. Sed qd si dũ interpellaꝛ debitoꝛ vt soluat rñdet ita curialiter ꝙ videaꝛ remitti interpellatio:vt fuit in marchiõe alberisi pꝛe huius marchionis q hẽbat multos creditoꝛes. cuꝫ occupauit marchiam ancolitanã sibi ⁊ apuliam dabat creditoꝛibus veniẽtibus vestes ⁊ equos.vel assurgebat eis:⁊ ponebat eos ad sedendum iuxta latus suũ.isti verecundabantur denunciare.vel si denũciabant:nõ insistebãt.vel dicebat eis marchio.ego scio ꝙ tu venisti ob talẽ causaꝫ. ego vsqꝫ ad octo dies soluã tibi. ⁊ ita mittebat eis caudam anguille in manu.⁊ ipsi recedebant.nũquid est remissa debiti repetendi instantia? Dixerunt quidã ꝙ non nisi dilatio deꝛ: vt ar.ff.de doli exce.l.iij.§.vlti.⁊.ff.de noua.l.stichum.⁊.ff. de condi.fur.l.per vim. Alij dixerũt ꝙ sic.qꝛ non videꝛ per eum stetisse.vnde ⁊c̃.vt.j.de condi.⁊ de.l.iuꝛ tui.⁊.j.de ver.ob.l.in executione.§.pe. Uel põt dici ꝙ siue detur dilatio expꝛesse vel tacite intelligiꝛ omissa debiti repetendi instantia:qꝛ ꝙ tacite fit dꝫ hẽri pꝛo expꝛesso:vt.ff.si cer.pe.l.cũ qd mutuam dedimus. Uel põt dici tertio mõ ⁊ verius. cũ requiraꝛ factũ:nõ sufficit gerere in mente:qꝛ ea que retinẽtur in coꝛde ⁊c̃.vt.j.de condi.ob cau. da.l.cedi.§.siquis. ⁊ hec moꝛa que fit iure cõi hꝫ multos effectus.⁊ hꝫ.v.pͥncipales effectus.⁊ ita scripsit dñs Azo.sꝫ ego dico ꝙ hꝫ octo effectu s.⁊ aduertatis:qꝛ ipse notãdo posuit frenũ ad caudã. sꝫ ego recto oꝛdine ꝓcedã ⁊ dico sic. moꝛa que fit iure cõi hꝫ aliquos effectus circa rẽ pͥncipalẽ:⁊ aliquos circa fructus ⁊ vsuras.circa rem pꝛincipalem hꝫ vnũ effectuꝫ:qꝛ debitoꝛ spẽi iuꝛ cõi ante moꝛam liberatur interitu spẽi:vt.ff.de ver.ob.l.stichus.sꝫ post moꝛaꝫ nõ liberaꝛ interitu spẽi: vt.ff.de ver.ob.l.legati cã.⁊.l.seruũ.§.sequitur.⁊.l.quoꝛ.nec distinguo esset eodẽ mõ res pitura penes creditoꝛẽ vt apud debitoꝛem:qꝛ si tradidisset potuisset vẽdere creditoꝛ:vt.ff.de le.j.l.apud iuli.§.titius.⁊.§.ip sius quoqꝫ.⁊.l.cum res.§. pe.⁊ ff.depo.l.si in asia.in fi.⁊.ff.si cer.pe.l.cũ fundus.in pꝛin.reprobata opi.Mar.qui dicebat.si esset res eodẽ mõ paritura apud creditoꝛẽ non teneꝛ debitoꝛ per.l.ff. depo.l.si plures.⁊ argu.ff.ꝙ me.cã.l.si cũ ex.§.ꝙ si hõ. ⁊.ff. de rei ven.l.item si verberatum.in fi.⁊.ff.de iure do.l.si is cui.in fi. Sed .ll.ille non faciunt pꝛo eo statiꝫ.l. illa si plures nõ facit pꝛo eo. quia ponit talem casum. deposui apud te seruum. postea in iudicio vel extraiudiciuꝫ interpellaui te vt mibi redderes.tu habebaꝫ iustam cãm non reddendi: qꝛ dicebas: reficias mibi sumptus quos feci in eo ⁊ tibi reddam.si pendente lite decedat moꝛte nãli:nõ teneris: vt.ff.de vsu.l.siqs solutioni.⁊ nos loqmur cũ debitoꝛ nõ hẽbat iustam cãꝫ litigandi. Jtem nõ ob.§.qd si hõ.qꝛ ibi est spãle:qꝛ perijt post dẽm dãnationẽ.j. tp̃s adiudicatiõis. vñ satis est vt in recõpensationẽ serui pͥstet penã tripli:vt.s̃.ꝙ me.cã.l.j.dixi. Nõ ob.illa.l.si v͛beratũ.in fi.qꝛ hic loqmur in ꝑsonalib⁹ actiõibus cũ dẽs mibi.in rei vẽ.est aliud:qꝛ vbi peto a te rei vẽ. ⁊ litẽ ꝯtestoꝛ tecũ: aut ab initio fuisti bonefidei: ⁊ sic toto tpe nõ teneris de interitu:aut ab initio fuisti malefidei:⁊ sic toto tpe teneris. aut fuisti bonefidei ab initio ⁊ postea malefidei:quo casu si hẽas iustã cãm litigãdi nõ teneris.al's sic.vt ff.de peti.hꝛ.l.illud.⁊.ff.de rei vẽ.l.vtiqꝫ.sed in ꝑsonalibus actionibus secus est:qꝛ satis est si debitoꝛ soluisset ꝙ creditoꝛ potuissꝫ distrahere:vt in auc̃.de depo.in fi. Jtẽ nõ ob. l. si is cui.qꝛ aut est moꝛa in exigẽdo:⁊ illa nõ fac̃ ꝑiculuꝫ ad debitoꝛẽ ꝑtinere.aut ẽ moꝛa in nõ soluẽdo:⁊ illa fac̃ ꝑiculũ ad debitoꝛẽ ꝑtinere:vt ibi dixi. Jtẽ hꝫ moꝛa aliũ effectũ circa rẽ pͥncipalẽ ꝙ debitoꝛ teneaꝛ creditoꝛi ad interesse suuꝫ quãti interfuit debitoꝛẽ soluisse:⁊ in moꝛa nõ fuisse:vt.ff.de condi.fur.l.in re furtiua.⁊.ff.de triti.acꝛ.l.in hac.⁊.ff.de ac.emp.⁊ vẽ.l.rẽ.§.si ꝑ vẽditoꝛẽ.⁊.ff.de re.iur.l.si kalẽdis.⁊.ff.de ver.ob.l.quot. Jtẽ hꝫ moꝛa circa reꝫ pͥncipalẽ in quodã casu mirabilẽ effectũ:qꝛ fac̃ ꝙ debitoꝛ teneaꝛ in tm̃deꝫ rõne moꝛe.verbigr̃a.pͥsa.hẽbat duos filios.me instituit in q̃rtã.te in toto residuo.si nõ vis mibi dare q̃rtã:⁊ patiaris me liteꝫ ꝯtestari tecũ:teneris ad q̃rtã ⁊ ad tm̃dẽ vt tua auaricia legittimis ictibus feriaꝛ:vt.j.de inof.te.l.siqs suo.in pꝛin.⁊ istos tres effectus hꝫ moꝛa que iuꝛ cõi fit. Hꝫ alios effect⁹ circa actiões ciuiles: puta vsuraꝝ.qꝛ in act.bonefidei ⁊ q̃si veniunt vsure iudicis officio ex tpe moꝛe:vt.ff.de vsu.l.moꝛa.§.in bonefidei.⁊.ff.de ne.ge.l.qꝛ tm̃dẽ.⁊.j.de vsu.l.in bonefidei.in stricti iuris non veniũt vsure:ẽt li.ꝯte.vt.ff.de cõdi.inde.l.j.⁊ de condi.ob tur.cau.l.quot.qꝛ vsure citra vinculũ stipulationis nõ debẽtur.repꝛobata Rogerij opi. qui dixit ꝙ in moꝛa stricti iuꝛ lite cõte.veniũt vsure:vt.ff.de vsu.l.lite.cõte. Et pꝛo ista sua opi.inducebat:qꝛ.ll. dicũt lite cõte.oĩs cã debeꝛ:vt.ff.de vsu.l.vulgo.⁊.l.fideicõ.§.in his.sed intelligo.l.illam.li.conte.veniũt vsure in bonefidei iudicijs ⁊ quasi cum moꝛa non pꝛecessit litis conteſ. Jtem intelligo ꝙ.ll.dicunt lite cõte.oĩs cã debeꝛ.s.nãlis vt fructuum non ciuilis vel vsuraꝝ ⁊ iter hec ẽ dꝛĩa:vt.ff.de rei vẽ.l. si nauis. Jtẽ soꝛtiꝛ aliũ effectũ circa accessionẽ.nã facit ꝙ veniũt fructus ex tpe moꝛe adhibita distinctiõe.aut peto rẽ act.bonefidei:⁊ tũc veniunt fructus ex tpe moꝛe:vt.ff.de vsu. l.videamus.ij.aut peto act.stricti iuꝛ:⁊ tunc si qdẽ peto ꝙ est meũ scꝫ rei vẽ.⁊ veniũt fructus ex tpe moꝛe.vt.ff.de rei vẽ.l.fructus.aut peto ꝙ fuit meũ:sꝫ desijt eẽ meũ: ⁊ tũc sil'r veniũt fructus ex tpe moꝛe:vt.ff.de ꝯdi.inde.l.indebitũ.⁊.ff.de cõdi.ob cãm da.l.cũ qs.aut peto ꝙ nõ fuit meũ:nec desijt esse meũ:sꝫ est mibi de nouo dãdũ: vt qꝛ ꝓmisisti mibi fundum per stipulationẽ:quo casu veniũt fruct⁹ li.ꝯte.vt. ff.de vsu.l.iij.⁊.l.hac.⁊ ẜm hoc intelligiꝛ.ff.cõmo.l.iij.§.in hac. Jteꝫ hꝫ alios effectus moꝛa q̃ fit iuꝛ cõi. Ecce moꝛa ꝑpetuat act.vt.j.de pꝛeſ.xxx.vel.xl.an.l.sepe. Jtẽ interrũpit p̃scrip. vt.j.de vsuca.l.moꝛe locis.nõ aũt vsuc̃.triennij.vt.ff. pꝛo emp.l.ij.in fi.⁊ hoc de rigoꝛe iuꝛ.sed de eq̃tate quãtum ad effectũ sic:vt.ff.de rei vendi.l.si post acceptum. Jtem habet alios effectus moꝛa que fit iure cõmuni. Ecce moꝛa que fit per li.conte.hꝫ istum effectum.nã quilibet pos.bonefidei lite ꝯte.pꝛesumptiõe efficiꝛ male fidei:vt.j.de acq.pos.l.nemo ambigit.in fi.⁊.ff.de pe.here.l.sed si cũ.§.sinaũt. Jtem hꝫ alium effectum moꝛa que fit per litis conte.qꝛ si posseſ.ante li.cõte.tenebatur de dolo post litẽ conte.teneꝛ de culpa:vt.ff.de rei vẽ.l.si homo.in fi. Jtem habet alium effectum moꝛa que fit per litis conte.qꝛ si possessoꝛ ante litẽ ꝯte.tenebaꝛ de ꝑceptis fructibus post litẽ ꝯt.tenebitur de ꝑcipiendis: vt.j.de rei ven.l.certum.habetis ergo ꝙ lite conte.faciat possessorem.ꝙ est verum in singularibus iudicijs: secus est in vniuersalibus:qꝛ post motã controuersiã efficiꝛ malefidei possessoꝛ:vt.j.de rei ven.l.si post.⁊.ff.de pe.hꝛ.l.itẽ veniũt.§.petitam.quedã tñ nõ operatur moꝛa que fit per li.conte.si erat bonefidei possessoꝛ vt q̃ꝫtum ad fructus ꝑcipiendos faciat suos.vt.ff.de vsu.l.q scit. Jtẽ lite conte.remanet bonefidei vt non teneaꝛ de interitu vt si hꝫ iustã cãm litigandi.vt in.l.illud.ff.verumtamen ista moꝛa que fit iure cõmuni purgaꝛ

multis modis: vt si debes mihi. x. ⁊ es in mora ⁊ stipulor a te aio nouãdi ꝙ debes: hic purgat̃ mora: vt. ff. de condi. fur. l. parui. ⁊. ff. de noua. l. stichũ. Sꝫ si stipulatio interponitur aio nouãdi purgat̃ mora si res est in presentia. si in absentia nõ nisi intercesserit stipulatio aio nouãdi: vt. ff. de solu. l. qui decem. §. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de ver. ob. l. scire. §. si a fure. Itẽ purgat̃ hic mora per solã oblationẽ: ꝙ itelligo in his reb⁹ que recipiũt solã oblationẽ: vt in eqs: vt. ff. de cõdi. inde. l. pinde. ⁊. j. de dona. pp nup. auc. dos data. Sꝫ si reqrunt depositio nem ⁊ oblationẽ ⁊ ꝯsignationẽ: vt pecunia: tunc sola oblatio nõ purgat morã. j. de vsu. l. acceptã. ⁊. ff. de vsu. l. j. in fi. ⁊ l. debitor. verũtamẽ si ꝯsignauit ⁊ postea reaccipit nõ videt̃ deposuisse: vt in prealle. l. acceptã. ¶ Or vidimus de mora que fit iure cõi tribus modis. ⁊ de tali mora loquitur. ff. de vsu. l. j. in p̃n. ¶ Or videamus de alia mora que fit iure speciali siue singulari. ⁊ ista fit aliqñ fauore: aliqñ odio. fauore aliqñ fauore persone. aliqñ fauore rei. aliqñ fauore actoris. fauore persone vt in persona minorũ. nã eoipso ꝙ debetur eis ⁊ non soluitur sine oi interpellatiõe ab eis facta: ⁊ diei apposite lapsu: debitor est in morã vt hic. ⁊ effectus huius more est vt si res perijt ꝙ debitori peat. vt ita teneat̃ ad fructus si est species. vel ad vsuras si est q̃titas vt hic dr̃. licet aliqñ excuset̃ debitor vt si nõ erat cui solueret̃: vt. ff. de vsu. l. cum quidã. §. si ꝯ pupillo. ⁊ hec mora dr̃ fieri re ipsa: vt. ff. de vsur. l. sed ⁊ si rei. §. aliqñ. ⁊ hec mora purgatur eoipso ꝙ minor efficitur maior: vt. ff. de le. iij. l. titia seyã. §. vsuras. Si obijcit̃ qũo purgat̃ eoipso ꝙ minor efficit̃ maior cuꝫ beneficia legũ debẽt esse perpetua nõ tpalia: vt in auc. de con sti. que de dig. §. illud. Rñ. spãle ẽ in eo vt sit tpale. Vel sic. priuilegia debẽt ⁊c̃. veruꝫ est nisi nominatim. l. dicat vt hic. ⁊ ex varietate temporis aliud induciť vt est in minore. Vel dicatis si priuilegia nõ indulgentur ex certa cã sꝫ generaliter: tunc sunt perpetua: sed hic indulgentur ob cãm: qr minore facto maiore cessat cã vnde cessat effect⁹: vt. ff. de pac. l. ꝙ dictum est. ⁊. s̃. de epis. ⁊ cle. l. generaliter. Item iure spãli fit mora fauore actionis: vt est in dote danda ex parte mulieris. nã si mulier ꝓmittit dare dotem: ⁊ elapso biẽnio est in mora: vt teneat̃ ad vsuras: vt. j. de iure doti. l. fi. §. vlti. ⁊ ista mora non purgatur nisi integrali solutione facta stipulatione interposita aio nouãdi: cũ solutione eius ⁊c̃. vt insti. qui. mo. tol. ob. in prin. Iteꝫ fit mora iur̃ spãli in dote reddẽda ex parte mariti: qr soluto m̃rimonio dos dꝫ reddi post annum vel parit vsuras tertio centesime: vt. j. de rei vx. act. l. vnica. §. exactio. ista mora non purgatur nisi vt superior. Item fit mora fauore rei. s. cã libertatis. nã eoipso ꝙ heres põt manumittere ⁊ nõ manumittit: iõ si interiꝫ partus nascitur liber est. al's tradit̃ matri ad manumittenduꝫ: vt. ff. de fideicõ. lib. l. cũ vero. §. apparet. ⁊. l. si pregnãs. ⁊. l. si ancillaꝫ. ⁊. l. si nõ dato. ⁊. l. si m̃re. ⁊ ista nõ purgat̃ nisi integraliter satisfaciat iuri. Itẽ fit mora re ipsa aliqñ odio in tribus vel in quattuor casibus. vt est in metum inferente. ⁊ in fure. ⁊ raptore. ⁊ predone. nã re ipsa sunt in mora ⁊ indistincte tenentur de interitu: vt. s̃. ꝙ me. cau. l. j. dixi. ⁊. j. de fur. ⁊ ser. cor. l. subtracto. ⁊. j. de condi. fur. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. j. ⁊ §. rectissime. ⁊. ff. ꝙ me. cã. l. sed si cum ex. §. ꝙ si hõ. ⁊ ista mora purgatur integrali solutione facta vel stipulatione interposita aio nouandi: vt. ff. de ver. ob. l. scire. §. si a fure. ⁊. ff. de cõdi. fur. l. pui. ⁊. ff. de noua. l. stichũ. ¶ Or segnori vidistis de vera mora: mõ subijciamus de quasi mora in certis casibus. Ecce emptor post reꝫ venditã ⁊ traditã est q̃si in mora precij soluendi: vt. j. de vsu. l. ij. ⁊. j. de act. emp. ⁊ ven. l. curabit. ⁊. ff. de vsu. l. euictis. Item cum debitor vendit pignus obligatum vt soluat pecuniã creditori: si nõ soluit est quasi in mora: vt. ff. de pig. ac. l. q̃uis. in fi. cũ. l. se. Itẽ est quasi in mora procurator vel gestor negociorum si pecuniã domini conuertit in suos vsus: vt. ff. de nego. ge. l. quia tantundem. ⁊. l. qui sine vsuris. ¶ Or segnori vltimo super. l. ista quero sic. qualiter mora describatur? ⁊ certe sic. dominus Ioan. ⁊ Azo dicunt vnum qđ reputo valde mirabile. ⁊ in summa ff. de vsur̃. dixit ⁊ commendat seipsum. Sed ipse de hoc potest redargui. dicit ipse. lex dicit ꝙ difficilis est more diffinitio: vt. ff. de vsur. l. mora. tñ magistraliter ita diffinio. dicit ipse. mora fit cum debitor maior. xiiij. in masculo. maior. xij. in femina interpellatur extra iudiciũ congruo loco ⁊ tẽpore vt per diei apposite lapsum: vel in iudicio per litis cõtestatam nec est remissa debiti repetẽdi instãtia nec hꝫ iustaꝫ cãm litigandi. sed hoc non est describere: immo dũ deberet describere moram ipse ponit effectus more ⁊ qualiter fiat mora iure communi: qr est differẽtia inter quid ⁊ qualiter. Sed de dño Azo. qui ita descripsit non miror: qr nesciuit de artibus. sed de dño Io. miror: qr ipse fuit exptus in artibus. qr proprie diffinitio sicut regula est. vnde proprie diffinire est rem breuiter enarrare: que per species põt diuidi. ⁊ ideo vos dicetis vt consueui dicere. Mora est detractio solutiõis sine cã ab adulto debitore facta per legittimã interpellationem in iure vel extra ius factã congruo loco ⁊ tempore nullo modo remissam ab eo qui scit se debitorem nec iuste potuit ignorare. iõ dixi adulto ꝙ secus est in pupillo. sine cã dico. qr secus si cũ cã fit detractatio solõnis: vt. ff. de vsur. l. siqs solutioni. per legittimã interpellationem includo tria. per diei apposite lapsum. vel per interpellationẽ ex̃ iudiciũ. vel per litem cõte. in iudicio nullo mõ remissam. iõ dixi vt satisfaciam legi que hoc dicit. ff. de vsur. l. mora. Itẽ ideo dixi ab eo qui scit se debitorem ⁊c̃. iõ dixi. qr ad hoc vt constituat̃ quis in mora opꝫ ꝙ debitor sciat se debitorem. nec iuste potuit ignorare: sec⁹ si ignorat vl' iuste potuit ignorare: vt. ff. si cer. pe. l. cum dare opꝫ. Itẽ iõ dixi cõgruo loco ⁊ tempore. qr secus si interpellatio esset facta in non ꝯgruo loco ⁊ tempore: vt. s̃. dixi.

I tutor. In. l. ista ponitur casus in quo minores ipõ iure illesi seruant̃ ⁊ est talis. minor hẽbat tutorẽ. iste nõ cauit rẽ pupilli saluaꝫ fore sicut debuit. ⁊ sic nõ prestita satisdatione rem pupilli saluã fore noĩe pupilli litigauit ꝯ talẽ tutorẽ: lata fuit snĩa nũquid p̃iudicat pupillo? Rñ. ipõ iure nõ preiudicat pupillo. ⁊ iõ nõ hꝫ necesse petere restitutionẽ. Tex. tuus. pupillo querenti rñdet imperator: vt pꝫ ex. l. subscrip. Tex. non cauerat. sub. rem pupilli saluam fore. sunt quidã tutores q cauent rẽ pupilli saluam fore vt legittimi ⁊ datiui sine inquisitione. sꝫ testamẽtarij ⁊ datiui cũ inqsitione nõ cauẽt: vt insti. d̃ satis. tu. §. j. Tex. nõ potuit. ipõ iur̃. Tex. q̃ñ. ꝓ qr. Tex. nõ potuit. cũ debuit satisdare ⁊ nõ satisdedit. Tex. ipso iure irrita sunt. Unde no. ꝙ snĩa lata ꝯ tutorẽ q debuit satisdare rẽ pupilli saluã fore ⁊ non fecit: nõ p̃iudicat minori ipso iur̃. sec⁹ si lata esset ꝓ minore: vt. j. de tu. q̃ satis non dedit. l. vlti.

Ancimus. Leges veteres aliorũ impatoꝝ q pcesserũt iusti. in supiorib⁹ habuistis hucusqꝫ. hec l. que est vltia. l. huius ti. ẽ noua. l. iusti. in qua ponit̃ nouũ ius. ⁊ in. l. ista minor ipso iure seruat̃ illesus sicut. in. ll. supioribus. Et in. l. ista dr̃: si minor cõfessus est se dẽre. c. spe future numeratiõis ⁊ non est secuta numeratio: poterit opponere exceptionẽ nõ nu. pe. j. bienniũ. ⁊ ipõ iure nõ currit ei istud biẽnium in minore etate: ⁊ ideo nõ indiget iure restõnis. Idẽ est hodie in oĩbus p̃scriptiõib⁹ minorib⁹. xxx. vel. xl. an. qr ille hodie ipõ iur̃ nõ currũt minorib⁹. Sꝫ oli currebãt: sꝫ restituebant̃. ⁊ hoc illa ratione: qr meli⁹ ẽ iura minoꝝ intacta seruare: q̃ post cãꝫ vulneratã remediũ querere. q. d. meli⁹ est p̃scriptiões minoruꝫ xxx. an. nõ currere q̃ post cursuꝫ restõnes dare. sꝫ p̃scriptiones. xxx. vel. xl. an. durãt in suo statu: qr sicut oliꝫ currebãt: sꝫ restituebãtur: ita hodie. Tex. impfecte etat. i. miõris etatis. nã dr̃ impfecta etas añ. xxv. an. post. xxv. an. dr̃ pfecta: vt j. de his q ve. eta. ipe. l. fi. Tex. nõ currere. hec ẽ ipropria locutio. qr p̃scriptio nõ hꝫ pedes: ergo nõ currit. Sꝫ qũo dicimus currere? Rñ. dicimus abusiue dũ loqmur p̃scriptio currit: sic abusiue dicimus. l. iacet. vt in auc. de fideiu. in p̃n. Itẽ sic dicim⁹. l. administrat. vt in auc. de hi. ⁊ fal. in fi. Itẽ sic dicim⁹ apices dignitatũ. Tex. currere. vt. j. de erro. mili. an. l. excellẽtia. vel ponimus ita nõ currẽ. i. nõ obstare. vl' nõ currẽ. s. hodie. Tex. q̃rere. ⁊ ita no. oliꝫ p̃scriptiões miores xl. vl'. xxx. an. currebãt miorib⁹: sꝫ restituebant̃. sꝫ hodie ipõ iure nõ currũt p̃scriptiões: qr melius ẽ subuenire ab initio

q̃ ex postfacto vt ar. s. de transac. l. nec intẽtio. Tex. exce-ptionibus. i. p̃scriptiõibus q̃ exceptiones pariũt. vt. j. de lõ. tempo. pres. l. pe. ꝛ vlt. Tex. remanentibus. ¶ Sed quõ est illud intelligendũ? Dixerũt quidã. oliz prescriptiones. xxx. an. currebãt minoribus sed nõ restituebanť. sicr ꝛ hodie di cebãt ipsi. qꝛ p̃scriptio. xxx. vel. xl. an. nõ currit ex sua perso na. qꝛ minor nõ põt esse nisi vsq; ad. xxv. an. ergo non posset eis currere vsq; ad. xxx. vel. xl. an. sed currit ex persona sui predecessoris: sed nõ restituiť: qꝛ non dz licere minori suc-cessori q̃ nõ licuit defuncto: vt. s. si aduersus ven. pigno. l. vlt. ꝛ. ff. ex q. cau. in pos. l. apud iul. Sz nos dicimus, q̃ hoc est intelligendum aliter. prescriptiones. xxx. vel. xl. an. cur-runt minoribus sed restituuntur. Sed hic custodiatis vos qꝛ prescriptiones. xxx. vel. xl. anno. currunt minori post pu-bertatem: non autem in pubertate: qꝛ si inchoata erat pre-scriptio a predecessore: ꝛ succedit ei pupillus: non currit prescriptio pupillo: vt. j. de p̃scrip. xxx. vel. xl. an. l. sicut. Sz adulto bene currit ex persona predecessoris: sed lesus re-stituitur: qꝛ in eius persona cõpleta est lesio: vt. ff. d mino. l. emilius largianus. ¶ Or segnori dñs Azo in. l. ista signa uit infinita contraria. ꝛ ego signabo illa ꝛ breuiter soluam. ꝛ postea subijciaz vnã diuisionẽ ad quã reducã oĩa ꝯtraria. Et statim opponitur ad. l. istã ꝛ sic. hic dicitur exceptio non nu. pe. nõ currit minori ex sua persona. Sed. l. est cõtra. j. de non nu. pe. l. si inter. Rñ. ex p̃sona minoris nõ currit prescri ptio: vt hic. sed. l. contra. loquitur qñ predecessor minoris fuit confessus se recepisse pecuniã: ꝛ decessit pẽdente bie-nio: quo casu minori currit: sz restituitur. ¶ Sz denuo ad l. istaz op. ꝛ videtur q̃ minori currat prescriptio ꝛ non resti tuatur. Ecce si minor debuit accusare vxorem suã de adul-terio infra. xl. dies ꝛ nõ fecit: non restituiť: vt. ff. de mi. l. auxi lium in prin. Ad solutionẽ cuius contrarij dicunt quidã. q̃ ibi dicitur hic corrigiť. Sed verius est vt dicatis q̃ p̃scri ptiones nõ currunt minori quibus excludať a vendicatiõe iuř sui. vel quibus defendať ne indebite possit conueniri. sz prescriptiões inducte ad crimina p̃sequẽda vel ad calũniã expellendam bene currunt minori. ꝛ q̃ maritus possit accu sare vxorem suã de adulterio iuř mariti infra. xl. dies. est bñ ad crimẽ persequendum: vt in. l. ꝯ. ¶ Sed denuo opponiť ad. l. istam. ꝛ vř q̃ prescriptio currat minori in minori etate. Ecce si minor nõ nouit questionem status mři sue: nec post mortem eius infra quinquẽniũ: vt. j. ne de sta. defun. l. si ma ter. Rñ. illud est spãle fauore libertatis. ¶ Sed denuo ad l. istaz instatur ꝛ opponitur: qꝛ prescriptio temporis statuti ad inuentarium faciendũ currit minori ꝛ pupillis nedum adultis. vt in auct. de here. ꝛ fal. §. pupillus. Rñ. spãle ẽ ibi ꝛ ideo spãle: qꝛ nõ vult. l. morã fieri in aditione hereditatis: ꝛ moram fieri creditoribus ꝛ legatarijs. ¶ Sed denuo ad l. istã oppониť ꝛ signať ꝯ. j. de iudi. l. pperandum. in fi. Rñ. spãle est in iudicijs odio litium vt currat sed restituatur. ¶ Sed denuo ad. l. istam instať. nõ est dissimilis conditio minorũ ꝛ maioꝝ: sz similis. vt. j. de temp. re. l. nulli. cũ ꝛ ma-iores si non accusauerunt rõne absentie restituũtur vt accu sent. ꝛ ita in minoribus dz esse: vt. ff. ex quibus cau. ma. l. cũ miles. Ad qd respõdeo q̃ in aliq̃bus sunt similes: ꝛ in ali quibus sunt dissimiles. Sũt similes: quia sicut maioribus post absentiã dať quadriẽniũ ad restõnem petendã: ita mi-noribus. Sunt dissimiles in alio: qꝛ minores non restituun tur ad accusationẽ publici iudicij: qꝛ eorum non interest qꝛ poterant accusare tutore auctore: vt. j. de auc. pres. l. claruz. ꝛ. ff. ad. l. iuli. ma. l. si maritus. §. filia. sed secus est, in maiore absente: qꝛ per se non potuit alium accusare: qꝛ absens aliũ non accusat. vt. j. de accusatio. l. absente. per alium non po-tuit accusare: qꝛ ad crimen publici iudicij ꝛc. vt. ff. de accu-sa. l. penul. §. ad crimen. vnde ideo restituitur: vt accuset. ¶ Et vt tollatis ista contraria ꝛ vt plene liqueat articulus iste: ita no. Quedam prescriptiones olim currebant mino-ribus ꝛ non restituebantur: ꝛ hodie currunt: ꝛ non restituũ tur. quedam prescriptiones currebant olim: sed restituebã-tur similiter ꝛ hodie currũt ꝛ restituunť. quedã prescriptio nes nec olim nec hodie currunt minoribus ipso iure. que-dam currebant olim sed restituebantur: sed hodie ipso iuř seruantur illesi. ¶ Incipiamus a primo quedã prescriptio nes olim currebant minoribus ꝛ non restituebantur ꝛ ho-die currunt ꝛ non restituũtur: vt est prescriptio. lx. dierũ ad accusandum iure mariti. qꝛ pres. est statuta ad crimẽ perse-quendum: ꝛ in executionibus criminum minores non resti-tuuntur: vt. ff. de mi. l. auxilium. Item prescriptio quinquẽ-nij introducta est ad tuendum statum defuncti. illa olim cur rebat minori: ꝛ hodie. ꝛ sicut nec olim restituebatur: ita nec hodie: vt. j. ne de sta. defunc. l. si mater. ¶ Quedam prescri ptiones currebant olim minoribus: sed restituebãtur: ꝛ ho die similiter. Ecce p̃scriptio incobata ꝯ defunctũ succeden te minore currebat prescriptio ei ꝛ restituebatur: similiter ꝛ hodie: vt. ff. de mino. l. ẽt. ij. ꝛ. j. de presci. xxx. vel. xl. an. l. sic in fi. Item est exemplũ in quibusdã p̃scriptiõibus: vt in in-uentarij ꝯfectione: vt in auc. de hẽ. ꝛ fal. §. pupillus. Itẽ est exẽplum in prescriptione. x. dierũ statuta ad appellandum: vt. ff. de ap. l. illud ꝛ. j. si sepi. in inte. resti. postu. l. j. Item est exẽplum in prescriptione triẽnij statuta ad finiendũ litẽ: vt j. de iudi. l. properãduz in fi. Itẽ est exẽplũ in prescriptioni-bus. xxx. vel. xl. an. que currebant olim adultis ꝛ restituebã tur. vt. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. sicut. ꝛ idez est hodie: vt in. l. ista in fi. ¶ Quedam prescriptiões nec olim nec hodie currũt minoribus ipso iure. vt est prescriptio quadriẽnij sta tuta ad petendã restitutionẽ. Ecce si minor qui poterat re-stitui recessit in pma die quadriẽnij relicto minore successo re illud quadriẽniũ nõ currit minori successori ipso iure: vt ff. de mi. l. interdũ. in fi. Item prescrip. v. vel. x. vel. xx. an. ipo iure non currunt minori: puta si minor alienat prediuz suũ sine decreto non valet: si maior factus tacet per quinquen-nium: illa vẽditio tacite ꝯfirmatur. ꝛ hoc si alienat titulo nõ lucratiuo. si aũt alienat titulo lucratiuo nõ si taceat. x. vř. xx. an. confirmať. pone decedit minor in quinto anno. vel. x. vel xx. an. relicto minore successore: non currit minori successo ri ipso iure: vt. j. si ma. fac. ra. ha. l. vlti. ne si currerent cõmit-teremus ꝯ dictum pretoris: qꝛ restitueret ad restituendum: ꝛ sic fieret circuitus q̃ nõ dz esse: vt. ff. de mi. l. interdum. in prin. ¶ Quedã p̃scriptiones oliz currebant minoribus sz restituebantur: vt oĩs prescriptio. xxx. vel. xl. an. vnde p̃scri-ptio triẽnij currebat olim minori: sz restituebatur: vt. j. si ad uersus vsuca. l. j. sed hodie non currunt ipso iure: vt hic. ꝛ ideo dixi de adulto. qꝛ secus in pupillo: vt. ff. de acq. re. do. l. in bonefidei. in prin. ¶ Or segnori circa. l. istã subijciam duas questiones. ꝛ statim quero quare minores in contra-ctibus vel quasi: in delictis vel quasi. ipso iure non seruanť illesi: sed per restitutionẽ in quibus restituunť in p̃scri. mi-norib⁹. xxx. vel. xl. an. ipso iure seruanť illesi? Rñ. rõ est ista. in contractibus vel quasi est dubiũ sit lesus minor vel non. vnde dz pbare duo. s. se minorẽ ꝛ lesuz vt restituať: vt. s. de in integ. resti. l. minoribus. in delictis vel quasi est dubium anteq̃ iudiciaria subtilitate inquirať: deliquerit minor do-lo vel culpa. ꝛ ideo non seruantur ipso iure illesi: sed in pre scripť. euidens est ratio. si minor stetit triẽnio q̃ petit rẽ suã ab eo q habebat bonãfidẽ ꝛ iustum titulum: in euidẽti est q̃ ipse est lesus in iure suo. Itẽ si minor nõ opposuit exceptio nem nõ nu. pecu. j. bienniũ. in euidẽti est eũ esse lesum. ꝛ iõ l. ipso iure seruat eũ illesum. sic ꝛ al's si est in euidẽti: vt. ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. si ea. ꝛ. ff. de carbo. l. iij. §. due cause. Sed quero qualiter notabiť exẽplum q̃ p̃scriptio. xxx. vel xl. anno. currat minori: sed lesus restituiť? Respõdeo sic. in prescrip. xxx. an. stetit maior. xxix. an. nõ egit rei vendi. cõtra malefidei possessorem carẽtẽ iusto titulo. vel in prescrip. xl. an. stetit maior. xxxix. an. q̃ nõ egit hypo. moriť maior in pri mo die. xxxix. succedit ei minor adultus. prescriptio bene currit minori sed restituitur. ita est in prescri. xl. an. vt si de-cesserit maior in pma die quadragesimi an. ꝛ successit ei mi nor: hic currit prescriptio minori sed restituitur. Sed qd dicemus in casu tali. ponamus q̃ sum. x. an. aliquis male fidei ꝛ sine titulo cepit rem meam possidere. bñ scitis q̃ in-cipit p̃scribere. xxx. cũ cepit possidere rem meam mala fide ꝛ sine titulo: vnde prescriptio non currit mihi ipso iure du rante pupillari etate: ꝛ me effecto adulto curret mihi. flu-ent ergo in minori etate. iiij. anni. current. xvj. me effecto

adulto:non est adhuc cōpleta prescriptio:qꝛ nō currit mihi in minori etate.effectus sum maior.xxv.annis.xv.an.completa est vsuca.currētibus.xvj.an.me minore adulto:⁊.xiij. me maiore.xxv.an.nunquid erat minor restituēdus vel nō? Videtur ꝙ si dicamus eū restituēdū ꝙ cōmittamus in.l.que dicit dandā restōnē infra quadriēniū:vt.j.de tempo.resti. in inte.l.supuacuā.sed si hic daremus restōnē: iā extēderet ista restō infra quadragesimūquartū an.si bn̄ cōputetis.Itē si dicimus eū nō restituēdū:ista esset maxima iniquitas: qꝛ sicut absens restituit vt subducat oē tps abn̄tie de medio: vt.j.de resti.mi.l.ꝙ tpe.ita ⁊ minor restituit vt tēpus ꝙ fluxit in minori etate subducat de medio:vt.ff.de mi.l.vlt. Ad istud vos ita dicetis.licet sit ponēdū exemplum in prescriptione.xxx.an.in veritate:vt.s̄.dixi.tn̄ in qōne ista dicimus. super parte currit in minori etate.pro parte in maiori etate datur restitutio:vt tempus ꝙ fluxit in minori etate restituat ei vt est in maiore:vt in.l.superuacuā.nec ob.hec.l.que loquitur in prescriptione triēnij.vel.x.vel.xx.sed in prescriptione xxx.an.secus. Si dicis nō dʒ beneficiū restōnis vltra.xxix. an.extendi. verum est cum lesio est consummata in minori etate:vt sicut ex prescriptione tpis statuti ad inuentarium conficiendū.sed in quibus nō pficit lesio in minori etate: dicā restōnem dandam a tempore lesionis:vt.ff. qn̄ act.de pecu.est anna.l.j.§.annus.

¶ Qui ⁊ aduersus quos in inte.re.

¶ In superioribus dictū est qbus ex cau.ma.restituant in integrū.⁊ ex qbus causis minores seruant illese ipso iure. ammō intēdit tractare imperator qbus ex causis deneget restō.⁊ aliqn̄ denegat ꝑpter personā minorū.aliqn̄ ꝑpter personā illorū ꝯtra quos volunt restitui: vt hic in rubrica dicit.qui ⁊ aduersus quos in integrū restitui nō post.q.d. videamus ⁊ subijciamus que persone nō pn̄t petere restōnem ⁊ cōtra quas personas.⁊ de primo agitur.j.eo.l.j.⁊ de secūdo agitur.j.e.l.iij.⁊.l.vlti.

A cōcilio. Lex ista. intēdit tractare qbus ex causis minoribus restō in integrū deneget: ⁊ sic respicit primā partē rubrice.⁊ ꝯtinet in se duos casus. ¶ Et primus talis est.cū petitur in integrū restō per minorē apud cōpetentem iudicem:cōpetens iudex dʒ examinare si tpe cōtractus erat paterfami.⁊ publicis actibus erat instructus: qꝛ sic agebat sic contrahebat sic publicis muneribus fungebatur.ꝙ non esset verisimile his casibus eū esse deceptum quibus casibus denegatur sibi restitutio si non ꝓbat plene eum esse deceptum. ¶ Secundus casus est.si minor celebrauit ꝯtractum in minori etate probat plene se minorē ⁊ lesum:aduersus hunc contractū poterit restitui:lʒ probet ꝙ tempore cōtractus creatus fuit decurio patrie sue:vel lʒ probetur ꝙ tempore ꝯtractus vt maior studebat sue soboli propagande. Tex.dicat.s.contrahendo. Tex.fuerit.s.tēpore ꝯct⁹. Tex.se docuerit.i.sic agebat sic ꝯhebat vt paterfa. Tex.non sit.vnde in isto dubio sibi restitutio in integrū denegatur. Tex.verū. Incipit secūdus casus. Tex.deprehēdatur.sub.⁊ hoc plene ⁊ plenissime ꝓbat. Et ex.l. ista quedam magistralia no. Statim no.si minor sic agit sic contrahit sic publicis muneribus fungit vt paterfami.est presumptio iuris ꝙ non sit circūuentus cui stat:nisi in contrariū probetur ⁊ denegatur restitutio:vt.ff.ad macedo.l.paterfa. sed si in ꝯtrium plene probatur eū minorē ⁊ lesum non statur huic presumptioni ꝙ nō ꝓsumat lesus:vt hic in fi.l.Ex quo etiā no.ꝙ statur presumptioni iuris donec in cōtrariū probetur:vt.j.de ꝓba.l.siue.⁊.ff.de pac.l.iurisgē.§.ꝙ fere. ⁊.ff.de ꝓba.l.cū de indebito in prin.§.j.sic ⁊ alibi in dubio quis presumitur iudex:vt.ff.de offi.pre.preto.l.barbarius. ⁊.j.de sen.⁊ inter.om.iudi.l.si arbi. Item no.hic aliud magistrale ad qō tota die magistraliter allegamus.l.istā.⁊ prima facie quantum ad litteram non dicit quicꝙ̄:sed quantū ad mentem sic.tota die dicimus que notoria sunt non indigent probatione:vt hic.⁊.ff.qui satisda.cog.l.si vero.§.qui pro rei qualitate.⁊ ꝙ hec lex hoc dicit videte:qꝛ notorium est vt notorium ꝙ minor contrahens sic agebat sic contrahebat vt quilibet paterfami.lʒ dicat se circūuentum: in isto dubio nō presumitur lesus nisi plene ꝓbet se lesum.vn̄ non indiget alia ꝓbatione ab aduersario. Sʒ si sit non notoriū vt notoriū:⁊ negat in iudicio: ꝓbat. Nos tn̄ dicimus ꝙ aliquid est notorium tribus modis. Uno modo dicit notorium id qō est notum ita ꝙ ex nulla tergiuersatione potest negari:⁊ non requirit aliam probationem in iudicio.verbigratia.oibus est notum ꝙ ille minor tēpore ꝯctus erat potestas huius ciuitatis vel defensor.si hoc reuocaret in dubium non reduceretur in ꝓbationē testium:imo iudex non audiret eū. Item stultū esset si reuocaret in dubium an papa Alex.sit post petrum.nam hoc est notoriū sine euidētia: vn̄ non deducet in ꝓbationē testium:vn̄ si ꝯstat ꝙ tu eruisti alicui oculū:facti euidētia apparet ꝙ atrox est iniuria:vt.ff. de ferijs.l.ij.in fi. Item si ꝯstat ꝙ tu occidisti aliquē ex facti euidentia apparet ꝙ dolum cōmisisti:nisi probetur in ꝯtrariū ꝙ casu fecisti:vt.j.ad.l.cor.de sic.l.j. Item si dicis alicui nō dicendum:ex facti qualitate apparet ꝙ dolo commisisti iniuriam:vt.j.de iniu.l.si nō couicij. Item est notum vt notorium aliquid post cōfessionem aduersarij factā iniurie:vel si causa decisa est per sn̄iam que transiuit in vigorē rei iudicate:⁊ hoc notorium ꝓbat.vnde apparet ꝙ in his que sunt notoria nō est necessaria aliq̄ probatio:sed in alijs que non sunt notoria sic.⁊ sic intelligim⁹.j.de fide instru.l.in exercēdis.⁊.j.de probat.l.sciant.⁊.j.de penis.l.qui sn̄iam.⁊.ff.de offi.pre.l.illicitas.§.veritas.⁊.ff.de condi.inde.l.elegant. §.j.⁊ pro hoc facit etiam extra de coha.cle.⁊ mu.c.tua. Item no.tertium magistrale ꝙ propter penuriam hominū vocantur minores ad honores:sed vbi non est penuria hominum non vocantur:vt.ff.de mu.⁊ ho.l.ad rempubli. Sʒ hoc male seruatur bononie.⁊ si non est penuria hominum. Itē rauenne ⁊ sengalie:qꝛ ibi minores possunt vocari ad honores.sic ⁊ alibi dicimus:vt.ff.de va.⁊ excu.mu.l.eos. ¶ Sʒ denuo ad.l.istā opponitur.Et videt ꝙ hec.l.sit mirabilis ⁊ fatua.⁊ ꝙ sit mirabilis ⁊ fatua videte.⁊ primo videtur finis a prin.discordare. Primo eniʒ dicit ꝙ si minor est homo industrius:presumit ꝙ non sit lesus: ⁊ sic nō dat restitutio. Secundo dicit ꝙ ei non denegat restitutio ex eo ꝙ propagande ⁊ soboli nutriende studuerit. Rn̄.hec.l.in principio loquitur quando notoriū est.in hoc dubio verisimile est propter etatem denegandam restitutionem.sed in fine loquitur cum est circūuētus:quo casu nō propterea ꝙ studuerit ꝓpagationi liberoꝝ restitutio denegatur. ¶ Sʒ denuo hec.l.videtur mirabilis:cum minor petit restitui cōtra cōtractum:aut ꝓbat duo:se minorem ⁊ lesum:quo casu dʒ restitui:vt in fi.huius.l.apte ꝓbatur.⁊.ff.de in inte.resti. l.minoribus.aut non probat se minorem ⁊ lesum: quo casu fuit diligens paterfami.vnde non dʒ restitui.nā non eoipso ꝙ minor est presumitur lesus nisi probet se lesum: vt.ff.de mi.l.semper.⁊.l.nō oia.⁊.ff.de iureiur.l.nam postea.§.si minor.qd ergo dicemus? Ad istud ergo dicetis pluribus modis.Et vno mō sic.ꝙ ista.l.intelligitur in contractu mutui: vt odio feneratoris minor pauperior presumatur si petit restitutionem aduersus feneratorem: nisi fenerator creditor probet eum locupletiorem vt.s̄.si aduer.credi.l.j.⁊.ij.⁊ ꝓbat creditor eū locupletiorē esse eoipso ꝙ tpe ꝯctus ꝓbat hunc minorem diligentē patrēfami.fuisse:qꝛ sic agebat sic cōtrahebat sic publicis muneribus fungebatur vt paterfa. ⁊ hoc casu presumitur locupletior minor alio a creditore non probato:⁊ denegatur sibi restitutio.⁊ sic intelligit principiū huius.l.vel si minor ꝯ istā ꝓsumptionē plene vl plenissime probʒ ꝙ sit pauperior ex illo mutuo:eo casu licʒ ꝓbetur eum studuisse educationi liberoꝝ nō ideo minus datur restitutio.⁊ sic intelligitur hec.l.in fi. Uel pōt dici secūdo modo ꝙ hec.l.intelligatur in alio quolibet contractu a mutuo.verbigr̄a.minor celebrauit contractum emptionis. minor petit restitui contra illum contractum.ꝓbat se minorem duobus vel tribus testibus:⁊ ita plene ꝓbat. Itē ꝓbat se lesum per vnū testē:⁊ ita semiplene: qꝛ ꝓbatio vnius testis semiplena est:vt.ff.de do.pre.l.theopōpus. hic iopia probationum

probationum dz ei iu iurandu3 deferri .vt.ff.de iureiur.l.in bonefidei.⁊.ff.de iureiur.l.ammo uedi. tñ si notoriu3 est tpe cõtractus eum diligẽtem patrẽfa.fuisse.hic in isto dubio nõ debet iusiurãdum deferri. q2 iuris presumptio est ɔtra eum immo denegat̃ sibi restõ.⁊ sic loquit̃ primus casus huius.l. vbi dubiũ est.sed si minor ꝓbat se minorez ⁊ lesum lz ꝓbet̃ tpe ɔctus studuisse ꝓpagationi ⁊ educationi liberoꝝ restituit̃:vt in fi.huius.l. ¶Sed ⁊ põt dici tertio mõ.minor ɔxit. petit restitui aduersus ɔctum.ꝓbat plene se minorẽ ⁊ lesum duobus vel tribus testibus. eius aduersarius probat eum duobus vel tribus testibus locupletiorez esse.⁊ allegat qd tempore ɔtus notoriũ est eũ diligentẽ patrẽfa. fuisse.hic iudex dicit.ego sum perplexus siue dubito:nescio qd faciam. q2 iste ꝓbauit plene se minorẽ ⁊ lesum.aduersarius ꝓbauit plene eu3 locupletiorẽ.insuper allegat eu3 diligentẽ patrẽfami.fuisse tempore ɔctus.in isto dubio iudex debet dicere. q2 iste administrabat diligẽter vt paterfa. denego ei restõnẽ ⁊ sic intelligo princi.huius.l.cum est notoriũ.Sed si minor probaret se minorem ⁊ lesum: ⁊ in ɔrium nõ probaret̃ eum locupletiorẽ esse:lz ꝓbaret̃ eũ educatiõe liberoꝝ studuisse: non tamen pp hoc est restitutio deneganda:imo indulgetur restitutio.⁊ sic intelligitur finis huius.l.

Tam apud veteres.

Superior.l.est antiqua.l.alex.hec est noua l.iusti.que ponit nouum ius. ⁊ in supiori.l. habuistis qualiter rõne psone petentis restõnem in dubio denegatur restõ. In.l.ista ponit̃ qualiter habeat denegari restõ ɔ personã ɔ quã petit̃ restitutio.Et in.l.ista querit̃. si liberi vel liberti minores.xxv. an. cõtrahunt cum parẽtibus vel cum patronis:vtrum aduersus eos possint restitui si ꝓbant se minores.⁊ circũuentos?Et de hoc apud veteres fuit dubitatũ. ⁊ dicebãt qdam si persona parentis vel patroni erat honesta persona ꝙ non poterat restitui. sed si inhonesta sic. Alij dicebant ꝙ si allegant se deceptos sui facilitate nõ aduersarij calliditate pñt restitui.si dolo parentũ non.sed Justinianus dicit indistincte non esse restituendos liberos vel libertos cõtra parentes vel patronos.Tex. liberi. qualiter accipiantur liberi ⁊ parẽtes habetis.ff.de in ius vo.l.cuiqꝫ.§.pretor.⁊.ff.de ver. signi.l.liberoꝝ.adeo vt si domina Eua vel Adaz viueret nõ posset aliquis restitui aduersus eos.Tex.vel liberti. qualiter dicant̃ liberti habetis.ff.de in ius vo.l.cuiqꝫ.§.patronũ. ⁊.l.adoptiuũ.Tex.nisi ex magna causa. forte si sui facilitate decipiebant̃.vel vocat magnam causaz:vt ff.de mino.l.si ex causa.in fine. Tex. eorum personam. sed hec non est bona ratio:q2 persona patris ⁊ patroni sancta ⁊ honesta ⁊c. vt.ff. de obse.l.honori.Tex.dicat.⁊ isti mouebantur ista ratione: q2 non datur de dolo aduersus parentes:vt.ff.de dolo.l.nõ non debet.Tex.atqꝫ intactus.s.dare restitutionẽ:q2 petitur iudicis officio:vt.ff.de mi.l.ꝙ si minor.in fi.Tex.existat.
¶Unde no.hic.si minores volunt restitui aduersus parẽtes iur̃ actionis non est illa restitutio deneganda:dumtamẽ impetrent veniaz:vt.ff.de in ius vo.l.cuiqꝫ litigandi.§.ptor ait.hinc est ꝙ datur actio in factũ cõtra eos rõne doli:vt.ff. de dolo.l.si superstite.Si aũt volunt restitui contra eos petendo restõnez iudicis officio:tunc nõ licet sibi vt hic.⁊ hoc illa rõne:q2 facilius repellunt̃ aliqui a fauore priuilegij ꝗ̃ a iure cõmuni:vt dixi.s.in auc.sacra puberu3.¶Sed ad.l. istam opponit̃ tribus modis.Et videt̃ ꝙ liberi restituantur aduersus parentes : vt.s.si aduer. rem iudi.l.si cum pater. Ad qd potest dici pluribus modis.⁊ vno mõ ⁊c.⁊ dic vt ibi dixi.¶Sed denuo opponit ad.l.istam ⁊ videtur ꝙ si filius emancipatus ɔsentiat patri alienanti rem sibi a pr̃e donatã ꝙ aduersus talem ɔsensum restituat̃:vt.s.si aduer.do.l.vlti. Ad qd põt dici ꝙ ibi filius minor nõ restituit̃ contra patrez sed contra ɔsensum. vel ꝙ est verius ibi restituit̃ ɔtra accipientem in quẽ pater donauerat.¶Sed tertio opponit̃ ad l.istam.⁊ videt̃ ꝙ liberi restituant̃ aduersus parentes.si aduenticia hereditas defert̃ filio: filius potest eam repudiare inuito patre. si pater adiuit ⁊ filius repudiauit: ⁊ vult restitui restituetur: vt.j.de bo. que liber.l.vlti.§.filij. Ad qd põt dici.ꝙ ibi dr̃:hic corrigit̃.q2 licet illa sit posterior in ordine: tamen ista fuit posterior in compilatione. Uel põt dici. ibi non restituit̃ contra ɔtractũ celebratum cum patre:sed ɔtra suam repudiationẽ.Uel põt dici ꝫm alios.ꝙ ibi dicit filius restitui:est intelligendum cum pater non adiuit.

¶Si minor maiorem se dixerit.

¶Superiori titulo habuistis quare deneget̃ restitutio vel ex persona petẽtis ea3 vel ex persona ɔtra quã petit̃.vel ꝓ q2 interdũ restitutio denegat̃ minori rõne mẽdacij: puta si per mendaciũ se dixerit maiorez:iõ dicit rubrica.si minor se maiorem dixerit.sub.videamus an possit restitui vel nõ.⁊ q2 aliqñ aliqs minor ꝓbat se maiorez:annectit vel probatũ fuerit ⁊ de ista parte rubrice agitur.j.e.l.j.⁊.l.vlt.⁊ de prima parte rubrice agitur.j.e.l.j.⁊.l.ij.

Si cu3 minor. Lex ista habet varios intellectus vt patebit vobis ex his que dicã circa litterã.⁊ in ea no.ita casu3.Quedã mulier inveritate erat minor.xxv.an.aliqs volebat cum ea ɔhere vel cum ea trãsigere vt liberaret eũ.vel dicebat volo tecũ inire tale3 ɔctu3:vel ex causa transactiõis volo ꝙ liberes me.dicebat ista.sum minor.xxv. an.si ɔherem tecu3 vt liberarẽ te: posse3 restitui: vnde nolo te decipere.dixit ille.tu non es minor sed maior: ⁊ volo oñdere tibi. ecce sunt.xxx.an. vt patet in instrumento dotali ꝙ mater tua ɔtraxit matrimoniũ cum patre tuo.sequenti anno contracto matrimonio fuisti nata.⁊ sic habes.xxix.an.sic induxi eam ad ɔhendu3.vel ostendi aliqd falsum instrumẽtu3 de natiuitate sua per qd videbat̃ maior.vñ vt maior cõtraxit vel transegit.apparet ꝙ tempore cõtractus erat minor. vult restitui.nunquid poterit?Certe sic.si probat̃ tempore ɔctus eam esse minorẽ ⁊ lesam.Tex. si cũ minor.s.tu mulier.Tex. esses.s.in veritate.Tex.tabulis.i. instrumentis: q2 olim fuit mos antiquoꝝ facere scripturas de natiuitate cuiuslibet. ⁊ ita faciunt hodie magni viri:q2 faciũt ꝙ tabellio scribit quo die ⁊ quo anno nascitur:vt sciat̃ eius etas sic ⁊ olim fiebant scripture de natalibus nasceret̃ seruus vel liber. Tex. oblatis.Hec littera legit̃ duobus modis.Uno mõ si.oblatis scil3 ab eo qui volebat tecũ ɔtrahere vel transigere sine curatore.Uel dicatis.oblatis: q2 obtulisti quasdam tabulas natiuitatis tue in quibus videbat̃ ꝙ tu esses maior.Uel dicatis.oblatis.tibi a tertia persona: q2 ostendit quasdã tabulas:que tabule non erant vere.Tex.decepta.a tuo aduersario.vel decepta per errorẽ a te ipsa.Tex.etatem.s.minorẽ.ꝙ tempus olim erat annus vtilis hodie quadriẽnium: vt.j.de tpi.in integ.resti.l.vlt.Tex.iurisditionẽ.i.apud cõpetentem iudicẽ.quis aute3 sit cõpetens iudex habebis.j. vbi ⁊ apud quos.l.penul.¶Or segnori ad.l.istã opponit̃ sic. ⁊ aduertatis istam oppositionẽ: q2 ex ista oppositione ⁊ eius respõsione apparebit quibus modis legit̃ hec.l.aut enim aduersarius minoris probauit istam maiorem.xxv.an.esse.aut ista probauit se maiorem esse. aut tertia psona ꝓbauit ista3 maiorem esse.Si aduersarius ꝓbauit istam maiorẽ esse ⁊ falso: siquidẽ probauit litigãdo cum ea in iure:ipso iure nõ nocet snia huic:q2 si minor est in iudicio sine legittima psona:⁊ indefensus:ipso iure nõ valet snia.vt.s.si aduer.rem iudi.l.cũ ⁊ minores.si aũt probauit extraiudiciũ:siqdem dolus dedit cãm ɔctui nõ valet qd fit:vt.ff.de dolo.l.eleganter.in princi. Si aũt ipsa ꝓbauit se maiorez esse falso : dolũ cõmisit:⁊ aduersus dolũ non restituit̃:vt.ff.de mi.l.si ex cã.§.si in cõmissum.Si aũt tertia psona ꝓbauit eam minorẽ esse: nõ officit: vt.ff.de dolo.l.eleganter.in prin.qd ergo dicemus? Ad istd vos dicetis pluribus modis.Et vno mõ sic.ꝙ aduersarius minoris falso ꝓbauit eam maiorẽ esse vt cum ea ɔheret vel transigeret.na3 bene põt minor carens curatore vel si hab3 cum ea ɔhere:⁊ restituet̃:vt.s.de in inte.resti.l. si curatorem habens.Uel põt dici ꝙ ista minor ꝓbauit se maiorẽ sed nõ dolose:sed ꝓbauit per errorẽ.vñ si per errorem ꝓbauit: qui errat non ɔsentit:vt.s.de iur̃.⁊ fac.ig.l.cu3 testim. vñ põt restitui.vñ si in iur̃ ɔfessa est ⁊ per errorẽ: nõ piudicat̃ ei: vt.ff.

de ꝯse.l.nō fatet.§.si minoꝛē.⁊ qꝛ in iudicio nō pt eē sine cura toꝛe vt.ff.de auc.ꝓſ.l.obligari.⁊ nō ob.l.que dicit ꝙ ſi minoꝛ probat falso se maioꝛē ꝙ nō pōt reſtitui:vt.ff.de mi.l.minoꝛ. qꝛ verꝫ eſt ſi dolo ſe ꝓbauit.ſed ſi facilitate ſui ꝓbauit ſe maiorem ſibi non p̄iudicat. vt.j.e.l.ſi alterius.ſed non p̄iudicat ſibi ſi aduersarius doloſe ꝓbet eam maiorꝫ eſſe: vt.s.de in integ.reſti.l.de tutela.vnde pōt intelligi hec.l.qñ tertius induxit eaꝫ ad ꝯtrahendum vel transigendum.

SI is qui. In.l.iſta ponit casus talis. Quidam acceſſit ad principem ⁊ corā eo ſic propoſuit. domine imperatoꝛ: quidā minoꝛ volēs mecū ꝯhere aſſeruit ſe maiorem: ⁊ hoc fecit animo me decipiēdi.ego credens ꝙ bonafide diceret ꝯtraxi ſecū.vult reſtitui.quero a vobis nunqd poſſit? Rñdet impatoꝛ ꝙ nō: qꝛ vr̄ eſſe in dolo eoipſo ꝙ tpe ꝯctus dicebat ſe maioꝛē: ⁊ nō dicit ſe minoꝛē.⁊ nō fallētibus ſed errātibus iura ſubueniūt. Tex. qui nūc.ſ.cū petit reſtitui. Tex. mēdacio.ex hoc colligit quid ſit mendaciū:vt.ff.de dolo.l.j.Et ex l.iſta colligetis duo no. ¶ Primum eſt iſtud ꝙ ſi aliqs tpe ꝯtractus ſe maioꝛē dicebat ⁊ nūc dicit ſe minoꝛē:eoipſo preſumit in dolo.vñ ex eo ꝙ retro dixit vnū:nō dicit oppoſitū: eſt in dolo: vt.ff.de interro. act.l.de etate.§.celſus. ¶ Item no.ꝙ ſubuenit minoꝛibus deceptis nō decipiētibus:vt.j.l. proxi.in prin.ſicut in muliere dicit: vt.ff.ad velleia.l.ij.⁊.l.ſi decipiendi. ⁊ ideo non ſubuenit minoꝛibus qui cōmittunt doluꝫ:qꝛ non datur reſtitutio:vt.ff.de mino.l.ſi ex cā.§.ſi in commiſſum.⁊.l.minoꝛ.xxv.an.

SI alterius. Lex iſta ponit tres caſus. Primus eſt. ſi minoꝛ vltro aſſerat ſe maioꝛem doloſe cā decipiendi alterū: ⁊ induxit aliū ad ꝯhendum:aduerſus taleꝫ ꝯctum nō reſtituit:qꝛ malitia ſupplet etatē. Secūdus caſus eſt: ſi minoꝛ aſſeruit ſe maioꝛē calliditate aduerſarij: ⁊ minoꝛ ꝯxit: aduerſus talem ꝯctū poterit reſtitui. Tertius caſus eſt. ſi minoꝛ nō doloſe ſed ſui facilitate aſſeruit ſe maioꝛē ⁊ ꝯxit: hoc caſu poterit reſtitui: niſi minoꝛ iurauerit ſe maioꝛē eſſe. quo caſu ſi minoꝛ iurauit verbotenus per deuꝫ poterit probare ſe minoꝛē per inſtrā natiuitatis ſue non aūt per teſtes. ſi autem iurauit coꝛpoꝛaliter nō poterit reſtitui. Tex.ſi alterius.cū quo volebat ꝯhere. Tex. eſt.Et iſte eſt p̄mus caſus. ⁊ ſub hoc caſu non poterit reſtitui:vt.s.l.ꝓxi. Tex.ꝙ ſi. Incipit ſcōs caſus. Tex.ſolet. qꝛ nihilominus reſtituit. Text. aditus. Incipit tertius caſus.⁊ iſte tertius caſus pōt referri ad proximū caſum quando minoꝛ aſſeruit ſe maioꝛem dolo aduerſarij. Uel pōt dici ſecūdo modo. qꝛ iſte tertius refert ad primū caſuꝫ huius.l.quādo ſui facilitate nō animo decipiendi aſſeruit ſe maioꝛē:quo caſu poterit reſtitui vt hic dr̄. Tex.prouidebit.ſi nō iuraſti.⁊ ſi iuraſti nō audieris niſi ꝭm ꝙ hic dicit. Tex.ſacramentū preſtitiſti.verbotenus.qꝛ aſſeruiſti te maioꝛē per deū. Tex. oſtenderis. vñ licet regulariter ⁊c̄.vt.j.de fide inſtru.l.in exercēdis.fallit tamen hic.ſic ⁊ alibi fallit.s.de man.prin.l.vnica. ſic in ꝯctu emphyteotico: vt.j.de iure emphy.l.j.⁊ in ꝯctu eccleſiaſtico: vt in auc.hoc ius. Tex.preſtito.ſuper libro. Tex.eſt.⁊ ſi per inſtrā velis te probare minoꝛē eſſe. Unde not.ꝙ ſi aliqs verbotenus ſe aſſeruit maioꝛē poterit venire cōtra.ꝓbando ſe minoꝛē per inſtrā natiuitatis ſue:nō al's:vt.s.ſi aduer. vē.l.j.in fi.⁊ auc. ſacrā.⁊ ibi dixi. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi circa.l.iſtam eſt inſiſtendum. Hec.l.videt velle ſi minoꝛ probat ſe maioꝛē doloſe ꝙ non pōt reſtitui. Sed ꝯtra.s.de in inte. reſt.l.de tutela. Sed reſpondet vt ibi dixi: qꝛ ibi minoꝛ non ꝓbauit ſe maioꝛē:ſed tutoꝛ. Uel eſto ꝙ minoꝛ ꝓbauerit ſe maioꝛem probauit per erroꝛem: ⁊ ꝓbauit ei qui non debebat eum ignoꝛare minoꝛem eſſe.vñ ibi excuſat eum rōne ſanguinis ⁊ tutele.hic aūt allegat falſo ⁊ doloſe. ¶ Sed denuo videt ꝙ poſſit reſtitui vt.ff.de mino.l.minoꝛ.xxv.an. Rñ.ibi probauit per erroꝛem ſe maioꝛem. hic aūt doloſe. Et ad ſolutionem hoꝛum contrarioꝝ vr̄ ita diſtinguendū eſſe.Cum minoꝛ aſſerit ſe maioꝛem.aut facit doloſe aduerſarij calliditate aut vltro. In primo caſu nō denegatur ſibi reſtō: vt in ſecūdo caſu huius.l. niſi iurauerit ſe maioꝛē eſſe:dixit dñs Azo.qꝛ tūc ſi iurauit verbotenus:poterit venire ꝯtra probando ſe minoꝛē per inſtrumēta nō ꝑ teſtes.ſꝫ ſi coꝛpoꝛal'r iurauit non audiet vllo mō:vt in fi.huius.l. Sꝫ inſtat ⁊ vr̄ iſtud mirabile.ſi minoꝛ doloſe aduerſarij ſuaſiōe aſſeruit ſe maioꝛē ⁊ iurauit v̄botenus vel coꝛpoꝛaliter ꝙ poterit reſtitui cum al's regula ſit.ſi dolo aduerſarij trāſigo:ago p̄ria act.⁊ ſi excipiat de tranſactiōe:replicabo de dolo.vt.s.de tranſa.l.act.⁊.l.ſub ꝓtextu. ⁊.ff.de pactis.l.iurgētiuꝫ.§.ſꝫ ſi fraudādi. Diceret aliquis. illud verū eſt cū nō iurauit.ſꝫ ille nō bñ diceret:qꝛ idē eſt ſi iurauit:qꝛ.l.dicit.ſi timoꝛe falſoꝝ inſtrōꝛuꝫ trāſegi ⁊ iuraui nō venire ꝯtra:nihilominus poſſuꝫ venire ꝯ:vt.s.de trāſa. l.ſi ex falſis.Et ideo rñdet in.l.iſta ꝙ veniā ꝯtra iur̄ cōi ⁊ ꝙ agaꝫ prima act.ſi excipiat de tranſa.replicabo de dolo. Itē in.l.illa.ſi falſis.volebā venire ꝯtra iur̄ cōi:hic aūt volebam venire ꝯtra iur̄ ſpāli.vñ lꝫ ſacrm̄ non excludat me a iur̄ cōi: tñ a iure ſpāli me excludit:qꝛ facilius tollit priuilegiū ⁊c̄.vt in auc.de nō ali.re.ec.§.vt h̄ auctoꝛitate.⁊ in auct.de reſti.⁊ ea q̄ parit in.xj.mēſe.ij.coll'. Si autem minoꝛ nō doloſa aduerſarij ſuaſione ſed vltro aſſerit ſe maioꝛē.aut facit doloſe animo decipiendi aliū.aut ſui facilitate.Si doloſe:denegat ei reſtitutio:vt in primo caſu huius.l.qꝛ ſubuenitur minoꝛibus deceptis:⁊ nō decipiētibus.vt.s.l.ꝓxi.Si aūt fecit ſui facilitate qꝛ credebat:hic dico eū reſtitui.vt.s.dixi ꝭm vnaꝫ expōneꝫ.in v̄ſi.aditus.niſi iurauerit ſe maioꝛē eſſe.ſiquideꝫ iurauit v̄botenus:veniet cōtra probādo ſe minoꝛē ꝑ inſtrumenta nō per teſtes:vt in tertio caſu huius.l.vſqꝫ in finem. Sed ſi coꝛpoꝛaliter iurauit ſe maioꝛem eſſe:nō veniet contra vllo mō:qꝛ ſi dixi deceptum doloſa ſuaſione aduerſarij non poſſe venire ꝯtra quādo iurauit coꝛpoꝛaliter ſe maioꝛē eſſe:multofoꝛtius hic quādo deceptus eſt ſui facilitate ⁊ iurauerit coꝛpoꝛaliter non poteſt venire contra. ⁊ non refert qd̄ de ſacramento dicitur quando deceptus eſt ſui facilitate ⁊ iurauit.⁊ ſic non ob.s.de tranſac.l.ſi ex falſis.ꝭm vnum intellectuꝫ:qꝛ nihil de.l.illa ad iſtaꝫ. Sed in dubio quid dicemus?aſſeruit aliqs ſe maioꝛē.neſcio ſi aſſeruit ſe maioꝛē aduerſarij callidate:vel ſui facilitate. Dixerunt qdam ꝙ in dubio preſumimus ꝙ aſſeruit ſe maioꝛem ſui facilitate non autem doloſa aduerſarij callidate:qꝛ dolus dꝫ probari ex perſpicuis indicijs ⁊c̄.vt.s.de dolo.l.dolum. Item qui dolum dicit:dolum probare debet:vt.ff.de proba.l. quot.§.q̄ dolum. Uel dicatis ꝙ hic preſumitur dolus a iur̄ cū tpe cōtractus dixit ſe maioꝛem.nunc dicit ſe minoꝛem.vt.s.l. ꝓxi. niſi probet ſe iuraſſe:qꝛ tunc planum eſt qꝛ habet locum primus caſus huius.l.⁊ ſic eſt hic caſus in quo dolus preſumitur a iure. ſic ⁊ al's eſt caſus in quo dolus preſumitur a iure.vt.s.de dolo.l.j.dixi. Odo.

CUm circa. Lex iſta legitur duobus modis.Et vno modo in.l.iſta no.ita caſum. Quidā filiuſfa.minoꝛ.xxv.annis ꝯtraxit in minoꝛi etate moꝛtuo p̄re dū eēt.j.quadriēniū petebat reſtitui.probatum fuit ꝙ iſte fuit filiuſfa.viuo patre.xij.an. ⁊ ꝙ.xiij.anni fluxerunt poſtqꝫ pater moꝛtuus eſt.vñ venit aduerſarius minoꝛis ⁊ allegauit ita coꝛam iudice.ipſe petit reſtitui qꝛ minoꝛ.⁊ ipſe ꝓbauit ꝯtra ꝙ ē maioꝛ. qꝛ ꝓbatū ē ꝙ.xij.an.fuit filiuſfa.viuo p̄re.xiij.an.moꝛtuo p̄re fuit ſui iur̄.ſi bñ ſcitis calculare.xij.⁊.xiij.faciunt.xxv.⁊ ipſe dicit ꝙ eſt.j.quadriēniū qd̄ datur ad reſtitutionem. vñ dicit iudex.bñ dicit iſte aduerſarius minoꝛis. ⁊ denegauit reſtitutionē minoꝛi:nec exp̄ſſit erroꝛē ſuū in ſnīa.minoꝛ miratur qūo iudex ei denegauit reſtōnem.vnde petit reſtitui aduerſus talē ſnīam.nūquid poterit reſtitui?Certe ſic ad appellāduꝫ ſi nō appellauit. Tex.erratuꝫ eſſe ꝓponas: qꝛ ꝓbatum fuit ꝙ fuiſti in poteſtate patris.xij.an.viuo patre. poſtea tui iur̄.xiij.an.index credebat ꝙ.xij.⁊.xiij.facerent.xxvj.an. denegauit ei reſtōnem:non exprimendo in ſentētia ſuum erroreꝫ vt dixi i caſu.al's non valeret ipſo iur̄.vt.s.de erroꝛe cal. l.j.dixi. Tex.ſequetur.ſub.vt a ſententia tali appellares. ſi nō appellaſti.j.tēpoꝛa appellationis.vt.j.ti.proxi.l.j.⁊ ſi iudex app.videbit iniquaꝫ ſententiam: retractabit eam. Uel poteſt alio modo intelligi hec.l.⁊ ſic minoꝛ.xxv.an.cōtraxit moꝛtuo

mortuo patre petit reſtitui.ille aduerſarius probauit per falſos teſtes eum eſſe maiorem. vnde iudex credens eos eſſe veros denegauit ei reſtitutioné: nunquid iſte minor poterit reſtitui contra talem ſentētiam? Certe ſic rōne minoris etatis ⁊ cōmuni ratione minoris etatis ex edicto de minorib⁹. Item rōne cōmuni vt quilibet maior poterit reſtitui ex illa generali clauſula.ſiqua mihi iuſta cauſa videbitur.⁊ ad iſtā lecturam ꝯcor.ff.de mino.l.minor autem. ⁊ dixi.ſ.de aduo. diuer.iudi.l.j. Odo.

¶ Si ſepius in integ.reſti.poſtulet.

¶ Non ſolum pp predictas cauſas denegat reſtitutio ſcʒ ratione petentis ⁊ rōne doli vel mendacij: imo ⁊ alia rōne.ſi ſemel petita eſt ⁊ denegata reſtitutio non poterit peti niſi ex noua cauſa: vt.j.e.l.j.⁊.l.ij. Odo.

I poſt ſniam. Caſus eſt talis. Quidam minores petebant reſtitui coraʒ procōſule: ⁊ proconſul reſtitutioneʒ negabat minoribus.minores nō appellauerunt.volunt reſtitui contra illaʒ ſentētiā: nunqd poterūt? Certe non.ſed ſi ſunt infra tempora ap. appellabunt. ſed ſi ſunt lapſa tēpora appellationis ⁊ ſunt adhuc minores pn̄t reſtitui vt appellent. Tex.non obtinuiſti.imo per ſentētiam procōſulis vobis fuit reſtitutio denegata. Tex. appellare. ſub.infra tempus ſtatutū a iure ad appellandū: vt.j.de ap.l. eos.in fi.⁊ auc̄.hodie. ¶ Or ſegnori ex.l.iſta colligetis multa no. Et primo no.ꝙ interdum non reſtituit aliquis contra ſententiā: ſed reſtituit vt a ſentētia appellet vt hic.ſic ⁊ alibi ſi fertur ſentētia ꝯtra abſentem: vt.ff.de in integ.reſti.l.vlti. Similiter ſi pronunciat ſeruus liber minor non reſtituitur aduerſus libertateʒ ſed reſtituit ad appellandū: vt.ff.de ap. l.illud. ¶ Iteʒ no.vbicūqʒ denegatur alicui obiectio perēptorie exceptionis que poſt ſententiā obijci pōt appellatur qđ eſt in caſibus ſpecialibus no.ſ.de iu.⁊ fac.igno.l.j.⁊ ita debetis ponere caſum in.l.iſta.minor petebat reſtitui cōtra ſententiā procōſulis: cui ſi habet iuſtam exceptioné ſentētia nō nocet.vn̄ qꝛ minori denegata eſt reſtitutio que pōt opponi poſt ſniam pōt appellare. ¶ Sed inſtat ⁊ opponit ad.l. iſtam ſic.videt ꝙ aliquis debeat ⁊ poſſit appellare ſi ꝯdēnatus eſt dare vel facere.vel ſi abſoluitur aliquis ne det vel faciat appellabit: vt.j.de ap.l.⁊ in maioribus. ſed ſi aliquis condēnet vt non poſſit reſtitui quō appellat? Rn̄. ſicut appellat qui condēnat dare vel facere ita ſi pronūciat ne fiat: ꝙ eſt cum pronunciat exceptio que pōt opponi: poſt ſniam non pōt opponi: vt ſicut eſt cum denegat reſtitutio. Et ideo per.l.iſtam probo qđ multotiēs dubitat.quottidie videmus cum ſententia tranſiuit in vigoreʒ rei iudicate: ⁊ actor petit eam mandari executioni: reus obijcit exceptionem peremptoriam que poteſt opponi poſt ſentētiam.ſi executor denegat obiectum peremptorie except. appellabit. ſi tu obijcis non appellabit ab executore: vt.j.quorum app. non reci.l. ab executore. Rn̄. non appellabitur ab executore niſi excedat modum in exequēdo.vel niſi perperam exequatur ⁊ excedat modum in exequendo: ſi denegatur obiectum peremptorie exceptionis per.l.iſtam.vt.ſ.de iur.⁊ fac.ign.l.⁊ dixi. ⁊.ff.de mino.l.minor. xxv.an. ⁊.l.minor autem magiſtratus §.j. ¶ Sed denuo inſtatur ⁊ opponitur ad.l.iſtaʒ. hic dicitur ſi lata fuit ſententia contra minores ⁊ petierunt reſtitui: ⁊ denegata fuit reſtitutio ꝙ poterunt petere reſtitui ad appellandum. Sed videtur contra.ſ.in quibus ca. in inte.reſti. non eſt ne.l.vlti. Reſpon. minores preſcriptiones. xxx. vel.xl.ann.non currunt minoribus niſi ſint circa iudicia vt hic.⁊.j.de iudi.l.properandum.⁊ in auc̄.de here.⁊ fal.§.pupillus. ¶ Sed denuo inſtatur ⁊ opponitur ⁊ videtur ꝙ licʒ ſit ſemel petita reſtitutio ⁊ denegata ꝙ adhuc poſſit peti ſecundo reſtitutio.vnde videtur contra.ff.de minor.l.ſi ſiue.§. reſtitutus. Rn̄.aliud eſt cum ſemel reſtitutio indulgetur: qꝛ adhuc poteſt indulgeri reſtitutio.aliud eſt cum ſemel denegatur reſtitutio: qꝛ non poteſt amplius indulgeri niſi ex noua cauſa; vt.j.l.proxi.⁊.l.vlti. Odo.

uāq̄. In.l.iſta dicit. pupilla habebat curatores. iſti curatores petierūt reſtitui nomine pupille. denegata fuit eis reſtitutio.poſtea curatores pupille volunt iterato petere reſtitutioné in integꝛ pro ea. nunqd poſſunt? Certe.ſic ex nouis cauſis pupille.nam interdū datur curator pupille ad liteʒ. vt inſti.de actio.tuto.in fin.⁊.j.de in litem dā. tu.per totum. Tex.agatur. Et ita no.hic. aut reſtitutio eſt ſemel conceſſa: quo caſu pōt iteruʒ concedi.verbigrā.ego minor repudiaui hereditaté mihi delatā.petij reſtitui.reſtitutus fui ad eā.poſtea inuenio eaʒ dānoſam.volo iteꝝ reſtitui vt repudiē.certe non poſſum: vt.ff.de mino.l.ſed ſi ſum.§.reſtitutus. Unde circa hoc dicetis ſic.aut reſtitutio eſt ſemel denegata ⁊ amplius non concedetur niſi ex nouis cauſis: vt.ff.de mi.l.minor omiſſam.⁊ dicam.j.l.proxi.

N vna eadēqʒ cā. In.l. iſta di. Si ſemel petita eſt reſtitutio in integruʒ: ⁊ eſt denegata iteruʒ in eadem cauſa non pōt peti niſi ex nouis cauſis. Tex.iteratū.i.ſecundo loco: vt.ff.de edendo.l.ſiquis ex argentarijs.in fi. Tex.pretendat.⁊ intelligo nouā cauſaʒ ſiue competebat tempore ſnie ſiue denuo ſupuenit: vt.ſ.l.proxi. ¶ Or ſegnori dicet mihi aliqs veſtrū.bn̄ intelligo ꝙ tu dicis nouaʒ cām eſſe que tpe ſnie competebat: vt ſi minor habebat aliqđ inſtrm̄: ſi oſtēdiſſet in iudicio fuiſſem reſtitutus. Sed da mihi exēpla in terminis in qbus pp nouaʒ cauſam reſtitutio ꝯcedat? Rn̄deo.ecce.ſi minor inſtantiaʒ ſue cauſe pecuniarie infra triēniū nō perduxit ad fi.petijt minor reſtitui.tutor fuit ꝓbatus ſoluēdo.vn̄ fuit ei denegata reſtitutio. ſed ex ſupueniēti cā deſijt tutor eſſe ſoluēdo.ꝯcedit ei reſtitutio: vt.j.de iudi.l.ꝓperandū.in fi. ¶ Item pōt notari aliđ exemplū.ego ſi ecce minor habeo ꝓcuratoré ⁊ ꝯxit ꝓcurator meo nomine ⁊ ſum leſus.ſi peto reſtitui denegat mihi reſtitutio ſi ꝓcurator meus eſt ſoluēdo.ſed ſi ꝓcurator meus ex ſupuenienti cā deſijt eſſe ſoluēdo: mihi ꝯcedit reſtitutio: vt ff.de mino.l.cū mādato.§.ſed ſi ex euētu. ¶ Iteʒ pōt notari tertiū exemplū. Ecce minor recipit mulieré animo nouandi pro ſuo debitore.cū ꝯuenit mulier opponit excep.velle.minor petit reſtitui qꝛ verus debitor fuit ſoluēdo. fuit ei reſtitutio denegata.ſi poſtea deſijt eſſe ſoluendo concedit ei reſtitutio: vt.ff.de minori.l.ſi apud.

¶ De his qui veniam etatis impetrauerunt.

¶ In duobus vel in tribus p̄cedentibus titulis habuiſtis tres cauſas numeratas pp quas reſtitutio minoribus denegatur.aliqn̄ ratione perſone petentis ⁊ perſone contra quā petitur.aliquādo ratione mēdacij. aliquādo ratione reſtitutionis denegat. verum qꝛ denegat reſtitutio ſi minor efficit maior.⁊ ille qui impetrat veniaʒ etatis efficitur maior. ideo ponitur rubrica.de his qui veniā etatis impetrauerunt.ſub. videamus quando ſit reſtitutio deneganda: vt.j.e.l.j.⁊ quādo ſit danda: vt.j.e.l.ij.⁊.l.iij. Odo.

Os qui. In.l.iſta dicitur. ſi maſculus maior.xx.an.vel femina maior. xviij.an. impetrat a principe veniam etatis: ⁊ poſt veniaʒ etatis ꝯtrahat in rebus in quibus nō eſt neceſſariū decretū: licet in illo ꝯtractu ledantur tamen non reſtituuntur: qꝛ cōtraxerunt auctoritate principali.vnde ſi reſtituerentur deciperent auctoritate principali contrahentes cum eis: qđ non debet eſſe. Tex. clementia ideſt ex benignitate principali. Tex.adminiſtrare.ſub.in his rebus in quibus non eſt neceſſarium decretum. Tex.ne qui cuʒ his. modo aſſignat rationem. Tex.videantur.qđ non debet eſſe. ¶ Unde no.minores.xxv.ann. non habent plenam rerum ſuarum adminiſtrationem: ſed res eorum debent adminiſtrari per tutores vel per curatores vel per ipſos tutoribus vel curatoribus auctoribus: vt.ff.de mino.l.j.⁊.ij.tamē poſſunt impetrare veniam etatis a principe: vt res ſuas poſſint

administrare. ꝛ si impetrant licet contrahant in rebus que non indigent decreto ꝛ ledantur non restituunt̃: ne auctoritate principali ↄtrahentes cum eis decipiantur vt hic. Sed si contrahunt super his in quibus est necessarium decretū: quid iuris esset non impetrata venia? R̃n. idem iuris esset impetrata venia vt non valeat: vt. j. l. proxi. ¶ Item no. ex. l. ista ar. ad praticam. contingit aliquādo ꝙ reus conuenitur a ꝓcuratore actoris vel a sindico vniuersitatis: vel ab actore tutoris. dicit reus. non videt̃ persona legittima ad litigādum. ꝛ ita dicit iudici. ꝙ hec exceptio debet examinari ab initio cause: vt. s̃. de procu. l. licet. vnde peto super hoc interloqui a vobis sit idonea persona ad litigāduȝ vel non. si postea iudex interloquat̃ idoneam esse: ꝛ in processu dicit̃ non valere qđ factum est per procuratoreȝ non licet sibi dicere: qꝛ iam reus deciperetur auctoritate iudiciali qđ non debet esse vt hic. ꝛ. ff. de eo qui pro tu. l. j. §. interdum. ꝛ ne inde iniuriarum occasio nascatur vnde iura nascuntur: vt. j. vnde vi. l. meminerint. nam auctoritas iudicis facit aliquid legittime factum esse qđ illegittime factuȝ erat. vt. ff. de minori. l. ait pretor. §. permittitur.

Omnes adolescētes.

Uos supiori. l. habuistis quis sit effectus venie etatis. in. l. ista dicunt̃ quattuor. qui possunt impetrare veniaȝ etatis: ꝛ qualiter sit impetranda. ꝛ quis sit effectus venie in rebus in quibus est necessariū decretum. ꝛ quid iuris sit si non est impetrata ꝺm formam huius. l. Et primo dicitur ꝙ possunt impetrare veniam etatis non pupilli sed adolescētes. masculi si habent. xx. an. femine si habent. xviij. ꝛ impetrata venia masculis debet probare ista annoruȝ numeruȝ. instituta morum. i. ꝙ sit bonus moribus. ꝛ probitateȝ animi ꝙ sit discretus. femina autem qꝛ non decet eam immiscere cetibus virorum: ipsa per procuratorem debet probare numerum annorum testibus vel instrumētis non alia apud cōpetentem iudicem: ꝛ ita erit impetranda. Competens auteȝ iudex dicitur ille qui impetrat veniam etatis: senator prefectus vrbis vel prefectus pretorio. si autem qui impetrat est de vrbe competens iudex erit pretor. si auteȝ est prouincialis qui impetrat veniam etatis: preses prouincie est competens iudex. Effectus auteȝ venie etatis est: vt si impetrat super rebus immobilibus in quibus est necessariuȝ decretū: ideȝ ius seruatur in eis ac si non impetrasset. Quarto ꝛ vltimo dicitur ꝙ si venia etatis non est impetrata ꝺm formam huius. l. nullius est momenti. hoc dicit ista lex vsqȝ in fineȝ. videte expositionem littere. Tex. omnes adolescentes. dicuntur adolescentes maiores. xiiij. anno. Tex. patrimonia. sibi delata. Tex. impleuerint scilȝ masculi. Tex. allegantes. apud competentem iudicem. Tex. instituta. i. ꝙ sint bonis moribus imbuti. Tex. probitatemqȝ animi idest ꝙ discreti sint. Tex. edoceant. coram competenti iudice. Tex. sed percepta. ꝛ a principe habita. Tex. vt predia idest alia immobilia. Tex. sine decreto non alienent. ꝛ ita venia etatis operatur super rebus mobilibus in quibus non est necessarium decretum non super his in quibus est necessariuȝ decretū. Tex. sed senatores idest iuuenes minores impetrantes veniam etatis. Tex. obtinere. qꝛ qđ fit lege prohibēte non valet: vt. s̃. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. sane. ¶ Or segnori circa. l. istam no. plura not. ꝛ aliqua specialia. Et statim not. circa impetrandam veniam etatis triplicem esse differentiā inter masculum ꝛ feminam. ¶ Prima est qđ masculus impetrat veniaȝ etatis. xx. an. completo. femina impetrat. xviij. an. completo. ꝛ est ratio qꝛ citius crescit mala herba ꝙ̃ bona. ꝛ citius est subdola mulier ꝛ auara ꝙ̃ masculus. arg. ff. ad velleia. l. sed si ego. in fi. Est secunda differentia qꝛ masculus impetrata venia probat per seipsuȝ numeruȝ annorum ꝛ femina ꝑ ꝓcuratorē. ꝛ est rō qꝛ nō decet mulieres ꝛc̃. vt. s̃. de procu. l. maritus. Est tertia dr̄ia: qꝛ masculus veniā etatis probat. item annoꝝ numeꝝ ꝛ probitatem animi ꝛ instituta moꝝ. sed mulier ꝓbat per ꝓcuratorē annoꝝ numeꝝ: nō alia. ꝛ est rō qꝛ i nulla muliere est ꝓbitas animi. nec sunt instituta morū nisi sanctificet̃. Uel forte est ratio quare non probat ꝓbitatem animi vel instituta moꝝ: qꝛ sagacior est femina ꝙ̃ masculus circa retentiōeȝ rerū suarum: qꝛ auarissimū est genus flieꝝ: vt. ff. ad vell. l. sȝ si ego. Itē no. hic quedā spālia ꝙ minor masculus impetrās veniā etatis ipetrat ꝑ se nō ꝑ ꝓcur̃. ꝛ postea ꝓbat apud cōpetentē iudicem ꝓbitatē animi ꝛ instituta moꝝ. Unde no. lȝ regulariter que possum⁹ ꝑ nos facere ꝛ ꝑ procuratoreȝ: vt. ff. de ꝓcur̃. l. j. §. vsus. Fallit in. l. nr̄a. sic est spāle in hereditate que nō aditur ꝑ ꝓcur̃. vt. ff. de acquir̃. her̃. l. placet. nisi in ꝓcuratore cesaris aliter dicamus. vt. ff. de offi. procur̃. ce. l. j. in fi. similiter ꝛ dn̄s inducit emphyteotam in possessionē ꝑ se nō ꝑ ꝓcuratorem: vt. j. de iur̃ emphy. l. vlti. Iteȝ crimen publici iudicij ꝑ nos intendi opȝ nō ꝑ ꝓcuratorē: vt. ff. de pu. iudi. l. pen. §. ad crimē. Itē lȝ isti ꝑ se tm̄ faciāt: tn̄ illustres ꝛ sup illustres agunt per ꝓcur̃. nō ꝑ se: vt. s̃. de ꝓcur̃. l. q̄cūq̃. ¶ Or segnori hic est aliquātuluȝ insistenduȝ. quō impetratur venia etatis: ꝛ quō si impetrata est assequitur effectus? Et certe impetratur hoc modo. accedit masculus ad p̄ncipem ꝛ ita dicit. dn̄e sum minor. xxv. an. bene compleui. xx. an. non inuenio aliquē qui velit contrahere mecū. habeo curatoreȝ. vos scitis ꝙ fuerunt inuenti ꝑꝑ bonum minoꝝ. sed tanta creuit malitia eorū ꝙ isti curatores facti sunt depilatores. satis suȝ discretus. vnde peto a vobis ꝙ concedatis mihi veniā etatis vt geram administrationem rerum mearum. imperator concedit vt possit contrahere vt quilibet maior. ꝛ venia impetrata non sortitur statim effectuȝ: imo debet venire apud competētē iudicē ꝛ debet ꝓbare tria. rescriptum in quo impetrauit veniam etatis presentabit iudici: ꝛ ꝓbabit annorū numeꝝ ꝛ ꝓbitatē animi: ꝛ instituta moꝝ. q̄bus ita probatis verificatū est rescriptū suū. ꝛ tūc vt q̄libet maior poterit ↄ̃here sup rebus suis in quibus nō est necessariū decretū. ꝛ si lesus est nō restituet̃. ne cōtrahētes secū decipiant̃ auctoritate p̄ncipale: qđ nō dȝ eē: vt. s̃. l. ꝓxi. Sȝ si ↄ̃hit sup reb⁹ in quibus est necessariū decretū: nō valet vt hic. ꝛ. j. l. proxi. Uñ ex p̄dictis no. ꝙ circa etatem dispēsat solus imperator vt hic. ꝛ. j. l. ꝓxi. vñ idē dicenius in sacris ordinibus: qꝛ siq̄s vult fieri sacerdos dȝ habere certum numerum annorum: vt. §. vnde circa hoc dispensat solus papa.

Os qui veniā.

In. l. ista dr̄. Si aliq̄ ipetrauerūt veniam etatis: isti res suas imobiles non possunt alienare vel hypothecare sine decreto: qꝛ impetratio venie etatis in predijs vel in rebus imobilibus nihil operatur. Tex. nō solum alienationē. i. dominij trāslationē: vt. j. de fundo do. l. j. Uel dicatis ꝙ sub verbo alienationis ꝑtinent̃ omnia de quibus di. j. de rebus ali. non ali. l. vlti. Tex. venia. vñ habetis ꝙ impetratio venie etatis operat̃ sup his rebus in quibus nō est necessariū decretū: vt. s̃. l. ꝓxi. non super alijs in quibus non est necessariū decretū vt hic.

Si aliquis

Lex ista sicut supior est noua. l. iusti. due ꝑ me. ll. huius ti. sunt veteres. ll. alioꝝ impatoruȝ qui precesserunt iustiñ. Et in. l. ista dr̄. si stipulor aliq̄d mihi dari vel fieri cum ero perfecte etatis: vel aliquid mihi relinquit̃ cum ero perfecte etatis: si impetro veniā etatis: non potero assequi relictuȝ: sed exquo ad. xxv. an. peruenero. qꝛ dum fit mentio in. l. de perfecta etate: intelligitur de. xxv. an. s. nō de impetrata venia etatis nisi in ipsa ꝓmissione vel relicto fuerit dictum ꝙ intelligatur. Tex. mentionem. qꝛ promissuȝ est aliquid dari vel fieri: vel relictum est alicui aliquid cum erit perfecte etatis ꝛ legittime. Tex. in substitutionibus. si aliq̄s substituit̃ cuȝ erit ꝑfecte etatis. Tex. vel in restitutionibus. s. fideicōmissarijs. Tex. procedere. qꝛ si nominatiȝ istud adiecit idem erit impetrata venia. Unde not. hic. si promittis mihi. x. cuȝ ero perfecte etatis: si vere puenio ad ꝑfectā etatem. s. xxv. an. assequor promissuȝ. si ficte. s. per veniā etatis: non assequor ꝓmissum. vnde nō sufficit ficte factū nisi vere fiat. Unde colligit̃ hic ar. ad q̄nē illā sabbatinā. ꝓmisisti mihi dare. c. si titius moreret̃. si titi⁹ morit̃ ciuilr̃ nō teneris: nisi moriat̃ nāliter: vt. ff. de ver. obli. l. ex ea parte. §. insulam.

est tamen

est tñ ar.contra.vt sufficiat aliquid ciuiliter factum esse.⁊ si non fiat naturaliter qꝛ nõ refert siqd fiat vel eius eqpollẽs: vt.j.de insti.⁊ substi.l.si mater.⁊.j.de dona.q̃ sub modo.l. vlt. ¶ Dñi segnori super isto titulo subijcio vnum no.qd potest notarij super qualibet.l.istius ti.exquo in causis colligit ar. vos habetis h̃ q venia etatis impetrat a principe ⁊ probantur aliqua apud cõpetentẽ iudicẽ. Sꝫ quare non probant apud principem:sed apud aliũ? Potest ita dici q apud principem impetratur venia etatis.non autem probant alia: qꝛ princeps impeditur:vt in auc.de ap.⁊ intra que tempora.§. ad hec.coll.v.⁊ ita vnũ allegatur coram vno iudice ⁊ aliud probatur coraꝫ alio.⁊ hec est vera opi.⁊ ad hoc est simile in auc.de testi.§.hec omnia.Alij voluerũt dicere q interuenit duplex probatio.⁊ dicũt q apud principem probantur hec ⁊ similiter probant postea apud iudiceꝫ cui presentat rescriptũ.sed q iste oneraret duplici probatione durũ esset dicere:vt arg.j.de iudi.l.cũ specialis.Alij vt Pla.voluerũt dicere q ista allegant ⁊ probant coram principe:sed apud cõpetẽteꝫ iudicẽ pbat se allegasse ita ⁊ probasse corã principe ⁊ ad istud est simile.j.quoꝝ bo.l.j.Et ita ex predictis apparet q vnum allegat corã vno iudice ⁊ aliud pbat corã alio.

¶ Si maior factus ratum habuerit.

¶ Non solũ pp̃ter predictas cãs restõ denegat: immo pp̃ter alias:vt si minor maior factus ratũ habuerit contractũ celebratum in minori etate.vñ dicit rubrica.si maior factus ratum habuerit contractũ celebratũ in minori etate:a se vl a tutore sub.eum restitui non posse.

Si inter minores. In.l.ista dr. Si maiores.xxv.an.in minori etate diuiserunt inter se scriptura interueniẽte vel nõ: ⁊ postea maiores facti illã diuisionẽ ratam habuerũt non poterũt restitui cõtra illã diuisionẽ.Tex.facta.q tantũ valet sine scriptura sicut cuꝫ scriptura.vt.s.de pac.l.pactum qd bona fide.Tex. etatẽ.qd est xxv.an.vt.s.ti.pxi.l.vlti.Tex.ouenit.Sed dic mihi q̃uo ratificat minor diuisionẽ factam in minori etate maior factus? Potest dici dupliciter.vno modo verbis.vt si dicit.taleꝫ diuisioneꝫ quã feci in minori etate approbo vel ratifico. sed ⁊ ratificat ipso facto.pone minor diuisit in minori etate ⁊ non tradidit.maior factus tradidit.hoc ipso facto ratificat. vt.ff. rem ra.ha.l.cum minor.in fi.⁊.l.paulus. ¶ Sed ad.l. istam ⁊ ad totum ti.l.videtur contra.que videtur velle.si maior factus probauit factum in minori etate: nihilominus poterit restitui.naꝫ.l.ita dicit.si minor adiuit heredit.⁊ exegit a debitoribus maior factus nihilominus poterit restitui.vt.ff. de minori.l.deniq3.§.scio.Ad qd consueuit dici tribus modis.Et vno modo sic.regulariter est verum qd hic dicitur. Fallit in hereditate adita:vt ibi dicitur.Vel potest dici secundo modo sic.in.§.scio.minor adiuit hereditateꝫ in minori etate:⁊ gessit in mente sua a debitoribus exigere. vnde si maior factus exegit restituetur:quia videtur gessisse in minori etate exquo animum habuerit.Sed istud est diuinare. Et ideo potest dici tertio modo vt dixit Bulga.os aureum qꝛ in.l.contra.non videtur ratificasse aditionem hereditatis factaꝫ in minori etate:sed exequentia prioris facti ipse incideret in captionem:quia obligaretur debitoribus hereditarijs.vnde non videtur exigere vt ratificat actionem: sed quia periculum nominum pertinebat ad eum.sed vbi diuidit in minori etate ⁊ non tradidit:tradendo in maiori etate ratificat vt hic dicitur.

Cum post.xxv.an. In.l.ista dr si aliqui minores gesserunt in minori etate aliqua negocia:⁊ postea maiores facti rata habuerunt non possunt restitui. Tex. habuerunt.verbis vel ipsofacto: vt.s.l.proxi. Tex. postulant. quia contra ea restitui non possunt: quia semel approbatum amplius reprobare non licet: vt.ff. de negoc. gestis.l. pomponius. ¶ Sed quero quid differt iste titulus ab inferiori tit.posito in quinto libro.C.si maior factus sine decreto ⁊c̃. Potest dici differre in duob⁹.primo qꝛ iste tit. loquit de expressa ⁊ tacita ratihabitione:qꝛ maior factus ratificauit verbis vel ipso facto. sed sequens titu.j.si maior factus sine decreto ⁊c̃.loquit de tacita ratihabitione tm̃.nam ibi loquit cũ minor vendidit pdiuꝫ in minore etate ⁊ maior factus tacuit.vñ quãdo venditio fuit facta titulo lucratiuo:vel.x.vel.xx.an.tacuit:qꝛ donauit.vnde si non petijt reuocari.j.v.vel.x.vl.xx.tacite confirmat. Item scdo differt iste titulus ab alio:qꝛ iste ti.loquitur super omnibus rebus alienatis in minori etate:mobilibusvel imobilibus.sed ille ti.loquit super alienatione predij tantum.

¶ Ubi ⁊ apud quẽ cognitio in integrũ restõnis agitãda sit.

¶ Segnori vos habuistis in supiori ti.qbus ex causis cõcedatur vel negetur restitutio. vex qꝛ dubitat in quo loco ⁊ apud quẽ iudiceꝫ restitutio sit agitanda:ponit hec rubrica. Tex.vbi.i.in quo loco. Tex. ⁊ apud quos.s.iudices. Tex. cognitio restõnis agitãda sit. de prima pte rubrice agit.j.e.l.ij.huius ti.de scda pte rubrice tractat in.l.j.⁊ vlt. huius ti.

Si quid. In.l. ista tractatur apud quos iudices sit causa restitutionis agitãda.Et in.l.ista dr si questio sit inter procur.fisci ex vna parte: ⁊ minorẽ xxv.an.ex alia:.pcur. cesaris fert sniam diffinitiuã inter pcuratorẽ fisci ⁊ minorẽ.xxv.an.si minor lata snia contra euꝫ vult restitui aduersus illam sniam:nõ poterit cognoscere preses puincie de cã restõnis: sed solus princeps.qꝛ solus princeps 9 sniam procur.suoꝝ indulget restitutionẽ.Tex.iudicatum est.sub.inter fiscum ⁊ priuatũ minorem: ⁊ dicatis ptra minorẽ.Tex.non potest:qꝛ procurator cesaris est maior pside.⁊ nõ põt minor iudex ⁊c̃. vt.ff.de mino.l.minor aũt magratus. in pri. Tex.solẽt. vt.s. si aduersus rem iudi.l.aduersus.

Quoniã ea que. In.l.ista dr. Mulier minor transegit cum aduersario suo:⁊ ouenit aliqd dare in minori etate. illud dedit.vult restitui contra transactionem ⁊ contra data ex causa transactionis. si ista mulier habet domiciliũ in vna prouincia ⁊ eius aduersarius in alio loco: vbi peti debet restitutio? Certe ibi vbi aduersarius habet domicilium: cum regula iuris sit q actor sequitur foruꝫ rei. Tex.vel quãcunq3 aliam causaꝫ.vt qꝛ dicebas te trãsegisse per calumniam vel per doluꝫ actoris: vnde non valet:vt.ff. de condi.inde.l.in summa.in fin.Tex. quos conuenies.i.in loco vbi aduersarius tuus habet domiciliũ: vt.j.de iur.om. iudi.l.iur ordinem conuerti postulas.

Cum scimus. Segnori due pcedentes.ll.sunt ll.veteres alioruꝫ imperatoruꝫ qui precesserunt iustiñ. hec.l.que est vltima in isto tit. est noua.l.iustiñ. ⁊ in.l.ista tractatur qui iudices possunt de restitutione cognoscere: ⁊ qui non.Et in.l.ista dicitur.si minores.xxv.an.petunt restitui ex edicto de minoribus: vel maiores.xxv. petunt restitui ex edicto de maioribus: potest peti restitutio apud iudices ordinarios ⁊ apud delegatos a principe: ⁊ apud iudicem delegatum ab ordinario qui habebat dignitatem cum administratione.Sunt tamen quidam iudices qui non possunt de restitutione cognoscere: vt sunt arbitri compromissarij: vel arbitri electi de cõmuni voluntate. Item iudices delegati ab ordinarijs qui non habent dignitatem cum administratione.Tex.oportet. ⁊ ita apud maiores.Tex. sine apud pedaneos iudices.sub. ⁊ ita apud inferiores: vt.j.de peda. iu.l.pe.⁊ vlti.Tex.siue maiores.ex edicto de maioribus: vt ff.exquibus ca.ma.l.j.Tex.pro tribunali.i.iudex ordinari⁹: vt.ff.de re.iu.l.j.Tex.maiestate.i.delegatos a pricipe.Tex. examinationẽ.hucusq3 dixit qui iudices possunt dare restitutionẽ:mõ annectit qui iudices nõ possunt dare restitutionem,Tex.sed ne qd ⁊c̃.iudices.i. arbitros.⁊ sic vocat h̃ ar,

bitros iudices. cuz arbitria sint redacta 7c. vt. ff. de arbitris l. j. Uel potest exponi vt etiaz apud compromissarios iudices idest arbitros electos cum pena vel arbitros sine pena. Tex. non habent. vt sunt in tuscia iudices qui vocantur iudices cartularij. Uel potest exponi. qui propriam iurisditionem non habent. s. ordinariu͂ vt in iudice delegato: vt. ff. de offi. eius cui man. est iur. l. j. in fin. ¶ Si dicis quomodo dubitatur de hoc cum delegatus delegare non possit? Rn̄. interduz delegatus delegat vt delegatus a principe. vt. j. de iudi. l. a iudice. vel delegat vt delegatus a proconsule: vt. ff. de iudi. l. cum pretor. Tex. prepositi sunt. cuz habent dignitatem cuz administratione. Tex. enumeramus. i. de ordinarijs habētibus dignitatem cum administratione. Tex. dati sunt. a principe vel ab ordinario. ¶ Or segnori circa. l. istaz est insistendum aliq̃ztulum: qꝛ lex ista dicit ꝙ iudices ordinarij possunt principaliter 7 incidenter de restitutione cognoscere. 7 de hoc nō mirum. dicit etiam secūdo ꝙ delegatus a principe pōt de restitutione principaliter 7 incidenter cognoscere. 7 istud non est miru͂. dicit etiam tertium ꝙ delegatus ab ordinario pōt de restitutione cognoscere. ſz istud videtur mirabile duab⁹ rōnibus. Una est: qꝛ restō petit̄ iudicis officio extraordinē: vt. ff. de mino. l. in cause. ij. in prin. Item alia rōne: qꝛ desiderat cause cognitionez: vt. ff. de mino. l. in cause. 7 l. omnis. 7 decreti interpositionem: vt. ff. de mino. l. etiam. si desiderat cause cognitionez 7 decreti interpositionem: ergo non potest deligari ab ordinario: vt. ff. de offi. procō. l. nec quicquā. §. vbi decretu͂. ſm veram lecturaz. 7. ff. de regu. iur. l. omnia. quid ergo dicemus? Ad istud pōt dici regulariter ea que desiderant cause cognitionem 7 decreti interpositionē non demandantur: vt in. ll. contrarijs. Fallit in causa restitutiōis que licet desideret cause cognitionem 7 decreti interpositionē: tamen potest demandari. 7 est ratio specialitatis qꝛ expedit maiorib⁹ 7 minoribus qui petunt restitui causam restitutionis agitari corā iudicibus delegatis. qꝛ si semper apud principem vel apud ordinarios peteretur restitutio non haberent semper eoruz copiā: qꝛ illi interdum sunt impediti: 7 ideo causa restitutionis delegatur: 7 ita loquit̄ ista. l. Uel potest dici secundo modo. causa restitutionis desiderat cause cognitionē non decreti interpositionē: sed sententie prolationē. 7 potest demādari causa cum desiderat cause cognitionē 7 sententie prolationem vt hic. 7. j. de iudi. l. a iudice. 7. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. ¶ Secundo instatur 7 opponit̄ ad. l. istaz sic. si causa restitutionis demandari potest ab ordinario: ergo competit iur̄ magistratus. qꝛ omnia que competunt iur̄ magistratus possunt demandari: vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. in princi. Sed. l. dicit ꝙ magistratus municipalis non cognoscit de restitutione: vt. ff. ad munici. l. ea que. ergo non potest delegari. Ad qđ vos ita dicetis ꝙ ista propositio non est vera. ea que possunt delegari competunt iur̄ magistratus. 7 causa restitutionis demandatur: ergo competit iur̄ magistratus. sic in auc. de defen. ciui. §. audient. 7 §. iudicare. Sed contra. est vera qꝛ illa possunt delegari que competunt iur̄ magistratus: vt. ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. l. j. in princi. 7 qđ hec propositio. que possunt delegari cōpetunt iure magistratus. non sit vera: probo ita. causa meri imperij demandatur si maiorem abesse contingeret: vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. in princi. 7 tamen iure magistratus non competit. Uel potest dici tertio modo sic. causa restitutionis non competit magistratui municipali: qꝛ mixti imperij est vt tutoris datio: vt. ff. de tutel. l. muto. §. tutoris. Sed licz generaliter competat iure magistratus: tamen potest demandari: vt insti. de aquil. tu. §. penu. ¶ Or circa. l. istaz queruntur duo de quibus sepe dubitatur. 7 subijciam questionem in qua dominus meus faciebat magnā vim: sed mihi videtur non fieri magna vis. vos habetis in. l. ista. ꝙ coraz arbitro non potest peti restitutio principaliter. sed nu͂qd incidenter poterit peti corā arbitro restō? verbi gratia. ego 7 tu compromittimus in arbitrum. tu petis coram arbitro. c. dico ꝙ non teneor ex illo contractu: qꝛ eram minor tempore contractus. vnde peto coram arbitro restitutionez. nunquid arbiter poterit cognoscere incidenter de restitutione? Dixit dominus Azo ꝙ sic. licet principaliter non possit cognoscere de restitutione. 7 pro hoc facit: qꝛ pedaneus iudex non cognoscit principaliter de statu: tamen incidenter cognoscit: vt. j. de ordi. iudi. l. adite. 7. j. de iudi. l. quotiens. Sed domino meo Ja. bal. videbat̄ contra. 7 dicebat ꝙ arbiter nec principaliter nec incidēter poterit cognoscere de restitutione. 7 probat opinionē suam hoc mō. ecce. si delegatus ab ordinario qui habet cognitionem non potest cognoscere de causa restitutionis: multofortius arbiter qui habet notionem: vt. ff. de regu. iur̄. l. ait. Item suaz opinionē probat per. l. istam. ordinarij qui habent dignitatem cum administratione cognoscūt principaliter 7 incidēter. non au͂t arbiter principaliter vel incidenter. ¶ Sed segnori. mihi videtur vera opinio Azo. vt dictu͂ est. s. 7 qꝛ cuz quid concedit̄ alicui: vt. ff. de iur̄. om. iud. l. ij. 7 h̄ opinio canonizata est extra de in inte. resti. c. cā restitutionis. nec hec l. ob. que dicit ꝙ apud competētes iudices potest peti restitutio principaliter 7 incidēter: qꝛ nō negat quin apud non cōpetētes iudices possit peti incidēter. ¶ Sed denuo quero sic. ponamus ꝙ impator delegauit cognitionē 7 diffinitionem restitutionis. iudex delegatus cognouit 7 pn̄u͂ciauit contra minorem. minor petit restitui a delegato. nunqd idē ipse poterit cognoscere de sua sentētia 7 aduersus suā sententiam restituere? Uidetur ꝙ nō: qꝛ lata sententia functus est officio suo: vt. ff. de re iudi. l. iudex. Item qꝛ. l. vr̄ velle qđ solus princeps 7c. vt. s. si aduersus rem iudic. l. aduersus.

Econtra vr̄ ꝙ sic: qꝛ ipse ordinarius iudex idē pōt cognoscere de restitutione: vt. ff. de mino. l. in cause. ij. in fi. 7. l. prefecti. in fi. 7 qꝛ si pōt cognoscere principaliter de restitutiōe 7 incidēter: vt hac. l. in fine. Quid ergo dicemus? Certe in questione ista videt̄ ita dicendu͂. si delegatus a principe obtinet vicē ordinarij: sicut ordinarius pōt de sua snīa cognoscere ita delegatus a principe potest restituere: vt in auc. de exhi. 7 intro. reis. §. si vero. 7. j. de iudi. l. a iudice. ſz delegatus ab alio non pōt cognoscere de restōne. Nec ob. illa. l. in cause. ij. 7. l. prefecti. qꝛ loquunt̄ in ordinario. Item nec ob. hec. l. qꝛ dicit ꝙ delegatus a principe pōt cognoscere de restitutione principaliter vel incidenter.

¶ De reputatiōibus que fiu͂t in iudicio in integꝝ restōnis.

¶ Quia in cā restitutionis pleru͂qz sunt reputationes. i. cōputationes seu restauratiōes: ideo ponit̄ hic rubrica de reputationib⁹ que fiunt in iudicio in integrum restitutionis. 7 sub. videamus. Et ponebat Pla. rubricam istam de reputationibus. i. de cōpensationibus. 7 pro hoc facit. ff. de neg. ge. l. nensenius. ſz nos exponimus de reputationibus. i. de restaurationi bus: vt. j. e. l. j.

Qui restituuntur. Lex ista ꝓmoponit quādam maximā. i. regulam. secūdo illā tribus exemplis. ꝓbat esse veraz. Et regula est illa. cu͂ minores restituunt̄ in integrum contra contractu͂ vel quasi: sicut in dāno nō debent morari: ita nec in lucro. q. d. sicut eis prouidet̄ in dāno: ita prouidetur ne cuz dāno alterius lucrent̄. 7 hec ꝓbat̄ esse vera tribus exēplis. ¶ Primu͂ exēplu͂ est. si minor restituit̄ ꝯ emptorē vt recipiat preciu͂ dz restituere rez simil'r 7 si restituit̄ ꝯ venditorē vt recipiat rem dz restituere preciu͂ inq̃tum locupletior factus est. ¶ Secundum exempluz est si minor intercessit pro aliquo animo nouandi: sicut restituit̄ minor aduersus creditorē: ita restituit vetus actio creditori ꝯtra debitorē. ¶ Tertiu͂ exemplu͂ est. sicut si minor restituit̄ aduersus hereditatis aditionez: ita debet restituere res hereditarias quas habuit. 7 quicqd dolo eius factu͂ est debet prestare. hoc dicit ista. l. vsqz in fine. Tex. in lucro. s. faciendo cu͂ alterius iactura. Unde colligetis hic ꝙ restitutio est facienda 7c. vt. ff. de minori. l. si minor restitutio. Tex. 7 ideo. ecce primum exemplum per qđ probatur regula esse vera. Tex. ad eum. s. ad maiorem. qui restituitur. Tex. vel ex emptione. quia sicut restituitur ad precium ita debet restituere rem. Tex. sed si. ecce scđm exemplu͂. Tex. interuenerit. apud

me a

me a debitore meo mihi delegatur animo nouandi. Tex. dz restitui act. sub. tanti temporis qnti erat cum intercessit minor: vt. ff. de minori. l. vlti. Tex. sed z cum adijt. adijcitur tertium exemplum. Tex. conuenit: quia hec duo sunt paria ad eum peruenisse: vel dolo fecisse quominus perueniat vt hic z. ff. depo. l. j. §. an in pupillum. ¶ Or segnori circa. l. istam est insistendum. z statim circa vnum qd hic dicitur signatur contra. vos habetis hic. si minor intercessit animo nouandi sicut restituitur minor: ita restituitur actio creditori contra debitorem. Sed. l. videtur velle contra. vt non restituatur in veterem debitorem. quia. l. dicit: si accipio pupillum sine tutore in fideiussorem pro te animo nouandi: liberaris. z ipse minor qui fideiubet cum non haberet tutorem obligatur naturaliter. z vetus actio non restituitur mihi aduersus te debitorem: vt institu. quibus mo. tol. ob. §. preterea. Ad quod vos ita dicetis. obligationem ciuilem z naturalem transfundo in aliam ciuilem z naturalem. verbigratia. debebas mihi ciuiliter z naturaliter. c. stipulatus sum illa. c. a minore cuz curatore auctore animo nouandi. hic minor obligatus est ciuiliter z naturaliter: sed restituitur contra veterem debitorem vt hic. nisi dolo mei creditoris inductus fuisset minor ad intercedendum. vt. ff. de fideiusso. l. si titius. in fi. si autem transfundo ciuilem in naturalē tantum. verbigratia. debebas mihi ciuiliter. c. stipulatus sum illa. c. a minore animo nouandi sine curatore auctore: hic minor est obligatus naturaliter tantum. z sola naturalis est inefficax ad agendum: vt. ff. de act. z obliga. l. naturales. hic mihi imputatur quia accepi talem fideiussorem qui tenetur solum naturaliter. vt. ff. de nouat. l. j. in fi. h non restituitur vetus actio mihi aduersus debitorem: quia non restituitur minor aduersus naturalem obligationem vt ibi: secus si debes mihi. c. ciuiliter z naturaliter: stipulor a seruo tuo animo nouandi: quia nō fit nouatio: vt. ff. de fideiusso. l. seruus. §. preterea. z. l. si seruus. ¶ Sed denuo quero. cum minor restituitur ne moretur in damno vel lucro: est ne istud verū indistincte q vbi minor restituitur z aduersarius eius contra eum? Dominus Placen. videtur dixisse q non. z ideo dixit fore differentiam inter soluentem minori z credentē minori. quia si aliquis est debitor minoris. z soluit minori qd ei debet: siue soluit minori sedenti ad ludum taxillorum: quia ex necessitate facit: debitor liberatur. sed si soluisset iudice iubente denegaretur restitutio: al's non. Sed vbi quis credit minori ludenti ad machidem non tenetur ei minor: etiam si locupletior factus sit: vt. ff. pro emptio. l. si quis. z. ff. de mino. l. si vero. §. adolescēs. ¶ Sed in questione ista est dicendum contra. z est dicendum. q si debitor soluit minori ludenti vel non q ipse liberatur. z non potest restitui minor quatenus pecuniam habet saluam. al's sic. nisi iudice iubente soluisset. vt. s. si aduersus soluт. l. j. similiter z si aliquis credit minori ludenti vel non tenetur inqtum est locupletior: vt. ff. de minori. l. patri. si dicis: que est differentia inter soluentem z credentem minori. z. l. facit vt. ff. de minori. l. qd si minor. §. restitutio. Respon. in alio est differentia. quia vbi quis soluit minori minores probationes requiruntur ab eo: quia facit ex necessitate. sed vbi quis credit minori plures probationes requiruntur ab eo quia facit ex voluntate: vt. ff. de minori. l. qd si minor. §. sceuola. Non ob. si mutuatur ei ad machidem. ergo si non habet pecuniam saluam non debet restitutio denegari. quia nos dicimus mutuari consumpturo qui perdit: non tamē si habet saluam: vt. ff. si certum peta. l. qui pecuniam. Item non ob. lex. si quis. quia ibi contractum fuit cum minore qui dabat operam scorto. Item non obst. l. si vero non remu. §. adolescens. quia ibi mandauit aliquid dari meretrici sue. vnde inhonestum erat mandatum: vt. ff. manda. l. ij. §. rei.

¶ Etiam p procuratorē cām in integrū restōnis agi posse.

¶ Quia posset dubitari an restō in integ. per pcuratorem posset peti: ideo dicit rubrica. etiā per procur. causaz in integrum restitutionis agi posse. q. di. neduz qui petit restitui potest petere restitutionez per se vt in superioribus habuistis: imo z per procur. vt. j. e. l. vnica.

Causa in integruz. In. l. ista di. si minor lesus in minori etate maior factus petit restitui: vel in minori etate petit restitui: potest maior factus petere restitutionē per se z per procur. z in minori etate per se vel per procur. ordinatuz cum auctoritate tutoris vel curatoris. Tex. placet. z dicitur hoc intelligi vt dixi in casu per procur. legittime ordinatum: vt. s. de procu. l. neqz. Itez debet hoc intelligi qd potest peti procur. habentem speciale mandatum: vt. ff. de mino. l. illud.

¶ In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat.

¶ Quia plerūqz petitur restitutio: z petita restitutione aliquid innouatur in preiudiciū restitutionis: ponit h rubrica si in integꝝ resti. postulata. sub. z ea pendente ne qd noui fiat.

Postulata. In. l. ista dicitur. si minor petit restitui ɔtra sententiā lataz contra eū: pendente restitutione illa sententia non debet mādari executioni. Tex. postulata. in integruz restōne scz contra sniam. Tex. donec res. i. causa in integruz restitutione. Tex. pertinet. ¶ Or segnori habetis in. l. ista vt dixi in casu. z ad hoc facit. ff. nil no. ap. pen. in rubro z i nigro. z. j. de iur. fisci. l. facultas. z. s. vt nemini liceat. in rubro z in nigro. ¶ Et not. hic q pendente restitutione non debet fieri innouatio per executionem: sed fit nouatio per probationes: vt. j. de tempo. ap. l. probat. Item nō debet innouari aliquid pendente restitutione in preiudicium minoris. potest tamen fieri innouatio in hoc. si tempore litis conte. non erat locupletior: z tēpore sentētie est locupletior q tener. non econtra: vt. ff. de peti. here. l. si a patre. §. si quo. sed tunc non fit nouatio contra minorem.

¶ De restitutiōe militū z eoꝝ qui reipublice causa absunt.

¶ In superioribus titulis de minoribus restituendis vel non vsqz ad hunc titulum tractatū est: quibus ex causis minoribus detur vel denegetur restitutio. verum qz interdum maiores in integrum restituuntur ex edicto de maioribus: ponenda esset rubrica ex quibus causis maiores in integꝝ restituuntur. verum quia due sunt excellentes cause quibus restituuntur maiores: vt causa militie: z causa reipublice: ponitur h rubrica. de restitut. mili. z eorum qui reipu. causa absunt. sub. vnde videamus z subijciamus ad quid restituetur: de quo dicitur. j. e. l. j. z. l. q tempore. zc. ad que non restituantur: de quo dicitur. j. e. l. vl.

Si valerianus. Sicut dixi in rubrica hec. l. respicit primam partem rubrice. Et in. l. ista no. ita casuz. quidā valerianus nomine erat miles z cēturio cohortis duodecime alphinorum. huic valeriano dum esset in militia fuit delata aliqua bonorum pos. ipse occupatus cause militie: illam bonorum pos. infra tempus statutum a iure non petijt. iste valerianus anteqz peteret decessit in militia relicto herede. heres illius valeriani vult petere restitutionem in integrum vt habeat illam bonorum pos. dicendo si ipse miles viueret posset restitui vt peteret illam bonorum pos. sibi delatam non obstante tempore statuto ad petendaz bonorum pos. elapso in militia: ita ego qui sum eius heres debeo posse restitui. queritur quid iuris? Respon. imperator q valerianus cui delata erat bonorum pos. impeditus militia non petijt bonorum pos. si decesserit in militia infra dies statutos a iure ad petendam pos. bonoruz: heres eius poterit restitui ex persona defuncti infra annum vtilez. z idē z si decessit post exactos dies ad petendam bonorum poss. quia heres eius ex persona defuncti poterit restitui. Tex. si valerianus scilicet miles. z sic facit ista lex ad primam ptem rubrice. Tex. cēturio. qz preerat. c. militibus. Tex. cohortis

duodecime alphinorum. al's alpinorum. sed in hoc non est vis nisi q̄ntum ad hoc vt sciatis quid velit dicere. Et si habetis alpinorum: dicetis in alpibus que erant inter romanos ⁊ hostes stabant. xij. cohortes causa reipublice. iste valerianus preerat eis. Et habebis alphinoruꝫ dicetis ꝙ erat quoddam signum: q2 quelibet cohors habebat quoddaꝫ signum cui preerat valerianus. Tex. decessit. i. mortuus est. Tex. quā possessionem. s. bonoruꝫ delatam sibi ex testamento vel ab intestato. Tex. vtilem. s. olim. hodie continuū quadriennium: vt. j. de tempo. in integ. resti. l. vlti. Tex. post exactos dies. i. completos dies statutos ad bonorum poss. petendam. qui dies sunt annus vtilis: si defertur bonorū poss. in bonis parentum vel descendentium. ⁊ si in bonis collateralium sunt. c. dies vtiles: vt. j. de bonorum pos. l. ij. Et qḋ dicit littera post exactos dies. sub. maxime. ſm ꝙ vno modo intelligitur. sed alio modo non. sub. maxime: vt. j. dicā. Tex. in militia defunctus est. ⁊ ita apparet ꝙ valerianus erat miles. ¶ Or segnori ex. l. ista no. sicut valerian9 si viueret posset restitui non obstante tempore elapso in militia: ita heres eius. vnde colligitur hic arg. ꝙ in integrum restitutio datur heredibus ⁊ vniuersalibus successoribus. ⁊ ad hoc facit. ff. de in inte. resti. l. non solum. ⁊. ff. de mino. l. deniq3. §. potest.

¶ Or segnori modo ad. l. istam opponitur ⁊ conuincit̃ eaꝫ tribus rationibus stare non posse. Et primo sic opponitur ad. l istam. Regula est. ad que non restituetur miles vel absens causa reipublice si presens fuisset: ad eadem non restituitur si absens fuit: vt. ff. e. l. hi qui. Sed si valerianus fuissꝫ presens ⁊ non petuisset bonoꝝ pos. infra tempus statutum a iure non posset postea petere: eadeꝫ ratione si absens fuit. Rn̄. breuis est responsio ⁊ dico ꝙ regula nō est ita large intelligenda vt sonat sed restringenda ad certos casus: q2 debet restringi ad hoc. si predium est a flumine occupatuꝫ vel vsurpatum a mari: ipse reuersus de militia nō restituet̃. q2 si presens fuisset idem accidisset sibi. Item regula debet restringi ad hoc animalia militis sunt mortua morte naturali. reuersus a militia non restituet̃ ad h̄: q2 idem accidisset sibi si presens fuisset. Sed ad id recuperandum qḋ perdidit in militia: ⁊ verisimile est si fuisset presens ꝙ non perdidisset restituitur. verbigratia. miles fuit absens. xxx. an. ⁊ sic perdidit suam personalem actionem: vel fuit absens. xx. annis: ⁊ sic perdidit suam realem: verisimile est ꝙ si fuisset presens ꝙ non tacuisset. xxx. ann. vel. xx. vnde hoc casu restituitur vt tollatur tempus absentie de medio: vt. j. eo. l. qḋ tempore. similiter ⁊ in casu illius. l. presumptio est si fuisset presens ꝙ petijsset bonorum poſ. sibi delatam infra tempus statutuꝫ a iure. argu. ff. si mulier ven. not. in pos. mit. l. j. in fi. vnde sicut eo reuerso de militia poterit restitui: ita heres eius. ¶ Secundo instatur ⁊ opponitur ad. l. istam ⁊ videtur ꝙ in casu huius. l. nec valerianus poterit restitui nec eius heres si decessit. immo videtur ꝙ valerianus ⁊ eius heres iure cōmuni sit tutus. ⁊ quare non: audite. valeriano fuit delata bonorum possessio cum erat absens causa militie. ⁊ tempus statutum ad petendam poſ. bonorum est vtile: vt. j. de bonorū posses. l. ij. ergo non computantur sibi tempora quibus non potuit experiri: vt. ff. de diuer. ⁊ tempo. prescript. l. j. si ergo non currit ei in militia: ergo ipse viuus iure cōmuni posset petere in integrum restitutionem. si ipse posset petere: ergo ⁊ eius heres. Ad istud dixerunt quidam. tempus statutum ad petendam bonorum possess. tempore huius. l. non erat vtile sed continuum. sed hec responsio non est bona q2 non inuenimus quando tempus statutum ad petendam bonorum posses. fit continuum: sed vtile tempore huius. l. ⁊ ſm vetera iura: vt. ff. quis or. in bono. possessio. ser. l. ij. §. dies. Et ideo vos ita dicetis. verum est ꝙ tempus statutum ad petendam bonorum possess. olim ⁊ hodie vtile fuit. si dicis non currit in absentia. verum est si procura. non potuit cōstituere. al's sic: vt. ff. de diuer. ⁊ temp. prescrip. l. ij. §. plane. sed vbi potuit constituere procurato. currit sibi tempus in militia. ⁊ sibi reuerso daretur restitutio si non fuisset negligens in petenda restitutione. al's non daretur: vt. ff. ex quibus causis maio. in integ. restitu. l. nec enim. ⁊. ff. de in integrum restitu. l. vlti. Iteꝫ secus est si fuisset absens causa necessaria: puta relegationis. q2 si potuisset dimittere procuratorē non restituitur. al's sic: vt. ff. ea. l. sed ⁊ si per pretorem §. j. ¶ Tertio, instatur ⁊ opponitur ad. l. istā sic. ista. l. dicit. si valerianus miles impeditus militia non petat bonoꝝ poſ. sibi delatam infra tempus statutum a iure: sicut ipse eo viuo posset restitui: ita heres eius eo mortuo posset restitui. Sed lex videtur contra. que videtur velle si valerianus decessit in militia non elapso tempore ad petendam bonorum posses. ꝙ possit restitui ⁊ hic dicitur ꝙ non restituitur nisi elapso tēpore ad petendam bonorum possessionem: vt. ff. de acquirē. here. l. pantonius. in princip. l. Ad solutionem cuius contrarij potest dici vno modo sic. qḋ hic dicitur. post exactos dies subaudiendum est maxime: q2 idem est ꝙ potest restitui si est intra dies statutos ad petendam bonoruꝫ posses. vt in. l. ꝯtra. Sed maxime potest restitui si decessit exactis diebus statutis ad petendam bonorum poſ. vt hic dicit̃. Uel potest dici secundo modo ꝙ valerianus decessit in militia elapsis diebus statutis ad petendam bonoꝝ possessionem. heres eius restituitur de equitate ⁊ de rigore iur̃ vt hic. sed vbi decessit non elapsis diebus ad petendam bonoruꝫ poſ. de rigore iur̃ repellitur. heres tamen est tutus cōmuni auxilio: de equitate datur restitutio heredi: vt in. l. ꝯtra. ⁊ tangam statim in quadam q̄one quā infra subijciam. Uel pōt dici tertio modo. in. l. ꝯtra. miles decessit in militia nō agnita bonorum posses. superat adhuc de tempore ad petendaꝫ bonorum poſ. heres militis restituit̃: vt cum iure communi bonorum posses. non agnita non transmittat̃: vt. j. residuum tempus possit petere. hic vero restituit̃ heres militis vt tēpus absentie subducatur de medio: vt. j. q̄ntum tempus poterat petere si nō fuisset militia impeditus: infra tantū tempus poterit petere heres eius. ¶ Or segnori sup lege ista consueuit formari quedam questio que satis patet ex premissis ⁊ est talis. militi fuit delata bonorum posses. in bonis parentum: ⁊ ita habebat annum ad eam petendaꝫ vel alioꝝ collateralium: ⁊ ita habet. c. dies vtiles ad eam petendam. decessit miles in militia ante tempus completū ad petēdam bonorum poſ. forte in medietate anni vel. c. dierū. nunquid heres infra residuum tempus poterit petere bonoruꝫ poſ. iure cōmuni? Quidaꝫ dixerunt ꝙ sic: q2 sicut valerianus si viueret peteret: ita eius heres. naꝫ bn̄ficia que competierūt defuncto transmittit in heredem. vt in auc̄. iusiur̃. qḋ prestatur. in prin. ⁊ ad hoc est ar. j. de iur̃. deliber. l. cum antiquioribus. Iteꝫ pro ista opi. est ar. si ille qui poterat restitui infra annum vtilem decessit infra annū vtilem: residuum tempus transmittit ad heredeꝫ: vt. j. de tempo. in integ. resti. l. ex persona. ⁊. l. ea que. §. si quando. Sed ista non est bona opinio tribus rationibus. prima ratio est: sicut hereditas nō agnita non transmittitur iure communi: vt. j. de iure delibe. l. quoniam. ita bonoruꝫ posses. non agnita non transmittitur: vt. ff. de bono. posseſ. l. ij. §. aquir. Item probamus istam opi. nō esse bonaꝫ secūda ratione tali. Ista. l. dicit. si valerianus decessit post exactos dies: cur restituit valerianū q2 bonorum poss. non agnita non transmittit̃ q2 non petijt eam infra tp̄s statutum a iure: pari rōne heres eius restituit̃. Preterea h̄ est expressum in. l. pantonius. Non ob. qḋ licet defuncto ⁊ heredi. q2 illud veruꝫ est in illis que trāsmittunt̃ ad heredē. vnde regula non est vera in vsufru. q2 morte finitur: vt. j. de vsufru. l. corruptionem. Item non ob. l. cum antiquioribus. q2 loquitur in iure deliberandi non hereditate. Item non ob. l. ex persona. ⁊. l. ea que. §. si quando. quia loquit̃ in anno vtili vel quadriennio continuo: q2 beneficium restitutionis transit ad heredes vt dictum est. s̄.

Si quid. In. l. ista no. casum. Quidā absentauit se causa reipublice bonafide ⁊ non data opera. interi dum esset in absentia de bonis suis aliqd est diminutum: q2 vicinus eius rem eius bo. fi. vsucepit. vel interim debitor qui tenebatur temporali actione liberatus est prescriptione. iste reuersus de absentia inuenit rē suā prescriptaꝫ. debitorem suum liberatum. vult restitui vt possit rem suam vēdicare vt primaꝫ personalē actionem possit intentare. nunquid poterit?

rit? Rñ. impator q ex edicto generali scripto super absentibus cã reipublice daẽ restitutio vt tps absentie subducaẽ de medio. Tex. absentes sunt. sub. bonafide sine dolo: ⁊ non data opera. nam aliquando homines absentant se dolose vt nõ cõueniant ab aduersarijs suis: ⁊ illis non daẽ restitutio. sed absentibus bonafide daẽ restitutio: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ⁊ si data opera. Tex. diminutũ est. vsucapione vel prescriptione vt. ff. de peti. here. l. deperditũ. Tex. actione. s. personali. Tex. qua. i. aliqua. Tex. liberatus fuit. q2 dũ eẽt in absentia actio sua personalis expirauit. Tex. pmittiẽ ex edicto de maioribus: vt. ff. ex qui. cau. ma. in integ. re. l. j. §. j. ⁊ pmittitur. j. annum vtilem. s. olim. hodie intra quadrienniũ continuum. vt. j. de temp. in integ. resti. l. superuacuam. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis ar. ɔtra opi. dñi Mar. ad id qd notabo vobis al's plenius. Dicebat enim dñs Mar. q rescissoria habebat locũ cuz absens restituiẽ ɔtra vsucapionẽ nõ cõtra prescriptionẽ. Et dicebat hoc quadã ratiõe euidenti. res mobilis vsucapitur triennio dũ fuz absens cã reipublice. cum ipso iure desino eẽ dñs. ergo me reuerso necessaria est mihi rescissoria. sed si aliquis pscribit rez meam: ego reuersus ⁊ restitutus non indigeo rescissoria: sed agaz prima act. vt. j. de pscrip. xxx. an. l. siquis emptionis. Sed ɔtradico per. l. istaz ⁊ dico q rescissoria datur nedum restitutis cõtra vsucapionẽ: immo ɔtra pscriptionẽ. q2 hic diciẽ q si debitor est liberatus a personali actione non põt eẽ liberatus nisi a prescriptione: ⁊ tñ lex dicit q daẽ rescissoria. vt. j. de capti. ⁊ postli. reuer. l. ab hostibus. ⁊ de hoc dicã plenius. j. ex quibus cau. in inte. re. ma. l. vlti.

Quod tempore. Hec lex consueuit valde difficilis reputari. Sed si ẽm casuz ⁊ summariã expositionẽ intelligatis satis facilis vobis videbiẽ lz materia huius. l. aliquãtulũ sit difficilis. Et ista lex hz duplicẽ intellectũ. Uno mõ legiẽ ẽm Mar. ⁊ eius sequaces. Alio modo legiẽ ⁊ intelligiẽ ẽm Bul. Jo. ⁊ Azo. ⁊ eorũ sequaces. Et q2 hec lectura est amica lr̃e premittã eã. ⁊ sequenter circa ea que examinabo circa lr̃am ostendã intellectũ Bul. Jo. ⁊ Azo. vñ postea faciã mẽtionem de lectura dñi Mar. ⁊ reprobabo eã. Et ẽm Bul. Jo. ⁊ Azo. in. l. ista not. casuz. Rem tuã mobilẽ a non dño te pñte bonafide emi ⁊ possedi vno anno toto te pñte. habuisti necesse absentare te militie causa: ⁊ fuisti in absentia. secundo anno vsucap. toto. denuo fuisti reuersus de militia ⁊ toto tertio anno possedi illaz rez te pñte. modo cõpleta vsuc. vis restitui: vt totus secũdus annus vsuc. quo fuisti absens tollatur ⁊ subducatur de medio: vt ita rẽ vsucaptã possis vendicare non ob. primo anno ⁊ tertio: quibus. fuisti presens. queritur an sis audiendus? Respon. imperator: si tu reuersus de militia es. j. annuz vtilem qui daẽ reuersis ad restitutionem petendaz: vis restitui vt secũdus annus in quo fuisti absens causa militie de medio subducaẽ vt sic possis vendicare rem tuam: poteris restitui. si autem tu velles restitutionem postulare vt maius tẽpus subducaẽ de medio: hoc tibi non licet q2 ius possess. lederẽ iniuste: qd eẽ non dz. h dicit ista. l. Uidete expositionem littere. Tex. qd tẽpore militie pmissuz. hucusq3 legitur littera suspensiue ⁊ ordinatur duobus modis. ⁊ vno modo sic. Tex. permissum est vẽdicare possessionẽ idest rem possessam amota prescriptione medij temporis: ⁊ est permissum vendicare possessionem. sub. illius rei vel corporis. Tex. qd tẽpore militie de bonis alicuius possessum est ab aliquo. ⁊ est pmissum vendicare. j. annum vtilem posteaq3 is qui reipub. causa abesse desijt. Tex. vltra sc3 annũ inutilem. Tex. ius possessoris ledere contra eum institutũ non oportet. potest hñ ordinari secundo modo sic. permissum est vendicare pos. intra vtilez annũ amota pscriptione medij tẽporis ⁊ est permissuz vẽdicare pos. sub. illius tẽporis qd tempore militie ⁊c. Tex. pmissum est. ab aliquo posteaq3 is ⁊c. ex quo vidistis qualiter littera ordinaẽ videatis summariã expositionem littere. Tex. qd tẽpore militie de bonis suis sc3 militis ab aliquo. Tex. possessum est ⁊ vsucaptum. q2 vsucapio cõpleta est intelligatis vno anno toto integro presente milite. secundo anno toto milite absente. tertio anno toto milite presente. Tex. posteaq3 is qui reipub. causa. i. militie causa. nam qui militie causa abest: reipub. causa abest. sed nõ contra. qui reipu. causa abest: militie causa abest. nã milites vadunt coacti ⁊ sine periculo capitis nõ recedunt a signis. nã illi milites iurant nõ euitaturos mortem pp salutem reipu. vt. ff. ex quib. cau. maio. l. vlti. ⁊. j. de fabricẽ. l. stigmata. ⁊ isti milites eligunẽ a milesimo numero. vñ ille qui erat fortior ⁊ nobilior inter mille ille eligebaẽ: vt. ff. de mi. te. l. j. ⁊ isti milites si res eorum vsucapiunẽ restituunẽ vt hic. ⁊. ff. ex quib. cau. ma. l. sicui. non aũt si degunt domi vel in pago vel dolo malo absint restituunẽ: vt. j. ea. l. vlti. ⁊. ff. e. l. qui data opera. Tex. intra annũ vtilem. olim. hodie quadriẽniuz continuũ: vt. j. de tẽ. in inte. rest. l. superuacuã. Tex. ammota. i. sublata. Tex. prescriptiõe. i. vsuc. Tex. tpis medij. i. anni medij: quo fuit absens causa militie. Tex. pos. i. rem pos. similis expositio. j. de pba. l. pos. Tex. possessione. Interdũ tamen possessio pro dominio sumiẽ: ⁊ ecõtra: vt. j. de rei ven. l. quotiẽs. Tex. vltra annũ. i. post annum vtilẽ. q. d. infra annum vtilem poterit restitui. Uel põt dici. vltra annum. s. restituiẽ miles vt medius annus quo fuit absens subducatur de medio. sed q maius tempus subducaẽ miles non restituitur: q2 lederetur ius possessoris qd esse non debet. ¶ Or segnori. sequitur in littera. Tex. ius possessoris. sub. vsucepit. Tex. ledere. sub. per restitutionẽ. q2 satis est q subducaẽ tempus absentie de medio: ⁊ vltra ledi nõ debz. ⁊ hec lectura est Bul. Jo. ⁊ Azo. ⁊ satis est plana ⁊ amica littere vt dixi. Et intelligatis q miles restituitur vltra annũ vtilem computanduz ex die reuersionis ⁊ ɔsummate lesionis. al's non põt restitui ex die vsucapionis suscepte. ¶ Or segnori si vellez me breuiter expedire recederem a lege ista signando vnuz contrarium: ⁊ tangerez ita breuiter q non intelligeretis eaz. Sed vt intelligatis bene eam: ⁊ materiã huius. l. deducaz in tres questiones per quas singula videbitis. Et prima questio est talis. Ponamus rem meam mobilem carẽtem vicio primo anno toto me presente possedisti bonafide ⁊ iusto titulo secũdo anno toto fui absens causa militie: ⁊ toto anno bonafide ⁊ iusto titulo possedisti me absente. siue reuersus de militia toto tertio anno possedisti me pñte. nũquid ego possuz restitui in integrum vt medius annus vsuc. quo fui absens tollatur de medio: vt ita infra annũ alium vtilem possim vẽdicare rez meam: hec est prima questio que non est questio. sed lectura dñi Bul. Jo. ⁊ Azo. est vera. q2 ẽm opinionem eorũ est casus huius. l. ¶ Secũda questio est in longa prescriptione ⁊ recidit in idem. possedisti rem meam imobilem bonafide ⁊ iusto titulo. v. annis cõtinue me presente. postea me absente causa militie possedisti eam. x. annis. postea me reuerso possedisti. v. annis continue. nunquid restituar: vt tempus absentie subducaẽ de medio? ¶ Tertia questio est eadez i pscriptione longissimi temporis ⁊ est talis. malafide ⁊ sine titulo possedisti rem meã imobilez. x. an. me pñte ɔtinue. secũdo. x. an. me absente. tertio. x. an. me reuerso ab absentia possedisti. nunquid me reuerso potero restitui vt tempus absentie subducaẽ de medio? ⁊ in istis tribus qõnibus fuit opinio dñi Mar. Pla. Rog. ⁊ Fregerij ⁊ domini Alberici antiq doctoris ⁊ magistri Aldrici. ⁊ dixerũt q si possedisti rẽ meã mobilez. primo anno me pñte. scdo me absente. tertio me pñte: non possum restitui. ⁊ idẽ dixerũt in longa prescriptiõe: ⁊ in prescriptiõe longissimi tẽporis. Hanc suã opinionẽ nisi sunt probare rõnibus argumẽtis ⁊ legib' expressis. ⁊ istas rõnes ⁊ ar. ⁊. ll. expressas restrigemus ad primam qõnem. ⁊ ne multiplicemus verba: qcquid dicã in prima qõne idẽ intelligatis in secũda ⁊ tertia. Et primo probãt opi. suã sic. si primo anno possedisti rem meam mobilem me presente. secundo anno me absente. tertio me presente. dixerunt ipsi non possum restitui ista ratione. quia non sum lesus in absentia: sed presentia. sed leges dicunt si miles ledituR in absentia restituitur. si in presentia: non restituitur ex edicto de maioribus. vt. ff. ex quibus causis ma. l. j. §. j. vnde l. ponit talem casuz. si aduersarius militis est missus in possessionem ex secundo decreto predij militis: si absente milite causa reipub. restituitur miles contra ẽm decretuz. sed

si eo presente non restituitur: vt. ff. ex quibus cau. maio. l. ab hostibus. §. si damni. Iterum ꝓbant hanc suaȝ opinionem alia ratione tali. si possedisti rem meā primo anno me p̄sente. secundo me absente. tertio me p̄sente non fui sollicitus immo negligens: qꝛ vno anno tacui. ⁊ sollicitis datur restitutio ad subducendum tp̄s de medio. negligentibus autem denegatur: vt. ff. ex quibus cau. maio. l. nec enim. hinc est ꝙ prescriptio est introducta contra desides ⁊c̄. vt. j. de anna. except. l. j. in fi. ⁊. l. vt ꝑfectus. ⁊. l. vlti. in fi. Iteȝ probant ipsi hanc suam opinionem alia ratione tali si primo anno possedisti rem meam me presente. secundo anno me absente. tertio me presente. s̄m hec tempora datur restitutio infra annū vtilem. elapsus est annus vtilis. igitur nō restituar: vt. j. de tempo. in inte. resti. l. vlti. hoc idem euidentius appet in longa prescriptiōe: ⁊ in longissima qn̄o dabitur restitutio infra annum vtilem vel quadriēninum continuum. hodie cum sit elapsum. ¶ Denuo dicunt ipsi. quid plura. casus legis est expressus que dicit. si res militis absentis causa reipu. vsucapitur vel prescribitur in absentia vl' in presentia infra modicuȝ tp̄s reuersionis sue: restituitur vt tp̄s absentie subducatur de medio. sed si prescribitur dudum postea. quia fuit negligens nō restituitur: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qd̄ simpliciter. ¶ Oꝛ segnoꝛi in istis tribus questionibus dominus Gul. Jo. ⁊ Azo ⁊ oēs moderni doctores dixerunt contra. ⁊ dixerunt ꝙ si possedisti rem meaȝ mobilem primo anno toto me presente. secundo anno me absente. tertio anno me presente: possuȝ restitui vt medius annus subducatur de medio. ⁊ ita restituar vt intra alium annum possim rem meam vendicare. ⁊ idem dixerunt in longa prescriptione ⁊ longissima. Et hanc suam opinionem nisi sunt probare ar. rationibus ⁊ legibus expressis. ⁊ statim ar. talibus. Ecce alicui absentia sua non debet esse damnosa: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. j. ⁊. l. videlicet. ⁊. ff. d̄ regu. iur. l. in absentia. si loquimur in vsucapione trienniȷ: ⁊ fui presens p̄mo anno secundo anno absens. tertio presens: si non absentasseȝ me nonne haberem biennium ad vendicandum rem meam? certe sic. si fui absens secundo anno: non habeo nisi annum me reuerso. si taceo illo anno. excludar a re mea. ergo absentia mea esset mihi damnosa qd̄ esse non debet. cum p̄mo habebam biennium. vnde debeo restitui vt habeam annum qui fluxit in absentia mea ad vendicandum rem meam. ⁊ idem in longa ⁊ longissima prescriptione potest dici. ¶ Iterum probant hoc ipsi alia ratione. Leges dicunt ꝙ tp̄s absentie subducitur de medio: vt. j. de prescrip. lon. tem. l. vl. ⁊. j. quibus non ob. lon. tem. prescri. l. vlti. si ergo oē tp̄s debet subduci de medio. ergo primū mediū vltimū ne sit. vn̄ siue p̄mo anno fui absens siue secundo siue tertio: tp̄s semper absentie subduci debet de medio quodcunqꝫ sit tp̄s. ⁊ ad hoc ēt facit. j. de tē. re. l. supuacuā. ¶ Iteruȝ dicunt ipsi. lex est expressa que dicit: si primo fui absens quattuoꝛ mensibus postea presens. secundo absens. iiij. mensibus. postea p̄ns. tertio quattuoꝛ mensibus fui absens. postea p̄ns. singule absentie per se faciunt minus anno. ⁊ oēs simul coadunate faciūt annū. restituar ad annum: non ad singulas absentias: vt. ff. ex quibus cau. ma. l. necnon. §. si quis sepius. ¶ Iteȝ quid plura dicūt ipsi casus est huius. l. qꝛ p̄mo anno fuisti p̄sens secundo absens. tertio p̄ns. restitueris vt medium tp̄s subducatur de medio: vt. s̄. dixi in casu. ¶ Non obstāt ea que allegata sunt pro opiniōe dn̄i Marti. ⁊ Pla. ⁊ suoꝝ sequacium. ⁊ statim non ob. illud ar. qd̄ ipi dicūt si possedisti p̄mo anno me p̄nte. secundo me absente. tertio me p̄nte. non sum lesus in absentia. vn̄ non debeo posse restitui qꝛ hoc falsum est. qꝛ completa vsucapione sum lesus ꝑtim in abn̄tia ꝑtim in p̄ntia. in p̄ntia p̄mo ⁊ vltimo anno vsuce. in absentia scd̄o anno vsuc̄. vn̄ quatenus fui in abn̄tia. eatenus sum restituēdus. nam sicut si totum tp̄s vsucapionis fluxisset in abn̄tia totū tp̄s deberet subduci de medio. ita ps eius subduci dȝ de medio cū iure idem sit de ⁊c̄. vt. ff. de rei vē. l. qui de tota. ⁊. ff. de vsu. l. qui scit. vn̄ dico. si possedisti vno anno me p̄nte. secundo me absente. tertio me p̄nte. quia ꝑtim sum lesus in p̄ntia ⁊ ꝑtim in absentia ꝙ restituar. ne si aliter diceremus iā haberemus necesse dicere ꝙ vno momēto quo ꝑficit̄ vsucapio lederemur. qꝛ primo anno non possum dicere lesus sum: sed possum dicere ledoꝛ. secundo anno similiter non possum dicere lesus sum: sȝ ledoꝛ. tertio anno nō possum dicere lesus suȝ nisi completo vltimo die vsuc̄. Sȝ nō est veꝝ iō si nō dicam lesus sum in vltimo die vsuc̄. sed toto medio tp̄e vsuc̄. possum dicere ledoꝛ: vt ar. ff. de mino. idēqꝫ. §. scio. Simile dicimus dū vado romam: ⁊ sum in itinere. qꝛ dico vado romam dū sum in itroitu rome possum dicere iui romam. tn̄ non iuissem nisi mediante primo itinere. Simile nōtamus dū lupus famescit ⁊ est i exeūdo: qꝛ dicimus: lupus exit siluam. nō tn̄ in vltima cespitatione dicimus lupus siluam exiuit: sed in oibus cespitationib⁹. sic ergo dicimus in vsucapione ante cōpletā vsucapionē dicimusledit̄. ea completa lesus est: ⁊ nō in vltimo momento: sed in toto medio. vn̄ non tm̄ in p̄sentia: immo ⁊ in absentia lesus est. vn̄ quatenus in p̄sentia lesus est restituit̄. Itē non ob. qd̄ allegant quia negligentibus denegatur restitutio: qꝛ respondemus ꝙ illud veꝝ est in his qui poterant petere restōnem: ⁊ nō petierunt. sȝ si primo anno fuit p̄ns. secundo abn̄s. tertio p̄ns. nec erat completa vsucapio: non poteram petere restōnē. qꝛ eram tutus cōi auxilio. vn̄ non dat̄ restitutio: vt. ff. de mino. l. in cāe. ij. in prin. vn̄ non possum dici negligens vbi possuȝ petere restōnem. Item nō ob. qd̄ allegant si primo anno fui p̄ns. scd̄o absens. tertio p̄ns. qn̄o petam restōnem: cū restō olim debebat peti infra annum vtilem: hodie infra quadriēnium: vt. j. de tempo. in inte. resti. l. quia. R̄n̄. ꝙ d̄ia est vtrū leditur in p̄ntia post modicum tp̄s. quia tunc computatur tempus a die reuersionis. ⁊ illud modicum tp̄s p̄ntie pro absentia habetur. sed hic non currit iste annus a die reuersionis: sed a die consummate lesionis. ⁊ sic a die vsucapionis complete. adinstar eius qd̄ d̄r. al's si contraho cum filio tuo obligaris de peculio. si filius morit̄ actio que erat perpetua incepit esse annalis ⁊ icipit currere a die. s. mortis: si erat pura. si erat conditionalis: a die conditionis: vt. ff. qn̄ act̄. de pecul. est an. l. j. §. annus. ⁊. ff. de admi. tu. l. tutorē qui tutelaȝ. sic iste annus dȝ currere ex die reuersionis: cū lesio consummata est. al's non cū sit tutus cōi auxilio si vsucapio non est completa: vnde nō restituit̄. vt. ff. de mino. l. in cāe. ij. in prin. Item non ob. qd̄ allegant. ff. ex quibus ca. ma. l. ab hostibus. §. sed qd̄ simplicit̄. qꝛ. §. ille dȝ intelligi cuȝ magna subtilitate. ⁊ sic si ꝑfecta est vsucapio rei mee me abn̄te siue me reuerso ⁊ p̄nte: infra modicū tempus dum conduco hospicium: compono sarcinulas: ⁊ quero aduoc̄. vsucapitur: vl' completa vsucapio in abn̄tia. quia istud modicum tēpus videtur haberi loco illius abn̄tie: vnde his duobus casibus restituar ad totum tempus. sed si fuissem negligens nō restituar. si aūt res mea non vsucapitur: duȝ postea me p̄nte restituar: vt tempus abn̄tie subducatur de medio: si nulla negligentia reprehendo: aliud eatenus aufertur mihi de tp̄e abn̄tie quo fui negligens. igitur si rem meam mobilem primo anno possedisti p̄nte me. secundo me abn̄te. tertio me p̄nte. si statim peto restitui. restituitur mihi annus. sed si sto per vnum mensem negligens. restituar ad. xj. menses. si fui negligens per. iij. menses restituar ad. ix. menses. ⁊ sic si fui negligens per totum annum: surrogatur iste annus negligētie in annum abn̄tie. vnde denegabitur mihi restitutio: qꝛ perfecta est vsucapio cum quartus annus negligētie surrogatur loco secūdi anni abn̄tie. ¶ Sȝ denuo opponitur. qn̄o potest hoc esse cum enim per lapsum trienniȷ ille vsucepit: qn̄o per quartū annum mee negligentie vsucapit cum vsucaptum vsucapi non potest amplius: vt. ff. de vsucapionibus. l. sequitur. §. lana. R̄n̄. ille qui vsucapit per triennium per quartuȝ annum negligentie non vsucapit qd̄ vsucepit. quia qd̄ suum est. amplius suum esse non potest. vt instit̄. de act̄. §. sic itaqꝫ. sed vsucapit ius quod haȝ ille qui absens est. ⁊ sic iudicis officio per qd̄ petitur restitutio. Item si primo te p̄nte possedi rem tuam mobilem. secundo te absente. tertio te p̄nte vsucapio dominium. posses restitui. si non fuisti negligens vt quartus annus surrogetur in tempus secundi anni abn̄tie. vnde non vsucapio dn̄ium: sed ius restitutionis. quia in anno negligentie mihi acquiro defensionem contra restitutionem. simile est alibi. vbi non quero dominiū

miniũ mihi quesitũ:sed ius.vt.s.q metus cau.l.si vi vel metu. Item simile est alibi inuenire.si seruũ captũ ab hostibus r edimis tua pecunia:quesitũ est dominiũ tibi.sed si nõ est alicui oblata pecunia.j.triennium:illud dominium non potes tibi acquirere:sed vsucapis per trienniũ ius offerendi: vt.ff.de capt.ꝛ postli.reuer.l.in bello.§.siquis seruũ. ¶ Or segnori si ista opinio est vera insurgunt multe opiniones:ꝛ videte. Si istud est verum q aliquis lesus restituatur ad omne tempus absentie:igitur sequitur si prima die vsuca. fui absens:ꝛ postea toto tempore fui presens:restituatur ad diem absentie vt subducat̃ de medio.ꝛ idem in longa ꝛ longissima prescriptione potest videri.Sed ista vident̃ incõuenietia ee:qꝛ restõ olim dabat̃.j.annũ vtilez:ꝛ hodie dat̃ post annũ vtilez?Rñ.illud non est incõueniẽs:qꝛ iste annus vtilis non currit ex die reuersionis:sed ex die cõsummare lesionis:cum fuerit completa vsucapio in presentia.sed si in absentia esset cõpleta vsucapio:vel.j.modicũ tempus:tũc currit a die reuersionis.arg.ff.quando act.de pecul.est ann.l.j. §.an.ꝛ.ff.de admini.tuto.l.tutorem qui tutelaz. ¶ Sed denuo ad.l.istam opponitur ꝛ instatur.si possedisti vno anno rem meam me presente.secundo me absente.tertio me presente.ꝛ si quarto anno fui negligens quid est qd dicimus: quacunq parte quadriennij dare restitutionem. cum ꝛc. vt j.de tempo.in integrum restitui.l.vlti. Respon.hic non repellor:ideo q non sit tempus intra qd possim restitui:sed repellor qꝛ non est tempus ad qd possim restitui:qꝛ non super est de tempore absentie:loco cuius surrogatur tempus absentie. ¶ Sed si velletis seruare opinionem domini Mar. ꝛ suorum sequacium ad.l.istam respondetis aliter ponẽdo casum vt ipse ponebat.ꝛ sic. Rem tuã mobilem bonafide ꝛ iusto titulo te presente possedi vno anno ꝛ secũdo vsucapionis.tertio anno toto vel minus.xv.diebus fuisti absens causa militie reuersus inuenisti rem tuam vsucaptã:vel non superant de vsucap.nisi.xv.dies.in his.xv. diebus conduxi hospicium.adiui aduocatum.hi.xv.dies elapsi sunt.volo restitui infra annum vtilem vt vltimus annus absentie subducatur de medio:nunquid potero? Respondet imperator.si es infra annum vtilem:restitueris ad vltimuz annum absentie:vt vendices rem tuam mobilez.sed si est elapsus annus vtilis:non restitueris ne ius possessoris ledatur. ꝛ hoc est quod dicit. Et ad istam lecturam alludit littera. postq̃ is qui reipu. causa abesse desijt intra annum vtilem ꝛc. Sed alia lectura est contraria que dicit remota prescriptione medij temporis:quia deberet dicere vltimi temporis:non medij temporis. ¶ Sed respõdet Mar.cum suis sequacibus vltimus annus vsucapionis dicitur medius ad vtraq presentiam cuiuslibet anni:quia si possiderem rem tuam mobilem primo ꝛ secundo anno te presente:tertio anno te absente,ꝛ reuersus es:ista est secunda presentia inter primã ꝛ secundam presentiam.ꝛ ẽm hoc exponetis ita litteram. Tex. possessum.ꝛ vsucaptum in absentia. Tex. medij temporis. non intelligatis vsuc.sed medij temporis inter primam presentiam ꝛ vltimaz presentiaz.Sed hoc dicere est facere viz littere.vnde de iure opinio domini Bulg. Joan.ꝛ Azo. est vera:ꝛ etiam de equitate: quia ista est magna iniquitas si leditur aliquis in absentia causa reipub. siue primo anno vsuc.fuit in absentia vt restituatur: siue medio tempore fuit absens:siue vltimo tempore tantum vsuca. fuit absens.ne absentia sua sit ei damnosa:qd non debet esse: vt.ff.ex quib. cau. ma.l. videlicet. ¶ Et ad ar. domini Mar.respondetur vt.s. dictum est. Dominus autem meus non stabat firmus cum opinione sua:qꝛ vno anno approbabat opi.domini Mar.ꝛ dicebat q fuit vsus magna equitate.alio anno reprobabat op.domini Mar.ꝛ dicebat opi. Bul. Jo.ꝛ Azo. esse equam. ¶ Sed segnori vos potestis dicere alio modo vt dicere consueui ꝛ sic. Si tu possedisti rem meam mobilẽ primo anno me presente.scdo anno me absente. tertio anno toto me pñte.siqdez ego reuersus rem meã sciebã vsucapi: hic deprehẽdor in negligẽtia pp quã negligentiam elapso tertio anno toto nõ restituor.sed si ignorabaz: secus est hoc casu.ꝛ ad hoc est ar.qꝛ tps statutuz ad appellandũ currit ex die reuersionis si sciebat latam sniam:sed ignoranti non:vt ff.quãdo ap.sit.l.j.§.vlti.ꝛ in auc.de ap.in prin.colla.iiij.ꝛ j.quõ ꝛ quando iudex.l.ab eo. ¶ Or segnori quero. hic dicitur q dat̃ restitutio absentibus cã reipub.est ne verũ siue potuit constituere pcura.siue nõ. Dixerũt quidã.si non potuit constituere pcura.cõcedit̃ restitutio:al's denegatur:vt ar.ff.ex qbus cau.ma.l.cassa ꝛ irrita.ꝛ.l.is qui reipu.causa. Sed hec opi.non est bona:qꝛ siue potuit cõstituere pcuratorẽ siue non:dat̃ restitutio:vt.ff.ex quibus cau.maio.l.sed ꝛ si pro ptore.§.vlti.Sed si dimisisset pcuratorẽ:non restituitur:qꝛ hz regressũ contra pcuratorẽ.ꝛ sic loquitur.ff.ex quibus cau.maio.l.is qui reipu.cã.sed si aliquis est absens probabili causa vt studiorum:hz locum hec distinctio:vt.ff. de mino.l.papi.ex.u.i.ꝛ.ff.ex quibus cau.maio.l.sed ꝛ si per pretorem.§.vltimo.ꝛ sic intelligitur.ff.ex quibus cau.maio. l.necnon. Sed denuo quero.cum datur restitutio absentibus causa reipubli.quo iure petetur ista restitutio.an iudicis officio.an iure actionis? Dixerunt quidaz a maioribus petetur restitutio iure actionis:a minoribus iudicis officio.vt.ff.ex quibus cau. ma.l.necnon.§.in hac.ꝛ.ff.de act. ꝛ ob.l.in honorarijs.ꝛ.j.e.l.ab hostibus.ꝛ insti.d act.§.rursus.Sed verius est q petatur iudicis officio: vt.ff.de mino.l.q si minor.§.ex hoc edicto.ꝛ.l.in cause.in prin.sed ea data competit rescissoria de qua dicam.j.ex quibus ca.ma. l.vl. Nec ob.ll.allegate.quia tunc datur vtilis que cognominatur rescissoria.sed hic datur restitutio iudicis officio: vt.ff.de ac.ꝛ obli.l.actionis verbo.

Honorare nõ debes.

In.l.ista dicit̃.si aliq absunt causa reipu. ꝛ bona fide:si interim conueniũtur ꝛ domi citantur ꝛ non defendantur:eorum aduersarij mittuntur in pos.bonorum suorũ causa rei seruande.sed venditio non procedit dum sunt in absentia dolo malo.al's secus:vt.ff.ex qui.ca.ma.l.qui data. Tex.non defenduntur.al's secus: vt.ff. ex quibus cau.maio.l.j. Tex.abesse desierunt. ¶ Unde not.bona presentiuz qui non defenduntur ꝛ latitant possidentur ꝛ venduntur: vt.s.de his qui ad ec.confu.l.vlti.§.sane.sed bona absentiũ bona fide possidentur:non tamen venduntur dum sunt in absentia vt hic.ꝛ.ff.de dam. infec.l.si finita.

Neqz reipub.cã.

In.l.ista dicit̃ si fiscus vendit rem absentis vt suaz: emptor statim est securus:sed dominus infra quadriennium de precio habet regressum cõtra fiscum.sed istud quadrienniũ nõ currit absentibus cã reipu.vel militie. Tex. pertinẽtibus.vt qꝛ absunt militie cã. Tex.posse.s.cum effectu.quia bene currit eis:sed ipsi restituũtur.Et loquitur hec.l.ẽm noua tempora ẽm que si fiscus vendit rem alienã vt suam: tenetur.j. quadriennium de precio.sed olim tenebatur.j. quinquẽniũ vt.j.de quadri.pre.l.omnes.

Si cum militaribus.

In.l.ista ponitur taliscasus. Tu habebas creditores q res tuas obligatas habebãt. duz tu esses cã militie in absentia:heredes creditoris tui distraxerũt res tuas. nũquid poteris restitui: vt oblato a te debito siue pcio emptori res tuas vendices? Certe sic.siue plus erat in precio q̃ in debito:siue plus in debito q̃ in precio. Tex. possessiões:idest res possessas pignori obligatas. Tex.a te.emptore.cũ plus erat in precio:minus in debito:vel ecõtra.sz hoc casu tenet̃ ne offerre precium? Respon.quia quatenus datum fuit creditori in rem suam versum est:vnde tenetur offerre preciuz vt.s.q metus causa.l.si vi.al's secus si non est versum in suã vtilitatem.vt infra de rei vendicatione.l.si mancipium.

Nec a patre.

In.l.ista ponit talis casus. Pater tuus domi existẽs celebrauit aliquẽ cõtractum.nec cõquestus est de illo cõtractu in

vita sua.tu eras in militia cum pater tuus contraxit: ⁊ pater decessit.tu reuersus de militia vis restitui aduersus contractum celebratum a patre nunquid potest? Certe non. Tex.a patre.§.militis.vnde colligitur hic ꝙ non debet licere heredi: qđ non liceret defuncto: vt.j.de his quibus vt indig.l.polla.

Sancimus. Cetere.ll. quas in superiorib⁹ habuistis sunt alioꝝ imperatoꝝ qui pcesserunt iustiñ.hec est noua.l.iustiñ.⁊ hec.l. intendit dicere quibus militibus sit deneganda restitutio vel ꝯcedenda.Et certe datur restitutio militibus qui sunt in expeditione si interiꝫ leduntur.sed milites qui degunt domi ⁊ stant in atrijs suis: non sunt restituendi plusꝙ̄ restituuntur plebei.Tex.restitutionibus.vt tempus absentie subducatur ꝺ medio. vt.§.e.l.j.Tex.locis vt in rure. Unde no.hic ar.ꝙ clerici qui resident in ecclesijs suis ⁊ dant operam diuinis officijs: illi debent recipere prebendas suas integras: non illi qui stant in domibus patris vel alijs locis priuilegiatis.⁊ ad hoc est ar.j. qui. non ob.lon.tẽpo.prescrip.l.vlti.⁊.§.de episco.⁊ cle.l. sancimus. Item no.hic ꝙ cessante causa cessat eius effectus. hec est causa quare milites restituuntur.§. militia ⁊ expeditio: vt.j. de mili.testamento.l.vlti.al's penulti.vnde si non sunt in militia vel in expeditione: cessat restitutio.

¶ De vxoribus militū ⁊ eoꝝ qui reipublice causa absunt.

¶ Quia non solū milites absentes cā reipub. restituunt̄ si ledantur in superiori titulo habuistis: immo ⁊ vxores eoꝝ: que absentant se cū eis.ideo ponit̄ hec rubrica.⁊ restituunt̄ nedum in tp̄e.si in tp̄e ledantur: vt in.l.j. huius ti. immo ⁊ aduersus contractum earum: vt in.l.ij.huius ti.

Temporalibus. In.l. ista no. ita casum. Quedam domina erat vxor alicuius militis: vel cuiuslibet alterius absentis causa reipub.dixit miles: habeo necesse cā militie me absentare. scio ꝙ stabo multis annis.volo ꝙ tu debeas seq me.⁊ sic mulier secū se absentauit dum mulier esset cum marito in absentia: actio personalis siue temporalis que sibi competebat expirauit. tandem mulier reuersa est de absentia cum marito suo: vult restitui vt tp̄s absentie subducatur de medio: vt ita suam actionem intentet.queritur nunquid potest? R̄ñ.hanc mulierem restituendam eē ad exemplum militum.Tex.temporalibus actionibus.que sunt tp̄e periture.vt.j.de edili.acti.l.ij. Tex.cum maritus.bene dicit cum maritus.quia mulier bñ potest se absentare cum marito: non aūt pro seipsa.vt.ff.de regu.iur. l.femine.Tex.militum.§. maritorum.Tex.solere non est incognitum.sub.per restitutionem.vt tempus absentie subducatur de medio: vt ita absentia mariti non noceat vxori.

¶ Or segnori ex.l. ista colligetis illud no.Si maritus se absentat longa absentia ⁊ bonesta ꝙ vxor tenetur euꝫ sequi cum teneatur ei reddere debitum carnis: vt.j. cōia vtriusqꝫ iudi.l.possessiones.⁊.ff.de edili.edic.l.si plura. Item no.hic ꝙ priuilegium ex persona mariti transit ad vxorem. nam sicut maritus miles reuersus de absentia potest restitui: vt.§. ti.proxi.l.qđ tempore militie.ita vxor eius que absentauit se secum vt h̄.⁊ ita priuilegium ex persona mariti transit ad personam vxoris.⁊ ad istud concor.§.de in ius vo.l.j. Iteꝫ quia decet vxores coruscare radijs virorum.vt.ff.de senat. l.j.⁊ in auc.de consulibus.§.j. ¶ Modo ad.l.istam opponitur sic.hic dicitur ꝙ si mulier se absentauit cum marito. ⁊ personalis actio que sibi competebat expirauit ꝙ potest restitui. Sed.l.videtur contra. que dicit.si proconsul vadit ad regendam prouinciam: ⁊ ita absentat se militie causa ꝙ vxorem suam secum non ducat: ne si duceret ⁊ ipsa delinqueret: ipse teneret̄: vt.ff.de offi.procon.l. obseruare. in pn. Ad qđ potest dici dupliciter.Et vno modo sic.cum proconsul vadit ad regendam prouinciam absentat se modico tempore: vt.ff.de offi.proconsu.l. penulti.⁊ tunc non debet ducere secuꝫ vxoreꝫ.sed si absentauit se longo tempore: tūc bene pōt ducere secum vxorem: vt hic. Uel potest dici ꝙ lex contraria non imponit necessitatem sed impartitur consilium.nam cum ꝓconsul ꝓficiscitur potest vxor ꝓficisci secum si vult: ⁊ lesa in absentia restituitur sicut maritus vt h̄. melius tamen faciet si secum eam non ducat: vt in.l.contra.

Si qui diutissime. Lex ista sicut ego dicam circa litterā pōt intelligi plurib⁹ modis.Et vno modo vt ponat tres casus.⁊ in primo casu.mulier absentauit se cū marito bona fide.in secundo casu mala fide. in tertio casu res sua fuit distracta: ⁊ ip̄a locupletior facta est.sed ego non prosequar istam lecturam sed ponam casum sic. Quedam domina obligauit rem suam creditori. postea domina ista assumpto signo crucis absentauit se cuꝫ marito: ⁊ iuit vltra mare: ⁊ fuit ibi decēnio.interim creditor rem domine distraxit ex pacto vel ex lege: dolo ipsius creditoris vel alterius interueniente.domina reuersa inuenit rem suam distractam ⁊ ab emptore p̄scriptam: cum creditor non hēbat ius distrahendi: ip̄sa vult restitui vt vendicet rem suam: nunquid potest? Certe dī̄ ꝙ sic.si restituat precium emptori quatenus fuit a creditori suo liberata.hoc dicit. Uidete expōnem lr̄e. Tex.ei.hec est bona lr̄a.Tex.longi tp̄is.§. rei sue a creditore distracte dolo creditoris interueniente vel alterius. Alij hn̄t aliam litteram.ea que.⁊ vt congruat littere sequenti est ita subaudiendum: vt possit restitui vt abn̄tia sua sibi non noceat.⁊ ideo non officit prescriptio longi temporis rei sue a creditore distracte.Tex.commenta adhibita.§.a creditore vel ab alio in distrahenda re. Uel potest exponi. adhibita.ab vxore: cum maritus non vellet eam ducere: sed adhibitis commentis ab ea eam duxit: vel dolo vxoris absentauit se.Tex.recipiat.sub. beneficio restōnis. ¶ Or segnori ad.l.istam opponitur. dum ista mulier abn̄tauit se cum marito.aut bona fide: aut mala fide.si bona fide: debet restitui: vt.l.§.proxi.⁊ debet restitui ēt non refuso precio: vt.j.de rei ven.l.si mancipium.male ergo dicit.l. ista in fi.refuso precio.Si aūt ip̄sa mala fide abn̄tauit se: non debet restitui.sicut ⁊ maritus non debet restitui si mala fide absentauit se: vt.ff.ex quibus cau. ma.l.j.⁊.l. qui data opera. quid ergo dicemus? Dixerunt quidam ꝙ hec lex ponit tres casus. Et primus casus est cum mulier absentat se bona fide ꝙ restituitur. Secundus casus est qui non ponitur in littera: sꝫ subauditur ex contrario: quando mala fide absentauit se. Tertius casus est cuꝫ abn̄tauit se bona fide: sed callide fuit distracta res eius a creditore: hoc casu recuperat eam non refuso precio.Sed hec lectura non placet: quia non concordat cum lr̄a: nec respondet contrario. Et ideo vos dicetis vt dixi in casu.ꝙ mulier abn̄tauit se bona fide ⁊ res eius fuit distracta commento alterius: forte emptoris.si mulier vult restitui: refundat precium.qđ est illa ratione.quia a creditore fuit liberata: ⁊ ita versum est in vtilitatem suam: ⁊ ita refundit precium.vt.§.ꝙ metus cā.l.si vi. al's non tenetur reddere precium.vt.j.de rei ven.l.si mancipium. Et ad hāc lecturam est ar.ff.de tu.⁊ ra.dis.l. alteri. ¶ Legitur ⁊ ista.l. secundo modo ꝙ dolus fuit commissus a creditore: quia nō vendidit ex pacto vl' ex lege.vl' vendidit minus iusto precio.quo casu sicut mulier restituitur ad rem vendicandam: ita refunditur preciuꝫ emptori: ⁊ tenetur ei de euictione ad preciuꝫ. ¶ Sed ad istā lecturam instatur.si emptor prescripsit rem istam nōne expirat actio de euictione: vt.ff.de euic. l.si alienam. R̄ñ.verum est cuꝫ iure cōi res potest ab eo vēdicari.sed hic res aduocatur iure restitutionis: ⁊ ideo restituendum est precium ei.

¶ De temporibus in integrum restitutionis.

¶ De restitutionibus minorū ⁊ maioruꝫ ex quibus causis restituuntur vsqꝫ ad presentem titulum dictuꝫ est.verum qꝛ iste restitutiones non ꝑpetuo: sed infra certa tp̄a hn̄t peti ponitur hec rubrica.Et no.ꝙ minor olim petebat in integruꝫ restōnem post minorem etatem infra annum vtilem: vt.j.e.l.

petēde

petende.hodie.j.quadriennium continuum: vt.j.e.l.vlti.
¶ Item no.sicut beneficium restõnis in integruз datur mĩnoribus: ita eorum heredibus.

Nobis. In.l.ista dicitur quid iuris sit si vnũ tp̃s priuilegiatũ cõtinuatur post aliud. Et est casus talis.minor.xxv.annis lesus est i minori etate: ꝛ sic poterat restitui.effectus maior prima die xxv.an.absentauit se militie causa ꝛ fuit in militia quadriẽnio.illud tp̃s quadriennij quãdo cõputabit maiori qui absentauit se? Rñ.si minor qui petit restitui non absẽtat se: tp̃s quadriẽnij incipit currere ex die prima.xxvj. anni.sed si absentauit se prima die.xxvj. ꝛ fuit absens militie cã: illud tp̃s non currit ei ex die absentie: sз ex die reuersionis.nam si curreret incideremus in iudiciũ p̃toris: ꝛ incideremus in circuitũ: q2 restitueremus eũ ad restituẽduз. Tex.lesus est.in ꝯtrahẽdo vel quasi.Tex.potes.q.d.tp̃s restitutionis nõ currit in militiã: sed post reuersionẽ.Tex.tp̃s ei.s.an.vtilis olim.hodie quadriẽnij ꝯtinui.Tex.missionis idest reuersionis.Et ita no.ꝙ tp̃s restõnis currit ex die reuersionis: sed lesio fuit cõsummata in absentia vel post modicũ tp̃s.sз si diduз postea eo reuerso in absentia fuit completa: currit ei tp̃s ex die cõsumate lesionis: vt ar.ff.qñ act. de pe.est an.l.j.§.annus.ꝛ plene vixi.s̃.de resti.mili.l.qd̃ tẽpore militie.Item no.ꝙ he prime quattuor leges huius tit. differunt: q2 hec.l.loquitur cum minor qui poterat restitui absentauit se militie causa.eo maiore facto reuersus est: q2 currit ei tempus a die reuersionis debз restitui in integruз. Sequens lex loquitur quando minor in minori etate decessit: vel post minorem etatem: ꝛ ille qui successit ei absentauit se militie causa: dз ei subueniri postq̃ de militia ẽ dimissus. Tertia lex loquitur quãdo miles decessit ꝛ successit ei alius miles: q2 hoc tẽpus non currit. Quarta lex loquitur cuз nõ miles successit militi: q2 indubitanter dз posse restitui ex p̃sona defuncti.ꝛ ideo si queratur a vobis quid differunt iste quattuor leges? alia responsio non est faciẽda: q2 satis appa ret ex casuum positione. ¶ Or segnori licз dominus Azo hic faciat quãdam magnam ꝛ obscuram fabulaз: tñ ego ita breuiter explicabo eam.lex ista vult hoc dicere: ꝛ gl. Azo. idem vult dicere.si minor leditur in minori etate contrahẽdo vel quasi vel delinquẽdo: puta si culpa sua delictuз commissum est: minor põt restitui toto tẽpore minoris etatis.ꝛ post minorẽ etatẽ hз hodie quadriẽniũ continuũ.ꝛ istud tẽpus incipit ei currere ex prima die.xxvj.ann.vt.j.e.l.vlti.qd̃ est intelligẽdum si minor non absentauit se prima die.xxvj. anni.sed si fuit absens toto tẽpore restitutionis: nõ currit ei in absentia: sed ex tempore reuersionis.Et quare hoc? Hec est ratio: q2 si tẽpore restõnis curreret in absentia: aut reuersa restitueret: aut non restitueretur.si non restitueretur ad illud quadriẽniuз qd̃ fluxit in absentia: cõmittimus in edictũ pretoris quo cauetur ꝙ non dз nocere alicui absentia sua. vt.ff.ex quibus cau.maio.l.j.ꝛ.l.videlicet.ꝛ.ff.de regu.iur.l. absentia.Si autem restituitur: restitueremus eum ad restituẽdum: qd̃ eẽ non dз.nam dicit: cum absentaui me: ꝛ in absentia mea fluxit quadriẽnium quo poteram restitui: nũc reuersus dicere potero vt possum restitui ad quadriẽniuз qd̃ fluxit in absentia mea.ꝛ sic restituitur ad restituenduз.vnde est quidam circuitus: ꝛ circuitus est vitandus.vt.ff.de cõdi. indebi.l.dominus testamento. ¶ Sed quid si minor lesus est in minori etate ꝛ se absentauit causa militie ꝛ interim factus est maior: currit ne ei istud tẽpus: siue potuit procuratorem constituere ꝛ non fecit: siue non? Dixerunt quidaз si potuit cõstituere p̃cura.ꝛ non fecit currit ei istud tempus: ꝛ al's non: vt ar.ff.de diuer.ꝛ tempo.prescri.l.j.§.plane. Sз verius est vt non currat istud tẽpus minori leso qui est effectus maior dum daret operã militie siue potuit constituere procuratorẽ siue nõ.q2.l.non distinguit.vt.ff.ex q.cau.ma.l. sed ꝛ si per p̃torem.§.vlti.

Intra. In.l.ista ponit̃ talis casus. Pater tuus decessit.j.xxv. an.vel decessit post tẽpus statutuз ad petẽdã restitutionẽ.tu filius minor vl' maior successisti ei.statim cum successisses ei habuisti necesse absentare ꝛ militie causa.annus vtilis vel quadriẽnium ꝙ competit ex persona patris non currit tibi: sed te reuerso habebis tempus ad petendam restitutioneз ex persona patris tui.Tex. prestituto.ad petendam restitutioneз in integrũ: vt.j.e.l.pe. Tex.tu.scз filius.Tex.dedisti.i.absentasti te militie causa. Tex.prouidebit.sub.ex die reuersionis de militia: vt.s̃.l.p. xi.in fi.nam tempus non currit tibi in absentia: vt dixi.s̃.l. proxi.in fi. Soluta est ergo questio domini Azo.qua queritur quid differt hec.l.a superiori.quia in superiori.l.mihi minori effecto maiore tempore quadriennij ꝙ competebat mihi ex persona patris mei non ex persona mea non currit mihi in militia.

Si infra annos. In.l.ista ponit̃ talis casus.Si ego minor etate vl' maior factus: infra tempus statutũ ad petendaз restitutionem me absentaui causa militie: illud tempus non currit mihi in absentia: sed ex die reuersionis dũtaxat.Tex.beneficiuз.q2 sicuti minor est priuilegiatus: ita miles absens per vsuca.per quã lesus erat. Tex.affligi.q2 poteris restitui ex die reuersionis.soluta est questio qua queritur: quid differt hec.l.a prima.q2 in.l.ista minor absentauit se prima die.xxvj.ideo restituitur.in.l.ista restituit̃ ad vsuc. ¶ Or segnori ex.l.ista colligetis tria not. Primo no.ꝙ p̃missum est vnuз bñficiũ per aliud ꝯtinuari. ¶ Item colligetis hic.vbi ille qui põt restitui absentauit se militie cã: tp̃s restõnis currit ex die reuersionis. ¶ Itẽ colligetis que est rõ quare currit tempus restõnis ex die reuersionis vt in legibus istis dictum est.

Ex persona fratrũ. In.l.ista ponit̃ casus talis.Fr̃es tui i minori etate lesi fuerunt: ꝛ habuerũt necesse se absentare cã militie: ꝛ in militia decesserũt: ꝛ tu successisti eis.nunquid ex persona eorum poteris restitutionẽ petere infra tempus quo petitur a iure? Rñ.ꝙ sic.Tex.nõ cessit.i.nõ currit ad successorẽ.Tex.trãsmiserũt. ¶ Similiter colligetis hic tria not.que no.s̃.l.proxi.Sed queritur.quid differt hec.l.a superiori proxi.ꝛ a secunda.l. Satis apparet q2 in.l.ista nolebat restitui ex p̃sona sua: sed ex persona defunctoꝝ.sed in.ll.precedẽtibus volebat restitui q2 ipse dederat operam militie: licet ex persona defuncti velit restitui.

Ea que. Lex ista que est imperatoris ꝯstantini duasbз p̃tes.prima durat vsqз ad.§.si qñ.ꝛ ꝯtinet in se tria dicta. ꝛ eã primo vobis legemus per se. ¶ Et p̃mo dicit impator.ea que de tp̃ibus in integrũ restitutiõis dicta sunt: ꝛ ab antiq̃s ꝛ a nobis: volumus custodiri. ¶ Scd̃o dз.si minor impetrat veniã etatis: tp̃s restõnis incipit currere post veniã etatis impetratũ. ¶ Tertio dicit. lз illud tp̃s incipiat ei currere ex die venie etatis tñ finitur infra.xxv.nã debemus p̃rogare ex potestate legis: vt.j.xxv. an.possit restitui.Tex.legibus.s.quattuor succedẽtibus.vel põt exponi.legibus quibus cautũ est vt tp̃s statutũ ad petẽdam restõnem durat minoribus post minorẽ etatem cõpletam.Tex.ꝛ si forte. Incipit scd̃m dictum.Tex.fuerit consecutus.mascul'.xx.an.completis vt.s̃.de his qui ve.e.impe. l.ij.Tex.fuerit intimata.q2 apud cõpetentẽ iudicẽ dз p̃bari: vt.s̃.de his qui ve.e.im.l.omnes.Tex.tp̃s.ꝙ est.j.e.l.pe. ꝛ vlti.Tex.ita tñ.Incipit tertium dictum.Tex.denegatur. ¶ Or segnori versiculus iste ita dз intelligi cũ tali tutela. vos habetis ꝙ sicut tempus restõnis currit minoribus post xxv.an.vt.j.e.l.vlti.ita impetranti veniam etatis currit tempus restõnis post veniã etatis impetratã.nõ de his qui gesserunt post veniam etatis.q2 in illis denegat̃ restitutio: vt.s̃. de his qui ve.eta.impe.l.j.sed de his que gesserunt añ veniaз etatis impetrataз restituunt̃.ꝛ illud tp̃s p̃ test ex cedere.xxv.ann.pone minor impetrauit veniam etatis in vltimo mense.xxv.an.hic vltra progreditur: quia potest esse ꝙ subsistit. ¶ Item pone ꝙ minor.xxv.ann.impetrauit veniam

etatis prima die.xxv.an. potest restitui de gestis añ impetratam veniam: vt hic dñ multofortius in muliere est videre. ꝛ hõ dicit lr̃a. Tex. denegeẽ. qñ tp̃s an. vtilis subsistit. j. xxv. an.

Si quando. Iste. §. respicit vltimam partem rubrice de minoribus ꝛ heredibus eorũ. Et in isto. §. ponunẽ tres casus. Et primus est talis. si minor. xxv. an. qui poterat restitui decessit minore herede relicto: heres minor si vult potest restitui ex p̃sona sua ꝛ defuncti toto tp̃e sue minoris etatis ꝛ vltra. olim. j. annuz vtilem. hodie infra quadriẽniuz continuum. ¶ Secundus casus est. si minor successit maiori qui poterat restitui. minor pót restitui ꝛ ad illud tp̃s quo maior poterat restitui ex persona maioris: at ex persona sua toto tẽpore minoris etatis. ¶ Tertius casus est. si minor qui poterat restitui decessit: ꝛ maior successit ei: iste maior infra qd̃ tp̃s petet restitutionem? Rñ. ꝙ olim infra annuz vtilem. hodie infra quadriennium continuum. ꝛ incipit ei currere si defertur ei hereditas iure ciuili ex die adite hr̃ditatis. si defertur ei iure pretorio incipit currẽ ex die petite bonorum possessionis. Tex. ꝙ si. Incipit secũdus casus. Tex. nactus. qui poterat restitui: quia erat infra annũ vtilem hodie. j. quadriẽnium continuũ. Tex. fuerat. ꝛ hoc currit a die adite hr̃ditatis. vel sub. ꝛ hoc tp̃s currit post minorem etatem completam. vt. j. dicam. Et. §. isto colligetis ꝙ beneficium restitutionis transit ad hr̃des. ꝛ ad hoc facit. ff. de in inte. resti. l. non solum. ꝛ. ff. de mino. l. minor aũt. ¶ Or segnori circa. §. istuz est aliquãtulum insistendum: ꝛ aduertatis materiam istam. Uos habetis hic ꝙ si minor successit minori qui poterat restitui. minor restituitur toto tp̃e minoris etatis: ꝛ post minorem etatem infra quadriẽniuz. Sed ostendo ꝙ hõ sit summe iniquũ. Ponamus minor decessit prima die. xxv. an. vel penultima die. minor qui successit ei anniculus est. habet totum tempus sue minoris etatis ꝛ sic. xxiiij. an. ꝛ quadriennium. Et minor qui decessit non fuerat habiturus nisi quadriennium vel ad plus nisi quinquennium: ergo erit magis priuilegiatus his ꝙ̃ defunctus: quia defunctus non habebat nisi annum. minor habet totum tempus sue minoris etatis. ꝛ postea annum vtilem: vel hodie quadriennium continuum: qd̃ esse non debet. vnde est contra. ff. de ver. obli. l. ij. ꝛ. ff. ex quibus cau. in pos. ea. l. apud iuli. ꝛ. ff. de iudi. l. heres absens ꝛ. j. de his quibus vt indi. l. polla. Ad qd̃ vos dicetis duobus modis. Et vno modo sic. licet hoc videatur iniquum vt maius spacium habeat heres ꝙ̃ defunctus: tamen tolleranda est hec iniquitas: quia in conuerso casu inuenitur econtra. Pone ꝙ minor mortuus erat anniculus: ꝛ ita habebat. xxiij. an. ꝛ postea annum vtilem si loquamur de anno vtili: vel quadriennium si loquamur de quadriennio. minor successor erat in prima die. xxv. an. vel in penultima die hic minor successor habebit totum tempus qd̃ habiturus erat defunctus quia eadem persona est vt in auc̃. de iureiur. qd̃ amo. pre. in prin. vnde iniquitas ista tolleratur: quia plerumqz qui in vno grauatur ꝛc̃. vt. ff. de iureiur. l. eum qui in prin. ꝛ quia equitas in iudicijs seruanda est. vt. s̃. de postu. l. prouidendum. Uel potest secundo modo sic dici. minor defunctus videtur ꝙ habebat totuz tẽpus sue minoris etatis: ꝛ post minorem etatem an. vtilem vel quadrienniuz: vt succurratur imbecillitati etatis. ꝛ id̃ post minorẽ etatẽ ex persona defuncti hz annum vel quadriennium. idẽ habebit ex p̃sona sua. Et ad solutionẽ hui⁹ ꝓpositiõis: ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distinguo. aut minor minori succedit. aut maior maiori. aut minori maior. In primo casu cum minor succedit minori: minor successor habet totuz tp̃s sue minoris etatis vt succurratur imbecillitati sue: ꝛ post minorem etatẽ cõpletã ex p̃sona defuncti quadriẽniũ. vt in ꝑmo casu huius. §. ꝛ. ff. de mino. l. minor aũt. §. vlti. In secundo casu cum maior succedit maiori qui poterat restitui: quia erat in anno vtili. hoc casu hz maior successor illud tp̃s qd̃ superat defuncto. ꝛ iste casus nõ poniẽ hic: sed poniẽ. ff. de in inte. resti. l. nõ solum. §. fi. Qñ aũt maior est qui successit minori incipit currere tp̃s qd̃ superat defuncto? Dicũt quidam ante aditã hereditatez: vt ar. ff. de diuer. ꝛ tẽpo. prescri. l. si seruus. Uel potest dici ꝙ istud tp̃s qd̃ supererat defuncto incipit currere adita hereditate: ꝛ non ante. vt in inuentario dicimus. vt. j. de iure deli. l. vlti. §. si vero adierint ꝛ ad hoc est ar. vltimus casus huius. l. In tertio casu cuz maior successit minori: hic maior successor non habet tẽpus minoris etatis defuncti: qꝛ finita est minor etas. qꝛ mors ꝛc̃. vt in auc. de nup. §. princeps. sz habet annuz qui currit ei vt diciẽ in fin. huius. l. ꝛ isti tres casus sunt satis leuiter expediti. Et est quartus casus qui difficilior est oĩbus: cum minor successit maiori qui poterat restitui: qui de anno vtili superat. ꝛ in isto casu minor habz ꝙ supererat defuncto: vt hic in secũdo casu. ¶ Sed quando incipit currere: nunqd statim adita hereditate non aspectato exitu minoris etatis: an post minorem etatem? In qõne ista fuit opin. dixerunt dñs Mar. ꝛ Pla. ꝛ eoꝝ sequaces ꝙ incipit currere statim ex die adite hereditatis ꝛ hanc suam opi. nisi sunt probare rõnibus argumentis. ꝛ. ll. expressis. Rõne tali. sic maiori defuncto ex die incohoate etatis maioris icipiebat currere ita minori successori ex die adite hereditatis vnde potest restitui: qꝛ nõ dz licere heredi qd̃ non licuit defuncto. vt. j. de his qbus vt indig. l. polla. ꝛ non dz esse magis priuilegiatus heres ꝙ̃ defunctus. vt. ff. de iudi. l. heres. ꝛ. ff. de verbo. ob. l. ij. §. ex his. Item dicunt ipsi. quid plura? lex est expressa q̃ dicit: ꝙ istud tempus currit minori nõ expectato exitu minoris etatis: vt in auc̃. de temp. non solu. do. §. ꝛ generaliter. que auc̃. est hic signata. Sed domino Bul. Ioã. ꝛ Azo. ꝛ domino meo visum est contrarium: ꝛ dixerunt ꝙ istud tempus currit minori post minorem etatem. ꝛ hanc suam opinionem ꝓbant rõnibus argumentis ꝛ. ll. expressis. Et rõne tali ꝓbant si illud qd̃ supererat minori curreret statim. aut ad hoc vt illud tempus non curreret nõ restitueres minorez. aut restitueres eũ si non restitueres eum committitur in edictum de minorib⁹ vt. ff. de mino. l. j. ꝛ. l. ait pretor. si dicis eum esse restituenduz incidimus in circuitum: quia datur restitutio ad restituenduz qd̃ esse non debet. vt. s̃. dixi. Preterea dicunt ipsi. quid plura? casus est duarũ legũ. ꝛ vnus textus ita dicit plane ꝙ defuncto supererat an. dabimus minoribus post. xxv. ann. Respondetur dabo. qd̃ est intelligendum post. xxv. an. quia que in prefationibus dicuntur ꝛc̃. vt. ff. de verbo. oblig. l. titie. §. idem respon. ꝛ hoc est. ff. de mino. l. interdum. §. plane. Item lex est expressa que dicit. si minor distrahit predium suum sine decreto: non valet. sed si maior factus tacet quinquennio: confirmatur alienatio. sed pone ꝙ decessit. j. quinquennium: non currit ei statim in minori etate: sed cum erit maior. vt. j. si ma. fac. l. vlti. Non ob. dicunt ipsi illud vulgare. non dz licere heredi qd̃ non licuit defuncto. qꝛ respondetur. illud est verum in his que perfecta erant a defuncto. sed in his que erãt initiata a defuncto: non hz locũ: vt. ff. de mino. l. emilius. Item dicunt ipsi. non ob. auc. hinc signata qꝛ spẽale est ibi fauore dotis. vt si minor succedat minori: hẽat minor quinquẽnium: ꝛ currat ei non expectato exitu minoris etatis. Et hec est vera opinio dñorum Bul. Io. ꝛ Azo. ꝛ dñi mei. Bene tñ posses vti tali diuisione vt ꝯsueui dicere. Si minor est pupillus: tunc tp̃s qd̃ supererat defuncto non currit ei ipso iure. vt. j. de p̃scrip. xxx. ann. l. sicut. ꝛ. ff. de acq. re. do. l. bonefidei. Si autẽ est adultus: currit ei: sz restituitur: vt. j. de nõ nu. pe. l. si intra. ꝛ. ff. de mino. l. etiam. si dicis. restituiẽ ad restituẽduz. ꝛ sic inducitur circuitus qd̃ esse non dz. vt. s̃. dixi. Sed rñ. circuitus vitaẽ vbi vitari potest. vt patet ex p̃cedẽtibus quattuor legibus. sed vbi nõ potest vitari vt hic nõ vitaẽ. ¶ Or segnori super. l. ista habetis signatam quãdaz auc̃. que incipit. si minor.

Si minor. Auc. Ista auc. nõ legiẽ super. l. codicis vt corrigat eã in aliquo: sz circa dotem ꝛ circa exceptionẽ nõ numerate dotis ponit aliqua specialia cõtra ius commune. Et hec auct. ponit tres casus. ꝛ ad euidentiam casus istud ꝑmittatis. vos debetis scire. si maritus maior confitetur se recepisse dotem: ꝛ non recepit: potest proponere exceptionem non numerate dotis. j. annum. si durauit matrimonium minus biennio. j. tres menses. si durauit plus biẽnio minus tñ decẽnio durauit. si durauit plus decẽnio

cennio minor est exclusus:vt.j.de non nu.pe.l. vlti.⁊ auc.q̄ locum.si aūt minor ɔfessus est se recepisse dotem. ⁊ non recepit.⁊ non opposuit infra annum.vel infra tres menses.j. qd̄ tempus posset restitui:itendit tractare h̄ auc. Et primus casus est huius auc.talis. Minor ɔxit matrimoniū ⁊ cōfessus est recepisse dotem spe future numerationis ⁊ non est secuta numeratio.ipe non opposuit exceptionē non nu.dotis infra annū:vel infra tres menses.solutū est matrimoniū ad opponendā exceptionē nō nu.dotis fluxit tp̄s in minori etate.pr̄ mulieris petit dotē.vult restitui.j.qd̄ tp̄s restituet̄? R̄n.j.xij.an.computandos ex die nuptiar̄ ɔhendarum b̄m quosdam vel b̄m alios ɔctarum. ¶ Secundus casus est.si decessit minor qui erat in duodecimo anno relicto successore herede maiore.quia heres maior infra qd̄ tp̄s restituetur? Certe infra an.⁊ non dabitur ei qd̄ superat defuncto.xij.an. ¶ Tertius casus est. si decessit minor qui poterat restitui ad opponendam exceptionē infra.xij. an.⁊ minor successit ei.infra qd̄ tp̄s restituetur? Certe.j.qnquēniū computando ex die quo successit.⁊ quinquēniū currit in minori etate nō expectato exitu minoris etatis:adeo q̄ infra quinquēnium non petijt restitui:q̄ postea non audietur.hoc dicit ista auc.

Videatis litteram.Tex.eo quoq̄. Incipit secundus casus.Tex.sed si. Incipit tertius casus.Tex.ipius.⁊ quidam habent non expectato exitu minoris etatis.⁊ hec auc.est in auc.de tem.non solu.dotis.§.⁊ generaliter. al's incipit.§.siquidem.⁊ ista auc.est bona ⁊ subtilis. ⁊ ideo debetis bene intelligere eam.⁊ si intelligatis casum qui est difficilis:cetera bene intelligetis.⁊ auc.ista non ponit ius commune.in.l. C.sed ponit ius singulare ⁊ legitur super.l. C.ne si non poneretur remaneret forte incognita.⁊ h̄ auc.ponit tres casus vt dixi. Et ad euidentiam huius auc.illud est premittendūm qd̄.s̄.dixi ⁊c̄.dic vt dixi in casu. Videte expositionem lr̄e. Tex.non queritur.i.non est conquestus.vt.s̄.de epi.⁊ cleri. l.nulli.⁊ non est conquestus infra tp̄a statuta ad opponēdā exceptionem non nu.do.vt.j.de dote cau.nō nu.l.vlti.⁊ auc. qd̄ locum.Tex.eatenus.i.in tm̄.Tex. ne transcenderet.exponatis.i.vt hēat.vel si habetis ne transcendat. Tex.a tp̄e nuptiarum.exponitur hec lr̄a b̄m quosdam.s. contractarum sed b̄m alios.s. contrahendarum. Tex.eo. sub.qui poterat restitui infra. xij.an.Tex. heredi.i. maiori. quia si non esset maior secus:vt statim dicit.Tex.gaudeat.i.petat restitutionem infra quinquēnium. ¶ Or segnori super auc.ista formo talem questionem si minor omisit opponere exceptionē non numerate dotis restituitur infra.xij. an. computandos a die nuptiarum.s.contractarū contrahendar̄. In questione ista dixit Mar.q̄ ex die nuptiarum contractar̄.⁊ ita pōt extendi in.xxxvij. an.vna die minus. verbigratia. minor in vltima.die.xxv.an.contraxit matrimonium.eadem die solutum fuit matrimonium.iste pōt restitui vsq̄ ad.xij. an.ex die nuptiarum contractar̄.vn̄ si bene computetis restituitur in xxxvij.an.vna die minus.⁊ ita intelligebat dominus Mar. hanc auc. Sed ei opponitur q̄ōo potest hoc esse:cum al's minor lesus in minori etate restituitur infra quadriēniū vt infra annū vtilē.vt.j.l.proxi.⁊.l.vlti. Ad qd̄ respōdet Mar. speciale est in dote vt minor lesus maior factus restituatur nedum infra quadriēnium:immo infra.ij. an.computādum a die nuptiarum contractarum.⁊ est ratio spālitatis:quia in dubijs fauemus minoribus pro dotibus. Sed dn̄o Bul. Jo.⁊ Azo.visum ē ɔriuȝ.⁊ quare. audite istud spāle q̄ minor restituatur infra.xij.an.computandos a tp̄e nuptiarum contractar̄:nō est pro dote:sed ɔtra dotē:q̄r in alijs pactis volo restitui infra quadriennium.in dote q̄r fauorabilis est restituit̄ infra.xij.an.⁊ leges fauent dotib⁹.vt.ff. de iure do. l.j.§.i ambiguis.Et ideo dixerunt q̄ hec c̄au.hȝ aliū itellectum.⁊ dicunt q̄ minor restituit̄.nō toto tp̄e minoris etatis: sed infra.xij.an.computandū ex die nuptiarū cōtrahendar̄. ⁊ ita non poterat extendi nisi.j.xxvij.an.vna die plus.q̄r tp̄s contrahendarum est prima dies.xv. an.incohoati. vnde dicit q̄ citius cōtrahunt prima die.xv.an.vt in auc.vnde hec auc. est extracta.§. generaliter. Ponetis ergo ita exemplum.si minor pubes contraxit nupt̄.⁊ confessus fuit se recepisse dotem ⁊ numeratio non est secuta:si elapsum est tp̄s statutū ad opponendam exceptionem nō numerate dotis:restituit̄ minor infra.xij.an.compu.ex die nuptiarum contrahendar̄ ⁊ ita ex prima die.xv. an.⁊ ita extenditur restitutio.j.xxvij. an.⁊ vna die plus.⁊ ita si contraxit in minori etate. Si ergo dicas cur alibi minor restituitur infra quadriēnium:hic restituitur infra.xxvij.an. R̄n.h̄ fauore dotis non artatur restitutio:q̄r interest reipu.dotes mulierib⁹ conseruari. Preterea b̄m istud exemplū qd̄ est verū:bene pōt tp̄s statutū ad opponendam exceptionē non numerate dotis currere in minori etate:si computemus ex die nuptiarū contrahendarum. Sed b̄m exemplum domini Mar.istud tp̄s non posset labi in minori etate: quia habemus necesse ponere casum vt.s̄.dixi.⁊ ideo istis duabus rationib⁹ verā esse dico opi. Bulga. Jo.⁊ Azo. Dominus tn̄ meus dicebat q̄ verior erat opi.Mar.⁊ q̄ vtebatur magna equitate.⁊ mouebatur ipse istis rationibus:quia dicebat: video si minor est lucro amisso:vtputa in hereditate repudiata : potest restitui infra quadriēnium:vt.ff.de mino.l.ait pretor. in fi.⁊.l. se. Si ergo minor lesus circa lucrū amissum effectus maior restituitur infra quadriēniū:multofortius minor ɔfessus dotē numeratam que non est numerata dȝ restitui aduersus dānum:⁊ iō dabitur restō ex die nuptiarum ɔtractarū. ⁊ ita extenditur restitutio infra.xvij.an.vna die minus. q̄r istud eēt iniquum si deberet ex die nuptiarum contrahendarum:cum iam melioris cōditionis eēt ille qui restituitur in lucro q̄ȝ in dāno. Item iur̄ ignorantia non nocet in lucris: vt.ff.de iur.⁊ fac. igno.l.error.⁊.l.iur̄. ¶ Sȝ segnori mihi vr̄ v̄a opi.domini. Bul.⁊ non mouent me rōnes domini mei nec qd̄ dixit dn̄s meus.q̄r istud est introductū fauore dotis:vt artetur tēpus dande restōnis ɔtra dotē. Preterea ego video q̄ si minor petit restitui aduersus cām odiosam q̄r accipit pecuniam sub vsuris : petit restitui aduersus creditorem : restituitur infra.xxix.an.sed si velit restitui contra cām fauorabilem.s. dotis ⁊ nos prorogaremus tēpus restōnis ɔtra dotē:istud eēt iniquum.vnde fauore dotis artatur infra.xxvij.an.⁊ vna die plus. Vn̄ no.vj.vel. vij. spālia contra ius cōe hoc est primum. No.q̄ regulariter restō datur infra quadriēniū continuum:vt.j.e.l.vl.sȝ hic datur infra. xij.an. Item no.hoc est ius cōe hodie in minore vt p̄scrip.ipso iure eis non currat: vt.s̄.in quibus cā.in inte.re.nō est ne.l.scimus. sed hoc tempus hn̄ currit eis vt hic. Itē no.hic si maior succedat minori:regulariter hȝ qd̄ superat defuncto.vt in.l.C.§.si qn̄. sed hic solūmō hȝ annū vt hic dr̄. Item no.q̄ tempus restitutionis currit minori post minorē etatē complectā:vt.j.e.l. vlti.sȝ hic currit ex die nuptiarū ɔtrahēdarū etiā in minori etate. Item no.hic.si aliq̄s minor succedit maiori : tempus qd̄ dabat̄ maiori non currit minori:vt.ff.de mino.l.interdū §.plane.at hic datur quinquēniū:⁊ currit nō expectato exitu minoris etatis:vt hic dr̄. Item no.hic cum minor succedit maiori:hȝ totum tempus sue minoris etatis ⁊ quadriēnium.at hic habet quinquenniū solūmō. Item no.q̄ istud quinquēnium currit ei:⁊ non restituit̄.sed al's restituitur:vt ff.de mi.l.etiam.⁊.j.de non nu.pe.l. si inter.

Detende. In.l.ista ponit̄ talis casus si minor vel maior petit restitui post minorem etatem cōpletam vel post reuersionem factā de absentia:debet restitui infra annum vtilem b̄m hec tempora.⁊ debet ei dari dilatio ad probandum de lesione si petat.sed si differt petere in vltima die anni vtilis ⁊ petat dilationem ei dari ad probandum de lesione: non debet ei dari:quia in potestate eius fuit quando peteret restitutionem.tamen si reus petit dilationem ad probandum de lesione que subsistit infra annum vtilem ei debet dari.quia in eius potestate nō fuit quando cōueniretur sed infra illam dilationem actor poterit vti suis probationibus. Tex. curricula.i.dilationes. Tex. nequeunt.quia iste in fine anni vtilis petebat dilationem. Tex. sancimus etiam si extendatur infra annum vtilem.Tex. pulsaretur.i. restitutio peteretur. ¶ Or segnori no.q̄ non datur restitutio actor vltra annum vtilē:quia in eius fuit potestate quādo peteret restitutionem. sed reo datur dilatio.⁊ sic plus

conceditur reo q̃ᶻ actori.vt.j.de dila.l.si qñ.τ.ff.de peti. heredi.l.siquis libertatem.in fi. ¶ Jtē no.hic.cum datur dilatio reo:actor.j.illam dilationem vtetur suis probationibus qꝛ equalitas debet seruari in iudicijs.vt.s.de postu.l. prouidendum. ¶ Sed ad.l.istā opponit̃.si reo petenti vltra annū vtilez dat̃ dilatio:ergo cā restōnis non finiet̃.j.annum vtilem. Unde contradicit.j.l. proxi.τ.ff.de mino.l.papi. exuli reuerso.in fi. Ad qđ potest dici ꝙ hic dr̃ verum in anno vtili.sed secus est in quadriēnio vt in.l.contra.sed hec solutio non videtur bona:qꝛ in anno vtili loquitur.l.papi. Et ideo vos dicetis ꝙ hec.l.est correcta per.l. proxi.i hoc. Uel pōt dici regulariter est veruz qđ dr̃.j.l.pxi.τ in.l.papi. sed fallit cuz actor maliciose in fine anni vtilis differt vt reus habeat modicam dilationem ad probandum vt hic.

SUpervacuā Leges veteres aliorū imperatorum qui precesserunt iustiñ.in superiorib⁹ habuistis.ista lex que est vltima i titulo isto est noua lex iustiñ.τ ponit nouuz ius.Et in l.ista tria principaliter dicunt̃. ¶ Primo dr̃ ꝙ olim minores τ maiores si poterant restitui:debebant petere restitutionem.j.annum vtilem.τ iste annus vtilis minor erat in italia propter copiam iudicū.maior in puincijs propter inopiaz iudicum.Sed certe dicit iustiñ.ꝙ minores in italia τ i puincis debēt petere restitutiōem.j. quadriennium ꝯtinuū:qꝛ ei videt̃ absurdum.ex diuersitate locorum induci differentiam. ¶ Secundo dicitur ꝙ nō solū hoc hꝫ locuz in minor̄ restōnibus:sed in maior̄ restitutionibus. τ.j. quadriēniū cōtinuū dꝫ causa restitutionis incohari τ finiri. ¶ Tertio dicitur sicut istud quadriennium cōtinuū nō currit minoribus nisi postq̃ᶻ incohauerint primam diem.xxvj. an.ita nec maioribus non currit nisi post absentiam τ consummatam lesionem.τ in hac non fit dissimilis cā minorum τ maiorum:sed similis:vt infra quadriennium continuum restituatur. Tex.vtilis anni. dicitur vtilis annus qꝛ tria requiruntur in eo.ꝙ actor habeat copiā agendi.reus copiam respondendi.τ iudex copiam cognoscendi τ iudicandi.sed si non habet actor copiā agendi vel reus defendendi vel iudex copiā iudicandi:tūc annus vtilis non currebat.vt.ff.de diuer.τ tēpo.prescript.l.roma que ē in italia. Tex.τ in hac alma vrbe.s.cōstātiñ. Tex.τ in alijs prouincijs:vt in gallia: vt.ff.de vbo.signi.l.notiōez.§.j. Tex.cōtinuū τ dicitur continuum qꝛ currit actori: τ si non hꝫ copiā agendi. Tex.est.τ hacusqꝫ durat primum dictum.Et no.hic in isto primo dicto illud no.absurdum est ex diuersitate locorum annū vtilem minorē τ maiorez reputari.qꝛ minor olim erat in italia propter copiam iudicuz.in prouincijs maior propter inopiā iudicū.vel pōt dici ecōtra maior in italia:minor in prouincijs.sed lꝫ sit absurdū ex diuersitate locor̄ induci differētiā temporis induci:non tamen est absurdum ex diuersitate locor̄ induci dr̃iaz. τ iō in quibusdā locis aliud ē precium rerū q̃ᶻ in alijs:qꝛ in quodā est carius in alio vilius: vt.ff.de eo qđ certo loco dari opꝫ.l.nō vtiqꝫ.§.vlti.τ.l.iōqꝫ. τ.ff.de offi.procon.τ le.l.j.sic τ ex diuersitate locorum inducitur differentia in legato aque.vt si aliquis legauit mihi aquā:qꝛ in quodam loco est vilis aqua dulcis:in alio cara vt Uenetijs: vt.ff.de ali.τ ci.le.l.sceuola.i fi. Tex.qđ nō solum.hic incipit bm̄ dictum. Tex.dies prima illuserit.i.incohauerit. Tex.sancimus.sed istis non currit tp̄s nisi post minorem etatem:sed maioribus currit ex die lesionis:sꝫ lesio est consummata in absentia vel ex die consummate lesiōis: sed post reuersionem dudū est finita lesio:vt dixi.s.de resti.mi.τ eor̄ q reipu.causa.absunt.l.qđ tempore iusticie. Tex. finiendam. Et ita no.ꝙ super causa restitutionis cōtestat̃ lis.vt.ff.ex qui.cau.maio.l. nec enim.τ extra de offi.iudi.c. iudicis offi.τ.ff.de mino.l.papinia.exuli.in fi. Tex.τ quenadmodum. Jncipit tertium dictum τ vltimum. Tex.minor etas.s.infantia pueritia.adolescētia excipitur vt non currat ei hoc tp̄s. Tex.occupanti.vt.ff.e.l.j. Tex.omne hoc tēpus excipiatur.s.sit primum mediū vltimuz ve. τ sic facit hec lr̃a pro opi.dñi. Bul.vt plene dixi.s.ti.ij.l.qđ tēpore. Tex.τ sit non absimilis.s.in tēpore anni vtilis olim. quadriennij ꝯtinui hodie.qꝛ sicut minores restituunt̃.j.quadriēniuz:ita maiores.est tñ drĩa:qꝛ si minores ledunt̃ in ꝯhēdo vel quasi:restituunt̃.vt s.si aduer.ven.p totū.sed maiores si ꝯtrahūt vel quasi in absentia τ ledunt̃:ꝙ restituantur nō inuenitur in.l. cautum. ¶ Or segnori ad.l.istam instatur τ oppo. Uos habetis hic ꝙ olim.j.annum vtilem restitutio petebatur:τ hodie petitur.j.quadriānium cōtinuuz:qđ quadriennium semp currit.sed videt̃ ꝙ istud quadriēniū non currat:pone ꝙ minor cōtrahendo lesus est in minori etate.in prima die.xxvj. anni absentauit se causa reipublice:τ cuz stat p quadriēniū cōtinuū currit ne ei? Dicimus ꝙ nō.qꝛ si curreret: incideremus in circuitū:qꝛ daret̃ restitutio ad restituendum.vt.s.e. l.ij.τ.iij.τ.iiij. Diceret aliquis.ille leges loquuntur in anno vtili.sed hec.l.in anno vtili τ quadriennio continuo. quare vos dicetis ꝙ annus vtilis erat vtilis q̃tum ad initium τ q̃tum ad progressum.Est vtilis q̃tum ad initium: qꝛ si minor prima die.xxvj.an.absentauit se: annus vtilis nō initiabatur.insuper q̃tum ad pgressum non currebat. Jtem erat vtilis:qꝛ in eo non cōputabant̃ dies feriati.τ istud quadriēniū quo ad quid est vtile.vt si minor prima die.xxvij.an.absentabat se:non initiabatur quadriēnium. sed exquo initiatum est currit ei:qꝛ in eo cōputabātur dies feriati τ non feriati. ¶ Unde ad solutionē huius ꝯtrarij ita dicetis.quedā tp̄a sunt oīno vtilia.quedā sunt oīno ꝯtinua. Sunt tempora omnino vtilia q̃tum ad initiuz τ q̃tuz ad progressum. Jtē erat olim annus vtilis in quo reqrebantur tria vt dixi.τ ꝙ actor habeat copiā agendi.τ ita non initiabat̃:si reus absentauit se cā reipu.vt.ff.diuer. τ tē.pres.l.j. Jtem est vtile q̃tū ad progressum.qꝛ in eo non computant̃ dies feriati.idez est in tpe statuto ad petēdam bonor̄ po.vt.ff.quis or.in bo. pos.s.l.j.§.dies.τ.j.qui admit.ad bo.pos.l.ij. τ idē est in anno vtili qui datur ex edicto de calumniatoribus:vt.ff.de calum.l.j.τ.l.annus. Sunt quedam tempora omnino ꝯtinua q̃tum ad initium τ q̃tum ad progressum: sicut est spacium triennij infra qđ debet finiri lis pecuniaria:computandum a tempore litis conte.qꝛ statim currit lite ꝯte.vt.j.de iu.l.pperādū.τ in eo computant̃ dies feriati τ non feriati.τ sicut est in biēnio statuto ad finiēdam causam criminalez. vt.j.vt intra certū tempus cri.qđ ter.l.j.τ sicut est in onmibus temporalibus que currūt ignorātibus:vt.j.de p̄s.xxx.vel.xl.an. l.sicut.in fi.τ.j.de p̄script.lon.tem.l.vlt. Et est tempus ꝙ ex quo ad quid vtile quo ad qd continuū.est vtile q̃tuz ad initium. qꝛ si minor effectus maior absentat se cā reipu. nō initiat̃. sed exquo initiatū est: statim currit vt hic. τ idem in tpe statuto ad appellandū: qꝛ est vtile q̃tū ad initiū qꝛ nō cedit ei qui ignorat sñiam esse latā.est ꝯtinuū: qꝛ exquo scit lataz: currit ei:vt.ff.quādo ap.sit.l.j.§.biduū. ¶ Sed denuo circa l.istam instat̃ τ opponit̃ sic.qꝛ hec.l.innuit ꝙ cā restōnis dꝫ incohari τ finiri:olim.j.annum vtilem:hodie.j. quadriēniū continuum.sed videtur ꝙ.j. quadriennium non continuuz si lis est ꝯte.ꝙ ista petitio sit perpetuata vsqꝫ ad.xxx.an.vt.j. de prescr.xxx.vel.xl.an.l.sepe.τ.j.de an.ex.l.j.§.ad hec. Rñ. regulariter oīs petitio lite cōte.vsqꝫ ad.xxx.an.habet perpetuari.fallit in actione de dolo:qꝛ famosa.vt.s.de dolo.l.vlti. Jtem fallit in iudicis officio quo petitur restitutio.qꝛ illud iudicis officium nō perpetuatur litis cōte.vt hic.τ.ff.de mi. l.pap.in fi.Et est rō specialitatis in isto iudicis officio.qꝛ petitur contra formā iur̃ cōmunis.qꝛ minor τ maior cā reipu. absens potest restitui ꝯtra ius cōe ex priuilegio facilius. vt ff.ad velle.l.antique. Jtē dixerunt quidā speciale in rescissoria cum tollatur anno vtili olim:hodie.j.quadrienniuz.vt j.l. vlti.sed certe non est verum:immo perpetuatur lite ꝯte. τ non tollit̃ anno qui opponit̃ rescissorie: sed qui opponit̃ restōni. ¶ Sed tertio opponit̃ ad.l.istaz τ vr̃ ꝙ cā restōnis possit extendi.olim post annū:hodie post quadriēniū:vtputa si actor petit restitutionem in fine quadriennij vel si forte per superstitiosam exceptionem vt differatur causa restitutionis.qꝛ si reus petit dilationem ad probandum vltra annum vtilem:ei datur dilatio:vt.s.l.proxi. τ.ff.de mino.l.intra vtile. Ad qđ potest dici.ll.cōtra.loquuntur in anno vtili qui annus vtilis poterit progari his casibus.s.dictis.hec lex loquit̃ in quadriēnio ꝯtinuo qui nō pōt prorogari. τ ita ꝙ in

q in .ll. illis dicit: hic corrigit. Uel pōt dici .l. nr̄a ponit re gulā q̄ dicit q causa restōnis debet inchoari z finiri infra quadriēnium. Fallit in duobus casibus in quibus cā restitutionis poterit extendi vltra quadriēnium. si actor circa finem quadrienniȷ̄ petit restōnem. aut si petit dilationem ad probandum dabitur dilatio. z si extendat vltra annū vtilē vt.s̄.l.proxima dixi. Item in alio casu cū maliciose reus facit h differri: puta q2 cā restitutiōis appellauit z maliciose fecit differri: vt in.l.ista bm̄ vnam lecturam. ¶ Or segnori super.l.ista formo qōnem talem ex qua pendent.ll. z ꝓpbie totius istius materie. ista.l. dicit siue minor siue maior petat restitui habet quadriēnium continuum ex die complete minoris etatis z ex die reuersionis z consummate lesionis. s3 quid erit? minor est lesus in tēpore in his casibus: quos dixi.s̄. in quibus casibus in integ.resti. nō est ne.l.vlti. z est lesus in die biduo vl' triduo. vl'. miles absens causa militie est lesus in biduo vel triduo. nūqd minor effectus maior quacunq3 parte anni vtilis: hodie quadrienniȷ̄ continui poterit petere restitutionem ad istud biduum vel triduū? z nūquid poterit miles absens causa militie lesus in die biduo vel triduo petere? In questiōe ista triplex fuit opinio. Una est domini Mar. z est talis q minor factus maior quacūq3 parte quadrienniȷ̄ poterit restitui infra biduum vel triduū. miles reuersus a militia ex die reuersionis z consummate lesionis poterit restitui vt tempus absentie subducatur de medio. Et hanc suam opinionem probauit ratione z argu. tali sicut si minor vel maior leditur in absentia maiori spacio quocunq3. scilicet decēnio non posset restitui nisi infra annum vtilem: hodie infra quadriennium: ita si minor leditur spacio quocunq3 scilicet biduo quacūq3 parte olim anni vtilis: hodie quadrienniȷ̄: poterit restitui: vt contrariorū eadem sit disciplina: vt.ff.de verbo.obliga.l. inter stipu.§. rem sacram. Item hoc probat secunda ratione z argu. tali. ista.l. cum sua concordantia.ȷ̄.de repu.here.l.vlt. dicit q minores z maiores restituuntur infra annum vel quadriēniū: nec distinguūt quocūq3 maiori vel minori quadriēnio sunt lesi. sed iste leges non distinguunt: nec nos debemus distinguere. Unde dicendum est quocūq3 ledatur minor vel maior spacio: vel maiori quadriennio: lesus potest restitui quacunq3 parte quadrienniȷ̄: quia leges iste loquūtur generaliter ideo generaliter debent intelligi: vt.ff.de le.ȷ̄.l.ȷ̄.§. generaliter. Item dicit ipse. quid plura? lex est expressa que videtur velle q si aliquis lesus est anno continuo q restituatur infra annum vtilem. z nemini venit in dubiū q annus continuus est minor anno vtili. vnde colligitur hic q si minor lesus est in biduo vel triduo restituitur infra annum vtilem: vt.ff.ex quib.cau.ma.l. necnon.§. siquis. ¶ Secunda opi. fuit dominorum Bul. Jo. z Azo. z eis visum est cōtra z dixerunt dominus Bulga. Joā. z Azo. si minori tempore quo casu currit prescriptio minoribus sed restituūtur vt in biduo vel triduo vel abn̄s causa militie leditur in tempore in biduo vel triduo debet restitui in quacūq3 parte quadriēnij. sed debet restitui infra diem biduum vel triduum: quo vel quibus lesus fuit. z debet infra diē bidui vel tridui cā restitutionis agi z finiri. si dicat aliqs qūo potest hoc esse cām restōnis agi z finiri infra bidum vel triduū? dicūt ipi: si hoc fiat bene qdem. qd si nō fiat imputet cur tātū artarūt: vt ar.ff.siqs cau.l.ȷ̄.§. qd diximus. z.§. siqs tamē. Preterea istud est mirabile z videamus in maiore q2 leuius est in minore videre si maior cessauit rem suā vendicare z tanto tpe q nō supererat ad cōplēdam vsuc. nisi biduū vel triduū z in illo biduo vl' triduo fuit abn̄s. reuersus modo si haberet quadriēnium melioris cōditionis est ille cuius res est vsucapta: q̄z est conditio illius cuius res nō est vsucapta: quia ante absentiam z vsucapionem hēbat biduum vel triduum hic post abn̄tiam z vsucapionem habet quadriennium qd .l. reputat absurdum: vt.ff.de capt. z postli. reuer.l. in bello §. siquis seruum. Item quid plura? Dicunt ipsi .ll. sunt scripte in minoribus z maioribus: vt si ledantur in tempore q restituātur: vt.ff.ex quibus cau.maio.l. necnō.§. si ferie. z.l. quotiens. Preterea vbicunq3 tractatur de restitutiōe actionis debet restitui actio tanti temporis quanti temporis antea erat: vt.ff. de his que in frauď. credito.l. ait pretor.§. si conditionalis. Item si mulier intercessit pro aliquo animo nouandi restituitur ei actio tanti temporis q̄ti antea erat: vt.ff.ad vell.l. debitrix.§. si alius ꝓ eo temporali. Unde circa articulum istum dominus Bul. z Jo. dicebant. aut minor leditur in cōtractu vel quasi: vel delicto vel quasi commisso culpa non dolo: maior factus quacūq3 parte quadriennij poterit restitui vt hic. si autem leditur in tempore: quo casu currūt prescriptiones minoribus sed restituuntur. hic minor effectus maior debet restitui infra tantū tempus infra q̄tum lesus est vnde si lesus est biduo vel triduo: infra diem biduum vel triduū debet cām restitutionis inchoare z finire. Si autem est lesus maiori spacio quadrien nio. tūc habet locū quadriennium: vt hic z idem in maiore absente causa militie. ¶ Si obijcis quomodo hec possunt explicari in biduo vel triduo? Respon. vt.s̄. dictum est z ita dixerūt q annus olim vtilis: hodie quadrienniū est meta vltra quā nō progredimur: s3 infra quā subsistimus. est meta vltra quā non progredimur: q2 si maior lesus est decēnio. nō habet nisi quadriēniū ad cām restitutionis inchoandā. sed est meta infra quā subsistimus. vt si ledat minor biduo vl' triduo: q2 tūc habet solūmodo biduū vel triduū ad cā3 restitutionis inchoādam z finiendā. Et est simile inuenire in prescriptione. xxx. an. q2 spaciū. xxx. annorum est meta personalium actionū: vt.ȷ̄.de consti.pe.l.ȷ̄. tamen est meta infra quā subsistimus: vt in actione de dolo z in act. iniuriarum. z in actione hypotecarū que est duratura ad. xxx. an. tamen bene subsistit infra. xx. vel. xxx. an. vt.ȷ̄.de qua.p̄.l. bene a zenone. z.ȷ̄.de pres.xxx.an.l. cu3 notissimi in prin. Non ob.ll. allegate a Mar. q2 ipse dicit si lesus maior in abn̄tia decēnio quacūq3 parte quadriēnij restituitur: ita si minori tēpore lesus q2 contrariorum eadem est relatio: vt.s̄. dictum est. Ad que Bul. Jo. z Azo. respondēt sic q illud ar. est probabile nō necessariū: q2 fallit hic: q2 habebat biduū vel triduū. nam z alibi istud ar. fallit si cōtraxi cu3 filio tuo sed actio erat perpetua: filio tuo mortuo: actio illa efficitur annalis cōtra te. Sed si actio que orit inter me z filiū tuū erat minus annali vt redhibitoria: nō efficitur perpetua: vt.ff.q̄n act. de pe. est an.l. cū fex. z sua cōcor. debet intelligi cū predicta determinatione: vt si minor ledit contrahēdo vel quasi habeat quadriēniū. si in tēpore ledit. si maiori spacio quadriēnij. habet quadriēnium. si minori quadriēno.i. biduo vel triduo: infra biduū vel triduū debebit cām restitutionis agere z finire. Item nō ob.§. siquis. quia ibi ponimus ita casum. aliquis fuit abn̄s. iiij. mensibus. tandem reuersus fuit pn̄s. z ita secundo anno fuit absens. iiij. mensibus. postea pn̄s. z ita tertio anno. iiij. mensibus fuit absens. postea pn̄s. singule absentie per se faciunt minus anno. vel cōiuncte simul faciūt annum damus annum.s. vtile3. ¶ Si dicitur cur datur annus vtilis: cum annus cōtinuus est minor vtili? Ad qd rn̄. non poterat .l. instituere tempus cōtinuum qd nō esset plus anno vtili. fecit enim qd potuit. Uel potest dici q ibi dicitur damus annum.s. continuum. Sed domino meo nō placebat ista opinio domini Bulga. nec domini Mar. quo ad quid: q2 dicere si aliquis leditur maiori spacio quadriennio q habeat solūmodo quadriennium: videtur sibi iniquum. z reprobat premissa3 opi. z aduertatis hāc mām: quia valde est subtilis. Dicebat enim dominus meus. est duplex tempus. est tempus ad qd quis restituitur. scilicet lesiōis. z absentie. est tempus infra qd quis restituitur. scilicet infra tēpus anni vtilis olim: vel hodie quadrienniȷ̄ cōtinui. lex nr̄a cum sua cōcor. loquitur de tempore infra qd quis restituit. z leges omnes allegate ꝓ opi. Jo. z Azo.ff.de mino.l. vlt. loquūtur de tēpore ad qd quis restituitur. z videamus hoc in maiore: q2 in minore leuius est videre quam in maiori. si maior leditur in absentia tricenniȷ̄ vel decennio: quia z sic leditur maiori spacio: olim anni vtilis hodie quadrienniȷ̄ quia maior fuit absens causa reipub. ipse reuersus de absentia ex die reuersionis z consummate lesionis habet annum olim: hodie quadriennium ad causa3 restitutionis inchoandam z finiendam. z ad qd restituitur vt infra tantum tempus quātum fuit absens restituatur ad rem suā habēdā:

⁊ sic restituitur ad tempus ad qđ. si autem fuit absens mino ri spacio olim anni vtilis hodie quadriennij continui: puta biduo vel triduo reuersus ad cām restitutionis incohoandā ⁊ finiendam habet annum vtilem vel quadriennium: ⁊ resti tuetur. vt infra biduū vel triduū possit rem vendicare. ⁊ sic re stituetur ad tempus infra qđ. ⁊ hoc est verum in maioribus. in minoribus habent totum annum vtilem olim. hodie qua driennium vt restituantur contra contractum vel quasi. si autem leduntur in tpe: maiores facti habent annum vtilem. olim. hodie quadriennium ad cām restitutionis incohoandā ⁊ finiendā: ⁊ restituūtur ad tm̄ tempus q̄tum fluxit in mino ri etate. Unde dicebat dñs meus. qđ dicebat dñs Mar. nō est bene dcm̄: qꝛ damus annum vtilem olim. hodie quadriē nium ad cām restitutionis incohoandaꝫ ⁊ finiendam: qꝛ illđ est tempus infra qđ quis restituit̄. Item dicebat ipse. sicut dñs Bul. dicebat nihil est dicere. qꝛ illud est tēpus ad qđ quis restituitur. Item dominus meus reprobat opi. domi ni Bul. in quodam excogitato exemplo. Ponamus qdaꝫ miles hodie emit equū ⁊ iuit trans mare militie cā. dum ve nisset ibi in expeditione vna die dum minor esset ascendit dextrarium suum. habuit currere huc ⁊ illuc. quando suus dextrarius erat calidus videbat̄ melior de mundo. qñ erat frigidus claudicabat de quattuor pedibus. ⁊ ita perpendit de vicio equi. ⁊ ita poterat agi de redhibitoria. stetit sex mē sibus in absentia. stetit sex mensibus in militia ꝙ non egit redhibitoria. eo reuerso ⁊ restituto si agit redhibitoria infra sex menses dicet miles iudici. non possuꝫ probare de vicio equi nisi per testes qui sunt vltra mare. vnde detis mihi di lationem. ix. mensium: nunquid iudex dabit: Certe sic: vt. j. de dilat. l. j. ⁊ sic vltra ꝓgreditur causa restitutionis qua fuit lesus. sed si non daret committeremus in. l. que dicit nō da ri: qđ debet esse. Et ideo vos dicetis ꝫm dñm meū ⁊ bene. si minor leditur ꝯhēdo vel quasi: habet olim annum vtilem. hodie quadrienniū continuū. si autē minor vel maior ledit̄ in tempore quo quidem casu est duplex tp̄s infra qđ qd re stituitur: vt est olim annus vtilis. hodie quadriennium. sed si lesus est minor vel maior maiori spacio quadriennio. s. de cennio vel vicennio: maior reuersus de absentia infra qua driennium restituit̄ ad tempus absentie subducendum. sed si lesus est minor spacio quadriennio. s. biennio reuersus habet quadriennium ⁊ restituitur ad biduū: vt. j. tantū tem pus rem suam vendicet. ¶ Sꝫ ad istaꝫ opinionem dñi mei opponitur ⁊ videtur ꝙ sit falsa in quolibet membro suo. ⁊ statim loquamur in maiori: qꝛ in minori leuius est videre. maior lesus est in absentia decennio. ipse reuersus ex die lesionis restituitur intra quadriennium. ⁊ restituitur vt pro ponat rescissoriaꝫ infra tantū tp̄s q̄to tempore fuit absens. hoc non potest esse cū lex dicat rescissoriam tolli anno vtili olim hodie quadriennio: vt. ff. de act. ⁊ ob. l. in honorarijs. vt. j. ti. proxi. l. vlti. ⁊ insti. de act. Ad istud vos dicetis. rescis soria tollitur anno vtili qui vel qđ opponit̄ restōni nō rescis sorie. hoc est dicere. si infra annum vtilem olim: vel hodie infra quadrienniuꝫ continuū non petijt restitui non poterat agere rescissoria amodo. sed nō tollitur recissoria anno vtili vel quadriennio qui opponitur ipsi rescissorie.

¶ Quibus ex causis ma. in inte. resti.

¶ Supra de restōne militū ⁊ eorum q reipu. causa absunt dictum est. ⁊ habuistis duas causas propter quas maiores restituuntur. s. quando causa militie: ⁊ causa reipu. absunt. verum quia sunt alie cause propter quas causas maiores in integrum restituuntur: ponit generaliter propter quas causas in integrum restituuntur. Et sunt septem cause: ⁊ est octaua generalis de quibus per ordinem est videndum. ¶ Prima causa est iustus metus: puta si hodie guelphus de florentia fugiat de domo sua: ⁊ res sua p̄scribit̄ restituit̄ vt illud tp̄s nō officiat ei. ¶ Est ⁊ scđa cā. si qs tenet̄ in vin culis: puta vadit hō p patriā suā ⁊ capit̄. in vinculis detine tur. dicit detinens. nō dimittam te nisi des mihi. c. lib. boñ. si sua res prescribitur in integrum restituitur: vt. ff. eo. l. j. ⁊ l. succuritur. ⁊ dicitur detineri in vinculis qui ⁊c. vt. ff. de verbo. signi. l. vinculorū. ¶ Tertia cā est si liber hō detinet̄ in vinculis vt fit sepe in gallia: qꝛ comes britānie capit ali quem burgensem diuitem ⁊ victuꝫ si res sua prescribitur re stituitur: vt. ff. e. l. j. §. j. ⁊. l. in seruituteꝫ. ¶ Est ⁊ quarta cā si vltramontanus vadit vltra mare ⁊ capit̄ a sarracenis. si res sua prescribitur: ius suuꝫ diminuitur. vnde restituitur: vt. ff. e. l. j. §. j. ⁊. l. ab hostibus. ¶ Est ⁊ quinta cum presens resti tuitur aduersus absenteꝫ. puta sum presens ⁊ tu es debitor meus ⁊ fuisti absens: ita ꝙ mea actio expirauit: restituar: vt ff. e. l. j. §. j. ⁊. l. ait pretor. Et eadeꝫ causa est si habeo debito rem infantem vel ciuitatem: ⁊ non habeo cum quo litigarē: vt. ff. e. l. j. §. itē ait pretor. ¶ Est ⁊ sexta causa si propter ter giuersationem aduersarij mei. vt. ff. ea. l. ait pretor. in fin. ⁊. l. sequē. ¶ Est ⁊ septima causa: vt. ff. ea. l. j. §. si per pretorem. ¶ Est ⁊ octaua cā. qꝛ ait pretor si qua mihi iusta cā est ⁊c. vt ff. de in integrum resti. l. diuus. §. sunt. ⁊. ff. e. l. sed si pretorē. in fi. ⁊. ff. de iudici. l. si pretor.

Si propter officium.

In. l. ista ponitur vnus casus in quo maior restituitur: ⁊ est talis. tu petebas a me. c. litē fuimus contestati ⁊ producti fuerunt testes vel non. lite contes. habeo me necesse absen tare legationis causa: quia me inuitum mittit imperator ad principem. tu fecisti me citari ad domuꝫ. nullus venit ad de fensionem meam: vel venit ⁊ non defendit legittime. iudex tulit sententiam contra me. sum reuersus ⁊ volo restitui cō tra sententiam vt ponat in eodem statu in quo eram cum ab sentaui me legationis causa. nunqd potero: Certe sic. Tex. ad me. Segnori hic est duplex littera. quidaꝫ habent ad me ⁊ quidam habent a me. ⁊ si habetis ad me: dicetis ꝙ inuit9 fui missus. si autem habetis a me: exponetis. i. a principe: qꝛ imperator misit me pro factis imperij. Tex. condemnatus. ⁊ sic erat lis cōtes. qꝛ licet sit speciale in causa ap. vt feratur sententia lite non contes. in alijs tamen est cōtra. vt. j. de ap. l. vlti. §. illud. Tex. iudicij. i. sentētie. sic. s̄. de epi. audi. l. si qs litigantiuꝫ. Tex. vtaris. i. vt ponaris in eo statu in quo eras anteꝗ̄ absentasti. Tex. est. ⁊ sic causa reipu. restituuntur: vt s̄. de resti. mili. ⁊ eorum qui causa reipu. absunt. l. quod tem pore. similiter absentes causa legationis restituūtur: vt. ff. e. l. j. ¶ Or segnori vos habetis hic vt dixi in casu. sed lex vi detur velle ꝙ absentes causa reipu. si condemnantur resti tuantur ad ap. dūtaxat: vt. ff. de in integ. resti. l. vlti. Ad quod vos dicetis. si absens nullo modo defenditur vel minus le gittime restituitur ad totam causaꝫ: vt hic. sed si legittime de fenditur: restituitur ad appellandum dūtaxat: vt in. l. cōtra. ¶ Et ad solutioneꝫ huius ꝯrij ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distinguo vt consueui distinguere. cū aliquis abest ⁊ condemnatur. aut abest cā probabili ⁊ necessaria: vt quia abest militie cā. vñ si miles mittitur post litē conte. ad expe ditionē: est cā probabilis militie causa. Item est necessaria causa: qꝛ hꝫ necesse ire velit nolit. hoc casu. aut nullo modo defenditur vel minus legittime. puta qꝛ venit vxor eius pro eo ⁊ nō plene defendit. hic si condēnatur reuersus restituit̄ ad totā causam: vt hic ⁊. s̄. de procu. l. qui abñtie. si aūt est le gittime defensus: qꝛ venit aliqs ad defensionē ⁊ non omisit aliquid de contingētibus: hoc casu reuersus restituitur ad appel. Si ille qui defendit eum non appellauit: vt in. l. con tra. ⁊ in isto absente causa probabili ⁊ necessaria non distin guo: poterit constituere procur̄. vel non: vt. ff. e. l. sed ⁊ si per pretorem. §. vlti. Nec ob. l. is qui reipu. quia illa lex loquit̄ in alio casu. puta si cōstituit procur̄. ⁊ legittime est defensus imputatur ei: quia constituit procur̄. quia non restituitur ad totam causam sed ad appellandum. si aūt aliquis abest cau sa probabili tantū: vt studiorum cā: hec est causa probabilis non necessaria: vt. j. ad macedo. l. macedoniani. Item si ali quis abest mercature cā que est probabilis cā licet. l. nō pro betur. Et in isto qui abest cā probabili tm̄: ⁊ lite conte. codē natur: dicetis duobus modis. Et vno modo sic qꝛ ipse non restituitur: sed iure cōmuni appellat infra. x. dies ex quo co gnouit sententiam latam esse: vt. ff. quando ap. sit. l. j. §. vlti. ⁊. j. quomodo ⁊ quādo. iu. l. si ab eo. Uel potest dici secūdo modo

modo si potuit constituere procura.⁊ nō fecit vel etiam constituit: sit legittime defensus vel non:non restituit͛ ad totam causam.sed iure cōmuni appellabit infra.x. dies ex quo cognouit sententiam esse latam. sed si non potuit constituere procur͛.vel cōstituit sed mortuus est restituitur ad totā cām vt.ff.e.l.necnō.in prin.Si autem aliquis abest necessaria cā tantuꝫ:vt qui abest deportationis causa:h̄ si potuit cōstituere procur͛.⁊ non fecit:vel si constituit sed nō defendit ipsuꝫ: non restituitur.si autem non potuit cōstituere procur͛.vel cōstituit ⁊ mortuus est restituitur ad totam causam:vt.ff.e. de mino.l.pap̄.in fi.⁊.ff.e.l.sed si per pretoreꝫ.in prin. Si autē aliquis abest voluntaria causa:vt qꝛ vadit ad videndū Venetias:vel vadit ad sanctum albertuꝫ solatij causa:vt faciūt scholares qui vadunt ibi ⁊ nō habent aliquid ibi facere:ista nō est probabilis vel necessaria ceusa.non enim ibi est aliqua causa nisi pro ratione voluntas.hic si lite cōte. cōdēnatur.aut fertur contra eum sententia ⁊ non citatur. hoc casu nō valet sententia ipso iure:vt.ff.de re iudi.l.denuo.aut citatur solemniter domi ⁊ nō venit:hoc casu dixit dominus Azo. si contumax vere est non appellat: vt.j. quorum app. non reci.l.j.si auteꝫ est ficte cōtumax forte appellat: vt.ff.de iudi.l.post edictum.in fi.⁊.j.de iudi.l.properandū.§.sin aūt reus.in fi.⁊ pro eo facit.j.de lib.causa.l.iiij.⁊.j.quomodo ⁊ quando iudex.l. ab eo.licet istas duas.ll. non allegauerit. ¶ Si dicat aliquis.quis dicitur vere contumax. ⁊ quis ficte? Respon.duobus modis.Et vno modo sic.ille vere cōtumax dicitur qui inuentus nuncio dixit ꝙ non iret ad iudicem nisi sicut ad asinum. Ficte contumax dicitur qui obmutuit.Vel potest dici.vere contumax.qui est inuētus ⁊ nō venit. Ficte qui nō est inuentus: vt argu.j.de an. excep.l.vt perfectius.⁊.ff.de in inte.resti.l.diuus.sic ergo vere contumax non appellat: nisi veniat iudice sedente pro tribunali: vt.ff.de in inte.resti.l.diuus.vel nisi abest iusta causa:vt dixi s̄.de inte.resti.l.qui absente. sed ficte cōtumax appellat. sed potest dici ꝙ ficte contumax nō appellat:vt.ff.de appe.l. ex cōsensu in fi. Non ob.l.⁊ post edictum.in fi.qꝛ si.est vere cōtumax non appellat.si minus.i.si non audietur. Item non ob.j.de libe.cā.⁊.j.quō ⁊ qn̄ iudex.l.si ab eo.qꝛ intelligo in eo qui aberat probabili cā:vt.s̄.dixi.

Iccirco. In.l.ista ponitur alius casus i quo maior restituit͛ ⁊ est talis.Ego ⁊ tu cōpromisimus in arbitrum sub certa pena lite.cōte.fui captus ⁊ positus in vinculis iussu p̄sidis.citatus corā arbitrio non veni.⁊ sic videor dare operam quominus arbiter pronūciet.⁊ sic cōmisi in penā.nūquid potero restitui vt non videar cōmisisse in penam?Certe sic.⁊ idem si litigamus coram iudice ordinario:⁊ lite cōte. teneor in vinculis. si citatus sum.⁊ nō veni ⁊ cōdemnatus suꝫ: qꝛ restituar ad totam causam.Tex.apud arbitrum coram quo non cōmittitur hermodicium:vt.ff.de arb.l.non distinguemus.§.idē. ⁊.l.non ex omnibus.Vel potest exponi apud arbitruꝫ idest apud iudicem delegatū:vt.ff.qui satis.cog.ab arbitro.Tex. cause instaurationeꝫ:quia restitueris ne videaris cōmisisse in penam:sm̄ ꝙ loquitur ista lex in arbitro.vel quia restitutus erat ad totam causam:vt.ff.e.l.j.§.j.⁊.l.succurrit.¶ Sꝫ ad.l.istam opponitur quomodo potuit iste condemnari lite cōte.quia aut non fuit citatus quo casu non valet sententia ipso iure:vt.ff.de re iudi.l.denuo. vnde non indiget restitutione.aut fuit citatus sed edictum non peruenit in noticiaꝫ eius.⁊ sic non valet.vnde nullo modo est restituēdus: vt.ff. que sententie sine ap.res.l.j.§.item.aut edictum peruenit in noticiam quo casu valet sentētia:igit͛ non restituetur.¶ Si dicis nō peruenit in noticiam eius.ergo nullo modo restituetur quia ipso iure non valet. Respon. illud verum est si non fuit citatus.sed si fuit citatus valet sententia. sed datur restitutio:vt hic.

In contractibus. Lex ista habꝫ duplicem intellectū.tamē vos in ea ita ponetis casum. si vendo tibi rem meaꝫ:vel si emo a te rem tuam.si decipior vltra dimidiā iusti p̄cij: subuenit͛ mihi iudicis officio:qđ deseruit actiōi: qꝛ ꝯueniāte act.ex contractu: vt suppleat͛ iustum precium:vel rescindatur contractus.Tex.etiam maioribus.q.d.nedum minoribus.Tex.iura subueniūt:propter immoderatam lesionē. ¶ Or dicetis mihi.si emptor ledit͛ vltra dimidiā iusti precij:restituit͛ ne iudicis officio qđ dat͛ loco deficientis actionis?Dixerunt antiqui ꝙ sic vt h̄ lex faciat ad titulum istum. Sed vos dicetis ꝙ agant actione ex cōtractu.⁊ sic restituūtur iudicis officio qđ deseruit actioni:vt.j.de rei ven.l.ij.Si autem maior deciperetur modico precio:non restitueretur quia licitum est contrahentibus se adinuicem decipere modico:vt.ff.de mino.l.in cause.ij.§.penul.sed minor bene restituitur etiam si modico precio sit deceptus.Si dicis mihi que est vtilitas in hac opi.quia si restituitur iudicis officio qđ dat͛ loco deficientis actionis:actio erit annalis vel quadriennalis:vt.s̄.e.l.vlt͛.Si autem restituitur iudicis officio qđ deseruit actioni:erit actio perpetua vt hic. Si dicis qd facit hec.l.ad titu.istum? Respon.quia iur͛ communi vel singulari petitur restitutio.scilicet iudicis officio qđ deseruit actioni:vt.j.ti.proxi.l.vna.

REspublica. In.l. ista dicitur.si respu. romanoꝝ ledit͛ cōtrahēdo vel quasi:vel in tp̄e quo currit prescriptio:poterit restitui ad similitudinēꝫ minorū.Tex. Respublica.i.romanoꝝ. vt.j.de iur͛ reipub.per totum.Tex.solet.cōtrahēdo vel quasi vel in tp̄e.Tex.potest.¶ Or segnori habetis ꝙ respu.romanorum obtinet vicem minoris: vt.j. de iure reipu.l.reipu.Sed infra qđ tempus restituetur respu. quero?Et certe dixerunt quidam ꝑpetuo:qꝛ semper est minor:sicut ⁊ minor toto tempore sue minoris etatis restituit͛ ⁊ post minorem etatem hꝫ quadriēnium hodie: vt.s̄.ti. ꝓxi. l.vlti.⁊ in hac opi.sunt decretiste: ꝙ respu.restituat͛ ꝑpetuo vt extra de resti.spoli.c.j. Sed verius est ne res habeat infinitatem:⁊ infinitas est vitāda ꝙ restituatur infra quadriēnium ex die lesionis.vnde sicut respu. restituit͛ ita etiā que equipatur reipu .vt in auc͛. de non alie. aut permu.§. sancimus. Nō ob.qđ dicunt decretiste ꝙ respu. semꝑ est minor: qꝛ veruꝫ q̄ꝫtuꝫ ad hoc vt ex tēpore lesionis restituat͛.¶ Sꝫ denuo quero.qd in alijs ciuitatibꝰ:restituūtur ne? Dixerūt Jo.⁊ Azo.⁊ bene ꝙ nō.qꝛ loco priuatorū hn̄tur:vt.ff.de.v̄. sig.l.euꝫ qui.Sed dominus meus Ja. Bal.dicebat ꝙ alie ciuitates restituūtur si ledantur.⁊ pro sua opi.dicebat ꝙ est lex expressa.s̄.de offi.rec.pro.l.iij.qꝛ ibi dicit reipu.s.ciuitatis alicuius.non autem potest intelligi de repu.romanorū: quia procur͛.cesaris est iudex inter fiscum ⁊ priuatum:vt.s̄. si aduer.fi.l.ij.Et dicebat dominus meus non ob.qđ allegauit dominus Jo.⁊ Azo quia alie ciuitates loco priuatoruꝫ hn̄tur:quia verum est q̄ꝫtum ad alia:non quātum ad restitutioneꝫ.Sed segnori satis potest dici vt dixit Joan.⁊ Azo. ꝙ alie ciuitates non restituantur:quia loco priuatorum habentur:⁊ priuati maiores non restituuntur:vt.ff. de mino.l. deniqꝫ.§.vtruꝫ. Nō ob.l.cōtra.quā allegat dominus meus s̄.de offi.rec.pro.qꝛ ibi procur͛.cesaris erat mortuus. ⁊ surrogatus erat preses prouincie loco eius quod potest esse: vt.j.de iur͛.om.iudi.l.j.

SI ab hostibꝰ. In.l.ista no. ita cāꝫ. Quidam accessit ad imperatorem ⁊ coram eo sic proposuit.domine imperator pater meus ⁊ mater mea assumpto signo venerabilis crucis iuerunt trās mare. ⁊ me filium secū duxerunt. dū essemus in cōflictu fui captus ab hostibus cum patre ⁊ matre mea.pater meus ⁊ mater mea ibi mortui sunt. ego diuina gratia fauente fui reuersus .successi parentibus meis.inuenio res parentum meorum vsucaptas.volo restitui vt tempus abs̄tie subducatur de medio:vt.j. tantum tēpus possiꝫ vēdicare res parētū meoꝝ vsucaptas infra q̄ꝫtū poterant parētes mei si capti nō fuissent.modo quero a vobis:nunquid restituar ⁊ data restitutione quid mihi facienduꝫ sit? Ad qđ respondet imperator:postliminio recupasti pristinā libertatē:⁊ fictiōe legis cornelie successisti pentibꝰ

tuis. igitur si reuersus es: licebit tibi restitui olim infra annum vtilem hodie infra quadriēniū continū ex die reuersionis consummate lesionis: ⁊ te restituto: vtilē vendicationē habebis. primam directam non habebis: quia erat vtilis: ⁊ quia ei datur rescissoria. ⁊ a possidentibus poteris vendicare cum obiectu annue exceptionis: q2 si non est petita restitutio infra annum vtilem tibi venegabit rescissoria. Tex. si ab hostibus. s. populi romani. ⁊ dicūtur hostes. Unde bodie possemus no. exemplū in barbaris ⁊ in oibus qui obsistunt romanis christianis: vt hec probanē. ff. de ver. si. l. hostes. Tex. postea his. i. parte ⁊ matre. Tex. beneficio. i. fictione. Tex. successiones eorum. i. patris ⁊ matris. Et not. hic ꝙ hic cadit duplex fictio. s. postliminij ⁊ fictio legis cor. cadit fictio postliminij: siquidem capitur ab hostibus fingitur seruus hostium. reuersus gaudet iure postliminij seu fictione: q2 fingunt prima hora captiuitatis captum non fuisse: vt insti. qui. mo. sol. ius pa. po. §. si ab hostibus. Item cadit beneficium. l. cornelie: quia si aliquis moritur in captiuitate moritur seruus: vt. ff. de statu ho. l. ⁊ seruorū. vnde qui moriuntur serui non possent successorem hr̄e: quia sicut liber homo non habet peculiū: ita nec seruus bona: vt. ff. de ver. sig. l. liber homo. ⁊ ideo non possent successores serui hr̄e: vt. j. cōia de succe. l. seruus. lex cornelia introducta est a cornelio iurisconsulto auctore. fingit ipse ante horam captiuitatis eo tempore quo erat liber mortuus fuerit: ⁊ sic potuit testari: vt. ff. ad. l. fal. l. j. §. ad eos. ⁊. ff. de vul. ⁊ pu. l. lege. vñ hic fingit. l. cor. ꝙ erant mortui ante captiuitatem. igitur q2 isti filius reuersus de captiuitate hostium: fingitur eorum parētuz hereditatem quesisse. Tex. exemplo vtilis actiōis. i. rescissorie que dicitur actio vtilis. nam que ante vsucapionem erat directa modo completa vsucap. ⁊ data restitutione efficitur vtilis. Tex. datur: q2 datur demuz data restitutione: vt insti. de act. §. rursus. Tex. cum exceptionis annue. i. anni vtilis olim. hodie quadriennij: vt. s. ti. proxi. l. vlt. ⁊ ita cum obiectu annue exceptionis. i. si non est petita restitutio ⁊ indulta infra annum vtilem non potest postea competere rescissoria. al's sic. Tex. non prohiberis. i. data restitutione per rescissoriam poteris vendicare. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt vobis casum huius. l. ⁊ summariam expositionem littere perpendere potuistis. modo sunt alia vidēda ⁊ opponendo ⁊ respondendo ⁊ distinguendo. vos habetis hic si filius capitur cum patre ⁊ cuz matre ⁊c̄. ambobus defunctis ipse reuersus poterit pentibus succedere. Sed. l. videtur contra. que videtur velle ꝙ si reuertitur cum matre tantum ꝙ patri non succedit. ⁊ sic neutro reuertenti neutri succedat: vt. j. de cap. ⁊ poli. reuer. l. j. Ad solutionez huius cōtrarij ita breuiter dico. aliud est in filio capto cum parentibus: q2 siue cum altero siue cum neutro reuertitur succedit eis vt h̄. Aliud est in eo q natus est in captiuitate. quia si reuertitur cum eis succedet eis. si cum neutro siue cū matre tm̄ spurius iudicatur. vnde non succedit patri: vt in. l. cōtra. Et ad solutionem huius contrarij ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distinguo. cum filius capitur ab hostibus. aut est conceptus ⁊ natus ante captiuitatez: aut conceptus ante captiuitatem. ⁊ natus in captiuitate. aut filius concipitur ⁊ nascitur in captiuitate. Primo casu: cum filius est conceptus ⁊ natus ante captiuitatem. si filius cum neutro reuertitur succedit eis: vt hic. si cum altero tantum succedit ei. si cum vtroq3 reuertit̄: iure cōi succedit eisdē: vt hic. ⁊. ff. e. l. ab hostibus. §. j. Si aūt filius cōcipit̄ ante captiuitatem ⁊ nascit̄ in captiuitate: aut pater ⁊ mater capiuntur ab hostibus: ⁊ mater erat pregnās: hic similiter est idem qđ. s. vt. ff. e. l. ab hostibus. §. j. si aūt filius concipit̄ ⁊ nascitur in captiuitate: q2 pater ⁊ mater capiuntur ab hostibus: mater erat p̄gnās ante: sed ibi pepit. ⁊ iste casus est difficilior ceteris. Et est subdiuidendū ita. aut reuertitur filius cuz vtroque. aut cum neutro. aut cū altero tm̄. Si filius reuertit̄ cū vtroq3 pentū: recupauit pristinā libertatē. ⁊ ita recuperauit ꝙ iste filius liber cēset̄. vnde iste iure cōi succedit eis. Si cū neutro reuertit̄: ipse nō succedit eis: q2 est huus nec ex persona sua vtitur iure postliminij: q2 non fuit retro liber nec ex persona pentū: q2 nō sunt reuersi. Si autē filius reuertitur cum altero tantum: si cum matre tantum nō succedit patri: quia spurius est qui patrem demonstrare non potest: vt. ff. de statu ho. l. qđ vulgo. ⁊ ideo non succedit patri: sed matri sic: vt. ff. vnde cognati. l. ij. ⁊ insti. ad orfi. §. vlti. vnde succedit matri quā habet: quia potest eam demonstrare. Si autē reuertitur cum solo patre siue matre dixerunt antiqui: ipse est seruus: quia mater est ancilla: ⁊ partus sequitur conditionem ventris: vt. j. de rei vendi. l. partum ancille. si est hu⁹ non succedit patri. naz sicut non succeditur seruo: ita huus non succedit: vt insti. de seruil. cogna. vnde patri non succedit. matri non: quia ancilla. ¶ Sed queritur que est ratio quare si reuertitur cum patre solo ei nō succedit. s3 si reuertitur cum matre: ei succedit? Quidam dicunt ꝙ iure nostro potest esse filius sine patre. sed filius non potest esse sine matre. ⁊ dicitur esse filius sine patre cum vulgo concipitur. similiter qui nascitur ex seruo dicitur vulgo conceptus quo ad ius ciuile: vt. ff. de regu. iur. l. quod attinet. ⁊ quia patrem non habet certum ei non succedit. sed cum matrē habet certam ei succedit: quia non inuenimus aliquem casuz in quo l. fingat filium sine matre. sed ista opi. non est bona fictione iuris sicut potest esse filius sine patre: ita sine matre. ecce si careo vxore. vel esto qđ habeam vxorem. adopto filiuz adoptiuum: hic est filius sine matre: vt. j. de adop. l. pe. ⁊ ideo dicemus ibi si filius reuertitur cum solo patre l3 fuerit filius ancille quia mater fingitur mortua ante captiuitatem iudicamus eum liberum est ipse mihi succedit non vt filius legittimus sed vt filius naturalis: vt in auc̄. que est signata. j. de na. lib. ⁊ incipit. licet. sed non sic si reuertitur cum matre tm̄: quia tunc spurius censetur: ⁊ ideo non succedit patri. ⁊ ꝑm istam determinationem intelligimus. l. contra. Unde de ista recissoria subijciamus hoc ordine. primo vtrum sit nomen actionis vel adiectio. secūdo quare dicitur rescissoria. tertio qualis ipsa sit. quarto quando ipsa rescissoria nascatur. quinto quando proponatur. sexto qualiter formetur libellus in ea. septimo an vt in vna ⁊ eadem tam in restitutione ⁊ in rescissoria possit vnus libellus formari. Et circa primum videtur ꝙ sit propriū nomen actionis: vt. ff. e. l. nec non. §. exemplo. Item quia lex dicit in hac actione: vt. ff. e. l. necnon. §. vlti. Econtra videtur quia hic dicitur ꝙ est vtilis actio: ergo videtur ꝙ sit adiectio prime. Sed nos dicimus ꝙ non est propriū nomen actionis: sed est adiectio siue cognomen actionis. verbigratia. si tu bona fide ⁊ iusto titulo rem meam incipis possidere: habeo directam rei ven. vt. ff. de rei vendi. l. in rem actio. si absento me causa reipu. ⁊ interim vsucapis rem meam: perdidi directam meaz rei ven. Si reuertor: restituar infra quadrienniuz vt tempus absentie subducatur de medio. quā actionem habebam ante vsucapionem ⁊ modo habeo. sed ante habebaz directā ex verbis ⁊ ex mente: sed nunc datur vtilis rei vendica. que cognominatur rescissoria quia rescissa vsucap. dabitur. ⁊ ad hoc facit institu. de acti. §. rursus. Simlie notamus in actionibus arbitrarijs. ecce certi conditio cognominatur actio arbitraria. non est proprium nomen actionis. nam ideo dicitur arbitraria: quia iudex arbitratur ibi: vt. ff. de eo qđ certo. lo. da. o3. l. iij. in prin. sicut etiam in rei ven. que est arbitraria. vt insti. de ac. §. preterea. sic etiam dicimus in actione de peculio: ⁊ qđ iussu. naz non sunt propria nomina actionis: sed adiectionis: vt. ff. de peculio. l. j. ¶ Or vidistis vtrum sit proprium nomen actionis: modo videamus quare dicitur rescissoria. ⁊ certe ideo dicitur rescissoria: quia rescissa vsucapione datur. ⁊ non est rescissa vsucapio anteq3 reuersus restituatur contra eam. merito ergo dicitur rescissoria quia rescissa vsucapione datur: vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. in honorarijs. Uel dicitur rescissoria: quia cuz effectu rescindit vsuc̄. q2 restitutio non facit nisi quia aperit viam reuerso vt rem suam possit vendicare: sed non facit ꝙ res sibi reddat̄. sed rescissoria facit ꝙ reuerso reddatur res sua. vt arg. ff. de mino. l. si iudex. ¶ Modo videamus qualis sit descriptio rescissorie. ⁊ describitur primo quid sit actio. ⁊ actio est ⁊c̄. ⁊ statim diuiditur. actiones aut sunt in rem aut in personā. est rei ven. item public̄. est ⁊ alia rescissoria: vt instit. de acti. §. rursus. sed dicendum est contrarium. ⁊ est dicendum ꝙ

rescissoria

rescissoria est in rem ⁊ realis: si prima erat realis. est in personam si prima erat personalis. ꝙ ita sit verum probat duabus. ll. aperte. ecce si tu possides rem meam decennio in absentia: reuersus restituor ⁊ habeo rei vendi. quã ante habebam. ⁊ hoc casu est in rem: vt insti. de act. §. rursus. ⁊ in personam. pone habeo personalem actionem ad .x. contra te. puta certi conditionem. de ista personali non supererat annus. in vltimo anno absentaui me. liberatus es tempore: qa omnes personales actiones ⁊c. vt. j. de consti. pecul. l. j. reuersus restituor vt primam actionem personalem intentẽ. me restituto ista rescissoria cognominatur personalis quod ex eo apparet: quia. ll. volunt absentibus subueniri siue de bonis eorum est vsucaptum siue diminutum: quia debitor eorum est liberatus: vt. ff. de rei vẽdi. l. ij. ⁊. j. de cap. ⁊ postli. reuer. l. ab hostibus. ¶ Modo videamus quando nascatur. ⁊ dixerunt quidam. non nascitur sed datur. ⁊ ista datiua est non natiua. quod ita probant. dicũt ipsi: quomodo si pretor restituit me in integrum per sententiã nascetur rescissoria cum sententia non det dominiũ sed declaret: vt. ff. de rei vendi. l. ex diuerso. Simile est in actione de pauperie: quia non est natiua sed datiua vt in actiõe prescriptis verbis ẽm quosdam: vt. s. de transac. l. cum mota. sed dicimus ꝙ nascitur ex reliquijs prioris seu precedentis dominij. nam ante vsuca. habebam rei ven. directam ⁊ completa vsucap. ⁊ data restitutiõe nascitur vtilis que cognominatur rescissoria. quia si prima actio erat personalis non est ipso iure sublata: quia tempus est modus ⁊c. vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. ⁊ obligationum. §. placet. nam ⁊ al's reliquie precedentis mandati multum operantur: vt. ff. de regu. iur. l. semper. ¶ Modo videamus quando nascatur ista rescissoria. Et dixerunt quidam ꝙ nascitur ex edicto pretoris mortui. ⁊ nascitur mortua ad similitudinem leonis. qꝛ filius leonis triduo est mortuus: ⁊ post leo rugit in frõte: ⁊ spiritum vite insufflat in eũ. sic ⁊ ista rescissoria nascitur ex edicto pretoris mortui. quia ait pretor: si aliquid de bonis ⁊c. vt. ff. e. l. j. §. j. vnde edictũ pretoris mortui illius quod possidetur restitutionem inducit per rescissoriam. sed ipsa est mortua antequam adeatur pretor viuus. vnde reuersus veniet ad pretorem viuum ⁊ dicet ita. edicto pretoris mortui cauet: si in absentia res mea fuerit vsucapta: si infra annum vtilem peto vt restituar: causa cognita ⁊ facta fide de lesione statim debeo restitui. si dominus pretor viuus dicit: te restituo erit insufflatus spiritus iur in rescissoriam. satis bene dici potest sicut alij dixerunt: ꝙ rescissoria data restitutione a pretore viuo nascitur viua. sed pretor viuus habet hoc ex edicto pretoris mortui: ⁊ totum recidit in idem. ¶ Modo restat vt videamus infra qđ tempus proponatur ẽm Azo. Ioan. ⁊ Bul. si lesus est in absentia maiori spacio q̃ quadriennio: reuersus infra quadriennium debet eam incohare ⁊ finire. si minori spacio scꝫ biduo vel triduo reuersus: infra biduum debet causam incohare ⁊ finire ẽm dominum meum. cuius opinionem puto veram: quia est tempus intra quod. vnde iste si nõ est negligens quacũqꝫ parte quadriẽnij poterit petere restitutionem. ⁊ data restitutiõe competit rescissoria: vt plene dixi. s. ti. proxi. l. vlti. ¶ Modo restat vt videamus qualiter libellus formetur in ea ⁊ sic. quia titius in absentia mea causa rei pu. vel dum essem captus ab hostibus vsucepit rem meam: ⁊ ego reuersus petij restitui infra tempus statutum a iure ⁊ restitutus sum: ideo peto a titio vt rem illam cuꝫ fructibus mihi restituat nõ ob. vsuca. ad quod propono vtilẽ rei ven. que cognominatur rescissoria. ⁊ huius libelli formatio colligitur hic. ⁊ h̄ si prima erat in rem. sed si prima erat personalis formabo ita libellum. qꝛ dum essem in absentia causa reipub. actio mihi cõpetens contra titiũ expirauit: ⁊ ego reuersus restitutus sum infra quadriẽniuꝫ: ideo peto mihi. c. dari. ad qđ propono vtilẽ certi condi. de mutuo que cognominat rescissoria. ⁊ ista libelli formatio colligit. s. de rei vẽ. l. ij. ¶ Restat vt videamus an possit similis formari petitio restitutionis ⁊ rescissorie. verbigratia. imploro officiuꝫ iudicis tui ⁊ dico: dñe pretor. ago cõtra titium qui dum essem in absentia rem meã vsucepit. vñ peto restitui contra vsucapionem. me restituto peto ipsam rem cũ fructibus mihi restitui proposita vtili rei ven. que cognominatur rescissoria. Ad qđ dixerunt quidam ꝙ sic: qꝛ boni pretoris est lites dirimere: vt. ff. si cer. pe. l. quidã. simile est alibi: qꝛ vno eodeqꝫ libello actio ad exhibenduꝫ ⁊ rei ven. ꝑponitur causa abreuiande litis vt circuitus tollatur: qꝛ peto rem exhiberi: ⁊ exhibitã restitui. ⁊ qꝛ dico eam ad me pertinere iur dominij vel q̃si: vt. ff. ꝓmo. l. j. in fi. ⁊. ff. de pecul. l. deposui. §. j. ¶ Sꝫ segnori si nos respicimus iur subtilitatem: non competunt simul qꝛ data restitutione non competit rescissoria cuꝫ effectu: vt hic ⁊ in preal. §. rursus. vnde quõ propono eam sine restitutione actionis cum nemo sine act. ⁊c. vt. ff. de neg. ge. l. si pupilla. §. videamus. deinde boni pretoris est lites dirimere. verum est ẽm formã iuris: non cõtra ordinẽ iur: qꝛ nõ valꝫ: vt. j. de sen. ⁊ inter. om. iudi. l. prolatam. Item non ob. qđ dicitur de actione ad exhibendũ: ⁊ de rei ven. qꝛ ibi erat vtraqꝫ nata. Preterea nõ est illud simpliciter verꝫ. qꝛ in approbatis ⁊ in clausis competi rei vendi. ⁊ nõ ad exhibẽdũ: vt. ff. de rei ven. l. in rem actio. §. itẽ quecũqꝫ. ⁊. ff. ad exhibẽ. l. gẽma. in separatis bene competit actio ad exhibẽdũ ⁊ in rei ven. qꝛ dat actio ad exhibendũ cũ interest: vt. ff. ad exhi. l. iij. vnde si dicerem simpliciter. peto exhiberi. non videtur mea interesse nisi dicerem. peto exhiberi ⁊ exhibitam restitui. Sed nunquid rescissoria restituitur lite conte. pone ꝙ restitutus sum ⁊ litẽ conte. sum super eam: erit ne perpetuata lite conte. vsqꝫ ad. xxx. an. Dixerunt quidam ꝙ nõ: qꝛ datur contra formam iur communis. ⁊ ita olim tollitur anno vtili. hodie quadriẽnio cõtinuo. ⁊ h̄ dicunt ar. huius littere que dicit. cuꝫ obiectu annue exceptionis. ⁊ quia tollitur anno: vt in pal. l. ff. de act. ⁊ ob. l. in honorarijs. ⁊ in. §. rursus. ⁊ sic est speciale in actione de dolo vt nõ perpetuetur lite ꝯte. vt. s. de dolo. l. vlt. ⁊ in restitutione: vt. s. ti. j. l. vl. ¶ Sed certe contra dicendum est: ⁊ est dicendum ꝙ perpetuatur per litis conte. vt. j. de pres. xxx. vel. xl. an. l. sepe. ⁊. j. de an. ex. l. j. §. ad hoc. non. ob. ꝙ tollitur anno: qꝛ verum est non qꝛ opponatur rescissorie sed qꝛ opponitur restitutioni. vt si non est petita hodie infra quadriennium restitutio rescissoria non posset intentari. al's autem durabit tãtũ q̃tum prima. ⁊ sic lite conte. perpetuatur. Item nõ ob. ꝙ speciale est in actiõe de dolo: qꝛ lex dicit specialiter nõ perpetuari. ¶ Sed denuo quero. habet ne locuꝫ rescissoria in vsucapione ⁊ in ꝑscriptione: vel in vsucapione tm̃? Dicebat dominus meus in vsucapione tm̃: nõ in longa prescriptione. Et probat hoc ratione tali incõuincibili ⁊ ineuidẽti. si rem meam mobilem vsucapis triẽnio: ipso iure dñino esse dñs: vt. ff. de vsuc. l. iij. igit me reuerso indigeo rescissoria: qꝛ primã actionem ipso iur amiserã. sed in longa prescriptione nõ queritur tibi directuꝫ dñium: sꝫ effectus dñij: vt. j. de pres. xxx. vel. xl. an. l. siqs emptionis. igit me reuerso ⁊ restituto nõ agaꝫ rescissoria: sꝫ prima. ⁊ si excipias de vsuc. replicabo de restitutione. ⁊ pro h̄ adducit. j. de rei ven. l. nullo. ⁊. j. quibus non ob. lon. tẽ. pres. l. ab hostibus. ¶ Sed segnori sicut cõsueui dicere in ac parte opinionẽ dñi mei verã nõ puto. immo credo rescissoriã in vsuc. triẽnij ⁊ in longa pscriptione locuꝫ habere qꝛ inuenio in. l. scriptũ. siue aliqd diminuat de bonis meis p vsuc. siue debitor meus tempore liberet: restitutor. ⁊ vbi debitor liberat: ꝯstat ꝙ prima actio nõ est sublata cũ tempus non est modus tollende obligatiõis vel inducende de medio: vt. s. dictũ est ⁊ tñ datur mihi rescissoria: vt. s. de rei vẽ. l. ij. ⁊. j. de cap. ⁊ post. reuer. l. ab hostibus. Non ob. l. contra qꝛ ibi dicitur si a re mea non sum: exclusus: habeo primam actionem. sed si sum exclusus: agam per rescissoriam. si obicis: non agam prima. Rñ. non: qꝛ habeo vtilem rescissoriã.

¶ De alienatione iudicij mutãdi cã facta.

¶ Quia restitutiões idulgẽtur multis ex cãis vl' rõe met⁹. vel doli: vt. s. ꝙ me. cã hñistis. ⁊. s. de dolo hñistis. per totũ. vel iudicis officio: vt de restõne que cõpetit iudicis officio in supiqribus hñistis. verum qꝛ competit restitutio cuꝫ alienat quis maliciose: ex hoc edicto datur actio in factum: ⁊ alienatio facta est punienda ⁊ rescindenda. ⁊ ex hoc edicto punitur: quia si fecit dolo tenetur ad interesse: vt. ff. eod.

l.iij.§.j. Item rescinditur: quia habeo rei vendica. vel volo agere contra possidentem: vel act. in factum ex hoc edicto contra alienantem vt hic.

Cum in rem actio. In .l. ista imperator primo ponit quandam regulam. secundo in specie probat eam esse veram. Et vt regulam totam intelligatis in terminis ponetis ita exemplum. Intendebam petere a te aliquam rem mobilem vel immobilem rei ven. quia mea erat. tu alienasti malitiose rem illam in hominem alterius fori: vel in aliquam personam potentiorem huius fori cui par esse non poteram. qualiter subuenietur mihi? Ad quod respon. imperator tripliciter modo. Et primo modo subuenitur tibi: quia contra illum in quem facta est alienatio potes intendere rei ven. ex quo illam rem possidet: quia possessio parit aduersario in rem actionem. Insuper potero te alienantem conuenire act. in factum ex hoc edicto ad meum interesse: et iudicis officio deseruiente illi actioni in factum ad interesse meum mihi condemnaberis. Item potero te conuenire vtili rei ven. quia rem illam dolose desiuisti possidere: vnde eligam illam viam quam voluero. Tex. actioni etc. hic est multiplex littera. et si habetis talem litteram vt quidam habent. cum iure act. possessio pariat aduersarium. exponetis ita litteram. cum possessio scilicet rei corporalis. pariat aduersarium idest subijciat eum actioni in rem. cum rei vendicatio est in rem: vt. ff. de rei ven. l. j. in pri. et secundum istam lecturam colligetis istud no. quod rei ven. datur contra omnem possidentem qui habet facultatem rei restituende. vt. ff. de rei ven. l. officium. sed si habetis aliam litteram talem vt quidam habent. cum in rem actionem possessio pariat aduersario. tunc exponetis ita litteram. Tex. cum in rem possessio pariat actionem aduersario. i. quod teneatur actori act. in rem. Tex. celebrata. s. dolo malo: vt. ff. e. l. item res. Tex. permittitur. non iudicis officio quod datur loco deficientis actionis: vt. ff. e. l. iij. sed iudicis officio quod deseruit actioni: vt. ff. de mino. l. j. Tex. nemini dedit. dolo malo vt duriorem mihi constituat aduersarium. vel in hominem alterius fori si erat res mobilis. vel in potentiorem eiusdem fori si res erat immobilis. Tex. quem elegeris. vel contra alienantem vel contra possidentem. nam contra alienantem poteris agere act. in factum ex hoc edicto: vt. ff. e. l. j. Item contra alienantem poteris agere vtili rei ven. si dolo desinat possidere: vt. ff. de reg. iur. l. parem. Item contra possidentem poteris agere rei ven. directe vt hic. ¶ Or segnori super .l. istam formabo plures questiones. Et primo. quero sic istud edictum locum habet cum alienatio sit facta futuri iudicij mutandi causa et dolo malo. sed quomodo probabo dolum? et hec questio multum placet scholaribus. Rn. ex causa vel ex iuris presumptione. si enim rem mobilem quam intendebam petere a te alienas in hominem alterius fori: ex qualitate facti apparet quod dolo malo alienasti. Item si alienasti in potentiorem hominem: ex qualitate facti presumitur quod dolo malo fecisti. Item ex causa presumitur dolus malus. pone quod petiturus eram act. in seruum tuum. manumisisti eum. hic presumitur dolus malus vt. ff. e. l. j. ij. et iij. ¶ Sed denuo quero hic. habet ne locum istud edictum communiter in actore et reo: an in reo tantum? Ad quod dixit quidam quod istud edictum habet locum pro alienatione que fit a reo vt hic. et. ff. e. l. j. et ij. et iij. Sed dico quod istud edictum habet locum ex parte actoris. et ex parte actoris habet locum in casu tali. pone quod petiturus eram a te rem. cogitabam quod si peterem rem a te quod tu eras sufficiens a respondendum mihi. quid facio? cedo militi omne ius meum vt durior tibi videatur: vt. ff. e. l. miles. Item habet locum hoc edictum ex parte te actoris in casu tali. pone quod habeo rem communem tecum. dico tibi emas partem meam. tu vis emere iusto precio. ego volo tibi vendere plus iusto precio. vnde vado et vendo homini pecunioso qui vinceret te in litigatione: vt. ff. e. l. vl. ¶ Sed denuo quero circa .l. istam vbi tu reus alienas causa mutandi iudicij habeo electionem velim te conuenire: vel eum in quem facta est alienatio. sed nunquid si conuenio te erit liberatus qui possidet rem? dico quod non: quia tu prestas penam primi et secundi delicti et econtra. si egi cum possessore amplius tecum non agam: vt. ff. de petit. heredit. l. nec vllam. §. item si quis. ¶ Sed denuo quero. ego egi act. in factum ex hoc edicto ad meum interest: nunquid potero agere rei ven. contra accipientem. Dixerunt quidam quod non: vt. ff. e. l. iij. §. vlti. Item quia actio in factum ex edicto vel ordinarium auxilium: ergo excludit extraordinarium vt. ff. de mino. l. in causa: in prin. Sed verius est cum actio ista in factum detur ad interesse quod agam rei ven. quia inuitus re mea carere non debeo: vt. ff. rerum amo. l. nec enim. ¶ Sed denuo quero hic. quid differt hic ti. a titulo qui est. j. de litigiosis. et a superiori ti. ne li. poten. Rn. istud edic. non habet locum cum sit alienatio futuri iudicij mutandi: vt. ff. e. l. ex hoc. §. ait. sed titulus. j. de litig. habet locum cum sit alienatio causa mutandi iudicij iam cepti. et sic iam lite conte. vt infra de litig. l. secunda. vel hodie etiam lite non conte. vt in auten. de litig. in princip. Item superius edictum ne li. po. habet locum cum alienatio fit in potentiorem ratione officij: vt. j. si quacunque pre. po. l. vnica. et. s. quod metus causa. l. si per impressionem. Sed istud edictum habet locum cum sit alienatio in potentiorem ratione dignitatis: vt. ff. eo. l. j. ij. et iij.

¶ De arbitris et receptis.

¶ Segnori de preparatorijs iudiciorum in superioribus dictum est: nunc de iudicijs videndum est. verum quia arbitria sunt redacta ad similitudinem iudiciorum: vt. ff. e. l. j. et plerunque compromittimus in arbitros antequam ad iudicium eatur interponit de receptis. et potest intelligi rubrica de receptis in masculino. de receptis. i. de litigatoribus. vel potest intelligi de receptis in neutro genere. i. de compromissis tantum. et omnes fere libri antiqui habent rubricam de receptis. sed multi libri noui habent rubricam de arbitris. et tota die ita allegamus. et si habetis rubricam de arbitris: vnde dicit quid sit eorum officium. et quis sit eorum effectus. tamen quidam libri habent de arbitris et receptis. q. d. de arbitris in quos compromittitur et de receptis. i. de compromissis.

Ex sententia arbitri. In .l. ista ponuntur duo casus. Et primus est talis. ego et tu compromisimus in arbitrum sub certa pena et omnia affuerunt que adesse debuerunt. et omnia abfuerunt que abesse debuerunt. arbiter more iudiciorum cognouit inter nos. et forte pro me actore contra te reum tulit sententiam. tu vis appellare ab ista sententia: potes ne? Certe non: quia non datur ex ea actio vel exceptio. sed si non pareret sententie arbitri datur pene petitio. et hoc est verum cum compromisimus non adiecta die vel adiecta die: sed non est elapsa dies. Secundus casus est talis compromisimus. ego et tu in arbitrum hoc adiecto vt pronunciaret infra talem diem ipse pronunciauit post diem non valet sententia. et ideo si non pareat sententie arbitri non poterit peti pena ab eo qui non paruit sententie arbitri. Tex. ex sententia arbitri. Unde arbiter cognoscit more iudiciorum: vt. j. e. l. pe. Tex. ex compromisso iure perfecto. et dicitur compromissum iure perfectum in quo affuerunt que adesse debuerunt. et debent esse duo pluresue qui compromittant et sponte. Item possunt esse duo pluresue arbitri. Item oportet quod compromissum fiat sine pena vel emologetur: vt. ff. e. l. iij. §. tamen. et. l. litigatores. §. j. et. j. e. l. cum antea. ¶ Sed que debent abesse a compromisso? Certe dolus malus vt. ff. e. l. ita demum. et ita hic dicitur iure perfectum compromissum. Sed et dicitur alio modo. compromissum iure perfectum plenum quod est de omnibus controuersijs: vt. ff. e. l. pap. §. fideiussor. et. l. si cum dies. §. ad plenum est. Et ita no. quod a sententia arbitri communiter non appellatur. et ita colligitur hic quod licet nobis argumentari ab eo quod frequenter fit: vt. ff. de lib. le. l. legaui. Tex. sed si. Incipit secundum dictum. Tex. illa est sub. ipso iure. Tex. qui ei non paruit. quia compromissum soluitur elapsa die: vt. ff. eo. l. non distinguemus. §. compromisso. ¶ Or segnori ad .l. istam opponitur dupliciter. In .l. ista dicitur quod a sententia arbitri non appellatur. sed leges contradicunt. ff. qui satisda. coga. l. si ab arbitro. et. j. de iudi. l. apertissimi. et. l. cum specialis. Ad quod vos ita dicetis. ille .ll. non contradicunt quia loquuntur in iudicibus delegatis: a quorum sententia non appellatur vt. j. de appel. l. et in maioribus. et ibi dicitur. Nec autem lex loquitur

quitur in arbitro compromissario qui eligitur cum pena. ⁊ sic de eius sententia nõ datur actio vel exceptio vt hic dicitur. ⁊ sic ab eius sententia non poterit appellari. Unde no. ꝙ nomen arbitri sumitur equiuoce in iure nostro. In vna significatione dicitur arbiter iudex ordinarius: vt. s. de postula. l. quisqs. ⁊. ff. de arbitris. l. si arbitris. l. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. continuus. §. cum ita. ⁊ tunc vt a iudice ordinario appellatur: vt. j. de appel. l. ⁊ in maioribus. Itez dicitur arbiter iudex delegatus vt in. l. contra. ff. qui satisda. cogã. l. si ab arbitro. ⁊. j. de iudi. l. apertissimi. ⁊. l. cum specialis. Sumitur ⁊ tertio modo arbiter in iure nostro vt dicatur arbiter compromissarius cum pena electus: ⁊ ab isto nõ appellatur: quia eius sententia non parit act. vel exceptionem vt hic: nisi emologetur: vt. j. eo. l. cum antea. ⁊ hec est vera solutio sm verum intellectum huius. l. si ab arbitro. licet antiqui aliter. l. intellexerint vt ibi dixi ⁊ no. sed hic non dico qꝛ non faciunt ad. l. istam. ¶ Or segnori super. l. istam quero. Olim dabatur actio. vel exceptio ex sentẽtia arbitri: ⁊ ideo non appellabatur ab ea. sed cum hodie detur actio vel exceptio cum emologatur infra. x. dies: nũquid poterit appellare? Respon. non: quia intra. x. dies non appellatur: quia ante non datur actio vel exceptio. post. x. dies non: qa sero appellatur: ⁊ hoc in tacita emologatione. secus in expressa quia tunc renunciatur appellationi. vnde non licet appellare: vt. j. de tempo. appel. l. fi. in fi. ¶ Sed denuo ad. l. istaz opponitur ⁊ signatur contra. quia ista. l. dicit ꝙ a sententia arbitri non appellatur. sed. l. videtur contra. quia arbitria sunt redacta ad similitudinem iudiciorum: vt. ff. e. l. j. ergo videtur posse appellari vt a sentẽtiis iudicis. Ad quod vos dicetis. verum est in quibusdam non in omnibus: quia sicut itur ad iudicem: vt. ff. de re iudica. l. j. ita ad arbitrum. vt. ff. ea. l. quãuis. In aliquibus tamen differunt: quia ex sententia arbitri non datur actio vel exceptio vt hic: sed ex sententia iudicis sic. ¶ Et ad solutionem huius contrarij not. ꝙ arbitraria ad iudicia habent similitudinem ⁊ dissimilitudinem in principio ⁊ medio ⁊ in fine. In principio habent similitudiuem: quia sicut coraz iudice debet offerri libellus: vt. j. de litis contesta. aucté. offeratur. ita coram arbitro: vt j. ea. l. penulti. §. vlti. reprobata opinione eorum qui dixerũt non esse offerendum libellum coram arbitro. vt argu. s. de episco. ⁊ cleri. aucté. generaliter. in fi. quia quod ibi dicitur in fi. nisi causa moueatur ex consensu vtriusqꝫ partis nõ intelligitur quo ad libelli oblationem: sed quo ad satisdationem de lite proferenda que coram arbitro non prestatur: qꝛ arbitrium redditur in volentem tantum: vt. ff. eo. l. labeo. §. tametsi. sed iudicium redditur in inuitum: vt. ff. de verbo. obliga. l. inter sti. in prin. Item habent similitudinem in medio: quia sicut testes producuntur coram iudice ita coram arbitro: vt. j. e. l. pe. ⁊. j. de testi. l. vlti. Item sicut dantur dilationes coram iudice ita coram arbitro: vt. j. de dilat. l. j. Itez in fine habent similitudinem: quia sicut iudex debet dicere sententiam vt a tota controuersia discedatur: vt. ff. fami. her. l. in hoc. ⁊. s. si aduersus rem iudi. l. j. ita arbiter: vt. ff. e. l. de his. ⁊. l. dicere. in prin. Item sicut iudex debet sententiã ferre in scriptis ita arbiter. vt. j. de sen. ex pi. reci. l. j. ⁊ sicut hñt similitudinem arbitria ⁊ iudicia in prin. medio ⁊ in fi. ita habent dissimilitudinem in prin. ⁊ in medio, ⁊ in fi. Dissimilitudinem habent in princi. quia iudicium redditur in inuituz: vt. ff. de verbo. obli. l. inter sti. sed arbitrium in volentes: vt ff. e. l. iij. §. tametsi. Item qꝛ de ciuilibus ⁊ crimialibus põt esse iudicium. sed arbitrium non potest esse de criminali sicut nec de liberali: vt. ff. de his qui notan. infa. l. quid ergo. §. ex compromisso. ⁊. ff. ea. l. non distinguemus. §. de liberali. Item differunt in medio: quia iudex potest iudicare in medio: vt. ff. si quis ius di. non ob. l. vnica. sed arbiter non: vt. ff. e. l. non ex omnibus. ⁊. ff. de iudi. l. ij. §. is qui. Item quia arbiter post lit. contest. recusatur ex causa: vt. ff. e. l. dicere. iudex autem post litem contesta. non: vt. j. de iudic. l. apertissimi. Item differunt in medio quia hermodiciuz cõtrahitur in iudicio: vt. j. de iudi. l. properandum. §. sin autez reus. sed coram arbitro nõ: nisi nominatim dictum esset in compromisso ꝙ posset procedere altera parte absente. qd si fit: committitur in penam: vt. ff. e. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. Item differunt in fine: quia ex sententia arbitri non datur actio vel exceptio. nec potest appellari vt hic. ⁊. ff. e. l. ij. sed ex sententia iudicis datur actio ⁊ exceptio: ⁊ ab ea potest appellari: vt. j. de rebus cre. ⁊ iuriur. l. actori. ⁊ ff. de excep. rei iudi. l. j. ⁊ per totum. ⁊. j. de ap. l. ⁊ in maioribus. ¶ Sed denuo quero. cõpromittitur in arbitꝝ de fundo nunquid poterit arbiter pronũciare de fundo ⁊ de fructibus? Dicunt quidã ꝙ nõ si in cõpromisso istud adiectuz nõ est: vt. ff. e. l. nõ distinguemus. §. de officio. Sed potest dici ꝙ sicut iudex potest dicere sententiam de fundo ⁊ de fructibus: ita arbiter: quia ista pertinent ad consequentiã priorum petitorum: vt. ff. de re. iudi. l. paulus. Itez qua ratione cognoscit de fundo eadem ratione cognoscit de appẽditijs eius. s. de fructibus: vt. ff. e. l. non distinguemus. §. fuit quesitum. ⁊. ff. de rei vendi. l. ex diuerso.

SI ɔtra ɔpromissuz.

In. l. ista ponit talis casus. Ego ⁊ tu compromisimus in arbitrum: ⁊ pmisimus stare arbitrio sub certa pena. arbiter citat te. tu non vis venire coram eo. poterit ne arbiter pronunciare? Certe non. sed tu committis in penam. Tex. detractauerit. quia non vult venire. Tex. obnoxius. quia non potest ferri sententia ab arbitro altera parte absente: nisi hoc dictum esset: vt. ff. e. l. diem proferre. §. si quis litigatorum. tamen quia prebet operam quominus arbiter explicet officium suum committit in penam vt hic.

ARbitrorum.

In. l. ista ponit talis casus. Quidam accessit ad principẽ ⁊ coram eo sic proposuit talẽ qõnez. domine habeo filiã emãcipatam. duz qõ esset inter filiam meã ⁊ me cõpromisimus in arbitrũ. facto cõpromisso incepi perpendere ꝙ arbiter claudicabat: quia diligebat filiam meam: plurima sorde vel pecunia interueniente vel gratia propter rem veneris. dominus arbiter dictauit sententiam contra me ad sensum filie mee. nolo parere sententie. qualiter subuenit mihi? Respondet imperator si ita est non teneris parere sententie. ⁊ si filia tua petat a te penã: tu repelles eam doli exceptione. Tex. non obtempas. s. tu pr̃ vel mater. Tex. vel euidens gratia. s. propter rem veneris: vel propter aliam causam. Tex. intercessit. quia laudauerũt pro filia tua contra te. Tex. agentem ex stipulatu. ad penaz si est promissa. vel ad interesse: si non est promissa pena. Tex. non vetaberis. ad penam vel id interesse. Sz que est ista doli clausula que adicitur in compromissis? Est certe talis titius ⁊ seius de tali questione: vl' de omnibus litibus communi concordia compromisserunt in talem arbitrum: ⁊ promisserunt in talem arbitrum suscipientem arbitrium: ⁊ promisserunt eius laudo stare sub tali pena: ⁊ dolum malũ abesse: vt. ff. e. l. ita demum. vnde quia ista filia arbitrum corrupit: non stetit pacto: vnde doli clausula poterit conueniri. Et not. hic differentiam inter arbitrum ⁊ iudicem: quia si iudex sorde euidenti corruptus est: sententia ipso iure nõ valet: vt. j. que sen. sine ap. re. pos. l. venales. sed si iudex corruptus est propter gratiam: valet sententia sed datur restitutio: vt. ff. ad tre. l. seruo. §. item pretor. sed in sententia arbitri siue interueniat euidens sordes siue euidens gratia valet laudum. ⁊ si non pareatur sententie potest committi pena. Sed que est ratio? qꝛ arbitri sententia non est sententia: vt. s. e. l. j. sed iudicis sententia est sententia.

LE in arbitris.

Segnori tres pcedentes leges sunt leges veteres alioꝝ imperatorum qui precesserunt iustiñ. ista. l. cum duabus sequentibus est noua. l. iustiñ. ⁊ hec. l. habet duas ptes pncipales. ⁊ pma ps durat vsqꝫ ad. §. si quis aũt. ⁊ ponit quattuor casus. secunda durat vsqꝫ in fi. ⁊ ponit vnum aut duos casus. ⁊ istam partem explicabimus per se. ¶ Et primus casus est talis. Olim litigãtes compromittebant in arbitrum ⁊ iurabant litigatores ⁊ ar-

biter. vel soli litigatores iurabant: vel solus arbiter. postea non seruabatur arbitrium: vnde multa piuria cōmittebantur vnde iustin. fecit legem istam ꝛ dicit. si actor vel reus compromittunt in arbitrum ꝛ inuenitur scriptum proprijs manibus eorum: vel per probatiōes publicas: vel in actis apud ipsum iudicem ꝙ ipsi compromiserunt stare arbitrio religione iurisiurandi: ꝛ arbiter iurauit cum omni veritate litem dirimere: hoc casu valebit compromissum ꝛ non licebit litigatoribus cōtrauenire. ¶ Secundus casus est si scriptū reperitur ꝙ soli litigatores iurauerunt stare sententie arbi. hoc compromissum erit validū. ¶ Tertius casus est si scriptum reperitur manibus ipsius arbitri vel manu pu. ꝙ solus arbiter iurauit bona fide litem dirimere. In omnibus predictis tribus casibus: si sententia est cōdemnatoria: datur actio in factum vel conditio ex. l. vel vtilis rei vendi. sed si sentētia est absolutoria: dat̄ exceptio doli mali. ¶ Quartus casus est si non reperitur scriptum ꝙ aliquis iurauit: sed vna pars dicit iuratum esse: vel quia arbiter dicit iuratū esse: hoc casu soli sermones arbitri minime sunt credendi. sed hoc casu seruantur veteres leges: vt si cōpromissum est cum pena: detur petitio pene. Tex. committat̄. sub. si eorum arbitrio non stetur. Tex. iudicum idest arbitrorum: vt faciat ad titulū. sic in auc. de appel. §. deinceps. colla. viij. ꝛ ff. qui satisda. cogan. l. arbitro. Tex. esse componendam. hoc est exordium huius. l. quare iustinian. fuit motus ad componendum istam. l. ne periuria committantur: vt. s. de transactio. l. siquis maior. ꝛ ne exinde ꝛc. vt. j. vn vi. l. meminerint. ꝛ ideo dicit imperator alibi: neq; perfidie. vt. s. si aduersus vendi. l. ij. ꝛ in auten. ibi signata. Tex. necnon. ꝛ ipsum iudicem. i. arbitrum: vt. s. dixi. Tex. fuit consensum. ¶ Or segnori ex ista littera colligimus argu. contra Pla. qui ita descripsit arbitrium in summa sua. Arbitrium est actus trium personarum sub arbitro litigantium. sed ipse male descripsit: quia arbitrium est actus duarum personarum sub arbitro litigātium: vt patet ex littera ista: quia duo compromittunt communiter. sed si plures persone compromittant in arbitrum: ad duas personas reducūtur. scilicet actoris ꝛ rei. Et ideo describitur sic. Arbitrium est actus trium personarum. scilicet actoris ꝛ rei: ꝛ arbitri sedentis in medio. sicut ꝛ iudicium dicitur actus trium personarum: cum arbitria ꝛc. vt ff. eo. l. j. ꝛ hoc est qđ dicit Marcus tullius. causa est controuersia in dicendo posita: trium personarum interuentu actoris rei: ꝛ iudicis sedentis in medio. ꝛ per hoc videt̄ innuere de arbitro vt de iudice. Bene potest tertio modo describi ꝛ in idem recidit. Compromissum est actus duarum personarum sub arbitro litigantium de lite vel de causa pecuniaria: quia de causa criminali nō potest compromitti sicut nec de liberali: vt. ff. e. l. nō distinguemus. §. de liberali. sicut ergo arbitrium est actus trium personarum. ꝛ ideo si arbiter succederet vni litigantium: deficeret compromissum vt. ff. de iudi. l. iuli. ꝛ ff. e. l. penultima. Tex. vt cum sacramēti relig. lis procedat. pstiti ab arbitro ꝛ litigatoribus. ꝛ ita loquitur primus casus. Vel potest dici ꝙ non erat compromissum cum relig. iurisiur. sed reperiebatur scriptum cōpromissum ꝛ in religione iurisiuran. cui statur siue sit verum siue non. ꝛ hoc est qđ stati dicit. sic ꝛ al's. ff. de donatio. l. ex hac. Tex. compellatur. vnde si sententia est condemnatoria datur actio in factum: vel ex. l. condict̄. vel vtilis rei vendi. si est absolutoria dabit̄ doli exceptio: vt in fi. huius. l. Tex. sinautem. Incipit secūdus casus litteris scriptis manu sua vel publica. Tex. iurauerunt. nam in omnibus istis casibus debet sentētia arbitri obseruari. Tex. sed ꝛ si ipse. Modo incipit tertius casus quādo inuenitur scriptum ꝙ solus arbiter iurauit. Tex. liberamenta. scilicet equalia. quia ꝭm veritatem iudicabit. Tex. ꝛ in his omnibus casibus. scilicet tribus. Tex. postulauerit. si forte petebatur incertum ꝛ compromissum est: datur actio in factum: puta quia petebatur illud aut illud: qđ est incertum: vt. ff. de verborum obliga. l. vbi autem nō apparet. §. qui illud aut illud. ꝛ datur in factum actio que est generalis: vt. s. de sacrosanc. eccle. l. sancimus. ꝛ. l. scilicet ex. l. conditio datur si petebatur certū. vel vtilis rei vendi. si agebatur rei vendi. vel petebatur aliqua res: ꝛ datur ex sententia iudicis. quando possessio fuit tradita: ꝛ postea est amissa: datur public. vt. ff. de pub. l. ꝛ si res. in fi. al's autem ex sententia iudicis nō datur dominium sed declaratur: vt. ff. de rei vendi. l. ex diuerso. Tex. sinautem in scriptura ꝛc. Incipit quartus casus. Tex. credēdos. Unde no. ꝙ nō statur dicto vnius litigatoris vel solius arbitri: quia vox vnius ꝛc. vt. j. de testi. l. iurisiuran. similiter nō statur nunciationi nunciorum: vt. j. de accu. l. si non singuli. nisi probetur aliter veritas adesse: vt. j. de accu. l. ea que sed dicto iudicis statur: vt. ff. de ap. l. ab executore. in fi. ¶ Sed nunquid qui fuit arbiter poterit esse testis in eadem causa? Uidetur ꝙ non. ff. de testi. l. vltima. Uel potest dici ꝙ iure nostro non inuenitur prohibitum ꝙ arbiter prohibebatur. vnde admittitur cum edictum de testibus sit prohibitorium: vt. ff. de testi. l. j. Tex. sanxerunt. vnde si est cōpromissum sine pena nō valet. al's sic. ꝛ si non pareretur sentētie arbitri cōmittitur in penam: vt. s. e. l. j. ꝛ. ff. e. l. iij. §. ait pretor. Or segnori habetis hic. si reperitur scriptum compromissum in arbitrum cum religione iurisiuran. litigatorum ꝛ arbitri: vel litigatorum tantum: vel arbitri tantū: in his tribus casibus datur in factū actio vel ex. l. conditio vel vtilis in rem. si sententia fuit condemnatoria. sed si fuit absolutoria datur doli exceptio. ¶ Sed opponitur ꝛ videtur ꝙ nō datur in factū actio: vel conditio ex. l. vel vtilis in rem: vel doli exceptio: sed pene petitio tantum: vt. s. e. l. j. ꝛ. ff. e. l. ij. Ad qđ dixerūt quidam. ex sentētia arbitri non datur actio iudicati que datur ex sententia iudicis: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. iudicati. sed in factum actio sic vt hic. Item ex sententia arbitri non datur exceptio rei iudicate: sed doli vel pacti vel iurisiuran. Sed hec solutio nō est bona quia ex sententia iudicis datur actio in factū hodie: vt. j. de rebus credito. ꝛ iurisiur. l. actori. Alij dixerunt: qđ in illis legibus dicitur presenti. l. corrigitur. Sed verius est vt dicamus ꝙ ex sententia arbitri nō datur actio vel exceptio vt in. l. cōtra. Fallit in tribus casibus. Unus est hic. Item fallit cum compromittit̄ pacto ꝛ emologatur compromissum expresse. Item fallit si tacite emologatur: vt. j. l. proxi. Sed qđ de iuramento dicitur corrigitur per auc. hic positam que incipit. decernit. al's incipit. decreuimus. vnde videatis eam.

Decreuimus. Auc.

Segnori auc. istam continuabitis ad. l. C. in hunc modum. In. l. C. dicebatur posse arbitrum eligi cum religione iurisiurandi. ista noua constitutio corrigit. l. C. in hoc. ꝛ decreuit iustiñ. in constitutione ista hodie non debere eligi arbitrum cum religione iurisiurandi: sed cum pena: vt metu pene pareatur iudicatis: qua prestita licet a iudicatis recedere. si autem eligitur cum religione sacramenti: nō valet cōpromissum ꝛ si arbiter iudicauit dolose pena a deo expectet. si per ignorantiam: nihil preter sacramentum expectet. Tex. sacramenti scilicet prestiti ab arbitro ꝭm Bulga. Unde ꝭm Bul. hec constitutio prohibet solummodo arbitrum iurare. ¶ Legitur ꝛ secundo modo ꝭm Mar. vt cum sacramenti scilicet prestiti a litigatoribus. cui littera repugnat in fi. ¶ Uel legitur tertio modo ꝭm Joan. ꝛ Azo. vt cum sacramenti scilicet prestiti. ab arbitro ꝛ litigatoribus: quia indefinite loquitur: ꝛ indefinita equipollet vniuersali. Tex. recedere. nisi esset dictum: vt arg. j. de transac. l. qui fidem. ꝭm Jo. ꝛ Azo. licet alij dixerint contra. vt. j. l. proxi. dicam. Tex. nihil ei idest arbitro. alij habent eis scilicet litigatoribus. ꝛ tunc vt dixi facit pro opinione domini Jo. ꝛ hec auten. est in cor. auten. de iudic. §. quia vero multe. col. j. ¶ Or segnori ad istam auc. opponitur sic. compromissum est in arbitrū ꝛ iudicat dolose: videtur facere litem suam: nec punitur nisi a deo: vt hic dicitur. ¶ Sed lex videtur cōtra. que videtur velle ꝙ sicut iudex tenetur: ita arbiter: vt. s. de pac. l. siquis in conscribendo. in fi. Ad quod quidam dixerunt. quod hic dicitur ibi corrigitur. Uel potest dici. vbi tenet compromissum ꝛ facit litem suam: tenetur vt iudex: vt in. l. contra.

sed vbi

sed ubi non tenet compromissum nō tenetur arbiter. unde non tenet quasi litem suam fecerit ut hic. ¶ Sed quid erit? duo compromittunt in arbitrum & promittūt stare sententie sub certa pena. insuper iurant stare sententie arbitri. si alter eorum maluerit stare sententie arbitri poterit ne exigi pena. Dixerunt quidam q non: quia factum est contra formam huius. l. unde quicquid sequitur ex eo &c. ut. s. de le. & con stitu. l. non dubium. Sed potest dici contra. & contra. serua tur. & est dicendum q pena potest peti: quia in isto compromisso duo intercesserunt. pene promissio. unde hoc fuit utile. Item sacramenti religio. & hoc fuit inutile. unde utile per inutile non viciatur: ut. ff. de verb. obliga. l. que extrinsecus. & ideo dicit. l. si legantur tibi. c. si iuraueris ascendere capitolium: valet legatum: & conditio est inutilis. ut. ff. de condi. insti. l. que sub conditione. §. quotiens. & ff. de conditio. & de monstra. l. ij. & l. non dubitamus. Item si duo plures ve cō promittunt in arbitrum sub pena: & iuratur stare sententie arbitri compromissum non est prohibitum: sed forma talis compromissi viciatur. sicut dicimus in muliere que conuolat ad secundas nuptias. j. tempus luctus: quia matrimonium non cassatur: sed nimia festinantia punitur: ut. j. de secundis nupt. l. ij. & i auc. de restitutio. & ea que parit. §. vnū.

Si quis autem. Hic incipit secunda ps & quintus casus huius. l. & in. §. isto dicitur si duo compromittūt in arbitrum: & lata sententia approbant laudum siue approbantibus verbis: quia quilibet eorum dicit: huic sententie non contradico sed eam laudo: hoc casu datur in factum actio & exceptio. siue non dicant huic sententie non contradico non autem annectunt nō confirmo. nam sicut solemnitas antiqua in stipulationibus est sublata: ita in istis emologationibus. quia siue adijciantur hec verba huic sententie non contradico: siue confirmo: siue eam laudo: datur in factum actio & exceptio. Text. subscripsit. grecum habetis & exponitur ita. non contradico huic sententie sed eam laudo. Text. & si non addiderit scilicet confirmo laudo: sed simpliciter dixit non contradico. Tex. consenserit. & hoc si sententia est condemnatoria. Text. ut si quis. hec omnia. nō cō tradico. & confirmo & laudo vel unum tantum. Text. non potest. unde si quis promittit se curaturum non simplex amminiculum promittit: ut. ff. de verbo. obliga. l. quotiens. ita si litigatores dicant non contradico. laudo. siue alterum tā tum videntur emologare sententiam. ¶ Or segnori ex. §. isto colligetis. si sententia arbitri emologatur expresse approbantibus verbis: siue dicant litigatores: huic sententie non contradico: datur in factum actio: ut. j. l. proxi. Item not. sicut in stipulationibus quedam verba circa eas erant introducta ut fierent verbis directis quod hodie est sublatum: ut instit. de verbo. obliga. §. j. ita & in emologādis sen tentijs arbitrorum tales solemnitates sublate sunt: ut. j. de for. & impe. sub. l. j.

Cum antea. Ista l. sicut & superior est noua. l. iustin. & ponit. v. casus. Primo recitat quandam antiquitatem. Secundo ponit nouum ius. Tertio confirmat. l. superiorem. Quarto ponit quis sit effectus arbitri in principio. quinto quis sit effectus arbitri in medio & in fine. Redeamus ad primum. Olim ita erat. si duo compromittebāt pacto stare arbitri sententie stipulatione pene: si lata sententia emologabant eam. si absolutoria erat sententia dabatur exceptio reo. si condemnatoria non dabatur actio actori. sed hodie istud est correctum: quia siue emologatur tacite siue expresse datur pacti exceptio reo. si sententia est absolutoria & in factum actio actori. si sententia est condemnatoria: & illa sententia in urbe erat mandanda executioni apud prefectum urbis: in prouincijs apud rectores prouinciarum. Tertio dicitur. si pacto nudo compromittitur in arbitrum & non emologatur expresse vel tacite non datur actio vel exceptio preterquam si reperiretur scriptum compromissum in arbitrum cum religione sacramenti: ut in superiori dictum est. Quarto ponit quis sit effectus arbitri in principio & certe hic est effectus. si actor fecit reum vocari per nū cium interrumpitur prescriptio & actio mea perpetuatur ad xxx. anno. sicut coram iudice. Quinto dicit quis sit effect⁹ in medio. ecce si litigauimus coram arbitro. si recipiuntur attestationes & confessiones ita valent coram arbitro ut coram iudice: adeo ut si altera pars velit eis uti coram iudice ordinario q poterit. Tex. cum antea idest olim. Tex. dederat idest delegauerat: quia arbiter delegatus est iudex. unde mandaretur executioni eius sententia sm q dicitur. ff. de re iudica. l. a diuo pio. Text. calculus idest diffinitiua. sententia: quia arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: ut. j. de iudi. l. rem non nouam. alibi accipitur calculus pro computatione: ut. s. de errore calculi. Text. auxilium. quia non dabatur in factum actio. Tex. sancimus. Modo incipit secundum dictum. Tex. quos prediximus scilicet qui pacto compromiserunt sine stipulatione. quia si cum stipulatione compromissum est: si cum pena peti potest: alias ad interesse: ut. ff. eo. l. diem. Tex. mandari. ut dixi. s. l. proxi. in fine. Tex. silentio idest taciturnitate. x. dierum. & hoc statim adijcitur. Tex. & fugienti excepť. scilicet pacti facti. Text. & agenti memoratam scilicet in factum. Tex. altera autem parte. Incipit tertium dictum. Tex. cupiente. quia non emologat expresse vel tacite. Text. constitutionem loquitur de. l. proxi. superiori. Text. diffinita sunt. usq huc durat tertium dictum huius. l. Et super isto tertio dicto instatur & opponitur sic. Hic dicitur q si emologatur compromissum expresse vel tacite q datur actio vel exceptio ex sententia arbitri. Sed videtur q non datur actio vel exceptio: sed pene petitio: ut. s. eo. l. j. & ff. e. l. ij. Ad quod quidam dixerunt q non datur actio iudicati vel ex re iudicata: sed pacti exceptio: vel actio in factum. Uel dicatis alijs duobus modis. & uno modo sic. Regulariter ex sententia arbitri datur pene petitio: ut in. l. contra. Fallit in tribus casibus. cum compromittitur cum religione sacramenti: ut. s. l. proxi. Item fallit cum compromittitur & emologatur compromissum tacite vel expresse ut hic. Item fallit si continetur in compromisso pena soluta nihilominus remaneat firmum arbitrium. Uel potest dici secundo modo. aut compromittitur in arbitrum cum stipulatione: quo casu si est adiecta pena petitur pena: alias interesse: ut. ff. e. l. diem. §. ulti. & his casibus petitur pene petitio tantum. non autem datur actio vel exceptio: ut in. l. contra. aut compromittitur pacto nudo: & tunc quia non potest aliter subueniri litigatoribus: potest pacto compromitti: ut. ff. e. l. liti. §. interdum. & hoc casu si emologatur datur actio & exceptio ut hic. ¶ Sed hic quero. quid si duo compromittunt in arbitrum & dicunt. pena soluta rato manente laudo. nunquid dabitur hoc casu actio & exceptio? Dixit dominus Azo. q sic: ut. ff. e. l. ij. & hoc ideo quia videntur duo compromissa. unum cum pena. aliud sine pena. cum dicunt pena soluta rato manente pacto: licet ex compromisso penali non detur actio vel exceptio: tamen ex compromisso non penali datur actio & exceptio. & ad hoc est argumentum. s. de transactio. l. cum proponas. & ff. de transactionibus. l. qui fidem. & hanc opinio. approbat consuetudo. Dominus tamen meus dicebat aliter. ex quo adijcitur in compromisso rato manente laudo: non datur actio vel exceptio: quia hec lex debet intelligi cum compromittitur pacto nudo. Preterea hic tractamus de emologatione que fit post laudum in pacto predicto casu fecit ante litem laudum. unde dicebat dominus meus q poterat pena peti & illa verba non faciebant emologationem: sed operabantur hoc: ut si semel pena esset exacta: adhuc fieret contra laudum: ut posset pena peti. ut. ff. e. l. si unus. §. sciendum. Sed segnori videtur q ante laudum posset fieri emologatio ut sententia iudicis. Dicitur q ante sententiam potest renunciari appellationi & post: ut. j. de tempo. ap. l. ulti. in fin. Item si dicamus duo esse compromissa: non videtur absurdum. Tex. licet nō ignoramus. Modo ponit quartū dictū huius l. & in isto quarto dicto ponit qs sit effect⁹ arbitri in fi. Text.

inchoata. ¶ Or segnori no. ar. p opi. nostra contra opinio-nem illorum qui dicebant non offerri libellum coram arbi-tro: qz hic dicitur si petitio fit in scriptis coram arbitro τ ex-ecutoris missio: perpetuatur actio coram arbitro sicut coram iudice: vt arg. j. de prescriptio. xxx. vel. xl. anno. l. sicut. Sed nos dicimus ꝙ libellus debet offerri in scriptis coram ar-bitro sicut coram iudice: vt hic nec ob. auct. generaliter. s. de episco. τ cleri. in fin. dicitur nisi causa moueatur ex con-sensu vtriusqz partis referri ad satisdationem que prestatur de lite perducenda vsqz ad finem. non autem refertur ad li-belli oblationem. non autem dico ꝙ sola libelli oblatio in-terrumpat prescriptionem: τ sic perpetuatur actio. sed exe-cutoris missio perpetuat actionem. sicut coram iudice nisi in casu quando libellus principi offertur: vt. s. quando li. pn. da. l. j. τ. ij. Tex. τ ad h generaliter. Incipit quintum dictuz in quo ponit quis sit effectus arbitri in medio. Text. in fa-ctum respicientis. quia illa que sunt facta debent in positio nibus poni ad illas positiones debet respon. non debet po ni ius: quia ius certum est: sed factum incertum τc. vt. ff. de tur. τ fac. igno. l. ij. Text. vt in iudicijs. vnde habetis hic ꝙ sicut testes producuntur coram iudice: ita coram arbitro. τ testes producti coram arbitro valent coram iudice eo saluo quod dicitur. j. de testi. l. vlti. τ. j. de liberali causa. l. iubemus. Item nota ꝙ acta coram arbitro τ coram iudice inter eas-dem personas perpetuam vim habent: vt. j. de re iudi. l. vlt. ¶ Item no. in fin. in. l. ista ꝙ triplex est effectus arbitrij vnus est effectus arbitrij in princip. ¶ Item in medio est vnus. ¶ Item in fin. est alius. τ ex predictis apparet iudicia τ ar bitria habere similitudinem τ dissimilitudinem: vt plene di-xi. s. e. l. j.

Sancimus. Hec. l. sicut τ due pre-cedentes est noua. l. iu stinia. τ in. l. ista dicitur ꝙ mulieres etiam si sunt summe opinionis in se non suscipiunt arbitrium etiam inter libertos. quia mulie-res debent castitati intendere τ quia debēt se intromittere de operibus que natura eis indulserit. τ qz non decet eis se immiscere cetibus virorum. τ ideo si susci piunt in se compromissum τ earum sententie non pareatur non datur actio del exceptio vel pene petitio. Tex. abstine-re: vt a publicis officijs: vt. ff. de reg. iur. l. femine. Text. su-sceperit inter extraneos aut inter libertos: vt. j. dicit. Tex. vt ex eorum scilicet libertorum. Text. nulla pena scilicet si non pareatur eius sententie. Tex. conuentores idest dece-ptores: vel conuentores idest actores. Unde not. ꝙ mulie res debent se intromittere de his que natura permisit eis. non autem virilibus officijs debent se intromittere. τ ideo mulier non potest esse iudex: vt. ff. de iudi. l. cum pretor. §. p. Item mulier non potest esse arbiter: vt h. τ est ratio. in mul-tis est deterior conditio feminarum τc. vt. ff. de sta. ho. l. in multis. ¶ Or segnori formauit hic dominus Azo. quādaz questionem quam non determinat. quid de comitissa matil-da? τ quid comitissa campanie? τ illa fuit maior ꝙ fuisset co mitissa matilda: τ ꝙ fuisset inter christianos. τ in talia exer cebat merum imperium quid erit de ea nunquid poterit in ea compromitti? τ fuit alia comitissa campanie in vltramon tanis partibus. sed illa non habebat comitatum a se sed a filio suo. nunquid in comitissam campanie potest compro-mitti? Uidetur ꝙ non quia hec. l. indistincte prohibet in fe minas compromitti etiaz a libertis suis. vnde cum arbitria sunt redacta τc. vt. ff. e. l. j. τ sicut mulier nō potest esse iudex vt. ff. de iudi. l. cum pretor. §. penulti. ita nec arbiter: vt hic. Item esse iudex vel arbiter est virile officium: vt. ff. de regu. iur. l. femine. Econtra videtur ꝙ possit in ea compromitti: quia exercebat merum imperium quod magis erat: multo-fortius possunt esse arbitrisse ꝙ habent notionem tantum quod est minus: quia quod τc. vt. ff. de regu. iur. l. cui quod plus. ¶ Sed segnori in questione ista dicendum est ꝙ de iure non potest esse arbiter vel iudex: vt hic. τ. l. cum pretor nisi a principe impetraret. nam a principe bene potest hoc impetrari. si dicat non ob. tali lege: quia princeps: vt. ff. de le. τ se. con. l. princeps. tamen iure canonuz satis est decisuz de quibusdam qui compromiserunt in reginam francie. τ dominus papa facit mentionem de lege ista τ ponit textum huius. l. de verbo ad verbum. τ dicit ꝙ potest esse arbiter; vt extra. e. titu. c. dilectissimus.

¶ De satisdando.

¶ Exquo vidimus de arbitris videndum esset de iudi-cijs. sed quia coram arbitris τ in iudicijs satisdatur: dicit rubrica de satisdando. Et not. licet rubrica ista loquatur indefinite de satisdando: restringitur in particulari de sa-tisdando rem ratam habiturum τ iudicatum solui τ de do-mino defendendo: de quibus omnibus agitur in. l. vnica huius titu. vt patet in littera.

Non est. In. l. ista. iiij. dicuntur prin cipaliter. ¶ Primo dicit: si procurator actoris constitutus est apud acta: cum sit procurator presentis non satis dat de rato. ¶ Secundo dicitur: si domi-nus constituit procuratorem apud acta: τ postea mutauit ignorante aduersario τ iudice: τ factum est cum eo quasi cum procura. ratum habetur. ¶ Tertio dici-tur: si aliquis est constitutus procurator apud acta τ recon uenitur: debet satisdare de domino defendendo in recon-uentione: als repelleretur ab agendo. ¶ Quarto τ vltimo dicitur ꝙ procurator rei semper debet satisdare iudicatum solui in ipso litis exordio: etiam si factus sit apud acta: als legittimus defensor non est. Tex. qui apud acta. i. coram iu dice. Tex. satisdare. que cautio interponitur cum dubita-tur de mandato: vt. s. de procura. l. j. τ ibi dixi. sed vbi con-stituitur procurator apud acta habet mandatum: vt. ff. de p cura. l. si procura. Tex. itaqz. Incipit scdm dictum. Tex. de-bebit. sub si est mutatus absente aduersario: τ ignorante iu-dice. Et est ratio quia non debet suum consilium mutare in alterius iniuriam: vt. ff. de regu. iu. l. nemo debet. secus tn̄ est si vtroqz sciente mutatus est procurator: qz tunc non ha bebitur ratum: vt. ff. de solu. l. vero procura. §. sed τ siquis. Si autem mutaretur procurator ignorante aduersario sciē te iudice non valet sententia: quia iudex fert sententiam in minus legittimam personam scienter: vt. ff. de procurato. l. si procurator. τ presumitur semper ignorantia ex parte ad-uersarij nisi contra. probetur: vt. ff. de probatio. l. verius. τ hoc habet locum ante litem contestatam. post litem cōtesta. bene potest mutari procurator sciente aduersario τ ignorā-te iudice certis ex causis: vt. ff. de procura. l. ante litem con-testa. τ. l. scilicet. τ. l. que omnia. in prin. Tex. sinautem. In-cipit tertium dictum. Tex. exordio. quia tunc dz opponi: vt ff. de procurato. l. pompo. §. rati. als tamen exordium dicit post litem contesta. vt in auc. de litigi. §. omnem. Tex. non conceditur. pena enim pcurato. non defendētis hec est τc. vt. ff. de procurato. l. minus. §. pena. τ. s. de procura. l. inui-tus. Tex. rei. autem. Incipit quartum dictum. Tex. pro-cura. cum mandato: vel defensor sine mandato. Tex. presta re cogitur. vt institu. de satis. §. vltimo. τ. j. de consor. e. litis. l. ij. que satisdatio continet in se tres clausulas: vt. ff. iudi. solui. l. iudicatuz solui. ¶ Sed segnori consueuit queri sup lege ista que est ratio diuersitatis quare procurator actoris constitutus apud acta non satisdat de rato: sed procurator rei semper satisdat iudicatum solui? Respondeo ꝙ potest assignari duplex ratio. Prima est illa: quia reus satis est cō tentus per exceptionē doli: quia semel approbatū amplius reprobare non licet: vt. ff. de eo per quem factum erat. l. j. §. si reus. τ. ff. de nego. ge. l. pomponius. sed actori non est cō-sultum ꝙ procurator rei habeat mandatum nisi satisdet. qz licet sententia sit executioni mandanda in bonis domini nō procurato. vt. ff. de procurato. l. plautius. tamen non tenere-tur dominus si procurator eius dolum committeret. Uel potest dici ideo non satisdat procura. actoris de rato quia non posset committi stipulatio: vnde non est interponenda: vt argu. ff. de procurato. l. non cogendum. quia si reus vin-cit τ dominus non vult habere ratum: cogitur habere ratum: quia non potest reprobare quod semel approbauit: vt. s.

vt.s.dixi. Si autem reus non vincit sed succumbit et dominus non vult habere ratum: reus debet gaudere et debet cantare hymnũ domini. Gloria in excelsis deo. vnde nõ cõmittitur stipulatio ad interesse: vt.ff.rem ra.babe.l.si comissa.sed satisdatio rei bene debet semper interponi: quia forte dominus non erat soluendo: quia interest habere fideiussores etc.vt.ff.de lib.le.l.iij. Item forte iste procura.dolũ committeret: vnde teneretur: vt.ff.iudi.solui. ¶ Sz denuo quero. et aduertatis hanc questionem.quia de facto quottidie contingit.potest ne procura.rei ab hac satisdatione iudicatum solui a domino subleuari.vel procur. actoris de domino defendẽdo a satisdatione in reconuentione quã tenetur prestare: vt.s.l.seruum.§. pretor ait.et.l. non solida qu alieno nomine. Respon.sic.dominus reus veniat in iudicio: et apud acta pro suo procura.promittat iudicatum solui in omnibus suis clausulis: et pro eo fideiubeat sub hypotheca rerum suarum: et q̃ tempore ferende sententie veniet in iudicio.et si non veniet omnia dabit in quibus procura. suus fuerit condemnatus nisi fuerit prouocatum.et idez est si similem promissionem faciat dominus pro suo procura.tabellioni recipienti nomine actoris: vt probatur insti. de satisda.§.si vero quis conuenitur.et ad hoc est ar.j.iudi.solui. l.si ad defendendum. ¶ Sed denuo quero h. satisdat.procura.actoris vel rei coram arbitro? Uidetur q̃ non: vt.ff.de arbi.l.non distinguemus.in fin. Econtra videtur q̃ sic cum arbitria sunt redacta etc.vt.j.de iudi.l.rez nõ nouã. Sed in questione ista distinguo.aut procura.compromittit cum pena et litigat nomine domini: quo casu nõ habet satisdare: vt in preal.l.non distinguemus in fi.aut dominus compromittit et procur. litigat: quo casu debet satisdare.

¶ De formulis et impetra. sublatis.

¶ Quia in arbitrijs et in iudicijs formule idest actiões habent proponi: et actiones olim habebant a pontificibus impetrari: et quia impetrationes actionum sublate sunt: ideo dicit rubrica de formulis et impe.idest de actio.sublatis. Et exponetis rubricam de for.idest actionibus et impetrationibus.sub.sublatis.quarum forma erat talis: vt si quis caderet a syllaba caderet a tota causa.et bene expono.d for.idest de actionibus: quia ita describebatur actio olim: vt .ff. de fur.l.si seruus nauem.sed hodie describitur aliter actio: vt institu. de actio.in princip.et bene dicit rubrica de impera. actionum.quia olim non poterat quilibet proponere actionem pro motu animi sui: sed ibat ad principez: vt.ff.de regu.iu.l.ij.§.deinde.sed hodie hec solemnitas est sublata vt hic dicitur.

Juris formule. Lex ista respicit primã partem rubrice et dicit hoc. Olim ita erat actio et formule proponende erant cum antiqua solemnitate que erat talis.vt si qs caderet a syllaba caderet a tota causa.sed hodie sublate sũt iure formule idest formata verba. Tex. aucupatione. aucupatio proprie est insidiatio: quia qui volũt capere aues insidiantur auibus.sic reus actori insidiebatur: vt si actor caderet a syllaba caderet a tota causa. Text. ãpu tentur. Unde no.in actionibus proponendis antiqua solemnitas verborum est sublata vt in interdictis proponendis: vt.j.de interdic.l.certi.sic in bonorum posses. petenda solemnitas verborum est sublata: vt.j.qui admit.ad bonoꝝ posses.pos.l.quicunq3.

Alli. Lex ista respicit vltimam partẽ rubrice.et in.l.ista colligitur quedam exceptio que olim habebat locũ.olim quandocunq3 actor proponebat actio. contra reum: dicebat reus: non debet actor audiri: quia non impetrauit a principe. vnde si nõ ostendebat impetrasse a principe repellebatur.sed hodie ista solemnitas est sublata hac.l. Text. constiterit. sed si aliquis proponeret ineptam actionem non audiretur: vt.ff. si men.fal.modo dixe.l.j.

¶ De iureiuran. propter calum. dando.

¶ Segnori rubrica ista dupliciter posita inuenitur.et communes rubrice ita inueniuntur de iureiuran. propter calũniam dando. Quidam tamen habent de iureiuran. calumnie.et hec rubrica potest dupliciter continuari: quia in arbitrijs et iudicijs iuratur de calumnia: vt.j.e.l.ij.ideo dicit rubrica de iureiuran. Uel potest secundo modo continuari de preparatorijs iudiciorum scilicet de vocatione in ius: et de satisdando: et de impetratione actionum dictum est.verũ quia post predicta lite contesta. iuratur de calumnia: ideo ponitur hec rubrica. Et potest exponi rubrica de iureiuran. calumnie dando scilicet iurando: sicut alibi dicimus.quilibet habeat suam propter fornicationem scilicet vitandam non exercendam. Et no.licet multa sacramenta sint: tamẽ triplex vel quadruplex est sacramentum de quo rubrice nostre faciunt mentionem. Est vnum sacramentum credulitatis.et istud est sacramentum calumnie quod prestatur: quia iurat actor q̃ bona fide agit.et reus iurat q̃ bona fide venit ad contradicendum: vt.j.e.l.ij.in princi.et.s.e.l.j. Est aliud sacramentum veritatis cum iuratur ita esse vel non esse. et istud aliud est voluntarium.est aliud iudiciale: et istud est necessariuz.et est introductum ad lites decidendas: vt.j.de rebus credito.et iureiuran.in rubrica.et.l. bonefidei.et.ff.de iureiuran.l.j. Est tertium sacramentum quod est de affectione vt est sacramentum in litem.et de isto habetis rubricam .ff. de in litem iuran.l.in actionibus.et.j.de in litem iurã.l.alio. Est quartum sacramentum cum quis suscipit administrationem reipu.vt in aucten.iusiuran.quod prestatur ab his in rubrica.et de his sacramentis agitur principaliter in.ll. nostris inueniuntur et multa alia sacramenta de quibus incidenter fit mentio in rubricis nostris in libro nostro: vt est sacramentum testis: vt.j.de testi.l.iureiuran. Item vt est sacramentuz purgationis: vt.s.de his qui ad ecclesi.confug. l.presenti.et.j.de fide instrumen.l.vltima.et.j.de iure dotiuz impe.l.vlti. Item sicut est sacramentũ qđ prestatur ab actore: vt.s.de episco.au.l.de creationibus.

In omnibus causis. Segnori totus iste titulus qui ꝯtinet duas.ll.et tres aucten.est nouus titu.iustinia.et lz in antiquis.ll.in pluribus locis fieret mentio de sacramento calumnie vt in littera dicemus tamen istis duabus.ll.et in aucten.hic positis multa corriguntur et adduntur. Et in.l.ista dicuntur duo. Primo dicitur: si ego produco cõtra te aliquas litteras priuatas vel aliquod instrumentum pub.et tu dicis illas litteras falsas vel instrumentum falsum.et ita requiris q̃ probem veras esse litteras vel illud instrumentum veruz esse: siue hoc fiat post litem contesta.siue ante: indubitanter tu habes necesse iurare de calumnia: scilicet q̃ non animo calumniandi exigis hanc probationem.et iurabis de calumnia: quia sepe timore sacramenti contentiosa instantia litigantium compescitur. Secundo dicitur: si seruos peto subijci questionibus quo casu subijciuntur indubitanter debeo iurare q̃ non odio seruorum nec propter offensas coheredum peto subijci seruos questionibus.sed quia aliter veritas sciri nõ potest quo casu serui subijciuntur questionibus in his casibus quibus.ll.admittunt. Tex.causis idest questionibus siue pecuniarijs siue criminalibus vt dicam.j.l.proxi.siue ordinarijs siue extraordinarijs. Tex.siue propter litteras scilicet priuatas. Tex.siue propter instrumẽtum scilicet pu.et potest dici q̃ fuit tractatum ante litem contesta. vel post: qz litteras falsas dicebat. Tex.incumbit.nam si produco contra te instrumentum: et tu reuocas in dubium: illi scripture debeo fidem imponere: vt.j.de fide instrumento.l. iudices. Text.de calumnia vitanda. Text.ne autem. Incipit secũdum dictum: et potest continuari sic.dictum est cum aduersarius exigit vt probem litteras veras esse quas contra eũ produco q̃ nõ cogor probare nisi iuret q̃ facit animo calumniandi. vnde sicut timore sacramenti compescitur.instantia.contentiosa litigantium: ita timore sacramenti con

pescitur si aliquis petit subijci seruos questionibus. Tex. in questione seruorum. i. est proprie examinatio habita a seruis: cum tormentis: vt. ff. ad sille. l. j. §. questionem. Text. ad hoc venire. s. quod serui subijciantur questionibus. ¶ Or segnori super. l. ista not. plura nota. Et primo not. quod sacramentum calumnie est introductum: vt eius timore contentiosa instantia litigantium compescatur. Unde tria sunt introducta ad calumniam compescendam. Primo sacramentum calumnie. vt hic. Item metus infamie: vt. ff. de his qui not. infa. l. j. Item quia ad sumptus litis damnatur qui iniuste vocat aliquem ad iudicium: vt. j. de iudi. l. properandum. §. siue autem alterutra. et. ff. de iudi. l. eum quem temere. Item no. hic quod serui subijciuntur questionibus interdum licet regulariter non petatur seruus torqueri pro domino vel contra dominum: tamen in. l. iulia. ma. torquetur: vt. j. de questionibus. l. j. Item serui hereditarij subijciuntur questionibus si dicant legatarij quod heres aliqua occultauit de hereditate: vt. j. de iure deli. l. scimus. §. licentia. et. j. de questionibus. l. vlti. Item not. quod qui petit seruos subijci questionibus iurat quod non petit seruos torqueri odio seruorum vel coherendum: sed quia aliter veritatem scire vel ostendere non potest vnde colligitur hic quod serui subijciuntur questionibus ad eruendam veritatem quia boni iudicis est inquirere omnibus modis veritatem quibus potest: vt. ff. rerum amo. l. marcellus. et. j. de rebus cre. et iureiuran. l. j. et. s. de here. et ma. l. qui in fine. Item ex. l. ista colligetis arg. ad vnum ad quod tota die allegamus. l. istam tota die dicimus quod super exceptionibus declinatorijs que opponuntur ante litem contesta. vt. j. de excep. l. penul. et vlti. iuratur de calumnia. que potest ad hoc adaptari hoc modo. ego ante litem conte. producebam contra te aliquas litteras per quas volo me ostendere clericum tu negabas eas esse veras: et sic a me exigebas probationes quod probarem eas esse veras. iurabis ne quod non facis animo calumniandi? Certe sic. quia super talibus est iurandum de calumnia: vt. j. de lib. causa. l. liberis. in fi. et. j. de dila. l. a procedente. bene potest etiam. l. ista intelligi post litem conte. vt dicamus. si petebam. c. a te. litem fui contestatus et produco litteras priuatas ad probationem: et tu negas eas esse veras: debes iurare de calumnia: vt hic. Unde ex premissis colligetis hic duo. Quod super declinatorijs exceptionibus emergentibus questionibus iuratur de calumnia ante litem contes. secundum vnam lec. Item iuratur de calumnia post litem contes. secundum aliam lecturam: vt. s. dixi. Item ex premissis colligitur quod vbi causa agitur ex ordine libello oblato iuratur de calumnia demum lite contes. vt. j. l. proxi. sed vbi agitur extra ordinem iuratur de calumnia ante litem conte. vt hic. et dicam. j. l. proxi. et ad hoc est argumen. ff. qui satis. co. l. de die §. iurare als iubet. et plura non dico in. l. ista: quia dicam in l. sequenti. que hic scripta sunt ibi melius adaptantur. ¶ Or segnori habetis hic vnam aucten. que incipit. hodie hoc sacramentum.

Hodie sacramentum. A.

Hec auc. continuatur ad. l. C. hoc modo. Lex. C. iubebat quod super quolibet capitulo quod reuocabitur in dubium iuraretur de calumnia. sed istud hodie correctum est per auc. istam. et dicitur in auc. ista quod hodie iuratur de calumnia super negocio principali. et hoc sacramento continetur quod super toto negocio aliquid calum. non fiet. Tex. in inicio idest in ipsa lit. conte. Unde no. olim iurabatur de calumnia super quolibet capitulo quotiens exigebantur alique probationes etiam in media causa: vt in. l. C. habuistis. et. ff. de iure iuran. l. iusiurandum. §. iusiurandum. hodie tamen semel iuratur in ipsa contestatione litis: vt hic. et hec auc. est in cor. aucten. de his qui ingre. ad appella. colla. v. in fin. et ad hoc etiam concor. aucten. quam legam. j. l. proxi.

Rem et iudices. Lex ista sicut et superior est noua. l. iustini. et ista lex diuiditur in octo dicta. quamlibet partem legemus per se. Et prima pars durat vsque ad. §. quod obseruari. Secunda vsque ibi: sinautem affuerit. Tertia vsque ibi: sed quia veremur. Quarta durat vsque ibi: hoc etiam. Quinta vsque ibi. quod si actor noluerit. Sexta vsque ibi: si enim et ipse principalis. Septima vsque ibi: antiqua itaque. Octaua vsque in fin. Unde in. l. ista in princi. iustini. dicit hoc. quia dicit iustini. in quadam. l. nostra continetur ita quod iudices quando examinant negocia domini debent habere librum euangeliorum coram se. Item in eadem. l. continetur quod aduocati iurant iniquam non fouere litem: et si viderint ex postfacto iniquam cum sibi videbatur bona ab inicio: quod deserent illam litem. vnde si isti ita iurant: quantomagis equum est vt actor et reus iurent de calumnia. et ideo dicit iustinia. si duo litigant ad inuicem: lite conte. debet primo iurare actor quod non animo calum. agit. et reus debet iurare quod non animo calumniandi resistit. prestito autem sacramento ab actore et reo statim aduocati iurent non fouere iniquam. litem. et debet iurare actor de calumnia in iudicio coram iudice nisi dignitas vel sexus persone aliud suadeat: tunc enim sacramentum mittitur ei domi vt iuret presente aduersa parte vel suo procura. hoc dicit prima pars huius. l. Uidete expositionem littere. Tex. cum iudices. sub. siue arbitri. nam et coram arbitris prestatur iuramentum calumnie: vt. j. de iudi. l. rem non nouam. et. j. e. l. Tex. concessimus. dicit iustini. Tex. propositis. sed non tactis: vt. j. de iudi. l. rem non nouam. in principio. nam de illa hic facit. mentionem dum dicit concessimus sic et als proponuntur: sed non tanguntur. s. de episcop. et cleri. aucten. sed iudex. Tex. litibus scilicet pecuniarijs vel causis criminalibus: vt. j. dicam. Text. neque fugientem scilicet reum. Text. in primordio litis idest in initio litis: vt in auc. de litig. §. omnem. Tex. narrationem. et sic post litem contes. vt. j. de litis contesta. l. j. et. j. de iudi. l. rem non nouam. Tex. iusiurandum scilicet calum. Text. actor quidem iubet scilicet primo. Tex. habere. et ita sacramentum calumnie est de credulitate. Tex. ante iudicem. cum examinat. et diffinit. Text. vel dignitas. quia est episcopus vel senex. Text. vel sexus. quia magna domina est. et non decet mulieres se immiscere cetibus virorum: vt. s. de procura. l. maritus. Tex. procedere. et ad hoc facit. ff. de iureiuran. l. ad personas. Tex. presente. sub si velit. ¶ Or segnori no. in principio huius. l. quod iustinia. fecit istas duas. ll. huius titu. propter tollendas calumnias iudiciorum. et dicit quod iudex cum incipit examinare negocia debet habere euangelia coram se: vt timore euangeliorum iuste examinet: vt in principio huius. l. et. j. de iudi. l. rem non nouam. et actor primo et reus postea iurant de calumnia. et istud sacramentum interponitur lite contesta. vt hic et ipsi aduocati iurant quod non fouebunt iniquam litem. et si ex postfacto iurauerint iniquam litem esse quod deserent eam vt hic. et. j. de iudi. l. rem non nouam. ¶ Or segnori: circa. l. istam est multum insistendum. et scio quod dominus Joan. siue Nicola. fu. post eum commentauit. l. istam. et in libro isto. insuper etiam commentauit eam eisdem verbis in casibus domini Guilier. de cabriano qui casus nuncupantur: sed casus non ponuntur nisi in quibusdam. ll. et Nicola. furiosus sic incepit commentare. Inter cetera que Joan. facundus. nec minus facundi sui auctoris in medium contulit. hac. l. questiones formauit: et scripsit multas questiones: et tamen multe ex eis non sunt questiones: et fecit omnes super. prin. huius. l. tamen nos non adaptabimus omnes super principi. huius. l. quia cetere partes huius. l. remanerent nimis nude. sed nos aliquas adaptabimus ad princi. huius. l. et aliquas ad singulas partes huius. l. et est verum quod dominus Joan. circa formandas questiones seruauit ordinem naturalem: et elegantem: quem ordinem seruare possemus si vellemus dicere circa primam partem huius. l. et non circa alias partes. et seruauit Joan. istum ordinem. Primo videndum est circa personas: que persone iurent de calumnia: et circa hoc formauit bene. xx. questiones. Et primo sic. videndum est quis primo iuret: vtrum actor vel reus: vel vtrum tutor. vel curator: vel pupillus: vel adultus: vel si sunt plures tutores vtrum omnes iurent vel vnus. Item si tutor vel curator iuret: an minor iuret de veritate dicenda. Item vtrum sindici vel administratores ciuitatis vel epi vel abbates iurent de calumnia.

de calumnia. Itē vtr̄ filius vel pater. Item vtr̄ iurent tam layci q̄ȝ clerici. Itē an dominus vel pcurator. Item vtruȝ pcurator in rem suā. Item vtr̄ recipiat distinctioneȝ in pcura. in rem suam. Item vtr̄ actores ciuitatis. Secundo quesiuit vtr̄ in omnibus causis iuret̄ de calumnia. quesiui vtr̄ in pecuniarijs tantū siue in criminalibus. Item vtrum in causis criminalibus siue extraordinarijs. Item vtruȝ in causis ordinarijs: siue extraordinarijs. Item vtrum in causa appel. Itē si perit instantia iudicij ꝛ iteꝝ agatur de nouo an iuretur de calumnia. Item an iuretur de calum. in exceptionibus declinatorijs. Item quesiuit vtrum iuretur de calumnia cum mulier petit mitti in poss. ventris nomine ꝛ cum quis nunciat nouum opus. ꝛ cum quis petit mitti in cā poss. dāni infecti. Iteȝ quesiuit vtrum sacramentuȝ calum. possit remitti. Item si indulget imperator ne aliquis iuret an valeat. Item si aliquis iurauit perpetuo non iurare. Item quesiuit vtrum. l. ista corrigat veteres. ll. ꝛ in parentibus ꝛ in patronis que dicunt eos non iurare. Item quesiuit vtruȝ corrigat. ll. veteres que permittebant procura. simplicem iurare. Item quesiuit si cadit actor reus a iure suo: vtrum per sententiam an ipso iure. Item an liceat appellare vel non si cadit a iure suo. Nos tamen seruabimus ordinem iustiñ. ¶ Et in primis quero quis iurabit de calumnia: vtrum actor vel reus. verbigratia. actor offert libellum lite contesta. dicit actor iudici: faciatis iurare reum de calū. dicit reus: iuret actor primo. quis primo debet iurare? Certe dicimus ꝙ primo actor iurat de calumnia: ꝛ postea reus ꝛ pro hoc facit illa regula, qui prior appellat ꝛc̄. vt. ff. de iudic̄. l. qui prior. Item pro hoc facit littera istius. l. que dicit ꝙ primo iuret actor q̄ȝ reus. ꝛ ordo scripture seruatur. sic. s̄. de iustiñ. co. fa. in fin. ꝛ. ff. de vsucap. l. quotiens. ꝛ. ff. de fideicommis. liber. l. generaliter. §. ꝙ ergo. Sed quedam. l. videtur cōtra. que videtur velle ꝙ primus iuret reus q̄ȝ actor: vt institu. de pe. temera. li. in princip. Sed certe non obstat. quia illa. l. non vult ponere ordinem iurandi de calum. sed que persone iurant de calum. nam primo actor postea reus vt hic. nam ordo scripture non semper seruatur: vt. ff. de pe. le. l. quidam. ¶ Secundo quero quid in duplicibus iudicijs in quibus vterqȝ reus vterqȝ actor censetur quis iurabit de calumnia? Certe dicimus ꝙ ille qui prouocat fungitur patribus actoris. ꝛ ideo primo iurabit de calū. si simul prouocant ad iudicium: forte dirimendum erit: vt. ff. de iudi. l. in istis. Preterea in istis tribus iudicijs actor iurabit vt actor ꝛ reus: vt. ff. de procura. l. si defunctus in fin. ꝛ. ff. fami. hercis. l. coheredes. §. qui familie. ¶ Tertio quero nunquid de calumnia iurabunt clerici? Dicunt quidam ꝙ non. quia regulariter canonicis vetatur: vt. s̄. de episcop. ꝛ cleri. l. cū clerici. quia nihil commune habent cum publicis actibus: vt. s̄. de episco. ꝛ cleri. l. placet. Sed verius est ꝙ clerici iurent de calumnia siue agant siue conueniantur. ꝛ pro hoc facit principium huius. l. quia dicit ꝙ actor ꝛ reus iurant. ꝛ dicit indefinite ꝛ indefinita equipollet ꝛc̄. vt. ff. d̄ ser. vr. pre. l. si seruitus. in princi. Item. quia. l. dicit ꝙ principales persone iurant indistincte: vt in auctenti. hic signata que incipit. principales. Non ob. l. cum clericis. quia prohibituȝ est iurare regulis canonicis scilicet iudicio sisti. sed promittunt sub hypotheca rerū suaruȝ: vt in auc̄. de sanctis. epi. §. si quis. Item non ob. quia nil commune habent cum publicis actibus ꝛc̄. quia istud est intelligendum ꝙ non debent adesse spectaculis vt laici: vt. s̄. de episco. ꝛ cleri. l. repetita. ¶ Quarto quero quid si filius agit contra patrem vel libertus contra patronuȝ quibus casibus possunt: iurabūt ne parentes vel patroni de calum. Videtur ꝙ sic. quia hec l. indefinite loquitur. ꝛ dicit ꝙ actor ꝛ reus iurāt de calum. Nec ob. ff. qui satis. cog. l. de die. §. iubet. ꝛ. ff. de iureiuran. l. iusiurandum. §. qui iusiuran. que dicunt eos non debere iurare: quia sunt correcte per. l. istam: quia non est nouū ꝛc̄. vt. ff. de le. ꝛ se. con. l. non est nouum. sed nos dicimus ꝙ nō iurabunt predicte persone. ꝛ dicimus speciale. esse in eis ꝙ non iurent. ꝛ dicimus. ll. contra. non esse correctas: quia legum correctio est vitanda inquantum vitari potest: vt. j. de appellatio. l. precipimus. ꝛ in. l. ista ponit genus scilicet ꝙ actor ꝛ reus iurent de calumnia. ll. contra. ponunt instantiam generis ꝛ semper iure nostro ꝛc̄. vt. ff. de re. iu. l. in toto. ¶ Quinto quero nunquid est iurandū de calum. in omni causa tam pecuniaria q̄ȝ criminali? Dixerunt antiqui in lite pecuniaria est iurandum de calum. non autem in criminali causa. ꝛ pro eis facit prin. huius. l. quia dicit in omnibus litibus: ergo in pecuniarijs tantum. nam proprie lis est pecuniaria. causa: criminalis: vt. ff. de testibus. l. j. in princip. Item pro ista sua opinione inducunt: ideo iuratur in cā pecuniaria non criminali: quia accusationes mihi habent cōmune cum priuatis iudicijs: vt insti. de publi. iudi. in principio. ergo iuratur in causis pecuniarijs: non autem in criminalibus. Item hanc eoruȝ opinionem probant esse verā alijs rationibus: ꝛ statim in causis criminalibus non iuratur de calumnia ab actore: quia satis compescitur calumniator similitudine supplicij: vt. j. de accusa. l. vltima. Itē reus accusatus non iurat de calumnia: cum liceat cuilibet accusato redimere suum sanguinem: vt. ff. de bo. eoruȝ qui mor. sibi con. l. j. Sed in questione ista dicimus contra. ꝛ dicimus ꝙ iuratur de calumnia in lite pecuniaria ꝛ criminali. ꝛ pro nobis facit: quia littera istius. l. in principio. dicit in omnibus litibus: ꝛ sic in pecuniarijs. Item. s̄. l. proxi. dicit in omnibus causis. ꝛ sic in criminalibus. Item. ll. dicunt debere iurare de calumnia in crimine falsi: vt. j. de fide instrumen. l. cum quidam. ꝛ in. l. iul. repe. ꝛ. j. de pena iudi. qui male iudi. auc̄. nouo iure. Non ob. ll. allegate pro opinione antiquorum. ꝛ statim non ob. q̄d ipsi dicunt: nihil habent commune accusationes cum priuatis iudicijs: quia potest exponi. nihil habent commune. i. nō omne. aliqua habent communia: quia sicut in causa pecuniaria libellus offertur: ita in causa criminali: vt. ff. de accusa. l. libellorum. Sed differunt quia in pecuniarijs peto aliquid mihi dari vel fieri. in criminalibus ago ad vindictam: vt. ff. de iniurijs. l. ꝙ senatus. ꝛ. l. pretor edixit. Vel potest exponi: nil habēt commune. quo ad quid. quia in priuatis actionibus admittitur is cuius interest: ita ad publica iudicia admittitur quilibet de populo: vt. ff. de accu. l. cum plures. Item non ob. ꝙ compescatur calum. similitudine supplicij: quia potest esse ꝙ defert verum crimen ꝛ probat̄ falsis testibus. vnde vtileȝ ꝙ iuretur de calumnia in causis criminalibus: vt abstineat accusator a falsis probationibus. Item nō ob. ꝙ licet cuilibet redimere sanguinem suum ꝛc̄. Item quia illud verum est extra iudiciuȝ. s. transigendo q̄d potest fieri: vt. s̄. de transactio. l. transigere. ꝛ. ff. de priua delic. l. in omnibus. non tamen veruȝ est ꝙ reus exerceat in iudicio calumniam producendo falsos testes in iudicio. ¶ Sed denuo quero quid si petit mulier se mitti in poss. ventris nomine. nunquid iurabit de calumnia? Item petit tutor car. bonorum poss. nomine impuberis. nunquid iurabit de calumnia? Item petit mulier filium nutrire. nunquid iurabit de calumnia? Item petit filius a patre ali vel pater a filio nunquid iurabit pater vel filius de calumnia? Dominus Joā. de subtilitate ingenij sui que fuit maxima reuocabat in dubium istas questiones: quia. l. videtur velle ꝙ iuretur de calumnia demum lite conte. ꝛ in talibus non fit litis contesta. Sȝ in questionibus istis dico iur̄. de calumnia: quia ll. sunt expresse que dicunt. vt. ff. de iureiuran. l. ait. pretor. §. penultimo. ꝛ. ff. ad car. l. iij. §. due cause. ꝛ. j. de libera. causa. l. vltima. Non ob. quod dicitur in. l. ista ꝙ iuratur de calumnia demum lite contesta. quia illud verum ē in his que ordinario iure aguntur. in his que extraordinarie aguntur iurabitur de calumnia etiaȝ lite non contesta. vt patet in predictis. ll. ¶ Sed denuo quero septimo h. vocat actor reum in iudicio. reus non venit. petit actor se mitti in possessio. bonorum pro mensura debiti declarati: vel dominij: si agitur hypot. vel rei petite: si agitur in reȝ. nunquid iurabit de calumnia? Dicunt quidaȝ ꝙ non: quia iuratur demū lite contesta. vt hic. sed interlocutoria fertur lite non contesta. vt. s̄. de his qui ad ecclesi. confugi. l. fin. §. sane. Sed in questione ista dicimus ꝙ iuratur de calumnia: vt supra. l. proxima in istis reqritur summaria cognitio: vt infra vbi in rem act. l. si alterius. ꝛ in summarijs cognitionibus

iuratur de calumnia ꝛc̄. vt. ff. ad exhiben. l. thesauris.
¶ Sed denuo octauo quero. nunquid in causa appellatio nis iurabitur de calumnia? Dicunt quidam vt Placen. ꝛ Mar. ꝙ non: quia causa appellationis est eadem cum pri ma: vt. s̄. de procurato. l. ita demū. ꝛ. ff. de iudici. l. cū propo nebatur. ꝛ. j. ne in vna eademq; causa ter. li. prouoca. l. iij. ꝛ pro eorum opinio. etiam facit auc̄. de his qui ingre. ad appel. §. vltimo. ꝛ semel iuratur in causa princ. vt habuistis in auc̄. s̄. l. proxi. que incipit. hodie ħ. aľs incipit hoc. Sed verius est ꝫm Joan. vt dicamus ꝙ in causa ap. iuretur de ca lum. quia noua est instātia ꝛ nouus iudex. ꝛ pro hoc facit. j. de ap. l. eos qui. in princip. ꝛ. §. ij. ꝛ. j. de temp. ap. l. per hanc. Item potest esse ꝙ in causa principali non calumniabatur modo in causa ap. calum. vt. ff. de dam. in fec. l. qui bona. §. si quis ab eo. ¶ Sed denuo ꝛ nono quero quid si finita est in stantia cause per elapsum triennium: vt. j. de iudi. l. properā dum. in princ. vel circūducto edicto: vt. ff. de iudi. l. ꝛ post. in fin. ꝛ in princi. ꝛ in prima fuit iuratum de calū. nunquid mo do iurabitur in alia? Dixerunt quidaʒ ꝙ non quia semel est iurandū hodie: vt in prealle. auc̄. hodie. s̄. l. proxi. Sed cer te contradicendum est. ꝛ est dicendum ꝙ iuretur de calum. quia noua causa est: vt. ff. iudi. sol. l. cuʒ apud. ꝛ. ff. de dam. in fec. l. qui. ꝛ. l. qui bona. §. si quis alieno. ¶ Or segnori super ista prima parte huius. l. habetis signatas duas auc̄. vna in cipit. in isto iuramento ꝛc̄. alia incipit. principales. sed statiʒ videatis illam auc̄. que incipit. in isto iuramento.

In isto iuramēto. A.

Auc̄. istam ad. l. C. ita continuabitis. In. l. C. in sacramento calumnie continebat̄ vnū capitulum quia iurabat actor iuste se credi disse mouisse liteʒ ꝛ credere bonam causaʒ habere. ꝛ reus iurabat ꝙ iuste credebat venire ad contradi cendum per auc̄. istam adijcitur aliud capituluʒ. in sacramē to calumnie. quia actor ꝛ reus debent iurare ꝙ non exigent aliquam probationem quam non putant necessariam. ꝛ istō sacramentum prestatur semel in causa principali ꝛ nō sepi⁹. Tex. in isto sacramento scilicet calumnie. quia in. l. C. conti nebatur vnum capitulum: in auc̄. ista adijcitur aliud capitu lum. Tex. ne sepius iuretur. vt fiebat olim. sed semel tantuʒ est iurandum hodie: vt habuistis in superiori auc̄. posita. s̄. e. l. ꝛ est hec auc̄. in cor. auc̄. de his q̄ ingre. ad ap. in fi. Or ex ista auc̄. colligetis arg. in causis. quia non inuenimus in ll. nostris. vnum qđ multi vellent ꝙ quando allegatur. l. ꝙ diceret de verbo ad verbum. quia dicunt quidaʒ de iure nō debent fieri pōnes ꝛ responsiones quia non inuenitur ali qua. l. que hoc dicat licet in decretalibus inueniat̄ vt extra. de elec. c. dudum. Sed nos dicimus per. ll. nostras positio nes ꝛ responsiōes fieri posse in iudicijs. ꝛ debere per auc̄. istam si actor iurat ꝙ credat iuste agere ꝛ non exigit aliquā probationem non necessariam: ꝛ econtra iurat reus ꝙ iuste credit posse venire ad contradicenduʒ: si actor ponit aliqđ q2 credit verum esse. ꝛ reus respon. Item pro hoc est ar. q2 merita causarum partium assertione panduntur: vt. j. si per vim vel alio modo. l. vlt. Item frustra diceret. l. confessos in iure pro iudicatis haberi nec ad positioneʒ aduersarij tenē tur aliquid confiteri. Item frustra diceret. l. nulle sunt par tes iudicis in confesso nisi in exequendo: vt. j. de cōfes. l. vni ca. ꝛ. ff. ad. l. aquil. proinde. ¶ Or sequitur alia auc̄. que in cipit. principales.

Rincipales. aucten.

Segnori: vos habuistis duo capitula cum iuratur sacramēto calumnie. in auc̄. ista adij citur tertium capitulum scilicet ꝙ actor ꝛ reus iurent ꝙ non dedit vel dabit vel pro misit iudici vel alicui ꝑsone vt pro eo iudicet. vnde auc̄. ista dicit ꝙ principales persone iurent de calumnia. si pendēte lite ꝛ prestito iuramento calumnie moritur alter vel vterq; eorum heredes iurabunt de calumnia. ꝛ in isto sacramento calumnie continetur ꝙ actor vel reus per se vel per alium non dabit vel dedit vel promisit iudici vel alij persone ꝙ ꝓ eo iudicet: nisi quatenus iura permittunt. puta aduocatis ꝓ patrocinio eorum vel apparitoribus pro sportulis. Text. principales persone idest actor ꝛ reus. Text. in medio sciꝫ litis. Text. migrauit. quia decessit actor vel reus ꝛ sic heres eius iurabit. Text. alijsq; personis puta apparitoribus di sponit. in libro Ir. non erat plus ꝛ nō debetis habere plus ꝛ est hec auc̄. in cor. auc̄. vt litiga. iurent quidam tamen ha bent multa alia superflua verba. ¶ Or segnori: modo ha buistis tria capitula que inseruntur in sacramēto calumnie tabelliones tamen nostri temporis adijciunt alia duo capi tula: quia nec actor nec reus petet dilationem in fraudem. Item adijciunt ꝙ actor ꝛ reus non vtetur falso instrumen to vel teste. ꝛ bonum est si ista duo capitula continentur sub primo: quia si iurat se iuste credere agere ꝛ iuste se defende re: ꝛ per hoc non petet dilationem in fraudem vel vtetur fal so testimonio vel instrumēto. Tex. quod obseruari oportet. Incipit secunda pars huis legis. ꝛ in ista secunda parte di citur: quando principales primo litigant per tuto. vel cura to. ꝙ ipsi iurant de calumnia. quia ipsi sunt qui sciunt si pu pillus vel adultus fouet iustam. causam. similiter si iurāt tu to. ꝛ curatores ita alij legittimi administratores. Text. om nibus iuramentis. que in veteribus. ll. cōtinentur de sacra mento calumnie in suo statu remanentibus. Tex. oportet vt iuretur de calumnia. Tex. gerunt. vt episcopus in causa sue ecclesie: vt. j. dicā. Tex. est. quia veritas aliter se habet. Tex. durantis. vt sacramentum voluntarium ꝛ necessariuʒ ꝛ alia de quibus dixi in rubrica. ¶ Or segnori vos habetꝭ hic ꝙ tutores ꝛ curatores iurant de calumnia: quia ipsi sciunt si causa pub. vel adulti est iusta vel iniusta: licet aliquando aľr se habeat natura cause. sed videtur ꝙ tutor ꝛ curator non iu rent de calumnia: quia lex dicit eorum confessiones non suf ficere: vt. ff. de confessis. l. certum. §. penultimo. Ad istō vos dicetis multis modis. Et dixerūt quidam olim non sufficie bat confessio tutoris vel curatoris: vt. j. l. contra. ꝛ sic nō iu rabant de calumnia. hodie sufficit: vt hic. ꝛ sic iurant de calū nia. Alij dixerunt eoruʒ confessio non sufficit. si pu. vel adul tus vellit probare contra. q2 pupillus vel adultus potest re stitui contra talem confessionem. arg. s̄. si tuto. vel curato. in ter. l. etiam. ꝛ. l. etiam si vero confiteantur pupillus vel adul tus bene preiudicat: vt hic. Uel potest dici alio modo ꝛ bn̄ si ipse tutor vel curator lite conte. qđ est si pupillus vel adul tus abest vel adest infans ꝛ tunc iuratur de calumnia: vt hic si autem pupillus vel adultus suscipit iudicium tuto. vel cu rato. auctore: qđ esse potest: vt. j. de aucto. pres. l. clarum. tūc sola confessio tutoris non sufficit nisi fiat cum voluntate pu pilli vel adulti: vt. s̄. de administra. tuto. l. j. §. sufficit. ¶ Or super. l. ista quero. plures sunt vel tuto. vel curato. nunquid omnes iurabunt de calumnia vel vnus tantū? Et certe vide tur ꝙ omnes debeant iurare: q2 qđ omnes tangit ꝛc̄. vt. j. de aucto. pres. l. vltima in fin. ꝛ. s̄. si aduersus credito. auc̄. si om nes. Econtra videtur ꝙ vnus tantum: vt. ff. de administra. tuto. l. si duo. in fin. ¶ Sed in questione ista dico. si omnes agunt ꝙ omnes iurabunt. si vnus tantum agit: solus ille iu rabit: nam officium tutele est proditū cuilibet ex tuto. in soli dum: nisi ab alio interdiceret̄: vt in preallega. l. si duo in fin. ꝛ. l. si vnus ex pluri. tuto. l. j. ¶ Sed denuo quero. pone ꝙ tutor iurauit de calumnia. nūquid minor iurabit de verita te dicenda? Dixerunt quidam ꝙ non immo si ipse est adul tus iurat de calumnia: ꝛ pro se inducunt vnam. l. ff. de aucto ri. tuto. l. accipientis ꝛ ponunt ibi ita casum. eram tutor duo rum pupil. vnus agebat contra aliū. si possum esse tutor pu pilli agentis non iurabo. de calumnia: q2 eoipso ꝙ credo pu. fouere bonam causam q̄ agit per consequens videor iu rare pupillum qui defendit se fouere malam causam. igitur pupillus iurabit si est doli capax. Et ad. §. istum respondet̄ ꝙ tuto. vel cu. iurant absentibus pupillis vel adultis: vel si erāt infantes. Sed hoc nō credimus verū esse: ꝛ ideo di cimus ꝙ tutor ꝛ cura. semꝑ iurāt de calūnia. sꝫ si minor iu rat de veritate dicenda ꝙ iudex dꝫ inquirere veritatē modis omnibus quibus potest: vt. s̄. de edē. l. ij. ꝛ hoc mō disgrit̄ veritas. Itē lꝫ seruus nō interrogetur ꝓ dn̄o tn̄ de facto suo interrogat̄: vt. ff. de qđ. l. interrogari. ꝛ pupillus inter rogatur

rogatur de facto suo: vt. ff. de cõfes. l. certũ. §. minorem vero ꝛ. §. sufficit. q2 non facit mentionem de sacramento calũ. sed dicit si pupillus est absens ꝙ agit tu. si presens est agit mi. nor si est adultus. Non ob. l. accipientis. q2 non ponimus. ibi casum vt idem tutor ageret pro vno pupillo: ꝛ suscipe. ret iudiciũ pro alio. sed ibi ponimus casum aliter: q2 tutor nomine vnius pu. agit contra vnum. nomine alterius respõ det contra alium. Sed quedaȝ. l. videtur velle ꝙ tutor iuret de veritate: vt. ff. de nox. ac. l. quot. §. si tutor. Sed potest di. ci ꝙ ibi erat pu. absens: ꝛ ideo ibi erat tutor. vel ibi melius sciebat veritatem tutor. ¶ Sȝ denuo quero. nunquid si epi scopus agit vel respondet pro sua ecclesia iurabit de calũ. Et certe dicimus si agit per actorem ꝙ actor iurabit de ca. lum. sed si per seipsum agit: ipse iurabit de calum. vt hic: q2 littera ista loquit indistincte ꝙ actor ꝛ reus iurant. ꝛ in auc. principales. que loquitur indistincte ꝙ principales perso. ne iurent de calum. sed hoc priuilegium habebit episcopus ꝙ non tangat euangelia: vt. s. de epis. ꝛ cleri. auc. sed iudex. ¶ Sed denuo quero hic. nunquid iconomi iurabunt de ca lũ. Rñ. sic quia gerunt legittimam administrationem: vt. s. de epis. ꝛ cleri. l. omnes. §. iconomus. ꝛ h dicitur ꝙ iurant q gerunt administrationeȝ. ¶ Sed denuo quero nunquid iu rabit de calum. alius administrator ecclesie: vt est orphano. trophus qui habet legittimam administrationẽ: vt. s. de epi. ꝛ cleri. l. orphanotrophos. Rñ. sic q2 hic dicitur ꝙ iurãt de calum. qui legittimam administrationeȝ habent. ¶ Sed de nuo quero. nunquid si filius agat vel conueniatur iurabit. pater vel filius de calum. Rñ. in causa castrensi vel quasi iu rabit filius. quia in ea habetur loco patrissa. vt. ff. ad mace. l. si filius. in fin. ꝛ in ea litigat: vt. ff. de iudi. l. lis. si autem est causa profectitij peculij. quia pater potest agere pro eo sine mandato: vt. ff. de procur. l. ꝛ he persone. tunc iurabit pater de calum. vt. j. e. l. §. h autem. si auteȝ est causa aduenticij pe culij: si queritur filio inuito patre. ꝛ sic pater non habet vsu fructum filius iurabit de calum. patre consentiente: vt. j. de bo. que libe. l. cum non solum. in prin. Si autem queritur pa tri vsufruc. tunc pater iurat voluntate filij: vt. j. de bo. ma. ꝛ ma. ge. l. j. ꝛ. j. de bo. que lib. cum non solum. §. vt aũt. Text. sinautem absfuerit ꝛc. Hic incipit tertia pars huius. l. ꝛ cõ tinuatur sic ad superiora. predicta habent locum cum litiga tores sunt presentes. si autem vna pars est presens ꝛ altera absens. ꝛ pars presens litigat per ꝓcur. debebit dominus iurare de calum. ibi vbi degit presente aduersario. similiter si reus litigat per procur. debebit ipse reus qui litigat iura re de calum. presente actore vel procur. eius. vel etiaȝ eo ab sente si iudex prospexerit. Tex. alterutra pars scilicet acto. ris vel rei. ꝛ de actore absente loquitur primo. Tex. vel per procur. scilicet cum mandato: vt in prin. huius. l. Tex. iura. mentum scilicet calum. Tex. depositum est. ¶ Or. segnori §. iste dicit vnuȝ qđ est mirabile ꝙ actor non possit constitue re procura. ante sacramentum calum. sed quid est qđ dicit. l. ꝙ quilibet potest litigare per procur. ꝛ per se. s. de procu. l. nulla. Iteȝ quid est qđ. ll. dicunt ꝙ quilibet potest per pro cur. respondere in causis: vt. s. de procur. l. vlti. Ad qđ di. cunt quidam ꝙ ille. ll. corriguntur per. l. ista. Vel dicatis si aliquis vult constituere procur. non ad totam causam vsqȝ ad sacramentum calum. sed ꝙ possit litem contestari: hoc ca su potest constituere procur. vt in. l. contra. sed si vult consti tue re procur. vt totam causam explicaret: hoc non potest. ꝛ intellige: vt hic. Vel potest dici alio modo ꝛ verius si aliqs vult constituere procur. ante litem conte. potest vt in. l. con. tra. sed si post litem conte. vult constituere procur. nõ potest nisi dominus iuret de calum. vt hic. ¶ Sȝ denuo ad. §. istũ instatur ꝛ opponitur. ꝛ videtur ꝙ procur. iuret de calumnia vt. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. si quis alieno. Ad qđ dicũt quidam ꝙ illa. l. corrigitur per istam. Vel potest dici ꝙ spe ciale est ibi: q2 illa causa desiderat celeritatem: vt. ff. de dam. infec. l. j. ¶ Sed denuo ad. §. istum oppo. ꝛ videtur ꝙ pro. curator iuret de calumnia. nam. l. dicit non solum procura. in actionibus ꝛ interdictis ꝛ stipulationibus debere domi num defendere: immo ꝛ in interrogationibus ꝛ responsio nibus: vt. ff. de procura. l. non solum in principio. Ad quod vos ita dicetis: sunt quedam interrogationes que fiunt ante litem contestatam ꝛ ante sacramentum calumnie: vt sunt ille que fiunt ex ti. de interrogatorijs actionibus cum cõtineã. tur sub iuramento calumnie. ꝛ in istis defendit procurator dominum: vt in. l. contra sunt quedam interrogationes que fiunt post litem contesta. vt positiones ex. titu. de confes. quo casu cum ille contineantur sub iuramento calumnie: quo ca su dominus iurat de calumnia: vt h: nõ procura. quia nemi. ni venit in dubium: quin sub sacramento calumnie contine. antur positiones: vt. s. e. ti. auc. in isto sacramento. dixi. ꝛ q2 mandatur sentẽtia executioni in bonis domini: vt. ff. de pro. cura. l. plaut. Quidam tamen dicunt alio modo ꝛ sic: vbi est procura. cum man. ibi iurat dominus de calumnia: vt hic sed vbi est procurator sine mandato dato: h quia procurator liberat dominum suscipiendo pro eo iudicium: vt. ff. de so. lu. l. solutionem pro seipso satisdat iudi. solui. vt. ff. de in reȝ ver. l. si pro patre. h casu ipse iurat de calumnia: vt. ff. de re iu dica. l. si se non obtulit. Vel potest dici ꝙ cum littera istius §. loquatur in procura. cum mandato ꝛ sine mandato ꝙ do. minus iuret semper de calumnia. Sed super isto. §. quero. nunquid procurator constitutus in rem suam iurat de calũ nia? Dixit dominus freg. ꝙ non: quia litigat alieno nomine sed dominus iurat: argu. ff. fami. hercis. l. plane. sed dominꝰ Placen. dixit forte distinguendum. ꝛ dixit cum procura. in tentat directam actionem nomine cedentis dominus iurat de calum. si vtilem suo nomine ipse iurat de calum. vt argu. j. de le. l. ex legationis. ꝛ. ff. de procur. l. procura. in rem suaȝ dato que opi. non videtur bona: q2 si intentat vtilem act. suo nomine alieno nomine experitur. Item vbi intentat directã act. agit. nomine cedentis: vt. ff. de procura. l. non solum. §. interdum. ¶ Et ideo dicit Ioan. ꝙ procura. constitutus in rem suam: iurat de calũ. q2 est sua causa propria: vt. ff. quãdo ap. sit. l. j. §. in propria. ꝛ. s. de procu. l. qui stipendia. ꝛ q2 pro cura. in rem suã improprie dicitur procu. vt. ff. de procu. l. j. Sed si aduersarius allegaret dominũ melius scire veritatẽ ꝛ honestioreȝ esse: tũc dominus iurabit de calũ. vt. s. de pro cura. l. vlt. ꝛ. ff. de procura. l. si actor mali. Sed dominꝰ meꝰ nõ approbat opinionem domini Io. scilicet ꝙ dominus de beat iurare de calũ. etiam si aduersarius allegaret dominuȝ melius scire veritatem ꝛ honestiorem esse. ꝛ dicebat ꝙ pro. cura. in rem suam constitutus semper iurat de calũ. siue ad. uersarius alleget dominũ melius scire veritateȝ ꝛ honestio rem esse. siue non alleget als dicebat ipse sequeretur illa ab surditas ꝙ esset in electione rei ꝙ nunquam in rem suaȝ iu raret constitutus de calũ. cum semper allegaret dominũ me lius scire veritatem ꝛ honestioreȝ esse. Sed certe opinio do mini Io. verior est ꝫm Azo. ꝛ eaȝ approbo. nec ob. ꝙ in ele ctione rei erit allegare dominũ melius scire veritatem ꝛ ho nestiorem esse: q2 non sufficit allegare dominũ melius scire veritatem ꝛ honestiorem: nisi constet hoc vel probet. ¶ Si dicit mihi aliquis vestruȝ. quare non melius approbas opi nionem domini tui ꝛ eum tueris? Respon. quia si vera esset opinio eius sequeref absurditas in casu tali. pone ꝙ tu de. bebas mihi. x. ꝛ de hoc habebam vnicum testem qui facit se miplenam probationem: vt. ff. quẽadmo. testamẽ. aperi. l. j. ꝛ ff. de do. prele. l. theopompus. in fin. vnde si peterem a te illa x. deberes absolui: quia actore non probante absoluitur reꝰ ꝛ si nil prestiterit: vt. s. de edẽ. l. qui accusare. ꝛ. j. de actio. ꝛ obligatio. l. negãte. ꝛ hoc in maximis causis. in minimis cau sis inopia probationum emergente si habet semiplenaȝ pro bationem defertur actori iusiuran. vt. j. de re. credito. l. in bo nefidei. Unde si vera esset opinio domini mei in hac parte excogitaref talis fraus. q2 cederẽ alicui ius meũ qđ habeo ꝯ te ex cã donatiõis. ꝛ sic donatio ista incepit a cessiõe. non a ꝓcedẽti pactiõe. vñ ego donator nõ teneor de euictiõe h cãu vt. j. de euic. l. q auus. ꝛ. j. de iureiur. l. j. ꝛ ita nec dãnũ nec emolumentum ad me donatorem spectat. igitur ego dona. tor pro donatario potero testificari: ꝛ sic donatarius duos testes habere inuenif: si vera esset opinio domini mei qui dicebat semper procurato. constitutum in rem suaȝ iurare debere de calumnia siue allegaretur dominus honestior siue non. Sed eius opinio non est vera ne posset predicta

fraus excogitari: quam fraudē excogitauit dominus Guil. pantbonius qui fuit valde nobilis aduocatus in ciuitate ista. dum vendidisset domos suas quas habebat in podia/ li: ⁊ non habere nisi vnicum testez per quem poterat proba re emptor ꝙ vendiderat domus predictas. emptorem pe/ nituerat predictas domos emisse. ⁊ ita fuit iudicatum de fa cto ꝙ ipse deberet iurare de calumnia: dū ipse cessisset iura sua alteri contra predictum emptorem de quo ipse multum doluit: sed bene fuit iudicatum. vnde dicendum est procu. constitutum in rez suam debere iurare de calumnia: regula riter. Fallit tamen vbi allegatur ꝙ dominus est legalior: ⁊ constat ꝙ sit legalior. qꝛ tunc dominus iurat de calumnia: ⁊ ideo non admittitur ad testimonium. cum nemo idoneus in causa sua propria testis inueniatur: vt. ff. de test. l. nullus. ⁊ quia omnibus ⁊c. vt. j. de testi. l. omnibus.

Sed quia veremur. Incipit quar/ ta pars huius l. ⁊ in ista quarta parte huius. l. dicit imperator: ne aliqui abuterentur. l. ista qđ posset esse si litigatores facerent per se pactum inter se ꝙ non iurarent de calum. ꝙ tale pactum non valet. Tex. nostram sanctionem. scilz presentem. Tex. remitti. s. pacto. Tex. mutilari. i. annihilari. Or habetis hic ꝙ sacramentum calum. qđ pro communi vtilitate presta tur. vt. s̄. l. proxi. nō possunt litigatores sibi pacto remittere sed nunquid tacite potest remitti sacramentum calum. puta non petijt actor ꝙ reus iuret de calum. ⁊ lata est s̄nia. nun/ quid valebit processus huius iudicij? Dicunt quidā ꝙ nō qꝛ sicut non potest expresse remitti sacramentum calum. ita nec tacite: vt ar. ff. de transa. l. cum bi. §. si pretor. Item quia non est seruatus ordo iudicioꝝ: vnde non valet: vt. j. de sen. ⁊ inter. om. iu. l. prolataz. Sed pōt dici ꝙ tacite potest remit ti sacramentum calum. qꝛ aduersario meo mi liti nō possuz: vt. s̄. de procu. l. militem. ⁊. l. ita demū. Item aduersariuz in/ famem possum ab initio prohibere: nō autem post li. cōte. vt. ff. de postu. l. quos prohibet. Item. l. videtur expressa: vt ff. de no. oper. nū. l. de pupillo. §. qui opus. ⁊. ff. de iureiur. l. iusiur̄. §. qui iusiurandum. Sz denuo quero quid si aliqs impetret priuilegium a principe ne iuret de calum. nunqd tenebit̄ iurare? Uidetur ꝙ sic vt hic. Ecōtra videtur ꝙ nō: qꝛ rescriptū hētur pro. l. ff. de cōsti. prin. l. j. Sz in qōne ista videtur distinguendū sic. siquidem dicit imperator: ꝯcedo tibi rescriptuz ne in aliqua causa iures de calum. non ob. l. ij. C. de iur. ca. quo casu vz rescriptum: ⁊ non tenebitur iu/ rare: qꝛ nemo potest imponere sibi legē a qua nō liceat sibi recedere. vt. ff. de le. ij. l. siqs in prin. testi. in ꝑnc. sz sicut ipse nō iurabit ita nec aduersarius eius ne claudicet iudicium: vt. ff. de arbi. l. si cuz dies. §. pe. ⁊ qꝛ equalitas debet seruari in iudicio: vt. j. de fruc. ⁊ li. ex. l. vlt. ⁊ qꝛ qđ qsqz iuris ⁊c. vt ff. ꝙ qsqz iuris. l. siqs ius iniquū. in ꝑncipio. ¶ Sz denuo quero hic. aliqs erat temerarius iurator iurauit deinceps non iurare de calūnia. nunquid sub isto pretextu excusabi/ tur ne teneatur iurare de calum. Uidetur ꝙ sic ne subiret anceps periurium si iuraret: vt. ff. de in litem iuran. l. videa mus. Econtra videtur ꝙ non potest remitti sacramentum calumnie: vt hic. ⁊ quia ius pub. ⁊c. vt. ff. de pac. l. ius pu. ¶ Sed in questione ista dicimus ꝙ illud sacramentū non excusabit ipsuz: quia non debet quis non iurare iuste: vt in auc̄. vt scenice non so. in principio. preterea non debet se ex cipere ab illo sacramento inuito aduersario: vt ar. ff. de ar. l. non disting. §. vltimo. ¶ Sed denuo quero. quid in causa matrimoniali vel criminali vel spirituali. nunquid iuratur de calumnia: videtur ꝙ sic vt hic ⁊ in causa ecclesiastica iu/ ratur: vt. s̄. de sacrosancta eccle. auc̄. hoc ius porre. Sed in questione ista dicendum est ꝙ iure nostro iuratur in cau sis spiritualibus de calum. sed iure canoni. cautum est ꝙ iuretur de veritate dicenda: vt extra. e. titu. c. j. ⁊. c. litteras.

Hoc etiā huic. Incipit quinta pars huius l. ⁊ in ista parte dicitur si ali quis experitur pro coniuncta persona sine mandato oblata satisdatione de rato: vel experitur pro aliquo cum mandato oblata satisdatione de rato cum dubitatur de mandato: vt si aliquis experitur pro aliquo corpore vel vico vel pro vni uersitate aliqua prestita satisdatione de rato: non potest agere nisi primo faciat venire principales personas ad iu/ randum de calumnia. j̄. tempus statutum a iure presente ad uersario vel ꝓcuratore ipsius: vel nisi veniat maior idonea pars vniuersitatis. Tex. mouere voluerit. sine mandato: qꝛ coniuncta persona erat. Text. nullo mandato oblato. sub. ⁊ a delegato si est coniuncta persona: vt. s̄. de procura. l. exi/ gēdi. vel probato si est alia persona. ¶ Or segnori: vos ha betis h̄ vt dixi in casu. Sed quero ita h̄ agit vniuersitas vel respondet per sindicum vel per actorem: quis iurabit de ca lū. Questio ista que sabbatina est prima est in questionibus domini pilei. Et dixerunt quidā singuli de vniuersitate iu/ rabunt: vt. j̄. ⁊ in auc̄. de defen. ciui. §. interim. Alij dixerunt ꝙ maior pars vniuersitatis iurabit: vt. ff. ad municipa. l. qđ maior. Sed in questione ista contradicimus: ⁊ dicimus ꝙ actor vel sindicus vniuersitatis iurabit de calum. ⁊ eo iurā/ te videtur vniuersitas iurare. ⁊ ad h̄ faciunt. ll. que optime dicunt h̄. ff. de condi. ⁊ demonstra. l. municipibus. ⁊. ff. ad trebel. l. omnibus ⁊. l. vlti. nam refertur ad vniuersos qđ per administratores ciuitatū fit: vt. ff. ad muni. l. municeps. ⁊. ff. de reg. iur. l. alie. §. refertur.

Quod si actor. Hic incipit sexta pars. ⁊ in ista sexta parte imponit̄ pe na actori ⁊ reo nolentibus iurare de calumnia: quia actor si noluerit iurare de calumnia cadit a iure suo per sententiā. si autem reus noluerit iurare de calumnia reus habetur pro confesso. Tex. sed cadat ab instantia act̄. dicunt quidam ipo iure: vt. j̄. loca. ⁊ conduc. l. vltima. sed nos dicimus ꝙ ꝑ sen tentiam cadit: vt in aucte. vt litiga. iurent. §. illud. ⁊. j̄. proxi. ¶ Quero hic. nunquid hoc casu ⁊ in superiori poterit ap/ pellare si fertur sententia contra eum? Uidetur ꝙ sic: quia in maioribus ⁊ in minoribus ⁊c. vt. j̄. de appella. l. ⁊ in maio ribus. Econtra videtur ꝙ non: quia pena est: vt. ff. de verbo rum significa. l. si que. ¶ Sed denuo quero h̄. quid si aliqs confitetur se debere. x. que petuntur ab eo: ⁊ condemnatur. nūquid appellabit? Uidetur ꝙ nō: vt argu. j̄. de confes. l. j. Sed in questione ista dicimus ꝙ potest appellare: vt. ff. de proba. l. in exceptione: qꝛ posset esse ꝙ per errorem confes sus esset. ⁊ ꝙ habebat peremptoriam except̄. quam poterat opponere: vt. ff. de appel. l. creditor. §. iussus.

Sic enim nō. Incipit septima pars huius l. ⁊ in ista septima parte dicit iusti. Ex quo iurandum est de calum. predicto modo appa/ ret ꝙ non solum lites minuentur: immo ⁊ calumniatores. Item ex quo iudex debet habere euangelia coraz se ⁊ actor tenetur iurare de calū. ⁊ iurant aduocati: apparebit ꝙ non homo in causa. sed ipse deus est. Text. minuentur. vt. j̄. de agri. ⁊ cens. l. litibus. Tex. pro hominibus. loco hominum deus est vt. s̄. de sum. trini. ⁊ fi. ca. in epistola inter claras.

Antiqua itaqz. Hic incipit octaua ps hu ius. l. ⁊ in ista octaua parte dicit iusti. predicta que dicta sunt vendicant sibi locuz in fu turis litibus. sed si alique lites tempore hui⁹. l. erāt incoha/ te ⁊ non erat iuratum de calumnia. si ambe partes sunt pre sentes: ambe iurabunt de calumnia. sed si vna pars est pre/ sens: ipsa pars que presens est iurabit de calū. sed si ambe partes absentes sunt ne lis differatur non iurabitur de ca lum. Text. primordium. ⁊ sic ista. l. dat formam futuris nego cijs: non preteritis: vt. s̄. de le. ⁊ consti. l. leges. Tex. presta/ re: quia debent iurare in ciuitate vbi degūt: vt. s̄. de episco. ⁊ cleri. l. nulli prorsus in fin. Tex. cedi. idest remitti. ⁊ ita in futuris litibus remittitur presentibus non: vt. s̄. eo. l. §. sed quia veremur. ⁊. j̄. titu. proxi. l. properandum.

¶ Explicit liber secundus.

¶ Odofredi super tertio Codicis. Lectura.

¶ De iudicijs.

Segnori rubrica ista potest ɔtinuari dupliciṫ. Uno modo sic. de preparatorijs iudicioꝝ scilicet de vocatione in ius ⁊ de satisdatione.s̈. dictum est.nunc de ipsis iudicijs est videndum. Uel potest cótinuari secundo modo .s̈. dictum est de arbitrijs que habent similitudinē cum iudicijs.⁊ de iureiuran.calū. nunc de iudicijs videamus ⁊ subijciamus. Et primo videamus quid sit iudiciū de quo dic: vt.s̈.de arbitris.l. ne in arbitris.in princi. Item videamus qualiter diuidatur. Et certe diuiditur q̄ꝛ aliud iudicium est crimiale aliud ciuile: vt.j̈. e.l.properandum. Item videamus quibus modis nomen iudicij accipiatur.de quo: vt no.s̈.de sacrosanc.eccle.l.j. Est etiam videndum qui possunt in iudicio litigare: vt.j̈.eo.l. seruus.⁊.l.sequē. De quibus rebus potest esse iudicium. ⁊ certe potest esse de re presenti non futura.ff.e.l.non quēadmodum. Item videamus qualiter iudiciu3 habet perpetuari ⁊ ad finem produci.de quo dic: vt.j̈.e.l.properandū. Itē videamus qualiter dissoluatur.de quo dicitur.j̈.e.l.cu3 specialis. Item videamus quis sit effectus iudicij.de quo dicetur.j̈.e.l.j.⁊.ij. Odofredus.

Iudicio cepto. Segnori in l. ista que est p̄ma in titulo isto tractatur de effectu iudicij ⁊ habet duplicem intellectum: vt.j̈.videbitis ⁊ vterq3 bonus. Et vno modo in.l.ista casum in termis no.ita.mutuaui tibi.c. reddenda mihi vsq3 ad mensem.⁊ fui stipulatus a te si vsq3 ad mensem.c.non solueres quolibet anno quo cessares in solutione.x.nomine vsurarum.postea vsq3 ad mensem nō soluisti mihi illa.c.imō fuisti.in mora ⁊ primo ⁊ secūdo anno.videns te in mora esse vocaui te coram cōpetenti iudice ⁊ obtuli tibi libellum in hunc modum.ago contra talem qui d3 mihi.c.⁊ fui stipulatus quolibet anno.x. nomine vsurarum si cessaret in solutione istorum.c.vnde cessauit in solutione biēnio: peto.c.⁊ in.xx.condēnari nomine vsurarū.inter nos fuit lis conte.cepto iudicio ex die litis cōte.fluxit annus.iudex condēnauit te ad.c.nomine sortis.⁊ ad.xx.noīe vsurarū pro vsuris duorum annorum.ad vsuras tertij anni fluentis pendente iudicio non condēnauit te: ideo q̄ꝛ non petieram nec poteram petere nec tēpore sententie petij vt iudex suo officio te mihi condēnaret in vsuris tertij anni.lata sentētia soluisti.c.⁊.xx.pro vsuris.modo volo a te petere vsuras tertij anni: nunquid potero? Rñ. q̄ sic q̄ꝛ iudicio cepto stipulatio perempta nō est: igitur eius tp̄is qd̄ non est deductu3 in iudiciū te debitorē meum cum effectu potero ɔuenire.h.d. ista.l. Uideatis expositionē littere. Tex.iudicio cepto.i.lite cōtes.nam lite cōtes.diciṫ ceptum iudicium: ante litē conte. diciṫ incipiendum cū q̄s ante litē cōtes.non videṫ agere sed agere velle: vt.ff.rem ra.ha.l.h amplius.in prin.⁊ in auc̄. de litig.§.omne. Et est posita.j̈.q̄ūo ⁊ quādo iudex.⁊ icipit auc̄. illa qui semel act.pponit.⁊.j̈.ō plus.l.vnica.⁊.ff. de v̈.ob.l. q̄uis. Et intelligatis vt dixi in casu iudicio cepto sup sorte que fuerit ⁊ sup vsuris p̄teriti tp̄is.s.p̄mi anni ⁊ sc̄di. Tex. vsuraꝝ.currētiū ex die litis ɔte.vsq3 ad tp̄s snie: ⁊ ita ad vsuras tertij anni. Tex.stipulatio.sub.qua erā stipulatus quolibet anno.x.noīe vsuraꝝ quo cessaret in solutione. Tex.nō ne p̄epta.sub.q̄ꝛ nō est ɔmissa in vsuris tertij anni. Tex.cuius tp̄is.i.illiꝰ tertij anni. Tex. qd̄ nō ē in iudiciū deductū. q̄ꝛ vt dixi in casu in iudiciū deduxit sortē ⁊ vsuras p̄mi anni ⁊ secūdi non tertij. Tex. conuenire possis.sub.eodē iudicio si non esset lata snīa ⁊ si nō iure actiōis tñ iudicis officio vł alio iudicio si eēt lata snīa: vt.j̈.plene dicā. Et b̄m istā lecturam que satis est plana colligetis ex.l.ista q̄ vsure que ceperant currere añ litē ɔte.nō cessant currere post litē conte.q̄ꝛ effectus iudicij est in p̄n.iudicij vt actor lite conte.suā cōditionē meliorē faciat.igiṫ lite ɔte.currunt vsure: vt.ff. de reg. iuṙ.l.non sol3.⁊.l.mō.⁊.ff.de noua.l.aliā.⁊.ff.de vsuris.l.lite conte. ¶ Or secūdo mō intelligiṫ.l.ista ⁊ poniṫ casus in.l. ista ita in terminis. Ego mutuaui tibi.c. reddēda mihi vsq3 ad mēsem.⁊ fui stipulatus si ad mēsem non redderes.x.nomine vsuraꝝ quolibet anno quo cessares in solutione cessatum est in solutione.iij.annis. vidēs te in mora esse vocaui te corā cōpetēti iudice ⁊ petij a te.c.nomine sortis ⁊.xx.nomine vsuraꝝ pro duobus annis tm̄.s3 vsuras tertij ⁊ quarti anni petij lite ɔte.⁊ iurato de calūnia iudex condemnauit te ad.c.noīe sortis ⁊ ad.xx. pro vsuris duoꝝ annoꝝ.soluisti.c. ⁊.xx.pro sorte ⁊ vsuris duoꝝ annoꝝ.volo petere vsuras tertij ⁊ quarti anni quas in iudicio nō deduxi: potero ne? certe sic q̄ꝛ iudicio cepto vsuraꝝ.s.cōmissa stipulatio nō est perempta: ⁊ iō petā vsuras reliquoꝝ duoꝝ annoꝝ. Et b̄m ista3 lecturā exponetꝭ ita litterā. Tex.iudicio cepto vt dixi. Tex. stipulatio non est perempta.sub.in reliquis duobus annis preteritis. Tex.qd̄ nō est iudicium deductū.i. vsuraꝝ duoꝝ annoꝝ. Tex.cōuenire possis.sub.ad vsuras reliquoꝝ duoꝝ annorum. Tex.⁊ eodē iudicio ⁊c̄.vt.s̈.dixi. ⁊ b̄m istā lecturam ex.l. ista colligetis si aliq̄s poterat petere plus puta.c. pro sorte.⁊.xl.pro vsuris ⁊ petijt minus.s.xx.pro vsuris non preiudicat sibi qui possit agere pro vsuris duoꝝ annoꝝ noua instantia: vt.ff.e.l.nō pōt.⁊ insti.e.§.si q̄s. ¶ Or segnori circa.l.istam instatur dupliciter. Et primo sic.⁊ videtur q̄ si ego petij.c.pro sorte.⁊.xx.pro vsuris preteriti tēporis ⁊ iudex pro vsuris que fluxerūt pendente lite nihil dixit q̄ illas petere non possim q̄ꝛ lata sententia super sorte est sublatum iudicium super sorte: igitur sup vsuris durare nō potest: vt j̈.de vsuris.l.bonefidei ⁊.j̈.depo.l.iij. Ad qd̄ vos dicetꝭ.refert an sit cōtractus bonefidei an stricti iuris. si ergo sit cōtractus bonefidei puta tutele vel similis: si peto sortem veniunt vsure iudicis officio.si iudex non dixit de vsuris que fluxerunt pendente lite: postea eas non petā iure actionis: non q̄ꝛ in bonefidei iudicis vsure non veniūt iure actiōis: vt.ff.de vsuris.l.mora.§.in bonefidei.iudicis officio nō veniunt vsure q̄ꝛ lata sententia sublatum est iudiciū super sorte vnde super vsuris durare non potest: vt ar.j̈. de vsuris.l. eos qui in prin.⁊ ita loquuntur.ll.contra. sed si contractus esset stricti iuris vt fuit in.l.nostra.q̄ꝛ primo fuit stipulatus mihi reddi sortis nomine.c.vsq3 ad mensem.⁊ si non soluerentur stipulatus fuit mihi reddi.x.noīe vsurarum quolibet anno quo cessaret in solutione: h debentur iure actionis q̄ꝛ alia est stipulatio sortis ⁊ alia vsuraꝝ: vt.ff.de eo quod certo lo.da.o3.l.centum capue.in fine.vnde si petij.c.nomine sortis ex stipulatione ⁊ ex stipulatiōe vsuraria petij vsuras: lata snīa super vsuris preteriti tēporis actione vsuraria potero petere vsuras iure actionis que fluxerunt pendēte iudicio: vt.ff.de verbo.ob.l.cu3 stipulati sumus.⁊.ff.de ex.rei iudi.l. si iudicium. ¶ Or segnori secūdo modo instatur ad.l.istā ⁊ videtur q̄ lite contesta.super sorte ⁊ vsuris preteriti temporis cesset cursus vsurarum currentium pendente lite: quia per litis.contesta.fit nouatio: vt.ff.de nouatio.l.delegate.§. j.⁊.l.aliam.si per litis contesta. fit nouatio nouatione facta inhibetur cursus vsuraru3: vt.ff.de nouationi.l.j.igitur vsurarum obligatio est perempta: ⁊ non currunt vsure: vt.ff.de nouationi.l.nouatione. Ad quod vos ita dicetis. Aliud est in nouatione volūtaria: vt si illud quod debes mihi ab alio stipuler animo nouandi: quia ista facit vsuras cessare ⁊ ita loquuntur predicte.ll. Aliud est in nouatione necessaria.nā propter hoc non impeditur cursus vsuraru3: quia nemo lite contesta.faceret suam conditionem meliore3 sed deteriorem: quod esse non debet: vt.ff. de nouatio.l.aliam. vnde h ex die stipulationis currunt vsure. Et ideo ad solutionem huius opi.vt plene liqueat articulus iste: ita distinguendū est vt consueui distinguere: ⁊ aduertatis hanc distinctionē. Nouatio alia voluntaria alia necessaria. Nouatio voluntaria dicitur quia ex voluntate. de voluntate mea est stipulari a te animo nouandi: vel petere ab alio qui pro te suscepit iudiciū animo nouandi. Et ista habet fieri duobus modis.vno modo per stipulationem. alio modo per litis cōte. Stipulatione fit nouatio voluntaria hoc modo. si id quod

debes mihi stipulor a te animo nouãdi: vt.ff.de nouatio.l.j.
ꝛ ista nouatio affert debitori omne bonum: creditori omne
malum.ecce si debitor erat in mora.facta nouatione volun-
taria desinit in mora esse: vt.ff.de noua.l.stichum.in princi.
Item facit cessare currere vsuras: vt.ff.de noua.l.in noua-
tione.Item facit ꝙ si prima obligatione tenebantur pigno
ra vel fideiussores ꝙ non teneatur: vt in preal le.l.ff.de no-
uatio.l.nouatione.nisi sit dictum ꝙ sint pignora sibi obli-
gata ꝛc.vt.j.etiaȝ ob ci.pe.pi.te.l.j.Fit ꝛ secũdo modo litis
cõte.vt si istud qd debes mihi peto ab alio qui suscepit iudi
cium pro te animo nouandi volens te liberare: vt.ff.de so-
lu.l.solutione.ꝛ.ff.de in rem ver.l.si pro parte.in princ.Est
nouatio necessaria que fit duobus modis per litis conte.ꝛ
per sniam.Litis contest.fit nouatio.ecce si debes mihi.c.ꝛ
soluere non vis habeo necesse litem contestari tecum: vt.ff.
de separa.l.vlt.ꝛ sic dr necessaria ex parte mea: quia habeo
necesse ius meũ persequi si volo peruenire ad mihi debitũ.
vnde licet dicatur.iudiciũ redditur in inuitũ reum: vt.ff.de
ver.obli.l.inter stipulanteȝ.§.j.tñ actor interdũ inuitus liti-
gat: si malũ hȝ debitoreȝ ꝛ non vult soluere.Et ista nouatio
affert creditori omne bonũ: ꝛ debitori omne malũ.creditor
affert omne bonũ: quia perpetuat actionẽ suã ad.xxx.vl.xl.
annos: vt.j.de prescri.xxx.vel.xl.an.l.sepe.Sȝ fallit in actio
ne de dolo: vt.s.de dolo.l.vlti.dixi.ꝛ in iudicis officio per
quod in inte.restitutio postulatur: vt dixi.s.ex quibus cau.
ma.l.si ab hostibus.Item affert creditori omne bonum: qꝛ
interrumpit prescriptionem: vt.j.de prescript.lon.tempo.l.
bona fide.ꝛ.j.de rei ven.l.more.vsucapionem autẽ nõ inter
rumpit de rigore iuris: sed quãtum ad effectum sic: vt.ff.de
rei ven.l.sed si post acceptum.Item affert creditori omne
bonum: qꝛ lite contest.debitor constituitur in mora: vt.ff.de
verbo.obliga.l.nemo.§.j.ꝛ.ff.si cer.pe.l.cum fundus.Iteȝ
per litis contesta.omnis bone fidei possessor efficitur male
fidei: vt.ff.de peti.heredi.l.sed ꝛ si.sub.§.si dictum.Itẽ per
litis contesta.efficitur male fidei possessor: ita ꝙ si ante tene
batur solũmodo de dolo: modo tenebitur de culpa: vt.ff.de
rei vendicatio.l.si hõ in fi.Item si ante litem contesta.tene-
batur de certis fructibus: post litem contesta.tenebitur de
vniuersis: vt.j.de rei.vendi.l.certũ.Item si prima actio nõ
competebat heredi: vt est actio iniuriarum lite conte.datur
heredi.Item si ante litem contestatam datur heredi nõ da-
batur contra heredem lite conte.dabitur contra heredem:
vt.ff.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.ꝛ.j.ne ex delict.
defunct.ꝛ in quem here.l.vnica.ꝛ ħ nouatio non impedit
cursum vsurarum vt hic.ꝛ.ff.de vsuris.l.litem contes.quod
est ideo quia creditori li.contesta.non solet facere conditio-
nem suam deteriorem: vt.ff.de regu.iur.l.nemo.¶Sed di-
cet mihi aliquis vestrum.vnde habes tu ꝙ per litis contes.
fiat nouatio inter debitorem ꝛ creditoreȝ? Respon.per.l.ff.
de noua.l.aliam.¶Si dicat aliquis nonne nouatio ꝛc.vt
ff.de noua.l.j.ergo quomodo hic transfunditur? Respon.
illud verum est in nouatione voluntaria.sed in nouatione
necessaria non transfunditur ipso iure prima obligatio in
secundã.¶Sed quomodo fit nouatio si prima actio rema-
neat salua? Respon.quia nouatio tribuitur prime actioni:
vt si prima actio non competebat heredi ante litem contes.
competebat heredi lite conte.Item si prima actio non erat
vsuraria: lite contest.efficitur vsuraria.quod est ideo qꝛ ista
nouatio affert debitori omne malum ꝛ creditori omne bo-
num vt dixi.fit nouatio necessaria per sententiã: puta si cre-
ditor petijt a debitore ꝛ debitor condemnauit ei fit nouatio
idest noua datur actio in iudicium vel in factum: vt.j.de re.
credi.ꝛ iureiurã.l.actori.ꝛ.j.de vsuris rei iudi.l.fi.Et dicit
necessaria quia habet necesse peruenire vsqꝫ ad sententiam
qa de qua re cognouit iudex ꝛc.vt.ff.e.l.de qua re.ꝛ qꝛ vbi
ceptũ est iudiciũ ꝛc.vt.ff.e.l.vbi.ꝛ qꝛ dñs creditor hȝ neces-
se peruenire ad sniam si vult cõsequi sibi debitum ꝛ periret
litis instãtia si nõ perueniret ad sniam: vt.j.e.l.ꝓperãdũ.in
princ.ꝛ ħ nouatio in aliquo affert bonum debitori ꝛ in alio
malum creditori.ꝛ econtra in alio affert bonum creditori ꝛ
in alio maluȝ debitori.affert bonũ in aliquo creditori ꝛ de-
bitori malũ qꝛ sine prima act.creditoris non erat vsuraria.

sine vsuraria ad coẽs vsuras tenebit debitor.sȝ post quadri
mestre tp̃s currẽt cẽtisime vsure: vt.j.de vsur.rei iu.l.vltia.
Item si debitor soluit indebitũ per sniam nõ repetit qꝛ snia
inhibet repetitionẽ: vt.j.de cõdit.inde.l.j.Itẽ post sniaȝ nõ
licet debitori opponere excep.peremptoriam.vt.j.sniam re.
non pos.l.peremptorias.Econtra affert debitori bonuȝ cre
ditori malum.ħ est bonum debitori qꝛ si prima actio essȝ vsu
raria infra quadrimestre tempus non currunt vsure: vt.j.de
vsur.rei iudi.l.ij.Item si plures sunt debitores insolidũ ob
ligati ꝛ simpliciter condẽnantur tenent viriliter: vt.j.si vnꝰ
ex pluri.debi.vna sen.fu.l.j.ꝛ.ij.Et in.l.ista ẽ casus quo sen-
tentia prodest condemnato qd est contra.l.ff.de re iudica.l.
euidenter.¶Or segnori contra.l.istam subijciam tres que
stiones.Et prima est talis.fui stipulatus a te.c.nomine sor-
tis.ꝛ.xx.pro vsuris cuiuslibet anni quo cessares in solutio-
ne.cessasti biẽnio.petij sortem ꝛ vsuras biẽnales.fluxit ter-
tius annus a die litis conte.vsqꝫ ad tempus sententie.pote
ro ne petere vt iudex condemnet te ad vsuras illius tempo
ris quod fluxit pendente lite: ꝛ quo iure? Dixerunt quidam
nouo libello ꝛ noua interpellatione opus est.nec ex vi pri-
mi libelli possum petere: vt.ff.eo.l.non potest.Alij dicunt
ꝙ possum petere ex vi primi libelli officio iudicis.ita dicen
do.quando petij.c.ꝛ vsuras biẽnales: non poteram petere
futuras: quia non est iudicium de futuris: vt.ff.e.l.non quẽ
admodum.mõ ex die litis cõtes.fluxit annus peto ꝙ ex of-
ficio vestro condemnetis mihi eum ad.c.ꝛ nedum ad biẽna
les vsuras: imo ad vsuras tertij anni qui fluxit ex die litis
contes.vsqꝫ ad diem sententie.ꝛ ħ illa ratione: quia ea que
accidunt post litem contes.ꝛc.vt.ff.de edil.edic.l.ediles.§.
item sciendum.¶Sed segnori vos circa articulum istum
ita dicetis: vt dicere consueui.Si petij.c.nomine sortis: ꝛ
vsuras preteriti temporis: ꝛ pendente lite currit annus: si
sumus in tempore sententie ferende bene possum implora-
re iudicis officium pro vsuris tertij anni.ꝛ pro ħ facit.ff.de
edil.edic.l.ediles.§.item sciendum.sed si sententia est lata: ꝛ
iudex nihil dixit de vsuris tertij anni: tunc noua interpella-
tione opus erit vt in.l.nostra non potest.ꝛ ar.ff.de aqua plu
uia.ar.l.si tertius.§.officium.ꝛ.j.de libe.cã.l.fi.ꝛ.ff.de vsur.
l.partium.¶Sed denuo quero hic.Si sum stipulatꝰ.c.no
mine sortis a te ꝛ.x.quolibet anno quo cessares in solutiõe:
ꝛ cessasti biẽnio in solutione: possum petere sorteȝ ꝛ vsuras
preteriti temporis.s.biẽnalis? ¶Sed nunquid potero ita
dicere.ago contra talem ad.c.nomine sortis ad vsuras biẽ-
nales: ꝛ pe to condemnari mihi ad vsuras in quibus cessa-
bit.Et videtur ꝙ non: vt.ff.de vsuris.l.j.in fi.ꝛ.ff.e.l.nõ quẽ
admodum.tamen consuetudo admittit talem libellum.ꝛ ad
hoc est ar.si a conductore petam rem conductam: ꝛ nõ vult
restituere rem conductam tempore sententie tenetur ad in-
teresse: vt.j.lo.ꝛ conduc.l.conductores.ꝛ.j.vnde vi.l.nõ ob
rem.Non ob.l.quẽadmodum.vbi dicitur ꝙ de futuro non
potest esse iudicium.i.de conditionali.sed de tali quod esset
purum tempore sententie bene potest esse iudicium vt hic.
qꝛ certum est hic ꝙ tempore sentẽtie debentur vsure tertij
anni: sicut est in conductore.¶Sed cõtra premissa instabit
aliqs.Tu dicis ꝙ vsure temporis fluentis a tempore litis
contes.vsqꝫ ad tempus sentẽtie possunt peti iudicis officio.
dicet aliquis vestrum.istud est veruȝ si actio esset bonefidei
in qua veniunt vsure iudicis officio.sed si esset stricti iuris
vt hic.non veniũt vsure iudicis officio: quia imploratur iu-
dicis officium post litem contes.qꝛ que post lit.contes.acci-
dunt: valde spectant ad officiuȝ iudicis.ꝛ ħ dicit.stipulatio
vsuraruȝ perempta non est: qꝛ erãt deducte in stipulationẽ.
sed si non sunt deducte in stipulationẽ: non possunt peti iu-
dicis officio in actionibus stricti iuris.sed in act.bonefidei
sic.naȝ ꝛ alibi in act.stricti iuris imploratur iudicis officiũ.
vt in.l.aquil.vt si facta est res deterior pendẽte lite: vt.ff.de
rei.vendi.l.non solum in fin.ꝛ.l.seq.¶Or segnori vltimo
subijcio questionem talem.petij a te.c.fuisti condemnatus.
non appellasti.ego postea ista.c.nolo petere act.iudicati vl
in factum: quia forte timeo ꝙ sententia illa reuocaretur in
dubium: sed volo petere prima actione: nunquid potero?
Dixerunt antiqui ꝙ non: qꝛ per sententiã fit nouatio: adeo
vt non

vt non possit agi prima: vt.j.de vsur.rei iudi.l.vlti.Et qꝫ no/
uatio est: vt.ff.de nouat.l.j.Sꝫ verius est vt dicamus ꝙ pos
sum agere prima actio. quia.ll.videntur h velle.ff.e.l.argen
tarium.⁊.ff.de pignor.l.grege.§.etiam.⁊.l.fundus.§.penu.
Nec ob.ꝙ fit nouatio per sententiam. quia fit nouatio idest
datur noua forma prime actioni. vnde prima remanet nec
videtur sublata. vnde quod remanet nō videtur sublatum:
vt.ff.de vsuris.l.si stipulatus. Non ob. nouatio ⁊c. qꝫ illud
verum est in nouatione voluntaria: vt.s. dixi. Odo.

Licet iudice. Segnori de effe ctu iudicij qui est in princi.s.l.proxi.dictum est.de effectu iu dicij qui est in fi.hac.l.agitur.h.l. habet va rios intellectus: vt.j. videbitis.ego tamen premittam veriorem intellectuꝫ. Ponetis ergo ita casum in.l.ista. quidam adiuit principem ⁊ coram eo talem proposuit questionem. domine imperator: quidaꝫ fuit tutor meus: ⁊ administrauit tutelam meaꝫ ⁊ male super pecunia ⁊ vino ⁊ frumento. finita tutela accessi coram iudi/ ce ordinario: vel adiui principem ⁊ petij iudicem delegari inter me ⁊ debitorem meuꝫ. iudice delegato dixi ⁊ formaui ita petitionem meam. ago contra talem qui datus fuit mihi tutor. a quo peto vt reddat mihi rationē tutele geste ⁊ omis/ se. ⁊ vt reliqua prestet lite contesta. cepi persequi vnum ca/ pitulum scilicet pecunie male administrate. opponendo ꝙ de pecunia mea peruenerunt ad eum ex tali causa mille: ⁊ ex alia causa tali alia mille. tutor negabat omnia: ⁊ super h probaui. de alijs capitulis male administratis non faciebā mentionem. ⁊ sic petitio mea fuit generalis ⁊ ꝓsecutio spe/ cialis. iudex quia vidit ꝙ non probaui plene meam inten/ tionem absoluit tutorem per sententiam diffinitiuam: non specialiter sed generaliter. non appellaui. volo eum conue/ nire pro alijs capitulis male administratis: vt pro vino ma/ le administrato vel pro frumento. ipse opponit mihi excep. rei iudici. ego replico. non debet mihi officere super vino vel super frumento male administrato: quia non fui prose/ cutus in iure super his capitulis. quero a vobis quid iuris sit? Ad hoc respōdet imperator. licet generaliter egeris cuꝫ tutore actione tutele: tamen quia prosecutus fuisti vnū capi tulum tantum: ex quo absolutio fuit generalis obstat exce/ ptio rei iudic. de rigore iuris. sed de equitate competit tibi replicatio doli mali in his capitulis: in quibus nō fuisti pro/ secutus in iure. h dicit ista lex. Videatis expositionem litte re. Tex. licet iudice accepto. sub. a principe vel ab ordina/ rio qui delegauit eū. Vel dicatis licet iudice accepto. idest acceptato vel electo cum plures essent ordinarij in illo lo/ co accepisti vnum. Tex. cum tutore tuo egisti. sub. genera/ liter vt dixi in casu: vt.j. argu. tuto.l. quicquid. Tex. sublata non est. sub. secuta sententia diffinitiua absolutoria. Tex. si rursus eundem iudicem petieris. super vino vel frumento male administratio. Tex. contra vtilem exceptionem idest efficacem de rigore iuris. Tex. de qua agis. sub. nunc. quia agis de vino vel frumento male administrato. Tex. non esse allegas. quia fuit in iudicio primo tractatuꝫ solummodo de pecunia male administrata. Tex. non inutiliter. immo vtili/ ter ⁊ efficaciter replicatione doli mali dicendo: vt institu. de repli. in princi. Tex. vteris. sub. de equitate. quia eqtas ⁊c. vt.j.e.l. plane. ¶ Or segnori hec lex sicut dixi habet varios intellectus. sed ego premittam vobis veriorē intellectuꝫ. ⁊ in.l. ista ponetis ita casuꝫ vt dixi. ⁊ ad istud accedit. ff. de in/ sti.l. hanc. sm vnam lecturam. Et sm istum intellectum not. istud magistrale: licet in generali actione sufficiat vnuꝫ pe/ ti. vt.j. ar. tu.l. quicquid. tamen debeo specificare. ⁊ ita feci h. ⁊ de hac materia plene dixi.s. de edendo.l. edita actio. vñ amplius hic non dico. Alij tamen dicunt ꝙ ista.l. intelligi/ tur aliter. ⁊ sic conueniebam aliquē actione tutele pro vino male administrato. ⁊ quia non probaui: iudex absoluit euꝫ. si modo dico ꝙ possuꝫ probare eum male administrasse su/ per vino: vnde volo agere contra euꝫ: obstat mihi exceptio: vt.ff. pro so.l. pro socio arbit. sed si egi ex vna causa non ob. si ago ex alia. Sed hec lectura non est bona in lege ista quia si ago ex vna causa: ⁊ absoluitur: nec de rigore iuris: nec de

equitate ob. exceptio rei iudi. si ago ex alia causa: qꝫ ad hoc vt obstet exceptio rei iudi. tria sunt necessaria ⁊c. vt.ff. de ex cept. rei iudi.l. si mater. ⁊.l. cum queritur. frustra ergo dice/ ret lex ista dandam exceptionem: sed replicandum esse de dolo malo. Alij voluerūt dicere ꝙ ego egi generaliter pro tutela male administrata contra aliquem ⁊ prosecutio fuit specialis ⁊ absolutio fuit specialis. vnde licet de rigore iur ob. excep. de equitate tamen secus est. sed ⁊ ipsi male dicūt: quia si ago generaliter: ⁊ prosequor vnam causam tantuꝫ: ⁊ absolutio fuit specialis: non obstat mihi except. in alijs. vt argu. ff. de ar.l. si rebus. ¶ Or segnori ad.l. istam opponi/ tur ⁊ signatur contra. videtur ꝙ si petitio fuit generalis: ⁊ absolutio generalis: ꝙ ob. excep. rei iudic. nec habet locuꝫ replicatio doli mali: vt.s. de transac.l. sub pretextu spērum. ¶ Segnori breuis est responsio. ibi petitio ⁊ prosecutio ⁊ transactio fuit generalis: vnde ob. ibi ex. rei iudi. nec habet locum doli mali replic. nec sub pretextu specierum retra/ ctatur. h fuit petitio generalis. prosecutio specialis. absolu tio generalis. vnde licet de rigore iuris detur exceptio rei iudi. de equitate tamen datur doli mali replicatio. Vel di/ catis ibi loquitur in transactione que redditur in volētes: quia liberum est ⁊c. vt.ff. de acti. ⁊ obli.l. sicut. vbi quis non venit contra: cum bona fide est facta. hic loquimur in iudi/ cijs cum iudicium reddatur etiam in inuitum. vt.ff. de ver. obli.l. inter stipulanteꝫ. §.j. ¶ Sed denuo videtur ꝙ detur exceptio rei iudi. sine remedio replicationis doli mali: vt.s. si aduersus rem iudi.l.j. Ad quod vos dicetis. ibi fuit peti tio specialis: sententia specialis. vnde si de eodem vult ex/ periri non ob. except. rei iudi. Sed si de alio vult experiri non ob. except. h autem fuit petitio generalis: prosecutio specialis: ⁊ absolutio generalis. vnde licet de rigore iuris ob. exceptio: de equitate tamen datur doli mali replicatio. ¶ Sed denuo videtur ꝙ obstet exceptio rei iudic. sine re/ medio replicationis. vnde videtur contra.j. ea.l. si cum tibi preciū. Ad quod vos dicetis ibi petitio ⁊ prosecutio ⁊ ab/ solutio specialis. h autem petitio fuit generalis ⁊ prosecu/ tio specialis ⁊ absolutio generalis. vnde licet de rigore iu/ ris ob. excep. de equitate tamen secus est quia datur repli. Vel dicatis ꝙ lex illa debet intelligi sm determinationem istius.l. nam quod ibi dicitur intelligas semel finitam liteꝫ restaurari non posse. verum est de rigore iuris. sed de equi/ tate datur doli mali replicatio: vt hic. ¶ Sꝫ denuo cōtra.l. istam instatur sic ⁊ videtur ꝙ ob. exceptio rei iudi. ⁊ non de/ tur doli mali replicatio. quia aut agit iste specialiter adie/ cta causa: ⁊ absolutus est specialiter. igitur si agit ex alia cā: non ob. excep. rei iudi. vt.ff. de liber. le.l. aurelius. Si auteꝫ egit generaliter: ⁊ absolutio secuta est generaliter: tunc vi/ detur omne ius in iudiciuꝫ deduxisse. vnde ob. exceptio rei iudi. nec datur doli mali replicatio: vt.ff. de excep. rei iudi.l. si mater. §. eadem. Respondeo ista.l. in neutro eorum casuū loquitur: sed loquitur in alio tertio scilicet quando petitio fuit generalis ⁊ ꝓsecutio specialis: ⁊ absolutio generalis: ⁊ sic posui casum in.l. ista. Et ad solutionem horuꝫ contrario rum. ⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distinguendum est vt consueui distinguere. Cum quis agit ⁊ reus absoluitur: ⁊ dubitatur ob. except. rei iudica. vel non. aut agitur perso/ nali actione aut reali. In primo casu cum agitur personali actione vtputa cum actio. tutele vel simili peto aliquid mihi dari. si ego adiecta causa: vtputa: si peto.x. que mihi per sti/ pulationem promisisti ⁊ succumbo: si velim agere ex alia cā non ob. ex. rei iudi. quia ad h vt ob. mihi excep. rei iudi. tria sunt necessaria scilicet ꝙ sint eedem persone ⁊ eadeꝫ causa agēdi ⁊ idem corpus: vt.ff. de ex. rei iudi.l. cuꝫ queritur. ⁊.l. se. ⁊ sic loquitur. ff. de liber. le.l. aurelius in fi. ⁊. ff. de tribu/ toria.l. ꝙ in heredem. §. eligere. ⁊. ff. de insti.l. sed ⁊ si. §. insti toria. Si autem agatur actione personali non adiecta cau/ sa: nunc si nullaꝫ causam prosequor in iudicio: vtputa quis dico: peto.x. que debes lꝫ reus non teneatur talem libelluꝫ recipere: tamen si confisus de iure suo recipit valet petitio mea: ⁊ si succumbo in omnibus ob. mihi exceptio rei iudic. quia in omnibus interrumpit prescriptioneꝫ: vt.j. de an. ex. l. vt perfectus. ⁊ ar. ff. de excep. rei iudica.l. si mater. §. eadē.

nam in iudicijs omnia intelliguntur deducta: vt. ff. e. l. si lõgius. si autem prosequor aliquam causam specialem: ⁊ petitio fuit generalis ⁊ absolutio generalis: licet de rigore iuris ob. mihi excep. datur tamen de equitate doli mali replicatio. ⁊ sic loquitur. l. nostra. ⁊ sic intelligo. ff. de insti. l. habebat. in princi. sm̃ vnum intellectum. ¶ Sed segnori anteq̃ȝ vltra procedamus super. l. ista quero vnde nascitur doli mali replicatio que de equitate datur: vbi petitio fuit generalis ⁊ prosecutio specialis ⁊ absolutio generalis? Itẽ vnde procedit hic rigor iuris q̃ ob. mihi excep. rei iudica. Et certe ista questio fuit facta a domino Azo. dum legeret. l. istam in scholis in mane. dum legeret. l. istam. quidam ad moduȝ peregrini venit ⁊ intrauit scholas eius: quesiuit ab eo. domine licet insolitum sit querere a dominis siue doctoribus in mane de eo quod legunt in mane peto veniaȝ ⁊ fac mihi gratiam: quia incontinenti sum recessurus ad curiam domini pape. vnde dominus Azo. fecit ei tunc gratiam. ⁊ iste cõcessa sibi licentia ab eo quesiuit. vnde nascitur ista doli mali replicatio que de equitate ⁊c̃. vt. s. Respõdet Azo. rigor iuris procedit ex hoc. quia fuit petitio generalis: prosecutio specialis: absolutio generalis: standum est rebus iudicatis vt a quibus non est appellatum: vt. j. de re iudi. l. j. Sed doli mali replicatio que de equitate datur: videtur q̃ non possit nasci si petitio fuit generalis ⁊ prosecutio specialis ⁊ absolutio generalis: quia omne ius quodcũqȝ ⁊ qualecũqȝ videtur in iudicium deduxisse. vnde de equitate non obst. exceptio. rei iudica. quia sententia debet restringi ad id de quo queritur: vt. ff. de transac. l. cum aquiliana. ⁊ l. qui cum tutoribus. ⁊ ideo videtur q̃ ista doli mali replicatio que datur de equitate nascitur ex vi restitutionis. vt ponamus istũ minorem esse tempore sententie. ⁊ si excipiatur contra eum de re iudica. replicabit iure restitutionis de dolo malo que de equitate datur. Uel dicebat q̃ nascebatur ista doli mali replicatio ex illa generali clausula. si qua mihi iusta causa videbitur. vt ponamus q̃ iste actor erat maior ⁊ reus fuit absolutus per falsas allegationes. vnde si excipiatur contra eum de re iudica. replicabit de dolo malo ex illa generali clausula. si qua mihi iusta causa videbitur in capitulis nõ prosecutis. vel dicebat q̃ ista doli mali replicatio nascebatur ex dolo tutoris qui sciebat se in ceteris speciebus dolo administrasse: licet de vna sola fuerit condemnatus vel absolutus. ⁊ tunc ille peregrinus surrexit ⁊ dixit. domine nõ feratis moleste. si essem in loco vestro non dicerem ita vestris scholaribus. nam vos diceretis bene: si iure communi induceretur replicatio. Et ideo dicerem q̃ ista doli replicatio datur sine beneficio restitutionis ex equitate. nam si egi generaliter: actione tutele: ⁊ vnum tantum capitulum fui prosecutus: quia in alijs credebam eum bene administrasse ⁊ iudex generaliter absoluit. h̃ sententia iudicis declarat q̃ pro illo tantuȝ cap̃lo in quo fui prosecutus volebã agere. ⁊ ad hoc debet restrigi absolutio vt p̃allega. l. ff. de transac. l. cum aquiliana. ⁊ l. qui tutoribus. Et quia sententia non habet ferri nisi super his de quibus actum est: vt. j. de fideicom. liber. l. vlti. ⁊ ideo quia deceptus fui ⁊ spe mea frustratus: de equitate contra vtilem exceptionem rei iudicate datur mihi doli replicatio que est generalis: vt potius habeatur mentio de calculo q̃ȝ de perfidia. Nec dicereȝ q̃ ista doli mali replicatio nasceretur ex dolo tutoris qui sciebat se in ceteris speciebus male administrasse: q² iuris executio non habet iniuriam: vt. ff. de iniurijs. l. iniuriarum. in princi. nam cum egi actione tutele: videor omne ius vndecunqȝ ⁊ qualecũqȝ in iudiciũ deduxisse: vt ar. ff. de exceptione rei iudi. l. si mater. §. eadẽ. ¶ Si dicatis mihi que vtilitas in h̃? Rñ. in h̃ est vtilitas: q² si per restitutionẽ vtor doli mali replicatione: de equitate datur. ipsa tollebat̃ olim anno vtili: hodie quadriennio continuo: vt. j. de in integrum. restitu. l. vlti. sed si vtor doli mali replicatione: non beneficio restitutionis: ⁊ ipsa doli mali replicatio tollitur tanto tempore quanto tollitur alia personalis actio. vnde durat ad. xxx. an. vt. j. de consti. pe. l. vlti. ⁊ tunc dñs Azo descendit de cathedra ⁊ amplexatus est eum valde. ⁊ interrogauit eum. quis estis vos? sum quidã peregrinus. habetis vos notitiam meam. dixit dominus Azo? ⁊ tunc peregrinus dixit domine sic: quia fui vester soci⁹ tali anno ⁊ in tali hospicio. ⁊ tunc dominus Azo recognouit eum ⁊ multum recõmendauit eum in auditorio suo ⁊ inuitauit eum ad prandiũ secum. ⁊ dicebat q̃ tunc temporis quãdo recessit erat melior scholaris q̃ȝ dominus Azo. ⁊ h̃ pluries retulit dñs Azo. dum legeret. l. istam in scholis. Si autem ago act. reali similiter refert: an agam adiecta causa ⁊ inserta in petitiõe mea: q² dico peto rem talem quam dico meam ex causa donationis: hoc casu si succũbo: ⁊ volo agere ex alia puta ex causa emptionis vel legati: non ob. mihi exceptio rei iudicate: vt. ff. de except. rei iudica. l. si mater. §. si quis fundum. ⁊. j. de petitio. heredi. l. hereditas matertere. Si auteȝ ago nõ adiecta causa certa: vt quia dico peto talem rem dicens eam ad me pertinere iur̃ dominij vel quasi: hic refert. aut absoluitur possessor: quia non possidet. aut quia non plene probaui intentionem meam. In primo casu: si postea possidet nõ ob. exceptio rei iudi. vt. j. ad exhi. l. iij. ⁊. ff. de noxa. acti. l. quotiens. in fi. ⁊. ff. de iureiuran. l. qui iurasse. §. si pater. Si autẽ absoluitur possessor: quia non probaui: h̃ de iure debet absolui: vt. j. de rei ven. l. vlti. ⁊. s. de edẽdo. l. qui accusare. Itẽ hic quando ago nulla causa adiecta. aut nullam causam fui prosecutus. aut aliq̃ȝ. Si nullam: vt quia dixi: peto rem illã quia mea est. hic omne ius meum videor in iudiciũ deduxisse. vnde ex veteri causa postea nõ potero petere. ex noua sic. nisi esset talis ⁊c̃. vt. ff. de ex. rei iudi. l. si mater. §. eadem. Si autem fui prosecutus certam causam dominij: vt q² primo dixi: peto rem meam quia mea est. postea prosequor vnam causam quia titius donauit mihi eam: ⁊ succubui. si postea volo petere ex alia causa: quia titius vendidit mihi: potero. vnde ob. mihi exceptio ⁊c̃. aliud in p̃sonali h̃ casu ⁊c̃. ⁊ aliõ in reali. quod est illa ratione: quia res potest mihi deberi in personali actione ex pluribus causis. vnde si succumbo ex vna: nil ob. mihi qui possum ad aliam habere recursum. sed res non potest esse mea amplius q̃ȝ ex vna causa. ⁊ ad hoc facit. ff. de ex. rei iu. l. an ⁊ eadem. actiones in personam ab actionibus in rem in h̃ differunt. fallit tamen qõ proxime dictuȝ est in matre que agit iure singulari ⁊ iure cõmuni: vt. ff. de excep. rei iudi. l. si mater. in principio.

Quotiens. In. l. ista no. ita casuȝ. Ego corã pedaneo iudice petebaȝ a te bona ticiana petitione hereditatis. tu excipiebas ⁊ dicebas me petere non posse quia seruus tuus eram vel alterius. nũquid pedaneus iudex poterit cognoscere de ista questione status incidenti? Respondet imperator q̃ poterit licet als non posset. h̃ dicit ista. l. Uideatis expositionem littere. Tex. concurrit sub. incidẽter. Tex. quo magis. i. quominus: vt. s. de iure ⁊ fac. igno. l. non idcirco. Tex. non possit. vt quia est pedaneus iudex. Tex. terminetur. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis q̃ licet iudex non possit de aliqua causa cognoscere principaliter: incidenter tamen potest: vt. j. de ordi. iudi. l. adite. ¶ Item no. q̃ defensor ciuitatis ⁊ municipij non potest cognoscere de questione status. quia maiores iudices cognoscunt: vt. j. de pedañ. iudi. l. placet in fin. sed defensor ciuitatis habet cognoscere de causis pecuniarijs ⁊ de minoribus criminibus: vtputa si quis fustigetur: vt. ff. de iur̃. om. iud. l. magistratib⁹. plene dixi. ⁊ h̃ dicaȝ vt ibi ⁊ in aucten. de defen. ciui. §. ⁊ iudicate. ¶ Sed an super questione status incidenti est pronunciãdum? dic vt plene dicam. j. de ordi. iudi. l. j. ⁊ ideo amplius hic non dicam.

Si cum tibi. In. l. ista ponitur talis casus. Quidam fuerunt curatores mei. isti dum deberent bene admistrare bona mea: dilapidauerunt patrimonium meum. finita cura: cepi eos conuenire vtili neg. gest. actione generali. isti in iudicio ita dixerunt mihi. volumus calculare tecuȝ. ⁊ portauerunt. C. rationũ suarũ. ⁊ incipiebãt dicere: tanta pecunia peruenit ad nos. istam pecuniam ꝯuertimus in emptionem prediorum tuo nomine. ecce instra emptionalia.

nalia. accipe predia. dixit iudex: isti boni curatores. vnde iudex absoluit eos. ego non appellaui. sz quid feci: cepi legere instrumenta emptionalia: ꝛ vidi ꝙ emerunt predia eo pacto ꝙ venditores nō tenerentur de euictione. modo volo reconuenire eos vtili actione nego. gesto. ꝛ dico: vos fecistis tale quid ꝙ vos deberetis amittere oculos: nunqd potero petere? Respondeo ꝙ non ob. except. rei iudic. Tex. ꝛ instrumenta emptionis scilicet prediorum. Tex. questione euictionis. sub. quia curatores emerunt predia ꝛ non fecerunt sibi cauere de euictio. Vel dicatis ꝙ emerunt predia eo pacto vt venditores non tenerentur de euictio. Tex. nō oportere. sub. de rigore iuris: sed de equitate sic. vt. s. eo. l. licet. in fin. Vel dicatis secundo modo vt ibi dixi. Vel potest dici hic: causa euictionis connexa erat ipsi pecunie de qua predia erāt empta. vnde quia sunt absoluti a pecunia: ꝛ ab euictione videntur absoluti: vt. ff. de minoribus. l. etiaz §. ex causa.

Judice. In. l. ista dicitur ꝙ iudex delegatus non potest delegare. quia non suo sed alieno beneficio habet: nisi a pncipe fuerit delegatus. Tex. dandi idest delegandi. Tex. fungatur. idest non suo sed alieno beneficio: vt. ff. de iurisdi. omnium iudi. l. more. ¶ Or segnori in. l. ista nota. regulam. Judex delegatus non delegat: vt in princ. huius. l. ꝛ. j. qui pro sua iurisdi. iudices dare dariue possunt. l. vnica. qz delegatus nō suo sed alieno beneficio vtitur: vt. ff. de iuris. om. iudi. l. more. ꝛ. l. quia. Sed hec regula fallit in delegato a principe: vt in fin. huius. l. dicit: dum dicit. nisi fuerit ꝛc. Item fallit in delegato a proconsule: vt. ff. de offi. procon. ꝛ leg. l. legatus consulis. ſm vnam lecturā. Item fallit in delegato ad vniuersitatem causaruz: vt. ff. quis ꝛ a quo ap. l. j. in fi. Itez fallit in quarto casu ſm Azo. qui dicit: a quocūqz delegato lite contesta. coram se posse delegari. nam in iure parificantur procuratoriam ꝛ mandatum ꝛ iurisditio. vt. ff. de iur. omniū iudi. l. ꝛ quia. sed procurator constitutus post litem contestat. potest constituere alium procuratorem: vt pote dominus litis effectus. ante non: vt. s. de procurato. l. procuratoribus. ꝛ. l. neqz. ita ꝛ delegatus lite contesta. corā se potest alium delegare. ¶ Sed segnori hoc non videtur bene dictum: quia non inuenio aliquam. l. que h dicat. vnde stabo regule ꝙ iudex delegatus non possit delegare nisi in casibus. s. relatis. nec est bona parificatio. nam veruz est ꝙ vtrunqz mandatum morte soluitur si lite contesta. soluitur mandatur: vt. ff. eo. l. iudicium. sed mandatum procuratoris non soluitur lite contesta. nisi ex causis vt. ff. de procura. l. post lit. ꝛ. l. sequen. ¶ Or segnori habetis hic vnam aucten. que incipit. ad hec.

Ad hec. Segnori auc. ista non legitur sup. l. C. vt corrigat eaz: sed vt addat ei. In. l. C. dicebatur delegatū subdelegare non posse: nisi esset a pncipe delegatus. In aucte. ista tractatur de ordinario cause principalis ꝛ appellationis a delegato a principe: ꝛ ita ponit tres casus. ¶ Primus casus est. Aliquis iudex ordinarius. iste occupatus propter rempublicam vult delegare causam reseruata sibi senten. nunquid id facere poterit? Respondeo ꝙ sic: si causam semel audiat in pn. ꝛ in medio ꝛ in fi. ¶ Secūdus casus est. Si iudex ordiarius qui de appellatiōe cognoscit vult delegare causam seruata sibi sententia: hoc facere non potest: quia per se debet cognoscere. ¶ Tertius casus est in delegato a pncipe. si velit subdelegare seruata sibi sententia: nō licet h sibi facere. sed si velit delegare cognitionez ꝛ prolationem: h facere potest. ꝛ si contra hoc factuz fuerit graues pene imponuntur. Tex. ad hec idest iuxta hec. ꝛ sunt verba domini Ir. continuantis istam auc. ad. l. C. Tex. item. Incipit secūdus casus. Tex. iudex scilicet ordinarius. Tex. audiat idest cognoscat. si vult sibi seruare sententiam. Tex. delegatus. Incipit tertius casus. ꝛ intelligunt quidā aucenticam istaz in quolibet delegato. ꝛ sic dicunt. l. C. esse correctam. h debet intelligi in delegato a pncipe: vt dixi in casu.

¶ Or segnori auc. istā intellexerūt antiqui: vt corrigat. l. C. ꝛ dicebant ꝙ hodie delegatus subdelegat. Alij voluerunt dicere subdelegatus a principe subdelegat indistincte: hodie non nisi cognitionem. ¶ Or segnori ista auc. intelligit iure nostro. ordinarius causam delegabilē iuriditionis pōt indistincte delegare si vult delegare q̄stum ad cognitionē ꝛ pronunciationem: vt supra vbi ꝛ apud quē. l. vltima. sed si vult delegare reseruata sibi sentētia: si est administrator ciuitatis ꝛ publicis occupationibus impedit licet ei delegare: reseruata sibi sentētia: si semel audiat in princ. ꝛ in medio ꝛ in fi. ꝛ ita loquitur primus casus huius auc. Iudex ordinarius appellationis: si vult vtrūqz delegare: potest. si alteruz tantum h non potest. ꝛ ita legitur secundus casus huius. l. Iudex delegatus a principe si vult delegare cognitionem solūmodo: hoc sibi nō licet iure nostro. sed si vult delegare cognitionem ꝛ sentētie prolationem hoc facere potest. ꝛ sic loquitur tertius casus huius aucten. ꝛ ſm aucten. ista non corrigit. l. C. sed videtur eam determinare. vel si corrigit: in modico corrigit. nam. l. C. dicebat indistincte delegatum a principe subdelegare posse. hoc autem debet intelligi ſm determinationem illius auctētice.

Seruus. In. l. ista dr ꝙ seruꝰ in iudicio agendo vel rñdēdo esse non pōt. ¶ Or segnori habetis hic regulaz. ꝛ ad istam. l. concor. j. l. proxima. ꝛ. ff. si quis cau. l. si seruus. Sed hec regula fallit in casibus. Primus casus est ꝙ seruus fisci in iudicio eē potest: vt. j. vbi causa fis. agi. debe. l. vltima. Item fallit in seruo priuati qui litigat de possessione domini per vim turbata: vt. j. si per vim vel alio modo absen. pertur. sit possessio. l. j. Item fallit in causa status. ff. de liber. causa. l. in ordinata. ꝛ in casibus notatis. ff. e. l. ius. ꝛ. l. qui suis nummis.

Cum debitoris. In. l. ista ponit casus talis. tu eras debitor meꝰ in. c. ꝛ seruuz tuum mihi obligasti pro illis. c. vel alia pignora. te mortuo seruꝰ ille tenebat omnia bona tua. nunquid possum conseq a seruo tuo illa. c. Certe non. ꝛ ideo si fui cū seruo illo in iudicio: nō valet iudicium: sed ipsum seruum vel alia pignora iudicis officio possum ꝓsequi. Tex. iudicium nullum possit. regulariter. concordat. s. l. proxima. sed fallit in casibus. quos ibi no. Tex. postulare. vñ petes a iudice vt inducat te in poss. pignorum. vel poteris petere ab alio possessore hypothecaria: vt. j. de pig. l. si fundum. §. in vendicatione.

Placuit. Segnori circa presentem tractatū de iudicijs impator ponit in. l. ista quādam regulā per quā instruit iudices quid debeant obseruare. ꝛ est talis. vbicūqz. i. in quacūqz causa rigor iuris suadet vnū: iusticia ꝛ equitas suadet aliud: iudex potius debz seruare iusticiā ꝛ equitatē q̄ rigorem iuris. hoc dicit ista lex. Videte litterā. Tex. placuit in omnibus rebꝰ. i. causis: vt. s. de edē. l. is apud. plene dixi. ꝛ merito equiuocū est nomē rei: quia nomē rei est: vt. ff. si certum pe. l. j. in fi. ꝛ dicit placuit in omnibus rebus. s. priuatis siue publicis siue ciuilibus siue criminalibus. Tex. precipuam esse. i. preferendā q̄ stricti iuris rationē. i. scripti vel non scripti. ¶ Et not. ꝙ dictio ista stricti iuris. i. dictio ista strictū sumitur tribus modis. Et vno modo dicuntur actiones stricti iuris. i. actiones non priuilegiate. vnde actiones quedam sunt bonefidei: in quibus latior fides requiritur. quedam sunt stricti iuris: vt instit. de actio. §. actionum. vñ in actione stricti iuris dicitur ius strictum: ꝛ non largum. Aliquādo tamen dicitur ius strictum. i. ius a cuius verbis non recedimus. tota die dicimus. h suadet ius strictum: vt ab eo non recedamus: vt. ff. de le. iij. l. non aliter. ꝛ. ff. de admi. tu. l. quod constitutum est. ꝛ. ff. de except. l. j. §. si is qui. Dicitur ꝛ alio modo strictum ius idest quod est strictus q̄ equitas idest cum is vult vnum ꝛ equitas aliud vt in. l. ista. ¶ Or segnori nota. l. istam ita esse intelligendam siue ius

strictum vult vnum ⁊ iusticia ⁊ equitas vult oppositum: iudex debet potius sequi equitatem. siue equitas stricta vult vnum: ratio stricti non scripti iuris non in eodem casu sed in consimili vult aliud: iudex debet potius sequi equitatē. Et exemplum de vno ponetis in. l. ista. Si filiusfami. degēs alibi studiorum causa: accepit mutuo pecuniam vsq ad eā quātitatem quā paterna pietas non recusaret: si inspiciam⁹ ius strictum: non datur creditori actio contra patrem vel filium: vt. ff. ad mace. l. j. sed si inspiciamus equitatem scriptā dabitur creditori actio in patrem de in rē verso vel in filiū: quia equitas est scripta in casu isto: vt. j. ad mace. l. macedoniani. ⁊. ff. ad mace. l. item filius. §. quod dicitur. igitur in casu isto iudex debet preferre equitatē ⁊ iusticiā iuri scripto. ¶ Item potest notari exemplum: vt si suaseris seruo meo vt res mihi subtrahat ⁊ ad te fugiat: ⁊ ipse h mihi reuelauit ⁊ subtraxit me volente. si inspiciamus rigorem iuris non teneris furti. q2 furtum est ⁊c. vt. ff. de fur. l. j. ⁊ instit. de obli. q̄ ex delic. nas. in prin. nec teneris serui corrupti: q2 non corrupisti dolo ex quo sciui: vt. ff. de seruo corru. l. j. sed si inspiciamus equitatem ⁊ iusticiam teneris furti ⁊ serui corrupti: vt j. de furtis. si quis seruo. igitur in casu isto iudex debet potius inspicere rationem equitatis ⁊ iusticie q̄ ius strictum scriptum. ¶ Item potest notari exemplū in iusticia ⁊ equitate scripta: ⁊ iure stricto non scripto: vt si sepelio testatorē inuito herede. in casu isto non est ius scriptum: sed in consimili. vt si gero negocia tua te inuito: non teneris mihi: vt. s. de nego. gest. l. vlti. vnde in casu isto: inspecto iure stricto nō scripto non habeo funerariam actionem. sed inspecta equitate ⁊ iusticia dabitur funeraria actio: vt. ff. de relig. ⁊ sump. fune. l. at quis. §. idem labeo. ⁊. l. sunt persone. vnde iudex hoc casu potius sequitur iusticiam ⁊ equitatem scriptam q̄ ius strictum non scriptum: non in eodē casu sed in cōsimili. ¶ Or segnori hec lex intelligitur: siue ius suadet vnū siue iusticia ⁊ equitas suadet oppositum: iudex debet potius seruare iusticiam ⁊ equitatem q̄ ius scriptum. verumtamen si neutrum scriptum esset vt adinuicem discordarent non est alicuius priuati interpretatio faciēda: sed solius principis: vt. s. de le. ⁊ con. l. j. ⁊ ibi plene dixi. vnde amplius istā materiam non prosequor: nisi vt confirmē regulam multis. ll. in genere: ⁊ multis. ll. in specie. ista est regula equitatem ⁊ iusticiam preferri: vt. ff. de in integ. resti. l. diuus. ⁊. ff. man. l. inter causas. §. ante omnia. ⁊. s. de procura. l. exigendi. ⁊. ff. pro socio. l. cum duobus. §. damna fatalia. ⁊. ff. de doli ex. l. apud celsum. §. si quis. ⁊. §. apud marcellum. ff. de verb. obliga. l. qui seruum. §. sequitur. ⁊. ff. solu. matri. l. si vero. in fin. ¶ Or in specie confirmatur hec regula. ⁊ al's potest exponi in qualibet exceptiōe ⁊ in qualibet regule instantia. vbicūq. l. indulget except. contra actio. exceptio est ratio equitatis. quia exceptio est actionis exclusio: vt insti. de excep. in princi. vt. ff. de excep. l. j. in princi. vbicūq ponitur instantia regule: vulneratur ⁊ regula. vnde ibi potius seruatur instātia regule: quia regula est ⁊c. vt. ff. de regulis iuris. l. j. ⁊ ita omnis regula in iure nostro periculosa est: vt. ff. de regulis iuris. l. omnis. ⁊ ideo per instantiā receditur a regula: vt. ff. de man. l. j.

Iudices. In. l. ista docet nos imperator quid debeant facere iudices inquirendo ⁊ diffiniendo. Et certe bonus iudex non debet sibi ad gloriam reputare eadem die maximā questionem incohari facere ⁊ finiri. Itē nō debet iudex in maximis questionibus precipitare. sē debet inquirere veritatem plena inquisitione. ⁊ anteq̄ ferat sententiam sepius debet partes interrogare litigantes si habent aliqd noui quod velint proponere. ⁊ tunc debet ad finē negocij peruenire. siue sit iudex qui debet per se cognoscere ⁊ diffinire. siue sit iudex qui debet ad superiorem referre. Tex. de siderent. sub. ad indaginem veritatis. Tex. perficiat. sub. actori ⁊ reo. nam iudex debet negocia coram se incohata diffinire: vt. ff. eo. l. de qua re. ⁊. l. lego. Aliquādo tamē referunt iudices ad superiorem: puta si dubitant de iur. sed super facto non licet referre cum factū examinauerunt. vnde debent magis esse instructi in facto q̄ princeps. Item non licet eis referre vt a necessitate iudicandi se excusent: vt. j. de rela. j. ⁊. ij. ⁊ ibi dicam. ¶ Or segnori in. l. ista nota. regulam q iudices non debent in examinando ⁊ diffiniendo festinare causas maxime ciuiles: sed cum plena cause cognitione inquirere ⁊ diffinire. ⁊ ad istud accedit. ff. de in integ. resti. l. omnes. ⁊. ff. de mi. l. verum. §. sciendum. ⁊. l. in cause. Sed hec regula recipit instantiam in omnibus casibus in quibus sufficit summarie cause cognitio vt in petenda carbo. bonorum posses. impuberi: vt. ff. ad carb. l. iij. §. cause. ⁊ §. due cause. Item fallit in muliere que petit mitti in possessionem nomine ventris: vt. ff. de ventre ispici. l. j. §. si ea. Itē fallit dum agitur reali actione contra aliquem de re immobili ⁊ ille nominat alium in iudicio: ⁊ datis inducijs nominatus non venit: vt. j. vbi in rem act. l. ij. Item fallit in personali actione vt si actor conuenit reum: ⁊ reus non defenditur: fit missio in possessionem bonorū ⁊ summaria cognitione eoipso q iurat actor calumniose non petere: vt. j. de bo. auc. iu. pos. l. cum proponas. Item fallit in legatario: qui petit sibi caueri de prestando legato adueniente die vel conditione: vt. ff. vt in posses. le. l. si is a quo in princi. Item fallit in act. ad exhibendum in qua sufficit summaria cause cognitio: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. sciendum. ⁊. l. thesaurus. Item fallit in causa alimentorum si filius petit a patre alimenta prestari: ⁊ pater negat filium: vt. ff. de liber. ag. l. si quis a liberis. §. si vel parens. Item fallit si petitur sententia executioni mādari: ⁊ capiunt alique res: ⁊ aliquis dicit q non sunt debitores condēnati: vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. si sup rebus. ¶ Or segnori super. l. istam habetis signatam quādā auc. que incipit. iubemus.

Iubemus. Auctē. ista non legitur super. l. C. vt corrigat eam in aliquo: sed vt confirmet ⁊ clarificet eam. l. C. Et in aucten. ista dicitur ex quo iudex plene ⁊ solēniter examinauit negocium anteq̄ perueniat ad sententiā diffinitiuam debet interrogare litigantes: vultis vos plus aliquid proponere. Si dicant non: debet facere eos renunciare allegationibus. Si autem vna pars dicit q aliquid noui vult proponere: vt altera pars dicit q non vult aliquid noui proponere: illi parti que dicit se habere aliqd ad proponendum debet assignare terminum scilicet. xxx. dierum ad proponendum. ⁊ si intra. xxx. dies non proposuit: tunc ei dabimus alios. xxx. dies. ⁊ si adhuc infra istos. xxx. dies nō proposuerit: tunc etiam dabimus ei alios triginta dies ad superandam eius malitiam. ⁊ si non proposuerit infra istos tres menses: tunc debet ferre sententiam. Tex. allegationibus renunciauerit. ¶ Or segnori nota. hic. nomen allegationis sumitur in iure nostro equiuoce: quia sunt allegationes facti: vt positiones ⁊ productiones testium. sunt allegationes iuris quando conclusum est. vt tetigi. s. de. de iure ⁊ facti ignoran. l. j. ⁊ sic sumitur. ff. de mino. l. minor emissam. vnde expono sic. allegationibus siue facti siue iuris. Alij dicunt q loquitur de allegationibus facti tantum. alij iur tm. sed cum h. l. indefinite loquatur intelligitur de allegationibus iuris ⁊ facti cum indefinita equipollet vniuersali. vt. ff. de serui. vrba. predio. l. si seruitus. Ddo. ¶ Or segnori ad auctē. istam opponitur. Quomodo dantur hic tres dilationes: cum amplius q̄ semel non debet dari dilatio: vt. ff. de ferijs ⁊ dila. l. vlti. ⁊. j. de dila. l. j. ⁊. j. de tempo. appel. l. ij. in princip. Respon. volenti ⁊ petenti amplius q̄ semel nō datur dilatio nisi subesset iusta causa: vt. ff. de ferijs. l. oratione. ⁊. ff. de iudi. l. interdum. ⁊ sic intelliguntur. ll. contra sed volenti ⁊ non petenti ⁊ inuito dantur tres dilationes vt hic. nam dicebat iudex. si vultis aliquid dicere dicatis. vna ps nolebat aliquid dicere: alia sic. vnde dantur ei tres menses ad eius malitiam superandam ⁊ conuertendam. vel potest dici alio modo. ll. ille loquuntur de dilationibus que dantur ad producendum allegationes facti. hec. l. intelligitur de dilationibus que dantur pro allegationibus iuris. ¶ Sed denuo opponitur ad hanc auc. ⁊ videtur q quarta dilatio debeat dari vt in auc. de testi. §. q2 vero. Ad qd vos

dic etis

dicetis.hic loquitur de dilationibus tribus que dantur volenti & inuito ibi loquit de tribus dilationibus que possunt geri in vnam dilationem. Sed quarta datur ad malitiã supe randam.vel ibi loquitur de allegationibus facti.hic de alte rationibus iuris. Sz vos dicatis h auc.intelligitur in dila tionibus iur & facti vt dixi in littera.

Nulli prorsus. Segnori sup exẽplo istius l.ponendo varij intellectus notãtur:vt dicam circa litteram. ego tamen ponam casum simpliciter vt littera sonare videt: & postea veniã ad exempla demonstratiua. ¶ Po netis ergo ita casum.tu possidebas rem meam. ego poteram interdictum possessorium mouere: qr expulisti me per vim de possessione:& poteram intentare eiusdem rei. nomine pe titorium iudicium:quia dominus eram. vnde vna die cogi taui intra me q poteram mouere iudicium petitoriũ & pos sessorium.volo grauare meum aduersarium in qntũ potero. vnde impetraui rescriptum a principe & petij vnum iudicẽ mihi dari super possessorio iudicio.s.mutiñ. aliũ sup petito rio.s.boñ.nunquid h mihi licebit? Rñ.imperator q nonne diuidatur continẽtia cause.& non licebit mihi h ex preroga tiua rescripti:imo ero extra ordinem puniẽdus. Tex. nulli. sub.siue pagano:siue militi. Tex.diuidit.i. diuidere vult cõ ueniendo coram iudice ordinario vel delegato a pncipe su per possessione fundi:si velit cõuenire apud aliũ iudicẽ de proprietate. Tex.& ex beneficij prerogatiua. qr miles est.vl' ex prerogatiua rescripti delegãtis vnũ iudicẽ super posses sione:alium super proprietate. Tex.iudicio.i.apud eundem iudicem.sic & insti.de actio.§.si vnus. Tex. poterat.i.debue rat.sic econtra ponitur debet pro potest:vt.ff. an per alium causa appel.l.fi. Tex.pena ei ex officio iudicis imminente. pro motu iudicis:vt.ff.de fructi.& lit.expen.l.j.& tales mul cte fisco applicantur:vt.s.de modo mulctãdi.l.mulctarum. Tex.postulauerit.sub.dare vel delegare vt vnus cognosce ret super possessione:alius super pprietate. ¶ Or segnori no.in.l.ista illud no.cause continẽtia nõ debet diuidi: ergo cum circa eandem rem posset versari questio possessionis & proprietatis idem iudex qui cognoscit de possessione & de proprietate debet cognoscere.& ad istud concordat.j. arg. tu.l.omnis.&.ff.de libe.causa.&.l. si pariter .&.ff. de quibus rebus ad eundem iudi.l.j.&.ij.&.j.de accu:l.qui de crimine. in fi.& ita ponebat exemplũ in terminis vt dixi in casu.in.l. ista dominus Jo. ¶ Sed videtur q non sint cõnexa posses sio & proprietas circa eãdem rem:vt.ff.de acqui.pos.l.gene raliter.§.habet nihil cõmune. Rñdeo q nil habet proprie tas cum possessione cõmune idest nõ in omnibus habet cõ mune.sz in aliquo habet cõmune:qr equũ est q idem iudex qui cognoscit de possessione & de proprietate cognoscat: vt in.l.ista.habet tamen in aliquo differentiam:qr alia est instã tia possessionis:alia pprietatis: qr pmo cognoscitur de pos sessione postea de pprietate. Uel põt dici:nihil hz cõmune proprietas cũ possessione.i. non eoipso q vincit aliquis in possessione sequitur q vincat in petitorio.nã snia lata super possessione non piudicat in pprietate: vt.ff. de acqui.pos.l. exitus.&.ff.vti pos.l.j.§.huius.& in pallegato.§.habet nihil cõmune.non enim põt conuenire super proprietate coram alio iudice illa ratione ne cause continentie diuidatur: sed quia primo dz cognosci de possessione & postea de proprie tate:qr h est ordo vt.j.de rei ven.l.ordinarij.&.j.fi.regu.l.in certi.&.j.de interdictis.l.incerti .& de appel.l.j. Ad qd vos dicetis q in interdicto acquirẽde vel adipiscende possessio nis põt simul & semel intentare cũ petitorio vt hic.secus est in interdicto retinẽde pos. vt in.ll.cõtrarijs. ¶ Sz segnori d. Pla.alio modo ponebat exẽplum in.l.ista & dicebat sic. ponamus: quidã mutinẽsis possidebat rem meam positã in territorio mutiñ.siue bonoñ. impetraui iudicem a principe contra mutinẽsem super possessione eiusdem rei. ipse vult me recõuenire de pprietate apud aliũ iudicẽ:nũquid pote rit? Dixit Pla.q nõ poterit: qr ille iudex qui est inter me & eum debet esse iudex inter illum & me:vt.j.de senté.& inter. om.iudi.l.cum pap.& quia ego qui conuenio te apud vnum iudicem:a te habeo pulsari apud eundẽ: vt.j.de sentẽtijs & inter.om.iu.auc.& consequenter. ¶ Or segnori exemplum domini Pla. non est bonum per.l.istam sed.ll. introducte ab eo non faciunt ad rũbum : quia h est verum si conuenio te de pos.coram vno iudice debes me reconuenire corã eo dem de proprietate:vt.j.de rei ven.l.ordinarij. sed in.l.cum pap.ponitur talis casus: qr conueni te apud iudicem muti nensem: tu volebas reconuenire apud iudicẽ mutinensem. dicebam q nõ poteras: quia non erat meus iudex.vnde nõ loquitur de coniunctis vel de cõtinẽtibus causis. in auc. & consequẽter. dr q pẽdente lite debes me reconuenire corã eodem iudice:finita lite poteris me recõuenire corã alio. & ita potius facit contra eum qz pro eo. & ita ponetis exemplũ vt dixi in casu fm Jo.& est verum:quia non debet diuidi cõ tinentia cause:siue sit causa que plures species continet:vt tutele siue sit talis super qua plures occurrunt qõnes.

Properandũ. Segnori.ll.pcedentes sunt ll. veteres aliorum impatorum qui pcesserũt iu sti. iste sex leges que sequũtur vsqz in fi.tit. sunt noue.ll.iusti.& ista.l.est greca constitu tio translata per iusti. in latinũ. vnde multi libri habent subscrip.istam.constitutio greca iusti. sed multi non habẽt.sz siue habeãtis siue nõ dicetis q hec.l.est noua lex iusti. Et ista.l.habet in se sex partes pncipales. In pma parte ponit iusti. infra quod tempus instantie cause debeãt finiri super litib pecuniarijs. In secũda parte ponit qua liter absente actore lite conte. debeat procedi in causa . In tertia ponit qualiter absente reo lite cõte. proceditur cõtra eum. In quarta ponit que pena imponatur contumaci. In quinta dicit q victus victori condemnandus est in expen sis.quod si iudex non fecerit penam patietur. In sexta parte dixit aliquãdo causam pecuniariam extendi vltra trienniũ: quod est in duobus casibus.hoc dicit ista.l. ¶ Tamen pro rudibus in terminis no. ita casum. in prima parte huius.l. que durat vsqz ad.§.& siquidẽ &c.olim ante .l. istam lites pe cuniarie erant pene immortales:& excedebant vitas homi num.sed hoc est iniquũ duab rõnibus.vnde dicit iusti.pro perandum est nobis.i.festinandum est nobis q lites pecu niarie debeant diffiniri. Una ratio est dicit iusti. Nos feci mus quãdam.l.que dicit causas criminales finiri biennio a die litis conte.vnde si fecimus.l.que dicat causas crimina les finiri biẽnio:multofortius debemus facere.l.que deter minet lites pecuniarias. Item & alia ratione debemus fa cere.l.que determinet lites pecuniarias a die litis cõte. qr pecuniarie questiones frequentiores sunt qz criminales.& sepe occasione litium pecuniariarum oriuntur questiones cri minales.& ideo precipit iusti.q omnis lis pecuniaria quã tecũqz quãtitatis sit: siue de statu filiationis vel seruitutis: siue sit super iure ciuitatis: siue super iure priuati: siue sup possessione:siue de proprietate: siue de pignore : siue super iure:siue super cõditione rei: siue super re corporali: q ista lis debeat finiri triennio a die litis contes. Fallit in causis fiscalibus & in publicis functionibus: qr in istis non est de terminatum h tempus . nam maiori tempore & minori tem pore biẽnio possunt durare. & hoc est verũ q regulariter.j. triennium debent lites pecuniarie determinari : nec vltra possunt extendi siue lites pecuniarie agitentur coram iudi cibus huius alme vrbis:siue in prouincijs:siue sint mino res iudices siue maiores:siue sint ordiarij siue delegati sint a nobis: siue a nostris proceribus. ¶ Dicit aliquis vestrum quomodo hoc poterit fieri? Dicit iusti.bene:quia null erit ita audax qui possit inuito iudice litem vltra triennium pro telare.hoc dicit ista prima pars huius.l.vsqz ad.§.siqdẽ &c. Uideatis summariam expositionem littere. Tex.properã dum idest festinandum.vel properatione dignum. Tex.no bis visum est.sub.dicit insti.qui fecit.l.istam. Tex. pene im mortales idest fere essent immortales si durarẽt vltra.c.an. cum hoc sit spacium vite hominis:vt.s.de sacrosan. eccle. l.vlti. Uel pene dicit propter causas fiscales:& propter pu blicas functiones vt habetis.j. ¶ Or segnori in prin. hu ius.l.colligetis illud no.q lites non debent esse immorta

les.⁊ ad hoc concor.q lites sunt abbreuiāde: vt .j. de agri. ⁊ censi.l.litibus.⁊ aliquis debet esse litiū finis: vt.s̄.de trāsactioni.l.fratris.⁊ quia infinitas est vitanda: vt.s̄.de sacro sanc.eccle.l.vlti.cum suis similibus. ¶ Or sequitur in littera. Tex.cum criminales ⁊c̄.modo iusti. hic assignat vnā rationem. Tex.causas.l.instantias causarum criminaliū cōclusum: quia cause criminales finiuntur bienio: computando a lite contesta.vt.j.vt intra.cer.tē.cri.qō.ter.l.iij. ⁊ ita loquitur de illa.l.q primo fuit facta q̄ ista licet posterior sit in ordine. Tex.frequētiores sunt.⁊ ideo magis faciēda est meta infra quā finiātur q̄ criminales.quia que frequētia sunt non sunt negligenda: vt.ff.de liber.le.l.legaui. Tex.omnes lites scilicet pecuniarias. Tex.siue super conditionibus.s. personarum ⁊ vt in causa status. Tex.ciuitatuz.⁊ ita vniuersitatum. Tex.siue in hac alma vrbe. scilicet romana vel cōstantinopo. Tex.positi sunt.vt quia sunt ordinarij. Tex.hoc enim.l.ne lites extendantur vltra triennium. Tex.naz si ipsi scilicet iudices. Tex.protelare.vnde no. q boni iudicis est lites dirimere.⁊ ad hoc concor.ff.si certum petatur.l.q̄daz. ¶ Or segnori not.hic regulam ⁊ instantiā regule. Regula est q lites pecuniarie debent finiri infra triennium computandum a lite contesta.post trienniuz perit instantia iudicij. Fallit in causis fiscalib⁹ fauore fisci:⁊ in publicis functionibus fauore tributorum: vt etiam post triennium extendatur vt hic. Item fallit si iudex moritur in medio triennij. q si superat plus anno habet illud residuuz tempus. si minus habet annum: vt.j.e.l.§.sinautem in medio iudex. Item fallit vbi cause pecuniarie terminantur minori tempore. nam aliquando terminantur.j.xxx.dies: vt quādo iudices examinantur finito officio: vt.s̄. vt omnes tā ciui. q̄ cri.iudi. post admi. depositam per quinquaginta dies in ciuitate vel locis permaneant.l.vna.§.sciant. ⁊ in auctē.vt iudi. sine quoquo suffra.§.necessitatem. Item fallit quia interdum istātia iudicij finitur duobus mensibus: vt in cor. auc̄. vt cle.apud proprios episcopos idest princi.⁊.§.j.que est.s̄.de episco.⁊ cleri.auctē.clericus quoqz.⁊ idem est etiam.j.de fide.libe.l.vlti. Itē fallit in nunciatione noui operis que finitur.j.tres menses: vt.j.de edi.pri.l. de noui operis nunciatione. ⁊ idē in alio casu: vt.j.de cur̄.l.generali. Item fallit in causa excusationis tutoris que debet finiri infra quattuor mēses: vt.ff. de excu.tu.l.quinquaginta. Itē fallit in alio casu in quo instantia finit̄ anno ⁊ in cā liberali: vt.j. de asser.tol.l.j. Item fallit in cā naufragij que simil'r tollit̄ anno: vt.j.de naufra.l. de submersis.li.xj. Itē fallit in cā appellationis que simil'r finitur anno: vt.j.de temp.ap.auc̄. ei qui appellat. Itē fallit si testator non ignarus de substātia sua ꝓhibuit detrahi falcidiam: q ista causa finitur anno: vt.j.ad.l.fal.auc̄. sed cum testator.vn̄ triēnium est meta vltra quā nulla questio ciuilis progreditur.sed fallit in duobus casibus hic positis in quibus vltra durat: ⁊ in tertio posito.j.e.l.§. sinaūt in medio.sz infinitis casibus minus triēnio durat: vt.s̄.dixi. ⁊ hec vera sunt ⁊ seruanda in foro seculari.sed iure canon̄. videtur cōtra. quia causa ciuilis ⁊ eius instantia non finitur triennio: nec tempore: vt extra.e.c.venerabilis: sz illa obtinet in foro ecclesiastico.⁊ si velles respondere potest dici q illud.c.loquitur quando per fallaciam rei dilatatuz est negociū,vltra triennium: quia tunc causa ciuilis ⁊ eius instantia triennio non finitur. vel potest dici q hic excipitur causa fiscalis ⁊ illa equiparatur ei.vnde in causa ecclesiastica habet locum. sed al's illud.c.non videtur habere locum: immo h̄ ius decretiste tenetur seruare.tamen ipsi illud.c.intelligunt generaliter. ¶ Or segnori circa.l.istam. quero sic: nunquid de voluntate litigatorum potest istud triennium prorogari in causis pecuniarijs videtur q sic: qa rigor iuris mitigatur pacto litigantium: vt.j.de tempo.l. vltima in fi.⁊ argu.ff. de ferijs.l.j.§.j. ¶ Sed segnori in questione ista verius est: vt dicamus q de voluntate litigatorum vltra triennium non possit protrahi: cum hoc sit introductum pro publica vtilitate ⁊ in odium litium: ne lites in infinitum protrahantur. nam ius publicum pactis priuatorum tolli vel mutari non potest.vt.ff. de pactis .l. ius publicum.⁊.s̄.titu.proxi.l.ij.§. sed quia veremur.sic etiam ⁊ alibi de voluntate litigatoruz non admittitur infamis ad postulandum: vt.ff. de postulando.l.quos prohibet.sic ⁊ alibi miles procuratorio nomine agendo: de voluntate litigatorum non admittitur: vt .ff. de procura.l.filiussa.§. veterani. ¶ Sed denuo quero. quid dicemus in instantia cause que vertitur coram arbitro.nunquid illa triennio debet finiri? Respondeo sic cum arbitria sint redacta ad instar iudiciorum: vt.j.e.l.rem non nouam.⁊ ff.de arbi.l.j.

Et siquidem. Incipit secūda pars huius.l. que durat vsqz ad .§. sinautem reus. Et in ista secūda parte dicitur.dictum est supra in prima parte huius.l.q vtroqz presente lis debet finiri.j.triennium. ¶ Sed quid si actor lite contesta. se subtrahit ⁊ non venit ad causam ⁊ reus lite contesta. instat ⁊ venit ad cām.⁊ dicit volo absolui ex quo sumus litem contesta. ⁊ actor non prosequitur causam: sed subtraxit se: ita q de triennio non superant nisi sex mēses. quid debet facere iudex? Respondet imperator.iudex ad instantiam rei debet citare actorem tribus edictis per interualla.x.dieruz.⁊ si veniat: bene quidem: quia proceditur in causa. si non veniat nec per se nec per procuratorem ad hoc constitutum. iudex debet percūctari acta cause.⁊ si de causa non liqueat: non solum debet absoluere reum ab obseruatione iudicij: sed debet actorem fugientem condemnare in expensis factis a reo circa litem prestito sacramento ab ipso reo super expensis ⁊ a iudice taxatis.si autem ex gestis corā se liqueat ei de causa citatus actor non veniat. tunc si inuenit actorem absentem habentē meliorem causam q̄ reum presentē: debet pro eo ferre sententiam ⁊ reum presentem absenti actori condemnare. sz h̄ casu punietur propter suam contumaciam: quia iudex debet detrahere de cōdēnatione expensas quas fecerit reus: vt suo sacramento manifestauerit. Item si actori hec sententia displicuerit nullo modo eandem litem poterit suscitare per appellationem: ⁊ in hoc punietur. Si autem iudex inuenerit reum meliorem causam habere. tunc pro reo ferat sententiam. ⁊ actor reuersus si velit appellare nullo modo erit audiendus propter suam contumaciaz. h̄ dicit ista secūda pars huius.l. ¶ Videatis summariam expositionē lr̄e. Tex.quatenus.prout. Tex.actitatum est idest non liquet de causa. Tex.relaxare.sub.non a principali petitione: q non liquebat de causa. Tex.⁊ omni cautela.sub.cautionis iudicio sisti. Tex.reddenda.idest remittenda. Tex.inuenta idest quia non fuit inuenta.alij dicunt q fuit inuenta. sed venire noluit. Tex.excipiendis.verbigrā.pone q actor petebat.c. ⁊ in lite expenderat reus tria. fiat ita condemnatio quod.c. estimētur ista tria. Vel potest poni sic exemplum ponamus q actor petebat.c.⁊ in lite expenderat.v. ⁊ reus tria.si inueniatur actor absens bonam causam habere iudex debebit de expensis actoris detrahere tria: ⁊ ita condēnabitur reus in.c. ⁊ in duobus. Tex.omnino cadat a lite. quia nō poterit appellare. Tex.imposita.sub.per.l.presentē. ¶ Or segnori circa istum.§.est insistendum. ⁊ in.§. isto in sui princi.dicit̄. Si actor lite contesta.se subtrahat.⁊ non venit ad causam ⁊ reus instat q iudex finiat negocium.si lis erat prope triennium: ita q non superat nisi semestre tempus: iudex debet percunctari acta cause: ⁊ citare actorem tribus edictis per interualla.x.dierum.⁊ si inuenerit non liquere de causa: absoluet reum ab omni obseruatione iudicij. ⁊ condemnabit eum in expensis per reum factis: ⁊ a iudice taxatis.

¶ Sed videtur q vocetur per interualla .xxx. dierum ad minus.vnde videtur contrarium: vt.j. quomodo ⁊ quando iudex. aucten. qui semel actionem proponit? Solutio siue actor siue reus ⁊c̄. solue vt ibi dixi. ⁊ hic repete? Sed nunquid illud tempus .xxx. dierum iudex poterit abbreuiare? Dic hic: vt ibi dixi. ¶ Sed denuo instatur. h̄ dicitur q iudex debet percunctari acta infra se si actis non liqueat de causa: non debet absoluere reum a petitione principali: sed ab obseruatione iudicij. ¶ Sed videtur q de causa liqueat: quia aut actor probauit. ⁊ tunc debet reus condēnari: vt .j. de exceptioni.l. siquidem.⁊ .ff. de rei vendica.l. officium.in prin.aut non liquet de causa.⁊ tunc reus debet absolui; quia actore non probante reus absoluitur: vt.s̄.de edendo

edendo.l.qui accusare.aut actor semiplene probauit: et tunc locus erit iureiurando.vt.j.de rebus credi.et iureiuran.l.in bonefidei. ¶ Quid est ergo q hic dicitur? Respondeo pre dicta locum habent vtroq presente sed actorem absente nō habet istud locum vel reo absente: vt.j.l.proxima. vnde ab soluitur tantum ab obseruatione iudicij. ¶ Sed denuo ad istum.§.instatur. Hic dicitur si actor si est absens: et de causa liquet: q ipse citatur. si non venit: et inuenitur meliorem causam habere q reus habeat: pro eo fertur sententia: sed de condemnatione deducuntur expense reo: prestito sacramen to ab ipso reo super ipsis expensis. et a iudice taxatis. Sed videtur q non debeat ferri sententia nisi perueniat edictum peremptorium in noticiam citati: et si feratur: non valet sen tentia: vt.ff. que sententie sine appel.re.l.j.§. item si cum ex edicto. Ad quod vos ita dicetis: q actoris persona nō fuit inuēta: sed fuit solemniter citata domi: q sufficit: vt.j. de an na.excep.l.vt perfectius.et.ff.de dam.infecto.l.iiij.§. abesse. et ideo valet sententia: et sic intelligitur h: sed in.l. cōtra.nul lo modo fuit propositum edictum peremptorium.vnde non valet sententia.et pro h facit.ff. de re iudica.l. de vnoquoq. ¶ Sed denuo instatur ad.§.istum.§. iste innuit q demum li te conte. contra actorem absentem possit ferri sententia dif finitiua: si de causa liquet.sed.l.videtur velle: q si actor sub trabit se etiam lite non conte. debet ferri sententia diffiniti ua: vt.j.quomodo et quando iudex auc. qui semel. Ad quod vos dicetis vt ibi plene dixi. ¶ Sed denuo lex videtur cō tradicere: que videtur velle q absente actore non absolua tur reus ab obseruatione iudicij: nec actor cōdemnetur reo in expensis: imo videtur velle q acta debeant circunduci: vt.ff.eo.l. et post edictum. Ad solutionem cuius contrarij vos notabitis q triplex est ius. Jus vetus.ff. ius nouum.C. ius nouissimum aucten. Jure veteri.ff. si actor lite contesta. subtrabat se: non contrahebatur hermodicium sed debebāt circunduci acta cause. et eo reuerso actionem suam poterat proponere: vt in prealle.l.et.ff.eo.l. post edictum. Fallit in causa liberali: vt.ff. de liberali causa.l.diui fratres.§. si cum et.j.de liberali causa.l.lite. Jure.C. per hanc.l. si actor sub trabat se ante litem contesta. non contrahebatur hermodi cium.sed si post litem contesta. actor se subtrahit: contrahi tur hermodicium.et si liquet de causa: potest proferri senten tia diffinitiua pro actore. sed in penam sue contumacie: ex pense facte ab eo deducuntur: vt hic dicitur. Jure nouissi mo auctenticorum h plus est: quia contrahitur hermodiciū si actor se subtrahit lite non contesta. vnde si actor hodie se subtrahit lite non contesta.vel post litem contesta.citatur tri bus edictis per interualla.xxx.dierum ad instantiam rei.et si veniat: planum est q proceditur in causa: et lis contestabitur si non veniat: recipiuntur probationes rei: et expectabitur per annum.si infra annum non veniat: iudex fert sententiam pro reo presente contra actorem: et sic causa durabit per an num et tres menses: licet si infra annū veniat: et adhuc se sub trahat: iterum citabitur per interualla.xxx. dierum et expe ctabitur per annum. et in fine anni iudex feret sententiam: et sic causa durabit per.xxx.menses: vt.j. quomodo et quando aucten.qui semel. ¶ Unde no.q hodie multa sunt innoua ta: et specialia introducta.innouata: quia vt hic.et.ff.eo.l.ad peremptoriam. Item olim iure veteri non contrahabatur her modicium: sed debebant circunduci acta: vt.ff.eodem.l. et post edictum.iure.C.sic lite contesta.vt hic.iure aucten. ho die contrahitur hermodicium etiam lite non contesta. vt in prealle.auc.qui semel. Item per hanc.l.instantia litis durat per triennium a lite contesta.sm aucten.qui semel per annū et tres menses: vel per duos annos et sex menses: vt.s. dixi. Item no.aliud speciale per illam aucten.quia fertur ibi dif finitiua sententia lite non contesta.sed regulariter contra: vt j.de appel.l.pe.§.illud. Item aliud no. q lite non contesta. recipiuntur ibi testes: vt in auc. de testi.l.pe.nam primo de bet offerri libellus: vt.j.de li.contesta.l.j.vnde si feretur sen tentia: esset lata contra solitum ordinem iudiciorum. vnde non valet: vt.j.de sen.et inter.om.iu.l.prolatam.sed spāle est ibi: et in casibus quos ibi no. ¶ Modo segnori circa hūc.§.subij ciam duas questiones que satis sunt vtiles. Hic di si actor subtrahit se post li.contesta. citatur per interualla.x.dierum si non veniat per se vel per procuratorem: iudex percuncta tur acta.si non liquet de causa: absoluit reum ab obseruatio ne iudicij et remittitur ei satisdatio pstita ab eo iudicio sisti. ¶ Sed quero.si finitur causa: quid erit de actis: durant ne acta? Dixerunt quidam de plano argumē. huius.§.q omnia acta pererunt.vnde perit ne dum libelli oblatio cum suo effe ctu immo positiones et attestationes. sed verius est vt dica tis q petit in hoc q pereat libellus. Item quia nouiter da tur ei libellus: fit litis contesta. sed effectus prime contesta tionis non perijt quia durat ad.xxx. annos quia est perpe tuata: vt.j.de prescrip.xxx. vel.xl.an.l.sepe. Item quia durat vicium litigij: vt.j. de litig.l.j. di.i. licet ibi quidam contra dixerunt. Item durant alia etc.vt.j. de prescript.xxx. vel.xl. an.l. si quis. Item positiones: et attestationes durant: quia acta sunt perpetua. non autem dico de actis que faciunt ad litem ordinandam: quia illa pereunt: non alia vt supra.de ar bi.l.cum antea.et.s.de edendo.l.ij.in fi. ¶ Sed denuo que ro h.l.loquitur quando actor fuit litem contesta. et reus expe ctauit circa finem triennij: ita q non superant nisi sex men ses. et petij ferri sententiam: hic inspiciuntur acta. et si non liquet de causa: iudex absoluit ab obseruatione iudicij. sed nunquid reus poterit h dicere anteq sit prope finem trien nij? Et certe in hac questione triplex est opinio. Et dixit do minus Placen. q nunq reus poterit hoc petere nisi pro pe finem triennij.et hic dicit ar.huius.§.vbi dixit: huiusmo di aucten.sententia etc. Item alia ratione h dicit: quia nemo inuitus agere vel accusare cogitur.vt infra vt nemo inuitus agere vel accusa.cogi.in rubro et in nigro. ¶ Secunda fuit opinio.domini Bulga. dicentis. iudex habet necesse pro pe finem triennij ferre sententiam: vt dicitur in.§. isto ibi: vbi dicit huiusmodi autem sententia: etc. Sed si dudum an te instet reus: potest seruare formam legis vt dixi. ¶ Tertia opinio fuit domini Joan. et eius opinio est vera dicentis. aut abest reus: aut actor post litem conte. si reus: fertur sen tentia: et prope finem triennij: et ante: vt in.§.sequenti.finau tem reus: quia olim et hodie: reo absente contrahebatur her modicium.lite.conte.vt.ff.e.l.ad perēptorium. Si autē abest actor post litem contesta. fertur sententia prope finem trien nij: quia olim non contrahebatur hermodicium actore absen te.lite non contesta.nisi in causa liberali: vt.s.dixi.sed hodie etiam lite non contesta.contrahitur hermodicium: vt.j.quo modo et quando iudex.auc.qui semel.

Si autem reus. Segnori.s.habuistis q liter iudex debet expli care officium suum: si actor est absens lite contesta. et reus instat vt feratur sententia diffinitiua. Modo incipit tertia pars huius legis: in qua ponitur quid iuris sit si lite conte. reus se subtrahat et actor instat vt iudex ferat sententiam dif finitiuam. Et certe hic dicitur: si lite contesta. reus se subtra bit debet citari tribus edictis per interualla.x.dierum. et si veniat planum est q proceditur in causa. Si autem non ve niat: et liquet iudici ex actis de causa contra reum: debet iu dex ferre sententiam diffinitiuam contra ipsum reum: quam sententiam iudex debet mandare executioni per res et facul tates rei: donec ipsi actori satisfiat per se: vel si est talis qui non potest hoc facere per se: debet referre ad maiorem iudi cem ex vigore illius sententie: actor mittetur in possessionem rerum rei absentis: nec illi concedetur facultas: q ipse pos sit contradicere quominus ipse mittatur in possessionem: et si fuerit reuersus et voluerit dare fideiussores et velit recupe rare possessionem rerum suarum.nō audietur. Tex.affuerit. sub.post li.contesta. Tex. et similis eius processerit requisi tio.sub. cum illa de qua dictum est in actore in superiori.§. nam olim debebat citari per interualla.xxx. dierum: vt.ff.e. l.ad peremptorium: sed hodie per interualla.x.dierum: vt.s.§. proxi. Tex.hermodicium ꝯhibitur.i.desertum iudicium.nam quando vnus ex litigatoribus se subtrahit: deserit iudicium et sic innuit.l.ff.de minoribus.l.et si sine.in fi.vnde dicitur he remita ille qui deserit aliorum hominum conuersationem. Tex.causam requirat. quia recipiat probationes ipsius acto ris. Tex.qua.s.sententia. Tex.satisfiat.sub.sm ordinē: vt.ff.

de re iudica.l.a diuo pio. Tex. hoc facere potest. quia est iudex ordinarius. Tex. referatur. q2 est iudex delegatus. vnde non habet exequi sententiam: nisi esset a principe delegatus: vt.ff. de iur. om. iudi.l. iubere. vel q2 non sunt res in sua iurisditione: vt.ff. de re iudi.l.a diuo pio. in principio. ⁊.ff.e.l. argentarium. in fi. ¶ Or segnori habetis in tertia parte huius.l. vt dixi in casu. Sed videtur ꝙ reus de proprietate audiatur perpetuo: vt.j. vbi in rem actio.l.ij. in fi. Item videtur ꝙ de possessione audiatur.j. annum. vt.j. de prescrip.xxx.l. si quis emptionis. in fi. Ad solutionem quorum contrariorum potest ita breuiter dici. Si reus abest lite non contesta. ⁊ agitur in rem: intra annum auditur: de possessione: postea non sed de proprietate. ⁊ sic intelligitur.j. de prescri.xxx. vel.xl. annorum.l. si quis. in fi. Si autem reus abest lite. q. contesta. puta dum res a possidente petebatur: ⁊ ille nominauit dominuz in iudicio: ⁊ dominus venire non vult: ⁊ ille non defendit dominum: reus reuersus non auditur de possessione: sed de proprietate. ⁊ sic intelligitur.j. vbi in rem act.l.ij. Si autem abest lite vere contesta. tunc nec de possessione nec de proprietate auditur. Ad solutionem huius contrarij: ⁊ ad hoc vt plene liqueat articulus iste ita consueui distinguere. Cuz aliquis litigator abest. aut est actor: vel reus. si actor: aut ante litem contesta. aut post litem contesta. Si ante litem contesta. olim iur.ff. ⁊ iur.C. citabatur. ⁊ si non veniebat: non contrahebatur hermodicium contra actorem nec poterat ferri sententia diffinitiua: nisi in causa liberali: vt.ff. de liberali causa.l. diui.§. si ea. ⁊.j. de libera. causa.l. lite. sed hodie iure aucten. ante litem contesta. bene contrahitur hermodicium contra actorem qui se subtrahit ⁊ citatur tribus edictis per interualla.xxx. dierum: vt.j. quomodo ⁊ quando iudex. aucten. qui semel. ¶ Sed quero hic statim qualiter olim si actor se subtrahebat ante litem contesta. compescebatur contumacia actoris? Certe poterat mulctari: quia non obtemperabat iudici in his que prima erant in iurisditione: vt.ff. si quis ius dicen. non obtempe.l. vnica.§. non solum. Si autem actor abest post litem contesta. hic iur digest. non contrahebatur hermodicium: vt possit ferri sententia diffinitiua: sed debebant circunduci acta: ⁊ reuersus poterat primam actionem mouere: vt.ff.eo.l. ⁊ post edictum. nisi in causa liberali: vt.s. dixi. sed iur.C. istud est immutatum: quia si actor subtrahit se lite contesta. citatur tribus edictis per interualla.x. dierum. ⁊ si non veniat per se siue per procuratorem: ⁊ liquet de causa: potest ferri sententia diffinitiua. si non liquet de causa absoluitur reus ab obseruatione iudicij: vt.s. proximo.§. habuistis. sed hodie iure nouissimo auctenti. siue ante litem contestatam vt dixi: siue post litem contesta. actor subtrahat se: citatur tribus edictis vt veniat. ⁊ si veniat planuz est. si non veniat: in fine anni fertur sententia: vt in preallega. aucte. qui semel. plene dicitur. Si autem reus abest similiter subdistinguo: quia aut abest ante litem contesta. aut post. si ante litem contesta. aut conuenitur reali actione idest rei vendi. ⁊ si quidem nullo modo est lis contesta. fertur sententia interlocutoria vt actor mittatur in posses. rei petite: ⁊ reus reuersus intra annum de possessione auditur: de proprietate perpetuo idest vsqz ad decem vel ad viginti annos: vel ad triennium. si res est mobilis. ⁊ hoc si cum titulo al's vsqz ad.xxx. annos: vt.j. de prescriptio.xxx. vel.xl. anno.l. si quis emptionis. in fi. si. autez lis est quasi contesta. quia cum res petebatur a possidente: nominauit dominum in iudicio: ⁊ dominus venire noluit: ⁊ aliquis non defendit dominum tunc lis est quasi contesta. similiter summatim examinato negocio fertur sententia interlocutoria ⁊ reus reuersus de possessione non auditur sed de proprietate sic: vt.j. vbi in rem actio. ex ce. debeat.l.ij. in fi. Si autem agitur personali actione ⁊ reus abest ante litem contesta. olim fiebat missio omnium bonorum: vt.ff. de bo. aucto. iudi. pos.l. fulcinius. ⁊.j. de bono. aucto. iudi. pos.l. cum proponas. preterq̃ in tribus casibus: vt in causa noxali ⁊ causa legatorum cum poterit caueri: vt.ff. ex qui. cau. in pos. ea.l.j. ⁊.l.ij. hodie autem fit missio pro mensura debiti declarati ex vi personalis act. sed ex vi hypothecarie fit missio omnium bonorum: vt in aucten. ibi signata que incipit. ei qui iurat. ⁊ h casu reuersus auditur de possessione: ⁊ de proprietate perpetuo: quia cum fit missio ex interlocutoria non efficitur dominus vel possessor: sed est rei custos siue detentator: vt.ff. ex qui ca. in pos. ea.l. cum ex legati: vt.ff. in posses. lega.l. is cui. ⁊.ff. de acquiren. possessio.l. possideri in fi. Si autem abest reus lite vere contesta. hic similiter refert: quia aut liquet de causa pro actore contra reum: aut non. si non liquet de causa: non fertur sententia diffinitiua contra reuz: vt.s. proximo.§. dixi. nec cancellantur acta: quia damnosum h esset actori: sed fertur interlocutoria vt actor mittatur in posses. vt ille tedio affectus veniat responsurus: vt.j. de bo. aucten. iudi. posses.l. cum proponas. ⁊ aucten. ei qui iurat. vel capientur pignora: vt.ff. si quis iusdi. non ob.l.j. ⁊ hoc casu si agebatur in rem: efficitur reus de possessore petitor: vt.j. quomodo ⁊ quando iudex.l. cōsentaneum. si autem non agitur reali sed personali: fertur interlocutoria: vt actor mittatur in possessionem ⁊ efficitur detentator: vt.s. dixi. Si aūt liquet de causa pro actore contra reum: fertur sententia diffinitiua contra reum: ⁊ actor mittitur in possessionez: ⁊ reus reuersus nec de possessione nec de proprietate auditur ⁊ sic intelligitur iste.§. ¶ Sed segnori quero hic. quid si liquet de causa pro reo qui se absentauit lite contesta. nunquid iudex fert sententiam pro ipso reo? Dicunt quidam ꝙ non sed acta iudicij pereunt: ⁊ in hoc punitur reus: vt.ff. de re iudi.l. contumacia. Sed verius est vt dicamus ꝙ iudex fert sententiam etiam pro reo qui se absentauit lite contesta. vt.s. in proximo.§. dixi in actore. sed hoc nō est ita verisimile. ⁊ ideo iste.§. hic non prosequitur.

Cum autem. Segnori potest dici ꝙ hic.§. est quedam pars per se cōmunis ad secundam ⁊ tertiam partem huius.l. ⁊ potest dici ꝙ sit communis ad secundam partem. ⁊ in isto.§. dicit̃ si actor vel reus lite contesta. se subtrahat: iudex pro eo qui est presens poterit examinare negocium: ⁊ poterit diffinire: cum terribiles scripture in medio proponantur: ⁊ absentia litigatoris dei presentia repleatur. ⁊ si ille reuersus velit appellare: h facere non poterit: cum contumax non appellet. Tex. sine vllo obstaculo idest non poterit ei obijci. iudex non poterit cognoscere: quia altera pars est absens. Tex. scripture idest euangelia: vt.j.l. proxima. ⁊.l. penulti. in principio. Tex. dei presentia repleatur. ⁊ ita dei euangeliorum presentia: absentis absentia repleatur. Tex. appellationis obstaculum scilicet ꝙ pronunciat ꝙ possit appellare. Tex. ꝙ si. vt qui est vere contumax appellare non possit. Tex. iuris est. vt.ff.eo.l. post edictum in fi. ⁊.ff. de appella.l. ex consensu. in fi. ⁊.j. quorum appella. non reci.l.j. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ vere contumax non appellat ꝙ est verum in eo qui est contumax in non veniendo. sed si est contumax in non exhibendo: vel in non restituendo: bene appellat. ⁊ sic soluitur contrarium.ff. de appel.l. creditor.§. iussus. ¶ Or segnori ex.§. isto colligo argumentum: ꝙ contumax siue vere siue ficte non appellat: q2 hic.§. loquitur quādo pars que se absentauit: est vere contumax siue ficte: reprobata sententia domini Azo. vt dixi.s. ex qui. cau. ma.l.j.

Huiusmodi. Segnori hic incipit alia pars huius.l. dictum. est supra proximo.§. ꝙ lite contesta. iudex examinat negocium ⁊ potest ferre sententiam diffinitiuam actore vel reo absente. in.§. isto dicitur si iudex examinat negocium: ⁊ fert sententiam: debet eam ferre prope finem triennij: non autem ante dudum. Tex. si enim in anteriori tempore scilicet dudum ante finem triennij. Tex. forsitan. phylosophi cum temperamentum est vt al's.ff. de arbitris.l. si duo. Tex. imminet formido. ¶ Or segnori vt bene intelligatis hunc.§. quero quomodo.§. iste est intelligendus? Et certe dixit dominus Bul. ita. vt iudex teneatur de necessitate in fin. triennij altero absente ferre sententiam: posset etiam absentem dannare: ⁊ si vellet de voluntate absoluere. Sed dominus Martinus dicebat ꝙ iudex tenebatur de necessitate condemnare in fine triennij: non ante. Vel potest distingui ẜm Joan. in absente actore lite contesta. debet actor tribus edictis citari. si multum superest de triennio: debet expectare prope finem

finem triennij. ⁊ si non liquet de causa: debet absoluere reum ab obseruatione iudicij, vel si liquet de causa pro actore cōtra reum vel pro reo: debet ferre sententiam ſm ꝙ dicitur s.e.l.§. ⁊ siquidem. ⁊ ibi dixi. Si autem reus abest lite contesta. hoc casu siue simus prope finem triennij siue dudum ante: si liquet de causa pro actore contra reum: iudex debet ferre sententiam diffinitiuam contra reum: vt dixi. s. ea.l.§. sinautem reus. Si autem vterqꝫ esset absens tunc iudex in nulla parte triennij potest ferre sententiam: cum non sit cui ferat: cum sententia debeat ferri presentibus partibus: vel altera absente per contumaciam: vt.ff. de re iudica.l. de vno quoqꝫ. Sed si vterqꝫ ⁊ actor ⁊ reus est presens: lite contest. in quacunqꝫ parte triennij si de causa liqueat: potest iudex ferre sententiam diffinitiuam: quia hoc triennium est meta vltra quā non extenditur ⁊ infra quā sepe subsistitur: vt dixi in princi. huius.l.

Sinautem. Segnori supradictum est ꝙ iudex debet vtraqꝫ parte presente q̄stionem pecuniariam infra triennium diffinire. Item dictū est quid faciendum est iudici absente altera parte. modo in §. isto incipit quinta pars huius.l. que diuiditur in plures partes. ⁊ in.§. isto alia ponuntur: que habet facere iudex: si lite contesta. altera pars se subtrahit: vel si vtraqꝫ pars presens est. Et certe si lite contesta. iudex fert sententiam diffinitiuam vna partium absente: vel vtraqꝫ presente debet victum victori condemnare in expensis factis in lite. quod si non facit: ipse debꝫ de suo proprio refundere. ⁊ ista sunt vā. cum iudex examinauit negocium ⁊ altera pars se subtraxit. Si autem iudex cepit examinare negocium: ⁊ vtraqꝫ parte presente ⁊ volente litem peragere: ⁊ iudex non vult procedere: si ipse iudex est de maioribus iudicibus vsqꝫ ad illustres punitur in.x. libris auri. Si autem iudex est de minoribus: punitur in tribus libris auri. ⁊ hec pena applicatur nostro erario. ⁊ iste iudex debet remoueri: ⁊ alius in locum eius debet surrogari sub simili pena. ⁊ hec vera sunt quando in toto negocio fuit vnus iudex. si autem fuerunt plures iudices: quia iudex in medio triēnij decessit: vel ex alia causa est remotus: ⁊ alius in locum eius est surrogatus. siquidem supererat de triennio vnus annus vel plus anno: ille iudex surrogatus habebit residuum tempus īfra quod terminet causam. si autem supererat minus anno vt sex menses: iudex surrogatus habebit annum: ⁊ sic causa durabit vltra triennium. Tex. sinautem alterutra ⁊c. idest altera: qa si vtraqꝫ partium absente iudex ferret sententiam: nulla eēt ipso iure. Tex. decisa. sub. per sententiam diffinitiuaꝫ: vt.ff. de re iudica.l.j. Tex. iurauerit. sub. victor. Tex. non ignorātes scilicet iudices. ꝙ si h̄ pretermiserint scilicet iudices. Tex. coartabuntur. ¶ Or segnori statim not. ꝙ expense litis probantur per sacramentum expendentis: facta primo taxatione a iudice. ⁊ hoc ideo: quia minutatim fiunt. vnde difficile esset per testes vel instrumenta probare. simile.j.e.l. sancimus. in aucten. ibi signata. sic ⁊ al's que non possunt faciliter probari: probantur per sacramentum: vt.j. vnde vi.l. si quando. ¶ Item not. hic ꝙ victus victori in solitis expensis condemnatur. ⁊ ad hoc facit.s. de episcop. ⁊ cleri.l. omnes in fi. ⁊.j.e.l. sancimus. ⁊.j. de fruc. ⁊ li. expen.l. non ignorabit. ⁊.j. qui accusa. non pos.l.ij. ⁊.ff.e.l. eum quem temere. ⁊ hoc est verum regulariter. Glosauit hic tamen dominus Ir. elegantibus verbis. exceptionem facit a regula contumacia: ⁊ iusta ignorātia quasi dicat aperte ista duo faciunt cessare ꝙ victus victori in expensis solitis non condemnatur. facit exceptionem a regula iusta contumacia: vt si actor lite contesta. cum non supererat nisi semestre tempus se subtraxit: ⁊ citatur tribus edictis per interualla.x. dierum: ⁊ fuit contumax in veniendo per se vel per legittimum procuratorem: ⁊ inuenitur meliorem causam habere: quia pro eo fertur sententia contra reum: sed pro sua contumacia detrahuntur expense rei ſm ꝙ dicitur.s.e.l.§. ⁊ siquidem pars actoris. Item exceptionē facit a reg'la iusta ignorantia scilicet rei: quia credebat se habere bonaꝫ causam litigandi: ⁊ habebat malam: vnde excusatur: vt ar.ff. de leg.ij.l. qui solidum.§. etiam. ⁊ in auc. de iudic.§. oportet. ⁊ dicitur iusta ignorantia si reus conuenitur ex persona alterius ⁊ heres vel fideicōmissarius: quia in facto alieno tollerabilis est ignorantia: vt.ff. pro suo.l. vltima. ⁊.ff. de reg. iur.l. qui in alterius. ⁊.l. non potest videri. sed secus si conuenitur reus ex sua persona: quia in facto suo non est tollerabilis ignorantia: vt.j. de rei vendi. quisquis. ¶ Sed verius est vt dicatis ꝙ ex quo iurat de calū. presumitur iusta ignorantia motus: qꝛ credebat habere bonam causaꝫ. cum verisimile non sit ꝙ aliquis sit imemor diuine salutis: vt.j. ad.l. iuli. repe.l. quisquis. ⁊ hec vera sunt cum petuntur expense iudicis officio. sed si expense petuntur ex promissione: tunc in expensis debet condēnari: nisi appareat ista ignorantia: vt argu.ff. si inge. ma. esse di.l.ij. ¶ Sed prodeo. hic statim quero que dicūtur solite expense? Respondeo que dantur aduocatis ⁊ nūcijs cōmunis. ⁊ sumptus qui fiunt in itinere. ⁊ sumptus qui fiunt circa acta litis. ⁊ omnes sumptus qui fiunt quos facturus non esset si ad iudicium non venisset: vt.j.e.l. sancimus. ⁊.j. de fructi. ⁊ liti. expen.l. non ignorabit. Tex. vel propter amicitias. sub. vnius partis. Tex. vel turpissimi lucri gratia. forte corruptus pecunia vel sorde. Tex. transactum. sub. cōputandum a die litis contesta. Tex. palatina compellatur. qꝛ in palatio homines erant. c. quorum officium erat in mulctis ⁊ in penis exigendis: ⁊ fisco applicandis. Tex. formidine. ¶ Or segnori habetis hic. si vtraqꝫ parte instante iudex differt diffinire negocium: ⁊ perit instantia lapsu triennij: quacunqꝫ causa turpi hoc faciat si est maior iudex punitur in.x. libris auri. si autem est minor punitur in tribus libris auri. vnde nota ꝙ quāto quis maior est tanto maiori pena afficitur scilicet pecuniaria non corporali: vt plene dixi s. de summa trini. ⁊ fide. ca.l.iij. in fi. ¶ Sed h̄ casu quando finitur instantia iudicij per factum iudicis: qualiter prouidetur litigantibus? Respondeo iudex de suo proprio tenetur refundere eis: vt in princi. huius.l. habuistis. Uel potest dici ꝙ vbi stat per iudicem: ꝙ perit instantia cause: lesus restituitur: vt argumen.ff. ex quibus causis maio.l. sed ⁊ si in princi. Alij dicunt ꝙ ipse potest conueniri actio. ex quasi delicto: quasi videatur fecisse litem suam: vt institu. de ob. que ex delict. nasc. in princi. Alij dicunt ꝙ si iudex fert sententiam malam: tenetur ex quasi delicto. non si litem protrabit vltra triennium: quia h̄ specialiter cautum est: vt ff. de doli exceptio.l. doli. nam cum litem protrabit vltra triēnium: ista pena applicatur fisco. si tamen facit litem suam illa pena applicatur ei qui est lesus. ⁊ hec vera sunt in causa principali. sed in causa appellationis si stat per iudiceꝫ quo minus causa appella. agatur: ipso iure fatalia tempora non currunt: vt in aucten. vt spon. lar.§. h̄ quoqꝫ. Tex. occasione. puta propter longam valitudinem. Tex. mutatum. sub. ⁊ alius fuerit in locum eius surrogatus: vt.ff.eo.l. si longius. ⁊.l. mortuo. Tex. terminare. sub. quo ad sententiam diffinitiuam: vt.ff. de re iudica.l.j. ¶ Or segnori habetis h̄ casum vt dixi: in quo instantia durat vltra triennium ⁊ vsqꝫ ad quadriennium minus vna die. Sed pone ꝙ iudex vltima die triennij decessit: vel alia occasione est remotus: ⁊ alius in locum eius est surrogatus. nam habebat defunctus minus anno vna die: bene dabitur surrogato annus: vnde durabit instantia quadriennio minus vna die. Sed lex videtur contra. que videtur velle ꝙ si iudex datus mortuus est: ꝙ alius debet surrogari in locum eius: ⁊ surrogatus debet finire litem infra tempora a lege statuta. ⁊ etiam alij surrogato potest tempus dari dumtamen tempora legalia nō offendantur. vnde videtur contra.ff.eo.l. si iudex. Ad quod potest dici ꝙ.l. illa correcta est per istam. Alij dixerunt ꝙ hec lex loquitur in iudicibus ordinarijs: illa loquitur in iudice delegato. si in delegatione certa tempora erant statuta inter eadem tempora surrogatus determinabit: vel dabuntur alia tempora: dum tempora tamen legalia non offendantur. ¶ Sed quid dicemus in iudicibus semestribus. i. q durāt tm̄ per sex mēses: vt est in ciuitate ista: exceptis iudicibꝰ potestatis qui durāt vno anno. nunqd si lis est cōte. coram vno si perueniamus ad scdm iudicē: alius iudex habebit hoc tēpus. s. annum? Nō dicitur hic: dicunt quidā in semestribus iudicibus vel annalibus non potest habere locum: quia si

plus haberet temporis habet annum: vt hic dicitur. Sed verius est vt vos dicatis: idem habere locum quod dicitur hic in iudicibus semestribus vel annalibus: vt si aliquis moriatur vel mutetur: ꝙ substitutus habeat annum. ⁊ hoc committitur iudici etiam cum certum est ꝙ medio tempore mutabitur.

Illud proculdubio. In .§. dicitur ꝙ si non stet per alterutrum litigantium vel per iudicem: sed per aduocatos cause: quominus infra triennium lis pecuniaria finiatur: aduocati debet puniri a iudice in duabus libris auri. ⁊ ista pena debet eligi per scholam palatinam. ⁊ similiter debet applicari fisco. nam aduocati non debent differre negociuz immo debent negocium perducere ad finem exquo inceperunt nisi lex vel alia iusta causa eos impediat. nec possunt excusare se ꝙ salarium solutuz non sit eis a clientulis: quia clientuli cogentur sibi soluere salarium per executores negociorum. ❡ Or segnori hic colligitur ꝙ in sententia debet inseri causa: quia si per factum aduocatorum vel aduocati factum est ꝙ lis non finiatur intra triennium: condemnatur in duas libras au. ⁊ inseritur causa cur condemnatur. ⁊ hoc est ideo quia in ista sententia imponitur pena: vt argumen. ff. de penis. l. si preses. ⁊. ff. de suspec. tu. l. he enim cãe. Item in causis criminalibus debet causa inseri in sententia: quia maius periculum est in penis: vt. ff. de penis. l. in seruorum. in fine. ⁊. l. respiciendum. Item in causa appel. debet inseri causa in sententia. cum iudex appellationis habeat pronunciare sententiam iustam vel iniustaz: vt. ĩ. de appel. l. eos qui in prin. ad h̄ etiam facit. ĩ. de vsur. rei iudi. l. ij. Item in causis criminalibus debet inseri causa in sententia: quia potest esse ꝙ accusatio est talis propter quam varie pene imponuntur: qualis est si aliquis est accusatus de vi. nam vis alia publica: alia priuata. sed in alijs sententijs non est necesse inseri causa: vt. ff. de re iudi. l. j. ⁊. l. in summa. ⁊. ff. de arbi. l. quid tamen. Tex. eam. s. litem. Tex. lisq; ad triennium idest vsq; ad sententiam diffinitiuam que est litis terminus: vt. ff. de re iudi. l. j. Unde ex littera ista colligitur arg. ꝙ qui conuenit aduocare pro certo salario: tenetur aduocare in causa principali nõ in causa appellationis. quia hic dicit ꝙ tenetur aduocare vsq; ad terminum idest vsq; ad diffinitiuam que est terminus litis vt dixi. ⁊ causa appellationis alia est a prima: vt. ĩ. de appella. l. eos qui. in prin. ⁊ dixi. s̄. de procura. l. inuitus. ⁊ dicam. ĩ. de suffragio. l. vnica. Tex. nisi lex. puta si videret aduocatus ꝙ cliens haberet iniustam causam: quia tunc posset eam deserere: vt. ĩ. l. proxi. §. patroni. ❡ Or segnori hic colligitur argu. ꝙ salarium non est soluendum aduocatis in principio cause sed postea in processu cause. quia si dicat aduocatus nolo venire ad iudicium: quia cliens non soluit mihi salarium: debebit iudex per executorem clientuluz compellere vt soluat. Uel potest dici ꝙ in princi. cause debet solui: vt. ff. de vari. ⁊ extraordi. cogni. l. j. in fi. in salario fisci: vt. s̄. de aduoca. diuer. iudic. l. per hanc. ❡ Item not. ꝙ litigantes possunt alium patronum pro alio eligere. Sed l. videtur contra. ĩ. l. proxi. §. vltimo. Ad quod vos ita dicetis. aut litigator spernit aduocatum: vt quia non videtur sibi solitus: ⁊ vult eligere alium pro alio: ⁊ hoc sibi licet vt hic. aut aduocatus spernit litigatorez: quia credebat istam causam iustam esse ab initio: modo videt iniustaz: quo casu non licebit clientulo alium aduocatum inuenire. ⁊ sic intelligitur lex contraria. Alij dicunt ꝙ in hoc corrigitur hec lex per. l. sequentem.

Hec autem. Segnori hic incipit sexta ⁊ vltima pars huius. l. in qua dicit Iustinia. ꝙ predicta vera sunt quando ambo litigatores sunt maiores. xxv. an. Sed quid si actor est minor. xxv. annis vel furiosus masculus vel femina: ⁊ litigat per procuratores vel tutores: ⁊ lis finita non est. ĩ. triennium: sed est elapsum ⁊ sic reus est absolutus ab instantia iudicij. Si tutores vel curatores sint soluendo ⁊ eoruz fideiussores: satis est si ipse pupillus vel adultus vel furiosus habet regressum contra tutorem vel curatorem vt prestent ei indemnitatem. si autem non sunt soluendo: tunc poterunt in integ. restitui pupillus vel adultus vel furiosus vt non patiantur detrimentũ. Tex. perfecte etatis. ⁊ dicitur hic perfecta etas. xxv. anno. vt. s̄. de his qui ve. eta. impetra. l. vltima. Tex. ⁊ causa idest instantia cause. vel dicatis ⁊ causam deciderit per sententiam diffinitiuam. Tex. litem quidem. potest exponi litem idest causam. nihilominus. i. non maius: vt. s̄. e. l. quot. vel potest exponi proprie litem. i. primam actionem. Sed ad quid restituentur? Dicunt quidam ad damnum ꝙ passi sunt. ⁊ hoc consequenter ab aduersario. Uel dicatis restituentur vt lis suo marte concurrat. ĩ. annum. vt. s̄. e. l. §. sin autem alterutra parte. in versi. sin autem in medio. ❡ Or segnori vos habetis h̄ si desidia tutorum vel curatorum elapsum est triennium: ⁊ non est finita lis: si sunt soluendo tutores vel curatores habent regressum contra eos. si non sunt soluendo possunt in integrum restitui. Sed videtur contra. ꝙ ipsi minores habent electionem: vt. s̄. si tu. vel cu. l. etiam. Ad qd̄ potest dici ꝙ illud verum est regulariter ꝙ ipsi minores habent electionem velint restitui vel velint habere regressum contra tutores vel curatores. sed speciale est h̄ odio litium vt lites finiãtur. ❡ Sed denuo instatur hic. quomodo ista prescriptio. xxx. vel. xl. an. currit minori? cum ⁊c̃. vt. s̄. in quibus causis in integrum resti. non est ne. l. vltima. Respondeo regulariter prescriptiones minori non currunt vt in. l. contra. Fallit in prescriptionibus iudicialibus quia currunt minori: sed restituitur vt hic dicitur. Item fallit in prescriptio. x. dierum statuta ad appellandum: vt. s̄. si aduersus rem iudic. l. cum ⁊ minores. Item fallit in alio casu vt in prescrip. inuentarij que currit minori: sed restituitur: vt in aucten. de here. ⁊ falci. §. pupillus. Odo.

Rem nõ nouã. Segnori hec. l. sicut ⁊ superior est noua. l. iusti. ⁊ licet sit longa ⁊ plixa q̃tum ad textũ: tamen eius snĩa est breuis: ⁊ h̄z duas partes p̃ncipales. Et in prima p̃te dicit iusti. se aggredi rem nõ nouã sed vsitatam. oli ita erat ꝙ iudices in initio cãe iurabant: ꝙ ipsi cũ omni veritate negocia examinarẽt ⁊ diffinirent. ⁊ iõ omnes iudices ⁊ arbitri quando ipsi cognoscunt: debent sacrosancta euangelia prestare in prin. litis: ⁊ in medio: ⁊ in fine: vt territi timore euangelioꝝ iuste examinent ⁊ diffiniãt. ❡ In secunda parte continetur ꝙ aduocati causarum post litem contesta. per narrationem ⁊ contradictionem secutam: siue aduocent coram maioribus iudicibus siue corã minoribus debent iurare ꝙ non fouebunt iniquam litem. sed ⁊ si forte ab initio iustam credebant: ⁊ ex postfacto iniustam causam deserant. ⁊ h̄ casu si erat vnus aduocatus tantum in causa: ⁊ ab initio credebat iustam: ⁊ ex postfacto iniustaz non licebit clientulo spreto alium aduocatum querere. Sed si plures erant aduocati ⁊ ab initio credebant iustam: ⁊ ex postfacto quidam viderunt iustam: quidã iniustam. qui putãt iniustaz: deserant causam. qui iustam putant non deserant cãm. ⁊ ex fine sententie apparebit qui timidius quiq; audacius iudicium reliquerunt vel pertulerunt. ❡ Segnori hic dominus Io. ⁊ Azo scripserunt quandam glo. solatij causa. ⁊ dicunt ipsi. dum dominus Bul. quodam mane legeret. l. istam: ⁊ in nocte precedenti duxisset vxorem quam ipse pro virgine ac noua acciperet: cum a multis contrarium crederetur. ⁊ exposuisset rem non nouã neq; insolitã aggredimur. i. aggressi sumus. scholares pulsabant libros contra eũ. nam intentio scholarium erat ꝙ ita exposuerat litterã istam ad factuz vxoris. quasi in ea ipse fuisset rem nõ nouam atq; insolitam aggressus ⁊ non virginem: sed corruptam attentasset. ꝙ factuz non esset si forte litteram exposuisset vt iacet. Tex. calculum idest sententiam diffinitiuam: vt. s̄. de iureiur. ca. l. ij. Tex. facultatem. vt q; sunt ordinarij. Tex. ex recepto idest compromisso. ⁊ ita compromissum est redactum ad similitudinem iudiciorum vt hic. ⁊. ff. de arbitris. l. j. Tex. scripture. i. euangelia. Tex. piculosum sit. ❡ Or segnori hucusq; durat pria ps huius. l. Et in ista pria pte nota. plura no. ⁊ prio no. ꝙ de rebus solitis leges faciẽde sunt: vt no. s̄. l. p̃xima in p̃n. ⁊. ff. de le. ⁊ cõ. l. ⁊ longa cõ. nam ad ea ⁊c̃. vt. ff. de cõsti. prin. l. in rebus nouis. ❡ Item nota ꝙ iudex in initio quando suscipit

pit officium iurat iudicare cum veritate ꝛ legū obseruatio
ne: sed hodie iurant iudicare. ſm ꝙ credunt leges velle: vt
in auc. quā statim hic legam. ꝛ incipit hodie ꝛ est in coꝛ. auc.
vt iusiuran. quod prestat ab his qui admi. suf. per totam cō
stitutionem. §. penul. Sed postq̄ susceperūt administratio
nem: debent in examinando ꝛ finiēdo habere euangelia co
ram se. quia sicut ipsi iudicabunt homines: ipsi iudicabunt
a deo. ꝛ ad h facit. s. ti. proxi. l. ij. in prin. ꝛ non est diu ꝙ ista
l. consueuerat seruari: ꝛ maxime in ciuitate ista. Patroni
autem causarum ꝛc. hic incipit secunda pars huius. l. Tex.
obiectam. ¶ Or segnori hic colligitur ꝙ litis conte. habet
fieri per narrationem ꝛ cōtradictionem oppositā. ꝛ in ciui
tate ista facimus hoc modo. legitur libellus presente acto
re ꝛ reo. eo lecto petit iudex ab actore. credis tu actor habe
re ius petendi ſm seriem tue petitionis? dicit ipse credo. ꝛ
postea interrogat reum. ꝛ tu quid credis? domine credo me
iuste defendere: ꝛ non credo eum habere ius petendi. ꝛ ita
fit litis contesta. vt hic. ꝛ. j. de lit. contesta. l. j. ¶ Sed quid si
reus respondeat. bene credo eum habere ius petendi: ꝛ me
ei teneri. nunquid fit litis contesta. Respondeo non: vt di
cam. j. de litis contes. l. j. Tex. surrogetur. ¶ Sed nōne cō
tradicit qd habuistis. s. l. proxi. §. vlti. Respōdeo dic vt ibi
dixi. Tex. veni. protulerunt. Et ita colligitur h illud no. exi
tus acta probat. ¶ Or segnori in ista secunda parte huius
l. no. ꝙ dum quadam die dominus Federicus senior que
siuisset a domino Bul. ꝛ Mar. dicatis mihi: ego itellexi ꝙ
lite contesta. a litigatoribus: patroni causarum debent iura
re ꝙ non fouebunt iniquā litē. ꝛ si in processu cognouerit
iniustam litem fouere clientulum suum ꝙ deserent cām illā.
cur nō facimus ꝙ aduocati in foro nostro ita iurent? Ad qd
ipsi rn̄dent h iure cauet: sed consuetudine nō hr̄. ¶ Or se
gnori sup prima parte huius. l. habetis signatam vnā auc.
que incipit hodie. vnde videatis eam.

Hodie. Continuabitis istam auc. ad l. C. sic. Segnori p. l. C. iurabant iudices cum omni veritate ꝛ obseruatione legum negocia examinare ꝛ diffinire: hodie iurant ſm ꝙ eis visum fuerit iustum iudicare: exceptis defensoribus ciuitatū: qui iurant iudicare ſm leges.

Sancimus. Sicut due. ll. supiores sunt noue. ll. iustini. ita ꝛ hec. ꝛ in. l. ista precipit iusti. omnibus iudicibus maioribus ꝛ minoribus degētib⁹ in vrbe ro. vl' in prouincijs: si alter de litigatoribus se subtraxerit ꝛ citatus vt veniret ad iudicium nō venit: si postea velit venire ad iudicium: eo reuerso nō pandat aditus iudiciorū: nisi prius restituat aduersario suo omnia damna estimatione competentis iudicis diffinienda. nam debet petens iurare: ꝛ iudex debet taxare. ꝛ si iudex omittit hoc facere: de sua substantia damna parti lese debet resarcire. ꝛ hec lex non solum habet locū in maioribus iudicibus qui possunt citare per edicta: imo ꝛ in minoribus iudicib⁹ idest in pedaneis iudicibus qui non possunt litigatores citare per edicta: sed debēt per se eos citare. Tex. sancimus. sub. ait iustini. qui fecit. l. istam. sed in multis libris incipit hec lex. si quando. Tex. compellantur. vt. s. e. l. properandū. §. sinautem alterutra. dixi. ꝛ. j. de fructi. ꝛ li. expen. l. nō ignorabit. Tex. ꝙ in pedaneis iudicibus. dicuntur pedanei iudices: vt. j. de peda. iudi. l. vltima. Tex. licet non citati. Hec littera exponitur dupliciter. ꝛ vno modo sic. non citati per nuncios: sed requisiti per iudices. al's exponitur non citati scilicet per edicta in albo pretoris proposita: sed per nūcios vel per apparitores. ¶ Or segnori circa finem huius l. notabitis vnū no. ista littera videtur velle ꝙ minores iudices vt sunt pedanei non citent: sꝫ per se partes reqrent. vnde ex littera ista: dū semel domino Azo. ꝛ domino Lotherio qui erant contemporanei. ꝛ qui lotherius fuit archiepiscopus pisanus. ab ordinario iudice esset delegata quedam causa. dum ipsi tractarent de parte rei citanda: ꝛ qualiter ipsi facerent citationē: dixit dn̄s lotherius. si vobis videtur eamus ꝛ requiramus partem rei psonaliter: ꝛ dicamus ꝙ tali die debeat comparere in tali loco. nā non possumus citare per edicta vel per nuncios: vt hic dicitur in fi. nisi in pedaneis iudicibus qui delegati sunt. ꝛ ad h etiam facit. s. de episcopis ꝛ cleri. l. iubemus. §. ceterum. vbi vetatur magnis iudicibus ne vadant ad loca litigatorum. quasi dicat. secus est in paruis iudicibus idest in delegatis: vt arg. ff. ne quis eum qui in ius vocan. vi exhi. l. iij. ꝛ. s. e. l. rem non nouam. Sed dominus Azo dicebat: mihi videt ꝙ citemus per nuncios: vel per epistolam. ꝛ dicebat ꝙ sicut ordinarius potest citare per nūcium vel per epistolam: ita ꝛ nos: qꝛ sumus delegati. ꝛ h ita probabat. arbiter est minor iudice delegato quia nullam iurisditionem habet: sed notionem tantum: vt ff. de re iudi. ait pretor. ꝛ tamen potest citare per nunciū: vel per epistolam: vt. ff. de arbitris. l. sed ꝛ si interpellatur. §. penul. ꝛ lex dicit pferre. sed hoc multomagis nobis licet qui sumus delegati. nam delegatus iudex saltim habet iurisditionem sibi delegatam: vt. ff. de iuris. om. iudi. l. more. Item iurisditio sine modica cohertione nulla est: vt. ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. j. in fi. ꝛ. l. vltima. Item delegatus remouet nuncium ab officio: vt. j. de sportu. ꝛ sumpt. ꝛc. l. vltima. Hec ob. littera ista. qꝛ intelligo ꝙ pedanei iudices non citant per edicta vel per preconem quia non habent pretoriū: sed requirunt per nuncios vel per epistolam. Nam est triplex citatio. Est quedam citatio que fit per edicta dum scribitur in albo pretoris. omnis qui habet causam pecuniariā: veniat coram iudice tali die: vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. sigs id. ꝛ. ff. e. l. ad peremptorium. ꝛ. l. post edictum. ꝛ h hodie nō est in vsu. ꝛ hanc citationem non faciunt pedanei iudices: quia non habent album. Item est secunda citatio que fit voce preconia: vt in aucten. de liti. §. omnem. que est. j. quomodo ꝛ quando iudex. aucten. qui semel. ꝛ hanc citationē non faciunt pedanei iudices: sed ordinarij citāt per edicta ꝛ per preconem. Est ꝛ tertia citatio que fit per nuncium vel per epistolam. ꝛ hanc possunt facere omnes iudices: cum arbiter possit h facere qui nullam habet iurisditionem: sed notionem tantum: vt. s. dixi. Hec ob. ista littera. nisi. quia intelligitur vt. s. dixi. ¶ Sed segnori verior est opi. domini Azo. ꝛ dominus Azo curialiter excusabat dominum lotherium ꝛ dicebat: ꝙ non credebat ipsum dixisse ex bona conscientia. sed qꝛ persona que erat citanda erat quedam pulcherrima domina. ꝛ ideo dicebat dominus lotherius ꝙ volebat eā requirere personaliter: qꝛ libenter dominas videbat. vnde volebat eam videre. sed dominus Azo de hoc non curabat. ¶ Sed ad. l. istam instatur. hec. l. videtur superflua. cum per l. aliam. s. victus victori damnetur in expensis: vt. s. l. properandum. §. alterutra. Respondeo non est superflua: imo hec l. differt ab illa: qꝛ illa lex loquitur in sententia diffinitiua in qua dānatur victus victori in expēsis. hec lex loquitur quādo actor vel reus lite conte. ante sn̄iam se subtrahit ꝛ citatus vult venire: non auditur nisi prius omnia damna refundat parti lese. ¶ Or segnori videatis quādam auc. quam habetis h signatam: que incipit sed hodie.

Sed hodie. Auctē. ista in aliquo corrigit. l. C. lex codicis volebat ꝙ fieret condemnatio in expensis pmo iuratis: ꝛ postea taxatis: sed hodie per auc. istam contra est: quia primo iudex debet taxare expensas: ꝛ eis taxatis: petēs expensas debet iurare q̄tum expenderit. vt vnum sciatis: si iudex taxauit expensas ꝛ iurate sunt: non potest postea minorare: sed ab initio bene potest. Tex. prestitum. sub. in expensis. Tex. non licet. sub. post sacramentū. Tex. sumptuū. sub. propter iustam causam ignorantie: qꝛ ignorantia exceptionem facit a regula: vt. s. dixi. e. l. properandum. §. sinautem alterutra. ꝛ est hec aucten. in aucten. de iudicijs. §. oportet. ¶ Sed ad aucten. istam opponitur ꝛ signatur contrarium. nam videtur velle. l. ꝙ ante iusiuran. non liceat taxare. vnde videtur contrarium de in litem iur. l. videamus. §. iurare. ꝛ. l. in actionibus. Ad quod potest dici. quod ibi dicitur hic corrigitur. Uel potest dici ꝙ hic loquitur in sacramento quod fit propter sumptus litis. nam iudex debet ita dicere ei qui petit sibi refundi expensas. quid expendisti

in lite? dicit pars lesa: domine tantum dedi aduocato meo: ⁊
tantum in actis cause: ⁊ tm̄ sapientibus. dicit iudex: q̄tum
ascendunt. ⁊ dicit pars lesa. domine. c. libras. dicit iudex ni-
mis ascendūt. vnde ego taxo sumptus tuos vsq; ad. l. libras
vnde si volueris iurare de minori summa: audiam te. de ma-
iori summa: non audiā te. sed in. ll. p̄rijs loquimur de sacra-
mento in litem ꝙ est de affectione.

Apertissimi. Et ista similiter est noua lex iustinia. ⁊ in. l. ista dr̄ ꝙ litigatores. i. rei qui ꝯueniunt̄ ante litem conte. iudices corā q̄bus conue-niant̄ si putant eos suspectos: possunt illos recusare: siue sint delegati a p̄ncipe siue ab alio ordinario. ⁊ tunc sunt eligendi arbitri a partibus. ⁊ de-bent cogi per executores arbitros eligere. post litem conte. non licet iudices recusare: sicut post litem contesta. ante sen-tentiam non licet appellare ab aliquo grauamine. Tex. lice-re litigatoribus idest reis qui conueniunt̄. ⁊ idem est in acto-re: si iudex est talis quem non petijt: vt. j. de litis conte. auc̄. offeratur. Tex. apud arbitros. sub. qui cognoscant de nego-cio principali. Tex. porrecto. sub. in scriptis. Tex. censemus ꝙ. s̄. dictum est. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ iudex ante li-tem contesta. potest recusari libello porrecto in scriptis.
Sed qualiter debet libellus recusationis formari? Respō-deo ita quoniam periculosa res est sub suspecto iudice liti-gare ⁊ tristissimus solet sortiri effectus: ideo ego talis vos talem iudicem recuso: ⁊ peto alium mihi dari vel arbitros eligi: vt hic ⁊. j. eo. l. cum speciali. ¶ Or segnori nota. ꝙ s̄m iura nostra vbi recusantur iudices delegati: eliguntur arbi-tri de voluntate litigatorum qui cognoscant de causa prin-cipali: non de causa appellatiōis. ⁊ ideo ab eis appellatur: vt. j. e. l. vlti. Sed iure canonum si recusantur iudices: eligū-tur arbitri qui cognoscunt de causa suspitionis: vt extra de offi. ⁊ pos. iudi. dele. c. suspitionis. ⁊ extra de appella. secun-do requiris. ¶ Sed quare aliud iure nostro ⁊ aliud iure ca-nonum? Respondeo quia iure nostro sufficit si aliquis dicat se iudicem habere suspectum. non autem debet causam alle-gare ⁊ probare: ⁊ ideo arbitri non cognoscunt de causa su-spitionis. sed iure canonum non sufficit: si aliquis alleget se habere iudicem suspectum nisi probetur causa suspitionis.
¶ Item nota. ꝙ recusatur iudex ante litem contes. non post litem contesta. sicut non licet appellare a grauamine ante sententiam. sed iure canonum ante litem contesta. ⁊ post li-tem contesta. licet appellare: vt extra de appella. c. vt debi-tus honor. Unde no. ꝙ tria sunt tempora. est tempus ante litem contesta. est tempus post litem contes. est tempus post sententiam. In primo tempore iure nostro iudices delegati possunt recusari ordinarij. non vt in auc̄. hic signata. nō ante litem contest. licet appellare: imo siquis appellauerit impo-nitur ei pena quinquaginta librarum auri: vt. s̄. de epis. au-di. l. ij. Est tempus post litem contesta. ante sententiam. ⁊ in isto tempore iure nostro nullum auxilium ꝓditum est. q; nō pōt recusari iudex vel appellari: vt hic: nisi in casu. ff. de ap. l. ij. Et tempus post sententiam: ⁊ in isto tp̄e licet appellare: vt. j. de appel. l. ⁊ in maioribus. ⁊ h̄ iure nostro. sed iure ca-nonum: vt dixi ante litem conte. ⁊ post litem conte. locus est appellationi: vt ex̄. de ap. c. vt debitus honor. ¶ Or segno-ri in. l. ista formantur due questiones que sunt dubitabiles iure nostro. sed iure canonum non. ⁊ seruantur iure ciuili. ⁊ primo queritur hic. hec lex loquitur h̄ in iudicibus delega-tis. Sed quid in iudicibus ordinarijs nunquid possunt re-cusari? Dixit mar. ꝙ sic ⁊ hoc probat multis rationibus ⁊ statim: quia lex dicit posse recusari iudices ordinarios: vt. j. de litis conte. aucten. offeratur. ⁊. j. de sen. ⁊ inter. om. iudi. auc̄. ⁊ consequenter. Item pro sua opinione inducit sumptū ar. a contrario sensu: vt. j. de iuris. om. iudi. l. nemo. ordinarie sedis declinet examen post litē conte. ergo ante litē contest. potest recusari. Item pro sua opinione lex videtur expressa. certuz est ꝙ delegatus non cognoscit de causa liberali: sed solū ordinarius: vt. j. de pedaneis iudi. l. placet. ⁊. ff. de arbi-tris. l. nō distinguemus. §. de liberali causa. ⁊ lex dicit: si mo-ueo alicui q̄ōnem ⁊ dico ꝙ habeo vsufructū in eo ⁊ ipse di-cit se liberuz: vel si proprietarius dicat eum seruū: ⁊ ipse di-cat se liberū: ideo iudex cognoscit. tamen ex causa potest re-cusari: vt. ff. de liberali causa. l. pariter. in principio. Itē pro sua opinione facit: ecce. si aliquis fuit aduocatus in aliqua causa. si icipit esse iudex ordinarius illius cause: merito po-terit recusari: vt. s̄. de asser. l. vltima. ⁊. s̄. de postu. l. quisquis ⁊. ff. de iurisditio. om. iudi. l. pretor. ¶ Sed in hac questione dicimus s̄m Bul. Jo. ⁊ Azo. ꝙ ordinarius iudex iure no-stro non potest recusari: q; non vult. l. ꝙ anglicus vel theu-tonicus recedat a suo iudice ordinario litigaturus coram principe: vt. j. e. l. cum specialis in prin. vnde mandat impe-rator ꝙ subditi litigēt sub suis iudicibus ordinarijs nisi or-dinarius deneget eis iusticiam: vt in auc̄. de man. princi. iij. col. §. sit tibi quoq; tertiū studium. Item satis est expressum ꝙ iudex ordinarius non recusetur. j. de iurisdi. omni. iudi. l. vlti. ⁊ ad hoc facit. j. vbi decur. vel coartalis causam agant. l. vl. in fi. Item pro h̄ facit lex expresse que dicit ꝙ non recu-setur ordinarius. sed alius ei associetur vt in auctē. vt diffe. iudi. in. §. si vero. Item speciale est in duobus casibus iure nostro: vt iudex ordinarius recusetur. Unus casus est vt si iudex ordinarius vult ducere filiam tuam te inuito non po-test: nec etiam te volente. ⁊ hoc casu tu ⁊ filia tua poteris eū recusare in omni causa: vt. j. si quacūq; preditus po. l. vnica. Alius casus est in orphanis ⁊ viduis: qui possunt recusare iudices ordinarios: vt. j. quādo imperator inter pu. ⁊ vidu. l. vnica. Si ergo in istis duobus casibus est sp̄ale: vt iudex ordinarius recusetur: ergo in ceteris obtinet contrarium. In alijs casibus nō posset recusari iudex ordinarius: quia illud est speciale: cuius oppositum est ius cōmune: vt. ff. ad municip̄. l. j. in fi. Non ob. ll. allegate pro opinione. Marti-ni. j. de litis contesta. auc̄. offeratur. ⁊. j. de sentē. ⁊ interlocu. om. iudi. auc̄. ⁊ consequenter. quia loquitur in iudicibus de-legatis: non in iudicibus ordinarijs. Et iudices delega. be-ne possunt recusari ante litem contesta. vt dixi. s̄. Item non ob. j. de iurisdi. om. iud. l. nemo ordinarie sedis ⁊c̄. quia non valet argu. sumptum a contrario sensu. ergo ante litem con-testa. ordinarie sedis declinet examē: quia pari ratione pos-semus dicere nemo ante litem contesta. declinet examen iu-dicis delegati: ergo post litem contesta. ꝙ prohibet lex no-stra. Item illa lex potest intelligi in actore: qui potest recur-rere ad ordinarium si vult vel petere alium iudicem sibi da-ri: vt. j. de dilatio. l. si quando. Item non ob. lex illa. si pari-ter. quia loquitur ibi in actore: qui posset recusare: vt nō va-dat ad eum: vt in aucten. de manda. prin. §. sit tibi quoq;. sed reus ordinarium iudicem recusare non potest. Et ponit illa lex talem casum. Si dicebam aliquem esse meum seruum ⁊ petebam eum coram iudice ordinario: dicens in totum meū esse. tu coram alio iudice ordinario petis in eo vsufructum. dicit lex ꝙ possum eum recusare. ⁊ debes remitti ad euz iu-dicem coram quo agitur causa proprietatis: nisi alleges eū suspectum: ⁊ h̄ ne continentia cause diuidatur ꝙ esse nō de-bet: vt. s̄. e. nulli. vnde nihil de. l. illa ad istam. Item non ob. s̄. de asser. l. vltima. ⁊. s̄. de postul. l. quisquis. ⁊. ff. de iurisdi. om. iudi. l. pretor. quia ibi non est per modum recusationis: sed quia duplici officio fungi non potest: vt. s̄. de pactis. l. si plures. in principio. ¶ Si dicis qualiter prouidetur litiga-toribus? Respondeo non delegatur cā: vt. j. de iurisdi. om. iudi. l. j. in fi. vnde iure nostro in foro seculari s̄m veram opi-nionem iudex delegatus a quocūq; potest ante litem conte. recusari. Sed ordinarius iudex regulariter non recusatur: vt. s̄. dixi: sed iure canonuz in foro ecclesiastico seruatur opi-nio domini Mar. scilicet vt ordinarius iudex possit recusa-ri ⁊ ire vsq; in fines mundi ⁊ omnia expendere: vt extra de appella. c. vt debitus honor. ¶ Or secundo queritur super l. ista. nunquid ille qui recusat iudicem delegatum habet ne-cesse in libello recusationis inferre causaz suspitionis? Di-xit dominus Martinus ꝙ sic. ⁊ pro hac sententia inducit l. que dicit: ꝙ transactio facta super alimentis sine causa nō valet: vt. ff. de transacio. l. cum hi qui. §. vltimo. ⁊ sic. ff. de le-ga. iij. l. lutius. quāto ergo magis recusatio facta sine causa non valet. ¶ Item pro sua opinio. inducit quod dicit lex. ꝙ si dominus constituit procuratorem: ⁊ procurator liti.

est

est contestatus ⁊ dñs vult eum remouere: quia dicit eum suspectum: debet allegare causam suspitionis: vt.ff.de pcura. l.post litem.cum.l.se.vsq3 ad.l.in cause.§.ex parte. Item qꝛ in libello debet inseri causa: vt dixi.j.de edic. diui adri. tol. l.vlti.⁊.j.de codicillis.l.vlti. Item pro hoc videtur lex expressa pre alle.l.si pariter.⁊.ff.de liberali causa. vbi dicitur. si nõ vult vsufructuarius remitti ad iudicem: coram quo agitur causa proprietatis: debet allegare inimicum. Sed segnori nos legiste dicimus iure nostro ꝙ satis est si dicat: ꝙ eum suspectum putat: non eum recusat: vt hic ne lites extendantur in infinitum: qđ non debet esse: vt.s.e.l.properandum.in princi. Et pro sententia nostra faciunt plures leges.⁊ statim j.e.l.cum specialis.in princi.⁊.j.de litis contes.auc.offerat.⁊.j.de sententijs ⁊ interlo.om.iudi.auc. ⁊ consequēter. ⁊ in auc.vt diffe.iudi.§.si vero cõtigerit. Item pro opinione nostra facit.ff.ad trebel.l.qꝛ poterat. Item qꝛ si est questio de testamento: satis est: si legatarius timeat collusionem fieri vñ poterit adesse: vt.ff.de ap.l.si perlusorio.⁊.ff.de inoffi. testa. l.si suspecta. Nõ ob.ll.allegate pro opi.domini Mar.⁊ saltim illa.ff.de transa.l.cum hi.§.vlti.qꝛ illa.l.loquit in transac. alimētorũ: in qua necesse est ꝙ allegetur cã.qꝛ transactio alimentorum generaliter est prohibita: sed certis ex causis pmissa: vt ibi dicitur. Item nõ ob.lex illa lutius.ff.de leg.iij. qꝛ in illa fuit preceptum factũ a testatore sine cã vnde nõ valet: qꝛ nudum. Itē nõ ob.lex illa.si pariter.qꝛ illa non loquit in reo: sed in actore ne causa continentie diuidatur: vt dixi. ¶ Sed nunquid causam recusationis ꝓm opi.illorum qui dicunt allegare debere in libello recusationis tenet pbare? Dicũt qdã ꝙ sic: qꝛ qui dicit tutorē suũ suspectũ: h̄ dꝫ pbare: vt.j.de suspec.tu.l.iiij.⁊.v.⁊ instit.de excu.tu.§.qui autem. Aliqui dicũt ꝙ probat per sacrm recusantis: cũ iurat de calũnia: vt.s.de iureiurã.ca.l.ij. Item qꝛ satis est: si aliqs iuret ꝙ credit se debitorem vel creditorem minoris: vt.j.qui dari tuto.vel cu.pos.in auc.minoris. Sed certe nos legiste dicimus ꝙ non tenet probare: ex quo nõ est necesse allegare in libello cãm recusationis: vt.s.dixi. Sed domini decretiste dicunt: ꝙ quis tenet allegare in libello cãm recusationis ⁊ postea probare tenet ⁊ pro hoc inducunt extra de offi.⁊ po. postea probare tenet ⁊ pro hoc inducunt extra de ap.c.scđo requiris. ¶ Or segnori habetis hic signatam auc.que incipit.si vero.⁊ al's icipit. si quando.vnde videatis eam.

I quando. Hec auc.non est posita vt corrigat.l.C. sed est posita vt tollat oppositionem quã faciunt canoniste.dicunt eni hec est iniqtas: si reus qui cõuenit non põt ordinariũ iudicem recusare: si hꝫ eũ suspectũ: ergo iudex ordinarius ipsum reum potest confundere. Sed hec auc.respondet eis ⁊ dicit ꝙ hoc non est iniquum: nec potest reum cõfundere.vnde in auc.ista ponetis ita casum. aliquis cõueniebatur coram iudice ordinario.videbat reus ꝙ in omnibus ꝯ eum iniuste pcederet nec faceret sibi ius. vnde hꝫ eũ suspectũ.qliter subueniret sibi: cum ipse eum recusare non possit iure nostro? Certe respondet ꝙ ipse reus conuentus dꝫ adire epm illius loci ⁊ dicere: dñe talis ordiarius iudex est mihi iniustus iudex.volo ꝙ moneatis eum: vt faciat mihi iusticiam.volo ꝙ vos debeatis ei associari. Certe eps illius loci debet hoc facere.⁊ simul de cã cognoscens. illam cãm amicabiliter diffinient: vel ꝓm solitum ordinem iudiciorum. Tex.habere iudicem.sub.ordinariũ. Tex.dissoluant.sub.si partes velint cõpromittere in eos vt amicabiles compositores. Tex.scriptis factã.qꝛ iudicant ꝓm ordinem legum ⁊ iudiciorum. ¶ Or segnori habetis in auc.ista vt dixi in casu.sed dic mihi quomodo iudex ordinarius poterit eē arbiter: vt.ff.de ar.l.sed si in seruum.§.sed si iudex. Respondeo ꝓm quosdam: iudex ordinarius non põt iubere litigatoribus coacte in se cõpromittere vt ibi dicitur.sed si sponte cõpromittit in eũ: valet cõpromissum: vt hic. Uel potest dici in iudicem ordinariũ nõ cõpromittit vt cognoscat more iudiciorum ⁊ sic intelligit ibi.sed in iudicē ordinarium bene compromittit: vt sit arbitrator vel amicabilis compositor: ⁊ sic intelligit hic.nam arbitrorum duo sunt genera: vt.ff.pro so. cio.l.si societatem.§.arbitror. ¶ Sed qđ si ordinarius iudex non vult cõuenire cum episcopo loci: qui debet ei associari? Respondeo referat principi per episcopum ⁊ ille grauem penam imponet ei.

Erti iuris. Lex ista sicut ⁊ quatuor pcedētes est noua.l.iusti.⁊ in.l.ista dr.nedum priuati.i. non militares hoies imo ⁊ militares hoies pñt esse iudices.ꝙ enim obstaculũ est hoies qui peritiam habent iudices esse. vñ si aliqs miles creatus est magister militũ: ille potest esse iudex ⁊ debet cognoscere ⁊ iudicare pro sua ⁊ legis sententia. Tex.militaribus hominibus idest magistro militum. Tex.est.sub.de iure quasi dicat quid ob.de iure. Tex.peritiam habent.sub.de vsu quottidiano: vt sunt magistri militum qui habent peritiam iudicandi inter milites. Tex.per vsum quottidianum.i. ex consuetudine. Tex.dirimant.sub. per sniam diffinitiuam. Tex.⁊ pro sui.al's ⁊ pro sua legis sententia.i.ꝓm ꝙ sciunt leges velle. Tex.imponant.sub. per sniam diffinitiuam: vt.ff. de re iudi.l.ij.vnde nota.in.l.ista nedum priuati viri non milites possunt esse iudices: imo militares viri. ¶ Si dicatur quomodo militares viri possunt esse iudices? cum iudices debent esse periti litterarum. Respondeo ex vsu quottidiano habent ⁊ est exemplum in militaribus viris: vt in magistro militum.nã quando milites sunt in expeditione habent vnum magistrum quem gallici marescalum: sed leges vocãt eum magistrum militum.⁊ iste cognoscit tantum inter milites qui interdum habent questionem inter se: vt.j.de iurisd. om.iudi.l.magisterie. inter alios aũt qui non sunt in expeditione non cognoscit: vt.j.si a non compe.iudi.l.ij. Et no.h̄ ꝙ non solum periti litterarum imo ⁊ imperiti litterarum possunt esse iudices si ex vsu quottidiano habent iudicandi peritiam ⁊ aduocati esse possunt: vt.s.de postul.l.ij.⁊ ibi dixi.⁊ ꝙ layci possunt esse iudices: est verum in magistro militum. Idem videtur in defensoribus ciuitatum: vt in aucté.de iudici.§.j.

Unde ex lege ista ⁊ ex.§. illo colligemus: ꝙ layci possunt esse defensores ciuitatum: quia ex vsu habent iudicandi peritiam. Sed videbatur contrariũ duabus rationibus. Una lex videtur velle ꝙ iudices debent esse periti litterarum: ⁊ ꝓm legem iudicare: vt in auct.iusiuran. ꝙ pres.ij.coll.ꝙ non videntur posse facere layci imperiti litterarum. ¶ Item alia ratione videbatur contrarium: quia iudices debent sententiare in scriptis: vt.j. de senten.ex pericu.reci.l.ij.⁊.l. penultima. Sed nos dicimus ꝙ imperiti litterarum non possunt esse iudices magni: nisi sint magistri militum. sed minores sic scilicet magistratus municipales: vt in prea l.l. ¶ Si dicas omnis iudex dꝫ facere sententiam in scriptis? Respondeo si est cã pecuniaria nulla dubitatio est ꝙ potest delegare cãm.⁊ ideo isti defensores ciuitatum ducunt peritos secum: ⁊ eis eã cãm delegant: vt.ff.de offi.eius cui man. est iurisd.l.j. in prin. ¶ Sed si causa est criminalis nihil aliud hꝫ dicere. nisi absoluo vel condēno.sed si forte ex cõsuetudine est ꝙ cõmittat alij legendã sniam: ⁊ h̄ cõmittet: vt.j. de sententijs ex peri.re.l.iij.⁊ ita se habet consuetudo fere in omnibus ciuitatibus lombardie: que consuetudo pro.l.seruatur: vt.ff.de le.⁊ cõ.l.de quibus.⁊.l.cũ de interpretatione. ¶ In causis autem in quibus sine scriptis potest ferri sententia: non est dubium: qn laycus ⁊ illitteratus possit esse iudex.quas causas habes in corpore aucten.de man.prin.§. sit tibi quoqꝫ.⁊ vt clerici apud proprios episcopos.§.j. ⁊ vt iudi. sine quoquo.§.necessitatem.

Um spãlis iudex. Ista lex similiter est noua lex iustiñ. ⁊ ista lex pēdet ex l. supiori apertissimi.⁊ in.l. ista ponit casus talis. Si aliquis iudex fuit delegatus a principe siue a iudice ordiario in aliqua speciali causa inter te ⁊ aduersarium tuum: iudex delegatus non est de illo territorio de quo ⁊ reus: istum iudicem delegatum habet suspectum quid faciet iste reus? debebit ne ire ad iudicem delegatum in illa prouincia: in qua degit ⁊ eum recusare? Certe nõ quia cogeretur longo itinere laborare ꝙ esse

non dz:sed dz adire presidem prouincie si est preses: ⁊ dice re ei qualiter hz talem iudicē delegatū suspectum ⁊ hoc dz facere scribi in actis. Si autez preses prouincie non est in eo loco. dz adire defensorem illius loci: ⁊ dicere ei qualiter hz talem iudicem delegatum suspectum. ⁊ hoc dz facere scribi in actis. ⁊ illo iudice delegato recusato: illico infra tertium debebunt litigatores arbitrum vel arbitros eligere qui cognoscant de causa principali. ⁊ executor negocij illā sniam arbitri poterit mandare executioni si non sit appellatum ab illa sententia. Tex. cum spālis iudex. i. iudex delegatus in vna cā vel in duabus vel in tribus. Tex. ⁊ vna pars. ponamus. reus. ¶ Or segnori statim in principio huius. l. nota. ꝙ ista lex loquitur in iudice delegato in vna causa vł in duabus vel in tribus. sed secus est in ordinario: vt dixi. s. e. l. apertissimi. ⁊ in auc. ibi signata. ¶ Sed quid si est delegatus ad vniuersitatem causarum? Respondeo videtur ꝙ sit loco ordinarij. vt. ff. quis ⁊ a quo ap. l. j. in fi. vnde non recusatur. ¶ Item nota ꝙ iniustuz est ꝙ litigantes cogātur longo itinere laborare ⁊ propter istam cām dicimus si emergit noua questio: si principis est copia adeat ipsum: vt nouam l. condat. alꝛs adeat. defensorem locoruz: ne longo itinere fatigetur: vt. s. de veteri iure enucle. l. j. ⁊ dixi. s. de leg. ⁊ con. l. leges. in fi. ⁊. l. cum de nouo. Et propter istam. l. factuz fuit illud. c. extra de rescrip. c. nonnulli. Tex. vel duūuiros. i. magistratus municipales vt. j. de emanci. l. j. ⁊ dicuntur duumuiri: quia suffragio duorum virorum eligebantur: quia olim tanta erat inuidia in ciuitate romana ꝙ nobiles volebāt eligere vnum ⁊ plebei alium. vnde eligebantur duumuiri a nobilibus ⁊ plebeis eodem modo: ⁊ dicebatur tribunus militum: vt. ff. de origi. iur. l. ij. Tex. ⁊ iudicem quidem eum recusare. Sed dic mihi ista recusatio fiebat in libello? Videtur ꝙ sic: vt. s. e. l. apertissimi. Vel potest dici: ꝙ si iudex qui recusatur est presens per libellum fit recusatio: vt in. l. apertissimi. Si autem est absens non fit per libellum: vt. ff. quis ⁊ a quo ap. l. j. in fi. ⁊. j. de sen. ex pericu. reci. l. j. ⁊. l. ij. Tex. illico. i. intra triduum. sic ⁊ alibi dicitur fieri illico: q. j. triduuz fit: vt. s. de erro. aduo. l. vlti. Proprie tamen dicitur illico fieri: ꝙ incontinenti fit: vt. s. de pactis. l. in bonefidei. ⁊. l. petēs dixi. Tex. arbitrum idest iudicem delegatuz. Tex. nisi fuerit prouocatum. ergo videt͛ ꝙ possit ab arbitro prouocari. Sed l. est contra. s. de arbi. l. j. Breuis est responsio. ab arbitro compromissario non appellatur: vt in. l. contra. sed ab arbitro legis a iudice delegato: quando aliqui discordant: ⁊ delegatur a superiori: ab isto appellatur vt hic. ⁊. ff. qui satis. co. l. ab arbitro. Tex. trutinata idest cognita. Tex. iponat legittimam. sub. per sententiaz diffinitiuam: vt. ff. de re iudi. l. j. ¶ Sed prodeo si iudex est recusatus ⁊ appellatur ab isto iudice siue arbitro electo a partibus: ad quē appellatur: an ad primum delegantem an ad istum qui dedit? Et videtur ꝙ ad primum delegantem: vt. ff. quis ⁊ a quo ap. l. j. in fi. Ecōtra videtur ꝙ ad scōm delegantem. j. qui pro sua iur. iudi. dare dari ve pos. l. j. in fi. Sed quidam dicunt. l. illam esse correctam per istaz. Vel potest dici ibi est duplex littera. vna dicit. ad nos iudicia remeabūt. ⁊ sic non contradicit. Alia littera dicit ad eos ⁊ tunc dicetis ꝙ sit differentia: an iudex delegatus recusetur an non. Vbi iudex delegatus recusatur: ⁊ alius datur a superiori: si appellatur ab eo appellatur ad eum qui eum dedit: vt hic. Si aūt non recusetur: sed ordinarius delegauit aliquem ad vniuersitatem causaruz ⁊ ille delegauit vnaz cām: si ab eo appellatur: ad primū iudicem delegantem appellatur vt in. l. contra.

¶ De spor. ⁊ sump. in diuer. iu. fac.

¶ Quia in iudicijs de quibus superiori titulo dictum est: habent prestari sportule: ideo dicit rubrica de sportulis. Et quia in iudicijs fiunt varij sumptus: ponit ⁊ sumptibus in diuersis iudicijs idest litibus faciendis. Et quia in iudicijs sunt necessarij executores: ponit de executoribus. Et no. ꝙ sportula sumitur duobus modis in iure nostro. Vno modo dicitur sportula id quod datur nuncio. ⁊ de illa sportula habuistis. s. de episcopis ⁊ clericis. l. cum clericis. in fi. ⁊ aucten. sed hodie. ⁊. l. omnis vbicunqz. Dicitur ⁊ secundo modo sportula id qđ datur pro iudicatura cause. ⁊ istud non est bene. l. determinatum: vt. s. de episcopis ⁊ clericis aucten. generaliter. Unde de sportulis idest de his que prestantur apparitoribus: vel pro iudicaturis causarum videamus ⁊ subijciamus. attamen de hoc non fit mentio expresse in nigro: sed per medium dum tractatur de executoribus. j. e. l. ij. Et dicuntur sportule. vel a vase exquo recondebantur. vel qꝛ porrigebantur. ⁊ ꝙ dicit rubrica de sumptibus in diuersis iudicijs faciendis. qꝛ in vno loco prestabantur maiores sportule in alio minores. ⁊ de executoribus litiū idest de apparitoribus qui faciunt litigantes coram iudice apparere: ⁊ exequuntur iurisditionem: vt. j. e. l. j. ⁊. l. ij. vnde in superiori titulo tractatum est de principalibus personis. s. de iudicibus: in titulo isto tractatur de secundarijs personis. s. de executoribus litium.

Quisquis. Segnori sup. l. ista faciebat magnuz festum dñs Ja. Sz breuiter dicā ⁊ dico: ꝙ ista. l. hz duplicē intellectum: tñ vterqz intellectus recidit in idem. Et siue ista. l. ſm vnū intellectuz intelligatur in cā ciuili siue itelligatur in cā criminali ſm alium intellectū: debetis scire. olim erat ita: ⁊ ita seruabatur de iure. Et si hodie seruaretur non esset malum. nam omnis iudex in cā ciuili ⁊ criminali habebat certos apparitores qui exequebantur officium suum coram eo tantum vsqz in finem. nō aūt fiebat sicut fit in ciuitate ista: qꝛ omnes apparitores sunt deputati cōmuniter ad quodlibet officium ordinarij iudicis vel delegati. nam hodie habent vnum ⁊ cras alium. sed de iure quilibet iudex deberet habere suos executores qui facere deberent suas citationes que fierent coram eo vsqz in finem. sed istud hodie seruatur coram extraordinarijs: qui sunt deputati ad faciendum pontē vel viam. nam ipsi habent vnū nuncium. vñ dicit h. l. siue in causa ciuili: siue in cā criminali aliqs fuit citatus per vnum apparitorem vel exhibitus: ille apparitor qui fuit ab initio: dz esse in tota lite vsqz in finem. sed si aliquis mutaret͛ primiscrineo cuius officiū est dare apparitores imponit͛ pena qnqz librarum auri. hoc dicit ista lex. videte summariā expositionem lre. Tex. quisqs fuerit exhibitus. i. citatus in cā ciuili. Vel dicatis exhibitus in cā criminali: qꝛ accusatus custoditur ⁊ tradit͛ appitori: vt. ff. de custo. ⁊ exhi. re. l. j. ⁊. ij. Tex. vsqz ad negocij terminū. i. vsqz ad sniam diffinitiuaz: vt. s. ti. proxi. l. ꝓperandū. in prin. §. illo ꝓculdubio. Tex. ab eo apparitore. i. nuncio cōis. Et dicitur apparitor: qꝛ facit ptes in iudicio apparere. Tex. traditus fuerit. sub. in cā criminali: vł cui primū traditus fuerit. i. citatus in cā ciuili: vt in ꝑalle. l. ff. de custo. ⁊ exhi. reorum. l. j. ⁊. l. ij. Tex. primiscrineo. i. tabellioni qui preerat scrineo. Et vocat͛ primiscrineū: qꝛ eius officium erat dare apparitores: vt in auc. de ap. §. hos autē. ⁊. §. appellationes. ⁊ dicebat͛ primiscrineum: qꝛ quoddā corpus erat: vt. ff. ꝙ cuiusqz vniuer. no. l. j. sed vocabat͛ iste primiscrineus: quia primus erat inter eos ⁊ claues scrinei habebat. ¶ Or segnori nota. in. l. ista ꝙ iudices qui cognoscūt de ciuilibus ⁊ criminalibus causis: in causa qualibet debent habere vnum apparitorem vsqz in finem: ⁊ ille sine causa non debet mutari: ne si mutaretur magis differrent negociuz: ⁊ ille apparitor nesciret ⁊c̄. vt in cor. auc. de ap. §. illo. sed istud hodie non seruat͛: qꝛ non est bonū: vt. s. dixi. ¶ Itez no. hic ista nomina sunt synonima. i. equiuoca in iure nostro apparitor ⁊ executor. nā nuncij cōis dicuntur apparitores: qꝛ litigantes in iudicio faciunt apparere. ⁊ ita sumitur hic in rubrica. ⁊. j. l. proxi. Item nuncupamus apparitores executores litium: vt. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. sicut. ⁊. j. de execu. rei iudi. l. si vt proponis. ¶ Item no. duplicem executorez esse. Est vnus executor iuris vt iudex qui habet negociū exequi: vt. j. de exe. rei iu. l. executorem. ⁊. s. si contra ius vel vti. pub. l. ⁊ si non cognitio. Est alius executor facti: vt dum apparitor est executor litium: vt. j. l. proxi. ⁊ in preallega. l. j. de execu. rei iudi. l. si vt proponis.

o Omnib⁹ iudicibus. Quidā dicunt: ꝙ hec

q hec.l.est greca.sed in hoc non est vis.Et ista lex bona est. ⁊ in.l.ista tractatur de executoribus litiuz.Et dicitur in ea q omnes iudices qui habent proprios executores siue sint maximi:siue medij siue minores.si executores eorum causas instructas non offerant:debent eos punire:q2.possunt eos ab officio eorum submouere:⁊ alios possunt loco eorum supponere.⁊ possunt eos mulctare.Sed si sunt iudices illustres poterunt eos mulctare vsq3 ad summam sex solidorum.sed si sunt minores iudices possunt eos in tribus solidis mulctare.sed si sunt maiores iudices possunt remouere ab officio ⁊ possunt eis penas corporales imponere. Tex.cogatos fori.vocat hic cogatos fori officiales sed al's dicunt aduocati cogati:vt.s.de aduoca.l.vl.Tex. vsq3 ad sex solidorum.i.aureorum:vt.s.de in ius.vo.l.fina. Tex.a militia.i.ab officio.nam omnis homo qui preest alij dicitur militare in illo officio.vnde nuncius communis dicitur militare in suo officio:vt hic. ¶ Or segnori in.l.ista nota.si executores delinquunt in officio suo remouentur ab officio suo.sic ⁊ al's dicimus in iudice ⁊ in prelato:q si sit negligens in officio suo potest remoueri a superiori vt supra.de offi.pre.preto.l.si quos iudices. ¶ Item nota.q maiores iudices possunt imponere maiorem mulctam minores iudices minorem mulctam imponunt.nam maiores magistratus habent ius maioris mulcte imponende: vt ff.siquis iusdi.non ob.l.vnica in principio.⁊.ff.de iudicijs. l.ij.§.his qui.⁊ in cor.auc.de defen.ciui.§.⁊ iudicare.⁊.s.de modo mulctan.l.ij.in principio. Item no.hic q maiorum iudicum hec est diuisio.aut sunt illustres.⁊ sub his continetur ⁊ superillustres.aut sunt spectabiles.aut sunt clarissimi. Sunt superillustres consul. Illustres sunt perfectus pretorio.Spectabiles sunt pretores.Clarissimi sunt rectores prouinciarum:vt plene dixi.s.de episcopis ⁊ clericis.l.raptores.⁊.s.de offi.pre.preto.l.vlti.in fi. S3 quero hic:quare fit mentio in rubrica de sportulis ⁊ de sumptibus ⁊ de diuersis iudicijs faciendis:⁊ de his in nigro non fit mentio.sed de executoribus litium tantu.Unde prima ⁊ secunda pars rubrice videtur impertinens.Ad qd dicunt quida simile est.j.de relig.⁊ sumpti.fune.⁊ alee vsu non fit ibi mentio.nisi in quadam constitutione greca que incipit.alearum vsus antiqua res ⁊c.Sed vos dicatis: vt dici in rubrica licet hic in nigro non fiat mentio directo de his.tame fit per obliquum:q2 ex quo fit mentio de apparitoribus ⁊ de sportulis:q2 sportula dicitur duobus modis.vno modo dicitur sportula:que prestatur apparitoribus: vt faciant litigantes in iudicio apparere.Dicitur etiam sportula illud quod prestatur pro iudicatura cause qd est decima interdum.vl' plus vel minus:vt.j.de proxi.sacrorum scri.l.in sacris.lib.xij.Et dicitur sportula vas in quo h reponebantur.Et in istis sportulis.quedam persone sunt priuilegiate : quia non prestant nisi vnu3 solidu3:vt.s.de episcopis ⁊ clericis.l.omnes hodie certum quid.⁊ de diuersis sumptibus fit h metio ⁊ si no directa.tamen per medium:vt qd datur nuncio: ⁊ qd datur pro iudicatura cause.

¶ De pedaneis iudicibus.

¶ De maioribus iudicibus idest illustribus ⁊ superillustribus est tractatu3 in superioribus.in tractatu de officijs. verum.quia aliqui sunt pedanei iudices.ponitur hic rubrica de pedaneis iudicibus idest de minorib9 iudicibus. Et dicuntur pedanei: quia sicut pes hominis est inferior pars hominis:ita dicuntur isti iudices minores alijs:vt.j.e.l.vlti.Et nota.q vocamus omnes pedaneos iudices : qui non sunt superillustres.vl' illustres vel spectabiles vl' clarissimi. Unde vocamus pedaneos iudices potestates lombardie: qui de iure pedanei vocantur:q2 olim non poterant cognoscere nisi vsq3 ad quinquaginta aureos. hodie vsq3.ad.ccc. aureos:vt.s.de defen.ciui.l.j.⁊ cognoscebant de leuiorib9 criminalibus:vt.ff.de iur.om.iudi.l.magistratibus.sed per pacem constantie habent meru3 imperium ⁊ mixtu3. Ite3 sunt pedanei iudices delegati: non a principe:vt in auc.de iudi.§.verus. vsi de pedaneis iudicibus videamus:de quo possit cognoscere.vt.j.e.l.vlt.⁊ de quibus no.j.e.l.ij.⁊ quasi eoru officiu.vt.j.e.l.iij.⁊.l.placuit. Odo.

Rocuratori nostro.

In.l.ista dr: si duo priuati volunt inuicem litigare de ca pecuniaria non debet adire procuratore cesaris:vt inter eos iudicem deleget:sed debent adire presidem prouincie.Et io si duo priuati adiueru procuratorem cesaris.qui non cognoscebat iure psidis:vt delegaret iudice3 inter eos ⁊ ipse delegauit:delegatus est a no copetenti iudice:⁊ ideo eius snia non valebit:⁊ irritabit ipso iure sine remedio appellationis.hoc dicit ista lex.videatis summaria expositionem littere.Tex.pcuratori nostro.s.cesaris.qui inter fiscu3 ⁊ priuatu tantu est competes iudex.vt.s.si aduer.fis.l.j.⁊.ij. Tex.non vice presidis agenti:q2 aliquando surrogat loco presidis:vt.j.de penis.l.procuratori.⁊ dixi.s.de offic.eius qui vice3 alterius iudicis gerit.l.j.Tex.arbitros.i.iudices delegatos.Tex.subsistit.na3 snia a non copetenti iudice lata ipso iure non valet: vt.j.qui pro sua iur.iudi.dare dariue pos.l.vnica.⁊.ff.de appel.l.si expressim. Odo.

Lacet.

Segnori.l.ista satis e leuis qtum ad casum ⁊ summariam expositionem lre.verumtamen glo.dnoz Jo.⁊ Azo.intricant.l.ista potius q clarificant.Ego tamen ponam casum vt littera videtur sonare:⁊ exponam littera ⁊ annectam satis breuiter ea que glo.dominoru Jo.⁊ Azo.tagut. ⁊.l.ista loquitur de maximis causis.de medijs.⁊ d minimis causis.l.ista non facit metionem:l3 faciam metione3 incidenter:⁊ ponit hec duos casus.vnum casum circa medias causas in quo corrigit vetus ius.Alium casum ponit circa maximas causas:in qbus tradit nouu ius:nec diminuit in aliquo.Unde dicetis olim ante.l.istam presides prouinciaru de ciuilibus causis mixti imperij poterat cognoscere.si volebant eas delegabant pedaneis iudicibus:sed hodie contra est:q2 de medijs causis ipsi cognoscunt ⁊ non habet necesse eas delegare:nec possunt si volunt:nisi impedirentur propter publicas occupationes.vt propter multitudinem causarum:q2 tuc ipsi possunt eas delegare exquo de huiusmodi causis ipsi non possunt cognoscere.Sed secudus casus est talis.Olim presides puinciaru cognoscebat de causa status libertatis ⁊ seruitutis:nec poterant mandare cam liberalem:q2 ista causa maxima ⁊ meri imperij est.Unde sicut olim ante.l.ista ipsi de causa liberali cognoscebant ⁊ diffiniebant:ita ⁊ hodie ipsi cognoscant ⁊ diffiniant:nec possunt alij demandare. Nec credat aliquis ex his que dicta sunt imperium presidis prouincie diminutu in aliquo: quia non diminuitur sed potius augetur du reseruamus eis maximas causas no possunt cognoscere.sub.no propter impotetiam iurisditionis:immo propter impedimentu facti scil3 propter multitudine causaru.Uel.ppter occupationes publicas:vel propter aliud iustu impedimentu.Tex. huiusmodi negocia.s.medij ⁊ mixti imperij. Tex.q non ita. Incipit secudus casus huius.l.Tex.diiudicent.sub.⁊ non committant alij iudicada3.¶ Or segnori circa.l.istam no.tres sunt spes carum.Sunt minime ⁊ ciuiles.Sunt magne ⁊ medie. Sunt summe ⁊ maxime. Sunt minime ⁊ ciuiles: pecuniarie qones.olim vsq3 ad qnquaginta aureos:hodie vsq3 ad ccc.aureos:vt.s.de defen.ciui.l.defensores.⁊ in auc.de defen.ciui.§.audiet.¶ Sed in istis minimis ⁊ ciuilibus causis.l.ista non loquit:⁊ ius vetus in aliquo no est immutatu. na iste minime copetut iure magistratus.Unde vt olim erat ⁊ hodie e:q2 de istis pnt cognoscere si sibi placet:⁊ pnt eas alij delegare:vt.ff.de offi.eius cui man.est iurisdi.l.j.in pn. ⁊ in auc.de iudi.§.audiet.⁊ in auc.de defen.ci.§.⁊ iudicare. ⁊ sic pot intelligi.j.e.l.vl.Sunt cause magne ⁊ medie vt cause mixti imperij:vt iubere cauere:⁊ in possessionem mittere. Tutores pupillis non habetibus dare.Bonorum posses. decernere:vt.ff.de iur.om.iudi.l.j.⁊.ij.⁊ dicuntur iste cause mixti impij:q2 partim ex imperio sunt:q2 sicut meru iperiu3 non demadat:ita nec iste hodie pti3 dicunt ex iurisditione:

q2 pertinent ad cómodũ pecuniariũ. Unde ante hāc. l. lataȝ presides prouinciaꝝ de istis medijs causis si volebant: poterant delegare: sed per. l. istam ea que sunt mixti imperij nõ demandanť nisi in duobus casibus. Unus casus est quādo propter publicas occupationes impeditur: q2 habet preses abesse. Alius casus est quādo impeditur propter multitudinem causarũ: q2 ea que sunt mixti imperij: non demandantur cum requirant cause cognitionē: ꝛ decreti interpositionem: vt. ff. de regu. iur. l. omnia. ꝛ. l. vbi. ꝛ. ff. de offic. pro. con. ꝛ le. l. nec quicquā. §. vbi decretũ. ꝛ loquitur primus casus huius. l. ¶ Sunt aũt cause ꝛ maxime: vt cause meri imperij: vt habere gladij potestatē ad animaduertendũ in facinorosos homines. Unde vbicũq3. ꝑceditur ad sanguinis effusionē est causa meri imperij: vt. ff. de iu. om. iudi. l. imperium. Et est causa capitalis: de qua imponiť mors: vt. j. ad. l. iuli. de adul. l. q̄uis. vel cum damnatur in metallũ: vel dum damnať ad mortē ciuilē: dum deportať: vt. ff. de pu. iudi. l. ij. Item causa status. i. libertatis ꝛ seruitutis est capitalis: q2 qđ ad ius nostrũ attinet ꝫm ꝛc̃. vt. ff. de regu. iur. l. qđ attinet.

Unde olim cause meri imperij non poterant demandari: nisi contingeret maiorem iudicē abesse: vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. j. Ita ꝛ hodie: sed olim ꝛ cause meri impij poterant demandari q̄tum ad cognitionem ꝛ decisioneȝ. i. sententie prolationē. Sed hodie q̄tum ad cognitionē nisi in causa liberali que demandať. hodie q̄tum sententie prolationem: vt in auc. de colla. §. prohibemus. Item est alius casus: vt. ff. de of procõ. ꝛ le. l. solent. Et dicunť maxime cāe idest cause meri imperij. l. puri. ꝛ est separatũ ab omni commodo pecuniario: q2 agiť ad vindictā: vt insti. de pub. iudi. in princi. vnde lex ista loquiť in mero ꝛ mixto imperio: ꝛ ita dicendũ est ꝛ tenendũ. Scio tamē ꝙ Pla. in summa huius ti. videť tetigisse ꝙ due sunt species causarũ videlicet maxime ꝛ minime. Et maxime sunt meri ꝛ mixti imperij: ꝛ iste nõ demandanť. Minime aũt cause erāt ea que sunt iurisditionis ꝛ h̄ demandanť. In casu isto nõ bene dixit: q2 est cóparatiuũ magnus maior maximus. naȝ bñ possum dicere maximas causas pecuniarias maiores eas: que sunt mixti imperij. Alij voluerunt quartũ graduȝ cóparationis inuenire. ꝛ dicũt cause quedā sunt parue ciuiles: quedā magne: quedam medie. quedaȝ maxime. Cause parue ciuiles sunt: que competũt: vt. j. e. l. vlti. Magne sunt que cópetunt iure magistratus: ꝛ hic decipiunť. Medie sunt: que cópetunt iure mixti imperij. ꝛ in his duobus bñ dixerũt. vñ in eo qđ dicũt cause magne sunt: que cópetunt iure magistratus: nõ bene dicunt: q2 est idē cuȝ primo mēbro: ꝛ iõ prima diuisio est tenenda ꝛ seruāda vt dixi. ¶ Ex. l. ista colligetis in fi. quecũq3 spāliter lege vel ꝯstitutione vel senatuscósul. cópetunt: non demandanť ꝛ ponimus exemplũ de ꝯstitutione. Dicit constitutio impatoris: ꝙ preses ꝑuincie cognoscat de cā status? Unde nõ demandabiť: vt in. l. nostra. Similiter mandat hec constitutio principis rectori ꝑuincie: vt puniat illũ: qui prestat patrociniũ rõne potētie: vt. s̃. ne liceat potē. l. j. ꝛ sic per l. istaȝ ꝛ palle. est exemplificandũ. ff. de offi. eius cui man. est iur. l. j. ¶ Or segnori ad fi. huius. l. signať contra. ꝛ videť ꝙ presides prouinciarũ non cognoscāt de questione status ꝛ libertatis ꝛ seruitutis. Unde vř cótra. j. de ordi. iu. l. adite. Ad istud pót dici pluribus modis. ꝛ vno mõ sic: aut causa status moueť principaliter corā preside ꝑuincie: vt q2 peto coram illo illuȝ seruũ meuȝ: q2 hec cā desiderat maiores iudices: ꝛ hoc casu p̄ses ꝑuincie nõ cognoscet: vt. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. de liberali. aut qđ status coram preside moueť incidēter: vt q2 petis a me. c. ꝛ ego dico te seruũ meũ esse: hoc casu preses cognoscit de causa status: vt in. l. ꝯtra. sed hec solutio nõ est bona: q2 in. l. ꝯtra. principaliter mouebatur questio bonoꝝ: ꝛ questio status incidenter: vñ etiam al's iudex qui non cognoscit de causa status principaliter posset cognoscere incidenter de causa status. neduȝ preses prouincie: vt. s̃. de iudi. l. quotiēs. Alij dixerũt ꝛ si principiũ l. cótra. loquiť de preside ꝑuincie: tamen ꝙ diciť postea. ꝛ si super causa status cognoscere possit non est intelligendum de alio iudice qui sit minor siue inferior q̄ preses ꝑuincie. nam nomen p̄sidis est generale: vt. ff. de offi. p̄si. l. j. sed p̄ses prouincie bñ cognoscit de causa status: vt in. l. nostra. s3 nec hec solutio placet: q2 in. l. ꝯtra. p2incipaliter mouebať q̄stio bonoꝝ ꝛ questio status incidenter ꝛc̃. vt modo supra dixi. ꝛ s̃. de iudi. l. quotiēs. Uel pót dici preses ꝑuincie cognoscit ꝛ diffinit de causa status regulariter: vt in. l. nostra. ꝛ. j. ne de sta. defunc. l. si pater. ꝛ. j. vbi causam status agi oportet. l. iam dudum. sed fallit si fauor persone: contrariũ suadeat. Quid enim si impuberi moueo qõnem status ꝛ bonoꝝ: ꝛ ipse petit carbo. bonoꝝ posses. ꝛ expedit questionē status differri differť questio status per carbo. vt. j. ad car. l. j. ꝛ. ij. ꝛ hoc casu preses ꝑuincie non cognoscit de cā status. ꝛ sic intelligiť. l. ꝯtra. ꝛ hec est vera solutio. Uel pót dici. aut pupillus mouet possessoriuȝ iudiciuȝ: q2 petit carboñ. bonoꝝ pos. ꝛ tũc siue moueť ei questio status tm̃. siue moueť ei qõ status ꝛ bonoꝝ. tunc preses ꝑuincie non cognoscit de cā status imo differt in tp̄s pubertatis per ꝯtõnes: vel per carbo: vt. ff. de car. l. ij. §. j. Si aũt moueť petitoriũ iudiciuȝ: non aũt mouetur ei qõ status ꝛ bonoꝝ. tũc si pupillus agit: preses ꝑuincie non cognoscit. ꝛ sic pót intelligi. l. ꝯtra. Si aũt ꝯueniť pupillus: tũc differť questio status: vt. ff. ad car. l. iij. §. si lib. ꝛ. §. missuȝ. Et ista sunt vera ꝙ differtur questio status in tp̄s libertatis vbicũq3 expedit minori differri. al's secus: vt. ff. ad car. l. iij. §. cause. ꝛ. §. due cause. Odo.

Placet. In. l. presenti diciť si aliqua negocia aliquib[9] iudicibus cómittentur deb3 eis insinuari: ꝙ ipsi iudices examinent ꝛ diffiniant negocia. nec debent referre ad presidē vel alium superiorē maxime cũ lata est sentētia. si alicui litigatorum iniusta videat: poterit appellare. Tex. determinent: vt ff. de iudi. l. de qua re. ꝛ. l. vbi. Tex. ad iudiciũ presidale cognoscāt. l. competētis iudicis. nam nomē presidis generale est: vt. ff. de offi. presi. l. j. in prin. ¶ Or segnori habetis in. l. ista: vt dixi in casu. Sed. l. videť velle: ꝙ minor iudex referat negocium ad superiorē. vnde videtur contra. j. de relat. l. j. Ad solutionē cuius ꝯry dixerunt dñs Jo. ꝛ Azo. mirabiliť illa. l. loquiť in ordinario iudice. h̄ in delegato. Uel dicatis iudex delegatus vł ordinarius: si super iure nõ dubitať: nõ refert: vt in auc̃. de iudi. §. in omnibus. ꝛ. ff. de iudi. l. eũ qui. ꝛ hic super facto dubitabat. Iteȝ si iudex sup iure dubitat: nõ pót referre negociũ vt se excuset vt faciũt multi delegati in partibus vltramōtanis. Et ꝙ h̄ nõ debent facere probať in auc̃. vt in medio litis. vij. col. §. j. Sed relatio est permissa quando iudex examinauit negociũ diligentissime ꝛ dubitat sup iure: ꝙ resurgit ex isto facto: q2 nescit applicare animuȝ suum: vtrum proferre debeat sententiam pro actore vel pro reo? Unde dicit partibus non displiceat vobis ego omnia acta volo referre principi ꝛ sigillare meo sigillo: vt referat quid mihi de iure faciendum sit.

Placuit. In. l. ista diciť: contingit aliquando post litē contesta. ꝙ iudices pedanei absentāt se cā publice vtilitatis quid faciendu3 est? Et respondeť: ꝙ quotiēs h̄ ꝯtingit in locũ istius debet alius iudex substitui ꝛ dari: qui poterit de causa cognoscere ꝛ diffinire. Tex. diriganť. i. ad maius officiũ vocantur. Tex. examinent. sub. ꝛ diffiniant. ¶ Or segnori not. si iudex ordinarius vel delegatus moritur alius loco eius surrogať: vt. ff. de iudi. l. mortuo. Item si iudex reuocať ad maluȝ officiũ: debet alius in locũ eius surrogari: vt hic. Itē si iudex remouetur d3 in locum eius ali[9] surrogari: vt. ff. de iudi. l. ꝑponebatur. Itē si iudex absenat se. vł est infirmus. ꝛ eius abñtia vel eius infirmitas est breuis: alius nõ surrogať in locum eius: al's sic: vt. ff. de iudicijs. l. si longius. ꝛ. s̃. de iudi. l. properādum. §. sinauteȝ alterutra. in ver. sinaũt.

Quedam. In. l. ista diciť ꝙ p̄sides ꝑuinciaruȝ de humilib[9] negocijs nõ cognoscũt s3 possunt dare pedaneos iudices: qui cognoscant: sed ꝛ diffiniant. Tex. h̄ est qui humiliora idest inferiora. que dicuntur humiles persone ꝛc̃. vt. j. de inces. ꝛ inutilibus nup. l. cum ancillis. ꝛ. ff. de dolo. l. non debet

debet potestatem. ⁊ ita quedam cause sunt minores ciuiles. vt plene dixi. s. e. l. ij.

¶ Quia pro sua iurisdiu. i. dari da. ue pos.

¶ Quia de pedaneis iudicibus vobis facta est mentio: ⁊ minores iudices dicūtur delegati. ponit̄ rubrica q̄ possunt iudices delegare ⁊ qui sunt illi qui possunt delegari. ⁊c. qd̄ ita breuiter not. delegare pōt ordinarius cām spectantem ad iurisditionē suā: sed delegatus nō subdelegat nisi in casibus: vt quia sit delegatus a principe: vt. s. de iudi. l. a iudice. ⁊ in auc̄. ibi signata. ⁊ in delegato a proconsule: vt. ff. de offi. pconsul. ⁊ lega. i. legatus. possunt delegari psone que possunt esse iudices. vnde domina femina: ⁊ dn̄s seruus: ⁊ dominus infamis: ⁊ dn̄s impubes: ⁊ dn̄s furiosus: nō delegatur: vt. ff. de iudi. l. cum pretor. §. j.

In cārum delegationibus. Lex ista dicit quattuor principalit̄. ¶ Primo dicit quem posse delegare cām ad suam iurisditionem pertinentem. q. d. ordinarius iudex cām sue iurisditionis: pōt delegare ei: qui est de sua iurisditione. ¶ Secundo dicitur q̄ cām ad alienā iurisditionem pertinentē nō pōt iudex ordinarius delegare. ¶ Tertio dicitur q̄ legatus a principe cām sibi delegatam: pōt alij subdelegare. ¶ Quarto dicit̄: si imperator delegat aliquē iudicē: ⁊ iste subdelegat: si fert̄ sententia a subdelegato: pōt appellari ad primuz delegatū nō ad principē. hoc dicit ista. l. Uideatis expositiōem lr̄e. Tex. in causarum delegationibus. sub. quo possunt delegari: vt. s. ti. proxi. l. ij. ¶ Or segnori not. q̄ tria requirunt̄ ad h̄ vt valeat delegatio. Primus est q̄ delegans sit ordinarius: quia regulariter delegat ordinarius: vt. ff. de iurisdi. om. in. l. more. Sed fallit in delegato a principe: vt. j. e. l. In tertio dicto ⁊ in casib⁹ positis quos dixi in rubrica. ¶ Secundum est q̄ deleget causam pertinentem ad suam iurisditionem ordinariam. Unde potestas huius ciuitatis causas sue iurisditionis potest delegare non al's: vt. j. si a nō cōpe. iudi. l. j. ¶ Item est tertium q̄ requirit̄ si potestas ciuitatis vult delegare causam sue iurisditionis: debet delegare illi: qui est de suo territorio: quia si nolit suscipere cogitur: quia munus publicū est: vt. ff. de mune. ⁊ hono. l. siquis munus. sed si delegaret mutiñ. qui nō est sue iurisditionis. ⁊ mutinensis non vellet suscipere: non possit cogi: quia extra territorium iusdicentis impune nō paretur: vt. ff. de iur. om. iudi. l. vlt. Tex. q̄ si quis. Incipit scōm dictum huius. l. Tex. aliene iurisditionis. puta q̄z ordinarius vult delegare causam pertinentē ad non suam iurisditionez: vel quia delegatus vult subdelegare qd̄ nō potest: vt. ff. de iur. om. iudic. l. j. in fi. Odo. Tex. imponat̄. vt. s. ti. j. l. j. Tex. h̄ nisi. Incipit tertium dictum. Tex. iudicandas. quia delegatus a principe habetur loco ordinarij. vnde subdelegat: vt. s. de iudi. l. a iudice. ¶ Et no. q̄ delegatus a principe vnum potest: qd̄ non potest iudex ordinarius: q̄z delegatus a principe potest delegare cuicunq̄z: quia gerit vicem principis: vt in auc̄. de exhi. ⁊ intro. reis. §. si vero. nō autem ordinarius. Tex. nam his. Incipit quartū dictum ⁊ vltimum huius. l. Tex. ad eos idest ad primos delegatos. ⁊ h̄ ꝭm istam litteraz. ad eos ⁊c. ⁊ est sensus huius quarti dicti ꝭm istam lecturam: vt dixi in casu: ⁊ ꝭm istam lecturā contradicit lex que dicit: si ordinarius delegat vniuersitatē causarum alicui: ille vnam causaz subdelegare pōt: si subdelegatus pronūciat: appellatur ad ordinariū non ad delegatum. vnde videtur contra. ff. quis ⁊ a quo ap. l. j. in fi. Ad qd̄ dicunt quidam: qd̄ ibi dicitur hic corrigit̄: ⁊ qd̄ hic dicitur corrigit̄. s. de iudic. l. cū specialis. Uel dicatis aliud est cū imperator delegat mihi causam. ⁊ pronuncio: q̄z si ab illa sententia appellat̄: ad principez appellatur. Aliud est si ego sum delegatus a principe ad vniuersitatem causarū: ⁊ vnam speciez alij delego: quia tunc si subdelegatus pronunciat: ad me delegantē appellat̄. Sed si habetis in littera ad nos tunc dicetis qd̄ lex illa concor. cum ista ⁊ erit iste sensus. si imperator deleget sibi causam aliquam: si tu fers sniam: appellatur ad principem. ¶ Ad solutionem huius cōtrarij: no. q̄ quandocūq̄z queritur quādo appellatur a delegato: ad quem appelletur: q̄z aut primus delegatus fuit recusatus vt suspectus: ⁊ tunc appellatur ad delegantez. vt. s. de iudi. l. cum specialis. Si autez non fuit recusatus: sed delegauit ex causa: tūc non appellatur ad principē: sed ad primum delegatum: vt in auc. de ap. §. ad h̄. colla. iij. Si aūt primus delegatus non fuit delegatus a principe sed ab ordinario. tunc si appellatur a secūdo delegato appellatur ad primū delegantē. vt in. d. §. ad hec. ⁊ sic potest intelligi. l. contra.

¶ Ne quis in sua causa iudicet vel ius sibi dicat.

¶ Quia de iudicijs ⁊ iudicibus facta est mentio in superioribus ponitur rubrica ne quis in causa sua iudicet vel ius sibi dicat.

Generali lege. Ista lex ponit regulaz generalem: que est talis nemo in sua propria cā potest esse iudex vel ius sibi dicere. In re enim propria iniquū videt̄ q̄ alicui conce datur potestas sibi ius dicēdi. Tex. ad modum est idest valde sic. s. ne liceat potentioribus. l. vnica in princi. Tex. snie. sub. ferende. ⁊ ita no. q̄ aliquis non potest esse iudex in cā ꝓpria ab initio: sed ex postfacto sic. vt. ff. de iudi. l. nulli. Similiter ⁊ aliquis in re sua propria nō potest esse arbiter. vt. ff. de arbitris. l. pe. Et est ratio: q̄z suspectus est q̄s in re propria. ⁊ cordi nobis est lites sine suspitione ꝓcedere. vt. s. de iudicijs. l. apertissimi. Item q̄z iudicis est cogere. ⁊ ideo sibi imperare non posset. vnde non h̄z imperatiuū. Similiter in re propria q̄s non potest esse testis. vt. ff. de testibus. l. omnib⁹. Sed hoc fallit si actio est tēpore peritura. vt. ff. de offi. presi. l. senatus: vbi dicit̄. q̄ si iudici durante officio fit furtū vel iniuria. videt̄ q̄ non possit esse iudex. q̄z res propria est econtra. videt̄ q̄ si non pōt esse iudex: q̄ pereat actio sua q̄ esse nō d̄z. vnde dicimus q̄ pōt eē iudex ⁊ faciet litē contes. ⁊ vltra non ꝓcedet̄. Itē quasi ipsi pōt eē quis iudex dū lex defert alicui iusiurandū. dū dicit lex. iuret heres scit legatum relictū vel non. vt. j. de fideicō. l. questionem ex facto. ¶ Or segnori sup. l. ista formo q̄stionem talē. q̄z non est alibi in toto isto libro: vbi competētius possit formari. Et ponamus exēplū in scholaribus qñ intrant in initio anni hospitiū sunt ita curiales vnus alteri q̄ non comedit alter sine altero: vel non vadit vnus sine altero: post pasca resurrectiōis ꝑueniūt ad rixas: illatis iniurijs ille q̄ intulit iniuriā timet de ipso vl' de cōi. vñ penitet se fecisse ⁊ dicit amico cōi. vade ⁊ dicas ei q̄ remittat mihi. ⁊ faciā q̄cq̄d ei placet. ⁊ dicit alius si vult iurare p̄cepta mea ⁊ dare mihi bona pignora: q̄ parebit p̄ceptis meis: remittā sibi iniuriā mihi factam non al's. iste q̄ intulit iniuriam q̄z timet de ipso vel de cōmuni iurat precepta sua. ⁊ dat ei pignora de obediēdo preceptis eius. val̄z ne h̄ arbitriū: vt possit precipere ei aliqua. ⁊ si p̄cipiat q̄ seruetur al's. ꝑdātur pignora? videt̄ q̄ non: q̄z nemo in sua causa ius sibi dicit. vt hic. Sed nos dicimus q̄ aliquis potest eē moderator in re sua. ⁊ ideo dicimus: q̄ p̄ceptū val̄z ⁊ si est iustū: tenetur obtēperare: alioquin ꝑdent̄ pignora ꝭm formā cōuētionis. si autē p̄ceptum est iniustū valet: s̄z reducitur ad arbitriuz boni viri. ff. ꝓ socio. l. si societatē. §. arbitror. ⁊. ff. de bonis liber. l. si libert⁹. ⁊ ad hoc facit. j. de contrahē. emp. ⁊ vēdi. l. vlti.

¶ Qui legittimaz psonaz standi in iudicio habēt vel non.

¶ De iudicijs ⁊ iudicib⁹ superius tractatū est. veruz q̄z interdū dubitatur: que persone possunt esse in iudicio vel habent personam standi in iudicio ponit̄ rubrica qui legittimam habēt standi in iudicio vel non. Circa qd̄ notandū est q̄ maiores. xxv. an. possunt intereē in iudicio non minores nisi auctoritate tutorū vel curatorum. vt. j. de auc. ꝑs. l. clarū. vel aliter pōt continuari: q̄z in iudicijs de q̄bus dictū est. s. sepe tractat̄: qui possunt in iudicio intereē. vel non: ponitur

hic rubrica. Uel aliter. dictum est supra de iudicibus nunc videamus que persone possunt esse in iudicio respondēdo vel agendo. Ordo.

SI cum esses. In .l. ista ponit talis casus. quedam puella accessit ad principē. ⁊ coraꝫ eo proposuit. dn̄e eraꝫ pupilla. ⁊ duꝫ essem in pupillari etate in iudicio litigaui sine tutoris auctoritate ⁊ sn̄ia lata fuit ꝯtra me. quero a vobis vtrū valeat talis sn̄ia? Respondet imperator dicens. cuꝫ tu esses pupillaris etatis ⁊ fuisti in iudicio sine tutore sn̄ia ꝯtra te lata ipso iure nō valet. Tex. ꝯsisteres. sub. in iudicio agendo vel respōdendo. Tex. pronūciauit. sub. diffinitiue. Tex. est. i. sn̄ia contra te lata ipso iure nō valet. vnde no. hic: si pupillus vel pupilla est in iudicio sine tutoris auctoritate. ⁊ sn̄ia est lata ꝯtra eū: ipso iure nō valꝫ: vt hic. ⁊. s. aduer. rem iudi. l. cum ⁊ minores: sed sn̄ia lata pro eo bn̄ vꝫ: vt. s. de ꝑcu. l. nō ideo minus. Ne qd fauore ⁊c. vt. s. de le. ⁊ consti. l. qd fauore. Item hec sunt vera in sn̄ia diffinitiua. secus tamen est in sn̄ia interlocutoria: qꝛ si minor nō defendit iudex pōt interloqui cōtra eum. ⁊ tenet sn̄ia interlocutoria ħ poterit restitui: vt. ff. ex quib. cau. in pos. l. apud. ⁊. ff. de bo. auc. iudi. pos. l. si minor. ⁊. ff. de minoribus. l. ⁊ si sine. §. vlti. Item hec sunt vera in iudicio. Sed quid est in arbitrio. Et certe dicimus ꝙ si pupillus ꝓximus pubertati cōpromittit: obligat naturaliter: ⁊ si dat fideiussores: ipsi tenentur: non ipse: qꝛ naturali obligatiōi accedit fideiussor: vt. ff. de arb. l. si pupillus. ⁊. ff. de fideiusso. l. j. ⁊. l. marcellus.

IN rebus. In .l. ista dicit sicut pupillus in pecuniarijs questionibus pōt agere ⁊ ꝯueniri auctoritate tutoris sui: ita adultus debet posse agē ⁊ conueniri auctoritate sui curatoris. Tex. habent. q. d. in ciuilibus ⁊ pecuniarijs questionibus: que priuati iur sunt: qꝛ dant illis quoruꝫ interest: non cuilibet de populo: vt. ff. de man. l. si ꝓcurator. §. mādati. sed qōnes criminales: alique sunt publici iuris: que dant cuilibet de populo: vt. ff. de pub. iudi. l. j. Uerumtn̄ qd dicit lex ista in pecuniarijs qōnibus pupillū posse agere auctoritate tutoris ⁊ ꝯueniri. Idem est in criminalibus qōnibus: quo casu admittit pupillus ad accusationē criminalē puta si prosequat suaꝫ vel suoꝝ iniuriā: vt. ff. de acc. l. j. eodē casu non pōt esse sine tutoris auctoritate in iudicio: vt. j. de auc. prestan. l. clarū. ¶ Or segnori vos habetis hic regulam: ꝙ minores. xxv. an. possunt interesse in iudicio auctoritate tutoris vel curatoris. Et ad hoc ꝯcor. ff. de admi. tu. l. j. §. sufficit. Sed ista regula recipit instantiā in tribꝰ casibus. Unus casus est: si impetrat veniā etatis. nam post veniā impetratā habet pro maiore. vnde pōt in iudicio interesse: vt. s. de his qui ve. eta. impe. l. j. ⁊. l. ij. Item fallit fauore libertatis in interdicto de libero homine exhibendo: vt. ff. de libero ho. ex. hi. l. qd ait. §. hoc interdicto. Item fallit in possessorio iudicio: qꝛ ibi est speciale: vt per quācunqꝫ personaꝫ possit exerceri: vt. j. l. proxi. statim dicemus.

m Omentanee possessionis. Segnori hec lex cōsueuit valde difficilis reputari: sed si aduertatis casuꝫ ⁊ expositioneꝫ littere: satis videbit vobis facilis. Et legitur ista. l. tribus modis: sicut patebit ex subsequētibus. Ego tamen premittam veriorem lecturam ⁊ ꝯm eam exponaꝫ litteram: ⁊ postea breuiter alias duas lecturas tangam: ⁊ vno modo legitur: vt dicatis. l. istā tria dicta in se cōtinere siue tres casus. ¶ Et primuꝫ dictū siue primus casus est talis ꝙ iudicium momētanee possessionis. i. actio que mouetur pro possessione pōt exerceri per quācunqꝫ personam nedum maiorē: nedum liberā: imo seruam. ⁊ hoc est primum dictū siue primus casus. ¶ Secundus casus ē talis: si minor pupillus vl' adultus mouet possessorium iudicium sine tutore vel curatore ⁊ moto possessorio iudicio adipiscende possessionis vel recuperande: ⁊ ipse latēter vel obrepticie iudiciū petitoriū velit mouere: ⁊ sic questionem ꝓprietatis in iudicio deducit: hoc sibi facere non liceat: siue possessorium iudiciuꝫ mouit sine auctoritate legittime persone: vel non. ⁊ maxime si sine tutoris vel curatoris auctoritate illud iudicium possessorium mouit. ⁊ ħ est scd̄m dictum siue secundus casus. ¶ Tertium dictum siue tertius casus talis est. Si minor mouit iudicium possessorium contra aduersarium: ⁊ vicit euꝫ in iudicio possessorio ⁊ aduersarius eius vult eum petitorio iudicio recōuenire: ħ facere non potest sine legittimo tuto. vel curato. qꝛ nō potest esse in iudicio petitorio sine tutore vel curatore. Unde debebit ipsum minorem auctoritate tuto. vel curato. reconuenire: vel tutoreꝫ pupilli conuenire petitorio iudicio. hoc dicit ista. l. videatis litteram. Tex. sub. colore. Incipit. scd̄m dictum: siue secundus casus. Tex. nihil. Incipit tertiū dictum siue tertius casus. ¶ Or segnori sicut ego vobis premissi: hec. l. consueuit valde difficilis reputari ⁊c. dic vt dixi in casu. videatis expositionē littere: ⁊ si bene aduertatis expositionem littere: videbitis: qd ego breuiter tangam quicquid. j. dicam. Exponatis ergo sic. Tex. momētanee possessionis idest actio que proponitur super possessiōe siue adipiscenda siue retinēda siue recuperanda que dicitur momētanea: qꝛ eius victoria est habilis ad durandū per momentuꝫ. Tex. exerceri potest. sub. agendo vel respondēdo. Tex. per q̄scunqꝫ personam minorem vel maiorem pupilluꝫ vel adultum. Item nedum per liberā personam: imo ⁊ per seruam: qꝛ seruus pōt mouere possessoriū iudicium ⁊ intelligatis suo nomine: non alieno nomine. Tex. obrepticia petitio idest clandestina petitio super ꝓprietate. qui enim obripit: claꝫ dicitur facere. Tex. alteri idest aduersario minoris. Tex. maxime cum absqꝫ conuentione idest sine auctoritate persone legittime. Tex. nunciatū idest ceptum. Tex. iurgiū. sub. pos. iudicij. ac si aperte dicat. siue minor mouit possessorium iudicium auctoritate tutoris vel nō: non poterit latēter questionē proprietatis in iudicio deducere. ⁊ maxime cū possessorium iudicium mouit sine auctoritate tutoris. Tex. nihil aūt. Incipit tertium dictū ⁊ vltimū: siue tertius casus. Tex. opitulet. i. prosit aduersario minoris. Tex. conuentio. idest recōuentio proprietatis. Tex. circa minorem. i. contra minorem. Tex. habita. sub. aduersario minoris finita qōne possessionis: qꝛ ꝯm opinionem cōmunē: primo debet agi ⁊ finiri questio possessiōis: ⁊ postea questio proprietatis: vt. j. de rei ven. l. ordinarij. Tex. cuꝫ id: idest reconuētio facta super proprietate ab aduersario minoris. Tex. contra curatorem. vel cōtra ipsum minorem auctoritate tuto. vel curato. Tex. debuerit custodiri idest reconueniri: qꝛ in causa proprietatis minor debet cōueniri tutoris vel curatoris auctoritate: vt. s. l. proxi. ⁊. ff. de admini. tuto. l. j. §. sufficit. ⁊ hec est vera lectura huius. l. ⁊ est satis plana ⁊ bona ⁊ consonat littere. ⁊ ex ista littera colligetis vnum magistrale ad qd tota die allegamus magistraliter. l. istam ⁊ superficialiter intelligens diceret: ⁊ iuraret. qd de hoc nihil diceret. l. ista ⁊ tota die allegamus. l. istam ad vnum: in quo multū errant tabelliones: qui testes examinant. ⁊ illi qui sunt litterati sciunt se tueri: alij non ponamus ergo ꝙ procurator in testem super aliquo capitulo iuratus: depono dictū meuꝫ in fi. attestationis mee querit tabellio cōmisisti adulteriū. dico ego. quādo eris sacerdos recurram ad te. ⁊ accipiam penitentiaꝫ a te. ⁊ tunc dicam tibi si cōmisi adulterium. dicit tabellio ignarus iuris tu respondes mihi ꝙ sic dico ego scribe ad tuum sensum: qꝛ aliter non rn̄debo tibi: qꝛ casus est legis ꝙ non teneor respondere. dicit tabellio. vbi est. l. illa. dico ego testis C. qui legit. personā habēt stan. in iu. l. momētanee. vadit tabellio qui forte habet libros legales: vt multi habēt ⁊ videt l. istam. ⁊ videt sibi ꝙ nullaꝫ mentionem faciat de adulterio l. ista. vnde venit ⁊ dicit verū non est: qꝛ nullam mentionem facit. l. illa de adulterio. rn̄deo bene verū est. ꝙ non facit mētionem de adulterio. tn̄ illa. l. ħ dicit. si minor mouet possessorium iudiciuꝫ auctoritate tuto. vel cura. vel non latenter: nō poterit mouere questionē ꝓprietatis. similiter ⁊ si testis producit super vno. c. nō debet deponere sup alio: qꝛ testis debet deponere iuratus: nisi remitteret de volūtate partiū: vt. j. de testi. l. iusiurandi: dixi. vnde super vno articulo est iuratus

iuratus.super alijs non est iuratus:super illis non debet deponere:super quibus non est iuratus.similiter dicimus: ꝙ testes qui producuntur super possessorio iudicio:non debent interrogari super petitorio:quia si litigantes non possunt mouere latent iudicium:similiter nec testes debẽt posse ferre testimonium super proprietate. ⁊ ad hoc faciunt.ll. dicentes ꝙ si vnum capitulum deducitur in iudicio ⁊ sup eo producuntur testes:⁊ dicunt super alio capitulo:nõ vz: eo ꝙ vltra dictum est:quia non potest quis vti eo qd in iudicio deductum non sit:vt est ar.ff.de peti.here.l. siquis liber.in fi. Preterea si cepi te conuenire condi. furtiua tanquã furis heredem:⁊ in ꝓcessu cause volo te probare furẽ esse:hoc facere non possum:vt.ff.de iure pa.l.si duo patroni.§.idem iul.scribit.⁊ ita ex.l.ista.⁊ ex similibus colligitur ar.ꝙ testes producentes debent dare intentionem suã sup quo velint producere testes:vt si postea testes depõant sup alio capitulo:non audiantur nec valeat dictum eorum:nec respondere teneantur super alio capitulo:⁊ ita determinantur quottidie questiones:que super h cõtingunt quottidie de facto per.l.istam cum suis similibus. Item not.ꝙ regulariter minor sine tutore vel curatore non est in iudicio:⁊ ad istam regulam accedat qd legitur.s.e.l.j.⁊.ij.⁊.s.si adver.rem.iudi.l.cuz ⁊ minores.⁊.j.de auc.prestan.l.clarum. sed ista regula fallit in possessorio iudicio:vt habetis hic.⁊ est ratio specialitatis:cur minor litigat i possessorio iudicio sine tutore vel curatore:quia aut lucratur:⁊ hoc sibi vtile: vt.ff.de rei vendi.l.is qui.aut perdit:⁊ tũc modicuz est damnum:vt.j.si de momen.posses.l.j. Item fallit cum minor impetrauit veniam etatis:quia tunc habetur pro maiore:vt.s. de his qui ve.eta. impe.l.j.⁊.l.ij. Item fallit in interdicto de libero homie exhi.fauore libertatis.ff.de libero homine exhi.l.qd ait.l.§.hoc interdictum. Item not.ꝙ licet minor possit in iudicio possessorio interesse: petitorium iudicium non mouet sine tutore vel curatore.⁊ hoc ideo quia si succũberet:destitutus esset omni auxilio ꝙ non est in possessiõe: vt.ff de iudicijs.l.inter litigantes.⁊.ff.de acqui. pos.l.exitus. ¶ Legitur ⁊ secũdo modo lex ista vt ponat tres casus: sed variatio est in hoc:qꝛ ſm primam lecturã intelligit̃:cum quis minor vult mouere possessoriũ iudicium suo nomine: licet conuentus opponat petitoriũ non potest minor super petitorio sine tutore vel curatore recõueniri. Sed ſm secũdam lecturaz intelligit̃ cum quis mouet possessoriũ iudiciũ suo vel alieno nomine. vnde dicitur in.l.ista ꝙ actio momẽtarie possess.potest moueri per quãcunqz personam suo vel alieno nomine litigantem:⁊ h est primus casus. ¶ Secundus casus est talis. Si minor litigat super petitorio iudicio suo nomine:vel alieno nomine:nõ poterit aduersarius mouere petitorium. ¶ Tertius casus est : si minor mouit poss. suo vel alieno nomine:⁊ vicit nõ debz ipse conueniri super petitorio sine tutore vl' curatore.sed tutore auctore ipse debet conueniri vel tutor vel curator eius: ⁊ ſm istam lecturã expone litteram sic. Tex. momẽtanee posses.actio. exponatis:vt.s. Tex.exerceri potest.sub.agendo. Tex.per quãcũqz personam. sub. suo nomine siue alieno velit experiri. Tex. alteri idest ei cuius nomine mouet possessionez. Tex.vel alteri idest suo aduersario. Tex.circa minorem.sub.qꝛ mouebat possessorium iudicium suo vel alieno nomine. vnde ista lectura differt a prima:qꝛ ſm istam lecturã lex ista intelligit̃ cuz quis minor ⁊c.vt.s.dixi. Sed ista lectura non est bona: qꝛ non debet minor posse mouere possessoriũ iudiciuz alieno nomine:⁊ qꝛ non requirit̃ tutoris vel curatoris auctoritas si conueniat̃ de proprietate alieno nomine:vt.j.plene videbitis. ¶ Legitur ⁊.l.ista tertio modo: vt ponat duos casus tm̃. Et primus durat vsqz ibi. Tex. sub colore aũt. ⁊c.⁊ ibi incipit scđs casus:⁊ durat vsqz ibi.nihil ⁊c.⁊ ille versiculus nihil cõuenit ad terminationẽ secũdi casus. Et primus casus non mutatur:secundus sic. ⁊ dicetis sic. si minor egit de possessione ⁊ obtinuit.si vellet mouere petitoriũ iudiciũ: vel aduersarius eius vellet eũ recõuenire petitorio iudicio: h non licet:⁊ maxime cuz possessoriũ iudicium fuit initiatũ sine tutore immo qd plus est si aduersarius reconueniret minorem de proprietate nihil prodesset ei cum ꝯuenit non legittimam personam:cum deberet conuenire tutorem vel curatorem minoris vel ipsum minorem auctoritate tutoris vel curatoris. ⁊ ſm istam lecturam exponetis ita litteram. Tex.adipiscende idest adepte:qꝛ minor vicit in possessorio iudicio. Tex.alteri.i.minori. Tex.iurgium scz possessionis. Tex.nihil autẽ.⁊c.modo illud nihil clarificat qd dixi.bñ dico ꝙ minor non põt conueniri de proprietate:qꝛ si conueniretur nihil prodesset aduersario minoris. sz hec lectura nõ placet.tum qꝛ est contra significationẽ vocabuli: dum exponitur sub colore autẽ adipiscẽde possessionis.l.adepte. tum qꝛ ista lex declarat satis aperte:ꝙ sint tria dicta in.l.ista.

¶ Or modo circa.l.istam alia sunt vidẽda ⁊ indaganda:⁊ aduertatis h:qꝛ sunt vtilia in foro ecclesiastico.lex ista dicit ꝙ actio momẽtanee possessionis potest exerceri p quãcũqz personam. Sed quero hic: que sunt auxilia momentanee possessionis.Et certe sunt omnia: quibus mouetur possessorium iudicium.siue moueatur possessorium iudicium interdictis vel actionibus siue iudicis officio. Unde de singulis per ordinẽ videamus.Et mouetur possessorium iudicium interdictis:qꝛ quedam interdicta sunt adipiscẽde possessionis:quedam retinẽde:quedam recuperande. Interdicta adipiscẽde possessionis sunt interdictum quorum bonorum ⁊ quorum legatorum qꝛ dantur gratia adipiscẽde possessionis:vt insti.de interdictis.§.adipiscende.ff.quoruz le. l.j.⁊.ff.quorum bonorum.l.j. Item vt est bñficium constitutionis surrogatum in loco diui adria.vt.j.de interdicto diui adria.tol.l.vlti. Item interdicta retinende possessionis sunt.vti possidetis in rebus immobilibus.vtrobi.in rebus mobilibus:vt insti.de interdictis.§.retinẽde.⁊.j.vti possi.l. j.⁊.j.vtrobi.l.j. Item interdicta recuperande possessionis sunt:vt interdictum vnde vi.vt instit.de interdictis.§. recuperande.⁊.ff.de vi ⁊ vi ar.l.j. Nec ob.qd videtur ꝙ interdictum vnde vi sit petitorium.j.vnde vi.l.siquis in tantam.qꝛ differentia est inter interdictum vnde vi.⁊ consti.ex.l.illa.si quis in tãtam.qꝛ illa lex continet possessionem ⁊ proprietatem.vñ si deiecisti me de possessione quam possidebam peto conditiõe ex.l.illa.si dominus es:vt restituas.⁊ vt possessio mihi adiudicetur. Si non es dominus.peto possessionez ⁊ tantundem de tuo amittis vt ibi dicitur.vnde cõstitutio illa est mixta pro parte petitorium:vt insti.vi bonorum rap.§.sz qꝛ.vbi agitur interdicto vñ vi directo vel vtili mere est possessorium iudiciuz. Sunt alique actiones possessio.iudicia. vt est actio in factum: que datur loco cuiuslibet interdicti. duz proponitur loco interdicti retinẽde possessionis: vt insti.de interdictis in fi.⁊.j.de act.emp.⁊ vẽdi.l.vlti.⁊.j.vnde vi.l.vlti. Item cõditio indebiti est possessorium iudicium ⁊ interdictum petitorium. verbigratia.si ego nũmos meos soluo tibi indebite.tũc est petitoriuz iudiciuz cõditio indebiti:qꝛ cõuenio te:vt totidem nũmos mihi des. sed si soluo tibi alienos nũmos indebite:nõ ago cõdit̃.indebiti:vt totidem nũmos mihi des.sed ago cõditione indebiti: vt possessionem illorum nũmorum mihi reddas. ⁊ hoc casu conditio indebiti est possessorium iudicium.vt.ff.de cõdi.inde.l. indebiti.§.sz ⁊ si nũmi. Item conditio triticaria est possessorium iudicium. ⁊ interdictum petitorium: puta si subtrahis mihi codicẽ meum furtiue:habeo conditionem furtiuã ad codicẽ meũ:qꝛ soli domino dat̃:vt.ff.de cõdi.fur.l.j.sz si tu subtrahis mihi codicẽ alienum quẽ bonafide possidebã: non habeo cõdit̃.furtiuã ad codicem.qꝛ nõ sum dominus: sed ago cõditione triticaria:vt possessionem illius codicis mihi restituas.vt.ff.de cõdi.triti.l.ij. Item actio locati vel conditio ex.l.interdũ est possessoriũ iudiciuz. Si enim loco tibi rẽ aliquam:quã meam puto:⁊ finito tẽpore ꝯductionis dico redde rẽ cõductã.dicis tu nõ faciaz:qꝛ mea est. Certe actione ex locato teneris reddere possessionẽ quã habebaz vel teneris cõdit̃.ex.l.illa.j.lo.⁊ cõ.l.siquis cõductionis titulo. Item conditio ex.l.est possessorium iudicium in alio casu tali.⁊ istum casum vos scholares aduertatis:qꝛ multũ tangit vos.ecce seruiẽs scholaris qñ scholaris est in scholis.accipit librũ scholaris ⁊ portat eũ ad aliquẽ feneratorẽ. ⁊ obligat eũ pignori:pignoratẽ scholari si forte scholaris ñ possz ꝓbare de dñio vl' ð titulo:qꝛ nõ fecit fieri istr̃m.sz ipse

bene potest probare de possessione quomodo possedit. certe si possideo rez aliquā animo meo ⁊ corpore filij mei vel serui mei. ⁊ trado ei vt vnū faciat ⁊ aliud facit. si tradit alij possessionem: mihi nō preiudicat. vñ potero reuocare possessionem illius rei condic. ex. l. illa ex libris: vt. ĵ. de acquir. poss. ⁊. ĵ. si alie. res pig. data sit. l. vlti. ⁊. ĵ. de agrico. ⁊ cē. l. per colonum. Item iudicis officium interdū est possessoriuz iudicium: puta si titius instituit me heredem in testamento non abolito vel cancellato in aliqua parte sui. ⁊ venio ad iudicē ⁊ dico. dñe iudex: ecce testamentū non abolitū non cancellatum in aliqua parte sui: in quo continet̄: ꝙ titius instituit me heredem: volo ꝙ inducatis me in possessionē bonorum: que fuerūt tēpore mortis defuncti. Si nō extitit legittimus contradictor: vel extitit: si reperietur ꝙ habeo potiora iura: mittar in possessionez bonoꝝ que fuerunt defuncti tempore mortis: vt. ĵ. de edicto diui adri. tol. l. vlti. Uel pōt dici ꝙ ibi habet locū conditio ex. l. illa. vt ibi dixi. Itez iudicis officiū est possessoriū in alio exemplo. seruus meus vel a me bona fide possessus fugit a me ⁊ transfulat se ad longinquas partes. cepi scire: ꝙ seruus meus degebat in tali loco. vnde iui ad locuz illum ⁊ cepi dicere illi apud quem degebat. iste est seruus meus. dicebat seruus mihi: fatuus est iste: qꝛ nunꝗ̄ vidi eum. dicebat ille apud quē degebat eamus ad iudicez. ⁊ si erat tuus reddam tibi. ego non poteram probare de dominio. sed dico iudici. domine: faciatis mihi restitui possessionem quā ante habebā. qꝛ vobis sum paratus facere fidē quomodo possidebam eum ⁊ quomodo fugit ipse a me. hoc probato: iudicis officio restituet̄ mihi possessio. ⁊ idem est in alijs animalib⁹. ⁊ h̄ expedit scire militibus quādo aufugiūt sibi falcones vel equi vel canes. qꝛ in talibus ꝓbare semper de ꝓprietate non est leue. vñ ego miles debeo venire ad iudicem ⁊ dicere. domine volo probare quomodo possidebaz eum anteꝗ̄ mihi aufugeret. vt meum falconem vel equum vel canem. ⁊ h̄ omnia probamus per. l. illam. ĵ. de agri. ⁊ cē. l. si coloni. ⁊ hec est vera scilicet ꝙ iudicis officio recuperez possessionē. qꝛ licet natura actionis ciuilis est vt aliquid detur vel fiat: vt insti. de act̄. §. appellamus. tamen iudicis officium est ita largum vt per eum restituatur possessio. ¶ Or segnori vidimus que dicantur auxilia momētarie possessionis: modo videamus quare auxilia possessoria dicātur momentaria siue momētanea. Ad istud vos ita dicetis. iudicia possessoria dicunt̄ momentaria: qꝛ eorum victoria est habilis ad durandū per momētum non perpetuo. qꝛ si ego hodie vinco in possessione ⁊ tu cras in proprietate poteris obtinere ⁊ me vincere. nā questio ꝓprietatis absorbet questionem possessionis: vt. ff. de acqui. posse. l. j. §. j. Alij dixerunt: ꝙ auxilia possessoria dicuntur momētaria siue momētanea: qꝛ possessio momento acquirit̄: momento amittit. sed istud nihil est dicere: qꝛ primum est falsum: qꝛ possessio non sine corpore acquirit̄: vt. ff. de acquir poss. l. liceat. ⁊. l. possideri. scdʒ est verū: qꝛ possessio amittitur momēto idest solo animo: vt in preal. l. possideri. §. in amittēda. ⁊ idem posset dici in dominio: qꝛ momēto acquirit̄ scilicet per traditionem: vt s̄. de pac. l. traditionibus. ⁊ instit. de re. diui. §. per traditionem. Item idē posset dici in dominio: qꝛ momento amittit̄: vt. ff. pro derelicto. l. j. ⁊ per totum. Unde dicetis vt prius dixi: ⁊ hec est differentia inter possessorium ⁊ petitorium: quia victoria petitorij iudicij est perpetua. nam si conuenio te rei vendi. ⁊ probo me dominum: ⁊ condemnaris mihi ⁊ non appellas: ista victoria est perpetua: quia non poteris a me aduocare nisi ex noua causa: puta si tibi alienem vel donem vel legem: vel ex alia causa in te transferam. verumtamen non nego quin victoria possessionis non sit perpetua interdum: puta si vinco te in possessione: ⁊ tu non euincis a me in proprietate: quia non habes aliquod ius: sed ego habeo plenum ius. vnde dico ꝙ iudicia possessoria dicuntur momentaria aptitudine: sed non actu. ⁊ interduz dicuntur momentaria aptitudine ⁊ actu. ⁊ dicuntur momentaria possessoria aptitudine ⁊ actu: si vinco te hodie in possessorio ⁊ tu cras vincis me in petitorio: vt infra si de moment. possess. ⁊ in rubro ⁊ in nigro. Aliquando tamen dicuntur possessoria iudicia momentaria aptitudine ⁊ non actu. vt si vinco te in poss. ⁊ tu non vincis me in proprietate: quia habeo plenū ius. ⁊ tu non habes aliqd̄ ius. sic ⁊ al's dicimus: homo dicitur risibilis aptitudine sed non actu. Aptitudine ⁊ non actu dicitur homo risibilis: qꝛ aptus est ad ridēdum: sed nō semper ridet. Dicit̄ homo risibilis aptitudine ⁊ actu quādo ridet. Sic dicimus al's act̄. l. aquil. est penalis aptitudine ⁊ actu: qꝛ contra negantē datur in duplum: vel si inuenitur in seruo vulnerato retro pluris fuisse. sʒ vbi in act̄. l. aquil. non inuenitur in vulnerato retro fuisse pluris ꝗ̄ tempore damni: vel fatetur damnum: non est penalis actio. l. aquil. aptitudine ⁊ actu: sed aptitudine tantuz: vt probat̄. ff. ad. l. aquil. l. ij. ⁊. l. ait. ⁊. l. si seruus. §. iij. ⁊ instit̄. ad. l. aquil. §. his verbis. Simile dicitur in matrimonio: qꝛ matrimonium est viri ⁊ mulieris coniunctio indiuiduam consuetudinem vite retinens: vt insti. de pa. pote. in princi. tamen interdum dissoluitur: vt. ĵ. de repu. l. consensu. simile dicimus in iusticia: vt insti. ⁊. ff. de iusti. ⁊ iure. in princi. ¶ Or segnori restat videre qd̄ dicatur possessoriū iudicium ⁊ qd̄ petitorium. Et certe possessoriū iudicium dicitur ibi vbi litigo gratia possessionis nō proprietatis: puta si conuenio te interdicto vñ vi: qꝛ deiecisti me de possessione fundi quem possidebam sit meus vel non. vnde quia deiecisti me: peto mihi restitui possessionem: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. deijcitur. Idez est in interdicto vti possidetis: puta si conuenio te ⁊ dico qd̄ possideo talez funduz ⁊ turbas me in posses. illius fundi: peto te cōdemnari vt non turbes me: ⁊ qꝛ turbasti me: peto te puniri. ⁊ h̄ gratia possessionis proponitur: vt. ff. vti possi. l. j. in prin. Item in beneficio cōstitutionis surrogate in locum interdicti diui adria. qꝛ dico sic: qꝛ sum scriptus heres talis: vñ dico me heredem: peto adipisci bonorum possessionem que defuncti fuerunt tempore mortis: vt. ĵ. de edicto diui adria. tol. vnde dicitur possessoriū quando de possessione queritur non de proprietate. Dicitur petitoriū iudiciuz vel queritur de dominio: qꝛ dico sic. peto talem fundum: dicens ad me pertinere ratione dominij vel quasi: vt. ff. de rei vendica. l. in rez actio. Et publiciana datur ei qui emit a non domino: vt ff. de pub. l. j. ⁊. ij. in petitione hereditatis: qꝛ vt heres idest dominus petet restitui: vt insti. de here. quali. ⁊ diffe. in pri. ¶ Sed denuo quero: hic dicitur ꝙ momentarie possessionis actio per quācunꝗ̄ personam potest exerceri ex posui siue per liberam siue per seruam. qd̄ dictum est de serua: est verum quocunꝗ̄ casu? Dixerunt quidam ꝙ sic. argu. huius l. que loquitur generaliter: generaliter debet intelligi: vt. ff. de le. pre. l. j. §. generaliter. sed verius est vt dicamus qd̄ de serua dicitur habere locum domino absente: ⁊ cum litigat de possessione per vim turbata recuperanda vel retinenda: ⁊ pro hoc est lex expressa. ĵ. si per vim vel alio modo. l. j. non dicitur habere locum cuz seruus litigat de possessione adipiscēda: quia seruus in iudicio regulariter esse non potest: vt. s̄. de iudicijs. l. seruus. ⁊. ĵ. de rei vendi. l. seruuz. ¶ Sed denuo quero. hic dicitur ꝙ momentanee possessionis actio per quācunꝗ̄ personam potest exerceri siue minorem siue maiorem siue tutorem siue curatorem. est ne hoc verum siue recuperanda siue adipiscenda siue retinenda? Ad quod dixerunt quidam: idem qd̄ in seruo supra diximus scilicet qd̄ de recuperanda ⁊ retinenda habet locuz. l. ista: non de adipiscenda: quia non minor est virtus ꝗ̄ querere parta tueri. Et h̄ ad instar serui: vt. ĵ. si per vim vel alio modo. l. si. Sed nos dicimus aliter: ⁊ dicimus ꝙ istud verum est: qd̄ minor potest agere siue mouere interdictum momentanee possessionis recuperande ⁊ retinende ⁊ adipiscende: ⁊ hoc declarat secundus casus huius legis sub colore autez adipiscēde possessionis ⁊c̄. Item quia hec lex generaliter loquitur: vnde ⁊ nos generaliter debemus intelligere: vt in prealle. ga. l. ff. de legat. pres. l. j. §. ⁊ generaliter. Non obstat si per vim vel alio modo. l. vltima. quia aliud est in seruo ⁊ aliud est in minore: quia minor est liber: ⁊ minor efficitur legittimus cum litigat ad suum commodum: sed seruus est inhabilis ad agendum ⁊ non litigat sibi sed domino: quia ipse idez non est suus: vt. ff. de acquiren. posses. l. homo liber. §. quicquid. Item qꝛ seruus non habet bona: sicut nec liber habʒ peculiuz: vt. ff. de verboꝝ significatione. l. liber homo. sʒ minor

sed minor habet bona: ⁊ ideo minor merito potest mouere iudicium adipiscende possessionis ⁊ retinende ⁊ recuperande. ¶ Sed denuo quero: cum minor litigat de momentaria possessione iurabit minor de calūnia? Dixerunt quidam ꝙ non vt.s.de iureiur.ca.l.ij.§.qd obseruari. Sed verius est vt dicamus: ꝙ cum ipse experiatur ⁊ admittatur tanquam maior ꝙ iuret de calūnia.quia dum ei a lege conceditur ꝙ experiatur: ⁊ id videtur concessum: sine quo h explicari nō posset: vt.ff.de procu.l.ad rem.⁊.l.illa.ij.de iureiurando calumnie est intelligenda in petitorijs iudicijs ⁊ in illis casibus in quibus non potest esse minor in iudicio sine tutore vel curatore. ¶ Sed denuo quero. est ne istud veruz ꝙ possessorium iudiciuz moueat minor siue agat suo nomine siue alieno? Dixerunt quidam ꝙ sic: ex generalitate principij huius.l. Item pro eis inducunt qd dicimus in seruo.⁊ ita intellexerunt.l.istam siue suo nomine siue alieno agat. Sed certe dicimus: ꝙ minor mouet possessorium iudicium suo nomine non alieno: quia expedit minoribus litibus ⁊ sumptib⁹ non vexari: vt.ff.de minorib⁹.l.minorib⁹. Itē qr hec.l. lʒ principium sit generale: restringitur in fi. Item quia in fi. dicitur ꝙ si minor reconuenitur de proprietate: non potest reconueniri sine tutore: vnde apparet ꝙ suo nomine reconueniebatur. Tamē hic nō admitto vnum qd hic dicit: ꝙ minor potest mouere possessorium iudicium: ⁊ sic agit. sed nūquid si minor cōueniat iudicio possessorio pōt ipse rñdere sine tutore? Dixerūt quidā ꝙ nō: dicentes ꝙ actio momentaria possessionis pōt exerceri per minorē: nō aūt cōtra euz pōt rñdere. ⁊ sic intelligūt scdʒ casum ⁊ vltimū huius.l. ⁊ qr littera istius.l.dicit momentarie possessiōis actio. ⁊ sub vbo actionis non continetur ⁊c.vt.ff.de ver.sig.l.verbū.§.actionis. Sed ⁊ ipsi male dixerūt qr si pōt mouere agēdo qd est plus multo maius pōt rñdere qd est minus: qr cui dam⁹ ⁊c. vt.ff.de supfici.l.j.in fi.⁊.ff.de re.iur.l.mutus.§.cui damus. ⁊ qr fauorabilior est cā rñdendi q̄ȝ agendi: vt.ff.de act.⁊ ob. l.arrianus.⁊.ff.de reg.iur.l.fauorabiliores. ⁊ scds casus huius.l.⁊ tertius nō faciūt in ꝯtra.qr loquūtur in petitorio iudicio. ¶ Sed denuo quero.sup.l.ista minor litigauit agēdo vel respondēdo in iudicio momētarie possessionis contrariam sentētiam reportauit: potest ipse petere restitutionē contra sententiā latam contra se in possessorio iudicio? hec questio fuit de facto boñ.⁊ ex vna pte fuit dominus Azo.⁊ Hugolinus ⁊ Bagarotus. ⁊ ex alia parte fuit dñs Bandinus ⁊ dominus Ja.bal. ⁊ quilibet palam in scholis suis siue in auditorio suo iactabat se obtinuisse in questione ista ⁊ fuit ista questio inter quādam dominā que dicebat ꝙ maritus suus instituerat eam heredem: vñ agebat contra consanguineos mariti sui: qui erant minores possessorio iudicio. ⁊ minores in possessorio iudicio succubuerūt: vnde minores dicebant se lesos ⁊ petebant se in integrū restitui. ⁊ dñs Bandinus ⁊ Ja.bal.qui fouebant partem domine allegabant quattuor rationibus minores qui succubuerunt in causa momentarie posses.non posse restitui nec debere.

¶ Primo qr minor admittitur ad litigandum in possessorio iudicio vt quilibet maior: vt patet ex.l.ista. vnde sicut si maior litigat ⁊ succubuit: non debet posse restitui: quia non datur maioribuʒ restitutio in integrum ex edicto de minoribus: vt.ff.de minoribus.l.deniqȝ.§.sed vtrum. ¶ Item h probabant secundam rationē ⁊ tali. ista duo sunt paria scilicet restitutio ⁊ appellatio. ⁊.l.dicit quid prestat siue affert appellatio maioribus ⁊ restitutio minoribus: vt.ff.de minoribus.l.preses prouincie. sed maior non potest appellare a sententia lata contra se in possessorio iudicio: vt.j.si de momen.posses.fu.app.l.vnica. igitur minor non debet restitui posse: quia etiam lesus non appellat. ⁊ est ratio quare non appellatur a possessorio iudicio: quia in petitorio iudicio remanet omne ius saluum perdenti in posses. vt in preallega.l.j.si de mo.poss.fuit ap.l.minor.vnde quia minor habet commune auxilium scilicet petitorium: non debet posse restitui: vt.ff.de minoribus.l.in cause.in prin. ¶ Item h probabat ipse tertia ratione tali. si minor in possessorio iudicio admittitur vt maior: si succumbat ⁊ postea possit restitui: iam deciperetur qui litigauit cuʒ eo auctoritate huius.l.qd esse non debet: qr quis legali auctoritate non debet decipi. vt.s. de his qui ve.eta impet.l.j. Item h probabat ipse ⁊ quarta ratione.minor qui litigauit in possessorio iudicio si est dominus in petitorio ostendet de dominio ⁊ vincet: ergo non leditur.si non est dominus: similiter nō leditur.vnde minor non restituitur: si non ledatur: vel si modice ledatur.vt.ff. de minoribus.l.scio. Ex opposito allegabatur per dominum Azo.⁊ Hug.⁊ bagar: qui fouebant partem minoris: minorem posse ⁊ debere restitui contra sniam latam aduersus se in possessorio iudicio. ⁊ h talibus rationibus probabant. ecce enim verba edicti pretoris de minoribus sunt generalia.pretor ait ꝙ cum minore.xxv.ann.ac si aperte dicatur si equitas suadebit restitutionem dari: restituam.vt.ff.de minoribus.l.j.⁊ nemini venit in dubium: si minor in possessorio iudicio reportauit contra sentētiam qui restituitur: saltim lesus est sui facilitate. Item qr leges dicunt ꝙ minores restituūtur nedum aduersus damnum: immo aduersus lucra que omisernnt.vt.ff.de minoribus.l.ait pretor in fin.⁊.l. prefecti ptorio.merito ergo minor dʒ restitui aduersus sententiam contra se latam in possessorio iudicio: qr damnum patitur. Item ⁊ h probāt alia ratione qr leges sunt scripte ꝙ minor restituitur aduersus sententiam contra se latam.vt s.si aduer.rem iudi.l.j.⁊.ij.⁊ respondebat dominus Azo ⁊ Hug.⁊ Bagar.ad allegationes domini Ban.⁊ Ja.Bal. sic ⁊ dicebant.non ob.qd dicitur hic ꝙ minor admittitur in possessorio iudicio ad litigādum vt maior: ergo nō restituitur.nam h argumētatio nō valet: qr minor admittitur ad cōtrahēdum vt maior.vt.ff.de mino.l.ꝙ si minor.§.super. Itē minor carēs curatore cōtrahēs obligatur ciuiliter ⁊ naturaliter.vt.ff.de ver.obli.l.pubes.tamē lesus restituitur aduersus cōtractum.vt.s.si aduersus vendi.l.j.⁊.s.de in integ.restit.l.si curatorē. Itē minor admittitur ad litigādum auctoritate tutoris.vt.s.l.proxi.⁊ tamen restituitur si lesus fuerit. vt.s.si tutor vel cur.inf.l.etiam.⁊.l.etiam. Itē nō ob. ꝙ parificantur restitutio ⁊ appellatio: qr parificantur eo casu: quo casu potest appellari ⁊ restitui.qr sicut per appellationē extinguitur pronūciatum: sic ⁊ per restitutionē. verūtamē aliquando maior nō appellat: puta a snia prefecti pretorio.vt j.de snia prefecti pto.l.j.⁊ tamē minor restituitur aduersus sniam prefecti pto.vt.ff.de mino.l.pfecti.⁊ nob ob. ꝙ habet aliud auxilium: ergo nō restituitur.qr nō habʒ aliud auxiliū ad possessionē: sʒ ad ppriетatē. ⁊ diuersa sunt auxilia possessionis ⁊ pprietatis.vt.ff.de acqrē.pos.l.nāliter.§.nihil cōe. Itē nō ob.qd dī ꝙ qs deciperet auctoritate huius.l.q̄ admittit eū ad litigādū in possessorio iudicio. Item nō ob. ꝙ ledit in possessorio iudicio: qr hʒ saluū ius in petitorio. vel si ledit modice ledit.vñ nō restituit: qr non modice ledit sʒ multū leditur.qr lex dicit: maximum est cōmodum possessionis.⁊ si obscura sunt iura vtriusqȝ partis in dubio pronunciabit p possessore.vt insti.de interdictis.§.cōmodum.⁊.ff. de rei vēdi.l.is qui.⁊.j.de rei vēdi.l.vlti. ¶ Or segnori hec est veritas: ꝙ fuit litigatum: vt dixi: lʒ quilibet in auditorio suo diceret ꝙ obtinuisset: tamē neuter obtinuit: immo inter partes fuit trāsactū.ego tamē approbo opinionem domini Azo.s.ꝙ minor debeat restitui: qr interest potius possidere q̄ȝ petere.vt.s.dictū est. ⁊ qr minor restituitur aduersus sentētiam cōtra se latā.vt.ff.de mino.l.minor aūt magistratus.

¶ Ut nemo inuitus agere vel accusare cogatur.

¶ Or nemo inuitus agere vel accusare cogitur: ideo dicit rubrica vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.sub.dicat idest suadet iuris regula siue ratio.

Inuitus. In.l.ista ponit talis casus siue regula. quis potest agere vel accusare si vult: sed nemo inuitus agere vel accusare cogitur.hoc dicit ista lex. ¶ Or segnori idem quod dicit rubrica: dicit textus.vnde colligetis hic vnū magistrale: ad quod allegamus istam legem. a rubricis legalibus licet argumentari: ⁊ probant rubrice sicut nigrum: vt.C.vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.

⁊ licet superficialiter intelligenti non videretur hoc dicere lex ista: nos tamen probamus hoc modo. Si idem textus est in rubrica ⁊ in nigro: cur non ita probat nigrum vt rubrum ⁊ econtra? vnde sicut nigrum est scriptura publica ⁊ auctentica ⁊ ei standum est: ita rubrum. ⁊ ad hoc concor. s. ne quis in sua causa iudicet: nec ius sibi dicat. ⁊. j. ne fideiuss. vel mã. do. detur. ⁊ ad istud facit qd nos vidimus q rubricam prosequuntur commentatores nostri exponendo in nigro: vt. ff. si cer. peta. ¶ Sed dicet aliquis vestrum quare mouetur aliquis ad dubitandum: q non licet argumentari a rubricis? Respondeo istis rationibus: quia interdum plus inuenitur in rubrica q in nigro: vt. j. de religio. ⁊ sumpti. fune. l. vsu alee. Item aliquando plus inuenitur in nigro q in rubro: vt. j. etiam ob ci. pe. pig. reti. posse. Item potest dubitari alia ratione: quia inuenimus q nigrum factum fuit a Justiniano: vt. s. de veteri iure enu. l. j. sed de rubricis non constat nobis q Justinianus fecerit. tamen quia nos inuenimus qd textus dicit idem qd rubrica: ideo dicimus rubricas esse auctenticas. ¶ Or segnori vos habetis hic q nemo inuitus agere vel accusare cogitur. hec regula recipit determinationem talem. ne recipiat infinita contraria inuitus agere vel accu. nemo cogitur scilicet precise. quia aliquãdo cogitur causatiue: vt est exemplum in procuratore qui recipit mandatum: vt. j. mandati. l. a procuratore. ⁊. l. procuratorẽ. Item negociorum gestor: si est coniuncta persona tenetur exigere a debitoribus: non precise: sed accusatiue: vt. ff. de nego. ge. l. si pupilli. §. videamus. Item tutores vel curatores si non exegerunt a debitoribus pupilli vel adulti: tenẽtur non tamen precise coguntur: vt. j. de admini. tuto. l. debitoribus. ⁊. j. arbi. tuto. l. nomina. Item aliquãdo cogitur accusare inuitus causatiue: vt si heres non vindicat mortem defuncti: vt. j. de his quibus vt indig. l. j. Item hec regula debet intelligi q nemo tenetur agere vel accusare ab initio idest ante iudicium. secus postq ventum est ad iudiciũ. nam qui semel acc. proponit ⁊c. vt. j. quomodo ⁊ quando iudex. auc. qui semel. ⁊ hec regula est vera ex parte actoris vel accusatoris. sed quid ex parte rei? Certe dicimus q nemo cogitur aliquem defendere: vt. s. de procuratoribus. l. inuitus. Fallit tamen ex postfacto: quia procurator tenetur dominum defendere: vt. ff. de procurato. l. sed he persone. §. preter nã si dominus satisdedit per procuratorem: dominum tenetur defendere procurator: vt. ff. de procurato. l. filiusfami. in fi. ⁊. l. si defunctus. ¶ Ultimo formatur super. l. ista questio talis scholaris contraxit amicitiam cum leui persona. quia hoc est sagacitas scholaribus: quia cum leuibus personis contrahunt amicitias non cum magnis. leuis persona nititur scholarem excoriare. Aliquando tamen contingit q nõ potest scholaris per omnia placere leui persone: ⁊ denegat ei forte aliquid: vnde ille efficitur suus capitalis inimicus: nec loquitur secum: sed vbicunq inuenit seruientem suum dicit ei: adhuc vendicabo me de domino tuo. dicit seruiens: quã vindictam facies tu de eo? Uis vt tibi dicam. sic. vnde ego dico tibi quando habebit pedem pro in stipodio: faciã sequestrari omnia bona sua tanq mihi obligata: quomodo succurrit huic scholari? Certe vt vadat ad iudicem ⁊ dicat ei quomodo iste vult facere sequestrari omnes res suas i recessu suo. vnde placeat vobis mittere pro eo: vt petat a me aliquid: si vult. si non vult petere cogatis eum. dicit iudex: non debeo hoc facere de iure: quia dicit rubrica vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. ⁊ idem dicit tex. ⁊ quia voluntatis est petere: vt. j. de pigno. l. creditor. Certe debet respõdere scholaris. nemo inuitus agere cogit. s. precise: sed propter malitiam suam artandam potestis ei assignare diem. j. quem si vult agere contra me agat: ⁊ postea non. Certe bonus iudex debet hoc facere. ⁊ ad hoc faciũt multe leges. j. de inge. ma. l. diffamari. ⁊. ff. qui. ex ca. ma. in inte. res. l. sed ⁊ si per pretorem. §. vl. ⁊. ff. de opt. le. l. mancipiorum. Odo.

¶ De ordine iudiciorum.

¶ Or de iudicijs de quibus in superioribus dictum est plerũq mouentur plures questiones: dicit rubrica de ordine iudiciorum. i. de diuersis qonibus in iudicijs ordinandis. ⁊ potest exponi qd dicit rubrica de ordine iudicio᷑. i. actionũ qualiter in iudicijs debeant ordinari. ⁊ sumitur hic iudiciũ pro actione: vt. ff. de iudicijs. l. in istis tribus. Uel põt exponi de ordine iudicio᷑. i. qonum: quia nomen iudicij hz varias significationes: vt dixi. s. de sacrosan. ec. l. j. Odo.

Adite presidẽ puĩcie. Segnori lex ista reputat valde difficilis q̃tum ad casum ⁊ lrãm. tamen si intelligatis casum ⁊ expositionẽ littere: cetera que dicã de facili intelligetis. Et lex ista ↄsueuit legi duobus modis sm Joã. ⁊ Azo. qui non potuissent tetigisse obscurius. vel tribus modis. Et primo ⁊ cõmuni modo legitur in petitorio iudicio: ⁊ huic lecture alludunt singula verba legis: sed infinite. ll. cõtradicunt. ¶ Legitur secũdo modo ⁊ tertio in possessorio iudicio. ⁊ huic lecture videtur littera repugnare in duobus locis. sed iste lecture non habent aliqua ↄtraria. Uos tamen ita ponetis casum sm Jo. ⁊ Azo. in petitorio iudicio ⁊ dicetis sic. Quidã fabius nomine fecit testamẽtum ⁊ extraneum heredem sibi instituit: ⁊ posthumum preterijt. mortuus est fabius. post mortem fabij natus est posthumus: cui dati sunt tutores a lege vel a iudice. isti tutores habent anniculũ in brachijs suis coram principe portauerũt: proponentes coram eo talem questionem. Domine imperator audiatis maximã iniquitatẽ. dominus fabius qui putabat bonus homo fecit testamentũ ⁊ extraneum sibi heredem instituit: ⁊ hunc posthumũ preterijt decessit fabius: ⁊ iste puer natus est ⁊ nos sumus sui tutores. iste puer nihil habet de bonis paternis. vnde videatis si hec est maxima iniquitas. ⁊ ceperũt flere corã eo: petẽtes ab eo quid facere deberẽt? Ad qd rñdet imperator non est locus fletui: sed adite presidẽ puincie vestre: ⁊ coram eo pponatis ea que coram me pposuistis. ⁊ dicatis testamẽtum fabij esse ruptum agnatiõe presentis posthumi. ⁊ cõtra heredes scriptos agatis petitorio iudicio. i. petitione hereditatis ⁊ indubitanter vincetis. Ad qd rñderunt tutores consilium vestrum salubre est. sed dubitamus de vno. q si agamus petitione hereditatis cõtra heredes: ipsi mouebũt isti puero questionem status ⁊ bono᷑: quia dicent eum seruũ ex ancilla natũ: vel eum nõ esse suum filium. ⁊ dicẽt q bona pertinẽt ad eos non ad istum puerũ. Et intelleximus q si ipsi moueant questionem status ⁊ bono᷑: q preses puincie non poterit cognoscere de qõne status sed differt in tempus pubertatis: ⁊ iste puer nihil hz vñ alatur. Ad qd rñdet imperator. verba ista non mouẽt rñsionem meam. vñ adite presidẽ prouincie ⁊ dicatis testamẽtum ruptum agnatione posthumi ⁊ agatis petitione hereditatis. ⁊ si illi moueant qõnem status ⁊ bonorum hẽbitis optatum. Si aũt mouent vobis qõnem status ⁊ bono᷑: tunc preses puincie debet examinare qõnem principalẽ ⁊ incidentẽ. s. qõnem status. ⁊ si expedit impuberi nõ differri: nõ differt in tempus pubertatis. nã tunc differtur: cũ expedit impuberi differri. sed quia non expedit pupillo differri nõ differtur. si ergo erit ordo cognoscendi: vt preses puincie cognoscat ⁊ examinet de qõne principali ⁊ incidẽti: sed ipse nõ pnũciabit sup vtraq: sed sup pncipali. ⁊ eoipso q pnũciabit vobis hereditatẽ restituendã pnũciabit eum filium fabij: ⁊ bona fabij ad istum pertinere: non ad scriptos heredes. hoc dicit ista. l. videte litteram. Tex. adite presidẽ puincie. sub. o vos tutores. nam tutoribus interrogantibus rñdet imperator: vt pz ex. l. subscriptione. Tex. ⁊ agatis petitorio iudicio. i. petitione hereditatis: dicẽdo ruptum testm̃ fabij agnatione posthumi. Item q dicit littera adite presidẽ puincie. sub. o tutores si vultis: quia non tenent adire precise sed causatiue: vt. s. titu. pxi. l. vnica dixi. vñ ista verba potius continẽt ad volũtatẽ q necessitatem. Simile s. de transac. l. age cũ geminiano. ⁊ sic impator hic dat ↄsilium. sicut ⁊ al's iurcõsultus: vt. ff. de rei ven. l. is qui destinauit. Tex. ⁊ ruptũ est testm̃ fabij agnatiõe presentis filij. docete. hec littera legitur duobus modis. ⁊ vno modo potestis ita punctuare q fabius vocabatur testator. tunc punctuetis ita ⁊ ruptum testamentũ faby. s. testatoris defuncti presentis: quia presens

presens est ille de quo questio est ad presens agnatione filij scz natiuitate qz agnatione posthumi rūpit testm̄.vt.j.de li. ⁊ post.p.l.j.docete.sub.o vos tutores. Uel legit hec lrā secūdo mō ⁊ ita ꝙ filius vocabat fabius ⁊ testator vocabat titius:⁊ tūc punctuetis ita lrām ⁊ ruptū eē testm̄ docete agnatione filij fabij pñtis:qz iste puer pñs erat corā principe. nā mos est laycoꝝ:qui lꝫ p maiori parte imperiti sint:tñ ⁊ oēs alios hoīes reputāt fatuos:vñ credebāt decipere imperatorē.⁊ dicebant poteremus euꝫ corām impatore:⁊ ploremus coram eo.forsan ipse dabit nobis bona que dicimus fuisse patris defuncti pueri.qḋ minime facere potuerunt. imo rñdet eis:adite pñdeꝫ ꝓuincie ⁊c̄. Tex.notionē eius.i.pñdis. Tex.status.sub.⁊ bonoꝛuꝫ vt indicat finis huius.l. vel statꝰ tātū. Sed quādo mouebāt qōnem status? Mouebāt dū dicebant iste puer nunꝗ̄ fuit filius fabij. vñ eius agnatione non est ruptū testamentū: ⁊ nos sumus heredes instituti: ⁊ non ipse.vñ in eo qḋ dicebant eum non esse filiū mouebant questionem status.in eo qḋ dicebant se heredes mouebant questionē bonoꝝ. Item mouebant questionē status in eo ꝙ dicebant eum natum ex ancilla:qz cum ancilla non pōt esse matrimonium:vt.j.de incest.⁊ inuti. nup.l.cum ancillis.vñ est seruus:qz filius sequitur cōditionem matris: vt.j.de rei vendi.l.partum. ⁊ seruus nō succedit: vt.j.cōmunia de suc. l.seruus.vel mouebant questionem bonoꝝ: qz dicebant:nō est ruptum testamentum agnatione posthumi:qz non est heres:sed nos sumus heredes:⁊ ita mouebant questionē status ⁊ bonorum tacite ⁊ expresse. Tex.cognoscere nō possit. sub.preses prouincie.alˀs cum expedit pupillo causam status in tēpus pubertatis differri: ⁊ hoc petit ipse impubes: vel eius tutor. si sibi expedit pupillo non differri : non differtur:vt in nostro casu dixi. Tex.iudicis idest presidis prouincie. Tex.qui de hereditate idest petitione hereditatis.⁊ ista littera probat quod agebatur petitorio iudicio. Tex.cognoscit.sub.inter scriptos heredes ⁊ tutores posthumi nati. Tex.questionem,scilicet status bonoꝛuꝫ. Tex.quoniam non de ea idest de questione status: sed pronunciabit super principali expresse.super incidenti non expresse: sed tacite. quia eoipso ꝙ pronunciabit hereditateꝫ restituendam pronunciabit filium esse fabij:⁊ bona ad eum pertinere non ad scriptos heredes:vt.j.de fi.instru.l.cum quidam.⁊.j.de ordi.cogni.l.ij.⁊ ħ lectura est plana ⁊ concor. cum littera.verumtamen ad eam signantur contraria infinita:⁊ statiꝫ quia littera videtur velle ꝙ si agatur contra scriptos heredes petitione hereditatis coram preside prouincie ⁊ obijciat questio status ⁊ bonorum incidenter ꝙ preses prouincie non cognoscat super questione status. Sed lex videtur contradicere ⁊ videtur velle qḋ preses prouincie cognoscit super questiōe statꝰ:vt.s̄.de pedaneis iudici.l.ij.in fi.⁊.j.ne de statu defuncto.post quinquenniuꝫ.⁊.l.si pater. ⁊.j.vbi de causa sta.agi oportet.l.nam dudum. Ad istud potest dici pluribus modis : vt plene dixi.s̄.de pedane. iudici.l.ij.in fin.⁊ ħ repete. ¶ Sed denuo super istam lecturam ad.l. istam opponitur:quia hec lectura videtur velle: si impubes vel eius tutores agūt petitione hereditatis:⁊ pupillo mouetur questio status ⁊ bonorum : qḋ preses prouincie cognoscat de questione status ⁊ bonorum:⁊ non differatur questio status in tempus pubertatis. Sed lex videtur velle contra scilicꝫ ꝙ si mouetur questio status ⁊ bonorum impuberi: ꝙ differatur questio status in tempus pubertatis:vt.j.ad car.l.j.⁊ ij.⁊.ff.ad car.l.iij.§.j.⁊.l.j.⁊ quasi per totum. Et ad solutionem horum contrariorum dicetis vno modo sic. Si impubes cui mouetur questio status ⁊ bonorum : agit petitione hereditatis pro vniuersitate vel rei vendica. de rebus singulis:si expedit impuberi differri questionem status in tēpus pubertatis:differtur:vt in legibus contrarijs. Si autē non expedit impuberi differri questionem status : non differtur.⁊ sic intelligitur lex ista. Et expedit differri questionem status impuberi in tempus pubertatis : quando omnes cognati ⁊ agnati resistunt sibi:quia verisimile est: ꝙ si veniret ad tempus pubertatis: ꝙ agnati qui resistunt ei assisterent sibi: vnde differtur : vt in.l.contra. Expedit autem impuberi non differri questioneꝫ status in tempus pubertatis.quia habet suas probationes in promptu de statu suo quas non est verisimile ꝙ habeat in tēpus pubertatis. Finge enim ꝙ viuit amita:que fuit presens natiuitati sue vel alij testes de quibus nō est verisimile ꝙ viuerent si questio differret in tempus pubertatis.certe tunc non differtur. vt.ff. ad carbo.l.iij.§.cause.⁊.§.due cause. Uel possunt solui alio modo ista ꝯtraria.si impubes agit petitorio: ⁊ petit differri in tempus pubertatis:differtur:vt in.l.contra.si nō petit nō differtur:qz in fauorē impuberis est introductum ꝙ differatur:vel nō differatur.vnde si petit non differri:nō differtur ne qḋ fauore ⁊c̄.vt.s̄.de le.⁊ consti.l.qḋ fauore. ¶ Sed denuo instatur ad.l.istam.⁊ videt:ꝙ si agit impubes petitorio ⁊ mouetur ei questio status:ꝙ nō differat:qz questio status est preiudicialis:vnde nō differtur.vt.j.de peti.here.l.liber necne. Breuis est rñsio.aliud est si impubes agit petitiōe hereditatis:⁊ ipsi impuberi mouet questio status:quo casu si expedit ei differri:differtur alˀs non.sed si agat petitiōe hereditatis:qz petit hereditateꝫ titij:qz dicit ei se succedē debere ab itestato ⁊ obijcitur ei:ticius fuit seruus:hic nō mouetur questio status impuberi: sed ipsi testatori.⁊ tunc illa questio status: non differtur :vt in.l.contra.⁊ ħ si agitur petitorio iudicio. secus si agitur possessorio:qz tunc non differtur:qz tale vicium non impedit missionem.vt.j.de edicto diui adria.tollē.l.vlti. ¶ Sed denuo ad.l.istam opponitur sic.lex dicit ꝙ si moueatur petitorium iudicium:tamen differtur questio status.vt.ff.ad carbo.l.iij.§.missuꝫ. Ad quod potest dici. aut impubes agit petitorio iudicio contra heredes scriptos possidentes bona: ⁊ tunc non differtur questio status vt hic. sed si heredes scripti agunt petitione hereditatis contra impuberem:tunc differtur questio status: vt in.l.contra.⁊.ff.ad carbo.l.iij.§.siquis.⁊.§.si duo. Si dicat aliquis: que est ratio diuersitatis? Respondeo ratio est in promptu fauor ⁊ vtilitas pupilli. quando pupillus petit non expedit ei differri. sed vbi possidet bona: expedit ei differri. ¶ Sed contra hanc rationem videtur esse quedaꝫ l.que dicit: ꝙ etiam si impubes agit : differtur questio status.vt.ff.ad carb.l. penultima. Ad quod potest dici tribus modis. Et primo modo clare pupillo agente differtur questio status si pretendat ꝙ ei expedit. vel si petit ħ ipse pupillus vel eius tutor: alˀs non vt hic dicitur. Uel potest dici aut est questio inter puberem ⁊ scriptos heredes:ipso impubere agente ⁊ petente ħ non differtur vt hic. aut est questio inter puberem ⁊ possidentes bona: ⁊ tunc differtur vt ibi. Uel potest dici si impubes agit contra scriptos heredes: non differtur questio status in tempus pubertatis vt ħ. Si autem agit contra debitores hereditarios:tūc differtur vt ibi. ¶ Dicet aliquis vestrum:quomodo agit contra debitores hereditarios? posset esse: ꝙ petijsset carboñ. bono.possessio.⁊ satisdedit:⁊ ita missus est in possessionem. vt.ff.ad carboñ.l.sed ⁊ si.l.j.§.j.⁊.§.quotiens. ¶ Legitur ⁊ secundo modo ista lex in possessorio iudicio: ⁊ tunc nullum habet contrarium: sed littera discordat ⁊ ponetis ita casum. venerunt tutores coram principe dicentes: domine imperator quidam fabius nomine extraneos sibi instituit heredes : ⁊ posthumum preterijt. hic posthumus natus est:⁊ hic est:quomodo subuenitur ei? Ad quod respōdet imperator:adite presidem prouincie ⁊ doceatis esse ruptum testamentum fabij agnatione posthumi. ⁊ moueatis possessorium iudicium idest pietatis carboñ. bonorum possessio.idest vos induci in bonorum possessio.⁊ si ipsi mouent questionem status ei ⁊ bonorum: differtur questio status in tempus pubertatis : ⁊ hoc casu preses prouincie non cognoscit de causa status. Quid ergo faciet preses prouincie? Respondit imperator cognoscet summatim de carboñ.bonoruꝫ posses.sit danda vel non.⁊ cognoscet summatim:sit filius vel non.verūtamen si erit aliquod adminiculum:ꝙ sit filius:mittet vos in possessio.bono.si in euidēti erit:ꝙ nō esset filius: non mittet vos. non tamē ꝓnūciabit super vtraqꝫ:sed super principali ⁊ super carboñ.possessio. bono. Et ꝫm ħ exponitur ita littera adite presidem ꝓuincie. sub.o vos tutores ⁊ moueatis possessorium iudicium. sed si possidentur bona ⁊ petendo carboñ. bonorum possessio.

vertitur.i.ꝙ mouetur puero questio status. Tex.non possit quia h casu questio status differtur in tempus pubertatis.⁊ ita non cognoscit plene preses prouincie sed summatim.⁊ hucusqꝫ concordat littera: modo discordat. Tex.de heredi/tate.i.de possessione adipiscenda rerū hereditariarum per carbo.bo.possessionem. Tex.examinare.s. summatiꝫ.qui nō de ea.s.incidenti: qꝛ differtur in tempus pubertatis. Tex.sꝫ de hereditate pronunciat.i.de possessione rerū hereditaria/rum. Tex.adipiscende.per carbo.bonoꝝ pos:⁊ ꝫm istam le/cturaꝫ oēs leges signate pro contra. concordant.sed ab ista lectura discordat lr̃a in duobus locis: que dicit de heredi/tate.sꝫ exponatis vt dixi. ¶ Or dicet mihi aliquis vestrum intelligo istam lecturam.sed vnū est qd nō video.hic dr̃ ꝙ si tutores petunt mitti in possessionem bonoꝝ per carbo.bo. pos.questio status differtur in tempus pubertatis: ⁊ ita pre/ses non cognoscit.⁊ quid est illud qd postea in fi.lex dicit ꝙ cognoscit iudex de principali ⁊ incidēti.Et aduertatis hic vt dixi in casu. iste fabius instituit extraneū: ⁊ posthumum preterijt.⁊ instituti heredes possidebant.bona. venerunt tu/tores ⁊ dicebant quid faciemus? si agamus petitorio iudi/cio: requiritur plena probatio. vix poterimus probare ꝙ iste sit heres.qd faciemus? petamus carboñ.boñ.possessio/nem.per quā adipiscemus possessionē omniū bonoꝝ: ⁊ dif/fertur questio status in tēpus pubertatis. iudex duꝫ petere/mus car.boñ.pos.⁊ ipsi dicerent.nō est filius.dixit iudex qd erit officium meum? Rñdit imperator: ꝙ iudicis officium erit: vt cognoscat de principali cā ⁊ de incidēti summatim. ⁊ sic.dicet iudex.vos tutores petitis carbo.bo.pos.domine sic isti dicunt ꝙ non est filius defuncti monstretis aliqd iu/dicium pro puero: ꝙ vobis possim dare carbo. bono.pos.⁊ si vos alij vultis dicere ꝙ nō debeo eis dare carbo. bonoꝝ pos.ostendatis euidēter quare non dicunt tutores nos ha/bemus istud indicium.exquo vxor fabij fuit pregnās muta/uit appetitum: iste fabius ibat querendo cibaria que appe/tebat. Istud est indicium pro puero: ⁊ ita est summaria co/gnitio.vñ iudex dabit car.bo.pos. Item est summaria cogni tio.⁊ contrariū dicunt ipsi qui sunt scripti heredes.dñe vo/lumus monstrare ꝙ iste bonus homo decēnio fuit abñs: ⁊ continue añ mortem suam.iste est natus post mortem eius. vñ in euidenti est ꝙ iste nō est filius eius.ista summaria cāe cognitio habet venire in carbo. bonorum pos.vt.ff.ad car/boñ.l.iij.§.cause.Sed plena causa cognitio petitorij iudicij differtur in tempus pubertatis.⁊ ita legitur hec lex secun/do modo in petitorio iudicio adipiscende pos. ¶ Legitur ⁊ tertio modo ista. l.in possessorio iudicio retinende pos.⁊ tunc ponetis ita casum. quidam noīe fabius instituit sibi quosdam extraneos heredes; ⁊ posthumnm preterijt. mor/tuo fabio: vxor fabij vocauit cōsanguineos ⁊ amicos suos ⁊ dixit: videbo quis auferet mihi bona quondam mariti mei; ⁊ quis expellet me de domo.domini heredes volebant ingredi in corpalem possessionem. non poterant quia vxor resistebat eis.duꝫ ita staret negocium.natus est posthumus habuit tutores.qui venerunt ad imperatoreꝫ ⁊ dicebant ei: qūo hēbant corporalem possessionem bonorum. modo di/ctum est nobis ꝙ heredes volunt mouere questionem sta/tus ⁊ bonorum.vel volunt mitti se in possessionem bonorū quid faciendum est nobis? Rñdit imperator adite presidē prouincie ⁊ dicatis.ruptum est testamentū fabij agnatione posthumi: ⁊ petatis car.bo.pos.dicunt ipsi tutores: que vti/litas est in petenda carboñ.bonorum possessione: quia eam habemus? Certe rñdit imperator: hec erit: quia concedit vobis iudex eam retinere.⁊ plena questio status ⁊ bonoruꝫ pos.differtur in tp̄s pubertatis.vñ cognoscit iudex summa tim.⁊ si inuenerit indicium pro puero: concedet vobis eaꝫ retinere ⁊ plena questio status ⁊ bonorum differtur in tp̄s pubertatis.sed si in euidenti est istum puerum non esse fi/lium fabij.vobis denegabit retinere carbo. bonorum pos.⁊ tunc exponetis ita lr̃am. Tex.adite.sub.o vos tutores ⁊ pe/tatis carboñ.pos.causa retinendi eam. Tex.qui de heredi/tate.i.de car.bonorum possessione retinenda.ex vi carboñ. edicti. Tex.quoniam non de ea.s.incidenti: quia illa differ/tur in tempus pubertatis. Tex.pronunciat.sub.vl' pro pue

ro si indicium est pro eo.vel contra eū si in euidenti est eum non esse filium. ¶ Or segnori modo circa.l.istam alia sunt videnda ⁊ indaganda.⁊ aduertatis ista: quia in causis non modicam continent vtilitatem.⁊ ego totam materiam hu/ius.l.⁊ quicqd dicturus sum de ea: volo reducere ad duas qōnes.Et primo quero ita.si vnus mouet qōnem vnā prin/cipaliter: pone actor: ⁊ alius mouet aliam incidenter. pone reus: cognoscetur de vtraqꝫ ⁊ pronunciabitur sup princi/pali: nunqd sn̄ia lata super principali pariat exceptionem rei iudicate super incidēti? Et circa hāc qōneꝫ leges vident̄ discordare.tres enim leges sunt q̄ vident̄ dicere ꝙ sentētia lata super principali parit exceptionē rei iudi.super incidē/ti.⁊ statim h lex in fi.⁊.j.de fi. instru.l.vlt̄.⁊ in fi.⁊.j.de ordi. cogni.l.ij. Tres.ll.sunt que videntur velle.ꝙ non parit exce ptionem rei iudi.super incidenti: vt.ff.de his qui sunt sui vl' alie.iur̄.l.si ⁊ iudex.⁊.ff.de lib. agno.siquis. §.si vel parens ⁊.ff.de re iudi.l.a diuo pio.§.si super rebus.Sed vos istaꝫ dissonantiam reducetis ad consonantiam ⁊ dicetis sic.cum actor mouet principalem questionem ⁊ reus incidentem: aut vtraqꝫ requirit plenam cause cognitioneꝫ: sicut est si pe to hereditatem ⁊ tu dicis me seruum: ⁊ me heredem non eē hñ scitis ꝙ petitorium iudiciuꝫ desiderat plenam cause co/gnitionem: qꝛ in omnibus causis iudices oportet rei quali/tatem discutere ⁊c̄.vt.s̄.de iudi.l. iudices.⁊ questio status: qꝛ est causa meri imperij desiderat plenam cause cognitio/nem.qꝛ in causis meri imperij vt in criminalibus requirun/tur probationes luce clariores: vt.j.de probat̄.l.sciant.⁊ ibi sententia lata pro actore parit exceptionem rei iudi.contra eum super incidenti.⁊ ideo si peto hereditatem.⁊ tu dicas me seruum: iudex cognoscet plene. ⁊ eoipso ꝙ pronunciat te mihi hereditatem restituere: pronunciat me liberum.⁊ ideo si ab ista sententia non appellasti ⁊ postea vellis pete/re non potes vt in.l.nostra ꝫm primā lecturam. ⁊.j.de ordi. cog.l.ij.⁊ idem est exemplum: vt si peto a te.c.ex tali instr̄o: ⁊ tu dicis illud falsum: questio principalis desiderat ple/nam cause cognitionem.quia in omnibus ⁊c̄. vt.s̄.de iudi/cijs.l.iudices.⁊ questio falsi.vt.j.ad.l.cor.de fal.l.vbi.Si iu dex pronunciat pro me actore: quia te mihi condemnat in c.tacite pronunciat instrumentum eē verum: adeo vt si vis postea dicere instrumentum falsum tibi non liceat: vt.j.de fide instru.l.vltima in fi.adeo vt si vellis restitui contra illā sententiam quasi latam per falsas allegationes: h tibi non licebit: vt.j.si ex fal.instru.l.j.⁊.l.ij. secus tamen esset: si sen/tentia pro reo ferretur.quia si iudex pronunciauit super pn cipali: quia te reum absoluit: illa sententia non preiudicat super incidenti.verbigratia.peto hereditatem a te: tu dicis me seruum tuum.iudex absoluit te a petitione hereditatis: non eoipso pronunciat me seruum tuum: quia potest esse ꝙ non sum heres: ⁊ tamen non sum seruus. Item si peto.c.a te ex quodam instrumento ⁊ tu dicis illud instrumentum esse falsum: ⁊ iudex absoluit te.quia non eoipso ꝙ absoluit te pnunciauit instrumentum falsum: quia potest esse ꝙ feci tibi pactum de non petendo.Si autem vtraqꝫ questio desi/derat summariam cause cognitionem. verbigratia. conue/nio te coraꝫ iudice ⁊ peto vt cogaris me alere.tu incidenter dicis me filium tuum non esse: causa alimentorum ⁊ filiatio nis desiderat summariam cause cognitionem: vt.ff. de lib. ag. l.siquis a liberis in prin.hic si fertur sn̄ia sup principali s.super alimentis non preiudicat super incidenti.i.super fi/liatione: vt in preal.l.sed si iudex.in preal.§.si vel parens.⁊ ideo si peto sn̄iam executioni mandari: tu dicis ꝙ res ille non sunt de bonis cōdemnati sed de bonis tuis. vnde licet pronunciet̄ missionem faciēdam non preiudicat tibi sup pe titorio: si vellis probare tuas esse vt in palle.§.si sup rebus. ¶ Sed denuo super.l.ista quero sic.Si actor mouet vnam questionem principalr̄ ⁊ reus aliam incidenter.hec est re/gula vt cognoscatur de vtraqꝫ. Sed nunquid super vtraqꝫ pronuncietur an super principali tantum? In questione ista fuit triplex opinio olim. Prima opinio fuit dñi pla. Scd̄a dñi Bul. Tertia dñi Jo.⁊ Az. Quarta opinio est hodie: sicut cōsueui dicere ꝫm Pla.hec est regula ꝙ iudex cogno scit de vtraqꝫ.⁊ expresse super vtraqꝫ pronunciat: ⁊ super principali

principali ꝛ super incidenti. ꝛ pro ista opinione facit tres leges. pma qꝛ de quacũqꝫ re iudex cognouerit: de ea quoqꝫ pronũciare cogitur: vt. ff. de iud. l. de qua re. ergo iudex siue principaliter siue incidenter cognoscit: de vtraqꝫ cogẽdus est pronunciare. Itez pro ista sua opinione facit alia lex ſm ꝙ ipse in ea ponebat casum. ff. de mino. l. intra vtile. ꝛ dicebat ꝙ in. l. illa debebat poni ita casus. peto in integ. restitui ex edicto de minoribus. tu dicis me maiorẽ tempore contractus fuisse. certe iudex dꝫ cognoscere de vtraqꝫ scꝫ de restitutione ꝛ de etate. ꝛ pronũciat super restitutione ꝛ etate. Item p ro sua opinione facit alia. l. que dicit. si titius accusat te de crimine capitali vel publico: ꝛ fuisti absolutus. si postea ego te accuso de eodez crimine ꝛ tu excipis de re iudicata: qꝛ illa sentẽtia facit omnibus ius: si replico de collusione: ista replicatio incidẽter mouetur: lex videtur dicere ꝙ iudex pronũciat super vtraqꝫ. vt. ff. de preuari. l. preuaricationis. Sed fallit dicebat ipse in duobus casibus: fauore persone vel propter impotẽtiam iurditionis iudicãtis. Fallit fauore persone pupilli: vt si agit petitorio iudicio: vt in. l. nostra. Item fallit propter impotẽtiam iurisditionis iudicantis. verbigratia. coram pedaneo iudice peto. x. aureos a te. tu dicis me seruum tuum. pedaneus iudex nõ cognoscit de causa status. vt. s. de pedaneis iudi. l. ij. ħ casu pronũciabit super principali: nõ super incidenti: vt. s. de iudi. l. quotiens. ¶ Sed domini Bul. opi. fuit ꝙ iudex cognoscat de vtraqꝫ: sed pronũciet tãtum super principali: nõ super incidenti. ꝛ pro se inducit qđ dicitur in. l. ista in fi. ꝛ. j. de ord. co. l. ij. ꝛ. j. de fide instrumẽ. l. cum quidaz. in fi. nõ ob. lex de qua re. qꝛ intelligitur de qua re cognoscit iudex scilꝫ principaliter non incidẽter. Item nõ ob. l. intra vtile. qꝛ ibi est ponendus casus ꝙ pronũciatur super restitutione: ꝛ per cõsequẽs super etate. vel questio etatis ibi erat principalis. Item nõ ob. lex preuaricationis. qꝛ si incidit questio ciuilis ciuili cognoscitur de vtraqꝫ. si super principali pronũciatur tantuz. sed si incidit criminalis criminali: vel criminali ciuilis: iudex cognoscit super vtraqꝫ ꝛ super vtraqꝫ pronũciat. vt. j. e. l. vlti. vel potest dici ꝙ lex ista intelligitur hoc modo ꝙ pronuncietur super preuaricatione: non expresse. sed tacite eo ipso ꝙ pronũciatur super illa accusatione non procedi.

¶ Tertia opinio fuit Jo. ꝛ Azo. ꝛ domini mei. ꝛ hec est cõmunis opinio: vt notetur differentia inter questiones incidentes ꝛ emergentes. Et emergentes questiones dicuntur postqꝫ itum est ad iudicem: qꝛ facio te citari. ꝛ dico ꝙ debes mihi vnum par caponum. dicit iste: offeratur mihi libellus. dico ego: non offertur libellus de tam modica questione. dicit ille: vnuz bonuz par caponum valet. xxx. solidos. dico ego: verũ est ad bursaz stultoꝝ. Super questione ista emergenti iudex pronũciat. Uel dicunť questiones emergentes dum peto dilationem: ꝛ tu dicis eam mihi non esse dandaz. vel produco aliquem in testem: tu dicis: non potest esse testis super istis questionibus emergentibus: iudex debꝫ interloqui: qꝛ aliter nõ possent venire ad decisionem negocij principalis. ꝛ pro hoc facit. j. de dilat. l. a procedẽte. ꝛ. ff. de liberali causa. l. liberis. in fi. cum. l. seq. Sunt questiones incidentes veteres exceptiões: que cõpetebant actori vel reo anteqꝫ ad iudicium veniretur: vt si facio citari te ꝛ peto a te c. tu obijcis: ꝙ feci tibi pactum de non petẽdo. vel obijcis excep. rei iudi. vel iusiurandi vel solutionis. super ista incidenti habet cognosci non pronũciari. qꝛ si pronunciat sup principali te mihi condẽnando: super incidẽti tacite videť pronunciatũ scilicet me tibi non fecisse pactuz de nõ petẽdo vel te nõ habere excep. i. rei iudi. vel iuriurandi vel solutionis. Sicut ꝛ si peto a te hereditatez: ꝛ tu dicis me tuum seruum: eo ipso ꝙ iudex pronũciat mihi hereditatez debere te restituere: pronũciat me esse liberum: vt in. l. nostra cum suis similibus. ¶ Est ꝛ quarta opi. ſm ꝙ ꝯsueui dicere ꝛ in emergẽtibus qõnibus approbo opi. dñi Jo. ꝛ Azo. ꝛ puto eos bene dixisse. sed in incidẽtibus qõnibus facio differẽtiam ꝛ distinguo sic. aut incidentes qões differunt ꝛ sunt dilatorie. aut declinatorie. aut perimunt. i. sunt perẽptorie. Et differunt incidentes questiones. Ecce tu es parmẽsis. mutuaui tibi. c. non bonoñ. sed in alio loco. conuenio te bonoñ. vbi nõ habes domicilium: ꝛ peto. c. tu dicis. nõ sum de foro isto. vel si sum de foro isto: dico domine iudex non debeo respondere coram vobis: qꝛ sum clericus. hec est incidens questio: ꝛ differt negocium: ꝛ super ista iudex debet cognoscere ꝛ pronũciare. qꝛ dicet iudex: qꝛ non apparet eũ esse de foro meo: vel qꝛ apparet eum esse clericuz: pronũcio eum remittendum ad suum iudicem vel ad episcopum. non autem absoluet eum simpliciter a petitione principali qꝛ fatuus esset iudex si principaliter absolueret eum qꝛ tunc in perpetuum obstaret exceptio: vt probatur. ff. de iudi. l. siqs ex aliena iurditione. ꝛ. ff. siquis in ius. vo. non ierit. l. ex quacunqꝫ. Idem est in alio exemplo. si peto a te. c. ꝛ tu opponis exceptionem pacti facti de nõ petẽdo vsqꝫ ad quinquenniũ ꝛ dicis adhuc superesse de quinquẽnio quadriennium: ista questio incidens differt negociuz principale si tu ostendas factum pactũ de non petẽdo vsqꝫ ad quinquennium. ꝛ sup incidenti pronũciabit iudex ꝛ dicet sic. qꝛ non venit dies solutionis faciende licet intra diez detur actio: sed obstet exceptio pronũcio ꝙ vsqꝫ ad diem nõ possit conueniri. non autem absoluet eum principaliter a petitione principali: quia tunc fatuus esset iudex: vt istud exempluz probatur. ff. si certum peta. l. certi cõditio. §. j. in fi. ff. quãdo dies vsusf. le. ce. l. vnica. in fi. Si autem incidẽtes qões perimũt. i. sunt perẽptorie: vt est pactum factũ de nõ petẽdo imppetuum. aut est transactio iuriurãdi. aut est exceptio solutiõis. tũc de vtraqꝫ cognoscit. ꝛ sup principali pronũciatur: non super incidẽti. sed si de istis incidẽtibus questionibus intellexit dominus Azo bene intellexit preallegata iura.

Si questio tibi. In ista. l. ponitur casus talis. aliquis accessit ad principẽ ꝛ coraz eo sic proposuit. dñe imperator: habeo quosdaz fratres patrueles. quidam noster agnatus decessit intestatus ꝛ ego cum fratribus meis patruelibus eraz proximior ei. ipsi non mouẽt mihi questionẽ generis vl' hereditatis: immo hñ confitẽtur me fratrẽ patruelẽ ꝛ heredẽ agnati nostri. quero a vobis nũquid possuz experiri iudicio fam. herci. ꝯtra eos? Ad qđ rñdit imperator: ꝙ debeo adire pſidẽ ꝓuincie ꝛ acceptato iudice possum expiri act. fam. herci. ex quo nõ moueť mihi qſtio generis. sꝫ secus si ipsi dicerẽt. tu nõ es frater noster patruelis. ꝛ ideo non potes agere familie herci. qꝛ ħ casu iudex dꝫ cognoscere de vtraqꝫ: ꝛ pronũciabit super questione generis. Tex. si qſtio tibi generis. i. cognatiõis. ꝛ dicatis ꝙ agẽti petitione hereditatis interroganti respondet imperator: vt patꝫ ex. l. subscriptione. Tex. ab his quos fratres patrueles scꝫ tuus: ꝛ sic eodem gradu. Et dicuntur fratres patrueles ꝛc. vt insti. de gradibus cogna. §. quarto gradu. Tex. nõ fit idest non mouetur. Tex. ꝛ acceptato iudice scꝫ ipso pſide vel alio quem delegabit. Tex. experire. sub. ad diuidẽdã hereditatem illius proximi agnati. nam si cõfitẽtur te heredez habebit locũ fam. herci. vt. ff. fam. herci. l. j. Tex. ꝙ si de ea re idest de genere. Tex. questio erit. qꝛ dicunt tu non es frater noster patruelis. ꝛ ħ debes probare: vt. ff. de probat. l. j. Tex. prius. sub. qꝫ feratur diffinitiua. Tex. habebit. sed licet cognoscat super vtraqꝫ: expresse pronunciabit super principali: vt. s. l. proxi. in fi.

Cum ciuili. In. l. ista dicunť duo. primo dicit si moueo tibi vnam questionẽ ciuilem principaliter: puta qꝛ ex aliquo instrumẽto peto. c. tu moues mihi criminalem accusationẽ: qꝛ dicis instrumentum falsum. secũdo dicitur si accuso te de adulterio ꝛ tu dicis me seruũ: his duabus causis iudex debꝫ de vtraqꝫ questione cognoscere ꝛ sua sentẽtia dirimere vtrãqꝫ questionem. Tex. inciderit. vt si peto a te. c. ex instrumento aliquo ꝛ tu dicis illud instrumentum esse falsum. Tex. adiũgitur. sub. incidẽter ꝛc. ꝛ est exẽplum vt si accuso te de adulterio ꝛ tu dicis me seruum. Tex. potest. i. dꝫ. aliquando exponiť ecõtra. vt. ff. de offi. procõ. ꝛ lega. l. obseruare. in fi. ꝛ. j. vbi in rem actio. l. ij. vtrãqꝫ questionem. i. principalem ꝛ incidentem. Tex. sua sententia dirimere. sꝫ nõne

contradixit.lex que dicit ꝙ iudex cognoscit de vtraqꝫ ⁊ super principali debet pronunciare tm̄.vt.s.e.l.j.⁊.j.de ordi. cogni.l.ij.ad istud dico ita breuiter.potest iudex vtraqꝫ questionem sua sententia dirimere non pronunciando expresse super vtraqꝫ.sed expresse super principali.sic hec.l.concordabatur cum illis.vel dicatis ſm dn̄m bul.si incidit questio ciuilis ciuili iudex cognoscit de vtraqꝫ.⁊ super principali pronunciat.vt in.ll.contrarijs.sed si adiungitur criminalis criminali vel criminalis ciuili cognoscit iudex de vtraqꝫ ⁊ pronunciat.sup vtraqꝫ vt hic dicitur. Et ad solutionem horum contrarioꝝ vt plene liqueat articulus iste ita distinguo vt consueui distinguere.aut vnus mouet vni q̄onem tm̄.aut vnus vni.⁊ alter mouet similiter q̄onem ei. Si vnus vni mouet q̄onem.qꝛ peto a te.c.tu non moues mihi aliquā q̄onem sed dicis te nō teneri.hoc officiū iudicis est ſm solitū ordinē iudicioꝝ ordinare litem ⁊ examinare:⁊ postea diffinire ſm solitum ordinē iudicioꝝ.vt.j.de litis conte.l.vnica.⁊ in auc.ibi signatis.⁊.j.de sen.⁊ inter.om.iudi.l.prolatam.⁊.s. de iudi.l.iudices.Si āt vnus mouet vni plures q̄ones puta plures actiones proponit.si autem vna est persecutoria ⁊ alia penalis.licet h̄ sibi facere:vt.j.de fur.l.ancille.nisi sint contra.vt.j.de fur.l.j.Si autem ambe sint penales ⁊ oriuntur ex diuersis factis similiter licet eis eas proponere:vt.ff. de preuari.l.ij.⁊.ff.de priuatis delic.l.nōnunquā.in prin.sꝫ si ex eodem facto descendunt:tunc vna tollit aliam nisi quatenus plus sit in vna q̄ȝ in alia:vt.ff.vi bo.rap.l.j.Si autem competunt alicui plures actiones ⁊ oriuntur ex eodem facto:tunc non licet eas proponere:vt.ff.de act.l.senatus.sꝫ si ex diuersis causis oriunt̄ lꝫ vt.j.de accu.l.qui de crimine. si aūt vnus mouet vni vnā act.⁊ criminalem accusationē.si accusationem rei familiaris competunt ambe simul vtraqꝫ non proponit:vt.ff.de pub.iudi.l.interdū.⁊.j.quando ciui. actio.cri.priui.l.vna.si autem sint prodite ad vindictam alterā debet proponere.vt.ff.d iniur.l.senatus.⁊.l.pretor edixit si autem mouet vnus vnam questionem vni:⁊ alter similiter ei aliā hic subdistinguo:qꝛ aut ego moueo tibi p̄ncipaliter quia peto a te.c.⁊ tu petis a me fundum hic obtinet regula illa:qui prior appellat prior agat:vt.ff.de iudi.l.qui prior. nisi tua esset preiudicialis:vt.ff.de libe.cā.l.ordinata.in fi.si autem vnus mouet principaliter ⁊ alius incidenter.si incidit ciuilis ciuili.vt si peto a te hereditatem:tu dicis me seruum esse.hic cognoscitur de vtraqꝫ:⁊ super principali pronunciatur vt.s.e.l.j.in fi.⁊.j.de ordi.cogni.l.ij.Si autem incidi criminalis.vt si accuso te de adulterio.⁊ tu me:hic cognoscitur de vtraqꝫ ⁊ super vtraqꝫ pronunciatur:vt.ff.ad.l. iul.de adul.l.j.§.si publico.Item est exemplum.j.de libera li causa.l.si filium.Incidit criminalis ciuili.vt si peto a te.c. ex instrumento.⁊ tu dicis illud falsum cognoscitur de vtraqꝫ ⁊ super vtraqꝫ pronunciatur ſm Bul.⁊ in primo casu huius.l.vel ſm Jo.pronunciatur super principali expresse idem ē si peto a te hereditatē.⁊ tu dicis ꝙ compuli testatorem testari:vt.j.siquis aliquem te prohi.l.j.Item incidit criminalis ciuili.vt si accuso te de adulterio.⁊ tu dicis me seruum.hic ſm Bul.pronunciatur super vtraqꝫ:vt in secundo casu huius.l.vel ſm Jo.⁊ Az.pronunciatur super principali:vt.j.ad.l.iul.de adul.l.quoniam alexandrum.⁊ idem exemplum est.j.ad.l.fauiaꝫ.de plag.l.preses.

Quoniam ciuili. In.l.ista ponitur casus talis.petebam a te.c.⁊ sic conueniebaꝫ te ciuiliter.tu accusabis me criminaliter queritur q̄ questio debeat precedere? Respondet imperator ꝙ questio criminalis:vtpote maior ciuili questioni prefertur:⁊ ex euētu tue criminalis mea ciuilis sumet initium:vt si ero absolutus:potero procedere super mea ciuili. Tex.itermissa.idest dilatata.Tex.sepe fit.Ideo dicit sepe.quia hec est regula ꝙ si propono vnam actionē ciuilē: ⁊ tu proponis criminalem criminalis:vtpote maior prefertur mee ciuili.sed ista regula recipit instantiam.si mea ciuilis esset preiudicialis criminali tue.vt si peto te in meum seruum.⁊ tu accusas me de adulterio.hoc casu non obtinet lex ista:vt.j.ad.l.iul.de adulte.l.quoniam alexandrum.⁊ insti.de act.§.preiudiciales. Tex.cessauerit:idest sopita fuerit per absolutionem vel transactioneꝫ:vt.ff.de transact. l.transigere. Tex.tribuat questioni.sub.qđ est verum si absoluor ab accusatione criminali.sed si condemnor de crimine capitali non possꝫ postea per me procedi super mea ciuili:vt.ff.de public.iudi.l.is qui.§.vlt. ¶ Or segnori ad l.istam opponitur dupliciter.⁊ statim videtur lex.s.proxi. contra.que dicit ⁊c.breuis est responsio in.l.proxima superiori.ciuilis mouebatur principalit̄.criminalis incidenter.sed in.l.nostra vtraqꝫ questio erat principalis.criminalis prefertur.vt.ff.de iudi.l.minorem. ¶ Sed denuo ad.l. istam instatur.si conuenio te ciuili actione ad.c.⁊ tu accusas me de adulterio mea ciui.debet preferri:tu criminali: vt.ff.de iudi.l.qui prior. R̄ndeo illa regula habet locum cū vnus mouet ciuiliter questionē alius aliam ciuilem questionem.Item hꝫ locum cum vnus mouet ciuilem p̄iudicialeꝫ alius aliam ciuilem. Item habet locum prima criminalis alia ciuilis.sed illa regula cessat.si prima est ciuilis ⁊ secunda criminalis.vt in.l.nostra.Item cessat illa regula si secunda cesset preiudicialis ad primam:vt.ff.de liberali causa.l. ordinata in fi.Item cessat cum secunda est maior q̄ȝ prima vt infra qui accu.non pos.l.j. ¶ Or segnori sup.l.ista.queritur hꝫ ne locum cōmunit̄.vt si moueo vnam ciuilē ⁊ tu criminalem.ꝙ differtur ciuilis.dixerunt qdam ꝙ nō.sed dꝫ restringi.h.l.ad talē casuꝫ si peto a te.c.⁊ tu accusas me de tali crimine.qđ crimen pōt strāgulare petitionem meā tunc est vera h̄ lex ał's non.⁊ vbi est exempluꝫ ꝙ tua criminalis perimit meam.ciuilē.certe h̄ est exēpluꝫ.pone ego mulier celebrato diuortio peto dotem meam.tu accusas me mulierem ꝙ constante matrimonio commissi adulterium.ista questio adulterij strangulat act.dotis:vt.j.de diuor.⁊ repu.l.cōsensu.⁊.j.ad.l.iul.de.adult̄.l.si qui.Item est exemplum si peto a te.c.que promisisti sicut cōtinet̄ in instr̄o tali scripto manu talis notarij ⁊ tu accusas instrumentuꝫ de falso.ista questio de falso strangulat meam ciuilem:vt.j.ad.l.cor.de fal.l.si qs falsos codicillos.⁊.ff.de acqui.here.l.cum quidam.in fi.sed si tua criminalis non perimat meam ciuilem:puta si peto a te.x.⁊ tu accusas me ꝙ occidi ticium non differtur mea ciuilis:quia reus criminis potest exigere a suo debitore.vt.ff. de solut̄.l.reus.immo qđ plus est post contractum crimen potest inter viuos donare ⁊ non causa mortis vt.ff.de donat.causa mor.post contractum.sed melius est vt dicamus. l.istam generalem esse:vt per tuam criminalem differt̄ mea ciuilis:siue criminalis strangulabat meam ciuilem siue nō quia h.l.loquitur gnāliter.vnde generaliter debet intelligi: vt.ff.de allea.l.j.§.pretor ait.Item pp generalem rationem que hic ponitur semper criminalis.vtpote maior prefertur non ob.ꝙ reus criminis potest a suo debitore exigere:quia l.ista non prohibet h.sed dicit si ego conuenio te ciuiliter. ⁊ tu accusas me criminaliter semper tua criminalis debet preferri:vtpote maior.

¶ De litis contestatione.

¶ Quia iudicia de quibus dictum est in superioribus incohantur per litis contestationeꝫ ponitur hec rubrica ⁊ debet exponi litis cōte.i.de litis initio siue exordio:quia per litis conte.lis initiatur vt in auc.de litis conte.§.omnem. colla.ix.⁊ quia ante li.cōte.nō dicit̄ quis agere.sꝫ agē velle vt.ff.rem ra.ha.l.hoc amplius.in prin.⁊ videndum est de li. conte.tripliciter.s.quid sit li cōtes.vt.j.e.l.vnica.qualiter habeat lis contestari:qđ etiam ibidem colligitur.⁊ quis sit etiam effectus ibidem dicimus.

Res in iudicium. In.l.ista no.ita casum quidaꝫ scholaris accessit ad impatorē ⁊ coram eo sic proposuit.dn̄e impator tota die inuenio in.l.ꝙ sententia diffinitiua non pōt ferri ante litis conte.sed demum post litis conte.quero a vobis vt doceatis me.quādo lis ꝯtesta. dicatur.nunquid ergo facta simplici postulatione ab actore corā iu.lis conte.est vel oblato libello? Ad qđ respondit impator

Imperator q lis non dicit contestari per simplicem postula-
tionem actoris idest eoipso reum vocari in ius et dicit ad hoc
tenetur mihi. Item lis nō dicitur contestari per solam libelli
oblationem et editionē actionis: q inter litem cōtest. et sim-
plicem postulationē et editionem actionis multum interest.
Sed tunc dicitur lis contesta. cum reus vocatur in ius per
actorem et iudex per narrationē factam ab actore reo resistē-
te incipit audire negociū. hoc dicit ista.l. Uidete summariam
expositionem littere. Tex. res idest causa. vt.s. de edendo.l.
is apud quē. nā et als nomen rei habet varias significatiōes
vt ibidem no. vel potest exponi res scilicet petita siue qtitas
petita et ita hic appellatione rei continent id qd petitur: q
rei appellatio rc. vt.ff. si cer. pe.l.j. in fi. Tex. celebrata sit. vt
q actor facit reum vocari corā iudice. dicens iste tenetur
mihi ad tantum. vel repetatis. vel res in iudiciū non videtur
deducta si tantū actionis species ante iudiciū. res cognita.
q nō eoipso: q editur actio res in iudiciū videtur deducta.
q edita actio speciem future actionis demonstrat quā emē-
dari vel mutari rc. vt.s. de edendo.l. edita. ¶ Or vidimus
qualiter non contestet lis. nunc videamus qualiter conte-
statur: vt dicit in fi.l. Tex. permultum interest idest magna
differentia est. nam post simplicem postulationem et edictam
actionem potest iudex recusari si delegatus vt.s. de iudi.l.
apertissimi nō potest litem conte. Item post simplicē postu-
lationem et edictionem factam possunt opponi declinatorie
exceptiones nō post litem contest. vt.j. de excep.l. pe. et vlti.
Tex. cum iudex. sub. vel arbiter. nam sicut contestat lis corā
iudice. ita coram arbitro: q arbitria sunt redacta ab instar
iudiciorum: vt.ff. de arbi.l.j. Tex. per variationem negocij sci-
licet principalis. Tex. causam audire cepit. nam tunc dicitur
lis conte. ¶ Or segnori in.l. ista. nota. differentiam esse inter
ista tria scilicet inter simplicem postulationē: et actionis edi-
tionem. et litis contest. Simplex postulatio est cum actor ac-
cedit ad iudicem et dicit ei. domine faciatis vocari talem co-
ram vobis: quia tenetur mihi ad.x. ista dicitur simplex postu
latio: q simplicibus verbis postulat actor vocari in ius reū.
nam vocatio in ius est: vt.ff. de in ius. vo.l.ij. et.ff. de iudic.l.
siquis ex aliena. Et ista simplex postulatio nō incboat litem
nec rem petitam in iudicium deducit: vt patet in.l. nostra.
Editio actionis est vel cum olim actor dicebat aduersario
suo. volo te conuenire tali actione. vel cum hodie offert pe-
titionem suam in scriptis: vt.ff. de edendo.l.j.§.j. et in auctē.
hic signata. et ista editio actionis nō inducit litis contesta. q
non videtur in iudicem consensisse qui sibi edi desiderat ge-
nus actionis: vt.ff. de iudi.l. non videtur. et q ante litem cō-
testa. non dicitur quis agere sed agere velle: vt.ff. rem ra. ha.
l. hoc amplius. in princi. nec interrūpit prescriptionem: vt.j.
de prescrip.xxx. vel.xl. an.l. siquis in rem.§. Fallit vt.s. quā-
do li. prin. da. fu.l.j. et.ij. Est litis cōte. cum iudex per narra-
tionem actoris: et responsionem rei incipit audire negociū:
q habet fieri hoc modo. et ita approbat consuetudo bonon.
¶ Primo citatur reus vt veniat respōsurus. et hec est simplex
postulatio. postq venit reus: offertur ei libellus: et dantur
ei dilationes: vt deliberet si velit contēdere. et hec est editio
actionis: vt in auc. offeratur. postq venit reus et delibera-
uit q vult contēdere. tunc medius iudex incipit negocium
audire. et accipit iudex libellum in manu sua et dicit actori.
dic mihi. credis tu habere ius petendi sm formam tue pe-
titionis. dicit actor sic. postea dicit reo: et tu credis habere
ius iuste resistendi: an debes qd est petitum. dicit reus. cre-
do habere ius resistendi et nego me ei teneri. certe ista est li-
tis contestatio per talem narrationem: et per responsionem
vtriusq partis et credulitatis initiatur lis et contestatur: vt
ar.s. de iuramē. ca.l.ij. in prin. et.s. de iudi.l. rem nō nouam.§.
patroni. et ideo no. q effectus litis est. q per litis conte. in-
choatur lis. vnde ante litem cōtest. lis non est cepta: sed in-
choanda: vt in auc. de liti.§. omnem. et ideo ante litem con-
testatam possunt opponi declinatorie exceptiones: et iudi-
ces delegati recusari. Sed post litem contestatam non re-
cusantur: vt.s. de iudi.l. cum apertissimi. et.l. cum specialis.
Item q ante litem conte. possunt opponi exceptiones de-
clinatorie postea non possunt: vt.j. de excep.l. penulti. et fi.

Item q per litis cōte. desinit res esse integra. vt.j. quomodo
et quando iudex. auc. qui semel. vnde dicimus soluitur man-
datum morte domini mandatis: re integra. vt.j. man.l. man-
datum. est res integra ante litem conte. lite conte. non soluit
mandatum nisi ex causa. vt.s. de procu.l. nulla. ex quo sequi
tur: q iurisditio iure nostro per solam citationem non perpe-
tuatur. sed per litis conte. vt.ff. de iur. om. iudi.l. et q in fi.l.z
per solam citationem iure canonico perpetuetur iurisditio.
vt extra de offic. iudi. dele. c. gratum. Item per litis contest.
efficitur quis in mora. vt.ff. de verbo. oliga.l. nemo.§.j. Item
per litis contes. omnis possessor bonefidei efficitur malefi-
dei. vt.ff. de peti. here.l. sed et si hac.l.§. si ante. Item per litis
conte. personales actiones efficiunt litigiose. vt.j. de litigio
sis.l.ij. et auc. ibi signata. Item per litis contest. interrumpit
prescriptio. vt.j. de rei vendi.l. more litis. Item per litis cō-
testa. perpetuatur actio ad.xxx. an. vel.xl. an. vt.j. de prescri-
ptione.xxx. vel.xl. an.l. sepe. Item per litis contesta. efficitur
vt si actio non competebat heredibus. lite contes. compete-
bat heredibus. vt.ff. si quis caut.l. si eum.§. iniuriarum. et in-
stit. de perpe. et tempo. act.§. sed et heredibus. Item per li-
tis contesta. efficitur vt si actio non competebat heredibus
lite conte. competit contra heredes. vt.j. ne ex delic. defun.
l. vnica. Item lite conte. in causa principali potest ferri sen-
tentia diffinitiua: non ante nisi in causa appellationis. vt.s.
de iudi.l. properandum.§. sinautem reus. et.j. de tempo. ap.
l. fi.§. illud. Item per litis conte. quis facit conditionem suā
meliorem non deteriorem. vt.ff. de nouat.l. aliam. et.ff. de re-
gulis iu.l. nemo. et.l. non solet. sed litis conte. non operatur
hoc vt impediat exceptiones introductas ad litem deciden-
dam. huic est q obijciunt peremptorie exceptiones. vt.j. de
proba.l. exceptionem. et.j. de except.l. si quidem. preterq in
tribus exceptionibus: que impediunt litis conte. vt est exce-
ptio rei iudicate trāsactionis et iurisiurandi. vt.s. de transa.
l. fratri. et ibi dixi. et.ff. de condi. indebi.l. elegāter.§. si post. et
hoc est expressum in noua constitutione domini pape extra de
litis contest. c. exceptionis peremptorie. ¶ Or segnori mō
super.l. ista formabo aliquas questiones et statim queritur.
fit litis contesta. cum iudex audire incipit negocium per nar
rationem et per responsionem vtriusq partis. et fit illis ver-
bis. vt.s. dixi. Sed nunquid fit litis conte. per narrationem
et responsionem negatiuam idest contradictoriam vel quasi.
An et per responsionem affirmatiuam? Dixerunt quidam q
per narrationem et responsionem negatiuam vel quasi. ver-
bigratia. dicit iudex actori. credis te habere ius petendi hoc
qd in petitione tua cōtinetur. dicit actor sic. postea dicit reo.
et tu credis te iuste defendere et negas te ei debē. dicit reus
domine non teneor ei in aliquo et nego me ei debere. quia
licet ei debuerim sicut in libello suo continetur. tamen ei
solui et sic opponit ei exceptionem solutionis. hoc quasi ne-
gat. et si non dicat se simpliciter debitorem fuisse: tamen dicit
se in causa condemnationis non esse. et pro eis inducunt.s.
de iudi.l. rem non nouam.§. patroni. Sed per affirmatiuam
responsionem dicunt: q non fit litis contesta. q non est con
tradictoria responsio qd oz esse argumē. illius.§. Alij dicūt
q litis contestatio fit per narrationem et responsionem ne-
gatiuam vel quasi: et affirmatiuam. et pro se inducunt.l. istam
in fin. quia loquitur generaliter. vnde generaliter debet in-
telligi. vt.ff. de pub.l. de precio. et indefinita vniuersali equi
pollet. vt.ff. de serui. rusti. predio.l. si seruitus. et ad idem fa-
cit.s. de iuramen. calū.l.ij. in princip. Sed in questione ista
distinguendum est sic. aut actor et reus communi cōcordia
veniunt ad iudicium extra ordinem aut ex ordine. Si ve-
niunt ad iudicem extra ordinem: vt fit tota die in ciuitate ista
q mutuo tibi.x. et tu promittis reddere ad diem et promittis
recipere preceptum.j. diem. postq ego denunciauero tibi:
et ego tibi statim denuncio q recipias. vnde venimus ad iu
dicē manu ad manum. et actor dicit iudici. domine iste debz
mihi.x. lib. dicit reus: bn debeo ei soluere ad talē diē de qua
fuimus concordes. si aūt de dilatiōe nō sunt cōcordes: tunc
precipit sm formā.l. municipalis. si est ciuis q soluat ad.x.
dies. si ē cōmitatiuus q faciat ei pceptum q soluat vsq ad
xxx. dies. sed si non esset forma legis municipalis: nec sunt

concordes de dilatione: tunc debet ei dare tempus: quod datur condemnatis: vt.ff.de iudi.l.si debitori.7.ff.de re iu/di.l.debitoribus.7 hoc casu nō fit litis conte.q2 nō est oblatus libellus: q2 h̄ non v̄r fieri animo contestādi litē.vt.ff.de le.ij.l.si domus.§.confitetur. Si aūt actor 7 reus veniūt ad iudicem ex ordine.verbigrā.dicit actor. faciatis citari talē qui dz mihi.c.vt veniat coram vobis. vn̄ iudex p̄cepit nun/cio vt citet eum.reus citatus venit coram iudice.dicit actor iudici: domine faciatis ei p̄ceptum q̄ soluat mihi. c.que dz mihi.dicit iudex: dbes tu ei.dicit reus: domine nimis hētis magnam voluntatē expediēdi istud negocium.si vult mihi dicere aliquid offerat mihi libellum. libello oblato: detis dilationes dilatorias.vnde iudex dicit.offeras ei libellum. oblato libello dat ei dilationes.7 postea veniunt ambo ac/tor 7 reus coram iudice. vnde iudex legit libellum 7 dicit actor: credis tu hēre ius petendi b̄m q̄ libello tuo continet̄ dicit actor sic.postea dicit reo: 7 tu credis te habere iustam cām te defendendi: 7 negas ei deberi.dicit reus.domine cōfiteor q̄ ei debeo.c. b̄m q̄ libello suo continetur. Certe h̄ casu ista confessio h̄r pro litis conte.ita q̄ non erunt ptes iudicis in cognoscendo sed in diffiniendo.vnde fert sententiam diffinitiuā condēnatoriā: vt.ff.ad.l. aquil.l.proinde.§.vlti.7 quia de qua re cognoscet iudex de ea pronunciare cogendus est.vt.ff.de iudi.l.de qua re.7 sic intelligo.j.de con/fessis.l.vnica.7 ibi dicam.7.ff.de confes.l.j. Quidam tamen dixerunt q̄ siue ex ordine siue extra ordinem veniant actor 7 reus coram iudice q̄ fit ei preceptum. ¶ Secundo que/ro quid si actor petit 7 reus obijcit exceptionem. nunquid per hoc fit litis conte. Distinguo.quia aut reus opponit ex/ceptionem declinatoriam.aut peremptoriam.aut dilatoriā. Si reus obijcit exceptionē declinatoriā.non sum de foro vestro vel non estis competens iudex: vel tempus est feria/tum? Certe per hanc exceptionem non fit litis conte. cum ante litis conte.huiusmodi exceptiones opponi debeant.vt j.de excep.l.penul. 7 vlti Si autem reus obijcit p̄emptoriā exceptionem.puta quia confitetur.q̄ mutuasti. sed dicit q̄ soluit: vel fecisti ei pactum de non petendo in perpetuū.vel q̄ obtulisti ei iusiurandum.7 iurauit: h̄ casu fit litis conte. vt.ar.j.de proba.l.j.7.j.de excep.l.si quidem. 7.ff.de rei vē. l.officium. Si autem opponit reus dilatoriam solutionis: quia dicit reus bene debeo: sed non venit dies solutionis. certe per talem exceptionem bene cōtestatur lis.cū lex vo/luit opponi in initio huius exceptiones: vt.j.de proba.l. ex/ceptionē. ¶ Sz denuo quero super.l.ista dixi q̄ litis cōte. habet fieri.si ita dicit iudex actori.credis tu habere ius pe/tendi b̄m q̄ in petitione tua continetur. dicit actor.domine credo.postea dicit reo.7 tu credis habere ius resistendi an debes qd̄ est petitum.dicit reus domine. credo me habere ius resistendi.7 non debeo qd̄ petitum est. ¶ Sed quid si reus simpliciter dicat domine nihil ei debeo.quando iudex interrogat eum si debet.nūquid est ꝯte.litis facta? Rn̄.sic vt preal.l.rem non nouā.§. patroni. sed in sacramēto calūnie inducitur postea credulitas. ¶ Sed denuo quero super.l. ista per quas personas fit litis conte? Dicunt qdam.q̄ per principales tantum.sicut 7 de calūnia iurat̄: vt.s.de iureiu. ca.l.ij.in prin.7 auc.principales.7 pro h̄ videt̄ etiam facere decreta.extra d iudicijs.c.pastoralis. Sed verius est vt possit fieri per p̄ncipales p̄sonas 7 per alias legittimas p̄sonas vt per p̄curatores: vt.s.de procu.l. neqz.7.l.p̄curatoribus. 7.ff.de administra.tu.l.j.§.sufficit.nec ob.s. de iureiu.l.ij.q2 illa non prohibet.q̄ litis conte.non fiat per p̄curatorē: Itē non ob.decretalis illa.quia illa similiter non prohibet quin litis conte.non fiat per procuratorē. sed dicit: q̄ potius fit per principales personas: ne malitia cōmittat̄. ¶ Sz dnuo quero super.l.ista.non inuenit̄ in actis: q̄ fuerit facta litis contestatio.sz super principali negocio inueniūtur positio/nes 7 date dilationes. nunquid. intelligitur litis contesta/tio facta? Dicunt quidā: q̄ sic.vel potest dici: q̄ diuersi sunt actus initiandi lites. Primus actus initiandi est litis ꝯte. Alius est examinādi negociū: vt.s. de iudicijs.l. iudices. vn̄ nō itelligit̄ liti ꝯte.facta.7 h̄ videt̄ expressum ex̄ de elec. c.dudū.7.c.clerici. ¶ Sed denuo quero, qd si in presentia iudicis actor reo.debes mihi.x.que a te petij. b̄z qd̄ in peti/tione mea continetur. Reus rn̄dit.non debeo nunqd est facta conte.litis? ¶ Sed denuo quero.qd si in p̄sentia iudi/cis tabellio dicit actori credis te habere ius petēdi: b̄m qd̄ in petitione tua continetur.dicit actor.certe sic.7 postea di/cit reo.7 tu credis habere ius resistendi.dicit reus credo.7 ita scribit in actis: nunquid est facta litis conte.videtur q̄ non: quia litis conte.habz fieri per iudicem. Sz verius est vt videatur facta litis conte. propter p̄sentiā iudicis vt ar. ff.de ver.ob.l.si p̄curatori presentis.7 qui per aliū facit 7c̄. vt.ff.de admi.tu.l.ita autem.§.excessisse. ¶ Sed denuo que/ro dixi q̄ litis conte. fit per litis narrationem 7 rn̄sionem vtriusqz partis cum iudex negociū audire incipit.7c̄. vt.s. dixi. ¶ Sed quid si respondeatur a reo: sicut fit in curia ro/mana.7 in ciuitate ista.7 maxime in magnis 7 arduis cau/sis.nam exquo reus vocatus est ad iudicium: 7 elapse sunt dilationes deliberatorie.scilicet vtrum vellit cedere vel cō/tendere: 7 disputatum est super edictione actionis: dicit iu/dex actori habes ius petendi b̄m qd̄ in petitione tua.conti/netur.dicit actor.domine sic.7 postea dicit reo. 7 tu credis habere ius resistendi.dicit reus: domine audiatis me parū 7 incipit contionari 7 incipit dicere. domine iudex ea que proferam coram vobis: non profero coram vobis vt coram iudice 7 in iudicio.sed vt coram amico 7 extra iudicium.7 si dicerem aliqua verba: que viderentur facere litis conte. protestor: q̄ non dico eo animo litem contestandi.7 tu ta/bellio scribe postea vadit ante 7 dicit.domine iste petit a me c.libras.certe domine dico me istum bonum hominē nnnq̄ vidisse.vnde attendite: quomodo est verum qd̄ ipse dicit. vnde dico me ei nihil debere.dicit actor scribe.q̄ lis est cō/te.dicit reus non scribas. quia ego fui protestatus: q̄ non dicebam animo litem contestandi. modo quero nunquid videatur li.cōte.facta? Certe in questione ista dominus Azo in summa huius ti.scripsit indistincte q̄ ista protestatio fa/cit: q̄ lis conte.non fit: quia protestationis multum operantur: vt.ff.quibus mo.pig.vel hypo. sol.l. si debitor.§. j.7.ff. de vsufr.l.sed 7 si quid inedificauerit.in fi.7.ff.de aqua.co.7 esti.l.pe. Item tales protestationes multū operantur.pro/batur.ff.de ne.ge.nensenius.7.ff.de relig.7 sump.fu.l.at si/quis.§.labeo.7.j.de rei ven.l. si fundum. Alij voluerunt di/cere litem conte.esse. 7 licet protestatus fuerit ante. postea respondendo super negocio principali videtur a protesta/tione recessisse: vt ar.ff.lo.7 conduc.l.cum in plures.§.locator horrei: vt.ff.de le.j.l.si mihi 7 tibi.§.i legatis. Item quia si aliquis appellat 7 accipit postea diem 7 ad soluendum videtur recedere ab appellatione: vt.j.de re iudi.l.ad sol/uendū.7 ar.ff.de pactis.l.cū tale.7 ar.de iure do.l.diuus. §.licet. Item quia lex videtur velle q̄ si soluo indebitū animo non repetendi: mihi repetere non licet: vt.ff.de condic̄. inde.l.qd̄ quis. Sed dominus Azo dicit.q̄ non ob. quia per contrarium factum quis renunciat iuri suo: quia illud est verum.si protestatio.non precessit.sed hic precessit pro/testatio.vnde si postea incontinenti dico aliqua videor dixisse cum protestatione: quia que in prefationibus dicun/tur 7c̄.vt.ff.de verb.ob.l. ticia.§.idem respondit.7 insti.ad l.aquil.§. ceterum. Item dicebat ipse non ob. illa.l.q̄ qsqz iur̄.quia in.l.illa debet poni ita casus: vt soluatur illa.l.con/tra.s.7 ponitur in ea ita casus.ego soluebam tibi.c. indebi/te animo non repetendi.sed q̄ gerebam in mente non exprimebam ore.sed secus si solui indebite animo non repeten/di.expressum: vt.ff.de condic̄.inde.l.iij. ¶ Segnori in que/stione ista potest ita distingui.aut iudex admisit talem pro/testationem aut non admisit sed reprobauit. Primo casu quando iudex admisit talem protestationem: nec reproba/uit sed tacuit.si postea processit in negocio principali talis protestatio impedit litis conte. quasi in responsione intelli/gatur repetita: quia que in prefationibus dicuntur 7c̄.vt in preal.l.ff.de verbo. oblig.l.ticia.§. idem rn̄. Si autem non admisit talem protestationem: 7 reprobauit. vt quia di/xit iudex amice non recipio tuam protestationem.sed nisi essem in h̄ loco bene audirem te sicut amicum. sed nunc volo expedire causas: pro quibus nunc sedeo. vnde mihi

vt iudici

vt iudici loqueris. quicquid dicis quo casu. si super princi-
pali negocio rn̄dit dico litem eē cōte. ⁊ a sua ꝓstatione vr̄
recessuꝫ. ⁊ ad h̄ faciūt due. ll. que dicūt: ꝙ si ꝯuenio te actio
ne tutele ⁊ obijcis mihi cōpēsationem: si iudex illaꝫ cōpēsa
tionē nō reprobat. nō ob. tibi except. rei iudi. quin ꝯrio iu-
dicio tutele agas. sed secus est si iudex reprobauit compēsa
tionē. nā tūc ob. tibi excep. rei iudi. vt. ff. de neg. ge. l. sinautē
§. vl. ⁊. ff. de cōpēsat. l. qđ in diē. §. si ratione. ⁊. ff. de contrari.
iu. tu. l. j. §. qd ergo. ¶ Or segnori super. l. istam habetis si-
gnatas duas auctenticas. ⁊ vna incipit. offeratur. ⁊ alia in-
cipit libellum. ⁊ quā primo legatis. non est vis ego tamē pri
mo legam vobis auctenticam illam. offeratur. vnde videa-
tis eam quia bona est.

Offeratur. A. Auc. ista nō legitur sup. l. C. vt
corrigat eā. sed legit vt ponat quedā pam-
bula que debēt ꝓcedere litis ꝯte. sine qbus
si perueniret ad litis ꝯtest. nō valeret litis
conte. facta. ⁊ h̄ auc. dicit duo. primo dicit
ꝙ libellus precedit litis conte. qꝛ primo actor dꝫ offerre li-
bellū reo. oblato libello debēt prestari sportule ab actore ⁊
a reo. ⁊ reus dꝫ dare fideiussores iudicio sisti. ⁊ ipsi reo de-
bent dari inducie deliberatorie. xx. dierū in quibus delibe-
ret cedat vel contēdat. ⁊ interiꝫ si iudex est ordinarius reus
poterit petere aliū iudicē sibi associari. Uel si est delegatus
poterit cū recusare nisi eēt delegatus q iā petitus esset alio
recusato: qꝛ tūc non liceret reo eū recusare his itaqꝫ factis.
adueniēte die reus presens dꝫ interrogari an inducie deli-
beratorie sint elapse. qđ non solū patebit ex eius rn̄sione: sꝫ
etiā ex libelli subscriptiōe. ꝙ si sint elapse tūc peruenit ad li
tis ꝯtes. Secūdo dr̄ si litis conte. non sit predicta forma illa
litis cōte. pro nihilo hr̄. hoc dicit ista auc. videte summariaꝫ
expositionē lr̄e. Tex. offeratur. sub. reo ab actore: vt indicat
auc. si quis. ⁊ auc. generaliter. que est signata. s̄. de epis. ⁊ cle.
l. j. vel pōt dici offerat. s. a iudice quasi actor tradat iudici iu
dex reo vel ab aliquo alio mādato iudicis. Tex. ei scilꝫ reo.
Tex. qui ad iudiciū vocat. qꝛ reus vocatur ad iudiciū: qꝛ iu
dicium redditur in inuitū: vt. ff. de verbo. obli. inter stipul. §. j.
Tex. libellus idest petitio in scriptis in qua continētur. iiij.
vel. v. Quis petat. ⁊ ita actor. a quo petit. ⁊ ita reus. Quid
petatur. ⁊ ita q̄titas siue res. Uel quid quale q̄tum quare
petatur. ⁊ ita causa quo iure petatur. ⁊ ita nomen actionis
vt plene dixi. s̄. de edendo. l. edita actio. vnde amplius hic
non tango ⁊ ita libellus vocatur hic petitio in scriptis ob-
lata. ⁊ sic se habet hodie vulgare nostrum. qꝛ dicit reus: no-
lo respondere nisi detur mihi libellus. olim dicebatur recla
mo. vnde no. ꝙ dictio ista libellus sumitur equiuoce in iure
nostro. Aliquando sumitur libellus idest petitio in scriptis
de quo. s̄. proxi. dixi sic. ⁊. s̄. de epis. ⁊ cleri. auc. generaliter.
⁊ habetis in auc. libellum. Et dicitur libellus petitio in scri
ptis oblata: quia scribitur in modica cedula: ⁊ ita libellus
est nomen diminutiuuꝫ libri magni. Aliquando dicit libel-
lus: libellus supplicatorius per quem petitur iudex dele-
gari. de quo habuistis. s̄. de diuersis rescriptis. l. si libelluꝫ
de communi causa. ⁊. ff. de in ius vocā. l. libertis. ij. ⁊ sic lo-
quitur. j. quando li. princip. ob. faciē. lit. contesta. Aliquan-
do dicitur libellus idest iudicis delegatio que fit ab ordi-
nario in modica cedula sic fit dum dicimus vbi decretum
est necessarium. illud per libellum iudex explicare non de-
bet. vt. ff. de offic. proconsul. ⁊ lega. l. nec quicq̄. §. vbi decre
tum. ⁊. ff. de regul. iuris. l. omnia. ⁊. l. vbicunqꝫ. Aliquando
dicitur libellus cautio: siue globa. vnde dicimus libellum
famosum carmen. vt. j. de famosis li. in ipsa rubrica. ⁊. l. vni
ca. Aliquando sumitur libellus pro procuratoria. ⁊ ita su
mitur in. l. que dicit excusare se debꝫ tutor per libellū idest
per scripturam in qua constituit talem procuratorem ad se
excusandum. vt. ff. de excusatio. tuto. l. excusare. ⁊. l. scire. §.
potest autem. Aliquando dicitur libellus panis subcine-
ritius ⁊ azimus. vnde dicitur libellus idest tortella que fit
paruis pueris: sed focatina datur magnis. ⁊ in hac significa
tione sumitur. s̄. de epi. audi. l. iudices. Aliquando dicitur
libellus codicillus ad differentiam testamenti quod est ma-
gnus codex. qꝛ in testamēto datur hereditas ⁊ adimitur. sed
in codicillis non: vt. j̄. de fideicō. l. ⁊ in epistola. Aliqn̄ dicit
libellus paruus liber ad differentiā magni libri: vt liber ca-
tonis. qꝛ sequit in littera. Tex. ⁊ exinde. i. deinde vel ab ide.
Tex. prebitis ⁊ prestitis tam ab actore q̄ꝫ a reo: vt. j̄. de fru.
⁊ li. ex. l. fi. Tex. sportulis. qd sit sportula. dixi. s̄. de sportu. ⁊
diuer. sump. in ipsa rubrica. ⁊ dant iste sportule ꝓiudicatura
cause ⁊ pro apparitiōe. Et qd prestet ꝓiudicatura vr̄ dicere
lex in delegato ꝙ in initio duos aureos ⁊ i fine alios duos:
vt in auc. de iudi. in fi. al's. §. ne aūt. In ordinario aūt iudice
non est. l. determinatū vnde cōmittit ꝯsuetudini illius ciui-
tatis: vbi qđ est. sed incertis ꝑsonis inuenimus. l. determi-
natum quid prestet sportulaꝝ nomine vt in clericis: vt. s̄. de
epis ⁊ clericis. l. oēs. ⁊ auc. sed hodie. Item sunt quedā que
habent priuilegiū. vt ꝑstent minores sportulas: vt. j̄. de agē.
in rebus. l. vlti. li. xij. ⁊. j̄. de fruc. ⁊ lit. expen. l. vlti. Tex. data
fideiussione iudicio sisti. Tex. petat associari. sub. cum iudex
ille est ordinarius: vt. s̄. de iudi. auc. si vero. Tex. vel recuset
eum sub. cuꝫ iudex ille est delegatus. qꝛ ordinarius non re-
cusatur: vt. s̄. de iudi. l. apertissimi. Tex. petij. sub. qꝛ illuꝫ re-
cusare non poterit: qꝛ semel approbatū amplius reprobare
non licet: vt. ff. de neg. ge. l. pomponius. ⁊. j̄. de sent. ⁊ inter.
om. iu. l. cuꝫ pap. Tex. h̄ tempus. s. xx. diex. ⁊ ita no. ꝙ ista est
vna de interrogationibus: que fiunt ante litem ꝯte. Sunt ⁊
multe alie. vt dicemus. j̄. de cōfessis. l. vnica. ⁊. ff. de int. act.
l. j. Tex. subscriptione. qꝛ forte tempore huius cōstitutionis
scribebat dies: quo dabat libellus. ⁊ sic ꝫm illud hodie vr̄
esse in vsu. Tex. quā. s. subscriptionē. in initio facere debēt.
sub. in ipso libello. sed si nō fiat in ipso libello nō valꝫ vt su-
bijcit. licet ergo incipit scđm dictū huius auc. ⁊ legitur sic.
qꝛ debet offerri libellus. ⁊ debēt dari inducie deliberatorie
⁊ alia que dicunt hic necessaria debent ꝓcedere litis conte.
his non precedētibus litis conte. nō valet. Tex. tota al's ci-
tra pro nihilo ē. i. ipso iure nullius momēti ē: qꝛ qđ fit. l. pro
hibente. pro infecto debet haberi: vt. s̄. de le. ⁊ consti. l. non
dubium. Uel pōt legi ita. Tex. litis cōte. qꝛ libellus debet
offerri. ⁊ debent dari inducie. si intra inducias cogatur lit.
conte. pro nihilo est lit. conte. i. nullius est momenti. sed dic
mihi si facta est litis cōte. sine libello: nunqd perpetuat act.
ad. xxx. annos. ⁊ interrūpit prescriptionē? Dicunt quidam:
ꝙ litis contesta. est pro nihilo q̄tum ad sententiaꝫ diffiniti-
uam: qꝛ ipso iure nō valet. sed habetur pro aliquo: quia in-
terrumpitur prescriptio: vt. j̄. de prescript. xxx. vel. xl. ann. l.
sicut: qꝛ ista auc. non negat quin perpetuetur actio vel in-
terrumpatur prescriptio: vt dicit lex illa. sed ista auctē. dicit
ꝙ si non est factum hac forma ꝙ non valet. alij dicunt ꝙ nō
interrūpit prescriptionem: nec perpetuat act. vt. arg. huius
auc. in fi. ¶ Or segnori super auc. ista diligenter est insistē-
dum statim ad auc. istam ponam tria contraria. postea subij-
ciam aliquā diuisioneꝫ: ⁊ postea plures questiones. Et pri-
mo signatur contra h̄ modo. vos habetis hic: ꝙ offertur li-
bellus reo vocato ad iudicium ⁊ reuꝫ debere satis dare iu-
dicio sisti. sed lex videtur contra. ff. qui satisda. co. l. sciendū
in prin. Preterea non videtur hodie satisdare debere suo
nomine conuentus vt insti. de satisda. §. sed hodie. Ad solu
tionem cuius contrarij quidam dicunt: ꝙ ibi dicitur: hic
corrigitur. nam olim si possidebat immobilia non satisda-
bat. hodie sic vt hic: quia illud ius vetus h̄ ius nouum. ⁊ nō
est nouum ⁊c. vt. ff. de le. ⁊ se. con. l. non est nouuꝫ. que solu-
tio non placet: qꝛ legum correctio est vitanda: vt. j̄. de ap. l.
precipimus. in fi ⁊ in cor. auc. de administr. in fi. ⁊ qꝛ in cor.
auc. vnde h̄ auctē. sumitur: non sunt aliqua verba que pa-
tiantur: ꝙ velint corrigere. l. sciendum. vnde dicimus quod
dicit hic auc. debet intelligi ꝫm determinationem illius
l. quia reus satisdat iudicio sisti: si non possidet immobi-
lia: quia promptum est leges legibus concordare. vt in-
fra de inofficio. donat. l. vnica. ⁊ quia posteriores. ll. inter-
dum ꝫm priores intelliguntur: vt. ff. de legit. ⁊ senatus con-
sul. l. sed ⁊ posteriores. Et non ob. §. sed hodie. quia non
facit ad rubum: quia loquitur in satisdatione iudicatum
solui. hec. l. loquitur in satisdatione iudicio sisti. ¶ Sed
de nuo ad illud quod hic dicitur ꝙ reus oblato libello

datis sibi iudicijs deliberatorijs ante litem conte. potest iu
dicem ordinarium petere associari. vel delegatum potest
recusare. nisi sit ille quem petijsset sibi dari alio recusato. sz
videtur ꝙ aliquis non possit petere iudicem sibi dari. vnde
videtur contra. ff. de iudic. l. obseruandum. Ad qꝺ quidam
dicunt. ꝙ iudex petitus non debet dari: nisi iudex respiciat
ad verecundiam petiti iudicis: ⁊ ħ respexit. vel dicunt qꝺ
ibi dicitur hic corrigitur. vel potest dici vt seruat romana
curia. si vtraqꝫ pars est presens. s. actor ⁊ reus. si vnus iudex
est dandus non datur iudex petitus ⁊ ita intelligitur lex ob
seruandum: sed si vna pars est presens ⁊ altera absens tunc
datur ad voluntatem petentis ⁊ ita intelligitur ħ. sed si plu-
res iudices sunt dandi: tunc vnus datur pro reo alter pro
actore. tertius ponitur ibi pro curia romana. ¶ Sed denuo
opponitur ad auc. istam: quia ħ auc. videtur velle ꝙ non
potest fieri causa sine libello: quia dicit offeratur ei libellus
sed lex videtur velle: ꝙ causa momentarie possessionis pos
sit agi sine libello: vt. j. vnde vi. l. momentarie possessionis.
Ad solutionem cuius contrarij consueuit dici duobus mo
dis. Et vno modo sic. aliud in petitorio iudicio: qꝛ ibi offer-
tur libellus. vt hic. Aliud in possessorio iudicio. quia ibi nō
offertur libellus. vt ibi cum maiorem cause cognitionem
desideret petitorium ꝙ̄ possessorium: vt. s. ti. proxi. no. Uel
potest dici ꝙ illa que signatur pro contra debet intelligi ẜm
antiqua tempora. ẜm qꝺ erat in electione actoris: vellet
experiri cum libello vel sine libello: vt. ff. de edendo. l. j. §.
j. Preterꝙ̄ in conuentione illustrium personarum: vt. j. de
dig. l. quotiens vel. x. sed hodie secus: vt in auc. nostra. Ad
solutionez huius contrarij: ⁊ vt plene liqueat articulus iste
cum queritur. an negocium ciuile: vel criminale debeat agi
cum libello: ita distinguo: vt consueui distinguere. aut li-
bellus petitur ⁊ offertur datur vel prestatur. aut nec peti-
tur nec offertur. aut petitur sed non offertur. aut offertur
sed non petitur. In primo casu. cum libellus petit̄ ⁊ offer-
tur. verbigratia. facit actor citari ad ius reum dicit actor.
dominus iste debet mihi. c. dicit reus offeras mihi libelluz
hic petitur. actor offert ħ casu debent dari inducie delibe-
ratorie ⁊ eis elapsis lis debet contestari: vt in auc. nostra:
non autem pedente dilatione deliberatoria debet ius con-
testari: vt. j. de dilat̄. l. siue pars. ⁊ postea debet iurari de ca-
lumnia. vt. s. de iureiuran. ca. l. ij. in prin. ⁊ alius ordo iuris
debet seruari. al's non valet litis conte. vt in auc. nostra. in
fi. ⁊. j. de sen. ⁊ interlo. om. iudi. l. prolatam. ⁊ hoc est verum
in causa principali. sed in causa appella. ẜm iura nostra nō
offertur libellus vel petitur quia satis est. si super principa
li petitur ⁊ offertur. vt. j. de tempo. appel. l. vlti. §. illud.
¶ Et statim circa ħ quero ita. dixi ꝙ dantur dilationes de-
liberatorie. sed quid erit. petitus est libellus ⁊ oblatus sed
inducie deliberatorie date non sunt. ⁊ ħ iam vidi defacto.
nam venit actor ⁊ petit a reo. c. dicit reus. offeras mihi li-
bellum. actor offert libellum. quia habebat eum paratum
duz dominus iudex deberet dare inducias deliberatorias.
interrogauit actorem credis tu habere ius petendi ẜm ꝙ
in petitione tua cōtinet? Dicit actor. certe sic. postea interro
gauit reum an crederet habere ius resistendi. dicit reus.
certe sic modo queritur an valeat processus. putabat domi-
nus meus ꝙ non. Sed ego ita distinguo. si non sunt date
dilationes deliberatorie ex voluntate vtriusqꝫ partis tenet
processus: quia rigor iuris pactis litigantium mitigari po-
test. vt. j. de appel. l. vlti. in fi. ⁊. ff. de ferijs. l. j. in princi. Si
autem ħ non est de voluntate litigatorum immo est inuito
reo. verbigratia. actor obtulit libellum reo. dicit reus iudici
detis mihi terminum ad deliberandum. dicit actor. domi-
ne. ipse non petit nisi causa fugiendi. dicit ei. reus domine
iudex non credatis ei. quia videtur mihi ꝙ nimis creditis
ei. iudex fatuus: quia iste dixit ei ita precepit sub banno. x.
librarum ꝙ non separet se ab eo quin contestaretur litem.
vel cepit eum per capillos ⁊ dixit ei. tu non separabis te a
me quin contesteris litem. vnde dicit reus domine conte-
stor litem sed viribus preture. coactus. hoc casu puto ꝙ nō
teneat processus. vt in auc. nostra in fi. ⁊. ff. de iudi. l. ij. in fi.
⁊. ff. de auc. pres. l. j. in fi. In secundo casu cum libellus non
petitur nec offertur. verbigratia actor facit citari reum in
ius. dicit actor: debes mihi. c. dicit reus nescio quid dicas.
dicit iudex quelibet pars probet quicquid vult vsqꝫ ad ta-
lem diem. dicunt quidam vt Ja. ꝙ tz processus: quia licz nō
possit remitti libelli oblatio expresse tacite sic ad instar iur.
iur. ca. vt. s. de iureiur. calum. l. ij. §. sed quia alij vt Azo ⁊
Hu. dicunt ꝙ nō tenet processus: vt in auc. ista in fi. ⁊ quia
libelli oblatio non potest remitti expresse: vt. s. de episco.
⁊ cleri. auc. generaliter. in fi. nisi forte actor non teneretur
offerre libellum ex pacto: quia tunc valeret processus vt. j.
de priuil. sco. li. x. l. vlti. ⁊ de hoc. j. plenius dicam. In tertio
casu cum petitur libellus sed non offert̄. verbigratia. actor
facit reuz in ius citari venit reus ⁊ dicit actor: debes mihi
c. dicit reus: offeras mihi libellum in scriptis. dicit actor:
non debeo. nec petis nisi causa fugiendi. vnde iudex facit
procedi in causa sine libello: nunquid valz processus? In
casu isto subijcienda est regula ⁊ instantia regule ħ est regu
la ꝙ libellus reo petenti offeratur in ciuilibus: vt in auc. no
stra. ⁊ in auc. libellum. ꝙ̄ statim habetis. vt. s. de episco. ⁊
cle. auc. generaliter. in fi. ⁊ idem in criminalibus: vt. ff. de ac
cusa. l. libellorum. ⁊. ff. de pri. delic. l. vlti. Sed olim erat in
electione actoris vellet offerre libellum vel non: vt. ff. de
edendo. l. j. §. j. ⁊ in. l. contra. j. vnde vi. l. momentarie.
in fi. vbi in conuentione illustrium personarum in quibus
⁊ olim ⁊ hodie offertur libellus: vt. j. de digni. l. quotiens.
li. x. Sed hec regula fallit cum lites sint breues ⁊ maxime
vilium personarum ⁊ dicuntur breues lites ẜm consuetu-
dinem loci in ciuitate boñ. infra summam. xx. solidorum. vel
ẜm qualitatem personarum. nam inter duos ribaldos ma-
xima questio est de cratere vini ⁊ in similib⁹. sed inter duos
principes breuis lis. c. marcarum argenti. ⁊ in similibus:
vt. s. de iudi. l. sed ⁊ si. §. j. ⁊. ff. de ali. ⁊ ci. le. l. j. in fi. ⁊ in auc.
de man. princi. §. sit tibi quoqꝫ. iij. col. Item fallit cum duo
clerici litigant apud proprium episcopum vt in auc. vt cle-
rici litigant apud proprium episcopum con. §. sancimus.
vij. col. Item fallit cum administrator deposito officio: re-
manet in prouincia. vt reddat rationem sui actus. vt in auc.
vt iudices sine quoquo suffra. §. necessitatem. Uel potest
dici: ꝙ in predictis tribus casibus cognoscitur ex non scri-
pto: idest sententiatur sine scriptis. Item fallit in alijs ca-
sibus cum de plano cognoscitur: vt si placet actori non te-
neatur offerre libellum. sed si vellit offerre libellum potest
⁊ ciuilibus notamus exemplum sic. peregrinus vel merca-
tor dum videt se in periculo mortis: discaltiat se ⁊ extrahit
sibi vestes quando videt naufragium paratum. saltat in
aqua tandem liberatus est a naufragio. venit ipse ⁊ stat in
littore maris ⁊ intuetur quo vadant vasa sua. ⁊ prosequitur
ea. mali homines currunt ibi. ⁊ quilibet accipit qꝺ potest.
venit iste ad iudicem: ⁊ dicit ei. domine passus sum nau-
fragiuz. res mee delate sunt ad littus maris: ⁊ multi habent
de eis. ħ casu iudex debet cognoscere de plano: idest sine
libello: vt. j. de naufra. l. de submersis. li. x. Item cognosci-
tur de plano. idest sine libello in leuibus criminibus. vt si
dicatur ꝙ abstulisti vetule gallinam vel oua: vt. ff. de accu. l.
leuia. ⁊. ff. ad. l. iul. de adult. l. miles. §. sexaginta. Item fallit
vbicunqꝫ iudicis officium misericorditer imploratur. ver-
bigratia. venit mulier cum filio anniculo ad iudicem ⁊ di-
cit ei. domine iste filius meus non habet tutorem prodeo qꝛ
vsurpantur iura sua. detis ei tutorem. hoc casu dz cognosce
re iudex de plano. l. sine libello. vt. ff. de iur. om. iudi. l. j. Itē
est exēplū: venit quis ad iudicē: ⁊ dicit ei. domine talis vult
per viz ingredi domū meā defendatis me. dicit iudex offe-
ras ei libellum. nunqnid debeo? certe nō. vt. ff. de offi. psi. l.
illicitas. Item si ego conuenio te de personali actione vt
heredem. ⁊ obtuli tibi libelluz. ⁊ postea dico cogatis eū re-
spondere: si est his vel nō. dicit ipse offeras mihi libellū nū
quid debeo? certe non. vt. ff. de interro. actio. l. j. ⁊. l. qui inter
rogatus. ⁊. l. si defensor. §. illud. Itē est exemplum si aliquis
edificat in meo. vnde vado ad iudicem ⁊ dico ei. domine ta-
lis edificat in meo: mittatis ei dicere vt abstineat. dicit iu-
dex offeras libellū: certe non debeo: vt. ff. de ope. no. nun. l.
de pupillo. §. meminisse. Itē est exēplū si aliquis institutus
ē rogatus

est rogatus restituere mihi hr̃ditatē ⁊ ipse non vult adire ⁊
est in articulo mortis. si moritur nõ trãsmitteret hereditatē.
hoc casu non dʒ offerri libellus: vt. ff. ad trebel. l. ille a quo
§. j. ⁊. §. tempestiuum. ¶ Or segnori hẽtis hic vbi libellus
petitur ⁊ non offerr̃ regulariter non valet ꝓcessum lʒ secus
fit in casibus exceptis. ¶ Sed quid erit. petitur libellus ⁊
actor non rñdet ad hoc: sed ponit se in alijs verbis ⁊ reus
non insistit contra hoc vt' offeratur libellus: vñ processum
est ad contestationē litis: valebit ne iste processus? Et certe
dicunt qdã ꝙ sic: qꝛ recessum vr̃ a petitione libelli per cõ-
trarium factuʒ: vt ar. j. de iure do. impe. l. ij. sed verius est vt
dicamus ꝙ nõ valet ꝓcessus: vt in auc̃. ista. ¶ Sed denuo
q̃ro. petit̃ libellus a reo. dicit actor: non dʒ offerri libellus.
iudex interloquitur libellũ offerẽdũ nõ esse. ꝓcessum est ad
cõtes. litis: valebit ne ꝓcessus? Dicunt quidã ꝙ sic: vt ar. ff.
de minoribus. l. pretor ait. §. permittĩ. Item qꝛ non debet
circumueniri ille qui litigauit cum reo auctoritate iudicis:
sicut nec legali auctoritate qs nõ dʒ decipi: vt. s̃. de his qui
ve. eta. impe. l. ij. Sed verius est ꝙ nõ valeat iste ꝓcessus: qꝛ
interlocutoria iudicis non põt rigorem iuris mutare: vt. ff.
de regu. iur. l. factum. ⁊. ff. de rebus eoruʒ qui sunt sub tuto.
vel cura. l. magis. §. si res. In quarto casu. s. cum libellus
offertur sed non petitur: si quidē recipit̃ valet ꝓcessus: vt in
prin. aucten. nostre. si autē nõ recipitur imo reus recusat: vr̃
ꝙ teneat processus: qꝛ libelli oblatio est introducta fauore
rei: vt in auctē. nostra. ⁊ in inuituʒ beneficiũ non confertur:
vt. ff. de regulis iur. l. inuitĩ. qꝛ licet vnicuiqʒ regulariter re-
nũciare his q̃ pro se ĩtroducta sunt: vt. ff. ð mino. l. si iudex.
¶ Or segnori modo circa auc̃. istam subijciã quasdã que-
stiones. vos habetis hic ꝙ ei offertur libellus qui ad iudi-
cium vocatur: sed nunquid dʒ offerri libellus ei qui vocat̃
coraʒ arbitrio: sicut offertur si vocatur corã iudice? Quidã
dicunt ꝙ non: vt ar. s̃. de epi. ⁊ cle. auc̃. generaliter in fi. sed
verius est vt vos dicatis ꝙ coram arbitro dʒ offerri libel-
lus: sicut coram iudice: vt arg. s̃. de arbi. l. cum antea. ⁊ quia
arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt. ff. de arbi. l. j.
Nec ob. predicta aucten. qꝛ non intelligitur ibi in fi. cum
litigatur apud arbitruʒ: sed loquitur de satisdatione illa nõ
perducenda ad finem. Vel potest dici ꝙ illa aucten. intelli-
gitur cum de consensu vtriusqʒ partis remittitur libellus.
¶ Sed denuo quero. vos habetis hic ꝙ offertur libellus
reo. ⁊ prebitis sportulis ⁊ datis fideiussoribus iudicio si-
sti: dantur dilationes deliberatorie. xx. dieruʒ. sed nunquid
potest illud tempus prorogari vel artari ex causa? Dicunt
quidam ꝙ non. ar. eius quod dicit auctē. ista in fi. ⁊ argu. ff.
de re iudi. l. si se non obtulit. §. si ex conuentione. Alij dicũt
ꝙ non potest prorogari istud tempus: sed artari. ⁊ pro sua
opinione inducunt. j. de dila. l. siue pars. ⁊. l. vlti. Sʒ verius
est vt dicamus ꝙ istud tempus potest: ex causa prorogari: ⁊
ex causa potest artari: ⁊ ita tota die fit in ciuitate ista. quia
tempus qð datur iudicatis ex causa artatur ⁊ ex causa pro-
rogatur: vt. ff. de re iudi. l. qui pro tribunali. ⁊ pro hoc vide-
tur. l. expressa. ff. de iudi. l. ad peremptorium. ⁊. l. nunq̃ʒ. se-
cus tamen dicimus in spacio. x. dierum. hodie statuto ad
appellanduʒ: vt. j. de ap. l. eos qui. in fi. ⁊ aucten. sed hodie.
Sed que est ratio quare aliud in tempore statuto ad appel-
landum: ⁊ aliud in tempore quod datur reo vt deliberet an
cedat vel contendat? Respondeo ratio est illa: quia in illo
tempore iudex nihil habet facere. Sed lex dat mihi illas in-
ducias. x. dierum. sed istud tempus. xx. dieruʒ artatur ⁊ pro-
rogatur: quia istud tempus dat iudex auctoritate huius
auctē. huius. ⁊ ipse est qui habet cognoscere. ¶ Or vltimo
circa aucten. istam formo questionem aliam talem. nunquid
potest remitti libelli oblatio tacite. verbigratia. voco te ad
iudicium: nec petis libellum nec offero ⁊ iudex cognoscit:
⁊ fert sententiam: nunquid valebit? Hec questio fuit de fa-
cto in ciuitate ista ⁊ valde ardua. ⁊ in questione ista fuit ad-
uocatus dominus Hu. ex vna parte: ⁊ dominus Iac. bal.
ex altera. ⁊ vtraqʒ pars bene produxit. c. testes. ⁊ q̃stio illa
fuit inter municipes cuiusdaʒ magne vniuersitatis: ⁊ inter
quosdam nobiles. nam quidaʒ nobilis contendebat se ha-
bere possessionem cuiusdam nemoris: ⁊ in illo ius habere.
q̃dã vniuersitas dicebat se ĩ possessionē illi⁹ nemoris fuisse
longissimo tempore. vnde vna die isti nobiles parabant se ⁊
volebant ire cum multitudine armatorum ad intrandum
in possessioneʒ illius nemoris. vniuersitatis que erat valde
magna: vel que habebat alia municipia valde vicina: para-
bat se ⁊ volebat ire cum multitudine armatorum ad intrã-
dum possessionē illius nemoris. vnde cum vtraqʒ pars eēt
parata cum armis: potestas istius ciuitatis sciuit: ⁊ vocata
vtraqʒ parte: fecit eis iurare stare mandatis suis. quo facto
precepit eis sub maxima pena ꝙ nulla pars iret ad locum
quousqʒ appareret ad quem de iure pertineret. ⁊ dedit eis
iudicem coram quo quisqʒ doceret de iure suo: ⁊ probaret
se potiorem esse. ⁊ h̃ ideo fecit: qua interest presidis: ne sub-
diti veniant ad arma ⁊ rixas: vt. ff. de vsufruc. l. equissimũ. ⁊
quia interest presidis vt quietam ⁊ pacificam habeat suam
prouinciam. postea iudex assignauit vtriqʒ parti dilationes
ad probandum de iure suo. ⁊ quia nobiles melius proba-
uerunt lata fuit sententia pro nobilibus: ⁊ vniuersitati con-
firmauit interdictum. pro parte municipum erat dominus
Hugo. ⁊ dicebat sententiam ipso iure nullam: quia proces-
sum erat sine libello ⁊ sine litis contestatione. ⁊ dicebat ꝙ
libelli oblatio tacite remitti non potest. Et hoc ꝓbauit istis
rationibus ⁊ ar. quia aut fuit lis contest. aut non fuit lis cõ-
testa. si non fuit lis contesta. non potuit ferri sententia diffi-
nitiua nisi in causa ap. vt. j. de ap. l. vlti. §. illud. ⁊ ideo nulla
est sententia. si autem lis fuit conte. sine libello: pro nihilo
est. vnde nec diffinitiua potest ferri: sicut si non esset litis cõ-
testa. facta. quia h̃ est regula ꝙ offeratur ei libellus qui ad
iudiciuʒ vocatur ⁊ dentur ei inducie deliberatorie: al's pro
nihilo est sententia: vt in auc̃. nostra. in fi. Item si fertur sen-
tentia contra solitum ordinē iudicioꝝ non valet: vt. j. de sen-
tentijs ⁊ inter. om. iu. l. prolatã. Item leges volunt ꝙ libelli
oblatio remittatur expresse non tacite: vt. j. de priuil. scho. l.
vltima. li. x. ⁊. s̃. de epi. ⁊. cleri. auctē. generaliter in fi. ibi vbi
dicit nisi ⁊c̃. nec mirum si libelli oblatio remittatur expresse
non tacite: quia inuenio multa similia vbi multa permittun-
tur palam fieri que non permittuntur clam: vt. ff. de admit.
tu. l. non existimo. Item video ꝙ si aliquis contraxit ince-
stas nuptias ⁊ magis punitur qui clam contrahit q̃ʒ qui pa-
lam: vt. ff. de ritu nup. l. vlti. Itē si quis petit sacerdotiũ ma-
gis punitur qui clam q̃ʒ qui palam petit: vt. ff. de pollicit̃. l.
si quis. ⁊ ar. ff. de offi. presi. l. barbarius. Item dicebat ipse
per tacitum pactum hodie nõ inducitur nouatio: sed per ex-
pressum sic: vt. j. de nouat. l. vlti. Item duo rei debitores nõ
sunt obligati insolidum per tacitum pactuʒ: sed tunc demũ
si h̃ agatur: vt in auc̃. de duobus reis. Item video ꝙ expres-
sa pupillaris excludit matrem: tacita non nisi in milite. j. de
impu. ⁊ alijs substi. l. precibus. Dominus autem meus Ia.
bal. fouebat partem nobilium. ⁊ dicebat tenuisse processuʒ
⁊ dicebat litis contesta. esse factam. qꝛ ex quo municipes di-
cebant se ius habere in nemore. ⁊ isti nobiles resistebant. li-
tis contestatio est facta per narrationem ⁊ reponsionem. vñ
potest ferri sententia diffinitiua. vt. s̃. de iudic̃. l. properan-
dum. §. sinautem. ⁊ sic non ob. dicebat ipse quod dixit hug.
quia aut erat litis contesta. aut non. Iteʒ dicebat ipse ꝙ nõ
ob. quia regulariter debet offerri libellus ei qui ad iudiciũ
vocatur. ⁊ h̃ fuit omissus libellus: qa libelli oblatio potest
remitti tacite ad instar iurisiurandi de calũnia: vt. s̃. de iure
iuran. ca. l. ij. §. sed qꝛ. ⁊. ff. de no. ope. nuncia. l. de pupillo. §.
qui opus. ⁊. ff. de iureiuran. l. iusiurandum. §. qui iusiuran-
dum. Item inuenio multa iura similia que dicunt ꝙ quedã
possunt omitti tacite que non possunt omitti expresse: vt. s̃.
de procura. l. ita demum. Item expresse non possuʒ permit-
tere ei qui prohibetur postulare vt postulet: tacite sic: vt. ff.
de postulã. l. quos prohibet. Item dicebat ipse: si potest ri-
gor iuris pactis expressis litigantiuʒ mutari: vt. j. de tempo.
appel. l. vlti. §. illud. ⁊ tacitis. ff. de ferijs. l. j. Item ita indu-
citur exceptio ex tacito pacto sicut ⁊ expresso: vt. s̃. de pact.
l. post diuisionem. Item sicut per pactum expressum induci-
tur diuisio actionis: ita ⁊ per tacitum: vt. s̃. de pac. l. ⁊ si cre-
ditores. Item ita renunciatur liti tacite: sicut expresse: vt. s̃.
de pactis. l. postq̃ʒ. ⁊. j. qui accu. l. si ea. Nõ ob. dicebat Ia.

Bal. quod dicitur de nouatione & de duob⁹ reis: & de pupillari substi. q2 illud est verum ꝙ debet de hoc expresse caueri q2 lex h̄ precipit: al's tacitum vt & expressum operatur. vt dicitur al's expressa nocent non expressa non nocēt: vt. ff. de regu. iur. l. expressa. & ff. de condi. & demon. l. nonnunꝗ̄. Item non ob. ꝙ non est seruatus ordo iudiciorum. vnde nō valet sententia. q2 ex quo remittitur tacite oblatio libelli: seruatus est solitus ordo iudiciorum. sed si non esset solit⁹ seruatus ordo iudiciorum: quia libellus esset petitus: vel quia re⁹ ꝓtestatus est ꝙ sine libello non vult procedere: tūc sententia est lata contra solitum ordinem iudiciorum: tunc nō valeret sententia. Item non ob. ꝙ quedam permittuntur palam que non clam: quia illud verum est in prohibitis. Item dicebat ipse ꝙ non ob. hec auc. que dicit offeratur ei libellus &c. nam huic aucté. dabat talem intellectum. & istum intellectum poteritis colligere ex corpore auc. vnde est extracta ista aucté. §. sancimus. ante auc. istam quando offerebat̄ libellus: vt in conuentione illustrium personarum dabant iudices dilationes. x. dierum. & infra. x. dies cogebant litem contestari: vt in auc. vnde hec auc. est extracta. §. illud. vnde superuenit iusti. & dicit. sancimus ꝙ regulariter offeratur libellus. & tenentur inducie. xx. dierum. interim quid potest explicare iudex? Certe potest cogi actor & reus soluere sportulas. & ꝙ reus satisdet iudicio sisti. sed elapsis. xx. diebus debet iudex interrogare reum: si elapse sunt dilationes. & si elapse sunt faciet litem contestari: al's non. sed si iudex coget reum litem contestari pro nihilo est vt in corpore aucté. huius. §. sancimus. ¶ Or segnori in questione ista non fuit iudicatum sed transactum: quia quelibet pars timebat. tamen vt dicere consueui puto verū esse ꝙ libellus possit remitti de voluntate vtrarūq2 partium per auc. generaliter. & j. de priui. sco. l. vltima. Sed non puto ꝙ tacite possit omitti: vt in auté. ista. & est aliud in sacramento calūnie: quia si sacramentum calūnie non exigatur non prestatur. sed expresse non potest remitti: quia illud est vt lites sine suspitione procedant: vt. s. de iudicijs. l. apertissimi. sed libellus nō potest tacite omitti cum offeratur contemplatione actoris cuz nemo sine actione experiatur. Item cum offeratur contemplatione rei: vt sciat reus vtrum cedat vel contendat. & etiā iudicis cōtemplatione offertur libellus: vt iudex ferat certam sententiam qđ facere debet: vt institu. de act. §. curare. ¶ Sed denuo quero nunquid in causa iudicati vel in factum offeratur libellus? videtur ꝙ nonne lites in infinituz abirent. & infinitas est vitāda: vt. s. de sacrosan. eccle. l. vt inter diuinum. Econtra videtur ꝙ sic per auc. istam que dicit offeratur ei libellus &c. & generaliter loquitur: vnde generaliter debet intelligi. vt. ff. de li. pre. l. j. §. generaliter. Sed in questione ista potest dici ꝙ speciale est in actione iudicati ꝙ non offeratur libellus. sed mandetur sententia executioni per res & facultates condemnati. vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. in prin. & §. si super rebus. Uel potest ita distingui aut petitur mādari sententia executioni ex ordine & ƀm iuris ordinem: quo casu si negatur iudicatum. tunc offerat̄ libellus: non tamen appellatur: vt. j. quorū ap. non re. l. ab executore. aut petitur sentētia mandari executioni extra ordinem vt fit ei in ciuitate ista. nā vadit actor coram iudice dicēs. domine talis est mihi cond ēnatus in. x. libris. ecce sniam quā habeo in manu. dicit iudex facias citari condēnatū. citatur & venit. dicit iudex. est verum q2 tu sis ei condēnatus? si fatetur fit ei preceptū vt soluat. j. x. dies. si negat se condēnatum vel opponit aliquas exceptiones. ille exceptiones ponunt̄ in actis & quicqd actor dicit. & summatim iudex cognoscet si snia mandanda est executioni vel non. si est mandāda incōtinenti iubet capi bona sua. al's nō. & h̄ subtiliter colligitur ex quadam. l. ff. de iudi. l. si pretor. in fi. ¶ Or segnori videatis aliam auc. que incipit libellum non al's &c.

Libellum Aucté. Auct. ista nō legitur sup. l. C. vt corrigat eā. sed legitur vt ponat aliud preambulum. qđ d3 precedere li. ꝯtes. nā in supiori auc. habuistis q̄dā preambula: que debent ꝑcedere lit. ꝯtes. vnde in auc. ista dr̄: si actor vult offerre libellū an̄ litē contes. non liceat actori libelluz offerre reo: nisi caueat reo si p̄sens est. vel iudici negocij si reus non est presens de lite contestāda infra duos menses: ꝙ caueat reo de omni damno ei resarciendo in duplū: dūm̄ nō excedat summā. xxxvj. aureoꝝ. h̄ dicit ista auc. videatis summariā expositionem littere. Tex. libellum. qualiter exponatur libellus dixi. s. auc. pxi. Tex. dirigat idest dirigi faciat a iudice. Tex. quē obnoxiuz idest reum. Tex. & in negocij executorem. i. in eum qui est apparitor. vel. i. in iudicem. & ita dicetis ꝙ cauendum est vtriq2. s. reo & iudici. vel exponatis ita vt dixi in casu. Tex. obnoxiū idest in reum cū reus est presens. Tex. vel in executorē. i. in iudicem cum reus est absens: tunc cauēdū est ei. & tunc queritur ei directa actio. vbi est absens q̄rit̄ ei vtilis p iudicē. & magis interest eius habere directā q̄3 vtilē: vt. ff. de ꝓcur. l. inuitus. §. si procurator. & ff. qđ cuiusq2 vni. l. pe. & ff. rēpu. sal. fo. l. non quasi. §. j. & ƀm istam expositionē copula accipitur pro disiuncta. alibi est econtra: vt. ff. de verb. sig. l. sepe. Tex. vel. sub. si non contestabitur litem infra duos mēses. & h̄ aucté. est in cor. auct. de execu. qui cō. & recō. §. j. ¶ Sed ad aucten. istā instatur q̄uo si absens est reus & cauetur iudici dabitur actio reo? cum per liberā personā nō acquirit̄ actio: vt. j. per quas perso. no. acquiritur. l. j. Respondeo speciale est vt p publicas p̄sonas q̄rat̄ nobis vtilis actio: etiam si non sit subiecta iuri nostro vt hic & ff. de adop. l. nō aliter. & l. ex verbis. ¶ Sed denuo instatur hic nonne cautio de lite contestanda. j. duos menses: vel si non fuerit cōtesta. infra duos menses caueat actor de omni damno restituendo reo in duplū: est superflua? Uidetur ꝙ sic cū actor prestet aliam cautionē reo: vt. s. de episcopis & cleri. aucté. generaliter. Sed vos dicetis ꝙ non est superflua: quia ista cautio pertinet ad litē incohādam. illa pertinet ad litem finiendam. q2 & prestita ista cautione: tenetur etiā cauere de lite perducenda ad finem: vt dicit illa auc. & sunt & fuerunt iste due auc. s. illa generaliter. & ista. libellū. propter maximā iniquitatem inuente: que olim cōmittebat̄: & que hodie etiā committitur in gallia. nam in gallia sunt aliqui clerici diuites: vt sunt clerici & aduocati. quid faciūt? opprimūt omnes burgēses cū suis litteris: q2 impetrant litteras ad aliquos iudices hodie: & cras ad alios iudices. & non h̄nt plus ius petendi q̄3 ego potestatē volandi: nisi ꝙ volunt sumptib⁹ & litibus vexare burgenses. faciunt ergo in ius vocari burgenses coram iudicibus delegatis. quid faciunt? certe faciunt recedere iudicem vt lis non contestetur: & ita differunt negocium. & ideo voluerunt iste due aucten. vt interponantur he due cautiones. ¶ Sed segnori apud nos nō fiunt ista immo gaudet reus si actor decetero nō perueniat ad litem. tamē non est solitū ꝙ petantur iste cautions: sed si peterentur de iure deberent interponi.

¶ De plus petitionibus.

¶ Quia in iudicijs de quibus. s. dictuz est plerunq2 plus petitur. & quia lite contesta. de qua. s. dictum est qs dicitur petere: vt. ff. rem ratam ha. l. h̄ amplius. ponitur rubrica de plus petitionibus. i. de illis qui plus petunt. videamus & subijciamus quando sunt puniendi & in quo.

Plosas. Cōstitutio ista est noua lex iustin̄. impatoris in qua duo dicuntur. Primo dicit̄ si tu mihi nihil debes: & ego recipio cautionez de. x. vel minus mihi debes puta. v. & ego dolo malo exigo cautionez de. x. si voco te ius: & peto. x. siquidem ante litem contesta. penitet me illam maiorem quātitatem petijsse: nullam patior penam. si autē nō penitet me & litem contestor: & postea redarguor de adiecta falsa quātitate: debeo toto debito priuari non solum quantitatis adiecte. ¶ Secundo dicitur si dolose recipi a te cautionem maioris quantitatis: & cum petebā a te: tu volebas me redarguere de adiecta falsa quātitate. & ego dicebā hoc veruz non est. vnde super h̄ bona fide transegimus. hec transactio valet & amodo non audiris contra me si velis me arguere

guere de falsi quantitate adiecta. sed si super prima cautiõe tu sponte ⁊ bona fide secundam cautionem emisisti: in qua confessus fuisti quantitatem debitā in prima cautione deberi: hec secunda cautio obtinet suam firmitatem. ⁊ ampli⁹ si velis me arguere de falsi quantitate adiecta nõ audieris. Tex. amputantes. dicit iusti. qui fecit.l. istam: vt patet ex.l. subscriptione. Tex. vt si quis certa quantitate sibimet debita: sub. maxime. quia idem si nihil debetur duabus rationibus. vna quia dicit littera.j. de ampliori quantitate. nam dicitur quis debere amplius sicut dicit minus petere: vt.ff. de tributo.l. illud.§. minus.⁊.ff. de verb. sig.l. minus. Itē ⁊ secunda ratione quia idem iuris est de parte quo ad partē: quod est de toto quo ad totum. quia sicut pena huius.l. habet locum cū aliquid debetur: idem si nihil debetur: vt eadem sit ratio partis ad totū: vt.ff. de rei vendi.l. que de tota. Tex. cautionem exegerit idest receperit: ⁊ sumitur improprie. nam exigere est ab inuito extorquere: vt.ff. de leg.iij.l. fideicõ.§. si quis rem. ⁊ ita sumitur hic improprie. sic ⁊ vno modo sumitur.ff. de procuratoribus.l.j.⁊.j. de fur. ⁊ seruo cor.l. falsus. ¶ Odo. Tex. conuocauerit. ⁊ dicitur aliquis debitorem in iudicium vocare: cum facit aliquem citari: qꝛ in ius vocare est: vt.ff. de in ius vo.l.j. Tex. ⁊ siquidem ante incohatam litem idest ante lit. contesta. qꝛ ante litem contes. dicitur lis inchoanda: lite cõte. dicitur incohata: vt.s̃.ti.j.l. vnica.⁊.s̃. de iureiuran.ca.l.ij. in princi. ⁊ in aucten. de liti. §. omnem. ⁊ quia ante litem contesta. non dicitur quis agere: sed agere velle: vt.ff. rē ra.ha.l. hoc amplius. Tex. dispēdio pregrauari. sub. veri debiti. sed in alio dispēdio sic: vt.j. subijciam. Tex. ⁊ liti prebuit exordium: quia litem contestatus est. Tex. arguatur. sub. per testes vel per instrumenta ⁊ non per confessionem suam: quia tunc venia dignus esset: vt.ff. de iureiuran.l. eum qui. in princi. Alij intelligunt etiā per suam confessionem: vt.j. plene dicam. Tex. transactionibus ⁊c. Incipit scđm dictum huius.l. ⁊ custodiatis vos hic: quia iste versi. habet duplicem intellectum. vnū habet mirabilem domini Bul. ⁊ aliū planū domini Jo. ⁊ Azo. Et intellectus domini Bul. est talis. Si dolose exegi a te cautionem amplioris quantitatis: ⁊ feci te vocari in ius: ⁊ litem fui contestatus: ⁊ tu obiecisti mihi: ꝙ a te exegi dolo malo maioris quantitatis cautionem. vnde ego quid feci? dolo malo induxi te ad transigēdū super eo quod amplius exegi. vel induxi te dolo malo ꝙ secundā cautionem emisisti: in qua fuisti confessus mihi deberi quantitatem debitā in prima cautione. certe si transegi per dolum super priori dolo: ista transactio ꝓdest vel si dolo induxi te vt emitteres secundā cautionē. certe ista secūda cautio valet ⁊ talis obiectio facta ab aduersario de maiori quantitate adiecta non obstat. ⁊ exponebat Bul. ita litterā. transactionibus ⁊ secūdis confessionibus. sub. factis per dolū super priori dolo. nam primus dolus est cautionis. secūdus est trāsactionis. Tex. siue insinuate sunt. sub. apud iudicem siue non: qꝛ fuit extra iudicium. nam dr̄ insinuari: qđ apud iudicē fit. dicitur nõ insinuari: qđ fit extra iudiciū: vt.j. de dona.l. in dona.⁊.l. sancimus. Tex. talibus ⁊ enim cautionibus.s. secundis ⁊ sub. ⁊ transactionibus interpositis per dolū ⁊ super dolo. ⁊ ita dicebat dñs Bul. si super dolo transigitur per dolum: valet transactio. lꝫ non valeat transactio per dolū facta super principali: puta si peto a te aliquā rem ⁊ dolo induco te ad transigendum super re illa: non valet transactio: siue calumniose petebam siue nõ: vt.s̃. de transac.l. actione.⁊.l. sub pretextu.⁊.ff. de condi. inde.l. in summa. ¶ Sed segnori lectura dñi Bul. non est bona: qꝛ si nõ valet transactio facta super re principali vt dixi: multofortius trāsactio facta per dolum super dolo non dꝫ valere ne dolus remaneat impunitus. Itē qꝛ dolus non dꝫ alicui patrocinari: vt.j. de le.l. sed legatarius. ⁊ iõ dicetis ꝙ iste.v. scđo modo legit̄ ⁊ intelligitur vt dixi in casu. ⁊ hꝫ hunc intellectū exponetis ita litteram. Tex. transactionibus.s. sub bona fide factis super adiecta falsi quantitate. Tex. ⁊ secundis confessionibus. sub. sponte emissis super prima cautione facta per dolum. Tex. suam obtinentibus firmitatē. que est: vt si vellis obijcere de adiecta falsi quantitate ꝙ nõ audiaris. Tex. talibus enim cautionibus. sub. bona fide factis super prima cautione facta per dolū. ⁊ super transactionibus factis bona fide super prima cautione facta per dolum. Tex. h.s. dolū super ampliori quātitate in prima cautione extorquēda cõmissū. Tex. obijcere non dꝫ.i. non debet. Et ita no. ꝙ sicut transactio facta bona fide super principali dꝫ seruari: vt aliquis sit litium finis: vt.s̃. de transac.l. fratris. ⁊ ita trāsactio facta super dolo dꝫ seruari vt hic. Item nota. secundā cautionē preiudicare: licet prima cautio nõ preiudicet. sic ⁊ alibi est videre idem in muliere fideiubente pro alio: quia si mulier emittit primam cautionem: defenditur contra eam except. velleia. Sed si elapso biennio emittit secūdam cautionem: beneficio velleia. vti non poterit: vt.j. ad velleia.l. si mulier. Sed hic dicendum est ꝙ secūda cautio emissa nocet etiam si biennium elapsum non sit: quia h̄ est persona que statim potuit preiudicare: quia hec littera loquitur generaliter: vnde generaliter debet intelligi: vt. arg.ff. de le. pre. contra ta.l.j.§. generaliter. ¶ Or segnori ex.l. ista colligetis illud no. ante litem contesta. res est integra. ⁊ ideo penitentie locus est. post litem contesta. non. ad istud concor.ff. de in ius vo.l. q̃uis. ⁊.ff. de inoffi. te.l. papi.§. meminisse. ⁊.ff. rem ra. ha.l. h amplius. Et ista sunt que faciunt ad casum huius.l. ⁊ plura quātum ad casum circa.l. istā non sunt examinanda. verum tamen causa vberioris doctrine quedam alia sunt videnda. ⁊ statim occurrit videre: quando dicatur plus petit: vt intelligatis questiones quas.j. subijciā. Et plus petitur quattuor modis. re siue quātitate vel summa. vel causa. vel loco. vel tempore. Plus petitur re siue quantitate siue summa. si debes vnā rem: puta stichū: ⁊ ego peto duas scilicet stichum ⁊ pamphilum. summa vel quātitate dicitur plus peti: cum nihil debes vel minus ⁊ ego.x. peto. Plus petitur causa: vt cum debes mihi hominem in genere ⁊ ego precise peto stichū in specie. hic causa plus peto: quia si debes hominē in genere: est tua electio: vt.ff. de cõdit. inde.l. cum quis. Item causa plus peto. si debes mihi stichū: aut pamphilum alternatiue: ⁊ precise peto alterum scilicet pāphilum. cū in alternatiuis sit tua electio. ⁊ ego perimo tibi electionem: vt.ff. de iure do.l. plerunqꝫ in fi.⁊.j. de condit. inde.l. siquis. Plus petitur loco si id quod tu debes in loco remotiori peto in proximiori. ⁊ in istis tribus plus petitionibus debeo pati penā tripli eius quod interest aduersarij: vt insti. de act.§. plus.⁊.§. loco.⁊.§. preterea.⁊.§. huic. Petitur plus ⁊ quarto modo scilicet tempore: vt si id qđ debes ad annum ante annum peto: vt institu. de actio.§. tēpore. ⁊ quando petitur plus tempore: debent inducie duplicari: vt insti. de except.§. penul. ¶ His ita premissis quero ita. tu nihil debebas mihi. vel debebas mihi.v. ego dolo malo recipi a te cautionem maioris quantitatis scilicet.x. peto.x. postea die assignata ad litem contestandam peniteo: ⁊ dico. domine iudex nolo litē contestari: quia nihil debet mihi. vel nolo contestari super non debito scilicet super.v. non punior per contestationem istam: sed punior ex illa generali clausula: quia si quis plus petijt etiam sine cautione re vel loco vel causa tenetur ad triplum eius quod interest aduersarij: vt insti. de actio.§. tripli. Sed quid interest eius ante litem contesta. certe in sportulis prestitis. quia si petijsset.v. minores sportulas prestitisset: q̃ si.x. peteret. sic ergo deinceps sitis cauti semper quando vultis scire quid iuris sit circa ampliorem cautionem quātitatis: habeatis considerationem talem si nulla cautio exacta est ⁊ plus peto quattuor modis supradictis: patior penas supradictas ⁊ nõ hꝫ locum hec lex. Si autem cautio est maioris quātitatis: ergo dolose: tunc habet locum lex ista vt hic dicitur. ¶ Sed denuo quero super.l. ista. pone ꝙ dolo malo exegi a te cautionem amplioris quātitatis: ⁊ petij a te ⁊ litem sum contestatus. postea tempore sententie ferende defero meipsum.i. in presentia populi. accepi penitentiam sicut fecit dauid: ⁊ dico miserere mei deus: quia dum iudex vellet illum condemnare in tota quātitate: dico iudici stetis. sciatis ꝙ dolo malo exegi cautionem maioris quātitatis: quia vna die duxi eum ad cenandum mecum ⁊ dedi ei tantum ad bibendū ꝙ confitebatur ꝙ cinis esset farina. dicit iudex tarde detulisti

te:vnde volo te priuare toto debito:quia dicit .l.C.de plus petitionibus.l.vnica.dico ego.domine iudex verum est si post litem contesta.redarguor de adiecta falsi q̃titate per testes vel per instrumenta:non per meam confessionem.¶ Or se gnori in questione ista dico q̃ inspecto rigore iuris priuor toto debito:quia hec.l.loquitur generaliter:vnde generali ter debet intelligi.sed inspecta equitate nõ:vt ar.ff.de iure iuran.l.eum qui.in prin.⁊.ff.de dolo.l.elegãter.§.dolo.⁊.ff. de iure fisci.l.edicto.

¶ De dilationibus.

¶ Or in iudicijs ⁊ post litem contesta.interdum petuntur dilationes ⁊ dantur.⁊ interdum denegantur.adicitur rubri ca de dilationibus.sub.dandis vel denegandis. videamus ⁊ subijciamus quando debeant dari. de quo agitur .j.e.l.j. in fi.quibus ex causis dentur.de quo agitur.j.e.l.j. in prin. l.⁊ quãti temporis dentur:de quo agitur.j.e.l.j.in medio le gis.⁊ qualiter debeant dari:de quo.agit.j.e.l.a iudice. ⁊ q̃n debẽt denegari de quo agit.j.e.l.si quãdo. Odof.

Quoniam. Lex ista dic̃ tria. Pri mo dicit quib⁹ ex cau sis detur dilatio.Secundo cui⁹ temporis. Tertio ⁊ vltimo: quando debet dari dila tio.Et primo dicit. datur perpetuo gratia instrumentorum producendorum ⁊ gratia personarum.s.testium ⁊ aduocatorum.Secundo dicit.q̃ si detur dilatio gratia instrumentorum vel personarum. si in strumenta dicantur q̃ si sint in eadem prouincia:debet dari dilatio trium mensium.Si autem sunt incontinenti prouin cia:debet dari dilatio sex mensium.Si autem sunt in vltra marinis ptibus tunc dz dari dilatio.ix.mensium.Tertio di cit q̃ dilatio non est semp danda a iudice:sed vbicunq̃ ne cessitas exegerit ⁊ vrgens ratio flagitauerit.⁊ semel danda est dilatio ⁊ non semp:nisi cã cognita.Tex.vt iudex instro rum gratia.hec lr̃a legitur dupliciter.vno mõ legitur instro rum.s.publicorũ vel priuatorũ.Tex.vel personarũ.i.testiũ: ac si aperte dicat:istis ex causis datur dilatio ad producen da instra publica:vel priuata:⁊ ad testes producendos.⁊ iõ datur dilatio ad producẽda instra publica:q: eis statur do nec cõtrarium appareat:vt.j.de proba.l.cum precibus.⁊ ad producẽda instrumẽta priuata:q: eis statur cum alijs indi cijs:vt.j.de proba.l.instrumẽta.sed datur dilatio ad produ cendos testes:q: ita producuntur testes in lite vt instrumẽ ta cum in exercẽdis litibus per me vim obtinent ⁊c̃.vt.j.de fide instru.l.in exercendis litibus.imo interdũ plus statur viue voci q̃ mortue:vt in auctẽ.de fide instru.§.sed si instru menta.Aliquando econtra:vt.s̃.de man.princi.l.vnica.Al legitur secundo modo hec littera:vt appellatione instrumẽ torum contineantur ⁊ testes:vt.ff.de fide instru.l.j. ⁊.ff. de verbo.signi.l.notionem.§.instrumẽtorum.⁊ quod dicit vel personarum puta aduocatorum.nam bene datur alicui di latio ad querendum aduocatum:vt.ff.ex quibus cau. maio. l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.⁊.l.ait pretor.§.vltio. Si tamen quesitus est aduocatus:si clientulus non potest eum habere:non datur ei dilatio.cum regulariter velamen to absentie patroni cause ⁊c̃.vt.s̃.de postu.l.velamẽto.Tex. non amplius.ergo minus potest indulgeri. Tex. si vero ex continentibus prouincijs que sunt contigue prouincie. ex empla sunt in.l.vt est sicilia cũ italia gallia que modico fre tu distinguitur ab italia:vt.ff.de verborum significatione.l. notionem.§.j.Tex.quod ita.incipit tertium dictum. Tex. exegerit. quia materia dilationum dandarum amputanda est:vt.j.de tempo.ap.l.ij.¶ Or segnori nota. vnum magi strale ad quod tota die allegamus.l.istam. ⁊ aliqui superfi cialiter intelligẽtes iurarent q̃ nihil diceret de hoc lex ista. tota die dicimus est aliqua meta temporis: vltra quam non progredimur: sed .j. eam subsistimus :vt.C.de dilatio.l.j. quia est spacium trium mensiũ. ista est vltra quam non pro gredimur:quia iudex istud spacium non potest prorogare. sed abbreuiare sic:vt in eadẽ ꝓuincia dare spaciũ vni⁹ men sis si sibi videbit:vt ar.ff.de re iu.l.qui ꝓ tribunali.Sil'e di cimus in meta.xxx.vel.xl.an.q: est meta vltra quã nulla per sonalis actio progreditur. sed fallit in redhibitoria. Item fallit in actio.de dolo:vt.s̃. de dolo.l.vltima. Item fallit in actio.iniuriar.j. de iniur.l. si non cõuintij.Simile dicimus in quadriẽnio dato ad petẽdũ in integrũ restitutionẽ: vt.s̃. in quib⁹ ca. in integrũ resti.nõ est ne.l. supuacuã ⁊ ibi dixi. ¶ Or segnori circa vnũ qđ dicitur in.l. ista est insistẽdũ.⁊ ista scire est vtile ⁊ alibi non inuenietis notata nisi post me sint notata vos habetis hic q̃ est dilatio trium mensium.vr̃ q̃ sit.xx.dierum.vnde vr̃ contra.s̃.de litis conte.auc̃.offera tur.Itẽ videtur q̃ si dilatio duorũ mẽsium:vt in preal.auc̃. de lit.conte.auc̃.libellum. Ad qđ vos dicetis q̃ hic loqui mur de dila.ꝓbatiua.in.ll.illis contrarijs loquimur de dila tione deliberatiue:vt in auc̃.offeratur.vel in dilatione inco hatiua:vt in auc̃.libellũ.¶ Et ideo no.hic q̃ varie sunt dila tiones. aliqua citatiua siue citatoria. aliqua deliberatoria. aliqua est sistoria.aliqua est repñ̃tatoria. aliqua est defen soria. aliqua est denũciatoria. aliqua est electoria.aliqua est inquietatoria.aliqua est inchoatoria.aliqua est dubitatoria. aliqua est reuocatoria.aliqua est diffinitoria.aliq̃ est appella toria.aliqua est persecutoria.aliqua solutoria.aliqua restitu toria.aliqua executoria.aliqua approbatoria seu ratificato ria. aliqua que datur ex bono ⁊ equo. ⁊ ista per ordinem vi deatis. Nec est dilatio citatoria: vt si aliqs citatur.j.xx.mi liaria:dz habere vnã diẽ ad veniẽdum.si vltra:pro singulis xx.milibus passuum dz habere vnum diem ad veniendum: vt.ff.si qs caut.l.j.⁊.ff.de ver.sig.l.iij. Est dilatio delibera toria. ⁊ hic custodiatis vos : q: duplex est dilatio delibera toria.s.que datur ad deliberandũ sup libello. Est dilatio deliberatoria:que datur ad deliberandum: velit aliquis eẽ heres vel non.Dilatio deliberatoria: que datur ad delibe randũ super libello est.xx. dierũ:⁊ hec dilatio potest artari ⁊ prorogari ex causa: vt in auc̃. offerat.⁊ ibi dixi. Est dilatio deliberatoria vtrum quis velit esse heres vel non.⁊ ista:aut indulgetur a.l.aut ab homine.si a.l.indulgetur: datur etiã non petenti:⁊ est vnius anni:vt.j.de iure delibe.l. cum an tiquioribus. Si autem petitur ab homine scilicet a iudice nõ amplius q̃ sex mensium dz dari.nec minor.c.dierũ.si a principe.ix.mensiũ:vt.j.de iure delibe.l.sancimus.§.si vo. ⁊.ff. de iure delibe.l.j.§.j. Est dilatio sistoria: vt est illa que datur alicui:vt sistat in iudicio. ⁊ in ista ita dico. si conuenit inter actorem ⁊ reum quo die sistant:cõuentioni statur.si nõ conuenit statuitur a iudice:vt.ff.qui satisda. cogan.l.de die.
Est dilatio repñ̃tatoria: quia promittit aliquis aliquem representare potestati vel eius iudici: ⁊ ista est sex mensiũ: vt.j.de fideicom.l.sancim⁹. Est dilatio.defensoria.ecce cu ius nomine postulat quis sibi actio.dari cum de defenden do satisdat.vnde agenti alieno nomine datur dilatio ad do minum defendendum: ⁊ hec est duorum mensium: vt.j. de fi deius.l.penul. vel potest dici q̃ est arbitrio iudicantis cum lege non inueniatur expressum:vt.ff.de iure delibe.l.j.in fi.
Est dilatio denũciatoria.cõuenitur aliquis pro re aliqua. dicit ipse non possideo meo nomine:sed nomine talis:vnde peto dilationem ad denunciandum ei:vt.j.vbi in rem act.l. si quis. ⁊ si est in proxima prouincia quattuor mensium : in longinqua sex mensium:in longinquissima .ix. mensium vel an.vt in aucten. qua in prouicia. Est dilatio que dicit ele ctoria:putat recusat aliquis iudicem delegatum : datur ei dilatio ad arbitros eligendos ⁊ est trium dierum : vt.s̃. de iudi.l.cũ specialis. Est dilatio inquietatoria.accedit aliqs scholaris vel rusticus diues ad iudicem ⁊ dicit: domine ta lis vicinus meus minatur mihi quottidie q̃ quando mittã pedeũ in stripodio q̃ faciat sequestrari meas res. assignetis ei diem vt inquietet me.vel dicet rusticus diues.domine iu dex talis miles minatur mihi: ⁊ dicit q̃ sum vasallus eius: assignetis ei diem infra quem inquietet me ista dilatio com mititur arbitrio iudicantis:vt.j.de inge.manu.l. diffamari. ⁊.j.de remis.pigno.l.si eo tempore.⁊.ff.de opt.leg.l.manci piorum. Est dilatio ichoatoria que datur actori ad litẽ in cohandam.⁊ ista est duorum mensium:vt.s̃. de litis contes. auctẽ.libellũ. Est dilatio dubitatoria: ⁊ hãc simplices ho mines ignorant.sed hanc iniqui ⁊ mali homines etiam cũ dormiũt

dormiunt scripta3 habent in ore. sit positio alicu. dicit ipse dubito. peto tempus vt cogitem vt certus sim. et hec non est.l.determinata immo committitur arbitrio iudicantis: vt ff.de interro.actio.l.interrogatur. cum.l.se.et.ff. de iureiurā.l. iusiurādū. ¶ Est dilatio probatoria: puta petit aliquis dilationem ad probandum. Si est in eadem prouincia debet dari dilatio trium mensiu3. Si est in longinqua sex mensiū. Si est in vltramarinis partibus.ix.mensium: vt in.l.nostra. et.j.e.l.vlti. ¶ Est dilatio reuocatoria. et hanc simplices homines ignorant.nam aliquis respondet positionibus.inter dum bene credit respondere: et respondet male: et vult reuocare responsionem suam datur dilatio ei. et ista sm quosdam est trium dierum: quia licet clientulo reuocare errorē aduocati sui.j.triduum: vt.j. de erro.aduoca.l. vlti. sed nos dicimus q potest reuocare ante finem negocij quandocūq3 iuxta id.error facti: nedū finito negocio nemini nocet: vt.s. de iuris et facti igno.l.error. ¶ Est dilatio diffinitoria. h dilatio est triennium in litibus pecuniarijs.in criminalibus biennium computandum a die litis contesta. vt.s.de iudi.l. properandum. in princi.et.j.vt infra cer.tempo.l. vlti.

¶ Est dilatio appellatoria. verbigratia.condemnatur aliquis lata sententia. iudex incontinenti vult eam exequi et h vidi multotiens quod multi iudices faciūt. dicit reus: domine iudex caueatis quid faciatis: qr appellaui a sententia vestra: et peto tempus ad appellandum. h indulgetur a.l. vt j.de ap.l.eos qui.in fi.et in aucten.ibi signata. ¶ Est dilatio supplicatoria: quia quidam iudices sunt a quibus non appellatur sed supplicatur vt a prefecto pretorio. Item si duo layci consentiunt in episcopum: vt.s. de episco.audi.l.episcopale.et.j.de sen.prefec.preto.l. vnica. et est ista.x. dierum. et si supplicatur infra tempus quod habet: postea auditur vsq3 ad biennium: vt.s. de preci.impe.offe. auctenti. que supplicatio. ¶ Est dilatio persecutoria. et ista aliquando est annalis: aliquando biennalis: vt.j. de tempo. appella.auc. ei qui. ¶ Est dilatio solutoria: vt si quis condemnatur personali actio. dare vel facere. et ista est quattuor mensium: vt ff.de iudi.l.quod si debitori.et.j. de vsur. rei iudi.l. vltima et ista causa cognita potest artari et prorogari: vt.ff. d re iudi.l. qui pro tribunali. ¶ Est dilatio restitutoria: vt si quis conuenitur rei vendi. condemnatus, petit dilationē ad restituēdum. et ista est arbitrio iudicantis: vt institu.de offi.iudi.§.j. et.ij. ¶ Est dilatio constitutoria vt si aliquis constituit se soluturum nomine alicuius simpliciter et ista est.xx. dierum: vt.ff.de consti.pecu.l.promissor stici.§.j. ¶ Est dilatio emēdatoria.ecce si petit aliquis cautionem damni infecti debet dari dilatio.ista est prout conuentum est inter partes, vel si non est conuentum debet dilatio que consueuit de consuetudine dari.al's committitur arbitrio iudicis: vt.ff.de dam. infec.l.damni.in fi.et.l.si finita.in princi. ¶ Est dilatio excusatoria: vt si tutor vl' curator vult se excusare: debet dari dilatio quinquaginta dieru3: vt insti.de excusa.tu.§. qui autē. ¶ Est dilatio inuentoria que datur alicui ad inuentarium faciendum. et ista in tutoribus non habet certum spaciū.s3 tutores mox cu3 fuerint ordinati faciunt inuentarium: vt.s. de episco.audi.l.tam dementis.et.j. de admini.tu.l.tutores. ¶ Est dilatio auxiliatoria siue suffragatoria.venit rusticus coram iudice citatus. et dicit actor: iste est vasallus meus. dicit rusticus: sum homo ignarus litterarū detis mihi auxilium ad querendum aduocatum. debet dari dilatio et committitur arbitrio iudicantis: vt in princi.huius.l. ¶ Est dilatio dispositoria siue actoriatoria: vt dicunt rustici: detis mihi terminum ad actorizandum. idest terminum de rebus meis disponendis. et ista dilatio in criminalibus est.xl.dierum: vt.j.de custo. et exhi.re.l.j. in ciuilibus modici temporis: vt.ff. ex qui.cau.ma.l. ab hostibus.§. sed q simpliciter. ¶ Est dilatio approbatoria siue ratificatoria cum quis promittit q dominus ratum habebit non est.l. determinatum committitur arbitrio iudicantis. Uel si non statuitur tempus primum quo cōmode poterit: vt.ff.rē ra.ha.l.quo enim. ¶ Est dilatio que daf ex bono et equo. et ista est generalis. et datur quotiens mouerit dari debere. et ita potius potest intellectu percipi q̄3 locutione exprimi: vt.ff.de solu.l.ratam.

et.l.q dicimus.et.ff.de iure deli.l.j.in fin. Unde ex ista diuisione scietis tollere diuersitates legum que sibi vidētur cōtradicere circa hanc materiam. et si hāc diuisionem sciuisset quidam prior in partibus vltramontanis: non fuisset deceptus: cū petebātur dilationes ab eo sup quodā libello coram se oblato. dicebat actor: detis modicas dilationes ad probandū. dicebat reus: non debetis dare dilationē minorem.c. dierum. et hoc dicit.ff. de iur.deli.l.j.§.j. vñ fecit apportari infortiatu3 et vidit.l.illā. et ei dedit dilationē.c.diex. ¶ Or segnori circa aliud quod hic dr̄ est isistēdu3 vos habetis hic q amplius q̄3 semel non d3 dari dilatio. probo cōtrariu3 tribus rōnibus. Una.l. dicit q debet dari tres dilationes: vt in aucte. et cum de ap.§. sed hoc in pñti. et quam habuistis.s. de iudi. et incipit. iubemus? Rñdeo est dilatio que datur ad probandu3 petenti et volenti. et ista non datur nisi semel vt hic. Est dilatio que datur inuito et nō petenti. et ista datur tribus vicibus ad malitiā eius superādā: vt in.l. contra. tibi plene dixi. ¶ S3 denuo vr̄ secūda rōne tali: q dentur tres dilationes: quarta detur cum iuris solēnitate: vt in aucten.de testi.§.qr vero. Ad qd quidā dixerunt quod hic dr̄ ibi corrigitur: qr non est nouum: vt.ff.de legi. et sena. tusconsul.l.non est nouum. vel dicatis et verius q est differentia inter dilationē et productionem testium.qr dilatio est totius temporis qd datur ad probandū. sed infra vnā dilationem potest fieri trina ꝓductio testiū indistincte. et quarta pōt fieri ex cā. et si iurat q non est percunctatus dicta testiū. ¶ Sed denuo lex vr̄ contra.que vr̄ velle q si semel est data dilatio q detur iteru3 et itex. et quotiens opus erit et maxie si inopinatum quid emergat: vt.ff. de ferijs et dilat.l.eadem. et.ff.de edendo.l.veluti.et.ff.de iudi.l.interdu3. ¶ Ad quod vos dicatis: vt tetigit Azo in summa huius tit. amplius q̄3 semel non datur dilatio ad probandū cum iusta causa non subest. sed cu3 iusta cā subest datur secūda et tertia et quarta centesima et millesima. Et subijciamus rem exemplo. amplius q̄3 semel non datur dilatio sine causa. si tamen actor et reus sint in psentia: iudex dicit: do vobis terminū ad probādum trium mēsium exquo in ista prouincia habetis probationes. neuter eox probat vel alter tm̄. Uenit qui nihil probauit: et petit scdām dilationē. dicit iudex: quare non probasti in prima dilatione? si rñdet q mihi non placuit: nec vllā aliā cā3 allegat: et hic non datur dilatio amplius q̄3 semel. et sic intelligitur.l. nostra in fi.et.ff.e.l.vltima. qr materia dilationum est amputanda: vt.j.de tempo.appella.l.j. Si aute3 dicit q fuit impeditus aliqua iusta d causa. si probat h impedimentum: datur secunda dilatio. et sic deinceps probādo singula impedimenta datur alia dilatio: vt in.l.contra. et ff.de edendo.l.si quis ex ar.in fi.cum.l.se.et.ff. de iudic.l.interdum.vnde not. q prima dilatio datur cum cause cognitione summarie idest eoipso quod petitur. secunda non dabitur sine cause cognitione: vt in.l.contra. et quod dicit lex vltima.ff.de ferijs et dilat. et h est verum in causis ciuilibus. in criminalibus secus: vt.ff.eo.l.vltima in fin. preterq̄3 in crimine adulterij: vbi amplius q̄3 semel non debet dari dilatio propter immanitate3 criminis: vt.ff. ad.l.iuli.de adul. l.de crimine.na3 et aliud speciale est in crimine adulterij: qr super eo non l3 transigere: vt.s.de transac.l.transigere.

I quando.

In.l. ista ponitur quādo debet dari dilatio et cui: et quando denegari et cui. et ponetis ita casum in terminis. Ego et tu eramus bononienses: vnde debebam te iure cōmuni conuenire bonon. impetraui rescriptum vt tu responderes mihi mutine. certe mihi actori non est danda dilatio: quia te traxi ad extraordinarium iudicem. Sed tibi reo debet dari dilatio. nam fuit in potestate mea quando te conuenire3 non in tua potestate. Tex. si quando quis scilicet actor. Tex. reportauerit idest impetrauerit. et intelligatis a principe non ab alio. sed si impetraui a legato pncipis: cado a iure meo: vt.j. de iur.om.iu.l.in criminali dicam. sed licet quando impetro rescriptu3 a pncipe q possum reum ad extraordinarium iudicem trahere non cadam a iure meo: tamen patiar penam: quia denegat

mihi dilatio vt hic dicitur. Tex. dilatio ei. s. actori. Tex. illi. i. reo. precum mēdacia. i. ꝙ rescriptum fuerit per mendaciuz impetratū. Tex. qm̄ instructus. s. reus. ¶ Or segnori in. l. ista no. duo. ⁊ primo no. ꝙ melior est cōditio rei q̄ȝ actoris: quia reo datur dilatio: actori non qr est in potestate actoris qn̄ experiatur: non in potestate rei: vt hic ⁊. s̄. de integrū resti. l. petende. ⁊ hec est ratio quare que annua sunt ad agēdum: perpetua sunt ad excipiēdū: vt. j. de excep. l. licet. Itē no. ex. l. ista. qui dicit rescriptū per mēdacium impetratum: dz probare h̄. ad h̄ accedit. ff. de le. ij. l. omnia. §. species. naz qui dicit rescriptū per mēdaciū impetratū: allegat doluz. ⁊ qui doluz allegat dolū probare dz: vt. ff. de proba. l. quia. §. qui dolum. sed vr̄ ꝙ qui impetrat rescriptū probat illud eē verum: vt. s̄. si contra ius vel vti. l. prescriptionem. preterea quis dubitat si quis cogitat circa h̄ qn̄ impetro rescriptū a principe: in rescripto inseritur factum. qr p̄missa salutatiōe dicit imperator. a pte tali relatū est nobis ꝙ talis iniuriatur tali. vnde vr̄ ꝙ qui impetrat rescriptuz: debeat ꝓbare illud esse verum qd̄ inseritur in rescripto. ⁊ si non ꝓbet: reus absoluitur: qr actore nō ꝓbante ⁊c̄. vt. s̄. de edendo. l. qui accusare. ¶ Quid ergo est qd̄ dicit littera ista ꝙ reo datur dilatio ad probandū rescriptum per mendacium impetratum? Ad qd̄ potest dici ꝙ istud debet intelligi ꝙ probat̄ eoipso ꝙ contrariū non ꝓbat̄: qr presumitur rescriptū per mendacium impetratū: nisi probet̄ per actorez verū esse: sic ⁊ alibi aliquid probatur eoipso ꝙ contrarium non probatur. j. qui accu. non pos. l. super seruis. Vel potest dici ꝙ datur dilatio ad probandum precū mendatia cuz quis dicit tale quid tacitū: quo expresso non impetrasset. verbigratia. fuisti mihi condemnatus. ego petij iudicem dari vt sententia mādaretur executioni. si dixissem ꝙ appellasti non impetrassem: vt s̄. si contra ius vel vti. publi. l. j. ¶ Or segnori habetis hic vnam auctenticam que incipit. qd̄ fieri non debet ⁊c̄. vnde videatis eam.

Quod fieri nō dz. A. Aucte. ista non corrigit. l. C. sed addit. l. C. Lex. C. dicebat posse impetrari rescriptū ad extraordinariū iudicez. auc. ista dicit ꝙ si impetro tale rescriptum ꝙ valet. sed ego presentato rescripto iudici non potero vti eo: nisi caueam tibi ꝙ litē ꝓsequar ⁊ vincam. ⁊ si non ꝓsequar: vel vincam prestabo tibi certam quantitatem nomine pene. ⁊ si prestita tali cautiōe: tu reus venis ad iudiciū: ⁊ ego actor nō venio: absolueris ab obseruatione iudicij. tu reus post. x. dies ⁊ quātitatem in cautione expressam a me poteris petere ⁊ insuper sumptus quos iuraueris fecisse circa litē: facta tamē prius taxatiōe a iudice. hoc dicit ista auc. videte summariā expōnem lr̄e. Tex. qd̄ fieri non dz. exposuerūt antiq doctores. i. ꝙ rescriptū ad extraordinariū iudicē nō potest impetrari: nisi prestita cautione. sed ipsi nō bene dixerunt ⁊ somniauerunt hoc in pernaso. ⁊ ideo littera ista debet exponi ita. qd̄ fieri non debet. i. non pōt vti actor contra reuz rescripto impetrato ad extraordinariū iudicez: nisi prius satisdetur: vt dr̄ hic. ⁊ probatur in corpore aucten. vnde hec auctē. sumitur. j. responso. ⁊. §. j. que est in aucten. de exhi. ⁊ intro. reis. §. quia vero. Tex. se daturum. sub. nomine pene. Tex. nisi exequatur. sub. litem post tempus. Tex. ad se constitutum. scilicet infra qd̄ debeat comparere coram iudice. Tex. dimittitur. i. absoluitur ab obseruatione iudicij cum non sit liquidum de causa: vt. s̄. de iudi. l. properandū. §. sinautem iurauerit. i. precedente taxatione a iudice recuperabit reus sumptus factos circa litem. Odo.

Siue pars. In. l. ista dicūt̄ duo. Primo dicitur si iudex dat integram dilationem siue partem: interim iudicis officium conquiescat. Secundo dicit̄ ꝙ in tempore dilationis computantur dies feriati siue non feriati. Tex. siue pars. quod est quando abbreuiatur dilatio de qua dicitur. e. l. j. Tex. conquiescat. sub. in alijs. quia pendente dilatione nihil debet innouari. sed circa id ad quod data est dilatio dz procedere. Tex. ferie. Incipit scdz dictū. Tex. siue repētine sunt. de q̄bus dicaz. j. ti. ꝓxi. l. j. Tex. siue solēnes. de quibus dicā. j. ti. proxi. l. oēs. vnde no. ꝙ in dilationibus que dant̄ cōputantur dies feriati ⁊ non feriati. verūtamen si interuenerunt ferie repētine ⁊ impedit̄ per eas restituitur. si per solēnes ipedit̄ nō restituit̄. l. vt. ff. ex qui. cau. ma. xxv. an. in integ. re. l. sed ⁊ si per pretorem. §. ferie. Odo.

A procedente. In. l. ista dr̄ ꝙ ille qui petit a iudice dilationē: nō dz petere ab eo ambulante vt faciunt rustici. naz rustici q̄ȝdiu iudex sedet pro tribunali nō offerunt. sȝ quādo recedit ad cameraz veniunt ⁊ dicūt. domine iudex detis mihi dilationem ad probanduz. debet dicere bonus iudex non debeo tibi eam dare: qr ab eo iudice qui sedet pro tribunali petenda est. ⁊ si vtraqȝ parte presente postuletur. cuz causa cognita: danda sit dilatio. ⁊ si vnus litigatorū petit dilationem: alter dicit ꝙ non dz dari: iudex summatim dz cognoscere: sit dāda vl̄ non: ⁊ super ista questione emergenti dz pronunciari. Tex. plenaria. i. de plano sit. Tex. colligatur. i. petatur. ⁊ prestetur. Tex. iprobata. sub. ab aduersario. qr dicit aduersarius: domine iudex non debetis dare istam dilationem. ¶ Or segnori in. l. ista not. ꝙ ea que desiderant plenam cause cognitionez: non debēt dari a iudice ambulante: vt. ff. de bono. pos. l. iiij. §. si cā. ⁊. ff. de suc. edicto. l. j. §. si decretalis. Secus in eis est que non requirunt cause plenam cognitionem: sed summariā: vtputa si dicat: tu es heres vel non. qr tunc iudex dz cognoscere in loco more maiorum: vt. ff. de interroga. act. l. voluit. §. j. ⁊. ff. de iusti. ⁊ iure. l. penul. ¶ Item no. ꝙ dilatio non debet dari cum interpellatione plenaria: sed cum cause cognitione. ⁊ dicitur de pleno fieri: qd̄ summatim fit: vtputa si venio ad iudicem ⁊ dico: domine iudex detis mihi terminū. dicit iudex: placet vobis. dico ego dn̄e sic. ⁊ ego do vobis amore vestri. ⁊ ita dicitur fieri de plano qd̄ summatim fit: vt. ff. de act. l. leuia. alibi dicit̄ de plano fieri qd̄ sine libello fit. vt. j. de nau. l. de submersis. vel. x. ¶ Item no. ꝙ super emergentibus questionibus est pronunciandum, cum aliter procedi non pōt super p̄ncipali causa: puta si dicat vna pars. detis mihi terminum. dicit altera non debetis. hic iudex cognoscit ⁊ sua sentētia h̄ dirimit: vt. s̄. dixi.

Cum a nobis. Lex ista habz duplicē itellectum. ⁊. l. ista fuit antiquitus vsqȝ ad tēpus dn̄i Io. mirabilit̄ intellecta. ⁊ in ea ꝺm antiquos ponetis ita casum. Iudex cause p̄ncipalis siue sit imperator siue alius dz dare dilationem. ⁊ lata sententia si appelletur ad principem si p̄nceps cognoscat de causa ap. siue alij deleget ⁊ petitur a principe vel a delegato ipsius vt det dilationem corā se: nō erit danda dilatio siue in prima causa fuit petita ⁊ non data siue non petita nec data. ⁊ ꝺm hoc ita expone litteraz. Tex. cuz a nobis. dicit imperator siue princeps. Tex. rescriptū: idest appellatum. vnde consultatio est nostra decisio. Tex. siue sit primo iudicio: idest in p̄ncipali iudicio. Tex. petita. sub. ⁊ concessa. ¶ Or segnori hec. l. ꝺm antiquos intelligitur vt dixi. nam antiqui erant in ista opinione ꝙ in causa p̄ncipali siue agatur coram principe siue coram quocūqȝ alio iudice detur dilatio. sed si in causa appella. agitur coraz p̄ncipe siue coram delegato ipsius dicebam ꝙ nō dabatur dilatio: quia satis est ꝙ in p̄ma causa data fuit dilatio. vel imputatur sibi cur non petijt. quia damnuz quod quis sua culpa sentit: sentire non videtur: vt. ff. de regu. iur. l. damnuz. ⁊ sic dicitur fuisse allegata hec. l. tēpore domini Federici senioris dum imperator in italia in causa nobilium brixiēsiū cognosceret. quia quidam milites principi accusati erāt de crimine capitali ⁊ si ipsi petebant dilationez sibi dari. ex aduerso dicebatur: domine imperator non debetis eis dare per. l. C. de dilationibus. l. cum a nobis. dicebam nobiles: dn̄e Imperator. l. illa loquitur in causa ap. vnde imperator voluit hr̄e cōsilium: vtrū deberet dare dilationem vel non. ⁊ habuit ꝯsilium cum domino Bul. ⁊ Mar. ⁊ coruz ꝯsilio

dedit

dedit illis militibus dilationē: ꝛ illi milites habita dilatiōe ab eo fugerunt: ꝛ nunq̄ postea comparuerunt coram eo. vn̄ postea impator dicit: dn̄e Bul. ꝛ Martine: tales qui accusati erant corā me fugerunt per ꝯsiliū vestrū. ꝛ ipsi dixerūt: domine nos cōsuluimus vobis per talem legē. ¶ Sed segnori ista lectura antiquoꝝ cōtinet euidētē iniquitatē. nonne euidēter iniquū est si imperator cognoscit de cā app. ꝙ non detur dilatio: vt. j. de ap. l. eos qui. in secūdo dicto illi⁹ legis. ꝛ. l. nec cās. ꝛ iō vos dicetis ꝙ lex ista intelligit̄ scđo mō ꝛ ꝭm dn̄m Jo. ꝛ ꝭm eū no. ita casum. in. l. ista. competēs iudex cognouit de cā principali vel de cā ap. coram eo: fuit petita ꝛ data dilatio: vel nō petita nec data veniunt ptes ꝛ dicunt: dn̄e vos cognouistis de cā principali vel de cā appellationis inter nos detis istaꝫ sn̄iam. dicit iudex: timeo si darē istā sn̄iam. actor est ita magnus hō ꝙ daret mihi malā fortunam. vnde volo consulere imperatorē vt excuset me a iudicando: ꝛ alij cōmittat. vel ita dicit iudex: vultis vos vt dem istam sn̄iam. dicunt partes ita. dicit iudex: domini die noctuq̄ꝫ cogitaui super qōnem vestrā: nescio plus animum meum applicare ad vnū q̄ꝫ ad aliud. vnde volo referre imperatori ꝛ corā vobis percūctari omnia acta: ꝛ volo sigillare sigillo meo ꝛ vestris. dicūt ipsi: bene placet nobis. vnde vadunt coram principe. aptis actis venit actor vel reus ꝛ petit dilationē a principe. dicit imperator tarde petisti dilationē: quia non refertur nobis negociū nisi sit plene examinatum. vn̄ si imperator plene cognoscit vel alij cōmitti: non debet dari dilatio siue in primo iudicio fuit petita ꝛ data: siue nō fuit petita nec data. Tex. cōsultationū. sub. siue in cā principali siue in cā ap. vt debeamus primū iudicē excusare. Tex. nostrarum. i. ad nos per relationem factā. Tex. nō solet. ꝛ est rō q: si negociū refertur ad principeꝫ pro causis supradictis non dꝫ hoc fieri nisi plene sit cognitum de cā. ꝛ plene examinato negocio non est amplius dilatio danda. sed relatio ex supradictis causis hodie est prohibita: vt in auc. vt in medio litis nō fi. sa. ius. per totā constōnē. est tamē alia relatio vt cū iudex dubitat de iure ꝛ hec est permissa: sꝫ dꝫ fieri examinato negocio plene. vnde sero petit̄ dilatio vt hic. ꝛ. j. de rela. l. j. ꝛ per totū. nec obstant due. ll. que signant̄ hic pro ꝯtrarijs. nā due. ll. vident̄ velle ꝙ corā principe datur dilatio: vt. j. de tempo. ap. in auc. sed lis. ꝛ. j. vbi se. vel cla. l. quotiens. quia ille. ll. loquūtur si appellem ad principem: ꝛ vado ad curiam principis: ꝛ hostiarij nō permittunt me intrare ad secretariū principis: sꝫ tm̄ steti ibi ꝙ fatalia tēpora sunt elapsa: illud tempus non currit mihi.

Inter priuatos. In. l. ista dr̄. si aliq̄ qō agat̄ inter fiscū ꝛ p̄uatū corā ꝓcuratore cesaris qlibet pōt petere dilationeꝫ dari p se vel ꝓcuratores suos. Tex. postulauerit. quia cum expedit dilationem peti: petitur ꝛ datur: vt. s. e. l. in. fi.

Nec de statu. In. l. ista ponetꝫ ita casum. mouebam tibi qōnem status ꝛ bonoꝝ. cepto iudicio tu petis dilationē dari ad probandū per testes qui sunt vltra mare qui sciunt te liberū: nūqd iudex dꝫ dare dilationē minorem. ix. mēsiū? Certe nō: q: h̄ est meta īfra quā dꝫ subsisti. cōcedat̄: q: hec est meta īfra quā subsistit̄: vt. s. e. l. j. ꝛ ibi dixi.

¶ De ferijs.

¶ Rubrica ista ad superiora ita continuatur. de dilationibus que dantur ab homine idest a iudice superiori ti. dictū est. verum q: alique dilationes interduꝫ dantur ab homine vel a lege non ad probandum sed ad iudicium differenduꝫ dicit rubrica de ferijs. Uel pōt ita cōtinuari hec rubrica tripliciter. q: per ferias inducunt̄ dilationes in causis: ex quo de dilationibus dixit ponit de ferijs. Et pōt exponi hec rubrica tripliciter. vno modo sic. de ferijs idest de dilationib⁹ que a. l. vel ab homine dantur ne in illis dilationibus quis ad iudiciuꝫ vocetur. Uel exponit̄ de ferijs idest de festiuis diebus in quibus quis ad iudicem vocari non debet. ꝛ ꝭm hoc sine diphtōgo nō diphtōgate legit̄ rubrica de ferijs. i. de feriatis dieb⁹. Uel pōt legi rubrica ista de ferijs diphtōgate. de ferijs. i. de foerijs qualiter quis eximat̄ a foro. ꝛ ista pertinent ad ethymologiaꝫ vocabuli. Si queratur quid est feria? licet Placen. nec Azo. tetigerint: nec attentauerint tangere ego tamen sic diffinio. feria est temporis interuallū pp qđ quis ratione solēnitatis vl̄ alia rōne a foro eximit̄: vt colligit̄. ff. e. l. j. in pn̄. ꝛ. j. e. l. oēs. Uel ꝭm isidoꝝ. feria dicit̄ dies feriata adeo ꝙ in ea quis in iudicium non vocetur.

Quoniam. In. l. ista no. ita casuꝫ verinus quidā accessit ad pncipē ꝛ corā eo ꝓposuit qōnē talē. domine impator de pluribus sum certus: sed de vno dubito. sup eo qđ dubito: per vos volo certificari. certus sum ego diebus feriatis litis cōtestationē fieri non posse. ꝛ certus sum appellationē interponi posse diebus feriatis. Itē certus sum ꝙ tempora fatalia currūt diebus feriatis. sꝫ de isto dubito an idem qđ dictū est in ferijs solēnibus: contingat in ferijs repentinis. vn̄ quero an possit lis contestari in ferijs repentinis: ꝛ an appellatio possit interponi ꝛ appellatio possit ꝓsequi? Ad qđ rn̄det impator. cōsulis verine carissime an similis sit obseruantia inter ferias solēnes ꝛ repentinas. ꝛ ego respondeo tibi. q: sicut in solēnibus ferijs non pōt lis cōtestari: ꝛ sicut pōt appellari in ferijs solēnibus ꝛ ita in ferijs repentinis. ꝛ sicut appellatio non pōt ꝓsequi in ferijs solēnibus: ꝛ idem in repentinis. Tex. qm̄ consulis. sub. venire carissime qđ est. j. ꝛ consulis impatorē constātinum. Tex. a nobis. s. imperatore. Tex. porrigēda sit. cū obseruatione feriarum solēniū. Tex. ꝓuocationū. sub. interponēdaꝝ ꝛ ꝓsequēdarum. Tex. adiectionē. q: solēnibus ꝛ feriatis diebus potest appellari. sed non potest appellatio prosequi: q: non potest lis contesta. diebus feriatis siue solēnibus siue repētinis. Unde no. hic eē differentiaꝫ inter ferias repētinas ꝛ solemnes. ꝛ dicuntur ferie repentine: quia ob rem prospere gestam inducuntur: vt cuꝫ impator vicit inimicos. ꝛ hoc est quod dicit littera de rebus feliciter gestis. Item inducitur hec feria ob soboleꝫ principi natā: ꝛ mandat ꝙ oēs subditi gaudeant: ꝛ iste ferie a solo principe inducunt̄: nō ab alio: vt. j. e. l. a nullo. Sed solēnes feria sunt: vt. j. e. omnes. ꝛ. l. vl. ¶ Or segnori inter ferias solēnes ꝛ repentinas no. similitudinem in quattuor. quia sicut in diebus solēnibus nō dꝫ lis contestari regulariter ꝛ si lis contestetur nō valet. quod fit ipso iure: vt. ff. e. l. j. ꝛ ita lis non dꝫ contestari in diebus repentinis. regulariter ideo dixi: q: aliquando die feriato potest lis contestari: puta si actio est tempore peritura: sed vltra nō proceditur vel ob alias causas que enumerātur. ff. eo. l. j. §. excipitur. ꝛ. l. se. ¶ Item ꝛ cause pupillorum ꝛ orphanorum ꝛ viduarum diebus feriatis aguntur cum dicat decretalis vbicunq̄ꝫ pietas vel necessitas suadet. ¶ Item similitudo est in alio. in diebus feriatis solemnibus ꝛ repētinis potest appellatio fieri. in die non feriato fuit lata sententia. die feriato potero appellare. vt. ff. quādo ap. sit. l. j. §. dies. ¶ Item similitudo est in tertio. sicut appellans non potest prosequi appellationem diebus solēnibus: ita repētinis: vt. j. de tempo. ap. l. ij. §. penulti. ꝛ hoc dicit. l. nostra. ¶ Item no. quarto inter istas ferias similitudinem. q: nos dicimus ꝙ in istis ferijs solemnibus ꝛ repentinis non pōt litigari etiam voluntate litigatorum: quia sunt introducte gratia dei ꝛ imperatoris: non subditorum vnde non possumus renunciare his que in honorem dei ꝛ principis statuta sunt: vt ar. ff. de postul. l. quos prohibet. ¶ Est differētia in alio. ecce eniꝫ si ledor per ferias repētinas: cōtra eas restituor: q: illas nō potui ꝓuidere. sꝫ si per solēnes ledor: nō possum restitui: vt. ff. ex qbus cau. ma. l. sꝫ ꝛ si p ꝑtorem. §. si ferie. ꝛ idē dicā ego in anno qui statuit̄ ad appellādū. q: cōputant̄ dies feriati ꝛ nō feriati. sꝫ nō restituar vt in illo āno dies solēnes eximantur: sꝫ dies feriati repētini eximuntur. ¶ Sꝫ dicet aliqs nōne est istō iniquū ꝙ in anno statuto ad appellādū cōputent̄ dies feriati vel nō feriati: cū appellās non possit ꝓsequi ap. Rn̄deo nō est iniquū duab⁹ rōnibus.

q: in illo tpe poterit parere sibi probationes. Item τ scōa rōne non est iniquū: q: si dies feriati eximerent̄ de illo tpe posset eē q̄ instātia cause nimis differret̄. τ sic orirent̄ lites ex litibus qd̄ esse non dz: vt. j. de agri. τ cen. l. litibus.

Omnes iudices. Lex ista di. cit duo. Primo dicit q̄ omnes iudices vrbium debēt iurare q̄ in die solis non reddatur ius q̄ omnes artifices a suis actibus abstineant. Secundo dicitur q̄ iudices rusticoruz debent dicere rusticis: segnori rustici statis vos bic die dominico τ in tribu. eatis ad arandum: quoniam frequēter euenit q̄ ad parādas agri culturas vtilior ē dies solis: q: ē pulchrior q̄̄ dies sequēs. Tex. venerabili die solis. i. in die dominico. Tex. quiescāt. sub. in cognoscendo τ operando. Tex. ruri. Incipit scōm dictum. Tex. vt seruiant. i. separentur. Tex. aut vinee scrobibus. i. foueis suis fossatis. vnde dicim⁹ apud nos prouane. Tex. momenti. i. diei dominici qui censetur momentum. habito respectu ad annū. ¶ Or segnori in. l. ista no. q̄ dies solis dr̄ dies dn̄icus. τ quare dictus sit dies solis olim: hodie dicitur dies dn̄icus? Rn̄. hec est rō. sicut sol splendet inter ceteros planetas: ita dies solis inter ceteros alios dies. sed mutatum est nomē. q: antiqui dicebant diem solis. nos dicimus diē dn̄icum. nā antiqui nominabāt singulos dies a singulis planetis. vn̄ sicut sol est vnus planeta: ita dies solis est suus dies. Itē sicut luna est alius planeta: ita dies lune est suus dies. Itē terti⁹ planeta est mars. nō tn̄ isto ordine sunt planete in firmamēto posite: imo isto ordine sunt: vt legit̄ in isidoro: prior τ supior planeta est saturnus. postea iuppiter. postea mars. postea sol. postea ven⁹. postea mercurius. desubtus est luna. ¶ Itē no. hic lz ciues artifices debeant festare dies solis: dn̄i rustici nō: q: pōt esse q̄ dies solis suadet h̄. sequēti die non suadebit. Et ex hoc ēt colligimus q̄ scholares non debēt esse ociosi in die solis: imo debent legere τ studere in die solis. q: pōt esse q̄ erunt melioris dispositionis in die solis q̄̄ nō erūt in die sequēti. vnde vbi in diuersis inuenitur eadē ratio ibi idē ius dz statui: vt j. ad. l. fal. l. vlti. vnde dicit prouerbium. chi guarda omne festa: mal sa il codico τ pegio la digesta. vnde domini scholares possunt τ debent dare operaz lectionibus suis: vt in repentinis diebus feriatis. Item admonitio militaris dieb⁹ festiuis non cessat: vt. ff. e. l. diuus.

Nullo iudice. In. l. ista dr̄ q̄ solus impator potest idicere ferias repētinas. nullus alius iudex pōt indicere ferias repentinas sua auctoritate. τ si alius iudex indicit nō sunt ferie. vnde sicut carent nomine ita τ efficacia carebunt. Tex. aliquas. s. repētinas. Tex. administrator. i. p̄ses prouincie. vn̄ not. q̄ caret nomine τ effectu nominis: quia nomina debēt esse sequentia rebus: vt. s̄. de episco. τ cleri. l. decernimus. ¶ Or segnori habetis hic q̄ solus impator pōt ferias repentinas indicere. Sed cōtra. videtur. l. que videt̄ velle q̄ presides prouinciarum in sua prouincia suis temporibus possunt ferias indicere: vt. ff. e. l. presides. Ad solutionem cuius q̄rij dn̄s Azo sic dixit: ferie alie repentine: alie solēnes. Ferie repentine a nullo alio indicuntur q̄̄ a principe: vt in. l. nostra. Solēnes ferie alie sunt que indicūtur tēpore messium in honorez hominū. Alie sunt indicte in honorem dei: vt dies dn̄icus τ natalis τ paschalis. τ has p̄sides prouinciarū p̄nt indicere. τ in aliquibus locis indicuntur maturius in aliquibus tardius. sed hec diuisio lege nō. pbat̄. ¶ Sed vos ad solutionem huius q̄rij vt plene liqueat iste articulus distinguatis vt consueui distinguere. τ hāc distinctionem aduertatis: q: non ponam eo ordine vt dixit dn̄s Azo. Et dico s̄m dn̄m meum Ja. bal. quia feriarum trimēbris est diuisio. Alie repentine: alie solemnes: alie indicte. Dicuntur ferie repentine que indicuntur ob rem prospere gestam: τ ob sobolem principi natam: vt. s̄. e. l. j. τ. ff. ex quibus cau. ma. l. sed τ si. §. ferie. τ ideo repentine: quia subito indicuntur etiam preter spem: quia interduz nascitur soboles τ non sperabatur. τ dicuntur imperiales ferie: q: a solo pncipe indicuntur. τ si ab alio statuūtur carēt nomine τ effectu vt hic. Sunt ferie solēnes in honorem dn̄i nostri Jesu christi indicte: vt est dies natiuitatis Jesu xp̄i. τ alij dies qui enumerātur: vt. j. e. l. oēs. τ. l. vl. τ. s̄. l. p̄xi. in p̄nc. Et iste ferie solēnes a nemine indicuntur. ipsa. l. indicit eas. inter istas ferias solēnes τ repētinas est in aliquib⁹ similitudo τ differentia vt plene dixi. s̄. e. l. j. τ hic posset repeti si vobis placet: τ ita feci. Sūt ferie indicte. i. indicēde rōne messiū τ vindemiarum: vt. j. e. l. ois. τ ille indicūtur a singulis p̄sidibus prouinciaꝝ maturius τ tardius s̄m cōsuetudinē vniuscuiusqz prouincie: vt. ff. e. l. presides. τ. ff. de offi. proconsu. τ leg. l. si in aliam. τ in istis indictis dicimus q̄ potest litigare de volūtate vtriusqz partis: q: sunt introducte gratia hominum. vn̄ possunt eis renūciare: vt. ff. e. l. j. in prin. τ. ff. de arbitris. l. si feriatis. τ istā diuisionem aperte probat decretalis extra eo. ti. c. cōquestus est. tamē eo tēpore quo eram in gallia non erat facta illa decretalis. q: omnes magne cause diebus feriatis trutinabantur: τ istud erat mihi sepe vtile: quia diebus non feriatis nō poterā ita intendere. τ hec est recta diuisio q̄ trimēbris sit: τ eā veriorē q̄̄ illaz dn̄i Azo. puto. ¶ Sed q̄ro qd erit in ferijs indictis a potestatibus ciuitatum: nunqd valent? Rn̄deo sic si voluntate cōsilij indicunt. cum enim ipsi possint. l. municipalem facere: dico q̄ potestates de volūtate eoꝝ ferias p̄nt indicere. ¶ Sed nūquid cōuētus tēpore feriaꝝ fideiussorem dare dz: q̄ veniat coram iudice cum conueniri poterit licet modo non possit? videtur domino meo Ja. bal. q̄ sic. τ ad hoc inducit arg. ff. ad. l. iul. de adul. l. si adulterium. §. vltimo.

Publicas. In. l. ista dicunt̄ duo. primo dr̄ q̄ cause publice bene p̄nt agi diebus feriatis cā messium τ vindemiaꝝ. Secūdo dr̄ q̄ cause pistoꝝ p̄nt agi diebus feriatis cā messium τ vindemiaꝝ. Tex. etiam feriatis. i. indictis. Tex. distinguat. i. pagat τ diffiniat. Alij dicunt distinguat. i. non agat. sed ipsi non bene dicunt q: ita agitur cā fiscalis diebus feriatis: vt cā liberalis fauore fisci: vt. ff. e. l. iij. secus est in ferijs solemnibus: vt. j. e. l. omnes dies. Tex. adhibebit. quia bene poterunt cogi facere bonum panem etiā diebus feriatis: quia hoc est causa alimentoruz. vnde potest indici: vt. ff. de ferijs. l. ij.

Quadraginta dieb⁹. In. l. ista dicitur q̄ in quadragesima cause criminales nō debēt tractari. vn̄ quadragesima nō est facta sicut putāt quidā scholares τ mali lombardi. vn̄ ipsi q̄n nō est quadragesima comedunt bis in die. quando est quadragesima comedunt ter. scilicet in tertia τ in nona τ in sero. ¶ Or segnori lex ista non seruatur hodie vbiqz terrarū propter malitiam hominum.

Omnes dies. Lex ista primo ponit regulā: τ postea instātiā regule. Hec est regula. oēs dies dn̄t esse iuridici. q. d. oibus diebus ius redditur. Fallit hec regula in duobus mēsibus: quoꝝ vnus est deputatus ad fruct⁹ estiuos colligēdos: alius ad fructus colligēdos. Itē fallit in die calendaꝝ ianuarij. Itē fallit in die in qua fuit fundata vrbs romana τ constantinopolitana: q̄a ab illis vrbibus iura emanarūt vnde iura eis deferre debēt. Itē fallit in. vij. diebus que p̄cedūt pascha τ subsequuntur. Itē fallit in die natiuitatis dn̄i: τ in die epiphaniaꝝ. Itez fallit in diebus solēnibus deputatis ad honorez apostoloꝝ in quibus non solū non dz reddi ius imo non debēt hoīes ire ad spectacula. Itez fallit in diebus solis: quos nos nūcupamus dies dn̄icos. Itez fallit in die in qua natus fuit impator τ creatus. Iterum in. v. diebus paschalibus compulsio annonarie prestatiōis debet cessare. Tex. iuridicos: idest habiles ad ius reddēdum quasi dicat omnibus diebus ius redditur. Tex. annus. idest indulgentior pars anni. Et nota q̄ quidam dixerūt q̄ quattuor erāt menses propter messes τ vindemias. propter id quod dicit littera

littera geminis. Sed nos dicimus q duo mēses sunt tātū propter messes et vindemias. Tex. nuncupamus. vt est dies circūcisiōis domini: in cuius loco successit baptismus. Tex. his addimus natalicios dies. sed fuerūt nate iste ciuitates? Certe sic in die quo fuerunt fundate. Tex. pasche dies. s. resurrectionis. Tex. vel epiphaniarū xpi. vt. s. e. l. omnes. Et dicitur dies epiphaniarum ab epi q est supra. et phanos q est sonus: q desup venit a deo: q ipsi magi non per herodē: sed per aliam viā irent. Vel dicitur epiphania ab epi q est supra et finia q est apparitio: q desuper apparuit eis stella. Tex. apostolice passionis. vt sunt dies introducti ad honorem apostolorum. Tex. referamus. vnde homines in festiuitatibus apostolorum non debent ire ad spectacula: q est cōtra homines lombardie qui faciunt ludum de gradicolis in predictis diebus: et maximus ludus fit in ciuitate pisana. hodie in predictis diebus et in alijs festiuitatibus. Tex. reuoluuntur. q qualibet septimana incohatur dies ille. Tex. iurgiorum. sub. nisi esset arbitrium: vt. ff. de arbi. l. pompo. et l. si de meis. et. l. si feriatis. Tex. exactio cause. cum fiscales possunt agi geminis mensibus feriatis. vt. s. eo. l. publicis. ¶ Or segnori habetis in. l. ista qui dies sunt feriati. Sed quero hic. nunquid septem dies precedentes pascha natiuitatis: et septē sequentes sunt feriati? Dicimus q non. quia nos inuenimus istud in pascha resurrectionis. non inuenimus in pascha natiuitatis h. vnde solemus litigare vsq ad vigiliam natiuitatis. ¶ Sed qd de diebus ad honorē beate virginis marie: qui dies sunt quattuor? de istis diebus in l. ista nihil cauetur: nec aliqua. l. in iure nostro. sed nos dicimus illos dies feriatos per locū a minori. si enim dies apostolorum sunt feriati et per cōsequens dies introducti ad honorem beate virginis marie: qui ipsa est sup oēs apostolos et angelos et archāgelos: sed in decretali expresse continetur. sed de festo sancti martini: quia ipse par fuit apostolis: vt in hymno. martinus par apostolis. similiter de eo non cauetur in. l. ista: tamen q illud festum celebratur et est dies feriata: vt aperte in illa decretali continetur.

Actus omnes. Lex ista dicit duo. prio dicit q in qndecim diebus paschalibus debent qescere oēs actus publici et priuati ab his que sunt cōtentiose iurisditionis. Tex. conquiescant: vt. s. l. pxi. in fi. et cōquiescant ab his que sunt cōtentiose iurisditionis nō voluntarie: vt est emancipatio et manumissio. et sunt cōtentiose iurisdi. vt est litigare: q iudicium reddit in inuitum: vt. ff. de ver. obli. l. inter stipulantem. et. ff. de offi. pcon. et le. l. ij.

Prouinciarum. Vos habuistis. s. e. l. pxi. q in quadragesima cause criminales non debent agi. Fallit in causis latronum et maxime isaurorum. vnde ipsi possunt capi et puniri etiā in diebus quadragesimalibus et paschalibus. et ex hoc non offendit deus: imo hoc placet deo. Tex. vt in questionibus latronū. sub. oium. maxime isaurorum. Isauria est quedam pvincia in qua pessimi sunt latrones et magni sm leges nostras. q erant ibi ita leues homines qui ascendebant equum per se quando videbant aliquē peregrinum et ibant post eū. et ad h facit. j. ad. l. iul. de vi pu. l. ij. Tex. querenda est. ¶ Or segnori custodiatis vos hic q h est regula q super conscientia debet quis scrutari: vt. j. de accus. l. vl. in fi. Fallit in latronibus: vt hic. et in alijs casibus quos dicam in preall. l. de accusa. l. vlti. ¶ Or segnori: ex. l. ista colligetis vetus prouerbiū antiquorum. amicus dei est qui destruit inimicū dei. vn isti sunt puniendi. et ad hoc facit. ff. de penis. l. capitalium. §. famosos.

Dies festos. Lex ista elegantissima vba hz et pulcherrimū latinū. tres enim. ll. sunt in codice in quibus inuenietis altissimū latinum. vna hec. alia est. s. de epi. et cle. l. si quēqs. alia. s. de epi. au. et in. l. ista debetis ita ponere exēplum. Imperator pcipit vt ab aligbus abstineamus in diebus diuinis et etiā debemus facere. et si contra fiat penā imponit. et dicit q nos debemus abstinere a litigijs. vn sileat horrida vos preconis. et si contra fiat imponitur pena ei qui contra fecit: q priuatur dignitatis sue cingulo: et omnia bona sua publicantur. Tex. dedicatos. qui sunt. s. e. l. ij. et. l. oēs Tex. admonitio. s. litigādi vel soluendi annonā: vt. s. e. l. oēs dies. in fi. Tex. nulla fideiussionis. s. iudicio sisti vel iudicatū solui. Tex. scena theatralis. theatrū est locus vbi stāt aliqui ad videndū. vt est arena veronensis aut circense certamen istud est malum certamen ponere se inter lamas gladiorum et spatarū: q in circuitu voluuntur. Tex. spectacula. q illa die pugnabāt cum bestijs. et qn leo dilaniabat hoies lacbrymabantur. Tex. ortum. i. in die in quo nati sumus vel impij. Tex. amissionem. hic imponit penam si fiat.

¶ De iurisdi. om. iudi. et foro compe.

¶ Quia iudices de quorum officijs dictum est in superioribus habent constituti ad iudicia: et sine iurisditione nō possunt constitui: ponitur rubrica de iurisdi. om. iudi. s. maiorū et minorum. et q occasione fori tribuitur iurisditio: dicit rubrica de foro competenti. vnde dicit rubrica de iuris. om. iu. Et iurisditio ita describit. Jurisditio est potestas de publico introducta cum necessitate ius dicendi et eqtatis statuende ac iudicis dandi interdum permissa licentia: vt. ff. e. l. j. in fi. et. l. iij. in fi. Et dicitur potestas: q qui habet iurisditionem hz aliquid ptātis in subditos: vt. ff. eo. l. iij. Et dr de publico introducta: q hz ab imperio: vt. ff. e. l. et q. Et dicitur cū necessitate iusdicendi. q munus iudicandi est publicum: vt. ff. de mu. et hono. l. munerum. §. iudicandi. Et dicitur equitatis statuende: quia equitas prefertur rigori iuris: vt. s. de iudicijs. l. placuit. Et dicitur hic iudicis dandi interdū permissa licentia. quia interdum potest dare iudicem: vt. ff. de offic. eius cui man. est iurisditio. l. j. Sed delegatus nō potest delegare: nisi sit delegatus a principe: vt. s. de iudic. l. a iudice. non autem est descriptio iurisditionis. quia dicit lex iurisditio est ius dandi iudices: vt. ff. eo. l. imperium. in fi. et non est ibi descriptio: quia descriptio debet omnibus speciebus conuenire. vnde ponitur ibi species diffinitionis. et ideo ibi eleganter. Jr. scripsit. non ponit genus sed generis predicationem: quia annectit speciem: que subest generi. Et est iurisditio nomen compositum et debet ita alludi vocabulo. Jurisditio dicitur a iure et ditione. Ditio est proprie potestas. vnde est subditus ditioni idest potestati: vt. ff. de verbo. significa. potestatis verbo. Et dicit rubrica et de foro cōpetenti. et nota. q forum sumitur equiuoce. forum idest mercatum. vel forum idest curia. vnde dicit. Cato. para te foro. et h agitur de foro competenti iudiciario. et licet decretalis ponat in masculino: vt extra de verbo. significa. c. forus. sed nos legiste non inuenimus. vnde ponimus neutrum. h forum huius fori. vnde suū rimatus in isidoro et in papia. semper locuti sunt in ablatiuo: ita q nō possum videre: masculine vel neutraliter ponatur. et dicitur similitudinarie forum venalium rerum: quia sicut ad locum venalium rerum multi concurrunt: ita ad forum curie et litigatorum. et de prima pte agitur in titulo isto qui pnt dare iurisditionem: vt. j. e. l. fi. qui pnt prorogare: vt. j. e. l. j. et qui non pnt dare: vt. j. e. l. in priuatorum. Item quando non potest iurisditio declinari: vt. j. e. l. nemo. Item quando vocatur ad vetitum examen: vt. j. eo. l. in criminali. et de secunda parte rubrice agitur. j. eo. l. iuris ordinem conuerti postulas.

Non quidem. Hec. l. respicit primā partē rubrice. et in. l. ista ponuntur duo casus. Primus casus est talis. duo bononienses volētes inuicem litigare in cā ciuili pecuniaria ita dixerunt. iudex noster ita est implicitus litigijs q bene non audiet nos. vnde adeamus procuratorem cesaris et litigemus corā eo. vnde scientes eum non suum iudicem: adierunt eum et in ipsum consenserunt litem contestando corā eo. et postea pcurator cesaris examinauit cām et tulit sniam. modo queritur: nunquid per hoc fecerunt

ipsum iudicem cōpetentem: vt ita valeat sententia? Respon
det imperator ꝙ licet procurator cesaris nō sit competens
iudex inter duos priuatos: sed inter fiscum ⁊ priuatum: ta
men si duo priuati adierunt eum: ⁊ litem fuerunt contestati
coram eo: fecerunt ipsum suum iudicem. vnde sententia la
ta per eum inter eos valida est: ⁊ illi sententie stabitur: si ab
eo non est appellatum. Et sm̄ ꝙ dictum est in procuratore
cesaris: dic idem debere obtinere in alio competenti iudi
ce. Tex. iudex. s. regulariter ⁊ cōmuniter. q: cognoscit pro
curator cesaris inter fiscum ⁊ priuatū: vt. s. si aduer. fis. l. ij.
non aūt inter duos priuatos cognoscit: vt. s. de peda. iudi.
l. j. Tex. eligentes. sub. scientes eum non esse vestrum iudi
cem: ⁊ litem fuistis contestati coram eo. Tex. sententiam. s.
diffinitiuam intelligentes. Tex. vos aquiescere debere. sub.
si non est appellatum. Tex. rei. ex consensu nostro iudicate:
non intelligatis qđ dicat aliqua pars: vt ita iudicaret: quia
tunc non valet: vt. ff. de arbi. l. qualez. in principio: sed quia
in eum consensistis ⁊ elegistis eum in vestrum iudicē. Tex.
inter certas habet personas. vt inter fiscum ⁊ priuatum: vt
j. de penis. l. ij. Tex. scientes. ex certa scientia. Tex. elegistis
litem contesta. coram eo. Tex. ꝙ ⁊. incipit secūdum dictuz.
⁊ dic scilicet quod supradictum est in procuratore cesaris.
Tex. opponentis. idest tam ex parte actoris q̄ȝ rei. Tex. lo
cum habebit. sub. quod dictum est in procuratore cesaris.
¶ Or segnori habetis in. l. ista. ꝙ regulariter ⁊ cōmuniter
procurator cesaris non est cōpetens iudex inter duos pua
tos: tamen si duo priuati scientes eum non esse suum iudi
cem ex certa scientia adierunt eum ⁊ litem fuerunt contesta
ti coram eo: suum iudicem fecerūt: vt. s. de episcopali audi.
l. episcopale. ⁊. ff. de iudi. l. j. Sed in certis casibus procura
tor cesaris non est competens iudex inter fiscum ⁊ priuatū.
Unus est. s. de pe. iu. l. placet. Alius in causa fisci: vt. j. de
iure fisci. l. j. Et alius. ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. l. j.
Alius. ff. ad trebel. l. j. §. si suspecta. Odo. Sed videtur cō
tra. j. e. l. priuatorum. Ad quod vos ita dicetis: differentia
est inter iurisditionem constituendam non habenti iurisdi
tionem: quia tunc priuatorum consensus iudicez non facit:
vt. j. e. l. priuatorum. que signatur pro cōtra. licet priuati qui
faciunt vniuersitatem possint hoc facere: vt. j. eo. l. vlti. Sed
duo licet priuati non possunt dare iurisditionem: tamen da
tam a se possunt prorogare vt hic: quia procurator cesaris
habet iurisditionem: ⁊ tamen eius iurisditio prorogatur vt
hic. ¶ Ad solutionem huius contrarij no. ꝙ fit prorogatio
tribus modis: de personis ad personas: de re ad rez: de tē
pore ad tempus. prorogatur iurisditio de personis ad per
sonas: puta si duo bononienses scientes iudicem mutinen
sem non esse suum iudicem: adeunt eum ⁊ coram eo litem
contestantur: efficitur eorum iudex: ⁊ sententia eius valida
est: vt hic dicitur in procuratore cesarj: vt. ff. de iudi. l. j. Fit
prorogatio iurisditionis de re ad rez. defensor ciuitatis oliz
poterat cognoscere vsq ad. l. aureos. hodie vsq ad. ccc. vt
s. de defen. ciui. l. defensores. ⁊ in auctentī. de defen. ciui. §.
audient. vnde si duo litigant coram defensore ciuitatis: be
ne possunt consentire: vt de maiori quātitate cognoscat: vt
ff. de iudici. l. de qua re. §. j. Item fit prorogatio de tempore
ad tempus: quia prorogari potest iurisditio de consensu li
tigatorum: vt. ff. de iudi. l. ij. §. sed si iudex dat⁹. ¶ Or segno
ri consueui hic formare plures questiones. ⁊ statim pro fun
damento huius. l. volo vobis istud premittere. intelligo. l.
istam cum duo non subditi adeunt eum qui preest iurisdi
tioni: ⁊ in eum consentiunt vt in iudicem litem contestan
do coram eo. Secus si duo priuati consentiunt in non suuz
iudicem: sed arbitrum: vt. s. de episcopali. audien. l. ex con
sensu. ⁊ est differentia inter iudicem ⁊ arbitrum: quia arbi
ter habet notionem: vt. ff. de re. iu. l. ait pretor. vnde cum adi
tur vt iudex: eius pronunciatio est sententia: ⁊ datur actio
⁊ exceptio. sed si aditur vt arbiter: eius pronunciatio non
est sentētia: nec ex ea datur actio vel exceptio sed pene pe
titio: vt. s. de arbit. l. j. ¶ Sed quid si dubitatur. adierunt
eum vt arbitrum: vel vt iudicez? Respondeo presumam ex
precedentibus: vt. ff. de testamen. l. heredes palam. §. sed si
notam. ¶ Sed quid si exterioribus nihil appeat: recurraz
ad interiora. vtrum cū pena sit electus: ⁊ tunc arbiter adea
tur. aut sine pena: ⁊ tunc vt iudex: vt. j. de codicil. l. non codi
cillum. ¶ Sed quid si non appareant supradicta? Respon
deo interpretatio est facienda in partem benigniorem vt res
potius valeat q̄ȝ pereat vt iudex. q: potest mulctare si est iu
dex: ꝙ non potest arbiter: vt. ff. de iudi. l. ij. ¶ Secūdo que
ritur hic. quando dicuntur duo priuati non suum iudicem
adire: vt eum suum iudicem facerent. nunquid eoipso ꝙ cō
parent ⁊ offerunt sibi libellum coram eo? Dixerunt quidam
vt dominus Guil. de cabriano ꝙ sic: quia habet actor persi
stere: vt ar. j. quomodo ⁊ quādo iudex. auc. qui semel. ⁊. j. de
litig. auc. litigiosa res est. ⁊. ff. de inoffi. test. l. posthumus. in
fi. Sed verius est vt dicamus ꝙ tunc videantur eum adire:
⁊ suum iudicē facere cum litem sint contestati corā eo: vt. ff.
so. ma. l. si cum dotem. §. eo tempore. Item q: si duo conue
nerunt pacto aliquem nō suum iudicem adire ante litē con
testa. possunt eum recusare: vt. ff. e. l. si conuenerit. ⁊. s. de iu
di. l. apertissimi. Item quia non videtur in iudicem consen
sisse ⁊c. vt. ff. de iudi. l. non videt. ¶ Sed denuo quero. duo
priuati adierunt non suum iudicem: credentes eum suum
iudicem ⁊ litem contestantur coram eo. nunquid valet? Di
xerunt quidam vt Guil. de cabriano ꝙ nō. ⁊ ita scripsit. ⁊ in
hoc bene dixit. q: si ambo errauerunt: non faciunt eum suuz
iudicem: q: errantis nullus est consensus: vt. ff. e. l. si per er
rorem. Si aūt alter errauit: ⁊ sic actor non videtur in iudicē
consensisse. si aūt reus errauerit: tunc vī eum facere suuz iu
dicem: q: ius agendi metimur ex persona actoris non rei: vt
ff. si pars here. pe. l. j. ⁊ in hoc male dixit: vt. j. dicam. Alij di
cunt econtra si errauerit non faciunt eum suum iudicem se
cus si actor. illa ratione q: iudicium redditur in inuitum: vt
ff. de ver. ob. l. inter stipulantem. §. j. Sed dicendum est siue
ambo errent siue alter tm̄: non faciunt eum suuz iudicem: vt
ff. de iudi. l. ij. ⁊ q: qui errat non vī consentire: vt in preallc. l.
ff. e. l. si per errorē. ¶ Item quero nunquid hoc est veruz. s.
ꝙ non videant duo priuati consensisse in iudicē: si ambo er
rant siue alter tantuz erret in facto siue in iure? Ad qđ dixe
runt quidā ꝙ si errant in iure faciunt eū suum iudicem. mu
tinensis habere vī iurisditionem in territorio bononiēsi. sed
si errant in facto: non faciunt eum suū iudicem: q: facta sunt
incerta. ⁊ plerūq prudentissimos fallunt iura non certa: vt
ff. de iur. ⁊ facti ignoran. l. ij. ⁊ q: non fatetur qui errat: vt. ff.
de confessis. l. non fatetur. sed nos dicimus ꝙ non videntur
consensisse: siue errent in iure: siue in facto: vt. ff. de iudi. l. ij.
in prin. ⁊ istas tres qōnes pximas notaui plenius: vt. ff. e. l.
si per errorez. vñ eas videas. Odo. ¶ Sed denuo quero.
hȝ ne locum hec. l. in psonis oium iudicū siue iudex sit dele
gatus siue ordinarius? Dixerunt quidā si est ordinarius hȝ
locum lex ista. sed si est delegatus nō: q: non hȝ iurisditionē
vt. ff. de offi. eius cui man. est iur. l. j. §. fi. ⁊. ff. de re iudic. l. ait
pretor. Sed certe contra dicendum est iure nostro. quia lex
est expressa. ff. de iudi. l. j. ibi vbi dicit cuiusuis iudicis. non
ob. ff. de offi. eius cui man. est iurisditio. l. j. §. vlti. vbi dicitur
ꝙ delegatus nihil proprij habet sed ordinarij: vt. ff. e. l. mo
re. vel non habet ipse a se: sed a delegante sic: vt. ff. de offic.
proconsu. ⁊ le. l. legata. Item non ob. l. ait pretor. quia ibi lo
quitur de arbitro. tamen de iure canonum expressum est ꝙ
iurisditio non prorogatur in delegato: vt extra de offic. ⁊ po.
iudica. delega. c. p. ⁊. g. ¶ Sed denuo quo. habet ne locum
ꝙ hic dicitur in iudicibus qui habent dignitatem ⁊ admi
nistrationem: vt est preses proconsul. ⁊ in iudicibus qui ha
bent dignitatem sine administratione vt sunt iudices cal
cularij: qui habent priuilegium a principe ꝙ sint iudices
⁊ notarij de quibus multi sunt in tuscia. Dixerunt quidam
l. istam habere locum tantum in his qui habent dignitatem
cum administratione: quia hec. l. loquitur in procuratore
cesaris qui habet dignitatem cum administratione. Sed
certe verius est iure nostro ꝙ habet locum in his iudici
bus qui habent iurisditio. sine administratione. quia in fi
ne. l. dicitur ꝙ in alijs similibus ⁊c. quia. l. dicit expresse si
duo subijciant se iurisditioni cuiusuis iudicis: vt. ff. de iu
di. l. j. tamen ciues huius ciuitatis fecerunt contrarium sta
tutum: ꝙ sententie late ab his iudicibus qui eliguntur per
formam

formam statuti seruentur. non aūt si ab alijs iudicibus ferantur. ¶ Sed denuo quero. nunquid ista. l. habet locū in omnium personis: puta tam laycis q̃ clericis? Scripsit dominus Azo hic in laycis puto verum. secus in clericis: qz non possunt iurisditionē sui iudicis prorogare: vt in auc. de san. epis. §. iconomus. š. de epali audi. l. epale. Itē qz clerici nihil habent: habent cōe cum publicis actibus: vt. š. de epis. ꝛ cle. l. placet. Sed potest dici ꝙ ista. l. hꝫ locum in clericis nedum in laycis per. l. illam. ff. de iudi. l. j. Item ſm iura nostra bene pñt adire non suum iudicem ꝛ renunciare priuilegijs suis: vt. š. de epis. ꝛ cleri. l. si quis in conscribendo. ꝛ. ff. de pac. l. siquis in conscribendo. Item qz tempore huius. l. clerici sub. erant presidi: vt. š. de episco. ꝛ cleri. l. omnes vbicunqꝫ. licet per decretalem. si diligenti. extra de foro compe. sit secus. ꝛ per auc. statuimus. que est. š. de episco. ꝛ cleri. super. l. omnes vbicūqꝫ. vnde eius opi. nō videtur bona. Nec ob. l. ꝙ iconomos. quia si conuenit clericus clericum coram episcopo suo: non possunt clerici declinare iurisditionem episcopi sui: vt argu. š. de episco. ꝛ cle. l. cum clericis. Item nō ob. l. illa episcopale. quia ibi ita fuit de facto. ¶ Sed denuo quero. hic dicitur ꝙ potest iurisditio prorogari in his que sunt iurisditiōis: vt si tu ꝛ ego volumus litigare de asino vel de libro coram iudice alterius fori. Sed nunquid potest prorogari iurisditio in his que sunt meri imperij ꝛ mixti: puta si volo te accusare de crimine capitali: ꝛ dico litigemus coram iudice mutinensi. vel si ego ꝛ tu volumus trāsigere super alimentis futuris: ꝛ dicimus coram tali iudice transigamus cum sine pretore non potest fieri transactio super alimentis futuris: vt. ff. de transac. l. cum hi. §. si pretor. Dixerunt quidam ꝙ ista. l. habet locum in his que sunt iurisditionis tantum: vt. ff. de iudicijs. l. j. ꝛ pro hoc est etiam arg. ff. de offic. eius cui man. est iur. l. j. Sed nos contradicimus ꝛ dicimus ꝙ duo bononiēses sicut in his que sunt iurisditionis pñt prorogare iurisditionem iudicis mutinensis ita ꝛ in his que sunt mixti imperij vel meri. si al's illic iudex in quem facta est prorogatio preerat mixto vel mero imperio: vt arg. ff. de iudi. l. ij. ꝛ videtur. l. expressa ꝙ possit prorogari iurisditio in his que sunt meri imperij: quia de criminibus agitur in tribus locis: vt. j. vbi de cri. agi oportet. l. j. ꝛ quia hoc non videtur prohibitum: ergo ꝛc̃. vt. š. ex quibus cau. ma. l. necnon. ¶ Sed denuo quero: hec. l. dicit ꝙ duo bononienses possunt adire iudicem mutinensem: ꝛ facere eum suum iudicem. sed nunqd iudex ordinarius potest prohibere eis ne litigent coram non suo iudice? Videtur ꝙ sic quia interest reipu. litigare ibi: non alibi vt iudex bononiensis habeat sportulas: non iudex mutinēsis. videtur ꝙ sic: qz interest reipu. vt ipse habeat sportulas: ꝛ iure publico pactis priuatorum ꝛc̃. vt. ff. de pactis. l. ius publicum. ꝛ. l. iuris gentium. §. pactorum. ꝛ pro hoc est argu. ff. ad mu. l. de iure omnium incolarum. sed nos dicimus ꝙ nō potest h̄ eis prohibere. l. nec ob. ꝙ dictum est de sportulis. qz ita subest iudex mutinensis imperio vt bononiensis: ꝛ he sportule prestabantur imperio. Itē qz video ꝙ litigantes bene possunt litigare coraꝫ arbitro: ꝛ tamen coram eo nō prestantur sportule: quia aliud est debitum amittere ꝛ lucrum non capere: vt. j. de codicil. l. vlti. Si obijcias coram arbitro agitur de amicabili compositione: quia non debet curare pretor qualiter litigantes a lite descēdat dūmodo discedant: vt. ff. de noui ope. nun. l. j. §. item queritur. Respondeo ꝛ dico ꝙ illud non ob. quia coram arbitro iudiciarie agitur: quia coram eo lis contestatur: vt. ff. de arbi. l. pompo. §. nec cepisse. ¶ Sed denuo quero hic. habet ne locum. l. ista in patrefami. ꝛ filiofa. Et videtur ꝙ sic: quia q̃tum ad ius publicuꝫ attinet non differunt: vt. ff. ad trebel. l. ꝙ attinet. Item pro hoc est ꝙ filiusfa. ꝛc̃. vt. ff. de iudi. l. tam ꝛ si. ꝛ. ff. de actio. ꝛ oblig. l. filius sed certe dicendum est ꝙ si filiusfami. litigat in causa castrēsi vel quasi ꝙ idem sit in filiofami. ꝙ in patrefami. quia q̃tuꝫ ad h̄ habetur pro patrefa. vt. ff. ad mace. l. ij. Si autem litigat in prefectitio vel aduentitio cuius vsufru. est patris: non habet locum lex ista: quia exercitium est patris: vt. j. de bonis que liber. l. vltima. §. finautem. vnde si non potest sine cōsensu patris in iudicio litigare: multofortius non poterit consentire in iudicem sine voluntate ipsius: vt argu. ff. solu. matri. l. si cum do. §. eo tempore. ¶ Sed denuo quero. nunqd habet locum lex ista ꝛ in minoribus ꝛ in maioribus? dixit dominus meus Ia. Bal. si minor erat maior. xxv. annis vel non: vt argu. ff. de arbi. l. cum. l. Sed verius est vt vos dicatis: si h̄ faciat sine tutore vel curatore ꝙ non habeat locum lex ista: vt argu. š. si aduersus rem iudica. l. cum ꝛ minores. ꝛ. j. de aucto. pres. l. clarum. ꝛ. ff. de re iudi. l. acta. §. minores. Si autem faciat cum auctoritate tutoris habet locum. l. ista sed lesus restituitur: vt arg. ff. de mino. l. minoribus. ꝛ potest minoris interesse si litiget coram non suo iudice propter victualia que habet domi: vel quia maiores expensas facit q̃ coram suo iudice faceret. ¶ Sed denuo quero. nunquid habet locum lex ista: ꝙ non suus iudex det tutorem de consensu partium alicui? Dixerunt quidam ꝙ sic. sed verius est ꝙ non habet locum: quia licet consenserint partes in datione tutoris: tamen exigitur decretum quo decernitur rerum administratio: vt in aucten. vt hi qui ob. perhi. res mi. in fi. ꝛ cū res nō sit de iurisditione illius iudicis: non poterit hoc decretum interponere: vt. ff. de bonis aucto. iu. pos. l. cuꝫ vnus §. is qui possidere. š. de iudic. l. properandum. §. finautem. Item quia iudex debet dare tutorem hominem sue prouincie: vt. ff. de tuto. ꝛ cura. l. j. in fi. ꝛ. l. ius dandi. ꝛ si in ea prouincia inueniuntur idonei. Si non: tunc de vicina ꝓuincia sunt querendi. non ꝙ iudex alterius prouincie det eos: sed debet nomina mittere illi iudici vicine ꝓuincie: vt. ff. de tu. ꝛ cura. da. ab his. l. diui. ¶ Sed denuo quero. ponamus ꝙ iudex in quem prorogatio facta est lite contesta. ꝛ iurato de calumnia tulit sententiaꝫ contra vnum. nunquid poterit appellari a sententia talis iudicis cuius iurisditio prorogata est? Dixit dominus Azo ꝙ sic. ꝛ pro se inducit. l. expressam ff. de appel. l. ex consensu. ꝛ. j. de appella. l. ꝛ in maioribus. sed dominus Ia. Bal. dixit ꝙ non appellatur ab eius sententia. ꝛ pro se inducit. š. de episcopali audi. l. episcopale. Item pro se inducit. l. istam que dicit intelligatis acquiescere debere rei iudic. ex consensu vestro. ꝛ dicebat ipse nō ob. ll. per dominum Azo. allegate. Et in primo non ob. l. illa ex consensu. quia intelligitur quando fuit delegatus iudex ab ordinario ex consensu partium. quia al's sine consensu delegare potuisset. vnde necesse habebant partes coram eo litigare. Sed in. l. nostra nulla necessitate cogente litigauerunt partes. vnde sibi imputent: si appellare non possunt. qz sua culpa h̄ patiuntur ꝛc̃. vt. ff. de regu. iur. l. ꝙ quis. Sic ꝛ al's melioris conditionis est qui facit ex voluntate q̃ qui facit ex necessitate: vt. ff. de procu. l. qui pro euict. ꝛ. š. de neg. gest. l. tutori. Item dicebat ipse non ob. l. illa. j. de appel. ꝛ in maioribus: quia loquitur cum quis litigauit coram non suo iudice de consensu partium. ¶ Or segnori verior est opinio domini Azo. per iura allegata ab ipso. nec ob. l. illa episcopale. qz hec est regula ꝙ a iudice cuius iurisditio est prorogata: potest appellari. sed speciale est ibi in honoreꝫ dignitatis episcopalis: vt ab ipso non appelletur. nam ꝛ multa alia spālia sunt: vt in auc. ibi signata. Item nō ob. l. ista que dicit intelligatis vos acquiescere debere rei iudicate ex cōsensu vestro. qz intelligo. l. istā si nō fuerit appellatū: appellari aūt bene potest: vt dixi ſm opinionem Azonis.

i Uris ordinem.

Lex ista respicit secūdam partem rubrice de foro cōpe. ꝛ in. l. ista no. ita casum. ponamus. tu habes domiciliū mutine ꝛ ego bonon̄. ego ꝛ tu contrahimus mutine vel ferrarie. modo ego actor volo te cōuenire nō mutine vbi habes domiciliū. non ferrarie vbi contraximus. nūquid sum audiendus? Respondet imperator ꝙ non: qz postulo conuerti ordinem iuris. nāꝫ hic est ordo iuris: vt actor forum rei sequatur. ꝛ ideo debeo te conuenire vbi hodie habes domicilium: vel vbi habuisti tempore contractus: licet mutaueris. Tex. iuris ordinem: sub. qui est vt actor sequatur forum rei: vt. j. dicit. Tex. habet scilicet hodie. Tex. ibi tantum. sub. cum alio loco. ¶ Or segnori in. l. ista nota. duo no. Primo not. hanc esse regulam: vt actor sequatur foruꝫ rei: non autem reus forum actoris. ꝛ ad hanc regulam con-

coz.s̄.vbi ⁊ apud quos.l.ij.⁊.j.e.l.in criminali.⁊.j.vbi in rē act.excer.debe.l.vlti.⁊.ff.de iudi.l.heres absens. in princi. Item no.ꝙ actoz conuenit reum eo loco vbi habet domicilium vel tpe ꝯctus habuerit.⁊ lꝫ mutauerit domiciliū actori nō obest:vt.ff.e.l.quidaꝫ.⁊.ff.de iudi.l.si quis. ⁊ extra de foro cōpe.c.cum proposuisti. Item no.ꝙ domiciliū est locꝰ ille in quo bꝫ quis maiorem partē rerū suarum:⁊ vbi moratur gratia habitandi ⁊ standi.vnde sola domus nō facit domicilium.nam possum hr̄e domum parisius ⁊ habeo domiciliuꝫ bononie:vt.p bar̄.ff.ad munici.l.assumptio.⁊.l.eius.⁊ l.libertus.§.sola domus.℄ Sed qd erit.pone aliqs habet domicilium in vno loco.cōtraxit in alio loco:quo loco ꝯuenietur?ẜm veraꝫ opinionē est in electione actoris velit euꝫ cōuenire in loco in quo bꝫ domiciliū:vt hic.vel vbi ꝯxit:vt ff.de iudi.l.heres absens.§.j.⁊.ij.⁊.j.vbi in rem act.exer.de. l.vlti.⁊ appellatione ꝯctus ⁊c̄.vt.ff.de iudi.l.omnem.⁊ plene dicam.j.vbi de cri.agi opoztet.auc̄. qua in prouincia.

Riuatozum. In.l.ista no. ita casum. duo vel tres priuati statuerūt adinuicem: nō adeamus iudicem nostruꝫ:quia est nimis implicitus:sed talem vicinum nostrum eligamꝰ in nostrum iudicem.nunquid poterunt eū adire:⁊ suum iudicem facere?Certe non:qꝛ ꝑuatozum cōsensus iudicem non facit eum: qꝛ nulli preest iurisditioni. ⁊ideo si ille vicinus cognoscit inter eos ⁊ pronunciat: eiꝰ pronunciatio non obtinet vicem rei iudi.Tex. priuatozum consensus.s.duozum vel trium : vel etiam.x. Nam priuati qui faciunt vniuersitatem:possunt facere iudicem : vt .j.e.l. vlti.⁊ ibi dicam.Tex.iudicem.bene dicit iudicem non arbitrum:quia duo vel tres bene possunt eligere arbitrum.⁊ licet cognoscat moze iudiciozum arbiter:vt.ff.de arbi.l.pomponius.§.meminisse. tamē non est iudex:quia iudex potest mulctare:vt.ff.de iudi.l.ij.§.is qui. sed arbiter non potest mulctare : vt .ff. de re iudica.l. ait pretoz.Tex. auctozitate. vt.j.si a non compe.iudi.per totum.⁊ licet duo priuati non possint facere iudicem:possunt tamen iurisditionem prozogare:vt dixi.s̄.e.l.j.

Emo. In.l.ista dicitur.si ego conueniox cozam meo iudice ordinario:nec ante litem contesta.possum eum recusare:nec post litem contesta.nam maxime ordinarie sedis post litem contesta. nemo declinet examen.⁊ ideo si post litē ꝯtes. quia ordinarius me grauet velim appellare ante sentētiam diffinitiuam non potero.sed debeo expectare sententiā diffinitiuam.Tex.ferri.⁊ ea lata potero appellare. Tex.nemo scilicet reus.⁊ sub.etiam post litem contestatam.Tex.ordinarie sedis.i.iudicis ordinarij.vnde ex principio huius legis argumentabat dominus Mar.si nemo post litem ꝯtest. potest declinare examen iudicis ordinarij : ergo ante litem contesta.potest iudicem ordinarium recusare:quia ar. a cōtrario sensu est foztissimum:vt.ff.de offi.eius cui man.est iurisdi.l.j.⁊ pro isto suo erroze inducit.ff.de libe.causa.si pariter.Sed certe ista opinio nō est bona:quia ordinarius nec ante litem contesta.vel post potest recusari:sed petit̄ ei aliꝰ iudex associari:vt.s̄.de iudi.l.apertissimi.⁊ autē. si quando. ⁊ h̄ probamus taliter:quia si delegatus non potest recusari potest litem contesta.vt.s̄.de iudi.l. apertissimi. multofortius ordinarius.Sed fallit in casibus:vt.j.proxi.ti.l.vnica. dicam.Non ob.h̄.l.ar.sumpto a contrario sensu:quia ar. a contrario sensu est verum si ponatur ibi syllaba.si.vnde dicitur iudex delegatus maius imperiuꝫ si proficiscatur idest quia proficiscitur.⁊ sic loquitur.l.illa.ff.de offi.eius cui mā. est iurisditio.l.j.Sed hic nō est sic.imo si diceremus: nemo post litem contesta.ordi. sedis declinet examen : ergo post liteꝫ conte.declinat.Itē ar.a ꝯrio sensu non est verū:sed est ꝯriū iuri:vel nāli rōni.⁊ h̄ erit ꝯtrariū: si diceremus ꝙ ante litem contesta.declinetur examen.Item esset contra naturalem rationem si diceremus:cōuenticulam illicitam extra ecclesiam fieri ꝓhibemus:ergo intra ecclesiā.vt.s̄.de epis. ⁊.cleri.l.cōuenticulam.Item non ob.l.illa si pariter.quia.l. illa loquit̄ in actoze:qꝛ si volo aliquē petere in meum seruu ⁊ habeo iudicem suspectū:non adibo eum si volā.⁊ qñ habeat locum ⁊ qñ non ar.sumptū a ꝯrio sensu:plene dixi.ff.de offi.eius cui mā.est iur̄.l.j.in pn̄.⁊ iō legimus istā lr̄am.Tex. nemo post litē conte.sub.maxime.q.d.nullus reus ante liteꝫ conte.vel post pōt iudiceꝫ ordinariū recusare.Tex.nec ꝑus sub. ꝙ̄ feratur sn̄ia diffinitiua.Tex.auxiliū. per appellationeꝫ.Tex.sed appellatio legibus facta.post latā sententiam. Tex.veniat.i.ad iudicē ap.Unde no.ꝙ tria sunt tpa. est tēpus ante litem conte.est tp̄s post litem cōte.est tp̄s post sententiam diffinitiuā.Ante litem cōte.delegatus pōt recusari: vt.s̄.de iudi.l.apertissimi.sed ordinarius non potest recusari ante litem contest.sed alius associat̄ ei: vt in preal.l.apertissimi.in auc̄.si qñ.nisi in casu:vt.j.proxi.ti.l.vnica. Est tp̄s post litem conte. ante sn̄iam diffinitiuam.⁊ tunc non possum appellare.si iudex me grauet ꝙ prohibitū est ante sn̄iam appellari: vt.s̄.de epis.audi.l.ij.⁊.j.quozum appel. non reci.l.ante sn̄ie.⁊ h̄ iure nostro. sed iure canonum appellat̄ a quolibet grauamine: vt extra de ap.c. vt debitus honoz. Est tp̄s post sn̄iam diffinitiuam.⁊ est hoc remedium:qꝛ potero appellare ⁊ in.l.ista in fi.⁊.j.de app. ⁊ in maiozibus ⁊ in minozibus.ꝙ intelligo ab his a quibus potest appellari. Fallit in his:vt j.de offi.prefec.pre.l.j.cum suis similibus.℄ Sed nunquid a sententia arbitri appellatur lite pendente nōdum lata sententia? Certe sic: qꝛ eius sententia non est sententia cum ex ea non detur actio vel exceptio: vt.s̄. de arbi.l.j. ⁊ appellatur a sententia arbitri istis ex causis: vt.ff. de arbitris.l.non distinguemus.§.cum quidam.

N criminali. In.l. ista dicuntur duo. Prio dicit sicut in ciuili negocio actoz dꝫ sequi foꝝ rei:ita in criminali.Scdō dicit ꝙ actoz non dꝫ trahere reum ad vetitū examen.i.ad extraordinariū iudiceꝫ in foro ciuili:vel de criminali nisi ex rescripto imperiali. Item non dꝫ deposcere auxiliū militare.similiter nec dn̄s reus debet actoreꝫ sine rescripto imperiali trahere ad vetitū examen. ⁊ si cōtra hāc l.fecerit:si actoz est dꝫ perdere actionem suā per sn̄iam.si est reus pro condēnato habetur. Tex.in criminali. sub.ēt.q.d. nedū in ciuili:vt dixi.s̄.e.l.iur̄ ordineꝫ. imo ⁊ in criminali vt hic.Tex. si vero. Hic incipit scdm̄ dictum.Tex. sine celesti oraculo.i.rescripto imperiali:vt.j.de nup.l.imperialis beniuolentie.Tex.in vetito vocauerit examine.i. extraordinariū iudicem.Tex.militarē.qꝛ nō dꝫ implorari:vt.s̄. de offi.iudi. mili.l.j. Tex.mulcet̄.sub. non ipso iure sed per sn̄iam: vt.j. de his quibus vt indig.l.aliā.⁊.j.vn̄ vi.l. siquis in tantam.⁊ s̄.de aposta.l.j.Alij dicunt ꝙ ante litē conte.potest penitere non autem post:vt ar.s̄.de plus peti.l.j.Tex.habeatur.s. nō ipso iure:sed per sn̄iam:vt.j.ne filius pro pa. in constitutione habita.Tex. ⁊ tribuni.sub.qui traxerint aliquē ad extraordinarium iudicem.℄ Oꝛ segnozi habetis hic.siquis vocat aliquem ad vetitū examen in cā ciuili vel criminali: perdit actionem suam: sed ⁊ patitur aliam penam: vt.s̄.de dila. l. si quando.⁊ aucten. ꝙ fieri non debet. ⁊ sic est hec.l.in ar. ꝙ si quis vocat clericum ad vetitum examen ꝙ perdit causam.⁊ pro hoc.j.ne filius pro patre. in constitutione habita. ꝙ intelligo si perseueratur vsqꝫ ad litis contesta. vt argu.s̄. de plus peti.l. vlti. ⁊.ff. de in ius vocan.l.ꝙ̄uis.vel dicatis si scholaris vocatur cozam doctoze vel episcopo non vocatur in vetito examine vt in cozpoze aucten. vt clerici apud proprios episcopos.§.j.⁊ in constitutione.ff.omnem reipu. statuitionem.in fi.℄ Oꝛ segnozi vnuꝫ ꝙ dicitur hic non est mirabile. sed aliud ꝙ dicitur hic est plusꝙ̄ mirabile. ⁊ non est mirabile si actoz vocat reum in vetitum examen vt faciat ire reum de prouincia in prouinciam si actionem suam amittat.sed istud est mirabile ꝙ reus trahat actorem ad vetitum examen:cum actoz sit qui vocet. dixit Ioan. ⁊ Azo ꝙ reus potest vocare actorem ad vetitum examen hoc modo ⁊ ita exemplificauerunt. venit reus ad actorem : cum reus erat mutinensis ⁊ actoz bonon̄. ⁊ dixit ei: audiui ꝙ vis me conuenire corā iudice mutinensi.dicit actoz:bene verū est.dixit reus;nisi facias me conuenire cozam iudice ferrariensi non viues

visues vltra triduum: qꝛ faciā te decapitari. dicit actoꝛ: ꝛ ibi vos conueniam. hic qꝛ maioꝛ erat reus videtur vocasse actorem: nō actoꝛ vocauit reum: qꝛ potentioꝛibus pares esse nō possumus: vt. ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. etiam. in fi. ꝛ hic reus pro condemnato habetur: vt dī in. l. ista. Uel potest dici: ꝙ hꝫ modo trahit reus actorem ad vetitum examen. venit reus ad actorem ꝛ vocauit eum ꝛ inuitauit eum ad prandiū ꝛ bene inebriauit eum ꝛ dixit ei. intellexi ꝙ vis me conueniri coram tali iudice nostro. dixit reus eamus coram iudice ferrariensi. dixit actoꝛ libenter. hoc casu reus habet̄ pro condemnato. sed ista sunt exēpla facti non iuris. Sed ponā alia exēpla que sunt iur̄. ꝛ possum ponere ſm quādam malitiam gallicanam. naꝫ in gallia sunt aliqui malitiosi clerici qui habent semper suas litteras: ꝙ conueniant̄ ꝛ conueniant coraꝫ certis iudicibus ꝛ impetrant tale rescriptum non appellat̄: sed a delegato opponit̄. hic reus trahit actorē ad extraordinarium iudicem: bene hꝫ hic pro condēnato. Scio tamen ꝙ bene potestis ponere exēpla alio modo. ꝛ sic reus debebat conueniri bononie ratione ɔ̄ctus vel quasi: qꝛ bononie contraxerat vel quasi. Uel debebat cōueniri ratione domicilij: qꝛ ibi habebat domicilium. reus impetrauit rescriptū ꝙ posset conueniri mutine vbi habebat domiciliū ꝛ non alibi. hic ratione cōtractus bononie non poterit cōueniri. hic dicitur reus ratione ɔ̄ctus trahere actorem ad extraordinariū iudicem. vnde dꝫ haberi pro condemnato. ꝛ istud exēplum satis probat̄ per quandam constitutiōeꝫ nouam domini pape innocētij quarti: que incipit statuimus. Sed in actore leue est videre. nam tota die layci clericum trahunt coram iudice seculari: cum deberent eum vocare coraꝫ episcopo: vt. j. ne filius pro patre in cōstitutione habita super hꝫ diligenti. Sed videtur ꝙ hodie hec. l. sit correcta: qꝛ non videtur ꝙ aliquis possit trahere aliquem ad iudicem extraordinarium. ꝛ si cuꝫ rescripto trahitur non valet: vt. j. vbi de cri. agi oportet. aucten. qua in prouincia. ibi vbi dicit omni priuilegio cessante. Ad quod potest dici illa loquitur cum effectu vt cuꝫ effectu aliquem trahere non possit. ista imponit penam si trahit nihilominus. vel illa loquitur in rescripto iperiali. hꝫ in alio rescripto scilicet delegati a papa.

Magisterie. In. l. ista ponit̄ talis casus. duo milites q̄ ruꝫ vnus erat gallicanus: alter italicus. militabant sub eodē principe ꝛ erant tales cōtubernales ꝙ vnus nolebat comedere sine alio. ꝛ si vnꝰ in mane alter in mane. ꝛ si vnꝰ in meridie alter in meridie. ꝛ fingebant se multum adinuicem diligere. vnus accōmodauit pecuniam alteri. alter non vult ei reddere. vel vnus accepit a quodam priuato pecuniam mutuo: ꝛ non vult ei reddere. alter miles vel priuatus creditoꝛ vult conuenire militem debitorem sub magistro militum. dicit debitoꝛ miles: non potes me conuenire coram magistro militum imo coram preside. sub quo magistratu sumus debes me conuenire. queritur quid iuris? Respondet imperatoꝛ ꝙ in ciuili ꝛ criminali debet miles conueniri sub magistro militum. Tex. potestati. q. d. magistro militum quē layci vocant marescalluꝫ exercitus. Tex. vel priuato. vel pro saltim. q. d. siue agat miles contra militem: siue priuatus cōtra militem. Tex. audiendi idest cognoscendi ꝛ diffiniendi. ¶Oꝛ segnori habetis hic ꝙ magister militum est competens iudex inter milites: siue priuatus vult conuenire militem: debet eum conuenire sub magistro militum in causa ciuili vel criminali: vt hic dicitur: ꝛ ita layci possunt esse iudices: vt. s. de iudicijs. l. certi iuris est. dixi. Sed leges videntur velle ꝙ miles in criminalibus non accusetur coram magistro militum: sed coram preside prouincie: vt. j. vbi senat̄. vel cla. ciui. vel cri. conue. l. j. ꝛ. ff. de actio. l. vlti. in fi. Ad qḋ quidam dicunt ꝙ aliud est in milite militante: ꝛ sic intelligitur hꝫ. l. aliud in non militante: vt in. ll. contrarijs. sed hꝫ est diuinare. vnde spreta illa solutione dicetis sic: aut miles cōuenitur ciuiliter: puta commodati actio. ꝛ tunc siue conueniatur a cōmilitone: siue a priuato: respondet coram magistro militum vt hic: ꝛ. j. de re mili. l. j. Si autem conuenitur criminaliter: subdistinguo. Aut crimen est militare aut cōe. Si est militare: vt quia alienat vel ludit arma ꝛ equos. ꝛ cuꝫ opus est ꝙ debeat se armare: dicit ꝙ non potest qꝛ arma pignorauit vel vendidit: vn̄ dicit. Cātabit vacuus coram latrone viatoꝛ. certe istud est crimen militare. nam cautus est magister militum: qui facit solui militibus suis stipendia si facit eos iurare ꝙ non alienabunt arma vel equos: nec impignorabunt sine licentia sua. si de hoc crimine accusantur nō cognoscit nisi magister militum. nec cohercentur nisi a magistro militum. ꝛ sic intelligitur hec. l. ꝛ. j. de re mili. l. vlti. in prin. lib. xij. ꝛ. ff. de re mili. l. qui vno. Si autem cōmittit crimen cōmune: vt qꝛ cōmittit homicidium vel adulteriuꝫ: hoc casu si crimen est enorme coram preside prouincie: respondet qꝛ cohercetur. qꝛ hic reatus excludit omne priuilegium: vt in. l. ɔ̄ria. Si autem miles cōmittit crimen non enorme: vt qꝛ dat alicui dānum: hoc casu cognoscit preses prouincie. sed preses remittit eum ad magistrum militum puniendum: vt. j. de pri. mili. l. vlti. ꝛ in. l. contra. ꝛ sic est casus vbi vnus iudex cognoscit ꝛ alius punit. sic etiam alibi fit vt in auc. vt cle. apud proprios episcopos ɔue. §. j. sic. ꝛ. j. vbi se. vel cla. ciuili vel cri. conue. l. quotiens.

Periniquum. Segnori licꝫ ista lex loquat̄ per verba gn̄alia ꝛ obscura. tn̄ in specie debetis ita exēplificare. l. istā si aliqui exercent aliquam professionem: vt sunt cāpsores huius ciuitatis. vel si aliqui exercent aliquā negociationem vt sunt mercatores ꝛ pellipariȷ pistores ꝛ similes qui habent vnuꝫ corpus ꝛ cāpsores habent aliud corpus. si vocant aliquem eorum iudicem de corpore suo quem vocant consulem: nunquid cāpsoꝛ qui est de illo corpore: vel mercatoꝛ qui est de illo corpore poterit conueniri coram consule cāpsorum inuitus. vel coram consule mercatorum inuitus ꝛ dicere. volo esse coraꝫ potestate bononie: ꝛ non coram cōsule cāpsorum vel mercatorum? Respondet imperatoꝛ: qꝛ corpus campsorum vel mercatorum potest eligere iudicem aliquem de suo corpore. ꝛ eidem potest iurisditioneꝫ dare. ꝛ iste electus habet ordinariam iurisditionem. ꝛ ideo si conuenitur aliquis cāpsorum vel mercatorum coram consule eoꝝ nullus de eis potest declinare forum suum: ꝛ dicere nolo respondere coraꝫ te: sed coram ptāte bonon̄. aliqua occasione militie vel dignitatis. periniquū enim est exquo corpora licita possunt dare iudicē sub pretextu alicuius iudici. j. quem habeant: possint declinare foꝝ sui consulis. Tex. professiōes aliquas. vt sunt cāpsores. Tex. seu negociatores. vt sunt cāpsores ꝛ pellipariȷ. Tex. iudicum: idest cōsulum. quos nos vocamus iudices eorum consules. Tex. nec cuiuslibet militie. quia dicit siue de alia societate. Tex. seu cinguli. quia dicat nolo respondere corā maioꝛi iudice. Tex. his iudicibus scilꝫ mercatorum ꝛ consulum. Tex. rn̄deant. i. possint conueniri coram illis ꝛ coram ptāte. sed si conuenio coram cōsule non potero declinare forum dicendo volo conueniri coram ptāte. ¶Oꝛ segnori habetis in. l. ista qui exercent professionem vel negociationem: pn̄t eligere iudicem ꝛ dare iurisditionem. ꝛ vnus cāpsorum vel negociatorum pōt aliuꝫ apud talem iudicē conuenire: ꝛ non poterit declinare foꝝ ipsius. Item alius qui non sit de corpore pōt illum cōuenire apud eundem iudicem. ꝛ ille conuentus non potest declinare forum ipsius. ꝙ dixi in cāpsoꝛibus ꝛ cerdonibus est in quolibet corpore a iure approbato vt argenti fodinarum: vt. ff. ꝙ cuiusꝗ vniuer. no. l. j. Sed non intelligatis hoc esse verum in corpoꝛibus reprobatis. vt est corpus scriptorum: qui faciunt monopolium: quia dicunt ꝙ nullus accipiat minus tantum de quaterno: vt. j. de mono. l. j. ꝛ intelligo omne collegium prohibitum: ꝙ non est. l. vel senatusconsulto approbatum: vt. ff. de col. illi. l. ij. vnde est argumen. ꝙ qui exercent professionem ꝙ ipsi eligunt iudices. sed discipuli non exercent: vnde ipsi non eligunt. Sic ergo dicimus ꝙ scholares cum faciant. q. vniuersitatem ꝛ corpus ꝙ possint creare ꝛ habere rectores. verumtamen dicimus ꝙ de iure scholares non possunt eligere rectores: quia isti sunt discipuli doctorum. vnde ipsi doctores qui exercent professionē debent eligere rectores. ꝛ ita scripsit hic Io. ꝛ Azo. ꝛ ita dicitur ꝙ est

parisius ꝙ doctores eligunt rectores ⁊ non scholares: tamen per.l.municipalem huius ciuitatis scholares creant rectores.⁊ ad h̄ est decretalis extra de cōsti.c.ex litteris.vn̄ no.hic ꝙ possunt dare iurisditionem.⁊ certe iurisditio alia est ordinaria ⁊ alia est delegata.⁊ certe ordinariam iurisditionem dat imperator: q2 est lex animata in terris: vt in auc. de consulibus.Item lex dat ordinariam iurisditionem prefecto pretorio ⁊ presidibus prouinciarum: vt.ff.de offi.pre. l.j.⁊.l.illicitas.§.veritas.Item vniuersitas vel corp⁹ campsorum vel mercatorum dat ordinariam iurisditionez vt h̄: multofortius populus.vt.ff.de constit.prin.l.j.in prin.Itez quelibet vniuersitas alicuius castri potest dare iurisditionem.vt in auc.de defen.ciui.§.sed interim.Item consuetudo dat iurisditionem voluntariam.vt.j.de eman.l.j.⁊.l.vlti. sed ꝙ det iurisditionem contētiosaz: non habemus expssuz in iure.sed videtur ꝙ consuetudo non det iurisditionez contentiosam: quia habet eam interpolatam: vnde non potest prescribi queadmoduz seruitutes que habent causaz interpolataz non possunt prescribi.vt.ff.de seruitu.rusti.predio. l.seruitutes.Delegatam iurisditionem dat imperator cum cōmittit alij vnam causam.

¶Quando imperator inter pupillos ⁊ viduas ⁊ miserabiles personas cognoscat.

¶Et est hec cōis rubrica.alij habent ⁊ quando ⁊c̄. cognoscat: si agunt vel conueniantur: ⁊ vtraqz est bona. ⁊ cōtinuabitis ita.Supra tractatum est vobis generaliter de iurisditione omniū iudicum maiorum ⁊ minorum ⁊ de foro cōpe. verum.q2 pupilli ⁊ vidue ⁊ alie miserabiles persone circa iurisditionem iudicum ⁊ circa foꝝ declinandum habēt specialem prerogatiuam: vt ipsi respōdeant coram pncipe ⁊ vt inuiti coram principe non conueniantur.ideo dicit rubrica quādo iperator inter pupillos ⁊ viduas ⁊ miserabiles personas cognoscat.sub.eis petentibus.⁊ ne exhibeatur eis inuitis alijs petentib⁹.Et occurrit videre quis dicatur pupillus. ⁊ certe dicitur pupillus. vsqz ad.xiiij. vel pupilla vsqz ad.xij. annum: vt insti.de nup.in princi.Et que dicatur vidua.⁊ certe dicitur vidua proprie que habuit viruz ⁊ desijt habere.⁊ in hac significatiōe est ethymologia vecors.i. sine corde.dicitur tamen in larga significatione: que nullo tēpore fuit nupta: ⁊ ita dr̄ vidua virgo viro carens: vt.ff.de verbo.signi.l. malū. §.vidua.Et miserabiles personas: vt sunt senes pauperes ⁊ furiosi mentecapti ⁊ orphani orbati vtroqz parente ⁊ destituti auxilio de quibus fit mentio.ff.depositi.l.j.in fi. cum l.se. ⁊.ff.de iure munici.l.semper.

Si contra pupillos.

Lex ista habet duas partes: ⁊ vtraqz pars tribuit priuilegium pupillis viduis ⁊ miserabilibus psonis. sed pma pars loqtur cū cōueniunt.scda pars et loquitur si ɔueniant. Et in pma parte dr̄: si petatur rescriptū cōtra pupillos vel viduas: vt ɔueniant corā principe: si predicte psone dicūt: nolumus conueniri corā principe: sed corā iudice nr̄o ordinario.⁊ debēt audiri: ⁊ debent ɔueniri in sua prouincia vbi habeant copiam instroꝝ ⁊ testium. In secūda parte huius l.dicitur ꝙ si pupilli vel vidue vl' alie persone supra enumerate conueniunt aliquem: ⁊ habent suuz iudicem ordinariū suspectum: possunt eum recusare: ⁊ pn̄t adire principē. exponatis hec vba: vt exposui in ipsa rubrica.Tex. lenitat.i. benignitatis.Tex.facere.subaudi si nō velim.Tex.excedere.⁊ hucusqz durat prima ps huius.l.⁊ in ista pma pte no. ꝙ agenda est causa in prouincia: vbi est copia ptoꝝ instroꝝ ⁊ testiū.⁊ ad hoc accedit.j.vbi de cri.agi op3.l.j.Tex.ꝙ si pupilli.Incipit secūda pars huius.l.Tex.orauerint.sub. agēdo vel rn̄dendo cum hn̄t ordinariuz suum suspectū. ¶Or segnori ex.l.ista colligetis vnum no.tota die dicūt layci: imperator est iudex pupilloꝝ ⁊ viduarū ⁊ pauperū ⁊ aliarum miserabiliū psonarū: vt istud pbatur in fine istius.l. Sed istō d3 intelligi si volunt pupilli vel vidue vel alie miserabiles psone: vt in pn̄.huius.l.q2 istud est itroductū in fauorē eoꝝ vt.s̄.de le.⁊ consti.l.ꝙ fauore. vnde istud est maximuz priuilegium ꝙ pupilli ⁊ vidue suos aduersarios trahunt inuitos coram principe.sed ipsi non trahuntur inuiti: vt dicitur hic.Itez no.ꝙ iudex ordinarius regulariter non recusatur: vt.s̄.de iudi.l.apertissimi. Fallit in his personis vt hic. Itē fallit in alio casu in quo quis inuitus non cogitur respondere coram suo iudice ordinario. ecce si iudex ordinarius nisus est attentare pudicitiam alicuius puelle: ⁊ illa nolit cōsentire.vnde bona fuit.deinceps nō illa cogitur litigare coram eo: nec aliqui sui parentes: quia poterit dicere vos habeo suspectum. ⁊ que sit causa: vos bene scitis vt probatur. j.si quacūqz pre.po.l.j.si ergo est speciale in his casibus ꝙ recusent iudicem ordinarium: in ceteris obtinet contrariuz scilicet ꝙ recusari non possit iudex ordinarius: quia illud est speciale cuius contrarium obtinet ius commune: vt.ff. ad municipa.l.j. in fin.⁊.ff. de leg.⁊ se.con. ⁊ longa consu.l. ius singulare.

¶Vbi de crimine agi op3.

¶Dictum est supra de iurisditione omnium iudicum ti.ij. verum q2 sortitur aliquis forum speciale: ⁊ maxime ratione criminis: ponitur rubrica.vbi idest in quo loco. de criminibus scilicet ordinarijs vl' extraordinarijs agi oporteat.sub. vel reus criminosus respondeat.

Questiones eoru3.

In.l.ista dr̄ si aliquis cōmisit crimen ordinariuz vel extraordinarium: de illo crimine pōt accusari ⁊ puniri tribus locis.s.vel vbi cōmissum est crimen: vel vbi sponte suscipit iudiciuz: vel vbi criminosus h3 domiciliū.Tex.legibus.i.ex ordie. Tex. aut ex̄ ordinē cohercentur.vn̄ no. ꝙ quedā crimina sunt ordinaria ⁊ quedam extraordinaria.Sunt crimina ordinaria de quibus.l.statuit certaz penā: vt.l.iul.de adulterijs. de falsis. de vi pu.vl' priuata.vel.l.iul.de annona.⁊c̄. que enumerantur: vt.ff. de publi.iudi.l.j. Sunt crimina extraordinaria que ex̄ ordinem pro motu iudicis puniuntur: vt crimen furti ⁊ iniurie ⁊ crimen stellionatus ⁊c̄.vt.ff.de fur.l.j.⁊.ff.de priua.de. lic.l.j.⁊.ff.de varijs ⁊ extraor.cog.l.j.⁊.ff. de cri.stelli.l.iij.nā vbi non est pena.l.determinata: cōmittitur arbitrio iudicantis.ff.de penis.l.hodie. Tex.vbi cōmisse. hec est bona lr̄a.⁊ sic legetis hic.satis notuz est ꝙ est in fine.l. Tex.qōnes criminum.vbi cōmisse vel incohate ⁊c̄.alij hn̄t in littera vbi cōmissa vel incohata sunt.⁊ tunc legetis ita lr̄am.satis notū est qōnes eorum crimiū perfici debere vbi cōmissa sunt.s.crimina vel incohata.Tex.vel vbi reperiuntur.s.criminosi ratione domicilij.¶Or segnori in.l.ista no. ꝙ de crimibus agitur tribus locis.vel vbi crimen cōmissum est: vt.ff.de offi.p̄. l.iij.⁊.ff.de noxa.act.l.fi.⁊.ff.de act.l.fi. ⁊ in auc. qua in prouincia hic signata.vn̄ si vltramarinus cōmisit crimē bonon̄. hic punitur: vt.ff.de penis.l.capitalium.§.famosos. ꝙ est verum si criminosus reperiatur vbi crimen commisit. ꝙ si in alio loco reperitur debet transmitti ad locum criminis: si postuletur: vt in aucten.vt nulli iudic.§. si qui vero comprehensorum. ⁊ argu.j. de exhiben. ⁊ intro.reis.l.j.⁊.ff. de accusa. l.sicui.§.vlti. Odo. ¶Item agitur de crimine secundo loco vbi iudicium incohatum est. ꝙ intelligo dupliciter.pone ꝙ criminosus habet domicilium bononie: ⁊ crimen cōmisit parisius: placet actori ⁊ reo ꝙ reus conueniatur mutine. hoc facere possunt. nam sicut possunt prorogari iurisditionem alterius in ciuilibus: vt.s̄. de iurisdi.omni.iudic.l.j.sic ⁊ in criminali vt hic.⁊.ff.de iudic.consensisse.Vel potest intelligi vel vbi incohate sunt: puta si criminosus habet domicilium: ⁊ crimen cōmisit parisius: ⁊ ego accuso eum mutine: ⁊ ipse sciens eum non esse suum iudicem non opposuit prescriptionem fori ante litem contesta. postea non poterit opponere: vt.j.de except.l.penulti.⁊.ff.de iudic.l.sed ⁊ si susceperit.in princi.Sed si per iuris vel facti ignorantiaz omisserit prescriptionem fori: puta credebat eum suum iudicez: eam opponere poterit: vt.ff.de iu.om.iud.l.si per errorem.⁊ sententia lata a tali iudice non valebit: vt.j. si a non compe. iudi.

iudi.l.j.ꝛ per totum. ¶ Sed quid erit.criminosus credebat se esse de foro mutinensi:lite contesta.cepit scire eum nō esse suum iudicem.hoc scito:approbauit ꝙ factum erat corā eo: nunquid valebit? Certe sic:q2 aliquis potest ratificare iudiciu3 retro factum:vt.ff.qui satisda.cog.l.iuli. Secus tamen est si iudex coram quo negocium incohatum est: non potest esse ab initio iudex:ꝛ postea incipit esse talis qui potest esse iudex:q2 hoc casu initium spectādu3 est:vt.ff.manda.l.si pro cu.in principio. Item potest agi tertio loco de crimine: vbi reperitur criminosus. ꝛ sic intellexerunt antiqui. ꝛ ita scripsit. P. in summa huius ti. Si criminosus h3 domicilium bonoñ.ꝛ cōmisit crimen parisius:ꝛ reperit̃ mutine:ibi poterit conueniri. iuxta id vbi te inuenero ꝛc.ar.huius.l. que dicit vel vbi reperit̃.ar.j.l.proxi. ꝛ hoc ne malitia tua tibi prosit.ar.ff.ex quibus cau.in pos.ea.l.fulcinius. in prin.ꝛ.§.latitare. Sed certe contra dicendū est.ꝛ dicimus ꝙ criminosus pōt accusari altero de tribus locis: si placet accusatori vbi commissum est crimen:vel vbi sponte suscepit iudicium:vel vbi reperitur.s.domicilium habere.ꝛ pro hoc facit in auc̃.vt omnes obe.iudi.§.cōsiderantes.ꝛ.j.vbi sena.vel cla.l.ij.ꝛ.s. de iur.om.iudi.l. in criminali. Nec ob. vbi te inuenero ꝛc. quia intelligo in vagabundo si non habeat in aliquo loco domicilium.vel intelligo vbi te inuenero ꝛc. si ibi habes domicilium vel alś es de illo foro.verbigratia. scholaris habet domiciliū bonoñ. cōmisit crimē pasius: de foro mutinēsi est q2 habet ibi beneficiu3:vnde priuilegiatus est ratione beneficij:vt.s.de epis.ꝛ cle.l.cum clericis.vel quia ibi studet vt.j. ne fi.pro pa.l.habita. licet ibi non habeat domicilium: quia non habent scholares domicilium nisi studeant decēnio in ciuitate:vt.j.de colla.l.ij.lib.x.ꝛ de h̄ dicam.j.vbi conue.qui certo loco dare promisit.l.vna.

Sciens liber.

In.l.ista di: si aliquis sciēs puer ingenuū tanq̃ seruulu3 vendidit:pōt puer ꝛ pater eum accusare.l.fauia. de plag. vbi degit ratione domicilij. Tex. vbi degit. ratione domicilij. vt.s.l.proxi. vel vbi degit scilicet ratione fori: q2 erat scholaris. vel potest exponi vbi degit quocūq3 modo ꝙ est referendum ad vagabundum: vt j.vbi con. qui cer.lo.da.pro.l.vna.ꝛ ibi dicemus. ¶ Or segnori no.ꝙ crimen plagij principaliter habet tria capita. primum est si seruum vel filium meum exportas de loco ad locum:q2 cōmittis plagium. Item si sciens liberum filium vel seruum vendis cōmittis plagium. Item qui liber castrat cōmittit plagiū:vt.j.ad.l.faui.de plagi.l.j.ꝛ.l. preses prouincie ꝛ.l. vlti. Sed a quo poterit accusari? Dixerunt quidam ab idonea persona.ꝛ sic non a puero vel a matre pueri:quia crimen plagij est postulare: ꝛ est priuatum crimen:vt.j. ad.l.fa. de plag.l.j.vnde quia priuatum nō competit cuilibet de populo.verum quia populare est:competit cuilibet de populo scilicet idoneo.non aūt puero:q2 non est idoneus.non matri q2 mulier non admittit̃:vt.ff.de popula.act̃.l.j. Sed nos exponimus ꝛ dicimus ꝙ quilibet pōt accusare si est idoneus vel nō.si prosequit̃ suam vel suor iniuriam:vt.ff. de accusa. l.hos accusare. ¶ Or segnori vos habetis h̄ quādam auc̃. que incipit.qua in prouincia.audiatis eam.

Qua in puincia Auc.

Auc̃. ista pōt legi sup ipsa rubrica ꝛ sup.l.j. ꝛ.ij.nos tñ legemus ea3 hic vt per eā videatis qualiter rubrica itellīgit̃. ꝛ.l.C. Et auc̃. ista non legit̃ super ti.isto: vt corrigat titulū istum:sed legit̃ q2 plenius ꝛ pinguius tractat de materia nostri tituli q̃.l.C. Nam.ll.huius tituli tractant solūmodo de criminibus. hec auc̃. tractat de criminibus ꝛ quasi. vbi agi op3 vel debeat psonali vel reali act̃.scripta in rem. vel de re mobili vł imobili magna vel parua vel finiū regū. ¶ Et no. ꝙ h̄ auc. h3 tria dicta. Primo dicit siqs deliqt in italia vel in puincia vel in alio loco: ibi inuitus poterit accusari ꝛ conueniri criāliter.sed ꝛ siquis in italia vel puincia ɔ̄xit vel quasi ibi poterit ciuiliter conueniri. Sed ꝛ siquis in italia vel prouincia aliquam rem mobilē vel imobilem magnam vel paruam possidet rei vendi. ibi poterit conueniri. vel hypo. siue sit magna res: puta fundus.siue parua: puta ouis vel gallina.siue questio sit de proprietate siue de ipsis terminis. Apparet ergo ꝙ h̄ est regulare ꝛ generale: ꝙ in qua prouincia quis deliquit vel quasi:contraxit vel quasi:ꝙ ibi tenetur respondere: siue agitur de proprietate:siue de possessiōe: siue criminibus:omni priuilegio cessante. scilicet indulgendo a principe.ꝙ est verum vtroq3 pñte.ꝛ hoc est primu3 dictum. ¶ Secundo di: in auc. ista ꝛ aduertatis hic: q2 dicam summatim vt lr̃a sonat. nā istud scōm dictum intelligit̃ quattuor modis: vt dicam in lr̃a. vnde in isto secundo dicto di: si ob aliquod crimen vel ob aliqua tu teneris mihi ꝛ alius tenet̃ ego te pñtem potero conuenire ēt absente eo qui ex eadem causa tecum tenet̃. sed si petijsti inducias vt denuncies illi: dabuntur tibi: siue sis pcurator siue curator: siue cōductor ꝛ si denunciasti:si veniat: planū est:q2 agetur tecum ꝛ secu3. sed si non veniat:sed tu:tecum agetur.ꝛ si apparebis obnoxius: condēnaberis mihi. ꝛ si bona tua non sufficiunt: sententia mandabitur executioni in bonis absentis cui denunciasti. Sed si tu te subtraxisti:ꝛ ille cui denunciatum est non venit: feratur sententia interlocutoria contra te de mittendo in possessionem pro mensura debiti vel rei petite:q2 contumacia pro presentia est. sed si tu venisti ꝛ actor non venit debes absolui ab obseruatione iudicij: ꝛ damna si qua passus es:ab actore: debent tibi resarciri. ꝛ hoc est scōm dictū. ¶ Et tertium est exceptio primi dicti ꝛ exceptio secundi dicti. In primo dicto dictum est qua in prouincia quis deliquit vel quasi: contraxit vel quasi: ibi iuri subiaceat. Fallit si imperator de consilio procerum dicat in rescripto: si causa ibi ageretur posset male procedere. vnde volo ꝙ causa illa tractetur in audientia nostra propter publicam vtilitatem:quia tunc in illa prouincia non debebit agi causa: sed coram principe.ꝛ ita est exceptio ad primum dictum. ¶ Est exceptio ad scōm dictum. Dictum est in secundo dicto ꝙ si conuenio te ex aliqua causa: ꝛ alius tenetur ex eadem causa ꝛ petis dilationem vt denuncies illi: ꝙ dantur tibi dilationes. Certe si es in prouincia propinqua dabitur tibi spacium quattuor mensium. Si in remota sex mensium. Si in vltramarinis partibus nouem mensium. hoc dicit aucten. ista vsq3 in fi. videte litteram. Tex.eo autem.incipit scōm dictum. Tex.excipitur.hic incipit tertium dictum ꝛc.executio primi dicti ꝛ secundi dicti. Uel potestis dicere ꝙ hec auctē. ponit quattuor dicta.ꝛ tertium dictum continet in se duo dicta. ꝛ tunc incipit quartum dictum ibi. vbi dicit induciarum ꝛc.ꝛ quidam non habent ista verba. tamen sunt in corpore aucten.vt omnes obe.iudi.prouinciarum. Sicut premisi vobis hec auc̃.non legitur super tit.isto ꝛc.vt.s.dixi.videatis summariam expositionem littere. Tex.qua in prouincia.sub.in italia que non est prouincia sed prouinciaru3 domina:vt in corpore auc̃.vt omnes obe.iudi.§.vlti. ꝛ per hoc apparet ꝙ omnes prouinciales sunt tributarij: vt dixi.s. de epi.ꝛ cle.l.de his. Tex.qs deliquit.sub. vel quasi.q2 ista hñt locum in delictis vel quasi:vt.j.dicetur vel exponatis: q2 in prouincia quis deliquit nō ex proposito.vel ex aio: sed culpa.ꝛ ꝙ subijcit.j.reus sit.s.ex proposito ꝛ ex aio.nam hec est dr̃ia inter delictum ꝛ crimen. nam delictū: vt.s. si aduersus delic.l.j. Tex.de terra ꝛ terminis.i.de terminis terre ꝛ agit̃ de termino moto:vt.ff.de termino moto.l.ij.ꝛ.j. de accus.l.j. vel q2 agit̃ finium regūdorum. Tex. siue de poss.sub.adipiscenda vel recuperanda: siue retinenda aut hypotheca. sed quidā non hñt plus. Sed hec vba sunt in cor.auc̃. Tex.siue de re magna.quidā hñt ꝛ quidā non. Tex.illic.i. in illo loco vel in illa prouincia. Tex.ꝛ iuri subiaceat.sub.velit nolit.fallit in casu huius auc.in fi. Tex.ꝙ ius perpetuū est.i.generale:vt.s.de edendo.l.edicta. Tex.cessante.sub.a principe indulgendo nō iam indulto.ꝛ h̄ expō tollit multa ɔ̄ria:vt.j.vi.debitis. Tex.res.i.causa sic.s.de edēdo.l.ij.ꝛ ibi plene dixi. ¶ Or segnori hucusq3 durat primu3 dictum ꝛ statim volo eum expedire. vos habetis hic ꝙ si aliqs deliquit vel quasi deliquit de dolo vel culpa vel proposito vel aio vel nō pposito vel non aio ibi tenetur respondere. Sed vbi sunt exēpla de criminibus delictis vel quasi delictis? Crimen est pro-

prie furtuz iniuria rapina: vt insti. de ob. que ex deli. nas. per
totum. Quasi delictum est: si aliquis deiecit vel effudit: pu
ta ex suggrunda sua. Item si iudex per imprudentiam fecit
litem suam: vt insti. de ob. que ex quasi delic. nas. per totum.
Sed vbi sunt exempla ꝙ quis contrahat vel quasi? ⁊ certe
est contractus vbi vtrobiqꝫ nascitur obligatio: vt. ff. de vbo.
signi. l. labeo. in larga tamen significatione est contra dona-
tio vel stipulatio: vt. j. de fi. instru. l. contractus. Quasi con-
tractus est cum quis gerit negocia aliena sine mādato. Itē
gerere tutelam vel curam: est quasi contrahere. Item heres
tenetur legatarijs ex quasi contractu: vt insti. de ob. que ex
quasi contrac. nas. per totum. Et idem est si possides aliquaz
rem mobilē vel imobilem: magnam vel paruam. nam pote-
ris ibi conueniri inuitus rei ven. ⁊ interdicto vti possidetis
⁊ diuisorio ⁊ finitorio: vt cōmuni diuidūdo: ⁊ illi iuri subia
ceat: omni priuilegio indulgēdo a principe cessante. ❡ Or
segnori circa istud primum dictū quo cauetur: vt dixi in ca-
su opponitur sic. ⁊ videtur ꝙ auc. ista sit superflua in delict
vel quasi. nam idem erat in. ll. veteribus. nam vbi quis deli-
quebat vel quasi poterat quis conueniri: vt. ff. de offi. pre. l.
iij. ⁊. ff. de noxa. act. l. vlti. ⁊. ff. de accusa. l. sicui. in fi. ⁊. l. vlti.
⁊ in. l. j. ⁊. ij. huius ti. Item videtur hec auc. superflua in cō-
tractibus vel quasi: qr. ll. veteres dicunt ꝙ quis tenetur re-
spondere: vbi contraxit vel quasi: vt. ff. de iudi. l. heres ab-
sens. §. fi. ⁊. l. omnem. Et dicitur aliquis contrahere non tm̄
eo loco in quo quis promittit: sed vbi promisit soluere: vt
ff. de actio. ⁊ obli. l. cōtraxisse. Item videtur hec auc. super-
flua ex eo qd̓ dicit agendum vbi res est imobilis: qr. ll. vete-
res h̄ dicunt: vt. s. vbi in rem act. ex. debe. l. iij. ⁊. ff. de iudi. l.
qd̓ legitur. §. vbi. siue agatur possessorio iudicio siue petito-
rio: vt. j. vbi de pos. agi oz. l. vnica. ❡ Cur ergo est posita hic
hec auc.? Ad qd̓ vos dicetis ꝙ hec auc. non est posita vt ve-
lit aliquid. ll. veteribus detrahere: ⁊ oino ius nouum pone-
re: sed est facta vt plenius ⁊ pinguius dicat qd̓ in diuersis
locis dicitur. hic ponitur simul. tamē ista auc. circa premis-
sa ponit aliqd̓ ius nouum ⁊ multas nouitates. dicit eni qua
in prouincia quis deliquit vel quasi: cōtraxit vel q̄si illi iuri
subiaceat omni priuilegio cessante: ⁊ hoc est nouū ius. Itē
ponit aliud nouū ius qd̓ licet sit regulare ⁊ generale ꝙ in q̄
prouincia quis deliquit vel quasi: cōtraxit vel quasi: ibi iuri
subiaceat. Fallit si imperator velit ad suam audientiam re-
uocare: vt. j. e. auc. in illo. ver. excipitur. qd̓ non erat in vete-
ribus. ll. Item ponit nouum ius: qr dantur inducie q̄ttuor
mensium ⁊ sex mensium. ❡ Or segnori ad auc. istam q̄ꝫtum
ad primū dictum signātur cōtra. qr h̄ auc. videt̄ velle ꝙ non
possit impetrari rescriptum ad extraordinariū iudicem. qa
dicit qua in prouincia quis deliquit vel quasi ⁊c. omni pui-
legio cessante. Sed cōtra. s. de dilat. l. si quādo. ⁊ auc. quod
fieri. Ad qd̓ dixerunt quidam de plano qd̓ ibi dicit̄ hic cor
rigitur. Vel si placet dicatis aliter ⁊ melius. l. illam. si quan
do cum auc. qd̓ fieri. loquūtur in actore. qui si impetrat re-
scriptum: non valet: qr est huic auc. cōtra. vnde non valet: vt
s. de preci. impe. offe. auc. rescripto. Sed videtur ꝙ hec so-
lutio non sit bona: qr inuenio idē in reo: qr sicut si actor im-
petrat rescriptum: act. sua mulctatur: vt. s. de iuris. om. iudi.
l. in criminali. Ad qd̓ vos dicatis ꝙ illa. l. loquitur in crimi
nali quando reus non volebat impetrare rescriptum ne re-
sponderetur in prouincia in qua deliquit: sed quando vole-
bat actorem ad extra ordinarium iudicez vocare in ius. Vł
dicatis siquis vult trahere ad extraordinarium iudicē non
valet vt hic nisi dicat in rescripto non ob. hac auc. qr tūc bn̄
valet: vt in. ll. contrarijs. ⁊ ar. ad h̄. j. de testa. auc. inter libe-
ros. ⁊. ff. de lega. iij. l. si quis. in principio. ❡ Modo super
auctē. ista formabo. alias questiōes quas vtile est scire: licet
ista aliquando seruentur aliquando non. hic dicitur in qua
prouincia quis deliquit: ibi iuri subiaceat. sed ponamus ꝙ
bononiēsis deliqt mutine: si inuenit̄ ibi planū est qd̓ ibi cō-
uenit̄. Sed pone ꝙ nō inuenit̄ ibi sꝫ bononie vbi hꝫ domi-
ciliū: nunqd transmittēdus erit ad locū in quo deliqt? dici-
mus ꝙ sic: qr in qua prouincia quis deliquit ibi cōuenitur
omni priuilegio cessante. sed si ibi non inueniatur sed alibi
vbi habet domicilium: transmittitur: vt. ff. de accusationi. l.
si cui. §. vltimo. ⁊ in auc. vt nulli iudi. §. siqui. ⁊. §. consideran
tes. Sed quid dicemus in contractibus vel quasi iuri sub-
iaceat. hoc est veruz: si ibi inueniatur. Si alibi vbi habet do
micilium nunqd transmittitur? in questione ista fuit opinio.
Dixerunt antiqui ⁊ dn̄s meus: ꝙ in contractibus vel quasi
si ibi inueniatur: illic iuri subiaceat. sed si illic non inueniat̄
non transmittitur: vt. ff. de iudicijs. l. heres absens. in princ.
ibi vbi dicit. si inueniat̄. igitur sumpto arg. a contrario sensu
ꝙ est fortissimum: vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. l. que-
cunqꝫ. si ibi non inueniatur. sed alibi: non debet transmitti.
Item pro eoruz opinione faciunt. ll. que dicunt: si iudex cō-
demnat te in rebus que sunt extra territorium suum iudex
alterius loci mandabit executioni: vt. s. de iudi. l. properan-
dum. §. sinaūt reus. ⁊. ff. de bo. auc. iudi. possi. l. cum vnus. §.
vlti. Ex quo colligit̄ ꝙ non est facienda transmissio: qr potest
esse ꝙ in loco ad quez transmittit̄ non habet bona. sed domi
no Io. ⁊ Azo. visum est contra. ⁊ dicunt ꝙ sicut in delictis
vel quasi locus est transmissioni: ita in cōtractibus vel quasi
⁊ hoc probant pluribus rationibus. qr. ll. dicunt. siqs gessit
certo loco ratiocinia: ibi est cōueniendus ⁊ transmittendus
vt. j. vbi agi opꝫ de ratiocinijs. l. ij. ff. de iudi. l. heres absens
§. j. Itez parificantur contractus ⁊ delicta. vnde sicut in de-
lictis locus est transmissioni: ita hic in cōtractibus vel quasi
quia vbi in diuersis ⁊c. vt. ff. de verbo. obliga. l. titia. in fi. pri
mi responsi. Non obstant. ll. allegate pro opinione antiquo
rum. ⁊ statim ꝙ dicit. l. heres absens. in princi. si ibi inuenia-
tur. sub. ⁊ maxime. nec ob. si iudex vbi habet domicilium tu-
lit sententiaz. ⁊ condemnatus non habet bona: sed mittit ad
iudicem in cuius territorio habet bona: vt mandet causam
executioni. quia esto ꝙ hoc sit: idem dicam in contractibus.
Sed segnori de iure nostro in delictis ⁊ quasi: in contracti-
bus ⁊ quasi debet fieri remissio: quia s̄m iura nostra sub vno
iudice sumus idest sub principe. sed hodie non sumus sub
principe solo: qr diuisa sunt regna ⁊ imperium. Sed in cō-
contractibus nunq̄ꝫ vidi fieri remissionem de loco ad locuz
⁊ ita de consuetudine preualet opinio antiquorum: ⁊ Iaco.
Bal. licet sit de iure verior opinio Io. ⁊ Azo. ❡ Sed de-
nuo super. l. ista quero. ponamus ꝙ anglicus equum meum
bonafide a non domino in anglia emit. ducit istum equum
ad curiam ⁊ hospitatur in ciuitate ista. dum mane vellet re-
cedere dico ei ꝙ volo ipsum conuenire. dicit ipse: non ha-
beo hic domicilium. sed si vultis venire ad curiam paratus
sum rn̄dere ibi. nunqd eo inuito potero eum conuenire hic?
Dicūt quidā ꝙ non. sed equus dꝫ sequestrari donec satisde
derit coram suo iudice: vt. ff. qui satis. co. l. si fideiussor. in fi.
Et si obijciat̄ in rem: actio exerceri deberet vbi res est: vt. j.
vbi in rem act. exer. debe. l. vlti. Dicūt ipsi verꝫ est: ꝙ de pos-
sessione rei mobilis vel imobilis: vt. j. vbi in rem act. exer.
debe. l. siquis. Sed certe ipsi male dicunt: quia rem hic scire
tenetur anglicus. respondet hic: siue sit mobilis siue immo-
bilis. ⁊ hic est casus huius aucten. ⁊ ad hoc facit. ff. de iudi.
l. ꝙ legatur. §. sinautem. Non ob. si res petatur si persona
suspecta sit: ꝙ sequestratur res donec satisdederit ⁊ lis fi-
nem acceperit. nam. l. ista non dicit quin possim eum conue-
nire hic. Non ob. l. siquis alterius. que dicit de re immobi-
li. quia idem in re mobili vt hic ⁊ in. l. qd̓ legatur. ⁊ dicam. j.
vbi in rem actio. exer. debe. l. vlti. ❡ Item ad aliud ꝙ dici-
tur in princi. huius aucten. dicit qua in prouincia quis de-
liquid vel contraxit illic iuri subiaceat omni priuilegio ces-
sante: sed mentitur. Ponamus ꝙ deliquisti contra me ⁊ cō-
traxisti mecum rome postea recessisti ab vrbe. cum ibi te cō-
uenio: tu dicis. veni alia de causa scilicet legatiōis. vnde ha-
beo ius reuocandi domum. certe hoc potero dicere: vt. ff. de
iudi. l. ij. §. legatis. ❡ Item nonne si tu deliquisti hic: si tu es
clericus poteris dicere nolo respondere coram rectore pro
uincie. sed coraz episcopo? Certe poteris: vt. s. de epis. ⁊ cle.
auc. clericus. ⁊ aucten. statuimus. ⁊ auc. causa que fit cū mo-
nacho. ❡ Item nōne si tu es scholaris qui deliquisti pote-
ris dicere: domine nolo conueniri coram potestate: sed co-
ram magistro meo vel episcopo: vt. j. ne filius pro patre. vel
pater pro fi. que. in constōne habita. male ergo dicit auc. ista
omni puilegio cessante illic vbi vbi deliqt iuri subiaceat. Et
ad istud

ad istud vos dicetis duob⁹ modis. Et vno modo sic. Qua in prouincia quis deliquit vel cōtraxit: illic iuri subiaceat: omni priuilegio cessante.s.indulgendo a principe non a lege: vt est in legatis ⁊ clericis ⁊ scholaribus supradictis. ⁊ sic legati ⁊ scholares ⁊ clerici vtuntur priuilegio indulto a lege. Uel potest dici alio modo ⁊ sic. Qua in prouincia qs deliquit vel contraxit: illic.i.sub illo loco subiaceat iuri: oī priuilegio cessante. Sed si aliquis venit ibi: vt legatus interim vtitur priuilegio: postea inuitus transmittatur ad locū vbi deliquit vel contraxit. ⁊ ibi tenetur respōdere. ⁊ hoc ne impediatur legatio. vt. ff. ad municipa. l. nam. ⁊ in cor. aucte. eo. ti. §. si qui vero cōprehensorum. vnde non habet priuilegium quātum ad locum vbi deliquit vel contraxit: sꝫ habet priuilegium q̄tum ad personā iudicis. ⁊ sic intelligo in clerico ⁊ scholari. ¶ Or segnori modum explicitum est p̄mū dictum huius auctē. modo perueniamus ad scd̄m dictū huius auctē. ⁊ incipit eo autem ⁊c̄. ⁊ istud scd̄m dictum vt dixit Azo in summa huius ti. qui cōmentauit hanc auctē. legitur tribus vel quattuor modis vl' quinq; modis. Et vno modo legitur ꝭm antiquos: vt ita dicatis. Ego bonon̄. habebam vnam domum. illam domū locaui alicui scholari: ⁊ ego habitabam in rure. ipse scholaris vel eius seruiēs aliqd deiecit vel effudit super honestam personam vel super dominā. persona super qua deiectum est agit contra scholarē actione in factum ex q̄si maleficio de deiectis ⁊ effusis. dicit scholaris inquilinus: domus non est mea imo est talis. vnde nō solum teneor si deieci: imo ⁊ dn̄s de cuius domū deiectum est. dicit iudex: vbi est? certe domine ipse est absens. volo ei denunciare vt assit cause. nunquid dabuntur ei inducie ꝭm qd̄ dicit finis huius auctē. Certe sic: qꝛ sicut tenetur inquilinus deijciens: ita locator siue iste inquilinus erat procurator siue gestor siue conductor. ⁊ si veniat locator: agetur cuꝫ vtroq;. si non veniat: sed mittet alium: ille defendet. Si non veniat locator nec mittit ⁊ inquilinus veniat: cum eo aget̄. ⁊ si inueniatur obnoxius condēnabitur: ⁊ in bonis ei⁹ mandabitur sententia executioni. si inquilinus non est soluēdo mandabitur sententia executioni in bonis locatoris. si autē locator vel inquilinus non venit debet citari inquilinus. si cessat venire debet condemnari iterlocutorie ⁊ mittet̄ actor in possessionem rei petite pro mēsura debiti declarati. Sed si inquilinus veniret ⁊ actor nō veniret: inquilinus absolueretur ab obseruatione iudicij: ⁊ actor teneretur refundere sumptus inquilino si quos fecerit. Tex. ex cui⁹ domo. sub. ex qua deiectum vel effusum est. Tex. conueniam. sub. actione in factum in duplum: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. in princi. Tex. vel eius scilicet inquilini. Tex. tibi. scilicet inquilino. datis inducijs sicut in fine dicitur. Tex. domino. s. domus. Tex. est scilicet inquilinus. Tex. cōdemnetur. sub. si sit obnoxius interlocutorie. qꝛ lite non contesta. non posset ferri sententia diffinitiua: nisi in causa ap. vt. j. de tempo. ap. l. vlti. §. illud. ⁊ dicatis condemnetur interlocutorie de mittendo actorem in possessionem pro mensura debiti declarati: vt. j. de bo. auc. iu. pos. l. cum proponas. Tex. absoluendus est. sub. ab obseruatione iudicij: vt. s. de iudi. l. properandum. §. siquidem. vel absoluetur: hodie diffinitiue: qa potest ferri sententia diffinitiua eo absente: vt. j. quomodo ⁊ quando iudex. auctē. qui semel. Tex. resarciantur. i. refundātur a vocatore in ius. Et ꝭm istam lecturam que videt̄ amica textui nota. ꝙ plerūq; locator domus vt inquilinus habitat cum locatore simul: vt. ff. de vsu. ⁊ ha. l. proculus. Si inquilinus deiecit aliquid de domo ipse tenetur ⁊ locator: quia est vsus opera maiorum hominum: vt. ff. nau. cau. sta. l. vlti. ¶ Sed ista lectura reprobatur per dominum Joan. ⁊ Azo. ⁊ digna est reprobatione: quia hic certum est ꝙ inquilinus deiecit: vnde inquilinus tenetur ⁊ non locator. sed si dubitaretur: tunc posset agi cum vtroq;. ⁊ hoc videtur velle lex. ff. de his qui deie. vl' effu. l. j. in fi. ⁊ l. se. ⁊ l. si vero. §. j. vnde quia certum est ipsum inquilinum deiecisse: ipse tenetur ⁊ non locator. vnde cum ipse solus teneatur dn̄o frustra denūciat. ⁊ ideo dicetis. §. istum intelligendū alijs duobus modis ꝭm Jo. ⁊ Azo. Ita cōmentauit Azo in sūma huius ti. satis breuiter ponēdo plus de textu q̄ꝫ de glos. ⁊ vno mō legitur ⁊ intelligitur in delictis. alio modo legitur ⁊ intelligitur in contractibus ⁊ in delictis. Ponetis ita casum. me mandante: titiuꝫ de possessione alicuius fundi deiecisti: certum est ꝙ tu teneris titio interdicto vnde vi: quia nō debuisti mihi obtemperare in atrocioribus: ego titio teneor in factum vnde vi. quia qui per alium ⁊c̄. vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. deiecisse. ⁊ l. quotiens. vnde si titius agit contra te presentē interdicto vnde vi. ⁊ tu dicis: ego deieci mādato talis: volo ei denūciare: certe tibi dabūtur inducie. Si ego veniā: mecum ⁊ tecum titius aget. Si auteꝫ tu venis ⁊ ego nō titius liteꝫ contestabitur tecum. si inueneris obnoxius cōdemnaberis ei diffinitiue: ⁊ ego interlocutorie vt mittat̄ in possessionem rei petite. Si autem ego non veni nec tu: citaberis: ⁊ feretur snīa contra te. Si autem actor non venit: sed tu venisti: absolueris ab obseruatione iudicij. ⁊ si qua damna passus es tenebitur tibi refundere. ⁊ ita legitur secundo modo hec lex. ⁊ hec lectura videt̄ concordare cum legibus. Sꝫ cōtradicit ei textus: duꝫ dicit: ex cui⁹ domo q ⁊c̄. qꝛ domus isto casu non obtulit aliqd̄ damnum. vnde exponitur eo aūt absente ex cuius domo. i. ex cuius domesticis personis. sic tota die dicimus. talis domus lesit me. i. habitantes in illa domo. Tex. patior iniquum. quia deiectum. Tex. ipsum qui id admisit. i. deiecit. ¶ Legitur ⁊ tertio modo in contractibus ⁊ ponetis ita casum. ego institui te institorem meū. duꝫ fuisses procurator meus constitui te institorem ad pecuniā dandam mutuo. cōtraxit titius ⁊ titius tecum agit. tu dicis ego suꝫ institor talis ipse tenetur ⁊ ego volo ei denunciare certe tibi dabūtur inducie: ⁊ ego dominus veniam. ⁊ tunc titius aget tecum ex contractu: mecum institoria. si non veniam agetur tecum. Sed si ego non venio: nec tu venias: tu citaberis ⁊ feretur interlocutoria contra te si non es soluē do: in subsidium mandabitur sententia executioni in bonis meis. Sed si tu venisti ⁊ actor non venit absolueris ab obseruatione iudicij. ⁊ si qua damna passus es: tibi actor resarcibit. ⁊ ita loquitur tertio modo hec lex in contractibus ⁊ hec est bona lectura: vt. ff. de insti. l. cuiusq;. in fin. ⁊ l. se. ⁊. ff. de negoc. gest. l. si pupillus. §. j. ⁊ l. liberto. §. si mulier. huic lecture non̄ ob. prin. huius. §. ex cuius domo. i. domestice persone: quia institor est domestica psona quid patior iniquum: quia dominus non satisfecit. ⁊ ꝭm has duas lecturas tenetur qui mandauit. ⁊ deijciens. ⁊ tamen dominus ⁊ institor. Unde errent qui dicunt. siquis possidet librum cōmodatum vel depositum: ꝙ liceat dominum in iudicio nominare: quia hoc est verum in re immobili vbi non est periculum. Sed secus in re mobili. nec facit hec auc. pro eis: qꝛ vterq; hic tenebatur. Sed ibi non obligatur cōmodans: sꝫ ille solus tenetur qui habet facultateꝫ rei restituende: vt. ff. de rei ven. l. officium. ¶ Legitur ⁊ quarto modo sic. titius me non possidentem immobilia conueniebat. tu promisisti me sistere in iudicio. postea non facis ꝙ sistā in iudicio ad diem statutam vt. j. duos menses. si dies non est adiecta: vt. j. de fideius. l. penul. conuenieris a titio ex stipulatu iudicio sisti. tu dicis volo denunciare ei vt sistat in iudicio: dantur tibi inducie: vt h auc. dicit in fi. si venio planum est. Si tu venias ⁊ ego non agetur tecum ⁊ condemnaberis. tamen si non es soluendo mandabitur sententia executioni in bonis meis ⁊ feretur cōtra te interlocutoria. Sꝫ si tu venis ⁊ actor non venit absolueris ab obseruatione iudicij: ⁊ actor tenebit̄ tibi si q̄ dāna passus es resarcire. ¶ Legit̄ ⁊ quinto mō iste versi. ⁊ ista lectura recidit in idem qd̄ superior ⁊ sic legitur. Titius cōueniebat me. satisdedi iudicatū solui ꝭm antiqua iura: sꝫ que ꝓprio noīe cōuētus satisdabat iudicatum solui. ⁊ tu fideiussisti ꝑ me. postea nō cōpareo. titius cōuenit te ex stipulatu iudicio sisti. tu dicis: volo denunciare vt sistas in iudicio: dantur tibi inducie ⁊c̄. dic vt. s. proxi. Sed iste due proxime positiones non vident̄ bone: quia si me subtraho cur dantur tibi inducie cum me inuitū possis defendere: vt. ff. de procura. l. non cogendū. §. sabinus. ⁊. ff. de solu. §. solutione. sed qui posuerunt casum his duobus modis dicunt. ll. illas corrigi per versiculum istum. ¶ Or segnori quocunq; modo iste versi. intelligatur. colligetis tale ar. in causis. istud ar. placet volentibus scire regulas

fugitiuas dicetis q̄ vbi cūq; aliquis dimittit generalē pro-curatorem ꝛ absentat se. si iste generalis procurator conue nietur: poterit dicere volo denunciare domino q̄ cōuenior ex tali causa. ꝛ volo q̄ rescribat mihi: velit q̄ cedam vel cō-tēdam: vnde dētur mihi inducie. Certe bene debēt dari vt hic. ꝛ ad hoc est ar. j. vbi in rem act. debe. exerce. l. siquis al terius. ꝛ ita obtinui semel in quadam cā domini cathelani: dum esset potestas mediolani. dum ipse dimisisset hic pro-curatorem generalē: ꝛ procurator cōueniref. ꝛ dixit ipse q̄ deberent sibi dari inducie: vt denunciaret dn̄o cathelano. ꝛ date fuerunt inducie: vt denunciaret domino cathelano. ꝛ pro hoc est decretalis exp̄ssa: que dicit de quodam angelo qui cum dimisisset procu. in anglia ꝛ venisset bonon̄. ad stu-dendum. si conuenitur eius procurator. debet dari dilatio: vt domino denūciet. ꝛ si deneget dicit decretalis q̄ iusta cā est appellandi: vt extra de procuratoribus. c. cum dilectus. Expeditū est secundū dictum. modo incipit tertiū dictum. Tex. excipitur. ꝛc. ꝛ debetis sic ponere casum in terminis: qua in p̄uincia quis deliquit vel quasi vel cōtraxit vel quasi illic subiaceat iuri inuitus. Sed ponamus aliquis contra-xit in prouincia vel deliquit. si causa illa agere in p̄uincia: illa prouincia posset destrui. vnde deductū est in aures prin cipis. domine in tali p̄uincia vult incipi talis cā iter tales: nisi ante interponatis vos: perdetis illam prouinciam. dicit imperator quomodo possuȝ interponere me? reuocetis cau sam illam ad examē vestrum. vnde dicit imperator volo ha bere consilium. vocat proceres ꝛ exponit ꝛ dicit eis. quid videtur vobis faciendū? consulimus vobis super periculo anime nr̄e q̄ ad vos reuocetis cām. hoc casu cā publice vti litatis imperator poterit reuocare causam illam ad examen suum. ꝛ hoc est qd̄ dicit littera ista: si bene intelligitur. Tex. excipitur. s. a p̄ria regula. Tex. pragmatica. i. cōsiliū p̄cerū: vt. s. de diuer. rescriptis. l. vltia. Tex. exhiberi. vt causa agaf in suo consistorio: nō in illa prouincia. ꝛ hoc facit causa pu blice vtilitatis: quia vtilitas est: vt in auc. vt iudi. sine quo-quo suffra. §. cogitatio. ꝛ q̄ multa fiunt causa tumultus vi-tandi que al's non fierent: vt. ff. ad. l. cor. de sic. ꝛ benefi. l. pe. in fi. ¶ Or sequif Tex. induciarum. istud secundum dictū refert ad ver. eo auc. ꝛc. Tex. prefinitum. quidam habēt ita precise. Tex. quattuor mēsium ꝛc. quidam habent indistin-cte. Tex. prouincia. Sed de qua prouincia dicitur hic? dic vt. ff. de ver. sig. l. notionē. §. j. Tex. hesperijs gentibus. i. hi-spanis gentibus. Tex. septētrionalibus vt vngaris.

¶ Ubi de possessione agi op3.

¶ Dictum est vobis generaliter de foro competēti. modo in spē intēdit dicere: quibus ex causis sortiaf aliquis forū. Et certe si pupilli vel vidue vl' alie miserabiles p̄sone recu sant iudicem ordinarium suū: vt. s. si quacūq; p̄re. po. l. vna. Item ratione criminum sortif quis forum: vt. s. ti. proximo l. j. ꝛ. ij. ꝛ auc. qua in p̄uincia. Itē sortif q̄s forū ratione pos-sessionis: vt hic dicif. ꝛ ideo dicif in rubrica. i. in quo loco. de possessiōe. s. p̄dij. agi op3. sub. videamus ꝛ subijciamus.

Ubi autem. Ista. l. duplicē ha-bet intellectū: vt tā-gā in littera. Et vno modo habet intellectū talem. ego habebam domiciliuȝ bononie ꝛ possidebaȝ rem aliquaȝ mutine. tu deiecisti me de possessione illius rei. vel dum irē mu tinam ad possessionē illius rei: fugasti me vsq; ad bononiā. ꝛ ita suspicatus fui: q̄ p̄didi possessionē illius rei. tu iuisti ꝛ possessionem illius rei es adeptus. vbi possum te conue-nire? Certe habeo electionem velim te cōuenire vbi vis fa-cta dicitur. i. bononie: vbi violentiā intulisti. vel velim te cō uenire mutine: vbi ē possessio: d̄ qua me deiecisti. Tex. vbi. i. in quo loco. Tex. aut h̄ littera legitur dupliciter. ꝛ vno mo do legitur disiūctiue: ꝛ alio mō copulatiue. legif disiūctiue ꝛ tunc ponetis exemplum in. l. ista. ꝛ vt dixi in casu. ꝛ adhuc repeto q̄ hoc possum facere. ll. dicunt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. siue aūt. ꝛ. §. interdictum autē h̄. Tex. momētaria possessio. dicitur possessoriuȝ iudiciuȝ momētarium vt dixi plene. s. qui legi. perso. ha. stan. in iudi. l. vlti. Tex. turbauit. impro-p̄rie accipitur. vnde expono turbauit. i. per vim abstulit. naȝ p̄roprie dicitur turbare: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. vim facit. Le gitur ꝛ sc̄do modo h̄ l'ra copulatiue: ꝛ tunc ponetis ita exē-plum in. l. ista. ego prediuȝ vrbanū solo aio possidebā. ꝛ quā possum solo aio possidere dicit. l. j. de acqui. pos. l. l3. cum te. mutine tu intulisti mihi vim: ibi possum te conuenire rōne possessionis ꝛ vis illate. ꝛ tunc legif ita l'ra. Tex. vbi. i. quo loco. Tex. aut pro. i. Tex. vis. expulsiua. Tex. aut pro. i. ad h̄ facit. ff. de acqui. pos. l. clā. §. qui ad nundinas.

¶ Ubi fideicōmissum peti potest.

¶ Nō solū rōne criminū ꝛ possessionis sortif quis forū: sed etiā sortif quis forum rōne hereditatis. ꝛ iō ab herede pōt fideicō. peti vbi est hereditas vel maior pars.

Fideicōmissum. In. l. ista nota ita casum. Quidam homo bononiensis te pa-risiensem heredē instituit. legatuȝ vel fidei commissum mihi in suo testamēto reliquit. a te herede peto legatum vel fideicom. bo-non̄. vbi est hereditas. tu dicis q̄ non teneris rn̄dere mihi nisi parisius vbi habes domicilium. queritur quid iuris? Rn̄detur q̄ bene possuȝ te conuenire bononie vbi est here ditas. Tex. fideicommis. relictum in genere vel in spē. Tex. vbi hereditas. sub. vl' maior pars. vt. ff. d̄ iudi. l. heres. Tex. relicta est idest extitit. ꝛ qd̄ dicit hic in fideicommisso: idem intelligatis in legato ꝛ fideicō. quia legata ꝛ fideicommissa hodie sunt exequata: vt. ff. de lega. j. l. j. Tamen proprie dici tur legatum qd̄ relictum est ab herede per fideicōmissum dicitur relictum ab alio cui legatuȝ est: vt. ff. de lega. ij. l. im-perator. ¶ Et vt plene intelligatis hanc materiā circa hūc articulum ita no. cum legatum vel fideicō. relinquif aut in genere aut in specie. Legaf mihi in specie: vt si legas mihi illum seruū stichū vl' istū libꝝ vel illō prediū. In genere le-gatur: vt si legas mihi hominēȝ in genere: vel si legas mihi c. corbes frumenti: vel. c. libras bon̄. vt. ff. de iudi. l. qd̄ le-gatur. §. sinaūt. ꝛ. l. si fideicom. In primo casu cum legatuȝ est relictum mihi in genere: possuȝ petere i altero de duo-bus act. ex testamento. vbi est hereditas vel maior pars he-reditatis: vt in p̄realle. l. ff. de iudi. l. si fideicōmissum. §. tra-ctari. ꝛ. §. vlt. Uel possuȝ petere vbi heres habet domiciliū vt in p̄rea. l. si fideicom. §. tractari. In secundo casu cum le-gatum mihi est in specie: possum petere personali act. ex te stamento supradictis duobus locis vt hic: ꝛ. ff. de iudi. l. si fideicom. j. rn̄so. ꝛ. §. vlti. Possum agere ꝛ tertio loco vbi est res vt. ff. de iudi. l. quod legatur. §. sinautem. ꝛ. j. vbi in rem act. exer. de. l. vlti. Sed ꝛ si volo possum agere rei ven-dica. quia a morte testatoris recte transit dominium in lega tarium: vt. ff. de furtis. l. a titio. Item possum agere hypo-the. pro alijs rebus: vt. j. communia de leg. l. j. ꝛ. ff. de le. ij. l. cum filius. §. varijs. ¶ Or vidistis quo loco petatur lega tū vel fideicō. debeat solui. Et legatū relictū in genere d̄bet solui vbi voluit testator si apparet de eius voluntate expres sa vel presumpta. De voluntate expressa apparet: puta si re-linquitur tali loco soluendum: ꝛ tūc eo loco est soluēdum: quia voluntas testatoris ꝛc. vt in auten. de nup. §. disponat. De voluntate presumpta apparet: puta si testator legauit. c. modios. ex illo horreo: verisimile est q̄ voluit prestari vbi erat horreum. vel ex genere comparationis apparet de p̄rei sumpta voluntate defuncti vt si legauit thesseras frumen-tarias que alibi non inueniuntur nisi rome: verisimile est q̄ rome voluit solui: vt ista probantur. ff. de iudi. l. qd̄ legatur §. sinaūt. ꝛ. l. sed ꝛ si susceperit. §. si libertum. Si autem non apparet de voluntate exp̄ssa vel p̄sumpta: tūc legatū relictū in genere ibi debet solui vbi potest peti: vt in p̄real. l. ff. de iu di. l. quod legatur. §. preterea. ꝛ. l. si fideicommiss. in princi. Si autem legatum relictum est in specie debet solui vbi est res: nisi testator certo loco voluisseȝ solui. quia tunc ibi de-bet solui. vt. ff. de iudi. l. si fideicom. §. vlti. ꝛ. l. quāuis. ꝛ. l. sed ꝛ si susceperit. in prin.

Ubi

¶ Ubi conueniatur qui certo loco dare promisit.

¶ Non solũ loco criminuz ꝛ possessionis ꝛ rõne hẽditatis sortiť qs foruz imo ex alijs causis: vt si aliqs promisit certo loco dare: in loco illo poterit cõueniri. vnde poniť hec rubrica vbi ꝯueniať q certo loco dare ꝓmisit. sub. vel alio idoneo loco poterit cõueniri si ad locũ destinatum non veniat.

Ubi certo loco. In .l. ista no. ita casum. tu habebas domicilium bononie. mutuaui tibi. c. reddẽda ꝛ soluẽda mihi rome. tu data opera romã non inueneris vel detẽtus negocijs familiaribus romaz nõ ꝓuisti. nunquid potero te conuenire? Respondeť ꝙ potero te cõuenire certi cõdi. generali de mutuo que dicitur arbitraria alio loco idoneo: puta bononie vbi habes domicilium. ꝛ si conuenio te boñ. arbitraria: in ea venit estimatio itẽresse alterutrius potius conueniri suo loco ꝙ̃ in eo in quo petiť. Tex. qui. s. habes domicilium bononie. Tex. certo loco. pone rome non feretur: qꝛ data opera non venit romaz vel districtus negocijs familiaribus: vt. ff. eo. l. j. Tex. arbitraria. act. i. certi condi. generali: que cognominatur de mutuo ꝛ arbitraria. Tex. ꝛ i alio loco. s. idoneo: puta bononie vbi hꝫ domicilium. Tex. quod alterutrius. h̃ est vel actoris vľ rei: vel etiam vtriusqꝫ: vt. j. plene dicam. Tex. quo petitur. puta bonoñ. Tex. solui. ¶ Or segnori nota. in. l. ista ita casum vt dixi vobis. ꝛ si casum intellexeritis ammodo non poteritis errare circa cetera que infra dicam. nam quicquid dicaz totum reducitur ad casum. dic ergo ꝙ in. l. ista ponitur ita casus vt vobis dixi. modo ꝛ circa .l. istam subijciam quattuor vel quinqꝫ questiões per quas hec memoria vobis licebit. Et prima questio est talis. mutuaui tibi. c. bononie vbi habes domicilium reddenda mihi rome. tu rome nõ inueneris: vel data opera vel districtus occasiõe rei familiaris: potero conuenire alio loco? ꝛ dixit. P. ꝛ ita scripsit h̃ in summa huius ti. ꝙ possum te conuenire quocũqꝫ alio loco habeas ibi domicilium vel nõ. iuxta id. vbi te inuenero ibi te iudicabo. ꝛ pro ista sua opi. videnť facere quattuor. ll. expsse que dicunt hoc de verbo ad verbuz. ꝛ. ff. de iudi. l. eũ qui certo loco. ꝛ. ff. de condi. inde. l. qui certo loco. ꝛ. ff. de cõsti. pe. l. si duo. §. sed ꝛ certo. ꝛ. ff. e. l. j. Sed hec opi. non est bona: qꝛ non inuenimus ꝙ quis quocũqꝫ loco possit conueniri nisi sit vagabundus: qꝛ ille vbiqꝫ conuenitur ne factum ipsius obsit stipulatori: vt. ff. e. l. qui certo loco. ꝛ ideo dicendum est ꝙ possum te cõuenire alio loco. s. idoneo. si dico puta ibi vbi habes domicilium: ꝛ h̃ probamus taliter: qꝛ. l. est expssa que dicit ꝙ si tu existens in ꝓuincia promittis mihi dare in italia possum te cõuenire in ꝓuicia: si ibi habes domicilium: vt. ff. de iudi. l. heres absens. vñ sumpto ar. a ꝯ̃rio sensu qđ est fortissimuz: vt. ff. de of. eius cui man. est iuris. l. j. si non habes ibi domicilium: non potero te ibi conuenire. Preterea. ll. dicunt ꝙ possum te cõuenire vbi habes domicilium: vel vbi cõtraxisti: vt. ff. de acti. ꝛ obli. l. ꝯ̃traxisse. ꝛ. ff. de bo. auc. iu. pos. l. j. igitur debeo habere electionẽ: vel velim te cõuenire boñ. vbi habes domiciliũ. Non ob. ll. pro opi. dñi Pla. allegate que dicunt. si quis promisit facere isulaz vel ꝯstituit se solutuꝝ certo loco ꝙ põt ꝯueniri in alio loco quocũqꝫ intelligo idoneo non alš. ꝛ est idoneus locus vbi hꝫ domiciliũ vt. s̃. dixi. nec est h̃ incõueniens ꝙ alibi. sic intelligitur dum. l. dicit. ꝛ si. l. municipali ꝯueniať vt pferať in honoribus certe ꝯditionis. s. idonee non inhabilis: vt. ff. de mu. ꝛ ho. l. vt gradatim. §. ꝛ si lege. ꝛ sic exponimꝰ alibi mandatũ qbuscunqꝫ verbis ꝯ̃hiť. s. idoneis. vt. ff. man. l. qꝛ non ꝯ̃hitur mandatuz: si dico volo ꝙ fideiubeas pro me. ꝛ alibi exponimus dum dicit .l. publice vtilitatis est absente a qbuscunqꝫ defendi. s. idoneis: vt. ff. de procura. l. seruum. §. publice vtilitatis est. Itẽ non ob. verbuz diuine scripture. vbi te inuenero ibi te iudicabo. quia illud intelligiť de deo qui habet omnem potestatem. vel potest dici ꝙ illud est intelligendum iure nostro de illis qui in vllo loco habent domiciliũ: sed sunt vagabũdi. nam illi vbiqꝫ possunt cõueniri ne factum ipsoruz obsit actori: vt ar. ff. e. l. is qui certo loco.

¶ Secundo quero sup. l. ista quot sunt actiones de eo qđ certo loco dari oꝫ? Respondeo sunt tres vel quattuor principaliter. Est certi conditio generalis de mutuo. ꝛ est certi conditio ex stipulatione vt si conuenisti aliquid facere certo loco per stipulationem. est ꝛ actio ex stipulatu: vt si rome ꝓmisisti facere insulam. est quarta actio ex testamẽto ꝛ cognominatur arbitraria: vt. ff. e. l. non vtiqꝫ. §. hec actio. ꝛ. l. aut si mutua pecunia. ꝛ. l. heres ex testamento. vnde arbitraria nõ est proprium nomen actionis sed cognomen. videtur tamẽ ꝙ sit proprium nomen actionis arbitraria vt hic. ꝛ. ff. e. l. arbitraria. Sic empti actio cognominatur de peculio: vt. ff. de pecul. l. licet. §. j. ꝛ. ij. ꝛ dicitur ideo arbitraria: quia iudex habet arbitrari de interesse vtriusqꝫ: vt. j. plene dicam. Sꝫ bone fidei actiones non sunt arbitrarie: vt. ff. e. l. in bone fidei. ꝛ est ratio quare bone fi. de eo qđ certo loco dari oꝫ. nõ sunt arbitrarie. sed stricti iuris sunt arbitrarie: quia in eis venit interesse iure actionis: quia est in obligatione: vt. ff. commo. l. si vt certo in prin. ꝛ. ff. lo. l. sed in. l. §. colonis. ꝛ. l. si fundus. sed in stricti iur̃ interesse non est in obligatione. nec mirum: quia in stricti iur̃ veniunt ea sola de quibus est actum ꝛ cogitatum: vt ar. ff. de neg. ge. l. quia tantundem. ꝛ ff. de condicť. ob tur. causam. l. vlť. in fi. ¶ Sed denuo quero super. l. ista vbi sunt exempla ꝙ iudex arbitretur de interesse actoris ꝛ non rei: vel rei ꝛ non actoris: vel vtriusqꝫ. ꝛ aduertatis h̃: quia ex istis exemplis videbitur quid tenẽdum sit. ꝛ exemplum de interesse actoris ꝛ non rei est tale. ego eram iturus ad romanam curiam ꝛ indigebam pecunia ibi. ꝛ timebam portare pecuniam mecum tu habes domicilium bononie. ꝛ habebas patruum rome qui tibi ministrabat omnia. mutuaui tibi. c. vt ea redderes. rome. tu nõ iuisti romam vt mihi redderes. ego quia te non inueni accepi. c. sub vsuris. ꝛ dedi. x. nomine vsurarum. ꝛ reuersus bononiã peto. c. planuz est ꝙ iudex condemnabit te ad. c. ꝛ arbitrabitur de interesse meo. vnde iudex cõdemnabit te in. c. ꝛ in. x. ꝛ h̃ cuz nõ intererat tua arbitrabiť iudex de interesse tuo nõ meo: puta si mutuaui tibi. c. bononie reddenda mihi rome: ego non sum damnificatus in aliquo. Sed venio ꝛ ꝯuenio te bonoñ. tu dicis iudici. dñe interest mea potius cõuenire rome ꝙ̃ bononie: qꝛ inuenirem ibi librã ꝓ duobus denarijs: hic inuenio ꝓ quattuor denarijs. qꝛ si rome acciperem. c. vsqꝫ ad sex menses sub vsuris darẽ sex libras: sed boñ. do. x. ꝛ certe hoc casu iudex detrahet. v. ¶ Diceret aliquis vestruz hec est maxima iniquitas: qꝛ mutuaui. c. vt redderentur nonagintaqnqꝫ. vñ mora rei nocet actori qđ esse non debet: vt. ff. de reg. iur. l. non debet. ꝛ. ff. de ali. iudi. mu. causa facta. l. j. Rñ. imputetur mihi cur non conueni te loco conuento: vt. ff. e. l. ꝙ si ephesi. ꝛ damnum qđ quis ꝛc. vt ff. de regu. iur. l. qđ qs. ꝛ de neces. seruis here. insti. l. fi. Itez arbitratur iudex de interesse vtriusqꝫ. mutuaui tibi. c. reddẽda rome ꝛ tu non iuisti romam. intererat mea habere pecuniam rome in decem. tua intererat conueniri bononie in. v. condemnabit te iudex in. c. ꝛ in. v. vt. ff. e. l. arbitraria actione. ꝛ. l. non vtiqꝫ. §. nunc. de offi. Sed Ir. dicit ꝛ ita scripsit hic ꝙ iudex arbitratur de interesse alterius. sed de interẽ vtriusqꝫ non vno ꝛ eodem casu sed alio ꝛ alio. ꝛ pro se inducit qđ dicit littera istius. l. in fi. alterutrius. ꝛ. ff. e. l. c. capue. vnde dixit ipse. Si mutuo tibi. c. reddenda rome: quia non soluisti potero te conuenire boñ. vbi hẽs domicilium. ꝛ si interest mea ꝛ potius soluisse rome ꝙ̃ bononie iudex arbitrabitur de interesse meo tm̃ vt. s̃. posui. Sed certe opi. Ir. non est bona: immo vt dicit quãdo interest actoris ꝛ rei de interesse vtriusqꝫ arbitratur. nec ob. h̃. l. in fi. qꝛ debet expõi alterutrius vt exposui. ꝛ eodeꝫ modo potest responderi ad l. ff. e. l. centum. ¶ Ultimo quero. minor. xxv. an. de iure romano lesus potest restitui. j. xxix. an. de iure lombardoꝝ non nisi hẽat. xviij. an. citra padũ seruatur ius romanorum. vltra padũ seruať ius lombardoꝝ. ꝛ in tuscia seruať ius lombardorum. mutuaui tibi. c. bonoñ. reddẽda florentie. ꝛ tu eras maior. xviij. annoꝝ ꝛ minor. xxv. sua die nõ soluisti florentie cõuenio te bonoñ. qꝛ non soluisti florentie: dico ego estimeť quãti plus mea interest conueniri bonoñ. ꝙ̃ florẽtie. vľ ecõtra mutuaui tibi. c. florentie reddenda bonoñ. conuenio te

florentie: quia non soluis bonon. dicis tu domine iudex interest mea conueniri bonon: quia ibi restituor. sed florentie restitui nõ possuz. nunquid huiusmodi interesse habebitur ratio? Dixerunt quidaz ꝙ sic: quia sicut habetur ratio si pro parte interest: sic si in totũ: vt arg. ff. de rei ven. l. que de tota. ⁊. s. de pactis. l. iurisgentium. §. adeo. ⁊ sic minus soluit. qui partem soluit. sic ⁊ qui nihil soluit minus soluit: vt. ff. de tributo. l. illud. §. minus. Sed certe in questione ista dicimus ꝙ huiusmodi interesse nõ habetur ratio: quia debet haberi ratio loci rõne rei: non ratio loci rõne priuilegij persone. ⁊ pro hoc facit. ff. e. l. nõ vtiqꝫ. §. nunc de officio. ⁊. l. ideo. ⁊. l. ꝙ si ephesi in principio. ⁊. §. interdum.

¶ Ubi in rem actio exerceri debeat.

¶ Rubrica ista põt ita cõtinuari ad ꝑcedẽtia. superiori ti. dictũ est vbi debeãt moueri personales actiones que proponuntur de eo qd certo loco dari opꝫ. subsequẽter intẽdit determinare vbi moueanť reales actiões. ⁊ ideo dicit rubrica vbi in reꝫ actio exerceri debeat. ⁊ intelligatis de rei ven. que est in rem. ⁊ hypothe. vt. j. de pigno. l. pignore. Uel põt ita continuari. dictum est supra in superioribus quibus ex causis sortitur quis forum. ⁊ nõ soluꝫ predictis rationibus sortitur quis foruꝫ: imo ⁊ alijs: puta ratione rei site in certo loco. circa qd notandũ est ꝙ actio in rem dꝫ moueri vbi res sita est: vt probatur in omnibus. ll. huius ti.

In rem actio. In. l. ista ponitur talis casus. ego ab homine alterius prouincie: puta a mutinẽsi emi funduꝫ vel aliã rem sitã bononie. postea verus dñs rei empte incipit me cõuenire bononie rei ven. ego dico ei ꝙ nõ debet me cõuenire bononie sed dꝫ agere cũ auctore meo mutine. queriť vtrũ sum audiẽdus? Rñdeť ꝙ non ista rõne qꝛ in rẽ actio dꝫ exerceri vbi res sita est. vnde si ego emptor desidero ꝙ agat cũ meo auctore frustra desidero. satis enim est ꝙ ego ei denũcio vt me defendat. Tex. in rem actio. i. rei vendi. vt. ff. de rei vendi. l. in rem. in prin. vel publiciana: vt insti. de act. §. alie. ⁊. ff. de pigno. l. fundus. §. in vẽdicatiõe. ⁊. j. de pigno. l. pignoris. Tex. cõtra possidentẽ scilicet emptam. Tex. competit. ⁊ qd dixit in genere sequitur in specie. Tex. frustra itaqꝫ desideras scilicet tu emptor qui ex causa emptionis accepisti. Tex. non tecum congredi. i. agi. Tex. cõtẽdas. diceret aliquis imo agẽdum est cum venditore: qꝛ ipse est qui dꝫ eum defendere? Rñdeo satis est ꝙ ipso venditori denuncietur: ⁊ ipse tenetur defendere in eodẽ foro. Tex. prouincia. sub. maxime. qꝛ ideꝫ si i eadem prouincia. Tex. imutari. sub. ⁊ ideo debet agi cũ emptore qui possidet.
¶ In. l. ista no. notabilia tria prio no. ꝙ reales actiões debent moueri vbi res sita est qꝛ dantur contra possidentẽ vel contra eum qui habet facultatẽ rei restituende. quia possessio. ⁊c̃. vt. s. de ali. iu. mu. causa facta. l. vna. in fi. ⁊. ff. de rei vẽdi. l. officium. in fi. ¶ Item nota ꝙ quando conuenitur rei vendi. emptor debet denunciare venditori vt euꝫ defendat. alr̃s non posset postea agere contra venditorem de euictione vt hic. ⁊. ff. de iudi. l. venditor. ⁊. j. de periculo. ⁊ commo. rei vendi. l. j. nisi pacto esset remissum ꝙ non tenetur ei denunciare: vt. ff. de euicť. l. herẽnius. ¶ Item no. hic ꝙ propter personam venditoris. primo vt respondeat ibi vbi res sita est: licet venditor de alia prouincia sit: ⁊ alibi se emptor defendens non auditur: vt. ff. de iudi. l. venditor. ⁊. ff. de appel. l. ab executore. ¶ Or segnori sup. l. ista formabo questionem talem de qua tota die dubitatur in ciuitate ista. aduertatis hic quia clarius dicam q̃ꝫ hic tactum sit per Azo. vel in aliquo alio apparatu. ecce scholaris emit libros aliquos a mercatoribus. postea alius scholaris euincit eos libros ab ipo. scholaris dici domino mercatori: domine vos vendidistis mihi tales libros: dicit mercator: verum est or isti libri euincuntur a me defendatis me dicit mercator libenter. simus coram iudice: qꝛ mea spatula stabit iuxta tuaꝫ ad defendendum istos libros. dicit scholaris: hoc non placet mihi. satis vos si vultis: quia nolo perdere studiuꝫ meũ dicit mercator: si adsis cause te defendam: alr̃s non. modo queriť vtrum venditor teneatur defendere: si nõ adsit cause emptor? ⁊ vtrum emptor possit dicere nolo adesse cause: vñ defendas me? Et certe hec questio non est scripta hic. tamẽ lex videtur velle ꝙ emptor adesse debeat cause. q. d. emptor debet adesse cause ⁊ iurare de calumnia. Iteꝫ dominus vẽditor debet adesse: vt instruat emptorem probationibus. Econtra videtur ꝙ venditor omnino suscipiat iudicium: vt ff. de solut. l. solutione. Sed in questione ista potest ita distingui si enim conuenit inter emptorem ⁊ venditorẽ ꝙ vẽditor agat ⁊ defendat suis sumptibus: tunc ẽptor nõ debet adesse cause: nec tenetur: quia contractus ⁊c̃. vt. ff. depositi. l. j. §. si cõuenerit. ⁊ qꝛ nihil est qd magis ⁊c̃. vt. ff. de pactis. l. j. sed si istud non est conuentum inter emptorem ⁊ venditorem: hic dico ꝙ emptor debet suscipere iudicium ⁊ denũciare venditori vt eum defendat ⁊ eum instruat vt h ⁊. j. de periculo ⁊ con. rei vendica. l. j. in fi. ⁊. ff. de iudi. l. venditor.
¶ Sed denuo quero hic. dicit scholaris mercatori. libros quos emi a vobis euincuntur a me: suscipiatis iudicium in vos: quia nolo adesse in iudicio: qꝛ volo studere ⁊ nolo amittere lectiones meas. dicit mercator libenter. quid facit mercator ꝑsentat se iudici ⁊ dicit ita. domine index iste facit vocari in ius talem scholarem ⁊ obtulit ei libellum petendo ab eo tales. libros ecce volo eũ defendẽ ⁊ suscipere iudiciũ acsi possiderẽ. dicit actor q agit rei vẽ. vel hypothe. vel simili. domine iudex nolo litigari cum isto: quia nõ feci eum vocari ad ius. sed volo tantum agere cum scholari qui possidet modo queritur vtrum venditor possit subire iudicium inuito actore? ⁊ videť ꝙ sic: quia publice est ⁊c̃: vt. ff. de procur. l. seruum. §. publice. Item quia possum defendere ⁊ ignorantem ⁊ inuitum: vt. ff. de nego. gesto. l. liberto vel amico. in fin. ⁊. ff. de solu. l. solutione. Econtra videtur ꝙ non quia realis actio datur contra emptorem possidentem: vel contra eum qui habet facultatem rei restituende: vt dictum est. ⁊ certum est ꝙ emptor possidet non venditor. Preterea si aliquis offert se liti: puta venditor qui non possidet ⁊ actor litigat cum eo sciens eum non possidere: seipsum decipit. vnde offerens se liti tenetur ex dolo clausula: vt. ff. de dolo l. siquis. vnde sibi imputet. quia damnum qd quis sua culpa ⁊c̃. vt. ff. de rei vendi. l. is qui. ⁊. ff. de regu. iur. l. damnuꝫ. Item videtur ꝙ hec lex expresse dicat ꝙ actor non cogatur dimittere possessorẽ vt hic dicitur. ⁊ pro hoc facit. s. de ali. iu. mu. ca. fa. l. j. in fi. ⁊. ff. de arbitris. l. qualem. Sed certe in questione ista dicendum est ꝙ si venditor vult suscipere iudicium nomine emptoris inuito actore potest hoc facere. ⁊ ꝺm hoc pro me plures habui inter locutorias. ⁊ pro h facit ff. de ali. iu. mu. ca. fa. l. iiij. in fi. ⁊. ff. de empť. l. ab executore. in fine. ⁊. ff. de peti. heredi. l. sed si ego. §. si rem distraxit. vbi est h questio de verbo ad verbum in ipsa littera. Item nonne melius est litigare cum venditore qui melius scit veritatem q̃ꝫ emptor? Certe sic. vt augumẽ. ff. de procuratoribus l. vltima. ⁊. ff. de procura. l. si actor malit. Nec ob. ꝙ ille solum tenetur rei vendi. qui possidet vel qui dolo desijt possidere: quia hoc est verum cum quis se non offert petitioni actoris. sed vbi aliquis se offert ⁊ vult transferre iudicium in se bene auditur: vt. ff. de petiť. here. l. nec vllam. in prin. ⁊. ff. de rei vendica. l. is qui. ⁊. ff. de peť. here. l. qui se liti. naꝫ ⁊ isti tales tanq̃ꝫ dolosi tenẽtur ex quo liti se obtulerunt. Itẽ non ob. hec. l. quia lex ista loquitur cum conueniebatur emptor. ⁊ dicebat emptor conuenias venditorẽ. rñdebat actor nolo sed denuncia ei si vis: si nõ negat. ¶ Quid si vẽditor velit venire ⁊ emptorem defendere nunquid audietur? imo bene auditur quis precise non cogitur. immo sufficit ꝙ aliquis non extraneus prestita satisdatione iudicatũ solui velit ipsum defendere. vnde multofortius debet admitti venditor qui non est omnino extraneus. ⁊ ad hoc facit. ff. de in ius voc. l. neqꝫ. ¶ Sed denuo quero nunquid venditor satisdat iudicatũ solui quãdo suũ defendit emptorẽ sibi denũciantẽ vt ipsuꝫ defendat? videtur ꝙ nõ: qꝛ sua cã est. ⁊ in sua cã quis hodie nõ satisdat iudicatũ solui: vt insti. de satisda. §. sed hodie. ⁊ h vr̃ lex dicere. ff. de interro. act. l. si ex parte. ⁊ ꝙ sua cã sit satis patet: qꝛ ad eum spectat cõmodũ ⁊ incõmodum

modum pp periculum euictionis cui subest. ꝛ talis dꝫ esse cã propria: vt. ff. qñ appel. sit. l. j. §. in propria. ꝛ. ff. de appel. l. ab executore. circa pn. ꝛ ad hoc facit. ff. ad velleya. l. ij. in fi. ꝛ. l. iij. ꝛ. l. aliqñ. Sed dicẽdum est cõtra. ꝛ cõtra. est seruandum: qꝛ in aliena lite nemo est idoneus defensor sine satisdatione: vt. ff. de procu. l. qui proprio. ꝛ. l. minor. in fi. ꝛ. l. se. ꝛ l. pompo. §. lꝫ ꝛ his. nã ꝛ hec lis aliena est pncipaliter: licet secũdario spectet ad eum ppter euictionẽ: qꝛ cum vendidit ꝛ tradidit dñium transtulit in emptorem: vt insti. de rerũ di. §. per traditionẽ. ꝛ. s. de pac. l. traditionibus. ꝛ sic aliena lis est: qꝛ de aliena re agitur: ꝛ ex psona emptoris suscipit iudicium vt est defensor. ꝛ ꝙ defensor satisdet. preallegata iura probant. sed si cõueniatur vtili rei ven. qꝛ dolo: desinet possidere: qꝛ dolus pro possessore habetur: vt. ff. de rei vendi. l. patrem. tunc qꝛ suo nomine conuenitur non satisdabit: vt institu. de satisda. §. sed hodie.

Si quis. In. l. ista tria principaliter dicũtur. ꝛ si aduertatis casum ꝛ summariã expositionẽ littere: cetera melius itelligetis. ponatis ergo ita casuz. tu possidebas rem imobilem ꝛ detinebas non tuo noie sed alieno: vtputa vt colonꝰ vel vt inquilinus. cõuenio te rei ven. de illa re imobili. tu dicis coram iudice. dñe rem istã possideo siue detineo nomine alieno: qꝛ sum inqlinus huiꝰ rei vel colonus nolo brigã defendendi rem istã: sed volo denunciare rem istaz dño: vt defendat si vult. nunqd licebit tibi hoc dicere? Certe sic: ꝛ iudex debet tibi dare inducias vt denũcies ei siue sis in eadẽ prouincia cum dño siue in alia. siue in ciuitate eadẽ vel alia. siue tu in ciuitate ꝛ dñs in vico. ꝛ si datis iducijs dominus vel eius procurator veniat: planum est ꝙ actor cum dño vl' procuratore aget. ¶ Secundo dicitur si dñs non venit vel non misit procuratorem ad se defendẽdum: ex die denũciationis facte itelligit' lis q̃si ꝯtestata int' petitorẽ ꝛ possessorẽ ꝛ si iceperat prescribere iterrũpitur pscriptio: ꝛ eo citato si non venit fertur interlocutoria cõtra eum. ¶ Tertio dicit' ꝙ dñs citatus non auditur postea reuersus de possessione: sed de ꝓprietate sic. hoc dicit ista lex. videte expositionem littere. Tex. si quis. s. colonus vel inquilinus vel cõmodatarius. Tex. possidẽs. i. detinẽs. qꝛ is possidet ꝛc̃. vt. ff. de acq. posses. l. ꝙ non. in prin. Tex. per in rem actionẽ. i. per rei vẽ. vel hypothecam vel similem: vt no. s. l. proxi. Tex. dꝫ. i. põt. non enim hꝫ necesse. sic ꝛ alibi dꝫ. i. potest: vt. ff. de offi. ꝓcõ. ꝛ le. l. obseruare. §. post h. ꝛ. ff. de here. insti. l. j. in prin. Tex. nominare. sub. cuius noie possidetur vt ille veniat ad defensionem: ꝛ ipse vitet iudicium dicendo sic. non possideo rem istam noie meo sꝫ noie talis. Tex. siue in agro. i. in villa siue in rure: vt. ff. de acqr. pos. l. qui pignoris. Tex. a iudice. i. ab arbitro. Tex. finiendo. i. ita statuẽdo ꝙ qui noiat dñm denũciet ei vt ille veniat ad defendendum rem petitã. ꝛ erit istud spacium bm ꝙ dicit'. s. vbi de cri. agi oꝫ. auc̃. qua in prouincia. in fine. Uel potest dici ꝙ istud spacium cõmittitur arbitrio iudicantis: cum nõ sit. l. determinatum. vt ar. ff. de iure delibe. l. j. in fi. Tex. ad notionẽ eius. s. dñi. Tex. vl' procuratorem. s. suum. Tex. excipiat. i. recipiat. sic exponit' ꝛ alibi. ff. de dolo. l. elegãter. in prin. Tex. si vero. Incipit scdm dictũ. Tex. maluerit. qꝛ dñs non venit nec misit procur. vnde no. ꝙ sicut per veram cõtestationẽ litis que fit iter actorẽ ꝛ reũ: ꝛ per interrogationẽ ꝛ rñsionem: vt. s. de litis cõtes. l. vna. ꝛ s. de iudi. l. rem non nouã. §. patroni. interrũpit' prescriptio: vt. j. de rei vendi. l. more. ita per q̃si contestationẽ litis vt h. ꝛ est quasi litis cõtestatio. possidentẽ rem imobilẽ cõuenio. ꝛ ipse dicit: non possideo meo noie. sed noie talis. vnde dantur ei inducie ad denunciandũ dño. per talẽ denunciationẽ dño factã: intelligit' cum dño lis contestari. ꝛ est sile. s. vbi de crimi. agi opoꝫ. auc̃. qua in prouincia. §. eo autẽ. Tex. edictis legittimis proponendis. s. tribus non minus per interualla. x. dierum: vt. s. de iudi. l. properandum. §. ꝛ siquidem. ꝛ. ff. de iudi. l. ad peremptoriuz. vel hodie per interualla nõ minus. xxx. dierum. vt. j. quomodo ꝛ quando iudex. aucten. qui semel. vel dicatis ꝙ committitur arbitrio iudicantis: vt modo supra dixi. Tex. cum. s. possessorem. vel dicatis euz. s. dominum. Tex. summatiꝫ. vñ no. ꝙ lꝫ regulariter requirat' plena cause cognitio: vt. s. de iudi. l. iudices. spãle tñ est hic: ꝙ summati cognoscat'. sic ꝛ alibi. ff. ad exhibẽdũ. l. iij. §. sciẽdum. ꝛ. ff. ad carbo. l. iij. §. cause. ꝛ in alijs casibus quos no. in pal. l. iudices. ¶ Sꝫ qd habet venire in ista summaria cause cognitione? Rñdeo eoipso ꝙ actor iurabat nõ calũnie causa proferre. ꝛ nominatus in iudicio nõ venit. eoipso mittetur actor in posses. vt ar. ff. ad exhi. l. iij. §. thesaurus. Tex. omni allegatione ꝛc̃. incipit tertium ꝛ vltimũ dictum. Tex. absenti. s. domino. Tex. de principali questione. i. de proprietate. Tex. seruata. sub. sed super posses. nullo modo auditur. ¶ Or statim ex. l. ista colligetis ꝙ qui possidet nõ suo nomine sꝫ alieno: põt dominum in iudicio nominare: vt hic ꝛ in auc̃. qua in prouincia. §. eo autẽ. ꝛ extra de ꝓcur. c. dilectus. Item no. ꝙ per denunciationẽ domino factaꝫ fit quasi litis conte. ꝛ interrumpitur prescriptio: vt hic ꝛ in auc̃. qua in prouincia. Itẽ no. ꝙ fit hic summaria cause cognitio: vt dixi. Itẽ not. ꝙ si actor mittitur in possessionem. rei immobilis: dominus postea de possessione non auditur de proprietate sic: vt dixi. ¶ Modo ad. l. istam opponitur. vos habetis hic: ꝙ conuentus rei vendi. pro re immobili. si colonus vel inquilinus conuentus nominat dominuꝫ in iudicio vitat iudicium ꝛ dantur ei inducie ad denunciandum domino. Sed lex videtur velle contradicere: que videtur velle si conuenio te rei vendi. vt inquilinum vel colonum: ꝙ non possis vitare iudicium: dominum nominando in iudicio: qꝛ rei vendi. datur contra omnẽ qui hꝫ facultatẽ rei restituẽde: vt. ff. de rei vẽdi. l. officium in fi. Ad qd̃ põt dici multis modis. ꝛ vno modo dixerũt quidam: qd̃ ibi dꝫ hic corrigitur: quia olim nõ nominabat dominum colonus vel inquilinus: hodie sic: vt hic. ꝛ non est nouuꝫ ꝛc̃. ff. de le. ꝛ se. con. ꝛ lon. consu. l. non est nouum. Uel potest dici secũdo modo. lex ista loquitur in re mobili vbi lꝫ conuento vitare iudicium: dominum nominando in iudicio. sꝫ. l. contra. loquitur in re mobili. ꝛ ꝙ loquatur in re mobili apparet qꝛ facit mẽtionẽ de depositario apud quẽ deponitur res mobilis ꝛ de interdicto vtrobi: qd̃ datur pro rebus mobilibus. Sed contra hanc solutionẽ est auc̃. quia in prouincia. que loquitur in re mobili ꝛ immobili. Sꝫ vos dicatis ꝙ rei vẽ. datur non solum contra possidentẽ: sed etiam contra detinẽteꝫ ꝛ ita loquitur. l. illa officium in fi. non tamen vetat. l. illa si inquilinus velit domino denunciare ꝛ vitare iudicium quin possit. ꝛ ideo dicendum est ꝙ possit per. l. istam dominum in iudicio nominare. ꝛ est ratio quia: non potest ipsam rem immobilẽ baratare: vt. j. quando ꝛ quibus quarta pars debetur. l. ij. §. at vbi. ꝛ ita nullum est periculum. sꝫ in re mobili non nominat qs dñm in iudicio: qꝛ possit interiꝫ occultari ꝛ baratari ipsa res. ꝛ pro hoc facit. ff. depositi. l. bona fides. nec ob. auc̃. qua in ꝓuincia. §. eo aũt. qꝛ lꝫ ibi ꝓsequat' mobilia ꝛ immobilia q̃tũ ad forũ: nõ tñ ꝓsequit' q̃tum ad nominationẽ vt ibi dꝫ. vñ post nominationẽ vitat iudiciũ vt h dꝫ. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. istam ad id qd̃ dicitur circa finem. ꝙ dominus in iudicio nominatus: si cum citatur non veniat: postea reuersus non auditur de possessione sed de proprietate. sed lex videtur contra. ꝛ videtur ꝙ infra annum de possessione audit': vt. j. de prescrip. xxx. an. l. siquis emptionis. in fi. ꝛ. s. de iudi. l. properandum. §. finaũt. Ad qd̃ vos ita dicetis. cum agitur contra aliquem. aut agitur reali act. aut personali. Si agitur reali actione. subdistinguo: quia lis nullo modo est conte. aut quasi conte. aut vere conte. Si auteꝫ lis nullo modo est conte. ꝛ actor mittitur in possessionem rei petite: reus reuersus auditur de possessione. j. annum post annũ nõ audit' de possessione: qꝛ effectus est actor possessor. ꝛ sic intelligit' lex. cõtra. siqs emptionis in fi. Si aũt est quasi cõte. puta inquilinus vel colonus nominat dñm in iudicio ꝛ ei datur inducie vt denunciet vitat iudicium. ꝛ si dñs nõ venit nec ꝓcurator eius fert' interlocutoria cõtra eũ: ꝛ fit missio in possessioneꝫ rei petite. ꝛ dominus reuersus auditur de ꝓprietate non de possessione: vt. j. quomõ ꝛ quãdo iudex. l. cõsentaneum. ꝛ sic loquitur hec. l. in fine. Si autem lis est vere contesta. puta agit actor contra reum ꝛ litem conte. hic refert: quia si liquet de causa pro

actore fertur diffinitiua. ⁊ reus postea reuersus non audi-
tur de possessione nec de proprietate. ⁊ sic loquitur lex pro-
perandum. §. sinautem reus. Si autem non liquet de causa
pro actore: nec liquere potest: hoc casu auditur de proprie-
tate non de possessione. ⁊ ita efficitur de possessore petitor:
vt. j. quomodo ⁊ quando iudex. l. consentaneum. Si autem
agitur personali actione dic vt. s. de iudi. l. properãdum. §.
sinaũt reus. ¶ Ex p̃dictis ergo colligetis istud magistrale
ad qd̓ tota die inducimus. l. istam. nam tota die dicimus q̓
in rei vẽ. nõ interponitur s̓m decretuz: vt. C. vbi in rem act.
exer. de. l. siquis alterius nomine. in fi. q̓. l. ista dicat hoc vi-
dete. nam quãtum ad casum bene dicit: q̓z possidens potest
in iudicio dominum nominare. si non veniat dominus vel
eius procurator. ego actor summatim faciens fidem iudici
mittor in possessionem illius rei petite. ⁊ ille reus reuersus
de possessione nõ auditur sed de proprietate sic ergo appa-
ret q̓ in rei vẽdi. non interponitur secundum decretum: q̓z
efficitur quis dominus ex scd̓o decreto: vt. ff. si ex noxali cã
aga. l. ij. in fi. ⁊. ff. de dam. infec. l. si finita. in fi. ⁊ est ratio qua-
re in rei vendi. non interponitur s̓m decretum: quia si ago
rei vendi. cõtra te ⁊ tu non defendas te: vnde mittor in pos-
sessionem ex primo decreto. si peterem postea interponi se-
cundum decretum essem cõtrarius mihi: quia agẽdo rei vẽ
di. dicebam me dominum: vt. ff. de rei vendi. l. in rem actio.
in prin. Sed si peterem postea interponi scd̓m decretum vt
efficerer dominus: dicerem me non dominum per primum
decretum. ⁊ ideo tanq̃ mihi cõtrarius non audiar: vt. j. de
furtis ⁊ ser. cor. l. j. Sz si ago noxali vel ex causa dam. infec.
⁊ peto interponi scd̓m decretum non sum contrarius. quia
si peto mihi caueri ex dam. infec. causa dico te dominum. si
nõ caueas mittar in possessionez ex primo decreto. si adhuc
non caueas mittar in possessionez ex scd̓o decreto ⁊ efficiar
dominus. Item est alia ratio: quia per primum decretuz rei
vendi. actor habet optatum scilicet possessionem. desijt res
esse apud alium. vnde cum sit omnino adeptus suuz deside
rium frustra peteretur vt interponeretur amodo secundum
decretum. non sic in causa noxali ⁊ damni infecti. q̓z est de-
siderium actoris vt caueat dominus vel emẽdetur damnuz
datum. ⁊ si non caueat vel non emẽdetur mittar in possessio
nem ex primo decreto: adhuc non habet desideriũ. sed si nõ
cauet adhuc vel non emẽdatur dãnum mittar in possessionẽ
ex secundo decreto vt reficiam domum illaz si mihi placet:
vel seruus efficiatur meus. Itez qui agit personali actione
non dicit se dominum: vt insti. de act. §. omnem. ⁊ ideo audi
tur si petatur interponi scd̓m decretum: vt. ff. ex qui. cau. in
pos. ea. l. si ex legati causa. ¶ Or segnori no. sup. l. ista subij
ciam aliquas questiones per quas intelligetis melius ma-
teriam huius legis. Et primo ita quero rei vendi. datur cõ-
tra possidentẽ ⁊ detinẽtem qui habet facultatẽ rei restituẽde
vt. s. dictum est. Sed nunquid datur rei vẽ. cõtra possidẽtẽ
ciuiliter tantum? an contra possidentẽ naturaliter tãtum? an
datur contra possidentem ciuiliter ⁊ naturaliter? Dixerunt
quidam rei vendi. datur cõtra eum qui possidet ciuiliter vel
naturaliter tantum quia iste habet facultatem rei restituen-
de: vt. ff. de rei vendi. l. officium. in fine. Sed qui possidet ci-
uiliter ⁊ ita animo non tenetur rei vendi. quia non habet fa
cultatem rei restituende. supra dictum est contra. ⁊ ita scri-
psit Azo in summa de rei vendi. ⁊ in summa huius tituli li-
cet perquam breuiter dixerit q̓ rei vendica. datur siue pos-
sideat naturaliter ⁊ ciuiliter: siue naturaliter tantum: siue
ciuiliter tantum. Sed ego probo ita. si possideo vt. s. de ali.
iu. mu. causa fa. l. vnica. h̓ est diffinita regula. quelibet pos-
sessio, subiacet actioni in rem siue sit naturalis siue ciuilis:
siue naturalis tantum siue ciuilis tantum. q̓z indefinita ⁊c̃.
vt. ff. que res pigno. obli. pos. l. aristo. Item si posses. subia-
cet actioni in rez. ⁊ possessio alia est ciuilis ⁊ naturalis. alia
naturalis tantum. alia ciuilis tantuz. vt. ff. de vi ⁊ vi arma.
l. j. §. deijcitur. ergo ⁊ ciuiliter possidens rei vendi. tenetur.
¶ Si dicis quid prodest actori cum non habeat faculta-
tem rei restituende? Rñdeo si condemnatur diffinitiue ego
actor mittar in possessionem siue ciuilis. ¶ Si dicas nõne
preiudicat̓ possidẽti naturaliter? Rñdeo nõ. siue sit absens

possidens naturaliter: siue sit presens. quia si est presens di
cet protestor q̓ mittatur actor in possessionem siue ciuilis
non mee naturalis. Sic ⁊ al̓s multum operatur protestatio
ff. quibus modi. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. §. j. Si autem
taceret naturaliter possidens ⁊ non protestaretur de suo iu-
re preiudicaret ei. vt argumen. ff. de rei vendica. l. sepe. §. j.
¶ Sed denuo circa. l. istã quero. qd̓ dicit hec lex q̓ qui pos
sidet alieno nomine cõuentus rei ven. potest in iudicio do-
minum nominare: est verum siue non habeat ius in re: vt est
cõmodatarius: vt. ff. cõmo. l. j. §. j. ⁊ quia rei cõmodate ⁊c̃. vt
ff. cõmo. l. rei commo. Item vt est colonus vel inquilinus. si
loco tibi predium meum vrbanum vel rusticum: certe non
habes ius in re: vt. ff. loca. ⁊ conduc. l. non solet. ⁊. j. de pre-
script. xxx. an. l. male agitur. siue habeat ius in re: vt est si cõ
uentus habet vsufructum ⁊ dominus proprietatẽ. vel vt est
emphyteota qui habet vtile dominium: dominus directũ.
nunquid iste qui habet ius in re poterit in iudicio dominũ
nominare ⁊ vitare iudiciũ? Pla. ⁊ Guar. dixerũt. ⁊ ita scri-
psit dñs Pla. in summa huius ti. cũ quis possidet rem alie-
nam immobilẽ ⁊ cõuenitur rei ven. aut nõ hz ius in re: vt est
cõmodatarius ⁊ depositarius ⁊ colonus ⁊ inquilin⁹. ⁊ tũc
hz locum ista lex si conuẽtus potest in iudicio dñm nomina
re. aut cõuentus hz ius in re. vt q̓z vsufructuarius vel q̓z est
emphyteota: quo casu nõ hz locũ h̓ lex: nõ possit dñm in iu-
dicio nominare: q̓z g̃ra iuris qd̓ hz in re debet defensionem
subire. nec nominãdo dñm in iudicio: põt vitare iudiciũ: q̓z
fructuarius respectu iuris qd̓ hz in re: tenet̓ ad exhibendũ
noxali: vt. ar. ff. ad exhib. l. celsus. §. vltio. ⁊. ff. de noxali actio
ne. l. si ex duobus. §. vlt̓. Sz in q̃stione ista potest dici aliter
⁊ verius sicut scripsit hic dñs Io. s. vt cõuẽtus rei ven. qui
possidet alieno nomine possit dñm in iudicio nominare: siue
habeat ius i re: siue nõ: q̓z causaz hz a dño ⁊ alter ẽ directo
dñs. ⁊ pro hoc facit. ff. de noxali act. l. si noxale. in fi. Item q̓z
h̓ lex loquit̓ generaliter vnde generaliter dz intelligi: vt. ff.
de le. pre. contra ta. pe. bo. pos. l. j. §. generalit̓. ⁊ vbi lex non
distinguit nec nos ⁊c̃. ff. de public̃. l. de precio. ¶ Sed de-
nuo circa. l. istam quero. hec lex loquitur in eo qui possidet
rem alienam immobilem alieno nomine. Sed quid si possi-
det mobilem: vt si deposui apud te aliq̃ rem mobilẽ. nũq̃d
conuentus pro re mobili potest dñm in iudicio nominare?
Dicũt quidam q̓ nõ. ar. huius. l. que loquit̓ in re immobili.
Sed certe dicendum est cõtra p auc̃. qua in prouincia. quã
habuistis. s. vbi d̓ cri. agi oz. que loquit̓ in re mobili ⁊ imo-
bili. ⁊ q̓z eadem ratio statuit̓ in immobili ⁊ mobili. ¶ Sed
denuo quero circa. l. istam. lex ista dicit in fin. q̓ si actor lite
quasi cõte. mittit̓ in possessionem: dominus postea reuersus
nõ auditur de possessione: sed de proprietate. Sed vsq̓z ad
qd̓ tempus auditur de proprietate? dicunt quidam vsq̓z ad
xxx. an. q̓z rei ven. durat vsq̓z ad. xxx. an. cum possessor nõ hz
tituluz: vt. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. sicut. Sed verius est
vt dicatis q̓ lite quasi conte. auditur dominus de proprie-
tate vsq̓z ad decẽnium inter presentes. vel vsq̓z ad. xx. inter
absentes. ⁊ iste actor dum mittitur in pos. efficit̓ iustus pos-
sessor: quia iuste possidet qui actore p̃tore possidet: vt. ff. de
acquir. pos. l. iuste. vnde iste possessor poterit prescribere. x.
vel. xx. licet habeat scientiam rei aliene. ⁊ pro hoc facit. ff. de
noxa. act. l. generaliter. in princi. ⁊ est istud mirabile q̓ si ille
contra quem fit missio erat dominus q̓ actor nõ efficitur do
minus sed p̃scribit. x. vel. xx. an. Sed secus est in causa dam
ni infecti ⁊ noxali act. quia siquis mittitur in possessionez ex
causa damni infecti vel noxali efficitur dominus: si nolens
cauere esset dominus: vt. ff. de dam. infec. l. pretoris officiũ.
vnde consueuit queri que est ratio: quare si ego non domi-
nus ago rei ven. contra eum qui possidet rem tuam ⁊ te no-
minat in iudicio: si mittor in possessionem per interlocuto-
riam efficior possessor. si taces. x. vel. xx. an. prescribo rẽ illã.
¶ Sed cur non efficior statim dominus ex illa missiõe sicut
in causa damni ifecti ⁊ noxali? Rñdeo rõ patet ex p̃missis:
q̓z in rei vẽdi. non interponit̓ scd̓m decretuz rõnibus supra
redditis. aliud tamẽ est in p̃sonali act. q̓z si cõueni te ad. x. ⁊
tu fuisti cõtumax: si fert̓ cõtra te sentẽtia interlocutoria mit
tor in pos. pro mensura debiti declarati: ⁊ istã rẽ non pote-
ro vsucape

ro vsucape vllo tpe: qꝛ missus. in possessionē causa rei ſuan de nō possidet: sꝫ detinet: vt. ff. de acqr. pos. l. possideri. in fi. nam fit missio vt reus tedio affectus veniat responsurus: vt ff. vt in pos. le. l. is cui. si non possidet nō procedit vsucapio: qꝛ vsucapio sine pos. non procedit: vt. ff. de vsuca. l. sine pos. nisi peterē mihi adiudicari in solutū: vt tetigi. s. de iudi. l. ꝑ perandum. §. sinautem reus ¶ Sed denuo circa. l. ista quero. ago rei ven. reus nō defenditur. vnde mittoꝛ in possessionem lite non contes. iam statim efficioꝛ possessoꝛ. quid erit? In qōne ista est opinio. dixit Gul. missus in possessionē rei petite in rei ven. lite non cōtes. non possidet intra annuꝫ: sed post annū sic: vt ar. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. siqs ēptionis. §. fi. Sed dn̄s Mar. dixit ꝙ statim efficitur possessoꝛ ⁊ statim possidet. sed infra annum potest pos. recuperari: post annum non: vt dicta. l. si quis emptionis. sed dominus Jo. in questione ista putat Mar. bene dixisse: qd raro accidit ꝙ eius opinio approbet. ⁊ pro hoc facit extra: vt lite nō ꝯtest. c. quoniam. §. in alijs. ¶ Sed denuo quero. circa. l. istaꝫ hic dicitur. si agitur reali actio. cōtra aliquem ⁊ dicit ꝙ possidet alieno nomine: potest in iudicio dn̄m nominare. Sed quid si agitur petitione hereditatis hꝫ ne locum ista lex: vt possidens possit nominare dominum in iudicio? Uidetur ꝙ sic. qꝛ petitio hereditatis est in rem: vt. ff. de peti. here. l. sed ⁊ si. l. cōmissori. §. petitio. Econtra videtur ꝙ nō qꝛ hec lex est expressa que dicit. si quis possidet hereditatem alieno nomine scꝫ absentis non tenetur petitione hereditatis: qꝛ nō putat se heredem. nec est ꝑdo nec possidet pro possessoꝛe: nisi dominus habeat ratum ꝙ suo noīe possidet: vt. ff. de peti. here di. l. nec vllam. §. si quis absens al's incipit. etiam. sed in rei ven. oīs qui possidet vł habet facultatē rei restituēde tenet: sed vitat iudicium si dn̄m nominat in iudicio.

Actor. In. l. ista dicitur sicut in personalibus actionibus actoꝛ sequtur forum rei sic ⁊ in realibus actiōibus. ⁊ iō si possides rem meam potero te cōuenire vbi habes domicilium ⁊ vbi res sita est vel cōstituta: ⁊ si habeas alibi domicilium. Tex. sequat. vt. s. de iurisdi. om. iudi. l. iuris ordinem. ⁊. l. in crimiali. Tex. sed ⁊ si. oꝛ custodiatis vos h: qꝛ multi libri non habent hic bonam litteram. quidam habent solūmodo aduersatiuam. sed ⁊ alij habent. sed ⁊ in his ⁊c. si habetis solummodo aduersatiuā. sed in his. vt ego habeo: iste est sensus si habes domiciliuꝫ mutine ⁊ possides rem bonon̄. non conueniam te mutine sꝫ bon̄. vbi est res: vbi habes domicilium. sed hoc nō placet: qꝛ habeo electionem quo loco velim te cōuenire: sicut istud colligitur hic. ⁊ pro hoc facit. ff. de peti. here. l. sed ⁊ si. l. cōmis. §. consuluit. ⁊. §. petitio. Item qꝛ possum te conuenire vbi habes domicilium de re: vt. j. de incolis. l. ij. ⁊ de re vbi est sita: vt in auc. qua in prouincia. ⁊ ideo debet habere copulatiuam ⁊ aduersatiuam. sed ⁊ tunc dicetis ꝙ hic est sensus. verum est ꝙ in personali actione actoꝛ sequitur forum rei ⁊ in reali. sed ⁊ possum te conuenire vbi res sita vel constituta ēst. ¶ Sed super. l. ista quero an habeat locum qd dicit h. l. in re imobili ⁊ mobili: vt conuentus possit conueniri vbi habet domicilium: ⁊ vbi res sita est? Dixerunt quidā ꝙ non: qꝛ lex dicit agi de re vbi est constituta: ⁊ ita de imobili: qꝛ res imobilis possidetur. qꝛ possessio est peduꝫ positio: vt. ff. de acquir. posses. l. j. Preterea in re mobili satis est ꝙ satisdatur donec lis finē accipiat: vt. ff. qui satis. co. l. si fideiussoꝛ. in fi. Sed certe cōtra dicēdum est. ⁊ est dicendum ꝙ agendū est de re rei vēdi. siue res imobilis est siue mobilis vbi habet domiciliū: ⁊ vbi res sita est. ⁊ pro hoc facit auctētica. qua in prouincia. ⁊. ff. de iudicijs. l. qd legatur. §. finałt. nec obstat ꝙ res mobilis non possidetur sed imobilis: cum possessio sit quasi pedum positio: qꝛ res mobilis potest possideri ⁊ si pedibus non possideatur.

¶ Ubi de hereditate agitur.

¶ Nos habuistis in superioꝛibus quibus de causis foruꝫ constituatur ratione criminis ⁊ possessionis ⁊ fideicōmis. ⁊ ratione eius qd certo loco dari oꝫ. verum qꝛ cōstituitur forum ratione hereditatis. ⁊ iō dicit rubꝛica vbi de hereditate agatur. ⁊ qꝛ ꝑ herede iure ꝑtoꝛio agit: iō subijcit in rubꝛica vbi scripti hr̄des in possessionē mitti postulare debeant.

Alic. In. l. ista duo dicuntur. Primo dr̄ si heres scriptus postulat se mitti in possessionē rex hereditariarum: eo loco oꝫ postulare vbi site sunt res hereditarie. Secundo dicitur. si heres agit petitione hereditatis debet agi vbi heres habet domicilium vel hereditas est sita vel maioꝛ pars. Tex. mitti. sub iudicis officio vel constitutione surrogata in locum edicti diui adriani: vt. j. de edicto diui adri. tol. l. vlti. ¶ Sꝫ an potest petere se mitti vbi habet domicilium heres? Rn̄deo sic per interdictum quorum bonoꝝ: vt. s. ti. proxi. l. vlt. Uel potest dici. ꝙ si agat interdicto quoꝝ bonoꝛuꝫ oꝫ agi vbi res sunt site: vt. s. vbi de pos. agi. oꝫ. l. vnica. vbi incipit secundū dictum. ⁊ tractat de iur ꝑtoꝛio. Tex. termināda. s. petitio hr̄ditatis. ⁊ ita agit petitoꝛio iudicio: vbi heres hꝫ domiciliū ⁊ vbi est vel maioꝛ pars: vt. ff. de iudi. l. fideicon.

¶ Ubi de rōcinijs taꝫ publicis q̄ꝫ priuatis agi oꝫ.

¶ Quia nō solū soꝛtitur qs foꝛuꝫ ex ꝑdictis causis immo ex alijs: quia quis tenetur reddere rationē vbi gessit. ⁊ ideo annectit rubꝛicā. vbi ꝺ ratiocinijs. s. ꝑuatis vt tutele ⁊ cure. vł publicis: vt administratoꝛes ciuitatis. ꝺ ꝑuatis rōcinijs loqtur pma lex. de publicis loquit secūda lex huius tituli.

Cum. In. l. ista dꝛ. si bononiēsis gessit tutelā vł curā alicui pupilli vł adulti mutinēsis: finita tutela vel cura vbi tenetur reddere rationem? Certe mutine. Tex. administrauit. vt tutoꝛ vel curatoꝛ. ⁊ similis vt procur. Tex. rationem. sub si etiā alibi habeat domicilium. ⁊ h est verum si ibi inueniatur. ¶ Sed quid si ibi non inuenitur. nunquid erit transmittēdus ibi? Jo. ⁊ Azo. dixerunt ꝙ sic vt. ff. de iudi. l. heres absens in prin. ⁊. §. j. ⁊. j. l. proxi. Sed quidam dixerunt vt antiqui ꝙ in publica administratione: si ibi non inueniatur transmittitur de loco ad locum: vt infra. l. proxima sed in priuata gestione non fit transmissio vt hic. sed prioꝛ opinio verioꝛ est quia si lex equipat delicta ⁊ quasi contractus: vt in auc. qua in prouincia. merito sicut in criminibus fit trāsmissio de loco ad locum: sic ⁊ in ratiocinijs siue priuatis vt hic. siue publicis. j. l. proxi.

Nemo. In. l. ista tractat de publicis ratiocinijs: ⁊ in ea ponitur casus talis. Si aliquis fuit rectoꝛ alicuius ꝑuinci: in illa prouincia tenetur reddere rationem deposito officio. nec potest se excusare ratione domicilij vel alterius militie. vnde ibi tenetur respondere si inuenitur. al's transmittitur ad locum vbi contubernales suos videtur afflixisse. ⁊ vbi sunt instrumenta ⁊ probationes. Tex. nemo. sub. gerens publicum officium. Tex. in quo militauit quia quilibet in officio consistēs dicitur miles: vt not. s. de iuri. om. iu. l. vlt. Tex. prestari. al's monstrari. sed non est vis. ⁊ ad hoc facit. s. quādo imperatoꝛ inter pu. ⁊ vi. ⁊ mis. ⁊c. l. vnica. ⁊ in auc. vt omnes obe. iu. prouin. §. h considerantes. ⁊ hoc est verū. in public ratiocinijs. ⁊ si ibi non inueniatur fit transmissio. licet quidam contra. vt plene dixi. s. l. proxi. ⁊ ex hoc ti. habetis. sicut vbi quis deliquit. vel quasi tenetur ibi responde re: ita vbi contraxit vel quasi: quia hic dicitur. qui gerit aliquid quasi cōtrahit: vt supꝛa. vbi de cri. agi. opoꝛtet. l. j. ⁊. ij.

¶ Ubi status causa agi debeat.

¶ Habuistis in superioꝛibus vbi debeat agi de alijs causis. nunc ponitur vbi debet agi de causa status.

Atque. In. l. ista no. ita casum. ego accessi ad ꝑncipē ⁊ sic ꝑpo sui. domine possidebā quādam ancillam bona fide tanq̄ꝫ meā. ista ancilla fugit a me: ⁊ in

secutus fui eam. ⁊ inueni eam apud mutinam. dico eis an/cilla mea. dicit ipsa dimitte me ire qꝛ libera sum. Modo que ro a vobis vbi causa status debeat agi: vel bononie vnde au fugit: vel mutine vbi inueni eam? Ad qđ respondet impera tor ꝙ causa status nõ debet agi mutine vbi fugit: sed debet agi bononie vñ aufugit: ⁊ debet remitti. Text. recessit. sub. ⁊ ita bonoñ. Tex. debet idest mutine. vnde no. hic si possi/deo bonoñ. quandam ancillam bona fide sum possessor si ipsa velit proclamare in libertatem ⁊ ipsa petitur: vt. ff. de li be. causa. l. j. in fi. ita si inueni eam mutine debet causa status agi bononie. ⁊ ita remittetur quia in possessione libertatis malafide est: vt. ff. de libe. causa. l. qđ dicimus. ⁊. j. de pscrip. lon. tempo. que pro lib. oppo. l. j.

Procuratores. In. l. ista di citur. si causa liberalis vertitur inter duos priuatos non debet cognoscere de causa status procur. cesaris vel fisci. ¶ Or segnori vt tollantur omnia ɔtraria dico. l. istã esse intelligẽdã vt dixi in casu. ⁊ ad h facit. s. de peda. iudi. l. placet. secus est si mouetur questio status inter fiscum ⁊ priuatum. quia fiscus peteret priuatum in seruum suum. ⁊ sic soluitur contrarium j. e. l. iam dudum. Uel dicatis aliter. inter duos priuatos nõ cognoscit procurator cesaris siue causa sit libertatis ⁊ ser/uitutis: sed preses prouincie vt hic. Sed si inter fiscũ ⁊ pri uatum als liberum vertitur causa libertatis ⁊ seruitutis co gnoscit procurator cesaris. si ingenuitatis ⁊ libertatis co/gnoscit preses prouincie: vt in. l. contra.

Si in possessiõe. In. l. ista ponit᷑ ta/lis casus. Quedam mulier erat in possessio ne libertatis bonafide mutine. quidam se/nator vult eam in seruitutem petere. vbi de/bet agi causa libertatis vel rome vbi sena/tor habet domicilium vel mutine? Respondetur ꝙ mutine qꝛ sicut in alijs causis actor sequitur forum rei. ita in causa liberali debeat: vt. s. de iuris. om. in. l. ij. Tex. decoret. istud est verum vbi ancilla consistit in possessione libertatis bona fide. secus si malafide.

Si ex possessiõe. In. l. ista ponit᷑ ca/sus talis. ego stichum possidebam bonafide putans eum seruum meũ: ⁊ possidebam eum bononie. iste stichus ꝓclamat de possessiõe seruitutis in libertatem. vbi debet agi causa status? bononie. vnde no. sicut si dominus petit in seruitu/tem eum qui in possessione libertatis bonafide sequitur fo rum rei. scilicet serui. vt. s. l. proxi. ⁊ ita si seruus est in pos sessiõe seruitutis. ⁊ petit se in libertatem: secus sequitur fo/rum domini vt hic.

Iam dudum. Lex ista dicit duo. Primo dicit si causa libertatis ⁊ seruitutis agitur inter fiscum ⁊ priuatum. i. fiscus petit aliquẽ in seruum suũ: de causa libertatis ⁊ seruitu tis cognoscit procurator cesaris. sꝫ si causa libertinitatis ⁊ ingenuitatis agatur inter fiscum ⁊ priuatum cognoscit preses prouincie nõ procurator cesaris. Tex. pri/uate rei. puta ad procuratorem cesaris. Tex. remitteretur secus si inter duos ꝑuatos moueretur questio libertatis ⁊ seruitutis: qꝛ tunc nõ cognoscit procurator cesaris: vt. s. e. l. ij. Tex. si que vero ingenuitatis. sub. inter fiscũ ⁊ priuatum. Tex. examinaretur. vt. s. de peda. iudi. l. placet.

In litibus. Supiores leges sunt veteres. ll. aliorum im/peratorum qui ꝑcesserunt. h est noua lex iusti. ⁊ in. l. ista dicitur olim qđ ingenuitatis ⁊ liber tatis nõ poterat moueri post quinquennium nisi ex rescripto imperiali. hodie est contra. quia intra quin/quẽnium ⁊ post sicut causa liberalis debet agi in prouincijs apud presides ⁊ in hac alma vrbe apud ꝑfectũ vrbis. Tex. precipiebãt. q. d. olim ita erat ꝙ qđ ⁊c. vt dixi. ⁊ ad istud ac/cedit. ff. si qs ingenuus esse di. l. ij. in fi. Tex. examinari. sub hoc apud prefectũ vrbis. sed videt᷑ ꝙ hodie hec qđ nõ pos/sit moueri post quinquẽniũ. vnde contra. videt᷑. j. ne de statu defunc. l. j. ⁊ per totum. Rñdeo aliud in mortuis: ⁊ aliud in viuis ⁊ in mortuis. si tibi viuo non etiam tibi mortuo non moui questionem intra quinquennium: postea non audior: sed hic loquitur in viuis.

¶ Ubi quis de curiali vel coartali aliaue conditione con ueniatur.

¶ In quo loco debeãt agi cause predicte in superioribus habuistis. verum qꝛ sepe dubitat᷑ vbi agat᷑ de curiali vel co/artali cõditione: ideo ponitur hec rubrica. Et no. hic lꝫ iste titulus vtilis non videatur: tamen vtilis est. ⁊ vt intelligatis ista vocabula no. vos debetis scire ꝙ in ciuitatibꝰ sunt varij curiales. quidam sunt curie ciuitatis decuriones ⁊ isti sunt astricti curie. Itẽ in ciuitatibus sunt officiales. ⁊ isti alicui conditioni sunt astricti. s. officio. Sunt quidam coartales. i. magis coartati duriori officio: vt sunt nũcij cõmunis. vnde debetis ita exponere rubricã. vbi de curiali. quãdo est astri/ctus curie vt est decurio vel officialis: qꝛ officialis. vel pro ⁊. vbi de coartali conditione conueniatur: vt est nũcius cõ/munis qui dicitur coartalis: quia si non mandat sententiam executioni punitur: vt. s. de sportulis. l. ij.

Si quis. In. l. ista no. ita casum. quidã erat astrictꝰ curie alicuius ci/uitatis: puta qꝛ erat decurio. cogitauit ipse. ma lum est esse astrictus curie huius ciuitatis: qꝛ in ciuitate ista pulsatur bis ɔsiliũ in die vnde non possum intẽdere meis negocijs. fugit de curia ista ⁊ fe/cit se creari sindicũ alterius ciuitatis in qua ciuitate erant negocia ꝙ vix in anno semel pulsabat᷑ ad cõsilium. defensor huius ciuitatis poterit illuc ire ⁊ eum capere sua auctorita te ⁊ captũ ducere. ⁊ in ciuitate ista cognosceť: si debet subi/re munera vel nõ ⁊ nõ cognoscetur vbi captus est. Idem est si aliquis est officialis bononie. dicit ipse in sex mẽsibus nõ habeo a cõmuni nisi. xlij. libras. fugit ad aliam ciuitatẽ ⁊ fe/cit se creari ibi officialẽ: vbi dabatur magnum salarium pro/pter hominũ penuriã. quid faciet potestas huius ciuitatis? poterit illuc ire ⁊ capere ipsum: ⁊ captũ ducere sua aucto/ritate. ⁊ ipse cognoscet. Idem est etiam si aliquis est coarta/lis: vt est nũcius cõmunis. dicit nũcius potestas me facit ia cere in palatio in nocte. fugit ad aliã ciuitatẽ: vbi nũcij nõ ia cent in nocte in palatio? Certe ptãs huius ciuitatis poterit illuc ire ⁊ eum capere sua auctoritate: ⁊ captũ ducere. ⁊ vtrũ sit coartalis vel non. cognoscet ptãs huius ciuitatis: nõ iu/dex illius loci vbi captus est. Tex. corporibus. qꝛ erat coar talis. Tex. militare. sub. inermi militia. qꝛ fugit ad aliam ci/uitatem: ⁊ fecit se ibi creari coartalem. Tex. aggregetur. sub. inuitus. ¶ Or in. l. ista dicitur vt dixi in casu. ⁊ aduertatis casum vt intelligatis magistralia illa ad que adducimus tota die. l. istam. ⁊ aliquis iuraret ad sancta dei euangelia: ꝙ non diceret aliquid de hoc. nam ista. l. vult hoc dicere ⁊c. vt dixit in casu. ¶ Unde nota. hic tria notabilia. Primum notabile est. sicut creditor debitorem fugientem sua aucto/ritate potest capere: vt. ff. de his que in frau. credi. l. ptor ait §. si debitorẽ. ita potestas huius ciuitatis suum ciuẽ fugiẽ tem vel fugitiuũ potest capere vt hic. ⁊. j. de curi. l. generali. ⁊. l. si quis. qđ est contra regulam illam. s. de iudeis ⁊ celico lis. l. nullus. ¶ Itẽ nota hic secundo si curialis vel coarta lis vel officialis fugit: vbicunqꝫ reperiatur sua auctoritate potestas huius ciuitatis potest eum capere. ergo habet lo/cum vbi te inuenero: ibi te iudicabo. ⁊ ad hoc cõcor. j. l. pxi. Sed illud vulgare referẽdũ est ad ius poli. i. dei. quia deus habet potẽtiam vbicunqꝫ vult. vel illud intelligendum est in fugitiuis a curijs vel in vagabundis: vt dixi. s. de eo qđ cer to loco dari oportet. l. vlti. ¶ Item nota. hic tertio ꝙ pote/stas alicuius ciuitatis potest ciuẽ suum vẽdicare: vt hic co/gnoscit᷑ adiecta causa de iur᷑ ciuili: vt ar. ff. ad mu. l. ꝺ iure. ⁊ ff. de rei vẽ. l. ij. §. per hanc. ⁊ hec omnia vera sunt cũ curia/lis fuit ⁊ trãstulit se ad inermem militiã: qꝛ est effectus alte/rius

rius curie. ꝙ antē obtineat i armata militia: dicit̃.j.l. ꝓxi.

Hac perpetua Hec lex distiguit.l.precedentē ⁊ eā confirmat ⁊ ei addit.⁊ dicit.l. ista si curialis vel coartalis fugit.aut dat se inermi militie: qꝛ facit se creari curialē: vel coartalem in alia ciuitate. iste curialis vel coartalis in eo loco vbi inuenit̃ in eo loco pōt capi ⁊ reduci ad alium locum vnde aufugit non obstante fori prescriptione.⁊ idem est etiam si aliquis aufugit propter turpes concussiones: puta quia aliquis erat officialis. non fugit: quia nimis grauaretur.sed fugit propter baractarias quas fecerat similiter ⁊ iste poterit capi.⁊ hic cognoscet̃.⁊ hic punietur. ⁊ si iste cepit militare tūc preses dꝫ euꝫ remittere ad magisteriam dignitatem.⁊ magister militū debet cognoscere.⁊ vnum sciatis ꝙ ipse non poterit allegare priuilegium fori. Sed quid erit.iste inuenit̃: sed est contumax nō vult venire? Certe ipse tanq̃ꝫ cōtumax a iudice cōdemnabit̃. Text. exactiones scilicet iniquas. Text.vel concussiones scilicet turpes. Tex.tue magnificētie.loq̃tur ꝑfecto pretorio. Tex. legem.s.presentē. Tex.proferendam.sub.diffinitiuam. ⁊ ita hic est casus specialis in quo contra absentem lite nō ꝯtest. fertur diffinitiua snia: cum sit spāle tantum al's in causa ap. vt.j.de temp.ap.l.vlt.§.illud.⁊ ita intellexit Mar. sed nos dicimus ꝙ intelligitur hec lex dum dicit sententiam proferendam.s.interlocutoriam de mittendo in possessionem.vel intelligamus ꝙ mulctabitur: vt.ff.si quis ius dicen.non obtempera.l.vnica.

¶ Uel senatores vel clarissimi.

¶ De inferioribus personis vbi ciuiliter vel criminaliter agant vel conueniantur: dictum est in superioribus a titulo de iurisdi. om.iu.hucusqꝫ.veruꝫ qꝛ de maioribus personis dubitatur vbi agant vel cōueniant̃: ideo dicit rubrica vbi.i. in quo loco.senatores.i.cōsiliarij vrbis rome.qꝛ ꝑꝫ leges nostras qui regit vrbē consilio: senator est: qui erant.c. numero: vt.j.de peti.here.l.vlti.⁊ habetis rubricā specialem.ff.de senator.⁊ isti consiliarij oēs erant illustres: vt.ff.de senat̃.l. vlti. Sed quidā erant superillustres vt patritius ⁊ consul. quidam illustres tantum: vt prefectus pretorio: vt in auc̃.vt ab illustribus.⁊ qui supra eos sunt in princi. col.v. ¶ Or sequitur in rubrica.vel clarissimi.h̄ est nomen equiuocuꝫ in iure nostro.clarissimi dicuntur rectores prouinciarum: vt.j. de priuileg.mi.l.iiij.dicuntur clarissimi.i.clarissime dignitatis: vt.s̄.ex quibus causis infa.irro.l.sed ⁊ si seuerior. ⁊ ita sumitur hic.j.e.l.vlti.⁊.l.ij. Text.conueniantur.sub.videamus.⁊ subijciamus.⁊ de prima parte rubrice vbi ciuiliter senatores vel clarissimi conueniantur: agitur in.l.ij. huius ti. ⁊ de secunda parte rubrice vbi criminaliter conueniantur: agitur in.l.j.⁊.l.quotiens.

Quicūqꝫ. Hanc legeꝫ videbitis ꝑ vos nisi ꝙ ponim⁹ casum vt videatis vnum notabile qđ colligitur ex l.ista.⁊ lex ista ponit casum talem. Quidam clarissime dignitatis vel spectabilis fecit talem misericordiam: quia iuit ad monasteriū ⁊ fregit hostia ⁊ virgines rapuit.ipse accusatur coram preside prouincie in qua deliquit.dicit ipse.sum clarissimus debeo respondere coram iudice meo: non coram preside.erit ne audiendus? Certe non: qꝛ huiusmodi reatus omneꝫ honorem excludit. Tex.quicunqꝫ non illustris.secus si esset illustris: vt.j.e.l.quot̃. Text.preditus.qꝛ erat clarissimus vel spectabilis: vt dixi in rubrica. Tex.seu crimine.sub.dolo cōmisso: vt.s̄.si aduersus delic.l.j.⁊ ibi dixi. Tex.omneꝫ eccēratio. Tex.enim.pro qꝛ. ¶ Or ex littera istius.l. colligetis. si persone priuilegiate committunt crimen: propter crimen suum merentur amittere priuilegium iuxta id priuilegium meretur mittere ⁊c̃.vt.s̄ đ iudeis ⁊ celico.l.j.⁊.ff.de pecul. l.libera.⁊ ad istam.l. concor.s̄.vbi de crimi.agi oppꝛtet auc̃. qua in prouincia.ibi vbi dicit omni priuilegio cessante.⁊ ad hoc accedit.ff. de iudic̃.l.heres absens.in principio.

Senatores. Quidam habent.l. istam pro secunda.l. huius ti.vt ego habeo.quidā ꝓ vltima. sed in hoc non est vis: nisi quātū ad ꝯcordātias allegādas.⁊ istā.l.similiter videbitis ꝑ vos tn̄ legimus eā ꝓꝑ quoddā pulchꝛuꝫ notabile.⁊ differt hec.l.a superiori.l.qꝛ superior lex loquit̃ in clarissimis nō illustribus cū criminaliter ꝯueniunt̃.hec.l.loq̃t de senatoribus: ⁊ sic de illustribus ⁊ alijs clarissimis. Et in l.ista dr̃.si senatores vel spectabiles conueniūtur ciuiliter si quidē degūt in vrbe romana vel cōstātinopolitana: indubitanter ciuiliter cōuenti: respondent coram pretore vel prefecto.si autem degunt in prouincijs respondent corā preside vbi larem fouēt ⁊ habēt maiorē partē rerū suarū. Tex. senatores.i.cōsiliarij ciuitatis.vt dixi in rubrica.⁊ dicit littera senatores.sub.vel clarissimi vt faciat ad rubricā. Text.suburbanis.s.locis vel edificijs: vt sunt predia que sunt iuncta ciuitati vt est locus sancti alberti.j.de predi.mino. nō ali.l.ꝑdium. Tex.degunt.i.habitant siue morātur. Tex.in iudicio tā pretoriano.i.ꝑtoris. Tex.iussio.i.mandatū. Tex.fouent.i. vbi scholariā exercēt. ¶ Or segnori si vos vultis scire vbi dicatur q̄s habere domiciliū recurratis ad istā.l.qꝛ domicilium dr̃ quis hr̃e vbi facit focū suū: ⁊ vbi hꝫ maiorē ꝑtē rerum suarū: ⁊ vbi facit festos dies suos: vt.j.de incol.lib.x.l. ij.⁊.l.ciues.qꝛ sola domus ⁊c̃.vt.ff.ad mu.l.libertus.§. sola domus ⁊ ad hāc.l.ꝯcor.ff.ad mu.l.assumptio.§.fi.⁊ nō constituitur solo animo: sed ꝯstituit̃ aīo ⁊ re qꝛ si aliq̄s est bononiē.⁊ gerit in aīo suo ꝙ vult ire habitare mutinā nō ꝓpter hoc ꝯstituitur domiciliū nisi transportauerit res suas: vt in l.domiciliū. Aliqñ tn̄ est q̄s sine domicilio duobus modis vno mō vt est exēplū in vagabundo.nā cōsumit aliq̄s bona sua eūdo in scapinis caligarū vt fit in ciuitate ista. postea recedit cū scapinis ⁊ naturalibus: qꝛ iuit discalciatus: ⁊ iste pōt vbicūqꝫ cōueniri: vt.s̄.ti proxi.l.j. Dicit̃ q̄s sine domicilio alio mō.vēdit q̄s totā substātiā suā ⁊ dicit intra se.quo transferam me? dicit vna voluntas ad talem locū.alia cōtra dicit.qui est in ista cogitatiōe est sine domicilio vt in.l.illa.assumptio. Itē no.hic ꝙ vbi senatores ꝯueniebant̃ ciuiliter habebant multa priuilegia: qꝛ dabatur eis libellus in scriptis: lꝫ olim nō esset dandus in scriptis: vt.ff.de edē.l.doli. Item no.aliud spāle: qꝛ si non possidebant imobilia non satisdabāt sed committebatur iuratorie cautioni: vt.j. de agricolis.⁊ censi.l.quotiens.

Quotiens viro. Similiter.l. istam videbitis per vos.sed vt melius intelligatis.l.istā continuabitis ita eā ad rubricaꝫ.qꝛ facit ad illā ꝑtē rubrice vbi senatores crimialiter cōueniantur.⁊ sic differt hec.l.a superiori in qua dictū est vbi senatores ciuiliter ꝯueniant̃.⁊ hec.l.vsqꝫ in finē duas ꝑtes principales in se ꝯtinet.prima pars durat vsqꝫ ibi viros.⁊c̃.scđa vsqꝫ in fi.⁊ facit hec.l.differētiā inter senatores superillustres: ⁊ illustres qui erant maiores senatorū: vt patritius consul. Itē ꝑfecti ꝑtorio.itē magistri militū ꝑpositi sacri cubiculi. custodes thesaurarij.isti deposito officio accusantur de publico vel priuato crīe coram principe vel coram eo cui princeps delegauit respōdēt ꝑ se nō ꝑ procuratorē. Et si isti inueniunt̃ innocentes a delegato ꝑncipis absoluentur.⁊ debēt isti sedere in aliqua parte sui secretarij: non vt ius dicant.sed si isti inueniantur nocentes ⁊ sic condemnandi remittentur ad principem.⁊ si isti accusantur calumniose puniuntur accusatores calumniātes a delegato principis nisi essent paris dignitatis cum accusato. Secunda pars dicit ꝙ quidam sunt illustres: ⁊ aliqui habent dignitatem sine administratione ⁊ isti qui solo nomine habent dignitatem accusantur coram prefecto preto.vel coram magistro officiorum: si imꝑator ei spāliter cōmiserit. ¶ Or no.ꝙ omnes senatores illustres sunt vt est patriti⁹ ⁊ expatritius. Patritius est qui loco patris assidet principi ⁊ cui in oībus negocijs credit ꝑnceps vt fili⁹ patri. ⁊ talis erat qñqꝫ magister petrus de vineis.⁊ ista patritialis dignitas liberat aliquem a patria potestate.⁊ debet portare insi-

gnia dignioza post principem: vt in auc. de digni. §. illud. Ex patritius dicitur qui desijt patritius esse propter honozem vel honestam causam: qz iam ita seruierat q vix poterat laborare. Item erant consules: z ista dignitas similiter liberabat a patria potestate: vt pz ex predictis legibus. Item erat aliqui senatozes illustres vt prefecti pretozio. prefectus vrbis magister militum z thesaurarij principis. z isti erat consiliarij vrbis rome. isti maiozes senatozes debet accusari cozam principe vel cozam eo cui princeps delegauit si inueniantur innocentes: a delegato absoluuntur. si nocentes: non cōdemnabit eos: sed remittet ad principē. vñ no. hic spāle cōtra regulā illā qui pōt absoluere z cōdēnare: vt. ff. de reg. iur. l. qui potest. z. ff. de re mili. l. nemo. Sed fallit hic z est simile in clericis qui de ciuili crimine accusantur corā preside z si inueniuntur absoluendi. absoluunt̄. si inueniuntur cōdemnandi remittentur ad epm: vt in auc. vt cleri. apud proprios epos. colla. vij. §. sancimus. q̄ȝ habuistis. s̄. de episco. z cleri. z incipit clericis quoqȝ. Itē no. q maiozes illustres quando eozum cause criminales aguntur in aliqua parte secretarij debent sedere nō aūt stare. Unde ex hoc colligetis q licet potestates ciuit. magnas causas velint audire in p̄sentia totius populi tamen bȝ leges magne cause audire debent in secreto. z iste magne persone nō debēt stare corā iudice imo debent sedere in aliquo loco inferiozi. non autem debent sedere in eodem loco cum iudicibus. Et idem seruatur in curia romana: vt quando accusantur aliqui epi: faciunt q ille cause in secreto agantur. vnde. l. ista est in ar. cōtra rusticos. nam dominus rusticus quando accusat̄ de crimine z agitur causa sua ponit se ad sedendum cum iudice. certe dominus iudex debet dicere ei q h̄ nō lȝ ei. Explicita est prima pars huius. l. veniamus ad secundā partē hui⁹ l. z secunda pars loquitur in illustribus vt sunt senatozes: z illi qui habent dignitatem sine administratione. nam quidā habent dignitatem cum administratione. quidam sine administratione vt sunt filij senatozum qui habent dignitatē sine administratiōe. isti accusantur cozam prefecto pretozio z cozam magistro officiozū. z si inueniuntur innocētes absoluētur: alias remittentur ad principē. z isti debent sedere in loco secretarij: nō causa iusdicendi vel allegandi. vnde dominus eps quando accusatur si vult surgere corā papa ad dicēdum factū suum dȝ dicere papa: sede p̄mitte dicere aduocatos tuos. sed in fine qñ interrogat̄: tūc dȝ respondere.

¶ In quibus causis militantes fori p̄scriptiōe vti nō p̄nt.

¶ Rubzicā istā ita exponetis. in quibus causis militantes s. inermi z armata militia. qz duplex est militia. est iermis militia vt aduocatozuȝ: vt. s̄. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati est armata militia vt militū: vt. j. de fabzicen. l. armata lib. xij. fori prescrip. i. except.

Omnes. Legeȝ istam similiter videbitis per vos tñ in. l. ista dicitur: si milit ātes inermi militia: vt sunt agētes in rebus z dignitatibus decozati: si ipsi pzo publica vtilitate conueniantur tenent̄ respondere corā p̄side. Tex. in rebus. ideo dicuntur agentes in rebus: vt qz agebāt res principis: vt. j. de agentibus in rebus. l. accepisse. nā milites de militia honeste mittuntur: z qd̄ priuilegiū habent in militia: z post militiam intra annū. Tex. respondent. s. isti qui militant armata militia respondent cozam magistro militū: vt. s̄. de iuris. om. iu. l. magisterie.

¶ Ubi cause fiscales vel diuine domus.

¶ De alijs personis inferiozibus vbi conueniantur dictū est supza modo videamus vbi fiscus. i. imperium conueniatur. vel diuine domus sub. agant z conueniantur. hoc dicit rubzica vbi cause fiscales. i. ad fiscum pertinentes. Et dicit̄ fiscus quasi fiscus stans: vt. ff. de fun. do. l. ij. vel dicitur fisc⁹ fidei custos. vel diuine domus idest imperialis: vt. j. de ag. nili. non rumpen. l. vlti. dominumqȝ eius: vt colonozum z inquilinozū. z de prima parte rubzice agitur. j. e. l. j. z. ij. Et de secunda parte agitur. j. e. l. ad fiscum. De tertia z vltima agitur. j. e. l. vlti. Et circa istā rubzicā vt intelligatis totum ti. no. si fiscus vel procur̄. eius cōuenitur vel agit: debet hec causa tractari cozam procuratoze cesaris qui examinet eaȝ cum preside: vt. s̄. si aduersus fiscum. l. j. Si autem procurator cesaris agit vel conuenitur est competens iudex fiscus: vt. s̄. vbi causa status agi debet. l. iam dudum. Si autem homines diuine domus agant vel rñdeāt. i. conueniantur: dȝ agi causa cozam preposito sacri cubiculi: vt. j. e. l. vlti.

Non defense. In. l. ista ponit̄ casus in quo qs pl⁹ vadit retro q̄ȝ ante. nam do. p̄cur̄. imperij erat ita currēs q dedit de capite in terrā. ponatis ergo ita casuȝ. titius cōstituit te heredē. titius occisus est. tu habuisti eius hereditatē nec vindicasti moztem eius. p̄cur̄. fisci petit bona titiana: qz nō vindicasti moztem eius. vnde es indignus. z de hoc te conuenit corā procuratoze cesaris. dicis tu nō fuit occisus: sȝ dcessit moze naturali. queritur quid iuris sit? Dicit imperatoz: o p̄cur̄. fisci nimis properasti. primo debet iudicari. z certum esse vtruȝ iste heres defuncti vindicauerit moztem defuncti vel nō. z de hoc cognoscet preses pzouincie. z si certum est q nō vindicauerit moztem defuncti: tunc bona vacantia petes corā procur̄. cesaris. verūtamen si moztuus est occidens: tunc nō potest accusari. Tex. non opoztere tractari. sub. nimis propere z nimis festināter: nec bona a fisco peti posse. sub. ante Tex. permittitur: vt. j. si reus vel accusatoz moz. fuerit. l. j. vnde not. qui occidit defunctum primo debet accusari cozam preside. z tunc bona ab herede qui non vindicauit moztem defuncti debent vendicari cozam procur̄. cesaris: vt. ff. ad car. l. ij. si certum est q occidentes moztui sunt: tunc auferuntur bona ab heredibus tanq̄ȝ ab indignis: vt. j. de his quibus vt indig. l. si ea questio. vnde ex. l. ista colligetis. qui nimis currit cadit. z ad hoc facit. j. de ex. rei iu. l. nimis. z. j. de here. act. l. vt debitum.

Non aiaduertim⁹. In. l. ista dicit p̄r tuus cōsciuit sibi moztē metu pene vitāde. certum est q bona eius debēt fisco applicari. si procuratoz fisci petit bona patris tui non debet ea petere cozam proconsule: sed corā procur̄atoze cesaris. Tex. pene. sub. vitande. Tex. querendum est. cozam procur̄. cesaris: vt. j. e. l. ad fiscum. vñ not. si aliquis consciuit sibi mozteȝ si facit causa vitande pene. debent bona eius cō fiscari. z efficitur intestabilis. si aūt aliquis consciuit sibi moztem ob impatientiam dolozis: vel ob molē eris alieni: bona nō auferūtur ei z nō efficit̄ itestabilis: vt. ff. de bonis dānatozū. l. vlt. z. j. qui te. fa. poss. l. ij.

Procuratores. Amodo. ll. que sequuntur nō cōsueuerunt legi in scholis: sȝ p̄sueuit dici videatis eas p vos. tñ qz libri discozdant in littera huius. l. qz quidā habēt negatiuā in pzin. z in fi. z quidā nō habēt. si vos habetis negatiuam in pzin. z fi. ponetis ita casum. quidam accusant aliquem de publico crimine postea desistūt. vnde puniendi sunt pecunialiter in quinqȝ lib. auri que applicātur fisco. modo iste. v. libze auri petuntur cozam alio procuratoze fisci: pōt h̄ esse? Certe nō: imo corā procura. cesaris. Et bȝ hāc lecturā expōetis ita l̄ram. Tex. p̄curatoz meus. i. cesaris. Tex. potest. sub. v. lib. auri. vt. ff. ad turpil. l. ij. si aūt nō est negatiua nec in p̄n. nec in fi. pōetis ita casum. si actoz destitit ab accusatione non impetrata abolitione. si vnus p̄cu. cesaris velit petere istam penam cozam alio procu. fisci. non pōt: qz iā esset iudex in cā sua. Et bm istā lecturā expōetis ita litterā. Tex. p̄cur. meus. i. fisci. Tex. nō pōt. sub. corā se vel alio procu. fisci. Tex. nō pōt. sub. sȝ corā p̄curatoze cesaris. sed quidā habent negatiuam in principio non in fi. z tunc legetis ita litteram vt non cognoscat procuratoz fisci vel cesaris z dicetis sic. titius accusauit te de publico crimine z promisisti. c. si desisteret. si tu accusatus velis petere

hanc

hanc pecuniam debes petere coram preside: qr procurator cesaris vel fisci si nõ gerit vicez psidis: non est competens iudex inter duos priuatos. Tex. non potest: vt. j. si a non cõpetenti iudice sententia lata fuerit. l. j.

Cum vendente. Jn. l. ista dicit: si procurator cesaris vendidit mihi pdiũ debeo ei soluere preciũ. Sed quid si aliquibus mãdantibus emi predia a procura. cesaris τ illis tradidi. qbus mandantibus emi ipsa. τ postea ipi nolũt mihi soluere pciũ. potero eos ɔuenire corã procuratore cesaris si eius iurisdit. prorogauimus? Respondet φ sic. Tex. dz. ideo dicit necessario: qr rei vendite τ tradite τc. vt. ff. de ɔhen. emp. l. qð vendidi. Fallit in procuratore cesaris vbi nõ transit dominiũ nisi sit solutũ preciuz: vt ff. de iure fi. l. fiscus. Tex. delegeris sub. tu τ alia pars. Sed tu solus non sufficeres: vt. s. de iur. om. iu. l. j.

A fiscum. Jn. l. ista dicit si res vertit inter fiscum τ priuatum cõpetẽs iudex est procurator cesaris: τ dz cognoscere τ diffinire per sniam omni concussione cessante. Tex. rationalis i. procurator cesaris: vt. j. e. l. cũ aliqd. τ. ff. de offi. procura. cesaris in rubrica. Text. concussionibus. s. turpibus. Tex. ɔ malos iudices. Et debetis scire φ mali iudices habent talẽ naturã. ante litẽ cõte. applaudunt multuz litigantibus lite contest. incipiũt auertere faciẽ suã vni pti a qua volunt exigere pecuniã. quãdo videtis h cognoscite φ est vulnus intest. dominus rationalis dz examinare negociuz omni concussione cessante que est prohibita: vt. ff. de cõcus. l. j. Sed huic. l. videt. l. contra. ff. ne quid in loco pu. fi at. l. j. §. h interdictũ. Ad qð dicunt qdã φ h est spãle. Uel potestis dicere φ nomẽ presidis est generale: vt. ff. de of. p. l. j. τ est competens iudex rationalis vt hic.

Si quis. Jn. l. ista dr si aliqs vult cõuenire conductorẽ fisci dz eũ ɔuenire corã comite rerũ puatarũ: q si de liter cognoscat ne fame sue periculũ imineat. Tex. credidit. sub. ciuiliter. Secus si criminaliter: qr tũc agit corã ppositó sacri cubiculi: vt. j. e. l. vl. Tex. comiti rez puataz vt est pcurator cesaris Tex. exterminationis. i. fame imineat. sub. si fecit ea que facere debuit τ abstinuit a cõcussione: vt. s. l. proxi.

Dominicis. Jn. l. ista dicit φ dominici coloni vel patrimoniales ɔueniunt corã pfecto. Et dñt prohibere duces vel ppositi militũ ne isti coloni aduocent ab agricultura. Or custodiatis vos h: qr hec. l. cõiter incipit ita. dñicis colonis τc. τ tũc qñ incipit ita: debetis habere talẽ descrip. idẽ aug. ad iulij forũ rationale summe rei. τ hm hoc exponetis ita litteram aliter ɋ dixi in casu. Tex. dominicis. i. fiscalibus. Tex. tuã. i. pcur. cesaris. qui est cõpetẽs iudex: vt. s. l. proxi. modo est h alia littera. Tex. summe rei pfecto. τ tunc dicetis φ hec lex. vult dicere φ si colonus principis habebat questionẽ cum aliquo priuato: tunc est cõpetẽs iudex prefectus qui est surrogatus in locum pcuratoris cesaris: ne contradicat qð dixi. s. e. l. j.

Cum aliquid. Jn. l. ista dicit si colonus vel seruus rei puate. i. cesaris attẽtat aliqd facere ɔ publicã vtilitatẽ vel publicã disciplinã cognoscit pcur. cesaris vna cũ pside. Tex. vel p. i. mereat. Tex. exerat. i. apiat i ipm. vñ pcu. cesaris est competens iudex inter fiscum τ priuatum: vt s. si aduer. fis. l. j.

Uniuersi. Jn. l. ista dr si actor rei puate vel pcu. aliquẽ puicialẽ afflixit iniurijs de hoc accusabit corã pside vel pfecto: τ ɔuict⁹ viu⁹ dz publice cõburi. Tex. tue. loqt pfecto ptorio. Tex. ɔcremet. τ h est magna pena. Et scripsit dominu⁹ Pla. in summa huius ti. si tpe huius. l. fuissem. p tã modico delicto tãte pene imponẽde cõsiliũ nõ dedissez: sz ipe debuit addere si mihi creditũ fuisset. sed si vellis allegare ɔ nõ est magna pena. nã famosi latrones debẽt furcis suspẽdi. τ falsari monete debẽt publice cõcremari: vt. ff. de penis. l. capitalium. §. famosos. τ. j. de fal. mo. l. ij. multofortiᵒ baiuli debẽt publice cõburi: vt pena vnius τc. vt. j. ad. l. iul. repe. l. j.

Nullum. Jn. l. ista dr. Officialis procurator cesaris τ qui scribunt acta sua: si cõueniant debent cõueniri corã pfecto: nisi accusent: qr tũc ɔueniũtur corã alio cõpetẽti iudice. Tex. iudicio. s. alicui ɋz in tuo. τ hoc si habetis istã descriptionem impator grãnus. Tex. pulsauerit. qr tũc cognoscit preses: vt. s. e. l. cum aliquid.

Hac lege. Jn. l. ista no. ita casuz. si coloni vel inquilini cesaris q sunt liberi homines vel serui cesaris: cõueniant ciuiliter vel criminaliter: debent cõueniri corã pposito sacri cubiculi. τ corã cõmite rerũ puatarũ. Text. aut inqlinus. q sunt liberi. j. de agri. τ cen. l. omnes. Text. culminis. loqtur preposito sacri cubiculi. Or no. hic vnũ no. τ spãle regulariter seruus nõ põt esse in iudicio: vt. s. de iudi. l. seruus fallit in seruo cesaris vel fisci vt hic. τ est speciale. fallit in alijs casibus quos notaui in. l. seruus. sed ad. l. istam videtur contra. s. e. l. si quis. Solutio. ibi in ciuili. h in criminali. vel ibi cum agit: hic cum pulsantur.

¶ Quando lz vnicuiqz sine iudice se vindicare.

¶ Uos habuistis supius regulã φ quis nõ dz sibi ius dicere sua auctoritate: imo dz recurrere ad certa loca: τ ad certos iudices: vt. ff. de iuris. om. iu. hucusqz. verũ qr aliqñ põt quis vindicare se sua auctoritate ponit hec rubrica. Et h rubrica dupliciter est scripta. nã qdã libri hñt cõiter: vt ego habeo: τ tũc exponetis ita. qñ. i. quo tpe. Alij hñt vbi τ qñ liceat τc. qr vbi. i. in quo loco. τ qñ. i. quo tpe. Et hec est bõa rubrica. Et no. φ hec rubrica hz duas partes. vna qñ liceat sine iudice se vidicare. τ de hac agitur. j. e. l. j. Alia est vl publicam deuotionẽ. τ de hac agitur. j. e. l. j.

Liberam. Jn. l. ista tria dicũtur. Primo dr qdã de hac ciuitate iuit ad depopulãdũ agrũ tuuz si ibi inuenis eũ tua auctoritate potes eũ occidere. Scdo dr: si aliqs puat⁹ armat se τ vadit in strata publica τ pegrinũ capit vt capiat bona sua: ille aggressus sua auctoritate põt eũ occidere: qr melius est añ tps occurrere ɋ post exitũ vindicare. τ hoc ẽ verũ qñ robator strataz eẽt plebeus. sz qd si est miles? similiter impune põt occidi. qr nõ miles sz robator stratarũ cepit esse. Tex. vindicare. sic. s. in qbus cau. in inte. re. non est necesse. l. sancimus. Tex. vltionẽ. i. vindictã: vt. ff. ad. l. aql. l. scientiam. §. q cũ alr. Or no. hic regulã τ instantiã regule. regula est φ nemo debet sibi ius dicere sua auctoritate: vt. s. de iudeis. l. nullus. τ si ɔ facit cadit a iure suo: vt. ff. φ met⁹ ca. l. extat. vel punit p ɔstõnem. si qs in tãtã: vt. j. vñ vi. si qs in tãtã. fallit h τ. ff. ad. l. aql. l. itaqz. Itẽ quẽlibet fere petẽtẽ vt. ff. ad. l. aql. l. sz τ quecũqz. in prin. Itẽ fallit in debitore fugitiuo: vt. ff. de his que in frau. cre. l. ait pre. §. si debitorem. Itẽ fallit in officiali. vt. s. de decur. vel coar. cõ. agit. l. j. Itẽ fallit in desertore militie: vt. j. l. proxi.

Opprimendorũ. Uos habuistis. s. l. proxi. quando vnicuiqz liceat se vindicare. h agitur quãdo quis possit vindicare publicam deuotionem. τ certe si aliqui milites volunt se transferre ad hostes impune pñt occidi vt latrones. τ si resistant ipsi sunt puniendi. Tex. desertorũ scilicet militie: vt. ff. de cap. τ postli. reuer. l. j. §. trãsfugas. Text. indultum. τ ita hic est casus in quo põt dicere quis sibi ius sua auctoritate.

¶ De inofficioso testamento.

¶ De personalibus act. i iudicijs agitandis dictũ est. nũc videndum est de alijs realibus act. sed qꝛ quedaz sunt vniuersales vt petitio hereditatis. ⁊ quedã singulares vt rei vendicatio. ⁊ dignior est petitio hereditatis q̃ȝ rei vẽ. videndum esset de pet. here. verũ qꝛ querela inofficiosi testi precedit petitionẽ hereditatis: ponit pͥmo hanc rubricam de ioffi. testõ. i. facto ꝯ officiũ pietatis. nã lȝ religio dicat inter deũ ⁊ hoiez: vt. ff. de iusti. ⁊ iure. l. veluti. ⁊ dicit officiũ iter libertũ ⁊ patronũ. vt. s̃. de ne. ge. l. officiũ. ⁊ iter patrẽ ⁊ filiũ ẽ pietas vt. ff. e. l. inofficioso habet ⁊ alias significationes varias: vt dixi in preallc. l. officium.

Cum de inofficioso.

In lege ista ita no. casum quidaz accessit ad imperatorem ⁊ coram eo sic proposuit. domine imperator mater mea fecit testamẽtuz ⁊ titium extraneũ instituit sibi heredẽ ⁊ rogauit euz vt sempronio restitueret heredit. ex causa fideicõ. ⁊ me filiuz suũ preterijt. i. nec instituit nec exheredauit. mortua matre mea institutus adiuit here. ⁊ sempronio ex causa fideicõ. restituit ego filius volo mouere querelã inoffi. test. ⁊ reducere testamentum ad causam intestati. volo querere nunquid possum ꝯ fideicõ. Ad qδ respondet imperator: si mater filium suum sine causa preterijt ⁊ instituit titiuz extraneum sibi heredem ⁊ rogauit eum restituere ex cã fideicõ. ⁊ restituit nõ est dubiũ quin h testamẽtũ sit inofficiosum vñ poterit filius agere q̃rela inofficiosi testamẽti ꝯ fideicõ. Text. cum de inofficioso matris sue testamẽto. i. facto ꝯ officium pietatis: qꝛ nõ instituit nec exheredauit: sed preterijt filium: vt. ff. e. l. inofficioso. Tex. filius debere. i. cõqueri. Tex. velit. sub. ideo qꝛ preteritus fuit a matre. nam preteritio matris ꝓ exheredatione habet: vt insti. de exhere. liberoruz. §. fi. Tex. aduersus eum. s. sempronium. Text. non est iniquũ. sub. imo est equũ. Tex. h ei accõmodari. Hec littera põt legi dupliciter. vno modo vt moueat querelaz inoffi. testi ꝯ fideicõ. vt dixi in casu. vel põt intelligi alio modo vt plata querela ꝯ scriptũ heredẽ: ego filius agã ꝯ fideicõ. qui possidet pro herede vel possessore. Tex. possidere. nam qui possidet pro herede vel ꝓ possessore tenet pet. here. vt. ff. de pe. here. l. qui interrogatus. ⁊ . l. nec vllaz. ¶ Or super. l. ista instatur sic. ⁊ vr ꝙ iste filius preteritus a matre nõ possit agere ꝯ fideicõ. qꝛ hȝ ti. ⁊ petitio here. ꝯ ti. possidentez nõ datur: vt. j. de peti. here. l. ij. in fi. vnde fideicõ. possidet ti. qꝛ ex testõ restituta ẽ ei hereditas. Ad illud vos ita dicetis: si fideicõ. habet ti. ex testamẽto licet ante prelatam querelam non potest conueniri peti. here. qꝛ habet ti. tamen perlata querela bene poterit conueniri: qꝛ desinit hre ti. Vel põt distingui cum quis hȝ ti. aut in tota here. puta qꝛ emit here. vl restituta est sibi ex cã fideicõ. h refert. si hȝ ti. malafide: qꝛ sciẽs emit hereditatẽ alienã vel sciens testamẽtũ inofficiosum passus est sibi heredi. restitui. tenet vtili peti. here. vt hic. vt. ff. de peti. heredi. l. nec vllã. §. si quis. Si autem habet ti. bõafide qꝛ credebat se heredem non dat ꝯ eũ peti. heredi. nisi in duobꝰ casibus. si modico distracta est: vel si pdo est: vt. ff. de peti. here. l. nec vllã §. ꝙ si qs. sȝ si aliqs hȝ ti. in re singulari nõ tenetur peti. here. vt in. l. ꝯ. nisi cũ titulũ hȝ pro nõ ti. vt qꝛ emit a furioso pupillo: vt. ff. de peti. here. l. nec vllam. §. j. Vel dicatis ꝙ hic fuit actũ querela inof. test. ꝯ heredẽ ⁊ ꝓnunciatũ fuit inofficiosum testamẽtum. vñ ruptũ est testamentũ. quantũ ad institutionem. lȝ cetera rata permaneant: vt. ff. e. l. pompo. ⁊ . j. de liberis prete. vel exhere. auc. ex cã. ¶ Sed denuo instat ad l. istaz. ⁊ videtur ꝙ hec. l. stare nõ possit. hec. l. videt dicere ꝙ si titius extraneus fuit institutus a matre ⁊ rogatus fuit hr. restituere sempronio ex causa fideicõ. ⁊ filius fuit preteritꝰ a matre: ꝙ filius aget querela contra semproniuz cui ex causa fideicommis. restituta est heredi. Sed quomodo mouetur querela contra fideicommis. cum debeat moueri contra scriptum heredem ⁊ adita hereditate: vt. ff. eo. l. pomponi. §. si conditionem. ⁊ . j. eo. l. sancimus. §. vltimo. sed fideicommis. non est heres: ⁊ h colligitur. quia. l. dicit hereditas aliena non diuiditur inter here. ⁊ fideicommis. vt habetis. j. ad trebel. l. j. ⁊ . ij. ⁊ . l. vlti. Quid ergo dicemꝰ? Respõdeo fideicõmissarius nõ est heres. habetur tamen loco heredis: vt insti. de fideicõ. heredi. §. restituta. vñ si est loco heredis qua ratione datur contra heredẽ ⁊ cõtra fideicõ. Sed instabit aliquis esto ꝙ hoc sit tamen institutus remanet heres: vt. ff. de mi. l. si suũ. §. qδ pap. cur ergo non datur cõtra heredẽ? Rñdeo vel heres dicebat eã suspectã: vñ fuit coactus adire iudicis officio. ⁊ coactꝰ fuit restituere nullo detracto: vt. ff. ad treb. l. j. vel esto ꝙ sponte adierit. dico ꝙ querela mouetur contra scriptum heredẽ: ⁊ ꝓnũciat testamẽtũ inofficiosum: vt. j. e. l. cũ duobus. ⁊ . ff. e. pap. §. ex cã. ⁊ sic pronunciatio reducitur ad cãm intestati: vt. ff. e. l. ticia. vñ tenet fideicõmissarius perinde acsi possideret pro herede vl possessore. ⁊ ex hac. l. volunt antiqui colligere ar. qui proponit querelã inof. testa. eoipso proponit peti. here. ⁊ pro se inducunt tres. ll. ff. e. l. titia. ⁊ . l. qui de inof. testõ. Itẽ pro se inducunt. l. istã. qꝛ h dicit ꝙ datur querela contra fideicõ. cũ possideat pro herede vel pro possessore. ⁊ peti. here. datur. cuȝ aliquis possidet pro herede vel pro possessore: vt. j. de peti. here. l. cogi. ⁊ . ff. de peti. here. l. regulariter. vñ qui agit querela inof. tes. agit peti. here. sed certe h op. non est bona. s. ꝙ proponẽdo querelaz quis proponat peti. here. ⁊ ideo dicẽdum est cõtra: qꝛ sunt duo diuersi actus. s. querela ⁊ peti. here. qꝛ primo mouetur querela ⁊ postea petitio here. quia l. dicit ꝙ scriptus heres in testõ inoffi. est heres ⁊ non desijt esse heres nisi perlata querela: vt. ff. de nul. ⁊ pu. sub. l. ex facto. §. iulianus longinus. si est heres. g. exheredatus vel preteritus non est heres ante perlatam querelam. vnde nõ mouet pet. here. quia duo non possunt esse heredes insolidum: vt. ff. de reg. iur. l. qui contra. ⁊ est istud necessariuz ar. ƀm nos. Itẽ probamus alia ratione. si ille qui agit querela moueret pet. here. si non hẽret ius. si vinceret per iniuriã iudicantis sibi ꝓdesset: vt. j. de reg. iu. l. j. tñ secus est in q̃rela inoffi. testamẽti. qꝛ si aliquis vincit per iniuriã iudicantis sibi non prodest: vt. ff. e. l. posthumus. §. siquis ex his. Itẽ ꝓbamus alia ratione. qꝛ qui ꝓponit querelam inoffi. te. non proponit pet. here. datur ei qui ex testamento vel ab intestato est heres: vt. ff. de pet. here. l. j. ⁊ exheredatus vel preteritus non est heres ex testamento vel ab intestato. quia duo non possunt esse heredes insolidum vt dixi. ⁊ qꝛ quãdiu locus est successioni ⁊c̃. vt. j. qui admit. ad bonorum pos. l. quãdiu. ⁊ . ff. de acquir. here. l. quãdiu. Item probamus alia ratione. quia ante perlatam querelaz heres institutus hȝ ti. vt. ff. de pe. here. l. pro herede. §. plerunqȝ. vnde peti. here. non tenetur quia non datur contra titulo possidentem: vt. j. de peti. here. l. ij. in fi. Non ob. ll. quas antiqui allegãt. ⁊ statim lex illa titia. nõ ob. quia exponimus ita ibi. mouet. i. mouere intendit perlata querela: non ante. Item non ob. l. illa qui de inofficio. quia exponimus vtitur. i. vsurus est perlata querela. Itez non ob. hec lex quia videtur velle ꝙ detur contra fideicom. quia hoc veruz est quando perlata est querela non ante: qꝛ tunc res reducta est ad cãm intestati: perinde ac si possideret pro herede vl pro possessore. ¶ Or segnori super. l. ista vt intelligatis sequentem questionem no. si mater preterijt filium suũ valȝ testamẽtuz. sed filius p̃teritus põt agere querela inoffi. te. vt insti. e. ti. §. mater. ⁊ insti. de exhe. lib. §. vl. sȝ si pr̃ filium quẽ hȝ in ptãte preterijt: ipso iure nõ valet testm̃. sȝ si exheredat sic: vt institu. de exhere. libe. in princi. vnde si pater vult ꝙ suuz testamentum valeat ⁊ teneat: debet filium suuz exheredare: ⁊ debȝ inserere causam. l. approbatam: vt. j. de libe. p̃te. auc̃. ex causa. sed si mater vult ꝙ testamẽtum suum valeat dȝ filium suum p̃terire: ⁊ sufficit si nec eum instituat nec exheredet: qꝛ p̃teritio matris ꝓ exheredatione habet vt dixi. ¶ Sed qd si mater fuit ita p̃sumptuosa: ꝙ dixit tabellioni veni huc ⁊ scribe ꝙ talẽ instituo mihi heredẽ: ⁊ filium meum maledictũ exheredo: ⁊ tabellio iuris ignarus scripsit nũquid valet testamentum? Dicunt quidã ꝙ nõ valet: qꝛ mater non potest exheredare filium: quia nõ habet in potestate. Preterea inepta res est exheredatio inter extraneas ꝑsonas: vt. ff. de v̄. ob. l. quidã. qꝛ extraneus est omnis qui non hȝ in potestate: vt. j. de rei

vxo.

vxo.act.l.vna.§.extraneum.Sed nos dicimus q testamentum valet & exheredatio est inutilis quasi.non rite facta.vñ debet haberi pro pteritione.simile est alibi inuenire .h.si pater exheredat sub conditione casuali:filius exhẽdatus habetur pro preterito non pro exheredato:vt.ff. de bonorum pos.ↄ tabulas.l.non putauit.in prin.&.§.non queuis.vnde si mater exheredat:illa exheredatio dȝ ꝑ pte haberi.& ita si non valet vt ego:valet vt valere pót:vt.j.e.l.penul.

Vanis. Lex ista habet infinitas lecturas ego tamen premittã veriorem lecturam:& ꝫm eã exponã litterã & postea recitabo alias lecturas circa expositionem littere:& h.l.non intelligitur de bonorum pos.que tribuit ius:sed de ea que tribuit factum. Ponetis ergo sic exemplum.paterfa.habebat filium emancipatum.extraneum instituit sibi heredeȝ & filiũ exheredauit.iste filius non potuit mouere querelam inoffi. te.qꝛ est auxiliũ iure ciuilis:& emãcipati sunt incogniti a iure ciuili.vnde accessit ad pretorẽ:& petijt ab eo bonorũ pos. gr̃a agnoscende litis.queritur an h possit facere? Respõdet imperator q sic.sed ea agnita non statim aduocat ab herede scripto pos.rerũ hereditariarũ:sed querela inoffi.te.mota & finita. Tex.te.s.filium emancipatum vel exheredatum. Tex.bo.pos.sub.gratia agnoscende litis: que non tribuit ius sed factum. Tex.est.sub ante motam & prelatam vel finitam querelam inoffi.test.& hec est vera lectura,& debetis ponere exemplum ita vt dixi. & q h bonorum pos. detur filijs emancipatis probatur.ff.e.l.posthumus.in fin.&.l.pap.§.j. vnde h bonorum pos.gratia agnoscende future litis aperit viam ad aliud qđ competi : vnde sicut actio ad exhi.est preparatoria:vt.ff.ad exhi.l.j.&.ij.&.iij.ita & hec:qꝛ sine hac querela inoffi.te.moueri nõ põt.vnde qđ operatꝛ anulus militis sic & h operatꝛ bo.pos.gr̃a agnoscende litis.nam dicit miles quando absentat se vxori sue:nõ detis alicui dextrariũ meũ vel aliquid si petatur a vobis nomine meo nisi portaret vobis istum annulũ.vnde si aliquis veniat & petat aliquid nomine militis sine signo nihil consequetur ab vxore eius. si aũt portat illud signum illud qđ petit obtinet ab vxore eius sic & in filio emancipato exheredato si agit querela inoffi.te. anteq̃ peteret bo.pos.gratia agnoscẽde litis. dicet iudex ei non audiam te:qꝛ incognitus es a iure ciuili:vt insti.e.§. siquis.sed si vadat ad pretorem & petat bo.pos.gr̃a agnoscẽde future litis pretor faciet scribi in aliqua cedula qualiter concedit sibi bo.pos.gr̃a agnoscende litis postea si agat querela inoffi.te.iudex euȝ admittet:& nõ statim aduocabit pos. rerum hereditariarum ab heredibus scriptis sed mota querela.si vincit in querela aget peti.here.& aduocabit bõa hereditaria:vt.s̃.l.proxi.dixi.sic.&.j.quorum leg.l.j.&.l. fi.& h est vera lectura & verus casus huius.l.& amplius nõ esset h dicendum. Tamẽ vt vos videatis alias lecturas ad.l.istã opponitꝛ dupliciter.& aduertatis qꝛ ex istis oppositionibus perpendetis lecturam quã ꝑmisi esse veriorem & videbitis alias lecturas. h.l.videtꝛ velle q si quis petit bonorum pos.gr̃a agnoscẽde litis:q possit agere querela inoffi.te.nõ al's sed videtur q h.l.stare non possit aliqua ratione.nam si ille qui acturus est querela inoffi.te.accipit bonorum pos. gr̃a agnoscẽde future litis:postea nõ dȝ ei dare querela:qꝛ illud auxiliuȝ odiosum est siue subsidiariũ.si liberi hñt aliud auxiliũ cessat querela:qꝛ q̃diu &c̃.vt insti.e.§.cũ aũt. Itẽ opponitꝛ & videtꝛ q h.l.de nulla bo.pos.possit itelligi:qꝛ.vij. sunt bonorũ pos.vj.ordinarie:&.vij.est extraordinaria. Ordinarie due ex testamento.iiij.ab intestato.h.l.nõ põt intelligi de bo.pos.ꝫm ta.qꝛ exheredatus:vt.ff.e.l.j.& ꝫm tabu. datur heredi.scripto:vt.j.de ꝫm ta.l.vlti. Iteȝ de ꝫm ta.que datur filio emancipato non põt intelligi h.l.vt insti. de bonorum pos.§.sunt autem. Itẽ de aliqua bonorum pos.ab intestato non põt intelligi hec lex:qꝛ in.l.ista defunctus est testatus.vnde nõ hȝ locum ab intestato qꝛ quãdiu &c̃.vt.j.qui admit.ad bo.pos.l.quãdiu. Item de septima extraordinaria nõ põt intelligi.qꝛ illa cõpetit modo ex testamẽto modo ab intestato:vt.j.l.proxi.dicã.ergo nullo casu põt habere querelaȝ. Ad illud vos dicetis multis modis.& vno modo hec l.debet intelligi cum filius petit bonorum pos.in genere:ꝑ h statim non aufertur bonorum pos.scriptis heredibus.sed hec lectura nõ est digna recitatione:qꝛ quis non admitteretur ad petẽdũ.qꝛ quis a iudice sedente pro tribunali & causa cognita:vt.ff.de bonorum pos.l.ij.§.si cã cognita. Alij voluerũt dicere q hec.l.dȝ intelligi in filio preterito a matre: qui accipit bo.pos.vñ legittimi.ff.vñ legittimi.l.j. lȝ agat de inof.te.matris.sȝ nec hec est bona lectura qꝛ ꝑterit⁹ a matre pro exheredato hẽtur.vnde nõ datur vñ legittimi ante prelatam querelam:qꝛ q̃diu &c̃. Alij voluerũt dicere q h.l.dȝ intelligit de bonorũ pos.ꝫm ta.que datur filio instituto sub casuali condit.qui exheredatur in defectum cõditionis. vñ valet iure ciuili:vt.j.de insti.& sub.sub con.factis.l.si pater tñ iure pretorio qꝛ pendente cõdit.hr̃ pro preterito: põt petere ꝫm ta.& postea nihilominus poterit agere querela:vt.ff. de bonorum pos.ꝫm ta.l.equissimũ.§.si sub condit.&.l.si sub condit. Sed nec hec lectura est bona:qꝛ si valeat quo ad qđ exheredatio non videtur facta rite:qꝛ debet fieri pure. & nõ sub condi.vt.ff.de liberis & po.l.iij.§.j.vnde si nõ valeat cessat querela:qꝛ aliud auxilium locum habet. Alij voluerunt dicere q hec.l.dȝ intelligi in filio emancipato qui erat preteritus contra tabulas:vt.j.de contra ta.l.j.ista cõtra ta.que datur filio emancipato preterito non aufert bonorum pos. contra ta.scripto heredi.imo agenduȝ erit pet.here.vt.ff de pet.here.l.j. Sed dicetur iste agit querela:nõ agit ꝑ contra ta. Respondeo in larga significatione dicitur qs agere siue agit querela:siue peterit contra tabulas:vt.ff.e.l.pater filiũ. Sed nec h vr̃ bona lectura:qꝛ acturus est de inoffi.& nõ posset exemplificari.vnde spretis omnibus istis lecturis dicetis q hec.l.intelligitur de bonoruȝ pos.extraordinaria:que nõ tribuit ius:& que est preparatoria ad exemplũ inoffi.te.& est beneficium iure ciuilis & emancipatis denegatur:vt insti.de here.ab inte.§.emancipati. Sed superuenerunt ꝑtores & dixerunt q h iniquũ erat q emancipati a querela repellantur.vnde inuenerunt bonorũ pos.que cognominatur gr̃a agnoscende lit.& non tribuit ius sed tribuit factũ.& aperuit viam vt si qs non vocetur:& nunc inuitetur ad querelã inofficiosi.vnde no.exemplum vt dixi.

I mater. In.l.ista ponũtur tres casus. Prim⁹ est talis. quedam mulier habebat duos filios.s. iam natos fecit testamẽtum & illos duos filios sibi heredes instituit.processu temporis testamẽto facto post testamẽtũ factũ cepit pregnans esse & tertiũ filiũ concepit tamẽ ista mulier decessit in puerperio .isto puero ꝑducto ad lucẽ queritꝛ vtrũ iste puer possit cõqueri de inoffi.te. Ad qđ respondet imperator.si tẽpore cõditi testamẽti iste puer erat natus poterit cõqueri de inoffi.te. Secundus casus est:si iste puer non erat natus tẽpore testamẽti facti sed post testamẽtum natus est:non poterit conqueri de inoffi.te.qꝛ emẽdanda est iniquitas repentini casus per coniecturaȝ materne pietatis.qꝛ ꝑsumitur q si puer iste natus esset tẽpore testamẽti eũ instituisset. vnde cõiecturamus q mater eum instituisset:si natus fuisset tẽpore testamenti.vnde poterit succedere cum alijs duobus viriliter & non vocatur ad querelaȝ. Tertius casus est:si mater instituit extraneos & postea concepit puerum:h non est con lectura:que est in casu superiori.vnde iste poterit conqueri de inoffi.te. Tex.filijs scilicet iam natis. Tex.potuisset.sub. & non mutauit. Tex.poterit.sub.& rumpet testamẽtum:& sic reducet pro vna tertia ad casum intestati:vt.ff.e.l.nam & si.& l.certi. Tex.sed cum. Incipit secundus casus. Text.eam.s. matrem. Text.& repentinus casus idest mortis:quia decessit in puerperio. Tex.emẽdãda est:quia.l.presumit q si ista mulier non decessisset in puerperio mutasset voluntateȝ & testamentum & istum filiuȝ instituisset sicut alios natos. Tex. virilem portionem.sub.& ita quilibet habebit tertiam. Tex. sinautẽ. Incipit tertius casus. Tex.tũc:idest eo casu. Tex. actionem:idest querelam. Tex.non prohibetur. sub. iste tertius puer natus in puerperio:qꝛ in isto tertio casu cessat cõiectura mĩne pietatis:qꝛ nõ hȝ locũ sicut supiori casu hȝ locũ. Or segnori ex.l.ista añq̃ pueniam⁹ ad alia colliget

ꝙ.l.aliqñ coniecturat̃ ⁊ ei statur ⁊ p̃sumptioni ei⁹. h ꝯiectu ratur.l. q2 si mater instituit duos filios ⁊ concepit tertiuꝫ. ⁊ decessit in puerperio: ꝙ si taꝫ repetentiue mortua nõ esset ꝙ instituisset eum vt alios duos instituit.vnde statur huic presumptioni adeo vt presumatur institutus cum alijs duobus filijs iam natis.ad istud accedit.j.ad macedoñ.l. vlti.in fi.⁊ j.ad velle.l.antique in princip.⁊.j.ar.tu.l.vlti.§.illo procul dubio. ¶ Item no.ꝙ.l.aliquando fingit factum: qđ nõ est factum fingit enim.l.h istum puerum institutum: qui institutus non est vt testamentum non impugnet̃ per querelã.sic ⁊ al's.l.fingit eum mortuum qui ingredit̃ in ecclesiam: ⁊ tamẽ non est mortuus: vt.s̃.de epi.⁊ cle.l.deo nobis.⁊ sic etiã fingit.l.captũ ab hostibus.si ibi decessit decessisse prima hora captiuitatis: vt.s̃.de vul.⁊ pu.sub.l.legere.⁊.s̃.ex qui. cau. ma.in inte.re.l.vlti. Item fingit.l.reuersum de captiuitate: nõ esse captũ vt insti.qui.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostibus ⁊.ff.ad mace.l.j.§.si pendeat. ¶ Or segnori circa.l.istã est instandum ⁊ de iure apicibus disputandum.⁊ statim opponitur sic.h dicitur si mater instituit duos filios ⁊ tertium cõcepit: si potuit mutare testamentum ⁊ non fecit: h filius poterit conqueri de inoffi.te.sed videtur contra. q2 agnatione posthumi rumpitur testamẽtum ipso iure: vt.j.de libe.⁊ po. pre.l.j.⁊.ij.⁊.ff.de iniusto ⁊ irri.te.l.posthumorum.⁊ si ruptũ est testamentum ipso iure: quomodo rumpitur per querelã inoffi.te.cum regula iuris est qđ ruptũ est ipso iure: rumpi non potest: vt.ff.de iniusto.⁊ irri.te.l.nam' ⁊ si sub condit̃.§. rumpẽdo. Respondeo breuis est hec so.maxima illa debet in aliqua particulari conuerti: agnatione posthumi rumpit̃ testamentum.s.patris vel ascendentis per patrẽ: sed agnatione posthumi non rumpitur testamentum matris vel descẽdentis p matrem: q2 si iste fuisset natus viua matre: in ei⁹ potestate non fuisset natus: vt insti.de adop.§.femine.⁊ insti.de exhere.li.in prin. Or mõ vltra ꝓcedamus.lex ista dicit vnũ qđ videt̃ mirabile: ⁊ nulla ratione videt̃ posse defendi.dicit eniꝫ hec.l.si mulier instituit sibi duos filios ⁊ tertiũ cõcepit: ⁊ mortua est in puerperio: h emendat̃ ꝯiectura materne pietatis q2 vocatur iste tertius filius ad virilem portionem cum duobus alijs filijs. Sed dic mihi puer iste qñ vocatur ad virilẽ portionẽ.i.ad trientem? Respondeo: aut ex testamento: aut ab intestato.cum nullum est mediũ: q2 omnis successio aut est ex testamẽto: aut ab intestato: vt.ff.de peti.here.l.j.⁊.ij.⁊ ex testõ iste non succedit: q2 nõ inuenit̃ scriptus: aut nuncupatus in te.ab inte.non succedit: q2 fratres iam nati succedunt ex te.q2 q̃diu locus est ⁊c̃.vt.j.q admit. ad bonorũ pos.p̃ñt.l.q̃diu.quid ergo dicemus? Ad istud vos debetis dicere ꝙ succedit ex testõ sicut institutus. nam lꝫ nõ inueniatur scriptus in te.l.presumit ꝙ si mater nõ decessisset in puerperio: eque instituisset istum tertium filiũ vt iam duos natos instituit.vnde fingitur a.l.ꝙ vocetur vt institutus non iure ciuili sed equitate pretoris per viã extraordi.que erit h casu ex testõ. Si queras quo iure vocetur. Respõdeo vno modo ꝯdit̃.ex.l.ista.hoc enim de nouo hac l.introductũ est.vnde datur ꝯdit̃.ex.l.vt.ff.de ꝯdi.ex.l.l. vnica.⁊.ff.de acti.⁊ ob.l.quot.in princi.⁊ h responsio satis est plana. Uel dicatis sic ⁊ aduertatis hic vt vos sciatis colligere vnum ex.l.ista ad qđ tota die allegamus eam ⁊ aliquis superficialiter intelligens iuraret ad sancta dei euãgelia ꝙ nihil dicit de hoc.tota die dicimus ꝙ.vj. sunt bonorũ pos. ordinarie.due ex testamento.quattuor ab inte.vt.s̃.l. proxi. dixi. Est.vij.extraordi.q2 nõ est certe stabilita in edicto pretoris quia interdum est ex te.interdum ab inte vt insti.de bonorum pos.§.septima.⁊ hoc probatur.C.de inoffi. te.l.iij.⁊ dicetis sic.iste tertius filius natus fingitur a.l.institutus.vñ nõ põt succedere iure ciuili.q2 ille succedit qui est scriptus in tes.vel nuncupatus: vt.ff.de peti.hẽ.l.j.verum q2.l. fingit eũ scriptũ heredem petet bonorum pos.ꝺm ta.⁊ est extraordinaria: que dat̃ de benignitate huius.l.⁊ est ex testamento vt hic.aliqñ.est ab inte.vt si pater tuus captus est ab hostibus ⁊ ibi decedit fingat̃ mortuus prima hora captiuitatis vnde succedis tu ei per vñ liberi ab intes.vt.ff.de vul.⁊ pu. sub.l.lex cor. Item ex eo qđ dixi colligetis ꝙ h est casus bonorum pos.ꝺm ta.per quaꝫ necessaria est: lꝫ hodie videatur voluntaria esse: quia institutus habet electionem velit succedere ex tes.vel per ꝺm ta.tamen in casu isto succedit p ꝺm tabulas non ex tes.similiter siquis instituitur sub condi.pẽdente condit̃.iur̃ ciuili nõ posset adire: vt.ff.de acquir. pos. l.is qui.sed iure pretorio sic: vt.ff.de bꝫ ta.l.equissimũ.§.sub condi.sunt ⁊ alij duo casus: vt.ff.de iniusto ⁊ irri.testa.facto l. posthumus.in principio.

Tam ex causa. In.l.ista põit̃ talis casus.q̃dam accesserũt ad principẽ: ⁊ corã eo sic ꝓposuerũt.dñe impator nos fuimus serui talis defuncti: ipse in suo tes.instituit sibi extraneos heredes: filios suos exheredauit. nobis reliquit fideicom.libertateꝫ.mortuo testatore scripti heredes adierũt hereditatẽ ⁊ nos manumiserũt ⁊ morati sumus diu in libertate ⁊ suscepimus liberos.modo filij dñi nr̃i agunt querela inoffi.tes.nũquid auferet̃ nobis libertas in testõ data: si ꝓnũciatuꝫ est tes.inoffi. Rñdet imperator ꝙ nõ. Tex.filio.sub.exheredato. Tex.querela.⁊ ita ꝓnũciatũ est tes.inoffi.vt.ff.e.l.naꝫ ⁊ si. Tex.qõnem.q2 vr̃a libertas nõ reuocat̃ immo vr̃ cõtra.vt.ff.e.l.pap.in fi.cum.l.se. Sed ad illud põt ita dici.si testamentum dicitur inofficiosum intra quinquenniũ non competunt libertates directe.sed fideicõmissarie sic prestitis.xx.aur̃.ꝓ quolibet capite: vt.ff.e.l.finautem.⁊ ita intelligitur hec.l. Uel potest dici hic fuit dictum tes.inofficiosum post quinquennium qđ potest esse ex magna causa.vt si filius exheredatus erat minor: vt.ff.de restit. mi.l.j.quo casu libertates non reuocantur: vt.ff.eo.l.pap. §.ex causa.⁊.j.e.l.cum duobus.

I pater. In.l.ista ponit̃ casus talis.pr̃ tuus a fratre suo fuit p̃teritus ⁊ turpis p̃sona a fratre patris tui fuit instituta.pater tuus mouit querelã inoffi.te.⁊ litem fuit conte.super querelam. vel non mouit querelã litem conte.sꝫ ꝓparauit eã.mortuus est pr̃ tuus: nunqd in te trãsmisit? Rñdet̃ ꝙ sic.⁊ iõ eã exercere nõ ꝓhiberis. Tex.habuisset.sub.ꝯminãdo.vl' ꝓparãdo querelã.⁊ ꝓparat̃ querela eo ipso ꝙ denũciauit vel obtulit libellũ: vt.ff.e.l.posthumus in fi. Tex.fratris.s.ꝯsanguinei ⁊ vterini: vt.j.e.l.fratres.⁊ datur querela inof.te cõtra testamẽtũ fratris in duobus casibus tãtũ: vt.j. e.l.fratres.§.j. Tex.nõ ꝓhiberis.sub.tu filius ⁊ heres patris tui. Unde no.regulariter omnes act.que cõpetierunt defuncto ⁊ eius heredibus: vt instit.de ppe.⁊ tẽ.act.§.sed heredibus.fallit si ꝓdite sunt act.ad vindictã: q2 nõ dantur ante litẽ contes.a defuncto: vt.ff.de iniur.l.qui iniuriaꝝ.§.j. Itẽ fallit in q̃rela que nõ dat̃ hr̃dibus nisi li.cõte.vl' ꝯmina ta: vel nisi sit de suis hr̃dibus: vt h.⁊.ff.e.l.posthumus.in fi.

Tam queritur. In.l.ista not.ita casuꝫ.qdã scholaris accessit ad imperatoreꝫ ⁊ corã eo sic ꝓposuit: dñe impator suꝫ scholaris ⁊ studeo in iure ciuili ⁊ sepe reuoluo libros meos ⁊ inuenio aliquas.ll.dicentes filios exheredatos ꝯqueri posse de inoffi.te. Alias inuenio que dicunt cõtrariũ.vñ breuiter instruatis me. Ad qđ respõdet imperator libenter. Cũ querit̃ an filij possint ꝯqueri de inoffi. tes.patris: ꝯsiderate si acceperunt quartã ei⁹ qđ habituri erãt ab intestato: q2 tũc nõ agũt querela.si aũt minus quarta acceperũt: tũc possunt ꝯqueri de inof.tes. Tex.an filij.sub.exheredati vel preteriti vel pro modica parte instituti ꝺm hec tempora: vt.ff.e.l.papi.§.si cõdit̃.sed hodie nõ vocantur instituti pro modica parte: vt.j.e.l.omni modo.⁊.l.sancimus. Tex.inspicitur.sub.si habent quartã partẽ potest secure in residuo testari: vt.ff.e.l.papi.§.qui autem.h quarta deducitur deducto ere alieno ⁊ funeris impensa: vt.ff.e.l.papi.§. quarta.⁊ ita habes h ꝙ si filius habet quartã eius qđ biturus erat ab intes.quocunqꝫ relicti titulo: repellitur a querela.⁊ ad hoc facit.ff.e.l. papi.§. quarta.⁊.§. quoniam. verbigratia.de eo quod filius erat habiturus ab intestato.ecce si erat vnus filius si pater reliquit ei tres vncias: de residuo secure poterit testari. Idem esset: si essent duo filij: quis

quia quilibet erat habiturus ab intes. sex vncias. si quilibet habet sexuncias .i. vnam vnciā ꝛ dimidiā: pater potest in residuo secure testari: vt. j. e. l. parētibus. Sed hodie ista q̄rta est aucta pro numero liberorum. ꝛ ideo legitur super. l. ista auc. nouissima. l. ꝛc. vnde videatis eam.

Nouissima. Auc. Auc. ista cōri. l. C. augendo quartam debitā ſm. l. C. satis erat si liberi haberēt quartam: puta tres vncias naꝫ repellebantur a querela de inoffi. te. hodie hec quarta est aucta pro numero liberorum. q: si parens habet quattuor liberos vel tres vel min⁹: est triens. si sunt plures quattuor: est semis vnde hodie si liberi habent trientē: quando sunt quattuor vel minus habēt semissem. quando sunt plures quocunq; relicti titulo satis est q: pater de residuo secure poterit testari: ꝛ ipsi equaliter inter eos diuident. vnde vnum sciatis ꝙ non sufficeret si pater relinqueret eis trientem vel semissem quantum ad proprietatē: sꝫ non quantum ad vsufru. immo necesse est ꝙ hāc quartam habeant pleno iure quantum ad proprietatē ꝛ quātum ad vsufru. ħ dicit ista auc. videte litteram. Tex. nouissima. l. j. hac presenti. l. ꝛ sunt hec verba Ir. cōtinuantis auc. istam ad. l. C. quasi olim quarta esset portionis minoris: hodie maioris. Tex. vel pauciores. puta duo vel tres. Tex. triens idest tertia pars totius hereditatis. ꝛ tertia pars totius sunt quattuor vncie cum omnis hereditas diuidatur in. xij. vncias: vt. ff. de here. insti. l. seruum alienum. ꝛ insti. de here. insti. §. hereditas. Tex. eius semis. idest dimidia omniuꝫ bonorum patris. Tex. quoquo relicti titulo. q. d. si habeat triētem vel semissem iur. institutionis vel legati: satis est. Text. eius scilicet trientis vel semissis. Tex. a parente. q: debent habere pleno iure quantum ad proprietatem ꝛ quantuꝫ ad vsufru. ꝛ hec auc. est in cor. auc. de tri. ꝛ se. iij. col. §. j. ¶ Dn̄s segnori super ista auc. est aliquantulum insistendum. vos habetis in auc. ista ꝙ licet olim sufficeret liberos habere quadrantem hodie habēt trientem vel semissem ſm numeruꝫ liberorum ꝛ sufficit ꝙ habeant quoquo relicti titulo ꝛ eam equaliter diuident inter eos. hanc quartam habent quantū ad ꝓprietatem ꝛ quantum ad vsuf. ꝛ ad hoc facit. ff. e. l. pap. §. si quis. sed. l. alia dicit ꝙ liberi debent habere legittimam portionem iure institutionis. vnde videt̄ ꝫ in auc. vt cum de app. cog. colla. viij. §. sancimus al's incipit. §. aliud quoq; cap. Ad solu. huius. ꝫ dicit̄ pluribus modis. ꝛ vno modo sic. si liberi habeant legittimam quocunq; relicti ti. sufficit per auc. istam que est prior in cor. q: est in. iij. colla. sed correcta est per auc. ꝫ q: debent habere iure institutionis: q: illa auc. est posterior: q: est in. vij. colla. vnde ista tanq̄ prior corrigitur: q: non est nouū ꝛc. vt. ff. de le. ꝛ se. cō. l. nō est nouuꝫ. Uel pōt ita dici: aut parens relinquit quartā liberis in testamento: aut in codicil. si in testō eis relinqt: necesse bꝫ eis relinquere iure institutionis: vt in. l. ꝫ. q: in testō bꝫ fieri heredis institutio: vt. ff. de here. insti. l. j. aut relinqt in codicil. ꝛ tūc sufficit quoquo relicti ti. vt ħ. Et est rō q: hereditas in codicillis pōt dari ꝛ adimi: vt. j. de codicillis. l. ij. ꝛ. l. nō codicillum. ꝛ. l. si idem. ¶ Sed denuo ad aliud qd̄ hic dicitur op. hic dicitur ꝙ liberi debent hr̄e quantum ad ꝓprietatē ꝛ vsuf. legittimā: nec pn̄t defraudari vsuf. sꝫ. l. videtur velle ꝙ si reliquo filio meo omnia bona mea ꝙ vsuf. omniū bonorū meorum possum relinquere vxori mee. vnde vr̄ ꝫ. ff. de vsuf. le. l. vxori. Ad solu. cuius ꝫ pōt dici dupliciter. vno mō qd̄ ibi dr̄ ħ cor. q: non est nouū ꝛc. vt. ff. de le. ꝛ se. cō. l. nō est nouum. ¶ Uel pōt dici secundo modo vt dicat̄ sic. si qs caret liberis ꝛ instituit extraneum pōt vsuf. omniū rerū suarū legare vxori: vt in. l. ꝫ: si aūt quis bꝫ libertos ꝛ instituat extraneū nō pōt legare vsuf. omniū rerū suarū vxori: vt hic. Uel pōt dici alio mō: aut parens vult relinquere legittimā portionē tm̄ libertis: tunc debet relinquere pleno iure: vt hic. aut vult relinquere totam suam substantiam: quo casu pōt relinquere vsuf. omnium suarū rerū vxori donec vixerit: vt in. l. ꝫ. sed predicte solutiones vident̄ vere vt grauamen in legittima portione appositū ꝓ non apposito habeatur: vt. j. e. l. sancimus. §. repletionē. ꝛ ideo voluerunt quidam dicere ar. huius auc. in qōne illa qua querit̄. si testator cōdidit testamentum ꝛ dixit ita. vxori mee relinquo vsuf. ꝛ dominium omnium bonorum meorum donec caste viuere voluerit. ꝙ non debeat hr̄e vsuf. in legittima portione si existant liberi sed si extranei sunt instituti: tūc dꝫ hr̄e vsufru. oium rerum. vt in. l. vxori. Sed certe nos dicimus in qōne ista ꝛ ita ex cōsuetudine interpretamur ꝙ habeat tm̄ necessaria ad victuꝫ suum vt habebat se viuo. sic ꝛ nō mortuo vt plene dicemus j. si mulier secundo nupserit. l. vnica. ꝛ in auc. qd̄ locū bꝫ. vn̄ amplius hic nō dico de materia ista. Dn̄s mō subijciam aliquas questiones in ti. C. sicut liberi debēt habere quartam ita pentes: vt. ff. e. l. pap. §. siqs. ꝛ. §. qm̄. sꝫ nunquid aucta est in ascendentibus ista quarta vt in descēdentibus? Et certe videtur ꝙ in parentibus non sit aucta: q: lꝫ possim habere quattuor parentes tamen plures habere non possuꝫ: puta patrem ꝛ matrem auū ꝛ auiā: ita qd̄ nō mutat̄ ꝛc. vt. j. de testamētis. l. sancimus. sꝫ in qōne ista dicimus ꝙ equitas suadet vt ita sit aucta in parētibus sicut in liberis. q: lꝫ iure nature debeat̄ successio liberis: tm̄ turbato ordine mortalitatis ita debet̄ parentibus ꝛc. vt. ff. e. l. nā ꝛ si parentibus. vnde dico ꝙ si decedat filius relicto patre ꝛ matre triens erit eorū legittima. nec ob. ꝙ nō possum habere plures parentes q̄ quattuor: q: bn̄ possum hr̄e plures parentes q̄ quattuor: lꝫ nō in eodem gradu: puta pater ꝛ mater sunt parentes primi gradus. au⁹ ꝛ auia sunt scd̄i gradus. ꝓau⁹ ꝛ ꝓauia sunt in tertio gradu. ¶ Sꝫ denuo quero. hic dr̄ ꝙ quarta est aucta pro numero liberorū: ꝛ parentū: sed nūquid fal. que detrabitur de legatis iure instōnis est aucta que est quarta: vt ff. ad. l. fal. l. j. Item quid in quarta treb. que est quarta: vt. j. ad se cō. tre. l. j. Itē quid in quarta que debet̄ filio arrogato vt. ff. e. l. pap. §. si quis impubes. Dixerunt quidam omnem quartā auctā esse ar. eius qd̄ dr̄ hic. sed certe nos dicimus contra. Et dicimus ꝙ aucta est tātum quarta debita iure nature liberis ꝛ parētibus. q: de istis loq̄t̄ auc. nostra. in quarta que est falcidia ꝛ trebel. ꝛ in quarta que debetur filio arrogato non credimus quartā auctam esse. ꝛ esse est immutatū. vn̄ qd̄ non mutat̄ stare nō prohibet̄: vt. j. de testis. l. sancimus. Quidā signant hic aliam auc. que incipit. vnde si parens ꝛ c. sed dominus meus nec dominus Azo. legebāt eā hic. sed. j. e. l. parentibus.

Repotem. In. l. ista ponit̄ casus talis. paterfa. habebat filiam emancipatum. ꝛ ex eo nepotē. exheredauit filium emā. exheredauit nepoteꝫ. postea decessit filius viuo patre suo. tandē decessit pater. nunquid nepos vocabitur ad querelam inoffi. te. Rn̄. ꝙ sic. Tex. actionem. i. querelam. Text. q̄uis pater eius. i. illius nepotis. Tex. non debes. interrogāti rn̄det impator: vt patet ex. l. subscri. ¶ Dn̄s segnori ad l. istā oppo. ꝛ vr̄ ꝙ stare non possit. q: aut filius ꝛ nepos erāt ambo emancipati. aut filius emancipatus ꝛ nepos in ptāte aut ambo erant in potestate. si ambo erāt emancipati: nō dꝫ vocari nepos ad querelaꝫ duplici ratione: q: querela est de iure ciuili ꝛ emancipati sunt incogniti a iure ciuili: vt insti. de exhere. li. §. emancipati. Itē sicut in successione ab in tes. per vn̄ liberi. primo vocat̄ filius postea nepos ita in querela primo vocat̄ filius q̄ nepos vel neptis. igit̄ iste nepos vl̄ neptis non pōt conqueri de inoffi. tes. Si autem filius erat emancipatus nepos vel neptis in potestate. si est preterit⁹ nepos vel neptis est preterita: ipso iure non valet testamentum vel nullum est vnde non cessat querela: vt insti. e. §. tandiu. Si autē ambo erant in potestate si sunt preteriti nulluꝫ est testm̄. si sunt exheredati sicut iure ciuili vocant̄ ad successionem ab intes. ita in querela. Ad qd̄ pōt dici ꝙ hec. l. intelligitur quando ambo erant emancipati: ꝛ ambo exheredati si dicis emancipati sunt incogniti a iure ciuili. igit̄ nō habēt querelam. verum est nisi peterent bonorū pos. gr̄a agnos. litis: vt. s. e. l. ij. ꝛ ita dicā hic ꝙ si nepos vel neptis petunt bonorum pos. gr̄a agnos. lit. Si dicis pr̄ eius sicut precederet in succes. ab intes. ita ꝓcedere dꝫ in querela? Rn̄deo illō verum est si viueret. sed hic decessit: vt institu. de exhere. li. §. posthumorum. vel pōt dici ꝙ hec. l. intelligitur quando fili⁹

erat emancipatus ⁊ nepos vel neptis in potestate. sed erat exheredatus. si dicis emancipatus debet precedere eã sicut in suc. ab intes. respondeo nõ sic si pater decessit ab intes. relicto filio emancipato ⁊ nepote in ptãte. si inspiciamus ius ciuile vocatur nepos: si ius pretorium vocatur filius. verũ tamen superuenit edictum de coniungendis liberis cũ emãcipatis. vnde vocatur nepos: vt. ff. de cõiun. li. l. j. vnde sicut si ambo viuerent vocarentur: ita eo mortuo. vnde si emancipatus decessit: ipse succedit in locum filij. Sed super. l. ista quero nũquid querela est actio vel accu. ⁊ videt̃ ꝙ sit actio: qꝛ dic̃. l. q̃uis de inof. te. acturus ⁊c̃. vt. s̃. e. l. q̃uis. ⁊. l. si mater in fi. Econtra videtur ꝙ nõ sit actio: sed accusatio: vt. j. e. l. eum qui. ⁊. ff. e. l. posthumus. in fi. ⁊. l. papi. in fi. Sꝫ nos dicimus ꝙ querela nõ est actio vel accusatio sꝫ est mediũ iter act̃. ⁊ accusa. ꝙ nõ sit actio ex eo apparet: qꝛ nõ peto aliquid mihi dari vel fieri. vñ describit̃. actio nihil aliud est ⁊c̃. vt in insti. de act̃. in prin. preterea in actionibus si conuenio te aliqua act̃. si vinco te per iniuriaꝫ. iudicantis prodest mihi: vt j. de re iudica. l. j. nõ sic in querela: vt. ff. e. l. posthumus. §. si quis. Item ꝙ non sit accusatio ex eo apparet: qꝛ quando fit accusatio agitur ad vindictam: vt insti. de pub. iudi. qd̃ non est in ista. Item accusatio morte rei vel accusatoris extinguitur: vt. j. si reus vel accu. mor. fu. l. j. qd̃ in ista non est: vt. j. e. l. si quis. vnde querela est quasi mediũ ius tenens inter act̃. ⁊ accu. vt. ff. e. l. j. ⁊. j. de colla. l. illam.

Parẽtibus. Tex ista dicit duo. primo dicit ꝙ parẽtes in extremis constituti possunt diuidere substantiam suam inter liberos duntamen vnicuiqꝫ ex liberis nõ assignẽt minus quarta q̃ꝫ habituri erãt ab inte. ⁊ h̃ dꝫ dic̃e bon⁹ pr̃sa. si suspicat̃ d̃ filijs: sec⁹ si ñ suspicat̃ s̃cd̃o dr̃. ¶ Or põnamus ꝙ testãtor vocauit filios suos ⁊ dixit eis. cert⁹ suꝫ ꝙ me mortuo adinuicẽ p̃liabitis. vñ dixit: tibi tali assigno talia p̃dia ⁊ domus que sunt in tali loco ⁊ iubeo ꝙ sis contentus. postea sic dixit de singulis. ⁊ in hoc vos instituo heredes. ⁊ totum aliud relinquo pro aĩa mea. mortuo testatore nõ inueniuntur habere quartã: ⁊ agnouerunt iudiciũ defuncti spõte nunquid poterunt mouere querelã: Certe nõ si sunt maiores. xxv. an. sꝫ si minores sunt sic: qꝛ possunt restitui. Tex. non est. sub. imo concedendum est: qꝛ sepe occasione diuisionis ⁊c̃. vt. ff. de leg. ij. l. cũ põt. §. dulcissimis. Tex. qui autem. Incipit secũdũ dictũ ⁊ dic qui. s. filius. Tex. debentur. sub. pro quarta debita iure nature. Tex. est. secus si minor: vt. s̃. de in integ. resti. mi. l. j. Text. accusare. i. querelam mouere. ¶ Or segnori in. l. ista no. duo no. primo no. ꝙ pater in vita sua põt sibi assumere officium iudicis vel arbitri: vt diuidat suam substantiam inter liberos duntamen non assignet alicui liberorum minus legittima: vt hic. ⁊. j. fami. her. l. cognitionem. Item secundo no. si parens reliquit liberis min⁹ legittima portione. si agnoscunt iudicium defuncti repellũtur a querela: vt. ff. e. l. vlti. qꝛ qd̃ semel approbatur amplius reprobare non licet: vt. j. de testibus. l. si quis testis. ⁊. j. de non nu. pecu. l. generaliter. sed hec. l. est correcta in aliquo: quia hodie ista quarta est aucta vt habuistis in aucten. nouissima. Item in alio est correcta: quia si hodie filius agnouit iudicium defuncti ⁊c̃. vt. j. e. l. omni modo. ⁊ ideo dominus Azo. signat hic auc̃. vnã que incipit. vnde ⁊ si parẽs ⁊c̃. vnde videatis eam.

Vnde ⁊ si parẽs. auc. Auc̃. ista non corrigit. l. C. sed addit ⁊ ponit quẽdam pulchrum casum: ⁊ tollit q̃dã magnam malitiam ⁊ cõtinuat̃ sic ad. l. C. dicitur ꝙ pentes possunt diuidere iter filios suos substantiam suam. modo in auc̃. ista dicitur si pater habebat plures filios ponamus ex prima vxo. quattuor. ⁊ ex vltima vxo. vnum istum vnum diligebat. iste filius vna cum matre sua tota die dicebant patri vel marito. tu vides bene ꝙ alij tui filij non diligunt me nec istum tuum filium. vellem ꝙ tu preuideres in vita tua ita ꝙ post mortẽ tuã nõ lederẽt istum tuum filiũ. Dixit ipe nõ timeatis: quãdo creditis ꝙ dormiã facio facta vestra. quid fecit iste: in istum filiuꝫ suum cõtulit inofficiosam donationem: quia omnis hereditas diuiditur in. xxij. vncias. xj. vncias huic filio donauit. in. xij. instituit alios suos filios cum isto filio. mortuo patre venerunt filij isti ⁊ fratres: ⁊ alloquunt̃ fratrem suum. tu es frater noster si placet tibi nos volumus te diligere. dicit ipse quid vultis vos: vt nos diuidamus paternã heredi. dicit iste nolo in ꝑpetuum: qꝛ pater noluit. sed faciã vobis istaꝫ gratiam qꝛ de xj. vncijs nihil dabo vobis. sed in. xij. vncia in qua suꝫ institutus vobiscum renuncio. queritur quid iuris sit: Respondet imperator ꝙ isti filij poterunt reuocare inof. donationẽ vsqꝫ ad legittimã portionẽ siue iste velit cum eis succedere siue nõ residuũ habebit iste. Tex. vñ. istud vñ nõ est verbũ. l. sꝫ est Ir. continuantis auctenticam istam ad. l. C. q. d. parẽtibus non est abstrahendũ arbitrium volentibus diuidere. sequitur illud qd̃ dicit̃ in auc̃. nostra. Tex. nomine falci. i. quarta debita iure nature: quia falcidia est genus ⁊ predicatur de omnib⁹ sp̃ebus debita iur̃ nature ⁊ treb. vt dicimus. j. fami. her. l. filium. nam sicut falce diminuitur pratum ita ꝑ falcidiã diminuũtur relicta. vel dicit̃ fal. a falcidio consule auctore: vt dicam. j. ad. l. falci. l. j. Tex. ante donationem. vñ si isti erant tres filij: iste quartus debet habere trientem. si plures: semisseꝫ: vt dixi in auc̃. nouissima. Tex. abstinere ab herede. grates. quia habuit tale ferculum ante partem ꝙ bene poterat abstinere: vt. s̃. posui exem. causa. Tex. supple at. sub. vt habeant legittimam iure nature: vt. j. de inoffi. do. l. si totas. ⁊ hec auc̃. est in cor. auc̃. de immensis do. §. j. ⁊. ij. ¶ Or ad auc̃. istam oppo. ⁊ videtur ꝙ dominus imperator h̃ somniauerit in parnaso. pater ille quomodo potuit conferre inoffi. do. vni ex liberis in potestate constituto cum nõ valeat: licet morte cõfirmetur: vt. j. de inoffi. do. l. pater. Ad istud dicitur multis modis. vno modo sic. ⁊ ita intelligitur hec auc̃. olim non valebat donatio facta a patre in filiuꝫ qui erat in sua potestate: vt in. l. contra. hodie valet vt hic in. l. nostra. Vel dicatis alio modo ꝙ ille filius erat emancipatus. quia pater volens decipere alios filios emancipauit istum: vnde tenuit donatio. sed si pater emancipasset istum filium non teneret immo veniret in iudicio famil. hercis. vt in. l. contra. vel dicatis ꝙ ista donatio non valuit ab initio sed morte confirmatur: vt. j. de dona. inter virum ⁊ vxo. l. donatiões. ¶ Sed denuo ad. l. istam instatur ⁊ videtur ꝙ hec donatio reuocetur vsqꝫ ad semissem. vnde videtur contra ff. de leg. ij. l. titia. §. imperator. Ad qd̃ potest dici ꝙ reuocatur semis: quia semis faciebat quartam. Sed pro deo quero quo iure reuocatur ista donatio: dicunt quidam pet̃. here. ⁊ si non directa tamen vtili. Sed certe ista non videtur bona responsio. tum quia ille in quem facta est donatio habet titu. ⁊ peti. hereditatis non datur contra ti. possidentem: vt. j. de peti. here. l. ij. tum quia iste nõ videtur heres in eo qd̃ alijs donatum est. sed certe põt dici ꝙ aduocat̃ certi cõdit̃. ex ista auc̃. vñ si parens. ⁊ reuocatur vt. j. de dona. l. si totas. vnde potest dici ꝙ isti filij mouerunt querelam inoffi. donat̃. intra quinquenniũ: vt. j. de inoffi. donat̃. l. vlti. sꝫ plata querela agitur vtili pet̃. here. vt. j. de inoffi. do. l. j.

De inofficioso. In. l. ista dicitur si miles armate militie in expeditiõe constitutus facit testamentum iure cõmunis vel militari siue sit simplex miles vel cẽturio siue tribunus numeri: vt quia erat dux exercitus. si facit testamentum ⁊ filios exheredat: filij non possunt conqueri de inoffi. tes. Tex. militis armate militie. militantis in expeditione. al's secus: vt. ff. ea. l. pap. §. contra veterani. Tex. militari. vt. j. de te. mi. l. milites. vel ciuili. i. iure communi. vt. s̃. de tem. in integ. re. l. j. ⁊ ad istud accedit. j. e. l. vlti. sed istud videtur hodie esse correctum ⁊ videtur ꝙ milites debeant filijs suis relinquere legittimam portionem: vt faciũt presbyteri: vt in auc̃. de sanctis. episcopis. §. presbyteros.

Iheredum. In. l. ista ponit̃ casus talis qdã accessit ad imparatorẽ ⁊ corã eo sic ꝓposuit. domie iꝑator. p: me⁹ qntian⁹ nomie fecit testũ. me filium

me filiū suum sine causa exheredauit: ꝛ extraneos heredes sibi instituit. mortuo patre meo: heredes īstituti adierūt here. postea bona heredū patris mei peruenerūt ad fiscū iure successionis. vel qꝛ vt vacantia bona occupauit. volo mouere querelam inoffic. testa. coram quo mouebo eam? Respondet imperator coram procuratore cesa. Tex. quintiani. sub. bona ad fiscum pertinent quod est. j. ꝛ vsqꝫ ibi legitur littera suspensiue. Tex. fiscus tenet. vt. ff. de iure fis. l. j. §. an bona. ꝛ. j. de bonis dam. l. siquis. Tex. meum. idest cesaris. vt supra vbi causa fis. l. ad fiscum.

N arenam. In. l. ista pōit casus talis. tu hēbas filiū ꝛ ille fili⁹ pulcher hō erat ꝛ fortis. qd fecit vna die volens ostendere vires suas descendit in arenā ꝛ cepit pugnare cū feris bestijs. ꝛ vincebat oēs feras bestias. tu indignat⁹ fecisti testamentū: in quo instituisti extraneum ꝛ filium exheredasti: nūquid iste filius poterit conqueri de inoffi. testa. Ad qđ respondet imperator: licet quis sponte descendat in arenā remaneat ciuis ꝛ liber: ꝛ possit succedere ab intesta. ꝛ ex testamēto agnatis ꝛ cognatis: tamen non vocatur ad querelā inoffi. testa. patris nisi tu pater esses similis conditionis sibi: qꝛ tunc bene posset conqueri de inoffi. tes. Tex. nō cōdēnato. secus sicōdēnato qꝛ tūc pdit ciuitatē ꝛ familiam: vt. ff. ad. l. cor. de sica. l. iij. ꝛ insti. de ca. di. §. maxima. Tex. legittime successionis. s. ab intes. vt. ff. pro suo. l. iij. §. de illo. Tex. integre sunt. i. nō offerūt ei. Tex. fecit. sub. in quo exheredauit eū ꝛ aliū instituit. Tex. nec bonorū pos. s. contra ta. quando fuit pteritus. Tex. conditionis est. puta ꝛ arenarius. qꝛ tunc nil posset dicere pater filio. nil. iudeus iudeo. nil chatelina cethego. vt. s. de here. ꝛ ma. l. qm̄. ꝛ. ff. de dolo. l. si duo. ¶ Or no. si aliquis descēdit spōte in arenam in famis est: vt. ff. de postu. l. j. §. remouet. ꝛ impune pōt exheredari vt hic. sunt ꝛ alie cāe quibus filij exheredantur: vt. j. e. l. liberi. ꝛ. l. si filia. ꝛ. l. testamenti. ꝛ in auc. vt cū de ap. cog. §. causas. vij. coll.

S i pater. In. l. ista ponitur casus talis. paterfa. hēbat vxorem. filium ꝛ filiam. fecit testm̄. filiū suum ex dimidia scripsit heredē. ex triēte filiam vxo. ex reliquo sextāte. postea in testamēto ita dixit. si aliquis filiorū meorū premoriat superstitem ei substituo ꝛ rogo ēt vxorē meā ꝙ post mortē suam filio ꝛ filie mee restituat partē quā ei reliqui. mortuo p̄fa. facto testa. filia que erat minor. xxv. an. accepit curatores ꝛ curatores volunt conqueri de inoffi. testa. qꝛ constituit eā ex triente ꝛ rogauit eam vt restitueret filio si premoreret: nūqd debent hoc facere? Rńdet ꝙ non: qꝛ ipsa hꝫ quartam. ꝛ qꝛ si rogauit vt restitueret filio si pdecederet: ecōtra rogauit filium ꝛ vxo. Tex. ex semisse idest ex sex vncijs. Tex. ex triēte idest ex. iiij. vncijs. Tex. ex reliquo sextāte. i. ex duabus vncijs. cū omnis hēditas diuidat in. xij. vncias. vt. ff. de her. insti. l. seruū. ꝛ insti. de here. instit. §. hēditas. Tex. actionē. i. querelā. nā querela nō est pprie actio vel accusatio: vt plene dixi. s. e. l. neptē. Tex. ad eam. s. filiā. vñ ista puella nō pōt cōqueri de inoffic. te. iō qꝛ hēbat minus legittima portione. qꝛ non habebat. vel iō qꝛ fuerat rogata restituere filio si predecederet: qꝛ ecōtra filius ꝛ vxor fuerūt rogati ei restituere. secus tn̄ si pater instituit filiū in quarta ꝛ eū grauet in quarta. qꝛ h facere non pōt cū quartā debeat habere sine omni grauamine: vt. j. l. qm̄. ꝛ. l. scimus. ꝛ. s. e. auc. nouissima. ꝛ hoc verū est in fideicōmis. restitutione. secus tamē est in pupillari substitutione: vt. j. eo. l. ex tribus vncijs.

C um duobus. In. l. ista ponit casus talis. paterfa. habebat duos filios vnū exheredauit aliū scripsit in. v. vncijs. ꝛ extraneū in. vij. vncijs heredē instituit. mortuo testatore dicit filius exheredatus qd est qđ fecit pater meus. vñ volo agere querelā ꝯtra fratrē meum ꝛ ꝯtra extraneum. iudex tempore sententie ferende ita disposuit. pater tuus in eo qđ scripsit fratrē tuum in. v. vncijs optime fecit. vnde pro ea parte pronūcio testamētum officiosū. pro ea parte qua instituit extraneum in. vij. vncijs pronūcio inoffi. modo quero an legata relicta pro ea parte qua non valet testamentum debeant? Rńdet ꝙ non: sed libertates. directe ꝛ fideicom. bn̄ debentur. Tex. cōtēdisse. sub. ꝛ vicisse. Tex. te victum. sub. ꝛ iuste. Tex. est. ꝛ ita pro parte extranei insti. in. vij. vncijs. Tex. debēt. vt hic. ꝛ. ff. e. l. pap. §. si ex causa. ¶ Sed que est ratio quare pro parte pronūciato inoffi. tes. legata non debētur sed libertates sic? Ad qđ potest dici qđ est ratio fauore libertatis. vt. ff. de liberali causa. l. nnob⁹ ꝛ. ff. de reg. iur. l. libertates. vnde no. ꝙ licet aliquis ab initio non possit pro parte decedere intestatus. p parte testatus nisi sit miles. vt. ff. de reg. iur. l. ius. Ex postfacto sic. vt. ff. e. l. parētibus in fi. ꝛ. l. circa. Modo circa. l. istam est aliquātulum insistēdū. h. l. dicit ꝙ legata non debētur pronunciato tes. inoffi. sꝫ contra dicit. l. que vr̄ velle ꝙ sic. vt. j. de liberis ꝛ po. auc. ex causa. Ad hoc vos dicetis vbi non inseritur cā vel talis que nō est. l. approbata legata debētur vt in preal. auc. si autē inserit causa ꝛ est talis que ē. l. approbata. ꝛ non inuenit vera: rumpit testm̄: ꝛ legata pēdent ex testō rupto: ꝛ vitiātur legata in totum. vt. ff. e. l. pap. §. si ex cā. vel viciātur pro parte vt h. ¶ Sed denuo videtur ꝙ pronūciato tes. inofficioso ꝙ libertates nō debeant. vt. ff. e. l. pap. in fi. cum. l. se. Ad qđ pōt dici. aliud cū pronūciatur tes. inoffi. in totum: qꝛ tunc libertates directe non debētur. sed vbi pronunciat tes. inoffi. pro parte tm̄: ibi libertates pendēt ex instōne que est valida: ꝛ ideo debentur vt h.

C um qui. In. l. ista duo dicuntur. Primo dr̄ si filius exheredatus primo loco dixit paternū tes. inoffi. ꝛ succubuit: si vult secūdo dicere falsum audiet. Scdo dr̄ ꝙ idem est econtra si filius exheredatus fal. dixit primo testm̄ ꝛ succubuit: scdo loco poterit dicere inofficiosum. Tex. eum scꝫ filium exheredatū a patre ꝛ ab eius linea. vel pteritum a matre vel ab eius linea. vt insti. de exhere. lib. in fi. Tex. non tenuit. i. nō obtinuit sed succubuit. Tex. a falsi. h est bona littera. als est ēt a fal. q. d. si velit istud testm̄ accusare de falso. Tex. idē. Incipit scōm dictum. Tex. actionem. i. querelam. vt dixi. s. e. l. neptem. Tex. malueri. sub. nec summouebitur. ad h facit. ff. de pe. he. l. lucius. Or segnori habetis in. l. ista vt dixi in casu. sed videbatur contra. pluribus rationibus. primo siqs dixit inoffi. ꝛ succubit dixit aliqđ: sꝫ factū cōtra officium pietatis. vt. ff. e. l. ij. ꝛ. l. inof. ꝛ. l. se. sꝫ nunc dicit nullum: qꝛ falsum tes. est nullū. vt. ff. quēad. tes. aperi. l. ij. §. j. ꝛ. ff. de ver. sig. l. paulus. vñ qui dicit inoffi. te. dicit aliquod q dicit falsum dicit nullum. vnde tanqꝫ allegans contraria sibi ipsi repellitur. vt. j. si seruus extero se man. emēdum. l. vna. ꝛ j. de fur. ꝛ seruo cor. l. j. ꝛ. j. de codicil. l. vlti. ꝛ. j. de pact. inter emp. ꝛ vē. l. cōmissorie. Ad qđ pōt dici. si aliquis est sibi cōtrarius qꝫtum ad verba ꝛ sniam vel qꝫtum ad sniam tantū repellitur. Est sibi cōtrarius qꝫtū ad verba ꝛ sniam: si dicit qꝛ condēnatus sum noie modo appello. ꝛ. j. triduum appello: cū tn̄ dꝫ appellari in sua cā. j. biduū: in aliena. j. triduum vt. ff. quando ap. sit. l. ij. §. sꝫ si alius. Itē in alio exēplo ē qs sibi cōtrarius qꝫtum ad verba ꝛ sniam. si tibi mulieri legata sunt. cc. si nō nupseris: ꝛ. c. si nupseris. si tu mulier velis petere. cc. ex ea parte ꝙ non nupseris: ꝛ. c. ex ea pte ꝙ nupseris: non audieris. vt. ff. de condi. ꝛ demon. l. titia. ꝛ sic intelligatur. l. cōtra. sꝫ h licꝫ iste videret sibi contrarius qꝫtum ad verba: tamē qꝫtum ad sentētiam non est sibi contrarius. nā semper ad hoc tendit siue falsum siue inoffi. dicat vt ab intestato succedat. vt. ff. e. l. nam ꝛ si. ꝛ nos potius intuemur sensum qꝫ verba. vt. ff. de adi. le. l. iij. §. condit. ꝛ. ff. de leg. ꝛ seq. con. l. scire leges non hoc est. ꝛ. ff. qđ cum eo. l. si filiofam. ꝛ de hoc plene dixi. j. de fur. ꝛ ser. cor. l. j. vnde amplius h non dico. preterea potuit ꝙ iusta ignorātia ductus hoc fecit. pone ꝙ prima die cū fuit ei ostēsum testamētum videbat omni solēnitate vallatū. ꝛ sic filius iste cum non videret sibi auxiliū cōpetere egit de inoffi. postea vero apparet testm̄ falsum: vnde egit de falso. sic ꝛ. s. de iur. ꝛ fac. igno. l. si post diuisionē. ¶ Sꝫ denuo videtur contradicere secunda ratiōe

inofficiosum est dicere fuisse testatū: sed ad instar furiosi: vt ff.e.l.ij.sed cū falsum dicit: dicit eum intestatum. vñ si habet duplicem cām agendi ꝛ varie sunt cause oꝫ alteraꝫ eligere. ꝛ vna electa consumit̃ alia. qꝛ.l.dicit. siqs vult dicere testm̄ ruptum ꝛ irritū ꝛ inofficiosū: ħ sibi nō licet: vt.ff.e.l.pap.§. siquis irritum. Ad qđ pót dici illa lex nō ꝯtradicit ad hanc: qꝛ ħ nō mouet simul cām inofficiosi testamēti. ¶ Sꝫ denuo videt̃ contra tertia rōne.si iste filius hꝫ electionem ab initio velle dicere testm̄ inoffi. vel falsum. si elegit vnam nō preiudicat sibi in alia: vt.ff.de tribu.l.qđ in heredem.§.eligere.ꝛ ff.de leg.ij.l.cū filius.§.varijs. Rñdeo vbi plura auxilia cōpetunt alicui: vno electo pͥudicat in alio si lex dicat ħ nominatim: vt in.l.ꝯ.ꝛ.ff.de regu.iu.l.nemo.§.quotiens. sed in.l. ista nō dicit nominatim ꝙ vna tollat aliam: vt.ff.de peti.hē. l.lucius.ꝛ.j.e.l.ꝯtra. ¶ Sed denuo ꝛ sic quarta rōne videt̃ cōtra.dum dicit testm̄ inoffi.vr̄ omne ius suū. in iudiciuꝫ deduxisse: ꝛ sic qōnem de falso: vt ar.ff.de ex.rei iu.l.si mater.§. eadem. Ad qđ quidā dixerūt: qui dicit testa.inoffi. agit peti. here.vt.ff.e.l.qđ inofficioso. vñ spāle est in eo qui agit. peti. here.simpliciter: vt nō videat̃ omne ius suuꝫ in iudiciū deduxisse.sed secus est in rei vē.qꝛ ibi oino ius suuꝫ vr̄ in iudicium deduxisse: vt in pre.l.ff.de ex. rei iu.l.si mater.§.eadeꝫ. Sed hec rñsio nō est bona: qꝛ hic non agit̃ peti. here.qꝛ qui mouit querelaꝫ non agit peti.here. vt plene dixi.s̄.e.l.j.ꝛ iō vos dicetis sic ꝙ iste agebat querela adiecta cā: qꝛ dicebat te.inoffi.qꝛ exheredatus erat.vñ si vult dicere falsum potest. ꝛ non ob.ex.rei iudi. qꝛ ad ħ vt obstet ex. rei iu.tria sunt necessaria.idem corpus ꝛ eadē persona ꝛ eadē cā: vt.ff.de ex. rei iudi.l.cum querit̃. ꝛ.l.se.ꝛ.l.iij.ꝛ.l.eadem. at ħ est alia cā petēdi: lꝫ sit idē corpus ꝛ eadē persona. qꝛ aliud est cū dicit falsuꝫ te.qꝛ ruptū: vt.s̄.dixi.ꝛ aliud cū inoffi. qꝛ tūc dicit aliqđ: sed factum ꝯ officiū pietatis. ¶ Sed denuo vr̄ ꝯ quinta ratione.ꝛ vr̄ ꝙ si iste filius dixit falsuꝫ: repellat̃ ab inoffi.querela.qꝛ si patronus dixit falsuꝫ te.liberti: nō pót petere ꝯta. ff.de bonis liber.l.si patronus.ex pte. Item qꝛ.l.parificat ħ qꝛ si dixit inofficiosum repellit̃ a ꝯ ta.si dixit falsum repellit̃ a querela: vt.j.de colla.l.vr̄ liberis. Ad qđ pót dici aliud in successione parentum vel liberoꝝ. ꝛ aliud in successione liberti. qꝛ plus iuris hn̄t liberi in bonis parentū: qꝛ vocant̃ iur̃ nature: q̄ꝫ parētes in bonis liberoꝝ turbato ordine mortalitatis: vt.ff.e.l.nam ꝛ si.sed patroni in bonis liberti ꝛc̄.vt ff.siquis a pa. fuerit ma.l.ij. vel pót dici ꝙ ibi oino est alius casus q̄ꝫ hic.ibi patronus instituit̃ in minori q̄ꝫ in legittima portione ꝛ sic poterat mouere ꝯta.si dixit te.falsum ꝛ succubuit dꝫ perdere relictū: vt.j.de his qui.vt indig.l.alia.sꝫ hic filius erat exheredatus. Item nō ob. ꝙ parificant̃ hic: qꝛ lꝫ parificent̃ in aliquo tn̄ non in oibus: qꝛ querela est bn̄ficiuꝫ iur̃ ciuilis: vt.j.e.l.siqs filium.que durat quinquēnio ꝯtab. tollitur anno: vt.ff.de ꝯta.l.j.§.largius.

Iliam. In.l.ista ponit̃ talis casus. filia fuit preterita a matre ꝛ vult succedere matri.ꝛ ideo vult agere querela inoffi.test.nunqd citra querelā vocabit̃ ad eius successionē? Rñdet̃ ꝙ nō. Tex. filiam pͥteritam a matre.sub.que preteritio habet̃ pro exheredatione: vt.s̄.e.l.j. Tex.explorati iuris est. nam filia preterita non pót mouere ꝯta.qꝛ ad testamenta feminarum ꝛc̄.vt.ff.de ꝯta.l.illud.§.ad testamenta. ꝛ.j.de lib. prete.vel exhere.l.vltima.§.vlti.

Ontra maiores. In.l. ista ponitur casus talis. filius fuit exheredatus a patre vel preteritus a matre. cum esset maior.xxv. an. iste filius putabat testamentum minus solēne esse: cepit conqueri de minus solemni te. dicens minus solemne.questio ista fuit diutius ventilata ita ꝙ elapsum est quinquennium infra quod debebat mouere querelam inoffi.testamen.tandem succubuit. modo iste filius vult mouere querelā: nunquid potest? Respondetur ꝙ non: quia quinquennium est elapsum infra qđ mouetur querela.sed verius est dicit imperator qui fecit legem istam: ꝙ licet sit maior.xxv. ann. non repellitur a querela: qꝛ qnquēniuꝫ currit negligētibus.sed iste filius non vr̄ negligens fuisse: vñ ei nō imputat̃. Tex. ꝯra maiores. non solum ꝯ minores qui possunt restitui vt in inte. res.mi.l.j.ff. e.l.pap.in fi. Tex.duplicē act̃.i.duplicēꝫ qōnem. Tex.inferentes.i.mouētes nō simul ꝛ semel.al's secus: vt.ff.e.l.pap. §.siquis. sed vnā primo postea aliam: vt dixi.s̄.e.l.eum qui. Tex.perfectū.i.qꝛ non sit solēne. Tex.iudicij. sub.in quo dicebatur testm̄ non solēne. Tex.temporis. qꝛ quinquēniū est statutum ad mouēdam querelā: vt.ff.e.l.papi.§.si ex causa. Tex.nō cessantibus.i.nō negligētibus. Tex.nō pót. vñ no. tp̄s qnquēnij statut̃.ad mouēdaꝫ querelā nocet negligētibꝰ vt.j.de an.ex.l.j.in fi.ꝛ.l.vt pfectius.at iste nō pót dici inoffi. vt.ff.e.l.pap.§.siqs.vñ non currit qnquēniuꝫ nisi cū pnunciatum est minus solēne. Item cū agit̃ de minus solēne test. non est negligens: vt in auc.vt cum de ap.co.§.ad ħ.

Am filium. In.l.ista dicit̃ si filius pterijt matrē ꝛ instituit sororem: mater pót conqueri de inoffici.te.filij. Tex.sororem. sub.tuam vel ipsiꝰ filij. Tex.potēs. qꝛ sicut preteritio matris inducit liberis querelaꝫ: ita preteritio filij inducit matri querelā.vt insti.de exhere.lib.in fi.ꝛ custodiatis vos in littera istius.l.qꝛ ħ est amphibologia.nam pót legi ꝛ intelligi.l.ista vt dixi in casu. pót legi ꝛ secūdo modo intelligi.l.ista.ꝛ tunc dicetis sic ꝙ soror mea instituit sibi filium meum turpē personam: ꝛ me pterijt. ꝛ tunc legetis sic litterā. Tex.cum sororē.s.tuam. Tex.heredē filiuꝫ tuū.sub. qui erat turpis persona. Tex.te.s.sorore p̄terita. Tex.instituisse pponas ꝛc̄.naꝫ soror nō vocat̃ nisi in tribus casibus: vt.j.e.l.fratres.sic alibi est amphibologia.aio te aiacē romanos vincere posse. sic ꝛ alibi est in.l.vxores viri lugere non coguntur: vt.ff.de his qui no.infa.l.vxores.

Am te. In.l.ista ponit̃ casus talis. quedam mulier accessit ad imperatorē ꝛ coram eo sic pposuit.dn̄e imperator cum pater meus vellet me nubere: dixi patri meo.tu vis mihi dare istū in virū. dixit pater meus: volo ego. dixi ei: dn̄e pat̃ pro deo ingratis bene de moribꝰ eius. pr̄ meus dixit mihi. volo ꝙ omnibus modis nubas ei.secuta paternā volūtateꝫ nupsi ei.postea pater meus inuenit illū moribus indignuꝫ: dicebat mihi quottidie discede ab illo. ego dicebā pr̄i meo hn̄ dixi vobis ꝙ vos inqreretis de moribus eius: nō inquisistis vñ in ppetuū non discedā ab eo.vñ pr̄ meus indignatus me exheredauit.nunqd hec est sufficiens causa exheredationis? Rñdet̃ ꝙ non: ꝛ iō poteritis agere qrela. Tex.nō vetaberis.vñ no.ꝙ mulier excusat̃ si ad votū pr̄is vel mr̄is nō diuertit a marito.ꝛ ad istud accedit.j.e.l.maritus. ꝛ.j.de insti.ꝛ sub.sub cō.fac.l.rep̄hendēda es tu magis q̄ꝫ mr̄ tua.

I filiā. In.l.ista ponit̃ casus talis. paterfa.accessit ad impatoreꝫ ꝛ sic pposuit.domine impator habeo filiaꝫ ꝛ eam diligo.volo eam tradere nuptui petro.ipsa dicit eum luscum ꝛ nō vult euꝫ. vñ volo eam tradere Martino.ipsa dicit eum inhabilem.sed quid faciam? nō possum ita firmare hostium domus mee quin vadat extra de nocte ꝛ turpē vitam ducit. quero a vobis vtrum ħ sit iusta cā quare eaꝫ possim exheredare? Rñdet imperator.si tu filiaꝫ tuaꝫ exheredas qꝛ turpē vitaꝫ agit nō vocabit̃ ad querelā.sed si tu exheredas aliquo calore iracūdie nō est dubiuꝫ qn ipsa poterit agere querela. Tex.sed ex meritis eius.s.mal'. Tex.arbitriū.sub.ꝛ ipsa illō per querelā non poterit impugnare. ¶ Vñ no.ꝙ pater pót exheredare filiā cum inhonestā vitam ducit: vt h ꝛ in auc.vt cum de ap.co.§.causas.colla.viij. ¶ Item no.si pater exheredat filiam calore iracūdie calor nō excusat eū. aliqñ tamē excusat calor iracūdie: vt.j.de iniur.l.si non conuicij. ¶ Or legnori sup.l.ista habetis signatā vnam auctēticā que incipit.ꝛ si post.xxv.an.ꝛ cum.vñ videatis eam.

T si post.xxv. A. Ista auc. est hic scripta varijs modis tamen sensus semper in idem recidit

recidit.⁊ ista auctētica hoc. dicit. Tex. C. dicebat si filia in/ honestam vitā duc.ꝙ paṫ potest eam exheredare.⁊ ħ ē verū si paṫ volebat eam nubere. ¶ Sed quid si pater distulit eā nubere vsqꝫ ad.xxv.an.⁊ filia inhonestam vitam ducit: hoc casu filia non poterit exheredari.

Ilia. In.l.ista poniṫ casus talis.filia/fa.habens patrem ⁊ matrē ipsa remāsit cū matre .mater nō erat discreta.vt infra apparebit: nupsit filiam suā cuidā.qꝫ ille verberauit eam: mater statim cucurrit illuc ⁊ reduxit filiaꝫ ad domū.dicebat filia: volo reuerti ad maritum meuꝫ.dicebat mater nolo.ista filia aliquo tempore acquieuit voluntati matris.postea non obtemperauit: vñ mater p̄terijt eā: nunqd ħ est sufficiēs cā p̄teritiōis? Rñdeṫ ꝙ nō. ¶ Or segnori ista.l.est in ar.ꝙ nō est credēdū momētarijs volūtatibus mulieꝝ.⁊ ad ħ facit.j.de spōsa.l.si pater.⁊.ff.de libe.exhi.seu dedu.l.j.in fi.

Ratris vel sororis.

In.l.ista no.qui repellātur a querela ⁊ qui admittanṫ.ecce filij fratris tui vł sororis nō admittuntur ad querelā sui patrui vel auūculi sue amite vel matertere. nam ad que relam admittunṫ liberi ⁊ parentes frater ⁊ soror. Tex. fratris.s.tui. Tex.⁊ matertere.dic p exempla: vt insti.de gradi. cog. Tex.linea.i.ex transuersali ⁊ collaterali. Unde no.ꝙ triplex est linea descendēs vt liberoꝝ.vnde si adam hodie viueret posset dicere omnes isti sunt descendentes mei. Est linea ascendentium vt parentū: vt si adā hodie viueret: quilibet posset dicere iste est parens nṙ. Est linea collateraliuꝫ vt fratrum: vt in auc.de here.ab inte.in prin.⁊.ff.quis ordo in bonorum pos.seruetur.l.iij.descendētes ⁊ ascēdētes vocanṫ ad q̄relā.sꝫ qsqꝫ ħꝫ ꝙ est p̄ximior.in collateralibꝰ vocātur fratres ⁊ sorores: turpibus p̄sonis heredibꝰ institutis: ⁊ i alijs duobus casibꝰ. Ceteri alij vltra fratrē ⁊ sororē nō vocanṫ: vt.j.dicit.⁊.ff.e.l.ij.⁊.j.e.l.fratres. Tex.non prohibentur.sub. p̄dicte collaterales persone. qꝫ p̄dicte p̄sone admittunṫ ad querelā falsi: vt qlibet de populo cū sit publicum iudiciū: vt.ff.ad.l.cor.de fal.l.ij.⁊ qꝫ ad publicū iudiciū quilibet admittiṫ: vt insti.de pub.iudi.in prin.

I maritus.

In.l.ista dṙ. si maritus instituit sibi heredē vxorē ⁊ filiam quā habebat in potestate exheredauit vel preterijt sine iusta cā: pōt ꝯqueri de inoffi. test.vel p̄terita poterit dicere nullū testamentū. sed si iam filia egit contra testa.vxo. ⁊ obtinuit: si q̄d debebaṫ tibi a marito tuo tempore mortis: illud a filia poteris petere tibi reddi. Tex. probeṫ.hec lr̄a legiṫ dupliciter. nec iustas cās p̄stitisse: imo ex iusta cā fuit exheredata. sed si legatis ꝙ fuit p̄terita tunc cessat querela: vt insti.e.§.tādiu. Tex.nō ambigiṫ.sub.ab intestato: vt.ff.e.l.nam ⁊ si. Tex.obtinuit.sub.in querela. Tex. ab ea.s.filia. Tex.reddi oportet.nam licet si succedit debitor creditori: confundatur actio: vt.s̄.de pac.l.debitori. tamen si euincitur hereditas a debitore resurgit prima actio: vt.ff. de here.vendi.l.ij.§.vlti.

Estificationem.

In.l.ista ponitur vnus casus in quo parentes impune exheredant liberos.vñ si liberi interdicunt patri aut matri testamēti factiōeꝫ impune possunt exheredari. Tex.per testationē.i. per denūciationē factam corā testibus. Tex.vel attestationeꝫ.i.iurisditionem.⁊ ħ.j.dicit. Testamini.i.confitemini. ⁊ iō impune poteritis exheredari vel preteriri vt ħ. ⁊.ff.ad trebel.l.marcellus.§.vlti.⁊.ff.siquis aliquem te.probi.l.j.

Estamentuꝫ.

In.l.ista diciṫ.si filiusfa. testaṫ in militia in castrēsi vel quasi: lꝫ exheredet parentes vel liberos nō possunt agere q̄rela. Tex.pōt.vt ħ.⁊.j.e.l.fi.sed istud hodie correctū est: qꝫ tenenṫ seruare liberi parētibus legittimam portionē: vt.s̄.de epi.⁊ cle.auc.p̄sbyteros.

f

Illy. In.l.ista poniṫ talis casus. quedaꝫ discreta dña habebat virū male moribus decoratū.qꝫ nolebat conuersari nisi in caupona ⁊ lupanari.ista hēbat plures filios sed talē negociationē exercuerat ꝙ consumpserat substātiaꝫ suā.ista dña erat diues: in extremis ꝯstituta volebat testari.dixit ipsa: si instituaꝫ filios meos ipsi sunt in p̄tāte patris.pater eoꝝ dilapidabit bona.si p̄tereo viscera mea non patiunṫ.q̄siuit a quodā iurperito qualiter possꝫ prouidere filijs suis. Ad qđ rñdet impator.instituas filios tuos sub condiṫ.si pater emācipet eos.⁊ ita eos instituit.⁊ mortua muliere iste pater peiijt noīe filioꝝ bon. pos.ꝭm ta. nec emācipauit.certe nō querit sibi cum effectu nec poterit mouere querelaꝫ inoffi.testi noīe filioꝝ: qꝫ mater nō p̄terijt eos. Nō q̄riṫ qualṙ libertis sit p̄uidēdū. Rñdeṫ ꝙ pṙ dꝫ liberos emācipare.⁊ eis emācipatis dꝫ istā hēditatē restituē sꝫ si emācipare nō vult: nō cogiṫ: sꝫ tūc dabiṫ curator bonis vt pater curatori here.restituat. Tex.secꝰ.s.sinistre. Tex.cōpertū est.ita legiṫ lr̄a iuṙ cōpertū est matrē ⁊c. Tex. cuꝫ re.i. cuꝫ effectu.vt q̄rat sibi aliqd. Tex.p̄uidēduꝫ.sub.igiṫ restituere dꝫ ħ casu pater hēditateꝫ filijs. ¶ Or segnori hec.l.⁊ materia huius.l.est bona.vñ si bñ intellexeritis.l.istaꝫ vtiqꝫ intelligetis materiā istam.⁊ vult dicere vt dixi in casu.⁊ circa.l.istā subijciaꝫ aliquas q̄ones. Et primo q̄ro si filius est institutus sub ꝯditione emācipationis a matre pēdēte conditione.peto ego pṙ bono.pos.ꝭm ta.est ne ħ pos.iuṙ an facti? Dixerūt qdaꝫ facti.vt.ff.de.bono.pos.ꝭm ta.l. equissimū §.sub cōdi.vł dicatis ꝙ est iuṙ ⁊ facti.vt.ff.de bonoruꝫ pos. ꝭm ta.l.ij.§.siqs. ¶ Secundo q̄ro qd si filius meus est institutus sub cōdi.emācipationis: nunqd cogor eū emācipare? certe non.vt.ff.de le.j.l.filius.§.ꝭm vulgarē.nisi in casu: vt si mihi patri legaṫ aliquid vt emācipē ⁊ agnosco legatū: tūc cogor emācipare.vt.ff.de condi.⁊ demon.l.sicui. ¶ Sꝫ denuo q̄ro institutus est filius meus sub condiṫ. emācipationis.si ego peto ꝭm ta.est inutilis.q̄tum dico me filium non cogor emancipare.quid erit de hēditate? Dixerunt antiqui cogor restituē p̄tori ⁊ pretor ipsi filio.vt.ff.ad trebel.l.vbi.⁊ l.cogi.§.filius.sꝫ si ego restituero p̄tori ⁊ pretor filio ego pṙ haberē cōmodum vsuf.vt.ff.de bo.q̄.lib.l.cum oꝫ.⁊ ideo dꝫ dici vt dixi in casu.aut pṙ emancipauit filiuꝫ: ⁊ tunc restituetur.vt.ff.de leg.j.l.cum filio.⁊.j.de fideicom.l.q̄muis.si autēꝫ pater non emancipauit: tunc dabiṫ curṙ.hēditati ⁊ ego pater illi restituam vt in euētu emancipationis post litis contest. totum habeat.vt in auc.vt li.ma.⁊ auie in princi.vt.j.de bonis que lib.l.cum non solum.§.j.

Ex tribus.

In.l.ista ponitur talis casus.pṙ filiuꝫ suuꝫ impuberē ex tribus vncijs scripsit heredē: ⁊ fecit ei pupillarē substitutionē: nunqd poterit conqueri de inoffi.tes.certe non. Tex. substitutionē.s.pupillarē. Tex.certum est. sub.⁊ iste filius non pōt conqueri de inoffi.tes.qꝫ substitutio est ei p̄uisio vt insti.de pu.sub.in prin.secus ē in fideicō. restitutione.vt.j.e.l.quoniā.⁊.l.sancimus. Et no.ꝙ huic.l.derogatum ē in aliquo: qꝫ dicit ex tribus vncijs qꝫ hodie sunt quattuor vncie vt in auc.nouissima.

f

Ratres.

In.l.ista tria dicunṫ. Primo dṙ ꝙ fratres vterini tātūmodo vocanṫ ad querelam inoffi.test. Secundo dicitur ꝙ fratres consanguinei ⁊ vterini vł consanguinei tantū vocantur ad q̄relā inoffi.te.tribus casibus qui nominātur in lr̄a. Tertio diciṫ. si frater consanguineus vel vterinus instituit heredē seruū suū volēs eū eē necessariū heredē: non dṙ turpis p̄sona instituta: vt ita sit locus querele. Tex.vterini.qui sunt ex eadē matre nati nō ex eodē patre. Tex.ꝯra fratris.vterini tātuꝫ. Tex.cōsanguinei. Incipit scōm dictū.⁊ dicatis cōsanguinei ⁊ vterini vł ꝯsanguinei tm̄. Tex.mouē possunt.sub. tribus casibꝰ nō semp vt sequiṫ. Tex.bñficijs.i.maleficijs siue blāditijs.⁊ loquiṫ ironice. Tex.excepto. Incipit tertius casus. Tex.istituto.q nō dṙ turpis p̄sona vt ita moueaṫ q̄rela.

Unde in.l.ista no.quidaȝ sunt ꝯsanguinei ⁊ vterini: vt sunt qui nascunt̃ ex eodẽ p̃re ⁊ matre. quidam ꝯsanguinei vt qui nascunt̃ ex eodẽ patre: alia tamẽ matre. quidam sunt vterini vt sunt qui nascunt̃ ex eadẽ matre: alio tñ patre. ꝯsanguinei ⁊ vterini vel consanguinei tantuȝ vocant̃ ad querelã tribus casibus: vterini tm̃ non vocant̃. Sed nonne hodie istud est correctũ cum sublata sit dr̃ia agnationis ⁊ cognatiõis: vt in auc̃. de here. ab intesta. qdaȝ dicũt ꝙ sic. vel põt dici sublata est dr̃ia agnationis vel cognationis in succes. ab intest. vt in auc̃. de here. ab inte. §. in his. sed in modũ succedẽdi non: qꝛ ꝯsanguinei vocant̃ vt hic dicit̃. ¶ Sed quero. est ne querele locus hodie in aliquo casu? Dixit Mar. ꝙ nõ in descẽdentibus ⁊ ascẽdẽtibus. sed inter collaterales sic in tribus casibus qui ponunt̃ hic. ⁊ idẽ dicit Pla. dicens cũ hodie ascẽdentes debent inserere cãm exhẽdationis vel preteritionis talem que sit de quattuordecim: ⁊ descẽdentes talem que sit de. vij. ⁊ si nõ inserat̃ ipso iure non valet testm̃: vt. j. de liber. prete. vel exhere. auc̃. ex cã. si inserit̃ cessat querela: vt. s̃. e. l. si filia. ⁊. j. l. pxi. sed inter fratres ⁊ ꝯsanguineos cessat querela al's nõ est locus querele. Sed cõtra dicimus: ⁊ dicimus ꝙ locus est querele non tm̃ istis tribus casibus: imo hodie est locus inter ascẽdentes ⁊ descendentes ẽt si inserit̃ cã de quattuordecim vel. vij. ⁊ nõ inuenit̃ vera: ꝓnunciat̃ te. inoffi. per querelã. sed si nulla inserit̃ vel talis que nõ esset iure approbata ipso iure nõ valet testm̃. Et ex. l. ista colligetis vnũ magistrale ad qd̓ eã allegamus tota die. nos dicimus qs est effectus infamie facti qñ est grauata alicuius opinio apud bonos ⁊ graues. dicetis ꝙ est duplex effectus infamie facti qꝛ si tractat̃ de dignitate ꝯferẽda. si vnus dicit eligam⁹ talẽ. alter dicit: nescis tu cuius famesit bone vel non. certe repellitur si est male fame: vt. j. de digni. l. neqȝ. Item est alius effectus infamie facti: qꝛ repellit a querela inoffic. test. vt. C. de inoffi. test. l. fratres. sed ista. l. videt̃ dicere contra. vñ dicit ꝙ facit qd̓ quis vocet̃ ad querelã. certe dicit. h̃ modo. si frater instituit personã infameȝ infamia facti vel iuris inuitor ad querelam nisi essem similis ꝯditionis: qꝛ tunc nõ vocaret: ⁊ sic repellor per mediũ: vt. s̃. e. l. in arena.

I liberi.

In. l. ista dicunt̃ tria. Primo dr̃ si liberi ꝯ tes. parẽtum volũt mouere querelã: debẽt ꝓbare se gratos fuisse nisi scripti heredes velint vltro in se recipe onus ꝓbandi ⁊ ꝓbare eos ingratos fuisse ꝯ parẽtes. Scd̓o dicit. si filius p̃terijt matrẽ ⁊ mater ꝯquerit̃ de testa. filij. dȝ inquiri diligenter vtrũ filius p̃terijt: ⁊ tunc dabitur querela ne mater priuet̃ hẽditate filij sui luctuosa. Tertio dicit ꝙ filius potest matreȝ p̃terire impune his casibus. si mater retulit inimicis capitalibus filij qcqd filius faciebat. vel mater apiebat hostium eis. vel hostis erat filio certe si hoc ꝓbat̃ ista mr̃ est digna omni p̃teritione. vñ si p̃tereat̃ a filio filius est cõmẽdandus. Tex. adhibuerint. i. p̃stiterint. Tex. extitisse. suscipiẽdo onus ꝓbatiõis in se. qꝛ tũc mos gerẽdus est ei: vt. ff. de ꝓba. l. circa. sed p̃n. huius. l. hodie correctũ est: qꝛ fauore liberoꝝ hodie p̃sumunt̃ grati filij: nisi ꝓbent̃ ingrati. vñ hẽs probat eos ingratos: vt. j. e. l. oino. Tex. sinaũt. Incipit scd̓m dictũ. Tex. deferat̃. ⁊ ita hoc casu dat̃ querela mr̃i preterite: lȝ iur̃ nature secus eẽt: vt. ff. e. l. nã ⁊ si. Tex. si tñ. Incipit tertium dictũ. Tex. volũtati. qꝛ repellit̃ a querela. vñ colligimus ar. ꝙ si vasallus copulat amicitias cũ inimicis dñi sui dȝ p̃uari vasallati co: vt. ff. de offi. pre. vrbis. l. j. §. cũ patronus.

Quoniam nouella.

In. l. ista dicitur. certũ est ꝙ filius si vult succedere cuȝ fratribus ab intest. donat̃. propter nuptias a patre debet conferre ⁊ filia similiter dotẽ. ita similiter equum est ꝙ si dos faciat quartam ꝙ filia repellatur a querela. ⁊ in quartaȝ computat̃ dos ⁊ donatio ꝓpter nup. siue sit filius siue filia qui velit agere querela contra tes. patris vel matris: siue sit nepos vel pronepos. Tex. qm̃ nouella. ꝯstitutio quã habetis. j. de colla. l. vt liberis. Tex. in quartam. s. debitam iure nature: vt. s̃. eo. l. cuȝ queritur. ⁊. l. parentibus. Tex. agitur: idest contra cuius testamentuȝ proponit̃ querela inoffi. testa. vñ no. que conferuntur: computant̃ in quartã: vt. j. e. l. siqs. §. illud. nõ tamen confert̃: vt. j. de col. l. illud. ¶ Or segnori sup. l. ista formabo vnam qõnem de qua fuit olim dubitatũ in ciuitate ista. ⁊ est talis. Nunquid põt filia a patre institui heres in dote. vt si dos sufficiat ad quartam contenta sit dote. si non sufficiat ad quartaȝ: agat ad supplementũ: vt. j. l. pxi. Dixerunt antiqui ꝙ non: qꝛ dos non est in bonis patris imo exiuit: vt. ff. ad. l. fal. l. pater. ⁊. ff. de codicil. l. j. ⁊. l. vlt. igitur si exiuit de bonis eius: ergo est aliena. vñ pater de ea testari non põt: qꝛ quis de suis bonis põt testari nõ de alienis. vt in auc̃. ingressi monasteria. quã habuistis. s̃. de sacrosan. ec. l. generali. vt. ff. de iur̃ codi. l. conficiunt̃. §. vlti. Item qꝛ dos est propriũ patrimonium mulieris: vt. ff. de mi. l. deniqȝ. §. sed vtrũ. ⁊. ff. qbus mo. pi. vel hypo. sol. l. lucius. ⁊. j. de rebus que in frau. cre alie sunt. l. sed in succes. vñ ista institutio habet̃ pro p̃teritione. vñ ista filia poterit dicere testm̃ ipso iure nullũ. Sed certe in qõne ista dño Jo. Bul. ⁊ Azo visum est ꝯtra ⁊ ꝯtrium est dicẽdum. Unde dicimus ꝙ pater filiaȝ põt instituere in dotem. ⁊ si instituit valet institutio. adeo vt si dos sufficiat ad quartã sit contenta. si nõ sufficiat: agat ad supplementũ: vt. j. l. proxi. Et idẽ dicimus in matre vt possit filiaȝ instituere in dotem. ⁊ probamus talibus rõnibus. nam. l. dicit. ꝙ filia põt institui in quarta: vt. s̃. e. l. cum querit̃. ⁊ auc̃. nouissima. Iteȝ qꝛ. l. dicit ꝙ dos filie põt largiri: vt. ff. de iur̃ do. l. cum pater. Preterea nõ est prohibitũ. ergo vr̃ concessuȝ. vt. ff. ex qbus ca. ma. l. necnõ. §. ꝙ eis. Item h̃. l. facit vt filia possit institui in dote. nam dicit ꝙ computat̃ ei in quartaȝ. ⁊ nemini venit in dubiuȝ ꝙ quis põt institui in quarta: vt. s̃. dixi. Modo. Et ad id qd̓ antiqui dicunt ita rñdemus. ⁊ statim nõ ob. qd̓ ipsi dicunt ꝙ dos nõ est in bonis patris imo exiuit: qꝛ verum est ꝙ de dñio patris exiuit. tamen remansit quo ad spẽ. naȝ act̃. de dote cõmunis est patri ⁊ filie: vt. ff. so. ma. l. ij. ⁊. ff. de procura. l. filiussa. Non ob. ꝙ dos est propriũ patrimoniũ mulieris seu filie: qꝛ illud veruȝ est q̃ᷓtum ad h̃: vt si filia minor patri stipulanti dotem cõsentit ipsa põt restitui: vt in p̃al. §. sed vtrũ. Item nõ est vere propriũ patrimoniũ filie ſm quãdam similitudinẽ. sicut qlibet masculus sustentat̃ de patrimonio suo: ita mulier de dote per maritũ. sed q̃ᷓtum ad alia non est veꝝ: ꝙ ex eo apparet qd̓ h̃ dr̃. verũtñ ad tollẽdaȝ istã dubitationẽ ita ꝓuisum est de cõsuetudine huius ciuitatis ⁊ totius italie: qꝛ instituit qs filiam suam in dotẽ ⁊ in aliquo modico vltra. ⁊ sic satisfiet vtriqȝ opinioni. Naȝ si es in opi. antiquoꝝ vt nõ possit institui in dote. Rñdeo. ꝙ nõ est instituta solũ in dote sed in aliquo modico. Item est satisfactum opi. Bul. Jo. ⁊ Azo. ⁊ nostre qꝛ vr̃ instituta in dote.

Omni modo.

Ueteres. ll. alioꝝ impatoꝝ qui precesserũt iusti. in supiorib⁹ habuistis. Amõ ponunt̃ noue. ll. iusti. ⁊ lȝ ista. l. sit lõga q̃ᷓtũ ad verba vel lr̃am: tñ q̃ᷓtum ad sniam satis est breuis. Et h̃. l. ꝯtinet in se quattuor dicta principaliter. Primo dicit ꝙ p̃sone. s. liberi ⁊ parentes qui vocant̃ ad querelã inoffi. te. siue nihil hẽant: siue aliqd exhereditate poterũt mouere querelã. Scd̓o dicit ꝙ si testatores nihil reliquerũt p̃dictis p̃sonis iã natis vl' añ testm̃ ꝯceptis: ⁊ adhuc tñ in vẽtre fuerint ⁊ eos exhr̃dauerint: ille p̃sone q̃ vocant̃ ad querelã poterũt mouere q̃relaȝ si nihil relictũ est eis: qꝛ vetera iura in h̃ remanẽt firma. Tertio dicit ꝙ filijs ⁊ alijs p̃sonis que vocant̃ ad q̃relam inter alia que dñt imputare in quartã imputãt militiã prebẽdã quã pr̃ de sua pecunia filijs cõparauit. ⁊ inuito debẽt cõputare in quartã cum talis militia trãseat ad hr̃des militãtis. Quarto dȝ eẽ spãle in silẽtiarijs p̃ncipis. vt si eis a parẽtibus est militia empta hẽant eã precipuã ⁊ nõ imputẽt sibi in quartã. Tex. p incipiẽtes. vñ in p̃n. huius. l. colligetis ex istis v̂bis volũtatem defuncti pro. l. seruãdã. ⁊ ad hoc facit. s̃. de sacrosan. ec. l. j. ⁊ in auc̃. de nup. §. dispõat. Tex. subuertẽdis. vt per ꝯta. vt. ff. e. l. pr̃. ⁊. ff. de bonoꝝ pos. ꝯta. l. j. ⁊. j. de lib. p̃. vel hr̃. l. fi. in fi. Sed subuertunt̃ testamẽta per ꝯta. que dat̃ patronis ꝯ test. libertoꝝ si nõ hñt legittimã portionẽ: vt insti. de suc. li. §. sȝ si nr̃a. ⁊. j. de bo. pos. ꝯtabu. quã pretor pa. polli. l. j. ⁊. ij. Sed ⁊

subuertunt̃

subuertunt etiaz agnatione posthumi: vt. j. de lib. z posthu. prete. l. j. Tex. quã liberis. s. p̃teritis vel exhẽdatis: vel alijs personis: puta paretibus. nam hec querela datur parentibus: vt. ff. e. l. nam z si. sed z datur q̃busdã collateralibus: vt ff. e. l. j. z. l. filius. Tex. subuertẽdo. sub. per ꝯta. Tex. exigẽ. ¶ Or no. h dno. primo no. olim qui vocabant ad querelam inoffi. te. poterant mouere querelam siue eis nihil erat relictum: siue aliquid: vt. ff. eo. l. pap. §. si cõditioni. z. s. e. l. pareti bus. hodie aũt si aliqd est eis relictũ agunt ad supplemẽtũ nec possunt mouere querelam vt hic. z. j. e. l. siquis. ¶ Item scdo not. q̃ iste persone debẽt hẽre quartã sine omni grauamine vt. h. z. j. e. l. quoniã. Tex. arguant. sub. ab heredibus. nec ob. s. e. l. libri. quia illud hodie per. l. istam est correctũ. vel potest dici. aut testator adiecit in testamento exheredatum ingratum. z tunc debet probare heres eum esse ingratuz. aut non: z tunc contra. obtinet. Sed hodie secus. quia siue exheredatus siue preteritus debet heres probare cãm ingratitudinis: vt in auc. vt cum de ap. co. §. cãs. Tex. intro ducere. z hucusq; durat primum dictum huius. l. z in isto primo dicto colligetis. si testator dixit exheredatum vel preteritum ingratum: quia heres debet probare ingratum q̃ quilibet p̃sumit gratus nisi p̃bet ingratus: vt. ff. de le. ij. l. cũ pater. §. rogo. z. l. cum quidã. Item no. h ar. ad q̃ones feudales. vos habetis hic. si testator dixit aliquẽ ingratum heres dz p̃bare. si nõ dixit ingratũ nõ admittit ad probandũ. Unde ex hoc colligimus ar. ad cãs feudales. si dñs toto tpe vite sue nõ dixit vasallũ infidelẽ esse: mortuo dño nõ licebit eius heredibus dicere: vt. j. de reuo. do. l. j. z. l. vlti. z est rõ q̃ reuocatio feudi est auxiliũ p̃dituz ad vindictam: q̃ non datur heredibus nisi lit. cõte. vt. ff. qui satis. cog. l. si eũ. §. qui iniuriaz. z. ff. de in ius vo. l. pe. z vlt. ¶ Or sup. l. ista quero. vos habetis hic si hodie relinquit minus legittima agit ad supplementum. sed quo iure potest agi ad supplementum? Potest dici cum condi. ex. l. ista. q̃ si nõ est cautũ quo iur act. agat: z aliqd de nouo introducitur agit condit. ex. l. illa: vt. ff. de act. z obli. l. quotiens. z. ff. ad. l. iul. de adul. l. si postulauerit. i fi. z hec opi. placet z est ipsa veritas. Alij dicunt q̃ agitur ad supplementum peti. here. quasi in hoc ipso iure sit heres z petitio datur ei qui est heres ipso iure: vt. ff. depeti. here. l. j. Et hic incipit scdm dictum huius. l. Tex. fecerunt. sub. relinquẽdo eis. z ad hoc annectit. Tex. vel preterierint. omnino nil relinquẽdo eis. Tex. sancimus. vt possit agi querela inoffi. te. Tex. acceptura. q̃ qd non mutatur zc. vt. j. de testa. l. sancimus. Tex. imputari. Incipit tertium dictũ. Tex. alijsq; p̃sonis. sub. que vocãtur ad querelã vt. ff. e. l. j. z. s. e. l. filijs. Tex. militie. i. redditus vel prebende. ¶ Or in isto tertio dicto no. q̃ nomẽ militie est equocũ iure nostro. dicit p̃prie militia: militia armata: vt. ff. ex qui. cau. ma. in inte. rest. l. pe. z. ff. de fabricẽ. l. fabricenses. z. l. stigmata. Et de ista agit. ff. de iure mi. per totuz. z. j. de re mi. p totum. Et est alia militia inermis vt aduocatoz: vt. s. de aduoca. diuer. iu. l. aduocati. Et est alia militia celestis vt clericorum: vt. s. de episco. z cleri. l. sacrosan. eccle. z. l. cum. l. z in auc. de sacrosan. ec. §. aliud. z iste militie nõ transeunt ad heredes: q̃ est quoddã ius p̃sonale qd cum persona extinguit vt. j. de mu. princi. l. solidoz. Est z quarta militia que dicitur prebenda vel redditus. z de ista agit h. z. j. de colla. l. illud. z. ff. de le. iij. l. fideicõ. §. siqs militiã. Et de ista militia magis sapiunt burgenses de Francia q̃z nos italici. z ista militia emitur quandoq; ad vitam ementis dũtaxat. z ista non transit ad heredes: z ita fit in regno francie. aliquãdo emitur in personaz ementis z hered. z de ista agitur h. z transit ad heredes si actio est al's nõ vt h. z. j. de pigno. l. vltima. z in auc. de exhibẽ. z introdu. reis. §. optim. z hoc ideo quia contractus ex conuentione. l. accipiunt: vt. ff. deposi. l. j. §. si conuenerit. Aliquando tamen militia largissime sumitur. vnde dicitur militare omnis qui preest alijs. militat curialis vt i suo officio: vt. s. vbi de curi. z cohar. condit. aga. l. j. Tex. excep tis. Incipit quartuz z vltimuz dictum huius. l. Tex. silentiarijs. vt sunt consiliarij principis: z sunt senatores consiliarij. Si opp. de eo quod dicit littera sol. viris spectalibus silentiarijs zc. z isti senatores sunt illustres: vt. ff. de sena. l. pe. Respõde. si sunt illustres z spectabiles q̃ in eo qd plus est vtiq; tanti est. vt. ff. de reg. iur. l. cui qd plus. Uel dicatis q̃ isti silẽtiarij sunt nũq̃ cõmunis vel legati. Tex. volumus q̃ qd in vno permittitur zc. vt. ff. de iud. l. cũ pretor in prin. z. s. de procur. l. maritus.

Ae nuper. q Casus huius. l. satis ẽ breuis. qd dicit. l. superior in testõ cõdito in scriptis: hoc idẽ confirmat hec. l. in testamento nũcupatiuo. vnde dicit. s. dictum est de personis que vocantur ad querelam quibus minus legittima portio est relicta q̃ agũt ad supplementum nisi probentur ingrate. z h in testamento condito in scriptis. idem in testamento nuncupatiuo. Tex. falcidie idest quarte debite iur nature. Tex. p̃ica iura: idest antiqua. vt. s. l. proxi. in secundo dicto. Tex. facienda. z ita ad nuncupatiua. Unde colligetis h. que obtinent in testamento condito in scriptis: eadem obtinent z in nuncupatiuo: nisi vbi in. l. inuenitur differentia q̃ in testamento condito in scriptis requirantur. vij. testes. z in nuncupatiuo. vt. j. de testa. hac con. z. j. de testi. auc. rogati.

Quoniam. Hec est noua. l. iustiñ. sicut z due superiores. z facit mẽtionẽ de duabus proximis. z aliquid superaddit. vnde dicit iustiñ. qd i duabus. ll. superioribus diximus: p̃senti. l. confirmamus. vt vnum sciatis q̃ persone que debẽt habẽ quartã: debẽt eã habere pure z sine conditione z sine dilatiõe z sine oi grauamine. vñ si parẽtes relinquunt liberis quartã sub ꝯditione vel in diẽ vel sub mõ: ista habẽtur pro nõ adiectis. Tex. sanctionibus. i. ꝯstõnibus. vt. s. de epis. z cle. l. j. z impropꝛie di quelibet constõ sanctio q̃ imponit penã. vt. ff. de rerũ di. l. sacre. §. j. Tex. actionẽ. i. querelã. Tex. rescindant. h est exordiũ huius. l. z est ꝯfirmatiuũ duaruz p̃cedẽtiuz legũ. h nunc addit. vel si ꝯditionibus. puta si dicat testator filiũ instituo in quartã si nauis venerit ex asia. ista cõditio habet p̃ nõ adiecta. Tex. dilationibus. puta si dicit testator relinquo quartã filio p̃standã post annũ. Tex. dispositione. puta si dicit testator instituo filiũ in quartã z volo z dispono q̃ fructus huius quarte nõ habeat vsq; ad tale tps. Tex. mora. vt si dicit testõr relinquo ei quartaz si ascenderit capitoliũ. Tex. grauamẽ. vt si dicit testator relinquo ei quartã z alius habeat administrationem nõ ipse. z ita no. q̃ inutilis additio viciat z nõ viciat. z ad h accedit. ff. de v. ob. l. j. in fi. z. l. q extrinsecus. z. ff. si cer. pe. l. certi con. §. qm. Secus tñ si pater instituat filiũ ipuberẽ vel furiosuz in quartã: z facit ei pupillarẽ substõnem vel exẽplarem. vt. s. e. l. ex tribus. z ar. s. e. l. si pater. Licz loquat in fideicõ. vt. j. de ipu. z alijs substi. l. humanitatis. Et ex. l. ista colligetis ar. expressum ad q̃onem illã que frequenter z quottidie emergit. ecce pater instituit filiũ suuz sibi heredẽ z rogat euz per fideicõ. q̃ si moriatur sine liberis q̃ restituat totaz hereditatẽ titio. nunqd dz tota restitui? Certe p hãc. l. istud fideicõ. non vendicat sibi locuz in quartam debitã iure nature in qua filius grauari non potuit. z illa pertinebit ad heredes istius filij rogati. vt h. z. j. e. l. sancimus. §. cum autem.

I quis suo. s Ista lex ẽ simil'r noua. l. iustiñ. z hz duas partes. In prima pte punit auaritia. In secũda restringitur odium. Et casus prime partis talis est. paterfam. habebat duos filios. vnuz ex prima vxore quem odio habebat. alium ex presenti vxore quem tenerissime diligebat. fecit testamentum hoc modo. filium meum primogenitum instituo in quartaz z nõ in plus quasi dicat si possem ei auferre istud in eo non instituerem ipsum. in toto residuo filiũ secũdogenitum instituit. mortuo testatore filius secũdogenitus adiuit hereditatez iste primo natus venit ad fratrem suum: z allocutus est ei in hunc modum. s̃m consuetudinẽ gallicanaz deberem habere totum: sed factum est contra. sz q̃ frater meus es da mihi quartam quam debeo habere. dicit iste non es tu ibi. quia non dabo tibi aliquid. dixit iste frater primonatus. ergo vis mihi immutari. dixit iste: nõ habebis in perpetuum nisi per vi3 qui

non timeo nisi per punctum rõnis. vnde filius primo natus cepit petere quartam pet. hř. vel actione ex testõ. vel condiť. ex. l. ista. frater recipit libellũ ⁊ litem ꝯtestatus est: ⁊ omnes malitias ⁊ cauillationes quas potuit inuenire vsqꝫ ad sniaꝫ inuenit. Modo queriť: quã penam debet sustinere? Rñdeť ꝙ auaritia eius legittimis ictibus feriať: qꝛ iudex ꝯdẽnabit in tantũdem ⁊ sic habebit duas quartas. In secunda parte dicit si mulier ex marito suo pregnans erat. ⁊ mulier illa habebat odio maritũ suum. dixit mulier: quid faciam: curabo parere abortum? certe nõ: qꝛ esset malũ anime mee. instituaꝫ filium heredem? certe nõ: qꝛ pater haberet. vnde dixit ipsa: instituam extraneũ ⁊ preteribo ventrẽ ⁊ inserã causam preteritionis. vnde dixit ita. instituo mihi talem heredeꝫ. filium meum non instituo: nec pretereo propter odium patris sui: nunqd licet ei hoc facere? Respondeť ꝙ nõ: sed debebit filiuꝫ instituere sub ꝯditione emãcipationis. ⁊ ita erit cõsultũ mulieri ⁊ ei. Tex. libero. i. filio. qꝛ istõ raro inuenietis in singulari: vt. ff. de ver. sig. l. nõ est. Tex. minusculã. i. quartã debitam iure nature que hodie est tertia: vt in auč. nouissima. vel põt dici ꝙ istud est aditũ a cõpositoribus noui iuris habito respectu ad ius nouissimũ. Tex. producẽdis. ⁊ hucusqꝫ durat prima pars huius. l. ⁊ in ista prima parte no. vnum qõ vix alibi inuenietis. ħ est regula. mora que fit in re cõmuni punit morosuꝫ: vel in vsuris: vel in fructibus: vel in periculo rei: vt. s. in quibus cau. in inte. resti. nõ est ne. l. in minoruꝫ persona dixi. sed ħ est speciale vt mora que fit in re cõmuni ꝙ puniat morosum in tantũdem. videť etiã ħ reperiri in alio casu alibi: vt si ꝯductor distulit reddere rem locataꝫ vsqꝫ ad sniam: vt. j. loca. ⁊ cõ. l. ꝯductores. Iteꝫ ꝯuẽtus redhibitoria si differt soluere condẽnať in tantũdem: vt. ff. de edi. edic. l. redhibitoria. ¶ Or segnori quoddã contra. ꝙ hic signať ita breuiter soluo. regulariter si heres patris nõ implet volũtatem defuncti priuať cõmõ hereditatis: vt. j. de fideicõ. l. qm̃. in fine. sed ħ spãle est. vñ pena ista spãlis non trahiť ad aliaꝫ generalẽ. qꝛ semp generi per spẽm derogať: vt. ff. de reg. iu. l. semper. ⁊ illa generalis nõ respicit istam spãlem: qꝛ pena generalis non trahiť ad spãlem: vt. ff. de penis. l. scio. Tex. legis ⁊c. Incipit scđa pars huius. l. Tex. infantẽ. sub natuꝫ vel nascituꝝ. Tex. vocari. qꝛ infans vel nasciturus non põt cõmittere cãm ingratitudinis. Tex. ꝑgraueť. ⁊ ita filius nõ dꝫ portare iniqtateꝫ pr̃is: vt. ff. de decur. l. ij. §. j. ⁊. j. de penis l. sancimus. sed ħ fallit in crimine lese maiestatis: vt. j. ad. l. iul. maie. l. quisquis. Tex. fallere. vt. s. e. l. filijs. ⁊. j. de insti. ⁊ substi. sub condi. factis. si mater. Tex. exterminari. ⁊ ita not. qui portať in ventre: vel infans est non põt ꝓteriri vt hic ⁊. j. de libe. prete. vel exhere. l. vlti. §. vlti.

Si quis filiuꝫ. Lex ista sicut ⁊ quattuor precedentes est noua. l. iusti. ⁊ ponit casum taleꝫ. paterfa. filiũ suum exquo habebat nepotem exheredauit: ⁊ extraneũ instituit. decessit paterfa. dũ heres deliberaret vellet adire hereditatẽ vel nõ exheredatus decessit: qũo subueniеť nepoti? per. l. velleia. nõ: qꝛ illa habet locuꝫ cum filius decessit viuo auo ⁊ nepote. sed ħ filius decessit mortuo auo. per querelaꝫ inoffi. testa. nõ: qꝛ pater suus querelã non preparauerat vel mouerat: qd ergo dicemus? Rñdet iusti. ꝙ si parenti istius nepotis nihil fuit relictũ querela transmittiť ad istum: qꝛ ad suum heredẽ transit ẽt non cõminata vel ꝑparata: nisi pr̃ renũciauerit querele vel nõ egerit. j. qnquẽniũ a die adite hẽ. sed si pr̃ reliqt quicqꝫ: sicut pr̃ istius nepotis poterat agere ad supplementũ: ita eius heres. Tex. ꝯstituit. vel pro saltim. ⁊ ex ista lr̃a colligiť qõdam ar. ꝙ qui agit querela agit petihere. sed nõ est veruꝫ vt plene dixi. s. e. l. j. Tex. velle. ħ est rõ qꝛ nepos succedit in locuꝫ filij: cũ filius decedit viuo auo ⁊ nepote: vt. ff. de li. ⁊ postbu. l. gallus. §. nũc de. l. velleia. at filius decessit mortuo auo ⁊ viuo nepote. Tex. ꝑponere. ⁊ ita est ħ speciale ꝙ querela etiaꝫ nõ cõminata vel ꝑparata trãsmittiť ad suum heredẽ: vt dixi. s. e. l. si pr̃. Tex. ꝯstitutionem. loquiť de illa. s. e. l. omnimõ. Tex. hereditatẽ. naꝫ qꝛ querela est odiosa perdiť qnquẽnio si fuit in mora. secus si nõ fuit in mora: vt dixi. s. e. l. contra maiores.

Si quando. Lex ista similiter noua. l. ẽ iusti. ⁊ ista l. continet in se tres partes principales. in prima parte poniť talis casus. quidam qui alr̃s testari nõ poterat impetrauit a principe liberaꝫ testamẽti factionẽ. imperator ei cõcessit. iste vult testari inofficiose. nunqd ei licebit? certe nõ. ⁊ si testeť inofficiose: eius testamẽtum poterit impugnari per querelaꝫ. nam cuꝫ imperator cõcedit alicui liberã testamẽti factionẽ verisimile est ꝙ ꝯcedit ei testari officiose ⁊ nõ inofficiose: ⁊ solẽniter coram. vij. testibus: qꝛ nõ est verisimile ꝙ imperator solẽnitatem testamentoꝝ multis vigilijs excogitatam vnico verbo vellet tollere. Tex. eũ ti. i. tollere. ¶ Or segnori habetis hic vt dixi in casu. videbatur ꝯtra. qꝛ beneficia principũ: vt. ff. de cõsti. prin. l. beneficia. Sed respõdeo beneficia principũ sunt largissime interpretãda: si ex illa interpretatione nõ nascanť iniurie. ne inde iniurie nascanť ⁊c. vt. j. vñ vi. l. meminerint. Sed quis est iste qui impetrat liberam testamẽti factionẽ? Certe ille qui nõ potest testari. vt filiusfa. vt. ff. de mor. cã. do. l. ita is. §. j. ⁊. j. de tes. l. seniũ. ⁊ iste si petat a principe vt possit testari debet testari officiose non inofficiose. Sed a prin. l. opponiť ⁊ vr̃ ꝙ si aliqs impetrat a principe liberaꝫ testamẽti factionẽ ꝙ possit inofficiose seu iniuste testari: qꝛ si libertus impetrat a principe vt possit testari: põt adimere legittimã suaꝫ patrono: vt. ff. de bonis lib. l. etiam. §. j. Ad qõ vos dicetis ibi libertus impetrauit liberã testamenti factioneꝫ ꝙ nõ seruaret legittimam portionẽ patrono suo. nã libertus testari põt. vñ vt rescriptũ aliqd operetur põt patrono auferre legittimã. alr̃s cuꝫ libertus testari possit nihil operareť. qõ esse nõ debet: vt. ff. ad mu. l. j. in fi. ꝫ in prin. huius. l. impetrauit rescriptũ vt possit testari filiusfa. qui alr̃s testari non posset: vt. s. dixi. vel dicatis. qõ ibi diciť: ħ corrigitur. ¶ Sed denuo videtur qui impetrat a principe ꝙ possit testari videť ꝙ possit testari minus solẽniter. vnde videtur contra. ff. de iniusto ⁊ irri. te. l. siquis ex. §. sed ⁊ qs Ad qõ potest dici sic. aut ille qui impetrauit erat paganus qui non habet testamẽti factionẽ: ⁊ tunc vult impetrare qõ possit testari iure cõmuni: ⁊ impetrat ꝙ possit testari solemniter vt hic. aut erat miles qui põt testari iuř singulari: vt. ff. de testamento. mi. l. ex militari. §. sed vtrum. ⁊ iste si impetrat vt testetur cuꝫ condẽnatus esset de aliquo crimine iure cõmuni põt testari solẽniter: ⁊ non solẽniter. i. iure singulari ⁊ cõmuni: vt. j. de te. mi. l. miles. ¶ Sed denuo vr̃ ꝙ si aliqs impetrat a ꝑrono liberaꝫ testamẽti factionẽ ꝙ nõ valeat impetratio ẽt vt iure cõi testeť: vt. ff. de bonis lib. l. paulus. rñ. §. patroni. Ad qõ põt dici. aut libertus impetrat a patrono liberam testamẽti factionẽ. quo casu ꝫm iura antiqua nõ valꝫ. vt in. l. cõtra. sed hodie secus: vt. j. de bonis lib. l. vlti. secus autem si impetretur a principe: qꝛ tũc tenet impetratio vt ħ. vel dicatis in. l. cõtra. non erat impetrata libera testamẽti factio sed dixerat testator. sciant omnes libertuꝫ meum testari posse. ⁊ sic nil de illa ad hanc. Odo.

Illud etiam. Hic incipit scđa pars huius. l. ⁊ in ista scđa parte poniť talis casus. tota die dicebat ita pater filio. fili mi nolo esse discordiam inter te ⁊ fratres tuos. non intendo te heredem instituere. sed accipias tales res. ⁊ facies mihi pactũ ꝙ non venies contra testamentũ meum. dicebat iste filius. nulla rõne ħ faciam. tandem tantum institit pater erga filium: ꝙ filius fecit ei pactum ꝙ nõ veniret ꝯtra testm̃ suum: ⁊ ꝙ heredibꝰ suis nullam moueret qõnem. postea pater alio instituto herede ⁊ isto filio exheredato decessit pater. iste agit querela in offi. testa. contra testa. patris: nunquid poterit mouere querelam? Rñdeo veteri iuř expulso ꝙ sic. nec tale pactũ valuit qꝛ fuit de fu. suc. nec iste filius post mortẽ pr̃is sicut hẽs pr̃is sup hẽditate trãsegisset. Tex. quatenus. put. sic. ff. ꝙ metus cã. l. si cũ ex. §. quatenus. ¶ Or segnori ad. §. istum opponiť ⁊ vr̃. ꝙ si pater dedit filio certas res ⁊ pactus est cũ eo ꝙ nõ veniret ꝯtra testm̃ eius: videť ꝙ ħ filius mortuo patre non possit impugnare testm̃ per querelã inoffi. tes. qꝛ aut ꝙ dedit pater facit quartã: ⁊ tũc non põt agere querela: vt. ff. e. l. pap. §. quarta. si autem qõ dedit facit minus quarta agit ad supplementum

plementum non q̃rela.vt.s̃.e.l.omnimodo.⁊.s̃.l.proxi.vñ male dicit.§.iste ꝙ filius agit de inofficioso. Respondeo dupliciter.⁊ vno modo sic.ex vi pacti filius nõ repellitur ab impugnatione testamenti vt hic.cum sit pactũ de futura successione qđ non valet: siue fiat vt succedatur siue vt non succedatur vt hic.⁊.j.de colla.l.pactum.⁊.ff.de pac.do.l.hereditas.⁊.s̃.de pac.l.pactum qđ dotali.⁊.l.de q̃one. Item non valet vt repudiatio: quia hereditas viuentis repudiari non potest: vt.ff.de acquirẽ.here.l.si superstitis.repellitur tamen si habet quartam.vel agit ad supplementum: vt in preal.l.j.Uel potest dici scđo modo si pr̃ reliquit filio legittimam in testõ: vel vnus repellitur a querela inoffi.te.vt in.l.cõtra. sed si non reliquit ei in testamẽto: sꝫ inter viuos: ⁊ facit ei pactum qđ est cõtra bonos mores nõ valꝫ ẽt si iuret: q2 fit ꝯ.l. vnde quicquid se.ob.id.⁊c̃.vt.s̃.de leg.⁊ con.l.nõ dubium. ¶ Sed denuo instatur ⁊ vr̃ ꝙ tale pactum valeat. vñ vr̃ ꝯ ff.siquis a pa.fuerit ma.l.j.§.si parens.Ad qđ põt dici duobus modis.hic loquimur cũ filius paciscitur cũ patre v t ei non succedat.sed in.l.contra. loquitur cũ pater paciscitur cum filio vt ei succedat: vñ valet.⁊ est rõ q2 iure nature debetur successio parentum liberis.sed successio liberorum debetur parentibus turbato ordine mortalitatis: vt.ff.e.l. nam si parentibus.⁊.ff.de mi.l.scripti heredes.vel põt dici in.l.contra.parens accepit aliquid a filio pro filio emancipando.vnde in hoc deliquit ⁊ rõne delicti repellitur a querela.vel ibi pater emancipauit filium non ꝯtracta fiducia.sꝫ hodie semper vr̃ sibi iura legittima reseruare: q2 semꝑ vr̃ ꝯtracta fiducia emancipari: vt insti.de leg.agno.suc.in fi.

Et generaliter. Hic incipit tertia ⁊ vltia pars huius.l.⁊ in ista tertia parte dicitur.si pater reliquit filio minus legittima portione: vel donauit ei causa mortis vel inter viuos sub hac condit̃.vt illud donat̃.in quartam computaret.sed ħ filius mortuo patre agnouit iudicium patris simpliciter confitendo ab heredibus se accepisse ei qđ relictum est computetur: vt.s̃.e.l.quoniam nouella. Unde not.ꝙ donatio facta inter viuos non computatur in quartam debitam iure nature: nisi ħ specialiter in ipsa donatione dicatur vt hic.⁊.j. de colla.l.illud.in fine.⁊ de hoc no.in auctẽ.ex testamento. que est in eodem titulo. Tex. repleri.quia ad supplementum poterit agere vt.s̃.eo.l. omnimodo.⁊.j.e.l.proxi. Tex. suꝫ in apocha.q2 apocha.est de receptis: vt.j.de fide instrumẽ.l.plures apochis.¶ Or segnori dominus Azo format hic vnam questionem ⁊ videtur dubitare determinare hanc questionem: sed in allegando pro ⁊ contra est copiosus. ⁊ hec questio est scripta in questionibus domini Pi. licet nõ ad plenum ibi decisa sit.⁊ formatur ħ questio in ascendentibus non in descendentibus. q2 communiter descendentes gaudent de morte ascendentiuꝫ: sed non econtra.tamen potest formari cõmuniter: ⁊ est questio talis.filius dum esset in extremis constitutus. ⁊ intelligatis de filio qui potest testari q2 erat sui iur̃.vocauit patrem ⁊ matreꝫ ⁊ vocauit notariũ ⁊ testes: ⁊ dixit patri ⁊ matri volo testari. ⁊ dixit tabellioni: scribe ꝙ patrem ⁊ matrem mihi instituo heredes: vel patreꝫ tantum cum non habebat matrem: vel matrem tantum cum non habebat patrẽ.non est vis. Dixerunt pater ⁊ mater cõcorditer nolumus esse tui heredes. q2 si tu morieris incontinenti post triduum moriemur.iste filius cepit flere.volo ꝙ sitis mei heredes.scias ꝙ non erimus.vnde iste filius instituit sibi extraneum heredem: ⁊ ita patrem ⁊ matrem preterijt.mortuo isto filio extraneus institutus adijt hereditatem eius.adita hereditate veniunt pater ⁊ mater ⁊ dicunt se preteritos ⁊ impugnant tantum testamentuꝫ ⁊ ƀm hec tempora per querelam: vt institu. de exhere. libe. in fi.vel ƀm iura. auc̃.ipso iure nullum dicunt testamentum: vt.j.de libe.p̃te. vel exhere.auc̃.ex causa.dicit heres extraneus: istud videtur mihi mirum quomodo vos agitis querela cum vos noluistis esse eius heredes. Modo queritur nunquid possit conqueri de inoffi.testa. Certe in q̃one ista videtur ꝙ tale testm̃ non valeat: ⁊ ꝙ pater ⁊ mater possint conqueri de inoffi.test. ⁊ tali ar.vij.sunt cause quibus parentes repelluntur a querela ⁊ impune possunt exheredari: vt in auc̃. vt cum de app. co.§.⁊ ħ quideꝫ.⁊ istud ꝙ pater ⁊ mater dicãt nolumus institui non est de causis legibus approbatis.ergo nõ valꝫ testamẽtum: ⁊ põt agi querela.similis modus est argumentandi in.l.certi sunt modi in quibus tollit̃ obligatio. tẽpus nõ est de illis modis. ergo tempore non tollitur obligatio. vt ff.de act.⁊ obli.l.obligationum fere.§.placet.sicut al's dicimus.vt.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.l.patre furioso. Itẽ esto ꝙ dicat pater nolo institui: non ex ħ videtur repudiare succes.filij.q2 si filius dicit nolo adire: non videtur repudiare.vt.ff.ad tertul.l.filij.§.j. Preterea dic mihi.verba ista nolo institui.aut preiudicabunt patri vt pactum qđ esse nõ potest: q2 est de futura successione: vnde non valet. vt.s̃.proxi. §.dixi. aut est repudiatio qđ esse non potest: q2 viuentis hereditas non dꝫ posse repudiari: vt.ff.de acqui. heredi.l.qui superstitis.preterea parẽtes vocantur ad querelam si nõ habẽt quartaꝫ quã ħ non habẽt.igitur vocari debẽt. vt.ff.e.l.j. Econtra videtur ꝙ non possit moueri querela inoffic.tes.q2 istud tes.non fuit inofficiosum immo officiosum: q2 filius volebat eos instituere: ⁊ ipsi nolerunt institui: vñ debẽt haberi pro institutis: q2 quotiens ⁊c̃.ff.de reg.iur.l.iure receptum est.vt.ff.de condi.⁊ demon.l.iur̃ ciuili.⁊ aliqua valẽt cõsensu partium: q̃ al's non valerẽt: vt.ff.de fer̃.l.j.vñ ħ voluntate patris ⁊ matris potuit alium instituere: q2 bñficium inuito non cõfertur.vt.ff.de reg.iur.l.inuito. Item bono.pos. non cõfertur inuito: vt.ff.de bonorum pos.l.iij.§.inuito.preterea hoc pater vel mater noluit institui. vnde volẽti dolus nõ infertur.vt.j.de transac.l.cum donationis. Item sufficit semel noluisse.vñ non põt amplius velle. vt.j.de con.inser. l.vl.preterea agnouit iudicium defuncti. vñ repellit̃ a querela: vt.s̃.e.l.parẽtibus.⁊.ff.e.l.vlt. Itẽ spes future actiõis potest pacto remitti.vt.j.de donat.l.spem future act̃. ¶ Or segnori sicut dixi dominus Azo in hac questiõe fuit copiosus in allegando. sed non bñ determinat nec videtur colligi quid sentiat.sꝫ ista questio videtur ita determinari cuꝫ filius vult instituere parẽtes: ⁊ ipsi dicunt ꝙ nolunt institui: aut procedit ex iniquitate: aut ex bona voluntate.dicitur ꝑcedere ex iniquitate dũ dicit filius te patrẽ ⁊ matrẽ volo instituere heredes.⁊ volo tali tantũ relinquere ⁊ tali tãtum.dicunt ipsi nolumus esse hr̃des tui.⁊ volumus succedere tibi ab intestato ⁊ volumus ꝙ nulli dimittas aliquid.⁊ ħ est cõmune in liberis q2 nolũt ꝙ parẽtes testentur.ħ casu si filius instituit extraneum ⁊ patrẽ ⁊ matrem preterijt: non possunt conqueri de inoffi.tes.q2 sunt indigni de eius hr̃dit. q2 prohibẽt eum testari.vt.s̃.e.l.testamẽti.⁊.ff.siqs aliquẽ te.ꝓhi.l. j.⁊.j.l.siquis aliqueꝫ te.prohi.l.ij.⁊ in auc̃.vt cum.de ap.co. §.⁊ ħ quideꝫ.Et si obijciatur quomodo est.si autẽ non procedat ħ ex fonte iniqtatis sꝫ ex aliqua affectiõe vl' ex nimia tristitia.ex affectiõe procedit.dicũt pr̃ ⁊ mater nolumus a te aliqd immo disponas cũ dño ad sensum tuũ.ex tristitia ꝓcedit ħ.dicunt pr̃ ⁊ mater filio nolumus eẽ tui hr̃des q2 si morieris statiꝫ.j.triduũ moriemur.ħ bñ vocãtur ad q̃relã pater ⁊ mater.ar.ff.ad tertul.l.filij.§.j.⁊ q2 nõ hꝫ vim pacti vel repudiationis.Et dictũ ẽ.si obijciat̃ q̃o est inofficiosum cum voluntate sua fuerint exheredati vel ꝑteriti? Rñdeo est inofficiosum re ⁊ euentu ⁊ fine consilio.vt.j.ti.j.l.j.

Scimus. Lex ista aliq̃ntulũ lõga est q̃ntuꝫ ad verba tamẽ eius snĩa satis ẽ breuis.⁊ ħ.l.diuidit̃ i tres partes principaliter.⁊ in prima parte dicit iustiñ.nos scimus fecisse q̃dam constitutionem qua cauetur si ꝑsone que vocantur ad q̃relam: si minus quarta est eis relictuꝫ ꝙ agant ad suplemẽtum: etiam si non sit adiectum ꝙ agant ad supplemẽtum.Ex ista constitutione descẽdit talis questio.pater dedit filio rem aliquam que facit quartam vel inter viuos vel mortis causa vl' testamẽto. si res illa in totum vel pro parte euicta est q̃o subuenietur filio? Rñdet imperator.si euincitur in totum vel pro parte heres dꝫ supplere. vel etiam legata diminuuntur ꝑ fal.⁊ si al's locus essꝫ falcidie ⁊ heres possꝫ defalcare non defalcabit de isto qđ dabit pro quarta.⁊ supplet heres ex substantia testatoris non ex his que extrinsecus acquisiuit institutus: puta ex institutione vel iur̃ ac-

crescendi. In secunda parte dicitur. si pater instituit extra-
neum ⁊ rogat eum post mortem suam filio suo restituere: vel
post certũ tempus. quid faciet filius medio tẽpore cũ quar-
tam non habeat: ⁊ superiores ꝯstitutiones velint ꝙ habeat
quartam sine omni mora? Ad qđ rñdet imperator ꝙ statim
quartam accipiat: adueniẽte tempore restituet residuũ. In
tertia parte dicit querelã inofficiosi testa. non perpetuã: sed
quinquẽnio tolli. ⁊ incipiet currere istud quinquẽniũ ex die
adite heredit. ẜm vlpiani sentẽtiam: reprobata sententia he-
rennij modestini qui dicebat ꝙ incipit currere a die mortis.
¶ Sed quid si heres institutus differt adire? Ad qđ rñdet
imperator si est in loco vbi est hereditas. infra sex mẽses de-
bet adire vel repudiare. Si aũt est absens tunc infra annũ
debet adire vel repudiare: computandum a die mortis te-
statoris. ⁊ si infra annum: post annum cogi potest adire vel
repudiare iudicis officio. ⁊ si medio tempore filius decedat
querela non cõminata ad suam posteritatem transmittit non
ad extraneos heredes. Tex. fuisse prolatam. vt. s. e. l. omni-
modo. ⁊. s. l. proxi. Tex. viri boni arbitratu. i. arbitrio iudi-
cis. q: dicitur bonus vir: vt. ff. de verbo. obli. l. continuus. §.
tamen ista. Tex. siquis. s. filius exheredatus vel preteritus.
Tex. constitutione. s. premissa. Tex. pars legittima. i. quarta
debita iure nature. Tex. legata. sub. relicta alicui: vt pro q̃r-
ta haberet. Tex. amittat. sub. per querelam inofficiosi. q: ali-
quando per nimiam affectionẽ lucrandi verum debit. vt. ff.
de plus peti. l. j. Tex. scimus. incipit determinare. Tex. vi-
cium. sub. qđ emergeret si non suppleret quartã filio. Tex.
nulla falcidia interueniente. imo cessante. Tex. inferri. vt. s.
e. l. quoniam in prioribus. Tex. vel ex substitutione. modo
exemplificat. Tex. accrescendi. vt. ff. de vsufru. acc. l. j. Tex.
aduenticio. i. aliunde aduenienti. vt. j. de bonis que libe. l.
cum oportet. Tex. fieri. ⁊ hucusq: durat prima pars huius
l. ⁊ statim volo eam explicare. ⁊ sicut dixi. l. ista aliquãtulum
est longa ⁊c. ⁊ dixi in casu. vnde in ista prima parte not. sicut
liberi detrahunt quartam de rebus principalibus: vt. j. ad
trebel. l. iubemus. ita in quarta debita iure nature vt hic.
¶ Sed ad hoc qđ hic dicitur oppo. vos habetis hic si res
datur pro quarta filio ⁊ euincitur: ꝙ heres tenetur de euic.
sed. l. videtur contra. ff. de le. ij. l. cũ pater. §. euictus. Ad so.
cuius cõtra. potest dici duobus modis. aliud est cum legat
fratri a fratre. q: frater non agit de euictione contra fratrem
propter discordiã tollendã inter fratres que ⁊c. vt. j. de bo.
que li. l. cum oportet. ⁊ in. l. cõtra. Aliud est cum legatur vel
relinquitur filio ab extraneo herede vt hic. Uel dicatis pla-
nius. refert aut pater legat filio pro quarta: aut non legat fi-
lio vt habeat pro quarta: imo legat filio vt. s. quartam hẽat.
Si pater legat filio rem pro quarta cũ sit es alienum ꝙ de-
betur ei a patre: vt. ff. ea. l. pap. §. pe. si euincit illa res agit fi-
lius de euict. vt hic. si autẽ pater non legat filio pro quarta
immo vt supra quartã habeat nõ agit de euictione: vt in. l. cõ-
tra. ⁊ h est ideo q: non est par ratio ⁊c. vt. j. de codicil. l. vlti.
¶ Sed denuo vi. l. cõtra. q: si a patrono euincit quarta quã
habuit in bonis liberti nõ habet regressum de euict. contra
heredes liberti: vt. ff. de bo. libe. l. si vero. §. si patronus. Ad
qđ potest dici. non ita debetur quarta in bonis liberti: sicut
liberis in bonis parentũ. q: liberis datur iure nature: ⁊ iõ
agunt de euictione vt hic. sed quarta patroni licet debeatur
vt es alienũ: vt. ff. de dona. l. si patronus. non tamen debetur
patrono iure nature. ⁊ ideo nõ agunt de euictione. q: olim
plus iuris habebant parentes in liberis q̃ patroni in liber-
tis: vt. j. de pa. po. l. vlti. ⁊ arg. ff. siquis a pa. fue. ma. l. ij. Tex.
cum autem. Incipit secunda pars huius. l. Tex. filio suo. s.
exheredato. Tex. cum moriat. s. heres. Tex. cõstitutio. s. e. l.
qm̃ in prioribus. Tex. sentiet. q: hẽbit modico tpe: ⁊ postea
restituet deducta trebel. ⁊ hucusq: durat scđa pars huius
legis. ⁊ ex ista secũda parte quidã colligunt asininum argu.
colligunt enim h ꝙ due quarte detrahuntur debita iur na-
ture ⁊ trebel. sed ista recollectio fructuum nõ est recta: q: h
est casus vt dixi. vnde non est h ar. ꝙ due quarte detrahant.
q: quando loquimur ꝙ due quarte detrahuntur loquimur
cum filius instituitur ⁊ rogatur restituere. sed h non est ita.
Tex. illud ⁊c. hic incipit tertia ⁊ vltima pars huius. l. Tex.
tempora. s. quinquẽnij. Tex. statuta. ad ꝓponendam quere-
lam. nam licet sit beneficium iuris ciuilis: ⁊ ita deberet esse
perpetua vt insti. de perpe. ⁊ tempora. act. in princ. tamen q:
impugnat voluntatẽ defuncti restringit: vnde est quinquẽ-
nalis: vt. s. e. l. siquis filium. ⁊ nõ datur si aliud auxiliũ locũ
habz. vt insti. e. ti. §. tãdiu. sed quando incipiet currere istud
quinquẽnium. j. dicit. Tex. ibi dabat: vt. ff. e. l. pap. §. si con-
ditioni. Tex. presto est. i. vbi hereditas est in eadẽ ꝓuincia.
Unde no. presens est qui ẽ in eadẽ ꝓuincia: vt. j. de long.
temp. ꝓscrip. l. fi. Tex. degat. q: filius exheredatus est in vna
prouincia: heres in alia. Tex. admittit. i. adijt. vnde habetis
hic si heres est ꝓsens vbi est hẽditas. j. vj. menses debet adi-
re. al's. j. annum. simile quasi. j. de iur deli be. l. vlti. §. sinautẽ.
Sed hic instat. heres habz istud tẽpus de quo hic dr. sed. l.
videt statuere tẽpus trium mensium: vt. j. de iur delib. l. sci-
mus. §. cum aũt. quare vos dicetis ꝙ h loqmur de alia ma-
teria. s. cũ heres differt adire in fraudẽ filij exheredati. l. illa
contra loquit in herede. qui aut est certus hereditatẽ esse lu-
crosam ⁊ tunc statim adeat. aut est certus eam esse dãnosã:
⁊ tunc statim repudiat. vbi aũt dubitat: adeat cum beneficio
inuentarij. Tex. cõpelli h facere. i. adire. Unde no. hic duo
no. primo no. hanc esse regulam. heres põt sponte adire sed
non cogitur. q: sicut volũtatis est emere ita adire: vt. j. de iur
deli. l. nec emere. fallit in duobus casibus. vnus casus est si
institutus rogatus est alij restituere: vt. ff. ad trebel. l. namq:.
§. j. ⁊. l. ille a quo. §. tempestiuũ. ⁊. l. q:. Item fallit in alio casu
cum sperat moueri querela contra inoffi. testa. vt h. ¶ Item
secũdo not. h dominus Pla. dicebat aditionẽ hẽditatis eẽ
annalem: vt. j. de iur deli. l. cũ antiquioribus. sed nos repu-
tamus eum male dixisse: q: regula est: ꝙ quãdo repudiauit:
potest adire. ergo quãdocũq:. vt. j. de iur delibe. l. curatoris.
Item pro nobis est h. l. q: hic cogitur heres adire post an-
num. nec ob. l. cum antiquioribus: q: ibi loquimur de anno
statuto ad deliberãdũ. poterit adire heres infra. vj. mẽses.
vel. j. annum. si sponte adiuit post annum planũ est. al's co-
gitur vt h. ⁊ interim dabitur cur. bonis. vt. ff. de cur. bo. da.
l. j. Tex. transmittet. s. ad suos liberos. Tex. faciet prepara-
tionem. i. si preparauerit eam ẜm antiqua iura. Unde not.
olim ante tempora iusti. filius non transmittebat querelam
non cõminatam nec ad liberos vel extraneos: vt. s. e. l. si pr
⁊. ff. e. l. posthumus in fi. sed hodie filius transmittit in suos
liberos vt h ⁊. s. e. l. siquis.

Cum antiquis.

Lex ista que est vltima hu-
ius tituli similiter est noua. l. iusti. ⁊ ista. l. lz
sit longa q̃tum ad litteram: certe q̃tum ad
sñiam satis est breuis. vñ dicit. certũ est no-
bis ꝙ milites sunt priuilegiati: vt eorũ testa-
menta per querelã nõ valeant impugnari. siue sunt patresfa.
siue filijsfa. possunt testari in castrẽsi ⁊ quasi. ⁊ ibi non timent
querelã inoffi. Nam triplex est peculiũ. est paganũ: castrẽse:
est ⁊ quasi castrense. paganũ peculium est qđ quis querit in
pago ⁊ in domo ⁊ istud paganũ peculiũ timet impugnatio-
nem per querelã. est ⁊ quasi castrense peculiũ: ⁊ in isto olim
fuerat indultũ certis vt testaret personis nõ militari modo
sed iure cõmuni: vt ꝯsulibus prefectis legionũ vel presidi-
bus prouinciarũ. sed de alijs personis quibus speciale pri-
uilegium non est indultũ vt testentur: vt sunt patroni causa-
rum ⁊ assessores. Unde dicit iustiñ. ꝙ ipsi qui habent quasi
castrense peculium possunt testari iure cõmuni in rebus sunt
quasi castrẽsis peculij tm̃. ⁊ sicut factũ testamentũ de quasi
castrensi peculio nõ timet querelã inoffi. testamẽti: ita testm̃
factũ de quasi castrẽsi peculio: q: patronus quartã in bonis
liberti non habet de eo qđ acquisiuit ex castrẽsi peculio vel
quasi. ⁊ hoc est verum cum fit testamentum a filiofami. sed si
filiusfa. incipit esse paterfami. desinit esse castrẽse ⁊ quasi pe-
culium: ⁊ efficitur paganũ: ⁊ in eo testatur inofficiose. Tex.
cum antiquis legibus. vt. s. e. l. de inofficioso. ⁊. ff. eo. l. papi.
§. siquis in militia. Tex. paganũ est. i. in pago siue domi que-
situm. Tex. appellat. sub. dum querit ex vera militia. sed ista
diuisio nõ videt bona: q: alia diuisio est. q: peculiũ aliud est
aduenticiũ: aliud ꝓfecticiũ: vt. j. de bo. que lib. l. cũ oportet
in prin.

in princ. Et ad istud dico dupliciter. ista. l. ponit diuisionem eorum peculiorum: in quibus filiusfa. testari potest: non illorum in qbus testari non pōt. vel possuʒ dicere ista tria peculia predicantur de aduēticio ⁊ profecticio nō pagano. nam aliud est peculium profecticiū: aliud aduēticiū nec profecticium. aduēticiū: aliud nec aduenticium nec profecticiuʒ: vt est paganum qd̄ stat in suo nomine. nam in profecticio non potest filiusfa. testari. vt. j. qui te. face. pos. l. pe. ⁊ vl. sed in pagano sic: vt hic. Tex. personis. sub. non sui iuris cōstitutis. Tex. ⁊ presidibus prouinciaruʒ. Et no. ꝙ. l. ista loquitur ꝫ antiqua tēpora ꝫm que cōsularis vel patricia dignitas non liberabat olim filiū a patria potestate: sed hodie secus: vt in auc. de digni. §. illū. quā habuistis. s̄. de epis. ⁊ cleri. in. l. sac. san. Tex. licito tamē modo. i. cōmuni iur̄. Tex. suo iur̄. i. militari. Tex. archiatris. quoqʒ. i. medicis. Tex. publica. Vn̄ no. ꝙ illud qd̄ assessores percipiūt de publico: est quasi castrense. vt. s̄. de asser. l. velut. idē videtur dicēdum in iudicibus pauperū in ciuitate ista: vt in eo possint testari. sed si recipiunt aliquid de priuato nō testanť in eo. immo dicūt quidam ꝙ nō effugit acqsitioneʒ paternā. sed male dicūt qꝛ nō effugit q̄ʒtum ad ꝓprietatē: vt. s̄. de aduo. diuer. iudi. l. fori. Tex. sanctionē. qꝛ istud peculiuʒ non ꝯferebať: vt institu. de suc. liber. §. sed nostra. Tex. possident. sub. vt in eo testentur quasi inofficiose. ¶ Or segnori circa. l. istam breuiter no. est peculium paganū: est castrēse ⁊ quasi castrense. Peculium paganum in eo qui est alieni iuris. est ꝓfecticiuʒ ⁊ aduenticium: qꝛ nō licet filio in eo testari: vt. ff. de dona. cā mor. l. tā is. §. j. sed in his qui sui iur̄ sunt: improprie dicitur peculiuʒ cuʒ liber homo non habeat peculiū: sicut nec seruus bona: vt. ff. de verb. sig. l. liber homo. ⁊ sic sumiť h̄. ⁊. ff. ad trebel. l. cogi. ⁊ in isto pagano nō est imutatū aliqd: vt. s̄. e. l. in princ. Est peculium castrense ꝙ queriť in castris. ⁊ in isto poterat olim qs testari iur̄ singulari coraʒ duobus testibus: vt. ff. de te. l. lutius. ⁊ q̄ʒtuʒ ad ius testādi nihil est imutatū: sed hodie poterūt testari inofficiose: vt. s̄. e. l. de inoffi. vel sicut in clericis celestis militie est immutatū: vt. s̄. de sacrosan. ec. l. cuʒ. ⁊ l. sacro. ⁊ in auc. ibi signata. multofortius in militibꝰ armate militie est. Quasi castrēse est qd̄ querunt filij ex publicis dignitatibus. ⁊ in istis licebat olim testari inofficiose vt hic. sʒ hodie lʒ testari iure cōi: ⁊ ita officiose per auc. ṗsbyteros. q̄ est signata. s̄. de epis. ⁊ cle. ⁊ hoc est verius. sed qdam dicunt ꝙ illa auc. loquiť tm̄ in pecul ijs clericoꝝ.

¶ De inofficiosis donationibus.

¶ Ista continuať ad superiora dupliciter vno modo sic. qꝛ querela inoffic. donationis est introducta ad similitudinem inoffi. tes. de qua. s̄. tit. proxi. habuistis. ⁊ ꝓbatur. j. e. l. j. ideo poniť rubrica ista. ¶ Vel pōt ꝯtinuari secūdo modo sic. qꝛ parentes faciebant inofficiosas donationes ⁊ eqtas suggerit eas reuocari: ideo poniť hec rubrica de inoffic. donationibus sub. reuocādis factis in fraudem liberoꝝ. Et dicitur inofficiosa donatio facta ꝯ officiū pietatis: vt sicut dr̄ inofficiosum testamentū: vt. ff. de inof. te. l. inofficiosum. vn̄ videamus de inofficiosis donationibus. s. reuocandis de quibus agitur. j. e. l. j. vel de nō reuocādis: de quibus agiť. j. l. ij. ⁊. l. si filius. ⁊ in q̄ʒtuʒ reuocādis: de qbus agiť. j. e. l. si totas. ⁊. j. q̄ʒtum tempus de quo agitur. j. e. l. vlti.

Si vt. Segnori. l. ista reputatur valde difficilis. ⁊ ideo dn̄s Azo commentauit eam in summa huius tit. in fi. licet satis diffuse. tamen si vos aduertatis casuʒ ⁊ summariā expositionē lr̄e. l. istam leuē inuenietis ⁊ non difficileʒ. ponetis ergo in. l. ista ita casum. duo fratres accesserūt ad principē ⁊ coraʒ eo sic proposuerūt. domine impator nos eramus quattuor fratres habebamus matrem cōem. mater nostra alios duos ex fratribus nostris diligebat. nos duos nō diligebat. cuʒ ipsa haberet. xij. in bonis: duobus fratribus quos diligebat. x. vncias pure ⁊ libere ⁊ simpliciter inter viuos donauit. ⁊ h̄ fecit vt nos fratres quos non diligebat defraudaret quarta debita iure nature, in illis duabus vncijs que remanserunt ⁊ nos cum eis vel sine eis equaliter instituit: ⁊ insuper illas duas vncias legatis ⁊ fideicōmissis exinaniuit. ⁊ si nobis potuisset facere deterius mater nostra fecisset. ⁊ h̄ fecit vt non intendamus querelam: qꝛ nos instituit. querimus a vobis qualiter sit nobis subueniendum? Ad qd̄ respondet imperator: si vt allegatis matrem vestram fere totam suā substantiam fratribus vestris vel alijs extraneis pure donauiť inter viuos: ⁊ vos in alijs duabus vncijs equaliter instituit heredes cū alijs duobus fratribus vl' sine eis: ⁊ illas duas vncias legatis ⁊ fideicōmissis exinaniuit: sicut si vobis nihil reliquisset possetis mouere querelā inof. test. sic ⁊ nunc vos intētatis querelaʒ inof. dona. que est introducta ad similitudinem querele inoffi. testa. vt habeatis quartam debitaʒ iure nature. Tex. si vt allegatis. vos duos fratres presentes in presentia imperatoris. Tex. inofficiosi. s. testamenti. Tex. pene. i. fere. Tex. in quosdam liberos. sub. ⁊ ita i duos alios liberos. Tex. exauxit. i. diminuit. ponamus i. x. vncijs. Tex. subueniri vobis. sub. per querelam inoffi. donat. Tex. vtpote quartam partem. sub. que debetur iure nature. Tex. desideratis. sub. ⁊ ideo agatis querela inofficiose donationis ad similitudinem querele inoffi. testa. vt habeatis quartam debitaʒ iure nature. ¶ Or segnori. l. ista reputatur valde difficilis. ⁊ iō dominus Azo ⁊c̄. vt dixi in casu. ⁊ ita habetis ꝙ querela inof. donationis est introducta ad similitudinem querele inof. te. sed ad. l. istam est insistenduʒ. ⁊ videtur ꝙ isti filij non possunt cōqueri de inof. donatione. ⁊ ꝙ non possint cōqueri videte. nam vt patet ex lr̄a ista: mater habebat quattuor liberos. qꝛ littera loquitur in plurali numero si vt allegatis ⁊ pluralis locutio. vt. ff. de testibus. l. vbi numerus. ⁊ pro h̄ etiam facit qd̄. j. dicit. ꝙ in alios liberos donationē cōtulit. vnde quarta olim erat quadrans: idest tres vncie: vt. s̄. ti. proxi. l. cum queritur. ⁊. l. parētibus. hodie est triēs. i. quattuor vncie. s̄. ti. proxi. vel semis ꝫm numerum liberorum. vt. s̄. ti. proxi. auc̄. nouissima. si mater instituit istos duos liberos in duabus vncijs: ⁊ quattuor erant filij habēt plus quarta debita iure nature. si ergo isti liberi habebant quartam vel plus: donatio non fuit inofficiosa. ergo cessat querela inofficiose donationis. Ad istud vos dicetis duobus modis sicut dixi in casu. ita dixit dominus Az. in summa. ⁊ satis ita potest dici h̄. mulier habebat in bonis. xij. vncias: qꝛ ois hereditas diuiditur in. xij. vncias: vt insti. de heredi. insti. §. hereditas. ista mulier. x. vncias pure ⁊ simpliciter inter viuos donauit duobus filijs dilectis. ⁊ hoc fecit vt defraudaret alios duos filios non dilectos. ⁊ sic remanserunt due vncie. istas duas vncias diuisit in. xij. vncijs. ⁊ de istis. xij. vncijs duas vncias eis reliquit ⁊ eas exinaniuit legatis ⁊ fideicō. ita ꝙ vix vna vncia remanebat. vnde qꝛ non habebant quartam debitam iure nature: sicut al's mouerent querelam inoffic. testa. sic ⁊ nunc mouent querelam inoffic. donationis. ⁊ pro h̄ facit. j. e. l. precibus. Vel dicatis secundo modo sic. mater ista habebat quattuor liberos ⁊ duos diligebat ⁊ duos alios odio habebat. postea in duabꝰ vncijs instituit filios dilectos ⁊ non dilectos. ⁊ ita q̄ʒtum ad oēs non remanebat legittima portio. nam cum isti filij iure veteri deberent habere quadrantem vel iure nouissimo trientē: vt in preal. l. cum queritur. ⁊. l. parentibus. ⁊ auc̄. nouissima. vnde cum non inueniebantur habere nisi sextantem: merito possunt intendere querelam inoffi. donationis. Sed secūdo instatur. si isti duo filij non dilecti erant instituti in illis duabus vncijs que remanserunt. aut iste due vncie faciebant quartam debitam iure nature aut minus quarta: ⁊ nullum est medium inter ista. si faciebant quartam debitaʒ iure nature non possunt conqueri de inoffi. tes. vel de inoffi. donatiōe. vt. ff. e. l. papi. §. siquis. ⁊. §. quarta. ⁊. j. e. l. cum donationis. ⁊. s̄. ti. proxi. l parentibus. si faciebant minus quarta agunt hodie ad supplemētum ⁊ non datur querela. vt. s̄. proxi. ti. l. omnimō. igiť cū habeat locū aliud auxiliū cessat querela. vt. j. l. proxi. Ad qd̄ respondeo vt dixit dominus Azo. iste due vncie faciebāt minus quarta: vt pʒ ex his que dicta sunt. Si dicas ergo agunt ad supplemētū. Rn̄deo hec. l. est antiqua. sʒ illud est verū iur̄ iustin̄. nam ante tempora iustin̄. non agebant filij ad supplemētum: sed querela inoffi. testa.

vt.ff.de inoffi.te.l.papi.§.sz ꝛ si conditio. similiter ꝛ h̄ si habebant minus quarta agebant querela inoffi.donationis:sz hodie agunt ad supplementuz:vt in palle.l. omnimodo.ꝛ.l. scimus.s̄.ti.proxi. ¶ Sed tertio instaꝛ ad.l. istam ꝛ vr̄ ꝙ si erant istituti in minus ꝙ̄ sit quarta debita iure nature:ꝛ erat exinanita legatis ꝛ fideicō.nōne poterit dici vt illud onus habeatur pro non adiecto? Certe sic:vt.s̄. ti.proxi.l. quoniā in prioribus.ꝛ.l.scimus. Respondeo ipsi olim ꝛ hodie habebant minus legittima portione. Et si dicis onus appositum pro nō apposito habeꝛ? Respondeo illud est verū iure nouissimo iustiñ.vt in palle.l.sz s̄m hec tpa secus erat h̄.ꝛ.ff. de inoffi.te.l.papi.§.quesita.sic ergo subueniet istis liberis hoc mō quatenus habēt quartā si molestanꝛ de legatis ꝛ fideicō.opponunt querelam inoffi.donationis in modū exceptionis.quatenus deest ad quartā vel olim agebāt querela: vel hodie ad supplementū.ꝛ est simile si filius instituiꝛ in minus quarta ꝛ ostendaꝛ relictis.si ꝯueniꝛ opponit excepꝛ.ꝛc. vt.ff.de inoffi.te.l.papi.§.si filius.ꝛ.ff.de pe.here.l.siquis liberis.vñ si daꝛ querela inoffi.testi.ꝛ hoc qꝛ cui damus acꝛ. multofortius excep.vt.ff.de superfi.l.j.§.j.ꝛ. ff.de regu.iur. l.mutus.§.cui damus. ¶ Or vltra ꝓcedamus ꝛ formemus aliquas questiones.ꝛ statim talē ponamus. pꝛ habebat vnū filium.filius iste non parebat patri.vnde tota die cogitabat pater qualiter vindicabo me de isto filio qui mihi non obtēperat.nolebat eum exheredare:quia ista non erat iusta causa exheredationis:vt probatur in auc.vt cum de ap.§. cās. vnde iste pater cogitauit talem malitiam.ꝛ statim inter viuos donauit vnam vnciam.alia die aliaz cras tertiam.quarto aliam:ꝛ sic de singulis.ita ꝙ in sua substantia remanserunt tres vncie.postea in extremis constitutus instituit sibi heredem filium suum ꝛ reliquit filio legatorū nomine duas vncias:ita ꝙ filius non inuenitur habere nisi vnam vnciaz quomodo subuenitur huic filio? vr̄ ꝙ nullo mō.ꝛ per querelam inoffi.donationis non:qꝛ donando nouē vncias:donatio non fuit inoffi.vt.j.e.l.si totas. ꝑ querelā ioffi.tes.non:qꝛ si iste filius habebat de tribus vncijs vnā: habet plus quarta debita iure nature. quomodo ergo prouidet imperator filio faciendo hunc ti. Ad qđ dixit Jo.ꝙ filius est destitutus hoc casu omni auxilio.ꝛ h̄ est casus in quo filius non est ingratus:ꝛ priuatur quarta debita iure nature.ꝛ ita Jo. legebat:ꝛ docebat in scholis suis. ꝛ Ni.furiosus cum eo ambulando vna die quesiuit a domino Jo.cur isto casu filius priuatur quarta debita iure nature? Ad qđ respondit Jo.ꝙ si pater proijcit in mari totam suam substantiam vel vendit omnia bona sua ꝛ pecuniam proijcit in mari vt defraudet eum legittima portione.certe hoc casu negari non potest qn eum possit defraudare si vult.ꝛ ita h̄ casu priuatur filius quarta debita iure nature.vel dicatis alter ꝛ melius. si pater habet.xij.vncias in substantia sua : ipse nouem donauit.aut donatio fuit inofficiosa.consilio ꝛ re:aut non fuit inoffi.consilio sed re.si fuit inoffi. consilio puta qꝛ pater mala intentione faciebat.s.vt filium defraudaret legittima portione statim facta donatione.quia quadrans est in bonis nō potest filius conqueri de inoffi.te.sed postꝙ̄ instituit filium in tribus vncijs ꝛ legata reliquit:ista legata fingunt donaꝛ. retro factam ꝛ inofficiosam esse:ꝛ reuocabitur vt filius habeat quartam debitam iure nature.ꝛ ad istud est inuenire simile.ecce testator legat vnum legatum postea aliud.ꝛ ad vltimum legatum facit locum esse falcidie : nec defalcatur tm̄ de vltimo imo de precedentibus:vt.ff.ad.l. fal.plautius.ꝛ.l. quātitate.in fi.ꝛ ita erit hoc casu.simile notamus alibi ꝙ vltimum tps est cā ꝙ non ledatur ex precedentibus.nonne si res mea vsucapitur in absentia vltimo momento quo pficiꝛ vsucapio lesus sum? non soluz restitutor ad vltimuz momētum.sed ad totum tps absentie:vt.ff.de mi.l.deniqz.§.scio.ꝛ no.s̄.de resti.mi.l. ꝙ tpe militie. Item si ego creditor dico auctoritate mea mihi ius:perdo ius crediti.si perderez ius crediti:ꝙ consistit in petendo.nihil perderem:sz perdo ius crediti primi:vt.ff.ꝙ me.cā.l.extat.ꝛ ita erit hoc casu. si aūt ab initio donatio non fuit inofficiosa consilio sed re tm̄ verbigratia.cum pater haberet vnum filium donauit.x. vel.xj. vncias:filium heredem instituit in vnam vnciam : h̄ potest agi querela inofficiose donationis:qꝛ censetur inofficiosa a die facte donationis.nō tamē viuo patre intentatur querela inoffi.dona.sz eo mortuo ēt si alius euētus nō eēt secutus ꝙ eēt exinanita legatis ꝛ fideicō. ¶ Sz denuo quero ponamus pꝛ habebat.xij.vncias in bonis ꝛ habebat vnicū filiuz vel plures qđ fecit ipe donauit alicui pure ꝛ inter viuos.vj. vncias:postea sequēti die.vj.vncie que remāserunt casmate perierūt.nunqđ erit locus querele inoffi.dona.qcqđ respōdeamus sequiꝛ in ꝯriū manifesta ꝯclusio.si dicimus ꝙ non cōmittimus in oibus.ll.huius ti.que dicūt eā dari cū donatio est inofficiosa.ꝑterea si dicimus nō dari querelā inueniꝛ filius priuari quarta debita iure nature qđ nō dz eē exquo non fuit ingratus:vt.ff.de inoffi.testamēto.l. papi.in fi.si aūt dicimus ꝙ detur querela inofficiose donationis:videtur ꝙ non debeat dari cum non fuit inofficiosa ab initio.preterea non dz alicui interdici administratio rei sue:vt.ff. de tu.da. ab his.l.j.§.scire.in fi.Sed in questione ista dicimus ꝙ nō datur querela.qꝛ nō fuit ab initio consilio inofficiosa: qꝛ nō est sequutum tale quid ꝑpter qđ appareat ꝙ pater voluissz filium priuare quarta debita iure nature.nec re fuit inofficiosa:qꝛ remansit in bonis plusꝙ̄ quarta.vñ qđ legittime factū est non debet ꝛc.vt.j.de admi.tu.l.sancimus.ꝛ.ff.de itinere actuqz pri.l.j.in fi.cum.l.se. ¶ Sz denuo quero. ponamus pꝛ habebat.xij.vncias in bonis.ꝛ habebat vnum filiuz.donauit alicui inter viuos.xj.vncias.facta ista donatione:dicit ipe fui fatuus opz me lucrari.vadit cuz ista vncia ꝛ ponit se ad ludum asardi.fortuna taxilloruz fuit:ꝙ fuit lucratus bis tm̄ ꝙ̄tum ante habebat.postea pater moritur. poterit ne filius conqueri de inoffi.dona. Similiter in qōne ista quicqđ dicatur sequitur in contrarium manifesta conclusio. si dicimus ꝙ sic:male dicimus:qꝛ hz plus quarta.vñ cessat querela inofficiose donationis:vt.j.e.l.si totas.ꝛ.l.si liqueat si dicimus ꝙ non:male dicimus:qꝛ ista donatio fuit ab initio inofficiosa.ꝛ qđ ab initio ꝛc.vt. ff. de reg. iur.l.qđ ab initio. preterea non inspicitur qđ a casu accidit:vt ar. ff.ad.l.fal.l.si heres institutus.in prin. Sed in qōne ista nos dicimus ꝙ in talibus est inspiciendum tps mortis.vnde si habet filius quartam debitam iure nature:tempore mortis : cessat querela inofficiose donationis.al's non.ꝛ ad hoc facit.s̄.ti.proxi.l.cum queritur.ꝛ.l.parentibus. ¶ Sed denuo quero cū donatio inofficiosa reuocatur:inꝙ̄tum reuocatur? Dicunt quidam in totum:vt.ff.de le.ij.l.titia.§. imperator.ꝛ.j.de reuocanda donatione.l.ij. Alij dicunt ꝙ reuocatur vsqz ad legittimam portionem regulariter:vt.j.e.l. si totas .ꝛ.j.ti.proxi.auc.vnde si parens.ꝛ in istam opinionem videtur Azo. declinare? Respondet ad.§.illum.imperator. ꝙ ibi dicitur ꝙ reuocatur dimidia donationis cum duo essent filij. quia intelligitur dimidia quadrantis : non totius donationis. Item nec ob.illa.l.si nunꝙ̄. nam in casu illius.l. reuocatur in totum illa donatio. Uel si placet vobis potestis dicere alijs duobus modis .aut donatio est inofficiosa consilio ꝛ re.quia pater facit donationez vt fraudet cum legittima portione ꝛ re:vt non remaneat quarta apud filium.hoc casu punitur pater quia reuocatur in totum donatio : vt.j.e.l.si liqueat.ꝛ.l.si mater tua.si aūt est inofficiosa donatio re:sed nō consilio:puta quia pater non intendebat filium defraudare quarta:sed tm̄ donauit ꝙ non est locus quarte:ꝛ tunc reuocatur quarta:vt.j.e.l.si totas.ꝛ in auc. vnde si parens. Uel potest dici secundo modo cum pater facit inofficiosam donationem:aut in vnum extraneum:aut vni ex liberis.si facit in extraneum reuocatur insolidu3:vt.j.de reuo.do.l.si vnꝙ̄. si autem facit vni ex liberis reuocatur vsqz ad quartam:vt j.e.l.si totas.ꝛ.s̄.ti.proxi.auc.vnde si parēs. ¶ Sed denuo quero quo iure reuocatur inofficiosa donatio? Dixit Jo.ꝛ ita scripsit.ff.de le.ij.l.titia seia.§.imperator.peti.here.ꝛ hoc nisus probare tali ratione.querela inoffi. dona.est introducta ad instar querele inoffi. te. vnde sicut heredatus habet peꝛ.heredi.vt.ff.de inoffi.te.l.titia.ita filius qui per inoffi.donationē priuatus est quarta debita iure nāe. Si obiciaꝛ ei: nonne iste donatarius habet ti.ꝛ peti. here.nō datur contra ti.possidentez.vt.j. de peti.heredi.l.cogi. Respondebat iste tit.pro non tit. habetur. vnde bene datur contra eum peti. here.

here. vt.ff.de peti.here.l.nec vllam.§.omnibus. sed certe hoc opi.non est bona.& quare nõ:audite.petitio here.non datur preteritis & exheredatis:nisi perlata querela:vt.s.titu. pxi. l.j.igitur agendũ ẽ primo hoc querela inofficiose donationis. perlata querela non videt de iuris subtilitate agi petitione heredi.si exheredando liberos meos institui te heredẽ: ego non transfero in te dominiũ rerum mearum ipsa institutione:imo me mortuo.si adis hereditatem sola aditione transit in te dominium:vt.ff.de aquir.pos.l.cum heres. sed perlata querela desinis ipso iure esse heres: vt.ff.de vulga. & pupil. la.sub.l.in substitutione.igitur agetur pet.here.contra te.sed si dono tibi inofficiose statim facta donatione transit dominiũ:vt.s.de pactis.l.traditionibus.sed perlata querela remanes dñs. vnde non remansit dominiũ hoc sicut in querela inoffi.te.& ideo pnũciata inofficiosa donatione: opus est qd reuocet a te vtili rei ven.& pro hoc facit.ff.de in inte.re.l.nõ videt.& est simile alibi:qr si libertus alienat in fraudẽ domini transit dñium:sed reuocatur pauliana.sed vbi alienat in fraudem.l.nõ transit dominiũ:vt.ff.de iurepat.l.si libertus. vel potest dici q reuocatur condic.ex.l.illa.siue auc.vnde si parens.que est.s.e.ti.proxi.signata.

Si pater. In.l.ista ponit talis casus. quedam mulier accessit ad principem & corã eo sic pposuit. dñe imperator pater meus habebat duos filios.s.me & fratrem meũ. inofficiosam donationem in fraudẽ contulit. cum haberet xij.vncias in bonis donauit ei.xj. & vnica vncia instituit me cum fratre meo.quero a vobis vtrũ possim mouere querelã inofficiose donationis cõtra fratrẽ meum? Ad qd respõdet imperator:o mulier timeo ne intelligas me. dixit mulier secure respondeatis:qr bene intelligã vos. vnde dixit imperator:aut frater tuus fuit in potestate & non valuit donatio: qr fuit in potestate.vñ si pater tuus decessit habes iudicium famil. her.s.qr omnia vident remansisse in bonis. per iudicium famil.hercis.assequeris quartã debitam iure nature:& hoc pertinet ad officiũ iudicis:qui de hoc cognoscet.si autẽ frater tuus erat emancipatus: ista donatio valuit ab initio. sed qr est inofficiosa:poteris agere querelã inofficiose donationis:vt quartã ibi debitam iure nature assequaris ad instar querele inofficiosi testamẽti.hoc dicit ista.l.si bene intelligatur.Tex.suum.sub.pene:vt.s.e.l.pxi.Tex.effudit.qualiter sorori donatarij subueniat ecce responsio.Tex.aut &c. prestet incolumẽ.& hoc si erat coherens in vna vncia: qr iudicium fami.her.datur inter coheredes:vt.ff.fami.her.l.j.&.ij. sed si nõ esset coheres diceremus q agatur querela inoffic. te.vt.s.de inoffi.te.l.cum querit. vel diceremus q agat act. in factũ:vel condic. ex.l.ista vt habeat quartã: vt.ff.de do.p̃le.l.ij.§.per contrariũ.Tex. iuxta cstitutiones.s.imperiales huius tractatus.Tex.impertinet.sub.dando tibi querelam inoffi.donat.& ea perlata ages peti.here.ad quartã: vt.j.e.l. si totas.¶ Or segnori circa.l.istã est insistẽdum.& statim no. hoc regulã.vos habetis hic in prin. huius.l.si pater donat filio in potestate existenti non valet donatio. & ad hoc facit.j.de dona.l.cũ de bonis.sic nec stipulatio facta inter prẽ & filiũ: vt insti.de inuti.stipu.§.ei qui. sic nec emptio:vt.ff.de cõtrahen. emp.l.ij.in prin.Sed hoc regula fallit in casibus. vnus casus est:si pr filiofami.eũti in castra donat arma & equos:vel si pr filio studenti donat libros legales:valet donatio: vt.j.fami. her.l.si filius.&.j.de castrẽ.pe.l.ij.li.xij.&.ff.fa.herci.l.qui pr. Item fallit in alio casu vbicũqz.l.cogit patrẽ donare filie:qr l.cogit patrẽ dotem dare pro filia:vel dat filio donat.pter nup.nam hoc casu valet donatio:qr onus pris est dotare filiam vel dare donat.pp nupt. pro filio:vt.j.de dotis pmis.l. fi.& sic intelligo.ff.fa.herc.l.põpo.philadelphus.&.ff.de ritu nup.l.qui liberos.&.ff.de colla.do.l.j.&.ij. &.ff.ad.l.fal.l.pr. &.ff.de mi.l.deniqz.§.scio.Item fallit cũ pater donat aliqd filio ob alimẽta.nam valet donatio:vt.j.de bo.que lib.l.cum oportet.§.cum aũt.qdam aũt dicũt q hec donatio ab initio non valet:sed morte cfirmat.¶ Sed hic statim qro.nunqd hodie pater põt donare filio? Dicũt qdã de plano q hodie idest postq̃ iustin.supuenit indistincte vz talis donatio.naz ista.l.nõ est iustin.sz olim ideo non valebat:qr aduentitium peculium erat incognitum.vnde quicquid querebat filius: erat aduentitium peculium.vnde olim cum pater donabat filio:videbatur sibi donare.qd ee non potest.sz hodie qcqd querit filius extra rez patris:querit sibi q̃tum ad proprietatem:patri q̃tum ad vsuf.vt.j.de bo.que libe.l.cum oportet.vñ videtur q valeat talis donatio q̃tum ad proprietatẽ. Itez pro se inducũt auc.expssaz que vi velle q teneat donatio facta filio q est in potestate si est immẽsa:al's non.vt.s.tit. proxi.auc.vnde si parẽs.¶ Or circa articulũ istuz potestis ita dicere:si vobis placet.olim ante tẽpora iustiniani si vxor.mea donabat filio cõi:qr querebat mihi proprietas & vsufr. prohibebant iste donationes.vt.ff.de dona.inter vi.& vxo.l. iij.sed cũ hodie proprietas qritur filio: & patri vsuf.vi q vacat.sz non vr innouatuz:q si ego pater dono filio ex bonis meis q valeat donatio.nec possumus dicere q istud sit aduenticiũ peculiũ.preterea ciuilis obligatio cõtrahit hodie inter me & euz:qr donator hodie obligatur donatario ex nudo pacto.vt.j.de dona.l.siquis ar.in fi.quomodo igitur ego pater obligabor filio cum inter patrem & filium &c.vt instit. de iuti.stip.§.ei qui in fi.& cum alius sit donãs & alius donatarius & eadẽ est persona patris & filij.vt.j.de impub.& ali. sub.l.vl.non ob.auc.vñ si parẽs.qr ipse filius erat emãcipatus.vel pro vt in matre loquit illa auc. planũ est. ¶ Or circa hanc.l.instatur.& circa qdlibet dictũ signatur cõtra.& statim hec.l.innuit in prin.si pater donat filio in potestate constituto nõ valet donatio.& ideo illa donatio venit in iudicio fami.hercis.cum alio filio propter hoc leso.qd est intelligẽduz si iste frater erat coheres eius.al's non vt dixi in expositione littere. Sed videtur q hec donatio nõ veniat in iudicio famil.hercis.qr videtur q lz non tenuit morte tamen sic confirmatur.vnde videtur contra.j.de dona.inter virum & vxorem.l.donationes.Ad qd potest dici dupliciter.donatio facta filio qui est in potestate:non valet.confirmat tamẽ morte quatenus non est inoffi.& nõ venit in iudicio famil.herci. sed donatio facta filio:qui est in potestate non confirmatur morte quatenus est inofficiosa.vnde venit in iudicio famil. hercis.vt frater propter hoc lesus habeat quartam incolumnẽ vel potest dici.qd dicit.l.illa verum est quo ad quid scilz vt fructus pceptos medio tpe non teneat restituere.vel si fecit rem deteriorẽ:non tenet de dãno dato. nam aliquis potest negligere rẽ suã.vt.ff.so.ma.l.si cõstante.§.maritus.sed non trahitur retro quin veniat in iudicio famil.hercis.vt hic. vel potest dici.si pater donat filio in potestate constituto vt extraneo vel vt bñmerito non valz ab initio sed morte confirmatur.sz si donat filio vt filio:non vz ab initio nec morte cõfirmatur vt hic.¶ Sed denuo instatur.si donatio morte cõfirmatur:ergo trahit retro ad tẽpus dona.qr.l.dicit.si donatio valet ab initio sz morte cõfirmat trahitur retro.vt.j.pal. l.j.de dona.inter virũ & vxo.l.donationes.vñ dominium intelligit ee filij.& iõ non venit in iudicio famil.hercis.vt.ff.famil.her.l.cetera.j.responso.quatenus est officiosa non cõfirmatur.al's sic vt hic.vl dicatis. donatio facta a pre vel aliud sic pseueratur vsqz ad tps mortis : retrotrahit quo ad quid: non quo ad omnia.quo ad hoc cõfirmat vt non teneat si fecisset rẽ deteriorẽ sed non quo ad omnia.i.q̃tum ad dominiũ qr non fingitur dominus ex die donationis.qr venit in iudicio famil.hercis.vt habetis hic.¶ Sed denuo videtur contra q in iudicio famil.herci. veniat quarta debita iur nature:idest dimidia.vt.j.de collatio.l.si donatione. Rñdeo q hoc dicitur q in iudicio famil.herci.venit quarta debita iur nature ibi dimidia.si habebit dimidiam habebit quartaz. & ita ista fm illam intelligitur. vel illa dz intelligi cum pater decessit intestatus.hoc aut dz intelligi cũ pater decessit testatus. Sed ad aliud qd dicit in fin.huius.l.q donatio facta a patre in filio emancipato tenuit:sed reuocatur vsqz ad quartã debitam iure nature:opponitur & videtur q dimidia reuocetur.vñ videt contra.ff.de le.ij.l.titia seia.§.imperator. Respondeo illud pro dimidia debita iur nature non pro dimidia omniũ bonorũ. sz hodie est triens.vt.s.titu.proxi.l.cum querit in auc. nouissima. & hoc reuocat pro dimidia.& de hoc plene dixi.s.l.proxi.vnde amplius hoc non tango.

Recibus. In .l. ista ponit᷑ talis casus. quidam habebat plures liberos: iste habebat eos odio vna die dixit. mirū erit si ego nesciam tantum sicut illi qui fecerunt leges. vnde quid fecit inter viuos donauit totam suam substantiā. ⁊ fecit testamentum. ⁊ filios suos instituit sibi heredes in aere vel in mari: vel in vias publicas. vel decessit intestatus. possunt ne conqueri de inofficiosis donationib⁹? Certe possunt. q᷑ ex quo habent inane nomen heredis: non vident᷑ esse heredes siue ex testamento siue ab intestato. nam cum eadē ratio est vtrobiqꝫ: ergo idē ius dꝫ statui. Tex. extendit᷑. vt si fecit immensam donationē ⁊ filij successerunt ab intestato. ꝙ detur eis querela inofficiose donationis. Unde no. similitudinē ⁊ dissimilitudinem inter querelam inofficiosi testamenti: ⁊ inter querelam inofficiose donationis. ⁊ dissimilitudo est in hoc: quia querela inoffi. test. datur ex testamento nō ab intestato vt. s. ti. proxi. l. vlti. sed querela inofficiose donationis datur ex testamento ⁊ ab intestato: vt hic. Item est dissimilitudo in alio. est similitudo i h̄: q᷑ vtraqꝫ quiquēnalis: vt. j. e. l. vlti. Item no. ꝙ sicut querela inofficio. donationis hꝫ locum ex tes. ita ab intesta. q᷑ vbi eadem est ratio eq̄tatis. idem ius dꝫ statui: vt. ff. ad. l. aquil. l. illud. ¶ Sed hic formo talem questionem ponamus. pater habꝫ plures filios. ⁊ vnum diligit: alios non. quid facit? filium quē diligit emancipat ⁊ in premium emancipationis dat ei totam substantiam suā. filios quos non diligit in potestate sua retinet. ⁊ in extremis cōstitutus filios quos non diligit. heredes instituit: filium emancipatum non nominat. nunquid hoc casu pōt agi querela inofficiose donationis? videt᷑ ꝙ non: q᷑ non videt᷑ donatio. Itē per querelā inofficiosi testamēti nō vocant᷑: q᷑ sunt scripti heredes. vnde dicunt quidā hunc casum. l. cōprehēsum non esse. ⁊ h̄ est casus: vbi filius priuatur quarta. l. s. ti. proxi. auc. vnde si parens. q᷑ pater non tenetur filio dare in premium emancipationis. licet nos vtamur isto verbo: vt. j. de eman. l. vlti. vnde est donatio. alij dicunt ꝙ est quasi donatio ⁊ ideo habet locum vtilis querela: vt. ar. ff. de iur. om. iu. l. si quid id qd̄. ⁊. ff. si quadru. pau. fe. di. l. vlti.

I filius tuus. In. l. ista ponitur talis casus. quedam mulier accessit ad principem ⁊ coram eo sic proposuit. domine impator filius meus donauit omnia bona sua alicui inter viuos. duꝫ esset minor. xxv. an. decessit testatus me matre herede relicta. ego non inuenior habere quartam. nunquid potero mouere querelam inofficiose donationis? Respondet imperator cum filius tuus erat minor. xxv. an. poterat restitui ex persona: similiter ⁊ tu ex persona eius vnde cessat querela inofficiose donationis cum habeat locum aliud auxilium. sed si non posses restitui ex persona filij: q᷑ erat maior: dabit᷑ tibi q̄rela inofficiose donationis. Tex. gesta sunt: idest immoderate. Tex. tibi subueniet. quia dabit tibi restitutionem ex persona filij tui. Unde no. in. l. ista vbi minor donat ⁊ lesus est potest restitui: vt. s. si aduer. dona. l. j. ⁊. ij. similiter heres minoris ex persona minoris poterit restitui: quia hec est regula. vt. ff. de mi. l. iij. §. papi. ⁊. ff. de in inte. resti. l. non solum. cum suis similibus. Item no. sicut cessat querela inoffi. testa. cum quis habet aliqd̄ auxiliuꝫ: vt insti. de inoffi. testa. §. tandiu. ita cessat querela inofficiose dona. Item no. ꝙ cōe auxilium cessare facit querelam: vt. s. e. l. ij. Item extraordinarium auxilium facit cessare querelam inoffi. dona. vt hic. Unde no. ꝙ in sex casibus cessat hec querela. primo vbi quis habet commune auxilium vel extraordinarium: vt. s. e. l. ij. ⁊ h̄ secus ē in querela inoffi. dotis: vt. j. ti. proximo. l. vna dicam. Item cessat h̄ querela: si habet quartam: vt. s. ti. proxi. auc. vnde si parens. Item cessat hec querela si agnouit iudicium defuncti: vt. j. e. l. cum donationibus. Item cessat hec querela post quinquennium: vt. j. e. l. vlti. Item cessat h̄ querela ratione ingratitudinis: nam sicut filius potest exheredari ratione ingratitudinis: vt s. ti. j. l. veterib⁹. ita ratione ingratitudinis potest donari inofficiose: vt in auc. de immēsis dona. per totum.

I totas. In. l. ista ponitur talis casus. paterfa. habebat filios emācipatos ⁊ in eos ꝯtulit inofficiosam donationē. postea pater iste suscepit filios de nouo ⁊ nepotes ⁊ filios. postea moritur iste pater. isti filij vel nepotes nati post donationē factā nunquid possunt mouere querelam inofficiose donationis: ⁊ ita habebunt quartam? Respondet ꝙ poterunt. Tex. necesse est. i. quarta debita iure nature que olim erat quarta: hodie triens vel semis. vt dicitur. s. e. l. cū querit᷑. auc. nouissima. Tex. ex quocunqꝫ. i. ex secūdo vel tertio. ¶ Or segnori hētis in. l. ista si p̄sa. ⁊c. vt dixi in casu: sed vr̄ ꝙ ista donatio ipso iure reuocetur. ecce si p̄r qui hꝫ filios emācipatos donat eis omnia bona sua ⁊ postea suscipit alios agnatione posthūoꝝ vr̄ ꝙ rumpatur ista donatio inoffi. sicut rumpitur testm̄. ⁊ ideo ꝯtradicit. l. que dicit: si patronus donauit liberto totam suā substantiā: si postea suscipiat liberos rūpit᷑ illa donatio: vt. j. de reuo. do. l. si vnq̄. Ad qd̄ pōt ita dici. aliud est cum patronus donat libertis ⁊ suscipit liberos postea: quia reuocatur donatio vt ibi. aliud si donauit pater filijs emancipatis: ⁊ postea suscipit alios. quia reuocatur illa donatio per querelam vsqꝫ ad quartam nō ip̄o iure vt h̄. ⁊ est ratio. q᷑ magis debentur bona parentū liberis q᷑ iure nature: q̄ bona patroni liberto. Uel potest dici vt illa. l. ſm istaꝫ intelligatur: vt qd̄ h̄ dicit᷑ ꝙ reuocatur donatio. li. per querelam inofficiose donationis non ip̄o iure: q᷑ promptū est ⁊c. vt. j. ti. proxi. l. vnica. ¶ Sed denuo vr̄ ꝙ ista. l. innuat. ꝙ ista donatio reuocet᷑ vsqꝫ ad quartam. li. videtur. l. dicere ꝙ reuocat᷑ insolidū: vt in pal. l. si vnq̄. Ad qd̄ pōt dici ꝙ aliud est cum quis donat liberis inoffi. aliud si libertis vel extraneis: vt ibi. ¶ Sed denuo videtur ꝙ hec donatio reuocet᷑ insolidum: vt. j. e. l. si liqueat. Ad qd̄ pōt dici ꝙ ibi fuit ioffitiosa ꝯsilio ⁊ re: q᷑ tunc non habebat alios liberos. vel pōt dici ꝙ ibi reuocatur donatio vsqꝫ ad quartam. vel dicatis vt dixi. s. e. l. j.

Um donatiōib⁹. In. l. ista ponit᷑ talis casus paterfa. habebat filiū ⁊ filiā. filio donauit vsqꝫ ad. xj. vncias. ⁊ filiā vnicā vnciā ⁊ sic minus legittima. postea iste pater istituit filios: ⁊ aliquod modicū puta obolū filie reliquit. filia agnouit iudicium defun. nunquid poterit mouere querelam inofficiose dona. Respondet᷑ ꝙ nō. sicut filius exheredatus qui agnouit iudicium defuncti: non potest mouere querelam inoffi. tes. Tex. exhaustas esse. q᷑ pater donauit ei xj. vncias. Tex. ꝓponas. relinquendo tibi modicū. Tex. sufficiat. q᷑ donauit tibi vnam vnciam que fuit data in dotem. Tex. exhibebit. Unde no. similitudinē inter querelā inoffi. dona. ⁊ inter querelam inoffi. test. nam sicut cessat querela inoffi. te. siquis agnouit iudicium defuncti: vt. s. ti. proxi. l. parentibus. ⁊ h̄ añ tpa iusti. quia ſm tpa iusti. agit ad supplementum: vt. s. ti. proxi. l. omnimodo. ita ⁊ h̄ cessat.

I mater tua. In. l. ista ponitur casus talis mr̄ tua fere totā suā substātiaꝫ fratri tuo donauit: ita ꝙ tu nō habebas quartā: nunquid poteris cōqueri de inofficiosa donatione? Certe sic: ⁊ reuocabis vsqꝫ ad quartam. Tex. si mr̄ tua. filie interroganti rn̄det impator. vt pꝫ ex. l. subscri. Tex. reuocabitur vsqꝫ ad legittimā portionē. qd̄ est verū cū p̄r fecit ioffi. donationē in aliquē ex liberis: vt. s. e. l. si totas. sec⁹ si facit inofficiosam donationem in extraneum: vt. j. de reuo. do. l. si vnq̄. vel refert vt dixi. s. e. l. j. ⁊ dicaꝫ. j. e. l. proxi.

I liqueat. Lex ista continet in se duo dicta. Primū dictum est si mater tua in fratrem tuum filium suū contulit inofficiosam donationem consilio ⁊ re q᷑ malitiose fecit vt priuaret te quarta: tu poteris conqueri de ioffi. donatione. Scd̄o dr̄ si p̄r tuus in mr̄em tuā ꝯtulit donationē ꝯstāte mr̄imonio: illa donatio iure ꝓhibente nō tenuit. si postea mr̄ tua voluntate mariti illa donata sibi a p̄re tuo donauit filio cōi ⁊ emācipato a

to a patre: 7 donault inoffi. 7 filio 7 re. qd dictū est supra in rebus mřis hz simikr locuz h: qz illa donatio reuocať. Tex. in vnū filiuz fratreq; tuū. Tex. filijs. sub. malignis. Tex. 7 actiones. i. qrelas. h lra legiť duobus modis. Tex. pro rone quarte. qz non babes quartā diminuiť in totū: qz inofficiose filio 7 re. als secus: vt. s. e. l. si totas. 7 pōt legi pro ratione quarte. i. vsq; ad quartā 7 nō vltra. 7 ita cōcor. cū. l. si totas. 7 s. l. pxi. qz reuocabit vsq; ad quartā nisi in casu vbi reuocať in totum: vt. j. de reuo. dona. l. si vnq;. Tex. nam qd. Incipit scdm dictum. Tex. dño. i. marito. Tex. non potuit exire. qz probibita est donatio inter virū 7 vxorē: vt. ff. de donať. inter virū 7 vxo. l. j. 7. ij. Tex. diximus. sub. in primo dicto buius. l. Tex. obseruabiť. sub. in secūdo dicto buius. l.

On conuenit. In. l. ista dř q qrela inofficiose donationis est introducta ad instar querele inoff. test. vñ vtraq; querela est vna 7 eadē moribus. vñ sicut querela inoffi. tes. fuit introducta pp malos mores illoz qui exhēdabant filios nō iuste: ita h. Itez sicut illa qnquēnalis ita 7 h introducta: vt. s. e. l. ij. Tex. cā. sub. inspecto genere. Tex. vel similis. inspecta specie. Tex. vel idez 7 temporib⁹. qz sicut illa querela tolliť quinquēnio computādo ab adita hereditate: vt. s. titu. pxi. l. siquis filiū. in fi. ita h tolliť quinquennio cōputando a tempore mortis. Item vtraq; moribus: qz sicut illa fuit introducta propter malos mores illoruz corrigēdos qui exheredant filios iniuste: ita h. vnde babent similitudinē in boc. Item in alio habent similitudinē: qz sicut aliud auxiliū facit cessare querelā inoffi. testamenti. vt insti. de inoffi. te. §. tādiu. ita. 7 h vt. s. e. l. si filius. sed h differunt in aliqbus: qz querela inoffi. te. datur cōtra heredes: vt. s. ti. pxi. l. ij. h nō datur contra legatarios: vt. s. e. l. j. 7 per totum istum ti. Item differūt in alio: vt. e. l. precibus. Item querela inoffi. te. reducit rem ad cām intestati: vt. s. ti. pxi. l. cum duobus. qd ista nō fecit. 7 assignant h quidez talem rationez q querela inoffi. testa. datur ascendētibus 7 descendentibus 7 collateralibus interdū: vt. ff. de inoffi. test. l. j. sed ista querela datur descendētibus 7 ascēdentibus: non autē datur fratribus. vel pōt dici q est vna 7 similis cā vtriusq; querele: 7 sic illa datur fratribus interdū. ita 7 h iuř nature ibi dimidia. si hēbit dimidiam babebit quartā. 7 ita ista fm illam intelligiť. vel illa debet intelligi cum pater decessit intestatus: hec auč. debet intelligi cum pater decessit testatus. ¶ Et ad illud qd diciť in fi. buius. l. qd donatio facta a patre 7 filio emancipato tenuit: sed reuocať vsq; ad quartam debitam iure nature: opponiť 7 videtur q dimidia reuoceť. vnde videť cōtra. ff. de le. y. l. titia seio. §. imperator. Rñdeo illud pro dimidia debita iure nature: nō pro dimidia omniū bonoz. sed bodie est triens: vt. s. ti. proxi. l. cum queritur in auč. nouissima. 7 hec reuocatur pro dimidia. 7 de hoc plene dixi. s. l. proxi. vnde amplius h non tango.

¶ De inofficiosis dotibus.

¶ Quia nō soluz inofficiosa donatio: imo 7 aliqñ inofficiosa dos cōstituiť: poniť rubrica de inoffi. dotib⁹. vñ sicut querela inofficiose donatiōis est introducta ad instar qrele inofficiosi testi: ita hec. vñ de inofficiosis dotib⁹. sub. reuocādis videamus. vel de inofficiosis dotibus. i. de querela que dať pro inofficiosis dotibus videamus 7 subijciamus.

Um omnia bona. In l. ista ponitur casus talis. quedam mulier ex primo marito mortuo babebat filios 7 filias. ista mulier post tempus luctus conuolauit ad secūdas nup. deserta affectione primoz liberoruz. 7 omnia bona sua viro dedit in dotem eo pacto: vt si predecederet: vir lucraretur totam dotem. vel dicas q ista mulier omnia bona sua pro filia sua dedit in dotem vel pro extranea muliere illa muliere mortua: qz liberi non babent quartam in bonis matris. nunquid poterunt mouere querelā inofficiose dotis? Respondeť q sic: qz sicut querela inofficiose do. est introducta ad instar querele inofficiosi testamēti: sic 7 querela inofficiose dotis reuocabunt vsq; ad legittimam portionē. Tex. exhausta. alia littera dicit data dicanť. 7 tunc intelligatis: vel pro se muliere dante vel p filia vel pro extranea muliere. 7 qd dico pro se intelligatis eo pacto: vt si predecederet in matrimonio vir lucraretur totā dotem. Tex. prorupti est. 7 ad istud concor. in auc. de exhibē. 7 introdu. reis. §. vlti. Tex. actionis. i. querele. Tex. copia tribuať. sub. filijs prioris matrimonij. Tex. deferanť. qz dabiť hec qrela vt reuocetur dos quatenus est inoffi. ¶ Or ad. l. istaz opponitur multis modis. 7 aduertatis. l. istaz: qz bona l. ē. 7 videtur q bec lex stare nō possit: qz aut ista mulier erat maior aut minor. si erat maior videť q omnia bona sua possit dare in dotem: nec babet locum querela inofficiose dotis. qz regula est 7c. vt. j. de iure doť. l. nulla. l. 7. j. de administra. tuto. l. sancimus. Respondeo. l. illa intelligitur in muliere que contrabit matrimonium 7 non babet liberos: qz illa non probibetur dare omnia bona sua. sed si babet liberos 7 vult contrabere scdm matrimonium: si. j. tempus luctus dz dare tertiam partē omnium suoz bonorum. vt. j. de secundis nup. l. j. si post tempus luctus tunc non debz dare omnia bona: vt filij priuentur quarta vt bic. si autem erat minor similiter: 7 tunc omnia bona sua potest dare in dotē. sed lesa pōt restitui. vt. s. si aduer. do. l. j. vnde cum babeat aliud auxilium locum: non datur querela. sed respondeo q bec. l. loquitur cum mulier est maior. sed si mulier est minor omnia bona sua potest dare in dotem si non leditur als potest restitui. vt. ff. de mi. l. si ex causa. §. in dotis. ¶ Sz denuo opponitur 7 videť q ista querela sit inutilis: qz esto q ista mulier babeat liberos ex prio matrimonio 7 cōuolat ad scdas nup. post annū si viuit mulier: liberi nō debēt babere aliqd ius viua muliere: qz hřditas viuētis nulla est. vt. ff. de vulg. 7 pu. sub. l. ij. §. interdū. 7. ff. de here. vel. acť. vē. l. j. si est premortua: 7 liberos instituit hřdes: iure cōi redit dos ad eos vt. j. de rei vx. acť. l. j. §. exactio. si eos preterijt: babēt querelam inoffi. testa. vt. s. de inoffi. testa. l. j. Ad qd respondeo. ista mulier dedit omnia sua bona in dotem: 7 pacta est: si pdecederet: vir lucrareť totaz dotē. vñ liberi nō babēt querelā inoffi. testa. 7 iō agūt bac querela. ¶ Sz denuo oppo. 7 vř q hec querela nō possit habere locū. l. dicit q mulier non pōt dare plus in dotem secūdo marito q̄ȝ det vni ex liberis. 7 si plus dederit reuocať conditione ex. l. illa. j. dē scdis nup. l. bac edictali. 7 in auč. de nup. §. optime. vnde cessat h querela sicut inoffi. testa. vt. s. ti. proxi. l. si filius. 7 insti. de inoffi. testa. §. causa autē. Ad istud quidam ita dixerūt 7 tetigi i casu buius. l. dz intelligi quando mulier dedit omnia sua bona in dotem pro filia sua vel pro extranea. nō pro se: qz si pro se baberēt locum. ll. contrarie. sed bec responsio non videtur bona: qz vbi ista mulier dedit in dotem pro filia sua. vel pro extranea muliere. illa donatio fuit donatio. vñ baberet locū querela inoffi. dona. vt. s. ti. proxi. l. j. quare do. Azo dixit de plano 7 ita scripsit in summa buius ti. querelaz inoffi. dotis bodie non babere locum: vt h. sed añ. l. illaz. bac edictali. babebat locum. Sed pōt dici q bodie locū babeat bec querela vt si mulier dedit omnia bona sua in dotē 7 pacta est si p decederet: q vir lucrareť totā dotē. si dicis q cessat querela cum babeat locum conditio ex. l. illa. bac edictali. respondeo h querela differt a duabus precedentibus: qz bec non cessat si babet aliud auxilium locum. vñ aget bac querela si vult. vel condiť. ex. l. illa bac edictali.

¶ De petitione hereditatis.

¶ Or plata qrela inoffi. testa. 7 reducta re ad cām intestati. vt. s. de inoffi. te. plerūq; moueť heredi. petitio: ponitur hec rubrica. Et potest legi ista rubrica plurib⁹ modis. 7 vno mō sic. de petitione hřditatis. i. de actiōe que dř petitio hereditatis: videamus cui deť. vt. j. l. j. 7. ij. buius ti. 7 contra quem detur. de quo. j. e. l. cogi. 7 ad quid deť 7 quid veniat i ea. de quo dicitur. j. e. l. de restituenda. 7. l. de hereditate. 7 quando esset. de quo dicitur infra. e. l. vltima. vnde de ea videamus 7 subijciamus quid iuris sit. Uel potest legi secundo

modo sic de peti.here.i.quid iuris sit cū hereditas petatur.

Enatuscōsultū. Lex ista continet in se tria dicta. Et in primo dicto dicit ꝙ senatuscon. factum a diuo adriano pr̄e meo in quadam hereditate delata fisco in quo senatuscon. continetur qd ꝛ ex quo tpe euicta hr̄di. per fiscum fisco debeat p̄stari: non solū hꝫ locū in cā fiscali cū peti. here. immo locū habebit in priuato petit̄. here. ꝛ h̄ est primū dictū huius.l. ¶ Secūdo dicit.l.ista. ꝛ aduertatis istud scōm dictum sicut ponā in terminis: qꝛ mali grāmatici possent errare. Et loquitur in bonefidei possessore heredi. vn̄ dicetis sic. aliquis possidebat hereditatē alienam bonafide putans se heredem cum non eēt. iste vendidit aliquas res hereditarias precio accepto. ex illo precio vsuras pcepit. Item aliquas res nō vendidit ꝛ ex illis rebus fructus pcepit. queni tur iste modo bonefidei pos. peti. here. nunquid tenetur ad vsuras pceptas: ꝛ ad fructus pceptos an̄ li. ꝯte. si ex eis nō est locupletior? Respōdet̄ ꝙ nō. nā bonefidei pos. an̄ li. ꝯte. in peti. here. nō tenet̄ de his in quibus locupletior nō est: ꝛ h̄ est scōm dictum huius.l. ¶ Tertio dicit.l.ista ꝙ bonefidei pos. heredi. qui ab initio fuit bonefidei post li. contes. efficitur male fidei. ꝛ lite conte. non solum tenet̄ de fructibus rerū non vēditarum pceptis: immo ꝛ de his quos pcipere potuit. ꝛ tenetur ad vsuras pcij pcepti an̄ litis ꝯte. nō ex die vēditionis reꝝ: sed ex die lit̄. ꝯte. h̄ dicit ista.l. vsqꝫ in fi. videatis lr̄am. Tex. vsuras vero. Incipit scōm dictū huius.l. Tex. post litem Incipit tertiū dictū huius.l. Tex. compellantur. ¶ Or segnori aduertatis bn̄.l.istā: qꝛ dn̄s Azo cōmentauit.l.istā in summa huius ti. ꝛ qcquid dixit circa positionem casus: tn̄ nō bene dixit clare pro iuuenibus. tn̄ si intelligatis casum huius.l. lex ista erit facilis ꝛ cetera alia de facili intelligetis. dicetis ergo sic.l.ista continet in se tria dicta: ꝛ i p̄mo dicto ꝛc̄. dic vt dixi in casu. ¶ Or videatis summariam expositionem l̄e. Tex. senatusconsultuꝫ factū. sub. dicit impator constantinus qui fecit.l. istam. ꝛ verba huius se.con. ꝛ qd in ea ꝑtineat̄ habetis plene. ff.e.l. itē ꝛ ve. §. p̄die. §. anteq̄. ꝛ sequētibus. §. vsqꝫ ad. §. aptandi. Tex. debeat̄. s. fisco cui hereditas erat delata. Tex. ptinet. i. cū p̄uatis personis defert̄ h̄ditas. Et in isto primo dicto no. ꝙ se.con. factum sup h̄ditate delata fisco. hꝫ ēt locum ꝛ in hereditate delata priuato. ꝛ loquebatur illud se.con. in h̄ditate fisco delata h̄ modo: quia h̄ditas vel legata caduca in totum vel parte olim applicabantur fisco: hodie nō: vt.j. de cadu. tol. l. vna in prin. ꝛ. §. est igitur. ꝯtinebatur ibi hereditas rustici fisco delata qꝛ caduca est si possessor est bonefidei: tenetur ad fructus pceptos. si est locupletior. si est malefidei: tenet̄ de pceptis fructibus ꝛ pcipiendis: vt. ff.e.l. itē veniunt. per totam.l. Vn̄ ex.l. ista colligitur ar. contra male respondētes qui respondēt. si obijcitur eis de aliqua.l. que loquitur in fisco. dicunt ipsi sp̄ale est in fisco. sꝫ retorquēdum est contra eos. qꝛ leges que loquuntur in fisco: ꝛ in priuatis vt hic. ꝛ ff.e.l. itē veniunt. §. ꝛ priuatis. ꝛ. ff. de iur. ꝛ fac. igno. l. regula. §. vlti. ꝛ. ff. de compen. l. ideꝫ iur̄. ꝛ. j. de lon. tē. pre. l. j. Sꝫ fallit interdum: vt dicemus. j. de compen. l. j. ꝛ. ij. quia simile: vt. ff. ad mu. l. simile. ꝛ. j. de bo. vacan. l. j. li. x. vn̄ si obijcitur vobis de.l. que loquitur in fisco considerabitis si.l. illa que loquitur in fisco hꝫ sp̄ale extra priuilegium cōe: qꝛ tunc sp̄ale est in fisco. al's idem iuris est in fisco qd̄ in priuato. ar. p̄alle. legum. Si habeatis hāc ꝯsiderationem: nō poteritis errare nec decipi. ¶ Or sequitur scōm dictuꝫ. Tex. vsuras vero ꝛc̄. Tex. an̄ li. conte. istud scōm dictum legitur dupliciter. ꝛ vno mō ꝙ determinet adiectiuum collectas. secūdo modo legit̄: ꝙ determinet verbum cū participio determinādo restituendo. Et ẜm primuꝫ modū h̄ est sensus istius secūdi dicti. aliquis possidebat heredi. alienam ꝛc̄. vt dixi. ꝛ ẜm istam lecturā nos hic loqmur in vsuris pceptis ex p̄cio reꝝ venditaꝝ: si bonefidei pos. non est locupletior ante litē conte. non tenet̄. Sed loquitur ne istud scōm dictum de vsuris pecunie inuente in heredi. Dixerunt antiqui ꝙ sic. ꝛ dixerunt ꝙ bonefidei pos. heredi. non tenetur de vsuris perceptis ex rebus venditis ante litem conte. nec de vsuris pecunie inuente in hereditate. vnde subaudiebant copulam ꝛ dicebant vsuras vero ꝛ pecuniaruꝫ. sꝫ subaudire istā copulam ꝛ est facere vim littere. qꝛ nos habemus ꝙ bonefidei possessor non tenet̄ ad vsuras pecunie inuente in heredit̄. si illam pecuniaꝫ non tetigit cōsumendo vel erogando: vt. ff.e.l. si post. in prin. ꝛ. ff. de rei ven. l. nauis. ꝛ ita attingere est: cum erogat vel consumit. non dicitur attingere si latius vtatur re sua ratione hereditatis sibi delate. vel pignora dedit: vt. ff.e.l. sed ꝛ si.l. commis. §. siquis re sua. ꝛ. §. qd̄ autem. Unde ex littera ista colligetis ꝙ bonefidei possessor tenetur inq̄tum est locupletior: vt. ff.e.l. item veniunt. §. eos qui. ꝛ.l. sed ꝛ si.l. §. consuluit. ꝛ.l. post se.con. ꝛ.l. si quo tpe §. si predo. ¶ Or sequitur. Tex. post lit. ꝛc̄. ꝛ incipit tertiuꝫ ꝛ vltimum dictuꝫ huius.l. an̄ contestationem. sub. super petitione h̄rditatis. ꝛ sub. in littera vel motam controuersiaꝫ: nam debetis scire ꝙ est differentia inter vniuersalia iudicia ꝛ sp̄alia. Uniuersalia iudicia sunt peti. here. fami. her. ꝛ in vniuersalibus efficitur malefidei nedum post lit̄. contest. vt teneatur de fructibus pceptis ꝛ percipiendis: imo mota controuersia. j.l. proxi. in prin. ꝛ. ff.e.l. item veniunt. §. petitā sꝫ de casu non tenetur: vt. ff.e.l. malefidei possessor. sꝫ in singularibus iudicijs non efficit̄ malefidei nisi lite ꝯte. vt. j. de rei ven. l. more. j. cōi di. l. j. Sꝫ hodie qꝛ efficit̄ qs malefidei pos. ante litem conte. p̄hibetur alienatio: vt. j. de litig. auc̄. litigiosa res est. Tex. rerum. sub. principalium vel fructuuꝫ. ¶ Or segnori in isto tertio dicto no. tria no. Primo no. ꝙ oīs possessor ēt bonefidei lite ꝯte. efficit̄ malefidei: vt. ff.e.l. sꝫ ꝛ si lege. cōmis. §. si an̄t. ꝛ. j. de rei vē. l. more. ¶ Itē no. hic secundo ꝙ malefidei possessor tenet̄ de fructibus pceptis ꝛ pcipiendis: vt. ff.e.l. item veniunt. §. item placere. ꝛ. ff. de rei ven. l. fructus. ꝛ.l. si nauis in fi. ¶ Item no. hic tertio. qd̄ dicit h̄ littera ista quas vsuras precijs rerum ꝛc̄. pōt habere duplicē intellectū. ꝛ vnus intellectus clarus est ꝛ ceci possent videre. ꝛ hūc intellectū nō scripsit hic dn̄s Azo in summa huius tituli. Et est talis. sicut possessor bonefidei lite cōte. effectus est malefidei: tenebit̄ de fructibus pceptis ꝛ pcipiendis: ita si distraxit res hereditarias ꝛ pcepit vsuras: nō tenebit̄ lite ꝯte. vel mota cōtrouersia: nisi ex die cōditionis. ¶ Legitur ꝛ scōo modo. ꝛ istum intellectuꝫ tetigit Azo in summa huius ti. ꝛ cauete vobis: qꝛ non cadit in corpus cuiuslibꝫ: ꝛ vult istud dicere. possessor qui ab initio fuit bonefidei per litē conte. ꝛ motam controuersiam efficit̄ malefidei: tenebit̄ de fructibus pceptis. Quid si pcepit vsuras de fructibus. qꝛ aut vendidit ante litem conte. ꝛ pcepit. tūc tenetur post litem conte. aut vendidit post litem conte. ꝛ tunc non tenetur. Diceret aliquis vestrum deus intelligat istum intellectum. ego nō intelligo: qꝛ.ll. contradicunt. qꝛ nō solū litem contestādo ꝛc̄. vt. ff. de reg. iur. l. nō solū. ꝛ.l. nemo. ꝛ. s̄. de iudi. l. at hic litem contestando. facit qs conditionē suam deteriorem. Sꝫ vos dicetis ꝙ istud est ẜm nālem rationē. Possessor de fructibus pceptis an̄ petitam hereditatē litē contestādo prestat vsuras. qꝛ recepit eas ex voluntate. vnde imputet sibi cur non restituit an̄ petitam heredi. vnde post liteꝫ conte. prestat vsuras. Sed fructus quos percepit post litem conte. percepit ex necessitate. vn̄ ad vsuras nō tenetur. vn̄ melioris condit̄. est qui facit ex necessitate q̄ꝫ qui facit ex voluntate: vt. s̄. de neg. ge. l. tutori vel curatori. ꝛ. s̄. si tu. vel cura. inter. l. j. ꝛ. ij. Et ad istū intellectū facit. ff.e.l. hereditas furiosi. in fi. Sed dn̄s Mar. qꝛ istam subtilitatem ignorauit dicebat ꝙ intellectus huius.l. erat ꝙ istud intelligatur de rebus principalibus. ꝛ ad.l. illam hereditas furiosi. rn̄debat ꝙ loquitur partim in bonefidei pos. ꝛ partim in malefidei possessore. qui fuit ab initio bonefidei: non tenetur ad vsuras fructuū: sed malefidei sic. sed ista rn̄sio non est bona. quia omnis bonefidei possessor lite cōte. efficitur malefidei possessor: vt. j.l. proxi.

I post motam. Segnor lex ista difficilis iudicatur. ꝛ dominus Azo commentauit eam in summa huius titu. in fi. tamen si intelligatis casum: cetera intelligetis: ꝛ longe clarius habetis q̄ꝫ dixerit dominus

minus Azo. Et. l. ista ponit quattuor casus. primus loqui-
tur in malefidei pos. ⁊ emptore hereditatis. secundus loqui
tur i bonefidei possessore ⁊ emptore hereditatis. tertius re-
dit ad primū. quartus ad scōm. Hoc ita premisso ponetis
ita casum. Dñs menetratis fecit testamentum: ⁊ ita pulchrū
qꝛ extraneū instituit ⁊ filiū exheredauit sine causa. filius ex-
heredatus mouit querelā ⁊ vicit in querela: post victoriā
petijt heredi. a possessore. Dicebat iste: retineo hereditatem
non vt heres: sed alia causa. vñ perlata querela venit quidā
noīe museus ⁊ vere musardus erat ⁊ sciens testm̄ pronun-
ciatum inofficiosum: ⁊ sciens motam litem ab illo possesso-
re: emit a scripto herede dimidiā heredit. nūquid iste pos-
sessor ⁊ emptor: si vult vti peti. here. poterit cōueniri? Certe
sic de fructibus perceptis ⁊ percipiēdis: vel si mortuus est
tenētur sui heredes. ¶ Secūdus casus est talis. pone dñs
museus añ motam querelā inofficiosi testamēti emit ab he-
rede menetratis dimidiā hereditatis putans eum heredē.
nunquid iste museus poterit ꝯueniri peti. here. Certe nō: si
ante querelam motā emit bonafide. vñ qꝛ emit bonafide: hꝫ
titulum. ⁊ peti. here. nō datur ꝯtra ti. possidētem: sed tenetur
rei vē. de rebus singularibus ⁊ fructibus quos restituit ex
die lit. cont. non ex die venditionis. ¶ Tertius casus redit
ad primū. si dñs museus emit a scripto herede heredit. non
ignarus qōnis mote tenetur de fructibus perceptis ⁊ per-
cipiendis. nam fructibus augetur hereditas cum possidetur ab
eo a quo potest peti hereditas. ¶ Quartus casus redit ad
scōm. si dñs museus fuit musa. i. sapiens: qꝛ emit heredi. a
scripto herede añ motā querelā conuenietur singulari iudi-
cio rei ven. ⁊ in isto singulari iudicio venient fructus pcepti
ex die lit. conte. h dicit ista. l. videte litterā. Tex. si vero. In-
cipit secūdus casus ⁊ loquitur in bonefidei possessore. Tex.
fructibus. ecce tertius casus ⁊ redit ad primum. Tex. em-
ptor. ecce quartus. ⁊ redit ad scōm. Tex. conuenitur. ¶ Or
segnori hec. l. difficilis iudicatur ⁊c. vt dixi in casu. videte sum
mariam expositionē littere. Tex. si post motam ꝯtrouersiam
menetratis bonorum. sub. defuncti qui filiū exheredauit: extra
neum instituit. ⁊ intelligit h ēt li. non ꝯte. super pet. here. ꝙ
est eoipso ꝙ dr testamētum inofficiosū: ⁊ dicit se actur. pe-
titione hr. vt. ff. e. l. item veniunt. §. petitā. ⁊. §. pecunia. Sed
in singularibus iudicijs non efficitur quis malefidei pos. nisi
lite ꝯte. vt. j. de rei vē. l. certum. Tex. partē dimidiā. i. tertiam
vel quartā. nō est vis: sed gratia exēpli dicit de parte dimi-
dia. Tex. museus. i. vere fuit musardus in isto primo casu: sꝫ
in vltimo fuit musa. i. sapiēs non ignarus. i. ꝙ de hereditate
fiat ꝯtrouersia. Tex. tā ipse. s. emptor. Tex. quasi malefidei
pos. h quasi non est similitudinariū: sed est expressiuū veri-
tatis. sic est. ff. de transac. l. j. ⁊. ff. de verbo. obli. l. qui rome. §.
duo fratres. Tex. ꝙ hrdes eius. s. musei. Tex. fructus scꝫ
perceptos ⁊ pcipiendos: vt. ff. e. l. sed ⁊ si le. cōmis. §. ꝙ aūt.
Tex. restituere cogantur. Et ita h primus casus loquitur in ma-
lefidei emptore qui tenetur ad heredi. ⁊ ad fructus. Tex. si
vero ⁊c. modo incipit secundus casus qui loquitur in bonefi-
dei emptore. Tex. lite. i. lite conte. mota super peti. hr. qꝛ an-
teꝙ moueretur ꝯtrouersia hereditatis: ille qui emit est bone-
fidei pos. Tex. liquido probaretur. qꝛ probatur eoipso ꝙ contra
non probatur: vt. j. de euic. l. vlt. ⁊. j. de lon. tē. pre. l. vl. Tex. re-
stituant. non in peti. here. sed in singulari iudicio rei ven. vt
in fi. l. hui⁹. Tex. deducta est. q. d. nō ex die emptiōis veniūt
fructus: sed ex die mote ꝯtrouersie. Tex. fructibus. Incipit
tertius casus. Et iste ver. legitur duobus modis. ⁊ vno modo
vt referatur ad primū casum: ⁊ hec est cōis lectura: ⁊ dicetis
vt dixi in casu: ⁊ tūc exponetis ita lrām. Tex. enim. pro qꝛ.
Tex. fructibus. s. oibus ⁊ totis. Tex. oibus. siue pceptis
siue pcipiendis: vt. s. e. l. j. Tex. totis. siue ꝯsumpti sint siue
nō. vt. ff. e. l. item veniūt. §. eos qui. Tex. cū ab eo. s. malefidei
possessore. Uel pōt legi scdo mō vt referatur ad primū casuꝫ
⁊ tūc h. l. ponit tm̄ tres casus: ⁊ tūc dicetis: si museus emit:
bonafide: hrs tenetur de fructib⁹ extātibus: ⁊ nō ꝯsumptis:
⁊ tunc dicetis. fructibus. s. extantibus. Sed lꝫ h sit vera le-
ctura nō tamē est ita bona: qꝛ bonefidei possessor tenetur si est
locupletior: non als: vt. s. e. l. proxi. ⁊. ff. eo. l. item veniunt. §.
item queritur. Tex. emptor. Incipit quartus casus. ⁊ redit
ad scōm: ⁊ loquitur in bonefidei emptore. Sed differt qꝛ se
cundo casu loquitur cuꝫ museus emit quotā partē heredi-
tatis: h emit reꝫ singularē: vnde iste museus non tenetur peti.
hereditatis: qꝛ habꝫ ti. ⁊ petitio hereditatis non datur con-
tra ti. possidētem sed tenetur rei vē. ⁊ interdū ad fructus. Tex.
munitus est. sub. bonafide. Tex. etiam. istud ēt non implicat
vt conueniatur de rebus singulis pet. here. immo tenetur rei
vēdi. sed hoc implicat qꝛ tenetur nedū de singulis fructib⁹
rei vēdi. immo ⁊ ad fructus. ⁊ lꝫ de industrialibus nō tenea
tur: tm̄ de extātibus iudicis offi. vt insti. de offi. iud. §. de illo-
rum. ⁊ dicaꝫ. j. de rei vēdi. l. certū est. ⁊. ff. de rei ven. l. in spe-
ciali. ⁊ ex his que dicta sunt potestis perpendere quid velit
dicē breuis glo. domini Bul. que dicit. quattuor dicit hec
l. primo scōm ⁊ tertium redde primo. quartū redde secūdo.
quasi apte dicat. quattuor casus ponit hec. l. Primus i ma-
lefidei emptore qui te. peti. hereditatis. Secūdus in bone-
fidei emptore. Tertius in malefidei quē redde prio. Quar-
tus in bonefidei: quē redde scdo. Et ex hac. l. in sui pricipio
no. illud magistrale. hec est differētia inter vniuersale iudi-
cium: vt peti. here. ⁊ fami. herci. ⁊ singulare iudicium vt rei
ven. qꝛ in vniuersalibus quis est possessor malefidei. neduꝫ
post litē contesta. immo ⁊ post motam controuersiam. ⁊ hoc
in vniuersalibus est speciale. vt. ff. e. l. item veniunt. §. petitā.
⁊. §. petitum. ⁊. l. sꝫ ⁊ si. l. com. §. scire. Sed in singularibus
est malefidei deinde lite contest. vt. ff. de rei vēdi. l. si homo.
⁊. j. cōmuni di. l. j. ¶ Itē no. in fi. huius. l. aliud no. ⁊ magi-
strale ad qd tota die allegatur h. l. Uos habetis hic ꝙ em-
ptor bonefidei vel malefidei non tenetur peti. here. de reb⁹
singularibus: qꝛ habꝫ titulum. sed tenetur rei vēdi. licet pe-
ti. here. non detur contra tit. possidentē. vt. j. e. l. hereditas. ⁊
que sit ratio dicam. j. e. l. cogi. ¶ Or segnori modo ad. l. istā
oppono ⁊ signabo contra. ⁊ subijciam quandam distinc. per
quā vos instruam in primo ⁊ scdo casu huius. l. Dominus
museus emit quotam partē heredi. malafide. Sed quomo-
do tenetur petitione here. cum habeat tit. pro emptore. vt. ff.
pro emp. l. j. ⁊ peti. heredi. non datur contra ti. possidēteꝫ. vt
ff. e. l. regulariter. ⁊. j. e. l. cogi. Respondeo ita breuiter vt me
lius intelligatis: ⁊ hec responsio satis est plana ⁊ fit pro ru-
dibus. Hec est regula ꝙ petitio hered. non datur contra ti.
possidentē: sed cōtra nō ti. possidentē: vt in. ll. ꝯtrarijs. Fallit
in eo qui emit quotam parteꝫ hereditatis malafide: qꝛ ipse
tenetur peti. here. ⁊ si non directa saltim vtili. ⁊ sic loquitur h.
Item fallit in casibus quibus datur directa cōtra tit. possi-
denteꝫ. qꝛ titulus pro non titulo habetur: vt probatur. ff. e. l.
nec vllam. §. item si a fisco. Uel dicatis peti. hered. non da-
tur contra titu. possidentē in rebus singulis. vnde non tene-
tur peti. here, vt in vltimo casu huius. l. sed in tota hered. te-
netur vtili pet. here. vt in primo ⁊ secundo casu huius. l. Et
vt soluatis ista contra. ita distinguetis: vt cōsueui distingue-
re. cum quis emit aut emit totam hereditatē: vel quotaꝫ par
tem heredi. aut res singulares. si aliquis emit totam heredi
tatem vel quotam partē hereditatis subdistinguo. qꝛ aut ti-
tulus est pro non titulo: vt qꝛ emit a furioso vel a pupillo vel
ab eo cui bonis est interdictum: ⁊ hoc casu non videtur emis-
se. vñ tenetur directa peti. here. vt. ff. e. l. nec vllaꝫ. §. omnib⁹.
Si autem titulus habetur pro titulo. vt qꝛ emit ab homine
sane mentis: tunc aut malafide: aut bonafide. Si malafide
qꝛ sciebat eum heredem non esse. ⁊ si non directa teneatur
saltim tꝫ vtili. vt. ff. e. l. nec vllam. §. siquis heredita. emerit. ⁊
sic loquitur primus casus huius. l. Si auteꝫ emit bonafide:
certis casibus tenetur peti. heredi. certis non tenetur. Cer-
tis casibus tenetur peti. here. si debitor nō cōparet: vel si he-
reditas modico est distracta: nec emptor cōtra vēditorē hꝫ
regressum de euic. vt probatur. ff. e. l. nec vllam. §. siquis. ⁊. l.
sed ⁊ si. l. cō. §. item si rem distraxit. Et ad hunc casum dꝫ re-
ferri secundus casus huius. l. In alijs autē casibus non te
netur directa vel vtili: sed rei vēdi. tenetur de rebus singul.
vt in fi. huius. l. Si autē quis emit res singulares siue bo-
nafide siue malafide non tenetur petit. here. directa vel vti-
li. sꝫ tenetur rei vē. de rebus singu. vt. ff. de rei vē. l. in spāli.
Et h loquitur vltimus casus huius. l. ⁊. j. eo. l. hereditatis
petitio. Et ex his habetis commentationem huius. l. quam

fecit dominus Azo in summa huius ti. in fi. l3 salua aucto-ritate sua: non bene aperuerit. sed si bene intellexistis que dixi qcqd est in antiqs vel nouis scriptis potestis ppēdere.

Ereditas. Dñs Azo similiter hanc. l. ꝯmentauit in summa huius ti. ⁊ in cōmētando vnā solam cōcordantiā non allegauit. Et. l. ista hȝ duplicem intellectū q̄tuȝ ad primum dictum huius. l. non q̄tū ad secundū cū. l. ista duo dicta in se contineat: ⁊ vnum intellectum hȝ ƀm antiquos: ⁊ alium ƀm Jo. ⁊ Azo. Et in. l. ista ƀm antiquos ponetis ita casum. tu possidebas hereditatem matertere mee. a te petij illam hereditatem peti. here. vt heres ab intestato. tu probauisti te heredem ex testamento. ⁊ ita fuisti absolutus. postea illam hereditatem desijsti possidere: ⁊ quidam alius cepit possidere. tandem instituisti me heredem. nunc peto hereditatem illam a possidente. ipse opponit mihi excepꝰ. rei iu. qꝛ petij a te ⁊ succubui. ego replico. qꝛ peto ex persona tua: qꝛ tibi heres extiti. nunquid obstat mihi excep. rei iudica. Respondetur ꝙ non. nam hereditas primo petita non infringit petitionem hereditatis que venit ex alia succes. ¶ Secundo dicitur ꝙ si petij a te heredita. tanq̄ exheredatus a patre vel pteritus a matre vel a querela inoffi. testa. succubui: quia tes. non fuit ꝓnunciatū inofficiosum. si volo postea a te eandem hereditatem petere: qꝛ testamentum ꝓnunciatum falsum: qꝛ dico ꝙ teneris mihi eādem hereditateȝ restituere ex cā fideicō. non poteris me repellere excep. rei iudi. Tex. hereditas matertere. i. sororis matris mee. vt insti. de gradibus. §. quarto gradu. Tex. petita. sub. a primo ⁊ semel a te per me. Tex. petitionem. puta si fuisti absolutus ⁊ cecidisti a pos. ⁊ alius possedit ⁊ me instituisti. Tex. sed si. Incipit scōm dictū. Tex. qōnis titulus. i. cā qōnis: vt. j. e. l. cogi. Tex. habuisset. quia petij heredi. a te quasi testamentum eēt pronunciatum inofficiosum. ⁊ succubui cum non eēt ꝓnunciatum inofficiosum. Tex. ꝑscriptio. i. exceptio. Tex. vendicanti. vt quia dico testamentum falsum. vel qꝛ dico ꝙ teneris mihi eandē hereditatē restituere ex cā fideicō. ⁊ ad istud accedit. ff. e. l. lucius. ⁊. s̄. de inoffi. testa. l. eum qui. ⁊ ibi dixi. Odo. ¶ Et ƀm istam lecturaȝ primū dictū huius. l. debitis ita exemplificare vt dixi. ⁊ ex primo dicto colligitur ꝙ qui agit ex alia causa non ob. excep. rei iudi. vt. ff. de libe. lega. l. aurelio. in fi. ⁊. ff. de insti. l. habebat. ⁊. s̄. de iudi. l. licet. ⁊ ibi dixi. sed istam lecturam istius primi dicti: nec Jo. nec Azo hic in apparatu suo approbant. ⁊ in summa huius ti. vbi dominus Azo commentauit. l. istam reprobat lecturam istam tali ratione. si petij a te heredi. matertere. q. ab intestato ei succederem: ⁊ succubui. quia probasti te heredem ex testamento. non habemus necesse dicere ꝙ si cecidisti a posses. illius heredi. ꝙ instituisti me: quia ēt si non instituisti me: illam hereditatem a pos. possuȝ petere. nec ob. mihi exceptio rei iudi. duabus rōnibus. quia si es heres matertere mee ⁊ a te petij illam heredi. ⁊ succubui: si alius possidet ⁊ ab eo peto: non repellet me excep. rei iudi. quia res inter alios acta ⁊c. vt. j. res iter alios acta in rubrica ⁊ in nigro. ⁊. j. quibus res iudi. non nocet. l. ij. Item alia ratione reprobat hāc lecturam dominus Azo: quia ad ħ vt obstet excepꝰ. rei iu. tria sunt necessaria. s. eadem causa petendi. ⁊ idem corpus ⁊ eadem persona vt. ff. de excep. rei iudi. l. cum queritur. cuȝ l. se. at ħ si petij a te heredi. matertere mee ab intestato ⁊ succubui: ⁊ tunc volo petere ab alio possessore: qꝛ ab alia persona peto: non ob. mihi ex. rei iudi. vt. s̄. dixi. ⁊ ideo vos ponetis secundo modo casuȝ in primo dicto huius. l. ƀm Jo. ⁊ Azo. sed scōm non mutaꝰ: vt dixi. Dicetis ergo sic. tu possidebas hereditatem matertere mee: ⁊ illa hereditas nec ad me nec ad te pertinebat. sed ad filium. metertere vel ad titiū extraneum. illam hereditatem a te petij quasi deberetꝰ mihi ex testamento. vel ab intestato. vnde quia non potui probare ꝙ ad me pertineret succubui. vnde fuisti absolutus a petitione mea. nec appellaui. postea titius instituit me heredem ad quem pertinebat illa hereditas. nunc denuo eam a te peto. nunquid ob. mihi excep. rei iudi. Uidetur ꝙ sic: qꝛ eedeȝ sunt persone. sed verius est ꝙ non ob. mihi excep. rei iudi. qꝛ primo petebam hereditatem quasi mihi delatam a titio: nūc aūt eam peto a te vt hereditatem delatā titio. vñ qꝛ alia est cā petendi non ob. ex. rei iudi. hoc dicit primū dictū huius. l. scōm dictum non mutatur. videte expositionē littere. Tex. hereditas. sub. que nec ad me nec ad te pos. pertinebat: sed ad filium matertere vel ad extraneum: puta ad titiū. vñ quia non potui probare ꝙ ad me ptineret succubui: vt. j. de rei ven. l. res alienas. Tex. petita. sub. a te quasi mihi deberetur. Tex. non infringitur alterius. i. titiane. Tex. successione. puta titiane. ⁊ hucusq̄ durat primum dictū. ⁊ in isto primo dicto no. ꝙ si eedem persone litigant ⁊ de eadem re: si tñ est alia cā petendi: non ob. excep. rei iudi. vt. ff. de ex. rei iu. l. si mater. §. siquis fundum. Tex. sed si. Incipit scōm dictum. ⁊ exponetis vt. s̄. ꝙ istud scōm dictum non mutatur. ⁊ hec lectura caret omni scrupulo: ⁊ ēt cōtrario: si ita vt dixi ponatis exēplum in terminis ⁊ ex fine huius. l. voluerunt quidam colligere ar. ex antiquoꝝ opi. que est: vt qui mouet querelaȝ: mouet peti. heredi. vt. ff. e. l. qui inofficioso. sed certe hec opi. non est bona: qꝛ qui mouet querelam: non mouet peti. here. qꝛ peti. here. non daꝰ contra ti. possidentē. sed querela inoffi. tes. hñ daꝰ contra ti. possidentē ⁊c. vt. s̄. de inoffi te. l. j. plene dixi. nec ob. ħ. l. qꝛ hic nō agebaꝰ querela inoffi. te. sed agebatur peti. here. dicendo rē deductam ad cām in testati: ⁊ succubui. sed si volo petere eandem here. dicendo testamentum falsum: vel ex cā fideicō. mihi eam restitui debere: ħ mihi licebit vt hic. ⁊. s̄. de inoffi. testa. l. eū qui. plene dixi. ⁊. ff. e. l. lucius. Sȝ ad id qd̄ dicitur in fi. huius. l. signatur cōtra. hic dꝛ in secundo dicto huius. l. vt dixi in casu: sed vꝛ ꝙ repellar exceptione rei iudi. ad instar. eius qui primo se dicit directo heredeȝ: postea dicit se heredē ex cā fideicō. vnde videtur contra. j. de codicil. l. vlti. Ad qd̄ vos dicetis vt ibi dixi. vnde amplius hic nō tango.

In restituēda. In. l. ista quā domin⁹ Azo neglexit cōmētare in summa huius ti. ponitur talis casus. possidebam hereditatem titianam. tu illā heredi. vt heres titij petijsti a me ⁊ me vicisti in peti. heredi. quia ꝓbaste heredem titij ex testō vel ab intestato: ⁊ ab illa sententia non appellaui. postea tu petijsti sniam mandari executioni: vt compellar restituere tibi hereditatem. obijcio compēsationeȝ. qꝛ dico ꝙ de meo proprio expendi in curando defunctum. c. in funerādo alia. c. nunquid potero hāc cōpensationem opponere in restitutione hereditatis? Rñdetur ꝙ sic. Tex. in restituenda hereditate. ponamus titiana exēpli cā. ⁊ dicatis restituenda hereditate qui vicit in petitione hereditatis. Tex. patrimonio. sub. non hereditario. Tex. erogasse ꝓbaueris. Unde no. in. l. ista si tu petis a me hereditatem titianam ⁊ vincis me. si erogaui in curando titium vel in funerando titiū de pecunia hereditaria: tibi reputo non cōpenso. vt. ff. e. l. si qd̄ possessor. in princi. sed si de pecunia mea ꝓpria expēdi in funerando vel in curando titium: tibi cōpenso vt hic. ⁊ sic de pecunia ad pecuniaȝ opponitur cōpensatio. non aūt de re ad quātitatem: vt. ff. de cō. ind. l. si nō sortem. §. si tibi. c. nisi forte res alique hereditarie desierint esse in hereditate culpa mea: qꝛ illa bene compensantur pro eorum estimaꝰ. vt. j. de compensa. l. vl. ⁊ ibi dicemus.

De hereditate. Segnori. l. ista dominus Azo cōmētauit in summa huius ti. ⁊ annectit suā distin. satis irsute. sȝ de sua cōmētatione nec de eius distinctione darē vnā festucā: qꝛ nec casum posuit nec litteram exposuit nec leges allegauit vl' paucas. ⁊ ideo vos aduertatis casum ⁊ summariam expositionem lr̄e clariorem. Ponetis ergo ita casum. possidebam hereditatem titianam bonafide putās me heredē cū non eēm. tu illaȝ hereditatē titianā petijsti a me dicens te heredem ex testō. ⁊ obtinuisti ⁊ trāsiuit in vigorē rei iudi. postea petis illam sententiam executioni mandari. tempore restitutionis volo tibi reputare pecuniā hereditariam quā solui creditoribus hereditarijs: nunquid potero? Certe sic: qꝛ non possum ab eis repetere: qꝛ cū debitum

tuz acceperũt nõ debent condi.inde.teneri. Tex.exoluisse. sub.de pecunia hereditaria noie hrdis vel defuncti. Tex. nõ põt:vt.ff.de condi.inde.l.j.ꝛ.l.repetitio. ¶ Oꝛ habetis hic vt dixi in casu.sed videtur ꝙ nõ reputet euincenti hereditatem imo repetit a creditoꝛibꝰ: qꝛ nec illa solutio ꝓficit vero heredi. Odo. Unde videt̃ cõtra.ff.de condi.inde.l.si pene cá.§.j.Ad qḋ ita breuiter dico.aliud est si heres soluit de pecunia hereditaria:ꝛ noie dfuncti: ꝛ alius preter spez suá inuenit̃ heres:qꝛ soluit debituz: hoc casu non repetit a creditoꝛibus s; detrahit vt hic.ꝛ.ff.e.l.quid possessoꝛ.ꝛ.ff. de nego.ge.l.qui vtiliter.§.titius.ꝛ.l.vlt.in fi.ꝛ ad hoc facit ff.de condi.inde.l.repetitio.aliud est si possessoꝛ hereditatis soluit de ꝓpria pecunia noie suo putans se heredem: ꝛ tunc ꝗ̃tum ad se soluit indebitũ.vnde statiz nata est sibi cõdi.indebiti ꝛ vero heredi liberatio:vt.ff.de condi.inde.l.is qui pamphylũ.§.j.ꝛ sic intelligũtur.ll.ꝯrie. Et ꝓ solutione hoꝝ ꝯrioꝝ.ꝛ vt plene liqueat articulus iste:ita distinguo vt consueui distinguere.cũ possessoꝛ hrditatis solui creditoribus hereditarijs vel legatarijs:aut possessoꝛ est bonefidei:aut malefidei.ꝛ dr bonefidei qui putat se heredem ꝛ nõ est.malefidei est qui scit se heredem non esse:ꝛ possidet pro possessoꝛe vel ꝓ predone.vt.ĩ.e.l. cogi. Si est bonefidei possessoꝛ:refert:aut erogat in infirmitatez defuncti vel in sumptu funeris de sua ꝓpria pecunia:ꝛ tunc vero heredi illaz pecuniá cõpensat: vt.s̃.l.proxi.si aũt erogat de pecunia hereditaria illam reputat vero heredi:qꝛ nõ tenet̃ nisi in quãtum locupletioꝛ est:vt.ff.e.l.itez veniũt.§.eos qui.ꝛ.s̃.e.l.j. in secundo casu. Si aũt bonefidei possessoꝛ soluit creditoꝛibus hereditarijs:similiter refert:qꝛ aut de pecunia hereditaria:aut de sua.si de hrditaria indubitáter reputat vero heredi.ꝛ a creditoꝛibus nõ repetit:qꝛ cũ sit bonefidei possessoꝛ non tenetur nisi inquãtum est locupletioꝛ vt hic.ꝛ.ff.e.l. si possessoꝛ.in secũdo casu.si aũt soluit de propꝛia pecunia hic dñs Azo salua auctoꝛitate sua minus bene dixit in articulo isto.nescio tñ si erat oblitus glo. dñi Jo. qꝛ dixit ita.si bonefidei possessoꝛ soluit creditoꝛibus hereditarijs de sua propꝛia pecunia ꝛ suo nomine.qꝛ ꝗ̃tuz ad ipsam solutiõez est nata sibi condi.indebi.vnde l; gestiat in mente sua ꝙ ꝓficiat vero heredi:nõ tñ ꝓficiet:qꝛ eadem soꝛo ꝛc̃. vt.ff.de solu.l.qui hominẽ.nõ ob.§.de peculio.qꝛ intelligo si possessoꝛ hereditatẽ soluit noie defuncti vel hereditario noie ꝙ reputat vel cõpensat.ꝛ si soluit creditoꝛibus noie suo vt heredi ꝓficeret: ei ꝓficiet.secus si suo noie soluit. simpliciter soluit:vt.ff.de neg.ge.l.vlti.ꝛ in.l.si pene cá.§.j. Si aũt possessoꝛ est malefidei:similiter hic refert:qꝛ aut erogat expendendo aut soluendo. si expẽdẽdo de vtilibus ꝛ necessarijs sumptibus subuenitur ei iudicis officio:vt.ff.e.l.de plano. ꝛ.l.vtiles.si autẽ erogat soluẽdo.ꝛ hic refert:aut de sua ꝓpꝛia pecunia:aut de hereditaria.si de sua propꝛia:nec reputat nec compensat qꝛ sciẽs soluit indebitũ:vt.ff.de cõdi.inde.l.j.si aũt de pecunia hereditaria soluit reputat:ꝛ ꝓficiet vero heredi.ꝛ si nõ ipso iure tñ per exceptionem doli mali: qꝛ reconciliato indebito datur soluenti condi.inde. vt.ff.de condi.inde.l.sed si nummi.§.indebiti. quá actionem cedet vero heredi.vt.ff.eo.l.siquid possessoꝛ in pꝛimo casu. ꝛ hec sunt vera qñ possessoꝛ soluit de pecunia hereditaria. si autẽ soluit nomine heredis posset repetere act.nego.ge. vt.ff.de nego.gesto.l.cum pecuniam.

Si putas. Segnoꝛi.l.istá cõmentauit dñs Azo in summa huius ti.ꝛ bñ. Et aduertatis casus positionẽ:vt per casus positionẽ sit vobis satisfactuz de quodá magr̃ali ad qḋ tota die allegamus.l.istá.ꝛ de oppõnibus quas.ĩ. subijciá. Ponetis ergo ita casuz. pr̃sa.hẽbat filiũ emácipatum:ꝛ ex eo hẽbat nepotes in ptáte ꝯstitutos.filius emácipatus decessit intestatus vel testatus:filijs suis hrdibus relictis.eo moꝛtuo istis nepotibus dati fuerũt tutoꝛes a iudice.isti tutoꝛes noie pupilloꝛum adiuerunt heredi.pr̃is.vna die venit quidá nouus legista ad auuz pdictoꝝ nepotuz ꝛ dixit ei.dñe videt̃ mihi ꝙ vos estis hõ bonefidei ꝛ d pauco sensu.dixit auus qũoꝛ dixit nouus legista: nonne talis fuit vester filius?certe sic.vñ tales eius filij sunt vr̃i nepotes?dixit auus:certe sic. vnde si vos nõ emancipastis eos sunt in potestate vr̃a.vnde non possunt habere tutoꝛes:igitur hereditas patris eoꝛum d; esse in administratione vestra. dixit auus:credo ꝙ bene dicatis.dixit iste nouus legista: bẽatis pro certo ꝙ bene dixi.vñ iste auus accessit ad impatoꝛez:ꝛ coꝛam eo sic proposuit.dñe habui filiũ meum emácipatuz. iste filius decessit relictis hrdibus quibusdam meis nepotibus qui erát in potestate mea.post moꝛtẽ eius pses dedit eis tutoꝛes:ꝛ ego non contradixi. dico ego ꝙ illi non possunt eẽ eius tutoꝛes de iure.vnde volo aduocare hereditatem illaz:nõ meo nomine sed nepotũ.quero a vobis qd iur̃ sit?Ad qḋ rñdit imperatoꝛ si putas nõ iure datos vt dicis tutoꝛes nepotibus tuis:potes petere illam hereditatẽ nõ noie tuo s; noie nepotũ ab illis tutoꝛibus:ꝛ ita sis in administratione:ꝛ vt discedat̃ ab actis in quibus dati fuerũt tutoꝛes. Tex.petere.sub.nõ tuo sed coꝛuz nomine. Tex.ad te scilicet auum. Tex.pertinere dicis.sub.rõne patrie potestatis. Tex.negarent̃ esse.i.dicerentur nõ esse.sic exponitur.ĩ. vnde liberi.l.qui se pr̃is. ¶ Oꝛ segnoꝛi in.l.ista no.illḋ magistrale.ꝙ decretum iudicis ꝙ est contra ius interpositum ipso iure nullius est momẽti. Naz qꝛ isti nepotes in potestate aui erát:igitur tutoꝛes habere nõ poterant: vt.ĩ.de cura. fur.l.vlti.in pꝛin.ꝛ.ĩ.de sniam pas.ꝛ resti.l.in questiõe.vnde si dati sunt alij tutoꝛes illud decretum iuri contrariũ debet rescindi quatenus de facto processit:qꝛ decretuz obreptitie interpositum non valet:vt.ff.de tuto.ꝛ cur.da.ab his.l.seye egresse.ꝛ.ff.de rebus eo.qui sub tu.vel cu.sunt.l. neq;.ꝛ.ff. de fidei.li.l.cum vero.§.subuentũ. ¶ Oꝛ mõ ad.l.istam opponitur quattuoꝛ modis. Et pꝛimo sic.si iste filius emácipatus hẽbat patrem ꝛ filios:quomodo pater filij petit hereditatem eius filij emácipati cũ pertineat ad filios emácipati. nam in successione potioꝛ est causa descendentiũ ꝛc̃.vt.ĩ.de suis ꝛ le.auc̃.in successione.que est in coꝛ.de hrdi.ab inte.in fi.ꝛ insti.de here.qua.ꝛ dif.§.sui. Ad so.cuius oppõnis breuis est rñsio ſm quosdaz. Jn succes.ab intesta. potioꝛ est cá descendentium ꝗ̃ ascendẽtium: si descendentes sunt in potestate defuncti.sed hic descẽdentes erant in potestate aui. ꝛ pro hoc inducũt in arg.ff.de ꝯ ta.l.si preteritus. vel dicatis ꝙ est verius: iste auus non petebat hereditatẽ filij sui emácipati tanꝗ̃ esset heres suus suo nomine:qꝛ tũc potioꝛ est causa descendentium.vt in.l.contra. s; petebat hereditatem noie ipsoꝛum nepotum.dicẽdo.vos non estis eoꝛum tutoꝛes:qꝛ sunt in ptáte mea.vñ non potuistis eis querere hrditatẽ sed ego.ꝛ per eos mihi acquiritur cõmodũ ipsius heredit.vt.ĩ.de bonis mat.l.j.ꝛ.ĩ.de bonis que lib.l.cũ oꝛ. ¶ S; denuo ad.l.istam op.qũo istam hereditatem filij emácipati delatá nepotibus nepotes potuerũt acquirere auoꝛ cuz essent in ptáte aui.vñ d; iussus eius precedere:vt.ĩ. de here.insti.l.cuz proponas.ꝛ.ff.de acquir. heredi.l.is qui in aliena. Rñdeo isti erát impuberes.ꝛ infantes.vñ auus poterat eis acqrere:vt.ĩ.d iure deli.l.si infanti.s; si essent doli capaces:debẽt adire auo iubente.vt in preal.l.ff.de acquir. here.l.is qui aliena.ꝛ per hoc patet:ꝙ in hereditate aliqua est opa iussus pr̃is:nõ sic in legato.vt.ff.de acquir.here.l.j. ꝛ.ff.de acquir.rerũ do.l.liber hõ. ¶ Sed denuo ad.l.istam instat̃ qũo potuit eẽ iudicium inter nepotes ꝛ auum. isti nepotes erát in ptáte aui.vr̃ ꝙ hoc nõ possit esse.cum nullum sit iudicium inter patrez ꝛ filios qui sunt in potestate: vt.s̃. de in ius vo.l.qui in potestate.ꝛ.ff.de iudic̃.l.lis nulla. Rñdeo si certum esset eos nepotes esse in potestate aui nõ posset esse iudicium inter eos ꝛ auuz nisi de castrensi vel quasi peculio.sed quia negabant se in eius potestate res efficitur dubia per negationem.vt.ĩ.quibus ad li. procla. non licet l.ij.in isto dubio potest esse iudicium inter eos rõne dubitationis vt hic.ꝛ sic ꝛ al's.ff.de libe. cá.l.oꝛdinata.ꝛ.ĩ.de pa. po.l.j. Jtem ratione dubitationis permittitur qḋ al's non permitteretur:vt.ff.de iudi.l.siquis ex aliena iurisditione. ¶ Sed denuo ꝛ vltimo instatur ꝛ vr̃ ꝙ istud qḋ hic dicitur stare non possit.si isti tutoꝛes dati fuerunt a preside ꝛ administrauerunt:si iste auus dicat eos in eius potestate fuisse vel esse:igitur contractus facti cũ tutoꝛibus non valebũt:

sed videtur qd factum est cum eis valeat: qr nō debēt decipi qui cū eis ɔxerunt: sicut nec auctoritate principali: vt. s. de his q ve. eta. impe. l. j. Ad qd rñdit dñs Azo ꝛ ita scripsit in summa huius ti. quando maior. xx. anno. impetrat veniaʒ etatis: impetrat vt cōtractus facti cum eo valeant: vnde ibi tenent. ꝛ sic intelligit. l. cōtra. sed tutores vel curatores dā, tur pupillo ad defendēdū pupillum ꝛ administrandū bona pupilli nō ad alienādū: vt. ff. de admi. tu. l. tutor. Sʒ hec so. non videtur bona: qr pertinet ad tutorē qui potest querere hereditatem infanti: vt. j. de admi. tu. l. cum quedam puella. ꝛ. j. de iure deli. l. si infanti. ꝛ ideo vos potestis dicere ꝙ hec l. non dicit aliquid de isto ꝙ gesta. cum tutoribus vel cura, toribus infirmētur. vnde possum dicere gesta cum eis rata essent si essent tutores vel curatores. ista gesta cum eis si nō essent tutores vel curatores sed dati sunt a preside: vt. ff. qd cum falso tu. l. j. §. interdum. Vel potest dici ꝙ in. l. contra. imperator potest concedere administrationem non haben ti. ꝛ ille non restituitur quia qui cum eo contraxit decipere, tur principali auctoritate: ꝛ sic est factum ɓm ius hoc est fa ctem contra ius vnde non valet.

H Ereditatis. Lex ista neglecta fuit per dominuʒ Az. in summa huius ti. ꝛ ista lex ponit duo dicta. Et primū dictū loquit in petitiōe he, re. scdm in rei vē. Et sic ista lex notat differē tiā inter petit. heredi. ꝛ rei vendi. ꝛ est diffe rētia talis. petitio hereditatis daт contra eū q possidet pro herede vel pro possessore. ꝛ ita ex ea pte ꝙ est in ꝑsona du, rat. xxx. annis. nō aūt tollit prescrip. x. vł. xx. Secūdo dicit ꝙ sēcus est in rei vē. qr illa dat ɔ ti. possidētē ꝛ durat vsq ad. x. vel. xx. ānos in rebus immobilibus: ꝛ in rebus mobilibus triēnio. Tex. hereditatis petitioneʒ sub. q vniuersalis actio est: vt. ff. e. l. iteʒ veniunt. in fi. Tex. pro herede. vt qr putat se heredē ꝛ nō est. Tex. vel possessore. vt qr est predo. vt. ff. e. l. pro hēde. Tex. lōgi tpis. i. x. vel. xx. vt. j. de ꝑ. lon. tēpo. l. vlt. Tex. nemini incognitū est. sub. sed durat vsq ad. xxx. an. vt j. in quibus ca. cesset lon. tēpo. ꝑscri. l. hereditatē. ꝛ hoc est verū cū petitio hēditatis nō excedit suos terminos: vt qr nō dat ɔ titulo possidētē. secus si excedit suos terminos qr da, tur cōtra titulo possidente: vt dixi. j. de edi. di. adri. tol. l. vlt. Tex. compellat. naʒ licet sit in rem. qñq tamen in personaʒ est: vt. ff. e. l. sed ꝛ si. l. con. §. petitio. igitur ex ea parte ꝙ est in personam durat. xxx. an. qr omnes personales actiones ꝛc̄. vt. j. de ɔsti. pe. l. ij. Tex. a ceteris. Incipit scdm dictū. Tex. per vsucapioneʒ. s. triēnij in rebus immobilibus. Tex. sit. i. submota sit. nam rei ven. datur contra titulo possidenteʒ. vt j. de lon. tempo. prescrip. l. pe. ꝛ vlti.

L Iber necne. Similiter hec. l. neglecta est a do mino Azo. in summa huius ti. ꝛ i. l. ista po, nitur casus talis. Petebam a te heredita, tem titianam ita dicens. peto a te heredita, tem titianam quā possides. cum sim heres titij ex testō vł ab intestato tu obijcis mihi titiū fuisse seruū. ꝛ sic hereditatē eū nō habuisse. qd dʒ facere iudex: certe pri mo debet inquirere fuerit iste seruus vł liber. vt si inuenerit eum liberū me heredē ꝑnunciabit ꝛ mihi hereditatē resti, tuet: als non. Tex. ante oia. sub. q̄ cognoscatur de heredi, tate: vt. j. ad. l. iul. de adul. l. quoniaʒ. Tex. petatur. sʒ si ferat snia pro me tacite ꝑnūciat illum liberum fuisse: vt. j. de or, di. cog. l. ij. Et vt breuiter tollatis duo ɔtra. ita no. hec. l. ha, bet locum cum moueo petitorium iudicium. i. petit. here. ꝛ obijcitur mihi ꝙ titius fuit seruus. secus si mouerem pos, sessorium iudicium: quia peto mitti in posses. ex testamento non cancellato ꝛc̄. vt. j. de edicto di. adri. tol. l. ij. ꝛ. ff. e. l. di, uus. in fi. Itē qd h̄ dicitur est veruʒ quando obijcitur que, stio status defuncti: quia illa questio est preiudicialis: vnde ante omnia debet inquiri vt hic. secus si non obijcitur que, stio status defuncti: sed mei. vt quia ego impubes peto he, reditatem titianam obijcitur mihi ꝙ sum seruus: mittar in posses. ex carbo. edicto: vt. j. de carbo. edicto. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. s. de ordi. cogni. l. j.

S I scripti. Similr ꝛ ista. l. in sum ma neglecta fuit ꝑ dñʒ Azo. Et h̄. l. ponit casuʒ talē. qdā cogna, tos suos scripsit hrdes. cognati scripti re, pudiauerūt heredit. defuncti. ego q eram ꝓximior ab intestato successi ei. nūqd res hereditarias ab his qui possidēt petere possuʒ pet. hē. Rñ det ꝙ sic. Tex. repudiauerūt. ꝙ eis lʒ facē: vt. j. de iure deli. l. nec emere. Tex. durant. i. que nō sunt alienate. qr si essent alienate: nō daret petitio heredi. si ille qui emisset bonafide emisset. qr pet. heredi. nō datur ɔtra titulo possidēteʒ: vt. s. eo. l. ij. vel dicatis durāt. sub. si non eēnt perdite: vt. ff. e. l. per ditum. Tex. potes. vt. j. eo. l. cogi.

S I filius. Segnori dñs Azo similiter. l. istā cōmentauit in summa huius ti. ꝛ circa eā scripsit quattuor lineas. tñ in ea vos no. ita casuʒ. filiofam. in ptāte mea ɔstitu to fuit delata aliqua hereditas ex testō vel ab inte. filius iste vna die traxit me ad ptem ꝛ dixit mihi. ista he reditas est mihi delata: si vultis eā adhibo: als nō dixi ego sic: fili mi cogitemus si ista hereditas est locuples vel non. inuenimus eā locupletē. vñ traxi filiū meū in patrē nō voca tis testibus vel tabellione ꝛ dixi. vade ꝛ adeas hereditatē. iste adiuit ꝛ possedit illā hrditatē diu me patre sciēte. tan, dem quidā possidet de illa hereditate quasdaʒ res. ego pa, ter peto illas res: qr dico illā hereditatē mihi per filiū que, sitā. vnde dicit iste pono ꝙ ista hereditas fuit filio tuo dela, ta. ꝛ ego cōfiteor. dicit iste: si fuit delata filio tuo: nō potuit eam adire nisi te iubente: vñ ostende ꝙ tu iusseris. nūquid me iuuabo ita dicēdo: qr filius adiuit me iubēte: qr diu pos sedit me sciēte: vñ ꝑsumit iussum ꝑcessisse. Rñdetur ꝙ pre, sumitur iussus ꝑcessisse. ꝛ ita agā petitione hrditatis ꝓ illis rebus. Tex. per longū tēpus. i. x. inter ꝑsentes. xx. inter ab, sentes. qr longum tēpus ꝛc̄. vt. ff. qui ꝛ a qbus. l. aristo in fi. vel dicatis ꝙ cōmittit arbitrio iudicātis: cū nō sit. l. deter, minatū: vt. ar. ff. de iure deli. l. j. §. j. Tex. videt. ¶ Or ad. l. istam opponitur quomodo hic filius adeundo acquisiuit cōmoduʒ hereditatis patri: qr longo tempore tenuit cum nō possit adire: nisi ꝑcedat iussus patris: vt. s. e. l. si putas. ꝛ. ff. de acquir. heredi. l. is qui mihi bonafide. §. iussuʒ. ergo si non probatur iussum precessisse: igitur cōmodum illius hereditatis per filium patri non acquiritur. Ad qd dicunt quidam: non queritur hereditas patri per filium nisi prece dat iussus: vt. ff. ad trebel. l. seruo in prin. ꝛ. §. cum pretor. sed hic ratum habuit. Sed hec. so. nō placet. qr lʒ als suffi, ciat ratihabitio. tamen hic est necesse iussum ꝑcedere. ꝛ id vos dicetis alijs duobus modis. vt dixit dñs Azo. Et vno modo sic. exquo filius meus possedit diu me sciēte: ꝑsumi, tur ꝙ iussus precesserit: vt. ar. j. de acquir. pos. l. minus. ff. si seruitus vendicet. l. si a te. ꝛ pro hoc est ar. ff. de regulis iu, ris. l. semper qui nō prohibet. Odo. Vel pōt dici secundo modo ꝙ hic ꝑcessit iussus. sʒ filius meus dixit ꝙ nō adiret. ꝛ indignatus discessi ab eo. ꝛ ipse postea adiuit. ꝛ si nō ꝓbe tur iussus testibus vel instrumentis: probatur ex longi tem poris diuturnitate: vt. ff. de vsuris. l. cum de in rē verso. ꝛ si seruitus ven. l. siquis diuturno. Et ɓm hoc ex. l. ista no. sicut in hereditate si possedit diu filius presumitur iussum pre, cessisse. si dico iussum precessisse. ita in bonorum pos. dela, ta filio: vt. j. qui admit. ad bono. pos. possunt. l. j. ɓm vnum intellectum ꝛ ibi dixi.

C Ogi possessorē. Segnori l. ista fa, mosa lex est. ꝛ infinita bona notabo vobis circa eam. ꝛ dñs Azo similiter. l. istā cōmē, tauit in summa huius ti. verūtamē de eius cōmētatiōe nō darem festucam. naʒ ex eius cōmentatione nihil de eius intellectu possetis intelligere. ꝛ de eius intellectu parum tetigit. sed ex his que dicemus videbitis qualiter hanc. l. cōmētauit. Et debetis scire ꝙ ista l. legitur ꝛ intelligitur tribus modis. Et vno modo ɓm Pla. que lectura nihil valet. Alio modo ɓm Bul. ꝛ hanc lecturam vidētur domini Jo. ꝛ Azo. in aliquo approbare

tanq̄

tanq̄ elegantiorez ⁊ vrbanā lecturā. ¶ Tertio mō legitur vt consueui eā legere. ⁊ in aliquo eā tangūt Jo. ⁊ Azo. ego tñ pmittā illā lecturā quā ego approbo tanq̄ planiorez ⁊ veriorē. ⁊ ƀm eam exponā lr̄am ⁊ cōsequēter tangam alias lecturas. ⁊ subījciā cās ,ppter quas ille nō sunt bone. Dicetis ergo ꝙ lex ista dicit duo. Primo ponit regulam generalez siue amphorismū que restringit̄ ad rei ven. Secundo ponit exceptionē regule: que exceptio restringit̄ ad petitionem hereditatis. Regula est talis ꝙ nullus possessor conuentus rei ven. vel publi. actione compellitur dicere ti. sue pos. ad istātiaz petitoris. immo inciuile eēt si hoc diceret. ⁊ hec est regula. ⁊ hec regula fallit ⁊ recipit instantiaz in peti. here. nam conuentus petit. heredi. si interrogat̄: si possidet pro herede vel pro possessore tenet̄ respondere: ⁊ ita dicere titulum sue pos. ⁊ si nō titulū saltim quātitatē siue modificationē sue pos. hoc dicit ista. l. ¶ Or videatis statiz lr̄az. Tex. preter eum ⁊c. hic poni exceptio regule ⁊ instantia regule. ¶ Or segnori sicut dixi. l. ista famosa. l. est ⁊c. dicatis vt dixi. videatis expositionē littere. Tex. cogi. possessorem. sub. conuentū rei ven. vel simili: puta pub. vel reali vel personali scripta in rem: qꝛ habet facultatē rei restituende: vt ff. ad exhi. l. ij. in fi. ⁊. l. celsus. ⁊. ff. de rei ven. l. officiuz. Tex. ab eo qui expetit. i. petit. ⁊ ita compositum sumitur pro simplici sic ⁊ alibi. ff. de dote. prele. in ipsa rubrica. ⁊. s̄. de iusti. C. compo. in ipsa rubrica. alibi econtra: vt. ff. de pi. l. petenti. i. repetenti. ⁊. ff. solu. mat. quēadmodum dos petatur idest repetatur in ipsa rubrica. ⁊. ff. de leg. ij. l. quidam. Tex. titulum. i. causam. Tex. inciuile est. ¶ Or ordinabitis ita litteram. inciuile est. q. d. iuri ciuili est contra. cogi possessorem dicere titulum sue possessionis. ⁊ dicatis titulum. i. cāz ab eo qui expetit. nam illud est onus petitoris nō possessoris: lꝫ possessor interrogatus cogatur dicere: possideat vel non: vt. ff. de rei ven. l. in spāli. ⁊. j. dicam. ⁊ ita exponitur hic titulus pro causa. nam causa possidendi est titulus. vnde si aliquis emit habet cām possidendi pro emptore: vt. ff. de penis. l. j. Item si aliquis in solutum accipit: quā causam hꝫ possidendi: certe pro soluto: vt. ff. pro so. l. j. vnde dicitur iste habet titulum. i. cām. vt. ff. pro lega. l. iij. ⁊. l. vlti. ⁊. ff. pro dona. l. j. in prin. ¶ Unde nota. hic ꝙ ista dictio titulus sumitur in iure nostro equiuoce. ⁊ vno modo sumitur pro causa possidendi. ⁊ sic sumitur hic ⁊. s̄. e. l. hereditas. ⁊. ff. de vsuca. l. celsus. ⁊. l. non solum. §. qđ vulgo. Aliquando sumitur titulus non pro causa sed pro qualitate possidendi idest vt cogatur dicere: vtrum pro herede vel pro possessore possideat. vnde ti. i. qualitatem siue modificationez. ⁊ ita sumitur. j. in except. regule. preter eum ⁊c. ⁊. ff. eo. l. nec vllam. §. omnibus titulis. Aliquando sumitur titulus pro ipsa rubrica vt. ff. si certum pe. l. j. Aliquando sumitur titulus pro tractatu: vt. ff. de in integ. resti. l. j. Aliquando sumitur titulus pro dignitate: ⁊ ita vtitur tota die romana curia: vnde dicimus. intitulatus est ⁊c. vt. j. de nūmularijs. l. prouincijs lib. xij. Aliquando sumitur pro detentatione que procedit ex dn̄i voluntate: vt. j. loca. ⁊ conducti. l. siquis conductiōis titulo. Aliquādo sumitur titulus pro abbreuiatura cum dicimus. hec scriptura abbreuiata est. ¶ Or sequitur instantia regule ⁊ exceptio. Tex. preter eum ⁊c. possideat. nam cōuentus peti. here. interrogatus si possidet pro herede. ⁊ satis est vt dicat. possideo: qꝛ proceditur ad litis contest. si aūt interrogatur an possideat pro possessore. ⁊ si dicit ꝙ sic: pcedītur ad litis conte. ⁊ sic iste qualitatē ⁊ modificationez cogitur dicere. nā dr̄ possidere ,p herede q̄ putat se heredem ⁊ non est: vt. ff. e. l. pro herede. ⁊. l. q̄ interrogatur. dicitur possidere pro possessore qui nullam causam habet possidendi vt predo. vt. ff. e. l. nec vllam. in principio. Et dicitur in iure nostro quis possidere pro herede tribus modis. vno modo qui putat se heredem ⁊ non est vt hic. Alio mō dicitur quis possidere pro herede qui in veritate est heres ⁊ in hereditate inuenit rem alienam quā putat suam esse: ⁊ sic eam vsucapit: vt. ff. pro herede. l. plerunqꝫ. ⁊ per totum. Tertio modo dicitur quis possidere pro herede qui possidet nomine absentis qui est heres: vt. ff. eod. l. nec vllam. §. qui absentis noīe. ⁊ hec lectura satis est plana ⁊ bona ⁊ regula bona est ⁊ instātia regule. ¶ Legit̄ ⁊ secūdo mō hec. l. ƀm Bul. vt hec. l. ponat talē regulā ꝙ cōuentus rei ven. vel pub. non cogatur dicere cām sue possessiōis ad instantiam petitoris. nec dicere cogat̄ possideat vel nō. Fallit in eo qui ꝯuenitur pet. heredi. qui interrogatur alternatiuie disiunctiue ⁊ vtrū possideat pro herede vel possessore. ⁊ ipse cogitur respondere alternatiue. dicendo possideo ,p herede vel possessore. hoc dicit ista. l. ƀm Bul. ⁊ ƀm eum. primum dictum nō mutatur scđm sic. vnde ƀm Bul. possessor conuentus pet. heredi. interrogatur alternatiue: ⁊ cogitur respondere vtrum possideat pro herede vel pro possessore: an nō. ⁊ sic legitur ista. l. ƀm Bul. ⁊ hanc lecturā approbauerūt dominus Jo. ⁊ Azo vt elegantez ⁊ vrbanā. Sed h̄ lectura non est bona: qꝛ iudex certum dꝫ interrogare. ⁊ qui rn̄det: certum debet respondere: vt. ff. de interrog. ac. l. de etate. §. qui tacuit. ⁊. ff. de confessis. l. certum. ⁊ alternatio parit obscuritatem: vt. ff. de iniur. l. pretor edixit. §. qđ autem pretor. sic generalitas parit obscuritatem: vt. ff. de dolo. l. itez exigit pretor. ⁊. ff. de iure fisci. ita fidei. ¶ Legit̄ ⁊ tertio modo hec. l. ƀm Pla. vt conuentus rei ven. non cogatur dicere titu. sue pos. idest quo titulo possideat. Fallit in eo qui conuenitur petit. heredi. qꝛ non debet respondere: possideo pro herede vel pro possessore. quasi furiosus contra se loqueretur: qꝛ si respondet pro herede videtur non esse heres. si respōdet possideo pro possessore videtur esse predo. sed si allegat tit. sue pos. vt quia dicit ꝙ emit. si probat non dabitur contra eum pet. hereditatis. si nō probat eoipso dicit se pro possessore possidere. Tex. possideat. sub. si interrogatur cogitur dicere ti. sue pos. non autem cogitur dicere possideo pro herede vel pro possessore: vnde voluit dicere Pla. siquis interrogatur possideat pro herede vel pro possessore. debet dicere non respondeo tibi: quia non sum fatuus. sed debet dicere possideo istam hereditatem: quia emi eam a tali. vel quia per donationem accepi a tali. ⁊ ita dicam titulum mee pos. ꝙ si probo non dabitur petitio hereditatis contra me. si nō probabo presumitur ꝙ possideam pro herede vel pro possess. vt ita tenear petitione hereditatis. ⁊ sic ƀm hāc suaz lecturam ꝯuentus pet. here. non cogitur precise respondere vtrum pro herede vel ,p pos. possideat. qꝛ si diceret se possidere pro hr̄de vel pro pos. diceret se heredem non esse. ⁊ nemo non furiosus contra se loqui tenetur: vt. arg. s̄. de edē. l. j. ⁊. l. qui accusare. ⁊. j. de testi. l. nimis graue. sed fallit in casu in quo contra se cogitur respōdere: vt. s̄. de as. l. si post depositum. ƀm vnam lecturam. sed hec lectura non placet duabus rationibus. Prima qꝛ discordat a littera. Itez secunda ratione non placet: qꝛ non vt furiosus ꝯtra se rn̄det. naz bene cogit̄ respondere interrogationibus ⁊ petitionibus: vt. ff. de inter. act. l. đ etate. §. j. ⁊. l. qui interrogatus. §. qui tacuit. ⁊ in auc. de his qui ingre. ad ap. in fi. col. v. vnde prior lectura verior est vt dixi in casu ⁊ in expositione littere. ⁊ hec que dicta sunt sufficiant quātum ad casum ⁊ summariam expositionem littere. Modo ad primū dictum huius. l. opponitur in eo. quia dicitur ꝙ nemo conuentus rei ven. cogitur dicere titulum sue pos. sed. l. videtur velle ꝙ cogatur dicere titulum sue pos. quia inciuile est volenti euitare alienam suspitionez boni viri dicere emisse ab ignoto ⁊ penitus extraneo. sed debet dicere a quo emit. ergo nō sufficit dicere an possideat. vnde videtur cōtra. j. de furt. ⁊ seruo cor. l. inciuile est. Ad qđ potest dici. lex illa non ob. nam lex illa non dicit ꝙ cogatur possessor conuentus dicere titulum sue pos. sed dicit si inuenio rem mobilē furtiue mihi subtractaz apud te: ciuile est. i. vrbanum est ꝙ dicas venditorem. sed si dicas te emisse ab ignoto: non euitas suspitionem boni viri: quia credetur ꝙ subtraxeris eam vel subtractam absconderis. preterea ibi de voluntate dicit sed non cogitur vt hic. ⁊ si sponte dicit a quo emit: licet non sit necessarium: tamen vrbanuꝫ est vt euitet boni viri suspitionē. ¶ Sed denuo opponitur ad. l. istam. ⁊ videt̄ ꝙ tituluꝫ sue pos. dicere cogatur. vn̄ vr̄ contra. j. de proba. l. siue possidetis. in fi. Ad qđ respondeo dupliciter. ⁊ vno modo sic. nullus possessor conuentus rei ven. cogitur dicere tituluꝫ sue pos. vt hic precise: sed causatiue sic. si agitur contra eum ⁊

probat rem fuisse patris succūbit possessor nisi probet titulu3: vt.j.ad exhi.l.j.nam & al's cogitur quis causatiue agere nō precise vt dixi.s.vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur in ipsa rubrica. Odo. ¶ Uel potest dici secundo mō sic. ante fundatam intentione3 actoris nō cogitur possessor conuentus dicere titulū sue pos. vt hic.&.j.de rei vēdi.l.res alienas.&.ff.de rei ven.l.si in spāli.&.ff.de iure fisci.l.cū decretum.sed fundata iam intentione actoris si non vult possessor condemnari probat peremptoria3 exceptionem ante sententiam: vt in.l.contra.& sic intelligitur.j.de excep.l.siquidem.&.ff.de rei ven.l.officiū. ¶ Sed denuo ad id qd dicit hic opponitur. qr dicitur hic q petitio hereditatis dat contra eum qui possidet pro herede vel pro possessore: igit nō datur contra titulo possidente3.sed.l.videtur q detur contra titulo possidentē.vtputa si dolo desijt possidere: vt.ff.eo.l.nec vllam.§.non solum. Respondeo. ille in sui damnum fingitur possidere: vt ar.ff.de reg.iuris.l.parē.vel hic loquimur de directa petitione hereditatis: ibi de vtili que datur vtiliter. ¶ Sed denuo vr contra.ecce si sciens emit quis a fisco aliena3 hereditatē: datur contra eum petitio hereditatis: vt.ff.e.l.nec vllam.§.siquis.&.§.itē siquis a fisco. Ad qd respondeo. ibi loquitur de vtili que datur contra titulo possidentem. hic loquimur de directa: vt.s.e.l.ij.vel ibi loquit de eo qui emit sciēs hereditatē alienam a priuato. & iste tenetur directo. sed qui emit a fisco tenetur vtiliter. Ad solutionem huius contrarij & vt plene liqueat articulus iste ita distinguendum est. petitio hereditatis aliquando competit directa directo. aliquando directa vtiliter. aliquando vtiliter directo. aliquando vtilis vtiliter. Directa petitio hereditatis competit ei qui est heres ex testamento vel ab intes. iure veteri vl nouo: vt.ff.e.l.j.&.ij.& directa datur ex verbis & ex sententia contra illum qui possidet pro herede vel pro possessore vt hic. Et competit directa & vtiliter. directa cōpetit ei qui est heres iure veteri vel nouo. vtiliter datur cōtra eum qui desijt possidere vel obtulit se liti. qui licet iuris fictione fingatur possidere: in veritate tamen non possidet: vt.ff.e.l.nec vllam.§.siquis dolo.&.§.non solum.&.§.siquis sciens.&.§.item siquis a fisco. Aliquando competit vtilis directo. vtilis datur ei qui non est heres vt bonorum pos. & ista non est directa sed vtilis ex sententia: qr bonorum pos. est loco heredis: vt insti.de bo.pos.§.quos.& de hac legitur ff.de bonorum pos.l.j. Item sic est ille cui est restituta hereditas ex trebel. vt.ff.de fideicom.here. sed directa datur illa vtilis contra eum qui possidet pro herede vel pro possessore. Aliquando datur vtilis & vtiliter. vtilis datur contra eum qui non est heres: sed loco heredis vt dictum est. vtiliter datur: vt si datur contra eum qui non possidet vere: vt si sciens emit vel a fisco accepit. ¶ Sed denuo ad.l.istā opponitur sic. regula est q possessor conuentus rei ven. nō cogitur dicere titulum sue possessionis preter eum qui conuenitur peti.heredi. qui cogitur dicere vtrum possideat pro herede vel pro possessore. sed certe hic non est titulus: vt s.dixi.&.ff.eo.l.pro herede.&.l.nec vllam. preterea regula nostra videtur loqui in rei ven. que est specialis. & in peti.here. que est vniuersalis: vt.ff.de rei vendi.l.j. &.s.eo.l.hereditas. quid ergo dicemus? Respondeo hec exceptio est bona cum subaudito vt dixi in casu & in expositione littere. nam licet regula nostra in rei ven. & publi. exemplificetur: tamen cogitur dicere si possidet vel non. Fallit in petitione hereditatis vbi non sufficit dicere an possideat: sed habet dicere qualitatem: vtru3 pro herede vel p possessore possideat. & sic modificationem dicit. & sic est bona regula & bona instantia regule. Ex his que dicta sunt no. differētias inter rei vendi. & peti. heredi. nam vos habetis hic q conuentus rei vendi. non cogitur dicere titulum sue pos. & sic rei vendi. datur contra ti.possidente3: vt.ff.de rei vendi.l.in speciali. Sed conuentus peti.here. & si non titulum dicat: dicit tamen qualitatem: & sic petitio hereditatis non datur contra titulo possidentem: vt hic.&.ff. eod.l. regulariter. Sed que est ratio diuersitatis quare rei vendi. regulariter datur contra titulo possidentem? sed petitio hereditatis nō datur contra titu.possiden:em. & certe sunt due rationes. & statim illa est ratio. q rei ven. detur contra ti.pos. est equum & iustum: qr iustum dn̄ium alienū ti. excludit. & hoc exempli causa queritur. publi. nō repellit exceptionem iusti dn̄ij: vt ff.de publi.l.pe.& vlti.&.ff.man.l.mandatu3. Sed dari pet. heredi. contra ti.possi. hoc posset esse iniquū: qr in petitiōe hereditatis veniunt nō solum res que fuerunt tēpore mortis defuncti immo & cōmodate: vt.ff.e.l.& nō tm̄. & si hoc eēt verum videte magnam inconuenientiam. si ego heres dum ago petitione hereditatis: peto hereditatem mihi restitui. & etiam res cōmodatas: si tu in rebus illis habes ti. & bona3 fidem: certe esset inconueniens q mihi heredi restituant cōmodatarij vel depositarij. & ideo non datur cōtra ti.possidētem. vt in preal.l.ff.e.l.& nō tm̄. sed nō est inconueniēs q si ago rei ven. qr sum dn̄s & tu habes titulum q te vincam: qr rei vendicat. allegatio est ita fortis cōtra publi. q vincit eā. vt in preal.l.ff.de publi.l.pe.& vlti. Uel potest assignari secunda ratio: qr qn̄ rei vendi. datur contra titulo possidentē nulla est inconueniētia. nam titulo possidens in rebus mobilibus tuetur se triennio: in rebus immobilibus.x.vel.xx. vt insti.de vsuc.in pn̄.&.j.de vsuc.transfor.l.vnica.&.j.de pr.xxx. vel.xl.an.l.siquis emptiōis.&.s.e.l. hereditatis petitio in fi. Sed petitio hereditatis: ideo non datur contra titulo possidentem regulariter: qr ex hoc sequeretur magna incōuenientia. nam titulo possidens tuetur se triennio vel.x. vel xx. vt.s.dictum est. sed petitio hereditatis est ciuilis & durat ad.xxx.an. vt.j.de.consti.pec.l.ij. sed ista duo non compaterentur se adinuicem: vt tuearis te triennio: & postea tenearis mihi cū effectu vsq3 ad.xxx.an. vnde petitio hereditatis regulariter nō datur contra titulo possidente3. S3 fallit in casibus.s.eo.l.ij.in fi. & hoc excedit suos terminos: nō exceditur a suis terminis vt tollat longo tēpore. vt.j.de edicto di.adri.tol.l.vlti.in fi. ¶ Or segnori modo veniamus ad alia. & de istis fere omnibus dn̄s Azo nō tetigit in summa huius ti. sed ista al's nisus est notare. & vos ex.l.ista potestis colligere q conuentus peti.hereditatis interrogatur vtrum possideat hereditatem vel non possideat. & vt hanc theoricam reducatis ad practicā subijciamus & videamus quando iste interrogationes que fiunt in rei vendicatione & in petitione hereditatis: quando habeant fieri & quare & qualiter: & que sit pena non respondētis vel respondentis obscure vel per mendacium. de qbus occurrit videre hoc ordine & hunc ordinē debuit sequi dominus Azo. sed ipse nihil hoc ordine tetigit. ¶ Or incipiamus a primo.s.quādo iste interrogationes hēant fieri. Ad quod quidam dixerunt q debent fieri post vocationem in ius libello non oblato super reali vel personali: vel super petitione hēditatis: qr ante libellum nemo cogitur respōdere: vt.ff.de inter. act.l.j.& p hoc est ar.ff.quorum le.l.j.§.qui aute3. s3 verius est vt dicamus q habent fieri post vocationē in ius & libello oblato & ante litis 9te. & ita dixit dn̄s Azo in summa huius tituli. & in summa.j.ad exhi.in prin. vnde si volo conuenire aliquē rei vē. vel publi. vel pet. heredit. vel simili: prio offero ei libellum & postea interrogatur an possideat. & ad h faciunt.ll. que dicunt q huiusmodi interrogationes fiūt instituta actione q̄tum ad libellum. & actio est instituenda q̄tum ad cōtestationē. sic.ff.de interro.act.l.j. ibi instituēda act.&.ff.de inter.act.l.de etate.§.qui ex quadrāte. Nec ob.l.ff.quorum le.l.j.§.qui autē. qr ibi loquitur ſm antiqua tempora: ſm que erat in electione actoris velit offerre libellum vel non: vt.ff.de edendo.l.j.in prin. sed hodie est secus. vt in auc. offeratur.s.de litis conte. vel in.l.illa nō erat libellus petitus vel nō erat incertus qualiter debebat experiri. Restat videre qn̄ fiant. Et certe fiunt ante lit. cōtene frustra actor experiatur vel inueniatur egisse: vt.ff.de rei ven.l.qui petitorio iudicio.in princ. sed statim hic quero si omissa est ista interrogatio que habet fieri ante lit. contest. nunquid poterit repeti lit. cōtest. quidam dicunt q non: qr fiunt ante litis cōte. post libellu3: qr hic est ordo. al's est cōtra ordinē: vnde non valet: vt arg.j.de sen.& inter.om.iu.l. prolatam. sed certe l3 debeant fieri ante lit. cōtes. & post lit. conte. pn̄t fieri: quia non solet quis litem contestando cōdi. suam facere deteriorem: sed meliorem: vt.ff.de regu.iur.

l.nemo

l.nemo.ꝛ.l.nõ solet.ꝛ.ff.e.l.qui interrogatoꝛijs actionibus vtitur.i.vti vi. Restat videre qualiter fiant. ꝛ certe super hoc ẽ opi. Bul. Pla. Jo. ꝛ Azo. ſ; ꝑmittã opi. Jo. ꝛ Azo. que per vniuersuȝ oꝛbẽ seruatur.ꝛ consequẽter tanq̃ eoꝝ fabulas. Et ꝫm Jo. ꝛ Azo. in rei vẽdi. vel in publiciana vł in hypothe. ꝛ in personali scripta in reȝ ꝛ in rei vẽ. ꝛ publi. ꝛ hypoth. debẽt fieri oblato libello. vnde oblato libello añ lit. cõte. dico iudici: stetis q2 anteq̃ ꝓcedatis ad lit. cõtesta. queratis ab eo si possidet rem petitã in libello. si dicit ꝙ sic: sed nõ in totũ fit secũda interrogatio ꝓ qua parte possidet. ꝛ si dicit possideo ꝓ dimidia: ꝓcedit̃ ad lit. conte. vt ista pro bantur. ff. de interro. act. l. qui seruũ. §. pe. ꝛ vlti. si dicit non possideo dȝ dicere iudici reddatis libellum meum. si iudex non vult reddere dȝ dicere: faciatis ei aliã interrogationẽ: queratis ab eo vtrum dolo desierit possidere. ꝛ hanc iudex debet facere ꝛ pro hoc facit. l. expsse. vt. ff. e. l. qui petitoꝛio. in prin. ꝛ q2. vt. ff. de regu. iur. l. parẽ. ꝛ dixi. s. l. j. si dicit non dolo desij possidere. vnde debeo cogitare si possum eum re darguere de mendacio imploꝛando iudicis officio vel cõdi. ex illa. l. ff. de rei ven. l. pe. al's vlti. vnde si redarguit̃ de mendacio petet pos. in petitoꝛem transferri. sed si nõ redarguitur de mendacio inquirat iudex quis possideat: vt. ff. de interro. act. l. de etate. in fi. ꝛ. l. se. ꝛ. l. qui seruum. §. vl. vnde iste interrogationes fiunt in mere realibus ꝛ in scriptis in rem ꝛ nõ plures ꝛ predicto modo in peti. heredi. fiunt hoc modo: q2 dicet actoꝛ. domine iudex queratis vtrũ possideat hereditatem petitam in libello. si dicit sic: sed nõ totam: vltra proceditur ꝛ queritur pro qua parte. ꝛ si dicit pro dimidia: ponit̃ in actis: vt. ff. e. l. regulariter. in fi. ꝛ. l. lȝ minimaȝ. ꝛ. ff. si quis omis. causa te. l. cũ tibi. Si autẽ respondit simpliciter: tunc totam hereditatem possidere videtur: vt ar. ff. de interro. act. l. si defensoꝛ. §. vlti. ¶ Oꝛ vltra ꝓcedit̃ ꝛ dicet actoꝛ queratis ab eo si possideat ꝓ herede. ꝛ si dicat sic: ponetur in actis ꝛ ꝓcedetur ad lit. conte. cognoscetur de iure vtriusq; partis. sed si dicat scio me heredem. respondeo me heredem esse ꝓ eodẽ hẽo. ac si rñderẽ puto me heredẽ esse. lȝ multi fatui non intelligant hec verba: q2 qñ querit̃ ab eis si credũt possidere dicũt ipsi nõ credo: ſ; scio ita esse. nã qui scit credit: nõ qui credit scit. Si autẽ dicat nõ puto me heredem iudex incipit ridere ꝛ petit qualiter possideat. si dicit nolo respondere vel possideo: q2 possideo presumitur pro predone possidere: vt. ff. e. l. qui interrogatur. ꝛ. l. nec vllaȝ. si autẽ dicat possideo q2 emi: vel per donationẽ vł pro dote accepi: tunc dȝ dicere actoꝛ. dñe iudex queratis a quo habet titulũ: q2 foꝛte emit a tali ꝙ titulus hꝫ pro non titulo: vt si emit a pupillo vel a furioso vel a simili. vt. ff. e. l. nec vllã. §. omnibus. vnde iudex tunc queret ab eo a quo habet titulum. ꝛ si dicat a tali pupillo. queretur ab eo si emit auctoritate tutoꝛis. si dicat nõ: titulus ꝓ nõ titulo hꝫ. si dicat ꝙ sic: probato titulo non dabitur petitio hereditatis nisi in casibus quos enumeraui. s. eo. l. ij. in fi. sed si non ꝓbat titulum tenebitur petitione hereditatis: vt in pꝛealleg. l. nec vllam. ꝛ hoc oꝛdine sunt faciende interrogationes in petitione hereditatis: ꝛ ita seruatur hodie per totam italiam. ꝛ ita scripsit. d. Azo in summa huius ti. lȝ inoꝛdinate. ꝛ intricate. ꝛ nihil aliud scripsit in hac. l. Sȝ ꝫm Bul. iste interrogationes in petitione hereditatis fiunt alio modo: sed alie non mutantur. ꝛ dicebat ꝙ sic debent fieri. possides ne hereditatem petitam pro herede vel pro possessoꝛe. ꝛ alternatiue debet conuentus respondere: vel pro herede: vel pro possessoꝛe possideo: al's vitat iudicium: vt. ff. eo. l. regulariter. ꝛ s. eo. l. heredit. petito. ꝛ sic intelligebat hanc. l. in fi. ꝛ ponebat casum vt cũ repetitione legatur: vt supra dixi. sed ista lectura domini Bul. non placet vt. s. dixi. nec est bona pre missa ratione quam supra premisi. Alij vt Pla. dixerunt ꝙ iste interrogationes debẽt ita fieri. possides ne pro herede vel pro possessoꝛe. ꝛ ipse non cogitur respondere: possideat pro herede vel pro possessoꝛe: quia esset fatuus ꝛ vt furiosus contra se loqueretur. qđ quis non cogitur: vt argumẽ. s. de eden. l. j. sed licet sic interrogetur: debet respondere possideo tali titulo: quo probato vitat hoc iudicium. ꝛ sic legebat ꝛ intelligebat hanc. l. ibi preter eum ꝛc. Sed certe vt dixi hoc est contra litteram. ꝛ licet quis nõ inducat probationes contra se: tamen interrogatus cõtra se respõdet. ¶ Oꝛ segnoꝛi cuȝ concoꝛdia dixerunt magister ꝛ discipulus dñs Jo. ꝛ Azo. hic somninuit Pla. in parnaso: q2 dicere vt dicebat ipse: dȝ rñdere: possideo tali titulo: q2 emi a tali. ꝛ ita probabit titulum. quo probato nõ dabitur petitio hereditatis contra eũ q2 non datur contra ti. possidenteȝ. dixerũt ipsi: ista nõ est prudẽtis opinio. ſ; fatua opi. ꝛ si alius dixisset q̃ ipse: ceno inuolui dignus esset: q2 dixit ꝙ in pet. hereditatis cogitur dicere titulũ: ꝙ falsum est: lȝ cogat̃ dicere qualitatẽ. Item dixit alia mirabilia: in rei ven. cogitur quis dicere titulum sue pos. per pꝛoximũ agnatuȝ. in petitione hereditatis per pꝛoximũ cognatũ: cũ istud nõ ꝓbetur in pꝛimo dicto. Rñdet nõ bene vt puto q2. l. ista dicit ꝙ debet rñdere possideo pꝛo herede vel pro possessoꝛe vt hic. ꝛ ff. e. l. regulariter. in fi. cum. l. se.

Cum hereditatis. Leges veteres alioꝝ imperatoꝝ qui precesserunt iustiñ. in superioꝛibus habuistis. hec. l. que est vltima in titulo isto est noua. l. iustinia. ꝛ q̃uis ista. l. sit longa quantũ ad litterã: tamen quantum ad casum bꝛeuis est. ꝛ in. l. ista imperatoꝛ pꝛimo recitat antiquitatem cũ quadã distinctiõe ꝛ ponit nouũ ius: finaliter dicit quid sit. olim erat quedam exceptio rei: vbicunq; mouebatur petitio hereditatis: vel sperabat̃ moueri: si petebatur aliqua res ab eo statim dicebat ꝙ hoc rei iudicium dȝ differri ne fiat preiudicium petitioni heredi. ꝛ hec exceptio erat appꝛobata apud veteres. sed q2 ex ista exceptione oꝛiebantur multe questiões: recessit ab aula. ꝛ causa fuit talis quare recessit. quia plerũq; erat ꝙ legittimus a scripto herede petebat hereditatem ꝛ veniebant legatarij ꝛ petebant legata. dicebat scriptus heres recedatis: q2 speratur moueri petitio hereditatis a legittimo. vel veniebãt depositarij vel cõmodatarij vel creditoꝛes: ꝛ petebant deposita vel cõmodata: vel sibi debita a possessoꝛe hereditatis. possessoꝛ opponebat eis istam exceptionem. deferatis vestram petitiõem: q2 speratur moueri pet. heredi. a legittimo in euentu pe. heredi. sed quia iniquum est differri petitiões eoꝛum pp questionẽ que moueri speratur: ideo dicit iustiñ. si speratur moueri questio hereditatis inter scriptum ꝛ legittimum. siquidem legatarij vel fideicom. velint petere legata vel fideicõmissa a scripto herede: pñt hoc facere. ꝛ heres nõ poterit eos repellere pdicta exceptione immo debebit eis soluere recepta cautione. si fuerit euicta ab eo hereditaꝫ de legatis seu fideicom. restituendis. si consistebant in pecunia cum quarta parte centesime. si in fundo cuȝ fructibus: quos perceperit. si in domo compensionibus deductis: tamen impensis vtilibus ꝛ necessarijs. si autem legatarij velint litem contesta. ꝛ differri in euentum pe. heredi. hoc facere potuerunt. Si autem libertates fideicõmissarie petantur a possessoꝛe heredi. vel a petitoꝛe: vel directe dicãtur ipso iure competere: debet expectari per annum cõnumerandum a moꝛte testatoꝛis. ꝛ siquidẽ infra annũ iudiciũ petitionis hereditatis sopietur: tunc libertates vel competant vel euanescant. Si autẽ non sopietur infra annum fauoꝛe libertatis directe competant ipso iure ꝛ fideicommissarie prestabuntur ipso iure sub ea conditione nisi pꝛonunciaretur testamẽtum falsum. verumtamẽ isti serui ꝓducti ad libertatem post annũ si gesserunt negocia domini subijciũtur rõcinijs. ꝛ postq̃ peruenerint ad libertatẽ tenẽtur reddere rationeȝ. ꝛ tenentur restituere res hꝛditarias. ꝛ iuspatronatus ei cõpetit: cui de iure debebat cõpetere. Ultimo dicit ꝙ heredi. petitio est bonefidei. Tex. fuerat. i. sꝑabatur esse vł locus. Tex. fuerat. s. olim. Tex. exceptio assumebat̃. sub. a possessoꝛe vł a petitoꝛe qui sperabat moueri petitionem hꝛditatis. si moueret̃ illud singulare iudicium fieret ꝑ iudicium petitioni hꝛditatis. Tex. preiudicium. quale. vt j. dicam. Tex. centũuiralis iudicij. i. petitio hereditatis: q2 fuit introducta a senatoꝛibus qui fuerunt. c. numero. vt. ff. eo. l. item veniunt. §. pꝛidie. Tex. infringi per quale quale pꝛeiudicium. Tex. exoꝛte sunt. sub. ex predicta excep. Tex.

concludentes.sub.hac presenti.l.hucusqz durat siue ponit exordiuz ⁊ recitatur antiquitas: amō ponit ius.⁊ primo cō iungit cōtractus ⁊ legata in determinādo separat. vnde dicit. Tex. sancimus. siqs.s.possessor hreditatis seu scriptus heres. Tex. alius aūt.s.legittimus qui dicebat testamentū inofficiosum. Tex. vel fideicommisso.qr est ex quasi ɔctu.vt insti.de ob.que ex quasi ɔctu.§.heres. Tex. vel ex alijs causis.vt de rebus pignoratis vel cōmodatis. Tex. vel reuz.i. scriptū heredē. Tex. vel agentem.i.legittimum qui agit. qr dicit testm̄ inofficiosum. Tex. esse necessariā.hucusqz ɔiungit ɔtractus vel quasi.mō incipit a quasi ɔctibus. Tex. cautione interposita.sub.de restituēdis legatis si euicta fuerit hereditas. Tex. sub ea cautela.que ē sine fideiussore. Tex. vel satisdatione.sub.cū fideiussore.vt.j.de ver.si.l.sancim⁹. Tex. pro qualitate psonarū.qr si legatarius est diues cauebit de legatis restituēdis.si est pauper satisdabit: vt ar.ff.q satis.cog.l.si fideiussor.in fi.⁊.l.sciendum. Tex. cum vsuris. ex quarta centesime.i.quinqz denarijs de libra:vt.j.de vsuris.l.eos qui.in prin.⁊ ita quattuor annis equatur sorti. Tex. vtilibus deductis.sub.a legatario cū euicta hereditate reddit legata.⁊ ista sunt vera cū vult assequi legata cum hac cautela.secus si voluerit litem cōtestari ⁊ expectare in euentu hereditatis:vt.j.dicit. Tex. vel si ipse.s.legatarius. ⁊ hec est bona expō.alij exponunt.vel si ipse.s.heres. Tex. sinaūt.mō loquitur in ɔctibus. Tex. ɔ possessorē.s. hereditatis. Tex. rōnibus ɔctis.s.computatis. Tex. ei. satisfaciat. sub.⁊ ita vtitur retentione. Tex. ne.gest.si fecit defuncti vel hereditario nomine. Tex. conditione.sub.si fecit noie suo. ⁊ hec oia sunt vera in legatis ⁊ in contractibus.quid autez sit in libertatibus audite. Tex. sinaūt ⁊c.ƀm euentū iudicij ⁊ libertates vel effectum habeāt vel euanescant.vt si ꝓnunciatur te. inofficiosuz non debētur libertates ex eo:vt.ff.de inoffi.te.l.pap.§.si ex cā.sed si ꝓnunciatr ꝓ herede debebūtur. Tex. vt actores sint.i.fuerint. Tex. ad id possit vocari si forte remisisset iuspatronatus non vocaretur aliquis.al's vocarentur sui successores:vt.j. de iure patro.l.vlti. Tex. connumerētur.vt insti.de act.§.actionū.⁊ merito est bone fidei:qr in ea iuratur in lit.vt.ff.eo.l.sed ⁊ si.l.commis.§.hec verba. ¶ Or segnori vt vos intelligatis casum ⁊ summariam expōnem lre:⁊ vt vos intelligatis ea que scripta sunt hic: prosequamini hoc modo.olim erat quedā exceptio recte agens.si nō fieret preiudicium petitioni hereditatis.⁊ hec exceptio assumebatur hoc modo. plerunqz erat ꝙ aliquis erat scriptus heres in aliquo testamēto.vnde si filius dicebat inoffi.vel falsum vel ruptum. vnde sperabatur moueri petitio heredit.si tu medio tempore me possessorē vel petitorem conuenires:fieret qualequale preiudicium petitioni heredi.sed de quo quali preiudicio intelligetis : non intelligatis de illo quod faciunt fatui homines. quia fatui dum vadunt per viam:vnus nititur portare spatulam suaz ante viam socij sui.sed dicebat possessor:si responderē tibi fieret preiudicium petitori ꝙ essem heres. vnde maius iudicium est meū ꝙ̄ tuū.vnde tuum differatur in euentū peti. heredi.si pronunciabitur pro me:ages mecuz de isto quali quali preiudicio.⁊ hoc dicit hec.l.in pn̄.⁊ in fi.⁊.ff.e.l. siqs lib.⁊.ff.e.l.sed ⁊ si.l.cōmis.§.item si rem.⁊.ff.fa.her.l.j.in fi. ⁊.ff.de ar.l.non distinguemus.§.sed si his.⁊ erat nō plenū preiudiciū sz qualequale vt dixi.⁊ ista exceptio olim hēbat locū ⁊ erat approbata : vt istud ꝓbatr in.ll. que signantr hic pro ɔrijs.sed sunt correte per.l.istaz:vt.ff.de ex. rei iu.l.ij.⁊ ff.de act.⁊ ob.l. qui cum alio.⁊.ff.de iur fis.l.cuz apud.⁊ habebat locū hec exceptio corā futuro iudice nō iā cepto vbi futurū erat iudiciū inter legittimum ⁊ scriptum: siue ageretr cū petitore vel possessore huic exceptiōi locus erat al's nō: vt.ff.de excep.l.post lit.conte.vel pōt dici olim hēbat locuz hec exceptio ante litis ɔte.nō post hoc mō. qr similiter lite conte.super petitione hereditatis volebat possessor vel petitor exigere a debitoribus hreditarijs nō erat locus huic exceptioni.sz si vellet ante litē ɔte.exigere erat locus huic exceptioni:vt.ff.e.l.diui. Uel pōt dici ꝙ lex illa dicit exēplo futuri iudicij non iam cepti.vel potest dici ꝙ illa exceptio est dilatoria. vnde debet opponi ante lit. contesta. vt.j.de probat.l.excepr. sed hodie huic exceptioni non est locus: ⁊ propterea fuit facta.l.ista. nam esset inconueniens ꝙ propter questionē que speratur moueri inter scriptum ⁊ legittimum differatur iudicium defuncti ⁊ sic nō soluere legata: vel petitio creditorū vel impediantr libertates ꝑstari.verūtamen cauete vobis in.l.ista.qr videtur loqui bene naturaliter.⁊ diuidetis.l.istam vt littera diuidit.vbi speratur moueri questio hereditatis inter scriptū heredez ⁊ legittimuz. aut legatarij volunt petere legata:⁊ tunc petuntur a scripto herede non dicit ꝙ petantur a possessore: data electione ipsis legatarijs.aut statiz volunt agere contra scriptum heredem:quo casu cauebunt scripto heredi si euicta fuerit hereditas:de restituendis legatis:cum quarta centesime si legata consistebant in pecunia.vel si volunt litem contestari differtur.⁊ si feratur sententia pro scripto herede petent legata cum accessionibus.si feratur sententia contra scriptum heredem:recedent vacuis manibus propter illam regulā. ex testō exquo non aditur hereditas:non debentur legata: vt.j.de fideicom.l.eaz quā.⁊.l.ex testō.vnde qr legata debētur ex testō non ab intesta.ideo agitur contra scriptum heredem.sed quibus casibus debentur relicta a succedentibus ab intestato: dicam agi cōtra petitorem: vt si repetita sunt:vt.j.de fideicom.l. eam quā.⁊.j.ad treb.l.non iustam. ⁊.j.de contrata.l.j.⁊.ij. Si autem agitur ex contractibus siquidem petitur res commodata vel deposita:agitur cōtra possessorem rei:si est possessor vel petitor. Si ante agitur ꝓ pecunia credita: hic non requirimus rei pos.sed creditor habet electionem:velit agere contra possessorem vel petitorem. Sed cur aliud est in rebus depositis ⁊ cōmodatis:qr rei cōmodate ⁊ deposite retinemus pos.vnde pōt deponēs vendicare:vn̄ vendicet a scripto herede:si possidet.vel a petitore:si possidet.sed in pecunia credita non sic immo pro ea datur personalis.⁊ hanc distin.videtur facere hec.l.sed videtur ꝙ hec distinctio non valeat quia potest esse ꝙ accommodauit rem non suam sed alienā.vnde non est locus psonali act.vn̄ pōt esse ꝙ non pōt probare de dn̄io.vn̄ scripsit hic dominus Azo ⁊ hn̄ ꝗcquid littera istius.l.dicat:restringo ad eum casum:cum agitur personali actione nō in rem: qr tunc hz electionē velit agere cuz scripto herede vel petitore.sz si agitur ex contractibus cum scripto hrde nō habebit hāc exceptionē.vn̄ si satisfecit ⁊ postea euincitur non restituet hrditatē:nisi solutis restitutis. Si aūt petitor satisfecit:⁊ vincitr:agetur cū possessore officio iudicis vel conditiōe ex.l.ista.vnde colligimus hic.in vniuersali iudicio vniuersaliter fertur snīa.sz in executiōe queritur de rebus singulis.vn̄ formatr libellus hoc mō.peto hereditatē titianam quā dico ad me pertinere.postea fertr snīa vniuersaliter: qr probatū est petitorē eē heredē:cōdēno possessorē ad hrditatez restituēdā ei.postea in executione venit petitor ⁊ dicit iudici ꝙ mandet snīam executioni. ⁊ dicit ꝙ in hereditate titiana erant tales ⁊ tales res:in executione debent omnes res nuncupari:vt videatur quid debeat restitui vel computari:⁊ reputari vel compensari: vt hic.s̄.e.l.in restituenda. ⁊.l.de hereditate. Item qr in petitione hereditatis veniunt ea que erant defuncti tempore mortis:vt.ff.eo.l.⁊ non tantum.⁊.j.de edicto di.adri.tol.l.vlti.non tamen nego si petitor velit specificare in petitione hereditatis:qn possit.quare dico hoc modo:qr est introductum in fauorez petitoris: ne cogatur specificare:vt.ff.e.l.hereditas.⁊.l.itez veniunt: vnde in eius damnum non reuertitur:vt dixi.s̄. de edendo l.edita.aliquādo competunt libertates ⁊ speratur moueri petitio hereditatis inter scriptum heredem ⁊ legittimum. veniunt serui defuncti ⁊ dicunt nos sumus iusti esse liberi. vnde dicunt ipsi:domine concordetis simul qr propter discordiam vr̄am nolumus stare in isto statu hic expectabunt per annum a morte testatoris:si sopiatr qō.j.annuz.si fertur sententia pro scripto herede:libertates locum habent.si ꝓ legittimo euanescunt libertates. qr exquo testō non aditur hereditas:legata non debentr:nisi essent repetita. Sed hic statim volo querere que est ratio ꝙ petitio aliorū legatorꝫ nullo mō differtr.si legatarijs nō placet ⁊ libertates differuntr? Rn̄deo hec est ratio qr creditores petūt sibi debitū.

sed qui

sed qui petũt sibi libertates certãt de lucro. vnde nõ est par ratio: vt. j. de codicil. l. vlti. sꝫ cur aliud est in legatarijs? Rñ deo rõ est illa si legata soluant̃: ⁊ postea reddãtur: parua ve recũdia est ei ⁊ paruũ damnũ. sꝫ si pstarentur libertates ad/ uersus libertates cõpetẽtes nõ facile subueniretur: vt. s̃. si aduersus liber. l. j. vnde circũuẽtus eẽt legittimus: si reuo/ caret̃ verecũdia esset istis: qꝛ diceret̃ eis etatis latrones: qꝛ eratis liberi mõ estis serui. sꝫ hic signãtur multa cõtra. que nõ sunt digna recitatione. hic dicitur si petitio hereditatis speratur moueri expectat̃ per annũ. sed vr̃ ꝙ debeat expe/ ctari per quinquẽniũ: vt. s̃. de inoffi. tes. l. siqs filium. ¶ Sꝫ denuo videt̃ ꝯ. ⁊ vr̃ ꝙ si infra annũ sopita est questio ꝙ cõ/ petant libertates nisi testamẽtum ꝓnũciaretur esse falsum. sed vr̃ ꝙ libertates sint pstite ex falsis codicillis ꝙ nõ reuo centur: vt. j. de fideicõ. lib. l. ꝗuis. ⁊. ff. de ma. te. l. cũ falsis. vnde istud quare ꝯsueuit formari ꝓ pueris hoc modo. ⁊ cõ sueuit responderi vno modo ita. libertates prestite ex testa. falso reuocant̃. sed prestite ex codicil. nõ. qꝛ sicut testamen/ tum est maioris efficacie in dando: ita in reuocãdo. vel di/ catis refert. si prestãtur libertates ex testamento falso vel ex codicil. seruo ipsius heredis. verbigrã. in testamento falso vel in codicil. falsis tu rogatus es seruos tuos manumitte re. si tu manumittis non reuocantur libertates: vt in. l. con/ tra. sꝫ si rogaris manumittere seruos ipsius defuncti: quia non eras dominus: vt. j. de his qui a nõ do. ma. l. j. ⁊ per to/ tum. ⁊ sic intelliguntur. ll. cõtra. lꝫ quidam dixerint. ll. illas correctas per istam. ¶ Sed denuo ad vnuꝫ ꝙ dicitur in. l. ista circa finẽ signantur contra. ⁊ aduertatis ea. vos habe/ tis hic si speratur moueri peti. heredi. scripto heredi expe/ ctetur per annũ. si est sopita qõ infra annum: competunt li/ bertates ipso iure. sed ipsi liberi facti si administrauerunt negocia defuncti tenẽtur heredi reddere rationẽ. sed vide/ tur contra. vt. s̃. de nego. ge. l. si ex ag. ⁊. ff. de nego. gesto. l. cum actum. Ad quod potest dici: qõ illis legibus dicitur: presenti. l. corrigitur. ¶ Sed segnori durũ essꝫ dicere hoc. ⁊ ideo vos dicetis ita. hec est regula. seruus liber factus de gestis in seruitu. non tenetur reddere rationẽ: vt in. l. cõtra. Sꝫ fallit hic ⁊ est ratio specialitatis. qꝛ hoc vnũ inducitur pro eis. s. vt post annũ pendẽte iudicio petitiõis hr̃di. per/ ducantur ad libertatẽ. vnde non est mirũ si liberi facti tenẽ tur reddere rõnem. ⁊ ad istud tota die inducimus magistra liter. l. istã. ⁊ ad hoc facit. ff. de iureiu. eum qui in prin.

¶ De rei vendicatione.

¶ De petitione here. que est in rem. s̃. ti. proxi. dictum est. ⁊ est vniuersalis actio. veruꝫ qꝛ rei vendicatio est in rem: vt ff. eo. l. in rem. ⁊ est singularis: vt. ff. eo. l. in speciali. ⁊ ideo dicit de rei vendi. Et potest exponi rubrica ista de rei ven. i. que res possint vẽdicari: ⁊ qualiter. ⁊ certe res corporales: vt. ff. eo. l. vendicatio. Item res humani iuris: vt. ff. eod. l. in rem. ⁊. l. que religionis. Item possunt vendicari non in/ clausa vel applumbata nisi primo eximantur: vt. ff. ad exhi. l. eximant. ⁊. l. tigni. Al's potest exponi rubrica de rei vẽdi. idest de illa speciali actione que dicit̃ rei vendicatio. videa mus ⁊ subijciamus cui detur ⁊ cui denegetur. de quo di̇. j. eo. l. j. ⁊ etiam tangitur in. l. ij. ⁊ contra quem detur. de quo dicitur. j. e. l. res. ⁊. l. matri. ⁊. l. ordinarij. ⁊ quid veniat in ea. de qua dicitur. j. e. l. certum. ⁊ qual's ipsa sit. de quo dicitur j. eodem. l. a possidente.

Etiã p alienũ seruuꝫ. Lex ista ponit duos casus. ⁊ in pmo casu datur rei vendi. bonefidei posses. in secun/ do casu denegatur malefidei possessori. Et sic hec lex duo dicit. sicut si seruus meus querit aliquid ex opera sua: vel ex re mea: querit mihi. ita si seruus alienus a me bonafide possessus querit aliquid ex opera sua vel re mea: mihi querit. ⁊ ideo si ille seru⁹ de illa pecunia emit mancipia ⁊ per traditionem accepit: dominiũ illorum seruorum mihi acquisitum est. Secundo dicitur si possideo seruum alienuꝫ malafide nihil mihi querit. sꝫ ego qui eum possideo non solum ipsum teneor restituere: sed ẽt ipsum ⁊ operas: sed si ancillas alienas possideo malafide: vel animal alenum: teneor eas restituere cum partubus ⁊ animalia cum omni fetu. hoc dicit ista. l. videte summariam expositionem littere. Tex. etiam per alienum seruuꝫ nõ so/ lum proprium. nam quicquid seruus meus proprius que/ rit mihi querit: vt. ff. de acquir. rerum do. l. etiam. ff. de ver. ob. l. seruus. ita ꝙ querit seruus alienus a me bonafide pos sessus: mihi querit vt hic. ⁊ quis seruum alienum bonafide possidere dicitur: duꝫ possidet domini cogitatione: vt. ff. de verb. signi. l. bonafide. Tex. quare. quia ita est in genere se/ quitur in specie. Tex. eo tempore. sub. quo possidebas eum bonafide. Tex. tuis. vr̃ contra omnem vendicanteꝫ habeas except. si possides. al's idest si non possides contra omnem possidentem habeas vendicationem: vt. ff. de acquir. rerum do. l. rem in bonis. Tex. mancipiuꝫ. incipit secũduꝫ dictuꝫ huius. l. Tex. sed qui tenet. sub. malafide. Tex. reddere co/ gitur. sub. rei ven. ¶ Or segnori sicut vobis premisi. l. ista habꝫ in se duo dicta. ⁊ in primo dicto habetis ꝙ per seruũ bonafide possessum ex duabus causis mihi queritur vt hic ⁊ insti. per quas perso. nobis acquirit̃. §. de his. ⁊. ff. de acq. rerum do. l. acquiritur. §. de his. Sed videtur ꝙ seru⁹ a me bonafide possessus mihi non acquirat: qꝛ non est meus. nec tibi domino: qꝛ a te non possidetur. vnde videtur contra. ff. de acquir. reruꝫ dñio. l. si seruus meus in principio. Ad qõ respondeo. breuis est responsio. l. illa nõ dꝫ intelligi vt ꝓ/ ma facie sonare videtur littera. s. vt ponat tantũ vnũ casum: sed dꝫ intelligi ⁊ legi principiũ. l. vt ponat duos casus di/ uersos. Et primus casus est talis. si seruus meus a te possi/ detur bonafide tanꝗ̃ seruus tuus: si ille seruus querit rem ex opera sua vel ex re tua non acquirit mihi dominiũ illius rei nec illa res mea efficitur: sed tibi bonefidei possessori. Secũdus casus ẽ. si ille seruus querit aliquã rem extra reꝫ tuam vel operã tuam: mihi dño acquirit: ⁊ non tibi bonefi/ dei possessori. ⁊ sic loquitur. ff. de acquir. rerũ do. l. acquiri/ tur. §. j. ⁊. §. d̃ his. ⁊ insti. per quas per. no. acquirit̃. §. d̃ his. ¶ Sed denuo ad aliud quod hic dicitur in fi. huius. l. op/ ponitur. vos habetis hic in fi. l. ꝙ fuus malafide possessus non acquirit ei qui eũ possidet: sed vr̃ ꝙ ei acquirat: si que/ rat ex re sua vel ex operis suis. vnde vi̇. ꝯ. ff. eo. l. preterea. ⁊ ff. de pe. heredi. l. per seruum. in fi. ⁊. l. se. Ad qõ potest dici. qõ hic dicitur ꝙ non querit malefidei possessori: intelligi/ tur ex opera serui. sed ex re malefidei possessoris ei querit̃. vel potest dici alio modo ⁊ verius. aut possessor fuit semper malefidei: quo casu nihil sibi acquirit: vt in hac. l. in fin. aut ab initio fuit bonefidei: sed lit. contesta. efficitur malefidei: vt. s̃. de pe. heredi. l. j. ⁊. ff. de petitione. heredi. l. sꝫ ⁊ si. l. §. si anteꝗ̃. quo casu ratione iusti initij nascitur. vt si querat ex re malefidei possessoris: querit possessori. ⁊ sic intelligun/ tur. ll. contrarie.

Si inferiorem. Hec. l. tria vel quattuor dicta in se ꝯtinet. Et primũ dictũ est. si infe rior ps edificij est mea: si insuper edificas: super edificatum cedit mihi. Secundo di/ cit si edificas in solo meo: edificiuꝫ cedit solo. Tertio dicit. si edificas in solo meo de aliena materia: siue bonafide siue malafide dissoluto edificio redit dominiuꝫ domino: ⁊ ideo vendicabit. Quarto ⁊ vltimo dicit: ꝙ si de tua propria ma/ teria edificasti: dissoluto edificio: si edificasti bonafide: ma/ teria illa reuertitur ad te. si malafide videris donasse. Tex. non ambigitur. quod est verum si pars superior est iuncta inferiori: al's secus: vt. ff. de acquir. rerum do. l. titius. Tex. si id. Incipit secundum dictum. Tex. iure ad te pertinet. vt hic. ⁊ insti. de rerum di. §. cum quis. Fallit in casu. vt cum quis edificat in littore maris: vt. ff. de rerũ di. l. riparum. in fi. ⁊. l. interim in prin. Tex. si vero. Incipit tertium dictum. Tex. sit. sub. cum quis edificat de aliena materia. Tex. im/ posita sint de propria materia. ⁊ dicitur donandi animo fe/ cisse cum malafide edificauit. Unde in. l. ista no. sic. qui su/ peredificat in solo meo perdit dominium materie. sed si edi ficat in solo meo: edificium cedit solo quandiu durat. si

dissoluitur si edificauit de aliena materia redit materia ad
priorem dominum siue malafide siue bonafide edificet. sed
quandiu extaret edificium non posset vendicari: vt.ff.eo.l.
in rem.§.vlti. Si autem edificet de sua materia: ⁊ tunc aut
bonafide aut malafide. Si bonafide tunc dissoluto edificio
reuertitur materia ad eum. si malafide videtur donare vt hic
in fi.⁊ insti.de rerū di.§.siquis.⁊ hec est vera lectura huius
l.in fi. Scio tamen ꝙ dominus Mar.aliter exposuit litterā
istius.l.in fi.⁊ dixit sic.si tu de ꝓpria materia edificas in so
lo meo malafide.si facis animo donandi non habes actio
nem.al's sic.sed ipse male dixit: qꝛ cum quis edificat in solo
alieno edificiuꝫ cedit solo.⁊ siue faciat bonafide siue mala
fide non habet actionem ad sumptus.

m Ater tua. Segnori domin⁹ Azo
isti.l. facit magnum ho
norē: quia nullam aliam in titulo illo commē
tauit nisi istam. sed tamē facilis est quantum
ad casum.⁊ de omni eo qđ pertinet ad.l.istaꝫ
nihil scripsit dominus Azo in summa huius tituli.ponetis
ergo ita casum.quedam mulier accessit ad principem ⁊ co
ram eo sic proposuit.domine imperatoꝛ habeo matreꝫ ipsa
me depilat ex vna parte vendendo res meas: ⁊ maritus ex
alia.quero a vobis qualiter sit mihi prouidendum? Ad qđ
respōdet imperatoꝛ.bella dōna mater tua vel maritus tuus
inuita te vel ignorante vendere rem tuam non potest.⁊ ideo
ab emptore rem tuam vendicare poteris etiam non oblato
precio. ¶ Or vltra processit ista mulier: ⁊ ita dixit.domine
imperatoꝛ ego postea illi venditioni facte a matre mea vel
marito meo consensi vel proprietatem rei vendite a matre
mea vel marito perdidi: quia illa res prescripta est vel vsu
capta.nunquid in subsidium potero illam venditionem ra
tam habere.⁊ ita agere neg.gest.de precio? Respondit im
peratoꝛ ꝙ sic. Tex.maritus: scilicet tuus. Tex.sinautē. In
cipit secundus casus. Tex.amisisti.qꝛ res est prescripta vel
vsucapta. Tex.non ꝓhiberis.sub. in subsidiū re prescripta.
vel vsucapta. ¶ Or segnori explicemus ea que faciunt ad
casum ⁊ ad litterā de quibus omnibus nihil dixit dominus
Azo in summa huius ti.⁊ postea que dixit Azo in summa
huius tituli.ista lex dicit ꝙ mater vel maritus mulieris reꝫ
mulieris non potest vendere.sed.l.contra dicit: que dicit.
rem alienam posse vendere nemo prohibetur. vnde vide
tur contra .ff.de contrahen. empt.l.rem alienam. Ad quod
vos dicetis. res aliena non potest vendi in preiudicium do
mini vt hic: sed in preiudicium vendentis sic: vt in.l.cōtra.
⁊.ff.de act.empt.l.ex empto.in princip.⁊.j.de euictio.l.non
dubitatur. ¶ Sed denuo ad aliud qđ hic dicitur signatur
contra.quia hic dicitur.si mater vel maritus alienauit rem
mulieris ꝙ mulier potest vendicare rem non restituto pre
cio.sed videtur cōtra.⁊ videtur ꝙ non possit vendicare nisi
restituto precio: vt.ff.eo.l.empto. Ad qđ vos dicetis.si ali
quis vendit rem meam ⁊ non habet ius vendendi: ⁊ pre
cium non est conuersum in rem meaꝫ: hoc casu vendico nō
restituto precio vt hic.secus si precium est conuersuꝫ in vti
litatem meam: quia tunc non vendico nisi restituto precio:
vt in.l.contra.⁊.s.qđ metus causa.l.iij. ¶ Or modo proce
damus vltra.⁊ ista sunt subtiliora.quomodo si mater vl' ma
ritus vendit rem mulieris suo nomine: mulier amissa pro
prietate rei potest matrem vel maritum cōuenire act.nego.
ge.de precio cū mulier non possit habere ratum: qđ non est
suo nomine gestum: vt.ff.de neg.ge.l.si pupilli.§.si ego.⁊.ff.
de pca.l.si seruus.nā dicit mulier.qꝛ tu mater vel maritus
vendidisti rem meam: nec possum hēre regressum ad rem
meā: qꝛ est vsucapta vel prescripta in subsidiū peto preciuꝫ
act.nego.ge vel certi condi.vel sine cā: vt.ff.si cer. pe.l.si ⁊
me ⁊ titium. Ad qđ dixit Mar.mulier venditionem factaꝫ
nō suo nomine nō pōt habere ratā vt habeat directā actio
nem nego.ge.sed mulier pōt hēre ratam venditionem non
suo nomine factā vt habeat vtileꝫ de equitate vt hic.⁊.j.de
rebus ali.l.j.⁊ sic intelligit.j.de vsuca.pro emp.l.j. Sed cer
te hec opinio nō est bona. ⁊ ideo cōtra dicendum est.qꝛ ex
quo negatur genus: ⁊ quelibet eius spēs.quia si negat̄ dari
directa ⁊ vtilis: quia non potest regulariter quis quod nō
est suo noīe gestū: habere ratū.⁊ qꝛ res extat apud emptorē
vt in.l.contra. Sed in casibus hꝫ qs ratā venditioneꝫ non
suo noīe factā: qꝛ in rē nō pōt habere regressum: qꝛ est pem
pta vel vsucapta vel prescripta ⁊ tenet̄ vtili actione neg.ge.
vt in secūdo casu huius.l.⁊.ff.de neg.gest.l. vlti.in fi. ¶ Sꝫ
pro deo qūo est hoc intelligendū.si tu vendis rē meā tanꝗ̄
tuam tuo nomine: possum habere ratum in subsidiū re pem
pta vel vsucapta vl' prescripta: vt ita tenearis ꝺ precio vtili
actione neg.ge.est istud veruꝫ semper siue res peruenit ad
me ti.lucratiuo vel nō? Et certe hec.l.est intelligenda cum
res mea peruenit ad te ti.lucratiuo: puta qꝛ aliquis eaꝫ tibi
donauit vel tu occupasti eam putans tuam esse. hoc casu
quādiu ad rem possum habere regressum non possum ha
bere ratum: sed re perempta vel vsucapta vel prescripta in
subsidium vt tenearis de precio act.neg.ge.possuꝫ habere
ratum: vt.ff.si cer.pe.l.si eum seruum.⁊.l.si ⁊ me ⁊ titium.se
cus esset si res mea peruenit ad te ex ti.nō lucratiuo: vt pu
ta quia emisti a nō domino bonafide certo precio: vel ex ꝑ
mutatione accepisti.hoc casu si vendis eam alij tuo nomine
siue ad ipsam rem possum habere regressuꝫ quia extat ⁊ nō
est vsucapta vel prescripta: siue non possum habere ad ipaꝫ
rem regressum: vt quia ipsa res non extat sed est perempta
vel vsucapta vel prescripta non habeo ratam venditionem
tuo nomine factam in subsidium vt te conueniam ad pre
cium certi conditione generali: quia licet certeꝫ de damno
⁊ tu similiter certas de damno: cum tantum tibi absit quā
tuum tibi adest: vnde quia non moraris in lucro non tene
ris mihi vt argu. insti.de leg.§.si res.⁊.ff. qđ me causa.l.si
ipsa res.⁊.ff.de lega.j.l.penu.§.j.⁊ hec sunt que faciunt ad
casum ⁊ ad intellectum huius.l.⁊ que sunt notanda in hac
l.licet dominus Azo qui commentauit.l.istā in summa hu
ius ti.de his nullam faciat mentionem. ¶ Or modo venia
mus ad questiones quas dominus Azo formauit circa.l.
istam.⁊ pmo quero sic.res mea ad te peruenit ti. lucratiuo.
⁊ tu vendis tuo nomine. res ista extat nec est perempta vel
vsucapta vel prescripta.ego cum audiui ꝙ eam tuo nomi
ne vendidisti: istam venditionem tacite non expresse ratem
habui. Et si dicat aliquis vestrum quomodo consentio illi
venditioni.cum non possim habere ratū ꝙ non est meo no
mine gestum: vt.s.dixi.veruꝫ est ꝗ̄tum ad obligāduꝫ sibi
emptorem de precio.sed bene possum habere ratuꝫ: vt ob
stet mihi exceptio facta ab emptore: vnde dico ita.qꝛ tu ven
didisti rem meam ⁊ precium ad te peruenit: peto illud pre
cium certi cōdi.generali.tu facis mihi tales positiones. po
no ꝙ rem illam vendidi nomine meo.ego confiteoꝛ. Item
dicis pono ꝙ res illa extat. confiteoꝛ. Item dicis pono ꝙ
duo anni sunt ꝙ res illa fuit vendita: ⁊ sic non est vsucapta.
confiteoꝛ.postea dico iudici. domine iudex feratis senten
tiam ad precium. iudex absoluit te. ago contra emptorem
⁊ vendico rem meam.dicit emptoꝛ non potes: quia consen
sisti venditioni petendo precium a venditore: vnde non ha
bes vendicationem per.l.C. de rei ven.l.si mater tua. in fi.
dico ego hic male fui lucratus. quid erit in questione ista.
nunquid obstabit mihi exceptio? Et videtur dicendum ꝙ
sic obstet per litteram istam.si auteꝫ postea de venditiōe ⁊c̄.
sed certe in questione ista dicimus ꝙ non obstat mihi exce
ptio ista: immo habeo regressum contra emptorem ⁊ ven
dicabo rem ab eo.qđ ꝓbamus duabus rationibus ⁊ statiꝫ
tali ratione.pactum factum inter me ⁊ venditorem non dꝫ
prodesse emptori: vt.ff.de pactis.si vnus.§.in summa. Iteꝫ
alia ratione fortiori petendo a te venditore precium tacite
ratum hēo.vbi nō valet expssuꝫ nec tacitū.ecce si dico ꝙ ra
tuꝫ hēo ꝙ vēdidisti rē meā tuo noīe: vnde des mihi pciū: non
valet ista ratihabitio.similr nō valet tacitū.qꝛ regula est vbi
non valet expressum ⁊c̄.⁊ ideo si concedo tibi ius auriendi
aquam de publico flumine non assequeris: vt.ff.de serui
tu.ru. pre.l.item si sic.§.item si haustum.in fi.⁊ ad hoc etiaꝫ
facit.ff. de dona. inter virum ⁊ vxorem.l. si status.§. si ma
ritus. licet dicatur expressa nocent: vt.ff. de regu. iuris.l.
expressa. Nec obst.hec littera.si autem postea ⁊c̄. quia est
differentia inter expressam ratihabitionem ⁊ tacitam: quia
si expresse habeo ratum: vt quia dico emptori talis ven

didit

didit vobis rē meā suo nomine: habeo ratū: benevalet ista ratihabitio: vt nō agam contra emptorē: sed facta ratihabitione tacite contra venditorē petendo preciū: nō valet vt pter hoc agam contra emptorē. ¶ Secundo quero sic. ponamus q̄ res mea peruenit ad te ex causa lucratiua. vēdidisti ꝛ tradidisti eam titio pro. x. tuo nomine. titius vēdidit eam seyo pro. x. ꝛ seyus meuio pro. x. ꝛ sic p mille manus ambulauit. res ista est perempta vsucapta vel prescripta. vnde ad ipsam rē nō possum habere regressum. vñ habeo vēditionē in subsidiū ratā. a quo petā pciū? vel a te primo venditore qui eā vēdidisti? vel a posteriori emptore apud quē res est perempta. Et solutio huius qōnis videt̄ dura. ꝛ si dicamus q̄ petā a te videt̄ durū: qꝛ nō perijt apud eū cui vendidisti. Econtra si dicamus q̄ petam preciū ab emptore: similiter videtur durū: qꝛ nō hꝫ ex causa lucratiua. Sed in qōne ista dicunt quidam q̄ petam pciū ab emptore: ꝛ p hoc inducūt ff. de mi. l. in cause. j. in fi. Si dicatur: ipse nō hꝫ ti. lucratiuū vnde non dꝫ teneri. verum est dicūt ipsi quasi res nō ambulauit per plures manus. vñ succedit loco primi. sed verius est q̄ teneatur solus primus venditor: qꝛ ipse est qui hꝫ titulum lucratiuum. ff. si cer. pe. l. si eū. ꝛ qꝛ sine cā hēs: vnde bonum ꝛ equum est q̄ reddas: vt. s̄. dixi. Alij tñ dixerūt q̄ omnes tenent̄: qꝛ oēs vidētur hēre ti. lucratiuū. sed hoc nō esset ꝯueniens: qꝛ bonafides nō patit̄ q̄ bis idē exigat̄: vt ff. de reg. iur. l. bonafides. ¶ Sed denuo quero. ponamus q̄ res mea que peruenit ad te ti. lucratiuo: ꝛ vendidisti eam titio pro. x. ꝛ titius donauit eā meuio: ꝛ meuius vēdidit eaꝫ seyo pro. x. ꝛ ita sunt hic duo ti. lucratiui: ꝛ duo ti. nō lucratiui. res est perempta vel vsucapta vel prescripta. cōtra quē agam ad pcium rei? Et certe dixerunt quidā q̄ tu ꝛ meuius tenemini: qꝛ ambo hētis ti. lucratiuū. sed titius ꝛ seyus nō: qꝛ tm̄ eis abest quantū eis deest: sꝫ dicere q̄ ambo reuocentur esset veruꝫ. iam bis idem consequerentur q̄ bonafides nō patitur ꝛc̄. vt. ff. de reg. iur. l. bonafides. ꝛ ideo pōt dici ꝛ bene q̄ tu solus teneris: qꝛ tu es qui habes preciū rei mee: ꝛ meuius excusatur: nō illa ratione q̄ habeat titu. nō lucratiuꝫ: qꝛ habet titulum lucratiuum. sꝫ alia ratione tali: qꝛ si velim agere contra meuium dices. sicut nō potes agere cōtra titiū qui emit: ita non potes agere contra me: qui habeo cām ab eo: vt. ff. de rei ven. l. emptori. Alij tamē dixerunt q̄ contra meuium agam qui habet cām lucratiuā. nec trāsit ad eum exceptio ex persona titij primi emptoris: vt argu. ff. de pac. l. qđ dictum est in fi. ꝛ. ff. si fam. fur. fe. dicatur. l. iij. §. plane. ꝛ. §. j. Alij dixerūt q̄ gratificationi locus erit quē velim conuenire. Et ad hoc est arg. ff. ad sille. l. siquis in graui. §. si cum omnes. ꝛ. ff. de te. l. vl. ¶ Sed denuo quero. ponamus q̄ res mea ad te peruenit titulo nō lucratiuo. vendidisti eā alij. ille emptor habuit eam pro derelicto. alius occupauit vel apprehendit illam rem. ꝛ postea eam vendidit: accepto precio res est perempta vsucapta vel prescripta. cōtra queꝫ agam ad precium rei? Et certe contra te non: qꝛ ad te peruenit ex titulo lucratiuo. contra eum qui a te accepit non: qꝛ emit a te. contra eum qui occupauit eā non. qꝛ ex quo habita fuit pro derelicto cepit esse sua: vt. ff. de acquir. rerum do. l. j. ꝛ. ij. Sꝫ in questione ista pōt dici q̄ agā ad precium rei contra eum qui eam occupauit: qꝛ videtur hēre ti. p donato. vt ar. ff. de stipu. ser. l. q̄ seruus.

Aduersus eos. In. l. ista dr̄: si tu emisti fūdum meuꝫ a malefidei possessore bonafide ꝛ ille fundus fuit mihi a vo domino legatus: vel a vero domino per donationē accepi: potero ipsuꝫ vēdicare: si nō prescripsisti longo tpe. Tex. vel pro. i. Tex. peruenit. i. tibi quesituꝫ fuit ex successiōe vel ex legato. vnde nō. q̄ hec. l. loquit̄ ꝫm antiqua tpa. ꝛ illa de vsuca. p emp. l. si ptē. secus est hodie nouo iure. qꝛ malefidei possessore alienante cessat ꝛc̄. vt. j. de prescrip. lon. temp. auc̄. male.

d **Domum.** In. l. psenti sicut ex serie lr̄e vobis patebit dicunt̄ duo. pmo dicit̄ qualiter formetur libellus in rei ven. secundo dicitur qd sit iudicis officiū in hac actione. Et in. l. ista no. ita casum. quidam accessit ad principem: ꝛ coram eo sic ꝑposuit. domine impator quedā domus fuit delata mihi ex materna successione. dum istam domum possiderem: quidam iniuriose intrauit domū illā ꝛ eam inuasit. quero a vobis qualiter contra illū sit mihi subueniendū? Ad qđ respondet imperator. adeas competentē iudicē ꝛ intēta aduersus eum rei ven. ꝛ petas illam domuꝫ tibi restitui cum pensionibus perceptis ꝛ pcipiendis ꝛ dāna data in domo tibi refundi. ꝛ competens iudex ex officio eius ad predicta eum qui domū tuam iniuriose occupauit tibi condemnabit: si ꝓbaueris domum tuam esse. sed si possessor contendat sumptus in domo illa fecisse: siquidē fecit sumptus volūtarios: illos perdit. si autem fecit necessarios sumptus suo nō tuo nomine: subuenitur ei iudicis officio: vt de his possit repetere. si autem fecit sumptus vtiles: poterit eos abradere sine lesione prioris status. hoc dicit ista. l. Or videte expositionem littere. Tex. ptinere iure dnij. nam verbum pertinere latissime patet. nam dicitur pertinere iur̄ dominij vel quasi vel iur̄ pignoris: vt. ff. de verbo. sig. l. verbum. Tex. iniuria. i. violētia. nam qui infert violentiam iniuriam. Tex. occupatam esse: idest inuasam esse. nam improprie dicitur. cum immobilia dicantur inuadi: mobilia vero occupari: vt insti. vi bo. rap. §. j. Tex. preses prouincie: idest competēs iudex. quia nomen presidis est generale: vt. ff. de offi. pre. l. j. Tex. percipit. sub. malefidei possessor: qꝛ predo est malefidei: vt. ff. de vi ꝛ vi arma. l. j. §. merito. Tex. damni dati. sub. in domum. verumtamen actor remittet act. l. aql. vt. ff. eo. l. non solum. ꝛ. l. seq. Tex. eius. Incipit secundum dictum. Tex. q̄ impendit. s. voluntarie. Tex. impendūt voluntarie. Tex. nullam habeant repetitionē. sub. immo perdunt eas. Tex. fecerint. quia illos recuperant iudicis officio: vt. j. dicetur. Tex. eis scilicet malefidei pos. Tex. rei. i. domus. Tex. eos auferre: idest radere ꝛ tollere. ¶ Or segnori in. l. ista no. plura no. ꝛ statim vnuꝫ notabile no. qualiter libellus est formandus contra malefidei pos. in rei vēdicatione. quia in rei vendi. actor patet rem quam vendicat cum fructibus perceptis ꝛ percipiendis. ꝛ petet rationem deteriorationis rei vel damni dati in re: vt in princi. huius l. colligitur: vt. ff. eo. l. non solum. ꝛ. l. se. ꝛ. l. fructus. ꝛ. l. si nauis. §. generaliter. ꝛ. l. qui restituere. ¶ Item colligetis ex prin. huius. l. aliud no. ad cnum de quo fit sepe magna vis. nam dicit actor: peto rem talem quā dico ad me pertinere. obijcitur ei a reo. ista petitio non est clara: quia verbū pertinere latissime patet: vt. s̄. dictum est. ꝛ petitio debet esse clara ꝛ non obscura: vt. ff. de eden. l. j. in princi. Certe ista. l. est in ar. vt sufficiat actorem dicere peto domum quaꝫ dico ad me pertinere. credo tamen in articulo isto dicenduꝫ ita. si reus petit declarationem verbi pertinere q̄ illa declaratio est facienda. vt ar. ff. de edendo. l. j. in prin. ꝛ satis est facta declaratio si actor dicat pertinet ad me iure dominij. nā hic dicebat ad se pertinere iure dominij ex successione matris: vnde presumit̄ suā: vt. j. ad exhi. l. j. sed si non petitur a reo fieri declaratio: non tenetur actor declarare. sꝫ reus bñ potest talem libellum admittere: vt. j. de an. ex. l. vlti. in processu tamen temporis actor declarabit. qꝛ vbi qs ambigua intentione vsus est: accipiendum est q̄ ei est vtile: vt. ff. de iudi. l. siquis. maxime cum eius sit interpretari: cuius est cōdere. vt. ff. de preto. stip. l. in pretorijs. ¶ Item no. hic aliud no. s. q̄ sit officium iudicis in act. ꝛ certe eius officium est: vt cogat possessorem rem restituere deductis sumptibus necessarijs: vt. ff. e. l. officium. ¶ Or modo ad. l. istaꝫ oppo. ꝛ signatur cōtra. ista. l. videt̄ velle q̄ subueniatur malefidei pos. de sumptibus necessarijs iudicis officio. Sed videtur contra. j. de infantibus expositis. l. j. Ad qđ pōt dici. hic loquimur de alijs sumptibus ꝛ ibi de alijs: vt ecce. si aliquis suscipit infantē ꝛ nutrit eū. si bonafide. non recuperat sumptus: qꝛ fecit iure pietatis. vt. s̄. ꝺ ne. ge. l. j. si malafide. vt qꝛ infantem furtiue subtraxit: non repetit qꝛ donare vr̄: vt ibi. hic autē loquit̄ cū malefidei pos. domū que minabatur ruinam refecit: quia tunc repetit: vt hic. ¶ Sed denuo ad. l. istam signatur contra ista. l. videtur velle: q̄ malefidei pos. sumptus vtiles possit abradere. vnde vr̄ q̄ edificium possit

tollere.vnde videtur cōtra.ff.e.l.iuli. si aliena area. Ad qd' pōt dici dupliciter: vno mō sic. hic loquit' in eo qui semper fuit malefidei.sed in .l.contra.loquit' in eo qui ab initio fuit bonefidei. ⁊ postea malefidei. Vel potest dici scdo modo. hic loquitur de impensis que fiunt in reficiendo. ibi de impensis que fiunt in redificando de nouo: q2 perdit.sed si ab initio fuit bonefidei : postea malefidei: eligitur queda3 media via. Ad so.horum cōtra.⁊ vt plene liqueat articulus iste ita distinguēdum est vt consueui distinguere. Et aduertatis hanc distinctionem: quia dominus Azo facit ea3 in summa huius ti.in.j.col.satis diffuse.⁊ irsute.ego tamen clarius ⁊ latius eam vobis dicam ⁊ sic. Impēse alie sunt necessarie alie vtiles :alie voluntarie siue voluptuarie. Necessarie impense sunt: que si non essent facte res erat peritura vel omnino deterior futura. sicut est siquis habet predium iuxta flumen si non faceret aliquem aggerē : flumen destrueret prediu3. vnde si agger hoc modo defendit agrū: hec est necessaria impēsa.vel sicut est siquis domum ruinosam reficit. Vtiles impense sunt que faciunt rē meliorē ⁊ deteriorē esse nō sinūt.sicut est siquis facit in domum pistrinum.vel furnum. Volūtarie seu voluptarie impēse dicunt' que rem exornāt: non reddūt re3 meliorem: sed fiunt delectationis cā.vt sunt picture ⁊ deordinationes speculariē: que fiunt in domibus ⁊ hec distinctio colligit'.ff.de ver.si.l.impense.⁊.ff.de impēsis in rebus do.factis.l.j.ij.⁊.iij.⁊.l.impēse.⁊.l. voluptuarie ⁊.l.ꝙ dicitur. ¶ Item impense alie fiunt gratia rei principalis.alie fiunt gratia fructuum. Gratia rei principalis fiunt impense: vt que fiunt ad perpetuam firmitatem rei: vt quia facit parietem. Gratia fructuum fiunt impense: vt que fiunt ad annalem vtilitatem rei in arando in seminando in secundo in horreis recondēdis: ⁊ ista probantur.ff.de impen. in rebus do.factis.l.iij.§.h nos. Item impense que consistunt ad perpetuam vtilitatem rei aliene: consistunt in faciendo: vt siquis faceret parietem de nouo. alie in reficiendo. nam reficere est adiuuare veterem materiam: vt apodiare eam lignis: vt.ff.de iti.actuq3 pri.l.iij.§.vlti. ⁊.ff. de ope.no. nun. l.j.§.siquis reficiat. ¶ His ita premiss.ad re3 de qua agitur perueniamus.vos habuistis triplicem diuisionem.⁊ statim loquemur de impensis que fiunt cā fructuum. Et circa hoc no.ꝙ impense que fiunt gratia fructuu3 : siue fiunt a bonefidei possessore vel malefidei possessore nō refert: q2 quilibet possessor deducit has impensas siue conueniat' rei vē. siue pe.heredi.⁊ in hoc nō refert: q2 fructus nō intelligun tur nisi deductis sumptibus factis. ⁊ nullus casus potest interuenire qui hoc genus impensarum impediat: vt.ff.de pe.here.l.si a patre in fi.⁊.l.vlti.⁊.ff.so.ma.l.fructus. Mō perueniamus ad impensas ⁊ ad sumptus q fiunt ad perpetuam vtilitatē rei: ⁊ tunc aut ille impense consistunt in reficiendo: seu in fulciēdo: quo casu ita dicamus.aut ille possessor est malefidei: ⁊ semp durauit.aut semper fui bonefidei. aut ab initio fuit bonefidei : sed postea efficitur malefidei: cum edificat. In pmo casu cū ille possessor est semper malefidei: tunc iudicis offi.subuenitur ei in expen. necessarijs vt hic.⁊.ff.depositi.l.iij.⁊ de vtilibus nō subuenitur ei: nisi vt eas abradat vt hic. De volūtarijs ei nō subuenit' : q2 eas perdit non abradit: vt quidam dixerunt : vt probatur hic ⁊ ibi.vbi dicit.eius autem ꝙ ⁊c̄. In secūdo casu cum est bonefidei possessor subuenitur ei de necessarijs sumptibus: ⁊ de vtilibus doli exceptione. de voluntarijs subuenitur ei: q2 pōt eos abradere.s3 si dn̄s velit dare tantū q̄tum abrase valerent: non licet ei abradere: quia malicijs hominum qui nihil aliud agūt ⁊c̄.vt.ff.e.l.in fundo.⁊.l.sumptus. hec sunt vera cum non percepit tot fructus ex re quantum faciunt sumptus facti necessario vel vtiliter: quia tunc cōputat fructus in sumptus. ⁊ hic ē casus in quo bonefidei possessor non lucratur fructus: vt.ff.eo.l.sumptus.sic ⁊ in alio casu: vt.ff.eo.l.emptor predium.sed regulariter contra : vt.ff.de acquiren.rerū do.l.bonefidei.⁊ hec sunt vera in rei vē.s3 in peti.hē. bonefidei possessor de necessarijs ⁊ vtilibus h3 excep.doli.de voluptuarijs nō d3 teneri nisi inquātum est locupletior. Si est malefidei possessor subuenit' ei de necessarijs non doli excep.s3 iudicis of. Vtiles ⁊ voluntarias abradit.vt.ff.de peti.here.l.plane.⁊ hic est vna differētia inter rei ven.⁊ petit'.here.differunt ⁊ in alijs rei ven.⁊ petitio hereditatis: vt.j.titu.proxi.l.hereditatis petitio.nisi malefidei possessor fecisset nomine dn̄i: vt.ff.de nego.ge.l.ex duob⁹. Ex predictis ergo patet illud magistrale qd' est in notis antiquorum.subuenitur possessori facienti sumptus in re aliena per.a.aliquando per.e.aliquādo per.i.⁊.o. Subuenitur ei per.a.i.p actionē: q2 si facit impensas in re aliena nomine dn̄i vtilit': recupat p act.nego.ge.vt.ff.de nego.ge.l.s3 an vltro. Aliqd' subuenit' ei p.e.i.p exceptiōe3 doli mali.q2 quādiu possidet rē vtit' doli mali excep.vt.ff.de doli excep.l.paulus respondit.⁊.ff.e.l.sumptus. Aliqn̄ subuenit' possessori qui facit impensas in re aliena p.i.⁊.o.i.per iudicis officiū: q2 si malefidei possessor impendit necessario equitas iudicis suadet' vt refundat domus: s3 vtiles volūtarias nō recuperat: vt hic.⁊.ff.de peti.here.l.plane.⁊ se. ¶ Or mō stati3 anteq̄3 vltra pcedā volo hic formare vnā questionē quā dominus Azo tetigit s3 nō in modū questiōis.dixit enim Az. caue tibi: q2 malefidei possessori subuenit' de impensis necessarijs factis in re iudicis officio.vn̄ quero hic si malafide possides domum meam: ⁊ fecisti expensas tales: quibus nō factis res erat pitura: si vendico rem.⁊ probo eā esse meā: ⁊ tempore sententie dico ꝙ mihi restituatur.si possessor dicat: satisfaciat mihi de expensis necessarijs: planum est vt hic dicit.sed si lata est sententia iste expense non restituuntur: q2 isti sumptus veniunt restituēdi iudi.offi.qd' deseruit actiōi.ergo sublata principali nō durat accessorium: vt ar. j.depositi.l.iiij. ¶ Sed denuo hic quero malefidei possessori subuenitur de necessarijs impensis iudicis offi.vtiles abradit.sed nunquid habet vtilem actionem neg.ge.dixit. Mar.ꝙ sic.ne dominus locupletetur cum aliena iactura qd' esse non debet : vt.ff.de cō.inde.l.nam hec natura. Sed certe dico ꝙ nullam actionem habet sed abradit vt hic. Si autē consistūt sumptus in faciēdo de nouo: hic refert.si possessor fuit ab initio bonefidei: ⁊ nūc cū edificauit d nouo est bonefidei: q̄diu possidet h3 doli ex.⁊ si ea omissa restituit: non habet act.q2 nemine3 sibi voluit obligare: vt.ff. de doli ex.l.pau.⁊.ff.de acti.emp.⁊ ven.l.ideq3.⁊ iulianū agitasset: l3 dn̄s Mar.de sua ficta equitate dedit ei vtilē neg. gest. vt ar.ff.de neg.ge.l.si pupilli.§.s3 ⁊ siquis negocia absentis. ⁊.ff.e.l.ij.in fi.⁊ quia cum aliena iactura non d3 quis locupletari: vt.ff.de condi.inde.l.nam h natura equu3 est. Nec ob.l.illa si pupilli.§.sed ⁊ siquis negocia absentis.quia ibi accessit ad negocia absentis gerenda animo predandi ⁊ cōtemplatione mei absentis.vnde tenetur absens. quia locupletior.sed in.l.ista suo nomine fecit impensas ⁊ neminem sibi voluit obligare. Item non ob.s̄.e.l.ij.in fi.ibi si non donandi animo ⁊c̄. q2 ibi loquitur quando malefidei pos.de sua propria materia edificat in solo alieno: vnde cedit solo. ⁊ q2 donandi animo videtur hoc facere non repetit: vt ibi dixi.non autem loquitur vt Mar.dicebat. Item non ob.ff. de condi.inde.l.nam hoc natura equum est. q2.l.illa loquit' in eo qui naturaliter tenebat'.si aute3 possessor fuit ab initio bonefidei: sed eo tempore quo edificauit de nouo est malefidei: hic eligitur media via vt liceat ei tollere edificiu3 sine lesione prioris status: vt in preal.l.ff.eo.l.iulia. scribit. Si autem possessor fuit ab initio malefidei ⁊ nunc cū de nouo facit sumptus in edificando: videtur donare. vnde nec habet actionem nec excep.doli mali.nec iudicis offi. ei subuenitur: vt.s̄.e.l.ij.in fi.⁊.ff.de acquir.rerum do.l.adeo.§.cu3 quis.⁊ insti.de rerum di.§.siquis.sed Mar. dabat ei vtile3 neg.ge.vt ar.preal.ff.de neg.ge.l.si pupilli.§.sed ⁊ siquis.⁊ s̄.eo.l.ij.in fi.sed ipse male dicebat : vt in preallega.l.ff. de acquir.rerum do.l.adeo.§.cum quis. Nec obst.ll.allegate per eum.quia respondeo vt.s̄. dixi. ¶ Or vltimo super.l. ista subijcio questione3 talē.ponamus tignum meum iniunxisti edibus tuis.habuisti tignum iniunctum.xxx. an.dissolutum est edificium post.xxx.an.nunquid illud tignum potero vendicare? videtur ꝙ non: vt.s̄.eo.l.si inferiorem. in secundo dicto.econtra videtur ꝙ sic: vt.j.de annali exceptione.l.siquis.Sed in questione ista videtur ita dicendu3.si tignum meu3 iniunxisti edibus tuis: si bonafide habuisti iniunctum

iunctuȝ.xxx.an.dissoluto edificio vendicabo. si malafide ha buisti iniunctũ:nõ potero vẽdicare. Diceret aliquis vestrũ hec est mirabilis distinctio: qꝛ melioris ꝯditionis est male fidei ꝗ̃ bonefidei:q̃.ll.reprobát: vt.ff.de noxa. act.l.nõ so lum in fi.ꝛ.l.se. Sed respondeo hoc opꝫ.ita esse ꝑpter cul pam. ecce si iniungis tignũ meum domui tue.xxx.an. hic si non vẽdicaui nõ est ꝙ mihi possit imputari: qꝛ non põt vẽ dicari ꝙ est iniunctũ.ff.e.l.in rem.§.penu.ꝛ igitur si nõ po teram vendicare nõ currit mihi prescriptio:qꝛ ei currit pre scriptio:qui potuit experiri:vt.ff.de ser. rusti.pre.l. ꝛ actili cinus.in fi.ꝛ.j.de bonis mater.l.j.sed vbi tu iniunxisti mala fide poterá te cõuenire vtili rei vẽ. nõ vt tenearis eximere: sed vt condẽneris quanti in litem iurauero: quasi dolo de sijsses possidere:vt.ff.e.l.in rẽ.§.pe.

Si ex pecunia. In.l.ista po nit̃ casus ta lis.deposui apud te quandã quantitatẽ pe cunie:ponamus exẽpli causa.c. de illis.c. emisti tibi ꝛ tuo nomine aliquas possessio nes ꝛ ꝑ traditionẽ accepisti.a te inuito vo lo vendicare illas possessiones.vel dum forte ille possessio nes ad me peruenissent: ꝛ peteres eas a me: volo tibi obij cere cõpẽsationẽ d.c.ꝛ propter hoc retinere quasdã ex his possessionibus.nunquid hoc facere potero? Certe non.qꝛ non admittit̃ cõpensatio de specie ad quantitatẽ.hoc dicit. Tex.sibi.ꝛ sub.suo noie.Tex.tradite sunt.sub.ꝛ ita quesitũ est dominiũ ei:qꝛ traditiõibus ꝛc̃.vt.s̃.de pactis.l.traditio nibus.Tex.tradi.sub.ab emptore.Tex.est.sed quare est:qꝛ res empta de pecunia mea non est mea. sed fallit in certis personis in quibꝰ res empta de pecunia sua: sua ẽ quas di cam.j.e.l.si vt ꝓponis.vñ amplius hic non tango.vel dica tis ꝙ ideo est iniuriosuȝ:qꝛ si possideo aliquas res quas de pecunia mea emisti ꝛ tu petas illas a me:ꝛ ego velim obij cere compensationem tibi:non possum: quia non admittit̃ compensatio de specie ad quãtitatem : vt.ff.de condi.inde bi.l.si non sortem.§.si tibi.c.

Partum ancille. In.l.ista ponit̃ ca sus talis.ex ancilla tua ꝛ seruo meo natus est partus:cuius erit partus:ꝛ quis euȝ vẽ dicabit? Ad qd̃ respondit impator partum debere sequi ꝯdi. matris ꝛ non patris. ꝛ iõ qui est dominus ancille hꝫ vendicationẽ partus. Tex.ma tris.i.ipsius ancille.Tex.sequi conditionem. sub. quãtum ad libertatem ꝛ seruitutẽ.Tex.est.sub.siue partus sit liber siue seruus.¶ Or habetis ꝙ partus sequit̃ cõditionẽ ma tris:sicut fetus iumentũ:vt.ff.e.l.papi.§.pe. Fallit in natis de murilego:q sequunt̃ cõditionẽ patris.vt.j.de murilegu. l.qui aũt. Itẽ fallit in natis ex ancilla ꝛ homine libero de portato ad artificiũ:vt.j.de ser.fugi.l.vlt. Item fallit.j.de li bertis ꝛ eoꝝ liberis.l.si manumissus.fm vnã expositionẽ.ꝛ hec vera sunt quãtũ ad libertatẽ ꝛ seruitutem. sed secus est quantum ad honores.qꝛ partus sequitur patrem : vt.ff.de sta.homi.l.cum legittime.nisi eẽt filius spurius:vel ex pon tica muliere natus:quia illi sequuntur conditionẽ matris: vi.ff.ad munici.l.j.in fi.

Si vt proponis. In.l.ista ponit̃ ca sus talis.quidã miles armate militie accessit ad principẽ ꝛ corã eo sic ꝓposuit. dñe impa tor sum miles armate militie. dũ essem in ex peditione: ꝓcur.meus vel gestor negocioꝝ meoꝝ qd fecit de pecunia mea.comparauit predia ꝛ suo noie per traditio nem accepit.quero a vobis vtrũ habeã electioneȝ velim vẽ dicare predia:vel act.nego.ge.repetere pecuniam? Ad qd̃ respondit imperator.o miles si veruȝ est vt ꝓponis fauore militie est introductũ vt vẽdices ꝑdia vtili rei vẽ. vel velis petere pecuniã act.neg.ge.vel mandati.Tex.vtilem vẽdica tionẽ. qꝛ directa cõpetit illi:qui emit suo noie ꝛ ꝑ traditionẽ accepit.Tex.nõ negabit. si eligas habere illa ꝑdia cõpata de pecunia tua.¶ Or segnori no.in.l.ista regulã ꝛ instãtiã regule.hec est regula.si ꝓcur.meus vel gestor negociorum meoꝝ vel depositarius qcunqꝫ alius de pecunia mea emit rem ꝛ per traditionẽ accepit:ipse est dñs nõ ego.nec cõpe tit mihi vtilis vel directa rei vẽ.sꝫ cõpetit mihi act. neg.ge. vel mandati vel depositi:vt.s̃.e.l.si ex ea pecunia. que vide tur huic ꝯtra.ꝛ.j.cõmunia vtriusqꝫ iudi.l.si patruus.sꝫ ista regula fallit in milite vt hic. Itẽ fallit fauore minoris: qꝛ si tutor minoris emit rẽ de pecunia pupilli suo nomine ꝛ per traditionẽ accepit:hꝫ minor electionẽ vł̃ velit petẽ rei.ven di.vel velit petere pecuniam suam:vt.j.arbi.tu.l.ij. ꝛ.ff.qui po.in pi.vel hypo.ha.l. idemqꝫ in principio. Item fallit si vxori mee donaui pecuniam contestante matrimonio. si ex pecunia illa res comparauit ꝛ desijt esse soluendo : habeo vtilem rei vendica.pro rebus emptis ex pecunia mea:vt.ff. de donatio.inter virum ꝛ vxo.l.vir. Item fallit si maritus emit predia de pecunia dotali ꝛ non est soluendo : vt.ff.de iure do.l.cum vir.in fi.

Dote ancillã. In.l.ista dicit̃: vxor mea dedit mihi ancillã inestimatã in dotẽ ꝛ mihi tra didit:cecidi a possessiõe : ꝛ vxor mea possi det ancillã illã vel alius.cui cõpetit rei vẽ. Certe mihi nõ vxori.Tex.dotalẽ.vt datã inestimatã in do tem.multofortius si estimatam:vt.j.de iure do.l.quot.Tex. nequiuisse.hoc est ꝙ vxor tua nõ poterit vendicare a tertio possidente:sed tu ab eo. Et not. hic argu.contra opi.Mar. qui dicebat vxorem esse dominaȝ rei dotalis: vt argu.ff.de iure do.l.in rebus.sed ipse male dicebat.nam si vxor est do mina trãsfert dominium in eum : vt insti.de rerum di.§. per traditionem.vnde maritus vendicabit:cum rei vendicatio detur domino:vt.ff.eo.l.in rem. Non ob.lex in rebus:quia intelligitur soluto matrimonio.

Tam super vernis. In.l. ista ponit̃ talis casus.habebam verna man cipia seu duos vernos.i.mãcipia manuca pta de bello hostiũ. vł̃ duos natos ex ancil la mea.vendicabã ista mancipia a quodam possidente. vel cũ ista mãcipia dicebant se libera vẽdicabã ea in serui.non possum probare per instrumẽta : ꝙ illa mã cipia sint mea:sed per testes:nũquid debeo vẽdicare? Rñ detur ꝙ sic:qꝛ nõ solũ instr̃is:sed ẽt testibus ꝛ ẽt questioni bus hꝫ veritas indagari.Tex.cuȝ super vernis. Dicuntur verna mancipia manucapta de bello hostium.Tex.ꝓbatio nibus.puta testibus.Tex.vel ipsoꝝ interrogatiõe: qꝛ subij cientur ꝗ̃nibus. No.in.l.ista quattuor sunt modi ꝓban di principaliter.ꝓbat aliquis ꝑ instr̃a:qꝛ eis statur : vt.j.de proba.l.cũ precibus. Itẽ per testes qꝛ in exercẽdis litibus parem viȝ obtinent testes ꝛ instrumẽta:vt.j.de fi.instru.l.in exercẽdis.ꝛ.s̃.de pactis.l.pactũ. Sꝫ in casibus necessaria est scriptura:vt.j.de fide instru.l.ꝯtractus plene dixi. Et ad istud accedit ꝙ nõ soluȝ ꝓbet̃ per instrumẽta: immo per te stes.j.de proba.l.cũ res. Itẽ est tertius modus ꝓbandi per confessionẽ:vt.j.de cõfes.l.vna. Itẽ est quartus modus ꝓ bãdi quos plene dixi.s̃.de eden.l.is apud queȝ. ¶ Or dic mihi.interrogant̃ serui siue questio sit inter me ꝛ ipsos: vel inter me ꝛ tertiuȝ? Dicunt quidam ꝙ sic.si questio inter me ꝛ eos de causa liberali sit:vt.j.de seruis fugi.l.quicunqꝫ.sꝫ si sit inter me ꝛ alium non:vt.ff.de proba.l.cum probatio.ꝛ j.de libe.causa.l.eum quem.

Si quis sciens. Tex ista duo di cit. Primuȝ di ctũ loquit̃ in malefidei possessore:scd̃ꝫ in bo nefidei possessore. Et pm̃ dictũ ẽ tale. aliqs sciens fundum alienũ esse seuit in eo vel plã tauit.mõ queritur an semen an planta cedat solo? Respon detur ꝙ sic : exquo radices emisit. ꝛ ideo qui est dominus soli:habet vendicationem.ꝛ in vendicatione veniet solum ꝛ semen ꝛ planta. Secundo dicitur si possides agrum alie num bonafide:ꝛ in eo seminasti:sata ꝛ plantata cedunt so lo.vnde dominus poterit a te vendicare. verũtamen pote ris eum repellere doli mali except. nisi satisfaciat tibi de sumptibus factis in satis ꝛ plantatis.Tex.rõnis est.rõ ẽ vt

id cedat alteri cum sine solo esse nõ possit. sic superior pars cedit inferiori: vt. s. eo. l. ij. ꝛ hoc est primum dictum. sed dic mihi sata ꝛ plantata cedũt solo. sed nũquid ille qui seuit vel plantauit hꝫ vtilem rei ven. pro satis ꝛ plantatis? Dixerũt quidã ꝙ sic. alij dixerunt ꝙ habent act. in factũ: vt ferumi/natis: vt. ff. e. l. itẽ quecunqꝫ. sed istud non habet locũ in eo qui facit bonafide: vt. ff. de acquir. reruꝫ do. l. iõ. in fi. cum. l. se. Tex. sane. Incipit lcõm dictuꝫ. Tex. est verumtamẽ si ex fructibus percepit quantuꝫ faciunt sumptus: nõ hꝫ excep. doli: vt. ff. e. l. sumptus. ꝛ ita no. ꝙ hic est casus vbi ꝯsulitur alicui per retẽtionẽ cui non consulitur per act. vt. ff. de con dit. indebi. l. si in area. in fine.

Inciuile. In. l. ista ponit casus ta lis. quidã accessit ad p̄n cipem ꝛ corã eo sic ꝓposuit. dñe imperator ancillã meaꝫ cuidaꝫ vendidi ꝛ tradidi: ille emptor nõ soluit mihi p̄ciũ: peto a vobis vt mihi ꝯcedatis rescriptũ vt illam ancillam vendicẽ. Ad qđ respondet imꝑator: tale rescriptum nõ cõ cederem tibi: qꝛ inciuile ꝛ inusitatũ est qđ postulas vt con cedam tibi rescriptũ vt vendices ancillã tuã quã vendidisti ꝛ tradidisti etiam si tibi preciũ nõ soluat. verũtamen si p̄ciũ non ꝓbet tibi esse solutum ab emptore: potes petere p̄ciuꝫ ſm formam iuris. Tex. qđ tradidisti. sub. ex cã habili: puta emptionis: vt indicat littera sequẽs. Tex. assignetur. qꝛ nõ est moris nostri in alienã iniuriã rescripta cõcedere: vt. j. de eman. l. nec auus. ꝛ. s. de p̄ci. impa. of. l. quotiens. Tex. fuit. vt. s. e. l. partũ. Tex. recepisse. sub. ab emptore. Tex. tuum. sub. act. ex vendito. vt hic. ꝛ. ff. de act. emp. l. ex empto. §. j. ꝛ hec. l. dꝫ ita intelligi. si vendo ꝛ trado tibi ancillam fide ha bita de p̄cio transit dñium in emptoreꝫ statim. ꝛ si ad diem emptor nõ soluit p̄cium: nõ possum petere rescripto impia li vt in me retranseat dñium: sed debeo petere precium act. ex vendito: vt hic cũ suis similibus. sed si vẽdidi nõ habita fide de p̄cio ꝛ tradidi: tũc nõ transit dñium: vnde vendica/bo rem: vt insti. de rerũ di. §. vendite vero.

Ordinarij iuris. Segnori l. ista vt di cam. j. circa lr̃am hꝫ duos intellectus. ha bet cõem intellectũ: vt hec. l. habeat locum in possessorio adipiscẽde possessionis recu perande ꝛ retinẽde. hꝫ aliũ intellectum vt non intelligat in possessorio retinẽde: sed in alijs possesso/rijs. ꝛ hic est intellectus eoꝝ antiquoruꝫ ꝛ canonistaꝝ. Ego tamen ponã casum vt littera sonare videt: postea. j. subijciã lecturam antiquorum. Ponetis ergo ita casum in. l. ista. tu mancipia mea possidebas. ꝛ illa mancipia tenebas inclusa. volo te conuenire act. ad exhi. qꝛ inclusa ea tenes: vt exhi/beas: vel possessorio iudicio adipiscende vel recuperande pos. vel retinẽde: vel volo illa mancipia que tenes inclusa. agam ad exhibendum ꝛ exhibitis mancipijs debeo moue/re possessorium iudiciũ. ꝛ possessoriuꝫ iudiciũ primo debꝫ agitari ꝛ finiri. ꝛ eo agitato ꝛ finito mouebo petitorium iu/dicium. s. rei ven. coraꝫ eodẽ iudice. Tex. ordinarij iuris est idest de ordine iuris est. Tex. vt mancipioꝝ exorta. sub. in/ter petitorem ꝛ possessorẽ. Tex. prius exhibitis mancipijs. sub. que inclusa tenebantur. ꝛ iõ dicit de mancipijs: qꝛ pro rebus mobilibus datur actio ad exhibendum: non pro im/mobilibus: qꝛ per se patent: vt. j. qui ꝛ a quibus quarta ps debet. l. ij. §. at nisi. Tex. de possessione. siue adipiscẽda siue recuperanda: nõ aũt de retinenda ſm antiquos: ſꝫ ſm mo/dernos de possessione siue adipiscẽda siue recuperãda siue retinẽda: qꝛ ista littera loquitur indefinite ꝛ indefinita equi pollet vniuersali. Tex. decidatur. non ab alio ne diuidatur continentia cause: vt. s. de iudi. l. nulli. ¶ Or segnori circa l. istam statim volo vobis premittere quedaꝫ preambula: vt melius intelligatis sequẽtia. ꝛ statim nota. si de mancipijs meis inclusis ago act. ad exhibendum: ꝛ moueo possesso/rium ꝛ petitorium: hic est ordo iuris vt nõ de omnibus si/mul ꝛ semel iudex cognoscat: ſꝫ primo faciat exhiberi: ꝛ po postea faciat moueri questionẽ super possessione: tertio sup proprietate. sic ꝛ supra de iudici. l. nulli. ꝛ. ff. de liberali cau sa. l. si. pariter. ꝛ. ff. de quibus rebus ad eundem iudicẽ eat l. j. Item ex hac. l. colligitur arg. ꝙ simul ꝛ semel act. ad ex/hiben. ꝛ rei ven. in eodẽ libello moueri nõ possunt. ſꝫ p̄mo dꝫ agi act. ad exhiben. quia est p̄preparatoria rei ven. vt. ff. ad exhiben. l. iij. §. j. Econtra videtur ꝙ act. ad exhibendum ꝛ rei ven. simul ꝛ semel moueri possint in eodeꝫ libello: vt ar. ff. cõmo. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. ff. de peculio. l. deposui. in principio. Sꝫ verius est vt dicatis in questione illa ꝙ in rebus separatis. ꝛ voco res separatas non inclusas. vt puta si tu teneas mã/cipium meum inclusuꝫ peto vt exhibeas. ꝛ eo exhibito pe/to id mihi restitui per rei ven. qꝛ mea interest. ſꝫ si nõ subijce rẽ mihi restitui: qꝛ meꝰ ẽ: nõ vr̃ mea interesse. vñ non dare tur act. ad exhibẽ. quia act. ad exhibẽ. dat ei cuius interest: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. sciendum. ꝛ sic loquuntur. ll. ille. sed in inclusis ꝛ iniunctis non potest simul ꝛ semel in eodem mo ueri libello rei ven. ꝛ act. ad exhi. sed primo debet agi act. ad exhi. vt fiat separatio: vt. ff. ad exhi. l. gemma. ꝛ. ff. eo. l. in rem act. §. item quecunqꝫ. licet secus dixerim in act. rescis/soria: quia bene potest intendi in eodem libello rescissoria ꝛ ab intestato: vt. s. ex quibus ca. ma. in inte. resti. l. vlti.

¶ Item no. hic aliud no. ego dixi in casu ꝛ in expositiõe lit tere. ꝙ hec. l. hꝫ locũ in possessorio adipiscende ꝛ recupe/rande ꝛ retinende. Or dicet aliquis vestrum quomodo ha bet hec. l. locum in possessorio adipiscẽde possessionis pro mancipijs? Respondeo est exemplum. vt cum heres occu/pat mancipia legata: vt. j. quorum leg. l. j. De interdicto re/tinende pos. est exempluꝫ. vt possideo aliqua mancipia ꝛ tu turbas me ꝛc. vt. ff. vtrobi. l. vna. ꝛ. ff. vti possi. l. ij. De inter/dicto recuperande pos. non potest poni exemplum in inter dicto vnde vi: quia est introductum de immobilibus: vt. ff. de vi ꝛ vi. ar. l. j. in prin. Sed dico ꝙ bene potest poni exem plum in interdicto vnde vi ꝛ dicam sic. deiecisti me de pos/sessione fundi mei: ꝛ ibi erant mancipia. certe teneris inter dicto vnde vi pro rebus mobilibus gratia rerum immobi lium: vt. j. vnde vi. l. si quando. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. hoc. ꝛ ff. de excep. rei iu. l. si mater. §. illud. Item potest no. exem/plum de. l. illa. j. vnde vi. l. siquis in tantã. ꝛ colligitur insti. vi bo. rap. §. sed quia. His ita p̄missis veniamus ad altio/ra ꝛ subtiliora. ꝛ statim super. l. ista formo talem questionẽ. quam questionẽ dominus Azo formauit hic. ꝛ qui hñt ap/paratum dñi Azo. satis bene habent mãm istam longe me/lius q̃ꝫ qui hñt alium apparatum. ꝛ est questio talis. nunqd in vno eodem libello poterit actor mouere possessorium ꝛ petitorium? Et certe in questione ista fuit opi. dixerunt eniꝫ Mar. ꝛ Pla. antiqui doctores distinguenduꝫ esse: aut qs vult mouere possessorium recuperande pos. adipiscende: ꝛ hoc casu licet sibi proponere interdictum vnde vi qđ est re cuperãde pos. ꝛ rei vendi. que est adipiscende. vel quorum bonorum ꝛ hr̃di. petitio. ꝛ pro hoc videtur facere. l. ff. quo/rum bo. l. j. §. qui autẽ. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. cum fundum. §. eũ qui fundum. Sed si aliquis vellet proponere interdictum vti. pos. qđ est retinende pos. ꝛ rei ven. hoc sibi non licet: vt ff. de acquir. pos. l. exitus. Si queratur ab eis que sit rõ di/uersitatis. dixerunt rationem esse talem. ecce vbi quis pro/ponit possessorium ꝛ petitorium adipiscende ꝛ recuperan de pos. non est sibi contrarius. Sed si aliquis vellet propo nere petitorium ꝛ possessorium retinende pos. est sibi con/trarius: quia dum intendit possessorium: dicit se possidere vt insti. de interdictis. §. retinende. dum intendit petitoriũ: dicit se non possidere: vt. ff. de ali. iu. mu. causa fac. l. j. ꝛ pos sidenti ꝛ tenenti nõ datur rei vendi. vt insti. de acti. §. j. vnde quia est sibi contrarius. non auditur: vt. ff. quando ap. sit. l. ij. §. sed si alius. ꝛ. j. si seruus extero se emi man. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. j. de furtis ꝛ seruo corru. l. j. ¶ Sꝫ opinioni Mar. ꝛ Pla. ꝛ aliorum antiquorum oppo. de quadam. l. que dicit eum qui cepit vendicare rem posse proponere interdictum vti possi detis. ꝛ. ff. de acquir. pos. l. naturaliter. §. nihil. Sed ibi re/spondent. qui cepit rem vendicare: si postea egit interdicto vti possi. renunciauit liti. vnde lis pro finita habetur. ꝛ per inde est ac si rei vẽ. nõ egisset: vt. s. d pactis. l. postq̃ꝫ. meri/to ergo possunt agere vti possidetis. ꝛ ista opi. antiquoꝝ est canõizata extra de cã pos. c. pastoralis. quã decretaleꝫ dñs Innocentius

Innocentius tertius fecit. ⁊ fecit eã sicut faciunt dñi: qꝛ nõ verentur dicere nisi sicut placet eis: qꝛ non est in illa decretali alia ratio nisi ꝓ rõne voluntas. ⁊ fecit se glosatorem legum: que faciunt ꝓ Jo. ⁊ Azo. Sed dño Bul. Jo. ⁊ Azo. visum est aliter. ⁊ dixerũt ꝙ petitoriũ ⁊ possessorium in vno eodem libello nõ possint ꝓponi. tñ caueatis vobis ne decipiant vos glo. vestre quas habetis. ff. de iudicijs. l. si de vi ⁊ pos. que nõ sunt glo. Jo. ⁊ Azo. sed sunt glo. antiquorũ. ⁊ pro opi. Bul. Jo. ⁊ Azo. faciunt infinite. ll. ⁊ quasi omnes. ll. de corpore iuris loquẽtes de ista materia. ⁊ statim. l. ista que ponit iuris ordinẽ: igitur in omni possessorio dꝫ intelligi. ⁊ qꝛ indefinite loquit̃: vnde indefinite debet intelligi. Item pro eoꝝ opi. faciunt ꝯcor. huius. l. j. finiũ regũ. l. iij. j. de interdictis. l. incerti iuris est. ⁊. s. d iudici. l. nulli. ⁊. ff. de acqui. pos. l. exitus. ⁊. ff. vti possi. l. j. §. huius autẽ interdicti. ⁊. j. loca. ⁊ conduc. l. siquis cõductionis. Nõ ob. ll. allegate pro opi. dñi Pla. ⁊ Mar. ⁊ alioꝝ antiquoꝝ. ⁊ statiꝫ nõ ob. l. illa. ff. quoꝝ lega. l. j. §. qui aũt. nam. §. ille non ponit regulam: sed vnum casum spãlem: vt si forte sum heres institutus: ⁊ tu occupasti hereditatẽ iacẽte hereditate: ⁊ ignorabã quo titulo possideres. s. vtrũ pro herede vel pro legato. ego dixi iudici vt quereret a te: vtruꝫ possideres ꝓ herede: vt sic conuenirem te petitione here. vel possideres ꝓ legato: vt sic te conuenirẽ interdicto quoꝝ lega. dicit iudex bene dicis. iudex querit ab eo ⁊ nõ vult eũ certificare. dicit iudex certifica eũ. ⁊ sic facit bis vel ter. post dicit iudex vade tu actor ⁊ conuenias eum simul ⁊ semel in vno ⁊ eodẽqꝫ libello peti. here. ⁊ quoꝝ lega. qꝛ aut noluerit se defendere ꝙ possideat pro herede: ⁊ tunc succumbet in petitione hereditatis. aut noluerit se defendere ꝙ possideat ꝓ legato: ⁊ tunc succumbet interdicto quoꝝ le. propter fatuitatẽ suam ⁊ in penã sue cõtumacie: qꝛ reddendũ est stulto ſm stultitiaꝫ suam. ⁊ a totale motone totale bocone. sed al's est regula contra vt hic cum suis similibus. Item non ob. l. illa. ff. de vi ⁊ vi arma. l. cum fundum. §. cum. qꝛ ibi ponit̃ ita casus. possidebã fundum. deiecisti me de possessione illius fundi. cepi te conuenire rei ven. ⁊ obtuli libellum ⁊ liteꝫ sum cõtestatus. postea cogitaui ꝙ nõ poteram ꝓbare me dñm de facili: sed poterã me probare possessorẽ. vnde venio coram iudice. ⁊ dico ei. dñe renũcio rei vẽ. ⁊ absoluatis eũ a rei ven. post istam renunciationem dꝫ euꝫ iudex absoluere: qꝛ de qua re ⁊c̃. vt. ff. de iudi. l. de qua re. ⁊. s. de pactis. l. postq̃ꝫ. vñ pendet adhuc iudicium: interim possum offerre libelluꝫ in possessorio. qꝛ hec duo sunt paria: vel non vendicasse rem vel renunciasse rei ven. ⁊ perinde est ac si rei vẽdica. nõ mouissem: vt. ff. de mi. l. destitisse. ⁊. ff. de iudi. l. destitisse. vnde ꝙ ibi dicit pendente exponitur. i. renunciato. ⁊ sic non intentatur ibi nisi vnum. non autem proponitur ibi vtrunqꝫ simul ⁊ semel. ⁊ sic etiam intelligitur. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil cõe. sed si non renunciassem rei ven. nõ liceret mihi ꝓponere possessorium: vt hic cum suis similibus. ⁊. ff. ad. l. iuli. de vi publica. l. qui cetu. ⁊ hec est vera opi. ⁊ eam approbat dominus meus: ⁊ obtinet in foro seculari non ecclesiastico. tamen quia in causis vtile est frequenter eam vitare ⁊ tenere contrariam opi. consueui circa articulum istum aliter dicere causa disputationis. ⁊ cum modica distinctione potestis sequi opi. Jo. ⁊ Azo. ⁊ suoꝝ sequacium. aliquando poteritis sequi opi. Placen. ⁊ Mar. ⁊ suoꝝ sequacium. Distinguẽtis ergo sic: aut possessorium ⁊ petitorium intentantur ab vna ⁊ eadẽqꝫ parte: aut ab vna parte intentatur possessorium ⁊ ab altera parte petitorium. in primo casu cum possessorium ⁊ petitorium intentantur ab vna eadẽqꝫ parte: lꝫ dixerim esse verã opi. domini Jo. ⁊ Azo. ⁊ suorum sequacium: tamẽ põt dici hoc casu: vt dixit Mar. ⁊ Pla. ꝙ simul ⁊ semel possessorium ⁊ petitorium pro eadem re ⁊ in eodem libello potest intẽtari siue sit possessoriũ adipiscẽde siue recuperãde siue retinẽde. ⁊ pro hoc faciunt. ll. ꝓ Mar. ⁊ Ple. supius allegate. nã in interdicto adipiscẽde pos. habeo. l. expressam: vt. ff. quo. lega. l. j. §. qui autẽ. Item in possessorio recuperande possessionis: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. cum fundum. §. vlti. Item in possessorio retinende pos. vt. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil. ⁊ ad istã. l. cũ suis similibus respondebitis ꝙ pos. ⁊ petitoriũ non mouentur ab vna eadem parte. ⁊ eodem libello cum hoc placet petitori. sed si non placet hoc casu hic est ordo de quo dicitur hic cũ suis similibus. ⁊ si obijciatur quomodo hoc: qꝛ lꝫ opi. Mar. ⁊ Pla. possit tollerari in interdictis recuperãde pos. ⁊ adipiscẽde pos. tamẽ in interdictis retinẽde pos. tollerari nõ põt qꝛ rei ven. possidenti nõ dat̃ ⁊ constat ꝙ qui agit interdicto retinẽde pos. possidet: vt. ff. vti possi. l. j. ⁊ insti. de act. §. j. Ad qđ põt responderi ꝙ dicit. l. ꝙ rei ven. nõ dat̃ possidẽti sub. ⁊ detinẽti: qꝛ possessio ꝑit act. ⁊c̃. vt. s. de ali. iu. mu. cau. fac. l. vnica. vt in preallega. l. sed possidenti ⁊ nõ detinenti. idest non habenti rem apud se bene datur rei vẽ. vt. ff. depositi. l. deposui. in prin. ⁊ hoc patet in re cõmodata. Pone ꝙ commodaui tibi librum meum vel deposui apud te libruꝫ meũ: nõne retineo pos. vt. ff. cõmo. l. rei cõmodate. ⁊. ff. depo. l. lꝫ §. nihil. ⁊ tñ datur contra eum rei ven. qui hꝫ facultateꝫ rei restituende: vt. ff. de rei vendi. l. officium. vnde librum tibi cõmodatum vel depositũ apud te potero vendicare: ⁊ possessorio iudicio aduocare scilꝫ interdicto vtrobi. ⁊ ſm hoc intelligo decretalem illam extra de iudi. c. examinata. licet decretiste aliter intelligant. Si autẽ vnus vult mouere pos. scilicet actor. ⁊ alter pone reus vult mouere petitoriuꝫ: hic refert. si actor mouet possessorium adipiscende vel retinende pos. ⁊ reus petitorium: ⁊ incontinenti reus vult probare de iure suo hic cognoscetur de vtroqꝫ. ⁊ si reus probat se dominum: repellit actorem doli except. propter regulam: que dicit. dolo facit ⁊c̃. vt. ff. đ re. iur. l. dolo. ⁊ sic patet ꝙ regula illa dolo facis ꝙ petis ⁊c̃. habet locum in petitorijs ⁊ possessorijs. ⁊ hoc probatur. j. loca. l. siquis conductionis. ⁊. j. de agri. ⁊ cen. l. si coloni. Fallit cum agitur pro pos. recuperanda: vt. ff. ad car. l. iij. §. cause. ⁊. ff. vt in pos. lega. l. si is a quo. ⁊. ff. de ven. in pos. mit. l. ij. §. ea. Si autem reus nõ vult incontinenti probare de iure suo agetur possessorio: ⁊ de possessione cognoscetur: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ⁊. j. de compensa. l. vlti. j. de edicto diui adri. tol. l. q̃ꝫuis. ⁊ argu. j. quorum lega. l. vlti. Si autem actor vult mouere possessoriũ recuperande pos. vt interdictũ vnde vi. vnde debet hic cognosci de possessione. ⁊ ideo quia spoliatus ante omnia debet restitui: vt. j. de dona. inter virum ⁊ vxorem. l. si maritus. ij. ⁊ extra de resti. spo. per totum. ⁊ sic intelligitur vno modo. ff. de iudi. l. si de vi ⁊ possessione queratur. ¶ Or segnori super. l. ista formantur plures questiones. ⁊ pmo queritur hic. ego dixi ꝙ possessorium ⁊ petitorium potest vno eodemqꝫ libello moueri. vel ponamus ꝙ moui possessoriũ ⁊ petitorium. aduersarius non opposuit except. ꝙ non possem ⁊ litem sum contestatus cum tali libello. postea reus vult excipere contra libellum ꝙ non debet simul ⁊ semel vtrunqꝫ proponi. nunquid potest? videtur ꝙ sic. argumẽ. s. de procu. l. licet. sed verius est ꝙ non. cum ista sit dilatoria exceptio. vt. s. de procura. l. ita demũ. ⁊. j. de excep. l. penul. ⁊ vltima. Nec obst. predicta. l. licet. quia illa intelligitur in tali excep. per quam contenditur retro nullum fuisse iudicium. ¶ Sed denuo quero. quid si ego proposui vtrũqꝫ iudicium scilicet possessorium ⁊ petitoriũ: ⁊ obtinui in possessorio in petitorio succubui. peto sententiam lataꝫ pro me in possessorio executioni mandari. dicit alius: domine non debetis: quia victoria proprietatis absorbet ius possessionis: nisi dum tractatur de spoliato restituendo: vel in his in quibus alius cadit a iure suo: vt. ff. de acquir. posses. l. exitus. ⁊ quia dolo facit qui petit ⁊c̃. vt. ff. de ex. do. l. dolo. ⁊. j. de regu. iuris. l. dolo. dico domine Immo debetis eam mãdare in posses. executioni: quia victoria possessionis debet aliquid operari: vt. ff. de lega. j. l. si quando. ⁊ quia commodius est possidere ⁊c̃. vt. ff. eo. l. is qui. Sed in questione ista ita dico distinguendum fore. Si admissa est petitio mea super pos. ⁊ petitorio: aut obtinui super possessorio: quia super petitorio non probauit aduersarius: nec ego probaui me dominum vel quasi: quia hec sententia non tribuit ius aliquod: nisi ꝙ repellit me a rei vendi. si vellem vendicare: ⁊ tunc talis sententia bene mandabitur executioni in possessorio. nec ob. ei regula illa. dolo facit ⁊c̃. si autem succubui in petitorio: qꝛ aduersarius probauit se dñm: ⁊ tunc

talis sententia non mandabitur executioni: quia talis sententia tribuit ei ius. ꝛ obstabit illa regula. dolo facit ꝛc. ꝛ pro hac distinctione bene facit. l. que dicit si possessori defertur iusiurandum. ꝛ ipse iurat rem meam non esse: quãdiu possidet: habet excep. sed si desineret possidere: non habet act. sed si iurauit suam esse si desierat possidere: aduersus me habet actionem in factum: vt. ff. de iureiur. l. sed ꝛ si possessori. in prin. ꝛ. ff. de publi. l. eu; quia furioso. §. si peteti. ¶ Sz denuo quero ꝙ si moui posses. ꝛ petitorium ꝛ talis libellus est admissus ꝛ iudex sentẽtiauit in vtroqz pro me: tu appellasti a petitorio: ꝙ potuisti regulariter: vt. j. de ap. l. in maioribus. a possessorio non appellasti: quia regulariter a possessorio non appellatur: vt. s̃. si de mo. pos. agatur. l. j. peto sententiam latam super possessorio executioni mandari. dicis tu appellaui. nũquid mandabiť executioni? dicebat dominus meus Ja. Bal. ꝙ non: quia appellatione pendente nil nouari debet: vt. ff. nil. no. ap. pen. l. j. ꝛ per totum. ꝛ. j. nil. no. ap. pen. l. j. ꝛ quasi per totum. Jtez quia appellatio interposita super maiori vt super petitorio videtur interposita sup minori: vt super pos. vt. ff. nil. no. ap. pen. l. j. §. vlti. ¶ Sed segnori puto ꝙ possit ꝛ debeat mandari executiõi super possessorio: non obstante ap. quia non est appellatum a possessorio sed a petitorio. nam si plura sunt capitula in sententia ꝛ a quibusdam appellatur: ꝛ a quibusdam non bene potest mandari sñia executioni: ꝛ ꝑ ea pte qua impugnata non est sñia per ap. vt. ff. nil no. ap. pen. l. j. in fi. Jtem qꝛ sñia lata super possessorio aliquid dz opari: vt ar. ff. de le. j. si qñ. in pn. ꝛ. ff. de iudi. l. si pretor. Nec ob. ꝙ dicitur ꝙ nil inno. debz appel. pen. qꝛ istud est vez super eo ꝙ est appellatum: vt ar. ff. de transac. l. si ex falsis. ¶ Sed denuo quero. ponamus ꝙ ego nõ volo mouere primo posses. sed petitoriũ. nunquid mihi lz? dixerũt qdaz ꝙ non: vt hic ꝛ. j. õ interdictis. l. incerti. qꝛ fauorabiliores sunt rei ꝛc. vt. ff. de regu. iur. l. fauorabiliores. Sed certe ipsi male dicunt: qꝛ hoc est cõsilium. l. vt ff. e. l. is qui. vnde pro me hoc est introductuz: ꝛ ideo nõ dz in lesionẽ meã retorqueri. ꝛ ad hoc est ar. ff. de inoffi. te. l. papi. §. siquis irritum. Sed nũquid ista duo iudicia ad exhibendũ ꝛ petitorium possunt eodem libello ꝓponi? vr̃ ꝙ sic ff. cõmo. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. ff. de pecu. l. deposui. ꝛ. j. cõmo. l. ij. sed in hoc distinguiť vtrũ agať pro his que intexta sunt: vel aplũbata vel aliter iuncta: ꝛ tunc primo agendum sit ad exhi. ꝛ postea petitorio: vt. ff. de rei ven. l in rez act. §. itez quecũqz. ꝛ. ff. ad exhi. l. gemma. in alijs autem potest intendi simul vtrunqz iudicium vt dictum est.

Cum a matre.

Lex ista ɔtinet in se duo dicta. Et ꝑmũ dictum est tale. si mater mea domũ meaz vẽdidit me inuito ꝛ ei nõ successi in totũ vel pro parte: si vendico illam domuz a possidẽte: nulla except. se tueri poterit. Secundo diciť. si matri mee successi in totum vel pro parte: si domũ meã vendico ab emptore repellor exceptione: quatenus matri mee successi. Tex. potes. vt. ff. de acqr. re. domi. l. traditio. ꝛ hoc veruz est indubitanter qꝛ filius est dominus. vnde rei vẽ. excludit publi. vt. ff. de pub. l. pe. ꝛ vl. Tex. nõ ꝓhiberis. sub. tu emptor. ꝛ ita habetis hic. si filius insolidum successit matri que vendiderat rem filij insolidũ repellitur a vendicatiõe illius rei. si pro pte repellitur quatenus successit ei: qꝛ qd iuris est ꝛc. vt. ff. e. l. que de tota. sic ꝛ. s̃. de neg. ge. l. si ab eo. ꝛ. j. õ bonis auc. iudi. possi. l. si vxo. ꝛ. j. de rebus ali. nõ ali. l. venditrici. ꝛ repellitur iste filius ꝙ successit matri: iõ qꝛ teneť emptori de euictione sicut mater tenebatur. vnde sicut defuncta non posset euincere: qꝛ quẽ de euicť. tenet acť. ꝛc. vt. ff. de euic. l. vendicantẽ. ita nec iste filius: qꝛ eadem persona est heredis cũ defuncto: vt in auc. de iureiur. a mo. ꝑ. in princ. Jtem habent locum que dicta sunt etiam in eo casu quando nõ prestatur euic. puta ꝙ sciens emit nec stipulatus fuit de euicť. vt. j. de euict. l. si fundum. qꝛ eadẽ est conditio heredis ꝗ ꝛ defuncti fuit ꝗ oi modo posset repelli: qꝛ his est viciorũ successor ꝛ culpe defuncti: vt. ff. de diuer. ꝛ tẽpo. prescrip. l. cum his. in prin. ꝛ h̃ est planũ vbi filius successit matri insolidũ. Sz qd erit si pro parte successit matri. ponamus ꝙ in hr̃ditate materna erat vera estimatio. domus filij erat. c. iste filius successit in dimidia matri. excludetur ne a vendicatione domus insolidu;? dicendum est ꝙ sic. si non fecit inuentariu;: sed si fecit inuẽtariũ sicut non dz teneri creditoribus nisi quatenus est in bonis: ita non dz excludi a rei ven. nisi pro dimidia: qꝛ act. sue non confunduntur: vt. j. de iure dlibe. l. scimus. §. in cõputatione. ꝛ ibi dixi vnde amplius hic nõ dico. Scio tamẽ ꝙ dominus Jo. ꝛ Azo. repilogãt hic quãdã questionẽ quã plene examinaui in prealleg. §. in cõputatione. de verbo ad verbum. ꝛ est illa questio talis. nunquid ꝙ diciť hic in matre obtinet in patre: si pater vendidit rem filij: postea filius succedit patri insolidũ vel pro parte: ꝙ excludatur filius a rei vendi. insolidu; vel pro parte qua successit? ꝛ certe hec questio fortior est: de qua plene dic. ꝛ in prealle. §. dixi. si reducis ad memoriam.

Quotiens duobus.

Segnori. l. nr̃a ponit tres casus. Et ꝑmus casus est talis. prediũ tuũ titio primo loco vendidisti: sed nõ tradidisti. scdõ loco mihi idẽ predium vendidisti ꝛ tradidisti: precio a me soluto vel fide habita de precio. modo queritur quis nostrum sit potior ꝛ cui competat rei vendicatio? Ad quod respondet imperator titiũ qui ꝑmo loco emit nõ esse in dominio potẽtiorẽ: sz me qui secũdo loco ꝑ traditionẽ accepi: licet secundo loco emeriz. ¶ Secũdus casus est talis. ponamus titio prediũ tuum certo precio primo loco vendidisti: sed nõ tradidisti. postea mihi scdõ loco idẽ predium vendidisti ꝛ tradidisti. possideo idẽ predium. titius vult id a me vendicare: qꝛ dicit ꝙ de ista venditione nõ fuerunt facta instrumẽta: nũquid põt? Rñdetur ꝙ nõ. sed habeo electione; vel velim titium repellere excep. dicẽdo. licet fuerit sibi primo res vendita: tamẽ fuit mihi primo tradita. vel veli; pati a me euinci: ꝛ venditor tenebitur mihi ad preciũ cũ vsuris habita rõne fructuum ꝛ sumptuu;. ¶ Tertius casus talis est. primo loco donasti titio prediũ tuũ: sz nõ tradidi. postea mihi scdõ loco donasti. ꝛ tradidisti. titius non erit dñs. ꝛ iõ poterit repelli. sz ego cui primo tradidisti ero dñs: lz mihi secundo loco donasti. Tex. quotiens duobus. sub. diuersis temporibus. Tex. iure. i. bonafide. vel dicatis iure. s. ꝑmittente. Tex. dñio. i. possessione ratiõe dñij. possessio enim detineť nõ dñium: vt. ff. de ver. si. l. interdũ. sic ecõtra possessio accipitur pro dñio: vt. j. de proba. l. ij. Tex. eẽ potiorem: qꝛ dñium non poterit a te vendicari si possides. Tex. si igitur. Jncipit secundus casus. Tex. possessionẽ. i. rẽ possessam. Tex. exoluisse. vel aliter satisfecisse. puta qꝛ fides est habita de precio. Tex. nõ patietur. qꝛ cõtractus eque valet cũ scriptura sicut sine scriptura: vt. s̃. de pactis. l. pactum ꝙ do. ꝛ hoc est verum si vis repellere petitorẽ excep. sz si nõ vis repellere eum excep. sed vis restituere hẽbis regressum ɔtra venditorẽ ad preciũ cũ vsuris: habita ratiõe fructuũ ꝛ sumptuum. Tex. recipere. sub. a venditore vel a vẽdicãte. Tex. habeatur. qꝛ si vis assequi precium cu; vsuris: fructus debebis in vsuras computare: vt. ff. e. l. sumptus. ꝛ. l. emptor. Tex. cum ꝛ si. Jncipit tertius ꝛ vltimus casus huius. l. ꝛ loquiť in donatione ꝛ caret omni suspitiõe ꝛ scrupulo ꝛ dubio. ¶ Or segnori sicut dixi vobis hec. l. ponit tres casus. ꝛ primus casus est talis ꝛc. vt dixi. ꝛ primus casus recipit magnã dubitationem. nã in primo casu dr̃ ꝙ si vendis prediu; tuũ duobus insolidũ ꝙ iuť permittatur. ꝛ ille erit potior cui primo traditum est. sz. l. dicit ꝙ qui vendit duobus insolidũ falsum cõmittit. lz hodie iudices pro tali falsitate minorem penam iponãt ꝗ̃ imponat. l. cor. de fal. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. qui duobus. vel esto ꝙ nõ eẽt falsu; ꝙ est vt dicit prealle. l. tñ dolum committit. igitur crimen stelli. cõmittit: vt. ff. de cri. stelli. l. iij. Ad istud potest dici dupliciter. ꝛ vno mõ sic. ꝙ dicitur hic. quotiens duobus predium in solidum iuť distrahitur. i. bonafide. nam potest esse ꝙ venditor errabat in iure. nam credebat ꝙ rem venditam vni possent vendere alij. ꝛ dicitur bonafide vendere: qui ignorat ius: quia bonefidei possessor est ꝛc. vt. ff. de petitio. heredi. l. sed ꝛ si. §. scire.

§.scire.7.ff.de lib.causa.l.igitur.§.vlti. Uel potest dici. iur distrahitur.i.iure permittente 7 patiente.ius enim patitur: sed ius non dicit:facias hoc sed dicit q facit hoc penam patitur.l.cor.de falsis.vel pōt dici.iure distrahitur. non refert ad vendentem sȝ ad emētem: qꝛ si secūdus emptor ignorauit de primo bonafide emit. ¶ Secūdo instatur sic ad secūdū casum huius.l.qui est talis.ponamus titio prediuȝ 7c. vt dixi in casu.sed videt hoc esse nō posse.nā qui patit rem a se euinci:nō videt posse agere de euictiōe: vt.ff.de euict. l.si rem.§.j.7.l.qui alienā.in prin. Ad istud pōt dici: si quidam alius extraneus euicisset a me q nō hēret cām ex persona actoris:posset dicere venditor culpa tua euicta est. sȝ si euicit a me qui cām hȝ ab eo vt h fuit: nō pōt mihi dicere culpa tua euicta est.cū ipsemet euincere videatur: vt.ff.de euict.l.vendicantē.in fi.7.l.se. Uel pōt dici.vbi potui me pbare emisse:7 per traditionē accepisse:repuli eum excep.sȝ vbi nō potui pbare pdicta lȝ intercessissent nō repuli euȝ. vnde hoc casu si a me euincitur:nō fui in culpa: 7 ideo agā de euict. Uel pōt dici:si nō repello euincentem: qꝛ dico ei possuȝ te repellere excep.qꝛ mihi fuit pmo tradita.sȝ si vis mihi reddere precium cum vsuris:reddam tibi.lȝ hoc mihi facere:qꝛ videor tibi vēdere:qꝛ litis estimatio facit emptionem:vt.ff.pro empt.l.ij. Unde ad so.horum cōtra.7 vt plene liqueat articulus iste ita distinguendum est. Cum pluribus eadem res venditur siue distrahitur:aut ab eodem domino.verbigratia.tu eras dominus alicuius rei. eandē reȝ primo vendidisti titio:postea eandem rem mihi vēdidisti.in isto casu si hoc sciens prohibitum fecisti:cōmittis falsuȝ:vt ff.ad.l.cor.de fal.l.qui duobus.7 teneris crimine stelli. vt.ff. de cri.stelli.l.iij.7 hoc casu ille est potior qui primo p traditionem accepit:non qui primo loco emit:vt in pmo casu.l. nostre.7 est verum hoc si ille qui per traditionē accepit soluit preciuȝ:vel aliter satisfecit vel fides est habita de pcio: aliter enim non eēt translatum dñium: vt insti.de rerum di. §.vendite.nisi res esset fisci que venditur:vt.ff. de iure fisci l.si curator.in fi. Fallit in casu fauore rei vel psone.pone rē tuam ecclesie vendidisti:sed nō tradidisti:postea secūdo loco mihi vendidisti 7 tradidisti: potior erit ecclesia bm opi. dominorum Jo.7 Azo.s.de sa.sanc.ec.vt.l.inter diuinuȝ. 7 ibi dixi. ¶ In secundo casu cum pluribus distrahitur eadem res ab eodem non domino:nec vllo tpe facto dño. verbigra.si tu nō dñs vendis titio sȝ non tradis.si postea mihi vendis 7 tradis:ego sum potior:7 fere est hoc casu idē per omnia qꝫ.s.vt.ff.de pu.l.si non.§.si duobus.sed paruȝ differt:qꝛ hoc casu ero potior siue solui precium:vel al's satisfeci.siue non:qꝛ in publi.nō queritur de precio:vt.ff.de publi.l.de precio. ¶ In tertio casu cū plurib⁹ distrahitur res ab eodem non domino postea facto dño.7 hoc idem est per omnia fere qꝫ supra.s.qꝫ sim potior.verbigratia. rem alienā quam bonafide possidebas tu:titio bonafide vendidisti:sed non tradidisti.postea eandem rem mihi vendidisti 7 tradidisti:deinde effectus es illius rei dominus qꝛ successisti vero domino.certe hic sum potior:vt.s.dixi. sed in aliquo aliter est qꝫ.s.qꝛ hic ero potior siue possideam 7 agat contra me: siue ipse possideat 7 ago contra euȝ.immo plus: qꝛ si tu qui mihi vendidisti possideres a te vendicareȝ:vt.ff.eo.l.si titio. 7.ff.de ex.rei ven.7 tra.l.si titio.qꝫ est contra regulam: quia pub.nō datur contra dominum:vt.ff.de pub.l.pe.7 vlti.sed sicut est h speciale sic 7 alibi.ff. de noxa. act.l.electio. in fi. 7.ff.de dam.infec.l.damni.7.ff.e.l.si culpa.bm vnam expositionem. ¶ In quarto casu cum pluribus distrahitur eadem res a diuersis non dominis. Hic aduertatis propter baratarias que fiunt tota die.ecce si peto a te rem aliquam publi.7 tu possides eam.tu vadis 7 emis eam a quodā alio vt ita sis potior:vt.j.dicetur. certe in articulo isto est ita dicendum:si plures qui emerunt a diuersis nō dominis eandem rem ad inuicem litigant potior 7 melior est conditio possidentis:vt.ff.de publi.l.siue.§.si duobus.in fi.si autem contra tertium litigant melior est conditio illius cui primo tradita est:vt.ff.de actio.emptio.si ea res in fi. Uerumtamen propter tollendam premissam baratariam: quia tota die dum peto a te rem:7 de dominio nō possum pbare:7 ita habeo publi.si tu vadis 7 emis a quodam alio:vt ita sit: vt cum duo litigant: melior sit cōditio possidentis: dico qꝫ si emisti postquaȝ vocaui te ad iudicium vel spes erat qꝫ vocareȝ te presumitur a.l.qꝫ hec emptio sit fraudulosa nec excludit me a pub.nec habebit locū illa regula cuȝ duo emūt a diuersis non dominis potior est cōditio possidentis:qꝛ illa regula hȝ locū:cū duo emūt bona fide:qꝛ pub.datur ei qui emit bonafide:vt.ff.de publi.l.j. Et videris bonafide emisse: si primo emisti qꝫ cepisses possidere vel tecum litigare. al's.l.presumit illam emptionem dolosam: vt colligitur in preall.l. si ea res.in prin.ff.de actio.emp.7 vendi. ¶ Sed anteqꝫ vltra pcedam subijcio hic questionem talem. ponamus emi rem a te non dño:7 per traditionem accepi:titius emit eandem rem a te nō dño 7 per traditionem accepit: titius illam rem vendit seyo 7 ei tradit: ego ago contra seyū publi.nunquid erit potior conditio seij possidentis? videt qꝫ sic qꝛ vbi plures emunt a non domino potior est cōditio possidentis. Sed certe ꝯtra.puto 7 dico qꝫ non erit melior conditio seij:immo mea conditio erit melior.7 qꝫ ita sit verum videte. Si primo loco a te emi 7 per traditionem accepi.7 titius emit a te secūdo loco 7 per traditionem accepit. nomine in pub.vincerē titium?certe sic:vt.ff.de pig.l. si debitor.7 supra dictum est in primo 7 secundo mēbro. ita vincam seyum qui emit a titio qui non potuit plus iur trāsferre in seyum qꝫ ipse habebat:vt.ff.de acquir.rerū.do.l.tradi tio.qꝛ sicut heres heredis 7c.vt.j.de heredi.insti.l.vlt. ita secundus emptor videtur emisse a non domino:naȝ duo dñi loco vnius dñi habentur:vt.ff.de reg.iur.l. in singulis. 7.l. his qui contraxerunt. vnde qꝫ supra dictum est qꝫ si plures emunt a diuersis nō dñis melior est cōditio possidentis: est intelligendum:cum plures non habent loco vnius emptoris. ¶ In quinto membro cum vnus emit a dño: 7 per traditionem accepit alter a nō dño:potior 7 melior est conditio illius qui emit a dño qꝫ qui emit a non dño: qꝛ qui emit a dño 7 per traditionē accepit eaȝ effectus est dñs:vt.s.de pactis.l.traditionibus.sed qui emit a nō domino 7 p traditionē accepit hȝ pub.7 rei ven.vincit publi.sed fallit si emo a dño.7 tu emis a nō dño q habebat ius vendēdi ex pacto. vel ex.l.inuito dño.vel habebat cām a dño:puta si emo a domino 7 tu ab executore:tu eris potior.vel si emo a dño 7 tu a creditore distrahēte ex pacto vel ex.l.qꝛ sicut creditor vinceret dñm.ita vincet me qui habeo cām ab eo iuxta regulaȝ illam.si vinco vincentem te 7c.ff.de diuer.7 temp.prescrip. l.de accessionibus.7.ff.de acquir.rerum do.l.non est nouū. 7 insti.quibus ali.licet vel non.§.creditor.7.j. si antiquior creditor pignus ven.l.ij.7.l.vlti.

J in area.

In.l.ista ponit casus talis.habebā tecum cōem aream.quidā tertius bonafide in cōi area putans suā domuȝ cōstruxit.nunquid edificiuȝ cedit solo? certe sic. sed si velim portionem meam vendicare a bonefidei poss.nisi restituā sumptus factos in edificando vel offeram repellet me doli except. Tex.fecit iur ratio.quia edificium cedit solo. vt.s.eo.l.ij. Tex.sumptus.sub.factos bonafide computatis fructibus ab ea perceptis in sumptibus:vt.ff.e.l.sumptus. Tex.submoueri possis:vt.ff.eo.l.sciens.in fi.7.ff.de doli ex.paulus. 7 dixi.s.eo.l.domum.

SI fundum.

In.l.ista nota ita casum. duo fratres accesserunt ad principem: 7 coraȝ eo sic proposuerunt.domine imperator de lasic:fuit innotitiam nostram qꝫ quidam volebat fundum nostrum emere a non domino denunciauimus illi ne ipse emat. ipse spreta denunciatione:nihilominus emit 7 per traditionem accepit. vel etiā sine omni denunciatione nostra: sciens eum nostrum esse emit.querimus a vobis quomodo subueniatur nobis contra eum? Ad quod respondit imperator qꝫ vobis subueniretur:quia poteritis ab illis emptoribus vendicare cum fructibus perceptis:qꝛ malefidei possessores sunt. Tex.nō recte.i.sciens alienū. Tex.vl' alia.fine denūciatiōe. ¶ Orse,

gnori no. in. l. ista duo no. valde bona. et statim no. h illud generale. denunciationē non esse spernendam. nam hic dicit: si delatū fuit nobis quod quidam volebant emere a nō dño fundum nostrū etc. ut dixi. et quod denunciatio nō sit spernēda probatur. ff. de peti. hered. l. itē veniunt. §. petitam. Est tñ contra ar. j. de rescin. vend. l. si maior. et. j. de usuca. trās. l. unica. et. j. de litigi. l. j. et. ff. pro emp. l. aliena res. sed certe circa hoc vos breuiter dicetis denūciationē nō esse spernendam: cum. l. iubet nūciationi acquiesci: ut. ff. de ope. no. nun. per totum. vel constat nunciatorē ius nunciādi habere: ut in. l. nostra. et. ff. de le. pres. l. virilis. §. pe. sed cum. l. spernit denūciationem dico eam non esse timendam: ut in palle. l. aliena res. et j. debi. ven. pig. impe. nō posse. l. j. et per totū. et sm hoc pōt intelligi. ff. quod falso tu. auc. l. iiij. Itē no. hic quod malefidei ēptor tenet restituere rem cū fructibus perceptis. sed vr quod teneat de perceptis et percipiendis: ut. s. e. l. domū. breuis est respōsio. possessor malefidei carens titulo tenet de pcipēdis. sed malefidei possessor cum titulo tenet de pceptis: et de pcipiendis pp titulum excusatur ut h. sed fallit in quattuor casibus quos plene dicemus. j. e. l. certum est.

De tua. In. l. ista dr: si res mea ē apō te et ignorē meā eē. si trāsigo tecū generaliter illa trāsactio nō piudicat mihi super re mea. Tex. nocere poterit. vñ si transegisti cū eo generaliter nō preiudicat tibi: ut. s. de transac. l. sub ptextu spērū. et ar. ff. de transac. l. qui cum tutoribus. in prin. et in fi. Tex. nisi alia causa interuenerit. puta usucapionis vel prescrip. ut. j. de lon. tempo. prescrip. l. ulti. Uel pōt notari exemplū in aduocato. tu possidebas rem meā quā ignorabā meam eē. titius cepit eā vendicare a te. et ego fui aduocatus tuus cōtra titiū quasi res illa eēt tua. fuisti absolutus a petitiōe titij postea venit in notitiā meam quod erat mea volo vēdicare a te: nō nocebit mihi: quod pro te cōtra titiū aduocaui: ut. ff. e. l. inter officiū. secus est in testō quod dr inofficiosum. si prestitisti patrocinium odio querele et fauore ultime voluntatis: ut. ff. de inofficioso testamento. l. ultima.

Tradicia. In. l. ista dicit: si ego a domino emi domū et p traditionē accepi: et de hoc cōscripta sunt instrumenta: si cecidi a possessione domus et vēdico eā ratiōe dominij: si pbo de dñio per instra vel per testes vl per indicia vincere debebo. Tex. indicia. i. presumptiones. vel dicatis quod indicium est genus. pbare per testes est spēs pbationis. Tex. fidem. qr in exercēdis litibus parem vim obtinent testes et instrumenta: ut. j. de fide instru. l. in exercēdis. Tex. non prohiberis. nam iste sunt species pbationū: ut plene dixi. s. e. l. cum super vernis.

Non seruū. In. l. ista dicit: si seruus alicuius tenet res meas debeo vēdicare a te domino: qr seruus tibi domino possidere videt. Tex. pspicis. qr seru' nō pōt iudicio interesse: ut. s. de iudi. l. seruus. plene dixi. s3 fallit in casibus ibi no.

Possidētib9. In. l. ista tractat qualr sint verberandi cōdēnati in rei vē. qui nolunt rem restituere. et dicit hic. si peto rei vendi. rem a possidēte. et ipse cōdemnatus est rem restituere vel reddere per sniam: que transiuit in vigorē rei iudicate: et ipse non vult restituere: iudex debet eum cōdēnare per sententiā in quantū in litē iuraue. ro. Tex. intētionē. s. vestrā. Tex. nō restituātur. sub. a condēnato per sniam dif. Tex. iurisiurādi in litem. ut. ff. de iureiu. l. in actionibus. Tex. debet. sub. siue possidet: siue desijt possidere dolo: ut. ff. eo. l. qui restituere: nam rei vendi. est arbitraria: et in ea due ferunt sententie: ut hic. et insitu. de actio. §. preterea. ¶ Or segnori no. in. l. ista cum quis condemnatur rem restituere: et non vult restituere: quattuor auxilia sunt prodita contra eum. Primum est ut auferatur ei res manu militari. Secundum est quod iuretur in litē facta taxatione a iudice: ut in. l. nostra. Tertiū auxilium est ut cōdēnet possessor ad interesse. si istud nō vult: habet quartum auxilium: ut condemnetur ad estimationem rei: ut. ff. e. l. qui restituere. et. l. se. et in. l. nostra. Si aūt condēnatus dolo desijt possidere tria postrema auxilia locum habent. sed si nō: primum: qr rem non habet: ut. ff. e. l. qui restituere. Si autē cōdemnatus non h3 nec dolo desijt possidere: sed culpa: duo prima auxilia cessant. primum qr rem nō h3. secūdo qr dolo non desijt possidere: sed culpa. et nō iuratur in litem propter culpam: ut. ff. de in litē iurando. l. ij. sed duo ultima auxilia habent locū. Si aūt cōdēnatus non h3 nec dolo desijt possidere vl habere nec culpa: omnia predicta auxilia cessant: ut in preallega. l. qui restituere.

Certū est. Lex ista tria dicta in se continet. Et in primo dicto incipit imperator tractare de egregijs rebus postea de bonis. tertio de malis. Unde prio incipit tractare de possessore malefidei: qui semper fuit malefidei. Secundo de bonefidei possessore. Tertio de eo qui ab initio fuit bonefidei: et postea effectus ē malefidei possessor. Unde in. l. ista dicit imperator. si ago contra malefidei possessorem: ipse tenetur restituere rem cum omnibus fructibus. Secundo dicit. si ago cū bonefidei poss. ipse tenetur rem restituere cum fructibus extātibus. Tertio dicit. si ago cum eo qui ab initio fuit bonefidei possessor: sed postea effectus est malefidei per litis contest. tenet restituere rem et omnes fructus. Hoc dicit ista. l. videte litteram. Tex. certum est malefidei possessorem idest sine titulo. Tex. oēs fructus. siue naturales siue industriales. Item omnes siue extantes siue consumptos. Item omnes siue perceptos siue percipiendos. Tex. bonafide. Incipit secundum dictum huius. l. Et dic bonafide vere possidentes. Tex. extantes. sub. tantum cum ipsa re. Et dicitur bonefidei possessor: qui possidet cogitatione domini: ut. j. de fur. l. apud antiquos. Tex. post litis. scilicet incipit tertium dictum huius. l. Tex. vniuersos. sub. cum ipsa re. Et ita habetis hic quod possessor qui fuit ab initio bonefidei: sed ex post facto factus est malefidei tenetur de omnibus fructibus. sed videtur contra. s. e. l. si fundum. breuis est respōsio. hic loquimur in malefidei pos. qui caret omni titul. ut s. e. l. domum. ibi autem loquitur in eo qui habet ti. Ad solutionem huius contrarij: et ut plene liqueat articulus iste ita distinguendum est ut consueui distinguere. et aduertatis hanc distinctionem. Fructus alij naturales alij industriales. Item fructus alij extātes: alij cōsumpti. Itē fructus alij stantes ut spice. alij pendētes ut poma. Itē fructus alij percepti alij percipiendi. Item possessores alij bonefidei alij malefidei. Item alij cum ti. alij sine ti. His ita premissis: de his p ordinem videamus. Dixi fructus alij naturales: alij industriales. Naturales fructus dicuntur qui sola puidētia dei colliguntur et percipiuntur: ut poma et cerasa. nam si homo non tangit pomū nihilominus emittit fructus suos. et sic in cerasis et singulis. Industriales dicuntur qui sine hominis industria non colliguntur vel percipiūtur nisi miraculose: ut sunt segetes. Nam siquis non seminaret perpetuo non colligeret segetes. sicut dicit. l. in lacte in agnis et vitulis in lana et pilo. nam nisi aliqua hominis industria haberetur circa oues non latificarent: nec haberēt agnos. vel nisi haberetur aliqua hominis industria circa pilos nō haberent vel non perciperēt. et quod ita sit in fructu probat. ff. de usuris. l. in pecudum. et. l. fructus. Iterū sunt fructus alij extantes alij consumpti. Extantes dicimus etiā separatos a solo qui adhuc non desierunt esse in rerum natura ut hic. Consumptos dicimus esse qui desierunt esse in rerum natura: ut. j. de con. sine causa. l. malafide. Item fructus alij stātes alij pendentes. Stantes dicuntur spice non enim fructus sunt spice proni immo respiciunt sursum ut hō. Pendentes dicuntur ut poma: qr pendent et respiciunt terrā: ut bruta animalia. Item fructus alij percepti alij pcipiendi. Percepti dicunt duobus modis sm Azo. nam in bonefidei posses. dicuntur pcepti si a solo sunt separati in horreo reconditi. In usufructuario si sunt separati a solo in horreo

reo conditi. τ ita dixit in summa huius tituli. Et sic intelligebat.ff.eo.l.si quis eius.§.j.l.p.est.ff. de vsufructu.l.arboribus.§.si fur.al's incipit.l.sʒ iulia.si fur. ¶ Or segnori istd non inuenio expressum aliqua.l. immo inuenit oppositum. quia video ꝙ colonus qui conduxit fundum nummis: fructus facit suos ex quo separati sunt a solo: siue sunt in horreo reconditi siue nō: vt.ff.de furtis.l.si apud.in fine. Multo fortius vsufructuarius cum plus iuris habeat: vt.ff. de acquiren.posses.l.naturaliter.vnde facio differentiam inter bonefidei pos. τ vsufru. non vt dixit Azo in summa huius titu. sed facio talem differentiam. quia bonefidei possessor facit fructus suos: si sunt separati a solo: siue alius eos separet suo nomine siue non: quia domini cogitatione possidet. Sed vsufructuarius facit fructus suos: siue ipse siue alius suo nomine separet: non si alius separet alieno noie: vt probatur.ff.de vsuris.l.qui scit.§.preterea.τ.§.in alieno. τ ita semel obtinui in quadam magna questione contra sententiam domini Azo. Et erat questio talis. qdam dominus reliquerat vxorem suam vsufructuariam multorūʒ prediorum. separatis fructibus a solo: incendium fuit impositum in fructibus. est lex municipalis in ciuitate ista ꝙ si alicui comburantur fructus: τ nesciatur quis hoc fecerit ꝙ per cōmune illius terre emendentur. modo erat magna contētio inter proprietarium τ dominam. quia dicebat proprietarius actio.l.aquil. debet mihi pro fructibus competere: qꝛ datur domino. qꝛ fructus erant mei quādiu erant in solo. τ non dicuntur vsufructuarij nisi sint in horreo reconditi. τ allegabant aduocati sui glo. Azo. sed ego dicebam ꝙ glo. Azo. non est bona: quia .ll. non dicunt hoc. Et dico ꝙ .ll. faciunt istam differentiam: quia fructus dicuntur vsufructuarij ex quo sunt separati a solo a se vel ab alio suo noie: ita ꝙ ipsa domina que erat vsufructuaria habet rei ven. naʒ ipsa domina fecerat separari a solo per colonos suos. vnde ipsa videtur separasse: vt argu.ff.qui. mo.vsufruct.amit.l.si vsufructuarius messem. vnde habentes apparatum Azo. super.l.istam inuenient ꝙ aliter dixit Azo hic qͣʒ in summa huius titu. nam dixit ꝙ fructus etiam separati a solo sunt vsufructuarij. Percipiendi dicuntur duobus modis: vel qui sperantur percipi: vel potuerunt percipi τ percepti nō sunt: vt.ff.eo.l.fructus. Item possessores alij bonefidei: vt qui possident cogitatiōe domini. Alij malefidei: vt qui habent scientiam rei aliene: vt.ff.de contrahen.emptio.l.qui a quolibet. Item possessores alij cum titu. vt supra eodem.l. si fundum.τ.ff. de vsucapio.l.celsus. Item alij sine titulo: vt supra eodem.l.domum. ¶ His ita premissis dicendum est sic in fructibus naturalibus. ꝙ nullus possessor fructus naturales facit suos: siue sit bonefidei siue malefidei: siue cum titulo siue sine titulo. vnde si possides rem meam: fructus meos non facis tuos. vnde de illis separatis a solo cōpetit mihi vendicatio: vt.ff.eo.l. fructus. Non obstat quedam lex que videtur velle ꝙ bonefidei possessor facit omnes fructus suos: vt.ff.de acquiren.rerum do.l. bonefidei. quia intelligo omnes scilicet industriales. vl' omnes siue a se perceptos siue ab alio suo nomine: industriales tamen. vnde si extant: dominus poterit a possessore vendicare. Si non extant: sed consumpti sunt: si erat malefidei possesso. videtur dolo desijsse possidere: τ tenetur ad estimationem conditione furt. vt.ff. de condit.furti.l. in rem.τ.j. de condit.sine causa.l. mala. Si est bonefidei possessor non tenetur de his si nō habent vel dolo non desijt possidere vel habere: vt.ff.eod.l. qui petitorio. sed tenetur ad estimationem eorūʒ si consumpsit in ea causa in qua tantundē de suo erat consumpturus: vt.ff.si certum peta.l.si eum seruum.τ.l.si τ me τ titium. Fructus industriales bonefidei posses. facit suos percipiendo eos. vnde quādiu coherent solo domini sunt: vt.ff.eo.l.fructus. eis separatis. siue per bonefidei posses. siue ab alio: facit suos. Et hoc est verum in bonefidei posses. qui habet titulum: vt insti. de rerum diui.§. si quis a non domino. Sed quid si non habet titulum? dicit Azo ꝙ non facit fructus suos. sed hoc legibus non probatur. Sʒ potest dici contra: quia leges videntur loqui generaliter ꝙ bonefidei posses. facit fructus suos: siue habeat titulū siue non: vt.ff. quibus mo.vsufruc.amittatur.l. si vsufruc.τ.ff.finium regun.l.iiij.§.post litem.τ.ff.de vsuris.l.qui scit.§.preterea. Et sic potest intelligi hoc ver. bonefidei. sed de eis extantibus non tenetur rei vendi. quia dominus est: sed iudicis officio: quia equum est vt restituantur: vt insti. de offici. iudi.§.si domino. Et restituet deductis impensis in fructibus factis: vt.ff. de pet. heredi.l. si a patre. Sed si eos consumpsit: non tenetur de eis propter industriam τ agriculturam: vt.ff.finium regun.l.iiij.§. post litem.τ.ff. de vsur.l. qui scit.§.in aliena. Secus est in bonefidei posses. serui τc. vt.ff.eo.l.preterea. sed ibi iniquum esset si quesita per seruū ex re mea restitueret. τ censet possessor bonefidei: si ab initio habuit bonam fidem: licet postea habuit malam fidem. vt in prealle.l.ff.de vsuris.l.qui scit.§. bonefidei. Nec ob. ff.de acquiren.rerum do.l. in bonefidei.§ in cōtrarium. vbi non videtur bonefidei posse. si habuit scientiam rei aliene. quia ibi pompo. loquitur allegando non decidendo. ¶ Or explicitus est articulus de bonefidei posses. modo videamus quando posses. est malefidei. Et certe si est malefidei: aut cum titulo: aut sine titu. Si est malefidei τ sine titulo tenetur de perceptis industrialibus rei vendi. si extāt: vt.ff.de rei vendi.l.j.si in petitione heredit. tenetur de eadē re τ fruct. vt.ff.de petitio.heredit.l. si nauis. al's si fructus. sed eis consumptis tenetur condit.furt.vel sine causa: vt.j. de condit. furt.l. malefidei.τ.ff. de condit. sine causa.l. qui vrbana predia. Et tenetur de perceptis siue honeste potuit percipere siue non: vt.ff.eo.l.fructus. τ ita loquitur princi. huius.l. Item tenetur de percipiendis τ de eis quos honeste potuit percipere: vt.s.eo.l.domum.τ.ff.de pet.heredi.l. si possessor. Si autem possessor malefidei habet titul. tenetur de re τ de fructibus perceptis: vt supra eodem.l.si fundum. Fallit in quattuor casibus in quibus tenetur de fructibus percipiendis. vnus casus est si compuli te per metum rem tuam mihi vendere τ tradere: vt.ff. quod metus causa.l. sed τ partus. in principio. Item fallit in secundo casu. ecce si sciens emi a debitore alienante in fraudeʒ creditorum: vt.ff.de his que in frau.credi.l.ait ptor.§.per hāc. Item fallit in tertio casu. ecce si emo a fisco sine solēni sub hastatiōe: vt.j.de iure fisci τ haste fiscalis.l.j.τ.ij.lib.x. Iteʒ fallit in quarto casu vbicunqʒ malefidei posses. cū titu. mercatur contra legum interdicta. vt si emo rem ecclesie vel pupilli: vt hec probantur in auctentica de non alie.re.co. §.igitur. τ infra de agrico. τ censi.l. non quemadmodum. Sed quidam adijciunt τ quintum casum. si malefidei possessor fructus perceptos patitur corrumpi. sed iste casus.l. non probatur.

I mancipium. In.l. ista dicitur. si aliqs abstulit tibi furtiue vel per vim mancipium tuum τ postea alij vēdidit nulla iusta de causa: poteris illud mancipium vendicare: nec necesse habes emptori restituere precium. Tex. irrogatur. nam dominus rem suam sine causa distractam potest vendicare non restituto precio si non est cōuersum in rem suam. sed secus si est conuersum in rem suam: quia tunc habet necesse restituere preciuʒ. sic soluitur.s. qd metus causa.l.si vi vel metu.

Nullo iusto. In .l. ista ponit casus talis. fuisti captus ab hostibus. vicinus tuus tota die q̄rebat de te. quia te non inuenit intrauit res tuas τ cepit sibi possidere: nunquid poterit sine titulo vsucapere? Certe nō: siue habeat bonam fidem siue non. τ ideo si tu reuersus es de captiuitate hostium: res tuas poteris vendicare directa rei vendica. nec habes necesse restitui vt tempus subducatur de medio τ intentes rescissoriam. Tex. iuris ratio. quia sine titu. vucapio non procedit: vt.ff.de vsuca.l.celsus. sed prescriptio xxx.ann. bene procedit sine titu. vt infra de prescrip.xxx.vel xl.an.l.sicut. Tex. vsucapio cesset. sub. rerū mobilium τ immobilium: vt.ff.de acquiren.posses.l. euʒ qui. Tex. nō assumitur. idest non deducitur de medio. τ postea intentatur re.

fessoria.vt.s.ex qui.cau.ma.l.si ab hostibus.z ibi dixi.nec facit ista l.pro opi.dñi mei vt ibidem dixi.

Olenitatibus. In.l.ista di/cit.si tu eras prouincialis z possidebas predium tributa/rium: z vicinus tuus possidebat aliud prediũ tributarium z tamen erat absens.z tu quoli/bet anno soluebas tributa pro illo predio tanꝗ pro tuo: nũ quid erit iste modus querendi tibi dominiuz illius predij? Certe non. vnde hec lex est in argu. contra rusticos qui in suburbijs stant qui credunt si vnus facit salligatam coram domo alterius ꝙ sibi queratur dominium soli: sed ipsi male credunt vt hic dicitur.

Ore litis. In.l.ista no.ita casum. tu bonafide z iusto titu lo possides rem meam mobilem nouẽ annis. prima die decennij conueni te z litem sum cõ testatus tecuz.a die litis contesta.vsqz ad diẽ sententie elapsi sunt.xiij.mẽses. vnde dicebam. domine iu/dex faciatis mihi rem restitui: quia probaui me dominum. dicebas tu: absoluatis me quia prescripsi.modo queritur vtrum ex die lit.contesta.currat prescrip.mihi? Ad hoc rñ/det imperator ꝙ non.nam more litis.idest inducie non dñt prodesse possessori.z lit.conte.fingitur retro vsucapio non incboata. Tex.more litis.hec littera legitur dupliciter.vno mõ ꝙ hec dictio more sit casus nominatiui pluralis z tunc stabit littera ꝓprie. more lit.idest inducie litis. vel si vultis legere aliter potestis. z sic more litis: idest consue. litis.z dices ꝙ hec est litium consuetudo ꝙ ex die litis conte.non currat prescriptio: z tunc est ablatiui casus more. Tex.esti/matur.quia litis cõtesta.fingit retro non incboatam prescri ptionem. vnde post litis conte.interrũpitur prescriptio de rigore iuris ꝗtum ad effectum. secus est in vsuca. triennij que interrumpitur ꝗtum ad effectum: vt.ff.eo.l. post acce/pt.z est ratio quia vsucap. est fauorabilis prescriptio odio/sa: vt.ff.de liberis z posthu.l.cum quidam.

Eruum. In.l.ista dicitur. si vendi/disti mihi seruum in psen/tia constitutũ z non tradidisti: non est transla tum in me dominium.z ideo eum a te non po tero vendicare. Tex.non potest.quia sola vẽ ditione non transit dominium. z ideo non hz vendicationẽ sed dz agere ex contractu actio. ex empto vt interest prestetur vt hic.z.ff.e.l.si ager. sed hoc fallit in ecclesia z in ciuitate: vt.s.de sacrosan.ec.l.vt inter diuinum.

Res alienas. In.l.ista dicit.si tu possidebas rẽ meam nec hẽbas iustã cãm tenẽdi: z vendi co eam tanꝗ meã: qz non possuz ꝓbare me dñm es absoluẽdus. sed si ego dicerẽ. dñe licet ego non potuerim ꝓbare me dñm: tñ ipse non est dñs auferatis ei rem: non sum audiẽdus. Tex. tenendi.quia non habet titu. Tex. cogitur. quia sicut accu/satore non probante reus absoluitur: vt.s.de edendo.l.qui accusare. ita petitore non probante possessor absoluitur vt hic.z institu. de interdictis.§. commodum. quia quantum ad commodum possessionis attinet: vt.ff.de acquiren.pos.l. possideri.§. per contrarium.

¶ De vsufructu vsu z habitatione.

¶ Quidã hñt de opis ipoꝝ seruoꝝ. z rubrica ista pot cõti nuari ad pcedẽtia dupliciter. z vno mõ sic.de rei vẽ.ꝗ cõpe tit pro rebus corporalibus in superioribus dictum est. ve/rum quia confessoria habet locum pro seruitutibꝰ z seruitu tes alie sunt reales alie personales. vt.ff. de seruitut.l.j. Personales digniores sunt ꝗ reales.primo ponit de per/sonalibꝰ.z dicunt psonales seruitutes: vsufru.vsus z habi tatio z ministeriuz serui: ideo ponit hec rubrica. z de reali/bus dicitur in ti.sequẽti. Uel potest continuari secũdo mo do: vt dicamus de dominio rerum nostrarum vendicãdo in superioribus dictum est.verum quia plerũqz non vendica/mus in rebus dominium: sed vsuf.z vsum z habitationez z ministerium serui: ponitur hec rubrica. z dicit hec rubrica de vsuf.z vsu.z habitatione.sed quidam habent in rubrica de vsufru.z vsu. Et no.differentiam inter vsufru.z vsuz. qui habet vsufru.habet duo.ius vtendi z fruendi.z omnes fru ctus rei pertinent ad eum: vt.ff.e.l.j.sed qui habet vsum ius vtendi habet non fruendi: nec percipit omnes fructus sed sufficientes ad vsum: vt.ff.e.l.j.z.l.plane. Additur etiaz in ru brica de habitatione.sicut vsufr.z vsus sunt seruitutes per/sonales z extinguntur cum persona: z ita habitatio: vt.ff.e. l.habitatio in prin.z.j.e.l.cum antiquitas.differt tamen ha bitatio ab vsufru.z vsu: quia vsuf.z vsus possunt esse in pre dijs vrbanis z rusticis.habitatio in vrbanis. Itez differt in alio quia habitatio non perditur non vtendo: vt.ff.e.l.si ha/bitatio. Adijcitur z ministerio seruoruz z opera.dum huus operatur nobis z nobis ministrat.vnde tam valet hec reci/procatio ꝗ illa que est.ff.de operis seruorum. Et differt in aliquo ab vsuf.z vsu.z habitatione.z in aliquo nõ.z ecce do minus Azo in articulo vltimo nõ videtur scisse quid tenue rit: quia videtur ponere pro constanti in quodã loco ꝙ mi/nisterium serui sit seruitus personalis.z ꝙ non sit seruitus personalis necessario probo.seruitutes personales pereũt morte illius cui cõpetunt: z capitis diminutione: z nõ vten do.z reperio in.l.scriptum ꝙ opera serui non perimit mor/te illius cui competit vel capitis diminutione vel non vten/do: sed solummodo morte serui: vl nisi vsucapiatur: vt.ff.de vsufru.le.l.ij. Nec ob.l. que videtur velle ꝙ pereat capitis dimi.ff.vsufruct.quemadmodum ca.l.huic in fi.z.l.se. quia quod ibi dicitur de capi.dimi.refertur ad vsufruc.z vsuz nõ ad operam serui.sed ideo ponitur de ministerio seruorum. quia sicut perit vsufru.z vsus morte vsufructuarij: ita ope/ra serui morte serui. z de prima parte rubrice tractatur in omnibus.l.huius titu.de vsu.j.e.l.antiquitas.de habitatio ne.j.e.l.habitatio.de ministerio seruorum fit mentio.j.ea.l. vsufru.z.l.penultima.

Si vsufructus. In.l.ista not. ita casum.qui/dam accessit ad imperatorem z coram eo pro posuit.domine imperator vxor mea fecit testa mentum.z in testamento suo instituit sibi he/redem aliquẽ.z mihi legauit vsufr.omnium bonorum suo/rum.z prohibuit ꝙ non prestarem cautionem quã vsufru/ctuarij prestare tenentur.mortua vxore mea z adita heredi/tate ab heredibus: debitores hereditarij pecuniam heredi soluerunt.peto pecuniaz ratione vsufru.vel vsus relicti. he res petit caueri a me de tanta pecunia sibi restituenda.fini/to vsufruc.quero a vobis quid iuris sit? Ad quod respõdet imperator dicens.si vsufruc.omnium bonorum suorum ab vxore tua tibi sit relictus: licet vxor vetuerit cautionez pre/stari: tamen pecuniam solutam heredi nõ poteris petere ab herede nisi offeras cautionem de tanta pecunia restituẽda heredi. Tex.si vsufruc.marito.sub.tibi.nam interroganti re spondet imperator: z debet ordinari ita littera.si tibi marito relictus est vsufruc. Tex.quãuis cautionem idest satisdatio nem: quia pro vsufru.restituendo satisdatur.vt.ff.eo.l. si vsu fru. Tex.a te.s.marito prohibuerat.s.vxor. Tex.solutam pe/cuniam.s.heredi. Tex.accipere potes.idest petere ab here/de vsufruc.nomine. Tex.cautionem.de tanta pecunia resti/tuenda finito vsufruc. ¶ Or segnori littera ista dicit.si vsu/fruc.ista dictio vsufructꝰ sumitur proprie prout refertur ad res: que vsu non consumuntur: sed improprie prout refer/tur ad res ꝗ vsu cõsumuntur.nã proprie est vsufructus ius vtendi zc.z ita in rebus que vsu non consumuntur: vt.ff.e. l.j.z.ij.z sic dictio semel posita sumitur hic proprie z impro prie.sic z alibi.ff.si certum petatur.l.certi condi.in princi.z ff.quando act.de pec.est anna.l.j.§.merito.z.ff.de of.pcon/su.z lega.l.ij.in princi.z.j.de seruis fugi.l.qcunqz. ¶ Or se quitur in littera. Tex.testamento vel codicillo.nomen enim testamẽti sumitur large: dum appellatione testi significamꝰ codicillos z quãlibet voluntatem z ita describitur testamẽ tum: qz dz testm ẽ: vt.ff.de testa.l.j. Stricte dz testm i quo in/stituit hrs ad dñam codicilloꝝ. z in ista significatiõe descri/bimus.

bimus .ff. de heredi.insti.l.j.⁊.j. de codicil.l.ij.⁊.l. si idem.
¶ Or sequitur.Tex. cautionē:idest satidationem. ⁊ sic sumitur hic improprie cautio:vt.j.de ver.sig.l.sancimus.⁊ sic exposui.s.de procura.l.j. ⁊ intelligatis cautionē quā debet vsufructuarius ꝓprietario prestare.⁊ est duplex:qꝛ vsufructuarius in rebus que vsu non cōsumūtur satisdat de vtendo ⁊ fruēdo arbitrio boni viri:⁊ de re restituēda finito vsufru.vt.j.e.l.vsufru.est secunda quā prestant vsufructuarij in rebus que consumūtur vsu. qꝛ satisdant de tot rebus restituendis finito vsufru.vt.ff. de vsufru.eoꝝ que vsu consumūtur.l.j.Tex. ẜm formaꝫ se.con.quo se.con.cauetur.lꝫ ꝓprie non consistat vsufru. in rebus que vsu consumuntur ex forma se.con.vt.ff.e.l.hoc senatus.§.si pecunie.¶ Or segnori in.l.ista no.vnum magistrale ꝓditum cōtra regulā generalem.ꝙ est testatoribus obediendum.s. de sa.san.ec.l.j.⁊ insti.ad.l.fal.in princi.Sed fallit hoc istud magistrale.s.ꝙ testatoribus non est obediendum vt hic. ⁊ ad istud cōcor.qd enim si pcipit testator reliquias suas proijci in mari?Certe non est ei obediendū:vt.ff.de con.insti.l.quidam.§.j.similiter non obtemperatur testatori: vt si precipit aliquod turpe: vt.ff. de le.j.l. seruo alieno in fi.⁊.l. si quis inquilinos.
¶ Item not. hic aliud magistrale ad instruendas dn̄as ⁊ laycos super huiusmodi cautiones. tota die testator relinquit dn̄am vel laycum vsufructuariam omnium bonorum suorū.mortuo testatore: credunt dn̄e idest vxores ⁊ layci ꝙ nihil aliud habeat facere nisi accipere bona causa vsufruc. sed ipse male credunt: quia debent venire ad ꝓprietariū ⁊ habere tabularium ⁊ dicere ei:maritus meus reliquit mihi vsufru. omnium bonorum suoruꝫ ecce offero tibi cautionē de vtendo ⁊ fruendo boni viri arbitrio.⁊ hoc innuit hec littera in fi.dum dicit.non tamē aliter ⁊c.⁊ ad istud accedit.ff. eo.l.vsufru.cum.l.se.⁊.ff.de iureiuran.l. sꝫ ⁊ si possessori.§. item si iurauero.Est tamen contra argu. quia.l. videt̃ velle ꝙ heres de le. prestandis cautionem nō tenetur offerre sed petitam prestare:vt.ff.vt in posses.lega.l.j. sed ille cau.̃ per omnia non concordant: vt.j. videbitis. preterea heres q̄re non offert cau.̃legatario de legato prestando? quia heres non petit aliquid ab eo:sed vsufructuarius petit ab herede cui relicta est proprietas presta mihi rem illaꝫ ratione vsufruc. quia vbicunqꝫ petitur ab aliquo aliquid fieri: debet fieri id propter quod petit fieri. vnde si emptor petit rem a venditore:debet ante offerre precium:vt.ff.de actio.emp.l. iul.§. offerri. non econtra si venditor petit precium :debet offerre rem:vt in preal.titu .ff. de actio.emptio. ⁊ vēdi.l.quī pendente.¶ Modo circa.l.istam est aliquātulum insistendum. vos habetis in.l. ista ꝙ non statur voluntati defuncti si prohibuit cau.̃non exigi quā fructuarij prestant.sed videtur contra. quia.l.dicit voluntatem defuncti seruandā pro l.vt in aucten.de nup.§.disponat.⁊.ff.de condi.̃⁊ demon.l. in conditionibus.Breuis est responsio. sed ego respōdeo sic.voluntas defuncti pro.l. seruatur si est voluntas dispositiua vbi iuri vel bonis moribus non repugnat vt dicunt.ll. contra.sed si repugnat legi vel bonis moribus: non seruatur pro .l. ⁊ est ratio quia nemo testando potest facere ꝙ.ll. non habeant locum in suo testamento: vt.ff.de le.j.l. nemo. sed ista voluntas defuncti repugnat iuri ⁊ legibus dicentibus vsufructuariam non posse petere rem in qua vsufru. relictus est:nisi offerat cautionem:vt.ff.e.l.si vsufru.⁊.l.se.⁊ ff.de vsufruc.le.l.vxori.⁊ ad hoc accedit.j.vt in posses.leg.l. penul. simile si repugnat bonis moribus : quia dicit testator volo ꝙ corpus meum proijciatur in mari:non seruatur: vt.ff.de conditio.insti.l. quidam. sed secus in voluntate defuncti non dispositiua sed enunciatiua : quia tunc non seruatur:vt.ff.ad sille.l. si quis.¶ Sed denuo instatur circa.l. istam sic.hic dicitur ꝙ cautio quā prestant vsufructuarij nō potest remitti a testatore : sed tamen potest remitti heredi a lagatario cautio de legatis prestandis adueniente die vel conditione : vt.j.vt in pos.lega.l. scire.vnde queritur que sit ratio? Et certe de hoc potest assignari duplex ratio . prima est illa quid continetur in cau.̃ quā debet prestare vsufruc. certe continetur ꝙ vtatur ⁊ fruatur arbitrio boni viri ⁊ ꝙ restituet eam non deteriorem finito vsufru. si ista cautio remitteretur vsufructuario scilicet ꝙ posset re abuti:darẽt ei materia delinquendi vt re abuteretur.vnde sicut pacta non valent que inducunt aliquē ad delinquendum: vt.ff. de pactis.l. pacta.⁊.ff. de pactis do.l.conuenire . ita voluntates defunctorum que inuitant homines ad delinquēdum non seruantur . sed si testator instituit aliquē heredem ⁊ legauit aliquid tibi sub conditione: si heres nō cauet de legato prestando adueniente die vel conditione heres non inuitatur ad deliquēduꝫ.quia si deficiat conditio non prestabit cau.̃ si extat:competēti actione tenetur tibi.Uel potest assignari secūda ratio.cautio de legatis prestandis adueniente die vl̃ conditione prestatur contemplatione defuncti vt impleat̃ voluntas sua:quia pro se introductum est potest remittere: vt.ff.de pac.l.pactuꝫ. sed cautio de re vtenda arbitrio boni viri ⁊ restituenda finito vsufruc. prestatur contemplatione heredis ne fiat deterior res. vnde herede inuito non debet remitti posse : quia non debet alteri per alterum iniqua cōditio afferri: vt.ff.de reg.iur.l. nemo debet. ¶ Or segnori format dominus Azo vnam questionem quam Nicolaus furiosus notauit post dominum Jo.⁊ ista questio prima facie multum placet: sed iudicio meo nihil valet.⁊ est questio talis.vos habetis hic ꝙ testator non potest remittere hanc cautionem . sed nunquid ipse heres potest remittere hanc cautionem? Ipse istam questionem non determinat sꝫ dicit verba. dicit enim si testator non potest remittere hanc cautionem:nec heres:quia obtinet vicem eius: vt.ff.de re.iur. l.heredem.⁊ quia interpretatione iuris eadem persona censetur:persona heredis ⁊ defuncti:vt in aucten.vt iusiurandum quod amo. pre. in princi. sed possunt adduci fortiora ar. quia quod non licet defuncto nec eius heredi debet.licere:vt.ff.de iudi.l.heres.⁊.j.de his qui.vt indi.l.polla.Sꝫ respondeo ⁊ dico : licet testator non possit remittere hanc cautionem:quia non interest eius: quia prestatur hec cautio fauore heredis non eius . tamen heres potest remittere hanc cautionem : quia licet alicui renunciare his que pro se introducta sunt vt dixi.⁊.ff.de mi.l.si iudex.⁊ est simile ẜꝫ iura .ff. testator non poterit prohibere heredem ꝙ non detraheret fal.vt.ff.ad.l.fal.quod de bonis.tamen heres si nō vult detrahere fal.non cogitur:vt.ff.ad.l.fal.l.potest. sed tn̄ illud ar.non haberet locum hodie:quia testator potest prohibere heredem detrahere fal.vt in aucten. de here.⁊ fal.§. si vero.que est.j.ad.l.fal.aucten.sed cum testator. sed tamen adhuc remanet p̄missa ratio ꝙ heres potest remittere hanc cautionem quia prestatur in fauorem sui non ob.ꝙ est eadē persona heres ⁊ defunctus . ⁊ nō debet licere heredi quod non licuit defuncto: quia illud est verum regulariter.sꝫ fallit hic quia est reperire casum in quo aliquid potest defunctus quod non potest heres . quia si heres nō petijt vsufru. relictum sibi in testamento per biennium amittit euꝫ: quod non faceret defunctus:vt.j.e.l.corruptionem . Item est reperire casum in quo aliquid potest heres: quod non potest defunctus: quia heres potest remittere detractionē falci.sꝫ defunctus non:vt.ff.ad.l.fal.l.reperitur. Sed ponamus ꝙ vsufru. percipit fructus oblata cautione quā prestant vsufructuarij:facit ne fructus suos an reddere tenetur condi. sine causa?⁊ videtur ꝙ non faciat suos:quia non videtur ꝙ habeat ius petendi ante oblatam cautionem vt hic.⁊.ff.e.l. si vsufruc. Quid plura.l.videtur expressa.ff. de vsufru.le.l. vxori idest econtra videtur ꝙ faciat fructus suos.nam constat ꝙ hec cautio nō est de substantia vsu.̃ quia vsu.̃est sine satisdatiōe:vt.j.de bonis que libe.l.cum oportet.§.vbi aūt. vnde si est sine satisdatione facit fructus suos. Item esto ꝙ non possit petere rem vsufru . nisi oblata cautione. tamen si percipit fructus debet eos posse retinere: quia alicui consulitur per rententioneꝫ cui non consulitur per actio.vt.ff. de doli.excep.l.paulus.⁊.ff.de condi.inde.l. si in area. Iteꝫ queritur.l.videt̃ velle si vsufru. percipit fructus facit suos. non autem dicit oblata cautione vel non : vt.ff.qui. modis vsufr.amit.l.si vsu.̃ ¶ Sed in questione ista videtur dicendum ꝙ licet non possit petere ante oblatam cautionem fructus:tamen si percipit fructus facit eos suos.nec repetuntur ab eo: si velit postea cauere non ob.l. vxori.quia ibi no

lebat vsufructuarius cauere vel non poterat. vel ibi loquit in vsuris & ciuilibus possessionibus hic in naturalibus. & differentia est inter ista: vt. ff. de rei vendi. l. si nauis.

Verbis testamenti. In le/ge ista ponit casus talis. qdā mulier acces/sit ad pncipē: & corā eo sic pposuit. domine impator maritus meus legauit mihi vsufr. alicuius rei: nūqd heres mariti pprietatē illius rei pōt creditori pignori dare? Ad qd rñdit impator. o mulier verba testamēti que in libello pcū inbuisti de cla/rant tibi vsuf. esse relictū. & iō heres non phibetur pignori dare illā rem saluo vsuf. tuo. Tex. inseruisti. sub. o mulier. & que erant verba testamenti talia. dñe imperator &c. vt dixi in casu. vel forte erant talia. volo vxorem meā talē rē possidere vtendi fruendi cā. vnde videt eā voluisse eē vsufructuariā. ¶ Or segnori no. hic. si vnus habet proprietatē alter vsuf. q proprietarius potest obligare proprietatem similiter & vsufructuarius vsufruc. vt. j. eo. l. interest. sed proprietarius obligat saluo vsufr. quia obligatio fit cū causa sua: vt. ff. de contrahen. emp. & vendi. l. alienatio.

Si patri tuo. In. l. ista duo dicū/tur. Primo dicit. si vsufruc. legatus est patri tuo vel aliter acqui situs: iste vsuf. morte patris tui extinguitur: & ad proprietatem redit: & ideo nihil ad te per/tinet. Secūdo dr. q vsufructuarius dum viuit pōt vti re in qua hz vsufr. & viuente proprietario & moriente eo. Tex. de/functo eo. s. patre. Tex. nihil ad te. s. filiuz. Tex. vsufructua/rio. Incipit secūduz dictū. Tex. nō tollitur. ¶ Or segnori no. hic q vsufruc. perit morte vsufructuarij. vt. j. e. l. si dña. & dicit Plac. q hic dicitur vsufruc. perire morte fructuarij: verum est regulariter. fallit tñ in casibus. primus est in pa/tre qui habet vsufr. in aduentitio peculio: vt. j. de bonis ma ternis. l. j. & in hoc bene dicit. sz ipse vltra procedit & dicit: non tamen morte filij perit. sed ipse non bene dicit: qr filius est vsufructuarius: nō ipse pater. vnde morte filij debet pe/rire vsufru. vt. j. ad tertul. l. vlti. §. sinautem. sed videtur q recipiat instantia in secundo casu. ecce si habeo filium & ex eo nepotem: succedo cū nepote in vsuf. & si moritur filius non extinguitur vsufruc. vt. j. de bonis mater. l. iij. preterea si decedit filius pater cū fructibus succedit ei: vt in auc. de here. ab inte. §. quotiēs. vl' pōt dici vsufr. nō extingui morte vsufruc. cū testator dixit vsufruc. ad herede m fructuarij trā sire: vt. ff. de verb. ob. l. si stipulatio. §. si quis.

Vsufructu. In. l. ista dicitur. si alicui constituitur vsuf. siue iter viuos siue in vltima volūtate non refert: qr ille cui cōstitutus est vsuf. dz satisdar e vti & frui arbitrio boni viri. Tex. vt satisdatio. datis idoneis fideiussoribus. Tex. ɔtractu. puta donationis: qr donare est volūtatis: vt. j. de iure deli. l. nec emere. Tex. vsufructus constitutus est. ¶ Or no. q vsuf. pōt cōstitui inter viuos & in vltima volū/tate vt hic. & ff. e. l. iij. §. j. ¶ Item no. q vsufructuarius dz satisdare se vti & frui arbitrio boni viri vt hic. & ff. vsufruc. quēadmo. ca. l. j. ¶ Sed super. l. ista. quero est ne ista satis/datio de substātia vsufruc. dixit Placen. q sic. & ita scripsit hic in summa huius ti. vnde exponebat salua rerum substā tia idest de satisdatione prestanda salua rerum substātia: vt ff. e. l. j. & sic dicebat q vsuf. non pōt esse sine satisdatione. sz hec opi. non est bona. qr si satisdatio est pro substantia vsu. igitur in alio casu non pōt esse sine ea: qr nihil sine suo esse. sed reperimus casus in quibus vsuf. est sine satisdatione: & sunt. iiij. vel. v. sed qntū deducā in questionem. ecce pater in aduentitio peculio filij hz vsuf. & nō satisdat: vt. j. de bonis que liberis. l. cum non solum. §. non autem. Item fallit cuz relinquitur vsufruc. fisco. nam fiscus non satisdat: vt. ff. vt lega. no. ca. l. j. §. si ad fiscum. Item fallit in tertio casu. si te/stator legat alicui vsufruc. pure: & postea legat ei proprieta/tem ex die. vel quandocunqz finiatur vsufructus. quia his casibus certū est &c. vt. ff. vsufru. quēadmo. ca. l. si vsufru. no mine. §. plane. Item est quartus casus vbi non satisdat. pu/ta si heres remittit hanc cautionem vsufructuario quod fa/cere potest: vt dixi. s. e. l. j. Sed quid erit de quinto casu. re/linquitur vsufruc. alicui. dicit fructuarius trade mihi rez in qua vsufru. est mihi relictus. dicit proprietarius. satisda de vtendo & fruēdo arbitrio boni viri. dicit vsufructuarius: nō possum satisdare. dicit proprietarius: habeas tibi damnuz: dicit vsufructuarius: paratus sum iurare q non possum sa/tisdare. quid erit: admittetur ne iste sine satisdatione oblata iuratoria cautione? Et in questione ista possunt allegari pro & contra: & statim. videtur q debeat admitti q cōmittit iura torie cautioni: vt. s. de episco. & cleri. l. j. in auc. generaliter. & insti. de satisda. §. sed hodie. Item quibusdaz personis pu/ta illustribus remittitur satisdatio &c. vt. j. de dig. l. quotiēs. Econtra videtur q non admittatur: qr omnes. ll. volunt q vsufru. satisdet vt hic. & s. e. l. j. & ff. de iureiur. l. sed & si pos/sessori. §. item si iurauero. quid ergo dicemus? Dicunt qui/dam q si non potest satisdare & vult iurare q non potest sa/tisdare sequestrabitur res illa & ita prouisuz est vtriqz: vt ar. j. de asser. tol. l. j. §. si super. Alij dicunt q si vsufruc. non po test satisdare: tunc prestabitur ei a proprietario aliqd quod obtinet vicem fructuum scilicet vsqz ad tertiam centesime: vt argu. j. de secūdis nup. l. hac edictali. §. j. Sed in questio/ne ista videtur dicēdum ita de iur q ille vsufructuarius si/ne satisda. non possit admitti. arg. huius. l. si tu dicis obligas istum vsufructuarium ad impossibile: cum dare fideius. non potest: & impossibilia sunt spernenda: vt insti. de iutili stipu. §. impossibilis. Respondeo dare fideius. non est impossibile natura vel iure. vnde impossibilitas nature vel iuris viciat obligationem: non autem impossibilitas facti: vt. ff. de vbo. obli. l. continuus. §. illud.

Si pater. In. l. ista ponitur talis ca/sus. paterfa. fecit testamen tum & filios suos impuberes sibi instituit he redes & vxori legauit vsufru. alicuius rei quo usqz filij eius erunt impuberes. ista mulier ha buit vsufruc. toto tempore pupillaris etatis. postea effecti sunt puberes & percepit fructus ipsa mulier. nunquid ipsa tenetur reddere? Respondetur q sic: tanqz iniustos & sine causa perceptos. Tex. repetere potestis. sub. condi. sine cau sa: vt. j. de condi. sine causa. l. mala. vnde no. q vsufruc. po/test constitui ad tempus & ex tempore & pure & in diē & sub conditione. vt. ff. e. l. iij. in fi. secus in seruitute prediali cum habet constitui cum perpetua firmitate: vt. ff. de serui. l. iiij. ¶ Or ad. l. istam op. hic dicitur q ista mulier que percepit fructus sciens tenetur restituere perceptos: sed non perci/piendos. sed videtur q teneatur restituere percipiēdos: cū videatur malefidei possessor: eum sciens percepit: vt. ff. de rei ven. l. fructus. & l. si nauis. in fi. Ad quod potest dici du/pliciter. vno modo sm Joan. & Azo. speciale est hoc etiā in matre: sicut al's spāle ē in malefidei pos. q hz ti. qr ppter tit. excusatur a percipiendis: vt. s. ti. j. l. si qs. vel potest dici qd hic dicitur q tenetur reddere fructus perceptos subaudiē dum est maxime perceptos.

Interest. Segnori. l. ista legitur & in telligitur trib' modis. vno modo q ponantur tres casus. & hec lectura plana est & caret omni scrupulo. Legitur se/cundo modo. l. ista q ponat. iiij. casus. & hec lectura potest tueri & videri & defendi. Legitur & tertio mo do. l. ista q ponat. v. casus. sed hec lectura non pōt tueri nec defendi. Ego tamen primam & secundam lecturam tangam in casu: & dico q hec. l. pōit tres casus. Si mulier dat vsuf. in dotem maritus est vsufructuarius: vnde non potest pro/prietatem obligare. Secūdus casus est. si mulier dat pprie/tatem inestimatam in dotem: similiter maritus nō poterit eā vendere nec obligare. Tertius casus est. si mulier dat ppriē tatem estimatam in dotē: illā poterit obligare non ob. q so/luto matrimonio reddēda sit estimatio. Unde potes pone/re quartum casum q licet vsufructuarius non possit obliga re proprietatem vsufruc. sic. Tex. accepit. quo casu si acce pit vsufruc. solum in dotē non potest obligare. Tex. an pro/prietas.

prietas.sub.inestimata.Tex.eadem pactio redderetur. sub. ⁊ non estimatio quo casu non potest obligare qr est fundus dotalis: vt.j.de rei vx.act.l.vnica.§.⁊ cū lex. vñ si prohibita est alienatio fundi dotalis: ⁊ obligatio. qr alienatio est oīs actus per quē ⁊c.vt.j.de fundo do.l.j.Tex.nam vsufructuarius.refert se ad primū casum. Tex.non potuit.sub.s; vsuf. bene potuit obligare: ⁊ ita pōt subaudiri quartus casus. Tex. qui aūt. Incipit tertius casus.Tex. eā potuit.vt.j.de iure do.l.quotiens.vnde ex predictis apparet ꝙ hec littera ponit tres vl' quattuor casus vt dixi in casu.⁊ est rō in tertio casu ꝙ maritus qui accepit proprietatem estimatam potest obligare vsufr.qr si potest proprietatē obligare ⁊ vsufru.qr cui quod plus est licet ⁊ minus: vt.ff.de vsufr.l.arboribus §.de illo. Alij dicūt ꝙ hec littera intelligitur tertio modo.⁊ ponit quinq; casus. Primus casus est ꝙ vsufructuarius solus proprietatē nō obligat. Secūdus ꝙ vsufructuarius obligat vsuf. Tertius ꝙ proprietas inestimata nō obligat. Quartus est ꝙ proprietas inestimata obligatur. Quintus si maritus accipit fundū inestimatum vt sit eius electio: vt velit reddere fundū vel eius estimationē. sed iste casus non inuenitur in littera ista: sed ponit.ff.de iure do.l.plerunq;. ¶ Sed ad.l.istam opp.⁊ videtur ꝙ fructuarius possit obligare proprietatē.⁊ sophistice probatur.ad fructuariū pertinent omnes fructus rei: vt.ff.eo.l.vi. sed fructus rei ⁊c.vt ff. de vsuris.l.vlti.⁊.ff. de reg.iur.l.fructus. ¶ Or segnori equiuocatio est. prima regula est vera. omnes fructus rei pertinēt ad fructuariū.secūda regula est fructus rei est ⁊c. sicut dixi. hic est equocatio. fructus rei est ⁊c.i.vtilitas rei. ⁊ ita loquuntur.ll.ille. sed illa vtilitas non pertinet ad fructuarium q̄tum ad proprietatē obligandam.

Um ad quē. In.l. ista ponūtur q̄ onera pertinent ad fructuariū. vñ dr̄ ꝙ modica refectio domus in qua qs habet vsuf.ptinet ad vsuf.vt resarcire facere tecta. s; magna refectio nō ptinet ad eū.⁊ iō si vsuf.facit illā magnā refectionem: a ꝓprietario poterit recuperare actio. nego.ge.Tex.sarta.i.modica.Tex.reposce.sub. a ꝓprietario act.neg.ge. ⁊ sic hētis ꝙ modica refectio domus ptinet ad fructuariū. Itē onera realia ptinēt ad fructuarium: vt est prestare tributa: vt.ff.eo.l.hactenus.⁊.l.si pēdēte.

Eq;. Lex ista dicit sicut vsufructuarius non pōt prescribere re; in qua h; vsuf.ita nec eius heres.Tex.ad obtinēda ;.i.acquirēdā.Tex. nec successores eius.i. heredes. quo casu transit ad eos vt si hoc dicat: vt.ff. de vb.ob.l.stipulatio.§.si qs.Tex. tenētes.i.heredes singulares. qr vsuf.pōt donari: vt.ff.eo.l.arboribus.§. de illo.Tex.prescriptio munit: vt.j. de pre.xxx.ann.l.male.vel pōt dici lōga pscriptio nō munit: lōgissima sic.j.de pre.xxx.vel.xl.an.l.sicut.

Sufructu. In.l.ista dr̄.si matri tue relinquitur vsufr.mācipiorū ⁊ pdiorū: illa pdia vel mācipia nō pōt alienare vel manumittere. sic si relinqtur alicui ministeriū seruorū interdicta est alienatio: vt.j. cōmunia de ma.l.j. Tex.sane.qd dixit in genere: nūc dicit in specie. Tex.facit. quia nemo plus iuris ⁊c. vt.ff. de acqui.rerū do.l. traditio.

I domina. Lex ista h; duplicem intellectum vt patebit vobis in expositione littere.⁊ vno modo legitur ⁊ intelligitur sic. quedā mulier habebat proprietatem in quadam re ⁊ conduco ab illo muliere vsufruc.rei licet ipsa moriatur morte locatricis non finitur vsufru.hoc dicit ista lex. ⁊ ꝭm hoc exponetis ita litteram. Tex. locauit.sub. quod esse potest.vt.ff.de iure do.l. si vsufruc. Nec ob.ff.loca.⁊ condu.l.locare.quia intelligitur de seruitute prediali. Tex.conductricis. idest locatricis. ⁊ loquitur ꝭm vulgare antiquorū. antiqui enim promiscue vtebatur his verbis: ⁊ ita faciunt hodie vltramontani. ⁊ ad hoc facit.ff. de actio. emptio.⁊ vendi.l.veteres.⁊.l.ide; est.Tex. denegāda.sub. vxori tue. ⁊ hec lectura satis est plana ⁊ caret omni scrupulo ⁊ cōtrario. ¶ Legitur ⁊ secundo modo.l.ista vt lr̄a stet proprie.⁊ erit hic sensus.Tex.cōductricis.sub.finit vsufr. non morte eius qui locauit. Nec ob.l.que vi; velle vsufruc. extigui morte locatoris: vt.j.loca.l.mā.quia illa.l.d; itelligi non morte locātis.i.proprietarij finiri. Preterea refert aut legas vsufr.in re tua quā non habes: tua morte non finitur vsufru.sed mea vt hic.aut tu es fructuarius ⁊ vsufruc.mihi locas qd esse pōt: vt.ff.e.l.arborib⁹.§. de illo.quo casu mea morte finietur: vt.j. de iur do.l.cum vsuris.

Abitatio. Nec.l.respicit illam partem rubrice ⁊ de habitatione. ⁊ in.l. ista dicitur. si legata est tibi habitatio alicuius domus finit morte tua.⁊ ideo non potes alicui legare ꝓprietatem: qr non habes. Tex. morte eius cui cōpetit.Tex.finitur.vt.ff.e.l.si habitatio.Tex.excludit.qr non potest plus iur in aliū transferre q̄ habet: vt.ff.de acquir. rerum do.l. traditio.⁊.s.e.l.interest.

Ambiguitatem. Leges veteres aliorum imperatorū qui pcesserūt iusti.in superiorib⁹ habuistis: amodo ponunt noue.ll. iustiñ.⁊ si ista.l. est verbosa: eius tamē sñia est breuis.⁊ hec.l. vult dicere duo tm̄: qr si alicui legatur vsufruc. ad certum tempus habet finiri morte ⁊ non habetur pro vsufruc. conditionali. sed si relinqtur ad incertum tempus habetur pro vsufr.conditionali.ponetis ergo ita casum.testator ita dixit relinquo vsufru. talium meaꝝ reru; vxori mee vel alij cuicūq; persone quousq; filij mei veniant vsq; ad.xxv.an. certe siue filij veniant ad eā etatem siue non vxor vel alia persona cui relictus est vsufruc. erit fructuarius vsq; ad.xxv.an. quia iste vsufr. censet pure relictus nisi medio tempore periret vsufructuarius: quia morte eius extinguitur vsufructus. ¶ Secūdus casus talis est.testator tibi legat vsufr.si filius eius resipuerit.vel legat tibi donec filius suus resipuerit. iste vsufr. habetur pro conditionali: qr si relictus est tibi vsufruc. si filius resipuat habet vsufr.si relictus est donec resipuerit eo resipuēte deficit vsufruc. si autem non resipuerit sed mortuus est in furore: non deficit vsufruc. ⁊ est illa ratio sicut percipit filio viuo: ita si tu morieris añ cōpletā cōditionē vel furore stāte vsufructus d; perire.hoc dicit.Tex.sub certo tpe. quia testator dicit relinquo vsufruc. vxori mee quousq; filius me⁹ peruenerit ad.xxv.an.vt.s.eo.l.si pater.Tex. indubitati sit. ¶ Or hucusq; durat primus casus. ⁊ in isto primo dicto nota.ꝙ vsufruc.extinguitur morte vsuf.vt hic.⁊.j.e.l.corruptione. ¶ Item no.hic ꝙ quedā iura sunt que non trāseūt ad heredes: vt vsuf. ⁊ ius operarū incertarum.ff.de operis lib.l.si opera. ¶ Item sunt alia iura que non transeunt ad heredes vt dixi.j. de operis lib.l.si liberti.Tex.finaūt. Hic incipit secūdus casus huius.l. Tex. casibus. donec titius remāserit in cōsulatu.Tex.finiri. quia relinqtur sub incerto tempore. vnde habetur pro cōdi. qr dies incertus habetur pro conditione: vt.ff.de condi.⁊ demō.l.dies.hec ratio non est bona per omnia: qr eadē rō posset assignari in superiori casu sicut hic.sed illa est rō: qr in pmo casu relinqtur vsufr. pure.in scdo casu vr̄ relinqui vsufruc.sub incerto tpe: ⁊ ita sub conditione. ¶ Or segnori vt tollant breuiter cōtra.ita dicetis.aut vsufru.relinquitur pure: sed certo tempore limitatur vt hic.⁊ tunc videtur relictus pure: vt in ista.l.in pn.⁊ .j.quando di.le.ce.l.ex his.⁊.j. de te. ma.l.sed cum testator. aut relinquit vsufru.sub incerto tempore vt h in secūdo casu: qr tunc sub condi.videtur relictus: vt.ff.de ma.te.l. si ita ceptum fuerit.⁊.ff.de leg.j.l.si cui.

Um antiquitas. Lex ista sic ⁊ superior est noua.l.iustini.⁊ in.l. ista ponitur casus talis.testator legauit alicui vsufruc. habitationis domus sue.modo querit nūquid videtur vsufruc.legatus vel vsus aut

quoddam tertium ius ab vsufruc. vel vsu. ¶ Denuo queritur an ille cui habitatio relicta est possit locare alij? Tertio queritur an ille cui habitatio relicta est possit vẽdicare proprietatem domus. Ad istas q̃ones rñdendum est. si legatur alicui habitatio domus est quedã seruitus per se non autẽ est vsufru. vel vsus sed hʒ simile cũ eis. Ad secũdam q̃oneʒ respondetur ꝙ pót eã alij locare. Ad tertiã q̃onem rñdetur ꝙ ius solum habitandi vř ei relictum nõ ꝓprietas: nisi probetur alia fuisse voluntas defuncti. ꝛ ista locum habẽt quocũqꝫ modo fuerit habitatio ei relicta siue inter viuos siue in vltima voluntate. Tex. dubitabat. sub. in his que sequũtur. Tex. vsufr. habitationis legato. qꝛ hʒ in habitatione consistere. Tex. sed ius proprium. istud est determinatio prime q̃onis. Tex. habitatio. sub. ab vsufr. ꝛ vsu. Tex. postea. ecce secũda questio. Tex. vel dñium. ecce tertiaʒ q̃oñẽ. Tex. ꝛ siquidem. determinat scđam q̃onem. Tex. licẽtiam. q. d. nedũ legatarius poterit habitare imo ꝛ alij locare. Tex. ꝛ dñiuʒ. ecce determiatio tertie q̃onis. Tex. relictũ. qꝛ poterit h̓ostẽdere habebit dñium. ꝛ h̃ annectit. Tex. est vt in aucten. de nup. §. disponat. Tex. quã decisionẽ. s. presentem. Tex. cõstitui pót. qꝛ habitatio pót constitui inter viuos: qꝛ pót cõmodari: vt. ff. cõmo. l. j. §. item habitatio. pót constitui in vltima volũtate: vt si legatur habitatio ꝛ vsuf. qđ fieri potest: vt. ff. eo. l. j. §. j. ¶ Oꝛ segnori in. l. ista tres q̃ones proponũtur ꝛ decidũtur. prima questio est si legata est habitatio alicui an sit vsufr. vel vsus an q̃odam ius per se? Et respõdetur ꝙ est quoddam ius per se ꝛc̃. vt dixi in casu. Unde not. inter ista similitudinẽ ꝛ dissimilitudinẽ. similitudinem enim habẽt: qꝛ sicut vsufr. ꝛ vsus est seruitus personalis: ita habitatio est seruitus ꝑsonalis. Iteʒ sicut vsufr. ꝛ vsus morte pereũt: ita habitatio: vt. s̃. e. l. si habitatio. ꝛ. ff. e. l. si habitatio. dissimilitudinem habẽt in aliquibus: qꝛ vsufr. ꝛ vsus pereunt capi. dimi. vt. j̃. eo. l. corruptionem. sed habitatio non: vt. ff. de capi. dimi. l. legatum. quod est illa ratione. qꝛ qui legat habitationeʒ: videtur legare vt toto tempore vite sue inhabitet in ea. ꝛ ideo intelligitur repetita. vt. ff. quibus modis vsufruc. amit. l. sicut in singulos annos. ¶ Sed ad vnum quod hic dicitur instatur ꝛ opponitur. ista littera videtur velle ꝙ idẽ sit legare habitationem. ꝛ vsufruc. habitationis. sed hoc nõ videtur posse esse: quia cum legatur habitatio videtur legatum ius habitandi. sed cum legatur vsufruc. habitationis videtur legata seruitus seruitutis: quod esse non potest: vt. ff. de vsufruc. l. j. Respondeo vbi legatur vsufruc. habitationis videtur legatum ius habitandi non autem seruitus seruitutis. ¶ Secunda questio est. si legatur alicui habitatio an possit illaʒ alij locare? Et respondetur ꝙ sic. ꝛ ad hoc accedit. ff. eo. l. arboribus. §. de illo. insti. eo. titu. §. si vnus.

Odo. Nec ob. ff. locati. l. locare. vbi dicitur ꝙ seruituteʒ nemo locare potest. quia illa lex intelligit̃ de seruitute prediali non autem de seruitute personali que potest locari vt hic cum suis similibus. potest intelligi. l. illa locare seruit̃. nemo potest. s. separatim a re in qua consistit vsufruc. sed. l. videtur contra. que videtur velle qui habet inhabitationeʒ possit inhabitare ꝛ inquilinis locare: sed non seorsum a se: vt. ff. de vsu ꝛ habi. l. ceterum in principio. ꝛ. l. sed neqꝫ. Ad solutionem quorum contra. quidam dixerunt de plano. qđ illis. ll. dicitur presenti. l. corrigitur. que solutio non placet: quia legum correctio est vitanda. ꝛ ideo si vobis placet dicatis aliud si legatur vsus habitationis: aliud si legat̃ habitatio vel vsufruc. habitationis. vbi legatur alicui vsus habitationis: quia vsuarius debet habere id quod sufficit sibi ꝛ necessarijs suis scilicet liberis ꝛ vxori: ꝛ tunc potest inhabitare ꝛ inquilinis locare: non tamen seorsum a se. sed vbi relinquitur alicui habitatio: quia relinquitur tota habitatio ampla vel vsus habitationis: quia vsufru. debet omnes fructus habere: ꝛ tunc potest inhabitare ꝛ seorsum a se locare. ¶ Tertia questio est an ille cui legatur habitatio domus posset proprietatem domus vendicare? Et respondetur ꝙ non: nisi appareat alia volũtas defuncti fuisse. secus si legatur alicui domus: quia tunc videtur ei legata pleno iure sicut si legatur alicui fundus pleno iure intelligit̃ legatus: vt. ff. de vsufr. lega. l. si alij.

Antiquitas. Hec. l. similiter est noua. l. iusti. imperatoris. ꝛ ponit casum talem. testator reliqͣt alicui vsuf. alicuius stadij ita dicendo. titio amico meo ꝛ hr̃di suo vsufruc. talis rei do lego. valet tale legatum? videbatur ꝙ non: qꝛ si diceremus ꝙ valeret: inutilis esset proprietas cum appellatione heredis nedum primus heres continetur imo vsqꝫ in infinitum. ¶ Denuo quero si legatur vsufru. titio ꝛ heredi transibit ad heredem cum morte extinguit̃. ꝛ de hoc antiquitas dubitabat. sed iustinia. hanc dubitationem tollit paucis verbis dicendo ꝙ valet legatuʒ in persona titij ꝛ in persona heredis. sed mortuo herede ipsius finitur vsufruc. ꝛ non transibit ad secũdum heredem: ne si transiret proprietas esset inutilis qđ esse non debet. Tex. si quis fundum. i. vsufruc. fundi. ꝙ ita debeat exponi indicant sequẽtia. Tex. quatenus prout similem expositionem habuistis. s̃. de iudi. l. properandum. §. j. Tex. apud heredem. s. legatarij. qꝛ dixit testator. titio amico meo ꝛ heredi eius vsufru. talis domus vel rei relinquo do lego. Tex. existimabant. sub. in ista questione que sequitur. Tex. remanet. qꝛ appellatione heredis continentur vsqꝫ in infinitum: vt. j̃. dicit. Tex. tales. ecce determinatio iustinia. Tex. cum herede. s. primo. Tex. vł alijs legittimis modis. s. capi. di. vt. j̃. e. si corruptionem. Tex. excipiatur. quare nõ diceremus ꝙ legi. modis finiretur. Tex. eorum. s. antiquorum. Tex. deleuimus. ¶ Oꝛ segnori no. ꝙ iusti. videtur hic mentiri. sicut mentiuntur fere omnes contionantes qui pollicẽtur se dicere duo vł tria vbi postea dicunt a mane vsqꝫ ad tertiaʒ: ita facit hic iustini. ꝛ sic videtur mentiri. vel vt curialius loquamur dicimus ꝙ ironice loqtur. ironice enim loquitur proprie qui sentit oppositum q̃ʒ verba sua declarant. ¶ Oꝛ modo. in. l. ista no. duo vel tria no. primũ no. est. regulariter vsufru. non transit ad primum heredem fructuarij cum est seruitus personalis: vt. s̃. e. l. si pater. ꝛ. j̃. e. l. corruptionem. sed fallit hic sicut fallit si stipulor vsufruc. mihi ꝛ heredi meo: vt. ff. de verbo. oblig. l. stipulatio. §. si quis. ¶ Item no. hic aliud no. ꝛ speciale ꝯtra regulam generalẽ que est. appellatione hr̃dis nedum continetur primus hr̃s imo vsqꝫ in infinitum: vt. j̃. de hr̃di. instit. l. vlti. ꝛ pe. ꝛ. ff. de peti. heredi. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ. ff. de verbo. signi. l. si hr̃dis. fallit tamẽ hic: qꝛ continetur primus hr̃s tm̃ ꝛ nõ vlterior. qđ est illa ratione: qꝛ si transiret ad scđm hr̃dem perpetuo remaneret proprietas inutilis qđ esse non dʒ. Fallit etiam in operis: quia si quis stipuletur sibi operas ꝛ heredi suo videtur stipulari primo: vt. ff. de verbo. signi. l. scienduʒ. Item fallit in alijs casibus in quibus vocatur primus non vlterior: vt. ff. de vulga. ꝛ pupil. sub. l. qui liberis. §. hec vba. ꝛ. ff. de operis liber. l. cum pronus. §. j. ¶ Item ex. l. ista colligitur quale quale ar. pro opi. dñi Ir. imo dicebat ꝙ hoc. l. erat expressum. consueuit queri an liber homo possit perpetuo opas suas locare? Cõuenit scriptor cũ studioso scholari ꝑpetuo ei scribere ꝛ ille cõuenit ei dare tm̃. dixit dominꝰ Ir. ꝙ liber homo operas suas imperpetuuʒ locare nõ pót. ꝛ ista est ratio: qꝛ si perpetuo locaret teneretur seruare conuentionem: qꝛ pretor ait ꝛc̃. vt. ff. de pactis. l. j. vnde libertas esset inutilis ei. arg. huius. l. ꝛ. ff. de condit. ꝛ demon. l. titia. Item pro eo facit. §. liberum arbitrium ei auferri nõ debet: vt. ff. de libe. ho. exhi. l. j. sed in questione ista ꝫm Io. ꝛ Azo. dicimꝰ ꝙ liber homo potest perpetuo locare operas suas qꝛ hic nõ inuenit̃ prohibitũ ergo concessum. qꝛ qđ nõ ꝓhibetur ꝛc̃. vt. ff. de proba. l. ab ea parte. Item qꝛ liberũ est alicui contrahere vel non cõtrahere ab initio: vt. j̃. de actio. ꝛ obliga. l. sicut. Nec ob. ꝙ si liber homo ꝑpetuo locaret operas suas ꝛ teneretur seruare conuentionem ꝙ libertas eẽt inutilis ꝙ illud nõ est verũ duabus rõnibus. vna ratio est: qꝛ si locauit operas suas simpliciter non autem suis manibus faciẽdas: qꝛ tũc per substitutũ poterit explicare: vt. j̃. d̃ cad. tol. l. vna. §. ne aũt. Item ꝫm vnã opi. si locauit aliquis operas suas suis manibus faciẽdas: qꝛ tunc per substitutũ poterit explicare: vt. j̃. de cadu. tollen. l. vna. §. ne auteʒ. Itẽ ꝫm vnam opinionem. si locauit aliquis opas suas suis manibus faciendas non tenetur precise facere operas: sʒ liberatur.

ratur p̄standō interesse qđ intelligimus esse vez nō in his qui operas scriptorias vel pictorias locāt: vt.ff.de re iud.l' si quis ab alio.⁊.j. de cadu.tol.l.vna.§.ne autem.

[I]Ater antiquā. Lex ista sic ⁊ precedentes est noua.l.iustin̄.⁊ in.l.ista formatur quedaz questio.⁊ circa eā tres opiniones antiquorū adaptant. ⁊ vna eligitur tanq̄ melior.⁊ est q̄stio talis. ponamus q̄ titius est seruus tuus ⁊ per eū est tibi acquisitus vsufructus alicui⁹ rei. postea illum alienasti non in totum sed pro parte.modo querūtur tria.⁊ primo an in totum vsufruc. remaneat apud te.secūdo an in totum tollatur vsufruc.tertio querit an pro ea parte qua alienasti eum tollatur vsufruc. ⁊ pro ea parte qua remansit apud te remaneat vsufru. Et in ista questione dixit iustin̄. q̄ tres fuerunt opi.antiquorum. ⁊ quidam dixerūt q̄ alienata parte serui totus vsufructus tollebat ⁊ deserebat te. Alij dixerunt q̄ pro ea parte qua alienasti seruū transit vsufruc. in accipientem pro alia parte remanet apud te. Tertia opinio fuit saluij iuliani qui dixit q̄ alienata parte serui totus vsufruc. remanet apud te qui antea insolidum seruum habebas. ⁊ hanc opi.saluij iuliani approbat iusti.⁊ aliorum qui fuerūt in eius opi. cum eniz multi casus incidant rebus mortalibus non est conueniens q̄ vsufr.te deserat. Tex.incidit.sub.in questione que sequitur. si per seruū ⁊c. Tex.domino sit acquisitus. q2 fuit ei donatus siue legatus. Tex.⁊ ex quibusdam casibus.ista est interpretatio vl' interpositio. Tex. multi.s. casus fortuiti qui nedum lingua pn̄t exprimi immo nec intellectu percipi: vt.j.l.proxi. in pn̄.⁊.j. de tempo.ap.l.vlti.in prin. Tex. pars.s. diuisa per mediuz. q2 dimidietatē istius serui dn̄s vendidit vel donauit. Tex. apud eū remaneat.ista est prima questio. Tex. tollatur.ecce secunda questio. Tex.resideat.ecce tertia questio. Tex.tres sentētie.s.antiquorum. Tex. deterioratus.i.diminutus. Sz vr̄ q̄ alienatione serui facta pereat vsufr. vnde vr̄ contra.ff.de vsuf.l.qui vsuf.§.fi. Ad so.cuius contrarij pluribus modis dr̄.⁊ vno modo sic.qđ ibi dicitur: hic corrigitur. q2 non est nouum ⁊c.vt.ff.de leg.⁊ se.con.l.non est nouuz. Uel potest secundo modo dici q̄ ibi est duplex littera.vna littera dicit vsufr.seruo titij legatus est. alia littera dicit vsufu.serui titij legatus est. ⁊ si habetis in littera vsuf.seruo titij. dicetis q̄ alienatione tota facta serui extinguit vsuf.vt in.l. cōtra sec⁹ si fiat alienatio pro pte serui vt hic. si aūt hētis in lr̄a vsufr. serui titio.dicetis q̄ in.l.cōtra.vsuf.alicuius serui titio legatus est. Certe si seruus morit vl' alienat extinguit vsuf.s3 h̄ erat legatus vsuf.alicui⁹ rei seruo tuo ⁊ per eū tibi acq̄sit⁹. Uel pōt dici tertio mō ibi erat legatus vsuf. contēplatione serui:hic dn̄i.vt.j.e.l.vlti.plene dicam.

[C]Orruptionem. Lex ista sil'r ē noua.l.iusti. impatoris sicut ⁊.iiij. supiores.⁊ in.l.ista ponunt modi qb⁹ oliz corrūpebat vsuf.⁊ certe oli multis modis corrūpebat: sed hodie aliqb⁹ corrūpit ⁊ aliqbus nō.⁊ olim vsuf.corrūpebat morte fructuarij ⁊ capitis di.q̄lib3.⁊ olim finiebat vsuf. nō vtēdo biēnio in reb⁹ imobilib⁹ s3 in rebus mobilibus anno. ⁊ alijs solitis modis finiebat vsuf. sed q̄rebat de psonali act.que cōpetit pro vsuf. an corrūperetur.nā pro vsuf.cōpetit psonalis act.nā si stipulor vsufru. hēo psonalē actionē ex stipul. Item si legat mihi vsufr.hēo personalē actionē ex testamēto. ⁊ certe antiq doctores dicebant.sicut vsufr.morte tollit:ita ⁊ psonalis actio.sed l3 oliz vsuf.non vtendo peribat anno vel biennio. non autem ita peribat personalis actio: sed sol'.x.vel.xx.an. Item peribat olim vsufr.alijs modis:qui modi hodie non sunt mutati.s3 hodie personalis actio que pro vsufr.competit non tollitur anno vel biennio:sed.x.vel.xx.⁊ iustin̄. dicit q̄ sicut vsufru. olim peribat morte fructuarij: ita ⁊ hodie perit. Item sicut vsufr.olim peribat capi.di.ita ⁊ hodie perit ca.dimi. maxia ⁊ media non minima. Item sicut olim finiebatur vsufruc. non vtendo:similiter ⁊ hodie sed aliter ⁊ aliter.q2 oliz finiebatur biennio in rebus imobilibus ⁊ anno in rebus mobilibus. sed hodie perit vsufruc. non vtendo tanto tempore quanto aliquis excluditur a petitione proprietatis scilicet x.vel.xx. Tex.multiplicem. non dixit duplicem. vnde colligimus hic q̄ impropria locutio est ista. si duo sunt hic: sunt plures.sed proprie dicimus:multi sunt hic.vnde sicut alter dicitur de duobus s̄m nos legistas: vt.j.de furt.l. ancille. ita multi dicūtur de pluribus q̄3 duobus. Tex. vsufructuarij:vt.s̄.e.l.si pater.sed fallit in casu:vt.s̄.e.l.antiq̄tas. Tex. vel capi.dimi.olim qualibet: hodie maxia ⁊ media vt in fin. huius.l.⁊ est capitis dimi.prioris status cōmutatio:vt.ff.de ca.di.l.j.nam status videtur pendere ex tribus. ex libertate ex ciuitate ⁊ ex familia. cum perdimus omnia ista patimur maximam ca.di.vt cum quis damnatur in metallum si perdimus duo postrema patimur mediaz capi.di. vt cum quis deportatur si perdimus vltimum patimur minimam ca.di. vt cum quis emancipatur.vt ista probantur.ff.de ca.di.l.vl. Tex.vel non vtendo.oliz anno vel biennio.hodie.x.vel.xx. vt.j.dicit.⁊.j.titu.proxi.l.penul.⁊.vlti. Tex.vel alijs quibusdam non ignotis modis. vt rei mutatione vel interitu vl' cōsolidatione:vt.ff.e.l.j. Tex.sed de vsuf.idest de seruit.ipsius vsufruc. Tex. deductus. quo casu habet locum ex stip.act. Tex.si per annum.sub.in rebus mobilibus. Tex.aut biennium. scilicet in rebus immobilibus. Tex. cadere.anno vl' biennio vt olim. Tex.non possunt.vt.s̄.l.proxi. Tex.excludere.s.x.inter presentes.xx. inter absentes:vt.s̄.titul.proximo.l.pe. Tex.p̄dicte exceptionis.s.x.vel.xx. ¶ Or segnori circa.l.istam est aliquātulum insistendum. ⁊ statim circa leuiora. ista.l. vult q̄ hodie pereat vsufruc. maxima ⁊ media ca.di.sed videtur q̄ maxima non pereat: vt.j.l.prox. breuis est responsio.l.ista loquitur de vsufruc.constituto patrifa.l. sequens loquitur de vsufruc. consti.filio vel seruo. nam ca.dimi. patris maxima vel media non perit vsufruc.filio. ¶ Sed denuo op.l.sequens est noua.l.iusti.⁊ tamen innuit ca.dimi.minima finiri vsufru.sed potest dici: quod ibi dicit de emancipatione.ponit exemplificando: non ponendo q̄ hodie habeat locum. Modo veniamus ad altiora ⁊ subtiliora.⁊ aduertatis hic: quia dominus Jo. ⁊ Azo.tetigerūt hec ⁊ fecerunt magnam vim in sua vita.⁊ est quedam subtilitas. Lex ista dicit. sicut vsufruc. perit morte vel ca.dimi. vel non vtendo:ita personalis acti.que competit pro vsufr. sed videtur quod dicitur de personali actio.non possit procedere pluribus rationibus. ⁊ q̄ sit verū videte. ecce si vēdis mihi vsufru.vl' donas vel dare promittis ex causa vēdi. anteq̄ inducas me in rem in qua est mihi constitutus vsuf. non sum fructuarius. sed habeo te personaliter obligatuz actione exempto vt constituas mihi vsufruc. ⁊ inducas me in rem causa vsufruc.constituendi. ⁊ q̄ ista sint vera probo. sicut enim in rebus corporalibus si vendis ⁊ non tradis: non transit dominiuz sed es personaliter obligatus ad tradendum:vt.s̄.de rei vendi.l.seruum. nisi in casibus specialiter notatis:vt.s̄. de pactis.l.traditionibus. ita debet esse in vsufru. nam sicut in rebus corporalibus vera requiritur traditio:vt.s̄.de pactis.l.traditionibus.ita in vsufr. requiritur quasi traditio: vt.ff.de publi.l.si ego.§.j. ⁊ videris q̄si tradere si inducis me in posses. causa constituendi vsufr. ⁊ postea pateris me vti ⁊ frui.ff.e.l.iij.si ergo non est vsufruc. cum es personaliter obligatus ad vsufruc. quomodo hic peribit actio.exempto cum vsufru. non sit ⁊ id quod est pōt perire.vt.ff.quibus mo.vsufru.amit.l.j.in fi.⁊ ar.ff.de iniu. sto ⁊ irri.testa.l.nam que sub conditione. Preterea si tu vēditor vsufru. inducis me in rem ⁊ prestas patientiam quasi traditus est vsufru. vnde sicut re vēdita ⁊ tradita liberatus es a traditione.quia solutione eius quod debetur: tollitur omnis obligatio.vt insti.qui. modis tollit obligatio in pnc. ita si traditus est vsufruc.liberatus es.vnde si es liberatus quomodo personalis actio corrumpetur. Preterea istud non est mirum si vsuf. morte vel ca.dimi. vel non vtēn.x.vel xx.an.perdatur.sed istud est plus q̄3 mirabile q̄ personalis actio tollatur.x.vel.xx.an. cum meta personalis actio. extēdatur ad.xxx.an.vt.j. de consti.pe.l.ij.⁊.j. quibus non obijcitur longi temporis pre. neq3 mutui.⁊.s̄. de peti. here.l. heredita.petitio. quid ergo dicemus. Ad istud vos dicetis

multis modis in vsuf. legato planum est. sicut enim si lega/
tur mihi res corporalis transit dominium in adita heredi/
tate etiam me ignorante: vt.ff.de furtis.l.a titio.tamen habeo
actionem ex testamento: vt res mihi tradatur: vt.j.cōmunia
de lega.l.j. ita in vsufruc. mihi legato transit in me dominiū
adita hereditate: vt.j.de cadu.tollen.l.vna.§. in his itaq3.⁊
tamen remanet ex testamento actio, vt reddat ⁊ patientiam
prestet: vt argu.ff.quemad.serui.amit.l.si partem. Item sicut
vsufru.perit morte: ita psonalis actio que est eius sequela:
vt.j.de vsuris.l.eos. Quid si dicas in vsufru. constituto nō
est vsufruc. anteq̄ tradatur eo constituto quomodo perso/
nalis actio corrumpetur cum sublata sit per traditionem?
Respondeo in vera traditione rerum corporalium statim
exquo tradis liberatus es ab actio.ex empto. quia solutio/
ne eius quod debetur: tollitur omnis obligatio vt dixi. sed
in traditione rerum incorporalium non sic: quia non reci/
piunt veram traditionem sed quasi: vt.ff.de acquiren.rerum
domi.l.si seruus.§.incorporalis.quia si inducis me in pos/
ses.⁊ hodie prestas patientiam: cras posses non prestare.vñ
non erit certum vsufruc.constitutum esse.nisi in die indicij.
vnde quia non interuenit ibi plena traditio remanet perso/
nalis actio.vnde possum te conuenire personali actione ad
patientiam prestandam vel rei vendi.ad vsufruc.prestandū.
simile no.in pacto conuentionis: vt.s̄.de transac.l.siue apō
acta.§.j. ¶ Si dicis quomodo personalis actio tollitur.x.
vel.xx.an. Respōdeo licet personalis actio regulariter tol/
latur.xxx.an. aliquando tamen est breuior: vt in actione de
dolo: vt.s̄.de dolo.l.vltima. Item in redhibitoria: vt.j.de
edilit.actio.l.ij. sic ⁊ hic tollitur psonalis actio hoc casu qa
spacium.xxx.ann. est meta vltra quam non progredimur:
sed.j.eam subsistimus: vt.s̄.de tempo. in integrum restitu.l.
superuacuam. Preterea est sequela vsufruc. vnde eisdem
modis tollitur vsufruc.

Ex libris. Similiter ⁊ ista lex ē no/
ua lex iustinia. sicut qnq3
superiores. ⁊ in.l. ista queritur si vsufruc.
alicuius rei est tibi acquisitus per seruum
tuum vel per filium tuum cuius morte vel
capi.dimi.pereat vsufruc. iste: quam que/
stionem refert iustini.in libris salutani inuentam esse: ⁊ de-
terminat eam hoc modo. si filius moritur vel capite minui/
tur: vel si seruus moritur vel alienatur vel manumittitur:
non extinguitur vsufruc. patri vel domino acquisitus imo
remanet apud patrem vel dominum. sed si pater moritur
vel capite minuitur non extinguitur vsufruct. immo rema/
net apud filium etiam si a patre heres instituatur. quod est
illa ratione quia plerunq3 vsufruc.legatur filio magis con/
templatione filij q̄ patris contemplatione. ¶ Or segnori
ad.l.istam opponitur ⁊ videtur ꝙ non possit stare. ⁊ quare
non: audite. Si vsufruc. relictus filio vel seruo est relictus
contemplatione serui vel filij: ipsius filij vel serui morte de/
bet perire: quia ipse filius vel seruus est vsufructuarius.
vnde morte fructuarij extinguitur vsufruc. vt.s̄.l.proxi. Si
autem vsufruc. relictus est contemplatione patris vel do/
mini: tunc vsufruc. eius morte debet perire. Ad istud dici/
tur pluribus modis. ⁊ vno modo: ꝙ prima pars loquitur
quando vsufruc.relictus est contemplatione patris vł do/
mini. secunda loquitur quando contemplatione filij: quo
casu morte patris non perit: vt.ff.de acquir.heredita.l.ad/
dito.⁊.ff.de conditio.⁊ demonstra.l.filij. Alij dicūt ꝙ hec.l.
loquitur vel intelligitur: quando vsufruc.fuit relictus con/
templatione patris ⁊ filij: quo casu si moritur pater rema/
net apud filium ex ea parte qua contemplatione filij fuit re/
lictus. si filius moritur remanet apud patrem ex ea parte
qua patri fuit relictus. Sed ad istam solu.videtur repugna
re.finis huius.l. que dicit ꝙ plerunq3 contemplatione filij
vsufruc.videtur esse relictus. vel potest dici vt dixit domi/
nus Azo. aut constat vsufruc. esse relictum contemplatiōe
filij: quo casu morte patris non perit. Aut constat vsufruc.
esse relictum contemplatione patris quo casu morte filij
non perit. Aut dubitatur: ⁊ tunc eligitur melior pars ⁊ di/
gnior: vt res potius valeat q̄ pereat scilicet vt mortuo pa/
tre remaneat apud filium. ⁊ econtra: vt mortuo filio rema/
neat apud patrē. ¶ Sed denuo videt contra.⁊ vr̄ ꝙ aliena
tione serui pereat vsuf.vt.ff.e.l.qui vsuf.§.vlti. prout est ibi
in littera seruo titij. Ad solutio. huius contrarij potest dici
pluribus modis. ⁊ vno modo sic. quod ibi dicitur: hic corri
gitur ⁊c. dic vt dixi.s̄.e.l.inter antiquam prudentiam. vnde
amplius hic non dico. ¶ Vltimo no.hic ꝙ aliqua iura cō
petunt patri ratione filij: ⁊ aliqua filio ratione patris. sic ⁊
in actione iniuriarum: vt.ff.de iniur.l.iniuriarum.⁊.l.si vnus
§.filio.⁊ sic potest intelligi.ff.de mi.l.deniq3.§.si filio.

¶ De seruitutibus ⁊ aqua.

¶ Segnori ista rubrica potest ad superiora cōtinuari duo/
bus modis. ⁊ vno modo sic. quia seruitutes quedam sunt
personales vt vsus ⁊ habitatio: ⁊ de eis dixi.s̄.titulo proxi/
mo. quedam reales siue prediales: vt.ff.eo.l.j. exquo dixit
de personalibus seruitutibus annectit de seruitutibus pre
dialibus. ⁊ quia seruitus aque ducende est seruitus predia
lis annectit de aqua. vnde de seruitute ⁊ aqua videamus ⁊
subijciamus. Et not. ꝙ in rubrica nostra primo ponitur ge/
nus: dum dicit de seruitutibus. postea ponitur species dum
dicit de aqua. simile.s̄.de here.⁊ ma. sic etiam.j.de nouatio.
⁊ delega. quia delegare est spēs nouationis: vt.ff. de nouat.
l.delegare. sic ⁊ in diuina scriptura. dicite discipulis eius ⁊
petro. vnde sepe in.l. prius ponitur genus: ⁊ postea adiici/
tur species. quod fit gratia vberioris doctrine: vt.s̄.de sacro
sanc.eccle.l.generali.⁊.l.iubemus. Aliquando inuenitur
econtra vt prius ponatur species: postea annectitur clausu
la generalis: quia non est nouum quibusdam specificatis
subijcere clausulam generalē: vt.ff.ad legem aquil. si seruus
serui.§.inquit lex. sed si premittit ibi genus non solū fit gra
tia vberioris doctrine: sed ne ea que notabiliter fiunt videā
tur neglecta quod esse non debet: vt.ff.de iniur.l.item apud.
§.edictum. Sed potest alio modo continuari.s̄.de rei vēdi.
dictum est per quam res corporales vendicantur. verum qz
confessoria actio est in rem: vt insti.de actio.§.contra quoq3
per quam petuntur seruitutes. ⁊ quia per eum non solum pe
titur vsufructus ⁊ vsus: imo seruitutes prediales: annecti/
tur de seruitutibus ⁊ aqua. de prima parte rubrice tractatur.
j.eo.l.penul.⁊ vlti. de secūda.j.eo.l.ij.⁊.l.nemo.⁊.l.aquam.
⁊.l.preses prouincie.

Si quas actiones. Segno/
ri hec lex est bona ⁊ vtilis valde. ⁊ legitur
⁊ intelligitur tribus modis. ⁊ duobus mo
dis legitur vt tota intelligatur in acquiren
da seruitute. ⁊ ita intelligebant eā antiqui.
Tertio modo legitur ⁊ intelligitur vt prima pars intelliga
tur in acquirenda seruitute. secunda pars in amittenda. ⁊
vno modo legitur ita. ⁊ aduertatis casum: quia in casu est
magna vis. dicetis ergo sic. quidam accessit ad imperatorem
⁊ coram eo sic proposuit. domine imperator habebam do/
mum altam ⁊ eminentem iuxta vicinum meum. vicinus me⁹
habebat domunculam prope domum meam depressam. ego
domum meam ita altam eminentem possedi longo tempo/
re: scilicet.x.inter presentes.xx.inter absentes. vicinus me⁹
qui possedit domum suam depressam longo tempore vult
eam altius tollere ad eum modum ad quem est domus mea.
quod si faceret officeret luminibus domus mee. vnde que/
ro a vobis qualiter mihi sit faciendum? Ad quod respon/
det imperator. amice carissime: si tu quesiuisti seruitutem in
domo vicina depressa altius non tollendi: ⁊ longo tempo/
re ⁊ prescripsisti eam: si ipse contra veterem formam vult al/
tius tollere si quas competentes actiones putas te habere
ad vendicandum seruitutem altius non tollendi contra eū
more iudiciario experiaris. ⁊ si poteris probare apud com/
petentem iudicem te ita habuisse altam ⁊ eminentem domū
longo tempore ⁊ prescripsisse illam seruitutem bonafide:
non vi non clam nec precario: competens iudex prescrip.
longo tempore. loco seruitutis constitute habebit ⁊ longam
consue. vicem.l. obtinere. vnde cōdemnabit vicinum tuum
in cōfessoria

in confessoria actione ne altius tollat domum suam vt luminibus domus tue officiat hoc dicit ista lex ƀm istā lecturam. videte litteram ⁊ summariam expositionem littere. ℭex. aduersus eum.s.vicinum. ℭex. qui edificium.i.domūculaʒ depressam. ℭex. contra veterem formam: idest cōtra antiquum statum edificiorum ⁊ seruit. prescrip. ℭex. extruxit.i. altius eleuauit. vel extruxit: idest eleuare vult a te. ℭex. vt luminibus tuis officeret. quia eleuauit vt obscuraret lumē domus mee. ⁊ sic ponitur causatiue non consecutiue. sic ponitur.s. de iudicijs.l. properandum.§.j. vel potest legi consecutiue non causatiue. quia non faciebat vicinus meus vt mihi officeret. simile.j. de obsequijs pa. pre.l. si manumissioni. ℭex. competere tibi estimas. hucusqȝ legitur littera suspensiue. ℭex. more solito. scilicet iudiciorum qui est vt libellum offeras ⁊ litem contesteris ⁊ iures de calumnia: vt.s. de lite cōtesta.l.vna. ⁊ auc. offeratur. ⁊ auc. libellum. Et ita not. ꝙ qui vult experiri debet morem iudiciorum seruare: vt.s. de pactis.l.si pacto in fi. ⁊ si aliquis experiatur contra solitum ordinem iudiciorum sententia non valeret: vt.j. de sententijs ⁊ inter.om.iudi.l. prolatam. ℭex. erit. sub. inter te ⁊ vicinum tuum. ℭex. longi temporis. scilicet.x.vel.xx.vt.j.e.l.pe. ℭex. seruitutis. scilicet acquisite. naʒ sicut acquiritur seruitus pactis ⁊ stipulationibus: vt insti.e.§. ⁊ ideo autē. ita prescript. lon.tempo. acquiritur seruitus: vt hic. ⁊.j.l. proxi. ℭex. obtinere faciet. ¶ Or segnori huic lecture concor. tota littera huius.l. hucusqȝ. sed sequens littera videtur discordare. sed sequens littera legitur ita. ⁊ sic si tu qui habes domum eminentem ⁊ altam prescripsisti seruitu. altius non tollēdi in domo depressa actionibus competentibus poteris conuenire vicinum. ⁊ hoc si bonafide possedisti. sed si malafide possedisti vi vel clam vel precario habendo alte: te iudex non faciet longi. tempo. pres. seruitutis vicem obtinere. ⁊ tunc exponetis ita litteraʒ. ℭex. modo si is qui pulsat: idest tu actor qui pulsaris ⁊c. scilicet ad vendicandam seruit. inuitans: vt ita loquitur. ℭex. possidet. idest possidet domū ita altam acsi aperte dicat tu prescripsisti seruit. lon.tem. si bonafide possedisti. sed si malafide habendo ita alte vel vi vel clā vel precario non prescripsisti. qꝛ requiritur bonafides in acquiren. seruitute: vt.ff. quemadmo. ser. amit.l.vlti. ¶ Or dicet mihi aliquis vestrum quomodo potest quis habere altum edificium vi vel clam vel precario? Respondeo vi. cum altius vicinus vellet tollere: vi: prohibebam: ne vicinus altius tollat vt.ff. de vi ⁊ vi ar.l. vim facit. clam cum essem absens edificauit de nocte ⁊ sperabam me prohiberi. precario cum rogo vicinum vt mihi liceat habere altius edificatum: ⁊ hic mala fides nōn prodest: vt ista probantur.ff. de vi ⁊ vi ar.l. vim facit. ⁊.ff. ꝙ vi aut clam.l.j. ⁊.ij.§.vlti. ⁊.l.se. ⁊.l. seruus. ⁊.l.vlti. ⁊.ff. de precario.l.j. ⁊ sic nedum actor dicitur reum pulsare: imo reus iniuste resistendo dicitur actorē pulsare. ⁊ ad istud accedit.ff. de procura.l. non solum.§. si status. ⁊.j. ad car.l.j. ƀm vnam lecturam. ⁊.ff. de separatio.l.vlt. ¶ Or segnori ad l. istam videtur obstare laycorum rudis equitas ⁊ tenuis scilicet intellectus puerorum. dicunt layci: quid est istud dicere si vicinus meus ab antiquo diues: habuit domum suam altam ab antiquo ⁊ eminenteʒ mille an. sed parentes mei ab antiquo fuerunt pauperes habuerunt domum depressam. ego diues factus sum ex industria mea. ꝙ nō liceat mihi domum depressam altius tollere: nonne est ista magna iniquitas. quia iam erit mihi interdicta libera facultas ex mea industria ꝙ esse non debet: vt.j.ar.tu.l.si defunctus. Item dicunt pueri. nonne quilibet potest domum suam liberam tollere vsqȝ ad celum. vt.j.e.l. altius. ⁊.l. si in edibus. ¶ Or segnori ne ista obstent huic lecture vos habetis antiquorum hanc lecturaʒ ita decorare ⁊ intelligere. vt dicatis si domum meam possedi longo tempore per me ⁊ maiores: ⁊ tu tuam depressam possedisti longo tempore: nōne hic debet domus tua seruitut. domui mee altius non tollendi? quia illud esset contra rudem equitatem laycorum ⁊ tenuē intellectum puerorum. sed debet intelligi hec.l. quando seruit. alterius non tollendi in domo tua depressa prescripsi. Sed qualiter prescribitur? respondeo istis tribus concurrentibus: quia credebam ꝙ domus tua depressa deberet seruitu. domui mee. ⁊ qualiter credebam hoc? quia petebam a patre meo nunquid iste vicinus qui habet domū depressam possit eam eleuare ⁊ ita officere luminibus domus nostre. ⁊ ita nihil valere. dicebat pater meus. certe non potest: quia debet seruit. domui nostre altius non tollendi in processu tēporis. post mortem patris mei vicinus meus parabat se ad domuʒ eius altius eleuandam. vnde veni ad eum ⁊ dixi quid cogitasti facere? volo eleuare domum meam vt est tua. dixi ego illud nō facies tu: quia domus tua debet seruitut. domui mee ne altius tollas. ⁊ ita denunciaui ei per iactum lapilli ne edificet. ipse acquieuit denunciationi mee ⁊ lapsum est decennium. hoc casu prescripsi seruit. ex quo ista tria interuenerunt scilicet bonafides ⁊ denunciatio. ⁊ elapsum est longuʒ tempus: prescripta est seruitus. vnde si prescripta seruitut. velit vicinus altius tollere conueniam eum cōfessoria actione ⁊ probabo me dominum vel longo tempore prescripsisse. quo probato iudex condemnabit eum ne altius tollat. sed si malafide vel clam vel precario ita alte habebam: non prescribo seruitut. altius non tollendi. Vel potest nota. aliud exemplum quomodo prohibui te. credebam domum tuam depressam debere seruit. altius non tollendi domui mee. feci protectum in domo mea supra domum depressam ne vicinus altius tolleret. huic protectui ipse acquieuit ⁊ ita habui protectuʒ longo tempore scilicet.x.vel.xx. vnde si habui bonamfidem. ⁊ ipse acquieuit ⁊ longum tempus elapsum est: seruitus est prescripta. sed si feci vi clam vel precario: seruitus non est prescripta. ¶ Legitur ⁊ intelligitur secundo modo hec.l. vt ponat duos casus. vnum in seruitut. acquirenda. alium in libertate seruit. amittenda. ⁊ tunc ponetis ita casum. tu habebas domum depressam iuxta domuʒ meā altam ⁊ eminentem. veni ad te ⁊ dixi vt venderes mihi istam domum tuam depressam. dixisti tu: domine non venderem. dixi ego: vende mihi seruitut. ne altius tolleres eam. dixisti tu: certe sic. conuenimus de precio ⁊ cōstituisti seruitut. altius non tollendi domui mee: pacto vel stipulatione constituta seruit. processu temporis vis altius tollere. adiui principem ⁊ quesiui ab eo quid sim facturus? Ad quod respondet imperator ⁊ dixit. adeas competentem iudicem ⁊ conuenias eum solito ordine iudiciorum competentibus actionibus ⁊ vinces eum. ⁊ hic est primus casus. vbi ille domuʒ suam leuatam longo tempore habuit. vnde acquisiuit longo tempore libertatem: ⁊ tu seruitut. prescriptam amisisti. vnde competens iudex presc.lon. vicem seruit. amisisse obtinere faciet. ꝙ est verum si ille longo tempore non vi non clam non precari ita alte edificatum habuit. ⁊ hic est secundus casus. hoc dicit ista.l. ⁊ ƀm istam lecturam stat proprie finis istius.l. videte litteram. ℭex. non prohiberis. ⁊ is qui iudex ⁊c. vicem seruit. idest amisisse. ℭex. sciet. quia si longo tempore habuit alte edificatum bonafide absoluetur. si malafide non absoluetur. hoc dicit. ℭex. modo si is qui pulsatur. ⁊ ita stat hec littera proprie. ⁊ ita habetis ƀm istam lecturam ꝙ seruitus constituta tempore perijt. quia prescribi potest libertas seruitut. ⁊ ad hoc facit.j.eo.l. penul. ⁊.ff. de vsucap.l. sequitur.§. vtrum. ⁊ ƀm istam lecturam prima pars loquitur in seruitute constituta ⁊ acquisita. secunda pars loquitur in seruit. perdita ⁊ amissa. ¶ Legitur ⁊ intelligitur tertio modo hec.l. in seruitute acquisita: ⁊ tunc ponetis ita casum. vicinus suam domum depressam possedit iuxta domum meam altam ⁊ eminentem longo tempore. dum vellet eam altius tollere: credebā me habere ius prohibendi. prohibui eum vel emisi protectum supra domum suam. ipse acquieuit denunciationi mee vel protectui. elapsum est longū tps. ipse processu temporis vult altius tollere. adiui principem ⁊ quesiui quid facturus sim. Et rn̄det imperator ꝙ debeo adire competentem iudicem ⁊ conuenire eum cōpetentibus actionibus. ⁊ si potero probare me longo tēpore prescripsisse vincam eum. ⁊ vincā si ille qui possidebat: erat dominus. sed si non erat dominus: sed possidebat vi vel clā vel precario: nō nocet vero dn̄o. qꝛ sicut in constituenda seruit. requiritur ꝙ sit dominus ille qui cōstituit: ita in p̄scribenda requiritur ꝙ sit dominus ille contra quem prescribitur. nec sufficit ꝙ sit possessor vi vel clam vel precario. hoc dicit ista

l. ⁊ ſm iſtam lecturam exponetis ita litteram. Tex. tempo/ris: ſcilicet. x. vel. xx. an. vt. j. de preſcrip. lon. tempo. l. penul. ⁊ vlti. Tex. ſeruitutis. conſtitute. Tex. pulſatur. i. qui conue nitur. Tex. poſſidet illam domum. quia ſua non eſt. ⁊ ſm iſtā lecturam no. ꝙ ſicut in conſtituēda ſeruit. requiritur ꝙ qui conſtituit ſeruitute ſit dominus: vt. ff. communia pre. l. j. ⁊. ij. ita in preſcribenda ſeruitute neceſſe eſt ꝙ preſcribatur cō/tra dominum poſſidentem. non autē ſufficit preſcribere cō/tra non dominum: qui poſſidebat vi vel clam vel precario: vt probatur. ff. quemadmo. ſerui. amit. l. vlti. ſed interdicto vti poſſidetis. vitioſa poſſeſſio nocet ei: a quo vi vel clam vel precario poſſidetur: quia ibi tractatur de poſ. retinenda: vt ff. vti poſſi. l. j. ⁊. ij. §. vlti. ⁊. l. ſi duo. ⁊. ff. de aquiren. poſſeſ. l. vlti. ¶ Or iſta que dicta ſunt ſufficiant. modo alia ſunt vi/denda opponendo reſpondendo ⁊ diſtinguendo ⁊ queren/do. vos habetis in. l. iſta ꝙ ſeruitus longo tempore preſcri/bitur. ſed. l. contra dicit que dicit. ꝙ ſeruitus non preſcribi/tur longo tempore vel longiſſimo: niſi tanto tempore cuius non extat memoria: vt. ff. de ſeruitu. ruſti. predio. l. ſeruitus. in princi. Ad ſolu. cuius contra. vos dicetis tribus modis. vno modo ſm quoſdam ꝙ hic dicitur longi temporis. i. lon giſſimi. nam ſeruitus non preſcribitur lon. tempo. vt in. l. cō/traria. longiſſimo ſic. vt. ff. de probatio. l. ſi arbiter. ⁊. ff. de aq̄ plu. ar. l. in ſumma. que ſo. non placet: vt. j. videbitis. Solui tur ⁊ ſecundo modo iſtud ꝯtra. ꝙ iſte ver. ⁊ is qui iudex ⁊c. Tex. ſeruitutis: ſcilicet non conſtitute ⁊ acquiſite ſed amiſ/ſe ⁊ deꝑdite. nam ſeruitus non poteſt preſcribi longo tem/pore: vt in. l. contra. ſed libertas ſeruitutis preſcribitur lon/go tempore vt hic. ⁊. ff. de ſeruitu. vrba. predio. l. ſi edes. §. j. ⁊ hec ratio pertinet ad primam lecturā. ¶ Soluitur ⁊ ter/tio modo iſtud contra. ⁊ hoc pertinet ad omnem lecturam huius. l. vt dicatis quedam ſeruitu. habent cauſā interpel/latam: vt ſeruitus vie. ⁊ iſta non queritur longo tempo. quia aliquis non poteſt cōtinue ire quin interpelletur dum dor/mit: vt in. l. contra. ſunt quedam ſeruitu. que habent cauſā continuam: vt eſt ſeruitus altius non tollendi. ⁊ iſta queri/tur lon. tempo. vt hic Ad ſolu. huius cōtra. vt plene liqueat articulus iſte ita diſtinguendum eſt: vt conſueui diſtingue/re. quedam ſunt ſeruitutes que habent cauſam continuam. quedam ſunt ſeruitutes que habent cauſam interpellatam naturalem tantum. quedam ſunt ſeruitutes que habent cau ſam interpellatam: non tantum naturalem. Sunt ſeruitu/tes que habent cauſam continuam: vt eſt ſeruitus tigni im/mittendi. Item altius non tollendi. vnde ſi ego nuncio tibi ꝙ altius non tollas ⁊ altius non tolł. vel facio protectū ſu pra domum tuam depreſſam ne altius tollas: iſtud habet cauſam continuam. Item ſeruitus aque ducēde habet cau ſam continuam ſine aliquo modico interuallo non interpel latam. ⁊ iſte ſeruitutes preſcribuntur longo tempore. x. in/ter preſentes. xx. inter abſentes: ad inſtar rerum corpora/lium ⁊ rerum immobilium: vt hic. ⁊. j. l. proxi. ⁊. ff. de ſeruit. ruſtico. predio. l. ſed ſi inter me ⁊ te. Sunt quedam ſeruitu/tes que habent cauſam naturalem interpellatam tantū: vt eſt ſeruitus ſtillicidij immittendi ꝙ aduertam ſtillicidiū do mus mee in domum tuam. iſta ſeruitus habet cauſam inter/pellatam: quia non ſemper ſtillat aqua ſi non pluit. hꝫ cau/ſam naturalem: quia ſine facto modo apta eſt ad ſtillandū: ⁊ dum ſtillat vtor. ſimiliter longo tempore acquiritur vt ſu/perior: vt. ff. de ſerui. vrba. predio. l. foramen. in fi. Sūt que/dam ſeruitutes que habent cauſam interpellatam non na/turalem: vt eſt ſeruitus vie ⁊ itineris. iſte ſeruitutes habent cauſam interpellatam: quia nemo continue vadit quin in/terpelletur: vt dum dormit ⁊ comedit. Item non habet cau ſam naturalem: quia ſine facto modo ex vi inſita rebus vti non poſſum: idest ex natura nō habet quis ire ⁊ agere. Itē ſicut eſt ſeruitus aque ducende ex interuallo. ⁊ iſte ſeruitu/tes non queruntur longo tempore vel longiſſimo: ſed dein de tanto tempore cuius non extat memoria. ⁊ ſic intelligi/tur. l. contra. ff. de ſeruitu. l. ſeruitutes. ⁊. ff. de aqua quotti/diana ⁊ eſtiua. l. j. §. ductus aque. verumtamen ſi ego alle/go me habere ſeruituł. habentes cauſam interpellatam ſi nō probo conſtitutionem ſed diuturnum vſum preſumitur

ſeruitus conſtituta ⁊ vincam. ⁊ ita dum volumus decipe/re ruſticos ⁊ laycos facimus ita. per prediū tuum duco ve hiculum tempore meſſium: ⁊ adhibeo ſemper teſtes qui vi/dent qualiter bis vel ter duco in anno. ⁊ hoc facio decennio elapſo tempore venio ad ruſticum ⁊ dico ei. habeo ſeruitu/tem vehiculi ducendi per predium tuum. iſte ruſticus inci/pit vociferare ⁊ dicit: in perpetuo non ſuſtinebo te ire niſi per punctum rationis. dico placet mihi. vado ⁊ formo peti/tionem meam taliter. ago contra titium dicens ꝙ ipſe con/ſtituit mihi ſeruitutem vie in fundo ſuo ad fundum meum talem ex cauſa venditionis: ⁊ quia non patitur me vti peto vt patientiam preſtet in futurum: ⁊ caueat de non prohiben do vti ⁊ per ſententiam declaretur vtrum habeam ſeruitu/tem vel non. Ad quod propono confeſſoriam actionem. ru/ſticus accipit libellum ⁊ facit eum ſibi legi ⁊ dicit. dicitis vos ꝙ vobis conſtitui ſeruitutem ex cauſa venditionis. di/co ego ſic. Unde dicit ruſticus nolo amplius ſuper iſto li/bello cogitare: qꝛ non conſtitui. volo litem conteſta. probo ꝙ vſus ſum decennio. ruſticus dicit: vos non probaſtis ali/quid: quia ꝓbaui probaſtis cōſtitutam ſeruitutem. dico ego: immo aliquid: qꝛ non probaui diuturnum vſum. vnde preſu mitur ex quo paſſus es me vti tanto tempore ꝙ ſeruitus eſt conſtituta ex ea cauſa que eſt in libello inſerta: vt argu. ff. ſi ſeruitus vendi. l. ſi quis diuturno. ⁊ argumē. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. vlti. ⁊. l. in ſumma. ⁊ argu. ff. de in rem ver. l. cum de in rem verſo. Et iſtā ſubtilitatē inuenit dominus meus. tamen hoc non eſt bonum facere niſi vrgentiſſima ratio ſua/deat. verumtamen ſi poſſet ꝓbari de malafide petitoris iſta ſubtilitas non haberet locum: quia ſi poſſideo malafide non valet: vt. ff. quemadmodum ſeruitus amit. l. vlti. ſed in du/bio preſumitur bonafides niſi contra probetur. vt. j. de eui/ctio. l. penulti. ſed ſi non allegarem ſeruitutem mihi conſti/tutam: ſed vſum ⁊ probarem me vſum decennio ſuccumbe/rem: quia tales ſeruitutes non queruntur niſi tanto tempo/re cuius non extat memoria: vt. s. dixi: ⁊ quia tempus non eſt modus tollende vel inducende ob. vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. obligationum fere. §. placet. Modo circa. l. iſtam volo vl/tra procedere ⁊ volo hic adaptare vnum ꝙ Azo tetigit. j. l. proxi. ſed non poſſum videre ꝙ ibi poſſit adaptari: ſed hic ſic. nam ipſe format ibi vnam queſtionem talem. querit iſte quāto tempore tollitur negatoria actio. ſed non eſt ita proce dendum: ſed ſic dixi ꝙ ſeruitus que habet cauſam interpel/latam ⁊ naturalem: non queritur longo tempore ſcilicet. x. inter preſentes. xx. inter abſentes. modo ꝓcedo vltra ⁊ que/ro ſic. ponamus iui. xxx. an. per fundum tuum ad meū. poſt xxx. an. vis me prohibere ⁊ negas me habere ſeruitutem nū/qd poteris me prohibere ire per fundū tuum? Et certe iſta queſtio videtur inſolubilis eſſe. nam ſi nos dicamus ꝙ poſt xxx. an. poſſis me prohibere committimus in. l. que dicit ꝙ omne ius tollitur ſpacio. xxx. ann. vt. j. de preſcriptio. xxx. vel xl. an. l. ſicut. ⁊. j. de annali exceptio. l. j. §. ad hec. Sed vos in queſtione iſta dicetis pluribus modis. ⁊ vno modo ſic. ſi iui per fundum tuum. xxx. ann. non poteris me prohibere quia preſcriptio. eſt negatorie. ſi dicit quomodo eſt iſtud ꝙ non potes me prohibere ex quo ſeruitus nō eſt preſcripta. Re/ſpondeo alibi eſt ſimile inuenire. quid ſi habes communem fundum cum titio: ⁊ tu ſolus conſtituis ſeruitutē vie in eo. non eſt ſeruitus ſine ſocio: quia non potuiſti ſolus conſti/tuere ſeruitutem ſine ſocio. ⁊ tamen tu ſolus qui conſtituiſti non poteris me prohibere: vt. ff. de ſeruitu. ruſtico. predio/rum. l. per fundum. ⁊ ita hic ſi iui per. xxx. ann. per fundum tuum ad meum poſt. xxx. ann. non potes me prohibere: quia negatorie actioni eſt preſcrip. ſed tn̄ non eſt ſeruitus preſcri pta. Uel poſſū dicere ſecundo modo ⁊ ſic. ſi iui per fundū tuū ad meū te neſciente per. xxx. an. poteris me ꝓhibere: qꝛ non eſt ſeruitus preſcripta: ⁊ poteris me conuenire negato ria acł. non pro prima itione facta: quia illi preſcriptum eſt: ſed pro futuris itionibus. ꝙ ſic probo. quia ſunt tot negato/rie quot ſunt itiones: quia gratia prime itionis quā feci iam ſunt. xxx. an. ſed gratia future itionis poteris me conuenire negatoria acł. vt ar. ff. de verbo. ob. l. ſi ſic ſtipulatus fuerim. neqꝫ pro parte. ſic ⁊ alibi eſt ſimile. nam video ꝙ legatus: ſi

deprehendiť

deprehenditur possidere in legatione ratione presentis possessionis non habet ius reuocandi domum. sed ratione preterite possessionis sic. vt.ff. de iudic.l. nam al's. ¶ Si dicat mihi aliquis vestrum res abibit in infinitum si tot sunt negatorie quot sunt itiones: quia si iui mille vicibus.xxx. ann. per fundum tuum dabis mille libellos: ⁊ infinitas est vitanda: vt.s.de sacrosanct.eccle.l.vltima. Ad qd respondeo vnā negatoriam actio. sufficit intentari pro omnibus itionibus: ꝙ sic probo. pone ꝙ ego ⁊ tu habemus mille hereditates communes: pro qualibet hereditate datur vnum iudicium familie herciscunde ⁊ tamen pro omnibus hereditatibus sufficit vnum iudiciuz intentari: vt.ff. familie herciscunde.l. heredes.§.de pluribus. Item pone ꝙ habemus plures societates: tot sunt actiones pro socio quot sunt societates: ⁊ tamen sufficit vnum iudicium pro socio: vt argumen.ff. pro socio.l. cum duobus.§. si plures. ¶ Sed denuo quero que sunt necessaria in prescribenda seruitute? Certe requiritur bonafides scilicet ꝙ ille qui vtitur seruit. credat se habere seruitutem vt hic.⁊.ff. quemadmodum seruit.amit. l.vltima. Itez requiritur ꝙ ille qui vtitur seruitute vtatur seruitute.animo seruitutis habende ⁊ retinende seruitutis.al's non prescribetur seruituti.ff.quemadmodum seruitus amit. l.vltima.⁊.ff. de itinere actuqꝫ priuato.l.j.§.iulia. Item requiritur ꝙ seruitus illa legittimo tempore prescribatur vt hic.prescribitur legittimo tempore ꝭm distinctio.s. relataz. ¶ Sed nunquid in prescribenda seruit.requiratur ti.⁊ dicit Azo in summa huius tituli. dubitando ⁊ fugiendo forte titulus non requiritur: ⁊.l.non allegauit. Sed ego dico sine forte ꝙ in prescribenda seruit. que habet causam continuā ⁊ naturalem non requiritur ti.quia.l.est expressa.ff. si seruitus vendi.l. si quis diuturno. sed secus est in prescriptione rerum corporalium: quia in rebus corporalibus requiritur titulus: vt.ff. de vsuc.l.celsus.⁊.l.sequitur.⁊.j. de vsu.trans. l.vna. Sed queritur que est ratio quare incorporalem rem prescribo sine titulo: corporalem non prescribo sine ti. Respondeo illa est ratio: quia si vsucapio rem tuam vel prescribo aufero tibi ius dominij in totum ⁊ ꝗ̄tum ad effectuz desinis esse dominus: vt.ff.de vsucapio.l.vsucapio.⁊.j. de prescript.xxx. vel.xl.an.l. si quis emptionis. vnde quia tibi magis preiudico plura ibi requiruntur scilicet ti. Sed vbi prescribo seruitutem tuam: non priuo te dominio rei tue: immo remanes dominus.sed acquiro mihi ius aliquod in re idest in seruitute. vnde ibi minus requiritur scilicet non ti. ⁊ hec est bona ratio. Est etiam alia: quia in prescriptione rerum corporalium non est necessaria scientia domini: sic in prescribenda seruitute rerum incorporalium: vnde sufficit bonafides.⁊ si titu.caream. ¶ Sed denuo quero quare hic requiritur in seruitute ꝙ dominus sciat? Dixerunt quidam ꝙ prescribitur seruitus rei tue etiam te ignorante sicut res tua vt.j.de prescrip. longo tempore.l.vlti. ⁊ sic videtur ꝙ seruitus prescribatur.⁊ subaudiunt.j.l. proxi.maxime. vel potest dici ꝙ prescribo seruit. domino te sciente ⁊ patiente nō autem ignorante. ⁊ pro hoc est.l. expressa.j.l.proxi. ibi vbi dicit te sciente ⁊c. ⁊ ad hoc facit.ff. de seruit. ru. pre.l.j. in fi. ¶ Sed dicet aliquis ꝭm istam vltimam opinio.ꝑscribo dominium rei corporalis domino ignorante: sed seruit. domimino sciente ⁊ patiente que est ratio? Respondeo ratio est illa.qui prescribit dominium rei corporalis habet ti.sed qui prescribit seruit. caret ti. ¶ Sed denuo circa.l.istam. quia princi.huius.l.dicit. ita si quas actiones ⁊c.quero que actio competit pro serui.prescripta? Certe cōpetunt plures actiones.⁊ certe competit confessoria actio si seruitus est constituta inter viuos vendita donata vel legata: vt.ff. si seruitus vendi.l.j.in princi.⁊ insti.de actio.§.contra quoqꝫ. naz si ille qui constituit seruitutem in predio vel contra quem prescribo seruit.est verus dominus: habeo confessoriam actionez. si est quasi dominus: quia bonefidei possessor est: tūc habeo publi.vt.ff. de public.l.actio. quia ita est in dominio rerum corporalium ꝙ trāsit dominium in me traditione facta a nō domino: habeo rei vendi.si non erat dominus: habeo publi. vt.ff. de pub.l.sed si ego.§.j. Item pro seruitute petenda habeo interdictum vti possidetis: si sum in posses. quasi seruit. nam sicut verus possessor rei corporalis habet vti possidetis directum: ita quasi possessor habet vti possidetis vtile: vt ff.de seruitu.l.quotiens.ij. ⁊.ff.si seruitus vendic.l.sicuti.§. distat.⁊.§.aristo.nam corporalia vere possidentur: vnde pro eis habet locum vera rei vendi. incorporalia quasi possidentur: vnde pro eis habet locum quasi rei vendi.vt.ff. de acq. posses.l.possideri.⁊.ff.de acquir.rerum do.l.seruus.§.incorporales. Item pro seruitute petenda potest habere locum actio in factum: que datur loco cuiuslibet interdicti: vt.j.de actio.emp.⁊ ven.l.vltima.

I aquam. In.l.ista duo dicūtur. ¶ Primo dicitur ꝙ si per fundum martialis duxi aquam continue.x.vl'.xx.an.ipso sciente ⁊ patiente. ⁊ hoc feci animo habendi seruitutem. quia credebam habere seruitutem prescripsi seruit. ad similitudinem rerum corporalium immobiliū.⁊ hoc est primum dictum. ¶ Secundo dicitur. si per fundum martialis eo sciente ⁊ patiente duxi continue aquam minus.x. vel.xx. an.⁊ feci opus in fundo martialis quo mediante aquam ducerem.certe si ante prescriptam seruit. prohibeor non potero eum conuenire confessoria actione: nec sumptum factuz in fundo potero recuperare: qꝛ edificiuz cedit solo quousqꝫ durat in eadem causa: ⁊ non dissoluitur per possessionem: idest per fundum.⁊ loquitur rusticano modo: quia rustici dicunt de fundo.ista posses. mea est sic.⁊.j.de proba.l.ij. Tex. sciente.sub. ⁊ patiente. nam si sciret ⁊ prohiberet non prescribitur: vt.ff.eo.l.quotiens. ¶ Sed quid si eo ignorante? Dicunt quidam idez vt plene dixi.s.e.l.j. Tex. tempore scilicet longo. Tex.prescripsisti. vnde not. in isto primo dicto sicut queritur dominium rerum immobilium prescrip.x.inter presentes.xx.inter absentes cum ti.vt.j.de pre.long.tempore.l.penul. ⁊ vltima. ita seruitus prescribitur longo tempore. vt.s.l. proxi.dixi. Tex. ꝙ si. Incipit scdm dictum huius.l. Tex.possessio.i.fundus possessus.sic.⁊.s.de rei vend. l.ij. ¶ Or segnori ad id quod dicitur in principio huius.l. opponitur ⁊ videtur ꝙ hec seruitus non prescribatur nisi tanto tempore cuius non extat memoria. vnde videtur contra.ff.de aqua quoti ⁊ esti.l.j.§. ductus aque. Ad solutio. cuius contrarij dicendum est sic. vno modo si volo ducere aquam per fundum tuum: ⁊ de tuo fundo ad meum: prescribo.x.vel.xx. sed si volo ducere de flumine publico ad fundū meum non prescribo: nisi tanto tempore cuius non extat memoria. hec so. non videtur bona: vt argumen.ff. ne quid in flumi. publico fiat.l.j. tamen quia ius hauriendi aquam ex flumine publico non est seruitus: vt.ff. de seruitut.l. si sit.⁊ ideo vos dicetis sic ⁊ secundo modo. si duco aquam de fundo tuo ad meum: prescribo longo tempore: vt in.l. nostra.⁊ hec seruitus queritur longo tempore: vt.s.l. proxima. Si autem duco cum interuallo puta alternis annis ⁊ mensibus hic quia habet causam interpellatam: non queritur seruitus nisi tanto tempore cuius non extat memoria. ⁊ sic intelligitur.l.contra.ff.eo.l.foramen.

Et in prouinciali. In.l.ista dicitur sicut in predio italico potest constitui seruitus aque ductus: ita in predio prouinciali. vnde constituta seruitus siue in italicis siue in prouincialibus afficit rem. ⁊ illa constitutio sicut pactum debet seruari.⁊ si ille in cuius predio est constituta seruitus vendit predium: illa seruitus sequitur emptorem. Tex. ⁊ in prouinciali quasi dicat nedum in italico. Tex. debent. vt.ff. de pactis.l.j. Tex. priores possessores.sub. quibus erat seruitus constituta. Tex.posse. nam sunt seruitutes reales. vnde sequuntur rem: vt.ff.de seruitu. rustico. prediorum.l. viam.§. quecunqꝫ. ⁊ hoc quia alienatio fit cum sua causa: vt.ff. de contrahen.emptione ⁊ venditione.l.alienatio. ¶ Sed dic mihi que erat dubitatio huius l. Certe illa seruitus habet constitui a domino: vt.ff. cōmunia predio.l.j. ⁊ soli italici sunt domini prediorum cum non sunt tributaria predia. sed prouinciales nō sunt domini cuz sunt tributarij: vt.s.de episcopis ⁊ cle.l.de his.sed si verum

esset hoc, melioris conditionis essent non dñi q̃ꝫ domini qd non debet esse: vt.ff.de peti.here.l.si a patre. ⁊ ideo ꝯstituit nedum seruitus in predio italico: imo ⁊ in prouinciali.

[Q]uam qui. In .l. ista dicitur si habes fonteꝫ in fundo tuo ⁊ ego seruitutem aque ducende ex illo fundo ad irrigandum fundum meũ. si tu velles alij concedere seruitutem aque ducende: non debes hoc facere sine voluntate mea. Tex. ducere. vt.ff.de aqua plu.ar.l.in ꝯcedendo. ⁊ hoc est verum q: non potest alij concedere in meum preiudicium si ledor: al's sic. vt.ff.de aqua quotti. ⁊ esti.l.luti⁹. Sꝫ nunquid ego possum alij ꝯcedere? Respondeo non anteq̃ꝫ in meum fundum veniat: sed postq̃ꝫ igressa est fines agri sic. vt.ff.de aqua quot. ⁊ esti.l.j.§.illud.

[S]I quid. In.l. ista ponitur caus talis. edes tue debebant domibus meis seruitutem altius non tollendi. extruxisti edificium quod officiebat luminibus domus mee. nunquid potero te conuenire ꝯfess. actione: vt illud opus demoliaris? Respondetur q sic. ⁊ si ex illo opere damnificatus sum: ad illud damnum damnaberis. Tex. curabit. sub. proposita ꝯfes. act. vt.s.e.l.j. ¶ Or segnori no. sicut in rei vendi. habetur ratio damni dati: vt s. de rei vendicatio. l. domum. ita ⁊ in confessoria actione habetur ratio damni scilicet quanti eius interest q non est vsus seruitute vt hic: ⁊ tenetur demoliri suis sumptibus: vt.j.e.l.j.altius.

[P]Reses prouincie. In.l. ista ponitur quidam casus rusticanus ⁊ est talis. in predio meo habebam fontem deputatuꝫ ad aquam hauriendaꝫ suis temporibus: in toto illo territorio nõ erat fons nisi ille. vicini mei non poterant habere aquam nisi venirent ad fontẽ meum. vnde veniebant rustici ⁊ hauriebant sua auctoritate ⁊ hauriebant in tantum q non poteram haurire aquam ad irrigandum predia mea. vnde vocatis rusticis dixi eis: vos facitis mihi tale seruitium q non sentio vobis grates. dixerunt ipsi non nocet vobis: vos estis homo diues. dixi ego: hec ratio non videtur mihi bona: cum ordinata charitas incipiat a seipso. vnde adiui principem ⁊ coram eo sic proposui ⁊ quesiui ab eo qualiter mihi cõsuleretur. Ad qd respõdet imperator adeas presidem prouincie tue ⁊ ipse prohibebit vicinos tuos ne ipsi hauriant aquam quia iniquum eẽt vt alij hauriant aquam de fonte tuo agris tuis sitientibus. ¶ Or no. hic q aliquis non tenetur alienam vtilitateꝫ preferre vtilitati sue. ⁊ ideo contra seipsum non tenetur aliqs producere testes vel instrumẽta: vt.j.de testibus.l.nimis.

[S]I manifeste. In.l. ista dicitur. dominus fiscus in fundo suo habebat fontem. fundus fisci predijs vicinis debebat seruitutem aque hauriẽde. vnde dixit procura. fisci. fiscus est imperiũ ⁊ ipse est seruus aliorum: non bene congruit rationi. vnde venit ad vicinos proximos ⁊ precepit eis ne decetero hauriant aquam de fundo suo. dixerunt rustici: domine vos iniuriamini nobis: quia nos habemus seruitutem aque hauriende in eo. modo queritur quid debent facere rustici? Ad quod respondet imperator: q debent adire procurator. Cesaris. ⁊ si poterint probare seruitutem habere in fundo fisci procurator. Cesaris prouidebit vt procurator fisci prestet patientiam aque hauriende rusticis. ¶ Or segnori not. hic q inter fiscum ⁊ priuatum est competens iudex procurator Cesaris. ⁊ ad hoc accedit.s.si aduersus fiscũ.l.j.⁊ per totũ. ¶ Item nota q contra formam veterem nihil debet immutari vt hic. ⁊.s.e.l.j.

[A]Ltius. In.l. ista dicitur, si dom⁹ tua est libera ⁊ domui mee non debet seruitutem altius non tollendi: me inuito non poteris eam altius tollere nec te potero prohibere. sꝫ ponamus q tu in pariete meo in quo nõ habebas seruitutem fecisti fenestram vi vel clam: nunquid potero te conuenire negat oria: vt illud opus tollas sumptibus tuis ⁊ parietem meum in integrum edificas? Respondetur q sic. ¶ Or segnori no. hic: si quis facit opus in alieno fundo: debet illud tollere suis sumptibus: vt hic. ⁊.ff. communi diui.l.sabinus. ¶ Or segnori habetis hic q altius tollere est libertas. sed ad.l. istam opponitur ⁊ videtur contra.l. que dicit q altius tollere est seruitus: vt.ff. de ser. vrba. predio.l.j. Respondeo altius tollere ex voluntate est libertas vt hic. ⁊.j.l.proxi. sed altius tollere ex necessitate est seruitus: puta si domus tua est depressa: radij solis ita intrant domum meam: q non possum in ea stare. vis conueniri inter te ⁊ me vt tolleres altius domum tuam ne radij solis intrarent domum meam: certe teneris tollere. ⁊ hoc casu est seruitus vt in.l.contra.

[S]I in edibus. In.l. ista dicitur quidã eracbius nomine imisit aliquid in pariete edium vicinarum contra debitam seruitu. illud nouuꝫ opus tenetur tollere suis sumptibus. sed si domus sua non deberet aliquam seruituteꝫ ⁊ illam domũ eleuaret: hoc sibi licet facere. Tex. cõpelletur vt.s.l.proxi.in fi. Tex. non est interdictuꝫ. vt.s.l.proxi.in pn.

[S]I tibi. In lege ista dicitur si habeo seruitutem aque ducende in fundo tuo: ⁊ eam non perdidi non vtendo: illam seruitu. possum vendicare. Tex. spacio temporis scilicet. x. vel. xx.. Tex. nõ prohibetur. q: nemo tenetur mittere aquã suaꝫ ad alienum predium: vt.s.e.l.preses.

[P]Er agrum. In.l. ista dicitur si ager tuus non debet seruitutem agro meo: per agrum tuum te inuito non possum ire vel agere: sed per viam publicam bene possum ire. Tex. minime licet. sub. de iure humano. ⁊ ad hoc facit.ff. si seruitus vendi.l.egi. Tex. nemo recte prohibetur. non iure seruit. sed iure communi: vt.ff. ne quid in via pub. fiat.l.viam publicam.

[N]On modus. In.l. ista dicit. si tu cõtulisti seruitutem aque ducende ex fundo tuo ad fundum meum: nos debemus intueri non modum prediorum nostrorum: sed constitutionem seruitutis. Tex. facit. verbigratia. constituisti seruitutem aque ducende ex predio tuo ad predium meum: auctum est predium meum: nunquid per hoc augetur seruitus aque ducende? Certe non: q: non modus prediorum sed seruitus prediorũ constituta facit seruit. quãta duci debeat: vt.ff.de aqua plu.ar.l.si prius.§.j.

[S]Icut. Leges veteres aliorum imperatorum qui precesserunt iusti. in superioribus habuistis. iste due.ll. que sequuntur sunt noue.ll. iusti. ⁊ in.l. ista dicitur q sicut oliꝫ qui habebat vsufru. perdebatur non vtendo biennio in rebus soli. vel non vtendo anno in rebus mobilibus. sed hodie perditur. x. vel xx. ita hodie ⁊ cetere seruitutes: que habent causam continuam vel interpellatam cum modico interuallo perduntur x. inter presentes. xx. annis. inter absentes non biennio ad similitudinem rerum corporalium. nam in rebus corporalibus cum quis habet bonamfidem ⁊ iustum titu: prescribit x. vel. xx. an. Tex. diminuebatur. sub. olim q hodie est correctum: vt.s.ti.proxi.l.corruptionem. ¶ Or segnori vt breuiter tollatis duo contra. ita dicetis. si seruitus habet continuam causam vel causam interpellatam modico interuallo perditur. x. inter presentes. xx. inter absentes vt hic. sed si habet causam interpellatã magno interuallo ista seruitus perditur duplicato tempore. s. vt habeat. xx. an. inter absentes ⁊ presentes: vt in.l.proxi. sed quidã intellexerunt q ista seruitus que hꝫ cãm interpellatam magno interuallo: perdit duplicato tpe. s. xx. inter p̃ntes. xl. inter absentes.

Cum talis

Um talis questio. Similiter ꝛ ista.l.est Justinia. ꝛ satis est leuis ꝛ habet duas partes principales. ꝛ in prima pte ponitur casus talis. tu vicinus meus in predio tuo constituisti talem seruitutem ꝙ vna die in qnquēnio licet mihi per me vel per seruos meos per predium tuū ire ad siluam meam cedendam. steti in tertio ꝛ quarto quinquēnio ꝙ non iui per fundum tuuȝ. modo volo ire per predium tuum. tu obijcis prescriptam esse libertateȝ seruitutis. modo queritur quāto tempore huiusmodi seruitus amittatur non vtendo? Et certe dicebant quidam cum seruitutes olim perderentur biennio non vtendo: qꝛ si steti primo ꝛ secundo quinquēnio ꝙ non iui: prescripta est libertas. sed Justin. dicit ꝙ cum iam legibus cautum sit seruitutem non amitti nō vtendo biēnio: sed.x.vel.xx. ꝙ si steti primo ꝛ scdo ꝛ tertio ꝛ quarto ꝛ quinto quinquēnio ꝙ non iui per predium tuū ꝙ amissa est libertas seruit. quasi primus dies quinquēnij pro quinquēnio computet. Tex. desiderat. Unde no. ꝙ prescriptiones sunt introducte cōtra desides vt hic ꝛ.j. de annali ex.l.j.in fi. ¶ Item no. cū seruitus habeat cām interpellatā perditur longo tpe: vt.s.e.l.j. plene dixi.

Cum autem. Hic incipit secunda pars huius.l. ꝛ in ea ponitur casus talis. habebam aream meam iuxta predium tuū. cum fructus aridos haberem in area mea ꝛ triticarem, eos vbertas ventorum veniebat in area mea ꝛ iuuabat me secernere spicas a frumento. tu videns hoc quia habebas mihi inuidiam: in predio tuo iuxta aream meam fecisti magnā domum: vt ventus non proficeret aree mee: nunquid licet tibi facere hoc? Et custodiatis vos hic: quia hec littera habet duplicem intellectum. ꝛ certe si habeo seruit. in predio tuo ne liceat tibi edificare non licebit tibi. ꝛ iste est verus intellectus. ꝛ habet alium intellectum vt fauore fructuum colligendorum.l. cōcedat vt non possis edificare: vt vbertatem ventorum mihi auferas. Tex. aridos. vt sunt fructus frumenti: vt.j. de vsuris auc. ad hoc quidam fructus sunt liquidi: vt vue ꝛ cerasa vt.ff. de actio. emp. ꝛ vendi.l. fundi. in fi. ¶ Or segnori circa §. istum sta breuiter instemus. que ratio est ista. si habeo areā meam iuxta fundum tuum liberum: ꝙ non possis edificare: nonne hoc videtur iniquum: vt.s.e.l. altius. ꝛ.l. si in edibus. Ad istud vos dicetis duobus modis. ꝛ vno modo sic. ꝙ in tuo predio ꝙ non seruit mihi possis facere qcquid vis inuito me: speciale tamen est hic fauore fructuum colligendorū. Uel dicatis ꝙ hoc est speciale vt dixi in casu: quia hic faciebas malitiose vt ventus non iuuaret me secernere spicas a frumento. ꝛ malitijs hominum ꝛc. vt.ff. de rei vendi.l. in fundo. Uel dicatis alio modo ꝑm Joā. ꝛ Azo. ꝙ habebam seruitutem ne liceret tibi edificare in predio tuo: certe non licebit tibi edificare. ꝛ ita intelligitur hec lex. Si dicat aliqs qs dubitat de hoc si est constituta seruitus ne liceat sibi edificare altius ꝙ non potest edificare: vt.s.e.l. ꝛ in ꝓuinciali. Respondeo tenet constitutio seruitutis si interest eius cui constituerit: vt.ff.e.l. quotiens. ꝛ istius non videbatur interesse: sed tamen eius interest: vt.ff.e.l.ei.

¶ De lege aquilia.

¶ Segnori hec rubrica continuatur ad superiora in hunc modum. quia in rei vendica. que competit pro vendicatione rerum corporalium: ꝛ in confessoria que competit pro vendicatione seruitutum habetur ratio damni dati: vt.s. de rei vendi.l. domum. ꝛ.s.ti. ꝑxi.l. si quid. ꝛ qꝛ per.l. aquiliam petitur damnum emendari: ideo ponitur hic titulus. ꝛ ꝙ dicit rubrica de.l. aquil. sub. per quam petitur damnum emendari: videamus quando locum habeat: vt.j.e.l.j. ꝛ.ij. ꝛ quando cesset: vt.j.e.l. vlti. ꝛ ad quid detur ꝛ quid veniat in ea: vt.j. eo.l.j. ꝛ contra quem detur: vt.j.eo.l.iij. ꝛ in q̄tum: vt.j.eo.l. iiij. ꝛ dicitur aquili. ab aquilio auctore. nam cum aquilius esset tribunus ꝛ multa damna darentur ciuitati romane: cōuocatis plebeis: dixit eis. placet vobis fieri legeȝ: vt omnes puniantur qui dant damnum? clamauerunt omnes vna voce. placet nobis: vnde dicitur.l. aquilia. ab aquilio auctore: vt.ff.e.l.j. ꝛ insti.e.§. illud.

Amnum. Jn.l. ista ponitur casus talis. tu habebas pulchram siluam. quidam imisit ignem in eam. vel illam tuam siluam ipse cedit. nunquid si tu poteris probare ipsum damnum tibi dedisse dabitur tibi actio.l. aquil. vt resarciat tibi damnum? Respondetur ꝙ sic. Tex. per iniuria: idest per culpam nam tenetur quis actio.l. aquil. siue damnum dat dolo: siue culpa lata leui ꝛ leuissima: vt.ff.e.l. scientiam.§. qui cum aliter. ꝛ ita nomen iniurie est equiuocum in iure nostro. nam dicitur iniuria idest culpa: vt.ff.eo.l. sed ꝛ si quēcunqꝫ.§.j. Aliquando dicitur contumelia: ꝛ ita sumitur in actio. iniuriarum: vt insti. de iniur. in principio. Aliquando sumitur iniuria largissime: vt dicatur iniuria omne ꝙ iure non fit: vt.ff. de ope. no. nuncia.l.j. Tex. sed excisa ea. sub. immatura. ꝛ sic datum est damnū. sed si essent matura ꝛ cedua: quia sciēs fecit: hoc ꝙ impendit donasse videtur: vnde tenetur furti arborum cesarum. nec.l. aqui. vt.ff.e.l. si seruus seruum.§. si oliuaȝ. in fi. Tex. si probari potest. sub. iudici. qꝛ iudici est faciēda fides: vt.j. de testibus.l. eos. Tex. vtere. qꝛ directa datur dño: vt.ff.e.l. item mella.§. mellis. vtilis datur non domino: vt.e.l. item mella. in fi. ꝛ.l.se.

Egis aqui. Hec.l. dicit duo. pmo dicit: si aliquis destruxit domum tuam: vel incendio cōcremauit: qꝛ damnum dedit tibi act.l. aquil. tenetur vt tibi resarciat illud damnum compelletur auctoritate competentis iudicis. ¶ Secundo dicitur: si tu habebas ius ducendi aquam per riuum de fundo alieno ad fundum tuum irrigandum: si aliquis destruxit riuū ne aquam duceres vel alius aquaȝ auertit damnum tibi dedit: vnde act.l. aquili. tibi tenetur. Tex. consequens. sub. act.l. aquili. Tex. quinetiam. Incipit scōm dictum huius.l. vnde no. qui deponit domum alienam regulariter tenetur domino damnum emendare actio.l. aquili. vt hic. fallit in duobus casibus: puta si in tertia domo ortum est incendium: ne mea comburatur depono domum tuam mediam que est inter meam ꝛ eam vbi ortum est incendium. ideȝ est ꝛ si magistratus iussit deponi domum tuam in penā delicti: vt.ff.eo.l. si quis.§.j. ꝛ.ij. ꝛ.l. liber homo. in principio. verumtamen propter tales discordias tollendas in ciuitate ista est.l. municipalis ꝙ si propter incendia extinguenda deponatur domus alicuius ꝙ defensor huius ciuitatis tenetur ei facere emendare de publico ꝙ est factum propter discordias tollendas.

Ex morte. Jn.l. ista ponitur casus talis. aliquis occidit ancillam tuaȝ: qualiter tenetur? Certe tenetur tibi ciuiliter act.l. aquil. ad damnum datum emendandum. sed ꝛ potes eum accusare.l. cor. de sicca. vt tāq̄ȝ homicida puniat. Tex. quam criminalem actionem.i.l. cor. que habet locum nedum pro libero homine occiso imo ꝛ pro seruo: vt.ff. de vsufruc.l. locum. ꝛ.ff. de iniurijs.l. ꝙ senatus. vnde no. hic ꝙ ex eodē facto descendit ciuilis ꝛ criminalis actio. ꝛ ad istud accedit ff.e.l. inde neratius.§. hec actio. sed interim dum vna intenditur non potest intendi alia. nam preiudicat alteri q̄tuȝ ad exercitium: vt.ff. de publi. iudi.l. interdum. ꝛ.ff. vi bo. rap.l. pretor.§.j. Iteȝ no. ꝙ in actio.l. aqui. venit dolus ꝛ lata culpa: ꝛ leuis ꝛ leuissima: vt.ff.e.l. in lege. sed in.l. cor. de sicca. venit tm̄ dolus: vt.ff. ad.l. cor. de sicca.l. in lege. Item not. ꝙ in actione.l. aquil. que competit pro ancilla occisa: venit nedum estimatio ancille: imo q̄ti plurimi fuit retro: vt.ff.e.l.ij. sed in.l. cor. de sicca. agitur ad vindictam solum. qꝛ si est nobilis: capite punitur. sed si est plebeius: subijcit bestijs lacerandus: vt.ff. ad.l. cor. de sicca.l. iij.§. penul. ꝛ insti. de publi. iudi.§.ij. ¶ Or segnori super.l. istam per dominum Joan. ꝛ Azo. formatur talis questio. aliquis occidit ancillam tuā. tu cōuenisti eū ciuiliter actione.l. aquil. ꝛ iste fuit absolutus. postea vis euȝ accusare.l. cor. de sicca. nunquid obstabit ex-

ceptio tibi rei iudicate? vel ecõtra egisti.l.cor.de sicca.⁊ fuit absolutus.postea vis eum conuenire actio.l.aquil.Et certe in questione ista fuit opi.⁊ dixerunt antiqui.l.istam cuȝ suis similibus ita fore intelligendam:vt si dominus serui occisi egit.l.aquil.⁊ obtinuit.ꝙ possit agere.l.corne.de sicca.⁊ ecõ tra.sed si succubuit in actio.l.aquil.vel in actio.l.cor.dicebant.l.istam cum suis similibus non habere locum:⁊ hoc nisi sunt probare hoc modo.si ciuiliter actuȝ est ⁊ actor succubuit quomodo ageretur criminaliter? iam posterior sententia preiudicaret prime ⁊ prima debet preiudicare secunde:vt.s.de ordine iudi.l.vltima.Item quomodo sepius de eodem crimine queretur: vt.ff.nau.caupo.stabu.l.licet.§.penultimo ⁊ vltimo.Preterea si in sententia absolutoria siue in causa pecuniaria siue in criminali decisuȝ sit illum nõ occidisse quomodo amodo queretur cum rebus iudicatis standuȝ est:vt.j.de re iudi.l.j.Sed in questione ista ꝺm Jo.⁊ Azo.dicendum est contra.scilicet ꝙ iteruȝ possit agi: siue actum est primo ciuiliter:siue criminaliter. quod probamᵘˢ istis rationibus.quia lex est expressa que dicit cum ex eodẽ facto descendit ciuilis ⁊ criminalis actio:si quid competit ratione rei familiaris: si actum est vna: non tollitur alia. si autem ratione vindicte competit: si actum est vna tollitur alia:vt.j.quando ciuilis actio preiudicat crimi.l.vna.⁊.ff.vi bonorum rapto.l.pretor.§.j.Item si dominus egit ciuiliter ⁊ succubuit quomodo repellitur si vult agere criminaliter ex.rei iudi.quod non videtur:quia tria sunt necessaria ad hoc vt obstet exceptio rei iudicate.ꝙ sit eadem causa petendi ⁊ eedem persone ⁊ idem corpus:vt.ff.de exceptio.rei iudica.l.cum queritur.⁊.l.sequenti. hic licet sit eadem causa petendi ⁊ eedem persone: non tamen est idem corpus: quia si dominus egit ciuiliter ⁊ succubuit aget.l.aquil.vt damnum sibi emẽdetur.si vult agere criminaliter aliud corpus petitur:quia petitur corporaliter puniri. Item ⁊ alia ratione ista duo parificantur quem esse condemnatuȝ ⁊ soluisse ⁊ quem absolutum esse.vnde sicut cum aliquis absoluitur habet exceptionem rei iudica.ita si aliquis condemnatus est ⁊ soluitur:habet exceptionem rei iudica.vt.ff.de exceptione rei iudicate.l.si qs.§.plane.sȝ si cõuentus.l.aql. fuit condemnatus ad damnum emendandum ⁊ soluisse:nõ haberet exceptionem rei iudica.ꝺm antiquos:ita nunc si est absolutus ⁊ agitur criminaliter.Item si actum est de morte ⁊ dñs non potest probare:qꝛ si testes non erant presentes:⁊ postea potest probare:quia sunt presentes:auditur:vt ar.ff. de edendo.l.argentarius.§.vltimo.

Contra negantem.

In lege ista dicitur. quid veniat in act.l.aquili. Et certe si aliquis dedit tibi dãnum.l.aql. poteris eum conuenire.⁊ si inficiatur ⁊ poteris probare:condemnabitur tibi in duplum.Tex.contra negantem.sub.dedisse damnũ. vnde no. si conuentus.l.aquilia fatetur se damnum dedisse:condemnatur in simplum.sed si inficiatur de damno:⁊ postea arguitur per delationem sui iurisiuran.similiter condemnatur in simplum.sed si per testes condemnatur in duplum:vt.ff.e.l.ij.sic ⁊ alibi est speciale in actione ex testamẽto.vt si quis inficiet relictum in testamento condẽnet in duplũ:vt insti.de ob.que ex quasi contrac.nas.in fi.ti.sic hic no.ꝙ aliqs punit de mendacio suo.⁊ ad hoc accedit in auc.de triente ⁊ se.§. studium.⁊.ff.de rei vendi.l.pe.al's vlti.

De pecoribus.

In.l.ista ponit casus talis.aliquis pecora mea in aliquo loco iclusit ⁊ ibi ea fame necauit vel interemit. nunquid tenebitur act.l.aquil.Certe non directa sed vtili.⁊ tenebitur in simplum si fatetur.vel in duplum si negauerit.hoc dicit ista.l.Tex.interfecta.s.manu.Tex.potes.s.contra negantēȝ:vt.s.e.l.pxi.dixi. Sed segnori custodiatis vos.hic aliud est si aliqs pecora tua iterficit manu puta gladio:qꝛ tũc tenet directa actione.l.aquili. qa sua manus in tuum corpus.i.in tua pecora dãnum dedit.sed vbi aliquis pecora tua in aliquo loco iclusit ⁊ ibi fame necata sunt: damnum est tibi datum a non corpore in corpus: ⁊ tunc dabitur tibi vtilis actio.l.aqui.vt insti.e.§.ceterum. Unde no.hic.aliquando datur damnum a corpore in corpus:vt si aliquis suo corpore ledit corpus rei tue: ⁊ tunc tenetur directa actio.l.aquil. vt hic in eo ꝙ dicit vel interfecta.⁊.ff.e.l.ij.in prin.⁊.l.si seruum.§.iij.Aliquando datur damnum a corpore in non corpus: puta si aliquis dum esset iuxta flumen sua manu excussit manum tuam ⁊ fecit ꝙ anulus tuus caderet in mari: suo corpore dedit damnuȝ in non corpus:quia anulus non est factus deterior:nisi ꝙ tu careas eo. hic non datur tibi directa: sed dabitur vtilis: vt insti.eo.§.his verbis. Aliquando datur damnum a non corpore in corpus: vt si aliquis iussit pecora tua includi in aliquo loco:⁊ pecora fame necata sunt.vel iussit seruuȝ tuum ascendere arborem: ⁊ seruus tuus cecidit ⁊ mortuus est:vt institu.e.§.ceterum.Aliquando datur damnum a non corpore in non corpus: vt quia seruus tuus iniuriatus erat tibi expoliasti eum ⁊ vnxisti eum melle ⁊ posuisti eum pene ligatum ad solem tempore estiuo: vt aues ⁊ apes comederent eum.venit quidam bonus homo ⁊ dixit quis est iste qui est ita bene ligatus.dixit vnus qui erat ibi.ipse lesit suum dominum:vel iniuriatus est domino suo.dixit ipse:quis est dominus eius?talis. dixit ipse. certe talis non consueuit talia facere:vnde dissoluit eum. iste qui dissoluit non fecit seruuȝ deteriorem immo meliorem. vnde cessat directa ⁊ vtilis.l. aquilia. tamen quia iste seruus affugit ⁊ propter hoc dominus seruum suum perdidit: tenetur actione in factum subsidiaria.l.aquilia.vt institu.eo.§.vltimo. ⁊ argumen.ff. de pre. ver.l.qui seruandarum.

De his que.

In.l.ista ponitur casus talis. vicinᵘˢ tuus ita seruiebat tibi. de die fingebat custodire pratum tuum: de nocte pecora sua immittebat in pratum tuum. quando tu mane veniebas ad pratum tuum dixisti tu: istud est mirabile ꝙ pratum de nocte solet crescere ⁊ non de die. deuenit in notitiam tuã qualiter iste vicinus faciebat tibi. vis euȝ conuenire actio.l.aquil.nũquid poteris?certe sic.Tex.agere.sub.vtili actio.quia suo corpore non dat damnum: sed in corpus:vt institu.e.§.de his. Or segnori no. hic ꝙ est duplex malitia rusticana circa pastum. vna malitia est dum rusticus immittit pecora sua in pratum vicini:⁊ tunc datur vtilis actio.l.aquil. vt hic. Item habet locum.l.saltui data. vt est in ciuitate ista quia si pecus tuum intrat pratum meum teneris mihi emendare damnum:insuper in.v.soli.condemnaberis.⁊ hec est.l.saltui data:vt.j.de noxa.actio.l.ij.Est ⁊ alia malitia rusticana: puta si arbor mea fructifera est in limine inter predium tuum ⁊ meum:cadunt glandes in predio tuo tu imittis pecora in predio tuo vt depascant glandem meaȝ ⁊ tunc teneris de pastu pecorum actio.in factũ:vt.ff.de pre. ver.l.qui seruandarum.in fi.⁊.l.se.

Familie herciscunde.

Rubricam istam ita continuabitis ad superiora de simplicibus iudicijs in quibus est vnus actor ⁊ alter reus in superioribus dictum est. sed quia quedam sunt simplicia in quibus vterqȝ est actor ⁊ vterqȝ reus: vt est famil.herciscunde iudicium: vt.ff. de iudic.l.in istis. ⁊ famil. herciscunde obtinet principatum: ideo ponitur de famil. herciscunde iudic. Et hec rubrica potest legi significatiue: ⁊ sic. familie herciscunde:idest de iudicio familie herciscunde videamus ⁊ subijciamus. Et no. ꝙ hec rubrica est greca ⁊ in greco familie herciscunde in tantum sonat in latina lingua: idest substantie diuidende. nam familia grece dicitur substantia:vt.ff.de verborum significatio.l.familie herciscũ. dicitur. Item not.ista est rubrica ꝺm antiquam grammaticam donati.non est ꝺm nouam grãmaticam prisciani. nam antiqui vt Donatus proferebat sua gerundia herciscundo ⁊ legundo. sed ꝺm nouam non dicimus herciscundo sed herciscendo ⁊ legendo. vnde debemus dicere herciscunde familie. vnde de actio. substantie diuidende videamus quando

quando habeat locum: de quo dicitur. j. eo. l. j. ⁊. l. si quam. ⁊ quando cesset: de quo dicitur. j. e. l. ea que. ⁊. l. infami. ⁊ quid veniat in ea: de quo dicitur. j. eo. l. non ideo. ⁊ ꝙ sit officium iudicis in ea: de quo dicitur. j. e. l. quotiens. ⁊. l. decretum. ⁊ qualis ipsa sit: de quo dicitur. j. l. non ambiguum.

C Inōdēm. In. l. ista no. ita casuz quidā accessit ad prin- cipem: ⁊ corā eo sic proposuit. dn̄e imperator. ego ⁊ frater meus habebamus paternā hereditatem communez. placuit nobis vna die extra iudicium quasdā res diuidere. modo volumus agere fami. hercis. ad diuidendas res indiuisas. nūquid licet nobis hoc facere? Respondet imperator ꝙ sic. si super hoc inter nos non est iudicatum vel transactū quia tunc rei iudicate ⁊ transactioni standum est. Tex. diuisistis. sub. extra iudicium. Tex. est. sub. quia tunc a re iudicata vel transactione non licet recedere: vt aliquis sit litium finis: vt. s. de transac. l. fratris. Tex. experiri. ⁊ ita habetis in. l. ista vt dixi in casu. Sed videtur contra. ⁊ videtur ꝙ ex quo semel diuiserunt ꝙ amplius non agatur iudicio famil. herciscun. cum semel tantum intentetur: ⁊ non amplius nisi ex causa: vt. ff. eo. l. si filia. §. fami. Ad istud dicetis ſm Ioan. ⁊ Azo. iudicium famil. herciscun. amplius ꝗ̄ semel non intenditur: nisi ex causa: vt si est minor qui vult nunc intentare iudicium famil. herciscun. vt. ff. eo. l. vltima. ⁊ hoc licet facere ex ista causa. ⁊ ita hec. l. intelligitur ſm illam: quia promptum est ⁊c̄. vt. s. de inoffic. donat. l. vnica. vel dicatis in. l. contra. actum fuit iudicio famil. herciscun. aliqua res remansit indiuisa: vnde non potest agi amplius nisi ex causa. hic ex consensu extra iudicium diuiserunt aliquas res. vnde non videtur intentatum iudicium famili. herciscun. ⁊ ideo non potest agi iudicio famil. herciscun. ⁊ hoc innuit princi. huius. l. dum dicit: si non omnem paternaz hereditatem ex cōsensu diuisisti ⁊c̄.

V Xor tua. In. l. ista ponitur casus talis. accessisti ad pncipez: ⁊ coraz eo sic proposuisti. domine imperator vxor mea cū qua contraxi matrimoniū dotē quam debebat mihi dare: patri meo numerauit. postea decessit pater meus herede relicto: equaliter sum cum fratribus meis. agitur inter nos de diuisione facienda. dico fratribus. dotem vxoris mee quam adhuc habeo in matrimonio debeo habere precipuaz. ⁊ ipsi dicunt ꝙ non. quero a vobis quid iuris sit? Ad quod respōdet imperator ꝙ iudex competens qui cognoscit super iudicio fami. hercis. condēnabit fratres tuos vt dotem vxoris tue debeas habere precipuam. Tex. ad exequendam: idest ad recuperandam. Tex. decessit. sub. si ex pacto debebas dotem lucrari. vel retines ꝗ̄tum ad coheredes mulieris: quia reddenda est dos: vt dicitur. j. de rei vxo. actio. §. exactio. ¶ Or segnori no. ꝙ quedam sunt que statim mortuo patre transeunt in liberos: vt tutela ⁊ onera matrimonij: vt. ff. eo. l. si filia. §. neratius scribit.

A Duersus. In. l. ista dicit: si plures sunt coheredes post hereditatem aditam adinuicem poterūt agere fami. hercisc. ⁊ si aliquis coheredum post aditam hereditatem aliquas res subtraxit. sed crimine expilate hereditatis non tenetur cum habeat iudicium famili. herciscunde. ⁊ in eo habetur ratio damni dati. Tex. prospiciatur. quia habet locuz iudicium expilate hereditatis: cum iacētem hereditatem subtrahit: vel post aditam hereditatem ante apprehensam pos. vt. ff. de crimi. expi. here. l. ij. Sed tamen si esset adita hereditas ⁊ posses. fuerit apprehensa. ⁊ aliquid postea subtrahitur locum habet iudicium fami. hercis. vt hic. ⁊. ff. e. l. ⁊ puto. §. j. ⁊ licet iudicium expi. heredita. non concurrat cum iudicio fami. hercis. concurrit cum rei ven. ⁊ act. ad exhibendum: vt ff. de crimi. expi. heredi. l. diuus.

I filius. Lex ista dicit tria. prio dicit filiusfamili. volebat ire ad castra. vnde vna die dixit pr̄i suo. volo ire ad expeditionem principis quid donabitis mihi? Dixit pater volo tibi donare talem meum dextrarium ⁊ talia arma mea. ⁊ ita pater filiofamil. militi eunti ad expeditionem res mobiles donauit. postea moritur pater testatus vel intestatus omnibus filijs heredibus relictis. nunquid iste filius tenetur conferre a patre donata fratribus eius? Certe non quia ceperunt esse castrensis peculij. ¶ Secundo dicit: si pater filio eunti in expeditionem donauit predia vel vineaz vel molendinum: ⁊ filius dixit patri quomodo portabo predia vel vineam vel molendinum ad exercituz in valixia? Dixit pater: portabis redditus. si postea moritur pater: nunquid iste filius ista predia vel vineam vel molendinum tenetur conferre fratribus? Respondetur ꝙ sic: quia nō sunt castrensis peculij. ¶ Tertio dicit. si filiusfami. iuit ad expeditionem ⁊ fuit ibi strenuus miles ita ꝙ imperator obtinuit ciuitatem vnam. vnde dixit imperator: ego volo istam ciuitatem inter milites meos diuidere. predia que obuenerunt huic filiofami. ex diuisione facta ab imperatore sunt castrensis peculij. vnde nec patri acquirerentur eo viuo. ⁊ ideo nec fratribus tenetur conferre patre premortuo. hoc dicit ista. l. Tex. predia. Incipit scđm dictum. Tex. non sunt. vnde nec habebis precipua. ⁊ fratribus teneris conferre. Tex. diuerso iure. Incipit tertium dictum. Tex. obueniunt. vt quia imperator predia capta diuidit inter milites. Tex. cedunt. vnde habebis precipua. Unde not. ꝙ castrensia ⁊ quasi non conferuntur: vt. j. de colla. l. vltima. ¶ Item not. hic. regulariter non valet donatio facta a patre in filiuz qui est in potestate: vt. s. de inoffi. do. l. ij. Fallit cum pater donat filio eūti ad expeditionem: vt hic. Similiter fallit si pater donat filio eunti ad studium libros vel pecuniam: vt. j. de castren. pecul. l. j. lib. xij. ⁊. j. de colla. aucten. ex testamento. plene dixi. si autem pater donauit filio vt bene merito: non valet ab initio: sed morte confirmatur: vt. j. eo. l. filie. si autem pater donat filio vt habeat in peculio profectitio: non valet ab initio nec morte confirmatur: vt. j. eodē. l. certum. ⁊. j. de colla. sed donatiōe. ⁊ ibi plene dixi de materia ista. vnde amplius hic non dico.

T Ni ipsius. In. l. ista pōitur casus talis. quedā mulier accessit ad principem ⁊ coram eo sic ꝓposuit. domine imperator. maritus meus fecit testamentum: ⁊ in testamento suo instituit sibi filios heredes. stabā iuxta maritū meum iacētem in lecto: ⁊ dicebam ei sic. tu habes tales seruos. s. stichū ⁊ pamphylum: pro redemptione peccatorum tuorum relinquas eis directam libertatem. dixit maritus meus: illis latronibus libertatem relinquaz. videbis qualem libertatem eis relinquā. vocauit tabellionem: scribe ꝙ precipio heredibus meis vt seruus meus pamphylus perpetuo in vinculis teneatur. alter venundetur vt ex italiam perpetuo moretur. ego nō fui ausa resistere marito meo. tn̄ illi serui quid fecerunt. si primo fuerunt ingrati: seruierunt ita bene ei in infirmitate ꝙ fecit codicillos: vel vocatis testibus iussit ⁊ dixit ꝙ volebat ꝙ pamphylus non detineretur in vinculis: nec stichus venderetur. ⁊ ita clementia sua mutauit ꝙ in testamento suo iratus dixerat. modo quero a vobis que voluntas debeat obseruari? Ad quod respondet imperator: ꝙ posterior voluntas seruatur etiam si scriptura facta non probetur: dūmodo alijs probationibus probetur. vnde iudex qui cognoscit super iudicio famil. herciscun. habet hoc facere ꝙ iubebit adimpleri ꝙ posterior eius voluntas seruetur. Tex. vel pro saltim. ¶ Or segnori not. l. istam ꝙ iudicio famili. herciscun. venit vt seruetur seuitia testatoris: si postea mutata non fuit: vt. ff. eo. l. his consequēs. §. j. ¶ Item not. ꝙ in legatis posterior voluntas seruatur: vt. ff. de lega. j. l. si mihi ⁊ tibi.

C A que. Segnori dominus Azo. l. istam commentauit in summa huius tituli. ⁊ in commentatione ipsius scripsit tres vel quattuor lineas bonas. ponetis ita casum exempli causa. testator habebat vnam actionem in bonis compe-

entem contra debitorez suum ad.cccc.decessit relictis.iiij. heredibus.heredes rimantur τ non inueniunt in bonis defuncti nisi istud nomen.dicunt heredes eius adinuicē agamus fami.herciscun. τ diuidamus istud nomen, nunquid poterunt? Certe non: quia agitur inter heredes iudicio fami.herciscun.cum predia diuiduntur: non autem cum diuiduntur nomina: quia nomina ipso iure.l.xij.tabu. inter coheredes diuisa sunt.vnde quod diuisum est: amplius diuidi non potest.τ ideo quilibet heres habebit.c.hoc dicit ista l.videte expositionem littere. Tex.ea que.in nominib⁹ sunt idest in actionibus.vt.ff.de heredi. vel actio. vendi.l. si nomen. Tex.diuisionem.sub.iudicio fami.herciscū. ¶ Or segnori in.l.ista ponetis casum exempli causa.vt dixi.τ sic habetis quod diuisum est non potest diuidi.sic τ quod ruptuz est non potest rumpi.vt.ff.de iniusto rup.τ irri.testa.l.nam τ sub. con. Item intelligatis.l. istam vt dixi in casu quando nihil aliud erat in hereditate nisi nomen istud: vt.ff.e.heredes.§.j.sed si aliud esset in hereditate: licet nomina non veniant in hereditate diuidenda: tamen veniūt adiudicanda: vt.ff.e.l.ij.§.vlti.τ.l.si sis. Et al's quedaz veniunt accessorie: non principaliter: vt.ff.de vi τ vi arma.l.j.§. illud. Modo veniamus ad id ꝓpter quod dominus Azo.cōmentauit.l. istam.l.ista dicit ꝙ nomina non veniunt diuidēda: quia ipso iure sunt diuisa inter coheredes.l.xij.tabu.vt.š.de pactis.l. pacto.τ.j.si certum petatur.l.j. Sed nonne idem est in domo vel in fundo.pone testator habet domum vel funduz.decedit relictis.iiij.heredibus.diuisus est fundus ipso iure inter eos: quia quilibet habet quartam partem fundi: τ fundus diuiditur ẜm voluntatem patrisfami.vt.ff.de leg.j.l.qđ in rerum natura.§.ij.sic ergo iudicium fami.herciscun. non habebit locum nisi in nominibus: quia hec.l. prohibetur. Item in rebus corporalibus: quia diuise sunt ipso iure. vñ male dicunt.ll.agi fami.herciscun.pro fundo: vt.ff.e.l.fundus mihi communis est. Ad istud vos ita dicetis ẜm Azo. est differentia inter incorporalia τ corporalia. actiones inter coheredes ipso iure.l.xij.tabu.diuise sunt pro hereditarijs portionibus: nec in eis cadit diuisio demonstratiua: sed intellectualis: vnde si quattuor sunt heredes τ est in hereditate act.ad.cccc.quilibet heredum habebit.c. sed in rebus corporalibus: vt in domibus τ in ꝑdijs: lz ipse res corporee itellectualiter sint diuise: quia si quattuor sunt heredes quilibet habet quartam pro indiuiso: tamen quia in rebus corporalib⁹ cadit diuisio demonstratiua: tunc ibunt ad iudicem τ dicent.sumus hꝫdes equaliter in domo ista. in fundo quilibet nostrum habet quartam partez intellectualiter. tamen quia quilibet nostrū vult vti sua parte demōstratiue: diuidatis inter nos.vnde iudex debet diuidere: si potest diuidi.sed si est indiuisibilis: fiet adiudicatio: vt.ff.e.l. meui⁹. in fi.τ insti.de offi.iudicis.§.si fami.hercis.in fi.

I qua. In.l.ista ponitur casus talis. testator istituit sibi plures heredes.alteri heredum aliquas res prelegauit.postea agunt isti heredes iudicio famil. herciscū.inter se poterit ne iste coheres cui prelegatum est petere iudicio fami. hercis. vt prelegatum habeat precipuum. Respondetur ꝙ poterit petere. Tex.consistat.quia testator vni here.ab altero prelegauit. Tex.accōmodare.hoc modo vt in iudicio famil. her. vt ille cui est prelegatum habeat precipuum prelegatum: vt j.e.l.si filium. Et in.l.ista no.vt melius intelligatis sequentia τ totum istum ti.τ.ff.e.in iudicio fami.herciscun.quedaz veniunt diuidenda vt res corporales que recipiunt diuisionem.quedam adiudicanda: vt res que non recipiunt diuisionem: vt insti.de offi.iudi.§.si fami. in fin. quedam veniunt assignanda vt nomina: vt.š.l.proxi. quedam veniunt precipua capienda non dico coequanda: vt hic.τ.j.ea.l.filium. τ ff.e.l.si ex asse.quedam veniunt deponenda vt instrumenta hereditaria: que deponuntur apud euz de quo conuenerūt coheredes.vel apud digniorez vel apud quem iudex elegerit: vt.ff.e.l.si qua. Item quedam veniunt cōburenda: vt venena τ mala medicamēta τ iniuste quesita: τ libri improbate lectionis: vt.ff.e.l.cetere.§.j.

Bona. In.l.ista dicitur. si cū fratre habebas heredi. cōmunem: iudicium fami. hercis. potest experiri: vt omnia bona que sunt in illa here.diuidātur: siue sit illa hereditas patris siue matris. Tex. vel mris.sub. vł ex vtroqz.quia pro plurib⁹ hereditatibus competit vnum iudicium fami.hercis. vt.ff.eo.l. heredes.§.de pluribus.

Non est. In.l. ista dicitur. iudicium fami.her.esse iudicium bonefidei. τ ideo non dubitatur siqua hereditas mihi delata est τ tibi: ꝙ in ea veniūt fructus. Tex.titulus.i.actio. sumit τ alijs pluribus modis titul⁹ vt plene dixi.š. de peti. hedi.l.cogi. Tex.augeri. τ ita hab[illegible]is iudiciū fami.her. esse bonefidei: vt insti.de act.§.actionum.τ.ff.e.l.filia.§.filie.

Quotiens. In.l. ista pōit casus talis testator volēs diuidere substantiam suā inter filios suos ita dixit.filium meū talem instituo mihi heredem in possessiōibus quas habeo in tali loco cū mancipijs ibi constitutis. alium meū filium talem instituo mihi heredem in pos. quas habeo in tali loco cum mancipijs ibi constitutis.postea in fi. testamenti subiecit.filij mei: si aliquis dñs fuerit qui habuerit bonos seruos ego habui.vnde oēs seruos meos vobis recōmendo.modo queritur vtruz ex ista recōmendatione generali serui veniāt in iudicio fami.hercis. Respondetur ꝙ non.sed quilibet habet seruos in suis predijs constitutos. sed illā cōmendationem intelligo: dicit imperator: ẜm ꝙ vnicuiqz filiorum reliquerat. Tex.falcidie.qz ipsi seruabunt voluntatem defuncti salua falcidie rōne: vt in auc.de nup.§.disponat. Tex.decreuit. in secunda prediorum assignatione. ¶ Or segnori in.l. ista no. plura no.primo no. si testator instituit quēlibet filiorum cum mancipijs ibi positis: τ postea recōmendauit mācipia: ista recōmendatio intelligitur facta ẜm ꝙ eis reliquerat: qz talia sunt subiecta qualia predicata permittunt: vt.ff. de peculio.l.nam ꝙ liquido. Item no.ꝙ precedentis determinant sequentia.τ ad istud accedit.ff. de testamentis.l.heredes palam.§.sed si notam.

Inter filios. In.l. ista dicitur si aliquis decedit intestatus relictis filijs τ filiabus equaliter succedunt ei. vnde equalis diuisio erit faciēda in iudicio fami. herciscun. Tex. est sub. a sapientibus.nam equaliter succedūt: quia hodie est sublata differentia sexus: vt in aucten. de heredi. ab intesta.in principio.

Non ideo. In.l.ista dicitur. si tu diuisisti extra iudiciuz hereditatem quam habebas cōmunez cum fratre tuo: licet non fuerit inde facta scriptura: non ideo erit inualida diuisio: si testibus vel alijs probationibus de ista diuisione cōstare potest. Tex.affirmet.quia confitemini. vel testibus constat.nam scriptura non est de substantia diuisionis vt hic. τ š.eo.l. in ipsius.τ.š.de pactis.l.pactum ꝙ bonafide.in casibus tamen requiritur scriptura: vt no.j. de fide instrumen.l. in exercendis.τ.l.contractus.

Certuz est. Lex ista est quasi gallicana: quia gallici seruant eam τ faciunt multi quasi quadaz grossa subtilitate.nā dicit burgensis: habeo multos filios. vni assignat certum quid: vt ex eo lucretur: τ inde se alat. τ idem facit omnibus alijs. vel aliquando contingit ꝙ pater habet plures filios non potest habere pacem cum eis. vnde dicit: cuilibet vestrum assigno tantum. assignato tamen volo vos emancipare. certe si pater ita concedit cuilibet filiorū vt habeant in peculium profecticium: hec est donatio. nec valet ab initio nec morte confirmatur vt habeant precipuum. sed valet in hoc vt filij vtantur illa donatiōe. τ si moritur pater omnia veniunt

veniunt diuidenda ⁊ cõicanda. sed si aliquis filiorum contraxit viuente patre ⁊ ignorante: ⁊ ex illo cõtractu lesus est: alterum fratrẽ eiusdemq͡ʒ coheredeʒ non potest conuenire nisi vt de peculio suo recipiat tãtam pecuniam in quã condẽnatus est his cum quibus contraxit. Tex. reuocanda. vt j. de colla. l. si donatione dixi. Tex. contraxit. vt. ff. e. l. consequenter. §. si filius.

J fami. hercis. In. l. ista no. ita casum. quidam accessit ad principem ⁊ corã eo sic proposuit. domine imperator ego ⁊ frater meus habebamus hereditatem paternam cõmunem. inuicem egimus iudicio famil. hercisc. iudex inter nos diuisit ⁊ mihi dedit ⁊ assignauit quasdaʒ res ⁊ alteri alias. sup euictione rerum adiudicatarum non cauimus per stipulationem idest non fuit conuentum inter nos: si res que adiudicabanť mihi euincerentur a me ꝙ frater meus coheres teneref de euictione. vel econtra non fuit dictũ ꝙ ego tenear ei de re sibi adiudicata: si ab eo euinceretur. Jtem non fuit conuentum inter nos ꝙ periculum rei mihi adiudicate ad eum pertineret. ⁊ periculum rei sibi adiudicate ad me pertineret. modo res que fuit sibi adiudicata est a me euicta: nunquid potero eum conuenire de euictione? vel si res que fuit sibi adiudicata est euicta ab eo: nũquid poterit me conuenire de euictione? Ad qđ respondet imperator ꝙ sic act. pre. ver. hoc dicit ista lex. videatis expositionẽ littere. Tex. equo iure. i. equaliť. ⁊ fratri interroganti rñdet imperator. Tex. adiudicatarum. qꝛ vnam rẽ tibi adiudicabat aliam fratri tuo coheredi tuo. Tex. inter vos conuenit. sub. stipulatione conuenit tamen: vt. j. dicam. Text. recte possessionis. sub. tibi adiudicate. Tex. pro parte. sub. dimidia. q̃ fuit tibi adiudicata. Tex. compellet. i. coget. ¶ Or segnori circa. l. istam no. sic. si ego ⁊ tu sumus coheredes eiusdem hereditatis. si vna res tota adiudicať mihi ⁊ alia tibi: in re q̃ mihi adiudicať habeo dimidiam meo iure. ⁊ in ea de euictione mihi non teneris. aliaʒ dimidiam tuo iure ex traditione a te mihi facta: ⁊ in ea teneris mihi de euicť. Sed quo iure teneris mihi de euictiõe? põt dici dupliciť. sicut in re q̃ mihi adiudicatur hẽo dimidiam meo iuř: ⁊ aliam dimidiam tuo iure ex traditione a te mihi facta: ita in re que adiudicatur tibi hẽs dimidiã tuo iure: ⁊ aliã dimidiã meo iure ex traditiõe a me tibi fcã. vñ inuicẽ videmur ꝑmutare. ⁊ in ꝑmutatiõe certũ est si res ꝑmutata euiciť: agiť p̃. v̄. de euic. vt. j. d reꝝ ꝑmu. l. j. in. fi. ⁊ istud est veꝝ eo casu q̃ñ nullo mõ conuenimus de euicť. si euiciť res mihi adiudicata ꝙ teneris mihi d euicť. pro ea portiõe quã hẽs nisi scirẽ rẽ illam posse euinci. quia sciebaʒ rem illam alij obligatam: nam tunc non teneris nisi nominatim de euictione stipulatus sim. ⁊ econtra ego non teneor tibi: vt ar. j. cõmunia vtriusq͡ʒ iudi. l. si fratres in fi. ⁊ j. de euicť. l. si fundum sciens alienum: si aũt de euictiõe coheredes inter se conuenissent ibi: si cum stipulatione conuenissent de euictiõe: agitur ex stipulatu. si sine stipu. agitur prescrip. ver. vt hic ⁊. j. de rerum permu. l. ex placito. ⁊. ff. e. l. heredes. §. idem ait. ⁊. j. communia vtriusq͡ʒ iu. l. si fratres. in principi. ¶ Sed super. l. ista queruntur plura. ⁊ primo queritur. ponamus ꝙ testator habebat allodium vel feudũ. ⁊ vocatur allodium qđ nos aliunde q̃ʒ a domino recognoscimus: ⁊ illud mere ⁊ proprie dicitur nostrum. Feudum dicitur quod a domino cui fideʒ prestamus cognoscimus. ponamus ergo testator habebat allodium ⁊ feudum. decessit relicto filio vel filia. iudex in iudicio fami. herci. assignauit allodium filio ⁊ feudum filie euictum est feudum a filia quia non succedit in feudum: nisi aliter pacto conuentum esset: aget ne ipsa de euictione pro feudo euicto. Videtur ꝙ sic argumen. huius. l. argu. ll. s̄. allegatarum. Econtra videtur ꝙ non: quia ipse sciebat onus rei sibi assignate. vnde si non est stipulata nominatim de euictione non agit: vt ar. s̄. preallég. j. communia vtriusq͡ʒ iudi. l. si fratres. ⁊ ideo in questione ista videtur dicendum ꝙ exquo sciebat onus rei ꝙ non agat de euictione ea via: sed ꝙ debitum bonorũ subsidium non habeat ex. l. illa. s̄. de inoffi. te. l. scimus. ¶ Sed denuo fortius queramus: testator habebat allodiũ ⁊ feudũ decessit relictis duobus filijs. vni adiudicatur allodium: ⁊ feudum alteri. ille cui adiudicatum est feudum decessit relicta filia. euictum est feudum a filia: nũqnid potest facere de euictione ex persona patris? Et videtur ꝙ sic: cũ sit hĩs viciorum ⁊ culpe defuncti: vt. ff. de diuer. ⁊ tpa. pre. l. cum heres. nec debet imputari ꝙ sit filia: qꝛ si filius esset: ageret: vt argu. j. de liber. pre. vel exhere. l. vlť. Econtra videtur ꝙ nõ: qꝛ sicut si empta res naturaliter vel facto perisset: non ageret de euicť. vt. ff. de euiť. si seruus. Sed in questiõe ista potest dici ꝙ si filius sciuit esse feudum: scire potuit istum casum ꝙ posset decedere relicta filia. vnde si pater nõ fuit stipulatus nominatim de euicť. non agit filia. al's sic. ar. preallegatarum legum.

J diuisione. In. l. ista ponitur casus tal'. duo fratres coheredes inuicem cõmuni consensu diuiserunt hereditatem cõmunem. in diuidendo vnus tradebat rem alteri. nunqd inuicem dominium transit in accipientẽ? Certe sic. ⁊ ideo illarum rerum vendicationẽ habet ille cui sunt tradite. secus si duo diuidunt ⁊ vnus ex diuisione non tradit alteri. hoc casu non cõpetit rei ven. sʒ ipsi possunt adire cõpetentem iudicem ⁊ intentare iudicium fami. herciscun. ipse diuidet inter eos ⁊ sequetur diuisionem: facta conuentione inter eos. Tex. successisti. quia ex diuisione ⁊ traditione transit dominium: nõ nudis pactis: qꝛ nudũ pactũ est qđ non habet rei traditionem annexam: vt. s̄. de pac. l. traditionibus. ⁊. s̄. de rei ven. l. seruum. Tex. si vo. Incipit secũduʒ dictum. Tex. stetit. qꝛ cõuenit de diuidẽdo. sed traditio non est secuta. Tex. prouidebit. sub. ⁊ ipse arbiter sequetur cõuentione inter nos factam: vt. ff. cõmuni di. l. iij. ⁊ ex tali pacto diuisionis si non habet traditionem rei annexaʒ: nõ nascitur actio: vt. ff. de pac. l. diuisionis.

E Jlij. Hec. l. dicit duo. ꝑmo dicit si pater fecit testm̃ inter filios in quo instituit eos nec est inofficiosuʒ testm̃. indubitanter filij non possunt rescindere testamẽtum patris: imo debẽt illud seruare. ⁊ h̄ est ꝑmũ dictũ. Scdo dr̃. si pater inter filios suos minus solẽniter testatus est puta corã duobus vel tribus testibus ⁊ prelegauit ab vno filio alteri: ista voluntas minus solẽnis dʒ seruari s̄m formã se. con. trebel. adeo vt si rogatus est aliqs restituere alteri. restituat deducta quarta treb. ⁊ pertinet ad officium iudicis cognoscentis in iudicio fam̃. hercis. voluntatem defuncti facere obseruari. Tex. facultatem. quia voluntas defuncti pro. l. seruatur. vt in auc. de nup. §. disponat. sed si testm̃ esset inoffi. aget querela in offi. tes. vel ad supplementum: vt. s̄. de inoffi. tes. l. diuisio. ⁊. l. scimus. Tex. sed si. Incipit scdm̃ dictum. Tex. de ficiat. qꝛ fecit testm̃ coram. v. testibus. vel codicil. coram duobus testibus. cum in testamẽtis requiranť. vij. testes: vt. j. de te. l. hac con. in fi. ⁊ in codicil. requirantur. v. vt. j. de codicil. l. vlti. §. in omni. Tex. veruʒ quibuscunq͡ʒ verbis solẽnibus: puta qꝛ rogauit vnum filium alteri restituere: qui tenetur restituere quarta trebel. deducta. ⁊ detrahit si spõte restituit: si coacte non: vt. ff. ad trebel. l. j. §. j. ⁊. l. quia. Tex. eius scilicet patris. ¶ Or segnori in. l. ista no. ꝙ minus solẽnis voluntas parẽtum obtinet inter liberos: fauore liberoꝝ non q̃tum ad extraneas ꝑsonas: vt. j. e. l. vltima. ⁊. j. de testamẽtis. l. hac cõ. §. ex imperfecto autem testamẽto. Sed dicit mihi minus solẽnis voluntas parentuʒ facta inter libertos valʒ vt testm̃: an vt vltima volũtas ab intestõ? Et videtur ꝙ valeat vt vltia voluntas ab intes. quia. l. ista dicit verũ quibuscũq͡ʒ verbis ⁊c. ⁊ pro hoc facit. j. e. l. vlti. Vel potest dici ꝙ valet vt testa. fauore liberorum qꝛ nomen testamenti largum est: vt insti. de testa. in prin. ⁊. ff. de leg. ij. l. peto. §. mater.

C Oheredibus. In. l. ista ponitur casus talis. iiij. erant coheredes. tres erant ꝑsentes. quartus erat absens. dixerunt tres presentes: qd faciemus? dicit vn⁹ stare in cõione non expedit nobis: qꝛ vnus negligit res

hereditarias pp̄ter alii: sed diuidamus. dicūt alij bene di/cis. sed quō diuidemus nos cum alter sit absens. dicit ipse: bene possumus diuidere altero absente. ꝛ diuidamus .i. quat tuor partes. ꝛ assignem⁹ cuilibet partē suā. nūquid possunt hoc facere? Respondet impator ꝙ sic. sed absenti ista diui/sio non preiudicat. qꝛ si reuersus coheres absens voluerit stare diuisioni poterit. sed si noluerit poterit coraꝫ iudice pe tere partē suam cū fructibus in omnibus rebus que ab ini tio fuerūt sue ꝑ indiuiso. Habetis ergo ꝙ si quattuor sunt coheredes: tres pn̄tes inter se pn̄t diuidere ita ꝙ non p̄iu/dicet quarto absenti. qd̄ est illa ratione. quia res inter alios acta ꝛc̄. vt. j. res inter alios acta ꝑ totū cum suis similibus. hētis hic ꝙ inter ceteros cohēdes pōt accipi iudiciū fami. her. vt. ff. e. l. ij. §. dubitādū nō est. ꝛ diuisio valebit inter pre/sentes: nō inter absentes. ꝛ ita res iudicata pro pte valebit pro parte nō qd̄ esse nō dꝫ. vt. ff. e. l. in hoc. Ad qd̄ respōdeo inter tres pn̄tes valet: nec in p̄iudiciū absentis. vel pōt dici ꝙ res iudicata nō pōt pro parte valere ꝛ pro parte nō inter easdem ꝑsonas. ꝛ ad idem capitulū sed inter alias ꝑsonas ad aliud capitulum potest pro parte valere: vt. ff. e. l. quedā mulier. ꝛ. ff. de mi. l. verbum. §. si ex causa.

Filie cuius noīe.

In. l. ista dicuntur tria. Primo dicit̄ si pater nomine filie con/parauit aliquas res. ꝛ illas res donauit filie sue vt bene merite vel conferendo in eā su/premū iudiciū. si postea nō probet̄ esse mu/tata volunta s defuncti. ꝛ pater decedit relicta herede filia cum alijs fratribus: cum agitur iudicio famil. hercis. de/bet habere illas res precipuas. Scd̄o dicit̄ si pater nō do/nauit filie vt bene merite vel cōferēdo in eā supremū iudi/ciū illas res nō hꝫ precipuas. Tertio dicit̄. si tres sunt co/heredes: ꝛ vnus coheredū fecit sumptus in hēditate cōmu ni bonafide. si pro parte coheredū nō potuit explicare re/cuperabit iudicio fami. her. vel act. nego. ges. si pro pte po/tuit explicare. Tex. cōparauit. sub. ꝛ illi filie donauit vt be/ne merite vel cōferendo in eam supremū iudiciū. Tex. his itaqꝫ. Incipit scd̄m dictū. Tex. potes. sub. si sorori tue non donauit vt bene merite vel conferēdo in eam supremū iudi ciū. Tex. in cōi. Incipit tertiū ꝛ vltimū dictū huius. l. Tex. iudicio. sub. quādo res nō poterat explicari sine parte cohe redū vt hic. ff. e. l. heredes. §. si vnus ex cohēdibus. ꝛ. l. his cōsequēter. §. ꝛ cū vnus ex heredibus. Tex. vel neg. g. actio ne. sub. quando pro parte coheredū poterat explicare: vt. ff. cōi di. l. siquis putans. §. j. ¶ Dn̄ segnori. l. istaꝫ ne hēat ali/quod cōtra. in titulo isto vel alibi: puto ita esse intelligēdā vt dixi i casu. s. ꝙ pater res quas emit nomine filie donauit filie vt bene merite: vel cōferēdo in eaꝫ supremū iudicium: quo casu morte cōfirmat̄ donatio. vn̄ obtinet viꝫ relicti. ꝛ iō hꝫ eas p̄cipuas: vt. s̄. e. l. si filius. sed si pater res quas emit noīe filie donauit filie. vt hēret in peculio ꝓfectitio: sec⁹ eēt qꝛ non hēret eas p̄cipuas: imo teneret̄ eas cōferre. ꝛ sic sol uit̄ cōtra. j. de colla. l. si donatione. Itē hec vera sunt in filia ꝛ filio nō militāte. secus est in filio militāte: qꝛ hēret locū di/stinctio. l. facta. s̄. e. l. si filius. quā ibi dixi.

Incerti iuris.

In. l. ista dici/tur. si duo sunt cohēdes. vnus ꝯsumit rē cōeꝫ vl' deteriorē facit iudicio fa. her. ꝯdēnat̄. Tex. indēnita/tē. nā hꝫ rō damni dati iudicio fa. hercis. vt hic. ꝛ. ff. e. l. ꝛ puto. §. pe. ꝛ vlti.

Familie.

Segnori dominus Azo. l. istam commē/tauit in summa huius titu. qd̄ fecit vt addu ceret quādaꝫ distinctionem quā infra subij/ciam. Et. l. ista ponit duos vel tres casus. Et primus est talis. si coheres tuus facit te cohēdem: ꝛ oēs res hēditarias vēdidit vt cōes: in fa. her. iudicio non veīt p̄ciū estiatiōis tue ptis. ꝛ hic pōt dici ꝙ est primus casus. Scd̄s casus est. si cohēs te mādāte vēdidissꝫ res hēditarias tenet̄ tibi mādāti. vel si nō fecit te mādāte ꝛ ratū hēs tenet̄ tibi act. nego. gest. Tertius casus est. si vnus ex coheredibus rem hereditariam vt propriam distraxit: alius coheres poterit petere pet. heredi. ab eo parteꝫ pre/cij. Tex. non venit. sub. quia non fatetur te coheredem. vel quia res erat talis: que non poterat vendi sine parte sua. Tex. sed mandati. potest dici ꝙ est de primo casu. vel potest dici ꝙ est scd̄s casus. Tex. venditionem. sub. si suo nomine fecit al's non possuꝫ habere ratum qd̄ non est suo nomine gestum: vt. ff. de neg. ges. l. si pupilli. §. sed si ego. Tex. petē da est. i. p̄cium qd̄ est loco rei. nam precium succedit loco rei: vt. ff. de peti. heredi. l. si rē. In. l. ista potest ita distingui. cum duo vel plures habent rem communē: aut ex societate cum duo contrahunt societatem ad rem emendaꝫ in com/muni: ꝛ hic si vnus vēdidit eā rē totam voluntatem aliorū: transit dominiū in accipiētē: ꝛ cōsocij non vēdicabūt sꝫ ha bent act. ꝑ socio ad partem precij. Sꝫ si vendidit eis igno rantib⁹: transit dn̄ium in accipientē ꝑ parte sua: nō ꝑ parte aliorum: qꝛ eis nō p̄iudicat. vnde vendicabunt pro partib⁹ suis: vt. ff. pro socio. l. nemo. ij. ꝛ. l. si vnus. Si autem habēt rē cōem ex hereditaria cā: qd̄ pōt eē: vt. ff. cōi di. l. j. hic sub/distinguo si vnus vendidit rē cōmunē ꝛ ꝯfitetur coheredē. si res erat talis: que non poterat vendi: vel diuidi pro parte coheredis: tenetur fa. hercis. i. ad precium actione mādati: si precessit mandatum: qꝛ hec actio admittit aliam act. secū: vt. ff. e. l. ꝛ puto. §. j. Si autem pro parte coheredis vendi/dit vel diuisit: agit act. neg. gest. vel mandati: si mandatum de vendendo intercessit vt in scd̄o casu huius. l. ꝛ. ff. e. l. siqs putans. §. siue. ꝛ. ff. de neg. ge. l. iij. Si autem nō confitetur eum coheredem: tunc si ipse solus possidebat rem cōmunē non habet locum iudiciuꝫ fam̄. hercis. vt. ff. e. l. j. ꝛ hoc casu si ipse vendidit mādato coheredis agit̄ mādati al's neg. ge. vt. s̄. de neg. gest. l. ab vno. si aut vēdidit suo tm̄ noīe: tenet̄ petit̄. heredit̄. ad p̄ciū vt in tertio casu hui⁹. l. Si autē res communis est ex alia causa ꝙ̄ ex predictis: puta quia duo/bus simul res donata est: hic non sint socij sed incidant in communionem: vt. ff. pro so. l. si idem qd̄. ꝛ hoc casu si ven/didit rem communē ꝛ communi nomine si non poterat vē/di ꝑ parte socij: agitur communi diuidūdo: vt. ff. communi di. l. siquis putās. §. siue. Si aūt vēdidit suo nomine tm̄: qꝛ non pōt haberi ratum qd̄ non est suo nomine gestum: vt. s̄. dictum est: debet dimidia ab emptore vendicari. si res non est prescripta vel vsucapta. Si autem res est prescripta vel vsucapta in subsidium habebit ratū: ꝛ poterit petere partē precij actione neg. ge. a ꝯsocio: vt. s̄. de rei ven. l. maf. Unū tamen sciatis ꝙ si duo habent rem communem ꝙ vnus re gulariter potest vendere parteꝫ suam: nō totam in preiudi/cium aliorū: vt. j. ti. ꝑxi. l. j. Fallit tamen in fisco q ratiōe sue partis totam reꝫ cōmunē distrahit: vt. j. de co. reruꝫ ali. l. j.

Si cogitatione.

In. l. ista di/ si pat̄ time/bat in vita sua ne filij sui post mortē haberent discordiam. si vult diuidere inter eos hoc fa/cere pōt. ꝛ vnicuiqꝫ partē suā assignare: saluo beneficio. l. falci. Si post istam assignationem res aliquas dimisit: iudex familie herciscunde potest diuidere. Text. iudicio. suo. sub. solēni. vel nō: vt. s̄. e. l. filij dixi. Tex. exem/plo falcidie retentionis. s. quia nullū debet sua falcidia pri/uare: vt. s̄. e. l. filij. Sed hec. l. videtur velle ꝙ si testator res aliquas diuisit: ꝛ res aliquas indiuisas dimisit ꝙ indiuise nō viriliter diuidantur: sed pro portionibus hereditarijs: vt. ff. e. l. pater. ꝛ. l. seruos. Ad qd̄ potest dici. vbi testator a principio virilit̄ res diuisit: postea iudex famil. herciscūde res indiuisas virilit̄ debet diuidere. sed vbi testator dispa/riter diuisit: vt pro portionibus hereditarijs a iudice famil. hercis. erit diuidendum: vt ita precedentia declarent subse quentia: vt. s̄. e. l. quotiens. ij.

Seruū cōem.

In. l. ista di. si plu res sunt cohere/des ꝛ diuidunt hereditateꝫ: ꝛ aliquem seruū non diuidunt qꝛ non credebant eum cōem sꝫ illius qui possidebat eum indubitanter: si ap paret postea communis ille seruus veniet in iudicium fa/mi. her. non diuidendus: sed adiudicādus: quia nō recipit diuisionem

diuisionem: vt insti. de offi. iudi. §. penul.

Licet pacto. In .l. ista dicitur si plures sunt coheredes. et hereditas habet plures creditores. coheredes possunt diuidere hereditatem et possunt facere pactuz inter se quod vnus coheredum soluat totum es alienū. et istud pactum non officit creditori quia es alienum est diuisuz inter coheredes. l. xij. tab. sed si pacto non conuenerunt: vt vnus solueret totum es alienum pertinet ad offi. iudicis: vt quilibet heredum es alienum soluat pro parte sua. Tex. non possit. vt. s. de pac. l. pacto successorum. Tex. potest. sub. actione ex stipulatu si intercessit. Tex. potuisset. sub. vt fletur pacto vel interesse prestetur. Unde no. hic quod es alienum inter coheredes pro portionibus hereditarijs. l. xij. ta. diuiditur. et ad hoc facit. j. si cer. pe. l. ij. tamen si inter se conuenirent vt vnus solueret es alienum totum: valet pactum inter eos vt hic. et. ff. de lega. ij. l. cum questio.

Filium. Lex ista valde difficilis reputatur et famosa est multū. et dñs Azo cōmētauit eā in summa hui⁹ ti. satis plixe. et dicit in summa. l. istā magis fama quam re difficilē. sed do. Ja. Bal. qui multum psequebat doctorē suum dñm Azo. dicebat. l. istam fama et re difficile esse et potius re. i. in veritate quam fama difficilē esse tñ si intelligatis casum in termis et summariam expositionē līe intelligetis multitudinē glosarum hic positarū. Unū tñ sciatis quod hec lex ōsueuit trib⁹ modis legi et intelligi. vno mō fm antiquos: vt hec .l. intelligat cū pr filio cōcessit fundū vt hāet in peculio profectitio. et hec lectura durauit vsqz ad tpa dñi Jo. Legit et alio mō fm Jo. vt hec. l. intelligat cū pr filio fundū prelegauit. Legit et tertio mō fm Azo. cū pr donauit filio fundū vt bene merito vel conferendo in eū supremū iudicium. Ego tñ premittā lecturam antiquoz: qz leuis et plana et cōior est et magis itelligibilis: et ad eā annectā multitudinē glosarū hic scriptarum. postea faciā mētionem lecture Jo. et Azo. et si inciperē a lectura dñi Jo. non videref quo ad aliquos quod loqrer latinuz sed grecū. Et fm antiquos no. ita casum in termis. paterfa. habebat. iiij. liberos et octoginta in bonis inter que. lxxx. habebat vnum fundum valentem. xl. vni ex filijs suis ponam⁹ filio primo nato cum quo forte non poterat habere pacē: qz natos erat ab alia vxore: vel qz maior erat iter oēs alios fratres: et ei nolebat obedire vnum fundum cōcessit vt haberet in peculio profectitio: et se aleret ex eo. non aūt voluit ipsuz emancipare: et ei postea donare: qz dicebat quod posset habere alios filios: vel timebat ne precium illius fundi consumeret: si posset eum alienare. dixit filius: bene placet mihi. postea iste paterfa. in extremis constitutus fecit testamētum in quo filios suos omnes heredes instituit. illum aūt filiū cui fundū concesserat vt haberet in peculio profectitio rogauit non sub simplici conditione sed sub conditione duplici: puta si nauis venerit ex asia. hec est vna conditio. et si coheredes vel alij darent ei. xx. et hec est secunda conditio vt portionem suam hrditatis fratribus suis et quibusdam alijs restitueret. mortuo testatore et adita hereditate ab istis. iiij. heredibus extitit cōditio restitutionis: qz nauis venit ex asia: cohrdes vel alij parati sunt ei dare. xx. in euentu cōditionis. Modo queruntur tria pncipaliter vtrū existente conditione: et datis. xx. cā implende cōditionis in iudicio fami. hercis. non solum fiat diuisio hereditatis: sed vt seruetur voluntas defuncti sub illo fideicōmisso vniuersali vt teneat suam portionem restituere fratribus suis et quibusdam alijs. Jtē secundo queritur. si tenetur restituere: an detrahat quartam trebel. Jtem tertio queritur. qualiter sibi subueniatur et satisfaciat de quarta trebel. et in quibus rebus cōputat quartam? Ad quod respondet imperator dicens quod iste fili⁹ post euentum conditionis suam portionē hereditatis debet restituere fratribus suis et quibusdaz alijs deducta qrta treb. que erat qnquaginta: cū cuiuslibet hereditaria portio si bñ cōputetis faciat. cc. qz in bonis testatoris erant. lxxx. et ducenta. fuit rogatus restituere. vnde detrahet quartam que sunt qnquagita. et de ista quarta satisfit sibi hoc modo: quia suam portionem hereditariā fundi computat in quartam: que est decem: quia fundus valebat. xl. et vnusquisqz heredum iur hereditario debet habere. x. vnde computat. x. in quartam insuper et. xx. que gra implende conditionis coheredes vel alij tenentur sibi dare. computat in quartam et hz triginta. vnde deficiunt sibi. xx. illa. xx. sunt sibi soluenda in fundo prelegato. et in fundo soluuntur. xxx. et. xx. in pecunia numerata. et illud quod superest in fundo: scilicet. x. et cetera alia que habet supra quartam: tenetur restituere fratribus et alijs quibus rogatus est portionem sue hereditatis restituere. hoc dicit ista. l. et hec est antiquorum lectura. et nō consueuit tantam subtilitatem continere vt alie lecture. ¶ Or videte litteram et anteqz exponam eam volo quedaz tangere. et statim hec lectura videtur aliquas inconuenientias in se habere. et certe has ego dixi in casu quod illud qd est dandum ab heredibus vel extraneis soluitur in pecunia numerata. Sed littera huius. l. videtur velle quod soluatur de ipso fundo dum dicit: et si quid deest in supplementum deducto qd a ceteris in eodē fundo soluetur etc. sed ipsi exponebant. Tex. deducto qd a ceteris. s. a coheredibus non ab extraneis: quia extranei non possunt soluere in fundo: sed coheredes sic. Tex. in eodem fundo. i. nomine fundi. Tex. soluet. sub. in pecunia numerata. Itē ista lectura antiquoz videtur aliam inconuenientiam habere ergo dixi in casu quod suam hereditariam portionem fundi. i. x. computat sibi in quartam trebel. Jtem. xx. que dantur sibi a coheredibus gra implende conditionis. Jtem. xx. que deficiunt ei: dantur in fundo. x. que restant in fundo restituit. Sed dicet aliquis vrm. quo restituit aliquid de fundo: quia nihil superest in fundo. cum quarta trebel. faciat quinquaginta. et minus est in pcia fundi: quia valz. xl. male ergo dicit littera huius l. que dic supra quartam hñs reddere. sed non in eodē fundo sz in alijs rebus vel dicatis vt dixi in casu quod supra quartam hñs in eodem fundo compellitur reddere. naz ego dixi quod portio sua hereditatis fundi erat. x. et. xx. que dantur gratia implēde conditionis a coheredibus. vel ab alijs soluētur ei in pecunia numerata. vnde deficiunt sibi. xx. et hec in fundo dantur sibi et sic in fundo habet triginta. de fundo autez sumpserunt. x. vnde illa. x. restituere compellitur. et sic dominus Azo exemplificauit exemplum antiquorum. et in summa huius ti. Dominus tñ meus Jo. bal. timore huius opinionis dicebat alio modo exemplum antiquorum. et sic paterfa. habebat. iiij. filios in potestate. et habebat. cccc. in bonis: int que quadringenta habebat vnuz fundum valentem. xl. quem fundum concessit vni ex filijs ponamus primogenito in peculio profectitio: vt inde aletur et sustentetur. et postea fecit testamentum. et omnes instituit equaliter. et filium suum cui dederat fundum rogauit duplici conditione. si nauis venerit ex asia. et si coheredes vel alij extranei darent sibi. v. vt suam portionem heredit. restitueret coheredes: vel alijs adita hereditate. nauis venit ex asia: coheredes vel alij parati sunt soluere. v. gratia implende cōditionis. in iudicio fam. hercis. veniet vt seruetur voluntas defuncti. vt iste filius restituat portionem suam heredit. deducta trebel. et de ista quarta erit sibi satisfaciendū hoc mō: quia fuerunt quadringenta in bonis. vnde debebat habere. c. et sua quarta de. c. erit. xxv. vnde de ista satisfaciendum est sibi hoc mō. quia computat in quartā. x. que hz in fundo gratia implende conditiōis. vnde deficiunt sibi illa. x. soluūtur sibi in eodem fundo. vnde qd superest in eodem fundo s. xv. compellitur reddere. Sed primum exemplum Azo. magis placet: quia. xx. que dantur gratia adimplēde cōditionis nō soluuntur in fundo. sed fm exemplum Ja. fm qd quinqz soluūtur in fundo nō puto verū cuz sint rogati dare quinqz in pecunia numerata gratia implende conditionis. vñ nō soluūtur sibi in fundo cū regulariter aliud p alio etc. vt. ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. ¶ Or intellexistis exemplū antiquoz et domini Jo. et Azo. et domini mei. et omnia exempla eorum tendunt ad idem. tamen dominus Azo. exemplo antiquorum in apparatu suo posito hic aliter posuit in terminis qz in summa. qd fecit vt magis instrueret audien-

tes.⁊ sic paterfami.habebat tres filios ⁊.ccc.in bonis.inter que.ccc.habebat fundum.⁊ primo dicit vnum.⁊ postea corrigit seipsum.Dixit eni primo ꝙ inter illa.ccc. habebat fundum valentem.xij.postea dixit ipse:dicatis verius ꝙ habebat funduꝫ valentem.xxx.⁊ illum concessit vni ex filijs vt haberet in peculio ꝓfectitio.⁊ inde se aleret.sed si poneretis exemplum ꝙ fundus valeret.xij.non inuenietis illud exemplum esse verum:vt videre poteritis.postea in processu tẽporis omnes filios instituit sibi heredes:filium cui funduꝫ valentẽ.xxx. concesserat in peculio profectitio rogauit vt suam portionem hereditat̃.fratribus ⁊ alijs restitueret sub duplici conditione.si nauis venerit ex asia. ⁊ si coheres vel alius vel alij extranei darent.v.hoc dicimus exempli causa quia testatores non ita instituunt filios:nec ita rogant restituere.sed ita si decesserit sine liberis:adita hereditate extitit conditio.isti coheredes parati sunt dare.v.⁊ ille filius restituit eis portionem suam hereditatis.dicit ille filius.volo detrahere quartam ⁊ pertinet ad officium iudicis cognoscentis super iudicio fami.hercis.vt diuidatur vt voluit defunct⁹.vñ existẽte ꝯditiõe restituet deducta q̃rta: ⁊ de quarta satisfaciet sibi hoc modo:q: sua ps hereditaria erat.c.vnde quarta sua est.xxv. vnde suam hereditariam portionem fundi computat sibi in quartam scilicet.x.Insuper computat in quartam ea que heredes donant sibi gratia implende conditionis.hoc est.v.in pecunia numerata. ⁊ sic habet xv.vnde deficiunt sibi.x.ista.x.soluũtur sibi in eodeꝫ fundo. ⁊ ꝙ in eodem fundo scilicet quartam habet scilicet.v.⁊ ceteras alias res sue portionis restituere tenetur. ⁊ istd̃ exẽplũ est verum ꝫm ꝙ fundus valet.xxx.⁊ si poneretis exemplum qd̃ Azo inchoauit scilicet ꝙ fundus valeret.xij. nõ inuenietis eum verum vt dixi. nam hereditaria portio fundi esset iiij.⁊.x.dantur sibi gratia implẽde cõditionis. vnde desunt sibi.xj.reliqua.xj.soluũtur sibi in fundo ⁊ in fundo sunt tantum.viij.vnde deficiũt sibi tria.¶ Or ex istis exemplis que dicta sunt potuistis vos videre qualiter in.l. ista sit ponendus casus ꝫm antiquos ⁊ ꝫm Joan.⁊ Azo.⁊ dominũ meũ. Et vt intelligatis nouas ⁊ antiquas glos.modo veniamus ad expositionem littere.⁊ dicit ista littera.Tex.filium quem habentem ⁊c̃.¶ Segnori doctores nostri ⁊ antiqui ⁊ moderni non fuerunt contenti super.l. ista disputare de iure: sed de grãmatica disputauerunt.Dicunt enim ipsi vbi est verbum qd̃ regat verbum istud filium.Dicunt ipsi in fine.l. reddere compellitur.sed ista est mala grãmatica:cũ in principio.l.ponat accusatiuũ.⁊ in fine.l. ponat nominatiuũ: qui construitur cum accusatiuo filium sicut adiectiuũ cum substantiuo.⁊ cum debeant esse eiusdem casus:vnde videtur mala grãmatica.Ad hoc antiqui dicunt ꝙ littera debet resolui sic.filium idest filius. ⁊ sic accusatiuus in nominatiuũ resoluitur.⁊ sic est hic illa figura vt casus pro casu ponatur similis expositio est.j. de fideicom.l. ea quam frater tuus. sic alibi.j.ad.l.fal.l. antepenul.⁊ incipit successores ibi eni exponit̃ successores idest a successoribus.sic ⁊ alibi in euãgelio.sermonem quem audistis:nõ est meus idest sermo. ⁊ in illo poetico.vrbem quã statuo non est mea idest vrbs. ⁊ si ista expositio est vera ordinabitis ita litteram ⁊ constructis ita: vt legatis eam suspensiue vsqꝫ in finem vt ipsi dicebant filium idest filius scilicet quartam habens reddere compellitur.Tex.quem scilicet filium habentem fundum. sub quẽ testator sanxit restituere sub cõditione verbis precarijs portionem hereditariam fratribus ⁊ quibusdaꝫ alijs post eius conditionis euentum ⁊c̃.¶ Ordinatur ⁊ secundo modo littera.⁊ exponitur ꝫm antiquos vt faciant turpius latinuꝫ qd̃ possint inuenire: licet faciant bonam grãmaticaꝫ. ⁊ subaudiunt in littera filius:⁊ dicunt ꝙ tractat ita littera. filius filium quem ⁊c̃.Et ordinatur ita littera filius scilicet quartam habens reddere compellitur quem scilicet ⁊c̃. Uel si placet vobis potestis aliter litteram ordinare vt dictio filiũ stet ꝓprie.⁊ imperator nõ potuit argui de mala grãmatica. nec requir tis illam longam suspensionẽ quã faciebant antiqui.⁊ sicut faciebat Petrus de vineis qui faciebat q̃ma gis poterat orationem suspensiuam in suis epistolis.⁊ ordinabis eam sic: vt accipiatis verbũ sanxit.testator sanxit filiũ habentem quem fundum.idest aliquem:restituere portionẽ hereditatis fratribus ⁊ quibusdam alijs sub cõditione verbis p̃carijs.sub.si nauis venerit ex asia. ⁊ si coheredes vel alij darent ei.xx.⁊c̃.⁊ ꝫm hanc expositioneꝫ dictio quem nõ determinat accusatiuuꝫ filium sed habet determinare relatiuũ fundum.Uel si placet potestis dicere ꝙ hec dictio quẽ determinet filium ⁊ non fundum:⁊ tunc legetis sic litteraꝫ. testator sanxit idest precepit filium idest quem filium habentem fundum:scilicet aliquem restituere sub cõditione. ⁊ ita hec dictio quem potest poni relatiue ad id qd̃ p̃cedit. ⁊ põt poni relatiue ad id qd̃ sequitur.⁊ sic hec dictio potest duos accusatiuos determinare. Simile not.alibi.j.de condi. ob. ca.da.l.j. ¶ Or visa ordinatione littere exponetis ita litteram sic.filium habentem fundum sub. possessum a patre: vt haberet in peculio ꝓfectitio:vt inde se aleret ⁊ sustentaret: ita ꝙ non posset eum alienare. ⁊ valebat ille fundus.xl. ꝫm primũ exemplum.Tex.portionem hereditatis.que erat.cc. ꝫm primum exemplum.vel ꝫm aliud secundum exemplum erat.c. ⁊ ꝫm tertium hic dico ꝙ licet al's appellatiõe partis dimidia continetur:vt.ff.de vsuf.l.etiam.⁊.ff. de verbo. sig. l.nomen filiarum.§.portionis.tamẽ si adijciatur certa pars significatur vt hic.Tex.sub condit̃.scilicet duplici.si nauis venerit ex asia.⁊ coheredes ⁊ alij darẽt sibi.xx.Tex. verbis precaris:idest fideicom.vt insti.de fideicom.per totũ. ⁊ habent fideicom.relinqui verbis precarijs.istis p̃cor rogo vl̃ cupio ꝙ restituas ⁊c̃.vt.ff. de leg.j.l.⁊ hoc. Text. restituere sanxit testator:idest precipit.sic tota die dicit imperator. sancimus idest precipimus:vt.s̃.de sacrosan.ec.l.precipimus. Unde statim no.hic ꝙ est duplex sanctio.est sanctio legum idest preceptum.l.vt.ff.de pe.l.sanctio.⁊ est proprie sanctio que imponit penam.vt insti.de re.di.§. sancte. licet sanctio dicatur large quelibet constitutio:imponat penaꝫ vel non: vt.s̃.de epi.⁊ cleri.l.j.⁊ dixi.s̃.de nouo co.fa.l.j.est scd̃a sanctio testatoris:dum testator precipit aliquid fieri vel nõ fieri.⁊ bene vocatur preceptum testatoris sanctio: quia voluntas defuncti pro.l.seruatur vt in auten.de nupt̃.§.disponat. ⁊.s̃.de sacrosan.eccle.l.j.Tex. post euis conditionis euentum.quis nauis venit ex asia ⁊ heredes parati sunt dare.xx. Tex.hereditaria parte predij:scilicet filio in peculio profectitio concessi ꝫm hanc casus positionem ⁊ hereditaria portio predij.x. cum fundus valeret tantum.xl. Tex. in quarta ratione retenta.que erat ꝫm primum exemplũ.si erant octingẽta in hereditate.cc.erant in quarta: de quarta detrahit.l. Tex.compensato:idest computato vel soluto.nam compẽsatio dicitur proprie debiti ad debituꝫ contributio: vt.ff.de compen.l.j.qd̃ hic non fuit.Item compensatio fit de quantitate ad quantitatem non de specie ad speciem:vt.ff. de cõdi.inde.l.si non sortem.§.si tibi.x.⁊.ff.de.pig.act.si conuenerit in fi.hic autem debet restituere speciem.vnde nõ est proprie compensatio. Tex. preter ea qd̃ a coheredibus. sub. ⁊ extraneis quis erat rogatus restituere. vel a coheredibus. scilicet tantum.Tex. vice mutua precepit:idest ꝙ causa implende conditionis ei datur. Tex. deducto:idest retento.⁊ facietis hic pũctum.vel legatis ita.⁊ si quid deest in supplementum deducto qd̃ a ceteris scilicet coheredibus. Tex. in eo fundo soluitur.sub.sibi volenti ⁊ a volente.Tex.habens.sub.in eodem fundo.Tex.reddere compellitur.sub. vel actione ex testamẽto:si ea conueniatur.vel fami. hercis. vt.j.plene dicetur.¶ Et statim ex.l.ista col.ar.contra. opi. Azo.pro opi.nostra anteq̃ ad alia perueniamus.dicit eniꝫ dominus Azo si filius instituitur ⁊ rogatur restituere hereditatem sub conditione ꝙ in euentu conditionis detrahit duas quartas.statim ab initio detrahit quartam debitaꝫ iure nature:in euentu conditionis.detrahit quartaꝫ trebel. ⁊ ita scripsit.ff.de inoffi.test.l.papi.sed si institueretur pure: altera debet esse contentus.⁊ hec opi. Azo est canonizata extra de testa. Rainutius.⁊.c. Rainaldus.sꝫ ego dico siue pure filius instituitur siue sub conditione ꝙ detrahit tantum vnam quartam.⁊ dico ꝙ est casus huius.l.⁊ pro hoc.j. ad trebel.l.iubemus.⁊ ibi dixi.¶ Item ex.l.ista colli.aliud argu.scilicet ꝙ hec.l.hodie in aliquo est correcta: quia ꝫm l.istam iste filius nedum cõputat in quartã trebel.hereditariam

riam portionez fundi: imo quod datur gratia implende cō- ditionis. ſed hodie filius detrahit quartam trebel. de rebus principalibus: non per fructuum imputationem. j. ad treb. l. iubemus. ¶ Or modo veniamus ad alia ⁊ conuertamus hic ſolitum ordinem indagandi. quia ordo indagandi eſt vt incipiamus ab oppoſitionibus. ⁊ vltimo veniamus ad que ſtiones: ſed hic incipiemus a queſtionibus. Et in pmis in l. iſta queritur quid faciat. l. iſta ad titulū iſtum cum non fiat in ea mētio de iudicio fami. her. ⁊ nigrum cum rubro debet conuenire. ff. ſi cer. pe. l. j. vnde iepte videtur hic poſita hec l. ſz debebat poni. j. ad trebel. vel. j. de fideicō. cuz hic tracta tur de fideicō. ⁊ ad iſtud dicetis pluribus modis. ⁊ vno mo do ꝙ facit ad hunc ti. hoc modo. nam ego dixi in caſu: quia paterfa. habebat. iiij. filios ⁊ octingenta in bonis. inter que octingēta habebat fundum qui valebat. xl. ⁊ vni ex filijs cō- ceſſit illum fundū vt haberet in peculio profectitio. poſtea fecit teſtamētum ⁊ inſtituit equaliter omnes filios. illū autē cui conceſſerat fundum rogauit ſub conditione duplici ꝙ portionem ſuam hereditariam fratribus ⁊ quibuſdaz alijs reſtitueret. ſz adita hereditate exiſtit ꝯditio in iudicio fami. herciſ. veniet ꝙ non ſolum fiat diuiſio hereditatis: ſz veniet vt ſeruetur volūtas defuncti: vt. s. e. l. in ipſius. Item in iu- dicio fami. herciſ. venient prelegata ⁊ fideicō. ſm volunta- tem defuncti: vt. s. e. l. ſi qua. Item facit h. l. ad ti. iſtum alio modo. ⁊ audiatis quomodo ponamus vt dixi adita heredi- tate exiſtit conditio. dixerunt coheredes. reſtituas portionē hereditatis deducta quarta. iſte habebat in hereditate par- tem quartam diuiſam. reſtituta hrēditate habet quartā quar- te indiuiſam. iſte bene poteſt agere cōtra cohrēdes vt q̄rtam quarte habeat pro diuiſo: q. l. ſcripta eſt: que dicit ſicut in- ter duos hēdes pōt intendi directū iudicium fami. herc. ita reſtituta hēditate poteſt agere fideicō. vt fiat diuiſio: vt. ff. ad treb. l. ita tamē. §. ſi ex treb. ⁊. ff. e. l. ſi ex aſſe. ⁊. l. ſi eius. §. vlt. merito ergo facit hec. l. ad hunc ti. ¶ Sed denuo quero de qua quarta detrahenda loquit̄. l. noſtra? Et certe dixerūt q̄- dam ꝙ loquit̄ de quarta iure inſtitutionis. ſz certe ipſi male dixerunt: q quarta iure inſtitutionis que dr̄ falcidia detra- hitur de ſingulis rebus: vt. ff. ad. l. fal. l. plauti⁹. ⁊. j. ad. l. fal. l. j. ⁊. ij. ⁊ hic non detrahitur de ſingulis rebus. Alij dixerūt ꝙ iſta. l. loquitur de quarta debita iure nature. qđ non pla- cet: quia hoc imputat in quartam qđ datur ſibi a coheredi- bus vel ab extraneis gratia implende conditionis: ſz in q̄r- ta debita iure nature illud nō imputatur: ſed detrahitur de ſingulis rebus: vt. s. de inoffi. teſta. l. ſcimus. §. repletionez. ⁊ ideo nos dicimus ꝙ iſta. l. loquitur de quarta trebel. que detrahitur de fideicō. vniuerſali. vt. ff. ad trebel. l. nam quod attinet. in fi. ⁊. l. ſeq. ⁊. l. cogi. in pn̄. §. generaliter. ¶ Modo veniamus ad multitudinem gloſarum hic ſcriptarum. ⁊ ad l. iſtam inſtatur ⁊ videtur ꝙ hec. l. non poſſit ſtare: ⁊ ꝙ ſit fal- ſa ſtatim rōne tali. hec. l. dicit ꝙ ſi filius fuit inſtitutus ⁊ ro- gatus ſuā portionem reſtituere ꝙ reſtituit deducta quarta treb. quā detrahit ex ſolo fundo. ſed. l. videt̄. que videt̄ velle ꝙ quarta ſit detrahēda de ſingulis rebus ſiue ſit q̄rta debi- ta iure inſti. ſiue quarta treb. vt colli. ff. ad. l. fal. l. plautius. ⁊ ff. ad trebel. l. ſi rogatus. §. multū intereſt. l. deducta. in pn̄. ⁊ inſtit. de fideicō. here. §. ſi qs vna. quid ergo dicemus? Ad iſtud dicetis multis modis. nam antiqui hic infinitas abu- ſiones ſcripſerunt. ⁊ ſtatim talem abuſionem. dixerunt eniz ipſi ꝙ heres inſtitutus falci. debitā iure inſti. ⁊ quartā treb. poteſt eā detrahere de ſingulis reb⁹ ſi ei placet: vt in ꝑalle. l. ſed ſi velit eligere vnā rem tm̄ pro falcidia vel pro quarta treb. pōt. ⁊ ita iſte filius elegit ſibi iſtum fundū. ⁊ in iſta opi. ſunt layci ⁊ tabelliones huius ciuitatis qui ſe valde philo- ſophos q̄ñ ſunt inter mulieres faciunt. nam venit aliq̄ mu- lier ad tabellionē ⁊ dixit volo emere talē rem a tali. ipſe fuit rogatus reſtituere portionē ſuā hēdi. fratri ſuo coheredi ſi ſine liberis decedēt. vnde poterit eē ꝙ erit locus ꝯditioni: ⁊ ita non eēt mihi cautū de emptione. dicit tabellio: nō du- bitetis q ipſe fuit rogatus reſtituere portionē ſuam hēdit. deducta quarta trebel. vnde faciemus ꝙ ipſe eliget iſtā rem in quartam. ⁊ pro iſta eoruz rudi opinione videtur eſſe hec lex. Item pro hoc videt̄ facere. l. ff. de leg. j. l. non amplius.

⁊. ff. ad trebel. l. marcellus. §. res que. ⁊ inſtitu. de fideicom. here. §. altero. ſed iſtam opi. non approbamus quia leges ſunt expreſſe que dicunt ꝙ heres debet detrahere falcidiā ⁊ trebel. de ſingulis rebus. non autem poteſt detrahere de vna tm̄: ſi vult. vt. ff. ad. l. fal. l. plautius. ff. de pecu. l. peculiū. ⁊. j. quando ⁊ a quibus. l. j. li. x. ⁊. ff. ad tre. l. ſiquis legatū. §. multum intereſt. de hoc dixi. s. ad. l. fal. l. ij. ⁊. l. imponenda. Non obſtat hec. l. quia hec. l. alijs modis intelligitur: vt. j. videbitis. Item non ob. ff. de le. j. l. non amplius in fi. q il- la. l. loquitur in alio caſu. ſ. quando tu es inſtitutus ⁊ pars bonorum tibi legata eſt: quia in vna re pars bonorum pōt tibi ſolui. Item non ob. ff. ad trebel. l. marcellus. §. qui res. quia verum eſt ꝙ res que reſtituūtur non computantur in quartam. tamen non dicit. l. illa ꝙ quarta poſſit detrahi in vna re. Alij ex antiqs voluerunt dicere ſic. falcidiā ⁊ trebe. detrahit̄ de ſingulis rebus regulariter. ſpeciale tamen eſt vt hic ꝙ heres detrahat trebel. de vna re. ⁊ eſt ratio ſpālitatis tacita ⁊ preſumpta voluntas teſtatoris: quia ex quo pater in vita ſua conceſſit fundum ſuū: vt haberet in peculio pro- fectitio ⁊ ex eo ſe aleret: preſumptio eſt ꝙ voluerit poſt mor tem ſuam eum illum fundum habere: nā ex tacita volūtate defuncti inducitur coniectura: vt. ff. de le. j. l. ſiquis ex teſtō. ⁊ ſic aliquid qđ al's ⁊c̄. vt. ff. de li. ⁊ poſthu. l. ſi ita ſcriptum. ſed iſtud eſt diuinare: cum littera nō faciat mētionez de hoc vitio. Alij ex antiquis voluerunt dicere ſic ꝙ iſte filius in- ſtitutus heres grauatur in vno. ſ. quia computat in quartaz datum cauſa implende conditionis a coheredibus vel ab alijs. ſic dz in alio releuari. ſ. vt in vna re: ſi ſibi placet: poſſit detrahere trebel. ſic ⁊ alibi qui in vno grauatur ⁊c̄. vt. ff. de offi. preſi. l. diuus in fi. ⁊. ff. de iuriur. l. eum qui. in prin. ⁊ ar. s. de petitio. heredi. l. vlt̄. §. penul. ſed certe nec iſta reſpon- ſio eſt bona pluribus rōnibus. vna ratione quia heres hic in nullo grauatur: cum datur a coheredibus. ⁊ ideo vos di cetis alijs duobus modis. ⁊ vno modo ſic ꝙ quarta detra- hitur de fundo: cum eſt de voluntate eorum quibus fit reſti tutio ⁊ reſtituentis: quia fuerunt in tali cōcordia: ꝙ iſte he res haberet quartam ſuā in fundo. ſed al's ſi nō eſſet de vo luntate heredū ⁊ fideicō. detraheretur quarta ſua de ſingu- lis rebus vt dictū eſt. vel poteſt dici ꝙ heres detrahit quar- tam de fundo: ⁊ de ſingulis rebus. ⁊ ſi quid. s. quartā habz in eodē fundo: reddere compellitur. ⁊ poſſum dicere alio modo ⁊ ſic dicebant fideicō. heredi tu es rogatus reſtitue- re portionē tuam hereditatis ſub conditione ſi nauis vene- rit ex aſia ⁊ nos coheredes daremus tibi. xx. extitit cōditio: vnde reſtituas nobis. dicebat iſte bene volo reſtituere: ſed volo detrahere quartam. dicunt fideicō. placet nobis. ecce tu debes accipere a nobis. xx. cauſa implende cōditionis: ⁊ debes reſtituere. vñ qđ a nobis debes accipē: cōputes tibi in fundum vel compenſes. hoc eſſe poteſt: quia. l. videtur alibi velle ꝙ ſi mihi a te plegatum eſt ⁊ tibi a me ſi tuū pre- legatum facit quātuz meū: poteſt compenſari: vt. ff. ad. l. fal. l. nenſenius. ⁊ hoc etiaz tangit littera ibi compenſationē ⁊c̄. ⁊ hoc etiam tangit in fi. ſi quid deeſt in ſupplementū dedu- cto ⁊c̄. ¶ Sed denuo inſtat̄. quō qđ accepit a coheredibus computat in quartam? cuz. l. dicat ꝙ illud qđ accipit roga- tus a coheredibus extra quartaz ſic: vt. ff. ad. l. fal. l. in quar ta. Ad qđ antiqui dixerunt hic vnū ſpeciale inducitur pro rogato reſtituere. ſ. ꝙ detrahit quartam trebel. de fundo: ſi ſibi placet. econtra inducitur aliud contra eum. ſ. ꝙ cōputat in quartam qđ accipit a coheredibus cauſa implende con- ditionis. vt in preallega. l. nā plerūqz cū ꝓ aliquo inducitur vnuz ⁊ aliud contra inducitur: vt. ff. de offi. preſi. l. diuus in fi. ⁊. ff. de iureiur. l. eum q. in prin. ⁊ ar. s. de peti. here. l. pen. ⁊ vl. §. pe. qđ non placet: q hoc nō eſt ſpāle ꝙ detrahat̄ de iſto fundo falci. vt. s. dictuz eſt. Alij voluerūt dicere qđ h dr̄ ꝙ ꝯputat in quarta qđ accipit a coheredibus cauſa implen de cōditiōis eſt ex volūtate defuncti: ⁊ volūtas defuncti ꝓ l. ſeruat̄: vt. ff. de cōdi. ⁊ demō. l. in cōditiōibus. ſed certe nec iſta rñſio placet: q iſtud ē ſolatiū miſeroꝝ dicere ꝙ hoc ſpe ciale eſt fauore defuncti. iō nos dicimus ita. cū qs accipit a coheredibus: aut pecuniā numeratam: aut corpus nō here ditariū: aut hereditariū. ſi accipit pecuniaz numeratā gratia

implende conditionis eam computat in quartam: quia to/
taȝ iure hereditario capit. ſi accipit corpus nõ hereditariũ computat in quartam: qꝛ ex hoc nõ ſequit aliqua incõuenie tia: vt. ff. de leg. j. cũ pater. ⁊ ff. ad treb. l. deducta. §. nũmis. ſi accipit corpus hereditarium: id qđ accipit extra quartã eſt qꝛ ſi corpus hereditariũ qđ datur a coherede gratia implẽ de conditionis computaret in quartam: ſequeret illa incõ/
uenietia: qꝛ ptem caperet iure hereditario: ⁊ ptẽ iuř plega/
ti. vnde vt mihi videtur iſta inconuenietia extra quartã eſt. Et ad ſolu. huius oppoſiti. ⁊ vt plene liqueat iſte articulus ita diſtinguẽdũ eſt vt conſueui diſtinguere. Quarta alia fal cidia. alia trebellianica. alia debita iure nature alia cõſtat in ſuo noĩe generali. ⁊ ſubdiuidit? Eſt quarta que dicitur falci dia que detrahitur de ſingulis lega. ⁊ fideicõ. vt cum heres inſtituit ⁊ legantur legata ⁊ fideicõ. que excedũt dodrantẽ: vt. ff. ad. l. falci. l. j. in prin. ⁊. j. ad. l. fal. l. j. ⁊ per totuȝ. ⁊ in iſta falcidia debita iure inſtitutionis computat heres ſolũ que capit iure hereditario: nõ aũt computat ſibi legata relicta a coheredibus vel ab alijs: vt. ff. ad. l. fal. l. id qđ. ⁊. l. qđ autẽ. Eſt quarta que dicit trebellianica que detrahit de fideicõ. vniuerſali. vt cum aliquis inſtituitur ⁊ rogatur totam here/
dit. reſtituere vel quotam partẽ. ⁊ ſi rogatur reſtituere pure vel ſub conditione detrahit quadrantẽ: vt. j. ad treb. ſe. con. l. j. qđ eſt verum ſi adit ſponte. ſed ſi coactus nihil detrahit: vt. ff. ad trebel. l. quia poterat. ſed ſi rogat reſtituere id qđ ſu pererit poſt morteȝ ſuam detrahit dotrantẽ: vt. j. ad treb. in auc. contra rogatus vt plene dixi. ⁊ in iſta quarta cõputant non ſolum que capit iure hereditario: immo ⁊ que dantur cã implẽde cõditionis ⁊ iure plegati vt hic. ⁊. ff. ad. l. fal. in quarta. ⁊ qđ datur gratia implẽde cõditionis computat in quartam ẜm diſtinctionẽ ſupradictam. qꝛ aut ẽ pecunia nu/
merata. aut corpus non hereditarium. aut hereditariuȝ ⁊c. vt. s. proxi. dixi in ſolu. contrarij. ¶ Or dicet aliqs veſtrum que eſt ratio diuerſitatis quare cũ heres detrahit fal. de ſin/
gulis rebus: computat in falcidiam qđ capit iure heredita rio: non aũt prelegata: non que dant gratia implẽde condi. ſed in trebel. computãtur omnia illa? Rñdeo ratio eſt illa. heres inſtitutus a quo ſingularia relicta relinquũtur vltra dotrantẽ onerat in vno. qꝛ ipſe ſolũ reſpõdet creditoribus hereditarijs. vnde ſubleuat in alio vt in quartam computet qđ capit iure hereditario ⁊ non alia. ſed heres q rogat re/
ſtituere totam hereditateȝ ſubleuat in alio: qꝛ non tenet in totũ rñdere creditoribus hereditarijs: ſed pro quadrante ⁊ heres pro dotrãte: vt. j. ad treb. l. j. vñ dicit onerari in alio. ſ. vt omnia computet in quartam pter corpus hereditariũ vt s. dictũ eſt. nam qui in vno grauat ⁊c. vt. ff. de iureiurã. l. eũ qui. in prin. ⁊. s. dixi. Eſt ⁊ alia quarta que debet iure nature deſcendentibus in bonis parentuȝ: vt. ff. de ioffi. teſta. l. pa rentibus. ⁊. s. de inoffi. teſta. l. cum queritur. ⁊ hec olim erat quadrans: hodie triẽs ẜm numeruȝ liberorum: vt. s. de in/
offi. te. in auc. nouiſſima lege. ⁊ in iſta olim computabantur omnia que accipiebant ſiue mortis cauſa: ſiue relicti titulo vt. ff. de inof. teſ. l. pap. §. ſi mortis. ⁊ in auc. de triẽ. ⁊ ſe. §. ſed nos. hodie ſolũmodo computant in quartam q ex ſubſtan/
tia patris ⁊ iure inſtitutionis capiunt. vt. s. đ inoffi. te. l. qm nouella. l. ſcimus. §. repletionẽ. ⁊ in auc. vt cũ de ap. cogno. §. aliud. ⁊. §. ſancimus. ⁊ illa auten. de triẽ. ⁊ ſe. eſt correcta per poſteriorẽ auc. que eſt cum. de ap. cog. Eſt ⁊ alia quarta que ſtat in ſuo generali nomine. ⁊ iſta ſubdiuidit in multas quartas. vna eſt que debet patrono in bonis liberti. ⁊ iſta olim erat dimidia omnium bonoruȝ hodie tertia. vt inſti. de ſuc. liber. §. ſed noſtra. ⁊ iſta dicitur quarta non ꝙ ſit qua/
drans ſicut eſt quarta debita iure nature. ſed ſicut ille que erant vere quarte diminuebant ſubſtantiã ita iſta. Eſt ⁊ alia quarta que debetur patri in bonis liberoruȝ: vt filij clerici: vt. s. de epi. ⁊ cle. auten. preſ byteros. Eſt ⁊ alia quarta que debetur curie in bonis decurionũ: vt. s. de epi. ⁊ cle. in auc. ſed neqȝ. Eſt ⁊ alia quarta que debetur in bonis. vt. j. quan do ⁊ quibus quarta pars. l. ij. in prin. Eſt ⁊ alia quarta que debetur vxori ſuperſtiti cum matrimonium eſt contractum ſine dote. de qua dicitur. j. vnde vir ⁊ vxor. aucten. preterea. Eſt ⁊ alia quarta q debet vxori in bonis mariti diuertentis

ſine cauſa ⁊ ecõtra de qua dicit đ diuor. ⁊ repu. l. iubemus. ¶ Or ſegnori vltra procedamus. vos habetis in. l. iſta. ꝙ iſte filius rogatus reſtituere computat in quartam tre. totaȝ ſuam portionem hereditariam fundi ẜm diuerſas caſuum poſitiones. ſed. l. videtur velle. ꝙ rogatus reſtituere ſi detra hit trebel. non computat totam quartam heredi. fundi. ſed quartam quarte fundi. vnde videtur cõtradicere. ff. ad. l. fal. l. titia. Ad ſolutionem cuius contrarij ſimiliter antiqui mul tis modis dixerunt. ⁊ vno modo ꝙ ſit hic ſpeciale. ſed als deberet computare non totam hereditariam partem fundi ſed quartam quarte fundi. ⁊ eſt ratio ſpecialitatis. cum hic vnum inducatur prout detrahat totam hereditariam fundi partẽ. Alij voluerunt dicere ꝙ hoc voluit defunctus. vnde ſtatur eius voluntati. ſed iſte ſolutiones non placent. ⁊ hoc dicere eſt diuinare. ⁊ hoc eſt refugium miſerorum vt ſupra patet ex pmiſſis. ⁊ ideo dicemus ſic ⁊ tribus modis. ⁊ iſta reſponſio docebit vos ponere caſuȝ in. l. iſta tribus modis. ⁊ vno modo ſic. in. l. iſta dicit ꝙ pater donauit filiofam. fun/
dum vt haberet eum in peculio profectitio ⁊ inde ſe aleret ⁊ ſuſtentaret: nõ valuit ab initio iſta donatio impediente pa tria poteſtate: vt. s. de inoffi. do. l. ij. nec morte confirmatur: vt. s. e. l. certum eſt. vnde perinde eſt acſi fundus non fuiſſet ei filio conceſſus in peculio profectitio. cur ergo computat totam fundi portionem in quartam nõ quartam quarte fun di? Ad qđ reſpondeo ⁊ diſtinguo ſic. cum aliquis rogatur reſtituere: aut detrahit trebel. ẜm volũtatem. aut contra vo/
luntatem defuncti. ⁊ dicit aliquis detrahere trebel. ex vo/
luntate defuncti cum teſtator inſtituit eum ⁊ rogat eum re/
ſtituere deducta quarta trebel. Dicitur detrahere trebel. cõ tra voluntatem defuncti cuȝ inſtituitur ⁊ rogatur reſtituere totum. ⁊ iſtud eſt ex trebel. ſe. con. ꝙ detrahit quartam treb. vbi aliquis detrahit quartam trebel. contra voluntatem de/
functi: totam hereditatis portionẽ fundi computat in quar/
tam tre. vt in. l. iſta. ſed in. l. contra. detrahit ex voluntate de/
functi. nam ibi fuit inſtitutus rogatus reſtituere deducta quarta. vnde in quartam trebellia. non computat totam he/
reditariam portionẽ fundi: ſed quartam quarte fundi. vnde melioris conditionis debet eſſe qui ſequitur voluntatẽ de/
functi: qȝ ille qui reclamat. vnde vt videatis exempluȝ illiꝰ l. titia. ita dicetis. ſi ſunt tres filij: ⁊ vni prelegatus eſt fun/
dus: qui valet. xij. ⁊ rogatus eſt reſtituere đducta quarta: nõ computabit ſibi trientem de. xij. que eſt tertia pars: ſed vn/
ciam vnam fundi: vt ille fundus diuidatur in. xij. vncias. vt ibi videre poteſtis expreſſe ꝙ ille fundus diuiditur in. xij. vncias. ⁊ ita iſte filius qui habet trienteȝ non computat ſibi trientem in quartam ſed vnam vnciam iſtius trientis. ⁊ ſic loquitur. l. contra. titia. ſed ſi non eſſent tres filij. ⁊ vni pre/
legatus eſt fundus qui valet. xij. ⁊ vnus rogatus eſt reſtitue re non deducta quarta: hoc caſu detrahet trientem ⁊ com/
putabit ſibi in quartam. ⁊ ita erit i. l. noſtra. ⁊ hec eſt lectura antiquorum vt in fundo conceſſo in peculio profectitio cõ putet totam hereditariam portioneȝ fundi. Et reſpondetur ad oppo. ſupradictas ⁊ maxime ad. l. illam titia. dominus ta men Joan. lecturam iſtam antiquorum nõ approbauit. ⁊ di xit ego approbo iſtam lecturam ꝙ iſte fundus a patre filio fuerit donatus: vt eum haberet in peculio profectitio. quia littera nõ facit mentionem. Item qꝛ cum fundus taliter do/
natur filio vt habeat eum in peculio profectitio: nõ videtur a patrimonio patris diſceſſiſſe: vt. s. e. l. certum. vnde quid iuř erit in diuiſione aliarum rerum: idem iuris debet eſſe in hoc fundo. ⁊ ideo hanc. l. ſic intelligo. ⁊ ſic pono caſuȝ dixit Joan. ⁊ ſi vellem tranſire vt ipſe tranſit: nihil intelligeretis quia ipſe dicit ꝙ hec. l. loquitur in fundo filio prelegato: ⁊ non dicit aliud. ſed dicetis ſic. ⁊ redeatis ad primum exem/
plum. paterfami. habebat filios. iiij. ⁊ octingenta in bonis. non conceſſit filio fundum: vt haberet eum in peculio pro/
fectitio. ſed in extremis conſtitutus fecit teſtamẽtum ⁊ om/
nes equaliter inſtituit. poſtea dixit alijs filijs. huic fratri ve/
ſtro volo prelegare fundum meum valẽtem. xl. dixerunt iſti fratres qre vultis ei plegare? dixit pater neſcitis vos quã do feci vos milites ꝙ expẽdi pro quolibet veſtrum. xl. ⁊ pro iſto nihil expendi. vnde iſte eſt ita filius meus vt vos: vnde

volo eum coequare vobis. vnde prelego ei talem fundum meum valentem.xl.ꝛ subiecit sic:quia iste quart⁹ filius erat debilis nature:si nauis venerit ex asia.ꝛ si decesserit sine liberis restituat portionem suam fratribus suis:ꝛ quibusdaꝫ alijs si donarem ei.x.Certe pertinet ad officium iudicis qui cognoscit de iudicio famil. bercifcun. quando tractatur de hereditate diuidenda:vt voluntas defuncti seruetur in euẽtu conditionis vt restituat portionem suam deducta quarta trebel.ꝛ satisfit ei hoc modo de quarta trebel. quia detrabit totam quartam portionem hereditariam fundi. Item quod datur gratia implende conditionis in pecunia numerata:ꝛ residuum quod deficit ad quartam vel detrabit de singulis rebus si placet fideicõmis.vel de ipso fundo:si placet eis.ꝛ si quid superest veniet in restitutione. ¶ Or dicet mihi aliquis vestrum.bene video in.l.titia.ƀm istam lecturam ꝙ ibi detrabit non totam trebel.sed quartam trebel. sed in.l. ista detrabit totam trebel. ¶ Sed quare dicis tu de fundo prelegato ꝛ non dicis de fundo donato in peculio profectitio? Respondeo ƀm Joan.quia.l. illa non facit mentionem de fundo donato filio in peculio profectitio nec exisse de patrimonio:vt.ṡ.e.l.certum. Dices tu nec de fundo prelegato facit mentionem.ꝛ ipse Joan.respondet. ego inuenio.l. alibi que facit mentionem de hoc fundo prelegato : ꝛ facit istam distinctionem.aut prelegatur fundus deducta quarta : aut non deducta quarta.primo casu detrabit quartam quarte. secundo casu totam quartã:vt in preal.l.titia. Si dicis mihi quomodo adaptabis verba.ista filium quem habenteꝫ fundum. Dixit ipse Joan.adaptabo sicut leges me instruũt vt totam quartaꝫ trebel.l.detrabit de fundo isto:vt.ṡ.dixi. Dominus Azo fuit visus dicere aliter:ꝛ dicit ego non intelligo.l.istam in fundo donato a patre filio in peculio profectitio vt antiqui intelligebãt.nec intelligo eam in fundo prelegato filio a patre:quia hoc.l.nõ dicit.ꝛ quia hoc dicere cõtradicit alijs.ll.nam hec lex vult ꝙ totam portionem fundi hereditariam in quarta debeat computare.sed.l.tria contra dicit aperte. Sed denuo dominus Azo non approbat opinionem Joan.ꝛ antiquorum:quia idem est in peculio profectitio quod in alijs rebus:vt.ṡ.e.l.certum. Item non approbat opi. Joan.nam ƀm Jo.filius nunꝙ̃ habuit funduꝫ in vi patris cum ipsum haberet iure prelegati. quod littera istius.l.dicit ibi filium quem habentem fundum ꝛc̃.sed ego intelligo.l.istam in fundo donato inter viuos a patre filio ꝙ erat in potestate vt bene merito vel conferendo in eum supremum iudicium:vel vt extraneo:ꝛ non dicebat plus. sed ego ponam ita casum.paterfami.habebat.iiij.filios ꝛ octingenta in bonis.inter que octingenta habebat vnum funduꝫ valentem.xj.illum fundum donauit filio suo vt extraneo vel vt bene merito.ꝛ dicitur ei pater donare vt extraneo vel vt bene merito:si filius eius fecit ei tale seruitium:quod si quidam sarracenus fecisset ei renunciasset eum in.xl. vel donauit filio suo fundum suum valentem.xl. conferendo in eum supremum iudicium.verbigratia.pater dum loqueretur seorsum cum vno ex filijs suis allocutus est ipsum : ꝛ vidit ꝙ vnus ex filijs suis diligebat fundum suum valẽtem.xl.vnde dixit filio.dono tibi fundum illum meum valẽtem.xl.vt post meam mortem habeas.bene scit pater ꝙ ista donatio non valuit ab initio impediente patria potestate : vt.ṡ.de inoffi. do.l.ij.sed morte confirmatur si perseuerauerit in eadem voluntate:vt.j.de donatio.inter virum ꝛ vxorem.l.donatiões. Postea pater fecit testamentum:ꝛ omnes filios suos equaliter instituit.nec fecit mentionem de isto fundo.rogauit istũ filium cui donauit fundum:quia erat debilis nature ꝛ dubitabat de persona eius restituere portionem suaꝫ heredi sub conditione fratribus ꝛ quibusdam alijs.ꝛ si illi daret ei tantum gratia implende conditionis.tandem extitit conditio. vnde debet restituere deducta quarta trebel.ꝛ de hac quarta satisfit ei hoc modo:qꝛ hereditariam portioneꝫ fundi cõputat in quartã.ꝛ qd̓ datur gratia implende cõditionis residuum soluit in fundo.vel de iuris ptãte de alijs rebus.ꝛ si quid supra quartam est veniet in restõne. Sed quõ adaptabis?dicit littera istius.l.filium quẽ habenteꝫ fundũ. Rñdebat ipse sic. Tex.filium.sub in potestate ꝯstitutũ. Tex.quẽ. scꝫ filium. Tex.habentem fundũ.non iure peculij pfecticij.vel iure plegati.sed habenteꝫ inter viuos:qꝛ pater donauit ei vt extraneo:vel vt benemerito.vel donauit ei cõferendo in eum supremum iudicium.que donatio non valuit ab initio sed morte confirmatur.ꝛ si nõ sit plegata obtinet vim relicti vt in pallegata.l.j.de dona.inter virũ ꝛ vx.l.dõatiões. ꝛ de talibus dõationibus detrabit fal.vt.j.ad.l. fal.l.in donationibus.sed in isto fundo: quia nõ est prelegatus sꝫ donatus inter viuos:computat totam hereditariam portiõeꝫ fundi.sed si vere esset prelegatum adhiberetur.l. illius distinctio titia.ita habetis in.l.ista ꝙ in ea ponitur casus tribus modis:ꝛ sine scrupulo procedit.nam iste filius fundum sibi donatuꝫ a patre inter viuos habet precipuũ:vt.ṡ. e.l.filie.vnde tres partes habet precipuas heredi. priorem iure hereditario habet.ꝛ pro hac non venit in restitutionẽ: ꝛ pro sua quarta non computat:vt.ff.de le.ij.l.miles.§.pro parte. ¶ Or segnori circa.l.istam formatur questio quedã quã dominus Azo.facit in summa huius ti.ꝛ facit inde magnum festum ꝛ occultat responsionem eius. Querit ipse cũ heres rogatur restituere ꝛ prelegatur ei cadit prelegatum in fideicom. vniuersale.i.est prelegatuꝫ restituendum.ꝛ pro qua parte computatur in quartam? Segnori:vt dixi de hac questione facit inde magnum festum:ꝛ eius responsionem occultat.sed ego istam questionem non facio hic:quia plenius eam examinaui.j.de fideicom.l.cum virum papi.vnde eam amplius non dico.vel si placet dicatis vt ibi dixi plene:ꝛ hec repetatis.ex his que dicta sunt habuistis quicqd in antiquis glo.ꝛ nouis potest dici.ꝛ si aliquid ibi obscure dictum est:hic clarificatum est.

Ex causa donationis.

In lege ista dicitur. si auus donauit nepti vel etiam extraneus donauit nepti: ꝛ neptis postea repudiauit aui hereditatem vł successionem:illam donationem sibi quesitam fratribus conferre non tenetur. Tex.non potes. quia non succedis. Item quia hodie conferuntur sola profectitia:vt.j.de colla.l.vlti.

Inter omnes.

Lex ista que ẽ lex constantini imperatoris hoc vult dicere si parentes masculini sexus inter libros suos vel emancipatos in testamẽto vel in codicillo minus solẽni seu in epistola siue quocunqꝫ alio modo disposuerint iudicio familie bercifcunde : licet liberi veniant ad successionem patris ab intestato: tamen illa voluntas debet seruari. verũtamen si alie persone extranee sint permixte cum liberis in testamento vel codicillo minus solemni:tenet illud testamentum quantum ad liberos non quãtum ad extraneas personas. qꝛ si vnus rogatus ẽ alteri restituere restituit deducta quarta:vt.ṡ.e.l.filij patris. Tex.pro nullo hẽri.s.testamentum. ¶ Or segnori ex.l.ista colligetis ar.immo legem expressam ad vnum de quo layci ꝛ minus periti aduocati dubitant.cõtingit sepe apud nos ꝙ aliquis dicit corã duobus testibus:volo ꝙ talis sit tutor filiorꝫ meorum.nũquid potest dici ꝙ sit tutor testamentarius?videtur ꝙ non:vt.ff. de le.ij.l.peto.§.mater. Cõtra dicenduꝫ est vt h.ꝛ.ṡ.e.l.filij. Nec ob.§.mater.quia non vitiatur ibi illa datio tutoris: ideo quia fuerit ibi voluntas minus solemnis.sed viciatur ideo ꝙ mater non potuit dare tutorem filio.quia non habet in potestate:vt.j.d leg.tu.l.j. ¶ Or segnori habetis hic vnã auctenticam que incipit.si modo.

Si modo.

Ista auctentica est in aucten.de triẽte ꝛ se.ꝛ debet continuari ad.l.codicis. dictũ est in l.codicis ꝙ minus solemne testamentuꝫ factuꝫ inter liberos valet:si factum est in scriptis.hec auctẽ.dicit ꝙ verꝫ ẽ ꝙ valꝫ si modo pater subscribat:qd̓ facit inter liberos.vł liberi subscribant. Tex.parentis.sub qualiter fecit testamentum minus solẽne inter liberos. Tex. subscriptio.sed sine subscriptione posset fieri per aliam autenticam:ꝙ sine.ꝛ sic apparet ꝙ

hec auc. loquitur in testamēto facto in scriptis. sed si testm̄ factum est nūcupatiuum. l. codicis manet in suo statu. ⁊. j. de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto.

¶ De cōmuni diuidundo.

¶ De iudicio diuisorio qd̄ proponitur pro hereditate diuidenda superiori ti. habuistis. verum quia interdum agit̄ pro singulis diuidēdis: ponit de cōmuni diuidundo iudicio qd̄ proponitur ad res singulas diuidēdas. vnde est differētia inter iudiciū fami. hercis. ⁊ cōmu. diui. q2 iudicium familie herciscūde est vniuersale. ⁊ amplius q̄ȝ semel non intendit̄: vt. ff. famil. hercis. l. filia. §. familie. sed iudicium cōmuni di. est singulare: vt. ff. e. l. ij. est etiam similitudo: q2 vtrūqȝ est duplex q2 i vtroqȝ vterqȝ est actor ⁊ reus: vt. ff. d̄ iudi. l. in istis tribus. vn̄ de cōi di. iudicio videamus ⁊ subijciamus qn̄ habeat locū ⁊ quādo cesset: ⁊ quid veniat in eo ⁊ qualis sit. de quo plene tractatur per totū istum. ti.

Frater tuus. In. l. ista ponit̄ casus talis. frater tuus habebat aliquod predium tecum commune: suā partē vendidit pro indiuiso tenuit venditio sue partis. sed si vendidit totum predium: vēditio non tenuit pro parte tua. vnde conuenies emptorem cōmuni diuidūdo: cuȝ quo prediū cepit eē cōmune tibi. ⁊ si illud p̄diū nō potest diuidi cōmode: adiudicabitur tibi insolidum: si in licitatione vinceres. ⁊ tu damnaberis emptori ad extimationeȝ precij sue partis. ⁊ econtra si emptor obtulerit meliorem conditionē. ⁊ ita obtinuit in licitatiōe: adiudicabitur ei insolidū: ⁊ damnabitur tibi ad estimationem precij tue partis. sed si illud predium potest cōmode diuidi: iudex communi diuidūdo dabit vnicuiqȝ portionem suam terminatam cum suis confinibus. Et vnum sciatis ꝙ res communis post litem contesta. super cōmuni di. iudicio prohibet̄ alienari inuitis cōsocijs. Tex. ex soluta parte precij exponūt quidam ꝙ solūmodo debet estimari pars predij cōsocij: qd̄ nō placet. imo debet exponi ꝙ totum prediuȝ extimetur vt hic: quia maior est estimatio: vt. ff. fami. hercis. l. meuius in fi. Tex. poterit. sub. certis regionibus. Tex. possidebis. ⁊ ita nota. vbi res recipit diuisionem: vnicuiqȝ adiudicatur pars sua: al's adiudicatur alteri: vt institu. de officio iudi. in fine. ⁊. j. eo. l. ad officium. Tex. vt post lit̄. conte. sub. factam super iudicio cōmuni diuidundo. Unde no. hic differentiam inter singularia ⁊ vniuersalia iudicia. i iudicio singulari potest quis alienare partem suam predij ante lit̄. contesta. post lit̄. contest. non potest: vt. j. de litigijs. l. ij. sed in vniuersali iudicio statim lite mota prohibet̄ alienare: vt. s̄. de petitione heredit̄. l. si post motam.

Si probatum fuerit. In. l. ista ponitur casus talis. ego ⁊ frater meus vineas habebamus cōmunes. frater meus solidas vineas obligauit: nūquid potuit hoc facere? Respondeo ꝙ partem suaȝ potuit obligare non meam. ⁊ ideo si partem tuam obligauit: si poteris hoc probare presidi prouincie: poteris agere communi diui. contra creditorem ⁊ ipse iubebit portionem tuam tibi restitui cū fructibus quos percepit de parte tua ⁊ idem preses prouincie de diuisione vinearuȝ. ⁊ si commode diuidi non possunt estimabit partē fratris tui que peruenit ad creditorem: ⁊ estimata ea: soluta sibi pecunia estimationis iubebit tibi restitui parteȝ fratris tui. vel econtra estimata parte tua accepta pecunia a creditore partis tue iubebit transferre ad creditorem. Tex. presidi quia iudici faciendа est fides: vt. s̄. de edēdo. l. p̄curator. Tex. nō potuit. vt. j. si con. res pigno. da. sit. l. j. ⁊. j. ti. p̄ximo. l. si fratres. ⁊. j. si alie. res. pig. da. sit. l. qui prediū. Tex. de parte tua percepit. s̄. l. proxi. dixi. Tex. trāsferre: quia iudiciū communi diuidūdo nedū contra eum qui habet rem cōem intendit̄: imo ⁊ cōtra alium. cum hic agit̄ ⁊c. vt. ff. cōmuni diuidundo. l. vlti.

Ad officiuȝ. In. l. ista. dicitur. si duo agunt iudicio cōi di. iudex qui cognoscit cōi di. debet diuidere res cōes non autē diuisas. ⁊ ideo si ago contra emptorem cui res cōes vēdidisti: d̄beo petere arbitrū si volo discedere a cōmunione vt diuidat inter me ⁊ eos. sed si agitur cōi di. ⁊ aliqui fundi ex pluribus diuidi nō p̄nt: tūc illi fundi estimabuntur iuste ⁊ vnus fundus adiudicat̄ vni ⁊ alius alij. ⁊ cōpēsat̄ hincinde preciū: saluo vt cui obuenit fundus maioris precij alteri cōdēnet̄. vel si forte iudex non cōputaret vtile mihi vel illi: p̄ueniet̄ ad licitationē. ⁊ extrane⁹ emptor admittet̄ ad licitationē: si alter ex socijs eum supabit in licitatione. Tex. tibi ⁊ illi. q2 res cōes veniūt diuidēde. vt. j. ti. prox. l. familie. Tex. admisso. vt. s̄. e. l. j. Tex. p̄fiteat̄. vt. ff. de ali. iudi. mu. cā fa. l. j. ¶ Or segnori vbi res potest certis regionibus diuidi: alteri non adiudicatur: sed diuiditur. ⁊ ad hoc facit insti. de offi. iudi. in fine.

Si maior. In. l. ista ponit̄ casus talis. ego cū sorore mea maiore. xxv. an. res communes habebaȝ ⁊ eas diuisi cum ea: valet ista diuisio si inde facta non fuit scriptura? ⁊ dicitur ꝙ sic alijs probationibus constare de ea potest. sed si soror mea erat minor. xxv. an. nec tempus in integ. resti. petende excessit. an debeat in integ: resti. aduersus diuisionem: preses prouincie estimabit. vnum tamen sciatis ꝙ in communi di. iudicio nō solum veniūt res diuidende vel adiudicāde: sed habet̄ ratio sumptuū ⁊ dāni ⁊ doli ⁊ culpe. Tex. cōuenit. vt. s̄. ti. proxi. l. nō: ideo. Tex. estimabit. quia si ita inuenerit eam lesam restitueretur: al's nō nec enim ⁊c. vt. ff. de mi. xxv. an. l. ait p̄tor. ⁊ dixi s̄. si aduersus transac. l. j. ⁊. ij. Tex. habitur⁹. ¶ Or segnori no. ꝙ in iudicio cōmuni di. habetur ratio dāni ⁊ sumptuū ⁊ doli ⁊ culpe vt h. ⁊. ff. fam̄. her. l. ⁊ puto. §. j. ⁊ super. l. ista tāgit dominus Azo. vnam questionem de qua alibi fecit mentionē. hec. l. dicit fratrē ⁊ sororem diuisisse ꝙ stat̄ diuisioni. sed quid si factum est vt sepe fit in ciuitate ista. duo pluresue frēs vna die sibi adinuicem alloquūtur ⁊ dicūt. diuidamus res n̄ras cōes sine iudice. intrant locū secretuȝ ⁊ diuidunt. nec fit inde aliqua scriptura: nec fuerunt ibi testes: ⁊ ita nō potest probari alijs probationibus. sed postea quilibet possidet partē suam. x. vel. xx. annis. in processu t̄pis isti fratres moriūtur: filij istoꝝ non ita diligunt se vt patres eoruȝ. dicit vnus alteri: non inuenimus bona diuisa: vnde diuidamus. dicit alius credo patres n̄ros diuisisse exquo ꝓ diuiso possederunt in vita sua. x. vl'. xx. annis. ⁊ quilibet subijt onera ⁊ sensit cōmoda. quid erit in questione ista: nunquid in dubio presumemus diuisionē factaȝ? Et certe dicimus ꝙ sic. sicut enim si prestas vsuras certis annis quasi ex p̄cedenti causa debitas presumptio est ꝙ ex causa precedenti: debueris: vt. ff. de vsuris. l. cum de in rem verso. ⁊ pro hoc. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. vlti. ⁊. ff. si ser. vendi. l. siquis diuturno. ⁊. s̄. de serui. ⁊ aqua. l. ij. ¶ Sed quid in rebus corporalibus. constat me possedisse rem aliquam. xx. an. tamen non constat me emisse vel. alio ti. me habere: sed tantum allego hoc conuenior rei vē. nunquid si probo me possedisse ⁊ tenuisse xx. annis. sufficiat? Uidetur ꝙ sic arg. eius qd̄ supradictum est in proxima questione. sed in questione ista dico aliud q̄ȝ in superiori. nam in superiori questione allego factum tuū. vnde taciturnitas longi temporis facit pro me ⁊ preiudicat tibi. sed vbi allego me emisse vel alio titulo me habere ⁊ non probo: allego factum meum tantum. ⁊ si volo probare diutinam detentationē non sufficit. vt. s̄. de pactis. l. si certis annis. ⁊ ibi plene dixi.

In cōmuniōe. In. l. ista dicitur ꝙ nemo in communione detinetur inuitus. ⁊ ideo si habeo tecum rem communem debeo adire presidem prouincie ⁊ potero te prouocare ad diuisionem. Tex. prouidebit: vnde not. h ꝙ nemo inuitus cogit̄ ad communionem ineundam vel detinēdā

detinendam.⁊ ad hoc facit.ff. de condi.inde.l.si non sortez. §.si tibi.c.fallit si pacti sumus ne recedamus a societate.j. tempus:vt.ff.e.l.in hoc iudicio.§.si conueniat. Item fallit si prescriptum est actioni communi diuidundo.xxx.annis. Sed pro deo quando incipit currere prescriptio.xxx.ann. actioni communi diuidun.nunquid ex die qua incidimus in communionem vel ex ea die ex qua volumus ad diuisionem prouocare? Ad quod dicunt quidaz q incipit currere ex ea die ex qua volumus ad diuisionem prouocare non añ ⁊ videtur pro hoc.ff.fami.hercis.l.ij.quia tunc prescribitur ex quo certum est q currit prescriptio non cum certum non est ⁊ pro hoc est arg.j.de prescrip.xxx.anno.l.cum notissimi §.illud.licet non incipiat currere ex ea die ex qua incidim⁹ in communionem.nam si staremus in communione mille annis si possibile esset non prescribitur actioni pro socio vl communi diuidun. Item dicunt ipsi quomodo vnus prescriberet cum quilibet possideat:cum possidenti non currat prescriptio:vt.j.de prescrip.xxx.annorum.l.male agitur. sz certe in questione ista dicendum est contrarium ẜm Joan. ⁊ Azo.q ex ea die incipiat currere prescriptio.xxx. annorũ actioni communi diuidundo:ex qua incidimus in communionem.nam actio communi diuidundo nascitur statim ini ta communione:⁊ pro hoc est.l.expressa.j.de anna. excep.l. j.§.ad hoc.Si dicatur quomodo inuitus detinetur in communione cum sit contra.l.istam.⁊ ei similiter respondeo:nemo tenetur inuitus in communione regulariter:sed fallit si prescriptio aliud suadeat:vt.s.dixi.sed fallit in alijs casib⁹ quos modo.s.dixi. Item non ob.si dicatur q possidenti nõ currit prescriptio:quia illud verum est in rei ven.sed prescriptio diuisioni. Item non ob.ff.fami.hercis.l.j.vbi videtur innui q actio fami.hercis.⁊ communi diuidundo nascatur ex voluntate:qr illud verum non est:sed nascitur ex quasi cõtractu:vt insti.de ob.que ex quasi contrac.nas.§.heres.

¶Communia vtriusq; iudicij tam famili.herciscun.q̃ communi diuidundo.

¶Diuisim de iudicio familie herciscunde ⁊ communi diuidundo in superioribus dictum est.verum quia hec duo iudicia aliqua similia habent.dicit rubrica communia idest similia vtriusq; iudicij:⁊ habent multa similia:quia vtrunq; bonefidei est: vt institu.de actio.§. actionum. Item quia vtrunq; iudicium est duplex:quia in vtroq; vterq; est reus vterq; actor:vt.ff.de iudi.l.in istis. Item quia vtrunq; diuisorium est:vt.j.eo.l.j. Item in vtroq; iudicio alter alteri de euict.tenetur:vt.j.e.l.si fratres.habent enim ista iudicia aliqua dissimilia:quia iudicium fami.hercis.est vniuersale cõmuni diui.est singulare:vt.j.e.l.si filia. Item iudicium fami. hercis.amplius q̃ semel non intenditur nisi ex causa:sz cõmuni diui.sic:vt in preal.l.si filia.§.simul.

Diuisionem. In.l.ista dicitur: duo habent predia communia ex hereditaria causa vel ex alia ⁊ diuidunt inter se:videntur inuicem emere ⁊ vendere:quia diuisio obtinet vicem emptionis.Text.vicem:idest locum vel vicez idest similitudinem.¶Or segnori not.hic q diuisio est quedam permutatio.nam si diuido tecum partem meam quam tibi trado.videor permutare tecum cum parte quaz mihi tradis vt.ff.de rerum permuta.l.j.⁊.ff.de lega.ij.l.imperator in fin. sed permutatio quasi emptio est: vt.j.de rerum permuta.l. ij.⁊.ff.de contrahenda emptio.l.j.nam si diuisio obtinet vicez permutationis ⁊ permutatio est quasi emptio igitur per locum a pari diuisio obtinet vicem emptionis in pluribus: ecce sicut actio que descendit ex empto.est bonefidei. vt institu.de actio.§.actionum.ita actio prescriptis verbis : que oritur ex permutatione diuisionis.vt in preallegato.§.actionum. Item sicut emptori tenetur de euictio.venditor etiã si non promisit:vt.j.de euictione.l.non dubitatur. ita in diuisione vnus alteri tenetur de euictione:etiaz si non promit tatur:vt hic.⁊.j.eo.l.si fratres. Item sicut in emptione venditor tenetur tradere ⁊ emptor tenetur soluere precium venditori:vt.ff.de actio.emptio.⁊ venditio.l.iul.§.offerri. ita in diuisione.non tamen nego quin in aliquibus habeant dissimilitudinem emptio ⁊ diuisio.quia ex pacto nudo diuisionis non nascitur actio:vt.ff.de pactis.l. diuisio. sed in emptione ex nudo pacto nascitur actio.quia ibi solo consensu oritur obligatio: vt.ff.de actio.⁊ obliga.l.ex consensu. ⁊ in.stitu.de ob.que ex consensu nas.in princip.⁊ dixi.s. de pactis.l.legem. Si queratur quid facit hec.l.ad hunc titu.potest dici siue fiat diuisio prediorum communium ex hereditaria causa vel alia in fami.hercis.vel communi di. obtinet vicem emptionis.

Etiam si is. In.l.ista dicitur:si delegatus est iudex vel arbiter:vt inter duos cognoscat iudicio familie hercis.vel communi diui. ⁊ diuisit: siue delegatus est ab eo qui non habuit ius dandi siue ab eo qui habuit ius dandi standum est diuisioni.si partes postea consensu diuisionem approbant ⁊ possederũt ex illa diuisione ex parte cuiusq; trãsfertur dominiuz.Tex.dandi.quia dedit inter non subditos quia inter non subditos non habet iurisditionem : vt.ff.de offi.presi.l.ij.Tex.ẜm placitum possederit:idest ẜm diuisionem per pactum comprobatam.Tex.nactus est:idest consequutus pro sua enim parte habebat dominiuz. Unde no. hic si iudex q habz ius dãdi delegat arbitrum vt inter duos cognoscat iudicio familie hercis. vel communi diui. ⁊ ille delegatus pronunciat super diuisione:standũ est eius diuisioni:⁊ transfertur dominum:vt.s.de pactis.l.traditionib⁹. sed si iudex non habet ius dandi:⁊ iudex delegatus pronũciat super diuisione:sententia lata super diuisione non tenet quia lata est sententia a non competenti iudice:vt.j. si a non competen.iudi.l.j.tamen si postea placuit partibus fiare illi diuisioni:stabitur:⁊ ex illa diuisione transfertur dominum pro parte socij:ideo quia ipsi sine iudice poterant diuidere. Item no.q litigantes factum a non competenti iudice possunt confirmare.vt hic.⁊.s.de iurisdi.om.iudi.l.j.

Maioribus. In.l.ista dicit. non solum subuenit minoribus si in diuisione ledantur : quia possunt restitui:immo interdum maioribus. ecce enim si duo maiores inuicem diuidunt.si vnus decipitur dolo fraude vel perperam subuenitur ei:quia est contractus bonefidei:⁊ in bonefidei contractibus seruatur equalitas.Tex.vel dolo.ex proposito adhibito.vel adhibito per fraudem vel dolum. vel adhibito re ipsa immoderate.Tex.sine iudicio.quia si in iudicio tunc esset solutum indebitum:non ageret condictione indebiti:vt.j.de conditio.indebi.l.j.Text.reformabitur:idest ad equalitatem reducetur.¶Or segnori nota.q non solum minoribus subuenitur:si in diuisione rerum omniuz ex causa hereditaria vel ex alia ledantur. vt.s.titu. proxi.l.si maior.sed etiam maioribus si dolo vel fraude decepti sunt : vt quia dolus dedit causam contractui bonefidei. vnde ipso iure non valet:vt.ff.de dona.l.⁊ eleganter.sed si fiat perperam re ipsa:quia alter decipitur vltra dimidiam iusti precij subuenitur ei:vt.j.de rescin.ven.l.ij.⁊ facit hec lex ad titulũ istum.quia siue fiat diuisio iudicio familie herciscunde vel communi diuidundo obtinet hec lex.

Si patruus. In lege ista ponitur casus talis.patruus tuus habebat tecum bona cõmunia ex causa heredi.vel alia.ipse de bõis cõmunibus emit sibi res suo nomine.non autem erat tuus con socius omnium bonorum.nunquid poteris dicere q res ille sint tue pro parte ⁊ agere vt eas communicet tibi? Certe non.Text.consuli oportet:qr de dimidia precij tibi tenebitur.¶Or segnori nota.si tu habes mecum bona communia ex causa hereditaria vel alia:non tamen sumus socij omnium bonorum.si tu emis res tuo nomine de bõis cõibus: nõ sunt ille res mee pro parte:vt.s.de rei vẽd.l.si ex pecunia.

sed secus esset si essemus socij omnium bonorum. nam tūc agerem actio. pro socio: vt eas communices: vt. ff. pro socio l. societatem.

E instrumentis. In. l. ista dicit frater meus ex causa hereditaria vel alia causa habebat instrumenta cōmunia apud se. & ita facit hec. l. ad titulū istū. nunquid in iudicio fami. bercis. vel cōi diui. potero petere: vt statuat apud quē instrumenta sint? Rñdetur q sic. Text. rector aditus. sub. in iudicio fami. bercis. vel cōmuni diui. vt ita hec lex faciat ad titulum. Tex. estimabit. sub. personis & rebus inspectis. & prius eis descriptis & cautione prestita de exhibendis si quando opus fuerit. & hoc est verum qñ ex consensu oium coheredū vel maioris partis concordare non potuerunt. Tex. apud quē sint: vt ista probantur. ff. fami. bercis. l. que sint cautiones.

Si cū patruo vestro. In. l. ista dr. si cum patruo meo ex causa hereditaria vel alia habeo res cōes & diuisi secum hoc pacto apposito vt iuraret nullum dolum adhibuisse in illis rebus: si non seruat fidem: ille res non videntur diuise. & ideo iterum erunt diuidende. Tex. fecisti. sub. rerum cōiu ex hereditaria causa vel alia: vt ita hec. l. faciat ad titulum istum. Tex. exhibuit qd pōt intelligi dupliciter. vt qr iurauit nullum dolum adhibuisse in illis rebus: sed deierauit. vnde si venio cōtra illaz diuisionē: iuste venio: vt. ff. qui satisda. cog. l. ij. Nec ob. infra de rebus credi. & iureiuran. l. ij. vbi dicitur q satis deū habet vltorem: qr non punietur hic hoc modo: sed puniet: quia non statur diuisioni. vel potest exponi. Text. nec fidem placitis exhibuit. quia non iurauit sed obijcitur q istud sacramentum debet remitti sicut si legatur alicui: si iurauerit facere quid remittitur: vt. ff. de condi. insti. l. qui. sub conditione. §. si quis. Respondeo illud verum est in iuramēto qd iubetur prestari in vltimis voluntatibus: quia illud remittitur preterq̄ in duobus casibus. vnus casus est si legatur ciuitati: si municipes iurauerunt hic: vt. ff. de cōdi. & demō. l. municipalibus. Alius casus est in libertate gestis: vt. ff. de ma. te. l. si ita scriptum sit. sed in contractibus non remittitur sacramentum vt hic: quia sumunt firmitatem ex cōsensu vtriusq; partis.

Si fratres vestri. In lege ista dicitur si plures erant fratres qui habebant prediū cōmune pro indiuiso. & duo ex fratrib⁹ predium cōmune ignorātibus alijs fratrib⁹ obligauerunt: & postea inter eos diuiditur. & illud predium ad fratres qui ignorauerunt illud predium esse obligatum peruenit: nulla facta mentione pignoris: si postea creditores agunt contra eum & euincunt partes predij aliorū fratrum in qbus tenuit obligatio: nūquid isti fratres ad quos peruenit prediū possunt agere ex stipulatu: si stipulatio intercessit vel prescriptis verbis ad interesse? Respondetur q sic. sed si isti fratres sciebant predium obligatum & stipulati fuerint de euict. vel pacto promissum est eis d euict. ipi habent regressum contra fratres de euict. al's non. Text. alioquin. idest si non intercessit stipulatio. ¶ Or segnori in l. ista no. si euincitur res diuisa: agit ille ad quem res peruenit contra illum a quo peruenit ad se. vel ex stipulatione: si intercessit vel prescriptis verbis: si non intercessit stipulatio vt. s. fami. bercis. l. nomen familie. nā diuisio obtinet vicem emptionis: vt. s. e. l. j. dixi. vnde sicut venditor re empta tenetur de euictione: vt. j. de euict. l. non dubitatur. ita vnus alteri in diuisione. & hoc est verum quando ille ad quem peruenit res nesciebat onus rei: sed si sciebat onus rei: nō posset agere de euict. nisi stipulatus vel pactus esset nominatiz de euict. ff. de euic. l. si fundum sciens.

Si inter vos. In lege ista dr: si maiores. xxv. ānis diuidunt res cōmunes ex cā hereditaria vel alia: si facta est bonafide ab ea non potest discedi. Tex. rez cōium. sub. ex causa hrditaria. vel alia: vt fa. ad titu. Tex. terminata. sec⁹ si dolus vl fraus iteruenissz: vt. s. e. l. maiorib⁹.

Familie bercis cūde. Lex ista dicit q iudicium familie bercisců de & communi diui. habent locuz pro corporibus cōibus ex hereditaria cā vel alia: ita demuz si corpora cōia sunt. & hoc est verum de directo dominio: sed vtile iudicium al's dominium habet locum pro rebus diuisis puta pro damno dato. & sic soluitur contra. ff. communi diui. l. in summa.

Scriptura. In lege ista dicitur. si testator dicit i suo testamento se diuisisse inter coheredes oia bona sua & postea inueniatur non diuisisse aliqua bona: certe illa scriptura testamenti non obstat quominus heredes possint petere: vt illa bona indiuisa diuidantur. Tex. continentur. quia dicit testator sciant heredes mei q omnia bona mea diuisi inter eos. Tex. nihil impedit. vnde si aliqua inueniūtur indiuisa veniunt diuidenda: quia ista verba testatoris fuerunt enunciatiua: vnde eis non statur vt hic. & . j. ar. tu. l. si defunctus. nisi testator iuraret ita esse. vt in aucten. de iureiur. q a mo. pre. in prin. sed dispositiue voluntates defunctorum seruantur vt in aucten. de nup. §. disponat.

Possessionuz diuisiones. In lege ista dicitur. si duo habent hereditatem communē ex hereditaria causa vel alia: & in illa hereditate sunt possessiones communes: si in vno predio est vna familia seruorum: qr sunt ibi cōtubernales: vt vir & vxor: pat & filius: frater & soror: & in alio predio est alia familia seruorum: diuisio harum possessionū debet fieri ita q vir ab vxore: pater a filio: frater a sorore non debeat separari. vnde iudex debet ita dicere assigno illi tale predium. & serui q sunt in illo predio ei predio accedant. & illi assigno tale prediū. & serui qui sunt in illo predio ei predio accedant. non autem debet ita diuidere vt seruū communem in vno predio dicat accedere alij predio qr tales persone ita cōiuncte nō debent separari. Tex. possessionum. i. rerum possessarum. sic. j. de probat. l. ij. & dic possessionū. s. communiū ex causa hereditaria vel alia. vt ita hoc faciat ad titulum. Tex. coniuges contubernales. & ita habetis in. l. ista q diuisio possessionum communiū in quibus sunt serui est facienda. ne persone que sunt in illis predijs ita coniuncte diuidantur. & ad istud accedit. ff. de edili. edic. l. plerunq;.

Illud equitatis. Ista lex que ē vltima in titulo isto est noua. l. iustini. & in ea dicitur si pat pro filio suo dedit donat. propter nup. vel pro filia sua dotem: & postea illa donatio vel dos redit ad patrem ex pacto vel ex. l. prouisione. vel si extraneus dedit donat. ppter nup. vel dotem: & postea reuertitur ad partem ex pacto vel ex. l. prouisione. & postea ille pater instituit sibi filios suos heredes: vel extraneus instituit sibi illos tuos filios & nihil de his rebus dixit. & inuenitur q alij tui filij habent tantundem de bonis tuis: quantum fuit donatio propter nuptias vel dos ille filius debet habere precipuaz illam donationem & filia dotem gratia equalitatis seruande. si autem nihil habebant alij filij de bonis paternis: filius vel filia donationem propter nup. vel dotem non habet precipuam. si autem extranei sunt instituti heredes: iste filius pro quo fuit data donatio propter nuptias: vel ista filia pro qua fuit data dos: & nihil in testamento de istis bonis pater dixit: debet habere illam donationem propter nuptias vel dotem. eadem habent locum in auo vel proauo paterno vel materno vl' in auia vel proauia materna vel paterna. hoc dicit ista. l. Tex. equitatis. & ita interest pncipis equitatez seruare: vt in auc. de nō eli. secundo nu. §. penul. & . s. de iudic.

iudic.l.placuit.Tex.stipulatione.idest pacto.quia pacti fuerunt q dos debeat ad eum reuerti.Tex.vel.l.hoc faciente. ex stipulatione tacita:vt.j.de rei vxo.actio.l.j.§.j.Text.illa. scilicet pater.Tex.compositum sit.quia soli fratres fuerunt instituti.¶ Or segnori in.l.ista no. plura notabilia. primo q interest principi equitatez seruare.Et ad hoc facit in auc. de non eligen.secundo nu.§.penulti.7 equitas prefertur rigori iuris:vt.s.de iudi.l.placuit. Item no.si ego pater pro filio meo dedi donat.propter nup.vel pro filia mea dedi dotem vel alius dedit pro eis:7 postea reuertitur ad me.si habeo plures filios:7 instituo mihi heredes:si est alius filius vel filia qui vel que lucratus est donat.propter nup.vel dotem ex bonis meis.filius vel filia donat.propter nupt. vel dotem habet precipuam vsqz ad eam quantitatem quaz habent alij.7 hoc propter discordias cauendas inter fratres: vt arg.ff.de le.ij.l.cum pater.§.dulcissimis.sed si extraneos mihi instituj heredes: filius vel filia habent precipuam donationem propter nup.vel dotem. Item not.q hec.l.in aliquo est hodie correcta: quia iure.C.ex testamento cessabit collatio:nisi aliud diceretur.s3 ab intestato non: vt.j.de collatio.l.penulti.sed hodie illud est correctum:quia ex testamento 7 ab intestato locus est collatiōi:vt.j.de collat. auc. ex testamento.

¶ Finium regundorum.

¶ Sicut superiora iudicia sunt duplicia:ita 7 hic: vt.ff.de iudi.l.in istis. Et not.q hec rubrica ponitur materialiter.7 ideo vt aliquid significet:debet exponi finium regundoruz .s.iudicium subijciamus 7 videamus.vel sub.de actiōe finiū regundorum.Et no.8m antiquā grāmaticā dicit finiū regūdorū:sed 8m nouam deberet dicere finium regendorum.

REgionem. In.l.ista ponitur ita casus.quidam habebat fundum amplum certis finibus terminatum:puta q titius possidebat ab oriente seius ab occidente:ille noluit vendere totū fundum.sed vendidit regionem fundi certam puta dimidiam 7 sic ratione venditionis fines fuerunt mutati.nunquid emptor poterit vendicare quicquid erat inter priores fines?Certe non:sed illud tantum quod sibi vēditum est.Text.finibus mutatis.quia si fundus est meus 7 habet quattuor partes:7 vēdo illi dimidiaz fundi fines mutantur.¶ Or no.si habeo predium certis finibus limitatū si vendo predium totum : non mutantur fines similiter si vēdo partem indiuisam:fines non mutantur.si vendo partem diuisam fines mutantur:vt ista probantur.ff.de. leg.j.l. q in rerum natura.7.l.plane.in fin.7.ff.de verborum significa.l.locus.

Accessionum. In lege ista dicit q fines prediorum habent mutari ex varietate successorum 7 ex nouo consensu vicinorum : quia predijs additur vel detrahitur.Tex.successionū i.successorum.Tex.varietate.verbigratia.vnus est dominus vnius predij:dicitur istud prediuz est talis.si iste decedit relictis.iiij.heredibus 7 diuiditur inter se dicitur istō prediū est talium.Tex.consensu.verbigratia.7 hoc sepe contingit. nam vicini ita dicunt inter se predium meum ex vna parte flectitur in tuum:7 econtra tuum in meum : igitur diuidamus sic:vt ex ista parte habeas vsqz ad talem locum:7 ego habeam vsqz ad talem ex alia parte.Tex. monumenta:idest fines.7 dicuntur monumenta a moneo mones:quia exquo fines positi sunt inter me 7 te:moneor non excedere illos fines vel dicuntur monumenta fines a memoria.¶ Or not. hic q ex varietate successorum 7 ex nouo consensu vicinorum immutantur fines ius tamen commune non immutatur. vnde non debet licere heredi quod non licebat defuncto: vt.ff.de iudi.l.si quis heres.

SI quis. In.l.ista dr.si duo vicini habēt ɔtrouersiā ō finibus eo ipso habēt cōtrouersiā de possessiōe 7 proprietate.vnde si vnus dicit fines sunt ibi:eoipso dicit q possidet vsqz ad locum illum 7 contendit se proprietatem habere 7 econtra.vnde ad officium iudicis cognoscentis super iudicio fi.regun.pertinet mittere agrimensorem 7 videre fines 7 de eis iudicare 7 sic de possessione 7 postea de proprietate.si autem iudex mittit agrimensorem 7 vnus vult ire ad prediuz alter non:similiter agrimensor videbit vsqz ad quē locuz vnus possideat.Tex.coheret.quia si aliquis dicit vsqz ad locum illum sunt fines.dicit se possidere vsqz ad illuz locum.Tex.vt patefacta veritate vsqz ad quem locum possideat vel dominium habeat.Tex.huiusmodi litigium terminetur scilicet per sententiam.Tex.perueniet.7 ita no.q agrimensor mittitur ad locum 7 res subijcitur oculis : vt.ff.eo. l.si irruptionem.

SI constiterit. In.l.ista ponitur pena malis vicinis 7 in ea dicitur.si vicinus meus cōueniebat me iudicio finium regundorum dicendo q turbaueram ei fines inter me 7 ipsum. vna die dicit vicinus meus qualiter litigo cum isto. si ipse vsurpauit de meo vnam perticam:ego vsurpabo de suo.x. vnde venit ad agrum meum:7 vsurpauit de agro meo antequā ferretur sententia inter me 7 ipsum:quam penam debet ipse pati?Respondetur q in tantūdem debet mihi condēnari de suo quantum est illud qd vsurpauit:si in lite fuit superatus.¶ Or segnori no.q ista constitutio habet locum tantum:cum quis vsurpauit tantum post litem contesta. in iudicio fini.re.7 habet locum tantum:cum de finibus agit. Est 7 alia constitu.que habet locum ante litem contesta. 7 post.7 habet locum illa cum agitur de mobilibus 7 immobilibus.j.vnde vi.l.si quis in tantam. Est 7 alia constitutio que inducitur ad tuitionem paganorum. vt.s. de pag a.l. christianis.

Quinqz pedū. In lege ista sicut scriptum inuenitur per dnm Jo.fine per Ri. furiosuz qui scripsit post eum fuit deceptus qdā qui magnus philosophus putabatur.7 dicitur q fuit quidam qui vocabatur magister Petrus baiardi.7 fert de eo q in nocte natiuitatis domini dū esset in curia romana iuit ad ciuitatem parisius: 7 cantauit ibi vnam lectionem matutinarū.7 in mane tempestiue redijt ad curiam romanam corā domino papa.7 multa alia mirabilia ferūtur de eo.7 valde deridebat legistas 7 iactabat se: q nulla.l.esset in corpore iuris quantūcūqz esset difficilis in littera quin in ea poneret casum.7 de ea traheret sanum intellectum.vnde vna die fuit sibi ostensa a quodā ista lex. 7 tunc ipse dixit nescio quid vellit dicere ista lex. vnde derisus fuit.tamen vos ponetis ita casum.olim pauciores erāt homines quā hodie sicut 7 vilior erat terra quā hodie.nā oliz vbi inter duos vicinos erat contentio ratione finiuz de maiori spacio terre quinqz pedum inter eos poterat agi iudicio finiuz regū.sed si inter eos erat contentio de minori spacio terre:puta de vno pede vel de duobus vel quattuor vel tribus vel quinqz.7 hic conuentus iudicio fi.regū. poterat excipere in iudicio finium regū.non venit estimatio quinqz peduz terre vel minoris.sed hodie sublata est ista exceptio. 7 pōt hodie intendi iudiciū finium regū.nedū de spacio terre maiori.v.pedū:imo 7 in minori quātūcūqz quis de alterius finibus occupauerit.hoc dicit.Tex.quinqz pedum prescriptione.sub.q dicebatur de spacio quinqz pedum terre pōt agi finium regun.non de minori.

Cunctis. In.l.ista dicitur iudiciuz fini.regun.non tollit spacio longi temporis idest.x.vel.xx.annorum: sed tollitur spacio longissimi tantum.s.spacio.xxx.annorū.Tex.nō longi.s.x.vel.xx.vt j.de prescri.lon.tēpo.l.vlt.7 pe.Text.habere.q spacio.xxx.annorū tollit omne ius 7 omnis actio:vt.j. de prescriptio.xxx.anno.l. sicut in rem.7.j.de anna. excep. l.j.§.ad hoc.Sed videtur contra.ecce si in fundo tuo sunt x.iugera.7 vendis mihi illum fundū tuum 7 ostendis mihi

ampliora iugera? possum prescribere ti. pro emptore. x. vel xx. vt. ff. pro emp. l. ij. §. si fundum. Ad quod vos dicetis vbi ostenduntur mihi emptori maiores fines prescribam quātum ad dominium spacio. x. vel. xx. quod. s̄. confines ostensum est: vt in. l. contra. non tamen tollitur propter hoc iudicium finium regun. vt termini commodius distinguantur vt hic. ¶ Or segnori per dominum Ioā. ⁊ Azo. queritur hic quando nascatur. Ad quod potest dici ꝙ ex quo turbantur fines: ⁊ extunc currit prescriptio. vel potest dici vt dicatur ita iudicium fini. regun. natum est ex quo predia fuerūt finibus distincta. ⁊ nou potest intendi nisi turbentur fines sicut act. indirecta pig. act. que statim nascitur de re pignorata: sed non competit nisi demum soluta pecunia: vt. ff. de pigno. act. l. si rem. §. omnis. ¶ Secundo queritur hic. nunquid istud iudicium sit mixtum. i. in rem ⁊ in personam? Ad quod potest dici ꝙ sic sm Azo. est enim in personam: quia datur contra mutantes ⁊ turbantes fines. Est in rem: quia in ea queritur de dominio: vt. ff. e. l. j. ¶ Tertio querit̄ hic. nunquid istud iudicium est bonefidei: vel stricti iuris? Ad quod dixerunt quidam ꝙ est bonefidei: vt iudicium fami. hercis. vel communi diui. vt insti. de act. §. actionum. sed certe nos dicimus ꝙ est stricti iuris: quia nō numeratur in bonefidei contractibus: vt in prealle. §. actionum. Si dicis: cur istud iudicium est stricti iuris: ⁊ alia duo iudicia scilicz fami. hercis. ⁊ communi diui. sunt bonefidei? Respondeo: quia plerunqz in isto iudicio adiudicatur mihi quod est alterius. sed in iudicio fami. hercis. ⁊ communi diui. adiudicatur mihi soluz quod est commune. vel potest dici ꝙ ideo est istud iudicium stricti iuris quia competit inter vicinos: sed illa duo iudicia inter coheredes. ¶ Quarto queritur per domi. Ioan. ⁊ Azo. hic. vnde nascitur istud iudicium? Et certe videtur ꝙ non nascatur ex contractu vel quasi. quia non est contrahere vel quasi. ex delicto vel quasi non: quia non est delictum vel quasi. vnde dixerunt quidam ꝙ nascitur ex varijs figuris causarum. vt conditio. furtiua. vt. ff. de actio. ⁊ obligatio. l. j. Uel potest dici sm Ioan. ⁊ Azo. ꝙ istud iudicium est datiuum propter turbationem potius q̄ȝ natiuum sicut dixi in actio. prescriptio. versi. s̄. de transact. l. cum mota. ⁊ probatur hoc. ff. eo. l. vltima. ¶ Ultimo nota ꝙ in iudicio fini. regun. venit diuisio facienda: qꝛ iudex ponendo terminos diuidit meum a tuo cum istud commode potest fieri. venit etiam in eo adiudicatio facienda: quod est propter flexuras. nam vnum predium flectitur in aliud ad modum gambe. Aliquando ad modum gaxde: ⁊ tunc non potest fieri diuisio nisi adiudicaretur. Aliquando flectitur ad modum vnius pontis. ⁊ ad hoc accidit insti. de offi. iudi. §. penulti. in fi. ⁊ habet locum istud iudicium in predijs rusticis. sed in vrbanis non habet locum directū. sed vtile: qꝛ sunt vicina non confinia: vt. ff. e. l. ij. ⁊. l. iiij. in fi.

¶ De consortibus eiusdem litis.

¶ Superiori titulo dictum est de consortibus eiusdem hereditatis vel rei: vel qui habent predia confinia. verum quia sunt aliqui consortes eiusdem litis subijcitur hic titulus. ⁊ dicuntur consortes eiusdem litis: qui super eadeȝ actione mouent litem agēdo vel respondendo: vt. j. e. l. j. ⁊. ij.

Explosis. Segnori aduocati maliciosi habebant olim quādam exceptionem: que recessit ab aula. naȝ vbicunqz aliquis conueniebatur: dicebat ipse: non potes me conuenire: quia talis est consors meus: qui est absens: vel non est in prouincia. sed hec exceptio recessit ab aula: quia si plures sunt consortes: omnes possunt conueniri: si sunt presentes. ⁊ etiam vnus ⁊ omnes possunt agere. ⁊ etiam vnus. Tex. pandatur. vnde omnes possunt conueniri ⁊ respondere ⁊ vnus pro sua parte. verumtamen cum omnes conueniuntur: debent conueniri ad eundem iudicem ne cause continentia diuidatur: vt. s̄. de iudi. l. nulli.

c **Commune.** In. l. ista dicitur: si plures mouebant eandem actionem: vnus se absentauit: nunquid ille qui presens est: potest perficere litem? Certe sic satisdando ꝙ absens ratū habebit. Item est si plures conueniuntur ꝙ vnus potest perficere litem satisdando de iudicato soluendo. Tex. negocium. sub. in agendo ⁊ respondendo. Tex. parati sunt. ⁊ hoc est verum in agendo. ⁊ idem in respondendo: vt. j. subijcit statim. Tex. firmauerint. sub. iudicium pro absente. ¶ Unde not. hic. nemo experitur regulariter sine man. vt ff. de prescrip. ver. l. naturalis. §. vltimo. Fallit in consortibus eiusdem litis. sic ⁊ alibi speciale est in marito ⁊ in coniunctis personis. s̄. de procura. l. maritus. ⁊. ff. de procura. l. sed ⁊ he persone. in principio. ⁊ in alijs casibus quos no. s̄. de procura. l. j. Item not. hic vbi aliquis intercedit pro aliquo ante litē conte. debet satisdare. si petatur ab eo post litem conte. non satisdat: vt. ff. de procura. l. pompo. §. rati. sed si procura. intercedat post li. conte. tunc potest peti post litem conte. vt satisdet vt hic.

¶ De noxalibus actionibus.

¶ Ista rubrica ad precedentia potest dupliciter continuari. ⁊ duo modo sic. quia actio. l. aquil. ex delictis seruorum competit: vt. j. e. l. ij. inde sumpta occasione ponit de noxalibus actionibus. Uel potest alio modo continuari: quia in rei ven. ⁊ in confesso. ⁊ in. l. aquil. habetur ratio damni dati: ⁊ per noxales actiones puniuntur damna data a seruis: ponit de noxalibus actionibus. Et dicuntur noxales a noxia qđ est delictum. vel a noxa qđ est caput delinquēs: vt insti. e. ti. in prin. Et not. ꝙ noxalis actio est cognomen que actio cognominatur furti contra liberum: cum furtum est commissum a libro. hec eadem actio cognominatur furti noxalis: cum furtuȝ commissum est a seruo: vt insti. e. §. oīs. vñ de noxa. act. videamus quibus dentur ⁊ que ⁊ ad quos ⁊ ad quid ⁊ quales sint.

Si existat. In. l. ista dicuntur tria principaliter. Primo dicitur. si liber homo ex hereditate patris mei mihi delata: ⁊ ea adita ⁊ apprehensa possessiōe subtraxit certos nummos: possum agere contra illū liberum ⁊ nummos extantes vendicare ⁊ act. ad exhibendum agere ⁊ petere eos mihi exhiberi. ⁊ ipsum possum conuenire act. furti ⁊ condi. furtiua. Secundo dicit̄. si seruus alienus nūmos ex hereditate patris mei mihi subtraxit: furti noxalis mihi cōpetit contra dominum. sed si ille seruus manumittitur: que primo erat noxalis contra dominum datur directa contra eum seruuȝ manumissuȝ quia noxa caput sequitur. Tertio dicitur. si iste seruus qui subtraxit nummos ex hereditate erat patris mei: fit furtum. verūtamen nō est nata contra eū furti noxalis. ⁊ si postea manumissus est: nō datur contra eū directa furti noxalis: nisi post manumissioneȝ illos nūmos contractet: quia tūc tenet̄ furti ex noua cōtractatione. Tex. nūmorum. quia ibi quando extant possunt vendicari ⁊ ad exhibendum peti: vt hic ⁊. ff. si cer. peta. l. filiusfamili. secus si consumpti sunt ⁊ dicuntur consumpti eoipso ꝙ cum alienis sunt mixti: vt. ff. de solu. l. si alieni. ⁊ tunc non vendicantur. sed potest agi ad exhibendum: quasi ille dolo desierit possidere vel conditio. furtiua. vel sine causa: vt. ff. si cer. peta. l. si ⁊ me. ⁊. ff. de conditio. furti. l. in re furtiua. Text. ex patris tui hereditate. si vultis exponere ex patris tui hereditate scilicet iacente: tunc non haberet locum furti actio: qꝛ rei hereditarie non fit furtum: vt. ff. de furti. l. rei vel si vultis dicere ⁊ exponere adita hereditate ⁊ apprehensa possessione tunc competit actio. furti. vt. ff. de cri. expi. here. l. ij. Text. ab eo quem libertum esse: tempore furti perpetrati. Text. nam quamuis. Incipit secundum dictum: ⁊ loquitur in furto facto a seruo alieno. Text. teneatur. nam si seruus faciat mihi furtum: tu teneris furti noxalis: vt. j. eo. l. ij. sed si tu manumittis eum: datur contra eum directa actio: que noxalis actio furti erat contra dominum: vt insti. eo. §. omnis. Text. non competit: quia est ex delicto. ⁊ ideo non datur contra heredes: nisi lite contesta. vel quantum ad eos peruenit:

eos peruenit: si est rei persecutoria: vt institu. de actio. §. non tantum. Text. cum tamen. Incipit tertium dictum ꝛ loquitur quando seruus subtraxit nummos domino suo. Tex. quãuis furtum committat. quia contractat inuito domino animo lucrãdi. ꝛ furtum est rẽ. vt. ff. de furtis. l. j. Tex. non est nata impediente dominica potestate. Tex. locum habet: idest efficaciter directa. Tex. contractet. quia non ex noua contractatione habet fieri furtum. Et in. l. ista no. sicut cetere res extantes possunt vendicari: ita nummi extãtes possunt vẽdicari: vt corpus: vt. ff. si certum peta. l. cum fundus. Item no. ꝙ licet noxales actiones sint in personam: scripte sunt in rem: quia presequuntur rem: vt. ff. e. l. non solum. ꝛ. l. se. Item no. ꝙ si seruus subtrahit rem domino fit furtũ sed non datur furti actio impediente dominica potestate: vt. ff. qui sunt sui vel alie. iuris. l. j. ꝛ. ff. de furtis. l. seruil. ꝛ de ista materia scilicet ꝙ aliquando fit furtuȝ. ꝛ competit actio furti ꝛ aliquando fit furtum: ꝛ non datur actio furti. plene dixi. j. de seruis fugi. l. seruum. ¶ Or segnori ad vnum quod hic dicitur instatur. hic dicitur: si seruus subtrahit nũmos domino. fit furtum: ꝛ non datur actio furti. ꝛ si postea manumissus est: non datur contra eum noxalis: nisi de nouo contractet: ergo videtur ꝙ ex assidua contractatione fiat furtũ. sed. l. est contra. ꝙ ex assidua contractatione non fiat furtum sed ex prima. vnde videtur contra. ff. de furtis. l. ei qui. in prĩcipio. Respondeo ex assidua contractatione non fit furtum cũ ex prima contractatione nascitur actio furti: vt in. l. s̃. sȝ cum ex prima contractatione non nascatur actio furti: vt in l. nostra nascetur ex posteriori vt hic.

Si serui. In. l. ista ponitur talis casus. quidam proposuit talem questionem coram imperatore. domine imperator serui nostri nobis nescientibus ꝛ prohibentibus arbores cuiusdam vicini nostri exciderũt. in ciuitate nostra erat. l. saltui data ꝛ statutum est: ꝙ si aliquis incidat arbores alienas furtiue ꝙ talem penam pecuniariam pro qualibet arbore debȝ pati. modo querimus a vobis vtruȝ pro illo furto possum⁹ insolidum conueniri: an noxaliter? Ad quod respondet imperator: si serui vestri vobis inscientibus furtiue alienas arbores exciderunt: locus est. l. saltui date ꝛ non oportet vos timere conueniri insolidum: immo noxaliter. vnde habetis electionem vel dare seruũ pro noxa. vel soluere condemnationem in. l. saltui statutã. hoc dicit. Tex. vel etiam prohibẽtibus. bene dicit prohibentibus: quia tũc tenetur dominus noxaliter. si autem deliquit domino iubente: tenetur insolidum: vt. ff. e. l. j. ij. ꝛ. iij. Tex. saltui. i. loca illa vbi erãt predia illa. vnde ex. l. ista colligimus ꝙ bene potest lex saltui dari: vt imponatur pena hominibus ꝛ etiaȝ brutis animalibus: vnde bene possunt rustici in castro vbi habitant facere talẽ l. si quis intrauerit vineã alienã soluat. v. solidos. ꝛ si pecus intrauerit soluat dominus pro eo. v. solidos. ꝛ ad hoc facit institu. de iure natu. §. j. ꝛ. j. de edi. pri. l. iij. Tex. in sua potestate ꝛ ita dominus conuentus noxaliter ex delicto serui cõdemnatur ad estimationem damni dati: sed ex potestate. l. liberatur si vult dare seruum pro noxa. vnde damni inemẽdatio est in condemnatione noxe. deditio est in solutiõe. ꝛ hec probantur. ff. de te. l. miles. §. j. ꝛ insti. de offi. iudi. in principio. Unde no. ꝙ ex delictis seruorũ quandoqȝ cõpetit actio noxalis ꝛ noxaliter. si seruus tu⁹ deliquit te ignorante: teneris. l. aquil. noxali ꝛ noxaliter. Aliquando competit directa ꝛ non noxalis competit noxalis ꝛ noxaliter: quia non teneris insolidum vt hic. ꝛ. j. l. proxi. ꝛ. ff. e. l. j. Aliquando competit noxalis ꝛ non noxaliter. sicut est si seruus tuus deliqt te iubente vel te sciente ꝛ patiente teneris noxali. ꝛ non noxaliter: immo sine noxe deditione teneris insolidum. qꝛ ex quo iussisti: tu delinquere videris: vt. ff. e. l. ij. ꝛ. iij. Aliquãdo competit directa ꝛ nõ noxaliter. si seruus deliquit dño inuito ꝛ manumittitur anteq̃ȝ agatur noxaliter tenet seruus manumissus directa: vt. s̃. l. pxi. ꝛ institu. e. §. ois.

Siue seruum. In. l. ista ponitur casus talis. seruus tu⁹ seruum meum sollicitauit ad fugam: ꝛ eum sollicitatum de loco ad locum in meum damnum transportauit. Modo queritur cum quo debeam experiri an cum seruo tuo an cõtra te dominum? Respondetur si seruus tu⁹ seruũ meum transportauit de loco ad locum: habeo electionem velim accusare seruũ tuuȝ solemniter. l. fauia de plag. vel velim agere contra te dominũ furti noxali vel serui corrupti. ꝛ si elegi agere contra te dominuȝ si potero hoc probare tu teneris mihi tradere seruũ pro noxa. vel teneris soluere cõdemnationẽ. Tex. solemniter oblato libello accusatorio. vt ff. de priua. delic. l. fi. Text. noxali iudicio. puta serui corrupti noxali. Tex. vel furti: scilicet noxali. Tex. ꝛ eo non cõsentiente. hoc ideo dicit: quia secus est si consentiente tenetur insolidum: vt. ff. e. l. ij. Tex. habeat facultatem. quia in noxali actione tenetur dominus seruũ dare pro noxa. vel emendare damnum datum: vt hic ꝛ. s̃. l. proxi. ¶ Or segnori no. in. l. ista licet seruus non possit consistere in iudicio agendo vel rñdendo ciuiliter: vt. s̃. de iudicijs. l. seruus. ꝛ. j. l. proxi. tamen seruus de publico crimine potest accusari: qꝛ imponitur pena corporis. sed. l. iul. de vi priuata non põt accusari: qꝛ imponit pena ademptionis bonorum ꝛ seruus nõ hȝ bona vt. ff. de accu. l. hos ac. §. omnibus. ꝛ. ff. de verbo. sig. l. liber homo.

Si seruus. In. l. ista. iiij. principalr dicunt. Primo dicitur. si seruus tuus te ignorante vel te sciente ꝛ prohibente vi rapuit rem aliquam: te dominũ vl bonorum raptorum noxali conueniam intra annum in quadruplum. Secundo dicitur. si annus est elapsus possum te dominum conuenire in simplum. Tertio dicitur. ꝙ si te sciente ꝛ te non prohibente rem aliquã rapuit mihi seruus tuus: conueniam te insolidũ detracta noxe deditione ꝛ insolidum cõdemnaberis. Quarto ꝛ vltimo dicitur. si pro delicto serui tuo volo agere criminaliter: quia rapuit vxorem meam non agam contra te dominum. sed contra seruum tuum: qui delictum commisit. hoc dicit ista. l. videte litteram. Tex. vi. sub. ablatiua. Text. qui si. Incipit secundum dictum. ꝛ in isto primo ꝛ secundo dicto habetis ꝙ actio vi bonorum rap. intra annum competit in quadruplũ post annum in simplum. ꝛ ad hoc facit insti. vi bonorum rapto. in princip. ¶ Or segnori in fi. huius. l. nota. licet seru⁹ non possit agere vel respondere cum agitur ciuiliter: sed criminaliter sic: vt hic. ꝛ. s̃. l. proxi. tamen accusat de omni crimine pro quo imponitur pena corporalis nõ bo. amissio: vt ff. de accusa. l. hos accu. §. omnibus.

Si tibi. In lege ista dicitur. seruus tu⁹ furto non manifesto ope ꝛ consilio ancillam meam cum alijs rebus mihi subtraxit. certe contra seruum tuum non agam: quia inter liberum ꝛ seruum iudicium ciuile consistere non potest. sed agam contra te dominuȝ furti act. ad penam dupli. ꝛ ipsas res potero vẽdicare vel potero cõdicere condi. fur. Tex. per furtum non manifestum. quis dicatur fur manifestus ꝛ non manifestus: dicitur insti. de ob. que ex delicto nas. §. furtorum. Tex. non possit. regulariter: vt. s̃. de iudi. l. seruus dixi. sed criminaliter sic: vt. s̃. l. proxi. Tex. actione: idest act. furti: nec manifesti que est in dupluȝ vt. j. de fur. ꝛ seruo. cor. l. de his.

¶ Ad exhibendum.

¶ Quia actio ad exhibendum plerunqȝ est preparatoria rei vendi. ꝛ noxalium actionum: de quibus in superioribus habuistis. nam ad exhibendum actio datur ei qui rem vendicaturus est. ꝛ qui agit noxali actione: vt. ff. e. l. j. ꝛ ideo de actio. ad exhibendum videamus cui datur. Et certe datur ei cuius interest ex honesta ꝛ probabili causa: vt. ff. eo. l. iij. §. sciendum. in casu tamen datur soli domino: vt. j. e. l. fi. ꝛ datur contra omnem qui habet facultatem rei restituende vt. ff. eo. l. celsus. §. si quis. ꝛ debet exhiberi res in publico: vt. ff. e. l. ij. ꝛ habet locum pro rebus mobilibus: non pro immobilibus. quia immobilia non exhibentur: vt quando ꝛ qbus. l. j. §. at vbi. ꝛ est personalis actio. vt. ff. e. l. j.

Si dominiũ. In.l. ista ponit casus talis. mater mea fuit domina alicuius ancille. mater mea decessit. ⁊ ego matri mee successi. pater meus ancillam illam vendidit. volo eã vẽdicare: potero petere eã exhiberi? Respondetur ꝙ sic: non obstante ꝙ illa ancilla fuit vendita per patrem. Tex. ad matrem tuam. sub. cui heres extitisti. Tex. venundata est. quia ea inuita pater vẽdidit. vnde nõ tenet alienatio rei aliene quantum ad preiudicium domine sed quantum ad contrahentes sic: vt. s. de rei vendi. l. mater. ⁊. ff. de contrahen. emptio. ⁊ venditio. l. rem alienam. Tex. queratur. nam actio ad exhibendum est preparatoria rei ven. vt. ff. e. l. iij. §. j. ¶ Or segnori ex. l. ista colligitur argu. ꝙ si res fuit matris mee ⁊ ei successi: presumitur mea.

Si criminis. In. l. ista dicitur. si accuso seruum tuũ de aliquo crimine ⁊ tu tenes eũ inclusũ: possũ te conuenire vt eum exhibeas. Tex. debet vt ita si indicia fuerint contra eum subijciatur questionibus: vt. j. de questionibus. l. interrogari. immo in casibus specialibus torquetur contra dominum: vt. j. de questionibus. l. j.

Leg ad exhibendũ. In. l. ista dicitur. si conueni te de aliqua re mobili actione ad exhibendum vel rei ven. si fuisti absolutus: quia non possidebas. ⁊ postea de nouo cepisti possidere: potero te conuenire actione ad exhibendum vel rei ven. Nec obstat ex rei iudi. quia noua lis incipit esse. hoc dicit. Tex. si nunc competat. sub. quando vis agere. ⁊ competit ad exhibendũ ei cuius interest ex honesta ⁊ ꝓbabili causa: vt. ff. e. l. j. Tex. actio. sub. rei ven. Text. aliter pronunciatum est. quia fuisti absolutus: quia non possidebas. ⁊ hic actio rei vendi. datur contra eum qui habet facultatem rei restituẽde: vt. ff. e. l. iij. §. vlti. ⁊. ff. de rei ven. l. officium. ¶ Or segnori no. ꝙ si conueni te actione ad exhibendum vel rei venditio. si fuisti absolutus: quia mea non intererat. nec appellaui: perpetuo obstabit mihi exceptio rei iudi. vt. ff. de ex. rei iudi. l. cum queritur. ⁊. l. sequenti. sed si fuisti absolutus: quia non possidebas ⁊ modo incipis de nouo possidere: non ob. mihi ex. rei iudi. quia noualis incipit esse: vt hic. ⁊. ff. de ex. rei iudi. l. si a te. ⁊ dixi. s. de iudi. l. licet.

Non ignorabit. In lege ista dicitur. ego conueniebam te actione ad exhibendũ: vt aliqua instrumenta que ad me pertinebant mihi exhiberes. ⁊ illa exhibita volebam vẽdicare. ⁊ tempore litis conte. possidebas illa instrumenta. postea tempore sententie dicis ꝙ non possides: nunquid propterea vitabis condemnationem? Certe non: immo si a te non exhibeantur iurabo in litem ⁊ damnaberis mihi quanti in litem iurauero. Tex. fuisse. sub tempore litis conte. Tex. oportere. ⁊ condemnabitur quantum in litem iuraueris: vt. ff. e. l. iij. §. preterea. quia hec actio est arbi. vnde in ea due feruntur sententie: vt insti. de actio. §. preterea. ⁊. s. de rei ven. l. a possidente. ¶ Or segnori hec. l. vĩ esse mirabilis: ⁊ dicit si tu possidebas instrumenta tempore litis conte. ⁊ tempore sententie non possides condemnaris mihi quanti in litem iurauero. sed hoc videtur durũ. nonne tota die dicimus qui semel possederit hodie non presumit possidere. quia qui semel est dominus semper presumit dominus. ⁊ est ratio: quia facilius amittitur possessio ꝗ̃ dominium: vt. ff. de acqr. poss. l. possideri. §. in amittenda. Ad istõ vos potestis dicere ꝙ fallit in duobus casibus. vnus casus est si aliqs possideat tẽpore litis conte. vt hic. nec est in potestate alicuius lite conte. rem alienare. ⁊ ideo interrogatur ante litẽ cõte. vtrum rem petitã possideat: vt. ff. de rei ven. l. qui petitorio. Item fallit in alio casu: vt si aliquis est obligatus rem reddere: vt. j. de pig. act. l. si creditor. vel si vultis dicere. vt dixit Placen. dicatis ꝙ qui semel possedit hodie presumit possidere: ⁊ tunc hec. l. non habet contra. ⁊ de hoc tetigi. j. de furtis ⁊ ser. cor. l. iij. ⁊. l. ciuile. ⁊ plene dicam. j. de proba. l. siue.

Ad exhibendũ. In lege ista dicit ꝙ non solum tenetur act. ad exhibendum qui possidet rem ⁊ habet facultatem rei restituẽde: sz ⁊ qui dolo desijt possidere. ¶ Or habetis hic: vt dixi in casu. nam dolo desinens possidere intelligitur possidere: vt. ff. de regu. iur. l. parẽ.

Instrumẽta. In. l. ista dicit: si aliqs inuasit vel occupauit instrumenta mea: possum eum accusare criminaliter. l. iulia. de vi. solẽniter ordinato libello. Item possum agere ciuiliter act. ad exhibendũ. Tex. instrumẽta. s. sua propria. Unde no. differentiam inter instrumenta ⁊ alias res. pro alijs rebus dat actio domino: immo ⁊ non domino. quia actio ad exhi. datur ei cuius interest: vt. ff. e. l. iij. §. sciendũ. sed pro instrumentis datur actio ad exhi. tãtum domino. sed si alterius interessz instrumenta exhibere: pro eis datur actio in factum. ⁊ est ratio: quia pro alijs rebus potest interesse mea pluribus modis in libro: quia meus est: ⁊ quia pignori habeo: vel quia habeo in eo vsufruc. sed in instrumentis non potest interesse mea: nisi mea sint. nam in instrumentis possum habere proprietatem: si scribitur in carta mea me mandante: sed in instrumento nõ cadit vsufruc. vel pignoris datio.

Exhibitionis. In. l. ista dicit: ego cõueniebã te ad exhibendũ: ⁊ pro aliquo seruo mihi exhibendo. si exhibes eum: sed factum deteriorem: nunquid liberaris ab act. Certe de equitate sic. verũtamen quia rem deteriorem fecisti: teneris in factum actione subsidiaria. l. aquil. ad deteriorationem emendandam. Tex. habens. rei exhibende. Tex. proficiat. i. de equitate liberatur ab actione ad exhibendum in factum. tamen actio subsidiaria. l. aquili. Tex. contra eum detur. sub. pro deterioratione. ⁊ hoc quãdo culpa exhibuit deteriorem. si autem dolõ exhibuit deteriorem: tenetur de dolo: vt. ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. non solum. si autem non exhibet deteriorem culpa vel dolo: tenetur hac actione. ¶ Or segnori. l. ista recipit infinita contraria: que omnia tollam breuibus verbis. ecce si aliquis exhibet rem deteriorem non mutata forma: vtputa si exhibet ciphum scissum liberatur ab actione ad exhibendum. sed si exhibet mutata forma: vt quia de cipho mutata est forma: non videtur exhibuisse: vt. ff. eod. l. iulia. §. siquis. ⁊ hoc est verum in act. mere stricti iuris. quia actione ad exhibendum est mere stricti iuris: quia non connumeratur in actionibus bone fidei. sed secus est in bonefidei: quia si res deterior redditur: nõ videtur reddita: vt. ff. commo. l. iij. §. si res. ⁊. ff. de le. ij. l. meuius. §. penultimo ⁊ vltimo. Ex predictis ergo apparet regula generalis. rem habeo rem peto. ⁊ econtra rem habeo ⁊ nõ peto. vt in actionibus bonefidei apparet: quia si exhiberet deteriorem habeo: non tamen res videtur reddita: ⁊ ideo eam peto: vt argu. predictarum. ll. sed in act. mere stricti iuris si rem habeo rem non peto: quia si exhibes rem deteriorem: non mutata forma ab actione ad exhibendum liberaris vt hic. ⁊ sic intelligitur. ff. de verborum obligatio. l. iulia. §. j.

Si res tuas. In lege ista dicitur. si tu res meas alicui commodasti tanquã tuas ⁊ tuo nomine: vel apud aliquem deposuisti res meas tãquam tuas ⁊ tuo nomnie: quomodo subuenitur mihi aduersus res meas tenentem? Certe subuenitur mihi si mobiles sunt: vt petam eas exhiberi. vt eas exhibitas vendicem. Sed quid erit? res meas tanquam tuas deposuisti ⁊ pactus fuisti vt restituantur mihi si successi tibi act. depositi potero petere illas res. sed si non successi tibi de rigore iuris contra depositarium non datur mihi

tur mihi depoſiti actio ex pacto.ſed de equitate datur mihi vtilis depoſiti actio.Tex. ad exhibendū.ſub.ſi res ſunt mobiles.Tex.actione ſcilicet directa.

Lex quocūqꝫ. In.l.iſta ponitur talis caſus.
ſ ꝛ aduertatis qꝛ iſtud expedit ſcire ſcholaribꝰ maxime. ſcholaris accepit mutuo pecuniam ꝛ de hoc ſcriptum eſt inſtrumentum.ꝛ ſcholaris tabellioni qui ſcripſit inſtrumentum ſatiſfecit ad voluntatem ſuam.poſtea ſcholaris ſoluit creditori debitum.dicit ei:ꝙ reddat ſibi inſtrumentum.creditor non vult reddere: nunquid ſcholaris actione ad exhibendum poterit petere exhiberi?Certe ſic:ꝛ inſtrumento exhibito:illud poterit vēdicare:ſi probauerit apud preſidem prouincie ſe ſoluiſſe debitum.Tex.cyrographa tua.i.ſcripturam factam in charta tua te mandante:vel quia ſoluiſti tabellioni.Text.exhiberi ſub.actione ad exhi.¶Or ſegnori cauete vobis cum debitor ſoluit credi.debitum ꝛ petitur a vobis a ruſticis:quo iure aduocetur inſtrumentum a creditore:ꝛ ꝙ ſuper hoc formetis eis libellum.ſi vultis eis ſeruire:debetis dicere quis ſoluerit tabel. ꝓ charta ꝛ mercede ſua. ſi dicit ruſticus ego ſolui.tunc inſtrumentuꝫ eſt ruſtici:qꝛ ſoluit tabel.ꝓ charta ꝛ mercede:vt inſti.de rerum di.§.littere ꝛ tunc formabitis ita libel.agit talis contra talem a quo petit inſtrumentuꝫ tale exhiberi ꝛ eo exhibito ſibi reſtitui: qꝛ actio ad exhi. ꝓ inſtrumētis datur ſoli domino:vt.ſ.e.l.inſtrumēta.ſi autem dicit ruſticus:dominus creditor ſoluit tabel. tunc dicetis ꝙ inſtrumentum eſt cre.ꝛ tunc formabitis libel.vt condicatis illud inſtrumentuꝫ condi.ſine cauſa:vt.j.de con.ſine cauſ.l.male.Item agetis act.in factum:vt.ff.e.l.iij.§. penul.

¶De religioſis ꝛ ſumptibꝰ funerū ꝛ alee vſu ꝛ aleatoribꝰ.

¶Hec eſt pͥma pꝰ rubrice:de alee vſu.ꝛ de aleatoribus: hec eſt ſcḋa pars rubrice. Segnori ti.iſte continuaṫ ad precedentia pluribus modis.vno modo ſic.de prophanis poſitis procul a ſacris:que habent vendicari ꝛ exhi.ſ.dictū eſt nunc ſequitur de religioſis que non poſſunt vendicari ſed poſſunt peti actio.in factum.ꝛ qꝛ ſumptus funeris efficitur res religioſa:ponit de ſumpti.fune.Uel pōt ſecundo continuari qualiter querantur nobis dominia rerum corpo.ꝛ in corpo.ſ.de rei ven.ꝛ de vſufruc.dictum eſt.ꝛ qualiter querantur heredi communes dictum eſt.ſ.fami.herciſ.verum: qꝛ vt dicit Salomon.extrema gaudij luctus occupat.ꝛ ecōtra extremitas luctus conſueuit eſſe gaudium. iuxta id.grata ſuperueniet que non ſperabitur hora.vnde de his videamus.ſ.de luctu qui eſt gaudij extremitas.Et luctus accidit duobus modis.per mortem.Item qꝛ ludit totum ſuū:finis illius ludi eſt ꝙ decapillat ſe.ꝛ ideo dicit rubrica de relig.ꝛ ſumpti.fune.que ſunt extremitates gaudij acqſiti.ꝛ de alee vſu ꝛ de aleatoribus que ſunt extremitates fatuorum. ꝛ de prima parte rubrice agitur in ſingulis.ll.huius tituli.de vltima parte rubrice agitur in quadaꝫ cōſtitutione greca que incipit aliarum vſus ꝛc̄.quam quidam libri habent hic:quidam non ꝛ ſi nō habetis eam hic:dicetis ꝙ in titulo iſto nō agitur de vltima parte rubrice.ſimile habetis.j.ti.j.nam ibi nihil dicit de rebus creditis ſic etiaꝫ alibi.Et debetis ſcire ꝙ aleator dicitur qui habet biſſatam in domo.ꝛ qui ludentibus propinat taxillos ꝛ non ſemper veros.ꝛ qui mutuat pecuniam ꝛ qui propinat vinuꝫ:ꝛ non ſemper vtile:quia ratificatur ludo.ꝛ hec eſt bona gens.ꝛ cum eis bonum eſt cōuerſari ꝛ maxime intereſt fatuis ſcholaribus.vnde de aleatoribus de vſu alee ideſt fortune videamus.

Si vi. Quidam miles acceſſit ad principem dicens.domine filius meus
ſ fuit ſepultus in tali loco.reliquie eius tangūtur a flumine:vel fere beſtie incipiunt ibi fodere audiui ꝙ eſt magna pena ſi aliquis deſepeliret defunctum ꝛ transferret de loco ad locum. vnde peto vt mihi concedatis transferre de loco ad locum hac de cauſa.ſi imperator conceſſit poteſt hoc facere.hoc dicit.Tex.poteris:vt hic.ꝛ.j.e.l.vlti.al's nō:vt.ff.e.l.diuus.

Inuito. Olim ſeruabatur vnuꝫ:quod ſi hodie ſeruaretur eſſet vtile.
i olim ſepeliebātur homines in campis.ponamus ergo ꝙ aliquis de inuito volebat ſepelire in campo tuo:non poteſt ſed voluntate tua ſic.ꝛ ideo ille locus eſſet factus religi.ſi voluntate tua aliqđ corpus ibi ſepelitur.ille locus fit religioſus:ꝛ eo facto religioſo non poteſt alienari vel obligari iure prohibēte. hoc dicit.Tex.non poteſt.ꝛ qꝛ non debet alteri per alterum iniqua condi.afferri.vt.ff.de reg.iu.l.non debet.Tex. intulerit ſed in comune ſepulchrū poteſt inferri ſocius inuito ſocio: vt.ff.e.l.ij.Tex.monumentum.i.ſepulchrum:vt.j.e.l. ſepulchrum.ſed ſecus eſt in monumento:vt.j.e.l.locum.Tex.nō venit.nam locus ille in quem illatus eſt mortuus : effectus eſt religioſus:vt.ff.de mor.infer.l.ſi prius.ꝛ ideo non poteſt vendicari:vt inſti.de ꝯhen.emp.in fi.

Legatum. In.l.iſta dicitur:ſi teſtator tibi reliqt legatum ꝛ in funus teſtatoris aliquid bonafide erogaſti.vel in infirmitate:eo mortuo poteris ab herede petere quod bonafide erogaſti.ꝛ preſes iubebit heredem tibi ſoluere legatum tibi relictuꝫ ꝛ illud quod erogaſti.Tex.iubebit.ſub. ab herede.ſed legatum petes actio.ex teſtamento.vt.j.communia de le.l.j.ꝛ ſumptum funeris funeraria actione: vt.ff. e.l.at ſi quis in ſumptum.ꝛ actio.neg.geſtorum:vt.ſ.de ne. geſto.l.ꝙ in vxorem.

Si ſepulchrum. In.l.iſta dicitur:quidā neſciebat proprietatem vocabuloruꝫ. vnde acceſſit ad imperatorem ꝛ dixit. domine habeo ſepulchrum:quidam poſſidet: poſſum eum vēdicare?Imperator videns euꝫ ignarum cepit ridere ꝛ dicit ei ita:ſi intelligis ſepulchrum monumentum potes vendicare.ſed ſi tu intelligas ſepulchruꝫ in quē mortuus illatus eſt nō potes vendicare.Quid erit ſi aliquis conſtituit ſepulchrum familiare:ꝛ ego cum quibuſ dā alijs heres extiti ꝛ ſucceſſimus ei ꝛ agitur inter nos fami.herciſcunde.nunquid ille locus in quo eſt ſepulchrum familiare veniat in diuiſionem?Certe nō:ſed loca prophana que circa eum ſunt.Text.poſſe?qꝛ religioſa ꝛ ſacra non vendicantur:vt.ff.de rei ven.l.qui religioſis.Et no.hic differentiam inter ſepulchrū ꝛ monumentū.nā apud latinos monumentum diciṫ.apud grecos genopharium:vt.ff.de re.di. l.in tantū in fi.ꝛ monumētū eſt locus factus de lapidibus: vt homo ibi ſepeliatur:vt quando fit actus deſuper.ꝛ diciṫ monumentum locus cauſa memorie factum in futurum.ſꝫ ſepulchrum eſt vbi homo ſepultus eſt: vt iſta probantur.ff. e.l.ij.§.locum.Tex.ius eius ſcilicet ſepeliendi in eo.Text. ad omnes heredes ꝑtinere.ab inteſtato ꝛ ex teſta.ꝛ pertinet ad agnatos.ſed ſecus eſt in ſepulchro hereditario qđ tranſit ad heredes:vt.j.e.l.ius ſepulchri.

Militis. In lege iſta diciṫ.miles in extremis conſtitutus vocauit patrem ꝛ matrem :ꝛ dixit eis morior:iubeo ꝙ in tali loco ſepeliar ꝛ. tantum expendatis equum eſt vt in hoc ſequantur parentes filij voluntateꝫ ꝛ heredes eius.ſed ſi nō ſequunṫ non poterunt accuſari:ſꝫ ad hoc poſſunt cogi pontificali auctoritate.Tex.non debent.ſub.ſi bene velint facere.Tex.non poſſunt.ſub.ſed ad hoc etiam ſi iudicium fuit iuſtum poterunt cogi auctoritate pontificali:vt.ff.e.l.ſi quis § pretor ait.

Monumentorum. In.l. iſta pōitur caſus talis.paterfami.fecit fieri monumentuꝫ ꝛ
m ſcripſit ita in iſto monumento.volo hic ſepeliri.item volo ꝙ liberti mei ibi ſepeliantur nunquid ex iſta inſcriptione tranſit ad libertos ius inferendi in ſepulchrum?Reſpondetur ꝙ non.ſed ſi preſcripſerunt longo tempore ius inferendi : hoc ſibi proficiet. Text. inſcriptiones:ꝛ erant huiuſmodi inſcriptiones.volo hic ſepeliri

ꝛ volo ꝙ liberti mei sepeliantur. Sed cur istud ius inferendi mortuum non transit ad libertos? Respondeo ideo ꝙ testator hec verba non dixit testando: sed dixit volo ꝛ donare libertis inter vivos. ꝛ donatio non habet fieri nisi inter presentes vel per epistolam vel per nuncium. ꝛ inter presentes non fit hoc: qꝛ liberti non erant presentes. Item non intervenit epistola vel nuncius: vt. ff. de dona. l. absenti. ꝛ. j. de dona. l. si tibi. Uel potest dici ꝙ inscriptiones erant tales constituo illud monumentum mihi ꝛ heredibus meis. non transit ad libertos: quia non erant heredes. sed secus si dixisset testator. constituo illud monumentum mihi ꝛ familie. quia tunc ad libertos transit: vt. j. e. l. ius sepulchri. Text. vobis scilicet libertis. Text. proficiet. sed videtur ꝙ non proficiat longa prescriptio. vnde contra. ff. de mor. in fe. l. penultima. Ad qꝺ dicitur pluribus modis. ꝛ vno modo sic. ꝙ hic dicitur prescriptio autem longi temporis exponitur. idest longissimi vel potest dici secundo modo: vt dicamus si emi ab aliquo ius inferendi mortuum in locum illum: habeo titulū ꝛ prescribo longo tempore. sic ꝛ hic liberti emerant ius inferendi mortuum: vnde prescribunt longo tempore vt hic ꝛ j. de le. l. monumenta.

Statuas. In. l. ista dicitur. si aliqs vult statuā super imponere monumēto suo vel sepulchro: hoc sibi licz. Tex. nō denegeť. nā omne qꝺ nō ꝓhibeť cōceditur: vt. ff. de ꝓbatio. l. ab ea. Itē qs pōt facere id qꝺ vult in suo ex quo nō ledit aliū: vt. ff. de dam no infec. l. proculus.

Ius familiariū. In. l. ista dicit: si aliquis constituit sibi ꝛ familie sue sepulchrū istud ius mittendi in sepulchrum transit ad heredes nō autē transit ad affines: vel ad cognatos: si non sint eius heredes. ꝛ hoc dicit ista lex. ꝫm vnam lecturā. Tex. proximos. habent quidā non gnatos. Tex. minime pertinet: vt. s. e. l. sepulchrum. Alij habent in littera negatiuā. Tex. non heredes cōstitutos. ꝛ tūc sub. tantum. q. d. ius familiare sepulchrorum pertinet ad heredes non ad affines: vt. ff. e. l. familiare. Unde not. in. l. ista ꝙ est duplex sepulchrum. hereditarium ꝛ familiare. sepulchrum hereditarium est quod quis sibi constituit ꝛ heredibus suis: ꝛ istud trāsit ad heredes solos: vt. j. e. l. penul. Est sepulchruz familiare quod quis sibi constituit ꝛ familie sue ꝛ istud nō trāsit ad affines vel agnatos: vel ad hēdes vt hic.

l Locum. In. l. ista dicit ꝙ locus religiosus nō pōt vendi. sꝫ si locus est purus: sed tamen monumēto coheret: qꝛ prophani iuris est pōt vendi vel obligari. Tex. manifestum est: vt. s. e. l. ij. in fin.

f Inecdum. In. l. ista dicit. si mortuus non est traditus perpetue sepulture: sed sepultus est ad tēpus bene potest corpus eius de loco ad locū trāsferri. Tex. traditum est. qꝛ sepultus est ad tps vt inde extrahatur: ꝛ ad aliū locuz portetur. sed secus si perpetue sepulture est traditus. ꝛ sic contra. s. e. l. j.

e Bnoxios. In. l. ista dicit si aliqs condemnatur ad mortem propterea non debet ei denegari sepultura. Tex. non vetamus: vt. ff. de cada. puniendis. l. penultima ꝛ vltima.

m Mortuorum. In. l. ista ponit vnū qꝺ hodie non seruatur. ꝛ in. l. ista dicit ꝙ mortui nō debent sepeliri in ciuitatibus nec municipijs: ne sanctum ius ciuitatum vel municipiorum polluatur. Text. vetitum est. hoc est de iure: ꝙ mortui non debent sepeliri in ciuitate vel municipijs: quia ciuitates sunt sancte: vt. ff. de rerum di. l. in tantum. ꝛ ad hoc etiam accedit. ff. de sepultu. viola. l. iij. vnde in alamania est consuetudo bona vt audiui: quia extra ciuitates forte per duo miliaria sunt cimiteria maxima: ꝛ ibi omnes sepeliuntur.

Ius sepulchri. In. l. ista dicit ꝙ aliquādo contingit ꝙ quis cōstituit sepulchrum sibi ꝛ heredibus suis. ꝛ istud sepulchruz est hereditarium. Aliquando contingit ꝙ quis ꝯstituit sibi ꝛ familie sue sepulchrū: ꝛ istud est familiare. ius sepulchri hereditarij transit ad heredes etiam extraneos. sed ius sepulchri familiaris transit ad eos qui sunt de familia: ꝛ ad hoc accedit. ff. e. l. familiare.

Nemo. In. l. ista di. si corpus humanum est traditum perpetue sepulture non dꝫ sine licentia principis dispeliri. Tex. humanum. sub. perpetue sepulture traditum. secus si ad tempus: vt. s. e. si necdū. ¶ Or segnori exposita est pma ps rubrice que dicit de religiosis ꝛ sump. fu. ꝛ quidam non habent plus in titulo isto. ꝛ ꝫm hoc remanet incōcussa secūda pars rubrice de alee vsu ꝛ de aleatoribus. sed quidam habent hic vnam constitutionez quā fecit imperator federicus senior: ꝛ talez habet inscriptionem. alij dicunt ꝙ habet aliā inscriptionem. scilicet Imperator iustiñ. Io. pape. ꝛ incipit. alearum. vsus.

Alearum vsus. Hec cōstitutio addiť i fi. huius tit. qꝛ sicut flent homines de morte: ita de ludo. ꝛ hec cōstitutio est vbosa. vnde hic est sensus. non est nouuz ꝙ homines ludāt ad aleas: imo in antiquis tēporibus cepit hoc habere locum. verūtamen quia ex ludo alearum multe exibant lachryme ꝛ etiam deum blasphemabāt: peruentum est ad istam constitutionem. nam quidam sunt qui nihil sciunt de ludo ꝛ tamē ludunt. ꝛ ideo precipit imperator volens prouidere subiectis ne aliquis in aliquo ludo debeat ludere auro vel argento vel in apparatu in locis publicis. vel in priuatis domicilijs. ꝛ si aliquis lusit ꝛ amisit aliqua: non condemnatur. immo si amisit ꝛ soluit potest repetere conditio indebi. vel sine causa ab eo qui obtinuit vel ab herede eius: non obstante prescriptione. xl. annorum. ꝛ. episcopi debent dare operam ne homines ludant. Et vnuz sciatis ꝙ si propter episcopos non abstineant homines a ludis: debent episcopi auxilium militare implorare. Et alterum sciatis ꝙ multi ludi sunt permissi vt ludere cum hasta ꝛ vescendi causa ꝛ causa virtutis experiende. ꝛ in istis ludis non permissis nemini licitum est ludere vltra vnum solidum: etiam si diues sit. alij habent in littera vltra duos aureos. vt ita ille qui succubuit non pro pena patiatur magnū damnuz. episcopi habent potestatē inquirēdi de hoc: ꝛ possunt vti auxilio militari. ¶ Itē ꝓhibeť ne qs vtať ligneis. i. non faciat equum vel ludū de equo mariano. Tex. nec ludere scientes. sub. bene. Tex. die noctuqz. hec est antiqua grammatica. quia ꝫm nouam dicimus nocteqz. Tex. repetatur. condi. indebi. vel sine causa vel ex. l. ista. Tex. prescriptionem. Unde not. hic. licet regulariter omnis actio tollatur spacio. xxx. vel. xl. annorum: vt. j. de prescrip. xxx. annorum. l. sicut. tamen fallit hic. Tex. vtentibus. Not. hic ꝙ eps implorat auxilium militare. ꝛ ad hoc facit. s. de episco. audien. l. episcopale. Tex. vltra vnum solidum. sed quidam habent in littera vltra duos solidos. Tex. non contineat. sed in vescendi causa ꝛ cum hasta permittitur ludere. vt ff. e. l. j. in fine. Tex. conquiescant. ꝛ ad hoc facit in aucten. vt nulli luxu. contra naturam. §. j. vñ extracta est hec auctē.

Odofredi super Tertio Codicis.

Finis.

¶ Odofredus super Quarto Codicis.

¶ De rebus creditis ꝛ iureiurando.

Or segnori. Hec rubrica potest cõtinuari ad supiora dupliciter. Uno modo sic. in superiori libro dictum est de iudicijs: verū qꝛ in iudicijs res credite petũtur ponit de rebus creditis. ꝛ qꝛ occasione rerum creditarum sepe defertur iusiurãdum ponit de iureiurando. Uel potest alio modo continuari. dictuꝫ est. s. de realibus actionibus. s. de rei vendi. in confes. nunc enim videnduꝫ est de personalibus mere: quibus res credite petuntur ꝛ dicuntur mere personales: vt insti. de accusa. §. appellamus. Et qꝛ res credite in iusiurandū habent deduci: annectit hec rubrica de iureiurando. vnde de rebus creditis ꝛ iureiurando videamus. de iureiu. dico necessario siue voluntario: siue iudiciali. ꝛ de iureiur. iudiciali siue voluntario agitur in. l. j. huius ti. de necessario agitur. j. e. l. in bonefidei. ¶ Et no. ꝙ de prima parte rubrice non agitur in ti. isto: sed de secunda sic. ꝛ dicit rubrica. Tex. de rebus creditis. Est autem credere fidem alienam sequi. qꝛ verbum credere ꝛ verbum generale est: vt. ff. e. l. j. in fi. Si dicatur quare dicit rubrica. de rebus creditis. ꝛ non de rebus debitis. Potest dici vno modo: qꝛ dignius est credere ꝙ̃ debere. Uel potest dici qd̓ sunt correlatiua. vnde vno posito aliud intelligitur: quia contrariorum eadeꝫ est disciplina: vt. ff. de verbo. ob. l. inter stipulantem. §. rem.

Causa iure. Segnori ista. l. respicit secundam parteꝫ rubrice. ꝛ ista. l. tripliciter ꝯsueuit legi. Uno modo in iureiuran. voluntario tantū. Alio modo in iureiuran. voluntario vl' iudiciali. Tertio modo in iureiuran. voluntario necessario vel iudiciali. In iureiu. voluntario tantuꝫ ita ponitur casus in ista. l. coram competenti iudice intentabam petere a te. x. anteꝙ̃ ad iudicem itum esset: placuit nobis ꝙ tu iurares ꝙ tu mihi nihil deberes. vel dum velles iurare remisi tibi iusiur. postea scio te periurasse. nunquid potero ab illo iureiur. discedere? Respon. imperator ꝙ non: qꝛ causa iureiurãdo decisa pretextu periurij non debet retractari nisi pacto conuentuꝫ esset ꝙ staretur tuo iuriiur. si verum iurasses. hoc. d. ista. l. ꝛ ẜm hanc lecturam ita exponitur littera ꝛ ordinatur. Tex. causa. s. decisa qd̓ est infra ꝛ exponit. Tex. causa. i. lis pecuniaria. vt. ff. de testi. l. j. in prin. Et nota. s. de transac. l. causas. al's lites. ꝛ in causa criminali vel pecuniaria non semper est locus delationi iurisiur. vt dicam. j. e. l. in bonefidei. Tex. iureiurãdo. sub. voluntarie: vt indicat littera sequens. Tex. remisso. nam duo hic sunt paria. iusiurã. deferri: vel deferri ꝛ remitti dum vis iurare: qꝛ vtrobiqꝫ pro iurato hr̃: vt. ff. eo. l. remittit. Tex. decisa. sub. causa. naꝫ buiusqꝫ legitur littera suspensiue. Tex. nec periurij pretextu. hoc est qd̓ ille dicatur deierasse. Tex. retractari potest. q. d. siue ille veruꝫ iurauerit planum est ꝙ non potest retractari: siue falsum iurauit similiter retractari non potest. Nam triplex est modus finiendarū litium. Unus modus est transactionis: vt. s. de transac. l. fratris. Alius modus est rei iudicate: vt. ff. de re iudicata. l. j. ꝛ ideo a rebus iudicatis a quibus non est appellatum: vel non potest appellari non receditur: imo eis standum est: vt. s. ne lite pendente. l. fi. Alius modus est iurisiurandi. nã maximum remedium est: vt. ff. e. l. j. ꝛ ab ista decisione etiam pretextu periurij non receditur vt hic. ꝛ. ff. e. l. duobus in fi. Tex. nisi specialiter ꝛc. ẜm istam lecturaꝫ exponitur ista littera sic. Tex. nisi specialiter. hec. s. que pretextu periurij. Tex. lege. i. ꝯuentione. Tex. excipiat: idest exceptum sit. ac si aperte dicat statur iuriiur. volũtario etiaꝫ si peieratū sit nisi in pacto dictũ esset: vt ꝙ ptextu piurij recedere liceat a iureiu. qꝛ sicut ꝯctus accipiũt. l. ex ꝯuentione: ita iste dilationes iuriu. vt. ff. depositi. l. j. §. si ꝯuenerit. ꝛ qꝛ nihil est toꝫ nãle ꝛc. vt. ff. de pac. l. j. ¶ Or segnori ista lec. satis est plana. ꝛ ex ista lec. colligetis vnuꝫ notabile. iuriiur. volũtario standũ est. vt. ff. e. l. iuriurando. qd̓ ex conuentione ꝛ. l. qui iurasse. in fi. Legit̃ secundo modo lex ista: vt loquat̃ de duplici iureiurando. s. voluntario ꝛ iudiciali: ꝛ tunc erat sensus huius. l. si aduersario meo detuli iusiurandũ: siue voluntarium ꝛ sic extra iudiciuꝫ. siue iudiciale: ꝛ sic in iudicio iudice approbante ꝛ confirmante: si ipse iurauit. vel dũ vellet iurare remisi ei iusiurandum: stabitur iuriiur. ꝛ non receditur ab eo pretextu periurij: nisi in illis casibus in quibus dicit lex pretextu periurij a iureiurando recedi. hoc dicit ista lex. ꝛ ẜm hoc ita exponetis litteram. Tex. ex consensu vtriusqꝫ partis. ꝛ sic loquitur in voluntario. Tex. delato ꝛ prestito. sub. in iudicio. ꝛ sic loquitur in iudiciali. Tex. vel remisso. istud refertur ad vtrũqꝫ iusiurandum. Tex. lege excipiatur. sub. in iureiur. iudiciali. ꝛ intelligatis de lege scripta. premittit enim de iureiurando volũtario ꝛ iudiciali: ꝙ non retractetur ptextu periurij: excep. de iureiurã. iudiciali in quo excipit. vt si peto legatuꝫ ab herede: ꝛ ipse dicit non esse relictum: si ipse defert mihi iusiurã. iudice approbante ꝛ confirmante: ꝛ ego iuro mihi relictum: si postea apparet mihi non esse relictũ: receditur a iureiur. qꝛ sicut de controuersijs testamẽti non potest transigi nisi inspectis verbis testamẽti: ita iusiur. deferri non pót. vt. j. e. l. vlti. qd̓ totuꝫ procedit ex illo fonte: ꝙ nõ lꝫ trãsigi nisi inspectis verbis testamenti. vt. ff. de transa. l. de his. ꝛ. ff. queãdmodum testa. aper. l. j. ¶ Legitur tertio modo hec lex in omni iureiur. ꝛ erit sensus. siue extra iudicium communi consensu tibi defero iusiur. ꝛ tu iuras. vel dum velles iurare remitto tibi. siue in iudicio defero tibi: siue ipse iudex inopia probationuꝫ tibi defert ꝛ tu iuras. vel dum velles iurare remitto tibi. in omnibus istis iuramentis non licet retractari pretextu periurij: nisi in illis casibus in quibus leges scripte dicunt ab omni iureiur. recedi pretextu periurij. hoc dicit ista lex vsqꝫ in fi. huius. l. Et ordinabitis ita litteraꝫ. Tex. causa decisa qd̓ est j. Tex. iureiur. sub quolibet siue voluntario. ꝛ hoc dicit littera ista ex consensu vtriusqꝫ partis siue iudiciali ꝛ necessario. ꝛ hoc dicit vel aduersario inferente delato ꝛ prestito vel remisso: qꝛ cum iudex defert inopia probationuꝫ: dum vellet iurare ille cui defertur ille remisit. Tex. lege: scꝫ scripta. Tex. excipiatur. s. ꝙ a iureiur. voluntario vel necessario vel iudiciali recedatur pretextu periurij. vt. j. e. l. vlti. In iureiurando necessario habetis exemplum ẜm cõmunem intellectum: qꝛ retractatur pretextu periurij. vt. ff. e. l. ammonendi. ¶ Or segnori ẜm lecturam istam in. l. ista no. duo no. ꝛ primo notatur triplex esse iusiur. causa decidendarum litium introductum. volũtarium. necessarium. ꝛ iudiciale. Dicitur volũtarium qd̓ defert pars parti extra iudiciũ: ꝛ hoc referri non habꝫ. vt. ff. e. l. j. ꝛ. l. iusiur. qd̓ ex conuentione. ꝛ. l. qui iurasse. §. vlti. ꝛ. l. seq. ꝛ ab isto non receditur etiam pretextu periurij: nisi pacto hoc exceptum esset qꝛ standum esset tũc conuentioni. ꝛ sic legitur hec lex vno modo. Et iudiciale qd̓ defertur in iudicio ab actore reo vel ecõuerso: iudice approbante ꝛ cõfirmante. qꝛ si actor defert iusiu. reo: ꝛ ille nõ vult iurare: iudex approbat ꝙ iuret: ẜm antiqua tempora tenetur iurare vel referre vel soluere. vt. ff. e. l. manifeste turpitudinis est. ꝛ. j. e. l. delata. ẜm ꝙ vno modo intelligitur. sed hodie secus. vt. j. eo. l. generaliter. §. sinautem. Et dicitur iudiciale: qꝛ defertur in iudicio. ꝛ qꝛ si eius delatio recusetur a iudice habꝫ reprobari. ꝛ istud non retractatur pretextu periurij: nisi in controuersijs que proficiscuntur ex vltimis voluntatibus: vt dictum est. Est iusiuran. necessarium qd̓ inopia probationum a iudice defertur cum cause cognitione. Et dicit̃ necessariũ qꝛ necesse est deferre vt informetur animus iudicis ad absoluẽdum: vel condẽnandum. vt ar. ff. de in liteꝫ iurã. l. vlti. ꝛ istud non retractatur pretextu periurij: nisi in casu. l. ammonẽdi. ff. e. ꝛ hec est recta diuisio. Quidaꝫ tamen qd̓ nos vocamus iudiciale vocant necessariũ. ꝛ econtra. sed ipsi non bene dicunt: quia iudiciale est: quod pars defert parti iudice approbante. Necessarium est: qd̓ defert iudex. vt. ff. cod. l. vltima. ¶ Or segnori iusiurandum omne in pluribus conueniunt ꝛ discordant. In hoc conueniunt ꝙ omne iusiuran. est species dirimendarum litiuꝫ:

vt.ff.e.l.j. Item in hoc concordant ꝙ omne iusiur. seruãdũ est. nec retractandum pretextu periurij vt hic. Itẽ cõueniũt in alio: qꝛ pro quolibet iuñiurã. per reum prestito datur exceptio iurisiurandi: vt.ff.eo.l. ait pretor. Item conueniunt in omni iuñiurando remisso vt habeatur pro pstito vt hic. Differunt in pluribus. iusiurandum voluntarium non retractatur pretextu periurij ex.l. scripta. sed ex.l. conuentione sic: vt hic in prima lectura. Item differunt: quia ex iureiur. volũtario oritur actio in factum. s. adiecta cã: ꝛ datur vtilis ex pcedenti causa. vt.j.e.l. actori. Sed ex iudiciali non orit̃ actio in factum: vt dicit Pla. in summa huius titu. quia satis est ꝙ ex sententia iudicis detur actio in factum iudicati. Añ dixit Pla. ꝙ non est miruꝫ si nascitur actio in factum ex voluntario iureiur. quia non spectãt sequentem sententiam: ſꝫ iudiciale sic: vt.j.e.l. generaliter. Si queratur quid operat̃ iusiur. iudiciale? Rñ. ipse: quia hoc iusiu. obtinet viceꝫ probationis: vt.ff.e.l. qui iurasse. in fi. ꝛ.l. se. Si autem diceremus sicut dixit Pla. ꝙ ex iudiciali daretur actio in factuꝫ: ꝛ ex sententia alia esset in factum: incõueniens esset ꝙ due actiones darent̃ ad idem: vnde altera esset supflua qḋ esse nõ debꝫ. sicut nec cautio superflua debet interponi: vt.ff. vt in pos. le.l. hec stipulatio. §. diutius. ita ꝛ actio dicatur ꝛc. vt insti. de act. in prin. ¶ Or segnori hanc oriam nõ approbamus ꝛ dicimus sicut ex voluntario nascitur in factum actio ita ex iudiciali ꝛ ex snia lata simılit̃ datur actio in factum: qꝛ.ll. hoc dicunt.j.e.ll. actori. similit̃ reperio si tu confiteris in iure te tenere mihi: teneris mihi confessoria actione in factum: vt.ff. ad.l. aquil.l. proinde. §. si procurator. ꝛ nihilominus ex sententia dabitur iudicati actio vt.ff. de re iudi.l. miles. §. iudicati. Simile est inuenire alibi. primo loco vendis mihi vnam rem: ꝛ non tradis. secundo loco vẽdis eã titio: ꝛ nõ tradis. postea succedo titio. habeo ꝯ te duplicẽ actiõeꝫ ex empto. vnã meo nomine. aliã iur̃ hereditario. Et nõ est nouũ: plures actiões eiusdẽ nominis cõpetere eideꝫ psone ex diuersis causis: vt.ff. de actione emp. ꝛ ven.l. nõ est nouuꝫ. Similiter hic descendit alia actio in factum ex sentẽtia. alia ex iuñiuran. Uerũtamen qꝛ ambe sunt rei persecutorie: vna intentata tollitur alia: qꝛ bonafides nõ patitur ꝛc. vt.ff. de reg. iur.l. bonafides. Simile est inuenire econtra ꝛc. si sumus duo rei debẽdi quilibet tenetur insolidũ. si succedo tibi eadẽ actiõe teneor insolidũ ex psona mea ꝛ ex psona tua: vt.ff.ḋ duo. reis sti.l. si duo. ꝛ.ff. de fideius.l. gñaliter. Unde hec differẽtia nõ est bona. ſꝫ alia bona reperiri pót: puta iusiur. voluntariũ recipitur ex voluntate. iudiciali ex necessitate: iudice approbãte ꝛ ꝯfirmante. Iteꝫ alia ratione: qꝛ voluntariũ non retractat̃ pretextu periurij nisi ex l. scripta excipiat̃. sed iudiciale sic: vt in exemplo.ṡ. posito. Quid autem differat necessariũ a voluntario illud nomine patet. Item necessariũ si defertur: defert̃ in iudicio: volũtarium extra iudiciũ. ¶ Or segnori circa.l. istam secundo instanduꝫ est. ꝛ videt̃ ꝙ hec lex recipiat infinita ꝯtraria. Nos inuenimus multos casus in qbus iusiuran. ptextu periurij retractat̃. Ecce si iudex iurat purgãdo innocẽtiam suam: qꝛ nec dñ datũ nec pmissum est sibi aliqd: ꝛ inuenit̃ deierasse puniet̃. Unde vꝫ cõtra.j. de pena iu. qui ma. iudi. auc. nouo iure. Ad qḋ est breuis rñsio. hec.l. loquit̃ in iureiu. ꝙ defert̃ ab homine: illa lex loquit̃ in iureiur. ꝙ defert̃ a.l. vnde sibi imputet scḋo cum detulit: vt.ff.e.l. qui iurasse. Sed in.l. cõtra. cum defert̃ iusiur. a lege: quid est qḋ sibi imputet̃. Uel pót dici ꝙ hic loquit̃ in iureiurando qḋ proditũ est ad decisionẽ litis: ibi loquit̃ in iureiur. qḋ inducit̃ ad litis purgationem: ꝛ in multis casib⁹ defert̃ ad purgationẽ: vt.ff. re. amo.l. marcellus. ꝛ.ṡ. de his qui ad ec. cõfu.l. pñti. §. sicubi. Uel dicatis tertio modo ꝙ iste tex. nisi ꝛc. ampliat̃ ꝛ nõ restringitur: vt dicamus cã decisa iureiur. oino nõ retractat̃ pretextu periurij: vt aliqḋ aliud iusiur. pstitũ nõ retractat̃ ptextu periurij nisi.l. excipiat̃ quo casu retractat̃. ꝛ ille cãus est except⁹ in auc. nouo iur̃. Sed denuo hec.l. vꝫ ꝯ. ecce si aliqs ceperit militare vxore sua domi relicta: ꝛ ipe de sua sanitate nõ misit vxori sue lrãs vel nunciũ: si veniat aliqs ꝛ dicat se cũ eo militasse: ꝛ asserat euꝫ mortuũ ꝛ iuret: vxor pót postea nubere. si ille q mortuus dicebat̃ postea reuertat̃: ille qui pstitit tale sacr̃m punit̃: vt.j. de diuor. ꝛ repu. auc̃. hodie quãtiscunqꝫ annis. Ad solu. cuius ꝯtrarij pót dici ꝛ eodem modo solui: quo solui superius contrariũ. vel annectatis quartam solutionem que preualet alijs. ibi ille vltro iurauit: vnde indubitanter de suo periurio punitur: maxime qꝛ in preiudiciuꝫ matrimonij illud iusiur. est prestitũ. hic aũt nõ iurauit vltro vnde non punit̃. ꝛ ad hec facit. ff. de dolo.l. si legatarius. ꝛ.l. eum qui. ¶ Sed denuo videt̃ lex ꝯtradicere: qꝛ lex videtur velle ꝙ periurus accusat̃ de crimine stellionatus: vt.ff. de cri. stelli.l. de periurio. Ad qḋ pót dici: hic loquimur in iureiur. triplici. s. volũtario. iudiciali. ꝛ necessario. ibi autẽ de alio iureiu. in quo quis de periurio accusat̃. Unde ponetis ita casuꝫ. iurauit aliquis nõ comedere carnes in die sabbati postea ipse famelicus nõ potuit habere bonos pisces: fregit illud sacramentũ. iste crimine stellionatus pót puniri. Uel potest dici nihil de lege illa ad legẽ istam. hec lex dicit ꝙ cã decisa pretextu periurij nõ retractatur. tamen nõ dicit quin periurus possit puniri crimie stellionatus: ꝛ ita nihil de lege illa ad legeꝫ istam. ¶ Sed denuo lex videt̃ cõtra. que dicit. si timore falsoꝝ instrumentoꝝ que vera esse putabaꝫ trãsegi. ꝛ postea inuenio falsa. licet mihi venire cõtra transactioneꝫ. vnde videtur contradicere.ṡ. de transac.l. si ex falsis. Ad qḋ potest dici. hic loquimur in omni iureiu. s. triplici volũtario: vel iudiciali: vel necessario. ibi autem loquit̃ in sacramento prestito vt transactioni stetur. Uel dicatis qḋ ibideꝫ dicit̃ ꝙ receditur a trãsactione iurata nõ est de iure cõi: sed illud est beneficio restitutionis: ex illa clausula generali. si qua mihi iusta causa videt̃: vt.ff. ex quibus causis ma.l.j. ꝛ.l. ſꝫ ꝛ si per pretoreꝫ. §. vl. Uel pót dici ꝙ ibi rescindat̃ transactio nõ est pretextu periurij: sed falsitatis. ¶ Sed denuo lex vꝫ contra. ecce illustres persone ꝯuente in scriptis nõ satisdãt de iudicio sisti: sed prestant iuratoriã cautionem. si deierant: de hoc puniunt̃: vt.j. de digni.l. quotiens. li.xij. Rñ. hic loquimur de iureiur. prestito ad litẽ decidẽdaꝫ: ibi de iureiur. iudicio sisti. Uel dicatis ꝙ lex nõ excusat qn certis casibus puniat̃ deierans. vel put ista lex impliat̃ ad omne iuramentũ: dicaꝫ ꝙ liceꝫ iuramentũ triplex nõ retractet̃ pretextu periurij: non tamen vetat quin aliud sit in alio sacramẽto.

Iurisiurãdi. Lex ista dicit duo. Primo dicit si qs iurauit per deum ꝛ deierauit: indubitanter iste a deo punitur: nõ a principe: qꝛ iurisiu. religio ꝯtempta: satis deum habet vltoreꝫ. Secundo dicitur. si quis iurauit per fidem principis ꝛ deierauit quodã forte calore iracundie: non cõmittit crimen lese maiestatis: nec aliam penam corporalem dꝫ pati. Tex. iurisiurã. sub. voluntarij: vel necessarij: vel iudicialis. Tex. habet vltorem. sub. ꝛ aliam penam pati non debet. ¶ Or sequitur in littera. Tex. periculum ꝛc. ꝛ ordinabitis ita eam. Tex. aut. pro sed. ꝛ accipiatis qḋ est in fine. Tex. non placet inferri periculum corporis. q.d. non placꝫ ꝙ pena aliqua corpori imponatur. Tex. vel pro.i. Uel pót plane legi vt stat. Tex. periculum autem corporis. s. magnũ ꝛ graue. Tex. non placet. s. periculuꝫ corporis. Tex. vel lese maiestatis. ¶ Or segnori. hec.l. recipit infinita contra. sed ego tollam ista omnia contraria sub breuibus verbis. Et dicam sic. cum quis contẽnit diuinam religionem: aut apostatando: qꝛ de christiano fit iudeus. aut in heresiꝫ cõmittit: qꝛ fit hereticus. quibus casibus diuina religio contempta: non soluꝫ a deo: imo ꝛ a principe punitur: qꝛ apostata damnatur ad mortem ꝛ heretici ꝛc. vt.ṡ. de sum. tri. ꝛ fi. cat.l.j. in fi. ꝛ.ṡ. de hereticis ꝛ ma.l. arriani. in fi. ꝛ.ṡ. de apostata.l.j. ꝛ l. apostataꝝ. Unde qꝛ grauius delinquũt: grauius puniunt̃. Nam qui plus delinquit: magis debet puniri: vt.ff. de pe. respiciendũ. Item iurisiur. contẽpta religio satis deũ hꝫ vltorem iurisiurãdi religio dico introducta ad liteꝫ decidẽdã. qꝛ per iusiur. decidit̃ lis. vt.ṡ.e.l.j. Secus in alio iureiu. qꝛ si aliquis iuret se stare transactioni: ꝛ venit ꝯtra. nõ habet deũ satis vltorem imo notatur infamia: vt.ṡ. de transact.l. siquis maior. Item siquis deierat accusatur crimine stellionatus: vt.ff. de crimi. stelli.l. vltima. Item in alijs casibus punitur qui deierat: vt.ṡ.l. proxi. dixi. ¶ Or segnori ad aliud qḋ hic dicitur

dicitur in fi. huius. l. siquis iurat per fidem principis ꝙ non tenet crimine stellionatus nō patit aliaȝ penam corporalē. Sed lex vr ꝯtra. que dicit ꝙ fustibus cedit: vt. ff. eo. l. si duo in fi. Breuis est rn̄sio ſm quosdā. qꝛ. qd ibi dr hic corrigit: qꝛ non est nouū ꝛc. vt. ff. de le. ꝛ ꝯsti. l. nō est nouū. que so. nō placet: qꝛ. ll. correctio est vitanda inqꝫtum vitari pōt: vt. ꝫ. de ap. l. precipimus. in fi. ꝛ ideo vos dicetis alijs modis. ꝛ vno modo sic. siqs iurat per fidem principis ꝛ calore iracundie deierat nō punit vt hic. qꝛ qd calore iracūdie fit non vr fieri: vt. ff. de diuor. ꝛ re. l. ij. Si aūt non calore iracūdie deferat: sed ex ꝓposito: tunc deierans fustibus cedit: vt in. l. ꝯtra. nā magis punit qui dolo deliqt q̄ꝫ qui culpa: vt. s̄. si aduersus delic. l. j. Uel pōt dici. si quis iurat per principem ꝛ deierat non patit magnū periculū corporis vt hic: sed modicum qꝛ fustibus ceditur: vt in. l. ꝯtra. Uel potest dici. siqs iurat per principē ꝛ deierat nō patit penam lese maiestatis. que pena est vt dr. ꝫ. ad. l. iul. ma. l. vlt. ꝛ sic intelligi pōt hic. sed patitur aliam penā qꝛ fustibus ceditur: vt in. l. ꝯtraria.

In bonefidei. Segnori. l. ista loquit de iure. iur. necessario ꝙ defertur reo inopia ꝓbationum in qbus casibus ꝛ qualiter ꝛ qūo ꝛ quādo habȝ deferri. ꝛ defert a iudice in cōtractibus bonefidei vel stricti iuris vel ex delictis vel quasi. defert dico inopia probationū cum cause cognitione. Et ponetis exemplū in. l. ista. hoc modo. ꝯueniebam te actione bonefidei: puta act. exempto ad. x. vel actio. stricti iuris: puta certi ꝯditione generali ad. x. vel act. ex delicto descendēti: puta furti manifesti ad. x. ego intentionem meam non potui probare plene sed per vnicū testem. tu aduersarius similiter nō plene ꝓbas sed per vnicū testeȝ. quid faciet iudex? Certe cā cognita dȝ deferri iusiuran. mihi vel tibi. ꝛ cū delatione iurisiurā. dȝ decidere negociū: vel te absoluendo vel te ꝯdēnando. qꝛ in bonefidei iudicijs ꝛ oībus alijs rem. i. cām iuriur. decidi oȝ. h. d. l. ista. videte lrām. Tex. in bonefidei ꝛc. opȝ. alr̄s pōt. ¶ Or segnori sicut ego p̄misi l. ista loquit in iusiurā. necessario ꝛc. dicatis vt dixi. Modo videatis summariā littere expositionē. Tex. in bonefidei cōtractibus. i. in actiōibus que sunt bonefidei vt est actio emp. ꝛ vēdi. ꝛ alie que numerant. insti. de act. §. actionū. ꝛ dicunt bonefidei: nō qꝛ in alijs requirat malafides: vt. s̄. de actio. ꝛ ob. l. mala. sed qꝛ in istis exigitur vberantior bonafides: vt. ꝫ. de act. emp. l. ij. ꝛ. l. curabit: vt dixi. s̄. de pac. l. in bonefidei. Tex. nec nō. i. sic. qꝛ due negationes ꝛc. vt. ꝫ. de verbo. signi. l. duobus. Tex. in alijs ceteris causis. ¶ Or segnori cauete vobis hic: qꝛ dn̄s meus faciebat hic magnam vim: ꝛ hic est multiplex littera. Quidam habent necnō in alijs. i. ꝯctibus stricti iur: vt est certi cōditio generalis ex mutuo ꝛ ex numeratione. Quidam habēt hic vnicam copulam: ꝛ habent talē litteram: necnō ꝛ in alijs: ꝛ tunc hec lr̄a legit dupliciter. Uno modo sic: necnon ꝛ in alijs ceteris causis ꝛ act. stricti iuris. Legitur ꝛ scd̄o modo vt punctuetur ita. Tex. necnon. ꝛ in alijs. s. stricti iuris. ꝛ sub. copula ꝛ certis causis ꝛ actiōibus descedētibus ex delicto vel quasi. supra dixi de actionibus descendētibus ex delicto vel quasi. Alij habēt duplicē copulam. Tex. inopia probationū. i. per semiplenā ꝓbationeȝ emergentem. Tex. per iudicem iuriuran. s. necessario. Tex. res. i. causa vel questio. sic ꝛ alibi exposui. s̄. de edendo. l. ij. ꝛ ibi plenius dixi. Tex. decidi oportet. alr̄s potest. ꝛ tunc exponatis pōt. i. necesse est. vel si videbit iudici cū cause cognitione. ¶ Modo segnori circa. l. istam insistendū est. vos habetis hic ꝙ inopia probationum locus est delationi iuriur. sed videtur contra. qꝛ aut actor probat ꝙ intendit aut non. Si actor probat planum est. quia reus debet condemnari. Si reus non opposuit aliquā exceptioneȝ: vt. ff. de rei vendica. l. officium. in principio. ꝛ. ꝫ. de exceptionibus. l. siquidem. ꝛ hoc casu non est locus delationi. Si autem actor nō probat reus debet absolui etiam si nihil prestiterit vt. s̄. de edendo. l. qui accusare. ergo nullo modo habebit locuȝ hec lex. ¶ Or segnori. ad istud vos ita dicetis. Hec diuisio nō est sufficiens: aut actor probat: aut non. Sunt enim tres casus. aut actor probat plene: aut nullo modo: aut semiplene. Dicitur actor probare plene duobus vel tribus testibus. vt. ff. de testi. l. vbi. Uel si probat publico instrumento vt. ꝫ. de fide instrumentorum. l. in exercendis. Uel si probat per confessionem aduersarij. vt. ꝫ. de confessis. l. vnica. Item verū est ꝙ reus condēnat: vt in preal. l. officium. ꝛ in. l. si quidem. si actor nullo modo probat aliqbus indicijs: tunc absoluitur reus: vt in prealle. l. qui accusare. s̄. de edendo. Est tertius casus: cum actor probat semiplene. puta cum facit aliquod indicium iudici. ꝛ tūc est locus delationi iurisiur. necessarij vt hic. ꝛ. ff. e. l. admonēdi. Unde sunt tres casus. in duobus nō hȝ locū delatio iurisiur. in alio sic. Fallit tamen in casibus in qbus lex defert reo ad purgationē iusiu. quos no. s̄. de his qui ad ec. confu. l. presenti. §. sicubi. Sȝ pro deo vt plenius instruamur: quando dicit aliquis semiplene probare? Respō. per priuatam scripturaȝ: que inducit presumptionē aliquā. vt. ꝫ. de probationibus. l. instrumēta. Iteȝ collatio instrumētoꝝ facit indiciū: vt in auc. de fide instrumētoꝝ. §. si vero. ꝛ. §. nullus. Item fuga aduersarij: vt in auc. de exhi. ꝛ intro. reis. §. si vero ēt. Sed nūquid vnus testis inducit semiplenā ꝓbationē? Dixit dn̄s Ia. antiquus doctor de porta rauēnata ꝙ non: qꝛ vxor vnius: vxor nullius etiaȝ si alr̄s totius clare curie honore presulgeat: vt ar. ꝫ. de testi. l. iureiur. Item lex dicit ꝙ non est a questionibus sine indicijs incohoandū. vt. ff. de questionibus. l. j. Sed propter dictū vnius testis nō ē locus questionibus. vt. ff. de questionibus. l. maritus. Sed certe dicēdum est contrarium. ꝛ pro hoc vidētur facere. ll. ff. queadmo. testa. aper. l. j. in fi. ꝛ. ff. de dote prele. l. theop. Preterea si duo faciūt plenam: satis est certum ꝙ vnus faciat semiplenam per locuȝ a proportione numeri. Nec ob. vxor vnius ꝛc. qꝛ illud est verum q̄ꝫtum ad plenam probationem. Item non ob. l. maritus. qꝛ illud est verum ꝙ seruus non dȝ torqueri contra dominum. vt. ꝫ. de questionibus. l. pridem. non autem dicit ꝙ non faciat iudicium. Sed pro deo hic dicitur ꝙ inopia probationum locus est iuriur. delationi cā cognita. Sed quid versat in cāe cognitione? Rn̄. quattuor ꝛ debēt eē scripta in cordibus nostris: ꝑsona ꝛ res ꝛ cā ꝛ facti qualitas. Uersat persona: qꝛ iudex cū semiplene probatum est ꝛ inopia ꝓbationum vult deferre iusiuran. dȝ ꝯsiderare ꝑsonam actoris ꝛ rei. ꝛ si persona actoris est honesta ꝛ persona rei inhonesta: potius in hoc casu defert honeste. ꝛ censetur honesta persona ex eo ꝙ alr̄s sit bona. ꝛ est ar. ff. de re milit. l. non oēs. §. a barbaris. ꝛ ff. de questionibus. l. de minore. §. pe. Itē versatur persona: quādo vna persona est integre etatis: alia imperfecte etatis puta est infans: tūc potius defertur persone ꝑfecte etatis q̄ꝫ persone imperfecte etatis. qꝛ etas eius quid videat ignorat vt. ff. e. l. q̄ iurasse. ꝛ. ff. de rei vēdi. l. qd infans. ꝛ. ꝫ. de fal. mo. l. j. in fi. Item versatur in cause cognitione res: vtruȝ sit magna vel parua. Nam in paruis rebus propter earum mediocritatem paruum est periculum: vnde ibi defertur iusiurandum. in magnis autem propter rei magnitudineȝ: qꝛ ibi magis periculum nō defertur iusiur. vnde diximus alr̄s cur in cōtractibus duobus vel tribus testibus statur: qꝛ ibi minus est periculū. sed in vltimis volūtatibus ꝛ in codicillis. vij. vel. v. testibus statur: qꝛ maius ibi est periculū. vt. ꝫ. de testamentis. l. hac consultissima. ꝛ. ꝫ. de fideicom. l. vlti. Et censetur res magna vel parua: inspecta qualitate personarum. Nam vni regi esseȝ parua questio mille marcarū. sed vni armigero esset magna questio. xx. sol. Ad hoc facit quod dicit alr̄s: qꝛ si pondus auri relinquitur clarissimis personis in ꝓuincijs: non propterea venient romam: vt. ff. de iudi. l. sed ꝛ si susceperit. §. j. Item est ꝛ alr̄s ſm qualitatem persone. si ꝑsona est diues: non satisdat. si pauper: sic. vt. ff. de le. tut. l. legittimos. ꝛ. ff. de excu. tu. l. nō ratum. Item censetur res parua ꝛ magna: ex consuetudine prouincie. Nam si in aliquibus prouincijs de corbe aque eēt questio: qꝛ ibi nō inuenit aqua: eēt magna questio. sed si in alijs ꝓuincijs: vbi est multitudo aque: eēt questio de corbe aque: parua esset questio: qꝛ legatum aque est inutile vbi est multitudo aque. sed vbi est aquarū caritudo ꝛ ꝑuitudo est vtile. vt. ff. de. ali. ꝛ ci. le. l. j. ꝛ. l. mella. in fi. Itē in aliquibus prouincijs que carēt ꝑcio sis metallis: si qd eēt de marca argēti: magna esset q̄stio. Si

autem in prouincijs vbi est copia argenti parua esset q̄stio de marcha argenti. Itē si in anglia esset questio de vno cor be vini: magna esset questio. qꝛ cōsideratur res magna vel parua s̄m loci varietatem: vt. ff. de eo qđ certo loco da. opor. l. non vtiqꝫ. in fi. ⁊. l. ideoqꝫ. in fi. Item versatur in cause cognitione causa. Et aduertatis istud qꝛ possetis de facili capi per glo. vestras. versatur causa: qꝛ si causa est pecuniaria: inopia probationum defertur iusiur. si autem esset criminalis non defertur. ¶ Quid enim si accuso te de crimine ⁊ probo per vnū testem defertur mihi iusiur. Certe absit qꝛ in pecuniarijs minus est periculum: vnde minus consiliū requiritur. In criminalibus maius est periculum: vnde maius consilium requiritur: vt. ff. de ven. inspi. l. j. §. j. Et ideo in criminalibus requiruntur probationes luce clariores: vt. j. de proba. l. sciant. ⁊. j. de penis. l. qui sententiam. Dicet aliquis vestrum volens volare per glo. ⁊ omittens textum ⁊ deuiare a vero intellectu. quid est qđ scripsit. ar. ff. e. l. iij. §. j. vbi dicit q̄ in causa criminali potest deferri sacramentum. si vellem possem dicere non bene dictum est salua auctoritate sua. vnde possum dicere aliter. quia restringam glo. illam ad iusiurandum iudiciale. sed in iureiur. necessario quod defertur inopia probationum durum esset dicere cum ibi requirantur probationes luce clariores vt dixi: ⁊ non condemnetur quis ibi nisi conuictus vel confessus: vt ff. de penis. l. ⁊ in seruorum. in fi. Item versatur in cause cognitione causa: vt ex causa potius deferatur iusiuran. vni q̄ꝫ alteri. Quid enim si conuenio te actione furti probo semiplene te fecisse furtū. tu probas te semiplene fuisse alibi illa die quando furtum erat perpetratum. hic in causa famosa: quia actio furti est famosa: vt. ff. de his qui not. infa. l. j. potius defertur iuramentum reo q̄ꝫ actori: vt argu. ff. de pri. l. in omnibus. Item consideratur si est causa in qua venit solus dolus: tunc requirit plenas probationes: vt quia agam act. de dolo: ⁊ tunc non defertur iusiuran. vt. s. de dolo. l. dolum. ⁊. s. qđ metus causa. l. metum. ⁊. ff. quod metus causa. l. non est verisimile. ⁊. ff. de le. iij. l. omnia. §. spēs. Itē versatur in cause cognitiōe facti qualitas. verbigratia. pone q̄ ego ex contractu celebrato cum defuncto cui heres extitisti te conuenio ad. x. ⁊ probo per vnum testem: tu probas defunctum soluisse per vnum testem: cui defertur iusiuran. certe qualitas facti suadet q̄ mihi deferatur: qꝛ conuenio te ex meo contractu. non autem defertur tibi: quia dicis te ex alieno contractu teneri. ⁊ qꝛ ego melius debeo scire factū meum q̄ꝫ tu alienum. qꝛ in alieno facto ⁊c. vt. j. de rescin. vē. l. quisquis. ⁊. ff. pro suo. l. vlti. Idem etiā esset contra quid si ago ex contractu illius cui successi ⁊ cōuenio te ex proprio contractu: tibi defertur iusiurandum: qꝛ melius scis veritatem: vt. ff. siquis inge. esse di. l. ij. in fi. ¶ Or segnori vidistis q̄ iudex defert sacramentum inopia probationum: or modo circa. l. istam aliqua quero. Et quero ita cui debet iudex deferre sacramentū an actori an reo? ⁊ videt̄ q̄ actori ⁊ non reo: qꝛ in iudicijs fauemus actori: vt. ff. qui satisda. cog. l. de die. in prin. ⁊. ff. de iudi. l. soluemus. ⁊. ff. de ver. oblig. l. inter sti. §. j. Econtra videtur q̄ reo. quia proniores ⁊c. vt. ff. de act. ⁊ obliga. l. arrianus. ⁊. ff. de regul. iur. l. fauorabiliores. Segnori in articulo isto vos dicetis iudicem talem cōsiderationem habere: si predicta quattuor que nunc dixi interueniant. quia si eque est honesta persona actoris vt rei si actor semiplene probauit: reus non: hoc casu dicam vt debeat deferre potius actori q̄ꝫ reo. quia licet sit equalitas inter eos in personis: nō tamē est equalitas in probatione: ita vt sua semiplena ꝓbatio actori. psit: vt. ar. ff. de le. j. l. si q̄n. in prin. ⁊. ff. ad muni. l. j. in fi. Si aūt paritas est in omnibus: qꝛ eque vna persona honesta est vt alia: ⁊ eque probauit vna vt alia: hic inclinabit iudex animum suum vt potius deferat iusiur. reo q̄ꝫ actori. ⁊ sic loquitur. ff. e. l. admonendi. Si aūt est inequalitas in personis: tūc defert̄ potius honeste q̄ꝫ inhoneste: scienti q̄ꝫ ignorāti: vt patet ex premissis. ¶ Sed denuo quero super. l. istā. Probauit actor plene de intētione sua duobus testibus. reus autem probat de sua except̄. per vnum testem: ⁊ sic semiplene: erit ne locus delationi iusiur. Dixerunt quidā q̄ sic: qꝛ ex parte rei versatur inopia probationū: locus est delationi iusiur. vt hic. ⁊. ff. e. l. ammonē di. Et qꝛ fauorabiliores sunt rei q̄ꝫ actores: vt. ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. Sed in questione ista verius est: vt dicamus q̄ tunc est locus delationi iusiurā. cum nulla partium probat plene. si actor ꝓbauit plene de sua intentione: reus semiplene de sua exceptione: qꝛ deficit reus in probatione sue exceptionis condēnatur reus: nec est tunc locus delationi iurisiur̄. vt ar. ff. de rei ven. l. officium. ⁊. j. de excep. l. siquidem. Itē qꝛ due rationes vincūt vnam. vt in auc. de cōsang. ⁊ vte. fratribus.

Si ad excludendam. In lege ista ponit̄ talis casus. Pupillus quōdam finita tutela egit act̄. tutelle: vel cōtra tutorem: vel cōtra eius heredes: ⁊ detulit quōdam tutori: vel eius heredi iusiur̄. curatore actore. ille iurauit se aliquid ei non debere. nunquid poterit eandem litem exercere? R̄n̄. q̄ non. h. d. ista. l. ⁊ s̄m istum intellectum debetis habere in fine: sine negatiua. Unde videatis lr̄am. Tex. si ad excludēdam tutel. act̄. pupillus. sub. quōdam: qꝛ durante tutella nō agitur: vt. ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. j. Tex. vel pupillus. sub. nunc: quia decessit tutor: ⁊ pupillus conuenit heredes tutoris act̄. tutelle. Tex. dedit. i. detulit solemniter tutore auctore. al's non valet: vt. ff. ea. l. iusiurā. §. j. Tex. prohibet̄. sub. ideo qꝛ ait pretor. de quo semel iuratum est: act̄. non dabo: vt. ff. ea. l. ait pretor. j. Sed si habetis cum negatiua in fi. tex. non ꝓhibetis. dicatis q̄ iste est intellectus pupillus durante tutela: sine tutore alio auctore egit tutele act̄. ꝯtra ipsum. ⁊ si ipse pupillus detulit ei iusiur̄. certe tūc non prohibet̄ eandem litem exercere.

Cum etiam. In. l. ista dixi: si tu eras tutor aliquoꝝ pupillorum ⁊ pupilli fuerunt heredes instituti: vel a pupillis mihi legatū relictū sit: potero petere a te tutore illđ qđ mihi relictū est. ⁊ si fateris: vel etiam si ꝓbaui per testes: preses prouincie compellet te tutorem mihi soluere relictū. sed si inficieris: potero tibi tutori deferre iusiur. h. d. lex ista. Videatis summariam littere expositionē. Tex. cum etiam a pupilloꝝ tutoribus velut ab ipsis pupillis. sub. heredibus institutis: vel etiā alijs oneratis: vt. j. de fideicō. l. etiam. Tex. cognoscet. sub. inter vos legatarios ⁊ tutorē. Tex. reddi. tibi. i. solui tibi. Tex. efficiet idest faciet. Tex. idem. s. preses. Tex. adiget. i. coget. sic. ff. de iurepatro. l. adigere. ⁊ tutor iurabit sicut ipse defert iusiu. vt ff. e. iusiur̄. §. penul. ⁊. l. tutor.

Cum proponas. In. l. ista segnori ꝑmittam clariorem lecturā. Nam ista lex legit̄ tribus modis. Et prima lectura huius legis est talis. Tu volebas mihi mouere questionē status generis ⁊ ingenuitatis: qꝛ forte possidebam hereditatem titianam: tanq̄ꝫ ei proximior ab intestato. tu illam hereditatem dicebas ad te pertinere. ⁊ volebas a me petere. ⁊ dicebas me seruum titij. ego dixi tibi tu malefacis: qꝛ al's mouisti mihi questionē generis. ⁊ super hoc detulisti mihi iusiurā. ⁊ ego iuraui me liberū esse. ⁊ tu dixisti. nunquid tibi detuli. dixi ego: cōpromittamus in arbitrum. ⁊ ipse cognoscet: vtrum detulisti vel nō. ⁊ qđ ipse pronūciabit: obseruet̄. nunquid de hoc poterit in arbitrum cōpromitti? R̄n̄. q̄ sic. h. d. lex ista. Scđm istam lec. exponetis ita litteram. Tex. cū proponas partibus. i. litigantibus adinuicem. q. d. actori ⁊ reo placuisse. Tex. iusiur. reli. sub. iudiciali. Tex. generis. i. agnationis ⁊ cognationis. sic. ff. de probatio. l. j. Tex. iuxta decretū arbitri. s. compromissarij. Tex. amite tue filijs. sub. quibus erat delatū vel a q̄bus erat delatū. ¶ Sed ad legē istā s̄m istā lec. op. lex ista innuit q̄ de cā liberali poterit cōpromitti. sed lex dicit ꝯtra. ff. de ar. l. distinguemus. §. de liberali. Ad so. huius ꝯtrarij: vos dicetis: tribus modis intelligitur hec lex. Et vno modo sic. de liberali causa non potest compromitti in arbitrum vt ibi. qꝛ est pedaneus iudex non potest cognoscere de eā: vt. ff. de iudi. l. placet. sed hic nō cōpromittitur de causa generis. sed quia dicebatur iusiuran. esse delatum

esse delatū. & de hoc fuit cōpromissum qđ esse potuit. ℂ Uel potest dici scđo modo ꝙ hic qđ in genuitatis mouebatur corā arbitro. i. coraʒ iudice ordinario. nam iudex ordinarius cognoscit de ea vt in preallegata l. placet. & sic sumitur hic arbiter pro iudice ordinario. sic & al's. ff. de pba. l. si arbiter. ℂ Uel potest tertio mō hec lex intelligi. ego vt heres titij petebaʒ a te. c. de his. c. compromisimus. tu dicis incidenter coraʒ arbitro me non esse de genere titij. Et certe si arbiter non cognoscit principaliter de cā liberali: incidenter tamen sic: vt s. de ordi. iudi. l. adite. Et ista potest decidi iuriur. vt. ff. eo. l. iij. §. j. & l. eum qui. §. in popularibus.

Nec filius. In. l. ista ponitur talis casus. si filiusfa. debitori patris defert iusiur. & ille iurat: nō debere nō nocet patri. sicut eni filius vel alius puta seruus: litigando vel paciscēdo non potest facere cōditionem patris deteriorē ita deferēdo iusiurā. & ideo si filiusfa. detulit iusiurāduʒ debitori patris: & iurauit debitor se non teneri: nec pater postea ratum habuit: nihil oberit patri. hoc dicit. Tex. nec filius. sub. que est ꝯiuncta persona. vt. ff. de procu. l. sed & hec. in princi. Tex. nec quisꝗ alius. puta seruus. Tex. domini. sub. vel patris. Tex. tibi. scilʒ domino: vel patri oberit. & ad istud concor. s. de pactis. l. filius. Item hoc est verum in iā quesitis scʒ ꝙ nō potest filius vel seruus facere conditionē patris deteriorem: vel domini. secus est in acquirendis. j. de here. insti. l. cum proponas.

Actori. In. l. ista ponitur talis casus. Si conuenio te in iudicio ad x. siue tu reus defers mihi iusiuran. & iuro informiter. vel dum volo iurare remittis mihi: siue inopia probationū iuro: siue ego actor tibi deferaʒ & iuras datur actio in factum ad instar rei iudicate. Tex. si iurauerit. sub. actor sibi deberi. Tex. vel ei remissum. sub. fuit susceptum cum mox fuit delatū qꝛ ista sunt paria: vt. ff. e. l. j. Tex. in factū actio cōpetit. sub. hodie. nam olim dabatur iudicati: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. iudicati. ℂ Uel pōt dici ꝙ ibi dicitur: ꝙ datur actio iudicati datur ex sententia nō ex iureiur. Et hec. l. dʒ intelligi quādo iurat actor informiter ꝙ datur actio in factū: qꝛ dubitatur ex quo ꝯtractu detur actio & quotiēs &c. vt. ff. de pres. ver. l. quotiens. Si aūt adiecta cā: puta reus defert iusiurā. actori. & ipse iurat se debere sibi. x. ex cā venditionis hʒ vtilē ex vendito ex precedenti causa. sicut si vendidisset haberet directam: vt. ff. e. l. si duo. §. pe. & vlti. similiter est alibi inuenire: vt. ff. e. l. nam postea. & . l. se. Nec dicatis per. l. istam ꝙ actio in factum oriatur ex iureiur. qꝛ non est veruʒ ꝙ aliqua actio ex iuriur. oriatur: quēadmodū ex ꝯfessione nulla actio oriatur: vt. ff. deposi. l. publia. Nec ob. ꝙ dicit hec. l. in fi. ad similitudinem iudicati in factum actio competit prestito iuramento tanꝗ subsidiaria.

Delata cōditio. Or segnori in. l. ista dr. si actor defert iusiur. reo: si non stat per deferentem quominus iuret non animo calumniandi deferre: ille autē non vult iurare vel deferre dʒ soluere. h. d. ista. l. Uidete summariam expositioneʒ littere. Tex. delata conditione iuriur. sub. ab actore reo. Tex. quominus iuret. nisi sit patronus vel parens qui non iurant de calumnia: immo eis remittitur vt ff. e. l. iusiurandum. & ad personas. §. qui iusiur. Tex. necesse habet. ℂ Or no. ꝙ ꝭm antiqua tempora debet iurare vel referre reus. al's cogitur soluere: vt. ff. e. l. manifeste. secus tamen hodie est vt plene dicam. j. e. l. generaliter. §. si ante.

In actione. In. l. ista ponitur talis casus. Conuenio te actione depositi pro rebus apud te depositis sine scriptura: nūquid potero tibi iusiurandum deferre? Certe sic. Tex. actione depositi. q. d. nedum in alijs actionibus bone fidei: imo & in ista que similiter est bonefidei: vt insti. de act. §. actionum. nam potest deponi in scriptis & sine scriptis: qꝛ tantum valet factum cum scriptura sicut & sine scriptura: vt ff. de pig. l. cōtrahitur. sed si quis vult deponere: caute debʒ deponere. vt in auc. de fide instru. §. siqs igitur. Tex. quasi sine scriptis datis. i. depositis. Tex. iusiurā. sub. volūtarium: vel iudiciale: vel necessarium inopia probationuʒ. vt. s. e. l. j.

Siquis. Segnori. lex ista cū duabus seq. est noua lex iusti. leges autē veteres aliorum imperatorum q precesserunt iusti. in superioribus habuistis. & in. l. ista tria dicuntur. ℂ Primo dr. siquis aduersario suo detulit iusiur. & anteꝗ ille prestaret iusiur. superuenerunt ei noue allegationes: vel probationes: per quas ille renūciauit sacramēto: si postea voluerit deferre sacramētū: nō licebit ei: qꝛ turpe est redire ad id cui renūciandū esse putauit. ℂ Secundo dr. siquis detulit iusiurādum: pōt illā delationē reuocare ante sniam: & potest alias pbationes inducere. ℂ Tertio dicitur siquis detulit iusiur. & iudex absoluit euʒ cui iuramētum delatū est: si post sniam a qua nō est appellatū: vel appellari non potest: deferens vellet reuocare delationē iuriur. nō licet ei hoc facere. & hoc illa ratione: qꝛ si liceret reuocare: finis vnius negocij esset exordiū alterius. & ne ex litibus lites oriantur. Sed dicit lex ista. Tex. siquis. sub. actor. Tex. detulerit. i. intulerit aduersario suo iudiciū. postea vtpote sibi. Tex. allegationibus idest pbationibus. s. delationē iuriur. reuocauerit. Tex. satis erit. modo assignat rationes. Tex. putauit. sub. & renūciauit. & ad hoc cōcor. ff. de aqua plu. ar. l. in concedēdo. Tex. ad relationē. i. ad sacramēti delationē. Tex. siquis autē. Incipit scđm dictū. Tex. & hoc reuocare maluerit. sub. anteꝗ sit prestitū. Tex. vsqꝫ ad litis tantūmodo terminū. i. vsqꝫ ad sniam diffinitiuam. Tex. ei prestētur. subau. nō postea. Tex. post diffinitiuaʒ. hic incipit tertiū dictum. Tex. vel q postꝗ fuerit appellatum corroborata. Nam ista duo sunt paria. vel non esse appellatuʒ vel si fuit appellatum: pronūciatuʒ fuit ap. nullaʒ fuisse. Tex. fiat exordiuʒ. sub. qđ esse nō dʒ vt hic. Et ad istud accedit. j. de fruc. & li. ex. l. terminato. ℂ Or custodiatis vos hic qꝛ. l. ista in aliquo est correcta: qꝛ ꝭm antiqua tempora ꝭm que primo sententiabatur. postea iurabatur in fi. vt hic. & . j. de sentē. & inter. om. iudi. l. cum iudex. sed istud est correctuʒ hodie qꝛ primo iuratur: & postea sentētia sequitur. vt. j. l. proxi. in princip.

Generaliter. Segnori. l. ista sicut superior est noua. l. iusti. & in. l. ista ponitur nouū ius. & corrigitur ius antiquum in aliquo. & ēt aliqđ qđ dictū est. s. l. proxi. Et licet illa lex longa & prolixa sit: tamen vos diuidetis eā in tres partes: vel quattuor principales. Et in prima parte exorditur & durat vsqꝫ ad. §. sinautē. In secūda parte recitat ius antiquū & durat vsqꝫ ad. §. his de presentibus. In tertia & vltima parte corrigit illud ius antiquum. Exorditur ergo iusti. dum dicit in genere. Hac lege presenti intēdimus diffinire qđ tenēdū sit & obseruandū super iuramētis delatis a iudice vel a ptibus. & hoc est primū dictum. ℂ Modo inchoatur scđʒ. ecce olim iusiur. deferebatur in ipsa diffinitiōe. i. in pnūtiatione sentētie: & iudex pronūciabat absoluo te si iuraueris te nō debere. aliquādo reus prouocabat ꝙ volebat iurare. pendente appellatione moriebatur heres. volebat iurare ꝙ nesciebat veritatē. & qꝛ aliud est sacramētum heredis: aliud defuncti. & ideo dicit iusti. ꝙ pinguius volumus subuenire probationibus: & ius antiquum immutamus: & dicimus ꝙ iusiurandū pōt deferri in princi. i. in lit. cōtesta. vel in medio vel in fi. Et si defertur iusiur. primo dʒ iurari & postea ferri sentētia. Si ergo deferatur alicui iusiurandū: ipse dʒ iurare. & deferrens dʒ iurare ꝙ non calūnie causa defert. si ille vult iurare ꝭm iusiurandum: debet sequi sententia. & si ille iurauit se non debere: & sententia absolutoria est secuta: non licebit appellare: qꝛ illa sententia lata est vt iurauit. hoc dicit prima pars: que durat vsqꝫ ad. §. sinautem is cui. Tex. in litibus scʒ pecuniarijs. Nā causa dicitur criminalis: vt not. s. e. l. in bonefidei. Tex. diffiniēdum est. ℂ Segnori hec lectura innuit ꝙ velit tractare de duplici iuriur. de iudiciali &

necessario. Uel dicatis ꝙ hec.l. tractat de duplici iuriur. de iudiciali ꝛ necessario. ꝛ hec continentur sub illo verbo. a iudice. de volũtario in eo quod dicit. vel a partibus. nam cum pars defert in iudicio: videt ꝙ iudex approbet: vt.ff. de ver. sign.l. in.l. Et dum iudex defert videt necessario facere. vt.s. l.j. non. Tex. cuz enim. Incipit scòm dictũ. Tex. iam.s. oliz. Tex. sacramentum. sub. vel necessarium: vel iudiciale. Tex. lite suspensa. qꝛ iudex deferebat sacramentum. postea dicebat ipse absoluo ipsuz si iurauerit se nõ debere. postea reus appellabat. Tex. subtrahebantur. i. moriebant. Tex. cadãt: idest cadere videbãtur. Tex. hereditariũ. i. heredis. Et aliõ est sacramentũ principalis persone: ꝛ aliud heredis. qꝛ verisimile est ꝙ principalis persona melius sciuerit veritatez: vt.ff. si cer. pe.l. certi. conditio. in fi. ꝛ.ff. si ingenu. ma. eẽ di.l. ij. in fi. Tex. omne igitur. Incipit tertiũ dictum. Tex. in pri. litis. i. ipsa conte. que est principium litis: vt in auc. de liti. §. si vero. Tex. vel in medio. i. post lit. contest. ante sententiam. Tex. vltima diffinitione. qꝛ primo debet iurari: postea sententiari. Tex. vel ex auctoritate iudicis parti delatum. hoc refertur ad voluntariũ. Tex. nisi ad hoc fuerit reluctatus. i. non recusat prestare causam quãdo super tota causa defert. Tex. vel capitulũ. sub. quãdo super vno capitulo defertur. Tex. procurauit. al's putauit. q.d. nemo siue nullus. ¶ Or segnori in ista prima parte no. aliqua no. Et primo not. licet interpretatione iur eadem sit persona heredis ꝛ defuncti: vt in auc. de iureiur. a mo. pre. in princi. in veritate tamen aliud est sacramentũ heredis aliud defuncti. ¶ Item no. hic. oliz cuz primo sententiaret: ꝛ postea iuraretur: si reus qui volebat iurare appellabat cadebat sacramẽtuz qõ corrigit iusti. vt probationibus pinguius subueniat. vnde colligetis hic ꝙ probationes non debent angustari sed pinguius subueniendũ est eis. vnde quidam admittunt qui al's non admitterentur. ne facultas probationũ angustetur: vt.s. de hereti. ꝛ ma.l. quã. in fi. ꝛ.ff. de testi.l. ƀm re.j. ꝛ.ff. de proba.l. ¶ Itẽ no. hic olim erat ita. Si petebam a te.x. a tempore sententie deferebam tibi iusiur. si iudex approbabat istam delationez statim iudex pronũciabat: absoluo te si iuraueris te non debere. nam licet sentẽtia non debeat ferri sub cõditione lata tamen tenet: vt.ff. quãdo ap. sit.l.j.§. biduum. Uerum qꝛ ex hoc sequebat absurditas: qꝛ moriebat ille cui delatum erat: ꝛ heres nolebat iurare: quia dicebat nescio veritatez: vnde nolo subire anceps periuriũ: vt. argu.ff. de in li. iur.l. videamus. in hoc correctũ est ꝙ primo iurare debet ꝛ postea sententiari. ꝛ sic in hoc corrigit.s.l. proxi. in fi. ꝛ sic intelligit.j. de sentẽ. ꝛ interlocu. om. iudic.l. cũ iudex. ꝛ sic hec sententia erit diffinitiua. Alij dicũt ꝙ erit interlocutoria: quia primo debet iudex interloqui ƀm formã legis.ff. de re iud.l. a diuo pio. sed certe verius vt dixi qõ sit diffinitiua. preterea ex lr̃a ista patet ꝙ erat diffinitiua. Itez si esset interlocutoria quomodo appellaretur cum ante sentẽtiam diffinitiuam nõ appellaretur: vt.s. de iudi.l. apertissimi. ꝛ ideo dicimus siue est sententia interlocutoria siue diffinitiua non debet fieri sub condi. ꝛ iudex turpiter facit: qꝛ fert eam sub condit. sed lata valet vt hic erat. qꝛ dixit absoluo te si iuraueris te nõ debere. sic.j. loca. ꝛ cond.l. conductores. ꝛ.j. vnde vi.l. non ab re. Item habetis hic ꝙ qui detulit iusiurã. non appellat. quis enim ferendus est vt qui detulit iusiurandum appellet. q.d. nullus. ꝛ ad hoc concor.j. e.l.j.§. finaũt. ꝛ hoc ideo qꝛ qõ semel approbatum est hoc iteruz reprobare non licet: vt.ff. de neg. gest.l. pomponius. ¶ Modo circa.l. istam no. alia not. qꝛ olim si deferebat sacramentũ primo sententiabat: postea iurabat: ꝛ sic cadebãt ꝑbationes. sed hodie nec cadãt probationes primo iurat ꝛ postea sententiat. ꝛ sic no. ꝙ iusiur. est spẽs ꝑbationis ꝛ veritatis: ꝛ obtinet vicẽ li. cont. ꝛ solutionis ꝛ nouationis siue delegatiõis. Tex. obtinet spẽm veritatis. qꝛ ab eo ꝑtextu ꝑiurij nõ recedit. qꝛ ll. supponant ita verum esse vt iuratum est: vt.s. e.l.j. ꝛ.ff. e.l. quotiens. Item obtinet speciem probationis. quia si iurat reus se non debere: eoipso non videtur debere: ꝛ ideo debet absolui. ꝛ ecõtra si actor iuret sibi deberi reus debet sibi condẽnari ꝛ ad istud accedit.s. e.l. actori. ꝛ.ff. e.l. iij. in prin. Et obtinet vicem probatiõis: qꝛ inopia probationũ succedit: vt.ff. e.l. admonẽdi. in prin. huius.l. Itẽ obtinet vicẽ litis cõtest. in hoc: qꝛ sicut si tu teneris mihi tẽporali act. redhibitoria vel q̃tominoris ꝛ cõtestor tecum litẽ: habz actio perpetuari: ꝛ interrumpitur prescriptio. vt.j. de prescri. xxx. vel. xl. an.l. sepe. et.s. de rei ven.l. more. ita si super temporali act. defers mihi iusiur. ꝛ ego iuro perpetuatur actio ꝛ interrumpitur prescriptio vt.ff. e.l. nam postea.§. si is qui temporali. Item obtinet vicem solutionis. sicut enim solutione liberatur debitor ꝛ tollitur naturalis obligatio ipso iure. ita debitor liberat iuriu. vt.ff. de solu.l. stichum aut pamphilum.§. naturalis. ꝛ.ff. e.l. si. in prin. Item obtinet vicem nouationis siue delegatiõis. sicut enim si debes mihi.x. ꝛ stipulor animo nouandi: ex ista stipulatione nouat actio. ita si defers mihi iusiur: ꝛ ego iuro te mihi debere.x. noua datur in factum actio: vt.s. e.l. actori. ꝛ.ff. e.l. qui iurasse in fi. ꝛ.l. se. Item habet vim conuentiõis: vt.ff. e.l. iusiur. qõ ex conuentione. Item habet vim transactionis: qꝛ iusiur. est modus finiendarum litium: vt.ff. eo.l.j. ꝛ.ij. ꝛ.l. ait pretor.j. ꝛ.s. de transac.l. causas vel lites. ꝛ.l. non minorem. ¶ Or segnori ex prin. huius.l. no. argu. ad talem questionez de facto. tu pactus es cum creditore tuo tibi pecuniam mutuante: vt nõ posses probare solutionem ipsius debiti. vel nõ opponeres exceptionem pacti de non petẽdo: nisi per instrumentuz factum per manus illius tabellionis: qui fecit instrumentuz crediti. vnde queritur an testibus an alio instrumẽto scripto manu alterius tabellionis possis dictam solutionez probare? Et primo videtur ꝙ non: quia ait pretor pacta seruabo: vt.ff. de pactis.l. iurisgentiũ.§. ait pretor. ꝛ qꝛ licitum est cuilibet renunciare priuilegio suo.s. de pactis.l. siquis in con. ꝛ.ff. de mi.l. si iudex. ꝛ qꝛ contractus ex conuentione.l. accipit: vt.s. depositi.l.j.§. si conuenerint. Item imputari debet tibi qui te obtulisti ꝛ in talem necessitatem te imposuisti: vt arg.ff. siquis caut.l. ij.§. sed ꝛ siquis. Item damnũ ꝙ quis sua culpa ꝛc. vt.ff. de reg. iur.l. damnũ ꝙ quis. Item hec verba aliquid debent operari. vt.ff. de le. j.l. si quando. Item verba non debent esse superflua: vt.ff. vt in posse. le.l. hec stipulatio.§. diuus. ꝛ.ff. de procur.l. non cogendum. Sed in questione ista cõtradicendũ est qõ possit probare per testes vel per aliud instrumentũ. arg. huius lr̃e que vult facultatẽ probationũ non angustari.s. de heretic. ꝛ ma.l. quoniã in fi. Item qꝛ istud pactum iniquũ est ꝛ.q. ꝯtinet futurũ dolum: ꝛ iuri publico derogat: vñ seruari non dꝫ cõ. vt.ff. de pactis.l. iurisgentiũ.§. si fraudandi. ꝛ.l. si vnus.§. si illud. Item ꝙ plena sit probationũ facultas ad ius publicum pertinet cui renũciari nõ potest pacto priuatorũ: vt.ff. de pactis.l. ius publicũ. ꝛ.l. iuregentiũ.§. ꝛ generaliter. Itẽ posset esse ꝙ mortuus eẽt ille tabellio. vel habere nõ posset vel nollet: ꝛ ita iste nunq̃ solutionẽ probare posset qõ esset summe iniquũ. Item si debitor prescripsisset cõtra creditorem quare nõ posset ꝑscriptioni opponere. ꝛ certe sic possꝫ: vt no. in auc. vt lice. ma. ꝛc. vel debitrix. Item qꝛ per tale pactum quis inuitaret ad delinquenduz ꝛ talia pacta ꝛc. vt.ff. de pactis.l. iuregentiũ.§. pacta. ꝛ.ff. de pactis do.l. conuenire. ¶ Sed quid erit in alio casu vt faciunt feneratores. naz feneratores multũ timent conueniri conditione indebiti ad vsuras ex canone. vñ faciunt i instrumento inseri tale pactũ ꝙ facta solutione: instrumentum debeat incidi: ita ꝙ in aliqua parte sui non possit legi: valet ne tale pactum? Et certe videtur ꝙ tale pactum debet seruari: qꝛ cõtractus ex ꝯuentione.l. accipiunt: vt.s. dixi. Sed certe dicendũ est ꝙ tale pactum est iniquum ꝛ cõtra bonos mores. Nam si aliquis nõ esset presens solutioni creditor eius posset ꝯuenire debitorez: qꝛ tale pactũ est iniquuz ꝛ ꝯtra bonos mores: ꝛ non dꝫ seruari sicut pactum.l. cõmissorie: vt.s. de pactis.l. eo in rubro ꝛ in nigro. Itez istud pactuz vꝫ iuri ꝯtrium: qꝛ instrm̃ dꝫ reddi debitori: soluto debito: vt.j. de con. sine causa.l. dissoluere. ꝛ.j. e. fi. ꝛ.s. de pactis.l. ij. ꝛ.iij.

Si autem. Hic incipit secunda pars huius.l. Et in ista secũda parte hoc dicitur. Si ego defero tibi iusiur. iudice approbante ꝛ cõfirmante: si tu recusas iurare certe iudex dꝫ ferre sñiam pro me cõtra te sup illo. c. in quo est delatũ iusiur. quasi tu sis debitor. vex tamen licebit tibi ab illa sñia appellare. ꝛ si iudex app. inuenerit

nerit te debitorem debebit pronunciare bene iudicatum ꝛ male appellatum. Si autem inuenerit te debitorem nõ esse: pronũciabit bene appellatum ꝛ male iudicatum. nam bene licet illi cui defertur iusiur. recusare ex causa iusta: ꝛ ita non habꝫ necesse iurare vel deferre vel soluere. sed si iusta causa non subesset iurare debet: vel referre: vel etiam a iudice cogendus est soluere. Tex. vel a parte. hic loquitur de iureiuran. necessario. Tex. vel a iudice. modo loquitur de iudiciali. Tex. attestetur: idest protestetur coraꝫ testibus. Tex. sed ꝛ cause cursus ab initio vsqꝫ ad nouissimum terminum: idest vsqꝫ ad sententiam diffinitiuã. nam ille dicit̃ nouissimus litis terminus: vt. s. de iudi. l. properandũ. §. penult. ꝛ. l. rem non nouam. in fi. Tex. superesse ꝓuocationi. sub. ꝛ ita qui detulit nõ appellat: vt in superiori parte huius. l. habuistis in fi. ¶ Or in ista secũda parte no. olim si deferebat̃ iusiurandũ reus debebat iurare vl̃ referre vl̃ soluẽ: vt. s. e. l. delata. ꝛ. ff. e. l. manifeste. Hodie tñ si deferẽ alicui põt recusare ex iusta cã: vt si ꝯuenit̃ vt hẽs: vt in princ. huius. l. Uel si cõuenit̃ de facto alieno: qꝛ i eo ẽ tollerabilis ignorãtia: vt. ff. ꝓ suo. l. vl.

His de presentibus.

Incipit hic tertia ꝛ vltima pars huius. l. Et in ista tertia ꝛ vltima parte huius. l. dicunt̃ tria principaliter. Uel potest dici ꝙ ista tertia pars extẽditur vsqꝫ in fin. vel vsqꝫ ad. §. in omnibus. Et iusti. continuat seipsum dicens: ea que sunt dicta sunt vera quando vtraqꝫ pars est presens. sꝫ si forte vna pars sit presens: puta actor. ꝛ alia absens: puta reus. ꝛ reus degebat in vna prouincia. per procuratorẽ hic litigabat: ꝛ actor defert iusiu. certe mittetur sacramẽtum ad donuꝫ rei in qua degit vt iuret. ꝛ actor debet illuc ire per se vel per suum procurẽ. vel si iudici videbitur datis certis inducijs debet venire ꝛ debet iurare vel referre. sed si reus noluerit iurare vel referre ex iusta causa licebit sibi recusare: nec licebit sibi appellare. Sed his ita pactis iudex põt diffinire si putauerit. ꝛ sic finito negocio ille poterit appellare. ꝛ per ap. sententia retractabit̃ vel confirmabitur. ꝛ debet prestari sacramentũ apud iudiceꝫ vbi defertur: vel alio loco ab eo ordinãdo ꝼm qualitatẽ personaꝝ. ꝛ prestat̃ sacramentũ sacris scripturis tactis: siue sup altari. omnia tamẽ que in veteribus. ll. de sacramẽto calũnie cauta sunt. vel etiã a nobis in suo statu maneãt. qꝛ hec. l. nõ est posita vt veteribus. ll. detrahat aliqd: sed vt addat: ꝛ qđ in veteribus. ll. nõ erat per. l. istam suppleat̃. h. d. vsqꝫ in fi. l. Uideatis summariã expositionem littere. Tex. his de pñtibus personis statutis. sub. in superioribus. Tex. subiũgamus. i. supposuimus. Tex. illatum est. sub. a iudice vel a partibus. Tex. vel recusari. sub. ex iusta cã. Tex. sancita. sub. in supioribus. Tex. vel in absentia partibus obseruãdis. ¶ Or segnori vos habetis hic si psona cui deferẽ iusiur. est absens: si iudici videbit̃ veniet coram iudice ad iusiuran. datis sibi certis inducijs. sic ꝛ alibi dantur certe inducie. s. vbi in rem act̃. ex. debe. l. ij. sed si forte non videbit̃ iudici ꝙ veniat mittetur sacramẽtuꝫ ad domũ eius. ꝛ ad hoc facit. ff. e. l. ad personas. ¶ Et no. ꝙ siue ille cogatur venire ad prestandũ iusiuran. siue deferens vadat ad domũ eius ꝙ expense debent fieri illius expẽsis qui petit hoc. ꝛ ad hoc accedit. j. de testi. l. qñ liberi. ꝛ. j. de ap. l. eos qui. §. siquis autẽ. Tex. in omnibus autem casibus in quibus sacra prestant̃. sub. volũtaria siue iudiciaria siue necessaria. Tex. siue in domibus. sub. qñ persona est egregia vel est honesta matrona: vt. ff. e. l. ad personas. ꝛ. l. iusiur. §. si de qualitate. ꝛ. s. de iureiurã. ca. l. ij §. j. Tex. siue in sacris scriptis tactis. nam cõsuetudo est in aliquibus partibus vt iurẽt tactis euãgelijs. ꝛ est talis ꝯsuetudo pisis. Tex. nõ eniꝫ aliqd deroget̃. sub. ꝗ in his que. s. in in prin. l. sunt dicta. Tex. antiquioribus. i. antiqs. ll. vel etiaꝫ nouis. Tex. repleat̃. i. suppleat̃. Sed vꝫ aperte dñs iusti. mẽtiri. nõne in prin. huius. l. corrigit aliqd de antiqs. ll. ꝛ ẽt in scđa parte huius. l. Certe sic. Quid est ergo ꝙ hic dicit iust. ꝙ hec. l. nõ ẽ posita vt retrahat aliquid ab antiquis. ll. Põt dici vt dixi in expositione littere. s. ꝙ hec. l. non est posita vt detrahat aliud ꝗ. s. dictuꝫ est. ¶ Et ꝼm hoc no. ꝙ. ll. correctio est vitanda inꝗ̃tum de iuris possibilitate vitari potest: vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. qꝛ ꝙ non mutatur stare nõ ꝓhibetur. vt. j. de test. l. sancimus. Uel potest dici ꝙ hec. l. nõ est posita vt corrigat tm̃. ll. veteres. sed est posita vt in aliquo suppleat. ¶ Or segnori no. ꝙ tria sunt sacramẽta principalia. Est sacramẽtũ calũnie. sacr̃m decisiõis litiuꝫ. est sacr̃m in lite. Sacramẽtũ calũnie est de credulitate. ꝛ de isto agit̃. s. de iureiurã. ca. l. ij. Est sacramẽtũ veritatis: qꝛ iurans dꝫ iurare ita esse vel non eẽ. vt. ff. e. l. duobus. in fi. Et est introductum ad lites decidẽdas. vt. ff. e. l. j. ꝛ defertur inopia probationum emergẽte. ꝛ dicit̃ al's voluntariuꝫ. al's iudiciale. al's necessarium. ꝛ de isto tractatur. ff. e. l. admonendi. ꝛ. s. e. l. in bonefidei. Est sacramentum veritatis vt testis qui iurat pro vtraqꝫ parte: vt. s. de episco. ꝛ cleri. auc̃. sꝫ iudex. ꝛ. j. de test. l. iuriu. Est sacramentum in litem. ꝛ illud est de affectione ꝛ defertur in omnibus arbitrarijs actiõibus. ꝛ in ad exhibendum act. vt. ff. de in litem iur. per totum. ꝛ. s. de rei vendi. l. a possidentibus. Sunt ꝛ multa alia iuramenta de quibus nõ agitur in titulo isto. Nam est sacramẽtuꝫ purgationis. vt. s. de his qui ad eccle. cõfu. l. presenti. §. sicubi. ꝛ. j. de iure deli. l. vlti. §. licentia. ꝛ. j. de bonis aucto. iudi. possi. l. vlti. Est etiã sacramẽtum quo iurat aliquis se credere debitorem esse vl̃ creditorem esse: ita vt non sit tutor vel curator minoris: vt. j. qui dare tu. poss. auc̃. minoris. Est etiam sacramẽtum qđ interponitur ad obligationẽ qđ nullo alio casu reperitur nisi cum impono operas seruo meo ꝛ facio eum iurare. vt. ff. de ope. li. l. vt iuriu. ꝛ. ff. de li. causa. l. vlti.

Cum quis.

Segnori. l. ista sicut ꝛ due superiores ẽ noua. l. iustiñ. ꝛ in. l. ista duo dicuntur: ꝛ ponit hec. l. nouum ius ꝛ nouum casum iure veteri non comprehensum. ꝛ postea ponit aliud nouũ ius derogans iuri veteri. Ponamus ergo ita casum. a te herede legatum mihi relictum est. ego ex testamento non apparente petij legatum dicens mihi relictum: ꝛ tu detulisti mihi iusiurandum: ꝛ ego iuraui mihi esse relictuꝫ: ꝛ sic illud mihi postea soluisti. postea apparuit testamentum: ꝛ in testamento apparet nihil mihi esse relictum: nunquid pretextu periurij mei reuocabitur sacramẽtum? Certe sic. ꝛ ideo illud legatum a me poteris repetere. sed ꝛ si forte repeto testamẽto inuenit̃ legatum relictum eẽ: si tamẽ est locus. l. fal. poteris a me repetere quatenus est locus. l. fal. Tex. vtpote relictum. pone in testamẽto vel in codicillo. Tex. exigebat. sub. ab hẽde. Tex. ꝛ testamẽto. sub. vl̃ codicillo. Tex. ei. s. legatario. Tex. prestauit. i. iurauit. Tex. ꝛ si re vera. Incipit scđm dictum ꝛ loquitur quando habet locum. l. falcidia. Tex. nobis itaqꝫ. modo incipit determinare primũ casum. Tex. sꝫ ꝛ si verum. sub. iuramẽtum. ꝛ incipit determinare scđm casum. Tex. concedatur. ¶ Or segnori no. hic duo no. ꝛ aliqua spẽlia ꝙ ex piurio suo aliquis lucrum ferre non dꝫ: ne inde nascatur iniuria: vñ iura nascuntur qđ esse non dꝫ. vt ar. j. de indicta viduitate. in fi. ꝛ. j. vnde vi. l. meminerint. ꝛ ideo ab eo repetitur legatum: si est ei solutum. Uel detrahitur falcidia: si est locus falcidie. ꝛ hoc ideo qꝛ non dꝫ quis cõsequi cõmodum ex sua improbitate. sic. ꝛ. j. de leg. l. si lega. arius. ꝛ. ff. de furtis. l. itaqꝫ fullo.

Item no. in. l. ista quedam spẽlia contra regulam cõmunẽ: que est vt stetur iuriiurando ꝛ si fuerit piuratum. vt. s. eo. l. j. Fallit in sacramẽto iudiciali qđ retractatur interdum pretextu piurij vt hic. ꝛ hoc idem colligitur. s. e. l. j. in fi. ibi nisi hoc. ꝛ est scđm ꝙ. l. ista intelligitur in sacramento iudiciali. Et est ratio specialitatis: qꝛ iusiurand. optinet spẽm transactionis. vt. ff. e. l. iusiurandum: vnde sicut non potest transigi nisi inspectis verbis testamẽti: ita nec iusiurandum deferri: vt. ff. de trãsac. l. de his. Similiter fallit in iuriur. necessario puta si delatum est iusiurãdum inopia probationuꝫ. vt. ff. e. l. admonẽdi. ꝛ ꝼꝫ hoc intelligitur. s. e. l. j. in fi. ibi nisi hoc ꝛc̃. ꝼm ꝙ illa lex intelligitur in iuriur. necessario. Uel dicatis ꝙ illa. l. admonẽdi ꝼm casum huius. l. intelligitur in iuriur. iudiciali. Et ego ita intelligo. ¶ Or ad. l. inst̃ at ꝛ vꝫ ꝙ si aliquis iurat ꝛ deierat si quidẽ deferente aduersario non retractat sacr̃m: lꝫ det̃ de dolo actio. vt. ff. de dolo. l. si legatarius. ꝛ. l. ꝙ si deferẽte. ad qđ vos dicetis qđ ibi dicitur pñti. l. corrigitur. vel dicatis ꝙ illa regula intelligit̃ ꝼm qꝫ dixi. s. e. l. j.

Si certum petatur.

Dictum est .s. de rebus creditis et iuriur. verum quia res credite petunt personalibus actionibus et sup eis defertur iusiurandum. de personalibus actionibus est videndum. Et quia conditiones sunt personales actiones vt insti. de act. §. appellamus. videamus de conditionibus. sed quia illa conditio qua certum petitur est dignior et generalior ceteris: vt .ff. e. l. certi condi. in prin. prio ponit si certum petatur. postea ponit de ceteris conditionibus: et ideo dicit rubrica si certum petatur. Et potest exponi hec rubrica dupliciter. vno modo vt hec rubrica ponatur materialiter. si certum petatur. i. quod iuris sit si certum pe. vel dicatis secundo modo sic. si cer. pe. i. de condi. certi generali qua certum petitur videamus. Et secundum istas expositiones dicatis quod si certum petatur non est proprium nomen actionis licet quidam dixerunt quod sic. et pro eis facit .ff. de triti. l. j. in prin. sed nos dicimus quod non est proprium nomen actionis sed est cognomen certi condi. generalis: vt .ff. e. l. certi condi. in prin. et l. si quis certum. et insti. quibus mo. re contra. ob. in prin. Nec ob. l. ff. de tri. l. j. in prin. vbi dicit qui pecuniam petit vtitur illa actione per quam certum petitur. i. certi conditione generali. et dicitur certum quod sui appellatione vel demonstratione apparet: quid quale quantumue sit quod debetur: vt .ff. e. l. certum. si autem petatur incertum vt quod fieri habet locum ex stipulatu actio. vt .ff. e. l. si quis. et dicitur incertum cum ex sui demonstratione non apparet quid quale quantumue sit quod debetur. vt sicut si promittis mihi hominem in genere: vt .ff. de ver. ob. l. stipulationum. et l. vbi autem non apparet.

Rem equum. In .l. ista ponitur talis casus. quidam accessit ad imperatorem proponens ei talem questionem. domine pater meus fecit testamentum et in testamento suo duos suos filios. s. me et fratrem meum equaliter sibi instituit heredes. mihi prelegauit rem valentem .x. fratri meo prelegauit rem valentem .xxx. mortuo patre et adita hereditate: ego quia heres pro dimidia caui creditoribus hereditarijs me soluturum dimidiam eris alieni. post istam cautionem penitet me cauisse: et dico quod frater debet soluere duas partes debiti: et ego tertiam: ideo quia res sibi prelegata excedit rem prelegata mihi in duabus partibus. Ad quod respondet imperator amice neque equam neque vsitatam rem desideras. cum regula iuris sit quod es alienum sequatur totum patrimonium: vel quotam partem non fundum. et diuiditur ipso iure inter heredes. et ideo pro portione hereditaria debes soluere es alienum non pro commodo rerum prelegatarum quod etiam tuipse non videris ignorasse: cum tuipse cauisti creditoribus hereditarijs pro tua portione hereditaria. et h. d. ista .l. Tex. desideras. fratri enim interroganti respondet imperator vt patet ex .l. subscriptione. Tex. vt es alienum. dicitur es alienum quod pater ali debebat. vt .ff. de verb. sig. l. cedere die. .s. es alienum. Tex. prelegatorum. quod tibi prelegata res est valens .x. fratri tuo est res prelegata valens .xxx. Or segnori in .l. ista duo not. et primo quod es alienum hereditarium diuiditur inter heredes pro portionibus hereditarijs ipso iure vt hic. et .s. de pac. l. pacto. Item no. quod es alienum sequitur totum patrimonium vel quotam partem: non rem singularem. et ideo heredes pro portionibus hereditarijs: non pro modo rerum prelegatarum respondere tenentur creditoribus hereditarijs: quia loco legatarij sunt in hoc: vt .j. de here. act. l. ij. et .j. de here. insti. l. quotiens.

Oauis. Quia actione mutui inter duos petitur certum. et quia certi conditio generalis in mutuo habet locum. ideo in .l. ista tractatur de mutuo. et in .l. ista ponitur casus talis. Quidam accessit ad imperatorem proponens ei talem questionem. domine quidam asclipiades nomine. c. de pecunia mea alteri suo nomine dedit mutuo. et suo nomine numerauit et stipulatus est sibi reddi. modo queritur vtrum stipulando quesierit sibi actionem: et vtrum teneatur mihi cedere actionem? Ad quod respondet imperator. siue ipse asclipiades suam pecuniam siue tuam alicui suo nomine mutuo dedit: et stipulatus est sibi reddi: sibi quesiuit actionem. vnde illam actionem ipse intentet et non tu: nisi ipse tibi eam cedat. sed quia illa pecunia fuit tua tenetur tibi cedere vtilem neg. ge. vel etiam depositi. et mandatis tibi actionibus ab alijs creditoribus: poteris illam pecuniam asse. qui. h. d. Tex. mandatis. i. cessis. Tex. actionibus. i. vtili neg. ge. vel depositi: vt .j. dicam. Tex. consequeris. Or segnori habetis hic vt dixi in casu. sed quare dico quod mutuauit pecuniam meam suo nomine: quia si nomine meo nec intercessit stipulatio quereretur mihi actio: vt .ff. e. l. certi conditio. §. si nummos alienos. si autem stipulatus esset mihi non queretur mihi actio verumtamen ageretur ex numeratione: quia vtile per inutile non debet viciari: vt .ff. e. l. certi conditio. §. quoniam. Sed pro deo qua actione tenetur mihi iste asclipiades cedere actionem sibi quesitam ex stipulatione? Rn. potest dici si deposui penes eum illam pecuniam in sacco ligatam et ipse dissoluit et mutuauit eam tenetur actione vtili depositi vt pecuniam reddat vel cedat mihi actionem. Et ad hoc est ar. ff. de pecul. l. quod debetur. et .ff. e. l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. Vel potest dici. si pecunia mea non erat deposita: sed cum accederet ad negocia mea gerenda inuenit pecuniam in bonis meis: et contractauit eam mutuando suo nomine: stipulando eam reddi sibi et ea pecunia consumpta sit: quia est consumpta possum in subsidium habere ratum quod non est meo nomine gestum et sic tenetur vtili actione neg. gest. illam actionem mihi cedere: vt ar. ff. de neg. gest. l. si nautis. sic et aliter possum habere ratum quod non est meo nomine gestum in subsidium: vt .s. de rei vendi. l. mater tua. vt .ff. e. l. si cum seruum. et .j. de rebus alienis non alie. l. j. Et cessa mihi actione ab eo experiar: quia ex cessione habeo vtilem: et mea vtilis prefertur suo directo: vt .ff. de procur. l. procurator in rem. et .ff. de pecul. l. quis ergo casus. Vel potest dici quod tenetur mihi illam actionem cedere actione mandati. et etiam potest teneri mandati si procurator erat: et mandatum receperat de ista pecunia mutuanda: et ipse fines mandati excessit mutuando suo nomine: cum deberet mei mandatis nomine mutuare. vnde conuenio eum ad interesse meum vt cedat mihi actionem. ar. ff. man. l. diligenter. et l. si remunerandi. §. j. Vel potest dici quod tenetur actionem cedere actione vtili et certi conditione generali: quia ex mea pecunia ex causa lucratiua ius obligationis quesiuit sibi. vnde bonum et equum est vt mihi restituat quod ad eum de meo vel occasione mei prouenit: vt .ff. eo. si cum seruum. et l. siue me et titium. Vel potest dici secundum Ja. bal. quod tenetur officio iudicis quod consueuit interponi ex bono et equo vt .s. de condi. inde. l. pe. et hoc bonum et equum est vt mihi cedat actionem quam occasione pecunie mee nactus est. Sed istud non placet quia imploratur iudicis officium loco deficientis actionis. sepe imploratur in his que contra tenorem rationis sunt vt in restitutionibus: vt .ff. de mino. l. in cause. et l. quod si minor. sed hic non deficiunt actiones sed plures competunt: vt .s. dictum est. Or segnori circa .l. istam est aliquantulum insistendum. Et ad .l. istam opponitur sic. vos habetis hic in .l. ista quod si aliquis asclipiades mutuat pecuniam meam suo nomine et stipulatur sibi reddi: sibi querit actionem: et ideo suo nomine agit: non ego. sed ago vt dixi si consumpta est. aliter extantem vendico: vt .ff. e. l. rogasti. in fi. et l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. et l. sed filius. §. quotiens. Videtur contra. asclipiades mutuat pecuniam alienam non est mutuum: quia non facit accipientis. sic ergo ius obligationis non querit sibi: vt .ff. e. l. ij. §. qui appellata. Ad quod vos dicetis ita. vbi aliquis mutuat pecuniam alienam si stetur in finibus numerationis non est mutuum: vt .j. l. contraria. sed si non stetur in finibus numerationis quia stipulatur sibi reddi: querit sibi actionem ex stipulatione vt hic. et .j. de pigno. l. si frater. Et ideo ad solutionem huius contrarij et vt plene liqueat ista materia ita nota. Mutuum contrahitur tribus modis. Mutuum deficit tribus modis. Mutuum reconciliatur tribus modis principaliter: et sic procedemus per trinitatem. Contrahitur mutuum vno modo re: vt si numero tibi .x. ex causa mutui nec stipulor mihi reddi: re ipsa es mihi obligatus ad tantundem. Nam vbicumque mutuo tibi rem consistentem in numero pondere vel mensura: nec stipulor mihi reddi: teneris ad tantundem eiusdem generis et qualitatis vt .ff. e. l. ij. §. mutui. et .l. si quis nec cam. et insti. qui. mo. re contra. ob. in prin. Et istud dicitur mutuum naturale: quia naturalis ratio suadet vt tantundem tenearis eiusdem bonitatis. Contrahitur mutuum secundo modo litteris. si ego emitto litteras spe future numerationis in quibus confiteor me tibi debere .c. sum obligatus tibi ad .c. sed excipio de non numerata pecunia infra biennium: vt insti. de litterarum obli. §. plane. et .j. de non numerata pecunia. l. in contractibus

et istud

& istud nuncupatur mutuu3 ciuile: q2 occasióe iuris ciuilis sum constrictus illis litteris. Et de his duobus mutuis vel naturali tantu3 vel ciuili tantu3 non loquitur lex nostrã. sed lex nostra que dicit appellata est autem &c. & loquitur de naturali mutuo tantum. Contrahit mutuum verbis re tamen interueniente. Ecce si numero tibi pecunia3 meam vel alienam: & stipulor mihi reddi: hic mutuu3 contrahit verbis. si stipulatus sum re tamen interueniente: q2 numeratio interuenit: & hic nascitur actio ex stipulatu: non ex numeratione: siue secuta est numeratio: siue precessit: vt. ff. de nouat. l. cum enim. & l. si pecuniã. & ff. de verbo. obliga. l. si ita. §. grisogonus. Et de tali mutuo loquit. ff. e. l. ij. in fi. & istud mutuũ dicitur esse ciuile nã cooperãte. Ciuile q2 nascit actio ex stipulatu: & stipulatio est iuris ciuilis: vt insti. de act. §. de pecunia. Natura cooperante: q2 numeratio interuenit nascit actio. Et de isto mutuo lex nostra loquit. Et ideo ex his que dicta sunt soluitur lex cõtraria. q2 lex cõtraria loquitur in mutuo naturali tantum. Lex nostra loquit in mutuo ciuili natura cooperante. ¶ Deficit mutuu3 tripliciter. aliquãdo ratione persone. aliquãdo ratione rei. aliquãdo mixta ratione. s. rei & persone. Ratione persone deficit mutuũ si persona que mutuat est persona que non põt mutuare. nam in omni ꝯtractu requirit ꝯsensus. sic. ff. de pactis. l. j. in fi. & furiosus non cõsentit: vt. ff. lo. & ꝯduc. l. qui ad certũ tempus. sic ergo si furiosus vel infans: q2 carẽt sensu mutuant pecuniam. Deficit & mutuũ ratione certe persone: vt. ff. e. l. si furioso. & insti. qbus alie. licet vel nõ. §. nunc admonẽdi. Et deficit etiam rõne rei mutuũ: puta cum mutuat pecuniã alienam: nec stipulat sibi reddi: vt. ff. e. l. ij. §. appellata. Item deficit mutuum ratione mixta rei & persone: puta si persona que mutuat non habet discretione3: & mutuat res aliena: vt. ff. e. l. nõ omnes numeratio. ¶ Or segnori vidistis ꝙ tribus modis cõtrahit mutuum: & tribus modis deficit. Reconciliatur mutuum: idest qδ non erat mutuum ab initio: ex postfacto incipit esse mutuum: vt potestis videre dũ duo inimicant adinuicẽ & se nõ cognoscunt. sed si se inuicem cognoscerent amicarentur. ita mutuu3 ab initio nõ cognoscit a lege: si postea cognoscitur reconciliatur. Et recõciliatur tribus modis. cõsumptione: vt si mutuo pecuniam alienam: non est mutuũ ab initio: tamen si illam pecuniam consumis post consumptionẽ efficit tua: vt. ff. eo. l. rogasti. in fi. & l. si a furioso. in fine. Et dicitur consumpta pecunia siue eam expendisti: siue cum alijs tuis nummis immiscuisti: vt. ff. de solut. l. si alieni. Item reconciliatur mutuum vsucapione: vt si mutuo tibi pecuniã alienam ab initio non est mutuum: q2 nõ fit de meo tuum. tamen si tu putas me mutuantẽ dominu3: bonafide possedisti eam triẽnio vsucepisti eam: q2 vsucapione querit dominium: vt ff. de vsuca. l. iij. Unde recõciliatur mutuum vsucapione: & eodem modo reconciliatur dos & indebitu3 & donatio causa mortis: vt. ff. de iure dotium. l. proculus. & ff. de conditione indebi. l. indebiti. §. si nũmi. vt. ff. de dona. causa mortis. l. si alienam. Item recõciliatur mutuu3 stipulatione. ecce si numero tibi pecuniã alienam ab initio non est mutuũ. tamẽ si stipulor mihi tantam pecuniã reddi: recõciliatur mutuũ: vt hic. & j. de pigno. l. si fieri. Potest etiam annecti quartus modus recõciliandi mutuũ puta repudiatione siue conditionis euẽtu. Ecce si testator instituit te heredem: & ligauit mihi pecuniã que est in illa archa: ab adita hereditate trãsit dominium in me: vt. ff. de furtis. l. a titio. si tu heres mutuas illam pecuniã non est mutuũ: q2 non fit de tuo alienũ. sed si repudio legatum: reconualescit quasi retro videatur fuisse tua. vt. ff. e. l. omnis. & l. proinde. Sed & recõualescit cõditionis euẽtu. puta si tu mutuas pecuniã tibi reddendam si nauis ex asia venerit. pendẽte cõditione: non est mutuũ. adueniente ꝯditione reconciliat. vt. ff. e. l. que omnia. in fi. & l. seq. Unde ex ꝑdictis apparet qδ ab initio nõ val3: ex postfacto recõualescit: qδ est inuenire in oibus ꝯtractibus innoiatis q2 oibus integris existẽtibus est nudũ pactũ. s3 si ex aliqua parte res interuenit: vestitũ est pactũ. vt. j. de rerũ ꝑmu. l. ex placito. & ff. de prescr. verbis. l. naturalis. & sic est ar. ad questionẽ illã. si soluis reprobos nummos: nõ liberaris. qδ nõ credo: q2 industria mea non o3 tibi ꝓdesse. vt. ff. ad. l. falcid.

l. heres. tamẽ est contra. vt. ff. de reg. iur. l. qδ ab initio. vel potest dici qδ ab initio non valet: solo tractu temporis nõ conualescit. sed sublato illo tẽpore de medio recõualescit: q2 cessante cã cessat effectus: vt. ff. de penis. l. qδ dictu3. ¶ Or segnori: ista retulerunt dominus Jo. & Azo in summa huius ti. sed dominus meus non approbat hec. & dicebat ipse: absit a seculo nostro ꝙ tribus modis cõtrahatur mutuu3. Itẽ absit a seculo ꝙ triplex sit mutuũ. nam cõsistit in his rebus que cõsistunt pondere numero & mẽsura: vt insti. qbus modis re cõ. ob. in prin. Unde dicebat ipse: si mutuo tibi rem cõsistẽtem in numero põdere & mensura: nec stipulor mihi reddi: istud est mutuũ naturale: q2 naturalis ratio suadet: vt tenearis mihi ad tantũdem. istud mutuum bñ reconciliatur cõsumptione. bñ reconciliatur vsuc. & repudiatione & cõditionis euentu. sed absit a seculo nostro ꝙ stipulatione recõcilietur. si tu dicis ibi emittunt littere: nõ est mutuum ciuile. absit. q2 est obligatio lrarum. q2 si mutuo tibi. x. sub spe future numerationis: anteq3 numeras nõ est mutuũ: s3 est lrarũ obligatio. si tu numeras est mutuum: q2 transfusa est numeratio mea. si ego stipulor a te. x. q2 numeratus es: absit a seculo nostro ꝙ sit mutuu3: immo est stipulatio. vnde non est mutuum: q2 nõ agitur ex numeratione sed ex stipulatione que est interposita gratia implende numerationis sequentis vel precedẽtis. non ob. ff. e. l. ij. §. verbis. q2 dicit ibi littera verbis quoq3 credimus. nõ dicit mutuo damus: q2 creditu3 est genus. nam qui stipulatur creditor est qui. mutuat creditor est. s3 mutuum est spẽs. vt. ff. e. l. ij. §. appellata. Sed si vultis tenere sniam Jo. & Azo. potestis facere. Et dicetis ꝙ triplex est mutuũ: & predictis modis recõciliatur. vt. s. dixi. q2 nos intuemur causam cõtrahẽdi & originem obligationis. sicut enim si mutuo tibi rem cõsistentem in pondere numero & mẽsura: intẽdo contrahere mutuum: & est mutuum naturale: ita si emitto litteras spe future numerationis: inspecto sensu vero: verbis & origine obligatiõis intẽdimus mutuare: nõ alium cõtractũ celebrare: & ita mutuũ erit. & ita tota die fit. scholaris accedit ad campsorem & dicit. volo ꝙ tu mutues mihi. c. libras. sed dicit campsor non habeo pecuniam ad manus: sed vsq3 ad. xviij. dies habebo: sed volo ꝙ nunc fiat scriptura. dicit scholaris vt magis habeat eum fauorabilem fiat. natura inspecta obligationis est mutuum verum si non subsequitur numeratio. j. biennium est inefficax. sed si subsequitur est inefficax. Item si mutuo tibi. x. & stipulor mihi reddi: intẽtio nostra est ꝯtrahere mutuum. sed solẽnizare volumus illud mutuũ stipulatione. verũ q2 stipulatio interponitur cã implẽde numerationis: agit ex stipulatione sic etiam potes videre. permuto rẽ tecum: & illa permutatio verbis solẽnizat: & nõ est stipulatio s3 ꝑmutatio. vt. s. de trãsac. l. cum mota. vñ q2 in talibus sensum spectamus. vt. ff. de admi. le. l. in cõditione. Item q2 inspicimus initium obligationis: vt. j. ad mace. l. si filiũ. vñ potest dici ꝙ mutuum contrahitur tribus modis. & sic mutuũ est triplex: & sic põt dici ꝙ mutuũ recõciliat stipulatione: videor agnoscere debitu3: vt. ff. de non nu. pecu. l. eum quidem. ¶ Possunt adijci alij modi reconciliandi mutuum. ecce recõciliat mutuũ tẽpore in mutuo ciuili qδ cõtrahit lris: vt si emitto lras. j. biẽnium est inefficax: post biẽniũ est efficax. vt. j. de non nu. pe. l. in cõtractibus. Itẽ recõciliatur mutuũ debiti agnatiõe: vtputa si emitto litteras spe future numerationis nec est numeratio secuta: si postea incipio soluere. Item reconciliatur mutuũ fide. ecce si emitto cautionẽ spe future numeratiõis & tu postea enumeras seruas fidem: fide seruata reconciliatur mutuum & modo cessabit exceptio nõ nu. pecu. Itẽ reconciliat mutuum inficiatione: vt si aliqs emittit scripturam propria manu factã & illã inficiat. vt. j. de nõ nu. pe. auc. q. cõ. ꝑpriã. Patet ergo ex ꝑmissis ꝙ mutuũ cõtrahit trib9 modis. & sic mutuum est triplex. Item deficit tribus modis. Item conciliatur tribus modis. ¶ Or segnori circa. l. istam subyciam aliquas questiones. Ponamus ꝙ mutuaui tibi. x. de pecunia aliena: & accepisti ista. x. putans mea. tenes tu istam pecuniam & non vis cõsumere. dico ego cõsume. tu non vis cõsumere: teneris mihi de mutuo: sicut tenereris mihi ea consumpta? videt ꝙ nõ: vel q2 videris bonã fidem agnoscere: vt

ff.de admi.tu.l.quotiens.§.sicut.⁊ parcendum est pudori suo:vt.ff.mandati.l.qntus. Sed pót dici ꝙ dȝ haberi pro consumpta in mei vtilitaté:vt tenearis mihi de mutuo ac si consumpta esset:exquo non vis consumere.nam habeť pro consumpta in tui ṗiudicium:qꝛ quotiens per eum ⁊c̄.vt ar. ff.de códi.⁊ de.l.iure.⁊ iuli.⁊.ff.de ver.obli.l.in executione. §.penul. ¶ Sed de vno quero quid erit.ponamus mutuo tibi.x.de pecunia aliena.stipulatus sum eam mihi reddi.ita reconciliatum est mutuum stipulatione. verus dñs illam pecuniaȝ extantem a te vendicat.nunquid ex stipulatione potero conuenire ad tantūdē? Videtur ꝙ sic.qꝛ in genere debitor es:⁊ incendium ere alieno non eximit debitorem:vt.j. e.l.incendium.⁊.ff.ad.l.falcidiaȝ.l.in ratione.§.si diligēter. Econtra videtur cum sine cā iteruenīat ista stipulatio apud me:sed illa pecunia sine dolo tuo védicata est a te:ergo hác stipulationem potes a me condicere conditione sine causa: vt.ff.de condiť.sine causa.l.j. Unde si habes conditionem sine causa contra me:multofortius habes exceptionem contra me si cóueneris a me.nam cui damus actionem:multofortius exceptioneȝ:vt.ff.de superfi.l.j. in fi.⁊ ꝙ repellat doli.exceptionem probatur expresse.ff.de stipu.ser.l.j.§.j.⁊.ij. Et hanc opinionem approbo : quia ideo locupletaretur cum aliena iactura quod fieri non debet:vt.ff.de condi.indebi.l.nam si natura.

Os. Or segnori in.l.ista dicitur:si aliqui administrant officiuȝ i aliqua prouincia ad tṗs:isti nó debent mutuo pecuniam dare per se vel per aliquos alios. Tex.sepe rescriptū est. ¶ Or segnori hec lex loquiť de administratoribus temporalibus.Secus si sint perpetui: vt.ff.e.l. principalibus. ṗterea ideo isti non dant mutuo pecuniam.ne sub ṗtextu talis mutui ineant ꝯtus alios.Sed nunquid poterunt accipe mutuo pecuniam? Respondeo sic: dūtamen a non subditis.ff. e.l.presidis in fi.⁊.j.e.l.penultima.

I absentis. Or in.l.ista tractatur de mutuo ⁊ in ea ponitur ita casus.Accessi ad principem ṗponens ei talē questionē.Dñe ego pecuniā tity in absentia constitui nomine eius mutuo dedi seio.titio reuerso deuenit in notitiā eius ꝙ pecuniā suam mutuauerā seio.dixit ꝙ sibi non placebat:⁊ volebat ꝙ redderē illā pecuniā sibi:⁊ eā recuperarem a seio.mó queriť si titius nó hȝ ratū ꝙ pecuniaȝ suā mutuaui seio eius nomine.immo dicit ꝙ sibi reddam ⁊ repetam a seio qua acť.pecuniā illā a seio repetam? Ad qḋ rñ.impator amice carissime si pecuniam tity seio mutuasti eius noie.quesiuisti sibi actioné ꝺ mutuo.verūtñ si titius nó hȝ ratū dȝ tibi mandare actionē suā.s.certi ꝯditionē. quam hȝ ꝯtra seiū.⁊ ea cessa poteris agere ꝯ seiū ⁊ recupare pecuniam illā. ¶ Sed qd dñs non vult mihi mādare acť.suam: vel absens est.vnde non pót mandare.Ad qḋ respódet imperator : amice hoc casu adibis ṗsidē prouincie tue.⁊ hoc casu nó directā actionē de mutuo:sed vtilē in subsidiū poteris intēdere ꝯ seiū.hoc dicit ista.l. Uidete summariā expositionē littere. Tex.si absentis. ponamus exéplī cā tity qui erat absens ex cā. Tex. nomine eius creditori dedisti. ponamus seio exēplī cā.Tex.ac reprobato noie.hec littera potest exponi pluribus modis.Et vno modo.sic.Tex.ac reprobato noie.i.reprobata actione vel ꝯtu:qꝛ titius reuersus dixit non placet mihi iste ꝯtus:vel nolo vti ista actióe. Uel potest exponi.Tex.ac reprobato noie.i.reprobato seio debitore:qꝛ dixit titius reuersus non placet mihi habere aliquid facere cū seio.qꝛ est baratator.Tex. mandatis actionibus.i.cessis actionibus a titio. Sic exponitur.j.de actio.⁊ obligatio.l.j.Tex.prebebit.sub.tibi aduersus seiuȝ.⁊ sub. vnde teneberis pecuniā suaȝ titio refundere mandatis tibi actionibꝰ aduersus seiuȝ.Et hucusqȝ durat primus casus. Tex.idem.s.presens.⁊ hic est secūdus casus.Tex.si cessare mandatū.i.cessionis.Tex.actione.intelligatis certi ꝯditióe generali.vt faciat ad tituluȝ. Tex.eo nomine cópetere non negabit.sub.in subsidium.sine oī cessione.quasi tuo nomine mutuo dedisses.⁊ ad hoc facit.ff.de admi.tuto.l.cum queritur.⁊.j.de ꝯtrario iudicio tutele.l.si non ex propria culpa. ¶ Or segnori circa.l.istam est insistenduȝ vt videatis nām huius.l.⁊ casum huius.l.sciatis viriliter defendere. ⁊ postea ad altiora perueniemus.ego exemplifico ita.l.istam:vt dixi in casu.⁊ merito dixi ꝙ quasi mutuaui seio pecuniam tity eius noie si titius non hȝ ratum ꝙ teneor ei reddere.qḋ ex eo apparet:quia aut eram procurator tity:aut negociorū gestor.Si eram procurator:debeo sibi reddere quicquid ad eum peruenit:quia nihil ex mandato debet apud me remanere:vt.ff.de procur.l.qui proprio.§.vt in ceteris.Si erā negociorum gestor actione negocioꝝ gestoꝝ teneor sibi restituere:vt.ff.de neg.ge.l.sinaūt.§.j.ipse autem mihi tenetur contra mā.actione:si sum procurator vel nego.ge. vñ sicut non dȝ morari in dāno:ita nec in lucro cū meo dāno : vt.ff. de procu.l.qui ṗprio.§.procuř.nam teneor reddere titio pecuniam suā:⁊ ipse cedit mihi actionem:vñ liberať. vt.ff.de non nu.pe.l.qḋ debeť.nam si mutuo noie tity pecuniā suā vł meā.quero sibi actionē.s.certi ꝯditionē de mutuo : vt.ff.e.l. certi ꝯditio.§.si nūmos.⁊ quero ei ignoranti ⁊ iuito: vt.ff.e. l.si a furioso.sȝ lȝ q̄ram sibi ignorāti ⁊ iuito:tñ pót reprobare nomē:qꝛ bñficium non ꝯferť in inuitum.⁊ reprobato nomine cedat mihi actionē.sed si ipse non cedat mihi actionē: tunc intendam vtilē.quasi sit mihi cessa actio. Et simile est alibi inuenire in ṗcuratore ⁊ in institore.qꝛ per ṗcuratorē actio nó queriť dño vel per institorē.tñ si institor vel ṗcurator non est soluēdo: vel est absens:in subsidiū accipiť vtilis vt.ff.de insti.l.j.⁊.ij. ¶ Or segnori circa.l. istam est vlterius procedendū.⁊ subijcio questionē talē:si pecuniam tity mutuaui seio nomine tity potest titius iṗrobare iure spāli.Segnori dominus Azo tetigit hoc nimis breuiter.⁊ ita breuiť ꝙ nó vř intellexisse qd iuris sit.Sȝ nos plenius dicimus.⁊ vř ꝙ si mutuo pecuniam tity noie:ꝙ non possit reprobare hoc nomen qꝛ quero sibi actionem:ergo vtiliter gestum est: vnde tenetur hēre ratum:vt.ff.de neg.ge.l.pomponius. ⁊ ió dixerunt quidam ꝙ in re cōi non pót reprobare.sȝ vř extraordinario bñficio forte restōnis:quia erat minor:⁊ expediebat sibi alium debitorem hēre : vnde debet restitui.nam restituitur minor aduersus cótractus celebratos ab alijs suo nomine.vt.ff.de in integ.restóne.l.j.§.j. ¶ Or segnori verius est ꝙ nos dicamus ꝙ titius hoc nomen iure cōi reprobare potest pp illam regulam.qḋ nřm est ⁊c̄.vt.ff.de reg.iur. l.qḋ nostrum.preterea posset esse ꝙ seius non esset idoneꝰ debitor:quia litigiosus. ⁊ interest nostra non hēre litigiosum debitorem:sicut nec malum vicinum:vt.j.de pactis inter emp.⁊ vē.compo.l.vlti.vel quia debitor non est soluendo:vnde debet pertinere periculuȝ ad me:vt.ff.e.l.periculi. Non ob.si vtiliter gestum est.quia teneris apud iudicē ratū habere.quia illud verum est in negocio gesto re ipsa.sȝ non habeť locū in negocio qḋ pót esse tuuȝ ratihabitione vt hic. ¶ Or segnori:ista sunt que instruūt nos circa materiaȝ huius.l.habēdam:⁊ circa casum.modo circa.l.istā alia sunt videnda ⁊ indaganda:⁊ qꝛ ista materia multū est vtilis:subijciam vnā diuisionē per quā diuisionē determinabo oēs casus qui vnq̄ȝ accidere possunt.⁊ ꝙ ista materia sit vtilis subijciam reȝ exemplo.tota die est ita.in nundinis sunt mercatores qui mutuāt pecuniā noie suo ⁊ societatis:vel nomine societatis vel suo noie tantū.⁊ interdum stipulanť sibi tantū vel societati tm̄.vñ circa articulum istū ita distinguo vt consueui distinguere.⁊ aduertatis hanc distinctionem :qꝛ alibi non inuenietis in aliquibus scriptis nisi sit ꝙ notauerit in auditorio isto aut numero.i. mutuo pecuniam ⁊ meo noie: ⁊ stipulor mihi reddi.aut numero nomine alieno:⁊ stipulor eam alij reddi.aut numero alieno noie:⁊ stipulor mihi reddi.aut numero sȝ non stipulor.⁊ plures casus non pñt circa materiā istam inueniri:si cogitetis in secula seculoruȝ:vnde per ordinē videamus.Si numero meo noie ⁊ stipulor mihi reddi.vt videmus tota die.nam mercatores cū contrahunt cum aliquo:faciunt scribi ⁊ sibi reddi scripturam:⁊ scribitur ita instrumentum. talis mutuauit tali.c. suo nomine : que.c.stipulatus est sibi reddi:⁊ format totuȝ contractū ⁊c̄. hic siue precedat stipulatio. siue subsequať numerationem:

siue

siue insit numerationi: nō nascitur ex numeratione actio: sȝ ex stipulatione. qꝛ numeratio videtur esse facta gratia implende stipulationis: vt.ff.de verbo. obli.l.si ita.§.grisogonus.⁊.ff.de noua.l.si ita in fi. ⁊.l.cum enim. Ad hoc etiā accedit.j.de rei vx.act.l.vnica.§.accedit. igitur qꝛ nascit̄ actio ex stipulatu: non debeo ita formare libellum. peto a tali.c. mihi reddi: que ego ei mutuaui: ⁊ numeraui. ⁊ si ita formarē habeo necesse succumbere. ⁊ aduocatus alterius partis si est sapiens tempore suo ⁊ non ante dicet iudici: domine iudex ipse probat intentionē suam per quoddā instrumentuȝ in quo cōtinētur ista.c. que ipse petit: fuisse promissa per stipulationem. ⁊.l.dicit ꝙ postq̄ intercessit stipulatio: ꝙ ex illa est agendum: siue subsequat̄: siue precedat: siue insit numerationi: vt.s̄.in preal.l.dicitur. vnde nullus iudex sanementis hoc casu condemnaret. Et ꝙ propter ineptam petitionē debeat absolui reus ꝓbat.ff.si mē. fal.mo. dix.l.j.§.j. Unde debeo ita formare libellum meum. ago ꝯtra te cui numeraui.c.ex causa mutui: que mihi promisisti per stipulationem reddere. vnde peto: ꝙ sicut mihi promisisti ꝙ mihi soluas al's reddas. ⁊ ad hoc propono certi cōditionem ex mutuo: vt.ff.e.l.certi cōditio.in prin.⁊.l.siquis. ⁊ insti.de verbo.ob. in prin. Et hoc approbo.⁊ ita etiam scripsit dominus. Joā. siue Nicolaus furiosus post eum. si autē numero pecuniā alienaȝ nomine alieno: ⁊ stipulor alij reddi verbigratia. simplices homines tota die dicunt ita. ego nomine societatis mee mutuo tibi.c. que socijs meis per stipulationē reddere promittis. hic mutuat aliquis alieno nomine ⁊ stipulat̄ alij reddi. hic qꝛ omnes homines nō sunt equales: subdiuidentis ita. cum numero pecuniā nomine alieno ⁊ stipulatur alij reddi: refert. aut sum filius aut sum seruus illius cuius nomine stipulor ⁊ numero. aut tutor vel curator vel actor municipij. aut procurator vel gestor: vel socius illius cuius nomine numero ⁊ stipulor. In prio casu si sum filius vel seruꝰ illius cuius nomine ⁊ numero ⁊ stipulor: quero ei directaȝ actionem non ex numeratione sed ex stipulatione: qꝛ numeratio ex stipulatione trāsfusa est. Unde sicut si stipulor meo nomine: ⁊ numero meo nomine: agitur ex stipulatione non ex numeratione: vt.s̄.dictum est. ita hoc casu: qꝛ per filium vel seruum queritur directa actio patri vel domino: vt.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.j.⁊.ff.de iuriur.l.q̄to me.ff. de verbo. oblig. si seruus vetā.domino.⁊ insti.per quas perso. no.ac.§.j.⁊.ij.⁊.ff.e.l.ij.§.in mutui. Si autē ego qui numero alieno nomine ⁊ stipulor alij reddi sum tutor vl' actor municipij.⁊ tota die fit ita in ciuitate ista. nam tutores vel curatores pupilloꝝ ⁊ adultoruȝ ⁊ actores municipij dant pecuniam ad laborandū.⁊ dicit tutor: ego talis tutor mutuo tibi c.nomie pupilli mei que.c.promittis reddere pupillo meo. Item dicit actor municipij. hic de rigore iuris non quero sibi actionem ex stipulatione. quia de rigore iuris alteri non possumus stipulari: vt institu.de inuti.stip.§.alteri.⁊.j.de inuti.stip.l.iij.sed ex numeratione sic: quia eius nomine potui numerare. sed de equitate fauore adultoꝝ ⁊ pupilloꝝ ⁊ municipij quero vtilem eis.⁊ ita agitur vtili ex stipulatione nō ex stipulatione directa: vel ex numeratione: vt.ff.de constit. pe.l.euȝ qui.§.si actor.⁊.j.quādo pu.vel adul.ex facto tu.vl' cu.ꝯue.vel agere pos.l.post morteȝ. Si aūt ego qui numero vel alieno nomine: ⁊ stipulor. alij reddi sum procurator siue gestor negocioꝝ: vel socius cuius nomine numero: ⁊ stipulor. hic si interest mea illi dari vel solui: quero sibi vtilē actionem ex stipulatu nō ex numeratione. qꝛ numeratio est transfusa in stipulationē. Extraneo enim possum stipulari dari vl' fieri: si mea interest: vt.ff.de ver.ob.l.stipulatio ista.§.si stipuler. Si aūt mea nō interest: inutilis est stipulatio. qꝛ p liberā personā: vt.j.per quas pso.no.ac.l.j.⁊ tunc aget ex numeratione si approbat hoc nomen. vnde quo casu non pōt agi ex stipulatione: qꝛ inutilis est: agetur ex numeratione. nam numerando nomine alicuius possum ei querere act.ex numeratione: vt.ff.e.l.certi conditio.§.qm̄.⁊.§.si nūmos. Et hoc ideo est: qꝛ vtile per inutile non viciatur: vt.ff.de ver.ob.l.j. in fi.⁊.l.que extrinsecus. Et ideo hoc casu si agat ex numeratione vincet. Si agit ex stipulatione: succumbet: vt.s̄.dictum est. Si aūt reprobat hoc nomen: agam ex stipulatione iure mihi concesso. aut vtili: si non fiat cessio vt hic. ¶ Or segnori expliciti sunt duo articuli: modo veniamus ad tertiū scȝ ꝙ numero meo noie: ⁊ stipulor alijs reddi: vt hic subijciam rem exemplo: qꝛ in istum laqueū incidunt mercatores ⁊ etiam domine ⁊ simplices persone. ita dicit mercator: mutuo tibi.c.q̄.c.reddes florētie societati mee. Tota die dicūt domine mutuo tibi.c.que.c.reddas bononie filio meo: qui est ibi in studio. Tota die dicunt simplices persone: mutuo tibi.c.que.c.reddas filio meo. hic agitur ex numeratione: qꝛ speciale est in mutuo: vt alieno nomine numerem ⁊ queraȝ alij actionē. vt.ff.e.l.certi conditio.§.si nummos. nec agetur ex stipulatione. cum regulariter non queratur actio per liberam personam nisi in mutuo. vt.j.per quas perso.no.ac.l.ij. vnde agitur ex numeratione: non ex stipulatiōe. vt.ff.e.l. certi conditio.§.quoniam.⁊ ad hoc est ar.ff.de stipu.ser.l.j.§.j. ¶ Or segnori explicitus ē tertius articulus: veniamus ad quartum.s.ꝙ numero alieno noie: ⁊ stipulor mihi reddi: vt frequenter faciunt mercatores ⁊ ꝓcuratores scholariū. naȝ ipsi ita dicūt. mutuo tibi.c.nomine societatis mee: que.c. promittes mihi reddere. Idem dicunt procuratores scholariū mutuo tibi.c.nomine talium scholariuȝ qui sunt bononie in studio: ⁊ tu promittis mihi illa.c.reddere in foro maij vel augusti. Hic in casu isto voluerunt quidam dicere: si mutuo alieno nomine illi quero certi conditionem ex numeratiōe: si approbat nomen: vt.ff.e.l.certi conditio.§.si nummos. in princi. Si autē stipulor mihi reddi: cauetur mihi ex stipulatu: qꝛ mihi potui stipulari. vnde debitor tenetur duobus: sȝ soluendo vni liberat̄ ab alio. vt.ff.de duobus reis.l.ij. Et ꝙ teneatur duobus est ar.ff.de stipu.seruo.l.j.§.si seruus cōmunis. Sed istud non videtur bene dictum. si numero siue mutuo alieno nomine ⁊ stipulor mihi reddi: vt debitor teneatur duobus: quia non agitur inter nos ꝙ debitor obligetur insolidum duobus: vnde pro cauto non debet haberi vt.ff.e.l.cum quid. Et ideo dicendum est in casu isto ⁊ bene ꝙ agitur ex numeratione: non ex stipulatione. vnde dabitur actio ei cuius nomine mutuaui: non mihi. qꝛ ex quo numero alieno nomine: statim quero etiam illi ignoranti obligationem tanq̄ procuratori. vnde obligationem sibi quesitaȝ nō possum ei tollere mea stipulatione postea sequenti: qꝛ nō potest fieri conditio domini ignorantis deterior per procuratorem vel gestorem: nisi speciale mandatum interuenerit. vt ff.de procurato.l.ignorantis. ⁊.l.procurator. cui libera.⁊.l. mandato generali. Alij tamen dicunt ꝙ hic agitur ex stipulatione: sic intelligitur.ff.de verborum obligatione.l.si ita. §.grisogonus.⁊.ff.de noua.l.si ita.⁊.l.cum enim. Sed certe hoc non placet: qꝛ ille.ll. loquuntur vt dixi: quando aliquis suo nomine numerat ⁊ stipulatur: non cum aliquis numerat nomine alieno stipulatur. Et si obijcitur cum potest agi ex stipulatione: non potest agi ex numeratione. vt.s̄.dixi in exponēdo rubricam: ibi vbi numero meo nomine: ⁊ stipulor mihi reddi. videtur agi inter nos: vt agatur ex stipulatione.⁊ hoc ius non reprobat. sed vbi numero alieno nomine ⁊ stipulor mihi reddi: ex quo quesiui alteri inuito obligationem: si postea stipulor mihi reddi: hoc ius reprobat: ⁊ ideo non possum ei auferre obligationem sibi quesitam. cū conditio domini per procuratoreȝ non possit fieri deterior: vt.s̄.dictū est. Sed que dicta sunt.s̄. quādo stipulor: nunquid in pacto seruabimus? Et qdaȝ ꝙ sic eadem ratione qꝛ alteri pacisci sicut nec stipulari possumus: vt instit.de inuti. stipu.§.alteri. Alij cōtradicunt scȝ ꝙ per pactum hoc casu valeat.⁊ sic intelligūt.ff.e.l.certi cōditio.§.si nummos. Et dicunt quidaȝ ꝙ hic est casus in quo plus valet pactum q̄ stipulatio. lȝ al's plus possit stipulatio q̄ pactum. vt.j.de vsuris.l.q̄uis. Et dicunt ꝙ hec est eadem ratio: quia hoc pactum vincit ius viribus suis: sed stipulatio non. Et est ratio qꝛ per stipulationem habȝ fieri nouatio qd̄ in pacto non est: vt ar.j.e.l.ex ꝑcio.⁊ ad hoc bn̄ facit.s̄.ad exhi.l. penult. ¶ Sȝ denuo q̄rit̄ hic i.l.ista. nā habetis hic ꝙ si noie meo mutuasti pecuniā: ⁊ nō habeo ratā numerationē: ꝙ tibi debeo facere cessionē. Et si nolo vl' sum absens: ꝙ habes vtilē actionem sine cessione. Sed ad quid fiet hec cessio. nam tibi cessa actione similiter habes vtilem actionem directaȝ. cuȝ

actiones sic inhereant ossibus nostris q ab eis non separẽtur: vt.ff.de peti.here.l.quis ergo casus.⁊.ff.pro socio.l.iij. ⁊ sic vr̃ q non sit necessaria.vnde non debet cedi: vt ar.ff.de procur.l.non cogendum.ad qd potest dici qd facta a me cessione habes vtilem ex cessione. Item habes noie meo directam ⁊ vtraq; potes agere: vt.ff.famil.hercis.l.plane.⁊.ff.de procu.l.procurator. Item quãdo cedo tibi actionem habes beneficium.l.⁊ hominis.sed si non cedo tibi act. habes tantum beneficium.l.que dicit tibi dari vtilem actionez in subsidium me nolente cedere. nam cum nolo tibi cedere: fingit.l.q nomine tuo mutuaueris pecuniam ⁊ sic dat tibi vtilem actionem in subsidium vt dixi.⁊ ad hoc est arg.ff.de admi. tu. l. cum queritur. ⁊.j. de contrario iud. tute.l.si non ex propria culpa.

I non singuli. In.l.ista no. ita casũ. tres scholares accesserunt ad principẽ.dñe nos sumus scholares non diligẽtes patresfami. nos quadam die volebamus volare.i.scotisare adinuicez: non habebamus pecuniã iuimus ad mercatorẽ ⁊ fuimus confessi q accepimus mutuo triginta: de hoc dedimus bona pignora. Postea debetis scire q creditor numerauit pecuniam vni ex nobis. ille creditor instat ⁊ vult habere pecuniam a nobis duobus: quibus non numerauit nos enim dicimus ei: tu non numerasti nobis: sed tali vnde petas ab eo.dicit creditor nescio quid dicatis. q2 omnibus numeraui.querimus a vobis quid iuris sit.Ad qd respondet imperator. Hec est regula. Si creditor vni ex tribus numerauit pecuniam: ille solus tenetur: vos alij nõ tenemini immo potestis opponere exceptionem non numerate pecunie infra bienniuz. Sed hec regula fallit in tribus casibus. Unus casus est quando vos tres re ipsa obligauistis vos insolidũ.verbigratia.vos tres fuistis ad creditorẽ ⁊ dixistis ei mutuate nobis trigĩta.creditor prospexit ⁊ vidit q vnus est bene indutus ⁊ alter non: dixit.volo q sitis tres rei debendi: ita q quilibet teneatur insolidum: quo casu etiam si vni tantum fuerit numerata pecunia: vos alij potestis conueniri non obstante exceptione non numerate pecunie. q2 si numeratum est vni: ceteris vr̃ numeratum. Item fallit in scdo casu.si creditor sit stipulatus a quolibet vestrum insolidu3. Itẽ fallit in tertio casu.si inter vos agebatur q vnus esset debitor principalis: ⁊ alij duo essent fideiussores. Et hic est primus casus huius.l. Secundus casus est talis.dixerunt scholares.domine accessimus ad creditorem vt ipse mutuaret nobis.xxx.ipse quid fecit? noluit q in istro scriberetur q confiteremur q mutuasset nobis triginta. sed fecit scribi q nos ꝯfitebamur q mutuauit nobis.xxx.cados olei. ⁊ quare fecit istud dixit imperator? dixerunt isti scholares: domine timebat q si in instrumento contineretur q mutuasset nobis.xxx.q dominus episcopus cogeret eum restituere vsuras. ipse postea vni ex nobis pecuniam numerauit non omnibus.modo petit ipse a nobis.xxx.cados olei: possumus ne nos defendere? Respondet imperator multomagis q̃3 in superiori casu. Quod sicut in superiori casu possetis vti exceptione non numerate pecunie: multomagis in isto: quia aliud est actu3 aliud simulatum.vnde simulata pro infectis habentur.⁊ ideo vos potestis vti exceptione non numerate pecunie. ¶ Or segnori hec.l. bona est.⁊ nimis breuiter ⁊ decise scripta fuit: sed vos debetis tenere casum huius legis vt dixi in casu. Or videte summariam expositionem littere. ⁊ legitur hec littera suspensiue vsq; ibi frustra veremini ⁊c. vbi ponitur regula. Tex. quantitate. hic est primus casus qui excipitur a regula. Tex. vel itercessiõis. hic est secundus casus qui excipitur a regula. Tex. vel intercessionis. hic incipit tertius casus qui excipit̃ a regula. Tex. frustra.ecce regula qua3 ponit. Tex. tempus.sub.olim infra quinquenniu3: hodie infra biennium. Tex. non potest vt.j.de non nume.pecu.l.in contractibus. Tex. multomagis. Incipit secunda pars huius.l. Et quare multomagis: quia in primo casu vnum iuuabat vos scholares: quia vni fuit numerata pecunia.sed in isto duo vos iuuabant: q2 hic vni fuit numerata pecunia: ⁊ hic fuit aliud simulatũ q̃3 actũ ⁊ ideo hic multomagis iuuabamini. Uel multomagis ideo dicit.quia vbi vni fuit numeratum: habebitis exceptionem non nume.pecu.que potest opponi infra biennium. sed vbi vni fuit numeratum: ⁊ aliud actum: habetis exceptionem doli.⁊ ita exceptio doli potest opponi perpetuo.vt.ff. de doli.excep.l.pure.§.j. Tex. numerata. s. vni. Tex. subiecta est. sub.de oleo.quia tunc non posset dici aliud actum: aliud simulatũ: quia potest prima obligatio in secunda transfundi: vt.ff.de nouat.l.j. Tex. contestatio.quia aliud est actum ⁊ aliud simulatũ. Tex. intercessit. s. numeratio pecu.vt.j. plus va.qd agi.per totum. ¶ Or segnori circa.l.istam no.regulam ⁊ instantiã regule. Regula est.si tres scholares petant mutuo pecuniam dari.⁊ vni est numerata.ille solus nõ vtet̃ exceptione non nu.pecu.sed illi duo quibus non est numeratum sic sed si oibus est numeratum non vtent̃ exceptione non nu.pecu.q2 quid iuris est de toto quo ad totu3 ⁊c.vt.ff. de rei ven.que de tota. Instantia regule est in tribus casibus.primus casus est si agebatur q ipsi constituerent̃ tres rei debẽ.insolidũ. Ite3 instantia regule est in alijs duobus casibus vt dixi in casu.vñ amplius hic nõ dico. ¶ Sed instatur ad.l.istam dicet aliquis vestrum audio ista verba sed non possum intelligere. audio q tres pñt constitui insolidum plures rei debendi.sed nãlis ratio non suadet hoc q si plures.non pñt insolidum possidere: vt.ff. de acqui.pos.l. possideri. §.ex contrario.⁊.ff.commo.l.si vt certo.§.si duobꝰ qũo tres re ipsa pñt constitui rei debendi insolidu3: cũ quilibet non possit recipere nisi tertiam. Respondeo l3 dominum nec possessionem non pñt tres insolidum acquirere: tñ tres insolidum bene pñt se obligare: ⁊ fiet ita.dicet creditor vos vultis .xxx.a me mutuo: ego credo q vos nõ sitis equales in facultatibus.vñ nolo vobis mutuare.xxx.soli.cuilib3 x.sed volo vt quilibet teneatur insolidum.dicunt ipsi bene placet nobis ex quo ita actum est.dicit creditor eligatis vnũ ex vobis cui numerem denarios.dicũt ipsi bñ placet nobis ⁊ eligunt vnum.hic constituuntur plures rei debendi insolidum: q2 vni connumerando vr̃ oibus numeratum.vt.ff.de duobus reis debẽ.l.iij.§.vlti.⁊.ff.de solu.qui hominem.§.j. sed in alijs duobus casibus non est mirum: si oẽs tres pñt insolidum obligari: vt.j.de duobus reis debẽ.l.ij. ⁊.iij. S3 ad istud qd dr̃ in scda parte huius.l.instatur. hoc est mirum si do tibi.xxx.lib.non possum pacisci incontinenti ⁊ in ipsa traditione q tradis.xxx.cados olei cum pactum appositum in traditione rerũ sit seruandum.vt.j.de rerũ permu.l.rebꝰ. ⁊.s.de pactis.l.in traditionibus. Respondeo pactũ oppositum in traditione rex seruat̃ regulariter: vt in.l. contraria. Fallit tamẽ vbi lex repugnat: vt.ff.e.l.rogasti.⁊. ff.de pac.si tibi.x.§.j. Ite3 fallit vbi aliud agitur ⁊ aliud simulatur.l.tñ obuiat.s.illa regula.j.plus va. qd agi. q̃3 simu. concipi.non valet: vt hic.⁊ hec est vera rñsio. Si obijciatur. ll.reclamãt: nonne.ll.dicunt: si tu debes pecunia3 ex vna cã.s.exempti. potest promitti ex alia cã.s.ex cã mutui: vt.j.l.proxi. ⁊.ff.e.l. singularia. Respondeo illud debet intelligi cum stipulatio interuenit: q2 stipulatio potest nouare ꝑcedentem obligationem: sed simplex pactum non potest nouare precedentẽ obligationem: vt.j.l.proxi.in fi.⁊.j.de iure do.l.q2. Alij voluerunt dicere q pecunia nõ fuit numerata alicui nec oleũ nec in stipulatione deductũ.vnde non põt peti pecunia nec oleũ nec stipulatione agi.sed esto nõ dicit lr̃a q vni esset numerata pecunia non debet peti ab alijs.

I ex precio. In.l.ista ponunt̃ duo casus.⁊ primus est talis.emisti aliquã rẽ a me.p.x.ego preciũ illius rei sum stipulatus a te animo nouandi: ⁊ cũ vsuris vsq; ad legittimũ modum.nunqd ex stipula.potero a te petere ꝑciũ illius rei cu3 legittimis vsuris? Rñdet sic. ¶ Scds casus est.emisti aliquã rẽ a me.p.x.su3 pactꝰ iter me ⁊ te q illa.x.mihi debeas ex causa mutui ⁊ vsuras eius vsq; ad legittimũ modũ. potero ne petere ex stipula.a te? Certe nõ.s3 simulatis.p infectis habitis potero ꝑcium nõ ex cã mutui. Tex. facta nouatiõe. q2 stipulatus animo nouandi cum legittimis vsuris ꝑcium qd mihi debebit pro venditione alicuius rei.⁊ fit nouatio: vt dicit̃

vt dicitur.j.de noua.l.vlti.7 hic non dico. Tex.nihil nocet. q2 inspicimus naturā obligatiōis.vt.j.de nō nu.pe.l.aduersus. Itē inspicimus iustam cām.vt.j.ad ma.l.si filius.Tex.si vero. Incipit secūdus casus.Tex.dataꝫ.que ex p̄cio debebat̄.Tex.mutuauit obligationē.vñ potero petere.x.vt ex p̄cio:non ex mutuo.Vñ sicut preciū non pōt peti ex mutuo: ita vsure nō possunt peti ex mutuo. cū vsure citra vinculum stipulationis debeant̄.vt.j.de vsuris.l.q̄uis. Sed q̄ est differētia inter primū casum huius.l.7 fm. Respondeo differentia siue rō diuersitatis est illa.stipulatio que est solemnis verboꝝ obligatio p̄cedentē obligationē pōt perimere:vt.ff. de transa.l.acqui. 7 insti.qui.mo.tol.ob.§.est prodita.7 ideo facta nouatione:petit̄ pecunia vt ex mutuo cum legittimis vsuris:vt in primo casu huius.l.ꝫ solum pactum non perimit priorē obligationē.vt.j.de iureiur.l.auia.7 ideo agetur ex prima. Sed ad primū dictuꝫ huius.l.oppo.7 vr̄ q̄ preciuꝫ debitū ex vēditione nō possit mihi deberi ex mutuo: vt s̄.l.pxi.in fi.Ad qd̄ respondet̄ vt ibi dixi. Sed segnori ad scdm̄ casum huius.l.signat̄ ꝯtrariū:q2.l.est scripta in cōtrarium de vbo ad verbū.7 vr̄ q̄ si debes mihi pecuniā ex vna causa:potes pacto inter me 7 te conueniri :vt ex alia causa debeas.vnde videtur cōtra.vt.ff.e.l.si generalia.in fi. Ad solutionem cuius contrarij dñs Jr.ita dixit:si tu debes pecuniam ex mandato vel ex vēdito:solo pacto potes conueniri q2 ille res debeantur ex mutuo si pecunia sit presens:vt in.l. contraria. secus si est in absentia pecunia:vt hic. Et pro ista solut̄.inducit pro se ar.de rei vē.l.huius rei.hic aūt.ff.de solut̄.l.qui decē.§.j.7.ij.Vel dicatis aliter 7 melius:nos credimus q̄ nō sit necessaria pecunia in presenti esse:sed credimus q̄ sit necesse pecuniā paratam esse solutioni. Et ideo vos ita distinguetis.si debes mihi decem ex causa vēditi vl' mandati 7 venio ad te 7 dico,vēdidi tibi equum 7 tu debes mihi precium equi soluere statim ad manum. vñ dixi: solue mihi preciū.tu quid respōdes. ante posses me scindere per medium q̄ posses hoc tempore extorquere a me vnum nūmum.si fiat pactum inter me 7 te q̄ ista.x.debeam tibi ex cā mutui 7 vsuras legittimas hic nō erit pecunia p̄sens parata solutioni:7 ideo solo pacto nō potest precedēs obligatio in scdām transfundi: vt in.l.ista in fi. si aūt pecunia est p̄ns parata solutioni:vt q2 ego dico tibi tu debes mihi.x.ex cā p̄cij talis equi:vñ vellem vt solueres.dicis tu male feci:sed parcas mihi:q2 nō habui pecuniā premanibus retro:sed ista.x. quesiui 7 habeo in archa mea. 7 do tibi electioneꝫ vel vis vt numerē tibi:vel vis vt retineaꝫ ex cā mutui. dabo tibi quattuor denarios de libra quolibet mense.dico enim bñ placet mihi.hoc solo pacto pōt transfundi precedens obligatio in secundam:non ideo q2 fiat numeratio: sed ista presumit lex vt in.l.contra.ff.man.qui negocia.

Nōn vnde. Or segnori in.l.ista ponitur talis casus. tu quesiuisti pecuniam metus cā. istam pecuniaꝫ mutuo dedisti mihi. nunquid habebis me de mutuo obligatū? Certe sic: q2 in mutuo non querit̄ de origine pecunie: sed vtruꝫ fuerit dñs mutuans 7 numerauit 7 stipulatus fuerit. Tex.habet.sub.ex honesta cā vel inhonesta vel turpi causa. Tex.vel non querit̄.q2 in mutuo:vt si fiat mutuū necesse est. q̄ fiat de meo tuum: vt.ff.e.l.ij.§.appellata. 7 ita non querit̄ hic de crimine:sed an pecunia fuerit numerantis.sic 7 alibi ff.de furtis.l.qui vas.§.vltimo.

Si pro mutuo. In.l.ista ponitur talis casus.Ego petebaꝫ a creditore vt mihi.c.numeraret: 7 darē sibi auꝝ pignori.ipse dicit: non mutuarem tibi pecuniaꝫ: q2 ep̄s meus cogeret me ad reddēdas vsuras.7 isti ꝯtractus fiunt in gallia.dicit ipse nō dabo tibi pecuniā : ꝫ dabo tibi lances argēteas vt vendas 7 de p̄cio facias ad volūtatē tuam.ego accepi istas lāces 7 p̄misi ei reddere pecuniā:nō cū legittimis vsuris: ꝫ cū.xx.denarijs de libra.nūqd potero ꝯueniri ex illa stipulatione?Certe sic:ad sorteꝫ 7 ad vsuras vsq3 ad legittimū moduꝫ.7 hoc est vꝫ si aurū sufficiebat ad pecuniam debitam. Idem tamen si non sufficiebat:q2 propter hoc creditor non amittit exactionem debite q̄titatis:7 ideo teneris vsq3 ad predictā q̄titatem.hoc dicit ista.l.Videte summariaꝫ expositionem lr̄e.Tex.vltra vnam centesimam.que est p̄hibita.vt.j.de vsur.l.eos qui. Tex. legittime q̄titatis tm̄ repetit̄.7 dr̄ legittima vt dr̄.j.de vsur.l.eos qui. §.j.7.ij.Tex.eo saluo.q2 si ex consuetudine debeatur maior statur consuetudini.ff.de vsuc̄.l.j. Tex. parcas.q2 creditor vt.ff.e.l.creditor.7 hoc nostro iure.sed secus de consuetudine venetorum q2 illi sunt singulares ab omnibus hominibus italie.q2 omnes italici vtuntur iure romanorum:ꝫ veneti non.immo dicunt ipsi quoddaꝫ prouerbiū rusticale.chi ha mal pigno barcharolo o ligno.

Cum rem. In.l.ista ponitur talis casus ego 7 sinfronius cum essemus italici eramus in gallia:cuidam certū pōdus auri mutuauimus vt illud aurū redderet̄ nobis rome: postea sinfronius decessit nūquid ego solus petere illud potero?Certe sic si quilibet nostrū stipulatus est insolidum.vel si h̄des sinfronij fecerūt me suum p̄curatorē: al's ego solā dimidiā petā: 7 heres sinfronij aliā dimidiā. Tex. solueret̄.sub.7 sicut rome ꝯtraxisse.vt.ff.d act.7 ob.l.ꝯtraxisse. Tex.totū debituꝫ.sub.poteris petere.Tex.restitui videbit. q.d.hoc casu pro dimidia poteris petere nō insoliduꝫ. nam sicut duo rei debēdi cōsistūt insolidū.vt.ff.e.l.si non singuli. ita duo rei credendi. vt.ff.de duobus reis stipu.l.iij.

Eo quod. Segnori hec.l. dicit duo. q̄ tabellio vno 7 eodē instrumēto pōt scribere q̄ ego mutuo tibi.x.7 q̄ seius mutuauit tibi.xx.7 sempronio.xxx.Secundo dicit si mutuo tibi pecuniam possum stipulari.x.corbes vini p̄ pecunia mihi reddi. 7 si iste contractus est sensu vtriusq3 p̄tis celebratus:alter nostrū nō pōt sola penitētia rescindere.h. d.l.ista.Et ordinabitis ita litteraꝫ 7 exponetis.Tex.exactio non interpellat̄.i. non impedietur eo q̄ tm̄ vno instrō continet̄ p̄batio obligatiōis p̄prij debiti.Tex.singuloꝝ.i.a multis.7 ad hoc cōcor.s̄.de consor.eiusdē li.l.j.Tex.naꝫ si. Incipit scdm̄ dictum. Tex.tibi stipulanti. secus si solo pacto: nisi res esset parata solutioni.vt.s̄.e.l.si ex precio 7 ibi dixi. Tex.non cōstituit irritū.nā cōtractus nominatus sola penitētia non reuocat̄.vt.j.de act̄.7 obli.l.sicut.7 de transa.l.q̄uis.secus in ꝯtu innoiato.vt.ff.de cōdi.ob cām da.l.dedi.

Incendium. Segnori in.l.ista dr̄.mutuauitibi.x. mutuatis tibi.x.portasti domū 7 posuisti in domo tua:7 postea domus tua cū ista pecunia est cōbusta nunquid liberaberis? Certe non:q2 in.mutuo cum trāsferatur dominium in accipiētem:nō liberat̄ debitor incendio eris alieni h.d.ista.l.Videte summariā exp̄onem lr̄e. Tex.debitoreꝫ.i. nō liberat debitorem ab obligatiōe pecunie mutuate.Et est ratio q2 mutuo tibi.x.nō es mihi obligatus ad illa.x. reddēda:sed ad illa.x.eiusdē generis 7 bonitatis.vt.ff.e.l.ij.vnde cum tenearis ad genus nō liberaberis interitu generis:q2. genera perire nō possunt.vt.ff.ad.l.fal.in rōne.§.incerte. secus si teneris ad certā spēꝫ:q2 tūc liberaberis interitu spēi. si nō fuisti in mora:al's sec9.vt.ff.de ver. ob.l.si ex legati cā. 7.l.stichus.In casib9 tm̄ spāle ē q̄ lꝫ qs teneat̄ ad genus q̄ liberat̄ interitu spēi:vt si mutuo filiofa.in cā nō p̄hibita: vt ff.de pecul.l.quesitū.in pri. Itē fallit in alio casu vt si seru9 tuus dedit mihi damnū teneris noxali.tm̄ si morit̄ seruus liberaberis iteritu spēi.i.serui.vt.ff.de noxa.electio.§.his cōsequēs est. Iteꝫ fallit in tertio casu 7 hoc pp culpā creditoris.vbi gr̄a.mutuaui tibi.x.tu postea obtulisti mihi ꝯgruo loco 7 tpe illa.x.recusaui recipe:illa pecunia p̄dita est casu.lꝫ h̄ tu debitor nō liberaberis ipso iure:vñ q2 gn̄a pire nō p̄nt vt dixi.s̄.tm̄ tu liberaberis exceptione: vt.ff.de solu.l.qui ex.

Si rem. In.l.ista dr̄.ego 7 Jo.habebam9 rem cōem:7 in rem cōmuneꝫ fulciendam accepimus.x.mutuo : non re non ver.

bis constituimus nos insolidum duos reos debendi: postea ego integrã pecuniã solui creditori: nũquid suã ptem potero recupare a Joãne? certe sic. vł actiõe mãdati: vł act. ne. ges. Tex. cũ Joãnes. ꝓpriũ nomẽ. Tex. insolidũ. i. q2 nõ venit al's puenit ad vtrunq3 insolidũ: q2 põt esse ꝙ vni facta est numeratio noie suo ꝛ aliorum: vt dixi. s̃. e. si non singuli. Tex. potes experiri. sub. vel act. man. vel act. nego. ge. vt. ff. de procura. l. qui proprio. §. procurator. vel act. pro socio. si eramus socij: vt. ff. de nego. ge. l. ij.

Um qui. Jn. l. ista ponit̃ talis casus mutuaui tibi. x. ꝛ in mutuando tibi. x. volui te solũ obligatũ habere: ꝛ tu accipiebas ista. x. nõ pro te s3 pro titio cuius ꝓcurator eras. mõ q̃rit̃ quẽ habeo obligatũ an te: an eũ in cuius re3 ipendisti? Et respon. ꝙ te habeo obligatũ ex quo te solũ volui habere obligatũ. hoc dicit ista. l. Uidete summariã expositionem lr̃e. Tex. l3 in rẽ alienã. ponamus in rem titij exẽpli cã impẽdẽdam. Tex. nõ ꝯtemplatiõe dñi rex. i. titij in cuius rẽ versa est illa pecunia. Tex. fenori datũ sub. l3 tñ̃ ꝯtẽplatione ꝯbentis. Tex. obligatũ obnoxiũ. s. debitorẽ. Tex. remanere oportet. ¶ Or segnori habetis hic vt dixi in casu. ꝛ ad hoc ꝯcor. s̃. si tu. vel cura. interue. l. si pecuniam. Sed vr̃ ꝙ teneatur contra. ff. de nego. ge. si pupilli. §. j. ꝛ. j. ꝙ cũ eo. l. ei qui. Ad solutionẽ quoꝝ ꝯrioru3 rñ. hic volui te solũ obligatum hr̃e. in. l. ꝯria volebã te hr̃e obligatũ: ꝛ dñm i cuius re3 impẽdisti. Ad solutionẽ horu3 ꝯrioꝝ ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distingue. Cũ qs accipit pecuniã pro alio si accipit expẽdẽdam in rẽ ecclesie ipo tenet̃ ecclesia: ita demũ si probet̃ in vtilitatem ecclesie ꝓcessisse: vt. s̃. de sa. san. eccle. auc̃. hoc ius. in fi. si aũt ille cui mutuat̃ est admistrator ciuitatis: ipe tenet̃ mihi. ꝛ ciuitas si ꝓbet̃ pecuniã in eius vtilitatem versam eẽ: vt. ff. e. l. ciuitas. Si aũt ipe est tutor vel curator. hic tenet̃ pupillus vel adultus deposito officio tutoris vel curatoris. i. durante officio. al's ipe tutor vel curator: vt ff. qñ ex facto tu. vel cu. l. post mortem. ꝛ. j. qñ ex facto tu. l. j. Nec ob. s̃. si tu. vel cu. interue. l. si pecunia3. q2 ibi mutuauit noie suo non noie pupilli. Si aũt ille cui mutuo est procurator: vel negocioꝝ gestor cum mãdato. hic ita dicendũ est si dñs mandauit ꝙ accipiat mutuo pecuniã: si dñs ad me direxit mandatũ: tenet̃ mihi mandati: vt. j. mãdati. l. si lr̃as. si aũt direxit ad procuratorem: tenet̃ mihi dñs vtili institoria: vt j. de insti. l. si mutuã. si aũt est negocioꝝ gestor sine mandato si gessit ex ꝯtẽplatiõe dñi: tenetur dñs nego. ge. vt in. l. si pupilli. §. j. ꝛ. l. liberto. in prin. si aũt gessit ꝯtemplatione sua ꝛ non dñi: dñs nõ tenet̃ si nõ est versum in vtilitatẽ suã vt hic. si aũt est versum in vtilitatẽ suã: tenet̃ vt. j. ꝙ cũ eo. ꝛ. l. et qui si autem numero tuo nuncio: tu teneris mihi directa. vt. j. ꝙ cum eo. l. si ex contractu. ff. ꝙ iussu. l. vlti.

Utue pecunie. Segnori in l. ista dr̃. si mutuaui tibi pecuniam ꝛ ꝯscriptum est de hoc instr̃m: si alter subscripsit istr̃o vt testis ille nõ põt ꝯueniri. hoc dicit. Tex. subscripsit. sub. vt testis: nõ vt fideiussor: vt. ff. de pig. act. l. gaius seius. in fi. ꝛ. ff. de le. ij. l. titia. §. lucia. ꝛ. j. de fideiusso. l. si pr̃. secus tñ̃ si subscripsit vt fideiussor. vt. ff. de pig. l. fideiussor. §. si pr̃. ꝛ. j. de act. ꝛ obli. l. nimia. ꝛ hoc ideo quia officium suum non d3 ei esse damnosum: vt. ff. quẽad. testa. aperiantur. l. siquis ex consignatoribus.

On aduersus. Jn. l. ista ponitur talis casus. aliqs mutuauit mihi. x. ego illam pecuniã mutuaui alij. ꝛ creditor ꝯuenit me certi ꝯdi. ex causa mutui. dico ego ei ꝯuenias eũ cui ego mutuaui illã pecunia3: vel eius hr̃des. nunquid sum audiendus? Rñ. impator ꝙ non. Et ordinabis ita lr̃am. Tex. euidenter postulas ꝯtra iuris formam creditores. sub. tuos. nõ expiri ꝯtra te qui mutuam pecuniã sumpsisti. Tex. si. sub. expiri. aduersus heredes ei9 cui hãc pecuniã credideras. Et est rõ. q2 ꝑsonalis actio dat̃ contra accipientem ꝛ vniuersalẽ eius successorẽ: nõ singularem: vt. j. de actio. ꝛ obligatio. l. aduersus. ꝛ. j. de here. instiu. l. quotiens. ꝛ. ff. ad trebel. l. j. §. si heres.

J quis. Or segnori ista lex prohibet ne subditi suis iudicibus ꝛ creditoribus dẽt fenori pecuniã. ꝛ si dãt ipi vident̃ emptores legũ: ꝛ iõ puniẽdi sunt. sicut aũt ꝓhibitũ est ne subditi dẽt mutuo pecuniã iudicibus ꝛ rectoribus suis: ita nec collaterali suo. i. suo socio. ꝛ si ꝯfaciant penam sustinent exilij vna cũ ipo iudice. Tex. quisquis iudici. s. tpali. secus si perpetuo. vt. ff. e. l. psidis. que est contra. Alij dicũt ꝙ illud est ius vetus: istud nouum. vel dicatis subditis non põt mutuare: vel ab eis recipe suo noie: vt. s̃. e. l. eos qui. ꝛ. ff. e. l. pricipalib9. si autem vult suscipere ab alijs qui non sunt eius prouincie suo noie: hoc potest facere: vt. ff. e. l. presidis. in fi. sed nomine prouincie quam regit ꝛ a subditis ꝛ a non subditis potest recipere sub vsuris: vt. ff. e. l. ciuitas.

Uper cyrogra. Or segnori superiores. ll. omnes sunt veteres leges aliorum imperatoru3 qui precesserunt iustinia. Hec lex que est vltima in hoc titulo est noua lex iustinia. ꝛ lex ista ponit duos casus. vnum ponit in mutuo contrahendo: alium in debito soluendo. Et in. l. presenti dicit iusti. si mutuo alicui. l. lib. auri ꝛ de hoc facio confici instrumentum: debent adesse ꝛ subscribere tres testes bone opinionis ꝛ fame: al's istud instrumentum non habebit plenam firmitatem. vñ sciatis ꝙ lex ista que loquitur in credito mutuando ꝛ in debito soluẽdo: h3 locum in futuris negocijs nõ in pteritis. h. d. ista. l. ¶ Or videte summariã expositionem littere. Tex. super cyrographarijs instrumentis. ꝛ dicunt̃ cyrographaria instrumenta scripta manu creditoris vel debitoris confitẽtis sibi solutũ. ꝛ dicuntur cyrographaria instr̃a a ciros qđ est manus ꝛ graphos scriptura. vñ cyrographaria quasi instr̃a manu scripta. q2 alique scripture non fiunt manu sed signis. sicut scripture que fiunt signo vel sigillo. ꝛ potest intelligi super cyrographarijs instr̃is. s. publicis. i. a publica persona scriptis. nam statur publico instr̃o donec probetur contrarium: vt. j. de proba. l. cu3 precibus. potest ẽt intelligi super cyrographarijs instr̃is. s. priuatis. ꝛ statur eis si habeant subscriptionẽ triũ testiũ: vt. j. dr̃ ꝛ. j. qui po. in pig. ha. l. scripturas. al's si non haberent subscriptionem triu3 testiu3 non staretur eis: sed facerent qualequale iudicium: vt. j. de proba. l. exemplo. Tex. ducimus sub. dicit insti. qui fecit. l. istam. Tex. vt siquis. s. creditor vel debitor. quia hec. l. loquitur in debito ꝯtrahendo ꝛ in soluendo. Et stati3 in creditore dicit. Tex. vel super. mõ loquitur de debitore. Tex. securitatem accipe. sub. debitor a creditore. Tex. sciat. s. debitor vel creditor. Tex. a dbitore. sub. creditor. Tex. a creditore. sub. debitor. Tex. op3. q2 iudex non crederet talibus instr̃is. q2 factum contra legem nõ valet ꝛc̃. vt. s̃. de le. ꝛ ꝯsti. l. non dubium. Tex. qđ in futuris creditis. i. mutuis. ꝛ hic refert se ad primũ casum. Tex. vel debitor solutionib9. hic refert se ad scđm casum. Tex. locũ habere op3. nõ aũt h3 locũ in preteritis. sub. q2 leges dãt formam futuris negocijs nõ preteritis: vt. s̃. de le. ꝛ consti. l. leges. ¶ Or segnori cõtra. l. istã est insistẽdũ q2 hec. l. est bona ꝛ materia eius est valde vtilis. sed materia eius. est insolita q̃tum ad iuris subtilitatem. vos habetis hic si volo credere l. libras auri siue nolo debitum soluere qđ est. s̃. l. libras auri: ꝛ de hoc volo fieri instrumentum: istud instrumentum erit inualidum nisi habeat subscriptionem trium testium bone opinionis ꝛ bone fame. ꝛ ꝙ testes debeant esse bone fame ꝛ opinionis probatur. j. de contrahẽ. ꝛ committẽ. stipula. l. optimam. in fi. sed q̃tum ad solutionem debiti. l. videtur obuiare qđ hic dicit̃ ꝙ solutionẽ debiti d3 ꝓbari per tres testes. l3 lex dicit ꝙ d3 ꝓbari per quinq3 testes bone fame: vt. j. de testi. l. testamentum in principio. ꝛ in auc̃. de testi. §. licet. Ad solutionem quorum contrariorum quidam de plano dixerunt qđ hic dicitur illis. ll. corrigit̃. Nam l3 ista lex sit iusti. ꝛ ille. ll. sint ẽt iusti. illa tñ̃ posterior. vnde iusti. corrigit seipsum. nam ipe iusti. alibi testatur. non piget nos nostras

stras.l.emendare:vt in auc. de nupt. in prin.col.iiij.τ q2 non est nouũ τc.vt.ff.de le.τ.se.có.l.non est nouum. Sed hec so- lutio non placet multũ:q2 legum correctio est vitanda:vt.j. de appel.l.precipimus.τ.s.de rebus credi.l.generaliter.in fi. Et qd non mutatur quare stare prohibetur: vt.j.de testi.l. sancimus. Et ideo vos soluetis ista cótraria alijs modis. τ sic vno modo. Lex ista loquit in eo qui vult debitũ probare solutum.nam ipse debet probare per instrumentum cui af- fuerunt tres testes bone opinionis τ fame. sed in.l.cótraria volebat probare confessioné creditoris: q2 dicebat debitor ꝙ volebat probare ꝙ creditor ꝯfessus erat sibi solutũ. Uel potest dici aut quis vult probare confessioné creditoris có- fitentis esse sibi solutũ:aut solutioné debiti per cyrographa riam scripturã: τ tunc debét adesse tres vt hic.aut vult pro- bare per testes sine scriptura cyrographaria:τ tunc debent adesse quinq3 testes:qui in.l.ista interueniant duo vox mor- tua τ viua.τ plus valet vox mortua q3 viua ibi tm̃ per viua3 vocem.vñ ibi quinq3 testes sufficiunt : vt hic probat in auc. de fideiuss.in.§.sed si instrumẽta. Uel pót dici vbi obligatio debiti est cótracta ab initio sine scriptis: τ cótrahentes vo- lunt fieri inde scripturã quo casu sufficiũt tres testes vt hic. aut obligatio debiti est ab initio contracta in scriptis: quo casu debet ꝓbari per contrariã scripturã:q2 nihil tam natu- rale est τc.vt.ff.de reg.iuris.l.nihil. Si aũt vult probare per testes:tunc debet ꝓbare per quinq3 testes: vt in.l.cótraria. ¶ Et ad solutioné horu3 contrarioꝝ τ vt vos intelligatis. auc.hic positam ita distinguetis vt ꝯsueui distinguere τ ad- uertatis eam. Cum ꝯtractus celebrat in iure hec est regula. in omni contractu celebrato in iure vbi nominatim a lege certus numerus testium nó exigitur duo vel tres sufficiunt: vt.ff.de testi.l.vbi. sed si in aliquo contractu a lege requirit certus numerus testium:ille numerus debet adesse vt in.l. nostra.sic etiam est in cófessione creditoris cófitentis debitũ sibi solutum esse:vt in.l.cótraria. Si aũt cótractus celebrat in vrbe hic subdistinguo. aut cótractus cósistit infra libram auri aut excedit libram auri. si subsistit infra libra3 auri:hic non subdistinguo celebrat ꝯtractus in scriptis vel sine scri- ptis: ab imperito vel perito litterarũ q2 duo vel tres testes sufficiunt:vt in auc.de fide instru.§.pe.si aũt excedit libram auri:hic subdistinguo.aut celebrat contractus a perito lit- terarũ.aut ab imperito.τ vocamus imperitũ litteraꝝ laycu3 vel idiotam:τ si quoquomó sciat scribere vt mercatores qui scribunt rónes suas. Si cótractus celebratus ab imperito litterarũ:aut celebrat in scriptis:aut sine scriptis. si in scri- ptis celebratur ꝯtractus ab imperito litterarũ: hic reqrunt sex testes bone opinionis:τ qui subscribãt in numero.quoꝝ quinq3 testium sufficit tabellio. sed si adsint quinq3 τ tabel- lio:nihilominus seruat iuris solénitas.debent enim code3 modo ꝯhentes subscribere qui sciunt.si aũt nesciunt scribẽ ꝯtrahentes:tabellio pro eis subscriberet : vt in auc. de fide instru.§.oportet. Si aũt imperitus litterarũ ꝯtrahit sine scri ptis sufficiũt tres testes:vt in auc.de fi.instru.§.j.τ.§.sed τ si instrumẽta. Et dr contractus celebrari in scriptis ẽm vnam opinioné:quãdo agitur inter ꝯtrahẽtes vt inde fiat scriptu- ra.vt in auc.de fide instru.§.τ hoc dicimus. sed ẽm aliã opi- nionem satis est agi in scriptis fieri ante contractũ: vel post illico:vt.j.de fide instru.l.ꝯctus.τ ibi de hoc plenius dicã: q2 multum adaptat ad.l.istam.sed hoc dico doctrine causa. Si aũt peritus litteraꝝ ꝯtrahit in vrbe super maiori summa libre auri. τ dr peritus lr̃arum si intelligit litteras.hic siue contrahit in scriptis siue sine scriptis requirunt tres testes bone fame:vt in auc.de fide instru.§.siqs igitur. Ideo bre- uiter sic instruo vos τ theoricã ad practicã ita reduco. vbi- cũq3 producit instr̃m contra vos ꝯsideretis statim si instr̃m factũ sit in rure:τ ita dicimus ꝙ nó intelligẽtes qui dicũt ꝙ non d3 poni quo loco fiat instrumentũ: q2.ll.hoc non dicũt. sed certe.ll.hoc dicũt:q2 hic non viderẽ solénitatẽ istam nisi viderẽ quo loco celebrat9 eẽt ꝯctus: aut in rure aut in ciui- tate. Item q2 h.ll.dicunt alibi:vt.j.de contrahen. τ cómit.l. optimam.τ insti.de inuti. sti.§.item verborum. Cum ergo producit instrumẽtum contra vos:inspiciatis finem instru- menti ibi vbi dicit actum in tali loco τc.dicit autem in rure

videatis numerum testiu3.si sunt ibi adiecti duo testes:τ est casus vbi lex requirit certum numerũ testiũ τ minor est hic: non valet instrumẽtum. si autẽ nó inueniatis a lege requiri certũ numerum testiu3:dicatis ꝙ duo sufficiũt:q2 vbi nume rus τc.vt.ff.de testi.l.vbi. Si autẽ reperiatis instr̃m conscri ptum in vrbe statim intueamini:si subsistit.j.libram auri: τ tunc si duo adsunt:satis est.si autẽ excedat libra3 auri: si in- strumentum sit in scriptis τ sit ab imperito litteraru3 τ non affuerunt quinq3 testes non valet.ista autem instrumẽta ẽm predictã formam cófecta nedũ prosunt ad probationem.vt j.de ꝓba.l.cũ precibus.immo ad cóparationẽ lr̃arum.sed si priuata est scriptura:ex ea pót fieri cóparatio:si supersint te stes q requirũtur in illa scriptura.vt.j.de fide instru.l. com- parationes. Si aũt est publica scriptura:valet ad probatio- nem τ ad cóparationẽ:si illa scriptura reuocat in dubiu3 si viuit tabellio τ adnumerator τ minister eius.fiebat ita olim ẽm leges nostras τ hodie ita fit. Erant enim tabularij τ ha- bebant suos discipulos.tabularij scribebant instrumẽta in prothocol.τ q2 eorum discipuli sciebant melius scribere q3 ipsi :faciebant illis exẽplar.τ ita faciũt hodie in curia roma na tabularij:siue tabelliones domini pape. τ ẽt erant olim mercatores τ etia3 hodie fit.q2 si aliquis est magnus cãpsor ipse nó numerat:s3 alius ꝓ eo.vñ instrumẽtũ reuocat in du- bium:si viuit tabellio τ discipulus eius τ numerator eius: non recipiũtur instr̃a ad cóparationẽ contra illud instr̃m:q2 satis est ꝙ p illos plena fides sub illo instr̃o haberi pót.vñ statur illo instr̃o nisi ꝯriũ probet:vt in auc.de fide instru.§.si vero. Si aũt nó superest tabellio:s3 eius discipulus vl' eius adnumerator :tũc fiet cóparatio tabellionis:nó discipuli vl' adnumeratoris vel subscribẽtium. Si vero nec discipulus nec adnumerator superest: tunc fit comparatio tabellioni τ subscriptioni testium:vt in auc.de fide instru.§.si instr̃a.τ §.nulli.τ.§.seq. ¶ Or segnori sup.l.ista habetis vnam auc. que incipit:sed nouo iure.vnde videatis eam.

Sed nouo iure. ¶ Or se- gnori antiq libri satis breuiter habẽt hanc auc. hic ẽm ꝙ dñs Ir.extraxit ea3 breuiter de corpore auc.s3 dominus Azo diffusius extraxit eã de corpore auc.τ ẽm ꝙ dominus Ir.extra xit eam non vult aliud dicere nisi hoc.licet iure.C. si instr̃m conficiat.s.librã auri sufficiãt tres testes.hodie nouo iure si cótractus celebrat in vrbe τ in scriptis ab imperito lr̃arum τ excedit libram auri requiruntur qnq3 testes probate opi- nionis q debẽt subscribere.hoc dicit ista auc.ẽm Ir.s3 ẽm dominum Azo.q extraxit ea3 diffusius τ plenius loquitur hec auc.τ continet in se tria dicta. Primum dictũ nó mutat a dicto Ir. Secũdo dr si cótractus celebrat sine scriptis re quirũtur tres testes τ d3 probare actor intẽtionem sua3 vel per tres testes vel p iusiurandũ delatũ a reo iudice appro- bante:vel q2 iudex detulit iuratum sit vl' relatũ.τ hec habẽt locũ cum cótractus celebrat in ciuitate. Tertio dicit si con tractus celebrat in rure non reqrit predicta solénitas: sed vetera iura remaneãt in suo statu: vt vbi numerus testiũ nó adijcit:duo vel tres sufficiant.hoc dicit hec auc.ẽm ꝙ do- minus Azo eã diffusius extraxit q3 Ir.de corpore auc. Uñ videte lr̃am. Segnori antiqui libri non habent plus in auc. ista. τ ita extraxit eam dñs Ir. de corpore auc. Sed domi- nus Azo extraxit ea3 de corpore auc.plenius τ diffusius.τ ideo noui libri habẽt hic plus sicut dixi in casu.vñ sequitur. Tex.nã siqs τc. incipit scdm dictũ Azonis. Or sequit τc. Tex.in agris.hic incipit tertium dictũ. ¶ Or segnori vos habetis scd3 dictũ Ir.τ ẽm.d.Azo.i auc.ista vt dixi in casu τ adhuc dico. Uidete ergo summariã expositioné lr̃e. Tex. cótractus.sub.debiti vl' crediti.τ dicebat.l.C. Tex.excedat libram auri.sub.vel nó. Tex.testibus.sub.adhibitis vel ro- gatis:q testes subscribant in quorũ numero sufficit tabellio τ hoc quãdo ꝯctus celebret ab imperito lr̃arũ:vt in auc. de fi.instru.p totũ. De libra aũt auri quãta sit satis nouit qsq3 de moneta sue regionis. Et hoc ẽt vr determinare.l.q dicit ꝙ septuagintaduo aurei faciũt librã auri.vt.j.de ꝓbat. τ ar- cha.l.quotiẽs. Tex.p testes.sub.tres:vt dicitur in corpore

auc. vnde est extracta ista auc. Et hoc est verum quando fit scriptura ad memoriã. sed si nõ fit ad memoriã sufficiũt duo testes iuxta illam regulã. Tex. vbi numerus testiũ non adijcitur 7c. vt. ff. de testi. l. vbi. Tex. disposuerit. i. approbauerit. Tex. 7 nunc sint firma. 7 ita si contractus celebratur in iure vetera iura remanent in suo statu: que sunt vbi numerus testium 7c. vt in pre alle. l. vbi. 7 hoc ideo qz qd non mutatur quare stare prohibetur: vt. j. de testa. l. sancimus. sed si adijcitur a lege vt certus numerus testium adhibetur: tunc ille numerus debet adhiberi. vt plene dixi in. l. C. Et ex auc. ista colligetis diuisionem quam feci in. l. C.

¶ De suffragio.

¶ Quia suffragiũ. i. salariũ aduocatorũ hz peti certi conditione generali: de qua superiori titulo dictũ est: ideo ponitur de suffragio. Et rubrica ista sumitur materialiter. 7 debet exponi hoc modo. Tex. de suffragio. i. de salario a clientibus aduocatis prestando: videamus 7 subijciamus. Et no. q suffragium in nostro iure sumitur equiuoce. Uno mõ suffragiũ. i. salariũ qd pstatur a clientibus aduocatis. 7 sic sumitur hic. Alio modo dicitur suffragium patrocinium. vt. j. e. l. vna. vnde d suffragio. i. de patrocinio 7 auxilio qd prestat aduocatus clientulo suo: videamus 7 subijciamus.

Si qui. In. l. ista quattuor principalia dicunt. 7 primum dictũ est tale. Si aliqui litigatores desiderant ab aliquo aduocato patrociniũ sibi prestari: et pmittãt ei ẽt nudo pacto pro salario aliqd dare. equũ est q ipsi cogantur soluere sicut ea que optant mediantibus aduocatis consequuntur. 7 si differant ea soluere que debent aduocatis: sunt cogendi ad solutionem salarij faciendã. ¶ Scdm dictum tale est. dñs aduocatus est ambitiosus. vel nouit clientem malũ solutorem. dicit cliens: veniatis 7 prestetis mihi patrociniũ sicut mihi promisistis. dicit dñs aduocatus: non venirem nisi solueres mihi. dicit iste: qd vultis vt dẽ vobis? dicit dñs aduocatus: tu dabis mihi certum pondus auri: vel tantã pecuniam. dicit ille libenter. 7 incontinenti soluit salariũ vel soluit aliquã rem mobilem. certe incontinenti transit dñiũ in aduocatum sine omni scriptura. ¶ Tertium dictum est tale. dicit cliens dño aduocato: volo habere patrociniũ vestrum in tali cã quam habeo cum tali. dicit aduocatus: placet mihi: si concorderis mecũ de salario. dicit clientulus: quid vultis vt dẽ vobis? dicit aduocatus. dicam vno verbo 7 plus non insistas. tu dabis mihi domum tuam vel manerium tuum qd habes iuxta meũ in tali loco. dicit cliens. domine quid facerem ego: cum habeam ibi liberos 7 vxorem: vbi habitarem ego in estate cum ipsis. dicit aduocatus nescio: nisi eam mihi des. non insistas mihi? dicit cliens: ego promitto eam vobis. nunquid valet promissio hoc casu. 7 secuta traditione transeat dominium? certe non nisi facta fuerit inde scriptura. ¶ Quartum 7 vltimum dictum est tale. cõuenit cliens super salario dando in re mobili vl' imobili. dicit aduocatus. qñ solues mihi? dicit cliens nos ibimus ad cãm 7 postea satisfaciam vobis. iuerunt ad causam. dicit aduocatus qñ solues? dicit cliens cras. aduocatus exquo illud cras non poterat inueniri: accepit clientulum per vim 7 abstulit sibi rem mobilem pro salario suo: vel deiecit eum de possessione rei immobilis pro salario suo. quam dz pati penam iste aduocatus? certe cliens ante omnia restituẽdus est in pristinum statum 7 aduocatus excluditur a iure suo. 7 eo excluso cadit a petitione sua: quia inuadere non dubitauit qd petere debuisset. 7 hoc dicit ista. l. vsq3 in fi. Videatis summariam expositionẽ lre. Tex. si qui. sub. clientuli. vl' litigantes. Tex. a quocunq3. s. aduocato. Tex. suffragium. i. salarium vel remunerationem. Tex. promissa. sub. nudo pacto. quia verbũ promittendi est generale. vt. ff. de edili. edic. l. sciendum. §. deinde. Tex. restituant. i. soluant. Tex. cuz ea que optauerint. i. habere eum in patronum 7 aduocatum. Tex. si a tribus. scilicet malis. Tex. moras vetant. i. differant soluere. Tex. ad solutionem debiti. i. salary. Tex. sed si quid. hic incipit scdm dictum huius. l. Tex. eo nomine. i. nomine salarij. Tex. sufficiet. sub. siue oi scriptura. Tex. quoniam collatio. i. traditio. Tex. q si predia. hic incipit tertiũ dictum huius. l. Tex. continebit. sub. pro salario dando. 7 rẽ fuisse completam. i. traditam. Tex. gesta. i. scriptũ est. Tex. ad nouum dominum. i. ad nouum aduocatum. Tex. q si qs hic incipit quartum 7 vltimũ huius. l. ¶ Or segnori in ista l. nos pmo no. multa no. 7 spália. 7 postea subijciemus multas questiones. 7 statim notabitis q si cliens patrocinium petit sibi prestari 7 promittit salarium: debet cogi soluere 7 si nudo pacto spopondit. Et ideo no. hic spále contra regulam generalem. Regula est q ex pacto nudo non datur actio: vt. s. de pac. l. legem. 7. ff. de pactis. l. iuregentiũ. §. sed cum nulla. sed fallit hic. Et est ratio specialitatis si litigator non promitteret salarium: posset aduocatus iudicis implorare officium: vt ipse constitueret salarium pro modo litis 7 facundia aduocati: 7 fori consuetudine: vt. ff. de vari. 7 extraor. cogni. l. j. §. si tui. sed si posset petere non promissum: multofortius potest petere promissum nudo pacto. Item no. si salarium promittitur in re mobili: non requiritur scriptura: quia mobilium rerum vilis est possessio. 7 quia in eis non semper apparet malitia facta: vt. ff. de acquir. pos. l. si qs rem sed vbi promittitur salarium in re immobili. res immobilis semper stat. 7 sic sepe potest malitia committi in ea. vñ requiritur scriptura de promissione 7 de traditione. vnde licet al's non requiratur scriptura: vt. s. de pactis. l. pactum qd bonafide. tamen hoc est spále vt de traditione 7 promissione requiratur scriptura. sic 7 alibi: vt. j. de fi. instru. l. contractus. Et voluerunt quidam dicere vbi promittitur salarium rei immobilis q requirantur due scripture. vna super promissione. alia super traditione. 7 hoc videtur littera ista innuere. 7 hoc bm Bul. sed vos dicatis sufficit vna 7 in ea debet contineri promissio salarij. Item debet in ea contineri rem esse perfectam 7 consonantem bm q dicit littera ista. Non ob. q est expositio prioris: 7 postea idem dominus Bul. mutauit consilium: quia sapientis est mutare consiliũ in melius. Item ex littera ista voluit dominus Bul. colligere ar. pro sua opi. ipse enim dixit. cum agitur inter contrahentes 7 celebratur in scriptis: non transit dñium nisi scriptura perfecta: vt. j. de fide instru. l. contractus. Sed certe nos dicimus q transit ẽt scriptura non perfecta: vt. ff. de cõdi. inde. l. si in area. Nec ob. hec littera quia spále est in aduocato. Item no. q aliquis non dz ius sibi dicere sua auctoritate. 7 si dicit cadit a suo iure: vt. ff. q metus cã. l. extat. 7. j. vnde vi. l. si quis in tantam. 7 hoc in iudicio finium regun. patitur aliam penam: vt. s. finium regun. l. si constiterit. Itẽ no. hic illud magistrale qd dici consueui q spoliatus ante omnia debet restitui. 7 ad hoc. j. de dona. inter virum 7 vxo. l. si maritus. ¶ Or segnori modo circa. l. istam sunt alia videnda 7 querenda. Et in primis quero quo iure petunt salariũ aduocati? Circa hoc distinguetis ita: aut salariũ promittitur aduocato aut non. Si nudo pacto constituitur salarium aduocato: vt. s. dixi. petitur conditione ex. l. ista. 7 qz vbicunq3 non est cautum 7c. vt. ff. de condi. ex lege. l. vnica. 7 est hoc speciale. Si aũt promittitur stipulatio si est certe quãtitatis vel rei: salarium promissum petitur certi conditione que ex stipulatione descendit. si est incertum petitur actione ex stipulatu: vt insti. de ver. ob. in prin. 7. ff. si certum peta. l. certi conditio. in principio. 7. l. si quis. Si autẽ nullo modo i. nec nudo pacto nec stipula. est promissum. tunc petitur salarium ↄstitui iudicis officio pro modo litis 7c. vt. ff. de vari. 7 extraor. cog. l. j. §. si tui. 7. §. in honorarijs. ¶ De vno quero. l. ista dicit si promittitur salarium. debent promissa adimpleri: est ne illud verum semper? Rñ. verum regulariter: sz non semper. Regulariter si promittatur salarium debet adimpleri promissum 7 solui vt hic. sed istud nõ est verũ semp. immo sunt tres casus quib9 nõ pstatur salariũ pmissũ aduocato. Unus casus si pmissum est salariũ post litẽ ↄtesta. ante tñ sen. Unde caueant sibi dñi aduocati vt faciant sibi promitti salarium ante litẽ cõte. nõ post litẽ cõtesta. finitam per sniã. sz cautius est vt ante litẽ ↄtẽ. faciãt sibi pmitti. qz si post litẽ contestatã facta est promissio: nõ valet promissio.

Et idẽ

Et idem est in medio q2 ante curationem debet petere salarium: ꝛ facere sibi constitui q2 istud est inductū a.l. Et est rō quia si post litem contest. conueniret aduocatus de salario cum cliente intantuȝ timet cliens ꝙ promitteret aduocato quicquid vellet. Iteȝ si postq̄ curationē incepit medicus: peteret salarium: daret ei forte talia emplastra ꝙ infirmus daret ei quicquid vellet: vt ar.s̄.de postul.l.quisquis.§.preterea.ꝛ.ff.de var.ꝛ extraoꝛ.cog.l.medicus. ¶ Itē est secūdus casus vt si dn̄s aduocatus paciscitur sup quotta parte litis habenda. dicit aduocatus clienti: si tu vincis causam: noīe salarij dabis mihi dimidiam litis: istud pactū non est congruum: imo est contra bonos mores: q2 exquo aduocatus deberet hic quottam partem litis doceret ipsuȝ deierare: ꝛ subornaret testes vt ipse vinceret: ꝛ ideo non vȝ tale pactū: vt.s̄. de postu.l.siqui.ꝛ.s̄.de ꝑcu.l.litē contra.ꝛ.ff.de pac.l. sumptus. ¶ Item est tertius casus si paciscit̄ dn̄s aduocatus ꝙ sibi promittat̄ supra legittimū modū: tale pactū non valet. ꝛ est legittimus modus a iure approbatus.c.aureoꝝ. ad qd̄ in summa.c.aureoꝝ dȝ includi ꝙ salarij nomine promittitur. vnde tota die fit ita in causis. conuenit cliens dare aduocato vsq3 ad legittimū modū. postea dicit cliens: mihi videtur ꝙ bn̄ facitis in causa ista: s3 si vos obtineatis dabo vobis vnū palafreduȝ: illud ꝓmittit̄ palmarij nomine. vt.ff. de va.ꝛ extraoꝛ. cogni.l.in honorarijs. s3 in aliq̄bus curijs dantur minoꝛa salaria: vt in partibus gallicanis. q2 ibi dant̄ xij. turonenses coꝛam iudicibus oꝛdinarijs: sed coꝛā delegatis dantur magna salaria. sed in ista patria habentur .xij. turonenses quasi pro .xij. castaneis marcidis. ¶ Sed circa articulum istum subijciam duas vel tres questiones. promisisti aduocato nomine salarij .x. postea si vinceret promisisti ei palmarij nomine alia .x. in causa illa erant duo capitula. in vno obtinuit. in alio amisit. de salario non est dubiū q2 totum habebit. ¶ Sed nunquid qd̄ promissum est palmari nomine habebit totum vel partem? Et dicunt quidam ꝙ hic nihil conseqtur: q2 verū est eum succubuisse: vt ar.ff. de verb. obli.l.in executione.§.pe. Juxta illud. nihil vr̄ actū esse dum aliquid superest ad agendum: vt.j. de his qui. vt indig.l.pe.in fi. Alij dicunt ꝙ pro rata parte eius qd̄ vincit̄ debetur id quod promissum est palmarij nomine: ꝛ ita palmariū diuiditur per capitula: vt.s̄. de transl.l.ex falsis.ꝛ.ff. de mi.l.verū.ꝛ.l.etiam.§.si ex cā. Alij dixerunt aut capitulū in quo succubuit est maius aut minus. si est minus tunc dȝ totū consequi: q2 minus ad se trahit maius al's nihil: vt ar. ff.de annu.le.l.filie.ꝛ.ff. de actio.empto. ꝛ vēdi.l.domū.ꝛ.l. in modicis.ꝛ.ff.de in integ.resti.l.scio. ¶ Oꝛ segnoꝛi veri' est ꝑm dn̄m meuȝ Ja.Bal. vt dicamus ꝙ nostra interest in hac parte aduocato fauere: licet in alio capitulo succubuerit: q2 totū qd̄ promissum est nomine palmarij consequat̄: l3 dn̄s Azo in summa huius ti. dixerit quasi dubitando foꝛte totū consequatur: q2 verū est eū vicisse: vt ar.ff. de var.ꝛ extraoꝛ.cogni.l.j.§.licita. Et hoc etiā dixit dn̄s Jac.Bal. q2 indefinita equipollet vniuersali. nam non vr̄ falsuȝ quod in aliquo est verū vt: ar.ff.de leg.iij.l.cum filius. in princ.ꝛ.§. heres.ꝛ sic est in disiunctiuis. si aliqd est veꝝ: totū est veꝝ. ꝛ econtra: vt.ff.de rebus du.l.si is qui.§.vtrū. ꝛ ita in indefinitis vt dixi. ¶ Sed denuo quero promisisti aduocato salarij nomine .x. ꝛ si vinceres alia .x. palmarij nomine postea transegisti cum aduersario tuo. dicit aduocatus solue mihi salarium meum ꝛ etiam palmarium meum. dicis tu: salariū sum paratus soluere vobis ꝛ soluit: sed palmariuȝ non debeo: quia non vicistis. potest ne hoc casu palmarium peti? Dixerunt quidam ꝙ non q2 non vicit: ꝛ q2 promisit cliens sub conditione si vinceret. vn̄ non existente conditione non potest peti: vt.ff.de actio. ꝛ ob.l.obligationū. ꝛ pro hoc est ar.ff.de ver.si.l.cedere diē. Alij dixerūt si litigatoꝛ eo aduocato reclamāte transegit: q2 tūc pōt peti qd̄ ꝓmissuȝ est nomine palmarij: al's non. ꝛ pro se inducūt in argu.j.ad vel.si sine.ꝛ.ff.de reg.iur.l.nō debet. Sed segnoꝛi in qōne ista que est sabbatina dicimus ꝙ exquo nō stetit per aduocatū quominus vincat: sed per clienteȝ q2 transegit vr̄ quasi vicisse. Et q2 quotiens per eum cuius interest conditionē impleri non stat ꝛc̄. vt.ff. de condi.ꝛ demon.l.iure ciuili.ꝛ.ff.de reg. iur.l.iure ciuili ꝛ pro hoc vr̄.l.expressa.ff.man.l. vlt.in pnc.

¶ Sed denuo quero circa.l.istam. contingit aliqn̄ ꝙ dicit cliens: aduocatus prestitit mihi patrociniuȝ in tali causa ꝛ dedi sibi.c. lata est sententia in causa pncipali: appellatū est. nunqd pro eodem salario debet prestare aduocatus patrociniū in causa appellationis? Dixerunt quidam ꝙ sic. quasi eadem causa sit ap. cū principali vt dixi.s̄. de procura.l.ita demū.ꝛ.l.inuitus. ꝛ pro hoc facit.ff. an per ali.cā.ap.ex.dȝ. l.j. Sed in qōne ista que similiter sabbatina est dicimus ꝙ lata snīa in cā principali: functus est officio suo. vnde aduocatus in cā app. clientulo non tenet̄ prestare patrociniū: q2 alia est cā appellationis ꝛ alia pncipalis: ꝛ nō est eadē: vt.j. de appel.l.eos qui.ꝛ.l.si actoꝛ.ꝛ.ff. de vsur.l.herēnius moð. in fi.ꝛ.ff.ad sille.l.ꝑpter venenū. ꝛ hoc ideo ne in infinitum teneatur: qd̄ non dȝ esse. vt arg.ff.de dā.infec.l.qui bona.in fi.ꝛ.l.si finita in prin. Et hoc est veꝝ nisi sit dictū: q2 tūc contractus ꝛc̄. vt.ff.de po.l.j.§.si conuenit. ¶ Sed denuo q̄ro circa.l.istaȝ. cōuenit aduocatus pro .x. prestare mihi patrocinium in cā principali ꝛ in cā appellationis. causa principalis agitur hic. causa appellationis agitur alio loco: puta partes coguntur exire prouinciā. nūqd aduocatus tenebit̄ exire prouinciā ꝛ producere causam vsq3 ad finē vt ꝓmisit. Et certe dixerunt qdam ꝙ sic vt promissum impleat: q2 contractus.l.ꝛc̄.ff.depo.l.j.§.si conuenerit. sic etiā diximus in teste: vt in auc.de testi.§. hec omnia. Sed certe in qōne ista dicimus ꝙ non tenetur ire extra prouinciā si specialiter hͦ actum non est sicut nec procuratoꝛ. vt.ff.man.l. si procuratoꝛ.§.ignoꝛantes.ꝛ.ff.de ꝑcu.l. sed he persone.§.nō solum. nam videt̄ actum tacite eo loco in cā principali ꝛ appellationis ꝙ debeat prestare aduocatus patrociniū vt ꝓmissuȝ est. vt.ff.de arbi.l.si cū dies.§. si arbiter. ¶ S3 denuo q̄ro. conuenit aduocatus prestare alicui patrocinium pro .x. nec dictum est qn̄ debeat solui. Segnoꝛi in qōne ista distinguēdum est: q2 aut est aduocatus priuati: aut fisci. fauoꝛe fisci tollitur salariū in medio tempoꝛe anni: q2 fiscus nō accipit aduocatū vt priuatus: vt.s̄. de aduo.di.iu.l.per hanc.§.sexcentū. Si auteȝ est aduocatus priuati: hic dicimus ꝙ si non conuenit ꝙ dȝ solui in prin. vt arg.j.qn̄ dies le.ce.l.j.ꝛ.s̄.de iudi.l.ꝑperandū.§.in honoꝛarijs. Scio tn̄ ꝙ qdam dixerunt ꝙ in fine anni vel lata snīa dȝ solui: vt ar.ff. de migrando.l.j.§.pensionem.ꝛ.ff.de verbo.ob.l. qui hoc anno. Sed certe nos dicimus in pēsione domus secus: vt.ff.de re.iu.l. semp in stipulationibus.ꝛ.j.lo. ꝛ conduc.l.eodē. s3 si cōuētum esset inter clientem ꝛ aduocatuȝ quo tpe debeat solui: standum esset conuentioni: vt.ff.depo.l.j.§.si conuenerit. ꝛ arg.j.de contrahen.ꝛ cōmit.stip.l.magnam.

¶ De prohibita sequestratione.

¶ Quia res que petuntur certi conditione de qua.s̄.tit.ij. dictuȝ est aliquando petuntur sequestrari: que sequestratio regulariter est prohibita: ideo dicit rubꝛica de ꝓhibita sequestratione pecunie. Et est sequestratio sepatio rei que petitur ab eo a quo petitur. Unde dr̄ sequestratoꝛ tertia persona quā duo sequuntur. nam si ego ꝛ tu cōtendimus de re ista ꝛ concoꝛdamus ꝙ ponamus eam apud quēdam tertiū: ꝛ ille tradat ei qui vicerit: ille dicitur sequester: q2 sequimur fidē eius. vt.ff.de ver.sig.l.sequester.

Quotiens. Oꝛ in.l.ista dicit̄. Si ego pecuniā a te peto vel rem aliquā: nō debeo petere ꝙ possessio illius rei vel pecunie auferat̄ a te ꝛ ponatur apud aliū: q2 quotiens pecunia peteretur vel alia res mobilis: necessitas sequestrationis dȝ cessare. vn̄ si volo a te petere pecuniā vel aliā rem mobilē: dȝ esse apud te a quo eam peto: donec cognoscatur vtrū ego vincā vel non. Nam iuris rō ꝛ equitas suadet ꝙ primo debeam conuincere: ꝛ postea petam te ad solutionē vrgeri. hoc dicit ista.l. ¶ Videte summariā expōnem littere. Tex. quotiens ex quocunq3 contractu pecunia. sub. vel alia res mobilis. nam nomen pecunie generale est. vt.j. de consti.pe.l.ij. Tex. conquiescat.i. cesset sepatio facienda.

⁊ quare dicit necessitas? qꝛ ex volūtate bene pōt fieri: vt.ff. de acqui.pos.l.interesse. Tex conuinci.sub.instrīs vel testibus. Tex.pulsari.sub.per sniam vt mādet executioni: vt.ff. de re iudi.l.a diuo pio. Tex.vt probationes afferat.s.creditor. Tex.petiturus.nam hic ordo est iuris: qꝛ qui accusare volūt pbatiōes hēre debēt. alīs eo nō pbāte reus absoluit: vt.s.de edendo.l. qui accusare. ⁊ qꝛ pendēte lite non debet fieri sequestratio.⁊ qꝛ nihil dꝫ innouari ⁊c̄.vt.j.de iur̄ fisci.l. facultas.⁊.ff.nil dꝫ inno.ap.pē.per totū.⁊ qꝛ est phibita sequestratio vt hic. ¶ Or segnori circa.l.istā no.regulā ⁊ instantiam regule. Hec est regula. ex volūtate litigatoꝝ semp pmittit seqstratio.qꝛ iustū est vnicuiqꝫ sua cōmittere: vt.C. de iude.⁊ ce.l.nemo.⁊ de ista agitur.ff.de acqui.posses.l.interesse.⁊.ff.ad vel.l.si oleum.⁊ sequestratio que fit ex necessitate ista est phibita vt hic. In casibus tamen permittitur. vnus casus est cū res mobilis petitur ex persona a qua petitur est suspecta: qꝛ non possidet immobilia: vt.ff.de offic. presi.l.senatus.ff.qui satisda.cog.l. si fideiussor. in fi.⁊.j.de agri.⁊ cen.l.litibus. Item fallit in secundo casu si timor est ne possessor rei immobilis depuler fructus: vt.ff.de ap.l. imperatores.§.vlti.⁊.j.quo.ap.nō reci.l.ab executore. Itē fallit cum timor est ne possessor rei vendite reꝫ sit dissipaturus: vt.ff.so.ma.l.si cum dotem.§.si autē. Item fallit in alio casu: ecce frater meus emancipatus dum esset in potestate volebat meum succedere sed non vult conferre. si contumaciter cessat conferre: denegant ei actiones.si non contumaciter tūc res debet sequestrari: vt.ff.de col.bo.l.j.§.si frater. Itē fallit in alio casu. ecce si de possessione seruitutis proclamat quis in libertatē ⁊ succūbit: res ponunt in seqstro: vt.j.qbus ad liber.pcla.non lꝫ.l.vlti. Itē fallit si aliqs de possessione libertatis petitur in seruitutē: vt.j.de ord.cog.l. vlti.⁊.j.de assess.tol.l.vna.§.super.

¶ De conditione indebiti.

¶ De certi conditione ⁊ cōditione ex.l.in supioribus titu. dictū est.verū qꝛ interdū indebiti conditio locū hꝫ: ponitur de cōditiōe indebiti rubrica.s.qn̄ locū hꝫ: ⁊ quādo cesset: ⁊ qualis sit videamus. Et locuꝫ habet si soluitur indebitum: vt.j.eo.l.pro dubietate. Cessat si per auctoritatem rei iudicate: vt.j.e.l.j.⁊.ij.⁊.l.ab ea. Item ista conditio est stricti iuris: vt dicetur.j.eo.l.j.

PEcunie. In.l. ista ponitur talis casus. Accessi ad impatorē: ⁊ corā eo proposui talem qōnem. Dn̄e imperator pater meus soluit titio indebite: ⁊ soluit extra iudiciū. ego successi patri meo. modo egi contra titiū ad.x.indebite sibi soluta: ⁊ petij vsuras ex tempore more: quero a vobis qd iuris sit? Ad qō rn̄det imperator: amice mi non ambigit qn a titio.x. indebite sibi soluta conditione indebiti possunt repeti: nisi illa.x.soluta essent ex causa iudicati. ⁊ ideo si tu filius poteris probare patrem tuum cui successisti creditori suo.x.idebite soluisse: ab eo poteris petere illa.x. ⁊ poteris petere.x.indebite soluta. non vsuras debitas ex tpe more: quia conditio indebiti est stricti iuris. Tex.indebite solute. ⁊ potest exponi indebite.s. omni iure. Item potest exponi. indebite.s.naturaliter. ⁊ tunc potest exponi.per errorē. siue iuris siue facti.vel potest exponi.indebite. scilicet ciuiliter. debite naturaliter.tūc exponetis.per errorem.s.facti iuris. Tex.conditionis.intransitiue.i. eo iur̄ qō est ius.qꝛ est acti. vt.ff.de actio.⁊ ob.l.obligationum. Tex.siqd igitur.dixit in genere.ponit modo in spē. Tex. repetere pōt.sub. cū filius eius. Tex.frustra desideras.sub. ratione more. Tex. soluta est.sub.non aūt vsura ratione more. ¶ Or segnori ad.l.istā primo circa finem ipsius ita opponit: ⁊ vr̄ ꝙ in conditione indebiti veniant vsure. Naꝫ hec regula est ꝙ lite contesta. currūt vsure.vt.ff.de vsur.l.lite contest. ¶ Segnori breuis est rn̄sio ꝺm opi. Io.⁊ Azo.lite cōte. currūt vsure in actiōe bonefidei. ⁊ sic loquit.l.cōtraria.sꝫ in actio.stricti iuris lite conte.nō currūt vsure vt hic.⁊.j.de condi.ob tur.cāꝫ.l.quotiens. nisi in stipulatione essent deducte: vt.j. de vsu.l.quāuis. Reprobata Rogerij opi. qui dixit ꝙ in actione stricti iuris currunt vsure lite cōtes.qꝛ lite contes.venit ois causa: vt.ff.de vsur.l.in fideicōmis.§.in his. Itē qꝛ vsure gerūt vicem fructuū: vt.ff.de vsur.l.vsure. Et ad.l.istaꝫ respondebat ꝙ hic non veniebant vsure: qꝛ non erat in mora. Que respōsio non valet qꝛ non pōt esse qn lite contes.sit in mora: vt.ff. de verbo.obli.l.nemo. Nec ob.l.que dicit ꝙ lite contes.veniunt vsure.qꝛ intelligitur in act.bonefidei vt dixi. Iteꝫ nō ob.l.que dicit ꝙ lite cōtes.venit ois cā.s. naturalis. Et dr̄ia est inter cām naturalē ⁊ ciuilē: vt.ff. de rei vendi.l. si nauis. Item non ob.vsure que obtinēt vicē fructuuꝫ. qꝛ veruꝫ est in aliquibus.sed differūt in aliquibus: qꝛ in actio. stricti iuris ratione more veniunt fructus demū post lite contes. nō tn̄ vsure: vt.ff.de vsuris.l.videamus.§.si actio. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ indebituꝫ solutū non ex causa iudicati repetitur. sed videtur contra. vt.s.de iur̄ ⁊ facti igno.l.cū qs. Ad quod vos dicetis hec.l.loqtur cum soluitur indebitum vtroqꝫ iure vel altero iure tantū: qꝛ erat debitū naturaliter: ciuiliter indebitum.sed si soluit indebitum per iuris igno. non repetitur. Ad solutionem huius cōtrarij ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguēdum est vt consueui distinguere: ⁊ aduertatis eam: qꝛ ego plenius dicaꝫ qꝫ notauerit dn̄s Io.⁊ Azo.s.de iuris ⁊ facti igno.l.cū quis.⁊ dico sic. cum soluit indebitū omni iur̄.aut est indebitum naturaliter sed ciuiliter debitū.aut debitum omni iure: sed indebitum ope exceptionis. ¶ Or redeamus ad primū.⁊ dicitur solui indebitū omni iure cū quis soluerit id qō nec naturalit̄ nec ciuilit̄ dꝫ puta nihil debeo tibi: puto me tibi debere.x.soluo tibi illa.x.⁊ istud exemplum pueri possunt intelligere. Sūt autem alia exempla iuris: vt si emo rem meam a te pro.x.vn̄ puto me tibi debere.x.⁊ non debeo: qꝛ emptio rei pprie nulla est: vt.ff.e.l.seruum titij. Item est exemplū si promitto tibi dare.x.contra.l. Nam qō fit.l.prohibēte pro infecto haberi debet.s.de legi.⁊ consti.l.non dubiū. Item est exemplum si promitto.x.si nauis ex asia venerit. ⁊ pendente conditione soluo tibi illa.x.vt.ff.e.l.sub cōditione. ¶ Dicitur solui indebitum naturaliter sed ciuiliter debitum si emisi cautionē spe future numerationis: vt insti.de litterarum obl.§.plane. ⁊.j.de non nume.pecu.l.in cōtractibus. Item est exempluꝫ si debeo tibi naturaliter ⁊ ciuiliter.x.⁊ tu facis mihi pactuꝫ de nō petēdo: ⁊ ego postea soluo illa.x.vt.ff.de solu.l.stichū. §.naturalis.⁊ si soluo per errorem: repeto: vt.ff.e.l.qui hominem.in fi.⁊.l.se. Et in istis duobus indebitis: subijcio regulam ⁊ instantiaꝫ regule. Si soluit indebitum a sciēte non repetit: vt.j.e.l.indebitū.⁊.ff.e.l.j. Si autē soluitur per ignorantiam: ⁊ hic subijciā aliā regulam.qꝛ siue soluit per ignorantiam iuris siue facti: semper repetit: vt.ff.eo.l.sed ⁊ si me putem.⁊.l.eleganter.in prin. Sed hoc fallit in casibꝰ in quibus indebitum omni iure solutum vel indebitum naturaliter sed ciuiliter debitum non repetitur: puta si soluit indebitum ex cā iudicati: non repetitur vt hic.⁊.ff.fami. hercis.l. cum putarem. Et est verum ꝙ non repetit conditione indebiti: repetit tamē cōdi.sine cā: vt.ff.de cōdi.sine cā.l. si fullo. ⁊.ff.cōmo.l.in cōmodato.§.vlti.⁊.l.rem mihi. Itē aliquādo repetit beneficio restitutionis: qꝛ solutum est ex causa iudicati: puta si lata est sentētia per falsas allegationes: restituitur ex illa clausula generali.si qua mihi iusta causa videbit. vt.ff.de iudi.l.si pretor.§.marcellus. Item fallit si soluitur indebitum ex causa transac.vt.j.l.proxi. Item fallit si soluitur indebitum ex causa iurisiuran.vt institu.de actio.§.si postulante. Item fallit si soluitur indebitum ex causa pietatis: vt.ff.e.l.cum his.§.j. ¶ Dicitur solui idebitum ciuiliter sed naturaliter debitum.vt.s.de iur̄ ⁊ facti igno.l.si post diuisionem.⁊.j.de statu.l.non dubium. Item soluitur indebitū ciuiliter: sed naturaliter debitum: vt.j.ad legē fal.l.error. Itē est exemplum.ff.de noua.l.j.in fi. Et in isto mēbro subdistinguitur: quia si soluitur per iuris ignorantiaꝫ non repetitur: vt in.l.contraria. Aut soluitur per facti ignorantiam: ⁊ tunc repetitur: vt.j.e.l.fideicōmis. ¶ Si queratur que ē rō quare indebitum naturaliter si soluitur per iuris ignorantiā nō repetitur: si per facti sic? Respō.quia iura sunt finita ⁊ certa.ergo iuris ignorantia est improbabilis.facti auteꝫ ignorantia

rantia est probabilis: q2 facta sunt incerta: ꝛ plerūq3 prudētissimos fallunt: vt.ff. de iur. ꝛ fac.igno.l.ij. Fallit tamen in minore qui soluit indebitū ciuiliter. sed debitū naturaliter per iur̄ ignorantiā repetit iure restōnis nō iure cōi: vt.ff.e.l. interdum. ꝛ.š. si aduersus delictū.l.indebito. ¶ Segnori circa articulū istū volo subijcere quādam q̄onem. vos bētis si solui.x.indebita omni iure: vl' indebita ciuiliter s3 debita nāliter: ꝛ soluo per facti ignorantiā repeto. Modo q̄ro sic. credebā me debere tibi.x. solui. dicatis mihi aut sum liberatus a naturali obligatione aut non? Si dicatis me liberatū esse concludo in cōtrariū soluēdo tibi.x. debita naturaliter: sed debita ciuiliter per facti ignorantiā non repeto q2 eadē3 solutio ꝛc̄.vt.ff.de solu.l.qui hominē. Si dicatis non liberor: similiter cōcludo in cōtrariū. Nonne omnis obligatio tollit̄ solutione eius qd̄ debet̄? vt insti.qui.mo.tol.ob. in pn. Itē cōcludo fortius nōne si vna manu soluo.x.nōne alia manu poteris dicere debes mihi.x. cōpēso ꝙ nā debetur: vt.ff.de cōpē.l.j. S3 in q̄one ista rn̄. ꝙ nō liberor vn̄ repetā. Si obijciat̄ nōne solutio eius qd̄ debet̄ ꝛc̄. Rn̄. verū est efficaci: sed sola naturalis est inefficax ad agēdū: vt.ff.de actio. ꝛ obli.l.naturalis. Uel pōt dici oppositū si soluo liberor: repeto tn̄. si tu obijcis cōpēsatione: q2 ex alia pte debeo tibi.x.igitur non possum agere. Rn̄. verū est qd̄ nā debetur venit in cōpensatione vt dixi. S3 fallit in duobus casibus cū soluis per facti ignorātiā. ne si diceremus posse repeti ꝛ cōpēsari imponeremus.l. verbis ꝛ nō rebus qd̄ esse nō d3: vt.j.cō.de le.l.ij. Itē fallit in alio casu cū minor soluit: vt.š. dictū est. Si aūt soluitur debitū omni iure sed ope exceptionis indebitum pōt se tueri. ꝛ hic distinguo. aut est indebitū ope exceptionis temporalis: puta ꝓmissum est in die3: ante diē non debet̄. si soluit ante diē non repetit: vt.ff.e.l.in die3. sicut nec maritus qui h3 exceptionē vt cōueniat̄ inquātum facere pōt: si soluit nō repetit: vt.ff.e.l.maritus. si aūt est indebitū ope exceptionis perpetue: si est fauorabilis: vt quia mulier intercessit cōtra velleianū se.cō.repetit: vt.ff.e.l.qui exceptione.in fi. si aūt est odiosa: puta accipit filiusfa. pecuniam contra se.con.ma. si soluit per iuris ignorantiam non repetit: vt.ff.e.l.qui ex.in prin. si aūt introducta est ex. ad rigorem iuris conseruādū: vt est exceptio rei iudi. si soluit nō repetit: vt.ff.e.l.iul. si aūt est dubitatio sit ꝑpetua vel temporalis quasi sit ꝑpetua repetit: vt.ff.e.l.sufficit. ¶ Or segnori sup.l. ista formaf̄ q̄ō talis. Ponamus ego sum debitor tu9 in.x.cogo te per metū vt facias mihi pactu3 de non petēdo. fecisti mihi. postea obliuiscor ego de isto pacto. solui tibi illa.x. vel procurator tuus fecit mihi pactū de non petendo. tibi solui illa.x. nunquid possum repetere? Certe hec q̄stio recipit magnā dubitationē. ꝛ vr̄ ꝙ possim repetere: q2 fecisti per metu3 pactū de non petēdo coacta voluntas est voluntas: vt.ff.ꝙ me. cā.l. si mulier. ꝛ.ff.e.l.ꝙ ex si. E cōtra videt̄ ꝙ nō possum repetere. q2 si non soluisses nōne hēbas actio. ꝙ me.cā? certe sic: vt.ff.ꝙ me.cā.l.metum.§. pretor ait. igitur si solui debes habere retentionem: q2 cui damus act. ꝛc̄.vt.ff. de superfi.l.j. Quid ergo dicemus. ꝛ dico ꝙ nō tollitur naturalis ꝛ remanet debitor naturaliter ꝛ ciuiliter: vn̄ si soluo liberor. Si obijcias nōne pacta debēt seruari: vt.ff.de pac. l.j. Respon. sic bonafide facta: vt.ff.de pac.l. iurisgentiū.§. pretor ait. sed omnis metus habet in se dolum: vt.ff. quod metus causa.l. si cum ex.§. eum qui. ꝛ.ff.de doli excep.l.ij. §.generaliter. vel possum dicere liberor iure ciuili sed non iure pretorio: quia malafide pactum factum est. Simile est alibi datum ob turpem causam non repetitur iure ciuili: vt ff.de condi.ob tur.causam.l.iiij. repetitur tamen iure pretorio: vt.ff.ꝙ me. causa.l. isti quidem. vel possum dicere: esto ꝙ tollatur naturalis ꝛ ciuilis ob. si agatur condi. indebiti. ego obijciam de pacto ꝛ ipse replicabit de metu: vt.š.de trāsac.l.vbi pactum.

I citra. In.l.ista ponitur talis casus. Quedam mulier accessit ad imperatorem. dn̄e credebā me debitricem titij in.x. ꝛ in veritate sibi aliquid non debebā: per errorem passa fui ꝙ titius delegaret me creditori suo. ꝛ fuit ista mera delegatio: nō transactio. mō q̄ro a vobis si titio delegāte me suo creditori.x.ꝓmisi ꝯtra quē habeo actionē? Ad qd̄ rn̄det imperator. o mulier si nō es cā trāsactionis te passa es delegaria titio creditori suo in.x. nō habes aliquā actionē cōtra eū cui delegata es: q2.x. sibi debebant̄. s3 potes agere cōditione indebiti: vel ꝯditione sine cā: vt ipe ab illa obligatiōe te liberet. vl' ēt poteris eū ꝯuenire ꝯditiōe incerti. h.d.ista.l. Tex. per partes. sub. vt te liberet ab illa obligatione: ꝛ habes cōditionē indebiti: vel sine cā vl' incerti. ¶ Or segnori in.l. ista no. ista duo paria esse. me tibi soluere.x. indebite: vl' te delegāte me ꝓmittere creditori tuo.x. Nam sicut si soluo x. tibi indebite habeo cōtra te conditionē indebiti: vt.ff.e.l. sed ꝛ si me putē. similiter si tibi nō soluo.x. indebita. s3 quia puto me tibi debē.x.ꝓmitto creditori tuo illa.x.cui me delegas: possum te cōuenire cōdi. indebiti vt me liberes ab illa obligatione: vt.ff.ad vell'.l. q̄uis.§. si mulier. Et est veru3 si per errorē ꝓmisi creditori tuo: puta q2 credebā me tibi debere.x. ꝛ sic intercessit pura delegatio nō transactio. secus si diceres ꝙ deberē.xx. ꝛ q2 reuocabā hoc in dubiū transegimus ꝛ cōueni tibi dare.x. que ꝓmisi tuo creditori: certe nō repetam q2 sicut solutū indebitū ex cā trāsactionis nō repetitur: vt.š.de iur. ꝛ fac.ig.l. si transac. ita hoc casu qd̄ est veꝝ si trāsactio est facta bona fide: vt.ff.e.l.in summa. in pnc. vn̄ sicut trāsactio inhibet ꝯdi. indebiti: q2 trāsactio est species dirimēdaꝝ litiū: vt.š.de transac.l. si fratris. ꝛ res iudicata que est spēs dirimendaꝝ litiū: vt.ff. de re iudi.l.j. ꝛ.š.l.pxi. similiter ꝛ iusiur. inhibet cōdi. indebiti: vt insti.de act.§. ite3 si postulāte. Et est rō q2 spēs dirimēdaꝝ litiū: vt.ff.de iuriu. l.j. Sed pro deo qua actio. si nihil debeba3 tibi ꝛ delegasti me debitori tuo in.x. assequar a te vt ab illa obligatione me liberes? Dixerūt q̄dam ꝯdi. indebiti: vt hec.l. faciat ad titu. Alij dixerunt condi. sine cā. q2 est generalior q̄3 cōditio indebiti: vt.ff.de cōdi. sine cā.l.j. Sed pōt dici vt dixi in casu. ego ex cā indebiti cōueniā te cōdi. incerti: vt.ff.de cōdi. sine cā.l.iij. nam refert aut ad corporalem es mihi obligatus ex cā indebiti: ꝛ tunc causatur mihi conditio indebiti ꝛ sine cā que gnālior est. aut indebite tibi solui rem incorporale3: vt. puta cū tibi deberē tradē ꝑdiū cū possessione seruitutis tradidi tibi eū libeꝝ: dat̄ mihi ꝯdi. indebiti: vt.ff. de act.emp. ꝛ vē.l. si tibi libeꝝ. ꝛ.ff.e.l. s3 ꝛ si me putē.§. cū iter. S3 nunq̄d aduersus tuū creditorē cui me delegasti hēo aliqd̄ auxiliū: vel saltē exceptionē doli mali. ꝛ q2.ll. circa hoc discordant circa hoc vtēdū est tali distinctione. aut delegas me illi cui nihil debes cui tu credebas te teneri ex cā lucratiua: cu3 in vitate nihil deberes. quo casu q2 ipse certat de lucro ꝛ ego de dāno excep. doli mali repellā eū: vt.ff. de dona.l.ij.§.j. si aūt delegas me ei cui in veritate dēbas ex cā lucratiua non repellā eū doli mali excep. q2 petit sibi debitū: vt.ff.de doli ex.l.pure.§. si eū. ꝛ.l.iul. ꝛ.ff. de noua.l.doli.in fine.

Um et soluta. In.l.ista parificant̄ hec duo. sicut si indebite soluo tibi.x. possum repetere conditione indebiti: ita si ꝓmitto tibi.x. indebite: possum cōdicere liberationem illius obligatiōis. Tex. indebita q̄titas. sub. omni iur̄. Tex. ab ignorāte. sub. siue ius siue factū: vt.ff.e.l.cū hīs.§.j. sec9 si eēt idebitū ciuilr̄: s3 debitū nālr̄: vt.š. de iuris ꝛ facti igno.l.cū qs. ꝛ.ff.e.l.interdū. Tex. cōditio competit: vt.j. de ꝯdi. sine cā.l.vlti. Tex. opponi. iuxta regulā illā: q2 cui damus actionē multomagis exceptionē: vt.ff.de supfi.l.j.§.ꝙ aūt ait. ꝛ.ff.de re.iur̄.l. fauorabiles. ꝛ.l. inuit9.§.cui damus. ¶ Or segnori no. in.l.ista ꝙ solutio ꝛ ꝓmissio parificant̄. similiter ꝛ alibi parificant̄. Nam sicut si aliquis sciēs soluit omissa falcidia non repetit: ꝛ ita si sciēs promisit: vt.j.ad.l.falci.l.vlti.

A que. Or in.l.ista dr̄. si soluo tibi x. indebite ex causa que crescit per inficiatione3 repetere non possu3. similiter ꝛ si promissi tibi.x. indebite ex cā que crescit per inficiatione3: liberationem illius promissionis condicere non possu3. h.d.ista.l. Uidete summariam expositionem littere. Tex. ex

que per inficiationē crescūt in lite. ponā exēpluz in actiōe. l. aquilie. vt. s. ad. l. aquil. l. cōtra negantē. Jtē est exēplum in actione ex testamēto in casu: vt insti. de obli. que ex q̄si ɔctu §. vlti. Tex. etiā ab ignorāte. q. d. nedū a sciente. Tex. ⁊ indebita solutio non posse. qd̄ intellexerūt quidā verū esse si ex cā que per inficiationē crescit soluit̄ per iuris ignorātiā: qꝛ tunc repetit̄ qꝛ iuris ignorātia est improbabilis. qꝛ oēs homines scire debēt. ll. vt. s. de le. ⁊ cōsti. l. leges. Facti autem ignorātia est probabilis: qꝛ facta sunt incerta ⁊ plerūqꝫ ⁊c. vt. ff. de iur. ⁊ fac. igno. l. ij. Sed certe nos dicimus ꝙ siue p iuris ignorantiā siue per facti indebite. x. soluant̄ ex cā que crescit per ificiationē cessat repetitio vt hic. qꝛ hec lr̄a loquitur indefinite: ⁊ indefinita eqpollet vniuersali: vt. ff. de ser. vr. pre. l. si seruitus. ⁊. j. que res pig. obli. pos. l. vlti. ⁊ ad istd̄ est ar. ff. vt in pos. le. l. j. in prin. ¶ Or seqtur. Tex. sꝫ ⁊ si. pōt dici ꝙ hic incipit scdm dictū. Tex. ex eadē cā. sub. q̄ crescit per inficiationē constat. Naz sicut speciale est ꝙ si soluatur ex cā que crescit per inficiationem siue per iuris ignorātiaz siue per facti ignorantiaz ꝙ non repetatur: ita speciale est si interponatur promissio ex causa que crescit per inficiationem ꝙ non condicatur liberatio promissionis. Unde similiter in. l. ista no. paria esse ista duo. s. promissionē ⁊ solutionem. nam quo casu indebite solutū non repetitur: sic ⁊ promissuz indebite non repetitur. j. ad. l. fal. l. vl. ¶ Or segnori circa. l. istam est insistendum: qꝛ circa eam cadunt iuris subtilitates que nō patent cuilibet. ⁊ statiz occurrit videre qualiter exēpluz debet poni in terminis. Secūdo occurrit videre que est ratio quare si soluitur vel promittitur ex causa que crescit per inficiationem cesset repetitio. Tertio est videndum si istud vllo casu receperit instantiam. Et quidaz circa primum notauerunt hic modo exēplū in terminis. Ponamus ꝙ damnum datuz est tibi in. x. si soluo tibi ista siue promitto: siue debite qꝛ damnū dedi: siue indebite qꝛ damnum non dedi sed alius dedit non repeto: quia veruz est te recepisse damnuz. nā vbi non debeo tibi quicq̄: si soluo repeto: qꝛ certo de damno tu de lucro: ⁊ non est par ratio ⁊c. vt. j. de codicil. l. vlti. sed vbi debeo tibi. x. qꝛ damnum dedi tibi. aut quia alius dedit tibi damnum in. x. cessat repetitio: qꝛ verū est te damnum recepisse. sed cum damnum est datum in. x. ⁊ solui. xx. hic repetam condit. indebiti quatenus plus est in soluto q̄ in damno: quia non est par ratio vt dixi. ⁊ istd̄ exemplum mulcet aures auditorum: sed intus facit eos febricitare. Nam istud non est bonuz exemplū: ⁊ est ratio. videt̄ enim siue dānum datum sit in. x. ⁊ soluo vel promitto. x. siue soluo vel ꝓmitto. xx. ꝙ cesset repetitio. qꝛ non cōsideramus q̄titatē solutaz: sed causam ex qua soluit̄. s. si ē talis vel que per inficiationē crescit. igitur non refert si soluatur qd̄ est in dāno: an vltra. ⁊ hoc vr̄ probare lr̄a huius. l. dū dicit. ea que per inficiationē in litē crescunt. ⁊ igit̄ cōsideramus causaz ex qua soluitur. ⁊ ad illud accedit. ff. ad. l. aquil. l. inde neratius. §. hec actio. ¶ Unde in. l. ista no. ita exemplū. occisus est equus tuus qui valebat. x. ego putans me teneri. l. aql. ad. xx. solui. xx. cuz essent in damno. x. potero repetere? certe non inspecta causa ex qua solui. Item si promisi non condicam liberationem inspecta causa ex qua promisi. ⁊ hoc est qd̄ satis plene vr̄ dicere lr̄a istius. l. secus si puto me teneri furti nec manifesti in quadruplū ⁊ soluo vel promitto quadruplum. nam repeto vel condico quadruplū vel liberationem: vt. ff. e. l. ⁊ eleganter. §. vlti. ¶ Sed pro deo circa scdz videamus que est rō spālitatis q̄re cessat repetitio. Et dixerunt qdā ꝙ si dānū dedisti mihi in. x. conuenio te. l. aql. vl̄ si alius dedit mihi dānū ⁊ ɔuenio te. si cogitasti tecū ⁊ dixisti melius est ꝙ soluā: qꝛ si inficiabor crescet actio cōtra me in duplū. vn̄ qꝛ timuisti ⁊ soluisti cessat repetitio: qꝛ vanꝰ fuit timor ⁊ vani timoris ⁊c. vt. ff. ꝙ me. cā. l. vani. Sed hec ratio nulla est. qꝛ si dedisti damnum tractatur de repetēdo dāno: non vltra. si aūt alius dederit dānū frustra timebas tu cum non dedisti dānū sed alius. ⁊ id̄o rō spālitatis est duplex. vna patēs alia latēs. Patēs rō est ista spāle est in actiōibꝰ. l. aq. vt homines abstineāt a damnis dādis: qꝛ crescit per inficiationem: vt. s. l. proxi. ⁊ qꝛ in ea veniunt deteriorationes: vt ff. ad. l. aquil. l. ij. ⁊. l. ait pretor. ⁊. l. si seruus seruum. §. tertio aūt capite. qd̄ cōiter in alijs actionibꝰ nō repit̄. Jtē in act. l. aquil. venit interesse qd̄ est extra rē. vt si occidisti huū meum institutum hēdē: vt. ff. ad. l. aql. l. inde neratius. in prin. ⁊. §. j. ⁊ l. pro inde. ⁊ sil̄r ⁊ istud est spāle in act. l. aquil. vt solutuz ex cā inficiationis non repetat̄ ne homies dent dāna: qꝛ pluribus crassantibus opus est exēplis: vt. ff. de pe. l. aut facta. §. vlti. in fi. Est ⁊ latens ratio vt si titius occidit huum meuz ⁊ tu confessus es ꝙ occideris eū quasi occideris teneris: vt ff. ad. l. aquil. l. inde neratius. in fi. ⁊. l. se. igitur si titius occidit huum meum. ⁊ tu cōfessus es ꝙ occideris huū meū valētem. x. ⁊ ita putans eū occidisse soluisti. x. eoipso videris cōfiteri dānum mihi dedisse. vnde ex ea pte qua dānū datū est cessat indebiti ɔditio: vt. ff. e. l. repetitio. Jtē cessat ex ea pte qꝛ cōfessus es. Sed hꝫ ne hoc locū omni casu? certe non: qꝛ vbi titius occidit equū meum valentē. x. ⁊ tu soluisti. x. eo ꝙ dedisti cessat repetitio: qꝛ verū est si equus est occisus. sed si est occisus ⁊ tu cōfiteris eum occidisse ⁊ nō est occisus a te sꝫ ab alio: cessat repetitio: vt. ff. ad legē aquil. l. inde neratiꝰ in fi. cum. l. se. ⁊. ff. de confes. l. vlti. ⁊. l. ꝙ stichum.

J a patre.

e

In. l. ista ponitur talis casus. Si pr̄ tuꝰ te emācipauerat ⁊ postea decessit intestatus: ⁊ tu intra annū non petisti bonorū possessionē. vnde liberi. ⁊ sic exclusus es a bonorū possess. ⁊ postea anteq̄ prīs successor creditoribus eius soluisti: nunqd poteris repetere illud qd̄ postea soluisti? certe sic. Tex. prestituta. sub. intra annū cū sit de suis. sꝫ collaterales petūt infra. c. dies vtiles vt. j. qui admit. ad bonorū pos. l. ij. Tex. successisti. sub. qꝛ non agnouisti eius bonorū pos. Tex. iure pretorio. nam bonorū possessionē de iure ciuili agnoscē nō poteras cum esses emancipatus. vt insti. de exhere. libe. §. emācipatus. sꝫ hodie secus qꝛ hodie sublata est differētia emācipationis ⁊ patrie potestatis q̄tum ad succedēduz: vt insti. de heredi. ab intesta. §. j. Tex. non est incertum. sub. sꝫ certum. Unde no. si aliqs tanq̄ successor soluit ⁊ nō est habet condi. indebiti: vt. ff. de condi. indebi. l. ij. qd̄ est verū si soluit de suo. secus de hr̄ditario: qꝛ non est nouum ꝙ alius soluat ⁊ alius repetat: vt. ff. e. l. non est nouum.

J per ignorātiā facti.

e

In. l. ista ponit̄ talis casus. Si non debebas quicq̄ ⁊ ego putabā ꝙ ei. x. deberes vbi titio tuo nomine. x. solui: ⁊ tu istam solutionē rataz habuisti. hoc casu cōpetit tibi condi. inde. Tex. si per ignorantiam facti. sub. maxime. qꝛ idē est si per ignorantiā iuris: vt. ff. e. l. qui exceptionem. in fi. ⁊. l. se. secus si eēt indebitum ciuiliter tantū sꝫ naturaliter debitum. vnde dicit per ignorantiam facti: vt. s. de iur̄ ⁊ facti igno. l. cum quis. Tex. puidebit. vnde no. si soluo indebitū tuo noīe non mihi soluenti sed tibi cōpetit indebiti cōditio. qd̄ est verū si solui vt ꝓcurator: ⁊ ratum habuisti: sꝫ si ratum nō habuisti hoc casu datur vtilis conditio indebiti in subsidium: vt. ff. e. l. si procurator in prin. si autem tutor vel curator soluit indebitum nomine pupilli: datur tutori vel curatori conditio indebiti: vt. ff. eo. l. si procurator. in fi. ⁊. l. cum indebitam.

Jdeicōmissis.

f

In. l. ista ponitur talis casus. Successi titio ab intestato. ipse in minus solēnibꝰ codicillis a me tibi. x. delegauit. ego succedens titio putans codicillos solemnes. ⁊ ita erraui in facto. solui legatuz. potero ne istud repetere? certe sic. Tex. indebitū. sub. ciuiliter. vt qꝛ relictū est in minus solēnibus codicillis: sed tū debitū naturaliter: vt. s. de iur. ⁊ fac. igno. l. si post diuisionem. ⁊ ibi dixi. Tex. iuris est. ¶ Or segnori circa. l. istā est insistēdum vt sciatis ponē exemplū in termis. Et. l. ista intelligit̄ cum soluit̄ debitū nālr: indebitū ciuiliter. qꝛ si per facti errorē soluit̄ locus est repetitioni. si per iuris ignorantiā cessat repetitio. Unde no. ita exēplum vno mō. si relinqt̄ legatū alicui in minus solēni voluntate debetur nāliter sꝫ ciuiliter non: vt. s. dixi. vnde si heres per facti igno. soluit legatum illud repetit ⁊ errat in facto: si credit codicillos factos corā quinq̄ testibus cū facti sint

sint corã duobus.vñ nõ valent: vt.j. de codicil.l.vlti.§.vlti. Errat in iure si sciebat factos esse codicillos corã duobus testibus sꝫ credebat eos valere vt valerẽt ꝯctus qui regulariter valent facti coraꝫ duobus testibus: vt.ff.de testi.l.vbi numerus.si in codicillis requiruntur quinqꝫ vt.s̃.dixi.quia errat i iure.si soluit nõ repetit: vt.s̃.de iur.⁊ fac.ig.l. cũ qs. ¶ Iteꝫ est exẽplũ scd̃o mõ in terminis ponẽdũ hoc modo. testator instituit sibi heredem in solẽni testamẽto ⁊ reliquit legata excedẽtia dodrãtẽ.si heres soluit solida legata.si per errorem facti: vt q: credebat solida legata existere infra dodrãtẽ repetit.si in iure errat: vt q: nõ credebat hẽre locuꝫ.l. fal.non repetit vt.ff.ad.l.fal.in.l.error.Et est rõ diuersitatis q: facta sunt incerta: iura certa : vt.ff.de iuris ⁊ fac. ign.l.ij. Fallit in casu ⁊ ẽt si soluat̃ per iuris ignorãtiã repetitur.vt si minor soluit: vt.ff.de mino.l.interdum.⁊.l. illud. in princ. ⁊ s̃.si aduersus solu.l.indebito.⁊ sic intelligo.ff. de cõpẽ.l. etiam.qd̃ natura debetur.§.creditoris.

Creditoris. In.l.ista ponit̃ talis cãus. Tu eras creditor meus in.x.ego erã verus debitor. titius venit ad me asserẽs se tuũ verũ ꝓcuratorẽ cũ eẽt falsus.ego putãs eũ verũ tuũ ꝓcuratorẽ.x.que tibi debebã solui.transferendo a me dñiuꝫ: putãs me a te liberatũ eẽ: nũqd liberor? certe non.sꝫ a quo repetã ⁊ quo iure? ⁊ certe a titio ⁊ repetã cõditione indebiti.h.d.ista.l. Et statim ordinabitis sic lr̃aꝫ. ĩdebiti repetitio cõpetit soluenti falso ꝓcuratori creditoris aduersus eũ.Tex. non liberatio obligationis.sub. cõpetit. ¶ Or segnori vos hẽtis hic ꝙ qui soluit falso procuratori non liberat̃ ⁊ dr̃ falsus: vt.ff.de ver.sig.l.paulus.rñ.j.⁊.j.de fur.⁊ seruo cor.l.falsus plene dixi.Et no.l. istam ne habeat aliqd̃ contra.esse intelligẽdam vt dixi in casu.Et est rõ quia alteri per alteꝝ non dꝫ iniqua conditio afferri: vt.j.de reg. iur.l.non dꝫ.sed q: indebite solui ꝓcuratori falso aduersus eũ datur mihi cõditio indebiti : q: dominiũ in eum trãstuli: putãs me liberatũ esse. q: aliter non datur cõditio indebiti nisi dñio trãslato: vt.ff.e.l.si in area.Si aũt putarem me liberandũ esse hẽo cõditionẽ ob causam da.vt.ff. de condi. ob causaꝫ da.l.si ꝓcuratori.Si aũt nõ trãstuli dñium in eũ hẽo actionẽ furti ⁊ cõdi.fur.contra eum vt dixi.j.de fur.l.falsus. Sed dicet mihi aliqs vr̃m.tu dixisti mihi si putaui me liberatum ꝙ hẽo cõdi. indebiti cõtra eũ. si putaui me liberãdũ ꝙ hẽaꝫ condi.ob cãm da. si aũt non transtuli dominiũ in eũ hẽo actio.furti.⁊ ꝯdi.fur.cõtra eũ: qũo hec tria scient̃? Rñ. vt plene dixi.j.de fur.l.falsus.⁊ adhuc repeto.

Si debitum. Or in.l. ista dicũtur duo. Et ṗmo dicit qui sciẽter soluit indebituꝫ non repetit. Scd̃o dicit pone ꝓcurator meus rem aliquã tibi vẽdidit ⁊ ꝓmisit tibi de euictione.vel tibi ignorãti vẽdidit rẽ morbosaꝫ: ⁊ ita tenebat̃ tibi edilitia actiõe.postea euicta re a te solui tibi ꝙ debeat tibi ꝓcurator meus nomine euictiõis. vl' satisfeci tibi eo ꝙ rem morbosam tibi vẽdiderat : nũquid potero repetere: siue ille erat ꝓcurator meus siue non: quasi indebitũ soluerim? Et certe non cum videar cõtractum ab eo factuꝫ habere ratũ.vnde videor quasi debitũ soluere.hoc dicit ista lex.Tex.non repetit.sub.q: donare videtur.vt.ff.eo.l.j.⁊.ff. de inoffi.testa.l.eum qui.§.j.Tex.viciuꝫ. ⁊ sic locus erat redhibitorie: vt.j.de redhibi.actio.l.ij. Tex. ratũ .sub re ipsa. Tex.⁊ tacite. Nam habetur ratum dupliciter. verbis : vel re ipsa.verbis cũ dico habeo ratum.re ipsa cum soluo: vt.ff. rem ra.ha.l.cum minori. Et hoc est verũ si soluo meo noie: ⁊ ratum habui non repeto: q: non licet reprobare qd̃ ratuꝫ habui: vt.ff.de neg.ge.l.pompo.j.

Siquis. Segnori leges vetẽs aliorum imperatoꝝ qui precesserunt iustinia. in superioribus habuistis. Iste due leges que sequũtur sunt noue.ll. iusti.⁊ in.l.ista dr̃. Ponamus ita casuꝫ.tenebar tibi alternatiue ad stichum vel ad.x. vel ad vnum fundum: putabam me debere tibi vtrũqꝫ: ⁊ ita solui vtrũqꝫ per errorẽ: ⁊ mõ volo alterũ repetere cõditiõe indebiti cuius erit electio? an soluẽtis: an credẽtis? ⁊ certe de hoc fuit opi.apud veteres.Et vlpia. dicit ꝙ electio erit accipiẽtis.i.credẽtis. Et dicebat ꝙ marcellus ⁊ celsus putabant hoc. sed papi. dicebat sicut ego habebã electionem repetẽdi quẽ velim. ⁊ ad hoc inducebat saluiũ iul.in testem hominẽ auctoritatis summe: ⁊ ordinatorem edicti ꝑtoriani. Sed iusti. impator hac noua.l. volens tollere ꝑdictas opi. dicit veram esse opin.papi. ⁊ salui.iul.vt sicut ṗmo habeam electionem quẽ velim soluere: ita nunc habeam electionem quã velim repetere.h.d.ista.l.Tex.depẽderit.i.soluerit credens se debere vtrũqꝫ.Tex. huius facultas.sub. eligendi. Tex.habuerit.¶ Or segnori in.l.ista no.siqs tenet̃ ad duo alternatiue: sicut ab initio hꝫ electionẽ quẽ velit soluere: ita post solutionẽ habet electionem quẽ velit repetere: vt.ff.de iure dotium.l.plerũqꝫ.in fi. Fallit cũ qs debet sub alternatione rerum ⁊ locoꝝ : ne si nõ daremus electionẽ accipiẽti: possꝫ promissor variare ⁊c̃.vt.ff.de eo qd̃ cer.loco dari dꝫ.l. non vtiqꝫ.§.generaliter.⁊.ff.de verbo.obli. eũ qui.in fi. Itẽ fallit si sunt duo rei debendi alternatiue : ⁊ vterqꝫ soluit ne forte in repetẽdo varient : vt.ff.e.l.si is qui duos.⁊.l.plane. Et videtur.l.contra. que dicit ꝙ si debeo aliqd alternatiue ⁊ soluo ꝙ electio est accipientis quod velit reddere : vt.ff. eo.l. si non sortem.§.vlti. ꝑm opi.vlpi. secus est per iusti.vt hic. Uel potest dici ꝙ illa.l.ponit alium casum ⁊ taleꝫ. debebam tibi stichum aut.x.solui partem stichi: ista solutio est in pendenti. ꝙ si soluam.x. solida apparebit pars stichi indebite soluta.sed si solui titio quinqꝫ de.x.adhuc pendet: q: potest esse ꝙ soluam stichum vt ibi dr̃. sed in.l.nostra debebam vtrũqꝫ alternatiue ⁊ vtrũqꝫ solueram.

Pro dubietate. Or .l. ista sicut superior est noua.l.dñi iust.⁊ ista.l.ponit casuꝫ talẽ. Petebas a me.x.dicebaꝫ ego. deus nouit ꝙ ego non recolo si ista.x.mutuasti mihi vl' non. vel si mutuasti mihi non recolo si tibi solui vel nõ.vel habebã aliqua indicia ꝙ mihi mutuasses: ⁊ aliqua ꝙ nõ mihi mutuasses dubitãdo.s. si illa .x. tibi solui. postea apparet ꝙ illa.x. nõ debebã tibi. nũqd repetã illa.x. Uidebatur antiqs legislatorib⁹ ꝙ nõ: q: si dubitãdo soluo vr̃ transigere.Sed iusti.dicit cõtra esse: q: sicut solutũ indebitum per ignorantiã repeto: ita si dubitãdo debeo vel non soluo indebitũ: repeto nisi ꝓbet̃ ꝙ aio transigendi solui ab altera parte.nec ꝑsumit̃ ꝙ aio trãsigendi solueri.hoc.d.ista l.Tex. possunt repetere.sub.ꝯdi.indebiti.Tex. vel alia approbet̃.sub.fuisse trãsactum.Unde no.ꝙ nõ presumit̃ trãsactio nisi probetur : q: ei qui dicit incumbit onus ꝓbandi: vt.ff.de ꝓbat.l.ij. Et ex.l. ista colligetis siue quis soluit per ignorantiaꝫ iuris vel facti dubitando indebitum repetit: vt ff.e.l.ij.secus tamen est si quis scit se non debere ⁊ soluit ea mẽte vt repetat. Nam hoc casu cessat repetitio: vt.ff.e.l.qui ea mente. Item ex.l.ista colligetis ꝺr̃iam non esse q̃ꝫtuꝫ ad hunc ti.⁊.ff.e.⁊ q̃ꝫtum ad titu. de iuris ⁊ fac.igno.inter ista. nam omnia ad ius ⁊ ad factum referuntur.sed q̃ꝫtuꝫ ad alia est differentia inter ista. nescire ⁊ ignorare ⁊ titubare ⁊ errare.quia nescire est genus : ⁊ predicatur de alijs speciebus. proprie tamen nescire est id quod scire debemus . in larga tamen significatione est nescire quod scire non debemus vt futura. Item que fiunt modo vltra mare. Ignorare proprie est cuꝫ non scimus ea que scire debemus vt iura ⁊ alias sciẽcias.vnde ignarus . idest insciens . Errare proprie est dum puto scire vnum ⁊ estimo: ⁊ eius snia habet se in oppositũ. Et ꝙ aliud sit errare ⁊ aliud ignorare patet ex eo quod dr̃ si potest possessio acquiri ignoranti . ergo ⁊ erranti : vt .j. de acquiren.posses.l.si me in vacuam.§.j. Itẽ ex eo ꝙ dicit lex. sicut per seruuꝫ errantẽ querit̃ dño: ita per ignorantiã: vt.j. de acquir.posses.l.ij. Titubare est cum aliquis habet vnum iudicium pro vna parte: aliud iudicium pro alia parte ad id quod scire vult. nec ad vnũ magis suum animũ applicat vt hic. Item differunt in alio: ecce qui nescit vtrũ seruus suus sit institutus vnde dubitãs potest iubere adire.qui ignorat non potest iubere adire: vt.ff. de acquirẽ.here.l. qui aliena.

¶ De cōditione indebiti que respicit cām pteritā: vt.ff.de cōdi.ꝛ demō.l.si ita in supiori ti.dictuꝫ est. vñ subsequenter ponitur de conditione ob cāꝫ datorū.i.de condi. que habet locum causa data causa non secuta ordine.

P Ecuniam. Segnori in.l.ista dr̄. qdā accessit ad impatorem ꝛ corā eo taliter ꝓpo suit.dñe impator accidit mihi alienū factū seu ferculum. dicit impator quale? dñe dicam vobis.ego quadā die dū irem per ciuitatē vidi quādā mulierē que multū placuit mihi. tractaui eaꝫ mihi in matrimonium al's in vxorē copulare. tandē deuētū est ꝙ cum ea contraxi matrimoniū per verba de pñti.ꝛ dedit mihi.c.noie dotis.ꝛ pactus sum cum ea: vt si pdecederet in matrimonio ꝙ hērem integrā dotē.istā mulierē duxi in vxorem meam.ꝛ forte matrimoniū per carnalē copulā fuit cōsummatuꝫ,vel forte non.dū hērem eā in vxorē deuenit ad noticiā meaꝫ ꝙ non poterat esse mea vxoꝛ iure resistēte qꝛ erat affinis mea. vñ solutum est matrimoniū quatenus de facto ꝓcessit. Oꝛ videatis si sum deceptus. dñe imperatoꝛ illa mulier petit a me.c.que dederat mihi in dotē: quero vtrū tenear reddere ei.ꝛ qua actione: ꝛ vtrū pactū sit validū? Ad qđ rñdet impatoꝛ dicens:matrimoniū fuit ꝯtū de facto. vñ iure resistente debet dissolui.vñ sicut matrimoniū nō valꝫ ita nec pactū.ꝛ pecuniam quā dedit tibi in dotē teneris ei reddere ꝯditiōe ob cām datoꝝ:nō aūt actione de dote qꝛ nō fuit mr̄imoniū: ergo nō potuit eē dos. Tex.pecuniā quā.i.aliquā. ꝛ sic.quā determinat pcedētia. Vel pōt legi scđo modo.ꝓponis te accepisse pecuniam ob dotē quā.s.dotē: ꝛ sic determinat sequētia.simile al's no.filiū quē habētē: qꝛ quē pōt legi dupliciter:vt.s.fa.her.l.filium. Tex.iuris auctoritate.qꝛ affinis tua vel puigna tua:vt insti.de nup.§.affinitatꝭ. Tex. de dote actio.habet.sub.illa mulier.qꝛ non fuit matrimoniū iure resistente:ergo nec dos:vt.ff.de iure do.l.iij.ꝛ.j.de dona.propter nuptias.l.vlti.Tex. conditionis.i. conditione ob cām da.que est ius:vt.ff.de actio.ꝛ obl.l.obligationū.simile not. s.titu.j.Tex.interpositū est.sub. super dote lucranda.Tex. opꝫ.quia si nō valet principale nec accessorium:vt.j.de vsu. l.eos qui.in prin. ¶ Oꝛ segnori ad.l.istam instatur ꝛ cōuincitur eā tribus rōnibus stare non posse. Vos hētis hic vt dixi in casu.sed vr̄ ꝯrīū ꝙ ob cām conditio nō possit habere locum.ꝛ statim qꝛ ista non poterat mihi nubere qꝛ erat affinis.si dedit ob matrimoniū nō dedit ob cāꝫ cū matrimoniū non possit esse:igitur cessat conditio ob cām:vt.ff.de condi. sine cā.l.vlti. Ad qđ vos dicetis si mulier que non poterat nubere dat pecuniā ob matrimoniū: si inspiciamus genus: idest matrimoniū:qꝛ est pmissum cuilibet dat ob cām. si aūt inspiciamus speciē matrimonij qꝛ non valet nō dat ob cām: ꝛ plerunqꝫ nos genus ꝛ nō spēm consideramus: qꝛ hec.l. loquitur habito respectu ad genus:vt insti.de suspe.tu.§.j. ¶ Secūdo instatur ad.l.istā ꝛ vr̄ ꝙ ob cām cōdi.nō habeat locū:qꝛ dedit ob matrimoniū: ꝛ mr̄imoniū est secutuꝫ.ergo cessat hec conditio:qꝛ datur cā nō secuta:vt.ff.eo.l.j. Ad qđ rñ.ista duo sunt paria cām nō esse secutā vel esse secutā: sed non de iure sed de facto.ꝛ sicut cā non secuta datur hec cōditio:vt.ff.de iure do.l.dotis.ita datur hec cōditio cā secuta de facto nō de iure:vt.ff.e.l.iij.§.si liber. ¶ Tertio op.ad.l. istam ꝛ vr̄ ꝙ ob cāꝫ conditio cesset:qꝛ si mulier dat pecuniā ob matrimoniū ꝛ non pōt esse vxoꝛ non debeo reddere pecuniam sed dꝫ cōfiscari:vt.j.de ince s.nup.ꝛ inuti.l.qui ꝯtra pcepta.ꝛ insti.de nup.§.aduersus. Ad solutionē quoꝝ cōtrarioꝝ ita distiguo. aut vterqꝫ.s.vir ꝛ vxoꝛ scit mr̄imoniū esse ꝓhibitū:dos non repetit̄ sed cōfiscat̄. Iteꝫ est si mulier scit tm̄ ꝛ vir ignorat:vt in.l.cōtra. Si vterqꝫ putabat mr̄imoniū tenere lꝫ mr̄imoniuꝫ nō teneat: tñ datum ob dotē repetitur cōdi.ob cām da.vt hic. vel cōditione sine cā:vt.ff.de condi. sine cā.l.vlt.ꝛ hēbit idē puilegiuꝫ cōdi.ob cām qđ actio de dote:vt.ff.de puil.cre.l.ij. Reprobata Pla.opi.qui dixit ꝙ si mulier sciens mr̄imoniū nō tenere dedit pecuniā in dotē ꝙ repetere potest:vt.ff.de condi.sine cā.l.auūculo. Sꝫ certe ipse male dixit qꝛ hec.l.vr̄ velle dicere ꝙ vbi scelere eius qui dedit dotē pronūciat̄ mr̄imoniū nō valere non repetit.ꝛ ideo si dedit cā adeūde hēditatis aliqs:si scelere meo ꝓnūciatur testm̄ falsuꝫ:nō repeto:vt.ff.e.l.si repetēdi.ꝛ ita h non ob.l.auunculo.qꝛ loqtur cū puella nuptura auūculo credēs ei de iure nubere posse.vel cū nouerca nuptura puigno credens ei de iure nubere posse dedit pecuniā.nam ibi repetitur.sed si mulier sciens matrimonium non posse esse ei dedit dotem:confiscatur dos vt dictum est.

I Vt proponis. In.l.ista ponitur tal' casus.Accessi ad imperatorem ꝛ coram eo proposui.domine imperatoꝛ pr̄ meus soꝛori mee emancipate donauit certa predia ꝛ res alias eo pacto apposito in traditione rerum vt ipsa satisfacēt creditoribus patris mei: al's resolueretur donatio. postea soꝛor mea non satisfecit.postea ego patri meo successi. nunqd potero repetere cōdit̄. ob cām predia ꝛ alias res donatas? certe sic.Tex.soꝛori mee.s. emancipate. al's enim non valeret lꝫ morte possit confirmari:vt.s.de inoffi. do.l.ij. Tex. ea lege.i.eo pacto:qꝛ cōtractus ꝛc̄.vt.ff.depo.l.j.§.si cōuenerit Tex.non esset.qꝛ non satisfecit. Tex. decerni. sed nunquid dabit̄ actio prescrip.verbis ad interesse vt pactuꝫ seruetur: vt.j.de rerū permu.l.rebus.ꝛ.j.de dona.l.legē.Et dixerunt quidam si istud pactū fuit appositū in ipso ꝯtu descēdit cōditio ex ꝯtu.Si autem fuit appositū in traditione rerū donatarum oritur cōditio ex quasi ꝯtu:vt ar.ff.cōmo.l.si is q. in fi.Vel pōt dici hm hec iura hm que donatio erat ꝯtract⁹ innominatus re ipsa vestitur ꝯtus:vt ar.insti.qui.mo. re ꝯ. obli.in prin.Et ita hꝫ locū cōdi.ob cām.que hꝫ locū in ꝯtibus innoiatis: vt.ff.de reꝝ pmu.l.j.Sed secus est hodie cū solo consensu nascat̄ obligatio:ꝛ sic ꝯtus noiatus:vt.j. de dona.l.si quis argētum.Sed vr̄ ꝙ non habeat locū cōditio ob cām:vt.ff.e.l.vlti. Vel pōt dici ꝙ sit spāle in donatione lꝫ sit ꝯtus noiatus.Sed.l.videt̄ cōtra obuiare.j.de rescin. ven.l.ea lege.Sed pōt dici ibi loqtur in cōtractibus innominatis.s.cum vēdo eo pacto vt soluas tributuꝫ hic loquit̄ in donatione que hm hec tēpoꝛa erat cōtractus innoiatus.

E A lege. Segnori ista.l. consueuit valde difficilis reputari.ꝛ hꝫ duplicem intellectū.Vno modo itelligitur hm ātiquos. Alio modo hꝫ modernos. Ego tñ modernoꝝ lecturam verioreꝫ premittam.Subseqēter circa questionē quādam diuisionem quā subijciam tangam antiquorum lecturam ꝛ eius probationē subijciam.Et hm modernos in.l.ista ponetis ita casum.Accessi ad imperatorem proponens coram eo questionem talem.domine imperatoꝛ quedam coniuncta persona vel dilectus mihi ꝛ fratri meo:puta auus vl' auunculus noster vel patruus noster:donauit nobis inter vos aliquam rem puta palatium vel turrim.quia in istis maxime ista pacta consueuerunt adijci illo pacto ne in perpetuum deberemus alienare:sed perpetuo apud nos remaneret.Modo quero a vobis duo.Et primo an donatio facta hoc pacto teneat? Secundo quis sit effectus huius conuētionis vel pacti? Ad quod respondet imperatoꝛ. amice carissime ea.l.in vos collata donatio vt neutri alienande sue portionis facultas cōpeteret nullo tempore est valida ꝛ tenet de iure.Effectus huius ꝯuentionis siue pacti est vt neutri alienande sue portionis vlla facultas cōpeteret. ꝛ si seruabitis pactum hoc casu planum est.sed si contra tenorem pacti alienauistis:tenet alienatio:ꝛ transit dominium palatij vel turris in accipientem.verūtamen quia donatio fuit facta ob causam:ꝛ secuta alienatione causa ob quā fuit facta non est secuta:ipsi donatori si viuit vel eius heredi si mortuus est:dabitur cōtra vos condi.ob causam.ꝛ ita aduocabit rem vel eius iustam estimationem.hoc dicit ea lege.i.eo pacto.vel ea lege.i.conuentione.Similem expositionē not. s.l.proxi.ꝛ.s.de pac.l.legem.ꝛ.j.de pac.conuen.tam sup dote ꝙ ꝛc̄.l.j.Et merito exponitur ea lege.s.eo pacto vl' ea cōuentione.quia contractus ex conuentione leges accipiunt: vt.ff.depo.l.j.§.si ꝯuenerit.Tex.inter vos.i.inter te ꝛ fratrē tuum.

tuum. Nam fratri interroganti respondet imperatoꝛ vt pꝫ ex.l.subscrip. Tex.donatio.sub.ex cā.s. palatiuꝫ vel turrim. Tex.collata.i.facta.ꝛ dicatis forte a coniuncta persona: vt abauo auūculo vel patruo vel ab alio extraneo. Tex.vt neutri.sub.vestrū.quasi dicat nec tibi nec fratri tuo. Tex. cōpeteret.q.d.vt aliqs vr̄m suā portionē palatij vel turris alienare non possit in perpetuū. Tex.id efficit.i.predictū effectum hꝫ predicta ꝯuentio adiecta donationi:que donatio valuit. Nam pōt quis donare simpliciter ꝛ pacto: vt.j. de dona.l. cum res. Tex.ne alteruter.facit modo transitū de scōa persona ad tertiā. Tex. possis alienare.i.hꝫ eū effectū vt timore pacti non alienet. ꝛ si alienauerit non transit dn̄ium. Tex. vel vt donatarij.sub.si viuit. Tex.vel eius heredi.sub. si est mortuus. Tex.conditione.sub. ob cām datorū. Tex. si non fuit seruata conditio.i.pactū vel cōuētione res donata alienetur. ꝛ ita hec dictio conditio sumitur hic equiuoce. In vna significatione sumitur conditio pro actione: ꝛ ita sumitur hic dum dicit. istud donatori vel eius heredi queratur conditio.s.ob cām da. Sumitur ꝛ alio mō conditio cū dicit si non fuerit seruata conditio .i. pactū vel conuentio ne res donata alienetur. ¶ Oꝛ segnori ex.l. ista colligetis vnum magistrale ad qḋ allegamus.l.istam. ꝛ hec .l. non dicit hoc q̄ꝫtum ad verba. sed q̄ꝫtum ad sniam dicit hoc satis clare. tota die dicimus quinqꝫ sunt contractus innominati. do vt des.do vt facias.facio vt facias. facio vt des.vt.ff. de p̄scri. verbis.l.naturalis. Est ꝛ quintus ꝯtractus innominatus ꝛ est rerum permutatio: vt.ff.de rerū permu.l.j. Sꝫ nos adijcimus magistraliter sextum.s. do ne facias: sicut est hic.do tibi aliquā rem ne alienes eaꝫ. vnde sicut in do vt des:ꝛ in do vt facias.si do ꝛ tu non das habet locum ob cām conditio.vt.ff.de prescrip.ver.l.naturalis.§.j.ꝛ.ij. ita in isto cōtractu.do ne facias.do ne alienes. Oꝛ aut nō alienabis: ꝛ tūc qꝛ seruabis conditionem laudandus es. aut alienabis: ꝛ tunc datur conditio ob causam vt hic.ꝛ in alijs duobus cōtractibus innominatis nō habet locum cōditio ob causaꝫ. in facio vt des: non qꝛ datur ibi de dolo:vt probatur in prealle.l.naturalis.§. ꝙ si facio vt des. vnde non datur alia:vt s̄.de do.l.ij. Item ꝛ in facio vt facias cessat ob causaꝫ cōditio:qꝛ facta repeti non possunt: vt.ff.de condi.inde.l. si non sortem.§.libertus. ꝛ sicut est hic pactum: do ne alienes:ita est alibi exemplum:do ne facias.pone do tibi.x.ne hominē occidas:vt.ff.de pac.l.iur̄gentium.§.si ob maleficiuꝫ.ꝛ hic est do ne maleficium facias:ꝛ tunc hꝫ locum condi.ob cām da.qꝛ habet locum proprie conditio ob cām datoꝝ:qꝛ si facis cessat conditio.si non facis datur condi. sed cum do ne facias maleficium hꝫ locum condi.ob tur.cām. qꝛ turpiter accepisti:non aūt turpiter dedi:vt.ff.de cōdi.ob tur.cāꝫ.l.ij. in princ. ¶ Si aūt obijciatur hic qualiter hꝫ locuꝫ ob cām cōdi.cū fuerit donatio:ꝛ donatio est cōtractus nominatus? Rn̄.donatio an̄ tp̄s iusti.erat ꝯ̈ctus innominatus. sꝫ hodie noua.l.iusti.qꝛ solo consensu nascitur obligatio: vt.j.de dona.si quis.nō hꝫ locū conditio ob cām. Vel dicatis ꝙ in ea est sp̄ale vt detur cōdi.ob cām. Vel dicatis.esto ꝙ donatio sit ꝯ̈ctus nominatus:pactū qḋ est ei adiectuꝫ est conuentio innominata. vn̄ rōne pacti dr̄ ꝯ̈ctus innominatus. ꝛ hic est verus casus huius.l. ¶ Modo circa.l.istam sunt alia vidēda ꝛ indaganda ꝛ querēda.ꝛ incipiaꝫ a qōnibus: qꝛ q̈litas ꝯ̈ctus hoc suadet:ꝛ statim subijciā hic vnā qōnē.ex qua qōne videbitis qualiter antiqui ponebāt casum ꝛ moderni: ꝛ ꝙ lectura modernoꝝ sit tenenda. Et imperatoꝛ in.l. ista sophistice loquitur ꝛ rn̄det.qꝛ imperatoꝛ in.l.ista rn̄.vt sophiste.qꝛ ita rn̄dent ne possint redargui. cū queritur a sophista. an imꝑatoꝛ intrabit italiam hoc anno? Rn̄det.ipse intrabit vel deus est. ita rn̄dit hic imꝑatoꝛ alternatiue: qꝛ queritur ab eo quis est effectus huius pacti siue conuētionis. Rn̄det ipse hic est.qꝛ si non alienabunt stabiť conuētioni.vel si alienabunt dabitur contra eos conditio ob causam.hoc.d. ¶ Modo quero ego hic a vobis que pars disiunctiue sit vera.an p̄ma vt nō alienēt ꝛ stēt cōuētioni.an scōa vt alienēt ꝛ detur ob cām conditio? Dixerunt antiqui ꝙ prima pars disiunctiue est vera: scōa falsa. nam in disiunctiuis si altera pars est vera tota disiunctiua est vera ꝛ tota disiūctiua vera censetur:vt.ff.de rebus dubi.l.si is qui.§.vtꝝ. Et ideo dixerunt antiqui. si aliquis nobis ꝯiunctus donat mihi ꝛ fratri meo aliquā rē eo pacto ne alienemus.si alienamus dn̄iū nō transit in accipiētē.si nō transit dn̄ium: igitur non tenemur donatori vel eius heredi cōdi. ob cām da.vel esto ꝙ trāsiret tūc tenemur donatori vel eius heredi.qḋ falsuꝫ est. Vn̄ ƀm antiquos ponetis ita casum in terminis. Si cōiūcta ꝑsona donat mihi ꝛ fratri meo palatium vel turrim ne alienemus: tenemur nō alienare.ꝛ si alienamus nō trāsit dn̄ium. ꝛ ideo nō tenemur donatori vel eius hēdi:si decessit donatoꝛ cōdi. ob cām da.vel esto ꝙ trāseat dn̄ium: tenemur cōdi. ob cām da.qḋ falsum est.h.d. Pro ista opi. antiquoꝝ faciūt tres.ll. vna dicit si dono ecclesie eo pacto ne alienet: non lꝫ ei alienare vt in auē.de alie.emphy.§.sancimus.col.ix. que auctē. est.s̄.de sacrosan.ec. Item pro alijs facit alia.l. ecce si dono filio tuo rem eo pacto ne vsufruc.ꝑueniat ad te p̄rem. istud pactum facit ꝙ vsufru.in te trāsire nō pōt nec tibi per filiuꝫ queritur:vt lice.ma.ꝛ aui.in prin.viij.col.§.ꝙ autem. Item quid plura.ll.videnť hoc dicere exp̄sse que dicunt.si vendo tibi ancillā meā eo pacto ne ea ꝓstituas. si ꝓstituis eā statiꝫ reuertitur dn̄ium ancille in me:vt.ff.de ꝯ̈hen.emp.l. si quis super hoc.ꝛ.ff.de seruis expoꝛ.l.si titius. Similiter si dono mancipiuꝫ ne alienes.si alienas nō trāsit dn̄iū in accipiētē. ¶ Segnori nostris p̄cessoribus.s. dn̄o Ioā. ꝛ Azo.visum est ꝯ̈rium.ꝛ ꝯ̈rium est dicēdū.ꝛ dicimus si dono tibi rem eo pacto ne alienes:ꝛ alienas:in accipiētē trāsit dn̄ium: ita ꝙ ab accipiēte non vēdicabo. sed cōtra te habeo ꝯditionē ob cām datoꝝ:qꝛ dedi ob cām ꝛ cā non est secuta vt hic. Et qd assequar per cōditionē ob cau.datoꝝ? certe vel tu redimes rē ab eo in quē alienasti:ꝛ dabis mihi vl̓ cōdēnaberis mihi ad estimationē iustā illius rei:vt probať.ff.de le.j.l.si dom⁹. §. qui confitetur. ꝛ sic hic vnū petā. ꝛ vel illud assequar vel aliud.s.estimationē.sic ꝛ alibi vnū peto: ꝛ aliud assequoꝛ:vt si res desinit esse in rerū natura:vel deterioꝛ facta est: vt.ff. de dona.l.arbitrio.§.non tm̄.ꝛ.ff. de ꝯdi.fur.l.in re furtiua. ꝛ ista lex non facit pro eis sed cōtra eos. qꝛ hec.l.videtur h̄ velle si donatū est mihi ꝛ fratri meo ne alienemus. Hic est effectus huius pacti.qꝛ si stabimus huic pacto laudādi sumus:qꝛ standū est pactis:vt ar.ff. de cōsti.pe.l.j.§. si alienemus.tenemur donatori vel eius heredi conditione ob cām datoruꝫ.qꝛ datū est ob cām ꝛ cā nō est secuta. Et ad.ll.quas antiqui inducunt pro eis non respōdeo hic qꝛ in diuisione quā.j.subijciam plene respondebo. ¶ Modo contra.l.istā insistēdum est.ad.l.istā.instatur ꝛ opponitur sic. si dono tibi ne alienes: si tu alienas transit dn̄ium in accipiētē ƀm verā lecturam: sed teneris mihi conditione ob cām da. sed ꝓbo ꝯtrariū qꝛ.l. dicit ꝙ siue lex ihibet alienationē siue testatoꝛ: siue pactum contrahētium: vr̄ ꝓhibitū nedum dn̄ij trāslatio immo pignoris obligatio ꝛ vsufru.cōstō. sic ergo vr̄ ꝙ non transit dn̄ium in accipiētē.vt.j.de reb.ali.l.vlti. Ad solutionem huius cōtrarij sic breuiter dico: siue.l. siue testatoꝛ: siue pactum contrahētium inhibet alienationē: trāslatio dn̄ij vr̄ prohibita. Ista parificatio ita est facienda: siue lex inhibet alienationem si alienetur: tanta ptās est.l.ꝙ non trāsit dn̄iū: siue testatoꝛ prohibeat alienationē:qꝛ eius voluntas seruať pro.l.si alienetur non transit dn̄ium.siue pactū cōtrahētiuꝫ inhibeat alienationem: licet videatur innuere ꝛ sentire qui donat ne transeat dn̄ium. tamē si alienatur transit dn̄ium in accipiētem. qꝛ hoc facere pacto non pōt qui donat. Ad solu.istius contrarij: ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distinguetis vt consueui distinguere.cuꝫ alicuius rei prohibetur alienatio: aut a.l.prohibetur: aut a testatore: aut pacto cōtrahētum. Et ꝓhibetur alienatio alicuius rei a.l.dū prohibeť.l. ne res ecclesie alienentur vl̓ predia minoꝝ. ꝛ fundū dotalē nō alienari. Et his casibus si alienatur: aut ex volūtate: aut ex necessitate. Si voluntaria est alienatio nō valet alienatio nec transit dn̄iuꝫ in accipiētem:vt.s̄. de sacrosan.eccle.l.iubemus nulli.in prin.ꝛ.§.sane.ꝛ qꝛ factū est cōtra.l.pro infecto haberi debet:vt.s̄.de le.ꝛ con.l.non dubiuꝫ. ꝛ sic intelligitur.j.de admini.tuto.l.lex que.ꝛ.j.de fundo do.l.ij. Sed si necessaria est alienatio: valet. ꝛ ideo res ecclesiastica pōt alienari si es alienum vrgeat:vt.s̄.de sacrosan.eccl.auē.ius.

Item potest alienari in alijs casibus: vt.§.de sacrosan.ecc. aucté.si quis. ꝛ aucté.perpetua quoqꝫ. Item pdiū minoris potest alienari ꝛ ob es alienum: vt.j.de pre.mi.l.ob es. Ité fundus dotalis ob necessitaté alienaꝛ: vt.j.de fundo do.l.j. Item cum prohibetur alienatio rei a.l. permittitur alienatio necessaria cum vniuersitate. Nam quedam sunt que trāseunt cum vniuersitate. Nam si moritur ipse minor transmittit ad heredem suum. ꝛ ideo predium minoris alienatur cum vniuersitate que al's singulariter non trāsirent: vt.ff.de acqui.reruꝫ do.l.quedam.ꝛ.ff.de fundo do.l.j. Patet ergo ex premissis vbi a lege prohibetur alie natio: si alienatur ex voluntate potest vendicare alienatum. Sed necessaria permittitur nec potest vendicari aleinatum: si autem prohibeꝛ alienatio a testatore. Nā testatores i testamétis suis maxie istud faciūt.ꝛ maxime fit istud in ciuitatibus vbi sunt ptes. Nam testator instituit sibi heredeꝫ ꝛ in testamento sibi adiecit ꝙ turris vel domus sua non alienetur in perpetuuꝫ: ꝛ precipue in tales inimicos suos. ꝛ si alienaretur competeret vendicatio tali. ꝛ si ille non vendicaret competeret vendicatio tali: ꝛ sic deinceps. Et circa articulum istum subdistinguetis ita. cum testator inhibet alienationem aut nuduꝫ est preceptum testatoris: qꝛ non apparet cur prohibuerit alienari: ꝛ quibus voluerit relinq: qꝛ dicit testator instituo mihi talem heredem. ꝛ talem domum vel turrim volo ꝙ nō alienet.ꝛ non dicit quare remaneat in familia vel cur prohibuerit: certe hoc casu si heres alienet valet alienatio ꝛ non tenet preceptum testatoris: vt.ff.de le.ij.l.pater filium.§.v. Si autem testatoris preceptum non est nudū sed habet annexam causam: cur prohibuerit alienari: puta quia dicit testator: instituo mihi heredem talem quia volo talem meam domum in familia mea remanere: ideo prohibeo eam alienari. ꝛ certe hoc casu: quia tenet prohibitio testatoris prohibita est alienatio voluntaria. Unde si fiat alienatio competit ei vendicatio: cuius occasione fuit prohibita alienatio: vt.ff.de leg.ij.l.peto.§.liberos.ꝛ.ff.de leg.iij.l.pater.§.filiā. Et his duobus casibus cum prohibetur alienatio a lege vel a testatore non solum prohibita videtur iure dominij translatio immo ꝛ pignoris datio ꝛ vsufruc. constitutio: vt in.l. contraria.j.de rebus alienis nō alie. Si autem prohibetur alienatio pacto contrahentiū. sicut est cum vendo tibi rem meam eo pacto ne alienes eaꝫ.in articulo isto: licet glo.nostre dicant sub dubio: ego dico ita.cum pactum contrahentium prohibꝫ alienationem aut rei tue cuius causam nō habes a me: aut alienationē rei tue cuius causam habes a me. Si pactum contrahentium prohibet alienationem rei tue cuius causam non habes a me.verbigratia. habes domum tuam iuxta meam paciscor tecum ne in aliuꝫ alienes nisi in me.certe hoc pactum non valet: ꝛ sic intelligitur quedam.l. que videtur huic contraria.ff.de pac.l.nemo. Aut ego paciscor super re tua cuius causam habes a me.verbigratia.vēdo tibi rem meam eo pacto ne alienes in alium: habes causam a me: quia tibi vēdo ꝛ facio pactū ne alienes.j. de pac. conuen.inter emptio.ꝛ venditio.l. vlti. ꝛ.ff.de distra. pig.l. creditor.§.illud.ꝛ in.l.nostra.sꝫ hoc casu.ꝛ aduertatis istd. quia cum pactum contrahentium prohibet alienationem.si alienas ꝺm opi.antiquorum non transit dominium in accipientem: adeo ꝙ ego qui vendo eo pacto ne alienaretur: ab accipiente potero vendicare. Item pro ista eorum opi. adducunt.l.contrariam.j.de re.ali.non ali.vl. Ité pro sua opi. adducunt auc.de ali.emphy.§.sanctissimas.ꝛ in aucté.vt li. ma.ꝛ auie.in prin.ꝛ.ff.de contrahen.emptio. ꝛ vēdi.l. si qs. ꝛ.ff.de res.ven.l.si titius. Item pro se adducunt.j.si man.fu. ali.l.ea lege. ¶ Or segnori domino Joan.ꝛ Azo.visum est contrarium: ꝛ contrarium est dicendum.ꝛ dicimus si pactū contrahentium prohibet alienationem ꝙ si tu alienes transit dominium in accipientem ꝛ ego ab eo non vendicabo. sed contra te cui vendidi habeo conditionem ob causaꝫ datorum: quia dedi ob causam ꝛ causa non est secuta ꝛ asseqꝛ rem ipsam si eam volo redimere ab emptore.vel eius iustaꝫ estimationem si nolo eam redimere. ꝛ hanc opi. probamus esse veram his modis. Ecce si vendo tibi vel dono domum aut turrim eo pacto ne alienes transfero in te dñiuꝫ. Unde si tu alienas alij ꝛ tradas ex causa habili ad dominium trāsferendum trāsfers dñium: vt.ff.de acqui.rerū do.l. traditio. Nec ab accipiéte vendicabo: qꝛ est dominus effectus per traditioné sibi factam: vt.§.de pac.l.traditionibus.ꝛ qꝛ sicut pactum vestitū solo cōsensu non habens rei traditioné annexam: non trāsfert dñium: vt.§.de rei ven.l.seruū.ita pactū vestitum sine traditione non potest in me transferre dñium: nisi in casibus exceptj: vt in pacto.l.cōmissorie: vt.j.de pac. conuen.l.cōmissorie.ꝛ.ff.de rei ven.l.si quis.preterea si dono tibi eo pacto ne alienes: hic si alienas habeo condit. ob causam datorum.igitur nō habeo vendicationem: qꝛ nemo contradicit rem suam preterꝙ a fure.igitur qꝛ non sum dñs non vendicabo: vt.ff.quéadmo.ser.amit.l.vlti. ¶ Si querit aliquis que est ratio diuersitatis quare.l.vel testatore prohibente alienationem: inhibeatur alienatio ꝛ dominij translatio non pacto cōtrahentiū? Respondeo ꝛ dico ꝙ rō est illa qꝛ maior est potētia.l.ꝛ testatoris ꝙ ꝯhentium.qd ex eo apparet: qꝛ ipsa.l.facit transire dñium: ꝛ ꝙ.l.faciat hoc probatur.§.de sacrosanc.eccle.l.generali.ꝛ in auc.ingressi.ꝛ.l.vt inter diuinum. Ité testator facit transire dominiū ipso iure sine traditione: vt.ff.de acqui.pos.l.cuꝫ heredes instituti sumus.in prin. Item qꝛ.l.dicit dominiuꝫ rei legate ꝛc̄.vt.ff.de furtis.l.a titio.ꝛ.ff.de peculio.l.sed ꝛ si damnuꝫ.§.creditor. Sed segnori pactum cōtrahentium non facit trāsire dominium ipso iure sine traditione: vt in prealle.l.§.de pac.l. traditionibus. Similiter nec pactum cōtrahentium facit trāsire dñium ipso iure.sed sicut.l.ꝛ testator faciunt transire dominium sine traditione.similiter.ꝛ.l.ꝛ testator faciunt transire dominium sine traditione.ꝛ ad hoc facit opti.l.que dicit: si libertus alienat in fraudem legis: nō transit dominiū. si alienat in fraudem hominis.i.patroni transit dominiū in accipientem: sed reuocatur: vt.ff.de iurepatro.l. si libertus. in prin.§.j.ꝛ.§.plane. ¶ Or segnori volo respondere ad.ll. allegatas pro opi.antiquorum.ꝛ statim.l.illa de rebus alie. non alie.l.vlti.que videtur plus facere pro eis ꝙ alia non ob.qꝛ parificantur testator.ꝛ.l.ꝛ pactum cōtrahentium quo ad quedam: qꝛ sicut.l.ꝛ testatore prohibente alienationē alicuius rei prohibetur.dominij translatio ꝛ pignoris datio ꝛ vsufruc.cōstitutio: ita pacto cōtrahentium quasi cōtrahens hoc cōsentiat.sed.l.ꝛ testator habent tantam potentiā ne dominium trāseat: ꝛ ideo si fiat alienatio vendicabo ab accipiēte.sed pactū ꝯhentiū non hꝫ tantam potētiam vnde dñium transit.ꝛ ideo daꝛ ꝯditio ob cām.ꝛ hoc itelligatis in ꝯctib' nominatis.innominatis daꝛ prescrip.ver.vt si vendo tibi ne alienes in aliū: vt.j.de rerū pmu.l.rebus. Item nō.ob. auc. de alie.ꝛ emphy.§.sanctissimas. qꝛ illud nō est iō ꝙ pactum tm̄ cōtrahētium phibeat alienationē: sꝫ qꝛ est facta res ecclesie ꝛ rei ecclesiastice prohibita est alienatio regulariter. vel ibi erant duo que prohibebant alienationē rei.s.pactū ꝯhētium. Item qꝛ erat effecta res ecclesie. sed hic solum pactū prohibebat alienationē. Iteꝫ nō ob.auc.vt lice.ma.ꝛ aui.in prin.qꝛ non facit ad rumbuꝫ.nā nō dicit illa auc.qn fili' nō possit alienare. sꝫ dicit ꝙ si dono filio tuo fundum eo pacto vt tibi non queratur vsufruc.non habes in eo fundo vsufructum.preterea illud pactum iuuatur.l.vt.j. de bo.mater.l.j. Item non ob.ff. de ꝯhē.emp. ꝛ ven.l.si quis.ꝛ.ff. de rescin. vendi.l.si titius.qꝛ ille.ll. intelliguntur sic. vēdo tibi ancillā meam ne ꝓstituas.ꝛ si ꝓstituas liceat mihi mea auctoritate accipere.si ꝓstituis retrāsit ad me dñium: nō solo pacto sed per manuū iniectionē: qꝛ vꝛ esse quedā traditio. vel dicatis ꝙ ibi non erat solum pactum: sed erat pactū ꝓhibens rem inhonestā. Item non ob.j.si man.ita fu.alie.l.ea lege.vbi dꝛ si do tibi mancipiū ne manumittas ꝛ stipulor penam. Nam ad.l.illam rñ. tribus modis. ꝛ vno mō sic. sicut libertas de facili competit: vt dicꝛ.j. de lati.liber.tol.l.vnica.ꝛ libertas ceteris rebus fauorabilior est: vt.ff.de alie.iudi.mu.cā.l.iij. ita libertas.difficilius reuocatur: vt.§.si aduersus liber.l.j. ꝛ.ij.vñ si vendo tibi mancipiū meum eo pacto ne manumittas.si manumittis nō tꝫ manumissio.qꝛ si reuocareꝛ in seruitutem esset durū.qꝛ nō pōt quis reuocari in seruitutem nisi ex magna cā: vt.ff.de mi.l.sciendum.§. si ex cā.aut non reuocaretur ꝛ staremus pacto siue manumissioni. vñ aliud in libertate

bertate:aliud in alia re. Et est alibi simile. nam vbi res subiacet restõni pendēte condi.põt vendi.sed si seruus subiacet restitutioni pendente condi.non põt manumitti: vt.j. cõia de le.l.vlt.§.si qꝫ. Uel possum respondere secūdo modo in.l.ea lege.dñs fecit illud ob maleficiū serui aduersus se cōmissuꝫ qꝫ forte inuenit eum adulterantēꝫ cum vxore sua. vnde dñs voluit se vendicare: ⁊ vendidit eū eo pacto ne in perpetuuꝫ manumitteret.⁊ ideo si manumittit non valet: qꝫ maleficiuꝫ eius remaneret impunitū ꝙ non dꝫ esse: vt ar.ff.ad.l.aquil. ita vulneratus.§.pe. Uel possum dicere tertio mō cum testator vendit seruū eo pacto ne in perpetuū manumittat videtur cogitasse de effectu beneficij.i.vt liber nō efficiat. ⁊ sic videtur oīno ad libertatē non perduci: ⁊ manumissio que fit est facti non iuris. vnde nō valet manumissio: vt in.l.contra. Sed cuꝫ aliqs donat videt sensisse ne fiat alienatio de facto vnde non impedit dominij translatio: vt ar.ff. de ser.expor.l. si venditor. Alij voluerunt ita distinguē: ⁊ ita dixit Bul.cuꝫ pacto ꝯhentium prohibet alienatio si pactū apponit in cōuentione ⁊ traditione: qꝫ cū donaui pactus sum ne alienes. ⁊ cum tradidi pactus sum ne alienes.vel in ipsa traditione tecum pactus sum ne alienes.istis duobus casibus pactuꝫ afficit rem adeo vt si alienas non transit dñium in accipientem: vnde vendicabo ab eo. si aūt pactum apponitur in sola conuentione non in traditione: non prohibet alienatio: ⁊ iō transit dñium. Et pro hoc adducit ꝙ dicitur si sum dñs binarum ediū ⁊ vendo vnam domū: si adijcitur in cōuentione ⁊ traditione vel in traditione tm̄ ꝙ debeatur seruitus alteri domui retente debet seruitus. si aūt adijciatur in ipsa venditione nō in traditione non debet seruitus: vt.ff. cōia pre.l.si binarum.⁊.ff.de act.emp.⁊ vendi.l.si tibi. ¶ Or segnori.ll. ille non faciūt pro eo: qꝫ ibi non tractat de prohibita alienatione. Item qꝫ alia rō reformat pactum. nam si sum dñs binarum edium si in venditione ⁊ traditione dico ꝙ debeatur seruitus edibus retentis valet seruitutis constitutio. Sed si impono seruitutē in ipsa venditione nō valet seruitutis cōstitutio: qꝫ ambe sunt mee ante traditionē ⁊ res propria nemini seruit: vt.ff.si vsufru.peta.l.vti frui.⁊.ff. de serui.vr.pre. l.iure cōi. Alij voluerūt dicere: cum pactum ꝯhentium inhibet alienationē ne fiat alienatio de facto transit dñium. si aūt prohibet ne fiat alienatio de iure: tunc non transit dñium: vt in prealle.l. de ser.expor.l. si venditor.⁊.ff. de ver.obli.l.qui rome.§.flauius.que opi.est diuinatio cum videat sensisse de effectu beneficij: vt ita impediatur dominij translatio ⁊ pignoris datio: vt in prealle.l.j.de rebus alie. nō alie.l.vlti.patet ergo ex premissis ꝙ pactum contrahentium non põt afficere rem: quia si dono tibi rem ne alienes: hoc pactum non potest afficere rem quin alienando dominium transeat: sed ego agam cōditione ob causam datorum. Sed sm antiquos qui dicunt ⁊ ita intelligunt.l.istam ꝙ prohibita alienatione non transit dominium: condico rem ratione possessionis nō ratione dominij.condit.ob causam datorum: vt.ff. si cer.pe. l.siquis. ⁊ interdum condicitur possessio ⁊ non dominium: vt.ff.de tu.l.ij.⁊.ff. de condit.indebiti.l.indebita.§. si numi. Sed quedam.l.videtur velle ꝙ pactum afficiat rem que dicit. si ego ⁊ tu qui habebamus rem cōem paciscimur ne in perpetuū diuidamus non valet pactuꝫ. sed si paciscimur ne ad tempus diuidamus valet pactū. sed si tu alienas partem tuam: ⁊ auctor tuus prouocat me ad diuisionē illius rei: repello ipsum except.vt.ff. cōmuni diuidundo.l. in hoc iudicio.§.sed si conueniat.⁊.ff.pro socio.l.ideꝫ quia. in fi.⁊.l.nisi socius.in princi. Ad quod vos ita dicetis.aut fit pactum ad agendum.aut ad excipiendum.si fit pactum ad agendum: sicut est si vendo ne alienes: istud pactum non afficit rem nec singularem successorem. ⁊ ideo transit dominium in accipiētem. nec ab eo potero vendicare: qꝫ personalis actio datur contra obligatum: vel eius vniuersalem successorem: vt.s̄.si cer.pe.l. eum qui.⁊.j. de act.⁊ obli.l.aduersus. ⁊.ff. ad treb. l.j.§.si heres. Nec ob.l. que dicit ꝙ actio postꝙ̄ reuocatur res donata hꝫ officium rei ven.vt.j. de rebus do.l.his. ⁊ sic non datur contra extraneum possessorem. Quia respondeo ⁊ dico ꝙ non intelligitur ita: vt sicut rei vendi. datur contra quēlibet possessorem habentem facultateꝫ rei restituende vt ff.de rei ven.l.officium. Sed intelligitur ita. sicut rei vendicatio non datur contra heredem vel heredi lite non contest. vt.ff.ad exhi.l.de eo.§.pe.⁊ vlti.⁊ ita si reuocatur res donata ratione ingratitudinis condi.ob cām da. cuꝫ competit heredi.nec contra heredem: vt.j.de re.do.l.j. ⁊ vlti.in fi.aut pactum est appositum ad excipiendum quo casu afficit rem ⁊ singularem successorem. ⁊ ideo si habeo tecum rem cōem ⁊ paciscimur ne eadem diuidamus ad tempus. si postea vendis alij sicut tu non poteras prouocare me ad diuisioneꝫ: ita nec tuus singularis successor. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt vobis nec in dictis antiquorū nec in dictis modernorum aliquid intactum remanere reperietis. Modo volo vltra procedere vt instruam vos de iure. layci ⁊ milites huius terre faciunt talia xenia iurisperitis. Nam veniunt ad nos qui sumus iurisperiti: ⁊ dicunt nobis. vellem vendere rem meam talibus meis nepotibus.vel vellem eis donare tali pacto ne alienarent in perpetuū in alium.nescio qui doceret me nisi vos.⁊ vos debetis inclinare caput.qle est istud ferculuꝫ ꝙ facitis nobis.⁊ rn̄debitis eis curialiter. domine non feci.l.sed iuriscōsulti.ipsi mittunt certā formā circa hoc vnde si ponitis illā formam vꝫ ꝙ si alienarent ꝙ transit dominium in accipiētem verūtn̄ ipsi donatarij tenent cōdi.ob cām dato.ad rem vel ad eius estimationē. vel si ꝯctus est innominatus pscrip. ver. ⁊ ita satisfaciatis eis. sed si vos vultis eis seruire docebitis eos ita. vendo tibi domū meam vel turrim sub ista cōdi. ne in perpetuū alienes in aliū. ⁊ precipue in talē ⁊ in suos successores.⁊ in isto casu.s.si contingeret te vel tuū successorē: retineo possessionē ⁊ dñium in me ⁊ constituis te extunc noīe meo ⁊ successorum meorum noīe possidere.hoc casu si emptor vel donatarius alienat: nō transit dñium in accipientē: ⁊ cōpetit mihi vel successori meo rei vendicatio: qꝫ venditio fuit facta sub cōditione.vnde deficiēte condi. habeo omne ius ꝙ primo habebam: vt.ff. de aqui. possess.l.qui absenti.§.j.⁊.ff. de sol.l.sub cōditione. in fi.⁊.ff. de condi.⁊ demon.l.titio seruo.

I cum exiguam. In.l.ista ponit talis casus. tu volebas ꝙ ego mutuarem tibi pecuniam.⁊ volebas ēt ꝙ prestarem tibi patrociniū in quadā causa.vñ mutuaui tibi.x. ⁊ fuit scriptū ꝙ.xl.mihi debebas noīe patrocinij tibi prestandi. ⁊ ita fuit scriptum in instro ꝙ debebas mihi.l. postea nolui tibi patrocinium prestare ⁊ peto a te.x. tibi mutuata.⁊.xl.que mihi promisisti pro patrocinio.nunqd mihi licebit hoc facere? Certe non: sed.x. tantūmodo potero petere: qꝫ illa sunt mihi debita sed.xl.non: quia nolui tibi prestare patrocinium vt promisi: ⁊ repelles me except. ⁊ nō solum si agam contra te repelles me excep. imo poteris me conuenire condi. ob cām da.vt te liberē ab illa promissione de.xl. que mihi pmisisti pro patrocinio tibi prestando.h.d. Tex. non secutam. qꝫ patrocinium nō prestiti tibi. Tex.per conditionē cōsequeris.sub.ob cām dator.qꝫ ob cām emissa fuit illa promissio ⁊ cā non est secuta. Unde ex.l.colligetis si mutuaui tibi minorem quātitatem.s.x. ⁊ pro patrocinio tibi prestando promisisti mihi dare.xl. in veritate petam a te.x. ⁊ in residuo non potero te conuenire quin repelles me excep. immo poteris agere cōtra me vt te liberem ab illa promissione.qꝫ promissum est ob causam: ⁊ causa non est secuta.vnde competit conditio ob causam datorum: vt.ff.eo.l.j.Et.l.istaꝫ habuisti.s̄. de postula.l. sub specie. ⁊ ad hanc.l. concor.j.de non nume. pecu.l.minorem.

I militem. In.l. ista pōitur talis casus. militē armate militie in expeditione cōstitutum constituisti procuratorē tuum vt esset pcurator tuus: ⁊ dedisti ei pecuniaꝫ remunerandi cā: iste miles non põt esse pcurator tuus. nunquid poteris repetere cōdi.ob cām da. pecuniam datā ei remunerandi cā? Certe sic: qꝫ dedisti ob cām: ⁊ causa non est secuta de iure: qꝫ miles nō põt esse pcurator. ⁊ de hoc cōpetens iudex curā habebit ad negocium tuū.s. agendū vel defendendū.vel ad negociū tuū.s.extra iudiciū agēdū ⁊ admi-

nistrandum. Tex. sit. vt. s. de procura. l. militē. et j. loca. et cō-
duc. l. milites. Fallit in tribus casibus in quibus miles pōt
esse procurator. nam potest eē et cōstitui procurator pro mu
nere suo et in rē suā: vt. s. de procura. l. qui stipēdia merētur.
Item fallit in tertio casu. si ista exceptio non opponitur añ
lit. contes. vt. s. de procura. l. ita demū. Tex. numerasti. i. de-
disti ei pecuniam remunerandi causa: vt. ff. man. l. j. et l. si re-
munerandi. in prin. Tex. non secuta. sub. de iure. qz non po-
tuit esse procurator. Tex. restitui. sub. cōditio. ob causaz da-
torum. quasi causa data cā non secuta. ¶ Et no. q conditio
ob cām datorum hz locum si do tibi ob cām siue cuz illa de
facto non sequat: vt. ff. e. l. ij. siue sequatur de facto sz de iure
sequi non pōt: qz datur silr cōditio ob cām dato. vt hic. Naz
ista duo sunt paria cām non subsequi de facto vel subsequi
de facto non de iure: vt. s. e. l. j. et ff. eo. l. iij. §. si liber homo. et
hoc est verū qñ dedi militi ignorans eum militē: vt. ff. loca. l.
si tibi. §. j. si autē sciebam eum eē militem: non autē sciebam
eum procuratorem eē non posse: nihilominus qd dedi re-
petam qz ignorantia iuris et c. vt. ff. de iur et fac. igno. l. ij. Si
autē sciebam eum militem et sciebam eum procuratorez eē
non posse: et dedi ei hoc expresso si fueris procurator: nihilo-
minus qd dedi repetam: vt. ff. de condi. inde. l. ij. Si aūt hoc
tacui non repetam: vt. j. e. l. si repetēdi. et ff. de condi. inde. l.
ea mēte. ¶ Sed ad. l. istam opponit sic. si dono militi vt sit
procurator meus: dono ei ob cām impossibilē: qz impossibile
est q miles sit procurator. si est impossibile ergo nō cōhit obli-
gatio: vt. ff. de actio. et obli. l. non solū. Ad istud vos ita dice
tis. et est differētia inter obligationes que contrahūtur ver-
bis vel consensu: et ita descendunt ex cōtractu: qz ibi si adij-
citur impossibilitas ipso iure non valent vt ibi. inter obliga
tiones que cōtrahuntur reipsa: et ita ex quasi contractu de-
scendunt: tamē si adijcitur in eis impossibilitas extra id qd
agitur tacite orit obligatio vt hic. et ff. cōmo. l. si is qui. in fi.
Vel pōt dici cum adijcitur impossibilitas obligationi siue ta-
le impossibile qd nullo casu vel iur. vl nā fieri pōt: nulla est
obligatio: puta si vendo tibi si dabis mihi mōtes aureos: vl
si digito celum tetigeris? Certe hoc est impossibile natura ē
impossibile de iure. vt si vendo tibi: si feceris homicidium: et
sic loquitur ibi. sed si dono tibi militi pecuniam vt sis pro-
curator: licet certis casibus sit impossibile de iure q miles
possit esse procurator: tamen certis casibus est possibile vt
possit esse procurator: vt. s. dixi. et ideo datur conditio. ob
causam datorum ad repetendam illam pecuniaz vt hic. et ff.
de verbo. obligatio. l. nulla.

Um ancillam. In. l. ista ponitur tal casus. Quidam accesserunt ad imperatorē et coraz eo sic proposuerūt. dñe imperator pr noster quandam ancillam dedit cuidam: vt ille suam ancillaz manumitteret. ille nō ma
numisit. nunqd pater noster ancillā datam illi vt alia ancil-
la manumitteret possit cōdicere? Rñ. impator distinguendo:
aut pater dedit eā illi donādo pure et simplr: quo casu nō re
uocatur: qz perfecta donatio non pōt reuocari. aut dedit illi
vt ille suam ancillaz manumitteret quā credebat fore filiam
suā: et ille non manumisit: quo casu datur ob cām. causa non
secuta: ipse pr poterit repetere cōdi. ob cām da. si viuit. als. i.
si non viuit vos filij qui ei successistis poteritj repetere. h. d.
ista. l. Tex. vtrum ne animo donādi dedit. sub. pure et simpli-
citer. Tex. filiam. sub. naturalem ancillam tm. Tex. nō pos-
sit. nisi ratione ingratitudinis: vt. j. de re. do. l. j. et hoc est ve-
rum de simplici donatione: vt. j. l. proxi. secus si donatio eēt
ob causam: qz tunc potest reuocari causa non secuta: vt. s. e.
l. si vt proponis. Tex. cōpetit. vt. ff. e. l. j. et l. iij. §. j.

I repetendi. In. l. ista ponitur tal casus. Tu volebas ire vltra mare. et multum affe-
ctabas q ego venirem tecum: tamen lz hoc multum affectabas: non eras ausus de hoc me rogare. quid fecisti donauisti vxori mee
pure et simpliciter rem aliquam: ea mente vt vxor mea sua-
deret mihi vt venirem tecum. et licet hoc in donādo in mēte
gessisti: tñ hoc ore non expressisti. sed tñ dum veniret in noti-
tiam meam et tu volebas q venirem tecum: habui consilium
vxoris mee: et vxor mea dissuasit mihi. modo tu vis donatum
vxori mee reuocare: poteris reuocare? Certe non: qz pure et
simpliciter donasti: et pura donatio sola cōtria voluntate non
reuocatur. nam leuitati volentiū reuocare donationem per-
fectam: iura occurrunt. hoc dicit. Tex. conditionem. sub. ex-
presse. Tex. occurratur. i. resistat. et ideo dicit leuitate als le-
uitati. qz consuetudo est puerorz q donationem statim volūt
reuocare: vnde eis restituitur: vt. s. l. proxi. et j. dona. que
sub modo perfecta. vñ nō in cōtibus innominatis sicut erat
donatio bm hec tpa q agitur tacite pro cauto non habetur:
vt hic. et ff. e. l. dedi. §. penul. secus in cōtibus nominatis: vt
ff. si cer. peta. l. cum quid. et ita ea que corde agunt: si non ore
exprimuntur non proficiunt: vt. s. de transactio. l. si minores.
¶ Sed instatur hic. si dedisti vxori mee vt induceret me ad
proficiscendū tecum: dedisti ob cām. si causa non est secuta
cur non datur ob cām condi. vt. ff. e. l. j. Rñ. qz causa fuit ta-
cita non expressa. vnde nō inducit cōditionem: vel dicam q
tu als eras daturus vxori mee. vnde ista causa non fuit fina-
lis sed impulsiua. vñ non inducit condi. ob cām datorum: vt
ff. e. l. ij. §. vlti. et l. generaliter.

Ictam legem. Or segnori i l. ista dr: si do no tibi rem aliquā et adijcio donationi cām dandi possibilem. si cā non sequit possum re petere. et ideo si donaui sponse mee vt aliqd faceret. si nō fecit postea possum illud repe-
tere quasi cā data et cā non secuta. Tex. disciplina. hucusqz
dixit in genere: nunc sequit in spē dum dicit quapropter et c.
Tex. nec huic. s. legi vel cōuentioni. Tex. successores. s. vni-
uersales nō prohiberis. Sed dic mihi lra ista dicit: si dono
tibi et adijcio cām non impossibilē. vel seruanda est cā: vel si
non seruet cā: datur repetitio. sed quare dicit si non impossi-
bilem? Dicunt quidā sub est maxime: vt probat. s. e. l. j. et l.
si militem. vel dicatis id dicit si nō impossibilem. qz si adijcit
impossibilis cā: viciat obligatio: vt. ff. de actio. et oblig. l. non
solū. et re ipsa nascit cōditio impossibilis: qz cōsistit in faciē-
do: vt. s. e. l. militē. q est verz si adijcit cōditio impossibilis que
consistit in faciendo vt vendo tibi si dederis mihi montem
aureū: vt insti. de inuti. stipu. §. si impossibilis. sed si adijcitur
cōditio que cōsistit in nō faciēdo: vt promittis mihi. x. si digi
to celum non tetigeris. ista habet pro pura vnde valet: vt. ff.
de verbo. obliga. l. impossibilis.

I liber. In. l. ista dr. Tu eras liber homo sz filie tue erāt ancil-
le mee. dedisti mihi aliquid vt manumitterē eas nō manumitto. poteris repetere datuz? Certe sic cōdi. ob cām datorum quasi cā nō secuta. secus tñ si filie tue dederunt nūmos
peculiares vel alius pro eis dedit. qz si non manumitto eas
non pñt repetere: qz non potest esse iudiciū inter dñm et an-
cillam. attamen preses prouincie dz me artare vt eas manu-
mittam. attamen non pōt me cogere cū petit: vt. ff. e. l. j. Tex.
habere pōt. sub. qz inter seruum et dñm non nascitur obliga
tio: vt. ff. de transac. l. interpositas. et qz non pōt esse iudiciuz
inter seruuz et dñm: vt. s. de iudi. l. seruus. Tex. ortabit. sub.
sed nō imponet necessitatē: vt. j. de iurepatro. l. j. et ibi dixi. re
probata opinione illorū qui dixerunt q dz ortari et cogi: vt
in preall e. l. interpositas. probaui.

Ecuniam. In. l. ista ponit talis casus. Si dedi tibi. x. vt stichū seruū tuū manumitteres: et dū vel-
les manumittere stichus decessit. nūqd pos sum repetere pecuniā? Certe nō: ex quo non fuisti in mora vel culpa si stichus casu fortui
to perijt. hoc dicit. l. ista. Tex. certū est. sub. qz p manumisso
dz haberi: vt. ff. e. l. iij. §. sed si dedi. Odo.

Buocationis cā. In. l. ista dr. Si de di tibi. x. vt mihi patrociniū prestares: et stetit per te quominus patrociniū mihi prestares: nunquid

nunquid illam pecuniam possum repetere a te quasi causa non sit secuta? Certe sic. Tex. rescindendam esse conuenit. sub.conditio.ob causam da.vt.s.eo.l. si cum exiguam. sed si per eum non stetit: sed casu fortuito: puta quia decessit aduocatus non potest repeti pecunia ab herede eius: vt.s.l. proxi.vt.ff.de offi.assesso.l.diem functo. z.s.de aduoca. diuer.iudi.l.post duos.

De conditione ob turpem causam.

De conditione que respicit cám honestam da. z cá nō se quit supiori titulo dictū est: verū qz aliqua cōditio datur ob turpem cám: ponit de condi.ob tur.cám qñ daf. z daf vt df j.e.l.j.z quando cesset dicitur.j.e.l.ij.

Jex cautione. In.l.ista ponit talis casus. Quidā accessit ad impatorē pponēs ei questionē talez.dñe impator emisi cautionē in qua cōtinebat φ tenebar titio in.x. in veritate istā cautionē non emisi spe future numerationis:sed emisi eam ob turpē cám: qz agebat inter me z titium φ deberē ei dare.x. si maleficiū non cōmitteret. mō titius agit cōtra me.ego obijcio ei duo.s. illam pecuniā non fuisse numeratā:z qz fuit pmissa ob turpem cám.quero mō a vobis vtrū ex ista prouisione possum couenire?Ad qđ rñdet imperator: si ex cautiōe ceperis couenire: si obijcis pecuniā non fuisse numeratā z ob turpē cám esse pmissam nō est dubium φ si de his duobus faceres fidē iudici φ te absoluet: non aūt te condēnabit. Tex. si ex cautione.i. ex pmissione a te emissa. Nā cautio proprie df promissio stipulatione valla ta sine fideiussore:vt.j. de verb.signi.l.sancimus. z.ff.qui satisda.cog.l.j. Et sicut hic pprie sumit nomē cautionis: sic z alibi:vt.ff. si cer.pe.l.lecta. Aliqñ tñ sumit abusiue: vt.s. de pcu.l.j.z.ff.de pcu.l.non solū.§.φ alieno.Tex. couenirí ceperis. Interroganti rñdet impator vt pz ex subscriptione.l. Tex. si ob tur.cám. vt qz dum ille vellet cōmittere maleficiū promisisti ei.x.ne cōmitteret. z ita ex altera parte tm fuit turpitudo.s.accipiētis.vel si pmisisti ei.x. vt cōmitteret maleficium:quo casu fuit turpitudo ex vtraqz parte:vñ non repeteres si soluisses: vt.j.l.proxi. Tex. ei qui.s. cōpetenti iudice. Et ita no.φ facienda est fides iudici vt.s.de eden.l.pcurator.z.j.de testi.l.lz.Tex.eoqz impleto.i.pbato. Tex.absolutio sequitur.i. iudex cōpetens nō te dānabit sed te absoluet.

De segnori ad.l. istam opponit z couincit eam stare non posse duabus rationibus.Et prima rō est illa.si petis.x.causa mutui z excipio nō fuisse numeratā:non mihi neganti dz incūbere onus probandi φ hec.l.nō requirit:sed tibi asseueranti eam esse numeratā incūbit onus pbandi: qz ei qui dicit non ei qui zc.vt.ff.de pba.l.ij. Preterea.l. dicit:creditor qui dicit pecuniā numerasse probare dz: vt.j. de proba.l.j. Item qui dicit non numeratā esse pecuniā negat z factum negantis zc.vt.j.de proba.l.actor.vñ cuz incūbit onus probandi asseueranti nō neganti: qūo hic probat negās pecuniam nō esse numeratam. Segnori ad istud pōt dici tribus modis. z vno mō sic.φ hic debitor probat nō ex necessitate:sed ex volūtate.vnde mos ei gerendus est: vt.ff.de proba.l.circa.simile no.j.de periculo tu.l.si tutor. Uel pōt secundo modo dici φ hic debitor pbat pecuniā nō fuisse numeratam iure psump.nam presumit lex nō fuisse numeratā z eoipso φ ɔ̃rium non probaf.vnde non probat per testes vel per instra:qz factū negantis zc.vt dixi. sed probat iuris presumptione eo φ ɔ̃rium non probaf.sic z alibi.j.qui mili.non pos.l.sup seruis.simile.j.de pigno.l.vlti.z.ff.de iure do.l.dotis.Uel pōt dici tertio mō:hic debitor cōfessus fuit debere pecuniā illam ex cā mutui z renūciauit excep. non nu.pecu. nam si non renūciasset huic exceptioni: onus pbandi incūberet creditori.igit vt aliqd operef illa renunciatio debitor probat pecuniā non fuisse numeratam:vt ar.ff.de leg.j.si qñ Sed denuo instaf ad.l.istā cur debitor ista duo probauit pecuniā non fuisse numeratā z pmissam ob turpem causaz. nam sufficiebat alterū tm probare.s. pecuniā non fuisse numeratā.z sic ob.exce.non nu.pe.j.bienniū:vt insti.de litteris. ob.§.plane. vel probare promissaz ob turpem cám:vt sic repetat condi.ob tur.cám.cum interueniat turpitudo ex parte accipientis tm: quia si interuenisset ex parte vtriusqz nō repeteret:vt.j.l.proxi.cur ergo pbat hic duo cū sufficiat alterz tm probare:vt dixi. z nemo dz admitti ad id probandū quo probato zc.vt.j.de proba.l.ad probationem. Ad qđ potest dici pluribus modis.z vno mō sic. φ probat duo ex volūtate non ex necessitate:qz sufficeret si alterū tm probaret. Uel potest dici scđo modo z sic φ pbat vtrūqz.z quare hoc?certe hec est cā. ipse non dicebat promisisse pecuniā spe future numerationis:qz tunc satis esset si probaret pecuniā numeratam nō fuisse:vt ita obstaret excep.nō nu.pecu.j. bienniū. Item ipse nō dicebat ob turpē causam pecuniā promisisse: qz tunc sufficeret istud probare vt cōpeteret cōditio ob tur. cám:vt in.ll.istis.sed dicebat iudici.dñe licet in instro contineaf φ promisi ei ex cā mutui.x.tm aliter se hz veritas:qz promisi ob tur.cau.vñ debet probare: qz negando aliqd asserit. vñ sicut actor pbat in agēdo: ita reus in excipiēdo affirmatiue:qz in excep.zc.vt.ff.de pba.l.in exceptione zc.z qz agere vr:vt.ff.de exceptio.l.j. Uel pōt dici tertio modo φ pbat ista: qz si probaret simpliciter pecuniā non fuisse numeratā ista exceptio pficeret ei.j.bienniū: sed post biēnium non: vt j.de nō nu.pe.l.in ɔ̃ctibus.sed si probat nō fuisse numeratā: poterit se iuuare.j.bienniū.z si pbat ob tur. cám promissam poterit se iuuare perpetuo ex vi illius pmissiōis ex tur. cau. facte.vt.ff.de do.excep.l.pure. Reprobata opinione eorum qui dicebāt:si post biēnium velit probare pecuniam ob tur. cám promissam:nō audiref:vt.s.de postu.l.si sub spē. qz illa l.non dicit hoc: qz ibi probat eoipso φ ɔ̃rium nō probatur. Preterea sicut post biēnium nō possit obijcere de non nu. pecu. ita nec de cōdi.sine cā.l.vlti. Item sicut post biēnium probare pōt promisisse ob tur.cau.ita promissionē factaz ob tur cau.pōt cōdicere:vt ar.ff. φ me.causa.l.metū.§. pretor.z dicetur.j.de inuti.sti.l.dolo.

Um te. In.l. ista pōitur talis casus. Quidaz dicebat se pmisisse mulieri dare domū ob adulteriuz. z ēt dicebat ei se dedisse.mō vult repetere domū illā cōdi.ob tur.cāz.nunqd pōt. Certe nō:qz vertitur turpitudo ex pte dantis z accipiētis. z in pari cā turpitudinis:melior est cōditio possidentis. Tex. cum te ob tur.cám.pone ob rem veneris peragendaz. Tex. restitui tibi desideras.sub.per condi. ob tur.cám. Tex.cum impari.modo assignat rōnem.Tex.cā.s.turpitudinis. Unde no.cuz datur ob tur.cám.aut versatur turpitudo ex parte accipientis tm:aut dantis tm:aut ex parte vtriusqz.Uersatur turpitudo ex parte accipientis tantuz.vt si do tibi vt rem quā ego locaui tibi mihi reddas:vt.ff.e.l.j.in fi.z.l.ij.in prin. z.l.vlt. Et idē est si do furi vt res mihi subtractas reddat: vt j.e.l.penul.z vlti. Uersatur turpitudo ex parte dantis tantum:puta si do meretrici ob fornicationem exercendaz: quo casu non repeto: vt.ff.eo.l.idēqz.§.j. Aliqñ versatur turpitudo ex parte vtriusqz. vt si do mulieri ob adulterium. vel si iudici vt male iudicet.z his casibus melior est cōditio possidentis.vñ si dedi non possum repetere condi. ob tur.causaz vt hic.z.ff.de verbo.obli.l.veluti.z.l.generaliter. Sed quid erit si non dedi ei rem vt sua esset:sed coueni ei dare.x. z pignoraui ei aliquam rem pro istis.x.nunqd istud pignus potero vendicare? Certe nō:vt ego qz turpiter dedi: nō vt quilibet alius. qz si non admittitur vt ipse: non admittif vt quilibet alius:vt.s.de dolo.l.j. Sed potest dici φ vendico quia non est translatum dñium in eū:vt.j.de pigno.act.l.pignus. z vendico non vt ab ipso sed vt a quolibet possidente: vt.ff. ad exhi.l.de eo.§.penul.z vlti.

Uod euitandi. In.l.ista dicit. Aliquis accessit ad imperatorē z corā eo sic pposuit. dñe imperator dū essez inhabilis ad militiā ego ei aliquid dedi vt me non eligeret. nunquid repetam? Certe sic: si hoc potero probare. z insuper post restitutionez pecunie competens iudex non patief inultuz esse crimen concussionis. hoc dicit. Tex.

si euitandi tyronicij causa.i.militie noue: vt.j. de tyro.l.j. & vlti.lib.xij. Tex.recipies.hoc oꝫ intelligi qñ inhabilis erã ad militiã. Unde versaꝛ turpitudo ex parte accipientis tm̄. vnde locus est huic ꝯditioni: vt.ff.e.l.j.secus si essem habi/lis.qꝛ tũc versaꝛ turpitudo ex pte vtriusqꝫ. qꝛ graue crimen est detractare militiã: vt.ff.de re mili.l.iij. Sed ꝯ.s. ꝙ metus cã.l.cum te.vbi dr̃ ꝙ non repetis. Rñ.lꝫ hoc casu non repetit: tñ fiscus repetit. qꝛ qd̃ auferꝛ ab indigno fiscus repetit: vt.ff.de iure fisci.l.lutius. &.ff.de inoffi.test.papi.§.meminisse. Tex.cõcussionis crimen.& concussionis crimen cõmittit qui occasione publici officij qd̃ habet me inhabilẽ eligit ad militiam & cõcutit me vt dem ei pecuniam.vt.ff.de cri.ꝯcus. l.j.&.ij.& finito crimine cõcussionis ago condiꝛ.ob tur.cãm: vt.ff.de publi.iudi.l.interdum. & vna intentata non tollitur alia: vt.j.quãdo ciuilis actio cri.pre.l.vnica. & ibi dicemus de hac materia. Odofredus.

Quotiens. In .l. ista poniꝛ talis casus. Si do tibi.x.vt instrumenta que apud te deposui mihi reddas.vel etiam vt rem aliquam quã apud te deposuerim mihi reddas.possum repetere qd̃ dedi condiꝛ.ob causam da.nec in ea veniunt vsure. Tex.inueniꝛ eã.qꝛ dedi depositario vl̃ cõmodatario: vt ipse rẽ apud se depositam vel cõmodatã mihi reddat: vt.ff.e.l.j.in fi.cum.l.se. Tex.possunt.qꝛ hec conditio est mere stricti iuris.vnde solummodo venit sors non vsura: vt dixi.s.de condi.inde.l.j.

Mercalem. In .l. ista ponitur talis casus. Quidam accessit ad impatorẽ & coram eo sic ꝓposuit. dñe iperator ego habeo vxorẽ talem: qꝛ qñqꝫ absente me & cũ reuertor ego vel militẽ vel sororem vel sacerdotem inuenio cum ea in rebus veneris: & incutio mortẽ illi quẽ inuenio: sed nõ habeo volũtatẽ occidẽdi eũ: sed facio vt ꝓmittat mihi pecuniam: & ille promittit mihi.c. nunqd potero eum conuenire. Ad qd̃ rũdet iperator: amice mercalem vxorem te habuisse ꝓponis.& accipe pecuniã ob hoc est lenocinium cõmittere: vnde ex ꝯfessione tua apparet te cõmisisse lenociniuꝫ: & pecuniã tibi ꝓmisse ob lenociniũ: negantur tibi actiones. Et lꝫ versetur turpitudo ex vtriusqꝫ parte. si soluatur pecunia: cessat repetitio.tñ ex ista stipulatione interposita ob tur.cãm denegãꝛ tibi actiões. quia in pari cã turpitudinis potior est conditio possidentis. Tex. continere.sub.dum dicis te accepisse pecuniaꝫ vel tibi esse promissam ne adulterum occidas.& cõmittis lenociniũ: vt ff.ꝙ metus cã.l.isti quidem. Tex.cessat repetitio.sub.a dante: sed non a fisco: vt dixi.s.e.l.iij. Tex.demonstratur. qa ex stipulatione interposita contra bonos mores nõ agitur: vt ff.de verbo.obli.l.veluti.&.l.naturaliter.

Ob restituenda. In .l. ista poniꝛ talis casus. Subtraxisti mihi res aliqs furtiue. & dedi tibi.x.vt mihi reddẽs eas. nũqd potero repetere? Certe sic: qꝛ turpitudo ṽsaꝛ ex pte accipiẽtis tm̄. Tex.accipiẽtẽ .i. furẽ. Tex.cũ eiꝰ.s.furis accipiẽtꝫ.nõ dãtis ꝯdi.ob tur.cãꝫ. Tex. hãc.s.pecuniã. Tex.ꝯuenit.nã vbi versaꝛ turpitudo ex pte accipientis tm̄: datur hec condiꝛ.vt.s.e.l.quotiens.

Eum qui. In.l.ista poniꝛ talis casus. Si pãno rubeo abegisti pecora mea vt illis pecoribꝰ me puares.si do tibi.x.vt illa pecora ablata mihi restituas: non solũ petã pecuniã: imo etiam si casu fortuito perierunt vel mortua sunt: qa tu ablator re ipsa es in mora vt fur vel raptor. Tex.eum. scꝫ abigeum. Et dicit abigeꝰ: vt.ff.de abige.l.j.&.l.oues. Tex. que abegerat.i.fugauerat. Tex.mora fiat.s.re ipsa. nam fures & abigei re ipsa sunt in mora: eo ipso ꝙ furantur vel rapiunt: vt.s. ꝙ metus cau.l.j.&.j.ti.proxi.l.vlti.&.ff. de vi & vi arma.l.j.§.rectissime.

De conditione furtiua.

De cõditionibus illis que non dñis dantur supra dictũ est: nunc poniꝛ de conditione furtiua que soli dño daꝛ. nam nulla conditio datur dño excepta condi.furti. qꝛ nemo cõdicit: vt.ff.de tri.l.j.in fi.&.ff.vsufru.quẽadmoduꝫ ca.l.vlti. sed conditio furtiua dño tantum datur vel eius heredi. Dubitauit Pla.vt.ff.e.l.j.&.l.si de legatario. Et no. ꝙ hec cõdi.non solum in hoc degenerat ab alijs condi.qꝛ datur soli dño vel eius heredi: imo in alio: qꝛ nasciꝛ ex varijs figuris causaruꝫ vt.ff.de act.& obli.l.j.in prin. qꝛ habet similitudinẽ cum ꝯctibus & quasi. Quia sicut actio ex ꝯctu vel quasi datur cõtra heredem ẽt si nihil ad eũ peruenerit: vt.ff.de actio.& oblig.l. ex ꝯctu.ita hec conditio furtiua: vt.ff.e.l.scripture. Item hꝫ similitudinẽ cum his que sunt ex delicto vel quasi.qꝛ ex furto non datur de peculio cõtra dñm: sed noxaliter: vt.ff.e.l.si seruus.& qꝛ cum eis hꝫ similitudinem dr̃ descendere ex varijs figuris causarum. vnde de cõditione furtiua videamus cui competit: & contra quem: & ad quid.

Preses prouincie. In.l. ista no. differentiã in hoc ꝙ si plures cõmittunt furtum: oẽs pñt insolidum cõueniri actione furti & vno soluẽte nõ liberaꝛ alius. secus est in cõdi.furtiua.nam hꝫ electioneꝫ quẽ velit insolidum cõuenire: & vno soluẽte ceteri liberanꝛ. Tex.preses ꝓuincie.i.cõpetens iudex.naꝫ nomen ꝓsidis est gñale: vt.ff. de offi.ꝓsi.l.j. Tex.sciens furti quẽadmodũ actione &c.s.manifesti in quadruplũ: nec manifesti in duplũ: vt.j. de fur.l.de his. Tex.teneri. & vno soluẽte non liberanꝛ ceteri: qꝛ vnusquisqꝫ soluit penã proprij delicti: vt.ff. de iurisdi.om.iudi.l. siqs id in fi.&.l.se. Tex.curabit.qꝛ cõditio furtiua est rei persecutoria: & vno soluẽte ceteri liberanꝛ: qꝛ bonafides nõ patitur: vt his idem exigaꝛ: vt.ff.de regu.iur.l.bonafides. Unde no.hic cũ plures tenenꝛ aut actione penali: & tunc qlibet teneꝛ insolidum: & vno soluẽte non liberanꝛ ceteri: vt in pn. huius.l.& in.l.prealle.si aũt sunt actiones mere persecutorie vt est cõditio furtiua que est penalis ꝙ̃tum ad dantem.& ibi vno soluente liberantur ceteri: vt hic in fi.&.ff.de eo per quẽ factum est.l.ij.§.si plures.

Ante oblationem. In.l. ista ponitur talis casus. Si tu subtraxisti mihi reꝫ aliquã furtiue: si res illa perit añꝙ̃ offeras mihi teneris de casu fortuito: & periculũ rei interẽpte ad te ptinet. Tex.verissimũ est. Et est rõ qꝛ fur re ipsa est in mora: vt.s.ti.proxi.l.vlti. habuistis cũ suis similibus. Sed quare dicit ante oblationẽ interẽpte rei? Rñ.qꝛ offert rem furtiuã post oblationẽ purgaꝛ mora & liberaꝛ a cõditione furtiua interitu rei: vt.ff. de solu.l.qui.x. in prin. sed & si forte dñs stipulaꝛ aio nouandi rem furtiuã: sublata est similiter cõditio furti.interitu rei: vt.ff.eo.l.pni.& ff.de ver.ob.l.vlti.in fi.& stipulaꝛ rei estimationẽ hoc mõ aio nouandi quicqd ex causa furtiua te dare facere nõ permittis mihi.non aũt stipulaꝛ ipsam rem: qꝛ tunc nihil valeret stipulatio: vt in prealle.l.ff.de verbo.obli.l.scire debemus.§.vlti. secus tamen est si fur est paratus suscipere iudicium in se & res perijt: vt.ff.eo.l.vlti.

De conditione ex lege sine cã vel ex iniusta causa.

De cõditionibus spãlibus vt indebiti: & de cõdi.ob cãm datoꝝ in superioribus dictũ est. Itẽ de aliqua gñali dictuꝫ est s.si cer.peta.veꝝ qꝛ alique cõditiones sunt generales: vt est ex.l.cõdi.iõ de ista annectit.hꝫ aũt locũ ex.l.cõdi.qñ noua lege aliqd de nouo induciꝛ: & nõ est cautum quo genere acti. agaꝛ.& vocamus nouã.l.latã post.l.xij.tabu. vt.ff.eo.l.vnica. Et exẽplum est.s.de peti.here.l.vlti. De cõdi.sine cã ꝓmittitur vel cum cã: sed efficitur iniusta: vt.ff.e.l.j. Et dicunt quidam ꝙ de prima parte rubrice agiꝛ in titulo isto. Sed potest dici ꝙ de parte prima agiꝛ in.l.j.huius titu.de secunda parte agitur in.l.ij.huius tituli.

Licet autem. In.l.ista poniꝛ talis casus. Tu eras debitor fisci

tor fisci ex causa primipili in.x. tu habebas titiuz debitorem tuum in.x. sed ex causa primipili debebas fisco.x. & pure. sed titius debebat tibi.x. ad diem puta ad pasca non pure. non es soluendo nisi q habes illud nomen titij cõditionale. quo modo subuenietur fisco: Respondetur q fauore fisci tu cõuenies ante diem titiuz debitorem tuum: habita ratione interusurij medij tpis vt sic illa pecunia soluat fisco. hoc dicit ista.l. Tex. non possunt. sub. iure cõi obstante exceptione: vt ff. quando di. vsufruc. lega. ce.l. vnica. & ff. de verb. signifi.l. cedere diem. Tex. tamen. si ex primipilo. q est duplex. Naz dicitur primipilarius qui est magister officiorum. & dicitur primilarius: qr primus est ante oés primipilarios. Alio modo dr primipilarius qui primo portat vexillũ in acie. & iste posset delinquere in fugiendo ad hostes: vt.j. de primipi. per totum. li. xij. Tex. fenebris pecunie. sub. debite a titio nõ pure: sed in dié. exempli cá. Tex. vt ante diffinituz tps. sub. in quo debebat. Tex. tibi.s. debitori fiscali. Tex. representet.i. ante tempus soluat: vt.s. de transac.l. siqs maior. Tex. exsoluat. ¶ Or habetis hic regulariter qui dz in dié lz sit nata actio ante dié: non conuenitur iure cõi quin obstet exceptio vt in preallé.l.ff. qñ di. vsufruc. le. ce.l. vnica. cũ suis similibus superius allegatis. Fallit tñ hoc fauore fisci: qr fiscus hz debitorem suũ purũ: & ille debitor nõ est soluendo: hz tñ titium suũ debitoré in.x. in dié: non debebis eũ ante diez cõuenire: sed debebis exigere ab eo habita rõne interusurij medij téporis: vt ar. ff. solu. ma.l. si cũ doté. §. quotiens. Si sũt debe ret ille titius debitor pure: iam nõ esset priuilegiũ fisci aliqd qr creditor priuatus in subsidiũ põt exigere nomen sui debitoris & insolutũ accipere: vt. ff. de re iudi.l. a diuo pio. in pn. &.j. quando fis. vel priuatus nomen sui debiti. exi. potest.l. ij. & vlti. & stet ista exactio vtili actione: vel vtili actione personali: vt. ff. de pig. act.l. si conuenerit. & ff. de pig. act.l. grege. §. etiam. Uel potest dici vbi debitor debitoris fisci debet in diem & dies nõ venit: nec debitor fisci hz vñ soluat nisi illud nomen: hz fieri exactio illius debiti ante dié cõdi. ex.l. ista fauore fisci: vt sic ista.l. faciat ad primam partem rubrice: licet regulariter sit contra: vt dictum est.

Dissolute. In.l. ista dr. si tu mutuasti mihi.x. & de isto mutuo cõscriptũ est instrm: & tu creditor satisfecisti tabellioni: & postea satisfactio tibi de debito: certum est q debito soluto illud instrm apud te vr sine cá. & ideo si non vis mihi reddere teneris cõditione sine cá. Tex. quantitatis dissolute.i. obligationis pro quátitate soluta: qr solutione eius q debetur &c. vt insti. qui. mo. tol. obli. in prin. Tex. per cõditionez. sub. sine cá: vt. ff. e.l.j. q est intelligendũ si instrm erat creditoris ipsius. qr instrm erat creditoris ipsius: qr instrumentũ erat in charta sua: vt qr soluerat tabellioni de suo. vñ tũc cõpetit cõditio: si instrm esset debitoris. vt quia debitor soluat ipsi tabellioni: tunc nõ condicit conditio ista: qr nemo cõdicit rem suá &c. vt. ff. de vsufru. quéadmodũ ca.l. penul. sed tũc vel rei ven. vel actio. ad exhi. agat: vt.s. ad exhi.l. vlti. & ad.l. istam facit.j.e.l. vlti. &.s. de condi. inde.l. eũ. Sed quid erit si creditor fecit pactuz cum debitore vt pecunia sibi creditori soluta & reddita deberet creditor dilaniare instrm debiti & non illud reddere debitori? Uidet q non tenet reddere debitori: sed satis est si scindit eũ. tum qr pactis &c. vt.s. de pac. l. iuregentium. §. pretor. tum qr non vr interesse debitoris amodo postqz laniatũ est. ar.j. de solu.l. nihil interest. Econtra vr qr creditoris nõ interest. vl si interest ex turpi cá interest.i. ex contractu feneratitio: qr timet ex illo contractu cõueniri: & sic illud pactum tanqz turpe non dz seruari: vt. ff. de pactis.l. iuregentium. §. sed si fraudandi.

Malafide. In.l. ista ponit talis casus. Si aliquis possidet fundũ meũ malafide & cõuenio cũ rei ven. & cõuinco eũ per sniam de fructibus existétibus tenet mihi rei ven. sed si fructus cõsumpti sunt tenet cõdi. sine cá: vel cõdi. furtiua. Tex. malafide possidens. dr malefidei possessor qui scit rem alienã vel qui patit secũ litem cõtestari: vt.s. de petit. here.l. sed &.si.l. cõmisso. §. si nõ. &.s. de rei ven.l. certum. §. post litez contest. Tex. vendicatione. sub. sed alia est védicatio fundi. alia fructuũ existentiũ. qr rei vendicatio dat vt. ff. de rei ven. l. j. secus est in petitione hereditatis: qr fructibus auget hereditas: vt.s. de peti. heredi.l. ij. Tex. compellit. & põt conueniri cõditione furtiua: vt. ff. de cõdi. furti.l. iure. Item potest conueniri conditione sine cá: vt. ff. de condi. indebi.l. si vrbana. & de ista materia dixi in.l. certum.

Si non est. In.l. ista dr. Si emisi cautioné spe future numerationis in qua caui me debere tibi.x. & in processu tpis tu nõ numeras: si ego cõueniar a te: excipio de nõ nu. pe. infra biéniuz. vel et si volo ppetuare exceptionez non nu. pe. infra tps possum hoc facere. & si me cõuenias possum repellere te doli exceptione. sed & possum agere cõtra te cõdi. sine cá. vt illá cautioné mihi remittas vel reddas. hoc dicit. Tex. subscripsisti. sub. spe future numerationis. Tex. statutum.i. biénium: vt.j. de non nume. pecu.l. in contractibus. §. vlti. Tex. petes. sub. proposita cõdi. incerti prout est propriũ nomen actionis: vel pposita cõditione sine cá. qr dr incerta ex eo q datur aliqñ ad incertũ: vt. ff. e.l. iij. Et no. q cõditiones sunt psonales actiones: vt insti. de act. §. appellamus. & personales actiones durant ad. xxx. annos: vt.j. de cõsti. pecu.l. ij. sed hec cõditio non. q est illa rõne: qr vr surrogari in locũ exceptionis nõ nu. pecu. qr si iste non põt excipere post biéniũ nec iste agere: vt. ff. de reg. iur.l. fauorabiliores. sic & alibi s. de dolo.l. vlti. & ff. de edil. act.l. ij. qr illa est meta infra quá subsistimus: & tñ progredimur vt dixi.s. de tempo. in integ. resti.l. superuacuam.

¶ De actionibus & obligationibus.

¶ De conditionibus que sunt mere psonales actiones dictum est in superioribus: inde sumpta occasione imperator incipit tractare in genere de actio. & obliga. que obligatiões sunt matres actionũ: vt. ff. de procu.l. licet. §. ea obligatio. vñ dicit rubrica de actio. in genere & obli. videamus subijciendo aliquas generalitates circa actiões. qr regulariter actiones non abdicantur a nobis sine cessione: vt.j.e.l.j. &.l. vlti. Item qr personales dantur contra obligatum: vt.j.e.l. si aduersus. & est actio: vt insti. de act. §.j. licet olim diceretur formula: vt. ff. de furtis.l. si seruus naué. & obligatio dicitur iuris vinculum: vt insti. de obli. in prin. Et circa obligationes subijciuntur quedam generalia qr bonafides requiritur in eis: vt.j.e.l. bonam. & qr ab initio licitum est contrahere vel non contrahere: vt.j.e.l. si certum.

Data certe. Segnori.l. ista hz duplicé intellectum. Et vno modo legit i contractu inoiato do vt facias. Alio mõ legit in contractu innoiato. Sed in cõtractu inoiato ponit ita casus. Tu habebas titium debitoré in.x. dedi tibi pecuniá nõ ad numerũ sed vt corpus: ita dicendo. do tibi istá pecuniá que est in illo sacculo: vt cedas mihi actiones tuas cõtra titium in.x. tu mihi cõtra titium cessisti actiones. anteqz ego iur cesso agerem contra titiũ decessisti sine herede. nũquid ego potero directas actiones ex persona tua exercere contra titiũ? Certe non: qr mandatũ est finitum morte tua. verũtamen de equitate in subsidiũ qr mortuus es intendá vtilem actionez contra titiũ. Et fm istam lecturá exponit littera. Tex. data certe pecunie quátitate. sub. non ad numerum nec vt preciũ sed vt corpus. Tex. inuicem. põt legi dupliciter. & primo vt sit duplex dictio in vicem debiti.i. in locum debiti. vel vt sit vna dictio & sic inuicem debiti.i. simul. Tex. soluisti.i. pro cuius obligatione tibi querenda pecuniaz tradidisti. Tex. que sita.i. q mandans decessit re integra & sine herede. Tex. tibi competit. sub. de equitate. ¶ Or segnori ad.l. istam opponitur sic. Si dedi tibi certam quantitatem pecunie vt mandares mihi actiones tuas cõtra debitoré tuum: videor emptor nois esse. q ex eo apparet: qr cõtrahitur emptio nominis de pecunia ad rem vel alijs rebus datis insolutũ: vt. ff. de con-

trahen.emp.l.j.r.ff.de rescin.ven.l.preci.si sum emptor nominis certum est q habeo vtilem actionē sine cessione: vt.j. de heredi.vel act.ven.l.emptor.r.j.l.proxi.sz sine omni cessione habeo vtilem actionem siue viuus siue mortuus sit: siue cum herede vel sine herede non videtur differre.nec pōt dici mandatum solui morte mandātis. Ad qđ potest dici tribus modis intelligitur hec.l.r vno mō dicere q in.l.ista nō fuit cōtractus nominatus: qr si fuisset sine cessione haberes vtilē.vnde non potest dici mandatū solui morte mādantis: sed fuit ɔ̄ctus innominatus do vt facias.qr dedi pecuniam nō ad numerū non vt preciū sz vt corpus.qr dixi do tibi pecuniam que est in illo sacculo: vt cedas mihi act. cōtra illū. qr pecunia datur aliqñ vt quātitas: aliqñ vt corpus.vt.ff.de le.j.l.plane.§.j.vnde si sacculum pecunie cōueni tibi dare: vt cederes mihi act. vr̄ esse ɔ̄ctus inominatus do vt facias: vt.ff.de prescrip.ver.l.naturaliter.§.si facio.r in isto contractu cōpetunt actiones nisi cedas.vnde si cessisti habeo directas tuo noie.si non cessisti r decessisti re integra ante litem contes.finitum est mādatum morte mandantis: vt insti.man. §.recte.secus si cōueni tibi dare.x.ad numerū.qr tunc essem emptor nois: vnde nō finiret mandatū morte mandantis: qr vtilem habeo sine cessione. ¶ Sed cōtra istam lecturam vr̄ esse lr̄a huius.l.dum dicit data certe pecunie quātitate. sed certe non ob.hec lectura ob hoc: qr appellatione quātitatis continet corpus: vt.ff.de leg.iij.l.quisquis. Item nec ob.lr̄a que dicit pro quo soluisti: quasi proprie sit soluere pecuniaz numerare: qr exponit pro quo soluisti.i.tradidisti. Uel pōt dici alio modo ꝫm quosdā vt dicatur ita q fui emptor nois. verbigratia.dedi tibi pecuniam ad numerum vt cedēs mihi actiones cōtra debitorem tuum: r decessisti anteq̄ cederes: ergo finitum mandatuz est. Si dicatur qūo finitur hoc mādatum re integra cum sine cessione haberez vtilem? Dicunt ipsi sub.est maxime in tota lr̄a. Tex.cōtestationis.sub. maxime.r ita hec.l.notat ministerium facti potius q̄ iuris. Uel potest dici q hec.l.potest intelligi in cōtractu noiato vt dicatur ita.cum habebas titium debitorē tuum in.x.emi illud nomen pro.x.mandasti mihi illam actionem: postea añ litez contes. decessisti sine hr̄de: que si ita sunt cōpetit mihi vtilis actio. Si obijciatur si sum emptor nois nōne habeo vtilem actionē? certe sic: vt in preal.l.ēptor.r.j.l.proxi.sz exercitiuz directe actionis non habebam.vnde lz cessisti actionē directa non potuit a te abdicari: vt.ff.de pecu.l.qs ergo casus. r.ff.pro socio.l.ea que.tñ si non essem litē contestatus exercerem directam ex illa cessione r nō finiet mandatuz morte mandantis vt finit mandatū ꝓcuratoris li. non ɔ̄tes. morte dñi: vt.s̄.de ꝓcura.l.nulla.sz si decessit ante litem ɔ̄tes.qr habebam exercitium directe actionis ex ꝑsona ei⁹: finituz est illud mandatū: vñ hoc casu de eq̄tate agam vtili actiōe. Sic r alibi est videre in institore qui ɔ̄hēdo cum eo non obligatur domino directa actione sz vtili: vt.ff.de insti.l.j.in fi.r.ff. de preto.sti.l.in omnibus. Est ergo regula q sicut in rebus corporalibus non abdicatur dominium a domino nisi ex cā habili ad dominium transferēdum: vt insti.de rerum diui.§. per traditionem. ita in incorporalibus non transeunt actiones sine cessione: vt in preallе.l.quis ergo casus.ff.de pecu. r in prealle.l.ea que.ff.pro socio. Sed hec regula fallit in legato nominis: vt.j.de le.l.ex legato.r.j. de here.vl̄ actio.vē. l.emptor nominis. Item fallit in nomine dato in dotē: vt.j. l.proxi.r.j.quando fiscus vel priua.nomine sui debi. exigere potest.l.in solut. Item fallit in donatiōe rc̄.vt.j.de dona. l.illam. ¶ Sed ad lecturam istam instatur r videtur q cum aliqs constituit procurator in rē suam q non finiat mandatum morte mandantis: vt.j.e.l.si quidam.r.j.de dona.l.illā. Ad qđ potest dici aliud hic: qr mandata fuit actio. aliud ibi qr ibi fuit cessa.nam vbi mandat actio mandans nō abdicat a se actionē.sed vbi cedit cedens vr̄ abdicare actionē. Sed hec dr̄ia non videtur probabilis: qr siue mandat actio siue ceditur non pōt separari a se: vt.s̄.dixi. ¶ Potest ergo dici q vel spāle est ibi in donat.nam alia plura spālia sunt in donatione cum in ea nascat actio ex solo nudo pacto: vt.j. de dona.l.siqs.r qr in ea ob cām conditio locuz hz: vt.j.de do. que sub modo.l.j. Uel potest dici q hec.l.corrigat per illā.

Uel potest dici q hec.l. loquitur in mandante qui decessit ibi in mandatario. ¶ Or circa.l. istam quero cum mandatur vel ceditur mihi actio: est ne ille mihi obligatus? sed si dicamus q non qr ex contractu vel quasi: non. qr secum non contraxi.ex cessione non.nam pactum cessionis initum inter me r te non dz illi obesse vel prodesse: vt ar.ff.de pac.l. iuris gentium.§.in summa.r.j.res inter alios acta per totū. Preterea qūo personalē actionem sine obligatione habebo cum obligatio sit mater actionū: vt.ff.de procu.l.lz.§.ea. sed non est mihi obligatus. ergo dz absolui.si dicam⁹ q sic nō vr̄ esse vex.pone titius tenet tibi.l.aquil.tu.act.directā cedis mihi non pōt dici obligatus mihi: qr non dedit mihi dānum.sed potest dici q ille non sit mihi obligatus dando damnū. sed exercitium directum ex cessione habeo tuo noie act. r vtilez nomine meo. vñ cum directa nō prefert vtili: non meo noie ago: vt.ff.famili.hercis.l.plane. Et iō cum debitorem nō debeo conuenire meo nomine: sed tuo: cum tua directa prefe ratur mee vtili vt dixi.vñ licet in substantia est eadē tua directa r mea vtilis: alia tñ est in qualitate: qr tu habes actionez ex verbis r ex sententia.l. ego ex mente.l. ex cessione tua habeo vtilem actionem. nam nō solum corporalia pñt habere quantitatem: vt est videre in rubro r in nigro: imo r incorporalia. q ex eo apparet: qr vna actio est directa alia vtilis: vt ff.de iuris.om.iudi.l.siquis id. Uel pōt dici q hec obligatio nascat ex precedenti obligatione propter pñtem cessionem: non q ex cessione nascatur.sic r al's propter presens factum datur actio precedenti ɔ̄ctu: vt.j.de rerum permu.l. ex placito. Sed qualiter concipiet libellus dixerunt q sic.ago ɔ̄tra titium qui mihi furtiue rē subtraxit rc̄. r hoc quādo est cessa actio furti vel cōditio furtiua. Uel dicet sic. cū est cessa certi condi.de mutuo ago cōtra titium ad.x. que sibi mutuaui.sed certe iste libellus nō est ita cōcipiendus: qr si dicerē sic mentirer: qr mihi furtum factuz vel damnum datū non est. Item nec ego mutuaui.r iō dicetis q ita debeat formari.ago contra titium ad.x.que gayus ei mutuauit iure actionis a gayo mihi cesso proposito: vel ago cōtra titium qui gayo rē furtiue subtraxit iure mihi actionis cesso proposito rc̄. Et q dixi.s̄.q ille cōtra quē est mihi cessa actio: est mihi obligatus. intelligatis q̄tum ad istā actionem quā intento contra euz: non aūt sine cessione habeo eum obligatuz ex quasi ɔ̄ctu: qr gessi negocium suū soluendo pro eo q erat suum ipso gestu. vnde habeo ipsum obligatū act.nego.ges.vt.ff.de nego.ge. l.soluendo.vel si erā eius fideiussor haberem actionez mandati cōtra eum.nā qr mihi mādauit vt fideiuberē pro eo: ergo r de soluendo mandasse vr̄: vt.ff.de cōdi.indebi.l.indebitam. Sed pro deo qs iurabit de calūnia.vtruz tu qui habes directā: an ego qui habeo vtilē? r certe vr̄ q tu qui habes directam qr vr̄ precedere vtilē. si vel denunciatio vel litis cōtestatio vel partis debiti solutio nō precessit: vt.j. de noua.l. iij. Econtra vr̄ q ego cui facta est cessio debeaz iurare cū sim procurator in rem meā.vnde qr cōmodum ad me rc̄.vt.s̄.de procu.l.qr ex stipendia.r sic cā mea propria: vt.ff.qñ ap.sit.l. ij.r regulariter principales ꝑsone iurant de calūnia: vt.s̄.de iura.calum.l.ij. r regulariter iurat dñs non ille cui facta est cessio: quia experitur alieno noie: vt.ff. famil.hercis.l.plane. Alij vt Pla.dixerunt: si agit directa actione dominus iurat si vtili iurat ille cui facta est cessio. sed hec non vr̄ bona opinio: qr semper vr̄ agere alieno noie ad suam vtilitatem: vt.ff. de procu.l.non solū.§.qui alieno.in ver.itez querit. ¶ Sed segnori cōis opi.est domini Jo.r Azo.q procurator in rem suam iuret de calūnia nisi dominus sciret melius veritatem vt.s̄.de procu.l.vlti. Sed vtrum confessio cedentis preiudicat illi cui facta est cessio: dixi.s̄.de iura.calum.l.ij. r ille iurat de calumnia: r dominus de veritate dicenda: vt dixi.s̄. de eden.l.ij. ¶ Sed denuo quero si facta est cessio: potest ne ista cessio facta valida esse semper? Et videtur distinguendū cum soluo tibi pecuniam vt cedas mihi actionez: si sum emptor nominis: sed ex contractu innominato: siue soluaz post cessionem factam siue ante erit valida: vt.ff.de solu.l. modestinus. Item qr videor soluere ad eū liberandū: r sic nō videor soluere pro illo debitore si ad obligationē mihi querēdā.sed si soluo pro illo statim videor eū liberare: r vr̄ sic non

mibi

mihi cedi actio: vt.ff.man.l.papi.

Nominibus. In.l.ista pōit̃ talis casus. Si mulier ꝯtrxit mecū mr̃imoniū ⁊ ipsa vl' alius pro ea dedit mihi noia in dotem: lꝫ illos debitores mihi nō delegauit vel litis cōte. nō precessit: tn̄ transeūt vtiles actiōes in me. naꝫ sicut emptor nois hꝫ actionē vtilē: ita ego maritus habeo vtiles actiones ad similitudinē emptoris nois. hoc dicit. Tex. nominibus. i. acti. vt.s̃. fami.her.l.ea que. Tex. ꝓcesserit. sub. qꝛ vxor nō delegauit nec lit.cōtest. secuta est. nā his duobus modis hꝫ fieri delegatio: vt.ff.de noua.l.delegare.§.j. Tex. est. ¶ Or segnori istud est spāle fauore dotis vt in maritum transeāt actiones vtiles sine cessione ad similitudinē emptoris in quē transeunt vtiles actiones vt hic. Sed regulariter cōtrā. qꝛ actiones ita inherēt ossibus ꝙ ab eis separari non possunt: vt.ff.de pecul.l.quis ergo casus.

Ob causas. In.l.ista dicitur. Si tu locauisti ꝑdia tua colonis ⁊ coloni tui satisfecerit tibi ⁊ tu debeas mihi .x. nunqd colonos tuos potero cōuenire? Certe non. h.d. ista.l. Uidete lr̃aꝫ ⁊ sic ordinabitis eam. Tex. periniquū. i. valde iniuriosum est colonos satisfaciētes pensionibus ex placito conueniri. Tex. ob cās proprij debiti locatoris. i. ob debitum ꝙ ipse locator dꝫ. Et est rō. qꝛ solutione eius ꝙ debet̃ tollitur ōis obligatio. vt insti. qui.mo.tol.obli.in ꝓn. Sed si coloni nō satisfacerent locatori ⁊ locator esset debitor meus in duobus casibus possum eos cōuenire: si locator obligasset mihi illud nomē: vt.ff.de pigno.act.l.si cōuenerit. Uel si desijsset esse soluēdo: prius eo locatore condēnato possum eum in subsidium conuenire: vt.j. quando fiscus vel pri.no. sui debi.exi.potest.l.ij.⁊.iij.

Quonam. In.l.ista ponit̃ quedam regula circa actiones ⁊ obligationes. Et est talis. Quia in oibus cōtractibus bonafides requirit̃: non tn̄ oēs actiones sunt bonefidei. hoc dicit. Tex. equuꝫ est sed in qbusdaꝫ vberior fides exigit̃. ⁊ isti dicuntur ꝯtus bonefide: vt insti. de act.§.actionū. sed in alijs in qbus requirit̃ solū bonafides: sunt stricti iur̃: vt est stipulatio ⁊ mutuū. vnde in ꝯtibus bonefidei multa veniūt de qbus nō est actū: vt.ff.de dolo.l. ⁊ eleganter.§.nō solū. ⁊ qꝛ in ꝯtibus requirit̃ bonafides si ex proposito interueniat malafides: si est ꝯtus stricti iuris: siue dolus dat cām contractui: siue incidat in ꝯtum: si satis potest cōsuli doli exceptione: datur dūtaxat doli exceptio: vt.j.de inuti.sti.l. dolo. sed si non potest satis consuli doli excep. datur de dolo actio: vt in preal.l.eleganter. §.si seruus. sed si est ꝯtus bonefidei ⁊ dolus dat cām contractui: non valet ꝯtus ipso iure: vt in pal.l. ⁊ eleganter in prin. nisi processum esset ad traditionem: qꝛ tunc traditio esset infirmāda per act̃. de dolo: vt.j. de rescin. ven.l.ij. sed si dolus incidit in ꝯtum: agit̃ actione exēpto ne contrahens decipiat̃: vt.ff.de act̃.emp.l.iul. si autē interueniat dolus re ipsa. si moderata est lesio: agit̃ actione ex eo cōtractu: vt vel rescindat̃ contractus vel vt iustū precium suppleatur: vt in pal.l.j.de rescin.ven.l.ij. sed si est modica lesio: tolleranda est: vt.ff.loca. ⁊ condu.l.iter precio in fi. sed si minor cēt: posset restitui: vt.ff.de mino.l.vitare. ⁊ plene dixi de materia ista.s̃.de dolo.l.ij.

Sicut. In.l. ista ponūtur due regule. Et prima est ꝙ vnicuiqꝫ liberū est ab initio contrahere velit vel non: qꝛ regulariter quis inuitus contrahere nō compellitur. ¶ Secunda regula est. si aliquis sponte semel contraxit: non potest ab illo cōtractu discedere inuito aduersario cum quo contraxit. Tex. ita incipit secunda regula. Tex. potest. dixit in genere: modo ex genere infert in speciem. Tex. quapropter ⁊c̃. debeatis. sub. qui proposuistis qōnem principi. naꝫ eis rn̄det imperator vt patet ex.l. subscriptiōe. Tex. discedere. ¶ Or segnori vos habetis in.l.ista duas regulas vt dixi in casu. Ad pmaꝫ regulam concordat.j.de contrahen.emp. ⁊ vendi.l. inuitum ⁊.j.de iure delib.l.nec emere. Sed hec regula fallit in duobus casibus. Nam qn̄qꝫ dominus inuitus tenetur vendere suum seruum: si sine cā seuiat in eum: vt insti. qui sunt sui vel alie.iur.§.vlti. ⁊.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.j. ⁊.ij. Itē fallit in alio casu: vt si habes rem cōem cum titio pro indiuiso ⁊ tuam dimidiā emi: si anteqꝫ tradas coactus es diuidere: ⁊ fundus totus tibi adiudicatus est cogor emere aliam partem: vt.ff.de actio.emp. ⁊ vendi.l.iul.§.idem celsus. Itē fallit in alio casu: vbi quis cogit̃ emere vel vendere qui ponitur.ff.cōmuni diui.l.cōmuni diuidundo.§.si debitor. Iteꝫ fallit in tertio casu: vbi quis tenetur emere vel vendere qui ponitur.j.de seruo cōmuni ma.l.vlti. Et est exemplum de ista prima regula. si vendo tibi rem meā pro.x. ab initio fuit mihi liberum vendere. vnde ex quo tibi vendidi: si velim discedere a venditione te inuito non possum: vt.j.de rescin.ven.l. de contractu. Exemplum de secunda regula est. si cōmodaui tibi equum meum ad certum vsum ⁊ ante vsum finitū volo reuocare. vt.ff. cōmo.l.in cōmodato.§. sicut. Item est exēplum in transact. vt.s̃. de transac.l.qñuis. ¶ Est ⁊ secunda regula huius.l. talis. Quia obligationi semel ex voluntate contracte non licet renunciare: vt.j. de contrahen.emptio.l. non iccirco. ⁊.ff.man.l. si tibi man.§.j. Sed ista regula fallit in precario: vt si concessi tibi precario rem meam ad tempus possum reuocare etiam si pactum factum sit ꝙ non possim reuocare ante tempus: vt.ff. de precario.l.cum precarium. Et est ratio: quia est introductum vnum pro eo qui precarium accepit scilicet vt ipse teneatur de dolo ⁊ lata culpa tantum vt.ff.de preca.l.quesitum.§.illud. cum al's quis teneatur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui ⁊ leuissima: vt.ff.commo.l.si vt certo §. nunc videndum est. vnde si pro eo inducitur vnum: non est mirum si aliud inducatur contra eum scilicet vt precariū reuocetur ante tempus non obstante pacto: quia plerunqꝫ cum vnum inducitur ⁊c̃. vt argumē.ff.de iureiur.l. eum qui. Uel potest dici ꝙ hec est ratio. quia in precario non obligo me tibi: ⁊ ideo possum reuocare quandocunqꝫ. ¶ Iteꝫ fallit in alio casu: vt si deposui apud te rem meam ⁊c̃. vt.ff. depo.l.j.§.penul. sed potest dici ꝙ speciale est in deposito cum depositarius teneatur de dolo ⁊ lata culpa tantum: vt.ff.depo.l.j.§.si quis. Item potest dici ꝙ speciale est in deposito: quia fit gratia deponentis tantum: non gratia accipientis. Uel potest dici in deposito non reuocando: non obligatur deponens depositario: sed in restituendo obligatur depositarius deponenti: vnde licet ei reuocare quandoqꝫ. Item in alio casu scilicet in mandato re integra. ecce si mando tibi.x. ⁊c̃. vt.ff.man.l.si tibi.§.vlti. ⁊.l.se. Sed ibi aliud est: ideo quia mea directa ⁊ contraria datur ad interesse. vnde si tua non interest reuocari mandatum: reuocabo: vt.ff. manda.l. procurator.§.mandati. si autem tua interest: non possum reuocare mandatum te inuito nisi subest iusta causa: vt.ff. de procura.l.si post litem. ⁊.l.seq. Item fallit in societate: quia socius potest renunciare societati intempestiue: vt.ff. pro socio.l. verum.§.vlti. ⁊.l.act̃. renunciare. Ad quod potest dici ꝙ actio pro socio non nascitur nisi finita societate: vt.j. pro socio.l.qñdiu. licet in casu fallat: vt.ff. pro socio.l. actio nonnunqꝫ. quia non est actio renunciatio societati. Uel illud est illa ratione: quia societas continet in se speciem fraternitatis: vt.ff. pro socio.l.verum in prin. vnde sicut fratres non debent teneri inuiti in cōmunione: vt.s̃. cōmuni diui.l.vlti. ita ⁊ socij. Item fallit in omnibus contractibus innominatis in quibus oibus licet penitere re integra: vt.ff.de condi. ob causam dato.l.dedi.§.j. ⁊.l. si pecuniam.§.j. ⁊ vlti. Et est ratio cur in contractibus nominatis non licet renūciare: qꝛ statim sunt pfecti. sed ꝯtus innominati omnibus. integris existētibus sunt inefficaces ⁊ nudi: vt.ff.de rex ꝑmu.l.ex placito. ⁊ ideo debet vnusquisqꝫ posse penitere. Uel in cōtractibus innominatis pōt adhiberi distinctio: si do tibi aliquid vt aliquid facias: si do tibi tua cā vt cā mea ⁊ tua: nō possum penitere te inuito: vt.s̃.de condi.ob cām da.l. cum ancilla. ⁊ l.si repetendi. ⁊ sic potest intelligi.ff.de condi.ob cām da.l.si pecuniam.§.j. si aūt darem gratia mea tm̄: tunc possum penitere: vt in preal.l.si pecuniam.§.vlt. ⁊.l.iij.§.j.

I insolutū. In.l.ista ponitur talis cāus. Si tu eras debitor meus in.x.⁊ aliquem debitorez tuuz habebas in.x.si delegasti mihi nomen tui debitoris ⁊ in solutuz dedisti: certe pignora que erant ibi erant tibi generaliter vel specialiter obligata. ego cui dedisti nomen insolutum potero persequi.verūtamen si alius creditor tu⁹.i.tui debitoris habebat pignora illa primo obligata: ⁊ distraxit illa pignora: non potero illa pignora persequi vel hypothecas ab emptoribus.h.d.ista.l. Uidete expositionē littere. ¶ Tex.habes.a debitoribus tuis. Tex.prosequere.i.pete per hypothe.que datur cōtra oēm: vt.j.de pignori.Et hucusq̧ durat primum dictum huius.l. Et in isto dicto no.si aliquis dat mihi nomē sui debitoris in solutum eoipso habeo vtilē actionez sine cessione ⁊ exercitium directe.vnde sicut possum intendere vtilem:ita hypo. vt.j.quādo fis.vel pri.⁊c.l.vlti.Unde not. qui mandat mihi personalem actionē vel etiā insolutuz dat: per consequens videt̄ dare mihi hypothecariam:que est sequela personalis actio:vt.j.l.proxi.⁊.ff.de pigno.actio.l.si cōuenerit.q̄ accessoriuz.vt.j.de vsur.l.eos qui.in pn.Or sequit̄.Tex.q̄ si ab his.s.creditoribus.Et incipit scdm dictum.Tex.erant.s.tēpore.Tex.euocari.s.aduocari.Tex.prospicis. quia hec est regula in pignoribus q̄ qui prior est tempore potior est iure:vt.j.qui po.in pig.ha.l.ij.Fallit in casibus quos no.j.qui po.in pig.habē.l.scripturas.

I a creditore. In.l.ista dicit̄. Tu eras creditor titij in.x.⁊ pro his.x.aliqua pignora obligauit tibi.tu vendidisti mihi actionē tuam cōtra titiū:nunqd non solū videris vēdere psonalē actionē sed ēt hypo.Certe sic.⁊ iō a titio nō solū personali actio.x.petā.imo pignora potero proseq que tu venditor nois poteras perseq.x.verūtamen si illa pignora titius pmo loco obligasset alij q̄z tibi.⁊ ille cui primo obligauerat distraxit:non potero reuocare.imo si posterior creditor distraxisset emptor esset securus longa pscriptione.s.x. vl̕.xx. sil̕r pignora nō possem reuocare. ¶ Tex. vendita. sub. per hypo.que est in rē:vt.j.de pigno.l.pignorj. ¶ Et statiz no. hic qui cedit mihi actio.pncipalē vel insolutū dat: per ꝯñs vr̄ mihi cedere hypo.vt hic.⁊.s.l.pxi.sil̕r ⁊ qui deducit psonalem actionem in iudicio ⁊ hypo.videt̄ deducere: vt.j.de anna.excep.l.si ex multis.Tex.distrahere.sub. ex pacto vel ex.l.vt insti.quibus alie.li.vel nō.§.creditor.⁊.j.de iure do. impe.l.vlti.Tex.facultatem.q̄ qui potior est tpe : potior est iure:vt dixi.s.l.proxi.in fi.Tex.prescriptionē hypothe.que est.x.anno.inter psentes:inter absentes.xx.Tex. prospicis. Unde no.hm hec tēpora q̄ emptor extrane⁹ tuet̄ se hypo. longo tpe vt hic.⁊.j.si aduersus creditorē.l.j.nō aūt tuet̄ se vsucapione triēnij:vt.j.de pigno.l.vsucapio.Extraneus aūt malefidei possessor tuetur se prescrip.xxx.an.vt.j. de pscrip. xxx.an.l.sicut.Debitor autem vel eius heres tuetur se prescriptione.xl.an.vt.j.de prescriptio.xxx.vel.xl.an. dicetur in l.cum notissimi.in princi.

I quidem. In.l.ista ponūtur duo casus.Et pmus casus est talis.Tu quēdam diligebas quasi esset pater tuus : ⁊ ea affectione qua filij consueuerunt diligere patres.⁊ dum ille indigeret pecunia pmisisti ei accipe de pecunia tua.x.volens ei donare. ipse volens te remunerare mādauit procuratori suo: vt daret tibi.x.ille anteq̄z procurator suus daret tibi .x. decessit: quomodo subuenietur tibi?Et certe videtur q̄ sis destitut⁹ omni auxilio. Nam alia postea prima.x.non potes reuocare cum perfecta donatio non reuocatur. Item alia.x. nō poteris reuocare:quia morte mandantis finitum est mandatū. ⁊ hic est primus casus. ¶ Secundus casus est talis. ponamus q̄ permisisti mihi illa.x.accipere non volens mihi donare sz mutuare.certe illo casu illa.x.te mortuo potero petere ab hēdibus tuis:nisi tibi aliquē debitorez delegaueris a quo fueris stipulatus illa.x.tibi reddi.Tex.tuā accipe pecuniam pone.x.exēpli cā.Tex.aliā pecuniā pone alia.x.Tex. donatio est.sub.⁊ perfecta donatio non reuocatur:nisi ratione ingratitudinis: vt.j.de reuo.do.l.vlti.Tex.a procuratore.q̄ mandatū soluitur morte mandātis:siue sit simplex mādatum vt hic:siue sit in rem suā: vt.s.e.l.ij.Nec ob.j. de dona.l.illam.q̄ rn̄dendū est illi.l.vt dixi.s.e.l.j. Uel dicatis q̄ illa.l.loquit̄ in alio casu ab isto. naz mandatum soluit̄ morte re integra:vt.j.man.l.morte.Tex.q̄ si.incipit scds casus huius.l.Tex.mutuo dedisti.sub.x. ⁊ intelligatis ēt ei quē diligebas affectiōe paterna.Tex.successores eius.s.illius quez diligebas affectione paterna.Tex.cōpellent̄. si autē in illis x.aliquis esset tibi delegatus debitor: ille tenet̄:vt.ff. de dona.l.delegare.⁊.j.de dona.l.j.

Negantes. In.l. ista pōitur talis casus. Quidā accessit ad imperatorē ⁊ coraz eo sic ppposuit: Dn̄e impator ego sum fenerator ⁊ mutuo pecuniam meā de calendis in calēdas.aduenientē die moneo debitores meos vt mihi soluant.si faciunt:gratū est mihi.si nō faciunt:postea interpello eos.siqdem nō faciūt:armo me ⁊ vado ad illos ⁊ capio eos. ⁊ dico eis:nisi cito soluatis mihi q̄ debetis strāgulabo vos nunqd istud licet mihi facere?Certe rn̄detur q̄ non.q̄ negātes debitores non oportet armata vi terreri : sed debeo eos conuenire corā iudice.⁊ si nō possum eos cōuincere:submouebor exceptiōe ⁊ ipsi absoluent̄.si ipsos potero cōuincere: ipsi erunt mihi condēnandi ⁊ postea ad solutionē vrgentur. h.d.ista.l.Tex. ne debitores.sub. se dēre teneri nō oportet. Tex.armata manu vel vi terreri.sub.a creditoribus. ¶ Or segnori hec littera hz duplicē intellectū.Et vno modo intelligitur vt dixi in casu: q̄ creditores nō debent vi compellere suos debitores ad solutionez.⁊ si faciunt dn̄t cadere de iure suo:vt.ff.q̄ me.cā.l.extat.⁊.ff.ad.l.iul.de vi pub. vel pri.l.pe. Legitur ⁊ alio modo hec lr̄a negantes debitores nō oportet armata vi terreri. ⁊ hic erit sensus. creditor conueniebat debitores suos. si ipsi confitebant̄: bene quidē. si ipsi negabant:dicit iudex assigno vobis dilationē vt probetis intentionem vestrā.dicit creditor:nolo istam dilationez: sed volo preliari secū.⁊ si ipse vincet:absoluetis eū. sed si non vincat: condēnetis euz dicit debitor:nolo:q̄ est fortior me.certe nō oportet hoc creditorē allegare. Un̄ exponetis ita istaz lr̄am negan.de.nō oportet ar.vi ter.i. per pugnā conuincere debitorem suū.vn̄ iure nr̄o pugna est prohibita vt hic.⁊.j. de gladi.l.j.⁊ per totū.li.x.nā sunt certi modi probādi.s.per testes: per instr̄a:⁊ per alios modos quos dixi.s. de iur̄.om.auc̄.in hoc.⁊.j.de proba.plene dicā. sed pugna non est de illis modis.⁊ ideo lex nō admittit eam ad probandū. Nec ob.l.que vr̄ velle pugnā fieri posse: vt.ff.ad.l.aquil. quēadmodum.§. siqs in colluctatione. ⁊.j.de athletis. q̄ ibi est permissa virtutis cā. sic ⁊ al̕s aliqs bene potest se dare in arenā virtutis causa:non tn̄ vt pugnet cum bestijs: vt.ff. de postul.l.j.§.remouet.sed iure longobardo:q̄ non seruamus: hn̄ permittit̄ pugna. ¶ Or sequit̄ in lr̄a.Tex.sed petitore quidē nō iplente.i.nō probante.Tex.vel exceptione.s.perēptoria.Tex.cōuictos.sub.testibus vel alijs legittimis modis.Tex. ꝯuenit q̄ eo cōuicto sn̄ia mandabit̄ executioni per res ⁊ facultates debitoris:vt.ff.de re iud.l. a diuo pio. ¶ Or segnori habetis hic illam regulā.actore nō probante reus absoluit̄. ⁊ intelligo plene vel semiplene:vt.s.de eden.l. que accusare.cū suis similibus. sed vbi semiplene probat̄: defert̄ iusiurandū inopia probationū:vt.s. de iureiur.⁊ re.cre.l. in bonefidei. sed si forte nō probat:reus excep.suā condēnat̄:vt arg.ff.de rei ven.l.officiū.⁊.j.de excep.l.siquidē.Itē no.hic in fi.q̄ iuris remedijs pvidet̄ creditori ad vrgendū debitorē suū: nō extra ordinē.s.per rex sequestrationē:q̄ sequestratio est prohibita vt plene dixi.s.de probi.seque.l.vnica.

Aduersus. In.l.ista dicit̄. Mutuaui tibi.x.⁊ obligasti mihi pignora. q̄ ista.x. tu non soluebas mihi: cepi te conuenire per hypo.act̄. nunquid tollitur personalis actio?Certe non.⁊ iō si egi hypothe.⁊ obtinui ⁊ vēdidi pignora:⁊ de pignoribus non est mihi satisfactū:potero te conuenire

nire p̄sonali actiōe ad residuū debiti non tollit̄: vt. j. de pig. l. debitores. Tex. petitio: vt. ff. si cer. peta. l. creditor.

Jmia. In. l. ista ponitur talis casus. Mulier accessit ad principem 7 corā eo talem proposuit questionem. Dn̄e imperator ego colonis titij presente auctore titij mutuaui pecuniam. coloni titij non sunt soluēdo. mō volo exigere a titio: credo q̄ bn̄ possuz. Ad qd rn̄det imperator. o mulier tu proposuisti credulitatem tuaz. sed tu male credis: 7 ideo pecuniā illam a titio non poteris stipulare. h. d. Tex. in rem suam. s. colonorum. secus si in rē dn̄i esset versuz: q̄z tūc titius dn̄s teneret̄: quatenus eēt versum: vt. j. qd cū eo. l. ei qui. Tex. credidisti. sub. vn̄ titi⁹ dn̄s non debet conueniri: vt. s. e. l. iij. 7. j. ne vxor pro ma. l. j. 7. l. vlti. Tex. actor ipsius. i. castaldio ipsi⁹. 7 sic exponitur. s. de procura. l. si procuratorem.

B es alienum. In. l. ista dr̄. Titius mutuauit tibi. x. postea dicebat ibi titi⁹ solue mihi x. tu dicebas nō habeo qc̄q̄ nisi me. sed si tu vis volo me facere seruū tuum pro istis. x. vel nō habeo nisi duos liberos quos faciā seruos tuos p̄ istis x. nōne lz mihi debitori facere? Rn̄det impator q̄ non. h. d. Tex. ob es alienū. dr̄ es alienū: vt. ff. de verbo. signi. l. cedere. §. es. Tex. seruire liberos. pōt exponi hec lr̄a dupliciter. seruire liberos. i. seruos. fieri. nā dr̄ seruus a seruiendo f̄m grāmaticos: 7 pro eis est ar. ff. de p̄scrip. ver. l. nālis. sed f̄m legistas dr̄ seruus a suando. vt. ff. de sta. ho. l. iiij. Scd̄o mō pōt intelligi. suire liberos. i. suilia ministeria prebere. quia suientes scholariū sunt liberi: 7 tn̄ suilia ministeria p̄bent: vt. j. de p̄ba. l. ad p̄bationū. Tex. non patiunt̄. Or segnori hec. l. dicit vt dixi in casu. Et si bn̄ intellexeritis expositionem lr̄e colligetis ex. l. ista oīa ista no. Ego debitor non possum me facere suū creditoris pro debito nec liberos meos pro debito nō possuz tradere creditori vt ei suilia misteria p̄beant. Fallit in casu puta si me liberuz hoiem redimis ab hostibus q̄z teneor tibi reddere p̄ciū vel suire p̄ qnquēniū: vt. j. de capti. 7 postli. re. l. vlti. Itē fallit si tu locares operas tuas in ppetuum. lz Ir. alr̄ dixerit. vt no. s. de vsuf. l. si antiquitas dubitabat. Itē ex. l. ista colligetis ar. ad vnuz qd deberet melius suari q̄ seruat̄. Nos dicimus q̄ liberi homines nō pn̄t pro obsidibus dari: qūo dabo filiū meuz pro obside? certe hoc eē non pōt: q̄z ob es alienū 7c. lz tn̄ de iure ita sit. In 2̄riū fit tota die. vn̄ q̄ retineant̄ illi potius est vi q̄ iure. nō tn̄ nego qn p̄r possit filiū in obsidē dare: quo cāu pōt vendere 7 pignorare: vt. j. de pa. qui filios di. l. j. q̄z cui qd plus est lz: multofortius qd minus est. vt. ff. de reg. iur. l. cui qd plus est. Or sup. l. ista habetis vnam auc̄. que incipit imo a debito 7c. vnde videatis eam.

Jmo a debito. auc. Lex codicis dicebat q̄ liber hō f̄m vnaz expositionē non pōt pro debito obligari. Auc̄. ista plus dicit: q̄z iponit penā creditori si liberum hoiem accipit pignori: q̄z cadit a debito ipso iure: i sup patitur penā q̄z tantūdem q̄tum erat creditū tenet̄ dare vel ipsi libero homini vel eius patri: 7 nihilomin⁹ patitur alias penas corporales. h. d. ista auc̄. Uidete summariā expositionem lr̄e. Tex. imo. istud imo potest ita intelligi nedū ob es alienuz liberi hoīes non obligant̄. imo. i. plus dico ubi: q̄z creditor punit̄. 7 ita imo non ponit̄ correctiue: imo p̄ sic. 7. s. de sa. san. ec. l. iubemus. §. sane. Aliquādo tamen ponit̄ correctiue: vt. ff. de ma. test. l. stichus. 7. ff. de here. isti. l. si ita. Tex. a debito cadat. sub. si eum seruire compellat ipso iure non per sententiam: vt in auc̄. vt nulli iudi. §. q̄z vero. Alij dicunt. a debito cadat. s. per sentētiam. Tex. dando. sub. a creditore. Tex. vel retento. sub. libero homine subdendo. vt. ff. que res pig. ob. pos. vel non. l. vlti.

Cum qui. In. l. ista dr̄. Si mutuaui tibi. x. dubitant̄ illa. x. a te vel a tuo hr̄de cōpetēti actiōe possuz petē. lz si vellem agē cōtra negociatores q̄bus illa. x. dedisti p̄ mercib⁹ a te emptis hoc facere possuz: q̄z actio crediti est p̄dita 2̄ eū cui mutuata est pecunia: nō 2̄ eū ad quē pecunia puenit. h. d. Tex. cōpetenti debes act. s. certi condi. gn̄ali. vt. ff. si cer. pe. l. certi 2di. Tex. nulla actiōe hēs. sub. lz nō sit soluēdo debitor tuus. Et ita hētis q̄ p̄sonalis actio ē p̄dita 2̄ dbitorē 7 eius vl'ez successorē: nō 2̄ singularē successorē: vt. s. si cer. pe. l. eū q. Et q̄z es alienū sequit̄ totū p̄rimoniuz nō fundū: vt. j. de here. insti. l. quot. 7. ff. ad treb. l. j. §. si hēs.

Est in arbitrio. In. l. ista ponit̄ tal' casus. Tu obligasti mihi pignori res alienas p̄. x. que tibi mutuaui. ista pignora vendidisti titio me inuito. nūquid est mea electio vl' velim te cōuenire actiōe p̄sonali ad x. vl' agere 2̄ emptorē pignoꝝ act. hypo. Et respōdet̄ q̄ sic si emptor longa p̄scriptiōe nō est munitus. Tex. in rē seruiana. i. hypo. act. que est in rē: vt insti. de act. §. itē suiana. Tex. munitus. sit. vt. s. e. l. si a creditore. in fi. Or segnori hec l. loquit̄ s3 antiqua tp̄a s3 que erat in electiōe creditoris. vl' vellet 2uenire p̄ncipalē debitorē p̄sonali act. vel agere hypo. 2̄ pignoruz possessores vt h. 7. j. de pig. l. debitores. 7. l. p̄secutionē. Sz istud ē correctū: q̄z p̄mo debeo agere 2̄ reū p̄ncipalē 7 eius heredē 7 fideiussores 7 ab eis cōsequi debitū. 7 in subsidiū ago 2̄ pignoruz possessores: vt in aucté. de fideius. §. sed neq̄. que est h̄ signata: q̄z legimus eā. j. de pig. licet alijs verbis sit ibi signata: 7 ideo videatis eam.

Hodie. Au. Hec auc̄. ē in corpore auc. d fideius. §. sz neq̄. vt dixi. Hec ob. illa auc̄. quā legem⁹ vobis. j. de pig. sup. l. p̄secutiōem. 7 incipit auc̄. illa hoc ita si debitor. que ē in corpore auc̄. de litig. §. ad hec. que signatur huic p̄ cōtraria: q̄ vr̄ dicere. si 2ueni te debitorē hypo. actiōe: 7 tu alienas in alium: indubitāter possum te 2uenire anteq̄ excutiā alium. Nam ad hoc infinite solutiones sunt. nam quidam dicunt q̄ ista auc̄. corrigitur per illam. Uel dicatis vt alij dn̄t q̄ ista auc̄. loquitur quando pignoris possessor non habet cām a debitore meo: sed possessor pignoris h3 cām a debitore meo. q̄z debitor meus alienauit in eum hēo electionem vt ibi. Sz hec solutio nō videtur bona. q̄z esto q̄ hēat cām a debitore meo: dolus sui auctoris nō d3 sibi obesse. vt ff. de doli excep. l. apud celsuz. §. de auctoris. vnde sublatis oibus solutiōibus vos dicetis q̄ illa auc̄. nō facit ad rūbū: q̄z hec auc̄. dicit vt dixi in casu. sed illa auc̄. nō dicit cōtra. sz dicit conueniebam te hypo. lite conte. super hypo. rem de qua cōueniebam te hypo. alienasti: non potest dici q̄ tenuerit venditio q̄si res litigiosa: q̄z res litigiosa est: vt in auc̄. de litigi. in p̄n. sz hic nō q̄rit̄ de dn̄io vel quasi sz hypo. veꝝ q̄z pēdēte lite alienasti possum te 2uenire 7 illū i quē alienasti.

Ut actiones ab herede 7 cōtra heredē incipiant.

Segnori iste ti. ē nou⁹ ti. iusti. 7 2tinuabitis ita rubricaz istā. Lz p̄sonales actiōes 7 obligatiōes sint p̄dite 2̄ dbitores 7 coꝝ heredes: vti supiorib⁹ dictū ē: tn̄ oli an̄ tp̄a iusti. actiōes nō poterāt incip̄e ab hr̄dibus 7 hēdi dari. sz hodie ista regula est sublata: q̄z pōt cōpetē heredi actio: q̄ nō cōpetebat defuncto. 7 2̄ heredē dari q̄ nō cōpetebat 2̄ defunctū. 7 iō dicit rub. vt act. ab here. 7 2̄ hr̄. incipiāt. sub. ē regula noui iur̄. sz antiqui iur̄ regula est in 2̄riuz. vt. j. e. l. j. plene dicā.

Uz 7 stipulatiōes. Segnori. l. ista p̄mo recitat antiquitatē: postea ponit nouū ius. Et erat antiqtas talis. si tu p̄mittebas mihi dare. c. post mortem meā nō cōpetebat mihi vl' heredi meo actio ex ista p̄missione. similiter si legabas mihi aliqd post mortē meā nō cōpetebat mihi petitio vl' heredi meo istius rei legate. similiter 7 si p̄miserā tibi dare post mortē meā: tibi nō cōpetebat actio 2̄ me vl' 2̄ hr̄dē meū. sz hodie iusti. pōit nouū ius 7 dicit. si p̄mittit̄ mihi vl' legat̄ mihi aliqd post mortē meā: hec actio competit heredi meo. similiter 7 si tibi p̄misi dare aliqd post mortem meaz:

hec actio datur cōtra heredē meū: ne si nimia subtilitate vte remur: subuerterent volūtas defuncti vel ɔtētiū qd̄ esse non dz. Tex. respuebat. in stipulatiōibus: vt si ꝓmisi tibi dare. c. post morte meam nō dabatur actio ɔ̄ heredē meū: vt insti. de inuti. stip. §. post mortē. ⁊ idez in legato: vt insti. de le. §. post mortez. Or sequit̄ in lr̄a. Tex. vos aūt. sub. ait iusti. qui fecit l. istā. Tex. recipimus. vt. j. de ɔtē. sti. l. scrupulosam. Text. qꝛ vetustas. i. antiqtas. Tex. impediat̄. Et ita nō. ꝙ a iur̄ ni mia subtilitas spnit̄. ⁊ ad hoc accedit. j. ad treb. l. sancimus. ⁊. ff. mā. l. si fideiussoꝛ. §. qdā. ¶ Or segnori circa. l. istaz nō duo no. Et pꝛio no. vnā baratariā quā qdam nitunt̄ exerce re. tota die veniunt baratatores ad iurispitos. Dn̄e hēo cō sanguineū meum diuitē ipse faceret qcqd vellē: qūo possez facere ꝙ haberem totū ⁊ hēs suus nō hēret qcq̄z? Segnori in cōtinēti debetis ita rn̄dere pactū de futura successiōe nō valz: vt. s̄. d̄ pactis. l. pactū qd̄ dotali. ⁊. j. de col. l. pactū. ⁊. s̄. de inoffi. tes. l. si qn̄. §. j. si ipsi instant ⁊ dicunt. domine nō po testis inuenire aliquē modū. ⁊ debetis rn̄dere nō video: qꝛ pactum istud esset cōtra. l. vnde ⁊ si iuraret nō valeret qꝛ qd̄ fit ⁊c̄. cōtra. l. vt. s̄. de le. ⁊ cō. l. nō dubiū. sed si videatis ꝙ ex bona fide procederet. qꝛ veniunt ambo ad vos: ⁊ dicit suus consanguineus. volo ei donare: qꝛ volo mihi auferre dn̄iū. vel volo eū mihi instituere heredē: ⁊ post mortem meā volo ꝙ hēat bona mea. certe tunc dicetis ꝓ quedaz cautela ⁊ via que colligitur ex. l. ista pōt adinueniri ⁊ dicetis sic ei. domi ne vos ꝑ stipulationē ꝓmittetis dare oīa bona vr̄a post mor tem vr̄az. vel potestis omnia bona vr̄a ei donare retento in vobis vsufru. oium bonorum toto tp̄e vite vr̄e. dans ei libe ram ptātem vt post mortem vr̄am ingrediatur in possessionē bonorum vestrorum: ⁊ exnunc constitutis vos suo nomine possidere. ⁊ stipulatoꝛ vl̄ donatarius aduocauit bona ab he redibus ꝓmissoris vel donantis: siue heredē hēat ex testō siue ab intestato. Et ꝙ h̄ fieri possit dic̄ hec. l. cū dicit ꝙ actio que non competit contra defunctum: cōpetere potest cōtra heredem. ⁊ ad hoc concoꝛ. j. de dona. l. siquis. ⁊ hic non est votū captādē mortis alicui᷒. nec est pactū de futura succes siōe. nā nō poterit ꝓhiberi qn̄ possit testari sicut sibi placue rit. ⁊ poterit sibi facere heredes quos volet. ⁊ ipse heres te nebit̄ illi cui testatoꝛ donauit vel ꝓmisit. ¶ Itē no. circa. l. istā scdō ꝙ lz ɔtus ⁊ legata parificent̄ tn̄ in aliqb᷒ est̄ dr̄ia. Ecce eniz si stipuloꝛ mihi dari post mortem meā nata est sta tim obligatio. ⁊ iō transit ad heredē meum. sed si legat̄ mihi post mortē meā nō est nata statim obligatio: vn̄ nō transit ad heredē meū nisi me moꝛtuo: vt. ff. de euict. l. qꝛ pupillo. ⁊. ff. de act. ⁊ ob. l. is qui. ⁊ insti. de ver. ob. §. ex conditionali.

¶ Ne vxoꝛ ꝓ marito nec maritus ꝓ vx. vel mr̄ ꝓ filio ɔue.

¶ De act. ⁊ ob. in supioꝛib᷒ dictuz est vez̄ qꝛ aliqn̄ dubitat̄ an vxoꝛ ꝓ marito possit obligari vel ɔueniri vel ecōtra. ⁊ an mr̄ ꝓ filio: iō ponit̄ hec rubrica. ⁊ hic est oꝛdo rhetoꝛicus. Et no. qn̄ plures cōditiones claudunt̄ vno v̄bo ꝙ de pꝛia parte rubꝛice in. l. j. ⁊. ij. huius ti. agit̄. De secūda pte agit̄ in l. penul. De tertia parte agitur in. l. vlti. huius ti.

Frustra. In. l. ista dicit̄. Si mulier cōueniebat̄ ex ɔtu mari ti a creditoꝛe mariti. ⁊ mulier dicit dispute mus de iur̄ legatis v̄ba ɔct᷒ legunt̄ mulie ri. dicit mulier. singula verba ɔtus claudi cant. nūqd bn̄ facit ista mulier? Rn̄t impa toꝛ mulieri: o mulier frustra disputas. vtrum contractus cē lebꝛatus cum marito tuo tenuerit de iure vel non. si pꝛo eo pꝛopꝛio noīe te nō obligasti nō poteris ꝓ eo cōueniri sed ⁊ si pꝛo eo intercessisti similiter nō poteris ꝓ eo ɔueniri qꝛ iu uaris exceptione senatuscō. vel. h. d. ista. l. Or videte lr̄am. Tex. frustra. i. supuacuo. Tex. steterit. i. valuerit. Tex. an mi nime. i. nō. Tex. cōsultū. sub. velleanū. ¶ Or segnori hētis siue mulier nō obligauit se ꝓ marito ꝙ nō dz ꝓ eo ɔueniri. ⁊ hoc iō qꝛ alter ꝓ altero nō dz cōueniri: vt. j. l. px. siue mu lier fideiussit ꝓ marito: similiter ꝓ eo nō dz ɔueniri. ⁊ si ɔue niat̄ b̄m hec tp̄a defendit̄ beneficio velleiani sena. consul. vt hic ⁊. j. ad. l. vel. l. frustra. sed hodie ipso iure seruatur ille sa: vt. j. ad velle. in auc̄. si qua lege.

Ob maritoꝝ. In. l. ista dicitur. Si maritus mu lieris occidit hoiez vel vulnerauit: nūqd vxoꝛ eius dz ob hoc inqetari? Rn̄t impatoꝛ ꝙ nō. ⁊ iō si fiscus occupat bona vxoris ꝓ delicto mariti nō licet hoc facere. Tex. culpā. ob maleficia a mari to commissa. Tex. vetat̄. qꝛ pena suos dz tenere auctores: vt. j. de penis. l. sancimus. Tex. ꝑinde. i. ꝑcerte. Tex. ānalis videt̄. i. ꝓcuratoꝛ cesaris. ¶ Or segnori hētis hic regulam ꝙ pꝛo delicto non cōuenitur vxoꝛ. Fallit si maritus delinqt in officio pꝛimipili: qꝛ fisco tacite est obligata dos sua: vt. j. quibus mo. pig. vl̄ hypo. ta. ɔtra. l. satis. sed cetera alia bona vxoris nō tenent̄: vt. j. de pꝛiuil. fisci. l. j. sic est ⁊ aliō sp̄ale in officio pꝛimipili: qꝛ filius exheredatus potest conueniri ⁊c̄. vt. j. de pꝛimipil. l. vl. li. x. ⁊ ita est h̄ ar. ꝙ si marit᷒ delinqt in officio pꝛimipili ꝙ vxoꝛ ꝑdit dotē suā. Similiter ⁊ si vultis pꝛincipi applaudere dicetis ꝙ si maritus cōmittit crimen lese maiestatis ꝙ vxoꝛ perdit dotem suam.

Rata te. In. l. ista dicit̄. Si mulier pꝛo filia sua nō dedit ꝑdia sua in dotē: sed assignauit ꝑdia illa ad sustētationē filie sue: si maritus nō subijt ciuilia munera nunquid pn̄t capi ista pꝛedia? Rn̄det̄ ꝙ nō qꝛ nec maritus ex obligatiōe vxoris pōt cō ueniri si ꝓ ea se nō obligauit: quia certum est alium ex alte rius obligatiōe nō posse ɔueniri. h. d. ista. l. Videatꝫ expositionē lr̄e. Tex. vl̄ onerū municipaliū. sub. qn̄ vocat̄ ad aliqd iudicatum. Tex. neminē obligari. sub. qui sit oīno alt̄. vnde hētis ꝙ ex ɔctu mariti non tenet̄ oīno vxoꝛ vt hic. ⁊. s̄. e. l. j. Fallit vt. s̄. l. pxi. no. Itē ex ɔctu filij tenetur mr̄: vt hic ⁊. j. l. pꝛoxi. Et quare exposui qui oīno sit alt̄? qꝛ ex ɔctu debito ris tenet̄ fideiussoꝛ: vt insti. de fideiuss. Item ex ɔctu filij te net̄ pater de peculio: vt. j. ti. pxi. l. j. Itez ex ɔctu serui tenet̄ dn̄s: vt insti. qd̄ cum eo. per totuz. Itē ex ɔctu vxoris nō te net̄ maritus vt hic. Sed fallit in casu si ꝓcōsul ducat vxorē suā secū ⁊ ipa delinqt: qꝛ tūc ex delicto vxoris ɔuenit̄ ⁊ pu nit̄ ⁊ sic soluit̄ vno mō ɔ̄riuz. ff. de offi. ꝓcō. ⁊ leg. l. obserua re. in pn̄. Vl̄ pōt dici b̄z Jo. ⁊ Azo. ꝙ ibi nō fallit: sz si ꝓcō sul ducit vxorē secū ⁊ ipsa delinqt nō cōuenit̄ nec punit̄ ibi maritus pp delictū vxoris: sed pp culpā suā qꝛ eā duxit. sic cōtingit in nauta caupo. sta. q vtit̄ opa maloꝝ hoīuz: vt insti. de ob. que ex quasi delicto. §. pe. ⁊ sic ēt cōtingit in seruo cō modato qui perijt sub machina quia male erat ligata: vt. j. cōmo. l. si vt certo. §. interdum. in fi. ¶ Or segnori super. l. istā hētis signatā vnā auc̄. que est sanctissima si bene suaret̄. sed nō bene seruant eam bonoñ. ⁊ fere vbiqꝫ terraꝝ nō ser uatur. ⁊ incipit. omnimodo.

Omnimō. A. Ista auc̄. pōt legi sup ipsa rubꝛica ⁊ sup qualibet. l. huius ti. ⁊ maxime sup. l. ista. Et auc̄. ita dicit. Si tibi anglico vel his pano mutuo pecuniā vel sum spoliatus in anglia vel hispania vel tuscia nō propterea si inuenio alios anglicos vel hispanos vl̄ tuscos d̄beo eos pignoꝛare in ciuitate ista: nec lz mihi hoc facere: imo oīno pꝛohibeoꝛ hoc facere. ⁊ si ɔ̄facio. debeo puniri ⁊ cōdēnari in q̄drplū eius qd̄ pignoꝛaui. insup cadā ab actiōe mea. h. d. ista auc̄. Videatis lr̄am. Tex. ⁊ oimō. q. d. certū est ex alte rius obligatiōe neminē debere ɔueniri. ⁊ omnimō q ɔuenit aliū q alio ita puniat̄. Tex. b̄m formā pignoꝛationis. q̄s pi gnoꝛatiōes repsalias vocamus. Tex. cadat. sub. ipso iur̄ vt in coꝛ. auc̄. vn̄ est extracta ista auc̄. q̄ est in auc̄. nō fiant pigno rationes ꝓ alijs ꝑsonis. col. v. ¶ Sz ad auc̄. istā opponit̄ ⁊ vr̄ ɔ̄. insti. de act. §. oēs. vbi dicit̄. ꝙ nulla pena excedit qua druplū sz h̄ dr̄ ꝙ punit̄ q̄druplū qꝛ soluit quadruplum ⁊ ca dit ab actiōe. Ad qd̄ potest dici ꝙ hoc est ratione diuersoꝝ siue pluriuz qui hoc pactum participant. ibi autem ratione vnius tantum dicitur pena quadrupli.

Cum te. Tex ista respicit illā ptē rubꝛi ce: ne mr̄ ꝓ filio cōueniat̄. ⁊ in. l. ista dr̄. Aliq mulier hēbat filiū q fili᷒ cōsumpsit omnez

omnem paternã substantiam.ꝛ ista mulier erat diues.ꝯsum pta paterna substantia iste filius hodie cõtrahebat vnũ de, bitum.materne filius pateretur malum cras soluit ꝑ filio. x.post cras alia.x.dicunt ꝯuicine illius mulieris cõmatres sue:qḋ est illud qḋ facitis?pro filio vr̃o soluitis quottidie. ipse depauperabit vos.dicit ista mulier.vos datis mihi bo, nuꝫ consiliũ:vñ deinceps nõ soluã.filius postea ꝯxit multa debita.veniũt creditores ꝛ conueniunt illam mulierẽ.dicit illa mulier nihil soluam dicunt creditores tu pasti tibi pre, iudicium:qꝛ soluisti pteritis creditoribus:nunquid pp hoc ꝑiudicauit sibi in futuris creditoribus?Certe nõ:ꝛ iõ corã eo qui de hoc cognoscit poterit illa mulier vti suis defensio nibus ne sic patiatur compelli ad solutionem debiti alieni. Tex.intulisse.i.soluisse.Tex.non patiatur.sub.nec ex eo ꝙ soluisti aliqua debita tibi preiudicat vel partem vt hic. ꝛ ar. ĵ.de excu.tu.l.voluntaria.secus est in herede soluente ali, qua legata solida quibusdam sponte:quia in alijs sibi preiu dicat.ꝛ sic soluitur contra.ĵ.ad.l.fal.auc.sed cum testator.

¶ Ne filius ꝑ patre:vel pr̃ ꝑ filio emãcipato:vl̃ libertus pro patrono:vel seruus pro domino conueniatur.

Sic non dꝫ vxor pro marito vel maritus ꝑ vxore cõueniri: similiter nec fili⁹ ꝑ pr̃e:nec pr̃ ꝑ filio emãcipato:nec libtus ꝑ p̃trono:nec ſu⁹ ꝑ dño.Et ȯ ṗma pte rubrice agit.ĵ.e.l.pe. De scḋa pte agit.in.l.j.De tertia tractatur in.l.vl.huius ti.

Eqꝫ. In.l.ista di.Si filius meus emã, cipatus accepit mutuo pecuniam ex eius contractu:si me ꝑ eo nõ obligaui:nõ potero cõueniri. Scḋo di.si filius meus in ptãte mea constitutus accepit mutuo pecu, nia m possum conueniri de peculio:vel de in rem verso si versum est in rem meã.ꝛ iõ si pr̃ meus a creditore fratris tui compulsus est soluere:ipsam pecuniã quã soluit recupabit. Tex.fidem suaꝫ astrinxit.i.si non fideiussit ꝑ filio suo.Tex. neqꝫ.Incipit scḋm dictum. Tex. contractũ est.sub.neqꝫ in rem eius versum est. Tex.data est. qꝛ vbi ẜm macedo.data est:pr̃ tenet insolidũ:vt.ĵ.ad macedo.l.si filius.Tex.recupa bit.sub.condi. indebi.si soluit ꝑ errorem indebite. secus si sciens:vt.ff.de condi.inde.l.j.¶ Or segnori hẽtis ꝙ pr̃ nõ tenet ex ꝯctu filij emãcipati:sꝫ ex ꝯctu filij in ptãte cõstituti. si accepit ẜm macedo.tenet pr̃ in rẽ verso:vel de peculio.vl̃ si iussit ꝙ iussu:vt insti.ꝙ cum eo.per totum.

E cõtra. In.l.ista dr̃ ꝙ filij emanci pati nõ pñt ꝑ pte ꝯueniri. ꝛ iõ si pr̃ ẽ vocat⁹ ad mun⁹.ciuile:nõ põt fili⁹ ꝯueniri ad mun⁹ ciuile: puta ad magistratũ. Tex.ꝑuidebit.qꝛ certũ est: neminem ex alte, rius contractu obligari:vt.s̃.ti.pxi.l.penul.in fi.

I filiusfa. In.l.ista dr̃.Si filiusfa. pr̃e suo iuito fuit creat⁹ decurio:ꝛ filius delinqt i officio decuriõatus ꝙ pr̃ nõ poterit ꝯueniri. Tex.iuito pr̃e.sub. vl̃ ignorãte.secus si pr̃e volẽte ꝛ sciẽte.qꝛ tũc pr̃ vr̃ ꝑ eo fideiubere ꝛ tenet isolidũ:vt.ff.ad munici.l.quo tiens.ꝛ dicetur.ĵ.ꝙ cum eo.l.j.Tex.decurio.i.consiliarius.

Atris. In.l.ista dr̃ ꝙ filius noie pr̃is supstitis nõ ꝯuenit.nec ẽt ꝑ, sonali act.ꝑ pr̃e. Tex.supstitis.qꝛ si eẽt hr̃s: tũc teneret vt heres:vt.ĵ.ȯ hr̃.ven.l.ij. ꝛ.l.vl. Tex.debiti cã.s.pr̃is.Tex.ꝑsonali posse con stat act.vt.s̃.e.l.ij.Et quare dicit ꝑsonali act.qꝛ hypo.posset conueniri:vt.ff.de pigno.l.si fundus.§.in venditione.

Ex patroni. In.l.ista dr̃ ꝙ liber, tus vel ẜuus ꝑ ꝯctu ꝑroni vel dñi si nõ fideiussit pro eo:nõ põt ꝯueniri.h.d. Tex.nõ pñt.nã libertus ꝑ ꝯctu ꝑronis nõ põt ꝯueniri.qꝛ certũ ẽ:nemi nem ex alterius ꝯctu obligari: vt.s̃.ti.pxi. l.pe.in fi.Iteꝫ seruus pro contractu dñi non obligatur:nisi naturaliter: vt.s̃. de transac.l. interpositas. ꝛ sola natura lis obligatio est inefficax ad agendum:vt.ff.de act.ꝛ obli.l. naturales.Item seruus in iudicio esse non potest:vt.s̃.de iudi.l.seruus.¶ Or segnori vos habetis hic quãdã con, stitutionem nouam domini federici que incipit.habita.

Habita. Hec ꝯstõ pt legi su, per ipa rubrica ꝛ su per quãlibꝫ.l.huius ti.Et ptinet hec cõstõ ad ti.istuꝫ hoc mõ.Nam impator federic⁹ vult dicẽ i ista ꝯstõne ꝙ scholares ȯ anglia ꝛ de oibus ptibus mũdi q pegrinantur cã studioꝝ:nõ pñt ꝯueniri ꝑ ꝯctibus alioꝝ.nã si aliqs schola, ris anglicus veniat bononiã cã studioꝝ:ꝛ aliqs anglicus est meus debitor:hic ille scholaris nõ dꝫ inqetari.sꝫ si scho larem volo conuenire ꝑ ꝑprio suo cõtractu:hoc possũꝫ fa, cere.ꝛ ipse hꝫ tres iudices:qꝛ põt petere vt ipse ꝯueniat vt vult corã ptãte vl̃ corã rectore suo vl̃ corã epo illius loci.ꝛ hic est casus huius cõstõnis.Verũtñ qꝛ dñs imperator fa, cit magnaꝫ arẽgã:qꝛ de vna ceresia facit quinquaginta bo, los:al's bocone.ꝛ dicit ꝙ hũit cõsiliũ ꝑcex sacri nr̃i palatij ꝛ cõsiliũ epoꝝ ꝛ abbatũ ꝛ ducũ ꝛ oium iudicũ.ꝛ dicit ꝙ fe, cit ꝯstõnem istã.ꝛ dicit ꝙ scholares debẽt ẜuari illesi vt nõ cõueniant ꝑ alienis contractibus cuiuscũqꝫ scientie sint:ꝛ maxime in locis vbi studẽt ꝛ ipsi ꝛ eoꝝ nũcij:qꝛ p eoꝝ sciaꝫ mundus illuminat.Itẽ dicit:quis nõ diliget eos cũ ꝑ amo re scie se pegrinos fecerunt:ꝛ de diuitibus paupes se fa, ciunt:ꝛ vitã suã in itinere viarum multis periculis subiece rũt:ꝛ etiã a vilissimis ꝑsonis graues iniurias sine cã ptule, runt:qḋ grauiter est ferendũ.ꝛ iõ ṗcipit impator federicus hac generali.l.ꝛ in perpetuum valitura:ꝙ ipsi iniurijs non afficiãtur ab aliquibus.nec ꝑ alijs aliqua occasione pigno rent nõ ob.aliqua ꝯtraria ꝛ ꝑuersa cõsuetudine:que vt au, diuimus in qbusdã locis hꝫ locuꝫ.Temeratores huius cõ stõnis:necnõ rectores illoꝝ locoꝝ:si hoc neglexerint sunt puniẽdi in quadruplũ:ꝛ ipso iure notant infamia:ꝛ in ppe tuuꝫ eoꝝ dignitate careãt. Sed si aliquis ipsos scholares voluerit pro suo negocio cõuenire:ipsi scholares hñt tres iudices:ꝛ apḋ quẽ elegerint pñt ꝯueniri.s. vel corã rectore illius loci vel corã dño vl̃ magr̃o suo vl̃ corã epo.Et apud predictos pñt conueniri:ꝛ in contractu ciuili ꝛ in cã crimi, nali.Et si aliquis ad alium iudicem eos traxerit:etiam si cã fuerit iustissima cadit a iure suo.ꝛ hãc.l.volumus sub titulo ne fili⁹ ꝑ pr̃e ꝛc.inter imperiales ꝯstões collocari. Tex. audax inueniatur. Audacia sumitur hic in mala pte.sic.ꝛ.ĵ. vñ vi.l.siqs. Aliqñ tñ sumit in bona pte dũ dicit iuriscõsul. audacem dico.vt.ff.si ps here.peta.l.j.§.interdũ. Tex.deli, ctum.ꝛ ita hec auc.legitur in cã criminali.sꝫ de ciuili loqui, tur auc.ꝛ oimõ.quã legis.s̃.ti.pxi.sup.l.pen. Tex.ex puer, sa cõsuetudine scm̃ audiuimus. Vñ no.ꝑuersaꝫ ꝯsuetudi, nẽ nõ eẽ ẜuandã.simile ꝛ.ĵ.de fur.in auc.nauigia ꝗqꝫ.quam legi.s̃.ꝛ.ĵ.communia de suc.auc.oẽs peregrini.Tex.verũtñ si eis cãm.s.criminaleꝫ.Tex.vel litẽ.s.ciuilẽ:vt.ff.de resti. l.j.§.j.ꝛ plene dixi.s̃.ȯ trãsac.l.cãs vel lites.Tex.cadat.sub. ipso iure.alij ꝑ sniaꝫ:vt.s̃.de iur.om.iu.l.i criminali.¶ Or segnori vr̃ ꝙ hec ꝯstõ ꝗtum ad vba loquat in ciuili ꝛ in cri minali.nã vidi hoc in ciuitate ista tpe dñi Azo.ꝙ scholares poterãt declinare foꝝ in cã criminali: ꝛ erãt hic tũc tpis hñ x.milia scholares .sed scholares.renunciauerũt huic ꝑuile gio tempore dñi Azo. Et fuit renunciatũ tali rõne:qꝛ inter lõbardos ꝛ tuscos fuit maxima discordia ꝛ maximũ bellũ: ita ꝙ dñi doc.nõ poterãt se intromittere in puniẽdo eos.vñ dixerũt ꝙ ptãs huius ciuitatis intromitteret se in crimina, li cã.sꝫ in ciuili hñ hñt adhuc suũ hodie ꝑuilegiũꝫ.sꝫ hodie reuersuꝫ est ad ꝑstinũ statũ.tñ deus velit ꝙ nõ faciãt sibi ma le adinuiceꝫ.nã p dños doctores male puniunt illa malefi, cia.ꝛ illa renũciatio que fuit fcã tpe dñi Azo.hũit locuꝫ in scholaribus nõ clericis:qꝛ clerici suo ꝑuilegio renunciare nõ potuerũt:vt.s̃.de epi.ꝛ cle.auc.statuimus. Itẽ segnori no.ꝙ p hoc ꝙ dicit ꝯstõ ista:oibus scholaribus qui cã stu, dioꝝ pegrinant.dico hec ꝯstõ non tãgit dñs scholares bo, noñ.q sunt ciues:qꝛ ipsi nõ pegrinant:imo in domib⁹ suis proprijs degũt.vñ cessante cã:cessat ꝑuilegiũ: vt.s̃.de epi. ꝛ cle.l.qsqs.¶ Sed nũquid dñi scholares qñ veniũt bono niã ad scholas:de rebus suis debẽt soluere pedagiũ vl̃ ve,

ctigal? Certe diclmus q̄ nō ar. huius.l. que eis securitatē prestat cū dicit.tam ipsi q̄ eorū nuncij veniant ꝛ habitēt cū eis secure: cum al's pedagium pro securitate prestetur. quā securitatem domini scholares a lege dū veniūt ad scholas: habent per.l.istam.ad hoc est ar.ff.de le.j.l.si quando. Itē ꝛ alia ratione: qꝛ res suas ꝛ libros suos nō portant cā vēdēdi vel mercādi: sed causa vtēdi in vsum propriū: vt.ff.de.v̄. sig. l.cēsoria.ꝛ.j.de vecti.ꝛ cōmis.l.vniuersi. Itē nō est ꝯsuetudo q̄ prestēt: vt.ff.de dā.infec.l.iiij.in fi.cū.l.se. ¶ Or segnori extra istaz auc. quero.dr̄ hic q̄ doctores pn̄t cognoscere de cāis scholariū.ꝛ ad illud accedit qd̄ legit̄ in cōstōne.ff. in fi. Sed dic mihi: doctores hn̄t iurisditionem inter scholares suos: qui litigant coram eis inter se: vel cum ciue de cā pecuniaria: nunquid illam cām poterūt alicui delegare? Et vr̄ q̄ nō: qꝛ cōcedit̄ doctorib⁹ q̄ possint cognoscere inter scholares suos spāliter hac cōstōne: ꝛ per cōstōnē.ff.qꝛ qd̄ spālit̄ cōcedit̄ nō pōt dmādari: vt.ff.de offi.eius qui vicē alterius gerit.l.j. Ecōtra vr̄ q̄ sic: qꝛ ꝓfessores iuris ciuilis sunt magistratus: vt in ꝯstōne ista bētis.ꝛ ea que cōpetūt iur̄ magistratus pn̄t demandari: vt.ff.de offi.eius.l.j.§.ij. ¶ Sed vos in qōne ista ita dicetis.si scholares litigant inter se: vel cum ciue coraz doctoribus suis: istam cām bene pn̄t doctores demandare alij. Nec ob.ff.de offi.eius.l.j.nisi q̄ spāliter cōcedunt̄: nō demādant̄.qꝛ vez est.ea que sunt meri vel mixti imperij nō pn̄t demādari: vt.ff.de iur.om.iu.l.j.sed ea que sunt iurisditionis bene demandant̄: vt.ff.de offi.eius.l.j.

¶ An seruus ex suo facto post manumissionem teneatur.

¶ Rubricā istā ita ꝯtinuabitis ad supiora. In supioribus duobus ti.dictū est: aliā ꝑsonā ꝓ alia ꝯueniri nō debere. verū qꝛ aliqn̄ eadē ꝑsona incipit esse alia: sicut est si śuus manumittit̄: vt.ff.de solu.l.q res.§.areā.vn̄ qꝛ icipit alia ꝑsona esse dubitat̄: an śuus ex suo facto.ꝛ ex ꝯtctu vl' quasi: ex delicto vel quasi in śuitute celebrato: post manumissionē teneatur.i.conueniri possit.sub.videamus ꝛ subijciamus.

Quamuis. In.l.ista dicitur. Paterfa.habēs śuū stichū fecit testm̄ ꝛ istituit sibi hr̄dē.sticho sub ꝯdi. libertatem reliquit. mortuo testōre ꝛ adita hereditate: pēdēte ꝯdi.cū sticho ꝯxi. postea extitit cōditio: ꝛ ita liber effect⁹ est: nunqd eū liberū effectū potero cōuenire de ꝯtctu celebrato dū erat statuliber? Certe non.h.d. Tex.statulibero ꝯxit.ꝛ dr̄ statuliber cui relicta est libertas sub cōdi.vt.ff.de sta.li.l.j. Et istō quāuis.aduersat̄.sicut si ꝯxeris cūz seruo cui libertas non erat relicta: non poteris euz cōuenire post manumissionez: ita si contraxeris cum statulibero: adueniente cōdi.non poteris eum conuenire: quia statuliber seruus censetur: vt.ff. de statuli.l.statuliberi. Tex.tamē ex ante gesto.idest ex contractu cū eo celebrato: duz erat statuliber siue seruus. Tex. debes. ¶ Or habetis in.l.ista.siue contraxi cum seruo cui libertas non erat relicta: siue cum seruo cui libertas erat relicta sub condi.ipso liberto effecto: eum conuenire nō potero de eo qd̄ contraxit in seruitute. ¶ Unde nota regulaz ꝛ eius instantiam. Regula est: siue cū seruo cōtraxi: siue cuz statulibero ꝯxi in seruitute q̄ ipse manumissus cōueniri nō potest vt hic ꝛ.j.l.prox.ꝛ.l.si vt allegas.ꝛ.s̄.de nego.gest.l.si cognati.dixi.ꝛ.ff.de neg.gest.l.eum actum. Sed ista regula recipit instātiā in casibus. Unus casus est. si seruus meus promittit mihi dare pecuniam vt eum manumittaz: vt.j.e.l. promisse. Item fallit in alio casu.ecce si seruus dedit mihi fideiussorem in.x.vt eum manumittaz: hoc acto vt eo manumisso obligationem in se transferret: tenet̄ de dolo: vt.ff.de dolo.l.eleganter.§.seruus pactionis.ꝛ his casibus: ideo tenet̄: qꝛ ad libertatē ꝑducit̄ occasiōe ꝯtctus. Itē fallit in alio casu.ecce si śuus ꝯxit in seruitute: ꝛ dn̄s iussit directe manumitti: qꝛ est orcinus libert⁹ post libertatē cōuenit̄.sȝ si eēt ei relicta fideicō.libertas: nō ꝯueniret̄: sed hēs.qꝛ hēdi posset imputari: cur peculiū śui nō deduxit: vt.ff.de dote ple.l.ij. §.p ꝯxiū.ꝛ tāgā.j.l.pxi. Itē fallit in alio casu.ecce si dn̄s seruo q gessit negocia sua: religt directam libertatē: ꝛ qd̄ erat inter scriptum heredem ꝛ legittimūm. qꝛ si infra annū non manumittitur ad libertatē perducit̄ ꝛ tenet̄ reddere rōnes. Et est ratio: qꝛ vnum inducitur pro eo: vt sit liber post annū vnum aliud statuit̄ cōtra eū.s.vt reddat rōnes: vt.s̄.de peti. here.l.vlti.§.penul. Item fallit in alio casu. si liber factus gessit in libertate.ꝛ sunt cōnexa: ꝛ veniunt nō prestanda sed separanda: vt de gestis in seruitute.nam nō tenetur de gestis in libertate: vt.ff.de neg.ge.l.atqui. nā.§.sceuola. Item fallit in alio casu.si śuus gessit negocia in śuitute: ex illa gestione obligatur naturaliter. si manumissus perseuerauerit in gestione: ꝛ illud qd̄ debebat ex gestiōe: postea potuit a se exigere ꝛ in negocium reponere: qꝛ manumissus est nō adēpto sibi peculio: de hoc tenetur: vt.ff.de nego.ge.l.ꝑculus. ꝛ hec vera sunt in cōtractu vel quasi. Quid aūt obtineat in delitio vel quasi: dicam.j.e.l.si seruitutis.tpe.ꝛ.j.e.l. vlti. ꝛ dixi.s̄.de nego.gest.l.signati.

Creditoribus. In.l. ista dicitur. Accessit qdam ad principē: ꝛ corā eo sic ꝓposuit. Domine impator fui śuus ꝛ in śuitute ꝯxi: postea dn̄s meus me manumisit iter viuos vel in vltia volūtate adēpto peculio: nūqd creditoribus cū qbus ꝯxi post manumissionē ꝯ me dabitur actio? Certe nō: siue peculiū fuit adēptū siue nō: ꝛ maxime si tibi legatū non fuit. Tex.cōpetit. sub.post manumissionē. ¶ Or segnori quedam.l.vr̄ exp̄sse ꝯdicere.ff. de dote ple. l.ij.§.per ꝯxiū. Un̄ vt cōcordetis.l. istā ad illam breuiter ita diuidetis si śuus ꝯxit in seruitute ꝛ dn̄s reliquit śuo fideicōmis.libertatē: siue dn̄s leget ei peculiū siue nō: manumissus de ꝯtcu celebrato in seruitute non tenet̄ vt hic.ꝛ.j.e.l.si allegas. Si aūt ꝯxit in seruitute ꝛ dn̄s relinqt ei directaz libertatem ꝛ peculiū: hic est orcinus libertus: ꝛ non est heredis: qꝛ peculiū est ei legatū: vn̄ tenet̄ rn̄dere creditoribus quatenus facit peculiū: vt in.l.ꝯria. Sȝ que est rō huius diuisiōis: Rn̄deo hec est rō.si śuus ꝯbit qui hȝ peculiū: dn̄s tenet̄ de peculio: durante dn̄ica ptāte.ꝛ ea finita infra ānū: vt.ff.qn̄ actio de pecul.est an.l.j.igit̄ si relinqt fideicōmissariā libertatē.ꝛ relinquit ei peculiū: heres manumittit istum seruū. Et si manumisit: aut heres deduxit de peculio: quatenus tenebat̄ p̄stare: ꝛ infra annū tenet̄ soluere creditorib⁹: ꝛ manumissus nō tenet̄. Aut hēs nō deduxit: ꝛ tunc est qd̄ heredi imputet̄: vt.ff.d tribu.l.qd̄ in herede.§.si śuo.ꝛ.ff.qn̄ act.de pecu.est an.l.j.§.an ergo. Si aūt peculiū nō est ei legatū: tūc tenetur hēs itra annū. Si aūt śuus est directo manumitti iussus: hic adita hereditate fit orcinus libert⁹ ꝛ nō est hēdis: ꝛ ipsuz orcinū seq̄r peculiū: qd̄ fuit ei relictū. Sȝ hic nō pōt imputari hēdi.si peculiū nō deduxit.igit̄ cuz ille habeat peculiū.ꝛ aliud efficiat̄ eius patrimoniū: hn̄ tenetur seruus de equitate: ꝛ hec equitas colligitur in.l. contraria.

Promisse. In.l.ista ponit̄ instantia regule ꝯ regulā positam in duabus legibus ꝑcedētibus. Et est in ista l.casus.in quo śuus de ꝯtcu celebrato in śuitute: post manumissionē cōuenit̄. Un̄ in.l.ista dicitur: śuus meus mihi domino ꝓmisit dare pecuniā vt eū manumitterē.manumisi eum.ipse non dat mihi pecuniam: nūquid potero eum cōuenire: ꝛ qua actiōe? Rn̄detur q̄ sic: ꝛ si nō fui stipulatus: actione in factū. Tex.promisse tibi.s. domino. Tex.stipulat⁹ ab ipso nō es. qꝛ si esses stipulatus post libertatē tenerer̄ ex stipulatiōe. Tex.p in factū act.hēs. ¶ Uidebat̄ ꝯ.qꝛ hec promissio fuit facta in seruitute: vnde non tenet̄: vt.s̄.l.pxi.ꝛ.s̄.e.l.j. Rn̄deo regulam illarum legum recipit instātiam in.l.ista.vt dixi in casu. Fallit enim q̄ seruus ex ꝯtcu celebrato in śuitute teneat̄ dn̄o: ne dn̄s decipiatur: cū occasione illius ꝯtcus ꝑuenerit ad libertatē. sȝ si liber factus d nouo ꝓmitteret: teneret̄ ex stipulatu.si liber est factus: ꝛ ꝓmisit in śuitute: actiōe in factū teneret̄ de eqtate vt hic.que actio hȝ locuz vbicūq̄ equitas suggerit act. dari: vt.ff.de p̄scrip.ver.l.quotiēs.sed de rigore iuris non vr̄ teneri: qꝛ ali⁹ hō incipit esse: vt.ff.de solu.l.q res.§.areā. ¶ Or segnori ego de.l.ista aliter me expedirez q̄ dicat hic dominus Io. Nam ipse cōmentauit eam sic.ad.l.istā ꝯcordat ꝛ

dat ⁊ discordat: ⁊ est simile ⁊ contra.ff.de dolo.l.eleganter.§.huius pactionis. ¶ Or segnori.§.ille quo ad qd est ɔcordātia huius.l.⁊ quo ad qd est similis in hoc. Ego accepi a seruo meo expromissorē in.x.vt eū manumitterē.hoc pacto vt eo manumisso obligatiōez in se trāsferret seruꝰ manumissus.huo manumisso nō vult obligatiōez in se trāsferre.si ꝓmissor est soluendo: agā ɔ̄ eū: ⁊ ipse aget ɔ̄ manumissuz act. de dolo: vt in se trāsferat obligatiōem. sꝫ si ꝓmissor nō ē soluēdo: agā ɔ̄ manumissum actiōe de dolo ad iteresse. ⁊ i hoc.§.ille huic.l.est cōcordātia ⁊ similis. Sꝫ discordat ⁊ ɔ̄ est in hoc ꝙ hic tenet actiōe in factū de dolo ad interesse. vn̄ dicetis ibi fuit manifestꝰ dolus q nō cecidit in ɔctu vl qsi. qꝛ nō ɔmisit dolū in ɔ̄hēdo: si non seruat fides in soluendo pecuniaz. vn̄ vr deserere ꝓmissorē: ⁊ nō cōmittere dolū: tn̄ tenet de eqtate actiōe in factū. vl ibi erat in dolo: vn̄ tenet de eqtate act. de dolo. hic fuit in culpa vl in mora: vn̄ tenet act. i factū rōne culpe vl more. Et ita hētis hic vnū casuz: i quo manumissus de gesto in huitute tenet. Sūt ⁊ alij casus: vt plene dixi.s̄.e.l.j. ¶ Altio quero. huꝰ ꝓmisit mihi dare.x.vt eū manumitterē. post libertatē adeptā: tenet ex ista ꝓmissione: qꝛ adeptus est libertatem? Et certe dicimus ꝙ non: qꝛ ex ɔctu celebrato in huitute: liber factus nō tenet: vt.s̄.e.l.j.⁊.ij. dixi. Preterq̄ in cāu. ecce si ego icōtinēti ante manumissionē vel in ipsa manumissiōe impono opas ei: post manumissionē tenet ex ista ꝓmissiōe: qꝛ in liberto antiqor ɔctus opa rum esse nō pōt: vt.ff.de lib.cā.l.vl.⁊.ff.de solu.l.in liberto.

Jcet seruitutis. In tribꝰ legibꝰ superioribus dictū ē: an seruus factus liber de contractu vel quasi celebrato in huitute: teneat. Modo in.l.ista dr̄: an teneat de delictis. Et i.l.ista pōit talis casus. Ancilla matris tue i huitute subtraxit pecuniā. illa ancilla postea ad libertatē puenit: nunqd tenebit furti actiōe? Rn̄det ꝙ sic: qꝛ hic est regula ꝙ noxa caput sequit. ⁊ iō si ancilla fecit furtū extrāeo nō dn̄o: manumissa tenet directa noxali. sꝫ si ancilla cōmisit furtū contra dn̄m: ita demū tenetur si ad libertatem peruenit ⁊ postea ɔtractauit: ⁊ non alit. Tex. nā caput. i. delinquētē. noxa. i. delictū. Vn̄ no. cū huus i huitute dlinquit: si ɔtra extraneū durāte huitute nō ɔuenit huus: sꝫ dn̄s noxali vt tradat eū ꝓ noxa. vel interesse pstet: vt.ff.de re iudi.l.miles. Si huus manumittit: q̄ actio erat noxalis cōtra dn̄m efficitur directa ɔ̄ manumissuz: vt insti.de noxa.§.oēs. Si autē delinqt ɔ̄ dn̄m in huitute: manumissus nō tenet: vt j.e.l.vl. Sꝫ fallit si post manumissionē ɔctet: qꝛ ex posteriori contractatione datur actio furti. vt.s̄.de nox.act.l.j.⁊.ij.

Jvt allegas. In.l.ista dicitur. Seruus certa die colebat fundum domine. ⁊ ex illo colonatu effectus est debitor domine in.x. domina postea manumisit eum adempto peculio: nunquid ipse manumissus poterit conueniri: si postea laboribus suis aliquid acquisiuit? Rn̄deo ꝙ non. Tex. peculio. quia si manumitteretur directo est orcinus libertus. ⁊ si esset ei relictum peculium: teneretur vsq; ad quātitatem peculij: vt.s̄.e.l.ij. plene dixi.

Jue serui. In.l.ista dicunt tria. Et in ea ponit talis casus. Quidā accessit ad impatorē ⁊ corā eo sic proposuit. Dn̄e impator hēo tales seruos. si dico eis vos mentimini: ipsi dicūt mihi idem. si do eis maxillatā: ipsi dant mihi duas. vn̄ domine dico vobis ꝙ nolo plus pati ab istis seruis hoc. vnde volo eos actione iniuriarum conuenire. quero a vobis nunquid possuz? Rn̄det imperator deridendo. si isti sunt serui tui vade ad domū tuam: ⁊ liga eos: ⁊ te vendices. Sed si istos seruos delinquentes contra te manumisisti: tibi imputetur: qui seruos criminosos ⁊ delinquentes ɔtra te manumisisti. Nā serui ex delicto ɔmisso ɔ̄ dn̄m manumissi postea nō tenentur aliqua rōne iuris. Sed si tu dicis istos seruos contumeliosos esse cōtra te post libertatē eis a te pstitā: nulla dubitatio est: quin eos libertos scōs possis ɔuenire. Tex. ɔueni. i. corrige eos verberādo eos: qꝛ ligabis eos ad vnā colūnā ⁊ eos optime verberabis. Nō aūt intelligatis ɔueni eos. s. in iudicio: qꝛ inter dn̄m ⁊ seruū nullū pōt stare iudiciū vt hic subijcit. ⁊ ad hoc ɔcor. ⁊ qꝛ seruus nō pōt esse in iudicio: vt.s̄.de iudi.l.huus. Or segnori sequit scōz dictū. Tex. siue post ⁊c. patit. quasi dicat. imputet sibi dn̄s: si eos seruos criosos ɔ̄ se manumittet. Nā dānuz qd qs sua culpa sentit: sentire nō videt: vt.ff.de reg.iur.l.dānū. Tex. sane. modo incipit tertiū dictū ⁊ vltimū huius.l. Tex. qd. i. aliquid. Tex. illicite commiserit. sub. aduersus te dominū. Tex. ex iuris snia. vt.s̄. de noxa.act.l.j.in fi. Or segnori totū istuz titulū diuisum in sex legibus: reducetis ad talē diuisionē. aut seruus ɔ̄hit vl qsi. aut delinqt vel quasi. ⁊ qd dico in huo: intelligatis in ancilla. si seruus ɔtrahit in seruitute: puta emēdo vel vendendo vel quasi contrahit: puta negocia gerendo: hec est regula ꝙ manumissus nō tenet de ɔtractu celebrato in huitute: vt s̄.e.l.j.⁊.ij. cū suis similibus. Fallit ista regula in casibus notatis.s̄.e.l.j. Si aūt huus delin. vl quasi in huitute. Et dr̄ delinquere: cū facit furtū vel iniuriā: quasi delinqt cū aliquid deijcit vl effundit. Et hic refert: qꝛ aut delinqt ɔ̄ extraneū aut cōtra dn̄m. de quo plene dic vt dixi.s̄.e.l.lꝫ seruitutis tempore. ⁊.s̄.de nego.gest.l.si cognati.

¶ Qñ fiscꝰ vl puatꝰ a debitore sui debitoris exigere pōt.

¶ Vos hūistis in supioribꝰ ex alieno ɔctu quē ɔueniri nō debere: immo aliqn̄ aliqs alia psona facta nō ɔuenit ex suo ɔctu: vt.s̄.ti.pxi.hūistis. Vez qꝛ aliqn̄ fiscus exigit nomen sui debitoris: ponit hec rubrica. Tex. qn̄ fiscus. s. creditor. Tex. vl priuatus. s. creditor. Tex. a debitore sui debitoris. sub. q nō est soluēdo. Tex. exigere. i. petē. Tex. pōt. sub. videamus ⁊ subijciamus. Et de pma pte rubrice agit in.l.nō prius. Et de scōa. s. qn̄ priuatus ⁊c. agitur. j.e.l.j.⁊.ij.⁊.vlti.

Ropter es. In.l.ista dr̄. Si pupillus erat dbitor alicui: ꝓ debito pupilli nō poterūt capi in solutuz ipsius tutoris: si mō tutor nō tenet aliqd de bonis ipsius pupilli. Tex. ꝓpter es alienum. ⁊ dicitur es alienū: qd alij debemus: vt.ff.de verb.sig.l.cedere diem.§.es alienum. Tex. vel nisi ex bonis eius. s. pupilli. Tex. non oportet. qꝛ certum est ex alieno contractu neminem obligari: vt.s̄.ne vxor pro marito vel ma. pro vx.l.penul.in fi. Sed si tutor teneret aliqs res ex bonis ipsius pupilli: similiter bona sua nō deberent capi licet teneretur hypothe. vt.j.de pigno.l.pignoris. Jtez licet bona tutoris non possint capi: bene tutor potest conueniri vt administrator: vt.j.quando tuto. ex facto pu. conue. pos. per totum.

J in causa. In.l.ista pōit cāus talis. Accessit qdam ad imperatorez. Dn̄e iperator qdā valēs noie ⁊ q̄tū ad fatuos i imēsuz valebat: qꝛ expēdebat expēdenda ⁊ nō expēdēda: venit ad me ⁊ petijt vt mutuarē sibi pecuniā: ⁊ ego ei mutuaui. iste valēs nō ē soluēdo. nā ipse ē mihi cōdēnatꝰ: ⁊ nō hꝫ mobile vl imobile vnde satisfaciat mihi. Respōdet imperator. si hꝫ aliquē debitorē ⁊ ille debitor ɔfiteat se debitorē esse: illud nomē pōt capi in cā iudicati. Tex. si in cā iudicati valētis. nomen ꝓpriū debitoris. Tex. ꝓponis. sub. in.x. exemplificatur. Tex. compelluntur. si illi debitores confitentur se debere ⁊ non alit. ⁊ qꝛ h̄ ordo executiōis ē: vt.ff.de re iu.l.a diuo pio.§.j.

J debitū. In.l.ista. dr̄. Si fiscus habet debitorem ⁊ ille debitor nō habet mobilia vel immobilia que capi possunt in causa iudic. ⁊ illud debitū est liquidum: quia bene confiteatur debitor ꝙ ei debet in subsidium procurator fisci poterit petere vt nomē sui debitoris capiatur in cā iudicati coram ꝓcuratore cesaris. Tex. ꝙ desideras. sub. procurator fisci. Tex. per offin̄ procuratoris. s. cesaris: q est cōpetens iudex inter fiscum ⁊ puatū. vt.s̄.si aduersus fiscū.l.j. Tex. nā si questio. sub. sint debitores vel nō. Tex. pspicis. qꝛ nomia capiunt in cāz iudicati cū sunt liqda. i. cū confitent debitores mei debitoris

se deberet: vt.ff.de re iudi.l.a diuo pio.§.vlti. ¶ Or segnori vt breuiter circa materiam istam vos instruaz: subijcietis talem diuisionem. Cum debitor meus est mihi cõdẽnatus ⁊ non inuenitur habere mobilia vel immobilia: sed nomina tantum: refert.aut debitor mei debitoris cõfitet̃ se debitorẽ esse ⁊ tunc capitur nomẽ eius in causa iudicati vt hic ⁊ s̃.l.proxi. Naz hic est ordo executionis rei iudi.vt in p̃alle.l.a diuo pio.§.j.⁊ capiet̃ nomẽ in cã iudi.si est liq̃dũ ⁊ purũ. Si aũt est in diẽ: certe si fiscus est creditor: procurator fisci capit illud ante diẽ habita rõne medij tp̃is: vt.s̃.de cõdi. ex lege.l.j. Si aũt creditor priuatus est: tunc expectat diem: vt ff.de peti.here.l.si qd̃ in diẽ. Et hoc est qd̃ tota die facimus in ciuitate ista.s.bonoñ. Nã si ago cõtra debitorẽ meum: ⁊ cõdemnetur mihi ⁊ non habet mobilia vel immobilia: dico ego iudici: dñe interloquimini q̄ nõ habet mobilia vel immobilia vnde posset mihi satisfieri. iudex ita interloq̃t̃. postea dico ita iudici. dñe ipse hz talem debitorẽ in.x. dicet iudex mitte pro eo.⁊ ipse venit. dicit iudex ex tu debitor talis ⁊ purus? dicit ipse: dñe certe sic. dicit iudex modo: solue isti illa.x.⁊ de hoc fit scriptura: qũo soluit mihi ex precepto iudicis: vt.ff. de re iudi.l.a diuo pio.§.vl. Si aũt debitor debitoris mei inficiatur se debitorez eius esse: in articulo isto distinxit Pla.⁊ ita not.in summa huius ti. q̄r dixit. si debitor debitoris mei cõdẽnati inficiatur: aut ꝑ maliciã aut non puta q̄r nõ credit se debitorem. si autem inficiatur per maliciã capitur nomẽ in causa iudicati: acsi nomen puruz ⁊ liq̃duz esset. si autem inficiatur nõ per maliciam sed bonafide: tunc illud nomẽ non capitur in causa iudi.⁊ ꝓ hoc inducit.l.istã. ⁊ q̄r si inficiat̃ per maliciã: non debet esse ei licitũ mentiri: vt ff.de tribu.l.illud. ¶ Sed segnori nos dicimus q̄ siue debitor inficiat̃ bonafide siue ꝑ maliciam q̄ nõ capit̃ illud nomẽ in causa iudi. q̄r hec est dĩa inter corꝑalia ⁊ incorꝑalia.s. noia: q̄r corꝑalia capiunt̃ in cã iudicati summatim cognito iudicio: vt in p̃al.l.a diuo pio.§. si suꝑ rebus. sed incorporalia vt sunt noia: nõ capiunt̃ in cã iudicati: vt in prealle.l.a diuo pio.§.vlti. ¶ Si queras qd fiet si debitor ille neget? Rñ. dabit̃ curator bonis qui hoc nomen debebit in iudicio deducere ⁊ conuincere illum debitorem: ⁊ eo conuicto capietur nomen in causa iudi. vt ar.j.ad carbo.l.sed si is.§.impubes.⁊.ff.de cu.bo.dã.l.j.⁊.ij.

On prius.

n In.l.ista dr̃ q̄ ꝓcurator fisci nõ põt exigere debitorẽ debitoris fisci anteq̄z certuz sit debitorẽ fisci exigi nõ posse: ⁊ exigit̃ si illud d̃bitũ est liquidũ. Tex. principales res.i. debitores Tex.idoneos.i.soluẽdo esse. Tex. est.sub. ex quo apparet eos nõ esse idoneos: capit̃ in cã iudicati nomẽ debitoris: se est paruz: vt dixi.s̃.e.l.ꝓxi. Sed si in diẽ: capit̃ habita rõne medij temporis: vt.s̃.de condi.ex lege.l.j.

In solutuz.

In.l.ista dicit̃. Si tu eras debitor meus in.x.⁊ alium debitorem hẽbas in.x.⁊ tu nomen tui debitoris dedisti mihi insolutũ: nũquid potero eum conuenire: nisi cedat mihi actionẽ? Certe non directa actione: sed vtili sic. Tex. nisi mandatis actiõibus.i.cessis. Tex. experiri põt. sub. directis ex persona mandantis: q̄r ita inherent ossibus actiones q̄ ab eis separari nõ p̄nt: vt.ff.pro socio.l. ea que. Tex. vtetur. sub. qd̃ est sp̃ale. ¶ Or segnori hec est regula q̄ actiones q̄m inherẽt ossibus.⁊c̃. non transeunt sine cessione: vt.ff.d̃ peti.l. siquis ergo casus. fallit hic in noĩe dato insolutum Fallit in alijs casibus: vt.s̃.de act.⁊ ob.l.j.

¶ De actionibus hereditarijs.

¶ De actiõibus q̃ cõpetunt ꝯ ipsos debitores in suꝑioribus dictum est. verũtamen quia actiones que competunt ꝯ defunctum: cõpetunt ꝯ heredem: ponitur rubrica hereditarijs rebus. Lz dicat̃ res hẽditaria: q̃ est in hẽditate iacẽte: vt.ff. siquis in testa. liber iussus esse dr̃.l.j.§. sceuola. tñ hic dicit̃ de here. act.i. de act. que cõpetebãt ꝯ d̃functũ: que nunc cõpetunt contra heredem: ex persona defuncti.

Si pecuniã.

In.l. ista dr̃. Mater mea d̃ebat mihi xxx. instituit me heredẽ.⁊ duos alios equaliter pro alia tertia: ꝓ qua sum heres in.x. cõfusa est actio mea: ꝓ duabus ꝑtibus coheredũ petro cõuenire cohẽdes meos personali act. Sz ⁊ si mr̃ mea ꝓ illis.xxx. obligauit mihi aliquã rẽ: ꝯ quẽlibet possidẽtem possum expiri hypo. act. lz cã pignoris indiuidua sit. Tex. petere debes. sed ꝓ tua tertia cõfusa est actio: vt.s̃. de neg.ge.l.ab eo. ⁊ hoc est verũ in ꝑsonali actiõe q̃ recipit diuisionem secus est in hypote. vt.j. dicit. Tex. ꝑsequi nõ ꝓhiberis. sub. hypo. insoliduz agẽdo: q̄r cã pignoris indiuidua est: vt.j.de distrac.pigno.l.q uadiu.

Pro hereditarijs.

p In.l. ista dicit̃. Tu debebas fisco vel priuato.xxx. decessisti relictis tribus hẽdibus: nũquid creditor poterit cõuenire quẽlibet hẽduz insolidũ? Certe nõ sed quẽlibet ad.x.⁊ hoc est verum: cum agebatur personali actione: secus si hypo. agitur. Naz ille solus cõuenitur qui rem hypo. possidet. Tex. etiam in fisci rõnibus placuit. q.d. nedũ in debitis p̃uatis. Hec est regula q̄ hẽdes tenent̃ ꝑsonali act. pro portionibus hereditarijs vt hic.⁊.s̃. de pactis l.pacto successoruz. Sed ista regula recipit instantiã in pluribus casibus. Nã fallit in hypo. act. q̄r si aliquis possidet rem hypotecatã ⁊ est heres ꝓ tertia p̄te: cõuenit̃ insolidum hypo. ꝓ re quã possidet vt hic.⁊.s̃.e.l.ꝓxi. Item fallit in alimẽtis relictis a pluribus hẽdibus ⁊c̃. vt.ff.de ali.⁊ ci.lega.l.iij. Et hoc id̃ q̄r ꝑticularis solu. nõ minima hz incõmoda: vt.ff.de fal.hẽredi.l.plane. Item fallit si defunctus teneat̃ act. cõmo. vel depositi. ⁊ ipse decedit relictis heredibus tribus.⁊ vnus possidet rẽ cõmodatã. Nam ille solus tenet̃ rẽ restituere: vt.j.cõmo.l.iij.§.hẽs.⁊.ff.depo.l.in depositi. Itẽ fallit si testator recipit dotem: ⁊ vxori prelegauit dotem quã voluit ab vno herede exsolui: vt.ff.de le.ij.cuz ab vno. Vel ibi vxor potest conuenire quemlibet hereduz insolidũ pro portiõe heditaria: sed cohẽdes p̄nt cõuenire euz qui debet soluẽ: vt soluat famil. her. iudicio.l.filia.§.neratius scribit.⁊ ff.de le.j.l.seruo legato.§.si testator. Item fallit in factis indiuiduis. Ecce enim testator tenetur ad factum indiuiduuz vt est fieri vel non fieri: vel si tenetur ad penaz: vt.ff.de ver. obli.l.eadem.§.cato.⁊.l.stipulationum. in fi.⁊.l. stipulationes non diuiduntur.

Heredem.

In.l.ista dicitur. Mulier contraxit matrimonium cum aliquo: ⁊ dedit ei dotem: postea marit[9] est mortuus relicto herede: mulier nõ vult agere ꝯ heredẽ mariti: sz vult agere personali act. ꝯ possidẽtes bona mariti: nunquid põt? certe nõ. nã mulier act. d̃ dote dz experiri ꝯ hẽdes mariti personali act. non aũt ꝯ debitores mariti vel ꝯ possidentes bona mariti. Tex. conueni. sub. act. de dote: q̄r personalis actio datur ꝯ heredem: vt.s̃.l.proxi.⁊.j.e.l. vlti. nec datur cõtra debitores: nisi in subsidium: vt.s̃.ti. ꝓxi.l.ij. sed hypo. põt agere cõtra omnem possidentẽ q̄r est in rem: vt.j. de pig.l.pignoris persecutio in rem est.

Nab pretextu.

ſ In.l. ista dicit̃ Pupillus erat debitor: nec hẽbat mobilia vel imobilia: sed hẽbat d̃bitores. creditores pupilli volũt agẽ cõtra d̃bitores pupilli. obijcit̃ eis a tutore pupilli q̄ nõ p̄nt: imo dz deferri in pubertatẽ pupilli: nũq̃d audiendus est tutor? Certe nõ. Tex. debes. nã in subsidiũ pupillis cõdẽnatis nomina suoꝝ debitoꝝ in cã iudicati capiuntur: vt.s̃.titu.prox.l.j.⁊.l.ij.

Debitum.

v In.l. ista reprobat̃ ꝑpostera petitio: ⁊ cõdẽnant̃ oẽs q̃ ponũt frenũ ad caudã. Et ponit̃ i.l. ista casus talis. Socero meo mutuaui c. socer me[9] d̃cessit. tu appħẽdidisti soceri mei hẽditatez: q̄r dicis te heredez eius ex testõ. vel ab intestato: ⁊ ego dico me ex testõ vel ab intestato heredez esse. Formo ita petitionẽ

ita petitionẽ meam peto a te ante omnia.c.mihi solui ex he-reditate soceri mei:que sibi mutuaui:⁊ postea hereditatẽ mihi restitui:nunquid sum audiendus a te? Certe nõ:qꝛ si sum heres soceri mei:confusa est actio.⁊ idõ primo dꝫ co-gnosci si sum heres vel non.Et si apparuerit ꝙ sim heres: cõfunditur actio mea.si appuerit ꝙ non sim heres: postea potero petere ab herede ꝙ soluat mihi.c.que mutuaui so-cero meo.h.d.ista.l. Tex.etenim.ecce ratio. Tex.nõ ambi gitur.qꝛ vbicũqꝫ succedit creditoꝛ debitoꝛi:extinguit̃ actio: vt.s.e.l.j.dixi. ¶Oꝛ segnori ex.l.ista ita colligetis practicã in cãis qñ aliquis in libello plura pponit:siquidẽ ꝓmittit aliquid tale qḋ pẽdet ex subsequenti:ꝓpostera est petitio:⁊ ita est hic ⁊ reprobat̃.⁊ ad hoc accedit.ff.de excep.l.fundi titiani.⁊.l.fundi.Similiter repellitur quis quando aliquis est sibiipsi contrarius: vt.ff.de condi.⁊ demõ.l.titie.

Si adulta. In.l.ista in q̃ duo di-cunt̃ no.ita casum.Cu ratoꝛ cuiusdã adulte accessit ad principẽ:⁊ coꝛam eo sic proposuit.Dñe iperatoꝛ adul ta cuius sum curatoꝛ dum esset pupilla pa-truũ suũ hñit tutoꝛẽ:q est effectus debitoꝛ eius ex mala administratiõe in.xxx.patru⁹ suus postea de cessit ⁊ adultã meã instituit sibi hrẽdẽ ꝓ triẽte:⁊ alios duos ꝓ duab⁹ ptib⁹.mõ volo petere a coheredibus.xxx.ꝓ duab⁹ ptibus.q̃ro a vobis nũqd possũ? Rñdet impatoꝛ ꝙ ꝓ dua bus ptib⁹ noie adulte:nõ ꝓhibeoꝛ illa.xxx.petere a cohere dibus adulte:si testoꝛ hoc nõ ꝓhibuit.cum petitio nõ cõfun datur vltra poꝛtionẽ qua successit. ¶Oꝛ dicit iste curatoꝛ. dñe imperatoꝛ vos debetis scire ꝙ coheredes adulte mee hñt tot creditoꝛes ꝓprios:ꝙ nec bessis nec bona ꝓpria sua sufficerent ad satisfaciendũ eis. Dicit impatoꝛ nõ timeas: qꝛ tu potes petẽ noie adulte tue sepationẽ bonoꝝ:vt ita de bonis patrui adulte tue satisfaciãt de bonis suis ꝓprijs.⁊ de supfluo bessis satisfiet alijs suis creditoꝛibus. Tex.pro triente.i.ꝓ quattuoꝛ vncijs:vt insti.de hrdi.insti.§.hrditas. Tex.quã ẽt tutele eius.i.adulte. Tex.ꝓhibita ẽ.qꝛ si institu ta fuissꝫ.heres a patruo suo aio cõpensandi: nihil peteret ex quo hereditatẽ vellet:vt.j.de hrdi.insti.l.si nõ cõpẽsandi. Tex.ꝓ besse.i.ꝓ octo vncijs:vt in pal.§.hereditas.insti.de heredi.insti. Tex.nõ cõfundat̃. Vñ no.si creditoꝛ succedit debitoꝛi:ꝓ ea pte qua succedit:cõfunditur actio: vt dixi.s. e.l.j.cũ suis similib⁹. ¶Oꝛ sequit̃ tex.nã aduersus.Et inci pit scõꝫ dictũ. Tex.adultã tuã.i.ↄtra eius vtilitatẽ facis:si hoc facis.s.si petis rescindi testm̃ patrui.⁊ idõ si adulta tua hꝫ coheredes:q hñt tot creditoꝛes ꝙ nõ pñt eis satisfacẽ ꝺ bõis ꝓprijs heredũ potes petere sepatiõeꝫ illoꝝ bonoꝝ pa trui sui ⁊ coheredum infra quinquẽniũ: vt.ff.de separa.l.j.

Creditoꝛes. In.l.ista di. Si tu hẽs multos credito

c res:⁊ instituis tibi duos heredes:⁊ plura le-gata relinquis:creditoꝛes tui nõ debent age-re contra legatarios personali actione : sed contra heredes:cum es alienũ debeat solui ab heredibus. Et si plures sint heredes:diuiditur inter eos pro poꝛtioni-bus hereditarijs.h.d.ista.l. Tex.quippe conuenit act.sub. sed contra heredes sic:vt.s.e.l.j.⁊.l.ij. Tex.huic rei.s.solu-tioni faciat.Tex.obnoxios.sub.pro poꝛtionibus heredita-rijs:vt in pꝛeal.l.s.e.l.j.⁊.ij.

¶Ex delictis defunctoꝛum inquãtũ heredes conueniant̃.

¶Supioꝛi ti.dictũ est inquãtũ cõueniant̃ heredes ex con-tractu defunctoꝛũ.veꝝ qꝛ dubitat̃ ex delictis defunctoꝛum inquãtũ heredes cõueniant̃:põit̃ hec rubꝛica:⁊ subijcietis hic talẽ regulã. Heredes regulariter nõ cõueniunt̃ ex deli-ctis defunctoꝛum. Fallit in duobus casibus. Lite conte-sta.cum defuncto.vt institu.de heredi.institu.§.non tantuꝫ. Item fallit si peruenit aliquid ad heredeꝫ:vt.ff.de calum.l. in heredem.

p Post litis ↄte. In.l.ista põunt̃ duo cãus:i qb⁹ cãib⁹ heres tenet̃ ex delicto defuncti.Et pꝛi-mus est talis.compulisti me per metum: vt rem meam tibi darem.⁊ ego eam tibi dedi.conueni te postea act.ꝙ metus cã ⁊ litẽ fui tecũ cõtestatus. Vel ẽt dũ eẽs in offõ ↄstitutus concussisti me vt aliqd tibi darẽ.⁊ dedi tibi.postea conueni te act.in fcm̃ de ↄcussionibus vt reddẽs datũ:⁊ tecũ fui litẽ ↄtestatus.vl ẽt me induxisti dolo:vt tibi aliqd darẽ.⁊ dedi tibi.postea egi cõtra te act.de dolo ⁊ tecũ fui litẽ ↄtestatus. postea decessisti.nunqd he actiões dabunt̃ ↄ heredẽ tuum? Rñdet̃ ꝙ sic.qꝛ lite contesta.transierunt actiones ad here-des ⁊ tenentur insolidum heredes etiã si nihil peruenit ad eos. ¶Scḋs casus est talis.retento eodẽ themate:si litem tecuꝫ non fui ↄtestatus ⁊ decessisti ⁊ ex delicto tui defuncti aliquid ad heredes tuos peruenit:ꝙ heredes tui tenentur: qꝛ heredes non debẽt ditari ex delicto defuncti:⁊ qꝛ turpia lucra sunt ab heredibus extoꝛquẽda.h.d.ista.l. Tex.post li.contest.sub. factam inter euꝫ qui deliquit inferendo metũ vel concussionem vel dolum. ⁊ inter eum qui delictum pas-sus est. Tex. qui vim fecit.sub.compulsiuã. ⁊ ad quid va-let.j.videbitis.Tex.vel aliquid deliqt.puta aliquid furtiue subtraxit.Tex.alioquin.i.si lis non fuit cõtest. inter eum q deliquit ⁊ inter euꝫ q delictũ passus est.Tex.ditentur.sub. heredes.⁊ ita hẽtis hic in fi.ꝙ heredes non debent ditari. ex delicto defuncti:qꝛ turpia sunt ab heredibus extoꝛquẽ-da:vt.ff.de calũ.l.in heredẽ.⁊.ff.de dolo.l.in heredẽ.⁊.ff.qḋ metus cã.l.videamus.vñ ex delicto feneratoꝛis pr̃is nõ dꝫ filius ditari.⁊ sic turpia lucra in iudicium diuisoꝛium non veniunt.vt.ff.famil. herc.l.cetera.in pꝛinci. ¶Oꝛ segnori circa.l.istã est insistendum:tñ volo vos instruere circa vnũ de quo glose nr̃e nullã faciunt mentionẽ:⁊ tñ leges viden-tur ↄdicere. Nã vos hẽtis hic ex violentia defuncti teneri heredem:si lis fuit contest.cũ defuncto vel ad heredẽ aliqd ꝑuenit. Sꝫ.l.dicit ↄtra.que dicit heredẽ raptoꝛis non tene ri:si ex rapina aliqd ad eũ ꝑuenit: vt.ff.vi bo.rap.l.ij.in fi. Ad solutionẽ cuius cõtrarij vos dicetis vno mõ sic riden-do sicut dicit Pla. Ipse enim dixit.ꝑtoꝛ act.vi bo.rap.non dat contra heredẽ etiam de eo qḋ ad eũ ꝑuenit ex rapina.⁊ lꝫ ꝑtoꝛ non det:ego tñ do:qꝛ turpia lucra sunt extoꝛquẽda ab heredibus vt dixi.s. Et qꝛ heredes tenentur ex delictis defunctoꝝ lite cõte.vel si lis nõ est cõtestata:tenent̃ inq̃tuꝫ ad eos peruenit vt hic.⁊ insti.de ppe.⁊ tem.act.§.nõ tm̃ in pꝛin.vñ cũ ipse nõ esset impatoꝛ:non potuit hoc facere:⁊ idõ vos dicetis ita.Est dr̃ia inter vim cõpulsiuã que parit act. qḋ metus cã.⁊ viꝫ ablatiuã que parit in rebus mobilibus act.vi bo.rap. In vi cõpulsiua:qꝛ ↄpellis me vt dem tibi il-lam rem.te moꝛtuo dat̃ mihi actio cõtra heredẽ tuũ:si liteꝫ fui contestatus tecũ vel si ad eũ peruenit vt hic:qꝛ actio qḋ metus cã dat̃ cõtra heredẽ lite contest.vel si ad eũ peruenit cũ ipsa scripta sit in rẽ:vt.ff.qḋ metus cã.l.metũ.§.vl.⁊.l. si cum ex.§.in hac.⁊.l.videamus.⁊.l.qḋ dicimus in fi.⁊.l.qḋ in heredẽ. Sꝫ aliud est in ablatiua.qꝛ si abstulisti mihi rẽ de manibus meis: mihi teneris vi bo.rap.si tu decedis tenet̃ heres tuus si fui tecum litẽ cõtesta.si autẽ nõ fui tecũ litem contest.nõ tenet̃ heres tuus etiã si ad eũ ꝑuenit.qꝛ satis est si tenet̃ cõdit.furtiua:qꝛ omnis raptoꝛ est fur:in qua cõditio ne furtiua venit ꝙ heres teneat̃:siue ad eũ ꝑuenit siue non: vt.ff.de cõdi.fur.l.si ꝓ fure in fi. Et ad solutionẽ cuius ↄtrij ⁊ vt plene liqueat articulus iste.s.vt sciatis q̃ actiões cõpe-tãt heredibus vel contra heredes ita distinguo vt ↄsueui di stinguere. Actiões aut sunt ex ↄctu vl q̃si.aut ex delictis vel quasi. Si actiões sunt ex ↄctu vel quasi.⁊ sunt ex ↄtractu vt actio empti ⁊ vẽditi.ex quasi ↄctu vt est debiti ↄditio ⁊ actio tutelle.hic actiones ex ↄctu vel quasi que cõpetierũt defun-cto:regulariter dant̃ heredibus:vt insti.de ppe.⁊ temp.act. §.si heredibus. Sꝫ ista regula recipit instãtiã in casib⁹ in q bus actiones ex ↄctu que cõpetierũt defuncto non dantur heredibus.Ecce eniꝫ si ꝓ filia mea do dotẽ:actio ꝺ dote ex ↄctu est.Si filiã emãcipo vel exhẽdo:me moꝛtuo hec actio nõ dat̃ heredib⁹ meis sꝫ trãsfert̃ i filiã meã fauoꝛe dotis vt ex dote nubere possit:vt.j.de rei vx.act.l.auia.§. videamus. Itẽ fallit in actiõe in factũ ꝓ opis incertis.Ecce eni si ipo-no huo meo in ipa manumissiõe.x.opas fabriles ⁊ decedo: actio in factũ de opis icertis nõ cõpetit hrdib⁹ meis:vt.j.de

ope.lib.l.libertis. Nec etiam lite cõtesta.a me cõpetit heredibus meis:nisi eẽt in cõdẽnatione deducta:vt.ff. de op.liber.l.si opaꝝ iudicio. ¶ Si aũt sunt actiones ex delicto vel quasi ex delictis:vt de deiectis vel effusis. Itẽ act. in factũ contra iudicẽ qui fecit litẽ suã:hic subijcio regulam ⁊ instãtiam regule. Hec est regula.que actiones cõpetũt defuncto dantur heredibus.vt in ꝑalle.§.si hẽdibus.insti. de ꝑpe. ⁊ tẽp.act.⁊.ff.qđ metus cã.l.si cũ ex.§.j. Fallit in act.ꝓditis ad vindictam.que si cõpetierunt defuncto: non dan̄ hẽdi nisi lite cõte. Et est exemplum in act.iniuriarũ:qꝛ lite cõtest. fingitur esse in bonis defuncti:vt.ff. de col. bo.l.cum ꝑtoꝛ. §.emancipatus. Naꝫ actiones ꝓdite ad vindictã lite ɔte. dan̄ heredibus.non ante.vt.ff.siquis cau.l.si eum.§.q iniuriaꝝ.⁊.ff.de iniur.l.iniuriaꝝ.§.j. Item actio in factuꝫ ꝓdita ex edicto de in ius vocãdo est ꝓdita ad vindictaꝫ: puta si filius vł libertus venia nõ petita: ꝑentẽ vel patronũ vocat in ius? certe ista actio nõ datur heredibus defuncti: lite nõ cõte.vt.ff.de in ius.vo.l.vlti. Itẽ fallit in act. in factũ ex edicto de calũ.qꝛ si dedi tibi ne moueas mihi negocium ob calumniã:mihi datur actio cõtra te in quadruplũ infra annũ: post annũ in simplum:vt.ff.de calũ.l.j.sed hec actio me moꝛtuo nõ dat̄ heredibus meis. qꝛ satis est ꝙ heredes mei ꝑñt cõdicere ɔdi.ob tur.cãm.vt.ff.de calũ.l.iij.in.fi. In quibusdam libꝛis incipit ibi pꝛincipium.l.hec actio. ¶ Modo videamus que actiões cõpetũt ɔ̃ heredes:⁊ reuertoꝛ ad pꝛincipium diuisionis. Cũ querit̄ an actiones que cõpetierunt cõtra defunctũ:dent̄ ɔ̃ heredes:ita distinguo. actiones aut sunt ex ɔ̃tu vel quasi.aut ex delicto vł quasi. ¶ Pꝛio casu dan̄ ɔ̃ hr̃des:ẽt si cũ đfuncto nõ ẽ lis ɔtesta.⁊ ẽt si ad hr̃dẽ aliqd nõ ꝑuenit:vt.ff.đ act.⁊ obli.l.ex ɔ̃ctibꝰ.⁊.l.ex đpositi. Sed fallit in casibus in quibus nõ dat̄ ɔ̃ hr̃des nisi lite ɔte. vel in quantuꝫ peruenit ad eos. Ecce si dolus defuncti dedit causaꝫ ɔ̃ctui: non dãtur act. ɔ̃.heredẽ nisi lite conte.vel si ad heredẽ aliqd peruenit:vt insti. de ꝑpe.⁊ tẽp. act.§.alij. Item fallit in act.in factũ que datur ɔ̃ mẽsoꝛẽ:si mẽsoꝛ falso modo dixerit.que licet sit ex ɔ̃ctu vel quasi:tñ ex dolo defuncti nõ dat̄ contra heredes:si nõ peruenit ad heredes aliqd ⁊ lite nõ cõte.cũ defuncto:vt.ff.si men.fal.mõ dixe.l.iij.§.vl. Item fallit in act.tributoꝛia:que ex dolo defuncti nõ datur cõtra heredes:nisi lite cõte.vel si ad eos aliqd ꝑuenit:vt.ff. de tribu.l.illud.in fi.⁊.l.se. ¶ Si auteꝫ actiões sunt ex delicto vel quasi hic subijcio regulam ⁊ instantiaꝫ regule. Hec est regula.actiones q̃ cõpetierũt cõtra defunctũ est delicto vel quasi:non dantur ɔ̃ heredes,vt insti.de ꝑpe.⁊ tẽpo.act. §.non tm̃. Et hoc qđ tota die dicũt leges.hec actio nõ datur cõtra heredem:qꝛ ex delicto est:vt.ff.de alie. iudi.mu.cã facta.l.itẽ si res.in fi.⁊.l.se. Instantia regule est: si lis est contesta.cum defuncto vel si ad hẽdes aliqd ꝑuenit:vt in.l.nr̃a. ⁊ insti.de ꝑpe.⁊ tẽpo.act.§.vl. Itẽ fallit in cõdi.fur.que datur etiam si non peruenit aliquid ad heredes:vt.ff. de cõdi. fur.l.sub cõdi.⁊.l.si pꝛo frẽ.in fi.⁊ insti.de ob. q̃ ex deli. nas. §. vl. Vel dicatis ꝙ ɔditio furtiua est ex varijs figuris cãrum:nõ ex delicto vel quasi:vt.ff. de act.⁊ ob.l.j. spãle tñ est in act.vi bo. rap.vt nõ detur cõtra hẽdes:⁊ in id qđ ad eos peruenit. Nec ob.qđ dicit hec lr̃a.qui vim fecit. qđ intelligo de vi cõpulsiua:vt dixi in ex positione littere:⁊ solutione contrarij. Et hec que dicta sunt vera sunt in ciuilibus act. ¶ Sed quid in crĩalibus accusationibus? certe circa hec bꝛeuiter ita dicetis. Accusatio criminalis que competit defuncto non transit ad heredes ẽt lite cõtesta.qꝛ moꝛte accusatoꝛis extinguit̄. sed hẽs de nouo vt qlibet de populo poterit accusare:vt.ff.de act.l.diui. Itẽ accusationes facte cõtra defunctũ:nõ dan̄ cõtra heredes.ẽt lite cõtesta.qꝛ moꝛte reoꝝ finiuntur:vt.j.si reus vel accu.moꝛ.fue.l.j. Sed fallit in casibus in qbus qs post moꝛtẽ potest accusari: vt dãnet̄ eiꝰ memoꝛia: vt publicent̄ bona sua. Et pꝛimus casus est in crimine lese maiestatis ⁊ ĩ crimine ꝑduelliõis:vt.j.ad.l. iul. maie.l.quisquis.⁊.l.vlti.⁊.ff.de act.l. ex iudicioꝛũ. ¶ Segnoꝛi vlti.foꝛmo super.l. istam qõnem talem. Quidaꝫ fecit mihi furtũ vel cõmisit incendiũ. delatus de furto vel incendio venit ad iudiciũ.qꝛ dicebatur ꝙ foꝛmosus latro erat vel incẽdiarius:subiectus est qõnibus.cõfessus est de intẽtiõe mea.de quibus depositus.postea dudũ perseuerauit in cõfessione sua:qꝛ hoc necesse est ad hoc vt talis cõfessio pꝛeiudicet:vt.ff. de qõni.anteq̃ꝫ sniaretur super intentione mea: ipse decessit:nũquid potero conuenire heredes suos? Dixerunt quidam ꝙ non:qꝛ actiones ex delicto defuncti nõ dantur cõtra heredes nisi lite cõte.cũ defuncto.vel nisi inquãtũ ad eos peruenit: vt in hac.l. cum suis similibus. sed hic nõ est facta litis cõte.per confessioneꝫ: qꝛ litis cõte.hꝫ fieri per narrationẽ in iure ꝓpositã:⁊ rñsionem ɔtradictoriã secutaꝫ vt.s̃.de iudi.l.reꝫ nõ nouã.§.patroni.⁊.s̃.de litis cõte.l.vna immo cum quis cõfitetur cõsueuit fieri ei pꝛeceptũ ẜm consuetudinem locoꝝ:vt plene dicam.j.de confes.l.vnica. Sed certe in qõne ista potest dici ꝙ possuꝫ cõuenire hẽdes suos nõ qꝛ lis sit cõtesta.cum defuncto: sed qꝛ ex quasi contractu tenetur ex cõfessione sua.vnde datur actio cõfessoꝛia.i. in factum ex tali confessione ɔ̃ hẽdes suos:vt.ff.de interro.act.⁊ ff.ad.l.aql.l.ꝓinde.§. si ꝓcuratoꝛ. Itẽ hec cõfessio quã ipse fecit declarat ipsum fureꝫ esse.sed hẽs furis tenet̄ cõdi.fur. l.si pꝛo fure.in fi.⁊ est simile al's:qꝛ actio que nõ daret̄ pꝛius in patrẽ de peculio:datur postmodũ rõne snie late: qꝛ in iudicio quasi cõtrahit̄:vt.ff.de peculio.l.lꝫ.§.ibidem.

¶ De constituta pecunia.

¶ De alijs ꝑsonalibꝰ actiõibꝰ que dan̄ ɔ̃ hẽdes:in supioribus dictũ est.sed qꝛ actio de ɔstituta pecunia est ꝑsonalis actio:iõ dicit de cõstituta pecu.de quo plene dicitur.j.e.l.ij.

SI pꝛo alieno. In.l. ista ponitur talis casus Titius debebat mihi.x. ex aliqua iusta cã. illa.x.constituisti te mihi soluturũ: nũqd teneris de cõsti. pecu. Certe sic: qꝛ hec actio de cõsti.pecu.dat̄:siue quis constituit debituꝫ suum siue alienum.⁊ non solum competit contra te:sed etiã aduersus heredes tuos.hoc dicit. Tex.perpetuo:idest vsqꝫ ad.xxx. annos. Nam ille actiones dicuntur perpetue que durant ad.xxx.annos. vt institu.de perpe.⁊ tempo.act. in pꝛincip. Text. competit. Et est ratio:quia actio:de constitu.pecu.est ex contractu:vnde contra heredes tuos conpetit:vt.s̃.titu.pꝛoxi.l.j.plene dixi. ¶ Et nota.ad hoc vt habeat locum actio de constitu.pecu.tria sunt necessaria. Primum vt quis constituat se soluturum nudo pacto: non per stipulationem pꝛomittendo:quia tunc tenetur iure ciuili ex stipulatione vel certi conditio.generali. Sed si cõstituit nudo pacto iure pꝛetoꝛio tenetur actione de constitu.quod est contra regulam: quia ex nudo pacto non datur actio: vt.s̃. de pac.l.legem. ¶ Item est necessariuꝫ ꝙ ille qui cõstituit: constituat debitum vel a se vel ab alio.⁊ sufficit in rem esse debitum etiam naturaliter tantum:vt.ff.e.l.j.§.debituꝫ. ⁊.l. alterius.§.j. ¶ Super.l.ista habetis vnam auten.signatam que incipit.si quando.

SI quãdo. A. Hec autẽ. posset legi super ipsa rubꝛica ⁊ qualibet.l.huius ti. Et ista auc. vult. nos discere aliquid đ grãmatica. ⁊ dicit hoc. Cum aliquis constituit:aut loquitur personaliter aut impersonaliter. Si personaliter qꝛ dicit.x. que tibi debeo:vel.x.que tibi debet titius tibi soluaꝫ:certe valet cõstitutum.⁊ quia iste constituit debitũ :pꝛo quãtitate qua cõstituit tenetur. Si autẽ aliquis ɔstituit̄ impersonaliter: puta qꝛ dicit de.x.que tibi debeo vel ille tibi debet: satisfiet tibi: distinguitur.si dicit satisfiet tibi a me vel ab isto vel ab illo: si illi oẽs non cõsentiant:ille qui sic ɔstituit se tenet̄ pꝛo sua poꝛtione tm̃ de cõstituta.si aũt oẽs illi cõsentiant: oẽs tenẽtur ꝓ sua poꝛtiõe de cõstituta si aũt dicit:erit tibi satisfactuꝫ a me vel ab illo:illis nõ cõsentiẽtibus:ipse qui sic constituit insolidũ tenebit̄.h.d.ista auc. Videatis summariam expositionẽ littere. Tex.si qñ pꝛo se.i.ꝓ suo debito. Tex. vel pꝛo alia ꝑsona.i. ꝓ debito alterius ꝑsone. Tex. satisfiet.sub. nõ dicit a me nec ab illo nec ab alio. Tex. pꝛomisit.i. cõstituit. Tex.sinaũt. Incipit scđs cãus. Tex.solus.sub.qui ɔstituit pꝛo rata tm̃ poꝛtiõe.i.ꝓ tria ꝑte. Tex.si aũt sic dixerit. Incipit

pit tertius casus. Tex. tenebitur. sub. qui constituit. Et hec est auc. vt nulli iudicū. §. si quis ab alio.

R Eceptitia. Segnori ista. l. est noua. l. iusti. Et ista. l. recitat antiqua iura ⁊ põit tria vicia ⁊ illa corrigit. Ecce. n. actio de ꝯsti. pe. habebat olim locū solū in rebus ꝯsistentibus in numero: pondere mēsura, vel: nō in alijs. sed receptitia habebat locū pro alijs. Item actio de cōsti. pecu. oliꝫ nō semp erat ppetua: imo aliqñ erat annalis in certis casib⁹ sꝫ receptitia semp erat ppetua. Itē olim poterat ꝯstitui tantū purū debitū: nō debitū sub ꝯdit. vel in diē. Sꝫ hac pñti noua. l. ista oia vicia sublata sunt: q2 hꝫ locū actio de ꝯstitu. pecu. siue in rebus mobilibus siue in se mouētibus: siue imobilibus siue in instrīs vel alia quacūq3 re que põt in stipulatione deduci per hoies. Itē hodie actio de cōstitu. pecu. nō est annalis in aliquibus casibus. imo cum sit rei ꝑsecutoria siue pro se siue ꝑ alio quis ꝯstituerit est ppetua. i. duratura vsq3 ad. xxx. annos: sicut ⁊ alie ꝑsonales actiones. Iteꝫ hodie põt ꝯstitui nedū debitū purū: imo in diē vel sub. ꝯdi. sed nō agef de ꝯstituta añ diē vel ꝯditionē existētē. Et sic in omnibus actio de ꝯsti. pe. similis est cum stipulatione saluis in oibus suis ꝑuilegijs. ¶ Or segnori ista que dicta sunt intelligunf cū ꝯstituif ab alijs q̃ꝫ argentarijs distractorib⁹ vel negociatoribus. q2 in his que de ꝯstitu. pe. vsq3 huc de consuetudine seruata sunt: in suo statu ⁊ sua firmitate remaneant. Tex. receptitia. sub. que olim habebat locū ꝑ reb⁹ que non ꝯsistebāt in pondere: numero vel mensura: q̃ qs ꝯstituebat se soluturū. Nā due erāt olim actiões. Una que vocabatur receptitia que fiebat cū quadā solēnitate verboꝝ quā ignoramus: ⁊ ista actio recessit ab aula. Erat ⁊ alia que vocabatur de ꝯsti. pec. ⁊ ista adhuc viget ⁊ ampliata est: q2 olim in ea erant tria vicia que hac. l. corrigitur. Tex. cū ergo. mō iusti. incipit ponere primū viciū. Tex. ⁊ neq3. ecce ꝫm viciū. Tex. annalis puta si ꝯstituebat debitū ab alio. Tex. ⁊ dubitaref. ecce tertiū viciū. Text. hac apertissima lege. hic iusti. corrigit primū viciū. Tex. diffinimus. sub. ait iusti. Tex. que pondere vt aurum. Text. ⁊ neq3 sit. hic corrigit ꝫm vicium. Tex. triginta. ¶ Or segnori hic colligif q̧ ꝑsonales actiones durāt triginta an. vt. ĩ. in qui. cau. cess. lō. tēp. ꝑscri. l. hereditatē. Sed fallit in actiōe redhibitoria ⁊ q̃to minoris: vt ff. de edil. edi. l. sciendū. §. vl. ⁊. ĩ. de edi. act. l. ij. Tex. defraudata. Sed q̃ erāt ista ꝑuilegia? Rñdeo vnū erat q̧ in consti. pecu. ex nudo pacto daf actio: vt insti. de act. §. de constituta. Aliud aūt priuilegiū erat. q2 si aliqs cōstituit pure se soluturū. i. nō adiecta die vel ꝯdi. hꝫ modicū tps. s. decē dierum ad soluēdum a lege: vt. ff. e. l. ꝑmissor. §. j. Tex. per nostram cōstōnem. s. pñtem. Tex. vt pro debito. sub. ex cā ꝑcedēti naturali ⁊ ciuili: vel naturali tm̄. Itē debitū dꝫ eē siue a cōstituēte siue ab alio: vt. ff. e. l. j. §. debitū. ⁊. §. vlt. l. hacten⁹. Tex. sed vana noium vocabula amplecti desiderāt. sub. vt sunt iudei. Uñ segnori ex hoc colligimus q̧ nō est vis in nomine ex quo cōstet de sensu cū sensum spectemus ⁊ nō verba: vt ff. de adimē. lega. l. iij. §. ꝯditio. Tex. manifestissime inuentuꝫ est. ¶ Or segnori no. hic q̧ nomē pecunie in iure nr̄o sumitur tribus modis. Uno modo stricte ⁊ ꝓprie: vt ꝑ nūmis ⁊ pro pecunia numerata. vt est in vēditione ⁊ emptione: q2 emptio ⁊ vēditio cōstituif de re ad pecuniā numeratā: vt. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ ven. l. j. ⁊ insti. de ꝯhē. emp. l. preciū. Secundo mō sumif large ⁊ improprie: vt ꝑ rebus que consistūt in pondere numero ⁊ mēsura vt est in mutuo. nā mutuū nō cōtrahif nisi ꝑficiscaf pecunia. i. res cōsistens pondere numero vel mensura: vt. ff. si certum peta. l. ij. §. item mutuuꝫ. Tertio modo sumitur largissime dum tractatur de debito constituendo: q2 constituitur pecunia vel quicquid aliud debeaf: vt h. ⁊. ff. de ver. sig. l. pecunie verbum. ⁊. l. pecunie ap. Et sic etiam sumitur. s̄. de probi. seque. pecu. l. vnica. ⁊. s̄. de condi. inde. l. j. Or sequitur vltimus casus hui⁹. l. Tex. his videlicet que argenti distractores: idest argentarij vel nūmularij vel campsores. Tex. ⁊ alij negociatores. vt mercatores. Uñ no. si campsores vel mercatores habuerunt vel habent talem suam consuetudineꝫ: vt quod scribunt in libro suo pro inde habeatur ac si esset debitum approbatum: q̧ in talibus eorum consuetudines sunt seruāde. vt hic. ⁊ ad hoc argu. ff. de edē. l. quedā in fi. Unde est hec lr̄a in ar. ꝑ scholarib⁹ ꝯ campsores ⁊ mercatores. q̧ si inueniaf in libris suis eos debere aliqd scholaribus q̧ illi scripture stetur. Odof.

D Iui adriani. Ista. l. sicut ⁊ superior est noua. l. dñi iusti. Et in. l. ista dicif sic. si plures sunt fideiussores ⁊ mādatores ⁊ sponsores insolidū obligati. si omnes sunt insolidū idonei ⁊ soluēdo. si qlibet ꝯuenif insolidū: pñt petere bñficium diuisiōis epistole diui adriani. ⁊ ita si plures cōstitutores si oēs sunt soluēdo: pñt postulare bñficiū epistole diui adriani. Nā q̃ rō suadet hoc in pluribus fideiussoribus eadē rō suadet hoc in pluribus cōstitutoribus. Et vbi in diuersis inuenif eadē rō: idem ius dꝫ statui. hoc dicit ista. l. Tex. loqtur. q2 dicit si plures fideiussores sunt insolidū obligati: qlibet insolidū tenef de rigore iuris. sꝫ de eqtate si oēs sunt idonei ⁊ soluēdo pñt postulare bñficiū diuisionis epistole diui adriani. s. vt obligatio pro portionib⁹ inter eos diuidaf: vt isti. de fideiuss. §. si plures. Tex. nullo mō dꝫ. sub. q2 que ratio suadet hoc in pluribus fideiussorib⁹: eadē ratio suadet hoc in pluribus ꝯstitutoribus. s. q2 nō deperijt creditori: vnde ius dꝫ statui: vt ar. ff. ad. l. aquil. l. illud. Idē beneficiū transit ad plures tutores ⁊ curatores: vt. ff. de cu. ⁊ ra. distra. l. j. §. nunc tractemus.

¶ De probationibus.

¶ Quia in iudicijs de qbus supra dcm̄ est. ⁊ ꝺ̃ sepatiōi b⁹ de qbus ⁊ in superioribus habuim⁹ mētionē. ⁊ de infra dicēdis necessarij sunt testes ⁊ instrā: de testibus ⁊ instroꝝ fide videdū eēt. Uerū q2 nō solū testibus vel instrīs. ꝓbaf sꝫ alijs modis: ponit de ꝓbationibus in genere: ⁊ postea ponit de testibus ⁊ fide instroꝝ in specie. Ideo dicit rubrica de ꝓbationibus. i. qb⁹ modis aliqd ꝓbet ⁊ ꝯuincat aduersariū. Uñ videamus qd dicaf ꝓbatio ⁊ cui incūbat onus ꝓbādi. Et dicif ꝓbatio rei dubie ꝑ argumētū faciēs fidē. Nā quod est dubiū añ ꝓbationē ꝑ ꝓbationē incipit esse clarum vt. ĩ. quoꝝ ap. nō recipi. l. obseruare. ⁊. ĩ. de penis. l. qui sententiā. Et dicitur probatio ꝫm Pla. a probe aduerbio. q. d. qui probe facit: vt. s̄. de eden. l. qui accusare volunt. ⁊. s̄. de act. ⁊ obli. l. negantes. ⁊. ff. e. l. ij. vnde probe facit scholaris qui bene studit.

A Ctor. In. l. ista no. quedā similitudo de duobus ad inuicē. Et in. l. ista dicunf duo. Et ꝑmo dr̄. si peto a te. x. ex cā mutui ⁊ tu negas me tibi numerasse. si ego creditor volo vincere: debeo probare pecuniā numeratā fuisse. Scdo dicitur q̧ similiter est econtra. si peto a te. x. ex causa mutui ⁊ tu dicis te illa. x. soluisse: debes probare te illa. x. mihi soluisse si vis absolui a petitiōe mea. h. d. ista. l. Videamus summariā expōnem lr̄e. Tex. vt. i. sicut. Tex. implere. i. ꝓbare. Tex. cogif. sub. si vult vincere. Tex. ita. Incipit scōm dictū. Tex. solutam affirmat. sub. pecuniā quam petit ab eo. Tex. prestare dꝫ. sub. si vult absolui. ¶ Or segnori no. in. l. ista similitudinē inter ista duo. Sicut actor qui petit pecuniā numeratā a debitore negante non fuisse numeratā habꝫ necesse probare pecuniam numerasse: ita debitor q conuenitur ad. x. ⁊ dicit se soluisse: dꝫ probare solutionē. Et procedunt ista tali rōne. q2 vbi creditor petit q̧ probaf ⁊c. est ideo q2 actori affirmāti ⁊c. vt. ĩ. de nō nu. pecu. l. si executiōe. ⁊. ff. e. l. ij. ⁊. ĩ. e. l. actor. Si aūt creditor petit ⁊ debitor dicit q̧ debuit sꝫ soluit: ipse excipit affirmatiue: vnde videtur eē actor q2 in exceptione agere videf: q2 exceptione vtitur. ff. e. l. qui exceptione. ⁊. ff. de excep. l. j. ⁊ dico q̧ solutio improprie est exceptio peremptorie. non autē est improprie exceptio q2 exceptio est actionis exclusio: vt. ff. de excep. l. ij. in prin. Sed solutio non est proprie exceptio: q2 non perimit actionē sed tollit obligationē ipso iure: q2 solutione ei⁹ tollitur omnis obligatio vt insti. quibus mo. tol. obli. in prin.

Possessiones. Segnori ista l.legitur pluribus modis: vt patebit in subsequentibus: tñ in.l.ista ponaz casum vt lřa sonare vĩ. Et hec lec. est Jo. ꝛ Azo. Postea circa litterã alios varios intellectus infra subijciã. Dicetis ergo sic. Accessi ad pncipẽ ꝛ corã eo sic ꝓposui. Dñe imperatoꝛ titius possidet quasdã possessiones quas dico ad me pertinere. quero a vobis: qualiter sit mihi subueniendũ cõtra eũ? Ad qḋ rñdet impatoꝛ possessiões quas ad te ptinẽ dicis: more iudiciario pseqũe: petẽdo possessionẽ corã cõpetenti iudice.s.oblato libello: lite cõte. prestito sacro calũ. qbus pactis habes necesse probare possessiones tuas esse. Si aũt nõ poteris hoc ꝓbare: titius absoluet: ꝛ dñium possessionis remanebit apud eũ: nec titius hz necesse probare ad se ptinere.h.d.ista lex. Videatis sumariã expositionem lře ẽm istã lec. Tex. possessiones.i.res possessas. ꝛ sic se habet vulgare nřm. Tex pertinere.sub.iure dñij.lz verbũ pertinere late pateat: siue iure dñij: siue iure pignoris: siue hypote. vt.ff.de ver.sig.l.verbum pertinere. ꝛ dixi.š.de rei vẽ. l.domũ.vñ amplius hic nõ dico. Tex.dicis. interrogãti eni rñdet impatoꝛ: vt pz ex.l.subscriptiõe. Tex.more iudicioꝝ i.p libellũ ꝛ litis conte. ꝛ p scřm calũ. ꝛ postea ad ꝓbationẽ perueniat: vt.š.de lit. ꝯte.l.vna.cũ auc.ibi positis. ꝛ.š.de iura.calũ.l.ij.in pn. Tex.psequere.sub.actiõe in rem que dat ei qui est dñs de iure gẽ.vel ciuili.vt.ff.de rei ven.l.in rem. ꝛ lz persequutio dicat mixtim in rẽ. ꝛ i personaz: tamẽ actio dicit in personã: vt.ff.de acti. ꝛ obli.l.actio in personã. Tex. ad se eas pertinere.sub.sed petitori: vt.š.de rei vendi.l.res alienas. Tex.cũ te.s.petitore. Tex.probatione cessante. vel qꝛ nõ vis: vel qꝛ nõ possis. Tex.apud eũ.s.possessorez. Tex. remaneat.vt.š.de rei vẽ.l.vlt.vnde sicut in personali actiõe. incũbit actori onus probandi: ita in reali vt hic. ꝛ.ff.de edẽ. l.qui accusare.š.de act. ꝛ obli.l.vlti. ¶ Oꝛ segnori circa.l. istam ad sui finem opponitur sic. Et aduertatis istam oppositionẽ. qꝛ ex ista oppositione ꝛ eius solutione apparebit qbus modis intelligat hec.l. Et in.l.ista dr̃ vt dixi in casu. Sz istud nõ videt posse esse: qꝛ si res ꝓnũciat tua esse: ꝓpterea dominiũ nõ remanet apud te: qꝛ sentẽtia nõ dat dominium sed declarat.vt.ff.de rei ven.l.ex diuerso.§.j. ꝛ.ff.si seruitus ven.l.sicuti.§.aristo.cũ ergo sententia non dat dominiũ sed declarat: qũo petitore nõ ꝓbante apud te dominium remanebit. Ad illud vos dicetis tribus modis. ꝛ his tribus intelligitur ista.l. Et vno modo dico ẽm plac. Si peto a te rez rei ven. ꝛ non probo me dominũ: apud te remanet dominiũ s.presumptũ: non verũ.nam dixit ipse.omnis possessoꝛ presumit dominus cum possidet: vt.š.de ali.iu.mu.causa facta l.vna.vnde si presumit ꝙ sit dominus si non probo: absolueris. Et pro isto suo errore induxit.l.istam.dum dicit.dominiũ apud eũ remanet. ꝛ dixit ꝙ hec dictio dominiũ stat proprie. Item pro eo induxit: qꝛ in rei ven.petitoꝛ habet necesse probare se dominum: al's absoluitur possessoꝛ: vt.j.e.l.cũ res. ꝛ.l.siue possidetis. Itẽ pro eo videtur facere ꝙ vbicũqz petitoꝛ nõ probat de iure suo a possessore res non aufertur vt.š.de rei vẽ.l.res alienas. ꝛ ita intelligebat placen. istam l. Sed segnori ista opi.domino Jo. ꝛ Azo.non placet.s.vt dicamus ꝙ omnis possessoꝛ sit dominus presumptiue: quia iam haberemus necesse dicere: ꝙ omnis depositarius ꝛ cõmodatarius sit dominus qḋ verum non est: qꝛ rei cõmodate dominium ꝛ possessionem retinemus: vt.ff. commo.l.rei commo. ꝛ.ff.depositi.l.licet.§.rei. Item.ll.expressis potest probari: ꝙ possessoꝛ non sit dominus presumptiue. Naz.l. dicit si obligas mihi rez tuaz: ꝛ illa possidetur a titio: ꝛ ago hypo.debeo probare rem fuisse in bonis debitoris tempore contractus.vnde non presumebaris dominus tpe ꝯtractus: vt.ff.de pig.l.nondum.§.qḋ dicitur. ꝛ.l.si superatus. ꝛ ff eo: l.ante omnia. Non ob.hec.l.que dicit.cum te petitore in probatione cessante: dñium remanet apud eum. qꝛ exponitur vt dixi in expositiõe littere dñium.i. possessio. Nec est ista incõueniẽs expositio: qꝛ interdũ possessio: vt.ff.de verb. sig.l.interdum.vnde tota die dicimus possessio.i.dominium vt.ff.de iudi.l.si de vi. ꝛ possessione.i.de proprietate. Et ecõtra dñium.i.possessio.vt.š.de rei ven.l.quotiens. Item non ob.j.e.l.cum res. ꝛ.j.siue. ꝛ.j.distra.pig.l.que predium. qꝛ si dico rem venditam patri meo: ꝛ traditam mihi: debeo probare: qꝛ dico me dñm: ꝛ illa faciunt ad ꝓbationez dominij. non autem est illud ideo: qꝛ possessoꝛ ꝓ̃sumatur dñs. Item non ob.š.de rei vẽ.l.res alienas. qꝛ si possides res alienas: licet in eis non habeas dñium: tñ non teneris mihi reddẽ: nisi probez me dñm: imo absolueris. qḋ est ideo: qꝛ dicebã me dñm ꝛ non probaui. Vel põt dici ꝛ tertio mõ ẽm dñm meum Ja. Bal. nec ipse intelligebat.l. istã in rei vendi. sed in personali actione. Et ponebat ita casum in.l.ista. tu eras dñs aliquoꝝ prediorum que possidebas. tu promisisti mihi per stipulationem ex cã donationis vel ex alia iusta cã dare mihi illa pdia.non das. quero qualiter mihi ꝯsulat? Et rñdetur ꝙ more iudicioꝝ debeo agere contra te: ꝛ probare te mihi promisisse. qꝛ si nõ ꝓbo te sic mihi ꝓmisisse: dñiũ illoꝝ predioꝝ remanet apud te dñz anteꝗ̃ tradas mihi. Et est rõ quare remaneat apud te dñiuz anteꝗ̃ tradas: qꝛ traditionibus ꝛc̃.vt.š.de pac.l.traditionibꝰ. ꝛ iõ dixi ꝙ tu eras dñs: ꝛ promisisti mihi dare: qꝛ dare est accipiẽtis facere: vt.š.de verbo.ob.l.vbi aũt.in fi.sed si non probo te obligatuz mihi dare qñ eras dñs: vnde apud te remanet dñium: ꝛ aliqs ad dãdum hñ põt se obligare.vt.ff.de sol.l.si sic. ¶ Oꝛ segnori hec lectura est vera. ꝛ de hoc nemo dubitat. sz inspecta proprietate vocabuloꝝ hec.l.vr̃ loqui in reali actione: non in personali actione dum dicit ptinere: qḋ dr̃ tñ rõne dñij vel possessionis.vt.ff.de ver.signi.l.sciendum. Sed ipse intelligebat istud verbum large vt verbum persequere cuz persequutio sit in rem.vt.ff.de acti. ꝛ ob.l.actionũ. ꝛ ideo lectura Jo. ꝛ Azo. quã premisi probanda ꝛ tenenda est: qꝛ lectura dñi mei non hñ adaptatur ad litteram huius.l.

Ex persona. In.l.ista dicit. Ego accessi ad impatorẽ ꝛ coram eo talẽ ꝓposui qõnem. Dñe impatoꝛ auus meus ꝛ quidam alius ponamus titius: fuerũt tutores alicuius pupilli. tpe tutele finite ꝛ depositi officij auus meꝰ erat soluendo ꝛ contutoꝛ eius. modo cõtutoꝛ aui mei desijt esse soluendo. nos qui sumus heredes aui nostri conuenimur insolidũ. ego allego ꝙ contutoꝛ aui mei tpe depositi officij fuit soluendo. nunquid debeo hoc probare? Ad qḋ rñdet imperatoꝛ si hoc probaui nõ insolidũ sed pro virili potero conueniri. Si autẽ non potero hoc ꝓbare: tunc insolidum potero conueniri actione tutele.h.d.ista.l. ¶ Videte lřam. Tex.ex persona college.i.eiusdem contutoris. Tex. oñderis.i.ꝓbaueris. ¶ Unde no.si duo sunt tutores vl' plures: si oẽs sunt soluẽdo tpe depositi officij: qlibet conuenit pro sua virili. qꝛ sicut plures fideiussores ꝛ mãdatores obligati insolidũ: si oẽs sunt soluẽdo habẽt bñficiũ diuisiõis ex epistola diui adriani: vt.š.ti.ꝓxi.l.vlti. dixi: ita plures tutores: vt.ff.de tu. ꝛ ra.dis.l.ij. ¶ Sed instat hic. qũo probabo ego tpe depositi officij collegam aui mei fuisse soluẽdo? Videt ꝙ eoipso ꝙ cõtra. nõ ꝓbat qꝛ quilibet ꝓ̃sumit diues nisi ꝯ̃. probet.vt.ff.qui satisda.cog.l.si vero.§.qui pro rei. Itez qꝛ quilibet ꝓ̃sumit dignus: nisi ꝓbet indignus. vt.ff.de le.j.l. cũ qdã. ꝛ.l.cũ pi.§.liberis. Sz Jo. ꝛ Azo dixerunt ꝙ regulariter omnis ꝓ̃sumit soluẽdo nisi cõtra. ꝓbetur. Fallit fauore minoris vt hic. qꝛ tutoꝛ qui datur a iudice: presumitur non soluẽdo: ita vt magistratus qui dedit teneatur actio.in factum.vt.ff.eo.l. non est necesse. Vel si placet vobis dicetis: vt dicere consueui. qꝛ hoc non videtur bene dictum: qꝛ qui allegat se diuitem debet probare. vt.ff. de lib.ag.l.vlti. Unde dico si aliquis petit se admitti tanꝗ̃ locuples: debz probare hoc: vt in preal.l.ff.de lib.ag.l.vlti. ꝛ.ff. qui satisda. co.l.sciendum. ꝛ.l.ij.nisi in euidẽti sit euz locupletez esse: vt in.l.si vero.§.qui pro qualitate. Si autẽ aliquis petit se admitti ad aliqd tanꝗ̃ paup. qꝛ dicit aliqs peto a liberto meo vt me alat tanꝗ̃ pauper: hoc dz ꝓbare: vt.j. de ope.lib.l.j. Nec.l.ista facit pro Joã. ꝛ Azo. quare non habeo necesse probare hic: qꝛ presumptio iur̃ est contra me: qꝛ exquo fuit retro soluẽdo ꝛ hodie presumit. qꝛ aliqñ de presenti tpe: in preteritum trahitur coniectura: vt.j.de ser.expoꝛ.l.moueoꝛ.

PRoprietatis. In.l.ista dicitur. Si peto a te ré aliq̃ʒ si védico eá a te iure dñij: nó solũ possum me probare dñm instro sed etiá qui buscũqʒ legittimis probationibus. Tex. in instro emptionis. sub. ⁊ traditiõis: q² sola emptione: vt. s. de pactis. l. traditionibus. Tex. ostédeř. puta testibus: q² in exercédis litibus ⁊c. vt. j. ti. ij. l. in exercendis. ⁊ j. e. cũ res. vt. s. de rei vé. l. cũ super vernis. ⁊. l. indicia.

INstrumenta. In. l. ista dı̃ q̃ puata scriptura siue domestica: siue cuʒ testibus siue sine testibus siue alijs indicijs: p se nó pbat. hoc dicit ista. l. Uideatis expónem littere. Tex. seu puata attestatio: seu annotatio. Tria ponit tãq̃ʒ diuersa. sed pót dici q̃ instra domestica sit genus. q. d. priuata scriptura est de his que domi fiunt. Et hec puata scriptura diuidiř in attestationem ⁊ annotationem. Et dř attestatio qñ aliqs testatur in libris suis: talis dʒ mihi tantuʒ. Et est ,ppŕie attestatio facta corá testibus. Annotatio est qñ est facta sine testibus. ⁊ ita hic primo ponitur genus: postea spés. sic ⁊. s. de sacrosan. ec. l. iubemus. Uel exponatis ita. Tex. instra domestica. i. scripture priuate de his que domi fiunt. Tex. attestatio. i. scriptura fcã corá testibus: q̃ talis dʒ mihi tm̃ absẽte eo ɔ̃ quẽ fiebat. Annotatio dı̃ scriptura fcã sine testibus q̃ talis dʒ mihi tm̃ absẽte eo ɔtra quem fiebat Tex. adiuueniř. i. alia indicia adsint. Tex. ad ,pbationẽ sola non sufficiunt. ¶ Or segnori no. hic regulá ⁊ eius instátiá. Hec est regula q̃ puata scriptura p se nó ,pbat sine alijs indicijs: vt. ff. de neg. ge. l. nẽsenius. ⁊. ff. de dona. l. nuda. Et ad hoc ẽt facit. j. l. pxi. ⁊. l. exéplo. Sed ista regula recipit instátiá in casibus. Unus casus est si tu facis puatá scripturam qua ɔfiteris te mihi debere. x. ⁊c. vt in auc. de trien. ⁊ se. §. studiũ col. iij. ⁊ in auc. q̃uo de ap. cogno. §. vbi. Iteʒ fallit. si tu vel ego feci scripturá puatá voluntate tua ⁊ eam tres testes subscripserũt: vt. j. de fide instru. l. cóparationes. ⁊. j. qui po. in pig. ha. l. scripturas. ⁊ in auc. de fide instru. §. si qs igitur. Itẽ ,pbat priuata scriptura cũ alijs indicijs. Si aũt in puata scriptura est modica quátitas ⁊ ,pbo p vnũ testem: certe hoc casu priuata scriptura bñ ,pbat. q² vbi nó prosunt singula multa iuuát vt hic. ⁊ in auc. de fi. instru. §. nullus. Que autẽ dicatur modica quátitas plene dixi. s. de rebus credi ⁊ iureiur. l. in bonefidei contractibus.

RAtiones. Supra. l. pxi. habuistis de puatis instris nó ,pbátibus. Hic poniř de puatis rónib⁹ nó ,pbátibus. Et hec. l. dicit duo. Primo dicit. si scribo in codice rónum meaꝝ te mihi debere. x. ⁊ postea decedo nunqd hoc sufficit ad probationẽ debite q̃ttitatis? Rñdeř q̃ nó. ⁊ hoc sepe rescriptũ est. Scdõ diciř. si in testó meo vel in codicillis dico q̃ debes mihi. x. vel dico q̃ debes mihi aliquas res: certe hoc nó sufficit ad ,pbationẽ debite q̃ttitatis vel rerũ. h. d. ista. l. Uideatis expónem lře. Tex. rónes. Diciř ró: priuata scriptura facta vltro citroqʒ. Instrm̃ aũt est fcm̃ ,p aliqua pte tm̃: vt. ff. de edé. l. si qs. §. rónem. Tex. est. sub. ió q² sunt puate scripture que nó ,pbát regulariter: vt. s. l. pxi. dixi. videbatur tñ ɔtra. q² credebař q̃ siqd eẽt ibi falsum: remouisset testator. Tex. idẽ iuris est. Incipit scdm dictũ. Tex. significauerit. ¶ Or segnori ista. l. dixit vt dixi i casu. Et est ratio: q² exemplo pnitiosum eẽt ⁊c. vt. j. l. pxi. ¶ Or segnori sup l. ista habetis vnam auc. que incipit. Quod obtinet.

QUod obtinet. Auct. A. istá vos ita cótinuabitis ad. l. C. Lex. C. dicebat i. fi. si in mea volũtate vltia scribo q̃ debes mihi x. solũmó istud nó sufficit ad ,pbationẽ ɔ̃ te. ⁊ ita appet q̃ enunciatiua verba testatoris nó piudicát alijs: sed etiá nec piudicát inter suos heredes. qõ verũ est si testõr enunciat inter hẽdes suos ⁊ nó iurat. verbigřa. testõr instituit sibi duos hẽdes ⁊ diuisit hẽditatẽ. ⁊ dixit. sciatis hẽdes mei nihil aliud esse in bonis meis nisi qõ diuisi. vnũ volo ego q̃ vnus nó petat ab alio: si plus iueniatur apud vnũ hẽdẽ qõ nó diuisi. istud nó piudicat inter hẽdes: nisi testõr iurasset ita eẽ vt dicebat. Sed si testõr ita dicit in testó. x. que debebá tali: solui: istud nó piudicat. Tex. oimó. sub inter heredes testatoris. Tex. aliogn. i. si iurasset. Tex. stare. q² interptatione iuris: eadẽ est psona defuncti. ⁊ hẽdis: vt i auc. de iuſiur. qõ a mo. p̃. in pñ. vñ extracta est hec auc. Tex. aut minime. i. si velint venire ɔ̃. Tex. cópabiř. q² si dicẽt testõr. x. q̃ debebá creditorib⁹ meis solui istó nó piudicat eis: vt ar. j. l. pxi. ¶ Or segnori in auc. ista no. q̃ nó lʒ venire ɔ̃ factm suũ nec sui auctoris. i. eius successit vt hic. ⁊. s. si aduer. vé. l. j. Itẽ no. hic. si testõr dicit talis dʒ mihi. x. istó nó piudicat: q² scriptura enunciatiua non piudicat tertio: vt s. cóia vtriusqʒ iudicij. l. scripture. ⁊. j. ar. tu. l. j. Et sicut non preiudicat tertie psone: ita nec hẽdi nisi iurauerit. ná tũc preiudicat heredi. q² si venit ɔ̃ dʒ priuari omnibus que sibi relicta sunt: vt. j. de fideicó. l. in qõne. Odo.

EXéplo. In. l. ista dı̃. Siue fiscus siue priuatus sua puata manu scribit: talis dʒ mihi. x. ista scriptura nó piudicat ei: q² exéplo pniciosum est: vt in sua ,ppria scriptura aliqs ɔstituat debitorem sibi aliquẽ. h. d. ista. l. Uidete lrãʒ. Tex. debitorẽ ɔstituit. vt. s. e. l. instra. ⁊. s. l. pxi. Tex. opʒ. vñ si scribo q̃ talis dʒ mihi. x. nó piudicat ei vt hic. ⁊ sic ẽ ẽt ⁊ in ɔfessióibus vt. ff. de interro. acř. l. de etate. §. j. secus si scriberẽ me debẽ alij: q² istud mihi piudicat: vt. j. de nó nu. pe. auc. ɔ̃ q ,ppriá.

FRustra In. l. ista dř. Si peto a te x. ex aliq̃ cá ⁊ tu negas te d bere mó dubito cui incũbat on⁹ ,pbádi? Et respondet impator q̃ frustra timeo: q² mihi actori incũbit onus ,pbádi nó reo negáti. h. d. Tex. frustra veremini. i. inuanũ dubitatis. Tex. ne ab eo. s. reo vel debitore. Tex. exigatur. sub. cum negat debere id qõ petitur: q² factum negantis ⁊c. vt. j. eo. l. actor secus si exciperet affirmatiue: q² tunc probaret vt dixi. s. eo. l. j.

CUm te. Or segnori. l. istá in summa huius ti. dñs Azo decorauit cómẽtádo eá ⁊ scitis vos quare cómẽtauit eá. ⁊ fecit quádá diuisionẽ: propter quádá. l. que vř innuere q̃ minor nó debeat ,pbare volẽs. l. istá ⁊ illá ad ɔcordiá reducere. Et. l. ista póit talẽ casum. si aliqs dicit se minorẽ. xxv. annis. ⁊ negař eũ eẽ minorẽ: ipe q dicit se minorẽ: dʒ hoc ,pbare hoc dicit ista. l. Uidete lrãm. Tex. ,pbare. s. minoreʒ. xxv. annis. ¶ Or segnori sicut dixi Azo. cómẽtádo. l. istá eá decorauit pp quádá. l. que vř velle q̃ minor nó ,pbat: imo ille qui dicit eũ minorẽ. vñ volẽs ipse. l. illá ad ɔcordiam cũ ista reducere: ita circa articulũ istũ distinguit. Si aliqs dicit se minorẽ q² vult in integrũ restitui: hoc casu dʒ ipe ,pbare vt hic: ⁊ ,pbat se minorẽ: si ,pbat nódũ se tetigisse vltimum momentũ. xxv. an. vt. ff. de mino. l. deniqʒ. §. minorẽ. Uel si probat se minorẽ tpe ɔctus: ⁊ nó ,pbátur elapsa tpa que daně ad restõnem: vt. s. de in integ. resti. l. si minorẽ. ⁊. ff. de mino. l. de etate. Si aũt aliqs allegat se minorẽ. verbigřa. agit aliquis vt maior. dicit ei dñe nó potes eẽ in iudicio sine auctoritate legittime persone q² minor. hic negat se minoreʒ. hoc casu dʒ ,pbari eũ minorẽ eẽ: ab eo q asserit eũ minorẽ esse. ⁊ probabiř ex interrogatióe sua: vt. ff. de interro. acř. l. de etate vel ex aspectu corporis: vt. ff. de mino. l. de etate. Si aũt aliquis dicit se maiorẽ refert. Si dicit se maioreʒ ideo: q² vult vt tutores reddant rónes. hoc casu dʒ se ,pbare maioreʒ: vt ff. de mino. l. minor. xxv. annis. Si aũt tutores dicunt eũ maiorẽ ⁊ volũt reddere rónem ⁊ ipe denegat se maiorẽ: tũc ipi debẽt eum probare maiorem: vt. s. de in integ. resti. l. de tutela. Or procedit ipse vltra ⁊ dicit. qui olim fuit minor: non p̃sumitur hodie minor: quia solo tractu temporis efficiř maior. Sed in dominio secus est. q² qui semel fuit domin⁹ hodie presumitur dñs: vt. j. e. l. siue. Sʒ quid in possessióe nũquid qui olim possedit hodie p̃sumiř possidere? Certe non. q² facilius perditur possessio ⁊c. vt. ff. de acquiren. possess. l.

si quis vi.§.dña. Nisi in casibus duobus.si vel possidet tpe litis cõte.ut.j.de act.emp.⁊ ven.l.nõ ignorabit.vel si est obligatus ei restituere a quo habuit:vt.j.de pig.act.l.creditor. Sed certe salua auctoritate sua hec non faciunt ad.l.istam. sed potius ad id qd dicetur.j.e.l.siue possidetis.

Neqz natales.

In.l.ista dicit Si filia tua detinebat in possessione seruitutis:⁊ ipsa puocat in ingenuitatem:tu vis pbare ingenuaz filiã tuã hoc mõ. qr vis probare ꝙ es ingenuus. ⁊ qr honores ciuiles tãq̃ ingenuus habuisti.certe hec nõ est sufficiens pbatio. nã põt esse ꝙ tu pater fuisti ingenuus:⁊ tñ filia tua est ancilla.h.d.Tex.neqz natales tui.i.ꝙ natus fuisti ex igenuo. Tex.probare possis. sub.per eos natales.Tex. neqz honores qbus functuz esse proponis.sub.in honorẽ reipublice: qr olim nõ poterãt vocari liberti ad honores:vt.j.ad.l.iul.viscelliam.l.vna. Tex. cũ nihil.ecce rõ.Tex.eã.s.filiã ancillã esse.qr q̃tũ ad ↄditionem libertatis ⁊ seruitutis filia sequit cõditionẽ mr̃is: vt.s. de rei ven.l.partũ.vñ si filia tua se vult pbare ingenuam:dz pbare se natam ex libera mr̃e:vt insti. de inge.in pñ. Unde ex.l.ista colligetis.nõ pbat hoc eẽ ꝙ ab hoc cõtingit abesse. hoc ꝙ sum igenuus:nõ pbat filiã meã ingenuã.nã sine hoc põt esse ingenua ⁊ serua.simile no.j. vñ legi.l.nõ. in prin.

Si scriptũ.

In.l.ista dicit. Si tu possides hereditatem amite mee dicens te hrẽdem scriptũ ab ea: ⁊ ego dico vel illud testm̃ falsum:vel minꝰ solẽne.nunqd si pbo illud testm̃ falsuz vel minus solẽne.ego qui suz pximior ab inte.vincã? Rñdet ꝙ sic.Tex.vel testi vitio.sub.qr falsuz vel minus solẽne.Tex.alia rõne.sub.qr amita non potuit testari. Tex. potes. sub. ⁊ si inuenitur res deducta ad causam intestati: tu succedes ab intesta.non ante:qr q̃diu ⁊c̃.vt.j.qui admit. ad bono.pos.l.q̃diu.

Cum res.

Dr segnori ista.l. ⁊ ea q̃ tractabunt vobis circa l.istã vtilia sunt.⁊ si aduertatis casum ⁊ expõnem lr̃e: cetera alia intelligetis. Ponetis ergo ita casum.Accessi ad impatorez ⁊ corã eo talez pposui qõnem.Dñe impator pr̃ meus a titio dño emit quẽdã fundũ ⁊ fuit inductus in vacuã possessionẽ illius fundi. ⁊ pr̃ meus vẽdicatori numerauit pciũ.mõ qdã illũ fundũ possidet.cũ sim hr̃s pr̃is mei: volo eũ vendicare:nec possum hoc pbare instrũs sz alijs pbationibus:potero ne? Ad qd rñdet imperator ꝙ sic. qr res ⁊ ↄtus nõ solũmodo instrũs gerunt. igit siue instrũs siue testibus potes pbare ista tria.s.prẽm tuũ emisse fundũ.⁊ euz in vacuã possessionẽ inductũ esse.⁊ eũ precium numerasse:eo. ipso probas te dñm.vñ poteris vendicare.h.d.ista.l. ¶ Uidete lr̃am ⁊ eam exponetis sic. Tex.cum res ⁊c̃. illud cum. põt legi tpaliter ⁊ causatiue.Tpaliter legit:vt exponat.cuz pro qñ res.i. ↄtus vel obligationes: vt insti. de rebus cor. ⁊ incor.Tex.gerant.i.ex instrũs substantiã nõ capiunt.Tex. cõferat.i.ad memoriã perẽnem celebrat.q.d.ↄtus capiunt substantiã ex instrũs.qñcũqz agit inter ↄhentes ꝙ ↄtus celebret in scriptis:⁊ tũc pbandũ est ꝙ nondũ totuz sit cõpletũ.non aũt sufficit pbare per testes:vt.j.de fide instru.l.ↄtractus. Sed vbi non agit ꝙ ↄtus celebret in scriptis satis est pbare instrũs vl testibus.vt.ff.de pig.l.ↄhunt. Uel istud cum põt legi causatiue.vt dicatis.cum pro.qr.Et rõ eius est que sequit. Uñ dicetis. hec est regula ꝙ scriptura nõ est de substantia ↄtus: sed fit ad perẽnem memoriã: vt plene dixi s.de pac.l.pactũ ꝙ bonafide. Sed hec regula fallit in casibus in ↄtu rei ecclesiastice ⁊ in ↄtu emphytheotico ⁊ in alijs quos dicemus.j.de fide instru.l. in exercẽdis. ⁊ iõ exposui res.i.ↄtus vel obligationes:qr nomen rei est equocũ in iure nr̃o.i.pluribus modis sumit:vt plene no.s. de eden. l.is apud quẽ res agit.nec mirum: qr nomẽ rei generale est vt.ff.si cer.pe.l.j.in fi.Tex. ⁊ in vacuã possessionẽ.i. qr a nemine detinebat aio vel corpore.vt.ff. de act.empti.⁊ vendi. l.ij.Aliqñ dr̃ vacua:qr est vacua corpore:vt.j. vnde vi.l.cuz querebat.Tex. qbus.siue instrũs siue alijs pbatioibꝰ.Tex. docere debes.sub.si vis obtinere. alioqn te non probante: reus absoluit:vt.s.e.l.ij.⁊.s.de eden.l.qui accusare volunt. ¶ Dr segnori sup.l.istã deducã aliquas qões: ex quibus mãm huius.l.plenius itelligetis:que itricate ⁊ hirsute posite sunt p dñm Jo.⁊ Azo. ¶ Et qro ita.si emo a te dño rem tuã.⁊ per traditionẽ accipio:⁊ cado a possessione illius rei: ⁊ volo vendicare a possidẽte:q̃ habeo necesse pbare vt vincam? Ad qd dixerunt plac.⁊ sui seq̃ces ꝙ tria habeo necesse pbare. Primũ est ꝙ habeo pbare titulũ.i.me emisse:vel alium titulũ.⁊ ad hoc facit qd dicit factã emptionẽ.cuz sola emptione nõ transeat dñium:vt.ff.de acq.re.do.l.nũq̃. Itẽ scdo habeo necesse pbare me soluisse preciũ:qr rei vendite non trãsit dñium nisi sit solutũ preciũ vẽditori: vel aliter ei satisfactũ:vt insti.de ↄhen.emp.§.vẽdite.nisi res sit fisci: qa tunc ⁊c̃.vt.ff.de iur.fis.l.si res. Itẽ habeo necesse pbare tertium.s.te venditorẽ ⁊ me emptorẽ in vacuã possessionẽ induxisse.i.in possessionẽ rei que a nullo alio detinebat. ⁊ p ista sua opi.inducunt.l.istã.⁊.j.de acqr.pos.l.minus instructus est.⁊.j.de distra.pig.l.que pdiũ.⁊.ff.qui.mod.pig.vel hypo. sol.l.pe. ¶ Dr segnori plac.⁊ sui sequaces in aliquo bñ dicunt ⁊ in aliquo male.Et in hoc bñ dicũt ꝙ si volo vẽdicare rem emptã:debeo pbare titulũ ⁊ preciũ solutuz. Sed in tertio male dicũt:qr non debeo pbare me inductũ in vacuã possessionẽ: sz debeo probare mihi traditã. Qd probamus ita.pone tu nõ possides rẽ tuaz:sed alius possidet: tu potes mihi vendere:vt.j.de ↄhen.emp.l.j. Item potes mihi tradere:sed tu nõ potes me in vacuã possessionẽ inducere: qr nõ possides:sed alius. ¶ Si diceremus ꝙ dñium esset translatum:qd erit? Et certe de hoc ponimus duo vel tria exẽpla. Pone titius possidet ancillã tuam: cuius dñiuz tu habes. tu vẽdis mihi:⁊ trado tibi pcium.tu videns ancillã tuã cuz vadit pro aqua:capis eã per manũ ⁊ dicis. trado eam tibi. certe ex tali traditione transfers dñium:⁊ a titio eam vendicabo. Nã sicut tu ↄ titiũ habebas rei ven.ita nũc ego:vnde ab eo vendicabo:⁊ tñ nõ fuit in me tradita vacua possessio. Item nec possideo modo eã:qr non habebas possessionez. Idẽ est in libris.titius possidet librũ tuum. tu vendis mihi illũ librũ:⁊ ego soluo tibi preciũ.tu respicis vna die quãdo ƀuiens titij vadit ad scholas:⁊ accipis librũ de manu ƀuiẽtis titij ⁊ mihi tradis:⁊ postea pono in manu ƀuientis titij. certe trãslatũ est dñium in me. Idẽ dicimꝰ.pone qdã possidet equum tuũ:tu vendis mihi eũ:intueris qñ famulus tuꝰ ducit eũ ad aquã:vocas ƀuientẽ ⁊ facis eũ ostẽdere equuz: tuũ:cũ ƀuiens descẽdit de equo accipis equũ p frenũ ⁊ tradis mihi.dimittimus equũ ⁊ reponimus in manu ƀuientis. certe trãslatũ est in me dñium:⁊ vẽdicabo ⁊ si in vacuã possessionẽ equi nõ fuero inductus. Uñ dicimꝰ rei vẽdite ⁊ tradite vel alia cã accepte trãsit dñium ⁊ si possessio nõ tradat: vt.s.de pac.l.traditionibus.⁊.ff.de fun.do.l.si fundũ.Et ad istud facit insti.de re.di.§.interdũ.⁊.ff.de acq.re.do.l.q̃ ratione.⁊.l.hõ liber.§.qcqd.⁊.§.hec quoqz res.⁊.ff.de vsuc.l. cũ vir. Nec ob.l.ista que dicit.si potero probare prẽm meũ fundũ emisse:⁊ eũ in vacuã possessionẽ inductũ ⁊c̃.vt dixi in casu.qr verba ista in vacuã possessionẽ inductũ esse.ponuntur demonstratiue.i.cãtiue.i.denotant accidentia facti: non ministerium iuris:qr ita ego proposui qõnem pncipi.⁊ ipse imperator repetit verba:qr idẽ si fuisset tradita patri meo:lz in vacuam possessionẽ non fuerit inductus:vt dixi. Itẽ non ob.l.que predium.qr eodẽ mõ rñdeo ad.l.illã. Uel possum rñdere ad illã scdo modo.refert.aut dñs vẽdit ⁊ tradit:quo casu trãsit dñium sine vacua possessione.vt insti. de re. di.§. interdũ.⁊.ff.de fun.do.l.si fundũ. Aut creditor vendidit ex pacto vel ex.l.qd potest.vt insti.qbus ali.lz vel nõ.§.creditor.quo casu qr possidet nãliter.vt.ff.de acq.pos.l.pignoris. necesse est ꝙ qui emit a creditore debeat pbare se in vacuã possessionem inductũ esse qr pignus ⁊c̃.vt.j.de pig.ac.l.pignus.nec satis est ꝙ pbet se emisse:sed sibi traditum fundũ fuisse. Item non ob.l.minus instructus est. qr qd ibi dicit similiter notat accidẽtiam facti:non ministeriuz iuris. Uel refert aut querit de dominio acquirẽdo: ⁊ tunc sufficit rem traditam a domino ⁊ si nõ inducatur in vacuaz possessionẽ.

Si querit

Si queritur de dñio ꝛ possessione acquirenda: nõ sufficit rẽ tradi nisi in vacuã possessionez inducat. ꝛ ita loquit lex illa. ¶ Or segnori ista sunt vera in rei ven. ꝙ debeo probare titulũ ꝛ traditionẽ ꝛ pcij numerationẽ. Aut hẽo necesse probare ꝙ in vacuã possessionẽ inductus fuerit pater meus vt dicebat Pla. ꝛ sui sequaces. Secus tñ est in publiciana qꝛ hẽo necesse probare titulũ ꝛ traditionem factã esse ꝛ possessionem esse acqsitã: non tñ habeo necesse probare pcij numeratioñe: vt. ff. de pu. l. de precio. Qð aũt in publiciana habeo necesse probare titulũ ꝛ traditionem esse factã ꝛ possessionez acquisitã: probat per. ll. que dicũt ꝙ publiciana competit accipienti ex iusta causa amissa possessione: vt. ff. de publi. l. j. ꝛ. l. ij. Si querat aliqs que est rõ diuersitatis ꝙ rei vẽ. cõpetit emptori re tradita? ꝛ si possessio nõ trãsferat sed publici. nõ nisi possessio trãsferatur? Rñdeo ꝙ rõ est illa. nõne equissimũ est istõ: si tu es dñs illius rei ꝙ aliqs possidet qð esse põt: vt. ff. vti. pos. l. j. §. huius interdicti. ꝙ sicut tu poteras vendicare: ita ꝛ ego q emi a te: vt pꝫ in exẽplis premissis in liberis ꝛ in ancilla. Sed in publi. eẽt magna iniqtas: si possideo rẽ aliquã cuius rei nõ sum dñs si tu q es dñs vẽdis eam alij: nõne est iniquũ ꝙ transferat in aliũ publi. quaz non hẽs? Quod si eẽt iã qlibet posset ꝯfundere aliũ. ꝛ ideo ad hoc vt publi. cõpetat necesse est ꝙ ille q vẽdit nõ sit dñs sed possessor. ꝛ si tradẽdo trãsfert possessionẽ in accipientẽ hñ transfert publicianã ẽt si nõ hẽbat: trãsfert publicianam etiã si non habebat titulũ. vñ si accipiẽs cadat a possessione habebit publicianã. Sed denuo circa. l. istã quero vnuz de quo multũ dubitãt idiote ꝛ laici? Dicũt ipsi in rei vẽdicatione aliqs dꝫ ꝓbare dñium. Sed qũo probabit dñium si p donationẽ accepi? Certe debeo ꝓbare titulũ. ꝛ hoc leue est ꝓbare p testes vel per instrã. Itẽ probare traditionẽ similiter hoc leue est probare. nã eoipso ꝙ possidebat ꝛ constituit se nomine meo possidere: vt. ff. de acqr. pos. l. qð mõ. Itẽ probare numerationem pcij leue est per testes vel p instrã. Sꝫ laici idiote dicũt. qũo ꝓbabo dñium? cum si volo istud ꝓbare iã haberemus necesse redire vsqꝫ ad Adã ꝛ Euã. Sed certe nõ est ita: qꝛ ꝓbabo vẽditorẽ dñm his modis. Nã probabo ꝙ rẽ illã emit: ꝛ per traditionẽ accepit ꝛ possedit triẽnio cõtinuo: vt. j. de vsuc. trans. l. vnica. ꝛ. ff. de vsuca. l. iij. Itẽ in rebus mobilibus probabo emisse emptorẽ ꝛ p traditionez accepisse ꝛ cõtinue p. x. annos possedisse: vt. j. de pscri. xxx. vel. xl. an. l. si quis. Item probabo eũ dñm si pbo eũ prescripsisse. ꝛ sic habeo rei vendicationẽ: qꝛ suz dñs iuregentiuz vel ciuili: vt. ff. de rei vẽ. l. in rẽ. Itẽ probo actorẽ meũ fuisse dñm alia mõ: qꝛ ꝓbabo rẽ illam habitã pro derelicto ab eo qui erat dñs: vt insti. de rerũ diui. in fi. Itez ꝓbabo ꝙ actor meus cepit rem illam ab hostibus: vt. ff. de acquir. re. do. l. rem. Item probabo ꝙ res illa non erat in alicuius bonis: vt. ff. de acquir. re. do. l. iij.

Non epistolis.

In. l. ista ita breuiter not. casum. Aliquis ad aliquã mulierẽ quã putabat suã sororẽ eẽ ꝛ erat ancilla: misit epistolã in hũc modũ. Sorori sue titie salutem nũqd ex ista epistola ꝓbat soror. ita vt cũ eo debeat diuidẽ iudicio famil. herc. Rñdet ꝙ nõ: qꝛ non nudis epistolis vel asseuerationibus ꝓbat frñitas: sꝫ iur sanguinis vel adoptionis. ꝛ iõ si potero eã ꝓbare ancillã nõ teneor iudicio fami. hercis. pñnam hẽditatẽ vel maternã cũ ea diuidere. Tex. nõ epistolis. sub. missis inter abñtes. Tex. necessitudo ꝯsanguinitatis. i. ius sanguis vl' frñitatis. Tex. sed natalibus. i. ꝙ nati fuerint ex vtroqꝫ pente. Tex. vel adoptionis hoc est ꝙ pr meus illã in filiã adoptasset. Text. arbit. l. iudex. Tex. siue itaqꝫ. dixit i genere: infert in spẽ. Text. fam. herc. sub. in iudicio. Tex. nõ potuit. sub. si poteris ꝓbare eã sororẽ nõ eẽ. Sed dic mihi. hic dr. si scribo alicui vt sorori ꝛ ancilla est ꝙ hẽo necesse ꝓbare ancillã: ergo vr ꝙ confessio extra iudiciũ pîudicet mihi. Quid est qð dicũt. ll. ꝙ cõfessio fcã extꝰ iudiciũ nõ pîudicat: vt. j. de nõ nu. pe. l. gnãlit. Ad ꝙ rñdet Ja. antiquus doctor: nõ pîudicat plene: sed quale quale pîudiciũ inducit: vt. j. e. l. pxi. ꝛ. ff. e. l. qdam. Sꝫ certe nos dicimus ꝙ ꝯfessio fcã extꝰ iudiciũ nisi obtineat vicẽ pactionis vel fiat ad liberandũ ꝙ nõ pîudicat: vt in auc. de testi. §. ꝛ lꝫ. Nec ob. l. ꝓ. qꝛ nõ icũbit mihi onꝰ ꝓbãdi ista rõne qꝛ ꝯfessio pîudicat mihi. sed ea rõne: qꝛ ipse erat in possessione fraternitatis: vñ trãsit onus ꝓbationis in me ꝛ possessio hñ trãsfert onus ꝓbandi: vt. s. e. l. ij. ꝛ. s. de rei vẽ. l. res.

Non nudis.

Segnori qð dixit. l. superior in fratre ꝛ in sorore: idẽ dicit hec. l. in pꝛe ꝛ filio. Et in. l. ista dicit. Si scribatur alicui vt filio ꝛ postea volo eum dicere meũ filiũ nõ eẽ: nuda assueratio vel epistola nõ facit eũ filium qꝛ filij ꝯstituunt p mrimoniũ vel adoptionẽ: verũtamẽ talis assueratio vel epistola in me transfert onus ꝓbãdi vt ꝓbẽ illum filiũ non eẽ. Tex. nõ nudis assueuerationibus. Dicit nuda assueratio siue interrogatio: vt qꝛ dico veni huc fili. Tex. neqꝫ emẽtita ꝓfessione. Dicit emẽtita ꝓfessio: qñ queritur a me. est iste tuus filius? dicebã sic. Tex. l. vtriqꝫ ꝯsentiant. vt qꝛ dico veni huc fili. alter dicit libenter. sꝫ matrimonio legittimo cõcepti qꝛ filius est quẽ nuptie demonstrant: vt. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filiũ. Text. si itaqꝫ hũc. s. filiũ. Tex. confidis. sub. ꝛ nõ tuũ. Tex. detege. i. proba. Et hẽs necesse ꝓbare per errorem istam confessionem factam eẽ. ꝛ ita hec confessio facta extra iudicium nõ transfert onus probationis in aliũ sꝫ possessio: vt. ff. e. l. vlti.

Is eius.

Segnori hec. l. bona ꝛ sancta lex est. Et in. l. ista ita dicit. Ueni ad quẽdam liberꝫ hoiez. ꝛ dixi ei: quare non prestas mihi seruilia ministeria? dixit ipe dñe qꝛ non debeo. tu resistebas. dum resisteres cepi te p violẽtiã ꝛ duxi te ad domũ meã ꝛ coegi te mihi seruilia ministeria prestare. tu fugisti vna die: ꝛ peto te in seruũ meuz. tu dicis ꝙ incumbit mihi onus ꝓbandi ꝙ sis seruus. ego dico ꝙ tu ꝓbes: qꝛ fugisti. quero igit qd iur? Rñdet ꝙ si possidebã te bõafide ꝙ tu habes necesse ꝓbare te liberũ: qꝛ fugisti. Sed si detinui te p vim qꝛ nõ es in possessione seruitutis: nõ incumbit tibi onus ꝓbãdi sed mihi. Tex. vis eius. i. violẽtia eius: qꝛ forte cepit illũ quẽ seruũ suũ eẽ dicebat ꝛ posuit eũ in compedibus. Tex. cum igit. dixit in genere: infert in spẽ. Text. tũc. i. in eo casu declarabit. Uñ no. hic si possideo te tãqꝫ seruũ meũ banafide: ꝛ tu ꝓclamas in libertatez: debes ꝓbare te liberũ. Itẽ debes te ꝓbare liberũ si fugisti a me cũ te possidebã bonafide: cum fuga tibi prodesse nõ debeat: vt. s. vbi de cã status agi oꝫ. l. j. Sed si possideo te dolo malo: hoc casu illa possessio mihi non ꝓdest: vt. ff. e. l. si quis liberũ. ꝛ. l. si filius. ꝛ. ff. de libera. causa. l. ꝙ diximus.

Que possidetis.

In. l. ista ponit talis casus. duo frẽs accesserũt ad pncipẽ ꝛ corã eo talẽ ꝓposuerũt qõnez. Dñe impator pater nr habebat quattuor filios: nos duos in sua potestate cõstitutos: alios duos emãcipatos nos duo in potestate constituti heredes sumus instituti a patre nrõ in testõ. emãcipati nõ fuerũt heredes. mõ possidemus quedam pdia fratres emãcipati dicũt patrẽ nostrũ inter viuos sibi donasse. ꝛ iõ vẽdicãt a nobis. nos dicimus ꝙ nõ donauit: mõ querimus a vobis cui incũbit onus ꝓbandi? Ad qð rñdet imperator: o vos duo fratres in potestate ꝯstituti: aut vos possidetis illa pdia: quo casu vos debetis gaudere commodo possessionis. ꝛ iõ fratres emancipati debẽt ꝓbare a pꝛe illa pdia sibi donata ꝛ tradita. quo ꝓbato eritis frĩbus ꝯdẽnãdi ad ea pdia eis restituẽda. eo nõ ꝓbato: eritis absoluendi. Si aũt frẽs emãcipati possiderẽt illa pdia ꝛ vos illa pdia vẽdicatis ab eis: vos iuris psumptione fundatis intentionez vestrã. qꝛ exquo fuistis hẽdes patris psumit de iuris psumptiõe ꝙ sint vestra. ꝛ iõ hoc ipsi ꝓbẽt ꝙ eis illa pdia a patre fuerunt donata ꝛ tradita: alioquin ipsi erũt ꝯdẽnandi. Tex. siue possidetis pdia. sub. vos duo frẽs in potestate cõstituti: nam eis interrogãtibus rñdet imperator vt pꝫ ex. l. sub scriptione. Tex. que. s. pdia. Tex. fratres emancipati donata cõtendentes. sub. sibi. ꝛ ideo dicit emancipati: qꝛ pater potest donare filijs emancipatis: non filijs in ptãte constitutis: vt

s̃.de inof.do.l.ij.Tex.vendicāt.sub.iure dñij: ⁊ ita rei vē.qꝛ
rei vendicatio dať dño.vt.ff.de rei vē.l.in rē in pꝛin.Text.
necessitas.s.ꝙ ꝓbēt sibi illa pꝛedia esse donata ⁊ tradita: qꝛ
ei q dicit ⁊c̃.vt.s̃.e.l.frustra.Et ideo dicit facti ꝓbatióis ne-
cessitas:qꝛ ea q̄ facti sunt ꝓbanda sunt.vt.s̃.de arbi.l.cū an
tea in fin.sed ea que iuris sunt:qꝛ finita sunt nō sunt ꝓban-
da qꝛ oia a iure pꝛesumunť licita ⁊c̃.vt.ff.e.l.ab ea.⁊.ff.ex q.
ca.ma.l.necnō.§.qđ eis.Tex.siue.Incipit secundus casus
siue secundū dictum.Tex.ipsis.s.filijs emancipatis.Text.
petitis.sub.illa p̄dia rei ven.qꝛ ꝓpꝛie actio est in persona.ꝓ
secutio in rē ⁊ in personā:vt.ff.de acť.⁊ ob.l.actio.Text.vñ
dñi sunt facti.s.fratres vestri emācipati.Tex.docere cōpel-
luntur:qꝛ ꝯstāt p̄dia patris vestri fuisse:⁊ vos heredes fui-
stis instituti in testō patris:illa pꝛedia vr̄a p̄sumunť eē. Vñ
circa.l.istā vos no.duo no.anteq̄̄ ad alia ꝑueniā.Et pꝛimo
no.si res fuit pr̄is mei:⁊ ego patri meo heres extiti: illa res
pꝛesumiť esse mea:nisi possessoꝛ ꝓbet vñ habuit ⁊ vñ sit fa-
ctus dñs.vñ si pr̄ fuit dñs:p̄sumiť filius dñs.vt insti.de he-
re.qua.⁊ di.§.sui.Similiter ⁊ si res fuit matris mee ⁊ ei suc
cedo p̄sumiť mea:vt.s̃.ad exhi.l.j. Itē scđo no.si res fuit
alicui᷒ aliquo tp̄e:hodie p̄sumiť sua si viuit. Et sic hētis ꝙ
qui retro fuit dñs hodie p̄sumiť dñs.qꝛ ꝙ nostrum est ⁊c̃.vt
ff.de re.iu.qđ nostrū.Et ad istud cōcoꝛ.qꝛ que in pꝛeteritum
fuerūt v̄a:⁊ hodie p̄sumunť v̄a:nisi ꝓbētur immutata : vt in
auc̃.de te.§.si v̄o.quā auc̃.hētis.j̃.ti.j.auc̃.si testis.⁊ in versi.
illo si v̄o.⁊.ff.fi.regū.l.in finalibus.⁊.j̃.de serui.expoꝛ.l.mo-
ueoꝛ.secus est in etate:qꝛ q retro fuit minoꝛ.hodie nō p̄sumi
tur minoꝛ:qꝛ solo tractu tp̄is efficitur quis maioꝛ:vt.s̃.l.cū
te.no. Sed quid erit in possessione:nunqd qui olim posse
dit hodie p̄sumiť possidere: Dixit pla.ꝙ sic.sicut est in domi
no qui semel fuit dñs:hodie pꝛesumitur dñs.vt.s̃.dixi.Et ꝓ
ista opi.iuducit duas.ll.expꝛessas.qꝛ.l.dicit.iudicem nō de-
bere ignoꝛare:si tp̄e li.conte.possidebas instrumēta mei iuř.
cum agiť acti.ad exhi.⁊ nō exhibes nisi ꝓbes sine dolo de-
sijsse possidere:ꝙ iudex dꝫ mihi deferre iusiurandū in liť.vt
s̃.ad exhi.l.non ignoꝛabit.Itē.l.dicit.si creditoꝛi obligo rē
⁊ eiť trado:si oblata pecunia cōuenio ip̄m pig.acť.dꝫ mihi
condemnari ad rē illā restituēdam nisi pꝛobet rē illam sine
culpa amisisse:vt.j̃.de pig.acť.l.si creditoꝛ. Sed dominus
Jo.⁊ Azo scripserūt hic ꝯ̃. in summa huius ti.⁊.s̃.l.cuꝫ te.
Et dixerunt qui semel fuit dominus:hodie p̄sumiť domin᷒
sed qui semel fuit possessoꝛ:hodie nō p̄sumiť possidere:qꝛ fa
cilius perdiť possessio q̄̄ dñium:qꝛ solo animo perdiť pos-
sessio.sed dominiū nō nisi habeamus rē pꝛo derelicto:vt.ff.
de acqui.pos.l.si quis vi.§.differentia.Itē q̄̄tū ad possessio
nē ⁊ ꝓpꝛietatem attinet:vilis ⁊ abiecta est possessio:vt.ff.de
acqui.pos.l.si rē mobilē.Itē qꝛ nemo inuitus vel ignoꝛās
amittit dñium rei sue vt.ff.de re.iu.l.qđ nostrū.sed possessio
nem inuiti ⁊ ignoꝛantes amittimus qñqꝫ:vt in pꝛeall.l.ff.de
acq.pos.l.si seruus.⁊.l.si id qđ.§.vlt.⁊.l.peregre.§.quibus.
Nō obstant.ll.allegate per Pla.qꝛ istud est verū regulari
ter.s.ꝙ qui semel possedit:hodie nō pꝛesumiť possidere.Sꝫ
hec regula recipit instantiā in duobus casibus. Unus ca
sus est.si ꝯuentus reali acť.vel ad exhibēdum ꝯfessus est se
possidere tp̄e lit.conte.qꝛ p̄sumiť hodie possidere.adeo vt si
dicat ipse se non possidere tp̄e s̄nie:nō credať ei nisi pꝛobet
se sine dolo possidere desijsse:vt.ff.de ex.rei.iu.l.si quis rem
⁊.l.si ad exhibēdum.⁊ ita intelligiť.s̃.ad exhi.l.non ignoꝛa-
bit.Quod est illa ratiōe.ne sit in potestate cōuenti illudere
iudiciū ꝙ esse nō dꝫ:vt.ff.de iudi.l.qui petitoꝛio.Secūdus
casus est.si aliquis est obligatus mihi ad possessionē resti-
tuendam ex aliquo ꝯtractu vt sicut est si obligo tibi rē meaꝫ
qꝛ oblata pecunia teneris mihi restituere possessionem:nisi
pꝛobes sine culpa desijsse possidere.⁊ sic intelligiť.j̃.de pig.
acť.l.si creditoꝛ.Uel si placet vobis potestis dicere vt dice
re consueui:vt distinguatis sic.Si constat semel aliquē pos
sedisse aut ipse hodie diffitetur possidere:aut confitetur. Si
cōstat quē retro semel possedisse:⁊ hodie diffiteť nō pꝛesu-
mam eum hodie possidere:qꝛ solo animo perditur possessio
vt dictum est. Item pꝛobatur alia ratione: qꝛ si conuentus
reali acť.negat se possidere statim vitat iudiciū nec actio.in
rem pati compellitur:vt.ff.de rei venditio.l.in reꝫ.licet fiat

transactio possessionis si redarguatur de mēdatio: vt ibi dř.
¶ Secundo casu.s.cū constat quē olim possedisse:⁊ hodie
cōfiteť se possidere:p̄sumiť possidere:nisi pꝛobeť ꝙ aio solo
vel aio ⁊ coꝛpoꝛe possidere desijsset.nam sicut illa possessio
non pōt queri sine aio ⁊ coꝛpoꝛe:ita non pōt amitti solo aio
vel coꝛpoꝛe nisi interueniat animus ⁊ coꝛpus:vt.ff.de acqr.
pos.l.quēadmodū.Itē si possidens desinat accubare posses
sioni:nemine ibi relicto:retinet possessionē: ⁊ si alius ingre
diatur:tñ iste qui ante possedit:⁊ hodie pꝛesumiť possidere:
si contēdat se possidere:vt.ff.de acq.pos.l.claꝫ.§.vlti.¶ Si
obijciatur . ille vincit in interdicto vti possidetis qui posse-
dit tēpoꝛe lit.cōte.vt insti.de interdi.§.j.Rñdeo exquo pos-
sedit in pꝛeteritū tp̄e lit.ꝯte.p̄sumiť possidere nisi ꝯ̃.pꝛobeť.
Uel pōt dici hoc itelligi ibi qñ nō ꝯstabat eū añ possedisse.
¶ Oꝛ segnoꝛi ex his que dicta sunt casum ⁊ summariā ex-
positionem lr̄e potuistis ꝑpendere:modo alia sunt videnda
⁊ indagāda.¶ Sed denuo opponiť. vos habetis hic in fi.
si duo frēs in ptāte cōstituti extiterunt heredes patri:⁊ duo
alij frēs emancipati possident p̄dia que fuerūt pr̄is: ⁊ ipsi a
fratribus emancipatis vēdicant illa pꝛedia:qōne emergen
te dñij habēt necesse pꝛobare vnde dñi facti sunt.⁊ sic cogū-
tur dicere titulū sue possessióis:qꝛ.ll.reclamāt:vt.s̃.de peti.
here.l.cogi.⁊.s̃.de rei ven.l.res alienas. ⁊.j̃.de fur.l.ciuile.
Ad istud vos ita dicetis.Hec est regula.ꝙ possessoꝛ nō co-
gitur dicere titulum sue possessionis:vt in.l.cōtra. Sed hec
regula fallit:si pꝛesumptio iuris sit in ꝯ̃rium vt hic erat.Nā
si illa pꝛedia fuerunt patris mei:pꝛesumitur ꝙ sint mea.vñ
ipsi fratres emancipati debēt pꝛobare qualiter sint facti do
mini istoꝛum p̄dioꝛum.Uel potest dici.non fundata intētio
ne actoꝛis:possessoꝛ non cogitur dicere titulū sue possessio-
nis vt in.ll.illis.sed ea fundata sic.Nec appꝛobo qđ quidā
dixerunt ꝙ non cogitur quis dicere titulū sue possessionis
de necessitate:vt in.ll.illis.sed de vꝛbanitate sic vt hic : quia
hec littera dicit.docere cōpelluntur. ¶ Et ad solutionem
huius cōtra.⁊ vt plene liqueat articulus iste:ita distinguen
dum est:vt cōsueui distinguere.Pꝛesumptio alia facti est.
alia nature.alia hominis.alia iuris.alia iuris ⁊ de iure.alia
est fictio.Pꝛesumptio facti est quādo ex aliquo facto aliqd
contra aliquē pꝛesumitur vel pꝛo eo.Et hec p̄sumptio aliqñ
capitur ex pꝛeterito. aliquando ex p̄senti.Hec pꝛesumptio
capitur ex p̄terito:vt si retro aliqs fuit bonus ⁊ hodie bon᷒
pꝛesumitur nisi cōtra.pꝛobeť.⁊ econtra.vt.ff.de re mi.l.non
oēs.§.a barbaris.⁊.ff.de accu.l.sicui.§.ijsdem. ⁊.j̃.e.l.iube-
mus.⁊ ibi tangam.Aliquādo capitur coniectura ex pꝛesen-
ti:vt si appello a sentētia:transigo vel soluo infra diē appel-
lationis.nam p̄sumiť ꝙ appellatio interposita de p̄senti fru
stratoꝛia sit:vt.ff.de pac.l.tale.⁊.j̃.de regu.iu.l.ad solutionē.
Item aliquādo capitur cōiectura siue pꝛesumptio ex p̄senti
in p̄teritū:vt.j̃.ad.l.iul.de adul.l.siqui.⁊.j̃.de natu.libe.l.cuꝫ
quis.Item exquo quis non pꝛobat qđ obijcit:ipso fcō p̄su-
mitur calūniari:vt.s̃.de aduo.diuer.iudi.l.j.⁊.ff.de calum.
l.iij.§.diuus.⁊.ff.de pꝛeua.l.pꝛeuaricatio.Sic etiam pꝛesu-
mitur malus si paciscitur de crimine.vt.ff.de his qui no.in-
fa.l.athletas.in fi.cum.l.se.Et ista pꝛesumptio facti admittit
pꝛobationē in cōtrarium:qꝛ facta multa ⁊ īfinita. ⁊ plerūqꝫ
pꝛudentes circa facta falluntur ⁊ decipiuntur.vt.ff.de iuř ⁊
facti igno.l.ij.Et hoc patent exemplo tali.Ecce si minoꝛ qui
cōtrahebat gerebat se vt paterfa.⁊ velit restitui:licet pꝛesu-
matur locuples:tamē si pꝛobat ꝙ pauperioꝛ sit factus:resti
tuitur:vt.s̃.qui ⁊ aduersus quos iter.l.j.¶ Est pꝛesumptio
nature.sicut est cum naturalis ratio nos ad p̄sumēdum in-
uitat:vt qui natus est ex bonis parentibus:pꝛesumatur bo-
nus:qꝛ sepe vitium paternum filiuꝫ cōmittatur:vt.j̃.ad legē
iul.ma.l.quisquis.⁊.j̃.de cohoꝛta.l.si cohoꝛtalis.lib.xj. Itē
qui duxit oꝛiginē de bona natione:pꝛesumiť bonus.vel ma
lus:si duxit oꝛiginē ex mala natione. vt.ff. de edil. edic.l.ꝙ
si nolit.§.qui mancipia.vbi dř solent enim certioꝛari empto
res:ex qua natione mancipia duxerint oꝛiginē.sic ⁊ cum pa
ter exhēdat filios:pꝛesumiť pꝛo filijs ꝙ iniuste sunt exhēda
ti:⁊ ꝙ sint benemeriti donec contrarium pꝛobetur: vt.s̃.de
inoffi.testa.l.oimodo.in p̄nci.⁊ sic pꝛesumitur a natura quis
cōpos mētis.⁊ sic potuisse testari:vt.j̃.de codi.l.codicillos.

Item

Item si mater aluit filios: presumptione nature presumitur velle filio donare: vt.§.de neg.ge.l.j. Et hec presumptio nature bene recipit probationē in ɔ̄riū: vt.ff.de neg.ge.l.nēse/nius. Item lʒ presumat̄ a natura. ꝙ qui nascitur ex bono patre sit bonus. ꝛ ecōtra interdū ex bono patre nascit̄ malus filius ꝛ econtra. Unde hec ꝑsumptio admittit bene ꝓbatio/nem in contra. sicut apparet. q2 leges dicunt ꝙ filius nō dʒ pro patre semꝑ puniri: vt.ff.de decur.l.ij.§. crimine.ꝛ.j.de penis.l.sancimus. Est presumptio hoīs cū hoīes ꝑsumunt̄ ita esse. ꝛ non esse. ꝛ de ista sunt exēpla. q2 si aliqs allegat soluisse indebitū: presumūt hoīes ꝙ debituʒ soluerit: q2 nemo presumitur ita resupinus vt iactaret pecuniā suā: vt.ff.eo.l. cum de indebito in prin. Item presumunt hoīes si cyrographum inueniť cancellatū apud debitorē: ꝙ debitū sit solutū vt.ff.e.l.cyrographū. Iteʒ presumūt hoīes si aliqs nobilis ꝛ potēs homo vt in magisteria dignitate positus: dicit se viʒ passum ab aliquo vili ꝛ impotēte in ciuitate vbi est frequentia hoīum: presumūt hoīes ꝙ hec vera non sint: vt.ff.qḋ me. cā.l.nō est verisimile. Et hec ꝑsumptio recipit probationes in cōtrariū: vt in pal.l.cyrographū.ꝛ.l.cū de indebito. Est presumptio iuris cū ius nr̄m ꝑsumit aliqḋ esse ꝛ nō esse: tñ nō vltra procedit. s. vt dicat sniam. s. ꝙ ita sit ꝛ nō aliter: vt si res fuerit patris mei ꝛ ego heres ei extiti ꝑsumit̄ mea nisi frater meus emancipatus ꝓbauerit sibi donatā ꝛ traditam a p̄re meo inter viuos vt hic.ꝛ.§.ad exhibi.l.j. Item est presumptio iuris. si inueniť in instr̄o ꝙ titius ꝓmisit.x.seio presumit̄ a iure ꝙ interrogatio ꝓcesserit ex iusta cā: vt.j.de vsu.l.j.ꝛ.j.de ɔ̄hen.ꝛ ɔ̄mit.stip.l.j. Itē est presumptio iuris ꝙ si fcm̄ est mihi pactum de nō petēdo: ꝙ sit fcm̄ heredi meo: vt ff.e.l.si pactū in fi. nisi ꝓbareť pactū personale non reale: vt ff.de pac.l.tale.ꝛ de pig.act.l.si necessarias.§.vl. Item presumit ius. si vxor querit aliqua cōstāte matrimonio ꝙ ex bonis mariti quesierit gr̄a vitādi turpis questus: vt.j.de dona. inter vi.ꝛ vxo.l.etiā.ꝛ.ff.de dona.inter.vir.ꝛ vxo.l.quintus. Et ista presumptio admittit probationē in ɔ̄rium? vt.ff.de iure.do.l.impiū. Scio tñ ꝙ quidā voluerūt dicere ꝙ si inuenitur in istr̄o ꝙ titius ꝓmisit.x.seio ꝙ sit ꝑsumptio iuris ꝛ de iure ita vt non recipiat probationem in ɔ̄riū. Sed ipsi non bñ dicunt: q2 ista presumptio bene recipit probationē in cōtrarium: vt.ff.de pac.l.iurgentiuʒ.§. qḋ fere. ꝛ probat̄ insti. de inuti.stip.§.si ita scriptū. Est ꝛ presumptio iuris ꝛ de iure cū ius ꝑsumit aliquid ꝛ cōfidit ita de sua presumptiōe ꝙ vltra progredietur ferendo sniam ita esse vel nō eē: sicut est si filiusfamil. iturus ad expeditionē accepit mutuo pecuniā presumit ius ꝙ cepit eam in cā castrensi. ꝛ adeo confidit ius de ista ꝑsumptione ꝙ vltra progrediť ferēdo sniam. adeo vt si vellet ipse vel alius pro eo probare in ɔ̄riuʒ ꝙ nō audiat̄: vt.j.ad mace.l.vlt.in fi.ꝛ macedonianum cessat cuʒ filiosa. mutuatur in cā castrensi: vt.ff.ad mac.l.j.in fine. Item est exemplū de ꝑsumptione iuris si mulier ɔ̄fitetur secūdo in publico instr̄o se fideiubere in rē suam accipiēdo aliqḋ pro fideiussione presumit ius ꝙ pro se nō pro alio se obligat. ꝛ ꝑsumit ius ita ꝙ probatio in ɔ̄riū non admittit̄: vt.j. ad vel.l. antique. Item est exēplum de ꝑsumptione iuris ꝛ de iure. si tutor in inuētario scribit rē in bonis pupilli esse: ꝑsumit ita ius eē adeo ꝙ probatio in ɔ̄rium nō admittitur: vt.j.ar.tu.l. vlti.§.illud. Itē pōt poni exēplū de ꝑsumptione iuris ꝛ de iure p.l.§.de inoffi.testa.l.si mater. Et hec ꝑsumptio iuris ꝛ de iure non recipit probationē in ɔ̄riū vt in exēplis.§.positis. Est ꝛ fictio iuris ꝛ de iure. Et not. ꝙ est differētia inter presumptiones ꝛ fictiones. Presumptio proprie est in dubijs: q2 ficta vel vera vel hominū ꝑsumptione presumit̄ aliquid esse ꝛ non esse: q2 in incertis ꝛ non certus locus est coniecturis vt.ff.de verbo.obli.l.continuus.§.cum ita. Sed fictio est super certis: vt cum ius scit vnum esse ꝛ fingit ita nō esse: sicut est exēplū in capto ab hostibus. nam scit lex liberū hoīem captū ab hostibus seruū esse. tamē si reuertit̄ ab hostibus fingit lex retro liberum fuisse. vt insti. quibus mo. ius pa.po.sol.§.si ab hostibus. Et hic similiter si vellet qs probare in contrariū: nō audireť. Item si moriatur in captiuitate fingit lex eū decessisse prima hora captiuitatis ꝛ sic liberum ꝛ posse habere successoreʒ: ꝛ tamen scit lex eū seruū eē vt.§.ex qui.cau.ma.l.vlti.ꝛ.ff.de vul.ꝛ pu. sub.l.lex cor. ꝛ insti.qui testa.facere possunt in fi. Item si mulier dat dotem marito suo: ꝛ nullo modo stipulatur sibi reddi lex bene scit mulierem non esse stipulatam: ꝛ tamen.l.fingit eam esse stipulatā: vt.j.de rei vxo.act.in princi. Item est exemplum. si impuberes arrogatur: arrogator debet seruo publico stipulanti promittere restituere his qui succedent impuberi. ꝛ si non est ita stipulatio interposita: lex fingit eam interpositā: vt.ff.de adop.l.his verbis.ꝛ.l.non aliter. Quod totum procedit illa rōne: q2 ius publicum pactis priuatorum tolli non pōt: vt.ff.de pactis.l.ius publicum.

Matrem tuam. In.l.ista dicitur. Quedā mulier accessit ad īpatorē ꝛ corā eo sic ꝓposuit. Dn̄e impator dico me ingenuam: ꝛ me ingenuā ꝓbare possuʒ hoc mō. Nā possum ꝓbare ꝙ fratribus meis nullo tp̄e questio status fuit mota: nunqḋ hec est sufficiēs ꝓbatio? R̄ndet īpator ꝙ nō. Sʒ ista est sufficiēs ꝓbatio si tu ꝓbas matrē tuā ancillā fuisse manumissam ꝛ post manumissiōnē te natā: vel si tu ꝓbes matrem tuam ab initio fuisse liberā. hoc dicit Tex. matrē tuā. sub. quā ancillā esse cōstabat diutius. Tex. post aditā. i. post manumissionē. Tex. r̄ndi conuenit. ꝛ iste est verus modus ꝓbandi: vt insti. de inge. in prin. Tex. questio sub. status. Tex. nihil ꝓdesse pōt: q2 posset eē ꝙ fratres tui essent liberi ꝛ tu ancilla: vt.j.e.l.j. Iteʒ posset esse ꝙ ille qui mouet qōnem status tibi: nō vult mouere fratribus tuis.

Cum precibus. In.l.ista ponit̄ pulcher casus ꝛ bonus ꝛ vtilis ad instruēdū nos ɔ̄ iniquitatē multorū hominū. Et est casus talis. Quedā mulier paupercula hēbat ꝑdiolū suū: timebat a maiori ꝑsona sibi de illo ꝑdiolo qōnem moueri. vel timebat ꝙ ꝓpter prediolum illud conueniret̄ ad maiores collectas q̄ deberet. vnde venit illa ad aliquē maledictū aduocatū ꝛ dixit ei. dn̄e possideo tale ꝑdiolum talis potēs hō vult mihi mouere qōneʒ de illo ꝑdiolo: detis mihi cōsiliū vt iuuē me ab eo. vel dixit. dn̄e a me volunt exigi maiores collectas q̄ debeant̄. maledictus aduocatus cepit loqui sexcupedalia verba: q2 dicūt tristes aduocati credis tu ꝙ dn̄s Azo sciuerit meli⁹ leges me: certe nō vnde scias ꝙ bene iuuabo te. mulier gaudet qñ audit illa verba. vñ dicit ei aduocatus: tu facies me procuratoreʒ tuū dicit mulier: fiat voluntas vestra. vocatus fuit qdā tabellio qui erat ita maledictus vt ipse. dixit aduocatus tabellioni: tu scribes in istr̄o ꝙ pure ꝛ libere ista mulier donat mihi illud ꝑdiolum: sed corā testibus dices ꝙ ɔ̄stituit me ꝓcuratorem suū. in ꝓcessu tp̄is nō fuit mota qḋ mulieri. vel si fuit mota ille qui mouit nō hēbat ius ꝛ ita mulier vincit. vñ venit paupcula mulier ꝛ petit instr̄m in quo fecit te ꝓcuratorem suū. dicit iste aduocatus: nunqḋ fecisti me ꝓcuratorē tuum? immo pure ꝛ libere donasti mihi. mulier incepit plorare. ꝛ accessit mulier ad principē ꝛ ꝓposuit ei istā qōnem: vtrū liceat ei ꝓbare ɔ̄ instr̄m? Ad qḋ r̄ndet imperator: o mulier in libello ꝑcū tuarū dicis ꝙ tu ɔ̄stituisti eum procuratorē tuum nō aūt donasti: sed te ignorante fecit scribi in publico instr̄o qūo tu donasti ei. certe publico instr̄o standum est donec ɔ̄. ꝓbeť. Uñ si potes ꝓbare ɔ̄tra. adi cōpetentē iudicē. ꝛ si ꝓbaueris illō instr̄m falsum carebit virib⁹ istr̄i. hoc dicit. Segnori videat̄ summariā expōnem littere. Tex. cū ꝑcib⁹ tuis i. in libello ꝑcū tuaꝝ. Tex. velut a te donatū. hoc dicit exempli cā: q2 idē esset si eēt scriptū ꝙ esset vēdituʒ. Text. si vero sunt. s. ꝙ te ignorāte fcm̄ est. Tex. ɔ̄seq sniam. s. fundi. ¶ Oz segnori hētis in.l.ista. si scriptū est in instr̄o. publico ꝙ donaui alicui fundūʒ meum: ꝛ volo ꝓbare ɔ̄ ꝙ debeo audiri. Ex quo colligetis istud no. ꝙ stat̄ iteriʒ publico instr̄o quousqʒ cōtrariū ꝓbeť vt hic.ꝛ.j.de nō nu.pe.l.generalr̄.ꝛ insti.ð inuti.stip.§.ipossibilis. sʒ ɔ̄tra instr̄m admittit̄ ꝓbatio. ꝛ cōtra ꝓbari pōt vt hic.ꝛ.j.ad.l.cor.de fal.l.satis. Et probatur cōtra instrumētū publicū tribus modis. Uno mō p ꝑsone absentiā verbigr̄a. scriptū est in instrumēto ꝙ scd̄a die Junij ꝓmisi tibi boñ. dare.x.ꝛ ego ꝓbo ꝙ illa die erām vltra mare:

vt.j.de ꝯbē.ꝛ ꝯmit.stip.l.optimam.ꝛ dicā.j.e.l.actor. Item probatur secundo modo ꝯ publicum instrumentum: dū probatur aliud actū ꝛ aliud simulatū.nā hic tūc ꝑualet veritas scripture: vt.j.plus valere qđ agit.l.j.per totū.cū suis similibus. Itē ꝓbat ꝯ publicū instrm tertio modo.cū in instro est scriptū vnū.ꝛ ꝓbo ꝙ debeat scribi aliud nō illud qđ scriptū est vt hic. Sed super.l.ista quero quot testibus probatur ꝯ publicū instrm? In qōne ista dixit dñs Azo.vnum de quo vr mirandū esse.dixit enim ꝙ duobus vel tribus testibus probandū est ꝯ publicū instrm. Et istud probauit quodā euidenti.ar.ꝛ nō existenti.qꝛ quantū ad probationē attinet eandē vim ꝛc.vt.j.de fide instru.l.in exercēdis litibus. sed in reprobatione testiū: duo vel tres sufficiūt: vt.ff.de testi.l.vbi. Sed istud videt mirabile: qꝛ nō credit tabulario si fecerit instrm sine testibus: vt in auc.de here.ꝛ fal.§.sancimus. sed pur in instro publico: sunt duo testes ꝛ tabellio est tertius: vt.j.de testa.hac consultissima.ꝛ.ff.de testa.l.domitius. vnde quō probabo cōtra publicū instrm duobus testibus? cū potius stabo instro vbi sunt duo testes ꝛ tabellio qui est tertius testis: ꝙ duobus testibus.qꝛ pluralitati stamus: vt.ff.de testi.l.iij.§.hec verba.ꝛ.ff.de pactis.l.maiorē. Añ non credo opi.Azo.bonā esse. Et dico sic aut in casu illo in quo scriptū est instrm: lex requirit certum numerum testiū puta quinqꝫ: vt.s.si cer.pe.l.vlti.ꝛ in auc.ibi signatā.quo casu indubitanter dicas: ꝙ nō sufficit probare per duos vel ꝑ tres testes contra publicum instrm: qꝛ istud esset cōtra naturalem rationē: vt plus credat duobus vel tribus ꝙ qnqꝫ vt argu.j.de fideicōmis.l.qōnē.§.cū ei in fin. sed vbi a lege certus numerus testiū non adijcit in contractu: ꝛ in ipso instrumēto sunt duo testes ꝛ tabellio qui obtinet vicem tertij: nō dico sufficere ꝓbare cōtra instrm per duos testes vel per tres. sed dico ꝙ probat ꝯ per quinqꝫ testes qꝛ tres dicēt ꝯ instrm duo veritatē. ¶ Quod totū procedit illa ratione.qꝛ in probatione pluralitatē requirimus. Sed si vultis tenere opi.dñi Azo.dicetis ꝙ lꝫ in instro habeatur tabellio loco vnius testis: vt in preal.l.j.de tes.hac cōsultissima.ꝛ.ff.de te.l.domitius.nō tñ tabellio in contractu habetur loco vnius testis. Sed istud nō videtur defendi posse.qꝛ.l.dicit ꝙ si veniat tabellio ꝛ iuret ꝙ fecit instrm: statur dicto suo: vt.j.ad l.cor.de fal.l.si quis. Qđ intelligo ꝙ stetur dicto suo ꝙ fecerit instrm.nō aūt intelligo ꝙ stetur dicto suo ꝙ sit verum.

Exceptionem. Segnori in .l. ista dicitur. Si tu mutuasti mihi.x.ꝛ fecisti mihi pactum de non petendo vsqꝫ ad quinqꝫ annos.ꝛ tu petis a me illa.x.ꝛ ego volo opponere except. dilatoriā debeo eā opponere in initio.i.añ litē conte.ꝛ probare post litē cōte. Text. exceptionē.s.solutionis. Tex.in initio.i.in ipsa litis cōte.vt in auc.de litigi.§.omnem. Tex.ꝙ asseuerat.i.postꝙ actor probauerit intētionem suam. Tex.oportet.i.ita post lit.conte. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ exceptio dilatoria opponi in initio debet: ꝓbatur autem postea. Sed videtur ꝙ exceptio qñcūqꝫ possit opponi vsqꝫ ad sniam: vt.j.sniam rescindi nō posse.l.peremptorias. Solutio.hic loquimur in exceptione dilatoria solutionis vt dixi in casu. Sed in.l.ꝯtra loquimur in exceptione peremptoria: que qñcūqꝫ post litē conte.pōt opponi ꝛ ꝓbari vsqꝫ ad sniam de necessitate.sed de voluntate pōt ante lit.cōte.opponi ꝛ probari post vt.j.de prescri.lon.tem.l.emptor. Ad solutionē huius ꝯrij ꝛ vt plene liqueat articulus iste: ita cōsueui distinguere ꝛ ita distinguo. Exceptiōes alie sunt declinatorie: alie dilatorie: alie peremptorie. Declinatorie exceptiones sunt he.tu non potes esse procurator: qꝛ miles vel femina.ꝛ iste debent opponi ante litē cōtesta.ꝛ ꝓbari vt.s.de ꝓcu.l.ita demū. Est declinatoria iudicij.tu non es cōpetēs iudex.si scit eam sibi cōpetere hāc dꝫ ꝓbare añ lit.ꝯte.vt.j.de excep.l.pe.ꝛ vl. Si aūt ignorat qs sibi eā competere: tūc pōt opponere eā qñcunqꝫ: ēt post sniam: vt.j.si a nō cōpe.iudi.l.j.ꝛ ꝑ totū. Sunt dilatorie exceptiones ꝛ temporales puta pacti facti de non petendo vsqꝫ ad quinquennium: vel dū dicit nō debeo conueniri infra tēpus ꝙ datur condēnatis: certe hec exceptio dꝫ opponi ante li.ꝯtest.non postea: sꝫ probari potest postea vt hic.ꝛ.ff.quādo di.leg.ce.l.j.in fi. Sunt exceptiones pemptorie ꝛ ꝑpetua: puta pacti facti de nō petēdo in ꝑpetuū: ꝛ rei iudi.ꝛ iniur.iuxta id qđ sunt annua ad agendum: ꝑpetua sunt ad excipiēdū.vt.ff.de doli excep.l.pure. ¶ Et in istis no.tria no. Primo notabilis.de volūtate pōt opponere ante lit.contest.si vult: vt.j.de lon.temp.ꝑscrip.l.emptor.ꝛ.j.de ex.l.siqdē. Itē no.scdꝫ no.ꝙ de necessitate dꝫ opponi post lit.ꝯte.ꝛ ꝓbari ante sententiā vt in legibus cōtra. Itē no.tertiū notabile ꝙ in casibus est speciale ꝙ exceptio pemptoria opponit post sniā: vt in exceptione que competit militi armate militie: vt.s.de iur.ꝛ fac.ig.l.j.ꝛ ibi no. ¶ Or segnori anteꝙ ad aliā procedam: statim sup.l.istam quero. Exceptio nō nu.pe.est dilatoria vel pemptoria? Certe ista questio vr insolubilis. Nā si dicā eam dilatoriā: videt ꝙ male dicā.qꝛ si dem exceptionem nō nu.pe.perimit intētio creditoris: vt.s.e.l.j. Si dico est peremptoria: male dicā similiter: qꝛ sequeretur ꝙ sit ꝑpetua: vt.ff.de excep.l.ij.at constat eā hodie tolli biennio: vt.j.de nō nu.pe.l.in cōtractibus. Ad istud pōt dici dupliciter. Uno modo sic.s.ꝙ sit anormala ꝛ irregularis.ꝛ quare est anormala? qꝛ ex eo ꝙ debet opponi.j.bienniū: sapit naturā dilatoriarum exceptionū.ex eo ꝙ excludit intentionē actoris: sapit naturam pemptoriarū. Uel pōt dici exceptio nō nu.pe.est peremptoria: qꝛ ꝑimit intentionē creditoris. Sꝫ fallit in ea ꝙ nō durat ꝑpetuo: sꝫ tollitur lapsu biennij. Et hoc illa ratione.ne si duraret perpetuo: in precipiti loco ponerentur creditores.qꝛ semper dum peterent debitum suū: oppōneret sibi ista exceptio. ¶ Sed denuo sup.l.ista quero de exceptione vt quis cōdemnetur inꝙtū facere pōt: est ne dilatoria vel pemptoria? Similiter ꝛ hec qđ vr insolubilis. qꝛ si dico ꝙ sit pemptoria: videt ꝙ male dicā.qꝛ nō est verisimile ꝙ aliquis perpetuo in inopia moret: qꝛ qñqꝫ quis ex sua ꝛc.vt ar.j.ar.tu.l.si defunctus. Itē dicimus ꝙ si ille qui hꝫ hoc beneficiū: solidū soluit ꝙ nō repetit. Et est rō.qꝛ ille erat tutus temporali act.igitur est dilatoria: vt.ff.de condi.inde.l.nam si maritus. Si autem dico eam dilatoriā: similiter male dico: qꝛ inuenio ꝙ opponitur post sniā: vt.ff.de re iudi.l.nēsenius. Sꝫ segnori in qōne ista pōt dici vt.s.ꝙ sit anormala: qꝛ in aliquo habet dissimilitudinem cum dilatorijs.qꝛ si solidum soluitur: non repetitur. sicut id qđ in diē debetur si ante soluitur: non repetitur: vt.ff.de condi.inde.l.in diem. In aliquo tamen cum peremptorijs habet similitudinem: qꝛ opponitur post sententiam. ¶ Sꝫ denuo sup l.ista quero de exceptione falsi procuratoris: est ne dilatoria vr peremptoria? Similiter ꝛ hec questio videt insolubilis. Et videtur ꝙ sit dilatoria: qꝛ debet opponi in initio: vt.s.de procu.l.licet.ꝛ.ff.de procu.l.pompo.§.rati. Econtra videt ꝙ sit peremptoria: qꝛ potest opponi post sententiam: vt in preal.l.licet. Or segnori in qōne ista pōt dici ꝙ sit anormala: qꝛ in aliquo habet similitudinem cū dilatoria in eo ꝙ dꝫ opponi in initio: ꝛ in aliquo similitudinē habet cū pemptoria in eo ꝙ opponitur post sniam. Uel pōt dici ꝙ exceptio falsi procuratoris non est pemptoria ꝙtū ad negociū principale perimēdū. Sꝫ qđ dicit ꝙ ipsa opponitur post sniā. Ad illud pōt dici ꝙ nō videt opponi post sniam: immo in initio.qꝛ cū falso procuratore: iudiciū nullum: controuersie nulle: vt in preal.l.licet. Sed modo cōtra.l.istam est insistēdum ꝛ instat sic.vos hētis hic.si opponit dilatoria exceptio debet probari lite conte.ꝛ fundata intentione actoris. Sed quō ego reus fundata intentione actoris probabo? cū non liceat alicui ꝓbare: ex quo dicit testificata: vt in auc.de litig.§.illud.ꝛ.§.qꝛ vero. Ad qđ quidam de plano dixerunt.olī bene licebat probare reo postꝙ didicerat testificata vt hic. ꝛ.ff.de rei ven.l.officium.ꝛ.ff.e.l.cum deinde in prin.ꝛ.j.de temp.ap.l.ꝑ hāc. Sꝫ hodie nō lꝫ: vt.in.l.cōtra.ꝛ auc.hic posita. Uel dicatis aliter.petis a me.x.ꝛ in ipsa cōte.obijcio.nō potes a me petere: qꝛ fecisti mihi pactum de nō petendo vsqꝫ ad quintū annū.ꝑpter hoc nō impedit litis ꝯtest.tu ꝓbas per instrm qualiter mutuasti mihi.x.ꝓduco ego testes qualiter fecisti mihi pactū vsqꝫ ad quinqꝫ annos.vñ lꝫ reo nō liceat probare postꝙ didicerat testificata vt hic. ꝛ.ff.de rei vē.l.offiū.ꝛ.ff.e.l.cū deinde in ꝑn.ꝛ.j.de tēp.ap.l.ꝑ hāc. Sed

Sed hodie non licet. vt in. l. contra. ꝛ auc. hic posita. vel dicatis aliter petis a me. x. ꝛ in ipsa cōtest. obijcio: non potes a me petere: qꝛ fecisti mihi pactū de nō petēdo vsqꝫ ad quintū annū. pp hoc nō impedit li. ꝯte. tu ꝓbas per instrm̄ qualiter mihi mutuasti. x. ꝓduco ego testes qualr̄ fecisti mihi pactuꝫ vsqꝫ ad. v. annos. vñ licꝫ reo non liceat ꝓbare postq̄ didicit testificata: tñ potero ꝓbare meā itētionē p testes vl̄ p instra. Et est rō: qꝛ si aduersarius suus fundaret intētionē suā p testes: silr̄ pōt ꝓbari ꝯtra p testes ne deꝛ materia falsi fabricādi: vt dicā in auc. hic posita. Uel possum dicere actor fundauit hic intētionē suā non p testes sꝫ p ꝯfessionē meaꝫ. modo volo ꝓbare qualr̄ dedit mihi dilationē vsqꝫ ad quinquēniū. certe admittar ad id ꝓbandū. ¶ Or segnori sup. l. ista habetis signatam vnam auc. que incipit. at qui semel.

At qui semel. Aucte.

Istaꝫ auc. quidā legūt. ꝫ. ti. proxi. sup rubrica vel. l. vlti. dominus tñ Azo ꝛ dñs meus legebāt eam hic. tñ in hoc nō ē magna vis. In. l. C. dicebatur ita. Si reus couētus opponit dilatoriaꝫ exceptionē q in initio dꝫ eam opponere. sꝫ fundata postea intētione actoris: dꝫ eaꝫ probare. Hec auc. determinat. l. C. ꝛ dicit sic. Si dñs actor vel dominus reus produxerit in cā testes semel vel bis: si vult postea producere testes: si didicit testificata p se vel p suum aduocatum vel per alium: non licebit ei amplius ꝓducere: ēt si diuina iussio emanaret. Sꝫ si aliquis nō didicit testificata suorum testium vel partis aduerse: licebit ei testes producere: ēt si ꝓductioni testiū renūciauerit. Unum sciatis. si ꝓduxerit bis vel ter: ꝛ vult ꝓducere quater: non est audiēdus nisi prestito iuramēto q neqꝫ subtraxit dicta testiū: neqꝫ ꝯtractauit dicta testium ipse vel aliquis aduocatus vel alius pro eo. Et nisi primo iuret q neqꝫ per dolum aut per machinationeꝫ petit fieri quartā productionē. h. d. ista. l. Tex. at qui semel. pro sꝫ. ꝛ sic aduersaꝛ hoc modo legi. C. vt dixi in casu. Alij habent. qui semel. sine aduersatiua. at. ꝛ tūc dicetis. qd̄ dicit in. l. C. est intelligendū si fundata est intentio actoris per instra vel per testes: cū ille qui vult ꝓbare nō didicit testificata. Tex. si diuina iussione. i. si impatormādauerit. Tex. subtraxerit. sub. attestationes vt percuncteꝛ eas. Tex. quartā productioneꝫ fieri. sub. sed ex bonafide. Et hec auc. est in corpore auc. de testibus. §. qm̄. ꝛ. §. illud. ¶ Or segnori sup ista auc. aliquātulū est insistendū. Uos habetis hic siqs ꝓduxit testes bis vel ter: si vult ꝓducere quater: nō lꝫ ei: nisi primo iurauerit: q quartā ꝓductionē nō petit maliciose. ergo iuramēto prestito: daꝛ quarta dilatio siue ꝓductio. Sed ꝯ. s. de dila. l. j. ꝛ ff. de dila. l. orone. vbi dr̄ q amplius q semel nō dꝫ dari dilatio. Ad qd̄ quidā dixerūt q. ll. ille corriguntꝛ. Et ideo vos dicetis q ille. ll. loquunꝛ in dilatione. hec vero. l. loquiꝛ in ꝓductione testiū. Et est dria inter ista: qꝛ dilatio est tpis interuallū q daꝛ ad ꝓbandū. sed in prima dilatione pñt fieri plures ꝓductiões. s. cras vna. ꝛ post cras alia. ꝛ qñ ita ꝯtite ꝓduxit quis testes suos ꝑsumit lex q facit maliciose: qꝛ ꝑsumiꝛ q dixerit testi. qd dixisti: hoc ꝛ hoc. dicit ipse: non bñ dixisti: vnde ꝓducit testes alios: vt suppleant dictum primi testis. ¶ Sed denuo circa. l. istam instaꝛ ꝛ vr̄ q oēs leges reclament: qꝛ hec. l. dicit q nō pōt quis ꝓducere testes: si didicit testificata. Ad qd̄ quidā dixerūt q ille. ll. sunt correcte per auc. istaꝫ. Quod nō approbamus: qꝛ legū correctio est vitāda: vt. ꝫ. de ap. l. ꝑcipimus. in fi. Alij voluerūt dicere. si aliqs est percūctatus dicta testiū partis aduerse non ꝓducit amplius vt hic. secus si sua ꝓpria: vt in. l. ꝯ. Sed hec so. non est bona: qꝛ in auc. ista dr̄ q siqs ad augmentū vel ad diminutionem vult ꝓducere testes ptis aduerse: nō audiꝛ. Unde soluetis ꝯ. hoc modo. in. l. ꝯ. actor fundat intentionē suam per instra: reus suā exceptionē per instra vel per testes. vl̄ actor per testes: reus per instra. ꝛ illud approbat cōsuetudo. ꝛ est verum regulariter q siquis didicit testificata nō admittitur ad probandū. qd̄ est verū super eodem capitulo: non super alio: vt. ꝫ. de testi. l. vlti. Iteꝫ postq̄ didicit testificata nō producit testes ad probanduꝫ negocium principale: sed ad reprobandum sic: vt. ꝫ. titu. j. l. cum apud. Item fallit hoc. ꝫ. de ap. l. eos qui. §. j. ꝛ quid iuris obtineat de iure ciuili ꝛ canonico plenius. ꝫ. de tempo. ap. l. per hāc. ¶ Or segnori super auc. ista quero illud de quo layci ꝛ iperiti aduocati sepe dubitāt. Aliquis renūciauit productioni testiū ꝛ testificata nō didicit: nūquid poterit postea testes producere nō obstante renūciatione? Uidetur q nō qꝛ licet vnicuiqꝫ renūciare ꝛc. vt. s. de pactis. l. siquis in conscribēdo. Econtra vr̄ q sic: qꝛ iam angustaretur probationū facultas qd̄ eē non dꝫ: vt arg. s. de hereti. ꝛ ma. l. qui vim. Sed quidā dicunt. aut didicit testificata simpliciter. aut didicit ꝛ renūciauit productioni testium. Primo casu potest probari. in secūdo non. ꝛ pro hoc est ar. in auc. vt cuꝫ de app. cog. §. iij. ¶ Or segnori in qōne ista vos ita dicetis vt dixit Ioā. ꝛ Azo in summa de testi. qꝛ admittitur probatio: ꝛ si renūciauerit productioni testiū. qd̄ ex eo apparet: qꝛ repellitur quis a ꝓductione testiū qñ didicit testificata vt hic dr̄: ergo in alijs casibus admittitur. vt. ff. de iudi. l. cum pretor. Iteꝫ hoc est expressum in nouel. de testi. §. qꝛ vero. Item qꝛ sola renūciatio non facit q amplius producere non possit sed sciētia: vt in auc. de testi. §. qꝛ vero. ꝛ. s. de iudi. auc. iubemus. qd̄ vr̄ intelligēduꝫ cuꝫ aliquis renunciauit productioni testiū expresse. verbigratia. dat mihi iudex dilationē ad probāduꝫ per duos mēses ꝛ produco testes faciēdo eos iurare. postea dico iudici. domine iudex renuncio huic productioni. postea. ꝫ. dilationem dico q volo producere: licebit mihi? Certe sic. Secus tñ si iudex dedisset dilationē vnius mensis ꝛ. ꝫ. dilationem non probo aliqd vel non produco qꝛ postea non audiar illa rōne: qꝛ amplius q̄ semel non dꝫ dari dilatio. ¶ Sed denuo quero. quidam volebat aliquem producere in testeꝫ. cum testis fuit corā iudice: dixit ꝛ clamauit coraꝫ iudice ꝛ presente eo qui volebat eum ꝓducere in testē. domine iudex de isto facto nihil aliud ego scio nisi hoc ꝛ hoc. nūquid amplius poterit eum producere? Et videꝛ q non: quasi didicerit testificata. sꝫ tñ contra. puto. Differētia est enim inter testificata ꝛ testificanda. Testificata dicūtur cum testimonia tulerunt testes ꝛ eorū dicta sunt in scriptis redacta: ꝛ postea aliqua partium didicit ea. Testificanda dicuntur que nō sunt dicta sed dicenda. Et q ita sit intelligēdum probatur in ista auc. ibi. vbi didicit testificata didicerit ꝛc. ¶ Sꝫ denuo quero. quid si aliquis vult postq̄ testificata didicerit: testes producere tm̄ ad cōfirmationem prioris dicti: nunquid pōt? Et certe quidam dixerūt q ad confirmationem tantum potest. ꝛ hoc si nihil addant: vt in auc. e. §. qꝛ vero multi. ibi vbi dicit. sed precedētibus ꝛc. ꝛ ibi vbi dicit. ꝛ hoc addici ꝛc. Sed dominus meus Iaco. bal. ꝯtradicebat ꝛ credebat q postq̄ didicit testificata nūq̄ possit producere testes ad aliquid nisi ad reprobādum cum hec auc. hoc simpliciter dicat: ꝛ ita se hꝫ consuetudo. Sed nunquid aliqua partiū postq̄ didicit testificata pōt aliquas interrogationes facere testibus diuerse partis per qd̄ aliqd probetur? Dicebat dominus meus q non lꝫ in hoc multi iudices bononiēses minus periti errēt. Uerūtamē non negabat quin testis possit explanare ꝛ ꝯsciētiam sui dicti iuuare: qꝛ nihil videꝛ de nouo dicere: vt ar. ff. de testamētis. l. heredes palam. §. j. ꝛ. ff. de here. insti. l. asse toto. Sed sup nouo capitulo bene possunt fieri interrogationes.

Ad probationem.

In. l. ista dicitur. Si volo dicere me dñm alicuius rei ꝛ volo ꝓducere instrumēta que declarant alium emisse non me: nō debeo audiri. Sꝫ ꝛ si volo probare rē illam emptā de pecunia mea: similr̄ nō sufficit hoc ad probationē dñij mei. vnde non debeo admitti ad id probādum. quo probato non subleuor in aliquo. Tex. ad ꝓbationem vti. ¶ Or ordinabitis ita lrām. subtrahētes instrumēta aliena minime possunt vti his ad probationē dñij. Tex. quippe ē hoc certe: cum horū lectio non adiuuat recitāteꝫ: sed quem tenor scripture designat ꝛc. Tex. dñium iurgentium vel ciuili. Tex. nullum prestant adminiculum. Et ita no. q nemo admittitur ad id probandum: quo probato nō subleuatur in aliquo. Unde si empta est res de pecunia mea. non presumitur mea: si hoc volo probare: vt. s. de rei vendi. l. si vt proponis. ꝛ. l. si vt pecu.

niam. Et ad hoc ꝙ quis non admittat ad id ꝓbandum: quo probato in aliquo nó subleuet: facit. j. siquis alteri vel sibi. l. multum. Unde ex. l. ista colligimus vnum: ⁊ ad id quo tota die vtimur in causis. aliquis facit positiones: dicitur ab aduocato alterius partis: impertinens est ista positio. nam fiunt solúmó positiones que ptinent siue que faciũt ad ꝓbationé: vt no. s. de iureiur. auc. in isto. Odo.

J de possessione.

In. l. ista dr. Quedam mulier eutichia nomine erat ancilla: vel detinebat in possessione seruitutis. ⁊ hoc poterat probari instrumétis emptionalibus. ista eutichia quid fecit? subtraxit instruméta domino suo: postea proclamat in libertatem: nũquid dz probare se liberã? certe sic. nó aũt poterit vti illis instrumétis. sic ergo si eét in libertate ⁊ peteret in seruitute: cum istis instrumétis non posset probari: sufficit probare esse subtracta instrũa emptionalia. Tex. eutichia. s. ancilla. Tex. bis. s. instrumétis. Tex. non est alijs iudicijs opus. sub. hoc casu. Tex. sufficit. quod est odio ipsius subtrahétis instrũm. sed si ꝓbaret instrũm casu fortuito amissum: alijs indicijs esset opus: vt. j. de fide instru. l. sicut iniquum est. ⁊. j. ti. proxi. l. testium. in fi.

Ꝺ ꝓbationez seruitutis.

In. l. ista no. ita casuz. Quidam erat in possessione libertatis. ego petebaz eum in seruituté dicens eum seruũ meum esse: ⁊ mihi debere seruilia ministeria prestare. ⁊ probo ꝙ frater gliconis ⁊ mater sua prestiterũt mihi seruilia ministeria: nunquid ista sufficiant ad probationé? certe non. qꝛ potest esse ꝙ iste glico est ingenuus homo: ⁊ prestat seruilia ministeria. Itez pót esse ꝙ iste glico est liber homo: ⁊ fratres sui serui sunt. Item qꝛ non prohibet de pluribus seruis ex eadem matre natis: vnum libertaté adipisci. Item qꝛ mater sua posset esse libera: ⁊ tamen prestitisset seruilia ministeria. Tex. eum enim neqꝫ. hec est ratio quare non sufficit. Tex. adipisci prohibeat. qꝛ bene potuit vnus ad libertatem perduci. ¶ Oꝛ segnori habetis hic vt dixi in casu. Et est ratio: quia sepe liberi homines prestant seruilia ministeria: vt. ff. de vsu. ⁊ habi. l. ceterum. §. proculus. Preterea qd debet nocere si frater meus ⁊ mater mea prestiterunt seruilia ministeria cum mater mea esset libera cum consensu matris ⁊c. vt. s. de transac. l. matris. ¶ Modo segnori super. l. ista formabo vnam questionem de qua est dubitatuz aliquãdo in ciuitate ista: ⁊ posset dubitari vbiqꝫ terrarum. Et est questio talis. Quidam nobilis vir maritauit filiam suam: ⁊ huic filie sue deputauit vnam domicellam vt ei seruiret. ista domicella bene fuit per. xxx. annos in seruitio illius domine. postea mortua ista domina: ista domicella suscepit prolé. ⁊ ista proles erat in possessióe libertatis. ⁊ ita postea ista domicella mortua est. ista proles petebatur in seruitutez a filijs domine: vt prestaret eis seruilia ministeria. Nũquid ex hoc ꝙ mater prestitit seruilia ministeria per. xxx. an. presumetur contra prolem? Dixerunt quidaz ꝙ sic. Et hoc videtur probare tribus modis. ⁊ statim per quãdam glo. j. de inge. ma. l. ingenuam. Ité secũda ratione videntur probare p quãdam glo. domini Azo. que nulla. l. sustentat. Nam vos inuenietis ita. ff. de vsur. l. cum de in rem verso. Sicut in vsuris si allego vsuras debitas ex causa efficaci: si non probo causam efficacem sed diurnũ officium debeo vincere: ita in decimis ⁊ in qualibet seruitute. Item ꝓbant ipsi hoc ⁊ tertia ratióe per arguméta: qꝛ quilibet debet p̄sumi talis qualis exterior radix eius declarat. vñ illi qui vadũt per viã: ⁊ maxime scholares qñ vadunt coram prudétibus debét videre qũo incedant. nã qs p̄sumit talis qualr exterior radix eius declarat. Sicut legit de honesta matrona que inceditveste meretricali ⁊c. vt. ff. de iniur. l. item apud labe. §. siqs virginem. Item qꝛ quilibꝫ presumit esse in illo statu vbi inuenit: vt. j. de ser. expor. l. moueor. Sic si natus est quis ex ancilla presumitur seruus: vt. s. de rei vendi. l. partũ. Itez si aliquis fungit publicis muneribus: vt paterfamil. p̄sumit ꝙ sit pr̃famil. vt. ff. ad macedo. l. iij. in princ. Sed certe in qóne ista ꝯtra. dicendum est: qꝛ si liber homo aliqñ prestitit seruilia ministeria: non prescribit libertati illo té pore: vt hic expresse dicit. Et facit ad hoc. j. de p̄scri. que pro libe. nó aduersus libe. oppo. l. vlti. Tamen verũ est: ꝙ si detineo aliquez bonafide ꝙ fingor possidere. Item qꝛ in dubijs fauemus libertatibus: vt ff. de ali. iudi. mu. cã facta. l. iij. ⁊. ff. de reg. iur. l. libertas. ⁊. ff. de re iud. l. inter pares. Non obstante glo. j. de ingenuis: qꝛ non probat. l. aliqua. Item non nocet q̃ztum ad probanduz seruum: sed q̃ztum ad cómoduz possessionis sic nocet. Item non ob. glo. ff. de in rem verso: qꝛ intelligo eam in seruitutibus personalibus: ⁊ in vsu ⁊ in vsufruc. qꝛ in eis pót ⁊c. vt dixi. s. de seruit. ⁊ aqua. l. j. Et qꝛ liberalis causa equiparat criminali. vnde sicut in criminali requirunt ꝓbationes ⁊c. vt. j. e. l. vlti. ita in causa liberali. Uel esto ꝙ illa glosa nó intelligeret in seruitutibus personalibus. l. non probat. imo est ꝯtra. l. istam. Item no. ꝙ talis presumit quis qualis exterior actus indicat: qꝛ istud noceret q̃ztum ad cómoduz possessionis: non probat eum seruũ. Item nó est sufficiens probatio ꝙ mater prestitit seruilia ministeria: qꝛ quãdoqꝫ liberi homines prestant seruilia ministeria: vt. ff. de vsur. ⁊ habita l. si hominem. Et ista eadem questio est notata: vt in preal. l. ⁊. ff. de vsur. l. cum de in rem verso.

Actor.

In. l. ista póitur casus talis. Petebam a te. c. coraz cópetenti iudice: ⁊ litem ꝯtestando negauisti te quicq̃z mihi debere. postea facio positiones: ⁊ pono ꝙ tali die numeraui tibi. xx. ⁊ tali die quinquaginta. tu omnia negas. dixi ego credo ꝙ si ego ponerẽ tibi ꝙ deus esset in celis: tu negares. vñ dñe iudex protestor coraz vobis ꝙ deinceps nolo probare nec etiam possum probare sed volo ꝙ cogatis euz probare ꝙ illa. c. ei nó numeraui ex quo omnia negat. nunquid sum audiẽdus a iudice? Certe nó: qꝛ actor ꝙ asseuerat debet probare. Nec ꝓpter hoc astringit reus ad ꝓbandũ: si actor profiteatur al's protestat se nolle nec posse probare cum factũ negantis per rez naturam. i. per earũ ꝯsuetudiné nulla est probatio. Tex. ꝓbandi contrariũ. i. se non debere. Tex. nó astringit. sub. sed quare nó? Certe hec est ratio que sequit. Tex. eum ⁊c. probatio nulla sit. ¶ Oꝛ segnori quid vult istud dicere? Et certe antiqui qui subtilizabant dixerũt ꝙ hoc volebat dicere. illud qđ est bene pót probari per genera ⁊ per species. qꝛ si volo probare hominez esse animal: dico homo est substãtia. substantia est animal. ergo homo est aial. Sed istud qđ nó est: nó recipit genera ⁊ spés: ⁊ ideo nó pót probari. sed asseueratio que est per genera vel per spés potest ꝓbari. Sed certe hec expositio lz sit vera: tñ nimis est obscura: ⁊ ió vos ita exponetis. Actori affirmanti incumbit onus ꝓbandi: qꝛ natura causarũ ita approbauit. Tex. cũ per rerum. i. causaꝝ. ⁊ sic exposui vno mó. s. de edẽdo. l. is apud qué res agit. Tex. naturã. i. ꝯsuetudiné. Nam ꝯsuetudo est altera natura: vt. ff. ad mace. l. j. in prin. Tex. factũ negantis. sub. affirmãtis. nã per locũ a ꝯsuetudine est introductum: vt affirmanti incumbat onus ꝓbandi: cum ꝯsuetudo obtineat vicem. l. vt. ff. de le. ⁊ senatusconsul. l. de qbus. ¶ O segnori. circa. l. istam est aliquãtulum insistendum. Uos habetis hic ꝙ actori affirmanti incumbit onus probandi. Et ad hoc concor. s. de eden. l. qui accusare. ⁊. s. e. l. ij. ⁊. ff. e. l. ij. ⁊. ff. de rei ven. l. res. Istud est verũ nisi reus vltro suscepit onus ꝓbationis in se: qꝛ tũc mos ei gerẽdus est: vt. ff. e. l. circa. Itez est illud verũ ꝙ actori incũbit onus probãdi: nullo ꝓ actore credito vel p̄sumpto: al's secus. vt. ff. e. l. si pactũ. ⁊. l. si cyrographuz. ⁊. l. cuz indebito in prin. ⁊. §. j. ⁊. j. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. ét. ⁊. ff. de dona. inter viruz. ⁊ vxo. l. quintus. Itez fallit in quibusdã criminibus in quibus actori meo incũbit onus probandi: vt est in crimine falsi: ⁊ in crimine expugnate patrie. vt. j. de aboli. l. fallaciter. §. vlti. ¶ Oꝛ segnori in. l. ista in fine signant infinita cótraria: qꝛ inuenio ꝙ negãti incumbit onus probandi: qꝛ. l. dicit: si aliquis dicit se condẽnatum non esse: probat: vt. s. de erro. aduoca. l. ij. Ad quod respondet ꝙ ꝓbat aliquis se ꝯdẽnatum nó esse eoipso ꝙ nó probat condẽnatus. Naz plerũqꝫ aliquid probatur eoipso ꝙ contra. non probatur: vt. ff. de iur do. l. dotem. Uel potest

dic

dicī.ibi dicebam te cōdemnatuꝫ.tu dicebas ꝙ non.ꝛ dicebas iudicem decessisse per octo dies anteꝗ̃ esses condemnatus.vñ probas per medium.vt.j.de ꝯtrabē.ꝛ cōmit. sti.l. optimam.¶ Sed denuo.l. vr̄ velle.ꝙ qui negat probet.vñ videt̄ contra.j.de codicil.l.nec codicillos.Segnori breuis est responsio:qꝛ aut aliquis negat factuꝫ se nō debere:ꝛ tūc affirmanti incūbit onus probādi vt hic. Aut aliquis negat ius:puta dicit te non potuisse codicillari:qꝛ tūc ipse hoc dꝫ probare. Uel pōt dici si non est mera negatiua que non hꝫ implicitam affirmatiuam:vtputa nō pmisi:hoc casu debꝫ probari ab affirmante: vt extra de ele.c.bone memorie. Si autē habet implicitam affirmatiuam: vtputa nō potest codicillari qꝛ impubes:dꝫ qui negat hoc probare.¶ Sꝫ denuo lex videt̄ contra.que dicit cum sit inuētarium debent adesse tres testes qui subscribāt in auc. de here. ꝛ fal.l.sancimus. Si dicunt nō fuisse ꝯscios huius malignitatis : ergo deponunt super negatiua. Rñdeo. illa negatiua resoluit̄ in affirmatiuam.ꝛ eodeꝫ modo soluit̄ aliud contra.vbi dicit̄ ꝙ qui eligitur in epm̄ debet probare se non habuisse vxorem.nam probat eoipso qđ cōtra.nō probatur.vel ꝓbat per mediuꝫ si probat ꝙ toto tempore vite sue fuit in celibatu. Ad solutionem eoꝝ contrarioꝝ ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita consueui distinguere:ꝛ ita distinguendum est. Est negatiua qualitas.Est negatiua iuris. Est negatiua facti. Dicit̄ negatiua qualitas illa vbi qualitas negatur:vtputa cum nego te idoneū vel nego te dignū: vel cum nego te esse diligenteꝫ certe hec negatiua debet probari a negante qꝛ de iure oēs presumunt̄ idonei ꝛ digni ꝛ diligentes ꝛc̄.vt.ff.de le.ij.l.cuꝫ quidam fideicōmis.ꝛ.l.cum pater.§.rogo. ꝛ al's.§.libertus. Item cuꝫ nego te gratū probare debeo te esse ingratū:vt.s. de inoffi.te.omnimodo. Item dixerunt Jo. ꝛ Azo.cū nego te non soluēdo debeo probare:vt.ff.de ma.te.l.seruos.Sed fallit fauore pupilli:vt.s.e.l.corpora. Uel dicatis negatiua qualitatis que respicit personam debet probari a negante.
Negatiua que respicit rem nō debet probari a negāte sed ab affirmante:vt.ff.qui satisda.co.l.si vero.§.qui pro re. Est negatiua iuris:vtputa nego de te iure te posse postulare:vel nego emancipationem de iure esse factam. Et ista negatiua iuris debet probari a negāte. qꝛ omnia presumunt̄ licita ꝛc̄. vt.ff.e.l.ab ea parte.ꝛ.l.si pactum.ꝛ.ff.ex qui.cau.maio.l.nec non.§.sed qꝛ.Secus est in exceptionibus que concedunt̄ a iure:vt est exceptio nō nu.pec.dotis: qꝛ tunc illas exceptiones probat actor nisi sit renūciatum: vt.j.de non nume.pec. l.si ex cautione.ꝛ.l.in contractibus. Est negatiua facti: vt si nego me tibi debere.x.ꝛ in ista videtur ita dicendum. aut ista negatiua facti habet in se implicitam affirmatiuam: ꝛ a negante probatur:vt in preallega.l.nec codicillos.Aut ista negatiua facti non habet in se implicitam affirmatiuam: vt qꝛ dico non feci hoc : ꝛ tunc ista negatiua non probatur directe vt hic:sed probatur per mediuꝫ siue per obliquū: vt.j. de contrahen.ꝛ cōmit.stipu.l.optimaꝫ. ꝛ insti.de inuti.sti.§. item verborum. Odo.

Habemus. In.l.ista di:.Si aliqs producit scripturam suspectā ex parte scribētis ꝛ ꝓducētis ꝛ ex serie scripture:dꝫ probare eaꝫ verā esse ille qui ꝓducit eam:al's tanꝗ̃ falsarius erit puniendus.Tex. q scripturas suspectas.sub. ex persona ꝓducentis vl' scribētis: vel ex serie scripture.Et est suspecta persona scribētis:vt si ꝯsuetus est scribere falsa instrumēta qui istam scripturā cōposuit:vt ar.ff.de accu.l.si tibi.§.ijsdem.ꝛ ar.ff.de re mi.l.nō omnes.§.a barbaris.cum suis similibus.Item est suspecta ex persona ꝓducentis : si consuetus est ꝓducere mala instrā: vt ar.predictarū.ll.Iteꝫ est suspecta ex serie scripture:vt si in loco suspecto est abrasa vel vitupata:vt arg.j.de edic.di.adri.tol.l.vlti. in prin.Tex. cōminiscunt̄.i.producunt vel cōponunt. Tex.ꝓmpserint.i. ostenderint.Tex.astrinxerint.i.probauerint. Tex. detinendos.sub.ꝛ puniēdos.¶ Or segnori in.l.ista no.duo ex quibus scriptura iudicatur esse suspecta ꝛ iudicat̄ suspecta ex causis de qibus dicit̄ hic.¶ Iteꝫ scđo no.ꝙ spāle est in.l. ista ꝙ aliqs puniat̄ sine accusatore. ꝛ ad hoc magistraliter allegatur quottidie.l. Et superficialiter intelligens iuraret ad sancta dei euangelia ꝙ nihil dicit de hoc.sic ꝛ alle.j.de fide instru.l.iudices.ꝛ.l.vlti.ꝛ.j.proxi.tit.l.nullum.ꝛ.ff.ad.l. iul.de adult.l.j.§.si publico.Regulariter tamen est cōtra:vt ff.de mu.ꝛ ho.l.rescripto.§. siquis.

Sciant cuncti. In.l.ista dicit̄. Si aliquis accusat aliquē de crimine publico:dꝫ hoc probare testibus ꝛ apertissimis documentis luce clarioribus. Tex. documentis .i. scripturis. Tex.ꝛ luce.sub.meridiana.ꝭm Azo qꝛ sicut lux est clara in meridie:ita iste probationes debēt esse clare:cum de salute hominis tractatur.vt.j.de penis.l.qui sniam.ꝛ.j.de accus.l. singuli.tamē aliquis ex presumptiōibus dānatur.vt.j.ad.l. iul.de adul.l. siqui. Iteꝫ si denunciaui tibi ne loquereris cū vxore mea: ꝛ postea spreta denunciatiōe allocutus ei fuisti vt in auc.vt lice.ma.ꝛ auie.§.penul.

¶ De testibus.

¶ De probatione in genere superiori ti.habuistis: verū qꝛ probatio est multiplex ꝛ alia fit ꝑ testes ꝛ alia ꝑ instrā.ꝛ validior est probatio testiū ꝗ̃ instroꝝ:qꝛ plus credit̄ viue voci ꝗ̃ mortue:vt in auc.de fide instru.§. sed si instrā. ideo ponit primo de testibus.Et pōt hec rubrica ita exponi.de testibus idest de ꝓbationibꝰ que ꝑ testes habēt fieri.vel de testibꝰ.i. de personis testiuꝫ:que admittuntur ꝛ que nō.Et testes qui admittant̄ habetis.j.e.l.nullum.ꝛ.l.si qñ.ꝛ.l.vlti. ꝛ de testibus q repellant̄: habetis.j.e.l.ēt.l.parentes.ꝛ.l.eos.

Si tibi. Segnori ista.l.legit̄ duobus modis.Et vno mō legit̄ ꝛ intelligitur in actore: ꝛ tunc snia huius.l.est plana.sꝫ lrā huic lecture obuiare vr̄. Legitur scđo mō i reo:ꝛ huic lecture alludit littera.sꝫ snia huius.l.obuiare vr̄:ꝛ snia aliarum legū. Sed ego in.l.ista primo ponaꝫ casum in actore. ꝛ in.l.ista no.ita exemplū.Accessi ad principē ꝛ coram eo talem proposui qōnem.dñe imperator sum homo ingenuus.i. natus de libero vētre.quidā detinet me in possessionē libertinitatis dicēs me libertū suū:ꝛ a me tanꝗ̃ a liberto suo recipit operas ꝛ obsequium.sꝫ qꝛ vētum est in noticiam meaꝫ me eē ingenuū ꝓuocaui de possessione libertinitatis ad ingenuitatē ꝛ petij coram cōpetēti iudice me ingenuū declarari.Modo quero a vobis qualiter debeo me probare ingenuum:aut ꝑ testes vel ꝑ instrā nataliū? Nā quidam dicunt mihi ꝑ testes tm̄.Ad qđ rñdet imperator.si tibi qđ libertinitatis fiat. defende.i.age cām tuaꝫ viriliter.ꝛ siue poteris ꝓbare testibus te ingenuū:siue per instrā natalium: siue alijs indicijs ꝛ ꝓsumptionibus:tu vinces.qꝛ nō solummō testes sufficiunt ad probationē ingenuitatis .h.d.ista.l. Et ꝭm istā lecturam dꝫ exponi ita lrā:qꝛ vt dixi coriū huius.l. videtur discordare:ꝛ vr̄ velle ꝙ ego non prouocabā de possessione libertinitatis in ingenuitatē:sed petebar ego de possessione ingenuitatis in libertinitatem dum dicit. si tibi controuersia ingenuitatis fiat defende causam tuam. vnde exponetis sic. si tibi: idest a te controuersia ingenuitatis fiat.sub. agendo. defende causam tuam:idest age. Sic ꝛ alibi exponitur .ff.de his qui no.insa.l. furti.§.siquis. sic.ꝛ econtra age: idest defende: vt.s. de iur̄ ꝛ fac.ignorā.l.j.ꝛ.ff.de edendo.l.j.§.j.nam licet proprie dicatur reus defendere ꝛ actor agere : tamen vnum sepe accipitur pro alio. Sic etiam est alibi in verbo experiri vt.ff.de re iudica.l.sepe.§.j.
¶ Or segnori sequitur in littera.instrumentis ꝛ argumentis.i.alijs indicijs ꝛ presumptionibus:quibus potest.Tex. soli etenim testes ꝛc̄.¶ Or segnori hec littera pōt legi dupliciter.Et vno modo sic.soli etenim testes.i.solummodo testes ad ingenuitatis probationem nō sufficiunt:quasi aperte dicat.ꝓba te ingenuū vel testibus vel instrumētis natiuitatis tue vel alijs indicijs ꝛ presumptionibus: qꝛ soli testes nō sunt necessarij ad probationē ingenuitatis tue.ꝛ ita hec dictio soli .materialiter al's nominaliter hic posita : resoluitur in aduerbium. Similis expositio not.alibi.ff de ꝟsu

⁊ habi.l.ij.⁊.ff.de vulg.⁊ pu.sub.l.qui liberis.§.hec verba. Sic ⁊ alibi sumit in diuina scriptura.non in solo pane viuit homo.i.non soluz pane: sed gratia spiritussancti.Ergo ⁊ testibus ⁊ instrumētis ⁊ alijs indicijs ⁊ alijs presumptiōibus probat̄ de ingenuitate vt hic. ⁊.j.tit.j.statum. ¶ Potest exponi secundo modo hec littera. soli etenim testes ⁊c.i.sola testium depositio ad ingenuitatis ꝓbationē.Tex.non sufficiunt.sine redditione rōnis sui dicti vel cause.quasi dicat tu qui ꝓuocas ingenuitatē: proba te ingenuū testibus qui dicant te ingenuū: ⁊ assignent rōnem siue cām tue ingenuitat] qui dicant sic.scio te titium ingenuū q: natus fuisti ex libera muliere tali.Si aūt dicit testis scio titium ingenuū: ⁊ querat̄ ab eo quō sciat.⁊ ipse dicat nescio: vel nō vult dicere.hic nō sufficiunt soli testes nisi reddant cām siue rōnez sui testimonij: vt in auc.e.§.⁊ licet i bi ⁊ causam.⁊ dicet.j.e.l.nō solum. ¶ Sed ad istaz expositionē leges vident̄ velle ꝯtra.dicere. ⁊ vident̄ velle ꝙ sufficiat testē simpliciter affirmare vel negare:adeo vt nō sit necesse reddere cām sue affirmationis vel negationis. Et ideo dicit.l.satis est si dicant testes nos fuimus pñtes ꝯfectioni inuentarij: nec fuimus alicuius malignitatis consij: vt in auc.de here.⁊ fal.§.sancimus. Itez dicit.l.satis est si eps̄ iuret se vxorez nō habere ⁊c.vt in auc.de san.epi.in prin. Itē.l.dicit satis est si dicat̄ mulierē in adulterio deprehēsam non esse: vt in auc.vt li.ma. ⁊ auie.§.huic aūt.Sed certe nō obstant.ll.ille.Et statim nō ob.prima.l.in auc.de here.⁊ fal.§.sancimus. q: nō prohibet si petit̄ a testibus vt dicant cām siue rōnem sui dicti. Item nō ob. illa de san.epi.in prin. q: nō loquit̄ in teste. ¶ Sed denuo.l.videt̄ ꝯtra.⁊ vi dicere ꝙ testis nō reddit cām siue rōnem sui dicti. ecce si testator legat tibi.x. q: tuo patrocinio liberasti eum a crimine capitali: ⁊ eum nō liberasti: valet legatū.q: liberādi ratio legato nō coheret: sic ⁊ ratio dicti testis nō coheret dicto suo. Unde videt̄ contrariū.ff.de condit.⁊ de.l.cū tale.§. causam. Sed certe nō ob. q: qui legat non tenetur reddere causam legādi: q: legare est donare: vt insti.de dona.in prin. ⁊.ff.de le.j.l.legatū.⁊ in necessitatibus: vt.ff.de admi.le.l.rez. Sed secus in teste q: tenet̄ reddere cām sui dicti q: ratio vl̄ causa hʒ probare dictū suum esse verū: vt dicam.j.e.l.solaz. ¶ Segnori hec est vera ⁊ plana lectura si intelligat̄ vt dixi in casu.Et ad hanc lecturā ꝯcordat snīa huius.l.⁊ etiā ꝯcordant omnia iura licet coriū huius lr̄e videat̄ discordare.sʒ exponit̄ vt dixi.⁊ ꝙ cōcordent iura videte. ecce si ꝓuoco de possessione libertinitatis in ingenuitatez: ⁊ patronus negat me ingenuū: certe ego qui affirmo me ingenuum debeo me probare iuxta regulā.ei qui dicit ⁊c.vt.s̄.ti.ꝓxi.l.actor.⁊.ff. de proba.l.ei qui.cū suis similibus. Et in cā liberali loquūtur.ll.dicētes: si detineor in libertinitate bonafide: ⁊ prouocor in ingenuitatē: fungor cōmō petitoris: ⁊ ille cōmō possessoris.vñ mihi incūbit onus probandi: vt.ff.de libe.causa l.liberis.in fi.sed secus esset si detinerer malafide in possessione libertinitatis : q: tunc aduersarius nō fungit̄ cōmodo possessoris sed petitoris.vñ ipse probaret me libertū suum: vt.s̄.titu.proxi.l.vis eius.⁊.s̄.vbi causa status agi opor.l.j.⁊ per totum. ¶ Or segnori legit̄ hec.l.⁊ secūdo modo in reo. ⁊ tunc ponet̄ ita exemplū in terminis.Accessi ad principem ⁊ sic coram eo.ꝓposui.domine sum ingenuus natus ex libero ventre: ⁊ sum in possessione ingenuitatis. sed quidā dicit se patronū meuz esse.⁊ de possessione libertinitatis petit me suum libertū pronūciari.modo quero a vobis quid mihi faciendum sit?Ad qd̄ rñdet imperator.si tibi questio ingenuitatis fiat defende cām tuaz viriliter.⁊ defendēdo si volueris tu poteris te probare ingenuū testibus vel instrumentis vel alijs indicijs ⁊ presumptionibus. nec habes necesse ꝓbare per solos testes: q: soli testes ad probationem ingenuitatis non sufficiunt.h.d.ista.l.ſm istam lecturā exponit̄ littera nō sufficiūt.q.d.sufficit si ꝓberis ingenuus testibus vel instr̄is vel alijs indicijs ⁊ p̄sumptiōibus. ⁊ hec lectura ꝯcordat cū littera huius.l.sed discordat a snīa huius.l. Ecce eniz si suz in possessione ingenuitatis: ⁊ alius petit me in libertinitatē: ego nō debeo me probare ingenuū: sed ipse dʒ me probare suum libertum: vt ar.ff.de libe.causa.l.al's qd̄ diximus conditione. igitur debeo gaudere commodo possessoris: quod est vt actore non probante: reus dʒ absolui: vt.s̄.de rei ven. l.res. ⁊.s̄.de edend.l.qui accusare. Ad istud dicetis tribus modis. vel vno modo sic.Eram in possessione ingenuitatis ⁊ quidaz petebat me in libertinitatē.⁊ cū ei incūberet onus probandi me libertum esse. ⁊ ego vltro suscepi in me onus probandi ⁊ dixi ita coram iudice.dñe electionem do aduersario meo.vel velit me probare libertū suuz.vel velit ꝙ probem me ingenuū esse.licet non tenear. ⁊ aduersarius meus dixit.dñe iudex do ei electionem ꝙ probet se ingenuū vnde mos ei gerēdus: vt.ff.de proba.l.circa.in fi. ¶ Uel pōt dici secūdo modo.vt dicamus ꝙ eram in possessione ingenuitatis dolo malo: q: fugi a patrono. certe si bonafide essem in possessione ingenuitatis: onus probandi incūberet sibi non mihi.Sed si malafide: mihi incūbit onus probandi.vt.ff.de libe.cā.l.liberis.§.siqs.⁊.l.ꝙ diximus. Uel pōt dici tertio modo.qd̄ dicit littera ista ꝙ debeo me ꝓbare ingenuū.intelligitur ꝙ probo eoipso ꝙ cōtra.non probat̄.Sic.⁊.j.de pigno.l.vlti.Et ꝙ dicit.soli etenim testes ad ingenuitatis.sub. vel libertinitatis probationē non sufficiūt: q: petebatur de possessione ingenuitatis: in libertinitatē.⁊ eoipso ꝙ nō probatur me esse libertū: probo me esse ingenuū. Ex p̄dictis ergo apparet ꝙ hec lex legit̄ dupliciter. Sed prior lectura verior ⁊ planior est vt dixi. Et ex.l.ista colligetis quoddam magistrale.si fuerit oportunū dicetis ꝙ hec.l.non dicit hoc. tota die enim dicimus si ꝓmisisti mihi per stipulationē sub pena.c.libraruz non facere mihi questionē de re illa: ⁊ cado a possessione illius rei: ⁊ tu incipis possidere illaz rem ⁊ a te peto illaz rem: ⁊ tu resistis mihi: nūquid cōmittis in penaz? Et videtur ꝙ nō: q: si ꝓmisisti mihi qōnez nō mouere: videt̄ istud agi inter nos vt non petat a me: non autem videtur agi vt non resistas. Sed nos dicimus magistraliter. siue petis siue resistis: ꝙ cōmittis in penam. Quia reus resistendo: videtur mouere ꝯtrouersiam qd̄ vl̄ dicere hec.l.prout legitur in reo.Et ad istud accedit qd̄ dicit.l.alibi.Dicit̄ quis facere ꝯtrouersiam siue agendo siue resistendo: vt.s̄.de procura.l. non solum.§.si status ꝯtrouersiaz.⁊ de hoc.j.ad car.l.j.dixi. Sed vt legit̄ i actore hec.l.nō facit ad hoc. ¶ Ultimo quero super.l.ista.quō quis pōt se probare ingenuū? ⁊ certe nō testibus solūmō: sed instrumētis vel alijs indicijs. Et testibus probat se quis ingenuū: si ꝓducit duos vel tres testes: qui dicant dico titiū libertū esse: q: natus est ex libero vētre. naz natus est ex titia muliere libera: ⁊ vocabat̄ ita ab hominibus. vñ iste titius est liber q: natus est ex libero ventre ⁊ ingenuus: vt.ff.de sta. ho.l.⁊ seruorum.in fi. Instrumentis probat se quis ingenuū hoc mō iure nostro. Olim quando nascebat̄ aliqs scribebant̄ instrumēta.tali die est natus qs: ⁊ tali mense ⁊ tali anno ingenuus. Uñ talibus instrumētis probat̄ quis ingenuus: vt.s̄.ti.ꝓxi.l.neqꝫ.⁊ insti. de inge.in fi.Sed ⁊ ꝓbat̄ quis ingenuus alijs indicijs: puta si delatū est iusiurandū alicui ⁊ ipse iurat se liberꝫ: vt.ff.de iureiu.l.eū qui.§.si iurauero. Item ꝓbat qs se ingenuū per snīam diffinitiuam. q: hec snīa inter omnes facit ius: vt.ff.de sta. ho.l. ingenuū.⁊.ff.de re iudi.l.res iudicata. ¶ Or segnori sup.l. ista ꝯsueuit legi quedā auc.que incipit.in quibusdaz libris. preterea siqs.⁊ in quibusdā libris.sed ⁊ siquis.⁊ in quibusdam.siquis.sed in hoc non est vis.Scio tamen ꝙ quidā legunt eam.j.e.l.siquādo.Sed q: dñs Azo ⁊ dñs meus legebant eam hic: ⁊ nos legemus vobis hic. Et debetis scire ꝙ hec auc.est talis que cōpetenter pōt legi super rubrica ⁊ super.l.j.huius ti.⁊ super qualibet.l.huius ti.Et hec auc.non legitur super rubrica huius titu.vel super qualibet.l.huius titu. vt corrigat eas. quia nec de materia huius.l.C. loquitur in specie : sed legitur vt determinet omnes leges huius tituli ⁊ continuabitis eam.

SIquis.Auc. Regulariter testes recipiuntur lite cōte.⁊ sic debet intelligi rubrica ⁊ quelibet.l.C.sed ista auc. ponit quosdam casus spāles in quibus testes producunt̄ lite ꝯte. ⁊ in auc.ista ponetis ita casum. Patiebar a te aliquid contra.l.quia mutuaueram tibi.x.tu nolebas mihi soluere: vel dederas mihi damnuz vel feceras mihi furtum. ⁊ ꝯueniebaʒ

7 conueniebam te ad.x.act.l.aquil. vel furti intra diem assignatam ad rñdenduз libello: testes per quos possuз ꝓbare intentionem meam interim sunt longinquo absfuturi.i.ituri vltra mare: vel sunt ꝓximo morituri qꝛ sunt senes: vel affliguntur quottidie 7 de facili mutarent cōsilium: nunqd istis casibus possum petere a iudice vt testes recipiant lite non conte. ad perpetuã rei memoriã? Ad qđ respõdet dominus imperator ꝙ sic cũ hac solẽnitate: vt si tu aduersarius meus non es presens: citeris vt venias ad videndũ depositiones testium. 7 si veneris bñ quidem: qꝛ pñte te attestationes eoꝝ recipient. si aũt tu nõ veneris nihilominus recipient 7 perinde valebunt: ac si te cõpente recepte fuissent attestationes ipsoꝝ: salua tibi omni allegatione contradicta eoꝝ tempore disputationis. Nec valet allegatio tua si velis dicere ꝙ non valent attestationes ipsoꝝ: qꝛ recepte fuerunt absente te cũ fueris citatus. Tex. siquis.s.actor. 7 hec est vera expositio. vel siquis.s.reus. Tex. producere.sub. ante li. ꝯtesta. ideo qꝛ testes poterant de facili mutare cōsilium. Tex. admoneant. idest citent. Tex. attestatiões recipiant.i.veniant. videte testium productionẽ: qꝛ ꝓductio dз fieri pte presente. vt.j.e.l. si quãdo. sed depositio debet fieri in secreto: vt.j.e.l.nullum. 7 postea publice ad perpetuã rei memoriã: vt ita eorũ dicta post lit. cõte. valeant 7 vt videat quid operet. Tex. date fuerint.i.ꝓducte sunt eo absente. qꝛ nõ valз allegatio ista postꝙ fuerit citatus: vt.j.e.l. siquãdo. Sed valз ista allegatio si variarent in dictis suis: vt.j.e.l.vlti. Et hec auc. est in corpore auc.j.e.titu.§.hec omnia.qui.§.est penul.§. ¶ Modo circa articulũ istum est aliquãtulum insistenduз. qꝛ hec auc. videt velle ꝙ testes recipiant lite nõ ꝯte. Sed videt contra. qꝛ solitus mos iudicioꝝ seruari dз: qui est vt primo offerat libellus 7 postea ꝯtestet lis: 7 postea iuretur de calũnia: vt.s.de lit.contes.l.vna.auc. offerat libellus.7.s.de iureiu. calũ.l.ij. 7 postea dantur dilatiões ad probandũ. vt.s.de dila.l.j.7.l. siquãdo. Sic ergo ille solitus modus iudicioꝝ dз seruari. 7 si fieret aliqd ꝯtra eum nõ valet: vt.j.de sen.l.prolatam. Iteз de hoc est decretalis expressa extra vt lite non ꝯtes.c.j.7 per totuз. Ad istud vos dicetis ita. Nec est regula ꝙ testes debent recipi lite ꝯtes. nõ ante. Qđ intelligo super principali negocio. secus est in emergẽtibus qõnibus: vt est in dilatorijs exceptionibus: qꝛ ille opponunt 7 approbant ante lit. conte. vt.j.de excep.l.pe. 7 vlti. Sed hoc fallit in casibus in actore. si testes actoris sunt senes 7 de eoꝝ morte merito dubitat: vel si longinquo absfuturi sunt: vel de facili mutaturi consiliũ. nam tunc recipiunt lite nõ contesta. 7 publicant ad eternam rei memoriã: vt.ff.ad car.l.iij.§.due.7.ff.ad.l.aquil. l.ij.lex aquil.7.j.de vsur.pu.l.vlti.7.s.de aduo.diuer.iudi.l. laudabile. 7 ita debet intelligi hec auc. vt dixi: 7 posui vobis exemplum in casu. Sed 7 instante reo recipiunt testes aliquãdo senes 7 longinquo absfuturi. v.g. venit reus pendẽtibus inducijs deliberatorijs 7 dicit iudici: testes sunt senes vel longinquo absfuturi: recipiant statim 7 publicentur ad eternam rei memoriã: debet licere reo? Certe sic. iuxta regulam que dicit: nõ debet licere actori qđ nõ licet reo: vt.ff.de regu.iur.l.nõ debet. 7 qꝛ fauorabiliores sunt rei ꝙ actores: vt.ff.de reg.iur.l.fauorabiliores. Immo plus dico in reo qꝛ recipiunt testes ad requisitionẽ eius ante lit. conte. 7 si non sint senes vel longinquo absfuturi. Et quãdo est istud audite. venit reus coraз iudice 7 dicit. dñe iudex talis homo minatur mihi qui vult me ꝯuenire. ego puto me bene posse defendere ab eo. veruñ testes per quos possum probare hẽo in ꝓmptu. ipse maliciose differt me ꝯuenire: qꝛ actio sua durat.xxx.annis. 7 qñ testes mei erũt mortui ipse me cõueniet. 7 hoc casu ẽt si testes nõ sunt senes recipient lite non ꝯte. 7 publicant ad eternã rei memoriã. Sed hoc casu ex pte actoris nõ reciperent: qꝛ est in potestate sua qñ experiat sed nõ est in ptãte rei qñ ꝯueniat: vt.ff.de doli excep.l.pure. in fi.7 s.de tẽpo. in inte. resti.l.pendẽte.7.s.de dila. si qñ. Itẽ dico ꝙ testes recipient lite nõ ꝯte. ad petitionẽ rei 7 actoris vbicunqз põt ferri snia diffinitiue li. nõ ꝯte. vt sicut in actore absente: vt.j.quõ 7 qñ.in auc. qui semel. 7 sicut est in cã ap.j.de tempo.ap.l.vlti.§.illud. ¶ Ex ꝓdictis ergo colligetis diuisionem taleз. cũ testes ꝓducunt: aut sup negocio emergenti aut super negocio principali vel incidenti. Si super negocio emergẽti: puta super declinatoria iudicij: vt tu nõ es cõpetens iudex. hic ex parte actoris vel rei recipiũtur testes lite non cõte. si sunt senes vel nõ: vel si sunt longinquo absfuturi vel non. Et est rõ qꝛ tales exceptiones debent determinari ante li. ꝯte. vt.s.de dila.l.a procedẽte.7.ff.de lib.causa l.liberis.7.j.de excep.l.pe.7 fi. Si autẽ testes producuntur super principali negocio ad fundãdaз intẽtionem actoris: vel super incidẽti puta super dilatorijs solutiõis vel peremptoria: hoc casu non debẽt produci testes nisi li.ꝯte. nisi cuз sint senes: vt in auc. nostra. Et hoc habз locum cum ventuз est ad iudicem. sз si speratur veniri ad iudiciũ recipiẽtur qñ sunt senes vel longinquo absfuturi nõ aliter ex pte actoris: qꝛ est in ptãte eius qñ experiat. vt.s.dixi. Sз ex pte rei recipient lite nõ ꝯte. sint senes vel nõ. qꝛ nõ est in eius ptãte qñ ipse cõueniat: sз est in ptãte actoris qñ experiatur vt.s.dixi. ¶ Sed denuo ꝯtra auc. istaз circa aliud instat. Hic dr ꝙ in casibus recipiunt testes lite nõ ꝯte. 7 publicãtur ad eternã rei memoriaз. Sed quõ aduersarius ꝓducet postea suos testes cũ didicerit testificata? vñ vr ꝯtra.s.ti.ꝓxi.auc. at qui semel. quã legi sup.l.excep. Ad istud vos dicetis tribꝰ modis. Et vno mõ ꝙ sit hic spãle vt est spãle in cã ap. vt.j.de tẽpo. ap.l.vl.§.illud. vt est spãle.j.e.l.vl. Vel põt dici scdo mõ si aliqs vult ꝓbare ꝯtra. cũ didicerit testificata: poterit p instra non p testes. vt.s.ti.ꝓxi.l.exceptiõe. Vel dicatis est equocatio in vbo publicatione: 7 in psona testiũ. nam publicãtur testes.i.aperiunt: 7 fit litigatoribus copia. 7 postea amodo litigatores non probãt ne detur materia falsi fabricandi. vt in auc. preal. at q semel. Alio modo sumit publicant testes: idest recipiãtur in scriptis. 7 suam auctoritatẽ iudex prestat attestationibus: salua allegatione vtriqз parti tpe disputationis ꝯtra dicta eorum: vt in auc.e.§.si vero. Nõ tamẽ aperiuntur sed in secreto tenẽtur. 7 postea lite contesta. quando aperientur testes partis aduerse: 7 isti similiter aperientur. 7 ita non erit hic speciale.

Etiam. In.l.ista dr. Si aliqs vult testes domesticos producere ꝓ se: nõ lз ei hoc. nã ciuilis 7 naturalis ratio suadet hoc. Tex. etiaз iure ciuili. q.d. nedũ naturalis ratio suadet ꝙ domesticus testis nõ velit dicẽ ꝯ me. Tex. p phas 7 nephas: qꝛ idoneus testis. vt.ff.eo.l.testis.7.l.vlti. ¶ Or segnori qui dicũtur testes domestici? Rñdeo. filij 7 serui 7 liberti nostri coloni 7 ascripticij 7 mercẽnarij nostri: qꝛ istoꝝ furta domestica sunt. vt.s.de his qui ad ec. cõfuge.l.pñti.§.sane.7.ff.de penis.l.recipiẽdum.§.furta.7.j.qui accu.non pos.l. vl. Sз queritur hic. nunquid vxor est domestica: 7 ita repellatur a testimonio in cã mariti? Et dicũt qdam ꝙ nõ: vtẽtes tali argumẽto. Edictum de testibus est prohibitoriũ. vt.ff.de testi. l.j. vñ si est prohibitorium 7 vxor nõ prohibet ergo admittitur. Sed certe vr posse dici ꝯtra. 7 vr ꝙ sit domestica. ecce.l. videt ita dicere. siquis promisit certa die sistere in iudicio si sua die nõ venit impeditus domestico funere: licз de rigore iuris cõmittat in penam: tñ de equitate hз doli exceptioneз vt.ff. siquis cau.l.sз 7 siquis.§.illud in fi. Et domesticum funus dr vxoris. vt.ff.de iud.l.interduз.in prin. Itẽ vir 7 vxor sunt duo in carne vna: vt ar.j.de crimine expi.here.l. aduersus. 7 sic testificaret in re propria vnus pro altero. 7 sic in re propria testificaret vxor. qđ eẽ nõ dз: vt.j.e.l.oibus. vñ dico ꝙ vxor prohibetur testificari viro 7 econtra. ¶ Sed denuo queritur. hic domestici non admittuntur cõtra me: me petẽte: sз nunquid aduersario meo petente producuntur contra me. Dixit Pla. ꝙ sic: qꝛ istud est introductuз in fauorẽ mei: idest vt domestici cõtra me non testificẽtur: sз pro eo bñ possunt. ne qđ fauore 7c. vt.ff.de legi. 7 consti.l.qđ fauore. Et qꝛ vnicuiqз est licitum renunciare his q̃ pro se introducta sunt vt.s.de pactis.l.siquis in conscribẽdo. Et adducit simile in aduocato: qꝛ si pstitit mihi patrociniũ in aliqua causa in illa causa non põt eẽ testis pro me: sз cõtra me sic: vt.ff.e.l. vlti. Sed verius videt: qꝛ sicut nõ põt testificari pro me: ita nec contra me. tum quia equalitas debet seruari in iudicijs: vt s.de postu.l.prouidendum.7.j.de fruct.7 li.expen.l. termi.

nato.al's vlti. Item.l.vñ velle q sicut seruus non pôt interrogari pro me: ita nec ꝯ me: vt.j.e.l.seruos. Itē testis debet dicere veritatē pro vtraq ꝑte: vt.š.de epis. ꝛ cle.auč.sed iudex.ꝛ.xiiij.q.v.c.nō sane. ¶ Sed quid si desijt esse domesticus: nunquid admittit? Et certe si anteq̄ produceret in cā desijt esse domesticus bene admittitur. al's non.argu.ff. ex quibus causis.l.ꝛ qui data opera.

Solam attestationē.

Segnori ista.l.legit infinitis modis. Sed ego premittā veriorē lecturā ꝛ planiorez.ꝛ hic est sensus: si testis deponit ꝛ dicit ita eē ꝛ nō esse. sed interrogatus de causa sciētie quomodo sciat: nō vult vel nescit assignare causam sui dicti: nunquid credit soli attestationi ipsius? Certe nō.h.d. Et ꝫm hanc lec.exponetis ita litterā. Tex.solam attestationē.i.solū modo dictū testium. Tex.approbataz.qꝛ non reddit rōnem sui dicti: nec attestatio alijs adminiculis adiuuat. ¶ Or segnori ꝫm lecturam istam no.q testis debet reddere cām sui dicti: al's suum testimoniū esset nudū ꝛ ei nō creditur vt hic.ꝛ in auč.e.§.ꝛ licet. Et ad hoc sunt multa ar.vt sicut nudum testimoniū testis nō valet: ita nudū preceptū testatoris: vt.ff.de le.j.l.filius.§.diui.ꝛ.ff.de leg.ij.l.lutius. Itez transactio facta super alimētis sine causa nō valet: vt.ff.de transact.l.cum hi.§.vlti.oratio. Similiter ꝛ qui petit missionez bonoꝝ fieri cum causa debet petere: vt.j.de edi.di.adri.tol.l.vlti.§.finaūt. Similiter qui petit restitui debet assignare causaz: vt ff.de mino.l.minor aūt.§.j. Nec ob.l.que videt velle sufficere simplicē affirmationē: vt in auč.de here.ꝛ fal.§.sancimus. qꝛ ibi non prohibet quin reddat causam sui dicti. Item nec ob.in auč.de san.epi.in prin. Nec in auč. vt li.ma.ꝛ auie.qꝛ non loquunt in teste. Itez nec ob. legandi ratio legato non coheret: qꝛ aliud est legare: vt dixi.š.e.l.j. ¶ Sed queritur hic.quid si testis deponit nec reddit rōnem sui dicti: valebit ne eius attestatio sine redditiōe cause? Et certe hec questio est sabbatina. Et dixerūt quidam q nō.ar.huius.l.ꝛ.š.e.l.j.in fi.ꝫm vnaz lecturā.ꝛ in auč.e.§.ꝛ licet. Sed nos dicimus q si testis interrogat de redditiōe cause q dꝫ reddere cām sui dicti. ꝛ si nō reddit nō stat dicto eius: vt hic. Sed si non interrogat nec reddit eā valet eius attestatio: qꝛ testis nō dꝫ esse verbosus: vt ar.š.de ꝑci.impe.of.l.vl. Et hoc ēt faciunt ll.que dicunt: q si aliqs denūciat nouuz opus si petatur ab eo iusiur.calūnie: debet iurare ꝛč.al's non: vt.ff.de ope.no.nuncia.de pu.§.qui opus. Et idem est in eo qui defert iusiu. qꝛ si petatur ab eo qd iuret q nō defert animo calūnie debet iurare.al's non: vt.ff.de iureiur.l.iusiurandū.ꝛ hec est vera ꝛ planior lectura.ꝛ hic nō esset plus dicendum. ¶ Sed segnori scio q domin' Azo posuit hic plures alias lecturas: ꝛ dicit solam attestationē.sub.a iureiur.q.d.si testis solūmō deponit non iuratus nō statur dicto eius: vt.j.e.l.iusiurā.in princi. Item dicit ipse ꝛ exponit solam attestationē.sub.ad presentiam iudicis ꝛč.q.d.si testis nō deponit coram iudice sed coram tabellione nō sufficit. ideo qꝛ testis debet examinari a iudice: vt in auč.vt defuncti seu fu.§.illud. Itez exponit ipse alio modo solam absentiaz partis aduerse: qꝛ testis debet ꝓduci presente parte vel ꝯtumaciter absente: vt.j.e.l.si quādo.ꝛ dixi.š.e.in auč.siquis.quā legi.š.e.l.j. Item exponit ipse alio modo.solā.absq iudicis pronūciatione.q.d.quid prodest si testes deponant ꝛ iudex non pronūciat? sed cancellant acta cause qꝛ actor se subtraxit ꝛč.vt.ff.de iudi.l.ꝛ post.sed hodie nō cancellant: vt.š.de iudi.l.ꝓperandū.§.ꝛ siquidē. Itez exponit ipse alio mō.solam attestationē.sub.a figura ꝛ forma iudicij.v.g.testis dꝫ produci in iudicio. vñ veni ꝛ volui producere testes.ꝛ dixi vbi est iudex.dicūt quidam.iuit comestum.dixi ego testibus.dicatis omnia coram ꝑñtia istorū que dicturi eratis coraz iudice.si dixerunt: non valet.qꝛ testibus nō testimonijs est credenduz: vt.ff.e.l.iij.§.item diuus. Odo.

Nos testes.

In.l.ista dī. Quidā homines sunt incōstantes ꝛ ita grossi mala grā: si rogant ab vno q veꝝ dicant: dicunt faciā volūtatez tuā.si dicatur sibi ab alia parte q dicāt oppositū: dicūt q bñ facient voluntatē suam. tales homines ꝛ ita incōstantes nō debent ad testimoniū ꝓduci.sꝫ eos testes volumus ꝓduci: qui omni gratie ꝛ potētatui circa veritatē instruēdam debeāt veritatē deponere. Tex.adiuuandā.i.ad ꝓbandaz. Tex.ꝛ potētatui.scilꝫ cuiuscūq persone. Tex.iudiciarie.i.ꝓductioni que fit coraz iudice: qꝛ iudici faciēda est fides non aūt aduersario: qꝛ aduersarius semper diceret nō est ꝓbatum: vt.š.de edē.l.procurator.ꝛ.š.de cōdi.ob tur.cām.l.j. Tex.possunt preponere.i.debeant. Unde no.hic q testes debēt admitti tales qui nō grā nō timore nō precio vel ꝑcibus timeāt dicere veritatem. imo debēt omni suspitione carere: vt.ff.e.l.ij.ꝛ.l.iij.in prin.§.iul. ¶ Or segnori super.l.ista posset legi quedā auč.ꝛ etiā posset legi super.l.qm̄.ꝛ posset etiaz legi sup ipsa rubrica.ꝛ incipit sic.testes bone opinionis.

Testes. A

Auctenticā istam ꝯtinuabitis ad.l.C. sic.lex C.dicit q testes qui producunt debēt esse tales qui omni gratie ꝛ potētatui fidem iudiciariā preponant. Auč. ista dicit q testes debent esse bone opinionis. non autez debent esse artifices ꝛ ignobiles: vt sunt calzolarij vel baratores. ꝛ cum isti admittunt: cum tormentis admittunt si in dictis eoꝝ inueniantur vacillare. Tex.bone opinionis.i.bone fame. Tex.neq vilissimos.vt sunt leones. Tex.nec nimis obscuros.sub.q̄tū ad honores ꝛ mores. Tex. testimonium corrūpere. sub. qꝛ vacillant. Tex. verberibus subijci poterunt. Unde no.q testes debent esse bone opinionis: vt arg.ff.de qōnibus.l.de minore.§.pe. ¶ Item no. q viles ꝛ artifices nō admittunt ꝛč.ꝛ ad istud accedit.j.de ꝯtraben.ꝛ cōmit.sti.l.optimam.ꝛ.ff.e.l.ij. ¶ Item not. q interdū viles admittunt: vt.ff.e.l.nullus.ꝛ admittunt cuz tormētis: maxime si vacillant: vt.ff.e.l.ob causam.§.si testes. Et hec auč.est in corpore auč.e.ti.§.sancimus.

Parentes.

In.l.ista dicit qd parētes nec volētes nec iuti ad testimoniū admittunt pro liberis vl' contra liberos suos. Ita ꝛ ecōtra liberi nō admittunt pro parētibus vel contra parentes.h.d.ista.l. Uideatis sūmariā expositionem littere. Tex.parētes.dicuntur parētes vsq in infinitū: vt.ff.de in ius vocan.l.cuiq litigādi.§.pretor. Unde si adā vel eua viueret contra nullum vel pro nullo posset admitti ad testimoniū. Tex. admittēdi sunt. ¶ Or segnori habetis hic q nō sunt idonei testes parētes pro liberis vl' ꝯtra eos: vt.ff.e.l.testes.ꝛ.l.idonei. Et est rō qꝛ ꝑsumptione iuris parentes ꝛ liberi presumunt esse quasi eadē persona: vt.j.de impube.ꝛ alijs substi.l.vlti.ꝛ sic videtur testificari in re sua. qd non dꝫ esse: vt.j.e.l.omnibus. Et qꝛ isti sunt ꝛ dicunt domestici ꝛ domestici testes ꝛč.vt.š.e.l.ij. Sed istud recipit instantiaz.vt cuz querit de etate filij ꝛ nepotis admittitur professio parentuz: vt.ff.de proba.l.etiam.qd est illa rōne: qꝛ que domi ꝛč.j.de diuor.ꝛ repu.l.consensu.§.at vbi. Itez recipit instantiā cum filius testatur in castrēsi vel quasi: vt.ff.de testamentis.l.qui testō.§.pater. Item ꝫm antiquos canones prohibita erat copula carnalis in septima linea: ꝛ parentes ibi poterant testificari qui erant coniuncti. qd est hodie vsq ad quartam lineam redactam. Odo.

Nimis graue.

In.l.ista dī. Si tu petas a me.x.ꝛ ego nego me tibi illa.x.debere: nō debeo cogi ꝓducere testes per quos possis ꝓbare qd illa.x.tibi debeo. qd nimis graue esset. Tex.eorum.s.testiuz. Tex. quos sibi negocium fiat.sub. ad suum damnū vel sibi.i.cōtra se. Tex. vnde itelligatis.sub.o vos q ꝓbare vultis. Tex.adduci. qꝛ nemo contra seipsum tenet ꝓducere testes vel instrumēta. sed ille qui putat sibi testes vtiles vel instrā dꝫ ꝓducē.ꝯcordat.š.de eden.l.j.ꝛ.l.qui accusare volūt.ꝛ.l.a diuo pio. Sed fallit in casu: vt si aliquis fuit rector alicuius prouincie: vbi deposito officio suo debeat remanere ibi per quinquaginta dies: ꝛ etiā domesticos suos dꝫ ꝓducere in iudicio: si q̄rimonia de eis

eis postuletur: vt.s.de asser.edic.l.si post depositā. Uel di catis φ nō producit ibi testes vt ꝯ se deponāt: sed producit eos in iudicio vt rñdeant omnibus qui volūt eos ꝯuenire. Et facit hec.l.ad qōnem quā not.s.de edendo.l.qui accusare volunt.ꝛ hic etiam posset formari illa questio. ꝛ ideo dic hic vt ibi dixi. Odofredus.

Servos. In.l.ista dicit φ serui non possunt iterrogari pro dominis sicut nec ꝯtra dños.sed serui de suo facto possunt interrogari ꝛ rñdere tenētur. Tex.quēadmodū aduersus euz.s.dominū. Tex. interrogari nō posse.sub.regulariter vt hic.Sed fallit i crimine lese maiestatis ꝛ in crimine adulterij ꝛ frandati cēsus: vt.j.de qōnibus.l.j. Tex. nō ambigit. vñ si res fuit deposita apud seruū meū: ꝛ ego ex psona eius ꝯuenior depositi de peculio: subijciet seruus qōnibus: vt.j. de qōni.l.interrogari. Item si vēdo seruū meū ꝛ assero eum fugitiuū nō esse.si postea fugit similiter interrogat: vt.ff.de edi.edic.l.qro.in fi. ꝛ cū recipit subijciet qōnibus: vt.ff.e.l. olim.§.si ea.ꝛ cū interrogat stabit dicto suo cū alijs idicijs: vt.ff.de pba.l.cum pbatio.ꝛ.ff.de qōnibus.l.edictū al's.sine indicijs nō staret: vt.ff.de qōni.l.j.§.qōnem. Odo.

Iurisiurandi. A. In.l.ista dr φ persone honeste in testimoniū debēt produci. vnuz sciatis φ si duo vel tres deponunt qꝛ plene probant statur dicto eoꝝ. sed si vnus testis deponat non statur dicto suo. qꝛ vox vnius: vox nullius.etiā si preclare curie honore prefulgeat. Tex.priu sq̄ perhibeant.i.deponant.Tex. potius fides testibus adhibeat.i. minus q̄ honestioribus. ad hoc concor. ff.e.l.iij.Tex.omnimō.i.nullo mō.ꝛ ita hētis φ testes debēt prius iurare q̄ deponant. ¶ Sed nūquid sacramentū pōt remitti testibus volūtate partiuz? Dicimus φ sic.qꝛ pōt hñ rigor iuris volūtate partiū mitigari: vt arg.j.de tempo.ap.l. vlti.in fi.ꝛ pro hoc est argu.ff.de iureiur.l.iusiurandū.§.qui iusiurādū.ꝛ.j.de no.ope.nū.l.de pupillo.§.qui opus.sed in sacramento calūnie secus est: vt.s.de iureiur.cal.l.ij.sed qꝛ. Et est rō: qꝛ φ testes iurent est introductū fauore litigantiū: vnde possunt ei renūciare.qꝛ licitum est vnicuiqꝫ ꝛc.vt.s.de pac.siqs in ꝯscribēdo.sed iusiurandū calūnie est introductū pro publica vtilitate: vñ iuri publico pactis priuatorum renunciari non pōt: vt.ff.de pac.l.ius publicuz. ¶ Itez hētis hic in fine vnū no.φ vnus testis non probat plene nec ei fides adhibet: etiam si preclare curie honore pfulgeat vt hic. ꝛ ad hoc ꝯcordat.duo ergo plene pbant vbi numerus testiū non adijcitur: vt.ff.ea.l vbi numerus. ꝛ vnus semiplene: vt ff.de dote prele.l.theopompus.ꝛ de hoc plene dixi.s.de rebus credito.l.in bonefidei.

Omnibus. In.l.ista dr φ aliquis admittit ad testimoniū super re aliena nō super pꝓpria. Et dicit res propria cuius est cōmoduz ꝛ incōmodū: vt ff.qñ ap.sit.l.j.§.in pꝓpria.ꝛ hoc veruz est in re pꝓpria principaliter.ꝛ idez est in cā pꝓpria secundario. ꝛ iō dicimus φ vēditor nō est testis idoneus in causa euictionis: qꝛ tenet de euictiōe: ꝛ si nō pmisit: vt.j.de euic.l.nō dubitat. ꝛ hoc pꝫ ex eo qḋ vēditor appellare pōt a snia lata ꝯ emptorem: vt.ff.de ap.l.ab executione.§.j.ꝛ.l.a sentētia. ¶ Sed nunqd donator pōt esse testis in cā donatarij? Uidet φ sic.qꝛ nō tenetur de euictione donator donatario: vt.j.de euic.l.ij.Sed pōt dici.si donatio incepit a precedenti pactione. vel donator conuenit teneri donatario de euictione. hoc casu donator ad testimoniū non admittitur: vt.j.de dona.l. quoniam auus. Si autem donatio incepit a traditione tunc donator admittit ad testimoniū cuz non teneatur de euictiōe: vt.j.de iure do.l.j.ꝛ hoc illa rōne ꝛc. vt ff.de edi.edic.l.ad res.ꝛ hoc casu pōt prouideri litiganti cū donatario: vt petat φ donator iuret de calumnia dum venit ad litis conte.cum sciat melius veritatem: qḋ potest: vt.s.de procu.l.vlti.ꝛ.ff.de procu.l.si actor.ne sequeret illa incōuenientia φ si aliquis hēret vnum testē cederet ius suū alicui. ꝛ si possꝫ ferre testimoniū pro illo cui cederet: haberet duos testes.ꝛ sic probaret φ vbi numerus ꝛc. vt.ff.e.l.vbi.vñ ex quo donatarius iurabit de calūnia: amodo eis testimoniuz nō admittet: cuz sit res sua: qꝛ principales persone iurāt de calūnia: vt.s.de iura.calum.l.ij.auc.principales. Sed ad.l. istam opponit ꝛ signat cōtra insti.de le.§.legatarijs. Ad qḋ dico φ illi nō testificant in re propria: sꝫ pro herede: si est testamētum solēne.vel cōtra heredem: si non est solēne.

Quoniam. Lex ista dicit tria. Primo dicit φ liberi homines ad testimonium admittunt. Scđo dicit φ in cā criminali socij ꝛ participes eiusdē criminis non admittuntur.ꝛ si petantur testes absentes: debent produci sumptibus petentis vel producētis. Tertio dicit φ idē iuris est in causa pecuniaria qḋ dixi in causa criminali. Tex.qm̄ liberi testes.ideo dicit liberi: qꝛ serui non admittuntur.vt.s.e.l. seruos. Tex.non.dicātur. ¶ Or segnori hec lex loquitur in cā criminali.q socij ꝛ participes sunt criminis non admittunt vt si accusor.l.cor.de falsis.si producaris in testē contra metu qui diceris socius eiusdē criminis: nō debes produci: vt ar.ff.e.l.iij.in prin.ꝛ.§.vlti. Et hoc est verū φ socij in cā criminali nō admittuntur regulariter. Sꝫ hoc fallit in casibus in quibus quis interrogatur de ꝯscijs: vt est in latronibus: s.de ferijs.l.presens.ꝛ in falsatoribus. vt.j.de falsa.mo.l.j. Item in alijs casibus fallit qui no.j.de accu.l.vlti. Sꝫ qd erit in causis pecuniarijs: nunquid socij admittētur? Dixerunt quidam φ nō.sicut non admittuntur in causis criminalibus.ꝛ pro se inducunt.l.istam: qꝛ licet loquat hec.l.in pri. in causa criminali in fi.tamē dicit idez in causa pecuniaria. Itez pro se inducunt: qꝛ socij quasi fratres sunt: vt ar.ff.pro socio.l.verum in princip.Sed certe nos dicimus φ socius pro parte socij admittitur: qꝛ edictum de testibus est prohibitorium.ꝛ socius nō inuenitur prohibitus. igitur admittit vt.ff.e.l.j.sed pro parte sua nō admittit: qꝛ ferret testimoniū in re propria sua qḋ esse nō dꝫ: vt.s.l.proxi.ꝛ.ff.eo.l.nullus. Ex quo ergo apparet φ si sunt socij omniū bonoꝝ vel illius rei de qua agitur φ socius nō admittitur quasi sit futurū cōmune lucrum: vt.ff.quādo ap.sit.l.j.§.in pꝓpria.ꝛ hoc est verum si causa essꝫ indiuidua: vt.ff.si serui. ven.l.loci.§. cōpetit. Tex.precipiant. ¶ Or no.si accusator vel accusatus petit pduci testes absentes debēt pduci sumptibus illius qui petit.ꝛ ad hoc concordat.j.de ap.l.eos qui.§.siquis.ꝛ.s.de rebus cre.l.generaliter.in fi. Ex quo ergo apparet φ domini vinearū vel alij qui ꝯducunt homines ad laborandū: debent laboratores alere: nisi in cōtrariū actuz sit: qꝛ tunc standum est conuētione: vt.ff.depositi.l.j.ꝛ.§.si ꝯuenerit. Sed nunquid si frangātur eorum instrumēta debent laboratoribus emēdare? Certe nō: vt ar.ad.l.rodi.de iac.l.ij.§.j. Tex. idem iuris est.dicunt quidam si sint socij φ nō admittantur ad testimonium. sed nos dicimus ꝛ referimus ad proxima dicta: scꝫ vt debeant ali. ¶ Or segnori super.l.ista habetis vnam auc.que incipit.si testis.

Si testis. Auc. Quidam legūt istā auc. super.e.l.seruus.ꝛ auc.ista non legitur sup l.C.vt corrigat eam: sꝫ potius vt clarificet eam. Et hec auc. duo dicit. Et primo dicit.si producitur aliquis in testem ꝯtra me. si dico iudici.non dꝫ admitti qꝛ seruus est. si ille testis dicit se liberum a natura recipietur eius testimoniuz salua omni allegatiōe tpe disputationis ꝯtra psonaz eius ꝛ cōtra dicta ipsius.ꝛ si apparuerit ipm seruum: p teste non habebitur. si aūt testis iste dicit fui seruus: sꝫ manumissus ꝛ ita suz libertus: nō recipiet eius testimoniū nisi prius osdat instrm sue manumissiōis. ¶ Secūdo dr si aliqs pducit in testē ꝯ me. ꝛ dico φ iste testis est mihi odiosus.si dico ipm odiosum eē ante motā litē criminis: nō recipit testimoniū ipsius anteq̄ de crimine iudicetur. Si autē dico ipm odiosum ex lite pecuniaria mota ꝯtra ipsum: recipitur eius testimoniuz salua allegatione tempore disputationis ꝯtra dicta eorum. Tex. vt si habita disputatione.s.tēpore disputationis. Tex.testi.

moniū eius pro nullo hēatur: qꝛ regulariter seruus non pōt esse testis: vt in. l. C. dixi. Tex. respuat. sub. eius testimoniū. Et hoc est dictū primū huius. l. Tex. si vero. mō incipit scdʒ dictuʒ. Tex. lis. i. cā. Tex. iudicet. sub. ꝛ postea apparebit si sit admittēdum vel non. ¶ Or segnori hec auc. est. j. e. ti. §. si vero. Et ex auc. ista colligetis multa not. ꝛ primo no. qd vo/luerunt quidā colligere ar. ex auc. ista. ꝙ si duʒ testis exami/natur querat ab eo: cōmisisti furtū? cōmisisti adulterium? es excōicatus? ꝙ debeat rñdere sic vel non. Sed certe nos di/cimus ꝙ si testis producit super negocio principali: ꝛ dum examinat: querit ab eo cōmisisti furtuʒ? cōmisisti adulteriū? es piurus? Certe iste testis dʒ dicere. dñe nō debeo rñdere. Et hoc ita ꝓbamus. testis dʒ deponere iuratus: vt. s̃. e. l. iu/risiurādi. in prin. Item dʒ dicere veritateʒ pro vtraqʒ parte: vt. s̃. de epi. ꝛ cle. auc. si iudex. ꝛ ideo si querit a teste: cōmisi/sti furtum ꝛc̃. dʒ dicere. dñe iudex non teneor rñdere: qꝛ non productor super hoc: sed super tali negocio de quo agitur ꝛ circūstantijs. Nec ob. hec auc. qꝛ hic añ depositionē seruus ab aduersario dicebat: ꝛ ita hic erit speciale. Uel dicatis ꝙ nō est speciale hic: qꝛ nō querebat de testimonio ipsius siue de dicto ipsius. Sed si rñderet super hoc ꝯtra se: vt faciunt multi: dʒ pars que eos ꝓduxit dicere. dñe non fuerūt super hoc ꝓducti. vñ non obest mihi ar. ff. de peti. here. l. siquis li/ber. in fi. ꝛ. ff. de iureiur. l. si duo patroni. §. ꝙ iul. Iteʒ debet dicere. dñe nihil omnino valet dictū suum qꝛ solus est in di/cto suo: ꝛ vni testi nō credit: vt. s̃. e. l. iuriur. dixit. Item iste deposuit non iuratus ꝛ sola attestatio ꝛc̃. vt. s̃. l. solam. Item iam angustaret probationū facultas. qd esse non dʒ. vt. s̃. de iureiurā. ꝛ de rebus credi. l. generaliter. ¶ Item no. hic qd boni aduocati ꝛ boni litigatores debēt protestari quādo ꝓ/ducunt ꝯtra personas testiū: si credunt ꝯtra personas oppo nere ꝙ inimicus est. ꝛ inimici facile mentiunt: vt. ff. de qōni. bus. l. j. §. pterea. Quod hic dicit de his qui sunt inimici añ li. conte. criminis: ita dʒ intelligi si aliquis ꝓducit testes cō/tra me: ꝛ ego dico. dñe iudex non recipiatis istum: qꝛ inimi/cus meus est mortalis: qꝛ accusauit me de crimine capitali: ꝛ adhuc pendet illa questio debet dicere bonus iudex oñde acta. ꝛ oñsis actis interim non admittet. sed sopita cā crimi/nis interdū admittet interduʒ nō. si aūt dico non recipiatis istum in testē: qꝛ ipse est meus inimicus: qꝛ petit a me vnum boueʒ vel talē prediū. debet dicere bonus iudex. recipio eū omni defensione tibi salua tēpore disputationis: vt. j. e. l. vlt. ¶ Sed quid si sit vna fraus que in ciuitate ista cōsueuerat cōmitti: ꝛ fere vbiqʒ terraꝝ hodie cōmittit? Naʒ omnis de/linquēs qd faciebat. videbat ꝙ erant pñtes qñ delinquebat. ibat ipse ꝛ accusabat oēs qui erant ibi pſentes ꝙ inimici sui mortales erāt. hoc casu si apparet ꝙ maliciose hoc facit de/bent admitti al's nō: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ꝛ qui data opera. ¶ Sed quid erit in dubio? Et certe videt de iure ꝙ nō de/beant admitti. tñ de cōsuetudine huius ciuitatis admittunt ne facultas probationū angustet. qd non debet esse: vt. s̃. de here. ꝛ ma. l. quoniam. Odo.

Libertorum. In. l. ista dicit ꝙ liberti nō debent admitti pro patronis vel ꝯ eos ad testimo/niuʒ. Tex. precludimus. sub. ꝛ si ꝯfecerint puniunt: vt. j. qui accu. non pos. l. vlti. Tex. cogant. naʒ multa obsequia debʒ patrono libertus: vt. j. de ope. liber. l. liberti. Odo.

Nullum. In. l. ista no. ita casum. In cā que vertēbatur inter me ꝛ te coram iudice bonoñ. producebā testeʒ aliquem bononiēsem vel aliquem militem mutinensem. ꝛ iste testis vacillabat in di/cto suo. vel dicebat illud quod non erat ve/risimile. vel mutauerat colorem. bonus iudex dicebat. istud quod tu dicis non videtur veruʒ. dicit iste testis domine im/mo verum est. dicit iudex: tu non separabis te a me. dicit iste testis: domine hoc non potestis facere: quia non suʒ de ter/ritorio vestro ꝛ sum miles. nunquid testis potest hoc dice/re? Certe ex quo testis intrat secretarium iudicis non po/test hoc dicere. Tex. militia. quia dicit ꝙ deberet responde/re coram magistro militum: vt. s̃. de iurisdi. om. iudi. l. magi/strie. Tex. vel qͣlibet aliam fori pſcriptioneʒ. puta qꝛ dicit ꝙ non erat de eius foro: vt qꝛ erat clericus. Tex. separato. i. in secreto. Tex. secretū. ¶ Or segnori hic colligimus ꝙ te/stes debēt deponere in secreto: sed dñt ꝓduci palam. vt. j. e. l. si quādo. Tex. aures eius. i. iudicis. Tex. offendēt. sub. di/cendo falsa vl' impossibilia. Tex. animaduertēdi licētia. sub. qꝛ qui falsa ꝛ varia testimonia dicunt: competēter a compe/tenti iudice sunt puniendi: vt. ff. e. l. qui falsa. Et not. qd licet regulariter sine accusatore aliquis non puniatur: vt. ff. de mune. ꝛ ho. l. rescripto. §. siquis. Tamen fallit in falso teste vt hic. ꝛ in producente falsum instrumentum: vt. s̃. tit. j. l. iu/bemus. Item fallit in alijs casibus quos notaui. j. qui accu/sa. non possunt. l. iij. Odo.

Siquis. Leges veteres alioꝝ impe/ratorū qui pcesserunt iusti. in superioribus habuistis: amō ponunt noue leges iusti. Et in. l. ista primo ponit quedaʒ regula generalis. Secūdo subijciunt tres instantie siue exceptiones regule ponetis ergo in ea ita casum. Litigabam tecū coram aliquo iudice. tu in lite illa aliquos testes cōtra me ꝓduxisti ꝛ vsus fuisti. postea ego ꝛ tu cepimus aliam litē habere apud eundeʒ iu/diceʒ. istos eosdē testes volo ꝓducere contra te. tu vis exci/pere cōtra personas eorum ꝛ vis dicere: eas personas esse que ad testimoniū produci nō possunt nec debent. ego dixi domine iudex audite magnam iniquitateʒ: qꝛ ipse eos pro/duxit cōtra me tanqͣ homines bone fame ꝛ integre. mō ego volo eos producere cōtra eum in alia lite. ipse dicit qd sunt persone que ad testimoniuʒ admitti non debēt. quero a vo/bis quid iuris sit? Ad qd respondet imperator regulaʒ po/nendo. Siquis testibus vsus fuerit in vna lite: ꝛ si in alia lite producant contra euʒ: non licet ei excipere cōtra personas eorū. ne qd semel approbauit liceat ei reprobare. Fallit hec regula in tribus casibus. Primus casus est. si velit dicere ꝙ de nouo post primā litem ceperunt esse inimici sui capi/tales: qꝛ tunc bene poterit excipere cōtra personas eoruʒ. ꝛ inimici repellunt a testimonio: qꝛ inimici facile mentiūtur. Secundus casus est. si velis ex depositionibus eoꝝ falsum arguere in totū vel pro parte: hec exceptio tibi conceditur. Tertius casus est. si ꝓduxisti testes contra me in vna lite ꝛ ego eosdem cōtra te in alia lite: si vis dicere ꝙ sunt corrupti a me pecunia vel gratia: hec exceptio erit tibi concedenda: nō denegāda. h. d. ista. l. ¶ Or videatis statim litterā. postea subijciaʒ expositionē littere. Tex. siqs testibus vsus fuerit: ijdēqʒ testes aduersus eum in alia lite producant: non lice/bit ꝛc̃. Tex. excipere. ꝛ hoc est primū dictum: ꝛ regula gene/ralis. modo ab ista regula generali excipiunt tres casus siue exceptiones in quibus hec regula fallit. Tex. nisi ostēderit. hic est primus casus. siue prima exceptio in quo predicta re/gula fallit. Tex. nō adimēda. hic est secundus casus siue se/cunda exceptio: in quo pdicta regula fallit. siue recipit instā/tiam. Tex. sed si liqdis. hic est tertius casus: siue tertia exce/ptio: in quo pdicta regula fallit. Tex. precipimus. ¶ Or se/gnori hec. l. dicit vt dixi in casu. ¶ Or videatis summariam expositionē littere. siqs. s. actor vel reus. Tex. testibus. sub. aliqbus. Tex. vsus fuerit. sub. in vna lite aduersus aliqueʒ. Tex. ijdēqʒ testes aduersus eū. s. primū productorē. Tex. in alia lite. sub. qꝛ i eadē sup eodē capl'o amplius nō pñt ꝓduci. sed super alio sic: vt. j. e. l. vlt. §. j. Tex. personas eoꝝ excipe/re. i. reprobare in modū exceptionis ꝛ ita exponit hic exci/pere. i. reprobare: qꝛ exceptio est actionis exclusio: vt. ff. de except. l. ij. Aliquādo exponit excipere. i. recipe: vt. ff. de do/lo. l. eleganter. in prin. sic ꝛ in euāgelio de dño Iesu xpo qui excepit mariā. i. recepit. Tex. precipiūt. ꝛ intelligatis inimi/citias magnas ꝛ capitales nō modicas. naʒ pp magnas re/pellunt: qꝛ inimici facile mētiunt: vt. ff. de qōnibus. l. j. §. pte/rea. Tex. ei. i. pmo ꝓductori. Tex. arguē. i. si velis dicē. ꝙ in noua disputatiōe falsuʒ dixerūt in totū vel in pte. ꝛ ita lʒ ar/guere testes de falso. sic. ꝛ. j. e. l. vlti. ¶ Mō ex. l. ista collige/tis multa no. ꝛ ar. Et statim no. ꝙ testes ꝓducti ab vna pso/na in vna lite nō pñt per eū reprobari: si ꝯ eū in alia lite ꝓdu/cantur

cantur qd est illa ratione: qz qd semel approbaui zc. vt. ff. de nego. ge. l. pomponius. j. z. ff. de mune. z bono. l. vt gradatiz §. reprobari. z. j. de non nume. pec. l. generaliter. z. j. de sen. z interlocu. om. iudi. l. cum papi. Item no. hic aliud not. q testes propter inimicitias a testimonio repelluntur: vt in auc. eo. ti. §. si vero. que est. s. e. z incipit si vero testis. Itez no. hic. si tu produxisti testes contra me qui tunc non erant tui inimici: sed modo cu volo eos producere cotra te sunt facti inimici tui: de nouo poteris eos repellere a testimonio. quia que de nouo emergut: nouo indigent auxilio z psilio: vt. ff. de interro. act. l. de etate. §. si ex causa. z. ff. de ven. inspi. l. j. in prin. Item no. hic q testes possunt argui ex ipsis depositionibus si varia vel falsa dixerint: qz vacillant: vt. ff. eo. l. qui falsa. z. ff. ad. l. cor. de fal. l. eos. Item colligetis hic ar. q testes repelluntur si corrupti sunt pecunia data vel promissa: vel etia precibus vt dicant falsum: vt. ff. de reg. iur. l. diuus. ¶ Or segnori modo ad. l. istam opponitur dupliciter. z statiz ista. l. dicit: si aliquis est vsus testibus ptra me in vna lite: ego possum eos producere ptra eum in alia lite: nec poterit reprobare. Sed vr cotra. qz produci testis non pot qui ante in eum reum testimonium dixit: immo phibitu est: vt. ff. eo. l. produci. Ad qd vos dicetis q. l. illa recipit quattuor expositiones: z sm vnam expositionem. l. illa est contra istam. Et vno modo exponitur sic: produci reu. i. malum testimoniuz: ac si aperte dicatur: si testis malu testimoniu cotra me deposuit: no admittitur postea ad testimonium: qz qui semel fuit malus zc. vt. ff. de re mili. l. no omnes. §. a barbaris. z. ff. de accusa. l. si cui. §. ijsde. z sm istam expositionem nil de. l. ista ad illam. Alio modo intelligitur z exponitur produci testis non pot. sub. in eade lite: ab eo ptra que iam semel deposuit qui ante in eum reu. i. ipsum reum qui testimoniu dixit. ac si aperte dicat. si pduxisti alique cotra me in vna lite: z ego postea volo eum producere ptra te in eadem lite: non possum. vnde ibi loquitur in eade lite. hic loquimur in alia lite. Alio modo loquit z exponitur. l. illa sic. produci testis non pot q ante in eum reum testimonium dixit. sub. apertis attestationibus: qz post aperta testificata no lz producere. vt. s. eo. tit. auc. at qui semel. z ita hec. l. loquitur z intelligitur in alia lite z non attestationibus. Sed legit z exponitur alio modo ac si aperte dicat: si pduxisti testem contra me in vna lite: z ego volo eude testem producere in eadem lite ptra te: z super eodez capitulo: et si no didicit testificata: qz presumitur corruptus ee: non lz mihi vt ibi. sz in alia lite z super alio capitulo: bn lz mihi: vt hic. z. j. e. l. vlti. ¶ Sed denuo ad. l. istam instatur q no. si tu produxisti testes ptra me in vna lite: no licebit mihi pducere postq didici testificata: vt in auc. eo. §. quonia vero. Ad qd respondeo q illud est vex regulariter. Fallit tn si volo producere testes ad redargutionem partis aduerse testium. ne si no liceret mihi eos redarguere de falso: hic eet modus q liceret testibus dicere falsum vel veru. vn postq didicit testificata: non lz producere testes super principali negocio ad fundadam suam intetione: sed ad reprobandum dicta partis aduerse sic. z hoc sic est spale in ca ap. vt. j. de ap. l. eos qui. §. j. z. j. de tepo. z repat. ap. l. p hanc. ¶ Or segnori super. l. ista formabo aliquas qones. z ista. l. loquitur. si produxisti testes cotra me in vna lite: z eis vsus fuisti: sed postea volo eosde testes producere cotra te in alia lite potero. Sed qn dr quis producere testes z vsus ee eis? Ad qd dixerunt quidam q vr quis producere testes z vsus testibus: si pducit eos z eorum dicta no allegauit: siue si produxit eos: z eox dicta allegauit. z ego iam vidi hoc q qdaz faciebant legi dicta testium: z dicta eox faciebant p eis in aliquo z eis volebant vti. sed illis volebat vti qui dicebant meram veritate. Et hac suaz opi. pbant ar. z ronibus talib9 z statiz hec lra loquit indefinite: q dicit siqs testib9 vsus fuerit. z vtit qs dupliciter. vel pducendo z allegando: vel pducendo tm z no allegado. z indefinita equipollet vniuersali: vt. j. que res pig. ob. pos. l. vlt. vn qd dicit lra: siquis testibus vsus fuerit. intelligunt ipsi quocuq modo: siue produxit z non allegauit: siue produxit z allegauit. z ad hoc possunt. produci similia argume. siquis impetrat ius iniquu: z ille z alij possunt vti cotra eum: siue impetrauit z vsus est: siue impetrauit z vsus non est: vt. ff. q quisq iur. l. iij. in princi. Item remouetur a postulado qui locat operas suas vt pugnet cu bestijs in arena: siue locauit z pugnauit: siue locauit z non pugnauit: vt. ff. de postu. l. j. §. remouet. Item tenetur ex edicto de calumnia qui accipit pecuniam calumniandi animo: siue calumniatur siue non: vt. ff. de calu. l. iij. Alij voluerunt dicere. ille dicitur vsus testibus qui produxit z allegauit iuxta id quid enim offuit conatus zc. vt. ff. q quisq. iur. l. j. in fi. Item qz si aliquis facit conscribi instrumentum falsum z vtitur: comittit in. l. cor. de fal. si autem facit coscribi z non vtitur non tenetur pena. l. cor. de fal. vt. j. ad. l. cor. de fal. l. si codicillos. Item si aliquis cepit cudere falsam monetam z cudit: si postea penituit eum anteq malleo percuteret venia dignus est. vt. ff. ad. l. cor. de falsis. l. qui falsa. ¶ Sz segnori circa questionem istam videtur ita dicenduz: si bene intellexistis causam z summariam expositionem lre: qz hec. l. vult istud dicere. Si pduxisti testes ptra me tanq integre fame: si postea produco eos cotra te in alia lite: z tu dicis eos infames: non ex causa emergenti: hoc tibi non licet propter premissam regulam: quia semel approbatum zc. z qd pro te putasti equum: contra alium iniquuz putare non debes. Et ideo hec. l. dz intelligi siue produxisti: z eorum dicta allegasti. siue produxisti: z eorum dicta non allegasti: nec licet tibi eos reprobare. Sed denuo queritur hic: hec lex loquitur vt dixi i casu. sed quid erit si produxisti contra me in aliqua lite testes: z ego nullam litem tecum habeo: sed quidam alius habet litem tecum z vult eosdem testes producere cotra te: nunquid licet tibi contra personas eoruz excipere? Et certe si inspiciamus textu huius. l. licebit. qz hec. l. loquitur inter easde psonas non inter alias. z qz res inter alios acta zc. vt j. qui res iudi. non nocet. l. ij. z. ff. de pac. l. si vnus. §. in summa. sz si inspiciamus sniaz huius. l. vr q si aliquis producit eos ptra te: q non possis excipere ptra eos. nam hec est mes siue ro huius legis. qz ex quo eos semel approbasti p te: no debes eos reprobare contra te. nam patere lege qua ipse tuleris. z vbi est eadez ro: ibi ide ius dz statui: vt. ff. de ver. ob. l. a titio. in fi. primi responsi. z. ff. ad. l. aquii. l. illud. z non solum verba. l. sunt spectanda: immo ratio. vt. j. que sit lon. cosue. l. j. z. l. ij. Sed certe in questione ista vr diceduz q hec. l. intelligatur inter easdem personas: qz dum tu pducis eos cotra me: videris eos approbare cotra me dutaxat: no cotra alios. z ideo si alius inducit eos contra te: poteris excipere cotra eos: vt ar. j. de fide instrumetorum. l. ij. ¶ Sed denuo queritur. pono pduxisti cotra me testes infames excoicatos z bannitos: z corruptos in vna lite. z ex eo non excipi ptra personas eorum. eosde volo pducere contra te in alia lite. tu vis eos dice infames excoicatos z banitos z corruptos: nunqd hoc licebit tibi? Dicut quida q sic: quasi imputetur mihi: cum poteram eos repellere: z ego eos admisi: z danu qd quis sua culpa zc. vt. ff. de reg. iur. l. qd quis. z. j. de seruis nec here. insti. l. vlti. Alij dixerunt aut produxisti testes ptra me in vna lite quos nullo casu lz produci. vt sunt serui. si modo pduco seruos contra te licebit excipere. vt. s. ti. pxi. auc. si testis. Sed si produxisti testes alios contra me qui possunt admitti in alio casu: vt infames. vt. ff. eo. l. hoc crimen: z hoc casu non licebit tibi excipere. Sed hec distinctio no est bona: qz serui admittuntur aliquo casu pro testimonio: vt. j. de questionibus. l. j. Et ideo dico siue produxisti contra me testes idoneos siue non: z volo producere cotra te: non licebit tibi excipere contra eos: quia hec lex loquitur generaliter: vnde generaliter dz intelligi. vt argu. ff. de offic. pre. l. iij. in fin. z. ff. de repu. l. de precio. ¶ Sed denuo super. l. ista ita quero sic. produxisti testes contra me in vna lite. z in alia lite produco contra te. tu non excipis contra personas eorum. qd non licet tibi nisi ex causa superuenienti. sed dicis eos falsum dixisse in vno capitulo. z hoc pbas. certe hoc licet tibi. Sed nunquid in alijs capitulis stabitur dictis eorum? Videtur q sic: quia si instrumentum est falsum super vno capitulo: super alijs no est falsum. vt. ff. de le. ij. qui solidum. §. etiam. z. s. de transac. l. si ex falsis. Econtra videt cu vnu sacrametum sit z vna pductio. s. q si in aliquo dixit falsum: q totum sit falsuz: vt. ff. de fur. l. vulgaris. z

ff. de rebus dubijs. l. is qui. §. vlti. ¶ Or segnori in questio/ne ista consueuit dici dupliciter. si dum reprobo eos ꝛ dico ipos falsum dixisse in vno casu non in alijs: non stabitur di/cto eius in alijs: vt. ff. de peti. here. l. siquis libertatem. sed si dico eum in totum falsum dixisse: ꝛ redarguo eū super vno: nō stabitur ei in alijs: qꝛ qui semel malus in vno ꝛc̄. vt. ff. de accu. l. si cui. §. ijsdez. ¶ Sed denuo quero super. l. ista pro/duxisti testes ꝯtra me in vna lite. mō produco eosdem testes in alia lite contra te. tu nō excipis ꝙ sint corrupti: pecunia data vel promissa: sꝫ ꝑcibus: qꝛ dicis ꝙ feci eos rogare per quandā mulierem cui obediunt in oibus. nunquid hec exce ptio admittetur contra ꝑsonas eoꝝ? Dixit Pla. ꝙ non: qꝛ hec exceptio est sufficiens dicere quē eē corruptuz pecunia data vel promissa. non aūt est sufficiens exceptio. si dicatur precibus qs corruptus: vt hic. ꝛ. ff. de re iudi. l. diuus. sꝫ lꝫ in iudice ꝛ in arbitro: ista duo sunt paria eē corruptum vel sorde vel gratia: q̄tum ad effectum. non quo ad omnia. qꝛ si sorde est corruptus. ipso iure non valet snīa. sed si precibus valet snīa. Idez ergo in testibus debet dici vt lites sine cau/se suspitione procedant. qd̄ est cordi imperatori: vt. s̄. de iu/di. l. apertissimi. sed rescindatur per in inte. resti. Et ꝙ ista duo sint paria in iudice ꝛ in arbitro legitur. j. quando pro/uoca. non est ne. l. nec venales.

Testium. Hec lex sicut superior est noua lex iusti. ꝛ hec. l. po/nit talem casum. Mutuasti mihi. c. ꝛ actum fuit inter nos ꝯtum illum celebrari in scri/ptis. ego postea volo ꝓbare duobus vl' tri/bus testibus illa. c. tibi soluisse nunqd mihi licebit? Respondet imperator iusti. ꝙ non. qꝛ malus ludus esset iste. ꝛ ideo volens iusti. testium falsitati obuiare fecit. l. istam: in qua statuit ꝙ si obligatio est contracta in scriptis ꝛ dicuut aliquā solutionem fecisse: debent ꝓbare per quinqꝫ testes. Item si obligatio est facta in scriptis. ꝛ velint ꝓbare solutionem factam per aliam scripturam. eis licebit. sed si obligatio contracta est sine scriptis. licebit eis ꝓbare solu/tionem esse factā per duos testes. Sed quid erit? obligatio est contracta in scriptis postea facta est scriptura solutiōis. ꝛ debitor dicit ꝙ amisit eam fortuito casu. q̄uo subuenieť de/bitori? Respondetur ꝙ debebit probare cām pemptionis: quo probato sufficit euꝫ ꝓbare solutionez debiti per duos vel per tres testes. Tex. resecantes. qꝛ difficile est homini/bus obuiare. ꝛ iō scriptum est quāta fides sit testibus adhi/benda ꝛc̄. vt. ff. de testi. l. iij. Tex. in scriptis. ꝛ dr̄ agi. in scri/ptis vt dixi. s̄. si cer. peta. l. vlti. ꝛ dicam. j. proxi. ti. l. contra/ctus. Tex. velint. qꝛ viles ꝛc̄. ꝛ ita no. ꝙ vilibus testibus nō statur. concor. s̄. e. l. eos qui. Tex. atqꝫ integre opinionis. ꝛ ita no. ꝙ testes debent esse bone fame ꝛ opinionis: ꝛ con/cor. j. de contra. ꝛ cōmit. stipu. l. optimā. Tex. cū sacramenti religionem deposuerint. ꝛ ita no. ꝙ testes debent depone/re iurati. concor. s̄. e. l. iusiurandi. Tex. prefataz testiuz pro/bationem. sub. quinqꝫ qui dicant se fuisse presentes solutio ni. Tex. excipiendos. sub. vt tunc possint duobus testibus probare. quia. ll. dant formam futuris negocijs non preteri/tis: vt. ff. de legi. ꝛ constitu. l. leges. Tex. securitas sit. sub. in scriptis de debiti solutione. Tex. perpessi. i. passi. Tex. cām peremptionis ꝓbantibus. sic ergo qui casum dicit ꝓbare dꝫ: vt. j. de testi. l. publicari. ꝛ. ff. de custo. ꝛ exhi. reorum. l. fa/cile. ꝛ dicetur. j. de pigno. actio. l. si creditori. Tex. ꝛ debiti solutionem per testes probare. sub. quinqꝫ: vt. s̄. dictū est: vl' qd̄ est verius. s. per duos: vt. ff. e. l. vbi numerus. ꝛ ita est hec l. in fi. ar. pro opi. domini Mar. qui dicebat. si questio est de voluntate testatoris qd̄ ꝓbatur tunc per. vij. testes. si aūt est de solēnitate: tunc ꝓbatur per duos testes: vt hic. ꝛ. j. ti. ꝓxi. l. comparationes. quā snīam non approbamus: vt dixi. j. de bo. pos. ꝫm tabu. l. ij. ꝛ hoc est spāle ratione superuenientis casus. ꝛ hoc est veꝝ quando allegat instrumenta solutionis casu fortuito amisisse. qꝛ dꝫ probare solutionē esse factā per duos vel per tres testes. vt hic. secus si furtiue diceret sibi instrumentum solutionis eē subtractū: qꝛ tunc sufficit ꝓba/re furtiue instrumentum esse subtractum: vt. s̄. ti. proxi. l. de possessiōe. ¶ Or segnori habetis in. l. ista in sui ꝑn. ꝙ si cō/tractus est celebratus in scriptis: debet probari ī solutio fa/cta: non per duos testes: sed per quinqꝫ. vel per contrariaꝫ scripturam: quia nil tam naturale est ꝛc̄. vt. ff. de regu. iur. l. nihil. ¶ Sed ad. l. istam opponitur. s̄. cer. peta. l. vlti. vbi re/quiruntur tres testes bone opinionis qui subscribant. Ad solutionem cuius contrarij quidam dixerunt. qd̄ ibi dicitur hic corrigitur. Vel dicatis vt tetigi in. l. ista. nam. l. illa po/nit duos casus ꝛ alios a. l. ista. nā. l. illa vult si ī q̄titate mu/tuata vel soluta supra quinquaginta libras auri fiat cyro/graphum: debet adesse presentia trium testium subscriben/tium. sed. l. ista loquitur in alio casu. si sum obligatus in scri ptis: ꝛ dico solutionem esse factā: debeo probare solutionē per quinqꝫ testes vel per contrariā scripturā. ¶ Sꝫ denuo ad. l. istam opponitur. vos habetis hic ꝙ quinqꝫ testes sunt necessarij in ꝓbanda solutione debiti cōtracti in scriptis. ꝛ regulariter vbi numerus ꝛc̄. vt. ff. e. l. vbi numerus. sed hec regula fallit. s̄. si cer. pe. l. vlti. Item fallit in codicillis ꝛ in mortis causa donationibus: ꝛ in alijs vltimis voluntatibus a testamento: vt. j. codi. l. vlti. ꝛ. j. de mor. cā do. l. vlti. in te/stamentis vero si fiat a videntibus requiruntur. vij. testes si a cecis. viij. vt. j. de testis. l. hac cōsul. ꝛ hoc est si testamentū fiat in ciuitate. in rure autem. v. sufficiūt: vt. j. de testis. l. vlti. Aliquando tamen requiruntur. xv. testes ꝫm diuersam le/cturaꝫ que est in. l. vt si tractatur de aliquo promouendo ad dignitatem agentium in rebus. nam debet probari idoneus per. xv. testes. vt. j. de prepo. sacro. scri. li. xij. l. vnicuiqꝫ.

¶ Itē no. hic ꝙ testes deponūt ō presentia: quia testes quī deponunt de soluto debent deponere de prescito al's pre/sto fuisse solutioni. ꝛ ad istud accedit in auc. de heredi. ꝛ fal. §. sancimus. non autem debet deponere de auditu: nisi in actione aque pluuie arcende de excludenda. naꝫ actio aque plu. argu. competit pro opere cuius extat memoria: siue te/stis dicat vidisse: siue audiuisse ab alio: vt. ff. de aqua plu. ar. l. ij. §. ante pe. ꝛ. ff. de proba. l. si arbiter. Item fallit in cōtra/ctibus. sed nos proprie loquimur. naꝫ nō debet testis pro/prie dicere ego vidi titium contrahere. sed debet dicere fui p̄ns vbi titius ꝛ seius contraxerūt per talia verba ꝛc̄. vnde dicimus ꝙ in contractibus ceci admittuntur. nam potest di cere cecus fui p̄ns vbi titius contraxit cum seio in tali con/tractu. ꝛ vtriusqꝫ vocem cognoui. sed in his vbi requiritur p̄ntia ꝛ visus: non admittiť cecus: puta si dico ꝙ titius per/cussit seiū. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnam auc̄. que incipit rogati vt in testamentis ꝛc̄.

Rogati. Auc. Aucētícā istaꝫ continuabitis ad. l. C. Lex. C. dicebat. si obligatus in scri ptis vult probare se soluisse debet probare per. v. testes. auc̄. ista determinat. l. C. ꝛ di/cit si obligatus in scriptis vult probare se soluisse: debet probare per. v. testes rogatos. non autē suffi/ceret adhibere transeūtes ꝛ ignotos: nisi ita actū eēt: vt isti testificarenť ꝛ subscriberent. Idem est si debitor vult proba re cōfessionē creditoris cōfitentis sibi solutā eē pecuniam. Tex. in testamentis. qꝛ q̄n fiūt testamenta debent interueni re. vij. testes rogati. vt. j. de testa. l. hac consultissima. Et idez est si debitor vult probare solutionem factam creditori. nam debent interuenire testes rogati. Tex. idē est. s. ꝙ testes de/bent esse rogati in confessione creditoris cōfitentis sibi esse solutam pecuniam. ꝛ est auc̄. ista in cor. auc̄. eo. titu. §. ꝛ licet. Et ex auc̄. ista colligetis multa notabilia. ¶ Et statim no. ꝙ hec auc̄. dicit duo. Vnum dicit quando debitor vult proba re se soluisse. Aliud dicit quando debitor vult probare cre/ditorem confitentem sibi solutum. vnde si testes volunt dice re solutum debitum: debent dicere ꝛ deponere ꝙ fuerūt ro/gati. ꝛ ita fit in ciuitate ista: quando examinantur testes. qꝛ dicit examinator: quid scis tu de ista solutione? dicit ipse: fui presens. vbi talis debitor soluit tali tantam pecuniam. dicit examinator: or dic mihi quomodo fuisti presens? dicit ipse: domine fui rogatus. ꝛ tunc dictuz talis testis bn̄ ꝓbat. sed si dicit. dn̄e. ibam per viam. audiui ꝙ titius soluit tantuꝫ seio: ꝛ tunc per dictuz talis testis non ꝓbatur solutio. Et iō no. regulam ꝛ eius instantiam. Regula est hec. ad fidem rei ꝓbandam

probandam non requiritur si sint testes rogati vel non vt.ff.
e.l.ad fidē.Et instātia regule e in quattuor casibus. Unus
casus est in testamentis:vt hic.⁊.j.de testa.l.hac consultissi
ma.Alius casus ē in solutiōe facta creditori si debitor vult
probare per testes:vt in prin.huius auc. Tertius casus est
in confessione creditoris confitentis sibi solutam esse pecu
niam:vt in fi.huius auc. Quartus casus est in diuortijs: vt
ff.de diuor.⁊ repu.l.nullum. Sed ad auc.istam opponitur
quomodo sufficit ista cōfessio si creditor ꝯfitetur me soluisse
pecuniam:cuȝ sit indiscreta:vt.ff.de proba.l.cū indebito. in
fi.Ad qđ vos dicetis:aut confessio fit ad obligādum aut ad
liberandum.Si ꝯfessio fit ad obligandū: puta dicit aliquis
confiteor me tibi debere.x.si non adijciat causam:nō p̄iudi
cat sibi:vt in.l.contra.sed si adijciat cām:bñ preiudicat sibi.
puta dicit aliquis ꝯfiteor me tibi debere.x.ex causa emptio
nis vel locationis:vt.j. de non nu.pecun.l.generaliter. Si
autem adijciat causam mutui puta ꝯfiteor me debere tibi.x.
ex causa mutui:⁊ hoc casu non preiudicat sibi.j.biénium: vt
insti.de lraruȝ obli.§.plane. Item confessio facta in dotem
non preiudicat sibi.j.tempus statutum ad opponendam ex
ceptioneȝ non nume.pecu.dotis:vt.j.de nō nume.pecu.do.
auc.qui locum habȝ.Si autem confessio fit ad liberandum:
puta confitetur creditor sibi solutum esse debitum. hic non
requiritur alia causa fauore liberationis :vt argu.ff.de pac.
l.tale in prin.⁊ qꝛ promiores ⁊c̄.vt.ff.de ac.⁊ ob.l. arrianus.
¶ Sed denuo super auc.ista queritur.hic dicitur ꝙ in solu
tione debitoris ⁊ in confessione creditoris requiruntur te
stes rogati:sed quot? Dicūt quidam ꝙ duo vel tres:vt arg.
ff.e.l. vbi numerus. Alij dicunt: si qn̄titas solutionis exce
dit libram auri: requiruntur quinqȝ.si subsistit infra libraȝ
auri : duo vel tres.in auc.de fide instrumen.§.oportet. Uel
potest dici ꝙ hec auc.intelligatur pro.l.C.vt si obligatio est
contracta in scriptis : requirantur quinqȝ testes. si sine scri
ptis ; duo vel tres.

Si quando. Segnori lex ista si
cut ⁊ due supiores
est noua lex iusti.Et hec lex plura dicit. Et
primo dicit ꝙ testes producunt̄ nedū volē
tes.immo inuiti in causis pecuniarijs. Et
cum testis producitur si statim recipi non
pōt:ipse licentiatur.si vult fideiussorem dare:ꝙ die sibi assi
gnata veniet ⁊ deponet.Si autem noluerit dare fideiussorē
ꝙ die assignata veniet ad deponēdum: non propter hoc dȝ
custodia carcerali detrudi:sed suo sacramento committi qđ
veniet die sibi assignata. Unum sciatis ꝙ si testis cuȝ ꝓdu
citur nō statim recipitur vltra.xv.dies nō debȝ detineri.Si
autē non est receptus.j.xv.dies:tunc licebit testi recedere
sine licētia iudicis:nec amodo inuitus retrahetur ad testifi
cādum per iudicem.Et iudex si per eum steterit: quominus
testimonium prestaret̄:omne dānum parti lese dȝ resarcire.
Tex.in pecuniarijs causis.sub.maxime.nam idē in crimina
libus.nam cū quidam excusentur vt inuiti non dicant:restat
alios cōpelli:vt.ff.e.l.iij.§.j.⁊.l.iiij.li.xv.Tex.ex nostra lege.
sub.greca.quā nō habemus.simile not.j.de bonis que libe.
l.cum oportet.§.cum autem. Uel loquitur de.l. antiqua in
qua erāt omnia ista qꝛ oia nostra facimus in nomine dñi:vt
s̄.de veteri iu.enucle.l.ij.§.omnia. Et qꝛ oēs leges antique
precipiebant testes etiam inuitos cogi ad testificāduȝ.vt.ff.
de tabul.exhi.l.locum.§.hoc.Tex.sue persone.sub.ꝙ rema
nebunt in iudicio donec deponāt:vel ꝙ reuertētur die sibi
assignata.Tex.suas inuenire facultates.Unde no.hic ꝙ of
ficium alicuius nō dȝ sibi eē dānosum.vt.ff.quēadmodū te
sta.ape.l.siquis ex signatoribus.Tex.⁊ testimonia eoruȝ ca
pere.Uñ not.hic ꝙ productio testium dȝ fieri vtraqȝ parte
presente:vel altera cōtumaciter absente.sed depositio testiū
dȝ fieri in secreto:vt dixi.s̄.e.l.nullū. Tex.resarcire. Unde
no.hic.si ex facto iudicis aliquid litigator contra ius sentit:
dȝ iudex resarcire:vt hic.⁊.s̄.de iudi.l.properanduȝ.§.siue
alterutra.¶ Or segnori vos habetis hic in princ. huius.l.
ꝙ testes nedum volentes : immo inuiti ferunt testimonium.
Sed ad.l.istaȝ est cōtra.qđ dicitur.ff.quemadmodum testa.
ape.l.siquis ex signatoribus.vbi nō videtur cogi. Ad quod
vos dicetis:est duplex testiū productio. Est vna productio
que fit in forma iudicij:vt quādo actor producit testes ꝯtra
reum lite cōtesta.ad suam intētionem fundandā:⁊ hoc casu
testes cogūtur inuiti:vt hic.⁊.ff.de tabu.exhi.l.iij.§.hoc in
terdictū.⁊ hoc verum est in ciuilibus ⁊ criminalibus. Fal
lit in casibus.Ecce si senes vel valitudinarij absunt:nō cau
sa detractādi testimonium:isti nō coguntur inuiti:vt.ff. eo.l.
inuiti. Item in publicis iudicijs non cogūtur affines cōtra
affines ferre testimoniuȝ.vt.ff.e.l.lege.Est productio testiuȝ
que fit extra ordinē:non in forma iudicij: puta si testes fue
runt p̄sentes ⁊ suo sigillo subscripserūt. si mortuo testatore
tractatur de testamēto aperiēdo si sunt testes presentes:de
bent venire.Si antea absentes mittitur testim̄ ad eos vt co
gnoscant sua sigilla.⁊ sic loquitur.l.cōtraria.Ex qbus ergo
apparet ꝙ regulariter testes nedū volētes: immo inuiti co
guntur ferre testimoniū. Sed qualiter inuiti coguntur fer
re testimoniuȝ? Respondeo captis pignoribus.vel mulcta
indicta:vt.ff.de mu.⁊ hono.l.siquis munus.nam munus te
stificandi est publicum munus:vt probatur.ff.siquis cau.l.
ij.§.j.Sic etiaȝ captis pignoribus ⁊ mulcta indicta cogitur
filius alere patrem:⁊ econtra.vt.ff.de libe.agnoscen.l.in li
beris.⁊ ad hoc facit institu.de satisda.tuto.§.penulti.
¶ Or segnori modo subijciam aliquas questiōes circa ma
teriam istam. Hic dicitur ꝙ testes nedum volentes: immo
inuiti admittuntur ⁊ deponunt iurati.vt.s̄.e.l. iurisiurandi.
Sed dicet vnus vestrum mihi.quid venit in isto sacramen
to testium? Certe dicimus ꝙ dȝ dicere ea que nouit indefi
nite:ergo dȝ dicere veritatē pro vtraqȝ parte.vt.s̄.de epis.⁊
cle.auc̄.si iudex.cum indefinita equipolleat vniuersali.vt.j.
si alie.res pigno.da.fit.l.vlti. nō autem dȝ dicere qđ credit.
qꝛ testimonium credulitatis non admittitur.vt.s̄.e.l. proxi.
preterqȝ in casu in quo deponit testis de credulitate. vt si
mulier negatur pregnans:mittuntur tres matrone vt vide
ant vētrem.⁊ iste testificantur de credulitate:sit pregans vel
non.vt.ff.de ventre inspi.l.ij.§.ij. Item iurat testis deponere
ea que nouit nulla falsitate admixta. ne scilicet adijceretur
falsitas si loqueretur alternatiue:⁊ verum diceret in aliquo
⁊ falsitateȝ immisceret. vt.ff.de verbo.significa.l.hec verba.
Ut si testis diceret.titius fecit tale homicidium:sed fecit ad
suam defensionem.⁊ verum est ꝙ fecit:sed non fecit ad suaȝ
defensionem.⁊ ideo testes debent dicere veritateȝ in totuȝ:
vt.s̄.e.l.siquis. Unde debet ita formari sacramentuȝ testis.
tu iurabis dicere veritatem pro vtraqȝ parte. nulla falsitate
immixta vel amore vel timore vel gratia.quia non debet esse
corruptus testis vel amore vel gratia vel precibus:vt.s̄.e.l.
siquis. ¶ Sed nunquid testis debet interrogari de loco?
Certe dicimus qđ debet dicere de loco.arg.l.que dicit cum
serui subijciuntur questionibus pro nece domini interrogā
tur quo loco fuit:vt.ff.ad sil.l.prius. Item testis tenetur di
cere circūstantias loci:vt argu.j.de contrahen.⁊ cōmit.sti.l.
optimam. in fin. ¶ Sed nunquid testis debet deponere de
tempore quo anno ⁊ quo mēse:vel quo die fuit hoc? Et cer
te segnori quedam.l.videtur innuere ſm vnam lecturam ꝙ
debet dicere de tempore: que dicit.si seruus subijcitur que
stionibus de nece domini sui: debet dicere quo tēpore fuit:
vt in prealle.l.prius. vbi dicit vna littera quo anno quo im
peratore: vt argumē.ff.de accu.l.libellorum. Maxime si de
tempore est questio:vtputa quis creditor sit potior in tempo
re:vt.j.qui po.in pigno. habe.l.ij.⁊.l.scripturas. Odofre.
¶ Sed denuo quero si testis deponit : ⁊ dicit ꝙ fuit p̄sens
solutioni facte in tali loco. ⁊ queritur ab eo super temporis
qualitate: vel de qua veste erant induti contrahentes eo tē
pore? Item si tunc temporis erat tempus clarum vel nubi
losum: nunquid debet ad hoc respondere? Et ecce segnori
de hoc non inuenimus in aliqua.l.⁊ ideo committimus reli
gioni iudicantis. Nam si iudex videt eū bonū virum:nō dȝ
ei iniuriari interrogādo eū de talibus.sed si testis videtur ei
malus. ⁊ ea que dicit videt̄ dicere ex ꝓposito certe bonus
iudex iniuriari debet ei interrogando eum de talibus.qꝛ di
cit ei quale erat tunc tempus ⁊c̄. Item eo tempore quo
hec facta sunt ibant homines induti vel nudi? Item que
ret ibant homines tunc oculis clausis vel apertis? Item

queret ibant tunc homines cuꝫ capite subtus ⁊ pedes sursum? Si dicant testes nescio vel non recolo: per hoc colliget bonus iudex ꝙ instructus est ab aduocato: sic suspectꝰ est. nec fides ei adhibenda est: ⁊ ideo religioni iudiciarie fides testium dꝫ committi. vt ꝓbaṫ. s. e. l. eos qui. Iteꝫ quāta fides sit adhibenda testibus ⁊c̄. vt. ff. e. l. ij. Item qꝛ boni iudicis est ⁊c̄. vt. ff. de q̄onibus. l. interrogan. ⁊. s. de edendo. l. ij. ¶ Sed denuo quero hic. testis dicit vnuꝫ: postq̄ꝫ deposuit recedit: reuertitur ⁊ dicit ꝙ errauit: cui dicto stabitur: priori an posteriori? Dicunt quidam posteriori: vt ar. ff. de manu. testa. l. stichus. Uł potest ita distingui: aut testis reuertitur anteq̄ꝫ habuerit tractatum cum aliqua partium: ⁊ tunc presumitur ꝙ errauit: ⁊ stabitur posteriori dicto aut reuertitur postq̄ꝫ habuerit tractatum cum aliqua partium: quo casu stabitur priori: vt ar. de here. insti. l. si ita scriptum sit. ⁊ ar. ff. de verbo. obli. l. continuus. ¶ Sed denuo quero ponamus testis dicit aliquid qđ est obscurum. nunquid ipse poterit cogi vt declaret dictuꝫ suum? Dicunt quidam ꝙ nō vt. ff. e. l. produci. Itē quia non licet testes producere postq̄ꝫ didicit testificata: vt in auc̄. e. §. quia vero. Sed certe nos dicimus ꝙ potest cogi: vt reuertatur ⁊ interpretetur dictū suū: vt. ff. de questionibus. l. repeti. ⁊ si declarat stabitur dicto eius: ⁊ videtur vna attestatio: nec videtur iteruꝫ produci: vt ff. de testis. l. heredes. §. sed si notaui. ⁊. j. de here. insti. l. asse toto. Et sic non ob. p̄realle. l. produci. ¶ Or segnori scio ꝙ quidam legunt hic auc̄. quā legi. s. e. l. j. Odofre.

Um apud. Segnori sicut tres precedentes leges sunt noue leges iustiñ. ita ⁊ hec. Et in. l. ista ponitur talis casus. Ego ⁊ tu litigauimus coraꝫ arbitro compromissario. ⁊ testes produximus. postea super ea re litigamus coram iudice. nunquid attestationes facte coram arbitro valebunt coram iudice? Ad qđ respondet imperator distinguendo dicens: aut omnes testes sunt viui: aut mortui. aut quidam viui ⁊ quidam mortui. Si omnes viuunt. si actum est aliquid de hoc in compromisso: illud qđ actum est debet seruari. si autem nil actum est: electio est illius contra quē producuntur si vult ꝙ denuo deponat: vel ꝙ stetur depositioni prime facte coram arbitro salua omni allegatione contra dicta eorum. Si aūt omnes sunt mortui: producunt eorū attestationes: salua omni allegatione ꝯtra dicta eorū. Si autem quidā viuūt ⁊ quidā nō. in viuis est electio aduersarij. velit vti prima depositione: vel velit ꝙ de nouo testenṫ. In mortuis producuntur eorum attestationes. saluis suis defensionibus contra quem producuntur eoruꝫ dicta: si vult eos redarguere de falso. Tex. compromissarios iudices. Dicuntur iudices compromissarij qui more iudiciario habent cognoscere ⁊c̄. vt. ff. de arbi. l. j. ⁊. l. pomponius. ⁊. l. si de meis. §. recepisse. ⁊. s. de iudi. l. rem non nouaꝫ. Tex. debeat. i. possit. Tex. obseruari. vt ar. ff. de arbi. l. non distinguemꝰ. §. de officio. Tex. supersint. idest viuunt. Tex. iterū adduci. Nec ob. ff. e. l. produci. quia illud qđ ibi dicit verum est in eadem instantia. Secus est in alia: vt hic. ⁊. s. e. l. siquis. Tex. seruato. quia si velit dicere eum deposuisse falsum in toto vel in parte. hoc licet ei. vt. ff. e. l. siquis testibus dixi. Tex. aduersus eas. s. attestationes ⁊ testes. Unum no. ꝙ est duplex exceptio. Una est contra personam eorum. quia est infamis: vt. s. e. auc̄. si vero. Alia est que respicit dicta eorum testiuꝫ: vt hic. ⁊. s. e. l. siquis. ⁊. ff. e. l. qui falsa. ¶ Or segnori ex. l. ista no. ꝙ testes producti coram arbitro: valent coram iudice. ⁊ ita acta vnius cause proficiunt inter easdem personas in alia causa: vt argumen. s. de arbi. l. cum aurea. §. penulti. ⁊ vltimo. ⁊. j. de libera. causa. l. iubemus. Item ex. l. ista colligetis decisionem questionis quam fecit dominus Azo s. de iudicijs. l. properandum. in principio. ⁊ eam non soluit. nam ipse querit si perierit instantia iudicij triennio: an perierint attestationes? Et dicimus ꝙ non: quia acta coram arbitro non perierunt coram iudice. Et quia acta perpetuo debent durare: vt. j. de re iudi. l. vltima. Odofredus.

¶ De fide instrumentorum.

¶ Et rubricam istam vos ad superiora cōtinuabitis ita. de proba. in genere: ⁊ de proba. que hn̄t fieri per viuam vocē: puta testium in superioribꝰ duobꝰ ti. dictū est. Uerū qꝛ aliqua ꝓbatio hꝫ fieri per vocē mortuā. ⁊ instrorꝫ vox mortua est. iō poniṫ de fide instrorū. Et nō. ꝙ instrm̄ dr̄ tribus modis. Uno modo dr̄ instrm̄: oē id per qđ cā instruiṫ. vt. ff. e. l. j. ⁊. ff. đ ver. sig. l. notionē. §. instrm̄. ¶ Scđo mō dr̄ charta. i. scriptura publica vel priuata que ad ꝓbationē ꝓduciṫ. vt. j. e. l. scripture. ⁊. j. de ꝯtrahen. ⁊ commit. sti. l. optimam. ⁊ ita sumitur in toto isto ti. Sumiṫ tertio modo abusiue ⁊ improprie. vt est aratrum qđ vocamus instrm̄ fundi. ⁊ ligones vocamus instrā vince. ⁊ vocamus ēt instrꝫ fundi oē id sine quo vti domo non possumus. vt. ff. de fun. instru. l. e. l. sicut. ⁊. l. quesituꝫ. in prin. §. j. Unde ioculatores omne id per qđ suā artē instruere pn̄t vocant instrm̄. Uerum qꝛ plerūq̄ꝫ instrā amittunṫ siue producunṫ adijcitur in rubrica de amissione eorum. Et de prima parte rubrice agiṫ. j. e. l. scripture. ⁊. l. contractus. Et de secūda agitur. j. e. l. j. ⁊. l. status. ⁊. l. sicut. Et qꝛ aliqua instrā sunt apoche ⁊ antipoche ānectit de apochis ⁊ antipochis. Et est proprie apocha scriptura creditoris confitentis annuam pensionem sibi solutam: vt. j. e. l. plures. Antipocha est scriptura qua confitetur debitor ꝙ soluit vsuras pro tali sorte. Et dr̄ antipocha non ab anti qđ est contra. sed dr̄ antipocha. quia fit primo q̄ꝫ apocha. quia primo confitetur debitor ꝙ soluit vsuras pro tali sorte: ⁊ postea confitetur creditor sibi solutas: ⁊ de istis fit mentio. ff. de accep. l. si accepto. ⁊. ff. de fur. l. qui vas. §. apocham. Et de ista tertia parte rubrice agitur. j. e. l. plures. Et quidam hn̄t hic tantum in rubrica de apochis. Et quia quedaꝫ sunt que sine scriptura fieri possunt: quia scriptura nō est de substantia contractus: vt. ff. e. l. iiij. annectit de his que sine scriptura fieri possunt. Et de hac quarta parte rubrice agitur. j. e. l. j. ⁊. l. non icciřco. Unde de fide instrumētoruꝫ ⁊ de amissione eorum ⁊ de apochis ⁊ de antipochis ⁊ de his que sine scriptura fieri possunt suis singulis legibus videamus ⁊ subijciamus.

Ebitores. In. l. ista poniṫ talis casus. Quidam accessit ad imperatorē ⁊ corā eo sic proposuit. dn̄e habebam plures debitores. ⁊ de isto debito fuit conscriptum instrm̄. postea illud instrumentum perdidi. modo non possum eos conuincere debitores meos esse per instrumentum qꝛ amissum est: nec per ꝯfessionē eorꝫ qꝛ ipsi negāt. sꝫ per testes bene possum eos conuincere esse meos debitores. nūquid si hoc potero ꝓbare per testes erunt mihi cōdēnandi? Respondet imperator ꝙ sic. Tex. debitores tuos. sub. o creditor. nam creditori interroganti respondet imperator vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. quibuscunq̄ꝫ ratiōibꝰ. i. generibus siue speciebus ꝓbandi: siue quibuscunq̄ꝫ indicijs. i. siue instrumentis vel testibus vel alijs indicijs. Tex. cōpellet. sub. condēnando eos: ⁊ postea exequendo sniaꝫ cōtra eos: vt dicitur. ff. de re iudi. l. a diuo pio. §. j. Tex. nec oberit tibi. s. creditori. Tex. amissio instrumentorum. sub. confectorum inter te ⁊ duos creditores. Tex. si mō manifestis. i. claris. Tex. probationibus. i. alijs puta testibus. Tex. cōparuerit. i. apparuerit. ¶ Or segnori in. l. ista nota tria. Primum no. ꝙ nō est tm̄ vna species ꝓbationis. s. per instrumēta. imo sunt multe. per instrumēta ⁊ per testes ⁊ per ꝯfessionē vł per indicia. ⁊ iō satis est ꝙ quis cōuincat debitorē suuꝫ quibuscūq̄ꝫ modis potest. Et ad istud accedit ꝙ multe sunt probationes. s. de eden. l. j. ⁊. s. de rei ven. l. cum super neruis. ⁊. s. de probatio. l. sciant. ⁊ ideo cum sint plures species probationis: non debet index ad vnam probationis speciē animum suum allegare: vt. ff. de testi. l. iij. §. verba. ¶ Item colligetis hic fm̄ nota. non referre: conuincat quis debitorem suum testibus vel instrumentis: quia in exercendis litibus ⁊c̄. vt j. eo. l. in exercendis. Et hoc est ideo: quia scriptura non est de substantia contractus. vt probatur. s. de pactis. l. pactum quod bonafide. ¶ Item colligetis hic tertium nota. ꝙ si instrumenta sunt scripta inter me creditorem ⁊ debitores meos: lꝫ perdita sint. satis est si conuincam eos debitores

bitores meos esse testibus. Unde hec sunt paria regulari- ter instrumenta nō esse ꝯfecta ⁊ per testes ꝯuincere debito- res. vel instrumenta esse ꝯfecta ⁊ ea perdita ⁊ cōuincere de- bitorem per testes. ĵ. eo. l. statum. ⁊. l. sicut. ⁊. l. non ideirco.
¶ Or segnori circa articulum istuȝ. s. amissionis instrorum volo vobis subijcere vnam diuisionē per quā soluā plures questiones ⁊ tollā multa cōtraria. Uos debetis scire ꝙ in causis sepe ita fit. producit aliquis testes: ⁊ testes sepe ita deponunt. vidi instrm̄ scriptū manu talis tabelliōis: in quo continebatur ꝙ titius debebat seio ex tali cā. x. Et vt tolla- tis istaȝ questionē: ita distinguetis. cuȝ instrm̄ factū inter cō trahentes perdit̄: aut perdit̄ facto aduersarij puta debito- ris: aut facto ipsius creditoris: aut facto tertij: aut perditur casu fortuito. ¶ In primo casu. s. cū perdit̄ instrm̄ facto ad- uersarij. i. debitoris: qꝛ debitor furtiue subtraxit instrm̄ cre- ditori: non hȝ probare aliud creditor nisi ꝙ debitor subtra- xit sibi. Et sic intelligitur lex que videt̄ velle huic ꝯtradice- re. s̄. de proba. l. si de possessiōe. qꝛ hec. l. vr̄ velle ꝙ creditor probet ipsum debitorem sibi debere. ⁊ ad hoc est etiam arg. ĵ. de lati. li. tollen. l. vna. §. ille casus. ¶ In secundo casu scȝ cum creditor perdit instrumentuȝ suo facto: qꝛ reddit instru mentum debitori vel cancellat instrumētum: ⁊ hoc duobus vel tribus testibus constare pōt: eoipso debitor liberatur. vt ff. de pactis. l. labeo. in fi. ⁊. l. se. Et qđ dixi hic: verꝫ est si hoc cōstare pōt duobus vel tribus testibus. s. ꝙ creditor reddi- dit vel cancellauit instrumētuȝ ꝙ debitor eoipso liberatur. In casu tamē speciale est ꝙ debitor probet instrumētū sibi esse redditū vel cancellatum per quinqȝ testes vt instrumen to seruitutis: ne ei seruo det̄ materia furandi: vt. ĵ. de lati. li- ber. tol. l. vna. §. pen. Si autē ꝯstare nō pōt instrumētuȝ red ditum vel cancellatū: si inuenitur instrm̄ cancellatum apud debitorē: presumitur liberatus debitor: ⁊ huic presumptiōi non statur. Si autē inuenitur cancellatū apud creditorem: presumitur liberatus debitor: ⁊ huic presumptioni stat̄ nisi creditor probet sibi deberi ⁊c̄. vt. ff. de probatio. l. cyrogra- phum. ⁊. ĵ. de solu. l. pecunie. Si autē creditor perdit instru- mentum facto tertij: hic dicunt quidam ꝙ satis est ꝙ testes dicant ꝙ viderint instrumentum scriptum manu talis tabel- lionis: in quo cōtinebatur ꝙ titius debebat seio. x. ⁊ ita intel ligebant. l. istā. Sed hec opinio non est bona: qꝛ sicut exem- plum instrumenti non probat. vt. s̄. de edendo. l. procurator ⁊ auc. ibi signata: ita si testis dicit: audiui legi ⁊ vidi instru- mentum in quo continebatur ꝙ titius debebat seio. x. istud dictum huius testis est exempluȝ. ⁊ ideo debet dicere testis fui presens vbi titius promisit seio. x. ⁊ de hoc fuit scriptum instrumētum. ⁊ dictum huius testis est exempluȝ originale. Unde amodo habetis decisionem questionis rusticane. nam rustici quando volūt producere testes sup aliqua que- stione adducūt instrumentum suum coram testibus. ⁊ si te- stis est litteratus faciunt ꝙ legat euȝ: ⁊ postea dicunt tu de- pones ꝙ legisti ⁊ vidisti instrumentum in quo continebatur ita esse. ⁊ de hac depositione nō darem vnaȝ castaneam mar cidam: qꝛ dictum vnius testis est exemplum vt dixi. sed si di- ceret ꝙ fuit presens vbi ita factum fuit ⁊ vidit ⁊ legit instru mentum ⁊c̄. valet dictū huius testis: qꝛ ē originale istud suū dictum. ⁊ ita intelligo. l. istam. ⁊ ita posui casum. Et ita in- telligo. ĵ. eo. l. sicut. ⁊. l. statum. ⁊. l. non ideirco. ⁊. l. solemni- bus. ⁊. l. instrumentis. Si autem creditor perdit instrumen- tum casu fortuito: puta incendio vel ruina vel rapina. hoc casu si est casus in quo est necessaria scriptura: quia actum est vt contractus celebretur in scriptis: debet duo proba- re: instrumentum conscriptum deperditum: ⁊ substantiam debiti. vt. s̄. titu. proxi. l. testium. in fin. Si autem instrumen- tum factum est ad memoriam: satis est si probat substantiaȝ obligationis. vt. ĵ. l. sicut. ⁊. l. solemnibus. ⁊. l. instrumentis.
Odofredus.

8 **I vteris.** In. l. ista ponitur casus talis. ⁊ aduertatis casum sicut ponam vobis. ⁊ est ponendus sic in ter- minis. Titius fecit testamentū: ⁊ instituit sibi heredem. in illo testamento legauit etiam tibi. x. ⁊ mihi alia x. vel titius in vno instrumento promisit mihi dare. x. ⁊ in eodeȝ instrumento promisit tibi alia. x. dare. postea tu ex illo testamento petis ab herede titij. x. vl̄ ex illo instrumento pe- tis a titio. x. heres titij vel titius accusat illud testamentum vel instrumentum vel dicit illud instrumentum esse falsum: ⁊ probat esse falsum. ⁊ ita tu victus non appellasti. postea ego ab herede titij ex eodem testamento volo petere. x. vel ex eodem instrumento. tu dicis ꝙ si petam quicqȝ ꝙ accusa- bis me de falso. modo queritur an sententia lata contra le- gatarium vel contra reum: mihi preiudicet: ⁊ inducat con- tra me exceptionem rei iudicate? Et respondeo ꝙ non si pa ratus sum subscribere ad penam criminis falsi. Et nō obest mihi ꝙ non appellaui: quia ipse petebat illa. x. suo nomi- ne ⁊ non meo: ⁊ ipe fuit in iudicio. ⁊ non ego. ⁊ quia res in- ter alios acta: alijs non preiudicat. Nec etiam mihi obest si non appellaui a crimine falsi: quia ipse erat subiectus cri- mini falsi: non ego. ⁊ ideo non poteram appellare. Tex. ⁊ paratus est. sub. debitor ille qui conuincitur. te reum facere ⁊ te accusare. l. cor. de fal. cuius pena est ⁊c̄. vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fine. non tamen nego quin de falso possit agi ci- uiliter ⁊ criminaliter: sed non simul. vt. ĵ. ad. l. corne. de fal- sis. l. damus. ⁊. s̄. de transa. l. si ex falsis. dixi. Tex. sententia. sub. lata contra legatarium vel contra reum. Tex. debuisti. sub. quia non subscripsisti. ¶ Or segnori satis competen- ter potest no. exemplum in. l. ista in testamento vel instrumē- to sicut dixi. Et ꝙ in eodeȝ testamento vel instrumento pos- sint plura debita ⁊ legata conscribi: ita ꝙ quilibet teneatur in certa q̄titate: probatur. s̄. si cer. peta. l. eo quod a multis. Sed ⁊ potest hec lex intelligi in pluribus reis stipulandi: si non sunt socij: vt arg. ff. de pactis. l. si vnus. in prin. Secus si essent socij: quia tunc sententia lata contra vnum preiudi- cat alteri: vt. ff. de arbi. l. si duo. ¶ Or segnori ex. l. ista vo- luerunt quidam colligere. Si vtor instrumento contra ali- quem: ⁊ ille vult me accusare. l. cor. de fal. debet subscribere se ad penam talionis: vt. ĵ. e. l. cum quidam. ⁊ ar. ĵ. qui accu. non poss̄. l. qui de crimine. Sed certe nos dicimus: qđ qui accusat debet subscribere cum taciturnitate. l. ⁊ si non sub- scribat: tenetur. l. cor. de falc. qꝛ videtur calumniari: vt. ff. de test. l. iij. §. diuus. ⁊. ĵ. de accu. l. vlti. ⁊ dixi. s̄. de aduo. diuer. iudi. l. j. ¶ Or segnori modo ad. l. istam opponitur: prout posui exemplū in testamento ꝙ legata fuerunt mihi. x. ⁊ tibi alia. x. nam videtur si succūbas ⁊ non appelles ꝙ mihi no- ceat: qꝛ lex dicit. si pronunciatur testamentum inoffi. contra heredem: illa snia omnibus nocet. vt. ff. de inoffi. test. l. papi. §. si ex causa. ⁊. s̄. de inoffic. testa. l. cum duobus. ¶ Or se- gnori dn̄s Jo. ⁊ Azo soluēdo ista contra intricāt materiam istius. l. Et dicunt ipsi sol. ibi dicebatur testamentum inoffi. hic falsum. Sed certe in falso testō idem est: vt. ff. de excep. rei iudi. l. j. ⁊. s̄. de peti. here. l. vlti. §. penulti. Item hec solu. non videtur bona: qꝛ sicut in querela inoffi. testa. sententia lata inter alios facit ius: ita snia lata in publicis iudicijs: nisi probet̄ collusum. vt. ff. de preuari. l. p̄uaricationis. Idē est in popularibus actiōibus: vt. ff. de iureiurā. l. eum qui. §. in popularibus. Et ideo spretis illis fabulis: dicetis ꝙ in. l. papi. §. si ex causa. fuit dictum inoffi. testa. cōtra heredem. vn̄ probato testamento inofficioso: nō debētur legata. In. l. cū duobus. duo erant coheredes. vnus vincit ⁊ alter succum- bit. pro parte vicentis debentur legata. In. l. ista erant duo legatarij. Item non ob. l. illa. s̄. de peti. heredi. l. vl. §. penul. vbi dicitur si testamentum est dictum falsum ꝙ nihil debe- tur ex eo testamento. qđ verum est: si est dictuȝ falsum testa- mentum a legatario contra heredem scriptum: sed hic pro- ut exēplificaui. l. istam in testamēto nō fuit dictuȝ testamen tum falsum ꝯtra heredē scriptum sed ꝯtra legatariū: iō non officit legatario. Idē similiter dico in. l. ff. de excep. rei iu. l. j. vnde cum hec. l. loquatur in instrumētis: nihil de legibus illis ad istā. ¶ Sed denuo videtur ꝙ si sopita est q̄stio falsi contra vnum: ꝙ noceat contra alium: vt. ĵ. de his quibus vt indig. l. polla. in fi. Ad solutioneȝ cuius contrarij dominus Joan. ⁊ Azo dixerunt mirabili modo: hic fuit iudicatum: ibi transactum. Sed istud dicere non est soluere: qꝛ pur ibi polla volebat succedere ex testamento: ⁊ dixit falsum testm̄: ⁊ postea transegit: ⁊ ei nō licet venire contra transactionem:

vnde nihil de lege ista ad illam. Sz si querat nonne sicut in querela iofficiosi: snia facit ius iter alios cū est ɔdēnatoria. ita ꝛ in publicis iudicijs: snia facit ius inter alios? Respō. det ita si est absolutoria: nisi ꝓbeť collusum: vt. ff. de accu. l. si cui. §. ijsdē. Sed qd si pmo egi fui ɔuictus: nō absolut? ❡ Or segnori sup. l. ista duo qrunť. Et primo. qriť cum ista lex loquať cū qs vsus est falso instřo: si ɔuictus est de falso subijt penā. l. cor. de fal. Sz qd si aliqs ɔscribat falsum instřm ꝛ aliqs nō est vsus illo instřo. nunqd qs dz pati eandē penā? Dicūt qdā ꝙ sic. Sz certe nō est vex imo ille q ɔscripsit in piudiciū alteri⁹ dz relegari in decēniū: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. ordine. Sz ego q nō sum vsus eo instřo non patior aliquā penā: vt. j. ad. l. cor. l. falsos codicillos ❡ Scḋo qritur sup. l. ista sicut dixi. hec. l. loquitur cū qs est vsus instřo: ꝛ ɔuictus est ɗ falso. Sz qd in testib⁹? pone re⁹ ꝓducit testes ꝛ ɔuictus est. nūqd si ego peto ꝛ volo vti ijsdē testib⁹ potero? Dicūt qdā ꝙ nō: si iudex reprobauit eos ferendo sniam ꝯ eos de falso: vt hic. ꝛ ar. j. e. l. in exercēdis. Sz si iudex non adhibuit fidē eis non subijciunť crimini falsi: vt ar. ff. de his qui no. infa. l. lutius. ꝛ. ff. ad turpil. l. j. §. j. Odo.

I adversarius. In. l. ista ponitur talis casus. Quidā cōueniebat te ad. x. ꝛ ꝓducebat ꝯ te quoddaz instřm. tu volebas eum accusare de falso apud psidē: ꝛ ipse ɔfessus uit apud psidem ꝙ vti nolebat illo instřo. modo timeo ne iterum possit me conuenire ex eodē instřo: nunqd hoc facere poterit? certe non. Tex. denuo re petatur. vt. š. de pac. l. postꝙ. ꝛ. ff. ad turpil. l. j. §. destitisse.

Ilate. In. l. ista poniť talis casus. Quidā soluit tributa ꝓcuratori fisci: ꝛ de hoc fuit facta scriptura: postea eā pdidit. mō itex ɔueniť a ꝓcuratore fisci nunqd poterit postulare ꝙ vult ꝓbare solutionez per rationem fiscalē? certe sic Tex. pecunie. sub. debite ob tributa: non ob aliā cām. Tex. demonstrabit. sub. ꝛ hoc illa ratione. quia ratio quasi cōe instrumentum est: vt. š. de eden. l. nō est. ꝛ. l. instřm est. ꝛ. l. iustū. ꝛ. ff. de eden. l. ij. §. rationem. ꝛ de hoc dixi. š. de eden. l. vlti.

Icut. In. l. ista dr. Sicut si creditor instrumēta crediti sui vi ignis amisit: non propterea debitor eius liberať. si probare pōt debitorē suū alijs ꝓbationibus: ita non creditur dicenti vi ignis amisisse instřm: nisi probet. Tex. credendū est. vt. j. de pigno. actio. l. si creditor diceť. Tex. adesse. ꝛ debebit probare: vel instřa casu amissa: vel saltem illum esse suum debitorem. vt. š. ti. proxi. l. testium. in fi. ꝛ dixi. š. e. l. j.

Tatum. In. l. ista ponitur talis casus. Tu fuisti natus liber: ꝛ ɗ hoc facta fuit scriptura in qua ɔtinebať te libex natū. postea scripturā illā casu perdidisti. nunqd ꝑpterea pdis libertatē? certe non si alijs modis potes ꝓbare te libex. Tex. depdita. i. instřm nataliū in quo ɔtinebať te libex. Tex. immutilatum. i. immutatum vel imminutum est. nam amissio scripture non mutat substantiam veritatis. vt hic. ꝛ. š. l. proxi.

I solēnibus. In. l. ista ponetis ita casum. Miles fuit in expeditione ꝓ tuitiōe romani impij tpe statuto vel tanto tpe ad ꝗ̄tum fuit electus. venit ille miles ad principem vel ad ducē exercitus ꝛ dixit ei. fui in militia sicut debui. de stipendijs meis mihi solutū nō est. dn̄e faciatis mihi solui. dixit imperator vel dux belli. libēter. tu fuisti bon⁹ miles. accipe de stipēdijs ꝗ̄tū habere debes. dixit miles. dn̄e vellez habē litteras vestras de stipendijs finitis: quoniā si recederē diceretur mihi ꝙ recessissem inhoneste. dicit imperator. placet mihi si vis expectare. quia modo sum implicitus multis factis. dixit miles. domine non possum expectare. quia hēo necesse ire per mare. ꝛ qui sunt in naui volunt nauigare. dixit imperator. vade cū bn̄dictione dei. vn̄ miles recessit. diciť ei ꝙ reuersus est ignominiose. ipse nō pōt ꝓbare per lr̄as: sz p testes: nunquid satis erit? Certe sic. Tex. stipendijs. sub. exussis vel finitis. Et dicunť stipendia que danť militib⁹ per stipites. i. per modica era. vt. š. de ver. sig. l. ager. §. j. Tex. honeste. iō dicit honeste. qz triplex est missio. nam est missio causaria: vt cū miles est ifirmus vľ vulneratus. Est ignominosa vt cū miles est ꝓditor lecator: qz tota die vult bibere ꝛ ludere. ꝛ iste si mittiť notatur infamia. Est honesta missio qn̄ fuit in expeditione ꝛ bn̄ fecit qḋ debuit facere: vt. ff. de his qui no. infa. l. ij. Item dimittiť quis honeste si tantū tēpus cōpleuit vsqz ad ꝗ̄tum fuit missus: vt. ff. de veteranis. l. j. ꝛ per totum. Tex. potest. puta testibus.

I constat. In. l. ista dr̄. Habebā ꝓprietatē alicui⁹ fundi. ꝛ de hoc erāt instřa. ꝛ quedā mulier habebat vsufructū illi⁹ fundi. si pdidi illa instřa p que poterā me ꝓbare dn̄m: nunqd nocebit mihi amissio? Certe nō. Tex. possessiōis. i. rei possesse. Tex. instrumentorum. quia res inter alios acta. ꝛc̄.

Instrumentis. In. l. ista dr̄. Si duo diuidunt rē cōem: licet de illa diuisione nō fiat scriptura: si de hoc testibus potest constare: satis est. Tex. nō habeatur irrita. vt hic ꝛ. š. famil. hercis. l. non ideo. Et hoc est ideo: quia scriptura fit ad memoriam: vt. ff. e. l. iiij.

Am instrumētis. In. l. ista dr̄. Si tu vendis mihi rem certo precio siue de venditione non fuerunt facta instřa siue facta: sed perdita sunt. si testibus potest probari venditionem eē factam: venditioni standum est. Tex. placuit. concor. š. e. l. j. ꝛ. l. solennibus.

Mancipatione. In. l. ista dr̄. Si pr̄ emācipauit filiū apud acta: ꝛ scripture emācipatiōis nō extāt sz pdite sunt. si alijs legittimis modis pōt ꝓbari emācipationē factā esse satis est. Tex. facta. sub. apud iudicē. qḋ dz fieri: vt. j. de eman. l. j. Tex. non solet. vt. š. e. l. j. dixi. ꝛ. l. sicut.

On iccirco. In. l. ista dr̄. Donauisti mihi pdiū tuum: ꝛ in vacuā possessionē me induxisti. ɗ hoc non fuit facta scriptura. tn̄ potest ꝓbari testibus: nunquid ista donatio valebit? Certe sic. Tex. inductus. sub. maxime: vt. ff. de fun. do. l. si fundū. ꝛ de hoc plene dixi. š. ti. ij. l. cum res. Tex. eius facti. i. donationis. Tex. hanc. s. donationem. Tex. obtinere potes: vt. š. e. l. instrumentis. ꝛ. l. seq.

Pud eos. In. l. ista dr̄. si mutuaui tibi pecuniā ꝛ de mutuo fuerunt ɔscripta instrumenta: non sufficit ꝓtestari ꝙ debes mihi. x. ꝛ instrumēta ɔscripta depdita esse: nisi ꝓbē amissionē vel substātiā. Tex. ꝓdesse pōt. qz solis contestationib⁹ non probať metus: sed ꝛc̄. vt. š. de transac. l. interpositas. ꝛ. š. ꝙ metus cā. l. metum. sed debeo probare debitā vel amissionē instrumentorum: vt dixi. š. ti. proxi. l. testiuz. in fi.

Cripture. Segnori. l. ista cōmētata est p dn̄ū Azo. in summa huius ti. ꝛ hec. l. est bōa ꝛ vtilis. ꝛ ego plenius legā eā vobis ꝗ̄ scripture nostre testenť. Et in. l. ista ponamus casum simpliciter: vt lr̄a vr̄ sonare. postea circa lr̄am subijciamus exēpla in terminis. Et in. l. ista diciť. Si litigo tecum ꝛ contra te produco scripturas publicas ꝛ diuersas: certe iudex neutri scripture stabit. Tex. diuerse. sub. ita ꝙ aduerse. non dico contrarie ꝗ̄tuz ad lr̄am istam. sed ꝗ̄tum ad sniam. idē in ɔ̄rijs. Tex. habere potuerunt. q. d. nō ꝓbant. ꝛ neutri stabiť. ❡ Or segnori vbi est exēplū in. l. ista in terminis. Et certe antiqui ita notauerunt. ꝛ ita inueniť scriptū per colūbū sup. l. ista. tu possidebas aliquē fundū. petebā a te vt dominium illius

illius fundi mihi restitueres: q2 dicebam ad me pertinere iure dominij: 7 ad probatioē producebam duo instrumē, ta. in vno cōtinebatur ꝙ a titio nudam ꝓprietatē emeram. in alio cōtinebatur ꝙ vsufructum a seio emerā. vnde ex illis duobus instrumētis volebam te conuincere. tu allegabas ita. ista instrumēta sunt diuersa: q2 vnū dicit ꝙ es proprie, tarius: aliud dicit ꝙ es vsufru. sed hoc non pōt esse: q2 in ꝓ, prio fundo non pōt quis habere vsufructum formalē: cum res propria nemini seruiat. vt. ff. si vsufru. pe. l. vti frui. Sed segnori hoc exemplum nō est bonū. lʒ istud sit verum ꝙ res propria nemini seruiat. tamen istud posset esse verū ꝙ ego emerem a titio proprietatē nudam 7 de hoc fieret instrm̄. 7 postea emerem a seio vsufru. 7 de hoc etiam fieret instrumē, tum. Certe iste scripture non derogant sibi adinuicē. lʒ in re propria non possit quis habere vsufru. formalē. Et ideo vos ponetis ita exēplum ſm Jo. 7 Azo. Petebā a te. x. ex cau, sa venditionis. 7 ad hoc probandum producebam vnū in, strumētum scriptū. MCCLXIIJ. die. vij. intrante iunio. actum boñ. super porticū domini Odofredi in curia sancti ambro sij. petebam etiam a te alia. x. ex causa mutui. 7 ad hoc probā dum producebā aliud instrumentum factū ēt eadē die 7 eodē anno: in quo cōtinebatur ꝙ tu ancone: idest in ciuita te anconensi accepas a me mutuo. x. certe ille scripture sunt diuerse 7 sibi adinuicē derogant: q2 est impossibile ꝙ eadē die fueris boñ. 7 ancoñ. 7 ad hoc facit insti. de ver. ob. §. lo, ca. 7. ff. de eo qd̄ cer. loco da. opor. l. ij. §. si quis insulā. ergo segnori loquitur hec. l. in diuersis scripturis sibi adinuicē derogantibus. Sed nūquid hec. l. loquatur in contrarijs? Certe dixit dominus meus in quadā repetitione: dū repe, teret. l. istam. Dn̄s meus Azo. l. istā intelligit in scripturis diuersis: nō in cōtrarijs. 7 ita scripsit post eum dū legeret. l. istam. Sed certe salua auctoritate sua male dixit: q2 si hec. l. habet locū in diuersis scripturis: multofortius in ꝯtrarijs. cum allegans sibiipsi cōtraria non auditur. vt. j. de fur. l. j. 7 j. de codicil. l. vlti. Sed vsq3 ad diē illum dn̄s Azo nō com, mētauit. l. istam in sum. huius titu. sʒ quādo fuit dictum ei ꝙ dominus Ja. dicebat ꝙ intelligebat. l. istā in cōtrarijs scri pturis: lʒ ipse intelligeret. l. istam tm̄ in diuersis scripturis. vnde ipse cōmētauit. l. istam 7 vsus est incurialibus verbis: dicendo sic. mētiuntur illi qui dicunt me dixisse. l. istā in di uersis scripturis tm̄ debere. intelligi. nō in cōtrarijs. Dixi enim 7 dico ꝙ hec. l. loquitur in diuersis scripturis q̄tū ad lr̄am: sed q̄tum ad sn̄iam intelligo. l. istā in diuersis scriptu ris. ita ꝙ aduerſ. i. in scripturis cōtrarijs. vn̄ dixit ipse: scri, pture diuerse possunt esse aduerse. i. cōtrarie. Item possunt esse nō aduerse: sed fidē sibi inuicem derogāt. Sunt scriptu re diuerse ita ꝙ aduerse. i. ꝯtrarie: vt si produco vnā scriptu ram ꝙ iudex tali die te cōdemnauit: postea induco aliā scri, pturam ꝙ eadē die te absoluit. hic sunt diuerse scripture: ita ꝙ aduerse. i. cōtrarie: q2 cōdēnatio 7 absolutio sunt ꝯtraria. Sunt autē scripture diuerse: ita ꝙ nō aduerse: vt in exēplo exposui in. l. Iterū adiecit aliud exēplum in scripturis di, uersis: ita ꝙ non aduersis. pone peto a te fundum 7 ꝓduco vnā scripturā ꝙ ego 7 vxor mea emimus pro. x. 7 accepi, mus per traditionē. postea produco aliā scripturam ꝙ emi ego solus. he scripture sunt diuerse non contrarie: q2 bn̄ po test esse ꝙ emi 7 in vno instrumento feci poni nomen vxoris mee: 7 in alio instrumento non. Et ad hoc voluit adducere vnum simile qd̄ non erat necesse allegare: puta si dico ꝙ so, crates ē animal: 7 tu dicis ꝙ nō est: directe aduersaris mihi sed si dico ꝙ socrates est animal: 7 tu dicis ꝙ est substantia tu aduersaris mihi per medium sic 7 in instrumētis pōt esse vt patet ex prelibatis exēplis: ꝙ instra sunt aduersa seu cō, tra. directo 7 p mediū: 7 tunc hʒ locū hec. l. q̄tum ad verba 7 q̄tum ad sn̄iam. Or segnori vidistis qualiter hec. l. dʒ exēplificari. mō insistamus circa alia: 7 circa male allegan, tes ꝯcordantias: 7 antiqui isto pileo sunt vsi. Tex. 7 scriptu re diuerse 7c̄. 7 huic. l. ꝯcor. ff. de reg. iur. l. vbi. 7 de ista con cor. antiqui sunt scādalizati per dn̄m Jo. 7 Azo. ab oriente vsq3 ad occasum. Dixerunt ipsi hec est mala ꝯcor. q2 regu. iur. s. allegata: dʒ intelligi de repugnātia perplexitatis: vel iuris nō facti vel nature. De repugnantia perplexitatis est exemplum. si titius erat mihi heres: eo casu solus seius sit mihi heres. 7 si solus seius sit mihi heres: eo casu solus ti, tius sit mihi heres. hic est ꝑplexitas: q2 si solus titius est he, res: impossibile est ꝙ seius sit heres: q2 perplexa verba pro non adiectis habent̄: vt. ff. de ꝯdi. inst. l. si titius. Vel loquit̄ hec. l. de repugnātia iuris que inuenit̄ in nō intelligentibus vt ecce si aliqs diceret grosso tabellioni: scribe in testō ꝙ le go seruitutē dimidiā fundi mei pro indiuiso. 7 grossus ta, bellio bn̄ scriberet. sed est impossibile de iure ꝙ qs pro indi uiso bēat dimidiā seruitutē fundi mei itineris vel actus vel vie: vt. ff. de serui. l. vie. Itē repugnātia iuris est si aliqs di, ceret tabelliōi scribe ꝙ ego vsufru. talis fundi mei lego tali sine vsu. bn̄ sunt qdā tabelliones ita fatui ꝙ scriberēt hoc. Certe h̄ repugnantia iuris viciat legatū: vt. ff. de vsu. 7 ha. l. per seruū. §. pe. 7 vl. vn̄ de illa repugnātia ꝑplexitatis vl' iur̄ loquit̄ illa ꝯcor. sed h̄ loqmur de repugnātia facti vel natu, re. vn̄ ista duo facta adinuicē repugnant. ꝙ eadē die ꝯtraxe, rimus boñ. 7 eodē die fuimus ancoñ. vel vltra mare. 7 vnū factum boñ. non admittit aliud factū vltra mare eodem die. Or segnori bene credo ꝙ dn̄s Jo. 7 Azo bene dixerūt. Tamen si inspiciamus nō verba sed effectū rei: sicut vicia, tur scriptura vbi est repugnātia perplexitatis vel iur̄: ita di, uerse scripture si sint diuerse vel aduerse: vbi factū vel natu, ra non admittit. Vel si vultis breuiter rn̄. ibi loquit̄ quando vna scriptura sibi repugnat. hic in diuersis. Or mō circa l. istam est insistendum. hec. l. dicit si ꝓducunt̄ diuerse scri, pture nihil valēt. 7 lex vr̄ cōtra. que dicit ꝙ iudex debet stare ei scripture que dicit verisimilius 7c̄. vt. ff. de proba. l. cū de etate. Ad qd̄ vos dicetis duobus modis. Et vno modo sic: si ab vna eadēq3 parte diuerse scripture producunt̄: nō valēt vt hic. sed si vnus ꝓducit vnam scripturā: 7 alter alterā scri, pturam cōtrariam: 7 statur ei que verisimiliora cōtinet in se. verbigra. litigo tecū 7 dico me minorē. 7 ꝓduco vnam scri, pturā in qua ꝯtinet̄ ꝙ fui natus die tali 7 anno tali per quā apparet me minorē. tu ꝓducis aliā in ꝯtriū in qua continet̄ ꝙ fui natus die 7 anno tali per quā apparet ꝙ sum maior. quid faciet iudex hoc casu? certe ex aspectu corporis indi, cabit: vt in. l. contraria. 7 ad hoc est ar. ff. de mino. l. de etate. Scio tn̄ ꝙ alio mō soluit̄ cōtrariū illud. s. ꝙ illa. l. nō loquit̄ in scripturis etatis: sʒ in depositiōibus testiū qui deposue runt super etate: q2 tūc stat̄ eis qui dixerūt verisimiliora: vt argu. ff. de testib. l. ob carmē. in fi. 7. l. iij. §. hec verba. Or segnori mō subijciā circa. l. istā aliquas qōnes. 7 prima qō est talis. Nunquid hec. l. hʒ locum in publicis scripturis 7 priuatis? Rn̄deo in publicis tm̄: q2 eis stat̄ donec 7c̄. vt. ff. de dona. l. cū ꝑcibus. sʒ in priuatis nō hʒ locū: q2 eis nō sta tur: vt. ff. de ꝓba. l. instra. 7. l. rōnes. nisi ꝯstaret eas eē factas manu aduersarij: vt. s. de cōtra. 7 cō. sti. l. optimam. Scd̄a questio est talis nunqd qd̄ dr̄ hic in instris: obtineat idē in testibus qui inuicē sibi derogāt. Ecce duo testes dicūt ꝙ. x. que petunt̄ ꝓmissa sunt boñ. alij dicūt ꝙ. x. que petunt̄ pro, missa sunt vltra mare. Ad qd̄ dixit Mar. cum suis sequaci, bus ꝙ sic. 7 ꝓ hoc adducit. j. l. proxi. Sed hec opi. non est bona. 7 ꝙ hoc sit verū videte cū plures scripture sibi inuicē derogāt. si ꝓducunt̄ ab vna eadēq3 parte: nō stat̄ eis vt hic. si aūt a diuersis partibus. stat̄ eis q̄ verisimiliora dicunt: vt in auc. de testi. §. si vero. Sed in testib9 si ꝓducunt̄ a diuer, sis ptibus: stat̄ maiori numero. sed si eēt paritas in oib9: sta bit̄ eis q̄ verisimiliora dicunt: vt ar. ff. de testi. l. iij. §. j. 7. l. ob carmē. 7 in. l. ꝯria. Si querat̄ q̄ est rō diuersitatis? Rn̄. illa est rō: q2 est ꝙ mihi imputet̄ si ꝓduco diuersas scripturas: q2 debebā plegere eas 7 habere ꝯsiliū cū prudētibus. 7 dā, num qd̄ qs sua culpa sentit 7c̄. vt. ff. de reg. iur. l. dānum qd̄ quis. hoc in testibus cū deponunt in priuato: vt dixi. s. ꝓxi. l. nullum. non est qd̄ mihi imputetur: q2 credo ꝙ duo dicant vnum 7 idē: licet alij duo dicant oppositum.

A exercendis. In. l. ista ponit̄ talis regula. Si peto a te. x. ex causa mutui vl' ex alia causa: siue ꝓbo te debere illa ex publi co instrumento vel duobus testibus: 7 tu non opponis peremptoriam exceptionē

vel non probas mihi soluisse illa.x. debes mihi cōdemnari ad.x.qz in exercendis litibus zc. Tex.eandē viz obtineant. sub.q̄ztum ad probationem. Tex instrumentorū.s.publico rum. Tex.testium.sub.duorum vel trium.qz vbi numerus te stium non adijcitur zc.vt.de regu.iur.l.vbi. Dz segnori ha betis hic vt dixi in casu. Unde habetis q̄ duo vel tres te stes parificantur publico instrō.adeo vt sicut per instrm̄ pu blicum probatur: ita per duos vel tres testes.non tamē pri uatum instrm̄ parificatur probationi duorum testiuz nisi ha beatur aliud iudiciuz:vt.s̄.de probatio.l. instrm̄.vel nisi cō staret instrm̄ priuatum factū manu debitoris:vt.j.de nō nu me.pec.auc.qui ꝯtra ꝑpriam. ¶ Sz nunqd sufficit ꝓbare cōtra instrm̄ publicū:duobus vel trib⁹ testibus: Certe non cum publicū instrz obtineat vicē duoꝝ vel triū testiū:vt hic. sz probaṫ ꝯ.iiij.vel.v.testib⁹:vt plene dixi.s̄.de ꝓba.l.cū pre cibus. Sz nunqd ꝯtra priuatā scripturā sufficit ꝓbare duo bus vel tribus testibus:qn̄ ꝯstat eā manu debitoris factaz: Certe sic.vt.j.de ꝯhen. z cōmit. stipu.l.optimam. ¶ Dz se gnori habetis vt dixi q̄ in exercendis litibus eandē viz zc. z intelligitur in illis casibus in qbus nō est necessaria scri ptura:sed vbi est necessaria scriptura.nō sufficit ꝓbare per iij.testes.sed per scripturā dz ꝓbari zc.vt est i aliena.rei ec cle.vt.s̄.de sacrosanc.eccle.l.iubemus nulli, §.vlti⁹ z in auc. hoc ius. Idem est in contractu emphyteotico.vt.j. de iure emphy.l.j. Item fallit si hoc agaṫ inter ꝯtrahētes zc. vt.j.l. proxi. Item ad censum solutū requiritur scriptura:vt. ff.de proba.l.tp̄s. Itez si aliquis allegat se hr̄e mandatū p̄ncipis vt.s̄.de man.princi.l.vna. Item si aliquis asserit se maiorez per deuz viuuz similiter reqriṫ scriptura:vt.s̄.si mi.se maio. dix.l.si alterius.in fi.sic ergo vbi non requiriṫ scriptura pa rem vim obtinent testes z instrumenta. Sed si ex vna parte producuntur testes z instr̄a.z ex alia parte sola instr̄a.vel so li testes potius stabitur instr̄is z testibus:q̄z solis instr̄is vl̄ solis testibus:quia plures rationes vincūt vnam:vt in auc. de consan.z vte.fra.§.vltimo.z dixi.s̄. de iur.z fac. igno.l.j. ¶ Sed quid ex vna parte est scriptura tm̄:ex alia testes.nū quid stabitur testibus: Certe dicūt quidā q̄ sic:qz plus cre ditur viue voci testium q̄z mortue instrorum:vt in auc.e.§.si vero tale.z.§.sed si instr̄a. Sed certe ipsi male dicunt per.l. istam que dicit in exercendis litibus zc. Unde dicimus q̄ viua vox testium non dz vincere mortuam vocem.i.instru mentū simpliciter:nisi aliud esset:puta qz instrm̄ hz subscri ptionem duoꝝ vel triū testiū z tabellionis.z iō si quinqz te stes dicunt instrm̄ falsum.z duo testes sunt in instrō. potius stabo eis:vt.§.de probaṫ.l.cum precibus. Nec ob.§.si vero tale.quia ibi ex vna parte erant testes z instr̄a.z ex alia instr̄a tantum.z inducebantur instr̄a ad comparationem. sed hec comparatio non est plena probatio.sed semiplena.quia in terdum calami alteratio z incausti z temporis mutatio z robur z valitudo scribentium:varietatem litterarum indu cunt.in auc.e.ti.in prin.

Contractus. Segnori leges veteres alioruz impatoꝝ qui p̄cesserūt iusti.in supioribus habuistis.amodo ponunṫ noue.ll. iustiñ.z hec.l. cōtinet in se tria vel quattuor dicta. ¶ Est primuz dictum si celebraṫ inter ali quos ꝯctus.vel venditionis.vel ꝑmutationis.vl̄ donatiōis arraꝝ.vel similis ꝯctus qui nō est necesse isinuari.si agiṫ iter ꝯhentes q̄ ille ꝯctus celebreṫ in scriptis.ille ꝯctus nō habe bit vires añq̄z scriptura in mūdū sit redacta.a ptibus sub scripta z p̄ tabellionē cōpleta. ¶ Scdō dr̄.si agiṫ iter ꝯhen tes q̄ ꝯctus celebreṫ in scriptis si scriptura eēt iniciata non pfecta.si alter ꝯhētiū subscripsit vel vterqz nō poterit aliqs ꝯhentiū ex huiusmodi scriptura sup venditione facta qcq̄z petere.z iō si fuit scriptura sup vēditione facta.z nō est pfe cta.nō poterit dici q̄ imponaṫ necessitas vēditori vt tradat rē.vel emptori vt pstet q̄ sua interest. ¶ Tertio dr̄ q̄ hec.l. locū hz nedū in futuris instr̄is faciēdis post.l. istam latam. immo z incoatis sed nondum perfectis tempore huius.l. nisi iam super his iudicatum sit vel transactum. z nisi essent instrumenta emptionalia que iam essent iniciata z in sce

da vel in mundum deducta:qz in eis nō hz locū hec lex:sed prisca iura in his seruari volumus. ¶ Quarto dr̄:si emo a te aliquā rē:z dedi tibi arras siue contractus fuerit in scri ptis siue sine scriptis:nec dictum est si ꝯctus nō impleaṫ quid faciendū sit super arris.si per te vēditorē stat quominus cō pleatur vēditio:teneris mihi emptori reddere arras dupli catas. Si aūt stat per me emptorē quominus cōpleaṫ ven ditio:amittam arras : nec potero repetere. hoc dicit ista.l. vsqz in fi.l. ¶ Dz segnori videatis summariam expōnez lr̄e in prima recitatione. Tex.contractus venditionū zc. ¶ Dz segnori anteq̄z ꝓcedam no.q̄ hec dictio contractus semel posita sumitur ꝓprie:put referṫ ad venditiones z permuta tiones:qz venditiones z permutationes ꝓprie contractus sunt zc.vt.ff.de verbo.signi.l.labeo.z in venditione obligaṫ venditor emptori rez tradere vel interesse prestare:vt.ff.de act.emp.z ven.l.j.z emptor obligaṫ soluere venditori pre cium:vt.j.dr̄.z.ff. de act.emp.z ven.l.ex empto.in prin.z.l. preciuz. Sz hec dictio contractus impropie sumiṫ:put re fertur ad donationem vel ad transacṫ.qz in donatione oriṫ obli.ex parte donantis tm̄ qz donatarius non obligaṫ ciui liter donatori:vt.j.de dona.l.siquis argētū.in fi. Unde do natio nō est cōtractus nisi in larga significatione:vt.j.q̄.me. cā.l.si donationis. Et valet istud ad id qd̄ no.in auc. sacra menta pubeꝝ sponte facta.sic z alibi dictio semel posita su mitur ꝓprie z improprie .ff.si certum peta.l. certi conditio. in prin. Tex.intimari.i.insinuari. qz quedā donationes in sinuabanṫ olim si excedebant.ccc.solidos. hodie si excedūt quingentos solidos:vt.j.de dona.l. sancimus. Tex.dona tionis arrarū. ¶ Dz segnori statim no.hic ar.ꝯtra. Mar. qui dixit q̄ donatio arraruz est contractus per se separatus ab emp.z ven.sed datio errarum est signuz emptionis z vē. contracte.z communiter consueuit ita fieri. Uerūtamen est q̄ arre danṫ duobus modis. Uno modo post celebratum contractum.qz videtis si famulus noster vadit ad curiam:z emit vnum currum lignorum.ante facit contractum cum ru stico:z postea dat arras:vt.ff.de contrahē. emp.z vē.l.qd̄ se pe.z de tali ēt loquimur hic. Aliquando etiam datio arra rum p̄cedit contractum:vt in emptione librorum.naz vadit scholaris ad stationē:z petit a statiōario.pro q̄zto vis dare istum librum :dicit stationarius:pro.x.dicit scholaris : vis octo.dicit statiōarius: detis arras:z videbo si poteritis ha bere ab eo cuius est.z de tali arra non loqmur hic. Et ideo dicimus q̄ contractus arrarū est innominatus contractus do vt des.vnde in eo potest habere locuz ob cām conditio. qz siue dedi arras ante contractuz celebratū.re non tradita: condico.arras.siue post contractum celebratum re non tra dita:similiter condico arras:vt.ff.de act.emp.z ven.l.ex em pto.§.siquis.z sic non facit hec littera pro opi. Mar. Tex. in mundum. Segnori scriptura que fit de contractu nun cupatur munda a munditia:quia illa scriptura debet carere omni immunditia z abolitione.nam statur publice scriptu re:si non est cancellata:nō vituperata:non abolita in aliqua parte sui:vt.j.de edi.diui adri.tol.l.vl. Uel potest dici q̄ hec scriptura vocatur munduz similitudinarie:quia sicut in mū do qui constat ex quattuor elementis omnia corpora nostra substentantur z vegetantur: ita z illa scriptura omnia que aguntur inter contrahentes debent cotineri. Tex.confirma ta sint.i.a partibus subscripta. ¶ Et ita no.si contractus ce lebratur in scriptis q̄ partes debet subscribere.z ita inue nio in antiquis instrumentis:sed hodie non est in vsu. Tex. vt nulli. Incipit secunduz dictum. Tex.processerint:idest scriptura fuit iniciata z completa: z a partibus scriptura.

Tex.vel a sceda conscripta.sub. sed non completa.z hoc est vulgare tusciū.qz sicut ista omnia in idem recidunt:ensis mucro:z spata.ita ista:rogatio:sceda:z prothocollum. nam bene videtis q̄ tabelliones semper primo scribunt in qua terno suo.z ista scriptura.vocatur sceda quasi scissa:vel con tinens in se id qd̄ agebatur inter contrahentes Item voca tur prothocollum:qz olim a pilo scribebant arrogationes: vt in auc.de ca.z prothocol.in rubro z in nigro.z postq̄z ta belliones fecerunt scedaz:in pulchra charta scribūt instru mentū:z tradūt partibus cōtrahētibus. Tex.psoluē. ¶ Dz

segnori

segnori hic colligimus ar. ꝓ opi. Jo. ⁊ Azo. ꝙ vēditor non cogitur ꝑcise rē tradere lȝ hēat eā apud se: sȝ cogit̄ vel rem prestare vel interesse prestare: vt. j. dicā de act. emp. ⁊ vē. l. si traditio. Reprobata opi. dñi Mar. qui dicebat ꝙ vēditor tenebat̄ ꝑcise rem tradere: si eā hēat apud se: nec liberatur prestando interesse. Tex. que tā ⁊c̄. Hic incipit tertiū dictū huius. l. Tex. in postea. i. post. l. istā latā. Tex. que iā scripta: idest initiata ante. l. istā. Tex. sȝ prisca iura. i. antiqua. Tex. concedimus. ⁊ ad hoc cōcor. insti. de ↄhen. emp. ⁊ ven. §. j. Tex. illud ēt. Incipit quartū ⁊ vltimū dictuȝ huius. l. Tex. cogatur. sub. aliqñ cōditione ex. l. ista. aliquādo iudicis officio. aliqñ act. ex ↄctu. i. actione ex empto: vt. j. plene dicam: Tex. deneganda. sub. sibi. ¶ Or segnori hec. l. vult dicere vt dixi in casu. ⁊ visa expōne lr̄e circa. l. istam est insistendū. Et aduertatis q̄ ꝑ qōnes determinabo totā mām huius. l. Et in primis quero qñ dicat̄ celebrari ↄctus in scriptis. nā nescio qd dñs Azo sentiat in hoc: q̄ ipē nō stetit firmus in dicto suo: q̄ in summa si cer. pe. dixit vnū: in summa huius ti. dixit oppositū: in summa de ↄhē. emp. ⁊ vē. l. ex his. dixit aliud. Et iō vos dicetis ſm Jo. ꝙ ↄctus dicitur celebrari in scriptis qñ agitur inter ↄhētes ꝙ inde fiat scriptura. ⁊ si non: aliter non valeat: vt in auc̄. e. ti. §. oportet. ⁊. §. si vero. ⁊ §. hoc dicimus. Et ad hoc est ar. s̄. ō ꝓba. l. cum res. Et hāc opi. approbat Azo in summa si certū pe. §. vlti. Alij dicunt ꝙ tunc dicitur celebrari ↄctus in scriptis qñ agit̄ inter cōtrahentes ꝙ fiat inde scriptura in ipso contractu. vel incōtinenti post contractum: licet non adijciantur illa verba: ꝙ non valeat nisi fiat scriptura vt hic videtur innuere ibi vbi dicit. illos tantū quos inscriptis fieri placuit ⁊c̄. Et ad hoc facit insti. de ↄtrahen. emp. §. j. ⁊ hanc opinionē approbauit Azo in summa huius ti. Vel dicatis vt dicere ↄsueui. dicitur celebrari contractus in scriptis duobus modis. Uno modo subijciam exempluȝ in. l. municipali huius ciuitatis. Alio modo vt in curijs potentium ⁊ baronum potestis videre. Et in. l. ista municipali huius ciuitatis est exēplum ⁊ in ea ita continetur ne debitores baratent̄ per creditores. si contractus excedit summam. xxv. librarū: ꝙ primo debet scribi totus contractus voluntate partium. ⁊ postea debet eis legi. ⁊ postea ab eis approbari anteq̄ȝ vocentur testes. ⁊ postea debet legi presentibus testibus. Nam olim notarij consueuerunt ita facere. nam vocabant testes ⁊ non scribebant aliquid. sed postmodum cum scribebant detrahebant ⁊ adiungebant ad sensum suum ⁊ creditoris. Exemplum in curijs potentium ⁊ baronum est: vt potestis videre quando tractatur de discordijs baronuȝ ⁊ potentiū reducendorum ad pacem. Nam dicunt ipsi. ponantur singuli articuli in nota. videatur quid petat̄. postea exquo concordant: iste contractus de illa concor. plena reducitur in scriptis. Sine scriptis dicitur celebrari contractus quando duo contrahentes contrahunt. ⁊ celebrato contractu dicunt ipsi. bonum est ꝙ fiat inde scriptura ad memoriam. bene valet: quia actum est si fiat inde scriptura. ⁊ valet etiam si non fiat inde scriptura: vt argu. ff. de pigno. l. cōtrahitur. ⁊ ad hoc facit. ff. eo. l. iiij. ¶ Or procedamus vltra ad aliaȝ questionem. Et aduertatis istam questionem: quia propter istam questionem commētauit dominus Azo. l. istā in summa huius ti. ⁊ non posuit nisi tres lineas in commentatiōe huius. l. Et est questio talis. agebatur inter me ⁊ te ꝙ venderem tibi talem rem. ⁊ ꝙ venditio fieret in scriptis. initiata est scriptura sed non perfecta. ⁊ rem tibi trado ꝑcio mihi soluto vel fide habita de precio: nunquid transfero in te dominium? Et certe in questiōe ista scripsit dominus Azo dominum Bulg. dixisse ꝙ non transeat dominium. ⁊ pro sua opi. videtur facere lex que dicit. si cliens aduocato promittat rem mobilem pro salario suo debet fieri inde scriptura. ⁊ si tradit ante scripturam factam non transit dominiuȝ: vt s̄. de suffra. l. vlti. §. penu. Sed dominus Azo scripsit contra. in summa huius titu. ⁊ bene scripsit sic. licet dominus Bul. aliquando dixerit ex traditione nō facta scriptura nō transire dominium. tamen ipse Bul. postea mutauit consilium: q̄ sapientis est ⁊c̄. vt in auc̄. de nup. in prin. iiij. colū. ⁊. j. de fur. l. vlti. §. sed cum secundo. Et ꝙ transeat dominium ex tali traditione. dominus Azo dixit ꝓbo tali ratione. Nos inuenimus ꝙ ex inutili cōtractu transit dominiū. si enim emptoris dolus dedit cām venditioni: ipso iure nō valet contractus. tñ si traditur transit dominium: quia dixit Bulg. precedit venditio vt infirma ipso iure: sed traditio vt infirmanda per actionem de dolo. l. eleganter. in princi. Sic ergo si ex inutili contractu transit dominiuȝ: ita ⁊ hic. Item probat ipse rōne tali. ecce si puto me tibi debere rem ⁊ non debeo. si tibi trado: transit dñium: q̄ siquis soluit indebitum. si soluens est dñs: transit dominium sed dabitur indebiti ↄditio: vt. ff. de ↄdi. inde. l. si in area. ita ⁊ hoc casu transit dominium. Nec ob. s̄. de suffra. l. vna. q̄ ibi est speciale. Et est rō spālitatis: q̄ lex voluit ꝙ fieret scriptura: q̄ clientes sunt sub baculo aduocatorū ne aduocati spoliarēt clientes. Vel potest dici ꝙ ibi traditio nulla est q̄ȝtum ad effectum: q̄ condiceretur res quasi soluta indebita lȝ transeat dominium de rigore iuris. ¶ Or segnori mō procedamus vltra: ⁊ faciamus fortiorē qōnem. Ponamus ꝙ si cōuenimus ꝙ contractus fieret in scriptis. ⁊ ante scripturaȝ perfectam tradidi. si sum dñs: transit dñium: vt dictum est: sed si non sum dñs: nunquid paratur cā vsucapiendi accipiendi? Uidetur ꝙ sic: q̄ sicut secuta traditione qñ sum dominus: transit dñium ante perfectam scripturam. ita ⁊ causa vsucapiendi tibi paratur qñ nō sum dñs: q̄ ista duo sunt paria: cum per traditionem factam ex cā habili transit dominiū ⁊ paratur cā vsucapiendi: vt ar. ff. de cōtrahen. emp. l. clauibus. ⁊. ff. de vsucapi. in princ. ⁊. j. de vsuca. transfor. l. vnica. Sed certe nos dicimus contra. ⁊ in contrarium est dicendum. Et est simile in muliere que ante contractas nuptias cōtractis sponsalibus si tradit rem suam in dotē: trāsfert dominium: vt. ff. de iur̄ do. l. dotis. in fi. ⁊. l. se. Sȝ si spōsa mea traderet mihi rem alienam: mihi nō paratur cā vsucapiendi: q̄ nō habeo titulū pro dote anteq̄ȝ sit vxor: vt. ff. de vsuc. pro dote. l. j. §. ⁊ priniū. Et est ratio. q̄ transit dominium ex inutili contractu. ⁊ sufficit si putet emptori tit. subesse ⁊ si non subest: vt. ff. de condi. inde. l. si in area. sed non potest vsucapi si titulus nō adest: vt. ff. de vsuca. l. sȝ celsus. ¶ Sed denuo quero super. l. ista. emi a te rem aliquam ⁊ dedi tibi aliquid pro arris. si volo recedere a cōtractu: ꝑdo arras: si tu vis recedere a contractu reddis arras duplicatas. Sed hoc casu quo iure repetam arras? Et aduertatis istam questionem: q̄ aut contractus celebratur in scriptis aut sine scriptis. In primo casu quando contractus celebratur in scriptis ⁊ do tibi arras: ⁊ postea tu venditor non vis perficere contractuȝ: peto arras duplicatas. sicut dicit l. ista in fi. vel condi. ex. l. ista. vel iudicis officio. nec agā act. ex empto: q̄ iste contractus ante completam scripturaȝ nō habet vires. In secundo casu scilicet quando contractus celebratur sine scriptis: quia ibi solo cōsensu est perfectus contractus: si non vis tradere rem conueniā te act. ex ↄctu: idest act. ex empto vt reddas arras duplicatas. Nā ⁊ interdum agit̄ ēt ad soluendum ↄctum act. ex ↄctu: vt. ff. de act. emp. ⁊ vendi. l. sed celsus. §. j. Vel possum te cōuenire cōdi. ex. l. ista. ¶ Sed denuo quero. ponamus emi a te aliquā rem. ⁊ tu mihi illam rem tradidisti. credens ꝙ statim soluerem preciuȝ tibi. vel habita fide de precio. quid erit hoc casu? Et certe videtur ꝙ sis destitutus omni auxilio. Sed certe dicimus ꝙ nō est verum: immo dicimus ꝙ condices rē traditam per conditionem sine causa: vt. ar. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. ex empto. §. si is qui. ⁊. §. siquis. Si obijciatur mihi non habet locum conditio in cōtractibus nominatis? Respondeo verum est condi. ob cām: sed conditio sine cā bene habet locū: vt. ff. de ↄdi. sine cā. l. si fullo. Vel rñdeo ⁊ dico. ꝙ conditio non hȝ locum in ↄtractibus perfectis solo consensu: sed in contractibus imperfectis sic. ⁊ hic erat contractus imperfectus ante scripturā. ¶ Sȝ denuo quero hic. assecutus suȝ arras: nunquid potero petere interesse meū. si quid vltra mea interest? Et certe in questione ista dixit dominus Azo in summa huius titu. vnum. ⁊. j. de contrahen. emptio. ⁊ vēdi. dixit aliud. Et dixerūt quidā ꝙ ego emptor habeo electionem veliȝ arras duplicatas mihi reddi: ⁊ tūc non possum petere interesse. vel velim petere interesse: ⁊

tunc non potero petere arras. ꝛ ad hoc. j. de pactis. l. vlti. §. simili. ꝛ. ff. de transac. l. cum proponas. Et hanc opinionem approbat dominus Azo in summa. j. de cōtrahē. emp. Uel dicatis sicut dixit Ioā. ꝛ Bul. qđ est verius. Si petij arras duplicatas: nihilominus possum petere interesse: si plus est in interesse. qđ probamus sic: qꝛ si promisisti mihi dare vel facere aliquid sub certa pena. si assecutus sum penā: ꝛ plus est meum interesse: possum petere quatenus est plus in interesse: vt. ff. de solu. l. siquis a socio. §. vlti. ꝛ. l. se. ꝛ. ff. de cōtrahē. emp. l. si is qui. ꝛ. ff. vi bo. rapto. in fi. ꝛ. ff. de fur. l. siqs cum furti egerit. Et hanc opi. puto esse veram. ꝛ hanc opi. approbat Azo in summa huius ti.

Iudices. Segnori sicut supior est noua. l. iusti. ita ꝛ ista. Et ista. l. duo dicta continet in se. Primo dicit ꝙ iudices q cognoscunt in hac inclita vrbe vel prouincijs: si testes absentes producūtur possunt mittere litigantes vel procuratores eorum in euꝫ locum vbi testes degunt. vt ibi testes recipiantur ꝛ non cogantur venire vbi causa agitur. Secundo dicitur. si aliquis producit aliquod instrumētum: ꝛ illud reuocatur in dubium: producenti incumbit onus probādi vt imponat fidem ei. ꝛ si vult ei imponere fidem tunc testes absentes non coguntur venire: immo debent recipi vbi degunt: ꝛ eorum attestationes debent mitti ad iudicem coraꝫ quo causa agitur: vt videatur si deposuerint fidem veri vel non. ꝛ si deposuerint fidem veri: eis stetur: al's non. Tex. in vrbe. s. romana. Nam appellatione vrbis per excellentiam intelligitur de roma: vt insti. de iur̄ natu. gen. ꝛ ciui. §. sed quotiens. Uel intelligitur de vrbe constanti. quia veteris rome priuilegio letatur: vt. s̄. de sacrosan. eccle. l. cuꝫ in nouatione. Tex. disposuimus. sub. in quadam. l. greca quam non habemus. Simile not. infra de bo. que libe. l. cum ei. §. cum autem. Alij dicunt deposuimus in similibus casibus: vt in iuramento calumnie: quia mittitur ad absentem: vt. s̄. de iureiuran. calum. l. ij. §. cum autem. Et in iuramento iudiciali: vt. s̄. de rebus credi. l. generaliter. §. fina. Tex. testiuꝫ. sub. absentium. Tex. ibi destinare. idest ad locum vbi degunt testes. Et hic duplex est littera. Quidam habent procuratores. alij habent vel procuratorem. ꝛ tunc exponitur. vel. pro idest vel pro saltim. Tex. vt depositionibus. idest productionibus cum religione iurisiurandi. Nam productio debet fieri vtraqꝫ parte presente vel altera contumaciter absente: vt supra titu. j. l. si quando. Sed depositio debet fieri in secreto: vt. s̄. titu. j. l. nullum. Tex. hoc etiam. In cipit secundum dictum. Tex. exiguntur. sub. al's vt falsarij puniuntur: vt. s̄. de probatio. l. iubemus. Tex. sententia. sub interlocutoria. quia interloquitur iudex vt litigator vadat videre testes. Sic ꝛ. ff. de arbi. l. differentie. Tex. ad pōrem iudicem vt videat primo iudex si sit probatum: ꝛ ita ei stetur. si autem non est probatum ei non stetur: ideo quia iudici facienda est fides: vt. s̄. de edendo. l. procurator.

¶ Or segnori in. l. ista sicut duo dicuntur: ita in ea duo no. Et in. l. ista dicitur in primo dicto vt dixi in casu. ꝛ ita colligitur hic ꝙ si testes sunt presentes coguntur venire coram iudice coram quo causa agitur. sed testes absentes non coguntur venire coram iudice: sed recipiūtur vbi testes degunt: vt. ff. de testibus. l. iij. Et est ratio cur testes absentes non coguntur venire coram iudice coram quo causa agitur. sed recipiuntur ibi vbi testes degunt. quia non debent a suis negocijs aduocari: vt argumen. ff. quemadmodum testa. ape. l. siqui. Nam officium testis est publicum. ꝛ ideo non debet ei esse damnosum: vt. ff. de furtis. l. si seruus cōmunis. §. qui vere. Item probationes debent afferri vbi sunt: vt. s̄. quādo impe. inter pu. l. j. Secundo nota. si produco aliquod instrumentum coram iudice: ꝛ illud dicitur esse falsum: ego producens debeo ei fidem imponere. al's puniar tanq̄ȝ falsarius: vt. s̄. de probat̄. l. iubemus. ꝛ si volo probare p testes absentes non cogunt̄ venire corā iudice. ¶ Or segnori saper. l. ista habetis vnam auc̄. que incipit. apud aliquem ꝛc.

Apud aliquē. Auc. Ista auc̄. nō legit̄ sup. l. C. vt corrigat eā: sꝫ vt ꝯfirmet ꝛ determinet eā. nā. l. C. dicebat indistincte. si aliquis ꝓducit testes absentes: nō cogitur eos facere venire coraꝫ iudice vbi cā agitur sed recipiuntur ibi vbi testes degūt presentibus litigatoribus vel eoꝝ ꝓcuratoribus. Auc̄. ista dicit ꝙ illud qđ dicitur in. l. C. verum est in ciuilibus causis. sed in criminalibus causis secus: qꝛ tūc testes absentes debent corā iudice corā quo causa agitur presentari. nec recipiunt̄ vbi degūt. ꝛ hoc vult dicere ista auc̄. ꝛ nō aliud. Sed vos ponetis ita casuꝫ in terminis sic. Si litigo corā iudice ordinario maximo vel paruo. ꝛ ita corā eloquentissimo vel defensore ciuitatis. siue litigo in vrbe. ꝛ volo producere testes qui sunt in ꝓuincia: si in cā ciuili peto hoc fieri suꝫ audiendus. ꝛ testes nō cogunt venire corā iudice vbi cā agit̄: sed recipiuntur vbi degūt. ꝛ ille iudex recipiat dicta testiuꝫ partibus presentibus: vel altera parte absente per ꝯtumaciaꝫ. ꝛ ista dicta testiū sigillata mittunt̄ ad iudicē vbi cā agitur. Secus si testes absentes producuntur in causis criminalibus: qꝛ isti testes debent venire coraꝫ iudice vbi causa agitur ꝛ ibi debēt dicere. Tex. siue a prouincia. sub. destinētur lr̄e. Tex. prestandi sunt. sub. ꝛ ibi recipiendi. Tex. subijciantur. sub. si vacillāt vel suspectum deponāt testes testimonium: vt. ff. de testi. l. ob cām. §. si testes. ꝛ. s̄. de testi. l. eos q. ꝛ auc. ibi signata. Et in auc̄. ista nō est plus cōiter in aliquibus libris. Sed quidā hn̄t hic alia verba que verba volunt istud dicere. cum in ciuilibus causis testes recipiuntur: testes debēt recipi p̄sentibus partibus vel absente altera pte per cōtumaciam. iudex eis receptis: dicta testiū debet mittere sigillata nō apta ne aliqua partium disceret testificata. ꝛ hec auc̄. est in corpore auc̄. de testi. §. sed hoc qm̄. ¶ Or segnori ad istam auc̄. opponitur sic. Nec auc. videtur velle. si litigo tecū in vna ꝓuincia ꝓducere possum in causa illa testes qui sunt in alia ꝓuincia. nec illi testes cogunt̄ venire corā iudice vbi cā agitur. sed iudex vbi causa agitur mittit iudici illius prouincie vt eos recipiat. ꝛ sic videtur ꝙ testiū receptio possit delegari. Unde videt̄ ꝯtra in auc̄. vt defunc. seu fu. §. illud. Ad qđ pōt dici vnomō sic. Iudex vbi cā agit̄ nō pōt delegare iudici nō habēti iurisditionem. ꝛ sic loquit̄ l. contra. sed iudici habēti iurisditionē bene potest delegare: vt hic. Uel pōt dici scđo mō. hec auc̄. loquitur quando testes erant presentes. sed in. l. s̄. testes erāt absentes. Nec approbo opinioneꝫ illoꝝ qui dixerunt illū. §. corrigi p auc̄. istā. Itē segnori habetis in auc̄. ista ꝙ in ciuilibus causis testes absentes nō cogunt̄ venire coram iudice vbi cā agitur: sed recipiunt̄ vbi degunt. secus est in crīalibus causis qꝛ coguntur venire corā iudice vbi cā agit̄. Et est ratio: qꝛ vbi magis periculū: ibi requirit̄ magis ꝯsilium: vt ar. ff. de ven. inspi. l. j. §. j. Sed circa hoc ita quero. In causa criminali non cogunt̄ venire testes corā iudice vbi cā agit̄: sꝫ recipiuntur in absentia. est ne hoc semper veruꝫ? Certe nō credo. immo si iudici videbitur hoc equuꝫ al's non. Quid eniꝫ si litigo tecū ꝛ volo ꝓducere testes qui sunt in anglia. ꝛ constat ꝙ rex anglie habet te odio mortaliter. me autem diligit. ꝛ si allegas hoc corā iudice: ex hac causa vel simili. dicet iudex bonus. nō faciaꝫ recipi illos testes in absentia mea. immo volo ꝙ veniant coram me. Et idem faciat in maxima causa. Idem etiam faciat propter suspitionem testiū: qꝛ testes de facili in absentia mentiuntur. Idē etiam faciat si ꝯsuetudo loci suadet vt testes nō recipiātur in absentia: sed in presentia. ꝛ ad istud est arg. ff. de testi. l. iij. §. vlti. ꝛ. ff. quēadmodum testa. aperi. l. siquis.

Plures. Or segnori lex ista sicut ꝛ due pcedentes est noua. l. iusti. ꝛ hec. l. respicit illam partem rubrice de apochis ꝛ antipochis. Et in ea ponitur talis casus. Mutuaui tibi. x. ꝛ quolibet anno quādiu cessares in solutiōe debebas mihi dare. x. nomine vsuraruꝫ. Uel locaui tibi funduꝫ meū pro annua pensione: ꝛ tu quolibet anno soluebas annuum

nuum redditū.⁊ in ipsa solutiōe tu dicis volo habere apochā de solutione vsurarū: vel de annuo reddditu soluto. in qua confiteamini ꝙ soluo vobis annuas vsuras pro sorte vel annuū redditū.nunquid ego creditor vel locator teneor tibi hoc facere? R̄ndetur ꝙ sic. Uerum qꝛ ista apocha: si tu debitor vel colonus esse velis maliciosus posses amputare vel creditori vel dn̄o gulā: si quolibet anno solueres vsqꝫ ad.xxx.annos.⁊ post.xxx. annos tu debitor vel conductor occultares istas apochas ⁊ diceres creditori vel domino volenti te conuenire non potes agere: qꝛ actio tua prescripta est.xxx.annis. ⁊ ego creditor vel dn̄s nō possem ꝓbare. Et ita ne apocha ledat creditorem vel dominum debet dicere creditor debitori vel dn̄s: vis vt faciam apochā de soluto? paratus sum facere: sed ego volo retinere exemplum apoche.vnde possum recipere antipocham qūo solues vsuras annuas pro sorte vel annuum redditum: vt si post.xxx. annis velis dicere prescriptum est actioni tue: possim ostendere antipocham solutionis. Sic ergo debitor pōt recipere apocham: ⁊ creditor exemplū apoche. si aūt creditor nō vult recipere exēplum apoche vel etiaꝫ negligēs fuerit nō generat̄ ei aliquod preiudicium ne ꝙ fauore eius introductum est: retorqueret̄ in eius lesionē. Tex. plures. sub. debitores vel coloni vt subijcit. Tex. apochis.i. scripturis in qbus creditor confitet̄ sibi solutū annuas vsuras vel annuū redditum sibi esse solutum: vt.ĵ. dicit. Tex. negādo. sub. debitores vel coloni. qꝛ per negationem efficitur res dubia: vt.ĵ. quibus ad lib. procla. non lꝫ.l.fi.⁊.ĵ. de acqui. pos.l. nemo. Tex. ius agentium.i. creditorum. Tex. vendicantes. qꝛ coloni dicunt tu non potes agere qꝛ rei vendi. tol. prescrip. xxx.an. vt.ĵ.ꝺ pres. xxx.an.l. sicut. Tex. opponere. qꝛ diceret debitor. tu non debes agere: qꝛ mera personalis actio tollitur spacio.xxx.an. vt.s̈. de consti. pe.l.iij. Sed si vellet dicere. tu soluisti annuas vsuras: ipse debitor occultaret apocham. Tex. conscripsit. sub. creditor vel dominus. Tex. vel exemplar. sub. apoche.⁊ sic exēpluꝫ ꝓbat: vt. ff.e.l. quicūqꝫ. Uel dicatis istud nō est exemplar sed sunt due scripture.⁊ vna habebit subscriptionē debitoris vel coloni: qūo soluit annuas vsuras vel annuuꝫ redditum. Tex. facere neglexerit. sub. qꝛ noluit recipere apocham. Tex. generetur. sub. si al's poterit probare de annuis vsuris. Tex. rōni conuenit equitatis nā qd̄ fauore ⁊c̄. vt. ff.ꝺ legi. ⁊ consti.l. qd̄ fauore. ⁊.ĵ. de secun. nup.l. generaliter. ¶ Or segnori not. in.l. ista differentiam esse inter apochā ⁊ antipocham. Apocha est scriptura que fit ad vtilitatē ⁊ securitatem debitoris vel coloni soluētis annuas vsuras vel annuū redditum ⁊ dꝫ esse talis tenor eius. Ego creditor confiteor me recepisse a te tali noīe vsuraꝝ vsuras annuas pro sorte talis pecunie que mihi debebatur. Et idem dicit dominus. ego dn̄s cōfiteor me recepisse a tali annuum redditum pro tali fundo quem vobis conduxi: vt colligitur hic.⁊.ff. de condic̄. inde.l.fi.§. titius.⁊.ff. de fur.l. qui tabulas.§. apocham. Antipocha est que emittitur ad vtilitatē creditoris vel dn̄i ne post.xxx.an. debitor vel colonus occultando apochas negaret se teneri. vnde dꝫ dicere creditor vel dn̄s debitori vel colono. vis habere apocham? volo.⁊ ego volo habere antipochā: vt ita post.xxx.an. ius meū non facias vacillare. ⁊ erit eius tenor talis: vt.s̈. dixi. Et dicitur antipocha ab anti qd̄ est ꝯtra ſm quosdaꝫ: qꝛ sit contra apochā. Uel qd̄ est verius dicatis ꝙ antipocha dicitur ab anti ꝙ est ante. qꝛ ante apochā debet fieri. vnde debet dicere creditor debitori: vis tu apochā de soluto? statim facias mihi antipochā: vt. ff. de admi. tu.l. lutius.§. curator.⁊ sic ēt pōt intelligi. ff. de accep.l. si accepto. in fi. ¶ Or segnori ex.l. ista colligetis arg. ad vnum qd̄ al's plenius dixi. Si creditor vel dominus non peteret antipocham vel exempluꝫ apoche: debitor vel colonus si velit inficiari veritateꝫ post.xxx.an. potest ius creditoris vel domini vacillare. ergo colligitur ꝙ in annuis vsuris ⁊ prestationibus ⁊ annuis redditibus pro omnibus annuis sufficiebat vna prescriptio. Et ideo si tu teneris mihi ad vsuras annuas. si per.xxx.annos stetisti ꝙ non soluisti vel soluisti: sed probare non possum: excludis me a petitione mea. qd̄ quidam de plano dixerunt. si pro eis videtur facere.l. ista.⁊ ff. de verbo. ob.l. stichuꝫ aut pamphiluꝫ. in fi. Alij dixerunt cōtra. qꝛ in annuis prestatiōibus tot requirunt̄ prescriptiones: quot sunt anni: vt. ar. ff. de ver. ob.l. pluribus. in princ. ¶ Or segnori nos in articulo isto facimus differētiā inter annuas stipulationes.⁊ ita inter ꝯctus.⁊ inter annua legata ⁊ fideicōmissa.⁊ ita inter vltimas volūtates. Et in ānuis stipulationibus dicimus ꝙ oium annoꝝ vna est stipulatio. ⁊ sic sufficit vna prescriptio vt hic. sꝫ in annuis legatis ⁊ fideicō. tot sunt legata quot sunt anni: vt. ff. de annu. lega.l. si in singulos.⁊ ideo tot prescriptiones requirūtur quot sunt anni: vt. ff. de mortis causa do.l. senatus.§. qd̄ dicitur. Et de hoc plene dicam.ĵ. de prescrip. xxx. vel. xl. an.l. cuꝫ notissimi §. in his. Sed ad.l. istam opponitur quomodo si colonus meus soluit mihi annuam post.xxx.annos faciet ius meum vacillare? cuꝫ.ll. dicant ꝙ coloni non possidēt ciuil'r sꝫ dn̄i. vnde nō prescribūt cōtra dn̄os qui possidēt: qꝛ possidēti nō currit prescriptio. vt.ĵ. de prescripti. xxx. vel. xl. annoꝝ.l. male.⁊.l. cum not. in fine. Ad qd̄ r̄ndeo.⁊ dico ꝙ coloni nullo tempore prescribunt. cum constat eos soluisse dn̄o pensionem ⁊ possessionē domino non interuertunt vt in.l. contra. Sed si non constat eos soluisse dn̄o pensionē vel si soluerunt negant ⁊ dn̄i probare non possunt: tunc prescribunt ⁊ interuertunt dn̄o possessionē: qꝛ tunc nō deficit ius sed ꝓbatio: vt. ff. de testa. tu.l. duo.⁊ ideo dn̄s prescriptione repellitur.⁊ sic intelligitur lex nostra.

Omparationes. Segnori hec

c

lex respicit illam partē rubrice. de fide instrorum. qꝛ per cōparationes l'raꝝ fides imponit̄ instrumētis ⁊ interdum detrahit̄. Et in.l. ista tractat̄ de cōparationibus l'raꝝ. Et imperator iusti. q fecit.l. istam tria dicit principal'r. Et primo ponit ius vetus. s. qualiter fiebant cōparatione. Secūdo ponit ius nouū ex qbus instrumentis cōparatio sit facienda. Tertio ⁊ vltimo ponit quid dꝫ seruare ille qui cōparationē faciebat. Primo ergo dicitur oliꝫ ita erat. priuata instrumēta admittebātur ad cōparationes indistincte. sed qꝛ sepe in contractibus ⁊ in iudicijs cām falsitatis inducebāt: ideo iusti. imperator voluit ad.l. istam peruenire. Secundo ponit ius nouuꝫ. ⁊ dicit ꝙ ex instrumentis priuatis hodie non fiat cōparatio: nisi habeant subscriptionē triū testium.⁊ illi scripture imponatur fides per comparationē litterarū aliaꝝ ipsoruꝫ testium: vel saltim duo ex his testibus iurēt se illi scripture affuisse: que ad cōparationeꝫ admittit̄. Et ꝙ ex publicis instrumentis ⁊ ex forensibus sicut oliꝫ poterat fieri cōparatio: ita ⁊ hodie. Tertio ⁊ vltimo dicit̄. ꝙ illi qui admittunt̄ ad cōparationē l'rarum: non prius admittuntur: nisi prius iurēt ꝙ neqꝫ lucri causa: neqꝫ odij vel amoris causa veniant ad comparationem: sed bonafide. Et ita ea que dicta sunt habēt locum in futuris comparationibus. preterite auteꝫ cōparationes in sua remaneant firmitate nec per.l. istaꝫ immutētur. Tex. comparationes litterarum: idest similitudinē ⁊ dissimilitudinem litterarum: vt.ĵ. plene dicam. Tex. ex cyrographis fieri. sub. priuatis. Tex. manifestum est. Hoc est primum dictum huius.l. Et statim volo vobis ostendere vt intelligatis litteram sequentem qualiter in contractibus ⁊ in iudicijs olim si fiebat comparatio ex ꝓuata scriptura: prestabatur occasio falsitatis. In contractibus ponetis ita exēplū. volo vendere domū meam tibi. dicebas tu: nescio si est tua. dicebam ego: ostēdam tibi quādam scripturā manu ꝑsbyteri nostri factam vel alterius priuate ꝑsone ꝙ eam emi a titio. dicebas tu. nescio si ista scriptura est publica: vel scriptura illius presbyteri.⁊ ego adducebā plures scripturas quas constabat esse scriptas manu illius sacerdotis. ⁊ dicebam tibi. vide notas ⁊ signa que facit in singulis cartis. vnde tu inducebaris ad emptionem faciendam.⁊ aliquando inueniebatur ꝙ non erat scripta manu illius sacerdotis. In iudicijs ponetis ita exemplum. Coraꝫ iudice petebaꝫ a te.x. ⁊ inducebam priuatam scripturaꝫ in qua ꝯtinebantur: que erat scripta manu talis hois.⁊ tu dicebas ꝙ non erat scripta manu illius hominis. ⁊ ego querebam alias scripturas: quas cōstabat scriptas manu illius hominis. ⁊ addu

cebam eas coram iudice. et dicebam videte si mea habet magnam similitudinē cum istis alijs: iudex dicebat. bene vidētur mihi eedē littere. vñ credebat ei scripture: et te mihi cōdēnabat postea apparebat illam scripturam esse falsaz. Unde ex hoc colligetis quod adimenda est materia fabricandi falsuz et ad hoc concor. j. ad. l. cor. l. vbi. Tex. ideoqz. Hic incipit scdm dictum huius. l. in quo iusti. ponit nouum ius: ex quibus instris fiebat comparatio. Tex. ex cyrographis. i. ex priuatis scripturis. Tex. procedente. puta quia per alias scripturas testium probatur. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis vnū magistrale ad qđ legem istam tota die allegamus: licet volūtas defuncti per. vij. testes debeat probari: tamen solēnitas testamē: i sm Mar. potest probari per duos vel per tres testes. Et pro hoc facit littera q̄ dicit. ad hoc vt priuato instro stetur requiritur subscriptio trium testium. sed vt ex eo fiat cōparatio sufficit quod duo ex ipsis iurati deponant se subscripsisse. Sed hec opi. nō est bona vt dixi. j. de bo. pos. sm tab. l. vlti. Nec ob. littera que loquitur in comparatione litterarum nō in testamēto. Tex. etenim aliter. ¶ Or segnori hec littera est plana quasi aperte dicat: ex priuata scriptura fit comparatio si habet subscriptionem trium et ei imponitur fides per litteras alias ipsorū testiū. et quod duo ex ipsis iurēt ita esse. Sed si habetis naturaliter enim et c. quasi dicat comparatio non debet fieri solo naturali hominum ingenio. nā non eoipso quod oculus demonstrat tibi illam veram. et quod sit similis cum ista. et per consequens demonstrat quod altera fit vera. non ideo debes iudicare quod ista sit vera et illa: quia in comparatione non consideramus solum naturale ingenium hominū sed aliquā solemnitatem ciuilem. s. quod habeat subscriptionem trium testium: vel quod duo ex his iurent ita esse: vt. j. dicit. Tex. vel ex forensibus. Dicuntur forensia instrumenta ea que agūtur in foro. i. in iudicio. vt sunt ille scripture que fiunt in iudicijs: vtputa libellus lit. conte. et sacramentum calum. et positiones et dilationes et responsiones. Tex. vel publicis. Dicunt publica instrumenta que fiunt a contrahentibus extra iudicia. et dicūtur publica: quia a publica persona scripta: puta a tabularijs: vt. j. de tabu. l. generali. Tex. omnes autem comparationes. Hic incipit tertiū dictum et vltimū huius. l. in quo dicitur quomodo debz facere qui inducit comparationem. Tex. huiusmodi faciunt comparationē. sub. sed bonafide. Tex. et hoc obseruari. sub. dictum est. s. Uel potest dici quod hic sit quartum dictū. Tex. minime potes. sub. quia leges dant formam futuris negocijs non preteritis: vt. s. de legi. et csti. l. leges. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis quod ex priuata scriptura si non habeat subscriptionem trium testium nō fit cōparatio. al's sic: quia tunc habet formam publici instrumenti. Et ad hoc accedit j. qui po. in pigno. ha. l. scripturas. Itez ad comparationes faciendas viri debent vocari non mulieres. Item debent vocari non layci sed inscriptores qui habeant illius rei plenam prudentiam: vt. j. de testa. mi. l. semel. et ff. de ven. inspi. l. j. §. j. Itez ipse iudex debet dicere facienti comparationē. tu dicis quod ista littera habet similitudinem cum illa: ostēde mihi in quo? Certe tunc ille debet dicere. videte formam et eadez signa. Et iste qui a iudice vocatur debet iurare quod hoc facit bonafide remoto lucro odio et amore. Item ipse iudex debet intueri quod sic est vt ille dicit vt ar. ff. fi. regun. l. si interruptione. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt vobis casuz. l. huius et summariam expositionem huius littere potuistis perpendere. Uerum quia materia huius. l. est intricata valde: circa eam alia sunt videnda. Uos habentis hic ex priuata scriptura non fieri comparationem nisi habeat subscriptionem trium testium. Sed. l. videtur contra. que videtur velle quod sufficiat eorum presentia sine subscriptiōe: vt in auc. co. ti. §. j. et §. siquis. Ad solutionem cuius contrarij quidā dixerunt p. l. istā de plano quod per priuatam scripturam non fiebat comparatio nisi adessent tres testes qui subscriberēt. et ita requirebantur olim tres aut saltim duo: sz hodie istud est correctum: quia sufficit sola presentia triuz testium et sine subscriptione: vt in. l. contra. quod non approbamus quia legum correctio est vitanda: vt infra de appella. l. precipimus. in fin. Et ideo vos soluetis secundo modo sic. est scriptura ad quaz fit comparatio. vt si peto a te. x. que deposui apud te. et de hoc deposito fuit facta priuata scriptura in presentia triuz testiuz: sed non subscripserūt: tu dicis istaz scripturam esse falsam: et nunqz testes illaz subscripsisse. modo volo probare per comparationē illam scripturā esse verā. et adduco priuatam scripturam quā constat scriptam manu illius. vnde illa scriptura quā produxi: est scriptura ad quaz fit comparatio vnde sufficit presentia triuz testium: et si non subscribant. sic in. l. contra. est scriptura ex qua fit comparatio crica quā nō sufficit presentia triū testiū: nisi subscribāt. cuz probatio sit rei dubie per argumenta facta ostensio: vt dixi s. de proba. Ergo apparet quod probatio debet esse validior quam probatū: quia probatum est dubium: probatio est clara. Ad solutionē horum contrariorū ita distinguo vt plene liqueat articulus iste. Fit comparatio aliqñ de publico ad publicū. Aliquādo fit cōparatio de forensi ad forensem. Aliqñ fit comparatio de instrumēto archiuo publico ad instrm archiuuz publicum. Aliquando fit comparatio de priuato instro ad instrm priuatum. Aliquando fit cōparatio de priuatis lris ad priuatas lras. Et ex his quinqz spēbus hz fieri comparatio: non ex pluribus alijs. et ad istam diuisionē reducetis oēs scripturas de mundo. Or incipiamus a primo. Fit cōparatio de instro publico ad instrm publicū. Publicū instrumētum est proprie quod est scriptum manu publice persone: de his que aguntur extra iudicia. vtputa de empti. et vēditi. et de his similibus. Et dicuntur publica quia publice cōfecta et quia manu publice persone: vt. j. de tabulis. l. generaliter. Et fit comparatio de publico ad publicum ad fidem imponendam: et sic ad similitudinez: et ad fidem irrogandā: et sic ad similitudinem. Fit comparatio ad fidem imponendam: et sic ad similitudinem in exemplo tali. peto a te. x. que dico me tibi mutuasse. et ad fundandam intentionem meam induco pulicum instrm: in quo cōtinetur quod ticius tabellio scripsit illud. eo exhibito tu dicis quod falsum est. ego dico quod est verum. et ita inuenietur. ego quid facio? vado per ciuitatē et inuenio multa instra de quibus constat quod manu illius tabellionis fuerunt scripta et adduco illa instrumenta coram iudice. et dico instrumentum meuz esse scriptuz manu ticij. dicit iste quod falsum est domine iudex modo videatis si instra ista habeant eadez signa et eadem notata. quid faciet iudex? non mulieres: non laycos vocabit ad comparationem: sed vocabit duos bonos tabelliones et faciet eos iurare quod hāc comparationē nō facient malafide: sed bona et sincera fide. et ostendet eis illud instrumentum primo et dicet eis. videatis bene signa. et notas huius instrumenti. et postea ostēdet eis alia istrumēta que producuntur ad comparationē. et dicet. modo videatis si sunt eadem signa et eedem note. si isti iurati dicunt quod sic: debet dicere bonus iudex. ostendatis mihi quare dicitis hec esse similia. et ipsi dicēt videte signa et quomodo ipse format litteras suas in parte superiori et in parte inferiori et qualiter signa sunt similia. ¶ Or segnori fit comparatio ad fidem irrogandam. et sic ad similitudinez. et hic nota quod si tabellio viuit: non fiet comparatio ad similitudinem vel dissimilitudinem. sed ipse veniet et iurabit: si fecit vel non. si iurat quod fecit: stabitur dicto suo quod fecit: non quod sit verum. si autem dicit se non fecisse: stabitur dicto suo quod per eum factuz non sit: vt. j. ad. l. cor. de fal. l. siquis. in auc. eo. titu. §. si vero. Si autem tabellio mortuus est: tunc per ipsum actorem non potest res probari: sed tunc erit locus comparationi ad similitudinem vel dissimilitudinem. Si viuit discipulus vel annumerator: fit comparatio solius tabellionis. Si autem omnes mortui sunt: tunc fit comparatio litterarum tabellionis et testium subscribentium: vt in in auc. e. §. oportet. et §. si vero. Fit comparatio de forensi ad forensez. Et dicitur forēse instrm: scriptura que fit de his que agunt in foro: vñ oia acta iudicij dicuntur forensia instrumēta. et sicut fit comparatio de publico ad publicuz: ita de forēsibus instris ad forēsia instra. Nā talia dicunt acta cause: vt. s. de edēdo. l. ij. Et dicunt gesta litigatorū: vt. j. de re iudi. l. vlti. Et ista instrumēta aliqñ scribunt manu publica: puta tabellionis. aliquādo a priuata persona: vt in partibus vltramontanis. Hoc et pmittit p decretales. extra de proba.

proba.c.qm̄.⁊ in istis non sunt necessarij testes: qꝛ verisimile est ꝙ multi scribant: vt argu. de dona.l.in donationibus. ¶ Et de forensibus ad forēsia fit cōparatio ad fidem imponendam. vt si in litigio qđ est inter me ⁊ te: allego quoddam forēse instrumētum: verbigratia: peto a te.x.tu obijcis prescriptionem.xxx.an.ego ostendo vnum forēse instrumētum: ꝙ nō sunt.x.anni ꝙ sup his fui litē cōtestatus.⁊ sic fuit mea actio perpetuata ad.xl.annos.tu dicis illud instrumentum forēse esse falsum ⁊ nō fuisse scriptū manu illius de quo cōtinetur in instrō: vnde vado ⁊ inqro ⁊ inuenio multa forensia instrā: que ꝯstant scripta manu illius qui ꝑerat illo foro: ⁊ adduco: ⁊ habent eadem signa cuꝫ meo. Uel tu qui dicis falsum: adducis multa alia instrumēta que constant scripta manu illius: ⁊ habent oia alia signa. ¶ Item est exemplum de forēsi instrumēto in sentētijs. puta si peto cōtra te quādā sentētiam executioni mandari in.x.tu dicis falsam illā ⁊ nō esse scriptam manu illius de quo cōtinetur in instrumento. vnde ego inuenio alias scripturas forēses: quas cōstat scriptas manu illius: que habēt signa eadeꝫ. ⁊ ita fit cōparatio ad fidem imponēdam. Uel tu qui dicis falsum: vadis ⁊ iuenis alia instrumēta forensia que cōstat scripta manu illius: ⁊ adducis: ⁊ habēt alia signa oia: ⁊ sic fit cōparatio ad fideꝫ irrogandam. Et in istis dico ꝙ in publicis scripturis: si viuit ille qui dicitur scripsisse instrumētum: per ipsum auctorem dꝫ res probari. si autem est mortuus: recurretur ad cōparationem: vt dictum est. ¶ Fit autē aliquādo cōparatio de archiuo instrumēto publico ad archiuum instrumētum publicum. Et archiuus publicus: est archa publica. vnde instrumēta archiua sunt publice scripture que in archa publica reperiuntur: vt ar.ff.de pen.l.moris.§.solet. Et de hoc no. ita exēplum. Petunt a me tributa vel petitur a me collecta. ego dico ꝙ solui iudici exactori tributorū. vñ dico: dñe non debetis a me petere tributa vel hanc collectaꝫ qꝛ solui. dicit iudex qui est actor tributorū vel collecte: proba hoc. dico: domine faciatis aperiri archam publicam: qa inueniet ibi ꝙ solui. archa aperit ⁊ inuenit ibi vna cedula in qua cōtinetur ꝙ solui. dicit ꝙ illa cedula est falsa ⁊ nunꝙ scripta manu illius de quo dicitur. dico ego volo probare per cōparationem aliarum litterarū. vnde inquirit per alias scripturas quas constat scriptas manu illius que sunt in eadeꝫ archa. si inuenitur ꝙ habeant eadem signa: fit cōparatio ad fidem imponēdam. Uel si dicit iudex qui est exactor: hec scriptura est falsa: ⁊ inducit alias scripturas quas cōstat manu illius scripta que habent signa omnino dissimilia: hoc casu fit cōparatio ad fidem irrogandam. Et huic scripture statur eoipso ꝙ inuenitur in archiuo vel ꝙ est scripta manu commentariensis: siue sit publica siue non: vt.ff.de iure fisci.l.in fraude.§.quotiens. Et ita in hoc differunt a publicis scripturis: qꝛ hec scribuntur manu publica vel priuata. sed publica instrumenta scribuntur manu publica. Item ista differunt a publicis: quia hec forensia.i. de his que aguntur in foro. illa publica instrumēta.i.de his que agūtur extra forū. ¶ Fit aliquando cōparatio litteraꝝ de priuatis instrumētis ad priuata instrumenta. In multis locis non sunt tabelliones: sed sunt homines qui sciunt scribere: ⁊ tota die recurrunt cōtrahentes ad eos: ⁊ dicunt scribatis ꝙ nos contrahimus. ista est priuata scriptura. ¶ Fit cōparatio ad fidē imponendaꝫ: verbigratia: deposui rem apud te. de hoc fuit facta scriptura priuata: vt tota die potestis videre quando scholares deponūt libros suos apud fratres: ⁊ fit inde scriptura: ⁊ ponitur in archa vbi ponuntur libri. ⁊ dicit illa scriptura: deposuit hic talis libros suos: debent sibi restitui. ¶ Et fit cōparatio ad fidem imponēdam hoc modo. Apud te deposui libros meos: ⁊ ꝑuata persona inde fecit scripturam voluntate nostra. tu nō vis mihi restituere illos libros. adduco illam scripturam cōtra te: ⁊ tu dicis eā falsaꝫ. vnde adduco aliam scripturam quā constat manu illius eē factā. ¶ Fit cōparatio de ꝑuata scriptura ad priuatam ad fidem irrogandam: puta si produco priuatam scripturam contra te: ⁊ tu negas illam esse veram ⁊ adducis alias scripturas habentes oino dissimilitudines. ⁊ ex priuata scriptura olim omnino fiebat cōparatio: vt in princi.l.nostre. sed hodie nō fit: quia in scripturis ad quas fit cōparatio vl' ex qua fit cōparatio: requitur id quod.s̄.dixi in cōtrario signato. ¶ Fit comparatio aliquando de litteris priuatis ad litteras puatas. Et est differentia inter priuatas litteras ⁊ priuata istrumenta. Priuata instrumēta vocamus scripta inter me ⁊ te a tertia persona priuata. Priuatas litteras vocamus quas misisti mihi ⁊ ego tibi. vel q̄s feci iter me ⁊ te. vt si scribis in libro tuo volūtate mea ꝙ debeo tibi.x. vel si mittis mihi litteras tuas ꝙ debeo tibi.x. Et de priuatis litteris ita cōparatio fit. tu misisti mihi quasdam litteras continentes. scias ꝙ de residuo debiti debeo tibi.x. vnde peto a te.x. ⁊ produco contra te litteras quas mihi misisti. tu dicis ꝙ nunꝙ scripsisti eas: ⁊ non est de littera tua. ego qđ facio. adduco alias litteras quas constat tua manu factas quibus litteris fuisti vsus cōtra me. ⁊ confessus fui tuas litteras esse. ⁊ habēt eadem signa ⁊ eosdem tractus. ⁊ ista comparatio fit sine omni testiū ꝑsentia vel subscriptione. vt in auc̃.de his qui ingre. ad ap.§.illud. ¶ Fit cōparatio ad fidē irrogandā si ostēderes alias scripturas tua manu scriptas omnino dissimiles. ¶ Si querat que rō est q̄re nō fit cōparatio ex ꝑuato instrō scripto manu tertij. nisi hēat subscriptionē triuꝫ testiū ⁊ presentiam. sꝫ nō sic in lr̄is ꝑuatis. qꝛ fit cōparatio sine oi testiū p̄ntia ⁊ subscriptione? R̄ñdeo. illa est rō qꝛ plus dꝫ nocere tua ꝓpria scriptura q̄ scriptura alteri⁹ tertij manu scripta. vt in auc̃.de triē. ⁊ se.§.studiū.col.iij.que est.j.de nō nume. pecu.auc̃.ꝫ qui ꝓpriā nā tuū factuꝫ dꝫ tibi nocere. vt.ff.de interroga.act.l.de etate.§.j.nō aūt factū tertij. nisi probetur plene. qꝛ non dꝫ alteri ꝑ alterū ⁊c̃. vt.ff.de regu.iur.l.nō dꝫ. ¶ Or segnori modo circa.l.istā ⁊ articulū istuꝫ facio vnam q̄ōnē quā nec dñs Jo. nec dñs Azo nec dñs Justi. videtur bñ sciuisse soluere: ⁊ est talis. Est ne ꝓbatio cōparationis plena vel semiplena? est ne standū cōparationi facte ad fidē iponendam vel irrogandā? Certe vꝫ sicut dixi: ꝙ hec q̄ō fit isolubilis. ⁊ vꝫ ꝙ cōparationi nō stet semp: qꝛ cōparatio res fallax est. audite: nō fuit hō nec erit ab adā vsqꝫ in diē iudicij: q in scribēdo formā litterarū non mutaret sicut dicit lex. nam aliter scribit iuuenis: ⁊ aliter senex: ⁊ alit hō robustus: ⁊ aliter in infirmitate cōstitutus. ⁊ mutatio pēne eiusdeꝫ homis formā litterarū imutat: vt in auc̃.eo.ti.in ꝑn. Igit cōparatio res fallax est. igit nō stat cōpationi. Ecōtra vꝫ ꝙ fit cōparatio ꝑdictis modis vt dixi. ¶ Or segnori in q̄ōne ista vos dicetis ꝙ ista questio hꝫ duo cornua. ¶ Prima q̄ō est. an ꝓbatio cōparationis sit plena vel semiplena. ¶ Scd̄a q̄ō est. an fit cōparationi semp standū vl' non. ¶ Ad primā questionē r̄ñdeo ⁊ dico ꝙ cōparatio est semiplena ꝓbatio sicut ꝓbatio vnius testis ⁊ ꝑuate scripture est semiplena ꝓbatio: vñ non probat per se plene sꝫ cū alijs indicijs: vt in auc̃.e.tit.§.si vo nullus. ⁊ inducit iusiurandum: vt no.s̄.de iureiurā.l.in bonefidei. ¶ Ad secūdam questionem qua queritur. vtrum sit standum cōparationi vel non. r̄ñdeo ⁊ dico ita. Si fit cōparatio de publico ad publicuꝫ: stabitur ei si iudici videbitur equū: non aliter: vt in auc̃.e.ti.§.si vero nihil. Et idē dico in forēsibus. ⁊ in archiuis. Et in ꝑuatis scripturis dico ꝙ stat eis cum alijs indicijs: non aliter: vt in auc̃.eo.ti.§. sꝫ ⁊ sigs. Aliquādo tamē cōparationi nullo mō statur: puta si ex vna parte sunt instrā ⁊ testes. si cōtra illud instrumētum inducit aliud instrm̄ qđ habet dissimiles lr̄as: nam tūc non stabitur cōparationi lr̄arum ad fidem derogandā: vt in auc̃.e.ti.§. sꝫ instrā. nam cōparatio sepe res fallax est. nā eiusdē hominis sepe ⁊c̃. vt in auc̃.eo.ti.in prin. ⁊ arg.ff.de cōdi.inde.l. si non sortem.§.libertus. ¶ Or segnori super.l.ista habetis duas auc̃. Et prima incipit. Ad hec. Secunda incipit. Et si ꝯtractus ⁊c̃. Et debetis scire ꝙ hec auc̃. nisi esset premissa distinctio facta in.l.C. esset nobis grecum.

Ad hec. Aucte. Auc̃. istam ad.l.C. ita cōtinuabitis: qꝛ in.l.C. hūistis ex trib⁹ speciebus lr̄aꝝ cōparatiōes fieri posse: ex publicis: ex forēsibus: ⁊ ex ꝑuatis habētibus subscriptionē trium testiū. Ista auc̃. ponit alias duas species instrumētorum: ex quibus fit cōparatio. Fit ex litteris priuatis tuis quas cōstat manu tua scriptas

esse: quibus al's fuisti vsus contra me. Nam potest fieri cõparatio contra litteras tuas priuatas quas nunc contra te allego. ¶ Item ex scriptura que producitur ex archiuo publico potest fieri cõparatio ex alia scriptura que producitur ex archiuo publico. Tex. ad hec. i. iuxta hec que dicta sunt in. l. C. Tex. litteris. s. tuis p̃uatis. Tex. fieri. sub. ex alijs lr̃is priuatis quibus fuisti vsus ꝯ eum. ¶ Or segnori hucusq; durat prima pars huius aucté. que est in aucten. vt cum de appel. cogno. §. illud. Et in ista prima parte ponetis ita exemplum. Misisti mihi litteras tuas in quibus continebat. scias ꝙ de residuo talis debiti debeo tibi. x. vñ ego ex istis lr̃is peto a te. x. tu dicis ꝙ nõ sunt scripta manu tua. ego hẽo alias litteras tuas priuatas: quibus al's fuisti vsus contra me: poterone facere ex illis comparationem cõtra te? Certe sic: quis exquo fuisti vsus illis litteris contra me: equum est vt eisdem vtar contra te: vt arg. s̃. de testi. l. si quis. ⁊. j. de senten. ⁊ interlo. om. iudi. l. cum papi. Tex. itez. Hic incipit secũda pars huius aucté. de his qui ingre. ad ap. §. si vero. Tex. habet. i. potest. ¶ Or segnori vos habetis hic aliam auc. signatam que incipit. Et si contractus.

Et si ꝯtractus. Auc.

Auctẽtica ista dicit hoc. Si int' me ⁊ te celebratur cõtractus in ciuitate ⁊ si sumus imperiti litterarum ⁊ volumus ꝙ contractus celebretur in scriptis ⁊ excedat libram auri ex illa scriptura potest fieri comparatio: ⁊ illi comparationi stabitur cum alijs indicijs: non soli comparationi. Tex. in ciuitate: quia in rure seruantur vetera iura: vt. ff. de testi. l. vbi. nisi contractus excedat summam. l. librarũ auri: quia tunc requiruntur tres testes ⁊c. vt. s̃. si certum petatur. l. vlt. Tex. soli scilicet comparationi quasi dicat computatio per se non sufficit: sed cum alijs indicijs. Et hec aucté. est in corpore aucté. eo. titu. §. sed ⁊ si quis mutui. Et hec de materia ista: licet dominus Azo fecerit hic distinctionẽ quaz feci. s̃. si certum petatur. l. vlti.

Tam quidam.

Segnori. l. ista que ẽ vlti. l. huius ti. est noua. l. iusti. similit' sicut tres precedentes. ⁊ ponit casum talem. In aliqua cã produxisti contra me aliqđ instrm̃: ⁊ qa reuocabat' in dubiũ ipõsuisti ei fidẽ. postea peto ꝙ illud instrm̃ iterato ꝑducas: qr volo redarguere de falso: nunqd teneris producere? Respõdet Iusti. si iuro ꝙ nõ peto secũdo produci aio calũniandi: sed qr volo redarguere de falso: ⁊ estimo hoc posse me ꝓbare debeo admitti. Si autem dicis tu ꝙ non potes eã exhibere: qr dicis ꝙ illã scripturam amisisti casu fortuito: tunc debes iurare ꝙ non habes illud instrumẽtum: nec dolo desijsti habere: nec ali⁹ voluntate tua habet. Si autem iurare non vis predicto modo: qr quidam sunt ita timidi ⁊ subtili reuerẽtia tenti ꝙ nec verum sacramẽtum prestare velint: punieris in hoc quia nõ stabit' ei scripture. Sic ergo si produxisti cõtra me scripturã ⁊ qr reuocabatur in dubiũ imposuisti ei fidem: istam scripturam qñcunq; ante diffinitiuam sentẽtiam possum redarguere de falso in modũ exceptionis. Si aũt est lata snĩa diffinitiua que nõ esset per ap. vel alia iusta cã suspẽsa: non lz mihi hoc casu redarguere de falso: ne finita ⁊ iam sopita negocia sepius repetant' qđ esse non dz. Tex. imposuerit. sub. cũ appar et eam esse suspectam. qđ facere debuit: vt hic. ⁊. s̃. eo. l. iudices. qđ si non facit: vt falsarius punitur: vt. s̃. de proba. l. penul. Tex. petitionem. ⁊ ita sepius iuratur de calũ. Sed hodie istud vider' imutatũ: vt. s̃. de iur. calum. l. j. ⁊ in aucten. ista. Uel põt dici ista est alia cã: ⁊ iõ de nouo iuratur. Tex. ventilari. ¶ Or segnori colligetis hic ꝙ in cã crimiali iuratur de calũ. nã si produxisti instrm̃ ⁊ imposuisti ei fidem: ⁊ iterũ peto eũ produci: qr volo redarguere ipsuz de falso: debeo iurare de calũ. ⁊ de hoc plene dixi. s̃. de iura. calum. l. ij. ¶ Item habetis ꝙ accusator debet se subscribere. tamẽ sine subscriptione patitur penam supplicij: vt. s̃. e. l. ij. ¶ Itẽ ex. l. ista voluerunt quidam sumere arg. ꝙ põt agi ciuiliter ⁊ criminalit' de falso. tamen quãdiu ille viuit qui potest accusari de falso dz agi criminaliter. sed male dicũt: quia est electio eius: vt. s̃. de trãsac. l. sed si ex falsis. ⁊. j. ad. l. cor. đ fal. l. domus. Tex. relaxari. sic ergo si dz iurare ꝙ non habet: nec dolo desijt possidere. ergo qui retro possedit presumit' hodie possidere. Quod est intelligendum fm̃ Jo. ⁊ Azo. cum tempore lit. cõtesta. cõstabat eũ possidere: vt. s̃. de exhi. l. nõ ignorabit. Idem in eo qui est obligatus restituere possessionem: vt. j. de pigno. act. l. si creditor. ⁊ de hoc plene dixi. s̃. đ probatio. l. siue. Tex. tenti. vt sunt paterini qui dicunt nolumus iurare. certe hec subtilis reuerẽtia non est laudabilis. Iuxta id. iurauit dominus ⁊ non penitebit eum ⁊c. Et ad istud accedit. ff. de consti. insti. l. que sub conditione. §. quotiens. ⁊ ideo cum relinquitur alicui sub condi. iureiuran. tz legatum. sed condi. iurir. habetur pro non adiecta nisi relinquatur municipibus si iurauerint: qa tunc qui administrant res ciuitatis iurabunt: vt. ff. de condi. ⁊ demon. l. municipibus. Uel nisi cum seruo relinquitur libertas si iuraret se redditurum rationes. nam ipse tenetur iurare: vt. ff. de ma. te. l. siquis ita. Tex. aperiantur. quod non debet esse: vt. j. de fruc. ⁊ li. ex. l. terminato. Tex. proposito. Sed vr̃ ꝙ exceptio falsi possit opponi post sententiam: vt. j. si ex fal. instru. l. j. ⁊. l. ij. ¶ Sol. breuis est responsio. si in primo iudicio quesitum est de falso ante sententiam non potest queri in secundo si non est appellatum: vel si sententia solito mõ suspensa non est vt hic. al's est secus: vt in. l. contra. ¶ Uel potest dici: hic iudex erat motus ad snĩam ferendam neduz ex illo instr̃o imo ex alijs ꝓbationibus. sed in. l. cõtra iudex est sequutus solũmodo instrumẽta.

¶ Plus valere quod agi. ꝙ̃ quod si. cõci.

¶ Rubrica ista ita continuatur ad superiora qr plerũq; in instrumẽtis de quibus supra dictũ est: aliud agitur: ⁊ aliud agi simulatur. Ideo ponit' rubrica plus valere qđ agitur. sub. in veritate ꝙ̃ qđ simulate cõcipit'. i. cõscribit' in instrumẽtis. Et ita no. ꝙ veritas preualet simulationi: vt patet ex singulis. ll. huius ti.

In cõtractibus.

In. l. ista ponit' talis regula. In cõtractibus potius inspicit' rei veritas ꝙ̃ scriptura simulata. Tex. scriptura. sub. simulata. Tex. perspici debet. ¶ Or segnori vbi est exemplum in terminis in. l. ista? Certe ponetis ita exempluz. In veritate donabam vxori mee talem meam domum constante matrimonio. sed feci conscribi in instrumento ꝙ vendebam ei. non valet quod fit: qr constante matrimonio non valet donatio: vt. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. si suspensus. §. certa. ¶ Item est exemplum. tutor per se non potest emere rem pupilli. in veritate ipse emit: sed fecit conscribi ꝙ alius emit. non valet qđ fit: quia potius statur veritati: vt. ff. de contrahen. emptio. l. non licet. ⁊. l. si in emptione. ¶ Itez in illa. l. ponetis ita exemplum de. l. s̃. quod metus cã. l. si per impressionẽ. ¶ Itẽ in. l. ista ⁊ in toto isto titulo potestis ponere duo exempla ꝑ distinctionem illam quando fit fraus de re ad rem ⁊c. vt no. s̃. de legi. ⁊ consti. l. non dubiuz. qr in casib⁹ istis potius inspicitur veritas ꝙ̃ scriptura. In casibus tamen. qđ est no. plus valet scriptura simulata ꝙ̃ veritas. ¶ Unus casus est in litterarum obligatione vt si emisi litteras spe future numerationis: in quibus confiteor me debere. x. quas mihi numerasti ex causa mutui ⁊ in veritate non numeras. si post biẽnium volo dicere ꝙ non numerasti non audiar: vt. j. de non nume. pecu. l. in contractibus. ¶ Item fallit in vltimis voluntatibus in tali casu. Ecce si testator dicit titio: vsufructum fundi corneliani do lego. seyo fundum cornelianum do lego. ⁊ agebam ꝙ titius haberet solũmodo vsufructũ ⁊ seius solam proprietatem: plus statur scripture simulate ꝙ̃ veritati: quia seyus habebit nudam proprietatem ⁊ dimidiam vsufruc. ⁊ titius aliam dimidiam vsufruc. vt. ff. de vsufruc. leg. l. si alij. ¶ Uel si placet vobis exponere. l. illam vt dixit Joan. licet ego aliter sentiam. habet titius dimidiam vsufruct. ⁊ seyus dimidiam vsufructus ⁊ solidam proprietatem.

tatem. vnde licet aliud simulabatur: quia videor aliud sen/sisse tamen illud non probatur. ¶ Itē fallit in ingenuitate: quia si aliquis pronunciatur ingenuus per simulationem: illa sententia omnibus nocet nisi probetur collusum: vt. ff. de sta. ho. l. ingenuum. ¶ Item fallit in publicis iudicijs: quia sententia ibi facit ius inter alios nisi probetur collu/sum: vt. ff. de preuar. l. preuaricationis. ¶ Itez fallit in po/pularibus actionibus vt. ff. de iureiur. l. eum qui. §. in popu laribus. ¶ Item fallit in iureiuran. ꝛ per consequens in transac. cum habeat similitudinem cum iuriurando: vt. ff. de iuriur. l. ij. ꝛ. l. sed si possessori. §. item si. ¶ Item fallit in causa filiationis: vt. ff. de libe. agno. l. si quis a liberis. in fi. ¶ Item fallit in querela inoffici. testa. vt. ff. de inoffi. testa. l. papi. §. si ex causa.

a **Cta.** In. l. ista dr. Si ego cū nō possem per me emē feci ꝙ vxor mea eme/ret: non valet quod actuz est: qꝛ statur potius veritati ꝗ̃ simulationi.

Emptione. In. l. ista ponet] ita casuz in burgensib⁹ francie: qꝛ ipsi nō facerēt vsurā aliquo mō: sed tamē ipsi in decuplo faciunt deterius. Nam venit miles qui fecit malefacta sua ad burgēsem. dicit miles mutuetis mihi. c. libras ad vsuras. dicit burgēsis non facerem vsuraz aliquo mō: sed vendatis mihi forestam vestraz vsqꝫ ad. xx. annos. ꝛ mutuabo vobis. c. sed volo ꝙ ponatur in instr̄o ꝙ finito tpe reddam vobis si reddatis mihi. c. Certe si ꝓbetur ꝙ mutui cā fuit facta ista venditio: ille cōtractus iudicabit̄ fenerati/tius contractus: ꝛ ideo nō valet. Tex. inspicitur. ¶ Or se/gnori. l. ista dicit vt dixi in casu. ꝛ ad hoc accedit. j. de pact. pig. l. j. ꝛ. l. ij. Et ex ista. l. extracta est illa decretalis extra de contrahen. emp. c. ad audientiam: que reprobat tales con/tractus ꝛ eos iudicat feneraticios.

b **Iquis.** In. l. ista dicit̄. Si in veritate emebaz pro me ꝛ feci ꝙ vxor mea emeret: plus statur veritati ꝗ̃ scripture.

Si falsuz instrumētū. In. l. ista dr̄. Si volebā locare tibi rē meaz ꝛ nō vēdere: ꝛ mādaui tabellioni vt scribe/ret q̄liter tibi locaui. ipse scripsit q̄liter tibi vēdebā. ꝛ ego ita subscripsi in illo instr̄o. si hoc possum ꝓbare: illud instr̄m ꝓnunciat̄ falsum. Nec va/let qđ actū est vt locatio qꝛ nō locaui: lꝫ intēderem locare. Nec valet vt vēditio qꝛ nō vēdidi. ¶ Habetis ergo ꝙ si in contractu interuenit vtriusqꝫ dissensus ꝙ nō valet vt vēdi/tio cū cōsensus in emptionibus debeat interuenire: v. ff. de contrahen. emp. ꝛ vendi. l. in emptionibus.

¶ De cómodato.

¶ Rubricā istā cōtinua sic ad ꝓcedentia de cōditionibus que sunt ꝑsonales actiones ꝑ quas petimus nobis dari ꝛ accipiētis fieri: vt insti. de actio. §. sic itaqꝫ. Est etiā insertuz de ꝓba. ꝛ de testibus: qꝛ in illis cōditionibus sunt ꝓbatio/nes necessarie. Uerum qꝛ alique actiones sunt ꝑsonales ꝑ quas petimus nobis nostrū restitui qualis est actio cōmo/dati: ponit̄ de cōmodato ꝛ de pigno. act. Et qꝛ cōmodatum cōtrahit̄ grā accipiētis ꝛ pignus grā vtriusqꝫ ꝛ beatius est dare ꝗ̃ accipere ponit ꝑmo de cōmodato. ¶ Et pōt expōi rubrica de cōmodato. i. de act. directa cōmodati ꝛ cōtraria. Uel pōt legi neutraliter de cōmodato. idest de cōtractu qđ cōmodatum nūcupatur videamus.

Ea quidem. In. l. ista nota. ita casum. Quidam rusticus hēbat vnū bouez tm̄. cū isto vnico boue nō poterat colere fundū suum: vnde rogauit me vt vnicū meū bouē deberē sibi cōmodare: ꝛ ita cum illis duobus bobus colere posset fundum suum. Ego dixi ei frater tu habes fun dum tuum iuxta limites hostium: vnde timeo ne hostes vna die tibi auferant tuum ꝛ meum: vnde non cōmodarem tibi nisi specialiter susciperes in te casum fortuitum. dixit rusti/cus cōmodatarius bene placet mihi. in processu temporis ille rusticus cōmodatarius incursu hostiū suū bouē ꝛ meū perdidit: nunquid tenetur mihi actio. cōmodati directa ad estimationē bouis mei mihi reddendaz? Rn̄det imperator ꝙ sic: licet al's regulariter non tenetur de casu fortuito. tn̄ quia specialiter in se suscepit casuz fortuitū tenetur mihi ad iteresse vl' ad estimationē bouis mei reddēdā mihi. Tex. vi maiore. i. casu fortuito: qꝛ casus fortuitus est vis cui resisti non potest: vt. ff. quod metus causa. l. ij. Tex. sed cum is. Incipit secūdum dictum. Tex. suscepisse proponatur. sub. speciali pacto. Tex. si ꝓbaueris. sub. ꝙ pcō susceperit hūc casum in se. Tex. cōpellet. Nam cōdemnabitur tibi ad bo/uem reddēdum vel ad eius estimationez: ꝛ ita ad interesse. ¶ Or segnori vos habetis hic in ista. l. in prin. ꝙ cōmoda/tarius regulariter de casu fortuito non tenetur. Quod est illa ratione: quia in contractibus bonefidei casus fortuitus venire non habent: vt. j. titu. proxi. l. que fortuitis. ꝛ. l. si nul/la. Fallit tamen in casu vbi cōmodatarius tenetur de casu: puta si culpa precessit casum: vt. ff. e. l. si vt certo. §. interduz. ¶ Item fallit si cōmodatarius fuit in mora restituendi rez cōmodatam: vt. ff. de le. j. l. apud iul. §. ipsius. ꝛ. l. cum res. §. vlti. ꝛ. ff. depositi. l. si in asia. in fi. ¶ Item fallit cū cōmoda/tarius suscipit in se casum fortuitum pacto: vt. ff. de regu. iur. l. contractus. ¶ Item fallit ẜm quosdam si cōmodata/rius accepit rem commodatam estimatam: qꝛ estimatio facit ꝙ periculum casus fortuiti pertineat ad eum: vt. ff. de actio. emptio. ꝛ vendi. l. j. ꝛ. ff. e. l. si vt certo. §. nunc videndū. Sed certe nos dicimus si commodatarius accipit rem estimatā: estimatio non facit ꝙ teneatur de casu fortuito. sed facit hoc vt si primo tenebatur de dolo ꝛ lata culpa non tenetur de leuissima: vt. ff. si cer. peta. l. si nec causam. nec propositam. ¶ Item operatur estimatio aliud: quia si res commodata perijt dolo vel culpa cōmodatarij: commodans non habet necessa probare aliam estimationem nisi eam de qua conue nit cum res fuit cōmodata. ¶ Item operatur aliud qꝛ esti/matione apposita in contractu apparet ꝗ̃tum res commo/data est facta deterior: vt. j. de iur̄ do. l. si inter virum. Nec ob. ꝙ si cōmodatarius recepit rem estimatam ꝙ ipse tenea/tur de periculo qꝛ intelligo ꝙ tenetur de periculo interue/niente dolo vel culpa non casu fortuito. Unde ex predictis colligetis ꝙ cōmodatari⁹ aliquādo tenetur de dolo ꝛ lata culpa tantum cum cōmodatū contrahitur gratia dantis tm̄ non gratia accipiētis. verbigratia oportebat me ire ad ali/quē locum: ꝛ inconueniens erat ꝙ sine comitiua irē ꝛ non poteram habere alium ꝗ̃ te. vnde dixi tibi: oportet me ire ad talem locum oportet ꝙ venias mecum. dixisti tu: videas ꝙ non sum indutus ꝛ non habeo equuz: vnde commodaui tibi vestes meas ꝛ equum meum. Hoc casu qꝛ contrahitur cōmodatum gratia dantis tantum: si res efficitur deterior teneris tantum de dolo ꝛ lata culpa: vt. ff. eo. l. si vt certo. §. interdum. ¶ Aliquando tenetur cōmodatarius de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui culpa: puta cum cōmodatum contrahitur gratia dantis ꝛ accipiētis. verbigratia duo vel tres vel plu res scholares erant in vno hospicio: inuitauerunt cōmunē doctorem ad prandium. vnus eorum habebat vasa aurea alij non. vnde dixerunt ei ꝙ illa vasa ad prādiū accōmoda/ret. dixit ille scholaris: libenter. hoc casu si vasa pereāt tenē/tur alij duo socij de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui ꝛ nō leuissima: vt. ff. e. l. in rebus. ¶ Aliquando tenetur cōmodatarius de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui ꝛ leuissima: puta cum cōmodatum contrahitur gratia accipientis tm̄: quod est fere semper pu ta si cōmodo tibi equum meum vt vadas ad villam tuam: vt ff. de regu. iur. l. contractus. Sed de casu fortuito hoc casu non tenetur nisi in casibus. s. exceptis. ¶ Or segnori in. l. ista subijciam quādam questionem: ꝛ examinabo hic quan/dam materiam quā alibi ita commode in libro isto examina re non possemus. Et est questio talis. Cōmodaui tibi rem meam si suscipias in te omnem casum fortuitum ꝛ omne pi/culum: quero an sufficiat? Et certe in questione ista fuerunt opi. ꝛ dixerunt gosiani ꝙ satis sufficiat. ꝛ ideo si res cōmo/

data pereat quocunq3 casu fortuito teneberis de interitu ꝛ condemnaberis mihi ad interesse siue ad estimationem rei. Et hanc opi. nisi sunt probare rationibus ꝛ argumentis ꝛ legibus expressis. Et specialiter ratiõe illa generali ait pretor: pacta bonafide facta seruari faciam: vt. ff. de pac. l. iurisgentium. §. ait pretor. ꝛ quia nihil est ꝛc. vt. ff. de pactis. l. ij. ¶ Item probant ipsi ar. tali sicut enim si commodatarius suscepit in se specialiter casum fortuitu3 tenetur de casu fortuito: ita debet teneri si in se suscepit omnem casum generaliter: quia inter generalem ꝛ specialem renunciationem nõ refert: vt. j. de prescrip. xxx. an. l. omnes. ¶ Item quod operatur generale mandatum quoad genus: ita ꝛ speciale mãdatum quoad speciem: vt ar. ff. pro socio. l. actione. §. renunciare. ꝛ ar. ff. de admi. tu. l. si duo. ¶ Item quid plura? dicũt ipsi leges sunt expsse: que dicũt ꝙ in cõmodato ꝛ deposito quis pacto suscipere in se põt omne periculũ: vt. ff. d pac. l. iurgentium. §. si paciscitur. ꝛ. ff. man. l. aristo. ꝛ. ff. locati. l. si. quis fundu3. in prin. ¶ Sed dño Bul. ꝛ Jo. ꝛ Azo. visu3 est cõtrariũ. Et cõtrariũ est dicẽdu3 de iur. s. ꝙ si quis suscipiat per pactum generaliter omnem casum in se ꝛ res commodata casu fortuito pereat: ꝙ non teneat̃. sed ita demum tenetur si in se casus enumerãdo spãliter suscipiat. Et ad h̃ faciunt leges expresse que dicunt: si ꝓmisisti te sistere in iudicio ꝛ generaliter renũciasti omni casui: nõ valet. S3 si tu specialiter promisisti ꝙ non opponeres exceptione3 doli ꝛ renunciasti omnibus casibus: puta si impedieris vi fluminum vl̃ in itinere ꝛc. vt. ff. si quis cautio. l. sed ꝛ si. §. quesitũ. ¶ Item gestor negociorum de casu fortuito non tenetur nisi per pactum in se casus susceperit specialiter: vt. ff. de nego. gest. l. negocium. ¶ Item leges loquuntur in cõmodato ꝛ deposito ꝙ si cõmodatarius suscepit in se specialiter de casu incursu hostium: tenetur de casu: al's nõ vt hic. ꝛ. j. depositi. l. j. Vl' intelligo. ll. illas que dicunt in cõmodato ꝛ deposito esse periculum suscipientes de periculo proueniente dolo vel culpa: non de eo quod prouenit casu: vt. ff. loca. ꝛ conduc. l. opus quoq3. Non ob. §. pretor ait. vbi dicitur pacta bonafide facta seruabo. Quod intelligendum est si solemniter facta. secus si minus solemniter sunt facta. Unde si pactum nudum fiat bonafide: illud non seruatur: vt. s. de pac. l. pactum. Et in casibus fortuitis pactum fit solemniter cum specialiter pactum sit. Uel dicatis quod dicit pretor: pacta bonafide seruari faciam: intelligo si iuri repugnant. ꝛ repugnant talia pacta iuri si quis generaliter in se suscipit casus fortuitos: vt in prealle. l. sed ꝛ si quis. §. quesitum. ¶ Item non ob. nihil est ꝛc. q2 intelligendum est de pactis bonafide factis ꝛ solẽniter ꝛ ẽm. l. ¶ Itẽ nõ ob. pactum est validũ cum specialiter enumerantur casus: ergo debet esse validum cum generaliter enumerantur. Nam istud ar. non est verum. nam licet istud sit regulariter verum quod operatur speciale quo ad speciem: ita generale quo ad genus tamen fallit in casibus vbi lex reqrit speciale mãdatum vt est videre. non refert habet ꝓcurator speciale mãdatum vel generale: vt. ff. de procu. l. j. ¶ Sed hoc fallit in casibus sicut est in liberis deducendis ꝛ exhibendis: vt. ff. de procura. l. papi. j. respon. ¶ Item in restitutione in integrum petenda: vt. ff. de mino. l. illud. §. talis. ¶ Item fallit in adeũda hereditate a filio vel a seruo iussu domini vel patris: vt. ff. de acquirẽ. heredi. l. si is qui mihi bona. §. iussu3. ¶ Item fallit vbi lex requirit speciale mandatum ꝛ nõ generale vt est hic. ꝛ. ff. si quis caut. l. sed ꝛ si. §. quesitum.
¶ Sed instatur contra opi. domini Bul. Jo. ꝛ Azo. Ecce si aliquis nõ põt in se suscipere generaliter omnes casus s3 specialiter. ergo vr̃ ꝙ quis obligeẽ ad impossibile cũ. l. dicit ꝙ infiniti sunt casus fortuiti. ꝛ tot ꝙ nec mẽte possunt concipi nec lingua exprimi: vt. j. de tempo. app. l. vlti. in princi. S3 ad istud r̃ndet ꝙ vbi quis enumerat casus quos põt ꝛ dicit ita: accõmodo tibi bouem: ꝛ siue amittas incursu hostium: siue ruina: siue naufragio: siue ictu fulminis: volo ꝙ tenearis mihi de interitu si emerserit aliquis casus de enumeratis. de interitu tenebiẽ accipiens: al's non. Et ita respõdemus ad rationes ꝛ arg. ꝛ ad. ll. que faciunt pro opin. dñi Mar. Sed si vos vultis seruare opin. dñi Mar. ad. ll. allegatas pro domino Bul. Joan. ꝛ Azo. ita respondebitis. ꝛ statim ad. §. illum quesitum. respõdebitis ꝛ dicetis ꝙ speciale est in iudicijs. Et est ratio specialitatis quia iudicium redditur in inuitum sed ꝯtractus in volentẽ: vt. ff. de verbo. obliga. l. inter sti. §. j. Unde melioris conditionis est ille in quem iudicium redditur inuitum. Et ad hanc responsione3 est ar. ff. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. vlti. ¶ Item nõ ob l. s. de nego. gest. l. negocium. quia ibi exponebat dominus Mar. l. expresse. q. d. gestor nego. non teneẽ de casu nisi exprimat speciali pacto. ¶ Item non ob. l. que dicit ꝙ si cõmodatarius suscipit in se pactum de incursu hostium ꝙ tenetur: quia verum est ꝙ tenetur. sed hec. l. non prohibet qn possit in se suscipere omne periculum generaliter. Et code3 modo respondetur ad. l. illam. j. depositi. l. j. ¶ Or segnori opi. dominorum Bul. ꝛ Jo. ꝛ Azo. verior est. Scio tamen ꝙ qdã dixerũt ꝛ distinxerũt: s3 istud nõ vi. l. probari. aut cõmodatarius vel depositarius vel simile suscipit in se omne periculum: quia ista est generalis conuentio: nõ nocet. Aut suscipit in se omnem casum: quia ista est specialis conuentio: ꝛ ideo nocet. ꝛ sic intelligunt. §. quesitum. Nec approbo opi. quia vtraq3 conuentio est generalis vnde non valet: vt in prealle. §. quesitum. Alij voluerunt dicere si accipiens in se suscipiat omne periculum vel omnem casum: non valet conuentio. Si aute3 suscipit in se specificando aliquos casus: ꝛ postea annectit generalem clausulam tenetur: puta si dicit accipiens volo teneri de naufragio ꝛ incendio ꝛ de oĩ casu fortuito. Et hoc ideo quia non est nouum quibusdam specialiter enumerat] ꝙ subijciatur clausula generalis qua supposita comprehendantur ꝛc. vt. ff. ad legem aquil. l. item si seruus seruum. §. item inquit. Et ad hoc est arg. al's simile quia dum suscipit tutelam filiorum suorum renũciat velleyano ꝛ omni alij auxilio: vt. j. quando mu. tu. offi. fungi potest. l. vlti. Sed hec opi. non est bona quia lex in casibus videtur requirere specialem renunciationem. Unde quatenus est specialis debet esse valida. sed quatenus est generalis deb3 esse inualida. ¶ Sed queret aliquis a me que est ratio quare in casibꝰ non valet generalis renunciatio? R̃n. ratio est illa quia sub inuolutione verboru3 aliquis in se susciperet quod non fuisset specialiter suscepturus. ꝛ ideo in generali obligatione bonorum non videntur obligata que specialiter obligaturus non foret: vt. ff. de pigno. l. obligatione gnãli. ꝛ. j. q̃ res pig. ob. poss. l. j. ¶ Or segnori in questione ista ego ita consueui distiguere. Cum tractatur ꝙ qs suscipiat in se omne periculum ꝛ omnem casum. aut agebatur inter eos de casibus omnibus enumerandis qui cogitari poterant. aut agebatur inter eos ꝙ susciperet omne periculum ꝛ omnem casum. Si agebatur inter eos exprimi oẽs casus qui exprimi poterant. verbigratia scholares consueuerunt accipere equos a ciuibus. nam venit scholaris ad ciuem: domine accõmodetis mihi equum vestrum vsq3 ad regium. dicit ciuis: non accommodarem vobis. nam prius accõmodarem vni ciui vsq3 ad sanctum Jacobum. ꝛ ideo si vultis ꝙ locẽ vobis equum meum locabo vobis. sed volo vt recipiatis in vobis omnes casus fortuitos. sc3 incendij ꝛ naufragij ꝛ omnes casus qui poterunt cogitari. dixit scholaris: libenter. dum scholaris vellet equum: ciuis volebat ꝙ de ista locatione fieret instrumentum. ꝛ vocato tabellione cepit dicere ciuis in presentia tabellionis ꝛ testium: domine scholaris do vobis equum meum ad omnem vestrã fortunam vel si piret vel si in domo cõbureretur. ꝛ dum ciuis cepisset enumerare casus: venit famulus scholaris ꝛ dixit: dñe quid facitis. alij oẽs recesserunt. dixit scholaris: oẽs habeantur pro enumeratis qui enumerari pñt. hoc casu teneẽ de casu: q2 que tacite inter cõtrahẽtes agunẽ ꝛc. vt. ff. si cer. peta. l. cum quid. Si aũt agebatur inter eos de casibus enumerandis ꝛ non stetit per accipientẽ: puta dixit ciuis scholari. vos tenebimini mihi de incendio ꝛ naufragio ꝛ de omni alio casu. hic tenetur accipiens de enumeratis ꝛ non de alijs. Quia generalis trãsactio restringiẽ ad id de quo specialiter agebatur: vt. ff. de trãsac. l. qui cum tutoribus. in fin. Et ita generalis renũciatio non trahiẽ nisi ad id de quo specialiter agebatur. ꝛ ne sub inuolutione verborum obligetur quis

quis ad id de quo spãliter se non obligaret. q̃ esse non debet vt.s̃.dixi. Si aũt non agebatur inter eos de casibus specialiter numerandis: puta dixit ciuis scholari. loco vobis istuz equum meũ ad omne vestrum periculuz ⁊ casum quo casu si res perijt dolo vel culpa lata vel leui vel leuissima accipientis tenet̃: vt in.l.illis.ff.man.l.aristo.in fi.⁊.ff.lo.l. siquis fundum.⁊.ff.de pactis.l.iurgentium.§.si paciscar. si autem casu fortuito perijt: non tenetur: quia requiritur specialis renunciatio: vt in.§.quesitum.

Cam eum.

In.l.ista dicitur. Accessit aliquis ad principem ⁊ coram eo talem proposuit questionem. domine imperator socer meus cuidaz amico suo accõmodauit ancillam suam ad certum ministerium. venit amicus ad socerꝫ meum: tu habes ancillã que optime scit filare lanã: accõmoda mihi eam ad lanificium. vñ socer meus accõmodauit ei ad mensem. elapso mense socer meus petit ancillã. sibi reddi dicit cõmodatarius: istud lanificium nõ est completũ ad qd̃ mihi accõmodasti. vnde eo completo reddaz tibi. dicit socer meus: non accõmodaui tibi ad lanificium quousqꝫ lanificiũ esset completum: sed vsqꝫ ad mensem: ⁊ mensis est elapsus: ⁊ bonafide amittit̃ q̃ elapso mẽse reddatur mihi ancilla accõmodata: ⁊ ideo socer meus agit actiõe cõmodati directa? Respon. elapso illo mense vsqꝫ ad quem ancilla accõmodata fuit: poterit experiri vt ancilla commodata sibi reddatur. Tex. eum scilicet cõmodatariuz. Tex. temporalis: idest vsqꝫ ad mensem. Tex. ministerij: idest lanificij. Tex. ancillaz. sub. ex causa cõmodati: vt faciat ad tit. Tex. vrgeat. nã bonafides suadet: vt finito vsu reddat commodatarius rem commodatam: vt.ff.eo.l.in cõmodato.§.sicut. Tex. agnoscere. sub. ⁊ id̃ finito tempore quo commodata est ancilla: actione cõmodati reddere tenetur. ¶ Or segnori ex.l. ista colligimus determinationem cuiusdam questionis de qua dubitauerant antiqui. Consueuit queri que est differentia inter commodatum ⁊ precarium. Et dixerunt antiqui: commodatum est dum dicit cõmodo tibi. Precarium est dum dicit: tibi precario cõcedo. Sed istud est imponere.l. verbis. q̃ esse non debet: vt j.cõmunia de le.l.ij.in fi. Sed certe nos dicimus q̃ cõmodatum est cum cõceditur ad certum vsum: vt si cõmodaui equũ meum tibi ad villam tuam ducendum: vt.ff.e.l. si vt certo.§. quinimo.⁊.l.in cõmodata.§.sicut. Et hoc etiam declarat hec l. quia ancilla fuit accõmodata causa tp̃alis ministerij. Sed precarium est non designato certo vsu vt põt videri in scholaribus qui obligant libros suos creditoribus ⁊ postea accipiunt eos precario: nec annectunt certum vsuz vel ad studendum vel ad aliud: vt.ff. de precario.l.j.§.vlti. ¶ Sed ad l.istam instatur qũo socer meus tenetur probare q̃ accõmodauerit causa ministerij temporalis? imo cõmodatarius tenetur probare vsum nõ esse finitum: vt.ff.e.l.in cõmodato.§. sicut. Rñdeo sicut dixi in casu. hic extiterat cõmodatum ad certuz vsum. i. ad lanificiũ: q2 cõmodatarius dicebat q̃ accõmodauit ad lanificiũ. sed socer meus dicebat q̃ accõmodauit ad lanificiũ vsqꝫ ad mensem: nõ simpliciter. vnde ei incũbit onus probandi: q2 ei qui dicit ⁊c̃. vt.ff. de proba.l.ei qui. ⁊.s̃.de proba.l.actor. Et istud est verum q̃ finito vsu põt petere socer meus ancillam sibi reddi: siue socer meus accommodauit suam ancillam siue alienam: vt.ff.e.l. accõmodare. ⁊.l.itaqꝫ. Sed instatur hic: nõne ex quo socer meus accõmodauit ancillam vr̃ q̃ sit sua nisi probet̃ contra? vr̃ q̃ sic ar.s̃. de proba.l.siue. Sed certe aliud est cum ago rei vendi. q2 ex quo res fuit patris mei: presumit̃ mea nisi probet̃ contra: vt in.l.siue possidetis. Aliud est si ago ex ꝯctu: q2 habeo necesse probare ꝯctum ⁊ existere casuz vt res illa debeat reddi: vt sic illa actio vendicet sibi locum vt hic.

De restituẽdis.

In.l. ista dr̃. Accõmodaui tibi librũ meũ vt illũ pro te pignori dares postea librũ meũ pignorasti. tãdez soluisti pecuniã creditori tuo. mihi librũ nõ reddis: nũquid te viuẽte potero te cõuenire cõmodati vt mihi librũ reddas: vel ẽt te mortuo heredes tuos? Certe sic. Tex. postq̃ꝫ debituz fuerit extenuatum. i. solutum. ⁊ sub. maxime: q2 idem est interdũ si non esset extenuatũ. ¶ Or segnori circã.l.istã vt non ꝯdicant quedã.ll. que videnť velle. si cõmodo tibi rem meã ad obligandũ q̃ tenearis p̃scriptis verbis ad eam reddendã vel locati. Circa hoc ita distinguetis: q2 aut trado tibi rem meã ad obligandum: ⁊ ita accõmodo tibi rem meam vt obliges: ⁊ tunc aut gratis aut aliquo mihi dato. si trado tibi rem meam ⁊ cõmodo gratis ad obligandum soluto debito creditori. si retines eam: peto mihi eã restitui actio. commodati directa vt hic. Si autem trado tibi ad obligandum aliquo mihi dato. siquidem illud non est pecunia numerata sed aliud: ago prescriptis verbis soluto debito creditori: quia tradidi rem certam.l. Vel si illud fuit pecunia numerata: quia fuit locatio: agam locati. ⁊ sic soluitur contrarium.ff.eo.l. si vt certo.§. interdum. ⁊.§.rem. Si autem non trado rem meam tibi ad obligandu3 sed eam obligo pro te siquidem presente ⁊ patiente soluto debito habeo mandati actio. contra te vt mihi eam reddas. Si pro te absente: habeo nego.gest. vt.ff.man.l. mandato.§.j. ⁊.l. qui fidem. Sed contra ipsum creditorem soluta vel obligata ei pecunia: habeo directam pignoraticiam actio. vt.ff. de pigno.actio.l.petenti. ¶ Sed super eo qd̃ dicitur quero ita. Accommodaui tibi rem meam gratis vt obliges alij: nunquid ante debitum solutuz potero te conuenire vt eam mihi reddas? Videtur q̃ non: quia non est finitus rei commodate vsus. ⁊ ante finitum vsum non reuocatur commodatum: quia officij ⁊c̃. vt.ff.eo.l. in commodato.§. sicut. ⁊ ideo dixi sub. esse. maxime in littera. Unde circa istum articulum distinguo. Si rem meam cõmodaui tibi ad obligandum ⁊ dixi volo q̃ luas infra tale tempus: statim post tempus finituz potero contra te experiri etiaz non liberata re: vt.s̃.l.proxi. Si aũt non est adiectum tp̃s sed diu remansit res obligata. vel si incepisti dilapidare bona tua: potero te conuenire cõmodati actio. vt eam liberes ⁊ mihi reddas. al's non: vt.ff. man.l.lucius.⁊.j.man.l.si pro ea.

PRetextu debiti.

In.l. ista dicit̃. Debebã tibi.x.ex causa mutui. postea accõmodaui tibi equũ meũ valentez.x. vt ires mutinam. finito vsu: q2 redijsti de mutina dico tibi: redde mihi equũ meũ accõmodatũ. dicis tu: reddas mihi.x. que tibi mutuaui. dico ego: soluaz tibi tẽpore cõpetenti sed redde equũ. dicis tu: non reddaz nisi soluas mihi. sed nunquid es tu audiendus? Certe non: q2 pretextu debiti a cõmodante cõmodatario: restitutio cõmodati non probabiliter recusatur. Tex. debiti. sub. a cõmodante cõmodatario. Tex. recusatur. sed quare non: audite. q2 si mutuasti mihi.x. ⁊ cõmodaui tibi equũ meũ vt vadas mutinaz: finito vsu rez cõmodatã teneris reddere: vt.ff.eo.l.ij. ⁊ si dico redde rem cõmodatã: ⁊ tu dicis non faciaz nisi reddas.x. que tibi mutuaui: non est locus compensationi: q2 non est locus cõpensationi de spẽ ad quãtitatẽ: vt.ff. de cõdi.inde.l.si non forté.§.si tibi. Nisi res cõmodata esset perẽpta dolo vel culpa tua: vel res deterior esset facta: q2 tunc si agaz ad estimationẽ ⁊ ita ad quãtitatẽ: poteris opponere cõpensationez si illud debitũ est liquidum: vt.j. de cõpensa.l.vlti.⁊ insti.de actio.§. in bonefidei. Sed licet in casu huius.l. non possis me repellere ratione cõpensationis: tamen ratione refectionis me poteris repellere. Pone cõmodaui tibi equuz ⁊ fecisti sumptus in equo curando. cum iste equus passus esset morbũ in itinere sine culpa tua: si eos non reficiã tibi: poteris me repellere: vt.ff.e.l. in rebus.§.possunt.⁊.ff. de condi. inde.l.non forté.§. si libertus.⁊.ff.de acquir.pos.l. siquis rẽ. ¶ Or segnori ad.l.istã opponitur. ⁊ videtur q̃ pretextu debiti restitutio cõmodati possit probabiliter recusari: q2 creditor etiaz ob cyrographariã pecuniam sibi debitã potest sibi retinere pignus: vt.j. etiã ob cyrographariã causam pignore.posses.l.vna. Sed segnori.l. illa non obuiat huic.l. q2 ille est alius casus ab isto. Et est talis. ponamus tu debes mihi x.sine pignore ⁊ alia.x. cũ pignore. soluis mihi.x. que debes cũ pignore: volo retinere pignus pro alijs.x. que debes sine pignore. hoc mihi l3: vnde ibi erat vnus ⁊ idem creditor ex

diuersis causis.sed hic erit cómodans debitor ex cã mutui: sed cómodatarius erat debitor ex causa cómodati.

¶ De pignoraticia actione.

¶ Sicut cómodatum contrahitur re.ita ⁊ pignus: vt insti. qui.mo.re ɔ̃hitur obli.§.item his.⁊.§.item creditor. Itē sicut ⁊ cómodati actio est in personaz:ita pignoraticia actio: vt.j.de distrac.pigno.l.vlti.Sed in hoc differunt: q2 cómodatum contrahitur gratia accipientis tm̃:vt.s̃.proxi.ti.dixi. Sed pignus contrahitur gratia vtriusq3.gratia creditoris: vt melius sit securus.gratia debitoris: q2 creditor sine hoc non mutuaret:vt insti.qui.mo.re contrahi.ob.§.vlti. Unde de pigno.actio.cui detur ⁊ contra quem detur ⁊ ad quid detur:videamus ⁊ subiiciamus.Et certe pigno.datur debitori pro repetēdo pignore soluta pecunia:vt.j.e.l.nec. Et datur contra debitorem vel eius heredē:vt.j.e.l.nec.Et datur vt res restituat̃:non deterior fcã:vt.j.e.l.creditor. Pignoraticia contra.dat̃ creditori si fecit rem pignoratã suis sumptibus meliorem: vt.ff.e.l.si necessarias in prin.

Quod ex operis. In ista.l. dr̃. Obligaui tibi ancillam meam vel domum meaz pignori pro.x.nec fuit dictuz q operas ancille vel pensiões domus pro vsuris lucrareris:nunquid si ex operis ancille aliquid lucratus fuisti vel ex pensionibus domus aliquid percepisti debes in debitum cóputare? Certe sic nã creditor debet cóputare in debitum fructus quos perceperit vel percipere potuit:vt.j.l.proxi.⁊.l.vlti.⁊.j.de pigno.l.si oĩum. Tex. releuauit.sub.q2 debebit creditor in debituz computare: vt ff.e.l.si pignore in prin. ¶ Sed hic instatur. creditor si vtit̃ re pignorata facit furtũ:vt.j.de pigno.l.si pignoraticia.§.cũ furti vnde si vtitur operis ancille facit furtum. vel si percipit pensionem domus facit furtum. Respódeo. in.l.ista cóuenit creditor q posset vti:⁊ ideo non facit furtum.vnde qd percipit computatur in debitum:nisi actum esset q in vsuras cóputaret:vt.j.de vsur.l.si ea lege. Uel dicaz esto q creditor re vtendo facit furtum:nihilominus perceptuz in debitum cóputabit vt hic.⁊.j.l.proxi.

Creditor. In.l. ista dicũtur duo. Primo dicitur.si creditor.ex fundo obligato percipit fructus vel percipere potuit: illos computat in debitum.Secundo dicitur.si creditor facit predium sibi obligatum deterius: debitori tenetur pignora.actio.ad interesse. Tex. debuit. sub. ex conuentione.al's non:quia faceret furtum vt dixi.s̃.l. proximo. Tex.necesse habet vt hic.⁊.s̃.l.proxi.in fin. Nisi conueniret q in vsuras computaret:vt.j.de vsur.l.si ea lege. Tex.⁊ si. Incipit secundum dictum.Tex.agrum deteriorem. sub. sine iusta causa.sed ex iusta causa potest deteriorem facere. ⁊ ideo creditor seruos pignoratos ob adulteriũ potest eos torquere ⁊ flagellare. ⁊ non tenetur:vt.ff.eo.l. eleganter in fine.Tex.obligatur.sub.ad interesse vel ad deteriorationē reddendam.

Pactum vulgare. In.l. ista dicitur.Tu obligasti predia tua pro.x.alicui. ⁊ appositum fuit tale pactum q si intra diē non solueres debitum q liceret illud creditori vendere:creditor non vendidit:nunquid elapso die poterit debitor soluere pecuniam creditori ⁊ petere predia? Certe sic.hoc dicit.Tex. pactum vulgare.i.a quolibet de vulgo vel de populo cósueuit ita fieri siue pacisci.Tex.liceret.sub.quod permissum est : vt instit. quibus aliena.licet vel non in prin.Tex.non admit.i. nō abstulit.Tex.actionem.sub.si creditor non vendidit.⁊ ideo si debitor soluit ei vl' paratus est soluere:creditor tenetur ei predia reddere pignoraticia actio. vt hic. ⁊ .j.eo.l.nec creditores.⁊.ff.eo.l.si rem.§.omnes. Uel dicatis. non adimit creditori ⁊c̃. si creditor vendidit plusq̃ esset debitum q tenetur ei residuum reddere pigno.act.vt hic.⁊.ff.e.l.q̃uis in fi. Uel dicatis. non adimit creditori ⁊c̃.si creditor in vendendo pignus dolum cómisit vel ante diez vendidit:vt.j.si ven. pigno.agatur.l.j.⁊.l.ij.

Si creditor. In.l. ista tria dicta dicuntur. Et primũ dictum est tale. obligaui creditori argentuz pignori pro.x.creditor perdidit illud argentum sine dolo ⁊ culpa sua: nunquid soluto sibi debito tenetur illud reddere? Certe nó. Secũdo dicitur. si creditor perdidit illud dolo suo vel culpa q ipse mihi tenetur. Tertio dicitur. si creditori meo obligaui argentum ⁊ postea creditor soluta pecunia dicit: amisi illud argentum:nũquid est credendum soli assertioni eius q amisit? Certe non: nisi manifestis probationibus ostenderit q amiserit. Tex.sine vicio suo:idest dolo suo ⁊ lata culpa ⁊ leui cum pignus contrahatur vtriusq3 gratia: non autem tenetur de leuissima culpa vel casu: vt.j.l.proxi.⁊.ff.eo.l. si vt certo.§. nunc videndum. Tex.sed si. Incipit scđm dictum. Tex. culpa reus deprehenditur. sub. creditor. ⁊ accipiatis quanti interest condemnari debet. q est.j. Tex.vel non probat.Incipit tertium dictum. Tex. perdidisse.sub. argentum pignori datum. Tex. condemnari debet. ¶ Dñs segnori in.l. ista colligetis ante omnia duo magistralia. Et primum magistrale est illud. Si obligo rem meam creditori:ipse est mihi obligatus ex contractu soluta pecunia illam rem reddere. vnde ex quo constat q tradidi ei possessionem: hodie presumitur possidere nisi probet q sine dolo malo desijt possidere. Sic ⁊ alibi: quia possedit quis tempore litis contest.presumitur hodie possidere:vt.s̃.ad exhi.l. non ignorabit. Quáuis ergo s̃m Jo. qui semel possedit: non presumitur hodie possidere:licet secus sit in dominio: q2 facilius perditur possessio q̃ dominium:vt.ff.de acqui.posses.l. si q̃s §.differentia. tamen fallit hic ⁊ in.l.illa non ignorabit. Nec ob. lex que videtur velle q creditor non d3 probare manifestis probationibus se amisisse. sed satis est si iurat q nec h3 nec dolo desijt possidere:vt.s̃.de fide instru.l.vlti. q2 ibi non erat mihi obligatus ex contractu rem tradere. sed hic creditor erat obligatus ex contractu possessionem rei restituere. Item no.hic.qui casum allegat:casum probare d3. vnde nō cuilibet creditori clamanti: amisi pignus amisi: credi d3 nisi probet casum vt hic.⁊.s̃.de testi.l. testiuz in fi.⁊.ff.de custo.⁊ exhi.reo.l.non facile. ¶ Dñs segnori super.l.ista format̃ quedam questio. ⁊ hanc questionem scire vtile est scholaribus. Aliqui sunt creditores qui dicunt se amisisse rem pignoratam.si creditor cui res est pignori obligata dicit se amisisse: debet se probare amisisse. sed an debet probare q sine dolo ⁊ culpa amisit sua. ¶ Dñs segnori in questione ista fuit opi. Et dominus Bul.ita distinxit. cum creditor dicit se amisisse pignus:si debitor cõfiteatur q amisit: hoc casu si vult debitor creditorem suum sibi condemnari ad suũ interesse: d3 probare q creditor amisit dolo vel culpa pignus.Si autez debitor dicit non perdidisti:hoc casu: sicut creditor tenetur probare amissionem:ita ⁊ qualitatē amissionis.s. q sine dolo ⁊ culpa perdiderit.Et pro eo induci᷑ ar.ff.lo. ⁊ conduc.l.si quis funduz.§.imperator.⁊.j.de peri.tu.l.si tutor. Sed certe hec opi. non vr̃ bona istis rationibus. Ista duo ita se habent:amittere ⁊ sine dolo: q vnum pót esse sine reliquo.naz pót esse q creditor amisit ⁊ sine dolo ⁊ culpa. Item pót esse q amisit ⁊ dolo ⁊ culpa. vñ non sequi᷑ si probet vnũ q probet aliud:cum vnũ potest esse sine reliquo. Preterea.si vbi debitor confitetur amissionem pignoris: probat creditorem vel dolo vl' culpa amisisse:ita si negat ⁊ creditor dicit q amisit:debet probare creditor amisisse sine dolo ⁊ culpa. Nam tantum debet operari confessio sicut probatio: cum confessio sit species probationis: vt.ff.ad.l.aquil.l. proinde in fi. Preterea si vbi debitor inficiatur creditorem amisisse: non sufficeret creditori probare amissionem pignoris nisi probet qualitatem amissionis: qũo.l.ista admittit probare amissionem? cũ nemo debet admitti ad probandũ id.quo probato in aliquo non subleuet̃: vt.s̃.de ꝓba.l. ad ꝓbationem.Et ideo dicunt dñs Jo.⁊ Azo.si scholaris obligauit rē suã pignori:

gnori: ꝛ soluta pecunia petijt sibi pignus reddi a creditore: ꝛ creditor dicit ꝙ amisit. siue scholaris debitor confiteatur amissionem pignoris siue neget: si vult condemnari sibi creditorem ad suum interesse: habet necesse probare creditorez dolo vel culpa amisisse: iuxta illud. qui dolum allegat ꝛc. vt ff. de proba. l. quotiens. §. qui dolo. ꝛ. j. eo. l. si nulla. Nec ob. si quis fundum. §. imperator. vbi dicitur. si caprarius conuenitur actione locati vt capras reddat: debet ꝓbare eas esse sibi ablatas sine dolo suo ꝛ culpa sua. qꝛ dico ꝙ probat ibi illud: eoipso ꝙ contra. non probatur. Sic ꝛ al's plerūqꝫ sic probatur: vt. j. qui mili. non pos. l. super seruis. ꝛ dolus regulariter non presumitur a. l. nisi contra. probetur: vt. s. de dolo. l. dolum. Item nō ob. l. illa si tutor. vbi dicitur ꝙ tutor debet probare liquidis probationibus: qꝛ similiter probat ibi eoipso ꝙ contra. non probetur. Uel ibi a lege presumitur de dolo ipsius tutoris: ꝛ iō ipse tutor probare tenet̄. ¶ Sed denuo super. l. ista quero. ponamus ꝙ scholaris obligauit feneratori librum suum pignori. creditor fenerator amisit pignus. vnde venit creditor ad scholarem ꝛ dicit: solue mihi illam pecuniam quam debes. ꝛ plerūqꝫ isti florentini feneratores exercent istam maliciam. scholaris dicit: redde mihi librum meum quez tibi dedi pignori. dicit creditor: vos debetis scire domine scholaris ꝙ librum vestrum amisi quem mihi dederatis pignori. vnde dicit scholaris: nisi ostendatis mihi librum meum non soluam vobis. vnde si amisistis: dānum sit vestruz. dicit creditor: domine non debet ita esse sed soluatis mihi pecuniam quam mihi debetis ꝛ ego probabo amissionem: ꝛ vos postea probabitis si vobis placebit ꝙ dolo amisi: ꝙ debetis facere: vt dicitur in. l. ista. quid erit? In questione ista certe dicimus ꝙ dominus scholaris tenetur creditori soluere pecuniam probata amissione: acsi deperditus non esset liber obligatus creditori: vt hic. ꝛ. j. eo. l. proxi. nisi dominus scholaris probaret ꝙ dolo vel culpa creditoris liber amissus esset.

De fortuitis. In. l. ista dr̄. Si creditor perdit pignus casu fortuito ꝙ ipse nō tenet̄ de casu: qꝛ pignoraticia actio est bonefidei in qua casus fortuiti nō sunt pstādi. ꝛ iō si creditor ꝓbat se amisisse pignus ꝛ nō appet ꝙ dolo amisit: debitor tenet̄ soluere creditori debitū acsi pignus deperditū nō esset: nisi noiatim cōuenisset debitor cū creditore ꝙ non teneret̄ debitor soluere debitū nisi pignus redderet̄. Tex. que fortuitis casibus ꝛc. Dicunt̄ casus fortuiti q nullo remedio vel ingenio hominū preuideri pñt sed solum diuino vt hic. ꝛ. ff. de admi. rerū ad ciui. pti. l. ij. §. si eo tempore. Tex. latronum. iste est casus fortuitus ꝛ est incursus beruariorum. nam ipsi palaz in vijs spoliant homines. vnde quos nos vocamus beruarios: lex nostra vocat latrones. vnde latrocinium inter casus fortuitos enumerat̄ vt hic. ꝛ. j. depositi. l. j. sꝫ furtū fit occulte ꝛ casus fortuitus non censet̄: qꝛ potest preuideri: vt. ff. pro socio. l. cuz duobus. §. dāna. ꝛ in auc. vt nulli iudi. §. penul. col. ix. Tex. prestantur. sub. maxime: qꝛ etiam in stricti iuris iudicijs: casus fortuiti non prestantur: verbigratia: si promisisti mihi dare certam speciem ꝛ perijt sine culpa tua: liberaberis interitu speciei: vt. ff. de verbo. obliga. l. si ex legati causa. Tex. submouebitur. sub. probata amissione: vt. s. l. proxi. Tex. debitorē. qꝛ si conuenit ꝙ si creditor perderet pignus ꝙ perderet debitū standuz est cōuentioni cuz contractus ex conuentione. l. accipiant: vt. ff. depositi. l. j. §. si conuenerit.

Creditor qui fundos. In. l. ista dr̄. Si creditor rem pignoratā facit deteriorem: vtputa incidit arbores pignorati fundi: vel frāgit hostia domus pignorate: de hoc tenet̄ directa pignoraticia act̄. ad iter esse. Sed si fecit rē sibi obligatā meliorem: puta in ea faciendo sumptus necessarios recuperabit eos a debitore contraria pigno. act̄. Tex. cogitur. qꝛ quatenus facit deteriorē rem sibi obligatam sine iusta cā eatenus detrahit̄ de debito: vt. j. dicit. secus si iusta causa: vt. ff. e. l. elegāter in fi. ꝛ dixi. s. e. l. ij. Tex. obligationis. qꝛ non videtur reddita ꝛc. vt. ff. depositi. l. j. §. si res. Tex. necessarios. sub. vel vtiles. Tex. exigere. sub. pigno. actio. contraria: vt. ff. eo. l. si necessarios. in prin. ꝛ recuperat vsqꝫ ad legittimum modū: qꝛ in hoc delicatus debitor non onerosus creditor debet audiri sed ad iudicez recurritur: vt. ff. eo. l. seruos.

Si nulla. In. l. ista dicuntur duo. ¶ Prio dr̄. Si creditor sine dolo ꝛ culpa perdit pignora: amissio pignorū ptinet ad debitorē non ad creditorē. ¶ Scdō dr̄. si creditor simulat se pdidisse pignora ꝛ hꝫ apud se: de illis restituendis poterit cōueniri directa pigno. actio. Tex. culpa. sub. cōmissa in faciēdo. Tex. seu segnicia cōmissa in omittendo. Tex. minime ptinet. sub. si cōstat eū amisisse. nec in ꝯrium probat̄ vt dixi. s. e. l. creditor. Tex. experiri potes. sub. soluta pecunia: directa pigno. actio. vt. ff. eo. l. si rem. §. omnes. ꝛ potes etiam pignora vendicare si essent tua: vt. j. e. l. nec. Nam ex quo creditor semel possedit: qꝛ ex contractu tenetur restituere possessionem debitori presumitur hodie possidere vt plene dixi. s. eo. l. si certum.

Pignus. In. l. ista dr̄. Si obligo tibi rem meā pro. x. nō trāsfero in te dñium se possessionem: sed dñium apud me debitorem remanet. ꝛ iō si pignus pijt apud te creditorē sine dolo ꝛ culpa tua periculuz ptinet ad me debitorē. Ponamꝰ ergo obligaui tibi rēs meas ꝛ istas res posuisti in horreis tuis tutissimis: ista horrea fuerunt fracta sine dolo ꝛ culpa tua: nūquid pereunt mihi pignora? Certe sic. Tex. permanere. sub. qꝫtum ad proprietatem. secus est in possessionem: qꝛ transit in creditorem possessio naturalis: ꝛ ciuilis in pignore conuentionali: vt. ff. de acqui. pos. l. si res. secus est ꝓtorio pignore: vt. j. de pscrip. xxx. an. l. cū notissimi iuris. §. eodem iure. Tex. in dubiū non venit. sub. si perijt sine dolo ꝛ culpa creditoris: vt. s. l. proxi. Tex. in horreis. sub. idoneis ꝛ securis. Tex. te. s. creditorē. Tex. habere. sub. nisi cōuenisset inter te ꝛ debitorem ꝙ amissio pignoꝝ liberaret debitorē: vt. s. e. l. que fortuitis. in fi. dixi. ¶ Or segnori notate in. l. ista. Si scholaris obligat libros creditori ꝛ creditor reponit libros suos in horreo securo. ꝛ dr̄ locus securus horreū: qꝛ loca secura sunt q̄si horrida que fiūt sub terra ꝛ sunt bene munita: ꝛ in eo qlibet bonus paterfami. suas res poneret vt custodiret. ꝛ si in isto creditor posuit: sine dolo ꝛ culpa sua perdidit. Sed si poneret in loco nō securo ꝛ nō bñ munito: hic culpa precedere casum: ꝛ iō tenetur: vt. j. lo. ꝛ conduc. l. j.

Et creditores. In. l. ista dicitur. Obligasti rez tuā creditori ꝛ postea soluisti ei pecuniā quaz ei debebas: vel dum velles soluere noluit recipere. vñ consignasti ꝛ deposuisti in edem sacram. postea agis cōtra creditorem pigno. act̄. directa viuente eo vel cōtra heredē eius eo mortuo: nunqd poterit te repellere longi tpis prescrip. s. x. vel. xx. annoꝝ? Certe non: qꝛ est personalis actio: vnde nō tollitur longo tempore. sed ꝛ si potes probare dominiuz rei pignorate: poteris petere rem illam rei vendi. ab ipso creditore. Sed si tu debitor possides pignus ꝛ debitum non soluisti nec obtulisti nec cōsignasti: creditor poterit a te pignus per contrariam pigno. actio. aduocare. Tex. successerunt. sub. in ius vniuersum. Nam de vniuersali successore loquitur hic. secus in singulari successore. quia si aliquis emit a creditore posset se tueri aduersus pigno. actio. longi temporis prescriptio. vt. s. si aduer. credi. l. j. ꝛ. ij. Tex. longi temporis prescriptione scilicet. x. vel. xx. anno. que est longa prescriptio: vt. j. de prescrio. longi temporis. l. penultima ꝛ vlti. Tex. muniri possunt. ¶ Or segnori statim not. hic ꝙ directa pignora. si debitor soluit vel obtulit: datur debitori vel heredi eius contra creditorem vel eius heredem vt hic. ꝛ ff. eo. l. si rem. §. omnis. ꝛ hoc si fiat extraiudicium. sed si fiat in iudicio: sufficit sola oblatio: vt. ff. eo. l. si rem. §. vlti. Et nascitur pigno. act. ex contractu ꝛ obligatione si efficax est ante

solutam vel oblatã pecuniã: vt.ff.eo.l. si rez.§.omnis.Et nõ tuetur creditor lõgi temporis pscri. cõtra debitorẽ vel eius heredẽ: non qz habeat malã fidem cũ habeat cãm a dño: sed qz habeat sciẽtiam rei aliene: vt.j.de pscript.xxx.vel.xl.an.l. male. Nec eius heres tuetur contra debitorez: qz heres est viciorum successor: vt.ff.de diuer.z tempo. pscrip.l.cũ hẽs. Sed creditor vel eius heres posset se tueri longissima prescrip.contra debitorẽ: vt.j.de pscrip.xxx.an.l. sicut. z.l.oĩs. Tex.debeas. ¶ Or segnori hec littera legitur dupliciter. Et vno mõ sic.vendicare dñium debeas.i.petere rẽ pignoratam cum te dominum dicas directa pigno. actio. vt.ff.de pigno.actio.l.si rẽ.§. eis quoqz.z.ff.solu.ma.l.qui rẽ.z.ff.de dona. cã mor.l.si rem.z.l.qui rem alienam. Uel vendicare rei ven. z hec lec.caret omni scrupulo. ¶ Sed nunqd vendicabis eo solo qp probas te obligasse nisi probes te dñm. ¶ Et dixit dñs Guillermus de cabriano in casibus quos scripsit hic: qp si habes cãm a me qz tibi pignoraui: qp non: qz non licet tibi referre qõnem de dñio.vñ eoipso qp pbo qp pignoraui tibi rem: contra te habeo rei vendi. soluta pecunia: z si dominũ me non probo vt hic z.j.de nõ nu. pecu.l.j. z.j.de prescrip.xxx.an.l.si quis.§.super illis. Sed hec opi. non est bona: qz rei vendi.non datur nisi ei qui dominus est de iurgentium vel ciuili: vt.ff.de rei vendi.l.in rem in princ. Preterea possumus accõmodare rem alienam: vt.ff.commo.l.accõmodare. Item pignorare rem alienã possum: nõ in preiudicium domini sed in meũ: qñtum ad hoc vt tenear creditori. Unde dico qp non licet mihi agere rei vendi. nisi probem me dñm: vt.j.lo.l.si quis.z.l.ad pbationem. petam ergo actio.pigno.vt.s.dixi. Nec ob. qd dicitur hic. vendicare dñium debeas: qz legitur intrãsitiue.i.petere rẽ pignoratam cum dicis te dñm directa pigno. actio. Uel exponit vẽdicare.sub.si tu te dñm probasti. Item nõ ob.j.de nõ nu. pecu.qz eodẽ modo rñdeo ibi. Item nec ob.l.si qs emptionis.qz ibi est speciale in pdone vt possim rem de cuius possessione me deiecit vẽdicare. z iste nõ refert mihi qõnem de dominio: cũ habeat cãm a me potest mihi referre qõnem de dominio. Tex. per vendicationem z pignoraticiam actionem que est in rem z datur contra omnez hominem: vt.j.de pigno.l.pignoris.Tex.z tibi.s.debitori.Tex.liberatio.naz si conuenitur hypo.debitor a creditore: si velit creditorem repellere potest offerre debitum vel soluere. vt.ff. qui.mo. pigno.vel hypo.solui.l.paulus in fine.

Pignoris causa. In.l.ista dr. Si tu obligasti mihi mãcipia vel alias res: indubitãter exquo soluis pecuniã vel parat9 es soluere z qz nolo recipere psignas z deponis: poteris me cõuenire directa pign.act. vt restituã tibi mãcipia mihi obligata vel alias res obligatas. Et vnũ sciatis qp non licet creditori capere res debitoris cã debiti sui sua auctoritate: nisi faceret auctoritate iudiciaria vel ex conuentione. Tex.potes.directa pigno.actio. vt.ff.e.l.si rem.§.omnis.Tex. conuẽtionẽ.sub. factam inter se z debitorem. Tex. auferre põt.sub. z si creditor aufert.si nullum horũ interuenerit: cadit a iure suo per edictum qp metus cã.Et tenetur.l.iul.de vi publica vl' priuata. z actio. vi bonoz rap.si est res mobilis: vt.ff.qp metus cã.l.extat.z.l. p.z.j.vi bo.rap.l.res. ¶ Si aũt conuenit qp liceret accipere ei sua auctoritate: hoc sibi licebit. Tuti9 tñ z ciuili9 faceret. si cum iudicis auctoritate faciat: vt.j.de pig.l. si creditores. In casu tamen vr qp creditor possit sibi soluere sua auctoritate: vt si locaui tibi domum meã z tu non vis soluẽ pensionem: possum res tuas includere ibi z retinere eas donec mihi soluas pensionem: vt.ff.de dã.infe.l.vtiqz.

Dominus. In.l. ista dicit. Si creditor pcepit fructus rei pignorate: illos fructus dz sibi in debitum computare z de residuo dz sibi a debitore satisfieri. Uel si staret per creditorem quominus sibi solueret: debitor poterit aduocare rẽ pignoratã a creditore nulla prescriptione longi temporis obstante.hoc dicit. Tex.durant.i.si non desierunt esse in rerũ nã. Tex.tpis longi.s.x.vel.xx. qz directa pigno.est psonalis: vt.j.de pigno.act.l.vlt.z penul.vñ durat xxx.an.vt dixi.s.eo.l.nec creditores.

¶ De exercitoria vel institoria actione.

¶ De ciuilibus actionibus qbus tenemur ex pctibus nr̃is siue ex factis nr̃is: puta de conditione z act. cõmo.z de pig. actio.in superioribus vobis dictum est. Sed qz tenemur ex pctibus alienis pretorijs actio.de peculio aliqñ: vt.ff.de pecu.l.j.in prin.Et aliqñ insolidum: puta exercitoria z institoria.Et est aliqñ qp iussu vel de in rem verso.iõ intendit imperator pmo ponere de exercitoria z institoria: qbus tenemur insolidum ex pctibus alienis. Postea positurus est de ptorijs actionibus.s.de peculio ex qbus nõ tenemur insolidũ: z ideo dicit Rubrica de exercitoria. Et dicitur exercitoria que datur alicui pbenti cum exercitore nauis: vt.ff.eo.l.j.§. exercitorem.Et de ista prima pte Rubrice nõ agitur nisi in vna.l.huius ti.s.in.l.iiij.Et annectit de institoria act.Et dicitur institor qui preponit alicui negociationi: puta emptionibus vel locationibus: vt.ff.eo.l.institor.Et de cõtractu facto cum institore dñs tenetur insolidũ: vt.ff.e.l.sz si pupillus.§. institoria. Et de ista parte rubrice agitur in omnibus.l.huius ti.preterqz in.iiij.

Seruus. In.l. ista dicit. Si seruus tu9 accepit a me mutuo.x. si erat institor ppositus alicui negociationi exercẽde: z accepit in eã cãm in qua erat institor vl' prepositus: tu dñs teneris mihi insolidũ.Sed si ea actio nõ hz locũ quatenus nõ est versum in rem tuã: te cõueniã de in rez verso.Tex.a te probet.qp probat eoipso qp ppositus est alicui negociationi exercende si in priuz expssim nõ phibuisti: vt.s. de insti.l.sed z si pupilli.§.pscribere.Tex.qp si. Incipit scõm dictũ. Tex. nõ habeat: qz nõ pposuisti eũ.Tex. exsoluere.sub.act. de in rez verso. Nota in.l.ista.Si seruus tuus est ppositus alicui negociationi: puta vendi.vl' mutuo z ego mutuaui ei: tu dñs teneris mihi institoria act. vt.ff.e.l.cuiqz.§.j. ¶ Or segnori hec.l.dicit vt dixi in casu.Et no.qp ad hoc vt hẽat locum hec actio.s. istitoria tria sunt necessaria. ¶ Primo qp sit istitor z qp scias ppositũ eũ: vt.ff.e.l.institor. ¶ Scdo qp mutues ei in eam rez in qua est institor: vt.ff.e.l.hẽbat. ¶ Tertio qp in eã cãm accipiat z eo loco vbi pecunia indigebat: vt.ff.e.l.vlt.§. de exercitoria. Põt adijci z quartũ.s. postqz fuit prepositus nõ sit phibitus palã z clare.nam tũc cessaret institoria.Sed si nullo mõ esset phibitus vel obscure: nõ cessaret institoria vt.ff.e.l.sed z si pupilli.§.pscribere.Si aũt seruus nõ est istitor z mutuo ei pecuniã: siqdẽ illa pecunia est versa in rẽ tuã teneris mihi de in rẽ verso qtenus est versum: vt.ff.de in rez verso.l.j.z per totũ.Si aũt nõ est versa illa pecunia in rẽ tuã teneris de peculio qtenus est in peculio. z hoc qzdiu seru9 tuus viuit z est apud te. ipso aũt mortuo vl' alienato: teneris infra annum de peculio: vt.j.ti.proxi.l.ei qui seruo.

Ex pctractibus. In.l. ista nota dr̃iam iter actionẽ de peculio si nihil est versũ: al's qtenus est versuz z de in rẽ verso z istitoriã. Et est talis. Si pho cũ seruo tuo nõ istitore: teneris mihi de peculio vel de in rẽ vso. z he actiões p te isolidũ pdite nõ sunt. Sz si pho cũ seruo tuo institore: teneris mihi istitoria isolidũ. hoc dic. Tex.nõ ẽ habetis qp vt dixi in casu.s.l.pxi.in fi.al's insolidũ: vt.j.ti.pxi.l.j.z l.ei qui seruo.z.ff.e.l.qui mãcipijs.

Institoria. In.l.ista dr. Si aliqs pposuit seruũ suũ vel alienum aliene negociationi z ego cũ eo pxi: cum preponente agam. z ad hoc facit.ff. eo.l.cuiqz.§.j.z.l.habebat.

Et si a muliere. Segnori sicut dixi in rubrica hec.l.respicit primã partẽ rubrice.Et in.l.ista ponit casus talis.Aliqua dña habebat nauẽ

non erat conueniẽs ꝙ ipsa per se exerceret: vñ cõmisit alicui. ego postea ꝯtraxi cũ magistro nauis: nunquid dabitur mihi actio cõtra mulierem? Certe sic: q2 teneť exercitoꝛ nauis: siue sit masculus siue femina ex contractu celebrato cũ magistro nauis. Tex. ⁊ si a muliere. q. d. nedum si a masculo tenetur. i. sicut dñs ex contractu celebrato cum institore tenetur: ita exercitoꝛ nauis tenetur ex contractu celebrato cum magistro nauis. Et no. ꝙ in istis marinis ciuitatibus: vt est in ciuitate Venetiarũ sunt aliq diuites homines qui non irent per mare. emũt vnã nauẽ: ⁊ cõmittunt alicui gubernandã vltra mare. iste qui locat dr̃ exercitoꝛ. qui cõducit vocatur magister nauis: vt. ff. e. l. j. §. exercitorẽ. ⁊ non refert in exercitore sit masculus vel femina sicut nec in institoꝛe: vt hic. ⁊. ff. de exercito. l. j. §. perinde. vnde si aliquis ꝯtrahit cum magistro nauis dñs nauis teneť exercitoꝛia. ⁊ si vnus exercitoꝛ est tm̃: tenetur insolidũ. si vero sunt plures: oẽs tenentur insolidum. ne qui ꝯtraxit cu3 vno: cõtra plures aduersarios cogatur litigare vt hic. ⁊. ff. e. l. j. in fi. ⁊. l. si vnus. ⁊ cum magister nauis est vnus: ex eius contractu insolidum tenetur exercitoꝛ. si vero plures sunt: ex eis contractibus tenetur: etiam si cum vno ꝯtractũ sit nisi nominatim constituit plures ⁊ dixit. ne cõtraheretur cum vno sine alio: vt. ff. eo. l. ij. §. si plures. Et hec exercitoꝛia actio nõ est proprium nomen actionis: sed cognomẽ. Si eni3 cõduco a magistro nauis vt stẽ in naue cum rebus meis: agam cu3 exercitore ex cõducto: que cognominať exercitoꝛia: vt. ff. e. l. j. §. neratius. Similiter nec institoꝛia est nomẽ actiõis: s3 cognomẽ. q2 si emo ab institore: teneť dñs ex empto institoꝛia: vt. ff. eo. l. cuiusq3. in prin. ⁊. §. j. ⁊ l3 ex ꝯctu magistri nauis tenetur exercitoꝛ nõ ex ꝯctu nautarũ: vt. ff. e. l. j. §. j.

SI mutuam. In. l. ista dr̃. Quidã noie domicianus mandauit demetriano institoꝛi suo vt deberet a me mutuo pecuniã accipere. ponamus. x. ego demetriano institoꝛi suo mutuaui. x. nũquid tenetur mihi domicianus institoꝛia actione de mutuo? Respondetur ꝙ sic. ad exemplum institoꝛie. Hec littera legitur pluribus modis. Uno modo sic. ad exemplu3 institoꝛie: ⁊ antique que erat: ꝙ siqs caderet a syllaba caderet a tota cã: vt. ff. de ori. iuris. l. ij. §. deinde. Hodie est sublata illa solẽnitas: vt. s̃. de famulis ⁊ impetrationibus sublatis. l. j. ⁊. ij. ⁊ sic dať institoꝛia sine solemnitate verboꝝ. Uel dicatis ad exemplu3 institoꝛie. s. directe. vnde poteris conueniri vtili ⁊ ex directa institoꝛia: cũ contrahitur cum institoꝛe. Est vtilis institoꝛia cum contrahiť cũ quasi institoꝛe. Uerus istitoꝛ est q ẽ ꝑpositus alicui negociationi ⁊ si contrahitur cum isto: dominus teneť directa institoꝛia: vt. ff. e. l. cuiusq3. in principio. Est quasi institoꝛ qui preponiť vni negocio. vnde dominus ex cõtractu eius non teneť directa institoꝛia: s3 vtili ex sententia cessantibus verbis: vt. ff. e. l. in eum. Et est hec. l. intelligẽda. si contraho cum institoꝛe vel quasi institoꝛe: tenetur dominus directa vel vtili: vt hic. Sed si contraxi cum institoꝛe suo nomine non habendo respectum ad dñm: ipse teneť: vt. s̃. si cer. pe. l. eum qui. plene dixi de materia ista.

QUi secutus. In. l. ista diciť. Si cõtraxi cum seruo tuo voluntate tua: tu ad instar directe institoꝛie teneris mihi institoꝛia vtili insolidũ. hoc dicit. Tex. cũ seruo ipsius. sub. vni rei: vl' vni negocio preposito. Tex. institoꝛie. s. directe. Tex. conuenit. sub. vtili. vt. s̃. l. proxi. dixi.

ℭQuod cum eo qui in alie. potesta. est ge.

ℭVos in superioꝛibus habuistis: qualiter nos dñi teneamur insolidum ex contractibus alioꝝ: puta institoꝛum vel magistroꝛum nauium. Uerumtamen q2 tenemur pꝛo contractibus celebꝛatis cum his qui sunt in potestate nostra: aliquando de peculio: aliquando de in rem verso: aliquando ꝙ iussu: ponitur hec rubꝛica. Et ideo dicit tex. ꝙ cu3 eo scilicet filio vel seruo. Tex. negocium esse gestum dicatur. videamus ⁊ subijciamus: ⁊ q2 ex ꝯtractibus istoꝝ qui sunt in potestate nostra tenemur: ex contractibus eoꝛu3: vt. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. j. Aliquãdo tenemur de peculio. ⁊ qd iussu. aut de in rem verso annectit de peculio. ⁊ quod iussu. aut de in rem verso. Et ita quidam habent rubꝛicam istam per disiunctiuam. aut. Sed si habetis rubꝛicã per copulatiuam. ⁊ planu3 est. Et no. ꝙ si seruus contrahiť domino iubente: ꝙ dominus tenetur quod iussu insolidũ: vt. ff. quod iussu. l. j. Si autem seruus contrahit domino iubente: si est versum in rem domini: dominus tenetur de in rem verso: vt. ff. de in rem verso. l. j. al's tenetur de peculio. vt. ff. de pecu. l. j. ⁊ tenetur dominus de peculio durante dominica ꝑtãte. al's intra annum: vt. j. e. l. ei qui seruo. ⁊. ff. qñ acť. de peculio est an. l. j.

CUm filius. In. l. ista dicunť duo. ℭPrimo dr̃. Si filiusfami. datur in testamento tutoꝛ alicui pupillo: vel curatoꝛ alicui adulto: patre inuito vel ignoꝛante: pr̃ poterit conueniri vtili tutele acť. de peculio: vel vtili negocioꝛum gestoꝝ. Et si in rem patris versum est: tenetur vtili tutele de in rem verso. Secũdo dicitur: si filiusfa. creatur tutoꝛ voluntate p̃ris. vel datur a iudice tutoꝛ. indubitanter pr̃ cõueniť vtili tutele insolidũ. vel vtili nego. gesto. Tex. datur. sub. inscio. vel inuito patre. Tex. ꝙ si. Incipit secundum dictum. Tex. voluntate eius. idest patris. Tex. ⁊ a magistratibus. quidã habent copulatiue. quidã disiũctiue. Tex. satisfacere cogitur. sub. si filius delinquit in decurionatu vel in tutela. Tex. cum id onus. s. tutele. Nam officiũ tutele munus est ciuile. vt insti. de excu. tu. in prin. ℭOꝛ segnoꝛ ex. l. ista colliguntur quedam not. Et pꝛimo no. ꝙ actio de peculio. ⁊ de in rem verso. non est pꝛopꝛium nomen actionis. sed adiectio. q2 si filius administratoꝛ male administrauit. tenetur pater vtili nego. gest. de peculio. Et ita apparet ꝙ ista non sunt ꝑpꝛia nomina actionu3. sed cognomina. Et ad hoc facit si emo a filio tuo teneť ex empto: vt. ff. de pecul. l. l3. §. j. ⁊. ij. Item no. hic. si filius creatur tutoꝛ patris voluntate. vel a magistratibus datur tutoꝛ voluntate patris: pr̃ teneť insolidũ. ⁊ vr̃ ꝯsentire eoipso ꝙ non contradicit: fauoꝛe rei: vt. ff. ad mace. l. j. in pꝛin. ⁊. j. de filijsfa. ⁊ quẽadmodum pater pꝛo his te. l. j. ⁊ per totum. Modo ad. l. istam signatur contrariũ. Hic dicitur si filiusfa. datus est tutoꝛ: ⁊ gessit male tutelam ꝙ pr̃ tenetur de peculio. Sed. l. videtur cõtradicere. s. ꝙ pater teneť insolidũ: vt. ff. de tutel. l. si filius. Ad quod potest dici. si filiusfa. datur in testamento tutoꝛ alicui pupillo: q2 hoc potest esse patre ignoꝛante: tenetur pater vtili tutele de peculio vt hic. Sed si filiusfa. datur tutoꝛ alicui a iudice: q2 hoc nõ põt esse nisi patre consentiente: vnde hoc casu pater tenetur insolidu3: vt in. l. contraria. Uel potest dici. cum filiusfa. datur tutoꝛ: si pr̃ agnouit illam tutela3: puta pater pꝛo filio dato tutoꝛe illam tutelam administrauit: tunc tenetur insolidum vt ibi. al's de peculio vt hic. Et ad solutionem huius contrarij. ⁊ ad hoc vt plene liqueat articulus iste: ita distinguendu3 est. Cum filiusfa. vocatur ad munus publicum. aut vocatur ad munus publicum. auctoꝛitate ⁊ vtilitate. vt ad munus municipale qd est publicu3 auctoꝛitate ⁊ vtilitate. vt si vocatur ad cõsulatũ vel ad decurionatũ. q2 hec officia sunt publica vtilitate ⁊ aucte. Aut vocať ad publicũ munus ꝙ est publicum auctoꝛitate priuatũ vtilitate. vt si vocatur ad tutelam vel ad curam. Pꝛimo casu. si quidam vocatur patre sciente ⁊ paciente. pater pꝛo eo tenetur in solidum. q2 pꝛo eo videtur fideiubere. vt. ff. ad munici. l. quotiẽs in pꝛin. Quod est verum. si delinquit in eo ꝙ est maximum. puta pecunia3 publicam intercipiendo. Sed si delinquit in administratione. puta quia dedit malu3 tutoꝛem alicui pupillo. tunc pater de peculio dumtaxat tenetur. vt. ff. de peculio. l. l3. in fi. Sed si vocetur patre inuito ⁊ reclamante: pater non tenetur insolidu3. vt. s̃. ne filius pꝛo patre. vel pater pꝛo filio cõue. l. filius. sed tunc pater tenetur de peculio. vt in pꝛincip. huius. l. ⁊. ff. de peculio. l. iij. in fi. In secundo casu: cum filius vocať ad tutelã: refert. Quia aut filius tutoꝛ dať in testamẽto: aut a iudice. Si filius dať tutoꝛ in testamẽto: pater

de peculio tenetur: qr potuit dari patre ignorante: vt. ff. de admi. tu. l. lutius. ꝛ sic pót intelligi prin. huius. l. Si autem daẗ filiusfa. tutor a iudice patre sciente vel tutelá agnoscente: teneẗ pater insolidũ: vt in. l. ꝯria. ꝛ in fi. huius. l. Aut patre inuito vel reclamáte: ꝛ tunc pater teneẗ de peculio: vel de in ré verso. ꝛ sic pót intelligi prin. huius. l.

Eius rei. In. l. ista que respicit mere primaʒ ṗté ru bri ce poniẗ casus talis. Si filiusfa. ꝯbit sine patris voluntate: siue cũ patris voluntate siue illa pecunia est versa i peculiũ ipsius siue in rem patris: si postea patri nó succedit: immo abstinet a paterna hereditate: ipse non dʒ condénari insolidũ: sed demuʒ inquantũ facere pót. Tex. eius. rei nomine. i. noie eius ꝯtractus. Tex. siue eius. sub. patris. Tex. redacta est. i. versa est. Tex. actioneʒ. s. in eum filiumfa. factum sui iuris morte patris. Tex. ṗpetui edicti. sub. cuius verba nó habemus: sed sniam habemus. vt. ff. ꝙ cũ eo. l. iij. ¶ Unde no in. l. ista ꝙ hec est regula. Filiusfami. si cótrabit: ex ꝯctu obligaẗ ciuiliter ꝛ naturaliter: ꝛ insolidũ: sicut ex delictis: vt. ff. de iud. l. tam ex contractibus. Preterꝗ̃ in mutuo: vbi si obligetur naturaliter ꝛ ciuiliter. defenditur exceptione mace. vt. ff. ad mace. l. j. Et in voto reipublice facto: in quo non obligaẗ: vt. ff. de pol. l. ij. §. j. Sed in voto facto deo obligatur: vt. s̈. de epi. ꝛ cle. l. vlti. ꝛ si ipse conueniatur durante patria potestate: condemnatur insolidum: vt. ff. de act. ꝛ obli. l. filiusfa. ꝛ. l. tam ex contractibus. ꝛ in. l. ṗealle. Si autem conueniatur factus sui iuris: conuenitur inquátum facere potest in. v. casibus: vel eo emancipato: vl exheredato: vel si abstinet ab hereditate patris: vel si in modica parte est institutus heres: vel si al's liberatus est a patria potestate: vt. ff. ꝙ cum eo. l. ij. Tamen istud beneficium perdit ratione mendacij: vt. ff. e. l. iiij. §. j. Item in predictis casibus habet locum hoc beneficium. si statim mentitur. si dudum postea non: vt. ff. e. l. iiij. in fine. Item not. differentiam inter hoc edictum qḋ cum eo. ꝛ aliud de capitis diminutione. Ecce si filiusfami. contrahit ꝛ postea emancipatur incipit esse alius homo. vnde de rigore iuris a prima actione liberatur: vt. ff. de solu. l. qui res. §. aream. Sed ex edicto de capite minutis prima actio restituitur insolidum: vt. ff. de capit. diminutione. l. ij. sed ex equitate illius edicti mitigatur in quattuor casibus vt conueniatur inquátum facere potest: vt supra dictum est.

Si ex contractu. In. l. ista diciẗ. Ecessi ad te creditorem ꝛ rogaui te vt mihi mutuares. x. tu dixisti ꝙ veniré cras ꝛ mihi mutuares. ego crastino misi tibi filiũ meũ vt nuncium: gratia pecunie accipiende ꝛ referende me mortuo: filius abstinet ab hereditate mea: nũquid filium meum cui numerasti conuenire poteris? Certe non: quia vt nuncius prestitit ministerium. Tex. accepisti. sub. tu filius nudum ministerium prestando vt nuncius: nó contrahendo. Tex. conueniaris. ¶ Or segnori not. hic ꝙ refert aut filius meus contrahit: aut ego contraho. ꝛ filius meus in recipiendo ꝛ portando pecuniam mihi nuncius vel minister est. Si filius meus contrahit: teneor ꝙ iussu si iussi: vel de in rem verso: si est in rem meam versum: al's de peculio: vt supra. e. l. j. Preterquam in quinqʒ casibus in quibus tenetur inquantum facere potest: vt supra eo. l. proxi. dixi. Sed si ego pater contraho ꝛ filius meus meo iussu est nuncius recipiendo ꝛ deportando mihi pecuniam. me mortuo: si filius meus abstinet ab hereditate mea: conueniri non poterit. Unde colligimus ꝙ nuncius prestat nudum ministerium sicut pica vel organum: ꝛ ad istud accedit. ff. quod iussu. l. vltima.

Etiá si non. In lege ista dẛ. Si sine mandato dñe: vel iussu domine: vel ratihabitióe domine: seruo eius mutuam pecuniam dedisti. si ea versa est in rem domine: tenetur domina de in rem verso. al's de peculio. hoc dicit. Tex. apparuerit. sub. si non esset versa daretur de publico: vt. ff. de in rem verso. l. j. Tex. iubente. ¶ Or segnori no. ꝙ ista tria sunt diuersa ꝛ inter se differunt. mandare: scribere seu ratũ habere: ꝛ iubere. Et in hoc differunt proprie: quia mandatum hʒ precedere. Ratihabitio habet subsequi: vt. ff. quod iussu. l. ratuʒ. ꝛ ideo ratihabitio secuta equiparatur mandato: vt. j. ad macedo. l. vltima. Est differentia inter mandatum ꝛ iussum: qr mandatum non importat necessitatem: sed quasi rogamina ꝛ preces in se continet: vt ex eo apparet: qr nedum contrahitur mandatum per verbum mando: immo per verbum rogo: vt. ff. manda. l. j. Jussus importat necessitatem: vt cum quis dicit volo ita fieri. Unde non mandato domini vel patris aditur hereditas a filio vel a seruo: sed iussu precedente: vt. ff. de acquiren. hereditẛ. l. si is qui mihi bona. §. iussuʒ. Unde mádatum proprie supplicatorium. ꝛ ad hoc accedit in auc. vt nulli iudi. §. ꝛ hoc verbo iubemus. viij. colũ. Iteʒ mandatum videtur proprie siue dirigatur filio: siue contrahenti cuʒ eo. Sed iussus dirigitur proprie filio: vt. ff. quod iussu. l. j. in principio. Iteʒ pro ista dñia facit. j. e. l. si ex alio.

Nulla res. In. l. presenti dẛ. Si filiusfa. maior fideiubet pro aliquo: obligaẗ ciuiliter ꝛ naturaliter ꝛ insolidũ pót conueniri. Sed pater ex illa obligatione conuenitur dũtaxat de peculio. hoc dicit. Tex. cópetenti. puta ex stipulatu. Tex. teneri. sub. insolidũ. qr regulariter filiusfa. obligatur ex omnibus casibus insolidũ: vt. ff. de acẗ. ꝛ ob. l. filiusfa. Tex. si que tibi cópetunt vteris. Sed que sunt ille? Respondeo si nihil est in peculio ṫpe snie: vt. ff. de peculio l. quesitum. Item si nihil est in peculio deducto eo qḋ tibi debetur: vel his qui in tua potestate sunt: vt. ff. de peculio l. si damnum. §. peculium.

Si seruus. Diciẗ in. l. ista. Si seruus tuꝰ accepit pecuniam mutuo. ꝛ te inuito loco vsurarum cócedit habitationem domus tue: ista concessio non nocet tibi. vnde poteris ab eo domuʒ tuá védicare. ꝛ te inuito nó poterit inhabitare. Et si inferẗ tibi violétiam: iudex competés ab illa violétia te defendet. h. d. Tex. nó obligauerit. nisi quatenus esset in peculio. Tex. protegeris. i. defenderis. Unde no. licet seruus meus possʒ de peculio me inuito obligare: vt. ff. de pecu. l. siquis seruum. §. etiam. nó tamen rem meá potest obligare me inuito. Et est ratio: qr seruus meus pót facere meliorem conditionem meam in rebus peculiaribus: non deteriorem: vt. s̈. de pactis. l. seruus.

Si qui seruo. Segnori lex ista duas hʒ ptes. Et prima pars loquitur in seruo. Secunda in libero. Et in prima parte que loquitur de seruo dicit. Si tu mutuo das pecuniam seruo alieno: si in rem domini non vertitur: durante dominica potestate: tu poteris dominum conuenire de peculio. Sed finita dominica potestate: intra annum datur de peculio cótra dominum. Sed si illa pecunia est versa in rem domini: dominus tenetur de in rem verso. ¶ In secúda pte huius l. dicitur. Siquis mutuat pecuniam libero homini gerenti negocia aliena: ipse qui gerit tenetur ꝛ conuenitur non dominus. Quia contra dominum nullam habuisti actionem: nisi in tribus casibus. si dominus mandauerit illá pecuniá mutuari. vel ratũ habuerit. vel si in rem eius versa est. Tex. quádiu superest seruus. i. quádiuviuit ꝛ in domini potestate remanet. Tex. honorariam. s. in rem ṽso. Tex. cóuenire pót. sub. ṗpetuo. i. vsqʒ ad. xxx. an. Tex. ipsius. s. dñi. Tex. vt superstite quidé seruo. ꝛ in potestate dñi permanéte. Tex. nec annus. s. vtilis. Tex. possis. ¶ Or segnori hucusqʒ durat prima pars huiꝰ. l. Et in ista pria parte no. dñaʒ inter actioneʒ de peculio. vel in ré verso. ꝛ de peculio. ꝛ in pluribus. Ná actio de peculio duráte patria ṗtate est perpetua: ea finita est annalis. Sed actio de in ré verso est perpetua. i. duratura vsqʒ ad. xxx. an. vt. ff. qñ actio de pecul. est annalis. l. j. Item actio de peculio cessat: si nihil est in peculio: vt. s̈. de peculio

peculio.l.quesitũ.sed actio de in rẽ verso hꝫ locum etiam si nihil est in peculio:vt.ff.de in rem verso.l.j.Tex.alioquin. Incipit secunda pars huius.l.Tex.elegisti.i.ꝯxisti cuꝫ eo: volens eũ habere obligatum tm̃ nõ dñm.Sꝫ si volens habere dñm obligatum:liber homo teneť act. ex ꝯctu: ⁊ dñs negociorum gestorum:vt.ff.de nego.ge.l. si pupilli.§.j.⁊.l. liberto.Sed si esset institor dñs teneret institoria:vt dixi.s. ti.proxi.l.j.Tex.habuerit.sub.vel nisi mãdauerit istuꝫ ꝯctũ fieri:vt.j.mandati.l.si lr̃as.⁊.s.ti.j.si mutuã. ¶ Or segnori ex.l.ista colligetis ar.ad questionẽ qua queritur.qualr̃ sit ꝓcedendũ.Nã vos bñ scitis ꝙ diuites scholares habẽt clericos suos:nec vadit diues scholaris ꝯhere cum aliquo:sꝫ mittit clericũ suuꝫ: ⁊ ego ꝯxi cum clerico suo:postea recessit clericus cũ quo agã? Certe circa articulum istũ semper qñ talis questio emergit recurratis ad.l.istam.Cuꝫ aliquis habet dispensatorẽ.aut est seruus suus.aut filius.aut alius liber homo.Si est seruus suus:aut filius ei⁹: si instituerat eum ad illos ꝯctus celebrandos:tunc ille dñs vel pater tenetur insolidũ:vt.s.ti.j.l.j.⁊.ij.Et si nõ constituit eũ: si versum est in rẽ dñi vel patris:teneť dñs vel pater de in rẽ v̄so perpetuo:vt hic.Si aũt non est versum in rẽ suam: tenetur dñs vel pater de peculio perpetuo durãte dñica potestate: vel patria.sed ea finita intra annum:vt in prima pte huius ti.Si aũt est liber hõ:si ẽ suus institor: agiť institoria: vt.s. ti.pxi.l.si mutuã.Si aũt nõ est institor: ⁊ habetur respectus ad eũ nõ ad dñm:dñs teneť in tribus casibus supradictis. Si aũt habuit respectũ ad dñm:dñs teneť nego.ge.vt.s.de neg.ge.l.si pupilli.§.j.⁊.l.labeo.

Si ex alio. In.l.ista dr̃. Si filiusfa. celebrauit ꝯctũ nõ prohibitũ:qꝛ celebrauit aliũ ꝯctũ a mutuo: indubitanter durante patria ptãte vel ẽt eo emancipato:si extitit heres patri:teneť insolidũ.si aũt est emancipatus ⁊ abstinet ab hereditate paterna: vel etiam est exheredatus:teneť inquãtum facere põt.Tex.nõ ex illicita mutui datiõe:qꝛ vbi accepit pecuniã contra mace.nec ipse teneť : nec pater teneť de peculio:vt.j.ad mace.l.si filius.Itẽ ideo dicit:nõ ex illicita qꝛ aliqñ est permissum filiofamili. accipere pecuniã ꝺm se. con.mace.vt.j.ad macedo.l. macedoniani.⁊.ff. ad mace.l.si filius.§.qd̃ dicitur. Tex. suscepisti.idest fideiussisti ꝓ eo qd̃ potest esse vt hic ⁊.s.de nego.gest.l.si filius. Tex.alioquin. idest si non extitisti ei heres:qꝛ fuisti exheredatus: vel emãcipatus.Tex.hꝫ edicti formã.sub.quẽ habes.s.e.l.ij.Tex. intelligere:vt.ff.quod cũ eo.l.ij.

Si mãdator. In.l. ista dr̃. Si filius tu⁹ celebrauit ꝯctum cũ aliquo:te patre mandãte: vel etiã iussu tuo. ⁊ in illo cõtractu ex pecunia quã accipiebat mutuo obligauit reꝫ tuam: indubitanter tu pater teneris insolidũ:⁊ teneris ad sortem ⁊ ad vsuras.si ad vsuras te obligasti: si vis rem tuaꝫ quã obligauit libertate.Sed si tu pater ꝓ filio tuo fideiussisti quãdo accipiebat pecuniã mutuo. indubitanter tu pater ex illa obligatione poteris conueniri vt fideiussor. hoc dicit.Tex.contractum est.⁊ ita mandare ⁊ iubere sunt diuersa:vt.s.e.l.ẽt. Tex. itercessisti.sub.ꝓ filio.Tex.iuris ẽ sub.ex stipulatu.sicut teneretur extraneus:non autem teneris qd̃ iussu. Unde not.si mando vel iubeo cum filio meo contrahi : teneor insolidum qd̃ iussu : quia facio vt pater. Sed si fideiubeo pro eo:non teneor qd̃ iussu insoliduꝫ:sed teneor ex stipulatu:qꝛ non facio vt pr̃: sed vt quilibet alius: vt.ff.quod iussu.l.j.⁊.ij.

Si liberam. In lege ista dicitur. Si serui alicui⁹ qui habebant liberam peculij administrationem equas quas habebant in peculio cuꝫ fetu vẽdiderunt:transit dominiuꝫ in accipientem.⁊ dominus contra illum contractũ venire non potest. Si aũt non habebant liberam peculij administrationeꝫ.⁊ domino inuito ⁊ ignorante distraxerunt.non transit dñium in accipientem.quia ꝙ non habent in alium transferre non pñt. ⁊ ideo siquis sciens eos nõ habere peculij administrationeꝫ emit.nõ poterit prescribere longo tẽpore.immo res mobiles emẽtes cõmittũt furtuꝫ.Tex.dñs nullã hꝫ facultatẽ.qꝛ seruus qui hꝫ liberã peculij administrationẽ.põt res peculiares alienare.vt.ff.de pecu.l.libera.⁊.l.non solũ. Tex.nõ pñt.qꝛ regula iuris est.ꝙ non põt quis in alium plus iuris trãsferre ꝙ̃ ipse hẽat.vt.ff.de acqui.rerũ do.l.traditio.Tex. teneť.qꝛ qui sciens emit ab eo qui distrahere nõ põt. facit furtum.vt.j.de furtis.l.ancille.in fi.

Cum ancilla. In.l.ista poniť casus talis. Cõtraxi cũ ancilla tua ĩpubere.que poterat obligari nãliter.nõ ciuiliter.nunquid teneris tu dñs quatenus peculiũ ex illo contractu locupletatum est? Certe sic.durante dñica ptãte.sed post mortẽ ancille.teneris intra annum. Tex.cõstat.qꝛ obligať nãliter tm̃.nõ ciuilr̃.vt.s.de in integrũ resti. l.curatorẽ habẽs.Sed impubes obligať nãliter ⁊ ciuiliter si est ꝓximus pubertati.vt.ff.de dona.l.j.in fi.Tex.nõ ambigitur. ¶ Or segnori no.hic.Si cõtraho cũ seruo pubere.⁊ nihil est versum in rem dñi.dñs teneť de peculio.vt.ff.e.l.sꝫ ⁊ si damnũ.§.peculiũ.⁊.l.quesitum.sed si ꝯho cũ seruo impubere.dñs tenetur quatenus est locupletatũ peculium.vt ff.e.l.j.§.si cum impubere.Sunt ⁊ alij casus vbi dñs teneť quatenus peculiũ est locupletatũ. vt.ff.de nego. ge. l.si pupilli in fi.⁊.ff.de alea.l.vlti.§.j.

Dominũ. In.l.ista dr̃.ꝙ dñs ex cõtractu serui non obligať insolidũ. sed dñs si nihil est versum in rem suã.obligať de peculio. deducto eo qd̃ debeť dño.⁊ his qui sunt in sua ptãte. Uel si est versuꝫ in rẽ eius.teneť d̃ in rẽ v̄so.Tex. nõ posse. sub.si nõ est ꝯctũ eius iussu.vt.ff.e.l.j. Tex. dꝫ qꝛ seruus obligať naturaliter dño.vt.s.de transac.l.interpositas.⁊ deduco ꝙ sibi dꝫ ⁊ alijs.qui sunt in eius potestate.ff. de pecu.sed si dãnum.§.j.⁊.§.peculium.

Dominos. In.l.ista dr̃. Si seru⁹ meus qui administrauit negocia mea. vel seruus meus gerẽs negocia mea.accipit pecuniã mutuo me iubente teneor ego dominus insolidum. Si autem aliquis seruo meo castaldioni mutuat pecuniam. ⁊ accipit possessiones meas pignori.non teneor ꝙ iussu.etiam si mittebam seruo meo litteras familiares.ꝙ bene gereret negocia mea.nisi ei mandaui expresse ꝙ mutuam pecuniaꝫ acciperet.Uerumtamẽ lꝫ nõ tenear ꝙ iussu.teneor de peculio. vel de in rem verso si in rem domini versum est. hoc dicit. Tex.ꝗ seruo.non gerenti negocia domini.Tex.actori⁹ve.i. castaldioni.Tex.cuꝫ nisi specialiter: idest expresse.sic exponimus alibi.s.de nego.gesto.l.negocium. Nam in act.qd̃ iussu requiritur expressus consensus.vt.ff.qd̃ iussu.l.j.§.ratum.Alij dicũt speciale in casu huius.l. Tex.gerebat:idest non tenebatur domino naturaliter. al's secus. vt.s.l.proxi. Tex.vtilis:idest efficax.Tex.pateat de peculio.naꝫ si nihil versum est in rem domini. datur de peculio. vt.ff. eod.l.si quis.§. etiam.

¶ Per quas personas nobis acquiritur.

Excepta. Segnori.l.nostra tria dicit. Primo loquiť in libera persona que nõ est subiecta iuri nostro. ⁊ ponit dictum generale.Secundo annectit dictum in spẽ.s. qualiter non acquiratur nobis obligatio vel actio. Tertio loquitur in subiectis seruis domino nostro. Et primum dictum generale est tale. Per liberam personam que non est subiecta iuri nostro.nihil nobis acquiritur. non obligatio.non actio.excepta possessionis causa.nam per eas personas queritur possessio ⁊ dominium.quia possessio est causa dominij acquirendi. Secundum dictum in specie est. Et in eo ponetis ita exemplum. Procurator meus rem

meã tibi vendidit ⁊ tradidit sub pacto.l. cõmissorie hoc di-
cto ꝙ si ad diez non solueret precium ꝙ res esset inempta:
qꝛ scilicet rescindatur venditio. Uel vẽdidit ⁊ tradidit sub
pacto adiectionis in diem dicendo: si intra talem diẽ alius
attulerit meliorem conditionem sit inempta: vel rescinda-
tur venditio. ⁊ istud pactum fuit stipulatione vallatum: nun
quid ex isto pacto queritur mihi actio? Respondetur ꝙ nõ
qꝛ tantum per procuratorẽ queritur mihi possessio ⁊ domi-
nium: extra id nihil queritur domino: siue verba cõcipit in
personam domini. siue in suam. Tertio ⁊ vltimo dicit ꝙ lz
per ꝓcuratorem non queratur actio ꝑsonalis tñ ꝑ seruos
nostros querit̃ ꝑsonalis ⁊ realis. ⁊ iõ si tradunt̃ alique res
seruis nostris: ⁊ illa traditione acquiritur nobis dñiũ ⁊ rei
vẽdicatio. si illi serui paciscant̃: nobis querit̃ actio ꝑsonalis
⁊ realis. hoc dicit. Tex. si igitur. Incipit scdm dictuz. Tex.
seruus. Incipit tertium dictum. Tex. acquiruntur. ¶ Or
segnori competẽter potest poni casus in. l. ista vt premisi vo
bis. Sz si placet vobis: potestis dicere ꝙ hec. l. habet duo
dicta. Unum in liberam persona non subiecta iuri nostro.
Aliud in ꝑsona subiecta iuri nostro. Et ꝺm hoc ponetis ita
casuz. Procurator meus rem meam tibi vendidit ⁊ tradi-
dit sub pacto. l. cõmissorie: vel sub pacto adiectionis in diẽ:
⁊ hoc pactum fuit stipulatione vallatum. nunquid ꝑcio non
soluto ante diem: queritur mihi actio personalis ⁊ obliga-
tio? Certe respondet̃ ꝙ non: qꝛ nihil acquiritur nobis per
procuratorẽ excepta cã possessionis secus est in seruis no-
stris: qꝛ per eos non soluz querit̃ nobis dominiuz ⁊ posses
sio si eis res tradunt̃: immo actio realis ⁊ ꝑsonalis obliga-
tio. hoc dicit ista lex. Uidete summariam expositionem lr̃e
⁊ ordinatur ita littera. Tex. indubitati iuris ⁊ nihil acquiri
posse per liberam personam que alterius iuri non est subie
cta excepta possessionis causa. Et hec littera exponit̃ dupli
cit̃. Tex. excepta possessionis causa. i. excepta sola possessio-
ne ꝺm aliquos: qꝛ per procuratorez queritur sola possessio:
⁊ per ipsam possessionem queritur dominiũ: vt. ff. de acqui.
rerum do. l. traditio. in fine. ⁊ insti. e. §. ex his. Sz hec exposi
tio non est bona: qꝛ per eũ querit̃ possessio ⁊ dominiũ: vt. ff.
de acqui. rerum do. l. si procurator. Item inconueniens eẽt
⁊ valde durum ꝙ per rem incorporalem ⁊ inanimatam: vt
per possessionez queratur nobis dominium: non autez per
rem corporalẽ ⁊ animatã. s. ꝑ ꝓcuratorẽ. Et ideo vos expo-
netis vt dixi in causa excepta possessionis causa ⁊ dominio:
qꝛ possessio est cã acquirẽdi dominij. Nã ꝑ ꝓcuratorẽ queri
tur dominiũ ⁊ possessio: nobis ignorantibus: si tradẽs erat
dominus. Alias nobis sciẽtibus paratur causa vsucapiẽ-
di: vt. j. de acqui. pos. l. j. ⁊. l. per procuratorem. Nec ob. illa
l. traditio. que dicit: per procuratorem queritur possessio. ⁊
per hanc. i. possessionem queritur dominium: quia expono
per hanc. i. per liberam personam. Item non ob. §. ex his.
quo dicitur. ⁊ per possessionem queritur dominium: qꝛ ex-
pono si tradẽs est dominus: ⁊ per ꝓcuratorẽ querit̃ dñiuz.
Unde si nõ est dñs: queritur nobis possessio. i. cã vsucapiẽ-
di. ⁊ per hãc dominium que est cã dominij acquirẽdi. Uel
expono per hanc. i. si res tradatur: queritur nobis dñium: si
dñs est tradens. Unde no. ꝙ possessio est causa ⁊ dñium est
causatuz. Itẽ no. ꝙ possessio est causa dominij. i. possessio est
cã vt dñs agat ⁊ petat. Ut intelligatis ista: qꝛ antiqui fece-
runt maiorem vim in nostris seruis q̃z moderni: dicatis ita.
possessio est cã dominij acquirendi: ⁊ in hac significatione
possessio est causa dominij: dominium est causatum. ver. g.
Si nõ dñs tradidit mihi rem vel meo ꝓcuratori: queritur
mihi possessio: nõ dñiũ. cũ tradẽs nõ erat dñs: qꝛ nemo plꝰ
iuris in aliũ trãsferre põt q̃z ipse habeat: vt in preall e. l. tra
ditio. Uerũtamen si quesita est mihi possessio ex tali tradi-
tione facta a non domino: paratur mihi titulus vsucapiẽdi
triẽnio: si continuo possiderem rem mobilem: vel. x. vel. xx.
an. cum non continuo possedi rem mobilem: cuz vsucapio
est ⁊c. vt. ff. de vsuca. l. vsucapio. ⁊ cum sine possessione vsu-
capio non ꝓcedit. ff. de vsuca. l. sine possessione. sequit̃ ergo
possessio est causa acquirendi dominij: ⁊ dñium est causatũ:
qꝛ non posset queri hoc casu dñium sine possessione. Aliqñ
est ecõtra. dñiuz est cã possessionis aduocãde vl̃ restituẽde.

⁊ sic possessio est cã causans dominium. Ecce si sum dñs ⁊
tu possides rem meam: dñium meum est cã vt possessione n
quã habeas debeas restituere: cũ possessio subijciat aduer-
sario act̃. in rez: vt. s̈. de alie. iudi. mu. cau. facta. l. j. Et datur
contra oẽm qui habet facultatez rei restituende: vt. s̈. de rei
vendi. l. officium. in fi. ¶ Or sequitur in littera. Tex. per li-
beram personaz: puta per ꝓcuratorẽ vel nego. gesto. quia si
liber homo est procurator meus non ẽ subiectus iuri meo.
Tex. indubitati iuris est. si ergo per liberã personam nihil
mihi acquiritur: excepta causa possessionis: ⁊ dño. igitur
mihi nõ queritur actio vel obligatio personalis. Et ad hoc
annectit. si igitur. quia dictuz est in genere sequitur in spẽ.
Tex. reintegrate rei. ⁊ exponetis ita. i. rei integrãde. ⁊ sic ꝑ-
teritum resoluitur in futurum. Sic ⁊ alibi. s̈. de leg. ⁊ con-
sti. l. j. ⁊. s̈. ꝺ his qui no. infa. l. si possidoniũ. Sed si hẽtis rei
integrãde. plana est lr̃a. Tex. nulla dño obligatio acquisita
est. sub. nec actio personalis sed realis queritur dño: vt. j.
subijciam. ¶ Or statim dicatis mihi quomodo ponemus
exemplũ in. l. ista versiculo. si igit̃. Et certe potestis ponere
exemplum vel in pacto. l. cõmissorie. vel in pacto adiectio-
nis in diem. Et in. l. cõmissoria sic. Procurator rem meam
vendidit tibi ⁊ tradidit eo pacto ꝙ si ad diem nõ solueres
precium: res sit inempta: ⁊ hoc est pactuz. l. commissorie. vt
ff. de. l. cõmissoria. l. j. In pacto adiectionis in diez ecce. Si
procurator meus rẽ meã tibi vendidit ⁊ tradidit eo pacto:
ꝙ si ad diẽ nõ solueres ꝙ venditio rescinderet̃. ⁊ venditori
vel dño restitueretur res. ⁊ istud pactũ fuit stipulatione val
latum. ⁊ hoc est pactum adiectionis in diem. Et ex isto pa-
cto nõ querit̃ actio personalis vel realis: vel obligatio rei
vendicationis. siue ꝓcurator concepit ꝓmissionẽ ⁊ dationẽ
in personam dñi. siue stipulationẽ in personã suã ⁊ dationẽ
in personã dñi. Siue stipulationẽ. i. ꝓmissionẽ ⁊ dationẽ cõ
cepit precurator in personaz dñi. In personã dñi concepit
promissionem ⁊ dationẽ sic. dicit procurator ita. Si ad diẽ
non solueris mihi precium: promittis rẽ domino meo red-
dere. dicit emptor ꝓmitto. hic confert procurator ꝓmissio-
nem ⁊ restitutionem in personã dñi. nec queritur dño actio
vel obligatio. Concipit procurator verba in persona sua ⁊
restitutionẽ in personam domini. dum dicit ꝓcurator. Si
ad diem non solues mihi preciuz: promittis ꝙ restitues rẽ
dño. ⁊ hoc casu similiter nõ queritur actio vel obligatio ꝑ-
sonalis dño. Item põt exemplificari in pacto adiectionis
in diem. ⁊ idem est exemplum q̃ztum ad sniaz. Procurator
meus habẽs liberã ⁊ generalem administrationẽ vel spãle
mandatum: tibi vẽdidit rẽ meã: ⁊ dixit. si alius attulerit me
liorem conditionẽ intra diez: res sit inempta. vel rescindat̃
venditio: vel res restituat̃ dño. vel concepit vtrunqꝫ in ꝑso
nam dñi. ⁊ hoc casu similiter nõ querit actionẽ vel obliga-
tionem dño. ¶ Or dicatis mihi que est ratio: ꝙ vbi ꝓcura
tor cõcipit ꝓmissionẽ ⁊ restitutionẽ in personã dñi: nõ que-
rit dño obligationẽ vel actionem personalẽ: vt hic. Quia
excepta cã possessionis ⁊ dominio ⁊c. sibi nõ acquirit: quia
nolebat sibi acquirere. vñ qꝺ potuit sibi acquirere noluit. ⁊
qꝺ voluit. s. domino acquirere non potuit: iure vetante: vt
ff. siquis alteri vel sibi. l. multum. ⁊. j. de iur. dotium. l. si ge-
nero. Si autẽ concipit promissionẽ in persona sua. restõẽ
in dñi persona. hoc ipso querit sibi actionẽ ⁊ obligationez
personalem. si sua interest: puta ne teneatur act. mandati:
domino non querit: vt. j. de inuti. stipu. l. iij. ⁊. ff. de ver. obli.
l. liber homo. §. x. ⁊. l. stipulatio ista. §. alteri. ⁊. §. si stipuler.
Sed vbi concipit promissionem ⁊ restitutionẽ in personaz
dñi: intersit sua vel non: nec sibi nec domino acquirit: vt. ff.
de consti. pecu. l. eum qui. §. iul. ⁊. §. item. ⁊. ff. de contrahẽ.
emp. l. fundũ. Sed si restitutionem ⁊ promissionem cõcipit
in persona sua: querit sibi actionẽ personalẽ: domino nihil.
sed si ei tenetur cedere per actionẽ mandati: si est procura-
tor. vel per neg. ge. si est gestor negocioꝝ: vt. ff. de acqr. pos.
l. possessio in fi. ⁊. ff. mã. l. si ꝓcurator. Unde ex ꝑdictis not.
ꝙ tribus modis paciscitur ꝓcurator vel stipulatur: Inter-
duz ꝓmissionẽ ⁊ restitutionẽ cõcipiendo in sua ꝑsona noie
dñi. verbigr̃a. promittis mihi recipienti nomine dñi mei ꝙ
restitues rẽ. dicit ille. ꝓmitto. valz ista stipulatio: qꝛ acqui-
ret sibi

ret ſibi actionē ſed dño tenetur cedere. Aliquando concipit
vtrūq; in pſonā dñi ⁊ hic nihil acqrit dño: vt dictū eſt. Ali/
quādo cōcipit ꝓmiſſionē in ſui pſona: ⁊ reſtōnē in perſona
dñi: ⁊ hoc caſu ſi intereſt ei⁹ ita pepigiſſe: ſibi acqrit actionē
non domino. Si aūt ſua nō intereſt: nec ſibi nec dño acqrit.
¶ Et hic formo talē queſtionē: ⁊ iſta qō eſt ſubtilis. Si pro
curator meus vēdidit tibi rē ſub pacto.l.cōmiſſorie. ⁊ dicit
ita: ego ꝓcurator habens liberā ⁊ gnālem adminiſtrationē
vendo tibi talē rem: ⁊ trado tibi noīe dñi mei: ⁊ pro.x. ⁊ ſi in
tra talem diem nō ſoluas preciū: res ſit inempta: vel ſi alius
attulerit meliorē condit. Et ex iſto pacto incontinēti appoſi
to oriuntur due actiones pſonales.ſ.ꝙ agatur ex vēdito in/
formato per pactū vel pſcrip.ver. vt reſtituatur res ſi nō eſt
ſolutū pciū: vel alius attulerit meliorē ꝯditionē ſuā: vt.j.
de pactis conuē.l.ij. Itē inducitur rei vēdicatio: q; non ſo/
luto pcio ipſo iure retranſit dñium: vt.ff.de rei vēdi.l. ſi qs
hac lege. ⁊.ff.de adiecti.in di.l.vbi. Cum ergo oriantur due
actiōes ex iſto pacto. ⁊ per ꝓcuratorē non q̄ratur actio pſo/
nalis vel obligatio dño: vt hic dicit lr̄a: quero an realis que
ratur dño? Dixerunt antiqui ꝙ nec pſonalis nec realis q̄ri
tur domino: ſed realis vtilis in rem queritur ꝓcuratori. Et
mouentur illa ratione: q; ſicut querit ſibi perſonalē actionē
paciſcendo ⁊ non domino ita ſibi realē vtilem querit ⁊ non
dño. ſed durum eſſet hoc dño cum ꝓcurator non fuerit dñs
nec habeat loco dñi ꝙ haberet vtilē in rem: ⁊ rei vēdicatio
datur ⁊c̄. vt.ff.de rei ven.l.in rem. Unde dicimus ꝙ in pa/
cto.l.cōmiſſorie. ſiue ſit appoſitum incōtinenti: ſiue ex inter/
uallo: ſtipulatione tamē vallatum non queritur actio pſona
lis dño: ſed vtilis in rem: ſicut ſi per ſemetipſum vēdidiſſet:
vt.j.de pac.conuen.l.cōmiſſorie. ¶ Sed que eſt ratio qua/
re in pacto adiectionis in diem vel.l.cōmiſſorie non queri/
tur perſonalis: ſed vtilis in rem? Reſpondeo hec eſt ratio
excepta cauſa poſſeſſionis ⁊c̄. ac ſi aperte dicatur: ſi per pro
curatorē queritur poſſeſſio ⁊ dominiū. ergo neceſſitate iu/
ris querit ſibi rei vēdi. vt.s.de pac.l.traditionibus. ſed cū
per procuratorem non queritur extra id quicq̄: non poteſt
acquiri actio perſonalis ex vendito ſed vtilis in rem queri/
tur: q; ex quo queſiuit dominiū ⁊ poſſeſſionem ⁊ in pacto.l.
cōmiſſorie retrāſit dominiū in me: nec in ipſum procurato/
rem: q; nunq̄ fuit dñs. ⁊ iſte eſt verus caſus hui⁹ ver. ſi igit.
Scio tamē ꝙ quidam aliter dicunt ⁊ ſic: ꝙ procurator me⁹
fuit ſtipulatus cōcipiendo promiſſionē ⁊ traditionē in pſo/
nam meam vel donationem in perſonam meam. ⁊ ita dixit:
promittis illam rem dño meo dare. promitto. vel promittis
mihi ꝙ illā rem dño meo dabis. ꝓmitto. hic nō q̄ritur actio
dño vel obligatio: ⁊ hic poteſt hr̄e locū pſonalis nō realis.
Nec ob. qō dicit littera vēdicationē: q; exponit.i. dationē.
Tex. pactus eſt. ſub. cōferendo dationē ⁊ ꝓmiſſionē in pſo
nam: vel dationē in pſonā dñi: ⁊ promiſſionē in pſona ſua.
Tex. obligatio.ſ. realis ſed pſonalis. ſic. Tex. ſeruus autē.
Incipit ſcōm dictum. Certe ad rūbum ſm antiquos per li/
beram perſonam non queritur actio vel obligatio excepta
cauſa poſſeſſionis. Sed aliud in ſeruis q; ⁊ poſſeſſio ⁊ do/
minium per eos q̄runtur: ſi eis traduntur: vt inſti.e.§.quod
ſerui. Sed nos dicimus aliter: ⁊ qō lr̄e aduerſat: per liberā
perſonam queritur nobis dñiū ⁊ poſſeſſio non actio. Sed
ſi ſeruis noſtris res tradunt: nobis dñium ⁊ poſſeſſionem
acquirunt ſi tradunt eis ⁊ actio pſonalis. verbigratia. ven/
dis ⁊ tradis rem ſeruo meo: tranſit in me dominiū. ⁊ ſi res
euicatur queritur mihi actio de euict. ex empto ad intereſſe:
vt.j.de euict.l.indubitanter. ⁊.ff.de actio.empt.l.ex empto.
Certe ſic: vnde nihil aduerſatur: q; per liberam pſonā acq
ritur nobis dñiū ⁊ poſſeſſio.i. ſequela dñij nō actio vel ob/
ligatio. Per ſeruos nr̄os q̄ritur nobis dñium ⁊ poſſeſſio ⁊
actio ⁊ obligatio. ¶ Or ſegnori mō circa.l.iſtā ſunt alia vi/
denda ⁊ indagāda. ⁊ vr̄ ꝙ ex pacto ꝓcuratoris q̄ratur dño
vtilis actio. Unde lex dicit ſi ꝓcurator me⁹ vēdidit rē meā:
habeo vtilē ex vendito ad pcium. ¶ Itē ſi ꝓcurator meus
rem meā emit: habeo vtilē ex empto vt res tradat vl' intereſſe
preſtetur: vt.ff.de actio.emptio.l.iul.§.ſi procurator. ¶ Ad
ſolutionē cuius ꝯrijs vos dicetis tribus modis. Et vno mo/
do ſic. Si procurator meus vēdidit rem: queritur mihi vti/
lis ex vendito non directa vt hic. Sed vtilis acquiritur vt
ibi. Sed hanc ſolutionem non approbo: vt.j. videbit. Uel
dicatis in.l.iſta dominus erat preſens. vnde ratione preſen
tie queritur domino vtilis: vt arg.ff.de verbo.oblig.l.ſi pro
curatori. al's non queritur vtilis vel directa: vt hic. Uel di/
catis per procuratorem ementem vel vendentem regulari/
ter: ideo queratur vtilis vel directa. Fallit tamen in procu/
ratore non exiſtente ſoluendo: vt.ff.de inſti.l.j. in fin. ⁊.ff.de
pretorijs. Sed de vno.ll. videntur contradicere que viden/
tur velle ꝙ per procuratorem queritur actio domino: vt.ff.
de dāno infec.l.dāni.§.ſi procurator. ⁊.ff.de ꝓcura.l.procu
ratoris. Ad qō dixit Mar. ꝙ per procuratorē non querit
actio dño directa vt hic: ſed vtilis ſic: vt in.l.ꝯria. Sed hanc
ſolutionem non approbamus: q; per procuratorem nō que
ritur vtilis nec directa: quia ſi lex dicit nullam queri per ꝓ/
curatorem: a quo negatur genus ⁊ eius ſpecies. vt.j. ſi quis
alteri vel ſibi.l.per eum. ⁊.ff.de verbo.oblig.l.ſtipulatio iſta.
§.alteri. Et ſimile no.ff.de tranſac.l.ij. Et quia idefinita equi
pollet vniuerſali: vt.ff.de ſer.vrba.predio.l.ſi ſeruitus. Itē
quia.l.iſta loquitur indiſtincte. vnde ſic debet intelligi: vt.ff.
de publi.l.de precio. Et ideo vos ita ſoluetis iſta contraria.
Regula eſt ꝙ per liberam perſonam non ſubiectā iuri no
ſtro non queritur nobis actio vtilis vel directa: q; ex pacto
alterius perſone nec lucrum nec damnū alteri generat: vt
arg.ff.de pac.l.ſi vnus.§.in ſumma. Fallit tamē hec regula
in multis caſibus. Et primo fallit in mutuo vbi eſt ſpeciale
ꝙ per liberam perſonā queratur domino vtilis actio: vt.ff.
ſi certū peta.l.certi cōditio.§.ſi nūmos. ⁊.j.e.l.ſi per liberā
perſonam. ¶ Item fallit in depoſito ⁊ cōmodato: vt.ff. ad
exhi.l.ſi res. ⁊.l.penul. ¶ Item fallit in iudicijs vbi ſi pro/
curator meus ſtipulatur iudicio ſiſti: quia querit mihi vtilē:
vt.ff.de procurato.l.in cauſas.in fi. ⁊ ſic loquitur.l. contra.
ſi procurator. ¶ Item fallit in pretorijs ſtipul. vbi dicitur
ſi procurator ſtipulatur de damno infecto ꝙ querit vtilem.
⁊ ſic itelligitur.ff.de damno infec.l. damni.§. ſi procurator.
¶ Item fallit ratione affinitatis ⁊ coniunctiōis ſanguinis
vt ſi ſtipulatur auus paternus nepoti: nam querit ſibi vtilē:
vt.ff.ſolu.matri.l.gayus. ¶ Item fallit ratione paterne affe
ctionis: vt.j.de pac.l.pater. ¶ Item fallit ſi donaui tibi rē
vt poſt tempus alij reddas: vt.j.de dona.l.quotiēs. ¶ Itē
fallit ſi ex re domini aliquid ſtipulatur: quia tunc queritur
vtilis: vt.ff.de procurato.l.quod procurator meus. ¶ Itē
fallit ratione preſentie: vt.ff.de verbo.obliga.l.ſi procurato/
ri. Nam ⁊ alibi preſentia multum operatur q̄tum ad acq/
ſitionem dominij ⁊ poſſeſſionis: vt.ff.de contrahen. empt.l.
clauibus. ⁊.ff.de acquiren.poſſeſ.l.j.§.ſi iuſſerim. ⁊.l. quod
in eo.§.ſi per venditorem. ¶ Item fallit in ſubſidium pro/
curatore non exiſtente ſoluendo: vel quia nō inuenitur. Eſt
enim hoc illa rōne quia non queritur domino ꝙ ei tenetur
cedere: vt.ff.de inſti.l.iij.in fi. ⁊.ff.de pre.ſti.l. in omnibus. ⁊
ff.de exerci.l.ij.§.ex quo. ¶ Or ſegnori ſuper.l.iſta quero q̄
eſt ratio quare per procuratorem queratur poſſeſſio ⁊ domi
nium.i.id quod eſt ſequela dominij.i.rei ven. vtilis: nō autē
queritur actio vel obli. Dixerunt quidam rationem eſſe ta/
lem. Poſſidere eſt facti: vnde poſſeſſio facti dicitur eſſe: vt
ff.de acquirē.poſſeſ.l.j.§.adipiſcimur. Sed agere eſt iur: vt
inſti.de act.in prin. ⁊ ea que ſunt facti poſſunt queri per ꝓ/
curatorem: q; que non poſſumus per nos facimus p alios:
vt.ff.de ꝓcura.l.j.§.ſi is. ſed que ſunt iuris nō. Sed hec nō
videtur bona ratio: que ſunt facti nō queruntur per ſeruum
vt inſti.de inutil.ſti.§.ſed cum factum. Preterea ſi poſſide/
re eſt facti. habere dominiū eſt iuris. Et ideo alij voluerunt
ita dicere. Quedam ſunt que ſunt facti ⁊ iuris.ſ. poſſidere
⁊ dñium habere: q; poſſidere eſt facti: dominium habere eſt
iuris: vnde p ꝓcuratorē queruntur. ¶ Quedā ſunt iuris tm̄
vt actiones: ⁊ iſta nō q̄runt per ꝓcuratorē. ¶ Quedā ſunt
facti tm̄ vt ire ⁊ agere: ⁊ iſta non queruntur per procurato/
rem: vt in.§.ſed cum factum. ¶ Sed ego ſegnori conſueui
reddere aliā rōnē. Clamydē meā poſſum dimittere ⁊ abdi/
care a me ⁊ manualiter in manu tua ponere: non aio vel in/
duſtria animi abdicare a me manualiter: ⁊ hoc pmiſſo per
euidentiam videatis rationem: dominium ⁊ poſſeſſio conſi/

ftunt circa res corporales: que per manualē traditionē pñt tradi ⁊ trāsferri ab vno in aliū. ⁊ ideo nō est mirū si per pcuratorem qrat̄ possessio ⁊ dñiū. Sed obli. ⁊ actio consistunt circa incorporalia: q̄z quē esse obligatum res incorporalis est. vnde non pñt abdicari cum actiones ita inhereāt ossib⁹ q̄ ab eis separari non pñt: vt. ff. de pecul. l. quis ergo casus. ⁊. ff. pro socio. l. ea que. ⁊. s. de actio. ⁊ obli. l. j.

I duo. Segnori ego habeo ita. ll. huius ti. ordinatas. ⁊ iste due. ll. que sequuntur sunt noue. ll. iusti. ⁊ hec. l. legitur ⁊ intelligitur tribus modis: vt dicaz circa litteram. Ego tamē premittā lec. dñi Azo. Et in. l. ista ponit̄ casus talis. Duo vel tres habebāt suum cōmunē. vnus dominorū iussit seruo cōmuni q̄ deberet stipulari ab aliquo. x. seruus stipulat⁹ est dño non iubēte. modo querit̄ cui querat̄ stipulatio vtruz iubenti vel noiato vel vtriq̄z? Et certe de hac qōne inter antiquam sapientiam fuit valde dubitatum. Et certe iusti. distiguit hoc modo. Si vn⁹ dominorum iussit seruo cōmuni stipulari sibi. x. ab aliquo ⁊ seruus stipulatur alij non iubenti: ne malitia seruorum noceat dominis: si vnus ex dominis iussit simpliciter stipulari: queritur actio nominato non iubenti. ⁊ ita hoc casu preferimus dominicam nominationē iussui. Tex. vel plures. sub. domini. Tex. iussit. sub. stipulari personaliter sibi ⁊ suo nomine. Tex. vel aliam rem. sub. certā. Tex. ipse. s. seru⁹. Tex. sed alicuius. sub. qui non iusserit. Tex. cui aquiritur actio. sub. ex illa stipulatione. Tex. iussione. sc̄z personali. Tex. qd̄ enim. hic determinat Iusti. precedētia. Tex. iussus. sub. sibi ⁊ suo nomine stipulari. Tex. dominum. sub. quasi iussus eēt impersonaliter. Tex. iussionem. s. dominicam. nā heros grece: latine dicitur dñs: vt. ff. ad legē aql. l. item mella. §. legis. ¶ Or segnori in. l. ista no. in sui princi. q̄ malignitas serui nō debet nocere domino. Et ad hoc facit. s. de pac. l. suus. ¶ Item not. q̄ hec duo sunt diuersa: ignorare ⁊ nescire: vt dixi. s. de iur̄. ⁊ facti igno. in ipsa rubrica. ¶ Or segnori ad l. istam opponitur sic. Finis contradicit pncipio: q̄z principium dicit. si dominus iussit seruo stipulari: q̄rit iubenti nō nominato: finis dicit econtra. ¶ Ad quod dixerūt antiqui q̄ principium huius. l. corrigitur per finez. Simile est alibi inuenire: vt. ff. si certum peta. l. fi. Sed hanc solutionem nō approbamus. Alij voluerunt dicere: ⁊ ita dixit domin⁹ Io. Si aliquis est seruus pluriuz dñoz: ⁊ vnus iubet seruū stipulari si vni stipulatur nō iubēti sed alij: si stipulat̄ ex re iubentis: puta ab inquilino iubentis stipulatur pensionē: querit iubenti nō nominato. ⁊ sic loqtur principiū huius. l. Si autem seruus stipulatur non ex re iubentis: vel ex re noiati: vel ex re vtriusq̄z: tunc querit nominato nō iubēti. ⁊ sic loqtur finis huius. l. Et pro ista sua solutione ⁊ itellectu hui⁹. l. īducit. ff. de vsur̄. l. itē si adhuc. §. si duos. ¶ Or segnori dominus Azo nō approbat hāc lecturā: q̄z bñ potest suus cōmunis ex re vnius dñi stipulari alteri: vt. ff. de stipu. seruo. l. ex re. §. j. Et ideo vos dicetis vt dixi in casu ⁊ in expositione littere: q̄z pncipium loquitur quando dominus iussit personaliter stipulari ⁊ suo noie. si aūt dixit suo simpliciter vade ⁊ stipuleris. si seruus stipulatur sibi: ei querit. si alteri. querit nominato non iubēti vt in fi. huius. l.

Tam per liberam. Segnori hec. l. est noua. l. Iusti. ⁊ ponit casum talem. Si libera persona mutuat tibi pecuniam meo nomine: querit mihi certi conditio. de mutuo. Sz si accipit pignora vel hypothecam: non querit hypothecariam actio. mihi s̄m antiquos. Sed certe hec differentia nō placet Iustinia. Et ideo dicit si procurator mutuando meo nomine querit mihi certi conditio. ex mutuo: per ꝯsequens si accipit hypothe. act̄. q̄z accessorium sequitur naturaz pncipalis. ⁊ ideo sicut in pecunia numerata nō est necesse act̄. cedere q̄z cōpetit mihi ipso iure: ita nec hypothecariā. Sed al's vbi per eum nō queritur mihi pncipalis act̄. nec pigno. vel in hypotheca. querit̄ mihi hypo. Tex. dominis contractus acquiritur. sub. directa ⁊ vtilis. Et hoc speciale est in mutuo. al's secus q̄z per liberaz ꝑsonā non subiectā iuri nostro non acquiritur actio vl' obligatio personalis: vt. s. e. l. j. dixi. Sed fallit in mutuo vt hic. ⁊. ff. si cer. peta. l. certi cōditio. §. si nūmos. nam ⁊ multa alia spālia sunt in mutuo: vt. ff. si cer. peta. l. singularia. Tex. talem differentiam. scilicet antiquorum. Tex. videbatur. Sed hec ratio non est necessaria in personalibus actio. quia per liberam personam regulariter non queritur actio sed possessio ⁊ dominium: vt. ff. de acquiren. posses. l. possessio. sed est bona vt dixi in casu: quia eo q̄ queritur mihi actio ex pecunia numerata sine cessiōe: ita hypo. ex pignoribus: si procurator accepit pignora: q̄a accessorium sequitur principale: vt. j. de vsur̄. l. eos q. Tex. acquisitam. ¶ Or segnori habetis hic quo casu per liberā personam queritur mihi actio ⁊ obligatio: vt est in mutuo. eodem casu si libera persona accipit pignora vl' hypo. queritur mihi hypo. ¶ Sed lex videtur contra que videt̄ velle dicere q̄ per procuratorē non queritur mihi hypo. vt. ff. de pigno. actio. l. solutum. §. vlt. Ad qd̄ qdaz dicunt: qd̄ ibi dr̄: hic corrigitur. quod non placet. Alij dicunt q̄ de equitate vtilis hypo. queritur mihi: vt hic. Et ideo vos dicetis sic: quibus casibus non queritur mihi actio. vel obligatio per procuratorem: quod est regulariter vt dixi. s. e. in illis casibus si accipit pigno. vel hypo. nō queritur mihi hypo. ⁊ sic loquitur. l. contra. Sed vbi queritur mihi principalis actio vl' obligatio: vt est in mutuo: vt hic. ⁊. s. si cer. pe. l. absentis. queritur mihi hypo. eo casu si accipit pigno. vel hypo. ⁊ iō dicit littera. l. contra. plerūq̄z.

¶ Ad senatusconsultum macedonianum.

¶ Qualiter agamus ex persona nostra de act̄. ⁊ obli. dictū est. Itē qualiter conueniamur ex contractibus filioꝝ nr̄oꝝ: dictū est. s. ne filius pro patre. Uerum q̄z aliquando actiones que mouent̄ nobis vel contra nos: eliduntur per exceptionem senatuscōsul. mace. Ideo ponit̄ hec rubrica ad se. cōsul. mace. quasi dicat dictū est de actio. videamus de exc. Et nūcupat̄ istud senatuscōsul. mace. nō a consule auctore. sed a macedone improbo feneratore: vt. ff. e. l. j. ⁊. ff. de cōdi. inde. l. qui excepti. Unde ad senatuscōsul. mace. perueniamus. s. quando habeat locum: vt dicitur in. l. penul. quando cessat vt in omnibus alijs legibus.

I filius. In. l. ista ponitur vnus casus in quo cessat senatuscōsul. mace. Et est ille casus talis. Filius tu⁹ in tua potestate ꝯstitutus venit ad me q̄ mutuarem ei. x. dixi ego ei: habes tu patrem? ⁊ ipse dixit mihi q̄ nō. cum in veritate tuus filius erat. ego credēs eum verum dicere: mutuaui ei. x. non al's mutuaturus. si scissem tuum filiū. modo peto ab eo. x. ipse excipit ⁊ dicit q̄ tempore contractus erat filiusfa. vnde habet excep. senatuscōsul. mace. dico ego ei q̄ tempore mutui interrogaui ipsum si habebat patrez. ⁊ ipse respondit q̄ non: vnde mentitus est. modo q̄rit̄ nunquid cesset macedonianum? R̄ñdetur q̄ sic. Tex. a te. sub. feneratore sub vsuris. nam feneratori interroganti respōdet imperator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. diceret. sub. per mendacium volens te creditorē decipere. Tex. iusta ratione. q̄z ipse sic agebat sic contrahebat: vt. ff. eo. l. iij. Tex. edocere. idest probare. Tex. exceptio. s. se. consul. mace. Tex. ei. s. filiofa. Tex. denegabit̄. ¶ Or segnori habetis hic q̄ pp mēdacium filij mentientis se patrēfamil. denegatur ei beneficium se. consul. mace. Et simile est in socio: q̄z si socius negat se socium perdit illud beneficium qd̄ habet: scilicet vt conueniatur inquātum facere potest: vt. s. pro socio. l. si vnus in princ. ⁊. l. se. Idem est etiam in fideiussore: vt. ff. de fideiussoꝝ. l. si dubitetur. Et ita habetis q̄ quis de mendacio punitur. Sic ⁊ alibi. j. de non nu. pe. auctent. contra qui propriam.

Enodorus. Or segnori sup. l. pxi. habuistis vnū casuz in q̄ cessat se. ꝯsul. mac. In. l. ista ponūt v. casus. Et primus casus est. Si filiusfa. accipit pecuniā mutuo eo tpe quo publice pr̄sa. videbat̄ cessat mace. Itē si accipit volūtate patris. Item

si accipit

si accipit in rem patris ⁊ conuertit̃ in rem patris: cum hoc paternis oneribꝰ incũberet. Itẽ si sui iuris effectus animo nouãdi promiserit. Itẽ si postq̃ paterfa. fuerit factus agnouit illud debitũ: quia incepit illud debitum soluere. Indubitanter istis casibus cessat mace. hoc. d. l. ista. ¶ Videatis summariam expositionem littere. Tex. zenodorus. sub. filiussa. Tex. publice videbatur. sub. mutuam pecuniã accepit qd est. j. ⁊ accipiatis quod est. j. non esse locum decreto amplissimi ordinis. ratio est: quia sic agebat sic ꝯtrahebat ⁊c. vnde cessat mace. vt. ff. eo. l. iij. ⁊ sic error cõmunis excusat: vt de inoffi. pre. l. barbarius. Tex. aut. adijcitur secũdus casus. Tex. ꝯtraxit. vt hic. ⁊. ff. de mino. l. deniq̃. §. sʒ vtrũq̃. ⁊ dixi. s̃. de filiofa. l. j. Tex. aut. annectitur. tertiꝰ casus. Tex. incũberet. verbi gratia si filiussa. accepit pecuniam vt dotaret sororem suaʒ: istud onus incũbit patri: vt. ff. de ritu nup. l. qui liberos. Et idem si accipit filiussam. pecuniam mutuo vt dotaret filiam suam que erat in potestate aui paterni: quã auus tenetur dotare: vt. ff. e. l. filium. Tex. vel sue. annectitur quartus casus. Tex. obligauit. Nam si filiussa. qui accepit pecuniam sine patris voluntate: effectus sui iur. promittit animo nouandi: cessat macedo. siue hoc fecerit ex certa sciẽtia siue per iur ignorantiam: vt. ff. de cõdi. inde. l. qui ex. Secus si per facti: vt. ff. e. l. penul. ⁊ vlt. Tex. vel als annectitur quitus casus. Tex. ordinis qui erãt. c. numero: vt. s̃. de peti. heredi. l. vlti. ¶ Sed qualiter dicitur filiussa. agnoscere debitum? Respon. si accipit mutuo. x. ⁊ soluit partem vel vsuras. secus si dedisset pignus: quia tunc in quãtitate pignoris videtur approbare debitum: vt. ff. e. l. si filius. ⁊. l. seq. Et est ratio: quia qui partem debiti soluit videt̃ ratificare ꝯtctũ.

I filiusfamilias.

In lege ista ponitur alius casus in quo cessat macedonianum: ⁊ est talis. Filiussami. emit aliquã rem pro. x. ⁊ postea dixit venditori: dimitte mihi ista. x. ex causa mutui ⁊ soluam vsuras tibi. vnde ego fui stipulatus ab eo. x. ex causa mutui: nunqd si postea peto ab eo ista. x. poterit me repellere exceptio. se. consul. macedo. Respondetur ꝙ non: quia origo obligationis consideranda est. Tex. spoponderat. sub. ex causa mutui: vt. s̃. si certum petatur. l. si ex precio. Tex. considerãdus est. nam inspecta origine obligationis. x. debẽtur ex emptione. sed inspecta actione. x. debentur ex mutuo. Et ita habetis ꝙ inspicitur origo obligationis. Et ad hoc accedit. j. de non nume. pecu. l. aduersus. Aliquando econtra. s. ꝙ potiꝰ considerat actio q̃ obligatio: vt si filius meus fecit tibi furtum. nam considerata origine non teneor de peculio. tamen si egisti furti ⁊ cõdemnabitur tibi: q2 in iudicio quasi ꝯtrahit: vt. ff. de pecul. l. lʒ. §. ex cã. ideo teneor de peculio.

I promittẽte patre.

Segnori in. l. ista similiter ponit̃ casus in quo cessat macedo. ⁊ est talis. Ecce si mutuo pecuniam filiofamil. voluntate patris cessat mace. ⁊ ideo si ob hanc causam volũtate patris obligauit rem paternã: obligatio rei paterne erit valida. Tex. non interuenit. i. locum non habet: vt. s̃. eo. l. ij. Tex. apparuit. iuxta id. qui potior est tempore: vt. j. qui po. in pigno. ha. l. ij. ¶ Or segnori hec. l. videtur innuere vnuʒ quod videtur falsum. Ecce si concedo filiofa. accipere mutuo. x. videtur innuere hec. l. ꝙ videar bona mea voluntate obligare. sed. l. videtur contradicere: vt. ff. quod iussu. l. dominum. Ad quod potest dici. aliud in seruo: vt ibi. aliud in filio: vt hic. Vel dicatis. hic concessi filio meo mutuo accipere. x. ⁊ rem meam pignori obligare. sed in. l. contraria. cõcessi tantum mutuo accipere.

Macedoniani.

Segnori lex ista tria dicit. Et primo ponit duos casus: in quibus cessat mace. Ecce si mutuaui filio degenti studiorum causa vsq̃ ad eam quãtitatem quã paterna pietas nõ recusaret: siue filius cõueniatur ante mortẽ patris siue post: cessat se. consul. mace. Sed si accipiat in eam causam in quã paterna pietas recusare non deberet: eo casu filius tenebitur insolidũ post mortem patris: ⁊ pater tenebitur de peculio. Tertio dicitur si contrahitur cuʒ filio iussu patris ꝙ pater tenetur insolidũ. Tex. non recusaret. i. recusare non deberet. ¶ Or segnori hucusq̃ durat p̃mum dictum huius. l. ⁊ in isto primo dicto habetis vt dixi in casu. Tex. eiusdem. s. filij. Tex. non impedit. sub. cum deberet recusare ⁊ non recusat. Tex. actio est: vt. ff. qd iussu. l. j. ¶ Or segnori custodiatis vos hic: q2 iuuenes non intelligerẽt verbũ nisi instruerentur. Et hec. l. dicit in p̃mo dicto ⁊ secũdo: vt dixi i casu. ¶ Sed quare tenetur pater in p̃mo casu de in rem verso: ⁊ in secũdo de peculio? Rñdeo ꝙ qdam sumptus sunt quos paterna pietas nõ recusat: puta si filiussa. absentat se legationis cã ⁊ ipse accipit pecuniã mutuo pro sumptibus necessarijs ⁊ vtilibus: istos sumptus p̃rna pietas non recusat: imo potest cogi soluere: vt. ff. de liberis agno. l. si quis a liberis. §. ex his. vnde pater conuenitur de in rem verso filio viuo vel eo mortuo. Sunt qdam sumptus quos paterna pietas dʒ recusare: sʒ non recusat. Ecce si ita dixit pater filio. volo ꝙ scias redditus nostros: q2 ex bonis nostris non possumus hr̃e nisi. cc. libras. vnde volo te facere fratrẽ meũ. nam pro me ⁊ fratribus tuis nolo retinere nisi. c. libras. vade parisius vel boñ. ⁊ mittam tibi annuatim. c. libras. iste qd fecit? iuit parisius: ⁊ fecit libros suos babuinare de litteris aureis. Item qd faciebat iste fatuus? ibat ad cerdonẽ: ⁊ faciebat se calciari omni die sabbati. põt esse ꝙ pat̃ tm̃ diligebat eũ ꝙ non recusauit. hoc casu mortuo filio tenet̃ de peculio pater intra annũ. Sed si iussu patris contraxit filius: tenet̃ qd iussu pater insolidum vsq̃ ad. xxx. annos. ⁊ sic loqtur tertium dictum.

I filius.

In. l. ista tractatur qñ hʒ locũ senatuscon. macedo. Ecce si filius accipit mutuo sine patris volũtate: locus erit se. cõsul. mace. q̃tuʒ ad verba ⁊ sententiam. ⁊ ideo actio de peculio cõtra patrem eius non cõpetit. sed locus est se. cõsul. mace. q̃tuʒ ad sentẽtiam non q̃tum ad verba: si habebam nepoteʒ ex filio meo: ⁊ nepos meus accipit pecuniaʒ me inuito: q2 similiter habet locum se. cõsul. mace. Tex. qd senatus. Incipit scd̃m dictum. Tex. porrigitur: vt. ff. e. l. j.

Filiussa.

Segnori. ll. veteres alio imperatorũ qui p̃cesserũt Iusti. in superioribus habuistis: hec vltia l. huiꝰ ti. est noua. l. Iusti. ⁊ ponit duos casus. Vnũ in filiofa. pagano. Aliũ in milite. ¶ In pagano dicit. Si filiussa. paganus accipit pecuniã mutuo: siue patre mandante: siue p̃re ignorante: siue sciente: ⁊ postea ratum habuit cessat ma. q2 ratihabitio retrotrahitur ⁊ mandato eqparatur. ¶ Secundo dicit. Si filiussa. miles accepit mutuo pecuniam: cessat se. cõsul. mace. Et ẽ ratio: q2 p̃sumptio iur ⁊ de iur est ꝙ in causam castrẽsem accipiat: non in aliam. Tex. vel mandatum. ⁊ ita hic ponuntur hec vt diuersa. Tex. non eẽ assimilem. i. nõ esse dissimilem. Tex. lege. que est. j. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. donationẽ. Tex. sanctienda sunt. Vnde habetis hic regulã ꝙ ratihabitio retrotrahitur: ⁊ mandato cõparat̃. Et ad hãc regulam concor. ff. de reg. iur. l. hoc iure. §. j. Sed hec regula fallit in casibus. Ecce dum tractat̃ de acqren. heredi. p̃sectitia a filio vel a seruo: vt. ff. ad trebel. l. a seruo inuito. Itẽ fallit vbi lex requirit fieri aliqd infra certũ tempus: q2 infra illud tempus dʒ ratum haberi: vt. ff. rem ra. ha. l. bonoruʒ. ⁊ ff. de ap. rescin. l. j. Itẽ fallit odio infamie: vt. ff. de his q no. infa. l. quid ergo. Tex. ⁊ hoc qdem. Incipit scd̃m dictũ huius. l. Tex. de priuatis hominibus. i. de filijssa. non militibꝰ. Tex. ⁊ ex p̃sumptiõe. que est iuris ⁊ de iure: vt. j. ar. tu. l. vlti. Tex. ⁊ ex p̃sumptiõe. que est iuris ⁊ de iure: vt. j. ar. tu. l. vlti. §. de illo. ⁊ de istis presumptionibus plene dixi. s̃. de pba. l. fiur. ¶ Sed super. l. ista quero nunquid filiussa. qui accipit pecuniam mutuo patre inuito possit renunciare beneficio se. consul. mace. Et videtur ꝙ sic: q2 mulier potest renunciare velle. vt. j. quãdo mu. põt fun. tu. off. l. vlti. in fi. ⁊ auct. matri. Itẽ q2 regla est ꝙ lʒ vnicuiq̃ renũciare his que pro se introducta sunt: vt. s̃. de pac. l. in conscribendo. ¶ Sed

certe in qöne ista ꝫ.dicẽdum est: qꝛ renũciatio ista vꝫ dona/tio: vt.ff.de ꝯdi.ob cãm da.l.si mulier.ꝛ filiusfa. ꝓhibet᷑ do/nare: vt.ff.de pac.l.ꝯ ciuilis iur̃ regulas. Item mace. nõ est introductũ fauore filij ſꝫ in odium creditoris: vt.ff.de códi. inde.l.qui exceptioné.ꝛ lꝫ aliqs possit renũciare his que ꝓ se introducta sunt: nõ tñ his que ad publicã vtilitateꝫ vel in odium alterius: vt.ff.de pac.l.ius publicuꝫ. Nec ob. qđ dr̃ de velley.qꝛ illud est introductũ fauore mulieris: istud odio creditoris inducit᷑. Ité non ob.ꝙ licitum est vnicuiqꝫ renũ/ciare his que pro se introducta sunt.qꝛ mace.est introductũ in odium creditoris: non in fauoré filij vt dixi.

¶ Ad senatuscõsultum velleya.

¶ Quia filijsfa.mutuo accipiendo pecuniam defendũtur per macedo.ꝛ qꝛ mulieres defenduntur per velley.ideo ad se.consul.velle.perueniamus. Et dicitur sena.consul. velle. a velleyo consule auctore.vt.ff.e.l.j.vnde ad se.cõsul. velle. perueniamus.s.quando locum habet: ꝛ de hꝰ dicitur.j.e.l.j. ꝛ.l.se. Et qñ cesset: ꝛ de hoc dr̃.j.eo.l.si sine.ꝛ.l.si mulier. Et qbus det᷑: ꝛ de hoc dr̃.j.e.l.feminis.ꝛ.l.cũ ét ad eas. Et ad/uersus quos detur: ꝛ de hoc dicitur.ff.e.l.hec actio.

Ulieribus. In.l.ista dicuntur duo. Et pmo dicit᷑ si mulieres intercedunt pro alijs vel alioꝝ obligationes in se transferunt: ꝛ hoc ꝯhen/tes non ignorant defenduntur exceptio.se. consul.velley. ¶ Scđo dicitur. Si mulie/res non obligate ab alio: exsoluunt᷑ pro alio volẽtes ei do/nare: hoc casu non tuebũtur exceptio.velley.h.d. Tex.susci/piunt.sub.qđ fit quattuor vel qnqꝫ modis. Uel pticipando alienam obligationé: puta masculus accipit pecuniã: ꝛ ipsa se obligat simul cum eo: vt sint duo rei debendi. Iteꝫ si fide/iubet pro alio. Item si mandat alicui pecuniam dari. Item constituẽdo se soluturam pro alio. Item si mulier trãsfert in se alienam obli.cum illico qđ dꝫ alius in se transfert aio no/uandi: cum oibus alijs casibus defendatur excep.velley. ꝛ hoc si creditor non ignorat: vt hic.ꝛ.j.e.l.senatus. Tex. non ignorãt.qꝛ sciunt eam feminã.al's secus: vt.ff.e.l.si decipien/di.in fi. Uel potest exponi.non ignorant.s. eas fideiubere. al's secus si pro se cõtraherent: vt.ff.e.l.si fideiussores.in fi. ¶ Tex.cõsulto.s.velleyano. Tex.subuenitur ꝛ habet locũ vbi solus creditor scit tñ: vel vbi vterqꝫ scit: vel vbi ambo ignorant. Sed si creditor ignoret ꝛ mulier scit cessat velle. vt hic.ꝛ.ff.e.l.ij. ¶ Et no.ꝙ vbicũqꝫ mulier iuuatur velley. si renunciauit velle.non iuuatur: vt.ff.e.l.vlti.§.pen.ꝛ.ff. ad mace.l.tam ꝛ si. ¶ Tex.sed si. Incipit scđm dictũ. Tex.nul/la est.sub.qꝛ videtur donasse.ꝛ mulieri fideiubenti non do/nanti succurrit se.cõsul.vt hic.ꝛ.ff.e.l.sed si ego. Et est rõ: qꝛ genus mulierum auarissimuꝫ est: vt in preal leg.l.sed si ego. ꝛ.ff.de dona.inter virum ꝛ vxo.l.si stipulata.

Rustra. In.l.ista dr̃. Si mulier pn/cipaliter per se mutuo ac/cipit pecuniam nõ potest vti bñficio velley. se.consul.nam tunc datur mulieri predicta exceptio cum ipsa nihil debebat: ſꝫ ꝓ alio debitore apud creditorem intercessit. Sed ꝛ si mulier intercederet pro suo creditore apud creditorem sui creditoris: in rem suã vꝫ intercedere: vnde cessat velley. Tex.consulti.s.velleya. Tex.vti tentasti.sub.o mulier. Tex. fuisti.sub.nullo colore quesito.al's secus: vt.ff.e.l.q̃uis.§.si cum diem. Tex.intercessit.vt.ff.e.l.si fideiussor. Tex. finaũt. Incipit secũdum dictum. Tex.non habent.sub. ideo qꝛ nõ vidẽtur se pro alijs obligare: sed in rem suam vidẽtur inter/cedere: vnde tenentur vt hic.ꝛ.ff.e.l.ij.in fi.

I cum tuipse. In.l.ista dici/tur. Si filius alicuius mulieris accipit mutuo pecuniam: ꝛ mater pro eo intercedit: locus est exceptio/ni se.consul.velleya. Tex.exceptione tueri se potest.s.senatu sconsul.velleya. ¶ Unde no.siue mulier in/tercedit pro extraneo locus est velley.siue intercedit pro fi/lio: vt hic.ꝛ.ff.e.l.ij.§.vlti.

Enatusconsultum. In lege ista ponuntur exempla quãdo habeat locum se.consul.velley. Et certe si mulier alienã ob/ligationem in se transfert vel pticipat: siue cũ alius pticipat pecuniam: ꝛ seipsam pro eo obligauit tanq̃ pncipalem. Sed si mulier obligat rem suam pro alio: simili/ter hꝫ locuꝫ se.consul.velley. Sed si mulier habebat predia sua ꝛ illa vendidit: ꝛ erat maior.xxv.annis ꝛ pro marito suo pecuniã soluit cessat se.cõsul.velley. Tex.trãstulit. vt.s̃.l.j. dixi. Tex.soluisti.sub.nulla precedente obligatione. Tex. senatuscõ.qꝛ donare videtur.ꝛ donãtibus ꝛc̃.vt dixi.s̃.e.l.j. in fi. Uerũtamen qꝛ donatio facta inter virũ ꝛ vxoré nõ va/luit: poterit reuocare illam pecuniaꝫ quã pro marito soluit: vt.ff.de dona.inter virum ꝛ vxo.l.j.ꝛ.ij.

I line. In.l.ista dicitur. Si maritꝰ ob/liget res mulieris sine volun/tate eius non preiudicat mulieri: sed ꝛ si vo/lũtate mulieris obligat sciente creditore eas res esse mulieris: auxilio se.cõsul. vti potest. ¶ Sed quid erit. maritus mulieris res eius ipsa presen/te ꝛ patiente obligauit quasi suas: nunquid hoc casu pote/rit ipsa vti auxilio senatuscõsul.velleya. Certe nõ: qꝛ vꝫ vo/luisse decipere creditoré. Tex.nõ tenet᷑.etiã de iure cõmuni hoc est.j.si aliena res pigno.data sit.l. que pdium. Tex. sci/ente creditrice.al's secus: vt dixi.s̃.e.l. Tex.vti potes.sub.ꝛ ita iure speciali: vt.ff.e.l.q̃uis. Tex. cõsultum est.qꝛ subue/nitur deceptis: vt.ff.e.l.ij. ¶ Or segnori.d.Azo in vna sua glo. facit hic magnã vim in quodã suo brocardo. ꝛ ista.l.vꝫ velle.dicit ipse ꝙ patientia consensui equiparat᷑. Et ad hoc accedit.ff.de re iu.l.sepe.in pn.ꝛ.ff. ad muni.l.quotiés.ꝛ.ff. de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.si seruus cõis.ꝛ.ff.lo.l.ité q̃ritur.§. vlti.ꝛ.s̃.de epi.ꝛ cle.l.iubemus. in auc̃. que icipit. si seruus sciẽte dño. Ecõtra vꝫ: qꝛ sola patiẽtia nõ comparat᷑ cõsensui vt.ff.de euic.l.quidam ex parte.ꝛ.ff.de pigno.actio.l.gaius. ¶ Segnori ista ꝯria breuiter tollo ita. Patiẽtia consensui equiparat᷑: cũ quis potuit ꝯdicere ꝛ non ꝯdicit.ꝛ sic loquit᷑ hec.l.cum suis similibus. Si aũt ꝯdictio mea nihil operat᷑: tunc patientia non equiparat᷑ cõsensui: vt in.l.cõtra.ꝛ.ff.de leg.ij.l.titia.§.titia. Nec ob.l.contraria.ff.de euic.l.quidaꝫ ex parte. qꝛ ibi interuenit cõsensus: ꝛ parté debiti agnouit. ¶ Sed sup.l.ista ꝯsueuit queri que sit ratio: quare si video rem meam obligari me pñte: piudicat mihi. nõ aũt si video védi rem meam ꝛ legari piudicat mihi: vt.ff.de leg.ij.l.titia. Dicunt quidã illa est ratio qꝛ pignus cõtrahitur re: vt insti. quibus mo.re contra.ob.§.creditor. sed venditio solo con/sensu contrahitur non re: vt insti.de obli. que ex quasi ꝯctu nascuntur.in prin. ¶ Or segnori hec nõ vꝫ bona ratio: qꝛ ꝛ pignus sola conuentione cõtrahitur: vt.ff.de pigno.act.l.j. Et ideo vos assignabitis rationé talé: cũ aliquis obligat ré pignori: vꝫ agi inter eos ꝙ ius creditori queratur in ipa re: qđ fieri non potest nisi volente al's iubente dño obligetur: cum res aliena inuito dño non põt obligari: merito ergo cũ dominus patitur ré suã obligari: vꝫ consentire: ꝛ suũ accõ/modare consensum: vt possessioné in creditoré transferat: ꝛ ius pignoris. Sed cũ aliquis vẽdit ré non agitur inter eos ꝙ in re vẽdita constituat᷑: siue querat᷑ ius emptori: ſꝫ ꝙ tra/datur ei res: ꝛ vt alter alteri obligetur ꝛc̃.vt.ff. đ act.emp.ꝛ vé.l.ex empto. Preterea res mea me pñte ꝛ inuito põt védi ꝛ tenet venditio inter eos.

I mater. Segnori in.l.ista dicũtur tria. Primo dicitur si ma/ter promisit indemnitatem tutori filioꝝ suoꝝ: ꝛ fideiussores ei dedit vel pignora ei dedit: siue etiam pecuniaꝫ eiꝰ dedit dicẽdo: de eo qđ debes vel debebis filijs meis promitto tibi tutori indemni/tatem: ꝛ de hoc do tibi fideiussores vel pignora.isto casu: qꝛ videtur gerere negocia sua: ipsa non iuuabitur excep.se.cõ/sul.velley.neqꝫ fideiussores ab ea prestiti: neqꝫ pignora ab ea prestita adiuuabuntur. ¶ Secundo dicitur: si tutores filiorum alicuius mulieris volebant se excusare: ꝛ ne ipsi

se excusarent

se excusarent ipsa promisit eis indemnitatem: hoc casu ipsa iuuabitur auxilio se.consul. velley. ℭ Tertio dr. Si forte mulier petijt filijs suis tutores: ⁊ fideiussit pro tutorib⁹ promittendo eis indénitaté: q2 hoc casu vr intercedere iuuabit auxilio se.cósul.velley. Tex. si aũt. Incipit secũdũ dictum. Tex.vti non prohibet. q2 intercessisse vr pro pupillis suis filijs. Tex. si vero. Incipit tertiũ ⁊ vltimũ dictũ. Tex. tuet. nisi spáliter fuerit comprehensuz decreto pretoris: tutores matris piculo dari: vt.j.si matré indénitaté ꝓmiserit.l.j.⁊.ij. ℭ Or segnori ad scóm dictuz huius.l. opponit ⁊ signatur contra.ff.eo.l.q̃uis.§.j.⁊.l.vir vxori.Rñ.j. Ad solutionem quoꝝ contrarioꝝ antiqui dixerũt ita. Et spáliter dñs Jr. per elegantia verba.s.⁊.t.soluũt ista contra. Et hoc volunt dicere.s.i.secũda persona.t.i. tertia persona. vnde si mulier promittit indénitaté in secunda persona: q2 dicit tibi tutori de eo qd tu debes vel debebis nomine hui⁹ tutele pupillo meo q2 non distraxisti predia cã soluẽdi es alienũ indénitatem tibi promitto. hoc casu pro nemine intercedit. vñ si ipsa principaliter se obligat vel ét dat fideiussores vel pignora: cessat auxiliũ se.cósul.velley.vt in prin.huius.l.⁊ in.l. ꝯtra. Et idem si diceret filio suo pupillo: de eo qd debes vel debebis tutori tuo nomine eius ꝙ tutelaz tuã gesserit: ꝓmitto tibi indénitatem. nam similiter cessat auxiliũ se. cósul.velle. Si aũt mulier in tertia persona dicit tutori: ꝓmitto indénitatem de eo qd dz tibi pupillus nomine huius tutele ex eo ꝙ impendisti in rem pupilli mei: q2 isto casu locus est auxilio sena.cósul.velley.q2 vr intercedere pro filio: vt in scdo ⁊ vltimo dicto huius.l. Et idem ecótra. si diceret pupillo: promitto tibi indénitatez de eo ꝙ talis tutor tu⁹ nomine tutele debet vel debebit tibi. ⁊ ſm hanc determinationé intelligit j.si mater indénitaté ꝓmiserit.l.j.ij.⁊.iij.

J sciens. Jn.l.ista dr. Si maritus alicuius mulieris suo proprio creditori propter suum propriũ debituz fundum mulieris: lz ea cósentiéte obligauit: ⁊ creditor pignori accepit. si postea ille creditor vẽdidit propter auxiliũ se.cósul. dñium non pót auferri mulieri: ⁊ ideo si tu filius mulieris ei extitisti heres: poteris vendicare illũ fundũ ab emptore: nec habes ei necesse restituere preciũ. Tex. nequiuit.vt.s̃.e.l. si fine. Nec ob.ff.e.l.j. §.si mulier. quia ibi miles non ꝯsensit: hic sic. Tex. extitisti. quia precium non fuit conuersum in ré matris. al's eét reddẽdum: vt.s̃. ꝙ metus causa.l.iij.

J paternam. Jn.l.ista dr. Si filij ⁊ filie emancipate obligationé paternã in se receperũt lz pro pte filiaꝝ emancipataꝝ eis subueniat ꝑ auxiliũ sena.consul. velley. tamé filij masculi tenent pro eoꝝ pte. Et pater subducta ꝑsona filiaꝝ: nihilominus pót couẽniri in eo quo conueniret si filie non intercessissent. Et si pater obligauit pignora in obligatione filiarum: illa pignora tenent: lz obligationi filiaꝝ subueniatur. Sed ⁊ si in priori obligatione erãt pignora obligata: ⁊ filiabus subueniat per velley. quatenus redit obligatio ad patrem per restitutoriã actioné: ea tenus tenẽtur pignora.h.d. Tex. teneri. Et hoc ideo: quia filius potest pro patre intercedere: vt.s̃.quod cũ eo.l.si filius. dixit. ⁊ intelligatis ꝙ filij tenentur: vt dixi in casu pro eorum parte virili. Sed.l.videtur velle ꝙ si filie eximantur ab obligatione ꝙ filij teneant insolidum: vt.ff.de fideiuss.l.titius.in prin. Sed potest dici ꝙ ibi insolidum obligauerunt se ⁊ insolidum constituerunt se duos reos: ⁊ fideiussores insolidũ semper tenentur etiã si hoc non sit dictum: vt insti.de fideiusso.§.si plures. Tex. sine dubio tenentur. al's non: vt.j. ét ob ci.pe.pi.te.pos.l.vl. Uel dicatis sine dubio tenẽtur.sub. iure rẽtõnis: vt.ff.e.l. aliquãdo.§.de pignoribus.

Uamuis. Jn.l. ista dicitur. Or lz mulier possit pro alio soluere: quia videtur donare: tamen si ipsa fideiussit pro aliquo precedente obligatione: ⁊ ex illa fideiussione soluit ignorãs se munitã bñficio se.consul.velley. habet locum repetitio: q2 auxiliũ se. consul.velley.quod est factum de intercessionibus: nõ sinit esse efficacem obligationem. hoc dicit. Tex. locuz habet repetitio. per condic. inde. siue ignorauerit ius siue factum: vt.ff.de condi.inde.l.qui exceptionem.

J aduersarius. Jn.l. ista dr. Si aliqs locauit ré non marito: sed mulieri: mulier non vtitur auxilio velleya. Sed si locaret in vita te marito: ⁊ mulieris personaz secutus est vt magis idoneam: tunc mulier iuuatur auxilio velley. Tex. non potes recusare.vt.j.locati.l. contractus.in fi. Tex. potes: vt.ff.e.l.q̃uis.§.si cum essem.

Etiam. Jn.l. ista dicitur. Si mulier constante matrimonio remittit ius hypot. quod habet in bonis mariti ratione dotis: tenet illa remissio: nec vr intercedere. Tex. ius hypothecaꝝ.sub.quod hz in bonis mariti rõne dotis: vt.j. qui po. in pigno.ha.l.assiduis. Tex. explorati iuris est. sub. duplici ratione: quia remittẽdo vnũ non videtur intercedere aliud: quia licet remittat: non videtur intercedere. Jtem quia h.l. est expressa: vt.ff.de his qui in frau.cre.l.si pignus. Et sicut potest remittere ius hypo.marito: ita cótrahẽti cum marito vt.j.e.l.iubemus.⁊ aucté. ibi signata.

J dotare. Jn.l.ista dicitur. Si mulier volebat dotare filiam vnde genero suo promisetat doté ⁊ res suas ei obligauit: si ista mulier credit ꝙ posset vti auxilio velley. male credit. nam fauore dotis cessat auxilium sena. consul.vell. Tex. obligasti.sub.o mater: quia pro filia ꝓmisisti doté vel donationez ⁊ obligasti res tuas. Tex. putauerunt. nã licet subueniat per auxiliũ vell. mulieri itercedẽti: vt.ff.e.l.j. Tñ fallit fauore dotis vt hic. Jté fallit si fideiussit pro libertate: vt.j.e.l.veterũ. Jté fallit si mulier fideiussit in rem suam.vt.j.e.l.generaliter. ⁊ ibi dicam.

J fenebris. Jn.l. ista dicit. Si vxor mea acceperit pecuniã suo nomine mutuo: ⁊ sub vsure a creditore: ⁊ totam pecuniã vel parté pe.cóuertit in vsus mariti: vel etiaz de illa pecu. satisfecit creditoribus mariti: non iuuatur ista mea vxor auxilio vell. q2 non videtur fideiubere pro me marito: sed potius videt donare etiam si creditor non ignorauerit in quã causam mulier acceperit. Tex. decreto patrum.i.senatorũ. q2 ⁊ ipsi vocantur patres conscripti: vt.s̃.de leg.⁊ consti.l. humanum. Tex. non ignorauerit. ℭ Or segnori vt tollatis breuit oia contraria hic signata: breuiter ita distinguetis. Si mulier accepit mutuo pecuniam suo nomine ⁊ postea conuertit totam vel patrem in vsus mariti: non est intercessio sed poti⁹ donatio. vnde non subuenietur ei per vell. quia subuenitur mulieribus intercedentibus non donantibus: vt.ff.eo.l.j. Sz si mulier dum maritus vellet accipere pecuniã: colore quesito intercessit: ⁊ dicit ꝙ accipit suo nomine: locus est auxilio sena.consul.vell. ⁊ sic breuiter soluuntur contra.ff. eo.l.seia.§.j.⁊.l.vlti.§.si mulier.

Ulierem. Jn.l.ista dr. Si mlier intercedat ꝯ auctem se.cósul. vell. subuenit ei ⁊ fideiussoribus eius. Et ideo si mater tua fideiussit ꝑ marito suo ⁊ dedit fideiussores: si marito suo heres non extitit: subuenitur ei ⁊ eius fideiussoribus. hoc dicit. Tex. probat. vnde not. sicut subuenitur mulieri per vell. ita eius fideiussoribus vt hic ⁊.ff.e.l.si mulier. Secus est in filiofa. q2 si accipit mutuã pecuniã contra se.cósul.mace. ⁊ dat fideiussores: subuenit ei non eius fideiussoribus: vt.ff.ad mace.l.si filius.§. non solũ. Et est rõ. qa mace. est introductũ in odium creditoꝝ: sed vell. in fauorez mulierum: ⁊ fauores ampliandi sunt ⁊ odia restringenda: vt.ff.de libe.⁊ posthu.l.euz qui. Tex. vnde si mater. infert ex genere in speciem. Tex. tuta est. si autem heres mater tua marito extitisset: túc couẽniret vt hẽs: vt.ff.e.l.⁊.l.hec actio.

I uxor. In .l. ista dr. Si mulier volebat intercedē pro marito suo: ⁊ ista mulier mādauit tibi vt tu mādares creditori vt mutuā pecuniā daret marito suo: nū quid poteris te defendere excep. velley. Certe sic: q2 sicut subueniť mulieri intercedēti contra velley. ita eius fideiussoribus. ¶ Or segnori hec .l. dicit vt dixi in casu. ⁊ ad hoc facit. s̄. e. l. mulierem.

I mulier. In .l. ista dr. Si mulier suscipit alienā obligationem trāsferēdo in se aio nouādi: defendiť excep. velle. Sz p̄ma obligatione rescissa: restituitur p̄ma actio p rescissoriā acti. in p̄stinos debitores. Tex. suscipit. sub. aio no. vt. s̄. e. l. j. Tex. rescissoria actio. i. rescissa liberatione: q2 vbi mulier intercedit pro me aio no. ego liberor: q2 nouatio est ⁊c̄. vt. ff. de noua. l. j. tñ q2 mulier vtitur excep. velley. rescindiť liberatio. Unde rescissa liberatione: restituiť prima actio cōtra me: ⁊ dať rescissoria actio. i. restitutoria actio que prius dabať: vt. ff. eo. l. j. Sed si esset color quesitus datur institutoria: puta q2 volebaz accipere mutuo pecuniā: ⁊ ipse intercessit suo nomine: datur institutoria actio ꝯtra me: vt. ff. e. l. q̄uis. §. quotiēs. ⁊ §. mulieri. ⁊. §. si cū essem. ⁊ diceť. j. e. l. heredes.

I cum pater. In .l. ista diciť. Pater tuus in veritate accepit pecuniā mutuo a calistrato: sed ob aliā cām fuit scriptū in instr̄o matrem tuā accepisse: nō erit locus velley. q2 pater in veritate accepit: sed erit locus illi regule. Plus valere qđ agitur q̄ qđ simulate concipiť. vñ pater tuus tenebiť. Tex. tueatur. q2 plus valet qđ agitur q̄ qđ simulate concipitur: vt. s̄. e. plus va. quod agi. l. j.

Feminis. In .l. ista dr. Si femine veteres obligatiōes vł nouas in se transferunt ⁊ p̄ticipant: pñt vti auxilio velley. se. cōsul. nisi mulier intercedēdo creditorē decepisset: q2 tūc nō subuenitur ei per velley. ⁊ ideo si creditor agat ꝯ eam: ⁊ ipsa excipit de velle. creditor replicabit de do. Tex. subuenitur. vt. s̄. e. l. j. Tex. cōstitutū est. q2 mulieribus deceptis: nō decipiētibus iura subueniunt: vt. ff. e. l. j. Et vr̄ decipere si in veste virili intercedit: vt. ff. e. l. si decipiēdi. Uel si cōsensit obligationi viri: quasi res suas obligaret maritus vt deciperet creditorē: vt. s̄. e. l. si sine.

Cum ēt ad eas. In .l. ista dicitur. In veritate masculus volebat accipere mutuo pecuniā ⁊ femina pro masculo dēbat itercedere: cum masculus peteret pecuniā mutuo a creditore. dixit creditor: nō facies mihi istā truffaz: vñ volo ꝯuerte re ordinē. nā volo q illa mulier q̄ dēbat itercedere p te: accipiat pecuniā mutuo: ⁊ volo q tu masculus itercedas pro muliere: nūqd hoc casu h3 locū velley. se. consul. Certe sic. Tex. p̄mordiū colore q̄sito. q2 scribebať q mulier accipiebat: ⁊ alius accipiebat. Tex. defendi potes. sub. o mulier. ⁊ ad hoc concor. ff. e. l. q̄uis. §. si cū essem.

Heredes. In .l. ista dr. Sicut mulier intercedēs pro aliquo pōt vti excep. velley. aduersus creditores: ita heredes mulieris. Tex. aduersus creditorē. sub. apud quē mulier intercessit. Tex. dubiū nō est. q2 exceptio vell. est in rē: vñ cōpetit mulieri: ⁊ alij nomine mulieris: vt. ff. de excep. l. exce. ⁊. s̄. e. l. mulierē. Secus est in priuilegijs p̄sonalibus: q2 p̄sonā nō trāsgrediūt: vt. ff. de re. iur. l. in omnibus.

Habemus. Segnori. l. ista ē anastasij imperatoris: ⁊ est bona .l. ⁊ l3 sit longa q̄tum ad textum: tñ breuis est q̄tu3 ad casum ⁊ sniam. Et .l. ista dicit hoc. Si ego maritus plures contractus vel vnū cū vna p̄sona vel cu3 pluribus p̄sonis celebraui: l3 vxor mea non possit pro me fideiubere: tamen poterit renūciare iuri hypo. ⁊ sibi officit talis renūciatio q̄tum ad illum contractum ⁊ q̄tum ad illā p̄sonam qua ꝯxi. Sed si mulier renūciaret gn̄aliter iuri hypote. hec gn̄alis renunciatio restringetur ad eū ꝯctum vł ad illos contractus ob quem vel ob quos fiebat talis renunciatio ⁊ non ad alios. Item restringitur ad illam p̄sonā vel ad illas personas: ⁊ ad illam vel illas res ob quam vel ob quas fiebat talis renunciatio ⁊ nō ad alias. Et hec lex habet locum in futuris negocijs ⁊ in pendentibus nondum sentētia vel transac. sopitis. Tex. custodiri. vnde no. licet mulier nō possit intercedere pro marito: vt. ff. e. l. ij. tamē ipsi marito potest renunciare iuri hypothe. vt. s̄. e. l. etiam. ⁊ etiam contrahenti cum marito vt hic. Et si renunciauit non videtur factu3 in fraudem creditorum. q2 si esset factum in fraudem creditorum: reuocaretur vtili acť. in factum. vt. ff. que in frau. cre. l. si pignus. Tex. prebeatur. vnde no. hic q generalis renunciatio trahitur ad id de quo specialiter agebatur. Et ad hoc concor. ff. de transac. l. cu3 aquiliana. Et ita est hec littera in argu. pro opi. nostra in qua dicimus q generalis renunciatio non preiudicat in contractibus. vt no. s̄. cōmo. l. j. sed in iudicijs est expressum iure nostro. vt. ff. si quis cau. l. sed ⁊ si quis cauť. §. que situm. ¶ Or segnori super .l. ista habetis signatam vnam auc. que incipit. siue a me.

Siue a me. Aucté. Aucté. ista3 ita continuabitis ad. l. C. In .l. C. dicebať q mulier poterat in contractu viri renunciare iuri hypo. In auc. ista tractatur de muliere q̄ dedit dotem marito ⁊ maritus donauit ei donationem p̄pter nuptias. Et loquitur hec auc. primo in donatione propter nuptias. ⁊ secūdo in dote. ⁊ in ea ponitur casus talis. Maritus dedit donatio. propter nuptias vxori: vel alius nomine mariti eo pacto vt si vir precederet in m̄rimonio q vxor lucraretur donationem propter nuptias: postea ego maritus rem immobilem donatam vxori volo alienare: possumne? Certe non. ⁊ si mulier milies consentiat vel renunciasset: talis consensus nihil proficit: nisi in casu cum habebam alias res sufficiētes ad suam donationem. verbigratia. alieno rem donatam vxori ⁊ ipsa consensit alienationi ⁊ habeo alias res. sufficiētes ad donatione3 suam: ⁊ elapso biennio ipsa secūdo consensit alienationi: nam hoc casu sibi preiudicat. ⁊ si ista non interueniant etiam si milies consentiat non preiudicat sibi. Et hec que dicta sunt vera sunt in dona. propter nup. ⁊ idem multomagis in re dotali saluis omnibus priuilegijs ipsi mulieri que super dote iam a nobis prodita sunt. Tex. siue a me. i. a marito. Tex. siue ab alio pro me. i. nomine meo. Tex. propter nup. fiat dona. sub. eo pacto quo data est dos: vt si data est dos q mea muliere precedente in matrimonio q debebam lucrari dotem. nam ita debebat eē in dona. propter nuptias: vt. j. de dona. inter vir. ⁊ vxo. auc. dos data. ⁊ ita ista donatio propter nuptias valet constante matrimonio: vt sponsalitia largitas: vt in auc. vt spon. largi. in prin. Et quidam habent hic in tex. hoc vel sponsalitia largitas. Sed pura ⁊ simplex donatio facta inter virum ⁊ vxorem non valet: nec se mutuo amore spolient: vt. ff. de donat. inter virum ⁊ vxorē. l. j. ⁊. ij. Tex. imobile. q2 donata est res imobilis. sed si donata eēt res mobilis: starē. l. C. Tex. neq3 alienare. puta vendendo. Tex. neq3 obligare. puta pignori dando: q2 si prohibita est alienatio ⁊ pignoris datio: vt. j. de rebus alie. non. alienan. l. vlti. Tex. nihil proficit. ¶ Or segnori quidam non habent plus in auc. hac. Tex. in rē actio. idest rei vendicatio. Alij dicunt. in rem actio. i. hypo. ⁊ ipsa potest rem istam vendicare cum debeat rem ista3 lucrari pacto. In casu tamen permittitur alienatio: vt si cōfiteatur secundo post biēnium alienationem esse factam sua voluntate: vt. s̄. proxi. dixi. Tex. possit. sub. in donatione p̄pter nup. cum dote. Tex. ledeť. imo si iuraret non valeret. q2 cum factum sit cōtra. l. nō valet: vt. s̄. de le. ⁊ cōsti. l. nō dubiū. ⁊ hoc est verum iure nostro. Secus est iure canonico: q2 omne sacramentū qđ nō vertiť in detrimētum salutis eterne d3 huari: vt extra de iuriur. c. cum cōtingat. Tex. in dotibus locum habet. sub. ne res dotalis alienetur. ⁊ ita nō refertur ad ois supradicta

supradicta: qr res dotalis prohibita est alienari: vt insti. qui bus mo. licet alie. vel non in prin. Uel dicatis ꝛ hec multo potius in dote valebunt. s. q̃tum ad ius hypo. remittẽdu: non q̃tum ad alienationẽ dotis: vt in. l. C. Alij hñt alia vba in auctenti. Tex. obligetur. qr non valebunt. qr non poterit alienari dos etiã muliere consentiẽte. Tex. oibus tamẽ priuilegijs. ℭ Sed que sunt illa priuilegia? Rñdet vt pferat omnibus creditoribus habẽtibus tacitas hypotecas. vt. j. qui po. in pig. ha. l. assiduis. Item ꝙ non possit res dotalis alienari. nã hoc est puilegiũ dotis: vt. j. de priuil. do. l. vnica. Et hec aucté. est in corpore auc. vt imobilia ante nup. do. in Rubrica cũ nigro. ꝛ in aucté. neqꝫ iur̃ qd̃ ex dote.

J mulier.

Segnori. ll. veteres aliorum impatorũ qui pces. serunt iusti. in supioribus habuistis: ãmodo quattuor. ll. que sequũtur sunt noue. ll. iustin. Et in. l. ista ponit quidaꝫ casus in quo cessat vell. ꝛ est talis. Si mulier intercessit pro alio vel ẽt pignus vel fideiussores dedit: ꝛ elapso biẽnio emisit scdam cõfessionem vel dedit pignus vel fideiussores: cessat vell. Tex. perfecte etatis. ꝛ est pfecta etas in. xxv. ãno: vt. s. õ his qui ve. e. impe. l. vlti. secus si eẽt imperfecte etatis: vt qr minor. xxv. an. qr tunc posset restitui: vt. ff. de mino. l. j. §. j. Tex. vtiliter dare. Or segnori no. ꝙ scda cautio cum lapsu biẽnij nocet. Simile habuistis. s. l. pxi. in auc. siue a me. quã qdã legunt hic. Et ad hoc ꝙ scda cautio noceat: facit. j. de nõ nu. pec. l. cum fidem. ℭ Or segnori super. l. ista habetis quãdaꝫ auc. que incipit si qua mulier ꝛc̃. Et debetis scire ꝙ hec auc. est hic posita. Uno modo ẽm antiquos. Alio modo ẽm Azo. Et antiqui habẽt eam ita breuiter. Sed hodie non tenetur: nisi probetur manifeste pecuniã in vtilitatem mulieris esse cõuersam. Sed dñs Azo plenius ꝛ pingui⁹ posuit hic eã. ꝛ quare hoc fecerit dicam in littera.

Si qua mulier. Auc.

Auc. ista dicit. Si in aliquo instrõ inueniť ꝙ mulier cũ marito accipiat pecuniaꝫ mutuo vel etiã obliget rẽ suaꝫ vel aliter ꝯhat: mulier. ipso iure nõ teneť: qr presumiť pro marito intercessisse. ꝛ licet cum intercedat pro alio iuuetur vell. tamen cum intercedit pro marito suo: ipso iure iuuať: nisi probet pecuniam in vtilitatem mulieris esse versam. ℭ Or segnori hec auc. est in corpore auc. vt nulli iudi. §. illud. Et ex ista auc. voluerunt antiqui dicere ꝙ non est hodie locus vell. aliquo casu. Nam cum mulier obligať pro alio. aut pbať pecu. esse versam in vtilitatẽ mulieris: aut nõ probatur. Si probať: teneť vt hic. Si nõ probať: ipso iure iuuatur. ꝛ ppea breuiter scripserunt hic auc. istã. Sed certe nos ꝯtradicimus ꝛ dicimus esse differẽtiã. Aut mulier obligat se cũ alio: aut cũ marito. Si cum alio: si versa est pecunia in rem mulieris cessat vell. vt. ff. e. l. iiij. in fi. Si aũt nõ est versa in rem mulieris: iuuať excep. vell. vt. ff. e. l. j. ꝛ in isto loqtur nostra aucté. Si autẽ mulier obligat se cũ marito ꝙ interest vxoris fore sub baculo viri: ibi si probatur versum in vtilitatem mulieris suo nomine videť cõtraxisse: vnde cessat velleya. Si autem non probetur esse versum in vtilitatem mulieris: tunc mulier ipso iure iuuatur. ꝛ sic loquitur auctenti. nostra. ꝛ ideo dominus Azo diffusius ꝛ clarius posuit eaꝫ hic. ꝛ ita loquitur auc. in fi.

Antique iurisditiõis.

Segnori hec. l. sicut ꝛ superior ẽ noua lex dñi iusti. ꝛ lꝫ lõga sit q̃tum ad textũ: tamen q̃tum ad casum ꝛ sniam eius intellectus satis est breuis. ℭ Et in. l. ista dr̃ hoc. Si mulier intercedit pro aliquo ꝛ ab initio vel postea accipit aliquid vt intercedat: idubitãter nõ poterit vti auxilio vell. siue intercessit in cõtractu celebrato in scriptis siue sine scriptis. ꝛ hic est primus casus. Scds casus est. Si mulier cõfiteatur in publico instrõ ꝛ a tribus testibus subsignato se accepisse pecuniã vel aliã rẽ pro intercessione: omni modo standum est illi scripture; ꝛ ideo nõ erit locus auxilio sena. consul. velle. ꝛ hic est secũdus casus. ℭ Tertius casus est. Si mulier confiteatur in instrõ cõfecto sine scriptis: vel in instrõ cõfecto in scriptis nõ tamẽ subsignato a tribus testibus se accepisse pecuniam vel res: vt intercedat. si creditor poterit pbare accepisse eã pecuniã vel res: indubitãter ipsa non poterit vti auxilio se. cõsul. velley. Si autẽ creditor nõ poterit probare hoc: tũc mulier poterit vti auxilio. se. cõsul. velley. ꝛ ipse creditor habebit act. cõtra pristinũ debitorem pro quo intercessit. Si autẽ aliquis pecuniam vel res dedit mulieri: vt p eo ipsa se obligaret: ꝛ ipsa mulier que hoc accepit nõ est soluẽdo: indubitãter ipsa nõ poterit vti auxilio velle. ꝛ licituꝫ erit creditori agere contra ipsam mulierez: ꝛ ab ea exigere. ꝛ sic parteꝫ debiti ab ea poterit exigere. circa aliam partẽ in antiquũ debitorẽ poterit regredi. Si autẽ in nihilum est soluẽdo mulier: tunc in totũ poterit regredi cõtra pristinum debitorẽ. ꝛ hic est tertius casus. ℭ Quarto ꝛ vltimo dicit impator qui fecit. l. istam. Ne mulieres circũueniantur cũ pro alijs intercedãt: nõ volumus aliter obligari mulierem intercedẽtem pro alio nisi in instrumẽto publice confecto ꝛ a tribus testibus subsignato confiteatur se accepisse pecuniã vel alias res vt pro alio interueniat: tũc enim ipsa mulier obligatur: ꝛ nõ iuuabiť auxilio velley. Si autez cõtra hanc obseruationẽ fuerit factum: talis obligatio confecta in scriptis vel sine scriptis: pro non cõfecta habeať: ꝛ pro non scripta. nec erit locus velley. quia ipso iure mulier non tenetur. h. d. ista. l. vsqꝫ in fi. ℭ Or videatis statim summariam expositioneꝫ lr̃e. Tex. antique iurisditionis retis. i. antique cautiones. sicut eniꝫ per retia capiuntur pisces vł aues: ita olim mulieres per cautiones. Tex. sed ꝛ siquideꝫ. Hic incipit secũdus casus. Tex. regressum. ℭ Or segnori vos habetis in isto secũdo dicto vt dixi in casu. Sed nunquid admittitur probatio in contrarium: si mulier vult probare contra? Certe dicimus ꝙ non: qa hec est presumptio iuris ꝛ de iure contra quã non admitteretur probatio in cõtra. Sic ꝛ al's. s. ad mace. l. vlti. in fi. secus esset si esset psumptio iur̃ tantũ: qr tunc admitteretur probatio in cõtrariũ: ꝛ sic soluitur ꝯriuꝫ. s. de proba. l. cum pcibus. Tex. sinautem Incipit tertius casus. Tex. vel ei actio. parari. s. nouaꝫ que noua vocatur institoria: sed antiqua vocatur institutoria: vt ff. e. l. q̃uis. §. si cũ esseꝫ. Tex. ne aũt. Hic incipit quartus ꝛ vltimus casus. Tex. subsequuto. ℭ Or segnori vr̃ ꝙ pncipium huius. l. contradicat fini. In principio huius. l. diciť. Si mulier accepit aliquid vt fideiuberet ab initio siue postea: ꝛ hoc constat: siue contractus fuerit celebratus in scriptis: siue sine scriptis cessat velley. Et in fine dicit ꝙ si sine scriptis mulier fideiubeat: vel in instrumẽto in scriptis confecto fideiubeat: sed non tribus testibus subsignato: ipso iure defenditur. Quare Mar. dixit ꝙ hodie non habet locum velley. per. l. istam. qr cũ mulier intercedit ꝛ confitetur in publico instrumẽto ꝛ a tribus testibus subsignato se accepisse pecuniam mutuo: ꝛ tunc cessat velley. ꝛ sic loquitur principium huius. l. Aut non confitetur in publico instrumento: sed sine scriptis: ꝛ tunc ipso iure non tenetur: ꝛ sic loquitur finis huius. l. Nam ipse. l. istam in titulo isto vlti. habebat. Sed certe nos non credimus hoc esse veruꝫ. Uñ dicimus si mulier cõfitetur in publico instrumẽto se mutuo pecuniã accepisse cũ intercedit pro aliquo: sicut in casibus cessabat olim velle. ꝛ hodie. vt. j. l. pxi. Uñ si mulier cõfitetur se mutuo accepisse pecuniã: nõ p dote: nõ pro libertate: non in rem suã: locus erit se. cõsul. vell. Sed si mulier cõfiteatur sine scriptis: ꝛ intercedit: tũc ipso iure iuuatur: non ope exceptionis velley. nec dꝫ esse hec. l. vlti. huius tit. ẽm ꝙ dicebat Mar. sed dꝫ esse antepenul. huius. l.

Ceterum.

Segnori ꝛ sic due superiores. ll. sunt noue. ll. Iusti. ita hec: ꝛ ponit vnum casum in quo cessat velle. Ecce si habebã seruũ: ꝛ mulier promisit mihi. x. si eũ manumitterẽ: vel etiã seruus meus promisit mihi. x. si eum manumittereꝫ: ꝛ mulier pro eo intercessit: nunquid tenebiť mihi? Certe sic. nec poterit vti auxilio sena. consul. velle. Tex. imperãtes. sub. fauore libertatis. que fauorabilis res est: vt. ff.

de regu.iur.l.libertas. Itez pretor fauet libertatibus: vt.ff. de ali.iudi.mu.causa fac.l.iij. in prin.

Generaliter. Segnori hec.l. est noua iusti. impatoris sicut 7 tres pcedētes: 7 in.l.ista dicitur. Si aliquis erat maior.xxv.annis: 7 p aliq̄ muliere cōuenit dare dotem: 7 aliq̄ mulier intercedit pro dote danda: vel etiaz aliqua mulier maior.xxv.an. pmisit dare dotez pro aliqua muliere cū qua licituz erat ɔhere matrimoniū: indubitanter siue sit masculus siue femina que hoc pmisit tenet̄ suā pmissionez adimplere: nec se.cōsul.vell.auxilio iuuatur. Tex. vt si quis maior.xxv.annis. ideo dicit maior: q2 si esset minor.xxv.an. posset restitui: vt.s̄.de in integrum resti.l. minoribus. Tex. cessante. ¶ Et ita no. q fauore dotis cessat vell. vt hic. 7.ff. de cōdi.inde.l.cum his.§.si mulier.

¶ De non numerata pecunia.

¶ De duobus except. quarum vna est odiosa vt mace. alia fauorabilis vt velle. s̄. dictum est: nunc subsequenter ponit de quadam alia excep. que descendit ex pecunia non numerata que potest dici anormalia.i.nec odiosa nec fauorabilis. Et potest exponi ista rubrica de non numerata pecu. idest de excep.non nu.pecu. ¶ Et no. q duplex est exceptio non nu.pecu. Una ē que cōpetit debitori īfra bienniū.nā debitoris interest sibi a creditore numerari. 7 de ista agit̄ in omnibus.ll.huius titu. 7 maxime in.l.si ex cautione. Est alia excep.non nume.pecu.idest non solu. cuz creditor confitetur debitum sibi esse solutum. nam creditoris interest sibi solui a debitore: vt.j̄.e.l.asseueratio. 7 de ista agitur.j̄.e.l.in cōtractibus.§.penu. Uel sub.ita in rubrica de excep.non nume. pecu.sub.vel non solute: vt ita non numerate: referatur ad debitorem: non solute ad creditorem. ¶ Item no. q nomē pecunie sumitur hic generaliter: vnde proprie diceret de non nu.pecu.vel re tradita vel soluta. Uel potest exponi de non nu.pecu. videamus qua ex cā descēdit: 7 certe descendit ex cā non nu.pe. vel non solute.

Si pecunia. In.l.ista dr̄. Quidam accessit ad impatorē 7 corā eo sic pposuit. dn̄e accessi ad quēdā creditorem 7 petij vt mihi mutuo.x. daret. ipse dixit q si nō hēbat pecuniaz ad manus: verūtamen voluit q emitterem quādā cautionez qua confitetur mihi.x.mutuata spe future numerationis. 7 ipse illa.x.numeraret mihi infra duos dies. secuta fuit cautio. q2 emisi cautionē 7 promisi dare pignus 7 ipse non numerauit mihi.x. vt conuenit: ipse petit a me pignus hypo.actio. quero qualiter mihi subueniatur? Respondet imperator: si est verum vt asseris: si creditor possidet illud pignus: poteris eū cōuenire actio.in rem si es dn̄s: vel pigno.actio. que datur debitori pecunia soluta: vel non numerata sibi a creditore. vnde ex quo nō fuit numerata: illa cautio frustra fuit interposita: 7 pignoris datio inualida est. 7 hec sunt vera cū creditor possideat illud pignus. Si autez tu debitor possides pignus: 7 creditor conuenit te hypo.actio. poteris eum expellere excep.non nu.pecu. nisi probauerit pecuniam tibi esse numeratam. Tex. tibi.s.debitori. nam ei rn̄det impator. Tex. numerata.sub.a creditore: vel ab alio eius nomine. Tex. asseris.i.assertiue dicis. Uel dic asseris.i.pbas. Tex. 7 pignus datum.sub.ob illam pecuniā ob quā cauisti. Tex. in rē.i.rei vendi.que est in rē: vt.ff.de rei vē.l.in rē. Uel potest exponi in rē.i.pp rem pignori datam. Tex. experiri potes.sub. directa pigno.que datur debitori pecunia soluta creditori: vel si aliter ei satisfactum est: vt.ff. de pigno.actio.l. si in rem.§. omnis. Et vbi non est numerata: datur: quia q̄tuz ad aduocandum pignus pro soluta habetur. Tex. dati.i. obligati. Tex. non aliter tenebit.idest est valida. Tex. q si de fide debiti.idest pecunia numerata. Tex. constiterit. Hic est primū dictum huius.l. 7 habet locuz cū creditor possidet pignus. Quid sit si debitor possidet audite. Tex. ceperit.sub.hypotheca.que est in rem. 7 datur creditori contra debitorem: vel eius heredem: vel quēlibet possessorem: vt.j̄.de pigno.l.pignoris. Similiter vbi pecuniam non numeratur. q2 cum ex vi obligationis agit creditor ex contractu: ipse debitor poterit excipere de non nume.pecu. vel opponē doli excep. vt j̄.e.l.si ex cautione. ¶ Or segnori circa.l. istam non est magna vis facienda: q2 hanc materiam explicaui.s̄. de pigno. act.l.item creditores. sed solūmodo esset adducenda quedā concordantia: 7 esset transeundum ad.l.se. Tamē dominus Jo. 7 Azo obliti de eo qd̄ notauerunt in.l. nec creditores. hic recitant que ibi dixerūt. Unde ego aliter explicabo materiam huius.l.q̄z ipsi. Et sic ad.l. istā opponit̄ trib⁹ modis vel quattuor. Et videt̄ primo q hec.l. sit superflua: q2 eadē.l. est de verbo ad verbū.j̄.de conuen.pigno.l.j. vnde ex quo semel est posita in isto libro: non dz āmodo poni: q2 iusti.pollicitus est nobis nullum cōtrarium simile reperiri: vt.s̄.de nouo.C.fa. 7.s̄.de iusti.C.cō. 7.s̄.de veteri iur.enuc.l.j. Ad qd̄ dicunt quidam istud accidit propter vicium scriptoris. Simile dicunt in.l.s̄.de episco. 7 cleri.l.si quis.que inuenit̄ scripta.s̄.de pactis.l.penul. Sed segnori potest dici q hec l.non est superflua propter illam: neq3 illa propter istam: q2 hec lex facit ad hunc ti.de non nume.pecu. q2 si pignus obligatur spe future numerationis 7 traditur: pōt aduocari. vel si non traditur: potest retineri opposita exceptione non nu. pecu. Item facit ad illum ti. q2 vbi pignus datur spe future numerationis 7 numeratio nō subsequitur pignus: illa cōuentio est inualida: imo repellitur creditor excep. nō nume. pecu. vel doli: vt.j̄.e.l.si ex cautione. ¶ Secundo instat̄ ad l.istam. Lex ista dicit. si pecuniam non esse tibi numeratam atq3 ideo frustra cautionem emissam asseris: 7 pignus datū probaturus es: in rem experiri potes: ergo videtur q debitor debeat probare pecuniam numeratam non esse. Ad qd̄ reclamant.ll. que dicūt q creditor debet probare pecuniāt vt.s̄.de proba.l.j. 7.j̄.si ex cautione. cuz debitor qui dicit nō esse numeratam neget 7 creditor asserat: 7 ei qui dicit 7c̄. vt s̄.de probatio.l.actor. Et ad istud potest sat3 breuiter respōderi: 7 potest dici qd̄ dicit hec littera. asseris. exponet̄ vt exposui in littera.i.assertiue dicis. 7 qd̄ dicit littera. probaturus es exponitur: eoipso q contra.non probetur a creditore.s.numeratam esse: vt dicunt.ll. contrarie: cum creditori q dicit: incumbit onus probandi. Simile cōsueuit no. q probatur aliquid eoipso q contra.non probatur: vt.j̄.qui mi. non poss.l.super seruis.lib.xij. 7.ff.de iur̄.do.l.dotis fruc. in fin. cum.l.sequē. Uel potest exponi secundo modo: vt dicamus q debitor probat pecuniam non esse numeratam ex voluntate: sed creditor debet probare pecuniam esse numerataz ex necessitate. 7 ideo si debitor vult sponte in se suscipere onus probationis: mos ei gerendus est: vt arg.ff.de proba. l.circa.in fi. Est enim introductuz in fauorem debitoris negantis q non teneatur probare: 7 in odium creditoris: vn̄ si vult renūciare iuri suo potest: quia quod fauore alicuius est 7c̄. vt.s̄.de le. 7 consti.l.quod fauore. Simile alibi no. q quis probat ex voluntate non ex necessitate: vt.j̄.de peri.tu. l.si tutor. Tertio obijcitur ad.l.istam. hec.l. dicit si pecuniaz tibi non nume.esse: atq3 ideo frustra cautionem emissam: 7 pignus datum probaturus es: 7 potes probare creditorez possidere illud pignus: in rem poteris eum conuenire. ergo videtur q creditor non presumatur possidere: nisi probetur eum tenere. Ad quod.l. contradicit que dicit: q creditor presumitur possidere pignus: nisi probauerit amissionem pignoris: vt.s̄.de pigno.actio.l.si creditor. Ad quod potest dici eoipso q debitor probet se rem dedisse pignori: probat eum tenere nisi probet se amisse: vt in.l.contra. Si obijcias qui semel possedit: hodie non presumitur possidere s̄m communem opinio. vt.s̄.de probationibus.l.siue. Fallit in duobus casibus. Ecce si quis possidebat tempore litis cōtestatio. vt.s̄.de exhiben.l.non ignorabit. Item fallit quando aliquis est obligatus ad possessionem mihi restituendaz. vt quia habet causam a me vt creditor: vt in.l.contra. Unde si creditor est mihi obligatus ad possessionem mihi restituēdam: eoipso subijcitur in rem actioni. nam possessio parit in rem actio. aduersario: vt.s̄.de ali. iudi. mutan. causa fac.l. vnq. ¶ Quarto 7 vlti. opponitur ad.l.istā. Quomodo agit debitor

debitor act. in rem: cũ in rei vendi. hz necesse probare se dominum iure gentiũ vel ciuili, ad hoc vt vincat: vt. ff. de rei vé. l. in rem. Ad qđ rñ. ẽm dominum Guill. de cabriano: ꝛ ita scripsit hic in casibus suis. Si debitor obligat pignus spe future numerationis: creditor habet cãm a debitore. vñ non potest ei referre qõnem de dominio. ꝛ ꝙ ipse dicit: vbicunqꝫ ipse habet cãm a me vt creditor: non licet ei referre questionem de dñio vnde vendicabo licet non probez dñm: eoipso ꝙ obligaui: probo me, dñm vt hic. ꝛ. s. de pigno. act. l. creditores. ꝛ. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. siquis emptionis. §. super illis. Sed certe hec opi. non est bona: qꝛ conductor pōt referre qõnez de dominio: ꝛ tñ causam hz a locatore: vt. j. lo. ꝛ conduc. l. ad probationẽ. ꝛ. l. siqs conductionis. Non ob. l. alle. pro opi. dñi Guill. ꝛ statim hec. l. non ob. qꝛ rñdeo ad istam dupliciter. Ecce si debitor dicit emissam cautionem ꝛ pignus datum spe future numerationis ꝛ pecuniã non esse numeratam: in rem experiri potest si probat se dñm. Alij dicunt in rem experiri pōt si creditor non refert qõnem de dominio: vt in. l. nec creditores. Uel pōt secundo modo respõderi ad. l. istam: in rem experiri pōt. nam sicut datur pigno. act. soluta pe. vt. ff. de pigno. act. l. si in rem. §. omnis. ita etiaꝫ datur si numeratio nõ intercessit: etiam nõ soluta pecunia vt hic. Item nõ obstat. l. nec creditores: qꝛ eodeꝫ modo rñdeo: qꝛ dico ꝙ vendicabit si probabit rem suã. vel pro re agit pigno. act. vt. j. de distrac. pigno. l. penul. Iteꝫ non ob. l. siquis emptiõis. §. super illis. qꝛ ibi ille casus est spãlis. qꝛ si aliqs deiecit me de possessione alicuius rei ꝛ vendico rem nõ potest deijciens referre questioneꝫ de dominio: quia spoliatus ante omnia restituendus est: vt. j. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. si maritus. j. Unde refert si quis habeat causaꝫ a me. Aut cõuenio eum rei vendi. ꝛ tunc non vendicabo rem nisi probem me dñm: vt. j. lo. ꝛ cõdu. l. ad probationẽ. ꝛ. l. siquis. Aut volo eum cõuenire act. ex contractu: vtputa pigno. act. ꝛ tunc non lꝫ ei referre qõnem de dñio. tamen qꝛ pignoraui ei: tenetur mihi restituere actio. ex ɔ̃ctu: vt. ff. cõmo. l. cõmodate. ꝛ. l. itaqꝫ. ꝛ. ff. depositi. l. fi. §. si predo.

Minorem. In. l. ista dicitur. Spe future numeratiõis cõfessus fui me dẽre tibi. c. qꝛ illa. c. infra mensem debebas numerare: ꝛ ꝓmisi illa. c. vsqꝫ ad annũ dare ꝛ soluere cum legittimis vsuris: postea modicã partem numerasti: ponamus. xx. post elapso anno petis a me totam summaꝫ cum legittimis vsuris: ego oppono excep. non nume. pec. nunquid hoc mihi licet? Respondet imperator ꝙ excep. non nu. pec. infra tempus statutum a iure potero opponere. ꝛ quatenus confiteor mihi pecuniam numeratam: soluã cum legittimis vsuris ꝛ in residuo. si non poteris probare integraꝫ summã pe. numerasse: te repellã excep. nõ nu. pe. ¶ Or segnori no. in. l. ista ꝙ quid iuꝛ est de toto quo ad totũ: idem iuris est de parte quo ad partem. vñ sicut si dicam non totaꝫ summã numerasse: ob. excep. non nu. pe. ita si dico partẽ non numeratam: ob. excep. non nu. pe. Et ad hoc accedit ꝙ idem ius debeat esse de parte quo ad partem ꝙ est de toto quo ad totuꝫ vt. ff. de rei ven. l. que de tota. Aliqñ non est eadeꝫ rõ de toto quo ad totum, sicut de parte quo ad partẽ: vt. ff. de inoffi. test. l. papinianus. §. sed nec impuberis.

Si ex cautione. Segnori hec. l. bona. l. est ꝛ facilis qͣ̃tum ad casum ꝛ lrãm. Et multa notantur circa. l. istam. ꝛ in. l. ista no. ita casum. Accessi ad impatorem ꝛ corã eo talem proposui qõnem. dñe imperator accessi ad quẽdam feneratorẽ ꝛ rogaui ipsum vt mutuaret mihi. c. ille dixit ꝙ libenter mutuaret mihi: sed nõ habebat ad manus pecuniam: sed dixit ꝙ placeret mihi vt emitterez cautionem: qua confessus essem me debere ei. c. ꝛ infra mensem ipse mutuaret mihi. ꝛ ita emisi cautionẽ. ꝛ ista cautio fuit scripta manu publici notarij: ꝛ in ea cõtinebatꝛ qualiter obligaui sibi pro illis. c. domũ meam vel fundũ meum. vel forte ista cautio fuit priuata scriptura ꝛ habuit subscriptionẽ triuꝫ testiũ. vel etiã fuit ꝓpria mea scriptura sigillata meo sigillo. postea ipse nõ numerauit mihi pecuniam totum vel in parteꝫ: ꝛ ex illa cau. petit a me. c. excipio de non nume. pe. vel oppono exceptionem doli: ꝛ dico ꝙ dolo facit cum petit. c. que non numerauit: quero a vobis cui incũbit onus probandi? an mihi debitori neganti pecuniam esse numeratam? an creditori affirmãti esse numeratã? ꝛ quero an hanc excep. opponere possum? Ad qđ respon. imperator amice carissime: si ex cautione tua ceperis cõueniri ꝛ numeratione non secuta obijcias excep. non nu. pe. vel doli: non tibi debitori neganti nõ esse numeratũ incũbit onus probandi. sed creditori affirmanti esse numeratum. quo nõ impleto. i. non ꝓbato a creditore: tu indubitanter absolueris: ꝛ excep. doli vel non nu. pe. a te opposita infra tp̃s statutum a iure erit valida. h. d. Tex. si ex cautione tua. i. ex scriptura a te emissa. Et nũcupatur hec cautio. i. scriptura facta ad securitatem creditoris: vt. ff. si cer. pe. l. lecta. Aliquando dr̃ cautio: stipulatio vallata: nuda a fideiussoribus ꝛ a pignoribus: vt. s. de procura. l. j. Et ꝙ dicit si ex cautione tua ceperis conueniri: intelligatis emissa spe future nume. qua confitebatur debitor se debere tm̃. Unde siue pignus intercessit: habet locum hec excep. vt. j. l. proxi. Siue nec pignus nec hypo. intercessit: habet locum hec exceptio vt hic. ꝛ. j. l. proxi. Siue hypo. tantum intercessit: habet locum hec exceptio vt hic. ꝛ. s. l. proxi. Et ideo si conueniris ex tali cautione: poteris obijcere exceptio. non nu. pec. vel doli. nam exceptio. doli est generalis: vt. ff. de doli excep. l. ij. §. generaliter. ꝛ exceptio. non nume. pecu. est specialis. Et nota. ꝙ exceptio. doli non obijcitur aduersus omnes personas. i. non aduersus parentes. sed loco eius obijcitur in factum: vt. ff. de doli excep. l. apud. §. aduersus. Sed exceptio non nu. pecu. obijcitur aduersus omnes ꝑsonas. Item no. ꝙ vbi obijcitur exceptio doli vel non nume. pec. creditor debet probare numeratam esse si vult debitorem sibi condẽnari. quo non impleto: absolutio subsequitur: vt hic. ꝛ. s. eo. l. j. ꝛ. s. de proba. l. j. Naꝫ actore nõ probante absoluitꝛ reus vt. s. de eden. l. qui accusare. ꝛ. l. ꝓcurator. Tex. lꝫ hyp. sub. vel pignus vt. s. e. l. j. ꝛ ideꝫ si nec pignus: vt. s. e. l. j. Et idem si nec pignus nec hypo. vt. s. e. l. proxi. Tex. quo nõ impleto. idest non probato. ¶ Or segnori circa. l. istam instatur sic. Hec. l. videtur velle ꝙ habeat locuꝫ exceptio non nu. pecu. interdum vel doli. al's videtur velle ꝙ habeat locũ exceptio in factum: vt. j. e. l. cuꝫ vltra. Ad qđ potest dici. vbi confiteor me tibi debere pecuniam ex cã mutui: ꝛ sto in istis finibus: qꝛ nec stipulatione promitto reddere eam: hoc casu infra biẽnium habeo exceptionem non nu. pe. vel doli: vt hic. Sed si non sto in finibus istis immo promitto eam tibi stipulatione reddere: tunc habet locum exceptio in factum: vt in. l. contraria. Alij dicunt. vbi confiteor pecuniam nõ numeratam esse: ꝛ promittam stipulatione vel non eam reddere: habet locum exceptio non nu. pecu. Sed si est de personis quibus potest opponi doli exceptio: opponam eam. Si aũt non est de personis qbus pōt opponi doli exceptio: opponã exceptionem in factum: vt in preal. §. aduersus. Et sic loquitur. l. contraria. Alij dicunt. si confiteor me tibi debere pecu. spe future numerationis: habet locum exceptio non nu. pe. vel doli vt hic. Si autem cõfiteor aliam rem tibi debere spe future numerationis: hꝫ locum in factum vt in. l. contraria. Sed prima opi. verior est. ¶ Sed segnori denuo ad. l. istam instatur ꝛ opponitur sic. aut cautio ista erat publica: aut priuata. Si erat publica standum est ei: ꝛ videtur ꝙ nec quicꝙ̃ in contra possit probari: vt videtur obuiare. s. titu. proxi. l. antique. §. j. ꝛ. j. ar. tu. l. vlti. §. illo. ꝛ. j. eo. l. in contractibus. Si autem cautio ista erat priuata: frustra contra eam excipitur: cum nõ probet per se sine alijs indicijs: vt. s. de probat. l. instrumenta. ꝛ. l. rationes. qd ergo dicemus? videtur ꝙ nullo casu stare possit hec lex siue intelligi. Et ad istud quidam dixerunt: ꝙ hec. l. potest ꝛ debet intelligi in publica scriptura. ꝛ sic si confessus fui spe future nu. tibi debere. c. ꝛ de hoc fuit scriptum publicum instrumentum: certe si conuenior ex illo publico instro: potero opponere exceptionem non nu. pec. vel doli infra biẽnium. ꝛ creditore nõ probante: absolutio subsequitꝛ: vt hic. Si obijcis. non pōt ꝓbari cõtra publicã scripturã: vt in. l. cõtra. Rñdeo nõ est verꝫ: imo ꝫ pōt ꝓbari: cuꝫ

ista sit regu.iur.vt stetur publico instro: donec contra. pbe/tur. Sed si probetur in contrarium: puta aliud actum aliud simulatuz: plus statur probationi vere q̄ ficte: vt.s̄.de.pba. l.cum precibus. Item non ob.ll.ille contra. ⁊ specialiter .l. illa.antique.§.j.q2 ibi est speciale: q si mulier in publico in/strumēto a tribus testibus subsignato cōfiteatur se accepis/se pecuniā vel alias res per intercessionē: nō admittit̄ pba/tio in cōtra.q2 presumptio iuris est: ⁊ de iure: q ita sit rei ve ritas: vnde nō admittit probatio in cōtrarium: vt ⁊ al's.§.ad mace.l.vlti.in fi. Item nec ob.l.ar.tu.l.vlti.§.illo.vbi dicitur q si tutor confitetur in inuētario publico cōfecto res aliqs inuenisse in bonis paternis presumptio est iuris ⁊ de iure contra ipsum. q si non inuenisset illas res : q nō scripsisset in inuentario: vnde non admittitur probatio in cōtrarium. Itē non ob.l.in ꝯtibus.q2 ibi in instro cōtinebat̄ pecu. nu meratam fuisse: vnde statur ei.⁊ si velit excipere de non nu. pecu.non auditur. Sed in casu.l.nostre non cōtinebatur in instro pe.numerata: sed confessio facta spe future nu. vn̄ ista cōfessio potest elidi per cōfessionem non nu.pe. vel doli. ⁊ si creditor non probabit numeratā: absolutio subsequetur. Et ideo no.aut tabellio scribit in instro ita. Titius in presentia mea ⁊ testiū infrascriptoruz numerauit seyo.c.quo casu ista publica scriptura probat pecuniam intercessisse : adeo vt si vellet excipere de non nu.pecu.nō audiat̄. Sed si vellet pro bare scripturā falsam: audietur: vt.j.de cōtrahē.⁊ cōmit.sti. l.optimam. Aut tabellio scripsit. Titius confessus fuit se a seyo accepisse tm̄ spe future numerationis: quo casu nō pro bat pecu.nu.sed emissam cautionem spe future nume.vnde potest opponi excep.non nume.pecu.vel doli: vt hic. Quia econtra si creditor confitetur sibi solutum.illa scriptura nō probat: vt.j.e.l.in cōtractibus.§.pe. Sed si scriptura publi ca testaretur debitorem soluisse: non audiret̄ creditor si vel let dicere non solutam.sed si vellet probare scripturam esse falsam: bene audiretur. Sed ⁊ potest intelligi hec.l.in p̄ua/ta cautiōe scripta manu ipsius debitoris ꝯfitētis se debere. ¶ Si obijcis: priuata scriptura non probat sine alijs indi/cijs? R̄ndeo q nō pbat p̄uata scriptura: qd̄ ver est de p̄ua/ta scriptura scripta manu tertij non debitoris vel creditoris ꝯfitētis: sed scriptura scripta manu debitoris bene probat ꝯ̄ eum: vt in auc.de tri.⁊ se.§.studium. que est signata.j.l.pxi. ⁊ in auc.de his qui ingre. ad ap.§.illud. Itē pōt intelligi de p̄uata scriptura scripta manu tertij non debitoris vel credi/toris: si facta fuit voluntate contrahentium: ⁊ habet subscri ptionem trium testium: q obtinet vim publici instrumenti: vt.j.qui po.in pigno.ha.l.scripturas.⁊.s̄.de fi.instru.l.cōpa rationes. ¶ Or segnori super.l. ista consueuerunt formari quedam questiones. Et in p̄mis quero.hic dicitur q debi/tor infra biēnium hz excep.non nu.pecu. Sed quid si debi/tor cōfessus fuerit se debere.x.spe future nu. ⁊ renunciauit exceptioni non nume.pecu.vel doli: nūquid postea poterit eam vlterius opponere? ⁊ si poterit quid operabitur ista re/nunciatio? Ad qd̄ dixerunt quidam q postea nō poterit eā opponere. Et p eis facit.q2 licet vnicuiqz renūciare his que pro se introducta sunt: vt.s̄.de episco.⁊ cleri.l.si qs. ⁊ .s̄. de pac.l.penul.⁊.j.e.l.generaliter in fi. Item q2 ptor ait pacta bonafide facta seruari faciam: vt.s̄.de pac.l. iuregentiuz.§. pretor ait. ⁊ nihil est quod magis hominibus debeatur : vt ff.de pac.l.j.⁊.ff.de acti. emptio. ⁊ vendi.l.ex empto in prin. Item q2 remittentibus actiones suas : non est eis dandus regressus: vt.ff.de edil.edic.l.queritur.§.si vēditor. ¶ Sed segnori verius est vt dicamus: ⁊ ita etiam apud nos admit/tit consuetudo.s.q si renunciatum est exceptioni nō nu. pe. vel doli: q adhuc infra biēnium possit eam opponere.⁊ hoc ideo: q2 dum debitor exceptioni non nume.pecu. renunciat videt̄ agi ac si numeratio fuerit subsecuta: ⁊ ea q̄ tacite agū/tur inter ꝯhentes pro expressis debēt haberi: vt.ff.si cer.pe. l.cum quid. Preterea si diceremus post renunciationē ta/lem non excipi: ergo videtur q pactum factū sup futuro do/lo valeat: q2 diceret debitor dolo facis: q2 petis id qd̄ restitu turus es: vel non numerasti : ⁊ si iam valeret: vnde oppono excep.non nume.pecu. Itē non dz esse: q2 est contra bonos mores: vt.ff.de pac.l.si vnus.§.illud. Item si ista renuncia/tio valeret: iam tali pacto hoies inuitarentur ad delinquen/dum: vt ita qu.libet debitor renunciaret excep. non nu.pec. vnde talia pacta per que hoies inuitantur ad delinquenduz non valent: vt.ff.de pac.l.si vnus.§.illud.⁊.ff.de pactis do.l. conuenire.q2 hoies intantum volunt habere pecuniam duz indigent q instrumentū ante receptionez faciūt creditori: in quo renunciant huic exceptioni. Nec ob. q licet vnicuiqz renunciare his que pro se introducta sunt. Quia verū est q potest renunciare iuri suo.s.preterito: non aūt quatenus illa renunciatio futur̄ dolum in se continet. ¶ Si queratis qd operatur ista renunciatio si debitor poterit excipere post re nunciationem? Videtur q nihil ⁊ sic vr̄ q sit superflua: ⁊ iō non interponenda: vt.ff.de procu.l.nō cogendum. nā ne ista sit superflua debet aliquid operari: vt ar.ff.de le.j.l. si quan/do. Sed certe nos dicimus q ista renunciatio operat̄: vt si debitor nō renunciasset exceptioni non nu.pe. creditor ha/bebat necesse probare pe. esse numeratā vel absolutio sub/sequebatur vt hic.sed ex quo debitor renunciauit: presumi/tur numeratio secuta vt ita debitor habeat necesse probare non numeratam esse pecuniā: ⁊ sic cuz transferat onus pro/bandi in debitorē satis operatur. ¶ Or dicet mihi aliquis vestrum. Qualiter probabit debitor non esse numeratā: vbi renunciauit exceptioni non nu.pe.cum factuz negantis per reruz nām nulla est probatio: vt.s̄. de proba.l.actor. R̄ndeo probabit ex qualitate facti: non directe: sed per mediū. ⁊ ita probabit sicut potestis tota die videre. Ecce vadit scholaris ad mercatorem ⁊ dicit: vellem facere contractum vobiscū: ⁊ soluam vobis in talibus nūdinis. dicit mercator: qn̄ vultis habere pecuniaz? dicit scholaris: statim. dicit mercator: non possum numerare: sed numerabo vobis infra mensez si pla/cet vobis.sed modo fiat instrm̄ in quo contineatur q debe/tis mihi tm̄: ⁊ renunciabitis excep.non nu.pec.⁊ infra men/sem postea vobis soluam. dicit scholaris: bene placet. ⁊ ita facit: postea creditor non numerat. Si pōt probare schola/ris q ante emitteretur cautio debiti ⁊ post subsequetur nu/meratio: ⁊ probat q tempore cautionis pecunia non fuit in presentia: satis est: vt si creditor non probet numerationem esse subsecutā: debitor absolueretur: ⁊ ita probatur non di/recto sed per medium. Item probatur pe.non nu. per aliud medium. Ecce si contineretur in instro q scholaris fuit cō/fessus se debere tm̄ in tali instrumento: ⁊ instrm̄ fuit factum tali die. ⁊ debitor probat eodē die se fuisse vltra mare ⁊c̄. vt insti.de verb.obli.§.verboruz. Item ⁊.j.de contrahen.⁊ cō/mit.stipu.l.optimam. Item probabit debitor pecuniam non esse numeratam per confessionem creditoris. Ecce si credi/tor bonus homo est: ⁊ persona bona.dicet ita debitor: pono q conueni inter me ⁊ te q primo fieret cautio: ⁊ postea infra mensem numerares mihi. dicet ille creditor: confiteor. Itez dicit debitor: pono q cautio fuit emissa spe future numera/tionis interponende: ⁊ cessasti soluere vel numerare. dicit ille creditor confiteor: vnde bene probauit: quia confessus in iure ⁊c̄.vt.j.de confes.l.vna. ¶ Sed denuo quero.hic di/citur si debitor emisit cautionem spe future numerationis q infra biennium.poterit excipere. Sed nunquid post bien nium poterit opponere exceptio.non nume.pecu.vel saltem doli exceptio. poterit opponere? Dixerunt quidam q non potest exceptio. non nume.pecu.quia biennalis est: vt.j.eo. l.in contractibus. ⁊ institu.de litterarum obli.in fi. sed doli exceptio.bene poterit opponere: quia doli exceptio est per/petua: vt.ff. de doli exceptio.l. pure in fi. ⁊ que annua sunt ad agendum: perpetua sunt ad excipiendum: vt.j.de excep. l.licet. Item q2 si fui confessus spe future numerationis a te accepisse.x.⁊ tu non numeras: possum condicere cautionez per conditionem sine cā post biennium: quasi illa cautio sit apud te sine cā: vt arg.s̄.de condi.ex.l.vel sine cā.l.vlti. ⁊.j.e. l.si qua.⁊ conditio sine causa est personalis actio: vt insti.de actio.§.appellamus.⁊ personalis actio durat ad.xxx.annos vt.s̄.de.consti.pecu.l.ij. si possum agere: multofortius exci/pere.q2 cui damus actionem: multofortius exceptionem: vt ff.de superfi.l.j.⁊.ff. de reg. iu.l.inuitus.§.cui damus.⁊.s̄.e. l.j. Sed certe istud nō credimus esse verū. Et iō dicimus: q debitor pōt oppōere infra biēniū excep.nō nu.pe. vel excep. doli.

doli: sed post biennium non potest opponere excep. nō nu. pecu. nec excep. doli: vt. s̄. de condi. ex. l. vel sine causa. l. vlti. Item si hoc esset verum q̄ posset opponi exceptio. doli post bienniū: iam imponeretur. l. verbis ⁊ non rebus: q̄ esse nō debet: vt. j. cōmunia de leg. l. ij. in fi. Item quia q̄ vna via ne gatur: non debet alia via concedi: vt. ff. de tuto. ⁊ curato. da. ab his. l. scire. §. j. ℂ Sed dices: exceptio doli est perpetua? Respondetur illud est verum sui natura. s. quando subroga tur in locum exceptionis perpetue. sed non vbi subrogatur in locum temporalis. s. loco exceptionis non nu. pe. que biē nalis est: vt. s̄. dixi. vnde hoc casu dico excepť. doli esse tpa lem: q̄ actio que subrogatur loco alterius actionis: dz esse eius nature qualis est illa in cuius locum subrogatur: vt. ff. siquis caut. l. si eum. §. qui iniuriarum. ⁊. ff. de dona. l. si id qd̄ in princi. Item non ob. q̄ datur mihi conditio sine causa qñ non numeras: que conditio durat ad. xxx. an. q̄ hec non est triēnalis sed biennalis tm̄: vt in. d. l. vlti. ⁊ de condi. ex. l. vel sine causa. vbi dicit: non transisse tp̄s ⁊c̄. quasi aperte dicat: si transiuit biēniū non datur tp̄s: q̄ post bienniū fingitur numeratum: quasi biennium siue lapsus biēnij numerauerit: vt j. e. l. in contractibus no. ⁊ si numeratum esset: non daretur doli vel alia exceptio: vnde nec post biēnium potest dari doli exceptio. ℂ Si dicas quō biennium fingitur numerasse: cum sic tp̄s induceret obligationem: q̄ non debet esse: quia nec liberationem: q̄ est fauorabilius: vt. ff. de actio. ⁊ obliga. obligationum fere. §. placet. ⁊. l. arrianus. Ad qd̄ quidaʒ dixerunt q̄ speciale est in non nu. pe. vt tempus inducat obligationem propter frequentiam ipsius cōtractus. Sic ⁊ al's quedam specialia sunt in mutuo: vt. ff. si cer. pe. l. singularia. Sed vos potestis dicere q̄ solum tempus non inducit obligationē. sicut dicit. §. ille placet. Sed tempus ⁊ confessio debitoris inducunt obligationeʒ: vnde neutrum per se hoc facit: sed vtrūq3 coniunctum: vterq3 non potest ⁊c̄. vt. ff. de te sti. l. testium. §. eiusdeʒ quoq3 principis. ⁊. s̄. de proba. l. sola. Sicut videmus al's q̄ ex diuturna solutione vsurarum facta alicui aliquis obligatur ad prestandum in futurum: non ex solo tempore sed ex prestatione vel solutione quam cum causa dicit fecisse: vt. s̄. de vsur. l. cum de in rem verso. ⁊. j. de fideicom. l. j. ℂ Sed denuo quero hic. si debitor renūciauit exceptioni non nume. pecu. ⁊ iurauit non venire contra: nūquid potest opponere exceptionem infra biēnium? Dicunt quidam q̄ non: q̄ non debet ad principem spectare esse auctorem periurij: vt. s̄. si aduersus vendi. l. j. Et cum. ll. puniāt periuria: vt. j. de indicta vi. l. j. in fi. Et ne exinde nascantur iniurie: vnde iura nascūtur: vt. j. vnde vi. l. meminerint. Sed certe nos dicimus q̄ adhuc potest opponere exceptionem non nume. pecu. infra biennium sed onus probationis trāsfertur a creditore in debitorem: vt. s̄. dictum est. Et pro nobis facit q̄ exceptio non nume. pecu. possit obijci infra biennium: siue descendit ex contractu iurato siue non: vt. j. eo. l. vlti. Item vbicunq3. l. admittit me ad aliquid si sacramentuʒ non intercessit: eodem casu admittit me si intercessit: vt. s̄. de lega. ⁊ consti. l. non dubium. in fi. Preterea si facio pacta de futuro dolo: ⁊ in rem non obligor. similiter si renunciaui exceptio. non nume. pecu. ⁊ iuraui videor iurare si fuisset nu. pecu. vnde si non fuit numerata: etiam si iuraui non opponere exceptio. non nume. pecu. potero excipere de non nu. pecu. infra biennium. ℂ Sed denuo quero hic. quid si emisi cautionem spe future numerationis ⁊ infra biennium solui: nunquid potero repetere? Videtur q̄ non. quia videor agnouisse cautionem interpositam: vt. j. e. l. cum fidem. Iteʒ quia q̄ solutum est indebite ante biennium: factum est debitum transcursu tp̄is. s. biennij. Econtra videtur. q̄ conditiones sunt personales: vt insti. de act. §. appellamus. vnde nō tolluntur nisi spacio. xxx. an. vñ non ob. l. e. cum fidem. q̄ ibi scienter agnouit cautionē interpositam: hic ignoranter. Itē non ob. q̄ solutum est indebite: factum est debitum transcursu temporis. s. biēnij: q̄ illud biennium non currit postea: q̄ statim cum solutum est videtur recessisse a priore obligatione: vnde non potuit postea currere: cum extincta sit: vt argu. ff. de donati. causa mor. l. debitori. ℂ Sed denuo quero hic debitor qui confessus est spe future nu. soluit illam pe. infra biēnium: ⁊ postea recuperauit condi. inde. ⁊ postea stetit per bienniuʒ ⁊ vltra q̄ non opposuit exceptio. non nume. pecu. nunquid si postea conueniatur poterit eam opponere? Videtur q̄ non: cuʒ a principio nisi ante biennium non potuisset eam opponere: ita nec modo.

Cum fidem. In. l. ista ponit̄ quīdā casus in quo cessat exceptio non nu. pe. iō q̄ debitor fidē cautiōis agnouit: ⁊ ponetis ita casuʒ. Emisi cautionē spe future numerationis qua confessus fui me debere tibi. c. postea intra biēnium agnoui cautionē: q̄ solui tibi illa. c. vel pteʒ cū legittimis vsuris solui: nunqd potero excipere de nō nu. pe. Rñdetur q̄ non. Tex. portionis debiti cum cōfessus fui me debere. c. ex cā mutui: ⁊ solui totum infra biēnium vel partē. Tex. querelam te defendere. Unde no. sicut debitor qui emisit cautionē spe future numerationis: non potest excipere de non nu. pe. vt. j. eo. l. in ɔ̄tractibus. ita si agnouit fidem cautionis vt hic: q̄ semel approbatuʒ ⁊c̄. vt. s̄. de rebus creditis ⁊ iurīur. l. siquis iurisiurandū. ℂ Et ita no. q̄ qui agnouit cautionē vel voluntatē defuncti sibi p̄iudicat: vt. s̄. ad vell. l. si mulier. ⁊. j. de testa. l. nō dubiū. Secus tamen est si quis debitum nudo pacto soluit certis annis: quia non preiudicat sibi: vt. s̄. de pactis. l. si certis annis. dixi. Et est ratio quia pactum nudum inducit naturalem obligationem non ciuilem. ⁊ sola naturalis obligatio est inefficax ad agendū: vt. ff. de act̄. ⁊ obli. l. naturales. Sed cautio obligat ciuiliter ex qua nascatur actio: sed. j. biēnium ob. excep. non nu. pe. vnde si agnouit cautionem: non potest excipere vt hic. ℂ Or segnori super. l. ista habetis vnam auct̄. que incipit. contra qui propriam.

Contra qui ppriā. A. Hec aucten. posset legi super ipsa rubrica: ⁊ super q̄libet. l. huius titu. ⁊ continuabitis eaʒ ita ad. l. C. In. l. C. ita dicitur q̄ si debitor agnouit cautionem: perdit exceptio. non nu. pecu. Auct̄. ita loquitur econtra. Cum debitor non agnoscit propriam scripturam imo inficiatur eam: quam penam debet pati? Et hec auctē. ponit tria vel quattuor dicta. ℂ Primum dictuʒ est. Si debitor scripsit sua manu ⁊ emisit propriam scripturam munitam suo sigillo: qua confitetur se debere. c. si postea negat eam: ⁊ postea arguitur de mendacio: condemnabitur creditori in duplum. si arguitur testibus vel instrumētis: secus si arguitur per sacramentum suū quia creditor detulit ei sacramētum: ⁊ ipse iurauit suam esse quia non condemnatur in duplum: sed solūmodo ad expensas factas occasione illius mendacij. ℂ Secundo dicitur. Si debitor fuit confessus numeratum: ⁊ postea abnegat: si conuincitur: patitur penam illam: quia si milies velit probare solutam non auditur. ℂ Tertio dicitur q̄ penam quam patitur debitor si redarguitur de mendacio: eandem penam patitur creditor si emisit litteras quibus confitetur sibi solutum ⁊ negat eas q̄ si redarguitur de mendacio testibus: in duplum condēnatur. si aūt conuincitur de mendacio suo sacramento: solūmodo ad expensas condēnatur. ℂ Quarto ⁊ vltimo dicit̄ q̄ predicta sunt vera in debitore ⁊ creditore negante propriam scripturam. ℂ Sed quid si tutor vel pcurator negat propriam scripturam quam emisit nomine pupilli vel domini? Rñdeo q̄ patitur eādem penam. Tex. contra. i. econtrario. vt. ff. de pac. l. contra iur̄. q̄ in. l. C. continebatur qñ quis agnouit cautionem quā non debebat: auc̄. ista ponit casum qñ quis negat scripturam quam debebat agnoscere. Tex. qui. s. debitor. Tex. propriā. i. manu sua ppria scriptaʒ. Unde no. q̄ propria scriptura probat cōtra emittentē: vt in auct̄. de his qui ingre. ad ap. §. ad hec. Sed puata scriptura tertij manu scripta nō probat sine alijs indicijs: vt. s̄. de proba. l. instra. Et idē intelligunt quidā in scriptura manu tertij voluntate ɔ̄bentiū scripta. Tex. in duplū condēnatur. Et ad hoc accidit. ff. ad. l. aql. l. cōtra negantē. Et intelligatis conuictus testibus vel instrīe: non aūt sacr̄o. Tex. tunc enim nō punitur. sub. in duplum sed in expensis quas fecit aduersarius: propterea hoc dicit. Unde not. q̄ vbi quis redargui

tur de mēdacio testibus vel instrīs: condēnatur in duplū. vbi suo sacro in expēsis: q2 me alleuiat in vno. s. a pbatione. q2 nō habeo necesse pbare me numerasse: si iurat. vnde debeo onerari in alio: vt ipse condēnet in expēsis tm̄. q2 q grauatur in vno 7c. vt. ff. de iureiurā. l. eū qui. in pn. Econtra vr. cum solutione eius 7c. vt insti. qui. mo. tol. obli. in pn. Item q2 actio semel extincta 7c. vt. ff. de soluti. l. qui res. §. aream. Rn̄detur speciale est in eo abnegante propriam scripturā. sic 7 alibi speciale est q actio semel extincta resurgat. s. de transac. l. vbi pactum: sic 7 al's. in alijs casibus est speciale quos not. s. si aduer. transact. l. j. 7. ff. si ex noxali cā agat. l. ij. Tex. litteras in quib9 cōtinebatur eū debitorē sibi soluisse. Tex. eadē pena. q2 cōuictus testibus condēnatur in duplū. si suo sacro conuincitur: condēnatur in expensis. Tex. hac pena. Incipit quartuz dictū. Vel potest dici q sit de tertio dicto. Tex. referat. sub. negando suas litteras. Tex. curauerat. i. in cā illa in qua est tutor vel curator. Et hec auc. est in corpore auc. de trien. 7 se. §. studium.

Aduersus. In. l. presenti ponit talis casus. Accessi ad imperatorē 7 coram eo talem pposui questionē. dn̄e imperator dum deberez titio. x. ex cā venditionis vel locationis vel alia simili precedēti cā: placuit mihi 7 titio q ista x. deberem sibi ex cā mutui 7 ista. x. ei per stipulationez promisi: ipse petit a me. x. volo opponere ei exceptionē non nu. pecu. vel in factum: vel aliqd aliud ius. modo querit vtrum sum audiendus? Ad qd respondet imperator: amice carissime si aduersus aduersariū habes aliqd ius vtaris eo: tamē ignorare hoc non debes si debeas ei. x. ex causa venditiōis 7 confessus fuisti te hr̄e ex causa mutui: q non habet locum excep. non nu. pecu. Tex. aduersarij. sub. tui. nam interrogāti respondet imperator vt patet ex. l. subscriptiōe. Tex. siqd iuris habes: puta q2 si habes excep. pacti facti de non petēdo vel rei iudi. Tex. vti eo. s. iure. Tex. potes. q2 regulariter omnis pactio habet exceptionem peremp. elidi: vt. ff. de excep. l. ij. §. vlti. Tex. non nume. pecu. sub. vl' simili. puta doli: vt. s. e. l. si ex cautione. vel in factum: vt. j. e. l. cum vltra. Tex. redigitur. puta q2. x. que debebantur ex causa emptionis stipulatus fuisti aio nouādi ex cā mutui. Tex. pcesserit. ¶ Or segnori. l. ista habet duplicē intellectuz 7 vnus intellectus caret omni scrupulo vt vos dicatis ita. Si cōfiteor me debere. x. ex cā mutui: hz locum exceptio non nu. pecu. vl' doli vl' in factū: vt. s. e. l. si ex cautione. 7. j. e. l. cum vltra. Sed si cōfiteor me debere. x. ex cā mutui: ex precedēti cā non hz locuz exceptio non nume. pecu. vel doli vel in factuz: vt hic. 7. j. e. l. generaliter. Et hec lec. caret omni scrupulo. Tamen bene potest intelligi hec. l. vt dixi in casu: quia titio debebam. x. ex causa venditionis. 7 conuenimus inter me 7 titium: vt illa x. deberem retinere ex causa mutui: non habet locum exceptio nō nu. pe. vel doli vel in factum: inspecta origine obligationis que al's inspicit. vt. s. ad maced. l. si filius. ¶ Sed qūo pōt ꝯuerti cā emptionis in cām mutui? Certe si pmitto tibi p stipulationē aio nouādi. x. que debeo ex cā emptiōis: debeo ex cā mutui. vt. s. si certū peta. l. si ex precio. Vel pōt dici q pecunia debita ex cā emptionis erat parata solutioni: vnde videor ei soluisse. 7 ipse videt mihi postea mutuasse vt plene dixi. s. si certum peta. l. si nō singuli. 7. l. si ex precio. 7. ff. si certum peta. l. singularia.

Frustra. In. l. ista dicitur. Si debebas titio. x. 7 ego titio illa. x. pro te animo nouādi promisi: te liberaui: 7 contra titium non potero me defendere excep. non nume. pecu. q2 satis est q tu debeas titio. x. Tex. frustra opinaris. i. putes tu qui pro vo debitore substitutus es. Tex. qn̄. pro q2. Tex. in eius vicē. pone in locuz titij. Unde no. hic siue sit nu. pe. mihi cessat exceptio nō nu. pec. siue illi fuerit numerata pro quo pmisi: vt. s. si cer. pe. l. si nō singuli. 7. j. de duobus reis. l. ij. secus si pmisi pro te titio. x. 7 tibi illa pecunia nō fuit numerata: nec mihi. q2 tūc sicut dabat tibi exceptio nō nu. pec. ꝯ titium: ita 7 mihi: vt. j. e. l. tam mandatori. 7. l. penul.

Si quasi. In. l. ista dicitur. Si confiteor spe future numerationis me accepisse a te. x. ex cā mutui 7 nō accepi nec est secuta numeratio: qūo subuenietur mihi? Rn̄detur q infra tp̄s statutū a iure potero opponere excep. nō nu. pe. Insup etiam illā cautionez seu obligationē potero cōdicere: si ipse non agat ꝯtra me. Tex. accepturi. interrogātibus rn̄det imperator: vt pz ex. l. subscriptione. Tex. mutuā pecuniam. ponamus. x. Tex. aduersario. idest creditori. Tex. que numerata non est. sub. sed numeranda. Tex. per conditionem. sub. sine cā. vel incerti: vt. ff. de condi. sine cā. l. iij. Tex. nō petijt. sed si petijt: pōt is vti exceptione nō nu. pe. vt. j. dicit tex. vel potestis: q2 cui damus act. multomagis exceptionem: vt. ff. de superficie. l. j. §. q aūt pretor. in fi. 7. ff. de reg. iur. l. iuitus §. j. Et ad istam. l. per oia concordat q habuistis. s. de cōdi. ex. l. vel sine causa. l. vlti.

Si intra. In. l. ista dicitur. Si cōfessus fui me debere alicui. x. spe future numerationis: si nō opposui exceptionem non nu. pecu. infra tp̄s statutū a iure: 7 intra id tp̄s decessi: heres meus poterit opponere infra illud tp̄s: tam aduersus creditorē q̄z aduersus eius heredez. ¶ Secundo dicitur. si opposui excep. nō nu. pecu. infra biēnium 7 ita perpetuaui eam 7 postea decessi: heres meus aduersus heredem creditoris perpetuo poterit opponere excep. non nu. pe. ¶ Tertio dicitur. Si ego debitor infra biēnium non opposui exceptionez non nu. pe. 7 decedo: heres meus etiam si esset pupillus nō poterit opponere excep. non nu. pe. Tex. diffinitum tp̄s. sub. ad opponendum querelā non nu. pe. q erat olim quinquēnium: hodie biēnium: vt insti. de litterarum ob. §. plane. 7. j. e. l. in cōtractibus. in prin. Tex. qui cautionē interposuit. sub. spe future nu. Tex. nulla querimonia vsus. q2 non opposuit exceptionem non nu. pec. Tex. defunctus est. sub. j. istud tp̄s ad exceptionem illaz opponendā vt differat ab vltimo casu huius. l. Tex. q̄z aduersus eius hēdes. s. creditorj. Et ita habetis in isto primo dicto: q excep. non nu. pe. cōpetit debitori 7 eius heredi: 7 aduersus creditorem 7 eius heredez. Tex. sinautem. Incipit scōm dictum. Tex. questus est: idest conquestus est. Tex. heredi. scilicet debitoris. Tex. aduersus heredem. scilicet creditoris. Tex. perpetuo competit. nam licet exceptio non nu. pecu. anteq̄z opponatur sit biennalis hodie: vt dixi. s. tamen ex eo q opposita est efficitur perpetua: vt. j. eo. l. in contractibus. §. penul. Tex. si vero. Incipit tertium dictum. Tex. legittimum tempus. sub. statutum ad opponendam exceptionez non nume. pecu. Tex. creditore. qa non opposuit exceptionem non nume. pecu. vel doli infra tempus statutum a iure. Tex. compellitur. Sed videtur q si heres erat pupillus q istud tempus non currat ei. Nā lex dicit q si pupillus non opponat exceptionem nō nume. pecu. q ipso iure est tutus: vt. s. in quib. cau. in integ. restitu. non est necessaria. l. vlti. Ad quod potest dici. hic in personam maioris erat lapsum biennium 7 decesserat post biennium: vnde heres eius etiam si esset pupillus non poterit exceptio. non nume. pecu. opponere: quia non debet licere heredi q non licuit defuncto: vt. ff. de iudic. l. heres sed in. l. contraria minor confessus fuit spe future nume. Vel potest dici. debitor maior confessus fuit se debere pecuniam: 7 ipse decessit infra biennium. heres eius etiam si pupillus sit 7 non opposuit infra illud tempus: non poterit post biennium postea opponere iure cōmuni: sed iure restitutiōis sic: vt. ff. de mino. l. etiam. ij. Temporales que competebant defuncto currunt minoribus si restituuntur: vt. s. si aduersus vendi. pigno. l. j. 7. ij.

Cum vltra. In. l. ponit talis casus. In ciuitate nūerasti mihi ex qdaz mutuo. x. 7 cōfessus fui spe future nu recepisse. xx. 7 pmisi tibi p stipulationē reddere nunqd poteris exigere solida. xx. Rn̄det q non. 7 ideo licebit mihi in. x. exceptionem in factum opponere infra tantuz tempus: infra q̄tum tempus lz opponere exceptionem

exceptionez nõ nu.pe. Et si hoc protestatus fui corã preside prouincie: a residuis.x. preses puĩcie iubebit me liberari: nisi probetur solida.xx.numerasse. Tex.re. idest in veritate. Tex.cõstet. qꝛ nemo re vel numeratione vltra id qđ accepit põt obligari: vt.ff.de pac.l.si tibi. ⁊.ff.si cer.peta.l. rogasti.in prin. Tex.patiet.imo vltra hoc iubebit te liberari: vt.š.e.l.si quasi. ¶ Or segnori nota.vbi aliquis confiteť se debere spe future numerationis: nec pmittit per stipula.reddere: ibi hz locuz excep.non nu.pe.vel doli: vt.š.e.l.si ex cautione. Sed vbi aliquis confiteť spe future numerationis ⁊ pmittit per stipulationem reddere: dabiť ei in factum vt hic. Et hec est vna differentia inter excep.doli ⁊ in factũ. Sunt ⁊ alie quas no.š.e.l.si ex cautione.

Asseueratio. In.l.ista no.differentiã iter debitorem qui confiteť pecuniã numera: ⁊ debitorem qui dicit nõ numeratam. ⁊ est talis. Debitor qui cõfiteť sibi numeratã ⁊ dicit se soluisse: hanc excep. poterit opponere infra biẽnium ⁊ perpetuo. Sed vbi debitor negat sibi numerataz fuisse.infra biẽnium dz opponere hanc excep. ⁊ ipse non dz probare numerationẽ non secutã: qꝛ factũ negantis per rez nãm nulla est probatio.sed creditor qui asserit numeratã pecuniam dz hoc probare. Tex.asseueratio.s. creditoris. Tex. temporis diuturnitate.i.biẽnio. Tex.non excludiť.qꝛ habet locum doli exceptio que perpetuata est: vt.ff. de doli excep. l.pure.§.vlti. Tex. nec huic obloquitur.i.contradicit. Tex. euanescat. qꝛ si non opponiť infra biennium postea non potest opponi: vt.j.e.l.in ↄ̃ctibus.in prin. Tex.asseuerãs.nã dũ debitor dicit bene fuit numerata: sed solui: asserit factũ ⁊ exceptionem affirmatiuã: vnde dz probare: vt.ff. de proba.l.in exceptionibus. Tex.nulla est.vt.š.de proba.l.actor. ⁊ ei,qui dicit: non ei qui negat incũbit onus pbandi: vt.ff.de probatio.l.ij. Tex.transferente. qꝛ creditore nõ probante numeratam esse: debitor absoluiť: vt.š.eo.l. si ex cautione in fi. Tex. differentia. ¶ Sed quõ est magna differentia? Or in primo casu debitor opponere põt illam excep. infra biẽniuz ⁊ perpetuo: dũ tñ debitor opponat ante sñiaz non post: vt.j. sñiaz rescindi nõ posse.l.perẽptorias. Sed in scđo casu põt opponere infra biennium tantum hodie: non post: vt in preallę.l. in contractibus.in principio.

In transactionis. In.l.ista dicitur. Palladius quidã noĩe petebat a me.c.ego dicebã me nihil debere.tandez transegimus.⁊ pmisi ei dare per stipulationem.l. ⁊ de alijs.l.me liberauit. postea petit a me ista.l. que sibi ex cã transactionis promisi per stipulationem.ego excipio de non nu.pe.nunqd mihi licebit? Certe non qꝛ ex quo promisisti per stipulationem: ex cã transactionis illa.l.debentur: intercessit numeratio vel non. Tex. palladium. nomen proprium stipulatoris. Tex.spopondisti. debitori interroganti rñdet imperator: vt pz ex.l. subscriptione. Tex. non potes. qꝛ exceptio non nu. pe.hz locum cuz quis confiteť se debere spe future nu.vt.š. e.l.j. Sed hic debebam ex cã transactionis. vnde siue intercessit numeratio siue nõ: debenť: vt ar.š.de iuř. ⁊ fac.igno.l. si non transactionis. Odo.

Tam mandatori. In.l.ista ponetis ita casuz. Ubi cõfessus fuisti te debere mihi x.spe future nu.non soluz tibi debitori competit exceptio non nu.pecu. infra biennium si non fuit secuta numeratio: imo ⁊ mandatori tuo ⁊ fideiussori tuo competit exceptio non nume.pec.vel in factum.hoc dicit ista.l. Uidete litteram. Tex. tam mandatori.sub.debitoris. Tex. q̃ʒ fideiussori scilꝫ debitoris. Tex. exceptio.sub.vel in factuz. Tex. exẽplo rei principalis.i.debitoris competit: qꝛ regulariter oẽs exceptiones que cõpetunt debitori ⁊ mandatori ⁊ fideiussori: etiã inuito debitori cõpetunt: vt.ff.de excep.l.oẽs.⁊.l.exceptio. ⁊ nõ solum debitori ⁊ mãdatori vel fideiussori debitoris cõpetit hec excep. immo creditori debitoris: vt.j.e.l.sic videtur.

Generaliter. Segnori.ll. veteres alioꝝ imperatorum qui pcesserũt iusti.in supioribus habuistis: ammõ ponunť noue.ll.iusti. Et hec quattuor.ll. que sequunť sunt noue.ll. iusti. Et in.l.ista poniť casus talis. Quidã in scriptis cõfessus fuit se mihi debere.x.ex cã precedenti: puta ex locatione alicuius rei quã ei feceram: nõ ex cã mutui vel dotis: mõ queriť vtruz ista cõfessio preiudicet ei ⁊ ei sit standũ? Et an licet ei opponere excep.nõ nu.pecu. vel doli vel in factum? Ad qđ rñdet imperator dicens generaliter sic tenendum fore: vt si aliqs cõfiteať ex precedenti cã se debere pecuniam ⁊ in scriptis: huic cõfessioni oĩno stetur: nec dz exigere a me ꝙ probeť ex cã emptionis debitũ. Et ita ꝙ nõ licet ei opponere exceptionẽ non nu.pecu. vel doli vel in factum vt per argumenta in scriptis inserta voluerit pbare contra rem aliter gestã esse vel non gestaz: quã confessio in scriptis declarat. Et est ratio: qꝛ nimis crudele esset vt ꝙ quisqꝫ sua voce ptestatus est: liceret ei in eodẽ casu infirmare suoqꝫ testimonio resistere. Tex.sancimus.dicit Iusti.qui fecit.l.istã. Tex.cautum.sub. a debitore ⁊ confitente ad petitionez creditoris sibi numeratam. Et dicitur fieri confessio in scriptis cum id agebatur inter contrahentes vt plene dixi.š. de fide instrumentorum.l.contractus. Tex. ex antecedenti causa. sub.alia a mutuo vel a dote: puta ex causa locatiõis vel venditionis vel ex maleficio.nam hec.l. loquitur cum quis confitetur se debere.x.ex precedenti causa alia a mutuo vel a dote.qꝛ si confitereť ex causa mutui: posset excipere infra biennium.si aũt confitereť ex causa dotis posset excipe de non nume.dote: vt.j.de dote ca.non nu.l.vlti.⁊ auč.ibi posita. Tex. promissor edixerit.dicendo confiteor me debere tibi ex causa mutui.c.que debeo ex causa locationis. Tex.non sit iaz ei. scilicet debitori. Tex.cum suis cõfessionibus.i.dictis. Tex. acqescere debeat.sub.debitor ⁊ pmissor.nõ dz dicere: pbaꝙ debeo ex cã emptiõis. Tex.nisi forte.hic icipit scđm dictũ hui⁹.l. Tex.quẽ cautio.sub.pfecta in scriptis. Tex.phibet.i. testať. Tex.nimis.n.annectit rõnẽ. Tex.ptestatus est.sub.cõfitẽdo. Tex.resistere. ¶ Or segnori in.l.ista no.plura. Et pmo no.ꝙ nõ lꝫ alicui regulariter venire cõtra cõfessionẽ suã vel contra pactum suum: vt.š.de rebus cre.⁊ iuřiur.l.siquis iusiurandum.⁊.ff.de ap.l. post mortem.⁊.ff.de serui.vr. predi.l. per fundum. Item nota.ꝙ semel approbatum est: amplius reprobare non licet. Et ad hoc accedit.š.de testibus. l.siquis. ⁊.ff. de nego.gest.l. pomponius.j. Item ex.l. nota. ꝙ iudici facienda est fides.⁊ ad hoc accedit.š. de edendo.l. procurator.⁊.š. de testibus.l.eos. ¶ Or modo super.l. ista est insistendum. Ideo quia materia huius.l. vtilis ⁊ subtilis est: ⁊ statim premittam duas questiones que faciunt ad intellectum huius.l. ⁊ ad verum casum habendum: postea veniam ad oppositiones ⁊ responsiones ⁊ subijciam quandam distinctionez.denuo formabo alias questiones. Et hec l.dicit: si confessus sum in scriptis me debere tibi.x. ex causa precedenti: statur huic confessioni nec habet locum exceptio non nume. pecu.vel doli. Sed si volo probare contrarium per argumẽta in scriptis redacta: licebit mihi. ¶ Sed quõ probabo contra per aliaz scripturam? Respondeo hoc modo.mea confessio facta in scriptis dicebat me tibi debere x.pro locatione rei talis.ostendam ego aliam scripturam inter me ⁊ te factam ante confessionem illam in qua continebatur ꝙ illa venditio vel locatio de qua agebatur inter me ⁊ te nullius sit momenti: qꝛ fiebat ob aliquã cãm: puta vt me venditorem vel locatorem defenderes a collectis: vel ne talis mea domus destrueretur. ista scriptura cõi voluntate facta: facit ꝙ alia scriptura publica postea facta carens omni suspitione presumatur simulata ⁊ ꝙ mihi nõ preiudicet. Et est ratio: qꝛ plus valet ꝙ agitur q̃ʒ ꝙ simulate concipitur: vt.š. plus valere ꝙ agi.q̃ʒ ꝙ simu.conci.l.j.⁊.š.de probatio.l.cuz precibus.⁊.ff.de offic.preto.l.illicitas.§.veritas. Et hec exceptio poterit opponi ppetuo anteq̃ʒ ad iudicium veniat: vt ff.de doli exceptio.l.pure.in fi. Sed postq̃ʒ fuerit peruentuz ad iudicium: tunc ante sententiam debet opponi: vt.j.sententiam res.non pos.l.perẽptorias. ¶ Sed q̃ro sic. Quid si cõ

fessio facta fuit sine scriptis: nunquid potero probare cõtra per testes? Certe sic. q2 sicut si sum cõfessus in scriptis, pbo contra per aliã scripturam: ita hoc casu cũ cõfessio est facta sine scriptis: probare potero contra per testes: q2 nihil tam naturale est 7c. vt. ff. de reg. iuris. l. nihil. 7. j. quãdo liceat ab empto. disce. l. j. ¶ Et ita his explicitis perueniamus ad alia que pertinent ad. l. istã. Et statim sic oppono ad. l. istã. Hic dicitur: si cõfessus fui me tibi debere. x. in scriptis ex causa precedenti. si volo probare contra per instrũ: audior. non si volo probare per testes. sed vĩ q possum probare cõtra per testes: q2 exercendis litibus parẽ vim obtinent testes 7 instrumẽta: vt. s. de fide instrumẽtorum. l. in exercẽdis. 7. s. de pac. l. pactum qd bonafide. 7. s. de transac. l. cum te. Ad qd ita dicetis: illud regulariter obtinet q ad probationẽ sufficiunt testes vel instrumenta: vt in. l. illa. Sed illa regula recipit instantiaz in casibus qui debent probari per scripturã vt in cõtractu ecclesiastico: vt. s. de sacrosan. aucté. hoc ius. que est signata super. l. iubemus. Item fallit in alio casu. ecce qui allegat se habere mandatum principis: debet hoc probare per scripturam: vt. s. de man. prin. l. vnica. Itẽ fallit in eo qui verbotenus se maiorẽ dixerit. qui si vult se probare minorem: debet hoc probare per scripturã natiuitatis sue: vt. s. si mi. se ma. dixe. l. si quis alterius. Itez fallit in cẽsu publico: vt. ff. de proba. l. cẽsus vel monumẽta. Itẽ fallit in ꝯtractu emphyteotico: vt. j. de iure emphy. l. j. 7. ij. 7. l. iij. Item fallit vbi agitur inter contrahentes q cõtractus fiat in scriptis vt hic. 7. s. de fide instru. l. contractus. ¶ Sed denuo instatur ad. l. istam 7 vĩ q stare non posset. Hec. l. vĩ innuere q si aliquis cõfitetur se mihi debere. x. in scriptis: q ista confessio preiudicet sibi. Sed. l. videtur contra. que videtur velle q si aliquis cõfitetur se debere. x. ex cã mutui: q non preiudicat sibi infra biennium: vt. j. e. l. in cõtractibus in prin. 7. §. sup ceteris. Ad qd vos dicetis q hec. l. loquitur cum quis confitetur se debere ex cã precedẽti: alia a mutuo vel a dote: puta ex cã venditionis vel locationis. 7 si confitetur in scriptis: statim preiudicat sibi: adeo vt non audiatur volens probare contra nisi per argumenta in scriptis inserta. Secus est in creditore 7 in marito confitente sibi solutũ. nam infra biennium possunt excipere de non nu. pecu. vel dote: vt in. l. contraria. ¶ Si querat aliquis que est ratio diuersitatis: quare in venditione 7 locatione vel simili: si cõfiteor me debere. x. ex causa venditionis vel locationis: statim mihi preiudico. sed si ex causa mutui confiteor a te debitore mihi solutum 7 a te vxore confiteor mihi dotez esse solutam: ista confessio statim non preiudicat mihi vt. s. dixi. Respondeo. ratio diuersitatis est a loco a cõmuniter accidẽtibus. Nam frequẽter 7 cõiter istud accidit. si a feneratore peto. x. mihi mutuari 7 ipse dicit bene mutuabo tibi. x. sed non habeo pecuniam ad manus: sed infra mensem tibi mutuabo: sed fiat instrumẽtum cautionis. dico ego: libẽter. certe ista confessio nõ debet preiudicare: oliz infra quinquẽnium: hodie infra biẽnium: vt insti. de lrarum ob. l. plane. 7 j. e. l. in contractibus. in prin. Itez tota die accidit. dicit debitor creditori: habeo pecuniam paratam domi: confitearis eam tibi solutam 7 in crastinum tibi soluam. dicit creditor: libenter. certe hec confessio non preiudicat infra. xxx. dies. Item tota die accidit q quis contrahit matrimoniũ 7 cõfitetur se recepisse dotem quã non recepit s3 debet accipere infra annuz. Certe ista confessio non nocet marito infra annum vel infra tres menses vt. j. dicam. Sed in alijs contractibus non est ita. Nam raro accidit q confitearis te mihi debere. x. ex cã emptionis vel locationis vel simili: nisi illa causa pcesserit. 7 ideo in ea confessio tua statim tibi preiudicat nisi pbes cõtrariũ. Et ad ea que frequẽter accidũt: vt. ff. de le. 7 se. ꝯsul. l. nã ad ea. 7 in auc. vt matres creditrices 7c. §. quapp. ¶ Et ad solutionẽ hoꝝ contrariorum: 7 vt plene liqueat qñ confessiones preiudicẽt vel non: facte in vltimis voluntatibus vel inter viuos ita distinguendum est. Cum quis confiteatur. aut inter viuos. aut in vltima voluntate. Si inter viuos: subdistingue. aut ad alium obligãdum sibi. aut ad alium liberãdũ a se. aut obligandũ se alij. ¶ Primo casu. cũ quis cõfitetur ad alium obligãdũ sibi: hec confessio non valet vnam festucam. verbigrã. confiteor q debes mihi x. non valet hec confessio: q2 exemplũ pernitiosum esset 7c. vt. s. de proba. l. exẽplo. 7. l. rationes. 7 ideo confessio alicuius pro se facta sibi non prodest: sed contra se facta nocet: vt ff. de interroga. actio. l. de etate. In scdo casu. si aliquis confitetur ad alium liberanduz a se: puta ego creditor confiteor q. x. mihi. debita a te mihi soluisti: vel aliter satisfecisti mihi. certe hec confessio recipit subdiuisionem. Quia aut ego creditor dico confiteor te mihi non teneri: 7 hec confessio statiz mihi preiudicat: q2 obtinet vim pacti facti de non petendo: vt. ff. de pac. l. tale. Aut dico ego creditor cõfiteor te mihi. x. soluisse que mihi debebas: 7 hec confessio valet etiam si nullam causam habeat in se: vt in auc. de testi. §. 7 licet. sed infra xxx. dies licebit mihi creditori opponere exceptionem non solute pecu. vt. j. eo. l. in contractibus. §. super ceteris. Sed hoc fallit in casu. Ecce si procurator fisci confitetur sibi tributa soluta vel etiam precia rerum fiscalium: q2 ista confessio statim preiudicat procuratori fisci: vt. j. e. l. in cõtractibus in prin. 7. j. de qua. prescrip. l. ij. in fi. ¶ Si autem aliquis confitetur ad se obligandum alij: hoc casu subdistinguo: q2 aut confitetur quis adiecta causa: aut nulla causa adiecta. Si cõfitetur quis inter viuos nulla causa adiecta. verbigratia. dico ego debitor confiteor me tibi. x. debere. hoc casu q2 confessio mea indiscreta est: idest facta sine causa non preiudicat mihi: vt. ff. de proba. l. cum de indebito. §. vlti. Si autem cõfitetur quis adiecta causa: hic iterum subdistinguo. Quia aut cõfitetur quis adiecta causa mutui vel dotis: aut ex alia causa precedenti: puta emptionis vel locationis. Si confitetur quis se debere alij. x. ex causa mutui: hec confessio non preiudicat sibi infra biennium: vt. j. eo. l. in contractibus in princi. 7 insti. de litterarum obli. §. plane. Si autẽ quis confitetur se debere alij. x. ex causa dotis: si durauit matrimoniũ minus biennio: non preiudicat sibi infra annum. si plus biẽnio: tamen minus decennio: sibi non preiudicat infra tres menses. si durat plus decennio: preiudicat sibi si maritus est legittime etatis: vt. j. de dote cau. non nu. l. vlti. 7 aucté. q habet locum. Si autem confitetur quis se debere. x. ex alia precedenti causa: puta emptionis vel locationis vel similis: statim sibi preiudicat: 7 non habet locum excep. non nume. pecu. vel doli: quia per locum a cõmuniter accidentibus quis non confitetur ex causa precedenti nisi causa precesserit. Si autem aliquis confitetur in vltima voluntate: hic similiter distinguo. aut confitetur quis se debere. aut confitetur solutum. Si confitetur se debere: hic iterum subdistinguo. quia aut confitetur se debere capaci: aut non capaci. Si aliquis in testamento vel in codicillo confiteretur se debere non capaci. verbigratia. dñs sacerdos confitetur se. c. debere cuidã puero quem ipse suscepit ex quadã muliere duz ipse esset in sacris ordinibus constitutus. nã bene scitis q iste filius natus est ex dãnato coitu: vnde non est filius. Item non dz habere. ex bonis patris aliquid: nec est alendus: vt in auc. quibus mo. na. non effi. sui. vij. coll. Et iõ siquis confitetur se debere non capaci: presumitur q in fraudem. l. fecerit: vnde est inualida talis confessio: vt. ff. de proba. l. qui testium. Si aũt confitetur aliquis se debere capaci: hoc casu similiter subdistinguo. q2 aut qui confessus fuit se debere iurauit: aut nõ iurauit. Si aliquis confitetur se debere 7 iurat: puta testator ita dicit: instituo mihi filios meos vel tales heredes. 7 sciant filij mei vel tales mei heredes q debeo titio. c. 7 ita verũ est si deus me adiuuet 7 ad sancta dei euangelia: hic indubitanter statur confessioni sue. 7 hoc casu titius poterit petere ab heredibus meis illa. c. vt. ff. de le. iij. l. cuz quis. §. codicillis. Si aũt confitetur quis in vltima volũtate se debere 7 nõ iurat: hic similiter subdistinguitur. aut confitetur se debere adiecta certa quãtitate. aut nulla adiecta certa quãtitate. Si aliquis confitetur in vltima volũtate certa quãtitate adiecta: puta si confitetur quis se debere titio. x. 7 hoc casu statim piudicat sibi. 7 ista. x. titius poterit petere ab heredibus eius: non vt debita sed vt legata: vt. j. de fal. causa adie. leg. l. ij. Si autem confitetur quis in vltima voluntate non adiecta certa quantitate: puta dicit: cõfiteor me debere titio q continetur in tali instrumento: hoc casu talis confessio nõ piudicat sibi

vt heredibus

vt heredibus eius possit peti nisi ostendatur instrumentum certe quantitatis: vt.ff.de leg.j.l.si sit.⁊.ff.de libe.leg.l.legaui.⁊ insti.de le.§.ex contrario. Si autem confitetur quis ad alium liberandū.puta dicit aliquis testator: sciant heredes mei ꝙ Titius.c. que mihi debet soluit: statim preiudicat sibi. Nam aut apparet ꝙ soluit ⁊ liberatus est.aut non apparet: ⁊ tunc presumitur ꝙ liberationē legauit: vt.j.de fal.causa.adie.l.j.⁊.ff.de liber.leg.l.ꝙ mihi. ¶ Or segnori circa.l. istā subijcio aliquas questiones. Ecce si aliquis emittit litteras spe future numerationis: quibus confitetur se debere x.obligatur ne iste? Uidetur ꝙ non: quia figura litterarum non obligat: vt.ff.de actio.⁊ oblig.l.figura. Econtra videtur ꝙ obligatur saltim ciuiliter non naturaliter: quia contrahitur obligatio aut re aut litteris ⁊c̃. vt insti.de verbo.obliga. in fi.⁊ quia litterarum missio inducit obligationem: vt insti. de litterarum ob.§.plane. Sed certe dicendum est ꝙ confessio emissa in litteris obligat ciuiliter non figura litterarū vt ar.ff.de consti.pe.l.iij.in prin. Simile no. hoc nomen homo non est homo: sed hominem demonstrat. hoc non valet. Item actio est nomen sed debitum demonstrat: ꝙ prosequimur in iudicio: vt insti.de actio.in prin. sic ergo confessio in litteris facta obligat ciuiliter: sed intra biennium obstat excep.non nu.pe. Sed post biennium quid erit? nūquid poteritis excipere de nō nu.pecu.vel doli? Uidetur ꝙ non: vt.s.e.l.si ex cautione. ¶ Sed post biennium quō tenebitur? Cōsueuit dici duobus modis. Uno modo ſm antiquos: vt qui ante biēnium tenebatur ciuiliter: post biēnium teneatur naturaliter: quasi numeratio precesserit ⁊ numeratio obligat aliquem: vt.ff.de actio.⁊ obli.l.ij.in prin.⁊ ita hoc casu non simul nascūtur he actiones. sed vna ante biēnium: alia post. Simile est inuenire alibi in contractibus innominatis. do vt des. facio vt facias. nam omnibus integris existentibus nudum est pactum: vnde habet in se naturalem obligationē. sed si postea vestitur pactum quia alter dat dandum: postea nascitur ciuilis ⁊ rei interuentu vestitur pactum: vt.j.de rerum permu.l.ex placito. Sec hec opi.non vr̃ bona: qꝛ videt̃ dicere ꝙ ab initio fuerat nata sola ciuilis: dudum postea nascitur naturalis cum.l.sit scripta ꝙ tempus non est ⁊c̃.vt.ff. de act̃.⁊ obli.l.obligationum fere.§.placet.⁊.l.arrianus. Et ideo potest dici scd̃o modo. Si aliquis emittit lr̃as spe future numerationis: ista confessio parit ciuilem ⁊ inducit cōtra eum certi condic.generalē mutui infra biēnium ob.excep. post biennium non obligatur naturaliter: qꝛ tempus non est modus ⁊c̃.vt.s.dictum est.maxime cum ab initio non valet: vt.ff.de reg.iu.l.ꝙ ab initio. Sed ista ciuilis que primo erat nata: erat inefficax infra biēnium. sed post biēnium est efficax ⁊ habet effectum naturalis. ⁊ sic sola ciuilis erit valida cum inducat obligationem efficacē. Sic ⁊ alibi est in ea que nascitur ex sententia: vt.ff.de condit.inde.l.iul.⁊ hec ciuilis sola que nascitur ex sententia obtinet vicem naturalis ⁊ ciuilis cum rebus iudicatis a quibus non est appellatum: standum sit: vt.ff.de re iudi.l.j. vnde cū quis non appellat: videtur stare iudicatis ⁊ mandabit̃ snia executioni: ⁊ aget̃ actione in factū: vt.s.de iuriur.l.actori. ¶ Sed denuo queritur hic qualiter obligatio lr̃arū habeat contrahi? R̃ndetur per verba preteriti tp̄is vel presentis: puta cum dicit debitor decem ex cā mutui debeo.vel si dicat: confiteor te mihi decem mutuasse. Secus est in stipulatione: vbi nō litteris sed verbis contrahitur obligatio per verba futuri tp̄is. nāq stipulatio habet contrahi: cum quis dicit promitto me datū vel soluturum tibi.x.nā stipulatio ita describit̃. stipulatio est ⁊c̃. vt.ff.de verbo.obli.l.stipulatio.§.satis. nisi in casibus vbi stipulatio non interponitur per verba futuri tp̄is: imo preteriti vel p̄ntis: vt est in edilicijs actionibus: puta cū venditor promittit emptori aliqd venditum bibere aut comedere vt oportet: vt.ff.de edil.edic.l.si ita quis. Uel pōt dici ꝙ ibi formatur stipulatio per verba infinitiui tp̄is.⁊ infinitū tp̄s cōplectit̃ in se oīa tempora.nā possum dicere: volui legere volo legere: volā legere. Uerūtamen si stipulatio interponeret̃ causa non adiecta licet teneat de rigore iuris: tamen de equitate datur doli exceptio: vt.ff.de doli excep.l.ij.§.si quis.⁊ sic poterit intelligi.s.de postu.l.iij.

IN cōtractibus. Segnori hec.l sicut ⁊ superior est noua lex Iusti. Et hec.l quinqꝫ dicit principaliter. Et primo ponit infra ꝙ tempus olim debebat opponi exceptio non nu.pecu. ⁊ infra ꝙ tempus hodie opponitur. Secundo ponit tres casus in quibus excep.nō nu.pecu.non est locus. Tertio ponit infra ꝙ tempus creditor debet opponere exceptioni non solute pecu. Quarto ponit qualiter habeat perpetuari exceptio non nu.pec. Quinto ⁊ vltimo ponit qualiter habeat perpetuari exceptio non nume.dotis. ¶ Or incipiamus a primo. Olim si quis confitebatur se debere ex causa mutui alicui spe future nu.poterat excipere de non nume.pecu. olim infra quinquennium: hodie infra biennium: ⁊ elapso biennio non poterit obijcere exceptionem non nu.pecu. ¶ Secundo dicitur ꝙ tres sunt casus in quibus exceptio non nume.pecu.cessat. Et primus casus est talis ꝙ si aliquis cōfiteatur apud se res depositas esse vel pecuniam: non poterit postea opponere exceptionē non nu.pecu. Secundus casus est.si procurator fisci confitetur publicas prestationes vel precia rerum fiscalium sibi soluta. Tertius casus est.si maritus primo loco cōfectis instrumentis dotalibus: secundo loco emittit cautionem qua confitetur sibi in partem vel insolidum numeratam esse sibi dotem: postea non poterit opponere exceptio non nu.pecu. ¶ Tertio dicitur in.l.ista. Si creditor ad petitionem debitoris confitetur sibi solutū debitū: ipse creditor poterit excipere de non soluto sibi debito.j.xxx.dies. Unū sciatis ꝙ in omnibus predictis casibus in quibus non habet locum exceptio non nu.pecu. ab initio: vel etiam post biēnium vel etiam.xxx.dierum spaciū.in illis casibus si deferatur sacr̃m debitori: non tenetur sacr̃m subire. Quarto dicitur ꝙ infra tempus quo licitum est opponere exceptionem nō nu.pecu. si aliquis vult excep.non nu.pecu.perpetuare: debet aduersario suo denunciare in scriptis si p̄ns est non esse sibi numeratam pecuniam vel nō esse sibi datas alias res quas cōfessus est sibi esse datas. Sed si aduersarius suus est absens: debet ire in hac alma vrbe ⁊ coram pretore eam proponere vel si est in prouincijs: debet adire defensorē locorū ⁊ coram eo proponere exceptionem non nu.pe. Sed si aduersarius suus est in publica administratione constitutus in hac alma vrbe vel in prouincijs ita ꝙ debitor corā eo dubitet opponere exceptionem non nu.pe. dꝫ adire alios iudices si sunt in hac alma vrbe vel in prouincijs ⁊ corā eis opponere excep. non nu.pe. contra personā talis creditoris. Si aūt non est alius iudex ciuilis vel militaris in alia prouincia: vel difficile sit ei pp aliquam cām opponere coram alio iudice predictam exceptionem: dꝫ adire ep̄m illius loci ⁊ coram eo proponere excep.nō nu.pe.⁊ eam sibi perpetuare. ¶ Quinto ⁊ vltimo dr̃ ꝙ eodem modo quo hꝫ perpetuari exceptio non nu.pe. eodem modo hꝫ perpetuari exceptio nō nu.do. cum maritus cōfiteatur se recepisse dotem quā non recepit. hoc dicit ista.l.vsqꝫ in fi. ¶ Or videatis summariā expōnem lr̃e. Tex. in ɔ̃ctibus.s.mutui. Tex.conscribunt̃.sub. spe future nu. Nam tunc hꝫ locum excep.nō nu. pecu.in mutuo: cum quis cōfitet̃ se spe future nu.quā non recepit.⁊ hoc casu pōt quis opponere excep.non nu.pe. infra biēniū hodie vt hic ⁊ insti.de lr̃arum ob.§.plane. Sed si aliquis nō confitet̃ spe future nu.cessat hec exceptio: vt.s.e.l.aduersus.⁊.l.frustra. Nec ob.ll.que vident̃ velle exceptionem nō nu.pe.habere locum: et si sub spe future nu.non sit quis confessus: vt.s.de postu.l.iij.⁊.l.si sub spe.⁊.s.si cer.peta.l.si non singuli. Nam ꝙ dicit illa.l. si sub spe ⁊c̃. sub.alibi maxime. ⁊ ibi dixi. Nec ob.l.si non singuli.quia ibi confitebatur spe future nu. Tex. que antea.idest olim. Tex. sed inter solum continuum biennium.sub.hodie. Tex.introduci possit. ¶ Or segnori habetis in isto primo dicto ꝙ exceptio nō nu.pe. poterat opponi olim intra quinquennium cōputando a die celebrati ɔ̃ctus. sed hodie infra biēnium vt hic.⁊ insti.de lr̃arum ob.§.plane. Et idem dico in act̃.in factū: vt.s.e.l.cū vltra. Et idem est et in excep.doli dum opponit̃ loco exceptionis non nu.pecu. vt.s.e.l.ex cautione tua. ¶ Or segnori circa primū dictum

huius.l.est insistēdū. Dic dr̄ si cōscriptū est in instrumēto pecuniam esse numeratā: vel aliam rem: locus est exceptiōi non nu.pe.hodie infra bienniū. Sed nōne statur scripture publice donec pbet̄ cōtra? Videt̄ q̄ sic: vt.s̄.de pba.l.cum pcib⁹. Ad istud pōt dici multis modis. qd̄ hic dr̄ q̄ scriptū est in instr̄o intelligitur de priuato. qd̄ non probat: vt.s̄.de proba.l.infra. Vel pōt dici q̄ hoc in instr̄o publico erat cō scriptū.s.cōfessio debitoris cōfitētis sibi numeratā esse: non aūt erat scriptū rem ita gestā esse. ¶ Sed denuo instat̄. esto q̄ contineat̄ in publica scriptura cōfessio mutui ⁊ nō contineatur q̄ pecunia fuerit numerata: vr̄ q̄ publica scriptura probationē in ↄ̄riū non admittat. vn̄ vr̄ cōtra.s̄.ti.pxi.l.antique.§.j.⁊.j.ar.tu.l.vlti.§.illo. Ad qd̄ pōt dici vbi scriptum est in instr̄o publico ita esse: in illis casibus in q̄bus est presumptio iuris ⁊ de iure hoc casu non admittitur probatio in contrariū vt.s̄.ad ma.l.vlti. ꝫ vbi est p̄sumptio iuris tm̄: scriptura publica bene admittit probationē in contrarium: vt.s̄.de proba.l.cū pcibus.⁊.j.de ↄ̄hen.⁊ cōmit.l.optimam. Tex.adiuuabantur. sicut sunt minores. q̄ si cepit ex p̄sona sui minoris non currit ei p̄scriptio: imo ipso iure seruatur illesus: vt.s̄.in quibus cau.in inte.resti.nō est ne.l.vlti.si cepit ex persona sui predecessoris currit ei: sed restituitur: vt no.s̄.e.l.si intra. Tex.eodeꝫ auxilio petiturus.hucusq̄ durat primum dictum. Tex.sed qm̄. Incipit secūdum dictū.⁊ ponit tres casus in quibus excep.nō nu.pecu. nō hꝫ locuꝫ. Tex.talem exceptionē.s.non nu.pecu. Tex. in certis quidē casibus.s.trib⁹ qui in.l.ista enumerant̄. Tex.ↄcludere. sicut est cum creditor confitetur pecuniā sibi solutam qui excipit infra.xxx.dies. Tex.vel certe pecunie. Dic est p̄mus casus. Et custodiatis vos hic: q̄ dn̄s Plac. voluit facere viꝫ lr̄e. ⁊ dicebat: si deposui apud te pecuniam vel aliam rem ⁊ ego deponens confiteor depositum recepisse: non possum excipere de non nu. pec. Sed virtus horum vocabulorum non importat hoc: ꝫ illud directe vult. Licet si ego debitor spe future nu.confiteor pecuniam numeratam que non est: possum opponere exceptionem non nu. pe. infra biennium. tn̄ si ego depositarius cōfiteor apud me certas res depositas vel certam pecuniam: si volo excipere de non nu.pecu.non possum. Quod est illa rōne: q̄ speciale est in deposito vbi ⁊ multa alia sunt specialia: quia in deposito non admittitur compensatio: vt.j.titu.prox.l.vlt. ⁊ hoc dicit littera dū dicit: instrumento quidem depositionis certarum reruꝫ.nō dixit: instrumento quidem confessionis certarum rerum vel pecuniarum. Tex.securitatibus. Modo ponit aliud exemplum in quo cessat exceptio non nu.pe. Tex. functionū.i.p̄statio-num: vt.j.de prescrip.xxx.an.l.competit. Tex.conscribātur. ¶ Or segnori in isto secūdo casu no.ita exēplū. Si procurator fisci cōfiteatur in publico instr̄o publicas functiones solutas vel precia rex fiscaliū: statur huic confessioni adeo q̄ non liceat excipere de non solutis. ⁊ hec confessio nocet procurs.adeo q̄ si nō essent solute q̄ pcurator de suo tenet̄ p̄stare fisco: vt.j. de qua.p̄scri.l.ij.§.ad hoc. Tex.illius etiā. Modo adijcitur tertius casus. Tex.securitatib⁹.sub.secū-dis. Tex.penitus opponi. ¶ Or segnori istum tertiū casuꝫ exemplificabitis sic. Confessus fui in instrumēto dotali me recepisse doteꝫ.si starem in finibus huius confessionis: possem excipere de non nu.dote: vt.j.e.l.§.vlti.⁊.j. de non nu. do.l.vlti. Sed si non sto in finibus prime confessionis sed emitto secūdam cautionē: amodo non possuꝫ opponere excep.non nu.dotis.nam scd̄a confessio preiudicat. Et ad illō est simile.s̄.ad vell.l. si mulier. ¶ Or segnori hucusq̄ durat secūdum dictū huius legis: modo incipit tertium. Tex. super ceteris. in quo dicit q̄ preter q̄ in istis tribus casib⁹ locus est exceptioni non nu.pe. infra biēnium. sed si creditor ↄfiteat̄ pecuniā solutā que nō est: pōt excipere infra.xxx. dies. Tex.est securitas.i.ↄfessio. Tex.nō nu.pe.i. nō solute. Tex. post excessum.i.elapsum. Tex.dicere. ¶ Or segnori vos habetis hic. Si creditor confiteatur pecuniā debitam sibi: sibi solutā esse: pōt excipe infra.xxx.dies: post non. Or dic mihi que est rō diuersitatis: quare debitor cōfessus pecuniā sibi numeratā pōt excipe infra biēnium. sed creditor cōfessus pecuniā sibi solutā eē: excipit infra.xxx.dies? Rn̄-deo.ratio est illa. q̄ dum debitor confitetur sibi numeratam hec confessio fit ad obligandum ⁊ inducit contra eum certi condi.generalem de mutuo: ⁊ sic est minus valida: vn̄ potest excipere infra bienniuꝫ. Sed vbi creditor confitetur sibi solutam pecuniam: hec confessio fit ad liberandum: vn̄ magis est valida: q̄ fauorabiliores sumus ad liberandū q̄ ad condēnandum: vt.ff.de act.⁊ obli.l.adrianus. ¶ Sed nunquid confessio facta a creditore de soluta pecunia noceat ei infra xxx.dies? Dicunt quidā q̄ sic: nisi probet solutam non esse. Vel potest dici q̄ qui negat solutaꝫ non dꝫ probare: sed ille qui asserit: vt.s̄.de proba.l.actor.vnde sicut creditor qui petit pecuniam nume. dꝫ probare numeratam infra biēnium: ita debitor qui dicit solutā: vt.s̄.de probat.l.j. Nisi esset renunciatum exceptioni non solute pecunie: q̄ tunc probabit creditor.q̄ pbat eo modo vt dixi de debitore.s̄.e.l.si ex cautione. ¶ Or seqtur in littera tex. nō nu.pec.opponere.sub. vel ab initio: vt in tribus casibus.s̄.pxi.§.relatis. Tex.offerri liceat. q̄ in illis casibus in quibus non pōt opponere exceptionem non nu.pecu. offerre iusiur̄. sibi non licet. Unde habetis quo casu non lꝫ mihi probare per testes: eodē casu non lꝫ mihi offerre iusiur̄. al's sic: vt.ff.de probatio.l.cum in debito.§.in oibus. Tex.in omni vero tpe. Incipit quartum dictum in quo dicit̄ qualiter habeat hec exceptio perpetuari ⁊c. Et dic vt dixi in casu. Tex.scripto missis.i.factis in scriptis in hac quidem alma vrbe romana.s. vel cōstantinopolitana. Tex.iudicem. sub liceat hanc exceptionem in scriptis proponere ⁊ litē cōtestari. Tex.manifestare.sub. in scriptis. Tex.interrūpere.sub. ⁊ perpetuare. ⁊ ita habetis hic q̄ exceptio non nu.pecu.vel non solute hꝫ perpetuari hoc modo. Quia si aduersarius meus est p̄ns: vocabo euꝫ ⁊ in scriptis dicam ei hoc mō confessus fui me recepisse tantam pecuniā a te spe future nu. vel solutionis: dico q̄ nō fuit mihi numerata vel soluta: ⁊ ecce scripturā. Vel si est absens: proponaꝫ hec corā iudice loci. Si iudex loci non est p̄ns: proponā corā episcopo loci. Et ad hoc concor.s̄. de epi.audi.l. si presens.⁊.l.vlti.⁊.j. de anna.excep.l.vt perfectius. Tex. queq̄. Incipit quintum ⁊ vltimum dictum huius.l.in quo dicitur vt dixi in casu. Tex. locum habere certum est. quia exceptio non nume.do.non est perpetua. sed temporalis: vt.j.de do. cau.non nu.l.vlti.⁊ auc.q̄ locum habet.⁊.s̄.de temp.in inte. resti.auc.si minor. ¶ Or segnori super.l. ista habetis signatam quādam auc.que incipit.hanc aūt querelam ⁊c.

Hanc aūt querelā. A. Auc̄.istaꝫ continuabitis sic ad.l.C. In.l.C. tractatum erat de excepti. non nume.pecu. que est biēnalis.auc̄. ista loquitur de excep. non nume.dotis. Et dicit qualiter exceptio. non nu.dotis debet perpetuari ⁊ in ea ponetis ita casuꝫ. Si fui confessus spe future nu. me accepisse ab vxore mea.c.libras in dotem: vel confessus fui ab alio pro vxore mea ⁊ numeratio secuta non est: debeo vocare vxorem meam in ius vel patrem eius vel aliuꝫ qui pro ea dabat mihi dotem.⁊ ea vocata vel eo vocato debeo scribere in vna cedula exceptionem meam ⁊ dicere. licet confessus fui in instrumento dotali me recepisse dotem a te pro vxore mea vel a te dante pro vxore mea: tamen illa dos non est mihi numerata ⁊ illā scripturam debeo offerre vxori mee vel p̄ri eius vel illi qui pro ea cōscripsit dotē.h.d. Tex. hanc aūt querelam.s. nō nu.do. que aliq̄n est annalis: aliq̄n datur infra tres mēses. Tex.innotescere. ¶ Or segnori ex ista auc̄.colligo in cāis talē practicam de qua aliqui mirant̄. Sicut enim cōiter actor in scriptis petitionē suam dꝫ dare reo vt sciat vtrū cedat vel cōtendat: vt.ff.de edendo.l.j.in prin.⁊.ff.de pri.delic.l.vlti. ⁊.s̄.de litis conte.l. vna.auc̄.offerat̄. ⁊ auc̄.libellum. ita ⁊ dn̄s reus exceptiones suas quas opponit dꝫ in scriptis tradere actori vt videat si pōt vti replicatione cōtra illas exceptiōes vel non: vel vtrum excludant actionem suam. Quod probo per hanc auc̄.que est in corpore auc̄.de pe. non soluta super dote.⁊.j.de edic.diui adri.tol.l.vlti.ibi.vbi dicit q̄ iudex debet allegare causam petitionis ⁊ subsecute contradictionis. Et ad hoc etiam facit decre.nostra.extra de probati.c.quoniam

contra

cõtra falsam. Uel põt dici q̄ lȝ petitio detur in scriptis ab actore reo: vt reus deliberet cedat vel contendat: nõ tñ exceptiones que opponunt̃ a reo: q2 actori nõ daẽ tempus ad deliberandũ: vt.s̃.de dila.l.si qñ.7 tamen nõ nego quin iste exceptiones debeant scribi sicut alia acta iudicij: vt.s̃. de eden.l.j.7.j.de re iudi.l.vlti. Nec ob.hec auct.q2 hic nihil a reo petebat̃: vñ cõtra actorẽ nõ obijciebatur hec exceptio sed q2 post diuor.tacebat mulier vel heres eius: maritus accessit ad iudicẽ volẽs interrũpere p̃scriptionẽ: 7 dixit.propono corã vobis dñe iudex: q̄ lȝ ego sim confessus me accepisse a tali muliere.x.in dotẽ: tñ ꝓtestor q̄ illa.x.non fuerunt mihi numerata: 7 sic interrumpẽdo p̃scriptionẽ. Jtẽ no.ex auct.ista. Sicut cũ aliqd petitur ab aduersario debet dari petitio in scriptis: sic cũ petitur aliqd a iudice: vt hic. Unde si aliquis petit se in possessionẽ mitti ex illa ꝯstõne.j.de edic.di.adri.tol.l.vlti.debet in scriptis petere.

Si cui. Segnori hec.l.similiter ẽ noua.l.iusti.sicut 7 due p̄cedẽtes. Et ponit talẽ casum. Debitor fuit cõfessus se debere.x.spe future numerationis: 7 numeratio secuta nõ est: ipse poterat opponere exceptionem non nu.pecu.infra bienniuȝ: nunquid alij creditores debitoris ne fraudẽtur debito poterunt opponere exceptio: non nu.pe.eo presente sed nolente vel eo absente? Ad qd̃ respondet imperator iusti.si debitor est confessus se debere.x.ex causa mutui vel dotis: si opposuit exceptionem non nu.pe.vel non solute dotis.j.tempus statutum a iure: planum est: 7 proficit sibi 7 suis creditoribus. Sed si debitor non vult opponere hanc exceptionem cum est pñs: vel etiam est absens: licebit alijs suis creditoribus opponere predictaȝ exceptionem: siue ipsi cõueniant̃ hypothe.act.cum ipsi res debitoris possident. Tex. 7 eo supersedente.i.differente. Tex.creditores eius.s.debitoris.qui frauderẽtur: si ista exceptio nõ opponeretur. Tex. siue ipsi conueniantur.sub.hypothecaria act. Tex. eo vt.i. vt illa ratione. Tex.suis aduersarijs.i.fictitijs creditoribus siue ciuilibus. Tex.si is.i.creditor debitoris. Tex.tueri.q2 res inter alios acta regulariter 7c̃.vt.j.res inter alios acta. ¶ Or segnori no.hic q̄ exceptio non nu.pe.7 non nu.dotis.ne dum debitor vel maritus potest opponere: immo heredes 7 creditores eius si eorum intersit: vt hic.7.s̃.e.l.si intra.7.ff.de iureiur.l.nam postea.§.si creditor.

Indubitati. Segnori similiter hec.l.est noua.l.iusti sicut 7 tres precedentes. Et in.l.ista dicitur. Confessus fui spe future nu.me debere.x.tibi feneratori ex causa mutui: vel etiaȝ ꝯfessus fui me recepisse a quadã muliere.x. nomine dotis: 7 iuraui soluere ista.x.vsq3 ad annum vel restituere dotem in euentu restituende dotis.nunquid si postea numeratio vel solutio non subsequatur potero opponere exceptionem non nu.pe. Ad qd̃ respondetur q̄ potero: quia exceptio non nu.pec.vel non solute dotis: locuȝ hẽre indubitati iuris est: siue ille contractus fuit iuratus: siue nõ. Tex.7 in talibus nominibus.i.cõtractibus. Tex. vel alijs cautionibus.puta in cautiõe dotis. Tex.que ẽt sacramenti hñt mẽtionẽ.puta si cõfessus fui me debere.x. tibi ex cã mutui vel dotis: 7 iuraui soluere vsq3 ad annuȝ. Tex. recipiunt.puta nõ nu.dotis.vt.s̃.l.pxi.in fi. ¶ Or segnori ex.l.ista vos colligetis istud ar. Si exceptio nõ nu.pe.vl' nõ nu.dotis potest opponi ẽt iuriur.interposito: igitur sequit̃ si cõfessus suȝ me debere.x.ex cã mutui: 7 renũciaui excep. nõ nu.pe.adhuc potero oppõere: vt hic dicitur ne si nõ possem opponere: valeret pactum sup futuro dolo: qd̃ non dȝ esse: vt.ff.de pac.l.si vnus.§.illd̃. Jtẽ no.q̄ iusiurandũ nõ facit obligatorium: qd̃ obligatoriuȝ nõ est: vt.s̃.de le.7 ꝯsti. l.nõ dubium.7 in auct.scenicas.nõ solum in prin.aliquãdo tamen dũ tractatur de priuilegio auferẽdo facit vt res perdatur.7 iõ si minor vẽdit rẽ suã: si nõ iurauit põt restitui: vt j.de p̃.mi.nõ ali.l.si quidẽ.lȝ si iurauit nõ põt restitui: vt.s̃. si aduer.vẽ.l.j.7 in auct.sacr̃m pu. Jtẽ in alio casu sacramẽtuȝ obligat: vt in pubere manumisso qui iurat operas 7c̃.vt ff.de oper.liber.l.vt iuriur.in prin.7.ff.de libe.causa.l.vlti. ¶ Sed que est ratio quare si confessus fui me debere.x.ex causa mutui 7 iuraui me soluturum: q̄ adhuc possum excipere? R̃ndetur ẽm antiquos ratio est illa. Si agit̃ inter me 7 te q̄ mutuẽ tibi.c.7 ego dico: nõ habeo modo ad manus sed.j.mensem tibi numerabo 7 emitto cautionem 7 iuro.si non numeras: videor promittere sub conditione si numeratio fuerit secuta: ergo non secuta: in euȝ casum non videtur iuratum: vt.ff.de acqui.pos.l.qd̃ meo.§. si a furioso. Uel põt dici q̄ sacramẽtum nõ hȝ in se tacitã cõditiõeȝ: vt.ff.de transac.l.si ex falsis.q2 si cõfiteor me debere 7 iuro me soluturũ: simpliciter iuro. Sȝ qd ẽ si numeratio nõ sequat̃ ex cã iusta: desero sacr̃m iuxta id qd̃ non dȝ fides seruari 7c̃.vt.s̃. de pac.l.cuȝ ꝓponas.vnde qui ex iusta cã deierat: deierare non videtur: vt.ff.qui satisda.co.l.vlti. Nec ob.decre. extra de iuriur.c.cũ contingat: q2 intelli go q̄ omne iusiurandum est seruanduȝ si nõ est cõtra fidẽ religiõis si iur̃ ꝓmissiõe deseri nõ põt.sȝ si ius deseri ꝑmittit ex iusta cã: tũc põt deseri. Jtẽ ẽm antiquos ius permittit deseri si iuratũ videatur sub illa conditione si numeratio fuerit secuta non aliter.

¶ De compensationibus.

¶ Superioribus ti.dictum est qualiter defendamus nos a petitionibus propositis contra nos per excep.vell.7 mace.7 per exceptionem non nu.pecu. Uerum quia aliquando defendimur ipso iure: vt si aliquis petit a me.x.7 ex aliqua cã dȝ mihi.c.7 ei oppono compensationẽ: ipso iure defendor.7 ideo ponitur hec rubrica de compensationibus. Et intelligatis de compensationibus obijciendis vel non. Obijciendis: cum id petitur 7 compensatur qd̃ est purũ 7 liquidum. Non obijciendis: si id qd̃ petitur est purum 7 liquidum: id qd̃ compensatur est obscurum. Jtẽ non obijciẽdis in casibus qui ponuntur.j.e.l.in ea.7.l.vlti. Et dicitur compensatio debiti 7 crediti inuicem facta contributio. Ut si petis a me.c.7 dico q̄ ex alia causa debes mihi.c.inuiceȝ computemus: quia melius est non soluere q̃ȝ solutum repetere: vt.ff.e.l.j.7.ij.7.ff.de fideiusso.l.si stipulatus.

Et senatus. Jn.l.ista no. ita casum. Dñs fiscus vl' ꝓcurator fisci exercebat plures stationes. vnam habebat ad bõbiciniũ.aliã ad salem. tertiã habebat ad pãnũ emẽdũ vel vẽdẽdũ. Ego ex ꝯtu celebrato in statiõe bõbicinij debeo fisco.c.fiscus ex ꝯtu salis dȝ mihi.c. ꝓcurator fisci petit a me.c.ex ꝯtractu bõbicinij: 7 ita debeo fisco.c.7 ipse mihi.c.potero ei obijcere compensationẽ: si ex vna statione debet mihi.c.7 ego eidẽ ex alia statione debeo alia.c. Certe hoc casu ne confundãtur diuersa officia stationum: non erit locus compensationi. Tex.7 senatus.s.romanus: cuius nomen nõ habemus hic: sed eius s̃niam hẽmus hic. Sic 7 alibi fit mentio de eo qd̃ non hẽmus.ff.de pet.here.l.siquis liber. Tex.sepe rescriptũ est.sub.a ꝑncipibus. Et qd̃ rescriptum est sepe: iõ est retinẽdũ: q2 minime mutãda 7c̃.vt.ff.de cõsti.prin.l.minime. Tex.debeat.sub.hincinde.nõ aũt si dȝ ex diuersis statiõibus. Tex.seruãdũ est ne cõfundant̃ diuersa officia stationũ. Et sic habebitis.j.de solu.l.ij. Tex.recipiet.sub.per moduȝ agendi 7 compensandi.

In ea. Segnori habeo.ll.huius ti.ita ordinatas. Et in.l.ista ponuntur.vij.casus in quibus cessat. compensatio. Ecce si fiscus conuenit me ex calendario. Jtem si fiscus petit a me fiscalia tributa. Jtem si fiscus petit a me pecuniã frumẽti 7 olei publici. Jtem si fiscus petit a me vera vectigalia. puta que prestantur de rebus que vehunt̃ de loco ad locũ. Jtẽ si petuntur alimenta a me. Jtem si petuntur a me sumptus gratia vie reficiẽde. Jtẽ si fideicõmis.petitur a me. Jn omnibus istis casibus non est locus cõpẽsationi. Tex.in ea que reipublice.s.fisci vel alicuius ciuitatis: vt declarat finis huius.l. Tex.iubebit.sub.regulariter. Tex. si neq3 ex calẽdario.hoc vult dicere q̄ calẽdariuȝ est proprie liber in

quo scribit creditor rões suas de calẽdis in calẽdas: vt. ff. si certuz peta. l. eum qui. Uel hic potest dici calẽdariũ: vt si quis mutuat pecuniã de calẽdis in calẽdas. ꝛ hoc casu, pcurator nõ obijcit cõpẽsatioẽ. Tex. neqꝫ ex vectigalibꝰ. proprie dr̃ vectigal qd̃ pstat̃ de re. s. octaua ps rei: vt. j. de vec. ꝛ cõ. l. iij. Dicit̃ alio mõ vectigal. tributũ. sed de hoc. j. ponit̃ in spẽ. Text. neqꝫ tributorum. hoc est spãle in tributo: sicut aliud spãle est in tributo: vt. j. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. cõ petit. Tex. neqꝫ alimẽtoꝝ. ꝛ ita spãle est hic fauore alimẽtorũ ne intereat qs fame interim. Sic ꝛ aliud est spãle fauore alimẽtoꝝ: vt. j. de fideicõ. l. j. Tex. debitor fis. sub. rõne fideicom. Sũt ꝛ alia spãlia in fideicõ. j. de fid eicõ. l. qõnez. Tex. seruiat. vt si aliqua pecunia deposita est apud aliquẽ vt fiat sumptus reipub. si petat̃ illa pecunia: nõ obijcit̃ cõpẽsatio. ¶ Or segnori vos hẽtis hic. vij. casus in qbus non obijcit̃ cõpẽsatio. Sũt ꝛ alij casus quos dicã. j. e. l. vltima.

Ex causa quidẽ. In. l. ista dicit̃. Si soluo indebitum ex causa iudicati: sicut solutum nõ possum repetere: sic nec compensare. Sed si petis a me. x. ex causa iudicati ꝛ ex alia causa liquidum est: ꝙ debes mihi. x. hoc casu bene potero compẽsatioẽ opponere. Tex. ex causa iudicati solutum. sub. indebite. Tex. repeti non potest. sub. propter auctoritatem rerũ iudicataruz: vt. s̃. de cõdi. inde. l. j. Preterea si cõdẽnor tibi iniuste ad. x. debeo ciuiliter tibi: vt. ff. de condi. inde. l. iul. ꝛ ff. e. l. quecũqꝫ. Tex. qui iudicati. sub. oliz in factum: vt. s̃. de rebꝰ cre. l. actori. Tex. pecunie sibi dbite. vnde dixit sibi debite. qꝛ si deberent̃ alij: nõ posset obijcere cõpẽsatioẽ: vt. j. e. l. eius. Tex. dubium est. sub. si est liquidum. vt. j. eo. l. vlti.

Si constat. In. l. ista dr̃. Si tu petis a me. c. ꝛ vsuras ꝛ in veritate debes mihi. l. si de illis. l. oppono tibi cõpẽsatioẽ: ipso iure vsqꝫ ad ꝯcurrẽtes quãtitates desino eẽ dbitor tuus: ꝛ iõ nec ad vsuras teneor. nã ꝯpẽsatio hoc casu obtinet vicẽ solutiõis: sed de residuo hẽs petitionẽ ꝯ me. Et si ꝓmisi tibi vsuras: teneor ad vsuras. Tex. hẽri oportet. sub. postꝙ̃ fuerit opposita cõpẽsatio ab hoie ꝛ nõ aliter: vt dicemus. j. e. l. vlti. Tex. petitio. ad istud accedit. ff. si ambo in fi. ꝛ. l. fi.

Etiã fideicommissuz. In. l. ista dicitur. Si tu ex causa fideicõmis. debeas mihi. c. ꝛ ego ex causa mutui debebam tibi. l. cum vsuris: nunquid potero tibi obijcere cõpẽsatioẽz de. c. q̃ debebas mihi ex causa fideicommis. Certe sic vsqꝫ ad concurrentes q̃titates. Et de residuo cõpetit mihi petitio ꝯ te ex cã fideicom. Tex. sola cõmittit̃. nec ob. s̃. e. l. ij. in fi. vbi fideicõ. nõ vr̃ obijci cõpensatio. qꝛ vbi petit̃ fideicõmissuz: nõ obijcit̃ cõpensatio. sed vbi mutuũ petit̃: sic. vt hic. ꝛ. s̃. eo. l. in ea. in fi. Uel ibi loquitur in fideicõ. ciuitatis. hic in fideicõ. priuato.

Neqꝫ scriptura. Segnori i l. ista dominus Jo. ꝛ Azo ꝓpter tollendam quãdam controuersiam quã hec. l. videtur hẽre: finxerunt mirabiles casus. Ego tñ ponã casuz simpliciter vt sonat lr̃a: ꝛ postea varijs modis soluã ꝯ. Ponetis ergo ita casum in. l. ista. Cõfessus fui in scriptis me debere. c. vxori mee ex cã mutui. vxor mea postea. ex cã futuri diuortij amouit tot res de bonis meis que valent. c. ista vxor mea celebrato diuortio petit a me. c. ex cõfessione mutui. dico ego: dña mulier non numerasti mihi. c. que fui confessus me tibi debere: vñ oppono excep. nõ nu. pe. vel esto ꝙ numerasses. tu gr̃a futuri diuortij amouisti de bonis. meis. c. vñ. oppono tibi cõpẽsatioẽz: nũqd mihi licebit istud? Rñdet̃ ꝙ sic. Tex. potuit. qꝛ ob excep. nõ nu. pe. vt s̃. ti. prox. l. si ex cautione. Tex. diuortij cã. sub. futuri. Tex. amota quereris. ¶ Or segnori vt vos breuiter videatis qd hec. l. vult dicere ꝛ solutionẽ ꝯrij: ita breuiter dicetis. Si in scriptura ꝯfessionis mee continebat̃ me debere. c. vxori mee ex causa mutui ꝛ ipsa gr̃a futuri diuortij amouit. c. de bonis secuto diuortio petit a me illa. c. si obijcio ei cõpensationem non nume. pecu. qꝛ dico agere non potes: qꝛ nõ numerasti. Item esto ꝙ numerasses: obijcio tibi cõpẽsationẽ de. c. que amouisti de bonis meis gratia futuri diuortij. vnde oppono tibi compensationem. certe possum hoc facere. ¶ Sed ad lec. istam obijcitur dupliciter. Ecce si sum cõfessus vxori mee me debere. c. ꝛ nego numerata: ꝛ ipsa probat numerata: si oppono cõpensationem de rebus amotis: põt esse ꝙ amouit spẽs: vnde quomodo obijcietur compẽsatio de spẽ ad quãtitatem: cum locus sit compensationi de quãtitate ad quãtitatem: vt. ff. de pigno. act. l. si conuenerit. ꝛ. ff. de cõdi. inde. l. si nõ sortem. §. si tibi. c. Itẽ. l. est expressa que vr̃ huic l. contraria que dicit. si mulier petit a me. c. celebrato diuortio: nõ repello eam a petitione dotis ꝓpter res amotas: vt j. de rei vx. act. l. vnica. §. sed nec ob res. ¶ Or segnori contraria ista soluũt sic dominus Joã. ꝛ Azo. Casus ita debet poni in. l. ista ꝙ cõfessus fui me debere. c. vxori mee ex causa mutui. si ego nego illa. c. numerata: obijcio excep. nõ nume. pecu. si ꝯuincor. de numeratiõe teneor soluere. Sꝫ si mulier peteret a me aliqd de rebus amotis possum obijcere cõpensationẽ. Uel dicunt ipsi cõfessus fui me recepisse ab vxore mea. c. ipsa amouit de rebus meis aliqd: nunqd potero obijcere cõpẽsationẽ? certe sic. Sed istud nihil est dicere: vñ soluam primũ ꝯrĩu sic. Cõfessus fui me recepisse ab vxore mea c. spe future nume. ipsa amouit. c. de bonis meis in pecunia non in spẽ: ꝛ ita erit locus cõpensationi. Uel soluã alio mõ primũ cõtrariũ. Cõfessus fui in scriptis me debere. c. vxori mee. ipsa amouit. c. de bonis meis gratia futuri diuortij ꝛ amouit corpa que valebant. c. ꝛ facta sunt deteriora: obijciã compensationem estimationis rerum amotarũ. Simile no. j. e. l. vlti. Ad aliud contrarium. j. de rei vx. act. l. vnica. §. sed nec ob res. respõdeo quid dicit ille. §. Et certe hoc. Si vxor mea dedit mihi dotem ꝛ celebratum est diuortium: debeo dicere: tu amouisti tot res que valent dotem ob res amotas non potest retineri dos: qꝛ ibi dos consistebat in rebus mobilibus: sed hic res amote cõsistebant in quãtitate. ꝛ hec. l. non ponit hunc casum sed ponit casum vt dixi: vnde non est necesse querere istas diuinationes.

Si ex vẽditione. In. l. ista dicit̃. Si venditor rei vendite petit ab emptore precium: emptor poterit obijcere compensationẽm. Spãle tamen est in fisco vt si ꝓcurator fisci petat ꝓciũ rerũ venditaꝝ. nõ posset ei obijci cõpensatio. Tex. cõpẽsationis rõ opponit̃. i. regulariter locuz habet. Tex. aduersus fiscum. s. vẽditorẽ. Tex. ꝓhibeatur. sub. fauore fisci. Sunt alij casus in quibus cessat cõpensatio quos. s̃. e. l. in ea. ꝛ dicam. j. e. l. vlti.

Si propter fructꝰ. In. l. ista dr̃. Uictricus meus petebat a me. c. ex cã mutui: ego dico ꝙ ex pensionibus domus mee percepit tot fructꝰ q̃ valẽt vltra. c. nũquid potero obijcere cõpẽsationẽ? certe sic. Tex. ex possessiõe tua. i. ex predio a te possesso. Tex. obijcies. sub. nõ de ipsis fructibus: qꝛ de spẽ ad quãtitatẽ nõ obijcitur cõpẽsatio: sed de estimatione fructuum sic: vt. s̃. e. l. neqꝫ. ꝛ. j. e. l. vlti.

Eius quod. In. l. ista dicitur. Si tu petebas a me. c. que debebaz tibi: tu nõ debebas mihi quicqꝫ: sed cuidã amico meo debebas alia c. volo obijcere tibi compensationem: nunquid licebit mihi? Rñdet̃ ꝙ non. Tex. alij. sub. amico cõuenti. Tex. nõ potest. Naz si a me petit̃ aliqd eius qd mihi debet̃ vel correo vel ei ꝓ quo fideiussi: possuz obijcere cõpensationẽ vt hic. ꝛ. ff. e. l. in rem. §. j.

Quoniam liberum. In. l. ista dr̃. Ego emi ab aliquo fundũ: postea per errorez quasi ille fundus seruꝰ esset solui tibi. x. indebite noie illius fundi. postea tu petis a me. x. ex alia cã q̃ tibi debeo: nũqd potero tibi obijcẽ cõpẽsationẽ? Rñdetur

Rñdeť ꝙ sic ꝓponis.nā oīs q fundū vēdit:dꝫ ꝑstare eū li-
beꝝ:vt.ff.de ꝯben.emp.l.cū vēderes. Tex.soluisse.sub.in-
debite.Tex.opponere:qꝛ regulariter locus est cōpēsatiōi
de quātitate ad quātitatem:si debitū est purum:vt.j.e.l.vl.⁊
quia melius est non soluere ⁊c̄.vt.ff.e.l. ideoqꝫ.

I tutores. In.l. ista dī. Magi-
stratus cōpulerūt me
f nominare aliquos tutores qbusdā pupillis ⁊
illos nomiaui.postea cū isti deberēt aliqd ex
officio primipili:solui ꝓ eis.cōuenioꝛ a pupil
lis pro eo ꝙ nominaui eos tutores minus idoneos qui fa-
cti sunt debitores pupillorum in.x.modo dubito: nunquid
possum obijcere cōpēsationē eis de eo ꝙ solui pro eis offi-
cio primipili? Rñdeť ꝙ sic. Tex. nominastis. sub.minus
idōeos.Tex.ꝓ his.sub.pupillis. Alij exponūt.ꝓ his. sub.
tutoribus.sed prioꝛ expō melioꝛ est.Tex. ꝓpter onus ꝑmi-
pili:qꝺ est duplex officium:vt de his agiť.s̄.de epi.⁊ cle.l.
officiales.⁊.j.de offi.primipi.l.j.⁊ ꝑ totū.Tex.pecuniā sol-
uisti.ponā.x.qꝛ forte pꝛ pupillorum etiam administratoꝛ ꝑ-
mipilli in officio primipili factus fuit debitoꝛ in.x.⁊ ego ꝓ
pupillis solui illa.x.superstitiosaꝫ.i.vanā. Tex.ne ab his.i.
s.pupillis.Tex.cōuenti.sub.ad.x.Tex.hanc.s. pecuniā quā
ꝓ eis soluisti ꝓ officio primipilli.Tex.imputare.i. cōpensa
re.Tex.ꝓbes.Nā siue tm̄ dedistis siue plus vsqꝫ ad ꝯcur-
rētes quātitates fiet compensatio: vt.s̄.e.l.si cōstat.⁊.l.etiā.

Inuicem. In l.ista diciť.Tu pe-
tebas a me.c.que debe
bam tibi ex vna cā.obijcio tibi cōpensatio
nem de.l.que debebas mihi ex alia cā:nū-
quid erit locus cōpēsationi?Certe sic vsqꝫ
ad ꝯcurrētes quātitates.⁊ residua qnqua-
ginta debeo soluere.⁊ si nō vis recipe:debeo trāsferre ⁊ ꝯsi
gnare ita vt cessent vsure ⁊ postea potero agere pigno.act.
Tex.habita.i.apposita.Tex.de pignoribus.sub. obligatis
pro illis.c. Tex .agere potes.sub.directa pignori act.que
dať soluta vel oblata pecunia:vt.ff. de pigno.acti.l.si in rē.

Si velut. In.l.ista diciť.Debebaꝫ
muciano.x.noie mutui.il
la.x.ꝓ tributis solui reipublice:postea caui
ꝙ nihil peterē a muciano. vel dum mucia-
nus peteret a me.x.sibi debita nō opposui
ei cōpēsationē:modo volo.x.que solui repe
tere condiť.indebiti.Certe nō possum. Sꝫ illa.x.que solui
ꝓ tributis potero repetere. Tex.functionū.i.nomine tri-
butoꝝ.Tex.subscripsisti.qꝛ nō opposui cōpēsationē. Tex.
exactio.Vñ no.hic.si debeo muciano.x.⁊ pro eo solui.x.no
mine tributorum.si mucianus petit a me.x.⁊ gerebaꝫ in mē
te mea cōpēsare ⁊ nō compēsaui:nō possum repetere.x.que
solui sꝫ mihi debitū sic.s.x.q̄ solui ꝓ tributis.¶ Oꝛ segno
ri super.l.ista formo qōneꝫ talē. Debeo tibi.x.ex cā mutui:
tu debes mihi.x.ex cā vēditiōis:⁊ vtrunqꝫ debitū liqdū est.
Tu petis a me.x.mihi numerata.ego cū poterā tibi obijce-
re cōpensationē ipso iure nō feci:sꝫ.x.tibi solui:nunqd illa
x.possuꝫ a te petere cōdiť.indebiti:dicēs ꝙ illa.x.solui inde
bite cū tu alia.x.mihi deberes:⁊ sic ipso iure fiebat cōpēsa-
tio?Certe hec qō vř insolubilis. Nā si dicimus ꝙ nō pos-
suꝫ repetere.l.est exꝑssa in ꝯriū:qꝛ.l.dicit cōpēsatio ē intro-
ducta:qꝛ melius est nō soluere q̄ꝫ solutuꝫ repetere:vt.ff.e.l.
ideoqꝫ.Item lex est expressa que dicit:si potui compensa-
re ⁊ non feci:qꝺ solutum est repeto:vt.ff.e.l.si ambo.§.j.Si
dicamus ꝙ possum repetere:lex est expresse in contrarium
vt hic.Idem dicit al's.ff.de condiť.inde.l.qui certe.⁊.l.qui
inuicem.Item videtur ꝙ non possum repetere. Nam per
istam solutionem sublata est obligatio:vt insti.quibus mo.
tol.omnis ob.in prin.Et si hec solutio pit liberationē: igiť
non potest parere condiť.indebiti:vt.ff.de solu.l.qui homi-
nem in fi.⁊.de cōdi.inde.l.cū hi.§.j.¶ Sed segnori in qōne
ista distinguo sic.Si debeo tibi.x.ex vna cā ⁊ ex alia causa
debes mihi.x.⁊ soluo tibi.x.omissa cōpēsatione.Siquideꝫ
est talis casus in quo admittitur compēsatio ipso iure vt in
maleficijs:vt.ff.e.l.si ambo in princi. ⁊.ff.de dolo.l.si duo.
⁊ hic.Si ab homine non obijciatur ibi:sed solui indebituꝫ
solutum repeto:vt.ff.eo.l.ideoqꝫ.⁊.l.si ambo.§.j.⁊.ff.de fide
iusso.l.si stipulatus.sꝫ in qbusdā casibus nō est locus com-
pensationi nisi obijciať ab homine.Tunc si solui cōpēsatio
ne nō opposita:nō cōdicā sꝫ.x.debita petam:vt.j.e.l.vl.Hꝫ
locū hec.l.cū suo simili:qꝛ nō indebitū sꝫ debitū soluit.Vel
potest dici ꝙ si solidū qꝺ potui cōpēsare qꝺ possum repete
re:vt qꝛ quibus dare ⁊ excipere:dꝫ offerre primo:⁊ postea
repetere:vt.ar.ff.de act.emp.⁊ ven.l.iul.§.offerri.⁊ commu.
predi.l.vēditoꝛ.§.vlti.Et de hoc no.ff.de edil.edic.l.ediles.
§.ordinē.in fin.⁊ ar.ff.de condi.inde.l.qui inuicem.sumpto
arg.a contrario sensu illius legis.

Compensatiões. Segnori.
ll.veteres
c aliorum imperatorum qui precesserunt iusti.
in superioribus habuistis.hec.l.est noua.l.iu
sti.Et hec.l.primo ponit regulā.postea ponit
tres instantias regule.Et regula est talis. Si conuenis me
act.personali: quia debeo tibi.c.⁊ tu ꝺbes ex alia personali
actione mihi alia.c.obijcio cōpensationem:siue conuenias
me reali act.quia conuenis me rei vendicatione:quia desij
possidere.⁊ ego reconuenio rei. ven.quia desijsti possidere:
obijcio compensationem. Nam ex quo est opposita compē
satio ab homine:ipso iuř admittitur compēsatio sublata dif
ferentia inter actionē personalem ⁊ realem.Et hec est regu
la.modo ponit instantias regule que est in tribus casibus.
Et primus est.si petis a me.c.⁊ istud debitum est purum:⁊
ex alia causa ego dico ꝙ debebis mihi alia.c.⁊ est debituꝫ
obscurum:non est locus compensationi. vnde iudex debet
condemnare me conuentum ad id qꝺ petitur.Sed debituꝫ
qꝺ est obscurum petitur ordinario iure vt clarificetur.⁊ tūc
istud deduciť in ꝯdēnatione.Tertius casus est ꝙ si abstuli-
sti rem meam per vim:⁊ illa res perijt si conuenio te act.vi
bo.rap.certe non poteris mihi obijcere compensationeꝫ si
ex alia causa tantūdem tibi debeo qꝺ est introductum odio
predonis. Tex.ex omnibus actionibus.sub.siue realibus
siue personalibus.Tex.sancimus.¶ Oꝛ segnori ex ista lit
tera voluerunt antiqui colligere.si debeo tibi.c. ⁊ tu mihi
alia.c.ipso iure admittitur compēsatio:vt hic.⁊.s̄.e.l.si con-
stat.Sed hec opinio non est bona:vnde dicimus ꝙ non est
locus cōpensatiōi:nisi obijciam eā:vt.s̄.e.l.proxi.⁊ insti.de
act.§.in bonefidei. Nec ob.hec littera qꝛ dꝫ intelligi ipso
iure fieri compensationeꝫ.Si opponitur ab homine obser-
uanda:vř ꝙ istud non possit esse reali act.sed in personali
actione est planum.Ecce si tu petis a me rei ven.vel hypo.
⁊ tu debes mihi pecuniam ex alia parte:qūo erit locus com
pensationi cum nō sit locus compēsationi nisi de quātitate
ad quātitatē:vt.ff.de pigno.act.l.si cōuenerit.Ad quod rñ-
deo ⁊ dico ꝙ illud debet intelligi quando conueniebas me
rei ven.non ad rem sed ad rei estimationem:puta quia dolo
desij possidē:vt.ff.de rei vē.l.qui restituere. Vel cepisti me
conuenire rei ven.⁊ postea res illa desijt esse culpa mea:vñ
debeo tibi ad estimationem condemnari:vt.ff.de dolo.l.ar-
bitro.§.non tm̄.Unde si conuenis me ex causa qua mihi de
bes tantundem:potero obijcere compensationem. Sꝫ de
nuo instatur:res est in obligōne: vnde qūo obijcietur com-
pensatio ad estimationeꝫ:vt.ff.de ver.obli.l.seruus. Rñdeo
licet res sit in obligatione tamen rei estimatio est in solutio-
ne.Et pōt ꝯstitui nō solū qꝺ est in obligatiōe:sꝫ qꝺ est in so-
lutione siue in estimatione:vt.ff.de cōsti.pe.l.promissoꝛ.§.j.
¶ Oꝛ mō ꝓcedamus ad apicē iuř.Et qdē sicut hic dicitur
quātitatis ad quātitatē fit cōpensatio:qꝛ vna fungitur vice
alterius in suo genere:tm̄ enim valent ista.c.quātum illa.c.
vt.ff.si certum peta.l.ij.§.mutui.Sꝫ de spē ad spēꝫ non ad-
mittitur cōpēsatio qꝛ vna spēs nō fungiť vice alterius. Nā
plus valet iste codex q̄ꝫ ille:vel ecōtra.⁊ sic de alijs spēbꝰ.
Itē nō admittiť compensatio quātitatis ad spēm:qꝛ lꝫ spēs
ꝓ quātitate hēat estimationem:tñ quātitas nō estimatur ꝑ
specieꝫ: vt.s̄.de consti.pe.l.ij.⁊.ff.de solu.l.si stipulatus.sed
speciei ꝺbite in genere bene admittiť cōpēsatio.¶ Oꝛ his
positis ꝓ fundamento quero sic.Tu debes mihi stichum:
ego debeo tibi hoieꝫ in genē ex alia cā.tu a me petis hoieꝫ
in genere tibi ꝺbitū:ego eligo tibi dare stichū quē mihi de-

bes ⁊ in eo tibi obijcio compensationez: queritur nunquid possum? Et videtur ꝙ sic. Nam ego sum debitor in genere ⁊ sic possuz eligere quem dare velim: vt. ff. de condi. inde. l. cum hi. §. vlti. ⁊. ff. de le. ij. l. meuius. §. duobus. Et ita cum tu eundem stichum quem elegi mihi debeas: potero tibi cōpensationem opponere. sicut est locus compensationi quātitatis ad quantitatē: qꝛ vna quātitas fungitur vice alterius quātitatis vt. s. dixi. ita de genere ad genus: quia vnū genꝰ fungit̄ vice alterius: vt. ff. si pars heredi. pe. l. j. §. siue a me. Econtra videtur. Nam ego sum debitor in genere ⁊ tu in specie: ⁊ ita non habet locum compensatio vt hic. Sed in questione ista potest dici ꝙ si sum tuus debitor in genere vt bois: ⁊ tu es meus dbitor in spē vt stichi. Aut est in electione mei promissoris quez dare veliz: qd est regulariter ⁊ tūc si eligo dare stichum quem tu mihi debes: possum tibi obijcere compensationem: sicut si essem debitor in quātitate cū sit eadem ratio hic ⁊ ibi. Aut est in electiōe tui stipulatoris: qd est in casibus: ⁊ tunc quēlibet alium a sticho poteris eligere: non possum tibi compensationē opponere. Naz sicut non adimitur. compensatio de specie ad speciem: sic nō admitur compensatio generis ad speciem vel econtra. ¶ Or sequitur. ita tamen ⁊c. ponit tres instātias istius regule vbi non est locus compēsationi. Tex. componant. vnde illa exceptio dolo facit. habet locum cum quis incontinenti paratus est ostēdere de iure suo vt hic. ⁊. ff. ad trebel. l. ille a quo §. j. ¶ Sed quid si debitum est liquidum: sed qd compensatur est obscurum: ⁊ ille qui obijcit compensationem vult probare incontinenti de iure suo: admittitur compensatio: Videtur ꝙ sic: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. Text. excepta. hic incipit tertium dictum in quo ponuntur due exceptiones a predicta regula posita in prin. huius. l. Tex. ƀm vnaz sanctionem. que est. j. depositi. l. penul. ¶ Or segnori custodiatis vos hic. Si deposuisti apud me pecuniaz ponamus x. ⁊ ex alia causa dbes mihi. x. si petis a me. x. deposita apud me non possum tibi obijcere compensationez vt hic ⁊. j. de po. l. pe. qd est speciale in act. de positi: sicut ⁊ al's in deposito multa sunt specialia: vt. ff. depositi. l. j. §. siquis. Item est speciale in deposito ꝙ nemo extrinsecus veniens impediat depositi repetitionez siue restōnez: vt in auc. depo. §. j. secus dico in cōmodato: vt. ff. cōmo. l. iij. Nec ob. s. cōmo. l. sub. pretextu: qꝛ ibi obijciebatur compensatio de quantitate ad spēm vt ibi dixi. Text. non datur. Habetis ergo ꝙ si predo conuenitur de preda: ꝙ non obijcit cōpensationē qd est speciale in predone. ecce si conuenio eum ad possessionem: conuenio eum ad spēm. vnde quomodo obijcit cōpēsationē cum nō admittat̄ cōpēsatio de spē ad q̄titatē vt. s. dixi? Rn̄. ratione sue violētie nō potest obijcere compensationez iure spāli. Quod ita probo: predo abstulit mihi rem mobilem: puta pecuniam: nō obijcit compensationez. sed vbi abstulit aliam rem: qꝛ cōuenitur ad estimationē rei similiter nō obijcit cōpensationem. Si autem occupat possessionē meā ꝑ cōstitutionē. siquis in tantam. cōpensat̄ mihi in tātundem ⁊ in estimationem: vt. j. vnde vi. l. siqs in tantā. ⁊ si volet obijcere cōpensationem nō pōt vt hic. Habetis ergo hic tres casus in quibus cessat cōpensatio. Sunt ⁊ alij casus. s. e. l. in ea ⁊ l. si ex venditione. Item nō est locus compensationi in diez opposite ab homine: secus si a lege vt. ff. e. l. ꝙ si in diē. Itez nō est locus compensationi. Nam quecūqꝫ per exceptionē elidi possunt ⁊c. vt. ff. e. l. quecunqꝫ.

¶ De vsuris.

¶ Qualiter obligationes ⁊ actiōes elidātur per exceptionem velley. ⁊ mace. ⁊ non nu. pecu. ⁊ per compensationem in totum vel in partē: in superioribus dictū est. Veruz quia actiones ⁊ obli. Aliqn̄ recipiūt augmētū puta vsurarum. nā sors vsuris habet augeri sicut hereditas fructibus: vt. s. de pe. here. l. ij. §. fructibus. ideo dicit rubrica d vsuris. Et debet exponi rubrica de vsuris scilicet prestandis vel nō prestandis vsqꝫ ad certum modū prestādis. Et de vsuris prestādis agitur. j. eo. l. eos qui. §. j. Et de vsuris non prestandis agitur. j. e. l. ij. ⁊. l. quāuis. ⁊. l. si creditrici. ⁊. l. accepta. Vsqꝫ ad quem moduz prestandis habetis in auct. ad hec. ⁊. l. eos qui. §. j. ¶ Et no. ꝙ lz. in larga significatione dicatur vsura quicqd accidit sorti: tn̄ ꝑprie dicit̄ vsura rei date. i. mutuate ad tempus facta pstatio. Et ex hoc colligit̄ dr̄ia inter vsuraz ⁊ penā. Proprie dr̄ vsura cū pecunia pstat̄ ad tp̄s sub vsuris: vt. j. e. l. si vsuras. ⁊. ff. si certū pe. l. lecta. Sed pena pstat̄ non habito respectu ad tp̄s: sed qꝛ non das vel non imples promissum: vt. s. de transac. l. promissis. ⁊. l. si pactum.

SI interrogatiōe. In. l. ista no. ita casum. Mutuaui tibi. c. mihi reddenda vsqꝫ ad annum: ⁊ cōuenisti. xx. dare mihi nomine vsurarū: ⁊ conuenisti solemni stipulatione me interrogāte an promitteres. xx. nomine vsurarum. ⁊ tu incōtinēti rn̄disti ꝙ sic verumtamē scriptura inde facta non fuit: sed testes pn̄tes fuerunt: sed nunquid teneberis ad illas vsuras? Ad qd rn̄det imperator. si recte vsure promisse fuerunt per stipulationez vsqꝫ ad legitimum modum: licet scriptura non interuenerit: sed testes fuerunt presentes: tn̄ vsure iure optimo debentur. Tex. recte. i. incōtinēti. qꝛ ita habet cōtrahi stipulatio. ff. de ver. ob. l. stipulationum. §. stipulatio. Vel dicatis recte. i. vsqꝫ ad legittimum modū. Et dicitur legittimus modus si vsure sunt promisse ĩfra legittimū modū. l. diffinitū: dū tamē ꝯsuetudo regionis nō offendat̄: vel si sunt promisse ƀm cōsuetudinez regionis: vt. ff. e. l. j. Text. nō sit. sub. promissio vsuraꝝ: sed tn̄ testibus probari potest. Tex. iure optimo debent̄. i. bono. ⁊ sic resoluit̄ superlatiuus in positiuū. sic ⁊ alibi. j. de furtis l. inciuilez. ⁊ id expono iure optimo. i. bono: qꝛ ƀm ius bonū est stipulari vsuras ⁊ solui. hoc enim expedit creditoribus: qꝛ lucrantur vsuras medij temporis pecunie sue. Item expedit debitoribus: qꝛ aliter nō inuenirent pecuniā mutuo. Unde not. ꝙ vsure debentur bona iure: vt si promittantur pacto: vt in. l. q̄uis. sed iure optimo debentur in act. bone fidei. ⁊. ff. e. l. mora. §. in bone fidei. Item iur̄ optimo debent̄ dum promittuntur per stipulationē: vt. j. e. l. q̄uis. Vel pōt exponi iure optimo: idest vtilissimo: qꝛ vtile est creditoribus vsuras accipe medij temporis pecunie sue. Item potest exponi iure optimo. i. humano non diuino: quia iur̄ diuino nō debentur. Unde potest hic colligi ꝙ aliqd ius est bonum aliquod melius: aliqd optimum. Ius bonum est vt vsucapio: que vsucapio est introducta vt aliquis sit finis litiuz: vt ff. de vsuca. l. j. ⁊ insti. de vsuca. in prin. Aliqd ius est melius vt ne quis locupletet̄ ex aliena iactura: vt. ff. de condi. inde. l. nam hec natura. Aliqd ius est optimum. s. vnicuiqꝫ sua cōmitti: vt. s. de iudeis ⁊ celi. l. nemo. ⁊. ff. de act. rerum amo. l. non enim. Item potest notari alio modo exempluz. Bonū est absentes a quibuscūqꝫ defendi: vt. ff. de procur. l. j. Melius est a minoribus absentes nō defendi: vt. ff. de procur. l. si minor. Optimum est prēm absentem a filio minore defendi: vt. s. de procur. l. exigendi. ¶ Or segnori in. l. ista colligetis duo no. ad que cōsueuit allegari. l. ista. ¶ Primo no. ꝙ qui allegat solēnitatem debet eam probare: ecce si creditor dicit interrogatione precedenti per stipulationem promissas esse vsuras: hoc debet probare. Et hoc dicit littera. recte facta probetur. ⁊ ad istud accedit qd dicitur si aliquis allegat se emisse a pupillo tutore auctore debet hoc ꝓbare vt. ff. de publi. l. quecūqꝫ. §. vlti. sic ⁊ si aliquis allegat se institutū ĩ testō solemni dꝫ probare testm̄ solēne: vt. j. de edic. di. adri. tol. l. vlt. §. finaūt. ¶ Item no. scdo ꝙ nō refert probet aliquis solēniter vsuras ꝓmissas scriptura vel testibus qꝛ in exercēdis litibus parem vim obtinent testes ⁊ instrā: vt. s. de fide instroꝝ. l. in exercēdis. ¶ Itē no. ꝙ ius est bonum: ⁊ melius ⁊ optimū: ⁊ ita sunt gradus positiuus cōparatiuus ⁊ superlatiuus. Sꝫ positiuus ⁊ cōpatiuus sunt incerte rei significatiui: qꝛ bono meliꝰ inueniri pōt. Sꝫ suplatiuus gradus est certe rei significatiuus: qꝛ a nullo gradu excedit̄: qꝛ melius optimo inueniri nō pōt: vt. ff. de ver. ob. l. vbi aūt non apparet. in prin. ⁊. ff. de fur. l. si seruus cōis. §. ideo. ¶ Or segnori super. l. ista ita instat̄. Hic dicitur si peto vsuras quas dico per stipulationez ꝓmissas debeo ꝓbare me vsuras stipulatuz mea interrogatiōe ꝑcedēte ⁊ rn̄siōe debitoris

debitoris subsequēte. Sed. l. videtur cōtra que videt̄ dicere φ debeo probare solūmodo ꝓmissionem nec hēo necesse probare stipulationez: qꝛ omnia ꝓsumunt̄ solēniter acta: vt insti. de inuti. sti. §. si ita. ꝛ insti. de fideiusso. §. si ita. ꝛ. j. de cōtraben. ꝛ ꝓmit. sti. l. j. ꝛ. ff. de verb. ob. l. sciendum. Ad istud pōt dici duob⁹ modis. Uno mō sic. cū allego stipulationē intercessisse: aut volo probare stipulationē intercessisse per scripturam: aut per testes. Si per scripturaz eoipso φ inuenitur scripta promissio φ presumitur stipulatio intercessit: vt. in. l. contra. Si autem volo probare per testes hēo necesse probare duo: stipulationem intercessisse ꝛ promissionē vt hic. Et est ratio diuersitatis qꝛ testiū vox viua est: vnde debꝫ dicere veritatem pro vtraqꝫ parte: vt. s. de epi. ꝛ cle. auc. sed ꝛ iudex. Et ideo debet dicere de stipulatione ꝛ promissiōe. ꝛ si solūmō diceret de promissione non probaret: qꝛ non diceret id qđ in stipulatione requiritur: in scriptura vox mortua est. Et licet ille qui scribit debeat inserere stipulationem ꝛ promissionem: tamen si omisit stipulationem ꝛ scripsit promissionem plus: presumitur dictuz ꝛ minus scriptum: vt. ff. de pactis. l. iurgentium. §. φ fere. Uel potest dici secundo modo. idem est in probatione stipulationis facienda p scripturam ꝛ in probatione stipulationis faciēda per testes: qꝛ in exercendis litibus per testes ꝛc̄. vt dixi ꝛ dicetis. sicut si repetitur scripta promissio: presumitur φ interrogatio precesserit. ita si testes deponant de promissione: ꝓsumitur φ stipulatio intercessit. ¶ Or segnori super. l. ista potest queri an vsure debeantur iure humano ꝛ possint peti cum iure diuino ꝛ canonico sint prohibite: vt patet in illo psalmo. dn̄e qs hitabit in tabernaculo tuo ꝛc̄. ¶ Or segnori dn̄s Mar. hanc questionem tetigit. ꝛ dn̄s Azo in summa huius tit. in fi. sed non plene iudicio meo. Dixit ipse: hodie iure humano non debentur vsure. constat enim φ prohibite sunt iure canōico ꝛ per consequēs iure humano: qꝛ sacre. ll. nō dedignantur sacros canones imitari: vt in auc̄. vt cle. apud proprios epi. vij. coll. §. sancimus. igitur cuꝫ iure canōnico sint prohibite ꝛ eodē modo iure ciuili. Et si dicat φ istud est verum ꝛ in quattuor concilijs stabilituz: que. ll. sequunt̄: vt in auc̄. de eccle. ti. in prin. Et constat φ in vno de quattuor cōcilijs fuit prohibitum: vt in niceno cōcilio vbi fuerunt ꝓhibite in auc̄. de eccle. ti. in prin. col. iiij. Unde si sunt ꝓhibite iure diuino vt ibi. dn̄e quis habitabit in tabernaculo tuo. si prohibite sunt iure diuino ꝛ humano: qꝛ par in parem non hꝫ imperiū: vt. ff. de ar. l. nam magr̄at⁹. ꝛ. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tēpestiuū. vn̄ multomin⁹ nec minor magr̄at⁹ in maiorē: vt. ff. ō mi. l. minor aūt magr̄atus. vnde impator terrestris cum sit minor: qꝛ est seruus dei celestis non potest tollere. l. maioris. i. dei celestis. Itē qꝛ seruus. l. dn̄i sui tollere nō pōt nec potest ei resistere. vnde dictuz est a dn̄o saulo postea paulo nominato: durū est tibi cōtra stimulū calcitrare. vnde nō pn̄t peti. ꝛ si soluant̄: repetunt̄. nā cum earum promissio sit prohibita: quicquid sequitur ob id nō valet: vt. s. de le. ꝛ cō sti. l. nō dubiū. ¶ Sꝫ segnori dico φ ista verba sunt palpatiua non instructiua. ꝛ cōsueui alio mō qōnem istā examinare. ꝛ sic primo allegare pro ꝛ contra: ꝛ postea determinare. Debentur vsure humano iure? Uidetur φ sic: qꝛ iur̄ veteri. ff. admittitur petitio vsurarum: vt. ff. e. l. j. Item ius. C. permittit vt hic. ꝛ. j. e. l. ij. ꝛ. l. eos q. §. j. Item iur̄ nouissimo auc̄. permittitur petitio vsurarum: vt in auc̄. vt nullus ꝛc̄. agit in prin. quā habetis. j. eo. super. l. eos qui. ꝛ incipit aucten. ad hec. ꝛ in aucten. de aliena. empby. §. ꝛ hoc etiam quidē supbis. quā habuistis. s. de sacrosan. eccle. aucten. hoc ius porrectum. Preterea si iure meo nō debentur vsure cur essent ita fatui iurisconsulti ꝛ imperatores φ posuissent istos cōtractus in. C. ꝛ. ff. Ad. l. s. de sum. tri. ꝛ fi. cat. l. j. pōt responderi φ imperator iubet sequi religionē quātum ad fidē. ecōtra videtur φ iure humano non debeantur. Mandat enim imperator valētinus romanis ꝛ xp̄ianis φ ipsi debeāt. l. illā seruare quā diuinus petrus apostolus iubet seruari: vt. s. ō sum. tri. ꝛ fi. ca. l. j. sed petrus apostolus iubet romanis ꝛ p̄dicauit ne quis pecunias suas det ad vsuras: ita debet huari. qꝛ qđ principali placuit. l. hꝫ vigorē: vt isti. de iur̄ na. gē. ꝛ ci. §. sꝫ qđ p̄ncipi. ¶ Or segnori i qōne ista ꝯsueuim⁹ ita dicere ꝛ distinguere ꝛ saluabitis omnes. ll. ꝛ dictuz apostoli. mutuo dātes nihil ꝛc̄. Et dicetis sic. cū qs mutuat pecuniā ꝛ vsura petit̄: aut ex contractu mutui: aut ex alio contractu. Si ex alio ꝯtractu q̄ꝫ mutui dico φ vsure iure diuino ꝛ humano debentur. verbigr̄a. vēdidi tibi rē meā ꝛ tradidi. tu nō soluisti mihi p̄ciū: ꝛ pcipis fructus: merito teneris mihi ad vsuras p̄cij ad dānum ꝛ ad interesse: vt. j. de act̄. emp. ꝛ vē. l. fructus. ꝛ. ff. de act. emp. ꝛ vē. l. iul. §. ex vēdito. Itē pone φ locaui tibi rem meā: vtputa domū meā. domū in habitasti ꝛ non soluis mihi pēsionē: teneberis merito ad vsuras pēsionis ꝛ ad dānū ꝛ ad interesse: qꝛ in bonefidei iudicijs veniūt vsure ex tempore more: vt. ff. e. l. mora. §. in bonefidei. ꝛ. j. e. in bonefidei. Itē pone φ aliqua mulier dedit tibi dotē soluto matrimonio. post annuz non soluis ei dotē suā: merito teneberis mulieri ad vsuras. vt ad damnuz ꝛ interesse: vt. j. de rei vxo. act̄. l. j. §. exactio. Si autē petantur vsure ex contractu mutui. verbigr̄a. mutuaui tibi pecuniā sub vsuris ponamus quattuor denarijs in mense pro libra. hoc casu si nō soluis ad diē: si volo petere vsuras peto rōne lucri propter vsuram medij temporis. nā sicut prohibita est vsura diuino iure ita ꝛ humano: vnde non petuntur vsure propter lucrū: vt. ff. e. l. cum quidam. §. si a pupillo. in fi. Et qꝛ. ll. diuine ꝛ ꝓphetie prohibent in quattuor cōcilijs ꝛc̄. vt. s. dixi. ꝛ quia in his que pertinent ad salutē anime potius sequimur canonem: vt extra de iudi. c. nouit. Si autem volo petere vsuras vt damnuz ꝛ interesse: qꝛ ideo φ non soluisti mihi pecuniaz ad diem dico φ habui necesse sumere ab alio pecuniā sub vsuris pro re familiari: ꝛ hoc casu vsura vt interesse petit̄. Uel dico φ si soluisses mihi pecuniā meā ad diē ꝓmissaz: non fuissent distracta pignora mea. ꝛ qꝛ non soluisti fuerūt distracta ab alio creditore meo. Uel dico φ qꝛ non soluisti: in penam incidi creditori meo cui illam pecuniam debebā certa die sub pena. ꝛ hoc casu similiter vsura vt interesse ꝛ damnuz petitur: vt ar. ff. pro socio. l. sociꝫ in id qđ. in prin. ꝛ sic etiam intelligitur. ff. de act. emp. l. iul. §. ibidem. Et hāc petitionem vsurarum bene admittit vicarius xp̄i. i. papa in ecclesia romana. nā tota die concedit litteras suas campsoribus ꝛ mercatoribus super debito vt petant accessiōes ratiōe dāni ꝛ interesse: nō rōne lucri. Sic ergo vsura pōt peti ꝛ accipi ex alio contractu q̄ꝫ mutui: vt hic. Etiam satis apte colligitur ex verbis euāgeliste dn̄i dicit: mutuū dātes nihil inde sperātes. ꝛ nō dixit de alio contractu. ꝛ ad hoc ēt apte facit decre. nr̄a. extra. e. ti. ꝯsuluit. al's. c. cū fi lij. Itē canō hn̄ permittit peti interesse. extra de fideiusso. c. puenit. Nec est mirū. nā nō vere dī vsura peti cū qs agit ad hoc vt nō dānificetur. ꝛ canones qui de hoc loquuntur: questū tn̄ reprobant non. damni vitationē: vt xiiij. q. iiij. c. j. ꝛ. c. siquis clericus vbi dicitur φ qui aliqua incrementa susceperit ꝛc̄.

Vsuras. In. l. ista ponitur talis casus. Emi a te p̄diuꝫ. p. c. tu mihi p̄diū tradidisti. nō solui tibi p̄ciū nec obtuli: sꝫ sine omni oblatione illud p̄ciū ꝯsignaui ꝛ dposui. nūqd teneor vēditori ad vsuras p̄cij? Certe sic. ꝛ hoc equitas ꝛ ratio suadet. nec illa cōsignatio ꝛ depositio sine oblatione facta: debet mihi ꝓdesse quin tenear ad vsuras precij. Tex. cogetur. sub. veniunt vsure vt damnuz ꝛ interesse: vt. s. l. proxi. dixi. ¶ Or segnori in. l. ista no. duo. no. Primo φ non sufficit consignatio: ꝛ depositio sine oblatione. nā oblatio debet precedere vt. j. e. l. acceptam. ꝛ. j. de solu. l. obsignatiōe. Itē scōo no. sicut emptor rei tradite percipit fructus: ita ex die traditionis ad vsuras precij tenetur: nō al's: vt. j. de ac. emp. l. curabit. ꝛ. l. fructus.

Dānis. In. l. ista dicit̄. Si mutuaui tibi. c. in ipsa numeratione pactus sum φ quolibꝫ ānō p̄stes mihi. x. vsurarꝫ nomine: ille vsure mihi nō debētur: qꝛ vsure fenebris pecunie sine stipulatiōe ꝛ ex pacto incōtinēti apposito nō debētur. Uerūtn̄ si soluisti debitas ex pacto incontinēti apposito: repetere nō potes: qꝛ soluisti vsuras nālit̄ debitas: ꝛ naturale debitū impedit repetitionē. Tex. fenebris pecunie. sub. sub vsuris date. Tex. nō pn̄t. sub. etiam ex pacto appo.

fito incōtinenti in ipsa numeratione. Tex. ferende sunt. sub. vt dixi: quia debentur naturaliter ⁊ natura impedit repetitionē: vt. ff. de condi. inde. l. frater. Et no. ꝙ hec lex loquit̄ in pecunia numerata mutuata: qꝛ in ea nō debent̄ vsure sine viculo stipulationis. Secus est in vino oleo frumento mutuo datis: quia in eo ex nudo pacto datur actio. ⁊ sic loquitur cōtra. j. eo. l. frumenti. Item istud est verum regulariter in pecunia numerata ꝙ vsure non debentur citra vinculum stipulationis etiam ex pacto incontinenti in ipsa numeratiōe apposito. Sed hoc fallit in duobus casibus in quibus debentur vsure ex nudo pacto. Unus casus est: cum ciuitas dat feneratori ⁊c̄. vt. ff. e. l. etiam. Alius casus est in nautico fenore: vt. ff. de nau. fe. l. periculo. ¶ Item no. in. l. ista. licet regulariter pactum appositum incontinenti in ipsa rerū traditione pariat actionem: vt. j. de reruꝫ permu. l. rebus. fallit tamē hoc in odium vsurarum. Sic ⁊ alibi est spāle ꝙ pactū incontinēti appositum nō pariat actionē: puta cum pactum inhibet religionē: vt. ff. de reli. ⁊ sump. l. ꝙ si locus. Itē fallit cum pactum est cōtrarium libertati: vt. ff. de seruis expor l. seruus. Item fallit cum agitur vt dos data pacto innouetur: vt. j. de iure do. l. auia.

Ex retentionē.

In. l. ista dicitur. Si mutuo tibi. c. ⁊ tu vsqꝫ ad annum promittis mihi dare. xx. nomine vsurarum pacto: ⁊ obligas rē pignori: licet iste vsure non debeantur ciuiliter sed naturaliter pacto: tamen pignus datum pro sorte potes retinere pro vsuris. Secus est tamē si mutuaui pecuniā tibi ⁊ promisisti dare minores vsuras ⁊ obligasti pignus: postea conuenisti dare maiores: pro istis maioribus nō pōt pignus retineri: qꝛ ꝓ his nō videtur pignus astrictū Text. conuenit. sub. pacto. Tex. obstricta sint. sub. noiatim. Unno. hic ꝙ alicui consulitur per retentionem ⁊ non consulit̄ per actionem. ⁊ ad istud est simile. s̄. l. px. ⁊. ff. de cōdi. inde. l. si in area. Tex. si enim. Incipit scōm dictū huius. l. Tex. de minoribus. ponamus de duobus denarijs ꝓ libra. Tex. quādo. ꝓ qꝛ. Tex. teneatur. Videt̄ cōtra. qꝛ exquo conuenit teneri pignus obligatū ꝓ minoribus vsuris: similiter ⁊ pro maioribus vsuris videt̄ obligatū. iuxta regulā. ꝙ in pstationibus ⁊c̄. vt. ff. de ver. ob. l. titia. §. ideꝫ rn̄dit. sed hoc recipit instantiā odio vsuraꝝ: sicut ⁊ aliud speciale est. s̄. l. px. Sed denuo opponitur ⁊ videtur ꝙ pignus obligatū pro minoribus vsuris retineatur pro maioribus: vt. j. etiam ob. cy. pe. pignus recti. pos. l. vnica. Sed illud debet intelligi in pecunia debita sortis nomine non vsuraꝝ nomine.

Aduersus.

In. l. ista ponit̄ casus talis. Amita mea promisit dēfensori ciuitatꝭ soluere minores vsuras ponamus quincūces. ⁊ si non solueret quincūces: promisit soluere semisses. amita mea cessauit soluere quincūces dum defensor posset exigere semisses exegit quincūces: nunqd videtur fecisse pactum de non petēdis maioribus vsuris scꝫ semissibus? Certe sic. Tex. maiores. ponamus semisses puta. x. denar̄. de libra: vt. j. eo. l. eos qui. Tex. minores. ponamus. iiij. denarios de libra ⁊ ita quincūces. Tex. pacti. s. taciti. Tex. ſm qd̄. i. que dicta sunt in prin. huius. l. hn̄t locum in priuato. Item dicit in defensore ciuitatis. Tex. maiores. ponamus semisses. Tex. quincūces. i. quattuor dnarios de libra: vt. j. e. l. eos q. §. j. Tex. impēdisse. i. soluisse. Habetis ergo: si creditor potest petere maiores vsuras exquo cessatum est in minoribus: si exegit minores: videt̄ fecisse pactū de nō petēdis maioribus. Unde videtur cōtra. ff. de pactis l. imperatores. vbi dicit̄ ꝙ defensor ciuitatis nō pōt remittere debitum ciuitatis. Ad qd̄ vos dicetis ꝙ defensor ciuitatis non pōt expresse remittere debituꝫ ciuitatis vt ibi: sed tacite sic vt hic. Et alibi. miles admittit̄ vt procurator si nō est ei opposita exceptio. ⁊ sic tacite. Secus si est ei opposita vt. s̄. de ꝓcur. l. milite. Item expressa cōuentione nō admittitur infamis ad postulandū: sed tacita sic: vt. ff. de postul. l. quos. Uel pōt dici defensor ciuitatis non potest remittere debitum sortis sed vsurarum sic: odio vsurarum.

Si creditrici.

In. l. ista ponit̄ cāus talis Quedam mulier erat creditrix mea: ⁊ debebam ei sortem. ⁊ si cessarem in sortem. tenebar ei ad vsuras. obtuli ei sortē: noluit recipe: vn̄ cōsignaui ⁊ dposui: nō teneor ei ad vsuras. Sed si ipsa non esset pn̄s: debeo adire presidem: ⁊ ei offerre: ⁊ consignare: ⁊ deponere eo iubente. Tex. non cogeris. quia ipso iure es liberatus: vt. j. e. acceptam. Tex. debueras. tradēdo ei loco mulieris: vel eo iubente consignare ⁊ deponere. ¶ Or segnori no. si extra iudicium fit oblatio: regulariter requirit̄ cōsignatio ⁊ depositio. sed si fit in iudicio: sufficit sola oblatio. vt. ff. de pigno. act. l. si rē. Item oblatio consignatio ⁊ depositio impediunt cursum vsuraꝝ: sicut ⁊ penā ipso iure: vt. ff. de arbi. l. celsus. ⁊ dicā. j. e. l. acceptā.

Creditor.

In. l. ista dicit̄. Si creditor petit vsuras stipulatione promissas: ⁊ de eis scriptum est instrumentum: debet probare eas promissas esse. nec pīudicat dbitori si ꝓbabit creditor aliquo tpe ex voluntate vsuras esse pstitas. Tex. instris suis. sub. vel testib⁹: vt. s̄. e. l. j. Tex. ex cōsensu. l. ex voluntate. Tex. prestite sunt. in preteritū ⁊ longo tpe sine aliqua stipulatiōe. Tex. obligationē cōstituūt. sub. in futurū vt hic. ⁊. s̄. de pac. l. si certis annis. qꝛ tps non est modus tollende obligationis vel inducēde: vt. ff. de act. ⁊ obl. l. obligationū fere. §. placet. Secus si peto vsuras tanq̄ ex stipulatione ꝓmissas. nec possum probare stipulationē interpositā sed diuturnā pstationē: qꝛ hoc casu satis est vn̄ ex eo ꝙ prestitit: cogit̄ soluere in futurū. ⁊ sic intelligit̄ lex. que signatur pro ꝫ. ff. e. l. cū de in rē verso. Et est rō: qꝛ nō est verisimile ꝙ essent solutē nisi essent ꝓmisse: qꝛ nemo psumit̄ iactare pecuniam suā: vt. ff. de ꝓba. l. cū de indebito. in prin. ⁊ maxime si erat diligens paterfamil. vt. ff. e. l. qui semisses.

Cāuis cū bassa.

In. l. ista ponit̄ talis casus. Quidā bassa noie a qdā accepit pecuniā mutuo: ⁊ ꝓmisit prestare minores vsuras. iste debitor cessauit pstare minores. creditor non petit maiores: sꝫ minores. nūqd pōt postea petere maiores? Certe nō. Tex. licitas tn̄: qꝛ si illicitas ꝓmisisset possent peti vsqꝫ ad legittimum modum: vt. ff. e. l. vsuras. Tex. perseuerauerit. ⁊ ad istud accedit. s̄. e. l. aduersus.

Si per te stat.

In. l. ista ponit̄ casus tal'. Promiseraꝫ patri pupilloruꝫ prestare minores vsuras si infra certum tps soluerē sortem. ⁊ si nō soluerem sortem promisi prestare maiorem. mortuo pre pupillorum nō stetit per me quin soluerem sortē ⁊ vsuras maiores: sed per tutores pupilloꝝ: nūqd debeo maiores? Certe nō. vn̄ si potero hoc probare ꝙ obtuli sortē ⁊ vsuras minores: ⁊ cōsignaui ⁊ deposui: exinde nō teneor ad vsuras maiores. Tex. si p te. sub. debitorem. Tex. infra tpa pfinita. i. statuta solutioni sortis. Tex. non exigent̄. sub. ipso iure. qꝛ obligatio ⁊ cōsignatio ⁊ depositio impedīūt cursuꝫ vsuraꝝ ipso iure: sicut ⁊ ponam: vt plene dicā. j. e. l. acceptā. Tex. nō cōueneris. sub. tu debitor. Nam obligatio ⁊ cōsignatio ⁊ depositio impediunt cursum vsurarum: vt dixi. s̄. e. l. si creditrici.

Usure.

In. l. ista dr̄ ꝙ vsure nō pn̄t excedere duplū sortis: vn̄ si mutuo tibi. c. nō possuꝫ stipulari a te vltra duplū sed in multis casibus debeo stipulari minus. Ponamus ꝙ mutuaui tibi. c. ⁊ stipulat⁹ sum xx. de quolibꝫ anno in. vj. an. illa. c. faciunt alia. c. ⁊. xx. nūqd potes dicere ꝙ excedit duplū sortis? Certe nō. qꝛ duplū sortis nō excedit vsura hito respectu ad ānū vnū: sꝫ ad plures sic. Tex. cōputationē. sub. habito respectu ad vnū annū: nō ad plures. ¶ Et ita no. ꝙ vsure ꝑ tpa solute. i. ꝑ tempora diuersa solute excedunt dupluꝫ. Sic ⁊ alibi regnabit xp̄s per multa tēpora. i. per diuersa. ¶ Or segnori hec. l. dicit vt dixi in casu. Et ad. l. istam per omnia cōcor. ff. de cōdi. inde. l. si

non

non sor.§.si supra duplū.ꝛ.ff.de act.emp.ꝛ ven.l.iul.§. ibidem. Sed hoc fallit in casibus.ff.de nauti.feno.l.periculi.

Rumēti. In.l.ista dicit. Licz pecunie mutuate non possit deberi vsura citra vinculū stipulationis ex pacto: tñ si tibi mutuo frumētū vl' ordeū possum pacisci ꝑstari vsuras nudo pacto. Tex. ꝑstāda est.secus est in pecunia:vt.s.e.l.q̄uis. Sz q̄ est rō? Rñdeo illa.qꝛ estimatio pecunie nō mutat:iō ibi odio vsurarū nō debent vsure citra vinculū stipulationis:sz frumēti ꝛ ordei precium mutatur.vnde propter incertū exitū in istis rebus.l.permittit ꝙ aliquis possit pacisci de vsura dāda sibi nudo pacto.vñ si mutuo tibi frumētū vsqz ad vnū annum: equū est vt des mihi vnum corbez de modio: vt.j.e.auc.ad hec. Unde no.licet ex nudo pacto nō detur actio: vt.s.de pac.l.legem.tamen speciale est in frumēto ꝛ ordeo propter eorum incertum exitum:vt ex nudo pacto detur actio.sic in alijs casibus est speciale quos no.s de pac.l.legem.

X predio. In.l.ista dr. Obligaui tibi ꝑdia mea ꝓ.x.postmodum tibi pecuniā obtuli:tu noluisti recipere eam:consignaui ꝛ deposui: postea percepisti fructus ex predijs meis:nūquid isti fructus minuunt sortem? Respondetur ꝙ sic. Tex.post oblatam iur.sub.ꝛ consignatam ꝛ depositam:vt.j.e.l.acceptam. Uel dicatis oblatam tantum:quia sola oblatio sufficit ad impediendum cursum vsurarū sicut ꝛ futurā penam impedit: vt ff.de arbi.l.celsus.Tex.certum est.vt.ff.de pign.act.l.j.ꝛ.ij.

IN bonefidei. Segnori ista l.dicit ꝙ i act.neg.gest.ꝛ in alijs bonefidei iudicijs:vsure petunt iudicis offō ex tpe more. Sed quid erit? pone conueni te act.neg.ge.ad.c.ꝓ sorte:iudex iuenit te fuisse in mora dū deberet te condemnare ad sortē ꝛ ad vsuras:condemnauit te tm̄ ad sortē:illa sententia transiuit in vigorē rei iudicate qꝛ nō appellaui:nūquid illa que facta sunt reuocanda sunt? Rñdeo ꝙ nō:nec amplius teneberis ad vsuras.qꝛ exquo sublatum est iudiciū sortis:ꝛ vsuraꝝ. Tex.certū ē.sub. iudicis officio ex mora:vt.ff.e.l.mora.§.in bonefidei. Tex.facta ē.sub. qꝛ ꝯdēnauit tm̄ de sorte ꝛ nō de vsuris. Tex.nec prouocatio.i.appellatio.Tex.tractāda non sunt.qꝛ exquo nō appellat:videt acquiescere iudicatis:vt.s.de postu.l.j. Tex.nec eius tpis.i.ifra quadrimestria tpa que dant iudicatis : vt.j.de vsur.l.ij.ꝛ.l.vlti.¶ Or segnori no.hic ꝙ in bōefidei act. vbi veniunt vsure iudicis offō ex tpe.si iudex condemnauit tantum de sorte nō de vsuris nec appellatū erat nō veniunt āmodo vsure:qꝛ exquo est sublatū iudiciū super sorte ꝛ suꝑ vsuris:quia in bonefidei iudicijs non est alia actio sortis ꝛ alia vsuraꝝ vt hic.ꝛ.j.depo.l.j.ꝛ.ij. Secus si vsure deberentur per stipulationē:qꝛ alia est stipulatio sortis ꝛ alia vsurarum:vt.s.de iudi.l.j.ꝛ.ff.de excep.rei iudi.l.si in iudicium.

I ea. In.l.ista dicit ꝙ vxor mea mutuauit tibi pecuniā:ꝛ ei domuz tuā obligasti eo pacto vt inhabitaret domū illā:ꝛ lucraret habitationē loco vsurarum donec solueres sibi pecuniaz:vxor mea vt conuenit domum inhabitauit:nō aūt eā locauit alij ad pensionē nūc dicit a debitore : si domus fuisset alij locata ex pensione ipsius domus recepisset vxor mea vltra licituz modū vsurarum : modo queritur an sors ob hoc debeat minui? Ad qd rñdet imperator ꝙ non videt ibi illicitum fenus contractuz licz maiori summa poterit domus illa locari.sz videt ꝙ minus iusto precio ꝑdicta domus locata fuerit.h.d.ista.l. Uideatis summariā expōnez littere. Tex.si ea pactione.i.eo pacto. Tex.vt vice.i.loco. Tex.inhabitaret.sub. domo d̕bitoris.Tex vberiori sorte.i. pecūia. Tex. hitatio videtur.¶ Or segnori no.ꝙ inter creditorem ꝛ debitorē bñ pōt agi ꝙ fructus rei pignorate creditor ꝑcipiat loco vsurarum : ꝛ ad illud accedit.s.de pigno. act.l.j.ꝛ ij.ꝛ tolleratur hoc ratione incertitudinis:vt.j.e.l.si ea.ꝛ.ff. de contrahen.emp.ꝛ ven.l.hec venditio.ꝛ.l.fundi partem,

Um allegas. In.l.ista pōit casus talis. Uxor mea accepit a te mutuo mille aureos eo pacto vt si nō satisfecissent infra certum diem ꝙ redderet quadruplicatos:nunquid est hec licita conuentio? Rñdetur ꝙ non:quia hic contrahitur illicitum fenus.ꝛ forma.l.non patitur ꝙ pena illius contractus possit excedere vltra legittimum modum vsurarum. Tex. ea conditione.i.eo pacto. Tex.posse procedere.Et ita habetis ꝙ ꝓ q̄titate nō pōt qs stipulari vltra legittimū modū vsuraruz.ꝛ si stipulatur:suꝑfluuz detrahitur.ꝛ superfluo detracto: stipulatio iure valebit:vt hic.ꝛ.ff.e.l.pecunie feneḃris.in prin.Sz ꝓ spē mihi danda possem stipulari penam vltra legittimum modum vsurarum:vt.ff.e.l.in fideicō.in fi. Secus si constituerit in faciendo:vt plene dixi.s.de transac.l.promissis.

Um nō frumentū. In.l.ista ponitur talis casus. Accepi a te mutuo pecūiā non frumentum:ꝛ conueni ꝙ prestarem certum modium tritici pro illa pecunia.ꝛ si sua die non prestarem:promisi prestare maiorez summā tritici: ꝛ tale que excedat legittimuz modū vsuraruz: nūquid talis conuentio valet? Rñ.ꝙ nō. Tex.oblatus.ponamus.x.corbes frumenti.Tex.cōtendis.vt qꝛ promisisti soluere. xx.corbes:si nō solueres sua die.Tex.defensiōe:vt hic.ꝛ.s.l. ꝓxi. ꝛ.ff.de ac.emp.ꝛ ven.l.iul.§.ibidē.¶ Sed pro deo quis est legittimus modus vsurarum? Rñdeo in pecunia si est illustris:triēs est vsura.Si est alia ꝑsona q̄ nō ꝑest ergasterijs:ē semis vsura. Sz si ꝑest ergasterijs:sunt besses:vt.j.e.l.eos qui.§.j.¶ Or segnori quidā legūt hic quādā auct.que incipit.ad hec. Sed dominus Azo legebat eā.j.e.l.oleo.

I ea lege. In.l.ista ponit talis casus. Mater tua obligauit creditori suo aliquē fundū eo pacto vt fructus illius fundi creditor lucraret loco vsurarū.ille creditor ꝑcepit fructus q excedūt legittimū modū vsuraꝝ.nūquid videt cōtractuz esse illicituz fenus? Ui ꝙ nō:ꝓpter incertos euētus eoꝝ. Tex.si ea.lege.i.eo pacto.sic ꝛ al's.s.de pactis.l.legē.Tex.inuicez.i.locū.Tex.obtētu.i.ꝑtextu.Tex.euētuz.sub.q est vtꝝ paucos vl' multos percipiat.Uñ no.ꝙ rōne incertitudinis aliquid permittit:qd al's nō permitteret:vt.s.e.l. frumenti. Secus si certa modiatio tritici prestaretur:vt.s.l.proxi.

INdebitas. In.l.ista dr. Si aliquis soluit vsuras in ciuiliter ꝛ naturaliter:si solute sunt ante sortem:si sortē cōputant.si post sortē indubitāter repetunt. Tex.indebitas.sub.ciuiliter ꝛ naturaliter:sec⁹ si naturaliter tm̄:vt.s.e.l.q̄uis.in fi. Tex. nō potuerint.vt.ff.de solu.l.in his.in fi. Tex.redditā.i. solutā. Tex.ꝓpēsa.i.pēsata cū deliberatiōe.Tex.firmatū est.Et ita habetis ꝙ vsure omnino indebite repetunt.Et ad illud accedit.ff.de condi.inde.l.si non sortem.§.siquis falso.

Cceptam. Or segnori .l. ista reputatur valde difficilis:ꝛ dominus Azo.l.istā tanq̄ difficiliorez in summa huius ti.eam cōmētauit in fi.ti.Tñ hec.l.lz eius materia sit valde vtilis: quātum ad casuz ꝛ lr̄az nō est difficilis sz satis facilis.Et hec.l.quattuor vel quinqz dicit. Primo qualiter debitor debet offerre cōsignare ꝛ deponere in loco publico sortē ꝛ vsuras.Secundo ponit quis dicat locus publicus.Tertio ponit effectum cōsignatiōis quātū ad vtilitatē debitoris. Quarto dicit ꝙ dictū ē in simplici mutuo:idē est in traiectitia. Quinto qualiter subueniatur creditori q pecuniā oblataz noluit recipere:ꝛ hoc est qd dicit hec.l. Uos tamen in.l.ista no. ita casum in terminis.Accessi ad imperatorez ꝛ corā eo talē ꝓposui qōnez. Dñe imperator d̕beo titio.c.nomie sortis.ꝛ xx.noie vsuraꝝ.volo soluere sortē ꝛ vsuras:ip̄e recipe recusat mō quero a vobis qualiter sit mihi ꝯsulendū? Ad qd rñdet imperator. Amice carissime corā testibus denūcia titio

creditori tuo te paratum sortē soluere ⁊ vsuras. si ipse reci-
pere recusat: in pñtia testium offeras illam pecuniam ⁊ vsu
ras. ⁊ ea oblata: cōsigna ⁊ depone in loco publico: ⁊ est pri
muȝ dictuȝ. ¶ Et denuo quero ego debitor. dñe imperator
quē vocatis vos locum publicum? Rñdet imperator. voco lo
cum publicū vel sacratissimas edes vel aliū locum tuū ⁊ se-
curū: put iudex arbitratus fuerit: puta erariū fisci. ⁊ hoc est
scōm dictum. Tertio quero ego debitor. dñe imperator: si
pecuniam cum vsuris predicto modo obtuli creditori vt' di
ximus: que vtilitas sequetur mihi? Ad hoc rñdet imperator.
hec vtilitas erit tibi: qr indubitanter a periculo illius pecu-
nie es liberatus. adeo si illa pecunia periret: creditori tuo
periret. insuper si pro illa pecunia erant obligata pignora.
statim desinunt esse obligata. ⁊ hypothecaria tollitur. ⁊ pi-
gnora poteris consequi inuito creditore: ⁊ liberantur pi-
gnora: siue debitor soluit: siue p eum nō stet quominus sol-
uat ⁊ per eum stare nō vr: ex quo offerat cōsignet ⁊ deponat.
¶ Denuo quero quarto ego debitor. hec q̄ dicta sunt ha-
bent ne locum in traiectitia pecunia sicut in simplici mutuo
puta si aliquis mutuauit mihi. c. traiectitia vltra mare? Rñ-
det imperator ꝙ sic vt dictū est. ¶ Denuo quinto ⁊ vltimo
quero ego debitor. domine imperator ponamus creditori
meo pecuniam debitam cum vsuris obtuli. quia noluit reci
pere consignaui ⁊ deposui in edem sacrā. quomodo subue-
nietur titio creditori meo si mutat consiliuȝ ⁊ vult illam pe-
cuniam habere? Ad qd rñdet imperator. creditor tuus pro
illa pecunia habet vtilē rei vē. vel ad exhibēduȝ cōtra ipsuȝ
depositariū apd quē deposita est illa pecunia: vel ꝯ quēlibȝ
possidētē illā pecuniā: ad quē illa pecunia puenit. nō aūt hȝ
propriā actionem cōtra te debitorem: qr per oblationē ⁊ cō
signationem ⁊ depositionē liberatus es nisi tu debitor post
illaȝ oblationē ⁊ cōsignationē illaȝ pecuniā reassumpsisses
⁊ in vsus tuos conuertisses: qr tunc tu debitor non videris
liberatus: nec videris obtulisse: nec consignasse: nec depo-
suisse: ⁊ iō cōtra te debitorē hēbit primaȝ actionē. h. d. ista. l.
¶ Or videatis expōneȝ littere. Tex. acceptā mutuo sorteȝ.
ponamus. c. exēpli cā. Tex. cū vsuris licitis. sub. a. l. permis-
sis. ponamus. xx. exēpli causa. Text. creditori. sub. tuo. nam
debitori interrogāti rñdet imperator: vt pȝ ex. l. subscriptio
ne. Tex. post testationem. i. post denunciationē coram testi-
bus factam. ¶ Et ita not. ꝙ talis prestatio prodest. vt. ff. de
vsur. l. j. in fi. ⁊. ff. qui. mo. pi. vel hypo. sol. l. si debitor. Text.
offer. sub. tu debitor. Tex. consignatā. i. in sacculo recōditā
⁊ sigillo sigillatam. Tex. in pub. depo. sub. tu debitor. Text.
Inhibeatur. i. ne currant in futuȝ ex die oblationis ⁊ consi-
gnationis ⁊ depositionis. ⁊ hoc est primuȝ dictum huius. l.
Tex. in hoc aūt. Incipit scōm dictum huius. l. Tex. vel sa-
cratissimas edes. i. ecclesias. deposuerit: puta in erario fisci
puta in masaria cōi. Or sequitur tertium dictum. Tex. quo
subsecuto. i. deposito ita facto. vel quo subsecuto. i. quibus
ita subsecutis. Tex. ēt piculo. sub. sortis ⁊ vsuraȝ: qr si illa
pecunia piit: periculo creditoris piit. Tex. ⁊ ius pignoruȝ.
sub. obligatoȝ pro illa pecunia. Tex. cum seruiana. i. quasi
seruiana: que hypothecaria dicitur vt insti. de act. §. itē huia
na. Et quare dicit ēt? Or nedū personalis actio tollit: imo
hypothecaria. Tex. quominus soluant. nā liberant pigno-
ra pecunia soluta vel obligata: vt. s. de pigno. act. l. pe. ⁊ vl.
Tex. qd ēt. Hic incipit quartum dictum. Tex. in traiectijs.
sub. pecunijs. Et dicitur traiectitia pecunia: vt habetis. j. de
nau. feno. l. vl. Tex. creditori. Hic incipit qntum ⁊ vltimuȝ
dictum Tex. actione vtili. i. rei ven. vel ad exhibenduȝ. Uel
dicatis. actione vtili. s. prima ꝯ ipsum debitorē cuȝ reassum-
psisset pecuniā. nō alit. Tex. ad exactionem eaȝ. s. pecuniaȝ.
Et legetis ita litteram ⁊ dimittetis: nō aduersus ⁊c. ⁊ acci-
piatis qd est. j. sed vel cōtra depositariū ⁊c. Tex. recipit. i.
reassumpsit ⁊ in suos vsus conuertit: qr tunc tenetur debi-
tor vtili pignoratitia vel dire cta: vt. j. dicam. ¶ Or segnori
circa. l. istam est insistendum: opponendo: rñdendo: distin-
guendo: ⁊ querēdo. qr his modis omnibus itelligetis veȝ
intellectū huius. l. Et statim vos habetis h̄ in fi. l. si debitor
obtulit pecuniā creditori: ⁊ qr noluit recipere consignauit
⁊ deposuit. si creditor mutat ppositū ⁊ vult habere pecuniā
habet vtilē rei vē. cōtra depositariū: vel ꝯtra ipsas pecunias
nō ꝯ ipsuȝ debitorē: qr ipo iure liberatus est post oblatiōeȝ
⁊ cōsignationē: nisi debitor postea reassumpsisset: qr tūc hȝ
creditor pmaȝ actionē ꝯ debitorē. ¶ Sȝ vr ꝯ his rōnibus.
nā debitor oblatione ⁊ cōsignatione ⁊ depositiōe ipo iure li
beratus est: qr vr soluisse. ⁊ solutione eius qd qs dȝ tollitur
ois obligatio: vt insti. quibus mo. tol. obli. in pn. ⁊. ff. d solu.
l. solutiōe. Si liberatus est ipso iure: qūo actio prima si reas-
sumpserit pecuniam resurgit: cum regula sit ꝙ actio semel
extincta ⁊c. vt. ff. de solu. l. qui res. §. aream. ⁊. j. de le. ij. l. me-
uius. §. duobus. ⁊. ff. de pac. l. si vnus. §. sed ⁊ si tale pactuȝ.
¶ Ad istud potest dici pluribus modis. Uno modo sic ve
rum est si debitor offerat ⁊ creditor recipere nō vult: ꝙ ista
oblatio habetur pro liberatione: ⁊ sic debitor liberatus est
ipso iur. Si dicis qualiter debitor si reassumpserit illā pecu
niā tenet pma act. cū actio semel extincta in perpetuū nō re-
surgat? Rñdeo vno modo ꝙ debitor nō videt eā deposuisse
ex quo reassumpsit eam: vnde actio nō videt extincta: qr nec
videtur verum: ex quo nō durat versum: vt. ff. de in rē verso.
l. si patre. §. j. ⁊ nō videtur diuertisse mulier: que in breui re-
uerse est: vt. ff. solu. ma. l. iij. vnde iste non videt deposuisse:
ex quo depositū non durauit: vt ar. ff. de acqui. poss. l. nō vr.
¶ Uel potest dici scdo modo vt dicatur. Si debitor offert
⁊ cōsignat ⁊ deponit: liberatur ipso iure si reassumpsit illaȝ
pecuniam in odiū debitoris qui factam solutionē reuocat:
est introductū ꝙ prima actio extincta resurgat. nā ipse fecit
bonum inicium ⁊ malum finem. bonum ergo iniciū fecit: cū
obtulit ꝯsignauit ⁊ deposuit. sed malū finē facit: cū reassum-
pserit pecuniam: ⁊ al's sic in odiū negātis solutionē esse fa-
ctam: vt. s. de nō nu. pe. auct. contra q ppriam. nam ibi dicit
ꝙ postq̄ aliquis negauit propriam scripturā: si postea velit
docere de solutione: ⁊ sic actione esse sublataȝ: nō audit sic.
⁊ al's est introductum in odium veniētis ꝯ trāsactionem fir-
mataȝ aquiliana stipulatione: vt. s. de transac. l. vbi. sic ⁊ al's
sit. ff. si ex nox. causa. ag. l. ij. in fi. ff. ꝙ me. cā. l. metū. §. volēti.
¶ Uel potest dici tertio modo. Si debitor offert cōsignat
⁊ deponit: soluisse videt. Si dicis solutione eius qd debet
tollitur omnis obligatio? Rñ. veȝ. est. Si dicis actio semel
extincta nō resurgit? Rñ. veȝ ē. Si dicis. si debitor reassum-
psit pecuniam: tenet prima actiōe? Rñ. nō est veȝ. sed tenet
cōdi. ex hac. l. cū istud de nouo ex hac. l. inducatur. vnde da-
tur ex hac. l. conditio. vt. ff. de cōdi. ex lege. l. vnica. ⁊. ff. ad. l.
iul. de adul. l. si postulauerit. in fi. ¶ Uel potest dici quarto
modo. Si debitor offert consignat ⁊ deponit. debitor non
liberatur ipso iure: quia non soluit. sed quia quasi soluit:
liberatur doli mali exceptiōe: vt. ff. de solu. l. qui es. in prin.
Ideo si postea petit creditor pecuniam: si sit pecunia apud
depositarium vel apud alium qui illam pecuniaȝ intercepe
rit: poterit debitor dicere: dolo facis ex quo post depositio-
nem contra me agis: sed agas contra illum qui illam pecu-
niam detinet. sic ergo ista exceptio durat efficax. quandiu pe
cunia durat in causa depositi. sed debitor reassumente pe-
cuniam. contra exceptionem doli dabitur doli replicatio:
vnde aget creditor prima actione. si debitor excipiat repli-
cabit creditor dolo facis cum debitum reassumpsisti. vnde
vbicunq; liberatur debitor doli excep. equitate suadēte cre
ditor habet replicationem doli: vt videmus alibi. nam si fe-
ci tibi pactum de non petendo. x. que mihi debes: habes cō
tra me petentem illa. x. except. sed si postea facis pactū mihi
ꝙ possim petere: illa exceptio erit tibi inutilis: ratione secū
di pacti facti de petendo: vt. s. de pactis. l. pacta. ⁊. ff. de pa-
ctis. l. si vnus. §. pactus. ⁊ institu. de repli. per totuȝ. ¶ Uel
potest dici quinto modo ꝙ prima actio sublata ē. nec illa re
surgit: sed tantum rei vendi. ad exhibendum ratione depo-
sitionis pecunie quā accepit non vt debitor sed vt quilibet
alius: vt argu. ff. ad exhiben. l. de eo. §. penul. ⁊ vlti. ¶ Sed
denuo ad. l. istam opponitur: nam hic dicitur ꝙ requiritur
pecunie oblatio depositio ⁊ consignatio. sed. l. videtur velle
ꝙ sola oblatio sufficit: vnde videtur contra. j. de conditio.
inser. l. vlti. ⁊. j. de prepositis ⁊ archarijs. l. j. Ad quod vos
dicetis ꝙ regulariter oblatio consignatio ⁊ depositio exi-
git. Fallit in casu fauore libertatis: vbi sola oblatio sufficit

fauore

fauore libertatis vt in preal.l.vlt. Item fallit in alia.l.predicta. Item fallit.ff.de pig.act.l.si res.§.j. Ad solutionē istoꝝ cōtrariorum ꝛ vt plene liqueat articulus iste quando requiratur oblatio consignatio ꝛ depositio: ꝛ quid requiratur ita distinguendum est. Et aduertatis hanc distinctionem: q2 do minus Azo in summa huius ti.in fi.circa hanc distinctionē institit: sed in multis clarius dicemus. Cum oblatio fit a debitore creditori: aliquando fit ad sortis liberationem: aliqñ ad impediendū cursum vsurarū.aliqñ ad euitandū p̄iculū rei debite: aliqñ ad pignora liberāda ꝛ ad inducendam directā pignoraticiā act. ¶ Or ista quattuor membra statim volo summatim exponere: vt melius intelligatis sequentia. Fit oblatio creditori a debitore ad sortis liberationem debeo tibi.c.pro sorte.ꝛ.xx.p vsur.tu vis liberari ab isto debito offers ista.c. ꝛ.xx. Fit oblatio ad impediendum cursum vsurarū.debeo tibi.c.sub grauibus vsuris: offero vt ad vsuras nō tenear. Fit oblatio ad euitandū pīculū rei debite si perdat̄ puta libros p̄ciosos tibi debeo: hēo illos timeo ne possiz eos pdere: offero tibi ne deiceps sim subiectus piculo illorū librorū. Aliqñ fit ad pignora liberāda ꝛ ad inducēdā pignoraticiā act.directā: puta si obligaui tibi pignora p c.offero vt pignora liberentur. Or videam⁹ p ordinem de singulis. Fit oblatio ad sortis liberationē isto casu.ista sunt necessaria vt debitor liberet̄ ꝙ debitū offerat congruo loco ꝛ tpe.al's nō prodest. Si enim debitor offerat creditori debitū in periculo mortis existenti: puta cuz videt ꝙ latrones sequuntur creditorem cū telis: vel est in conflictu ciuitatis nō liberat̄ vt.ff.de solu.l.si soluturus.ꝛ.j.de solu.l. obsignatione. Itē reqrit̄ si creditor nō vult recipere ꝙ deponat ꝛ cōsignet que depositio fiat in loco publico vel in ede sacra vel in loco in quo iudex precipiet vt in.l.nostra dicitur. Itez requiritur tertium ꝙ totū debitū offerat̄: nō pars.q2 sicut particularis solutio nō liberat debitorē: ita nec pticularis oblatio: vt.j.de distrac.pigno.l.q̄diu.sed si offert: totū debitū liberat̄: vt.j.de solu.l.obsignatione. Sed fallit in tribus casibus in quibus creditor sicut tenetur particularem solutionem recipere ita particularē oblationem debitor potest facere. Primus casus est fauore libertatis.nam si mihi seruo a te relinquitur libertas: si.x.dedero heredi tuo siue.x. offero heredi tuo: tenetur recipere siue.v.offero tenet̄ recipere: vt.ff.de sta.libe.l.cū heres.§.item. Alius casus est.vbi particularis solutio ꝛ oblatio pro parte soluta vel oblata liberat puta si debitū non est liquidum. Ecce si petis a me.x. ꝛ ego dico ꝙ quinqz tantū debeo tibi: hic nō est liquidum debituz ꝛ eo casu sicut teneris recipere.v.ita ꝛ.v.offerre possum: q2 boni pretoris est ꝛc̄.vt.ff.si certū pe.l.quidam. Item fallit in tertio casu: puta si inter creditorez ꝛ debitorem nominatim conuentum est ꝙ liceat per partes soluere.ꝛ hoc casu sicut lz per partes soluere.ita per ptes poterit offerre: vt.ff.si certum pe.l.lecta.ꝛ.ff.de vsur.l.tutor.§.lucius. ¶ Or segnori circa articulū istuz insistamus ꝛ tractemus de apicibus iur. q2 hic vertitur quedam subtilitas que de facili multos duceret in errorem. Ego dixi si fiat oblatio consignatio ꝛ depositio congruo loco ꝛ tpe ꝛ totius debiti liberat̄ debitor ipso iure a sorte ꝛ ab vsuris.ꝛ omnes doctores illud dicunt qc. qd acciderit de pecunia: vt.ff.de solu.l.qui.x.j.respōso. ꝛ.ff. de arbi.l.si arbiter.ꝛ in.l.nostra.ꝛ.j.de solu.l. obsignatione. Or videamus si pōt hoc esse.ll.volunt ꝙ debitor liberetur cum solutum facit accipientis nō aliter: vt.ff.de solu.l.q sic. ꝛ.ff.de le.iij.l.qui ꝯcubinam.§.si heres.si debitor liberat̄: q2 sic soluit vt faciat accipientis: debitor offerendo consignando ꝛ deponendo non facit accipientis.ꝛ quilibet homo videt hoc: q2 si depono in ede sacra vl' in loco publico vl' vbi iudex p̄cipit nō trado tibi creditori ꝛ certi sunt modi quib⁹ dominium transfert̄.s.traditione ꝛ vsucapione: vt.s̄.de pactis.l.traditionibus.hic autem non est aliquis illorū modorum: vnde non videt̄ translatū dñiuz sic: quare non videtur liberatus debitor ipso iure. Ad istud dicitur multis modis ꝛ vno modo sic.hic est speciale: vt si debitor offerat ꝛ consignet ꝛ deponat ꝙ debitor liberetur ipso iure inspecta cā ēt si nō fiat pecunia accipientis. Et adducit̄ simile al's.j. de iure do.l.in rebus.vbi dicitur ꝙ si mulier dedit fundū in dotem soluto matrimonio transfert̄ dñium in mulierez sine traditione.sed istud simile nō est bonū: q2 nos dicimus ꝙ maritus rei inestimate date in dotē ꝯstāte matrimonio est dñs. quo ad proprietatē ꝛ exercitiū: vt.s̄.de rei ven.l.doce ancillā tuam.sed vxor dicit̄ dña spe: cū soluto matrimonio ad'eaz debz reuerti. Unde si ista responsio nō est vera.est inuenire alia exempla. Ecce si mandaui tibi vt.c.mihi debita procuratori meo solueres: si reuoco illud mādatū re integra te ignorante ꝛ tu soluis ei: nō querit̄ mihi dñium anteq̄ ratum habeam: vt.ff.de ne.ge.l.si ego.tñ ne reuocatio mea tibi officiat liberatus es a me interdū ipso iure si putas te liberatuz vel ope exceptionis si putas te liberandū: vt.ff.de solu.l.nō procuratori.§.j.ꝛ.l.cū qs.§.ꝛ si debitor. Uerūtñ in casu isto voluit dicere dominus Bul.ꝙ reliquie precedētis mādati faciunt vt per eum querat̄ dñium: vt ꝛ al's est introductuz in act.mandati: vt.ff.de re.iur.l.super.ꝛ.ff.de ne.ge.l.pōponius in fi.ꝛ hoc exemplū est circa corporalia. Potest notari aliud exēplū circa incorporalia: vbi tu liberaris ꝛ nō transfers omne ius. Pone: tu obligasti te mihi cedere actionem cedendo act.tu nō trāsfers omnes actiones.s.directas ꝛ tñ liberaris a me.qđ est illa rōne q2 actiones ita inherent ossibus ꝙ ab eis separari nō pñt: vt.ff.pro so.l.ea que.ꝛ.ff.de peculio.l.quis ergo talis. Uel pōt ita dici.hec est regula ꝙ debitor soluendo liberat̄ si facit accipientis.vel si non stat per eum quominus accipientis faciat propter regulā iuris que est vbi nō stat per me quominus fiat in mei vtilitatē in tui p̄iudiciū: pro facto habet̄: vt.ff.de reg.iur.l.in ciuili.ꝛ.ff.de cōdi.ꝛ demō.l.iur̄ ciuili.ꝛ hoc est qđ satis declarat hec lr̄a in fi.dū dicit: si creditor mutat ꝓpositū hz vtilez act. ꝯtra depositariū vel cōtra res ipsas.cōtra depositariū hz vtilē rei ven. vel ad exhibendum.qui si nō fit directe dñs quasi dominus est.ꝛ contra ipsas pecunias quasi dñs fit.vel contra depositariū hz vtilē act.depositi. Uel potest dici ꝙ ipse debitor q sic obtulit ꝛ consignauit ꝛ deposuit: non ipso iure sed ope exceptionis liberetur.nam cū solutione eius qđ debet̄ tollitur omnis obligatio: vt insti.quibus mo.tol.ob.in pn.ꝛ hic non fit solutio sed fit simile solutioni.ꝛ hoc casu ne actio semel extincta resuscitetur.qđ esset incōueniens vt.s̄.dictum est.ꝛ qđ dictū est de oblatione ꝛ consignatione ꝛ depositione locū obtinet in his rebus que sui natura recipiunt oblationem cōsignationem ꝛ depositionem: vt est pecunia aurū ꝛ argentum: vt sunt libri ꝛ arma. Sed sunt quedaz res que recipiunt oblationes tantum: vt sunt equi asini ꝛ leones.ꝛ similes res.ꝛ iste recipiunt oblationem sui natura: sed non recipiunt cōsignationem ꝛ depositionem. Item immobilia non recipiunt cōsignationem ꝛ depositionem: sed oblationem tantum.vnde possum offerre fundum ꝛ dicere: veni ꝛ ducam te in possessionem fundi.ꝛ ad istud accedit.j. de dona.ante nup.vel propter nup.l.vlt.ꝛ auc.dos data.ꝛ hz istā determinationez intelligimus qđ dicitur: ꝙ si emptor petit rem debet offerre precium ꝛ venditor si petit precium debz offerre rem: vt.ff.de act.emp.ꝛ ven.l.iul.§.offerre.ꝛ.l.q precedēte.sic ꝛ in edil.act.si ago redhibitoria debeo offerre precium vt.ff.de edil.edic.l.ediles in fi.ꝛ.l.se. ¶ Or segnori explicitus est articulus iste quando offertur pecunia ad sortis liberationem modo videamus quomodo offertur pecunia ad impediēdum cursum vsurarūz.ꝛ hoc casu subdistinguo. Quia aut fit oblatio ad impediendum cursum vsurarum ne currant que non ceperant currere: aut ad impedienduz cursum vsurarum que ceperant currere. In primo casu requiritur oblatio consignatio ꝛ depositio vt hic. ꝛ.j. de solu.l.obsignatione.nec sufficeret consignatio ꝛ depositio sine oblatione vt hic.ꝛ.s̄.e.l.ij.ꝛ.ff.de admi.tu.l.tutor ap.§.actor in fi. In secundo casu sufficit sola oblatio.nec est necessaria consignatio ꝛ depositio: vt.ff.de admi.tu.l.si tutor. ꝛ.s̄.e.l.si per te nō stat.ꝛ.l.ex predio.sic ꝛ al's videmus ꝙ sola oblatio cōmissionem pene facit cessare ipso iure.vt.ff.de arbi.l.celsus in fin.cum.l.se. ¶ Or vidimus quando fit oblatio ad sortis liberationem ꝛ quando fit ad impediendum cursum vsurarum modo videamus quando fit oblatio ad debiti periculū vitandum periculum fit creditoris. Et circa hunc articulum ita distinguendum est.ꝛ aduertatis hic. Or aut debitor

debet spēm certā aut quantitatē vł genus. Si debitor debz certā spēm: puta stichum seruū: vel illum liberū: sufficit tūc sola oblatio: ⁊ liberatur debitor ipso iure a periculo rei. si postea res pereat: nec est necessaria cōsignatio ⁊ depositio: etiam si esset spēs que possit consignari: vt. ff. de ver. obl. l. si seruum. §. sequitur. Si autem debitor dz quantitatē vel genus si offert ⁊ creditor recusat recipere. ⁊ postea perijt: tenetur debitor adhuc. sed si creditor petat: liberaẗ doli mali excep. vt. ff. de sol. l. qui. x. in prin. Et est ratio quare aliud est in spēbus q̄ȝ in generibus: qꝛ spēs perire possunt sed genera perire non possunt: vt. s̄. si cer. pe. l. incendiū. ⁊. j. ad. l. fal. l. in rōne. ¶ Or segnori modo videamus qñ fit oblatio ad liberandū pignora ⁊ ad inducendam pignoratitiam acti. que hz locū siue pecunia sit soluta siue oblata. Et circa hūc articulū distinguendū est. Aut fit oblatio in iudicio. Aut extra iudicium. In primo casu sola oblatione liberanẗ pignora: ⁊ datur pignoratitia actio: vt. ff. de pig. acẗ. l. si rē. §. vlti. ⁊. l. aliena. §. si per creditorē. ⁊. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. itē liberatur. §. qui paratus. Si aūt fiat oblatio extra iudiciuz: tunc necessaria est oblatio: ⁊ cōsignatio. ⁊ depositio ad hoc vt pignora liberentur. ⁊ ꝙ detur pignoratitia actio: nec sufficit sola oblatio: vt hic in ver. quo eniz ⁊c. nisi cū debitor cōueniretẗ hypothecaria act. qꝛ tūc offerendo repellit agentez hypo. vt. ff. quibus mo. pig. vł hypo. sol. l. paulus in fi. ⁊ alˀs incipit idē Paulus. Ex predictis ergo apparet ꝙ sola oblatio non impedit cursum vsurarū que iā ceperant currere. sed facit periculū rei ad creditorē pertinere. Sed que est rō diuersitatis ꝙ sola oblatione euitatur periculū rei: nō autē impediẗ cursus vsurarū nisi fiat oblatio. ꝯsignatio. ⁊ depositio. Dixerunt quidam predicta esse vera cum distinctiōe: qꝛ aut vsure debenẗ cum stipulatione. ⁊ tūc sola oblatio nō sufficit. Aut iudicis officio ⁊ tunc sola oblatio sufficit. Sed certe ipsi male dicunt: qꝛ in vsuris que debētur iudicis officio. puta in actiōe bonefidei: vt est actio exēpto ⁊ similes vtraqz requiritur. s̄. e. l. ij. Unde potest dici ꝙ rō est talis in vsuris ꝙ sola oblatio non impedit cursum vsurarum que iam inceperant currere: qꝛ est quod imputetur debitori. cur non consignauit ⁊ deposuit vsuram cum potuerit: qꝛ vsura consistit in pecunia. vnde est quod sibi imputetur ⁊ damnum qd̄ qs sua culpa sentit: sentire non videtur: vt. ff. de reg. iu. l. dānuz qd̄ quis. Sz sola oblatio bene liberat debitorem a periculo rei debite: qꝛ aut erit talis que non poterat consignari ⁊ deponi: ⁊ tūc nō imputaẗ ei: cur nō deposuit ⁊ ꝯsignauit. Aut erat talis res que poterat consignari ⁊ deponi: ⁊ tūc si pijt illa res ideo liberatur debitor: qꝛ res est depdita: non autē sola oblatio liberat eum. Et ꝙ hec fieri debeant hētis. s̄. e. l. si per te. ⁊. l. ex predio. sed si nō precessisset oblatio nō sufficeret cōsignatio ⁊ depositio: vt. s̄. e. l. ij. ⁊ h̄ vera sunt cū copia est ipsius creditoris. sed si creditor esset absens: ibi nō vr̄ stetisse per debitorem sed per creditorem: vñ satis est si ipsi iudici denunciet ⁊ iussu eius depositio fiat vt ita impediatur cursus vsurarum: lz nō pcedat oblatio: vt. s̄. e. l. si creditrici.

C Onstitutionibus. In. l. ista dr̄. Sic ab ipso debitore non pn̄t exigi vsure vltra modū legittimū: ita a fideiussorib⁹, ⁊ mādatorib⁹. Tex. ꝯstōnib⁹. sub. quas non hēmus. vel pōt dici ꝙ loquitur de illa quaz habemus. j. e. l. eos qui. §. j. Tex. sacris. i. impialibus. Tex. potest: quia omnia beneficia que competunt debitoribus: ⁊ fideiussoribus: vt. s̄. de non nu. pe. l. tam mandator. ⁊. ff. de pac. l. vlti. ⁊. ff. de excep. l. excepti.

I vsuras. In. l. ista dicẗ. Si debitor obligat tibi pignus pro sorte: ⁊ conuenit tibi vsuras pstare. postea ante numerationem. vel post incōtinenti fecit tibi solutionem: ⁊ non dixit in quaz causam solueret: tu creditor habes facultatē accipiēdi illā pecuniam in vsuras. Tex. facultatē. nā vbi soluit aliqd: ⁊ nō dicẗ in quā cām soluatur: creditor potest computare in vsuras si sibi placet: vt. ff. de soluẗ. l. in his in fine. Nec ob. ꝙ solutum debet computari in duriorem cām: vt. ff. de solu. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ ita in sorte cū sors parit vsurā: vt. j. e. l. penul. ⁊ vlti. Sed durior est vsura cum eaz reddit q̄ȝ non accepit: vt. j. de solu. l. j. ⁊ ibi dicam.

P Ignoribus. In. l. ista dicẗ. Si mutuas mibi. x. ⁊ obligo tibi pignora ⁊ pmitto tibi vsuras pacto: pignus pōt retineri p vsuris debitis pacto. Sz si vsure nō sunt pmisse pacto: pignus nō pōt retineri nisi p sorte: vñ nō p vsuris pacto nō pmissis. Tex. interueniētib⁹. i. obligatis a debitore creditori. Tex. pspicis. ⁊ ad istud accedit qd̄ habuistis. s̄. e. l. per retētionez. Secus est in sorte: qꝛ pignus obligatum pro sorte pōt retineri pro alia sorte: vt. j. ob Cy. pe. pig. reti. pos. l. vnica.

O Leo. In. l. ista dicẗ. Si mutuo tibi oleū vel frumentū: indubitāter tunc admittiẗ additamentū vsurarū eiusdē materie: vñ possum tibi mutuare. x. cados olei vt in fine anni reddas mibi. xx. cados olei noīe vsurarū. qd̄ est introductū rōne incerti precij ⁊ ratione incerti exitus. Tex. vel quibuscunqz fructibus. pone frumentum vel ordeū vł siliginē. Tex. additamētū. i. augmētū. Tex. admitti. ⁊ pōt deberi hoc casu vsura nudo pacto: vt. s̄. e. l. frumētū. Itē possum pacisci ꝙ in fi. anni pro. c. corbibus frumenti dantur. ccc. corbes frumēti ¶ Or segnori sup. l. ista habetis vnā auc. q̄ incipit. ad hec.

A D hec. Auctē. Auc. istā ita cōtinuabitis ad. l. C. Lex. C. loqbaẗ in fructib⁹ liqdis ⁊ in alijs fructib⁹ aridis: vt in frumēto. sed h̄ auc. loquiẗ i fructibus aridis ⁊ in pecunia. Item l. C. loqtur cuz qs credebat nō agricole. hec aūt auc. loqtur cum qs credit agricole. Et in auc. ista poniẗ talẗ casus. Si volo mutuare agricole pecuniā vel fructus: possum pacisci vt in fine anni pro modio reddat totum corbē frumēti. Si aūt maiorē vsurā adducerē in stipulatione: cado ab acẗ. mea ipso iure vel ope exceptiōis: ⁊ terra ppterea obligata vel aliqd aliud pignori datū: nō tenebiẗ. Tex. ad hec. i. iuxta hec que dicta sunt in. l. C. Tex. qui fructus aridos. i. frumētum ⁊ ordeū. alij sunt liquidi: vt oleuz: vnde. l. C. loqbaẗ in liqdis. Uel pōt dici ꝙ idez in liqdis in ciuitate. nā sicut si mutuanẗ fructus aridi non rustico valet: ita si mutuātur agricole fructus liqdi. Tex. credit. i. mutuo dat. ⁊ sic sumitur hic stricte nomē crediti. Tex. vel pecuniā. sub. credit. ⁊ intelligatis agricole. Tex. pro mō. i. pro modio. Tex. octauam partē modij. modius est apud nos octo corbes. Tex. siliquā. dr̄ siliqua denarius vnus. Aliqñ dicẗ siliqua. octaua pars vncie: vt. s̄. de epi. ⁊ cle. auc. sed hodie. Tex. fuit. que vltra modum stipulatur. Tex. cadat. sub. ipso iure vel ope exceptionis: quod est verius: qꝛ pene sunt moliende: non exasperande: vt. ff. de penis. l. interpretatione legum. Et ista auctē. est in corpore auctē. vt nullus mutuās agricole. ¶ Or segnori in auctē. ista ita distinguetis. Cum quis mutuauit: aut pecuniam: aut aliam rem: puta frumētū vel oleum vel ordeum vel vinum. In primo casu cum quis mutuat: aut scholari: aut burgensi: aut clerico: non tñ agricole: aut agricole. Siquis mutuat pecuniaz non agricole: pōt stipulari ab eo is qui mutuat. si est illustris: tertiā ptem cētisime. si non est illustris: sed preest ergasterijs: pōt stipulari semisses. si non pest ergasterijs: pōt stipulari tertiā cētesime: vt. j. ea. l. eos. Si autez mutuat agricole mitius agitur cum eo vt non possit stipulari pro solido: nisi siliquā: vt hic. Si aūt quis mutuat fructus: aut mutuat non agricole: aut agricole. Si mutuat non agricole: sed alij psone: hic refert: qꝛ si vult stipulari vsuras in eadē mā: rōne icerti pcij pōt stipulari q̄ttācūqz vsurā: vt hic. Sz si vellet stipulari in quātitate vsqz modū legittimū lz stipulari: vt. s̄. ea. l. cū frumētū. Si aūt mutuaẗ agricole: p modio pōt pacisci: vt hic dicẗ.

S I mater. In. l. ista pōiẗ talis caus. Mater tua gessit negocia mea: pecuniā meā ꝯsumpsit: ipsa tenetur mibi act. ne. ge. nūqd in ea veniāt vsure ex tēpore more? Respondetur ꝙ sic. Tex. diligētiam. sub.

tiam. sub.regulariter:vt.§.de neg.gest.l.tutor.Tex.pôt.Sz quas vsuras? Respondeo legittimas.si pecuniaz meá ꝯuer tit in vsus suos.sed si palá tenet̃ p̃stare legittimas.si clá:cé tesimas ad instar tutoris cuius offm̃ est publicũ.vel cũ eius offm̃ sit priuatũ:p̃stabit legittimas:vt.ff.de admi.tu.l.nó ex timo.ná actio ne.ge.est bonefidei:vnde in ea veniunt vsure ex tpe more:vt.ff.de neg.ge.l.tantũdem.

Pro auro. In.l.ista dicit̃.Si mutuo tibi librá auri vl' argenti vt reddas mihi eius extimationé.pro extimatione earum rerũ licitas vsuras possum stipulari.Tex.⁊ veste.sub.certo precio extimata vt faciunt burgenses in partibus vltramontanis.Tex.iussimus.i.precipimus.¶ Or segnori no.ꝙ pro quantitate debetur vsura.⁊ pro fructibus in eadé materia in aliis materiis nó nisi cũ dantur extimate.vt reddatur extimatio:vt.ff.e.l.in fideicó.in fi.⁊.l.cũ quedam.§.vl. cum petitione heredi.vsure fructuum pceptoꝝ veniunt añ lit contest.vt.ff.de peti.here.l.hereditas in fi.Alij dicunt ꝙ in casibus vbi fructus fuerunt extimati.

Os qui. Segnori.l.veteres alioruz imperatorũ qui precesserũt iusti.in supioribus habuistis:amodo iste tres ll.que sequuntur sunt noue.ll.iusti. Et in pn. huius.l.dicit̃.Si teneris mihi personali act̃. ad sortem ⁊ ad vsuras:vel hyp.act̃.ad fundum.⁊ ad fructus si excludor a petitione sortis prescrip.xxx.annorum nó durabit petitio vsurarum.Item si excludor a petitione fundi prescrip.xxx.vel.xl.annorum nó durabit petitio fructuũ:q2 sublato principali:tollitur accessorium.Tex.eos qui.s. creditores.⁊ sub.iubemus.Tex.principali.siue personali vl' hypo. act̃.Tex.triginta an.referatis ad personalé act̃.vt.§.de con sti.pe.l.ij.Tex.vel.xl.an.ita id referatur ad hypote.vt.j.de p̃ scrip.xxx.vel.xl.an.l.cum notissimi.in prin.Tex.aliquá mouere qõnem.sub.post.xxx.vel.xl.an.Tex.principali:vel personali vel hypote.Text.nó subsistente. sub.sorte vel fundo. Tex.cognoscere:q2 sublato principali tollitur accessoriuz. ¶ Or instatur.hic dr̃ ꝙ post.xxx.an.duret hypo.vsq3 ad.xl. an.Unde vi.ꝯtra.j.de luiti.pigno.l.intelligere.Ad qd pót dici.Si habeo personalem act̃.cótra te:⁊ pignora sunt obligata.licz actio personalis sit sublata prescrip.xxx.annorum tñ adhuc possum agere hypo.vel pigno.vsq3 ad.xl.an.Sed hec.l.hoc nó dicit. Sed denuo instat̃.Hec.l.videt̃ velle ꝙ nó singulis annis nascatur petitio vsurarũ.Sed vna.l. videtur velle ꝯtra.j.de prescrip.xxx.an.l.cum notissimi.§.in his. ad qd pót dici.istud est sp̃ale in odium vsurarũ. secus est in sorte:vt ibi.Uel pót dici verius ꝙ idez sit in sorte qd in vsu ris annis non enumeratis vt hic.⁊.ff.de dona.cá mor.l.sena tus.§.qd dicit̃:sed si anni essent enumerati:tot sunt prescri ptiones quot sunt anni:vt.ff.de le.j.l.pluribus.Sed in annuis legatis secus est:vt in.l.ꝯtra. Sed quid erit cũ hypo. tollit̃.x.vel.xx.vt.j.si aduersus creditorem.l.j.⁊.ij. nunquid durabit petitio fructuũ? Uidetur ꝙ sic vt arg.j.de luiti.pig. l.intelligere.Uel dicatis quibus casibus tollitur personalis etiam ⁊ vsurarum:⁊ quibus casibus tollitur hypo.p sorte.⁊ pro vsuris.Et hoc est veruz cuz tollitur principale ipso iure vel hypote.excep.rei iudi.vel prescriptióis:vt hic.⁊.ff. de exceptio.l.exceptiones.Secus si tollitur beneficio restitutionis in integrum q2 subuenitur minori ⁊ non fideiussori bus eius:vt.§.de mi.l.j.⁊.l.ij. Item secus est in mace. quia aliquando defenditur filius:⁊ non sui fideiussores:vt.ff.ad maced.l.si pater.

Super vsurarum. In.§.isto tractatur cuius q̃ntitat̃ sunt licite vsure.Et distinguendum est inter personas ⁊ contractus.Si persona est illustris ⁊ superillustris:pót stipulari tertiam centesime.Si preest ergasteriis : potest stipulari semisses.Si non preest ergasteriis:potest stipulari bessez.Si autem pecunia est traiectitia:potest stipulari vsuram cétesimam sicut aũt nó lz stipulari vltra p̃dictum modum directo ita nec p mediũ.puta venit debitor ad creditorez ⁊ dicit ei. mutuet̃ mihi.c.dic̃ creditor.vis tu vt mutué tibi.c.certe sic dicit debitor.vñ dicit creditor.dabis mihi semisses vsuras. ⁊ insuper dabis mihi.v.sol.pro piscibus.vel dicit creditor. tu vis ꝙ mutué tibi.c.certe nó habeo:sz inueniá tibi qui mutuabit tibi.vñ dicit ꝙ vadit vt aliquis mutuet sibi.⁊ dicit ꝙ non inuenit:vñ mutuauit ei sua.⁊ dicit ꝙ non vult perdere suum laborem:vñ stipulatus est vsuras licitas ⁊ aliqd pro suo labore.certe hoc sibi nó lz.hoc dicit.§.iste vsq3 in fin.l. Et anteq̃ videatis summariá exponem l're no.ꝙ.l.tota loqtur cum nó mutuat̃ agricole:sed aliij.Secus si mutuaretur agricole:vt in auc.ad hec.quá legi.§.e.l.oleo.¶ Or videatis summariá expositionem l're.Tex.quidez personis.vt est prefectus p̃torio:⁊ p̃fectus vrbis.Et qd dicit de illustrib9 intelligatis idé de superillustribus:q2 omne superlatiuum cóprehédit positiuum:vt.ff.de ver.ob.l.vbi tñ.in prin.Tex. cétesime.i.cétesima vsura.que equiparatur sorti in anno.Et dicit̃ cétesima:q2 sicut cétesimus numerus est amplus numerus ita cétesima vsura est ampla vsura.Tex.ergasteriis p̃ sunt.i.stationibus.ab erga qd est opa ⁊ steron qd est statio: vt.§.de epi.⁊ cle.l.ij.Tex.vsq3 ad bessem.i.vsq3 ad duas partes centesime.⁊ ita stipulatus est.xiij.sol. ⁊ q̃ttuor denarios de libra.Tex.stipulationem suam moderari.sub. vsurarum nomine.Tex.ꝯctibus.i.nó agricolis:vel in agricolis etiaz: q2 auc.ad hec.loquit̃ in simplici mutuo.Item debet̃ ista cétesima vsura si aliqs est cóđenatus ⁊ nó soluit.j.quadrimestre tp̃s:vt.ff.de vsur.l.vidi.§.vlti.Item debet̃ cétesima vsura si tutor pecuniá pupilli clam in suos vsus conuertit:vt.ff. de admi.tu.l.non estimo.Tex.cen tesime nomine vsurarum vt sunt.x.denarij de libra:⁊ ista sunt cóes vsure:⁊ debentur de iure si cósuetudo nó suadet dari minores.sed vbi suadet dari minores.tũc standũ est cósuetudini:vt.ff.e.l.j.in fin.sed vbi consuetudo suadet dari maiores:tunc standum est legi: vt in illis casibus in quibus debentur vsure:vt dixi.§.e.l.j. Unde no.ꝙ vbi consuetudo obuiat legi:non est standuz ei vt in auc.vt nulli iudi.in prin.Tex.solent.vt in nautico fenore.Tex.detrahere.sub.pro vno pisce.Tex.vel retinere.sub. causa inuétionis pecunie.Tex.sancimus. sub. si dubitaret an sit tifactum contra.l.istam.Unde no.ꝙ statur sacramento alicuius:sic ⁊ alibi.§.de his q ad ec.ꝯfu.l.p̃senti.§. sic vbi.

De vsuris. Segnori hec.l.noua.l. est iusti.sicut ⁊ superior ⁊ vult istud dicere.Mutuaui tibi pecuniaz sub vsuris ⁊ fui stipulatus maiores vsuras q̃ dicat superior ꝯstõ: pendente ista stipulatione fuit facta superior cóstõ: nũquid trahitur ad preteritos ꝯctus? Dixerunt quidam ꝙ non.Sz iusti.distinguit ⁊ dicit ꝙ in vsuris solutis ante.l.istam hz locũ hec.l.sed superior ꝯstõ hz locũ in vsuris futuris soluédis. Et hec.l.non solũ habet locũ in vsuris debitis per stipulationem:immo in vsuris que debentur iudicis officio.Tex. statuimus.§.l.proxi.sub.Tex.ampliores.i.maiores.Tex.p mittebant:vt.ff.de condi.inde.l.si non sortem.§.si vltra duplum.Tex.qd ⁊ in bonefidei.s.qd dictũ est in vsuris debitis in bonefidei iudiciis.

Et nullo modo. Hec.l.similiter noua. l.é iusti.sicut ⁊ due precedentes.ll.Et hec.l. bona ⁊ sancta est si feneratores bene obseruarent eá.Et in.l.ista dicit̃ ꝙ olim erat prohibitum ne exigerentur vsure vsuraruz:sed non erat ita prohibitum dare vt dicit iusti.Et dicit ꝙ quádo vsure vsurarum stipulantur:dicebat creditor mutuo tibi.c. ⁊ pro vsuris debes mihi.l.⁊ scribat̃ in instr̃o ꝙ debes mihi c.⁊.l.⁊ pro his dabis semisses vsuras.Uel si dicebat creditor mutuo tibi.c. traijcienda trans mare ⁊ scribat̃ in instr̃o ꝙ debes mihi alia.c.cum salua venerit nauis tua ad portuz vnde pro illis.c.volo ꝙ tenearis ad vsuras.Certe hec.l.nó vult istud siue vsure deducantur in sortem siue in vsuras.ne si aliter diceremus:imponeremus.l.verbis.⁊ nó rebus. qd esse non debet.Tex.sumat.vt.ff.e.l.cum quidam.Tex.imponere.sub.qd esse nó dz:vt.j.cóia de le.l.ij.in fin.Tex.accedere.sub.⁊ ita licet stipulari sortem ⁊ legittimas vsuras. non autem vsuras vsurarum.

¶ De nautico fenore.

¶ De simplici fenore dictu3 est. Sed qr aliqñ 9trahit̃ nau. fenus vt cū mutuat̃ pecunia traicienda trans mare. vt. ff. e. l. periculi. Et qr tale fenus licitū est: ideo ponit de nautico fenore. Et not. in isto nautico fenore tria specialia: q̃ nō sunt in simplici mutuo. Primum speciale est. ꝙ in simplici mutuo periculū est debitoris vt. s. si cer. pet. l. incendium. s3 in nautico fenore periculū est creditoris: vt. j. e. l. j. Item no. scdm spāle: qr in simplici mutuo: nō l3 stipulari vltra legittimas vsuras. In nautico fenore: l3 stipulari cētesimas vsuras: vt. s. ti. pxi. eos qui. §. j. Itē no. tertium speciale qr in simplici mutuo non debentur vsure sine stipulatione: vt. s. ti. proxi. l. ij. Sed in nautico mutuo debentur vsure nudo pacto: vt. ff. e. l. periculi.

TRaiectitiam. In. l. ista ponit̃ caus talis. Mutuaui tibi. c. vt illa. c. portares vltra mare: ꝛ si illa pecunia piret in mari: nō tenereris in aliquo: ꝛ si non periret sed salua veniret ad portū tenereris ad centesimā vsurā: nunqd postq̃ nauis salua ad portū veniret. teneris ad centesimas vsuras? Rñdet̃ ꝙ nō. Tex. manifestū est. vnde q̃diu peruenit ad portum: dicuntur centesime.

CUm proponas. In. l. ista ponit̃ casus talis. Eram tecū rome tu volebas ire in aphricā apd carthaginē: vñ mutuaui tibi. x. traicienda p mare piculo meo. ꝛ fuit dictū: ꝙ si pecunia piret i mari ꝙ eēt piculo meo. tu qd fecisti? sciens ꝙ phibitum sit. l. ne qs portet arma ad aphricanas ptes posuisti in naui tua arma phibita. dum tu velles nauigare: dictū fuit ꝙ tu portabas arma phibita: vñ pdidisti nauē cū pecunia q̃ tibi mutuaui: nūqd mihi ad sortē cū legittimis vsuris teneris? Certe sic: qr pecunia nō est depdita naufragio: s3 pp delictū tuū. vñ sicut si nauis salua ad portū veniret: tu tenereris: ita hoc casu. Tex. in salotino rū. nomē ppriū est ciuitatis vel puincie. Tex. tibi. s. creditori. Tex. nō pmittit: qr culpa debitoris hoc 9tingit: ꝛ iō tenetur. qr damnū qd qs fac. vt. ff. de reg. iur. l. damnum.

CUm dicas. In. l. ista ponitur talis casus. Mutuaui tibi. c. vt illa. c. mihi redderes in sacra vrbe ierosolimitana: nec dixi ꝙ periculum meū esset in itinere: nunquid possum stipulari centesimas? Certe nō: s3 legittimas. Tex. ea lege. i. eo pacto. Text. in sacra vrbe. i. Jerosolimitana: qr illa sola est sacra. Alij ponunt in vrbe. s. romana. Tex. licitum: qr taxatus est: vt. s. eo. l. eos qui. §. j.

TRaiectitie. In. l. ista dicit̃. Si mutuo tibi pecuniā traiciendam vltra mare periculo meo: periculū nō est tuū anteq̃ nauis puenerit ad locū destinatū. Sed si eo pacto nō mutuo: piculū erit tui debitoris: non mei creditoris. Tex. nō ptinet. sub. ad creditorem. Sed ex quo peruenit ad locum destinatum: non pertinet ad creditorem: sed ad debitorē: vt. s. e. l. j. Tex. non liberatur: vt. s. si cer. pe. l. incendiū.

¶ Depositi vel contra.

¶ De 9tractibus qui 9trahunt̃ gratia vtriusq3 vt mutuu3: ꝛ gr̄a accipientis vt cōmodatū: in superioribus dictum est. Veru3 qr depositu3 9hitur gr̄a dantis tm̄: ponit̃ Rubrica depositi. Et qr hec rubrica ponitur māliter: vt aliquid significet: iō subaudiendum est in rubrica. depositi. i. de 9ctu depositi: siue de act. depositi. Et datur directo deponenti ꝛ infamat: vt. j. e. l. contraria. Datur depositario: vt. ff. eo. l. qui. ꝛ ista nō ifamat: vt. ff. de his qui no. infa. l. j. Unde de 9ctu depositi videamus qd sit depositum. Et vñ dicatur: vt. ff. e. l. j. Cui detur. vt. j. e. l. j. Et 9tra quē det̃: vt. j. e. l. hereditas. Ad quid detur: vt. j. e. penul. ꝛ vl. Et quid veniat in ea: dicitur. j. eo. l. Et quando cesset. j. e. l. vlti.

I incursu. In. l. ista ponitur casus talis. Tu deposuisti instrumēta apud quēdam interfectū. s. quēdam qui ita vocabat̃. illa instr̄a pdidit incursu latronū. nunqd tenebit̃ tibi rñdere? Certe non: qr tenet̃ de dolo ꝛ lata culpa. ¶ Or ponamus depositarius dicit ꝙ amisit instr̄a: ꝛ falsu3 est: qr apud se h3: quo iure tenebit̃ tenenti? Certe directa depositi. Et poterit cōueniri directa rei ven. vel ad exhibēdum. Tex. casu. isti sunt casus fortuiti: sed furtū nō. vt. ff. pro socio. l. cu3 duobus. §. dāna. Tex. interfectum. nomē ppriū est. Tex. non pertinet. ¶ Or segnori no. ꝙ depositarius tenet̃ de dolo ꝛ lata culpa: vt. ff. e. l. qui nerua. Aliqñ de leui ꝛ leuissima tenet̃: puta si hoc cōuenit: vt. ff. e. l. j. §. si cōuenerit. Aliqñ tenet̃ de leuissima: puta si cōuenit̃ vel obtulit: vt. ff. eo. l. j. §. sepe. De casu fortuito non tenet̃: nisi culpa pcessit casum: vt. ff. si qs caut̃. l. sed si quis. §. quesitum. Tex. ꝙ si. Incipit scd3 dictū. Tex. depositi. sub. directa que datur depositi. Tex. cōpetit. sub. ꝛ vbi possidet: datur directa: ad exhibendum vel rei ven. vt. s. de ali. iudi. mu. cā fa. l. vna. Sed vbi dolo desijt possidē: dat̃ vtilis: vt. ff. de re. iur. l. parē.

Sure. In. l. ista dicitur. Si depono apd te pecuniā: ꝛ tu es in mora restituēdi eā: nedum teneris ad sortē: imo ad vsuras: qr actio depositi est bonefidei: vñ in ea veniunt vsure ex tempore more. Et ad istd accedit. ff. de vsur. l. mora. §. in bonefidei.

I depositi. In. l. ista ponit̃ casus talis. Deposui apd te. c. tu illa. c. in vsus tuos 9uertisti: ꝛ sic 9ctasti. 9uenio te act. depositi. nunqd teneris mihi ad vsuras? Certe sic: qr debes mihi gratulari: qr 9uenio te act. dpositi cū potero te 9uēire act. furti māifesti ꝛ nec māifesti. Tex. expiari. sub. noīe pecūie deposite. Tex. etiā vsuras. sub. ex tpe more: vt. s. e. l. j. Tex. flagitabis. sub. postq̃ in suos vsus 9uerteret. Tex. succedit. qr nō solum tenet̃ act. depositi sed furti: vt. ff. pro socio. l. rei cōis.

I deposita. In. l. ista dr̄. Si depositarius vtit̃ pecunia deposita: nedum tenetur ad pecunia3 depositam: imo ad vsuras. Sed si egi contra te actio. depositi ꝛ iudex cōdēnauit te in sortem tm̄: nō possum petere vsuras: qr non est alia petitio sortis ꝛ alia vsurax: qr iudicis officio veniūt vsure. Tex. debē. vt. s. l. pxi. Tex. depositi act. s. directa. Tex. cōdēnatio est. sub. nō vsurax: qr veniunt iudicis officio ex tpe more. Tex. vsurax. vt est in mutuo: vt si stipulor sortē ꝛ vsuras: vt. s. de iudi. l. j. Tex. exceptione repellit̃. pdest ergo excep. rei iudicate cōdēnato. ꝛ sic est cōtra. ff. de excep. rei iud. l. euidēter. Ad qd qdā dicūt ꝙ qui cōdēnatus est in sortē: ꝛ in vsuras: vt ar. ff de nego. ge. l. sinaūt. §. vlti. S3 hoc nō est vex: qr sors debet̃ iure actionis: vsura iudicis officio. vñ sublata act. sortis tollitur accessoriū: vt. s. ti. ij. l. eos qui.

Propter instr̄a. In. l. ista dr̄. Ego ex cā cōductiōis fundi debebā tibi. x. solui tibi qnq3. ꝛ instr̄a conductionis depositi apud quēdam eo pacto vt soluta residua pecunia: illa instrumēta redderentur mihi. mō solui residuā q̃titatem pecunie quā debebā: qūo subuenietur mihi? Ad qd respōdet impator: soluta pecunia a me que debebatur pacto: possum petere instrumenta deposita ab eo apud que3 sunt in sequestro. Tex. deposuisse. sub. eo pacto quod sequitur. Tex. seq̄stre3. idest depositariu3: vt. ff. e. l. apud quē. §. j. ꝛ. l. sequestr̄. Text. ipsis solutionibus. idest ipsa solutione. Tex. tutus es. qr solutione eius qd debetur tollitur omnis obligatio: vt instit. quibus mo. tol. omnis obli. in prin.

Si penes quē. In. l. ista dr̄. Si ego ꝛ tu instr̄a trāsactionū vel alia spectantia ad nos apud aliquē cōmendauimus: fides depositi seruāda

seruanda est: ꝛ ideo illa infra debebit reddere alteri nostrū vel ambobus: sicut nos ꝯuenimus. Tex. cōmēdasse. i. deposuisse: vt. ff. e. l. quintus. Tex. hꝫ qꝛ ꝯtractus ex ꝯuentione. l. accipiunt: vt. ff. depo. l. j. §. si conuenerit.

Esiderium. In. l. ista dicit. Si tu deposuisti apud me pecuniā: ꝛ eā dedi alteri mutuo ꝛ ď hoc conscriptū est instr̄m. tu petis a me pecuniā ꝛ ego dico nō hēo. qꝛ alij mutuaui. modo q̄rit̄ nūqd hec sit legittima defensio? Et rn̄detur ꝙ nō. vn̄ teneoꝛ act. deposi. ꝛ acti. ex mutuo potero agere cōtra eū cui mutuaui. Text. recusas. vnde teneoꝛ acti. deposi. vt hic. ꝛ. ff. e. l. j. Et potero experiri acti. ex mutuo ꝯtra illum cui mutuaui: vt. s̄. si cer. pe. l. eum qui.

Jis. In. l. ista dicitur. Si deposui apud te. c. ꝛ tu ista. c. apud alium deposuisti tui nomine vel alterius: vł alij mutuo dedisti certe contra te habeo acti. depositi: ꝛ contra successores tuos non contra illum apud quem deposuisti. vel commodasti: nisi nūmi extarent qꝛ tunc vendicarem a quolibet possidente. Tex. teneri tibi. sub. depositi directa. Tex. actiones personales. qꝛ rei ven. competit ꝯ possidentem: vt. j. dicit. sed personalis actio datur ꝯtra debitorem: vt. s̄. de acti. ꝛ ob. l. aduersus. Tex. potes. vt. ff. si certum pe. l. rogasti. in fi. ꝛ. l. filius.

Um hereditas. In. l. ista ponit̄ talis casus. Pater tuus decessit ꝛ fratres tui iacente hereditate serui hereditarij res aliquas apud aliquem deposuerunt. postea tu ꝛ fratres tui successistis patri: nunquid apd competenteꝫ iudicem poteris petere res commodatas per seruum? Certe sic. qꝛ seruus quesiuit hereditati iacēti ꝛ per hereditatem nobis quesituꝫ est. Tex. sustineat: vt. ff. de acq. rerum do. l. hereditas.

Ui depositum. In. l. ista dicit̄. Si qs cōuenit̄ directa acti. depositi. ꝛ suo nomine cōdēnat̄ eo ꝙ rē depositam non reddit: notat̄ infamia. Tex. suo nomine conuent⁹. sub directa act̄. Secus si alieno. vt. ff. de hijs q no. infa. l. furti. ꝛ. l. qui ei alieno. Item secus si ꝯria depositi fuerat cōdemnatus: vt. ff. e. l. apud quem.

Jquis. Segnori. ll. veteres aliorum imperatorum qui p̄cesserunt iusti. in supioribus habuistis. iste due. ll. q̄ sequunt̄ sunt noue. ll. iust. ꝛ hec. l. tria dicit. Primo dicit. Si conuenio te acti. depositi ad rem depositā vel ad pecunias depositas: illico res illas vel pecunias teneris mihi reddere: nec poteris mihi obijcere cōpensationem ꝙ ex alio contractu debebam tibi tantundem. Secūdo dicit̄. Si teneoꝛ tibi ad. c. acti. deposi. ꝛ tu teneris mihi ad alia. c. non poteris mihi obijcere compensationeꝫ. Tertio ꝛ vltimo dicitur. Si deposui apud te rem aliquā. ꝛ dum peto illam a te: quidam in scriptis denunciauit tibi ne rem illam mihi reddas: ꝛ tu depositarius hic affirmas per iusiurandum teneris mihi reddere depositū si ego volo tibi prestare cautionem de indemnitate aduersus illum qui prohibuit rem depositam reddere. Tex. titulum. i. detentationē Tex. sed si ex vtraqꝫ ꝛc. Incipit scd̄m dictum. Tex. qui primus hoc voluerit: iuxta id q p̄mo appellat prioꝛ agat. Tex. restituant̄. ꝛ ita spāle est in acti. deposi. ꝙ nō obijciat̄ cōpensatio: vt. s̄. de cōpē. l. vlti. Tex. ꝙ si incipit tertiū ꝛ vltimū dictū huius. l. Tex. affirmauerit. s. depositarius rem esse suaꝫ. Tex. ꝙtotius. i. totaliter. Sed videtur ꝙ hec cautio non sit interponenda nisi demum lis esset contestata. ſꝫ hic nō erat lis contes. vnde videtur obuiare. ff. si cui plus q̄ꝫ per. l. fal. l. hec auc̄. j. rn̄. Ad qd pōt dici lꝫ interponatur post litē cōtes. tn̄ nō vetat quoniam possit interponi ante lit̄. contes. vt ꝛ al's ff. vt in pos. le. l. iij. §. si legatarius. Sed dices. cur interponitur hec cautio cum habeat rei venditio. contra possidentem: vt. s̄. e. l. desiderium in fi. ꝛ aliqs nō est onerandus superflua cautione siue satisdatione: vt. ff. de pcu. l. nō cogendum. §. vlt. ꝛ. ff. vt in pos. le. l. a quo. §. diuus. Rn̄. hec cautio interponitur vt ꝛ al's. ff. de rei ven. l. is a quo. Uel' interponit̄: qꝛ ex quo appebit ꝙ sine dolo desijt possidere: p̄stabit ei sumptus factos in litē si malitiose mouit litē ei: vt. ff. de pe. ti. heredi. l. penul. ¶ Oꝛ segnori sup. l. ista in fi. habetis vnā auc̄. que incipit. sed iam cautum est ꝛc̄.

Ed iā cautuꝫ est. A. Auc̄. istam ita ꝯtinuabitis ad. l. C. In. l. C. dicebat̄. si deponēs petit a depositario rem depositaꝫ ꝛ tertius venit ꝛ interdicit restitutionem depositi: nihilominus depositarius tenet̄ reddere. Auc̄. ista dicit tria. Primo dicit ꝙ non licet tertio denunciare depositario ne rem depositam restituat. ꝛ siquis extra ordinem denunciat damnū qd patit̄ deponens tenetur ei refundere ille qui interdixit depositā restitutionē. ꝛ ex die quo facta est talis interdictio: tenetur ad tertiā centesimam vsurarū. Scd̄o dicit ꝙ idē est si alicui locaui domū meam: qꝛ nō debet aliquis interdicere ꝙ nō soluat mihi p̄sionē meaꝫ. ꝛ si facit: simileꝫ penā patitur. Tertio dicitur ꝙ idē est in alio casu. Ecce si teneoꝛ publice persone soluere tributa vt exactori tributoꝝ non dꝫ venire aliquis extrinsecus ꝛ denunciare mihi ne soluā sibi tributa. ꝛ si facit patiet̄ similem penā. hoc dicit ista auc̄. Uidete expositionē littere. Tex. cautum est. ꝛ erat hoc iur̄. C. sed iur̄. auc̄. cautius ꝛ amplius cautum. Tex. qua subsecuta. s. iurisditione vel rei restitutione. Tex. si contra factum fuerit. i. si aliquis extra ordinem denunciauerit. Tex. qbus incipit scd̄m dictū. Tex. vel publice. Incipit tertiū dictū. Tex. administrationem. i. interdicit ne fiat solutio. Et hec auc̄. est in auc̄. de deposi. §. j. ¶ Oꝛ segnori ad hāc auc̄. ꝛ ad. l. C. opponitur ꝛ signātur multa contraria. ꝛ videtur ꝙ aliquis possit interdicere restitutionem rei deposite. Nonne quilibet potest dicere possidenti hec res est mea. qꝛ quilibet tenetur rei ven. qui habet facultatem rei restituende: vt. ff. de rei ven. l. officium in fin. Item. ll. dicunt ꝙ si latro vel predo deposuit spolia: si concurrunt dominus ꝛ predo ꝙ domino restituenda est res: vt ff. e. l. j. §. si quis. ꝛ. l. bonafides. Ad solutionem quoꝝ ꝯrioꝝ dixerunt quidam qd illis. ll. dr̄. hic corrigitur. Quod non credimus verū: qꝛ legū correctio est vitāda: vt. j. de ap. l. precipimus. in fi. Ideo dicatis aliter ſm Jo. ꝛ Azo. Est differentia inter extraordinariam prohibitioneꝫ rei deposite ne restituat̄ ꝛ ordinariā. Extraordinaria est: vt si deposui apud te aliquā rem ꝛ venio ꝛ peto eā. venit quidā ꝛ dicit denuncio tibi ne reddas eā. ꝛ ista p̄hibitio vetatur vt hic. Est ordinaria rei deposite prohibitio. deposui apud te aliquam rem venit quidam tertius ꝛ dicit suam illam rem: vnde vocat te ad iudicium. ꝛ offert tibi libellum. ꝛ dicit rem illam suā esse ꝛ ista permittit̄: vt in. ll. ꝯrijs. adeo vt si p̄babit se dominum depositari⁹ sibi restituet. Alij dicūt ꝙ nō lꝫ alicui extraneo venienti interdicere depositi restitutionem: preterq̄ꝫ domino qui auditur. vt hic dicitur.

Uperuacuam. In. l. ista ponitur casus talis. Titius deposuit apud aliquem certū pondus auri in sp̄ē vel in massa. decessit relictis pluribus heredibus. vnus heredū petijt pteꝫ suam: ꝛ reddita est. alius fuit negligēs: vel impeditus fuit fortuito casu petere ptē suam: ꝛ depositarius desijt esse soluendo vel sine dolo ꝛ lata culpa perdidit depositum. nūqd poterit habere regressum ꝯ heredē depositarij? Rn̄detur ꝙ nō nec ēt ꝯtra coheredē suum: qui fuit intentus ꝛ diligens. Tex. attingere. sub. cū iste coheres deprehendit̄ in culpa: si ue in negligentia. al's secus: vt. ff. famil. hercis. l. item labeo. sed secus est in socijs: vt. ff. e. l. verum. §. si tres. Item hec. l. debet intelligi cum certum pondus auri fuit depositum. ſꝫ si. x. homines fecissent depositū: nō pōt restitui vni sine alio vt. ff. de solu. l. stichus. ꝛ. ff. pro socio. l. si titius. Tex. desidie i. negligentie. Tex. soluatur qd esse non debet. Unde no. ꝙ debita industria puniri nō dꝫ: cum licitum sit vnicuiqꝫ vigilare ad suū debitum consequendum: vt. ff. que in frau. cre

di.l.si debitor.§.si pupillus.

℃ Mandati vel contra.

℃ Exposuimus.s. de ɔctibus qui re ɔhuntur: vt deposito: ⁊ pig. ⁊ indebito. ⁊ mutuo. ⁊ cōmodato. Nūc videamus de his ɔctibus in quibus solo cōsensu nascit͛ obligatio. Et qꝛ inter eos est excellentior ɔctus mādati: ɔbit enim originem ex officio ⁊ amicitia: igitur de mandato videnduꝫ est. ℃ Or segnori consueuit hic queri qualiter describatur mandatū. Et certe dominus Roge. ⁊ Pla. descripserunt ita in summa sua: qꝛ prima summa que fuit facta: fuit domini Roge. scōa dñi Pla. tertia Joā. que parū valebat. vltima fuit dñi Azo. ⁊ descripserunt sic dñs Roge. ⁊ Pla. Mandatū est officiuꝫ honeste ⁊ gratis susceptum ab amico exhibendum. ⁊ ista descriptio colligitur. s. ꝙ sit officium honestum: vt. ff. e. l. siue est rei gratis susceptum: vt. j. e. l. si tibi in fi. ⁊ l. se. Dominus Jo. ⁊ Azo. fuerunt homines valde subtiles ⁊ redarguerunt istam diffinitionem ⁊ dixerunt quare dicit honeste: nā possum mandare ꝙ occidas hominem: sed non est obligatoriū. tñ mandatum est: vt. ff. e. l. si in re. §. regi. Tex. gratis qꝛ sunt paria vel de iure nō esse. vel nō esse. vt. s. de pac. l. iu regentiū. §. pretor ait. Itē quare dicit. ab amico exhibēduꝫ. nā ⁊ ignoto pōt mandari ⁊ si suscipit tenetur mihi ⁊ ego ei: vt. ff. e. l. si iur̄. §. j. Et iō ita breuiter describunt. Mandatum est officium gratis susceptū ad exhibēdū vel p̄standū. Et iō dicit gratis. qꝛ merces esset ɔria huic officio: vt. ff. e. l. j. Sꝫ certe Roge. ⁊ Pla. bene credūt ꝙ possit mandari ignoto. sꝫ ideo dicunt ab amico exhibendum: qꝛ ignoti non cōsueuerunt recipere mādatū. sed amici: ⁊ ad id qd̄ raro accipit ⁊c̄. vt. ff. de le. ⁊ sena. cōsul. l. nam ad ea. Et dicitur amicus q nō est ⁊c̄. vt. ff. de verbo. sig. l. late. §. amicos. Uel in larga significatione dicitur amicus: omnis qui suscipit mandatum. nā in hoc fit mihi amicus spe. cum amicus est anime custos vt sunt religiosi qui dant consilium anime. Item si prospicitis Tulliū ⁊ Senecam qui dicunt ꝙ amicitia est idem velle in honestis ⁊ licitis. Nam ille recte est amicus vt dicunt philosophi. Sed nos in vulgari vocamus omneꝫ hominē amicum qui nobis seruit de aliquo facto.

Aduersus. Segnori. l. ista duo pñcipaliter dicit ⁊ in ea ponitur talis casus. Accessi ad principeꝫ ⁊ coram eo sic proposui. Domine imperator Titius mandauit mihi vt deberem gerere negocia sua: ⁊ istud mādatū suscepi. postea administrando negocia sua propriam pecuniā in vsus suos conuerti. vel ab alio accepi mutuam pecuniam sub vsuris: ⁊ circa negocia ipsius expendi modo quero vtrum pecuniā expensam in negocijs suis possim repetere ⁊ vsuras: ⁊ qua acti. Ad qd̄ rñdet imperator ꝙ pecuniam ⁊ vsuras potero petere contraria mandati. Secundo dicitur. Si titius mandauit mihi vt gererem negocia sua: ⁊ hoc mandatum gratis suscepi. si postea ex interuallo conuenit mihi dare salarium puta. x. causa remunerandi: illud salarium poterit peti iudicis officio. ⁊ ideo adi presidem prouincie ⁊ ipse coget eum illud salarium prestare. h. d. ista lex. Uidete summariam expositionem littere. Tex. aduersus eum. ponamus titium qui mandauit mihi vt gererem negocia eius. Text. gesta sunt. sub. cum mandato: vt ita faciat ad ti. ⁊ habet locum qd̄ dicit͛ j. mandati acti. pro sorte ⁊c̄. qui gerit cum mandato hꝫ actionem mandati. Qui gerit sine mandato: habet act͛. negociorum gestorum: vt. ff. de neg. gesto. l. j. Tex. quam de proprijs opibus. i. facultatibus. Tex. erogasti. sub. tu procurator vel mādatarius. Tex. pro sorte ⁊ vsuris. sub. datis cum mutuo ab alio pecuniam sub vsuris accepisti: vt. ff. de nego. gesto. l. at qui natura. §. fi. Uel dicatis pro sorte ⁊ vsuris. s. ratione more qꝛ propriam pecuniam erogasti: ⁊ fuit in mora reddēdi. Tex. de salario ⁊c̄. Hic incipit secundus casus siue secūdum dictum. Tex. qd̄ promisit. sub. dominus tibi procuratori renunciandi causa. Tex. prebebitur. sub. officio iudicis si conuenit ex interuallo. vel. ɔria mandati. si ɔuenit incōtinenti. j. plene dicam. ℃ Or segnori in. l. ista habetis duo dicta. Et primū dictū satis leuiter explicari pōt. Ecce si procurator suā propriā pecuniā expendit in nego. dñi recuperabit actio. cōtra. man. vt. j. e. l. etiā. Et recupabit cuꝫ vsuris. s. alij datis: qñ ab alio pecuniā mutuo accepit. Uel cū vsuris rōne more qñ ꝓpriam pecuniā erogauit: ⁊ fuit in mora reddēdi: vt. ff. e. l. si vero non re. §. contra. ⁊. ff. de neg. ge. l. at qui natura. §. vlti. ⁊. j. e. l. post solutionē. ℃ Circa scōm dictū est insistēdū. Nā hic in scōo dicto dr̄ ꝙ nō solū ꝓcurator sumptus bonafide factos cū vsuris petere pōt: immo ⁊ salariuꝫ poterit petere sibi cōstitui iudicis officio. Sed vr̄ ꝙ salariū non possit petere: imo ꝙ mandatū dꝫ esse gratuitū. nā merces huic officio est contra. vt. ff. e. l. j. in fi. Ad qd̄ vos ita breuiter dicetis. hic iste ꝓcurator mandatum gratis suscepit: suscepto mādato fuit sibi cōuētū a dño salariū remunerādi cā: qd̄ esse pōt: vt. ff. e. l. si re. §. j. ⁊ hoc casu est mandatum: ⁊ sic loquit͛ hic. Sed vbi ꝓcurator dicit. nō suscipio hoc mādatum nisi detis mihi aliqd: nō est mādatū: imo est locatio: vt in. l. contra. Ad solutionē hoꝝ ɔrioꝝ: vt plene liqueat articulus iste: ita distinguo. Cum aliquis suscepit mandatuꝫ: aut gratis aut nō gratis. Si non gratis sꝫ mercede cōuēta: siquidē est talis qui cōsueuit locare opas suas: nō est mandatū sed locatio: vt in. l. cōtra. Si aūt opas suas locare non cōsueuit vr̄ esse ɔctus innominatus: do vt facias ⁊ agit prescrip. ver. vt. ff. de p̄scrip. ver. l. nāliter. §. at cū do. ⁊. ff. si mes. fal. mō di. l. j. §. j. Si aūt aliqs suscipit mādatum gratis: hic refert. Siquidē salarium promittitur postea remunerandi causa: ⁊ certum: per stipulationē petitur salariū: ex stipulatione agetur vt. ff. si certū pe. l. si quis incertū. Si aūt ꝓmittitur incertum re ⁊ genere: puta benefaciā tibi: non pōt peti: vt. j. e. l. salarium. Si aūt salariū incertū promittitur sine stipulatione: siquidē incontinēti suscepto mandato: potest agi contra mandātem act͛. contraria mādati ⁊ prescrip. ver. qa pactum incontinenti appositum: veterem informat: ⁊ parit nouam prescrip. verbis: vt. j. de pactis conuen. l. ij. Or que incontinenti fiunt: videntur inesse: vt. ff. si cer. pe. l. lecta. Si autem conuenit ex interuallo dare salarium certū cā remunerandi: petit͛ extra ordinē officio iudicis: vt. ff. e. l. salariū. ⁊ sic potest intelligi hec. l. in fi. Et lꝫ ex nudo pacto regularit͛ non detur actio: vt. s. de pactis. l. legem. spāle tñ est hic: ⁊ in salario aduocati sibi ex pacto nudo promisso vt ex eo detur actio: vt. s. de suffra. l. vna. dixi.

Cum ex causa. In. l. ista ponitur talis casus. Pater meus pro te fideiussit apō creditorē tuū in. c. tu pro indēnitate p̄stāda pr̄i meo: ei pignora obligasti pater meus pro te soluit illa. c. nūqd pater meus poterit te cōuenire act. mādati: vel ego si sum hr̄s eius? Certe sic: sꝫ ⁊ pignora que patri meo pro indēnitate obligasti: pr̄ meꝰ poterit a te petere: vel ego q sum suus hr̄s. Tex. exsoluisse pro ponas. ponamus exēpli cā: pro titio debitore. Tex. habes. sub. ex p̄sona pr̄is: si ei hr̄s extitisti. Tex. mādati act. sub. cōtrariam qd̄ est verū: si pr̄ tuus fideiussit ꝓ illo titio mādante vel p̄nte ⁊ nō ignorāte. Al's daret͛ neg. gest. vt. ff. e. l. si remunerādi cā. §. si passus. ⁊. l. ex mādatori. §. j. Tex. qua. s. mandati act. Tex. nō solū pecuniā. sub. solutā. Tex. conseq. sub. ex p̄sona patris tui: si ei heres extitisti. ℃ Or segnori hec lr̄a in fi. pōt intelligi vt dixi in casu ꝙ obligata sint pignora patri meo pro indēnitate ei p̄standa. ⁊ hoc casu ego filius q successi pr̄i meo: potero petere illa pignora hypothe. actio. que est in rē: vt. j. de pigno. l. pignoris. Uel pōt intelligi ꝙ pater meus obligauerat aliqua pignora ei apud queꝫ fideiussit: vñ sicut recuperat pecuniaꝫ a debitore ⁊ vsuras: ita ⁊ pignora ab illo cui soluit: vt. s. de dolo. l. j.

Si pater. In. l. ista dr̄. Si pr̄ meus mihi filio suo emācipato mandauit actionē contra debitores suos: postea anteꝙ agerem ex illa cessione: pater meus aduersus debitores egit: nunquid eos potero conuenire? Certe non: quia soluēdo patri tuo sunt liberati. Tex. tibi. scilicet filio. Tex. sui iur̄. idest tui iuris. Tex. constituto. ℃ Quare dicit hec. l. sui iuris constituto? Respondeo quia acti. mandauit: ⁊ sic donauit.

donauit. vnde si esset in potestate: nō posset ei donare: vt. s. de inoffi. dona. l. ij. Tex. mandauit. i. cessit actionē ex cā donationis. Text. ipse. s. pater tuus. Text. presens. i. in pñtia constitutus. Tex. re integra. i. ante lit. conte. vel antequam denunciasses debitori: vel antequam pte debiti accepisses: vt. j. de dona. l. iij. Tex. experiri. sub. reuocato mandato. Text. ab eo. s. patre. Tex. rescindi. sub. a te filio. Tex. nulla rō patitur. Unde no. q simplex mandatū pōt reuocari re integra. vt arg. ff. de procur. l. ante litē. ita si quis ꝓcurator ꝯstituat in rem suam reuocatur re integra. Et est res integra: vt dixi. j. de dona. l. iij. τ. s. de act. τ obli. l. j. Si autē res desijsset esse integra: tūc nō pōt reuocari mandatum: vt. ff. de procu. l. post litem. In l. ista no. q ille cui cōpetit directa actio prefertur ei qui habet vtilem re integra: vt. ff. de transac. l. vltima.

Etiam. In. l. ista dicit. Quidā ad cāz ap. exercēdā vel defendendā te ꝓcuratorē ꝯstituit: τ in ea sumptus bona fide fecisti: cāz appellatiōis amisisti sine culpa tua: nunquid poteris recupare a domino sumptus bonafide factos? Rñdet q sic. Tex. culpa tua, vel dolo. Tex. factum est. sub. in lite illa. qr nō succubuisti culpa tua vel dolo. Tex. potes. sub. a dominis. Unde no. q cū quis defendit cām alienā: si cū mandato sumptus ꝓbabili modo factos recuperat: siue vincit siue succūbit sine culpa sua vel dolo vt hic. τ. ff. de ꝓcu. l. procu. vt in ceteris. Si autem ꝓcurator defendit cām alienam sine mandato aut vincit. τ tūc recuperat sumptus probabili mō factos. aut succūbit sine dolo suo. τ tunc sumptus etiam ꝓbabili modo factos non recuperat: quasi nō vtiliter gessit vt ff. iudi. sol. l. iam hec. §. in hac.

Si maritus. In. l. ista dicit. Maritus sororis mee gessit negocia mea: τ dū aliqua bonorū possessio mihi deferret: τ posset mihi petere eam neglexit: nūquid tenebit mihi? τ qua acti. Et certe si esset procurator meus cū mādato: teneretur mihi directa mandati acti. ad interesse meū. Tex. tibi ꝓcurans. s. gerens τ administrans negocia tua. Tex. petere bonorum pos. sub. tibi. Tex. congrediendum est. i. agendum est act. mādati ad interesse. Text. arguas. ¶ Or segnori not. hic q bonorum pos. mihi delata pōt mihi peti et p negociorū gestorē carentē mandato: τ tūc mihi queritur si ratam habeo: vt. ff. de bo. pos. l. iij. §. acquirere. Secus est in hereditate que non queritur p procuratorē: vt. ff. de acq. here. l. placet. Fallit in hereditate cesaris: vt. ff. de offi. procur. cesaris. l. j. Et que sit ratio diuersitatis dixi. j. qui admit. ad bo. pos. l. j. vnde amplius hic non dico.

Si fideiussor. In. l. ista dr. Si tu fideiussisti ꝓ aliquo. τ postmodū pecuniā ꝓ eo soluisti: vel cōdēnatus es soluere: tu poteris eū ꝯuenire mādati acti. vt tibi indēnitatē ꝓstet. Tex. patiēte. vt. ff. e. l. si nimie. §. passus. Tex. mādati. s. ꝯ eū post solutam pecuniā: vt. s. e. l. ij. Tex. acti. s. mandati. Unde no. hic regulariter fideiussor antequam soluat: nō hz mādati act. nisi vl cōdēnet: vel nisi soluat: vt hic. In casib⁹ tñ hz locū. Si noiatim ꝯuenit. Uel diu stetit in obligatiōe. Uel vbi debitor cepit dilapidare bona sua: vt. j. e. l. ꝓ ea. τ. ff. e. l. luci⁹. Secus est in nego. gest. qui añ cōdēnet vel soluat: hz neg. gest. act. vt. ff. de neg. gest. l. ij. ¶ Unde querit q sit rō diuersitatis? Rñdeo rō est illa: qr fideiussor accipit mandatū ꝓ fideiubēdo τ pro soluendo: vt. ff. de ꝯdi. indebi. l. indebitā. Sed negociorum gestor non: vt. ff. de nego. gest. l. j. τ insti. de oblig. que ex quasi contractu nascun. in princi.

Si litteras. In. l. ista pōit talis casus. Tu misisti mihi litteras tuas sigillatas sigillo tuo: i qb⁹ ꝯtinebat q dberē tali tuo ꝓcuratori. c. mutuare. ego secut⁹ lrās tuas: ꝓcuratori tuo mutuaui. c. quez potero ꝯuenire: an dñz: an ꝓcuratorē? Rñ. q te dñz potero ꝯuēire mādati ꝯ. act. qr mādatū tuū secut⁹ mutuaui ei. τ eū potero ꝯuenire: qr cū eo ꝯxi: vñ potero eū ꝯuēire certi ꝯdi. generali ex causa mutui. h. d. Tex. mādator fuerat. i. ad cui⁹ vtilitatē pecunia accipiebatur. Tex. aduersus eū. s. ꝓcuratori mandati acti. s. ꝯria tibi. Text. cōpetit. sub. ad interesse. Unde no. hic ita breuiter. Si ego mutuo pecuniam ꝓcuratori tuo. aut dirigis mādatū ad me aut ad ipsum procuratorem. Si dirigis mādatū ad me creditorē. hoc casu tu dominus teneris mihi ꝯria mādati act. ad interesse meū. τ sic loquit. l. ꝯria. τ nihilominus procurator cuz quo ꝯxi: ex ꝯctu tenet certi cōdi. generali ex mutuo vt hic. τ. ff. de neg. ge. l. si pupilli. §. j. Si autē dirigis mandatū ad ꝓcuratorē tuum vt accipiat a me pecuniā mutuo: hic si fui secutus ꝓsonā ꝓcuratoris tantū: ipse ꝓcurator tenet nō dñs: nisi dñs ratū habuit vel nisi versa esset in vtilitatē suā: vt. s. qd cū eo. l. ei qd τ. s. si cer. pe. l. eū qui. vbi de hoc plene dixi. Si autem ꝓcuratori tuo mutuaui volēs eū τ te dñm habere obligatū: ipse procurator tenet ex ꝯctu. i. certi condi. generali ex mutuo: tu dominus institoria: vt. s. de institoria. l. si mutuam.

Si tibi. In. l. ista ponitur talis casus. Pater quorundam pupillorū mandauit tibi vt seruo suo mutuo pecuniam dares. tu secutus eius mādatū ei mutuasti. τ eo volente pignora accepisti nunqd poteris ꝯuenire pupillos mādati act. post mortem pris: τ pignora obligata ꝓseq? Rñdet q sic: nisi ipsi satisfaciant. h. d. ista. l. Uideatis summariā expositionē littere Tex. si tibi. s. creditori. nā ei interroganti rñdet imperator vt pz ex. l. subscriptione. Text. obligata. sub. tibi a seruis suis. Tex. cessabit. Ad istud accedit qd habuistis. s. e. l. cū ex cā.

Sam per ꝓcuratorē. In. l. ista dr. Si ꝓcurator meus cām meam lesit: potero eū ꝯuenire ad interesse meū directa act. mandati. Tex. lesa esse dicis. sub. τ verum sit. Tex. competit. sub. ad interesse. Et hoc est verum in lesione quam secutus es circa causam: vt quia procurator collusit vt. ff. e. l. si procurator. in pn. Sz de lesione que fit extra causam: vt in negocijs tuis τ factis tuis poteris agere de dolo: nisi procurator esset paratus suscipere iudicium sub hac exceptione si fuerit collusuz: vt. ff. de dolo. l. eleganter. §. si procurator. ad. l. istā concor. ff. e. l. si procuratorem.

Si pro ea. Segnori. l. ista est valde bona τ vtilis. Et in. l. ista duo principaliter dicunt. Et in ea ponitur casus talis. Ego accessi ad imperatorē τ coram eo dixi: dñe imperator pro quadā muliere fideiussor seu mandator extiti: vl fideiussi pro ea apud suū creditorē vel mandaui alicui vt ei mutuam pecuniam daret: nūquid possum agere contra eam: vt ipsa me ab illa ꝓmissione liberet? Respondet imperator q non: si non es condemnatus: vel nisi ipsa incipit dilapidare bona sua: vel nisi inter te τ eā cōuenit. Secūdo dr si ꝓ aliqua fideiussor vel mandator extiti. τ conuentus potui opponere exceptionem perpetuam. τ non opposui: τ fui ꝯdemnatus. τ potui appellare. τ nō appellaui si solui. nō potero recupare act. mandati. Tex. si pro ea. pone. s. muliere exempli cā. Tex. intercessisti. Differētia est inter ista. Mandator ꝓcedit obligationē: nisi in casu in quo seqt obligationē: vt si aliqs mutuauit tibi. x. τ volebat illa. x. a te exigere: τ mandaui ei vt nō exigeret: vt. ff. e. l. si remu. §. si post creditā. Sz fideiussor subseqt obligationē vt. ff. de iudi. l. non queadmodū. τ. ff. de peculio. l. eo tpe. §. j. Tex. τ neqz ꝯdēnatus es. sub. soluere: qr tūc habes mādati act. vt. s. e. l. si fideiussor. Tex. eā. s. mulierē. Tex. fideiussorē. Incipit scōm dictū. Tex. acceptione. s. perpetua τ honesta: vt. j. plenius videbitis. Tex. vsum. quē potuit interponere. τ non interposuit: vt. ff. e. l. si ꝓcurator. §. si ignorātes. Tex. nō posse. sub. obstāte doli excep. tm: vt. ff. e. l. si fideiussor. §. j. ¶ Or segnori circa materiā huius. l. est insistēdū: τ maxime scholares debent scire istam materiam: quia eorum interest. ¶ Unde circa primum dictū huius. l. not. regulam τ eius instantiam. Hec est regula. Si fideiubeo vel mandator existo pro aliquo: regulariter antequam soluam pro eo

vel condemner non habeo mandati act. vt.s.l.si fideiussor. Et hoc est qui accipit mādatum fideiubēdo: cogitet ꝛ de soluendo: vt.ff. de condi. inde. l. indebitum. sed postq̄ solui vl' condemno: habeo man. act. vt hic. Sed hec regula fallit in quattuor casibus. ¶ Primus casus quando debitor cepit dilapidare bona sua postq̄ fideiussi: vel mandator extiti. ꝛ hic est casus in. l. ista. Et est ratio: q2 que de nouo emergunt post fideiussiones: nouo indigent auxilio ꝛ consilio: vt.ff. de interro. acti. l. de etate. §. ex causa. Et dicitur dilapidare bona sua: quādo vulgi est opinio de hoc: vt.ff. de fundo instru. l. cum delanionis. §. asinam. ꝛ.ff. de questionibus. l. de minore. §. vlti. ¶ Secundus casus est. si aliud cōuenit inter eos ab initio: puta cum promisit me extrahere de illa obligatione ad diem ad quē me obligaui: ꝛ hic casus similiter est hic in. l. ista. ꝛ.ff. e. l. luctus. Et hoc est ideo: q2 contractus ex cōuentione. l. accipiunt: vt.ff. depositi. l. j. §. si cōuenerit. ¶ Tertius casus est. cum ego fideiussor vel mandator: diu morat⁹ sum in obligatione: vt.ff. e. l. lutius. ꝛ.ff. solu. ma. l. si constante §. penul. Sed quantum tempus sit diu? Respondeo committitur arbitrio iudicantis: vt arg.ff. de iure delib. l. j. in fin. Alij dicunt q̄ diu intelligitur de decēnio: vt arg.ff. qui ꝛ a qui. ma. li. non fin. l. si cum fideicō. §. aristo. sed qđ dixi prius verius est. ¶ Quartus casus est. si fideiussor obtulit pecuniam ꝛ deposuit ꝛ consignauit publice. vt.ff. e. l. qui mutuā pecuniaȝ. §. fideiussor. ꝛ.ff. de fideiuss. l. qui fideiussor qui minori. Et est ratio: q2 ex depositione facta contingit liberatio vt ex solutione: vt dixi. s. de vsur. l. acceptam. ꝛ. j. de solu. obsignatione. Ex predictis ergo estote instructi: quia vbicūq3 scholaris fideiubet pro alio scholari: vel popularis fideiubet pro milite: ꝛ queratur a vobis: nunquid anteq̄ soluat possit scholaris vel popularis agere mandati pro indemnitate. Dicatis ꝛ respondeatis q̄ non nisi fuerit condemnatus soluē: vel nisi soluerit: ꝛ nisi in casibus. s. relatis. ¶ Oꝛ segnori modo circa. l. istam opponamus. Ista. l. videtur velle si fideiussor potest vti except. contra debitorem ꝛ non vtitur immo soluit: q̄ non potest recuperare man. actio. vnde multi scholares ludunt de isto ludo. nam dum scholaris recedit aliqui fideiubēt pro eo. postea fideiussores pro eo soluunt. postea isti alij scholares recedunt ꝛ petunt ab ipo sibi indemnitatem prestari. dicit ille scholaris non potestis hoc petere a me: q2 habebatis legittimam defensionem: q2 istud debitum fuit vsurarum. Sed. l. videtur contra. que dicit: q̄ si fideiussor omissa excepti. soluit: q̄ nihilominus recuperat quod soluit act. man. vt.ff. eo. l. si fideiussor. §. quedā. Ad solutionem cuius ɔtrarij potest dici si fideiussor soluit omissa exceptione peremptoria ꝛ honesta: puta pacti facti de nō petendo in perpetuum: nō repetit: ꝛ sic loquitur lex nostra in fin. Si autem omisit declinatoriam iudicij: puta quia iste qui agit procuratorio nomine contra fideiussorem est mulier vel miles: qui nō possit esse procurator aliorum: vt. s. de procur. l. ita demū. hoc casu fideiussor nihilominus recuperat a debitore qđ soluit: quia vbi bonafide agitur: non conuenit de iure apicibus disputare. ꝛ ita loquitur. l. cōtra. Ad solutionem huius contrarij ꝛ vt plene liqueat articulus iste ita distinguendum est vt consueui distinguere. Cum fideiussor vel mandator omissa excepti. soluti vel condemnatur. refert. Quia aut illa exceptio descendit ex persona sua. Aut ex persona debitoris pro quo fideiussit. Si exceptio descendit ex persona sua: ꝛ est inhonesta: puta creditor fecerat pactum soli fideiussori de nō petendo in perpetuum si purgaret sibi cloacam: vel foderet vineam cuȝ esset in dignitate. hoc casu si fideiussor soluit vel cōdemnatur: omissa hac exceptione pōt agere mā. ꝛ petere id qđ soluit: vt.ff. e. l. ideoq3 §. generaliter. Si autem illa exceptio erat honesta: puta q2 fideiussor habebat exceptio. sena. consul. vell. ꝛ ipse soluit nec vult repetere a creditore: ꝛ paratus est prestare debitori securitatem de indemnitate: hoc casu si soluit vel condēnatur potest agere mandati ꝛ petere id quod soluit: vt.ff. ad mace. l. penulti. ꝛ. l. vlti. §. si mulier. Si autē fideiussor omittit exceptionē que descendit ex persona debitoris: si est declinatoria iudicij: puta q2 fideiussor nō est de foro vbi agit. certe si soluit omissa ista exceptione nihilomin⁹ agit man. ꝛ pōt repetere id qđ soluit: vt in. l. cōtra. ꝛ etiā parat ei si vult consulere pudori suo: vt.ff. e. l. qntus mutius. in pn. Si aūt erat excepti. solutionis: puta q2 aliquis fideiussit ad diem: ꝛ soluit ante diē: non pōt agere nisi adueniēte die: vt.ff. eo. l. si tibi mādauero. in prin. ꝛ.ff. qđ cuiusq3 iuris. l. iij. §. si is pro quo. Si aūt exceptio que descēdebat ex persona debitoris erat perpetua ꝛ peremptoria: aut fideiussor omisit eaȝ sciens: aut ignorans. Si ignorans: aut ignorantia iuris aut facti: Si fideiussor omisit exceptionē perpetuam ꝛ peremptoriam sciens: nō aget mandati: ꝛ sic intelligitur. l. nr̄a in fi. Si aūt ignorans ius omisit eā: non agit mādati: vt.ff. e. l. fideiussor. §. j. Si ignorans factum q2 ignorabat debitorem soluisse: nihilominus fideiussor agit mandati: vt.ff. e. l. fideiussor. §. non male. nisi cum potuit appellare cum sciuit: ꝛ nō appellauit: vt.ff. e. l. procurator. §. si ignorantes.

Rocuratorem. In. l. ista dr̄ Si procurator suscepit mādatū ō bonoꝝ administratione nō solū tenet̄ de gestis sȝ ēt de his q̄ omisit gerē. tenet̄ ēt procurator nō solum de dolo sȝ ēt de leui culpa ꝛ leuissima. sȝ si aliquos sumptus fecit in administratione bonafide: illos poterit petere. Tex. pro his que gessit. sub. male. Tex. gerenda suscepit. ꝛ sic pro gerēdis que nō gessit: vt.ff. e. l. si remu. §. j. ꝛ.ff. de procura. l. j. Tex. quā culpā. sub. latā leuē ꝛ leuissimā. Tex. necesse est: vt. s. e. l. etiam.

Um mandati. In. l. ista dicitur Si mādaui procuratori meo vt gereret negocia mea: ꝛ q̄ fundum talem non venderet: vel vt certo modo venderet. si postea procurator vēdidit contra tenoreȝ mādati: ꝛ postea ratā habui vēditionē: nunquid tenetur mihi mandati ad interesse? Certe sic: vnde illum fundū potero vēdicare ab emptore. Tex. accepisse. sub. inter dn̄m ꝛ procuratoreȝ: puta ne liceret procuratori talem fundū domini alienare. Tex. cōuenit. vt.ff. de pac. l. j. Tex. vnde. qđ dixit in genere: mō dicit in spē. Tex. nō potuit. q2 fines mandati sunt diligēter custodiendi: vt.ff. mandati. l. diligenter.

Rocuratore. In. l. ista dicitur q̄ procurator qui suscepit mandatum: de dolo ꝛ de omni culpa tenetur: si in gerendo commisit dolum vel culpaȝ. Sed de casu fortuito nō tenetur: quia regulariter in bonefidei iudicio casus fortuitus non prestatur. Tex. culpaȝ intellexerūt quidam latam ꝛ leuem: non leuissimam. vnde si mādatuȝ cōtrahitur gratia vtriusq3: venit dolus: lata culpa: ꝛ leuissima: vt.ff. cōmo. l. si vt certo. §. nunc. Sed nos dicimus. culpam. scilicet latam. siue leuem siue leuissimam: q2 qui omnia dicit nihil excludit: vt. j. de bo. que lib. l. j. Nec ob. quod dicitur: quia mandatum contrahitur gratia vtriusq3: vnde venit leuis culpa tantuȝ: q2 licet illud verū sit: tamen fallit hic. Sic ꝛ al's.ff. depo. l. quesitum. §. illud preterea. Aliquando contrahitur mandatum non gratia mandantis: sed gratia aliena. quid si mādo tibi vt mutues titio. c. tamen q2 ꝛ c̄. vt.ff. e. l. si tibi. §. sicut. ꝛ qui tale mandatum suscipit de omni culpa tenetur. Item nec ob.ff. e. l. idem. quia nihil vltra bonamfidem. q2 intelligo q̄ venit bonafides: casus autem fortuitus non est prestandus: vt. s. de pigno. actio. l. qui de fortuitis. nisi in casu: vt. s. de nego. ge. l. negocium.

I secundum. In. l. ista dr̄. Si ego de mandato duoꝝ de ppria mea pecunia quosdaȝ equos cōparatos: vel quosdam equos datos mihi a proprio debitore insolutū: vni ex his de voluntate eorum dedi: nunquid potero eos cōuenire mādati act. ad interesse? Respōdet̄ q̄ sic. Tex. triphonis ac felicis. nomina propria sunt illorum qui mandauerunt. Tex. dedisti. no. ista duo sunt paria: vt.ff. si certum peta. l. si non singuli. ꝛ. j. de duobus reis. l. j. Tex. vrget. quia mandatum certa. l. contractum est seruandum: vt.ff. e. l. cū mandati. ꝛ ideo sicut possum

possum suscipere mandatum de re aliena: ita de cōmuni: vt ff.e.l.qui negocia.§.vltimo.

Mandatum. In.l.ista dicit̄.Si titius mādauit tibi aliquid faciendū: ⁊ titius morit̄: re integra finit̄ mandatū.h.d.ista.l.Tex.mandatū re integra.i.ante lit̄.conte. vel anteq̄ ceperis gerere: vt dicā.Tex.domini. ponamus titij exempli cā.Tex.finit̄:vt.s̄. de acti.⁊ ob.l.j. Idem est in mādato iurisdi.vt.s̄.de iurdi.om.iu.l.⁊ qꝛ.

Ad comparandas. In lege ista ponit̄ talis casus.Mandaui tibi vt de pecunia mea mihi merces cōparares:⁊ pecuniam tibi dedi ⁊ ita suscepisti mandatū: tu postea nō emisti mihi merces: nunqd teneris mihi mā.ad interesse? R̄fidet̄ q̄ sic.Tex.pecunia.sub. a te mandāte.Tex.fide rupta:qꝛ nō emit.Tex.tenet̄.Ad istā l.accedit.ff.e.l.ij.procuratorem.§.man.

Salarium. In.l.ista ponit̄ talis casus.Mandaui tibi vt gereres negocia mea: tu istud mādatum gratis suscepisti: postea dixi: amice si bene geras: scias q̄ benefaciam tibi: ⁊ sic incertum salariū tibi pmisi nunquid a me poteris petere illud salariū? Respondet̄ q̄ non.¶Or segnori hec.l.dicit vt dixi in casu. ⁊ hoc ideo: qꝛ incertū re ⁊ genere:ad qđ facit.ff.e.l.qui mutuā.§.salariū.¶Or segnori vt vos sciatis vtrum procuratoꝛ possit petere salariū a dn̄o queraṫ a vobis in q̄one ista:ita distinguetis.Aut salariū qđ pmittit̄ procuratori:vel nego.gest.est incertū re:sed certū genere: puta si pcuratoꝛ suscipit mandatū gratis:⁊ postea dn̄s dicet ei.secure administra mihi bene:qꝛ dabo tibi bonū equū.istud salariū est incertū re qꝛ pmissus est equus in genere.sed nō est incertū genere: ⁊ iō istud peti pōt:vel act̄. ex stipulatu: si stipulatione pmissum est:vt insti.de ver. obli.in prin.⁊.ff.de dona.l.cū ei.Si aūt salariū incertū re ⁊ genere procuratori pmittit̄:puta qꝛ dn̄s dixit ei:secure bn̄ administra:qꝛ bn̄faciam tibi:hoc est incertū re ⁊ genere:⁊ ideo non pōt peti vt hic cū prealle.l.qui mutuā.§.salariū.Si aūt pcuratori pmittit̄ salariū certum re ⁊ genere sine stipulatione: puta qꝛ dicit pmitto tibi.c.vel illam rem. hic si incontinenti suscepto mandato est ꝯuentū salariū cā remunerādi: ⁊ erat al's suscepturus mandatū nullo salario cōuento: valet conuentio : ⁊ petitur ꝯtraria act̄.man. vt.ff.e.l.j.⁊.ff.e.l.si remu. §.j.Item potest agi pscrip.ver.qꝛ pactū incōtinenti appositum veterē informat:⁊ parit nouam pscript.verbis: vt.j.de pac.inter empt̄.⁊ vēdi.cō.l.ij.Et qꝛ ea que fiunt incōtinenti videntur inesse:vt.ff.si certū peta.l.lecta est in auditorio.in prin.Si aūt dn̄s nudo pacto conueniat dare salarium procuratori:hic petitur constitui extra ordinē iudicis officio:vt s̄.e.l.j.in fi. ⁊.ff.eo.l.salarium. Et licet regulariter ex nudo pacto non detur actio: vt.s̄.de pac.l.legem. speciale tamen est hic. Sicut ⁊ al's est speciale in aduocato: vt pro salario nudo pacto possit agere: vt.s̄.de suffrag.l.vna.Et que sit ratio:ibi dixi.Si autē procuratoꝛ nō erat al's suscepturus mandatū nisi salario conuento: aget act̄.ex locato: vel prescrip.ver.vt.ff.e.l.j.⁊.ff.depo.l.siquis seruum.⁊.ff.de prescrip.ver.l.naturaliter in ver.q̄ si.

Post solutionem. In.l.ista ponit̄ talis casus. Mandaui titio vt mutuaret tibi c.⁊ titius secutus est mandatū meum: quis mutuauit tibi illa.c.pro te solui: nūquid ad illa.c.⁊ ad vsuras:te ⁊ fideiussores tuos vel heredes tuos si decessisti: potero conuenire? Respondetur q̄ sic.¶Uidete litterā.Tex.post solutionem. ⁊ ideo dicit hoc:qꝛ ante solutionem non posset agi nisi in casibus quos dixi.s̄.e.l.pro ea.Tex.a se.s.mandatore.Tex.mandauit dari ponamus titio.Tex.reddi postulat. sub.act̄. mādati.que est bonefidei:vt insti. de act̄.§.actionū.vnde in ea veniūt vsure iudicis officio:vt.e.l.mora.§.in bonefidei.

Recū. In.l.ista dr̄.Si mandaui tibi vt res meas venderes ⁊ pciū mihi solueres:tu vēdidisti:⁊ fuisti in mora soluendi preciū:vnde peto a te precium ⁊ volo a te exigere vsuras illicitas:nunquid potero? Certe non.Tex.vltra licitum.sub. modum qui est.s̄.de vsuris.l.eos.§.j.Tex.ex stipulatione. ⁊ ita ex ꝯuentione.Tex.vel mora.sub.si fuit in mora.Tex. nō potes.Et ad istam.l.facit.ff.de vsu.l.fenebris. ⁊.l. vsuras.⁊ s̄.de vsuris.l.eos.qui.§.j.

Si contra licitum. In.l. ista dr̄. Si mandasti mihi vt cām tuā agendo vel defendēdo prosequi deberem:⁊ cōuenisti mihi dare pro salario quartam partē litis: nō valet istud mādatum:qꝛ cōtra licitum modum est: ⁊ ideo experiri ex eo nō possum.Sed si gratis suscepi istud mādatum: ⁊ circa illud plures sumptus bona fide feci: illos sumptꝰ bona fide factos:potero recuperare.h.d.ista.l.Tex.si ꝯtra licitū litis incertum.s.exitum:⁊ ꝯuenisti mihi dare quartam partē litis.Tex.frustra petis.vt.s̄.de procurat.l.litem. ⁊.s̄.de postu.l.si hi qui sub spe.Tex.q̄ si. Incipit scōm dictum.Tex. sumptus.sub.bonafide factos. Tex.recte postulas.sub.tu. ⁊ procurator.vt.s̄.e.l.etiam.

In re mandata. In.l. ista tractātur que veniant in act. mandati que datur dn̄o cōtra procuratorem.Et certe nedū venit qđ interest dn̄i: immo procuratoꝛ si dānat̄ in act.mandati directa:notat̄ infamia. Nā licet quis possit gerere negocia sua vt sibi placet: nō tamen negocia aliena pt gerere vt sibi placet:immo exacto officio dꝫ gerere:non vt sibi placet.Tex.in re mandata:idest in negocio mandati.Tex.iudicium.vt.ff.e.l.iij.Tex. estimatiōis. idest fame.nam qui dānatur directa act.mādati: notatur infamia: vt hic.⁊.ff.de his qui not. infa.l.j. Tex.arbiter.i. arbitratoꝛ facit.¶Segnori custodiatis vos hic.qꝛ istud vult hoc dicere: licet aliquis posset negocia sua male ⁊ bene gerere:tamē aliena negocia non potest male gerere:⁊ ideo prestat dolum ⁊ culpam.vt.s̄.eo.l.a procuratore. Et no.q̄ aliquis potest esse arbiter in re sua:idest arbitrator. Non autē intelligetis q̄ quis possit esse in re sua arbiter:vt cognoscat more iudiciorum: qꝛ sicut non potest esse quis iudex in sua causa.vt.s̄.ne quis in sua causa ius sibi reddat in rubrica ⁊ in nigro:ita nec arbiter.vt.ff.de arbit.l.j.sed arbitratoꝛ ⁊ moderatoꝛ pōt esse:vt hic.⁊ ideo si aliquis iniuriam mihi facit bene pōt se compromittere in me tanq̄ arbitratorē: ⁊ q̄ iuret seruare pcepta mea:⁊ si eque arbitraboꝛ: ei stabitur al's non.vt.ff.pro soc.l.si societatem ⁊ arbitrorū.Tex.gerūtur. idest geri debent negocia aliena diligenter.

Per diuersas. Segnori.l.ista ē anastasij imperatoris:⁊ vult tollere baratarias que olim fiebant.⁊ in.l.ista tractat̄ de tali barataria.Olim ita fiebat.cum habebas aliquas actiones cōtra aliquē:tu non attentabas mouere illas act̄. veniebā ego ⁊ dabā tibi modicam pecuniā vt cederes mihi actiones illas:⁊ ꝯuenit inter nos vt partē retinerē.⁊ partē restituerem eatenus quatenus dabam.verūtn̄ qꝛ tales cessiones erāt simulate phibet anastasius imperatoꝛ istas cessiones fieri debere ex alia causa q̄ donationis.⁊ si fiebāt ex causa vēditionis.⁊ itā inseritur in instro:ille cui facta est cessio:non poterit experiri.⁊ solum id qđ dedit repetet cū vsuris.⁊ non vltra.¶Scđo dicitur.q̄ in casibus pmittitur cessio.vt si sunt plures coheredes:pōt vnus ex cā donationis cedere alteri actionē. Item creditoꝛ pro re quā possidet que est sibi obligata cedit tibi actionē.vt magis sis securus cōtra dominū pro re illa. Itē cum possessoꝛ petit pro omni iure qđ habet actionē in rē cedi .per quā posset sibi res adiudicari p cautionē illius rei:ita legatarius petit actionem cedi ab herede contra debitores quorū nomē est sibi legatum. ¶Ultimo dicitur.q̄ si aliquis donat actionē suam totaliter ⁊ palam:

cessio illa est permissa: cum totum emolumentũ debet pertinere ad illuz cui ceditur. Non autem valet si debet pars reuerti ad cedentem ⁊ pars remanere apud eum cui ceditur. Tex. cóperimus.i.inuenimus. Tex. quosdam. sub. iniquos ⁊ malos homines. Tex. inhiantes.i. inuidentes. sic ⁊.j.de prescriptio.xxx.vel.xl. an.l.j. Tex. litigatorũ personas. sub. contra quas cópetunt actiones ei cesse. Tex. pro indubitatis.i.non in iudiciũ adductis. Tex. est actio dubia.i.in iudicium deducta. ⁊ illius rei siue actionis prohibita est alienatio: vt.j.de litigi.l.ij. In casibus tamen permittit vt ibi dicã. Tex. obligationibus.i.actionibus. Tex. suppetebant scilz obligationes. Tex. qui tales cessiones.i.simulatas. ⁊ ita nõ valent. Et est simulata cessio ⁊c. vt indicant sequentia ⁊c.j.l. prox. Tex. pecunijs.scilicz modicis. Tex. exceptis. Hic incipit scóm dictum in quo ponunt casus in quibus cessio simulata presumit esse vera. Tex. ꝯtingit. sub. quando agitur famil.her. vt.ff.famil.her.l.plane. Tex. accipit. nam si habeo rem obligatam bene possum recipere cessioné pro cautione illius rei quã habeo obligatam. Tex. necesse sit. qꝛ indubitanter talis cessio fit auctoritate legis: vt.j.de le.l.ex legato. Tex. prestitis.s.modicis. Tex. actiones.s.per cessioné. Tex. finaũt. Hic incipit tertiũ dictum huius.l. Tex. per donationem. sub. veram ⁊ non simulatam. Tex. huiusmodi legi. sub. que prohibet cessionem esse: que est.j.de dona.l.illaz. ¶ Or segnori.l.istam ita breuiter determinabitis. Cum cedit mihi actio: si ceditur ex causa legati: vt qꝛ aliqs legat mihi actionem suam valet hec cessio: vt hic ⁊.ff.de liber. lega.l.legaui. eo saluo ꝙ si ceptum erat iudiciũ super re legata: heres debet persequi illud iudiciũ. ⁊ qd fuerit cósecutus debet mihi prestare: vt.j.de litigio.l.quicũqꝫ. Si aũt ceditur mihi actio inter viuos: si mihi potẽtiori ratione officij ceditur: nõ valet cessio: vt dixi.s̃.ne lit. pen.l.ij. Si aũt ceditur actio mihi non potẽtiori: si est actio deducta in iudiciũ: prohibita est cessio: vt.j.de litig.l.ij. sed in casibus est permissa vt hic.⁊.j.de liti. l.vlti. Si autem nõ est actio in iudiciũ deducta: si constat eã esse veram: tenet cessio. ⁊ est vera si totum donat vel vendit: vt dicitur in fi.huius.l. Si aũt constat eam simulatam quando ceditur mihi vt quicquid cósequar ei reddam partem: ⁊ partem retineam: vel modicũ de possessione: tunc non valet: qꝛ plus valet qd agitur ⁊c. vt.s̃. plus valere qd agitur per totum. Si aũt dubitetur: sit cessio vera vel simulata: ex tribus presumit simulata: ex quattuor non simulata. Ex tribus presumitur simulata. Si actio magne quãtitatis venditur pro modico precio. Item si pro parte vendit: ⁊ pro parte donatur: vt.j.l.proxi. Itez presumit simulata si cessio nõ continet in se causam: vt transactio alimentoꝝ: vt.ff.de transac.l.cum hi.§.vlti. Ex quattuor presumitur nõ simulata: vt in casibus s̃.dictis. Sed quid si in instrumẽto cessionis inserit causa in fine instrumẽti. Dixit Azo ꝙ nõ valebit: sed nõ probauit dictum suũ legibus aliquibus. Sed dñs Ja.bal. dixit ꝙ bñ valebit: qꝛ ea que fiunt statim post ꝯtum vel ante videntur inesse: vt sic valeant quasi in contractu facta: vt arg.s̃.de pactis.l.petens.⁊.ff.si cert. peta.l.lecta. Sed in tali casu bene presumebat malam fabricã notarij: quasi de mala consciẽtia fecerit puta cuz cessionarius vellet agere ex instrumẽto emptionis: ꝯsuluit peritiores: qui videntes instrm non habere causam cessionis dixerũt nõ valere: vñ ille cui facta est cessio redit ad notariũ vt causam cessionis insereret in instro: ⁊ ille forte corruptus fecit hoc. vñ dicebat Ja.bal. tale instrm suspectum fore ⁊ nõ debere de facili credi. imo debet attendi persona tabellionis: si alr̃s ꝯsueuerat instra suspecta facere: vt si consueuit non credatur illi. alr̃s sic: vt.s̃.de proba.l.iubemus.⁊.s̃.de fide instru.l.iudices.

Ab anastasio. Ista.l.est noua l.iusti. Et hec.l. repetit.l.precedẽtem: ⁊ aliqua superaddit. ecce anastasius fecit ꝯstõnem in qua prohibuit cessioné simulatam fieri. Quidam volebant eludere hanc constitutioné: qꝛ faciebant ꝙ pro parte venderet ⁊ pro parte donaret: nõ valet talis cessio. Sed si aliquis occulte emit actioné: similiter ⁊ illa cessio presumit simulata. ⁊ si qd accepit cessionis noie: si palam: presumitur ꝙ sit vera. si clam: presumit ꝙ non sit vera. Tex. morant. vt sunt domini aduocati qui omnia mala inueniunt. Tex. vt debiti.i.actionis. Tex. venditionis titulo transferant. sub. iusto precio. ⁊ bñ dicit. debiti. nam res corporales bñ potest vendi minori pcio donationis cã. ⁊ valet. nec presumit simulata.ff.de ꝯtrahé.emp.l.siquis donatiõis. Et nõ habet locum qd dicit.j.de rescin.vẽ.l.ij. Hec.l.loquit in venditione incorpalis: vtputa actionuz in quibus solum seruat hec.l. ⁊ superior.s.ꝙ totum dz vẽdi. vel donari. nõ aũt pro parte vẽdi dz. ⁊ pro parte donari. ⁊ si fiat. presumit simulata. Et est rõ qꝛ in eis continet fraus quaz ista.l. ⁊ superior videt vetare.s. diuersas personas litibus afficere. qꝛ presumit.l.ꝙ qui cedit actioné eoipso maliciose faciat. vt ipse speret cómodum litis. ⁊ alij litibus cóprimant. Itez ꝑsumit.l. in actionibus cedẽtis.ꝙ semper remanent penes cedẽtem. vnde titius per calũniam moueret cedere cũ sciret apud se cedentem remanere. vt.ff.de peculio.l.quis ergo casus in fi. Sed in venditionibus reꝝ corporaliũ non est ille timor. ⁊ si pro parte vendat. ⁊ pro parte donat. qꝛ illud nõ fit in preiudicium alicuius alterius ꝙ vendẽtis. si actio cedit vt alius lite vexetur. Tex. colorată.i.simulatam nõ aduersamur imo cõsentimus. vt.s̃.l.proxi.in fi. Tex. beneficio. quia sicut non valet qd fit contra.l. ita non valet qd fit in fraudem.l. vt.s̃.de le. ⁊ consti.l.non dubium.

¶ Si seruus extero se mandauerit emi.

¶ De ordinario mãdato ex quo oriuntur due actiones. directa mandati que datur contra mandatorium. ⁊ contraria mandati que datur cõtra mandantem superiori titulo dictũ est. Verum qꝛ interdum est extraordinarium mandatum. ex quo cópetit direta mandati. ⁊ non cõtraria. sicut est si seruus se mandauit emendum ponitur rubrica. si seruus se emẽduz mandauit. Et quidam habent istam rubricam. si seruus se mandauerit emendum. ⁊ tunc subaudiendũ est extero: qꝛ in titulo isto tractat cum seruus mandat extraneo nõ domino suo de se emendo: vt patet.j.l.vnica.

Si seruus. Segnori hec.l.reputatur difficilis: qꝛ materia huius.l. est extranea ⁊ ignota. Et dominus Azo in summa huius ti. cómentauit.l. istam. verũtamen non ad plenum cómentauit eaz iudicio meo: vñ ego plus dicã circa eam. Tamen si aduertatis bñ casuz ⁊ summariã expositioné littere: de ceteris alijs que dicent vobis circa litteram erit vobis satisfactũ. ¶ Unde in.l. ista no. ita casum. Habebam seruum vel ancillaz. ⁊ iste seruus vel ancilla affectabat multum ad libertaté produci. nolebam seruuz vel ancillam manumittere gratis. vel nullo modo volebã manumittere. vnde quid fecit seruus iste vel ancilla. occulte mandauit cuidam extraneo ita dicendo. vade ⁊ emas me a domino meo. ⁊ actũ fuit vt post emptionem manumitteret: vel non. Quia hoc non pertinet ad materiaz huius.l. modo querunt tria. vtruz illud mandatum ab initio valeat ⁊ obligatorium sit. Item si non valet ab initio: an conualescat ex postfacto. Item queritur a domino possit queri obligatio ⁊ mandati act. ⁊ qualiter dominus posset experiri. ¶ Ad primuz respondet imperator. si seruus mandauerit extero de se emendo: si stetur in finibus mandati: qꝛ extraneus suscipit mandatuz: ⁊ vltra promissum non est. qꝛ extraneus seruum a domino nõ emit. ⁊ hic ab initio mandatum non valet. Nec ab initio domino mandati actionem querere potest. quia non potest valere ex persona domini. Nec ex persona serui non. quia si liber homo mandauit de se emendo. inualidum est mandatum. quia liberi hominis nulla est venditio. Multofortius si seruus mandauit. vt non liceat seruo qd non liceat libero. qd non debet esse ex persona liberi. inutile est mandatum. Quia sicut dominus a seipso rem suam emere non potest. cuz ratio correlatiuorum non patitur vt idem sit emptor ⁊ venditor. ⁊ ita non potest mandare de re sua ab alio emenda. quia a seipso emere videtur. vnde non valet. ¶ Ad secundum dictum respondet. ꝙ licet in initio sit inutile illud mandatum si est

si est statuz in finibus mādati: tamē si ipse mandauit: ⁊ alius mādatum suscepit: ⁊ mandatum susceptum impleuit: q₂ ser uum a domino certo precio cōparauit: hic ex postfacto man datum cōualescit. Et ita sequēs ɔtractus emp. ⁊ vē. facte in ter dominum ⁊ extraneum facit ꝙ inter dñm ⁊ extraneū de tur man. actio domino. Ad tertiū dictuz rñdet. Si iste ex traneus soluat preciuz ꝓprijs suis nūmis: liberatus est ab actione ex vendito. Et hoc casu tenetur dño mādati directa quesita ex persona serui vt eum manumittat. si interesset dñi eum manumitti rōne affectionis: vt q₂ suus filius naturalis erat: nō autē tenetur reddere eū sibi. Alis si hoc casu redde retur: haberet dñs rez ⁊ preciū: ⁊ emptor careret precio: qđ esse nō dz. Sed si emptor soluit pciū de nūmis peculiari bus: cum illi nūmi sint dñi serui: nō fecit eos accipiētis. vñ tali solutione nō est liberatus ab actione ex vendito: vñ hoc casu dominus hz electionē. vel velit ɔuenire extraneū man dati directa pro seruo retradēdo: ⁊ hoc casu ad preciū age re nō pōt. vel velit agere ad precium act. ex vēdito: quo casu ad seruum retinendū mandati agere non potest. Si tamen ambas istas exceptiones exercere vellet: q₂ contrarie sunt sibi: hoc sibi nō licebit. naz agēdo mandati pro seruo retra dendo: videtur velle cōtractum emptionē rescindere: ⁊ agē do act. ex vendito ad preciū: videt ratum hre cōtractum: ⁊ ideo factum approbare ⁊ improbare: contrariū est. sic ergo domini est electio: qua actione velit agere. tamen si mandati elegerit agere ad seruū retradendū: actione ex vendito non poterit agere ad preciū: ⁊ si ageret ex vendito ad preciū ser ui directa mandati: nō poterit agere ad seruum retinēdum h. d. ista. l. ¶ Videatis litteram ⁊ eius expositionez. Tex. si seruus. ¶ Or segnori hec littera legitur. suspēsiue vsqꝫ ibi: actio ⁊c. ⁊ ordinat sic. Si seruus mandauit extero. i. extra neo: de se emēdo q̄uis nec credebat consistere actionē nec in personā serui. ¶ Or segnori dicit littera. extero. i. extra neo. Et dicitur hic extraneus omnis alius a vero dño serui. vnde dicit seruus mādare extraneo duz mandat alij cuiusqꝫ a domino suo: vt. ff. mā. l. seruus omnis. Tex. emendū. sub. ⁊ manumittendū: vt. j. indicat lr̃a. Tex. nec manumissa est ⁊c. Vel pōt legi sine subauditiōe. Tex. q̄uis. in isto ver. q̄uis vsqꝫ ad alium: optima rōne ⁊c. determinat prima qō. Et hec littera loquit ⁊ intelligit si stetur in finibus mandati: q₂ si ex traneus non emit: inutile est mandatū. Et potest hic ver. legi dupliciter. ¶ Vno modo vt dixi in casu si seruus mādauit extraneo de se emēdo: ⁊ emptor suscepit mandatum ⁊ non emit: istud mandatū est inutile: nec pōt esse vtile ex persona serui vel domini. Ex persona serui nō etiā inspecto iure na turali quo omnes sumus liberi. cū libera persona hoc man dare. s. de se emendo nō potest. cum liberi hominis interdi ctum sit cōmercium: vt insti. de contrahē. empt. in fi. igitur si homo liber non pōt mandare de se emēdo: nec seruus: non illa ratione q₂ serui sit interdictū cōmerciū: vt. ff. de ɔtrahē. emp. l. in emptorem in prin. sed alia rōne: q₂ nō debet licere seruo: qđ non liceat libero: vt. ff. de liber. cā. l. ordinata. ⁊. ff. quibus ad liber. procla. nō licet. l. penulti. Item ex persona domini ab initio est inutile mandatū. q₂ sicut ab initio dñs a seipso emere non pōt: vt. ff. de contrahē. empt. l. rei sue. ⁊ q₂ ratio correlatiuoꝝ non patitur vel idē sit emptor ⁊ venditor: ⁊. ff. de rerū permu. l. j. ita non pōt dñs mandare ꝙ seruus a se emat q₂ per seipsum videt emere: q₂ qui per aliū facit ⁊c. vt. ff. de admi. tut. l. ita autez. §. gessisse. Unde sicut p seipsuz rem suam nō potest emere: ita nec per aliuz. Et hoc est quod dicit littera: ⁊ hic est sensus huius ver. vno modo ⁊ ſm hoc exponit littera. Tex. nō potest. sub. multofortius nec seruus. cum nō debet licere seruo aliquid: qđ nō liceat libero: vt. s. dixi. Tex. quoniā qui. s. dominus. Tex. mandat. sub. cum idē inueniret venditor ⁊ emptor. qđ esse nō potest: vt. ff. de rerū permu. l. j. ⁊ q₂ qui per aliū facit: per seipsuz facere videtur: vt. s. dictum est. ¶ Legitur secundo modo iste ver. vt hic sit sensus. Si seruus mandauerit de se emēdo: si statur in fini bus mandati: inutile est mandatū ex persona serui: q₂ aut di cimus mandatū tenere ex ea parte iur vt liber est: q₂ iure na turali ⁊c. vt. ff. de iure natu. gen. ⁊ ci. l. manumissiones ⁊ tunc non potest mandare vt dixi. Aut dicimus valere manda

tum ex persona serui ex eo iure quo seruus est: puta iurgen vel ciui. vt. ff. de sta. ho. l. libertas. §. seruitus. ⁊ certe eo iure quo seruus est in iure ciuili: nō potuit cōsistere mādatuz: q₂ q̄tum ad ius ciuile quo nihil est nō potuit ɔsistere manda tum. vt. ff. de reg. iur. l. qđ obtinet. Vñ sicut mortuus nō po test mandare de se emendo: q₂ mors omnia soluit: vt in auc. de nup. §. disponat. sic ⁊ ille seruus si mandat de se emendo ab initio inutile est mandatum ex persona serui. Ex persona domini non pōt ɔsistere mandatum: q₂ sicut quis rem suam ex seipso nō potest emere: ita nec per aliuz: q₂ cuz quis pro hibetur aliquid facere per se: ⁊ p alium. vt. s. de sacrosan. ec cle. l. iubemus. ⁊ in auc. quibuscūqꝫ. ⁊ hoc ē qđ dicit littera. q̄uis ⁊c. Et ſm hanc lecturam ita exponitur lr̃a. Tex. quia hic liber. i. iure naturali: nec etiā eo iure quo seruus est iure ciuili approbante. Tex. qui. s. dominus. Tex. mandat. q₂ cū quis prohibetur facere per se: ⁊ p alium. Tex. actio. s. man dati. ⁊ hoc est verū si ita in finibus stetur mandati: q₂ extra neus suscepit mādatum ⁊ non emit. Tex. tamen optima ⁊c. Incipit determinatio scđe qōnis. Tex. q₂ non id agitur. s. agere videatur. Tex. nascatur actio. s. mandati. Tex. ex alio contractu. s. emptionis ⁊ venditionis sequentis. ¶ Or se gnori custodiatis vos hic in lr̃a ista: q₂ videtur sonare vnuz qđ nō vr̃ stare. vt. j. dicam. Et ista lr̃a innuit licz ex mandato serui si stetur in finibus mādati: hoc est ex alio cōtractu. s. ex contractu empt. ⁊ vendi. dabitur actio mādati: occasiōe pri mi mandati qđ ab initio fuit inutile: tñ rōne sequentis ɔtra ctus conualescit. Sed istud videtur mirabile: si ex empt. se quenti nascit mandati actio ad id qđ in primo mandato de ductum est. ⁊ istud non est alibi reperiri cōiter: lz hic sit re periri in aliquo casu. vt. j. dicaz. Quare potest alio modo or dinari lr̃a vt non dicat id qđ sonare vr̃. sz dicat id qđ in casu no. qđ dixi in casu: lz ex mādato serui si stetur in finibus mā dati nulla nascitur actio: tamē sequens ɔtractus emptiōis est causa quare detur mādati actio. ⁊ tunc legitur sic littera. Si ex alio cōtractu propter mādatum nascitur actio. s. man dati. Similē resolutionē littere no. s. cōmuni diui. l. j. Tex. obligationez. s. ⁊ actionez mandati vel ad seruuz retradēdū ſm nos: vel ad manumittēduz ſm Pla. Sed pro deo qd est qđ dicit lr̃a: tñ optima rōne ⁊c. Respōdeo vult dicere vt dixi in casu. Si seruus mandauit de se emēdo inspecta sub tilitate iuris: non valet. vnde tractu tēporis nō ɔualescit: vt dicit regulariter. vt. ff. de reg. iur. l. qđ ab initio tamē optima rōne equitatis quā semper placuit rigori iur ꝓualere. vt. s. de iudi. l. placuit. de equitate sequēs contractus vtilis actio nem dat robur primo contractui inutili. ⁊ facit ꝙ detur di recta mādati actio. ⁊ hec sunt que faciūt ad expositionē lr̃e. Tex. si itaqꝫ ⁊c. ¶ Or segnori hucusqꝫ determinauit primā ⁊ scđam questionē: nunc incipit determinatio tertie qōnis. Tex. mādasti. hic fit trāsitus de tertia persona ad secūdam. Tex. peruenire. q₂ lz non teneatur vēditor rē tradere si vult prestare interesse. vt. ff. de act. emp. ⁊ vendi. l. j. emptor tamē q₂ tenetur ad q̄titatem strictius tenetur. s. accipientis face re. vt. ff. de act. emp. ⁊ vendi. l. ex empto. in fi. j. rñ. Tex. si ta men ⁊c. s. locutus est in seruo: nūc loquitur in ancilla. ⁊ idē est in vtroqꝫ. Tex. nec manumissa. sub. qđ fieri dz ex conuen tione facta. Vel forte non erat actū. sed q₂ domini intererat q₂ filius naturalis. vt. ff. man. l. cū seruus. Tex. de ancilla. s. manumittēda hz Plac. Sed ſm nos exponi dz de ancilla: scilicet retradenda. vt. j. dicam. Tex. ⁊ empti. i. venditi. ⁊ sic exponitur. ff. de contrahen. emp. ⁊ vend. l. veteres. Tex. pla cuit: quia agendo mandati: videtur approbare contractum serui. agendo ex conuētione: videtur approbare contractuz serui. Tex. sane in illius. i. domini. Tex. mancipiuz. ⁊ sic ap paret ꝙ agebatur act. mandati vt retraderetur seruus vl an cilla: nō autez agebatur vt manumitteretur q₂ nō vz conse qui. vt. j. dicit. Tex. emptorez. sub. qui erat obligatus facere precium accipientis. ⁊ non fecit. Tex. liberare non potuit. sub. ⁊ ideo tenebitur precium soluere: qđ non soluit. ¶ Or segnori. l. ista dicit vt dixi in casu. Ex. l. ista collige tis plura no. Et statim no. qđ non licet libero: non dz licere seruo. ⁊ ideo. l. miscella: ingenui nō prohibebantur perduci ad dignitates: sed liberti sic. vt. j. ad. l. iul. mis. l. vnica. Item

no.hic ꝙ mandatum inutile ab initio conualescit ex postfa-
cto:vt.s.si maior factus ratum habuerit.l.j.⁊.ij. ¶ Item no.
hic ꝙ licet de rigore iur. non detur mandati actio:tamē opti-
ma ratione equitatis ex postfacto cōualescit. Et ad istud ac-
cedit.s.de procur.l.exigendi. ¶ Item not. hic ꝙ licet nati-
uitas contrariarū actionum non impediat: tamen exercitiū
contrariarū actionum bene impedit. Et ad istud accedit.j.
de pactis conuē.inter emp. ⁊ vendi.l.cōmissorie.⁊.j.de fur-
tis ⁊ seruo cor.l.j.nam regulariter allegans cōtraria: repel-
litur:vt.ff.de cōdi.⁊ demō.l.titie. Sed contra diuersas per-
sonas admittit cōtraria allegans:vt.ff.de inoffi.testa.l.papi.
§.sed nec impuberis. ¶ Or segnori ex his que dicta sunt ca-
sum huius.l.⁊ summariam expositionē littere satis potuistis
perpendere. Nunc ad.l.istam opponēdum est: ⁊ statim op-
ponitur sic.nam hic dicit. Si seruus mandat extraneo de se
emendo:inutile est mandatum ab initio.sed si subsequit effe-
ctus mandati: puta emptionis: sequens venditio facit qd ex
mandato agatur.sed nō videt ꝙ possit esse ꝙ ex consequenti
contractu detur actio ad id qd deductū est in primo contra-
ctu inutili: cum videat esse contra.ll.que vident velle qd ex
emptione due nascantur actiones.ex vendito que datur vē-
ditori:vt.ff.de act.empt.⁊ ven.l.iul.§.ex empto. Item ex em-
pto que datur emptori:vt.ff.de act.empt. ⁊ ven.l.j.j.rñ. Ad
qd dixerunt hic quidam ꝙ nedum ex empti.nascitur mādati
actio:imo ex mādato.qd est illa rōne: ne domini suis seruis
priuent:qd esse non debet. Sed hec solutio nō videt bona:
quia licet seruus ⁊c.vt.s.de pactis.l.seruus.tamen in seipso
poterit:vt.ff.de vi ⁊ vi ar.l.j. Preterea si esset veritas qd ex
emptione nasceret actio mandati:est aliter respondendum ⁊
sic:qr ita voluit princeps. Sicut alibi video ꝙ pactum erat
nudum:vt.j.de pactis conuē.inter empt. ⁊ vendi.l.ij.⁊.s.de
pactis.l.petens. sic ⁊ hic si informat actio sequens ad id qd
primo pacto deductū est. Unde nō est mirum si parit actio-
nem ex primo mandato:vñ:si ista esset veritas ita esset respō-
dendum. Uel dicatis sequens cōtractus vtilis accōmodat
robur inutili.⁊ est reuoluēda littera vt dixi: sic ⁊ alibi vtilis
stipulatio sequens accōmodat robur inutili prime stipula-
tioni:nō vt prima agat sed ex sequenti:vt insti.de inuti.stipu.
§.alteri.⁊.j.de rei vxo. act.l.vnica.in princi. ¶ Sed cur hec
littera diuersa? Quia cū inutilis stipulatio accipit robur ex
vtili: non agitur ex prima stipulatione:sed hic agitur ex pri-
mo ꝯtractu inutili si subsequit vtilis. Ad qd dicit dominus
Azo.hic vterqz cōtractus erat bonefidei. sed primus man-
dati ⁊ sequens cōtractus emptionis:vt insti.de act.§.actio-
num.ergo qr primus cōtractus est bonefidei:cōsequens cō-
tractus qui est vtilis:accōmodat robur primo ꝯtractui. Sic
in duabus stipulationibus vterqz cōtractus est stricti iuris:
vnde non est mirum si non accōmodat robur prime stipula-
tioni inutili: ⁊ ex ipsa agitur. nā bene scitis ꝙ maior est pre-
rogatiua contractuū bonefidei ꝙ̄ stricti iuris: vt.ff.de dolo
l.⁊ eleganter.§.non solum.⁊.j.de act.emp.⁊vend.l.curabit.
⁊ ideo in cōtractibus bonefidei juratur in litem:non in con-
tractibus stricti iuris:vt.ff.de in litem iur.l.in actionibus.
Uel potest dici.vbi mandatarius stat in finibus mādati:mā
datum inutile est. igitur ex eo non potest pari actio: qr actio
habet matrem obligationē.igitur efficax nō datur actio.Sed
si non statur in finibus mandati secuta emptione : mandatū
qd erat inutile : vtile efficitur : vnde statim ex eo datur actio
mandati. Sed vbi stipulor alteri : indubitanter est inutilis
stipulatio.sed si postea stipulor penam:prima stipulatio inu-
tilis non efficitur vtilis:sed erit ꝙ metu illius pene stabitur
contractui:vt.s.de pactis.l.si pacto.⁊ ideo ibi non agitur ex
prima inutili:sed hic sic:quia ex postfacto efficitur vtilis.
¶ Sed denuo instatur ad.l.istam. quō si mandatum non te-
nuit ab initio: conualescit ex postfacto: vt ar.ff.de reg.iur.l.
qd ab initio? Respondeo quod ab initio non valet:solo tra-
ctu temporis non conualescit.⁊ sic loquitur regula iur.quia
si tempus non est modus inducendi ⁊c. vt.ff.de act. ⁊ obli-
ga.l.obligationum fere.§.placet. Preterea quod non valet
ab initio:licet solo tractu temporis non ꝯualescat: tamē sub-
lato impedimento conualescit:vt pōt videri in omnibus cō-
tractibus inominatis:omnibus integre existētibus:qr nudū
pactum est:neutri aduersus alterū datur actio:vt.s.de pac.l.
legem.tamen si ex altera partiū res interueniat: vestit pactū
rei interuentu:vñ tollitur illud qd impediebat dari actionē:
qr nudum erat pactū:vt.ff.de pac.l.iurgentiū.§.si talium.⁊.j.
de rerū permu.l.ex placito. ¶ Sed denuo instat ad.l.istam
sic.nam ecce si seruus mādat de se emēdo:si extraneus emit
eum sequens emptio facit qd ex primo mandato detur actio
mandati: ⁊ dabit domino ad seruū istum retradendū.si dicit
dominus. iste seruus voluit me baratare per talem clande-
stinam emptionē: ⁊ ipse remanebit baratatus: qr nolo agere
ad precium:sed mandati ad seruū retradendū.qr dicet dñs.
seruus meus mādauit tibi vt eū emeres. nolo agere ad pre-
cium: sed ad seruū retradēdum. qr quicqd per seruum que-
ritur ⁊c.vt.ff.de acquirē.re.do.l.etiam. Ex illo mādato serui
tibi facto: nō seruo quesita est actio sed mihi mandati actio.
peto vt illum mihi retradas. qr in mādati directa actione si
emeris aliquid mādato:modo teneris mihi mandati vt mihi
reddas:vt.ff.mā.l.ex mandato.vñ si dicam retradas mihi eū.
dicet ille.vis habere seruū:ex quo per seruum tibi queritur
directa: ⁊ mihi cōtraria mandati contra te: qr accepi mutuo
precium vt soluerē tibi: ⁊ in eo feci sumptus. vel ponamus
qd est durius.nō vult dominus agere mādati ad seruum vi-
dens ille si solueret pecuniā:ꝙ nihil recuperaret a seruo:qr
nihil habet:vñ agit mandati contra.vt eū recuperet. poterit
ne ipse extraneus ex eodē mandato experiri cōtraria man-
dati? Uidetur ꝙ sic: qr est vltro citroqz mandati actio: vt.ff.
man.l.si seruus meus. ¶ Sed segnori.l.ista expressa est qd
contrariā man.non habeat extraneus contra dominū: vt in
ꝑalle.l.si seruus meus.in fi. qd si verū est: claudicabit iste
contractus:qr dabit directa domino vt seruus retradatur: ⁊
extraneo nō dabit cōtraria.⁊ cum cōtractus sit vltro citroqz
obligatorius nō debet claudicare:sicut nec arbitraria:vt.ff.
de arbi.l.qui tamen.§.penul.quid ergo dicemus? Segnori
dicemus ꝙ si non est statū in finibus mādati:ꝙ domino da-
tur directa actio mādati contra extraneum:sed non cōtraria
contra dominū. Et est duplex ratio. Una qr nō debet esse in
potestate serui priuare dominum hoc modo dominio ipsius
serui: licet ipse delinquēdo possit dominū damnificare. vt.j.
de acquir.possess.l.si ex liberis. Idem est qd imputetur huic
extraneo:quare nō veniebat ad dominum ⁊ dicebat. domine
talis seruus tuus mandauit mihi vt emerē ipsum a te:⁊ dā-
num qd quis sua ⁊c. Sic ⁊ als imputat alicui si potuit cer-
tiorare dominum ⁊ nō fecit:vt.ff.pro suo.l.ancillam.⁊ ita hic
est speciale ꝙ claudicat ꝯtractus. Sic ⁊ alibi.ff.de act.emp.
l.iul.§.siquis a pupillo.⁊.ff.siquis cautio.l.siquis.§. iterdū.
Sic etiam inuenimus in ipso mādato ꝙ interdum claudi-
cat:vt si mando tibi vt vendas pro.x.⁊ tu vendidisti pro.v.vt
ff.man.l.si diligēter. ⁊.l.potest. ¶ Sed denuo instatur ad.l.
istam sic. Si extraneus emit seruū a me mādato serui ⁊ soluit
mihi nūmos peculiares. qr non fecit nūmos capientis. non
est liberatus. Sed videtur qd possit nūmos peculiares ca-
pienti soluere ⁊ se liberare. Ecce si dñs relinquat libertatem
seruo suo.si.x.dederit heredi suo.ipse seruus pōt dare num-
mos peculiares. vt.ff.de statu liber.l.statu.§.parui. ⁊.ff.de
condi. ob causam.l.dedi.§.si filius. sic ergo hoc casu potest
nūmos peculiares subministrare ipsi emptori. Ad hoc qui-
dam dixerunt.qr aut seruus mandat de se emendo simplici-
ter.⁊ ibi non potest nūmos peculiares subministrare vt hic
⁊.ff.man.l.si procurator.§.si liberto.sed suis nūmis sic.vt.ff.
man.l.qui suis. Sed hec responsio nō est bona. qr aliqd dz
operari obligatio contracta inter seruum ⁊ extraneū in do-
mini preiudiciū.vt si mandauit se emi suis nūmis.tunc idem
possit extraneo subministrare.cū regula iur. sit. vt.ff.de re.iu.
l.melior. Et iō dicetis sic. Ubi dñs iussit seruū suum liberum
si.x.dederit.bene scit dominus ꝙ seruus nō habet suos nū-
mos.vnde tacite videtur concedere ei.vt nummos peculia-
res possit soluere. vt.ff.de ma.testa.l.siquis locuples. ⁊.j.de
condi.inser.l.cum patrem. Sed vbi mandat seruus hoc fieri
domino ignorante. vt dicit littera.nō debet ex tali mandato
domini ꝯditio fieri deterior qr nō debet ⁊c. vt.ff.de reg.iu.l.
non debet. ¶ Or segnori circa.l.istam esset sic querendum
nam hic loquimur cū seruus mandauit extraneo de se emē-
do. Quid

do.Quid si mãdat ipsi domino? dicit seruus: ematis me.vȝ ne istud mandatum? ꝛ erit idem qđ.s̄.dictum est.Dixit Joã. ideȝ est si mandat seruus domino: ꝛ vltra non dixit.Dominus meus multuȝ redarguit dominũ Jo.de hoc: ꝛ dicebat: quomodo dixit idem? imo nõ idem: qꝛ si seruus mandat extraneo ꝛ emit: tenet venditio. sed si mandat domino etiam si dominus ignorans emeret: nõ valeret. vt.ff.de condi.indebi.l.seruum. Sed certe salua auctoritate domini mei: puto dominuȝ Jo.bene dixisse: vt si seruus mandat extraneo: ab initio non valet mandatũ: licet ex postfacto conualescat.sed vbi seruus mandat domino: nõ valet ab initio: nec ꝯualescit ex postfacto. ꝛ ita idem inspecto eo qđ ab initio mandatũ est inualidum qꝛ ab initio omnibus integris existẽtibus nullũ est mandatũ. ¶ Sed denuo queritur hic. Plures sunt dñi eiusdem serui.mãdat seruus vni ex dominis de se emẽdo: vȝ ne istud mandatum? Dixit Jo. dubito. Et videtur dubitare propterea: si mãdat seruus vni ex dominis de se emendo: si inspiciamus personã domini non vȝ ab initio nec cõualescit ex postfacto: vt.s̄.dictuȝ est. Si inspiciamus personã dominorum qui bus nõ est mandatũ: etiam in partibus aliorũ est extraneus: vnde cum seruus mandat extraneo est inutile ꝛ inualiduȝ: sed ex postfacto cõualescit. Et ideo dixerũt quidaȝ. pro parte illius cui est mandatũ est inutile: pro parte aliorũ vtile est: quia qđ iur̃ est de toto quo ad totum: idem iur̃ est de parte ad parteȝ. vt.ff.de rei vendi.l.que de tota. Si istud est verum sequitur absurditas talis. Nam ecce si iste qui redemit eum manumittit ipsum. videt̃ ꝙ quatenus tenuit emptio ꝙ potuerit manumitti. quatenus non tenuit ꝙ non potuerit manumitti. qđ.l.non admittit. vt.ff.de libe. causa.l.duobus. Et ideo est dicendum sicut in alijs rebus. vt si sint tres domini vnius fundi.si mando vni ꝛ emat.vt.ff.manda.l.qui negocia.in fi. ita hic ratione partis aliorũ videtur ꝙ valet mãdatum adeo vt si manumitteret̃. tenet in parte aliorum ꝛ sua. vt.j.cõmunia de ma.l.j.nõ tamen videtur ꝙ illud mandatuȝ q̃tum ad actionẽ dandaȝ sit obligatoriũ. sed q̃tum ad hoc. vt si manumittat̃ ꝙ teneat impositio libertatis. vt in.l.interpositas.s̄.de transact. ¶ Sed denuo querit̃ hic. Nam hec lex dicit ꝙ agit dominus man.secuta emptione.Sed ad qđ agat mandati? Dixit Plac.vt manumittat. sed empti agitur ad precium. Et pro ista opi. facit littera dum dicit. si tamen nec tradita vel manumissa ꝛc̃. Et pro ista etiã opinione facit. si seruus meus mandauit de se emẽdo. vt.ff.man.l.si seruus extero.Sed q̃tum ad.l.istam opinio domini Plac. non est bona.nõ tamen nego.si seruus meus filius meus naturalis mandat extraneo de se emẽdo.si emit̃ quin intersit mea manumitti. ꝛ potero agere mãdati. sed dico ꝙ quo ad litteram istam dãnari non potest.qꝛ littera ista ita dicit ꝙ possum agẽ mandati ad precium cum simul cõtrarie sint.ergo nõ potest intelligi mandati actio de eo manumittendo: qꝛ non essent contrarie. Nam ecce si seruus meus mandat alij de se emẽdo: ꝛ non interest mea vt manumittatur non possum agere mandati qꝛ datur ad interesse: vt.ff.man.l.si procurator.§. mandati. Sed si interesset mea manumitti: quia erat filius meus naturalis: tunc que cõtrarietas est ista soluere p̃ciuȝ: nisi qꝛ interest mea illum seruum non remanere: peto vt manumittas eum. ꝛ ideo debet dici vt dixi in casu ꝛ in littera. ꝙ habeo electionem vel cõuenire extraneuȝ mandati vt retradat eum. vel velim agere empti ad preciũ. quia hoc casu non agam man.ad seruum: quia sunt contrarie. quia ex eo ꝙ peto seruum. rescindo illam emptionem. ꝛ sic dum ago ad seruum: reprobo contractũ serui. dum ago ad precium: approbo ꝯtractum serui.vnde idem approbare ꝛ reprobare se non patiunt̃: vt.ff.de neg. ge.l.pomponio.j. Et ista sunt vera vel cum pre ciũ est nullo modo solutũ vel solutũ nũmis peculiaribus. Sed si extraneus emptor soluisset p̃ciũ de sua propria pecunia: hic nõ lȝ agẽ mãdati pro seruo retradẽdo: qꝛ ille emptor careret re ꝛ p̃cio. re qꝛ retraderet mihi. p̃cio: qꝛ fecit accipiẽtis.qđ bonafides non patit̃ ꝛc̃.vt.ff.de re.iu. l.bonafides.nõ patit̃. Sed lȝ isto casu nõ possim agere mã. pro eo retradẽdo.pro eo manumittẽdo sic: si mea interest: vt in pal.l.si seruus extero. ¶ Denuo q̃ro hic. mandat seruus extero de se emẽdo.si seruus est emptus: ꝛ dñs ꝯsecutus est precium: nunquid seruus poterit postulare ab extraneo se manumitti: an petere se liberuȝ pronunciari? Ad quod dñt quidaȝ ꝙ potest petere pronũciari se liberuȝ etiaȝ si de eo emendo non manumittendo sit mãdatum: vt arg.ff.de ma.l. iiij.§.ab ignoto. Sed certe sicut dicit dñs Azo.hec opi.non est bona: qꝛ si seruus mandat se suis nũmis emi: ꝛ non manumittitur: poterit peti vt manumittat̃.vt.ff.de manu.l. qui se. Et hic est casus.ff.de iudi.l.lis. Immo plus est.qꝛ si ipse mandat de suis nummis emi hoc adiecto: ne manumittatur: adhuc poterit petere vt manumittatur. vt.ff.de manu.l. iiij.§.siue auteȝ. In alio potest esse differentia: quia vbi seruus mandat de suis nummis emi: ꝛ non manumitti: potest agere vt manumittatur. ꝛ dominus si eius interesset: vt in l.si seruus extero. Si autem seruus suis nũmis mandat se emi ꝛ non manumitti: non potest agi mandati: si eius non intersit: si factuȝ est precium accipientis.sed potest agi vt retradatur. vt.s̄.dictum est.

¶ Pro socio.

¶ Sicut actio mandati solo consensu contrahitur: de qua s̄.ti.prox.dictuȝ est: ita ꝛ actio ꝑ socio.vt.ff.de actio.ꝛ obli. l.ex consensu. Unde videamus de act.pro socio quando nascatur: de quo dicitur.j.e.l.diu. Et qualiter contrahatur: de quo dicitur.j.e.l.j. Et cui detur: de quo dicitur.j.eod.l. vlti. Uel potest exponi.pro socio.i.pro societate ex qua proposita est actio.i.pro socio. Super titulo isto sic quero. duo socij incedebant per viaȝ: alter pecuniam inuenit: nunquid tenetur alteri cõmunicare? Uidetur ꝙ non vt ar.ff.de acqui. re.domi.l.si is qui.§.fi. Et no.ff.de mino.l.minor.xxj.an. ¶ Sed denuo quero.quid si alter socius legat ita ꝙ impediat socium nunquid potest prohiberi? Uidetur ꝙ sic: hoc modo.qꝛ conuenit hospiteȝ. ꝛ hospes conueniet illuȝ. vt.ff. de his qui eie.vel effu.l.j.§.vlti. ¶ Sed denuo quero. quid si socius a principio studij incepit se ostendere honestum ꝛ curialeȝ ꝛ larguȝ ꝛ humilem: sicut faciunt omnes. postea factus est rusticus litigiosus ꝛ inhonestus: nunquid poterit expelli? Uidetur ꝙ sic.vt.ff.e.l.si conuenit in fi. ¶ Sed denuo quero.quid si socius nolit soluere partem in duodena: qua actione poterit conueniri. Dicunt quidam acti.pro socio.sed melius est vt cõueniatur vtili pro socio.vt arg.ff.ad l.rodi.de iac.l.ij.§.equissimum.

Societatem. In.l.ista ponit̃ casus talis. Duo erant socij.vnus erat diues sed nõ erat bonus mercator: alius erat pauper sed erat optimus mercator.isti duo societatẽ adinuiceȝ ꝯtraxerũt: hoc pacto: vt vnus poneret totã pecuniaȝ: alius poneret totã industriaȝ ꝛ operã valet ne talis societas? R̃ndetur ꝙ sic. Tex.vno pecuniaȝ.scȝ tantũ. Tex.ꝯferente.i.in societate ponente. Tex.alio operã. sub.tantum.in societate ponente. Tex.magis obtinuit.sub. q̃s ꝯtrariuȝ. Naȝ industria ꝛ opera vnius subrogatur loco pecunie: vt insti.e.ti.§.ij. Sed quid erit: cõtracta est societas p̃dicto modo: nunquid erunt partes equales? Dicenduȝ est ꝙ sic: nisi aliud dictũ eẽt.vt.ff.e.l.si nõ fuit in princi.

Sed nunquid ille qui posuit pecuniã in societate: habebit totã pecuniã. ꝛ lucrũ diuidet̃? In articulo isto cõsueuit ita distingui. Qꝛ aut hoc fuit factuȝ inter partes: vt qꝛ dixit ille cõico tibi istã pecuniam: ꝛ tu pones totaȝ operam: hoc casu soluta societate: diuidit̃ pecunia ꝛ lucrũ. Aut dixit ille. repono in societate ista.c.vt mihi reddant̃. ꝛ quicquid lucretur: illud sit cõe. ꝛ hoc casu: solum lucruȝ diuiditur: qꝛ ꝯctus ex cõuẽtione.l.accipiunt.vt.ff.depositi.l.j.§.si cõuenerit. Sed in dubio quid p̃sumemus? Certe in isto dubio dicenduȝ est ꝙ pecunia intelligit̃ cõicata: sicut cũ duo ꝯtrahunt societateȝ oium bonorum: qꝛ vnus suaȝ dimidiaȝ videt̃ transferre in alium.vt.ff.e.l.j.in fi.ꝛ.l.se. Sed in nominibus secus est.vt ff.e.l.ea que. Et hec vera sunt de iure.sed ꝯsuetudine secus. vt.ff.e.l.mucius. Sed qđ erit? ꝯtracta est societas predicto modo: vt hic dicitur: ꝛ ad certũ tp̃s. iste industriosus iuit ꝑ mare: ꝛ casu fortuito amissa est illa pecunia: postea reuer-

sus est ille mercator industriosus. ille qui posuit pecuniam dicit que noua? mala. q2 oia pdidi. dicit ille. bñdictus deus: sed ex quo nõ vult q sit mercator volo effici vsurarius. dicit ille mercator industriosus. ego essem deceptus: q2 ɔximus societatẽ ad certũ tempus: vñ peto q ponatis iterum pecuniaz in societate. nũquid tenet? Ad qd quidam dixerunt qd sic. ar. ff. de eden. l. siquis ex argẽta. §. vlti. ⁊ l. se. Alij dixerũt q tenetur ille diues homo ponere iterũ pecuniã in societate non tertio: vt. ff. de le. ij. l. fideicõ. §. siquis. x. ¶ Sed segnori verius est vt dicamus q dissoluta est societas interemptiõe rerum: vt. ff. e. l. verum in fi. q2 nemo inuitus compellitur ad cõionem: vt. s. cõmuni di. l. vlti.

Um in cõtractibus. In. l. ista ponit casus talis. Pater meus cũ quodam ɔtraxit societatẽ salinaꝝ. postea ex illa societate patris mei socius multa quesiuit. pr meus decessit: ⁊ ego ei successi: nunquid ɔ sociũ patris mei potero agere vt lucruz cõicet? Rñdetur q sic: q2 iste ɔctus est bonefidei. ⁊ rõ suadet vt lucrum socius socio cõicet. Tex. tibi. sub. heredi socij. nam lz morte soluat societas ⁊ nõ trãseat ad heredez: tñ post mortẽ durat actio pro socio nisi aliud actũ sit: vt. ff. e. l. nemo.

Amdiu. In. l. ista dicuntur duo. Primo dr. si duo ɔxerũt societatẽ adinuicẽ: tãdiu durabit q̃diu hñt volũtatez remanẽdi in societate. Secundo dicit q dissoluta societate nascit actio pro socio. Tex. perseuerat. non si renũciauit: vt ff. e. l. idẽq̃. in fi. Tex. ⁊ proinde. Incipit scdm dictuz. Tex. si iam ibi pro socio nata est actio: q2 est finita societas. Sed fallit in societate vectigalium: vt. ff. ea. l. actio. §. nonnunq̃. ¶ Sed dic mihi vñ nascit actio pro socio? Dicunt quidã q ex fine societatis. sed hic nõ est modus inducẽde actionis: q2 omnes obligationes aut ɔtrahuntur re aut litteris: vt. ff. de act. ⁊ obl. l. j. in prin. finis societatis nõ est modus pariẽdi actionẽ. Et ideo dicetis. durante societate actio pro socio videt concepta sed nõ nata. finita societate nõ nascit ex fine societatis: sed ex societate dudum antea inita. Simile notauimus in act. tutele: vt. ff. de tu. ⁊ ra. dis. l. vlti. sed duduz postea finita tutela porrigitur antea nata ex ipsa mala administratione. Simile annotauimus in pigno. act. vt. ff. de pigno. act. l. si rem. §. omnes.

Um proponas. In. l. ista dicit. Patruus tuus ⁊ ego ɔximus societatẽ ad emendum prediuz cõiunctũ predijs nostris. postea emimus ⁊ inducti ambo fuimus in possessionem. ad partẽ predij habeo act. sed si de pecunia mea. ppria solui preciũ: habeo actionẽ pro socio ad recuperãdã dimidiam partẽ precij. Tex. ptineat. q2 nihil est tam ɔueniẽs ⁊c. vt insti. de rerum diui. §. per traditionem. Tex. consequẽtis. vt. ff. e. l. cum duobus. in princi.

e

I societatis. In. l. ista dr. Ego ex cã societatis vel trãsactionis vel diuisionis cũ quadã muliere ɔtraxi societatẽ omniũ bonoꝝ: postea cõuenimus diuidere equalibus ptibus: vel cum de hoc eẽt ɔtrouersia. pmisimus adinuicẽ q equaliter diuideremus: valet ne talis societas? Rñdet q sic: ⁊ cõpetit mihi aduersus eam si viuit: vel aduersus heredes eius actio pro socio. Similiter ecõtra. sibi aduersus me si viuo: vel aduersus hrdes meos cõpetit actio pro socio: nec interest decessit intestata vel ɔdito testõ. Tex. omniũ bonoꝝ: q2 societas põt ɔtrahi ⁊ omniũ bonoꝝ ⁊ vnius rei: vt. ff. e. l. j. Item lz societas omniũ bonoꝝ possit ɔhi: ⁊ quilibet socius hz dimidiam in bonis alterius nõ tamẽ socius prohibet facere testamentum: vt. j. qui testa. facere poss. l. j.

f

E societate. Leges veteres aliorum impatoꝝ qui pcesserũt iusti. in supioribus habuistis. hec. l. ⁊ sequẽs ẽ noua. l. iusti. Et in. l. ista dr q veteres

d

putabant societatem pure posse contrahi. sed an sub condi. possit contrahi: puta si titius fuerit consul: dubitabant antiqui. sed iusti. hanc dubitationem tollit. ⁊ dicit q pure ⁊ sub conditione põt contrahi societas: q2 volũtates hominũ cõtrahentiũ legittime obseruãde sunt. Tex. sub ɔditione. sub. qualibet dumtñ honesta ⁊ possibili: q2 omnis ɔctus põt ɔhi pure ⁊ sub ɔdit. vt. ff. si cer. pe. l. lz. Tex. omnia sunt. q2 ɔctus ex ɔuen. l. accipiunt: vt. ff. depositi. l. j. §. si ɔuenerit.

Ancimus. Segnori hec. l. est noua. l. iusti. vt superior: ⁊ in. l. ista dr. Si aliqs ɔxit societatem dum erat sane mẽtis: sed durante societate factus est furiosus: ⁊ datus est ei curator: nũqd curator eius põt renũciare societati? Rñdet q sic. nam si curator hz legittimã personã in ɔhẽdo ita in renũciando societati. ¶ Or segnori nõ intelligatis q furiosus ɔxit societatẽ q2 furiosus non hz sensum: vñ ɔsentire non põt: vt. j. tit. pxi. l. ij. ⁊. ff. lo. ⁊ ɔdu. l. ad certum tps. ⁊ societas ɔsensu ɔhit: vt. ff. e. l. iij. in fi. Sed intelligatis vt dixi in casu q aliqs ɔxit societatem añ furorẽ: ⁊ postea factus est furiosus: durat adhuc societas. sz si datus est ei curator: curator põt renunciare societati: ⁊ ei potest renũciari.

¶ De contrahen. emp. ⁊ ven.

¶ Sicut mandatũ ⁊ societas de qbus. s. dictũ est: solo cõsensu ɔhunt: ita ⁊ emptio ⁊ venditio: vt. j. e. l. ij. ⁊ iõ ponitur rubrica de ɔhenda emptione. ⁊ venditione. ⁊ sub. videamus quando emptio ⁊ venditio cõtrahatur ⁊ quãdo non de quo dicitur. j. e. l. in vendendis. ⁊. l. vlti.

Enditiones. In. l. ista dr. Si ego ⁊ tu sumus boñ. ⁊ vẽdo tibi possessiones mutine cõstitutas: nihilominus valet venditio. nec erit irrita vẽditio ex eo qd emptor ⁊ vẽditor sunt in alio loco q̃ in quo possessiones cõstitute sunt. Tex. vẽditiones. sub. ⁊ emptiones vt faciat ad tituluz. Tex. ⁊ si in alio loco puta boñ. Tex. ɔstitute sunt. puta mutine. Tex. esse credunt. ⁊ ita habetis q res in alio loco ɔstituta põt vendi in alio loco. qd est illa rõne: q2 emptio ⁊ ven. potest contrahi inter absentes ⁊ inter pñtes: vt. ff. e. l. j. ⁊. j. si quis alteri. vel sibi. l. vlt. Idem in donatione: vt. j. de dona. l. lata. in fi. Similiter in stipulatione põt deduci res absens ⁊ presens: vt. ff. de ɔdi. furti. l. parui. Fallit in casu i quo seruũ meum presentẽ possum vendere: non seruũ absentẽ in fuga constitutũ: vt. j. ad. l. faui. de pla. l. in fuga. ⁊ que sit ratio ibi plene dicam. Et licet regulariter posset vẽdi res in absentia constituta: tamen possessio rei non põt ei tradi: nisi cõstituat se suo nomine possidere: vt. ff. de acqui. poss. l. qd meo. sed si possessio esset in presentia cõstituta potest tradi: vt in preal. le. l. qd meo. §. si venditorem. ⁊. j. e. l. j. s. si iusserim. ⁊ ideo si trado tibi claues horrei coram eo: videor tibi tradere merces: vt. ff. e. l. clauibus.

Mptionem. In. l. ista duo dicunt. Primo dr q emptio ⁊ venditio ɔhitur solo cõsensu: ⁊ ideo furiosus non põt vẽdere vel emere: q2 furiosi nullus est ɔsensus. Secũdo dr licet furiosis nõ possit vẽdere vel emere dũ est in furore: tñ dum est inũbrat⁹ quiete ⁊ hz dilucida interualla: si est maior. xxv. annis põt emere ⁊ vẽdere: ⁊ tenet emptio ⁊ venditio. Itẽ ⁊ alios oẽs ɔtractus põt celebrare. h. d. Tex. consensum. sub. nec expressum nec tacitũ. vt. ff. loca. l. qui ad certum tempus. ⁊ hoc regulariter verum est. Fallit tamen in casu fauore dotis: vt si do pro filia dotẽ nec stipulor mihi reddi: communis est actio: ⁊ competit mihi actio. ⁊ videtur filia velle eoipso q non dissensit etiam si furiosa sit. vt. ff. solu. ma. l. ij. §. vlt. Tex. intermissionis autem tempore: idest dum est in quiete. ⁊ habet dilucida interualla. Tex. maiores. xxv. an. secus si minores. quia tunc non valeret. vt. j. de predijs mino. non ali. l. ob es. ⁊ possent restitui. ⁊. j. de predijs mino. l. siquidem. ¶ Or segnori in. l. ista not. q emptio ⁊ vẽdi.

solo

solo ꝯsensu contrahit. qꝛ emptio ⁊ vendi. bꝫ contr abi inter absentes ⁊ pñtes. Et ad istud accedit. ff. eo. l. j. ⁊. ij. ⁊ insti. e. ti. in prin. qꝛ solo ꝯsensu cōtrahit: igitur si in empti. interueniat error deficit emptio: qꝛ nihil est tam ⁊c. vt. ff. de iurisdi. om. iu. l. si per errorē. ¶ Et iō no. ꝙ sex sunt que vitiāt ꝯtuꝫ emptionis: puta si erratur in ꝯtu: puta si puto emere: ⁊ tu donas: vt. ff. e. l. si in emptiōibus. Item si error est in re: vt in preall. l. si in emptionibus. Item si error est in precio: vt in preall. l. Idem est si error est in substātiali qualitate: vt. ff. e. l. alioquin. §. j. Idem est si error est in essentia rei. puta si puto emere domū extantē que nō extat: vt. ff. e. l. domū. Itē deficit emptio vbicūqꝫ circa idem nō ꝯsentimus: vt de act. ⁊ obli. l. in omnibus. Est tñ aliquis error qui nō viciat emptionē. puta si puto emere ancillaꝫ virgineꝫ: ⁊ emo corruptā: vt. ff. e. l. alioquin. in fi. ⁊. l. se. ¶ Itē no. in fi. huius. l. omnia que prohibentur facere furiosi si sunt in furore: eadem possunt facere si sunt in vmbrata quiete ⁊ habent dilucida interualla: vt hic. ⁊. j. qui test. facere possunt. l. furiosuꝫ. ⁊. j. de cu. furi. l. cum aliis. ⁊. ff. depo si. l. furor.

Si donationis. In. l. ꝑsenti di. In veritate ego donabā tibi rem meā: ⁊ tu in vītate donationē accipiebas. simulabas tñ ꝙ non donarē: sed venderē. modo querit: si trado tibi rem ex cā donatiōis: vel si volo tradere ex causa venditionis vtrum sit donatio vel venditio? Et rñdetur ab imperatore donationē esse. qꝛ plus vꝫ ꝙ agit ꝙꝫ ꝙ simulate concipitur. Sic ergo si vꝫ vt donatio ⁊ legi dicte in donatione nō pares: potero te ꝯuenire vt pareas legi dicte in donatiōe. Tex. est. ¶ Or segnori qūo est istud? Certe potestis sic exēplificare. nā plati ecclesiarū sciunt ꝙ nō possunt deum decipere sed decipiūt homines. nam dicit prelatus: si donarem illud prediū fratri meo: totus populus clamaret: vñ vendit ei: cū in veritate donat. ⁊ idem facit dñs sacerdos diligit aliqueꝫ: qꝛ ei donat aliqd prediū: ⁊ simulat se ei vendere. certe hoc casu vꝫ donatio: nō venditio. qꝛ plus vꝫ qd agitur: ꝙꝫ qd simulate concipit: vt. s. plus valere qd agi. per totum. ⁊ ita vꝫ donatio nō venditio: vt. j. e. l. empti. vꝫ vt emptio: qꝛ emptio habet ꝯtrahi solo ꝯsensu: vt. s. e. l. j. ⁊ in emptione non cōsentiunt: sed in donatione. ¶ Sed quid erit? habebam rem valentē. c. vendidi tibi eam pro. l. donationis causa: vꝫ ne? Certe vꝫ ꝙ nō valeat pro parte: vt. ff. e. l. in venditione: ⁊. l. siqs donationis. Tex. vt te aleret: qꝛ donabam tibi vt me aleres. simulabaꝫ tñ me vendere. Tex. non pōt. vt. s. de ꝯdi. ob cām da. l. si repetenda. ⁊ qꝛ donatio perfecta de facili nō rescindit: vt. j. de re. do. l. vlti. Tex. donans. al's donando. Tex. ꝯuenit. sub. donatariū. Sed quo iure ex isto pacto nascit personalis actio cum appositū sit in traditione rerum: ⁊ possuꝫ ꝯuenire donatariū prescriptis verbis: vt. j. de rerū permu. l. rebus. sed oritur personalis actio. qꝛ ꝯditione ob cām datoꝝ possum repetere: nisi me alat. vt. s. de ꝯdit. ob causaꝫ da. l. si vt ꝓponis. ⁊. l. si ea lege. Iteꝫ pōt habere locū rei ven. vt. j. de dona. que sub modo. l. j.

Cum res. In. l. ista dicit. Quedaꝫ mulier extranea nō dico vxor mea aliquas res mihi donauit ⁊ tradidit. mortua muliere filius eius ⁊ hrs easdeꝫ res mihi vēdidit ⁊ tradidit: vꝫ hec vēditio? Certe non. cū ex donatione facta a muliere factus sum dominus: ab herede mulieris vendi non pōt: qꝛ titulus dñij duplicari non pōt. Et hoc est verū: cuꝫ donatio a muliere facta fuit valida: quia inofficiosa non fuit. Sed si fuit inualida: qꝛ fuit inofficiosa: valet vēditio ista: quatenus per querelam inofficiose donationis poterat reuocari: introductā ad exemplū inofficiosi testamēti. Tex. possessiōis: idest dñij. Nam interdum possessio ponit pro dñio ⁊c. vt. s. de proba. l. ij. Et cur sic expono: qꝛ titulus possessiōis potest duplicari: vt. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. ex pluribus. ⁊ aliqua res potest deberi ex plurimis causis: vt. ff. de except. rei iudi. l. an ⁊ eadem. §. actiones. Sed res non potest fieri mea pluribus ex causis: vt. ff. de reg. iur. l. ex pluribus. Tex. consistere. quia qd meum est: amplius meum fieri non potest: vt ff. de cap. ⁊ postli. reuer. l. in bello. §. siquis seruū. Sed hec regula fallit in tribus casibus. Nam ecce rem meaꝫ possuꝫ emere. sub. ꝯdi. si desierit eē mea vt. ff. e. l. sue. ⁊. l. in emptione. §. res. Itē rem meā possum stipulari. sub. ꝯdtiōe: si desierit esse mea: vt. ff. de verb. ob. l. si rem meā. Tex. de monstret vt qꝛ donatio illa fuit inofficiosa. ⁊ hoc est ꝙ dicit. Tex. sane aduocare. sub. ꝑ querelā iofficiose donatiōis. ¶ Or segnori no. hic. vbi mater tua donat mihi res suas: si nō est inofficiosa: valet: nec potest reuocari. Sꝫ si mater tua donet mihi res: ⁊ fuit inofficiosa: quatenus fuit inofficiosa: potest reuocari per querelaꝫ inofficiose donationis: vt. s. de inoffi. do. l. ij. vnde quatenus pōt reuocari: eatenus tꝫ vēditio: vñ rōne iuris ꝙ deficit i re mea: possuꝫ emere. vt. ff. e. tabernas. Simile est i legato: vt. ff. de lega. j. l. si domꝰ. in fi. Nec ob. ff. dleg. ij. l. meuius. §. penul. vbi dicitur. si legat mihi res in qua dñi cit mihi ius nō valet: qꝛ illud est verū ꝙ nō valet: quatenus est mea: vt. ff. de verbo. oblga. l. j. §. j. Odofredus.

Cum ipse. In. l. ista dicitur qd ego tutor possū emere rē pupilli mei palā ⁊ bonafide: ⁊ sicut possuꝫ per me: ita ꝑ vxorem meam palam ⁊ bonafide: h. d. ista. l. ¶ Tex. cum ipse. sub. tu. ⁊ ideo. h. d. qꝛ quedam sunt que possunt distrahi sine decreto presidis: vt. j. de pdijs mi. l. si prediū. Tex. eius. s. tutoris. Tex. hoc facere. i. emere. Tex. potest. sub. ne ꝓhibet. ¶ Unde no. hic. ꝙ possuꝫ emere ⁊ vxor mea: qꝛ regulariter que possum per me: ⁊ per interpositam personam. sic ⁊ ecōtra si prohibeor per me ita ⁊ per vxorem meam. vt. ff. ꝙ metus causa. l. si per impressionem. Sed ad. l. istam instatur. nam. l. videtur velle ꝙ tutor non potest emere reꝫ pupilli. vt ff. e. l. si in emptionem in fi. Ad qd dixerunt quidam. Tutor qui administrat: prohibetur emere: vt in. l. cōtra. Sed tutor qui non administrat: non prohibetur emere: vt hic. ⁊. ff. de admi. tuto. l. tutores. Sed hec solutio nō est bona. qꝛ vterqꝫ est subiectus actioni tutele. vt. ff. rem pupil. sal. fore. l. non quasi. §. illud. Unde vos ita dicetis. si plures sint tutores: vnus potest emere a pupillo: suo cōtutore auctore: ⁊ bonafide ⁊ palam: vt hic. Si autem vnus tātum tutor est: tūc emere non potest. ⁊ tunc non videtur facere bonafide: qꝛ nō potest sibi auctoritateꝫ prestare. vt. ff. de admi. tuto. l. pupillus. Uel potest dici. si tutor emit palam ⁊ bonafide ⁊ auctoritate iudiciaria: tenet venditio: vt hic. Si clā ⁊ occulte: non. vt in. l. contra. naꝫ quedam ⁊c. vt. ff. de ritu nup. l. vlt. ⁊. ff. de admini. tuto. l. non estimo. ¶ Sed denuo. l. videtur velle contra. ꝙ tutor reꝫ pupilli potest assumere. ⁊ si assumpserit a pupillo non vendicatur. vt. ff. de admi. tuto. l. tutor rerum. Ad quod potest dici. nam ibi pupillus vendit extraneo tutore auctore. extraneus non soluebat precium. tutor posuit precium in bonis pupilli. vnde videtur emere ab extraneo: nō a pupillo. Uel non vēdicat: si velit restituere precium. vt. s. ꝙ metus causa. l. seruum. Uel dicatis ꝙ non vēdicat quasi a malafidei possessore.

Si gaudentius. In. l. ista. dicitur. Si gaudentius extraneus mancipium matri mee donauit ⁊ tradidit: ⁊ postea inter eum ⁊ matreꝫ meam contractum est matrimoniuꝫ: nunquid donatio illa reuocatur? Respondetur ꝙ non. ⁊ ideo si possum probare matri mee me successisse. Si nō possideo illud mancipium: a possidente potero vēdicare. si autem possideo a me vendicari non potest. Tex. sine quadam fraude. sub. a matre mea concessa. secus si in fraudem donatio illa esset facta dolo dante cām contractui. nam tunc non valeret. vt. ff. de dolo. l. eleganter in fi. Tex. qd. s. mācipium. Tex. nō prohiberis. Sed que erat dubitatio huius legis? Respōdeo illa: qꝛ cū gaudētius donauit matri mee valuit donatio. sed qꝛ secutum est postea matrimoniuꝫ inter eos: vñ res deduci ad eam causam a qua incipere nō potuit. vt. ff. de verb. ob. l. pluribus. §. j. Sed istud non ob. qꝛ vt dixi: ista donatio fuit facta bonafide. qꝛ extraneus bñ potest donare matri mee. vñ licet postea efficiatur eius vxor: non dꝫ irritari. qꝛ qd legittime factum est: ex superuenienti causa non vitiatur.

Si ancillam. In.l.ista ponit talis casus. Mater mea a quodā emit ancillā ꝛ per traditionem accepit: postea cū illa ɔtraxit matrimonium ꝛ cōfessa est ab eo se in dotē illam ancillam accepisse: nūquid valet ista confessio? Rn̄detur ꝙ non: qꝛ titulus dominij duplicari non potest. Tex. quesitum.sub. ex traditione. vt.s̄.de rei ven.l.seruū. Tex.nō potuit.vt.ff.de reg.iur.l.non ex pluribus.

Si nō donationis In.l. ista dicitur. Ego nō donaui tibi vineas meas: sꝫ in veritate tibi eas vēdidi ꝛ tradidi pro certo p̄cio: nō soluis preciū: nunqd repetam vineas? Certe nō, sed p̄ciū ex ɔ̄ctu petā a te. Tex.si nō donatiōis cā. ideo dicit hoc: qꝛ cū donatio sit mera liberalitas: vt.ff.de edi.le.l.rē legatā.nō possem petē p̄ciū. Tex.actio.s.ex vendito. Tex.nō cōpetit. qꝛ est ɔ̄ctus noiatus. vn̄ nō hꝫ locū ob cām ɔditio: sꝫ in ɔ̄ctu noiato sic: vt.ff.de p̄scrip.v̄.l.nālis.§.j.ꝛ.ij.

Empti fides. In.l.ista tria dicunt. Primo dr̄ si vendo tibi rem meā nullo p̄cio designato: nō est emptio vel venditio. Secūdo dicit̄. si vendo tibi rem meam certo p̄cio: ꝛ tu non soluis preciū: possum petere precium non a contractu resilere. Tertio dr̄. si dono tibi rem meā ꝛ simulo vendere: vēditio nulla est qꝛ ficta: sed donatio bn̄ valꝫ. Tex. empti fides ac venditi.q.d.emptio ꝛ venditio sine q̄ntitate.s. certi p̄cij: nulla est.ac si aperte dicat̄.venditio ꝛ emptio ɔ̄hit̄ de re vendita ad certum preciū in certa q̄ntitate cōuentum: vt insti.e.§.preciū. Sed si cōuentum est preciū q̄ntitate incerta potest dari insolutū.vt.j̄.de rescin.vendi.l.precij causa. Tex. possidet.i.nō dr̄ pro predone possidere. si adeptus est possessionem eo volente.vt.j̄.de acquir. pos.l.minus. Qd̄ est intelligendū fide habita de p̄cio.vt insti.de rerū diui.§.vendite. ꝛ.ff.e.l.qd̄ vendidi. Tex.sed donationis.sub.vere. Tex. predij facta vēditione.sub.simulata. Tex.perficit̄ donatio.sub. que erat vera.vt.s̄.e.l.donationis.

Si mater. In.l.ista ponit̄ talis casus. Mater mea ex bonis p̄ris sui vel mei.quesiuit sibi prediū.qꝛ forte legatū fuit ei a patre suo vel meo: postea illud p̄dium sibi quesitū ab aliquo cōparauit: sꝫ ne ista emptio? Certe nō: qꝛ emptio rei ꝓprie nō tꝫ.nec est ius suū in aliquo dimiutū nec ɔsistit emptio: vt.s̄.e.l.cū res.dixi plene. Tex.nō potuit. qꝛ plus valet qd̄ agit̄ q̄ qd̄ simulate ɔcipit̄.

Inuitum. In.l.ista ponitur talis regula. Nemo inuitus tenetur cōparare.ꝛ iō si postularē a principe: domine cogatis illum inuitū a me emere: hoc desideriū meum iustam causam non habet: ꝛ iō admitti nō debꝫ.hoc dicit ista.l. ¶ Or ordinabitis ita litteram.desideriū postulantis inuitū aliquā rem cōparare vel distrahē non cōtinet iustam causam. sub.ꝛ iō non debꝫ admitti.al's sic: vt.j̄.de edi.diui adri.tol.l. vlti.in fi. ¶ Or segnori in.l.ista not. duas regulas. Prima est.ꝙ nemo inuitus cogitur emere. ꝛ ad hoc cōcor.j̄.de iure deli.l.nec emere. Sic nec inuitus cogit̄ quis ɔducere: vt.j̄. lo.l.inuitos. Sed hec regula fallit in duobus vel in tribus casibus.nā ecce si habes rem cōmunē pro indiuiso cū titio: ꝛ tuam dimidiā emi: si anteq̄ traderes titius prouocauit te ad diuisionem: ꝛ tibi tota res fuit adiudicata: totam quidem emptori trades: vt.ff.de act̄.emp.l.iul.§.idem celsus. Idem est in alio casu.nam ecce si habes rem cōmunem cum titio: ꝛ titius partem suam creditori obligauit.si partem tuam emo: ꝛ anteq̄ traderes creditor prouocauit: ꝛ tibi fuit adiudicata: totam quidem a te emere cogor: vt.ff.communi diui.l. communi diuidundo. in fi. Item fallit ꝛ tertio casu: vt si seruum cōmunem volo manumittere: teneor offerre precium tue partis: vt.j̄.de seruo cōmuni ma.l.vlti. Item habetis hic aliam regulam. qd̄ quis inuitus non tenetur vendere: quia iustum est vnicuiq̄ sua cōmitti: vt.s̄.de iudeis si celi.l.nemo. ꝛ quia iniquum est rem suam a quocunq̄ sibi auferri: vt.ff. rerum amo.l.marcellus. Sed hec regula fallit ratione religionis: vt.ff.de reli.l.siquis. Item fallit si habeo seruum cōmunem: ꝛ volo eum manumittere ꝛ offerre preciū: vt.j̄.de cōi seruo ma.l.j. Item fallit si dn̄s in seruū suū seuiat sine cā. vt ff.de his qui sunt sui vel ali.iur̄.l.j.ꝛ.ij.

Non iccirco. In.l.ista dicit̄. Si emo a te predium: licet non cōueniat inter me ꝛ te ꝙ des mihi fideiussorē de euictione ꝛ fuit omissum in instrumentū ꝙ induxisti me in vacuam possessionem: nihilominus valet emptio.ꝛ si forte circa venditionē volo penitere.nam sola penitentia non habet venditio retractari.hoc dicit. Tex.non accepit.nisi aliud conuenisset: ꝛ nisi euictio imineret in limine contractus vt.j̄. de euic.l.si post perfectum.imo non tenet̄ duplum ꝓmittere nisi in rebus preciosis: vt.ff.de euic.l.ij. Tex.omissum est. vt s̄.de proba.l.cum res.ꝛ.s̄.de fide instru.l.non iccirco. Et est ratio: qꝛ scriptura nō est de substantia contractus sed fit ad memoriam: vt.ff.de fide instru.l.iiij. Tex. recte possidet al's pro predone presumit̄ possidere: vt.j̄.de acquir.pos.l.vnius. Tex.potest.ꝛ dominium non est translatum: quia non est habita fides de precio.al's secus: vt.s̄.e.l.empti fides. Tex.rescindi.cōtestatio.qꝛ si emptor dicit ꝛ protestatur: penitet me emisse: hoc facere non licet vt hic ꝛ.s̄.de act̄. ꝛ oblig.l.sicut. ꝛ.s̄.de transac.l.q̄uis.

In vendentis. Segnori.l. ista bona.l.est ꝛ materia huius.l.est valde vtilis ꝛ habet duplicem intellectū: ꝛ vterq̄ verus: sed vnus nō pertinet ad rumbū. Ego tamen ponā casum sicut littera iacet: postea subijciam exempla in terminis circa litteram. ꝛ hec.l.dicit ꝙ cōmerciū non pōt conferri in arbitriū ementis vel vendentis. ꝛ si ɔferat̄ nulla est emptio vel venditio.ꝛ idem est si emo a te si voluero.si vēdis mihi si voluero.ex quo non paritur necessitas distrahēdi mihi vel cuilibet alij. ¶ Or segnori littera ista ordinat̄ sic. nulla est obligatio.sub.ipso iure collata cōditione cōparandi.puta vēdo si voluero.emo si voluero. Tex. in vendentis: idest venditoris. Tex.vel ementis.i.emptoris: qꝛ non astringit necessitate cōtrahentes. Tex.iccirco ꝛc̄.qd̄ dixit in genere: nunc ponit in sp̄e. Tex.rem.ꝓpriam.vel aliam: vt.ff.e.l.rē alienam. Tex. nō compellit̄. ¶ Or segnori habetis in.l.ista vt dixi in casu. Ubi est exemplum in terminis. Quidam ita posuerunt. si venditor ita dicit: vendo tibi q̄ti voluero. vel dicit emptor: emo q̄ti voluero nō valet: vt.ff.e.l.qd̄ sepe.§.j. ¶ Or segnori istud exemplum est verum: qꝛ si precium cōfertur in arbitriū ementis vel vendētis nō valet: vt in p̄al.l. qd̄ sepe. ¶ Sed segnori hic non dicit ꝙ emptio ꝛ venditio confert̄ in arbitriū alterius: vnde debetis ponere exemplū in terminis in vēditore ꝛ emptore: puta si dicit venditor.vēdo tibi si voluero nō valet: ꝛ nulla est obligatio: vt.ff.de act̄. ꝛ obl.l.sub hac. ¶ Or vidistis qualiter hec.l.intelligat̄: nūc circa.l.istam est insistendū: ꝛ aduertatis hāc materiā: qꝛ dn̄s Azo hic in summa tetigit eam: sed imperfecte ꝛ sine ordine. ego tn̄ plenius ꝛ clarius tangā: ꝛ nihil de ɔtingētibus omittam. Uos hētis hic exemplū emptionē ꝛ venditionē in arbitriū ementis vel vendentis ɔferri nō posse. Contra.vr̄ qd̄ emptio pōt ita contrahi. si dicit emptor res ista pro. c.sit tibi empta nisi intra tale tp̄s tibi displicuerit: valꝫ.vn̄ offertur in arbitriū emētis. vt insti.e.§.emptio. ¶ Ad solutionē huius contrarij hic multe fabule scripte sunt. Et vno mō dixerunt quidā.si venditio fiat pure: sed resoluit̄ sub ɔditione que cōfertur in arbitriū alterius valet: vt in.l.ɔtra. secus si emptio ɔtrahat̄ sub ɔditione: que confert̄ in arbitriū alterius: puta vendo si voluero nō valet vt hic dicitur. ¶ Soluit̄ ꝛ secundo modo ita.nam in.l.illa erat cōtracta emptio q̄ti alter estimaret. vnde tenet emptio si adiectum fuerit: nisi displicuerit infra certū tempus.hic aliter fuit adiecta conditio in arbitrium ementis vel vendentis: vnde non valet. ¶ Soluitur ꝛ tertio modo. nam in.l.illa ɔferebat tacite in arbitrium alterius: puta vendo tibi rem istam. ꝛ si tibi infra certū tempus displicuerit

displicuerit:non valet.hic autez conferebatur expresse in arbitrium alterius:puta vẽdo si voluero:emo si voluero. z id non valet iuxta regulaz.expressa nocent:tacita non. vt.ff.de reg.iur. Sed vos spretis istis solutiõibus soluetis duobus modis istud cõtrariũ.Et vno modo fm Jo.nã est differẽtia qz aut confertur in arbitrium.alterius precium aut res. Si confertur precium:puta si dico:emaz q̃ti volueris q̃ti estimaueris.z hoc casu non valet:qz ista emptio esset derisoria vt.ff.e.l.qd sepe.§.j. Si autem non fertur res in arbitrium alterius:puta vendo tibi rem istaz nisi displicuerit tibi.j. tale tempus.z hoc casu valet propter rei experientiaz.z quid vult istud dicere propter rei experientiam. nam tota die ita contrahitur venditio.vendo tibi librum istum z teneas vsq3 ad mensem si placet tibi z postea des mihi preciuz. vnde qz emptores volunt experiri rem emptaz per locũ a communiter accidentibus:bene potest conferri cõprobatio z reprobatio rei in arbitriuz emptoris:vt in.l.contraria. Uel dicatis qꝫ de.l.ista nihil ad illam.nam hic loquimur ipsuz commerciuz emendi vel vendendi in arbitrium alterutrius conferri non posse.sed in.l.contra.non cõferebatur in arbitriuz alterutrius cõmerciuz vel res vel precium: sed conferebatur approbatio vel reprobatio rei vẽdite gratia experiẽtie ignote. Et ad solutionez huius contrarij ita distinguendum est vt consueui distinguere : aduertatis eam: quia optima est. Cum aliquid confertur in arbitrium alterutrius vel alicuius:aut in contractibus bonefidei:aut stricti iuris:aut in vltimis voluntatibus.Si in contractibus bonefidei puta in emptione z vẽditione:vt insti.de act.§.actionum.refert autem si in contractibus emptionis confertur aut cõmerciuz aut res aut prediuz.Si cõmercium non tenet ipsa emptio. verbigratia.vendo tibi rem istaz si voluero.hic qz inuicẽ cõtrahentes necessitate non astringuntur: qz nulla est obligatio ipso iure.z sic intelligitur.l.ista.z.ff.de actio.z ob.l.sub hac.Si autẽ confertur res:hic potest dici tripliciter. Uno modo sic.si confertur res pure:puta vendo tibi rem illam si tibi placuerit:fm quosdaz valet:vt in.§.prealle.insti.e. z.§. emptio.sed fm alios non valet. Sed si vẽdo pure z adijcio resolutionez sub conditione valet:vt in preal.§. Uel dicatis tertio:ipsa res:qz res est de substantia vt precium. vt.ff. e.l.nec emptio.non potest cõferri in arbitrium alterius:sed approbatio vel reprobatio rei sic:vt in preal.§.emptio. Si autẽ confertur preciuz sed in arbitriuz alterutrius:non valet.vt.ff.e.l.qd sepe.§.j.qz preciuz est de substãtia cõtractus sicut res.vt.ff.eo.l.pacta.§.paulus. Si autẽ preciũ confert in arbitriuz tertie psone aut incerte aut innominate. verbigratia.vẽdo tibi q̃ti aliqs estimauerit:hoc nõ valet.ff. lo.z cõduc.l.si merces in princ. Fallit tamẽ in casu puta si obligo tibi rez pignori hoc adiecto:rẽ habeas emptã iusto precio.vt.ff.de pig.l.si fundũ minus.Si autẽ ꝯfert preciũ in arbitriũ tertie psone noiate.verbigratia. vẽdo tibi rẽ istaz q̃ti titius voluerit:valet emptio si fuerit arbitratus.z si eque arbitrat:stabit ei.vt.j.e.l.vlti.sed si inique arbitret.reducitur in arbitriũ boni viri.vt.ff.p socio.l.si societatez.§.arbitrorum. z hec vera sunt quãdo substantialia conferuntur in arbitrio alterutrius.sed si aliqd accidẽs circa emptionem confertur in arbitrium alterutrius:puta vendo tibi seruuz meũ si reddiderit rationes arbitrarias: hoc casu valet vẽditio.vt.ff.e. l.hec venditio.in princi.z qd dicimus in vẽditione: idem z in locatione.vt.j.e.l.vlti.Si in contractibus stricti iuris cũ aliquid cõfertur in arbitrium alterius ꝯtrahentiũ vel alicuius:refert.aut stipulatio ꝯfertur in arbitriũ alterutrius contrahentium.z tunc aut expresse aut tacite.Si expresse: puta promitto tibi.x.si volaz:nõ valet.vt.ff.de verb.ob.l.cẽtesime in fi.sed tacite promitto tibi.x.si ascenderis capitoliuz. hoc casu valet:qz expressa nocent:tacita nõ vt.s.dixi. Si autem confertur stipulatio in arbitriuz tertie persone z certe:puta promitto tibi q̃ti titius arbitratur.z hoc casu valet stipulatio si arbitretur.vt.ff de verbo.oblig.l.siquis arbitratur.z si eam arbitretur:statur eius arbitrio.alis.non.vt.ff.de operis liber.l.si libertus.Si autez confertur aliquid in arbitrium alicuius in vltimis voluntatibus:aut confertur in arbitriũ heredis vel legatarij vel tertie persone.in arbitriũ heredis confertur dum dicit testator: lego tibi.x.si heres meus voluerit. Or circa articulum istũ faciatis vim in verbis cũ legatum confertur in arbitriuz mei heredis. verbigratia. lego tibi.x.si heres meus voluerit tibi dare.hoc legatum non valet.vt.ff.de leg.ij.l. senatus.§.legatuz. Aut non confertur in merũ arbitriũ heredis.sed in iustũ z etiam cõprobatum. puta dicit testator: intendo relinquere bona mea bonis viris.z de moribus tuis non est mihi certuz.sed heres meus inquiret hoc.vnde dicit:lego tibi.x.si heres meus estimauerit te dignum ad habenduz.hic non cõfertur legatũ in merum arbitrium heredis.z hoc casu valet.vt.ff.de leg.iij.l.fideicõ. §.si sic.z.§.postq̃.Si autem confertur legatum in arbitriuz legatarij.valet.vt si dicit testator lego tibi.x.si volueris.quia perinde est ac si dixisset:lego tibi.x.qz inest tacita conditio si volueris:vnde est purũ legatũ.vt.ff.de le.ij.l.iij.z.ff.de cõdi. z demon.l.ꝯditio.Si autẽ legatum ꝯfert in arbitriuz tertie persone:refert.qz aut tacite aut expresse.Si expresse.puta lego tibi rem illam si titio placuerit. istud legatũ captatorium est z non valet.vt.ff.de condit.z demon.l.si expressum. z.ff. de le.j.l.captatorie.Si aũt confertur tacite: puta dicit testator:lego .c.si titius ascenderit capitolium.valet legatum: qz expressa nocent zc.vt.ff.de cõdit.z demon.l.nõnunq̃.z hec vera sunt cuz confert in arbitriũ merum tertie persone si tamen approbat.vñ si lego tibi q̃ti titius estimauerit:valet. vt ff.de le.iij.l.j. Or segnori dñs Joan. z Azo circa.l.istam formant tres questiones quas nõ puto valere. Et prima qõ est ista.ita dicit emptor:rem illam volo emere pro.x.z ita loquitur in infinitiuo mõ.z idẽ dicit venditor: volo tibi rẽ istã vendere pro.x.valet ne ista vẽditio? Respondet qꝫ nõ: qz nõ sequitur fm artistas.volo emere:ergo emo. Certe non. qz si volo ascendere arborẽ:nõ sequit me ascendere sed voluntatez ascẽdẽdi habeo.z adhuc anteq̃ ascendaz:res est imperfecta.similiter idem est si dico volo emere pro.x. Or segnori nimis subtile querunt. sed nos dicimus hoc casu venditionem z emptionẽ cõtractam esse:qz nec cõmerciũ nec res nec preciũ confert in arbitrium alterutrius.z per ista verba volo emere pro.x.pbatur ꝯsensus de presenti.z solo ꝯsensu contrahit emptio: vt.s.e.l.ij.non ob. volo ascendere arborez:qz ibi requirebantur duo.s.voluntas z factũ post volũtatem.qd indicat finẽ.sed in emptione sufficit solus ꝯsensus sine alio facto. Or segnori scdo querit hic. ponamus ita dicit emptor:emo rez istaz pro.x.si vis.z vẽditor dicit:vẽdo tibi rem istaz pro.x.si vis.tenet ne ista venditio? Dicit Azo qꝫ non:qz ipm cõmerciũ ꝯfertur in arbitriũ alterutrius.Sz hic alij dixerunt qꝫ tz:qz cum dico volo emere rez istaz pro x.si vis.z tu dicis:volo vẽdere si tu vis.ambo consentimus. qz ista verba declarant presentẽ ꝯsensum.vt.s.e.l.ij.nec potest dici pplexa:qz vna ꝯditio admittit aliaz. nam ista ꝯditio volo emere pro.x.si vis:amplectitur tuam. sed si vna ꝯditio non amplectitur aliã:ibi est perplexitas.sicut est cuz dicit testator.si titius solus insolidũ mihi erit heres:tũc solus sempronius sit mihi heres.z si solus sempronius erit insolidũ mihi heres.titius sit mihi heres insoliduz.hic est tanta perplexitas que non potest cadere in corde alicuius : z hoc qz vna non amplectit aliam.vnde deficit.vt.ff.de condi. insti.l. si titius. Tertio z vltimo querit hic.quid dicimus in emptionibus quas cõtrahunt rustici z pueri. pueri student in donato z nõ intelligunt.idem est in rusticis qui nesciunt loqui.nam dicit rusticus.vellem emere asinũ tuum pro.x.dicit ille.z ego vellez tibi vendere pro.x.nunqd tenet ista emptio z venditio? Rñdet fm verba qꝫ nõ valet. qz in emptione requirunt verba pñtis temporis. puta emo. non verba futuri temporis.puta vellem emere.vt.s.e.l.iij.z.ff.e.l.j.z.ij.

Dudum. Or segnori ista.l.non habet locuz in picardia. imo oppositum obtinet ibi. Et hec.l.ponit istuz casum.Olim ita erat.si habebam rem meaz venalem quã diu consanguineus meus volebat emere.aliquis extraneus non poterat emere. immo si extraneus emebat. si consanguineus volebat offerre precium recuperabat rem. Item olim ita erat. si duo erant consortes in aliqua re z vnus volebat ven-

dere rem illam: non poterat q̄diu consors volebat emere. sed si alius emebat: ↄsors poterat offerre p̄ciū ꝛ recupabat rem. Unū dicit iperator: hec. l. nō placet nobis: ꝛ iō possum vendere rez meā ꝓximis ꝛ extraneis ad voluntatē meā nisi lex ad mitteret quasdā psonas sp̄aliter ad emendū. nā tunc ille psone admittuntur. hoc dicit. Tex. dudum. i. olim. Tex. proximis. i. agnatis vl' consanguineis. Tex. remouerēt. sub. si rem venalem volebat emere. Tex. inuiti. sub. vendere cui nolunt. vēdere tñ volunt sȝ non ei. qd̄ non dȝ eē: vt. s̄. e. l. inuituȝ. Tex. supiori lege. i. antiqua. nō intelligatis de supiori l. prox. Tex. nisi lex. Lr̄a ista legit̄ pluribus modis. Et vno modo sic. nisi lex. i. testator. naȝ voluntas testatoris pro lege seruatur: vt in auc. de nup. §. disponat. Tex. hoc facere ꝓhibuerit. i. in optionē ꝑuenire ꝓhibuerit. Hoc mō exēplificabitis hic. pr̄ meus me ꝛ fratrē meū ↄstituit sibi heredes. ꝛ dixit ꝙ frater meus non posset vēdere ꝑtez turris vel domus sibi ↄtingentis nisi mihi: vt. j. de re. ali. non ali. l. vl. Uel pōt exponi ꝛ legi scd̄o modo nisi lex. i. ↄuentio. Et no. sic exemplum. Si ego ꝛ frater meus ↄuenimus in diuisione: ne frater meus alteri venderet q̄ȝ mihi ꝛ ecōtra. nam hoc casu nō pōt alij vendere: qꝛ ↄtractus ex ↄuentione. l. accipiunt. vt. ff. depo. l. j. §. si ↄuenerit. Uel pōt exponi ꝛ legi lr̄a ista tertio modo nisi lex. s. scripta. Et no. sic exēplum. Nam ecce si cōcedo tibi rem in emphytheosim ꝛ tu meliorasti: si vellis vēdere meliorationem non lȝ tibi alij vendere q̄ȝ mihi si infra duos mēses volo emere: vt. j. de iure emph. l. vl. Uel potest exponi ꝛ legi quarto modo nisi lex. s. scripta: ꝛ tunc pōt notari exemplum in terra mensurata vt est in habitatorib⁹ metrocomie. i. ville mensurate per capita ne vendat̄ terra illa nisi habitatoribus ville illius: vt. j. ne li. habitato. metrocomie. l. vna. li. xj. Uel potest exponi ꝛ legi quinto modo ƀm picardos: nisi lex. i. consuetudo. Et no. exemplum sic. In picardia est consuetudo ꝙ nullus possit vendere extraneo rez suam donec consanguineus vel consors vellet rem venalem emere. que consuetudo ibi seruatur pro lege. vt ar. ff. de le. ꝛ se. consul. l. minima.

Uper rebus. Segnori hec. l. ē noua. l. iusti. s superiores leges sunt alioꝝ imperatorū qui precesserunt iusti. Et hec. l. hȝ duas partes. Et p̄ma ps loquit̄ in locatione. scd̄a in emptione. Et in prima ꝑte dr̄. si vendo tibi rez meā quāti titius estimauerit: nunquid valet ista venditio? Iusti. dicit ꝙ talis venditio valet si titius fuerit arbitratus: nec deficit cōditio nec recedatur a psona. nam sicut sub qualibet ↄditione pōt contrahi venditio: puta si nauis venerit ex asia ita potest cōtrahi venditio si vēdo tibi q̄nti titius estimauerit: siue ista vēditio fuerit facta in scriptis siue sine scriptis: dūtñ si in scriptis fuerit celebrata venditio: perfecta sit scriptura vt in nostra alia. l. continet̄. Et hec que dicta sunt in vēditione: eadē iura hñt locū in locatione ꝛ ↄductione: vt si loco vel ↄduco tibi q̄nti titius estimauerit: valet locatio vel conductio: nec recedit̄ ab eius psona. h. d. ista. l. Tex. ꝑueniret. sub. si eque fuerit arbitratus. vel recurritur ad arbitriuȝ boni viri: vt. ff. pro so. si coita. Tex. ƀm nostre. l. que est. s̄. de fide instru. l. cōtractus. Tex. expellimus. Et hic est primus casus ꝛ valet. Sed fallit fauore dotis. j. de dotis promiss. l. iij. Item fallit in alio casu: vt si vendo tibi seruū meuȝ si reddiderit rōnes: vt. ff. e. l. hec venditio. Item fallit in legato: vt. j. cōia de le. l. penul. §. j. Tex. qd̄ ꝛ in huiusmodi. Incipit secūdus casus. Tex. censemus. vt. ff. locati. l. si in lege. ꝛ. l. si merces in prin. ꝛ insti. loca. §. si merces. ¶ Sed dic mihi. si vendo tibi q̄nti titius estimauerit vel estimatus fuerit: si noluerit arbitrari poterit cogi? Uidetur ꝙ sic ƀm Azo. si vnus succepit arbitriū pēa promissa vl' pignorib⁹ captis: ꝛ ipse recepit in se arbitrium ad diffiniendum: quia tunc debet stari eius arbitrio sicut ꝛ arbitri: vt ar. ff. de arb. l. iij. §. tam ꝛ. si. ꝛ. l. litigatores. §. j. ꝛ. l. distinguemus. §. j. Econtra videtur ꝙ non. quia alteri per alterum non debet iniqua conditio afferri maxime si in se non suscepit arbitriuȝ. quia tunc non tenetur arbitrari quia nemo cogit̄ suis negocijs dimissis itendere negocijs alienis: vt ar. s̄. de serui. l. presenti

¶ Ueruȝ qꝛ aliquando vēdunt̄ hereditates ꝛ incorpalia. ponitur de act. ꝛ her ede. vendi. Et d̄ heredi. vendita agitur in. l. j. ꝛ. ij. Et de act. vendi. agitur. j. e. l. vl.

Si alienam. In. l. ista ponitur talis casus. Aliqua hereditas tanq̄ȝ vacans delata erat fisco: postea fiscus vendidit mihi illam hereditatem. nunquid ego teneor respondere creditorib⁹ hereditarijs an fiscus? Rn̄det̄ ꝙ ego ēptor teneor nō fiscus. Et hoc est sp̄ale i fisco fauore fisci vt hic. Sic ꝛ al's est sp̄ale in fisco. vt. ff. de iure fisci. l. eū qui bona. Secus est in priuato venditore hereditatis. vt. j. l. proxi. ꝛ. s̄. de pac. l. post venditioneȝ. ¶ Dr̄ segnori hic dicit vt dixi in casu. Sed vr̄ contra. ꝛ vr̄ ꝙ emptor qui emit a fisco non teneatur creditoribus rn̄dere. quia statim est securus. sed fiscus tenetur infra quadriennium. vt. j. de qua. prescri. l. ij. ꝛ insti. de vsuca. §. vl. Rn̄deo. ll. ille loquuntur cum fiscus vendit rem singularem vt suam. secus tñ est si vendit hr̄ditatem alienam vt suam fauore fisci. ne vexet̄ pluribus actionibus vt hic. Sic ēt aliud sp̄ale est in fisco. vt. ff. de pe. here. l. nec nullam. §. siquis sciens a fisco.

Ratio iuris. In. l. ista dr̄. Si tu hereditatem tibi delatam alicui vendidisti ƀm iuris rationē tu teneris respondere creditoribus hereditarijs ꝛ legatarijs sine fideicommissarijs. ꝛ cū eo cui vēdidisti pōt expiri ƀm ordinem iuris. nec emptor tibi tenet̄ satisdare. ꝛ si hoc postulas sero desideras: vbi noiatim illud ↄuenisset qñ vēdebat̄ hereditas. Sȝ ꝛ si eo pacto vendidisti vt creditoribus hēditarijs emptor soluēt tñ adhuc nō cogit̄ rn̄dere sȝ tu. Uerumtamen si nō soluerit ex forma pacti poteris conuenire eū ad interesse. Tex. vt tibi satisfdetur. sub. de euic. vel de precio prestando. Tex. cōprehēsum est. vñ nō dȝ peti nisi consuetudo aliud suaderet: vel hēditas contineret preciosas res: vt ff. de euic. l. aliud. ¶ Sȝ quero hic quare si emo hēditatem non teneor rn̄dere creditoribus hereditarijs. sed hēo vtiles actiōes: vt. j. e. l. nois. Rn̄deo ratio est illa qꝛ tu me inuitum non potes delegare alij. Sȝ ideo hēo vtiles actiones: quia inuitis debitoribus potest mihi cedere: vt. ff. de noua. ꝛ del. l. j. ꝛ. j. e. l. emptor.

Nominis. In. l. ista tractat̄ de scd̄a n ꝑte rubrice. Et in. l. ista dr̄ ꝙ nomē debitoris mei inuito eo possum vendere ꝛ cedere. Tex. nominis: idest actionis. ꝛ de hoc dic vt dixi. s̄. l. proxima.

Qui nōdum. In. l. ista dicitur. q Aliqua hereditas deferebatur mihi. non eram certus si illa hereditas esset locuplex vel nō. petij a te vtrū esset locuples. tu dolose dixisti ꝙ nō vt illā tibi venderem: vnde tibi vendidi. nunquid ista venditio officit mihi? Certe non: ꝛ ideo non teneor: tibi tradere vel cedere actiones. Tex. persuadēte dolose.

Emptor. In. l. ista dicit̄. Si tu emie sti ab herede hereditatem tibi delatam: si heres cedit tibi actiones habes vtiles: ꝛ exercitium directarum actionum. si non cedit habes vtiles actiones sine omni cessione. Tex. fungitur. nam cessis actionibus habet exercitium directarum actionum: vtiles suo nomine: vt. ff. pro socio. l. ea que placuit. vt. ff. de actio. ꝛ ob. l. ij.

Qui tibi. In. l. ista dicitur. Si tu vendidisti mihi hereditatē tibi q delataȝ: anteq̄ȝ tradas mihi tu es dominus ꝛ ideo si postea alteri vendis ꝛ tradis: secundus emptor efficitur dominus ꝛ est potior me. Tex. perseuerat. quia sola venditione nō transit dominium: vt. s̄. de rei ven. l. seruum. Tex. cogetur. vt. j. de his qui a non do. ma. l. si tibi.

Postq̄ȝ

Postq̃. In.l.ista dicit. Si obligas mibi instrumenta in quibus continentur nomina debitoꝝ tuoꝝ: eo ipso potero experiri personali act. contra debitores tuos. qꝛ si vẽdis mibi instrũm: eo ipso videris mibi vendere act. cõtra debitores tuos. ꝛ ideo babeo vtiles actiones sine cessione. Tex. vt cautiones. i. infra quibus ꝯtinet ꝙ talis dꝫ mibi. c. Tex. darentur. ꝛ ad istud accedit. ff. de pigno. acti. l. si conuenerit. Tex. dandas actiones. ꝛ ad istud accedit. s. si cer. peta. l. ij. ꝛ. s. de act. ꝛ obli. l. ij. ꝛ. s. e. l. emptor bereditatis in fi.

Ex nominis. In.l.ista dicitur. Si emo actionẽ competentẽ contra tuũ debitorem: dominium rerum tibi obligatarũ nõ videor emẽ: sꝫ debes me facere ꝓcuratorẽ in rem meã: al's babeo vtiles actiones sine cessione. Tex. persecutio tribuit. qꝛ boc casu bꝫ exercitium directarũ actionum. vt. s. e. l. emptor.

Certi ꝛ indubitati. Segnori. ll. alioꝝ imperatoꝝ qui precesserũt iusti. in superioribus babuistis bec. l. que vltima est buius tit. est noua. l. iusti. ꝛ ista. l. respicit vltimam partẽ rubrice. Et in. l. ista dicit: omnis actio põt vendi siue sit realis siue personalis: cũ nomen actionis generale sit. ꝛ sicut si aliquis vendit realẽ: transeũt vtiles actiones sine cessione. ita si aliquis vendit personalẽ transeunt vtiles actiones sine cessione. Tex. personalẽ. puta certi conditionẽ. Tex. redemerit. i. emit. Tex. eum qui in rẽ actionem. pone rei vẽdicatiõem vel bypotbecariã. Tex. actionem. sub. siue mixtam. qꝛ nomẽ actionis est generale vt bic. ꝛ. s. de eden. adita. Sed qualiter poterit vendi vel cedi iniuriarum actio ante litẽ ꝯte. cũ ante non sit in bonis nostris. vt ff. de iniu. l. iniuriarũ actio. §. j. Item post lit. ꝯte. nõ qꝛ effecta est litigiosa. vt. j. de litig. l. ij. Et dixerunt quidam ꝙ nõ poterat vendi vel cedi iniuriarum actio. Sed certe in qõne ista dicimus ꝙ bec. l. loquitur generaliter: qꝛ actio iniuriarũ potest vẽdi ꝛ cedi cũ sit in personam. Si dicis actio iniuriarũ non est in bonis nostris: qꝛ ante lit. ꝯte. nõ cõpetit beredi. vt ff. si quis caut. l. qui eum. §. qui iniuriarũ. Rñdeo: actio iniuriarum est in bonis nostris qꝛ nobis competit.

¶ Que res vendi non possunt.

¶ Ex predictis videbatur omnis res posse vendi: ꝛ quẽlibet posse emere ꝛ vendere. qd bic remouet.

Fucande. In.l.ista videbitis per vos ꝙ ista. l. nõ valꝫ bo die vnã festucã palee pp boium fatuitatẽ. ꝛ bec. l. instruit boies. dicũt fatui boies quare nõ possumus vti vestibus quibus vtitur princeps cũ simus nati ab adã ꝛ eua vt ipse. Tex. vellus. i. lana. Nã murex muricis est quidam piscis ꝛ est lanosus: ꝛ de eius sanguine tinguntur purpure. vt. s. de rescri. l. sacri. vbi dr ꝙ nullus purpurã audeat emere. Tex. discrimine. interlineauit Ir. nescio quare iperator ꝓbibuit istud. ¶ Sꝫ segnori si ipse nesciuit: debuit scire ꝙ ꝓbibuit duplici rõne. Et pma spãlis rõ ẽ qꝛ subditi nõ debẽt eẽ pares suꝑiorib⁹. vñ fatuus est miles q militat iuxta principem cũ freno deaurato ꝛ priceps bꝫ frenũ de ferro ꝛ corrigatũ. ꝛ iõ soli pricipi lꝫ aurũ spargere. nõ aũt ita dꝫ facere vn⁹ burgẽsis vel miles q̃uis pecuniosus sit: vt in auc. de consu. §. j. col. iiij. ꝛ est cõis rõ: qꝛ interest reipublice ne qs re sua male vtat: vt isti. de bis q sunt sui vel alie. iur. §. j. sic ꝛ iterest reipublice: ne scbolaris solus teneat bospiciũ p se. Itẽ iterest reipublice: ne aliquis scbolaris in primo anno cũ audit leges vtat veste magistrali ꝛ põtificali. qd sepe faciunt in ciuitate ista. sed boc reputo magnam arrogantiam.

Comparandi. Segnori ista. l. nõ valet vnã festucam qꝛ nõ seruat in marinis ptib⁹: ꝛ maxie dñi veneti ꝛ dñi ianuẽses ꝛ dñi pisani nõ seruãt. ipsi bñ emũt sericũ a barbaris. Et in. l. ista dr ꝙ aliquis mercator nõ pt emẽ sericũ a barbaris sꝫ comes cõmercioꝝ.

Uia nõnunq̃. In.l. ista dr. Si frumẽtũ ẽ positũ in littore maris: aliquis nõ dꝫ emere vel vẽdere: qꝛ ꝓsumptio est vt portet ad barbaros. ꝛ si faciat aliqs: capite punit. Tex. qꝛ nõnunq̃. sub. i. aliqñ. Tex. in diuersis littorib⁹. s. maris. ꝛ ita ista. l. est in ar. ꝙ aliqs frumẽtum vl' alias res q̃ sunt inducte nõ debeat portare ad confines: qꝛ verisimile est ꝙ cito ad alias partes transmitteret. Odo.

Nec frumẽtum. In.l. ista dr. Si frumẽtum est deportatũ ad exercitũ ꝙ aliqs nõ debet emere cã mercandi. ꝛ si aliquis cõtrafacit penã buius. l. patit: que est deportatio vel ꝓscriptio. Tex. bonestiores. i. nobiles viri. Tex. stilum proscriptionis. glo. Pla. i. deportatiõis. sꝫ male dicit. vt. j. dicam. vnde exponetis proscriptiõis. i. publicationis bonorum. Tex. inferiores. vt plebei.

¶ Que res exportari non debent.

¶ Dixit de rebus que non possunt vendi: nunc dicit de rebus que non possunt exportari.

Ad barbaricum. In.l. ista dr ꝙ non debemus ad barbaros portare vinum vel oleum vel acetũ vel similes res vẽdendi cã. Tex. ad barbaricũ. sub. solum. Tex. ꝛ liquaminis ponamus acetum vel aliud.

Nemo. In.l. ista dr ꝙ barbari non cõsueuerunt arma portare. nec eis ꝯsueuerũt vẽdi arma. vñ si cõtingeret ꝙ barbari veniant romã cã legationis vl' alia de cã. istis ꝓbibitũ est vendi arma. Siquis autem ausus fuerit vendere arma bostib⁹: patitur banc penam: qꝛ bona sua omnia debent fisco applicari: ꝛ postea patiat penã capitalẽ. boc dicit ista lex.

¶ De eunuchis.

¶ Sicut quedã res ꝓbibite sunt vẽdi: vt. s. in duobus titulis ꝓximis babuistis: ita ꝓbibitũ est boies eunuchos fieri ꝛ vendi. ꝛ iõ ponit de eunuchis. i. de bis qui testiculis carẽt.

Siquis. In.l. ista dr ꝙ aliquis in ciuitate romana non dꝫ aliquem spadonẽ facere. ꝛ si aliqs post banc. l. aliquem fecerit: capite punit. Et si dñs eo sciente vel dissimulãte patit mãcipiũ suũ fieri eunucbum: illud mãcipiũ cõfiscat ꝛ locus in quo fit publicat. Tex. dño sciente ꝛ dissimulãte. secus si eo ignorante. vt. j. de bo. li. l. ij.

Romane gẽtis. Segnori veteres antiq nimis diligebãt dominas suas vt faciũt dñi tusci ꝛ maxie pisani. sꝫ lõbardi ꝛ frãcigene multum sunt curiales de suis dñabus. Uñ qd faciebãt olim dñi veteres? ipsi castrabãt boies vt custodirẽt dñas suas. Sꝫ boc iperator leo ꝓbibet in. l. ista ꝛ dicit ꝙ nullus xpian⁹ bodie castret. ꝛ si ꝯfiat: ipo, nit eis pena grauissima. ꝛ tabellio q boc insiꝫ fecerit: ꝛ ille qui octauã vl' aliqd cã vectigalis accepit: eandẽ penã patit. Barbari aũt bñ possunt facere eunuchos: qꝛ extra romanũ imperiũ existũt: ꝛ illi bñ possunt emi ꝛ vẽdi vbicũqꝫ fuerint. Tex. subijciẽdo. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis istud no. ꝙ tabellio qui scribit illicita instrumenta punitur. ꝛ ad istud accedit. s. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. sane.

¶ De patribus qui filios suos distraxerunt.

¶ Rubrica ista potest pluribus modis continuari ad superiora. Et vno modo sic. Superiori titulo probibitum est

eunuchos fieri in romano iperio ꝛ factos vendi. ꝛ sicut prohibentur eunuchi fieri i romano imperio ꝛ factos vēdi: ita prohibentur patres filios vendere. Uel potest continuari secundo modo sic. de rebꝰ que prohibite sunt vendi: habuistis. s̄. que res vē. nō pos. Item habuistis que res exportari non pos. vt. s̄. que res expor. non debeant. Uerum qꝛ quedā sunt psone que vendere non possunt aliquas psonas: vt pater filium. Ideo ponitur rubrica de pr̄ibus qui fi. distraxe. Et no. ꝙ regulariter patres prohibentur distrahere filios suos: vt. j. e. l. j. In casu tamen permittitur: puta ob necessitatem famis: vt. j. e. l. ij.

I liberos.

In. l. ista casus ꝛ regula talis ponitur ꝙ pater filios suos: nec vendere: nec donare: nec pignorare: nec alio modo alienare pōt. ꝛ si pater cōtrafecerit: licet accipiens ignorauerit illum filiū alienantis esse. non tamen alienatio conualescit. Tex. liberos. i. filios. vt declarat ipsa rubrica que dicit de patribus qui filios distraxerunt. Uel exponatis latius. liberos. siue filios siue nepotes. nam appellatione libe rorum ꝛc̄. vt. ff. de ver. signi. l. liberorū. Tex. a parentibus. i. a patre vl' ab auo paterno vel proauo. multofortius a matre. vt. j. l. proxi. dicetur. Tex. aut quolibet alio modo. i. quocūqꝫ alio titulo. ꝛ sub. vendere non licet quasi dicat. licet ille cui venditur ignorauerit esse filium alienantis. non tamē ꝑpterea conualescit ordinatio. ꝛ ordinatur sic lr̄a. Manifesti iuris est liberos a parentibus ꝛc̄. ¶ Or segnori in. l. ista no. duo no. Et primo parentes non posse suos liberos alienare. ꝛ ad istud accedit. j. que res pig. obli. poss. l. qui filios. ꝛ ff. que res pig. ob. poss. l. vl. Immo si pater alienat imponitur pena ei arbitrio iudicantis. ꝛ is qui accepit a debito cadit. ꝛ tantundem debet dare filio alienato: vt in auct. vt nulli iudi. §. quis vero. Et est duplex ratio quare pater prohibetur filios suos vendere. Quia pater non potest abdicare a se patriam ptātem liberis inuitis: vt. j. de pa. po. l. abdicatio. Et est secunda ratio: quia liberi nostri sicut nos sunt liberi homines. ꝛ liberi hominis non est commertium: vt insti. de inuti. sti. in prin. ꝛ. ff. de ver. obli. inter stipulantem. §. rem sacrā. immo qd̄ plus est. si pater filium suum alienat. ipm filiū potest reuocare. ꝛ hic est casus in quo licet eum venire contra factum suum: vt probatur. j. de libe. causa. l. j.

I quis.

Segnori lex ista duo dicit. Primo ponit instantiam regule posite. s̄. l. proxi. Secundo contra instantiam regule affert medicinam: ꝛ regula erat talis. patres non posse filios alienare. Hic ponitur instantia regule: quia hoc fallit ratiōe paupertatis. ꝛ famis: ꝛ necessitatis. ꝛ his casibꝰ valet venditio. Cōtra instantiā regule subuenitur hoc modo: quia si pater alienauit filium ob famē si pater peruenerit ad pinguiorem fortunam ꝛ vult filium recuperare: vel etiam ipse filius vult dare iustum precium: vel etiam alius extraneus vult dare iustum precium. vel aliquod aliud mancipium eque bonum hoc licebit ei. hoc dicit. Tex. siquis: scilicet pater. vel auus paternꝰ vel pauꝰ. Tex. sanguinolētes. si hētis hic in singulari numero tunc legitur ita littera. siquis sanguinolentus q. d. ipse pater erat in tanta necessitate ꝙ peribat ꝛ ita perdebat sanguinem suum. Uel potest exponi secundo modo. sanguinolentus. q. d. quando pater vendebat filium suum opprimebatur tanto dolore sicut sanguinem suum venderet. Nam bene scio ꝙ Azo aliter hic exponit. siquis sanguinolentus. sub. al's. q. d. quando pater vendit filium suum facit tale quid ꝙ al's penam sanguinis deberet pati quia si pater vendit sine causa filium suum committit in crimen sanguinis: quia capite punitur. l. fauia de plagiarys. vt. j. ad. l. faui. de pla. l. vlti. Alij habent sanguinolentos. in vendendo filios suos: vendunt sanguinem suum. Tex. liceat. Secundum dictum in quo ponitur remediū instantie regule. Tex. ipsi. scilicet patri qui vendidit. vel etiam ipsi filio vel cuilibet extraneo. ꝛ hoc est qd̄ dicit. l. ꝛ qui alienatus est. i. ipse filius. Tex. aut cuilibet alij. i. extraneo. Tex. eū. s. filiū. Tex. si autem ꝑcium. s. iustū. vel ꝑciuꝫ datū pro eo. vt. s̄. de resti. in inte. l. que a patre. Tex. aut mācipium. sub. eque bonū. Tex. pro hmōi prestet. ¶ Or segnori ex. l. ista vos no. duo no. Primo no. ꝙ aliqua permittuntur ex necessitate que al's nō permittuntur. vnde pater filios ob necessitatem famis potest distrahere: quia necessitas non habet legem: vt. s̄. de sacrosan. eccle. l. sancimus. ꝛ. ff. de offi. procon. ꝛ lega. l. aliquā do. ¶ Item no. hic secundo. si pater ob necessitatem famis alienauit filium suum: si velit reddere iustum precium emptori: pater recuperat filium suum. ꝛ hoc est ꝙ qui de euic. tenetur: agit ꝛ vincit. qd̄ est contra regulam. ff. de euic. l. vēdicantem. Sed sicut speciale est hic fauore libertatis. sic ꝛ alibi. ff. d̄ euic. l. qui a pupillo. ꝛ. l. si stipulatus. ¶ Or segnori circa. l. istam subijciam aliquas questiones. Nam hic dicitur ꝙ pater non potest filium suum vendere vel donare vel pignori obligare: sed ob necessitatem famis potest vendere: sed nunquid hoc casu pignorare potest? Dicimus ꝙ sic: quia si licet ei vendere qd̄ plus est: ꝛ licet ei pignorare qd̄ minus est: vt ar. ff. de regu. iur. l. non debet cui. qd̄ plus est. ¶ Secundo quero hic. ponamus pater non est in necessitate famis sed habet guerram mortalē: vellet inuenire pecuniam vt inueniret sibi amicos: nunquid in hoc casu potest filium vendere vel pignorare? Uidetur ꝙ sic: quia vbi in diuersis ꝛc̄. vt. ff. de verbo. oblig. l. a titio. in fi. j. responso. Sed nos contradicimus ꝙ istud est contra iuris regulam introductum: vnde non debet trahi ad consequentiam: vt ff. de reg. iur. l. qd̄ contra rationem. ¶ Sed denuo queritur hic. pater est captus ab hostibus: vult relaxari ad tempus ꝛ vult dare filium pro obside vel ponere loco sui: poterit hoc facere? Dicimus ꝙ non. quia si daret eum hostibus barbaris: filius suus perderet libertatem ꝛ efficeretur seruus: ꝛ sic esset intestabilis: vt. ff. de testa. l. obsides. si daret eū xp̄ianis: istud esset obligare eum pignori: qd̄ prohibitum est: vt j. que res pigno. ob. l. qui filios. vnde de iure romano hodie non possunt dari obsides. tamen propter hominum maliciā ꝛ quia violentia vulnerat iura: de consuetudine vsurpatum est ꝙ hodie dantur ꝛ maxime quando princeps habet guerram ꝛ timet de ciuitatibus ꝙ se non tradant. Quedam tamen decretalis dicit ꝙ dominus abbas contrahendo mutuū: potest contrahere hoc pacto vt tradat monachos suos pro obsidibus: vt extra de iuriur. c. ex rescripto. Et dicunt domini canoniste quoddam qd̄ est mirabile. quādo obijcit̄ eis. q̄o abbas potest dare monachos suos pro obsidibus cum liber homo non potest alienari. ꝛ dicunt ipsi: non alienantur vl' pignorantur. sꝫ retinebuntur pignori donec erit creditori suo solutum. sed istud non est aliud q̄ꝫ dicere ꝙ liceat dare pignori. Sed ego dicerem nō alienantur vel obligantur vt creditor habeat ius petēdi eos ab abbate: sed habet ius retinendi eos: quia alicui magis consulitur per retentionem q̄ꝫ per actionem: vt. ff. de condi. inde. l. si in area. sed totum redibit ad illud: consulitur ei per violentiaꝫ si retinet. ¶ Sed denuo queritur hic. cum pater vendit filiū ob necessitatem famis. nunquid filius efficitur seruus emptoris? Uidetur ꝙ non: sed seruire ei tenetur: vt. j. communia de ma. l. j. Sed certe nos dicimus ꝙ sit vere seruus emptoris: qꝛ in. l. ista dr̄ ꝙ reddito ꝑcio recupat ꝑpriā libertatem. Si obijcitur ob es alienum ꝛc̄. vt. s̄. de act̄. ꝛ obli. l. ob es. Rn̄. illud verum est regulariter. Sed fallit hic si liber redimitur de hostium captiuitate: vt. j. de capti. ꝛ postli. reuer. l. vlti. Unde no. hic ꝙ liber homo efficitur hic seruus. al's regulariter liber homo seruus non efficitur nisi in casu: vt si interueniant. v. que requirunt̄ in predicta venditione vt dixi. j. de libe. cā. l. nec si volens. Item fallit cum libertus reuocatur in seruitutem. vt. j. de libe. ꝛ eorum liber. l. ij. Et hec que dicta sunt habent locum in patre. Sed quid in matre? nunquid poterit filiū suū alienare ob necessitatē famis? Dicimus ꝙ nō potest: qꝛ hec. l. loquitur in patre tantum. Item qꝛ de hoc videtur. l. expressa. s̄. de transac. l. matris transactione. ꝛ sic apparet ꝙ plus iuris habet pater in filium q̄ꝫ mater nec mirum: qꝛ pater habet filium in potestate: vt insti. de pa. po. in prin. qd̄ in matre nō est: vt insti. de adop. §. femine. Itē qꝛ hoc odiosum est filijs. s. ꝙ vendant̄: vn̄ dꝫ restringi ꝙ non possint vendi nisi a patre: vt ar. ff. de libe. ꝛ posthu.

l. cum

l. cum quidam. 7 ff. de cura. furio. l. furiose matris. vbi dicit quod eadem pietas matri prestanda est. Uidebatur tamen contra. quia mater semper certa est: sed pater incertus. vt. ff. de in ius vocan. l. nescio.

De rescindenda venditione.

De contrahēda emptione 7 ven. in superioribus dictuz est. Sed quia emptio 7 vēditio sepe rescinditur: ponitur Rubrica de rescin. ven. i. ex quibus causis vēditiones rescindūtur: vno volēte 7 altero inuito. Et no. quod multe sunt cause per quas rescinduntur vēditiões. quia si coactus vendidit: rescinditur. vt dicā. j. e. l. j. Itez si dolo tuo dante cām vēditioni vendidi. vt. j. eo. l. si dolo. Item si re ipsa immoderate deceptus sum vltra dimidiaz iusti precij. vt. j. e. l. ij. 7 l. si voluntate.

Or iste sunt cāe principales propter quas vēditiones rescindūtur. Sunt 7 alie cāe principales propter quas venditiões rescinduntur. Ut si vēdis mihi rē tuā 7 tu dicis quod ignorabas eius estimationē. 7 ideo dicis quod nō valet. nec est ista iusta cā propter quā habeat rescindi venditio: quia nemo dz eē ignarus patrimonij sui. vt. j. e. l. quisquis. Item si vendis rē pro. x. 7 vis reddere duplum: nō propterea rescinditur. vt. j. e. l. non est probabilis. Item si vendis mihi 7 postea vis impetrare quod liceat tibi a vēditione recedere. vt. j. e. l. ratas.

I pater. Segnori hec. l. loquitur dupliciter: vt patebit ex his que dicenda sunt circa litteram. Et legitur vno modo sic. Per vim cōpulsiuam compulisti patrem meum domuz suaz vendere tibi: ego postea successi patri meo: nunquid potero postulare illam venditionem rescindi? Et respondetur quod sic. igitur adibo vel alius pro me cōpetentē iudicez. 7 potero te conuenire act. quod metus causa vt rescindatur illa venditio: maxime cuz precium quod patri meo dedisti: tibi offero 7 paratus sum soluere. Tex. per vim. s. cōpulsiuā 7 idem est cum act. quod metus causa. 7 cōtra. vt. ff. quod metus cā. l. j. Tex. gestuz est. sub. per metū. vt. ff. quod metus cā. l. si cū mulier. §. emptor. al's pretor. Tex. irrita. Segnori hec littera legitur dupliciter. Et vno modo sic secundum antiquos. Malafide eniz emptio facta: irrita est ipso iure. quod ita probatur. sicut si dolus emptoris dat causam venditioni: ipso iure nulla est venditio. vt. ff. de dolo. l. eleganter. 7. j. e. l. si dolo. ita si metus emptoris interuenit in venditione: ipso iure nulla est venditio: quia omnis metus habet in se dolum. vt. ff. quod metus causa. l. si cum emptione. §. eum qui. Sed hec lectura non est bona: quia est differentia inter simplicem dolum 7 dolum qui cadit in proprium nomen delicti. quia si simplex dolus dat causam venditioni: ipso iure nulla est venditio: vt in prealleg. l. eleganter. nec habet in se tacitum consensum: sz aliud agitur 7 aliud simulatur. vt. ff. de dolo. l. j. §. j. Sed dolus qui cadit in proprium nomen delicti puta in metu: nō facit ipso iure nullam venditionem: quia coacta voluntas: est voluntas. vt. ff. quod metus causa. l. si cum. §. vlti. vnde valet venditio: quia in venditione requiritur solus consensus. vt s. de contrahen. emptio. 7 vendi. l. ij. sed rescindenda est per act. quod metus causa. vt supra quod metus causa. l. si vi vel metu. Nec ob. hec littera: quia debet exponi. malafide enim emptio irrita est: idest irritanda est per act. quod metus causa. Similis expositio fit alibi. s. de leg. 7 consti. l. j. 7 supra de his qui not. infa. l. possidoneum. Tex. nomine tuo: idest a te vel ab alio pro te qui patri successisti. Tex. preses prouincie. idest competens iudex. nam nomen presidis est generale. vt. ff. de offic. presi. l. j. Tex. auctoritatem suam interponet: idest agendo quod metus causa. faciet tibi rem reddi. Tex. maxime cum 7c. hec dictio maxime abundat: quia. l. est scripta quod si venditor qui vendit rem per metum agit act. quod metus causa ad rem sibi reddendam: tenetur reddere precium quod habuit. vt. s. quod metus causa. l. si vi. 7 sicut hic abundat. sic infra de te. ma. l. vlti. Uel ideo dixit maxime: quia siue precium est versum in rem venditoris siue non: emptori debet reddi. vt supra de rei vendi. l. mancipiū. 7 maxime quando est versum.

Rem maioris. Supra. l. pxi. habuistis vnū casum in quo rescinditur venditio volente venditore 7 inuito emptore: hic ponitur alius casus in quo rescinditur venditio volente vēditore 7 iuito emptore. Et casus i. l. ista ita no. Accessi ad imperatorē 7 coram eo sic proposui. domine imperator fundum meum valentē. x. vendidi titio pro quattuor. vel pater meus fundū valentē. x. titio vendidit pro. iiij. vellem illam venditionē rescindere: nūc quero a vobis vtrū possim 7 quo iure? Ad quod respondet imperator: amice si tu facis sepe tales cōtractus mittes magnaz bursam in paruā. vnde tibi respondeo: si tu rē valentē maioris precij vendidisti minori precio: hanc venditionē poteris petere rescindi 7 poteris agere act. ex cōtractu. i. act. ex vendito 7 dicere sic. quia fundū valentē. x. vendidi pro quattuor vel quia pater meus fundūz valentez. x. vendidit pro. iiij. peto vt rescindatur illa venditio vel vt mihi suppleatur iustuz preciuz. 7 erit in electione emptoris vtrū velit rescindere contractuz vel supplere iustuz preciū? Et videtur fundus ille venditus minori precio: ex quo nec dimidia veri precij soluta est. Tex. maioris precij. ponamus valentez. x. exēpli causa. Tex. vel pater tuus. sub. cui successisti. Tex. minoris precij. ponamus pro. iiij. exempli causa. Tex. distraxit. sub. vel tu distraxisti. Tex. humanū: idest equuz 7 humanitate plenū. Tex. restituente ponemus iiij. Tex. recipias. quia potest de rigore iuris quod licituz est ab initio contrahere. vt. s. de act. 7 ob. l. sicut. tamē de equitate secus quia licitum est discedere a contractu: si deceptio est vltra dimidiaz iusti precij vt indicant sequentia. Tex. iudicis. vt quia tu ages coram iudice vt emptor reddat fundū vel suppleatur iustuz preciuz. Tex. quod deest iusto precio. sub. restituere. Tex. recipies. puta sex. Or segnori. s. dixi. si tu vel pater tuus rē maioris precij distraxit minori precio quod potest peti vt rescindatur venditio vel suppleatur iustum precium: nūc exponit quid sit minus precium. vnde dicit. Tex. minus 7c.

Or segnori nunc circa. l. istam est insistendum opponendo 7 respondēdo. 7 statim opponitur sic ad. l. istam. nam hic dicitur vt dixi. Sed videtur: si vēdo rem maioris precij minori precio quod nō debeam posse petere rescindi vēditionem vel vt suppleatur mihi iustum preciuz: quia licitum est contrahētibus se inuicē decipere de precio. vt. ff. de mino. l. in cause. §. penul. pōponius. 7. ff. lo. 7 conduc. l. itez si precio. §. vl. Ad quod vos ita dicetis permissum est contrahentibus se inuicem decipere de precio: scz modico. i. citra dimidiam iusti precij: non immoderate. i. vltra dimidiam iusti precij 7 re ipsa: nō ex proposito vt hic dicit. Et dicitur lesio modica: scz si rem valentez. x. vendo pro. xij. vt in. l. contra. Sed lesio est immoderata: vt si rem valentez. x. vendo pro. xx. vel econtra: vt in. l. ista. Sed si lesio est immoderata licz rigor iuris non patiatur rescindi hanc venditionem: quia licitum est vnicuique ab initio cōtrahere vel non cōtrahere. vt. s. dictū est. 7 quia licituz est cōtrahētibus inuicez se precio decipere: equitas tamen suadet: vt si deceptio est vltra dimidiaz iusti precij quod venditio rescindatur vel suppleatur iustū precium vt hic in fi. huius. l. 7. j. e. l. si voluntate tua. vnde vbicunque vultis exēplificare ex parte vēditoris quando decipiatur vltra dimidiam iusti precij: ponetis exemplum vt posui in. l. ista: quia re ipsa deceptus est vltra dimidiaz iusti precij. Sed si vultis exēplificare in emptore decepto vltra dimidiaz iusti precij: exemplificabitis ita secundum Azo. Rem valentem. x. emptor emit p. xvj. quia iste emptor ē deceptus vltra dimidiā iusti precij potterit agere vt res empta recipiatur. Alij autem volunt exemplificare in emptore decepto vltra dimidiam iusti precij sic. Si rem valentem. x. emptor emit pro. xxj. sol. Quod non placet: quia in tali exemplo dicitur decipi emptor in duplū non in dimidiam iusti precij. Ex quo colligetis istud not. quod nimia captio euitatur. 7 ad hoc facit. ff. de auro le. l. si vxori. Et hec que dicta sunt: vera sunt: cum 7 venditor re ipsa decipitur: non ex proposito. naz si ex proposito si dolus emptoris causaz daret cōtractui: ipso iure non valet venditio. sed si incideret in venditionez: venditio valeret: sed rescinderetur actione de dolo. Et quod ista. l. habeat locuz in emptore sicut 7

venditore ita probatur: qr eadez est ratio in emptore que est in venditore: vñ idem ius dz statui: vt ar. s. de consti. pecu. l. vlti. Item videtur φ sit casus. l. j. so. ma. l. cum scripta. z. ff. de iur pa. l. j. siquis. sed z similiter non oportet φ maritus sit deceptus vltra dimidiam: vt. ff. de iur do. l. succursum est. §. vlt. ¶ Dr segnori circa. l. istam consueuerunt formari plures qões. Et primo sic. ponamus venditor rem. x. valentez vendidit pro. iiij. z iurauit contra illam venditionem nõ venire etiam si eẽt deceptus vltra dimidiã iusti pcij. ¶ Dr segnori in qõne ista dicit Plac. φ bñ poterit venire ɔtra istaz venditionẽ. qr dũ venditor agit ex vendito: agit vel vt rescindatur venditio vel vt suppleatur iustuz pcium: non aũt agit pcise vt rescindatur venditio. z hec. l. aliqua nõ pbauit. Sz nos in qõne ista dicimus ɔtra. z dicimus φ hoc casu nõ lz venditori venire ɔtra istam venditionem. qr qui iurauit: nec principẽ nec. l. dz sibi expectare auctorẽ periurij: vt. s. si aduersus vendi. l. ij. Item qr per. l. que periuria puniunt nõ dz via periurijs aperiri. vt. j. de indic. vidu. l. iiij. in fi. Sed diceret aliquis vestrum. si venditor agit act. ex contractu ex vendito vt rescindatur venditio vel vt suppleatur iustuz preciũ non venit precise contra venditionem? Rñdeo. venit cõtra venditionem: z si non directo: tamen per mediuz. qr si nolit emptor supplere iustum preciũ: venditio rescinditur. vñ qd est prohibitum generaliter: non debet concedi ad id peruenire per aliam viam: vt ar. ff. de condi. insti. l. qui sub condi. §. siquis. Econtra tñ dicimus in minore. qr si minor vendidit rem suam, z iurauit non venire contra z decipitur vltra dimidiam iusti precij: potest venire contra: quia sacramentum operatur tantum z representat eum maiorem: vt in auc. sacra puberum quã habuistis. s. si aduer. ven. l. ij. vnde sicut si maior iurasset non venire contra. posset venire contra rationem iuris communis vt hic dicitur. ita si minor iurat nõ venire. poterit venire contra rationez iuris communis. Sz sicut si maior iurauit non venire contra: ratione maioris etatis vl' alterius ratione. s. occasione minoris precij nõ poterit venire contra illam venditionem. qd quidam in dubio semper presumunt: vt plene dixi in auc. sacramẽta. ¶ Sed denuo quero hic. rem valentez. x. aliquis vendidit tibi pro. iiij. z dixit: si ista res plus valet iusto precio: illd plus dono tibi pure z simpliciter: nunquid hoc non obstante poterit venire contra ratione deceptionis dimidij iusti precij? Videtur φ non: quia pro ea parte pro qua precium est solutum vere non poterit venire contra nec pro ea parte quam pure donauit: z quis partem rei corporalis pro parte potest vendere z pro parte potest donare nisi inter viruz z vxorem: vt. ff. de contra. emp. z ven. l. siquis donationis causa. z. ff. de do. inter vi. z vxo. l. sponsus. §. area. Secus tamen est in incorporalibus: quia vl' tota actio debet vẽdi vel tota donari. nõ autem pro parte donari. immo talis contractus reprobatur vt. s. man. l. ab anastasio. Et est ratio. quia cessio iuris z actionis est odiosa nisi in quibusdam casibus. Sed denuo quero hic. Ponamus aliquis rem valentẽ. x. vendidit. pro. iiij. z emptor dicit res ista valet. x. z vendis pro. iiij. dicit venditor: libenter. z ita ponit' in instrumẽto. nunquid hoc casu poterit venditor venire contra. quia deceptus sit vltra dimidiam iusti precij? Dicimus φ non potest quia sciuit. vñ qui sciuit: certiorari nõ debuit. vt ar. ff. de ẽp. z ven. l. j. in fi. z. ff. de reg. iur. l. nemo. z. l. cuius per errorez. z. ff. d condi. inde. l. j. z dolus nõ infertur volenti. vt. s. de transac. l. cum donationis. Sed denuo quero hic. Venditor ignarus rem valentem. x. vendidit pro. iiij. vñ agit venditor act. ex contractu vt res illa reddatur vel vt suppleatur iustum precium. postea res illa sine culpa emptoris desijt eẽ in rerum natura. liberatur ne emptor vt non teneatur reddere rem vel iustũ precium? Ad qd quidam dixerunt φ emptor tenebat' alternatiue ad duo. vel reddere rẽ vl' supplere iustũ pcium. vñ si alterum peryt. alteruz est in obligatione. vt. ff. de cõtra. emp. l. si emptione. §. penul. Sz nos dicimus ɔtra. z dicimus φ venditor non poterat agere. quia quis de casu fortuito non tenetur. vt. s. de pig. act. l. fortuitis. vnde satis est si venditor habet. iiij. z emptor liberatus est interitu rei. vt. ff. d ver. ob. l. ex legati cã. nec debet damnari ad iustũ pcium supplendũ: vt. ff. de iure do. l. si res. §. si mulier. ¶ Sz denuo quero. quo iure agitur vt rescindatur contractus: vel vt iustum preciũ suppleat'? Dixerunt antiqui officio iudicis: z petet venditor in integrum restitui: vt. s. ex quibus cau. ma. l. in ɔctibus. z j. de act. emp. z. ven. l. ij. Et erit ista restõ petẽda infra quadriennium tñ: vt. s. de in inte. resti. l. superuacuam. Sed certe nos dicimus ɔtra. Et dicimus φ agit act. ex contractu. naz venditio z emptio est ɔctus bonefidei. z ideo in ea veniunt ea de quibus non est actũ vel cogitatũ: vt. j. de act. emp. z vẽ. l. curabit. vnde põt agi act. ex contractu. z iudex cognoscet. sic z alibi datur actio ad rescindendũ contractuz: z iudicis officium interuenit: vt. ff. de act. emp. z ven. l. si ex empto. §. si is qui verna. z. ff. de contrahen. emp. l. sed celsus. §. si annuis. z sic põt agi act. ex empto cũ sit personalis ad. xxx. annos. qr actio personalis durat ad. xxx. an. vt. s. de consti. pe. l. ij. ¶ Sed denuo quero hic. venditor rem valentẽ. x. vendidit pro. iiij. vnde agit ad rem vel ad supplementũ pcij. vt hic dz. Sed qualiter libellus formabitur? Certe hoc mõ. Ago contra titium ad talem rẽ valentẽ. x. quam ego ignarus vẽdidi pro. iiij. vt mihi reddatur: vel vt iustum pciuz suppleat'. ¶ Sed quid habebit necesse probare venditor ad hoc vt possit agere φ venditio rescindatur: vel vt iustum pciuz suppleatur? Rñdeo φ illa res cõi estimatione valebat. x. ¶ Sz quõ probabit φ res illa tunc valebat. x. Respõdeo hoc mõ probabit qr si cõiter res illa posita fuissz venalis habuisset. x. non aũt dicet ita. habebam caram rõne affectionis: quia precia rerum zc̃. vt. ff. ad. l. fal. l. precia. Vel probabit φ alia predia circũiacentia valebant. x. z ita erat istud predium bonum vt conuicinum: vt. ff. de flu. l. j. §. j. Vel probabit φ tot fructus consueuerũt percipi ex illa re: sicut ex re que valet. x. quia estimatio rei per redditum fructuum estimatur: vt j. e. l. siquis z. ff. de le. ij. l. gaius. §. titius. z. ff. d iure fisci. l. nõ intelligit'. §. diui fratres. z. ff. de his qui sub tu. vel cura. sunt l. penul. Item probabit φ quando petebat consilium q̃tuz valeret: homines dicebant ei φ valebat decem. naz per hoc presumitur ignorare φ valebat. x. quia al's in dubio presumitur quis scire vires patrimonij sui vbi ignorauerat: vt. j. e. l. quisquis. Et hec que dicta sunt locuz habent in his que certa sunt vt fundus vel domus: sed nõ his que dubia sunt vt nomina z conditionalia. nam ibi spectamus q̃ti inuenit emptor: vt. ff. de condi. furti. l. si seruus. §. j. z. ff. ad. l. fal. l. iij. §. j. ¶ Sed nunquid hec. l. habet locum in alijs contractibus: vt in locatione? Respondeo sic. quia locatio est similis venditiõi z emptioni: vt. ff. lo. l. j. z. ff. de iurepa. l. j. §. siquis. Et idem dicitur in permutatione. quia quilibet dicitur venditor: vt. ff. de redhibi. l. sciendũ. vnde habet locuz hec. l. in omnibus ɔtractibus bonefidei: z in omnibus qui sunt sil'es emptioni: vt. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. ij. ¶ Sed quid erit in contractibus stricti iuris? nunquid habebit locum finis huius. l. Dico φ sic. Et de h pono tale exemplum. Quidam scholaris celebrauerat contractum cum quodam scriptore. ille scriptor decipiebat scholarẽ. ille scholaris quesiuit aduocatum vt conueniret scriptorez. z promisit per stipulationem dari ei pro patrocinio suo. xvj. qui non erat dignus accipere vltra. v. hita ratione facundie ipsius: z inspecta fori consuetudine z cãe qualitate. que in talibus dz inspici z cõsiderari: vt. ff. de va. z exor. cog. l. j. postea ille scholaris deseruit ipm: z quesiuit sibi alium aduocatũ. ille primus aduocatus petebat. xvj. vñ ille scholaris venit ad me z dixit mihi qualiter me defendã: cũ ipe eẽt meus scholaris. dixi ego: φ per doli exceptionẽ poterat se defendere. Et pro hoc est ar. ff. vt in pos. le. l. j. §. si debitoris. z. ff. de eo per quem factum erit. l. j. §. si reus. Item quia nos habemus talem maximam siue regulam in ɔtractibus bonefidei. Siqs decipiat' vltra dimidiam iusti precij: agit vt rescindatur ɔtractus. vel vt iustum pcium suppleat': vt dr hic. Sic z h dico φ pmus aduocatus deberet eẽ contentus. v. solidis: quia talis stipulatio habet in se doluz: vñ promissor defendit' doli mali exceptione: vt ar. ff. d v. ob. l. siquis cũ alit'. imo plus dico: si scholaris nõ põt ɔsuli satis p excep. doli: põt pmissionẽ illã ɔdicẽ conditiõe sine cã: q̃ten⁹ pmisit salariũ: z vltra q̃ sit facũdia aduocati: vt. ff. de condi. sine cã. l. iij. z ar. ff. de lib. le. l. qd mihi.

¶ Sed denuo quero hic. ponamus rem valētem .x. vēdidi tibi pro .iiij. tu emptor alij emptori vēdidisti vel ēt dolo malo desijsti possidē: nunquid habz locum qd dr in .l. ista? Respō deo sic. q2 si vēdidit ꝛ iustum pcium pcepit: videtur rez habere. vt .ff. de vsur. l. qui pcio. Itē si dolo desijt possidere. per eum factum est quominus habeat. vt .ff. de rei vēdi. l. si hominem in prin. ꝛ .ff. de vbo. obli. l. seruuz. §. ideoqz. ¶ Sz denuo quero hic. ponamus vēdidi tibi rem valētē .x. pro .iiij. ꝛ fecisti mihi pactum vt possim recuperare illaz rē vsqz ad certum diē restituēdo tibi pcium vsqz ad illam diē. non restitui tibi illud preciū. nunquid post illaz diē q2 deceptus sum vltra dimidiā iusti precij potero agere ꝯtra te vt restituat mihi illa res vel vt suppleatur iustū preciū? Potest dici ꝙ sic. q2 possum vti iure communi: lz omiserim bñficium pacti: sicut econtra pōt quis vti iure speciali lz omiserit ius cōmune. vt ī. de suis ꝛ le. here. §. j. ꝛ .ff. de vul. ꝛ pu. subst. ¶ Sed denuo quero. hic ponamus vēdidi tibi rē valētez .x. pro .iiij. nunqd audiet emptor si dicat bñ volo supplere preciū vsqz ad modum ad quē licitū est decipere. i. vsqz ad dimidiaz iusti pcij? Videtur ꝙ sic p .l. istam que dicit. si est deceptus vltra dimidiam iusti precij. ergo si .ī. vel vsqz ad dimidiam: nō rescinditur. Sed verius est: q2 a principio in totum deceptus est ꝙ in toto dz restitui. vt ar. .ff. si quis cautionibus. l. quid tamen in fi. ꝛ .ff. de mino. l. iij. §. j. in fi.

De contractu. In .l. ista dicit. Si priuatus vēdit rem bonafide. i. iusto precio: non pōt petere inuito emptore. rescindi vēditionem ēt etiam ex rescripto imperiali: quo iure etiaz fiscus dz vti: ꝛ ita sepe rescriptum est. Tex. iure perfecto. i. legittime contracto: puta iusto precio. Tex. nostro. i. imperiali. vt .ī. e. l. ratas. Sed quare non valet tale rescriptum vt possit recedi ab emptione cum princeps omnia possit? Respondeo q2 ꝑsumitur in fraudē impetratum: vt .s. de sum. tri. ꝛ fi. ca. l. ij. Tex. ꝯstitutū est. Et ita no. ꝙ iura predicta que obtinent in priuatis: obtinent in fisco vt plene dixi .s. de peti. here. l. j. vnde amplius hic non dico.

Ad rescindendam. In .l. ista ponitur talis casus. Ego emi a te fundum pro .x. postea illū fundū alteri vēdidi p .iiij. postea dico ꝙ volo rescindere vēditionem q2 dico ꝙ decepisti me vltra dimidiaz iusti precij ꝛ malafide. ꝛ ita pbo: q2 vēdidisti mihi p .x. ꝛ ego vēdidi pro .iiij. alij: nunquid hoc sufficit? Rñdet ꝙ non: q2 pōt esse ꝙ tunc qñ mihi vēditus fuit valebat .x. ꝛ modo quando vēdidi alij nō valet nisi .iiij. Tex. fundum cōparatum. ponamus pro .x. exēpli cā. Tex. esse ponamus pro .iiij. Tex. cōmemoras. Et est rō ꝙ pōt esse: q2 tunc bñ valebat .x. modo non valet nisi .iiij. q2 diligētia possessoris ꝛ negligētia res melioratur ꝛ deterioratur. vt .ff. de iure fisci. l. iiij. §. diui.

Si dolo. Segnori .l. ista dicit duo. Primo dicit: si dolo tuo interueniente prediū meum tibi vēdidi: q2 in venditiōe requiritur bonafides ꝛ dolus est contrarius bonefidei: potero rescindere vēditionē. Secūdo dicitur: si ego maior .xxv. annis vēdidi predium iusto precio vel modico nō tamē immoderato: non potero illam venditionem rescindere. Tex. si dolo: scz dante causaz venditioni vel incidente in venditione. Ad quid valeat hoc ī. videbitis. Tex. exigitur. vt .s. de act. ꝛ obli. l. bonafide. Vñ si requiritur bonafides in contractu ꝛ dolus est contrarius bonefidei: merito rescinditur cōtractus. Tex. non posse. altero inuito. ꝯcor. s. e. l. de cōtractu. ¶ Or segnori videtur ꝙ hec. l. nō possit stare: q2 aut dolus dedit causam venditioni: ꝛ tunc ipso iure nō valet vēditio. vt .ff. de dolo. l. ꝛ eleganter. vnde non potest rescindi. nam qd est: pōt rescindi ꝛ rumpi: nō qd nō est. vt .ff. de iniusto ꝛ irrito testamēto. l. nam qd. Si autem incidit dolus in contractu: vz cōtractus. si agit act. ex eo ꝯtractu vt purget dolus: etiaz si in vno minimo fit deceptio. vt .ff. de act. emp. ꝛ vendi. l. iul. §. p ꝯtrariū. vnde non rescindit vēditio. Ad istud dicetis: cū dolus emptoris dedit causam venditioni tñ ꝓcessum fuit ad traditionez non tenet vēditio. Sed dices ipso iure nulla fuit vēditio.: iō nō potest rescindi. vex est si eēt statū in finibus vēditionis. sed q2 processum est ad traditionē: valuit vēditio: sed rescindit act. d dolo vel ꝯdi. indebiti: vt dixi .s. de dolo. l. ij. Vel pōt dici ꝙ si dolus dat cām vēditioni: ipso iure nulla est venditio si plz venditori. Vel pōt agere act. ex eo ꝯctu: vt .ff. de iur. dot. l. si res. §. j. sicut in filio dicit ꝙ pōt dicere testm̄ nullum vel aliqd petendo bonoꝝ posses. cōtrata. vt .ī. de libe. ꝑte. l. maximū §. j. Et hec lectura satis est plana vt loquatur de dolo dante causaz ꝯtractui. Sed ẜm alios pōt exponi. si dolo aduersarij. s. incidēte in contractū. Si dicis nō agit vt rescindat vēditio sed vt non recipiat. Rñdeo hic interuenit dolus: non ex ꝓposito sed re ipsa. vñ agitur act. ex eo ꝯtractu ad ꝯctum rescindēdum: vt .ff. de ꝯtrahen. empt. ꝛ vendi. l. sed celsus. §. annua. Sed hoc nō admittit lr̃a ista: q2 dicit dolū esse ꝯrium bonefidei. sed intelligo dolo incidēte re ipsa que hz in se cōsensum: vt ar. .ff. de verb. ob. l. siqs cum aliter.

Non est. In .l. ista ponitur talis casus. Vendidisti mihi rem tuaz pro .x. ꝛ tradidisti: vis rescindere venditionem istam dicens ꝙ valebat .xx. ꝛ illa .xx. mihi offers: nunquid est ꝓbabilis cā rescindēdi venditionē? Certe nō. Tex. factā. iusto precio. Tex. non dz. q2 sicut ab initio ꝛc. vt .ff. de act. ꝛ ob. l. sicut. ꝛ q2 non dz licere alicui recedere a ꝯtractu bona fide facto altero inuito: vt .s. e. l. de ꝯtractu.

Ratas. In .l. ista dicit. Duo milites accesserūt ad principez ꝛ coram eo sic ꝓposuerūt. dñe impator nos multum seruiuimus vobis ꝛ tota die facimus tuitionē romani impij. dixit imperator: vex est: quid placet vobis? dicūt ipsi: nos sepe vendidimus predia nostra vt possemus expensas causa tuitionis romani imperij facere: vnde concedatis nobis rescriptū vestrū in quo ꝯtineat ꝙ oēs milites qui vēdiderunt predia sua possint rescindere venditionem. dixit imperator: tale rescriptū vobis nō cōcedam. dixerūt ipsi: vos cōcedetis nobis. modo vnus detraxit eū ad partē vt ꝯcederet: nō alius. vnde dixit ipse: miror de vobis: q2 ratas habere vēditiones a vobis factas interest vestra. ꝛ si ꝯcederez istud rescriptum absorberet ius vestrū in totū: vnde nō valeret. vel esto ꝙ valeret: cōcederez ius iniquum: vnde possent alij vti ꝯtra vos vnde si vos emissetis aliqua ab aliquo: cōcederetur contra vos. vnde hoc rescriptū nō ꝯcedam. Tex. iure vēditionis. i. bonafide. Tex. vestra etiam interest. o milites. Tex. permittatur. ꝛ si concederem nō valeret: q2 absorberet ius alterius in totū. Vel esto ꝙ valeret: cōcederem ius iniquuz. Tex. postulastis. vnde qd quisqz iur ꝛc. vt .ff. qd quisqz iuris. l. j. Et ita habetis ꝙ cōtractus bonafide factus ex rescripto imperiali non pōt rescindi. ꝛ ad hoc ꝯcor. s. e. l. de contractu in fi. Videbatur contra. q2 licz imperator non posset alicui peremptoriam exceptionē auferre: dilatoriam tamen bñ potest auferre. Unde vr contra .s. de preci. impera. offe. l. quotiēs. ita esset in militibus. nam quid facerent milites? dum essent iuuenes venderent predia sua vt haberēt ad expendēdum. dū essent senes: recuperarēt illa predia. ꝛ ita impetrarēt moratoriam dilationē. Sed certe non est contra. q2 dicit ita imperator: o milites si vobis concederē tale rescriptum: non valeret. vel esto ꝙ valeret: concederē vobis ius iniquuz: vnde alij vterentur eodem iure contra vos.

Si voluntate. In .l. ista dicit. Quedam dña accessit ad imperatorē ꝛ corā eo sic ꝓposuit domine imperator habeo vnicum filium ꝛ illū plus diligo ꝙ̃ meipsaz. ille filius meus dilapidauerat patrimonium suum. ꝛ meuz iste filius meus vendidit fundū meum ꝛ nolo vos decipere voluntate mea: tamen ille filius meus fuit inductus in illā venditionem dolo emptoris vel metu: quero a vobis vtrum possit rescindi? Ad qd respōdet imperator: si dolus emptoris dederit cām vēditioni vel metus eius: si ista liquide pro

bari possint: potest rescindi. Sed si dolus vel metus nō intercessit sed ipsa res maioris precij vendita est minori precio: siquidē ē deceptio imoderata.i. vltra dimidiā iusti precij poterit agere filius tuus vt rescindatur venditio vel vt suppleatur iustum precium. Si non est immoderata: nō pōt rescindi ꝯtractus: vñ licet sis mulier.tñ scire debes ꝙ voluntas emptoris est emere minus ꝗ̄ pōt: ꝛ voluntas venditoris est vendere plus ꝗ̄ pōt: vnde venditor accrescit precium rei ꝛ emptor decrescit ꝛ postea ꝯcordant.vñ qꝛ licituꝫ ē ꝯtrahentibus inuicem se ipā decipere: si lesio est moderata non rescindit̄ ꝯtractus.si est immoderata: sic hoc dicit.Tex.si voluntate tua.sub.o mater.naꝫ matri interroganti rñdet imperator vt pꝫ ex.l.subscriptione.Tex.argui dꝫ.i.argute ꝓbari: vt.s̄.de dolo.l.dolum.Tex.ꝯtegi.hec eniꝫ duo inducunt actionem.ꝙ metus cā.ꝛ metus punitur per act.ꝙ metus: vt s̄.de transac.l.interpositas.Tex.discrepationes.sub.coraꝫ iudice factas. Unde no. hic ꝙ moderata deceptio que est citra dimidiam iusti precij tolleranda est cū licitum sit ꝯtrahentibus ꝛc̄.vt colligitur.ff.de mino.l.in cause.§.penul.ꝛ hic.Tex.seruanda.que est vt vel rem teneatur restituere vel supplere iustum precium vt dixi.s̄.e.l.ij.

Precij causa. In.l.ista ponitur talis casus. Emi a te reꝫ aliquaꝫ pro.x.conuenisti ex cā vēditiōis tradere: postea tu tradidisti mihi rem illam ꝛ petebas a me.x.que tibi promiseram pro precio.dixi ego tibi.non habeo.x.parata: sed si vis.xx.pecora accipere pro precio insolutū: accipe.nunquid propter hoc contractus constituit̄ irritus? Certe non.Tex.consentienti.s.venditori.qꝛ eo inuito aliud pro alio solui ei non pōt: vt colligitur.ff.si certū peta.l.ij.§.j.Tex.non constituitur irritus.vnde licet in venditione debeat ꝯueniri preciū in certa quātitate pecunie: vt insti.de cōtrahen.empt.§.item preciū.tamen bene possunt dari insolutum creditori res ꝛ corpora loco precij: vt.ff.de contrahen.empt.l.j. Odofredus legum pater.

Dolus. In.l.ista dicitur. Si vēditor dicat se dolo emptoris deceptum: habet necesse probare dolum. Nec probatur ex qualitate precij.i.eoipso ꝙ reꝫ valentē.x.vendidisti pro.ix.sed ex qualitate facti. Sed quid erit? rem meam valentem.x.dolo tuo vēdidi.ꝛ illam rem postea tuam vendidisti ꝛ tradidisti: nunquid cōtra scōm emptorē potero agere? Certe nō sed contra te vt iustum precium suppleatur. Tex.qualitate facti.verbigratia. Scholaris dicit cuidaꝫ scriptori ꝙ vellet ꝙ sibi scriberet vnde vna die inuitat ad prandium illū scriptorē ꝛ dat ei ita ad bibēdum vinum rubeum.dicit scriptor: istud est optimum vinum ꝛ forte faciatis poni aquā.scholaris facit poni vinum albuꝫ fortius rubeo.ꝛ qñ letificatū est cor scriptoris: quaternuꝫ quē ꝓmisit scribere ꝓ.xx.sol.promittit scribere pro.xv. ꝛ tali qualitate facti ꝓbat̄ dolus: vt s̄.de dolo.l.dolum.Tex.nō quantitate precij.i.eoipso ꝙ rē valentē.x.vendidit pro.ix.Tex.ꝓbatū.vt.ff.ō proba.l.quotiens.§.si dolo.Tex.non aduersus eū.s.scōm emptorē: vt.j.dicit.Tex.cōpetit.nō iudicis officio quo in ītegrū restitutio petitur.sꝫ iudicis offō qd̄ deseruit actioni: qꝛ agetur act.de dolo.Simile no.s̄.de alie.iudi.mu.cā facta.l.vnica.

Venditor. In.l.ista dicitur. Si eo tēpore quo tibi vendo ignoro te me decipere ꝛ post venditionem incipio scire: ex ista cā pōt rescindi vēditio. Sꝫ si scirem tpe contractus me decipi: nō potero petere hoc casu rescindi vēditionē. Unde si rē emisti a patre meo ꝛ pr̄ meus sciebat tpe cōtractus te eum decipe: nō pōt conqueri de dolo si deceptus sit. Sꝫ si pciū non est solutum vel etiā per errorē facti fuit in cōpensationē deductū.ego qui patri meo successi posseꝫ petere pciū mihi solui scriptū i instrō? Tex.queri potest.sub.venditor.qꝛ ignorantibus dolus infert̄ nō scientibus: vt.s̄.de transac.l.cum donationis.nā non videtur deceptus qui sciuit: vt colligitur ar.ff.de act.emp.ꝛ ven.l.j.in fi.

Non icciro. In.l.ista dr̄. Si aliquis vēdit fundum suum: nō vili sꝫ iusto pcio: ob necessitatem rei familiaris: vel ob collectas: non licebit ei ex tali causa rescindere venditionem. Tex.facies consultius.cōcor.s̄.l.proxi.in fi. Habetis ergo ꝙ qui vendit rem suam compulsus dolo vel metu: potest rescindere venditionem: non alias: vt s̄.e.l.j.ꝛ.l.si voluntate.

Si maior. In.l.ista ponit̄ talis casus. Ego maior.xxv.an. vendebā alicui fundū meuꝫ iusto pcio.socer meus denūciabat ei ꝙ nō emeret.ille spreta denūciatione soceri mei nihilominus cōparauit.vellē mō emptionē ōbere rescindi.nunqd possuꝫ hoc petere? Rñdet̄ ꝙ nō.Tex.non petit̄. Habetis ergo ꝙ sola denūciatio facta alicui ab eo qui nō habꝫ ius denūciandi: non constituit aliquē malefidei possessorē. ¶ Et ita no. hic denūciationē factā ab eo qui nō hꝫ ius nunciandi: spernendam eē. Et ad hoc cōcor.ff.de fideiuss.l.si creditori. Secus si fiat ab eo qui ius habꝫ nunciandi: vt si aliquis vendit tibi rem meam: ꝛ denūcio tibi ne emas.ꝛ ostendo tibi instrumētum quō est mea: vt.s̄.de rei ven.l.siquis. Et ad hoc facit.ff.de operis no.nun.l.j.ꝛ.ff.pro emptore.l.alienam.

Ea conditione. In.l.ista dicitur. Uendidi tibi fundum meū: ꝛ tradidi eo pacto vt x.que debebā reipublice tu solueres.tu nō soluisti: sed ego.nunquid potero agere vt rescindatur ille contractus? Certe non.sꝫ potero agere contra te vt interesse prestes: exquo non seruasti conuentum.Tex.experiri potest.act.ex empto.vel prescrip.ver.vt.j.de pac.conuen.inter emp.ꝛ ven.l.ij.Tex.cōstituit̄. ¶ Oꝛ segnori no.ꝙ differentia est inter contractus innominatos.do vt des: do vt facias.ꝛ inter contractus nominatos: vt est emptio ꝛ ven. In contractibus innominatis si do vt aliquid facias ꝛ non facis: possum agere ad rescindēdum contractū: vel prescriptis verbis vt serues ꝯtractum vel iteresse prestes: vt.ff.de prescrip.ver.l.naturalis.§.j. In contractu nominato refert. Si vendo tibi rem meam pro.x.hoc pacto vt soluas reipublice.v.nam si al's eraꝫ distracturus.si non soluis.v.reipublice vt conuenisti: nō possum agere ad rescindendū contractum sed act.ex empto: vel pscrip.ver.vt serues contractuꝫ: vel vt interesse prestes: vt hic. Sꝫ si al's non eram distracturus: nisi ista.v.solueres reipublice: possum agere ad rescindendum contractum. Et sic soluitur contra.j.de pactis inter emp.ꝛ ven.l.cum te.

Quisquis. In.l.ista dicitur. Habebam quādā domum parisius.illam domum valentem.c.vendidi pro.xc.volo rescindere contractum illum ꝛ dico ita illa domus erat parisius: ꝛ ego boñ. vñ nesciebaꝫ eius estimationeꝫ.nunquid hec est sufficiens causa ad rescindendam venditionem? Certe non: qꝛ in re ꝓpria non est tollerabilis ignorātia.Tex.distraxerit. quia emptio ꝛ vēditio inter absentes ꝛ pñtes potest contrahi. vt.s̄.de cōtrahen.emp.ꝛ ven.l.j.Tex.nomine.Secus ergo si esset deceptio immoderata.i.vltra dimidiam iusti precij: vt.s̄.e.l.ij.Tex.debuerat. ¶ Oꝛ segnori no.hic ꝙ non est tollerabilis ignorantia in re propria.Et ad hoc concor.ff.ad vell.l.ꝗ̄ꝗ̄.ꝛ.ff.lo.l.item queritur.§.quartus. Sed in facto alieno bene est tollerabilis ignorantia: vt.ff.pro suo.l.vltima. ¶ Item no.hic ꝙ non est tollerabile ꝙ aliquis dicat: ignoro vires patrimonij mei. Quod est intelligendū in nō ignorantibus.sed in ignorātibus: bene est tollerabilis ignorantia quia sedent in rota.naꝫ hodie faciunt maximum lucrum cras totum perdunt. ꝛ ideo dicit.l. pleruncꝙ homines sperant ꝛc̄.vt insti.qui ꝛ quibus ex cau.ma.non pos.§.j.

Si quos. In.l.ista tractat̄ ō his qui diligenter gerunt negocia sua. Patressa.mali lucrat̄.x.ꝛ expēdunt.xx. sicut ego.vnde illi mole debitoꝝ depressi vel

propter tributa: habēt necessitatē res suas distrahere: quali ter sunt vendenda illa pdia: vel pter molē debitoꝝ: vel pp tributa? Rñdeo hoc mō. nā dʒ estimari redditus rei. ⁊ ſm redditū rei pciū dʒ cōstitui ⁊ vendi cum decreto presidis: ⁊ cuʒ subhastatione. ⁊ dʒ vendi iusto pcio nō vili pcio vl' gratioso: ēt si cessatum fuerit in solutiōe. ⁊ iō si pdicta solēnitas non seruatᷓ: nulla venditio erit. Tex. debitoꝝ. neutraliter ponitᷓ vt declinetur hoc debituʒ huius debiti. Tex. depressos. sub. pter es alienum. Tex. estimetᷓ. ℂ Or segnori no. estimationē rei fieri ſm redditus rei. De ista tali ratione vltramontani sunt lōge melioris discretionis ꝗ̄ italici. Et ad hoc cōcor. ff. de iure fisci. l. nō intelligitᷓ. §. diui fratres. ⁊ ff. de rebus eoꝝ que sub tu. ⁊ cu. sunt. l. penul. in prin. ⁊ ff. de leg. ij. l. gaius. §. titius. ⁊ in auc. de alie. ⁊ emphy. in. §. ⁊ hec autem. Sed in italia ⁊ maxime in tuscia: qꝛ vnus vult expellere alium de domo sua: emit vnam spānaʒ terre p. c. libris. Tex. plus exactoꝝ ꝗ̄ tributoꝝ. Tex. fisco. distrahenti debitori: quia species furti est de alieno largiri: vt colligitᷓ. ff. de fur. l. si pignore. ℂ Or segnori no. hic. vbi venditur res aliena ab executore tributorum pter tributa soluʒ reqrunᷓ. v. ℂ Primo ꝙ fiat ista venditio auctoritate presidis: vt hic. ℂ Scd̄o reqritur ꝙ publice subhastetᷓ: vt hic. ⁊. s̄. de sacrosan. eccle. auc. hoc ius. ℂ Tertio requiritᷓ ꝙ diu cessatuʒ sit in solutione. ℂ Quartū ꝙ isto pcio sit vendita. ℂ Quintū ꝙ preciū sit solutū: vt. j. si propter pu. pre. ven. fu. ce. l. j. ⁊. ij.

HJ qui. Segnori ista. l. bona. l. est. ⁊ se pe homines nituntur fraudare. l. istam. Sunt aliqui rustici in villis qui dicūt: tot collecte imponuntur nobis ꝙ nō possumus sustinere. vnde quid faciunt vadunt ⁊ vendunt omnia bona sua ⁊ fugiūt. nunquid valet ista venditio? Certe non. vnde emptor conscius huius fraudis: tenetur rem reddere: ⁊ mulctatur precio dato. Tex. qđ dederit. sub. in penam sui delicti.

Estrum. Segnori. l. ista est introducta propter tollendas barratarias bominuʒ. Et in. l. ista dicitur. Si aliquis priuatus vendit vestes suas: vel argentum suum: palatini. i. illi de curia principis non possunt talia emere a subditis: quia iste esset modus cōmittendi baratitiaʒ. quia dicit vnus de curia litiganti si vis obtinere in causa vende mihi taleʒ tuam vestem. Ne iste baratarie committantur: iste venditiones sunt phibite. Tex. coemendorum. ⁊ idem in alijs rebus: vt. s̄. de contrahen. emp. ⁊ vē. l. vna. Tex. palatini. i. illi qui sunt de curia principis. naʒ isti sunt superiores ceteris alijs ⁊ subditi non possunt vendere superioribus: vel superiores emere a subditis: vt. s̄. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. vnica.

ℂ Quando liceat ab emp. recedere.

ℂ Superiori titulo dictuʒ est vobis de vēditione cōtracta rescindenda vno volente ⁊ altero inuito. Uerum quia cōtracta venditione placet vtriqʒ aliquando ab emptione discedere. ideo pōitur rubrica. qñ liceat ab emptione discedere. sub. voluntate vtriusqʒ partis. Et nunc hic ita no. Si emptio ⁊ venditio ꝯtracta est solo cōsensu ⁊ res est integra. qꝛ emptor non soluit precium in totum vel pro parte: vel venditor non tradidit rem in totum vel pro parte: solo cōsensu cōtrario dissolui potest. Si autem solutum est precium in totum vel pro parte: vel res est tradita in totuʒ vel pro parte: solo contrario consensu nō potest discedi: nisi omnia in pristinum statum reducantur: vt. j. l. j. ⁊. ij.

RE quidē integra. Jn. l. ista dicuntur duo. ℂ Primo dicitur. Si emptio ⁊ venditio solo cōsensu contracta est: ⁊ res integra: quia emptor non soluit totum precium vel pro parte: ⁊ venditor nō tradidit rem in totum vel pro parte: qꝛ est res integra contracta emptione solo contrario cōsensu potest discedi. ℂ Secūdo dicitur. Si emptio ⁊ venditio est contracta solo consensu: si res desijt esse integra: qꝛ emptor soluit precium vel partem precij: vel venditor tradidit rem vel partem rei: hoc casu solo contrario consensu non potest discedi ab emptione: nisi omnia in pristinum statum reducantur: ⁊ nisi actus priori similis interueniat: vt emptor tradat rem venditori: ⁊ venditor precium emptori. h. d. ista. l. Uidete litteram. Tex. re quidem integra. vt quia emptor non soluit precium in totum vel pro parte: vel quia venditor non tradidit rem in totum vel pro parte: vt. j. plene dicam. Tex. consensu. s. contrario. Tex. etenim. assignat rationem. Tex. at enim. Jncipit scd̄m dictum huius. l. Tex. post traditionē. s. rei vel pōt intelligi. post traditionem. i. post precij solutionem. Tex. nuda voluntas ⁊c̄. q. d. non sufficit ꝙ dicant emptor ⁊ venditor plʒ nobis ꝙ nos discedamus ab empti. ⁊ ven. Tex. intersit. ℂ Or segnori no. hic. vbi emptio est cōtracta solo cōsensu: solo contrario consensu dissolui potest: quia nihil tā naturale est ꝗ̄ vnumqḋqʒ dissolui eo genere quo ligatum est: vt. ff. de reg. iur. l. nihil. ⁊. ff. de pac. l. ab emptione. Iteʒ habetis hic si res desijt esse integra: solo contrario cōsensu ab emptione non disceditur: sed necesse est ꝙ interueniat similis actus priori. Quod antiqui intellexerūt ita. Si vēdidi tibi rem: ⁊ tu soluisti mihi precium. si volumus discedere ab emptiōe: necesse est vt tu mihi vendas ⁊ tradas ⁊ ego reddam tibi precium vt hic. ⁊ sic intelligitur. ff. de rescin. ven. l. ij. Sed nos dicimus hoc non fore necessarium. sicut enim re integra solo contrario consensu disceditur. ⁊ satis est si dicant ambo: plʒ nobis discedere ab emptione ⁊ venditione. ita si res desijt integra: satis est si ita dicāt. venditor dicit. vendidi tibi rem istam pro. c. ⁊ tradidi. ecce reddo tibi precium. ⁊ emptor dicit. emi rem istaʒ pro. c. reddo eaʒ tibi: vt ita ab emptione ⁊ venditione discedatur: quia omnino reducuntur ad pristinum statum: vt recedatur ab emptione ⁊ venditione: quia nihil ⁊c̄. vt. s̄. dixi. ⁊. ff. de reg. iur. l. nihil. ⁊. ff. de pac. l. ab emptiōe. ⁊ hoc est quod vult dicere littera ista in fi. Sed quero hic. nam littera ista dicit. re quidem integra. Sed quādo dicitur res integra? Rñdeo diuersis modis ſm diuersitatis contractuum ⁊ negociorum. Ecce in mandato iurisditionis ⁊ procuratoris: dicitur res integra ante litᷓ. contes. iure nostro: vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. ⁊ qꝛ. ⁊ in aucᷓ. de litigi. §. omnem. ⁊ insti. man. §. recte. Sed iure canonico in mandato iurisditionis desijt esse res integra per solam citationem: vt extra de offi. ⁊ po. iudi. dele. c. gratum. Sed ⁊ dicitur alio modo res esse integra in emptione ⁊ vēdi. anteꝗ̄ soluat precium emptor in totum vel in parte: vel anteꝗ̄ venditor tradat rem in toto vel pro parte. al's desijt esse res integra. ⁊ sic intelligitur. l. ista. Sed ⁊ dicitur alio modo res integra in contractibus innominatis anteꝗ̄ pactum vestiatur ex altera parte rei interuentu. vt. j. de rerum permu. l. ex placito. Sed aliquando dicitur res integra duʒ seruus mandat de se emendo: ⁊ inutili suscepto mandato: vt. s̄. si seruus exte. se emi man. l. vnica.

PErfecta. Jn. l. ista sicut in superiori duo dicunᷓ. Primo dicitur. si inter emptorem ⁊ venditorē perfecta est emptio ⁊ venditio solo cōsensu de re vendenda ⁊ de precio dando: re integra solo contrario cōsensu potest dissolui: nec desijt esse integra post arre donationē. Scd̄m dictuʒ est. Si res desijt esse integra: solo contrario consensu non potest dissolui. Tex. perfectam emptionem. sub. solo cōsensu. naʒ solo cōsensu cōtrahitur emptio ⁊ venditio. vt. s̄. de cōtrahē. emp. ⁊ vē. l. ij. ⁊. ff. de contrahen. emp. l. j. Tex. re integra. i. si emptor non soluit totuʒ preciuʒ vel pro parte nec venditor tradidit rem in totum vel pro parte: vt. s̄. e. l. j. Tex. ⁊ consensu scilicʒ contrario. Tex. posse dissolui constat. sub. ipso iure. vt insti. quibus mo. tol. ob. in principio. ⁊. ff. đ pactis. l. ab emptione. in prin. ⁊ quia nihil tam naturale est ⁊c̄. vt. ff. de regu. iur. l. nihil. quia receditur ab emptione solo consensu re integra. ⁊ arre datio non facit desinere rem esse integram. ergo solo cōsensu potest discedi. Tex. recuperare. cōditione sine causa. verbigratia. Emi a te rem pro. c. ⁊ dedi tibi aurum nomine arre: adhuc est res integra. si dicamus

placet nobis ab emptione discedere: ipso iure discedit. sed qr dedi aurum arre nomine: τ non est secuta causa propter quā dedi: repetam condi. sine causa: vt. ff. de actio. emp. l. ex empto. §. is qui. ℂ Sed queritur quare per arre dationem non desijt res esse integra? Respondeo qr arre datio est cō tractus per se: vt. s̄. de fide instru. l. cōtractus. τ ipse contractus arre aliquando precedit emptionem: vt est in scholaribus quando emunt libros. aliquando non precedit emptionem: vt est in alijs rebus: vt. ff. de contrahē. emp. l. qđ sepe. in prin. Et qđ dicitur de arra ꝙ non facit rem desinere esse integram: verū est cum arra simpliciter datur arre nomine secus si daretur pro arra τ pro parte precij τ pro pagamento: vt dicunt layci in terra ista: quia tūc res desijt esse integra. non quia arra data sit: sed qr ista cedit in partem precij: τ res desijt esse integra siue precium sit solutum: siue pars precij: vt dicit littera sequens. ℂ Or segnori hic formo talem questionem. dixi ꝙ vbi emptor dat arram nomine arre τ pro parte precij: vt est si dat argentum vel pecuniaʒ ꝙ res desijt esse integra. Sed quid si emptor non dat argentū vel pecuniam: sed dat tunicam vxoris sue vel vnum libruʒ τ dicit: do tibi hanc tunicam vel hunc libruʒ pro arra τ pro pagamento: nunquid desinit hoc casu res esse integra τ quasi pars precij sit soluta? Uidetur ꝙ sic: quia pro parte precij datum est: vt in fi. huius. l. Econtra videtur ꝙ non: quia precium debet solui in quantitate nisi in corporalibus: vt. ff. de contrahen. emp. l. j. Sed nos distinguimus sic. nam vbi pro arra datur argentū vel pecunia: res desijt esse integra. Si autem datur alia species: puta tunica vel liber: si daretur inestimata vt corpus: nō desijt res esse integra: quia precium habet solui in quantitate nō in corporalibus. Si autē datur estimata: quia dicit do tibi istam tunicam estimatā pro arra τ pro parte precij: tunc por tanto videtur accipi insolutum vnde desinit esse integra: vt. s̄. de rescin. ven. l. precij. naʒ res estimata non loco corporis sed loco quantitatis habetur: vt nota. s̄. de compen. l. vlti. quia obijcitur compensatio non de re ad rem: sed de quantitate ad estimationē. Tex. si vero. Incipit secundum dic tum huius. l. Text. habes. sub. vt rem tradat vel interesse prestet: vt. ff. de actio. empti. τ vendi. l. j. tamen si omnia restituuntur in pristinum statum pōt ab emptione discedi: vt. s̄. l. proxi. dixi in fi. ℂ Or segnori super. l. ista formo talem questioneʒ. ponamus vendidisti mihi rem τ tradidisti pro. x. τ non solui precium. postea fit pactum inter me τ te ꝙ recedatur ab emptione. ego non retrado tibi rem: nunquid poteris a me petere precium? Uidetur ꝙ non: quia nundum pactum parit exceptioneʒ: vt. s̄. de pactis. l. legem. τ vbi retradita precio non soluto paciscimur vt recedamus ab emptiōe: videor pacisci ne petas precium. Sed in questione ista dicimus contrarium: qr si possem te repellere pacti exceptione: τ tu non posses petere rē vt retradam: careres re τ precio qđ est iniquum. vnde hoc casu illud pactum nō parit exceptionē: vt. ff. de actio. emp. τ vē. l. ex empto. in fi. τ. ff. de pactis. l. ab emptione. in fi.

ℂ Si pp publicas pēsationes vēditio fuerit celebrata.

ℂ Quia aliquando predia tributoria venduntur ab executore tributorum propter tributa non soluta. ponit imperator rubricam. si propter publi. pen. vendi. sub. rei tributarie. fuerit celebrata. sub. quād o valeat vel nō: videamus τ subijciamus. Et sunt publice pensitationes solutiones tributorum de predijs prouincialibus: vt. s̄. de episco. τ cleri. l. de his. vt dicitur. j. ti. proxi. l. vlti. ℂ Et nota ꝙ si venditio rei tributarie celebratur solēniter. i. cum iur̄ solemnitate: tenet venditio. Si autem malafide vel insolēniter non tenet venditio: vt. j. e. l. j. ij. τ. iij.

Venditionem. In. l. ista dicitur. Si predia tua tributoria vendita sunt ab executore tributorum: ob tributa non soluta bonafide τ solemniter: venditio illa tenet: siue tu dominus velles offerre p̄cium emptori: sine creditori cui erat obligata: qr cā tributorū dʒ esse potior q̄ʒ cā alicuius creditoris. Tex. factam. sub. bonafide: τ cuʒ iuris solemnitate. Secus si nō bonafide τ cuʒ iuris solēnitate: vt j. e. l. proxi. τ. l. vlti. τ dixi. s̄. titu. ij. l. siquos. Tex. nō debet. i. reuocare nō debet. Tex. priore domino. i. possessore. predij tributarij. Tex. neqʒ creditore eius. s. domini predij: siue pignoris. Et est rō: qr qđ legittime factum est nō dʒ ex superueniente causa resuscitari: vt. j. de admi. tu. l. sancimus. τ. ff. de itinere actuqʒ pri. l. j. in fin. Text. obligata sunt. sub. tacite. ℂ Unde no. omnia bona possessoris predij tributarij sunt obligata tacite fisco. τ sic potior est fiscus q̄ʒ alij: vt colligit aperte. j. in quibus cau. pig. ta cōtrahi. l. j.

Si deserta. In. l. ista dicūt duo. Primo dicit. tu possidebas aliqua predia tributaria. de eis nullo modo soluisti tributa vel partem soluisti. exactor tributoꝝ vendidit illa predia decreto presidis interueniente τ bonafide. nunquid tenet illa venditio? Certe sic. ℂ Secundum dictū est si venditio est facta malafide: τ nō interueniēte decreto presidis: illa venditio nō tenet nec habetur rata: sicqʒ merito reuocari oportet. Tex. ob cessationem collationum. sub. in totum. Text. tributorum. qr ptem soluit in alia parte cessauit. Tex. comparasti. Et in ista solemnitate requiruntur. v. Primum est ꝙ cessatum est in solutione vt hic. Secundo ꝙ res solemniter subhastetur: τ plus offerenti detur ad instar rei ecclesiastice per. xx. dies. vt. s̄. de sacrosan. eccle. auctē. hoc ius vel committatur arbitrio iudicantis: vt colligitur. ff. de iur̄ delib. l. j. τ ꝙ ita debeat subhastari habuistis. s̄. titu. ij. l. si quos. Item tertium est ꝙ requiritur decretum presidis vt hic. Itē quartuʒ est ꝙ bonafide sit vēdita: vt. s̄. ti. ij. l. si quos. Item quintum est ꝙ iusto precio sit vendita: τ hoc est qđ dicit littera ista. Tex. iusto precio. τ si omnia ista interueniant venditio non renocatur vt hic. Sed si alterum horum non interueniat non tenet venditio sed reuocatur: vt in prealle. l. siquos. τ in scđo dicto huius. l. Tex. si autē. Incipit scđm dictum. Tex. non concedunt. quia facta est. l. prohibēte. igitur cassa: vt. s̄. de le. τ consti. l. nō dubiuʒ. Tex. presente reo. vt qr interest sua: vt. s̄. si aduer. credi. l. si omnis. τ. ff. đ in integ. resti. l. penul. Item quia merita causarum τc̄. vt. j. si per vim vel alio modo. l. vlti.

Si quis. In. l. ista dicitur. Siue predium venditur ob cessationem tributorum siue alia res: puta mancipia vel vestis: oportet vēdi solemniter. τ si facta est solemniter reuocari nō debʒ. Unū sciatis. cum forte res minoris venditur ob cessationem tributorum: debet fieri venditio illa cum auctoritate tutoris vel curatoris: vel aliter facta nō valeret. Tex. soluuntur. scilicet fisco. Or segnori statim nota. ꝙ aliqua tributa soluunt̄ de predijs: vel ānona aliqua de mancipijs vt erāt capitatiōes: aliqua de auro vel argento. Et ita indicio habebat tria lustra. In vno lustro indicebant annonaʒ. In secundo capitationē. In tertio aurum vel argentum vt. j. de iu. l. j. τ. j. de superindicto. l. vnica. Tex. subhasta. idest solemni subhastatione facta. Tex. firmitatem. concor. s̄. e. l. j. Tex. personam. puta tutorem vel curatorem eius. Text. propofuerit. τ sic satis est ꝙ interueniat decretum presidis: vt hic τ. s̄. l. proxi.

ℂ Sine cen. vel reli. fun. com. non poss.

ℂ Superiori ti. dictuʒ est p̄dia distrahi ob cessationē tributorum. Uerū qr aliquando aliqui volunt emere p̄dia tributoria τ dicunt emptores venditoribus. volo emere tali p̄cio vt tu vēditor soluas omnia tributa τ nō ego: vel si pars est soluta tu soluas partem τ non ego. potest ne fundus tributarius sine censu vel reliquis cōparari tali pacto? Certe non qr hoc pactū esset cōtrariū publice vtilitati. cū eniʒ tributarius possessor nihil soluit debetur cēsus. cuʒ ptē soluit: tūc debētur reliqua: vt. s̄. ti. proxi. l. ij. Et ideo dicit rubrica: sine censu: idest tributo soluendo a venditore. vel reliquis. i. de parte soluta cōparari non posse: qr ius publicum cum pactis

priuatoꝝ

priuatorum mutari non potest: vt. ff. de pactis. l. ius publicum. valet tamen istud pactum in preiudicium venditoris. ff. de pactis. l. epistola. §. pactum.

Ex conuētione. In. l. ista dicunt duo. Et primo dicit. accessi ad imperatorem: et coram eo sic proposui. dñe imperator pr meus cōtrit matrimoniū cū quadā muliere. ab illa muliere nouerca mea accepit fundū inestimatū in dotē eo pacto vt nouerca mea solueret tributa. et illud pactū fuit stipulatiōe vallatū. mortuus est pr meus: volo conuenire nouercā meā vt soluat tributa: nunquid potero? Rñdet imperator q nō: qr morte patris tui solutū est matrimoniū: vñ fundus ille est reddendus mulieri: et ideo ista pstabit amodo tributa non tu. Secundo dicit. si fundus est datus estimatus in dotē non vera estimatione: sed vt appareat quanti fundus esset factus deterior similiter et de hoc casu mortuo patre meo non possum eam conuenire act. ex empto vt prestet tributa. hoc dicit ista. l. Tex. daret. sub. patri tuo. Tex. vt ipsa. s. nouerca tua nō autē pater tuus. Tex. etsi. i. q̄uis. Tex. probetur. Sed quare nō? Dixerunt antiqui tali rōne: qr sicut matrimonium non transit in heredem: ita nec dos: nec pactum appositum super dote transit ad heredem: igit heres mariti nō poterit experiri. Sed hec non est bona rō: qr licet vnum non transeat ad heredē: tñ dos bene transit si pactum intercessit: vt. j. de dona. propter nup. auct. dos data. Item dos reddenda est: vt dicit. j. de rei vxo. act. l. vnica. §. exactio. Et ideo pōt assignari rō talis. nam vbi solutum est matrimonium morte: et fundus extitit: bene dz reddi: vt in preal le. §. exactio. Et ibi solutū est matrimōiū et pater meus nō erat pactus de dote lucranda: dz ei reddi dos vnde ipsa soluet: cum tributa sunt a possessoribus exigenda: vt. j. e. l. vl. Tex. sed et si fundus. Incipit secundum dictum. Tex. ex vendito. i. empto. qr veteres ita promiscue vtebantur: vt. ff. de verbo. signi. l. veteres. Tex. nō competit. qr ista estimatio fundi nō erat vera estimatio: vt fundus remaneret apud patrem meū: qr tūc interessz mea q ipsa solueret tributa: vt. j. de iure. do. l. quotiens. Sed erat estimatio vt appareret quāti fundus factus est deterior vt. j. de iur do. l. si inter virum et vxo. Et ad istam. l. per omnia concordat et discordat quod habuistis supra de pac. l. ex conuentione. Et ad hoc dic vt ibi dixi.

Ei annonarie. In. l. ista dicit. Quidam sunt emptores qui emunt predia isto pacto vt ipsi emptores non soluant tributa vel reliqua: sz venditores: quia istud pactuz esset dānosum reipublice. Ideo precipit imperator per hanc. l. q siquis emat sub hac cōditione siue isto pacto: tale pactum non nocet fisco. Et non obli. tali pacto: ipse emptor tenebitur prestare tributa vel reliqua. Tex. rei annonarie: idest reipublice cui annona prestatur. Tex. q nonnulli. i. alicui: quia duabus negatiuis &c. vt colligitur. ff. de verb. signi. l. duobus. Text. necessitates. quia quidam sunt emptores: qui non emunt nisi qñ vident q venditor est in magna necessitate: et tunc apponunt que pacta volūt. Tex. vt nec reliqua. i. pars tributorum non solutorum in preteritū. Tex. eos. s. fundos. Tex. possideāt. s. emptores. Tex. vt si quē. s. emptorez. Tex. possessionē. s. tributariaz. Tex. tā p solidis censibus. i. tributis. Tex. q̄ pro reliquis. i. pro parte tributorum in preteritum non solutorum. Tex. obnoxius. s. emptor. Tex. teneat. sub. vt creditor. Tex. censum. i. tributum. Tex. nec licere cuiq̄. i. alicui emptori. Tex. vel vendere. sub. in preiudiciū fisci. nā tale pactum nō nocet fisco: cum tributa sint a possessoribus exigenda: vt. j. l. proxi. Unde quia tale pactum est contrarium publice vtilitati: fisco non nocet: vt. ff. de pac. l. ius publicum. et. l. inter emptorem. et hic. Sz valet in piudicium vēdētis. vñ postq̄ vēditor soluerit fisco non prius: emptorem poterit cōuenire act. prescrip. ver. ad interesse: vt. ff. de pactis. l. eplā. §. pactuz. Sed anteq̄ solueret emptor nō potest agere: vt. s. l. proxi. Sed secus est in vsuris vbi agit emptor anteq̄ soluit: vt. s. de pactis. l. ex conuentione.

Omnes. Segnori. l. ista ē noua. l. iusti. bene tamē habet quidaz hic subscriptionē q sit constantini: sz vius est q sit iusti. In. l. ista dicit imperator iusti. q omnes possessores pro his agris quos possident debent soluere tributa et non possunt sanctionibus contrarijs adiuuari. et ideo si factuz sit pactum inter emptorem et venditorem vel inter donatarium et donatorem vt venditor vel donator soluat tributa: istud pactum non valet. Tex. omnes. exponunt siue prouinciales siue italici. Sed vos exponetis. omnes. s. prouinciales dūtaxat: vt. j. dicam. Tex. collationis. s. tributorum. Tex. censualis. i. scriptura que fit de censu. ¶ Or segnori no. q ex l. ista voluerunt quidam colligere prouinciales: q sicut predia puincialia sunt tributoria: ita et italica de quo ipsi multum letantur. Et pro eis facit: quia hec littera loquitur vniuersaliter dum dicit: omnes pro his agris quos possident publicas pensitationes agnoscant. Item pro eis facit q hodie est sublata differentia rerum mancipi et nec mancipi &c. vt. j. de vsuca. transfor. l. vnica. Itez quia hodie videntur parificata: vt insti. de rerum diui. §. per traditionem. Sed certe in questione ista contradicimus: et dicimus q soli prouinciales soluunt tributa: quia hoc lex dicit expresse. s. de epi. et cle. l. de his. Item predia italica non sunt tributaria: quia italia non est puincia sed prouinciaruz domina. Nec ob. qd dicit hec littera. omnes pro his agris &c. quia expono. omnes. s. prouinciales dumtaxat. et ita vniuersalis locutio resoluitur in particularem. Sicut et alibi dum dicitur: omnis homo timet in mari. intelligitur omnis homo qui est in mari. Item et alibi duz dicitur: omnis homo diligit filiū suum intelligitur habens filium. Itez dum dicitur: omnis homo videt. intelligitur habens oculos. Itē nec ob. q sublata est differentia nec mancipi et mancipi: quia intelligitur sublata quātum ad vsucapionem prediorū: nō q̄tū tributa soluenda. insti. de rerum diui. §. per traditionem. vbi videntur parificata: quia parificata sunt quo ad quid: vt si prouincialis tradit alicui predium suum ex causa habili ad dominium transferendum: transit dominium in accipientez sicut et si italicus tradidisset: qr traditionibus et vsucapionibus dominia rerum transferuntur: vt. s. de pactis. l. traditionibus. Sed differunt in alijs: quia predia prouincialia sunt tributaria vt. s. dictum est. sed italica non. Item no. hic q istud pactū non valet in preiudicium fisci: sed in piudiciuz vendentis sic vt dixi. s. l. proxi. Sed quid si possides fundum de quo prestas mihi annuam pensionē: nunc alienas illum fundū: nunquid habeo act. cōtra emptorē ad illā annuam prestationem? Videt q sic ar. huius. l. omnes. et. s. l. proxi. Econtra videtur q non: qr illa personalis obligatio non transit ad emptorem: vt. ff. de iudi. l. fideius. §. tractatū. et. ff. de contrahen. emp. l. vlti. in fi. et. ff. ad trebel. l. j. §. si heres. Nec ob. l. ista: quia loquitur in tributis in quibus sunt multa specialia. ¶ Or segnori vos habetis hic vnam auc. signatam que incipit. sed et periculum in se recipere.

Sed et periculuz. Au. Auc. ista posset legi super ipsa rūbrica et super qualibet. l. huius ti. Nam rubrica et singule. ll. C. dicebant sine censu et reliquis fundū cōparari non posse. Sed auc. ista dicit. si vendis mihi fundum tributarium ante traditionez fundi potes venire ad exactorē tributorū et dicere: vendidi fundum meum tali. sed quia emptor non videtur mihi idoneus ad soluenda tributa: volo suscipere periculum in me. et tale periculum ab initio pōt suscipere venditor in se. sed ipse in preiudicium fisci nō pōt pacisci vt ipse venditor soluat tributa non emptor. Tex. in se. s. venditorem. Tex. recipere potest. i. debet. Tex. inuētus fuerit. sub. in tributis soluēdis. Tex. fiscalium. i. prediorum ex quibus fisco tributa prestant. et hec auc. est in corpore auc. de mā. prin. §. nō permittas. col. iij. Sed instat. quō pōt esse emptor nō idoneus ad tributa soluenda cū tributa debeant solui? vt. j. de allu. et palu. l. vlti. Rñdeo a possessoribus tributa exiguntur: nō tm̄ futura immo pterita: vt. ff. de

vsufruc.le.l.quero.vnde posset esse q emptor esset soluẽdo quãtum ad futura non quãtum ad preterita. Itẽ posset esse q emptor non haberet alia bona que essent obligata tacite fisco: vt.j.quibus ex cau.pig.,ta cõtra.l.j.vnde expedit fisco vt vẽditor hoc casu suscipiat in se periculum.

¶ De periculo et cõmodato rei vendite.

¶ Quia in re empta et vẽdita de qua dictũ est.s.de ꝯtrahẽ. emp.et vẽdi.plerunqꝫ accidit periculum et cõmodum et dubitatur ad quẽ ꝑtineat: ideo ponitur rubrica de periculo et cõmo.rei vẽ.sub.ad quẽ debeat spectare: vtrũ ad emptorem vel ad vẽditorẽ: videamus et subijciamus.

Post perfectam. In.l.ista impator tractaturus de periculo et cõmo.rei ven. ad quez pertineat duo dicit. Et primo ponit regulam: postea ponit quoddam dictum ꝑ qđ regulã determinat. Regula est talis q perfecta emptione et venditione si commodum vel incõmoduz accidit rei vendite pertinet ad emptorem. Determinatio regule est q commodum qđ antecedit venditionem pertinet ad venditorem. et ideo siquis vẽdat rem alienam vel alij obligatam: et post emptionem euincitur illa res ab emptore: hoc periculum pertinet ad vẽditorem: dum tamen emptor denunciauerit ei vt veniret ad defendẽdum eum. Tex. post perfectam.s.solo consensu.nam emptio ꝑficitur tribus modis. Uno modo quãtum ad obligationẽ. Scđo quãtum ad actionem. Tertio quãtum ad dominij translationem: vel ad acquirendam vsucapionem. Perficitur emptio et venditio quãtum ad obligationem solo consensu: vt ita non liceat altero inuito discedere ab emptione: vt.s.de contrahẽ.ẽptio. et ven.l.ij. Secundo perficitur emptio et vendi. quãtum ad actionem: qꝛ si vẽditur res sub conditione non datur actio. sed conditione existẽte datur actio: vt.ff.de actio. et obl.l. is qui. Tertio modo perficitur quãtum ad dñij translationem vel ad acquirẽdam vsuca.si res tradatur: et tradẽs est dominus: accipiens efficitur dominus: vel paratur causa vsucapiẽdi: vt.s.de pactis.l.traditionibus. Tex. actor.i.vẽditor. Et hic incipit quoddã dictum ꝑ qđ determinat regulam supradictam. Tex. que ex precedẽti tpe.i. ex tpe qđ ꝑcedit vẽditionem. Tex. adesset.vt defenderet emptorem. Tex. contra eum.s.emptorem. Tex. pronunciatum est. ¶ Sic no. q ad hoc vt emptor possit habere regressum de euict. necesse est q denunciet vẽditori vt debeat adesse cause vt eum defendat. Sic et alibi.s.vbi in rẽ actio exerceri debeat.l.j. Itẽ necesse est q euincat res ab ẽptore ꝑñte. Secus si eo abñte per contumaciam: vt colligitur.ff.de euict.l.si de eo. ¶ Or segnori dominus imperator Alexander qui fecit.l.istã fecit regulam vnam nimis breuẽ: qꝛ dixi post perfectam emptionem.omne cõmodum et incõmodum pertinet ad emptorẽ. Et ad istã.l. ꝑ oia cõcor.ff.e.l.id qđ.in princi.et.l. necessario §.j.in prin. ¶ Sed ad regulam istam opponitur et signatur contra.ff.e.l.nemo.§.plane.si pẽdẽte. Ad qđ vos dicetis q hec regula habet locũ in emptione iure cõtracta. Secus est si sit sub conditione ꝯtcã: vt in.l.contra. vnde vt hec regula sit plana: et vt careat oi instãtia: subijcietis pinguiorẽ regulam vt dicatis. Cũ vẽditio sit pure et sine scriptis certe spẽi que degustationẽ nõ recipit: ꝑfecta emptione omne cõmoduz et incõmodũ ꝑtinet ad ẽptorẽ: excepto casu publicationis nisi culpa mora aut caliditas vel pactũ ꝯtrariũ inducãt. ¶ Persequamur ergo istam regulam per ordinẽ. Cum vẽditio sit pure: ideo dictum est: qꝛ si vẽditor vẽdit pure: statiz perfecta emptiõe ꝑiculũ erit ẽptoris vt hic.et.ff.e.l. ideoqꝫ. et.l.necessario.in prin. Secus si vẽditio fiat sub ꝯditione: qꝛ hic refert. qꝛ aut pẽdente conditione res efficitur deterior et postea extitit aditio: et tunc periculũ erit emptoris. Aut ꝑijt pendente conditione: et tunc periculum erit venditoris: vt in.l.contra. Si queritur que sit ratio diuersitatis? Respondeo ratio est illa: quia vbi res efficit deterior pendente cõditione: habet cõditio vbi possit figere pedes suos. vnde perfecta est emptio. et ideo periculuz est emptoris vt hic. Sꝫ si pendente conditione res omnimode deperijt: existens cõditio non inuenit vbi possit figere pedes suos: et sic non est perfecta emptio: vnde erit periculum venditoris. ¶ Item ideo adieci sine scriptis: qꝛ vbi sine scriptis cõtrahitur emptio et venditio: ꝑfecta emptione periculuz erit emptoris vt hic.et.j.e.l.cum inter. Sed si fuerit in scriptis: ante perfectam scripturam nõ est periculuz emptoris: vt.s. de fide instru.cõtractus.in princ. ¶ Item ideo adieci certe rei: qꝛ si vendis mihi pure et sine scriptis rem certam.si perfecta emptione res perijt periculum erit emptoris vt hic. Sed si vẽderes rem incertam puta alternatiue: vt stichũ aut pamphilum: hoc casu primus qui perierit erit periculo venditoris: et alter remanebit in obligatiõe. Et si secundus perierit periculo emptoris: vt.ff. de contrahen.emptio.et vendi.l.si in emptione.l.penul. ¶ Item ideo adieci spẽi: quia si vendis mihi speciem.puta illum asinum: perfecta emptione periculum meum est: vt.j.e.l.penul.et vlti. Sed si vendis mihi hominem in genere: licet stichus periret: nõ est meum incõmodum: qꝛ genera perire nõ possunt: vt.s.si cer.pe.l.incendiũ. Et ideo qui tenetur ad spẽm liberatur interitu spẽi.vt.ff. de verbo.ob.l.si ex legati. Sed qui tenetur ad genus nõ liberatur interitu spẽi: vt.ff.ad.l.fal.l.in ratiõe.§.inter te. Et sic põt intelligi.ff.e.l.qđ si. Uel refert: quia aut vẽdis rem incertaz de certis: aut incertaz de incertis. Si incertam de incertis: puta hoiem in genere: tunc ꝑiculũ erit venditoris: vt in pal.l.qđ si. Sed si rẽ incertã de certis: puta si vẽdas vnũ de seruis tuis: vno pereunte ꝑiculuz erit tui vẽdẽtis. Sed si oẽs pereũt periculum erit mei ẽptoris.vt in.l.in rõne.§.inter te. ¶ Item dixi ideo que degustationem nõ recipiũt: qꝛ in his que degustationẽ recipiũt vt est vinuz et gingiber: qꝛ iste res emunt ad gustũ.in istis perfecta statim emptione et vẽditiõe nõ est periculuz emptoris nisi interueniat degustatio. Et sic voluit intelligere dominus Ioã.ff.e.l.j.in prin. Sꝫ segnori circa articulum istum videtur ita distinguẽdũ in rebus que recipiunt degustationem: qꝛ aut vẽduntur ad mensuraz: aut in spẽ. Si venduntur ad mensuram ante mẽsuram non erit periculum emptoris. Si in specie: vt si vendo vina que sunt in illis vasis: periculum statim erit emptoris: vt.ff.e.l.is qui vina. Non ob.ff.e.l.in prin. qꝛ si suscepit periculum in se ad certum tempus: vsqꝫ ad illud tempus erit suum periculum nõ autẽ postea. Nec est spãle in vino: licet letificet cor hois qꝛ idem in alijs rebus que recipiunt degustationem. Preterea in vino nõ distinguimus inter periculum acoris et mucoris et effusionis. Sed quando est periculum acoris et mucoris? Rñdetur q quando vinum fit acidum vel turbatur: periculum effusionis quando rũpitur tonellus. Sed quidã dixerũt et in ista opi.fuit dominus Bul. si perfecta emptiõe effunditur vinum: periculum est venditoris. Si fiat aciduz vel mucidum: periculum est emptoris. Et hoc illa ratione: quia cum vinuz venditur sub cõditione si metiatur: ꝑiculũ est venditoris: vt.s.dixi. Sed hanc opi.nõ approbamus: qꝛ differentia est inter conditionem expressam et tacitam. Expressa conditio est: vt si vendo tibi si nauis venerit ex asia.et hoc casu admittimus illam conditioneз. Sed in tacita conditione non admittimus hoc: quia si vinum venditur ad mẽsuram: non est periculum emptoris ante mensuram siue acoris siue mucoris siue effusionis. Sed si venditur in specie: statim pertinet periculum ad emptorem: vt.ff.de contrahẽ. emptio. et venditio.l. qđ sepe.§.quod si nec. ¶ Item ideo dixi.et excepto casu publicationis: quia si vendis fundum: et post vẽditionem: fundus publicatur ante traditionẽ: periculum publicationis pertinet ad te venditorem non ad me emptorem: quia presumitur q sit publicatum delicto venditoris: vt.ff.lo.l.si fundus. ¶ Itez ideo dixi de culpa: quia si sua culpa perijt: pertinet periculum ad venditorem: vt.ff. e.l.ij.in fi. Sed si culpa precedat casum: facit eum teneri de casu si al's non teneretur: vt.ff. commo.l.si vt certo.§ interdum. ¶ Itez ideo dixi de mora.quia si vẽdidisti mihi equũ et es in mora tradendi mihi: et post moram decessit: tibi venditori perijt: vt.ff.depo.l.si in asia.in fi.et.ff.de le.j. apud iul. §.ipsius quoqꝫ. ¶ Item idem dixi de pacto: quia si vendis mihi rem eo pacto vt casus fortuitus emergens post venditionem

tionē ad te pertineat in casibus enumeratis valet illud pactum. Secus si non essent enumerati: vt. s. commo. l. j. dixi.

Cum conuenerat. In l. ista dicuntur duo. Primo dicitur. si tu vendis vinum ad mensuram: anteq̄ sit secuta mensura non est perfecta emptio. ꝛ ideo si illud vinum est effectum acidum vel mucidum pertinet periculum ad venditorem non ad emptorem qui non fuit in mora faciende mensure. Secundo dicitur. si tu vinum non vendidisti ad mensuram sed in specie: puta illud vinum quod est in illis horreis clauibus c elarij a te traditis emptori: periculum est emptoris si illud vinum est effectum acidum vel mucidū. Et eadem distinctio que facta est in vino: habet locum non solum si vinum sit venditum: sed etiam si oleum vel frumentum: vel his similia sint vendita: ꝛ postea deteriora aut corrupta fuerunt. Tex. cum conuenerat. sub. inter emptorem ꝛ venditorem. Tex. certo precio. puta si vendidistis mihi ex illo dolio. x. amphoras vini pro. v. sol. Tex. anteq̄ tradantur idest anteq̄ mēsurentur. Tex. periculū vini mutati: idest effecti mucidi vel acidi. Tex. non fuit. sub. sed est venditoris. Tex. cum autem. Incipit secundum dictum. Tex. vniuersum. i. vinum in totuȝ: ꝛ ita fuit vinum venditum in specie. Tex. pertinet. sub. siue sit periculum mucoris ꝛ acoris siue non. Et est ratio: quia vbi vinum venditur ad mensuram: contracta venditione videtur venditum sub conditione. si mensuretur. Et ad hoc concor. ff. de contrahen. emp. l. qđ sepe. §. in his. Tex. hec omnia: idest distinctio supradicta. ꝛ posset dici quod incipit tertium dictum. vel potest dici quod determinet precedentia. Tex. corrupta fuerunt. ꝛ ita non refert hoc casu inter periculum acoris ꝛ mucoris ꝛ effusionis: vt supra. l. proxi. dixi.

Dolum. In. l. ista dicitur q̄ dolus venditoris non nocet bonefidei emptori. hoc dicit ista. l. Tex. dolum actoris: idest venditoris qui sciebat bonitatem vini non duraturam in id tempus quo debebat tradi. Et potest exemplificari. l. ista ſm hec tempora. Si aliquis vendidit rem alienam malafide sciens rem alienam: non nocet bonefidei emptori: vt. ff. de pu. l. eum qui. §. in hac. sed hoc hodie est correctum: vt. j. de lon. temp. prescrip. aucten. malefidei. Uel potest exemplificari secundo modo. Si tu in re quam mihi vendidisti ante venditionem dolum commiseras. vel si ego emptor reȝ illam peto a possessore que ad substitutuȝ erat delata: ꝛ postea ab herede qui eam repudiauerat mihi fuerat vendita: non potero repelli doli exceptione que obijcitur vniuersali successori. ¶ Item singulari habenti causam lucratiuam: non singulari non habenti causam lucratiuam: vt emptori: vt colligitur. ff. de doli exceptio. l. apud celsum. §. de actoris.

Cum inter. In. l. ista dicit̄. Si vendidi tibi rem aliquam pro. x. ꝛ conuenimus de precio: nec fui in mora tradendi: nunquid est periculum emptoris si res pereat? Respondetur q̄ sic. Tex. sine scriptis. secus ergo si in scriptis: vt. s. de fide instru. l. contractus. in prin. Tex. conuenit. sub. pure. Quia secus esset si sub conditione: vt dixi plene. s. e. l. j. Tex. non intercessit. secus si fuissȝ in mora: quia tunc periculum esset venditoris: vt plenius dixi. s. e. l. j.

Cum speciem. In. l. ista dicit̄. Si vendidi tibi certam spēm: puta illum. C. si illa species violentia ignis combusta est: si illa venditio non est conditionalis: periculum rei ad me vēditorem non pertinet. Tex. cum speciem. s. certam. secus si incertam: vt. ff. e. l. lectos. Tex. suspenderat. secus si venditio erat conditionalis: quia tunc periculum peremptionis pertinet ad venditorem: periculum deteriorationis ad emptoreȝ: vt. ff. e. l. qđ si pendente. Tex. te. s. venditorem.

Mortis casus. In. l. ista dicitur. Si vēdidisti mihi ancillaȝ pure ꝛ sine scriptis: si moritur anteq̄ tradidisti ꝛ non fuisti in mora mihi tradendi: periculum mortis pertinet ad me emptoreȝ non ad te venditorē. Tex. etiam ante traditionem. sub. perfecta tamen emptione consensu. secus si fuisset in mora: vt. s. e. l. cum inter emptoreȝ ꝛ vēditorem. ꝛ dixi. s. e. l. j. Tex. recusat. vñ nihilominus emptor tenetur soluere preciuȝ: vt. ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. penul. Et est rō: q2 post perfectaȝ emptionē cōtractam pure ꝛ sine scriptis: pertinet pıculū ad emptorē: vt ff. e. l. id qđ. in pͥn. ꝛ. l. necessario in prin. vt dixi. s. e. l. j.

¶ De actionibus empti ꝛ venditi.

¶ Quia in emptione ꝛ ven. de qua. s. dictum est: habent locum due act. s. empti ꝛ ven. ideo ponit de actionibus. quarum vna nuncupatur actio empti ꝛ datur emptori vt res tradatur vel interesse p̄stet̄: vt. ff. e. l. j. Alia nūcupat̄ actio venditi que datur venditori ad precium: vt. ff. e. l. ex empto in fi. j. rñso. vñ de istis actionibus videamus ꝛ subijciamus quibus dentur ꝛ cōtra quos ꝛ ad quid. ꝛ certe dātur emptori ꝛ venditori ꝛ cōtra emptorem ꝛ ven. ꝛ est actio personalis.

Aduersus eū. In. l. ista tractatur ð vltima pte rubrice ꝛ in ea hoc dicitur. Uēdidi tibi rē meā pro. c. ꝛ fuit dictū q̄ vsq3 ad menseȝ solueres pciū: nūquid possuȝ illā rē vēdicare? Certe nō: sȝ psonali act. possuȝ agere ex empto vt soluas preciū. hoc dicit ista. l. Tex. aduersus eum. s. emptorē. Tex cui agrū vēdidisti. sub. ꝛ tradidisti: ponamus certo precio vt dixi in casu. Tex. venditi iudicio. i. ex vēdito act. Tex. consiste. i. age si vis ad precium prestandum. Tex. nec enim tibi in rem. i. rei vēdicationē. ¶ Or segnori hec. l. debet intelligi cum vendidisti rem ꝛ tradidisti ꝛ dedisti ei spacium vnius mensis ad soluenduȝ: ꝛ sic fides fuit habita de precio: ꝛ sic fuit dominium translatum: ꝛ ideo vendicare dominium non poteris: sed ages personali act. ex vendito ad precium tibi prestandum: vt. ff. eo. l. iul. §. ex vendito. Sȝ secus esset si non fuisset habita fides de precio: q2 tunc posses vendicare: ꝛ sic soluuntur contraria: vt. ff. de tributoria act. l. procuratoris. §. penul. ꝛ insti. de rerum diui. §. vendite. Et hec lectura planior ꝛ leuior est.

Venditi actionē. In. l. ista dicit̄. Si rem meam tibi vendidi ꝛ tradidi: ꝛ tu partem precij soluisti ꝛ partē nō: residuā ptem precij ex vendito petere possum. ꝛ si velis mihi obijcere cōpensationē de aliquo ꝯtu de quo non debeo tibi bonafide non potes. Sicut aūt residuā partē pcij possum petere: ita fructus q nō accesserūt vēditioni: qui pcepti sunt ante traditionē. Tex. venerit. sub. pars pcij. Tex. non accessissent. vt. ff. eo. l. iul. §. si fructibus.

Ex arrali. In. l. ista dicitur. Si emi a te reȝ ꝛ pro illa emptiōe tradidi. tibi arras vt contracta emptione arras mihi redderes: habeo cōtra te ad arras mihi reddendas personalem act. hoc dicit ista. l. Uidete litterā. Tex. ex arrali pacto. ꝛ dicitur arrale pactū vt dixi in casu. Tex. personalis. i. condictio ob cām vel sine cā. Tex. actio p̄paratur. s. prescrip. v. quia pactum appositum incontinenti parit prescrip. v. act. vt. j. de rerum permu. l. rebus. sed ꝛ posseȝ condicere arras condi. sine cā: vt. ff. e. l. ex empto. §. si is qui. Sed ꝛ rei vē. nō nascitur ex isto pacto: quia nuduȝ pactum non transfert dominium: vt. s. de pac. l. traditionibus. sed si essem dominus: ratione dominij bene possem vendicare.

Si traditio. In. l p̄senti dicitur. Ego emi aliquā rem pro. x. solui tibi precium vel paratus sum soluere: tua superbia interueniēte cū rē venditā

possis tradere nõ vis tradere. nunc queritur ad quid iudex debeat te cõdemnare? Ad qd̃ rñdet imperator. si vẽditor nõ tradidit rem cum posset: competẽs iudex nõ debet eum precise cõdemnare ad rem: sed debet eum cõdemnare ad id qd̃ interest ipsius emptoris. h. d. ista. l. Tex. procacia. i. eius superbia ⁊ contumacia. ⁊ ita habebat rem: ⁊ nolebat tradere. Tex. nõ fiat. i. renũciat. Tex. quãti interest. sub. ⁊ singularit̃. Nam in act. ex empto: si venditor nõ tradit rem: non solum conuentum ⁊ cõmune interesse venit imo singulare: vt. ff. e. l. j. in prin. ⁊. j. de sen. que ꝓ eo ꝙ interest ꝓfe. l. vnica. Tex. preses prouincie. i. competens iudex. nam nomen presidis est generale: vt. ff. d̃ offi. p̃si. l. j. ¶ Or segnori habetis hic. si vẽditor rem venditam tradere non vult ꝙ condemnatur ad interesse: etiam singulare: qd̃ intelligo vt dixi in casu: cum emptor soluit precium vel paratus est soluere. non enim posset emptor petere rem sibi tradi: nisi p̃mo solueret p̃ciũ vel offerret in totum: vt. ff. eo. l. iulia. §. offerri. Sic ⁊ econtra non potest venditor petere precium nisi tradat rem: vt. ff. e. l. qui pendente. ¶ Sed quid dicemus? Emo a te rem pro. x. non adhibeo tibi fidem: vnde timeo tradere tibi precium: nisi tu mihi rem tradas. Et econtra. tu venditor non adhibes mihi fidem: vnde times mihi tradere rem nisi tradam tibi preciũ. quid erit in casu isto? Dixit dominus Plac. ꝙ debent venire ad quẽdam tertium: ⁊ ponere rem ⁊ precium in sequestro. Et pro ipsa opi. est quale quale arg. ff. de solu. l. si soluturus. in prin. Sed hec opi. non est bona. Tum quia sequestratio est prohibita: vt. s̃. de probi. seques. pe. l. penul. Tum quia posset esse ꝙ non placet emptori vel venditori. Tum quia hoc lege aliqua non cauetur. Et ideo dicimus ꝙ emptor non potest petere rem tradi: nisi soluat precium vel offerat ⁊ in totum. Econtra venditor nõ potest petere precium nisi tradat rem vel offerat: vnde agens debet offerre. argu. ff. de edi. edic. l. ediles etiam. §. vl. ⁊. l. videamus. ⁊. l. idem. ¶ Or segnori circa materiã huius. l. formo aliquas questiones. Et statim quero. hic dicitur. Si venditor non tradit rem venditam ⁊ potest tradere: ⁊ emptor petit tradere: nedum condemnatur in interesse conuento vel cõmuni: immo etiam in interesse singulari. ¶ Sed nunquid ferentur due sentẽtie in act. ex empto? vna super re tradenda. alia super interesse prestando. Et videtur aliquibus ꝙ sic: vt. ff. qd̃ me. causa. l. si cum. §. fatis. ⁊. §. in hac. ⁊. §. hoc autem. Et idem est in act. de dolo: vt ff. de dolo. l. arbitrio. Unde dicunt ipsi idẽ in act. ex empto. vt feratur vna sententia super re tradenda. ⁊ si non tradit: postea cõdemnabitur in interesse singulari. Sed certe dicimus ꝯtra. ꝙ actio ex empto nõ est arbitraria: vt insti. de act. §. p̃terea. Sed in arbitrarijs actiõibus due ferunt̃ sentẽtie. vna de re restituenda. alia inquantum in litem iuratum est: vt in actio. quod metus causa. ⁊ in act. de dolo. vt. s̃. dictum est. Preterea ꝙ in act. ex empto due ferantur sententie non inuenio aliqua. l. cautum. Et ideo dicimus ꝙ emptor aget act. ex empto: vt res sibi tradatur. si venditor non tradat rem ⁊ potest tradere: vna fertur sentẽtia super iteresse: vt in. l. ista in. fi. ⁊. ff. eo. l. j. in princip. ¶ Sed denuo quero hic. Quomodo sciet iudex si venditor vult tradere rem vel non? Potest dici ꝙ iudex tempore sententie interrogabit venditorẽ: ⁊ dicet ei. emptor aget ex empto vt rem tradas. ⁊ si eris in cã condemnationis trades rem. ⁊ si dixerit sic: tunc condemnabit ad rem. si dicet ꝙ non: aget ad interesse: vt argumẽ. ff. de edil. edic. l. redhibitoria. Uel potest dici. iudex non interrogabit eum ꝙ aget emptor ad rem. si venditor offert rem ante sententiam: condemnabit ad rem. quia rem tradi facti est: vt ff. de verbo. obli. l. vbi autem non apparet. §. quid id quod. ⁊ qui tenetur ad factum: si non facit tenetur ad interesse: vt. ff. de re iudi. l. siquis ab alio. §. penul. ¶ Sed denuo queritur hic. Si vendis mihi rem ⁊ soluo precium: vel paratus sum soluere: ⁊ non tradis mihi rem: ⁊ potes tradere: quero quid sit obligatione ⁊ solutione? Dixerunt quidam ꝙ in solutione est interesse ⁊ rem tradi. Et pro eis facit. ff. e. l. j. in princ. Unde dicũt ꝙ ab initio electio actoris est si velit agere ad interesse ⁊ veniet iure actionis: cum forte interrogauerit emptorem an velit rem dare. ⁊ ille denegauit. Sed verius est vt dicamus ꝙ rem tradi est in obligatione. sed interesse prestari est in solutione: vt. ff. de verbo. obli. l. si serui tui. §. vlti. ⁊. l. si fundum tradi. Nec ob. ff. e. l. j. vbi dicitur. Si res vendita nõ tradatur: in id qd̃ interest agit̃: quia exponit̃: agitur: idest actum fingitur: vt sic in eo interesse fiat condemnatio. Item nec ob. hec. l. quia istud est illa ratione: quia interesse est hic in obligatione ⁊ solutione. ⁊ ideo cum rem tradi est facti liberatur interesse prestando: vt. ff. de re iu. l. siquis ab alio. §. vlti. ¶ Sed denuo q̃ro. vendidisti rem aliquã pro. xx. tempore lit. conte. interest mea rem tradi in. xxv. post lit. conte. ante sententiam interest mea in. xxx. tempore sententie interest mea in. xxxv. in quo interesse condemnabit te iudex. Ad istud dicimus ꝙ primum interesse venit in petitione. s̃m interesse venit officio iudicis. quia ea que accidunt ante lit. contesta. non pertinent ad iudicis officium sed petenda sunt vt probatur. ff. de vsur. l. partum. ⁊. ff. de edi. edicto. l. ediles. §. item sciendum. ¶ Illud nota ꝙ interesse tempore sententie veniet in condemnationẽ. Uerumtamen non credatis vos ꝙ iudex cõdemnet ad triplex interesse: quia hoc iam singulare interesse iam excederet duplum communis: quod non vult. l. illa. j. de sen. que pro eo quod interest profe. l. vnica. sed condemnabit in interesse quod venit tempore sententie: vt habeat includi primum ⁊ secundum interesse vt. ff. eo. l. ex empto. §. etiam si ignorans. in fi. ¶ Sed denuo quero. venditor actio. ex empto non obtulit rem. vnde condemnatus ad interesse appellauit. pendente. appel. vult rem tradere vt liberatur ab interesse. nunquid licebit ei? Certe sic quia non videtur iudicatum quia per appellationem extinguitur prouinciatum: vt. ff. ad turpil. l. j. in fin. ⁊. ff. de pactis. l. ij. in fi. ¶ Sed denuo. aliquis vendit rem ⁊ fuit in mora tradendi rem. nunquid poterit purgare moram? Dicunt quidam ꝙ non. argu. j. de contrahen. ⁊ commit. stipu. l. magnam. ⁊. ff. de verbo. obli. l. si fundum. Sed certe nos dicimus ꝙ potest: dumtamen purgando moram non tradat rem deteriorem: ⁊ ipsius actoris non intersit: vt. ff. de pu. vecti. ⁊ commis. l. hoc edicto. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. si ita quis. §. sua. ¶ Sed denuo quero hic. Qualiter in actione ex empto formatur petitio. Dixerunt quidam ita. ago contra titium dicens ipsum rem talem positam in tali loco cuius cõfines sunt tales ⁊c̃. pro. x. mihi vendidisse: vnde peto vt rem mihi tradat. vel si tradere non velit condemnetur in iteresse singulari vsque ad duplum communis: vt. ff. eo. l. j. in princ. Item quia venditor tenetur alternatiue vt rem tradat vel interesse prestet: vnde est electio debitoris: vt. ff. de verbo. ob. l. vbi autẽ. §. illud. Sed potest dici ꝙ debet ita formari libellus. Ago contra titium qui vendidit mihi talem rem pro. x. vnde peto vt rem tradat: quã si tradere non vult peto condemnari eum mihi in interesse singulari vsque ad duplum communis actionis ex empto: quod satis patet per. l. istam. ¶ Or segnori super. l. ista formo talem questionem. Uenditor vendidit rem certo precio ⁊ rem habet. sed tradere nõ vult ⁊ bene potest tradere. nec habet iustam causam cur non tradat. emptor non vult esse contentus interesse: sed vult eũ precisse condemnari ad rem tradendam: quid erit? Et certe in questione ista fuit opi. Dixit enim Mar. si venditor nõ habet rem nec dolo desijt habere debet condemnari in interesse vt hic. Sed si habet ⁊ tradere potest sed non vult ⁊ non habet iustam causam cur non tradat debet condemnanari precise ad rem tradendam. Et hanc suam opi. nisus est probare argumen. ⁊. ll. expressis. Et statim argumẽ. dum ait pretor pacta seruari faciam. vt. ff. de pactis. l. iurgentium. §. pretor ait. igitur si venditor habet rem facit iudex seruari pactum vt rem tradat. Item pro sua opi. facit si venditor habet rem quomodo venditor damnaretur ad interesse? cum fatuus sit iudex qui vno petito condemnat in alio: vt. j. de fideicommis. libe. l. vlti. Item pro sua opi. facit. si venditor habet rem quomodo condemnetur in interesse? cum aliud pro alio ⁊c̃. vt. ff. si certum peta. l. ij. §. j. Preterea videtur ꝙ venditor teneatur rem dare: igitur precise tenetur rem accipientis facere: vt. ff. de verbo. obliga. l. vbi autem non apparet. in fi. Preterea dicit ipse due. ll. sunt expresse que dicũt sicut donator cogitur rem donatam precise facere donatarij: ita venditor rem venditam emptoris: vt insti. de act. §.

perficiunt̃

perficiuntur. Item alia lex est expressa. Ecce siqs cōdemnatus est rē restituere ꝛ nō restituit aufertur ei manu militari: vt. ff. de rei ven. l. qui restituere. Sed domino Bul. Ioā. ꝛ Azo. visum est contrarium. Et contradicimus ꝛ dicimus. si venditor non habet rez nec dolo desijt possidere: siue habet sed non vult tradere non dz cogi precise ad rem tradē dam: sed ad interesse debet condemnari. Et pro ista opi. facit ꝙ venditor tenetur ad factum: vt. ff. de ver. ob. l. vbi autē apparet. §. qui. ꝛ qui tenetur ad factum liberatur pstādo interesse: vt pbat. ff. de re iu. l. siquis ab alio. Item cum vēditor tenet ad rē vel ad interesse: vñ pz ꝙ sua est electio: vt. ff. de iure do. l. plerūqz. in fi. ꝛ. s. de condi. inde. l. siquis. Item quid plura. ll. sunt expresse que dicunt ꝙ si venditor nō tradit rem debet in interesse condemnari: nec distinguūt habz rē vel nō: vt. s. de fide instru. l. cōtractus. ꝛ. j. e. l. cū vēditorē. ꝛ hic. Et hoc pbat. ff. e. l. j. in prin. ꝛ. l. ex empto. §. ēt. Et ad ll. allegatas per Mar. rñdebat Bul. Et nos ita rñdemus ꝛ statim: qꝛ pactū hic seruat dū prestatur interesse: qꝛ nō refert quid faciat ꝛc. vt. j. de insti. ꝛ sub. l. in actione. Item qꝛ interesse succedit loco rei: vt. ff. de peti. here. l. si rem. Itē nō ob. j. de fideicō. liber. i. vlti. qꝛ plerunqz ex cā vno petito vel vetito condemnatur in alio: vt. ff. si certum peta. l. viuū. ꝛ hic subest iusta causa. Itē non ob. ff. si cer. pe. l. ij. §. j. qꝛ illud est verum nisi fiat ex. l. voluntate: vt. s. de sacrosan. eccle. auct. hoc ius. ꝛ. l. ista permittit hoc. Item non ob. §. ille perficiuntur. qꝛ parificantur donator ꝛ venditor quo ad quedaz. Nā ecce donator tenetur rem dare: ꝛ sic accipientis facere. venditor tenetur tradere sed non precise si velit interesse prestare. Item non ob. l. vbi autem non apparet. in fi. qꝛ ibi dare erat in obligatione: ꝛ ideo cogitur accipientis facere: sz traditio est hic in obligatione. Item non ob. ff. de rei ven. l. qui restituere. qꝛ illa. l. habet locum cum peto qđ est meum: qꝛ ago rei vendi. sed vbi emptor petit rē tradi: non petit qđ est suum sed qđ ex venditione tradendum est. ꝛ ita rñdebat ad l. istam dominus Bul. ¶ Sz segnori hec rñsio dñi Bul. esset bōa nisi adijceretur in fi. illius. l. hec snia est generalis. Preterea illa. l. habet locum si promittis p stipulationē rē dare: qꝛ tunc teneris accipientis facere vt dictū est. Similiter si cōuenio te ex stipulatione vt rem des: iudex condēnabit te ad rem. ꝛ si non restituis aufertur tibi manu militari. Et ideo respōdemus alijs modis ꝛ dicimus. duo sunt tpa. vnum ante sniam. aliud post sniam. ꝛ in qōne nostra sumus ante sniam. Unde dicimus ꝙ iudex non condemnat eū precise ad rem tradendam vt hic. sed si iudex condemnaret ad rem tradendam: ꝛ venditor non appellaret. si postea inuenitur hēre rem precise aufertur ei manu militari. vnde illa. l. habet locum: siue peto quod est meum: siue quod fuit meū: siue quod est mihi tradendum. vnde si condemnatus est rē prestare ꝛ non prestat: ꝛ rem habet: aufertur ei manu militari. sed aliquando non debet condemnari ad rem precise: vt in actio. ex empto sed vt interesse prestet. Item non obst. ll. ille que videntur facere pro opi. domini Mar. ff. de here. di. ven. l. venditor hereditatis. in fine. ꝛ. ff. de distrac. pigno. l. vltima. quia respondeo ad. ll. illas ꝙ venditor hereditatis debet condemnari rem tradi vel interesse prestari: quia promptum est. ll. legibus concordare: vt supra de in. offi. do. l. vna.

Curabit. In. l. ista dicitur. Si ego a te minore emi fundum certo precio ꝛ postea tradis mihi illum fundum: ꝛ ego solui tibi partem precij ꝛ aliam partem non soluo: tenebor ad vsuras partis precij non soluti ex tempore traditiōis facte: vnde competens iudex curabit vt re tradita: emptor teneatur ad vsuras partis precij non soluti cum fructus pcipiat. Itez ꝛ alia ratione: quia venditor erat minor. ꝛ fauor minoris est: vt eoipso ꝙ aliquid sibi debetur ꝛ non soluitur ꝙ debitor sit in mora. hoc dicit ista. l. videte litteram. Tex. curabit preses prouincie: idest competens iudex: quia nomen presidis est generale: vt. ff. de offi. presi. l. j. Tex. qui nanctus est possessionem. rei empti. sub. Tex. fructus percepit siue percipere potuit: vt. j. e. l. fructus. ꝛ. ff. eo. l. iul. §. ex vendito. Tex. restituere. quia actio ex empto est bōefidei: vnde in ea veniunt vsure iudicis officio ex tempore more: vt. s. de vsur. l. in bonefidei dixi. Tex. quas. s. vsuras. Tex. ꝛ. pro ēt. Tex. ꝛ minoris etatis fauor. quia venditor erat minor. Tex. licet nulla mora. s. cōis. interuenit tñ mora specialis. ¶ Or segnori no. hic. Si venditor minor. xxv. an. tradit emptori rem exquo emptor percipit fructus vel habet facultatē percipiendi: tenetur ad vsuras duplici ratione. Una ratio est exquo percepit fructus vt teneatur ad vsuras: quia ꝭm naturam est: vt. j. de cadu. tol. l. vna. §. pro secundo. Item alia ratione. quia venditor erat minor: ꝛ fauor minoris est: vt eo ipso ꝙ aliquid sibi debetur ꝛ ei non soluitur iure speciali ꝙ debitor sit in mora: vt. s. in quibus cau. in inte. re. nō est necessa. l. in minorum personam. dixi plene. Et licet istud sit verum in minore: idē tñ eēt in maiore vēditore qui tradidit rē emptori: vt. ff. e. l. iul. §. ex vendito. ꝛ. j. e. l. fructus.

Venditi. In. l. ista dicitur. Si vendidisti mihi aliquam rem pro. x. ꝛ tradidisti ꝛ preciuz non soluo: non poteris agere de facili act. ex vēdito vt reddatur tibi res vt ita resoluatur vēditio. sed bene poteris me conuenire act. ex vendito vt tibi soluam. x. nomine precij. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. venditi actio: idest actio ex vendito. que sui natura datur venditori contra emptorem ad precium: vt. ff. e. l. ex empto in principio. ꝛ. l. iul. §. ex vendito. Tex aliud cōuenit. Nam quandoqz illud conuenit vt quia mihi vendidisti rem: ꝛ conuenimus ꝙ si ad talem diem non soluerem precium ꝙ res sit inempta. ꝛ hoc casu ipsa res vtili rei vendi. reuocatur. Uel agitur act. ex vēdito vt rescindatur contractus: vt. j. de pactis conuen. inter emp. ꝛ vendi. l. commissorie. Tex. competit. Et ita habetis ꝙ actio ex contractu nō datur sui natura ad rescindendum contractum: vt. ff. e. l. ex empto. §. si is qui vina.

Si seruos. In. l. ista dicitur. Si tu emisti a me ꝭuos meos pro. x. ꝛ precium eorum soluisti mihi de nūmis peculiaribus: dum ignorarez illud precium esse de peculio eorum: nunc queritur nunquid tali solutiōe liberatus sis a me? Et respondetur ꝙ non: qꝛ peculiuz seruoꝝ meorum erat meū. ꝛ ideo act. ex vendito potero te conuenire vt pcium mihi soluēs. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. si seruos distraxisti. s. tu dominus seruorum. Tex. de peculio eorum. s. seruoꝝ. Tex. nesciens. i. ignorās. Tex. accepisti. s. ab emptore credens ꝙ solueret tibi precium seruorum de pecunia ppria. Tex. soluti. qꝛ peculium erat dñi seruorum. ¶ Or segnori not. hic. Si vendo tibi seruos meos: peculium seruoruz non videor tibi vendere nisi aliud ageretur: vt colligit. ff. de cōtrahē. emp. l. quotiens. vnde si soluis precium de nūmis peculiaribus: soluis meos nūmos: vñ non liberaberis a me quia qđ meum est amplius meū fieri non potest: vt insti. de act. §. sic itaqz. vnde cum emptor teneatur precise facere precium accipientis: potest venditor agere ex vendito ad precium: vt. ff. e. l. ex empto in. fi. j. responsi.

Si pater. In. l. ista dicitur. Si pater tuus vel alius pro ipso vēdidit partem quā habebat in aliquo predio de quo debet soli vectigal: si emptorem nō induxit in vacuam possessionem non transit dominium sola emptione: ꝛ licet emptor soluerit vectigal non efficitur dominus. quia si pater cadit a possessione: ipse potest agere nō emptor. sed emptor potest agere cōtra eum vt rem tradat vel vt interesse prestet: si ipse soluit precium vel paratus est soluere. Tex. induxit. scilicet emptorem. Tex. in vacuam possessionem predij. qđ de natura contractus est. vt. ff. e. l. ij. ꝛ. iij. Tex. ius. scilicet dominij. Tex. certum est. quia sola emptione non transit dominium: vt. s. de rei vendi. l. seruum. nisi in ecclesia ꝛ in ciuitate. vt. s. de sacrosan. ec. l. vlti. Tex. potuit. nam simulatio nō mutat veritatem: vt. s. si cer. peta. l. si ex precio. Text. translatum. idest non esse translatum dominium prospexit. Tex.

conueniri qd esse pot: vt.ff.e.l.ij. Tex.exsolutum.q2 emptor nō pot petere rem nisi offerat precium: vel paratus est solue re: vt.ff.e.l.iul.§.offerri.

Si minor. Segnori hec.l. duo dicit. Primo dicit.situ vē didisti mihi prediū tuum tributarium: & dixisti minorem prestationē tributorum esse faciendam: cuz esset facienda maior: siue tu venditor sciens maiorem capitationē debere prestari: siue ignorans hoc dixisti: teneris mihi quāti minoris essez empturus. Et hec sunt vera: cū ego emptor ignorabam. Si autem sciebam maiorē capitationez deberi: hoc casu tu venditor non teneris mihi in aliquo: quia exquo sciui certiorari nō debui. Text. dicebatur capitatio: idest qd soluitur tributorum nomine pro quolibet precio. Tex.inuēta sit: scilicet capitatio.naz dicebat venditor q illud prediū debebat.x.tantum pro tributis: & debebat dare.xx. Tex.cōuenitur.s.vēditor ab emptore precij: vt.ff.e.l. iul. in princi. Tex.si vero. Incipit scdm dictum. Tex.cognouisset: scilicz emptor. Tex.habet act.sub.nomine eius grauaminis. licet venditor diceret minorem esse capitationez cuz esset maior q2 non videtur deceptus qui sciuit: vt colligit.ff.eo.l.j. in fi. ¶ Or segnori ad id qd dicitur in.l.ista signatur cōtra. nam hic dicitur vt dixi in casu. Sed videtur q venditor nō teneatur quando ignorat: vt.ff.e.l.si sterilis.§.j. Ad qd ita breuiter dico. vbi quis vendit prediū tributarium nec dicit illud tributarium debere tributū: nō tenetur venditor in aliquo. Quia aut emptor sciuit & tunc non debuit certiorari: vt ibi dixi. Aut nesciuit & tunc non debuit excusari: q2 exquo erat prouinciale debebat eum fundū scire esse tributariuz. Aut dixit euz tributarium: sed dixit q debebat minorem capitationem q deberet: & tunc venditor tenetur emptori quanti minoris erat empturus: vt in.l.nostra. ¶ Sed denuo ad.l. istam opponitur & videtur q si venditor nesciebat q maiora tributa deberentur q nō teneatur: vt.ff.e.l.iul. in princi. Ad quod pot dici.si venditor sciebat tenetur insolidum: vt in.l.contra. Si ignorabat.quanti minoris vt hic. Uel dicatis q siue vēditor sciebat siue non q tenetur quāti minoris. si volo agere insolidum possum quando ipse sciuit: vt colligitur.ff.de regu. iur.l.cui. ¶ Or segnori super.l.ista formo talem questionem. Uendidit aliquis rem aliquam ignorās morbum vel vitium vel onus vel grauamen rei: tenetur ne ipse? Dixerunt antiqui q nō. Et pro ipsa eorum sententia videntur facere due.ll. Et prima.l.dicit. si aliquis vendidit seruum furem non tenetur: vt.ff.e.l.iul.§.qui furem. Secūda dicit.si aliquis vendidit fundum tributarium: ignorans eum debere tributa nō tenetur vt.ff.e.l.si sterilis.§.j. ¶ Sz in questione ista nos dicimus cōtra. Et dicimus q vēditor ignorans morbum vel vicium onus vel grauamen rei: tenetur emptori quanti minoris esset empturus. Et pro nobis faciunt.v.ll. Et prima.l.dicit. si aliquis vendit vestimenta in tripola: tenetur mihi in quāto minoris: vt.ff. de contrahen. emp.l.si libero. Itez pro nobis facit.l.ij.que dicit.si.vēditor vendat mihi vas nō integrum: tenetur mihi quanti minoris vt.ff.e.l.tenetur.§.si vas. Item pro nobis facit tertia.l. que dicit. si aliquis ignorans vendidit mihi animal morbosum tenetur mihi quāti minoris: vt.ff.de edi.edic.l.j.§. cū huius dicti. Itē pro nobis facit quarta.l.que dicit. si aliquis ignorans vendidit mihi tignum viciosum: tenetur mihi quanti minoris essem empturus: vt.ff.e.l.iul.§.j.&.ij. Item pro nobis facit quinta.l.que dicit. si aliquis vendidit mihi prediū tributarium & dixit minorem prestationem tributorum esse faciendam cū esset faciēda maior: siue ignorans siue sciens hoc fecerit tenet mihi quāto minoris essez empturus: vt in l.ista dicitur. ¶ Or igitur segnori si inuenio.v.ll.dicentes q vēditor ignorans morbum vel vicium rei vel onus vel grauamen: tenetur emptori: & duas inuenio que dicunt q venditor ignorans vicium vel morbum rei: non tenetur: constituam regulam ex pluribus.ll.non ex paucioribus: vt arg.ff. de regu.iur.l.j.cum iura generalia adaptent ad ea que frequenter accidunt: non ad ea que raro: vt.ff.de le.& se.cōsul. l.iura.&.l.nam ad ea. Nō ob.due.ll.que dicūt vēditor ignorantem nō teneri: q2 ad.ll.istas ita rn̄deo. Hec est regula q venditor ignorans morbum rei vel viciuz vel onus vel grauamē: tenetur vt in.ll.s.alle.que faciunt regulaz. Sed hec regula fallit in duobus casibus tantum. Unus casus est. si vendis mihi seruuz furē: q2 aut ego emptor sciebā eū furez esse: & nō videor deceptus: q2 exquo sciui nō debeo certiorari: vt colligitur.ff.e.l.j.in fi.& sic potest intelligi.l.ista. Aut ignoraui: & crassa fuit ignorātia que nō excusat: vt.ff. de iur. & fac.igno.l.nec supina. Et quare crassa fuit ignorātia? Or quilibet homo debet scire qui emit seruum. exquo seruus: ergo fur. & maxime capiferi scholarium.dn̄is eniz suis: & si nihil aliud possunt subtrahere: candelam tamen vel cinerē eis subtrahunt. & fur est nō solum qui extraneo furtuz facit: sed etiam qui domino suo: vt.ff.de penis.l. recipiendum.§. furta.&.ff.de edil. edic.l.q nolit.§.j.& iō ait Uirgili⁹. Quid dn̄i faciēt audēt cū talia fures.i.hui.vnde cauēt se hn̄ ciues huius ciuitatis a seruientibus scholariū qn̄ recedūt: q2 nolunt eos retinere: exquo sciunt q fuerūt famuli scholariuz. Item fallit in secundo casu: vt si vendis mihi prouinciale prediū ignorās: non teneris. Or aut ego emptor sciui illud tributarium: & nō videor deceptus: q2 exquo sciui non debui certiorari: vt.s.dixi. Aut ignoraui: & crassa fuit ignorantia: q2 exquo sciui illud prouinciale p p̄ns debui scire illud tributarium: vt.s.de epi. & cle.l.de his. in fi.&.s. sine censu vel reliquis.l.vlti.no. Et sic intelligūtur ille due.ll.quas antiqui inducunt pro eoꝝ sn̄ia. Item nō ob.qd dicere possent antiqui q lz cōtrahētibus se ad inuicem decipe de pcio: vt colligit.ff.lo.& cōduc.l.penul.§.queādmodū.q2 illud hz locū in pcijs rer. non aūt obtinet locum in vicijs reruz: vt.ff. de mino.l.in cause.§.vlti. Odo.

Cum venditorem. In.l.ista dicitur. Intendebam facere conuiuium. vnde iui ad betarium: & contraxi cum eo & dixi. vēdas mihi tot boues: & tot cristiones: & eos dabis mihi tali die. dixit ipse: sic.vnde ea die inuitatis amicis noluit mihi tradere carnes. ad quid tenetur mihi actio.ex empto? Certe ad meum interesse singulare quod estimabit eo tēpore quo debebat mihi tradere carnes.hoc dicit.videte litteram. Tex. cuz venditorem. ponamus betarium. Tex.tempore placito.i.cōstituto. Tex cōuenire potes.cōcor.s.e.l.si traditio.& ibi dixi.vt.ff.e.l.j. i fine.

¶ Siquis alteri vel sibi.

Multum interest. Segnori.l.ista ponit tres casus pricipaliter: licet in fine posset dici q adijciatur quartus: sz verius est q sit de tertio casu. ¶ Et pmus casus ē talis. Uxor mea sibi & suo nomine rem aliquam comparauit: & per traditionem accepit. ego solui precium pro vxore mea volens ei donare.tunc queritur vtrum quesierit sibi obligationem & actionem? Et vtrum in ea transitum sit dominium? Et respondetur exquo suo nomine emit q tenuit emptio: & sibi quesiuit actionem & obligationem: & translatum est in eam dominium. Sed ego maritus si solui preciū pro ea: videor ei donasse preciū. sed recuperabo quatenus sum pauperior & ipsa locupletior. ¶ Secundus casus est si emi rem meo nomine: & in instrumento feci inseri nomē vxoris mee simulando q ipsa emit: mihi queritur obligatio & actio & dominium in me est translatum: & non in vxorē meā: q2 plus valet qd agitur q qd simulate pcipitur. Unde multū interest inter istos duos casus. Quia in primo vxor mea emit sibi & suo nomine: & ego solui precium pro ea emptori: & ideo querit sibi actionē & obligationē.& in eam translatuz est dn̄ium: & videor ei donasse precium. sed tamen recuperabo precium quatenus ipsa res est locupletior: & ego pauperior. Sed in secundo casu ego emi nomine meo: & perfecta emptiōe feci simulate nomen vxoris mee inseri in instrumento quasi ipsa emeret.nō quesiui sibi actionē vel obligationez sed mihi.& in me translatū est dominiū: q2 plus valet quod

quod agitur q̃ quod ⁊c. ¶ Terti⁹ casus est. Uxor mea cõstituit me procuratorem suum ad rem aliquam emendam: ego secutus eius mandatum: emi eam formando verba cõtractus in personam vxoris mee: q2 dixi venditori: vendis vxori mee illam rem. hoc casu non quero mihi obligationẽ ⁊ actionem: quia non volui: quia non dixi: vendis mihi recipienti nomine vxoris mee. nec vxori mee. q2 nõ potui: q2 alteri stipulari nemo potest. Uerũtamen si venditor tradit mihi: dominium in me transit. Si autem tradit vxori mee: in eam transfert dominium si tradẽs erat dominus. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. multum interest ⁊c. ¶ Or segnori materia huius. l. est bona subtilis ⁊ vtilis. tamẽ dominus Joã. ⁊ Azo. ad plenum non examinauerũt eam. tñ si intelligatis casum ⁊ summariam expositionem littere: cetera alia que dicentur in littera erunt plana. ⁊ hec. l. ponit tres casus principaliter ⁊c. dicatis vt dixi. Or videte summariam expositionem littere. Tex. multum interest. i. magna differentia est. Similis expositio est. j. de bonis libe. l. j. Tex. vtrumne. i. an. Tex. vxore tua comparante. sub. suo nomine. Tex. numerasti. s. venditori volens vxori donare. Tex. eiq3. s. vxori. Tex. possessio tradita est. sub. quo cãu ipsa vxor tua quesiuit sibi obligationem ⁊ actionem ⁊ in ea translatum est dominium. sed tamen potes repetere quatenus es tu factus pauperior ⁊ ipsa locupletior vt. j. subijcitur. Tex. an contractu. Incipit secundus casus. Text. tuo i. tui iur. Tex. tantum. i. solũmodo. Tex. post. s. emptionem cõtractam. Tex. fecerit simulate ob aliquam causam. ⁊ sub. quo cãu tibi marito quesita est obligatio ⁊ actio: ⁊ in te trãslatum est dominium non in vxorem: q2 plus valet qđ agit̃ q̃ quod simulate concipitur. Tex. nam redit ad primu3 casum. ⁊ est determinatio primi casus. Tex. eiq3: scilicet vxori. Tex. s. vendita. Tex. processit. quia non emisti nec ꝑ traditionem accepisti. Tex. habes act. quia non tenuit donatio cum nõ valeat inter vi. ⁊ vxo. constante matrimonio: vt ff. de donatio. inter vi. ⁊ vx. l. j. ⁊. ij. vnde maritus reuocabit quatenus ipse est pauperior ⁊ ipsa locupletior. vel vtili rei ven. si precium est datum vt corpus. vel si vt pecunia: ⁊ pecunia est consumpta cõdi. sine cã: vt. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. sponsus in fi. Tex. ꝙ si. redit ad secundum casum. ⁊ est determinatio secũdi casus. Tex. emisti quidem tu. s. maritus. Tex. ⁊ tradita est tibi possessio. sub in veritate. Text. scriptum est. sub simulate. Tex. habetur. q2 plus valet qđ agitur q̃ quod simulate cõcipitur: vt. s̃. plus va. qđ agi. q̃ qđ si. conci. per totum. Tex. si vero. Incipit tertius casus. Tex. gerens. cum mandato vel sine mãdato. Text. nomine ipsius. s. vxoris. formando verba contractus in ꝑsona vxoris non in tua dicendo: vendis rem illam vxori mee. Text. nec illi. s. vxori. Tex. nec illi potes. quia dũ emis vxori tue: rem illam ei nõ potes acquirere: q2 alteri stipulari ⁊c. vt in sti. de inuti. sti. §. alteri. Quare potest dici ꝙ sit quartus casus: vel potest dici ꝙ sit de tertio casu. Tex. tradita est. vnde si tradita est tibi marito in te translatum est dominiu3. si aũt vxori est tradita: in vxorem est translatu3 dominiu3. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis multa not. ⁊ statim ꝙ prohibita est donatio inter vi. ⁊ vxo. ⁊. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. si id qđ. §. si quam. ¶ Item secundo no. Si aliquis in veritate emit ⁊ facit inseri in instrumẽto simulate ꝙ ali⁹ emat plus statur veritati q̃ ⁊c. vt. s̃. de ꝓba. l. cũ ꝓcib⁹. ¶ Itẽ no. hic. Si aliqđ ago: nec valet vt ago. q2 nõ volui. nec valet vt valere potest: quia hoc non potui. Nam si emo rem aliquam formando verba contractus in personam vxoris mee. nec mihi quero: quia nolui. nec vxori mee quia non potui. Et sic si non valet vt ago nec valet vt valere potest. ⁊ ad hoc cõcor. s̃. per quas perso. nobis acqui. l. j. ⁊. j. de iure do. l. si genero. ¶ Or segnori nunc circa. l. ista3 est insistendu3: ⁊ statim insistamus circa vltimum casum huius. l. Nam hic dicitur: si ego procurator vxoris mee ei emi: non quero sibi nec mihi act. Sed. l. est contra. que dicit ꝙ procurator querit sibi directam domino vtilem. vnde videtur contra. ff. de act. emptio. ⁊ venditio. l. iul. §. si procurator. Ad quod vos dicetis: si procurator emit concipiendo verba contractus in persona sua: hoc casu querit sibi directa3: domino vtilẽ. Uel ratione presentie: vt. ff. de verbo. obliga. l. si procuratori. Uel in subsidiũ: vt. ff. de insti. l. j. ⁊ sic loquitur. l. ɔtra. Aut procurator format verba in persona domini: hic non valet ista emptio ⁊ venditio: vnde procurator non querit sibi act. q2 non voluit. quia dum dixit vendes domino meo non querit sibi: q2 hoc noluit. nec domino querit: quia nec potuit: quia alteri stipulari nemo ⁊c. vt. s̃. dictum. est. Sed denuo videtur ꝙ vxori queratur. Nam emptio ⁊ venditio. tam inter absentes q̃ inter presentes potest cõtrahi: vt insti de obli. que si. consensu. Et probatur. ff. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. j. ⁊. ff. de act. ⁊ obli. l. ex cõsensu. si ergo maritus vt nũcius cõparauit: act. mulieri querit. Ad hoc potest dici ꝙ hic emit vt procurator vel vt gestor negociorum: non vt nuncius. Et ideo ad solutionem horum contrariorum etiã vt plene liqueat articulus iste ita distinguendum est. Cum quis emit: aut sibi aut alteri. si sibi refert. aut emit sibi ⁊ suũ nomẽ facit scribi in instrumento: s3 de aliena pecunia emit aut emit sibi ⁊ de sua pecunia: sed nomẽ alterius facit scribi in instrumento. In primo casu querit sibi act. ⁊ obligationem: q2 per nosmetipsos querimus nobis act. ⁊ obligationem: vt insti. de inuti. sti. §. alteri. ⁊ sic etiam intelligitur s̃. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ per totum. Si autẽ emit sibi ⁊ de sua pecunia ⁊ facit nomen alterius inseri in instrumento: querit sibi nõ alij: vt in secundo casu huius. l. ⁊. s̃. e. l. j. ⁊. l. proxi. tamen in dubio statur instrumẽto: vt ille cuius nomen est scriptu3 in istrumento videtur emisse: quã diu contra. non probatur: vt. s̃. de proba. l. cum precibus. Si autem emit sibi ⁊ facit inseri nomen suum in instrumento: ⁊ emit de pecunia aliena querit sibi: vt. s̃. de rei ven. l. si ex pecunia. Et in primo casu huius. l. fallit in quattuor casibus. Unus casus est: cum aliquis emit de pecunia militis: vt. s̃. de rei ven. l. si vt proponas. Item fallit in secũdo casu: si ego tutor emo mihi aliquam rem de pecunia pupilli: vt. j. ar. tu. l. ij. ⁊. ff. quando ex facto tu. l. ij. Item fallit cum vir de pecunia dotali emit aliquas res de voluntate vxoris vt colligitur. ff. de iur do. l. cum vir. in fin. Ite3 fallit in quarto casu: si vxor donat marito ⁊ maritus emit res de illa pecunia. si maritus non inuenitur soluendo habet vxor vtile3 in rem: vt. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. Si autem aliquis emit alteri. ⁊ tunc aut est filius in potestate constitutus. quia si est emancipatus: tunc idem est in eo quod dicam in tutore ⁊ curatore. Aut est seruus eius vel actor vel nuncius: aut gestor negociorum: aut procurator negociorum. Si ille q emit alteri est filius vel seruus illius cui emit: querit obligationem ⁊ act. patri vel domino: si emit ex causa profecticia siue verba contractus concipiat in persona sua siue in persona patris: quia quicqđ per seruũ ⁊c. vt insti. per quas perso. no. ac. §. j. ⁊. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. l. j. Sed si emeret ex aduenticia causa: patri vsufruc. queritur: vt. j. de bonis que li. l. j. Sed si emeret ex causa castrensi: quereret sibi totum: vt. ff. de castren. pe. l. j. Si autem qui emit est tutor vel curator vel actor: hic ita dico. Siue concipiat ṽba contractus in persona sua: puta vendis mihi tutori recipiẽti pro pupillo meo: siue concipiat verba contractus in personam illius cui emit: quia dicit vendis illi pupillo meo. ⁊ hoc casu dico ꝙ querit act. ⁊ obligationem vtile3 pupillo: ⁊ idem dico in curatore ⁊ actore: vt. ff. de consti. pe. l. eu3 q. §. si actori. Et idem dicimus in prelato ecclesie de benignitate: vt licet concipiat verba emptionis in persona sua. vt acquirat actio. ex empto ecclesie cum ecclesia habeat priuilegia que habet minor: vt. s̃. de sacrosan. eccle. l. vt inter diuinum. ⁊. s̃. ex quibus cau. ma. l. respublica. Si autem ille qui emit est nuncius illius qui emit: hic statim vt intelligatis sequentia: videatis differentiam inter nuncium ⁊ procuratorem: quia omnis nuncius est procurator non econtra: vt. ff. de ꝓcur. l. j. §. j. vñ nũci⁹ h3 formare ṽba in ꝑsona dñi nõ in sua. q2 dũ nũcius venit ad aliquẽ d3 dicere dñs salutat vos. nõ aũt d3 dicere ego saluto vos. ⁊ alter d3 rñdere: bñdicat̃ dñs tuus. ⁊ nõ d3 dicere bñdicaris. Itẽ nũci⁹ d3 dicere dñs meus vellet habere talẽ rẽ emptã a vobis p. x. vñ vultis ei vẽdere vel tradere. dicit ille sic: vnde eã habeat emptã p. x. S3 ꝓcurator format ṽba sua in ꝑsona sua: vñ di

cit habeo mandatuz ad salutandum vos.vnde saluto vos. ꝛ ideo emo rem istam p.x.pro domino meo: recipiens pro curatorio nomine pro ipso. Item differt procurator a gesto re negociorum. Nam procurator est qui cum mādato emit Gestor est: qui sine mandato emit.ꝛ sic intelligitur hec.l.ꝛ ff.de neg.gest.l.j.ꝛ insti.de ob.que ex qua.cōtrac.nas.in.pn. Item differt procurator ꝛ institor. Nam procurator.cōsti/tuitur ad lites:ꝛ ad negocia. Institor ad negocia tātū. Itē procurator constitui potest ad vnum negociū:ꝛ ad plura. Institor.tantum ad vnū.vnde vni negociationi preponitur vt ad negociationem salis:vt.ff.de insti.l.quicūqꝫ.ꝛ.l.in eū ꝛ.l.institor. His ita intellectis ita dicetis. Si quis emit'al/terius nomine ꝛ nuncius est:si format verba in persona do mini sicut dꝫ.qꝛ dicit sum nuncius.talis mittit me ad vos vultis ei vendere rem istam p.x.qꝛ ipse misit me emere. ipe venditor dicit ꝛ ego volo ei vendere pro.x.hic nuncius nō querit sibi actio.vel obligationem:nec domino.sed ipse do minus querit sibi mediante ministerio nuncij. Et sic intelli gitur.s.qd cū eo.l.si ex contractu.ꝛ.ff.de consti.pe.l.qui aūt in fi.ꝛ.l.se.ꝛ.ff.ꝙ iussu.l.vlt. Et sic pꝫ ꝙ hec.l.in fi.non log/tur in nūcio.vnde qd dicunt.ll.ꝙ emptio contrahitur inter presentes ꝛ abñtes per nūciū ꝛ per epistolas. per nūcium i.mediante nūcio.nam nūcium gerit vicem pice ꝛ organi ꝛ episcopa.naꝫ pica interdū videt loqui sicut homo.ꝛ loque lam habens instruentis eam representat.sed tamen ipsa nō loquitur nec scit quid ex mente dicat.ꝛ ideo sicut pica pre/stat nudum ministeriuꝫ instruenti: nec loquitur: ita nūcius prestat nudum ministeriuꝫ domino non tamē intelligit ipe loqui sed dñs qui misit eum.arg.ff.de pac.l.ij.ꝛ insti.de ob liga.que ex contrac.nas.in prin. Et ideo si nuncius format verba in persona dñi vt dixi: querit sibi actio.dñs.ꝛ hoc mi nisterio nuncij interueniente.nō aūt ipse nūcius querit sibi actionem vel obligationē. ¶ Or segnori denuo qōneꝫ for mo quādam:ꝙ dñs Azo.tetigit in summa huius ti.ꝛ.ff.de contrahen.emp.l.ij.sed nō soluit eam. Nam ipse querit sic ponamus ꝙ nūcius est ita fatuus ꝙ nō gerit se pro nūcio: sed pro dño.dixit enim ita dñs ei. facio te nūcium ad talem dñm ꝛ dicas ei ꝙ volo emere rem suam pro.x.nō autem di/xi ei.vade ꝛ emas reꝫ illam pro.x.quia tūc esset procurator nō nuncius quid fecit venit ꝛ dixit.rem istam emo pro.x.si vis eā vēdere.dixit ille libēter.ꝛ ita nūcius formauit verba contractus in persona sua.nūquid hoc casu per nūciū que rit dño actio ꝛ obligatio. In qōne ista dixit dñs Azo.pōt hesitari:ꝛ vltra nō processit. Sed certe in qōne ista videtur ꝙ nūcius querat dño vtilē actiōem:qꝛ sicut ignorātis cōdi tio dñi fieri nō potest deterior per procuratorem ita nec p nuncium: vt pbatur in.l.ff. de pcura.l.ignorantis. vnde si formasset verba in persona domini: dñs haberet directam. Sed qꝛ formauit in suam habet vtilem. Item qꝛ fines mā/dati transgressus est pōt agere mandati contra ipm vt.ff. man.l.diligēter.ꝛ.l. si pcuratorem.§. mādati.ꝛ.ff. de pcur. si procurator.vñ si pcurator directo custodisset fines man/dati:haberet dñs directam.modo habebit vtilem. Itē sicut per procuratorem queritur vtilis: ita per nuncium vt.s. de procura.l. in cause.j. Econtra videtur ꝙ non queratur domino vtilis actio:quia per liberam personam non que ritur ꝛc.vt.s.per quas personas nobis acqui. Item res que mandato meo empta est: non prius fit mea: ꝙ si mihi. tradiderit qui emit:vt dicitur.ff.de acqui. rerum do.l. res ꝛ ar.j.de his qui a non dño ma.l. felicissima. Itē qꝛ omnis nuncius est procurator:qꝛ ipse suscipit vt verba cōtractus formaret in persona dñi ꝛ nō sua. Et si fidem susceptā non impleuit:dño tenetur mandati ad interesse vt pcurator:vt ff.man.l.si remunerandi.ꝛ.l.si pcurator. Itē nec potest sibi querere cum sit sibi ppositūꝫ dño querere:nec dñs sic de/dit ei mandatū vt in fi.huius.l. Si autem est pcurator vel negociorꝫ gestor:qui emit:refert. Quia aut verba ꝯtractus format in persona sua: aut domini. Si in persona sua sic. Si vendis mihi talem rem recipienti pcuratorio nomine pro dño meo:ꝛ ille dixit vēdo: hic procurator quesiuit sibi obligationem ꝛ actionē directam ꝛ vtilem.sed tenetur eam cedere dño acti. man. vel nego.gest. vt.s.per quas perso.

no.ac.l.vlti. Nisi dñs esset presens:vt colligit.ff. de verbo. obliga.l.si procuratori. Uel nisi in subsidium pcuratore nō existente soluendo:vt.ff.de insti.l.j.in fi.ꝛ.l.se.ꝛ.ff.de preto. stip.l.pretoris. Et sic intelligitur.l.cōtraria. Si autē format procurator verba contractus in personaꝫ dñi puta qꝛ dixit illi vendis dño meo rem talē pro.x.dicit ille vendo. hic nec sibi querit:qꝛ non voluit. nec dño : qꝛ non potuit : qꝛ alteri stipulari ꝛc.vt.s.dictum est.ꝛ sic loquitur.l. nostra in fin. ¶ Or segnori dicet mihi aliquis vestruꝫ audio ista verba: sed non intelligo ad plenum . Unum quero . cur nuncius debet formare verba contractus in persona dñi: nō in sua: sed procurator debet formare in persona sua:non in perso/na domini? Respōdeo ratio est illa.nuncius est ille cui res hoc modo cōmittitur.dicit dñs nuncio.vade ad illuꝫ: ꝛ de/nūcia ei ꝙ volo emere rem illaꝫ pro.x. ex forma cōmissionis debet formare verba in persona dñi. Sed forma procura/tionis aliter format.nā dicit dñs. mādo tibi vt rē illā emas a tali pro.x. ꝛ tunc debet dicere pcurator. emo a te rē istam pro dño meo.nō aūt debet dicere:vendas rē istaꝫ dño meo. ¶ Or segnori habetis hic. si procurator vel gestor format verba ꝯtractus in persona domini: nō querit sibi:qꝛ noluit. non querit dño:qꝛ non potuit. Sed si venditor tradidit reꝫ procuratori: queritur ei dominium . Si autē dño tradidit: dño queritur dñium. Sed quō pōt hoc esse? Nam si pcu/rator formauit verba in persona dñi:sibi non querit. ſꝫ nec domino:cum non tenuit emptio. vnde si tradidit dño: quō queretur ei dñium.cum nudo ꝛc.vt.ff.de acqui.rerum do.l. nunqꝫ. Respondeo hic venditor ex vi inutilis venditionis tradidit.vnde transtulit dominium. sic ꝛ als ex inutili con/tractu transfertur dñium:vt.ff.de dolo.l.elegāter in princi. Et ad hoc quottidie allegatur magistraliter hec.l. ꝛ multi scholares iurarent ad sancta dei euangelia : ꝙ hec.l.nihil dicit de hoc. Sic ꝛ als ex inutili contractu transfert dñiuꝫ vt.ff.de cōtrahen.emptio. ꝛ vendi.l.fundum. Similiter ꝛ si agitur inter emp.ꝛ vendi.vt contractus celebretur in scri/ptis:si venditor tradit ante perfectam scripturā: trāsit do/minium:vt.s.de fi.instru.l. contractus.

Cum per eos. In.l.ista dicit. Si aliquis ge rebat negocia mea:ꝛ ipse meo nomine emit mihi oleum : ꝛ venditor suscepto precio nō vult ei tradere . si qdem iste qui emit erat in potestate mea : quesita est mihi actio contra vēditorem:vel ei cui mādaui.si aūt ille qui emit erat sui iur. ipse tenetur mihi cedere actionē. Tex.cum per eos.s.filios vel pcuratores vel negociorꝫ gestores. Tex.pponas. quia non vult tradere rem. Tex. mandaueras. qꝛ si filius meus est:querit mihi actionē:vt insti.per quas pso.no. acqui.§.j. Tex.habuerint.i.cōtraxerint. Tex.quesierūt actionē.formā do verba ꝯctus in psona sua. Tex.pnidebit.nā tenebuntur tibi vel ei cui vis cedere actionē si mādato tuo emerūt ꝯtra vēditorē:actione mādati vt hic.ꝛ.s.per quas pso.no.acq.l. vlti.ꝛ.ff.de acqui.pos.l. possessio quoqꝫ.§.vlti.

Si aliena. Segnori ista.i. respi/cit illā parteꝫ rubrice de eo q aliena pecunia cōparauit. Et dicit hec.l. Si emo rē ꝛ soluo preciū de tua pe/cunia:quero mihi actionē ꝛ dñiū: nō tibi:si mihi possessio tradita est. Et ideo si frater meus patruelus emit aliquas res ꝺ cōmuni pecunia:ꝛ ille res sibi sunt tradite:sibi quesiuit dñium.vnde quatenus de mea pecunia cōparauit: possum eū cōuenire.nō aūt possum agere rei vē.p reb9 ab eo cōparatis. Tex.cōparat.sub.sibi: ꝛ suo noie. Tex. sed sibi.s.emptori. Tex.qrit.cōcordat.s.de rei ven.l.si ex pecunia. Fallit in quattuor casibus no.s.e.l. multū. Tex.cōsulti9.i. cōsulte magis ꝙ si ageres rei vendi. Tex.non cōpetit.sed de pecunia cōuenies euꝫ:vel act. pro socio:vel mādati:vt.s.cōmuni diui.l.si patruus.

Nihil phibet. In.l.ista dicit. Si emo a te rē ꝛ pciū soluo:res illa nō solū mihi dꝫ tradi: immo ꝛ al/teri potest tradi volūtate mea : ꝛ in eū trāsfertur dñium

dominiuz. Sed si venditor traderet alteri volēs in euz trāsferre dominium: queritur sibi dominium: nā emptio pōt cōtrahi per nunciū ⁊ per epistolam. Tex. numerate. suo nomine pone pro emptore. Tex. in alium. s. dominum. Tex. trāsferri. Hec littera legitur dupliciter. Uno mō vt dixi in cāu. Legitur ⁊ secundo modo. si constituo aliquem procuratorem ad emendum aliquam rem: ⁊ ille emit ⁊ soluit precium si tradis ꝓcura. ⁊ ambo geritis ꝙ queratur mihi dominiū: mihi queritur dominium siue alter gerat: vt. ff. de acqui. rerum do. l. si procurator. ⁊. l. per seruum in fi. Sed si neuter hoc gereret: nō ante queritur mihi dominium ꝗ̄ ipse mihi tradat: vt. ff. de acqui. rerum do. l. res que. Tex. eo. Incipit scōm dictum. Tex. possit. sub. in personā domini. Et ad hoc concor. ff. de contrahen. emp. l. j. §. vlti.

¶ De rebus alienatis non alienandis.

¶ Supra dictū est de emptione ⁊ ven. ⁊ certū est ꝙ aliena res potest vendi tñ licet posset vendi: nō tamē in dñi preiudicium. Et ideo dicit rubrica de rebus alienis nō alienandis. Et quia interdū prohibet̃ pignoratio siue hypoteca rerum alienarū: ponit de prohibita rerum alienatiōe siue hypote. De prima parte rubrice agitur. j. eo. l. j. ⁊. l. venditrici. De secunda parte rubrice agitur. j. e. l. vlti.

SI presidi. In. l. ista dicit̃. Quidam Julianus nomine: seruos meos tibi scienti eos esse meos vendidit ⁊ tradidit: nunc querit̃ vtrum illos seruos meos a te scienter emptos restituere mihi tenearis? Et respondet̃ ꝙ sic: si probauero eos esse meos. Sed quid si ignorans emisti ⁊ nact⁹ es dominium illorū seruorum vsucapione: nunquid teneris mihi restituere seruos? Certe nō. Sed ipse iul. in subsidium tenet̃ mihi de precio seruorū. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. si probatum fuerit presidi. Et sic no. ꝙ iudici faciēda est fides. Et ad hoc accedit. ff. de proba. l. quinquaginta. Tex. nullo iure. q̄r non erat dominus seruoꝝ vel creditor. Tex. iubebit. sub. per rei ven. q̄r non potuit iul. dominium transferre q̄r nō habebat: vt. ff. de acqui. rerum do. l. si traditio. Tex. facti sunt. sub. vsucapione: vt. ff. de vsuca. l. iij. Sed nōne iul. fecit furtū: vñ nō potuerunt vsucapi: vt insti. de vsuca. §. furtiue. Respō. iul. credebat suos. Tex. iubebit vel certi condi. generali: vt. ff. si certuz peta. l. si eum. vel per act̃. nego. gesto. Sed opponet aliquis quomodo dabitur mihi actio nego. gest. cum vendiderit suo nomine? ⁊ nemo potest ⁊c̃. vt colligitur. ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. sed si ego. Respondeo habendo ratum in subsidium vt hic. ⁊. s̈. de rei ven. l. mater. ⁊ ibi dixi. Et istud est verum cum serui peruenerunt ad iul. ex causa lucratiua. q̄r non emit eos ne ipse locupletetur de precio rei mee: vt. s̈. si certum pe. l. ⁊ si me. Sed si iul. emisset eos ab alio: hic nō possum agere ad precium contra iul. quia tantum videtur sibi abesse a ꝑma emptione: vt insti. de le. §. si res.

SI distrahente. In. l. ista ponit̃ talis casus. Maritus vendidit rem vxoris ignorāte vel inuita vxore: cui venditioni vxor postea nō accommodaui assensum: vel inuita vxore maritus posuit sigillum vxoris in instrumento venditionis nūquid preiudicat hoc vxori? Certe nō. ⁊ ideo vxor poterit vendicare ab emptore rem illam si nō vsucepit eaz vel prescripsit. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. distrahente marito. sub. o mulier. nam mulieri interrogāti respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptiōe Tex. rem. sub mobilem vel immobilem. fraude: scilicet mariti. Tex. conquesita signaueris: idest signare videreris. vl̃ signaueris. tu ipsa fraude mariti conquesita: quia dicebat maritus ꝙ erat quedaz epistola non instrumentum emptiōis. Tex. vsucapione. sub. si erat res mobilis. Text. vel longi tēporis ꝑscriptione. sub. si erat immobilis. Tex. securitatē. ¶ Or segnori no. ꝙ maritus ignorante vxore rē vxoris nō potest vendere: vt. s̈. de rei ven. l. iij. ¶ Item no. hic ꝙ si maritus apposuit sigillum vxoris inuita vxore non preiudicat ei. Sed quid si ipsa apposuit nō inuita s; vt testis? non preiudicat sibi: vt colligitur in. l. ff. de pig. actio. l. gaius. ⁊ s̈. si certum peta. l. mutue. ⁊. s̈. de actio. ⁊ obligatio. l. nimia. Sed quid si apposuit volens ratificare contractum nec est decepta nunq̄d ꝑiudicat sibi? Certe sic: q̄r videtur habere ratū: vt ꝓbat̃. ff. de fideiu. l. fideiussor. §. si pater. Et vr̃ innuere. l. ista sumpto ar. a contrario sensu: qd̓ est fortissimū: vt. ff. qd̓ quisq; iur̃. l. j. in prin. ⁊ ad hoc facit. ff. de le. j. l. nihil. §. j. ⁊. ff. de le. ij. l. titia. §. lucia. Si autem ipsa fuit decepta: tunc nō ꝑiudicat sibi vt hic. ⁊. s̈. plus va. qd̓ agit̃ ꝗ̄ qd̓ simu. con ci. ꝑ totū. Sed q̄d si aliq̄s tutor apposuit sigillū suū ꝑbēdo auctoritatem ipsi ꝯtractui quē aliquis faciebat cum minore nunquid tenet? Uidet̃ ꝙ nō: vt. j. de admi. tu. l. si nō subscripsisti. ⁊. ff. q̄ñ ex facto tu. vel cur. l. post mortem.

VEnditrici. In. l. ista dicit̃. Quedā mulier rem tuam vt suam mihi vēdidit ⁊ tradidit: tu extitisti heres venditrici: vis vendicare illam rem tāq; tuā: nūquid potes? Certe nō: q̄r successisti loco venditricis. ⁊ succedendo venditrici iure hereditario rescindere non potes perfectam emptionem. ⁊ ideo si vis a me petere rei ven. potero te repellere doli mali exceptione. Uel si nolo te repellere euicta re: potero te conuenire de euict̃. Tex. non l;. q̄r interpretatione iuris eadez est persona heredis ⁊ defuncti. ⁊ sicut defunctus non potest vendicare: vt. ff. de excep. rei iu. l. j. ita nec heres cū sit eadem persona: vt in auc̃. de iureiur. a mo. pre. in prin. Item q̄r quem de euict̃. tenet actio ipsum agentē repellit exceptio: vt. ff. de euictio. l. vendicantē. ⁊. j. dicit. Tex. poteris experiri. sub re euicta. ¶ Or segnori habetis hic si verus dominus succedit venditori rei sue non euincit: vt hic. ⁊. s̈. de rei ven. l. cū a matre. ⁊ ibi dixi. Sed si emptor vult pati a se euinci: agit de euict̃. vt hic. Nec ob. s̈. de rei ven. l. ⁊ ideo. q̄r ⁊ alij possunt inculpare me: non ille qui vincit: vt dixi. s̈. de rei ven. l. quotiēs.

MAncipia. In. l. ista dicit̃. Pater meus ꝯduxit funduz a Philippo: ⁊ in illo fundo agriculture causa mancipia duxit postea decessit pater me⁹ ⁊ ei extiti heres. mater mea illa mācipia dedit illi Philippo insolutum pro pensione fundi conducti a patre meo: nūquid ꝑiudicatur mihi? Certe non. ⁊ ideo siue sum minor siue maior: mācipia illa potero vēdicare: oblato illi Philippo debito illius fundi quē pater meus a Philippo conduxerat. Tex. cōduxerat. sub. certa pensione. Tex. domino fundi. i. Philippo. Tex. nihil tibi auferre potuit. cōcor. s̈. e. l. ij. ⁊. j. e. l. nemo. Tex. ideo q̄r ita est in genere sequit̃ in specie. Text. poteris. q̄r mater tua non potuit dare insolutum in ꝑiudiciū filij. sed si essent ista mancipia iure pignoris obligata: tunc poterit creditor illa mancipia vendere ex pacto vel ex. l. vt insti. qui. mo. ali. li. vel non. §. creditor.

SI fundum. In. l. ista dr̃. Pater meus mihi emācipato fundū donauit vl̃ vēdidit: postea eūdē fundū me inuito alij vēdidit ⁊ tradidit nūq̄d potero vendicare? Certe sic si patri non successi vl̃ emptor nō ꝑscripsit. hoc dicit ista. l. Uidete litterā. Tex. si fundū tuū. q̄r pater tuus donauit eū tibi post emancipationem vel vendidit. Tex. successisti. q̄r secus si successisti: vt s̈. e. l. venditrici. Tex. efficiat. s. eum fundū. ⁊ nō reddito precio: vt. j. de furtis. l. subtracto ⁊. s̈. de rei ven.

NEmo. Segnori. l. ista directe respicit primam partem rubrice ⁊ dicit hoc. Nullus rem alienam sibi nō obligatā potest distrahere in domini ꝑiudiciū nisi aliquo officio habeat aliqd̓ ius distrahendi. Text. ad te pertinentes. i. res tuas. Text. nō obligatas sibi. q̄r tūc pōt vēdē ex pacto vel ex. l. vt insti. qui. ali. l; vl̃ nō. §. creditor. Tex. ꝑtātez. vt est executor vt. ff. de re iudi. l. a diuo pio. Itē vt est procurator q̄ habet

mandatum vendidi: vt.ff.de procur.l.procurator cui.Item vt est tutor qui potest vendere res pupilli: que seruādo ser uari non possunt vt.j.de admi. tu.l.lex que. Text. potuit.ꝛ sic habetis in.l.ista.ꝙ res aliena non potest vendi in preiudicium domini.ꝛ ad hoc facit.ff. de contrahen. emptio. ꝛ venditio.l.rem alienam.

Sancimus. Lex ista respicit vltimam partē rubrice. ꝛ est noua.l.iusti.superiores sunt aliorū imperatorum qui eum precesserunt iusti.ꝛ dicit hoc.Siue.l.inhibet alienationem rei: siue testator: siue pactum contrahentium: non solum dominij trāslatio videtur prohibita: sed etiam manumissio seruorum: ꝛ vsusfru.datio: ꝛ pignoris datio.Similiter etiam prohibita videtur impositio seruitutis.ꝛ etiā contractus emphyteoticus.Text.sancimus.siue.l.vt rerum ecclesiasticarū: vt.s. de sacrosan.eccle.auc.hoc ius.Et vbi.l. inhibet alienationem prohibet transferri dominiū.ꝛ vsufruc.constitui ꝛ seruos ad libertatem perduci.ꝛ etiam prohibet pignoris dationem ꝛ seruitutem imponi vt hic.Item exemplum potest notari in tutore minorum: qꝛ.l.prohibet rem minoris alienari sine decreto: ꝛ prohibebat tantum de rusticis: vt.j.de predi.mino.l.si predium.ꝛ.ff.de rebus eo.qui sunt sub tu. vel cur.l.j.Hodie ꝓhibentur alienari predia vrbana ꝛ rustica: vt.j.de admi.tu.l.lex.que. Itē potest notari exemplū in fundo dotali.qꝛ.l.prohibet alienare fundum dotalē: vt insti.qui.ali.lz vel non.in prin.ꝛ per ꝯñs pignoris dationē vt.j.de fundo do.l.j.Text.hoc fecerit: vt vetando alienationem fieri extra familiam: vt.ff.de leg.j.l.filiusfa.§.diui.ꝛ.ff. de leg.ij.l.lucius.Text.siue pacto contrahentium hoc admiserit qꝛ hoc pacto vendidit ne alienaret: vt.s. de condi. ob cām da.l.ea lege. Text.dominij.s.directi.Text. constitutionū.i.legū.Text.permiserit.ꝛ ita vbi.l.prohibet alienationem in omnibus istis videtur prohibita: nisi in illis casibus in quibus.l.permittit.vt.s.de sacrosan.eccle.auct.hoc ius.¶ Or segnori circa.l.istam no.duo no.Primo.no.cū prohibetur alienatio prout sumitur in propria ꝛ stricta significatione: videtur prohibita alienatio ex qua dominium transfertur: vt.s.de ver.sig.l.alienationis verbo. Sed.put in larga significatione sumitur: omnia videntur prohibita: vt hic,ꝛ.j.de fundo do.l.vna.ꝛ.j.de pigno.l.pignus.¶ Itē no.hic ꝙ parificantur hec tria quo ad omnia in hoc casu: siue,l.prohibet alienationem: siue testator: siue pactum ꝯtrahentium: videtur hoc agi: vt non solum dominij translatio videatur esse prohibita ꝛc.vt hic dicitur. Sed prohibitio l.ꝛ testatoris est tante efficacie: vt si alienatur non transeat: dominium: sed agitur contra eum in quem alienatur cōdi. ob causam: vel prescrip. ver.vt.s.de condi.ob causam da. l.ea lege. Et est ratio,quia sola legis ꝛ testatoris voluntate transit dominium sine traditione vt.s.de sacrosan. ecclesi. auc.ingressi.ꝛ.l.vt inter diuinum.Itē testatoris voluntas facit ꝙ rei legate recta via transit dominium in legatariū: vt.ff.de fur.l.a titio.ꝛ.ff.de pecul.l.sed ꝛ si.§.si creditor.Sz pactum contrahentium non potest facere transire dominiū sine traditione vt.s.de pac.l.traditionibus.Si ergo.l. ꝛ testator dominium transferunt sine traditione non est mirum si per cōtractum ab eis inhibitum inhibeatur ne transeat dominiū nec retransit sine traditiōe. sed sicut pactum dominium nō facit transire: sic nec retransire. ꝛ ita non pōt ꝓhibere.Et ad hoc facit.l.ff.de iure patro.l.si libertus.

¶ De communium rerum alienatione.

¶ Dictum est.s.cū quis alienat rem omnino alienam. verum quia alienare vult quis rem communem: ideo ponitur hec rubrica.

Si nulla. In.l.ista dr̄. Patruo meo cū q̄busdā alijs extiti hēs: ꝛ illi cohēdes mei rē cōem mihi ꝛ eis alienauerūt nūquid ista alienatio valet: Certe ꝓ pte alienātiū hñ valz nō ꝓ pte mea ꝛ iō rem illam pro parte mea potero vendicare ab eo qui habet rem meam: si nō vsuceperit: vel prescripserit. Sz si vsucepit vel prescripserit: possum conuenire eos qui alienauerunt ptē meam pro parte mea.Tex. munit.i. defendit.Tex.prestitit. quia vsucepit vel prescripsit.Tex. celebrauerūt.sub.in subsidium re vsucapta vel ꝑscripta: vt.s.ti.j.l.j.dixi.

Multū interest. Lex ista not. differentiā inter priuatos ꝛ fiscum. ꝛ est talis. Si habeo rem communem cum te priuato: ratione mee partis non potes rem vendere vel donare. vnde si tu alienas: licet emptor soluerit precium fisco: quia fuerat ei delegatus: possum vendicare partem meam.Sed si habeo rem cōmunem cum fisco: si ratione sue partis vendidit: tenuit venditio. sed si ratione sue partis quā vendidit.partem meam non potero vendicare: sed agam contra fiscum ad precium.Tex.multum interest.i.magna differentia est.sic.s.ti.ij.l.multum interest.Tex.possessionem.i.rem. Tex.cum partis.sub.indiuise.Tex.si vero. refert se ad primum casum.Tex.soliditatem.i.solidam rem.Tex. non pōt obsistere: idest vincere.¶ Or segnori no.hic.Si habeo rē communem cum fratre meo ꝛ eam vendo: non preiudicat mihi: nisi re vsucapta vel prescripta: vt.s.l.proxi. Sz si habeo rem cōmunē cum fisco: rem meam potest vendere ꝛ preiudicat mihi: sed tenetur mihi de precio: vt.j.de vendi. rerū cōmuniū.l.j.ꝛ.ij.lib.x.

Falso. In.l. ista dicitur. Habebam rem cōmunem tecum. anteꝙ̄ prouocarem te ad diuisionem: non tibi sed cuidam extraneo vendidi. dicebant quidā ꝙ non poteram: nisi prius diuiderem. Sz imperator respōdet ꝙ falso mihi ꝑsuasum est.Tex.dictetur.i.ꝓponatur.Text. posse distrahi: vt.s.de contrahen.empt.l. dudum.ꝛ.j. de iure do.l. ante diuisionē. sed si pēderet iudiciū cōmuni diuidūdo tunc secus: vt.s.de ali.iudi.mu.causa fac.l. vnica.

Portionem. In.l. ista dr̄. Si frater meꝰ miles hz rē cōmunē mecū: ꝛ gratia sue ptis vult totā rē alienare: ꝙ nō pōt me iuito: ꝛ si alienauit partem meam: potero vendicare: nec teneor illi ad preciū.Tex.ꝯuenit.qꝛ tenuit alienatio pro parte sua: vt.s.l.proxi.

Si maior. In.l.ista dr̄. Si ego maior.xxv. annis ꝑdia que habebā cōmunia cū fratribꝰ meis sicut mea ꝓpria alienaui tibi ignorāti: nec inde aliqđ instrm̄ factū est: nec ꝓmisi tibi aliqđ noīe euictionis: certū est ꝙ valuit pro pte mea: sed in pte fratrum meoꝝ non. vnde si sequitur euictio ptis aliene: teneor tibi de euict.ad tuū interesse.Tex.intercesserit.quia de hoc facta fuit scriptura ꝛ regulariter equiualet contractus cum scriptura ac sine scriptura: vt.s.de ꝓbat.l. cum res.Text.emptori solues. nam venditor de euict. emptori tenetur etiam si euictio non sit promissa.Et ad hoc accedit.j.de euict.l.non dubitatur.

¶ Rem alienā gerentibus non interdici rerum suarū alie.

¶ De alienatione rerū propriarum ꝛ cōmunium.s. dictū est.Sed qꝛ interdum dubitaretur: an ille qui gerit res alienas possit suas alienare: ideo ponitur hec rubrica. rē alienam ꝛc. ꝛ certe hoc non est prohibitum. vnde dicit rubrica non interdici ꝛc.

Non est. In.l. ista dicitur. Si aliquis fuit tutor alicuꝰ pupilli: ꝛ gessit negocia pupilli: ꝛ conuentus actio. tutele: ꝛ condemnatus est res suas alienare poterit salua sua causa. Et istud est verum ꝙ potest alienare eas vbi nō est reddita administratio. Sed si esset reddita administratio: cum suo onere potest obligare fisco: cum etiam priuato potuisset.Tex.titulo.i.ex tutela vel cura vel ex eius gestione.

Tex.

Text. potuit: vt. ff. de cōtrahē. emp. ⁊ ven. l. alienatio. Text. potuisset. sub. aliq̄n impune si reddita est administratio ali- q̄n nō. Unde no. cum gerit quis negocia aliena. Aut ei⁹ officium est priuatum: vt q2 est procurator. Aut publicum: vt q2 est tutor. Si est officium priuatum: hoc casu tacite nō sunt obligata bona dn̄o negocioꝝ. vn̄ si alienat: indistincte tenet alienatio. Si aūt est publicū officiū: vt q2 tutor vel cu rator: hic tacite sunt bona obligata pupillo vl' adulto: vt. j. de admi. tu. l. pro officio. Si contrahit cū p̄uato puta vēden do ei: fit venditio cum sua cā vt hic ⁊. ff. de ꝯhen. emp. ⁊ vē. l. alienatio. cum suis similibus. Si aūt alij priuato obligasset: tenet obligatio: sed cōmittit in crimē stellionatus: vt. ff. de cri. stelli. l. iij. nisi reddita rōne alienaret. Si autem ꝯtra- hit cum fisco: cōmittit falsum: vt. j. ne tu. vel cura. vec. ꝯdu. l. j. ⁊. ff. de fal. l. j. §. tutores. secus tn̄ esset si mortuo pupillo alienaret tutor: vt. ff. de admi. tu. l. ex pluribus.

¶ De pactis inter emptorem ⁊ venditorem.

SI et. In. l. ista dicit. si vendidi tibi prediū meū pro. x. ⁊ dedisti mihi arras ⁊ cōuenimus ꝙ si vsq3 ad talem diē nō solueres mihi precium ꝙ tu pderes arras ⁊ mihi restitueres meū prediū: nūq̄d valet tale pactum? Certe sic. hoc dicit ista. l. Uidete litteram. Tex. si ea lege. i. eo pacto. sic. s̄. de pactis. l. legem. Nec immerito pactum vocatur lex. nam pactū hab3 vires. l. ex conuentione. vt dicitur. ff. depositi. l. j. §. si conuenerit. Tex. fuisset exsolutum. s. venditori. Tex. seruanda est. q2 pacta bonafide facta debet seruari: vt. ff. de pactis. l. iur gentiū. §. pretor ait. ¶ Or segnori colligetis hic ꝙ nō fuit hic pactum. l. cōmissorie: q2 haberet rei ven. vt. j. e. l. cōmissorie. ⁊ q2 pactum. l. commissorie habet contrahi hoc modo vendo tibi talem fundum. ⁊ si precium non solues vsq3 ad talem diem: res sit inempta. vt. ff. de pac. l. legis commissorie. ⁊. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de mino. l. emilius. s3 hic fuit aliud pactū vt dixi in casu.

I fundum. In. l. ista dicitur. Si parentes mei vendiderunt fundum hoc pacto: vt siue ipsi siue heredes sui restituerēt precium vsq3 ad talē diē emptores tenerentur rem: restituere nunqd valet tale pactu3? Certe sic. ⁊ ideo si heres emptoris nō iussit mihi restituere cum sim paratus precium soluere habeo act. prescrip. ver. vt pactum seruetur vel interesse mihi prestetur. Tex. ea lege. i. eo pacto. vt. s̄. l. proxi. dixi. Tex. restitueretur. ⁊ ita apparet ꝙ hic non fuit pactum. l. commissorie teq3. s. herede defuncto. Et ita no. vbi pactum est appositum incōtinenti: valet ⁊ parit nouam prescrip. ver. act. ⁊ veterem: vt. j. de iure do. l. auia.

Ui ea lege. In. l. ista dicit. Si vendidi tibi prediū p. x. ⁊ soluisti mihi quinq3 eo pacto vt si nō solueres. v. vsq3 ad talem diem: illō prediū mihi restitueres: nūquid valet tale pactu3? Respondetur ꝙ sic: ⁊ mihi competit actio ex vendito. Unde no. hic ꝙ non fuit pactum. l. commissorie: q2 illud pactum habet fieri vt dixi. s̄. eo. l. j. sed hic fuit pactum vt dixi in casu. Item q2 non fuit hic vsus verbis. l. cōmissorie: puta q2 res esset inempta si nō solueret reliquā partem precij vsq3 ad talem diem: quia tunc haberet rei vē. vt. ff. de rei vendi. l. si quis hac. l. ⁊. j. l. proxi. Sed nunquid in alijs contractibus a venditione: vt in donatione vel locatione ⁊ similibus possumus vti. l. commissoria? vt dicatur dono tibi talem re3 si feceris tale quid. ⁊ nisi feceris: res sit indonata. De hac questiōe, fui interrogatus a quoda3 meo scholari ⁊ dixi ꝙ non: quia non habemus verba. l. commissorie nisi in venditione. Sed bene dico ꝙ potest fieri sic donatio: ⁊ tunc non potest fieri donatio: nisi fiat quod conuentum est cum al's daturus non eram ⁊ dominium sub cōditione transtuli: qua deficiente conditione dominium: remanet penes me donatorem.

Commissorie. In. l. ista ponit talis casus. Uēdidi tibi rem meā sub pacto. l. cōmissorie: puta dicendo sic: si preciū non solueris vsq3 ad talem diem: res sit inempta: nūquid valet tale pactum? Et certe sic. ⁊ habeo rei vendi. Sed si ego post diem prestitutum ad soluendum nō agi rei vendicatione s3 petij partē precij ⁊ vsuras postea non potero agere rei vē. Tex. legem. i. pactum: vt dixi. s̄. e. l. j. Et habet contrahi vēditio. sub pacto. l. cōmissorie vt dixi. s̄. e. l. j. Un̄ no. ꝙ vēditor qui vēdit sub pacto. l. cōmissorie h3 rei vēdi. vt hic. ⁊. ff. de rei ven. l. si qs. Et idē est si vēditur sub pacto adiectiōis in die3: vt. ff. de adiect. in diē. l. j. ⁊. l. vlti. ¶ Or segnori in. l. ista no. illud magistrale ad qō tota die adducitur hec. l. Nā tota die dicimus ꝙ contrario facto quis renunciare videt priuilegio suo. ⁊ ad hoc allegamus magistraliter hāc. l. Et ad hoc etiam facit. j. de re iudi. l. ad solutionē. ⁊. ff. de pac. l. tale pactum. ⁊. s̄. de inoffi. te. l. mater. sic ⁊ al's licitum est renunciare ⁊c. vt. s̄. de pactis. l. penul. Item no. ꝙ allegās cōtraria non auditur. nā nō licet variare. Et ad hoc facit. j. de furtis ⁊ seruo cor. l. j. ⁊. s̄. si cer. exte. se emi mā. l. vna. ¶ Or segnori denuo colligetis hic vnum no. ad qō etiam allegat hec. l. magistraliter. ⁊ scholaris superficialiter intelligens iuraret ad sancta dei euangelia ꝙ hec. l. nihil dicit de hoc. Et colligetis in. l. ista ꝙ speciale est in pacto. l. commissorie ꝙ retranseat dominium sine traditione. qō est contra regulam. q2 sicut non transit dominium sine traditiōe: vt dixi. s̄. de pactis. l. traditionibus. ita nec retransit: vt. s̄. de condi. ob causam da. l. ea lege.

A initio. In. l. ista dicit. Si vendidi tibi predium meū pro. x. ⁊ incontinenti pactus fui si non solueris ad diem precium ꝙ teneres ad vsuras. si adeam presidem potero coram eo ēt petere vsuras: ⁊ ipse iubebit te mihi prestare vsuras. Nam ⁊ si ab initio pactus non fuissem ⁊ faceres morā in soluendo precio: possem petere vsuras tā a te ꝙ̄ a fideiussore. Tex. initio. i. in ipsa venditione vel incontinenti post venditionem. Text. ibi debere. Uidebatur contra q2 vsure citra vinculum stipulationis non debentur: vt. s̄. de vsuris. l. quāuis. Respondeo illud verū est in contractu mutui. sed secus est in alijs ꝯtractibus: vt. ff. depositi. l. publia. §. luci⁹. ⁊. l. dies. Tex. postulabis. Et ita no. vbi vsure petunt ratione pacti ⁊ nō ex stipulatiōe: p̄scrip. ver. petunt vt. s̄. e. l. ij. al's petunt iudicis officio: vt. s̄. depositi. l. iiij.

Um te fundum. In. l. ista dī. Uendidi tibi rem meam pro. x. que valebat. c. eo pacto vt faceres mihi domum non al's vendidurus. tu non facis mihi domum: nunquid habeo actionem ex vendito ad dissoluendum contractum? Certe sic. Text. contemplatione. date causam cōtractui. pone vt faceres domum. ¶ Or segnori in. l. ista dicitur vt dixi in casu. sed videtur ꝙ non habea3 actionem ex vendito ad dissoluendum contractum: vt. s̄. de rescin. venditio. l. ea conditione. Ad quod potest dici. si vendidi tibi predium meum non al's distracturus nisi faceres mihi domum: hoc casu habeo actionem ex vendito ad dissoluendum contractum. sed si eram aliter distracturus: non agerem rei vendicatione. sed ad interesse. ⁊ sic intelligitur. l. contra.

I a te. In. l. ista dicit. Uendidi tibi fundum meum ⁊ conueni: vt si ad diem restituerem tibi precium res eēt inempta: valet tale pactum. ⁊ ideo si impetro rescriptum a p̄ncipe vt liceat mihi post diem offerre precium non valet. Sed si emptor se subtrahit, vel non vult recipere: possum sibi offerre consignare ⁊ deponere. Text. ⁊ conuenit. sub. inter emptorem ⁊ venditorem. Text. rescripto nostro imperiali. Similem expositionem habuistis. s̄. de preci. impe. offe. l. quotiens. Tex. non iure petis. sub. tu venditor. Uideba

tur cōtra.s̄.de pcī.impe offe.l.quotiens. Ad qd pōt dici vt ibi dixi. Tex. subtrahat.s.emptor. Et ita no.hic q si aliquis offert pecuniā: & creditor non vult recipe: dz debitor depo nere & consignare: vt.s̄.de vsuris.l.acceptum.

Empore cōtractus. In.l.ista dicitur. Si emi a te fundum tuū: & conuenisti vt dares mihi fideiussorem noie euictionis: vz tale pactum & est seruandū: nisi tolleret per posterius pactum. Tex.cōuentionem.licitam & a iure permissam. Text.certum est. Et ita no. q pacta sunt seruanda: vt.s̄.de pac.l.pacta. Sed ad l.istam opponitur. Et videtur q vtrunqz pactum est seruandum.s.primum & vltimum: vt colligitur.ff.de act.emp.& vēdi.l.tenetur.&.l.si sterilis.§.tam per venditionem. Ad quod potest distingui. Pacta alia similia: alia contraria: alia diuersa: vt no.s̄.de pac.l.pacta.

I quis. In.l.ista dicit. Donaui tibi rem meam: vel etiam vendidi eo pacto vt nō faceres ibi monumentum: vel etiā religiosū faceres: lz sit dubitatū apud veteres vtrum valeat tale pactū: tñ iusti. dicit q tale pactū bene vz.& potest esse q interesset emptoris. Tex. si quis.s.vēditor. Tex.vt nouo domino.i.emptori. ¶ Or segnori.ad.l.istam opponitur dupliciter: & videtur q tale pactum non valeat: nisi stipulatione valatum sit: vt.ff.de reli.& sump.fu.l.si locus. Ad qd dixerūt quidā.qd ibi dicitur.hic corrigitur. Uel potest dici q hec.l.concor.cum illa: qz hic pactum fuit stipulatione vallatum: vt in.l.contraria. Sed denuo ad.l.istam opponitur.nam hic dicitur vt dixi. Sz videtur contra.ff.de pac.l.nemo.vbi dicitur q tale pactū nō valet. Ad qd potest dici: qz aut tu habes causam a me: & valet tale pactum vt hic.aut non.& tunc non valet: vt probatur in.l.contra.&.ff.de pig.distrac.l.si debitor. Uel potest dici. hoc nō potest fieri solo pacto: vt in.l.contra.pōt tamen hoc fieri pacto stipulatione vallato vt hic fuit.& sic plus valz stipulatio qz solum pactuz: sic & alibi.s̄.de vsur.l.quis.&.j.de iure do.l.qz. Uel pōt dici qd ibi dicitur hic corrigitur. Uel pōt dici q pactum fuit appositum in traditione rei: vnde est seruandum tale pactum: vt de pactis.l.traditiōibus.&.s̄.de rerum permu.l.rebus in.l.contra.non fuit appositū in traditione rei: sed dudum antea.

¶ Si seruus exportandus veneat.

¶ Rubricam generalez superiori titulo habuistis supra.s.de pactis inter emptorem & venditorem appositis.verū: qz aliqñ specialia pacta inter emptorem & venditorem adijciūtur.& illa aliqñ cōtinent seuitiam siue crudelitatem: & aliqñ fauorē de illis pactis intendit imperator tractare. Ecce illd pactum continet seuitiam vt si seruum meum vendo tibi bo noniam exportandum: ne in italia moraretur sed trans mare.& ideo ponitur hec rubrica. Si seruus exportandus veneat.i.vendatur certo loco exportandus ab illo. Quid iur sit.s.vtrum valeat tale pactū: videamus & subijciamus.& q istud pactum contineat in se seuitiaz: nemo est qui ignorat. Est pactum qd in se continet fauorē: vt.j.ti.proxi. habetis. & ita iste titulus respicit pactum seuitie qd vult seruari. Sequens titulus respicit pactū fauoris. Tertius titulus par tim respicit pactum fauoris & partim pactum seuitie. Naz tertius titulus continet in se duas partes. Prima pars dicit si mancipium ita fuerit alienatum vt manumittat: & istd est pactum fauoris. Secunda pars vel cōtra.& istud pactū continet in se seuitiam.

Ege vēditionis. In.l. ista dr. Habebā mācipia.& ista mācipia habebam odio: qz forte fecerūt mihi aliquā prauitatez: vl patētē offensaz.vñ ea tibi vēdidi boñ.eo pacto: ne boñ.morarent: immo deberēt exportari & morari trāsmare.& si ō fieret: reseruaui mihi manus iniectionē.s.q possez illa mancipia capē & retinē mea auctoritate.tu qd fecisti exportasti illa mācipia trāsmare. dū eēnt ibi: manumisisti ea qd ibi facere licuit.illa mācipia cuz fuerunt manumissa redierunt in locū prohibituz ponamus boñ.nunquid licet mihi manus in eos inijcere? Certe non. sed qz rumpitur fides pacti: debent a fisco vendicari & cōfiscari: & a fisco in perpetua seruitute detineri eadem.l. Sed si ab initio rumperes fidem qz retinuisses eas boñ. non liceret tibi postea manumittere. immo possem ego vēditor manus inijcere. & ideo hoc casu nō publicabūtur. Tex. lege.i. pacto.vt plene dixi.s̄.ti.j.l.j. Tex. exportata.sic.s̄. de legi.& consti.l.j. Uel exportata.qntum ad formā pacti. Tex. manus inijciende: qz denunciabam tibi vt si fidem pacti rumperes liceret mihi manus mittere in eos. Tex. conuersantur.sub. post manumissionem. Text. non denegatur.sub. venditori: cum fracta sit fides pacti. Tex. petantur in publicum.i.non confiscantur hoc casu. ¶ Or segnori in.l.ista no.tria no. qz iste tractatus non est multū vtilis nisi qntum ad argumenta. ¶ Et primo not. q pactum seuitie interdum seruatur. Si enim seruus meus adulterauit vxorem meam vel filiā meā: vnde ista causa mouet dominuz vt vendat eo pacto: ne amplius moretur in patria in qua dominus habet domiciliū. Uel potest eum vendere tali pacto.& tale pactum licet cōtineat in se seuitiam: tamen potest seruari: ne maleficium remaneat impunitum.quod esse non debet.vt.ff.ad.l. aquil.l. ita.vulneratus in fi. Et sic pactū. seuitie in fauorem domini offensi seruatur vt hic.&.j.l.prox.&.l.iij.&.j.tit.ij.l. ea quidē. Sic etiam seuitia testatoris: vt.s̄.famil.hercis.l.in ipsius. ¶ Item no. q pactum manus inijciende non habet modicam vtilitatem. Nam si vendo tibi seruum meum eo pacto ne moretur boñ.immo debeat exportari vltra mare: & si cōtrafiat: possim eum capere mea auctoritate: valet istud pactum vt hic dicitur. Ex quo colligetis q si pacisco q liceat mihi ius dicere: q interdum valet istud pactum vt hic: &.j.l. proxi. Sic & potest creditor pacisci cum debitore: vt rez pignoratam sua auctoritate inuadat: vt.j.de pigno.l. creditores. Et est effectus eius manus inijciende: quia retransit in me dñium ipso iure si nō manumisit: quod est contra regulā illam.s̄.de pactis.l.traditionibus.&.s̄.de conditio. ob causam da.l.ea lege. Sed sicut in pacto.l.cōmissorie & in pacto adiectionis in diem: est speciale vt retranseat dominiū sine traditione: vt.s̄.dixi tit.proxi.l.cōmissorie. ita in hoc pacto: vt.ff. de contrahen.empt.l. si quis sub hoc. Uel potest dici q in pacto manus inijciende: non transit dominium ex vi pacti: sed ex vi manus inijciende. ¶ Item no. q qui vendit seruum hoc pacto: si emptor seruet fidem: potest manumittere: qz cuiqz sua cōmittēda sunt: vt.s̄. de iudeis & celi.l.nemo.sed si rumpit fidem: postea non potest manumittere.qz frangenti fidem fides frangatur eidem: vt.s̄. de pac.l.cum proponas dixi. Et hec sunt que faciunt ad.l.istā. Scio tñ q dominus Jo.& Azo alia dixerunt.

Icut manus. In.l. ista dicuntur duo. ¶ Primo dicitur. si vendo tibi seruū meū eo pacto vt exportetur: & si cōtrafieret pactus sum q mihi liceat manus inijcere.si rupta ē fides pacti: iure meo vti possiz: vt manus mihi inijcere liceat ¶ Secundo dr. si seruum vendidi eo pacto: sed nō adieci vt liceat mihi manus inijcere. sed sum stipulatus penam.si rupta est fides pacti: seruus confiscatur.sed ego possum petere penā actio.ex stipulatu: nisi seruus ex volūtate mea in loco prohibito venerit. Tex. tibi: idest reseruasti tibi manus iniectionem. Tex. iure. tuo vti potes. sub.manus inijciende in eum: si contra.l. factum sit. Tex. q si hoc. Incipit secundum dictum. Tex.omisisti: idest non reseruasti tibi manus iniectione. Tex. actionem. ad penaz si est inserta: quia inserta petuntur certi conditio. ex stipulatu: vt.ff. si certum petatur.l. si quis certum. Text. in omnibus: scilicet predictis casibus. Text .an dominus. scilicet quondam. Tex.in locuz venerit. nam tunc non licet inijcere manus: quia istud pactum erat appositum fauore domini: vnde licet ei renunciare: vt.s̄. de pactis.l.vlti. Et ad istam.l.concor.j.si man.ita fu.ali. ne ma.l. ea quidem.

Ancilla

Ancilla. In.l. ista dicitur. Uendidi tibi ancillā meam eo pacto ne morareť boñ.nō tñ reseruaui manus in iectionem in eā.nō exportasti sed me inuito boñ.morata est ⁊ ab emptore manumissa: nunquid valuit manumissio? Certe nō.⁊ iō procurator cesaris erit iudex inter fiscum ⁊ priuatum vtrū ancilla illa debeat publicari vel nō. Tex.venit.i.ancilla que vendita est eo pacto ne moraretur boñ. Tex.non potuit.sub postq̄ emptor fidem rupit:vt.s̄.e.l.j.in prin. Text.procurator meus.i.cesaris qui est cōpetens iudex inter fiscum ⁊ priuatū cū ipse venditor non seruauit sibi manus iniectionem: sʒ tñ dixit vt exporteť.nā si rupta fide manumittať: reduciť in seruitutē perpetuam ⁊ confiscatur:vt.s̄.e.l.j.in prin. siue venditor stipulatus est penam siue non:vt.s̄.e.l.proxi. Sed si apponitur penale pactum: cōmittetur in penam si eius interfit.sed si stipulatus est penam: committetur ad penaʒ ⁊ si eius non intersit:vt.ff.e.l.seruus.

Moueor. Segnori in tribus.ll. superioribus dictum est qñ dominus cōmitit seuitiaʒ cōtra seruos suos ⁊ in.l.ista dicitur econtra qñ serui exercēt seuitiā cōtra dñm. Et in.l.ista poniť talis casus. Quidā accessit ad imperatorē ⁊ coram eo sic proposuit:dñe imperator vellē vobis exponere quoddam mirabile factū.dixit imperator dicatis.dñe debetis scire q̄ sum miles ⁊ habebam maximā familiā seruoꝝ.vna die cū viderer perplexus cogitationibus isti serui ceperunt mihi blandiri ⁊ dixerunt : dñe vos estis perplexus cogitationibus ascendatis equū ⁊ eamus venatū.vñ ego secutus consiliū ipsoꝝ ascēdi equū.dū essem in media foresta:vnus seruoꝝ meorum ꝓiecit laqueum in collo meo ⁊ me proiecit de equo:alij ligauerūt mihi manus post tergum ⁊ portauerunt me Uenetias:⁊ ibi vendiderūt me tanq̄ seruuʒ eo pacto ne morarer in tota Italia:sed deberem trans mare deportari. emptor postea me manumisit de facto:nunc quero a vobis vtrum sim libertus vel ingenuus vel tale crimen puniendū sit? Ad qđ respondet imperator.istud est detestabile crimen vnde viscera mea mouentur si serui in meo imperio attētāt talia cōmittere.vnde adeas presidem prouincie tue:⁊ si poteris probare corā eo p̄dicta esse vera ipsi capitali pena puniantur.⁊ in exemplum aliorum vt alij terreantur.verūtamē non feras moleste:q̄ non credo tibi quicq̄ de istis verbis nisi probaueris coram iudice.vnde in dubio te presumo talē qualem te inuenio:⁊ libertuʒ non ingenuū.hoc dicit ista l. Uidete litteram. Tex.moueor.sub.dicit imperator quī fecit.l.istaʒ. Tex.esse dicis.sub.non de iure sed de facto. Tex. quare cōpetēs iudex.i.preses prouincie. Tex.aderit.q̄ poteris probare ita esse vt dicis. Tex.execrabile.i. detestabile Tex.in exemplū.s.aliorum vt pena vnius sit metus multoꝝ vt.j̄.ad.l.iul.repe.l.j. Tex.deprehēditur. Unde anteq̄ probes predicta presumeris esse libertus ⁊ nō ingenuus. nam presentem statum non preteritum in dubijs inspiciamus:⁊ ita in eodem statu in quo te inuenio : in eo te tenebo donec contrarium videam. Et ad hoc concor.j̄.de inge.⁊ ma.l.vlt. ⁊.ff.ad mace.l.iij.⁊.ff.de iniur.l.ita apud labeoneʒ.§.siquis virginem.

Qui exportandus. In.l. ista dicitur. Si vendo tibi meum seruum eo pacto ne moretur boñ.sicut non lʒ ei morari boñ. ita nec Rome.q̄ Roma est communis patria. Similiter ⁊ si vendo tibi seruum meuʒ ne incerta prouincia moreť:nō poterit morari in Italia.⁊ si cōtrafiat:potero vti iure meo contra emptorem. qđ pro pena mihi cōpetit. Text.qui.sub.ille seruus. Text.de ciuitate sua pone bononiensi. Tex.morari debet.q̄ cuiꝰ interdicuntur minora.s.morariꝰ boñ.⁊ maiora.s. Rome morari cū Roma sit cōis patria:vt.ff.ad mun.l.Roma ⁊ insti.de satis.in fi. Tex.nec Italia.sub.morari dʒ.q̄ cui interdiciť qđ minus est:⁊ qđ maius:vt.ff.e.l.cum pacto. Tex.competit.⁊ est illđ ius.quia si reseruasti tibi manus iniectionem : poteris vendicare.vel si non reseruasti tibi ⁊ penā fuisti stipulatus poteris agere ex stipulatu ad penam:vt.s̄.e.l.j.ij.⁊.iij.

¶ Si mancipium ita venierit ne prostituatur.

¶ Segnori olim seruabať quedā honestas in re publica romanoꝝ que hodie nō seruatur. Nam olim iure publico romanorum libere mulieres non prostituebant se:sed solummodo ancille ⁊ mancipia manu capta. Uerūtamen q̄ domini interdum vendebant mancipia sua ⁊ apponebant pactū fauorabile ne illa mancipia prostituerentur. Ideo dicit rubrica.si mā.ita ve.ne prostituatur. Et dicitur ꝓstitui que ponitur in lupanario:vt.j̄.e.l.j.⁊ probatur.ff.de ritu nup.l. palam. Et no.q̄ est differentia inter mancipium ancillā ⁊ seruum. Mancipium est neutri generis.⁊ vocamus mancipiū siue ancillam siue seruum hostium quem manu capimus.⁊ dicitur a manu ⁊ capio capis.vt.ff.de sta.ho.l.libertas in fi. serui proprie dicuntur nati ex ancillis nostris. Ancille dicuntur nate ex ancillis nostris:vt.s̄.de rei ven.l.partum.

Prefectus vrbis. Segnori in.l. ista tria dicuntur. Primo dicitur. si vendo tibi ancillam meam eo pacto ne prostituať. ⁊ si prostituatur:seruaui mihi manus iniectionē.si prostituatur debeo adire prefectū vrbis ⁊ faciet mihi potestatē fieri adducēdi ꝫm cōstitutionē diui adri. Secūdo dicitur.si vendidi tibi ancillam meaʒ eo pacto ne prostituať.⁊ si prostitueref:seruaui mihi manus iniectionem ⁊ postea consensu vt prostitueretur : non potero vti iure pacti:sed ipsa perducetur ad libertatem ex constitutione diui adriani missa ad assidium victorinum. Tertio dicitur si vendo tibi ancillam eo pacto ne ꝓstituatur:⁊ tu vendis eam alteri eo pacto etiam si per mille manus ambulasset:tamen ego primus potero vti iure meo. Tex. prefectus vrbis amicus noster.sub.ait imperator Alexander qui fecit.l.istā:vt pʒ ex.l.subscriptione. Tex.eam.s.ancillaʒ. Tex. que ita venit.i.vendita est. Tex.q.si Incipit secūdū dictum Tex.nec enim. Incipit tertium dictum. ¶ Or segnori not. q̄ aliquod pactum afficit rem vt hic in fi. Et est ratio:q̄ hoc pactum est fauorabile. Et ad istud est simile.ff.de mino.l.in cause.§.interdum.⁊.ff.pro socio.l.idēq̄ in fi.⁊ dixi.s̄.de cōdi.ob causam da.l.ea lege. Item no.q̄ quinq̄ modis prouidetur libertati. Per constitutionem diui adriani. Per edictum diui vespasiani. Per constitutionem diui marci ⁊ comodi missam ad assidium victorinum. Per constitutionem diui marci missam ad maximum vrbium. Non tamen tracto hic qualiter prouideatur libertatibus per edicta q̄ tractať de hoc.j̄.ad senatusconsultum orficianū. Nec per constitutiones:q̄ de hoc agitur.j̄.de fideicō.liberta.l.cum vero.§.si apparet. Et constitutio diui adriani habet locum vbi vēdo tibi ancillam meā:vel etiam ex alia qualibet causa iusta trado tibi eo pacto ne prostituatur. Si postea prostituitur: si seruaui mihi manus iniectionem nisi cōsentiam prostitutioni:restituitur mihi vt in.ꝓn.huius.l. Sed si nō seruaui mihi manus iniectionem:vel si seruaui ⁊ consensi prostitutioni ꝑducitur ad libertatem.⁊ sic intelligitur scđm dictū huius. l. Et est dictum diui vespasiani ⁊ habet locuʒ.si vendo tibi ancillam meam eo pacto ne prostituatur:⁊ si vendis eam alteri sub simili pacto:statim si fiat contra primum pactum perducitur ad libertatem:vt.ff.de iurepa.l.diuus. Est ⁊ constitutio diui marci ⁊ comodi missa ad assidium victorinum: vt si vendo tibi seruū vel dono tibi vt post certum tempus manumittas q̄ elapso illo tempore perducitur ad libertatem: vt.j̄.ti.pxi.l.j.⁊.ij. Est ⁊ cōstitutio diui seueri ⁊ Antonij missa ad maximum vrbiuʒ.puta si seruus subministret domino pecuniam:idest nummos peculiares vt eum manumitat: nā dominus tenetur eum manumittere: vt.ff.de manu.l.iiij.in prin.⁊.ff.de iudi.l.vir.

Ulierem. In.l.ista dicitur. Uendidi tibi ancillam eo pacto ne eā prostitueres.⁊ si ꝓstitueref:dixi q̄ libera efficeref.tu prostituisti eam nunqđ possum

postulare officiũ iudicis vt exhibeas eam? Certe sic. ꝛ si forte indigeam auxilio militari: implorare potero. ꝛ si inueniatur prostituta: perducitur ad libertatem. ꝛ hec conuentio siue scripta fuerit siue non: valet dũtamen constet de fide pacti. Tex. mulierem. i. ancillã. Tex. apud tribunal. i. apud competentem iudicem. Tex. oportet. sub. etiam nemine agente. Sunt eniꝫ quedam que per officiales iudices nemine agente expediuntur. similia. s. de epi. ꝛ cleri. l. si quis. ꝛ. j. de his qui latro. l. vlti. Tex. apud eũ. i. apud competentẽ iudicem. Tex. hec autem lex. i. hec conuentio. Tex. valet. qꝛ regulariter ita valet pactum factum cum scriptura sicut sine scriptura: vt. ff. de proba. l. cum res.

EAm que. In. l. ista dicitur. Si vẽdidi ancillam eo pacto ne facias questũ i corpore suo: ꝛ si facias fieri ꝙ ipsa efficiatur libera. tu videris facere contra pactum siue prostituas eam siue facias eã morari in caupona. Tex. eã. s. ancillaꝫ Tex. que ita. i. tali pacto. Tex. sub spẽ ministrandi. vinũ ꝛ cibũ intrantibus. Tex. ne fraus legi. de facto ad factum. Tex. oportet. Unde no. ꝙ si videris mulierez in lupanario siue in caupona: presumitur ꝙ faciat questuz de corpore suo: qꝛ ista duo sunt paria. Et ideo si vendo tibi ancillam eo pacto ne prostituas eam in lupanario. si ponas eam in caupona: videris eam prostituere. ꝙ videtur fieri fraus legi de facto ad factum vnde non valet: vt. ff. de le. ꝛ sena. consul. l. contra legem. nam multis modis fit fraus: vt no. s. de legi. ꝛ constitu. l. non dubium.

¶ Si mancipium ita fuerit alienatum vt manumittatur.

¶ Superior titulus. si seruus exportandus veniat respicit seuitiã, proximus precedẽs respicit fauorẽ. Iste tertius titulus ꝛ mixtus: qꝛ pro parte respicit fauorẽ pro parte seuitiaꝫ vñ dicit rubrica: si mãcipiũ ita fue. alie. vt ma. vel cõtra. Idẽ est econtra. quid iuris sit subijciamus: ꝛ videamus de pma parte rubrice vel econtra agitur. j. e. l. ea quidem.

SI Patroclus. In. l. ista dicitur. Patroclus quidem nomine seruum suum vel ancillam donauit hermie eo pacto vt illa deberet illum seruum vel illã ancillam perducere ad libertatem infra certum tempus certe si patroclus mutauit voluntatem: in contrarium pactum non intercessit. Si infra illud tempus non manumittatur: ad libertatem pducitur: qꝛ constitutio diui marci ꝛ comodi non solum habet locum in seruis venditis: imo ꝛ in donatis. Tex. lege dicta. idest. hoc pacto. Text. vt si ecce pactum. Text. perduceris. sub. postea. Text. ad venditos. sub. predicta lege. Text. sed etiam ad donatos scilicet seruos. Tex. vendere. sub. post vẽditionem ꝛ traditionem factam. als secus: vt. s. de heredi. vẽdita. l. qui tibi. Tex. ex constitutione. diuorum marci ꝛ comodi missa ad assidium victorinum: vt. j. l. proxi. Tex. defendere. Unde no. si vendo vel dono ancillam meam vel seruum meum vt infra certuz tempus manumittas: si non manumittis: perducitur ad libertatem vt hic. ꝛ. j. l. proxima.

SI ea. In. l. ista dicitur. Si aliquis habebat seruum filium naturalem ꝛ vendidit eum alteri certo precio vt infra certum tempus manumitteretur: ille nõ manumittitur: nunquid perducitur ad libertateꝫ? Certe sic ex constitutione diui marci ꝛ comodi missa ad assidium victorinum. hoc dicit ista. l. Uide te litterã. Tex. si ea lege: idest eo pacto. Tex. Chretes. scilꝫ domina. ꝛ est proprium nomen femine. Tex. filium vocatur filius naturalis natus ex ancilla mea: vt. ff. de pigno. l. denique. Tex. eum scilicet seruum. Tex. manumitteret. ponamꝰ vsqꝫ ad certum tempus. Tex. non est manumissus. infra illõ certum tempus. Tex. liber est. sub. illo tempore elapso. Et vt tollatis contraria que signantur hic. ꝛ. j. eo. l. is qui. ita dicetis. Cum do tibi ancillam vt eam manumittas: si do ex cõtractu innominato: do vt manumittas: non habet locũ hec constitutio: immo re integra possum penitere: vt. ff. de pdit. ob causam datam. l. dedi. §. sed si dedi. ꝛ. l. si pecuniam. §. j. Si autem do ex contractu nominato: vt vendo vel dono eo pacto vt infra certum tempus manumittas, siquidem adiecto aliquo modo manumittendi: puta vindicta. si manumittis infra illud tempus: planum est. si non manumittis: statiꝫ elapso tempore perducitur ad libertatem. sed iudex debet pronunciare eum liberuz: vt. ff. si cer. pe. l. non omnis. si aũt hoc non adijcio habet locum hec. l. ꝛ. j. e. l. si is qui.

CUm iusta. In. l. ista dicitur. Domina Iusta ancillam suã nomine Firmam Saturnino eo pacto vendidit: vt cum ista Firma esset annorum vij. tempore venditionis cum haberet. xxv. an. esset libera: nunquid adueniente tempore ipsa debebit perduci ad libertateꝫ? Respondetur ꝙ sic. Tex. cum Iusta. nomẽ proprium est venditricis. Tex. saturnino. nomẽ propriũ emptoris est. Tex. ingenuus est. qꝛ manumissus nõ põt manumitti: sicut nec ingenuus põt manumitti: vt insti. de inge. §. vlti.

SI is qui. In. l. ista dicitur. Si dedi pecuniam vt ancillam tuam infra certum tempus manumitteres: ꝛ fuisti in mora manumittendi: ex hoc ipso ipsa efficietur libera exquo potuit manumitti: si non est manumissa. ꝛ ideo filij nati ex ea postea erunt ingenui. Tex. pro te acceperat. sub. ab extraneo. ꝛ hoc casu dominus operas imponere non põt. vt. j. de operis lib. l. iij. sed si a te ancilla accepisset: nõ cogitur te manumittere: sed potest hortari vt te manumittat. ꝛ si non maumittit te non efficieris libera: vt. s. de conditio. ob causam da. l. si. Tex. manifestum est. sed videtur ꝙ non sit libera: sed datum possit repeti. vnde videtur contra. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. in ver. actum do ꝛc. in fin. Ad quod potest dici. hic fuit data pecunia in quãtitate. ibi auteꝫ data fuit vt corpus. ꝛ ita fuit do vt facias: ꝛ ideo non erit libera: vt in. l contraria.

EA quidem. Segnori in. l. ista tractatur de vltima parte rubrice. ꝛ in superioribus legibꝰ tractatum est de prima parte rubrice. ꝛ qa ista. l. videtur mirabilis ꝛ argumentabilis: ꝛ vt satisfactum sit vobis de omnibus que dicentur circa. l. istam: ita ponetis casum. Tu habebas mãcipia: ꝛ illa mancipia latenter offendebant te multum: quia adulterabant vxorem tuam. ꝛ ita non potuerunt ista ita latere quin deuenirent ad noticiam tuam. tamen qa nolebas te vituperare hoc dissimulabas: tamẽ interdum cogitabas: quid faciam? perimam ista mancipia gladio. tamen habita diligenti deliberatione dixisti. vendam alicui ista mancipia eo pacto ne in perpetuũ manumittatur. ꝛ stipulabor penam certe quãtitatis si contrafieret. hoc etiã adiecto vt si manumittantur ꝙ non valeat manumissio: vnde inuenisti emptorem ꝛ ei dixisti. paratus sum tibi vendere ista mancipia isto pacto ne in perpetuũ manumittantur: ꝛ si manumittẽtur ꝙ non valeat ista manumissio. dixit emptor quare apponis ita crudele pactum? dixisti tu. subest causa: quia vellem potius perdere quicquid habeo ꝙ ad libertatem perducerentur. vnde emptor emit isto pacto: ꝛ fuisti stipulatus penam ab eo: ne ad libertatem perduceret: ꝛ si perduceret ꝙ non teneret manumissio: ꝛ teneretur ad penã emptor contra. l. postea perduxit eos ad libertatem: nunquid tenuit manumissio? Certe non: cum sit factum contra pactum appositum gratia venditoris in odium serui. ꝛ ideo si tu venditor fueris stipulatus penam non poteris petere penam. Tex. eam legem. idest eam conuentionem. sic etiam. s. de pactis. l. legẽ. Tex. que psone eius. s. serui. Tex. immutari eius facto. i. domini emptoris. Text. debeat. vt. s. si aduersus fiscum. l. j. Tex. si non ipse. idest quem vendidisti hoc pacto. Tex. contineant. ¶ Or segnori ad. l. istaꝫ opponitur tripliciter. Et vno mõ sic. Si vẽdo tibi mancipia mea eo pacto ne manumittas. si manumittis non perducuntur ad libertatem. Sed videtur ꝙ pducuntur

cuntur ad libertatē: sed teneaꝛis prescrip. ver. ad interesse vt.š.de condi.ob cām da.l. ea lege. Ad solutionē cuius cōtrarij vos ita dicetis. Aliud in alijs rebus: aliud in seruo: vt si dono tibi rem meam eo pacto ne alienes: valet vēditio. sed possum agere prescrip.ver.vt seruetur pactum vel interesse prestetur. Sed hic si vendo vł dono tibi seruū eo pacto ne manumittas: si manumittis non valet manumissio. Et est ratio.quia sicut alꝭs libertas facilius competit: ita difficiliꝰ reuocatur: vt.ff.de inge.ma.l.generaliter.§. quotiens. Uel dicatis ꝙ vendidit mancipium propter grauem offensam si adiecit pactum ne manumittatur. si manumittitur non perducitur ad libertatem: ne maleficium serui impunitum remaneat: vt.š. dictum est. Uel potest dici tertio modo. Si vendo tibi seruum eo pacto ne manumittas.siquidez intelligo de effectu beneficij non perducitur ad libertatez.si cogito de manumissione facti: tunc perducitur ad libertatem: vt.ff. de seruis exportandis.l.quesitum. ¶ Or secundo instatur ad.l.istam. Nam hic dicitur si manumittis seruū cōtra.l.pacti. non cōmittis penam. sed videtur ꝙ cōmittis in penam: vt.ff.de serui.expoꝛ.l.si ea. Ad quod respondeo. Si vendo eo pacto ne manumittas: ⁊ stipuloꝛ penam: ⁊ cogito de effectu beneficij: penam non peto vt hic. alꝭs sic vt ibi. ¶ Sed denuo tertio instatur. Et vř ꝙ si de facto manumittas ꝙ cōmittas in penā: vt.š.de trāsa.l.vbi. Ad qō pōt dici. aliud in trāsac.qꝛ reus dū cōueniť dicit se de facto inqetari. vñ stipulať penā ne fiat cōtra trāsac.i. ne fiat ei de facto qō. sed hic vř agi de effectu beneficij simile in stipulatione hēre licere: vt si stipuloꝛ hēre litē sub certa pena: videoꝛ stipulari ne mihi moueať qō: vt.ff.de ver.ob.l.stipulatio.§. hi qui.

Si puellam. In.l.ista dicitur. Uēdidi tibi ancillam eo pacto vt manumittas. ⁊ si non manumitteres promisisti mihi prestare.c.aureos. nō seruasti fidem nunquid perducitur ad libertatē ipsa? Certe sic. Tex.si puellam: idest ancillam. Tex.vt manumitteretur.sub. intra certum tempus. Tex. prestarentur. sub. nomine pene. Tex.non seruata fide: quia non manumisisti. Text.constitit.q.d.libera efficitur: ac si emptoꝛ eam manumisisset infra illud certū tempus ex constitutione diui marci ⁊ cōmodi missa ad aufidium victoꝛinum: vt colligitur in ea.l.ff.de manu.l.cum minoꝛ.Tex. conditionis potestatez. nam conditione adueniente: si non manumisisset ex constitutione efficitur libera ac si eam manumisisset. vnde sicut si eam manumisisset non posset petere penā: ita hoc casu non poterit petere penam.

¶ De edilicijs actionibus.

¶ Quia in emptione ⁊ venditione edilicie actiones locuz habent idest actiones descēdentes ex edicto ediliuz curulium: ponit de edilicijs actionibus. Et debetis scire ꝙ quidam erant magistratus in ciuitate romana qui vocabantur ediles curules. Et ideo ita vocabantur: quia curam habebant edium edendarum: idest ne domus comburerentur: ⁊ ne mala cibaria venderentur. Curules dicebantur: qꝛ ibāt in curribus honoꝛis causa. Isti ediles curules statuerunt actiones suas. si quis vēdiderit seruum vel equū suū moꝛbosuz vel vitiosuz. Et sunt tres. Una vocať redhibitoꝛia ⁊ tollitur sex mensibus. Alia quāto minoꝛis ⁊ tollitur anno. Alia vocatur in factum: vt.j.e.l.iij.

Si non simpliciter. In lege ista dicitur. Aliquis non ignoꝛās immo dolose tibi ignoꝛāti vēdidit seruū fugitiuū: vel erronē: nunqd tenebiť tibi? Certe sic. ⁊ non solū ad pcium: imo ad dānū qō passus es.⁊ ita ad tuum interesse. Tex.fugitiuum. dř seruus fugitiuus ⁊c. vt.ff.e.l.quis sit in prin. Tex.vel alio mō vitiosum. puta erronem. Et dicitur seruus erro ⁊c. vt.ff.e.l.qui scit in princi.§.errone.vespertilio dicitur seruus qui tota die doꝛmit ⁊ de nocte vadit venatuz: vt est quoddam animal quod vocatur barbastello. qō de die doꝛmit: de nocte volat. sic ⁊ iste: vt.ff.e.l. si ita quis. Tex. cōueniri.sub. redhibitoꝛia actsi potius expediebat habere ꝗ̄ non habere.

Cum proponas. In.l.ista dř. Emi a te seruū moꝛbosuz. seruus iste fugit a me post ānū.nūqd possum agere redhibitoꝛia: vel quāto minoꝛis contra te? Ad qō rńdet impatoꝛ ꝙ nō. qꝛ redhibitoꝛia tolliť spacio sex mēsium. quanto minoꝛis anno vtili. ¶ Or segnoꝛi not. ꝙ tres sunt edilicie actiōes. Est redhibitoꝛia que hꝫ locum cum res moꝛbosa vel vitiosa venditur. ⁊ ego si sciuissem nō eraz empturus propter vitium rei. ⁊ habetur in ea ratio dāni: vt.š.l.proxi.⁊.ff.eo.l. illud in fi. Et durat spacio sex mensium: vt.ff.e.l.cum sex. Et ꝗ̄to minoꝛis res valet. vt si vēdis mihi seruum fugitiuum infra annum debeo te conuenire quāto minoꝛis est: vt.ff.e.l.sciendu z.in fi. Est actio in factū. quando emi rem moꝛbosaz vel vitiosam. postea cōuenit inter me ⁊ te de ea redhibēda.⁊ habet locum si non tu promisisti ea que ꝭm consuetudinem debent promitti: vt.ff.eo.l. ꝙ si nolit.§.qui mancipia.⁊.§.in factum. ¶ Sed que differentia est inter quāto minoꝛis res vꝫ. ⁊ eam quāto minoꝛis esset emptoꝛ empturus si sciuisset? Respondeo ꝗ̄to minoris esset emptoꝛ empturus habet locum cum emptoꝛ omni modo etiam emisset si scisset moꝛbum vel vitium rei: sed minoꝛi precio. Sed quāto minoꝛis valet habet locum. cum emptoꝛ non erat empturus si scisset moꝛbum vel vitiuz rei: vt.ff.de act.emp.l.iul.⁊.l.quero. Uel dicatis vbi est res minoꝛis empta ꝗ̄ valet: tollitur anno vtili: qꝛ est pretoꝛia vt hꝭ. sed quanto minoꝛis esset empturus est ciuilis ⁊ est cognomen actionis: ⁊ durat.xxx.annis.

Si apud. In.l.ista dř. Uendidisti mihi mācipiū ⁊ illud nō fugit ante venditionē sed postea: hoc dānū pertinet ad me emptoꝛem. Sed quid si vēdidisti mihi mancipium: ⁊ conuenisti ꝙ in futuruz non fugeret: valet ne tale pactum? Uidetur ꝙ non: quasi sit hoc impossibile. Sed certe veriꝰ est ꝙ valeat.vnde debes curare vt nō fugiat. Tex. pertinet. ¶ Or segnoꝛi ex princi.huius.l.colligetis vnam exceptionem contra redhibitoꝛiam. semper quādo estis aduocatus rei detis operam probandi ꝙ res carebat vitio tpe vēditionis: vt ita periculū pertineat ad emptoꝛē.nam nō sufficit ꝙ emptoꝛ probet ꝙ post vēditionem seruus sit fugitiuus: vt hic.⁊.e.l.quero.in fin. Tex.temere.i.fatue. Tex. ꝗ̄uis hoc impossibile: idest difficile videatur. Et ad istud accedit.ff.de pac.l.nō impossibile. Tex.posterioꝛes eniz casus.sub.accedentes post venditionem.

Si predium. In.l. ista diciť. Si emisti a me prediū eo pacto vt si displicuerit tibi infra talē diem esset inemptū.nunquid si displiceat tibi infra talem diem resoluetur vēditio? Certe sic. ꝗ̄si venditum sit sub conditione ⁊ cōditio defecerit. ⁊ ideo tibi emptoꝛi competit redhibitoꝛia cōtra me venditoꝛem. Sed ponamus ꝙ prediū vbi est herba pestifera: vel letifera mihi ignoꝛāti vēdidisti. nūquid potero agere redhibitoꝛia? Rńdetur ꝙ sic. Tex.resolui. ⁊ ita vēditio fuit facta pure. sꝫ resoluitur sub conditione: vt colligitur.ff.de ꝯben.emp.l.si ita quis. Secus est in precio: vt.š.de ꝯben.emp.l.in vēdentis. Tex. ⁊ redhibitoꝛia.i. actio ex empto. vt probať.ff. de ꝯbē. emptio.⁊ vendi.l.sed celsus.§.annua. Tex.distractus sit.vñ iste fundus est in causa redhibitionis vt hic. ⁊ .ff.e.l.j. ⁊ hec vera sunt cum mihi ignoꝛanti vendis. Secus si sciēti: quia qui scit certioꝛari non debet.ff.de actio.emptio. ⁊ ven.l.j.in fi. Tex.eum fundum. ¶ Unde no.ꝙ redhibitoꝛia actio hꝫ locum in rebus mobilibus ⁊ se mouentibus: ⁊ in rebus soli. In rebus mobilibꝰ habet locum redhibitoꝛia si dominꝰ Becarius debebat vēdere carnes moꝛticinas ⁊ vendit carnes erroneas: tenetur redhibitoꝛia: vt.ff.e.l.j. Itē habet locum redhibitoꝛia in rebus se mouētibus: vt si quis debeat vendere mancipium bonuz: vendidit moꝛbosum: vt.ff.e.l.j. Item habet locum redhibitoꝛia in rebꝰ imobilibus vt hic.

r.ff.e.l.j. ¶ Sed quid si aliqs vendidit tibi librum falsum in textu r in glosis cum deberet tibi vendere veracez: habz ne locum redhibitoria vel quāto minoris? Uidetur ꝙ non: qz redhibitoria datur pro morbo qui est in corpore. quanto minoris datur pro vicio qd inest aio. sed liber non hz malū in corpore: vel nō est pallidus: r istud est viciuz animi. Ecō tra videt ꝙ sic: qz edictuz edilium curuliuz habet locū pro rebus imobilibus r mobilibus. Et appellatione reruz imo bilium libri cōtinentur: vt.ff.e.l.j. ¶ Or segnori in questio ne ista nos dicimus. si liber qui venditur est adeo mēdax ꝙ potius expedit eum non habere q̄ȝ habere ꝙ habet locum vtilis redhibitoria: vt arg.ff.eo.l.j.§. deniqz. r colligit.ff. de excep. rei iudi.l. si is qui.§.j.

HAbito. In.l.ista dicitur. Emi a te seruū barbaricū vl' xp̄ianū bonafide r solui preciuz. nunqd si apparet illū seruū fugitiuū: possuz agere redhibito ria: vel quāto minoris? Rñdet ꝙ sic. Tex. exhibere. Or segnori custodiatis vos hic: qz hic dicitur. si volo agere redhibitoria pro aliquo seruo: debeo exhibere illū seruū. Sed.l. dicit. si hō pro quo agitur redhibitoria est in fuga sine culpa emptoris ꝙ nihilominꝰ pōt agi redhibitoria act̄. Unde videt̄ ꝯ.ff.e.l. redhibē.§.vl. Rñdeo verbū redhibere soluit cōtrariū. Nā verbū exhibe re iur̄ nr̄o est equiuocū: qz exhibere est facere in publico po testatē: vt.ff. de exhi.l.ij. Et in significatione hac qui agit re dhibitoria pro suo fugitiuo non dz eū exhibere ex quo suꝰ est in fuga sine sua culpa: r tamē potest agere redhibitoria: vt in.l. contra. Aliquādo dicitur exhibere. i. probare seruuz in causa redhibitionis esse. qd potest esse in seruo qui est in fuga: vt hic dicitur. Unde ad hoc allegat̄ magistraliter hec l. ꝙ equiuocatio est scripta in.l.

¶ De monopolijs r conuentu negociatorum illi.

¶ Segnori licet hoīes hodie mali sint tamen retro nō fue runt omnes sancti. olim fiebant monopolia in ciuitatibus. i. mercatores r scriptores faciebāt talia pacta ꝙ nullus ven dat brachium pāni nisi pro.x.sol. vel nullus scribat quater num pro minori precio.x.sol. Unde supradictum est de em ptionibus r vendi. faciendis. r qz causa vendendi fiebant monopolia r conspirationes prohibite causa emēdi r ven dendi. Et est conspiratio dum dicunt mercatores. si aliquis apportat ad ciuitatem istam talez pānū non ematur nisi pro tanto. r si aliquis vult emere a vobis non detur ei nisi ꝑ tan to. Scio tamē ꝙ dominus Azo aliter exponit de monopo lijs prohibitis. i. de singularibus venditionibus. ¶ Et no. ꝙ monopolium dicitur duobus modis. Uno mō monopo lium a monos qd est vnum vnde monostica. i. scientia ipsiꝰ. r pola quod est venditio siue pola qd est venditor: vnde mo nopoliuz est venditio ꝙ debet vno precio fieri. Uel dicitur monopolium a monos quod est vnum. r polis quod est ciui tas: qz sola vnica ciuitas est in qua fit vēditio talis: vnde po la est venditor r pola est venditio.

HAbemus. Segnori.l. istam vi debitis per vos. r ista lex bona est si bene seruaretur. sz non bene seruatur in ciuitate ista nec alibi: qa tanta est potentia regum r subditoruz ꝙ istas.ll. suant tm̄ verbis sed non factis. Et de hoc benedictus sit dn̄s deus noster. Et in.l. ista dicit̄ ꝙ omnes negociatores artifices r alij oparij siue sint venditores siue emptores non debent facere monopolia. r specialiter pro hibetur tale monopolium. nam ita ordinauerunt muratores in ciuitate ista ꝙ si aliquis incohoat opus meum r non facit mihi qd promisit r expellam eum non inuenirem aliquem qui ibi poneret manum. imperator prohibet ista fieri sub pe na capitis. r primates professionum si patiantur hoc fieri: debent pati penam.l. librarum auri. officiales iudicum si dissimulant hoc fieri: puniuntur.l. libris auri. ¶ Or segno ri no. ꝙ contra.l. istam faciūt omnes taliarelij r tricoli r mu ratores r magistri de lignamie; r quasi oēs artifices; quod grauiter boñ. potestati r suis iudicibus est ferendum: nec velit deus ꝙ mihi contingat.

¶ De nundinis r mercatoribus.

¶ Quia causa emendi r vendendi fiunt nundine: ponit de nundinis. Et debetis scire ꝙ nullus potest facere nundi nas nisi impetret a principe. Et si non vtitur eo priuilegio x. annis perdet illud: vt.ff.eo.l.j. vnde de nundinis videa mus r subijciamus.

QUi. Segnori.l. istaz videbitis per vos. Tamen vt intelligatis eam dicetis ꝙ in.l. ista dicitur. Si aliquis est dominus nundinarum non potest ibi aliquem conue nire. sed mercatores inter se bene possunt conueniri.

¶ De vectigalibus r cōmissis.

¶ Segnori rubricā istaz ita ꝯtinuabitis ꝙ mercatores qñ vadunt ad nūdinas r reuertunt̄ portant merces: r de merci bus debēt soluere vectigalia: iō ponit de vectigalibus. Et qz mercatores interdū latēter vadunt ꝑ aliquē locū vt non prestent vectigalia: ponit de cōmissis r de confiscādis mer cibus si vectigalia non prestātur. Et est vectigal octaua ps rei: vt.j.e.l. ex prestatione. ¶ Et not. ꝙ dominus imperator vel rex francie vel anglie non debet exigere vectigal nisi in casu: vt.j.l. exceptis. ¶ Item no. ꝙ sunt quidaz qui nō pre stant vectigalia vt sunt legati deuotarum gentium: vt sunt ambasiatores ciuitatis acon: vt.j.e.l. legatis. ¶ Item no. si illi qui debent prestare vectigal non prestant: vectigal com mittitur in fiscum: vt.j.e.l.j. r.ij. imo quilibet debet hoc pro fiteri. licet ista professio remittatur militibus: vt.j.e.l. oībus. ¶ Item no. ꝙ sunt quedam res de quibus non prestat̄ ve ctigal: vt.j.e.l. vniuersi.

NEqz commissum. In.l. dicit̄. Si aliquis portauit merces de loco ad lo cum: r nō soluit vectigal: r fiscus infra qn quēnium non mouit sibi questionem: post quinquēnium non poterit vendicare illas merces. Tex. potest. vnde no. licet rei vēdicatio.x. vel.xx. an. prescriptione tollatur: vt.j. de prescrip. lon. tem.l. penulti. r vlti. tamen hic tollitur quinquēnio. Leges sequētes videa tis per vos vsqz ad titu. sequētem.

¶ Noua vectigalia institui non posse.

¶ Istum titulū videbitis per vos. Tñ no. ꝙ antiqua debēt exigi: sed noua nō pn̄t institui sine auctoritate imperiali. Et idem est iure canonico. extra de censi. c. prohibemus.

¶ De cōmertijs r mercatoribus.

¶ Et no. ꝙ cōmertium est ipsa emptio r venditio que fit a mercatoribus: quia que fiunt ab his rc̄. vt.s. de contrahen. emptio. r venditio. dictum est.

NOn solum. Segnori in.l. ista no. ꝙ auruz a bar baris subtili ingenio est extorquēdum. Et dicuntur barbari quibus bellum populus romanus indixit.

¶ De rerum permutatione.

¶ Rubrica ista pōt ꝯtinuari duobus modis ad superiora. Et vno mō sic. De ꝯtibus innoiatis puta de cōmodato r deposito in supioribus dictū est. nunc de ꝯtibus inoiatis est vidēdum. s. de rerū permu. qui est ꝯtus innoiatus: vt.ff. eo.l.j. Et qz in rerū pmu. locū hz pscrip. ver. actio: vt.j.eo.l. ex placito. annectit r de pscrip. ver. actio. ¶ Sed circa istaz continuationē instatur. Cum locatio r cōductio de qua ha betis.j.

betis.j.ti.proxi. sit cõtractus nominatus: vt.ff.e.l.j. cur posuit istum titulum in medio. Ad quod potest dici. de cõtractibus nominatis ex quibus transfertur dominium: si tradens est dominus vel si non est dominus paratur cã vsucapiendi: in superioribus dictũ est. Sed ex locatione nõ trãsfertur dñium: vt.ff.loca. ⁊ conduc.l.non solet. nec parat̃ cã vsucapiendi: q2 locator non vsucapit: vt.j.cõia de vsuca.l.j. Et ideo in medio ponitur de rex permu. Et hec cõtinuatio est domini Azo. ⁊ non vr̃ multum bona: q2 in superioribus dictum est de ɔ̃ctibus nominatis ex quibus nõ trãsit dñiũ: vt de cõmo. ⁊ de po.⁊c̃. Et ideo vos ita breuiter potestis cõtinuare. In superioribus dictũ est de emp. ⁊ ven. ⁊ q2 rerũ permu. similis est emptioni ⁊ ven. vt colligitur.ff.e.l.j. põit de rex permu. Et q2 in rerũ pmutatione h3 locũ p̃scrip.ver. actio: annectit de p̃scrip.ver. actio. Et de p̃ma pte rubrice agitur in.l.j.ij.⁊.iij. Et de vltima agitur in.l.reb⁹.⁊ in.l.pe.⁊ vlti. ¶ Et super ista rubrica cõsueui formare duas questiones. Et quero sic. quare rerum permutatio dicitur contractus innominatus? emptio ⁊ venditio dicuntur contractus nominati? vt.ff.eo.l.j. Assignat dominus Azo mirabilem rationem. contractus nominati sunt ex quibus solo cõsensu nascitur actio ⁊ obligatio. sed in reru3 permu. non nascitur actio solo consensu: sed re ipsa: vt.j.e.l.permutatione.⁊.l.ex placito. Sed hec non vr̃ bona ratio: q2 idem in cõmodato ⁊ deposito qui sunt contractus nominati: vt.ff.de pactis.l.iurisgentiu3. in prin. ⁊ tamen in eis re contrahitur obligatio: vt insti. quibus mo. re contrahi.obli. in princi. Et ideo vos dicetis emptio ⁊ venditio dicuntur contractus nominati: quia habent ita propria nomina q̄ alijs contractibus cõuenire non possunt. Nam emptio ⁊ venditio non potest cõuenire mutuo. Sed illi contractus dicuntur innominati qui habent nomina sua generalia: ita q̄ alijs cõtractibus accõmodari possunt: vt est rerum permutatio. ¶ Secundo queritur hic. quale est istud nomen prescrip.ver.actio? Circa h̃ ita dicetis. nam olim ab initio cum actiones fuerunt a iure ciuili inuente: omnis actio dicebatur prescriptis verbis: quia in omnibus actionibus erant prescripta statuta circa solemnitate3 ponende actionis. Et erat talis: vt si quis caderet a syllaba: caderet a tota causa: vt.ff. de ori.iur̃.l.ij.§. deinde. Sed olim dicebat̃ solẽnis formula: vt.ff.de furtis.l. si seruus nauẽ. Sed hodie sublata est illa solẽnitas: vt.s̃.de for.⁊ impe.re.sub.l.j.⁊.ij. Unde cũ olim oẽs actiones vocabantur prescript.verb. q2 in natura rerum plura sunt negocia q̃3 vocabula: vt.ff.eo.l.j.⁊.l. naturalis. Uisum est fore vtile statuere quãdam generalem actionem que antiquum nomen retineat. que dicitur prescrip.verbis. ideoq3 statutis verbis generalibus: habet locum in rex permuta.vt.j.e.l. ex placito. Et in contractibus innominatis: vt in pacto apposito in rerum traditione: vt.ff.eo.l. naturalis.§.j.⁊.j.eo.l. in rebus. Et in pacto apposito incontinenti: vt.s̃.de pactis inter emptio.⁊ vendi.conuen.l.ij.

Si cu3 patruus. Segnori l.ista põit duos casus. Et in primo casu non fuit emptio ⁊ venditio: nec rerum permutatio: s3 est eis vicinus. In secundo casu fuit reru3 pmutatio. Ponetis ergo sic casum in terminis. Patruus meus habebat quãdam possessionem venalem ponamus pro.xx. pater meus volebat emere illã possessionem: sed non habebat pecuniam ad manũs. dixit pater meus patruo meo. ego vellem emere a te possessionem quã habes venalem: sed non habeo pecuniam ad manus: sed accipe istam domum mea3: ⁊ sufficit tibi pro fundo tuo. ⁊ ita pater meus non taxata estimatione vl' quãtitate precij: domũ pro fundo dedit. postea ille fundus a patre meo fuit euictus sine iniuria iudicantis. ⁊ sine culpa patris mei. postea decessit pater meus ⁊ ei extiti heres. certu3 est q̄ habeo regressum de euictio. contra patruum meum: sed qua actione? ex empto non: quia non fuit venditio. prescrip.ver.non: quia non fuit rerum permutatio. sed certe habeo vtile3 act. ex empto: ⁊ ad instar actionis directe ex empto: quia fuit ei vicinus contractus. vel habeo vtile3 actio.prescrip. verbis ad instar prescrip.ver. que fuit vicinus permutationi. Secũdus casus est. si patruus meus possessionem suam venalem non habebat: ⁊ pater meus dedit ei domum pro illa possessione: fuit rerum permutatio. ⁊ ideo euicta illa possessione a patre meo: ego filius qui extiti ei heres potero agere prescrip.verbis actio. ad interesse. vel vt restituat mihi domum quam pater meus ei dedit condit. ob causam da. hoc dicit ista.l. Uidete litteram. Tex. si cum patruus tuus possessionem haberet. pone aliquem fundum ⁊ pone pro.xx. exempli causa. Tex. possessionem. pone domum dedit dicẽdo pro illo fundo quem habes venalem pro.xx. ego libenter: emerem: sed preciu3 non habeo ad manus: sufficiat ista domus. Sed quare dixit non taxata precij quantitate? quia si dixisset tu habes illum fundum venale3 pro.xx. ⁊ dabo tibi istam domum pro illo fundo pro.xx. tũc enim esset emptio ⁊ venditio: vt.s̃.de rescin.ven.l. precij. Tex. id quod comparauit: idest quasi comparauit: quia non fuit emptio ⁊ venditio: quia emptio ⁊ venditio non habent ɔtrahi de re ad rẽ. sed de re ad certam quãtitatem precij taxatã: vt.ff.e.l.j.⁊.ff. de contrahen.emptio. ⁊ vendit.l.j. Text. euictum est. quia si per iniuriam iudicis vel culpam patris cui euictu3 est: non posset agi de euictione si euinceretur: vt.ff. de euic.l. si per imprudẽtiam in prin.⁊.l.si ideo in fi.⁊.l.si dictum.§.ij. Tex. ac cõmunis. Hec littera exponitur multis modis. Tex. ex empto actionis. scilicet directe prescriptis verbis. vtilis ex empto. que olim cognominabatur prescrip.ver. ⁊ iste contractus fuit emptioni vel venditioni proximus. Uel exponatis secũdo modo ex empto actionis: scilicet vtilis ex permutatione. quia non fuit rerum permutatio: sed contractus proximus rerum permutationi. Tex. desideras. ⁊ hucusq3 durat primus casus. Et in isto primo casu not. sicut in emptione ⁊ venditione agitur de euict̃. ad interesse etiã si non sit promissa euictio: vt.j.de euict̃.l. non dubitatur. ita de cõtractu proximo ei agitur de euict̃. vt hic. Tex. at enim. Incipit secundus casus in quo fuit rerum permutatio. Text. prestitum est: idest traditum. Tex. si hoc elegeris. q2 si permuto tecum ⁊ res quã tradidisti a me euincitur: habeo electionem vel volo petere illud quod dedi condi. ob causam da. quasi causa nõ secuta: vt colligitur.ff.e.l.j. vel agere prescrip.verbis ad interesse: vt.j.l.proxi.⁊.l.rebus. ¶ Or segnori not. q̄ l.ista ponit duos casus. Et in primo casu non fuit emptio vel venditio vel rerum permutatio: sed fuit cõtractus eis vicinus. Uere nõ fuit emptio ⁊ venditio: quia non contrahitur emptio nisi conueniat de re ⁊ precio certe quãtitatis: vt insti.de contrahen.emptio.⁊ vendi.§.preciu3. Denuo non fuit permutatio: quia patruus meus venalem possessionem habebat. sed quia pater meus nõ habebat pecuniam ad manus: conuenit ei dare domum suam pro illo fundo. Sed in secundo casu fuit rerum permutatio: q2 patruus meus non habebat possessionem venale3: sed simpliciter conuenit q̄ daret fundu3 pro domo. Apparet ergo ex premissis aliquem contractum esse emptionem ⁊ venditionem: aliquẽ esse reru3 permutationem: aliquẽ ei esse similẽ. Nam contractus emptionis ⁊ venditionis est vt si aliquis habet rem venalem ⁊ conuenit inter emptorem ⁊ venditorem de illa re vendenda certo precio vel de insolutum dãdo certo precio: vt.ff.de contrahen. emptio. ⁊ venditio.l.j. ⁊.ff. de rescinden. ven.l.precij. Permutatio rerum est: vt cum quis non vult vendere sed appetit habere rem illam pro sua: vnde rerum permutatio est diuersaru3 rerum facta inuicem prestatio: vt.j.e.l.ij.in fi. In emptione ⁊ venditione habet locum directa actio ex vendito vel ex empto: vt.ff.de actio.empti ⁊ ven.l.ex empto. ⁊ in rerũ permutatione habet locum prescrip.ver.actio: vt.j.e.l.ex placito. Est cõtractus qui est proximus emptioni ⁊ vẽdi. sicut est in p̃mo casu hui⁹.l. vnde dabatur vtilis ex empto ratione vicinitatis emptionis ⁊ venditionis. vel dabitur prescriptis verbis vtilis ratione permutationis ad interesse. ¶ Or segnori super.l. ista quero sic. Quia ex predictis apparet que sit differentia inter emptionem ⁊ vendi. ⁊ rerum permutatione3 ⁊ cõtractum proximum emptioni ⁊ venditioni ⁊ rerum permutationi. Sed que est differentia inter contractum innomi-

natum do vt des: ꝛ rerum ꝑmutationē? Rn̄deo rerū permutatio est ꝓprie de re certa ad certā: vt si cōueni tibi dare domum certā pro illo fundo certo qd ex eo appet: qꝛ cuꝫ leges faciunt mētionē de reruꝫ ꝑmutatione annectunt de re certa ad certā: vt. j. e. l. qm̄. Sed ꝯctus innoiatus do vt des: habꝫ fieri de re incerta ad incertā: ꝛ de icerta ad certā: vel de certa ad incertam. Habet ꝯctus innominatus fieri de incerta ad incertam: vt si conueni tibi dare bouem in genē: ꝛ tu asinum in genere. Itē habet celebrari de re incerta ad certaꝫ: vt conueni tibi dare bouem in genere: ꝛ tu asinū in spē. Itē habet celebrari de re certa ad incertam: vt si cōueni tibi dare asinum in spē: ꝛ tu mihi bouem in genere. Et ista probantur. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. §. j. ꝛ. ij.

Ermutationeꝫ. In. l. ista dr̄. Permutationem esse contractuꝫ bonefidei: ꝛ re ipsa contrahi ꝛ obtinere vicem contractus emptionis ꝛ vēditionis. Tex. re ipsa. quasi dicat ipso facto: vel re ipsa: idest rei interuētu: quia in rerum permutatione rei interuētu vestitur pactū: vt. j. proxi. l. dicetur. Tex. sicut cōmemoras. i. asseris in libello precum tuarum. Unde interroganti respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. viceꝫ emptionis. sub. ꝛ venditionis. ¶ Unde no. duo no. Rerū ꝑmutatio est bonefidei cōtractus: vnde actio prescrip. ver. que oritur de ꝑmutato bonefidei est. Unde in duobus casibus bonefidei est: cum proponitur de estimato ꝛ permutato: vt insti. de act. §. actionum. ¶ Unde no. ꝙ dn̄s Io. in arbore actionuꝫ in q̄ posuit omnes ꝑtorias ex vna parte. s. ex dextera. ex alia pte. sꝫ ex sinistra posuit oēs ciuiles. Et posuit actioneꝫ ꝑscrip. ver. sed fecit vnum qꝛ figurauit eā primo circulariter: postmodum quadrando circulauit eam circulo rotūdo: ꝛ tunc voluit significare eam esse bonefidei actioneꝫ: dum quadrauit eam voluit significare eam esse stricti iur̄. Tex. qd in oibus casibus: preterq̄ꝫ in ꝑmutato ꝛ estimato. ¶ Itē not. ꝙ rerum ꝑmutatio obtinet vicem emptionis ꝛ venditionis in aliquibus: sꝫ non in omnibus. Et rerum ꝑmutatio hꝫ similitudinem cum emptione ꝛ venditione in hoc: qꝛ sicut actio descendens ex vēditione est bonefidei: ita descēdens ex rerum ꝑmutatione: vt. s̄. l. proxi. in fi. ꝛ in ꝑalle. §. actionū. Itē qꝛ rerū ꝑmutatio est proxima emptioni ꝛ venditioni: vt. ff. e. l. j. In aliquibus habet dissimilitudinem: quia emptio ꝛ vēditio est contractus nominatus: sꝫ non permutatio: vt. ff. e. l. j. Item qꝛ vēditio contrahitur solo consensu: vt. s̄. de contrahen. emp. ꝛ vendi. l. ij. sꝫ ꝑmutatio re ipsa vt hic. ꝛ. j. l. pxi. Item emptio ꝛ vēditio ab initio est pactum vestitum: sꝫ rerum ꝑmutatio est pactum nudum: vt. j. l. proxi. Itē in venditione si tradidi tibi rem venditam. si non tradis preciꝫ: nō possum rēpetere datum: quia conditio ob causam nō habet locum in cōtractibus nominatis. sed in rerum ꝑmutatione secus: quia possum repetere datum conditione ob causam da. vel agere prescrip. verbis vt seruetur conuentum vel interesse prestetur: vt. s̄. l. proxi.

x placito. Segnori in. l. ista similiter tractatur de ꝑma parte rubrice. Et in ea dicitur. conueni istū meum. C. cum tuo. ff. permutare omnibus integris existentibus. pactum nudum est: ꝛ ex eo non datur actio nisi illud pactum eēt stipulatione vallatum: quia tunc posset agi ex stipulatione. Sed si res iteruenīat: quia trado tibi. C. ꝛ tu modo vis mihi tradere. ff. hic reipsa rei interuentu vestitum est pactuꝫ: ꝛ iō potero te cōuenire ꝑscrip. ver. vt serues conuētum vel interesse prestes. Itē potero te cōuenire conditione ob causam da. vt. C. meū tibi traditū mihi restituas: cū non tradis mihi ff. tuum. hoc dicit ista. l. videte litteram. Tex. ex placito. idest nudo pacto: vt. s̄. de pactis. l. si pacto. Tex. subiecta. i. nisi promisissem per stipulationeꝫ stare conuentioni. Tex. actionem. i. certi conditionem ex stipulatu ad penam promissaꝫ. si promissa est certa pena: vel ex stipulatu ad interesse: vt insti. de verbo. obliga. §. j. ¶ Oꝛ segnori super. l. ista tractandum est de apicibus iur̄. Queritur hic quare pactū permutationis est nudum omnibus alijs integris existētibus. verbigratia. conueni. C. meum cum. ff. tuo permutare. si nec inuicem stipulamur: vel non trado tibi nec tu mihi: nuduꝫ est pactum: ꝛ ideo non parit actionem: vt. s̄. de pactis. l. legem. Et ꝙ sit nudum pactum ita probo. non est vestitum re: quia non est de illis obligationibus in quibus ab initio re ipsa contrahitur obligatio: vt est mutuum: vt insti. quibus mo. re contra. ob. in prin. Item non est vestitum verbis si stipulatio non est secuta: vt insti. de verbo. obliga. in prin. Item nō est vestitum litteris: quia littere non interueniunt: vt insti. de litterarum ob. in prin. Item rerum permutatio non est vestita consensu: quia non est de illis obligationibus in quibus solo consensu nascitur actio: vt insti. de ob. que ex consen. nas. in princi. Item non est vestitum coherentia contractus: quia non proponitur contractum esse vestitum precise: vel subsecutum esse. Item non rei interuentu: quia alter alteri non tradiderat: vnde quia nudum pactum est non parit actionem. Sed si stipulatio intercessit est vestituꝫ: vt. s̄. de pactis. l. petens. Item si alter tradit est vestituꝫ rei interuentu: vnde habet locum prescrip. ver. vel conditio ob causam da. ad repetendum qd datum est vel ad interesse: vt. ff. eo. l. j. ¶ Sed vltra procedamus. Nam hic dicitur ꝙ pactuꝫ permutationis oibus integris existentibus est nudum. Sed si trado tibi. C. meum rei interuentu vestitur pactum ex parte mea ꝛ habeo prescrip. ver. vel condi. ob cām ad repetenduꝫ datum. Oꝛ dic mihi. vnde oritur hec actio? ex pacto ꝑmutationis non: qꝛ nudum. Rei interuētu non: qꝛ certi sunt modi quibus ꝯhitur obligatio: ꝛ iste nō est de illis: vt. ff. de act. ꝛ obli. l. obligationum. vnde est inefficax: vt. ff. de act. ꝛ ob. l. nāles. Si dudum postea trado nascitur prescrip. ver. nō ex rei interuētu. sed propter rei interuentum nascitur ex pacto permutationis tm̄: dudū antea inito: vt. ff. de pac. l. iurisgentium. §. j. Simile est in actione tutele: qꝛ nascit̄ finita tutela nō ex fine gestionis: sꝫ ex tutela antea administrata: vt. ff. de tu. ꝛ ra. dis. l. j. in fi. Simile in directa pigno. actione: vt. ff. de pig. actio. l. si rē. §. ois. Simile in actione pro socio que nascitur finita societate nō ex fine societatis: sed demū ꝯtracta societate: vt. s̄. pro socio. l. tādiu. Simile est ēt si mutuo tibi pecuniam alienam non incōtinenti nascit̄ actio: vt. ff. si cer. peta. l. ij. §. appellata. sed duduꝫ postea consumpta pecunia nascitur ex precedentī obligatione: vt colligit̄. ff. de fideius. l. siquis pro eo. §. si nūmos.

Um precibus. In. l. ista dicūtur duo. Primo dicitur. si conueni meum fundum certum cum domo tua certa permutare: ꝛ fundum tibi trado. si nō tradis mihi domū: nō licet mihi fundum meum quē tibi tradidi vēdicare: si alteri vendidisti: sꝫ potero te ꝯuenire vel successores tuos si stipulatio intercessit: ex stipulatu ad penam vel ad interesse. Secūdo dicitur. si nulla stipulatio intercessit possum agere prescrip. ver. vt serues fideꝫ. ꝑmissi. Tex. cū precibus tuis. i. in libello precum tuaruꝫ expresseris. Tex. placitum. i. pactum. sic. s̄. l. proxi. Tex. non prohiberis. sub. ad penam certe quātitatis: si est adiecta stipulatio: vel ad interesse act. prescrip. verbis: vt. ff. de arbi. l. diem. in fi. Tex. restituatur. vnde potes agere prescrip. verb. vt seruetur tibi conuentum vel interesse prestetur: vt. ff. e. l. j. in fi. ꝛ. ff. de rerum permuta. l. j. in fi.

Uoniam. In. l. ista dicit̄. Pater meus ꝑmutauit tecuꝫ quēdā suū fundū cum domo tua: postea pr̄ meus tradidit tibi fundū: tu nō vis ei tradere domū tuaꝫ: nunqd pr̄ meus vel ego si ei successi poterit te conuenire? Certe sic: vel actio. ꝑscrip. ver. vt ꝯuentuꝫ huer̄ vel interesse prestetur. vel cōdi. ob cām: vt qd dedisti tibi restituatur quasi cā non secuta. Tex. hac conditione. i. pacto. Tex. certam acciperet. ꝛ ita colligitur hic ꝙ rerum permutatio est de re certa ad certā. Sed cōtractus innominatus do vt des: nō vt plene dixi. s̄. eo. l. j. Tex. iubebit. nam fundum datum a patre tuo poteris repetere condi. ob causam; vt. s̄. l. proxi. ꝛ. ff. e. l. j. in fi.

Rebus

Rebus. Segnori de pᵐa parte ru. brice hucusqꝫ dictum est. de scdͣa pte rubrice agiť hac .l. Et not. in .l. ista dr̄. Si trado tibi fundū eo pacto vt scribas mihi. C. indubitāter istud pactū appositum in traditione rerū parit actionē pscrip. ver. vt serues cōuētum. s. vt scribas. C. vel interesse prestes. hoc dicit ista. l. videatis littere expositionem. Tex. certa lege. i. pacto. Simile no. ff. de depo. l. j. §. si conueniat. Tex. ciuilem. ideo dicitur ciuilis: quia iure ciuili fuit introducta: vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde. Item ciuilis dicitur qꝛ ex equitate ciuili datur. vbicūqꝫ enim ex equitate ciuilis actio datur: prescrip. ver. dicitur: vt. ff. eo. l. quotiēs. ⁊. l. si tibi polli. ⁊. l. quia actionum. ⁊. l. duo. Et ideo dicitur incerta: qꝛ datur ad interesse: qḋ est incertum prima facie vt. j. de sen. que pro eo qḋ interest profe. l. vnica. licet postea certificetur per iudicem: vt instit. de actio. §. curare. Sic ⁊ stipulatio dr̄ incerta eo ꝙ incertū cōtineť in ea: vt. ff. de verbo. ob. l. vbi aūt. in fi. Et ita prescrip. ver. actio cū opponitur in rerū traditione est stricti iur̄. vt insti. de actio. §. actionum. Tex. demonstrat: vt. j. de dona. l. cum res. ⁋ Unde no. ꝙ pactū appositū in rerū traditione: quando est vestitum rei interuentu vel coherentia contractus: parit actionem prescrip. verb. vt. ff. de pactis. l. iur̄ gentium. §. quinimmo. ⁋ Item no. ꝙ pactum appositū in traditione rerum seruandum est vt hic. ⁊. ff. de pac. l. traditionibus. Sed fallit in casibus. Primus casus est. si numero tibi pecuniam: ⁊ in ipsa traditione appono pactuꝫ ꝙ tenearis ad vsuras. nam istud pactum non parit vsuras: qa vsure circa vinculum stipulationis non debentur: vt. s̄. de de vsur. l. q̄uis. Item fallit in alio casu. nam ecce si dono tibi locum ne monumentum ibi fiat: vt. ff. de religi. ⁊ sum. fu. l. quod si locus. Item fallit etiam si vendo tibi seruum eo pacto vt exportetur extra prouinciā: vt. ff. de seruis expor. l. seruus ea lege. Item fallit vbi est tale pactum factum per quod volo mihi querere dominium etiam aliqua re: quod per factum solūmodo fieri non potest: vt. ff. de pactis. l. traditionibus. nisi in casu vbi est vtilis in rem: vt. ff. de in diem adiecti. l. iij. §. j. ⁊. ff. de contrahenda emptione. l. si quis hoc pacto. Item fallit ꝙ ex pacto apposito in rerum traditione non habet nouari actio: vt. s̄. si certum peta. l. si ex precio. ⁊. j. de iur̄ do. l. auia. Item fallit si mutuo tibi. x. ⁊ in ipsa mutatione paciscor ꝙ reddas mihi. xx. nam tale pactum nō est seruandum: vt. ff. de pactis. l. si tibi. x. in princi. Et est rō specialitatis. quia non potest quis se obligare vltra id qḋ numeratum est: vt. ff. si certum peta. l. rogasti. §. j. Item fallit vbi pactum appositum est turpe: vel a legibus reprobatum: vel impossibile: vt. ff. de pactis. l. si vnᵒ. ⁊. l. si pacta. ⁊. l. cōtra iur̄. ⁊. ff. de reg. iur. l. impossibiliū. Item fallit. ff. solu. matri. l. quotiēs. Itē fallit. ff. de distractio. pigno. l. si creditor. §. vlti. Item fallit. ff. de pactis. l. penul.

Emptionem. In .l. ista dicit. Conueni cū calimaco ⁊ acamaco de tali pmutatiōe faciēda: qꝛ ꝯueni eis dare certā modiationē frumēti: ⁊ ipsi cōuenerunt mihi dare. c. cados olei: nunquid ista conuentio est emptio ⁊ venditio: an rerum permutatio? Rn̄detur ꝙ nō est emptio: qꝛ non pōt fieri de re ad rē: sed est rerū pmutatio. Igitur si illud pactū est stipulatione vallatū: ex stipula. agere potero. Sed si nō est stipulatione vallatum potero agere prescript. ver. vt serues cōuentum vel interesse prestes. Tex. pridē. i. antiquis. Tex. placuit. qꝛ emptio non pōt fieri de re ad reꝫ: sed de re ad certam quātitatem: vt colligiť. ff. de contraben. emp. l. j. Tex. potes. sed ⁊ pōt agere prescrip. ver. vt seruetur conuentum vel interesse prestetur: vt. s̄. e. l. j. in fi. ⁊. l. cū precibus. sꝫ si stipulatio esset interposita: posset agi ex stipulatione: vt. s̄. e. l. ex placito.

A lege. In. l. ista dicitur. Ego candido donaui certas res eo pacto vt singulis mensibus certum quid pro alimentis prestaret: nunquid istud pactuꝫ est nudum? Et certe ex quo est appositum in rerum traditione non est nudum: ⁊ ideo possumus repetere datum condit. ob causam vel agere prescrip. verbis: vt serues conuentum vel interesse prestes. Tex. ea lege: idest eo pacto. Tex. candido. ironice loquitur: idest nigro: non candido: idest albo. Tex. censeatur. quia apposita fuit in rerum permutatione: al's traditione. Tex. actio competit. sub. vt seruetur tibi pactum vel interesse prestetur: vel condit. ob causam potes repetere datum vel vtili in rem: vt. j. de cōdi. que sub modo. l. j.

⁋ De locato ⁊ conducto.

⁋ Quia locatio ⁊ cōductio fere eisdē regulis sustētantur quibus emptio ⁊ vēditio: vt. ff. e. l. j. ideo post tractatum de emp. ⁊ vendi. ponit de loca. ⁊ ꝯduc. ⁊ qualiter habeat cōtrahi: ⁊ que actiones nascūtur ex ea: ⁊ quales ipse sunt: ⁊ quibus dentur: ⁊ contra quos: ⁊ ad quid: videamus ⁊ subijciamus. ⁊ hec est bona rubricatio de locatione ⁊ conductione. Sed quidā habent hic aliter rubricatū locati ⁊ conducti: ⁊ tūc ponitur rubrica materialiter. i. de act. locati ⁊ conducti. Alij habent rubricatum de locato ⁊ cōducto. i. de negocio quod locatū ⁊ ꝯductū nūcupatur. ⁋ Et no. differētiā inter locationem ⁊ cōductionē. Nam ꝓprie est locator qui pstat rem. Proprie est cōductor quiᵃ prestat mercedem. Sed dn̄i vltramōtani abutuntur: qui dicunt qn̄ conducunt domum dicunt locaui. ⁊ loquūtur more Adam ⁊ antiquoꝝ: vt. ff. de actio. emp. ⁊ vendi. l. veteres. vnde tota die ita exponimus. ex empto. idest ex vendito. ⁊ ecōtra. vt. s̄. si seruus ex se emi man. l. vnica. ⁋ Sed segnori in domibus ⁊ fundis est leue videre quis locat ⁊ quis conducit. Sunt tamen quidaꝫ in quibus nō est ita leue videre quis locator ⁊ qs ꝯductor sit: sicut est in operarijs ⁊ in fabris ⁊ in scriptoribᵒ ⁊ in nautis. Sed nos habemus talē ꝯsiderationē ibi vt dicamus faber ⁊ scriptor proprie dicitur locare operas suas mihi. ⁊ dicor ego conducere qui soluo certū quid pro opera. In nautis similiter dicimus ꝙ ꝓprie ille qui suscipit res meas portādas in naui sua videtur locator nisi aliud ageretur. s. vt locarem ei rem portandam ⁊ ipse conduceret.

Dominus. Segnori i. l. ista vos debetis ita ponē casum: qꝛ sm textuꝫ littere maior pars hominum erraret in casu huius. l. vnde vos ita dicetis. Tu habebas horrea. i. locū securū ad tenēdum libros: ⁊ ego conduxi a te illa horrea vt ibi ponerem res meas custodiendas remanente te in horreis: postea vi maiori vel effractura latronum amisi res meas: nunquid tu dominus horreorum teneris mihi? Certe non: si forte vi maiori vel aggressura latronum res sunt facte deteriores vel amisse. sed si non fractis vel non lesis horreis: dominus horreoruꝫ teneť mihi. Text. dn̄s. i. locator. Tex. horreoꝝ. ⁊ nūcupantur horrea loca secura: ⁊ in eis ponuntur res preciose. ⁊ dicuntur horrea: qꝛ ꝓpter sui tuitionem abhorrent. nam ibi parū lumē est propter sui securitatem. Tex. periculū vis maioris. sub. cui resisti non potest: vt. ff. ꝙ metus causa. l. vis. Tex. vel effractura latronum. qui est casus fortuitus: vt. s̄. de depo. l. j. Tex. nō cogitur. quia locatio ⁊ conductio est bonefidei contractus: ⁊ in illo bonefidei iudicio veniunt casus fortuiti prestandi: vt. s̄. de pigno. actio. l. que fortuitis. nisi aliud conuenisset: vt. s̄. de nego. gest. l. negocium. Tex. his. Incipit secūdum dictum. Tex. illesis horreis. i. non effractis. Text. cōuenit ei: scilicet conductori. qꝛ ex quo horrea non sunt fracta vel de rebᵒ suis non amisit: psumptio est qꝛ sua culpa sunt amisse. Unde hic colligitur ar. contra stabularios vel tabernarios vel nautas: qꝛ aliqn̄ peregrini intrant in sero in domo apud quē hospitantur: vel intrāt in stabulo vel in naui. ⁊ in mane qn̄ surgūt inueniunt se oībus rebus suis spoliatos: ⁊ ꝓspiciūt domū si est fracta in aliqua parte sui ⁊ non inueniūt eā fractaꝫ: vn̄ dicunt hospiti: dn̄e amisistis aliquid de rebus vestris? dicit dn̄s hospes: certe non. nos amisimus oēs res nostras: vn̄ ista est mala domus. certe est psumptio cōtra hospitē vl' familiā eius siue cōtra domesticos domus: vnde dn̄s hospes

tenetur vt hic. Et ad istud accedit. ff. cómoda. l. si vt certo. §. si de iure petisses. ¶ Sed segnori hec. l. videtur mirabilis. Nam hec. l. dicit ꝙ dñs horreorum si accidit periculum vi maiore vel aggressu latronuȝ non tenet̃ ꝯductori. sed si vis maior nó interuenit vl' fractura latronũ tenet̃ dñs horreoꝝ conductori. Sed dic mihi loco domum meaȝ scholaribus: nec interuenit vis maior vel effractura latronũ: si amiserũt res suas: qũo tenear eis cum non debeam eis teneri nisi de dolo ꝛ lata culpa ꝛ leui. ff. de re. iur. l. cótractus. Quare debetis ita ponere casum vt dixi. si loco horrea mea seorsum a me ibi de vi maiori ꝛ fractura latronuȝ: ego locator non teneor nisi dolus vel lata culpa interuenisset: ꝛ in isto casu nó loquitur. l. nostra. Sed si loco tibi horrea mea nó seorsum a me: sed loco vt ponas ibi res tuas custodiẽdas. ego tamen ibi inhabito vel custodiá suscipio de vi maiori vel de fractura latronum non teneor. sed si horrea non sunt lesa vel fracta: presumptio est contra me: vnde teneor vt hic. ¶ Unde circa hunc articulum ita breuiter no. cum loco horrea non seorsuȝ a me: in me recipiẽdo custodiá de vi maiori vel effractura latronum nó teneor: vt in prin. huius. l. sȝ si custodes horreorum suspecti sunt: sunt exhibendi vt sciatur veritas: vt. j. e. l. ex diui. sed si tu apponis tuos custodes: ꝛ ego dico ꝙ nolo teneri: non teneor nisi de dolo ꝛ lata culpa: vt colligitur. ff. nau. cau. sta. l. item de facto. §. ex hoc edicto. ¶ Sed quid erit homo qui vadit per patriam hospitium ingredit̃. hospes facit ei magnum honorem. ꝛ hec est natura eoꝝ qui hospitantur. nam dicit ei hospes. bene veneritis. dat sibi cameram ꝛ claues arche: vt ita habeatis res vestras saluas ꝛ habeatis eas quando vultis. ille accipit claues: ꝛ hospes habet claues duplicatas sicut fere omnes habẽt. quãdo ille vadit per villam: seruiens hospitis intrat cameraȝ ꝛ aperit archam: dissoluit sarcinulas ꝛ colligit rem preciosaȝ: ꝛ illá rem aufert. ꝛ ille reuersus pcipit de amissione rerũ: nũquid habet regressum cótra hospitem? Videt̃ ꝙ nó: qꝛ ex quo recepit claues videtur renunciasse custodie quá ille susceperat: vt ar. ff. de cótrahen. emp. ꝛ ven. l. clauibus. Item qꝛ tradendo ei claues videtur ei ꝓcise dicere nolo custodia teneri. ar. ff. nau. cau. sta. l. j. §. j. ¶ Sed in questione ista cótrariũ dicẽdum est: ꝙ iste hospes licet tradidit claues: nihilominꝰ teneatur: qꝛ primo suscipit custodiaȝ. si postea tradit claues non videt̃ fieri illa ratione vt renũciet custodie: sed illa ratione vt si ille indigeret rebus suis posset cómodiꝰ habere: vñ hospes mihi tenetur cum videat̃ mihi obligatus esse ex cótractu: vt colligitur argu. ff. de fideiusso. l. creditori. Item si hospes per traditionem clauium videtur renunciasse custodie: iam daretur hospitibus materia coeundi cum furibus qđ non debet esse: vt. ff. nau. cau. sta. l. j. §. j.

Aduersus. In. l. ista dr̃. Códuxi a te edificiuȝ cóstruẽdum: nó prestas mihi mercedẽ ope: nunqd potero te cóuenire ex locato ad mercedem conuentam? Certe sic: ꝛ ad vsuras: cũ actio ex locato sit bonefidei. h. d. ista. l. Tex. aduersus eos. s. locatores. Tex. eo iudicio. i. ex códucto quod est bonefidei vt hic. ꝛ insti. de actio. §. actionum. Et ad istud accedit. s̃. de vsuris. l. in bonefidei.

EDe. Segnori. l. ista bona. l. est ꝛ notabilis valde ꝛ leuis: ꝛ ponit hic regulam: ꝛ quattuor siue quinqȝ instantias regule. Et regula est: vt si certa mercede loco tibi domum meam vsqȝ ad certum tempus: dr illa domo ante finitum tempus non possum te expellere nisi in casibus: vt si pensionem tempore statuto non soluisti. Item si domum deteriorem fecisti: vt faciunt scholares. Item si illa domus necessaria sit mihi locari ex cã supueniẽti. Itẽ si illa domus ex cã superueniẽti indiget refectione. Hic est multiplex lr̃a: ꝛ hoc est ꝓpter ignorãtiam scriptorũ ꝛ va littere est. ede. in ablatiuo: ꝛ dȝ ita ordinari littera. Tex. non dȝ te inuitum expellere ede quã te ꝛc̃. Alij hñt. edẽ. ꝛ hoc est latinum siluaticum: sed resoluet. ita. edẽ. i. de ede. ꝛ ita hic casus ponitur pro casu. sic te alibi. j. de fideiusso. l. eam. Alij ponunt in genitiuo. edis. i. ede. vel de habitatione edis. Tex. si pensionẽ. sub. insule. si vero habetis tunc dicetis. insule. i. domus vel edis. soluisti. ergo a cótrario sensu si nó soluisti expelli potes: qꝛ ar. a contrario sensu est fortissimuȝ. ff. de offi. eius cui man. est iurisd. l. j. Tex. probauerit. verbigrã. locator hẽbat duas edes. domus quã inhabitat corruit: certe potest inquilinum expellere: sȝ tenetur ei pensionem remittere pro tẽpore: vt. ff. e. l. si qs domũ. Uel potest alio mó notari exẽplum. ciuis habebat pulchrã domum in qua erant quattuor camere: ꝛ habebat domũculam in qua habitabat. cótraxit nuptias cuȝ quadaȝ a qua recepit magnam dotem. dicunt amici eius. vis ducere eam in istam domũculam? dicit ipse: quid vultis vt faciam? dicunt ipsi. dicas scholaribus tuis vt exeant: ꝛ remittas eis pẽsionem pro tẽpore futuro qđ pót facere: vt. ff. eo. l. habitatores. Tex. maluerint. sub. ex cã superuenienti: vt. ff. e. l. habitatores. Tex. eis. vt. s̃. de sacrosan. eccle. auc̃. qui rem. ꝛ in istis casibus potest dñs deijcere inquilinum: alias nó: qn teneatur ex conducto ad interesse: vt. ff. e. l. si fundum. vel ad penã si stipulatus ad penam. ¶ Or segnori hec. l. dicit vnũ in sui princi. qđ videt̃ recipere ꝯtrium. qꝛ dicit si ꝯductor nó soluit pensionem ꝙ dñs potest eum expellere. sed. l. videtur dicere ꝙ dominus non possit eum expellere nisi cessauerit in solutione per biẽnium: vt. ff. e. l. quero. §. inter locatoreȝ. Respódeo qꝛ aut conductor conducit ad modicum tẽpus: ꝛ tũc si non soluit pensioneȝ potest expelli ante finẽ cóductionis vt hic. aut conducit ad magnum tẽpus: ꝛ tunc non pót expelli nisi cesset per biẽnium vt in. l. cótraria. vel si esset emphyteota nisi cesset per trienniuȝ: vt. j. ti. j. l. ij. ¶ Or segnori super. l. ista consueuit formari talis questio de qua quottidie queritur a nobis. Nam tota die veniunt layci ad nos ꝛ querunt quo tẽpore sit soluẽda pẽsio a scholari? Et certe videtur ꝙ ab initio anni debeat solui vt hic. ꝛ. ff. e. l. ex códucto. §. item cum quidem. ꝛ ad hoc est etiam ar. s̃. de iudi. l. properãduȝ. §. in honorarijs. ꝛ. j. quãdo di. le. ce. l. j. Ecótra videtur ꝙ in medio anni sit soluẽda: sicut dicitur in salario qđ fiscus dat patrono suo: vt. s̃. de aduo. diuer. iudi. l. per hanc. §. sȝ sexcẽtum aurei. Ecótra videtur ꝙ in fine anni debeat solui: sicut ꝛ cum aliquid debetur in diem: vt. ff. de verbo. obliga. l. qui hoc anno. ꝛ. ff. de migrando. l. j. §. si pẽsio. Sed certe in questione ista dicimus ꝙ si conuenit inter locatorem ꝛ conductorem quo tempore sit soluenda pensio ꝙ standum est cóuentioni: quia contractus ex conuentione ꝛc̃. vt. ff. de depo. l. j. §. si conuenerit. si autem non conuenerit: recurrẽdum est ad consuetudinem loci. vt. j. de vsur. l. j. ꝛ. ff. de fundo instru. ꝛ instru. le. cum de lanionis. §. si asinam molẽdinariaȝ. Si aũt non apparet de conuentione vel de consuetudine: tũc semper in fine anni soluenda est pensio: quia semper in obscuris quod minimum est sequr: vt colligitur aperte. ff. de regu. iur. l. semper in obscuris. ꝛ. l. semper in stipulationibus. ꝛ de ista materia tangit̃. ff. de vsuris. l. si de certa.

Ex diui. In. l. ista dicitur. Si locauisti mihi horrea non seorsum a te: sed ibi remanendo ꝛ custodiam prestã: do: sed horrea sunt rupta debes exhibere custodes coram preside. qꝛ si forte culpabiles inueniant̃: ꝛ cã exigit maiorem aiaduersionem: remittitur ad prefectum vrbis. sed si forte custodiaȝ nominatim promisisti: illam custodiá teneris prestare.

Certi iuris. Segnori hec. l. not. differentiam int̃ predium rusticum ꝛ vrbanum. Et in. l. ista dicitur. si loco tibi predium rusticum: inuecta ꝛ illata sunt mihi tacite obligata me sciente: non autem me ignorante. Sed si loco tibi predium vrbanum inuecta ꝛ illata me sciente ꝛ ignorante: sunt mihi tacite obligata. Tex. in fundum conductum. i. in prediũ rusticũ. Tex. qñ aũt domus. i. prediũ vrbanuȝ. Tex. tenent̃. ¶ Añ no. si loco tibi ꝓdium: illata in eo sunt tacite obligata mihi me sciẽte ꝛ ignorãte vt hic: si iducta sunt ibi: vt ibi sint perpetuo: vt. ff. de pigno. l. debitos. Sed inducta in predium rusticum: ita demũ tenent̃ si sunt inducta me domino sciente. ¶ Sed que est rõ diuersitatis? Rñdeo ratio est illa

est illa

est illa: qꝛ in prediũ vrbanuȝ ꝯductores multa inducũt que nolunt locatorẽ scire: sed tamẽ illa tacite pignori tenentur vt hic. ⁊. ff. de pactis. l. itemqȝ. Sed in prediũ rusticũ nõ est verisimile ꝙ cõductor inducat aliqua que non velit omneȝ hoiem scire. ¶ Sed quid dicemus scholaris minor. xx. an. cõducit domũ: ⁊ ibi inducit res suas que seruando seruari possunt: tenentur ne pignori tacite locatori? Videt̃ ꝙ non: qꝛ rerum minoris ꝓhibita est alienatio sine decreto: vt. j. de admi. tu. l. lex que. ⁊ per cõsequens pignoris datio: vt. s. de rebus ali. non ali. l. vlti. Sed certe nos dicimus contra. qꝛ minor vtitur iure cõi: ⁊ ideo non vr̃ circunscriptus: vt. s. de in inte. resti. l. non vr̃. Preterea ipse non obligat res suas: sed. l. ⁊ ideo valet alienatio sine decreto.

Nemo. In. l. ista dr̃. Si aliqs ꝯduxit rẽ fruẽdã vsqȝ ad annũ: alteri idonee psone nõ ꝓhibet̃ alienare vl' locare. Tex. conueniat. sub. ⁊ si cã rei deterior non fiat. Sed qd si locaui domũ alicui legiste: ⁊ ipse vellet locare artistis? Non licet ei: qa videtur locare in casum deteriorẽ. nam plerunqȝ petunt ciues quot vultis esse? si dicent volumus esse. xx. dicet locator: aliam domum habetis q̃ȝ meam.

Si cum hermes. In. l. ista ponit̃ talis casus. Dominus hermes cõduxit vectigalia publica vsqȝ ad qnquẽniũ: ⁊ ꝓ eo extiti fideiussor: finito qnquẽnio remansit in eadẽ cõductione tanq̃ȝ idoneus me nõ cõsentiente: nunquid ego teneor pro sequenti conductione? Certe non: maxime si postulaui illã cautionem mihi reddi. Tex. detinentur. Sed quõ potuit retinere inuitus? Certe sic. cũ non inueniatur alius idoneus: vt. ff. de publi. ⁊ vec. l. totiens. §. fi. Sed secus si alius idoneus inueniretur: vt in eo. titu. l. licitatio. Nec ob. ff. de iur̃ fis. l. iij. §. cum quinquẽnium. quia corrigit. l. illam totiens. Tex. sed cautionẽ. sub. in qua continebatur ꝙ tu fideiussisti. Tex. non ignorabit. ⁊ ita not. hic. si conducis domum ad quinquennium ⁊ das fideiussorem. si postea remanes in conductione: non tenetur fideiussor: si postea non consentit. Et idem est in scholaribus qui recipiunt seruitores pro vno mense ⁊ ab eis recipiunt fideiussores: si retinent alio mense non consentiente fideiussore: non tenetur fideiussor. ⁊ ad istud facit. ff. eo. l. queritur. §. impleto.

Licet certis. In. l. ista dr̃. Conduxi fundũ tuum ad plures annos: puta ad. x. conuẽta certa pensione pro quolibet anno: ponamus. xx. postea labe superueniente quodam anno nihil percepi: nunquid teneor prestare pẽsionem illius anni? Certe non: nisi aliud conuenisset: vl' nisi sterilitas posset compensari cum vbertate aliorum preteritorum annorum. Tex. quãtitatibus. qꝛ promisisti dare quolibet anno nomine mercedis. xx. Tex. expssum. sub. pacto. Tex. labe. i. sterilitate. Tex. damna accidissent. vt qꝛ fructus non recepisti vel paucos recepisti. Tex. ad onus tuum. i. tui conductoris. Tex. annorum: scilicet preteritoruȝ. Tex. rationeȝ tui. s. vt remittatur tibi pensio illius anni. Tex. cognoscit. sub. inter locatorem ⁊ conductorẽ: qꝛ hic fuerat iudicatum: sed altera pars appellauerat. Tex. sequitur. pronũciando bñ appellatum ⁊ male iudicatũ. Nam hoc modo habet pronunciare iudex ap. vt. j. de ap. l. eos. ¶ Unde no. hic ꝙ aliquis colonus est colonus partiarius: ⁊ iste nõ est colonus: sed est proprie socius vel societas: vel quidaȝ cõtractus inoiat⁹. hic si est sterilitas nihil ei remitto: qꝛ iuiceȝ esse cõmodũ ⁊ incõmodũ cõmunicam⁹: vt. ff. eo. l. si merces. §. vis maior. Est colonus qui cõducit nũmis: vt si loco tibi fundum meuȝ vsqȝ ad. x. annos eo pacto vt omnes fructus sint tui: sȝ quolibet anno debeas mihi dare. xx. nomine pẽsionis. hic refert. quia aut colonus est vnius anni: ⁊ tũc non cadit compẽsatio preteriti temporis. Aut est colonus. x. annorum: ⁊ tunc cadit compensatio sterilitatis vnius anni: cũ vbertate preteritorum annorum vt hic. ⁊. ff. eo. l. si ex cõducto. §. si vis. ¶ Sed pro deo quero super. l. ista quãdo dicatur sterilitas? Dixerunt quidam vt antiqui: quando semen non recolligitur vel ipsum semen tantuȝ. sed si vltra quicq̃ȝ recolligitur: non est sterilitas ⁊ pro se inducũt. ff. e. l. ex cõducto. §. sed si labes. ⁊. §. vbicũqȝ. Sed Joan. dicit inspici vulgi opi. ⁊ pro se inducit. ff. de questionibus. l. ꝺ minore. §. penulti. ⁊. ff. de fundo instru. ⁊ instru. le. l. cuȝ de lanionis. §. asinam. Sed licet hanc opi. dominus Joã. ⁊ Azo multum approbent: tamen eorum opinionem non credo esse veram scilicet dicere ꝙ sterilitas dicitur inspecta vulgi opinione: cum rustici dicant ꝙ iste est malus annus. nam põt esse ꝙ est malus annus generaliter. ⁊ omnes rustici dicunt ꝙ iste annus est malus annus: ⁊ in hoc fundo non est sterilitas sed est vbertas. Unde si eoruȝ opinio vera est ꝙ petã mihi remitti pensionem: iam certarem de lucro. vnde non subuenitur mihi sed certanti de damno. qꝺ. ll. nolunt: quia nõ vr̃ par ratio ⁊c̃. vt. j. de iure deli. l. vlti. §. si itaqȝ. Preterea ego sum de preda sollicitus: ⁊ ipse certat de damno ⁊c̃. vt. j. de codicil. l. vlti. ⁊. C. de admi. tu. l. preterea. iaȝ locupletaretur cum aliena iactura. quod non debet esse: vt. ff. de regu. iur. l. ꝺm naturam. ⁊. ff. de condi. inde. l. natura. Et idem esset ecõtra. Ponamus cõmunis opinio est ꝙ annus iste ẽ fertilis. sed fundus de quo agitur est sterilis: quomodo mihi non remitteretur pensio cum sterilitatem passus sim? Certe imo debet remitti vt hic dicitur. ⁊ omnes. ll. si bene inspiciantur loquuntur de sterilitate non generali: sed ipsius fundi vt hic ⁊. j. e. l. excepto. §. si vis tempestatis. ⁊. ff. e. l. ex conducto §. papi. ait. ⁊. §. se. al's incipit. l. si vno in prin. Unde segnori dicam fundi sterilitatem ad hoc vt debeat fieri pẽsionis remissio: si deductis sumptibus nihil vel modicum superest. Et ad hoc est argu. ff. de pett. here. l. si a domino vel a patre in fi. cuȝ. l. se. ⁊. ff. famil. hercis. l. fundus. ⁊. ff. solu. matri. l. fructus. Et ideo vt plene liqueat articulus ista consueui ita distinguere. Quia aut colonus qui conduxit nummis allegat fundi conducti sterilitatem dumtaxat. Aut allegat anni sterilitatem non fundi conducti: de quo agitur. Aut allegat vtriusqȝ: scilicet anni ⁊ fundi de quo agitur: sterilitateȝ. Si colonus qui nũmis conduxit allegat fundi cõducti de quo agitur sterilitatem dumtaxat: non anni sterilitatẽ. puta dicit ipse: conduxi a te istum fundum: nihil percepi ex eo: ⁊ iste annus fuit sterilis: vnde dico ꝙ debet mihi pensio remitti. nec habet necesse probare vulgi opinionem: sed probabit illud quod tantũ seminauit. ⁊ facta ratione sumptuũ: nihil vel modicum superest. ⁊ hoc probato: absoluetur: qa vt dixi omnes. ll. loquuntur de sterilitate non generali: sed ipsius fundi conducti: nisi contra. probet locator: vel nisi culpa posset sibi imputari: vt. ff. de pe. here. l. si quis libertatem. Si autem colonus allegat anni sterilitatem non fundi conducti de quo agitur hic. si probat colonus anni sterilitatem per vulgi opinionem: ⁊ remittetur ei pensio nisi probaretur contrariũ: scilicet ꝙ fundus sit sterilis in eo anno: vel non fuisse in eo anno in illo fundo sterilitateȝ. quo probato non remittetur ei pensio: vt colligitur. ff. eo. l. ex cõducto. §. papi. ait. al's incipit. l. si vno. Si autem colonus allegat vtrunqȝ: scilicet fundi ⁊ anni sterilitatem. ⁊ hoc casu si colonus probat fundum conductum de quo agitur sterileȝ fuisse: satis est. quia si vbertas probaretur in contrarium: non sibi noceret cum in fundo conducto labes sit. Si autẽ probat anni sterilitatem ꝺm vulgi opinionem: tunc sufficeret si probaretur contrarium: scilicet ꝙ in fundo sterilitas non accessit vel ꝙ fuerit sterilis. Si autem colonus probat vtrũqȝ: scilicet anni sterilitatẽ ⁊ fundi ꝯducti iter ceteros. ⁊ dicit ꝙ istud sit verum venite ⁊ videte stipulam. quia istud satis est bonũ ar. ꝙ vbi nõ est stipula: ꝙ ibi non fuerit vbertas. vnde hoc casu planum est ꝙ deberet remitti pensio. ⁊ sic intelliguntur omnes. ll. loquentes de hac materia quas superius allegaui. ¶ Or segnori videamus qñ dicat̃ sterilitas. Ultra procedamus ⁊ videamus qñ dicatur vbertas. Et certe põt dici ꝙ ille annus potest dici vber: qñ est vulgi opinio ꝙ nõ sit sterilitas sicut est psens annus in quo nos sumus nisi aliud cõtingat. Nam si scimus quando dicatur annus sterilis: per cõsequẽs scimus qñ nõ sit sterilis: vt ar.

s. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. Et idem dico in vbertate fundi: vt quando plus solito percipitur.

Emptorem. In. l. ista dr. Si locaui tibi fundū ad annū: et alteri vēdo. emptor non hz necesse stare colono cui ego prio locaui: nisi aliud cōuenit inter me vēditorē et emptorē. s. vt colonus staret in fundo: qz tūc questio est duplex: et si inde scriptura facta nō sit. cū aūt ex locato sit ↄctus bonefidei. et hoc dicit ista. l. videte litterā. Tex. emptorem. ¶ Or segnori hec est vā lrā et tūc habetis. colono. et sm istā lrām videatis totam istā. l. prio emit vt staret colonus. Tex. cōsensisse. s. emptorē. Tex. sine scripto. i. lz inde scriptura facta nō sit. Tex. bonefidei iudicio. s. actione locati et cōducti. nam bonefidei actio est: vt insti. de act. §. actionum. Alij hñt emptori. et ita habēt. colonū. et tunc est hic sensus qp emptori non est necesse stare colonum. q. d. colonus qd conuenit dare locatori non dz dare emptori. Alij habent emptori. et colono. et tunc est sensus huius. l. quasi dicat emptor non cogitur stare colono: qz potest eum deijcere si vult. Et qd hic dicitur in emptore: idez in quolibet singulari successore: vt. ff. eo. l. qui fundum. et. s. de vsufruc. l. arboribus.

Jam. In. l. ista dr. qp hrs cōductoris succedit in ↄductione: sicut heres locatoris in locatione: et qui aliter credunt viam veritatis ignorant. Tex. viaz veritatis ignorant. dicit impator interrogan ti: vt pz ex. l. subscriptione. Tex. in ↄductionibus. s. proprietatis. secus in cōductionibus vsufru. Et sic soluitur cōtra. vno modo. s. de vsufruc. l. si domina. Tex. cū siue perpetua cōductio est. i. vsqz ad. xxx. annos. qz et actiōes dicunt perpetue que durant vsqz ad. xxx. an. vt insti. de ppe. et temp. act. Uel potest dici. cuz siue perpetua cōductio. ē. i. quādiu soluatur pensio: et sic sumit insti. lo. et ↄduc. §. adeo. Uel potest dici. cum siue perpetua conductio est. s. vsqz ad vitam. et tunc non transiret vsqz ad heredes.

Inuitos. In. l. ista dr. Si aliq cōduxerūt rē aliquam vsqz ad certū tps: finito tpe ↄductionis: ipsi vel eoꝝ hrdes nō tenent inuiti cōducere. Tex. ipleta. i. finita. Tex. est. et hoc est verū in ↄductione. sz secus in cōductiōe vectigalium si alius idone⁹ nō inuenit et fisci interest: vt. ff. de publi. l. cotē. in fi. secus si alius idoneus inuenit: vt. ff. eo. ti. l. licitatio. Et probat. ff. de iure fisci. l. iij. §. cum quinquēnium. Et de ista materia plenius dixi. s. de sacrosan. eccle. l. iubemus.

Damnum. In. l. ista dr. Cōduxi a quadā dña q̄sdā possessiones: et p aggressuz latronū dānum est mihi datū in eis: nunqd dña tenet mihi resarcire? Rñdet qp nō. ¶ Tex. locatꝭ. sub. tibi. Tex. dicis. i. qz tu nō dicis qp ipsa dña dederat tibi dānū. nā si qd dānū accidit in re ↄducta sine culpa locatoris: nō tenet locator vt hic. et. ff. e. l. si de dāno.

Si diuersa. In. l. ista dicitur. Si duo cōduxerunt eandem rem: si diuisim: qlibet tenet pro parte sua non aūt tenet pro aliena. Si autem cōduxerunt insolidum locator hz electionem quē velit cōuenire. Tex. non oz. qz non dz aliū pro alio ↄuenire: vt. s. ne vxor pro marito. et econtra. l. j. et. ij. et per totū. Tex. auferri. verūtñ si omnes sunt soluēdo: habēt beneficium diuisionis: vt. s. de consti. pec. l. vlti. Tex. postulandi. vt. ff. de fideius. l. fideiussoribus.

In his. In. l. ista dr. Aliqs conduxit frumētum vel hordeū portādum ad certū locū certa pecūia: fidē postea fefellit: nunqd potero cōuenire eum? Certe sic. Tex. potestis. sub. ad interesse. nam ista actio datur ad interesse: vt. ff. e. l. ex locato. et venit etiā hoc casu interesse ex lucro: vt. ff. e. l. sed et si in lege §. colonus. et. l. si fundum. §. vlti. et. l. ex conducto.

Si defuncto. In. l. ista dicitur Mulier cōduxit fundū et fuit stipulata penā a te si eā expelleres: postea eā expulisti: nunqd pōt te cōuenire ad iteresse et ad penā ex ↄducto? Certe sic. Tex. expulsa es. sub. tu mlier cōductrix. Tex. agere ex cōducto potes. sub. ad interesse. et venit etiaz ex lucro hoc casu: vt. ff. e. l. si fundum. §. vlti. Tex. potes. nisi subesset iusta causa: vt. s. e. l. ede.

Legem. In. l. ista dicit. Si ↄduco a te rem certa pensione: nō teneor tibi vltra pēsionē soluere: sz debeo. l. conuentionis huare. Sed ponamus ↄduxi a te domū vel fundū vsqz ad annū: et sequēti anno remaneo in ↄductiōe: nunqd videor recōduxisse? Certe sic. Tex. seruari oz. qz ↄctus ex ↄuentione et c. vt. ff. depo. l. j. §. si cōuenerit. Tex. reposci. nisi esses in mora: qz tunc venirent vsure: vt. s. e. l. ij. Tex. finaūt. Incipit secūdum dictuz. in fundo rustico vr reconduxisse toto sequēti anno: cum vno tm tempore percipiat fructus. Sed in predio vrbano secus est: qa videtur recōduxisse prout inhabitauit in eo: cū singulis diebus fructus videantur percipi inhabitando in eo: vt. ff. e. l. item queritur. §. que impleto.

Reses. In. l. ista dr qp ↄductor qui ↄduxit aliquā rē dz soluere pēsionē sine mora: qd si nō fecerit: pses prouincie ↄdēnabit eū ad pēsionē: et ad vsuras legittias mora iteruenīēte. Tex. cū sint bonefidei. vt. s. e. l. ij. Tex. ad iteresse. et ad hoc facit. s. qp i bōefidei act. veniūt vsure sup vsur. l. l. i bonefidei.

Excepto tēpore. In. l. ista not. ita casum. Cōduxi a te fundū vsqz ad. x. annos p annua pēsione in nūmis pstando: vno anno supuenit sterilitas locustarū: nunqd huius anni poteris a me petē pēsionē? Certe nō. Tex. quo edaci. i. grilli q tantā hñt volūtatem comedēdi qp deuorāt oēs segetes vt iaz vidi in marchia anconitana: et in apulia. nā ibi erāt in maxia quātitate: ita qp qñ surgebant de segetibus obscurabant aerem. et possunt forte esse. xxx. anni. Tex. fructus. i. pensionem. que propter fructus sequentis temporis prestatur: vt de hoc dixi. s. e. l. lz. Et ideo expono fructus. i. pensionem: qz locatio erat: vt. ff. e. l. j.

Circa. Segnori. l. ista duo dicit. Primo dicit lex ista. in contractib⁹ locationis et conductionis fidem cōtractus seruari debere. i. de quibus interlocatorem et conductorem conuenit: maxime si contra consuetudinem regionis nihil cōuenit. Secundo dicitur locaui tibi rem meam certa mercede. si postea inter me et te non cōuenit: vt non possem a te petere pensionem: sed duo alij ↄueniunt vt nō possem petere pensionez: mihi locatori nō nocet. Tex. seruāda est. q. d. locatio et cōductio bonafide facta debet seruari: qz nihil magis est qp hominibus et c. vt. s. de pac. l. j. et. l. iurisgentiuz. §. pretor ait. et. s. de transac. l. non minorem. et. s. de actio. et obli. l. sicut in initio. ¶ Sed quare dicit littera ista maxime? Rñdeo duabus rationibus. Pria ratio est. qz ↄctus locationis et ↄductionis dz seruari in his de quibus agebat inter locatorē et ↄductorem: et interdū in his de qbus nō agebat: qz ↄct⁹ bonefidei est: vt insti. de act. §. actionuz. et. s. e. l. ij. vñ in eo veniūt ea de qbus nō est actū vel cogitatū: vt. ff. de dolo. l. eleganter. et. ff. de ↄdi. ob tur. cām. l. vlti. Sed maxime seruat in his de quibus agebat inter eos. Sed et secūda ratione dicit. maxie ga fides cōtractus debet seruari si ↄtractus est initus sm. l. Sz si cōtra. l. nō seruaret: vt. s. de legi. et cōsti. l. nō dubium. Sed si preter. l. seruaret: vt. ff. de pac. l. pacisci. Tex. cōtra. i. preter et maxime seruat si sit sm. l. Tex. regionis. sub. maxie qz idez si cōtra regionis cōsuetudinem: qz lz renūciare his que pro se introducta sunt ex certa scientia: vt. s. de pactis. l. si quis. Tex. qp si. Incipit secūdum dictum. Tex. alij. sub. nō locator non conductor: sed quidam alij. hoc alijs. i. locatoribus

Tex.

Tex. afferre. q2 res inter alios acta in rubro ꝛ in nigro. ꝛ. s. de pactis. l. si act. ¶ Oꝛ segnori in. l. ista no. duo no. Primo no. ꝙ fides ꝯtus dꝫ seruari ꝛ maxime si contra cōsuetudinē regionis nihil conuenit. ꝛ sic cōsuetudo regionis dꝫ seruari: vt. ff. de pactis. l. impatoꝛ. ꝛ. ff. de vsur. l. j. Item no. qḋ debetur locatori ꝛ conductori quidam tertius non pōt remittere: q2 alteri per alteruꝫ ꝛc̄. vt. ff. de reg. iur. l. non dꝫ. ꝛ. ff. de ali. iudi. mu. causa fac. l. j.

Si rem meam. In. l. ista di. Si per errorem rem meā propriā quaꝫ puto tuā esse a te conduco: pp hoc non transit dn̄ium in te nec ista cōductio tenet. Tex. nō transfert. q2 non solet locatio mutare dn̄ium: vt. j. e. l. ad probationem. ꝛ. ff. e. l. non solet. Tex. facit. h. d. contractus locationis non valet: q2 errantis nullus est cōsensus. ꝛ in locatione requirit̄ consensus: vt. j. e. l. ad probationē. ꝛ ad. l. istam cōcoꝛ. ff. depo. l. qui rem. ꝛ. ff. de reg. iur. l. neqꝫ pignus. ¶ Sed ad. l. istam opponit̄ ꝛ. l. videtur obuiare que vr̄ velle: ꝙ si cōduco rem ꝓpriam ꝙ ꝯtus teneat. ꝙ ex eo apparet: q2 actio. ex locato tenear reddere rem locatori salua rōne proprietatis: vt. j. e. l. si quis. R̄ndeo: vbi conduco rem propriā nō valet conductio nec teneoꝛ ex locato. Nec ob. l. contra. quia teneoꝛ reddere cōdi. ex illa. l. non aūt ex loca. Uel pōt dici vtilis est conductio exquo sum certus rem propriā conduxisse. sed rōne dubitationis potero cōueniri ex locato: vt. j. e. l. ad probationem. ꝛ sic loquitur. l. contraria.

Si olei. In. l. ista dicit̄. Tu cōuenisti mihi dare certū pondus olei puta. x. cados olei. ꝛ ego cōcessi tibi percipere fructus huius anni ex illo fundo. mō post illam cōuentioneꝫ alius vult mihi dare maius pondus olei: puta. xij. cados olei. si fructus huius anni ex illo fundo meo sibi cōcedam: nunqd pp hoc solum potero recedere a prima locatione? Respondet̄ ꝙ non. Tex. certa ponderatione. puta q2 conuenit mihi dare pro pensione vnius anni. x. cados olei. Tex. fructus anni. s. huius. Tex. locasti. i. concessisti. ¶ Sed quare dico hoc? Respondeo nō fuit locatio sed cōtractus inominatus. do vt facias. Et ad hoc vt sit locatio: dꝫ merces interuenire in pecunia numerata: vt. ff. cōi diui. l. si conuenerit. ꝛ. ff. depo. l. j. §. si quis seruam. ꝛ. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. §. at cum do. Unde q2 hic conueni dare tibi certum pondus olei vt mihi concederes fructus huius anni ex illo tuo fundo: non fit locatio quia non fuit merces constituta in pecunia numerata: sed fuit quidam ꝯtus inominatus. ꝛ ita locatio hic sumitur improprie. sic ꝛ. s. e. l. excepto. Tex. ponderatione. puta. xij. cados olei. Tex. recedi nō oportet. q2 fides contractus seruanda est: vt. s. e. l. circa. q2 ab initio liberū est contrahere vel non: vt. s. de actio. ꝛ obli. l. sicut.

Si hi. In. l. ista ponit̄ talis casus. Scriptoꝛ locauit mihi opas suas vsqꝫ ad annū: ꝛ ego certa mercede in pecunia numerata cōueni sibi dare ponamus. x. nunqd scriptoꝛ dꝫ hanc cōuentionē seruare? ꝛ si nō velit an cogēdus est seruare? Respondetur ꝙ cogendus est seruare. Tex. quos. s. scriptores facta locatione. s. operaꝝ. Tex. operas. sub. vsqꝫ ad certum tp̄s exhibēdas. Tex. iubebit. maxime q2 bonafides ꝛc̄. vt. s. eo. l. circa. ¶ Oꝛ segnori super. l. ista subijciam duas qōnes. Et prima qō est an liber homo possit locare operas suas in perpetuū? Dixit Py. ꝙ nō: ꝛ pro se induxit. l. istā. q2. l. ista permittit locationē operaꝝ ad certos annos: nō in perpetuū. Item pro se inducit si liber homo deberet ꝑpetuo operari: perderet liberum arbitriū: ꝙ non dꝫ ei adimi: vt. ff. de libe. ho. exhi. l. j. §. ꝛ. iij. preterea iutilis esset ei libertas si perpetuo operaret̄. Et hec est rō quare vsufruc. perit legittimis modis: q2 al's esset proprietas inutilis: vt. s. de vsufru. l. cum antiquitas. ꝛ ff. de vsufruc. l. iij. in fi. Item pro sua opinione inducit. ff. de condi. ꝛ demon. l. titie. §. j. Sed segnori in qōne ista nos dicimus ꝙ liber homo bene pōt locare opas suas in perpetuū: q2 non est prohibitū hoc in. l. aliqua: ergo intelligit̄ permissum: vt ar. ff. de proba. l. ab ea parte. Si dicis adimitur ei libera facultas: item efficitur ei libertas inutilis? R̄ndeo: aliquis pōt sibi adimere liberam facultatem contrahendo: q2 liberum est alicui contrahere. sed necessitatis est persistere: vt s. de act. ꝛ oblig. l. sicut. Item dico ꝙ non erit ei inutilis libertas. nam regulariter qui tenetur ad factum: non tenetur precise facere: sed liberatur prestando interesse: vt. ff. de re iudi. l. si quis. Preterea qui tenetur aliquid facere regulariter: liberatur si facit per alium idoneum substitutum: vt. s. de epis. ꝛ cleri. l. si quis. ꝛ. l. ad similitudinem. Et ꝑmissa questio habet locū in omni libero homine siue scriptore siue nō siue operario. ¶ Nunc subijciam scd̄am questionem. Locat scriptoꝛ operas suas vsqꝫ ad annum: an cogetur scriptoꝛ precise scribere adeo vt etiam si velit prestare interesse non liberatur? In questione ista dixerunt quidam ꝙ liberat̄ prestando interesse ꝭm regulam illius. l. si quis. ꝛ. ff. de procur. l. non cogendum. §. sabinus. ꝛ. ff. de verb. ob. l. quotiens. Iteꝫ pro se inducunt ꝙ debeat liberari si seruit per idoneum substitutum vt modo in proxi. qōne tetigi. Sed certe in scriptore contradicimus. nam vr̄ agi inter scriptorem ꝛ scholarē ꝙ ipse suis manibus debeat scribere: nec liberat̄ si velit seruire per substitutū qui facit eque bonam lr̄am vel meliorē. immo dicimus ꝙ precise scribere cogitur. adeo ꝙ si nolit scribere ꝙ ponatur in cōpedibus: nec liberet̄ prestando interesse. vel si velit seruire per substitutuꝫ: q2 inter artifices lata est differentia: vt. ff. de solu. l. artifices. Et ad hoc est arg. j. de cadu. tol. l. vna. §. ne aūt. ꝛ. ff. de no. oper. nun. l. stipulatio. §. si vero. sic ꝛ al's precise cogitur quis. ff. de procur. l. filiusfamil. ꝛ. l. sed he. §. preter. ꝛ. ff. ꝙ metus causa. l. si cum ex. §. sed ꝛ si cum. ꝛ. ff. de leg. iij. l. fideicōmissum in fi. Et ita dixerunt antiqui doctores dum ꝯuenissent in ecclesia sancti petri pro quadaꝫ examinatione. Sed obijciebat̄ de ꝑdicta regula que dicit quotiens quis tenet̄ ad factuꝫ: liberat̄ prestando interesse? Respondeo ꝙ illa regula habet locuꝫ qn̄ quis tenetur ad factum. ꝙ potest per substitutū fieri: q2 tunc bene liberat̄ quis prestando interesse. sed hic non est tale factū: q2 non debet idem ius esse in operis scriptoꝝ ꝙ est in alijs: vt cementarijs. quasi in alijs non tm̄ intersit per alium fieri: q2 vix potest secerni opera vnius ab opera alterius cementarij. ꝙ in scriptore non est: cum vix idem homo vel eadem manus sic opus suū continuet: quin aliqua discrepantia sit. ar. in corpore auc. de fide instru. circa prin.

Ad ꝓbationeꝫ. In. l. ista dicitur. Locaui tibi rem aliquam ad annum. finito anno tu non vis eam mihi reddere: q2 dicis rem illam tuam esse. ego incipio eam vendicare a te: non possum probare me aliter dominum nisi ꝙ tibi locaui: nunquid sufficit hec probatio? Certe non: quia potest esse ꝙ putabam meam ꝛ erat tua. ꝛ errantis nullus est consensus. Et hoc est verū quando finito tempore conductionis rem illam possides. sed si cecidisti a possessione ꝛ incepi rem illam possidere: ꝛ tu modo rem illaꝫ petis a me: ꝛ ego dico nō est tua sed est mea: ꝛ ꝙ sit mea ita probo: tu al's conduxisti a me: nunquid hec est sufficiens probatio? Certe non: q2 nemo sibi causam possessionis: idest dominij mutare pōt. Tex. proprie. quando locatoꝛ agit finita conductione rei vendicatione ꝛ non possidet. Tex. siue defensionem. qn̄ conuenitur ꝛ possidet. Tex. locatio enim facta. i. ab eo petitore facta. vel dic. Tex. ei. i. possessori. Tex. inscientia: idest ignorantia. Tex. consensu. ꝛ ad hoc concoꝛ. s. de iur. ꝛ fac. igno. l. cum testamentum. ꝛ. l. non iccirco. Tex. si victus fuerit. i. si apparuerit rem esse cōductoris. Tex. nō cōstitisse. idest non tenuisse. Tex. magis declarat̄. iō q2 reꝫ propriā ꝛc̄. vt. s. e. l. qui rem. Tex. nemo enim ꝛc̄. ¶ Segnori versi. iste legitur infinitis modis. Et vno modo sicut dixi in casu: ꝛ tūc exponetis. nemo enim sibi. Tex. iur. s. permittente. Tex. possessionē. i. dn̄ium. q2 interdū accipit̄ possessio pro dn̄io. ꝛ interdū dn̄ium pro possessiōe: vt. ff. de verb. sig. l. interdū. ac si apte dicat: si tibi erranti loco rem tuā propriā: nō perdis dn̄ium: q2 locatio non mutat dominium: vt. ff. e. l. non solet. ꝛ. s. eo. l. qui propriam. nisi in casu qui ponitur. ff. e. l. in neue saufelli.

Legitur ⁊ alio mō hec lr̄a vt dicat̃. nemo eni sibi iur̃ posses-
sionē pōt mutare. q.d. lꝫ quis cōducendo per errorē rē pro-
priam nō pdit dn̄ium: pdit tñ possessionē: qꝛ conductor non
sibi: sꝫ locatori possidet: vt. j. cōia de vsuca. l. j. ⁊ facilius pdi
tur possessio q̄ꝫ dn̄ium: vt colligit̃. ff. de acq. pos. l. si qs. in. §.
dn̄a. Alij dicunt. q.d. bene dico ꝙ qs conducendo rem pro
priam non pdit dn̄ium rei: qꝛ qui possidet vno modo nō pōt
sibi mutare cām possessionis vt possideat alio modo vt. j. de
acqui. pos. l. nemo. Alij exponunt qꝛ sicut quis cōducendo
rem propriā non pdit dn̄ium: ita nec possessionē. qꝛ sicut in
acquirenda possessione requiritur animus: ita in amittēda:
vt. ff. de acqui. posses. l. possideri. §. in amittēda. Sed cauea-
tis vobis in. l. ista vt tollatis cōtraria: qꝛ debetis ponere ca-
sum in. l. ista vt dixi. secus si finita cōductione cōuenirem te
act̃. ex locato. vel cōdu. illa. si quis. qꝛ teneris restituere pos-
sessionem rei salua qōne proprietatis: vt. j. e. l. si qs. Et ex. l.
ista colligit̃ arg. pro opi. dn̄i Jo. ⁊ Azo. contra opi. domini
Guil. de cabriano. qui dicebat si habes cām a me: vt qꝛ lo-
caui: non potes mihi referre questionē de dominio: vt. s̄. de
pig. acti. l. nec creditores. qꝛ hec. l. dicit aperte cōtrarium. qꝛ
hec. l. dicit si vendico a te rem meam quā tibi locaui: ⁊ tu di-
cis ꝙ nō est mea: teneris mihi restituere salua tamē questio-
ne proprietatis. ⁊ sic lꝫ referre questionem dominij: vt dixi
in prealleg. l. nec creditores. ⁊. s̄. de non nume. pecu. l. j.

Contractus.

In. l. ista dicunt̃ duo. Et pmo dr̄ si locaui tibi rem meā pro. x. lꝫ de ista loca-
tione nō fuerit facta scriptura: tamē fuāda est locatio. vnde finito tpe locationis: pote-
ro te cōuenire act̃. ex locato vt reꝫ reddas: ⁊ hr̄dem tuum. vxorē aūt tuam non potero conuenire: qꝛ nō
cōduxit: nec hr̄s tibi extitit. Secūdo dicitur. si vxor tua post
mortem tuam conduxit illam domum: tunc ipsam act̃. ex lo-
cato potero conuenire. Tex. habeatur. s̄. e. l. certe. Nam ita
vꝫ cōtractus cuꝫ scriptura sicut sine scriptura: vt. s̄. de pba.
l. cum res. Tex. conuenire debes. qꝛ vxor pro marito nō dꝫ
cōueniri: vt. s̄. ne vx. pro ma. l. j. Tex. sane. Incipit secūdum
dictum. Tex. ab ea parte. qꝛ tunc cōuenitur ex ppria condu
ctione: non ex conductione viri. Odofredus.

Siquis cōductionis.

Segnori. l. ista bona. l. est. ⁊ multa bona vo-
bis dicentur circa. l. istam. Et scio ꝙ quidā
valde intricate sciunt ponere casuꝫ in. l. ista.
ego tamen pono satis plane sicut littera vi-
detur sonare: ⁊ postea intricatam lecturam vobis referam.
Ponetis ergo ita casum. Locaui rem meam certa pensio-
ne vsq̄ꝫ ad annum. finito tēpore cōductionis dico tibi. red-
de mihi rem meam quā tibi locaui. dicis tu. non debeo tibi
reddere: qꝛ est mea non tua. ⁊ ita tu conductor mihi locato-
ri questionē proprietatis obijcis. dico ego tibi. ponas me in
eo statu in quo eram cum tibi locaui. vnde mihi reddas eā.
⁊ ea mihi reddita: si putas eam tuam esse: eam a me vēdica.
nunc queritur qd iur̃ sit? Rn̄det imperator ꝙ teneris mihi
eam reddere: non obstāte. ꝙ dicis tuā esse. ⁊ ea mihi reddi-
ta: licebit tibi a me vendicare si volueris. Tex. titulo. i. con-
tractu. naꝫ pprie dicitur titulus si transfert̃ dn̄ium. qd̄ est qñ
tradens est dn̄s. al's paratur causa vsucapiēdi si non est do-
minus. vnde proprie dicitur titulus pro emptore: ⁊ pro do
nato: ⁊ pro suo. ita sumit̃. s̄. de peti. here. l. cogi. ⁊ ibi plene
dixi. sed hic improprie sumitur dum dicimus titulū pro cō-
tractu ⁊ sic. ff. de peti. here. l. nec vllam. §. omnibus. Tex. dꝫ
restituere. sub. cōductor locatori. Tex. litigare. sub. ꝯductor
aduersus locatorem si voluerit. ¶ Or segnori habetis in. l.
ista vt dixi in casu. Sed vbi est exemplum in terminis? Sed
certe quidam intricate ita ponunt. Vendidi vl' donaui tibi
rem meam retēto vsufruc. vnde in te transfero dominium. i.
proprietatē ⁊ ciuilē possessionē. sed ex eo ꝙ retineo vsufru-
ctū habeo nālē possessionē: vt. j. de dona. l. si qs. postea loco
tibi vsufructū qd̄ potest esse vt. ff. de vsufruc. l. arboribus. §.
de illo. ⁊ loco ad dānum. ⁊ finito anno dico tibi. redde mihi
rem locatam. dicis tu. non reddā qꝛ vendidisti mihi vel do-
nasti. dico ego verum est ꝙ vendidi tibi vel donaui retento
vsufruc. sed locaui tibi vsufructum. vnde redde mihi salua
questione proprietatis. Sed hec lectura non est bona. quia
si vendo tibi rem meam vel dono retento vsufruc. postea lo-
co tibi vsufructum. si reddis mihi vsufruc. non poteris a me
vendicare pprietatem q̄ꝫdiu durat vsufruc. vt. s̄. de vsufruc.
l. corruptione. ⁊. ff. de vi ⁊ vi arma. l. j. §. vnde vi. Item quidā
exemplificant alio modo. Rem meam tibi vendidi. ⁊ consti-
tuo me tuo nomine possidere. postea loco tibi rem istaꝫ: pos-
sessioneꝫ teneris mihi reddere salua questione proprietatis.
Sed certe nec hec lectura videtur bona. quia si vendo tibi
⁊ constituo me tuo nomine possidere: qꝛ dominium ⁊ posses
sionem in te transfero vt. ff. de acquir. posses. l. ꝙ in eo. ⁊ dici-
tur. ff. de rei ven. l. quidam. Quid ergo teneris mihi redde-
re: proprietatem? Certe non: qꝛ non transtuli in te possessio-
nem? non: qꝛ eam habebas. vnde non est ita exemplificanda
hec. l. sed est ponendus casus vt dixi. Et ista lectura est pla-
nissima. ⁊ concordat cum littera ⁊ consonat naturali rationi.
¶ Or segnori circa. l. istam anteq̄ꝫ perueniam ad contraria
volo formare duas questiones. ⁊ iste est rectus modus do-
cendi: qꝛ homo instruitur addiscendo per qōnes. Nam hic
dicitur. si loco tibi agrum vel aliam rem vsq̄ꝫ ad annum cer-
tam pensiōeꝫ: ⁊ soluisti pensioneꝫ. ⁊ finito tpe conductionis
dico redde mihi illam rem. ⁊ tu non vis reddere: qꝛ dicis ꝙ
tua est. qua actio. petam a te vt reducas in eo statu vbi eram
tempore quo tibi locaui? Dicetis ita ꝙ non petam rem rei
ven. finito tempore conductionis: qꝛ ad probandum me do-
minum non sufficeret probare ꝙ rem tibi locassem: qꝛ potest
esse ꝙ tuam rem conduxisses vt. s̄. e. l. ad proba. Et ideo po-
testis dicere ꝙ petam dupliciter. Uno modo petam acti. ex
locato. ⁊ formabo ita petitionē meam. Ago contra te dicēs
ꝙ talem rem locaui tibi vsq̄ꝫ ad annum: ⁊ qꝛ finitum est tp̄s
conductionis peto mihi rem restitui act̃. ex locato. Si obij-
cis mihi qōnem proprietatis: nihilominus iudex condēna-
bit te ad restōnem rei. ⁊ hec sn̄ia non preiudicabit tibi quin
si velis a me vendicare quin possis. Et ad hoc accedit. ff. e. l.
videamns. §. qui vnum. nam ex locatione quam habes a me:
actione ex locato teneris mihi reddere. ⁊ si non vis: cū actio
ex locato sit bonefidei: condemnaberis mihi quanti in litem
iurauero vt. ff. de in litem iuran. l. in actione. ⁊ ad hoc est. l.
expressa. s. ꝙ in actio. ex locato iuretur in litem vt. ff. e. l. si cui
§. j. Sed contra istum libellum instatur ⁊ videtur ꝙ debeam
succūbere qꝛ probabas rem illam tuam fuisse ex tpe locatio
nis. vnde non tenuit locatio nec conductio vt. s̄. e. l. qui rem.
si non tenuit locatio: ergo ex locato agi non pōt: qꝛ ex cōtra
ctu qui est datur actio: non ex contractu qui non est vt. s̄. de
leg. ⁊ consti. l. non dubium. Sed ad istud nos ita dicemus
ꝙ possum agere actione ex locato si sum certus ꝙ rem pro-
priam conduxi. si allegas te dominum sed non probas: quia
constat ex locatione: condēnaberis mihi rem restituere sal-
ua questione proprietatis vt hic. sed si probares te dn̄m: non
condemnaberis actione ex locato: qꝛ non tenuit locatio ret
proprie. vt. s̄. e. l. qui rem. Et ita aliquid conceditur in dubio
ꝙ al's nō cōcederet̃ vt. j. de pa. po. l. j. Uel potest dici. ego ꝙ
non tenuerit locatio: tñ qꝛ tpe contractus videbatur tenuis-
se contractus: datur ex cōtractu actio. qꝛ si pignoro rem alie-
nam non tenet pignoratio. tñ qꝛ tenuisse videtur pignoratio
tpe pignorationis agam pigno. act̃. vt. ff. de pig. act̃. l. si rem
§. is quoq̄ꝫ. Uel dicatis nō petam act̃. ex locato: qꝛ si proba-
res te dn̄m: qꝛ non tenuit locatio: nō posses agere act̃. ex lo-
cato: sed conueniam te condi. ex hac. l. siquis. ⁊. s̄. de peti. he-
redi. l. vlti. §. vlti. Sed huic responsioni obijcitur. quo con-
ditione ex hac. l. agam. cum. l. conditio sit personalis actio:
vt insti. de actio. §. appellamus. ⁊ personales actiones non
proponuntur ad possessioneꝫ recuperandā. sed habent pro-
poni interdicta vt. ff. vti. pos. §. interdictum. Respondeo li-
cet regulariter interdicta sint possessoria: non personales
actiones: tamen speciale est in condi. ex. l. ista. Sic est specia
le in conditione ex. l. ista. j. de agri. ⁊ cen. l. si coloni. Sic etiā
speciale est in conditione ex. l. illa. j. de edicto diui adri. tol-
len. l. vltima. que est adipiscende possessionis. Sic ⁊ alibi est
inuenire ꝙ personales actiones sunt possessoria iudicia: vt
est cōditio

est conditio indebiti: vt. ff. de condit. inde. l. indebiti. §. si nū-mi. Itē vt est conditio triticaria: vt. ff. de condi. triti. l. ij. Uel dicatis ꝙ locatoꝛ tpe conductionis finito aget condi. ex. l. illa. j. e. l. conductoꝛes. ⁊. j. vnde vi. l. nō ab re. ⁊ petit rem sibi reddi. ⁊ si differat conductoꝛ rem reddere vsqꝫ ad sniam iu-ret ⁊ in estimatione dꝫ condemnari: vt. j. eo. l. conductoꝛes. ¶ Mi segnoꝛi scḋo quero. nā hec. l. loquit̃ in locatoꝛe ⁊ cō-ductoꝛe tm̄: erit ne idem in deposito? vt si deposui apud te rē aliquam: ⁊ dico redde rem depositam. dicis tu: non reddam quia mea est: potero ne petere vt restituas possessionem rei deposite salua q̄ōne pꝛopꝛietatis? Item quid dicemus in re cōmodata: vt si cōmodaui tibi rem ⁊ finito vsu ad quem cō-modaui peto a te vt mihi reddas rem cōmodatā. ⁊ tu dicis non reddam qꝛ mea est: nunquid potero petere vt restituas mihi possessionē rei cōmodate salua questione pꝛopꝛietatis? Item quid dicemus in tutoꝛe ⁊ cura. ponamus dicit pupil-lus finita tutela tutoꝛi qui non fecit inuentarium. quia foꝛte testatoꝛ remiserat ei. ꝙ facere potuit: vt. j. ar. tu. l. fi. ⁊ ideo di-xi ꝙ tutoꝛ non fecit inuentarium. quia si fecisset inuentariuꝫ ⁊ in eo posuisset rem illam: per scripturam pꝛobaretur con-trarium vt etiam pꝛealle. l. vlti. j. arbi. tu. Uel si tutoꝛ fecit in-uentarium ⁊ rem illam non posuisset in inuentario: peto a te rem talem que ex tutela ad te peruenit vt mihi reddas. dicit tutoꝛ: non reddam qꝛ mea est. dicit pupillus: redde posses-sionem ⁊ ponas me in eo statu in quo eram ante gestam tute lam a te salua questione pꝛopꝛietatis. Et idem dicit adultus curatoꝛi. Et ideꝫ dicit dominus pꝛocuratoꝛi. Et maxime in-terest istud scholarium qui relinquunt pꝛocur̃. domi. nā scho laris reuersus dicit pꝛocuratoꝛi: redde mihi talem rem que peruenit ad te occasione pꝛocurationis tue. dicit pꝛocuratoꝛ non reddam quia mea est. dicit scholaris: redde mihi posses sionem ⁊ ponas me in eo statu in quo eram tempoꝛe quo cō-stitui te pꝛocuratoꝛē salua questione pꝛopꝛietatis. Iteꝫ quid si concessi tibi rem aliquam pꝛecario possidere. ⁊ dum peto a te tu dicis ꝙ non reddes eam mihi quia tua est. ⁊ ego dico pone me in eo statu in quo eram quando concessi tibi eam pꝛecario: nunquid habebit locum hec. l. ¶ Segnoꝛi in om-nibus istis questionibus vos ita dicetis. Si deposui apud te rem aliquam vel etiam cōmodaui rem aliquam vel conces si pꝛecario rem aliquam: ⁊ finito tempoꝛe depositionis vel vsus rei cōmodate: peto mihi possessionem reddi: dicis tu ꝙ non reddes qꝛ tua est. Distinguo. qꝛ aut habes iustam cām recusandi restitutionem rei: vt qꝛ dicis eam esse tuam. Aut habes iustam causam recusandi restitutionem rei: vt qꝛ di-cis ꝙ fecisti in ea sumptus. Si non habes iustaꝫ causam re-cusandi rei restitutioneꝫ: hic dico ꝙ sicut conductoꝛ tenetur reddere possessionem rei locatoꝛi salua q̄ōne pꝛopꝛietatis vt hic dr̃: ita depositarius tenetur restituere rem depositam de-ponenti. Et idem dicimus in cōmodatario ⁊ in tutoꝛe ⁊ cu-ratoꝛe ⁊ pꝛocuratoꝛe. ar. huius. l. ⁊. j. e. l. conductoꝛes. ⁊. j. vñ vi. l. non ab re. quia eadem ratio ⁊ legis equitas suggerit: hic ergo idem ius debet statui: vt. ff. ad. l. aquil. l. illud. Si autem habes aliam iustam cām recusandi rei deposite restōnem: vt qꝛ dicis in re deposita vel cōmodata fecisti sumptus vtiles vel necessarios: ⁊ hoc ꝓbas vel paratus es incōtine nti pꝛo-bare: non teneris restituere nisi refundat expensas: vt colli-gitur ar. ff. de acquir. posses. l. si is qui rem. ⁊. ff. de vi ⁊ vi ar. l. si colonꝰ in fi. ⁊. ff. cōmo. l. in cōmodato. §. possunt. ¶ Sed hic statim quero. Ponamus ꝙ predicti referant q̄ōnem dn̄ij ⁊ sumptuum: qꝛ dicunt non reddo: qꝛ sum dn̄s. vel si appa-ret ꝙ non sum dn̄s: dico ꝙ feci in re illa sumptus vtiles vel necessarios pꝛo quibus saltim debetur mihi retentio. Certe in questione ista dicimus ꝙ in eo ꝙ referunt q̄ōnem dn̄ij ꝙ ipsi non audiunt̃. sed pꝛo ea parte qua non referunt q̄ōnem dn̄ij: sed dicunt ꝙ fecerunt sumptus vtiles vel necessarios audiendi sunt. Sed ad. l. istam opponitur dupliciter. Nam l. dicit ꝙ conductoꝛ solo cōtractu pꝛobato: finita conductio ne tenetur reddere rem salua q̄ōne pꝛopꝛietatis. Sed. l. vide tur contra. nam dicit: si conductoꝛ refert questionem locato ri: fructus debent sequestrari ⁊ debet cauere de re restituen-da. si pꝛobauerit habitatoꝛ se dn̄m: nō debet restituere salua questione pꝛopꝛietatis vt hic dicit̃. vnde videt̃ ob. j. de agri.

⁊ cen. l. litibus. Ad solutionem huius contrarij varijs mo-dis dicendum est. Uno modo sic. naꝫ ꝙ hic dicitur: ibi coꝛ-rigitur. quia non est nouum ⁊c̃. vt. ff. de le. ⁊ sena. consul. l. nō est nouum. Que solutio non placet: quia. l. coꝛrectio est vitā-da inq̄ƚum vitari potest: vt. j. de appella. l. pꝛecipimus. Alij voluerunt dicere in. l. ista. conductoꝛ confitebatur se condu-xisse: sed dicebat rem esse suam in. l. contra. dicebat condu-ctoꝛ ꝙ non conduxit a me sed ab alio. vnde ratione incerti-tudinis sequestrantur fructus: ⁊ cauet de re restituenda si pꝛobauerit ille se locasse. Uel potest dici duobus alijs mo-dis: quia aut locatio est tempoꝛalis vt quia locaui ad annuū quo casu obtinet ꝙ dicit. l. nostra. Aut locatio est perpetua: vt quia locaui tibi rem perpetuo: postea dicebat ꝙ annuum redditum non soluerat. ⁊ hoc casu habet locū. l. contra. Uel potest dici secundo modo: quia aut agitur possessoꝛio aut pe titoꝛio. Si possessoꝛio iudicio: agit locatoꝛ finito tempoꝛe conductionis: vt quia dicit: postq̄ habuisti a me talem rem conductam ⁊ finitum est tempus conductionis: redde mihi eam. ⁊ eo casu pꝛobato contractu locationis: tenetur redde re rem vt hic dicitur. Sed si ageret̃ petitoꝛio iudicio: si con-ductoꝛ est suspecta persona sequestrant̃ fructus: vt in. l. con-tra. non autem pꝛobat eoipso ꝙ locat se dominum: vt. s̃. eo. l. ad pꝛobationem. ¶ Secundo instatur ad. l. istam ⁊ videtur ꝙ conductoꝛ non reddat illi rem a quo habet causam sed alij. Nam ecce si latro petit spolia deposita ⁊ dominus ve-nit ⁊ petit. latro petit dicēs: redde mihi ea que deposui apud te. dominus dicit: imo reddas mihi quia sum dominus. de-bes tu depositarius reddere domino non latroni deponen-ti: vt. ff. depo. l. bonafides. Ad quod vos ita dicetis. hec. l. debet intelligi cum questio est inter locatoꝛem ⁊ conducto-rem. Sed in. l. contraria ponitur alius casus. quia si ageret solūmodo latro ⁊ nullus alius veniret ex transuerso: pꝛoba-to deposito tenetur depositarius reddere latroni de rigoꝛe iuris. sed ibi plus erat: quia veniebat dominus ⁊ vēdicabat rem a depositario: vnde tenetur domino restituere de equita te. ¶ Tertio ⁊ vltimo opponitur ad. l. istam sic. Nam si tu ignoꝛans conduxisti rem tuam a me: ⁊ finito tempoꝛe cōdu-ctionis conuenio te ad rem. nunc dicis ego sum dominus. vnde dolo facis ꝙ petis ꝙ restituturus es. certe habet locū doli exceptio: vt. ff. de doli excep. l. dolo. Item si dices si re-stituissem tibi rem haberem rei ven. de ꝓpꝛietate: vnde mul-tofoꝛtius habeo retentionem. qꝛ cui damus actionem ⁊c̃. vt ff. de superfi. l. j. in fi. ⁊. ff. de reg. iur. l. inuitum. §. cui damus. Ad solutionem quoꝛum contrarioꝛum vos dicetis tribus modis. Et vno modo ƀm antiquos. nam regule ille habent locum in petitoꝛio iudicio cum agitur rei vendicatione: non solum habēt locum in possessoꝛijs: puta cuꝫ agitur causa re-cuperande possessionis vt hic erat: vt argu. ff. quoꝛum lega. l. j. in pꝛin. Sed ista responsio non est bona: quia inuenimus ꝙ ille regule habent locum neduꝫ in petitoꝛijs iudicijs: im-mo in possessoꝛijs: vt. ff. de carbo. l. iij. §. cause. ⁊. §. de dic. ⁊ ff. ad trebel. l. ille a quo. §. j. Alij voluerunt dicere secundo modo: ⁊ ita dixit Azo. Nam regula illa dolo facit: ⁊ illa cui damus ⁊c̃. habent locum cum conductoꝛ incontinenti vole-bat ostendere de iure suo. sed hic conductoꝛ dicebat se do-minum ⁊ incontinenti volebat ostendere de iure suo: qꝛ que stio sua indigebat altioꝛi tractatu: ⁊ ideo tenetur restituere salua questione pꝛopꝛietatis: vt argu. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ⁊. ff. vt in posses. lega. l. is qui. Uel potest dici secundo mo-do ƀm Joā. nam ille regule habent locum in petitoꝛijs ⁊ in possessoꝛijs si aliquis velit pꝛobare incontinenti de iure suo vbicūqꝫ. l. ponit istum oꝛdinem vt res statim restituatur sal-ua questione pꝛopꝛietatis. ⁊ idem est hic. Et idem dicimus in omnibus legibus in quibus lex ponit istuꝫ oꝛdinem sal-ua questione pꝛopꝛietatis: vt. j. de agri. ⁊ cen. l. si colonus. ⁊ j. de dona. iter vi. ⁊ vxo. l. si maritus in fi. Unde ex predictis not. cum quis agit petitoꝛio siue possessoꝛio: si incontinenti non vult pꝛobare se dominum: cessant ille regule: vt. j. de edi cto diui adri. tol. l. iij. ⁊. ff. quoꝛum lega. l. j. Alias he regule locum habent: vt. ff. ad car. l. iij. §. cauere. ⁊. §. due. sed vbi. l. ponit istum oꝛdinem: cessant ille regule vt hic. ⁊ in. l. si colo-nus. ⁊ in. l. si maritus in fi.

J conductionis. In lege ista ponit talis casus. Locaui tibi rez aliquã ꝛ de isto ꝯctu factũ est instrm: lz ꝓuari qd tibi debui ꝓuare: ꝛ tu mihi. indubitanter instrm euanuit. sed si forte tu rem que erat in fundo locato tenuisti vel rẽ locatã deteriorẽ fecisti: hoc casu teneris actiõe ex locato. Tex. euanuit. qꝛ de vtraqꝫ re fit istrz. ꝛ si seruata est fides euanescit instrm: vt. s. de códi. ex lege. l. dissolute. Tex. est. sub. a locatore. Tex. iubebit. sed contra. si fecisti rem deteriorem: teneris ex loc. vt. s. e. l. ede.

J tibi. Segnori. l. ista hꝫ duplicem itellectuz sicut patebit vobis ex solutionibus ꝯrioꝝ. Ego tñ pmittã verio rẽ intellectũ ꝛ est talis. Tu dñs locasti fundum tuũ colonis certa pecunia annuatiz: ꝛ ipsi debebãt pcipere fruct⁹. isti coloni erãt obligati alijs creditoribus. vnde venerunt ad me ꝛ dixerũt. mihi. nos vellemus tibi soluere pecuniaz pro tali pensione fundi talis dñi qui est tuus amic⁹: si tu satisfeceris alijs creditoribus: non al's. possemus dño soluere vel vellemus ꝙ solueres ei pro nobis: vel faceres ꝙ alij creditores darent nobis dilationes solutiõis. tu dñs cuius pro colonis solui vel feci dilationẽ solutionis dari ab alijs creditorib⁹ ꝓmisisti mihi indẽnitatẽ: nunqd mihi teneris? Certe si promisisti mihi per stipulationẽ: teneris mihi ex stipulatione. sꝫ si promisisti mihi sine stipulatione: non teneris mihi qꝛ nuduz est pactũ: vñ non parit actionẽ. Tex. si tibi. sub. locatori: ꝛ dño predij. Tex. progasti. i. soluisti. vel prorogasti. i. dilationem colonis dare fecisti. Tex. dñs fundi. s. locati. Tex. iubebit. sub. ex stipulatiõe. que est pactũ vestitũ ṽbis: vt insti. de ṽb. obli. in pn. Tex. siue stetit. i. stipulatio nõ iteruenit. Tex. nõ potuisse. qꝛ ex nudo pacto non nascitur actio iure ciuili: vt. s. de pac. l. legẽ. Sed interdum ex nudo pacto nascit actio iure pretorio: vt insti. de actio. §. de pecunia. ¶ Sed opponitur. nã istud pactum nõ fuit nudũ: imo fuit vestitũ cuz fuit appositũ in traditione rerũ. vnde parit pscrip. ver. act. vt. s. de rerum pmu. l. rebus. ꝛ. ff. de pac. l. in traditionibus. Ad solutionẽ quoꝝ ꝯriorũ dixerunt quidam ita ponẽdus est casus in. l. ista. Ego solui pro colonis tuis tibi locatori: hoc pacto vt coloni mihi satisfacerent. si stipulatione mihi prouidi ago cõtra te: vel ꝯ colonos tuos. si stipulatione mihi nõ ꝓuidi: nudũ fuit pactũ: vnde nõ parit actionẽ: qꝛ hoc est spãle vt pactum in traditione rerũ appositũ: non pariat actionez: si non sit stipulatio secuta. Sicut ꝛ al's. s. de vsu. l. ꝗuis dixi. Sed hec lectura non est bona: qꝛ iam crederet aliquis si traderem colonis tuis. x. vt tibi soluerent ꝛ apponerẽt pactũ: qꝛ nõ pareret actionẽ prescrip. verb. certe iste esset fatu⁹. Et ideo dicẽdum est ꝙ ista. l. ponit istum casum. Tu dominus locauisti ꝛc. vt dixi in casu. Nec ob. qd dicit ꝙ pactũ appositum in traditione rerum parit actionem: qꝛ illud veruz est inter datem ꝛ accipientem: vt in. l. contra. non autem habet locum si apponit pactum inter alios vt hic.

Adicio. In. l. ista dicit. Cõductorem teneri debere actiõe locati: si rem cõductã fecit deteriorem dolo vel culpa lata vel leui: non casu fortuito. Tex. tam locati. sub. que dat locatori. Tex. ꝗ ꝯducti. sub. que datur conductori. Tex. dolũ. sub. vel latã culpam: ꝛ leuẽ: ꝛ leuissimã: vt. ff. cõmo. l. si vt certo. §. nunc vidẽdum. Tex. non ẽt casum. sub. fortuituz. nam casus fortuitus cui resisti non põt nullo casu vel ingenio ꝛc. vt. ff. de admi. re. ad ciui. pti. Tex. cõstat. vt. s. de pig. actio. l. que fortuitis. vbi expsse dicitur ꝙ in bonefidei iudicijs casus fortuiti non sunt prestandi.

Um conductorem. In. l. ista dĩ. Scholaris cõduxit hospitium itegrũ. destruxit hospitiũ. nũqd tenet reitegrare? Certe sic si viuit. ꝛ eo mortuo hẽdes eius. Nã tenet cõductor si fecerit rez deteriorem ad interesse: ꝛ posset etiam expelli: vt. s. e. l. edem.

Urialis. In. l. ista dĩ. Si aliqs curialis est astrictus curie: non põt esse cõductor vel fideiussor siue mãdator cõductoris. ꝛ si cõtrafacit: ex isto contractu nulla actio oriat. Tex. curial'. i. deputatus ad honorẽ alicui⁹ ciuitatis. Tex. alienatoꝝ. sub. vel priuatoꝝ. Tex. alioqn. i. si cõtra fiat. Tex. sancimus. qꝛ curiales dñt dare operã oneribus curie explicandis: nõ cõductoribus. Sic ꝛ al's miles armate militie: vt. j. e. l. milites. Sic ꝛ miles celestis militie: vt in auc. de sac. san. ec. §. aliud. Sed dicet aliqs vestrũ hec est aliena. l. si decurio alicuius ciuitatis nõ põt cõducere predia alieno noie nõne tota die fit cõtra? Quare dixerũt quidã hoc. l. cauet: sed consuetudine non hꝫ. Uel dicatis sic. decurio ciuitatis bñ põt cõducere pdium vrbanũ habitãdi cã: non põt cõducere prediũ rusticũ cã agriculture: vt in milite dicim⁹. j. e. l. pxi. Uel põt dici olim curiales dẽbant intẽdere solũmodo oneribus curie: qꝛ ita erãt astricti: sed hodie nõ sic: qꝛ nõ sunt ita astricti. Et hec. l. est in ar. contra illos qui hñt officia in cõi vel in curia ꝛ recipiunt ꝓcurationes ꝛ aduocationes. nam hoc nõ debent facere vt hic. ꝛ. j. e. l. vlti.

Ilites. In. l. ista dĩ. ꝙ milites armate militie ꝓhibent cõducere res alienas: ꝛ esse fideiussores cõductoꝝ siue ꝓcuratoꝝ siue mãdatores eoꝝ: ꝛ dñt dare opam armis nõ agriculturis siue ꝓuatis negocijs: ita vt nos defendãt ꝛ rẽpublicã, a qua alunt. Tex. ꝯductores. sub. nisi cã ꝓprij sui vsus. Tex. alunt. i. ali dñt. Et ita no. in. l. ista ꝙ milites dñt dare operam armis ꝛ nõ legibus. sic. ꝛ. j. e. l. vlti.

E cui. In. l. ista dĩ. Si aliqs ꝯduxerit domũ meam vsqꝫ ad annũ: ꝛ in sequẽti anno nolo sibi locare sꝫ alij: ꝯductor nõ põt cõqueri de me: nec de illo cui locaui: nec dꝫ mouere ei aliquã qõnẽ: imo mihi dño dꝫ licere cui velim locare domũ meã: vl' ergasteria mea. ꝛ siqs ꝯfacit si est vilis psona: verberat: ꝛ in exiliũ mittit. si ẽ al's nobilis psona: punit in. x. libris auri. Tex. ne cui. i. alicui: siue layco: siue scholari: siue clerico: siue burgẽsi: siue alij. Tex. si militat. in alia militia nõ armata. Tex. feriatur. ¶ Or segnori no. hic iure ciuili: siue burgensis: siue scholaris: siue cleric⁹ conducit domũ meã ad annũ: sequenti anno nõ teneor ei locare. Et ista. l. est multũ ꝯtra scholares ꝛ multũ displicet eis: ꝛ seruat bñ in laycis in ciuitate ista: tñ in scholaribus nõ seruat. Sed iure cano. cõtra. est ẽt per ꝯstõnem ex. e. ti. c. ex rescripto. Uel põt dici ꝙ illa decretalis põt ligare subditos dñi pape: non alios.

Onductores. Segnori ista. l. bona. l. ẽ ꝛ optima ꝛ sanctissima pp hoium malitias. Et in. l. ista dĩ. Si cõducis a me rem aliquã vel pcario cõcedo tibi rẽ aliquã: finito tpe cõductiõis debes mihi reddere: ꝛ nõ solũ tu si viuis: imo ꝛ hẽdes tui si nõ viuis. ꝛ si differres reddere: vel hẽdes tui defferunt vsqꝫ ad sniam diffinitiuã: cõpetẽs iudex nõ solũ in re: sed ẽt in estimatione rei dꝫ te condẽnare. Tex. prebere. i. restituere compellantur. ¶ Or segnori not. ꝙ ista est vna species violentie de qua hic dicitur. Et est hoc ideo quia videris me ꝓuare quasi mea possessione: vt hic dicit. ꝛ. j. vnde vi. l. non ab re. ¶ Sed qũo hic suscipitur al's subijcitur iudicium de futuro? Respõdeo peto rem reddi. ꝛ si differas rem reddere: peto estimationem cum iudicium ꝛc. vt. ff. de iudi. l. non quẽadmoduz? Respondeo hic non suscipitur iudicium de futuro: sed grã presentis iur sic. ꝛ. ff. de vsufruc. pe. l. vtifrui.

Jcet. Segnori. ll. superiores sunt. ll. veteres aliorum imperatorum qui precesserunt iusti. ꝛ hec est noua. l. iusti. ꝛ hec. l. est eadem cum. l. s. e. l. milites. ꝛ addit solũmodo vnum verbũ. ꝛ dicit. ll. alioruz imperatorum ꝓhibebant milites conducere predia aliena: ne locatoribus ꝛ alijs vicinis essent iniuriosi. Ueruz qꝛ. l. illa in multis circũueniebatur: iusti. iponit penam

penam militibus τ dicit ꝙ si aliquis miles cōduxit rem alie
nam: ipso iure fit infamis τ perdit gradum militie: τ ex illa
locatione non datur actio locatori vel conductori. Tex. titu
lo. i. contractu. Tex. iubemus. dicit iusti. qui fecit. l. istam. Et
no. ꝙ hucusqꝫ posuit exordium: nunc incipit tractare de ma
teria prelibata. Tex. suā quoqꝫ opinionem. i. famā. Tex. amit
tant. sub. ipso iure. Tex. cōstitui. sub. ipso iure sic. τ. ff. de his
qui no. infa. l. j. Tex. eis. s. militibus. Tex. cadat. sub. ipso iu
re. Unde habetis hic casuz in quo aliquis si facit aliqd ipso
iure: priuatur iure suo. al's non nisi per sniam: vt. s. de apo
sta. l. statuimus. hac presenti. l. Et est verum ꝙ non potest pe
tere redditus si sciebat eum esse militem. sed si ignorabat: ve
nia dignus est: vt. ff. eo. l. si cui. Tex. obtinente. q2. ll. dant for
mam τc. vt. s. de le. τ consti. l. leges.

¶ De iure emphyteotico.

Ius ēphyteoticariū.
Hec. l. est imperatoris zenonis qui contra
ctum emphyteoticū induxit. Et in. l. ista tria
dicit. ¶ Primo dicit ꝙ contractus emphy
teoticus non est emptio nec venditio nec lo
catio nec conductio: sed propriam naturam ab his separatā
per se habet. ¶ Secundo dicit si cōuenit inter dantem τ ac
cipientem in emphyteosim scriptura interueniente ad qd pe
riculum rei date in emphyteosim pertineat: stabitur illi con
uentioni. ¶ Tertio dicit. si de hoc inter eos non conuenit:
si res omnino perijt: periculuz est domini. si vero pro pte pe
rijt vel aliquod leue damnum contigit: particulare damnum
debet pertinere ad emphyteotam. Tex. ius emphyteoticū:
idest cōtractus emphyteoticus. τ ita improprie sumitur hic
nomen iur: q2 contrahere facti est: vt. ff. de cura. fu. l. cum fi
lio in fi. Tria enim sunt. s. contractus qui facti est vt dixi. Est
obligatio que est ius: vt insti. de verbo. oblig. in prin. Itē est
actio que est ius: vt insti. de acti. in prin. τ oritur ex obligatio
ne: vt. ff. de pcu. l. licet. §. ea. Tex. neqꝫ alienationis. i. emptio
nis τ venditionis. Tex. diffinitionez. q2 sub. ꝯctum emphy
teoticum. Tex. τ iustum. Incipit scdm dictum. Tex. custodi
ri. τ ad hoc concor. j. l. proxi. τ. l. vlti. Tex. ita vt. Incipit ter
tium dictum. ¶ Or segnori ad. l. istam opponitur τ conuin
citur. l. istam tribus rationibus stare nō posse. In primo di
cto huius. l. continetur vt dixi in casu. τ ita videtur innuere
ꝙ appellatiōe alienationis contineat sola emptio τ ven. sed
vr ꝙ appellatione alienationis contineat ois actus per quē
dñium transfertur τ ēt pignoris hypothece datio seruitutis
τ vsufruc. constō τ manumissio: vt. j. de fun. do. l. j. τ. s. de re
bus ali. non ali. l. vlti. Ad qd dicendū est verbū alienationis
aliqñ stricte sumitur: aliqñ large: aliqñ largissime. Stricte vt
eius appellatione contineat sola emptio τ venditio vt hic. τ
ff. de statu lib. l. statu liberoꝝ in fi. Large τ improprie sumi
tur vt dicat alienatio ois actus per quem dñium transfertur
vt. j. de fun. do. l. j. τ. ff. de verbo. signifi. l. alienationis. Aliqñ
largissime τ improprie: vt si lex vel testator vel pactuz ꝯhen
tium inhibeat alienationem: videtur inhiberi etiam pigno
ris τ hypothece datio: vsufruc. τ seruitutum cōstitutio τ ma
numissio: vt. s. de rebus ali. non ali. l. vl. τ in auc. de non alie.
aut permu. l. rebus. §. j. ¶ Et ad solutionem horum contra
rioruz τ vt plene liqueat articulus iste no. ꝙ contractus em
phyteoticus habet similitudinem τ dissimilitudinem cū lo
catione τ conductione. Item habet similitudinem τ dissimi
litudinem cum emptione τ venditione. Habet similitudinē
cum locatione τ conductione. quia sicut in locatione τ con
ductione non transit dñium in ipsum conductorem: q2 non
solet locatio mutare dñium: vt. ff. locati. l. non solet. ita in cō
tractu emphyteotico non transit directum dominiuz in em
phyteotam vt in fi. huius. l. ibi. vbi dicitur ꝙ perēptionis, pe
riculum pertinet ad dominiū. Item sicut in locatione τ cō
ductione qui conduxit tenetur prestare pensionem locatori:
vt. ff. locati τ condu. l. j. τ. ij. ita τ qui accipit in emphyteosim
tenetur prestare domino pēsionem: vt. j. l. proxi. τ. s. de sacro
san. ec. auc. qui rē huius. Item sicut actio locati τ cōducti est
psonalis τ ciuilis duratura vsqꝫ ad. xxx. annos: vt. s. de cō
sti. pe. l. ij. τ. j. quibus non ob. lon. temp. prescrip. l. j. ita con
ditio ex. l. leonis. que pro contractu emphyteotico proponi
tur est personalis τ ciuilis: vt insti. lo. τ conduc. §. adeo. τ iō
duratura vsqꝫ ad. xxx. annos. Habet dissimilitudinē cum lo
catione τ conductione: q2 in locatione τ conductione non
transit nec vtile nec directum dñium. sed in directo emphy
teotico contractu transit vtile dñium in emphyteotam: vt. ff.
si ager vec. pe. l. j. Item conductor pro re conducta non ha
bet rei ven. directam vel vtilem: q2 ius non habet in re. sed
emphyteota habet vtilē rei ven. vt in. l. prealle. ff. si ager vec.
pe. l. j. Item conductor nullo modo possidet. s. ciuiliter vel
naturaliter: vt. j. cōia de vsur. l. j. τ. j. de prescrip. xxx. an. l. ma
le. sed emphyteota naturaliter possidet sicut vsufruc. vt colli
gitur. ff. de acqr. pos. l. naturaliter. Nec ob. l. que dicit ꝙ cō
ductor possidet: vt. ff. cōi diui. §. neqꝫ. q2 expono ibi possidet
idest detinet. vel possidet: nō ibi sed locatori. vel loquitur ibi
in colono qui ad non modicum tempus conduxit. Item lo
catio τ conductio est cōtractus bonefidei. sed conditio ex. l.
zenonis. que contractum emphyteoticum introduxit: est cō
tractus stricti iuris: q2 non cōnumeratur inter cōtractus bo
nefidei: vt insti. de acti. §. actionum. vnde ex his similiter ha
bet similitudinem τ dissimilitudinez cum emptione τ vendi.
Habet similitudinem in hoc: q2 sicut venditor tradēdo si est
dominus transfert directum dñium: vt. ff. de act. emp. τ ven.
l. ex empto in prin. ita concedens in emphyteosim transfert
vtile dominium. Item sicut periculum perfecta emptiōe de
teriorationis τ perēptionis pertinet ad emptorem si vendi
tio pura sit: vt. ff. de peri. τ cōmo. rei ven. l. si pendēte ita τ in
contractu emphyteotico: q2 periculū emptionis pertinet ad
emphyteotam vt hic in fi. Habet dissimilitudine: q2 emptio
τ vendi. est contractus bonefidei. sed conditio ex. l. zenonis.
que proponitur pro contractu emphyteotico est contractus
stricti iur vt. s. dictum est. Item in emptione τ vendi. habet
interuenire preciū. nam emptor tenetur dare precium: vt in
sti. de ꝯben. emp. τ vendi. §. precium. sed in contractu emphy
teotico nō est necesse ꝙ interueniat precium: q2 hoc nō inue
nimus aliqua. l. cautum vt. j. dicet. Item in emptione τ ven
ditione si venditor vendit τ tradit: transfert omne dñium τ
possessionem in emptorem ita ꝙ nullum ius remanet apud
venditorez. sed in contractu emphyteotico directum dñium
τ ciuilis possessio remanet apud dantem in emphy. Ex qui
bus apparet ꝙ merito dicit. l. ista cōtractuz emphyteoticum
neqꝫ esse emptioni vel venditioni similē: nec locationi τ cō
ductioni: sed est quidam cōtractus separatus ab his. Super
alio ꝙ hic dr ꝙ si fiat pactū super deterioratione τ perēptio
ne rei date in emphyteosim cum scriptū est validum: ergo vi
detur innuere ꝙ si fiat sine scriptura ꝙ nō valeat. Sed. l. vide
tur obuiasse que inuit ita valere cōtractum cum scriptura si
cut sine scriptura: q2 scriptura nō est de substantia cōtractus
sed fit ad memoriam: vt. s. de pac. l. pactum ꝙ bonafide. τ. s.
de transac. l. cū te. τ. s. de proba. l. cum res. Ad qd dicendum
est ꝙ regulariter ita valet cōtractus sine scriptura sicut cum
scriptura. τ sic intelliguntur. ll. cōtrarie. ff. de pigno. l. cōtra
hitur. τ. ff. de fide instru. l. iiij. τ. s. de rei ven. l. cuz super ner
uis. τ. l. iusticia. sed fallit in cōtractu emphyteotico vt hic. τ
j. l. proxi. τ. l. vlti. Et est ratio: q2 ꝯctus emphyteoticus cōsue
uit celebrari in perpetuū vel in longeuū spacium. s. in perso
nam accipientis ēt suorum successoꝝ: τ iō requirit scriptura
vt possit probari si reuocat in dubiū. sic τ spāle est in ꝯtractu
ecclesiastico: vt. s. de sacrosan. ec. auc. hoc ius porrectū. sic ēt
spāle est in eo qui allegat se habere mandatū principis: vt. s.
de man. prin. l. vnica. τ in alijs casibus quos nota. s. de fide
instru. l. cōtractus. Uel pōt dici vt dixerunt quidā ꝙ non est
necessaria scriptura in cōtractu emphyteotico. sed si aliqua
pacta fiāt super emptione τ deterioratiōe rei date in emphy
teosim: debet scribi vt hic. τ. j. l. pxi. Uel potest dici licet ista
l. dicat ꝙ in scriptis contrahatur: pōt intelligi si contractus
fuerit in scriptis celebratus: nō prohibet tñ ꝙ sine scriptura
non possit res in emphyteosim concedi. Tertio opponit. nā
in fi. huius. l. dicitur ꝙ vbi res data est in emphy. perit: oino
periculum dz esse domini insolidū. si pro parte perit: pericu

lum est emphyteote. Sed vi᷑ cōtra. ⁊ videtur ꝙ si perit oīno periculum dꝫ esse domini insolidū: ita ꝙ emphyteota non teneatur soluere pensionem: ita si pro parte perijt pro parte que remansit: dūtaxat debeat soluere pensionem. nam hec. l. videtur velle in predijs tributarijs. nam prout augetur vel diminuitur redditus tangetur ⁊ diminuitur prestatio tributorum: vt. j. de alluui. ⁊ pal. l. j. Uel pōt dici ꝙ. l. illa loquit᷑ in predijs tributarijs vbi equū est si augetur redditus rei: ꝙ tributa debeant augeri ⁊ econtra. nam ⁊ al's multa specialia sunt in tributis ⁊ de tacita hypoteca: vt. j. in quibus reb⁹ pig. ta. cōtra. l. j. Item ⁊ siquis deseruit predium tributariū per biennium perdit predium: vt. j. de eo. agro. deser. l. qui agros. secus est in emphyteotico predio vbi priuato prestatur pensio. q2 si res perijt pro parte: nihilominus solida pēsio debetur. ⁊ ita hic est casus in quo non est eadē ratio totius ad partem. sic ⁊ alibi. ff. de inoffi. testa. l. papini. §. si nec impuberis. sed regulariter cōtra. ff. de rei vendi. l. quod tota. ⁊. ff. de pac. l. iurgentium. §. adeo. ⁊. ff. de fur. l. quis scit.

¶ Dñs segnori circa. l. istam subijciam tres questiōes. ⁊ al's seruo super. l. ij. in fi. Et in primis quero hic. qualiter contractus emphyteoticus habeat celebrari. Et certe dixit dominus Azo. in summa huius ti. sed. l. hoc non probauit. nam l. cōceditur in emphyteosim hoc mō. habeo forte aliqḋ predium ⁊ illud est sterile vel modici reddit⁹. volo tibi illud cōcedere in emphyteosim. i. in meliorationem: q2 emphyteota proprie di᷑ melioratio. vnde tibi trado in perpetuum vel in personā accipientis ⁊ duorum successorum. ⁊ tu vel das statim estimationem: vel aliam rem eque bonā. ⁊ insuper agit᷑ ꝙ debes mihi soluere annuatim vnum bononinum vel aliquid aliud modicū. Sed certe vt dixi hoc. l. non probatur. est tamē ar. pro eo qualequale. s̈. de sacrosan. eccle. l. iubem⁹ nulli post hāc. §. istud. ⁊ in auc̄. hec vsus prestatio. Sed certe Azo inspexit ꝙ aliquando fit nec. ll. vocant istum ꝯctum emphyteoticū: sed ꝯctū perycos. i. inusitatū: vt in auc̄. de nō alie. aut permu. §. itaqꝫ. ⁊ ideo dicimus ꝙ ꝯctus emphyteoticus vi᷑ vere hoc mō celebrari. verbigr̄a. ꝯcedo tibi rē meā sterilem ad meliorandū in ꝑpetuum ⁊ in ꝑsonam tuā ⁊ duorum successorū. ⁊ annuatim cōuenis mihi dare ponamus. x. noie pensionis. Et ad istud facit preall'e. §. itaqꝫ. ¶ Sed denuo quero. hic di᷑ ꝙ ꝑemptio rei date in emphyteosim pertinet ad dñm: particulare dānum ad emphyteotam. sed quero quando dicitur ꝑticulare dānum? Ad qḋ dicunt quidam quādo pars rei perit. i. dimidia: ⁊ alia dimidia remanet: q̲a appellatione partis indistincte prolate dimidia continetur: vt. ff. de verbo. signi. l. nomen filiarū. §. portionis. ⁊. ff. de vsufruc. l. etiam. ⁊ ita si dimidia pars perit vel minus dimidia: periculum est emphyteote. sed si plus dimidia perit tunc liberatur a tota pensione prestanda. ⁊ ad hoc adducunt ar. ff. de contrahen. emptio. l. domum. Sed certe hec opi. non est bona. quia licꝫ appellatione partis indistincte ⁊c̄. tñ ex verbis expressis ⁊ tacitis interdum colligimus contrariū. Uñ dicendū est alit᷑ ꝙ si res omnino perit ita ꝙ de re nihil superest: pertinet ad dominum. si autem non oīno perit: sꝫ forte centesima pars remansit: dānum pertinet ad emphyteotam. ⁊ ideo dico particulare dānum est vbicūqꝫ res nō perimitur in totum: sed aliquid de re superest quodcūqꝫ sit etiā si sit centesima pars: vt dixi. Et ratione illius particule tenetur emphyteota soluere pensionem. Nec ob. l. domū. q̲a ibi perijt domus ante cōtractum celebratum. cum igit᷑ ignorarent cōtrahentes ꝙ domus perierat in totū vel pro ꝑte: non tenetur emphy. sed hic dānum particulare venit ex postfcō. ¶ Sed denuo queritur hic. q̲d si forte res cōcessa in ēphy. auget᷑: cuius erit augmētum? Et vi᷑ ꝙ emphyteote sicut dānum particulare est suū. qḋ ꝫm naturā est vt quē sequitur onus ⁊ emolumētū: vt. ff. de regu. iur. l. ꝫm naturam. ⁊. j. de fur. l. vlti. §. sed cum secūda. Uel potest dici ꝙ est incrementum latens ⁊ patens. Latens incremētum est alluuionis. ⁊ istud pertinet ad emphyteotam: sicut ad fructuariū. Est patens incremētum cū in flumine versus frontem fundi ēphyteotici insula nascit᷑: non tñ iuncta est per alluuionē: certe illa insula queritur domino: vt. ff. de excepti. l. si fundum. in princi. ⁊. ff. de vsufruc. accres. l. si fundi. §. sed insula.

IN ēphyteoticarijs.

Segnori. l. superior est antiqua. l. imperatoris zenonis qui contractum emphyteoticū introduxit: iste due. ll. vltie sunt noue. ll. Iusti. Et in. l. ista sicut in superiori tria principaliter dicuntur. Et primo dicitur. si in contractu emphyteotico sunt inite alique pactiones super deijciendo vel non deijciendo emphyteota: si non soluerit pensionem: ille pactiones sunt seruāde. sed etiam si conuenit aliquid aliud inter eos similiter illud debet seruari. Similiter ⁊ si conuenit inter emphyteotam ⁊ dominum super apochis faciendis ratione pensionis: standum erat illi conuentioni. ¶ Secundo dicitur. si non conuenit inter eos quid iur᷑ sit si pensio nō soluatur? Indubitanter si emphyteota cessat soluere pensionē per triennium: poterit dominus impune eum deijcere: nec a iur᷑ suo cadet: nec poterit se excusare emphyteota sub pretextu ꝙ dominus non denunciat ei ꝙ solueret ei pensionē: quia sciebat se debere soluere pensionem: ⁊ qui scit certiorari non debuit: ⁊ quia ad diem debebat: ⁊ dies pro homine interpellat. ¶ Tertio dicitur. ne forte aliqua machinatio vel malitia possit a domino excogitari: vt si dum emphyteota vellet soluere pensionem vt dominus recusaret vt elapso triennio possit eum deijcere: prouidetur emphyteote: quia debet offerre pensionem. ⁊ si dominus nō vult recipere: debet cōsignare ⁊ deponere vt ita sit securus ne dominus postea possit eum deijcere. Tex. conscripte. ⁊ ad istud accedit s̈. l. proxi. ⁊ ibi dixi. ¶ Dñs segnori not. sicut emphyteota tenetur domino pensionē prestare: ita publicas successiones tenetur prestare fisco: quia tributa sunt a possessoribus exigenda vt hic. ⁊. s̈. etiā non esse cen. vel ren. l. vlti. ⁊ si propter pu. pen. l. vlti. ⁊ quando emphyteota soluit tributa: debet accipere apocham in scriptis: in qua exactor tributorum confiteatur tributa soluta. nam dicitur apocha scriptura facta de soluto: vt. s̈. de fide instru. l. contractus. ⁊. l. preses. ⁊ illas apochas debet prestare domino ne dominus posset molestari propter tributa que forte dicerentur non soluta. Et ex littera ista colligitur ar. ꝙ si fiat statutum in ciuitate ista ꝙ coram domo alicuius fiat saligata siue pauimentum: ꝙ ad emphyteotam debet pertinere ⁊ ad fructuarium: quia ⁊ cōmodum rei ad eos pertinet. vt. ff. de vsufruc. l. hactenus. ⁊ si pēdentes. Tex. sinautem. Incipit scdm dictum huius. l. Tex. nihil. sub. super emphyteotica vel apochis. Tex. pecunias: idest pensiones in pecunijs conuentas. Tex. inquietatus: idest denūciatus vt soluat: quia scit vnde certiorari non debuit: vt colligitur. ff. de actio. emptio. l. j. in fi. Tex. cautū est vt. j. de contrahen. ⁊ cō. sti. l. magnam. vel forte illud. j. remāsit in prima compositione. C. vnde nota. qui tenetur in diem vltro debet offerre vt hic. ⁊. ff. de actio. ⁊ obliga. l. traiectitie. Tex. ne autem. Incipit tertiū dictum. Tex. cadat quidā dicunt per sniam. Alij dicunt cadat ipso iure. ¶ Dñs segnori no. ꝙ ista. l. est intelligenda cū priuatus priuato concedit in emphy. q2 si cessat ꝑuatus soluere pensionē per trieniū pōt impune deijci vel expelli. secus est si ecclesia cōcedit ꝑuato in emphyteosim. q2 si ꝑ bieniū cessat soluere pēsionē: pōt impune deijci: vt. s̈. de sac. san. ec. auc̄. q rē huius. secus est in colono: qui nō ad modicū tp̄s cōduxit: q2 si ꝑ bieniū cessat soluere pōt deijci: vt. ff. loca. l. q̄ro. §. inde. sꝫ colonus vl' inq̲linus qui ad annū cōduxit si nō soluit pēsionē: qñ dēat deijci dixi s̈. loca. ⁊ cōduc. l. edē. Item no. si emphyteota offert pēsionē ⁊ dñs nō vult recipe ipse dꝫ eam cōsignare ⁊ depōere vt hic ⁊. s̈. ḋ vsur. l. acceptā. ⁊. l. de sol'one. l. obsignatiōe. Sed q̲d si offert tm̄ nec cōsignat nec deponit? Dicūt quidā ꝙ hoc sufficit q2 sola oblatio cursum vsurarū impedit ⁊ a pena promissa liberat: vt. s̈. de vsur᷑. l. si creditrici. ⁊. ff. de arbi. l. celsus in fi. ⁊ ideo ꝙ dicit hic cōsignatis ⁊ depositis. sub. est maxime. Uel potest dici licet videatur sufficere sola oblatio q̄tū ad liberationē pene ⁊ cursum vsurarū: non tñ liberat᷑ a pensione sed requirit᷑ cōsignatio ⁊ depositio. ¶ Sed istat᷑ ⁊ queritur hic nunq̲d pōt deijcere dñs sua auctoritate emphyteotā si deficit in solutione pensionis per triennium iure priuati: vel per bieniū iure ecclesiastico? Distinguit᷑ si q̲dē conuenit

inter

inter dominum emphyteotaz ꝙ impune possit eum deijcere
standuz est conuentioni. cautius tamen est ꝙ auctoritate iu-
diciaria eum deijciat: vt argu. j. de pigno. l. creditor. si autem
non conuenit dico ꝙ ex potestate huius. l. ⁊. s. de sacrosan.
eccle. auc. qui rem huius. sua auctoritate potest eum deijce-
re: vt argu. j. de mer. ⁊ epi. l. deiectum. lib. xij. ⁊. j. de pigno. l.
vectigalis. ꝙ intelligo si nō interuertit domino ciuilem pos-
sessionem eum deijciendo vel venientez non admittendo: qꝛ
tunc emphyteota solus possidet. vnde si dominus sua aucto
ritate deijceret: caderet a iure suo per illam constitutionē. j.
vnde vi. l. siquis in tantam. ⁊ sic intelligitur. ff. de vi ⁊ vi ar. l.
colonus. ⁊. l. cum fundum. ¶ Sed denuo hic queritur: con-
uenit inter dominū ⁊ emphyteotā ꝙ si emphyteota non sol-
ueret pensionē ꝙ dominus non posset euz deijcere: valet ne
istud pactū? Uidetur ꝙ nō: quasi per hoc inuitetur quis ad
delinquendū: vt. ff. de pactis conuen. super dote scilicet con-
uenire. ⁊. ff. de pactis. l. iurgentiū. §. si cum nulla. ⁊. §. pactū.
⁊ ita videtur ꝙ nihilominus posset eū deijcere: vt. ff. de pre-
ca. l. cum de precario. Sed certe nos dicimus ꝙ valet: ⁊ ei
standum est si bonafide factum est: vt. ff. de pac. l. j. ⁊. l. ne pa-
ciscendo. qꝛ contractus ex cōuentione. l. accipiunt: vt. ff. de-
po. l. j. §. si conuenerit. Nec ob. ꝙ tali pacto videtur quis in-
uitari ad delinquendū. qꝛ esto ꝙ non posset deijcere: tamen
alia via punitur: quia in penam cōmitteret si esset apposita:
vt. j. dicetur. Quidaz distinxerunt. quia aut conuenit ne om-
nino deijceretur: ⁊ tunc non valet illud pactum. aut conue-
nit ne vsqꝫ ad tale tempus deijceretur: ⁊ tunc valet: vt argu.
ff. cōmuni diui. l. in hoc iudicio. §. sed si cōueniat. ⁊. ff. pro so-
cio. l. idēqꝫ. ¶ Sed denuo quero hic. pone emphyteota ste-
tit triēnio ꝙ non soluit pensionem: ⁊ ita dominus potest euz
deijcere sua auctoritate. non deijcit: sed pensionez petit: nū-
quid petendo pensionem videtur suo iure renunciasse? Di-
cimus ꝙ sic sm quosdam. arg. tali. quia si vendo tibi sub pa-
cto. l. cōmissorie vel adiectionis in diem: si post diē cum pos-
sem. vendicare peto precium videor renunciasse iuri meo:
vt. ff. de. l. cōmis. l. si per emptorem in fi. ⁊. l. qui in diem. Uel
potest dici dominus habet electionē exquo cessauit emphy-
teota soluere pensionem per triennium: vel velit eum deij-
cere: vel velit pensionem petere: vt in auc. de ali. in emphy.
§. si vero quis. vnde si eligit vnam viam: alteri renunciare vi-
detur: vt. s. de pactis inter empti. ⁊ vendi. con. l. cōmissorie.
¶ Sed denuo quero hic. nam dicit dominus: non soluisti
pensionem per triennium. dicit emphyteota: imo solui: cui
incumbit onus probandi? Certe dicimus ꝙ domino negan
ti non incumbit: vt argu. s. de probatio. l. actor. sed incumbit
emphyteote: vt. s. de proba. l. j. ⁊. ff. de proba. l. ij. ¶ Si que-
ratur quomodo probabit? Respondeo testibus vel instru-
mentis: vt. s. de fide instru. l. in exercendis. vel etiam confes-
sione aduersarij: qꝛ confessus pro condemnato habetur: vt
j. de confes. l. vna. sed si non poterit aliter probare: probabit
eoipso ꝙ in proximis tribus precedentibus annis soluit. nā
presumitur ꝙ postea semper soluerit. argu. j. de apochis pu.
l. quecūqꝫ. lib. x. ¶ Sed denuo queritur hic. si concessi tibi
rem meam in emphy. ⁊ promisisti mihi soluere annuaz pen-
sionem. ⁊ si non solueres: promisisti certaz penam. postea nō
soluisti per trienniuz volo te deijcere. dicis tu non potes: qꝛ
paratus sum soluere penam: nunquid vitabit deiectionem?
Dicunt quidam ꝙ sic. argu. tali. si concedo tibi rem meaz in
emphyteosim nec stipulor certaz penam: si non soluisti pen-
sionem per triennium eo casu possum te deijcere vt hic. sed
si conuenisti prestare penam si non soluas pensionez: eo ca-
su non possum te deijcere exquo es paratus soluere penam:
vt arg. j. de pac. conuen. super dote. l. vlti. §. j. Sed certe nos
dicimus ꝙ est mea electio. vnde si velim ꝙ offeras penam:
poteris euitare deiectionem. sed si volo te deijcere: possum
hoc facere: qꝛ fauore mei stipulantis fuit apposita pena pro-
missa. vnde in electione mei domini debet esse: velim penaz
exigere vel velim eum deijcere: ne ꝙ fauore eius est introdu
ctum ⁊c̄. vt. s. de le. ⁊ consti. l. ꝙ fauore. Nec ob. j. de pac. cō-
uen. super dote. l. vlti. §. j. quia ibi tractatur de priuilegio ꝙ
facilius potest tolli ꝙ̄ ius cōmune: vt in auc. de non ali. aut
permu. §. quia vero verisimile. ⁊ in auc. de restitu. ⁊ equi. que

parit in. x. mense. §. vlti. in fi. ¶ Sed denuo queritur hic cō-
cessi alicui rem meam in emphyteosim ⁊ stipulatus sum pe-
nam si cesset soluere pensionem: si cessat per triēnium habeo
electionem vel velim eligere penam vel velim eum deijcere
vt. s. dixi. sed nunquid potero vtrūqꝫ facere? Certe non: nisi
aliter esset dictum vt colligitur. ff. de doli exceptio. l. apud. §.
labeo. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. ita stipulatur in fi. ⁊. ff. de tran-
sac. l. qui fidem. ¶ Sed denuo quero hic. concessi tibi rem
meam in emphyteo. ⁊ stipulatus sum penaz si non solueres
pensionem: non soluisti pensionez per triēnium: exegi semel
penam: iterum non soluis per triennium: nunquid potero
iterum exigere penam? Certe non: quia in pena conuentio-
nali hec est regula: ꝙ pena semel commissa amplius cōmitti
non potest nisi dictum esset ꝙ sepius posset cōmitti ⁊ exigi:
vt. ff. de annu. le. l. si duo in fi. licet secus sit in interesse: qꝛ in-
teresse semel exacto: iterum ⁊ iterum exigi potest: vt colligi-
tur. ff. de verbo. obli. l. si sic. ¶ Sed denuo quero hic. pone
ꝙ concessi tibi rem meam in emphyteosim ⁊ stipulatus sum
penam si non solueres pensionem. ⁊ dictum est ꝙ soluta pe-
na ratum permaneat pactum: nunquid videtur agi ꝙ pena
possit pluries cōmitti? Dicunt quidam ꝙ sic. sed non bene
dicunt: quia videor me referre ad hoc ꝙ cōtractus emphy-
teoticus firmus maneat: ⁊ ita ꝙ possum te deijcere: ne iam
ꝙ pro me introductum est ⁊c̄. vt. s. dixi. non autem videtur
agi ꝙ pena possit sepius cōmitti ⁊ peti. ¶ Sed denuo que-
ritur hic. pone ꝙ concessi tibi rem meam in emphy. tu alteri
concessisti in emphyteosim. ille cui concessisti in emphyteo-
sim per triennium non soluit pensionem tibi nec tu mihi sol
uis: nunquid potero illum sm emphyteotam deijcere? Ui-
detur ꝙ non: quia personale pactum paciscentes non trans-
greditur: vt. ff. de contrahen. emptio. l. vlti. ⁊ ideo a te debeo
petere pensionem ex. l. zenonis. que est. s. l. proxi. ⁊ insti. lo.
⁊ conduc. §. adeo. Uel potest dici ꝙ sm emphyteotam pos-
sum deijcere: vt argu. ff. de pigno. actio. l. solutum. §. solutaz.
⁊ argu. ff. de contrahen. emptio. ⁊ venditio. l. ꝙ pacto. ⁊ si ex-
cipit de re sibi a te concessa in emphyteosim: replicabo ꝙ nō
debet ei fides seruari ꝙ vult contra pacta versari: vt. s. de
pactis. l. cum proponas. ¶ Sed denuo quero hic. concessi
tibi rem meam in emphyteosim: non autem possum istud
probare: sed probo ꝙ per. xl. annos soluisti annuatim pen-
sionem emphy. presumitur enim ꝙ a me emphyteotam ha-
bes? Dicunt quidam ꝙ non nisi per scripturam illud pro-
bem: vt. s. l. proxi. ⁊. j. eo. l. vlt. ⁊ ideo me non probante debet
absolui: vt argu. s. de eden. l. qui accusare. Uel potest dici ꝙ
presumitur ꝙ a me habeat emphy. argumē. j. de fundis pa. l.
vlti. lib. x. ¶ Sed denuo quero quando tenetur emphyteo-
ta soluere pensionem scilicet vel in principio anni vel medio
vel in fi. Dicunt quidam ꝙ in principio. arg. s. lo. ⁊ conduc.
l. edes. Alij ꝙ in fine. arg. ff. lo. ⁊ conduc. l. ex conducto. §. itē
cum quidā. Alij ꝙ in medio. ar. ff. de migrando. l. ij. §. dispen
dia. Sed pōt dici sicut diximus in priuato colono. si cōuenit
quo tpe debeat solui: standū est cōuentioni. si aūt non conue-
nit: standū est consuetudini loci. si non appet de consuetudi-
ne: tunc in fine anni dz solui: vt ar. ff. de reg. iur. l. semp. Uel
pōt dici ꝙ emphyteota dz soluere partem vnā pensionis in
prima pte anni: scdam in secunda: tertiā in tertia: vt ar. j. de
fun. pa. l. j. ⁊. l. placuit. ¶ Sed denuo querit. concessi tibi rez
meā in emphyteosim: ꝙ̄diu vixisti egregie soluisti mihi pen-
sionē annuatim: te mortuo hrs tuus qui ignorabat rem datā
in emphyteosim: cessauit soluere per triēnium: nunqd here-
dem potero deijcere? Ur ꝙ non: qꝛ iustam ignorantiā vide-
tur habere qui in locū alterius succedit: vt. ff. de regu. iur. l.
qui in alterius. Econtra videtur ꝙ possim eum deijcere: quia
non est soluta pensio per triēnium vt hic. Sed certe nos di-
cimus ꝙ de rigore iuris potest deijci. argu. ff. de nau. feno. l.
vlti. ⁊. ff. de verbo. oblig. ꝙ filius. §. stipulatore. sed de equi-
tate: qꝛ scientiam nō ignorantiam volumus obligari: vt. j. de
tab. l. generali. lib. xij. restituit ex illa generali clausula si qua
mihi iusta causa videbitur ⁊c̄. de qua fit mentio in illo titulo.
⁊. ff. ex qbus cau. ma. l. j. in fi. vnde de equitate: quia tempus
non currit ignoranti: non potest deijci: vt. ff. de calū. l. annus.
⁊. ff. de edil. edic. l. cum sex. ⁊. ff. ꝙ vi aut clam. l. is qui vi. ⁊

equitas ꝑfertur rigori iuris: vt. s. de iudi. l. placuit. ¶ Sed denuo quero. vsq ad quod tempus potest res concedi in emphyteosim? Respondeo distinguitur: q2 aut vult ꝯcedere priuatus priuato. aut priuatus ecclesie. aut ecclesia priuato. aut ecclesia ecclesie. Si priuatus priuato vel priuat⁹ ecclesie vult concedere in emphyteosi3: dico ꝙ potest in perpetuum concedi. i. quādiu soluetur pensio: multofortius in persona accipientis ꝛ duorum successoꝝ. ꝛ sic intelligitur insti. loc. ꝛ conduc. §. adeo. ꝛ. probatur. ff. si ager. vel emphy. pe. l. j. Si autē ecclesia priuato: vel ecclesia ecclesie vult cōcedere in emphyteosim distinguitur inter ecclesias. nā ecclesia constantinopolitana cu3 omnibus suis monasterijs dat in emphyteosim non in perpetuum sed in persona3 accipiētis ꝛ duorum successorum. ꝛ dat rem ruinosam ecclesia cōstantinopolitana cum omnibus ecclesijs de mundo. re3 nō ruinosam non possunt dare in perpetuam emphyteosi3. sed rem ruinosam omnes ecclesie possunt dare in perpetuam emphyteosim: vt in auc. de non alie. aut pmu. §. emphy. ꝛ. s. de sacrosanc. eccl. auc. ꝑpetuā. ꝛ auc. si qs ruinas. ꝛ in auc. de ali. ꝛ emphy. §. q2 vo. ꝛ. §. hoc quidem super illis.

Iam dubitatur. Segnori. l. ista sicut superior est noua. l. iusti. Et in ea ponitur talis casus. Concessi tibi re3 in emphyteosi3 ad meliorandum. tu meliorasti. ꝛ ideo vis illam alteri concedere in emphyteosim vel emponemata alteri vendere rem illam. nūquid sine mea voluntate poteris hoc facere? Respōdet iusti. si super hoc certa pactio interuenit in scriptis: standum est conuentioni. si autem non conuenit: dicendum est ꝙ non potest alteri cōcedere in emphyteosim vel emponemata vēdere nisi cu3 domini voluntate ꝛ primo requiret eum. si quidem vult dominus emere planum est. si non vult emere expectare debet emphyteotam per duos mēses. postea poterit alteri in emphyteo. concedere vel emponemata vendere: dūtamen non concedat ꝑsone interdicte. vnde sciatis ꝙ emphyteota vendit emponemata sua: vel alteri cōcedit in emphyteosi3: siue cū dñi voluntate: siue q2 expectauit per duos menses debebit nouū emphyteotā per se inducere in possessionē: nō aūt per ꝓcuratorē. ꝛ hoc debet fieri in ciuitate constantinopolitana apud magistrum census: vel in prouincia apud defensores locorum. Vnum᷑ sciatis ꝙ si in prescriptione est aliquid domino prestandum: non debet prestari plusq̃ quinquagesima pars rei. si autem emphyteota non denunciauit domino: vel post denunciationem: non expectauit per duos menses: ꝛ alteri vendit emponemata: vel alteri concessit in emphyteosim: cadit a iure suo. Tex. instrumentum. ad hoc concordat. s. l. proxi. ꝛ. l. j. ꝛ ibi dixi. Tex. notari. necnon possint notari curiales nec milites armate militie: sicut conductores alienarum rerum: vt. s. lo. l. milites. ꝛ. l. curiales. ꝛ. l. vlti. Item intelliguntur persone probibite de quibus actu3 est inter dominum ꝛ emphyteotam vt sint probibite. Unde nota ꝙ possum facere per me ꝛ per alium: vt. ff. de procura. l. j. §. vsus. ꝛ. s. de procura. l. vlti. Fallit ꝙ dominus nouum emphyteotam non potest inducere in possessionem per procuratorem vt hic. sic etiam ꝛ masculus impetrat veniam etatis per se ꝛ non per aliū. licet secus sit in femina: vt. s. de his qui veniam eta. impe. l. ij. Sic etiam quis crimen publici iudicij potest mouere per se ꝛ non per procuratorem: vt. ff. de publi. iu. l. penul. §. ad crimen. Tex. cadat. q2 dominus poterit eum deijcere ꝛ vendicare rem a quolibet possidente: vt. in auc. de non alie. aut permu. §. qui autem. ¶ Or segnori hic instatur. nam hic dicitur ꝙ primus emphyteota non potest alteri concedere in emphyteosim vel emponemata vendere sine domini voluntate si domino non denunciat vel non expectet per duos menses. ꝛ si alteri vendit vel dat in emphyteosim: cadit a iure suo. ¶ Sed quid si nō vult vendere alteri sed vult donare vel pignori dare nunquid poterit sine domini voluntate? Videtur ꝙ. l. ista prohibeat venditionē non donationem. ꝛ ideo dicimus ꝙ poterit donare vel pignorare. argu. insti. lo. ꝛ conduc. §. adeo. ꝛ. ff. de pigno. l. tutor in fi. cum. l. seq. ꝛ. ff. de publi. ꝛ vectigal. ¶ Sed que est ratio? Potest dici ꝙ donare est perdere: vt. ff. de dona. l. filiussa. ꝛ ff. de pactis. l. contra iur᷑ ciuilis. §. si filius. ꝛ ei bene permittitur perdere sine domini voluntate. Uel potest dici ꝙ illa sit ratio: quia donatio consueuit fieri ob meritum persone. ꝛ potest esse ꝙ alter plus apud eum meruit q̃ dominus. sed venditio non fit ob meritum: sed ob precium habendum. Sed ista ratio subsistit domino sicut in quolibet alio: vt. j. de fun. pa. l. placuit. lib. xij.

¶ Lectura eximij legu3 doctoris domini Odofredi super quarto. C. finit feliciter.

¶ Incipit liber quintus.

¶ De sponsalibus ⁊ arris sponsalitijs ⁊ proseneticis.

OR segnori: alij habēt in rubrica. ⁊ proseneticis. ⁊ ista rubrica ꝯtinuatur tripliciter ad superiora. Et vno modo sic. de societate que contrahitur causa lucri dictum est. s. pro socio. Sed qꝛ societas interdū inter personas propter nuptias contrahitur: de nupt. primo ponēdum esset verum. qꝛ sponsalia sunt preābula ad nupt. ideo ponit primo de sponsalibus. Vel potest continuari secundo modo sic. de contractibus rerū dictum est. s. nunc de contractibus personarum qui contrahuntur propter nup. videndum esset de nuptijs. sed ponit primo de sponsal. qꝛ sunt preābula ad nuptias. Vel potest cōtinuari tertio modo. dictum est. s. de contractibus qui solo consensu contrahuntur. verū qꝛ nuptie contrahuntur solo consensu: ideo ponendum esset de nuptijs. sed qꝛ sponsalia sunt pambula ideo ponit de sponsalibus. ⁊ qꝛ sponsalia fiunt propter proseneticas personas vt. ff. e. l. j. ⁊ l. vlti. ideo ponit de proseneticis vt quidam habent. s. de proseneticis. i. de salarijs que dantur prosenetis. vnde est differentia inter prosenetam ⁊ proseneticam. proseneta dicitur mediator: prosenetica dicitur salarium prosenete. ⁊ de prima parte rubrice. s. de spōsalibus agitur. j. e. l. j. ⁊ ij. de secūda parte rubrice. s. de arris sponsalitijs agitur in. l. iij. ⁊ iiij. ⁊ vlti. ⁊ de proseneticis non agitur expresse in titulo isto sed per medium: qꝛ dum agitur de sponsalibus agitur de proseneticis: sed agitur. ff. e. l. vlti. Similiter de proseneticis non agitur in titulo isto sꝫ p medium. sed agitur. ff. de proseneticis. l. ij. ⁊ officium prosenete consistit in emptione ⁊ venditione ⁊ locatione ⁊ ꝯductione ⁊ in personalibus ⁊ nuptijs contrahendis ⁊ in mutuis pecunijs dandis ⁊ isti prosenete tenentur de suo dolo vt. ff. de proseneticis. l. j. ⁊ sic fit hic mentio in rubrica de quo non agitur in textu. sic ⁊ s. de relig. ⁊ sumpti. fu. vel forte agitur ibi in. l. greca.

ALij desponsata. In. l. ista dicit sic. quedam mulier contraxit mecum sponsalia per verba de futuro ⁊ a me arras recipit. si vult renūciare futuro matrimonio ⁊ nubere alij vult me inuito: hoc sibi facere licet. Tex. alij desponsata. quidam habent in singulari desponsata ⁊ tunc in fine habere debetis non prohibetur. Tex. conditioni scilicet sponte ⁊ ordinatur ita littera. non prohibetur sponsa desponsata. Alij quidam habent desponsate in plurali ⁊ in fine habent non prohibentur: ⁊ tunc potest legi dupliciter. vno modo ꝙ sit nominatiui casus pluralis. alio modo ꝙ sit casus genitiui singularis. potest legi ita. non prohibetur sponsus renunciare conditioni desponsate sibi. sed proprius staret hic littera si diceret alicui desponsata: vel si diceret alij desponsata. ¶ Or segnori habetis i. l. ista vt dixi in casu ꝙ est verum cum sponsalia sunt contracta per verba de futuro. dum dicit masculus promittis me accipere in virum: ⁊ ecōtra mulier dicit vt. ff. e. l. j. ⁊ l. ij. ⁊ his sponsalibus renunciari potest. sed si consentirent per verba de presenti: puta dicit masculus accipio te in vxorem ⁊ ecōtra dicit mulier: hic non pōt renunciari: qꝛ quos deus ꝯiunxit homo nō separat. sed pronunciat nullum matrimoniū si sunt in linea consanguinitatis. vñ iure nostro non pōt renunciari nisi certis causis positis. j. de diuor. ⁊ re. l. ꝯsensu. sed vbi sponsalia sunt contracta eis renunciat. sed vbi est contractum matrimonium non renunciat. sed cum sponsus renunciat sponsalibus renunciabit impune? certe sic si nulle arre date sunt ēt si pena sit promissa: vt. ff. de ver. obl. l. titia. si autem arre sunt date vel pignora: si renunciat sine iusta cā perdit arras vel pignora. si cum iusta cā recuperat qd dedit vt. C. de epi. ⁊ cle. l. deo nobis. ⁊ j. e. l. vl. ¶ Sed circa. l. istam instatur qūo desponsata viri potest renūciare sponsalibus ⁊ nubere alteri cum fiat infamis? sed si renūciat sponsalibus ⁊ nō ꝯtrahantur alia sponsalia secus vt hic. ⁊ inseruntur hec verba in renunciatione cōditione tua non vtar vt. ff. de diuor. ⁊ rep. l. ij.

Sed circa materiam istam quero aliqua: hꝫ ne locum hec l. in sponsalibus contractis per verba de futuro sacramento interueniente hincinde sicut olim erat cōsuetudo bonon. qꝛ siue contrahebantur spōsalia per verba de futuro vel de presenti iurabat vnus accipere aliū. ⁊ hodie pisis ē ⁊ quasi in tota tuscia ꝙ iuratur. quid dicemus i isto casu poterit renunciare desponsata viri ⁊ nubere? alij videtur ꝙ sic qꝛ sicut debent esse libera matrimonia a vinculis penarum. vt. j. e. l. vlti. ⁊ ēt colligit. ff. de ver. ob. l. titia que ex alio in prin. ita a vinculis sacramētorū. nam quo casu non admittit stipulatio nec sacrm. vt. s. de legibus ⁊ ꝯsti. l. non dubium. sed certe te nos dicimus in honorē sacri ꝙ non lꝫ renunciari maxie iure canonū extra. e. ti. c. ex lris. ij. ⁊ qꝛ nemo dꝫ esse imemor diuine salutis. vt. j. ad. l. iul. ma. l. siquis. ⁊ qꝛ non dꝫ p. ll. que periuria puniūt via periurij aperiri. vt. j. de indicta viduitate. l. ij. ⁊ qꝛ nemo dꝫ spectare principem eē actorem piurij. vt s. si aduersus ven. l. licet. Nec ob. c. qd dicit similiter iurauit contrahere nuptias cū tali monēda est non cogenda ꝯhere vt extra de sponsalibus. c. requisiuit. qꝛ intelligit prius monēda postea cogēda. Itē qꝛ istud sacrm est ꝯtra bonos mores vñ non vꝫ. Itē qꝛ incōueniēs esset ꝙ matrimonium contraheret cōsensu vnius si alius inuitus cogeret qꝛ requiritur vtriusqꝫ ꝯsensus. vt. ff. de reg. iur. l. nuptias. Item si non valent iste ꝯuentiones vt cogat vnus accipere aliū. ita ꝙ nō dꝫ valere sacrm vt ar. s. de. ll. ⁊ consti. l. non dubium. ¶ Denno quero hic. contrahunt per se spōsalia: puta si dicit sponsus sponse promittis me accipere in virū ⁊ econtra dicit mulier vt. ff. e. l. j. ⁊ ij. ⁊ iij. Sed vꝫ cōtra. qꝛ. l. dicit ꝙ spōsalia cōtrahuntur inter absentes. vt. ff. e. l. sufficit. ⁊ l. vlt. vñ qūo contrahitur stipulatio inter abñtes cū nō possit ꝯtrahi vt instit. de ver. ob. §. inter verbor. Rñdeo cū sponsalia cōtrahūtur inter absentes ꝯtrahit stipulatio qd est spāle fauore nuptiarū. simile ⁊ als. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. vlti. vel pōt dici spōsalia possunt ꝯtrahi inter presentes ⁊ abñtes: inter ꝑsentes per stipulationē vt. ff. e. l. j. ⁊ ij. ⁊ iij. inter abñtes per nūcium vel per epistolam vt in. l. cōtra. Sed pro deo stipulor titiam in vxorem. si adicio penā nō vꝫ. sꝫ nūquid ꝯuincet ad interesse? dicit Azo ꝙ non. videte quare. cum stipulationes penales cōmittūtur ad interesse. ff. de arbit. l. nō distinguemus. in prin. nisi in casu pone pauper homo iuuenis ditissimam mulierem viduam desponsauit. postea mulier nō vult secum contrahere nuptias ⁊ renūciat spōsalibꝰ. hoc casu interest pauperis hois habere diuitem vxorem. als si esset diues ⁊ vxor non interesset eius in aliquo vl si ambo essent pauperes nō interesset eius in aliquo. ⁊ hoc est qd vult dicere glo. obscura dominorum Ioā. ⁊ Azo. posita in. l. ff. e. l. ij. vel dicatis ꝙ potest sponsi interesse ꝓpter salarium qd dedit ꝑsenete. sed in exemplo Azo. veniret interesse ex lucro qꝛ veniret interesse ante matrimonium contractum: qꝛ post matrimonium cōtractum non esset titulus lucratiuus. vt. j. de impo. lucra. descript. ¶ Sed denuo quero super. l. ista vnum de quo tota die ciues huius ciuitatis ⁊ totius mundi querūt a prudentibus. tota die veniūt ciues ⁊ volunt ꝙ filius suus contrahat spōsalia alterius. sunt ambo impuberes. vnde dicunt faciatis fieri sponsalia inter filium meum ⁊ talē ⁊ ligetis ita nos ꝙ non possimus recedere a spōsalibus impune. vos. debetis fugere ista ꝯsilia ⁊ dicere: cum certe istud non potest fieri cum pene adiectiōe. nam vnus alij nō potest ꝓmittere penā vel facere ꝙ alij promittat. qꝛ libera dñt esse matrimonia a vinculis penarum vt. ff. de verbo. obl. l. titia. in princ. Item alij desponsata alij nubere nō prohibetur vt hic. ⁊ idem est si vellent cōtrahere cū ea que est. j. tps luctus qꝛ nō possunt cōtrahere nupt. vt colligitur de his qui no. infa. l. ij. nā querunt ꝙ ita ligētur vt nō possint recedere a sponsalibus ipune. Sed certe si vos nō potestis euitare ista cōsilia debetis ita dicere ꝫm nos legistas prouidetur hoc modo siue talis securitas adhibetur. nam si volo ꝙ filia mea efficiatur sponsa filij tui: vel econtra vt filius tuus efficiatur sponsus filie mee. qꝛ ego recipio a te arras sponsalitias quas promittam

tibi reddere in duplum si stabit per me vel per filiam meaz. ꝛ si per te vel ꝑ filiū tuū steterit perdanṫ arre: ꝛ hoc pōt esse: vt.j.e.ti.l.vlti. Item faciā ꝙ inuicē denṫ pignora: ꝛ hoc pōt esse: vt.j.ti.,pxi.l.vlti. sic ergo si filia mea velit renūciare spōsalibus hoc bñ pōt fieri: vt in .l.nr̄a. sed reddet arras duplicatas vel perdenṫ pignora. ꝛ ecōtra si filius velit renūciare sponsalibus: hoc pōt bñ fieri: vt in.l.nr̄a. sed ipse ꝑdet arras siue pignora: vt.s̄.dictū est. Sed canoniste per suū. Tex. dicunt ꝛ glosant extra de spon. in prin.c.gēma. ꝙ idē sit in arris ꝙ in pena. qꝛ sicut dn̄t esse libera matrimonia a vinculis penarū sic ēt ꝛ arraꝝ. qꝛ non videmus dr̄iam inter penam ꝛ arram. sed dicunt ꝙ debent dari pignora adinuicem sicut fit tota die in ciuitate ista. nam pignora traduṅt amico cōi. vt si stet per te vel per filiū tuum pignus perdaṫ: vel si stet per me vel per filiā meā pignus meū perdaṫ. sed nos dicimus aliō in pena ꝙ̄ in arris: qꝛ cū quis ꝓmittit penaz nō extrahit sibi aliqd de marsupio ꝛ hoies largi sunt in verbis ꝛ in his que non trahuṅt de bursa: qꝛ leue est alicui dicere ꝓmitto tibi ꝙ accipiā te in vxorē: ꝛ si nō accipiā ꝓmitto mille libras noie pene. vel ecōtra tu mulier ꝓmittis mihi ꝙ accipies me inuitum: ꝛ si nō accipies me ꝓmittis nomine pene mille. vnde si posset aliquis obligari: ꝓmittēdo penaz sepius cōmittereṫ: qꝛ quilibet ꝓmitteret ita magnā penam ꝙ rōne pene potius vellet habere vxorē cecam ꝙ̄ soluere penaz: ꝛ ideo nō valet qꝛ matrimonia debēt esse libera a vinculis penaꝝ: vt.s̄. dixi. si arram extrahit quis sibi de marsupio suo ꝛ dat amico cōi: hoc non est verisimile ꝙ fuerint in tanta ꝗ̄titate ꝙ propter timorem earuz contrahat potiusꝙ̄ velit amittere arras sicut in pignoribus dixi: ꝛ ad ea que raro accidunt ꝛc̄. vt.ff. de legi. ꝛ se.con.l. nam de ea artat.

Sis. In.l.ista dicitur. Contraxi cū aliqua sponsalicia. ꝯtractis sponsalibus presens est puella. ibam singulis diebus videre eam: qꝛ nō duxeram eam forte: qꝛ non erat viripotēs postea facta est viripotēs: tota die dicebat: ducas me. ego distuli per bienniuz: nūquid poterit aliȷ̄ nubere me inuito? R̄ndetur ꝙ sic: nec debebit arras reddere duplicatas. Tex. peruenit.i.nūciauit sponsalibus. Tex. fraudi.i.dāno. similis expositio est ff. de edil.edic.l.cū aūt.§.excipiṫ. Tex. ludi.i.deludi. ¶ Or segnori custodiatis vos hic. si aliquis in p̄ntia ꝯstitutus distulit ducere aliquā in vxorē: que est facta viripotēs per biennium. si ipsa renūciat sponsalibus nō reddit arras duplicatas vt hic. si aūt est absens ꝓbabili cā tantū: tunc dꝫ expectare per tres annos: vt.j. de repu.l.ij. si aūt est absens ꝓbabili ꝛ necessaria cā dꝫ sponsa expectare perpetuo donec absit: vt ff.e.l.vi. in vxorem aūt distinguiṫ: vt dicam.j.l.ij.

Arris. In.l.ista dicitur. Si sponsus dedit arras spōse ꝛ sponsus moritur: dꝫ sponsa reddere arras. ꝛ econtra. si sponsus dedit sponse nisi ille qui moriṫ prebuerit causam vt nuptie non celebrentur. ꝛ ad hoc concordat.j.e.l.vlti.

Si pater. In.l.ista dicitur. Paterfa. contraxit sponsalia pro filia sua: postea decessit ante factas nuptias: tutor vel curator vult dissoluere sponsalia: poterit ne? certe non: qꝛ officium eorum est administrare nō dissoluere matrimonium. Item si filia velit soluere matrimoniū non est ei credēdum: qꝛ plerunꝙ̄ inueniuṅt mulieres contra suum cōmodum laborare. Tex. transactuz. naz licet eius tutoris vel curatoris auctoritate possit ꝯ̄here sponsalia: non tñ eius volūtate pōt denūciari sponsalibus: qꝛ eoꝝ officiuz est administrare non dissoluere matrimoniū: vt.ff.e.l.tutor.

Mulier. In.l.ista dicitur. Si mulier maior xxv. an. vel que impetrauit veniā etatis ꝯ̄xit spōsalia: accepit arras spōsalicias si renūciat spōsalibꝰ sine iusta cā reddit arras duplicatas. Si aūt eēt minor reddit arras ꝗ̄s accepit: siue accepit per se ipam vel ꝑ ꝓcuratorē siue ꝑ aliaz personā. Si aūt pr̄ vel mr̄ recepit arras: siue sit cū filia: siue sine filia: ꝛ renūciat spōsalibus reddit arras i duplū. sic ergo si mulier renūciat sponsalibus ꝑꝑ conditionē sponsi: vel ꝑꝑ personam eius: vel ꝑꝑ aliam causam legibus introductam. si ob istam causam renūcia ꝛ est vera: impune renūciat. Sed quid pro deo cōtracta sunt sponsalia arris datis. nullū impedimentū sciebat. sponsa aūt post arras datas cognouit. si superuenit illud impedimentū post arras datas potest renūciare ꝛ reddere qō accepit. si aūt ipsa vel pater eius sciebat ab initio viciuz ꝛ sponsa renūciat sponsalibus: reddit arras duplicatas cessante.l.antiqua: que precipiebat arras reddere quadruplicatas: in quadruplicatione cōputabaṫ arraruz datio nisi aliud in quadruplicitate inter ꝯtrahentes ꝯuentū sit: qꝛ tunc stabitur cōuentioni. Unum sciatis ꝙ mulier non potest se astringere ad penā: qꝛ libera debēt esse matrimonia a vinculis penaꝝ. sed possunt dari arre. ꝛ eadē que diximus de arris datis a sponso sponse: eadez dicimus si sponsa dat sponso. Tex. impetrata. qꝛ impetrauit mulier qñ habet.xviij. an. vt.s̄. de his qui ve.eta.l.ij. Tex. suscepit. ꝛ hoc est primuz dictū huius.l. ꝛ loquiṫ in maiore. Tex. in simplum. Incipit scdm̄ dictuz huius.l. Tex. patrem. Incipit tertium dictum huius.l. Tex. teneri. sub. ꝯditione ex.l.ista. aliȷ̄ dicunt ꝯditione ob causam datoꝝ: vt.ff. de act.emp. ꝛ ven.l. ex empto.§. si is qui vina. Hic incipit quartū dictum huius.l. Tex. imputare. sed q̄uo scientia patris nocet filio cū iniquissimū est ꝛc̄. vt colligiṫ.ff. de iur. ꝛ fac.igno.l. iniquissimū. R̄ñ. qꝛ impetratione iuris eadē est ꝑsona patris ꝛ filiȷ̄: vt.j. de impu. ꝛ aliȷ̄s sub.l.vlti. Tex. debent. sub. a vinculis penarū: vt.j. de inutili sti.l. libera. ꝛ.ff. de ver.ob.l. dicam. Sed dic mihi nōne superfluit ista.l. per illam.l.s̄. de epi.audi.l. ꝛ si legibus. R̄ñ. non: qꝛ illa facit ad illum titulū: qꝛ hoc qō dꝛ in vltimo dicto huius.l. pertinet ad curaz epi. Item facit ad hunc titulū: qꝛ hic tractaṫ quibus causis renuncieṫ sponsalibus ꝛ quibus nō. ¶ Or segnori super.l. ista quero duo de quibus Azo tāgit hic obscure. ꝯ̄xi sponsalia cum aliqua muliere ꝛ dedi arras: non poterant esse spōsalia ꝓhibēte ꝯsanguinitate: quid erit de arris istis. nunqd reddet arras acceptas? dicūt quidā ꝙ sic. sed vr̄ adhibenda talis ꝯ̄sideratio si sciens ꝯtraxit cuz ea nō sunt mihi reddēde: sed potius debent ꝯfiscari. si ignorās causam ꝓhibitā sunt mihi reddēde vt.j. de incestis ꝛ inutili. nup.l. qui contra. ꝛ ibi diceṫ. ¶ Sed denuo quero hic diciṫ libera debēt esse matrimonia a vinculis penaꝝ: ꝛ ista libertas concediṫ sponso ꝛ sponse ꝛ patri eorū in quoꝝ sunt potestate: sed nūquid ista libertas debet esse inter extraneos? certe nō video quare non possum tibi ꝓmittere. s. si titia mulier que est mihi extranea nō nupserit tibi: qꝛ conditio pro causa habeṫ. vnde sicut possum tibi ꝓmittere penam sub cōditione: vt.ff. de ver.obli.l.a titia.§.j. ita hoc casu. Preterea nōne possuz legare filie mee al's tue si nupsit filio atiliȷ̄: vt.j. de condi.insti.l.j. ꝛ.ff. de condi. ꝛ de.l. titie.§.j. ita ꝛ hic secus si vellem ꝙ filia mea diuerteret ꝛ ei legarem: vt.j. de insti. ꝛ sub. sub condi.fac.l. reprehendenda.

¶ Si rector ꝓuincie vel ad eū ꝑtinētes spōsalicia dederit.

¶ De sponsalibus ꝯ̄hendis ꝛ dissoluendis dictū est. veruz qꝛ rector ꝓuincie vel persone ad eū pertinētes volūt spōsalia ꝯ̄here: adijciṫ hec rubrica si rector ꝓuincie sub. vel alius in magna ꝑtāte cōstitutus: vt patet.j.e.l.vna. vel persone ad eum pertinentes: puta filiȷ̄ vel eorū domestici. Tex. sponsalia dederint.i. arras spōsalicias dederint. Exponitur ꝛ alio modo. Tex. dederint. idest contraxerint. quid iuris sit videamus ꝛ subijciamus.

Si quis. Segnori in.l.ista tria dicuṅt principaliter. Et pmo diciṫ. si aliquis est in publica potestate ꝯstitutus: al's positus: vt est rector prouincie vel proconsul. si iste est talis qui pōt esse terribilis mulieri vel parentibus eius vel tutori vel curatori eius: si cum tali muliere contraxit sponsalia tenent sponsalia. Sed si mulier velit penitere deposito officio hoc sibi licebit ꝛ arras non reddet duplicatas. imo ꝙ plus est si fuisset coacta ꝯ̄here arras retinet. ¶ Secundo diciṫ eadem

que

que dicta sunt cuz rector prouincie pro se sponsalia contra-
xit: eadem dicenda sunt si persone ad eum pertinentes con-
traxerint: vt sunt filij, ppinqui eius ꝛ domestici eius. Tertio
ꝛ vltimo dicit. si rector puincie vel persone pertinentes ad
eum cū muliere sibi subdita cōtraxerunt sponsalia: si depo-
sito officio mulier cū eis matrimoniū ɔtrahere voluerit illō
sibi licituz erit. Tex. positus. vt qꝫ rector puincie vel supior
vel procōsul. Tex. parentibus. s. mulieris. Tex. terribilis. i.
terrorem pōt inferre. Tex. dederit cōtraxit sponsalia. vñ hec
littera habet exponere rubricā. Tex. parētibus. f. mulieris.
Tex. volūtate. post cōtracta sponsalia. Tex. nō modo. i. non
solūmodo. Tex. statute. vt arre reddant duplicate vt. s. titu.
proxi. l. vlt. Tex. pignora. i. arras sponsalicias: vt indicat lra
sequēs: vel pōt exponi vt iacet littera. Tex. reddēda. quādo
per metū coacta fuerit sponsalia ɔtrahere: vt tollatis omnia
contraria que. j. signabo. Tex. q ita. Incipit scdm dictum.
Tex. administratores. i. rectores prouinciaruz. Tex. filios.
nunc exponit illam partē rubrice. vel persone ad eum perti-
nentes. Tex. quibus. s. spōsalibus. vel quibus. i. filijs. Tex.
impuberi. Incipit tertiū dictum. Tex. aūt. pro sed. Tex. po-
stea. i. deposito officio. ¶ Or segnori in. l. ista vos no. plura
no. ꝛ statim no. illud no. siue responsionē istius questionis.
nam tota die querunt layci cū aliquis vult contrahere spon-
salia ꝛ non nuptias: domine pena nō potest promitti pro ma
trimonio cōtrahendo? vt. s. tit. proxi. l. vlti. in fi. que firmitas
potest intercedere? debetis rñdere duplex. vna datio arrax:
vt. s. ti. proxi. l. j. ꝛ. l. arris. ꝛ. l. vlti. Item alia securitas potest
inueniri: vt si nō dentur arre q dent pignora sicut hec. l. de-
clarat que de pignoribus facit mentionem. ¶ Item no. qđ
aliquid permittit initiari qđ prohibet cōsummari. nam ecce
rector prouincie cuz muliere cui pōt esse terribilis pōt spō-
salia ɔtrahere: ꝛ ita initiare matrimoniū. sed durante officio
non potest nuptias ɔtrahere: sed demū eo deposito vt hic. ꝛ
ff. de ritu. nup. l. siquis. sic ꝛ alibi inueniri nō potest matrimo
niuz instiari sed prohibet ɔsummari: vt in muliere que est in
tra tempus luctus que ɔuolat ad scdas nup. que no. infa. vt
ff. de his qui no. infa. l. solet. ꝛ. j. de secūdis nupt. l. j. ꝛ tamen
potest sponsalia cōtrahere. ¶ Item not. q prohibet facere
rector puincie ꝛ eius filij ꝛ domestici sui: vt. s. de sacrosan.
eccl. auc. quibuscūqꝫ modis. ꝛ. s. de cōtract. iudicum. l. vna.
¶ Or segnori ad. l. istam signat contra. nam hec. l. innuit si
rector puincie cū muliere sibi subdita cōtraxit sponsalia da
tis arris vel pignoribus si mulier penitet pōt impune ꝛ re-
ctor nō recuperat arras vel pignora. sed. l. videt velle cōtra.
que videt velle q si nō subest iustam cā renūciandi sponsali-
bus qꝫ mulier reddit arras duplicatas: qđ si subest iusta cā
reddit arras in simplū: vt. s. ti proxi. l. vl. Segnori breuis est
solutio. nam ibi loqmur cū priuata persona cōtraxit sponsa-
lia cū priuata muliere: qꝫ tūc patit mulier que renūciat spō-
salibus illas penas que ibi dicunt. hic aūt loqmur cum ille
qui est in publico officio cōtraxit sponsalia cū muliere sub-
dita sibi. Sed denuo videt. l. velle q si ille qui est positus in
publico officio contraxit sponsalia: ꝛ mulier velit postea pe-
nitere q arre perdantur: vt. ff. de ritu nuptiarū. l. siquis. Ad
qđ vos dicetis si ille qui est in publico officio cogit mulie-
rem spōsalia ɔtrahere: ꝛ postea mulier penitet perdit arras
ꝛ mulier eas lucratur. ꝛ sic loquit principiuz huius. l. sed si
mulier ɔtraxit sponsalia sponte cū illo qui est in publico of-
ficio: ꝛ postea penitet eam: pōt penitere sed arras tenet red-
dere. ꝛ sic loquit. l. ɔtraria. ꝛ ꝫm istam determinationē intel-
ligitur. l. ista. ꝛ. j. de nup. l. ꝛ si contra.

¶ De donationibus ante nuptias.

¶ Quia post sponsalia contracta ante nuptias celebratas
aliquando inter sponsuz ꝛ sponsam fiunt donationes. ꝛ ille
olim nuncupabant ante nuptias. hodie nuncupant propter
nuptias: vt. j. l. vl. ꝛ ideo ponit hec rubrica. Et qꝫ aliquando
sponsus in sponsam exercet sponsaliciaz largitatem: ꝛ ideo
de sponsalicijs largitatibus ponit. Et no. hic ad intellectū
huius titu. q est quadruplex. nam donatio que fit a sponso
in sponsam vel a viro in vxorē est donatio ante nuptias oliz:
hodie propter nuptias donatio. est donatio que dicitur spō-
salicia largitas. est donatio simpliciter ꝛ pura. Donatio añ
nuptias erat olim sic. si sponsus vel vir volebat contrahere
nup. statim ante nup. contractas donabat tantum vir vxori
q̄tum accipiebat in dotem hodie ista donatio nedum inter
sponsum ꝛ spōsam ꝛ ita ante nuptias: sed inter virum ꝛ vxo
rem ꝛ ita cōtractis nuptijs permittitur. vt. j. e. l. si constāte.
ꝛ in auc. ibi signata. ꝛ. l. cum multe. ꝛ in auc. ibi signatis. Est
sponsalicia largitas: idest donatio que fit a spōso in spōsam
non in recompēsationem dotis sic: cum contractis sponsa-
libus ante nupt. vult aliquid ei largiri: hec donatio est per-
missa. vt. j. e. l. j. ꝛ. l. filie. ꝛ. l. si tibi. ꝛ. l. si mater. put ille. ll. in-
telligūtur in sponsalicia largitate. ꝛ in auc. vt spōsa. lar. per
totum. vnde spōsalicia largitas est quidaz cōtractus nouus
in iure ciuili: vñ cum oēs cōtractus pene sunt iuregētium.
vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. ex hoc. ꝛ pene dictuz est pter. iiij. con
tractus iur ciuilis vt ibi no. Est quedā alia donatio q̄ fit in-
ter virū ꝛ vxo. ꝛ ista dr mera ꝛ simplex. ꝛ hec fit in recōpēsa-
tionez dotis vel ante nup. ꝛ ista donatio est prohibita ne mu
lier ꝛ vir mutuo amore se spoliēt. vt. ff. de dona. inter virū. ꝛ
vxo. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. j. e. l. penulti. ꝛ vlti. Et de prima parte rubrice
agitur. j. e. l. si cōstāte. ꝛ. l. cum muliere. ꝛ in auc. ibi signatis.
De vltima parte rubrice agitur. j. e. l. si constante. ꝛ. l. si tibi.
ꝛ. l. si mater. ꝛ. l. si a sponso.

Multum interest. Segnori hec. l.
dicit duo. Primo dicit: si ɔxi spōsalia cuz
muliere si ego futurus vir dono aliqua mu
lieri tꝫ: qꝫ est sponsalicia largitas: vñ illas
res postea in dotē recipere possum. Scdo
dr: si ɔxi nup. si dono ei res aliquas pure ꝛ simpliciter non
valet donatio. ꝛ iō si ɔstāte matrimonio aio donādi auxi do-
tez: qꝫ nō valuit illa donatio si morit mulier vel diuortiū ce-
lebrat. indubitāter qđ nō accepi: reddere non teneor. Tex.
vxori. sub. ꝛ sic fecerit accipiētis. Tex. an vero. Incipit scdz
dictū. Tex. auxerit. vt qꝫ accepit. c. in dotē: fuit ɔfessus se re
cepisse. c. ꝛ qnquaginta. Tex. nō impedit. qꝫ fuit sponsalicia
largitas. In tex. ibi. pñt. sub. soluto matrimonio. vt. ff. de v.
sig. l. cū qrebat. Tex. est. qꝫ est donatio simplex. Tex. repeti.
qꝫ scriptū nō facit matrimoniū sꝫ veritas. vt. j. de dote cau.
nō nu. l. j. Sꝫ ad. l. istā opponit ꝛ signat cōtra. ꝛ vr q si ma
ritus auxit dotē q teneat reddere augmētū dotis. vt. j. de do
te cau. nō nu. l. ij. Ad qđ vos ita dicetis. vbi marit⁹ aio do-
nādi auxit dotē: si maritus morit ꝛ pseuerat i eadē volūtate
totū reddit. ꝛ sic intelligit. l. ɔtraria: qꝫ morte eius ɔfirmat do-
natio. vt. j. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. donatiōes. sed si mulier
prius morit: morte eius nō ɔfirmat donatio vel si diuortiū
celebratur. vñ id pp qđ aucta est dos non redditur vt hic.

Si presidi. In. l. ista dr. Tu ɔtra-
xisti spōsalia cū thene-
la ꝛ munera dedisti eius parētib⁹: hoc ex-
presso q si matrimoniū nō ɔsequeret q mu
nera redderent. postea matrimoniuz nō est
subsecutū: nunquid munera sint reddēda?
Certe sic ɔditione ob cām. Tex. pbaueris. Et sic no. q iudi
ci est faciēda fides. Tex. iubebit. ¶ Or segnori hec. l. legit
duob⁹ modis. Et vno mō vt dixi in casu. ꝛ ad hoc facit. ff. de
cōdi. ob cām da. l. siqs. sec⁹ si tacite dedisti munera. i. nō ex-
presso q munera reddant si matrimoniū nō sequeret. sꝫ hoc
gerebas in mēte: qꝫ hoc casu nō repetis: qꝫ expssa ore indu-
cunt ɔditionē ob cām. dator: nō tacita. vt. ff. de trāsa. l. si ma-
ior. Legit ꝛ scdo mō hec. l. ꝫm alios ꝛ sic. ɔxisti spōsalia cū
aliq̄ muliere ꝛ munera dedisti parētib⁹ eius: hoc nō expsso
vt si mrimoniū nō seqret: munera redderētur. sed tacite hoc
agebat iter vos: nūqd repetis? Certe sic. Tex. iubebit. qꝫ lꝫ
als qđ tacite agit nō inducat ɔditionē ob cām. vt. s. dictū ē.
tñ sicut in dote taciturnitas inducit ɔditionē: ita i donatiōe
vt colligit. ff. de ɔdi. ob cau. da. l. si seruus.

Sollicitatiōe. Segnori vos in
l. ista ponetis sic
casuz. Frater meus ɔxit spōsalia cū aliq̄ mu-
liere. ꝛ ita illa pmisit ei dare certū qd nomine

dotis: τ frater meus ecõtra ꝓmisit ei noĩe sponsaliũ. mulier illa nõ dat fratri meo dotẽ. sed ꝯuenit eũ ad ꝓmissa noĩe spõsaliũ: nunqd frater meus poterit eã repellere doli mali exceptione? certe sic. Tex. pollicitatione. dꝫ pollicitatio: vt. ff. de polli. l. pactũ deducta. nã stipulatio nõ est ꝓmissio: sed est rñsio ad interrogationẽ factaꝫ: vt colligiť. ff. de ver. ob. l. continuus. Tex. obijcies. sub. exceptiõe doli: vt dꝫ. ff. de do. exce. l. ij. §. siquis. Item qꝛ non dꝫ ei fides seruari qui vult contra pacta versari: vt. s. de pactis. l. cum proponas.

Quod sponse. In. l. ista dř. Si sponsus donat sponse: vt dñium trãseat in eũ cũ nuptie fuerint ꝯsecute: nõ vꝫ ista donatio: qꝛ in id tps ꝯferť quo incipit eẽ vir τ vxor. Tex. secus. i. cum vir τ vxor incipiũt eẽ. Tex. adipiscať. s. sponsa. Tex. est. i. non vꝫ talis donatio: vt. j. e. l. penul. τ vlti.

Ea que. In ista. l. dř. Quidã scholaris domi existens habebat vxorem: venit ad scholas τ fingebat se vxorem nõ habere: τ ita circũuenit quãdam τ cum ea sponsalia cõtraxit per verba de futuro: τ illi mulieri promisit aliqua donare sponsaliũ nomine: nunqd illa mulier poterit petere illa donata? Certe non: cum vxorẽ iste habeat domi: vñ non potuit exercere sponsaliciam largitatẽ in te. hoc dicit ista. l. Tex. vt sponse putatiue. qꝛ vere sponsa non erat: qꝛ aliam vxorem habebat. Tex. celibatum. dicit proprie celibatus cum quis caret vxore. Tex. non põt. sub. cũ tu nõ fuisti sponsa pp vxorem domi positam: vt. j. de cõcu. l. vnica. τ. j. cõia de manu. l. vl. τ. j. ad. l. iul. de adul. l. cum qui.

Cum in te. In. l. ista ponit̃ casus talis. Quedã domina accessit ad principẽ: τ coraꝫ eo sic ꝓposuit. domine ego sum in magna ꝑplexitate posita: determinetis mihi talem questionem. cõtraxi sponsalia cũ quodã. in die nuptiarum contractarũ contulit in me simplicem donationem. ego dico faciam ante nuptias: τ sic valet. τ ipse dicit. cũ essemus vir τ vxor τ sic dicit nõ valere. nunc quero a vobis qd presumendum est in dubio? Respondet imperator ridendo. leuis est huius questionis determinatio. Aut tu eras in domo tua cõstituta: τ tunc presumo qꝫ eratis sponsus τ sponsa: τ sic valꝫ donatio. Aut te induxit in domũ suam: τ sic presumo qꝫ eratis vir τ vxor: τ sic nõ valet. Tex. simplicẽ. ideo dicit simplicem ad differentiam donationis ante nuptias: qꝛ illa valet: vt. j. e. l. muliere. Tex. a sponso. sub. in spõsam. Tex. an a marito. in vxorem. Tex. donatio. sub. τ ita non valet τ donatio simplex est prohibita inter virum τ vxorẽ. τ. j. e. l. penul. τ vl. Et ita no. sicut si distinguanť tempora cõcordanť scripture: vt. j. de fur. l. apud antiquos. in fi. ita si distinguamus locum vt hic. τ. ff. de iure do. l. si res. Similiter distinguemus personas si dono alicui vt det sponse mee: vt. ff. de dona. inter vi. τ vxo. l. si sponsus. in prin.

Si cum. In. l. ista dꝫ. Sponsus sponse ante nuptias aliqua donauit isto pacto expsso: qꝫ si aliquo casu impediret matrimoniũ qꝫ data redderenť dãti. postea impeditũ est mřimoniũ: nũqd munera data reddenda sunt? Certe sic. Tex. est. i. tale factũ est. Tex. sors. τ casus. Tex. remanerẽt. i. reddi deberẽt. similis expositio notatur. j. de iur. do. l. si is. Tex. postulare. vt. s. e. l. si presidi.

Si ante. In. l. ista dꝫ. sponsus maior. xxv. an. añ ꝯctum mřimoniũ sponse fundũ donauit: τ eã in vacuã possessionẽ induxit: nunqd spõsus illũ fundũ poterit alij donare vel in testõ relinquere? Rñ. qꝫ nõ. Tex. maiori. iõ dicit maiorẽ. xxv. an. qꝛ secus si minor eẽt: vt. s. si aduer. dona. l. ij. Tex. induxit. τ ita in eũ transtulit dñium: vt. s. de ꝓba. l. cũ res. Sed hoc nõ est necesse. nam τ sine vacua possessione dñium transferť: vt. ff. de acqui. poss. l. ij. Tex. iuř. qꝛ transtuli dñium rei mee in aliquem non possum alij donare vt. s. de rei ven. l. quotiens.

Cum. In. l. ista ego sponse filij mei donaui aliqua. postmoduꝫ illam donationem volo reuocare auctoritate rescripti imperialis: nunquid licebit mihi? Certe nõ: qꝛ ex rescripto imperiali ꝯctus qui valuit non debet rescindi: vt. j. de do. que sub mo. l. perfectam. τ. s. de rescin. ven. l. ratas.

Si filie. Segnori. l. ista loquiť in sponsalicia largitate siue in donatione ante nupt. τ dicit hoc. si sponsus filie mee ante nuptias donauit ei mancipiũ: τ ego versa vice sponso donaui iumentũ. si non sint secute nuptie: τ sponsus mancipiũ vi abstulit nõ debeo agere ꝯditione ob cãm dat. τ inuicem datũ repetere: sed debeo agere nomine filie vi bonorum raptorum. Tex. repetitio act. vi bonorũ raptorum: que est in quadruplũ: vt insti. vi bonorum rap. in prin. ¶ Or segnori sicut dixi hec. l. loquiť in dona. ante nuptias τ in sponsalicia largitate que nõ reuocať. vt. j. l. pxi. secus si esset donatio ꝓpter nuptias: vt. j. e. l. cuꝫ veterum. vel potest dici qꝫ illa. l. corrigit istam.

Si tibi. In. l. ista dř. Sponsus sponse sue res ꝓprias donauit ꝯferẽdo in eam sponsaliciã largitatẽ: postea spõsus captus est ab hostibus: nunqd donatio pp hoc efficiť irrita? Rñdeť qꝫ nõ. Tex. non põt. hoc est verũ in sponsalicia largitate: secus est in donatione pp nuptias: vt. j. e. l. veterum.

Si mater. In. l. ista dř. Mater spõse sponso filie sue donauit predia τ eum in vacuã possessionẽ induxit: postea secute fuerũt nuptie τ tandẽ fuerunt diuortio dissolute: nũqd mater poterit illam donationẽ reuocare? Certe non: hoc est verum in sponsalicia largitate: secus est in donatione pp nuptias: vt. j. e. l. cum veterum.

De rebus. In. l. ista dicit. Spõsus aliquas res sponse donauit: postea cepit spõsus creditores hẽre: nunqd creditores potuerũt res illas a spõso reuocare? Rñdeť qꝫ nõ: si nullo tpe obligatas habuerunt. Tex. facti. sub. post donationẽ. Tex. collatis. sub. a sponso. Tex. si nõ prius. i. añ donationẽ. Tex. pñt. τ ad illud accedit. j. de iure fisci. l. j. vel. x. secus si añ habuissent obligatas: qꝛ tũc trãsissent in spõsaꝫ cũ sua causa: vñ ageret hypo. vt. ff. de ꝯben. emp. l. alienatio.

Si consentiente. In. l. ista dicitur. Spõsus filie mee de cõsensu mřis sue mancipia in sponsam ꝯtulit. secutis nup. eadẽ mãcipia inestimata recepit in dotem. decessit maritus τ ei mater extitit heres: mater vult offerre mãcipiorum estimationẽ τ ea reuocare poterit? Certe nõ. Tex. nõ estimatis. ¶ Or segnori nõ debetis hẽre. j. improbe recusat. si vos hẽtis non. sed debetis hẽre. j. improbe recusat vel nõ probe recusat.

Cum veterum. Segnori aduertatis bñ. l. istam: qꝛ lex ista vř ꝯdicere quasi omnibus supioribus. Et legiť hec. l. mõ vno vt corrigat omnes. ll. supiores. τ hec est planior lectura. Legitur τ alio mõ: vt. j. dicam. τ est sciendũ qꝫ hec lex est ꝯstantini imperatoris: τ dicit hec. l. olim ita erat. si sponsus donabat sponse: vel ecõtra: si nuptie non sequebanť donatio non reuocabať. Sed certe dicit constãtinus hec sentẽtia displicet nobis. τ iõ distinguit hic. si sponsus donat sponse: τ postea stat per sponsum vel per patrem sponsi donatio nõ reuocať. sed si stat per sponsam vel patreꝫ eius quominus nuptie sequantur donatio reuocať. τ ea que dicta sunt cũ sponsus donat sponse: eadem dicẽda sunt cum sponsa donat sponso. Tex. sententia. posita. s. e. l. si filie. τ. l. si tibi. τ. l. si mater. Tex. displiceat. sub. ait ꝯstantinus imperator qui fecit. l. istã. τ iõ ille. ll. corriguntur per istã. τ hec lectura est planior vt dixi. τ eaꝫ approbat. d. Jo. τ Azo. Et põt alio mõ legi

legi hec.l.⁊ sic.si sponsus in spósam ɔfert sponsaliciá largi-
tatem nó reuocaꝛ: vt in.ll.illis.sed si ɔfert donationé pp nu-
ptias reuocaꝛ si nuptie nó sequunꝛ vt hic. Uel pót dici ter
tio mó vbi spósus donat spóse: nec stat per spósam: ⁊ tūc do
natio nó reuocaꝛ: vt.ll.illis. ⁊ in.l.si añ. sed si aliquo casu nó
impediꝛ mr̄imoniū ex pte sponsi: tūc reuocaꝛ vt hic per ɔdi-
tioné ob cám da.quasi ob cám sit datū: ⁊ cá nó sit secuta si nó
extat vel per vtilé rei vē.si extat: vt.ff.de dona. inter viruꝫ ⁊
vxo.l.si sponsus.in fi.⁊.l.se.Tex.largianꝛ.i.donent.ná dona
tio est mera liberalitas: vt.ff.de reg.iur.l.donari.

I a sponso. In ista.l.poniꝛ qđ-dam qđ olim ɔsue-
uerat seruari in ciuitate ista: qꝛ semp quádo
sponsus ɔbebat sponsalicia semper oscula
batur sponsam.vñ ponetis istū casuꝫ. spon
sus donauit sponse añ nuptias ɔctas. de-
cessit sponsus.vel spósa: nunqđ res donate reddunꝛ? distin-
guitur.aut sponsus dedit osculuꝫ sponse: quo casu dimidia
reuocaꝛ: alia dimidia remanet apud eá. aut spósus nó dedit
osculū sponse: quo casu tota donatio reuocaꝛ. Sed qđ erit
ecótra.si sponsa donauit sponso? qđ raro accidit.Certe hoc
casu si interuenit osculū vł nó: solida donatio reuocaꝛ. Tex.
osculo.vt qꝛ dñs sponsus osculatus fuit sponsam.Tex.⁊ ex-
solui.i.dissolui.Tex.videaꝛ.¶ Or segnori ea que dicta sunt
vera sunt osculo interueniéte.quid aūt iuꝛ sit si osculuꝫ non
interuenit statim dicit.Tex. osculo nó ⁊c̄. ⁊ incipit scóm di-
ctum huius.l.Tex.restitui. ¶ Or segnori dicet mihi aliqs
vestrū que est ró diuersitatis inter istos duos casus.ná pri-
mo casu.s.vbi osculū intercessit lucraꝛ sponsa partem dona-
tionis: etiam si añ nuptias moriaꝛ alter eoꝝ. sed vbi osculuꝫ
nó intercessit siue sponsus siue sponsa decesserit nihil lucraꝛ
sponsa: imo omnia sunt in eodé statu ac si donata non eēnt.
Rñ.in primo casu: cuꝫ dñs sponsus osculaꝛ dñam sponsaꝫ
adeptus est gaudiū ⁊ sponsa verecūdiam. nam dña sponsa
verecundaꝛ dare osculū sponso: ⁊ sic ei letitiá affert: sibi aūt
ruboré ⁊ quasi plorat: ⁊ ppea dꝫ esse ɔtentus sponsus si di-
midiam reuocet. Sed in scđo casu.s.cū osculuꝫ nó interue-
nit omnia in pstino statu remanét.sed si spósa facit donatio-
nem sponso interueniéte osculo vel nó: si ipsa pmoriꝛ anteꝗ̄
contractū sit matrimoniū nihil lucraꝛ sponsus: sed ab eo re-
uocaꝛ.Et hoc est qđ dicit.Tex. ꝙ si spósa ⁊c̄. ⁊ incipit tertiū
dictū.Tex.interueniéte osculo.sub.vel nó.Tex. qđ raro ac-
cidit.s.ꝙ sponsa donat sponso: qꝛ genus mulieꝝ auaꝝ est ad
donandū.Tex.transferaꝛ.sub.in totū.Sed nóne hec.l.ɔria-
tur supiori que dicit nó reuocari? Rñ.non: qꝛ superior.l.lo-
quitur qñ matrimoniū impediꝛ: nó morte sed volūtate alte-
rius.hec aūt.l.loquiꝛ cū matrimoniū: impediꝛ morte vnius.

Ex morbus. In.l.ista dr̄. Mu lier minor.xxv.an.
patre destituta recipit donationé tante quá-
titatis que requirebat insinuationé: nunqđ
donatio ista sine insinuatione facta valebit?
certe sic.Tex.actorum.i.insinuatione coraꝫ
testibus facta cum excedit legittimū moduꝫ: vt.j.de dona.l.
sancimus.Tex.etate.s.xxv.ann.Tex.ad eas.s.minores.xxv.
an.Tex.vt firma.i.valida.Tex.donatio.sub.non obstante ꝙ
non fuit insinuata.¶ Or segnori not. cum donatur sponse
minori.xxv.an.si quátitas est tanta ꝙ requirat insinuationé:
non valet donatio sine insinuatione: vt.j.de iure do.l.vlt.sed
si mulier est minor ⁊ est destituta patre valet donatio vt hic
hodie nó.idé in qualibet muliere.¶ Or segnori no. hic re-
gulam quá mulieres hñt pre manibus statim qñ querunt a
peritis: ⁊ non rñdent eis vt volunt.dicūt ipse: mulieres hñt
omne malum nisi in vno qꝛ.ll. subueniunt eis circa dotes: ⁊
non circa donationé pp nuptias: vt si fiat donatio que req-
rit insinuationé: tenet ēt donatio ēt sine insinuatione: sed nó
tenet ꝗ̄tum ad maritū: vt.j.e.l.vl.⁊ in auc̄.ibi signatis.sed in
multis alijs sunt priuilegiate: vt si intercedant quia iuuátur
hñficio velleyani: vt.ff.ad velleya.l.j.

I liberis. In.l.ista dicitur. Paterfa. habuit primam vxorem: ⁊
ex ea suscepit liberos: ⁊ doteꝫ lucratus est ex pa-
cto vxore premortua: nūquid tenetur seruare dotem liberis
primi matrimonij? Certe nó si nó ɔuolat ad scđas nuptias.
Idem econtra est in muliere cui donata est donatio ꝑpter
nuptias a viro.¶ Or segnori hec.l.recipit cótra.qꝛ.l. dicit
ꝙ non potest mulier si cóuolat ad scđas nuptias plus dare
secúdo viro in doteꝫ ꝗ̄ vni ex liberis primi matrimonij ⁊c̄.
vnde vř ɔtra.j.de scđis nup.l.hac edic.in princ.Ad qđ vos
dicetis ita.hec.l.intelligitur qñ psona que ɔuolat ad scđas
nuptias habebat tot alia bona que faciebant tm̄ ꝗ̄tum erat
dos vel donatio ꝑpter nuptias.⁊ tūc illaꝫ dotem vel dona
tionem non tenetur seruare liberis primi matrimonij. als̄
sic vt ibi.Uel potest dici ꝙ hec.l.dꝫ itelligi qñ pater vel ma
ter ɔuolat ad scđas nup.⁊ dat secūdo marito minus ꝗ̄ erat
prima dos.Uel pót dici ꝙ hec.l.dꝫ intelligi qñ non ɔuolat
ad scđas nuptias.sꝫ si ɔuolat ad scđas nuptias: tūc teneꝛ re
seruare liberis pmi matrimonij vt in.l.ɔtra.Uel dicatis ꝙ
persona q̄ volat ad scđas nuptias: nó teneꝛ pcise reseruare
vni ex liberis primi matrimonij ꝗ̄tum dat scđo viro: immo
oia dare potest ⁊ datū reuocatur códi.ex.l.illa hac edictali.

I constáte. Segnori.ll. vete-res imperatoꝝ qui
precesserūt iusti.in superioribꝫ habuistis.
he.ll.que amodo sequūtur sunt noue.ll.iu-
sti.Et debetis scire ꝙ iste due.ll.respiciunt
parté illaꝫ rubrice de dona.pp nup.⁊ sunt
verbose valde.Et hec.l.qđ dicit? Certe nihil plus sicut có-
stante matrimonio vxor pót augere doté: ita donationeꝫ pp
nup.Tñ vos ponetis ita casum in terminis.vir ⁊ vxor con-
traxerūt matrimoniū ⁊ data fuit dos constáte matrimonio:
mulier vult augere dotem: pót ne? Rñdetur ꝙ pót.Sed vbi
dos ɔstante matrimonio cóstituitur vel augetur: versa vice
debet ɔstitui donatio vel augeri.⁊ eadeꝫ pacta que apponū
tur super dote reddéda vel lucráda: eadé ⁊ super donatióe.
⁊ sicut cóstante matrimonio potest dos augeri: ita ⁊ minui.
Fallit tñ si vir ⁊ vxor ɔuolát ad scđas nuptias: qꝛ hoc casu
non dꝫ fieri pactum de augédo vel diminuédo doté in scđo
matrimonio: ne liberi prioris matrimonij deciperenꝛ.Tex.
alius.ponamus mater vel pater vel alia persona. Tex. ante
nup.hodie pp nuptias.vt.j.e.l.vl.Tex.nuptiarū. lꝫ simplex
⁊ pura donatio sit prohibita.vt.s̄.e.l.j.tñ donatio ꝑpter nu-
ptias est permissa cum sit in recópésationeꝫ dotis.Tex.ob-
tulisse.hoc erat verum iuꝛ.C.sed hodie iuꝛ auc. secus.vt.j.l.
proxi.auc.dos data.Tex.fuerint. qꝛ sunt tacite bona mariti
obligata mulieribus.vt.j.qui po.in pi.ha.l.vl.Ex ista.l. col-
ligetis rñsioneꝫ cuiusdam qónis de qua dñe multum dubi-
tant in ciuitate ista ⁊ fere vbiqꝫ terraruꝫ.Naꝫ tota die acce-
dit aliqua dña ad perituꝫ iuris.dñe qñ ɔtraxi matrimoniuꝫ
cuꝫ viro meo nullá habui doté: mó vult facere mihi instrm
dotale vel paruꝫ habui dotem: mó vult mihi facere instrm
dotale magne ꝗ̄titatis.vel maximaꝫ habui doté: sed instrm
est amissum: potest ne dos mihi ɔstitui de nouo vel augeri?
Uos debetis ita rñdere: bella dóna nó decipiatis vosmet-
ipsam: in veritate habuistis aliquá doté.dicit dña: in verita-
te habui.maritus vester vult vobis facere instrm dotale. di-
cit mulier: vult.datis vos ei aliquid.dicit dña.certe nó.certe
ista est donatio pura: vnde non valet.vt.s̄.eo.l.j.⁊.j.de dote
cauta.l.ij.si dicit in veritate nihil habui vel parū: mó obue-
nit mihi paterna successio ex qua doté volo cóstitui mihi vel
augeri: certe hoc pót esse vt hic.⁊.j.l.pxi.verūtamé circa ar
ticuluꝫ istum faciatis talé distinctioné.nam dicit dña: nihil
habui in doté vel parū habui in doté.vñ supuenit mihi pa-
terna hereditas.volo mihi ɔstitui doté certe si sunt res mo-
biles vel immobiles vꝫ si maritus non hꝫ alios creditores.
sed si maritus hꝫ alios creditores nó valet vt in auc̄.sꝫ iam
sed vbi ipsa dicit habui magná doté ⁊ perdidi instrm dota-
le: pót renouare instrm.sed tutius est ꝙ testes q̄ sciūt verita-
tem recipiátur ⁊ publicétur ad eterná rei memoriaꝫ. qđ esse
pót vt in auc.de testi.§.hec oia.⁊.s̄.de testi.l.j.¶ Or segno-
ri habetis hic vná auc̄.que incipit.Sed iem.

Ed iam. Hec auc̄.hñ ⁊ cópetéter legiꝛ hic ⁊ sup ipsa rubrica: vt lege
bat dñs Bulg.⁊ debetis scire ꝙ hec auc. dicit

hoc ſm.l.C.ſi vxoꝛ augebat dotem: ⁊ maritus poterat augere donationem propter nuptias: ſed non tenebatur. hodie imponitur ei neceſſitas ꝙ det ei donationem ꝓpter nuptias. ¶ Unum ſciatis ꝙ vbi maritus non hꝫ creditores augmentum eſt ei permiſſum: vt in rebus mobilibus ⁊ imobilibus. Sed vbi hꝫ creditores: ſi fit augmentū in rebus mobilibus non valet: qꝛ vr̄ fieri in fraudem creditoꝝ. Sed vbi fit in rebus imobilibus valet. Tex. nō impediatur. alia littera dicit nō opprimatur. Tex. in quibuſlibet. ſiue mobilibus ſiue imobilibus. Tex. proficiant. qꝛ vbi mulier dat res imobiles: videtur ꝙ non fiat in fraudem creditoꝝ. Tex. priuilegio. qꝛ pſumitur in fraudem creditoꝝ factum eſſe. ⁊ hec auc. eſt in coꝛ. auc. de equalitate dotis. §. illud quoqꝫ. col. vij.

Cum multe. Segnori hec. l. ſicut ⁊ ſupioꝛ eſt noua. l. iuſti. ⁊ licꝫ ſit verboſa: tn̄ eius intellectus eſt breuis: ⁊ vult hoc dicere. oliꝫ ita erat ſi mulier cōſtituebat dotem: vir tn̄ debebat donationem tm̄ facere ante nuptias: ꝙ nō poteſt. ⁊ ideo vos ponetis ita caſum. In. l. iſta mariti olim decipiebant ita vxores: ſponſus cōtrahebat cū ſponſa: ⁊ ſponſa dabat ei dotem magnā: in dotis donatione non requirebatur inſinuatio: ſponſus donabat donationē ante nuptias eiuſdem quātitatis que indigebat inſinuatione. ⁊ leges veteres volebant ꝙ fieret an̄ nupt. ſed iuſti. tollit hanc dubitationem ⁊ dicit. ſicut dos conſtituitur conſtante matrimo. ita donatio. ⁊ ita hodie vocatur propter nuptias. ⁊ que pacta apponuntur ſuper dote lucranda ⁊ ſuper donatione debent apponi. ⁊ ſi maius pactum apponitur ſuper vna q̄ꝫ ſuper alia: maius pactum reducitur ad minus: eo ſaluo vt ſicut erāt prohibite ſimplices donationes inter virū ⁊ vxorem olim: ita ⁊ hodie ne mutuo amoꝛe ſe ſpolient. Tex. inſinuare. i. publicā noticiaꝫ. Tex. emendato. qꝛ olim vocabatur ante nuptias hodie vocatur propter nuptias. Tex. pōt inueniri. quaſi diceret iuſti. non video rōnem. Tex. ſubueniri. ⁊ ad hoc cōcoꝛdat. ff. ad velle. l. j. ⁊. ij. Tex. celebrari. vt colligitur. ff. de iur̄ do. l. iij. Tex. antiferna. ferna grece: latine dicitur dos antiferna eſt ꝯtraria dos. vnde vxoꝛ dat marito fernā. i. doteꝫ. econtra vir dat vxoꝛi antifernam. Tex. ꝯnumerant. qꝛ in larga ſignificatione dos eſt donatio: qꝛ dos eſt titulus lucratiuus: vt. j. de impo. lucra. deſcrip. l. vna. Tex. efficiuntur. concoꝛdant ad hoc. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. j. ij. iij. Tex. ꝯſtitutio. que eſt. j. de pac. ꝯuen. l. ex moꝛte. Tex. ſed in partibus. ¶ Oꝛ hec littera vult dicere. mulier dat. c. in dotem. ⁊ paciſcitur mecuꝫ vt ſi ipſa premoꝛiatur debeam lucrari dimidiā dotis. ſed pone do mulieri donationem pp nuptias ponamus mille ⁊ paciſcoꝛ vt ſi premoꝛiatur ipſa lucretur quinquaginta. eſt hec qualitas? Certe ſic. inſpecta qualitate. ſed inſpectis partibus non: qꝛ ſi ipſa premoꝛitur debeo lucrari dimidiaꝫ dotis: nō ita ſi ego premoꝛiar: vnde iſtud hodie eſt coꝛrectū per auc. hic poſitaꝫ. ¶ Oꝛ ſequitur eius. ſ. leoniane ꝯſtitutionis que eſt. j. de pactis ꝯuen. ſuper dote. l. lege. Tex. cōcedatur. vt hic. ⁊. s̄. l. prox. Tex. fecimus. loquitur de. l. proxi. Tex. duraturis. vt. j. de dona. inter vi. ⁊ vxo. l. j. ⁊. ij. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi ſuper. l. iſta volo foꝛmare quādaꝫ queſtionem. pone mulier dat mihi dotem. ego non dono ei quicq̄ꝫ pp nuptias. ipſa paciſcitur ꝙ ſi primo moꝛiatur ꝙ lucrer totam dotem pp partem: nunqd lucraboꝛ? Dicunt quidā ꝙ non: ſicut cū ipſa dat doteꝫ ⁊ ego donationē ꝓpter nuptias: ⁊ ita paciſcitur ſuper ipſa donatione: maius pactū reducitur ad minus vt hic. ⁊. ff. de ver. ſig. l. minus. vel poteſt dici qꝺ valet pactum: qꝛ fingitur a lege donatio conſtituta: vt in auc. dos. Et no. hic ꝙ iſte donationes propter nuptias varijs modis nuncupantur. ſm longobardā vocatur murgitatio. ſed ſm vulgare noſtruꝫ vocatur murganale. vnde olim ⁊ adhuc non ſunt xxv. anni quandocūqꝫ cōtrahebantur ſponſalia dicebantur talia verba per iuriſperitū. vos dn̄a habetis in pacto donare tm̄ in doteꝫ: ⁊ vos dn̄e vir ꝓmittitis ei facere ſicut dicit ius. In alijs locis vocatur antifatū: ſed in partibus vltramōtanis vocatur dotaliciū eius. Sed quicquid dicatur iſta eſt vera locutio donatio pp nuptias ⁊ fit vt mulier magis ſit ſecura: vt dicā iam in auc. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi ſuper. l. iſtaꝫ hētis duas auc. ⁊ vna incipit. dos data ⁊c̄. alia incipit. eo decurſum ⁊c̄. Uerum tamen eſt ꝙ quedam alie ſunt ſignate: ſed non ꝯſueuerunt legi. ⁊ quidā habent hic quādam auc. pater ⁊c̄. ſed ſtatiꝫ videatis auc. dos data. ⁊ legitur ſuper. l. C. vt clarificet. l. C. ⁊ aliqua inducat. Ecce ſm. l. C. ſi mulier dabat doteꝫ non tenebatur donare maritus donationē propter nuptias. hodie eſt contra. qꝛ dos data meretur donationem propter nuptias eiuſdem quātitatis eiſdem pactis. Quid ſi mulier nō dedit dotem ſed parata eſt dare? maritus nō vult recipere vt non det donationē propter nuptias. certe ſi dos eſt mobilis debet offerre ⁊ ꝯſignare. ſi eſt imobilis nō poteſt conſignari vel deponi. ſed ⁊ ſi conueniſſet dare iumenta vel pecoꝛa: iſta non poſſunt ꝯſignari ſed ſolūmodo offerri. Si ergo mulier parata erat dare doteꝫ poteſt petere donationē propter nuptias: al's non. Tex. dos data. ſub. a muliere marito vel patri eius. Tex. meretur. quidam habent in littera eiuſdeꝫ q̄ꝫtitatis ⁊ eiſdem pactis. Et ſi non habetis ſubaudiatis: qꝛ ſicut dos datur: ita debet dari donatio propter nuptias eiuſdē q̄ꝫtitatis. ⁊ ſicut paciſcitur ſuper dote ita ſuper donatione propter nuptias. Tex. conteſtetur. i. offerat coꝛaꝫ teſtibus. Tex. mobilis. ſed quare dicit mobilis? qꝛ mobilia poſſunt cōſignari ⁊ deponi vt ſunt denarij. quedam tamen ſunt que non poſſunt deponi: vt no. s̄. de vſuris. l. acceptam Tex. denegetur. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi hec auc. eſt in auc. de equalitate dotiū. §. illō quoqꝫ. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi ſuper auc. iſta vt vos inſtruamini circa factū ita quero. dicet aliquis veſtrum dominus iuſti. ſomniauit in pernaſo ⁊ videte ſi mihi dat mulier. c. in doteꝫ: ⁊ dono ei reꝫ valentem. c. quid lucroꝛ hic nōne debeo lucrari fructus pro oneribus matrimonij? vt. j. de iur̄ do. l. pro oneribus. Unde ſicut mihi dando doteꝫ trāſfert in me dominiū: ita ſi dono ei donationem propter nuptias: vt. ff. ad velle. l. ſiue a me. ⁊ ſic habebo vxorem indotatam qꝺ eſſe non debet. Sed vos dicetis ꝙ habeo fructus dotis propter onera matrimonij cōſtante matrimonio. Item habeo fructus donationis quia ſi non haberem fructum dotis pro oneribus matrimonij non haberem. ſic ergo iſta donatio propter nuptias vt mulier ſit magis ſecura: vt. s̄. ad velle. l. ſiue. Item fit qꝛ ſicut eſt equū vt muliere premoꝛtua lucrer dotem vel partem dotis: eodeꝫ caſu eſt equum vt me moꝛtuo lucrer partem donationis vel tantam donationem: vt in. l. C. ⁊. j. de pactis conuen. ſuper dote. l. ex moꝛte. ¶ Iteꝫ no. hic vnum qꝺ non ſeruatur in ciuitate iſta. hic dicitur dos data meretur donationeꝫ propter nuptias eiuſdem q̄ꝫtitatis ⁊ eiuſdem pactionis. ⁊ in ciuitate iſta olim quando fiebant iſte donationes propter nuptias inuenietis omnes contractus ita celebratos. maritus confitebatur ſe recepiſſe. c. in dotem: ⁊ promittebat reddere tēpoꝛe adueniente reddēde dotis: ⁊ donatio propter nuptias ita fiebat. Ego titius maritus tuus dono tibi dimidiam omnium bonoꝛum meoꝛum: necnon quartam partem reſidui: que eſt octaua: ⁊ dicebat dono in rebus mobilibus. ¶ Sed ſegnoꝛi hec erant ſm conſuetudinem longobardoꝛuꝫ: vnde vt non habeat locum longobardum ius in ciuitate iſta: facimus iurare ita poteſtatem ſeruare. ll. ⁊ rationes. Et ita continetur in ſtatuto huius ciuitatis. Cum longobarda nō eſt lex nec ratio: ſed eſt quoddaꝫ ius qꝺ faciebant reges per ſe. ⁊ vocantur longobardi. i. apuli: qꝛ primo venerunt de germania in ſardiniam ⁊ poſtea in apuliam. ⁊ vocantur longobardi qꝛ habebant longas barbas. ¶ Sed ſegnoꝛi denuo ſup auc. iſtam foꝛmo quādam queſtionem que fuit de facto bononie: ⁊ dominus meus erat ex parte mariti: ⁊ ego ex parte mulieris. Et eſt queſtio talis. ponamus. aliquis cōtraxit matrimonium cum muliere ⁊ dedit ſibi doteꝫ mulier: ⁊ tunc mulier a marito non petijt donationeꝫ propter nuptias: poſtea oꝛta eſt diſcoꝛdia inter maritum ⁊ vxorem mulier petijt donationem propter nuptias ſibi conſtitui: poterit ne? Ex pte mariti dicebatur ꝙ non poterat: qꝛ a. xx. annis citra in ciuitate iſta non fuit petita: ⁊ lex per diſſuetudineꝫ aboletur: vt. j. de cadu. tol. l. vnica. in prin. Item qꝛ non intererat mulieris qꝛ maritus non erat pactus de dote lucranda. Item non intererat mulieris ratione fructuum: vt. s̄. dixi. Item qꝛ videbatur tacite feciſſe pactum marito de non petendo: vt arg. ff. de iure do. l. procula. Ego aūt dicebam mulierem poſſe petere donationem pp nuptias ſibi conſtitui: qꝛ dos poteſt conſtitui ⁊

tui ⁊

tui τ augeri cōstante matrimonio: vt in.l. vlt.τ penul.huius ti. Preterea qꝛ hec auc. dicit. dos mereť donationē pp nuptias: non dicit ab initio vel ex postfacto. vñ dꝫ generaliter intelligi. Preterea ista donatio non habet fieri propter fructus: sed vt mulier magis sit secura. qꝛ potest eē ꝙ maritus non habet plus in bonis ꝗ̃ sit dos. vt.s.ad velleya.l.siue. τ petit hec mulier ꝯditione ex hac.l. cū enim p eā de nouo τc. vt.ff.de cōdi.ex.l.l.vna. Alij tñ dixerūt ꝙ ei cōpetebat iudicis officiū. qd non credo. τ rñdebā ad.ll. p euꝫ allegatas. lex de ꝯsuetudine aboleť .s.per ꝯtrariam. vt si bis est iudicatum qd hic non fuit: vt dicam.j. que sit longa ꝯsuetudo. ¶ Oꝛ segnori habetis aliā auc. que incipit. eo decursum.

Eo decursum. A. Segnori vos debetis scire ꝙ donatio ꝓpter nuptias nō indiget insinuatione ꝗ̃tum ad mulierē: qꝛ mulieres verecundarentur petere. Unde valet adeo vt si maritus est pactus de dote lucranda: ita mulier lucretur totam donationem etiam non insinuatā. sed non valet donatio propter nuptias ꝗ̃tuꝫ ad maritum sine insinuatione. vnde si maritus recepit in dotē mille τ vir dedit mille in donatione propter nuptias τ non est insinuata τ pactus est vir de dote lucranda: dicet mulier non potes petere dotē: qꝛ non fuit insinuata. Tex. mulierē. sub. siue sit minoꝛ siue sit maioꝛ. vt.s.e.l. minoribus.

¶ De nuptijs.

¶ De preambulis τ preparatorijs ad nuptias: puta de spōsalibus τ donatiōibus ante nuptias. s. dictum est: nunc de ipsis nuptijs videnduꝫ est. Et ideo dicit rubrica de nuptijs τ ista rubrica ponitur materialiter. vnde vt aliqd significet. sub. est ita de nuptijs sub. permissis τ vetitis: videamus quid iuris sit. τ de permissis agitur in toto isto titulo: de vetitis agitur in.l. libertas. τ in.l. nemini. Uel dicatis de nuptijs. sub. contrahendis τc. qua solemnitate contrahātur: videamus τ subijciamus: de quibus omnibus agitur.j.e.l. imperialis. τ de nullo modo contrahendis agitur.j.eo.l. nemini.

Cum de nuptijs. Segnori. Lex ista sicut patebit ex his que.j. dicenť in lra habet duplicē intellectū. Ego tamē vobis ponā casum vt littera videtur sonare τ sic. Quedā mulier erat puella impubes: idest minoꝛ duodecim annorum. τ sic habebat tutorē: tamen malitia supplebat etatem eius: τ erat thori matura. Unde vna die tutoꝛ τ mater puelle conuenerunt in vnum τ dixerunt. Licet ista puella sit impubes: tamen malitia supplet etatē eius: quia iam videtur matura esse tractemus vt demus ei maritum. dixit mater puelle bene placet mihi. sed duꝫ deuētum est ad certum maritū: dicebat tutoꝛ. volo ꝙ nubat illi. dicebat mater. non illi: sed illi. ista puella verecundia tenta. non declarabat voluntatem suam. dicebat mater: quis placet tibi plus? Dicebat ipsa: concordetis vos adinuicem non intromitto me. queritur quid sit in isto casu? Ad quod respondetur ꝙ recurrendum est ad presidem prouincie: τ ille qui sibi iustioꝛ videbitur preferatur in nubendo cum puella. Tex. de nuptijs. subau. futuris. cum ista puella esset impubes. vel exponetis cum de nuptijs scilicet presentibus puelle que erat thori matura: quia malitia supplet etatem eius. Alij dicunt cum de nuptijs puelle scilicet adulte cui resistit littera cum dicit tutorem. Sed ipsi exponunt tutorem.l. curatorem. Tex. conuenit. immo discordabant: vt dixi in casu. Tex. arbitrium: idest officium. Et ipse examinabit quis eorum honestioꝛ sit: τ ille prefertur. vt.j.eo.l. in copulandis. τ.l. vidue. ¶ Oꝛ segnori no. in.l. ista ꝙ officiū iudicis interdum habet interuenire circa nuptias: quia cū discordia est inter tutorem τ matrem pupille: τ matrem τ propinquos: intromittit se iudex vt hic. Item intromittit se iudex in nuptijs vt cogat patrem dotare filiam. vt.j.de dotis promissione.l. vlti. Item no. dum tractatur de aliquo faciendo: vocantur omnes quoruꝫ interest: quia qd omnes tangit τc. vt.j.de auctoritate prestan.l. clarum. τ.s. si vt minoꝛ se ab here. ab auc. si omnes. τ ar.ff.de nata.rest.l. vltima τ penulti. ¶ Oꝛ segnori huic legi obijcitur sic. Nam hec.l. videtur peregrina in titulo isto: quia.ll. videntur velle cum tractatur de nubenda puella ꝙ requiratur consensus puelle. vt.j.eo.l. vidue. τ.l. in copulandis. Ad quod vos dicetis tribus modis. Et vno modo sic. nam hec.l. loquitur in futuris nuptijs cum puella erat impubes: sed non erat thori matura. vnde non requiritur eius consensus. qꝛ quicquid eius etas videat: ignorat. vt.j.de fal.mo.l.j. in fine. Et ideo requiritur consensus tutoris τ matris τ propinquorum. τ si concordant planum est. alˢ recurritur ad iudicem vt hic. sed in.l. contraria erat puella data adulta. Uel potest dici secundo modo. hec puella licet esset impubes: quia malitia eius supplebat etatem erat thori matura. sed hic non requiritur consensus eius: quia puella verecundia tenta nolebat consentire. sed si vellet suam voluntatem declarare: prefertur eius voluntas: vt in.l. contraria. Uel potest dici tertio modo. hec erat adulta: nolebat tamen consentire: vnde recurritur ad matrem τ ad propinquos. Nec obstat qd dicit littera: tutorem: quia exponitur: idest curatorem. Sed hec expositio non est bona: quia non requiritur eius consensus in hoc: quia officium eius consistit in administrando non nubendo. vt.ff.de tutelis.l. tutoꝛ. τ.j.e.l. nec filium. τ.l. patrem. τ.l. vidue. τ.l. in copulandis.

In nuptijs. In.l. ista dicitur. Filiafa. cōtraxit nuptias consensu paterno instrumēto dotali: pater nō subscribit: nūquid nuptie sunt legittime contracte? Respōdetur ꝙ sic. Tex. instrumento: scilicet dotali. Tex. non subscripsit. sub. pater. Unde no. ꝙ filia nō potest nubere sine patris voluntate. alˢ eius nuptie non sunt iuste. vt.j.e.l. si vt proponis.

Libertum. In.l. ista dicitur. Libertum nō posse contrahere nuptias cum patrono vel cuꝫ filia eius vel nepte. Et si contraxit: nuptie non valent: τ de hoc poterit accusari: τ sustinebit penam iudicantis. Tex. dixerūt. sub. antiqui iuris prudentes. τ ita habetis in.l. ista vt dixi in casu. τ ad hoc facit.j.de natura.liber.l.j.

Liberi. In.l. ista dicit ꝙ filius tuus illaꝫ que fuit ꝯcubina tua in vxorem ducere non potest. τ si contrafecit: stuprum committit. τ.l. iulia. de stupro tenetur. Tex. liberi: idest filij nepotes vel pronepotes. vt.ff.de verbo. significatio.l. liberorum. Tex. committunt. cuius pena nō est capitalis regulariter: sed est publicatio certe partis bonorum: vt instit. de publicis iudicijs.§. lex.

Si vt proponis. In.l. ista ponitur talis casus. Quedaꝫ mulier accessit ad principē τ coraꝫ eo sic proposuit: domine maritus meus contraxit mecū nup. patre suo sciente τ non contradicente. nunquid sum iusta vxoꝛ? Dicit imperatoꝛ ꝙ sic. τ ideo filius tuus natus ex te erit auo suo iustus nepos. Tex. non contradixit. qꝛ cōsentire videtur τc. vt.ff.de spon.l. filio. Tex. non agnoscat. immo eum agnoscere tenetur.

Et si contra. In.l. ista dicit. Si preses ꝓuincie durante suo presidatu ꝯtraxit nuptias cū sibi subdita: ille nuptie nō valent. Uerūtamen si sponsa deposito officio remansit in eadem voluntate nouo consensu interueniente: legittimum erit matrimonium ẜm cōsilium pauli prudentissimi viri. Tex. a preside ꝓuincie. qꝛ ꝓhibeť ꝯtrahere cuꝫ sibi subdita. vt.ff.de ritu nup. τ.ff.e.l. siqs. offō. τ.l. ꝓfectus. τ.s. si rectoꝛ prouincie.l. vnica. Tex. perseuerauerunt. sub. vir τ vxoꝛ. Tex. efficiuntur. sub. ex postfacto. Tex. declarat. τ ad hoc concordat. ff.de ritu nup.l. eos qui in fi. Uidebať ꝯtra.

q2 si rector puincie ɔhit cum sibi subdita. si postea deposito officio remanserūt in eadem volūtate: liberi suscepti nō erūt legittimi: q2 hoc facit lege prohibēte. Unde quicqd sequit ob id cassum iudicat: vt.s.de le.7 consti.l.non dubiū.vnde licet deposito officio remaneant in eadem volūtate: 7 liberi sunt suscepti non erunt legittimi. Ad hoc rñdet dupliciter. Et vno modo fm Mar.q2.l.illa loquit in ppetuo phibitis: hec non. Uel dicatis scdo modo q.l.illa loquit in his que prohibent iniciari 7 ɔsummari.nō sic hic q2 phibent inicia-ri: non tñ ɔsummari. vñ qd nō valuit ab inicio confirmat ex postfacto: vt.s.si minor se ma.dixerit.l.j.qd est ɔtra regulam illam.ff.de reg.iur.l.quod ab inicio.

SI vt proponis. In.l.ista ponit talis casus. Quidā accessit ad impatorē.dñe filia mea hēbat maritū: cū quo ɔxerat advoluntatē meā. filia mea vna die venit ad me 7 conquesta est multū de marito suo: vñ ego ei dixi q oino diverteret: 7 ita fuit celebratū divortiū. postea filia mea marito est recōciliata me invito: quero a vobis cui cōpetit repetitio dotis? Ad qd rñdet impator q tibi patri: q2 sicut filia tua nō pōt ɔhere matrimoniū te invito: ita te patre invito non pōt recōciliari marito. Tex.nō petente. al's non penitente.i. nō reclamāte.sed semp hic est sensus: q2 sicut in primis nuptijs requirit ɔsensus patris: ita in recōciliatiōe secundarū nuptiarū: vt.s.e.l.si vt proponis.7.j.e.l.vidue.

IN copulandis. In.l.ista dicitur. Si puella est adulta: 7 agit de nuptijs pñtibus ɔtrahendis: volūtas puelle requirit nō curatoris: cuius officiū est administrare nō nubere: nec requirit ɔsensus ppinquorū suorū. Tex.eius.s.mulieris adulte dū tractat de nuptijs pñtibus. Tex.tractat.sub.qd est verū si suam velit volūtatē declarare: al's secus: vt.s.e.l.j.vel pōt dici hic vt ibi dixi.

SI vicinis. In.l.ista dr. Quidam accessit ad impatorē: 7 corā eo sic pposuit.dñe ego sum honesti dei possessor: inveni quādā mulierē parem mihi: cepi eā per manū: 7 duxi eā in domū meam: 7 tenui eā tanq̄ vxorē: vicinis sciētibus 7 alijs personis. nō feci solēnitatem magnam: q2 paup eram.nō feci fieri dotalia instrumēta post ea fuerunt filij nati ex ea: non feci natalia instrumēta puerorū conscribi. sed hec est veritas: q duxi eam in vxorē: nunc quero a vobis vtrum sit legittimā vxor? 7 liberi nati ex ea sint legittimi. Ad qd rñdet impator q sic. Tex.tabule.i.dotalia instrumēta. ¶ No. hec est regula: solo consensu nuptie celebrant: vt.ff.de reg. iur.l.nuptie. ¶ Item no.q regulariter matrimoniū sine dotali instrumento valet vt hic.7.ff.de pigno.l.contrahit. Aliquando tamen requiritur dotale instrumentum: vt in scenica muliere: vt.j.e.imperialis.

SUm te. In.l.ista dicitur. Si aliqua non est filia senatoris: sed est vxor senatoris.si mortuo senatore nubit homini inferioris honoris: desinit clarissima esse. Tex.procreata. quia si aliqua est filia senatoris: dicitur clarissima.sed si aliqua est vxor senatoris fungitur viri dignitate: vt in auc. de consuli. ¶ Unde no.q si filia senatoris nubit homini inferioris ordinis: dūtamen non plebeio: remanet clarissima. sed si vxor senatoris nubit homini inferioris honoris: sit plebeius vel non: desinit esse clarissima: vt.ff.de senato.l.femina.

SI invita. In.l.ista ponit talis casus. Quidam accessit ad principem.dñe mihi fit magna iniuria. ɔxi matrimoniū cū tali 7 volūtate patris 7 matris sue.postea venit pater suus sub ptextu amicitie vt diverteret eam ad domū suam. non patitur modo filiam suam ad domū meā redire.quero hic a vobis qd iuris sit? Ad qd rñdet impator si pr 7 mr retinent vxorē tuā te invito: adi psidē puincie: 7 ipse coget eos vt patiant filiam suam redire ad te: 7 ita medebit tuo desiderio. Tex.si invita.sub.maxime: q2 idē si volens. Tex.tuo desiderio.pposito interdicto de vxore exhibēda.nam sicut ego pater habeo interdictū de lib. exhibēdis: ita de vxore exhibenda: sive retineat volens sive invita: vt.j.de li.exhi.l.j.

NEc filium. In.l.ista dr q filius nō pōt cogi a patre invitus vxorē ducere: similiter ipse invito pre non dz sibi vxorē eligere. Tex.pmittit.q2 in nuptijs ɔhēdis ei' volūtas reqrit nō coact' metus: vt.ff.q metus cā.l.si cū mulier.§.pe.

NEq3 sine. In.l.ista dr. Si inter me 7 mulierē instrm dotale ɔscriptū est: 7 ego nō ɔsensi in eā per verba de pñti: nō sufficit dotale instrm ad ɔsummationem matrimonij: 7 licet sit matrimonium contractū pp hoc nō exigitur instrm dotale. Tex. ɔctū.sub.p verba de pñti: vt.s.e.l.si vicinis.7 ibi dixi.

NEq3 ab initio. In.l.ista dr. Sicut aliqs ab initio nō cogit invitus ɔhere mrimoniū: ita ɔcto mrimonio si divortio dissolvit: nō cogitur reconciliare. Tex.nō oportere.q2 nuptias contrahere est volūtatis: vt.s.e.l.nec filiū.idem est etiam in alijs gentibus: vt.s.de act.7 ob.l.sicut.

VXorem In.l.ista dr q patronus regulariter libertā suā in vxorē suam accipere pōt: nisi patronus esset de his personis que phibent ɔhere cū liberta: puta q2 senator vel senatoris filius. Tex.manumissori.i.patrono. Tex.phibent. vt est senator vel filius senatoris.vt.ff.e.l.lege. ¶ Or segnori hec.l.ē correcta quoad qd 7 quoad qd nō.in hoc nō ē correcta: qn patronus nō senator possit libertā suam in vxorē ducere. ¶ Or segnori habetis hic vnam auc.que incipit.sed novo iure.

SEd novo iure. A. Si ego cū libera muliere cuiqua nō prohibeor ɔtrahere cōtrabo: si teneo eam in domo mea: videor eam in vxorē retinere nisi ab initio ptester q teneo eam vt cōcubinā: vt.ff.e.l.libere. Sed si senator tenet libertam in domo sua: nunq̄ presumā eam vxorē: nisi inveniam dotale instrumentū: in quo contineat: cōfiteor me accepisse a tali muliere tantū in dotem: cū qua matrimoniū contraxi.7 hic est casus in quo requirit dotale instrumentū: contra hoc qd habuisti.s.e.l.cū te.7 hec auc.est in auc. vt liberti decetero.§.siquis.col.viij. ¶ Unde no.hic q matrimoniū sine nuptialibus instrīs ɔtractū regulariter tenet: vt.s.e.l.neq3 sine nuptijs. Sed fallit in.v.casibus. Primus casus est: si persona ɔstituta in dignitate cōtrahit cum libera: vt hic dicit in auc.ista. Secūdus casus est.in personis maximis dignitatibus decoratis vt illustribus 7 supillustribus: vt in auc. maximis.quā legā.j.e.l.impialis. Tertius casus est: si mulier scenica impetravit privilegium a principe: vt.j.e.l.imperialis.§.illud. Quartus casus est: si filie mulieris scenice nate ante privilegiū a muliere scenica impetrata ex pvilegio imperiali nupserit: vt.j.e.l.imperialis.§.si vero antea pcreate. Quintus est casus 7 vltimus: si matrimoniū contrahit inter pares 7 honestas psonas: vt.j.eod.l.imperialis.§.illud. Et est ratio specialitatis in istis casibus; q2 al's ratione inequalitatis personarū potius presumeret concubinatus q̄ matrimoniū: 7 ideo requirunt nuptie.sed in casu illius auc.maximis.est rō spālitatis excellētia personarū de quarū mrimonio si dubitaret: magnū scandalū posset exoriri.

PAtrem. In.l.ista ponit talis casus. Quidā accessit ad principem: 7 coram eo talem pposuit questionem. dñe: titius filiam suam exposuit.i.fecit eam proijci i loco publico.ego misericordia motus: eam filiā nutriendā suscipi: ita q adulta facta est.nunc volo q filia titij nubat filio meo. titius non vult. nunc quero a vobis quam penam debeat titius pati? Ad qd

Ad qđ respondet imperator: titius in exponēdo filiā suam malefecit. ⁊ ideo hanc penā sustinebit: q² oēs sumptus quos fecisti in ea nutrienda: poteris recuperare a titio. Tex. reluctatur. i. ꝯtradicit solūmodo. q² hec est regula: pietas inhibꝫ repetitionē: vt. s̄. de neg. ge. l. alimēta. Unde si filiam titij expositam misericordia ductus nutriēda suscepi: a titio sumptus factos recuperare nō possum. Sed q² nō vult titius ꝙ illa filia nubat meo filio: sumptus factos recuperādo.

Nemini. Segnori hec. l. ponit casum inter quas personas nuptie sunt ꝓhibite: ⁊ certe inter ascēdētes ⁊ collaterales. Item prohibite sunt nuptie rōne affinitatis: ⁊ iō nō pōt quis ducere in vxorē nouercam suam. Tex. ꝓnepte. sub. ⁊ vsq3 in infinitum: vt. ff. de ver. sig. l. liberoꝝ. Tex. ⁊ ꝓauia. sub. deinceps rursum: vt. ff. de gradu. l. iurcōsultus. Tex. ex laterē. i. ex linea trāsuersali. Tex. nepte. sub. ⁊ si nuptie ꝯbant̄ cum istis inceste sunt: vt. ff. e. l. iceste. Tex. abstinē. vt isti. e. §. affinitatis.

Vidue. In. l. ista dicit̄ ꝙ si aliqua mulier est vidua ⁊ habēs patreꝫ sit emācipata vel in ꝑtāte patris ⁊ est infra xxv. an. si vult ꝯtrahere nuptias: debet cōtrahere cū patris volūtate: sed quid erit: filia vidua vult sibi eligere vnū maritū: pater vult alium. Certe si eque bonus est ille quē mulier vult eligere sicut pater: stabitur iudicio mulieris vl' recurrit̄ ad arbitrium iudicis. Unde sciatis cū tractatur de eligēdo mulieri maritū que nō habet patrem: requirit̄ ꝯsensus agnatoꝝ ⁊ cognatoꝝ qui nō sunt ei successuri ab intestato: q² isti non vident̄ suspecti. sed si eēnt successuri ab intestato: nō reqrit̄ ꝯsensus ipsoꝝ: q² isti eēnt suspecti: ⁊ semp dicerēt iste nō est bonus. Tex. emācipationis. sub. maxime: vt. s̄. e. l. si vt ꝓponis. Tex. nō ꝯueniant. pōt dici ꝙ istud sit ꝯsiliū: vt. ff. de ritu nup. l. filius. Uel pōt dici ꝙ sit de necessitate: vt. j. innuitur. Tex. approbauit. ⁊ ita votū mulieris p̄fert̄ voto patris: vt s̄. e. l. j. Tex. nō possunt. sic ēt si tractat̄ de pupillo alēdo. vt. j. vbi pupil. edu. de. l. vl. ⁊. s̄. ti. ꝓx. auč. sed iam necesse est. ⁊ ad hoc ēt facit. ff. vbi pu. edu. debe. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ per totum.

Celebrandis. In. l. ista dicit̄. Licet inter ascēdentes ⁊ descendentes ⁊ collaterales nuptie sint prohibite: tamen inter ꝯsobrinos nuptie sunt permisse: igit̄ inter eos qui sunt nati ex duobus fratribus nuptie sunt permisse. Tex. ꝯsobrini. ꝯsobrini dicunt̄ nati ex duobus fratribus. ꝯsobrini dicunt̄ nati ex duabus sororibus. insti. de gradi. §. iiij. Unde no. ꝙ iure nostro inter ascēdentes ⁊ descendentes ⁊ collaterales nuptie sunt ꝓhibite: vt. s̄. e. l. nemini. sed nō inter omnes collaterales vt inter ꝯsobrinos. Sed segnori hec. l. hodie non seruat̄ iure canonico.

In coniunctione. Segnori hec. l. dicit. Si filia q̄ ē in potestate patris vult ꝯbere nuptias: debet ꝯtrahere cum volūtate patris. sed si est sui iuris ⁊ est destituta patre ⁊ matre: non requirit̄ consensus eoꝝ sed suiipsius. sed si nō vult declarare suum arbitrium: tunc recurrit̄ ad propinquos. Tex. ipsius. s. patris. ⁊ s̄m hoc concordat. s̄. e. l. vidue. Uel potest dici ipsius. s. puelle. ⁊ sub. cuꝫ ipsa eligebat sibi magis congruum maritum q̄z pater elegerit: vt. s̄. e. l. vidue. in media. l. Tex. sortietur. vt. s̄. e. l. j. no.

Caligato. Segnori. l. ista dicit ꝙ neduꝫ plebei pñt contrahere nuptias sine dotalibus instrumentis: imo ⁊ milites. Tex. a caligato. i. ab obscuro ⁊ inferiori milite: vt est milesimus clypei vsq3 ad militeꝫ portantē banderiaꝫ. ⁊ sic sumitur in auč. quibus mo. natu. effi. sui. §. vlt. Uel potest exponi a caligato: q² olim erat ita. quidam milites olim induebantur ferro vt erant magni milites dicebantur protectores alioꝝ. erant ⁊ quidam milites caligati: ⁊ isti habebāt vnum gibonem ⁊ calligas ferreas. Tex. facultatē. ¶ Or segnori hec. l. dicit vt dixi in casu. ⁊ est ratio quare in nuptijs regulariter non requirit̄ dotale instrm: vt. s̄. e. l. cum te dixi. Sed fallit in senatore. vt. s̄. e. auč. sed nouo iure. quā vobis legi super. l. vxorem. Item fallit. j. e. l. imperialis.

Si donationum. In. l. ista dr̄. Si quidam ꝯtraxit matrimoniū cuꝫ aliqua muliere: nec donauit ei propter nuptias: nec fecit fieri dotale instrm. ⁊ pōpaꝫ nuptiarū dimisit: propterea non deficit matrimoniū ⁊ nihilominus liberi suscepti erunt legittimi. Tex. defuerint. vt. s̄. eo. l. si vicinis. Tex. omittatur. quia non fecit conuiuium. Tex. firmatur. quia regulariter in nuptijs contrahendis sufficit solus consensus: vt. ff. de regu. iur. l. nuptias.

Imperialis. Leges veteres segnori alioꝝ imperatoꝝ q precesserant iusti. in superioribus habuistis: amodo oēs. ll. que sequūtur sunt noue. ll. iusti. ⁊ hec est. l. valde lōga ⁊ verbosa: sed q̄tuꝫ ad sniam satis est breuis. Et. l. ista iusti. primo exorditur. Secūdo recitat antiquitatē ⁊ ponit nouuꝫ ius. Tertio de cōsimili materia annectit. Quarto ⁊ de ꝯsimili materia cōcludit. Exordit̄ iusti. duꝫ dicit: decet imperatoreꝫ esse clemētem ⁊ beniuolū sicut deus est: vt delinquēti parcat si velit penitere. qđ si non faceret. ꝯtra deum moueretur. ¶ Sꝫ segnori sine isto exordio bñ poterat thema duci. ¶ Scdo recitat antiquitatē: postea ponit nouum ius dum dicit ꝙ veteres dicebāt scenicam mulierē nuptias contrahere non posse. sed iusti. dicit ꝙ est hic maxima iniq̄tas: ꝙ si mulier fuit scenica ⁊ penituit ꝙ dnegent̄ ei nuptie: vnde dicit ꝙ si mulier scenica impetrat lr̄as sacri nostri affatus ꝙ ipsa possit nuptias ꝯtrahere dūtamē interuenerit dotale instrm. ¶ Tertio dicit ꝙ si aliqs qui erat senator baccatus de scenica muliere ita ꝙ vult eam ducere scenicam mulierem in vxorem: non pōt sine dotali instro. ¶ Quarto dicit ꝙ sicut quis pōt ducere scenicaꝫ mulierem in vxoreꝫ: ita filiaꝫ scenice dumtamē interuenerit dotale instrm. Et vnum sciatis ꝙ alias icestas nuptias nō ꝯfirmamus. Tex. imitari. Segnori qñ vultis blandiri principi vel alicui q sit in magna ꝑtāte ꝯstitutus ⁊ videstis ꝙ facit ꝯtra honorē suuꝫ vel bonū statū ciuitatis: nō debetis ei statim dicē: vos malefacitis: sꝫ latēter debetis subintrare ad illa verba ⁊ prius dicē: vos estis deus in terris: vñ opꝫ vos dei beniuolētiaꝫ imitari: tale qd non est bñfactū: sed ego scio ꝙ vos estis ita sapiēs ⁊ habetis tales ꝯsiliares ꝙ bñ pōt emēdari si subtiliter vultis cogitare. Ex quo colligitur ꝙ in tpalibus imperator est deus in terris: sicut ⁊ papa in spūalibus est deus in terris. Uñ dicit: deus. i. papa nō claudit gremium redeūtibus: ita nec ipse imperator dꝫ claudere gremiū redeūtibus. vt. s̄. de summa tri. ⁊ fi. ca. in epistola. victor. Iteꝫ no. ꝙ interest imperatoris siue ꝑtātis alicuius ciuitatis non seuitiaꝫ exercere: cuꝫ oēs scripture dānant neronē qui fuit magnus imperator romanoꝝ: ⁊ fuit multū crudelis ⁊ seuerus: sꝫ dꝫ esse clemens. Et dr̄ clemētia: vt not. s̄. de summa tri. ⁊ fi. ca. l. j. Uñ legit̄ ꝙ regina apū nō hꝫ aculeū ⁊ vtimur quadaꝫ similitudine: si imperator pōt seruū restituere natalib⁹. vt. ff. de nata. resti. l. j. quare imperator nō pōt facere ꝙ scenica mulier ducat virū si penitet? quasi dicat nō video. Tex. scenicis. dr̄ scenica mulier que in locū publicū descēdit ⁊ que facit spectaculū sui corporis saltādo ⁊ ballando: vt in auč. vt scenice nō soluꝫ ꝑ totum. ⁊ talis mulier notatur infamia: vt colligit̄. ff. de his qui no. infa. l. j. Tex. prediti sint. vt q² erāt senatores. Tex. instr̄is. Uñ no. vbi qs ꝯbit matrimonium cuꝫ muliere prohibita reqrit̄ dotale instrm. vt. s̄. e. l. cum te. nā al's secus vt hic. ⁊. s̄. e. auč. sed nouo iure. plene dixi. Tex. his. incipit tractare de cōsimili materia. Tex. supplicabūt. ⁊ habēt similes dignitatē vt filie senatoris. vt. ff. de sena. l. femine. ¶ Or segnori sup. l. ista habetis signatas duas auč. ⁊ vna incipit. Qđ eis permittitur. vnde vid eatis eam.

Quod eis. A. Hec auč. est bōa ⁊ non esset in aliquo loco vbi competentius posset adaptari ⁊ ideo

legitur hic. Et no. ꝙ non corrigit.l. codicis. sed addit ei. qꝛ l. C. dicebat ꝙ mulier scenica impetrabat vt posset contrahere nuptias interuenientibus dotalibus instrũis. Auc̃. ista dicit. Oꝛ ponamus ꝙ mulier scenica iurauit non relinquere illam vitam. vult postea penitere. pōt hoc facere. nec deserendo illam vitam deierauit. qꝛ tale sacr̃m est illicitũ. ⁊ nō hꝫ tres comites. s. iudiciuꝫ veritatẽ ⁊ iusticiã. ⁊ ideo mulier scenica bene posset impetrare: vt possit interuenientibꝰ dotalibus instrũis nuptias ꝯtrahere. Tex. ẽt si iurauerint. sub. scenice mulieres. Tex. in tali professione. i. in scenica arte. ¶ Oꝛ segnori no. sacr̃m rei illicite non esse seruandum. Et dicitur sacramẽtuꝫ rei illicite siue interponitur. l. prohibente. vt. s̃. de le. ⁊ consti. l. non dubiũ. siue rei turpis vt in auc̃. nostra. Nam sacr̃m dꝫ habere tres comites: iudicium: veritatem: ⁊ iusticiã. iudiciũ: qꝛ aliquis nō dꝫ statī iurare. sꝫ dꝫ examinare si expedit iurare: vel licitum est. ⁊ ita requirit iudicium. i. animi discretionẽ. sed alibi sumit̃ iudiciũ aliter vt insti. qui. non est permis. fa. te. in fi. Item requiritur veritas vt quis iuret ꝙ est verum si iuret de p̃nti vel de preterito. Item si iurat de futuro: requiritur iusticia. i. dꝫ quis iurare qđ sit iustum: nō autem dꝫ iurare quis: si inueniã illum hodie interficiã ipsum. nam hoc nō est iustũ. Et ideo dicit decretalis. sacr̃m qđ vergit in damnum salutis eterne: non est seruãdum. Item aliqñ qui ex iusta cã deierat. non videt̃ ⁊c̃. vt. ff. qui sa. da. cog. l. vlt. Unde si aliquis iurat facere rem inhonestam: in eo ꝙ iurat periurus est nō in eo qđ deserit. vnde in eo nō seruando non est periuriuꝫ: sed in eo ꝙ iurauit. ⁊ hoc est qđ dicit hec auc̃. que in corpore est auc̃. vt scenice nō solum. per totũ. ⁊ qui hoc exigit imponitur ei pena. Item licet aliquis deum solum habeat vltorem qui deierat: vt. s̃. de rebus credi. l. ij. tamẽ aliqñ punitur crimine stellionatus: vt. ff. de cri. stellionatus. l. de periurio. ¶ Oꝛ segnori: sequitur alia auc̃. que incipit. maximis. ⁊c̃.

Aximis. A. Et eam continuabis sic. Naꝫ. in. l. C. dicebat̃. Si mulier scẽica ĩpetrauit a p̃ncipe ꝙ posset ꝯhere nuptias: poterit contrahere dotalibus instrũis interuenientibus. Hec auc̃. dicit que sunt persone que possunt contrahere nuptias cũ dotalibus instrũis. Naꝫ hec est regula ꝙ inferiores persone contrahere p̃nt nuptias sine dotalibus instrumentis. fallit in maximis personis decoratis dignitate. certe alie persone solo affectu nuptias contrahunt exceptis barbaris. Tex. vsqꝫ ad illustres. hec littera debet intelligi descensiue. Unde incipiatis in superioribus: vt sunt superillustres. vt sunt patritij: ⁊ vsqꝫ ad illustres. vnde istud vsqꝫ ponitur descensiue: vt sunt illustres prefectus p̃torio. Tex. barbaris. legitur vno modo sic. i. hoibus barbare nationis. vel vocat barbaros: nō subiectos romano imperio. Tex. matrimonium. vt. ff. de regu. iur. l. nuptias. ⁊ hec auc̃. est in auc̃. liceat ma. ⁊ auie. §. quia vero.

Ancimus. In. l. ista di̅. Si p̄mitto mulieri dare vel facere sub his verbis cum nuptias contraxerit: non intelligimus cum est viripotẽs sed cum venerit ad actum nuptialem. Tex. festiuitas. hoc est re ipsa nuptias contraxit. Tex. perueniẽt. ¶ Oꝛ segnori habetis hic ꝙ aliqñ non sufficit peruenire ad. tp̃s nisi re ipsa aliquid fiat: sic ⁊ cum legatur mulieri cuꝫ erit legittime etatis: vt. s̃. de his qui ve. eta. impe. l. vlti. aliquando econtra: vt. s̃. de vsufruc. l. cuꝫ antiquitas.

I furiosi. Segnori vos hũistis hanc. l. de epi. aud. l. tã dementis. ⁊ hec. l. vult hoc dicere. sicut filiꝰ ⁊ filia mentecapti possunt nuptias contrahere: ita filius furiosi. Si dicat aliquis q̃ uo hoc esse potest: cum in nuptijs filij requirat̃ consensus patris? Respondetur ꝙ debet contrahere cum cõsensu curatoris mẽtecapti: ⁊ ꝓpinquoꝝ: ⁊ de eoꝝ cõsensu debebit dos ⁊ donatio constitui arbitrio rectoris prouincie vl̃ arbitrio epi loci. ⁊ pro isto ꝯsilio siue scriptura: nō dꝫ aliquid furiosus dare: qꝛ non debet amplius affligi. Tex.

antistitum. ⁊ ista. l. non superfluit per. l. illaꝫ vt ibi dixi. Tex. sed gratis oĩa procedant. sub. que fiunt in nuptijs ꝯtrahendis: puta dotalibus instrũis. Tex. pregrauetur. qꝛ afflictio non debet addi afflicto. vt p̃alle. l. tam dementis.

I quis. Segnori ista. l. dicit duo. Primo dicit: si ego nutriui aliquam puellam etiaꝫ ancillam vel liberam: vel aliqua nutriuit me: ego cum illa nō prohibeoꝛ nuptias contrahere: qꝛ. lꝫ ad illam habeã affectionẽ nō t̃n ꝓhibent̃ nuptie inter me ⁊ illam: eã t̃n quã suscepi de sacro fonte vxorẽ ducere non possum. Tex. alumna. que nutriuit ⁊ que nutritur dicitur alumna. Tex. baptismate. quia ista est filia sp̃ualis.

Ancimus. In. l. ista dicitur ꝙ olim masculus qui habebat. lx. annos prohibebatur nuptias contrahere: ⁊ femina si habebat. l. an. sꝫ hoc hodie iusti. prohibet. Tex. quiquagenarius. ideo quia partus ⁊c̃. vt. j. de legi. here. l. si minoꝛ.

I liberta. Segnori. l. ista dicit duo. Primo dicit si aliqua liberta est vxoꝛ alicuius: vxoꝛ eẽ potest. si maritus eius senatoꝛ efficitur: nō debent nuptie dissolui. naꝫ felicitas casus mariti non debet esse damnosa vxori. ab initio t̃n verum est ꝙ senatoꝛ non poterat contrahere nuptias cũ liberta. Secundo dicitur quid erit si pater mulieris non erat senatoꝛ ⁊ filia eius nupsit liberto: postea pater effectus est senatoꝛ: nunqd dissoluet̃ illud m̃rimoniũ ex eo ꝙ non lꝫ filie senatoris nubere liberto? certe nō: ⁊ antiquitas que introduxit hoc fuit. l. ignara: ⁊ iō non peccauit. Tex. non petitur vt probatur. ff. e. l. lege. sed istud hodie est correctũ: vt s̃. e. auc̃. sed nouo iure. Tex. fulgorem. qꝛ vxoꝛ fulget dignitate viri: vt in auc̃. de consulibus. §. j. tollatur vitium illud.

¶ De incestis ⁊ inutilibus nuptijs.

¶ De vtilibus ⁊ permissis a iure superiori titulo dictum est verum qꝛ alique nuptie ꝓhibentur a iure quales sunt inceste ⁊ inutiles nuptie: ideo ponit de incestis ⁊ inutil. nup. Et qꝛ ista rubrica ponit̃ materialiter: subaudiẽdũ est: vt aliquid significet de incestis ⁊ inutilibus nup. ꝓhibendis vel puniẽdis: vt. j. e. l. qui cõtra. ⁊. l. incesti. ⁊. l. vlt. ¶ Et no. hic ꝙ quedam nuptie dicunt̃ nepharie: ⁊ quedã inceste quedaꝫ inutiles specialibus rõnibus. Nepharie dicũtur que contrahuntur inter ascendentes ⁊ descendentes. Inceste dicũtur que ꝯtrahuntur inter collaterales ꝑsonas ꝓhibitas cõtrahere. hec ꝓbantur insti. de nup. §. ergo nō omnes. ⁊ probantur. ff. e. l. inceste. ⁊. l. quinetiam. ⁊. l. vlti. Inutiles dicuntur quibusdam sp̃alibus rationibꝰ. vt si ꝯtraxit senatoꝛ cum liberta vel cum filia liberte: vt. j. e. l. humileꝫ. ⁊ colligitur. ff. de ritu. nup. l. senatus. ⁊ de prima parte rubrice de incestis agitur. j. e. l. siquis incesti. ⁊. l. penul. ⁊. l. vlt. de secunda parte rubrice agitur de inutilibus. l. j. ij. ⁊. iij. de vtraqꝫ parte rubrice communiter agitur. j. e. l. qui contra.

Iliberta. In. l. ista ponit̃ talis casus. Quidaꝫ accessit ad p̃ncipẽ ⁊ corã eo sic ꝓposuit. dñe imperatoꝛ ego patronus cũ liberta mea ꝯxi matrimoniũ. postea liberta mea diuertit a me: ⁊ iuito me: ⁊ alij nupsit. nũc quero a vobis vtrũ hoc facere potuit? Ad qđ r̃ndet imperatoꝛ. amice liberta tua: si fuit vxoꝛ tua: ⁊ te inuito nō potuit diuerti: ⁊ alij nubere. ⁊ ita indubitãter si nubit alteri: nō erit sua vxoꝛ: ex quo tu eaꝫ in vxorẽ vis h̃re. Tex. discessit. i. diuertit a te inuito. Tex. ꝯnubium. i. matrimonium. ¶ Et no. ꝙ ista quattuoꝛ noĩa si noĩa sunt: ꝯnubiũ matrimoniũ ꝯsortiũ ⁊ ꝯiugiũ: vt hic colligit̃. ⁊. ff. e. l. matrimonium. ⁊. ff. de diuortijs ⁊ re. l. vlti. ⁊ insti. de nup. §. aduersus. Tex. non habeat. i. non habebit. ¶ Oꝛ segnori. l. ista duo no. Primum notabile est si liberta nupta patrono diuertit a p̃rono eo inuito ⁊ alij nubit: indubitanter ex quo libellum diuortij misit: diuortiũ celebratũ est: vt. ff. de diuoꝛ. ⁊ repu.

repu.l.vl.& ideo nubendo alij non cōmittit adulterium: vt.ff. ad.l.iul.de adul.l.penul.tamē quantum ad hoc intelligitur vxor: quia non pōt alij nubere patrono inuito vt hic.&.ff.de diuor.& re.l.quid ait.& ita quo ad quid istud matrimonium durat quia remanet vxor.quo ad quid nō est matrimoniū: quia in veritate diuertit. ¶ Item no.hic scdo.si liberta nupta patrono diuertit ab eo inuito: quamdiu habet animū retinēdi eam in vxorē alterius vxor nō erit.sed si deponit animū: vxor alterius esse poterit. & videtur deponere animū retinendi eam in vxorē expresse. quando mittit libellū repudij.& aliquando tacite si fecit ea que non facere deberet circa matrimoniū: vt si retinet concubinam duz habet vxorem: vt.j.de concubinis.l.j. Item si turpem actionē proponit contra eam: vt.j.rerū amo.l.ij.& hec probantur.ff.de diuortijs & re.l.consensu.&.l.quid ait.§.illud.

Eminez. Segnori habuistis vos s.l.proxi. vnam causam propter quam nuptie sunt inutiles. Hac.l.ponitur alia causa: & in.l.ista precipit imperator quod nullus subiectus romano imperio habeat binas vxores. Et si habeat vnā de iure: aliā de facto: vltime sunt inutiles: & eoipso ipse efficitur infamis. Tex.sub conditione.i.sub potestate siue sub iurisditione: vt ff.de iusticia & iure.l.iij. Tex.posse.s.vnam de iure: aliam de facto. Tex.viri.qui in eodem tempore binas habēt vxores. ¶ Or segnori no.hic quod quis vnam pōt habere vxorē iuxta illud.quilibet habeat suam propter fornicationē vitandam. sed eodem tempore non potest quis habere binas vxores: vt.j.ad.l.iul.de adul.l.eum qui. & si habet: notatur infamia ipso iure.similiter est infamis ipso iure qui eodem tempore contrahit bina sponsalia non mittendo primum repudium sponsaliorum: vt.ff.de his qui no.infa.l.j.

Um ancillis. Segnori similiter hec.l.respicit vltimā partē rubrice. Et in.l.ista dicitur: si liber hō velit vxorē ducere ancillam: de iure hoc esse non pōt: quia ex matrimonio debent nasci liberi. Sed si aliquis possz accipere ancillaz vxorē: filij eēnt serui: quia partus sequitur ventrē. sed licet cū ancilla nō posset esse matrimoniū: tamen cum ea posset eē cōtuberniū. Unuz sciatis quod licet liberi hoies non possint ancillas vxores habere: sed possunt contrahere cōtuberniuz cū eis. Decuriones aūt cuz ancillis non possunt contrahere cōtuberniū. & si cōtrafecerint clam in aliqua villa vel predio: si quidē fecerint procuratoribus domini nesciētibus mulier dānatur in metallū: decurio dānatur in insulā si fuerit sui iuris: oibus suis bonis cōfiscatis. quod est verū si non habebat aliquos propinquos ab itestato. si aūt fecerint procuratoribus domini sciētibus: ipsi dānantur in metalluz. si autem dñs fundi sciuerit & permiserit: si patitur fieri in predio rustico: que sunt in predio cōfiscantur & predium. si autē patitur fieri in predio vrbano: quia facinus contra patētes domesticos cōmissum ē pena augetur: quia dimidia pars bonorum suorum confiscatur. Tex. nam.hec est bona rō? Certe sic: si intelligatis eaz quare non potest matrimonium cōtrahi cum ancilla: quia ex matrimonio filij liberi debent nasci: vt insti.de patria ptāte in princ.& ex ancilla non possunt nasci filij liberi: quia partus sequitur ventrem.vt.s.de rei ven.l.partuz. vnde quid erit? Certe erit cōtubernalis. Et ideo no.quod nuncupatur matrimoniuz inter liberū & liberā: inter seruum & liberaz & inter ancillam & seruuz nuncupatur cōtuberniuz vt hic. &.s.de dolo.l.cū proponas. Nam seruus vel ancilla nō possunt contrahere matrimoniuz: est iuris ciuilis licet coire sit iuris naturalis. vt.ff.de iusti. & iure.l.j.§.ius.& seruus quo ad ius ciuile &c.vt colligitur ff.de reg.iur.l.quod attinet.igitur matrimonium contrahere nō possunt. Item inter seruum & liberam non potest esse matrimoniū: quia seruus pro mortuo reputatur. Tex.decuriones.i. cōsiliarij ciuitatū.vt.ff.de ver.sig.l.pupillus.§.decurionuz. Tex.in quo flagitiū.i.in quo decuriones cōnubiū cōtraxerunt. Tex.implicari.vnde patitur maximaz ca.di.vt insti.de capi.dimi.§.maxima. Tex.publicate.i.manifestate. Unū no. hic.si procurator meus patitur fieri aliquid quod est prohibituz in loco meo: ipse punitur. & si ego patior similiter ego punior.& ad hoc est simile.s.de iudeis & celicolis.l.quicunque. &.j.de fal.mo.l.j. Item not. hic aliquid est paruum scelus si fiat extra vrbem: quod est maximum si fiat in vrbe. & ita iudicatur scelus maius ratione loci vt hic. sic & alibi augetur crimen ex persona & ex loco & tempore: vt.ff.de iniur.l.sed si vnus in prin.&.l.lex cornelia.& insti.de iniur.§.lex.

Ui. Segnori.l.ista bona est & eius materia valde est vtilis propter hominuz iniquitatez. & ista.l.videtur esse cōmunis ad vtrāque partez rubrice.& in.l.ista dicitur que pena imponitur ei qui incestas nuptias & inutiles contrahit. Et hec.l.duo dicit. Primo dicit quod si aliquis cōtrahit nuptias contra legum precepta vel constitutiones principū: ille nuptie nō valent: & dos data & donatio propter nuptias debent cōfiscari.nam & dos & donatio auferuntur accipienti vt indigno & fisco applicantur. Scdo excipitur a primo dicto in quo dicitur quod si nuptie contracte sunt cōtra legum precepta: dos & donatio propter nuptias confiscantur. Fallit si masculus vel femina vel vterque acerrimo errore facti contraxerunt prohibitas nuptias: quo casu dos & donatio propter nuptias nō publicantur.quod est veruz si tempore iniciati matrimonij fuit in isto errore.& est hodie verum statim ex quo scit eas prohibitas nuptias debet dissoluere quatenus de facto processit. Itez fallit si mulier vel vir sunt minores.xxv.an.quod est verum si tamen peruenerunt ad xxv.an.ipsi facientes nuptias prohibitas dissoluerunt: alias dos & donatio propter nuptias confiscantur. Tex. precepta. vbi senator vel filius eius contraxit nuptias cum liberta: vt.ff. e.l.lege. Aliquando contrahuntur nuptie contra mandatum principū: vt si rector prouincie cōtraxit cum aliqua sibi subdita: vt.ff.de ritu nuptiarū.l.& si contra. Alique sunt constitutiones principuz: vt siquis cōtraxit nuptias cum ea quaz extraxit de sacro fonte: vt.s.titu.proxi.l.siquis alūnam. Alique sunt prohibite contra se.con.nam prohibetur senatuscōsulto ne tutor vel eius filius cōtrahat cum puella cuius est tutor: vt.ff.e.l.siquis senatus.&.l.siquis tutor. ¶ Or segnori no.hic ar. pro sententia nostra contra sententiam domini Pla.qui dixit: quicquid est mandatū principis: & constitutio: vt no.s.de mā.prin.in ipsa rubrica.sed male dixit.quia si omne mandatum principis esset constitutio: frustra ponerentur hec duo vt diuersa hic. Item frustra diuerse ponerētur rubrice s.de le.& consti.principū.&.s.de man.princi. Unde hec est differentia inter.ll.& consti.prin. & mandatū principis. Leges dicuntur late a populo.insti. de iur na.§.j.&.ff.de legi.& sen.con.l.j. Constitutio est lex lata a principe vt.ff.de cōstit. prin.l.j.in prin.& insti.de iur natu.§.sed quod principi. & cōstitutio principis facta de quocūque negocio est proprie generale mandatum principis cum mandat rectori ita & ita fac: vnde mandatū est speciale: vt in auc.de manda.prin.in prin.&.§.si tibi quoque. Tex.sancimus. siue sit dos siue donatio pp nuptias. Et ita no.quod aufertur ab indigno: fisco applicatur: vt.ff. de iur fisci.l.lucius. Tex.exceptis. Incipit scdm dictū: & est exceptio primi dicti. Tex.acerrimo.vt est facti.quia aliqua pōt esse soror mea: & ignoro eam filiam meam esse sororē meaz. Item bene esse aliquam filiam meam & ignorem eam filiam meaz esse.vnde acerrimus error est vilissimus error facti.alias iustissimus: quia accidentia facti &c.vt.ff.de iur & facti.igno.l.ij. Tex.sunt. ¶ Or segnori hec est vna exceptio facti: vnde habetis qui per acerrimū errorez facti cōtrahit nuptias non perdit dotem vel donationē propter nuptias: quod verū est: si cū scit postea prohibitas eas dissoluit. Item fallit in minoribus.xxv.an.vt.j. dicit. Tex.lapsi.sub.vir & femina.nam parcitur minoribus vt nō perdāt dotez vel donationez pp nuptias. Tex.crastinatione.i.dilatione. Tex.disiūxerit.i.dissoluerint. ¶ Or segnori no.hic matrimoniū pulchrū.no.quod derelinquit per errorē facti: statim cōperto errore debet recedere ab errore vt hic.&.ff.e.l.qui sciret. &.§.idē ait.& dicitur.ff. depositi.l. iij. Est tamen aliquando contrariuz.ar.quia aliquando inspicimus initium non finē. Unde si filia mea contrahat nuptias.j.tempus luctus: licet sciuerim postea & ratum habuerim non punior.vt.ff. de his qui no.infa.l.quid ergo in prin. ¶ Or segnori nunc circa.l.istā est insistēdū: quia vt dixi propter hominuz iniqtatem

tota die contrahuntur inceste ꝛ inutiles nuptie. Et dubitatur vtruȝ maritus possit petere donationē propter nuptias. ꝛ vtrum domina possit petere dotem. ꝛ vtrum soboles possit succedere. vos habetis hic si nuptie prohibite celebrantur: dotem mulier perdit: nec lucratur eam vir sed applicatur fisco. denuo perdit vir donationeȝ ꝓpter nuptias: nec lucratur eam mulier: sed applicatur fisco. ¶ Sed segnori. ll. contradicunt que videtur velle ꝙ si mulier dedit dotē: pp prohibitas nuptias: lȝ non possit eā recupare actione de dote. qꝛ si non fuit matrimonium: nec dos. recuperat conditione ob cām vel sine cā. vnde videtur contra. s. de condi. ob cām da. l. j. vt. ff. de condi. sine cā. l. auunculo. Ad solutionem cuius contrarij breuiter dico. si mulier dat dotem cā futuri matrimonij contrahendi: ꝛ anteq̄ꝫ contrahat scit matrimoniuȝ esse prohibitum ratione affinitatis: nec amplius procedit: non recuperat actione de dote: qꝛ non fuit matrimoniū: sed conditione sine cā vel ob cām: vt in. l. contra. quia ibi nulluȝ crimen perpetratuȝ est. Sed si mulier cum viro contrahat vetitas nuptias: de facto crimen perpetratur. vnde quia crimen perpetratum est: dos confiscatur ꝛ donatio pp nuptias vt hic. ꝛ. ff. de ritu nup. l. inceste. ꝛ. l. pfectus. Et ad solutionem eorum contrariorum ꝛ vt plene liqueat articulus iste. ita distinguendum est. nam cum duo tractant de vetitis nuptijs: aut contrahunt sponsalia tantum non nuptias: aut sponsalia ꝛ nuptias: aut nuptias tantum. Si duo contrahunt sponsalia tantuȝ. non autem sequitur postea matrimonium. quo casu datum non confiscatur: sed ob cām datū causa non secuta repetitur vt in. l. contra. Si autem tractant de vetitis nuptijs contrahendis. si contrahunt sponsalia ꝛ nuptias vel solas nuptias: hic subdistinguenduȝ est qꝛ aut faciunt ex certa scia aut per ignorantiam. ꝛ tunc aut ignorant factum ꝛ ius aut ius tantum. in primo casu duo contrahunt vetita sponsalia ꝛ nuptias: ꝛ ex certa scia quia sciunt se de contrahere non posse: ꝛ sciunt factū ꝛ ius quia sciunt se de iure contrahere non posse: ꝛ sciunt factum qꝛ sciunt ꝙ est sua filia vel sua vxor. Si ambo sciunt vir ꝛ mulier matrimonium non valet: ꝛ dos data ꝛ donatio confiscantur vt in pri. huius. l. ꝛ sibi nati ex tali coitu non sunt filij: ꝛ ideo non sunt alendi: neutri parentuȝ poterūt succedere vt in auc. qui. mo. natu. effi. sui. §. vl. vij. col. ꝛ in auc. de incest. ꝛ nepha. nup. s. j. col. iij. ¶ Sed quid si super hoc impetratur dispensatio a dño papa valebit ne mrimonium? cessabit ne fiscatio? erunt ne filij legittimi? Segnori circa istuȝ articulum. ll. nostre varie loquunť ꝛ quedaȝ. ll. videnť velle ꝙ imperator possit dispensare: ꝛ loquuntur ƀm antiqua tempora ƀm que imperator erat papa in terris super nuptijs prohibitis vt. j. tit. proxi. l. si tutor. quedam. ll. videntur velle ꝙ si dispensat ꝙ non valet: vt. j. l. vl. ꝛ. j. si nup. ex rescripto imperiali. l. j. ꝛ. ij. ꝛ iō ll. istas ad concor. cum diuisione tali reducetis. quia aut nuptie sunt prohibite iure sanguinis: aut iure gentium vel nature: vt inter ascendentes ꝛ descendentes. hoc casu si super hoc impetratur dispensatio: si dicat dispensans ex certa scia cum talis tali sit coniunctus in tali gradu: ꝛ sic nuptie sunt prohibite inter eos: dispensamus cum eis non obstante tali l. ꝛ hoc casu valet dispensatio: al's non: vt. j. e. l. vlt. ꝛ. l. si nuptie ex rescrip. impe. l. j. ꝛ. ij. Si autem sunt prohibite iure ciuili: puta prohibitum est ne senator ducat libertaȝ vł filiam liberte? hic dispensari potest: quia hic non tollitur ius naturale: sed ius ciuile vt. j. ti. proxi. l. si tutor. ¶ Or segnori habetis quid iuris sit si contrahuntur tantum sponsalia: vel sponsalia ꝛ nuptie: ꝛ ambo sciunt ius ꝛ factum. Sed quid si alter scit factum ꝛ ius ꝛ alter ignorat. Alter masculus scit factum quia bene scit ꝙ est eius filia. scit ius quia bene scit ꝙ ius prohibet talia sponsalia in nuptias contrahi. Alter puta scia ignorat ius ꝛ fcm̄. Ignorat fcm̄ quia nescit suā filiaȝ. Ignorat ius quia credit nuptias posse contrahere. In questione ista dixerunt quidam. si masculus scit ius ꝛ factū non vȝ mrimoniuȝ. ꝛ donatio pp nuptias confiscať ꝛ liberi non sunt legittimi. sȝ q̄ꝫtum ad feminā vȝ mrimoniū: ꝛ donatio nō confiscať: ꝛ filij sunt legittimi: qꝛ feminis est pmissum ignorare iura: vt. s. de iuř. ꝛ fac. igno. l. vlt. secꝰ dicūt ecōtra: qꝛ masculis nō est pmissum ignorare iura ꝛ iuris ignorantia eos non excusat: vt. ff. d iuř. ꝛ fac. igno. l. ij. Sed hec opinon est bona: cum qꝛ nō est pmissum mulieribus ius ignorare in oibus actionibus: vt. s. de iuř. fac. igno. l. vlt. no. tñ lȝ non excusetur masculus si ignorat ius: excusatur tñ si ignorat factū. Unde nos dicimus vbi alter scit. s. masculus ius ꝛ factum q̄ꝫtum ad eum nō est matrimoniū: ꝛ tantum confiscatur q̄ꝫtum ad eum qui ignorat factū ꝛ ius: vt est mulier excusať rōne iustissimi erroris ꝛ filij sunt legittimi. ꝛ ita hoc est mirabile ꝙ filij q̄ꝫtum ad patrem nō sunt legittimi: q̄ꝫtuȝ ad matrem sic. sic ꝛ alibi in filio vulgo concepto. ꝛ. ff. de sta. ho. l. vulgo. Si autem vterq̄ꝫ ignorat factuȝ ꝛ ius: vt hodie forte multa talia matrimonia sunt in orbe terraruȝ. naȝ multi hñt sororē vxorē: quā credūt oino extraneaȝ: ꝛ vbi vterq̄ꝫ ignorat fcm̄ ꝛ ius: quia nescit eam sibi in aliquo coniunctaȝ ꝛ credit posse contrahere cū ea: hic nō tȝ matrimoniuȝ. dos non confiscatur: nec donatio propter nuptias. non ex pte ꝙ ignoret ius: qꝛ iuř ignorantia non excusat. sed ex parte ꝙ accerrimo errore facti decepti sunt: vt in fi. nostre. l. Sed qd erit de filijs natis ex tali matrimonio qd nō tȝ erunt ne legittimi? dicimus ꝙ sic iure ciuili ꝛ iure canonum. iure ciuili si habeo sororem in vxorem per ignorantiam facti ꝛ soboles procreatur: licet non sit matrimonium: vt. s. ti. j. l. nemini. tñ filij ex tali matrimonio suscepti erunt legittimi adeo vt si hodie incipiamus scire sororem ꝛ fratrem: ꝛ discedamus a tali matrimonio. nobis succedent. vt. ff. eo. l. qua in ꝓuincia. §. j. ꝛ hoc ideȝ dicit decretalis que fuit extracta ex. l. illa. qua in prouincia. extra qui filij sunt legittimi. c. ex tenore. Sed dicet aliquis vestrum quomodo filij sunt legittimi sine matrimonio? Respondeo istud est alibi inuenire. nam ecce arrogo aliquem in filium vel adopto. iste est filius sine matrimonio: vt. j. de adop. l. pe. ¶ Si autem vterq̄ꝫ fcm̄ sed sciunt ius: vt ignorant coniunctam: sciunt ꝙ de iure non possunt. nubere: idem est. s. ꝙ dos non confiscatur ꝛ filij sunt legittimi. si tñ comperto errore discedāt a tali matrimonio: si tñ alter eorum ignorat factum: ꝛ alter scit: q̄ꝫtum ad illum qui ignorat factum dos non confiscatur ꝛ filij erunt legittimi. s. dictum est. ¶ Si aūt ambo sciunt factum ꝛ ignorāt tñ ius: hic dicetur ꝙ iuř ignorantia nō excusat. vnde dos ꝛ donatio pp nuptias confiscantur ꝛ liberi non erunt legittimi: qꝛ solus error facti excusat non iuř nisi essemus minores: vt in fi. huius. l. ꝛ ad hoc facit. ff. de iuř. ꝛ fac. igno. l. regula. vbi dicitur ꝙ permissum est minoribus iura ignorare. Sed nūquid ignorantia iuris excusat: q̄ꝫtum ad incestas? certe q̄ꝫtū ad mulierem sic: quia ei est permissum ignorare iura. Sed q̄ꝫtum ad masculum si ignorat ius naturale non excusať. similiter si ius ciuile ignorat nō excusatur. sȝ minoratur pena: vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. si adulterium. §. depolioni: ꝛ stuprū. sed. l. vř cōtra. que vř velle ꝙ iuř ignorantia non excusat: vt. j. ti. j. l. senatus. So. ibi fuit ꝯctum mrimoniū clā. vnde presumitur scia: ꝛ iō nō excusat: hic aūt ꝯxit palam: vnde presumitur bonafides. ꝛ iō excusat: qꝛ magis puniť qui clā facit q̄ꝫ qui palam sicut colligitur in. l. ff. de ritu nupt. l. vlti. ¶ Sed qd erit de tali qōne que sepe accidit de facto. vadit aliquis homo dimissa vxore domi ad remotam pñiam: ibi dicit se vxorem non hr̄e: inuenit aliquā cum qua ꝯhit nuptias de fcō. nunqd illa poterit eum heredem instituere vel ei legare vel econtra. In qōne ista ita distinguetis. Naȝ cū duo contrahūt prohibitas nuptias si ambo vetitas sciunt alter alteri relinquere non potest. si aūt ambo ignorāt: alter alteri relinquere potest. si auteȝ vnus scit alter ignorat: sciens pōt ignoranti relinquere non ignorās scienti vt hec ꝓbanť. ff. de vsufruc. l. vxori. ꝛ ꝓbantur. ff. de his quibus vt indig. l. j. in prin. ꝛ. ff. de lega. j. l. fi. ꝛ. ff. vnde vir ꝛ vxor. l. j. in fi. ꝛ. ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. cum hic status. §. vlti. ꝛ ad hoc etiam ar. j. e. l. siquis incesti.

Fratris. In. l. ista dicitť ꝙ aliquis nō pōt eam ducere in vxorem que fuit vxor fratris sui. Itē si aliquis habuit vnā sororē nō pōt ducere aliā prima mortua. T ex. cōiugio. ¶ Or segnori ita ordinať hec lr̄a penitꝰ submouemus ꝛc. iō qꝛ tales nuptie sunt prohibite vt insti. de nup. §. affinitatis.

Siquis

SI quis. Segnori hec. l. respicit primam partē rubrice ⁊ imponit penā. Et in. l. ista dicit̄. si aliquis contraxit incestas nuptias q̄diu viuit retinet proprias facultates: ⁊ filij nati ex tali matrimonio nō sunt filij: ⁊ dos ⁊ donatio ɔfiscant̄. Si decedit intestatus nō vocat̄ fiscus: sed descēdētes vsq̄ ad tertium gradum. Si autē non habet descēdentes: vocātur ascendentes vsq̄ ad scōm gradum. Si non habet ascēdentes vel descendentes: vocantur collaterales vsq̄ ad tertium gradum. Et isti tales vocantur si consiliū in contrahēdis nuptijs non perhibuerint ei: al's excludūtur. ⁊ istis psonis non extātibus vocatur fiscus. Tex. incesti. vt. s̄. ti. proxi. l. nemini. Tex. funestauerit. i. vituperauerit. Tex. cedat. ⁊ ad hoc accedit. s̄. e. l. qui contra. Tex. frater ⁊ soror. sub. q̄ sunt in primo gradu. tamen si habeamus respectum ad stipitem: sunt in secūdo gradu. ⁊ ideo custodiatis vos in ista cōputatiōe. Tex. pateat. i. vocet̄ fiscus noster. ¶ Or segnori hec. l. dz intelligi cum quis contrahit incestas nuptias sciens factum ⁊ ius vel factū tātū. al's secus. vt. s̄. e. l. qui ɔtra. ⁊ ibi plene dixi. ¶ Or segnori sup. l. istā habetis signatas duas auc̄. ⁊ vna incipit Incestas.

INcestas. A. No. q̄ lex. C. in aliquo corrigit̄ per istā auc. Nā lex. C. dicebat: siquis cōtraxit incestas nuptias: q̄diu viuit retinet proprias facultates. sed si morit̄: extraneis non potest relinquere: sed quibusdā certis personis propinquis. Hec auc̄. corrigit ⁊ dicit: siquis contraxit incestas nuptias: si non hz liberos bona sua ɔfiscant̄ ⁊ dos: ⁊ ipsi dānantur in exiliū ⁊ verberātur si viles psone sint: ⁊ cingulo dignitatis priuātur. Si autē habēt liberos liberi ipso iure a patria ptāte liberātur ⁊ eis applicātur bona paterna. Attamen liberi patrē alere tenētur: q̄ lz ɔtraxerit incestas nuptias: tamen pater est. eadē pena que ponit̄ in masculo ⁊ in femina hz locū. Tex. incestas. Segnori incestę nuptie dicūtur in rubrica. Tex. exilium. sub. tpale vel perpetuū prout iudici videbit̄. Tex. defertur. ⁊ hec auc̄. est in auc. de incest. ⁊ iutil. nup. §. j. colla. iij. ¶ Or segnori no. in auc. ista. si pater contraxit incestas nuptias: si habet liberos: eoipso liberātur liberi a patria potestate. ¶ Or modo ad auc. istam signantur contra. Nā lex dicit expresse q̄ hodie in quocūq̄ crimine bona criminosi non publicātur: sed applicantur coniunctis: vt in auc̄. vt nulli iudi. §. quia vero. colla. ix. Ad solutionem cuius contrarij potest dici q̄ hec auc. corrigitur per illā. Uel potest dici regulariter preterq̄ in crimine lese ma. bona criminosi nō publicātur. fallit hoc fauore matrimonij. Uel potest dici tertio modo: vbicūq̄ criminoso non est pena bona cōfiscari: ibi non publicātur. Et est illud quando aliquis dānatur ad mortē: ei nō est pena si bona confiscātur: sed est pena heredi suo. ⁊ idē est si deportatur quis in insulam. nam nō est pena ei si bona confiscantur vt in. l. contra. Si autem criminoso est pena bona confiscari: vt est cum non damnatur quis ad mortem sed damnatur in exilium temporale: hec est magna pena ei q̄ bona cōfiscantur. ⁊ hoc casu si non habet liberos bona debent cōfiscari vt hic. ¶ Or segnori habetis hic aliam auc. que incipit. Ex complexu.

Ex cōplexu. A. Auc. ista dicit q̄ filij con cepti ex nephario coitu: filij non sunt nec a patre alendi. Tex. dānato. sub. per. l. Tex. a parēte. Unde no. q̄ filij nati a dānato coitu: nō sunt filij. ⁊ ideo nec alendi: vt in auc. e. ti. §. j. ⁊ in auc̄. qui. mo. na. effi. le. §. vlti. Sed dic mihi huiusmodi. filij succedunt ne matri? Dixerunt quidam q̄ sic: q̄ ⁊ vulgo conceptus matri succedit. vt. ff. vnde ag. l. ij. ¶ Sz segnori in questione ista dicimus aliter: q̄ dicimus q̄ si aliquis nascitur ex tali coitu: qui potest accusari ex prohibito coitu: vt colligitur. ff. ad. l. iul. de adulterijs. l. si adulterium. etiam matri non succedit: vnde nō succedit spurius matri illustri. vt. j. ad orphi. l. penulti. Si autem aliquis nascitur ex coitu qui accusari non potest: tunc bene succedit matri. vt est vulgo cōceptus. ⁊ sic loquitur insti. ad orphi. in fi. ⁊. ff. vnde cognati. l. ij. Et ideo si libera mulier contrahat cū seruo: bene succedit matri filius: vt insti. de seruili cog. §. vlti. Sed nūquid natus ex damnato coitu potest legittimari a principe vel a papa inter sibi. subditos? Uidetur q̄ non. vt. j. de na. li. l. j. Sed certe dicimus q̄ sic: si dicat princeps vel papa ex certa scientia non obstāte tali auc. ex complexu nephario signata. C. de incest. nup. super. l. siquis incesti. sic etiam potest tollere si dicat non obstante. l. tali. de test. auc. inter liberos. Et ad hoc est ar. ff. de le. j. l. siquis in princip. Item quia nullus sibi. l. imponere potuit. vt argu. ff. de arbi. l. nam ⁊ magistratus.

HUmilem. Segnori in ista. l. non intelligatis humilē. i. deuotā ⁊ non superbā. ⁊ in. l. ista dr̄ q̄ senator vel filius senatoris phibetur ɔtrahere nuptias cū humili psona. Sed que dr̄ humilis persona ⁊ subiecta? Certe ancilla ⁊ eius filia: scenica ⁊ eius filia. Item que lenociniū exercet. ⁊ iste prohibētur ɔtrahere nuptias cū senatore ⁊ eius filio enumeramus vt hic. ⁊. ff. de ritu nup. l. lege.

LIcet. In. l. ista dicit̄ q̄ i terra egypti erat talis. l. si ɔtraxerā matrimoniū p verba de pñti cū sorore vna: si ante cōtractū matrimoniū volebam ɔtrahere cum alia sorore: poteram hoc facere. sed hec lex tollitur ⁊ hodie est correcta. Tex. contractus. q̄ per copulam carnalē ɔsumatur matrimoniū. Tex. confirmandos. q̄ non possunt nuptie contrahi cū duabus sororibus eodem tempore. vt. s̄. e. l. fratris.

AB incestis. Segnori in. l. ista dr̄ quidam odeater nomine vsurpauit romanū imperiū: vñ cogitauit ipse qūo posset romanū imperiū retinere. dicit ipse: bñ scio q̄ plures sunt mali q̄ boni: malo habere gratiā malorū. de alijs non curo. ⁊ de hoc possunt cognosci principes. vnde dicit: volo facere nouā legē q̄ qlibet possit ɔtrahere incestas nuptias. tādē superuenit imperator ⁊ recuperauit romanum imperium ⁊ deuicit illum tyrānum. vnde imperator omnes leges tyrāni tollit ⁊ precipit incestas nuptias non contrahi etiam ex auctoritate imperialis rescripti. Tex. tēperādū. i. abstinēdū. Tex. rescripta. s. imperialia. Tex. tyrānidis. ⁊ vocatur odeater. simile no. s̄. de sacrosan. ec. l. decernimus. ibi dixi. Ex. l. ista no. q̄ si iperator vl' papa dispēsat sup nuptijs prohibitis: illa dispēsatio nō vz vt hic. ⁊. j. de natu. li. l. j. nisi diceret non ob. tali. l. vt dicitur in auc. ex complexu nephario. verūtamen caueat sibi princeps vel papa qualiter dispēsat. quia si dispensaret q̄ pater duceret filiā vel frater sororem: non putaretur iustus.

¶ De interdicto matrimonio inter tutorē ⁊ pupillam ⁊ liberos eorum.

¶ De nuptijs phibitis iure naturali: al's vetitis: vel gentiū supra dictū est. Sed q̄ alique nuptie sunt phibite senatuscōsulto inter tutorem ⁊ pupillā suam ponit̄ hec rubrica. Et debetis scire q̄ illa est cā phibitionis. si fui tutor alicuius pupille si finita tutela possē mihi nubere nō peteret a dño rōnē tutele pupilla: vt. j. e. l. si patris. ⁊ iō illa non pōt mihi nubere nisi reddiderim ei rōnem tutelle ⁊ sit maior. xxv. an. ⁊ lapsa sint tpa ad dandā restōnem: vt. j. e. l. cū proponas. ⁊. l. vlt.

SEnatuscōsulti. In. l. ista dr̄ q̄ tutor vel eius filius per senatuscōsultū prohibet̄ cōtrahere nuptias cū pupilla sua: nec excusat̄ pretextu rusticitatis. Tex. quo. s. senatuscon sulto. Tex. sublatū est. i. prohibitū est. Tex. non oportet. Unde no. hic q̄ hic est casus in quo non licet rusticis ignorare iura. regulariter cōtra. vt. j. qui admitti ad bo. poss. pos. l. quicūq̄. ⁊. j. de testa. l. vlt. non tñ naturalia vel

quasi possunt ignorare: vt. s. de in ius vocan. l. veniam. Sed hic non permittitur contrahere nuptias ratione matrimonij: quia clam contraxit: vnde presumitur sciens vetitum vt ff. de ritu nupt. l. vlti.

Um proponas. In. l. ista dicit̃ cõtraxi mr̃imoniũ cũ aliqua muliere ⁊ inde fuerunt liberi suscepti. ista erat mioz. xxv. an. postea pater meus fuit datus curatoz ei: nũqd dissoluit̃ mr̃imoniũ? Certe nõ. s3 vt oẽ scrupulum cesset dã dus est ei alius curatoz. Tex. dandum. sub. ei. mulieri. Tex. quẽ. s. patrem. Tex. non petit̃. qz legittime factu3 est ⁊c̃. vt. j. de admi. tu. l. sancimus. ⁊. ff. de itinere actuqz pri. l. j. in fi. cu3 l. sed. Tex. scrupulus dubitationis.

Ibertinum. In. l. ista dicit̃ φ libertus qui fuit tutoz patroni filie probibetur illam ducere in vxozem: finita tutela etiam probibetur filius eius. Tex. susceperat. anteqz̃ esset manumissus. Tex. postea manumisso. sub. illo filio naturali. Tex. ozdinis. i. senatusconsulti qui probibet tales nuptias. Tex. non op3 vt. s̃. e. l. j. Odofredus.

Uratozem. In. l. ista dr̃ ponamus φ fui tutoz alicuiꝰ adulti: nũqd filiã meã illi adulto potero copulare? Quidã dicebãt φ nõ. s3 falsu3 suadebãt. Tex. ẽ. s3 quare erat falsũ? qz si fui curatoz cuiusda3 adulti: ⁊ do ei filiã meã in vxozẽ: ipse non dubitabit a me petere rationẽ cure: imo incitatur fortius. Sed si pupilla eẽt vxoz filij mei non auderet mutire: vnde posset periclitari sua substantia: vt. j. l. proxi.

I patris. Segnozi. l. ista est gloꝛium legu3 huius ti. ⁊ qui bene scit. l. ista3. i. casu3 huius. l. scit totã mentẽ huius ti. Et in. l. ista dr̃. si fui tutoz alicuius puelle: ipsa non potest mibi nubere vel filio meo anteqz̃ reddam ei administratione3 tutele. Item nec adbuc potest nubere si est. j. xxv. annu3 vel infra tempus in quo petit̃ restitutio. Tex. anno. sub. qui dabatur olim minozibus ad petenda3 restõne3 in integrum: bodie quadrienniu3 continuu3. vt. s̃. de in integrũ resti. l. superuacua3. Tex. nondũ exacto. i. completo. Tex. nec filiu3. sub. legittimu3. Tex. sane si boc. sub. φ filia sua nuberet filio. Tex. postulauit. i. iussit. Tex. susceptus. ⁊ ita erat legittimus ⁊ naturalis: vt. s̃. de spon. l. si pater.

I tutoz. In. l. ista dicitur. aliquis accessit ad principe3 ⁊ coram eo sic proposuit. Dñe multum seruiui vobis sicut scitis vellẽ vna3 gr̃am a vobis. Dicit imperatoz libenter: quid vis? Dicit iste vt concedatis mibi rescriptu3 φ possim ducere in vxoze3 mea3 sozoze3. Ad qd̃ rñdet iperatoz: amice talem gr̃am tibi non concederẽ. Denuo dicit iste. dñe op3 φ concedatis mibi φ possim ducere in vxoze3 adulta3 meã cuius tutoz fui. Dicit iperatoz boc bñ concedã qz boc non est contra ius naturale. Tex. potes. immo videtur publicari vt s̃. e. l. qui contra. Sed solue vt ibi dixi.

Iquis. Segnozi. l. ista dicit. boc. Licet ille qui in veritate fuit tutoz vl̃ eius filius nõ possit ꝯbere nuptias cũ illa cuius tutoz fuit nõ tñ si aliquis gessit negocia pupille tanqz̃ gestoz negociozu3 probibetur ipse vel eius filius cum ea nuptias contrahere.

¶ Si quacũqz p̃ditus potestate vel ad eũ pertinentes ad suppositarium iurisditioni sue aspirare tentauerit nuptias.

¶ Segnozi superioz titulus loquit̃ qñ ille qui gerit officiũ publicu3 auctozitate: priuatu3 vtilitate: vt tutoz vult ꝯbere cum illa cuius fuit tutoz vel curatoz. qd̃ est probibitũ vt ibi dixi. bic titulus loquit̃ qñ quis est in officio publico aucte ⁊ vtilitate vt cum magistratus vult ꝯbere cum sibi subdita: ⁊ boc p̃hibitũ est. ⁊ ideo dicit rubrica si quacũqz p̃ditus ⁊c̃.

Iquis. Segnozi bec. l. ẽ breuis: al's leuis ⁊ in ea dicitur. quida3 erat rectoz p̃uincie alicuius loci: vel iudex ozdinarius vidit aliquã placentẽ sibi: misit ad eam φ volebat cõtrahere nuptias cũ ea. ista dicit φ nolit. vnde iste intulit minacem terroze3 mulieri ⁊ parentibus eius. Et certe iste talis patit̃ penam. x. librarum auri. ⁊ priuatur dignitate sua. ⁊ si ad eã dignitatem velit redire non poterit nisi post bienniũ. ⁊ boc casu domina mulier poterit recusare ozdinarium iudice3 ⁊ vicarium si fuerint in eodem delicto: al's non. Tex. ⁊ si non peregit. vt dixi. s̃. de epis. ⁊ cler. l. siquis non dicam. Tex. cõfestim constõne. al's contestatione. Tex. proposita. i. facta cõtestatione cozam testibus. Tex. pertineat. ¶ Oz segnozi in l. ista no. ita casum spãlem φ iudex ozdinarius recusatur: l3 regulariter sit contra. vt dixi. s̃. de iudi. l. apertissimi. Item fallit in alio casu in pupillis ⁊ viduis ⁊ fauozabilibus personis vt. s̃. quando imperatoz inter pupil. l. vnica.

¶ Si nuptie ex rescripto petantur

¶ Segnozi: qz aliqñ impetrant̃ rescripta super nuptijs cõtrabendis: vtrum valeant vel non videamus. Et ideo dicit rubrica si nuptie ex rescripto petantur. sub. valeant vel nõ. Et circa istum titulum ita breuiter distinguo: aut impetrantur rescripta a principe super nuptijs ꝯtrabendis: aut sup permissis: aut super p̃bibitis. Si super p̃missis ⁊ nibil interest impetrantis: certe cantabit vacuus cozã latrone viatoz. qz dicet imperatoz: dicas mibi: ⁊ inseras in libello p̃cu3 tuarum quare boc petis: qz rescriptum superfluum non est indulgendu3 ab aliquo vt ar. ff. de le. j. l. si qñ. Si aũt interest impetrantis tunc conceditur rescriptũ. nam ecce vadit dñã ad imperatorem: ⁊ dicit volo contrabere nuptias infra tp̃s luctus: concedatis mibi rescriptum φ boc facere possim. dicit imperatoz. dñã bene scitis φ t3 mr̃imonium vt in auc. de non elig. scdo nub. §. vl. dicit dñã. sed ego efficerer infamis: vt. j. ti. proxi. l. j. ⁊ bene v3 tale rescriptu3. Aliqñ impetratur rescriptum super nuptijs probibitis. ⁊ siquidẽ impetratur rescriptum super nuptijs probibitis de iure ciuili: v3 rescriptum: vt. s̃. de interdic. mr̃i. l. si tutoz. Si autem impetratur rescriptũ super nuptijs probibitis de iure naturali vl̃ gentium. non valet rescriptum: vt. s̃. ti. ij. l. j.

Uidam. Segnozi: dñs Azo facit magnam vim in prin. buius. l. ⁊ dicit φ potest itelligi tribus modis s. vel in nuptijs vetitis: vel in nuptijs permissis: vel in permissis ⁊ vetitis. Attamen vos ponetis ita casu3: vt iacet lr̃a: ⁊ dicetis sic. in. l. ista probibet iperatoz contrabi probibitas nuptias: ⁊ imponit ei penam: ⁊ filij nati ex eis nuptijs non erunt legittimi. Tamen aliqñ põt impetrari rescriptũ qd enim si impetro φ si contraxi sponsalia cum aliqua p̃bibita cui dedi arras φ mibi reddantur arre: boc casu valebit rescriptum. Tex. non mereri. quia vetita sunt iure ciuili: vel iure nãli. Alij intelligunt Tex. nõ mereri. qz credebãt valere ⁊ nõ valebant. Alij intelligunt: qz non erãt probibite vel permisse. Tex. desiderat. qz in boc casu valet rescriptum: vt. s̃. de spõsali. l. si pater. Tex. depositum. vt. s̃. de spon. l. vlti.

Ephandissimum. In ista. l. dr̃. Si aliqs ipetrat a p̃ncipe vt possit ꝯbere nuptias cũ filia sua: nõ d3 ꝯcedi alicui tale rescriptũ. ⁊ si concedatur nõ valet. Tex. dãnatum. qz cõmittunt incestũ. Tex. p̃futura3 vt. s̃. de incest. ⁊ inutili. nup. l. vlti. ⁊ in. l. qui cõtra. l. ⁊ ibi plene dixi: nisi dicat nõ obstante tali. l. vel nisi esset iusta causa.

¶ De secundis nuptijs.

¶ De primis nuptijs permissis ⁊ vetitis qualiter ꝯtrabantur ⁊ puniant̃ in supioribus dictũ est. vex̃ qz aliqui ⁊ alique

non sunt

non sunt contenti primis nuptijs: imo quolant ad secūdas nuptias ponit̄ hec rubrica. Et qr rubrica ista posita est materialiter vt aliqd significet: subaudiendū est de scd'is nuptijs contrahēdis ꝛ cōtractis puniēdis. sed aliter puniēdis: si cōtrahant̄ infra tēpus luctus: de quibus agit̄. j.e.l.j.ꝛ.ij.ꝛ aliter puniēdis si cōtrahant̄ post tēpus luctus. de quo tractāt omnes. ll. huius tituli/excepta prima ꝛ scd'a. Et no. licz scd'e nuptie vocent̄ que sequunt̄ primas: tn̄ scd'as nuptias nūcupamus tertias ꝛ quartas: vt. j.e.l. siquis. §. talem. sic dicitur primus gradus testamēti institutio. scd's gradus substitutio siue sit substitutio prima siue scd'a siue vlterior vt colligit̄: vt ff. de vul. ꝛ pupil. substi. l. j. in princi. ꝛ. j. de seruis ꝛ necessa. here. insti. l. iij. ꝛ. j. de edic. diui adria. tol. l. j.

Si qua. Segnori titulus iste prima facie iur̄ canon̄. nullius vtilitatis ee vr̄: tn̄ vt dicā circa lr̄az ꝛ hoc apud italicos iur̄ canonū non seruat̄. ꝛ iste titulus est bn̄ obscurus ꝛ difficilis: ꝛ q̄tuz ad nos multuz est vtilis: qr raro ꝯtingit q̄ homines ꝛ mulieres abstineāt a scd'is nuptijs. ꝛ in. l. ista. v. pene imponūtur mulieribus cōuolantibus ad scd'as nuptias. j. tps. Prima pena ē: qr eo q̄ facit ꝛ ꝯtrahit scd'as nuptias. j. tempus luctus: infamis est nulla sentētia expectata. Item patitur scd'am penam: qr scd'o marito non potest dare in dotem vltra tertiam partem bonorum suorū vel ei relinquere. Item patitur tertiam penam: qr non potest ex testamēto extranei aliquid capere. i. ab extraneo nō potest heres institui: vel ab extraneo nō potest ei legatum relinqui vel mortis cā donari. sed si relinquitur ei hereditas vel legatū vel mortis causa donatio: illa hereditas remanet apud succedētes ab intestato. ꝛ legatum vel mortis causa donatio apud heredez legātis remanet. Si dicat aliquis cur non applicatur fisco? Respondeo. cū inducimus morū correctionē: nō curamus de ratione fisci. Sed cum tractamus de aliquo delinquente cui bona auferūtur ꝛ applicantur fisco. ꝛ tunc fisci rōnez habemus. Itē mulier cōuolans ad scd'as nuptias. j. tēpus luctus: patit̄ quartā penaz. qr si a primo marito fuit ei aliquid relictum: illud perdit ꝛ applicatur. x. personis in edicto enumeratis ꝯiunctis priori marito. De gradu descendētiū sunt quattuor. de gradu ascendētiuz sunt quattuor. de gradu collateralium sunt duo. Et vocantur isti ſm gradus prerogatiuam: istis personis deficiētibus fiscus vocatur. Item patitur quintam penam mulier cum volās ad scd'as nuptias. j. tempus luctus: qr cōiunctis personis vsq3 ad tertiū gradū non potest succedere. sed eis qui sunt vltra tertium graduz potest succedere. ¶ Or segnori visa littera repeto adhuc casum. ꝛ in. l. ista imponūtur. v. pene mulieribus cōuolātibus ad scd'as nuptias. j. tēpus luctus ꝛc̄. dic vt dixi in casu: nūc videatis expositiones littere. Tex. prestiterit vt qr. j. annum cōputandum a morte viri conuolat ad scd'as nuptias. Tex. infamis. sub. ipso iure nulla sn̄ia expectata ꝛ ad illud cōcordat. ff. de his qui no. infa. l. j. ꝛ. s̄. ex qui. cau. infa. irro. l. decreto. Sed hoc fallit in duobus casibus. Unus casus est. si mulier a principe hoc impetrat vel si postq̄ nupsit impetrat a principe infamie remissionem. vt. ff. de his qui no. infa. l. solet. ꝛ. j. ad tertul. l. si qua. Itez fallit in scd'o casu. vt si mulier parit. j. tempus luctus ꝛ est certuz q̄ filius erat primi mariti. ꝛ maritus erat talis qui nō debebat lugeri vt qr erat proditor domini sui. vt. ff. de his qui no. infa. l. liberorum. §. j. ꝛ hoc est verum quando morte viri sunt solute nuptie. Si autem diuortio sine culpa mulieris missum est repudium. debet expectare per annum. si culpa mulieris: debet expectare per quinq3 annos. vt. j. de repu. l. cōsensu. §. hoc nisi. Uñ tamen no. q̄ maritus non debet lugere vxorē. ff. de his qui no. infa. l. vxorem. Item liberorum ꝛ parentum nullus est luctus. vt. ff. de his qui no. infa. l. liberorum. Tex. relinquat. interlineauit Ir. elegantibus verbis hic. que sit pena huic mulieri non video: sed potius videtur pena secundo marito. vnde quidam dixerunt q̄ istud secūduz dictum non mulierem nubētem. sed scd'm marituz punit. vel si placet vobis dicatis q̄ istud secūdum dictum imponit duplicem penam mulieri. Una est qr iustū est sua vnicuiq3 committi. vt. s̄. de iudeis ꝛ celi. l. nemo. vnde huic mulieri non cōmittūtur sua dona si non potest relinquere scd'o marito vltra tertiam partem suorum bonorum. Itez est ei alia pena in alio: qr potest esse q̄ non inuenit ita idoneum virum pro tertia parte suoꝝ bonorum: sed pro bonis omnibus suis sic. Tex. omniuz ꝛc̄. Hic incipit tertia pena. Tex. hereditatum. sub. relictarum ab extraneis vel coniunctis vltra tertium gradum. vt in fine huius. l. dicitur. Tex. donationuz. secus in donatione inter viuos: qr hec pena videtur mollienda. vt. ff. de penis. l. interpretatione. Tex. expers. i. non capax. Sed cui applicabunt̄ iste hereditates? Certe personis de quibus dicetur. j. statiz. Tex. ab heredibus. quādo sola erat instituta. Tex. succedētibus. quādo decessit ab intestato. Tex. nec in his. ¶ Or segnori nunc respondet oppositioni que posset sibi fieri: cur non applicantur fisco. qr in his vbi habemus morum correctionem: non curamus de fisci ratione. Sed tunc habemus fisci rationem: cum aliquid applicatur ei propter delictum commissuz. Et ideo no. ex littera ista q̄ scientia nostra supponitur ethice. i. morali scientie: qr tractat de moribus. qd' ex eo apparet: quia tractat de morum correctione. Tex. his etiam. Hic incipit quarta pena. Tex. ei. i. mulieri. Tex. descendētibus. s. quattuor: filius ꝛ filia: nepos ꝛ neptis. Tex. ex latere. s. duo: frater ꝛ soror. Tex. seruatis. i. prerogatiua gradus seruata. qr potior est causa descendentiū q̄ ascendētium: vt in auc. de here. ab intest. in princi. Tex. iubemus. ¶ Or segnori hic querit̄ si extraneus relinquit mulieri cōuolanti ad secūdas nuptias: non applicant̄ illa relicta fisco sed heredibus: vt. j. de cadu. tol. l. vnica. §. pro secūdo. Sed si maritus relinquit ei: prius vocant̄. x. persone in edicto cōnumerate: istis deficientibus vocatur fiscus. Rn̄. q̄ illa est ratio. mulier cui maritus relinquit si nubit. j. tēpus luctus facit iniuriam priori marito: vnde acrius punitur. qr vult. l. vt istud relictum applicetur. x. personis in edicto cōnumeratis. ꝛ istis deficientibus applicetur fisco. s3 vbi extraneus relinquit mulieri. l. non vult ita acriter eam puniri vt relictū applicetur fisco: sed vult q̄ applicetur coheredibus vel succedentibus ab intestato. Tex. eadem ꝛc̄. Incipit quinta pena. Tex. vel legittimas penas. i. iure ciuili. vel honorarias. i. iure pretorio. Tex. vendicare. ¶ Or segnori nunc circa. l. istam est insistendum. ꝛ videtur q̄ hec. l. cum suis similibus hodie non habeat locum. ꝛ q̄ ita verum sit ita probo. Nam dicit apostolus: mulier mortuo viro statim est soluta a lege viri: vnde statim nubat in domino. ꝛ ideo ſm ius canonicuz statim potest nubere: vt extra. e. ti. cuz ſm apostolū. Si ergo mortuo marito statim mulier est soluta a lege viri: qr mors omnia soluit: vt in auc. de nup. §. disponat: vnde ei est pmissum matrimonium a deo ꝛ a iure. ꝛ ideo non debet pati aliquaz penam. qr qd' legittime factum est ꝛc̄. vt. j. de admi. tut. l. sancimus. cuz suis similibus. quid ergo dicemus? Respōdeo: nos dicimus q̄ hec. l. non est hodie correcta: nec p dictum apostoli nec per ius canonicum. Naz non diffitemur nos hoc: quin mortuo viro mulier sit statim soluta a. l. viri: qr mors omnia soluit. vt. s̄. dixi. Itez nec hoc diffitemur: qn si statim nubat quin bene teneat matrimoniuz nec punitur: vt in auc. de resti. ꝛ ea que parit. §. fi. sed dicimus q̄ ipsa festinantia mulieris punitur: ꝛ mali mores mulieris puniuntur: ꝛ istud probatur in auc. de non eli. secundo nu. §. vnum. Et ideo bene potest mulier infra tempus luctus nubere: ꝛ matrimoniū tenet: ꝛ liberi ex eo matrimonio suscepti sunt legittimi: ꝛ cuicūq3 alteri reddit debitū suum. sed ipsa patit̄ istas penas de quibus dicit̄: qr efficit̄ infamis. ꝛ ideo nō potest eē testis. ꝛ ita seruatur in ciuitate ista ꝛ in tota italia. S3 in partibus vltramontanis nō habet locum hec. l. qr hodie moritur vir ꝛ cras nubit mulier. nec ius canonicum nec dictum apostoli tollit penas statutas a iure nostro. Itez ꝛ alia ratione nō obstat: qr ita necesse est interpretari ius canonicuz ꝛ dictuz apostoli. qr sicut mulier patitur istas penas cū solutum est matrimonium morte viri: ita si diuortio. ꝛ cū diuortio soluitur matrimonium: nō locuz hab3 ius canonicū nec dictuz apostoli. Sed q̄ritur hic quare mulier punitur istis penis? Dixit Mar. ne turbatio sanguinis inducat̄ ꝛ ne de ꝓle scd's maritus necesse habeat dubitare. naz si mortuo

viro hodie cras nubit mulier inducetur perturbatio san/
guinis ꝛ necesse haberet secundus maritus de prole dubi
tare. Pone ꝙ nocte precedenti mulier ingrauidata fuit ꝛ
cras moritur vir: ꝛ post cras nubat mulier. Nam nono mē
se parit mulier ꝛc. vt dicitur. ff. de suis ꝛ leg. her. l. j. §. vlti.
ꝛ hic bñ possz maritus de prole dubitare: qđ lex abhorret.
ꝛ pro ista opinione facit. ff. de his qui no. infa. l. libertorum
§. si ita lis. ꝛ in auc. de nup. §. si vero altera. Item quia lex di
cit ꝙ si mulier mortuo viro parit infra tempus luctus ex/
tunc potest nubere: vt. j. de repu. l. ex consensu. §. ꝙ si pater.
¶ Or segnori nos dicimus ꝙ hec sola non est rō: qꝛ si ista
sola eēt ratio: frustra statuissz lex ꝙ deberet abstinere per an
num: immo per tres menses tm̄. qꝛ si expectat per tres men
ses non inducit̄ turbatio sanguinis ꝛ maritus nō pōt dubi
tare ꝺ prole: qꝛ si appareret ꝙ in nono mense pareret vel in
septimo mense. Tex. apparebit. ꝙ erit ex secundo ꝛ mulier
septimo mense parit. vt. ff. de statu hoium. l. septimo. Ideo
dicetis ꝙ alia est ratio gnālis: ꝙ debet mulier abstinere a se
cundis nuptijs per annum ne aliqua sinistra suspitio oriat̄
secundo marito contra eam. Quia si mulier statiz posset nu
bere quando prouocaretur vir ad iram diceret tace mere/
trix: qꝛ statim nupsisti post mortem primi mariti. ꝛ ita face/
res de me cras si decederem. qđ lex non vult cā tollēde per/
fidie inter virum ꝛ vxorem: vt. j. ne fideiusso. do. dentur. l. j. ꝛ
ij. in fi. Et quare non vult hoc? quia sepe ex huiusmodi occa
sione discordia inter mariтuz ꝛ vxorem oriretur: vt. j. de fur.
l. vl. in fi. ꝛ hec ratio probatur aperte in auc. de resti. ꝛ ea que
parit in. xj. mense. §. vnum. Nec ob. l. allegata pro opinione
domini Mar. qꝛ refert aut maritus mulieris est talis qui lu
geri non debet: vt quia est proditor dñi sui. ꝛ iste nō dꝫ luge
ri: vt. ff. de reli. l. minime. vnde hic si mulier parit infra tem/
pus luctus statim potest nubere. qꝛ amodo sanguinis turba
tio non inducitur. Sed si maritus est talis qui dꝫ lugeri lꝫ
de turbatione sanguinis non dubitetur: quia mulier infra
tres menses parit debet abstinere se ne sinistra suspitio oria
tur: vt. ff. de his qui no. infa. l. libertorum. §. pompo. Unde
ex predictis colligetis ꝙ si mulier nubit infra tempus lu/
ctus patitur quinqꝫ penas ꝛ punitur festinantia ne sinistra
suspitio oriatur. ¶ Or segnori super. l. ista formo talē que/
stionem. ꝛ dominus Jo. ꝛ Azo tetigerunt eam hic. Nā hic
dicitur hic ꝙ mulier que nubit infra tempus luctus nō pōt
relinquere secundo marito vltra tertiam partem suorum bo
norum. Sed quid si secundum maritum instituit heredē in/
solidum. tenebit ne institutio insolidum vel vsqꝫ ad tertiam
partem? Segnori quicquid respondeatur in questione ista:
sequitur manifesta conclusio in contrariū. quia si dicitis ꝙ
teneat insolidū contradicit hec. l. si dicitis ꝙ teneat pro ter/
tia parte tm̄: ergo mulier ꝺcedit pro parte itestata ꝛ pro par
te testata. intestata pro duabus partibus: testata pro tertia
parte. ꝛ ius nr̄m non patitur nisi sit miles: vt. ff. de re. iur. l.
ius. Et iō in qōne ista dixerunt quidam ꝙ in nihilū tenet in/
stitutio. Sed si in tertiam partē instituissz in hoc teneret: qꝛ
modicū fermenti totam massam corrūpit ꝛ rōne adiuncti vi/
tiatur vtile. vt. ff. de reg. iur. l. actus. sed hoc non placet cuz
vtile nō vitiat̄ per inutile: vt. ff. de ver. ob. l. qui extrinsecus.
Et iō dicēdū est sicut dicit dñs Jo. ꝛ Azo. si mulier ꝯuolās
ad scđas nuptias infra tp̄s luctus instituit scđm maritum
insolidum: rōne tertie partis maritus totum capit: sed quic
quid hꝫ vltra tertiam partem ei vt indigno aufertur ꝛ fisco
applicatur. nec mirum est qꝛ hoc al's inuenimus. quia totuz
capit qui capere partem potest: ꝛ tm̄ residuū partis restituit
vt. ff. ad treb. l. cogi. §. his qui. Unde valet instō insolidum
ne si non valeret tm̄ pro parte inueniretur mulier tantū pro
parte decessisse testata ꝛ pro parte intestata qđ esse nō debet
vt. s. dictum est. Si etiaz videmus nos al's quia si heres nō
vindicat mortem defuncti heres est ꝛ capit hereditatem. sed
aufertur ei vt indigno ꝛ applicatur fisco: vt. j. de his quibus
vt indig. l. j. Scio tamen ꝙ quidam voluerunt dicere ꝙ si
mulier que conuolat ad secundas nuptias infra tempus lu
ctus instituit maritū insolidū ꝙ tenet institutio in tertia par/
te: in duabus venient succedentes ab intestato. ꝛ hic est ca/
sus in quo quis pōt decedere testatus pro parte ꝛ pro par/
te intestatus. sic ꝛ al's potest quis decedere testatus pro par
te ꝛ intestatus pro parte: vt. ff. de inoffi. testa. l. nam ꝛ si in fi.
ꝛ. l. circa. ꝛ. s. de inoffi. test. l. duobus. Sed ista non sunt bo/
na exempla: quia in istis exemplis siue legibus ex postfa/
cto decedit quis testatus ꝛ intestatus. qđ hic non esset.
¶ Sed segnori habetis super. l. ista signatam vnam auc.
que incipit. eisdem.

Eisdez penis. A. Auc. istam
ad. l. C. sic continuabis. nam habuistis in. l.
C. quinqꝫ penas enumeratas quas patitur
mulier que conuolat ad secundas nuptias
infra tempus luctus. in hac auc. ponit̄ de
duabus mulierib' nō ꝯuolantib' ad scđas nuptias que pa
tiunt̄ easdē penas. Ecce si dña mulier infra annuz peperit
ita ꝙ certū est partuz de primo viro non eē: qꝛ in vndecimo
mense pepit. Est ꝛ alia mulier que patitur similes penas. po
namus mortuo viro mulier finxit se bonaz mulierez: vnde
venit ad iudicē ꝛ dixit. Dñe maritus me' decessit: octo dies
forte sunt relictis filijs pupillis. diligo filios. volo recipere
tutelā eoꝝ. vnde recepit ꝛ iurauit ad secundas nuptias nō
conuolare q̄diu filij essent ipuberes. vnde stetit cū eis per
annuz vel per biennium. postea penitet. vnde deserta tutela
filiorum suoꝝ conuolat ad scđas nuptias. certe ista mulier
deterius facit q̄ illa que nubit infra tēpus luctus: vñ easdē
penas patitur. Tex. parit. sub. viro mortuo. Tex. ex defun/
cto. i. ex primo marito. Tex. non existere. vt quia peperit in
x. vel in. xj. mense. Tex. priuetur. Hec est prima pars huius
auc. ꝛ est in auc. de resti. ꝛ ea que parit i. xj. mēse. §. vlt. Tex.
item. Incipit scđa pars huius auc. Tex. nubit. sub. etiā post
tempus luctus. ꝛ hec est scđa pars ꝛ in auc. de nuptijs. §. si
autez tutelaz. colla. ij. ¶ Or segnori hētis hic ꝙ tres mu/
lieres male tractant̄. Una est que parit infra tēpus. i. tēpus
luctus: ꝛ certū est eaz ex primo viro nō pepisse. Est ꝛ secūda
que deserta tutela filiorum suoꝝ nubit scđo: deserto sacrō: ꝛ
ista patitur penas. l. C. enumeratas. Est ꝛ tertia vt si infra tē/
pus luctus stuprum cōmisit. ꝛ de hoc arguit̄: qꝛ patit̄ ean/
dem penaz ne sit melioris conditionis luxuria q̄ castitas.
qꝛ mulier que non nubit infra tempus luctus: fingitur caste
viuere: vt in auc. de rest. ꝛ ea que parit in. xj. mense. §. vnum.
Sic ergo habetis ꝙ mulier que suscepit tutelā filiorū suoꝝ
ꝛ iurat ꝙ non conuolabit ad secuudas nuptias: si deserto
sacrō conuolat ad secūdas nuptias: patitur penas. l. C. enu
meratas. ꝛ hoc habet locuz ſm antiqua tempora: vt. j. ad ter
tu. l. omnes. ꝛ. j. in quibus casibus pignus tacite contrahit̄
l. vlti. ¶ Sed quid erit hodie si mulier suscepit tutelam fi/
lioꝝ suoꝝ cum non iuret hodie abstinere a scđis nuptijs: vt
in auc. vt matres debitrices ꝛ creditrices. nunqd patit̄ eas/
dez penas de quibus dicit̄ in auc. ista? Dixerūt quidā ꝙ nō
deserit sacr̄m. vel pōt dici ꝙ non punit̄: ideo solū ꝙ deserit
sacr̄m: sed qꝛ deserit tutelam filiorum: qꝛ si nubit dꝫ venire
ad iudicē ꝛ petere eis aliuz tutorem vt reddat ei rationem.
al's punitur: vt in auc. de heredi. ab intest. §. ex his. ꝛ in auc.
vt matres debi. ꝛ credi. §. j.

Iqua. Segnori. l. ista addit aliquid
ad. l. superiorem. nam. l. supe/
f
rior dicebat. Si mulier nubit infra tempus
luctus ꝙ pdit relicta a priori viro. Hec. l.
addit ꝛ dicit ꝙ non perdit solum relicta a
priori marito: immo sponsalitiam largitatem ꝛ donationez
propter nuptias. ¶ Unde vos in. l. ista notabitis ita casuz
in terminis. Nam olim annus erat decez mensiuz. vnde si
mulier nubebat infra. x. menses: notabatur infamia. sed ho/
die annus ꝯsistit ex. xij. mensib'. vnde hodie nō dꝫ abstinere
per. x. menses sꝫ per. xij. mēses. qđ si nō fecerit: infamis est ꝛ
perdit ipsa nedū relicta sibi a priori viro: imo ꝛ si iure spon/
saliorꝫ aliquid erat sibi relictū a priori marito. illud pdit.
Tex. anni. sub. ꝙ est hodie. xij. mensium: olim. x. mensium.
naz olim annus nō habebat nisi. x. menses. ꝛ vnus vocabat̄
maius: qꝛ maioribus datus erat. sic ꝛ minores voluerūt ha
bere aliū qui vocatur Junius. postea iperator voluit habere
aliū qui vocat̄ Julius. Itē quia maior erat voluit hēre aliū
qui

qui vocatur augustus. 7 sic per imperatorem duo sunt additi. Tex. sponsalium.i.sponsalitie largitatis. 7 hoc addit hec.l.superiori. Tex. defuncti. hoc erat dictum in.l. superiori. Tex. amittit. sub.l. istam.

Femine. Segnori amodo mutatur materia huius ti. Nã vos habuistis in.ll.superioribus quas penas patiuntur mulieres 7 mariti conuolantes ad secundas nuptias.j.tẽpus luctus: amõ ponitur quas penas mulieres 7 mariti patiuntur conuolantes ad secũdas nuptias post tps luctus: 7 puniunt: iõ qr liberoꝝ affectionẽ dimittunt. Et hec.l.loquitur in mulieribus: 7 dicit tria. Primo dicit si femine in primo matrimonio liberos susceperint: 7 postea deserta filioꝝ affectione conuolãt ad scđas nuptias: post annũ quicquid fuerit eis acquisitum rõne prioris matrimonij: illud ꝑdunt q̃tum ad ꝓprietatem: tñ retinent vsufructum: siue fuerit donatio: siue spõsalitia largitas: siue legatuz: 7 applicat illa ꝓprietas liberis prioris matrimonij vel omnibus: si mulier velit inter eos diuidere: vel vni ex eis quẽ digniorẽ putat si vult, inter eos diuidere. Secundo dicit. si mulier ex primo matrimonio suscepit liberos 7 lapso anno ꝯuolat ad scđas nuptias: aliquis liberorum decedit: mater succedit ei viriliter cum alijs filijs: 7 ideo in ea parte in qua mater succedit: non habet alienationẽ: sꝫ alijs liberis seruare tenet. Tertio si mulier ex primo matrimonio suscepit vnũ filiũ: 7 post cõuolat ad secundas nuptias: 7 ille filius decessit: ipsa mulier succedit ei in proprietate 7 in vsufruc. 7 de ea poterit facere quicquid voluerit. Et si plures habebat 7 omnes decedũt: ista succedit eis in proprietate 7 in vsufruc. 7 potest illa bona alienare: 7 de eis testari ex eo die quo omnes decesserunt. Hoc dicit ista.l.vsqꝫ in finem. Tex. primo. sub. que si non vꝫ ab inicio morte mariti fuit confirmata: vt.j.de dona.inter vi.7 vxo.l.donationes. Tex. transmittant. q̃tuꝫ ad proprietatem. vel ſm alios postq̃ mortui fuerint q̃tum ad proprietatem 7 vsufruc. vt.j. plenius dicam. Tex. personã.i. in filios scđi matrimonij. Tex. vite. qr retinet vsufruc. toto tempore vite sue 7 proprietatem reddit. Vel aliter exponitur. vite. qr retinet proprietateꝫ 7 vsufruc. sed ea mortua reddit proprietatem 7 vsufruc. Tex. integrabitur. vt.ff.de le.j. l.plane. Tex. illud. hic incipit secundum dictuꝫ. Tex. ꝙ si. hic incipit tertiũ dictũ. Alij dicũt ꝙ est determinatio secundi dicti: 7 ita h.l.hꝫ duo dicta tm̃. ¶ Or segnori circa.l.istaꝫ est aliquãtulum insistenduꝫ. 7 circa principium huius.l.sic hic dicitur vt dixi in casu. Sed hic instatur quõ si perdit illius lucri proprietatem mulier cõuolans ad scđas nuptias post annuꝫ poterit relinquere vni ex his quem putauerit digniorem: qr non potest testari de alieno: vt in auc. de mo. §. illud. coll. ix. que est. s̃. de sa. san. ec. auc. ingressi. Ad illud vos dicetis duobus modis. Vno modo sic. speciale est hic ꝙ testetur de alieno: sicut speciale est alibi: pater dum filio exheredato substituit testatur de alieno vt insti. de pupil. sub. §. liberis. 7. ff. de vulg. 7 pup. sub. l.j. in fi. Itẽ speciale ẽ alibi: vt testetur de alieno: vt. s̃. de sa. san. ec. auc. si qua. sicut etiaꝫ est speciale in alio casu: vt. ff. de do. inter vir. 7 vxo. l. cuꝫ hic status. §. miles. 7. ff. de iniust. 7 irrito fac. tes. l. si qs. §. ex his. Vel põt dici scđo mõ. si mulier conuolat ad scđas nuptias post annuꝫ deserit eã ꝓprietas quã postea assignabit vni ex liberis quẽ putat digniorem: non per modũ testandi sed ꝑ moduꝫ diuidẽdi. qđ potest facere. qr lꝫ quis nõ testet de alienis tñ põt diuidere aliena. Nõne iudex vel arbiter vel amicus hꝫ ptãtem diuidẽdi: 7 non est dñs? certe sic: 7 ita videmus tota die fieri. 7 ad istud facit insti. de iudi. officio. §. vlti. 7. s̃. cõi diui. l.j. 7 per totũ. 7 ita est hic diuisio nõ testm̃. sic est etiam diuisio. s̃. de sa. san. ec. auc. si qua. ſm vnã exponeꝫ. Vl' potest dici tertio modo vt dixi in littera. si mulier que suscepit liberos ex priori matrimonio als marito conuolat ad scđas nuptias post annuꝫ deserit eam proprietas primi lucri nõ re: sed spe. sꝫ q̃diu nõ nubit retinet ꝓprietatẽ 7 vsufru. re 7 spe. sꝫ q̃diu nubit deserit eã ꝓprietas spe nõ re: qr si ꝑmoriat: liberis ꝑoris mr̃imonij: vl' oibus eq̃liter: vel vni queꝫ preelegit. ¶ Or segnori super. l. ista habetis signatas quattuor auc. 7 legibus eas isto ordine. qr primo legemus illaꝫ auc. que incipit in donatione 7c. post illã que incipit lucrum 7c. 7 iste due auc. sunt fructus liquidi qui dantur ante cibum. postea legemus vobis illam auc. que incipit ex testamento 7c. 7 illa est vnum ferculũ carnium. postea legemus vobis illam auc. que incipit: sed si quis 7c. 7 illa est vnuꝫ ferculum durius alijs. vnde videamus auc. in donatione.

In donatiõe. A. Segnori auct. hec addit ad.l.C.nã.l.C. dicebat ꝙ si mlier cõuolat ad scđas nuptias: ꝑdit donationẽ propter nuptias 7 perdit lucruꝫ cuiuscũqꝫ donatiõis. sed hec auc. addit 7 dicit ꝙ si maritus non dedit donationem propter nuptias mulieri: sed aliquis pro viro dedit: illud lucrum perdit q̃tum ad proprietatem: si conuolat ad scđas nupt. Tex. 7. si alius 7c. q. d. siue maritus dedit donationem propter nuptias: vt in.l. C. siue alius ꝓ eo vt hic. Tex. proprietas. sub. si mulier cõuolat ad secundas nuptias 7 hec auc. est in auc. de nup. §. si vero. col. iiij. ¶ Or subsequenter videatis auc. lucrum.

Lucrum. A. Hec aucte. corrigit.l.C. Nam.l.C. dicebat si mulier conuolans ad scđas nuptias post annum lucrata est aliqđ ex ꝑmo matrimonio: illud lucrum põt diuidere inter filios prioris matrimonij: vel omnibus viriliter: vel cui elegerit. sed hoc hodie est correctuꝫ: 7 vult hec auc. vt lucrũ ꝑ ipsaꝫ.l. diuidat inter liberos equaliter: non aũt vult ꝙ mr̃ habeat licentiam diuidendi. h.d. Tex. distribuatur. sub. si non sunt ingrati. Tex. permittitur. 7 hec auc. est in auc. de secun. nup. §. si vero. ¶ Or segnori sequẽter habetis tertiam auc. que incipit ex testamento 7c.

Ex testõ. A. Debetis scire ꝙ ꝑdicte aucte. due assignantur q̃tũ ad primaꝫ partẽ.l.C. ista assignatur q̃tũ ad scđam partẽ.l.C. Et in secunda pte.l.C. dictũ erat ꝙ si mulier habebat liberos 7 vnus decedebat intestatus succedebat mr̃ in tertia pte vsufruc. hec auc. loquitur pinguius in successione ex testõ vel intestato: 7 ponitur in ea talis casus. mulier cõuolans ad scđas nuptias post annũ habebat plures liberos ex ꝑmo matrimonio: morit vnus 7 incipit testari. dicit mr̃. fili non tradas me obliuioni: instituas me heredeꝫ equalr' cũ fratribus tuis. dicunt alij fratres stetis in pace: qr nos dimisistis 7 accepistis alium viruꝫ. dicit frater qui est in articulo mortis stetis in pace: quia quicqđ dicatis: mr̃ nr̃a est. vnde eam instituit equaliter cũ alijs fratribus. nũquid poterit cũ eis succedere? Certe sic. Scđo dicitur. si ex primo mr̃imonio plures erãt liberi: 7 vnus decessit intestatus supstitibus fratrib9 7 matre vocabit mr̃ ad successionẽ filij mortui ab intestato in illis bonis que filius mortuus habebat aliunde: nõ a patre suo vocatur viriliter cũ fratribus suis: sicut qlibet extraneus institutus a filio: siue cõuolauit ad scđas nuptias post mortẽ filij siue añ mortẽ filij. In illis aũt bõis q̃ habuit a pre vocat in virili parte vsufructus: in solidã ꝓprietatẽ alij fratres succedũt. Tex. succedit. sub. mulier q̃ ꝯuolauit ad scđas nuptias post tempus luctus. Tex. qlibet. succederet. Tex. peruenerint: vt in aucte. de nup. §. hinc nobis. Segnori: vos nõ debetis hr̃e plus in auc. ista. sꝫ quidã hñt illa vba q̃tũ ad dõatione attinet 7c. sꝫ nõ debẽt hic esse. ¶ Or segnori circa auc. istã est aliquãtulũ. isistẽdũ hoc ẽ planũ ꝙ si fili9 ꝑoris mr̃imonij testatus morit: mr̃ põt ei succedere. si intestatus in bonis aliũde q̃sitis q̃ a pre vocat mr̃ cũ alijs filijs viriliter in vsufructu 7 in proprietate. in bonis pr̃nis vocat in virili pte vsufructus. 7 in proprietate in solidã partem alij fratres. Unde circa articulũ istũ no. ꝙ per.l.C. ita erat si mulier mortuo filio nubat: siue añ mortẽ filij siue post vocat in vsufru. eorum que fuerunt pr̃is. sed iur. auc. videtur correctum: 7 vr̃ ꝙ vocet in oibus: vt in auc. de nõ ali. scđo nub. §. cũ igitur. ad qđ vos dicetis ꝙ illa auc. est correcta ꝑ istam que est de nuptijs. §. hinc nobis. ¶ Or segnori subsequenter videatis illã auc.

que incipit.sed ⁊ siquis ⁊c̃.que est fortior omnibus alijs.

Sed ⁊ siquis. Hec auc. habet plures lecturas que potius sunt abusiones.tamen premittam vobis veriorez lecturā que colligitur in libro nouellarum: ⁊ ſm eā exponetis litteram: postea breuiter aliorum errores tangā. ¶ Et no.ꝙ hec auc̃.non loquitur in omnibus lucris: sed loquitur in lucro donationis ꝓpter nuptias tantum: vt cum maritus donat vxori pp nuptias: ⁊ paciscitur mulier vt lucretur totā vel partē: ⁊ econtra: cum mulier dat dotem viro ⁊ paciscitur vt lucret̃ totaz dotē vel ptez dotis. hoc premisso pro euidētia in auc̃.ista ponetis ita casum.maritus ꝯtraxit nuptias cū aliqua muliere ⁊ recepit ab ea.ccc. in dotē: ⁊ ecōtra: dedit ei donationē pp nuptias.ccc.⁊ fecit tale pactum cum ea si eris bona mulier ⁊ fecunda ⁊ paries filios volo ꝙ lucreris totaz donationem pp nuptias. sed si esses sterilis volo ꝙ lucreris tantum tertiaz partē donationis pp nuptias. Accidit ita ꝙ ista mulier fecunda fuit qꝛ habuit tres liberos: post maritus decessit: ⁊ ita ex casu existētiū liberorum lucrata est totam donationē pp nuptias: quā retinuisset si non cōuolasset ad secundas nuptias: ipsa nō potuit cōtinere quin elapso anno cōuolasset ad ſcďas nuptias ipsa perdit proprietatē totā: vt in.l.C. hũistis.⁊ retinet vsufru. Dum staret in ſcďo matrimonio decessit vnus ex filijs primi matrimonij.certe si erāt tres filij ⁊ donatio ꝓpter nuptias erat.ccc.exquo ꝑuenit ꝓprietas ad eos: qlibꝫ hēbit.c. Si vnus moritur tertia pars illius tertie redit ad m̃rem nō aliter succedit ei in.c. Postea moritur secūdus filius ⁊ succedit ei viriliter cum alio in ꝓprietate: ⁊ ita redit ad eā ſcďm pactum nō existētium liberoꝝ. Si aūt oēs moriuntur reuertit̃ ad eā tertia pars ꝓprietatis.ſ.c. Unde ex casu morietiuz liberoruz incipit hēre tantū quantū habuisset si nō habuerit liberos ab initio.alias duas partes hēbūt alij hr̃des liberorum. Si aūt nō hēbant heredes: ipsa hēbit integraz hereditatē ⁊ ꝓprietatē: adeo ꝙ si ipsa alienauerit donationez: pro qua pte alienauit: pro ea pte confirmat̃ alienatio: certe si in vniuersum succedit liberis apud eam remanet si nō alienauit.sed si alienauit solidam donationem in totū confirmatur alienatio. Tex.premoritur.in rez secundis nuptijs funesta. Tex.ex his.ſ.liberis primi matrimonij. Tex.ad m̃rem.vt.ſ. e.l.femine.vnde in donatione. Tex.residuum.i.due partes. Tex.ergo ex his.sub.acceptis in donatione ꝓpter nuptias Tex. pro portiōe.i. pro tertia parte que reuertitur ad eam ex pacto nō existētium liberoꝝ. Tex.alienatio.⁊ hoc quādo ipsa sola heres nō extitit.quid aūt iuris sit si sola heres extitit: audi quare ⁊c̃. Tex.si sola.ſ.mulier. Tex. alienationem sequitur.i.illa alienatio facta que de iure nō tenuit cōfirmatur. ¶ Or segnori no.in auc̃.ista duo paria esse vel liberos non existere ex primo matrimonio: qꝛ tunc lucraretur tertiā partem donationis propter nuptias. vel liberos existere ⁊ cōuolare ad secundas nuptias ⁊ sic ꝑdit ꝓprietatē.si postea liberi moriuntur redit ad eam tertia pars proprietatis: ac si liberi nō extitissent.⁊ ad hoc facit.ff.de acqui. poss.l. nō videtur.⁊.ff.de in rem verso.l.pro parte.§.versum. Item not. hic qď iur̃ est de toto quo ad totum: idē iuris est de pte quo ad partē: qꝛ sicut si omnes liberi moriuntur redit ad eam tertia pars ꝓprietatis.ita si vnus morit̃ tertia pars ipsius proprietatis redit ad eaz: vt.ff.de pactis.l.iurisgētium.§.j.⁊.ff. de vsuris.l.qui scit.in prin.est tamē cōtrarium arg.ff. de inoffi.te.l.papi.§.ſꝫ nec ipuberis.⁊.ff. de euict.l. ex nulle.§.j. ¶ Or segnori quātuz ad expōnē lr̃e hic nō esset plus dicēdum: qꝛ hec lectura ꝓbat̃ in auc̃.si mulier secundo nupserit §.vnū. Uerūtamen ad auc̃.istā instat̃ ⁊ opponit̃: ⁊ videntur iste opiniōes magis locales esse q̃ȝ legales. Et ꝑ istas opiniones intelligetis quādam antiquā interlineaturaz: que dicit non est ratio sed voluntas. ¶ Unde ad auc̃. ista opponitur sic.si maritus est ita pactus cuz vxore in donatiōe pp nuptias: vt si predecederet vir: lucraret̃ mulier totā vel ptē. Et econtra mulier est pacta circa dotez vt dixi in casu.vnde scitis istud pactum in cōtrarios casus collatū est.si pactum collatum est in contrarios casus ⁊ existit vnus casus: perimit̃ alius.ergo si existit casus exñtiuz liberorum perimit̃ casus nō existētiuz liberoꝝ: vt colligit̃.ff.de ver. ob.l.si ita quis.⁊ ff.de ver.si.l.hec verba.Si ergo casus exñtiuz liberoꝝ.perimit casuz nō exñtiū liberoꝝ: quomodo ergo ꝓprietas redit ad eā ex pacto nō exñtiū liberoꝝ? Hec est bona solutio. hec nō est rō sed ꝓpria volūtas: qꝛ nō est oiuz ⁊c̃.vt.ff.ď leg.⁊ se. cō.l.nō oiuz.sed si ituemur rōnez nālē: hec auc̃.nō bn̄ loqt̃. Ad qď pōt dici ꝙ nō est volūtas sed rō: vt conuertamus interlineare antiquoꝝ.Et recurratis ad notabile ꝑmissuz.hec sunt paria.vel liberos nullo mō existere: ⁊ sic lucretur tertiam proprietatis.vel liberos existere: sed editos non durare illa rōne: qꝛ nō vr̃ factum qď non durat factum: vt.ff.de in rem verso.l.si pro pte.§.versum. Unde si pactuz est collatū in tā cōtrarios casus si extant liberi adhuc nō est cōpletus casus nisi editi perseuerauerint.⁊ iō si ꝑmoriūt: ille casus nō vr̃ extitisse.sed ille casus est existētium liberoꝝ: ⁊ sic non iniciuz: sed euētū spectamus.simile est.j.de naturali liber.l. muliere.lꝫ sit ꝯ̃rium argu.ꝙ iniciuz sit spectādū.j.de vsuca. transfor.l.vna.§.he. ¶ Or segnori alij ponunt istum casum alijs modis: ⁊.dicunt pp istam opinionem ꝙ hoc fuit pactū solūmodo nō existētium liberoꝝ.Et dicūt qꝛ maritus donauit vxori.ccc.⁊ in donatione pp nuptias pactus est cum ea si non susciperet liberos lucraretur tertiā ꝑtem donationis certe sicut si nō suscepisset liberos lucraretur tertiam partē: ita si suscepit ⁊ moriuntur. ¶ Sed opponitur eis de littera que dicit ꝙ redit ad eam tertia.sed certe nō redit.imo nihil dicunt ipsi: qꝛ verbum redit sumitur improprie.i. dat̃.vt ff.ď.ṽ.sig.l.verbuz. ¶ Sꝫ denuo opponit̃ eis si factū ē pactū in casu nō existētium liberoꝝ tantū: nōne statim deficit pactum si liberi existunt? ergo per cōtrariū casum nō resurgit.sicut ꝓmitto tibi.x.si nauis venerit ex asia. si nō: nō vna impleta qꝛ venit nauis deficit alia vt colligit̃ in.l.ff.de cōdi. inde.l.iul. Ad qď rñdent ipsi vt.ſ.nō est ratio sed voluntas. ⁊ sic alibi redditur ista ratio.ff.de postu.l.j.§.j. Alij dicūt ꝙ hic fuit pactum existentium liberorum tantum: ⁊ pactus est totam lucrari eā: si cōstat eam habere filios.si hūit tres liberos totam fuit lucrata.si cōuolat ad secundas nuptias: deserit eam proprietas. si omnes moriuntur tertia redit ad eam qď al's ꝑmittit̃ in solacium liberoꝝ amissoꝝ: vt.j.de his qui ante aptas tabulas.l.vnica.sed hoc est contra litteram istā. Alij ponūt casum in auc̃.ista ꝙ in casu non existentiuz liberoꝝ debet lucrari tertiā: in casu existentiuz liberoꝝ deberet lucrari totam.Sed iste casus nō est no.in corpore auc̃.vnde extracta est hec aucte.

Cum alijs. Segnori.l.ista ⁊ si sit longa quantuz ad verba: tamen eius sn̄ia satis est breuis quantuz ad casum: ⁊ hec.l.tria dicit. Primo facit mētionem de quibusdam impialibus constōnibus: qbus cōtinet̃ ꝙ si morit̃ m̃r que cōuolauit ad ſcďas nuptias post annū ꝙ substātia sua debet applicari liberis ꝑmi m̃rimonij: sed q̄sita ex ſcďo m̃rimonio illa sunt ſuanda liberis secundi matrimonij. ¶ Secundo dr̃: si mulier quesiuit aliqua occasiōe prioris matrimonij.ſ. sponsaliciā largitatē: ⁊ conuolat ad secūdas nuptias: illud ſcďm lucrum quesitum liberis primi m̃rimonij tenetur seruare.et si mulier ad tertias nuptias nō aspirauit. Tertio dicitur: si mulier cōtraxit primas nuptias ⁊ ex illis sobolē ꝓcreauit. postea ꝯ̃xit secundas: ⁊ ex illis sobolem non suscepit: ⁊ maritus secundus decessit. Dicēdū est ꝙ si mulier ex secundo m̃rimonio aliqd est lucrata: istud forte pōt trāsferre ad liberos primi m̃rimonij.lꝫ forte ex alio viro sint nati filij ex alia vxore non ex ea. Tex.bona.sub.non quesita occasione secūdi matrimonij. Text.ad liberos.sub.cuiuscūqꝫ matrimonij. Et vbi sunt iste sanctiones? pōt dici ꝙ non hēmus eas: sed remanserunt in greco.vel pōt dici ꝙ loquit̃ de illis sanctionibus quas hūistis.ſ.e.l.femine.⁊.j.e.l.gnāliter hētis.Tex. itaqꝫ.infert in ſpēm de genere. Tex.filios.sub.susceptos ex primo m̃rimonio. Tex.sponsaliciam largitatē.i.donationem pp nuptias. Tex.migrauerit.hoc est ꝙ mulier nō ꝯuolauit ad tertias nuptias. Tex.ꝙ si. Incipit ſcďm dictum. Tex.ab eo.ſ.ſcďo viro. Tex.collatū. vt ita possit de ea facere q̄cquid velit

velit. Tex. ad mr̃nas. Incipit tertiuz dictũ huius. l. Tex. ex hoc. i. ex sponsalicia largitate facta a scdo viro. Tex. coniugio. primo vel scdo vel vlteriori. ¶ Or segnori circa. l. istaz breuiter no. regulã. si mulier pmortuo viro lucret aliqd occasione prioris matrimonij istud lucrum q̃tũ ad pprietatez liberis prioris matrimonij seruare tenetur ⁊ sibi retinet vsufru. Sz si mulier lucratur aliquid ex scdo matrimonio: illud lucrum tenetur seruare liberis scdi matrimonij q̃tuz ad proprietatez: ⁊ sibi retinet q̃tuz ad vsufru. vt. s. e. l. pxi. in princ. ⁊ in auc. de nuptijs. §. hinc. ⁊. j. l. proxi. in prin. Sz vnuz dicitur in. l. ista qd videtur hẽre contrariuz. Nam hic dicitur. si mulier ex scdo matrimõio lucrata est sponsaliciaz largitatẽ: illã tenet seruare liberis scdi matrimõij insolidũ: ⁊ de ea nihil seruat liberis prioris matrimonij. ⁊ si ista mulier ad tertias nuptias nõ cõuolauerit. l. videtur cõtraria: qz si mulier acquisiuit sponsaliciã largitatẽ ⁊ cõuolat ad scdas nuptias illã seruat liberis prioris matrimonij qui passi sunt iniuriã ex secundo matrimonio. Sz si mulier aliqd quesiuit ex scdo matrimonio: illud tenet seruare liberis primi ⁊ scdi matrimonij: etiaz si ad tertias nuptias nõ cõuolauerit: quia liberi scdi matrimonij nõ sunt passi iniuriã p tertia vota: vñ videtur p̃. j. e. l. siquis. §. talẽ. Ad qd quidã dixerũt qd hic dr ibi corrigit: qz nõ est nouũ ⁊c. vt. ff. de le. ⁊ se. cõ. l. nõ ẽ nouũ. Uel põt dici scdo mõ q hec. l. loquit in sponsalicia largitate quã mulier quesiuit ex scdo matrimonio quã seruat liberis scdi matrimonij. secus in donatiõe pp nuptias: qz illaz tenetur seruare liberis primi matrimõij ⁊ scdi: vt in. l. p̃. Uel põt dici tertio mõ q hec. l. loquit in donatione pp nuptias ⁊ in spõsalicia largitate: illa loquit in alijs lucris. Uel põt dici quarto modo q hec. l. debet intelligi q̃n liberi scdi matrimonij extiterũt heredes pr̃i tm̃ ⁊ nõ matri. sz in. l. p̃. extiterunt heredes vtriq; parenti. adijciã ibi ⁊ alias solutiões.

Generaliter. Segnori. l. ista longa est tamen vnico verbo imperator poterat dicere qcqd dicit nouũ. Naz. l. ista de hoc seruit nobis qd dicit. l. femine. s. e. que dicit. si mulier post annum conuolat ad secundas nuptias q lucra quesita in primo matrimonio seruat liberis primi matrimonij q̃tuz ad proprietatez: sz q̃tuz ad vsufru. retinet sibi. hoc idez dicit ista. l. in marito cõuolante ad scdas nuptias. vnde non habebat aliud facere imperator nisi dicere qd dicit. l. illa. femine. in muliere conuolante ad secundas nuptias. hoc idem dicimus in marito conuolante ad secundas nuptias. Tamen vt eam melius intelligatis. l. istam in tres partes diuidetis. In prima parte ponit quãdaz generalitatem dicens. quo cãu mulier soluto matrimonio morte mariti: si quesiuit aliqua ex illo matrimonio liberis primi matrimonij reseruare tenet q̃tum ad proprietatem: ⁊ sibi retinet vsufru. eodem casu si mulier moritur ⁊ maritus lucratur ex primo matrimonio ⁊ conuolat ad secũdas nuptias: tenetur reseruare illud liberis primi matrimonij q̃tum ad proprietatem: ⁊ sibi retinet vsufru. que omnia. s. scripta hñt locũ: cũ mulier per se vel per interpositã psonã dotẽ dedit. ista autẽ lucra pr̃ vel mr̃ nõ debet alienare: ⁊ si alienat: liberi debent posse vendicare si extant: sed si cõsumpta sunt condicunt ab heredibus pr̃is ⁊ matris estimationẽ. sed ista lucra pñt retinere toto tẽpore vite sue: ⁊ diuidere inter filios vel vni ex his assignare quẽ digniorẽ putauerint. Secũdo dicit q lucrum quesitũ in primo matrimonio: pater vel mater tenetur seruare liberis primi matrimonij: siue extãt heredes vtriq; parenti: siue vltimo decedẽti: siue primo. ne qd fauore eorũ introductũ ẽ retorqueat in eoz lesionẽ qd esse nõ dz. Tertio dicitur: si mater lucrata est aliquid mortuo viro: vel pr̃ lucratus est aliquid mortua vxore. si pater vel mr̃ nõ cõuolat ad secundas nuptias: de illis lucris possunt facere mater ⁊ pater quicquid volunt. i. alienare ⁊ donare. verũtamen si illa lucra non alienantur: liberi primi matrimonij poterũt petere. Tex. constitutiones. sub. quas habuistis. s. e. l. femine. ⁊. s. e. l. pxi. Tex. mariti. s. primi. Tex. adsunt. sub. siue inter viuos iur spõsal. largitatis: siue in vltima voluntate: vt. s. l. pxi. Tex. credidit offerẽda. qz semp intelligatis: idez

ius erit. ⁊ ad hoc concordat. s. e. l. in donatione. Tex. redigãtur. sub. qd esse põt. vt. s. de dona. ante nuptias. l. j. Tex. ad liberos. primi matrimonij: vt. s. e. l. femine. Tex. vendicãt. quia statim conuolante muliere ad secundas nuptias deserit eam proprietas: vt. s. e. l. femine. Tex. licentiam. ¶ Or segnori vt ista intelligatis: quia quedam. ll. videntur contra. que dicunt q pater ⁊ mater lucra alienare nõ possunt vt hic ⁊. s. e. l. femine. quedã dicunt q sic: vt. j. e. l. §. illud. ⁊. j. l. pxi. §. vlti. ⁊. l. siquis in prin. vnde dicetis vbi pater vel mater lucratur aliquid in primo matrimonio ⁊ conuolant ad secundas nuptias: tunc prohibetur alienare vt hic. ⁊. s. e. l. femine. vbi autem non conuolat ad secundas nuptias: non prohibetur alienare vt in. l. contra. Tex. diuidendi. ¶ Or segnori ex littera ista colligitur q mulier de his rebus non testatur si diuidat. nam aliquis potest diuidere de alieno nõ testari. Nã iudex vl arbiter vel amicus potest diuidere alienum: tamen de alieno non testatur: vt no. s. de sa. san. eccle. auc. siqua. fm vnã expositionem. verũtamen qd hec littera dicit: in aliquo est correctum hodie: quia lucruz prioris matrimonij vni ex liberis non potest assignare: immo equaliter diuiditur inter eos: vt in auc. lucrum. quã legi. s. e. l. femine. Tex. in his. Incipit scdm dictum huius. l. Tex. inuentũ. ⁊ hucusq; durat scdm dictũ. Et in isto scdo dicto no. q si persona que conuolat ad secundas nuptias moritur liberi habent lucrum proprietatis. sed postq̃ moritur habẽt vsufructum: siue liberi adiuerunt hereditatem vtriusq; parentis siue vltimo decedẽtis siue primo: ne qd fauore ⁊c. vt. s. de le. ⁊ cõsti. l. qd fauore. ⁊. j. de rei vxo. ac. l. vnica. §. accedit. sz istud hodie est correctũ in aliquo: qz hodie siue liberi succedant vtriq; parenti siue alteri siue neutri lucra primi matrimonij debẽt habere: vt. j. habebitis in auc. quã. j. legã. Tex. alienauerit. ergo appet q potest alienare. sz in primo dicto dixit contra. sed solue vt ibi dixi. Tex. accipe. ⁊ ad hoc concordat. j. l. pxi. §. vlti. ¶ Or segnori super. l. ista hẽtis signatas tres auc. Prima auc. incipit. Heres ⁊c. Secunda incipit. Uxore. Tertia incipit. Si tamẽ ⁊c. Et primo legit auc. que incipit. Heres ⁊c. Et ista prima auc. legitur super secũda parte. l. C. vbi habuistis q pater vel mater conuolantes ad secundas nuptias: lucra quesita tenẽtur seruare liberis primi matrimonij siue heredes existant vtriq; parenti siue vltimo decedenti. Hec auc. corrigit ⁊ dicit: vbi mater est aliquid lucrata ex primo matrimonio illud lucrum debet remanere liberis pmi matrimonij: siue succedãt liberi vtriq; parenti siue neutri. Idem in patre est qd dictum est in mr̃e. Nam liberi vocant ad illud lucrũ: nisi ingrati existãt. Tex. heres. sub. de qbus facta est mẽtio in. l. C. Tex. liberis. sub. illius matrimonij nõ alterius: vt. s. e. l. femine. ⁊. l. cũ aliqs. ⁊ hec auc. est in auc. de nuptijs. §. solutum. ¶ Or segnori subsequenter videamus illam auc. que incipit. Uxore ⁊c.

Uxore. A. Hec auc. non legit sup. l. C. vt corrigat eã sed vt eam confirmet. ⁊ hec auc. põt aptari ad primam partem. l. ⁊ vltimam. ⁊ dicit tria. Naz primo dicit. si mulier lucrat donationẽ pp nuptias occasione primi matrimonij tenet eam reseruare liberis primi matrimonij. ⁊ hoc est primũ dictum. Nam sicut vxore mortua si maritus lucratur dotem: tenet reseruare pprietatẽ liberis primi matrimõij: ita mulier donationem propter nuptias. Tertio dicit q predicta habent locum cum matrimonium soluitur morte vxoris vl mariti. Eadez locum habent si alio modo soluitur matrimonium: puta diuortio. Nam quedã est constitutio que loquit super his lucris. hoc dicit ista auc. Tex. vxore mortua. i. pmortua in pmo mr̃imonio. Tex. vsufructu pr̃i cõcesso. sub. si pater cõuolat ad scdas nuptias. sed si non conuolat ad secundas nuptias. nõ reseruat proprietatem nec vsufructum vt statim sequitur in alia auc. que incipit. Si tamen ⁊c.

Si tamen. A. Alij dicũt vsufructu ɔcesso patri siue ɔuolat ad secũdas nuptias siue non. ⁊ dicunt q ista auc. corrigit per auc. si tamẽ. que statim seqt post istã. Tex. idẽ ẽ. Incipit scdm

dictuz. Tex. largitate. sub. vel ex donatione pp nuptias. Et que sit dr̃ia inter ista dixi. s̃. de dona. an̄ nuptias. i ipsa rubrica. Tex. idem. Incipit tertiuz dictũ. q. d. primũ dictũ. ⁊ secũdum dictũ hñt locuz cũ soluitur mr̃imoniũ morte vxoris vel mariti. Item si alio mō puta diuortio. nam si soluitur culpa mariti vxor lucratur donationē pp nuptias. si culpa mulieris vir lucratur dotē: vt. j. de diuor. ⁊ repu. l. cōsensu. Text. loquitur. ⁊ hec auc̃. est in auc̃. de nuptijs. §. soluto. ⁊ in auc̃. neq̧ virum qđ ex dote. §. vl. ¶ Or segnori subsequēter videatis auc̃. que incipit. si tamē ⁊c̃.

Si tamen. A. Istam ad finem l. C. ita adaptabitis. in fi. l. C. dicitur vnum qđ ista auc̃. videtur immutare. Nā in. l. C. dicebatur ꝙ si pater vel mater qui vl̕ que lucratur aliquid ex primo matrimonio: si nō ꝯuolat ad scđas nuptias teneť reseruare liberis primi mr̃imonij. ⁊ hec auc̃. immutat in aliquo ⁊ dicit. si mulier lucratur aliquid ex prio matrimonio ⁊ abstinet a secundis nuptijs. illud lucrũ diuiditur inter eos viriliť. Tex. mater. sub. que lucrata est aliqd occasione primi matrimonij. Tex. portionē. q. d. nedũ hēbit vsufructũ: imo virilem ꝓprietatem. Tex. liberoruz. Or quidam non hñt hic plus: quidam hñt. ⁊ idē in p̃ie. ⁊ hec auc̃. est in auc̃. vt fratres fratrũq̧ filij. §. quia vero.

Hac edictali. Segnori. l. ista est leonis ipatoris: ⁊ longa. l. diuiditur in tres ptes. Prima durat vsq̧ ibi. his illud. abinde durat secunda pars vsq̧ ad. §. si vero. tertia ps durat vsq̧ in finem. ¶ In prima parte dicitur si mulier mortuo primo viro lucratur aliqua occasione primi matrimonij: ⁊ libri primi matrimonij extant: si conuolat ad secundas nuptias: non potest plus secundo marito in dotem dare vl̕ relinquere vel vni ex liberis secundi matrimonij q̃z dederit vel reliquerit vni ex liberis primi matrimonij: dũtamen nō priuet liberos primi matrimonij legittima portione eadem que dicta sunt in matre: eadem ⁊ in patre vendicant sibi locuz. Nā si pater ex primo mr̃imonio liberos suscepit ⁊ aliquid lucratus est: ⁊ conuolat ad secundas nuptias nō potest vxori scđe plus dare q̃z dederit vel reliquerit vni ex liberis primi matrimonij: ⁊ qđ dictum est in patre ⁊ matre: idez de auo ⁊ auia. ⁊ sicut pater ⁊ mater dare ꝓhibētur per se: ita per interpositā ꝑsonam: ne aliquid in fraudē huius. l. excogitetur. Tex. tertia. Vñ no. ꝙ ꝓprie dicuntur nuptie secunde que imediate sequunť post prias: tertie post secũdas vt hic. Sed in larga significatione oēs dicunť secunde post prias: vt. j. e. l. siquis. §. talē. Tex. relinquere. Vñ no. ꝙ verbum relinquendi ptinet ad vltias volũtates. ⁊ de hoc dic vt no. s̃. de sacrosan. eccle. l. vl. Tex. solent. vnde bene scitis ꝙ donatio inter vir. ⁊ vxo. nō vz: vt. ff. đ dona. inter vi. ⁊ vx. l. j. tamen morte cōfirmatur: vt. ff. de dona. inter vir. ⁊ vx. l. donationes. Tex. excludunt. sub. ratione ingratitudinis. vt. s̃. de inoffi. te. l. liberi. Tex. cessante. or qđ aliquis prohibeť facere in vna persona ⁊ in alia ne fraus cōmittať. vt. s̃. qđ metus causa. l. per impressionem: ⁊. s̃. de contra. iudi. l. vnica. ¶ Or segnori dormiētes aduertant istaz. l. al̕s de facili pñt decipi: ⁊ ista. l. in prima pte hoc dicit. si hũi vxorē ⁊ lucratus sum dotem: ⁊ ex primo matrimonio hũi liberos: si cōtraho secundas nuptias: nō possum plus dare secunde vxori vel relinquere q̃z relinquo vni ex liberis primi matrimonij cui minus relinquo: quia ad minus relinquo quartaz nisi esset ingratus. Item non possum plus relinquere vni ex liberis secundi matrimonij q̃z vni ex liberis primi matrimonij cui minus reliquo: ⁊ hoc dicit in patre: idez dicit in mr̃e. si illud est verum: ergo sequitur si mulier que ex primo matrimonio habet filios vult conuolare ad secundas nuptias nō potest nisi det vni ex liberis primi matrimonij quantum dat scđo viro. ⁊ hoc videtur velle. l. ista quantuz ad verba. sed iste intellectus erat durissimus. vñ alia. l. est que docet vos qualiter. l. istam debeatis intelligere. Nam. l. ista dicit. vxor non pōt plus secũdo marito dare vel relinquere q̃z det vel relinquat vni ex liberis primi matrimonij. Sed qđ tempus erit inspiciendum an dandi vel mortis? ⁊ certe tēpus mortis secundi binubij. vnde si mulier habet. ccc. in dotem ⁊ moritur vir: si habet liberos ex primo matrimonio: si cōuolat ad secundas nupitias: omnia. ccc. potest dare in dotem secundo marito: q̃r inspicimus tēpus mortis nō dādi. sed si inspiciamus tps dandi potest reuocari: vt in auc̃. de nup. §. q̃r vero. col. iiij. quā̕ si dominus Ir. extraxisset de corpore auc̃. ⁊ posuisset hic nō malefecisset. Sed quo iure reuocať? certe cōdi. ex. l. ista. q̃r quotiēs nō est cautum quo genere actiōis ⁊c̃. ff. de cōdi. ex. l. l. j. Sz qd dicemus i quadā barataria que fit in ciuitate ista. mulier que ꝯuolat ad scđas nuptias dat omnia bona sua secundo marito in dotem: postea in extremis cōstituta: nō instituit sibi heredem maritum: sed fratrem vel matrem mariti: ⁊ liberis primi matrimonij nihil relinquit. Dico ꝙ hec q̃stio est casus huius. l. q̃r siue istituit scđz maritum siue aliaz personam: in fraudem huius. l. videtur esse factum. vnde liberi primi matrimonij hñt cōditionem ex. l. ista vt. s̃. dixi. ¶ Segnori ad principium huius. l. signať cōtra. quia hic dicitur ꝙ nō potest mulier dare secũdo marito plusq̃z det vni ex liberis p̄mi matrimonij: ergo male dicit. l. alibi que dicit ꝙ mulier que lucrata est donationez propter nuptias nō tenetur seruare liberis primi matrimonij: vt. s̃. de do. ante nuptias. l. si liberis. Ad qđ vos dicatis vt ibi dixi. ⁊ hoc iterum repeto. ¶ Sed denuo ad. l. istam opponiť quid operatur hec. l. nā si mulier dat omnia sua bona in dotem secundo marito. nōne liberi primi matrimonij poterunt mouere querelam inoffic. dotis: vt. s̃. de inoffi. do. l. vna. Ad qđ dicētis ꝙ tempore huius. l. non erat cognita querela inofficiose dotis. vel potest dici ꝙ illa. l. habet locum quando dabat omnia bona sua: ⁊ paciscebatur ꝙ maritus debebat eā lucrari. hec autez lex loquitur quādo dabat omnia bona sua: ⁊ paciscebatur ꝙ maritus debeat ea lucrari. vel hec. l. loquitur quando dabat omnia bona sua in dotē: ⁊ nō paciscebatur ꝙ maritus deberet lucrari. Tex. his illud ⁊c̃. Hic incipit secunda pars huis. l. ⁊ hec secũda pars nos instruit in pluribus. in quibus non erat facta mētio in titulo isto: ⁊ redit ad. l. illam. femine. nam ecce si mulier lucratur donationem propter nuptias: ⁊ cōuolat ad secũdas nuptias deserit eaz proprietas. ¶ Sed quid erit oritur discordia inter matrem ⁊ liberos. dicunt liberi. cōuolasti ad secundas nuptias: ꝓpterea donatio propter nuptias redit ad nos quātum ad proprietatem. vnde volumus hēre apud nos ⁊ prestare tibi vsufru. dicit mulier nō ibit ita: immo volo habere apud me: quid erit i isto dubio? Certe dicit imperator: si est res immobilis donatur. ꝓpter nuptias ꝙ illa erit apud mulierē: ⁊ idem erit in mancipijs ⁊ annuis redditibus. Si autem donatio propter nuptias est in alijs rebus mobilibus: certe cōpetens iudex eliget bonos viros ⁊ prestito sacramēto estimabunt illam rem: ⁊ mulier dabit bonos fideiussores de re restituenda filijs cum morietur: ne si daremus mulieri rem mobilem domi adducēdā sine fideiussore posset esse ꝙ esse ꝙ ipsa fugeret ⁊ ita haberet proprietatē ⁊ vsufructuz. Sed si mulier nō vult nec potest dare fideiussorem liberi dabunt fideiussores mulieri de prestanda tertia parte cētesime huius rei. Si autem alter alteri nō potest dare fideiussores tunc res illa erit apud mulierem: sed alie res mulieris erũt obligate filijs pro ista re. ⁊ qđ dictum est in filijs primi gradus: idem est in filijs vlterioris gradus. Text. legum. vt. s̃. e. l. femine. ⁊. l. gñal̕r. in p̄n. Tex. ciuiliũ ⁊ annui redditꝰ: q̃r in annona prestabantur: vt. s̃. de sacrosan. ec. ⁊. l. iubemus. Tex. interdicta. cum conuolat ad secundas nuptias: al̕s secus: vt. s̃. l. proxi. in fi. Tex. mobilium. Sed nōne dixit. s̃. de mobilibus: quia dixit de mācipijs? Rñ. mancipia proprie dicuntur que mouentur. nam sunt quedam res que nō mouent se: sed mouētur: vt. ff. de ver. ob. l. mouētiũ. Tex. vtraq̧ pars. s. mr̃ ⁊ filij. Tex. sacramento. sub. de estimatiōe. Text. bonafide facienda. vñ ex littera ista colligiť ar. ad vnũ qđ fit in ciuitate ista: q̃r sunt hic estimatores ⁊ isti eligunt aliquem vt estimet bona alicuius ⁊ faciunt euz iurare bonafide estimare. ⁊ per ipsum dz estimari res qui hz prudentiā: sicut fit compatio p illũ q hz compationis experientiā: vt. s̃. de fide instru. l. cōparationes. in fi. Tex. restituanť. ⁊ ad hoc accedit

ĵ.de his qui ante aper.ta.l.vnica.⁊ de hoc dixi in auc.siquis ex his.Tex.ꝑponēdis.hucusq3 durat secūda pars huius. l.⁊ super ista secunda parte habetis signatam vnam aucten. que incipit.sed si aurum.

Sed si aurum. A. Istā auctēti.ap. tabitis sic ad.l.C. nam secunda pars.l.C. dicebat ꝙ in omnibus rebus mobilibus si mulier volebat dare fideiussorē ꝺ rebus restituendis filijs cū moreret̄ poterat illis rebus vti ⁊ frui.hec auc.corrigit.l.C.i aliquo.⁊ dicit si mulier accipiat.c.in dōatione pp nuptias in auro:⁊ est pacta ꝙ si predecedat vir ꝙ eā3 lucret̄:⁊ postea predecessit maritus:⁊ lucrata est donatiōe3 pp nuptias: postea ista cōuolat ad secundas nup.dicit filijs qui nati sunt ex primo matrimonio: detis mihi.c.libras auri:⁊ dabo vobis bonos fideiussores de restituendo vobis cu3 moriar:hic quid erit?Certe si mulier offert fideiussores ꝑpterea nō exigit aurū:s3 filij prestabunt cautionē de prestanda tertia pte centesime illius auri. Tex.cautio.exponitur cautio de prestandis vsuris vsq3 ad tertiam centesime.⁊ hec auc.est in auc.de non eli. secundo nubēte.§.aliud.⁊ in auc.de nuptijs.§.q2 vero.Tex.si vo ⁊c. Segnori hic incipit tertia pars huius.l.⁊ ista tertia pars dicit hoc.si pater lucrat̄ aliquid occasiōe primi matrimonij vel pater vel mater:⁊ pater ⁊ mater nō cōuolāt ad secūdas nuptias ꝑprietas ⁊ vsufructus illius lucri est patris ⁊ matris:⁊ illud pn̄t alienare ⁊ donare ⁊ de eo facere quicquid volunt.sed si non alienant illud lucru3 ⁊ extant tunc liberi: illud lucru3 pn̄t vendicare ēt si.hereditatē parentū non adeant.Tex.seruata.Segnori ex hac littera colligim⁹ ꝙ si mulier conuolat ad secundas nuptias.ĵ.tempus luctus punitur propter nimia3 festinantia3 ⁊ propter affectione3 libero2u3 desertā:vt dixi.s̄.e.l.j.Tex.prohibebunt̄.hoc est veru3 quando seruatur liberorum affectio:vt.ĵ.e.l.siquis.al's secus:vt.s̄.l.femine.⁊.l. generaliter.in prin. Tex .parentū. hoc hodie correctū est in aliquo p auc.quā legi.s̄.e.l. ꝑxi. que incipit.si tamen ⁊c.qua3 quida3 legunt hic.

In quibus. Segnori pro modico iterlineari faciē do imperator 3eno fecit.l.istā.nā vos hūistis in p̄cedentibus.ll.si pater vel mr̄ occasione primi matrimonij aliquid lucratur ⁊ cōuolat ad secūdas nuptias queritur filijs prioris matrimonij.nūc in.l.dicitur quid si aliquis ex filijs prioris matrimonij premoritur relictis filijs?certe siue ante nup.siue post non ad p̄rem vel ad m̄rem: non ad frēs vel ad sorores hereditas illius filij pertinet:s3 ad filios vel filias premorientis.Tex.decernimus.q2 potior est causa descendentiū:vt in auc.de here.ab inte.in prin. Tex.licentia3. sed hoc hodie correctu3 est:vt in auc.hoc lucrum.

Siquis. Segnori.ll.veteres alio2 imperatoru3 qui p̄cesserūt iusti in superiorib⁹ hūistis:amō sequunt̄ noue.ll. iusti.⁊ in.l.ista vsq3 ad.§.talē.dicit iusti.vnum qꝺ.s̄.satis erat tactu3.⁊ dicit si aliquis filioru3 prioris matrimonij premoritur susceptis filijs vel nepotibus:portio eius nō applicabit̄ patri vl̄ matri vel fratri nec sororis:sed solis filijs vel nepotibus eius. Secūdo dicit si pater vl̄ mater lucratur aliquid ex primo matrimonio: ⁊ abstineat a scꝺis nuptijs illud lucrū pōt alienare.⁊ intelligitur alienatio siue sp̄alit̄:q2 reliqt alicui eā iure legati. siue generaliter vt aliqu3 instituēdo herede3.Tex.sancimus.⁊ ad hoc cōcor.s̄.l.ꝑxi.⁊ ꝑpter hoc nō oportebit fieri istud. Tex.vt siquis.s.pater.Tex.vel siqua.s.mater venerit.⁊ sic liberoru3 affectionē nō deseruit.Tex.administrare.⁊ ad hoc concordat.s̄.e.l.generaliter.in principio.vel si.sed tn̄ est detractum huic dicto per auctenti.si tamen ⁊c.quam habuistis.s̄.l.generaliter sancimus.vt.s̄.e.l.hac. edict. Text.relinquendo.iure legati.¶ Or segnori no.hic si parens non deseruit liberorum affectionē pōt alienare res quesitas in primo matrimonio ⁊ in totum:sed hodie pro virili portione vt in auctē.si tamen ⁊c.⁊ dicitur alienare siue specialiter siue generaliter alienat.Unde no.tria no. In primo no.ꝙ alienatio est ⁊c.vt.ĵ.de fundo do.l.j.in larga significatiōe.secus est vt.s̄.de rebus ali.l.vlti.Ite3 no.hic qs dicat̄ aliena re dr̄ qs alienare siue sp̄aliter siue gn̄aliter qs alienat.⁊ ad hoc accedit.ff.de le.ij.l.peto.§.quinetiā.Secus est tn̄ q̄tu3 ad fundu3 dotalē:q2 ꝑhibet̄ in eo specialis alienatio:vt.ff. de fundo do.l.j.Itē causa futuri iudicij ꝑhibetur specialis alienatio:vt.ff.de alie.iu.mu.cā facta.l.ex hoc edicto.qꝺ est ideo:q2 fit dolo malo alienatio.¶ Or segnori sup p̄ncipio huius.l.habetis signatā vnā auc.que incipit.Nūc autē ⁊c.

Nunc autē. A. Dicit hic. vbi parentes abstinebant olim a secūdis nuptijs poterāt alienare lucrum qꝺ quesierant occasiōe primi matrimonij.sed si conuolabant ad secūdas nuptias:remanebat apud filios q̄tum ad proprietatem.sed istud hodie est correctu3. q2 si specialiter non alienant:istud lucrum remanet apud filios. Tex.nūc. i.nouo iure.⁊ hec auc.est in auc.de nuptijs.§.soluto. Tex. talem vero.⁊c. Segnori.§. iste consueuit difficilis reputari: in veritate tn̄ inspecta littera non est difficilis.s3 ista difficultas est inuenta propter solutionem cuiusda3 contrarij. Et legit̄ iste.§.tribus modis. Uno mō ꝭm ꝙ littera prima facie videtur sonare vt iste.§.notet dr̄iam inter liberos primi matrimonij ⁊ secundi.Et est talis.si mulier lucrata est aliquid prioris matrimonij occasione ⁊ postea non cōuolat ad secundas nuptias:filij primi matrimonij si maternam non adierunt hereditatem:illud lucrum debent habere precipuū si illud non fuerit alienatu3 a matre.talis licentia vero non conceditur liberis secūdi matrimonij.q2 si mulier quesiuit aliquid occasione secūdi matrimonij licet ad tertia vota nō ꝯuolauerit: si filij scꝺi matrimonij successerūt ab intestato matri.ab intestato:q2 alij primi matrimonij succedebant eidem parenti:lucrum quesitū ex secundo matrimonio non habent precipuū:immo tenentur cōicare liberis primi matrimonij.hoc dicit iste.§.ꝭm hanc lecturam ita exponit̄ l'ra ista.Tex.talem vero licentiā.sub.cōcedimus.qꝺ est.ĵ. Tex. filijs.sub.primi matrimonij lucra prioris matrimonij.Tex. parens.i.pater vel mater.pater dū lucratus est aliquid ab vxore.Tex.ex matrimonio.sub.primo.Tex.nō alienauerit. hucusq3 durat primum dictum.⁊ dicit hic vt dixi in casu.⁊ ad istud accedit.s̄.e.l.generaliter in fi.⁊.l.hac edictali in fi. ⁊.s̄.in prin.huius.l.Tex.nullo mō.Incipit scꝺm dictum ⁊ loquitur in filijs secundi matrimonij ⁊ dicit vt dixi in casu ⁊ dicatis.Tex.nullo mō.s.talem licentiam.Tex.eis.s.filijs secundi matrimonij. Tex .ex parte sibi acquisierunt. Tex. alij.i.filij primi matrimonij debent cōicare hic illud lucrū filijs secundi matrimonij.Tex.si vt.q2 hoc casu filij secundi matrimonij debent cōicare illud lucrū filijs secundi matrimonij.⁊ hec lectura satis est amica littere. S3 q̄rit̄ q̄ est rō quare filij p̄mi matrimōij lucra q̄sita in primo m̄rimonio hn̄t p̄cipua:filij secundi m̄rimonij nō hn̄t p̄cipua s3 cōicant filijs primi m̄rimōij? Rō est illa.nā liberi p̄mi m̄rimōij hn̄t p̄cipua lucra p̄mi m̄rimōij:cū pr̄ ⁊ mr̄ ad secūdas nuptias non conuolauerint:nec sunt alij cui debeant cōmunicare. Ubi pater vel mater conuolauit ad secundas nuptias ⁊ lucrat̄ aliqd occasiōe secūdi m̄rimonij:si ad tertia vota nō cōuolat filij secundi matrimonij lucra scꝺi matrimonij nō hn̄t p̄cipua:imo succedūt ex pte pentū ⁊ cōicāt filijs p̄mi m̄rimonij:q2 filij p̄mi matrimonij p filios scꝺi m̄rimonij iniuriam passi sunt.s3 filij scꝺi m̄rimonij nō sunt passi iniuriā:si pater vel mr̄ ad tertia vota nō cōuolauerit.vn̄ nō est mir̄ si filij secūdi m̄rimonij cōicāt filijs p̄mi matrimonij.s3 huic lecture cōtradicit.l.que vr̄ velle ꝙ sicut filij p̄mi m̄rimōij sua lucra hn̄t p̄cipua:ita filij scꝺi m̄rimonij lucra secūdi matrimonij hn̄t p̄cipua:vt.s̄.e.l.cum alijs. Ad solutione3 huius ꝯrij. pōt dici pluribus modis.Et vno mō qꝺ ibi dr̄ pn̄ti.§.corrigitur:q2 illa.l.est antiqua.i.facta ante tpa dn̄i iusti.§.iste est nou⁹:q2 hec.l.ē iustiniani ⁊ nō est nouū ⁊c.vt.ff.de leg.⁊ se. con.l.non est nouū. Uel pōt dici scꝺo mō ꝙ.l.illa cū alijs loquit̄ in lucro sp̄osalitie largitatis:q2 lucrum ibi scꝺi m̄rimonij hn̄t precipuū ⁊ non cōicant filijs primi m̄rimonij.§.

iste loquitur in alijs lucris: puta in donatione propter nu-
ptias: que lucra secūdi mr̃imonij filij nō hn̄t precipua: imo
cōicant filijs primi matrimonij occasione iniurie quã passi
sunt filij primi mr̃imonij p filios scđi mr̃imonij. Uel potest
dici tertio modo. nam. l. illa cū alijs loquitur: quando filij
secundi mr̃imonij quesierunt hereditatē patris tantū ꝛ non
mr̃is. §. iste loquit̄ qñ filij scđi mr̃imonij extiterunt heredes
parētis vltio decedētis a quo lucrū capiebāt: ꝛ hoc indicat
finis huius. §. dū dicit ꝛc. ¶ Or segnori legitur ꝛ secundo
modo hic. §. vt in eo ponat̄ casus sic: quedā mulier cōtraxit
primas nuptias: ꝛ ista dedit in dotem. x. ꝛ recepit donatio-
nem propter nuptias eiusdem quātitatis pacta est ꝙ si pre-
decederet ꝙ maritus lucraretur illa. x. ꝛ econtra pactus est
vir ꝙ si maritus predecederet ꝙ mulier lucraret̄. x. postea
vir decessit relictis liberis: vnde mulier susceptis liberis ex
primo matrimonio lucrata est. x. certum est ꝙ si mulier non
cōuolat ad scđas nuptias. ꝛ illud lucrū nō alienaret ꝙ illi
filij soli acquirerent. ꝛ hec licentia a iure est eis cōcessa. Or
ponamus: ista mulier nō fuit cōtenta primis nuptijs: immo
cōuolat ad secundas nuptias ꝛ dedit ei. xx. in dotē ꝛ pacta
est ꝙ si predecederet vir ꝙ lucraretur illa. xx. ꝛ ecōtra vir fe-
cit ei donationem propter nuptias in. xx. ꝛ pactus est vir ꝙ
si predecederet ꝙ mulier lucraretur. xx. ꝛ ex isto secūdo ma
trimonio suscepit liberos: postea decessit vir ꝛ ita lucrata est
ex pacto. xx. vnde quodam die cogitauit mulier: ex primo ꝛ
secundo viro suscepi filios si conuolarē ad tertias nuptias
aliqđ blasphemium esset mihi. vnde abstinuit a tertijs nu-
ptijs. tandem illa mulier decessit. liberi primi mr̃imonij ve-
nerunt ad successionē maternā cū filijs secundi mr̃imonij.
dicunt filij primi matrimonij filijs secūdi matrimonij: lucrū
secundi matrimonij cōmunicetis nobis dicunt filij secundi
matrimonij ꝛ vos lucrum primi matrimonij. queritur quid
iuris sit? Et respondetur ꝙ lucrū primi matrimonij filij pri-
mi matrimonij hn̄t precipuū. sed filij secūdi matrimonij cōi
cant lucrū secundi matrimonij filijs primi matrimonij. hoc
dicit iste. §. Et ħm istã lecturā ita exponitur littera. Tex. nō
alienauit. sub. idē esse si cōuolauit ad secundas nuptias vt
indicat littera sequens. Tex. licentiam. sub. si ad tertias nu-
ptias non conuolauerit. Text. acquisierant. sub. filij primi
matrimonij. Text. successerunt. sub. in partem: quia filij se-
cundi matrimonij cōicant lucrum secundi matrimonij filijs
primi mr̃imōij. ꝛ ħm istã lecturam non cōtradicit. l. s̄. e. l. cū
alijs. quia illa lex loquitur quando sunt filij ex primo matri
monio ꝛ mulier non cōuolat ad secundas nuptias. hec auc.
loquitur cum conuolauerit ad secundas nuptias. Uel pōt
dici quando mulier cōuolauit ad secundas nup. erāt liberi
primi matrimonij: sed tantū erat in lucro primi matrimonij
quātū in lucro secundi matrimonij. sed hic erat munis in
lucro primi matrimonij. sed plus in lucro secūdi mr̃imonij.
ꝛ ideo est vtilitas facere cōicationem. vel in ista. l. filij primi
matrimonij succedebant ex parte parēti vltimo decedendi:
in. l. contraria non succedebant. Queritur que sit rō diuer-
sitatis. patet ex his que. s̄. scripta sunt. ¶ Legitur ꝛ tertio
modo iste. §. ꝛ similiter duo dicit. sed diã notat in alio. In
primo casu dicit ꝙ filij primi mr̃imonij hn̄t lucra primi mr̃i
monij vt precipua ēt si parēs ad secundas nup. conuolauit
vel non illa lucra vel etiã si non conuolauit ꝛ paternã vel
maternã hereditatē non adierunt. Secundo dicit: ꝙ si filij
secundi matrimonij successerunt ex pte parenti qui cōuola-
uit ad secundas nuptias: lucra secūdi mr̃imonij nō hn̄t pre
cipua: imo cōicant cū filijs primi matrimonij. hoc dicit iste
§. ꝛ ħm hoc exponitur ita lr̃a. Tex. hereditatem. a quo lucrū
capiebant. Tex. scđo. sub. qꝛ idē si cōuolauit ad secundas
nuptias: vt. s̄. e. l. cū alijs. Tex. non alienauit. qꝛ idē si alie-
nauit: vt. s̄. e. l. generaliter. §. j. in his. Tex. acquisierūt. sub.
sed si sibi non aquisierunt hꝫ locū hec. l. cū alijs. Et ad so
lutionē cuius cōtrarij ꝛ vt hēatis mentē totius istius tra-
ctatus ita breuiter distinguetis. Nã cū ad secundas nup.
cōuolatur: aut infra tps luctus: aut post. Si infra tēpus lu-
ctus aut a femina aut a masculo. Si a femia locū hn̄t pene
vt. s̄. e. l. j. ꝛ. l. ij. Si a masculo. nulla pena habꝫ locū: qꝛ ma-
ritus vxorē lugere non cōpellitur: vt. ff. de his qui no. infa.
l. vxores. Itē qꝛ nō est timor de perturbatione sanguinis:
ꝛ ideo nō ponit̄ festinantia in marito sicut in vxore. Sed si
cōuolat post tēpus luctus hic nō refert aut a masculo aut a
femina: qꝛ vterqꝫ perdit lucrū primi matrimonij quantum
ad proprietatē: vt. s̄. e. l. femine. ꝛ illud potest assignare vni
ex liberis cui vult ħm. l. C. sed hodie est correctū: vt in auc.
hoc lucrū. si postea vel antea moriunt̄ liberi: mater succedit
eis in bonis paternis ꝛ in vsufru. nō in alijs pleno iure. vt
in auc. de nup. §. hinc nobis. Uerūtamē si pactum erat ap-
positū in dote vel in donatione ꝓpter nuptias ex casu nō
existētiū liberoꝝ habet locū auc. s̄. e. l. sed ꝛ siquis. ꝛ est ve
rū qꝛ liberi p̄mi matrimonij hn̄t hic lucrū: siue vtriusqꝫ pa
rentis: siue neutrius quesiuerūt hereditatē: vt. s̄. e. l. genera
liter. ꝛ auc. vxore si patit̄ mulier vel vir si secundas nuptias
inierit. Tex. penas. vt. s̄. e. l. femine. Sꝫ ꝛ si forte lucra que-
sita in primo matrimonio ꝛ ex secundo: si secūdū matrimo-
niū tertijs nuptijs nō est festinatū: ꝛ tunc habet locū. §. hic
ꝛ ēt succedunt pariter. al's secus vt. s̄. l. cum alijs. Si tñ a se
cundis nuptijs abstineant: filij primi mr̃imonij lucrum lu-
crant̄: vt. s̄. e. l. gn̄alit̄. in prin. ꝛ in hac. l. in fi. Odof.

In illo. In isto. §. dicuntur duo. Primo dicitur. si mulier lucratur aliquid occasiōe primi ma
trimonij omnia bona mulieris sunt tacite obligata ꝓ illo
lucro seruando filijs prioris matrimonij: ꝛ econtra est in pa
tre. Secundo dicitur. licet bona patris sint tacite obligata
filijs primi matrimonij: nō tamē pater oneribus ratiocinij
subiectus est: vel propter hoc perdit administrationem. ve-
rumtamen si talia bona sunt alienata a patre, filij poterunt
ea vendicare. Tex. suppositas. sub. pro alienatione non fa-
cienda non pro ratiocinijs: vt patet. j. de bo. que libe. l. cū
oportet. §. vl. Tex. questionē. quia erubescit. l. ꝛc. vt in auc.
de nup. §. siquis autē. Tex. filijs. vt. j. de bo. que libe. l. cū
oportet. §. nō autem. ꝛ. §. vlti. ꝛ indubitāter filij poterunt vē
dicare: vt. j. de bo. maternis. l. j. in fine. ꝛ auc. ibi signata.

Quando. Segnori. l. ista sicut ꝛ superior noua est. l. iust. ꝛ ista
l. glosat. l. illam. s̄. eo. l. hac edictali. ꝛ hec. l.
dicit duo. Primo dicit. dictum est. s̄. l. hac
edictali. ꝙ mulier que conuolat ad secun-
das nuptias: non potest plus secundo viro
donare q̄ꝫ dederit vni ex filijs p̄mi matrimonij. ꝛ si plus de-
derit filij vēdicant ꝛ hn̄t precipuū ꝛ non cōicant. Itē dictū
est ēt in p̄e: sed certe hec. l. corrigit eam in hoc: qꝛ illud qđ
plus dat bene vēdicat̄ per liberos prioris mr̃imonij: sed est
cōicādū filijs secūdi mr̃imonij. Secūdo dr̄. sicut lucra que-
sita ex secundo mr̃imonio ꝓdūtur quoad ꝓprietatē si mulier
vel vir conuolat id secundas nuptias: ꝛ hoc quando solui-
tur matrimoniū morte alterutri⁹: ita si diuortio. Tex. leges
vt. s̄. e. l. hac. Text. sancimus. ꝛ in isto loco corrigit hec. l. l.
hac edictali. Tex. ad hoc. Incipit secūdū dictū. Tex. regri.
hoc casu requirit̄ q̄tū ad alia: vt. j. de repu. l. ꝯsensu. ¶ Or
segnori habetis hic vnã auc. que incipit. ad eos ꝛc.

Ad eos. A. Hec auc. continuatur ita ad. l. C. quia
l. C. in aliquo corrigit. l. hac edictali. vt dixi
in casu. qꝛ causa discordie est tollēda inter
fratres: vt. j. de bo. que lib. l. cum oportet.
hec autē. corrigit. l. C. ꝛ redit ad. l. hac edi-
ctali. ꝛ dicit ꝙ illud plus vēdicāt: ꝛ ipsi soli hn̄t hoc ꝑcipuū
nec communicant filijs secundi matrimonij. Tex. ad eos so
los. idest ad filios primi matrimonij. Tex. pertinet. sub. illō
plus quod dedit mulier secundo viro. ꝛ hec auc. est in auc.
de nuptijs. §. obtinere.

Tam apertissimi. Segnori. l. ista ē
noua. l. iusti. ꝛ licet sit longa quantū ad ver-
ba: tamen quantū ad sentētiam satis est bre-
uis. ꝛ ista. l. vult glosare. l. illā. s̄. eo. l. femine
ꝛ. l. generalit̄. Nā vos hūistis in ꝓcedētib⁹
si parens lucratur aliqd ex prio matrimonio ꝛ conuolat ad
scđas nuptias lucrū quesitū ex prio matrimonio tenetur ser
uare liberis primi mr̃imonij. Añ dicit iusti. iste sunt male

ll. ergo

ll.ergo liberi primi matrimonij deinceps verberabunt patrem ⁊ matrem secure ⁊ erunt ingrati. Unde dicit iusti. qđ dicunt ille.ll.est intelligendum: si liberi primi mřimonij ingratitudinez non cōmittant.sed si ingratitudinez cōmittāt: sicut pñt exheredari a paterna hereditate:ita ab isto lucro. ⁊ que dicta sunt in pře ⁊ mře:eadē in auo ⁊ in auia:vt lucra quesita teneantur seruare suis nepotibus. Tex.cauet.vt.s̄. de inoffi.testa.l.qm̄ liberi.⁊ in auc̄.vt cū de ap.cogno.§.cās. Tex.constitutio.vt.s̄.e.l.femine.⁊.l.generaliter.⁊.l.hac edictali.Tex.leonis.vt.s̄.e.l.hac edictali. Tex.sunt. Et no. ꝙ licet oliz liberi deberent ꝓbare se gratos esse vt hic.⁊.s̄.de inoffi.tes.l.liberi.hodie tamen secus quia ꝓbabūt heredes eos ingratos esse vt hic:⁊.s̄.de inoffi.testa.l.omni modo.⁊ in auc.vt cum de app.cogno.§.causas.

Si secundo nupserit mulier.

Superiori titulo dictū est vobis quid iuris sit si mulier conuolat ad secundas nuptias:quia si lucrata erat a marito aliquid deserit eam proprietas:sed retinet vsufructum. Uerum quia mulier aliquando occasione primi matrimōij: querit sibi solum vsufructum ⁊ conuolat ad secundas nuptias.⁊ queritur an ille vsufructus perdatur.ideo ponitur hic rubrica si secundo nupserit mulier cui maritus vsufru. reliquit.sub.vel donauit inter viuos: vt. ff.de dona.l. filiussa.§.penul.sub.an vsufru.retineat vel perdat videamus ⁊ subijciamus.

S I vsufructū. Segnori.l. ista dicit tria. Primo dicit.si maritus in testō vel in codicillis vxori sue reliquit vsufru.alicuius rei si conuolat ad secundas nuptias debet perdere vsufruc.⁊ debet redire ad liberos p̄mi matrimonij.Secundo dicit.si liberi primi matrimonij erāt infantes ⁊ nō hñt tutorē:⁊ mulier non petebat istum vsufru. sz.vtebat̄ ⁊ fruebat̄:mulier tenet̄ ei restituere rez cuz fructibus medio tempore perceptis. Tertio di.ꝙ istud nō hz locuz in vsufructu donatiōis pp nuptias vt si mulier quesiuit donationē pp nuptias:⁊ conuolauit ad secundas nuptias pdit ꝓprietatē:sz retinet vsufr.ħm ꝙ veteres q̄stiōnes decreuerunt. Tex.reliquerit.sub.in vltima voluntate. Idem si inter viuos:vt pz in auc̄.hoc locum.hic signata. Tex.filijs. primi matrimonij.Tex.qđ si. Incipit secundū dictuz.Tex. restituat.vt.ff.de rei ven.l.fructus. Tex.hoc de vsufructu. Incipit tertium dictuz.Tex.constitutiones.vt.s̄.de vsufru. l.femine.⁊.l.generaliter. Or segnori super.l.ista habetis signatam vnam auc.que incipit.hoc locum habet.

H Oc locū. A. Istam auc̄.ad.l. C.ita continuabitis. Nam.l.C.dicebat.si maritus reliquit vsufruc.alicuius rei vxori sue:⁊ mulier conuolat ad secundas nuptias pdit illū vsufructū.hec auc̄. dterminat.l.C.⁊ dic̄.l.C.hz locum cum maritus donauit vxori sue inter viuos vel in vltima voluntate reliquit ei eo pacto ꝙ perderet vsufructum si ad secundas nuptias conuolaret.Si autē simpliciter reliquit vel donauit:tūc nō perdit:sed retinet toto tpe vite sue: sicut retinet vsufruc.in donatione propter nuptias. Tex. hoc.s.positum in.l.C.Tex.datus.sub.inter viuos.Tex.relictus.s.in vltima voluntate. Naz licet donatio sit prohibita inter virum ⁊ vxorem: vt.ff.de do.inter vi.⁊ vxo.l.j.tamen morte confirmatur:vt.ff.de dona.inter virum ⁊ vxo.l. donationis. Item in casū est permissa:vt si vir est pauperior vel si in edem sacram expendit:vt.ff.de dona.inter viruz ⁊ vxo. l.si sponsus.§.circa.⁊.§.sequētibus. Tex.interiret: idest piret vt faciunt fere omnes homines huius ciuitatis. Tex. alioquin: idest si non est ea.l.datus sed simpliciter relictus: quia dicit maritus.relinquo vsufructum vxori mee.Tex.licuit.i.quibus casibus pmissa est donatio: puta si vir est pauperior: vel si in edem sacram expendit: vt.s̄.dixi. Tex.permissis: qr ibi si conuolat ad scdas nuptias pdit proprietatē nō vsufructuz:vt.s̄.e.l.femine. Tex. derogari.qr vbi lucrat̄ maritus dotem si conuolat ad secundas nuptias perdit ꝓprietatem:vt.s̄.e.l.femine.⁊ in auc.de nup.§.soluto.Et sup ista auc.no.si maritus aliquis vxori sue vsufru.alicuius rei reliquit hoc adiecto ne nubat:⁊ si nubat perdat: valet hoc relictum:quia non inducitur viduitas per hoc:vt.j.de indicta viduitate.auc.cui relictum est.sed secus si aliquis legaret virgini vsufructum:hoc adiecto ne nubat quia continet viduitatem:⁊ ideo non valet vt colligitur.ff.de condi.⁊ demon.l.cum tale.§.siquis. Sed hic queritur que est ratio diuersitatis si relinquo vxori vsufructum ne nubat:statiz cū nubit perdit vsufructum.si autem relinquo ei rem pleno iure:si conuolat ad secundas nuptias perdit proprietatem ⁊ retinet vsufru. Respondeo ratio est illa:vbi lego vxori mee vsufructū non ea.l.ne nubat pleno iure videor ei relinquere si conuolat ad secundas nuptias:⁊ si perderet vsufructū destitueretur omni auxilio:⁊ ideo retinet vsufru.vbi autez lucratur donationem propter nuptias vel relinqui ei aliquaz rem pleno iure:si conuolat ad secundas nuptias punitur:quia perdit proprietatem:vt.s̄.e.l.femine. simile dicimus alibi vbi aliqs possidet duplici iure animo ⁊ corpore: si recedit de possessione satis consulitur ei:quia retinet eam solo animo. Sed vbi habet solam naturalem:⁊ sic possidet vnico iure.si recedit a re:non desinit naturaliter possidere. al's inueniretur destitutus omni auxilio:vt.ff.de acqui.pos. l.clam.§.qui ad nundinas.⁊.l.naturaliter in prin. Or segnori super auc. ista scripsit hic Azo quādam questionem nec determinauit eam.nam querit ipse hic:quid si maritus in testamento vel in codicillis reliquit vel dedit vxori sue vsufru.his verbis:relinquo vxorez meam donec vixerit omnium bonorum meorum dominam ⁊ vsuariam vel vsufructuariam:quid operantur hec verba? In questione ista potest allegari pro ⁊ contra:⁊ videtur ꝙ sit repugnantia. quia dum reliquit eam dominam:reliquit ei pleno iure: vt.ff. de vsufru.legato.l.si alij.dum dicit relinquo eam vsuariam vel vsufructuariam:excludit eaz a proprietate ⁊ relinquit ei vsufructum formalem qui est seruitus:⁊ in re ꝓpria nō pōt esse vsufructus:vt.ff.si vsufru.pe.l.vti frui in prin.⁊.ff.de serui. vr.pre.l.in re communi.si autem est repugnantia in tali relicto:deficit relictum: vt.ff.de regu.iur.l.vbi.⁊ colligitur.ff. de condi.insti.l.si titius. Preterea si dicit testator lego tibi vsufructum:illi excepto vsufructu:non valet:quia ista repugnantia est:vt.ff.de vsu ⁊ habi.l.si per seruum.§.j.⁊.ij.⁊.ff.si vsufru.pe.l.j.§.j.Econtra videtur ꝙ si maritus vxorem suā dominam ⁊ vsufructuariam relinquit ꝙ debeat valere relictum:quia.l.videtur velle dicere ꝙ voluntas testatoris ꝓ.l. debet seruari:vt colligitur in.l.ff.de condi.⁊ demō.l.in conditione.⁊.s̄.de sa.san.eccl.l.j.in fine. Item ista sua verba aliquid debent operari:vt ar.ff.de le.j.l.si quando.⁊.ff.de vsuris.l.si stipulatus. Item videtur ꝙ habeat solūmodo vsufructum.⁊ qđ de dominio dicit testator:statiz videtur se correxisse si de vsufru.subiecit:vt colligitur .ff.de here.insti.l.si ita scriptum sit.⁊.ff.de manumis.test.l.stichus immo pamphilus.Sed segnori in questione ista dicendum est sic:quia nos fecimus vim in verbis ⁊ in hoc quia aut maritus dicit lego vxori mee vsufructum omnium bonorum meoruz donec vixerit.aut reliquit ei vsufructum vnius rei.aut reliquit eam dominam ⁊ vsufructuariam. In primo casu cum maritus reliquit vsufru. omniuz bonoꝶ suorum vxori si nō habet liberos:sed extranei instituti sunt heredes: mulier habebit vsufructum in omnibus bonis defuncti:vt.ff.de vsufru.leg.l.vxori vltima vxori.Si autem habet liberos ⁊ instituti sunt heredes:tunc mulier habet vsufructū omniū bonorū ꝑterꝗ̄ in quarta debita iure nature liberis: qr in illa grauari nō pñt:quin statim mortuo patre eā habeant pleno iure:vt in auc.de tri.⁊ semisse.§.j.colla.iiij. quaz habuistis. s̄.de inoffi.test.l.qm̄.⁊ incipit illa aucte.nouissima.l.cautum est.⁊ ibi ēt tetigi de materia ista. Si autez reliquit vxori sue maritus vsufru.vnius rei valet relictum:etiā solidum relictuz habebit si locus nō est legi falcidie.sed si locus est legi falcidie:secus est:vt.ff.ad.l.fal.l.j.§.si vsufru. In secūdo casu cum maritus reliquit vxorem suā dominā ⁊ vsuariaz vel vsufructuariam ⁊ ipsa sicut hēbat nomē dñe viuente mari-

to: ita hēat eo mortuo: ⁊ tunc hēbit vsufructū quatenus est sibi necessarium pro victu suo considerata qualitate perso/ne ⁊ quātitate patrimonij. naz verba testatoris ⁊c. vt. ff. de te sta. l. sed ⁊ si heredes. §. sed si notaz. Unde sicut maritus volebat vxorez hoc hēre eo viuo: ita eo mortuo vult ꝙ habeat hoc. ⁊ ita interpretatū ē ex ꝯsuetudine in ciuitate ista. ⁊ pro/nunciatum est ita sepe habito cōsilio iurisperitoꝝ: ⁊ minime sunt mutanda que diu ⁊c. vt colligit̄. ff. de legi. ⁊ se. cō. l. mi nime. ⁊. l. si de interpretatione. Itez in ambiguis debemus interpretari vt res potius valeat ꝙ̄ peat vt colligitur. ff. de rebus dubijs. l. in ābiguo. ⁊. l. quotiens. ij. Item in talibus est inspicere vulgi opinionē ⁊ seq legale est: vt. ff. de suppel. leg. l. cuz delanionis. §. si asinaz. in fi.

¶ De promissione dotis.

¶ Quia occasione nuptiarū: de quibus in supioribus di/ctuz est: dotes ꝓmittunt̄ stipulatione vt nuda pollicitatione ⁊ dos certa ꝓmissiōe multa priuilegia hꝫ: adijcit̄ hec rubri/ca. naz hec est regula. Ois dotis ꝓmissio si nō est oino incer ta: siue stipulatione: siue nudo pacto sit vallata: valida est vt j. e. l. ad exactionez. Si autē est omnino incerta: non est va/lida: vt. j. e. l. j. Si autem quocunqꝫ modo est certa est valida: vt. j. eo. l. si cum ea.

Frustra. In. l. ista ponit̄ talis cāus. Quidam accessit ad prin/cipem ⁊ coram eo sic proposuit. domine im perator quedaz mulier nubebat mihi: ⁊ ista mulier promisit mihi dare aliquid in dotem nōn autez promisit mihi certam rem vel cer tam quantitatem pecunie: nunquid dabitur mihi actio con tra eam? Certe non: ⁊ ideo si tu ex ista promissione experia/ris. frustra experieris. Tex. species. sub. certa vel incerta. Or segnori hec. l. dicit vt dixi in casu. sed. ll. videntur cōtra/dicere que dicunt: si pater promisit dotem arbitrio suo pro filia sua que nubebat alteri ꝙ valet promissio: etiam si certa res vel quantitas non adijcitur: vt colligtur. ff. de iure do. cum post. §. gener. ⁊. j. eo. l. si cum ea. ¶ Or segnori nescio causam quare dum domi. Azo debebat soluere istud cōtra/rium: ipse nititur totis viribus veritatem occultare. nam. di/cit iste: hic dos fuit promissa sine stipulatione: ⁊ ideo non valet. in. l. contraria fuit promissa dos stipulatione: ⁊ ideo valet. Sed hec solutio non valet: quia siue promittitur dos stipulatione: siue nudo pacto debetur dos: vt. j. eo. l. ad exa/ctionem. Soluit ipse ⁊ alio modo. hic non erat scripta pro/missio dotis: vnde presumitur ꝙ interrogatio precesserit: vt ff. de verbo. obliga. l. sciendum. ⁊ insti. de fideiussoribus. in fi. Que solutio non videtur bona: qꝛ dicit hic. sed hactenus scriptum sit nuptiali instrumento. ⁊ ideo vos soluetis duo/bus modis. Et vno modo sic. nā in. l. nostra fuit incerta om nino dotis promissio: ⁊ ideo non valet: qꝛ stipulatio incerta est inualida: vt. ff. de ver. ob. l. ita stipulatus. sed in. l. contra. pater ꝓmittebat dare dotē arbitrio suo. i. boni viri. vnde hec promissio nō est incerta: ⁊ ideo valet: vt in pal. l. cum post. §. gener. ⁊. j. e. l. si cum ea. Uel potest solui secundo modo. si mulier promittit dare dotem: nec inuenitur ꝙ stipulatione promisit. si diceremus promissionez esse validam: duo habe mus necesse inducere pro dote. s. vt ex nudo pacto daretur actio: ⁊ ꝙ incerta promissio esset valida: sed in. l. contraria vnuz solum inducimus pro dote ꝙ illa promissio sit valida si reducitur ad arbitrium boni viri.

Si pro dote. In. l. ista dicitur. Socer meus ꝓ/misit mihi pro vxore mea dare vsuras dotis quousqꝫ cessaret in solutione dotis: postea in solutiōe dotis cessauit: nunquid ista pro/missio valet? Certe sic. ⁊ ideo ex eo tempore quo cessauit in solutione dotis socerum meum potero cōue nire: ⁊ iudex mihi solui precipiet. hoc dicit. Tex. si pro dote promissa. s. pacto vel stipulatione. Tex. precipiet. quia si in/ueniretur in preteritū soluisse: tenebitur soluere in futurū vt. ff. de vsuris. l. cum de in rem verso.

Si cum ea. In. l. ista hoc dicitur. Quedam mulier nube bat mihi: pater mulieris vel alius pro ea pro/misit mihi donare in dotem quāti titius arbi/traretur: valet hec promissio? Certe sic. ⁊ erit reducenda ad arbitriuz boni viri. hoc dicit. Tex. si cū ea. s. titia. Tex. is. pone pater mulieris vl' alius. Tex. meministi. idest. in libello precum tuarum fecisti mētionē. Tex. quāti/tate. sub. certa sed incerta sic. Tex. rite. i. per stipulationem vt indicat littera sequens. Tex. ⁊ interposite stipulationis. ¶ Or segnori hec promissio dotis nō erat omnino incerta: ⁊ ideo valet stipulatio. vn̄ si titius eā arbitraretur: planū est. al's recurritur ad arbitriuz boni viri: vt colligit̄. ff. ꝓ socio l. si societatē. §. arbitroꝝ. secus si esset omnino icerta: qꝛ tūc nō valeret stipulatio: vt plene. s̄. dixi. e. l. j.

Si voluntate. In. l. ista dici tur. Contraxi matrimoniū cum titia: ⁊ tu pro ea cōuenisti mihi dare. c. in dotem: ⁊ postea instrumētuz scriptū fuit in quo cōfessus fui me accepisse c. in dotez ⁊ quinquaginta. nunqd si in veri tate sunt. c. mihi soluta: videris mihi fecisse pactum de resi/duis quinquaginta mihi dandis? Certe sic. hoc dicit ista. l. Tex. si volūtate dotantis. vtputa mulieris vel patris. Tex. suscepisti. quia in veritate non fuerunt data nisi. c. Tex. pa/ctum. scilicet tacitum. Et ita nota. ꝙ pacta tacita sunt vtilia. Simile habuistis. s̄. de pactis. l. post venditionem. ⁊ ex tali pacto datur actio: vt. j. eo. l. ad exactionem. ¶ Or segnori quedā interlinearis glo. est hic que dicit hic nobilis est ma/ritus. Scitis vos quid hoc vult dicere? Et certe hoc vult di cere: tota die ꝯtingit illud. Est homo ignobilis ⁊ diues mul tum: vult ducere vxorem aliquam nobilem pauperem: cum agitur inter virum plebeium ⁊ matrem mulieris: dicit hoc mater. dabo tibi. c. in dotem pro filia mea: sed volo ꝙ in in/strumēto scribatur ꝙ recepisti. c. ⁊ quinquaginta. ⁊ volo ꝙ tenearis restituere filie mee in casu restituende dotis: pote/rit hoc casu ignobilis a matre petere residuum? Si hoc posset petere. iam mulier circunuenta esset auctoritate hu/ius. l. quod esse nō debet. Preterea sic est in societate: quia ea ratiōe ꝙ vnus ponit plus de industria: alius ponit plus de capitali: vt. s̄. pro socio. l. ij. vnde ita in matrimonio debet esse: si mulier est nobilis ⁊ maritus ignobilis: debet promit tere plus. Item cum hoc fit ante matrimoniuz: videtur esse sponsalicia largitas: vt. s̄. de dona. ante nuptias. l. j. Qua/re dixerunt antiqui ꝙ hec. l. debet intelligi cū ignobilis cō/trahit cum nobili: quia tūc verisimile est ꝙ illud agebatur inter eos scilicet ꝙ reliqua. l. soluerentur: iuxta illud si cum qua voles apte nubere: nube pari. Sed si maritus ignobi/lis contrahit cum muliere nobili paupere hic ne mulier no bilis auctoritate huius. l. circunueniatur: dicimus. l. istaz lo cum non habere.

Si prote. In. l. ista dicitur. Si pa/ter pro filia sua promisit mihi. c. dare in dotez: datur mihi actio contra patrem vel heredes eius non autē dat̄ actio vxori mee. Tex. actio. quia non fuisti stipu/lata nisi pater legaret tibi dotem vt colligitur. ff. de iur̄ do/tium. l. cum pater.

Ad exactionem. In. l. ista dicit̄. Si mater vel pater mulieris vel quilibet alius promittat mihi pro muliere dotē certā: siue stipulatione vel pollicitatione vel nudo pa/cto: siue scribat̄ vl' nō: fauore dotis vꝫ ꝓmis sio. ⁊ ex ista stipulatiōe pollicitatiōe vl' pacto dat̄ mihi actio ad exactionē dotis faciendaz. h. d. Tex. ad exactionē dotis. sub. faciendaz a muliere vel ab eius patre. Tex. subsecuta. Unde not. hic lꝫ ex nudo pacto nō detur actio: vt. s̄. de pa/ctis. l. lege. ⁊. ff. de pactis. l. iurisgētiū. §. sed cuz nulla subest cā. spāle tn̄ hic est fauore dotis sicut est econtra in dote resti tuēda: vt. j. de rei vx. act. l. vnica. in princi. ¶ Et no. in. l. ista ꝙ in ambiguis pro dotibus respondemus.

Si pater

Si pater. Segnori.ll.aliorũ impe ratorum qui precesserũt iusti.in superioribus habuistis. Lex.ista q̃ est vltima huius ti.est noua.l.iusti.Et ista.l. proponit primo duas q̃ones postea eas de terminat. Et prima q̃o est talis. pater pro filia sua promisit dare dotem vel pro filio suo promisit dare donationem propter nuptias simpliciter: filius vel filia cõ stituti in potestate habebant adventiciũ peculium vel erãt emancipati: sic pater debebat eis quantum erat dos vel do natio propter nuptias modo queritur vtrum videat̃ ꝓmis sisse de suo proprio an de adventicio vel de eo q̃d debebat filio vel filie? Ad q̃d iusti.respondet ita: cũ paternũ officiuꝫ sit dotare filiam vel donare pro filio donationem ꝓpter nu ptias: si pater promisit pro filia simpliciter dotem vel ꝓ fi. lio donationem propter nuptias: de suo proprio videt̃ pro misisse. Secunda questio est.si pater promisit pro filia do nare doté vel pro filio donationem ꝓpter nuptias ita dicé do.dabo de eo q̃d meũ est ꝛ de eo q̃d filie mee vel filij mei est vtrum valeat hec promissio? Ad q̃d respondet impera tor.si pater nõ possidet idoneã substantiã ad doté dandam vel donationeꝫ propter nuptias dandã: ꝛ substantia filij vl̃ filie sufficiebat: de eo ꝙ est filij vel filie videtur promisisse. Si auté pater habet sufficienté substantiam: ad hoc de suo videtur promisisse: ꝛ illud ꝙ est filij vel filie: in augmentum dotis vel donationis propter nuptias cessisse vr̃. Tex.fugi unt.sub.quantum ad ꝓprietaté: vt.j.de bonis que libe.l.cũ opꝫ.ꝛ.j.de bonis ma.l.j. Alio modo ponit̃ secũda questio. Tex.dare.s.communiter. Tex.vtrũ.incipit determinare.ꝛ statim determinat primam. Tex.in sua figura.i.in suo statu Text. fortunam.i.in suo statu remaneat. ¶ Or segnori no. hic ꝙ paternũ officium est dotare filiã vel pro filio donare donationem propter nuptias: vt colligit̃.ff.de ritu nuptia rum.l.qui liberos.sed maternũ officium non est nisi cũ ma ter est heretica: filia orthodoxa: vt.s̃.de here.ꝛ ma.l.cogno uimus.ꝛ ideo dicim⁹ cum mulier est nubilis etatis: potest implorare iudicis officium: vt pater dotet eam ꝺm suã qua litatem ꝛ modum sui patrimonij.ꝛ ꝺm qualitaté mariti cui nubit.Et ex hoc colligimus arg.ad q̃onem talem.nam tota die videmus ꝙ filiusfa.cõtraxit matrimonium: mulier vl̃ pa ter mulieris ita dixit: cõueni tibi dare.c.in doté: volo ꝙ tu ꝛ pater tuus recipias.dicit pater: des filio meo: q2 nolo eã recipere.dicit mulier vel pater eius: non darem ei q2 filiusfa.est: nunquid tenetur pater recipere dotem? Certe sic: q2 sicut pater tenetur dotem dare: ita ꝛ recipere. Naꝫ ista pro missio que fit de dote restituẽda: videtur promissio donatio nis propter nuptias. Preterea tenetur pater nurum alere vt ꝛ filium: vt.ff.de lib.agno.l.siquis ex liberis.§. siquis ex his. Item q2 si non reciperet: de peculio tenetur: vt.ff.de iure do.l.quẽad.ꝛ ideo dicenduꝫ est ꝙ precise compellitur dotem recipere maxime cum eius non intersit non accipe re: vt arg.ff.solu.matri.l.ij. Tex.vbi incipit determinare se cundam questionem. Tex.pertinent. Sed que vtilitas est patri? Certe nulla videtur superficialiter intelligenti. non ne si pater promisit donationem ꝛ conuenitur postea: habꝫ beneficiũ vt cõueniat̃ inquantum facere potest: vt.ff.de re iud.l.non tantum.sed certe magna vtilitas est si bene intel ligatur ꝛ que sit audi. pater promittit pro filia sua dotem vl̃ pro filio suo donationem propter nuptias: non tenetur nisi inquantum facere potest.sed si conuenitur inquantum face re potest: condemnabitur deducto ne egeat quod esse debꝫ vt.ff.de regu.iur.l.in condemnatione.sed si postea perue ni at ad pinguiorem fortunam: tenetur de residuo: vt insti.de act̃.§.vl.sed vbi pater promittit de suo proprio filie vel filij. secus est. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ ratione affectionis pater tenetur dotare filiam vel pro filio donationem ꝓpter nuptias dare.sed quid in auo materno vel proauo? Respõ deo idem: vt arg.s̃.de inoffi.testa.l.quoniam.similiter idem est in auia que gerit negocia sui nepotis.si prestat ei alimen ta fauore pietatis non repetit: vt.ff.de nego. gest.l. nenseni us. ¶ Sed denuo quero hic.habet ne locum illud in extra neo vt si promittat̃ dotem pro muliere vel pro filio dona tionem propter nuptias videatur promittere de suo? Cer te non nisi fraudulenter promitteret plus q̃ꝫ esset patrimo nium mulieris: vt.ff.de iure do.l.quero.ꝛ.l.siue generalis. Item quia non presumitur ꝙ aliquis pecuniam suam ia ctet: vt.ff.de proba.l.cum de indebito. Item quia extranei non est officium dotare vt hic.

¶ De iure dotium.

¶ De sponsalibus ꝛ de nuptijs siue matrimonijs in supe rioribus dictum est: verũ q2 occasione sponsaliorum ꝛ nu ptiarum dotes constituuntur ponitur rubrica de iure do tium. Et potest exponi rubrica ista de iure dotium.i. q̃d ius circa dotes debeat seruari videamus ꝛ subijciamus. Vel potest exponi de iure dotium.i.quid sit dos ꝛ qualiter con stituat̃ ꝛ qualiter diuidat̃: ꝛ que sunt dotis priuilegia: ꝛ ad quem pertineat damnum ꝛ emolumentum aucte vel dimi nute dotis: videamus ꝛ subijciamus. Et est ꝓprie dos vbi cunq̃ꝫ est matrimonium: vt.ff.eo.l.dotis. Et diuiditur dos: q2 alia est profectitia alia non: vt colligitur.ff.eo.l.profectitia. Constituitur dos multis modis.traditione.remissione.ac ceptilatione: vt.ff.e.l.si pater.§.quod dicitur.ꝛ.l.licet. Pri uilegia dotis sunt multa: vt.ff.e.l.in ambiguis. Periculuꝫ autem dotis ad maritum pertinet: vt.ff.e.l.plerunq̃ꝫ in prin. ꝛ.§.j. Odofre.

Evicta. Segnori ista.l.bõa.l.est ꝛ vti lis valde. Et circa.l.istaꝫ no. vobis multa bõa ꝛ aduertatis casum: quia in positione casus soluam omnia cõtraria. ꝛ in.l.ista ponunt̃ quinque casus. Et pm⁹ casus est talis.si mulier ꝓmisit marito suo rem aliquam dare in dotem vel pollicita est: vel si pater mu lieris promisit rem dare in dotem vel pollicitus est: hoc ca su si dedit in dotem re euicta maritus poterit agere vel con ditione ex.l.ista si pollicitatio interuenerit.vel ex stipulatu si stipulatio interuenit.contra heredes mulieris: si mulier mortua est.vel contra mulierem: si ipsa viuit: vel contra he redes patris: si mortuus est. vel contra patrem: si pater vi uit.ꝛ hoc est verum si maritus est pactus de dote lucrãda solu.ma.morte vel diuortio.vel cum maritus non est pact⁹ de dote lucranda: sed accepit doteꝫ vera estimatione.ꝛ hic est primus casus. Secundus casus est.si dos non incepit a promissione sed a traditione ꝛ res fuit data in dotem ve ra estimatione: hoc casu re euicta maritus habet vtilé actio nem ex empto: quia rei estimatio facit emptionem ꝛ hic est secundus casus. Tertius casus ẽ.si dos nõ incipit a ꝓmis sione siue a pollicitatione sed a traditione ꝛ res fuit data etiam estimata in dotem: siquidem res est euicta ꝛ data est in dotem bonafide: maritus aduersus dantem nullam ha bet actionem.ꝛ hic est tertius casus. Quartus casus est.si autem dolo malo fuerit data in dotem siquidem ab alio q̃ꝫ a muliere fuerit data: is qui dedit tenetur actione de dolo ne dolus suus patrocinetur sibi. ꝛ hic est quartus casus. Quintus casus est.si mulier dedit rem alienam in dotem sciens ꝛ malafide: maritus aduersus mulierem non habe bit actionem de dolo: q2 est famosa: ꝛ famosa actio non dat̃ constante matrimonio marito aduersus vxorem: nec vxori aduersus maritum: sed loco actionis de dolo dabitur actio in factuꝫ. Tex.euicta re.sub.a marito ꝛ intelligatis per sen tentiam.nam nõ eoipso ꝙ q̃s rem alienã dat in doté: potest agi de euictione nisi sequat̃ euictio: vt colligit̃.ff.de rei vẽ. l.vtiq̃ꝫ in prin.ꝛ.j.de eui.l.iij. In casu tamen fallit ꝙ siquis tradit rem alienã: ꝛ si res nõ fuerit euicta ꝙ agit̃ de euictio ne: vt.ff.de act̃.emp.l.si seru⁹.§.j. Tex.pollicitatio. ¶ Or segnori statim no.differẽtiam inter pollicitationem ꝛ pro missionem. Nam pollicitatio est ꝛc̃. Promissio est que hꝫ fieri per interrogationẽ ꝛ cõtinuã responsionẽ subsequẽtẽ vt ista manifeste ꝓbant̃.ff.de pollici.l.pactum.ꝛ.ff.de verb. obli.l.continuus in prin. Tex.interposita.sub de re tradẽ da in dotem vel interposita de euictione prestanda. Tex.cõ ditio.sub. ex hac.l.ꝛ hoc verum est cum pollicitatio inter uenit. nam hec not.l.ꝛc̃.vt.ff. de conditio. ex lege.l.vnica.

vel dicatis conditione.s. certi generalis que competit ex omni causa ⁊ ex omni obligatione: vt.ff.si cer.pe.certi códitio in prin. Tex.vel est stipulatione.sub.si promisso interuenit: vt.j.ti.j.l.vna.§.vt maneat. Tex.agere pót.⁊ iste pmus casus debet intelligi vt dixi in casu: cũ maritus pactus est de dote lucranda solu.matri.morte vel diuortio. nam istud pactum valet: vt.s̃.de dona.ante nup.l.vlti.vel agere potest si maritus accepit rem estimatam vera estimatione: vt reddatur vera estimatio: non res. Tex.sinautem. Incipit secũdus casus siue secundum dictum: qui loquitur quãdo dos non incepit a pollicitatione. Tex.ex empto.s.vtilis. q2 estimatio facit emptionem: vt.j.e.l.quot. Tex.si vero. Incipit tertius casus siue tertium dictum. Tex.nó factum est.q.d. vbi dos non incepit a promissione vel apollicitatione s3 a traditione: vel vbi res non est data in dotem estimata. s3 in estimata. Text.data est.i.tradita simile.ff. depositi.l.j.§.j.⁊ ij.⁊ q2 rei cómodate ⁊ deposite possessioné retinemus: vt.ff. depositi.l.l3 rei. Tex.actio.q2 nó habebit códitionem ex.l. ista: q2 pollicitatio non interuenit ex stipulatu: non q2 promissio non fuit interposita. Item vtilem actione3 ex empto nó habebit q2 nó fuit res data estimata s3 inestimata. Tex. dolo. Nunc incipit quartus casus siue quartum dictum. Tex.dantis.scilicet mulieris vel patris. Tex.habebit.sub. si alius dedit q̃ mulier malafide: ne dolus suus patrocinetur sibi qđ esse non debet vt.j.de legi.l.si legatarius. Tex. nisi. Nunc incipit quintus casus ⁊ vltimus siue quintum dictum ⁊ vltimum. vel potest dici q̧ sit totum de quarto dicto. Tex.actio.s.dolo que est famosa actio: vt.ff.de his qui no.infa.l.j. Tex.competit.sub.ideo q2 constante matrimonio non datur famosa actio marito aduersus vxoré vel ecótra: vt.j.re.amo.l.ij. ¶ Or segnori ex ista.l.colligunť plura no. Na3 vbi dos incipit a pollicitatione vel a promissione re euicta potest agi vel ex conditione ex.l.ista vel ex stipulatu: vt id qđ datum est iterum detur: quia non videtur res data ⁊c̃.vt.ff.de acquir.pos.l.non videtur.⁊.ff.de leg.iij.l.q concubinam.§.si heres. Item no.vbi dos nó incipit a pollicitatione vel promissione sed a traditione ⁊ dos data est estimata vera estimatione: re euicta maritus habet vtilem actionem ex empto: quia talis estimatio facit emptionem: vt.ff.pro emptore.l.j.§.fin.⁊.l.se.⁊.j.eo.l. quotiens. Item colligetis tertium no.q̧ si mulier dedit in dotem rem alienam sciens dolo malo non tenetur actio. de dolo: quia est famosa: vt.ff. qui not. infa.l.j.⁊ famosa actio ⁊c̃.vt.j.rerum amo.l.ij. sed in locum famose actionis datur in factũ actio: sic ⁊ liberis ⁊ libertis aduersus parentes vel patronos: non datur famosa actio: vt.ff.de dolo.l.non debet. ¶ Or segnori ad.l.istam opponitur ⁊ conuincitur eam.v.rationibus stare non posse. Primo quia lr̃a huius.l. dicit q̧ res fuit data in dotem. si fuit data in dotem: ergo fuit facta accipientis: quia dare est accipientis facere: vt insti. de acti.§. sic itaq3.⁊ similiter colligiť.ff.de dolo.l. de in edibus. ⁊.ff. de verbo.obliga.l.vbi autem.§.vl.quomodo igitur potuit euinci: nisi per iniuriam iudicantis? ⁊ vbi res euincitur per iniuriam iudicantis actor de euictione: non tenetur: vt pro hař.ff.de euic.l.si per imprudentiam in princip. Ad quod potest dici duobus modis. Uno modo sic. Nam quod dicit littera ista.data debet exponi idest tradita.q̧ proprie dare est accipientis facere: vt.s̃.dixi.si res fuisset data in dotem: ⁊ fuisset euicta per iniuriam iudicantis non posset agi de euictione.si res fuisset tradita non est accipientis facere ergo potuit euinci.simile.ff.de verb.obli.l.rem tradi. Nec est ista incóueniens expó.si exponamus data idest tradita. nam similis expó fit alibi in.l.⁊ ideo dicit.l. depositum est qđ custodie cã datũ est.i.traditum: vt.ff.depositi.l.j.in prin. qđ ex eo appet: q2 rei deposite ⁊ cómodate ⁊c̃.vt.ff.depositi l.l3.§.rei. Uel pót dici scđo mõ: vt qđ dicit lr̃a ista euicta ré in doté data: data stet proprie: ⁊ q̧ res fuit fcã accipientis.sed hic res non fuit euicta p rei ven.s3 p hypo. actio. ⁊ res nó dř euinci: si nó euincať p rei ven.s3 p hypo.vt.ff.de euic.l.si mácipiũ in fi.q2 alienatio fit cũ sua cã: vt.ff. de contraben.emp.l.alienatio. ¶ Sed denuo ad.l.ista3 opponiť: nam hic diciť q̧ re euicta data in dotem agitur conditione ex.l.ista vel ex stipul. Sed videť contra.nõne dotis ex actio competit mulieri vel eius heredi so.ma. Certe sic: vt.j.ti.j.l. vna.§.exactio.vnde si ipse agat de euictione: eu3 repelleret mulier vel eius heres dicens dolo facis q2 petis ⁊c̃. vt colligitur.ff.de doli ex.l.dolo. Ad quod respondeo fm quosdam: doli exceptio nó habet locũ: cũ ab vno peto ⁊ alij reddíturus sum: vt.ff.so.ma.l.ab hostibus.§.j. Sed hec solutio non est bona: quia que priuilegia cópetunt defuncto: ⁊ eius heredibus q2 interpretatione iuř eadé persona est heres ⁊ defunctus: vt in aucten.de iureiuran. qđ a morié.pst. in pn. ¶ Et ideo segnori potest dici alijs modis duobus: ⁊ sic vt dixi in casu: q2 maritus pactus fuit de dote lucranda cum vxore solu.ma.morte vel diuortio: quod pactũ valuit: vt.s̃. de dona.ante nup.l.vlti.⁊ aucté.dos data. ⁊ ideo nó habet locum regula illa.dolo facis.q2 petis: vt.ff.de doli excep.l. dolo. Sed videtur vbi maritus est pactus de dote lucráda solu.ma. q̧ re euicta non possit agere de euictione: q2 istud pactum obtinet instar donationis ⁊ donans donatario de euictione non tenetur: vt.j.de euic.l.quoniá auus. Sed rñ. deo vbi donatio icipit a traditione: re euicta donans donatario de euictione non tenetur vt in.l.cótra.sed vbi donatio incipit a pollicitatione vel a promissione: donans bñ tenetur de euictio.vt hic. ¶ Uel potest dici secũdo mõ q̧ maritus accipit rem estimatá vera estimatione: vt solu.ma.reddatur esťmatio nó res: ⁊ ideo re euicta poterit agere de eui. Nec ob.regula dolo facis ⁊c̃. q2 habet locũ vbi vnũ peto: ⁊ idem reddíturus sum. Sed non h3 locum vbi vnum peto: ⁊ aliud reddíturus su3: vt.ff.si cer.peta.l.cu3 fundus.§. seruum tuum imprudens: ⁊.ff.de pecul.l. credito2.§.j. ¶ Sed denuo instatur ⁊ videtur q̧ si maritus accipit rem estimatam in dotem: q̧ non possit agere de euictio. vt.ff.de pac.l. ex conuentione. Sed respondeo vbi res datur estimata vera estimatione: re euicta agitur de euictione vt hic. sed vbi res datur estimata non vera estimatione.sed vt sciatur q̃tum: scilicet valeat: non agitur de euic.re euicta.vt in l.contra. ¶ Sed denuo tertio opponitur ad.l. istam. hic enim dicitur: si pollicitatio interuenit agitur conditióe ex.l. ista.vel si.pmissio interuenit agitur ex stipulatione.sed videtur q̧ siue iteruenit pollicitatio siue pmissio q̧ agatur actione ex stipulatu: vt.j.titu.j.l.vna.§. vt maneat. Ad quod quidam dixerunt: quod hic dicitur ibi corrigitur: quia non est nouum ⁊c̃. sed hec solutio non placet: q2a legum correctio est vitanda: vt.j.de appella.l.precipimus. in fin.§. vlti. Et ideo potest dici secundo modo ⁊ melius: quia quod ibi dicitur q̧ agitur ex stipulatu: intelligendum est cum promissio interuenit. sed vbi pollicitatio interuenit agitur conditione ex.l.ista.⁊ ita concordabit.l. illa cum ista ⁊ promptum est ⁊c̃.vt.s̃.de inoffi.doti.l.vnica. ¶ Sed denuo ad istam.l. opponitur.hic eni3 dicitur q̧ si res data est in dotem inestimata bonafide: ⁊ incepit a traditione: re euicta maritus nullam habet actionem. sed nonne videtur hoc iniquu3 q̧ maritus habeat vxorem indotatam? cu3 sustineat onera matrimonij: vt.j.e.l.pro oneribus.quia ⁊ si filiussa.contraxit nuptias: ⁊ postea exheredatur: vl' pro modica parte heres instituitur: habet actionem de dote cu3 sustineat onera matrimonij: vt.ff.eo.l. si maritus. ⁊ similiter probatur.ff. de dote pre.l.ij.§.per cótrariũ. Rñdeo q̧ nó est iniquũ: q2 est q̧ sibi imputetur quare non fecit sibi caueri de euictione: ⁊ dánũ quod quis est ⁊c̃.vt.ff.de reg.iur.l. quod quis. Item l3 dos non possit esse sine matrimonio tamen matrimonium potest esse sine dote: vt.ff.e.l.iij. ¶ Sed denuo ad istam .l. quinto opponitur: ⁊ videtur q̧ maritus non possit agere de euictione: quia mulier dando rem in dote3 liberata est cũ solutióe eius qđ debetur ⁊c̃.vt insti.qui.mo.tollitur obligatio in pn. Respódeo solutióe plene tollitur omnis obligatio vt in.l. contra.⁊.ff.de nego.gest.l.soluendo.sed solutione semiplena non tollitur obligatio vt hic: q2 non videtur res data: ex quo data non durauit: vt dicitur.ff. de in rem verso.l.si pro patre.§.versum. Ad solutionem isto2 cótrario2 ⁊ vt plene liqueat articulus iste: ita distinguedũ est.ná cũ dos dať aut incepit a traditione: aut a pcedéti pactióe. Siqdé dos incepit a traditione: aut data est res in doté estimata: aut inestimata

mata si estimata: aut vera estimatione aut ficta. Et dicit res estimata dare vera estimatione: cum finito matrimonio restituenda est estimatio ꝛ non res. Dicitur res estimata dari ficta estimatiõe: vt si soluto matrimonio appareat ꝙ res sit facta deterior: reddatur res ꝛ deterioratio rei: vt. j. eo. l. si inter virum. Ubi vero datur res estimata in dotem vera estimatione re euicta hꝫ maritus vtilem actiõem ex empto: qꝛ estimatio facit emptioné vt in secũdo dicto huius. l. ꝛ. ff. e. l. plerunqꝫ. §. penul. Si aũt res in doté estimata daẗ ficta estimatione: hoc dicendũ est per oĩa sicut cũ res daẗ inestimata: vt. j. e. l. si inter virum. ꝛ similiter. ff. e. l. cũ pos. §. si res. Si aũt daẗ res inestimata in dotem: aut dos incepit a traditiõe aut a precedẽti pactione. si eni incepit a traditiõe ꝛ bonafide data est in dotem: re euicta maritus nõ habet aliquã actioné. si aũt malafide: si quidem daẗ ab alio ꝙ̃ a muliere: is qui dedit tenetur actione de dolo. Si aũt datur a muliere: maritus nõ hꝫ actioné de dolo aduersus eã: sꝫ loco actionis de dolo datur actio in factum. ꝛ sic intelliguntur tertiꝰ ꝛ quartus ꝛ quintus casus huius. l. Si autẽ incepit a precedenti pactione: siquidem pollicitatio interuenit: agitur cõdi. ex. l. ista vel certi cõdi. generali. si autem promissio interuenit: agitur ex stipulatu: vt. j. ti. j. l. vnica. §. vt maneat. ꝛ hoc ideo: qꝛ nõ videẗ res data exquo data nõ durauit vt apte colligitur. ff. qđ cuiusqꝫ vni. l. item eorũ. §. si decreuerit. ¶ Oꝛ segnori super. l. ista quero que sit rõ quare in venditione si euictio nõ fuit promissa: re euicta agiẗ de euictione vt colligiẗ. j. de euic. l. nõ dubitaẗ. ꝛ. ff. de euic. l. in vendi. ꝛ vbi res datur in doté: re euicta nõ agiẗ de euictiõe si nõ ꝓmittiẗ euictio cũ titulus dotis nõ sit lucratiuꝰ sicut nec emptiõis: vt. j. de impo. luc. descriptiõe. l. vna. li. x. Respõdeo ratio est illa qꝛ emptori abest p̃ciũ: ꝛ ideo põt agere de euictione etiã euictione nõ promissa: qꝛ iniquũ esset vt emptor careret re ꝛ p̃cio: vt manifeste colligitur. ff. de act. emptio. l. ex empto. §. vlti. sed vbi maritus accipit rem in doté: re euicta nihil abest marito. ꝛ ideo non põt agere de euictione si euictio nõ fuit promissa. Odofre.

SI stipulatio. Segnori lꝫ p̃cedens. l. sit bona ꝛ vtilis: tamen ista. l. similiter est bona ꝛ vtilis si sciretis eã ad practicã reducere. Naꝫ l. ista dicit: quidaꝫ accessit ad principé ꝛ coram eo sic proposuit: dñe imperator mater mea cõtraxit matrimoniũ cũ aliquo ꝛ dedit ei. c. in dotem. ꝛ adhibuit filiã suam pollam vt stipularetur dimidiã partem dotis volens ei inter viuos donare: postea fecit testamẽtuꝫ ꝛ pollã filiam suam instituit in minori portione ꝙ̃ esset dimidia hereditatis: vtputa ex tertia vel quarta: nunc quero a vobis vtrũ soror mea polla possit totam dotem quã stipulata est repetere? vel possit petere dotem pro ea parte pro qua heres est instituta? Ad qđ respõdet imperator ꝙ poterit petere totã doté stipulatã: licet fuerit heres instituta pro minori parte ꝙ̃ pro dimidia hereditatis: nisi liquido probaretur istam esse voluntatem defuncte vt non possit petere dotem stipulatam nisi pro ea parte pro qua heres est instituta. ꝛ hoc casu tenetur maritus a superfluo illius dotis mulierem liberare. Tex. vtilis. i. efficax. Tex. portione. s. dimidia. Tex. eius extitit. qꝛ mater decessit. Tex. concepta. s. stipulatio. Tex. est. qꝛ mulier decessit in matrimonio. Text. non debet. scilicet polla. Text. ꝙ si polla. s̃. dixit imperator in genere: nunc dicit in sp̃e. sic. ꝛ alibi. s̃. de pactis. l. j. Tex. donãdi animo. scilicet inter viuos. Tex. interposuit. i. interponi fecit. nam mater dedit dotem ꝛ pactum interposuit cũ marito vt peteret dimidiam partem dotis ꝛ adhibuit filiaꝫ suam pollam vt stipularetur. Tex. ex minore. puta vt ex tertia vel ex quarta. Tex. liquido. i. manifeste. vel liquido. idest clare ꝛ aperte. Tex. prelegationibus. Segnori littera ista prelegationibus hꝫ triplicé intellectũ. Uno modo ꝙ dicit prelegatiõibus. i. dotis beneficio. ꝛ ſm hoc hec lectura hꝫ duplicé intellectum. Scđo mõ exponitur vt stet ꝓprie. Legiẗ vno mõ vt hic sit sensus: si mulier adhibuit filiam suam vt stipulareẗ dimidiã ptẽ dotis volẽs ei inter viuos donare ꝛc. dic vt dixi in casu. Uel põt intelligi hec lr̃a secundo modo vt hic sit sensus: qꝛ mulier eãdem heredeꝫ instituit ꝛ voluit ꝙ ipsa esset contẽta tãtuꝫ portione hereditatis: quo casu debebit esse cõtẽta portione hereditatis. ꝛ nihil vltra ex hereditate poterit petere. ꝛ ita intelligitur secundo mõ hec littera: nec est incõueniens expositio ista. ꝛ exponã prelegationibus. i. dotis beneficio. qꝛ sicut prelegatũ est quoddam beneficiũ. ita si mulier adhibet filiã suã vt stipuleẗ confert in eam beneficiũ. qꝛ sicut ius petẽdi prelegatũ confert in tempus mortis. ita ꝛ ius petendi dotem: vt. j. de mortis cau. dona. l. vlti. Uel põt legi tertio modo vt hic sit sensus: vt qꝛ mulier eã heredé instituit ex minori portione ꝛ ei res prelegauit: hoc casu si fuit ista volũtas defuncte vt ipsa eẽt cõtenta portione hereditatis ꝛ rebus prelegatis: ꝛ hoc casu nihil ex stipulatione dotis poterit petere: sed tenebitur maritum a promissione dotis liberare. ꝛ sic intelligiẗ tertio modo hec littera. Tex. voluisse. sub. qꝛ tũc seruabiẗ voluntas mulieris: qꝛ volũtas defuncti pro. l. seruaẗ: vt in auc. de nuptijs. §. disponat. Sed ad. l. istam opponitur. hic enim dicitur: si mulier adhibet filiam suaꝫ vt stipuleẗ doté volẽs ei donare ꝙ nõ põt istã donationé reuocare nisi filiam heredem instituat vel ei preleget. sed. ll. videntur contra. que videntur velle ꝙ si mulier adhibet filiam vel extraneũ vt stipuletur dotem ꝙ sola penitentia possit reuocare etiã si euꝫ heredem non instituat vel ei non preleget: vt. ff. de le. iij. l. cum quis decedẽs. §. nup. ꝛ similiter. ff. de dote ple. l. seia. ꝛ ff. e. l. mulier omnia bona. §. vltimo. Sed respondeo: qꝛ aut mulier adhibet filiam vel extraneum volens ei mortis causa donare: quo casu donatio mortis causa: sola penitentia reuocatur vt colligitur in. l. contraria. ꝛ. ff. si cer. peta. l. non omnis. §. j. Si autem adhibet filiam vel extraneum volens ei donare inter viuos: quo casu donatio sola penitẽtia nõ reuocaẗ nisi cũ heredé instituat vel ei preleget vt hic: quia donatio inter viuos sola penitentia nõ reuocatur nisi per ingratitudinem: vt. j. de reuo. do. l. vlt. Et ad solutioneꝫ istorum contrariorum ita est distinguendum. cum mulier ꝓ se ipsa dat dotem adhibet alium vt stipuletur dotem: aut adhibet eum vt gestorem negociorum aut vt procuratoré aut vt donatarium. Si quidem vt gestorem negociorum vt faciunt fratres eius tota die in ciuitate ista hic: si gerens negocium eius stipulatur dotem sibi reddi: querit sibi actionem non mulieri: vt. s̃. per quas personas no. acqui. l. j. sed tenetur mulieri nego. gest. act. vel vt cedat actionem vel vt maritum liberet: vt. ff. de neg. ge. l. penulti. Si autem stipulatur vt proc. mulier habet actionem mandati vel vt cedat sibi actionem vel maritum liberet: vt. ff. mandati. l. idem. §. si cui. ꝛ. §. item papi. Si autem vt donatarius stipulatur: aut mulier adhibet eum volens ei mortis causa donare: quo casu valet donatio: sed sola penitentia poterit reuocari: vel si donatarius premoriatur vel si donator conualescat: qꝛ his tribus modis habet reuocari donatio mortis causa: vt. ff. si certum peta. l. non omnis ꝛ insti. de dona. in princi. ꝛ. ff. de dona. mortis causa factis. l. j. ꝛ. ij. Et ideo cum mulier vult mutare instrumentum dotis: eoipso penitet eam donasse: vnde reuocatur. ꝛ sic intelligitur prealleg. l. ff. de iure dotiũ l. mulier omnia bona sua. §. vlti. Si autem adhibet eum volẽs ei inter viuos donare: vt patet in domina sene que aliũ adhibet vt sibi stipuletur: perfecta est donatio: nec sola penitentia reuocatur vt hic. ꝛ sic intelligitur. ff. de pactis do. l. cum maritus. §. vlti. Et est ratio: qꝛ donatio pura nõ habꝫ reuocari nisi propter ingratitudineꝫ: vt. j. de reuo. do. l. perfectam. Sed quero in dubio quid presumimus? Aliquis est stipulatus dotem ꝛ dubium est vtruꝫ sit stipulatus vt negociorum gestor vel vt procurator vel vt donatarius: quid dicemus? Et certe dicemus ꝙ presumitur stipulatus vt negociorum gestor vel vt procur. non vt donatarius: quia genus mulierum auarissimum est ad donandum: vt. ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. si stipulata. Sed pro deo quid dicemꝰ? Mulier adhibuit aliquem vt stipularetur dotem volens ei donare: dubitatur vtrum cum adhibuit voluerit ei mortis causa donare vel inter viuos? In questione ista interrogatus dominus Ubertus de bobio respondit ꝙ presumitur ꝙ voluerit ei mortis causa donare: vt in. l. cõtra. ff. de

dote.pre.l.seia.Sed verius est:vt dicamus ꝙ p̄sumit̄ ei in ter viuos donare:qꝛ nō p̄sumit̄ cā mortis donare q moriēs donare ⁊c̄. Nā moriēs inter viuos poterit donare:vt.ff.de mor.cā.dona.seia.in fi.⁊.ff.de do.l.filiusfa.§.penul.

Et si dotis. In.l.ista dicit̄. Si mulier vl' pater mulieris dedit mancipia in dotē ⁊ solutum est matrimoniū morte vel diuortio.⁊ ita erat in casu dotis restituēde.si maritus in suo testamento reliqt directā vel fideicōmissariā libertatem seruis dotalibus bene tenet tale relictū:qꝛ maritus inter viuos posset eos manumittē.h.d.ista.l.videte summariā expositiōez lr̄e.Tex.⁊ si.i.q̄ꝫuis.Tex.dotis exactio. nam dotis exactio cōpetit cū matrimoniū est solutum morte vel diuortio:vt.ff.de ver.sig.l.cum querebatur. Tex.ad patrem pertinere.qꝛ dos a patre ꝓfecta.ad patrem redire dꝫ:vt.j.so.ma.l.dos.¶ Oꝛ segnori in.l.ista no.ꝙ cui lꝫ aliquid facere inter viuos.⁊ in vltima voluntate:vt.j.de.l.fu.ca.tol.l.vna. Idem est econtra:vt cui lꝫ aliquid facere in vltima voluntate ⁊ inter viuos.s.vt di.ff.de pac.l.pactū. Itē colligimus ex.l.ista ar.pro opinione nr̄a ꝯ opi.dn̄i Marti. ꝙ maritus sit dn̄s rei dotalis:qꝺ ex eo appet qꝛ seruos dotales pōt manumittere vt hic.⁊.j.de seruo pig.da. ma.l.j. ⁊ l.vlti. Item qꝛ maritus hꝫ pro re dotali rei ven.vt.s̄.de rei ven.l.doce.⁊ plenius dicetur.j.e.l.in rebus.

Nulla. In.l.ista dicitur ꝙ mulier pōt donare marito suo omnia bōa sua in dotē:⁊ hoc nulla.l.ꝓhibitū est.⁊ hec lr̄a ita ordinat̄ feminā dare marito ⁊c̄.vn̄ exponatis feminā.i.vxorē. ¶ Oꝛ segnori ex l.ista colligetis ꝙ mulier pōt dare oīa bōa sua in dotem qꝛ nulla.l.ꝓhibetur:ergo omne id a iure permittitur qꝺ nō prohibetur:vt.ff.de procura.l.mutus.§.cuꝫ queritur.Et qꝛ hic signant̄ infinita cōtraria colligetis regulā ⁊ instantiā regule ⁊ sic soluemus omnia contraria. Regula est vt hic dicitur ad.l.istam cōcor.ff.e.l.mulier.⁊ debꝫ intelligi hec regula:cum mulier est maior.xxv.annis.secus tamē est si est minor:vt.s̄.si aduersus do.l.vnica.⁊.ff. de mino.l.si ex cā.§.ēt ante dotis. Itē dꝫ intelligi in rebus que seruando seruari nō pn̄t.secus tn̄ est in his rebus que seruando seruari possunt.qꝛ illas non posset dare in doteꝫ:cū in eis requiratur decretuꝫ:vt.j.de admi.tu.l.lex que.⁊.j.de pre.mi.nō alie.l.predia.⁊.ff.e.l.titia. Nec ob.j.de pre.mi. nō alie.l.ob es.qꝛ intelligitur:nō potest alienari:ob es alienum vel ex alia iusta causa:⁊ causa dotis iusta est. Item hꝫ locum hec.l.cum mulier contrahit primum matrimonium. secus si cōtrahit scd̄m matrimonium:qꝛ si mulier conuolat infra tempus luctus nō potest vltra tertiam partē suorum bonorum dare in dotem:vt.s̄.de secundis nup.l.j.si auteꝫ cōuolat ad secūdas nuptias post tēpus luctus non potest dare secundo viro plus q̄ꝫ relinquit vni ex liberis ꝑmi matrimonij:vt.s̄.de secundis nup.l.hac edictali. Item habet locum hec.l.cum mulier nō habet filios.secus si hꝫ filios: vt.s̄.de inoffi.do.l.vna. Uel potest dici ꝙ illa.l.loquit̄ cum mulier dat omnia bona sua marito in dotem. ⁊ paciscitur cum marito de dote lucranda so.ma.quo casu facere non potest.⁊ filij habent querelaꝫ inofficiose dotis: vt in.l.ꝯtra. Uel potest dici ꝙ illa.l.loquitur ꝙ mulier non potest donare omnia bona sua in dotem pro se. Item hec.l.loquitur cum res date sunt in dotem bonafide:⁊ metu non interueniente:quia si metu interueniente nō valeret qꝛ p̄tor ait ⁊c̄. vt.ff. quod metus causa.l.j. Item habet locum hec.l.cum res dantur inestimate secus si estimate:vt dicitur.ff.eo.l.iure succursum est in fine.

Quotiens. In.l.ista dicitur. Si mulier dedit mihi in dotem res estimatas vera estimatione: restituēda est ei estimatio.⁊ nō res:qꝛ marit⁹ velut precij debitor summe efficit̄. ⁊ hic est prim⁹ casus.Secūdus casus est si res date sunt in dotem vera estimatione:⁊ nō est dictū vt reddat̄ estimatio vel res.hoc casu est in electione mariti:vel velit reddere res vel estimationeꝫ.⁊ si velit reddere estimationē: poterit retinere rē.Tex.estimate.sub.vera estimatione: hoc acto vt reddatur estimatio ⁊ non res.solu.mat.Text.efficit̄. quia estimatio facit emptionem:ideo secuta euictione : agit de euictione:vt.s̄.eo.l.j. plene dixi. Tex.offerat. quia hoc casu si date sunt res in doteꝫ estimate vera estimatione: nec est dictuꝫ ꝙ reddatur res vel estimatio:est in electione mariti quod reddat: quia tenetur alternatiue:⁊ quotiens quis tenetur ⁊c̄.vt.ff.de verbo.obligatio.l.vbi autem.§.qui illud aut illud.⁊.ff.eo.l.plerunqꝫ. in fi.⁊.s̄. de conditio. indebi.l. penul.¶ Sed ad istam.l.opponitur. Hic dicitur ꝙ si res estimata vera estimatione est data in dotem : reddenda est estimatio: ⁊ non res.sed videtur ꝙ sit res reddenda : vt.ff. eo.l. si res.§.j. Ad quod respondeo : vbi res estimata vera estimatione est data in dotem:⁊ mulier decepta non est: reddenda estimatio est : ⁊ non res vt hic. Si autem est decepta:reddēda est res : vel suppleat iustum precium vt.ff.e.l. iur̄.in fi.¶ Oꝛ segnori dominus Azo signat hic contrariū s̄.de vsufruc.l.interest.sed illa.l. non est contraria ad istam l.quia illa ponit tres casus. Et primus casus est. si mulier dedit vsufruc.in dotem:maritus non poterit proprietatem pignori obligare.Secundus casus est.si dedit proprietatē siquidem inestimatam : maritus eam non poterit pignori obligare.Tertius casus est. si dedit ei rē estimatam ꝙ maritus poterit eam pignori obligare : quia reddenda est estimatio: ⁊ sic non est contra.

Quia. In.l.ista ponit̄ talis casus. Quidam accessit ad principē : ⁊ corā eo talē proposuit questionē. dn̄e: auie mea paterna vel materna pro filia mea dedit dotem : ⁊ conuenit incontinenti de illa dote sibi reddenda: nunc quero a vobis vtrū ex conuentione facta incontiuenti post donationem: auie mee fuit quesita actio?⁊ vtruꝫ mihi competat: si auie mee heres extiti? Ad quod respondet imperator ꝙ auia tua ex illa cōuentione sibi quesiuit actionem:quā actionē:si heres ei extiti in me transtulit. Est enim differentia dicit imperator:an pater mulieris pro ea dat dotem: an mater vel auia materna siue extraneus. Quia si pater incontinenti paciscitur citra vinculum stipulationis de dote sibi reddenda : actionem de dote sibi quesitam ⁊ filie simplici pacto non potuit nouare.sed si mater vel auia materna vel extraneus dat dotem pro filia vel nepote vel pro muliere : si postea incontinenti paciscitur de dote sibi reddenda: ex ista conuentione apposita incontinenti sibi querit actionem prescriptis ver. h.d.ista.l.videatis expositionē littere.Tex.auia.sub. paterna vel materna.⁊ in hoc non est vis.Tex.verborum obligatio.i.stipulatio que sic nuncupatur : quia verbis contrahit̄: vt insti.de verb.ob.in prin.Tex. non intercessit. sed simplex pactum incontinenti post datam dotē.Tex.nec enim. Nūc respōdet oppositioni que posset sibi fieri. Tex. patris.sub. habētis in potestate.⁊ cuiuslibet ascendētis per patrē habētis in potestate. al's diceretur extraneus : vt.j.dicam. Tex. matris.⁊ cuiuslibet ascēdētis per matrē:⁊ cuiuslibet extranei.Tex.pactum.s.incontinēti appositū de dote sibi reddēda.Tex.cōstituit.i. sibi querit innouare. ¶ Oꝛ segnori no. hic.si pater vel ascēdens per lineam paternam:pro filia nepte vel pronepte quā habet in potestate dat dotem : si incōtinenti citra vinculum stipulationis paciscitur de dote sibi reddēda:ex illo pacto nō querit sibi actionē vt hic : ⁊.ff.so. ma.l.quotiens.⁊.ff.de pac.do.l.cum dos.⁊.j.l. proxi. ⁊ hic est casus in quo pactum appositū incōtinenti non vallatur coherentia contractus:nec parit actionem : nisi stipulatiōe valletur.quod est fauore dotis: qꝛ cuꝫ actio de dote quesita sit cōmuniter patri ⁊ filie non debet queri soli patri:⁊ adimi filie simplici pacto. Simile est in pacto fenebris pecunie: qꝛ vsure fenebris pecunie: citra vinculū stipulatiōis nō debentur:vt.s̄.de vsuris.l.q̄ꝫuis. Sic ⁊ speciale est si pactum est religioni cōtrariū : puta si vēdo tibi locuꝫ ⁊ paciscor incōtinenti:ne homines certe cōditionis in illo loco tradere debeas sepulture : illud pactum incontinenti appositum non est validum:vt.ff.de religio.⁊ sumpt̄.fune.l.ꝙ si locus.

Item

Item fallit cum tale pactum onerat libertatem: puta si vẽdo tibi seruum meuꝫ ⁊ paciscor incótinenti ne moretur in italia. ⁊ si moretur in italia stipulor penam: illud pactũ incótinenti appositum non valet nec possum exigere penaꝫ: vt. ff. de seruis expor. l. ea lege. ¶ Oꝛ segnori in ista. l. queritur que sit ratio diuersitatis. quare si pater vel alius q̃ hꝫ personam dotatã in potestate si dat doté ⁊ paciscitur incótinenti de dote sibi reddenda: sibi nõ querit actionem. sed si mater vel ascendens per matrem vel quilibet extraneꝰ dat doté ⁊ pacisscitur incótinenti de dote sibi reddenda: querit sibi actionem. Et in hac qõne dicimus tripliciter. Et vno modo sic. patri ⁊ aliĳ habenti personã dotatã in potestate ꝓuisum est per. l. q̇ si dent doté pro filia vel pro nepte q̇ statim ex potestate. l. quesita est ipsi ⁊ filie ⁊ nepte tacita ex stipulatu actio: vt. ĩ. ti. proxi. l. vna. §. j. ⁊ ideo si paciscunť incótinenti frustra: paciscunť: qꝛ satis per. l. ꝓuisum est. sꝫ si mater vel ascendens per matrem vel extraneus dat doté ꝓ filia vel pro nepte vel pro muliere: nõ est sibi per. l. ꝓuisum: qꝛ non sibi sed soli mulieri quesita est actio: vt. ĩ. ti. proxi. l. vna. §. accedit. ⁊ dicimus extraneũ omné qui nõ habet personam dotatã in potestate: vt. ĩ. ti. proxi. l. vna. §. videamus. ⁊ ideo si incótinẽti paciscit̃ de dote sibi reddẽda: querit sibi actionem p̃ss. ver. Uel põt dici secũdo modo. paternuꝫ auitum vel proauitũ officiũ est: si i potestate habẽt filiã vel nepté dotare eã: vt. š. ti. proxi. l. vlt. Maternũ auté vel ascẽdentiũ per matré vel extranei nõ est officium dotare filiam vel neptem vel mulieré. vnde debet esse melioris cõditiõis qui dat doté ex volũtate q̃ꝫ qui dat ex necessitate: ⁊ ideo ex pacto incótinenti apposito per matrem vel ascendẽtes per matrem vel per extraneum: sibi querit̃ actio. Nam plerũqꝫ melioris cõditionis est qui facit ex volũtate q̃ꝫ qui facit ex necessitate. nam qui manumittit ex voluntate: imponit operas: non qui ex necessitate: vt. ĩ. de operis libertorum. l. ĳ. ⁊ iĳ. ⁊. l. mater. Uel põt assignari tertia ratio. si pater dat dotem pro filia que est in potestate: ipsa datione querit sibi tacitam actionem ex stipulatu ⁊ filie. ⁊ si postea sibi soli paciscitur: hic quesitam actiõem aliĳ: aliĳ vult auferre puta actionem quesitã filie: qꝺ nõ dꝫ posse facere: vt. ĩ. l. proxi. ⁊. ff. de pactis do. l. cum dos. Item non debet alteri per alterũ iniqua conditio afferri vt aperte colligitur. ff. de regu. iur. l. non debet. sed si mater vel extraneus dat dotem pro muliere licet de rigore iuris videatur mulieri quesita actio: tamẽ si paciscatur incótinenti sibi dotem reddi: fingitur actiõeꝫ retro mulieri nõ fuisse quesitã: vt colligitur arg. ff. de vaca. mu. l. cum enim. Põt assignari ⁊ quarta ratio. vbi pater vel alius qui habet in potestate dat dotem: ipsa datiõe querit sibi actionem de dote ⁊ persone dotate: si postea sibi soli paciscatur reddi: vult illam actionem inouare sed simplex pactum innouare nõ põt: stipulatio enim habet nouare nõ pactum: vt colligitur in fine huius. l. ⁊. š. si certum pe. l. si exceptio. ⁊. ff. de noua. l. j. ⁊ colligitur. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus ne peteret. vbi dicit̃ q̇ vnum pactum nõ tollit aliõ licet stipulatio aliã stipulationé tollat. Si dicis q̇ mater vl' extraneus dat dotem ⁊ postea paciscitur incótinẽti sibi reddi dotem: nõne nouatur actio quesita mulieri? Respondeo non si pacto incontinenti apposito fingitur nec actio nata fuisset. ¶ Oꝛ segnori assignant quidam aliam rationem. si pater dat pro filia dotem: ipsa donatione queritur actio cõmuniter patri ⁊ filie: vt. ff. solu. ma. l. si cum dotem. §. eo tempore. si postea sibi tantuꝫ paciscitur. quid sibi prodest? Certe nihil. ⁊ ideo sibi citra vinculum stipulationis nõ querit actionem nec nouatur prima actio. sed vbi mulier vel extraneus dat dotem: ipsa donatione nõ querit̃ matri vel extraneo de dote actio. nisi vel stipulet̃ vel incótinenti paciscat̃. ⁊ iõ expedit eis si incótinẽti paciscit̃: vt. ff. de ꝯdi. ob cãm da. l. si extraneus. ⁊. ĩ. e. ti. proxi. l. vna. §. accedit.

Dum a socero. In. l. ista dicit̃. Socer meꝰ pro filia sua vxore mea dedit mihi dotem: nec tẽpore dotis fuit stipulatus doté sibi reddi: sꝫ postea ipse pactus est de dote sibi reddenda: nunquid valet istud pactum? Certe non si hoc fecit sine voluntate filie vxoris mee. ⁊ ideo si postea existat casus q̇ dos debeat reddi vt so. ma. diuortio. si mulier agat actiõe de dote. istud pactum non poterit ei preiudiciuꝫ generare. Tex. pro vxore. sub. tua. Tex. deducta non est. sub. in ipsa dote vl' incótinẽti: vt. ff. so. ma. l. quotiens. Tex. ꝯditiõeꝫ eius. s. filie vxoris tue. Tex. nõ potuit: qꝛ nõ dꝫ alteri ꝑ alterũ ⁊c. vt. ff. de reg. iur. l. nõ dꝫ. Tex. sola. sub mortuo patre. vel si pater esset talis persona que petere doté nõ deberet. ⁊ ad hoc cõcor. ff. de pactis do. l. cũ dos. secus esset si ex voluntate filie istud pactum postea factum esset. ⁊ sic soluitur. š. ff. so. ma. l. ĳ. §. j. ⁊ ad. l. istam accedit qꝺ no. š. l. proxi.

c

Etiam si non. In. l. ista dicit̃. Mater vxoris mee non fuit pacta vel stipulata doteꝫ quã dabat pro filia sua sibi reddi: sed fuit pacta ei sibi reddi que in dotem data essent: vel q̃ res date in dotem ad se pertinerẽt: nũc queritur vtrum si filia premortua sit: actio ex stipulatu de dote quesita sit matri in bonis mulieris? Et respondetur q̇ sibi quesita est actio: non solum in prima dote: immo ⁊ in dotis augmento. Tex. mater. s. mulieris. Tex. data. i. tradita. sic exposui. š. e. l. j. vel expone proprie. Tex. stipulata. sub. mater mulieris. Tex. quesitam. s. matri. Tex. additamenti. qꝛ sicut dos põt constitui cõstãte matrimonio: ita ⁊ augeri: vt. š. de dona. ante nup. l. vlti. ⁊ ita accessoriũ sequit̃ naturã principalis vt eadem actione petat̃ qua principale. ⁊ ad istud cõcor. š. de vsuris. l. eos qui in prin. ⁊. ff. de pigno. si fundus.

Dotis tue. In. l. ista dꝫ. Si primo loco mulier dedit dotem marito suo: ⁊ postea maritus scđo loco cõtraxit cũ republica: potior dꝫ esse cã dotis primo date q̃ꝫ reipublice: postea ꝯhẽtis cũ marito. Nã cũ mulier potior est tẽpore: potior dꝫ esse iure. vt. ĩ. qui po. in pig. ha. l. ĳ. ⁊ sꝫ hoc intelligitur. ff. qui po. in pigno. ha. l. si pignus.

Cum dotem. In. l. ista dicit̃. Si ab vxore mea recepi res in dotem estimatas vera estimatione: hoc pacto vt soluto matrimonio reddat̃ estimatio ⁊ non res: indubitanter si res ille efficiant̃ meliores vel deteriores melioratio ⁊ deterioratio ꝑtinẽt ad me maritũ: qꝛ res illas videor emisse ⁊ ad estimationẽ reddẽdã teneor ⁊ ita ad preciũ: qꝛ talis estimatio facit emptionem: vñ inducit actioneꝫ ex empto. Tex. ex empto. qꝛ vera estimatio facit emptioné. ⁊ iõ mulier actione ex vendito põt petere estimationé: vt. š. e. l. quotiens. ⁊ maritus agit de euictione si dos nõ incepit a precedẽti pactione: vt. š. e. l. j. dixi. Item istud est verũ cum res estimant̃ vera estimatione vt hic. ⁊. ff. e. l. quotiens. Secus est cum res estimantur ficta estimatione: qꝛ tũc deberẽt res reddi: nõ estimatio: vt. ĩ. e. l. si inter vi. ⁊ vxo.

De his. In. l. ista dicit̃. Si mulier dedit mihi res in doteꝫ ⁊ ille res fuerunt mihi furto ablate vel vi arrepte: de his rebus mihi merito competit furti vel vi bonorum raptorũ. actio: quia debet dari furti actio ei cuius principaliter interest: vt. ĩ. de fur. ⁊ seruo cor. l. vlti. ⁊ principaliter mariti interest: qꝛ res date in dotem sunt mariti: vt. ĩ. eo. l. in rebus. ⁊. š. de rei ven. l. doce. Odofre.

Ex pecunia. In. l. ista dicitur. Mulier dedit mihi. in dotem. ex illis. c. funduꝫ comparaui nunquid ille fundus erit dotalis vt soluto matrimonio mulier possit petere sibi reddi illum fundum? Respondetur q̇ nõ. ⁊ ideo mulier soluto matrimonio pecuniam quã dedit in doté petet nõ autem fundum. ⁊ si de parte est sibi satisfactũ: de reliqua ꝑte poterit experiri nisi trãsegerit cũ heredibus meis. hoc dicit ista. l. videatis expositiõeꝫ lr̃e. Tex. actio: qꝛ ꝑ liberã ꝑsonam que nõ est iuri nostro subiecta nobis nõ acquiritur actio: vt. ff. per quas perso. no. acqui. l. j. Et ideo. not.

q̄ res empta de pecunia mea: nō est mea: ⁊ ad istud accedit s̄. de rei ven. l. si ex pecunia tua. Fallit in milite ⁊ in minore xxv. an. vt. s̄. de rei ven. l. si vt proponis. ⁊. j. arb. tu. l. ij. al's. l. iij. Item est verum cum maritus est soluendo. al's in subsidium fundus posset peti: vt ar. ff. e. l. cū vir. in fi. ⁊. l. se. ⁊. ff. de dona. inter vi. ⁊ vx. l. vxor marito. Itē hoc est verū cū maritus emit fundū de pecunia dotali: inuita vxore: vt aperte colligit̃. ff. de fur. l. qui vas. §. vlti. ⁊. j. de seruo. pig. da. ma. l. vl. Secus si emisset fundū volūtate vxoris: q̄r tūc fundus eēt dotalis. ⁊ sic soluit̃ ɔ̃riū. ff. e. l. res que. Odofredus.

I a matre. In. l. ista dr̃. Si mater mea dedit in dotē res

s

meas ⁊ fratꝝ meoꝝ vitrico meo: ista donatio nobis nō p̃iudicat: nec talis donatio sortit̃ effectū. vn̄ si res euicte sunt. ⁊ dos a traditione incepit vitric⁹ p̄ euictiōe regressum nō h̄z: vt dixi. s̄. eo. l. j.

Neq̄ mater. In. l. ista dicūtur duo. Primo q̄d mater non tenetur dotare filiam nisi ex magna ⁊ probabili causa. Secundo dicitur q̄ pater de bonis vxoris sue inuite filiam suā dotare non poterit: q̄r dotare filiam paternum non maternum est officium: vt. s̄. ti. proxi. l. vl. Tex. magna. vt si mater heretica est ⁊ filia ortodoxa: vt. s̄. de hereti. ⁊ mani. l. cognouimus.

Cum citra fidem. In. l. ista dr̃. Si mulier dedit dotē marito suo: so. matrimonio illā dotē poterit recuperare: siue de illa dote ɔ̃scripta fuerūt dotalia instrā siue nō si tñ aliis indiciis dotē eē datā constare pōt q̄r reg̃lariter instrā nō sunt de substātia m̃rimonii: sicut nec de substātia alioꝝ ɔ̃ctuū: s3 solūmodo fiūt vt rei de qua querit̃ maior habeat̃ memoria: vt. s̄. de rei ven. l. indicia. ⁊ ff. de pigno. l. contrahitur.

Ante diuisionem. In. l. ista di. Si ego ⁊ soror mea successim⁹ patri nr̄o cōiter anq̄ ego ⁊ soror diuidamus bōa inter nos soror mea ptē p̄ indiuiso h̄z in fundo cōi. ⁊ iō marito suo poterit in dotē dare. h. dicit ista. l. Tex. an̄ diuisionē. sub. factā inter nos. Nā quicūq̄ ptē suam indiuisam poterit alienare: vt. s̄. de cō. rerū aliena. l. falso tibi.

Res. In. l. ista dr̃. Socrus mea p̄ filia sua dedit mihi in dotē aliq̄s res: retēto sibi vsufr. postea illas res vult vēdē nūq̄d poterit? Certe nō. ⁊ si vēdit ius meū ledē non pōt: q̄r ex quo transtulit in me dominium non debet posse postea alienare: vt s̄. si aduersus ven. l. vlti.

I socrus tua. In. l. ista dicunt̃ duo. Si socrus

s

mea donauit fundū vxori mee retēto sibi vsufru. ⁊ ita donauit ei fundi p̄prietatē: si postea vxor dedit mihi p̄prietatē illius fundi in dotem eo pacto: vt si p̄decederet in m̃rimonio q̄ deberē lucrari dotē. ⁊ socrus mea dedit mihi in dotē vsufru. eodē pacto vt si p̄decederet vxor in m̃rimonio q̄ deberē lucrari dote3: indubitāter si vxor mea p̄decedat lucrari debeo. Scd̄o dr̃ retento eodem themate. si vxor mea dedit p̄prietate3 in dotem. socrus mea nō dedit vsufru. sed locauit vxori mee: indubitanter so. matri. remanet apud me proprietas: insuper morte vxoris mee non periit vsufruc. q̄r vxor mea non erat vsufructuaria: sed socrus mea. Tex. donauit. sub. q̄d esse potest. ⁊ eoipso q̄ retinet vsufru. in me transit dominium. ⁊ ciuilis possessio: ⁊ sibi retinet naturalē: vt. j. de dona. l. siq̄s. Tex. tibi. s. marito. Tex. dedit. sub. eo pacto q̄ si predecederet vxor in matrimonio: marit⁹ deberet lucrari dotē. Text. remansisse pleno iure. Tex. b̄m placiti. idest pacti facti de dote lucranda: si ipsa predecederet in matrimonio: q̄r pactum est validū: vt. s̄. de dona. ante nup. l. vl. Tex. na3 si. incipit scd̄m dictū. Tex. quid. i. certam mercedē: q̄r al's non potest esse locatio: vt. ff. loca. ⁊ cōduc. l. j. Tex. conductrice. sub. vxore tua. Tex. potuit. q̄r vsufruc. habet extingui morte locatoris non conductoris: vt. s̄. de vsufruc. l. corruptio. ¶ Et no. hic si vsufructuarius est locator: eius morte extinguitur vsufruc. vt. s̄. loca. ⁊ conducti. l. nam viam. Text. si autē locatur vsufruc. morte conductricis non extinguitur vsufruc. nec ob. s̄. de vsufruc. l. si dn̄a. q̄r illa. l. b̄m istā determinationē debet intelligi vt ibi dixi.

Cum patrem. Segnori ista. l. ponit duos casus. Primus casus est talis. pater pro sua filia dabat dotem ⁊ pactus est pater cū genero suo: vt si post mortē p̄ris filia p̄decederet in matrimonio: vt illa dos deberet reddi anne: vel in totum vel in parte dimidia. postea pater mulieris in extremis constitutus instituit annam heredē cum aliis: eo pacto: vt esset illa institutione cōtēta ⁊ non posset petere dotē: nūquid poterit petere dotem? Et rn̄det q̄ si p̄r fuit pactus vt dos redderetur anne: nō potuit sibi querere actionem: vnde nō pōt sibi petere dotē. ¶ Scd̄s casus est. si ipse pater adhibuit anna3: vt ipsa stipularet̃ post mortem filie dotem totam vel partē sibi reddi: ⁊ adhibuit eā volens ei donare in totu3 vel in parte: sibi potuit querere actionē. hoc casu instituta est: vt nihil possit petere de dote. vnde si adiuit hereditatē: ⁊ inuenitur habere quartā: de dote nihil poterit petere. Tex. tibi. s. marito. nam ei respondet imperator. Tex. eadem. s. filia. Tex. dimidia3 dotis. alii habēt dotē. Text. scripsisse. sub. in dimidia vel in tertia vel in quarta. Tex. sanxisse. i. precepisse. simile habuistis. s̄. fami. hercis. l. filiu3. Tex. actio. vnde no. hic q̄ ex pacto alterius nō datur actio. ⁊ ad hoc concordat insti. de inutil. stip. §. alteri. ⁊. ff. de verbo. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. Tex. si vero. incipit secūdus casus. Tex. sibi. s. anne. Tex. obligationē. q̄r fuit stipulata dotē totā vel partē sibi reddi. Tex. tibi. s. marito. Text. prospexisse. q̄r instituit anna3 eo pacto: vt ex stipulatu nihil de dote petere posset. ⁊ ita instituit eā animo compensandi. Tex. petentem. q̄r p̄decessit in m̃rimonio. Tex. exceptione. sub. doli mali que h̄z locū ⁊c̄. vt. ff. de doli excep. l. iij. §. generaliter. Text. potes. sub. tu maritus si ex illa instōne habet quartam. ¶ Unde no. hic: si pater pro filia sua dedit dotē: ⁊ pactus est dotē reddi anne. si p̄decederet filia in m̃rimonio: siue instituat annā cū aliis: ⁊ prohibeat ea3 non petere dotem: siue nō instituat: nō poterit petere dotē cū per liberam personam ⁊c̄. vt. s̄. per quas personas no. acqui. l. j. ⁊. j. de pac. conuen. tam super dote q̄3 ⁊c̄. l. pater. Si autē pater adhibuit annam: vt stipularet̃ sibi reddi dotē: tunc quesita est sibi actio. verū si pater instituit annam: vt esset contenta parte sibi relicta: ⁊ dotē petere nō posset. si adiuit hereditatem ⁊ habet falcidiam: repellit̃ exceptione doli mali. si vult petere dotē vt. ff. ad. l. fal. l. q̄ de bonis. §. vl. ⁊ d3 istud intelligi: qn̄ pater adhibuit eā volens ei donare inter viuos: q̄a nō poterit postea eā prohibere: nisi instituat eam vel ei preleget: vt. s̄. e. l. ij. Secus si adhiberet eam volens ei mortis causa donare: q̄r tūc sola penitētia posset reuocare: vt colligitur. ff. de le. iij. l. cū quis. §. nuptura. Sed vbi est exēplum q̄ ista anna habeat falcidiā in sua instōne? Certe potest notari sic. ponamus fuit instituta cu3 tribus aliis. falcidia erat xl. igitur pars ipsius anne erat. x. ipsa anna erat stipulata dimidiā dotis que erat. xl. si instituit̃ postea anna in. xl. inuenit̃ habere falcidiā: ⁊ etiā vltra falcidiā inuenit̃ h̄re. xxx. l3 non habeat tm̄ q̄tum erat dimidia dotis debet esse ɔ̃tēta: vnde si cōtra volūtatem defuncti vellet procedere: poterit repelli doli exceptione: immo maritus posset agere vt liberetur vt s̄. e. l. ij. in fi. ⁊ p̄batur. ff. de lib. le. l. q̄d mihi.

Pro oneribus. In. l. ista dicuntur duo. Primo dicitur. si mulier dat rē in dotē inestimatā: maritus de3 lucrari fructus toti⁹ dotis: ita q̄ sol. ma. debet rem reddere non autem fructus dotis. Secūdo dicit̃. si maritus donat vxori fructus dotis cōstāte matrimonio non v3 donatio

donatio.7 ideo maritus poterit reuocare inquantum vxor facta locupletior est 7 ipse pauperior. Tex. percepit. sub. ex dote: 7 ideo maritus so. ma. debet reddere fundum: non fructus vt hic. 7. ff. e. l. dotis. qz p oneribus matrimonij debz maritus lucrari fructus dotis. nam titulus dotis nõ est lucratiuus. sz onerosus: vt. j. d ipo. lucra. d s. l. vna. li. x. ¶ Or segnori huc usqz durat primum dictũ. Et hic super primo quero duo ponamus qxi matrimoniuz cum aliqua sine dote nunquid teneor alere vxorem? Dicunt quidam q nõ: qz dos tantum daẽ vt maritus recipiat fructus vt hic. 7. ff. e. l. dotis. igitur si dos non datur: maritus non debet sustinere onera matrimonij: qz cessante causa debet cessare 7 effect⁹: vt. ff. de pactis. l. qd dictum. Sed cõtradicendũ est qz non datur dos solummodo vt maritus lucreẽ fructus sed vt sustineat onera matrimonij. vñ matrimonium potest esse sine dote 7 non dos sine matrimonio: vt. ff. e. l. iiij. Sic igitur dicendum est q maritus debeat alere vxorem: qz vxor in obsequio viri 7 seruitio eius dz esse. nam dz sibi lauare caput 7 parare cibaria: vt. ff. de ope. lib. l. si cum patronus al's incipit. quis. Item maritus debet alere vxorem: qz naturali ratione introductum est vt alam eum qui operatur mihi. 7 ideo si cõmodatur mihi seruus vt vtar operis eius: nõ possum agere contraria actione de sumptibus factis in eũ alẽdo: vt. ff. cõmo. l. in rebus. §. j. Sed denuo secundo quero. Ponamus desponso aliquam diuitem puellam que nõ est thori matura: 7 agitur ita inter me 7 agnatos puelle vt tradant mihi statim puellam 7 omnia bona: que debeaz in dotem recipere. 7 tradita est mihi puella 7 ẽt bona sunt mihi tradita percipio fruct⁹ anteq̃ sit nubilis etatis 7 sustineo onera matrimonij ipsius: nũquid si premoritur puella añq̃ matrimonium contrahatur lucror fructus: vel si ego pmoriar erunt ne illi fructus restituendi? In questione ista dicunt quidam q illi fructus si matrimoniuz contraheretur deberent in dotem conuerti: 7 ideo erunt restituendi. 7 hoc videtur. l. velle dicere. ff. e. l. dotis. sed nos dicimus contra. qz inspecta. l. ratione lz matrimonium non esset tamẽ sponsalia erant contracta. vnde sicut quando sustineo onera matrimonij: contracto matrimonio lucror fructus: ita hoc casu si sponsalia sunt contracta 7 puellam alimento: qz hz naturam est 7c. vt. ff. de reg. iur. l. fm naturam. ¶ Or segnori sequitur in littera. Tex. vel si vxori 7c. Hic incipit scdm dictum. Tex. iuris est: qz reuocatur: vt. ff. de dona. inter viruz 7 vxo. l. si sponsus in fin. Et vobis caueatis in isto secundo dicto vt soluanẽ cõtraria argumẽta. Si ego permitto vxori mee pcipere fructus rei dotalis i quãtũ ipa est locupletior 7 ego pauperior: reuocatur. sed si permitto vxori mee pcipere fructus rei mee vt ipsa se alat: hec perceptio permissa est: vt. j. de pactis cõuen. l. fructus. 7 hec donatio non reuocatur. Si aũt donarem vxori mee funduz 7 credit valere: si fructus naturales recipit: nõ facit suos. si industriales: sic 7 sic soluunẽ ar. contra. ff. de vsuris. l. fructus. 7. ff. de dona. inter vi. 7 vxo. l. de fructibus.

Si inter viruz. In. l. ista hoc dicituẽ. Quedam mulier contraxit matrimoniũ 7 fundũ dedit mihi in dotem 7 dando ita dixit: amice nolo tibi dare fundum estimatum vt sol. ma. reddas estimationẽ: sed volo tibi dare fundum estimatum vt videaẽ quid valeat nunc. i. tẽpore dotis date. 7 quid valeat tpe so. matrimonij: vt si tẽpore soluti matrimonij tñ valeat vt valet tpe dotis date: qz redderes fundũ si minus q redderes fundũ 7 quãti deterior factus inueniẽ: qd erit soluto matrimonio? Certe debeo reddere fundũ si nõ est factus deterior al's fundũ 7 quãti fundus inueniẽ deterior factus inspecta estimatione facta tpe fundi dati in dotem. Tex. tẽpora. sub. maxime: qz idẽ si matrimoniũ eẽt solutũ morte vel diuortio: vt. ff. de ver. si. l. cũ querebaẽ. Tex. diminuta. i. deterior fcã. Text. depdita. i. qz desijt eẽ in rerũ natura: vt. ff. de peti. heẽ. l. depditũ. Tex. poscere tur. i. petereẽ estimatio. Unde no. cũ re daẽ in dotẽ: si estimata est vera estimatiõe 7 eo pacto vt reddatur estimatio 7 nõ res: tũc so. ma. reddiẽ estimatio 7 nõ res. vt. s. e. l. quotiens. Si autẽ datur estimata ficta estimatione vt sciatur quanti fundus est deterior tempore soluti ma. tunc solu. ma. reddiẽ fundus si non est deterior factus. sed si factus est deterior: redditur fundus 7 quãti fundus deterior factus erit vt hic dicitur. 7 dicitur fundus factus deterior dolo 7 lata culpa 7 leui: nõ leuissima vel casu fortuito: vt. ff. e. l. in rebus. Si autem datur res in dotem inestimata: idem est qd. s. qz soluto ma. redditur fundus 7 eius deterioratio: vt colligitur. ff. cõmo. l. si vt certo. §. nũc videndũ in fi. Unde ex. l. ista colligetis ar. in causis scholarium: qñ scholaris vult eqtare vadit ad ciuez 7 dicit: locetis mihi equũ vestrũ. dicit ciuis: vos estis scholarj nõ locarẽ vobis: qz nõ custoditis equos dicit scholaris: locetis secure: qz bene custodiã 7 dabo vobis tantũ. dicit ille: dñe volo vobis dare equum estimatũ. 7 estimaẽ equum q valet. xxx. lib. 7 nõ valet bene. xx. lib. boñ. postea qñ equus reduciẽ dicit ciuis: equus meus mortu⁹ est. vnde retineatis equũ 7 detis mihi estimationẽ. qd iuris erit in isto casu? Certe si istd agebatur inter eos: vt si equ⁹ fieret deterior redderẽ estimatio. si factus est deterior dolo 7 lata culpa 7 leui scholaris: redditur estimatio 7 retinetur equus. Si autem ageretur vt fieret estimatio vt videaẽ quãti equus fieret deterior: qz semper presumo ita fieri estimationem: tunc tenetur locator recipere equũ si nõ est factus deterior dolo vel culpa lata scholaris reddiẽ equus 7 quãti equus deterior fact us erit vt colligitur hic. 7. ff. de excu. sa. tu. l. j. 7. ff. locati. l. cum fundus.

Rem. In. l. ista dicitur. Si pater pro filia dedit rem inestimatã in dotez 7 postea nõ fuit sibi restituta qz nõ fuit solutum matrimonium: immo constante matrimonio rem illam alienauit nunquid: valet talis alienatio? Et respondeẽ q nõ. Tex. dedit. s. inestimatam. Tex. nec recepit. qz nõ fuit restituta cum deberet restitui soluto matrimonio: vt. ff. de verbo. signifi. l. cum querebatur. Tex. nõ potest. qz non transtulit in euz dominium cum non traderet ex causa habili ad dominiũ trãsferendum: vt. s. de pactis. l. traditionibus. Item nec ipe gener posset alienare: quia est fundus dotalis. 7 fundus dotalis prohibeẽ alienari: vt. j. de rei vxo. actio. l. vna. §. penult.

Si predium. In. l. ista dicitur. Uxor mea dedit mihi funduz in dotem inestimatum: postea vxor mea illum fundum sponte vel coacte alienauit: tenet ne illa vẽditio? Respondeẽ q non tenet. Tex. dotale. sub. datum inestimatum in dotem: vt. j. titu. proxi. l. vna. §. penulti. ¶ Or segnori no. fundum inestimatum datum in dotem: nec maritus põt alienare: vt. s. l. proxi. nec vxor vt hic. imo plus dico: si maritus alienat 7 vxor consentit 7 iurat: sibi non preiudicat: vt. s. de legi. 7 consti. l. non dubiuz. secus tñ est iuẽ canonum: vt extra de iureiuẽ. c. cum contingat Odof.

Si dotem. In. l. ista hoc dicitur. Duoꝝ liberta sua alicui nubenti in dotem dederũt rem: nec fuerunt stipulati dotem sibi reddi: postea ista liberta culpa sua interueniẽte diuertit a marito 7 sic debet apud maritum dos remanere demũ ista liberta efficitur ingrata. dicit maritus: ista dos debet remanere apud me: qz culpa sua fuit dissolutum matrimonium dicunt. patroni: immo apud nos debet redire. quia fuit ingrata: nunc queritur quid iuris sit? Respondetur q dos dz remanere apud maritum. Tex. prospexistis: qz tunc cõpeteret vobis actio: nõ ei: vñ lz culpa sua dissolutereẽ matrimoniũ: dos deberet vobis reddi: vt. j. ti. pxi⁹ l. vna. §. videamus. Tex. remãsisse. vñ qz cũ culpa mulieris soluitur matrimoniũ: dos dz apud maritũ remanere: vt. j. de diuor. 7 repu. l. cõsensu. ¶ Or segnori ex. l. ista colligiẽ ar. ad questionẽ talem. Pater dedit dotez p filia sua cõmittit adulterium constante matrimonio: petit pater dotẽ: obijcitur ei q filia cõmisit adulteriũ. vñ dos dz remanere apud maritũ quid erit in qõne ista? Certe dicimus idem qd dicitur hic in liberta. Nam si pater dedit dotem 7 stipulat⁹ est

reddi sibi dotem incontinenti: non pditur dos ꝑpter adulterium filie. sed si non est stipulatus sibi reddi hoc qꝛ qsita est actio sibi ⁊ filie: vt. ff. sol. matri. l. ij. §. vl. vel ꝙ dos debeat ad filiaꝫ trāsire: vt. j. ti. proxi. l. vna. §. videamus. vñ videtur ꝙ pater nō possit petere dotē: cum mulier perdere debeat dotem si adulterium cōmittit: vt. j. de repu. l. consensu ⁊ in auc. vt liceat ma. ⁊ auie. §. quia autem.

SI mulier. Lex ista est cōtra mulieres que multum loquuntur. ⁊ ideo prepostere sepe loquūtur. In. l. ista dicitur. mulier ꝯtraxit mr̄imoniū cū aliquo: ⁊ dedit dotē: ⁊ stipulata est dotē sibi reddi: vt de dote testaret̄ ⁊ ipsa debeat dicere vt de dote liceat mihi testari: ⁊ redde mihi dotem. postea ista mulier decessit intestata. vnde heredes mulieris petunt dotem. vnde maritus dicit. nō debeo reddere: quia mulier stipulata fuit dotem. sibi reddi sub cōditiōe si testaretur. vñ decessit intestata: ⁊ non extitit cōditio: ⁊ ideo non potestis a me petere dotē. dicūt heredes. stipulatio nō fuit cōditionalis. sed fuit sub modo facta. vñ sicut si ipsa testata decederet reddenda esset dos: ita si intestata. quid sit iuris quere? Respondet imperator. ista stipulatio nō erat cōditionalis: sed fuit causa impulsiua. ⁊ ideo siue decessit testata siue intestata dꝫ reddi dos. Tex. testari. hec locutio fuit prepostera: qꝛ debet primo reddi dos ⁊ postea testari. verūtamē preposteratio non viciat stipulationem: sicut nec institutionem: vt. j. de testa. l. preposteri. Tex. non esse cōditionem. i. nō esse stipulationeꝫ conditionaleꝫ. Tex. causaꝫ. s. impulsiuam. Tex. proficiet. sub. heredibus mulieris. Vñ no. differentiam inter causam impulsiuam ⁊ finalem vt plene no. s. de pac. l. j.

SI genero. In. l. ista dicit̄. Pater ꝓ filia sua genero suo dedit dotem ⁊ stipulatus est illam dotē cuidā extraneo reddi: valet ne hec stipulatio? Certe non. vnde ex ista stipulatiōe pater nō quesiuit sibi actionem: qꝛ noluit. nec extraneo: qꝛ nō potuit. qꝛ alteri stipulari vel pacisci qs nō pōt. Tex. iure. qꝛ alteri stipulari quis nō potest: vt. s. e. l. cū patrem. Tex. actionem. Unde no. si stipulor alij nō mihi nō quero mihi actionē: qꝛ nō volui. nec sibi: quia nō potui. vñ quod volui nō potui: quod potui nolui. Simile. s. si qs alteri vel sibi fuerit sti. l. multuꝫ interest. Unde no. si non valet vt ago nō valet vt valere pōt. ⁊ ad hoc tota die magistraliter allegatur hec. l. ⁊ ad hoc etiam facit. ff. de acceptila. l. inutilis in prin. ⁊. j. de codicillis. l. vlti. §. illud.

LIcet. In. l. ista hoc dicitur. Mulier rem aliquam viro suo dedit in dotem ⁊ pacta fuit si predecederet in matrimonio ꝙ vir lucraretur dotem. decessit mulier relictis heredibus. mulier ista erat obligata ad aliquas pensiones: nūc queritur an maritus vel heredes mulieris erūt cōueniendi? Respōdetur ꝙ heredes mulieris. Tex. iure. vt. j. de repu. l. ex consensu. Tex. debēt: qꝛ si de ipsa re data in dotem soluerētur tributa tūc maritus cōueniretur: vt. s. si cen. vel reli. l. fi. al's heredes mulieris cōuenirētur: quia es alienum non sequitur fundum: sed vniuersalem successionem: vt. j. de here. insti. l. quotiens.

MUlier. In. l. ista dicitur. Mulier minor. xxv. anno. contraxit matrimoniuꝫ auctoritate sui curatoris vel generalis vel specialis ad dotem dandaꝫ. dotem dedit ⁊ constituit. tenet datio talis vel constitutio siue fideiussor qui fideiussit pro curatore rem pupilli saluam fore erat idoneus ad eam quātitatē quāta fuit in dotē data: siue nō. Tex. generali. sub. qui erat idoneus ad eam quātitatē quāta fuit in dotem data siue nō. Tex. generali. sub. qui erat datus ad omnia gerēda. Tex. fideiussorē. rē adulte saluam fore. alij dicūt fideiussorem de dote dāda. Tex. ⁊ si mior. scilicet masculus. Tex. curatore. sub. generali: vel spāli. Tex. fecerit. ⁊ ita colligit̄ hic ꝙ dos ab adulta hꝫ cōstitui auctoritate sui curatoris: inspecta quātitate patrimonij ⁊ qualitate ⁊ dignitate personaꝝ: vt. ff. e. l. quero. ⁊. ff. de admi. tu. l. cum post.

UBi adhuc. Segnori leges veteres alioꝝ impatorum qui precesserūt iusti. in supioribus habuistis. iste tres. ll. que sequūtur sunt. noue ll. iusti. imperatoris. Et in. l. ista tractat̄ qñ constāte mr̄imonio possit dos peti vl' hypo. pro rebus obligatis pro dote vel ꝓ donatione pp nuptias. Et in. l. ista tres casus ponuntur. Et pmus casus est talis. si mulier contraxit mr̄imoniū cū aliquo ⁊ dedit dotē ⁊ ecōtra accepit donationem pp nuptias: si maritus cōstante matrimonio ad inopiā est inductus: si mulier possidet rē mariti ⁊ a creditoribus conuenitur hypothe. act. poterit vti retētiōe quasi sint sibi hypothecata ꝓ dote ⁊ ꝓ dona. pp nuptias: ⁊ vincet mulier creditores: qꝛ pfertur creditoribus posterioribus tpe ⁊ anterioribꝰ hn̄tibus tacitā hypothecā. nā sicut mulier pōt petere dotem cōstāte matrimonio: ita res hypothecatas. Uerūtñ si mulier exegit dotem vel res hypothecatas constante mr̄imonio: nō poterit eas alienare: imo dꝫ retinere in vsum suū ⁊ mariti ⁊ cōium liberoruꝫ. Secūdus casus est. si maritus peruenit ad pinguiorē fortunā ꝙ creditores poterunt agere contra eum. ¶ Tertius casus est. si mulier constante matrimonio consecuta est dotem vel res hypothecatas ⁊ soluitur matrimonium: locus erit pactis dotalium instrumētoꝝ: vt si ipsa debeat lucrari donationeꝫ propter nuptias ⁊ nō lucrat̄: vl' si maritus debeat lucrari ⁊ non lucretur. Tex. constituto. i. durante. Tex. deductꝰ. sub. vl' hodie si ichoauit vti male substātia sua. Tex. suppositas. Unde not. ꝙ mulier hꝫ omnia bona mariti tacite obligata pro dote ⁊ pro donatione ⁊ pro rebus parafrenalibus: vt. j. qui po. in pig. ha. l. vlti. ⁊. s. ad velle. l. siue a me. Tex. prestamus. qꝛ qui potior est tpe: potior est iur̄: vt. j. qui po. in pig. ha. l. ij. Tex. distinctionē. sed que est huiusmodi. l. distinctio? Rn̄deo qꝛ mulier prefertur anterioribus creditoribꝰ hn̄tibus tacitas hypothecas ⁊ nō expssas: sꝫ posterioribus prefert̄ indistincte vt. j. dicā. Tex. cōstitutio. i. durāte. Tex. abutatur. i. vtat̄. alibi dr̄ qs abuti. i. male vti. Tex. creditoribꝰ. Incipit scōs casus. Tex. acqsierit. i. puenerit ad pinguiorē fortunam. Tex. ipsis. Incipit tertius casus. Tex. potituris. Nā si pactū factū est vt vxor lucret̄ donationē pp nuptias: stabitur pacto: vt. s. de dona. ante nuptias. l. penul. ⁊ vlti. ⁊ auc. dos data. ¶ Or segnori circa. l. istā est insistēdū ⁊ satis hirsute traditum est hic. vnde ista. l. dicit ꝙ marito vergente ad inopiam potest mulier agere hypothe. pro rebus hypothecatis sibi: ⁊ nedum cōtra creditores posteriores mariti: immo contra priores. Sed. l. dicit contra. que videt̄ velle ꝙ preferatur posterioribus non anterioribus tempore: vt. j. qui po. in pig. ha. l. vlti. Ad qd̄ dixerunt quidā. Aut mulier habet pignus: ⁊ tunc prefertur omnibus vt hic. Aut habet hypothecā: ⁊ tunc prefert̄ posterioribus ⁊ nō anterioribus vt in. l. contra. Sed hec solutio nō est bona: qꝛ inter pignus ⁊ hypo. nō est differētia nisi qm̄tum ad nōium. Itē ⁊ alia rōne non est bona hec solutio: qꝛ hec. l. loqtur in hypo. ⁊ ideo vos dicetis mulier prefertur posterioribus: vt. j. qui po. in pig. ha. l. j. ⁊. l. ij. anterioribus hn̄tibus expressas hypo. non prefertur vt ibi. anterioribus hn̄tibus tacitas sic. ⁊ hoc est quod dicit lr̄a bm̄. l. distinctionē. Sed segnori hec. l. recipit talem determinationē iuris: vt. ff. si vir vergat ad inopiaꝫ. ⁊ euidētissime appebat ꝙ nō sufficiebant facultates eius poterat agere hypothe. vt. ff. so. ma. l. si cōstante iur̄. C. si vergebat ad inopiaꝫ poterit experiri vt hic. sed hodie iur̄ auc. ex quo maritus incipit vti male substantia sua: potest exigere dotem vel agere hypo. vt. j. de collu. l. dotis. in aucté. quod locum. ¶ Sed quero qñ maritus dr̄ inchoare male vti substantia sua? Et certe non eoipso ꝙ preter solitum ordinem duos denarios expēdit: sed ex quo vulgi opinio est ꝙ mittit in nauem vel malefaciat facta sua. naꝫ si sunt homines sub sole qui sciūt secreta vicinoꝝ suoꝝ: sciunt vicini: ⁊ in talibꝰ vulgi opinio spectatur: vt. ff. de questionibus. l. ꝺ minore. §. pe. ⁊. ff. de fundo instru. ⁊ instru. le. l. cū delanionis. §. asinā.

⁊ de

⁊ de hoc.s. q̄n dicitur maritus inchoare male vti substantia sua plene dixi in auc. qd locū hʒ. vnde eā videatis. ⁊ id not. hic regulā ⁊ eius instantiā. Hec est regula ꝙ ꝯstante matrimonio: nec ab initio exigitur marito dos: nec ab eo volēte: immo si reddatur illa restitutio obtinet instar donatiōis: vt j. si constante matrimonio dos fu. so. l. j. Instātia regule est in casibus in quibus ex necessitate redditur dos constante matrimonio: vt si maritus vergit ad inopiam vt hic. Item ex voluntate soluitur ⁊ redditur dos constante matrimonio: vt si maritus reddat ei: vt se alat ⁊ suos liberos vel parentes: ⁊ vt fundum idoneum compararet: vt. ff. e. l. inuitus §. manēte ⁊. l. itaqʒ. ⁊. l. se. ℭ Dz segnori nunc circa. l. istam quero ita. ponamus maritus non recepit dotem sed pater mariti. pater male inchoat vti substantia sua: poterit ne mulier petere dotem vel agere hypo. constante matrimonio? videtur ꝙ nō: quia hec. l. non loquitur in isto casu: vt. ff. eo. l. constante. nec auten. qd locum. j. de colla. qꝛ omnes. ll. iste loquūtur in marito inchoāte vti male substātia sua. sed certe nos dicimus idem: quia sicut cum maritus accipit dotē ⁊ inchoat male vti substantia sua prouidetur mulieri: ita dicendum si pater mul[illegible] recipit dotem ꝙ ei debeat prouideri si inchoat vti m[illegible] substantia sua qꝛ que est ratio in marito vt prouideatur mulieri: ⁊ eadē ratio est in patre. vnde cum in diuersis eadem ratio ⁊c̄. vt. ff. ad. l. aquil. l. illud. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. a. titio. in fi. ℭ Sed denuo quero hic. pater mariti ⁊ maritus simul receperūt dotē. maritus inchoat vti substantia sua mele: pater mariti non: erit ne locus huic qd hic dicitur? Uidetur ꝙ non: quia satis videtur cōsultuʒ mulieri: ex quo pater mariti est idoneus. Sed certe cōtra dicimus: vt. ff. de lib. le. l. iiij. ℭ Sed denuo quero hic. mulier a marito inchoante male vti substantia sua petit dotem: maritus offert fideiussorem idoneum ad restituendam sibi dotem: in casu restituende dotis repellet ne eā a petitione dotis? Uidetur pro nō: qꝛ cōstāte matrimonio nō datur fideiussor dotis restituende: vt. j. ne fideiussores dotis dentur. l. j. ⁊. ij. Sed certe dico ꝙ non repellet eam a petitione dotis. Ratio quia videtur ꝙ fideiussor non debeat dari: vt. ff. sol. ma. l. si constante. §. quotiens. ⁊ ante solutum matrimonium: mulier non tenetur recipere fideiussorem si non vult: quia aliud pro alio ⁊c̄. vt. s. si cer. pe. l. ij. §. j. Sed quid si extraneus dat dotem pro muliere: ⁊ stipulatus est dotem sibi reddi: habebit ne hoc beneficium: vt si vir inchoat vti male substantia sua ꝙ possit petere dotem? Uidetur ꝙ non: quia hec. l. videtur loqui in muliere: ⁊ sic istud beneficium est ꝑsonale. vnde non debet personā egredi: vt. ff. de consti. pn. l. j. ⁊ insti. de iure natu. §. sed qd principi. aliud in patre mulieris: vt. j. ti. proxi. l. vna. §. videamus. Hoc de equitate pōt dici: non inspecto fauore persone: sed cause: qd idem sit in extraneo: qd in patre mulieris ⁊ in muliere: ⁊ ideo dicit. i. dotis cā: vt. ff. so. ma. l. j. ⁊ facit ad hoc. ff. de iure imunita. l. etiam. ⁊. ff. de priuil. credi. l. ij. in fi. ⁊ colligitur. ff. de reg. iur. l. omnibus causis obseruatur. Sed denuo quero: quid dicemus mulier: vel pater mulieris vel extraneus dat dotem: ⁊ paciscitur mulier: vel nō stipulaẗ pr̄ sibi reddi: vl' extraneꝰ paciscitur sibi reddi. si soluatur matrimonium morte vel diuortio: aget ne indistincte mulier vl' pater vel extraneus: marito inchoāte vti male substātia sua? Dicunt quidam ꝙ non: vt colligitur. ff. so. ma. l. si constante. sed in isto casu ageret mulier condi. ex. l. ista: ⁊ ideo cautuʒ est consiliuʒ vt dos deducatur in stipulatione hoc modo: vt stipuletur pater vl' extraneus sibi reddi: non si soluatur matrimonium morte vel diuortio: sed in omnem casum: quia vbi quis stipulatur sibi reddi morte vel diuortio: stipulatur duobus casibus tātum. Sed vbi stipulatur in omnem casum: stipulatur vbi soluitur matrimoniū morte vel diuortio: vel vbi vergit ad inopiam: vel stipuletur per equipollentia verba si onera matrimonij non sustineat: quia eadē videmur posse ⁊c̄. vt. ff. de. v. sig. l. nepos proculo. Sed denuo: ponamus tempore litis contesta. maritus bene vergebat ad inopiam ⁊ vtebatur male sua substantia: sed tempore sententie desinebat ad inopiaʒ vergere: ⁊ fiebat locuples: ⁊ incipiebat bene vti re sua: videtur ꝙ debeat absolui: quia cessauit causa: quare conueniebatur: ⁊ cessante causa ⁊c̄. vt. s. de epis. ⁊ cle. l. generaliter. Item iudicia absolutoria sunt: quando plus procedi opus non est: vt instit. de perpe. ⁊ temp. acti. in fi. Sed contra: dicendum est argumen. j. de admini. tuto. l. sancimus. ibi qd ab initio actum est ⁊c̄. ⁊. ff. de inter. actio. l. j. ℭ Dz segnori super. l. ista habetis signatam vnam auc. que incipit. donationem.

Donationē. A. Quidaʒ legunt eā hic ⁊ quidaʒ. j. l. proxi. tn̄ in hoc nō est vis. sed quia dn̄s Azo ⁊ dn̄s meus legebāt eā hic: ⁊ ideo vobis eam hic legam: ⁊ istaʒ auc. ad l. C. sic continuabitis. Nam in. l. C. dicebatur. si maritus vergit ad inopiam: ꝙ mulier potest hypo. acẗ. petere res mariti sibi obligatas ꝑ dote: ex quo apparet ꝙ dotē potest petere. quid in donatione propter nuptias? Certe idē: qꝛ poterit vendicare rem dataʒ pro donatiōe pp nuptias a quolibʒ possessore. Tex. quoqʒ. istud quoqʒ hic implicat. q. d. nedum potest agere hypo. acti. ꝑ dote: immo ipsam rem datam ꝑ donatiōe ꝑpter nuptias pōt vendicare. Et dicunt quidaʒ vtili rei ven. qꝛ dn̄ium remansit apud maritum. Sed nos dicimus directa si maritus erat dn̄s: qꝛ per traditionē fecit eaʒ dn̄aʒ: vt. s. de pac. l. traditionibus. ⁊ hec auc. est in auc. de equalita. dotis. §. illud. ℭ Sʒ quid erit de fructibus. Certe debebant cedere ad sustentationē vxoris ⁊ filioꝝ: sicut est in dote vt dicit. l. C. Sʒ si maritus premoriẗ: si dʒ lucrari donationē pp nup. ex pacto habebit pleno iure. si nō dʒ lucrari: sed restituta est sibi dos: ecōtra reddet donationē ꝑpter nuptias. ℭ Sed quid si maritus est idoneus. ⁊ soluendo? tunc maritus capiet fructus. vt. s. de dona. ante nup. auc. dos data.

In rebus. Segnori sicut. l. superior est noua. l. iustini. ita hec ⁊ superior. l. loquiẗ cum mulier vergente marito ad inopiaʒ agit hypo. Ista. l. loquiẗ cuʒ mulier agit rei vendi. pro rebus datis in dotem: licet incidenter dicat de hypothe. so. ma. morte mariti: vel eo vergente ad inopiam. Et ista. l. dicit tria. Primo dicit. si mulier dat res i dotē estimatas vel inestimatas solu. mat. morte mariti: dominiuʒ reruʒ dotaliuʒ transit in vxorē. vnde illas res poterit vendicare: licet fictione iuř transiuerit dominiuʒ in maritum: tamen soluto matri. retransit in mulierem: sic ergo mulier poterit agere rei vendi. iteʒ poterit agere hypo. pro alijs rebus mariti sibi hypothecatis. Secūdo dicit ꝙ mulier debet excludi rei ven. si res ille sunt vsucapte vel prescripte. Tertio dicit imperator incipere vsucap. ⁊ prescriptioneʒ ex die solu. matri. morte mariti non constante matrimonio: nisi constante matrimonio facta esset exactio dotis: puta si maritus vergeret ad inopiam. Tex. in rebus dotalibus. dicuntur dotales res proprie res inestimate: vt. j. titu. proxi. l. vna. §. penul. Et dic datis in dotē a muliere vel ab eius patre. Tex. siue se mouentibus. ⁊ no. ꝙ proprie dicuntur mouentia ⁊c̄. vt. ff. de verbo. sig. l. mouentiuʒ. Tex. extant. qꝛ si essent consumpte ageretur ad estimationem: vt. ff. eo. l. in rebus. Tex. estimate. sub. ficta estimatione. vel estimate vt esset electio mulieris. Tex. ab initio: idest anteqꝫ daretur in dotē. Tex. naturaliter. idest iure naturali: vt insti. de reruʒ diui. §. singulorū. Tex. dominio. iure gentiuʒ. Uel exponitur secundo modo naturaliter. i. quadaʒ naturali ratione. dn̄io: nō re sʒ spe: quia spes est ꝙ solu. matri. debeat dos ad eam redire. Tex. ē. qui soluto matrimonio reuertatur ad mulierē. Tex. hypothecariaʒ. sub. in actioneʒ. i. vtilem rei vendica. Tex. alijs rebus mariti. non in ipsa re data in dotē. qꝛ nemo ⁊c̄. vt. ff. de regu. iur. l. neqʒ pignus. Tex. intelligantur. sub. pleno iure. Tex. omnis autē. incipit secundum dictum. Tex. per vsucapioneʒ. s. trien̄ij. Et custodiatis vos hic: qꝛ hoc est malum nomen exceptionis: quia istud nomen exceptio sumitur improprie: vt. j. de prescrip. xxx. annoꝝ vel. xl. l. siqs. ⁊ quia exceptio ⁊c̄. vt. ff. de except. l. ij. Improprie sumitur quantum ad vsucapionem: quia per vsucap. efficitur ipso iure dominus. vel prout refertur ad vsucapioneʒ: loquiẗ de

exceptione facti: prout ad prescriptionez loquitur de exce-
ptione iur̃ que est actionis exclusio. Tex. matrimoniū. sub.
morte vel diuortio. Tex. claruerit. s. ꝙ deducti sunt ad ino-
piam: vt. s̃. l. prox. Tex. diffinituz. vt. s̃. l. proxi. Tex. diuortij.
quia olim si maritus vergebat ad inopiam: mulier nō pote-
rat petere dotem: sed fingebatur diuortium. Tex. nostra. l. s.
superior proxi. ¶ Dn̄s segnori circa. l. istaz est insistēdū. Nā
hec. l. in sui pn̄cipio dicit vnū quod est mirabile. Si mulier
dat rem inestimatam in dotem: soluto matrimonio potest vē
dicare rem. ⁊ istud nō est mirabile. sed vbi dat estimatam po
test vendicare. sed istud est falsum: vt. s̃. e. l. quotiēs. Sed ad
istud dicetur multis modis. s. quia hic dedit rem estimatam
ficta estimatiōe. vel fuit data electio mulieri: vt. ff. e. l. plerūqz
in fi. Vel potest dici. sicut mulier rem inestimataz vendicat
ita rem estimatam vera estimatione cum maritus nō est sol-
uendo: vt. ff. de dona. inter vi. ⁊ vx. l. vir. ¶ Secundo insta-
tur ad. l. istam. naz videtur iniquum cum vxor dat rem in do
tem ⁊ transit in me dominium: ꝙ soluto matrimonio possit
vendicare rem. quia sicut cum mulier cōuenit rem in dotez
dare non transit dn̄ium: vt. s̃. de pactis. l. traditionibus. ita
si tradit in dotez nō pōt in eā transire dn̄iuz sine traditione:
vt. s̃. de condi. ob cām. l. ea lege. quomō ergo vendicat? Ad
istud vos dicetis duobus modis. ⁊ vno modo sic. Nec. l. dz
intelligi cuz constitui me eius nomine possidere. vnde sicut
si vendis mihi rem ⁊ constituis te possidere nomine meo:
transit dominiuz in me: vt. ff. de acqui. pos. l. qd̄ meo. ita hoc
casu. Vel dicatis secūdo modo: ⁊ istud est verius. Nec est
regula qr sicut nudo pacto facta venditione sine traditione
non transit dominium: ita nec retransit sine traditione. Fal
lit in casibus in quibus cōpetit vtilis rei vēdicatio. Unus
casus est in pacto adiectionis in diē: vt aperte colligitur. ff.
de adiectione in diem. l. vbi. §. j. Item fallit in pacto. l. cōmis
sorie. vt. s̃. de pactis cōuē. l. cōmissorie. Item fallit in pacto
manus adiectionis: vt. ff. de cōtrahē. emp. l. siquis. Itē fal-
lit in donatiōe que fit sub mō: vt. j. de dona. que sub modo.
l. j. Similiter fallit fauore dotis: vt hic dicit̃. Sed denuo
instatur ad. l. istam. naz istud videtur mirum ꝙ soluto matri
monio mulier rem datam in dotem vendicat ⁊ hypo. petit:
quomodo quis habet rem suaz hypothecataz? vt. ff. de reg.
iur. l. neqz. Ad qd̄ respondent quidam. speciale est hic vt ⁊
al's. j. ad trebel. auc. ꝯtra rogatus. Vel dicatis ꝙ istud qd̄
hic dicitur est referenduz ad quēdam casum excogitatum:
mulier extranea donauit mihi rem: ego illam rem obligaui
meo creditori: ⁊ eandem rem illi mulieri donaui: nihilomi-
nus remanet mihi hypothecata: vt colligitur. ff. de contra-
hen. emp. l. alienatio. postea mulier dedit mihi eandem rez
in dotem: mulier habet rem vendicationem: ⁊ habet hypo.
quia res illa fuit aliquādo in bonis meis. Sed denuo ad
l. istam opponitur. Nam hic dicitur ꝙ mulier solu. ma. ven-
dicat rem dotalem: ⁊ excluditur a rei vē. per vsuca. ⁊ p lōgā
prescriptionē. sz dic mihi. nōne so. ma. remanet res dotalis?
Lex dicit ꝙ sic: vt. ff. de fundo do. l. erit. sz si remanet dota-
lis ꝓhibet̃ alienari: ergo vsucapi. vt. ff. de v̄. si. l. alienatiōis.
⁊. ff. de fun. do. l. si fundū. Ad qd̄ vos dicetis: solu. ma. rema
net res dotalis vt possit vēdicare nō q̄tū ad hoc quin possit
vsucapi vel prescribi. vel istud dz referri ad eum casum qn̄
fundus fuit datus in dotez vera estimatiōe. verūtn̄ maritus
desijt eē soluēdo. hoc casu fundus poterit vēdicari. ¶ Dn̄s
segnori ex. l. ista voluit colligere ar. do. Mar. pro opinione
sua qui dicit. Si mulier dat rē inestimatam in dotem rema-
net domina iure naturali vel gentium. sed maritus efficitur
dn̄s iur̃ ciuili. de inestimata re: ideo dixit. qr de re estimata
data in dotem. asini non dubitarēt quin maritus sit dn̄s. vt
s̃. e. l. quotiens. Et ꝓ isto suo errore inducit in ar. l. istam. in
prin. Item pro ista sua opinione inducit. ll. que vident̃ velle
ꝙ mulier nāliter sit domina ⁊ possideat rem datam in dotē.
vt. j. qui po. in pig. ha. l. vlti. Item pro sua opinione inducit
qd̄ dicitur. maritus non dicitur possidere quātum ad euitā-
dam satisdationem. vt colligitur. ff. qui satisda. cog. l. vlti.
Item pro ista sua opinione inducit. qr. l. dicit. siquis inue-
nit thesaurum in fundo suo. thesaurus est eius. si autem qs
inuenit in fundo dotali. maritus habebit dimidiam. ⁊ aliaz

dimidiaz vxor habebit. vt. s̃. soluto matrimonio. l. diuortio.
§. si fundi. ergo vr̃ ꝙ fundus do. sit mulieris iure naturali.
Item. l. dicit. mariti seuitia in proprijs seruis non est cober
cenda. sed in dotalibus sic. vt. ff. solu. mat. l. si constante. §. si
maritus. Item pro ista sua opi. inducit. ff. e. l. quāuis. in pn̄.
que dicit. q̄uis in bonis mariti dos sit. s. iure ciuili. tamen
mulieris est iure naturali vel gentium. Ita pro ista sua opi
nione inducit. l. que dicit ꝙ dos est proprium patrimoniuz
mulieris. vt. ff. de mino. l. deniqz. §. sed vtrum. si est propriū
patrimonium mulieris. ergo vr̃ ꝙ mulier sit dn̄a iure natu-
rali vel gentium. Sed dn̄o Jo. ⁊ Azo. visum est ꝯriū ⁊ ꝯriū
est dicendū. ⁊ dicimus ꝙ mulier non est dn̄a. sed vir pleno
iure constante mr̃imonio. Ecce si mulier que mecū ꝯxit dat
mihi fundum inestimatum in dotez ⁊ tradit ex cā habili ad
dn̄ium transferendum. vt institu. de rerum diuisione. §. per
traditionē. desinit esse dn̄a. ⁊ ego dn̄s efficior. igitur ego ha
bebo vēdicationē. non ipsa. qr duo eiusdem rei dn̄ium hēre
non pn̄t insolidum. vt. ff. cōmo. l. si vt certo. §. si duobus. Itē
maritus seruuz dotalē pōt manumittere. vt. s̃. e. l. dotis. Itē
l. est expressa que dicit ꝙ maritus ancillam dotalem potest
vendicare. vt. s̃. de rei ven. l. doce. ergo est dn̄s iur̃ gentium
vel ciuili vt colligitur. ff. de rei ven. l. [illegible] rem actio. in princi.
sequitur ergo ꝙ mulier non hz rei ven. cuz duo nō possunt
hēre dn̄ium eiusdem rei insolidum vt dictuz est. Nec ob. l.
ista. qr iste est sensus huius. l. ꝙ si mulier dat rem inestima-
tam in dotem. sicut ante erat dn̄a. lz in me transeat dominiū
constante matrimonio. spe remanet domina. ⁊ soluto matri-
monio hz rei vendicationē. qd̄ spāle est hic fauore dotis vt
so. ma. dn̄ium sine traditione retranseat. al's eniz dn̄iuz sine
traditione nō transit. vt. C. de cō. ob cām. l. ea lege. sic etiam
spāle est in alijs casibus quos plene no. s̃. de pac. l. traditio
nibus. Itē non ob. l. assiduis. qr verū est spe non re: ⁊ qr qui
actionē hz ⁊c. vt. ff. de re. iur. l. qui actionē. vel dotez suā mu
lier intelligit̃ possidere vt maritus sustineat onera mr̃imonij
vt. s̃. e. l. ꝓ one. ⁊. ff. e. l. dotis fru. Itē dictū est hic forte pp
promiscuū vsuz: qr ꝓmiscue vtunt̃ rebus dotalibꝰ: vt colli-
git̃. ff. de ri. nup. l. j. ⁊. j. de crimine expi. her̃. l. aduersus. Itē
nō ob. ff. qui satis. co. l. vl. §. vl. qr vterqz possidet: maritus re
mulier spe. Itē nō ob. ff. sol. ma. l. si ꝯstante. §. si maritus. vbi
dicitur ꝙ mariti seuitia in proprijs seruis non est cobercē-
da: sed in dotalibus sic: quia serui dotales sunt alieni non
sui: quia illud est verum ꝙ sunt alieni spe non re. Item nō
ob. ff. e. l. quāuis. in princi. quia ibi dicitur. q̄uis in bonis
mariti dos sit scilicet re: tamen mulieris est scilicet spe. nā
rei dotalis solus maritus est dominus re: sed mulier cense
tur domina spe. qr spes est ꝙ soluto matrimonio debeat ad
eam redire: vt. ff. de verbo. signi. l. cum querebatur. Itē nō
ob. ꝙ dos est proprium mulieris patrimonium: vt. ff. de mi
no. l. deniqz. §. sed vtrū. quia dos est propriuz patrimoniuz
mulieris quātuz ad duo vt decepta in dotez possit restitui
vt ibi dicitur. Itez vt ex ea funeretur: vt. s̃. de relig. ⁊ sump.
fune. l. neracius. ⁊. l. meum.

Cum quidam. Segnori. l. ista sicut ⁊ due pce-
dētes est noua. l. iusti. ⁊ hec. l. ē bona ⁊ nota-
bilis valde ⁊ leuissima: ⁊ diuidit̃ ista. l. i duas
partes. Prima durat vsqz ad. §. preterea. Se
cunda durat ab illo. §. vsqz in fi. ¶ In prima parte duo di-
cit. Primo loquitur iusti. in dote. secundo in donatione ꝓ
pter nuptias. Ponetis ergo ita casum. mater mulieris vel
extraneus pro muliere dedit magnam dotem. i. vltra quin-
gentos aureos. mater vel extraneus non fuit stipulata do-
tem sibi reddi: sed adhibuit quādam mulierem vt stipula-
retur donare volens ei. certum est ꝙ dos data vltra quingē
tos aureos valet sine insinuatione: quia quātum ad mari-
tum pertinet non est titulus lucratiuus: immo non lucra-
tiuus. sed quātum ad mulierem non tenebat: ex hoc quid
contingebat. si postea elapso tēpore ⁊ liberis ꝓcreatis sol-
uebat̃ matrimoniū mulier petebat dotē. obijciebat̃ ei quā-
tum ad te fuit donatio: vnde non valuit. ⁊ ita mulier habe-
bat necesse actionez de dote cedere mr̃i: que pro se actionē
de dote dederat. vel excludebatur ab actione de dote: ⁊ ita
inueniebatur

inueniebať indotata: ⁊ hoc videbať absurduȝ iustiniano: ⁊ ideo dicit sicut q̃tum adurituȝ tenet dotis datio sine insinuatione: ita q̃tum ad mulierem tenet dotis datio sine insinuatione: ⁊ poterit experiri soluto matrimonio nisi persona que dedit doteȝ sit stipulata: quo casu admittitur ipsa nō mulier. ¶ Secundo dr̃: pone mater pro filio suo donauit donationē propter nuptias vltra qngentos aureos: ⁊ adhibuit filiū vt stipulareť donationē pp nuptias: q̃tum ad mulierē tenet donatio propter nuptias si erat minor ⁊ erat infra legittimū modū: al's nō. q̃tum ad maritum: q꞉ erat vera donatio non valebat sine insinuatione: vnde q̃tum ad receptionem donationis repellebatur nisi cederet actionem donanti pro eo. vnde hoc remouet iusti. ⁊ dicit: quo casu valet donatio q̃tum ad mulierem: eodem casu valet q̃tuȝ ad maritum: ⁊ ipsa repetet donationem nisi qui dedit donationem propter nuptias esset stipulatus sibi reddi. hoc dicit prima pars huius. l. videatis expositionem littere. Tex. cū quidam dotes pro mulieribus dabant. sub. que contrahebant matrimoniuȝ. Tex. extranei. dicitur extraneus omnis qui non est coniunctus sanguine. se aliquādo largius accipitur pro omni eo qui non hȝ in potestate. Tex. obseruatione. sub. si illa dos excedat quingentos aureos: vt. j. de dona. l. sancimus. Tex. munimēta. i. ꝙ non fuerit illa donatio insinuata. Tex. indotata. sub. quia absurduȝ erat. ⁊ hucusq꞉ iusti. recitauit antiquitateȝ: nunc ponit nouuȝ ius. Tex. sancimus. ⁊c̃. Tex. in illis munimentis. i. scripturis. Tex. rem. idest causam. Tex. persona. quasi dicat nedum q̃tum ad maritum: immo q̃tum ad muliereȝ. Tex. addiderit. q꞉ solutuȝ est matrimonium. Tex. tristicie. sub. cum soluitur matrimonium morte vel diuortio. Tex. dotis. hucusq꞉ durat primuȝ dictum ⁊ loquitur in dote. Nunc incipit secundum dictuȝ ⁊ loquitur in donatiōe propter nuptias. Tex. simili quoq꞉ modo ⁊c̃. Tex. extraneoꝝ. hic largius accipitur extraneus q̃. s̃. ⁊ facit. s̃. ti. proxi. l. vna. §. extraneum. Tex. nō minor. q꞉ si mulier erat minor: donatio bene valet sine insinuatiōe: vt. s̃. de dona. ante nup. l. minoribus. sed hodie satis est: vt s̃. de dona. ante nup. auc̃. eo decursum est. Tex. valeat. sub. quātum ad marituȝ ⁊ mulierē. Tex. eaȝ. s. donationē. Tex. stipulatus sit. ¶ Or segnori hucusq꞉ durat prima pars huius. l. Et in ista prima pte no. istud. nā aliqñ est ꝙ aliquid est mihi inutile. ⁊ tñ est ei vtile cui cedo. Hic dicitur si mater mulieris dabat dotem vltra quingentos aureos: ⁊ non stipulabatur doteȝ sibi reddi. ⁊ hoc fiebat extra iudiciuȝ sine insinuatione: pur q̃tum ad maritum tenet donatio: q꞉ q̃tū ad eum non est titulus lucratiuus: vt. s̃. eo. l. pro oneribus. sed q̃tum ad mulierem erat donatio: quia mater non cogiť dotare filiam suam: vt. s̃. e. l. mater. vnde q̃tum ad eam non valebat sine insinuatione: ⁊ ideo si mulier petebat dotē sol. matrimonio: obijciebatur ei ꝙ non poterat petere: q꞉ fuit donatio: vnde non valebat sine insinuatiōe: vnde habebat necesse cedere actionem ei qui dedit dotem pro ea. Unde no. ꝙ hic erat casus in quo actio erat vtilis ei cui cedebat: ⁊ erat inutilis cedēti. Sic ⁊ alibi ē inuenire vt si fideiubeo pro te: ⁊ creditori tuo soluo: si creditor dedit mihi actionē: ista actio facta solutione erit vtilis: vt. ff. de fideiusso. l. cum reus. ⁊. ff. de sol. l. modestinus. Sic ⁊ alibi inuenio ꝙ illud quod est inutile domino est vtile defensori: vt. ff. rem ra. ha. l. procurator. §. j. Regulariter tñ est contra: q꞉ qđ mihi est inutile: ⁊ illi cui cedo: q꞉ nemo plus iuř ⁊c̃. vt. ff. de reg. iur. l. nemo. ⁊. ff. de acqui. re. domi. l. traditio. Regulariter ideo dixi propter creditorem qui transfert dominium qđ nō hȝ: vt. ff. de acqui. re. do. l. nō est nouum. Sic ergo hic est casus in quo est mihi inutilis actio: alteri vtilis: al's contra. vt. ff. de pactis. l. heredi. §. nos.

Preterea. Segnori hic incipit scđa pa hui⁹. l. ⁊ tractatur hic de alia mã ⁊ est leuis: ⁊ tractatur hic qualiter si mulier vel pater mulieris promittit dotem. ⁊ postea est in mora soluendi dotem: qualiter puniťur mora. Et in ista secunda parte dicuntur quattuor. Primum dictum est: si mulier conuenit dare redditum in dotē vel edes vel panes ciuiles ⁊ fuit in mora per biēnium: post biēnium tenebitur ad fructus. Idem ē si cōuenit dare aurū ⁊ fuit in mora per biēnium: quia post biēniuȝ tenebitur ad vsuras partis centesime. Secundo dicitur: si conuenit dare in dotem argentum vel vestes siquidē estimatas post biēniū: tenebitur ad tertiā centesime facta estimatione cuiusq꞉ rei: non estimatione omnium rerum coaceruata. Tertio dicitur: si non fuerunt estimate elapso biennio: debet teneri mulier eo modo quo volunt. ll. teneri eum qui post lit. cōte. est in mora. Quarto dicitur: si res permixte promisse sunt in dotem dari pro mobilibus: habet locum qđ dictum est. Tex. sigs. s. masculus vel femina. q꞉ hoc verbuȝ. siquis ⁊c̃. vt. ff. de ver. sig. l. j. Tex. vel edes. s. rusticanas. Tex. vel panes ciuiles. q꞉ ꝓmisit dare quolibet anno pro muliere. x. corbes frumenti. Tex. quesitum. i. lucrum. Tex. sinauteȝ. incipit scđm dictuȝ huius secunde partis. Tex. calculi. i. computationis. Tex. sinaũt. incipit tertiū dictuȝ. Tex. diffiniũt. ⁊ quid diffiniunt? Certe vbi mora non precedit li. contesta. intelligiť esse in mora si non habȝ iustam causam litigandi: vt. ff. si cer. pe. l. cū fundus in prin. Tex. si vero. incipit quartum dictum huius. l. Tex. facta. sub. in primo ⁊ secūdo dcō. Tex. procedere. sub. que. s̃. dicta sunt. Tex. queat. i. liceat. Tex. exigere. ¶ Or segnori in ista secunda parte huius. l. vos no. duo magistralia. Hec est regula. mora fit ex persona nō ex re. quasi dicat. mora fit iure cōi: nō iure speciali. ⁊ fit ex persona cum debitor interpellatur extra iudicium cōgruo loco ⁊ tpe: vt. ff. de vsuris. l. mora in princi. vnde iure cōi quis nō ꝯstituiť in mora ante lit. contest. nisi per talem determinationem. Fallit fauore dotis: quia re ipsa cōstituitur quis in mora. q꞉ si mulier ꝓmittit mihi dotem post biennium: ex die ꝓmisse dotis cōstituiť quis in mora re ipsa nisi esset data aliqua dilatio ꝓ dote soluēda vt hic. sic ⁊ maritus econtra constituitur in mora re ipsa. Sunt ⁊ alij casus vbi re ipsa cōstituiť quis in mora fauore minoris: vt. s̃. ex quibus cau. ma. l. minorū ꝑsona. ⁊ ibi dixi. ⁊ hoc alibi dixit. l. ff. de vsur. l. sciendū. §. aliqñ. sic aliqñ cursu tēpori purgať mora: vt. ff. de le. iij. l. titia. §. vsuras.

¶ De rei vxorie actione.

¶ De dotis ꝓmissiōe ⁊ de ipsis dotibus ꝯstitutis ⁊ de incōmodo ⁊ cōmodo aucte dotis ⁊ minute ⁊ euicte: in supioribus dictū est: nūc vidēdū est qua actione repetanť dotes soluto matrimonio. Et q꞉ olim repetebanť rei vxorie actione: hodie repetunť actiōe ex stipulatu: poniť rubrica de rei vxo. act̃. Et hic est duplex lr̃a. Una littera dicit de rei vxor. act̃. Alia dicit de rei vxorie act̃. ex stipulatu. Tex. transfusa. sub. hodie. ⁊ q꞉ olim in dotibus alia erat natura rei vxorie actionis: ⁊ alia ex stipulatu: ⁊ hodie est eadem natura: adijcitur: ⁊ de natura dotis ꝑstita hodie: vnde de his omnibus videamus ⁊ subijciamus.

Rem in presenti. Segnori vos debetis scire ꝙ de. ll. que leguntur: hec est maior. l. huius libri. q꞉. s̃. de veteri iure enuc. illa. l. est maior que nō legiť. ⁊ hec ē no ua. l. iusti. ⁊ est leuis ⁊ optima. l. pp hñtes malam memoriā. ⁊ hec est descriptio huius. l. Imperator iusti. augustus ad populū vrbis Constantinopoli. ⁊ ad oēs prouinciales. Et in. l. ista Iustinianus ponit que oliȝ erāt cōia vtriusq꞉ actiōis. s. rei vxo. ⁊ act̃. ex stipulatu. Annectit ⁊ q̃. daȝ q̃ oliȝ erāt in act̃. rei vxorie: ⁊ hodie sunt trāslata i actionem ex stipulatu. ⁊ hic est casus huius. l. Sed si cū isto casu recederetis nihil de. l. ista sciretis: ⁊ iō vt melius eam intel. ligatis: dicetis ꝙ Iustinianus in. l. ista ꝑmo exorditur: post exordium incipit materiam cogitatam: ⁊ dicit que oliȝ erāt cōia in actione rei vxorie ⁊ in actiōe ex stipulatu. ⁊ dicit hoc j. vsq꞉ ad. §. illum. cum autē. postea ponit differentias inter eas. ⁊ de hoc tractat vsq꞉ ad. §. videamus. postea ponit que erant olim vtilia in rei vxo. act̃. hodie autem translata sunt in actionem ex stipulatu. ⁊ hoc dicit vsq꞉ ad. §. ⁊ cum. Ab illo. §. vsq꞉ in finem tractat de fundo dotali italico vel prouinciali possit alienari vel non. ¶ Or segnori nunc incipiamus a prima parte huius. l. Dū iusti. vellet facere. l. istā

⁊ cōmentare istu tractatum: superuenit sibi aliquis ⁊ dixit qualis imperator estis vos: qꝛ non intenditis nisi circa minima. Ad qđ antipoforizat imperator ⁊ dicit. rem nō minimam aggredimur: immo maximam nec bene estimatam. Nā multe sunt communiones vtriusqꝫ actionis ⁊ multe differentie: ⁊ multa bona erāt in rei vx. act. que hodie sunt trāslata in actionem ex stipulatu: vnde vtile est vnam. l. facere ꝙ solum actio ex stipulatu locum habeat: ⁊ hoc est exordium. Nunc incipit tractare de materia cogitata: oliꝫ erat cōmune vtriusqꝫ actionis: ⁊ hodie obtineat: vt si dos dabat: siue stipulatio interueniebat scripta vel non: vel vtilis vel non vel nulla interueniebat: dabatur rei vxorie actio. similiter habebat locuꝫ actio ex stipulatu. Naꝫ si alꝭ vtilis stipulatio accommodat robur inutili: nō est mirum si hodie datur ex stipulatu actio. Iteꝫ oliꝫ erat cōmune vtriusqꝫ actionis: quia omnia bona mariti erant tacite obligata. nam inquibusdam alijs casibus inducitur hypo. vt omnia bona tutoris sint tacite obligata. hoc hodie in act. ex stipulatu hēat locuꝫ. Iteꝫ oliꝫ siue maritus recipiebat dotē siue alius: tenebatur rei vxo. act. sed hodie tenebitur act. ex stipulatu. Iteꝫ olim si res data in dotem euincebat: mulier tenebat rei vx. act. sed hodie tenebitur actione ex stipulatu. Iteꝫ sicut oliꝫ siue certa siue incerta erat constituta dos: habebat locum rei vxo. actio: ita hodie habet locum actio ex stipulatu. ⁊ in ista actione ex stipulatu non soluꝫ predicta hn̄t locum: imo aliud. qꝛ licet alꝭ actio ex stipulatu de sui natura sit stricti iur: tñ dū ꝑponitur ꝓ dote: est bonefidei. Tex. aggredimur. sit iusti. qui fecit. l. istā. Tex. cōcludentes. hic antipoforizat iusti. ⁊ est antipofora rn̄sio tacite obiectioni. Simile no. in sti. in ꝓhemio: dū dicit imperatoriā maiestatem ⁊c̄. Tex. rei vxorie ⁊c. nūc incipit tractare de materia cogitata. Tex. subsecuta. sub. ⁊ si inter posita non sit. Tex. lege. s. pn̄ti. Tex. cēsemus. sub. hoc qđ sequit. Tex. adhibitā. i. iterpositā. Tex. effici. sub. per. l. pn̄teꝫ. ℭ Oꝛ segnori no. hic ista notabilia. Nec est regula ꝙ stipulatio non contrahitur nisi vtroqꝫ loquente. i. stipulatore ⁊ promissore: qꝛ stipulatio est ⁊c̄. vt. ff. de ver. ob. l. j. ⁊. l. stipulationū. §. stipulatio. ⁊. l. continuus. ⁊ insti. de v̄. ob. in prin. Fallit hec regula in casibus vbi nullo loquēte induciť tacita obligō: qꝛ si mulier dat dotē: ēt si nulla stipulatio intercessit: tamē fingitur intercessisse vt hic. ⁊. j. e. l. §. accedit. Sic ⁊ in alijs casibus cōtrahiť stipulatio tacita: vt colligitur. ff. de adop. l. his verbis. ⁊. l. non aliter. ⁊. ff. rem pu. sal. fore. l. non quasi. ⁊. l. seruuꝫ pupilli. ⁊. ff. sicut plusqꝫ per. l. falc. l. sicut. Item not. ꝙ vtilis stipulatio accōmodat robur inutili: vt si stipulor alteri dari: ⁊ si non deť stipulor mihi penam: vt insti. de inuti. sti. §. alteri. ⁊. ff. de v̄. ob. l. stipulatio. §. alteri. Sic alibi sequens contractus vtilis facit precedenteꝫ contractum vtileꝫ: vt. s̄. si seruus extero. l. vna. Tex. pupillarum. vt. j. de admi. tu. l. ꝓ offic. Itē inducitur tacita hypo. in alijs casibus: vt. j. in qui. ca. pig. tacite contra. l. j. Tex. articulis. vt in legatis: vt. j. cōia de le. l. j. Tex. accipimus. i. intelligimus. Tex. euictis. ℭ Oꝛ segnori hic assignatur ꝯ. qꝛ hec. l. vr̄ innuere ꝙ si res dotales euincatur: ꝙ mulier teneať actiōe ex stipulatu: ſꝫ. l. vr̄ ꝯ. que vr̄ velle ꝙ si stipulatio non intercessit ꝙ teneať ꝯditiōe ex. l. vt. s̄. ti. pxi. l. j. Ad qđ potest dici. illud olim erat: hodie secus vt hic. Vł dicatis hec littera nō dicit hoc: ſꝫ dicit sicut res mariti sunt tacite hypo. pro dote mulieris: ita bona mulieris sunt tacite hypo. pro rebus dotalibus euictis ſm distinctionem factam. s̄. ti. proxi. l. j. Aut incipit dos a precedenti pactione vel traditione ⁊c̄. Tex. siue ipse principales persone. s. pater mariti. ℭ Oꝛ segnori hic videtur innuere lra ista ꝙ possit dari fideiussor pro dote. vnde videtur cōtra. j. ne fideiussores dotiū dentur. l. j. Ad qđ qdā dicūt ꝙ non danť fideiussores vt ibi: ſꝫ emptores vt hic. sed nos dicimus ꝙ non danť fideiussores ꝓ dote seruāda: vt in. l. cōtra. sed pro dote restituenda sic vt hic. Tex. siue profectitia. ⁊ dr̄ profectitia que ex bonis pr̄is vel contemplatione patris ꝑuenit: vt. ff. de iure dotiū. l. profectitia. ⁊ ista dꝫ redire ad patrem: vt. j. so. ma. l. dos dicemus. Aduentitia est que dať a matre: vel prouenit ex prospera fortuna: vt. j. de bo. que lib. l. cuꝫ opꝫ. Tex. preiudiciū. siue stipulatio intercessit siue nō si sunt bona tacite hypo. Tex. imperitia. amodo nō nocebit ei. Tex. ⁊ nesciētibus. ⁊ ponūtur hic vt diuersa. ⁊ q̄ sit dria inter ista dixi. s̄. de iur ⁊ fac. igno. l. j. ⁊ in rubro. Tex. vallataꝫ. qꝛ stipulatio est stricti iuris: vt ꝓbať insti. de act. §. actionum. sed in isto casu est bonefidei: vt probať hic. ℭ Oꝛ segnori in. l. ista actione ex stipulatu que competit pro dote: no. multa specialia ⁊ statim istud: lꝫ alꝭ cuꝫ quis stipulatur alteri nō valet stipulatio: vt insti. de inuti. sti. §. alteri. spāle tamen est hic fauore dotis: vt. s̄. dixi. Item no. hic lꝫ regulariter actio ex stipulatu competat ad certa: vt. ff. si cer. pet. l. certi conditio. in prin. ⁊. l. si quis certum. ⁊ insti. de verbo. ob. in prin. Fallit tamen in dote. nā siue sit certa siue incerta dabitur actio ex stipulatu: vt hic. Nam ⁊ multa alia sunt specialia fauore dotis. s. ꝙ ex nudo pacto detur actio: vt. s̄. de iure do. l. ad exactionem. Item no. hic licet regulariter bona contrahentis non sint creditori tacite obligata fallit tamen hic fauore dotis.

Sciendū. Segnori in. §. isto dr̄ ꝙ edictū pretoris de alterutro locū habebat in rei vxo. act. hodie cessat in actiōe ex stipulatu. Sed qđ erat edictum de alterutro: vt si maritus legabat mulieri dotē vel rē: qꝛ debebat esse altera contenta: hodie cessat in actione ex stipulatu: qꝛ pōt petere dotē ⁊ aliam rem legatam nisi dictū esset ꝙ altera eēt contenta. Item in actione ex stipulatu cessat retentio ob malos mores: puta si mulier dum erat iuxta maritum in lecto cauebat cum vtroqꝫ instrō. Item locū habebat olim retentio dotis ob liberos: si eniꝫ solueretur matrimoniū diuortio: ⁊ erant liberi: si volebant retinere doteꝫ poterant: sed hodie non licet in actione ex stipulatu. Item olim cessabat dotis retentio ob impensas: sed hodie refert in actione ex stipulatu: qꝛ aut sunt necessarie: aut vtiles: aut voluptuarie. Si necessarie ipso iure minuunt dotē. Si aūt sunt vtiles: si voluntate mulieris facte sunt: tūc maritus repetit act. mandati. Si autē sunt facte sine voluntate mulieris: tunc repetit act. nego. gesto. Si autem facte sunt voluptuarie expense abradat eas maritus. Tex. edictum pretoris. sub. qđ non habemus sic. ⁊ alibi fit mentio de edicto ꝙ non habemus: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hostibus. §. sed ꝙ. Tex. ea. s. relicta. Tex. dereliquit. vt. ff. de lega. iij. l. cum ab vno. ⁊. ff. de dote. prele. l. j. Tex. in ea. i. in actione ex stipulatu. Tex. ob mores. s. malos. ⁊ potest exponi vt dixi in casu. vel potest dici: olim ob vnum maluꝫ morem non retinebať dos: puta si mulier libenter bibebat in sero ⁊ inebriabat se. Sꝫ si plures erant mali mores. bene retinebatur dos. Sūt enim quidam mali mores quare retinetur dos. puta si mulier committebat adulterium. vt. j. de repu. l. consensu. Tex. ob res donatas. sub. vxori a viro. ꝙ oliꝫ esse poterat. hodie non potest quia olim si maritus donabat vxori. ⁊ vxor petebat dotem maritus non reddebat dotem nisi restitueret donationem. Sed hodie secus vt colligitur hic. ⁊. ff. de donatio. inter virum ⁊ vxo. l. si spōsus. in fi. Tex. iudiciuꝫ. sub. celebrato diuortio vt. j. rerum amo. l. ij. Nec obst. j. re. amo. l. j. que videtur contradicere huic. l. qꝛ ibi soluam. Iteꝫ nec ob. s̄. de compen. l. neqꝫ. quia illa intelligitur ſm istā vt ibi. Vel est intelligendum sic. vbi in rebus amotis est quātitas ⁊ in dote est species. non est locus compensationi. vt. s̄. de compen. l. vlti. sed si in dote est quantitas ⁊ in rebus amotis quātitas. est locus compensationi. vt. ff. de pig. act. l. si conuenerit. Tex. sileat. sub. in actiōe ex stipulatu. Tex. oportet. vt. j. de repu. l. consensu. Ex littera ista colligetis. argu. pro opi. domini Ioā. ⁊ Azo. contra opi. domini. Mar. qui dicit dos a patre profecta ad patrem redire debet si liberi non extant. vt. j. solu. ma. l. dos. sed si extant liberi nō debet redire dos: qꝛ in succellione ab intestato ⁊c̄. vt in auc. de here. ab intestato. in prin. sed contra eum est hec littera. Item qꝛ illa. l. j. sol. ma. l. dos. loquitur generaliter. vnde gn̄aliter dꝫ intelligi. vt colligitur. ff. de le. pres. l. j. §. generalr. tamen de cōsuetudine seruať opi. dn̄i Mar. Et ad istum. §. p dn̄m Mar. pōt responderi. hic loquiť quādo matrimonium erat solutum diuortio. sed ſm dominum Mar. si solueretur matrimonium morte mulieris. dos ad patrem redire non debet. vt plenius dicam in. l. dos. Tex. minuunt quantitatem.

sub.

sub.ipso iure:vnde ponamus ꝙ fundus datus in dotē vale
bat.c.⁊ necessario ipēdi vt defenderē ipsuȝ a mari: ille fun-
dus ipso iure desinit in dotē esse:vt colligit̄.ff.de impē.in re
bus dotal.factis.l.iij.Tex.retētionē.⁊ ita habetis hic in fi.
ꝙ impēse necessarie ipso iure minuūt dotē:vt.s.dixi: vtiles
nō:nec voluptarie:⁊ sunt impēse necessarie ⁊ vtiles ⁊ volu-
ptuarie:vt colligit̄.ff.de impen.in rebus dota.factis.l.iij.§.
nos itaqȝ. ⁊.l.impen.⁊.l.qđ dicitur.

Illo. Segnori in isto.§.intendit tractare imperator:
inquantuȝ maritus vel pater eius cōdemnetur
in actio.de dote.vnde in.§.isto dicitur.si mulier decessit cō-
stante matrimonio.⁊ agitur contra maritum actione ex sti-
pulatu pro dote maritus debet condemnari inquantum fa
cere potest:non autem debet lucrari dotem: nisi pactum ap
posituȝ esset:qđ aliud suaderet:immo ad heredes mulieris
transmittit̄ actio ex stipulatu.Ut vnum sciatis ꝙ si maritus
est idoneus ad soluendam dotem condemnat̄ insolidū: al's
inquantum facere potest:nisi dolo desijsset esse soluendo.⁊
fiebat oliȝ exactio dotis tribus annis annua bima trima die
sed hodie non est ita.immo si dos consistit in rebus mobili-
bus:debet reddi post annum.si autem consistit in rebus im
mobilibus:statim debet reddi.si autem post annuȝ res mo-
biles non reddūtur:tunc tenebit̄ maritus ad cētesimas vsu
ras.si autem fuerit in mora reddēdi res immobiles:tenebit̄
maritus ad fructus singulariter.⁊ si nauis data fuerit in do
tem:tenebit̄ ad vecturas nauium. similiter ⁊ si ancilla data
fuerit in dotem:tenebitur ad partus.Tex.fuerit.sub.stipula
latio.Tex.inesse intelligat̄.tacite.vt.s.e.l.in prin. ⁊ ad hoc
accedit.s.de dona.ante nuptias.l.vl. Tex.annua.hic dicit.
si mulier dabat.ccc.in doteȝ.maritus vel heres mariti solu.
ma.nō debebat omnia.ccc.reddere simul.sed prima die pri
mi anni debebat.c.reddere.secūda die secundi anni alia.c.
tertia die tertij anni alia.c.⁊ sic sumitur ⁊ colligit̄.ff.de pig.
act.l.si necessarias.Tex.rudem.idest nouam.Tex.ab eo sci
licet marito. Tex.procuret.¶ Or segnori statim hic nota.
ꝙ maritus ⁊ pater eius condemnabuntur inquantum face
re possunt:vt.ff.de reg.iu.l.sunt.⁊ cōdemnant̄ habita ratio-
ne egeant.vt.ff.de reg.iur.l.in cōdēnatione.⁊ hoc beneficiū
nō trāsit ad fideiussores mariti.vt.ff.de re iudi.l.sed ⁊ si.nec
extraneos heredes.sed ad filios communes sic vt no.ff. so.
ma.l.etiam.Tex.celebretur.sub.hodie.Tex. que solo. idest
que sunt immobiles.Tex.illico.i.statim sol.ma.Tex.actio-
nis.sub.olim.Tex.maritus prestet.sub.vxori vel ei cui dos
de iure debet restitui:⁊ hoc est verū qñ mr̄imoniū so.ē inter
viuos:puta diuortio.Sed si solutum est morte viri:tunc di-
catis maritus prestet.i.heres mariti. ¶ Or segnori super
isto.§.quero sic. Nam hic dicitur:si mulier dat marito do-
tem in pecunia numerata: ⁊ maritus moritur vel diuortio
soluitur matrimonium ꝙ heres mariti vel maritus non te-
neatur ad dotem restituendam mulieri infra annū:vnde in-
terim aletur mulier:nunqđ ab heredibus mariti? certe non
ꝙ heredes mariti sunt debitores mulieris: ⁊ debitores nō
tenent̄ alere creditorē:vt.ff.ex q.cau.in pos.eat̄.l.fulcinius.
in prin.Econtra videtur ꝙ maritus vel heredes mariti te-
neantur ipsaȝ alere:qr filius duȝ deliberat dȝ ali de bonis
hereditarijs:vt.ff. de iure deli.l. filius.⁊.j.de or. cog.l.vlti.
¶ Or segnori in qōne ista dicimus sic. si maritus moritur
relictis heredibus liberis cōibus:liberi tenentur alere ma
trem:vt ar.j.de bo.que lib.l.cum non solum.§.hoc procul-
dubio.si maritus decessit relictis extraneis heredibus:tūc
si mulier hēat aliūde bona vnde se alat:tunc heredes mari-
ti non tenentur eā alere:cū hēant inducias a lege: vt.ff.de
lib.agno.l.siquis a liberis.§.si filius.si autē nō hēat aliūde
quicꝗ vñ se alat:tunc heredes mariti tenent̄ eam alere: vt
ar.ff.vt in pos.le.penu.⁊ colligitur.ff.de iure do.l. dotis fru
ctus.¶ Sed denuo quero:ponamus:mulier contraxit ma
trimonium cuȝ aliquo ⁊ marito res immobiles vera estima
tione estimatas dedit in dotem:⁊ maritus seruauit sibi ele-
ctioneȝ qđ facere potuit:vt.ff.de iur̄ do.l.plerunqȝ. nunqđ
expectabit mulier per annuȝ? Respondeo cogetur iudicis
officio dicere matrimonio solu.quid velit restituere: vtrum
rem vel estimationē ? vt si eligat restituere rem : tunc statim
restituet vt hic dicitur.si auteȝ eligat restituere estimatiōeȝ:
tunc.j.annum non debet cogi sed tenebitur ad vsuras esti-
mationis.Item quia non debet lucrum consequi cum alie-
no damno : vt.ff. de condi. inde.l. nam hec natura. similis
interrogatio fit al's in.l.s.de iure deli.l.si curatoris.⁊ simi-
liter colligitur.ff. de succes. edicto.l.j.§.sane. Sed denuo
quero.vbi soluitur matrimoniuȝ propter consanguinitatē:
nunquid statim reddetur dos vel post annum? Respōdeo.
qr non potest dici diuortium cum non fuerit matrimoniuȝ:
nec ergo dos repetitur per hanc actionem:sed statim pōt
repeti cōditione ab cām vel sine causa:vt.ff.de ꝯdi.ob cām.
l.j.⁊.ff.de condi.sine causa.l.vlti. Sed denuo quero:nun-
quid statiȝ mortuo marito vxor poterit expelli de domo ma
riti dote non soluta an vsqȝ ad annum?Et dicunt quidaȝ ꝙ
statim.⁊ dicūt ꝙ heres mariti non cogitur ei soluere dotē:
quia lex dat ei istud beneficium. Alij dicunt ꝙ non potest
expelli donec dos ei non soluatur:quia dos est eius patri-
monium ⁊ ex ea se alere debet.nam apud euȝ debȝ esse dos
qui onera matrimonij sustinet:vt.s.ti.proxi.l.pro onerib⁹.
⁊.ff.de iur̄ dotium.l.si is.§.ibi dicitur.

Igitur. Segnori de cōmunibus ⁊ differētijs har
actionū in supioribus dictū est:nunc inci-
pit tractare de aliquibus que olim locum habebant in rei
vxorie actione que hodie sunt translata in act.ex stipulatu.
Et in.§.isto dicitur: si mulier dedit dotem ⁊ instituitur he-
res a marito:si locum habeat falcidia:poterit deducere do
tem.Unum sciatis:si ancille erant date in dotem estimate
vel etiam serui so.matrimonio mulier petet sibi reddi ancil
las ⁊ partus ancillarum ⁊ seruos:⁊ quesita ab eis ex qua-
cūqȝ causa:nisi ex re mariti vel ex operis acquisierint. sed
fetus iumentorum pcepti cōstāte matrimonio ⁊ omnia que
cōtinētur appellatione fructuū:cedūt lucro mariti.Usi scia
tis ꝙ aliud est trāslatū in actionē ex stipulatu: vt si pr̄ ꝓ filia
dedit dotē ⁊ eā emancipat vel exheredat filiā:⁊ in rei vxo.
act.tantū erat ꝙ nō transibat actio de dote in heredes pr̄is:
sed cōpetebat ipsi filie.sȝ hodie translatū est hoc in actionē
ex stipulatu.Nam ipsi filie cōpetebat actio de dote: etiaȝ si
sit emancipata vel exheredata.cum enim ipsa filia debet do
tem cōputare in quartam:inde non est mirum si ea emanci-
pata vel exheredata cōpetit ipsi filie actio de dote.Tex.de-
ducere.sub.delegatis.⁊ deducitur quarta deducto ere alie-
no:vt.j.ad.l.fal.auc̄.ex testō.Tex.quos enumerauim⁹. sub.
a.§.sciendum.vsqȝ huc.Tex.non estimatis. ¶ Or segnori
no.hic.si fundus datus estimatus in dotē calendis Janua-
rijs:⁊ prima die Septēbris fuit solutū matrimoniū:ꝓ octo
mensibus sustinuit onera matrimonij:nunquid maritus lu-
crabitur oēs fructus?Certe non.immo diuiditur annus in
tres partes.pro ea parte que sustinuit onera matrimonij dȝ
lucrari fructus.ꝓ alia tertia parte non vt hic. ⁊.ff.solu.ma.
l.diuortio.Tex.vel cū alijs heredibus scripta.al's homini-
bus.Nam si pater recepit dotem pro filio ⁊ filium exhere-
dat.sicut onera matrimonij sequunt̄ filiuȝ.ita dos.vt.ff.fam.
her.l.filio.§.si maritus.⁊.ff.de dote prele.l.ij.§.per ꝯtrariū.
Tex.ad quartā.⁊ ad hoc accedit.s.de inoffi.test.l.qm̄.Tex.
dixerit.s.fieri collationeȝ.⁊ sic loquitur hic ƀm antiqua tpa
ƀm que locus erat collationi ex testō.hodie aūt secus est.qr
⁊ si non dicat fieri collationē.dȝ fieri collatio:dūmodo cō-
trarium non dicat:vt.j.de col.l.j.⁊ auc̄.ex testamento. Tex.
accepit.¶ Or segnori statim anteꝗ accedam⁹ ad alia: no.
hic vnū spāle qđ nō inuenietis alibi.hec est regula ꝙ actio
nes que descendunt ex ꝯtribus dantur heredibus:vt insti.
de here.qua.⁊ dif.§.si heredibus.Sed hec regula fallit cū
pater dat pro filia dotem : qr siue emancipat filiam siue ex-
heredat non datur actio de dote heredibus: sed filie vt hic
dicitur.sicut ⁊ fallit in alio casu in operis incertis. vt.ff.de
ope.lib.l.si operarum.Modo segnori ꝓcedamus ad alia.
nam dñs Azo format hic vnaȝ qōnem.sed non determinat
eam.Et est talis qđ.ponamus pater pro filia dat dotē ⁊ sti-
pulatus fuerat eam sibi tm̄ reddi.qđ facere potest. vt.ff.sol.
ma.l.quotiens. postea emancipat filiam vel exheredat. da-
bitur ne patri actio ex stipulatu vel filie actio de dote? Se-
gnori in qōne ista pōt allegari ꝓ ⁊ cōtra.⁊ statim videtur ꝙ

actio dera filie vt hic: qz hic loqmur in actiōe ex stipulatu indistincte: ꝛ sic loquitur indistincte. j. e. l. §. si qñ. Ecōtra vr̄ ꝙ debeat dari actio pr̄i vel eius hr̄dibus. Nam si extraneus dedisset dotez ꝛ stipularer̄ sibi reddi: dar̄ ex stipulatu actio extraneo: ergo dz idē dici in patre: ne sit deterioris cōditionis pr̄ q̄ extraneus: vt. ff. de ꝯdi. ob cām da. l. si extraneus. Et ideo dicebat dn̄s meus ꝙ ista. l. loquir̄ in actione ex stipulatu tacita que est cōis pr̄i ꝛ filie: nec soli pr̄i cōpetit: vn̄ illa actio filia emācipata vel exheredata trāsit in filiā: ꝛ soli filie cōpetit actio ex tacita stipulatione. nec est mix si mō eā habeat: cū primo hēbat. sed vbi pr̄ est stipulatus exp̄ssiz dotem sibi reddi: tunc soli pr̄i actio est quesita: vn̄ ei vel hr̄dibus eius cōpetit: vt. ff. de pac. do. l. cū dos. filie autē nō cōpetit: qz ante nō cōpetebat nec post dz cōpetere. Sz alij dicunt aliud in pr̄e q̄ in extraneo. Naz extraneus non tener̄ dotare filiā. vn̄ hz actionez ex sua stipulatione: sed pr̄ tener̄ dotare filiā: vt. s̄. de dotis ꝓmis. l. vlt. vn̄ actio competit soli filie ea emācipata vel exheredata. nā ꝛ al's est deterioris cōditionis pr̄ q̄ extraneus: vt. s̄. de iure do. l. auia. Sed possz dici ꝙ ibi alia ratio est: qz pater hz tacitam. ꝛ sic pactum nudum non potest nouare primam.

Accedit. In isto. §. dr̄. si extraneus dat dotē pro muliere: siquidē incōtinenti non stipulatur vel pacisci dotem sibi reddi in rei vx. act. competebat actio mulieri: qd nō erat in actione ex stipulatu. sed si incōtinēti stipulabatur vel paciscebatur sibi actionem ex stipulatu vel prescrip. ver. certe dicit iusti. hodie idem dicimus in actione ex stipulatu vt si extraneus qui dat dotem ꝓ muliere stipuler̄ vel pacisca ꝙ detur actio ex stipulatu: al's dabitur actio ipi mulieri. nec inducer̄ ex stipulatiōe tacita actio: ne qd ꝓ mulieribus introductū est retorqueat in earum lesionem. ꝛ extraneum intelligimus oē qd non habet personam dotatam in ptāte. similiter ꝛ in rei vxo. act. cōtinebatur ꝙ si pr̄ dabat dotē: ꝛ non stipulaba sibi reddi non poterat agi sine consensu filie. Sed si pr̄ decedebat lite contestata: transibat actio in filiaz: cū dos sit ꝓpriū pr̄imonium filie: ꝙ non erat in actione ex stipulatu: sed hodie idez in stipulatu ꝙ olim erat in rei vxo. actione. Tex. ciuilem actionem. sub. si pactuz erat appositum in traditione in cōtinenti: ꝛ ad hoc concor. s̄. de iur. do. l. auia. Tex. conuertatur. sub. ꝙ esset si extraneo tacita stipulatio quereretur qd esse non debet vt hic. ꝛ. s̄. de legi. ꝛ constit. l. qd fauore. Tex. non habentem. vt. s̄. titu. j. l. vlti. §. simili modo. Tex. reuertebatur. naz dos est proprium patrimonium filie vt hic colligitur. ꝛ similiter ff. de mino. l. deniqz. §. sed vtrum. Tex. pactionis. i. stipulationis. Tex. ad patrem redeat. sub. solu. mat. vt. j. solu. ma. l. dos data. Tex. denuo. i. secundo. Tex. mensuraz. immo cogantur dare secundo: vt argumen. ff. de iure do. l. dotem. Tex. sua. idest patris. Tex. decrescat. idest decreuit. Text. clade. idest aliquo casu fortuito. Tex. facultates eius: scilicet patris mulieris. Tex. patiuntur. qz dos debet constitui inspectis facultatibus ꝛ personis: vt. ff. de iure do. l. quero. ꝛ. l. seruus generalis.

Et cum lex. Segnori exquo iusti. posuit nobis cōia ꝛ dissimilia ꝛ vtilia vtriusqz actionis tractat nobis de alia materia: ꝛ dicit ꝙ olim erat ita fundus dotalis italicus. l. iul. non poterat alienari nisi volūtate mulieris. hypothecari autem non poterat etiā cum voluntate mulieris. vnde quidam quesiuit a iusti. nunquid hoc locum habet non solum in italicis: sed etiam pro omnibus? Ad qd rn̄det ꝛ dicit: ꝙ hodie hz locuz ꝓ oibus fundis. i. italicis ꝛ prouincialibus: vt non possint alienari nec obligari. ea autem que de dotibus dicuntur in. l. theodosiana: ꝛ in alijs. ll. pn̄ti. l. non corriguntur. ꝛ hz locū hec l. in dotibus que post. l. istaz dabuntur vel promittentur: in datis aūt si constricte sunt non habeat locū hec. l. immo ille suam firmitatem hēant. Tex. extendi. qz sublata est differentia inter res italicas. ꝛ prouinciales: vt. j. de vsuca. trans. l. vnica. Tex. donauimus: vt. s̄. in prin. huius. l. Tex. nec alienare. ꝛ ad hoc concor. insti. quibus alie. licet vel non. Tex. estimatas. ꝛ ad hoc accedit. s̄. de iure dotium. l. quotiens. Tex. nūcupatur. vt. s̄. e. §. igir̄. Tex. diximus. ait iusti. Tex.

vel pro vsuris. s. ꝙ prestarentur maiores vsure q̄ si tertia centesime. Tex. obseruentur. al's si essent contra. l. vel constōnes nō seruanr̄: vt. s̄. de pactis. l. pacta. Tex. bona grā. i. voluntate. Tex. tractatū est. quia qd non mutatur quare stare prohibetur: vt. j. de testa. l. sancimus. ꝛ. j. de appel. l. precipimus. Odofre.

¶ De pactis conuentis tam super dote q̄ super donatione propter nuptias.

¶ Segnori rubrica ista cōtinuatur ad supiora hoc mō. de donatione pp nuptias ꝛ de dotis ꝓmissiōe ꝛ earū constitutione in superioribus dictū est: verū qz super dote ꝛ sup donatione aliqñ inter viruz ꝛ vxorē pacta apponunr̄: iō ponir̄ rubrica de pactis cōuētis. s. inter virū ꝛ vxo. vel inter alios dantes dotē. Tex. tam super dote q̄ sup donatiōe ante nuptias. sub. qñ debeant apponi ꝛ qñ valeant vel non. Tex. ꝛ de parafernis. i. de rebus parafernalib⁹. videamus ꝛ subijciamus. Et dicūtur res parafernales quas inducit mulier ad domuz mariti vltra dotē. sed gallici vocant peculiū mulieris. Et dicir̄ paraferna a para ꝙ ē iuxta ꝛ ferna ꝙ est dos qz ferna dr̄ dos ꝛ antiferna dicir̄ cōtraria dos: vt. ff. de iure do. l. si ego. §. dotis. ꝛ. s̄. de dona. propter nuptias. l. vlti. Et de prima parte rubrice agitur. j. e. l. j. ꝛ. l. ij. ꝛ. l. pactum. ꝛ. l. par̄. ꝛ. l. ex morte. ꝛ. l. lege. Et de vlti. parte rubrice agitur. j. eo. l. hac. l. ꝛ. l. vltima.

Legem. Segnori. l. istaz sicut habetis eam in titulo isto de verbo ad verbum: ita eam habuistis. s̄. de pactis. l. legem. ꝛ in ea ponetis casum ꝛ exponetis litterā ꝛ cetera dicetis vt ibi dixi: quia omnia que ibi dicta fuerunt hic possunt ꝛ debent repeti.

Quamuis. In. l. ista ponir̄ ita casus. Mulier accessit ad principē: ꝛ corā eo sic ꝓposuit. dn̄e impator pater meus pro me dotē dedit: ꝛ in ipsa datiōe dotis apposuit tale pactum: ꝙ si maritus p̄decederet supstitibus filijs: ꝙ pars dotis deberet remanere apud filios: alia pars mihi redderetur: nunquid tale pactum dz nocere mihi: qn solu. matri. nō hēam integrā dotē. ꝛ dz ꝓficere cōib⁹ liberis? Certe rn̄. det iperator ꝙ non dz mihi nocere: nec dz ꝓficere cōibus liberis. Tex. cū te. s. filia. Tex. pactus sit. sub. cū marito tuo Tex. cōibus. i. filijs nati ex te ꝛ marito tuo. Tex. pars dotis scz dimidia. qz applōne ptis ꝛč. vt colligir̄. ff. de vsufr. l. ēt. Tex. retinear̄. sub. ꝛ alia dimidia reddar̄. Tex. proficere. s. liberis cōibus. alia lr̄a dicit nocere nō pōt. s. tibi filie. Nam actione quesita patri ꝛ filie: pr̄ solo pacto nō pōt renouare: vt. s̄. de iure dotiū. l. auia. ff. e. l. fundus. Nam istud pactum est iniquum. s. ꝙ mulier non haberet integram dotem: sicut esset iniquum illud pactum: vt premortuo marito dos remaneret apud liberos: vt. ff. eo. l. ij.

Pactum. In. l. ista dr̄. Mr̄ mea cōtraxit mr̄imoniuz cū pr̄e meo: ita pacta ē ꝙ si p̄decederet in mr̄imonio vt mihi ꝛ fratribus meis dos restituerer̄: nō tn̄ adhibuit me in eū casum vt dotē stipularer: nūqd ex illo pacto querir̄ mihi actio ꝛ cōibus fratribus meis? Certe non: sed si cū stipulatio intercessit adhibitus essez vt stipularer bene darer̄ mihi actio. Tex. decessissz. s. mr̄ tua. Tex. minus. i. non. Tex. non potuit. sub. directā sed vtilē sic. ꝛ sic soluir̄ ꝯrium. j. e. l. pr̄. ꝛ ff. sol. ma. l. gayus. Uel pōt dici ꝙ sit hic spāle. Tex. intercedente. qz nō esset in ptāte: al's nulla esset stipulatio: vt insti. de inutili sti. §. ei qui. Istam. l. debetis habere pro secunda.

Fructus. Segnori. l. ista legir̄ dupliciter. Uno mō vt imperator loquatur viro. ꝛ tunc ista. l. nullum habet contrarium. Legitur ꝛ alio mō vt imperator loquar̄ vxori. ꝛ tūc hz ꝯriū. Un̄ est vtile hēre libros antiquos qui hn̄t oēs

descriptiones

descriptiones imperatorum. Ego tamen ponam casum ꝭm ꝙ vera descriptio declarat: scilicet vt imperator loquiꝫ mulieri. ponetis ergo ita casum. Mulier accessit ad principe3: ⁊ coram eo sic proposuit qõnem. domine imperator cõtraxi matrimoniũ cũ tali: ⁊ ei dedi quedam predia in dotem: ⁊ pactũ fuit appositũ ꝙ de fructibus illorum prediorũ deberez me alere ⁊ seruos meos. mõ quero a vobis vtrũ tale pactũ valuerit? ⁊ vtꝝ si pcepi fruct⁹ an fruct⁹ a me possint repeti? Ad qð respondet imperator tale pactũ valuisse ⁊ fructus a te repeti non posse. hoc dicit ista. l. videte summariam expõnem littere. Tex. fructus prediorũ in dotem datoꝝ. sub. a te muliere. Nam mulieri interroganti respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptione: que d3 esse talis. imperator: antoninus nichodete. Tex. sed ꝭm pactũ. sub. nudũ in ipsa datione dotis. Tex. nõ debes. sub. o mulier. Or segnori ad istã lecturam signatur contrariu3. Nam dicit lex. ꝙ maritus d3 lucrari fructus pro oneribus mr̃imonij. igitur si donat vxori quatenus est pauperior reuocaꝫ: vt. s. de iure dotiũ. l. pro oneribus. Ad qð vos dicetis sic. qꝛ aut maritus donat fructus dotis vxori sue: puta maritus sustinet onera matrimonij ⁊ alit vxorẽ: ⁊ insuper consentit vxori percipere fructus: hoc casu qꝛ est donatio repetiꝫ. vt. ff. eo. l. iij. in fi. ⁊. l. si paꝫ. ⁊ sic loquiꝫ. l. cõtra. aut ẽt maritus donet vxori hoc pacto apposito vt non sustineat onera matrimonij: imo de fructibus se ⁊ suos alat: quo casu nõ est mera donatio: vt colligitur ẽt ff. de adimẽ. le. l. rẽ. ⁊ hoc cãu fructus nõ repetunꝫ ab vxore vt hic dicitur: ⁊ ita est legenda hec. l. nec esset plus dicendũ nec etiam h3 locũ lectura dñi Azo. qui dicit ꝙ impator loquitur marito: ⁊ in marito ponebat casum: ⁊ in marito legebat litterã. Tex. datorum. s. tibi marito. Tex. seruierunt. qꝛ tu maritus pcepisti fructus ꝓ oneribus mr̃imonij. Tex. nõ d3. ⁊ ꝭm istam lecturã cõcordat. s. de iure dotiũ. l. ꝓ oneribus. s3 hec lectura nõ placet: qꝛ quis dubitaret de hoc si maritus sustinet onera mr̃imõij: ꝙ fructus nõ pñt repeti. certe nullus. Preterea cur apponeretur istud pactũ ꝙ vir aleret vxorem: cum sine omni pacto debeat eam alere.

Ereditas. In. l. ista segnori no. talem regulam ꝙ hereditas datur in testamento non pactis: qꝛ pactum de futura successione non valet: inde est si pactum appositum est inter viru3 ⁊ vxo. ⁊ etiam in instro dotis est scriptũ ꝙ oia bona vxoris mee ad me pertineãt nõ valet. Tex. extraneis. hic appellat extraneũ qui ab intestõ nõ successit: s3 cõiuncte psone pñt succedẽ ab intestõ ⁊ ex testõ: vt insti. de here. qua. ⁊ dña. §. sui. ⁊ tñ eis nõ daꝫ hereditas pacto: vt. s. ꝺ pactis. l. pactum qð dotali. Tex. titulo. qꝛ bene valeret istud pactũ: si mulier predecederet ꝙ maritus lucraretur dotem: vt. j. e. l. ex morte. Tex. nullo mõ debenꝫ. qꝛ pactũ de futura successione nõ valet: vt. s. de pactis. l. vlti. no.

I conuenit. In. l. ista dicitur. Hoc pactum appositum fuit inter virum ⁊ vxorem: vt si predecederet mulier in matrimonio ꝙ dos remaneret apud maritum: dum dos data esset a patre: ⁊ fuit factum istud pactum: voluntate patris: vel forte pater fecit istud pactum: nunquid valet istud pactũ? Certe sic: quia pater super dote potest pacisci: ⁊ causam dotis potest facere deteriorem. Text. sed hoc est. veruntamen. pactum fuit appositum voluntate patris: secus si contra: vt. j. dicit. Tex. responsum est. vt. j. e. l. ex morte. ⁊. ff. e. l. cum dos

Ater. In. l. ista dicitur. Si pater ꝺ. dit dotem ꝓ filia sua genero: ⁊ pactus est vt si filia predecederet in matrimonio nepotibus suis talibus deberetur dos restitui: nũquid ex isto pacto nepotibus queritur actio? Respondetur ꝙ nõ directa: sed vtilis sic. Tex. nepotib⁹. sub. ex filio. Tex. actionem. s. directam. Text. eis. idest nepotibus. Tex. actio. ratione affectionis quã debet auus maternus nepotibus ex filio vt hic. ⁊. ff. solu. matri. l. gayus. sed regulariter contra. vt. s. per quas perso. no. l. j.

Ac. l. decernimus. Segnori sicut dixi in rubrica. l. ista respicit vltimã partẽ rubrice. Et in. l. ista dꝛ ꝙ maritus in rebus parafernalibus mulieris sue nullã h3 cõione3 vxore ꝓhibẽte: l3 de rigore iuris videreꝫ ꝙ exquo mulier cõmittit psonã suã viro ꝙ res suas dẽret cõmittere, tñ de equitate dicẽdu3 est: l3 vxor cõmittat personã suã: res parafernales nõ cõmittit: vnde in rebus parafernalibus maritus nihil h3 facere vxore ꝓhibẽte. Tex. paraferna. grece: latine dꝛ vt dixi in rubrica. ⁊ hic repete. Tex. arbitrio. s. mariti. Tex. fautores. qꝛ equitas preualet rigori iuꝫ. vt. s. de iudi. l. placuit. ⁊ ad istud facit. ff. de eo ꝙ certo lo. da. oportet. l. qð si ephesi. §. vlt. Tex. imiscere. ¶ Or segnori no. hic ꝙ aliquid est bonu3 ⁊ eius oppositũ est melius. vel aliquid est equũ: ⁊ eius oppositu3 est equs. Nam ecce bonu3 est ꝙ si mulier cõmittit se viro. ⁊ res suas d3 ei cõmittere. s3 eius oppositũ est melius: vt nõ possit administrare ea inuita qð iustũ est ⁊c. vt. s. de iude. ⁊ celi. l. nemo. ⁊ si. no. s. de procur. l. exigendi.

Ex morte. Segnori. l. ista est iperatoris leonis. ⁊ nõ v3 vnũ ouum. ⁊ eã habuistis. s. ꝺ dona. ãñ nuptias. l. vl. ⁊ iõ est correcta vt illa p auc. dos data. quã ibi legi. ⁊ dicã in auc. quã hẽtis sup. l. se. q. l. valde bona est. ⁊ est glo. huius. l. ⁊ in ista istꝺ dꝛ. Si mulier dat mihi dotẽ ⁊ dono ei donatione3 propter nuptias. si paciscꝫ de aliqua pte donatiõis lucrãda si pmorior: dẽo candẽ pte3 dotis lucrari si premoriaꝫ: ⁊ ita d3 esse equalitas in ptibus nõ in q̃titate vl' in pecunia. Uñ si mulier dedit mihi in dotẽ centũ ⁊ ego donaui ei dona. ꝑpter nuptias mille: ⁊ pactus sum ꝙ lucreꝫ dimidiã donationis si premorior. si premoriꝫ mulier debeo lucrari dimidiã dotis. s. quinquaginta. ⁊ idẽ est ecõtra. eadẽ que sunt dicta in dote ⁊ in donatione ꝑpter nuptias. Cum mulier vel maritus dotẽ dat vel donationẽ propter nuptias: eadẽ habent locũ si pater vel mater dat donationẽ ꝑpter nup. ꝓ filio: siue quilibet alius dedit dona. propter nup. pro filio: siue sit sui iuꝫ siue nõ. ⁊ idem est si pater pro filia siue mater siue ipsa sit sui iuꝫ. siue alius ꝓ ea dederit dote3. qꝛ alio pro eo dotẽ dante: ipẽ dare vꝛ. Tex. cũ fecerit. sub. mulier dedit dotem. c. solidorum vel ecõtra. Tex. siue reposcat. qꝛ exquo ipse nõ stipulaꝫ siue nõ paciscitur queritur actio mulieri: vt s. ti. proxi. l. j. §. videamus.

Ege leonis. Segnori. ll. veteres alioꝝ ipe. ratorũ qui pcesserũt iusti. in supioribus habuistis. Ista. l. ẽ noua. l. iusti. ⁊ sequẽs similiter. ⁊. l. ista vult aliqd adijcere. l. supiori. Nam in. l. superiori dictũ est ꝙ pactu3 appositum super dote lucrãda: d3 intelligi appositu3 in donatione ꝑpter nuptias in paribus partibus. sed si dispar eẽt pactũ nõ valeret. In. l. ista dicitur ꝙ si maius est pactũ appositum super vna q̃ super alia: maius pactu3 d3 trahi ad minus. Tex. lege leonis. sub. quã habuistis. s. l. proxi. Tex. paria esse. sub. in partibus non in q̃titate. Tex. nec adijciẽte. sub. eo mõ quo dicit. l. ista. Tex. minorẽ partem lucretur. ¶ Or segnori no. hic si mulier pacta est ꝙ si predecederet maritus ꝙ lucrareꝫ dimidiã donatiõis: ⁊ maritus pactus est ꝙ si mulier predecederet lucreꝫ totã dotem vel econtra: trahiꝫ maius pactũ ad minus: vt. s. de dona. ante nuptias. auc. dos data. ⁊ est rõ: qꝛ semper maius trahiꝫ ad minus: vt ff. de contrahen. emp. ⁊ ven. l. in modicis. ¶ Or segnori habetis hic vnam auc. que incipit. Equalitas ⁊c.

Qualitas. A. Auctentica ista vult ꝙ equalitas sit in ptibus ⁊ in quãtitate pecunie. ⁊ ita iste due. ll. corriguntur: qꝛ p auc. ista3 requiriꝫ equalitas in partibus ⁊ quãtitate pecunie. ⁊ cum dos augeꝫ: eo modo augeri d3 ꝑpter nuptias. Tex. equalitas. sub. ⁊ in partibus ⁊ in quantitate. qð. l. C. non concedebat qð non debet esse:

⁊ est hec auc. in cor. auc. de equalitate dotis. §. j.

SI mulier. Segnori. l. ista respicit vltimaz partem rubrice: ⁊ ponit talem casum. Mulier contraxit matrimonium ⁊ marito dedit dotem. habebat quedã nomina ⁊ tradidit marito suo nõ in dotez sed vt loco earum rerũ parafernaliũ hẽrent ⁊ ita fuit scriptũ in instrumẽto dotali: nũquid marit⁹ hẽbit directas vel vtiles actiões. vel remanẽt apud vxorez? Ad qḋ rñdet: actiones remanẽt apud vxorẽ sed maritus poterit expiri contra debitores nomine mulieris: nec habebit necesse cauere de rato. ⁊ poterit expendere vsuras eaꝝ circa se ⁊ vxorem: sed sortẽ quã exegit dz seruare mulieri vel expendere in causas ad quas mulier voluerit. ⁊ si pro illis nominib⁹ in instrõ dotali sunt obligata vniuersa bona mariti nominatim: mulier debebit esse contenta: al's autem ex auctoritate pñtis. l. intelliguntur bona mariti vxori obligata. antea enim hẽbat electionem p se vel per maritũ: vel per aliã psonam illa noĩa exigere. ⁊ si ipsa exigit apud eam erũt. si aũt vir exigat apud euz erũt. dũtamẽ si apud maritũ remanẽt: maritus prestet oẽm custodiaz ⁊ diligentiã in his rebus quas in suis adhibet ne ex hoc mulier dannaretur. Tex. ab eo. s. viro. Tex. exigenda. s. vt mulier hẽat ratuz. Sz videtur cõtra. š. de ꝓcu. l. maritus. Ad qḋ potest dici ꝙ hic loquit̃ in rebus parafernalibus: ibi in alijs reb⁹ vxoris. vel potest dici. hic loquit̃ cum maritus hẽat mandatũ expressuz vt agat: vel tacituz ꝙ tradidit ei cautiões: ⁊ iõ non satisdat: sed ibi nullũ expressum vel tacitum mandatum interuenit. Tex. expẽdere. sed quid in nãlibus fructibus rerũ parafernaliũ. Tex. tunc. s. qñ dñium non est in maritum translatum qḋ prima facie presumit̃: vt. ff. ḋ iure dotiũ. l. si ego. §. dotis. Respon. secus est vt colligitur in. l. ff. de iure dotium. l. in rebus. Sed cur secus in vsuris q̃ in nãlibus fructibus? Respondeo ꝙ in vsuris exigendis maritus aliquid laboris impendit. vnde non est mirum si aliquid lucri sentiat vt hic: qḋ nõ est sic in fructibus naturalibus. Nec ob. ꝙ possz dici ꝙ vsure sustinẽt vicem fructuum. vt. ff. de vsuris. l. vsure. qꝛ illud verũ est in aliquibus non in oĩbus. Tex. cõtẽtã. Nam ex quo facit vnam rẽ hypothecari: alijs rebus videt̃ renunciari: vt. ff. de fundo instru. ⁊ instru. lega. l. quesituz. §. idem respondit. Tex. debet. ⁊ ad hoc accedit. ff. de iure do. l. in rebus. ¶ Oꝛ segnori ex. l. ista colligetis ar. ad quãdam questionem. nã vos hẽtis hic ꝙ si mulier tradidit cautiões marito: si ꝓ illis obligat certas res ille sunt res obligate: al's vniuersa bona mariti intelliguntur obligata. vnde colligitur ar. ꝙ si tibi obligo pignus vnũ pro. x. ⁊ non sufficit: ⁊ obligo aliud pro. xx. qḋ valet. c. ꝙ si tibi solui. xx. nõ liceat tibi pignus obligatum pro. xx. retinere pro. x. sicut enim mulier si accipit vnã rem pro pignore: cetera bona mariti non hz hypothecata. Sic ⁊ si tu accipias maluz pignus pro. x. non potes retinere aliud bonũ pignus obligatũ pro. xx. illa ratione qꝛ ex quo pignus spãliter accepisti: videris ceteris alijs renũciare: qꝛ qḋ in vno permittit in ceteris vr̃ ꝓhibere: vt. š. de procu. l. maritus. Est tñ ꝯ̃riuz. ar. j. ẽt ob cyrogra. pe. pignus retineri poss. l. vnica. ⁊ ibi dicam.

¶ De dote cauta ⁊ non numerata.

¶ Quia aliqñ maritus cauet se recepisse dotem: ⁊ mulier non numerat: ⁊ habet locũ hec exceptio non numerate dotis ponitur hec rubrica. vnde vt aliqd significet. sub. de dote cauta non nu. cui dat̃ hec exceptio: ⁊ infra ꝙ tps videamus ⁊ subijciamus: de quo dr̃. j. e. l. vlti.

DOtem. In. l. ista ponitur talis casus. Cõfessus fui me recepisse. c. in dotem a muliere: sed mulier non numerauit: postea celebrato diuortio mulier petit a me. c. ego excipio de dote cauta nõ numerata infra annũ: nũqd mulier teneatur probare dotẽ numeratã? Certe sic: qꝛ dõtẽ facit veritas: idest numeratio non scriptura. Tex. probatura. videtur cõtra. qꝛ standum est publice scripture donec nõ ꝓbetur contra. vt. j. arbi. tu. l. vlti. Ad quod dicunt quidam hoc loqui de priuata scriptura: sed nos dicimus ꝙ loquitur de publica: ⁊ loquitur cum maritus cauet sibi dotem numeratam ⁊ non est quia tunc non statur publico instrumento. Sed si in instrumento cõtineatur ꝙ dos fuerit numerata: tunc statur publice scripture.

QUod de suo. In. l. ista dr̃. Si maritus recipit c. in dotem ⁊ auxit dotem in quinquaginta videtur mulieri donasse si nõ reuocauit illã donationem. sed si perseuerauerit vsq₃ ad supremũ vite in eadẽ voluntate cõfirmat̃ illa donatio. Tex. ascripsit. vt qꝛ in veritate maritus accepit. c. in dotem: ⁊ volens ei donare: confessus fuit se accepisse. c. ⁊. l. ⁊ hoc est verum cum matrimonium est solutum morte mariti: vt. j. de dona. inter virum ⁊ vxo. l. donationes. secus si diuortio essz solutum matrimonium. ⁊ sic soluitur contrarium. š. de donatio. ante nuptias. l. j.

IN dotibus. Segnori hec. l. est noua. l. iust. ⁊ dicit hoc nedũ maritus si cõfessus est dotẽ se recepisse vel pater eius: si maritus vl' heres eius vel pater possunt obtinere exceptionem non numerate dotis contra mulierem ⁊ eius heredem: immo ⁊ si maritus est confessus se dotem recepisse a quocũq₃ alio põt opponere hãc exceptionem infra annum ꝯtinuuz cõputandum a morte mariti vel mulieris vel a die missiõis repudij. post annũ autẽ nõ poterit opponere hanc exceptionem. Text. eius. ⁊ vxoris. Tex. omniq₃ persone quam dotem suscepisse vna cum marito: ergo videtur ꝙ possit dari fideiussor dotis si alius recipit cum marito. Sed contra. j. ne fideiussores dotiuz dentur. l. j. ⁊ per totum. Solutio. ibi non põt dari fideiussor pro dote conseruanda sed restituenda: sic ⁊ ibi dicam. Tex. licentia detur. ¶ Oꝛ segnori custodiatis vos hic: qꝛ opponit̃ hec exceptio a die soluti matrimonij morte vl' diuortio vt hic dicitur: sed auc. hic posita aliter distinguit. Et ideo videatis eam: ⁊ incipit. quod locum habet ⁊c̃.

QUod locum hz. A. Auctẽtica ista dicit. Si mrĩmoniũ durauerit biẽnio vel minori tẽpore: infra annum opponitur hec exceptio. Si aũt durauerit matrimonium plus biẽniũ: minus tñ decẽnio: hec exceptio opponitur infra tres menses. Si aũt durauerit plus decennio: amplius hec exceptio opponi nõ potest si maritus est legittime etatis. sed si sit minor: beneficio etatis restituitur vt possit illam exceptionem opponere infra. xij. annos cõputandos a tpe nuptiaꝝ contractarũ ꝑm Mar. Sed ꝑm nos ⁊ Bul. computandos a tẽpore cõtrahendarum nuptiarũ. hoc dicit ista auc. ⁊c̃.

¶ De donationibus inter virũ ⁊ vxorem.

¶ Segnori rubrica ista ad ꝑcedentia hz ꝯtinuari dupliciter. Uno mõ sic. de duobus donationibus licitis ⁊ permissis. s. de dona. ante nuptias ⁊ pp nuptias in superiorib⁹ vobis dictũ est: ve℞ qꝛ alique donatiões sunt ꝓhibite quales sunt facte inter virũ ⁊ vxorẽ: ⁊ quales sunt facte a parentibus in liberos in ptãte ꝯstitutos. naz sicut est ꝓhibita inter virum ⁊ vxorem: ita inter filiũ ⁊ prẽm in ptãte eius constitutum: ⁊ quia donatio habet confirmari per ratihabitionez expressam vel tacitam ponit de ratihabitione. Uel potest secundo modo continuari: de nuptijs ⁊ de dotibus earum ⁊ pactis factis super dote. vobis in superioribus dictum est: verum quia occasione nuptiarum contractarum prohibite sunt donationes inter virum ⁊ vxorem: ita inter patrem ⁊ filium: ⁊ ideo ponitur ⁊ a parentibus in liberos factis. Sed quia hec donatio confirmatur per ratihabitionem annectit: ⁊ de ratihabitione expressa vel tacita. ⁊ de prima parte rubrice agitur. j. eo. l. j. ⁊. ij. ⁊. iij. ⁊ quasi per totum titulum. ⁊ de donatio. a parentibus in liberos factis agitur

agitur.j.e.l.si constante.et.l.donationes.et de ratihabitione expressa agitur.j.e.l.donationes. et de tacita ratihabitione agit.j.e.l.j.et.l.donatio. ¶ Si querat que est ratio quare prohibite sunt donationes inter virum et vxorem? Respondeo triplex est ratio. Una ratio est ne mutuo amore se adinuicē spoliarent. Secunda est.si vnus esset maliciosus et alter simplex: maliciosus deciperet simplicem: et ita melior in paupertatē deduceret: deterior diues efficeretur qd non debet esse. Est et tertia ratio quia si permisse eēnt donationes: matrimonia efficerent venalitia. Diceret enim vir vxori: nisi dones mihi talē vineā diuertar a te: quia inueni aliam que magis placet mihi. et ita ecōtra diceret vxor viro. et hec probantur.ff.eo.l.j.et.ij. ¶ Sed et si querat que est ratio quare est prohibita donatio inter patrē et filiū? Respōdeo qr impediente patria potestate ciuilis obligatio non potest contrahi: vt.s.de inof.do.l.ij.et qr vna eademqz persona est patris et filij: vt.j.de impub. et alijs substi.l.vlti.vnde sibijpsis donare viderentur cū sit vna vox patris et filij: vt insti. de inutili stip.§.ei q. Et debet intelligi ista rubrica in puris et simplicibus donationibus: non in donat. causa mortis: vt colligitur.ff.e.l.si cuz in fi.et.l.sequenti. Nec credat aliquis qp cauda istius rubrice de ratihabitione habeat cōmunionez cum illa rubrica rem ra.ha.quia in illa tractatur de ratihabitione domini eius.qd factum est a procuratore vero vel falso: quid iuris sit si ratum habet vel non: vt.ff.rem ra. ha.l.si stipulatione.et.l.si cōmissa.sed hic tractatur qualiter vir qui donauit vxori donationem inutilem possit facere vtilem.et certe si vir habet expressim ratam facit vtilem. verbigratia donat vir vxori constante matrimonio: postea in testamento suo dicit: ea que viuus vxori mee donaui: volo valere illā donationem: vt.ff.de leg.j.l.si quando in prin. Ratificatur etiam donatio inter virum et vxorem tacite: puta si vir donat vxori constante matrimonio: postea toto tempore vite sue non reuocat donationem: vt.j.e.l.j.et.iij.et.ff.e.l.cum hic status.§.ait oratio. et eodem modo confirmatur donatio facta a parente in liberos: vt.j.e.l. donationes.

Bona. In.l.ista ponitur talis casus. Quedam domina accessit ad principem et coram eo sic proposuit: domine imperator maritus meus constante matrimonio pure et simpliciter res aliquas donauit mihi. et toto tempore vite sue perseuerauit in eadem voluntate: postea decessit nullo successore relicto: et ita fiscus tanqz vltimus successor vocatur ad successionem: nunquid fiscus poterit donationem illam reuocare? Respondet imperator qp nō poterit: licet ab initio illa donatio non valuerit. tamen postqz ipse perseuerauit in eadem voluntate vsqz ad supremum exitum vite: illa donatio morte confirmata est. et hoc dicit ista lex. Sed anteqz videatis expositionē littere: videte qualiter littera ista debet ordinari. et certe ordinatur sic. Si fiscus occupauit bona quondam mariti tui vt vacantia nemine ei successore existēte donationes ab eo facte etc. vsqz in fi. nunc videatis expositionem littere. Tex.bona quondam mariti tui: idest mulieris. nam mulieri. interroganti respondet imperator vt patet ex.l. subscriptione. Tex.ei.s.marito. Tex.successore existente. vt quia decessit ex testamento: vel ab intestato nullus vult ei succedere. Tex.ab eo.scilicet marito. Tex.facta.sub. in te vxorem. Tex.sed vsqz in finem vite: idest vsqz ad supremum vite. Tex.non possunt.sub. et ideo firme remanent cessante in hoc casu priuilegio fisci. No.in.l.ista duo no. Primo no.qp quando aliquis decedit et nullus vult ei succedere: fiscus est vltimus successor qui ei succedit: vt.ff. de iure fisci.l.j.§.que bona. et sic est in ciuitate Pisana. quia si decedit aliquis et nullus vult ei succedere vel est extranee nationis.vt quia fuit de finibus mundi.commune pisanum facit se fiscum.hoc tamen de iure esse non debet.qr de iure fiscus vocatur ad bona vacantia. sed nulla ciuitas vocatur vt.j.de bonis vacātibus.l.j.li.xj.quia simile priuilegium fisco.nulla ciuitas etc.vt.ff.ad munici.l.simile. Item not.hic scdo no. si vir donauit vxori pure.licet ab initio non valeat. vt.ff.e.l.j.et.ij.tn si vir illā donationez nō reuocauit: immo perseuerauerit in eadem volūtate vsqz ad supremū vite sue: tacite vr hēre ratā illā donatioēm vt hic.et.j.e.l.donationes. et ff.e.l.cum hic status.§.ait orō.vnā sicut mutatoria est volūtas defuncti vsqz ad supremuz vite vt.ff.de adi.le.l.iij.in fin.ita cū donatio fit inter viz et vxo.mutatoria est volūtas donationis vsqz ad supremuz vite sue vt hic in pal.§.ait orō. Odof.

Si ancillā. In.l.ista ponit talis casus. Quidaz miles accessit ad principē et corā eo sic proposuit: dñe imperator ego habebā focariā meā: ego de nūmis meis emi quādā ancillā et feci scribi in instrumento emptionali qp focaria mea emebat.qd faciebā: ideo quia volebam qp illa ancilla seruiret focarie mee: et faciebā hoc etiam volens ei donare: nunc quero a vobis nunquid valet talis donatio? et si non valet: an sit mihi restituēda? Ad qd respondet imperator: non decet militem habere focariā sed vxorem: vnde licet milites possint donare focarijs suis: tamen hoc militibus nostris est interdictum. et ideo dico illam ancillam tibi fore restituēdaz: si hoc poteris probare psidi prouincie. et etiam dico talem donationem non valuisse. hoc dicit ista.l.videte summariam expōnem littere. Text. si ancillam nummis tuis interroganti militi respondet imperator vt pz ex.l.subscriptione. Tex.probaueris.qr iudici est facienda fides: vt no.s.de edē.l.si procurator. Tex. focarie.i.cōcubine. Tex.eaz.s.ancillā. Tex.iubebit.sub.pses prouincie. Tex.iure matrimonij.i.vbi non est matrimonium: vt sicut est inter concubinam et concubinū. Text.donatio psicī non potuerit.sub.regularit. Tex.milites.sub.armate militie. Tex.a focarijs.i.a concubinis siue amasijs. Text. hac ratione.s.qp focaria non sit vxor. Tex.spoliari nolo. ¶ Or segnori no.hic regulam et eius instantiam. Nec est regula qp potest quis donare meretrici sue affectionis causa: vt colligitur et legitur.ff.de dona.l.affectionis. Sed regula fallit in minoribus.xxv.an.adolescentibus qui prohibent donare meretricibus suis: vt.ff.manda.l.si vero nō remunerādi.§.si adolesceres. Item fallit in militibus armate militie vt hic dicitur.multofortius fallit in militibus celestis militie: qui non debent suis focarijs donare. Nam si interdictū est militibus armate militie: multofortius militibus celestis militie dz interdici qui debent dare operā sacris ministerijs: vt.s.de epi.et cle.l.si quemqz.et in auc. de sanctis.epi. in pn. et in auc. de episco.et cle.§. aliud. Et ideo ait quidam scholaris: secure dñi aduocati dent tunicas meretricibus suis. qr pñt reuocare cum dicantur quasi milites: vt.s.de aduo. di.iu.l.aduocati.sed hoc eis non consulo.

Donatio. Lex ista dicit duo. Primo dicit: si vxor mea sui iuris constituta donauit mihi mancipia et alias res pure et simpliciter. vl si erat in potestate patris: hoc fecit voluntate patris eius.si perseuerauerit in eadem voluntate vsqz ad supremum vite: illa donatio ex constitutione mea et ex constitutione diui Antonij patris mei facta est vtilis.sed quid erit post mortem vxoris mee? quōdam socer meus donauit mihi aliqua: nunquid est valida? Respondetur qp sic: quia licet constante matrimonio mihi donare nō potuisset: tamē post mortē vxoris mee pōt mihi donare sicut cuilibet extraneo. Tex.sue potestatis.i.sui iuris. Text.id fecit.sub. quando erat in potestate patris. Nam regulariter filiusfa. non potest donare sine patris volūtate vt dicitur.ff. de pactis.l.contra iur ciuilis regulas.§.filius. Regulariter ideo dixi: quia filiusfa.senatoris potest donare etiam sine voluntate patris: vt.ff.de dona.l.filius. Tex.et ex mea.dicit imperator qui fecit legem istam. Tex.confirmata est. quia donationes facte inter virum et vxorem: et si non valent ab initio: tamen morte confirmantur: vt.s.eo.l.j.et.j.e.titu.l. donationes.et no.ff.e.l.cum hic status.et ait oratio.et ita in.l. ista no. qd ab initio non valet: ex postfacto confirmatur. Tex.sinautem. hic incipit secundum dictum huius.l. Tex.post mortē filie.quōdaz vxoris tue. Tex.facta est tibi.quōdā piunctio. Tex.potuit.qr socer prohibet donare genero: cum filiam habet in ptāte durāte mrimonio.sz eo soluto non prohibet ei

donare: q2 extraneus est. 7 in extraneuz donatio est pmissa: vt. j. de dona. l. extraneus.

Ec inter eos. In. l. ista dicit. Sicut probibita est donatio inter viruz 7 vxorem: ita est probibita iter eas personas: que babēt me 7 vxorem meam in ptāte. vnde pater meus patri vxoris mee donare non posset. Item sicut est probibita donatio inter me 7 vxorem meaz: ita inter me 7 eas personas: quas babeo in ptāte. vnde filio meo donare non possum. Tex. nec. pro non. quasi dicat nedum nō vz donatio inter virū 7 vxo. s3 nec vz iter eas psonas. Tex. sunt. vt sunt duo consocij. Tex. in eorum. scilicet viri 7 etiā vxoris: q2 licet vxor habere non possit filium in ptāte tamen potest habere seruū. Tex. fieri possunt. ¶ Or segnori bec. l. breuiloqua est q̄tū ad textū: tamen q̄tum ad pueros longa est. 7 vult boc dicere. sicut enim probibita est donatio inter virum 7 vxo. 7 ita est pbibita inter easdē psonas q̄ iur ptāte cōtingūt vir. 7 vxo: 7 contingūt hoc tribus modis. ¶ Uno modo sicut vir nō potest donare vxori: ita psone que babēt in ptāte vi. 7 vx. inter se donare nō pñt. vnde pater meus patri vxoris mee nō potest donare nec ecōtra. similiter pr̄ vxoris mee prī meo donare nō pōt. ¶ Item cōtingūt hoc scōo mō: sicut vxor mea nō pōt donare mibi: ita ei qui est in ptāte mea: puta filio vel seruo meo. Similiter sicut nō possum donare vxori mee ita seruo meo vel filio: etiam si impetret priuilegium vt filiuz hēt in ptāte. ¶ Item est tertius modus contingens virū 7 vxorē iure prīe ptātis: sicut vxor mea nō pōt mibi donare: ita fratri meo qui est in eiusdez prīs ptāte. Similiter sicut nō possuz donare vxori me: ita fratri vxoris mee: qui est in eiusdē prīs ptāte cū vxore mea. 7 ita d3 intelligi. l. ista. 7. ff. e. l. iij. §. j. 7. ij. S3 personis que nō cōtingunt se per ptātē donare possunt. Nam mater mea bene pōt donare vxori mee: q2 nō b3 me in ptāte. Similiter socrus mea bene pōt mibi donare: q2 nō contingit filiā suā per ptātem: vt. ff. e. l. iij. §. q̄ in eiusdē. Unde qō de ista ptāte dictū est de iure ciuili est introductū pp baratarias tollēdas: q2 si scirē q̄ nō posset mibi vxor mea donare: facerem q̄ donaret prī meo vel filio vl' fratri: e3 vxor faceret: 7 sic fieret fraus de psona ad personā: qō est pbibitū: vt. ff. de le. 7 se. con. l. j.

I vt pponis. In. l. ista ponitur talis casus. Uxor mea accessit ad principē: 7 coraz eo sic proposuit. dñe impator pater meus in cuius ptāte eram marito meo cōstante matrimonio donauit sibi nomen sui debitoris: 7 perseuerauit in eadem voluntate vsq3 ad supremū vite: postea ego diuerti a marito meo: quero a vobis nūquid ista donatio sit morte patris mei confirmata? Respondet imperator q̄ nō: q2 si diuortiū non esset subsecutū: donatio morte ess3 cōfirmata. s3 postq̄ diuortium intercessit: donatio non est confirmata. Tex. dedit: idest tradidit. nam qui dat mibi instrumentū debitoris sui eoipso donat mibi illud nomen: sicut 7 qui donat instrumentum prediorum: ipsa predia videtur donare: vt. j. de dona. l. j. 7. ff. de pac. l. ij. in fi. Tex. isq3. s. pater tuus. Tex. non v3. vnde non sicut si vir donat vxori: 7 perseuerat in eadez voluntate vsq3 ad supremum vite: 7 premoritur: morte confirmatur. Sed si vir diuertit non confirmatur illa donatio. Similiter 7 si pater mulieris donat genero suo: si nō diuertit: confirmatur donatio. Sed si diuertit non confirmatur donatio illa vt bic dicitur.

Tiam si vxoris. In. l. ista ponit talis casus. Res mee fuerūt dposite apd aliquē a me vel a pcuratore meo: noie vxoris mee: nunqd ex boc perdo pprietatē meā? Respondet q̄ non: q2 aut nolui ei donare: igitur volui retinere dñium illius rei. Aut volui ei donare: quo casu cū ipa sit premortua: donatio efficitur irrita. Nec dicat aliquis si res iste inueniantur apud eam q̄ presumantur sue: q2 gratia suspitionis vitāde presumetur quesitū de bonis mariti. Tex. non potuit. q2 nō est de istis modis perdendi dñium: vt colligitur. l. ff. de acqui. re. do. l. j. 7. ij. si iste non est de illis modis: igit̄ nō est perditū dñium. Tex. cum. pro q2. Tex. sit. sub. ipso iure. Nam donatio facta inter vi. 7 vxo. nō v3. sed morte ₎firmat̄: vt. s̄. e. l. j. Tex. credidissent. i. presumpsissent. 7 boc grā vitande suspitionis turpis questus: sicut colligitur bic. 7. ff. eo. l. quintus mutius que concordat cuz. l. ista. Similiter fauore ecclesie: si episcopus vel alius prelatus querit aliqd: presumitur quesituz de bonis ecclesie: nisi probetur quesituz ex linea agnationis: vt. s̄. de epi. 7 cle. auc. pbibitum. 7 auc. licentiā. 7 auc. psbyteros. secus est in tutore: vt. j. arbitrium tutele. l. si defunctus. Item quidam dicunt idem in filio: vt psumitur de bonis patris quesitum: vt sic sit commune cuz fratribus. Sed nos secus dicimus in filio. Nam quicqd queritur durante patria potestate: psumitur ex bonis patris quesitū: vt. ff. de lib. agno. l. siquis. §. si filius. Item in filio non est ratio causa turpis questus vitandi. 7 ideo in filio dicimus aliud: vt. j. d bonis que lib. l. cum oportet. circa principium dixi. plene vobis 7 bic potest repeti si placet.

I ex voluntate. In. l. ista ponit talis casus. Quedā mulier accessit ad pncipez 7 corā eo sic pposuit. dñe de voluntate patris mei nupsi filio tutoris mei: postmodū donaui quasdā res marito meo nunqd illa donatio v3? Certe nō: ipso iure. ¶ Or ponamus dicit mulier: dñe sine volūtate patris mei nupsi filio tutoris mei: postea donaui ei quasdam res meas: nunquid v3 donatio? Dicit imperator vr̄ q̄ sic: q2 nō valuit matrimoniū. S3 certe dicit imperator nō est ita. imo si nō valuit mr̄imoniū: multofortius non debet valere donatio. 7 ideo boc casu actiōes quibus reuocant̄ donationes locum babebūt. Tex. nupta es. 7 sic tenet mr̄imoniū. Naz contingit aliqñ q̄ pater vult q̄ filia nubat tutoris filio: 7 illo casu est permissum mr̄imonium: al's nō v3: vt colligitur. ff. de ritu nupt̄. l. censuit. Tex. est. vt. ff. e. l. j. 7. ij. 7. iij. in pn. Tex. tenuerit. i. tenuisse videat̄. Tex. pōt dici. sub. iure pbibente. Tex. tibi cōpetunt. sub. si extent per rei vē. vel per cōditionē sine cā si cōsumpte sunt vt. ff. e. l. si sponsus. in fi. 7. l. seq. ¶ Or segnori nunc no. bic vnum magistrale: ad qō inducimus tota die. l. istam. Nam tota die dicimus q̄ nō d3 esse melioris ₎ditiōis luxuria q̄ castitas. 7 qō dicit bic videte si enim ego nō possum donare vxori mee cū mr̄imoniū tenuit cōstante mr̄imonio vl' ecōtra: multofortius si cōtraxi matrimoniuz qō de iure non teneat. vxor mea non pōt mibi donare vel ego ei: ne sit melioris ₎ditionis illicitū ₎ctuz q̄ licitū: vt. ff. e. l. iij. in prin. 7 in auc. de resti. 7 ea que parit in. xj. mense. §. vnum. sic 7 nō d3 esse melioris conditionis malefidei possessor q̄ bonefidei: vt. ff. de noxa. acti. l. nō solū. in fi. sic et̄ 7 al's non debent esse melioris cōditionis stulti q̄ periti: vt colligitur. ff. q̄ vi aut clam. l. seruus. etiam eum clam facere ait.

Ructus. In. l. ista dr̄. Uxor mea dedit mibi pdiuz in dotē: ego donatiōis cā pmisi eā fructus illoꝝ predioꝝ percipere: celebratū est diuortiū: nunquid illos fructus potero petere? Rñdetur q̄ si ipsa non est facta locupletior q̄ non. s3 si ipsa facta est in aliquo locupletior in tm̄ ab eo potero petere. Tex. accepisti. sub. tu maritus. nam marito interroganti rñdet imperator qō p3 ex. l. subscriptione. Tex. assumpsit. i. ₎sumpsit. Tex. contendis. sub. cum ex bis non est facta locupletior. Tex. ex bis. s. fructibus. Tex. ₎ueniri. sub. inq̄tum facta est locupletior: vt colligitur 7 no. ff. e. l. si sponsus. in fi. 7. l. seq. 7. l. qō aūt in prīn. 7. s̄. de iure do. l. pro oneribus. in casu tamen nullo modo reuocatur vt si cōcessi fructus prediorum in dotem datorū percipere vxori mee vt se suosq3 aleret vt. s̄. de pac. con. l. ij. Secus est si dono predia vxori mee: 7 vxor possedit illa predia bona fide credens donationē valere: quia licet predia teneatur restituere. fructus tamen industriales non tenetur. immo ea lucratur pter bonam fidem. 7 sic soluitur contrarium. ff. de vsuris. l. fructus. 7. ff. e. l. de fructibus.

Et si

Et si de tua. In.l.ista dr. Si mácipia sunt cõparata ꝺ pecunia mea ꝛ vxori mee sunt tradita: ex quo sunt ei tradita: in eã dñium est translatũ: ꝛ iõ ad me nõ pertinẽt: ʒ habeo repetitionem pecunie mee ꝛ recuperabo actione negocioꝝ gest.si gerẽs negociũ ipsius solui pro ea insolidũ. Sed si solui pro ea volens ei precium donare recuperabo inquãtuʒ ipsa locupletior facta est. Tex.pertinet. vt.s̃.siquis alteri vel sibi.l.multuʒ interest. Tex. fecisti.sub. ꝛ tunc insolidũ. Tex.largitus es.sub.ꝛ tũc inquãtum facta est locupletior.ꝛ hoc annectit.Tex.insolidũ.sub.cũ eius negociũ gessisti act.neg.gest.Tex.facta est.sub.qñ soluisti volens ei donare.Tex.experiri.sub.inquãtũ facta est locupletior.vt.ff.e.l.si sponsus in fine.

Si maritus. In.l.ista ponit̃ talis casus. Dñe imperator vxor mea habuit in viꝝ quẽdã filiũ emãcipatũ ꝛ ille donauit vxori sue predia ꝛ perseuerauit in eadẽ volũtate vsqꝫ ad supremuʒ vite sue.mortuo viro: pater mariti quondaʒ vxoris mee donata vxori mee sua auctoritate accepit.vxor mea petebat illas res.dicebat socer eius: tace meretrix: qũo petis illas res? dicebat vxor: qꝛ filius vester donauit mihi.dicebat socer: tu filiũ meum quondam maritum tuum veneno occidisti.dicit vxor mea quõdã socero suo: restituas me in meũ statũ.ꝛ me restituta: si ꝑpter venenũ dicis me priuatã pete a me rei vẽ.illa predia: queritur quid iuris sit? Respondet imperator: causa veneni est sepata a causa donationis facte ꝛ cõfirmate: vnde vxor tua ante omnia dꝫ restitui.ꝛ si socer tuus vult eã de veneno accusare: eius iudiciũ manebit firmũ.Tex.si maritus.sub.filiꝰ emãcipatus. Tex.tue.s.nunc.Tex.ex oratione.quã habuistis in illa.l.cũ hic status.§.ait oratio. Tex.confirmata est donatio.vt.s̃.e. l.j.ꝛ.ij.ꝛ.j̃.e.l.si donationes.cogetur ante oia salua cã maleficij.Tex.maleficijs eius.al's facturis.i.factis eius.alij hñt in littera.maleficus.naʒ maleficus sine veneno esse nõ põt: ꝛ hi parificantur.vt.s̃.de epi.aud.l.iij. Tex. crimen intendens.sub.excipiendo.Tex.pretextu accusationis.s.qꝛ non accusabat sed excipiendo dicebat. Tex. a criminatione.i.a crimine maleficij.Tex.sepata sit.i.sepata esse dꝫ. ¶ Or segnori hec littera legitur duobus modis. Uno modo sic. Tex.cũ causa liberalitatis.sub.facta a viro in vxorẽ.Tex.a criminatione separata sit.i.ꝑpter venenũ perdi non dẽbat. ʒ hec ẽ mala lectura: qꝛ si lego tibi.c.ꝛ tu facis mihi aliquã offensam occulte.quã si scissem non legassem.lex tacite reuocat illud legatũ: vt.ff.ꝺ adi.le.l.iij.in fi.ꝛ.l.se.ergo si maritus donauit vxori ꝛ ipsa arte venefica extinxit maritum. nõ valet donatio cũ obtineat reʒ relicti.igitur tacite reuocat̃ a l.Et ideo exponitur scđo mõ sic.separata sit in hoc, qꝛ prio mulier spoliata in suo statu dꝫ restitui salua questione proprietatis ꝛ maleficij. vnde dicet mulier.cõstat maritũ mihi donasse ꝛ ꝑseuerasse vsqꝫ ad supmum vite sue.tu iniuriose abstulisti mihi ea que donauit mihi.restituas me in pristinũ statum.me restituta.si tibi placet accusa me.certe audienda est.ꝛ ita colligitur hic ꝙ spoliatus ante oia dꝫ restitui. vt ꝛ j̃.ad.l.iul.de vi pu.vel pri.l.siquis.ꝛ no.j̃. de agri. ꝛ cen.l.si coloni.ꝛ colligitur.ff.de iudi.l.si de vi.ꝛ extra de resti. spo. per totum.Sed opponitur ꝙ mulier petebat res donatas. hec erat causa ciuilis.sed socer eius dicebat eam maritum veneno extinxisse est cã criminalis.qũo ciuilis primo aget̃? cũ regula iuris sit ꝙ primo dꝫ agi crialis q̃ ciuilis.vt.s̃.de ordine iudi.l.vlti. Respondeo ibi vtraqꝫ causa opponebat̃ in modũ agendi.hic criminalis opponebatur in modũ excipiendi.ꝛ ideo primo agit̃ ciuilis. vel potest dici vbi ciuilis preiudicialis est quo ad quid.primo agitur ciuilis.

Sicut. In.l.ista dicitur. Si maritus donationis causa ꝑmisit vxori donare aliquid singulis annis vel singulis mẽsibus.vxor nõ hꝫ petitionem.sic ꝛ si maritus ex ea cã soluit vxori ꝙ promisit ꝛ vxor ꝯsumpsit.maritꝰ reuocare non potest Tex.promittit.sub.donationis causa: al's promittit.i.cõcedit.Tex.est.sub.quatenus mulier nõ ẽ locupletior. ¶ Or segnori habetis hic.si maritus aliquid annuatim promittit vxori constante matrimonio: vxor non habet petitionem vt in principio.huius.l. Ita si maritus soluit vxori qđ promisit ex causa donationis: nec vxor locupletior facta est non repetit vt in fine huius.l.ꝛ.s̃.e.l.si fructus.

Si maritus. In.l.ista dicitur. Si maritus cõstãte mrĩmonio vxori donauit fundũ ꝛ postea maritus spãliter illũ fundũ obligauit creditoribꝰ suis vr̃ reuocasse donationẽ: ꝛ iõ si maritus donat vxori cõstante mrĩmonio: nõ valet donatio. Ita si maritus donat vxori fundũ ꝛ postea illũ funduʒ alij obligat spãliter vel donat vel vẽdit vel alio mõ alienat: vr̃ reuocare donationem. Tex.si maritus tuus.mulieri interrogãti respondet imperator vt pʒ ex.l.subscriptione.Tex.in te.s.vxorẽ.Tex. idẽ.s.maritus. ¶ Or segnori in articulo isto ita dicetis vt soluatis contraria que hic possent signari.vbi non valet donatio ab initio sicut est inter virum ꝛ vxorem: si postea illuʒ fundum alij obligo vel alij dono vel alij vendo: illam donationem videor reuocare vt hic dicitur.secus est si lego fundum vxori mee: tenet legatum ab initio.Si post illud legatum illum fundum alij obligo vel dono: non videor reuocare legatum: vt insti.de le.§.si rem.ꝛ.j.de le.l.iij. Si auteʒ rẽ quã donaui vxori mee alij vendo: videor renunciare donationi: vt.ff.de le.iij.l.fideicõ.§.siquis rem.

Si quidem. In.l.ista dicitur. Si maritus mulieris ꝑmo obligauit alicui funduʒ suũ ꝛ postea secũdo loco illũ fundũ alienauit ad aliũ: illa alienatio intelligitur esse facta cum sua cã. Sed quid erit si maritus donauit vxori cum sua cã eo casu. quo valet donatio. Tex.possessionis.i.rei possesse.ꝛ sic exponitur.s̃.de ꝑba.l.iij. Tex.non excludit: puta quia sit debitum efficax.Tex.dubium non est.quia alienatio cũ sua causa hꝫ fieri: vt.ff.de cõtraben.emp.l.alienatio.Tex.ꝙ si.hic incipit secundũ dictum huius.l.Tex.celebrata.sub.inter virum ꝛ vxoreʒ. Tex.procedere potest.sub.inter virum ꝛ vxorem vt est donatio ꝑpter nuptias vel pura ꝛ simplex: vel pura cã adipiscẽde dignitatis: vt colligit̃.ff.de dona.l. adipiscende dignitatis.vel si facta est causa mortis vt.ff.e.l. si eũ qui in fi.Tex.certũ est.qꝛ reʒ quã tibi donaui nõ potui in tuum preiudiciũ alienare vel obligare: qꝛ ea demũ possumus obligare q̃ in bonis nr̃is sunt: vt.j.q̃ res pig.ob.pos. l.q filios.ꝛ.j.si aliena res pig.da.sit.l.vltima.

Ex verbis. Segnori.l.ista q̃tum ad casum ꝛ lr̃am consueuit reputari obscura ꝛ valde difficilis: dñs imperator vult exponere quedã verba quibus testatores in testãdo vtuntur: ꝛ exponendo obscurat illa verba magis q̃ clarificet: ꝛ dicit ita.testõres tota die ita dicunt: tibi amico meo sufficiat habere de bonis meis post mortem meam libros meos: nunquid ex istis verbis intelligitur legasse vel fideicõmis.reliquisse? Et certe respondet imperator: si animo relinquendi hoc dixit: vnde perinde est ac si dixisset tibi: titio amico meo relinquo iure legati libros meos. ꝛ expredictis verbis inducitur legatuʒ vel fideicõ.sed si non dicit animo legandi: ex predictis verbis legatum vel fideicom.nõ inducitur: vt in exemplo tali.maritus donauit sue vxori rem aliquam.ꝛ maritus ita dixit in testamento: sufficiant tibi vxor mee res a me inter viuos donate.vel dixit: vxor mea habeto res quas tibi donaui.mortuo marito lectum est testamẽtum in presentia heredis ꝛ vxor.lecto testamento dicit hr̃s testatoris: liberatus sum a magno timore. dixit vxor testatoris: quẽ timoreʒ habebas tu? dicit heres: timebam ne testator magnũ tibi legatũ reliquisset: ʒ ipse tibi nihil reliq̃t nisi res donatas tibi ab eo inter viuos: vñ bene placet mihi ꝙ eas habeas. dixit vxor: nõ ibit ita: qꝛ legauit mihi estimationẽ rerũ donataꝝ ab eo. dicit heres: qũo legauit tibi estimationẽ? dixit vxor: maritus meꝰ fuit iurisperitus.ꝛ audiui

eum dicere dũ legebat. si testator talia verba dicit volo illũ habere rem talem quã ei donaui inter viuos: qꝛ ex hoc estimationem illius rei videť legasse. ⁊ ideo maritus meus vr̃ donationẽ cõfirmasse: ⁊ insuper estimationẽ rerũ donatarũ inter viuos legasse. nunc queritur quid iuris sit? Respõdet imperator si testator dixit ista verba animo relinquendi: ista verba inducũt legatũ: al's nõ. sed si maritus dixit vxori: res donatas tibi a me inter viuos tibi habeto: non videtur estimationem legasse. sed dicẽdum est ꝙ per ista verba videtur donationẽ cõfirmasse: ⁊ ideo hoc casu vxor non poterit petere estimationem. Tex. ex verbis. s. talibus. tibi titio amico meo sufficiat tibi habere de bonis meis tales libros meos vel talem rem: sunt verbis legata: vt. ff. de leg. iij. l. non aliter. Tex. que in postremis iudicijs. i. in vltimis volũtatibus vtputa in testõ vel in codicillis. Tex. studio. i. animo. Tex. huiusmodi verba fuerunt scripta. vñ qḋ ex mente dicimus loqui videmur: vt. ff. de suppel. le. l. labeo. ⁊ ideo si per iocũ promitto tibi dare. x. nõ teneor vt colligiť. ff. de act. ⁊ obli. l. in fi. tñ in dubio tenet: vt. ff. de le. iij. l. naturaliter. ⁊ ista dubitatio tolliť ex coniecturis defuncti: vt colligitur. ff. de le. j. l. si seruus in fi. Tex. cum igitur. infert ex genere ad speciem. Tex. qui seruasse. sub. per hec verba res a me tibi donatas tibi habeto vel tibi sufficiant. Tex. cauisse. hoc modo dicit maritus res quas tibi vxori donaui iter viuos: tibi habeto vel sufficiant tibi: ⁊ hoc annectit in dictorum verborum ⁊c. ⁊ sic videtur maritus confirmasse donationem: non autem videť legasse estimationẽ illarum rerum. Tex. ⁊ dictoꝝ verborũ. que erant ⁊ dixi res tibi donatas habeto: vel tibi sufficiant: sed ex senatuscõsulti. s. trebel. ẜm quosdã: sed nos exponimus senatuscõsulti emiliani: quo cauetur: ꝙ donatio facta inter virum ⁊ vxorem nõ valeat: sed morte confirmať: vt. ff. e. l. cum hic status. §. ait oratio. Tex. ꝓspexerit. sub predicta verba dicẽdo. Tex. addictum. i. seruatũ. ¶ Or segnori ex. l. ista colligetis ꝙ testator dicit animo legandi legatuꝫ censetur: ꝙ dicit alio modo legatũ nõ inducit: qꝛ que ex animo dicuntur videntur dici: alia non vt. ff. de. leg. j. l. legatũ. ⁊. l. si qñ. ⁊. ff. de suppel. le. l. labeo. Sꝫ in dubio presumitur dicere animo legandi: vt. ff. de. leg. iij. l. non aliter. Iteꝫ no. hic. vbi testator legat tibi rẽ tuam legatum est inutile q̃tuꝫ ad rẽ: sed q̃tum ad estimationeꝫ tenetur heres: vt. j. de cad. tol. l. vnica. §. vbi. nisi appareat alia volũtas defuncti vt hic fuit. Item ex littera ista colligimus ar. ad confirmationem priuilegiorum nos dicimus. si imperator confirmat illud priuilegiũ qḋ suus antecessor inutiliter mihi concessit: nihil noui videtur mihi cõcedre: sed solummodo qḋ habebã cõfirmare vt hic. ⁊. ff. de le. j. l legata. Est tamen contrariũ ar. qḋ dicit. l. nam cum. l. aliqd confirmat dicitur de nouo concedere: vt. ff. de pac. l. legittima. Sed tamen canoniste circa articulum istuꝫ hñt apertiora iura. Ipsi enim dicunt ꝙ vbi dominus papa confirmat mihi concessionẽ sui predecessoris: si prima concessio facta fuit vtiliter ⁊ secũda: al's non. ⁊ ista non dat nisi cartam ⁊ attramentum ⁊ sigillum. sed si cõcedat mihi ex certa scientia sciens concessioneꝫ inutilem ⁊ de hoc facit mentionem in secunda concessione: tunc ista secunda cõcessio facit qḋ erat inutile ꝙ nunc sit vtile: vt extra de confir. vtili. vel inuti. c. bone.

Si non veruꝫ. In. l. ista dicuntur duo. Prio dr̃ duo plures ve fratres accesserũt ad ꝓncipẽ ⁊ corã eo sic ꝓposuerũt. dñe imperator. pater noster matrẽ nostram plus debito dilexit. nos dolebamus de hoc: vnde quid fecit? quãdam possessionẽ quã emebat de pecunia sua: volẽs donare vxori fecit instr̃m emptionis ꝯscribi in ꝑsona matris nostre. pater noster est obnoxius fisco ratiõe priuilegij: itaq̃ bona sua non sunt sufficiẽtia: nũquid illa donatio erit valida: si pater noster: perseuerauerit in eadem voluntate vsq̃ ad supremum vite? Respondet imperator ꝙ non erit valida. qꝛ primo debet deduci es alienũ. Secũdo dicit. Or ponamus ꝙ pater vester erat soluendo. sed postea reuocauit donationẽ? Certe dicendum est ꝙ dñium illius possessionis remansit in hereditate patris vestri. Et ideo dñium illius possessionis eo mortuo apud vos remansit si vos patri vestro extitistis heredes. Tex. gessit. filijs interrogantibus rñdet imperator: vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. cõferẽdũ est. qꝛ donatio facta viro in vxorẽ obtinet vim relicti: vt. j. e. l. donationes. ⁊ relicta nõ debenť nisi deducto ere alieno: vt. j. ad. l. fal. l. in testõ. ⁊. ff. ad trebel. l. j. §. si is qui. Tex. ꝙ si. incipit scḋꝫ dictũ. Tex. interrupit. qꝛ reuocauit donationẽ. Tex. est. qꝛ donatio facta inter virũ ⁊ vxo. reuocať ex pnia expressa vel tacita: vt. s̃. e. l. si maritus.

Si filij. In. l. ista ponitur talis casus. Quidã accessit ad principeꝫ ⁊ coram eo sic ꝓposuit. dñe imperator: filij mei emancipati successerũt matri sue: ego aliqua predia comparaui ⁊ in instr̃o emptionis feci apponi nomen vxoris gr̃a honoris nõ donandi aio: postea illa ꝑdia fuerunt mihi tradita: nunquid dñium illorum prediorũ transtulit in filios? ¶ Scḋo dicit. Or ponam⁹ ꝙ hoc fecit animo donandi: ⁊ illa predia fuerũt tradita vxori mee: indubitanter fuit donatio: sed non valuit qꝛ facta fuit inter vi. ⁊ vxo. ⁊ ideo potero reuocare estimationẽ illoꝝ bonoruꝫ vel prediorũ. Tex. comparasse. sed quõ hoc probabitur cuꝫ factum negantis ⁊c. vt. s̃. de proba. l. actor. Rñdeo ꝓbabit nõ directo: sed per medium. nam ꝓbabit ꝙ ipse emit: ⁊ sibi tradita fuerunt: sed honoris causa fecit nomen vxoris cõscribi. in instr̃o. nam negatiua ꝓbatur per medium: vt. j. de contra. ⁊ cõmit. stip. l. optimam. Uel põt dici ꝙ ꝓbabit eo ipso ꝙ ꝯtrium nõ probať: qꝛ nemo ꝓsumiť ita resupinus donare ⁊c. vt ar. de proba. l. cum de indebito. Tex. perseueret. sub. apud te. ⁊ ita a filijs poterit vendicare illa predia. ⁊ ad istud accedit. s̃. siquis alteri vel sibi fu. sti. l. multuꝫ interest. Tex. nam incipit scḋm dictum. Tex. largiendi. i. donandi. Tex. pecunie. s. donate non autẽ ꝑdiorum. Tex. tibi. persecutio competit. qꝛ dñium fuit translatum in eam: nõ a te sed ab alio vt in ꝑalle. l. multum interest.

Ex his. In. l. ista dr̃. Si ꝯtraxi mr̃imoniũ cũ aliqua ⁊ dedit mihi aliquas res in doteꝫ: ⁊ extra dotẽ aliquas res inducit in domũ: ⁊ ego volũtate eius cõsumpsi illas res: ego vel heredes mei non tenemur mulieri nisi in quãtum fui locupletior effectus. Sed si forte cõtra voluntatem eius illas res consumpsi: tunc restituenda est estimatio illarũ rerum. Tex. te. scꝫ vxore. Tex. consumpte sunt. s. tua voluntate. Tex. aduersus heredes. s. mariti. Tex. hẽre te actionẽ. i. ꝯditionem sine cã: vt. ff. e. l. si spõsus. in fi. ⁊. l. se. Tex. tibi. s. vxori. Tex. restitui oportere. qꝛ sicut si est locupletior: tenetur in q̃tum est locupletior: ita si dolo malo consumpsit dꝫ teneri insolidum: vt. ff. e. l. qui autem. in prin.

A Marito. In. l. ista dr̃. Si maritus donat vxori ꝯstante mr̃imonio: ab initio nõ vꝫ: nec etiã ex traditiõe eius trãsit dñium si postea diuortiũ celebratur vel donatari⁹ ꝑmoriť: vel si donatarius reuocat donationẽ. Tex. põt. sub. ⁊ iõ si donatum extat põt vendicare: vt. ff. e. l. si sponsus. in fi. Tex. intercessit. sub. inter virum ⁊ vxo. Tex. reuocata. sub. expresse vel tacite. Unde no. ꝙ donatio facta constãte mr̃imonio reuocať tribus casibus. Primus casus est: si soluatur matrimoniuꝫ diuortio: vt. s̃. eo. l. si vt ꝓponis. Secundus casus est: si primo decedit donatarius. Tertius casus ẽ: si donãs expresse vel tacite reuocat: vt. s̃. cod. l. si maritus. al's morte donantis cõfirmatur: vt. s̃. eo. l. j. Ex. l. ista colligetis istud no. si non valet vt ago: nec valet quod vt valere potest. ⁊ ad istud accedit. ff. de acceptil. l. inutilis. in princip. ⁊. j. de codicil. l. vlti. §. illud.

Si constante. In. l. ista diciť. Si mr̃ mea cõstãte mr̃imonio inter patrẽ meũ ⁊ se donauit mihi aliquid ꝙ vꝫ donatio si non eram in ꝑtãte pr̃is mei: al's non valeret: vt. s̃. e. l. nec inter eas personas. Et ita põt legi lr̃a ista. ⁊ intelligũt quidã istud verũ esse ẜm antiqua tpa. Naꝫ olim

olim mater mea nõ poterat mihi donare. qꝛ quicq̃d quere-
bat extra causam castrensez vel quasi: patri querebaꝛ: vnde
patri donare videbaꝛ. vnde autẽ dicũt ꝙ illud est correctũ.
nam hodie queriꝰ mihi proprietas: vt. j. de bonis maternis
l. j. sed hec non videtur bona opinio. Nã licet non sit pro-
hibita donatio illa ratiõe: qꝛ ꝓprietas nõ acquiritur patri:
tamen prohibita est illa ratione: quia patrem meum contin
go per potestatem: vt. s. eo. l. nec inter. Uel potest legi sic. si
matrimonio constante inter matrem meam ⁊ vitricũ donat
mihi pater: tenet donatio.

Creditor. In. l. ista dr̃. Si obliga-
ui rem meaz creditori ⁊
solui ei debitum: ⁊ sine volũtate mea tradit
vxori mee: nõ potuit in eã trãsferre dñiuz. sꝫ
⁊ si fecerit hoc volũtate mea: similiter non
transferret in eaz dñium: quia non potui ei
donare. ⁊ licet fingerem ꝙ venderem vxori mee: talis imagi
naria venditio nõ tenet: qꝛ prohibita est donatio inter me ⁊
vxorẽ meã. Tex. soluto. sub. sibi creditori. Tex. potuit. quia
nemo pôt plus iuris in aliuz transferre q̃ꝫ in se hẽbat. Tex.
debitori. i. mariti mulieris. Tex. imaginaria. i. simulata: vt
cum dono vxori mee ⁊ fingo me ei vẽdere: vt. ff. de cõtrahẽ.
emp. l. nuda. Tex. habeantur. naz donatio confirmaꝛ si pre-
moriatur donans: vt. s. e. l. a marito.

I ꝓprijs. In. l. ista poniꝛ talis ca-
sus. Mulier accepit mu
tuaz pecuniã volẽs donare marito pro mari-
to erogauit: nõ cã dignitatis adipiscẽde nec
maritus locupletior est: nũquid poterit reuo-
care? Certe nõ. Tex. sed ꝓprijs ꝑctibus habitis. ⁊ sic inter-
cessit mulier: qꝛ mulier accepit pecuniã mutuo nomine suo.
Tex. cum nec ad dignitatẽ. i. non adipiscẽde dignitatis cau
sa. Tex. dedisti. alr̃s valeret donatio: vt. ff. eo. l. adipiscende.
Tex. sic factus. sub. maxime: quia tũc reuocatur: vt. ff. e. l. si
id quod in prin. Odofre.

Maritus. In. l. ista poniꝛ vnus ca-
sus in quo permissa ẽ do
natio inter vir̃ ⁊ vxorẽ: qꝛ accipiẽs nõ est lo
cupletior. Nã ecce si dono vxori mee vt ser
uuz meũ manumittat vꝫ donatio. Tex. pôt.
ad hoc facit. ff. e. l. ꝙ aũt in fi. ⁊. l. se. ⁊ vꝫ hec
donatio duplici rõne. Et fauore libertatis cui fauẽt preto-
res: vt. ff. de alie. iu. mu. cã fac. l. iij. Et qꝛ accipiens nõ est lo
cupletior ⁊ dans nõ ẽ pauperior. Et ad hoc ꝙ valeat dona
tio facta inter virum ⁊ vxorem: ista duo requiruntur. s. ꝙ acci-
piens non sit locupletior ⁊ dans nõ sit pauperior: vt colli-
gitur. ff. e. l. si sponsus in fi. ⁊. l. sequenti.

Ite. In. l. ista di. Socrus mea donauit
mihi pdiũ ⁊ iduxit me i vacuã pos
sessionẽ pdij ⁊ hoc fecit añ mrĩmoniũ vl̃ post:
nũquid hãc donationẽ sola pnia poterit reuo
care? Rñdeꝛ ꝙ nõ: qꝛ tenuit donatio: qꝛ vxor
mea matrẽ suã iure ptãtis nõ ꝯtingebat. Tex. si te. s. generũ.
nã genero interrogãti rñdet iperator vt pꝫ ex. l. subscriptio
ne. Tex. socrus tua. i. mater vxoris tue. Tex. pnia. i. donan-
tis. Tex. nihil ꝓficit. sꝫ quare nõ? certe hec est rõ. qꝛ lꝫ vxor
mea non posset mihi donare: tñ mr̃ vxoris mee bñ pôt mihi
donare. Nam mater vxoris mee non contingit vxorẽ meaz
per ptãtem: vt. s. e. l. nec inter eas.

Res vxoris. Segnori. l. ista p̃-
ma facie vr̃ aliqui
bus pue vtilitatis. tñ. l. ista bona est ⁊ circa
eã plura bona notabimus. Et hec. l. ponit
duos casus: quoꝝ primus talis est. Que-
daz mulier hñs virũ quesiuit sibi aliqua ex
successiõe materna vel ex emptiõe vel largitione mariti: po-
stea maritus cõmisit crimẽ de quo ꝯdẽnatus est vel ad mor
tem vel etiam reductus in seruitutem. nunquid bona vxori
quesita ex successione vel ex emptione debent inquietari vel
publicari? Respondetur ꝙ non. Sed nunquid donatio fa
cta a marito in vxorẽ: reuocaꝛ ⁊ cõfiscaꝛ? Et rñdetur ꝙ do-
natio facta a marito in vxorẽ ante criminis reatũ cõmissum
confirmaꝛ: qꝛ lꝫ donationes ab initio non valeant: tñ morte
cõfirmantur vt hic: maritus dãnatus est ad mortẽ vel in ser
uitutem deductus. ¶ Scd̃s casus est. si maritus donauit
vxori constãte mrĩmonio ante reatũ ⁊ postea maritus ppe-
tuo in insulã est deportatus: nõ tamẽ dãnatus est ad mortẽ:
nunquid donatio reuocaꝛ vel confirmaꝛ? Respondet impe
rator ꝙ illa donatio est in pendenti: qꝛ nec matrimoniũ hoc
casu dissoluiꝛ. Et ideo si maritus nõ reuocat eaz anteq̃ꝫ na-
turaliter moriaꝛ: illa donatio ꝯfirmaꝛ: non autẽ hꝫ in fiscuz
transferri. Tex. in posterum ex successione. materna vel pa-
terna vel cuiuslibet extranei ex testõ vel ab intestato. Tex.
vel etiam largitione vel donatione. Tex. ante reatum. i. ante
crimen perpetratuz a viro. Tex. ex pena. qꝛ fuit dãnatus vt
decapitaretur. Tex. deducto. vt qꝛ dãnatus est in metalluz.
⁊ sic effectus seruꝰ: vt insti. de capi. di. §. maxima. ⁊ insti. q.
mo. ius pa. po. sol. §. serui. Tex. obseruãda est. i. nõ reuocan
da. Tex. subduxit. quasi dicat si maritus sit mortuꝰ nãliter.
Tex. sinautem. incipit secundus casus huius. l. Tex. illata.
¶ Or segnori hec pena erat olim in vsu: sed hodie nõ est. ⁊
erat talis pena: qꝛ aliquis condẽnabatur ꝙ nullus deberet
ei loqui nec daret ei aquã nec ignem: sed hodie in eius lo-
cum successit dꝑortatio: vt. ff. ad. l. iul. pe. l. iij. ⁊ hac pena nõ
vtiꝛ hodie respublica romanoꝝ. sed prelati ecclesiarũ vtũ-
tur hac pena dum excõicant: vt argu. in auc. de priuil. dotis
herc. muli. nõ prestã. in prin. Tex. adhuc in pẽdẽti maneãt.
qꝛ erit in ptãte mariti vel velit. ruocare illam donationem
vel non dissolui. Tex. etiam. sub. qd̃ est verũ si mulier ad ma
ritum affectionem non mutauit: vt. j. tit. proxi. l. j. Tex. vsq̃ꝫ
ad vite tempus sue. i. mortis naturalis. Tex. de morte. s. na
turali. Tex. easdẽ res. sub. donatas a viro vxori. Tex. in po-
sterum cõionem habituro. sub. in casu isto. ¶ Or segnori
no. in. l. ista plura no. Et statim no. ꝙ si maritus cõmisit cri-
men propter ꝙ bona mariti debeant confiscari ꝙ ꝓpter cri
men mariti res vxoris confiscari nõ debẽt: vt. s. ne vxor pro
ma. cõ. l. j. ⁊. ij. ⁊. j. de priuil. fisci. l. j. ⁊. j. ad. l. iul. de vi pub. vl̃
pri. l. j. Item no. hic ꝙ ista duo sunt paria vel quem in veri-
tate mori vt cum decapitatur: vel quem in seruitutẽ reduci.
⁊ ad hoc concordat qd̃ alr̃s diciꝛ ꝙ seruitus morti compa-
ratur: vt. ff. de regu. iur. l. qd̃ attinet. ⁊. l. seruitutem. Iteꝫ no.
hic si deportatur aliquis licet iste moriaꝛ ciuiliter: vt. ff. de
contra ta. l. j. §. quidam filium. ⁊. ff. de condi. ⁊ demon. l. in-
tercidit. ⁊. ff. de bonis lib. l. cum lege. vnde qꝛ adhuc specta
tur mors naturalis: donatio facta a viro in vxorem non re-
uocatur vt hic dicitur. ¶ Segnori circa principiũ huius. l.
est insistendũ ⁊ statim querimus hic rõnẽ diuersitatis: qua-
re si maritus in seruitutem deducitur: donatio facta in vxo-
rem statim confirmaꝛ ⁊ nõ pendet. sed si deportatur: dona-
tio pẽdet vt maritus possit reuocare cum vterq̃ꝫ dicaꝛ mori
ciuiliter: vt patet ex premissis. Respondeo. ratio est illa: vbi
maritus donans vxori efficitur seruus pene: soluitur matri
monium: qꝛ seruus matrimonium contrahere non potest.
Unde sicut cũ ancillis non potest esse matrimoniũ ⁊ mor-
tuis ciuiliter: ita nec cum seruis: vt. s. de incestis nup. l. cuꝫ
ancillis. vnde quia soluiꝛ matrimonium ⁊ moritur ciuiliter.
illa donatio morte confirmatur. sed vbi maritus deportaꝛ.
non soluitur matrimonium sicut dicit aperte hec littera. nisi
vxor ad maritum affectionẽ mutaret. vt. j. ti. proxi. l. j. ¶ Or
segnori modo circa. l. istam instatur. Naz hec. l. videꝛ velle.
si maritus qui donauit efficitur seruus pene ꝙ illa donatio
confirmatur si non reuocauerit vsq̃ꝫ ad supremum vite. Sꝫ
l. dicit contra. que dicit. si maritus qui donauit efficitur ser-
uus pene. ꝙ non potest donationeꝫ reuocare. vt. ff. e. cũ hic.
§. si seruus. Ad solutioneꝫ cuius contrarij dixerunt quidã.
qd̃ ibi dicitur. hic corrigitur. Nam olim si maritus efficie-
batur seruus. donationem non potuit reuocare vt ibi. sed
hodie sic vt hic. vnde nõ est nouum ⁊c. vt. ff. de le. ⁊ sena. cõ.
l. non est nouum. Sed hec solutio non placet. ⁊ ideo solui-
mus secundo modo. Aliud est si maritus efficitur seruus
hominis vt quia erat libertus. qui cõtraxerat matrimoniuꝫ
⁊ donauerat vxori ⁊ reuocatur in seruituteꝫ propter ingra
titudinẽ. quo casu donatio non cõfirmaꝛ. Aut maritus effi
ciꝛ seruus pene vt qꝛ dãnatur in metallũ. quo casu donatio

confirmatur vt hic. Si queratur ratio diuersitatis? Respon
deo ratio est illa. naz vbi maritus efficitur seruus hois ha/
bet dominũ qui potest eaz reuocare. sed vbi efficitur seruus
pene nõ est dominus qui possit donationẽ reuocare. qꝛ ipse
est seruus pene vt hic. ¶ Sed denuo ad. l. istaz opponitur.
Nam hec. l. videtur velle ꝙ si maritus donauit vxori ante
reatuz. ꝛ postea maritus cõdẽnatur ad mortẽ ꝙ donatio cõ
firmatur. Sed. l. videtur ꝯtra. que videtur velle ꝙ siue ante
reatũ siue post donatur ꝙ non valeat. vt. ff. de mortis causa
donationibus. l. si aliquis. Ad solutionẽ cuius cõtrarij vos
ita dicetis. aliud est in donatione que fit causa mortis. aliud
est autem in donatione que fit a viro in vxorem. Nam vbi
aliquis donat causa mortis. siue ante reatum siue post illa
donatio secuta condemnatione morte reuocatur. vbi autez
vir donat vxori ante reatũ. eo condemnato illa donatio cõ/
firmatur vt hic. Sed queritur que sit ratio? Respondeo ꝙ
ratio est quia illa donatio causa mortis obtinet vim relicti:
vt. j. de mortis causa dona. l. vlti. Sed damnatus ad mortẽ
efficitur intestabilis. vt. j. de testa. l. eius. ꝛ. ff. de penis. l. q vl
timo. igitur si perdit testamenti factionem. non potest lega/
tum relinquere: vnde mortis causa donatio non valet: quia
confertur in id tempus quo effectus erat intestabilis. Sed
non est ita in donatione que fit a viro in vxorem: quia fit in/
ter viuos. vnde reuocare potest maritus: si non reuocatur
fingitur reconualuisse: vt. j. eo. l. proxi. Et ad solutionez hu
ius cõtrarij. ꝛ vt plene liqueat iste articulus. ita distingue/
tis vt consueui distinguere. ꝛ aduertatis hanc materiaz. qꝛ
dominus Azo scripsit hanc materiaz in tribus locis eodẽ
modo. Et sic in aliquibus mihi videtur ꝙ male dixit. sꝫ hic
notauit eaz longe melius ꝙ̃ alibi. ꝛ notauit eaz. ff. de dona.
l. post contractam. ꝛ in summa de bonis dãna. Item ꝛ alia
ratione aduertatis eaz: qꝛ vtile est scire eaz propter quasdã
baratarias que fiunt in ciuitate ista. Naz quando aliquis
occidit aliquẽ incontinenti alienat bona sua: vt ita nec iure
nostro bona sua habeant publicari: nec ex forma legis mu/
nicipalis: ꝛ vtrum ista alienatio valeat vel non. j. videbitis:
ꝛ ideo vos dicetis ita. Triplex est donatio. Naz est dona/
tio que fit causa mortis. Est donatio que fit inter virum ꝛ
vxorem. vel a parente in liberos. Est donatio que fit pure ꝛ
simpliciter inter viuos: non tamen inter prohibitas per/
sonas. In prima donatione causa mortis cum quis donat
causa presentis mortis. vel future: siue donatio fiat ante rea
tuz: siue post reatuz anteꝙ̃ de crimine condemnatur: siue
fiat postꝙ̃ de crimine condemnatus est: omnibus istis casi
bus donatio inutilis efficitur. ꝛ sic loquitur. l. contra. ff. de
mortis causa dona. l. si aliquis. ꝛ est ratio: causa mortis do/
natio est vltima volũtas: qꝛ tres sunt vltime volũtates. Nã
est testamentuz: est codicillus: est mortis causa donatio: vt
j. de codicil. l. vlti. vnde qꝛ est vltima volũtas obtinet instar
legati: vt. ff. de mortis causa dona. l. ꝛ istud. ꝛ. l. marcellus. ꝛ
ideo de mortis causa donatione detrahitur falcidia: vt colli
gitur. ff. de mortis causa donatiõe. l. ij. vnde qꝛ est vltima vo/
luntas ꝛ obtinet vim legati: efficitur intestabilis damnatus
ad mortez: vt colligitur. ff. de testa. l. eius. ꝛ ideo non potest
legare nec mortis causa donare vt. ff. de leg. j. l. sciendum. ꝛ
in ista mortis causa donatione puto. Azo. bene dixisse. Est
secunda donatio facta a viro in vxorez vel a parente in libe
ros: ꝛ hec donatio fit iure prohibẽte: ꝛ est ita distinguendũ:
qꝛ aut fit ante reatuz aut post. Si fit ante reatum confirma/
tur morte siue sit naturalis siue accidentalis: qꝛ damnatur
ad mortẽ: siue efficiatur seruus pene: ꝛ ita loquitur primus
casus huius. l. sed si interdicitur aqua ꝛ ignis. i. si deportat̃:
ista donatio pẽdet ita vt possit reuocari vsqꝫ ad supremũ vi/
te: ꝛ si non reuocatur cõfirmatur: nec applicatur fisco. ꝛ sic
loquitur finis huius. l. ¶ Or queritur que est ratio diuer/
sitatis? quare si vir donauit vxori ante reatum si reducit̃ in
seruitutẽ confirmat̃ donatio: si deportat̃ pendet. Patet so/
lutio ex his que dicta sunt. ꝛ hoc si ꝯdẽnatus effic̃ huius pe
ne. secus si efficiat̃ seruus hois: vt. s. dictũ est. Si aũt dona
tio est facta post reatuz: hec donatio non vꝫ: qꝛ metu future
pene vr̃ fieri. igitur nõ vꝫ. ꝛ sic in psona phibita: vt satis col
ligitur ex. l. ista. qꝛ hec. l. tñ confirmat statim vel facit pẽdere

loquitur de donatiõe facta ante reatũ: vnde post reatũ pro/
hibetur: qꝛ qd in vno pmittit̃: in ceteris vr̃ phiberi vt. s. de
procu. l. si maritus. ꝛ ꝙ ista donatio nõ valeat satis colligit̃
ff. de dona. causa mortis. l. si aliquis. Item dico in donatio
ne facta in filiũ q est in potestate sua ꝙ non valet ab inicio:
vt. s. de inoff. dona. l. ij. sed si damnatur ad mortem confir/
matur. si damnatur in metallum pendet: ꝛ he donationes
equiparantur. vt. j. l. pxi. ꝛ in ista donatione puto dominuz
Azo. bene dixisse. Est ꝛ tertia donatio pura ꝛ simplex fa/
cta in personas nõ prohibitas: sicut est dum donat amicus
amico. ꝛ in ista donatione dixit ita Azo. qꝛ aut ista donatio
fit ante reatum: aut post reatum ante condemnationez: aut
post reatum ꝛ condemnationem. In primo casu si fit ante
reatum bene vꝫ: nec de hac vlla dubitatio est: quia nemo
dubitat quin non criminosus posset donare: ꝛ licet postea
efficiatur criminosus non debet reuocari: qꝛ qd legittime
factum est ꝛc̃. vt. j. de admi. tu. l. sancimus. Preterea si per/
mittitur donatio inter virum ꝛ vxo. non vt statiz valeat: sed
vt morte confirmetur: multofortius debet valere statim si
fit in personam non prohibitam. Si autez fit post reatum
ante sententiam condẽnationis secutaz: hic dixit Azo do/
nationem valere. pro sua sententia videtur esse. l. que dicit
post contractum capitale crimen: quem posse donare nisi
condẽnatio secuta sit: vt. ff. de dona. l. post contractum. ꝛ sic
intelligebat. j. de bo. dãna. l. penul. Sed hoc fallit in duo/
bus maleficijs. Ecce fallit in crimine lese maiest. quia tunc
statim interdicitur ei suaruz reruz administratio. vnde post
illud crimen ante sententiam donare nõ potest: vt. ff. de do/
na. l. donationes. ꝛ. j. ad. l. iul. ma. l. vlt. Similiter fallit in cri
mine hereseos: vt. s. de hereti. ꝛ ma. l. iiij. Sed si aliquis est
condemnatus propter reatum quez cõmisit: quia bona sua
publicantur: non poterit donare: vt. j. de bo. dam. l. siquis.
Et ex ista opi. domini Azo. extracte sunt iste baratarie que
fiunt hodie in ciuitate ista. Nam statim cum quis commit/
tit homicidium: vocat illos de quibus confidit ꝛ donat eis
bona sua: postmodum eluditur ius nostrum: quia si comit/
tit homicidium punitur. l. cor. de sica. vt. ff. ad. l. cor. de sica.
l. iij. in fi. ꝛ. l. penu. Item eluditur. l. municipalis: que dicit
siquis cõmittit homicidium ꝙ domus sua debeat destrui: ꝛ
bona sua debeant publicari. Sed hec opinio videtur mihi
valde dura dicere ꝙ aliquis possit donare bona sua post cõ
tractum crimen capitale: ꝛ ita parata est via delinquendi:
que est auferenda: vt. j. de indicta viduitate. l. ij. ꝛ ne exinde
iniuriarum nascatur ꝛc̃. vt. j. vnde vi. l. memineriz. ꝛ ideo in
ista donatione puto ita dicendum cum quis donat vni vnã
rem: ꝛ alij aliam: non autem donat bona sua omnia vni: qꝛ
donatio indigeret insinuatione: ꝛ ipse non veniret coraz iu
dice ꝛ nihil sibi retinet: apparet ꝙ fit in fraudem: vnde talis
donatio non valet. nam sicut non criminosus habens cre/
ditores: si alienat bona sua: videtur facere in fraudem. vt
ff. de his que in fraudem creditoruz. l. omnes. §. lucius. ita
iste videtur donare in fraudez reipublice. ꝛ ita fuit pronũ/
ciatum in quadam questione de facto cuius aduocatus erã
ꝙ donatio facta post contractum crimen capitale nullius
est momenti: quia videtur esse facta metu future pene: vt. ff.
de mortis causa do. l. si aliquis. Nec ob. l. post contractum
allegata per Azo. quia intelligo illaz. l. sic. si contracto cri/
mine capitali quis donat ꝛ postmoduz absoluitur: illa do/
natio non reuocatur: quia sententia declarat eum crimino/
sum non esse: sed si condẽnatur sẽtẽtia ipsum declarat cri/
minosum esse. vnde dico ꝙ illa donatio non vꝫ. ꝛ dico ꝙ. l.
illa facit potius cõtra euz ꝙ̃ pro eo. ¶ Or segnori que di/
cta sunt hñt locum in alienatione tituli lucratiui. nam titu/
lus donatiõis est titulus lucratiuus. Sed quid in aliena/
tione tituli non lucratiui si aliquis post cõtractũ a se crimẽ
capitale alienat bona sua valebit ne ista vẽditio? Videtur
ꝙ sic. qꝛ nõ inuenim⁹ ꝙ alicui sit iterdicta administratio re/
rum suaruz post contractũ crimen nisi in duobus casib⁹. s.
relatis. Item qꝛ reo põt solui. vt. ff. de solu. l. res. Sed se/
gnori in questione ista dicimus ꝙ valet sicut alienatio facta
in fraudem creditorum. sed reuocatur publiciana acti. vel
in factuz. vt. ff. de his que in fraudẽ creditoꝝ. l. qui aũt. §. in
factum

factum.ꝛ.§.simili modo.ꝛ ideo dico valere hanc venditionē.Sed an debeat reuocari distinguo.si crimen est occultum:qꝛ de hoc nō est delatus vel requisitus:hic videt̄ ꝙ valet:quia non presumit̄ aliqua fraus.Si.autē est crimen patens ꝙ omnes dicūt:talis occidit talē.vel requisitus est de hoc ꝛ non venit post requisitionē talē:hoc casu dico vtilez reuocatoriā habere locum:quia in fraudez reipublice ꝛ heredis occisi videtur esse factum: quia in petitione hereditatis exquo petita est hereditas:omnis possessoꝛ bonefidei dicitur malefidei:vt.ff.de peti.here.l.itē veniunt.§.pecunia.ꝛ.§.petitaz.¶Oꝛ segnoꝛi super.l.ista habetis vnā auc.que incipit. Sed hodie.

SEd hodie.A. Autētica ista in aliquo coꝛrigit.l.C.Nā.l.C.dicebat ꝙ si maritus cōdēnat̄ d̄ crimine ita ꝙ seruus pene efficiat̄: illa donatio facta in vxorē cōfirmat̄.ſꝫ istō hodie est coꝛrectum quo ad quid: qꝛ est differētia vtrū aliquis sit natus ingenu⁹ ab initio aut seruus.sed postea manumissus.si autē ab initio ē natus ingenuus: hodie non potest damnari in metallum vt efficiatur seruus pene.sed si aliquis est ab initio natus seruus sed postea est manumissus:bene potest dānari in metalluz ꝛ effici seruus pene.Tex.seruus.s.pene.Tex.non dissoluitur.sub.hodie sicut olim.ꝛ hec auc.est in auc.de nup.§.qui autē.¶Oꝛ segnoꝛi custodiatis vos in auc.ista vt intelligatis quādā questionem.l.C.dicebat indistincte ꝙ si aliquis cōdemnabat̄ in metallum ꝙ efficiebatur seruus pene.auc.ista coꝛrigit eā in ingenuo:sed nunqd coꝛrigitur.ff.de penis.l.qui vltimo. Nam illa.l.dicit:omnis homo qui condēnat̄ ad moꝛtē: efficitur seruus.sed si aliquis remanet liber:non condēnaret̄. Ad qđ dixerūt quidaz ꝙ sic.sed nos contradicimus ꝛ dicimus ꝙ nō coꝛrigit̄ per auc.istā:qꝛ refert.Aut aliquis cōdēnatur vt viuus sit seruus pene vt qꝛ cōdēnat̄ in metalluz hoc casu si ē ingenuus nō efficitur seruus pene.ſꝫ si ē libertus:effcit̄ seruus.ꝛ ita loquit̄ auc.ista.Aut aliquis ꝯdēnat̄ ad moꝛtē. qꝛ siue sit ingenuus siue libertus perdit libertatē vt in ꝓalle.l.qui vltimo.

DOnationes. Segnoꝛi.ll.veteres alioꝝ imperatoꝝ qui ꝓcesserunt iustinianū in supioꝛibus habuistis.iste tres.ll.que sequunt̄ sunt noue.ll.iusti.ꝛ hec.l.respicit secūdaz ꝛ vltimam partem rubꝛice.ꝛ in aliquo facit mentionem de pꝛima ꝛ respicit illaz partem rubꝛice de donatione a parente in liberos facta ꝛ de traditiōe.ꝛ dicit hoc. Si donatio facta a parente in liberos in potestate constitutos: nullius est momēti ab initio talis donatio.similiter ꝛ si fiat donatio a viro in vxoꝛem non valet.similiter ꝛ si fiat in patrem vxoꝛis siue fiat ab vxoꝛe in maritum siue in eum quez maritus habet in potestatē:siue fiat donatio inter alias personas ꝓhibitas donare:vtputa si fiat inter duos soceros: hec donatio non valet sed moꝛte confirmatur: si is qui donauit perseuerauit in eadē voluntate vsqꝫ ad supꝛemuz vite tacita confirmatur ꝛ rata habetur.qđ verum est si non indigebat insinuatione vel si non excedebat legittimum modū vel si insinuata fuit.si autem insinuata non fuit:ista tacita ratibabitione non habet confirmari quatenus excedit legittimum modum.¶Sed quid erit:donatio facta est a parente in liberos:excedit legittimum modum:donans specialiter confirmauit istam donationem in testamento suo: nūqd valet ista specialis confirmatio?Certe sic:adeo vt si illa donatio facta sit vltra legittimum modum: illa specialis confirmatio vim habeat ex eo tempoꝛe quo donatio fuit confirmata.Si autem illa donatio non sit facta vltra legittimum moduz:vel etiam si excedat legittimum moduz fuit insinuata:illa spālis confirmatio retrotrahit̄ ex die facte donationis non post vt si duo consoceri sibi inuicem donabant: vt.s̄.e.l.nec inter eas.ꝛ in hoc respicit pꝛimaz partez rubꝛice. Tex.sancimus.sub.ꝛ si vsqꝫ ad supꝛemū vite perseuerauerit in eadē volūtate.ꝛ hec est tacita ratibabitio vt.s̄.e.l.donatio.Tex.vel legittimā.s.ꝗngentoꝝ aureoꝛum hodie:vt.j.de dona.l.sancimus.Tex.intimatā.i.apud iudicez insinuatam.Tex.nec per silētium.i.per tacitā ratibabitionē.Tex.concedimus.sub.si quatenus excedit legittimū modum nō potest confirmari tacite spāliter:tamē pōt confirmari talis donatio:vt.j.dicit.Tex.nulla distinctione.i.excedant legittimū modū vel non:vel fuerūt insinuate vel non.Tex.cōfirmate sunt.qꝛ ratibabitio retrotrahitur:vt.s̄.ad mace.l.vlti. Tex.in actis.i.in factis apud iudicē posse.¶Oꝛ segnoꝛi not.in.l.ista ꝙ duplex est ratibabitio circa donationes factas inter pꝛohibitas personas.Est tacita ratibabitio que vendicat sibi locum cum donatio nō excedit legittimū modum ꝛ retrotrahitur a die facte donationis.Et est tacita ratibabitio cum donatoꝛ perseuerauerit in eadē volūtate vsqꝫ ad supꝛemuz vite:vt.s̄.e.l.donatio.Est expꝛessa ratibabitio vt cum quis ꝯfirmat donationem in testamento suo:vt.ff.de le.j.l.si qñ.in pꝛi. Ista tamē verba ꝛ si obtineāt vim ꝯfirmationis:vim alterius relicti non obtinēt:vt.s̄.eo.l.ex verbis dixi.Item no.ꝙ donatio collata in liberos a parēte regulariter non valet:vt.s̄.de inoffi.do.l.ij.in casibus tamen valet:puta si pater pꝛo filio dat donationem pꝛopter nuptias: vel pꝛo filia dat dotem:vt.s̄.de dotis pꝛomis.l.vlti.ꝛ potest dici ꝙ illa donatio fit ob causaz matrimonij:ꝛ ideo non est pura donatio. Item fallit cum pater donat filio vsufruc. vt.j.de bonis que libe.l.cum opꝫ.§.cum autē. Item fallit in alijs casibus quos no.s̄.de inoffi.dona.l.iij.¶Sed ad l.istam opponitur sic. Nam hec.l.dicit.si pater donat filio ꝙ donatio ab initio non valet sed moꝛte confirmat̄ ꝛ retrotrahitur:quasi dicat fingitur retro valuisse ex die facte donationis.sed pꝛobo contra.ꝛ videtur ꝙ si dono filio ꝙ licet ab initio non valeat:sed si pꝛemoꝛioꝛ moꝛte cōfirmetur: tamen filius habet eam pꝛecipuam in iudicio fam.herc. ergo tēpoꝛe moꝛtis in bonis defuncti nō fuit: vnde non fingitur retro valuisse.vt.ff.fami. hercis.l.ꝛ publico. quid ergo dicemus? Ad istud vos dicetis sic: ꝛ aduertatis hanc subtilitatem.qꝛ si dono hodie filio meo regulariter non valet. sed pone ꝙ superuiuo per.xxx.annos ꝛ moꝛioꝛ nō reuocata illa donatiōe:certe illa donatio moꝛte confirmatur:idest trahitur retro quo ad quid scilicet vt fructus quos percepit medio tempoꝛe:ex sua re videatur percepisse. Item vt si rem fecit deterioꝛem:suam rem videtur fecisse. dominus autem non videtur factus ex die facte donationis:ſꝫ ex die moꝛtis.vt in.l.contra.¶Oꝛ segnoꝛi circa articulum istum ita bꝛeuiter tangaz.si pater donat filio vt habeat in peculio pꝛofecticio:puta si pater dicit ita filio:fili non possum viuere tecum:vnde concedo tibi istas res vt te alas.ꝛ hoc casu non valet ista donatio ab initio nec moꝛte confirmatur.ꝛ in ista donatione non loquitur.l.ista.sed.j.de col.l. si donatio. ꝛ.s̄.fam.herc.l.filium quem.ſm vnam lecturam.ꝛ ideo fratres poterant ei dicere: tu non habes aliquid pꝛecipuum in iudicio fam.herc. Si aūt donat pater filio vt extraneo vł vt benemerito:puta filius fecit patri tale seruitiuꝫ:qđ si sarracenus fecisset ei:pater tantundem donasset ei: ista donatio non valet ab initio sed moꝛte confirmatur tacite vel expꝛessim:vt si subsistit infra legittimum moduz.fingitur retro valuisse ex die facte donationis q̄ꝫtum ad fructus non quātum ad dominium.qđ ex eo apparet.quia filius habet pꝛecipuam illam donationem in iudicio fami. herc.vt de inof. do.l.ij. Si autem donat pater filio conferendo in eum supꝛemum iudicium.ꝛ istud iam vidi fieri.pater habet plures filios ꝛ vnum plus diligit. ꝛ vna die dicit ei:fili mi habeo plures domos:que magis placet tibi? dicit filius: talis.vñ pater dicit:posset esse ꝙ decederem intestatus.vnde conferendo in te supꝛemum iudicium do tibi istam domum. ꝛ licet ista donatio non valeat nisi fecisset codicillū vel nisi donasset causa moꝛtis:tamen ista donatio moꝛte confirmatur vt habeat eam pꝛecipuam in iudicio fami.herc. vt.s̄.famil. herc.l.filie.Si autem pater donat filio vt habeat in peculio castrensi vel quasi:hec donatio valet ab initio fauoꝛe militie armate vel inermis:vt.s̄.fami.hercis.l.filius.ꝛ.j.de castrensi pe.l.j.qđ est illa ratione:qꝛ loco patrisfamilias habetur:vt.ff.de iu.l.lis.ꝛ de ista materia distinxi.j.de col.l.si donatione.ꝛ.s̄.de inoffi.do.l.ij.

Donationes. Segnori quidā libri hñt hic rubricā de donatione regis in reginā: vel in regē a regina. sed non fuit facta nisi ꝑpter pueros. Nec est regula. non valet donatio ab initio facta inter virum ꝛ vxorem. Fallit in dño imperatore ꝛ dña augusta. Nam dñs imperator constante mr̄imonio pōt donare imperatrici: ꝛ ecōtra imperatrix ei. nec requirit in ista donatione insinuatio: qꝛ ꝯctus imperatoris ꝛ impatricis vicē. l. obtinēt. Tex. ꝯtulit. vt. s. d nup. l. impialis. ꝛ ita hētis ꝙ ꝯctus impialis vicē. l. obtinet. ꝛ ad hoc accedit. j. de quadri. prescri. l. bene a zenone.

Si vnus. Segnori. l. ista sicut due precedētes est noua. l. iusti. ita ꝛ ista est noua. l. dñi iusti. ꝛ ponit talē casum. Uir donauit vxori constante matrimonio: ꝛ ita ab initio nō valuit. postea captus est ab hostib᷒: ꝛ postea morte ibi pemptus est: nunquid cōfirmat? Uel ecōtra: vxor donauit viro constante matrimonio: ꝛ ita ab initio donatio nō valuit: postea capta est ab hostibus: nūquid confirmatur si postea ibi morte perempta est an incipit vacillare? Ad qḋ rñdetur in vtroqꝫ casu donationeꝫ confirmari. Tex. si vnus. pone vir vxori vel vxor viro. Tex. decesserit. §. primo. Tex. tam peculiare est. i. boni principis.

¶ De repudijs ꝛ iudicio.

¶ De sponsalib᷒ in matrimonijs ꝯhēdis ꝛ ꝯctis. s. de sponsalibus ꝛ nuptijs dictū ē: verꝫ qꝛ oē qḋ ligat dissoluit: vt in auc. de nupt. §. siquis. igitur ponit hec rubrica. Et sicut sponsalia hñt ligari: ita per repudiū dissolui. ꝛ qꝛ oliꝫ ꝑpter malos mores diuortiū habebat celebrari: sed hodie non celebrat annectit: ꝛ iudicio de moribus sublato. ¶ Et no. differētiaꝫ inter diuortiū ꝛ repudiū. Nā diuortiū est inter virꝫ ꝛ vxorem: repudium inter sponsuꝫ ꝛ sponsaꝫ: vt. ff. ad. l. iul. de adulte. l. adulteriū. §. diuortium. Et in diuortio sunt quedam verba appropriata: vt. ff. eo. l. ij. Nam libellus habet mitti: vt colligitur. j. e. ti. l. lꝫ. ꝛ. ff. e. l. nullum. ¶ Or modo dicit ꝛ in iudicio de moribus sublato. Nā vos debetis scire: olim ita erat: propter vnum malum morem nō celebrabatur diuortium: sed propter multos malos mores sic. sed hodie nō pōt celebrari ꝑpter multos malos mores: ꝛ ideo dicit ꝛ in iudicio de moribus sublato. Et no. ꝙ sunt mali mores leues ꝛ tollerabiles. Sunt ꝛ mali mores graues ꝛ intollerabiles. Leues ꝛ tollerabiles mores sunt: si mulier ridet. Itē si dū est iuxta virꝫ canit cuꝫ vtroqꝫ insimul. ꝛ pp istos nō celebrat diuortiū vt. j. e. l. vlt. Sūt mali mores graues ꝛ intollerabiles si vxor cōmittit adulterium. Itē si vxor vadit ad balneum cū masculis: vel si vxor recedit de lecto marito inuito de nocte: ꝛ pp istos permittitur diuortium iure nr̄o vt. j. eo. l. cōsensu. Uñ de repudijs qbus ex cāis pmittant: videamus ꝛ subijciamus. de quo agit in. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. l. vxor. ꝛ in. l. consensu. ¶ Itē de iudicio de moribus sublato: videamus ꝛ subijciamus: de quo agitur. j. e. l. vlti.

Matrimonium. Segnori in. l. ista ponitur talis casus. Marit᷒ alicuius mulieris ob crimē perpetratū deportatus est in insulā: nūquid solutū est matrimoniū? Certe non: si vxor ad virum affectioneꝫ nō mutauit: ergo non poterit mulier dotem repetere. Uerūtamē qꝛ propositum mulieris non diuertentis a marito laudandum est: de equitate dicendum est ꝙ mulier hoc casu possit doteꝫ repetere. Tex. nō cōpetit. sub. mulieri regulariter cōstante matrimonio: vt. j. si cōstante matrimonio dos fue. soluta. l. vnica. Tex. permittunt. quia non debēt esse melioris conditionis q male agunt q̄ꝫ qui bene agūt. ꝛ ad hoc concor. ff. de peti. here. l. si a domino vl̄ a patre. §. si predo. ꝛ. ff. de nox. act. l. non solum. in fi. ꝛ ad hoc etiam facit. ff. quod vi aut clam. l. seruius. ¶ Item no. ꝙ deportatione mariti nō soluitur matrimonium: si vxor affectioneꝫ non mutauit: sed si maritus deducit in seruitutē: bene soluit matrimoniū: vt. s. ti. pxi. l. res. Itē no. ꝙ regulariter ꝯstāte mr̄imonio nō petitur dos: vt. ff. sol. ma. l. quāuis. ſꝫ fallit hic. ꝛ. s. de iure do. l. vbi adhuc. Itē fallit in cūctis casibus in qbus pōt reddi dos vt colligit. ff. de iure dotiū. l. inuitus. §. manentes.

Liberū. Segnori hec. l. est ꝯ quosdā hoīes ꝛ maxime contra tuscos: q qñ veniūt ad scholas accipiunt vxores. nā hec. l. reprobat hoc. Et in. l. ista dr̄. si filia tua de volūtate tua cōtraxit sponsalia cū titio: ꝛ dñs titius dixit: exquo contraxi spōsalia cū tali muliere volo ire ad scholas. nā postq̄ꝫ duxerim eā in vxorē: nō possem ita cōmode ire. vñ iste titius postea fuit absens per triēniuꝫ: nunquid pōt mittere repudium propter istā cām? Certe sic ne pdat tpˀs nubēdi. Tex. filie tue. patri interroganti rñdet imperator vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. hmōi conuentionis. i. spōsalior. Tex. nūcium. i. repudiū. Tex. remittere. vt. s. de sponsa. l. j. sed si est pñs: tunc post bienniū: vt. s. de spon. l. ij.

Labiū. Segnori. l. ista pulchra ꝛ notabilis est valde ꝛ leuis. ꝛ in ea ponitur talis casus. Quidam extraneus dedit doteꝫ ꝑ muliere ꝛ stipulatus est eam sibi reddi cum mulier decederet. cogitauit ista mulier cū marito vna die ōfraudare extraneū. vnde dixit marito: velles ne facere fraudē extraneo qui dedit dotem ꝑ me? dixit maritus: quō? dixit mulier: ipse dedit ꝑ me dotem ꝛ fuit stipulatus sibi reddi cum moriar. ego volo tibi mittere libellū diuortij: ꝛ ita actio de dote erit mihi quesita. vel si diuertar culpa mea: debeo perdere dotem: tñ volo ꝙ scias ꝙ nō est animus meus diuertendi. dicit maritus: nec meus. nūquid si diuortiuꝫ intercedat nocet extraneo? Rñdetur ꝙ non. Tex. niti. ꝛ ad istud accedit. s. de sac. san. eccl. l. placet. Tex. eius. sub. ꝛ ita in vnū casum tm̄ pepigit. vñ in reliquos videtur actio quesita mulieri: vt ff. so. ma. l. si cū dotem. Tex. nūcios. i. repudia. Nā diuortiū per nunciū ꝛ per libellū hꝫ fieri: vt. ff. e. l. ij. Tex. placuit. nā mulier nō vr̄ diuertisse que in breui reuersa est. Itē non vr̄ fieri qḋ non deliberate fit: vt. ff. e. l. iij.

Filie. In. l. ista dr̄. Mulier ꝯxit matrimoniū cū aliquo: postea mr̄ mulieris vult ꝙ diuertat a marito: nūquid dꝫ acquiescere mulier voluntati matris? Certe nō. Tex. nō est. ꝛ iō dicit. l. reprehendēdaes tu magis q̄ꝫ mr̄ tua: vt. j. de insti. ꝛ sub. sub conditione factis. l. reprehendēda.

Dissentiētis. In. l. ista ponit talis casus. Filia ꝯxit mr̄imoniū volūtate pr̄is cū aliquo: postea gener displicet socero. vñ dic pater mulieri: volo ꝙ diuertas a marito tuo. dicit filia. non faciam. cur dedisti eum mihi? dicit pater: immo volo ꝙ a marito tuo diuertas. alˀs exheredabo te. nūquid filia tenet ꝯsentire prī? Certe non. nisi magna ꝛ iusta cā subesset pp quā pr̄ hoc faceret. Sꝫ ponamus ꝙ filia vult diuertere ꝛ diuertit. nunqd inuita tenet redire ad maritū? Rñdetur ꝙ nō. Sꝫ ponamus ꝙ filia est emancipata. est in eius ptāte diuertere an in patris volūtate? Respondet ꝙ in volūtate filie est. nō aūt in ptāte pr̄is. hoc dicit ista. l. Et ordinat sic lr̄a. Diuus marcus pater nr̄ religiosissimus imperator ꝯstituit ratā nō hēri voluntatē patris dissentiētis q in initio ꝯsensit mr̄imonio cū marito cōcordāte vxore filiafa. ꝛ ad istud accedit. ff. de lib. agno. l. j. in fi. ꝛ. l. se. Tex. nisi magna ꝛ iusta cā. puta qꝛ maritus volebat occidere vxorē vel qualibet nocte inducebat aliā in cōeꝫ thorꝫ vl̄ ꝑpter alias cās quas hēs. j. eo. l. sensu. sic ꝛ alˀs pōt pr̄ filie spōsalia dissoluere. vt. ff. de sponsa. l. vlti. Tex. nō hꝫ. qꝛ non tenet filia patris voluntati acquiescere. ¶ Or segnori habetis hic vnā auc. que incipit Contra.

Contra si. A. Auc. istā adaptabitis sic ad. l. C. Nam in. l. C. vos habetis ꝙ filia non tenetur dissoluere

dissoluere matrimonium patre volēte nisi subesset iusta cā. Nec auc. dicit ecōtra ꝙ si filia vult patre nolente dissoluere matrimoniū nō pōt nisi subesset magna & iusta causa. Tex. patre nolente. sed quidam habent volente. sed tunc non bn̄ diceret cōtra. Tex. exprimit cōstitutio noua. que est in auc. de nuptijs. §. quod autem. vnde est extracta hec aucten. Et quidam libri nō habent plus in auc. ista: sed quidam habēt hic plus & hoc qz mr̄imonia cōsensu parētum &c.

Icet. In l. ista dicitur. Si mulier mittit libellum repudij marito lz non fuerit ei traditus vel conuentus: tamen dissoluitur matrimonium. Tex. matrimoniū. sub. si perseuerat in eadem voluntate: secus si in breui est reuersa: qz nō vr̄ &c. vt. ff. eo. l. iij.

Xor. In l. ista ponitur talis casus. Maritus miles parauit se vt iret ad militiam quando debuit ponere pedem in stapedio: domina sua obuenit ei: & amplexatus est dominā suam: & inter cetera dixit ei vado ad militiam: non timeatis: qz sepe & litteris & nūcijs significabo vobis de statu meo. dixit mulier eatis cum benedictiōe domini. vir iuit ad expeditiōem: & stetit ibi per quadriēniū: ꝙ nec nūcios: nec litteras misit. vnde domina mulier cogitauit vna die: iste meus maritus mutauit opinionem contra me: qz est oblit⁹ mei: video ꝙ cogitat aliud: & ego volo aliō cogitare. vnde cepit cogitare de aliquo marito habendo: poterit ne? Certe sic & impune: & non perdit dotem suam. Tex. violata. quia infra tēpus nupsisset. Tex. penā: scilicet adulterij. ¶ Or segnori not. sic hic: qz leges nostre in hoc pūcto videntur discordare. vna l. dicit post biennium. alia post quinquēnium. alia post triēnium. alia post quadriēniū. Et ideo vos dicetis sic. vbi sunt cōtracta spōsalia & spōsus est presens: & differt eam ducere per biēnium potest alij nubere: vt. s̄. de spō. l. ij. Si autem spōsus est absens per triennium: & tūc simpliciter pōt alij nubere vt. s̄. e. l. libertuz. nisi subeēt iusta cā. qz si subest: tūc debet expectare q̄diu subest iusta causa: al's perdit arras: vt. ff. de spōsa. l. vlti. Si autem mr̄imoniū est cōtractū: si est miles absens: expectat per quadriēnium vt hic. Si captus est ab hostibus: per qnquēniū: vt. ff. e. l. vxores. ¶ Or segnori habetis hic vnaz auctē. que corrigit. l. C. & incipit. hodie quātiscūqz annis &c.

Hodie. A. Dicit ꝙ hodie mul'r nō potest alij nubere: si maritus fuerit in expeditione quātiscūqz annis: nedum quattuor annis vel. x. vel. xx. licet neqz nūciuz neqz litteras a marito habuerit: immo debet expectare quoadusqz audiat eum mortuū esse. Et si audiat eum mortuum esse: nō debet prius nubere q̄z si adeat per se vel per aliuz: illū sub quo maritus militabat: & sciat veritatem pstito ab ipso iure iurando: ꝙ mortuus sit coraz actis iudicis sub quo militabat: quo subsecuto post annuz pōt alij nubere. Sed & si ille qui iurauit false iurauit: ipse puatur militia & x. libras auri soluet illi quē iurauit esse mortuum. Tex. in expeditione. i. in militia. Tex. ab eo. s. marito. Tex. sed & si. incipit secūduz dictuz. Tex. nō prius nubet. s. mulier. Tex. apud gesta. sub. illius iudicis sub quo militabat. Tex. nubat. vt. s̄. de secun. nup. l. j. Tex. si preter hoc. i. pter istam solēnitatem. & incipit tertium dictū. Tex. sed qui iurat incipit quartū dictū. Tex. eo. s. marito pmo. Et hec auc. est in corpore auc. vt lic. ma. & auie. §. quod autem. ¶ Or segnori hic no. duo no. vt colligatis cōtraria ar. lz iureiurando &c. vt. s̄. de rebus credi. l. j. Tamē si periurio alicuius mulier cōuolauit ad scdas nup. punitur pena. xl. lib. auri. ¶ Item not. ꝙ lz piurus non sit infamis: vt. ff. de his qui not. infamia. l. lucius. iste sic vt pz in corpo. auctē. Sic etiaz & alibi periurus est infamis vt. s̄. de transac. l. si quis maior.

Onsensu. Segnori. l. ista ē impatorum theodosij & valētini. & hodie nō seruatur hec. l. & diuidetis. l. istam in. vij. partes. Et primo exorditur impator. Secundo enumerat causas propter quas vir potest repudiare vxorem. Tertio imponit penam mulieri a marito sine causa diuertenti. Quarto imponit penam marito diuertēti a muliere sine causa. Quinto dicit qualiter crimina vxoris occulte domi commissa debeant indagari. Sexto dicit quid iuris sit si culpa mariti vel vxoris celebratur diuortium & existant liberi. Septimo & vltimo dicit ꝙ pacta dotalia facta contra. l. istaz tanq̄z contraria. ll. nostris nullius sint momenti. ¶ Or modo incipiamus a primo. Dicit imperator licet matrimonia solo consensu contrahātur: tamē cōtrario cōsensu nō dissoluuntur contracta matrimonia: nisi subsit iusta causa. Sunt enim multe cause propter quas vxor potest repudiare maritū: vt est si est adulter vel homicida vel veneficus: vel si aliquid quod sit contrarium imperio nostro molitus est: vel si condemnatus est de falso: vel si est spoliator sepulchrorū: vel etiaz propter alias causas quas enumerat in littera vsqz ad secūdum dictum. ¶ Secūdo dicitur ꝙ maritus nō potest repudiare vxorem sine causa iusta: nec etiā potest eam expellere de domo: nisi esset adultera vl' venefica vel homicida: vel ēt propter alias iustas causas que finaliter enumerātur in littera vsqz ad tertium dictū. ¶ Tertio dicitur: si mulier vl' maritus diuertit sine iusta causa: mulier que diuertit perdit dotem: & reddit marito donationem propter nupt. nec. j. quinquēniū potest conuolare ad secūdas nup. ¶ Quarto dicitur: si maritus diuertit ab vxore ex cā legittima retinet dotem & recuperat donationez propter nuptias. sed si diuertit sine iusta causa reddit dotem & perdit donationē ante nuptias. ¶ Quinto dicitur: si mulier vl' maritus accusatur de adulterio vel crimine lese maiestatis cōmisso vel de aliquo crimine: quo pbato licitum est dissoluere matrimonium: serui mulieris & mariti subijciūtur questionibus: si sunt puberes. si alie probationes deficiant: vt ea que domi agūtur per domesticos inquirantur: & facilius veritas eruatur. & idē seruatur super alijs criminibus illatis ab alio de qbus. s̄. facta est mentio. ¶ Sexto dr̄: si missum est repudiū filio siue filijs: filia siue filiabus existētibus: qcqd est nuptijs lucratū est: dz eis seruari post mortem accipientis. nam si pr̄ emissit repudiū sine causa iusta: donationem ante nuptias dz maritus pdere: & eam tenetur mulier seruare liberis. & idē est si vxor diuertit a marito sine causa: perdit dotez & reddit donationem ante nuptias: & maritus tenetur eam post mortē seruare liberis huius matrimonij. & vt vnum sciatis: matri vel patri datur licētia: vel velit omnibus liberis: vel vni predictuz lucrum relinquere. ¶ Septimo & vltimo dr̄: ꝙ siqua pacta sunt inter virū & vxo. cōtra formā huius. ll. nullius sunt momenti. puta si pacisceretur mulier cum marito: esto ꝙ ego cōmittā adulterium vel aliqd aliud crimē de quo. s̄. facta est mentio nolo perdere dotem. & idē si maritus paciscatur ꝙ nō velit perdere donationem ante nuptias: si cōmittat adulterium vel aliquod aliud crimen de quo. s̄. sic facta est mentio. h. d. ista. l. Videte summariam expositionē littere in prima recitatione. Tex. consensu. sub. solo sine aliqua solemnitate. & hoc fauore liberorum: vt. j. dicit. Tex. posse contrahi: vt. ff. de reg. iur. l. nup. ¶ Or segnori statim no. hic. licet regula iuris sit nihil tam naturale est &c. vt. ff. de regu. iur. l. nihil tam. & ff. de pac. l. ab emptione. fallit tamen hic fauore liberorum matrimonij. Tex. repudij. sub. vel diuortij. Tex. si qz scilicet mulier. & hucusqz durat exordium. Nunc enumerat causas propter quas mulier potest maritum suum repudiare. Tex. si sue: idest vxoris. Tex. vel alio simili modo insidiantem. sub. arte malefica: quia vult eā affenturare. Tex. si se: scilicet vxorem. Tex. dissidij. i. diuortij. Tex. legibus cōprobare. sub. impune. hucusqz durat primum dictum. Tex. vir quoqz. incipit scdm dictum: & enumerat causas propter quas vir potest vxorez repudiare & matrimoniū dissoluere. Tex. iugalez. i. vxorē. Tex. se. s. marito. Tex. nisi circēsibus. quia ludus est factus ad modū molēdini. nā omnes mulieres stant in circuitu: & habent gladios acutos in manib⁹ & voluunt se: & stant ibi alique nude & habent spadam in manu & voluunt se ita cito sicut voluitur rota: & est talis ludus si deficerent in momento omnia viscera eius dilaniarētur. Tex. & causas dissidij: idest cur recedit ab eo. Tex. & causas

dissidij.i.discordie. Tex. legibus cóprobare. ℂ Or segnori no. hic ꝙ vbi masculus vel vxor allegat causam diuortij: ille qui eam allegat debet eam probare vt hic. ⁊. s. proxime dictum est in fi. qr ei qui dicit non ei qui negat: incūbit onus probandi: vt. ff. de probatio. l. ei qui. ℂ Or segnori habetis hic per hanc. l. certas causas enumeratas propter quas dissoluitur matrimonium. Et adijciuntur tres alie cause quas habetis. j. eo. l. vlti. tum per auc. de nuptijs pauciores sunt. Itē per auc. vt liceat ma. ⁊ aui. pauciores sunt. Sed iure canonum hec. l. nó valet: nec alie que dicūt certis casibus dissolui posse matrimoniū. vnde iure canonū recedit a matrimonio ꝑpter duas causas. s. ꝑpter affinitatem ⁊ consanguinitatem. Et tunc pronūciatur retro nullū fuisse matrimonium: ⁊ dat ei postea licētia alteri nubendi. Item si ambo volūt ingredi religionem: vt. j. l. proxima. ⁊ auc. ibi signata. Sed olim iure. ff. erat pulchrior ludus: ⁊ illud etiā erat in marchia triuisana tpe dñi Anselmi de romano: qr bona volūtate ⁊ gratia celebrabat diuortiū: vt. ff. de dona. inter virum ⁊ vxorē. l. victricus. ⁊. l. se. vbi dicit si dicebat vir: dña vos estis senex placet vobis a me discedere. ⁊ ipsa dicebat: placet mihi. Et econtra dicebat mulier viro: vnde discedebant ⁊ ad hoc facit. ff. de nego. gest. l. diuortio. Tex. hec nisi ⁊ cē. hic incipit tertium dictum huius. l. Tex. tentauerit. sub. ex. causis. s. numeratis. Tex. nūcupari. sub. quādo diuertit ex causa legibus non probata. Sed secus si soluit matrimoniū morte mariti: vt dixi. s. de secū. nup. l. j. Tex. promittimus facultatē. ℂ Segnori ista nó est sola ratio: ne de prole dubitaret: imo ē ista ⁊ alia: ne sinistra suspitio inducat marito: vt dixi. s. de secūdis nuptijs. l. j. Uel pót dici ꝙ illud hz locū cum soluit matrimonium morte mariti. hoc aūt cum soluit matrimoniū diuortio: ⁊ ex iusta causa. Tex. virū etiā. hic incipit quartū dictum. Tex. seruis. ⁊c. hic incipit quintum dictū. Tex. seu ancillis puberibus. qr impuberes non debēt subijci questionibus: qr sunt ita teneres ꝙ terrentur freno vel habena: vt ff. ad sil. l. j. §. ipuberes. ⁊. l. excipiunt. Tex. obseruari. ℂ Or segnori no. hic ꝙ lz regulariter fides domestici testimonij sit reprobata: vt. s. de testibus. l. etiā. tamen adulterium nó pót ita sciri sicut per domesticos vt hic. Tex. si vero. incipit hic sextum dictum. Tex. seruata. ℂ Or segnori istud videt correctum: qr hodie tenetur equaliter distribuere īter liberos: vt. s. de secūdis nuptijs. auc. lucrum hoc. quā quidam habēt hic. Tex. pactiones sane. hic incipit septimum ⁊ vltimum dictum. Tex. aduersus presentia scita. i. facta: vt quia paciscitur vir cum vxore: vt non admittat dotem si cómittat adulterium: vel econtra vir paciscitur vt dona. propter nuptias nó amittat: si cómittat adulterium. Tex. firmitatem. ⁊ ad hoc facit. s. de legi. ⁊ consti. l. non dubium. ℂ Or segnori habetis hic in quarto dicto: ꝙ maritus pót diuertere multis ex causis ab vxore: si probat eam adulteram ⁊c. ⁊ hoc casu perdit mulier dotem: ⁊ maritus recuperat donationem propter nuptias. Sed. l. videtur contra. que videtur velle ꝙ eoipso ꝙ mulier cómittit adulterium non perdat dotem: nisi conuincatur ⁊ condēnetur: vt in auc. vt liceat matri ⁊ auie. §. qui aūt. Ad quod vos dicetis. Olim eoipso ꝙ mulier cómittebat adulterium perdebat dotem: ⁊ reddebat donationē ante nuptias. hodie vero non: nisi conuincatur ⁊ condēnetur. Uel dicatis ꝙ aut obijcitur questio adulterij in modum excipiēdi: vt si celebrato diuortio mulier petit dotem: ⁊ maritus dicit: non potes petere quia cómisisti adulterium. quo casu si hoc probat: mulier perdit dotem. si autem obijcitur in modū agendi: mulier non perdit dotem nisi conuincatur ⁊ condēnetur. ℂ Sed quid erit maritus deiecit mulierem de domo: qr dicit ꝙ cómisit adulterium: postea mulier moritur: hēredes mulieris petunt doté: obijcitur eis ꝙ mulier cómisit adulteriū: nunqd hec exceptio excludit hēdes eius? Uidet ꝙ nó: qr istud crimē est morte extinctū: vt. j. si reus vel accu. mor. fu. l. j. Potest dici ꝙ lz crimē adulterij sit extinctum morte: tñ cā dotis est pecuniaria: vñ durat: vt. j. si pen. ap. mors. inter. l. iiij. Uel potest dici: nisi viua conuincatur ⁊ condēnet: nó excludet eos hec exceptio: vt in palle. §. qui aūt. ℂ Sed denuo opponit. si vir cómittat adulterium debet decapitari: vt. j. ad. l. iul. de adul. l. quāuis. Si autem mulier committit adulteriū dz tundi ⁊ detrudi in monasteriū: si maritus velit eā recupare infra biēnium pót. Sed qd fiet de bonis eius si hz liberos? Certe liberi hñt duas ptes: ⁊ monasteriū tertiā. Igit dos nō publicat: vt in auc. vt nulli iudi. §. adulterium. Ad qd pót dici. olim publicat vt hic: hodie non vt ibi. Uel pót dici ꝙ illa auc. loqtur in alijs bonis mulieris: que non publicant. sed dos mulieris sic publicat vt hic. ⁊ pz ex eadē auc. dum dicit: pactis dotalibus in suo statu remanētibus: sicut dicit. l. C. in fi. ⁊ illam auc. legimus. j. ad. l. iul. de adul. q est signata super. l. quāuis. ⁊ incipit. sed hodie.

I cōstante. Segnori hec. l. ē imperator] anastasij ⁊ i s l. ista dicitur. Uir ⁊ vxor vna die dixerunt: diuertere ⁊ mittere libellum diuortij ex causis insertis in. l. consensu. ignominiosum est: sed diuertamus solo consensu: ⁊ ita continebatur in constitutione imperatoris theodosij: ⁊ hoc casu liceat mulieri post annum conuolare ad secundas nuptias. Tex. ⁊ valentini. loquitur de lege superiori. Tex. conuolare. ℂ Or segnori hec l. hodie recessit ab aula: ⁊ ideo videatis auc. istam signatam. que incipit. quod hodie ⁊c.

Quod hodie. A. Auctētica ista dicit ꝙ hodie solo consensu celebratur diuortium: si votum castitatis emittūt. ⁊. h. d. auc. ista ꝺm Ir. Sed ꝺm Azo. qui extraxit eā de corpore auc. iponit penā. Tex. fiat. s. qñ volūt abo ingredi religionem. Tex. cōseruatis. ℂ Or segnori quidam non hñt plus in auc. ista ꝺm Ir. sed do. Azo. auxit auc. istam ꝺm ꝙ extraxit eam de cor. auc. vt liceat matri ⁊ auie. §. quia vero. dum est extracta hec auc.

N causis. In. l. ista ponit quedam cā ꝑpter quam dissoluit i matrimonium: que non erat posita in. l. cōsensu. s. e. Et in ea ponitur talis casus. mulier cōtraxit matrimonium cum aliquo: vir stetit per biēnium continuum ab initio matrimonij ꝙ non coiuit cum ea: ⁊ erat impedimētum ex parte viri: nūquid mulier vel eius parentes sine periculo amittēde dotis potest dissoluere matrimonium ⁊ mittere repudium? Respōdet imperator ꝙ sic. Tex. diffinitis. sub. s. e. l. consensu.

Abemus. Segnori. l. ista ē noua. l. iusti. ⁊ in. l. ista plura i dicuntur. Primo dicit. si aliquis filiusfa. cum voluntate patris: vel si paterfami. cōtraxit matrimonium sua volūtate: interuenientibus dotalibus instrīs vel non: ⁊ interueniēte dote vel nō: illud matrimonium dz esse firmū: pinde ac si dotalibus instrīs esset cōtractum: qr matrimonia nō dotibus: sz affectu cōtrahunt. ℂ Secūdo dr. si aliquis accepit vxorē sine dote: nō poterit eam repellere: nisi interuenerit iusta cā: que sit a legibus nostris approbata. Sed si eā sine culpa reiecerit: tunc tenetur mulieri psoluere quartā partē ꝑprie sue substātie: vtputa si hēat quadringētas libras auri vel āplius: tenet ei psoluere centū libras: ideo qr culpā diuortij pstitit. Et nihil amplius tenetur ei psoluere: etiam si habeat maiorem substantiam. si autem habeat minus quadringētis aureis: tunc maritus tenetur ei persoluere quartam partem. ℂ Tertio dicitur. si aliqua cōtraxit matrimonium cū aliquo. nec dedit ei dotē ⁊ ipsa diuertit sine iusta cā: vel etiam culpam diuortij prebuerit: ipsa patitur eandem penam quam diximus in marito: qr si habent in bonis quadringentas libras vel amplius: tenetur marito seruare. c. libras. si habet minus: tūc tenetur seruare quartam partem: ⁊ illud lucrum filijs non extantibus ipsi mulieri vel viro applicat: ⁊ quomodo voluerint de isto lucro poterunt facere. Sed filijs vel nepotibus extantibus in eodem matrimonio: tenentur seruare post mortem eorū: ad similitudinem dotis ⁊ donationis añ nuptias. ℂ Quarto adijciuntur quedam cause propter quas maritus potest diuertere ab vxore impune que non erant posite in. l. cōsensu. vtputa si mulier dat operā vt pariat abortum in odiū mariti: vt reddat eum iratum. Est etiā ⁊ alia causa: vt si mulier est ita

est ita

est ita luxuriosa ꝙ vadit ad lauacrum cum viris inuito marito. Est etiá ⁊ alia causa: vt si mulier constante matrimonio tractabat de alio marito iueniédo. ¶ Quinto ⁊ vltimo dr̃. ꝙ olim propter malos mores leues poterat maritus diuertere. sed hodie iudiciũ de moribus est sublatũ. Tex. contrahuntur. vt. s̃. de dona. ante nuptias. l. vlti. Tex. condemnatur. vt. s̃. l. proxi. ⁊. s̃. e. l. consensu. quá. l. consensu. suaȝ facit per approbationeȝ. vt ar. s̃. de veteri iure enu. l. j. §. merito. Tex. si non. Incipit scðm dictũ. Tex. eá. sub. vxorem. Tex. reiecerit. s. maritus. Tex. prestet. sub. ideo ꝙ culpam diuortij prestitit. Tex. detur. ⁊ ita hic fit métio de vna quarta quã habet mulier in bonis mariti: aliquádo habet aliaȝ. vt. j. vñ vir ⁊ vxor. §. preterea. ⁊ de istis quartis fit mentio. s̃. famil. hercis. l. filium. queȝ ⁊ ibi dixi. Tex. eodem modo. Incipit tertium dictuȝ. Tex. seruetur. sic ⁊ alibi seruatur equalitas. vt. s̃. de postu. l. abstinendum. Tex. inter culpas ⁊c̃. Hic incipit quartum dictum in quo dicuntur tres noue cause propter quas maritus potest dissoluere matrimonium: de quibus non erat dictum. s̃. e. l. consensu. Tex. iudicio. Incipit quintum ⁊ vltimũ dictũ huius. l. in quo tractatur de vltima parte rubrice. Tex. abolito. quo cauebat̃ ꝙ pp vnũ malum moré leuẽ nó poterat diuertere maritus ab vxore. vel eȝ̃. sȝ pp multos malos mores sic. vt. s̃. e. l. cósensu. Tex. ꝗstónes positas. s̃. e. l. consensu. ⁊. l. in causis.

¶ Soluto matrimonio quéadmodum dos petatur.

¶ Dictũ est. s̃. de diuortijs ⁊ repudijs. i. de solutióe matrimonij. vel q2 celebrato diuortio dos petitur. ponitur ideo hec rubrica so. ma. sub. morte vel diuortio quéadmodũ dos petat̃. i. repetat̃: sic ⁊ alibi no. ff. de pign. act̃. l. petéti. sic ecótra prelegata. i. legata: vt. ff. de dote prele. l. legata lego.

Dubium. In. l. ista dr̃. Si mulier dat in doté ancillas estimatas: ficta estimatione: ⁊ ꝯuenit pacto vl̃ stipulatione vt redderétur ille ancille solu. ma. hoc casu non sunt solum reddende ancille: imo ⁊ ptus. Tex. ⁊ ancillas. sub. si extarent. Sed vr̃ contra. s. ꝙ partus ancille non debeat reddi immo debeat remanere apud virũ: vt. ff. e. l. penul. §. mancipia. ⁊. ff. de iure do. l. si mancipia. Ad quod pót dici pluribꝰ modis. Et vno modo sic. nam ibi fuerũt date in dotem estimate vera estimatione: hic ficta: vt. s̃. de iure dotiuȝ. l. quot. Vel potest dici scðo mó: q2 aut ꝑuata est electio viro: ⁊ tũc perinde est ac si date essent in doté estimate vera estimatióe: vnde nó sunt restituédi partus: vt in. l. contra. sed si mulieri data est electio: tũc sunt restituédi vt hic. ⁊ ad hoc est arg. ff. de fundo do. l. ꝙ si fundus. Vel potest dici: aut maritus suscepit in se periculũ aut non. Si maritus suscepit in se piculum: tunc partus non sunt restituendi: al's sic. ¶ Sȝ denuo videtur contra. s̃. de iure dotiũ. l. pro oneribus. vbi dicitur ꝙ maritus debet lucrari fructus pro oneribus matrimonij. Ad quod pót dici: verum est ꝙ dȝ lucrari fructus sȝ partus ancille non est in fructu: vt. ff. de vsur. l. in pecudũ. ⁊ ff. de rei vxo. act̃. l. vna. §. itaqȝ.

Secundum. In. l. ista ponit̃ talis casus. Quedaȝ mulier accessit ad pncipé: ⁊ corá eo sic ꝓposuit. dñe impator: pater meus dedit. c. in dotem: postea maritus meus ṕdecessit: ⁊ pater meus ei successit: postea pater meus cómisit quoddá delictum pp qð publicata sunt bona sua ⁊ dos mea: nũqd possuȝ agere cótra fiscũ ad dotem? Ad qð rñdet impator ꝙ sic. Tex. estimas. sub. o mulier. ná mulieri interrogáti respódet impator: vt pȝ ex. l. subscriptione. Tex. poterat. sub. a marito suo: vt. s̃. de iur̃. dotium. l. auia. ⁊ not. ff. eo. l. si cum dotem. §. eo tempore. ¶ Sed ad. l. istam opponitur. Nam hic dicitur ꝙ filia potest agere actio. de dote contra fiscum qui successit patri. sed videtur ꝙ non possit: quia si pater viueret. contra eum agere non posset. vt. ff. de iudi. l. lis. ⁊ no. ff. de contrahen. emptio. l. ij. Ad quod potest dici. verum est ꝙ inter patrem ⁊ filiam que est in potestate non potest esse iudiciuȝ. sed hic filia erat emancipata. vnde competit ei actio de dote: vt. s̃. de rei vxo. act̃. l. vna. §. videamus. Vel hic non agit mulier act̃. de dote: sȝ implorat iudicis officium vt dos sibi redderetur: vt. ff. de ritu nupt̃. l. qui liberos. Vel pót dici ꝙ est ratio quare non poterat agere contra patrem patria potestas: vnde illa sublata est morte. ¶ Sed denuo vr̃ contra. Nam cũ gener est factus debitor patris: si successit ei non videtur ꝙ mulier habeat aliquam actionem: vt. s̃. de pactis. l. debitori. Sed respódeo: vbi pater est vere creditor: si succedit ei cófundit̃ actio: vtputa si pater dat dotem pro filia ⁊ stipulatur dotem sibi reddi. sed vbi non est vere creditor: quia dat doté pro filia: nec stipulatur sibi doté reddi: non confunditur actio.

Si ignorans. In. l. ista ponitur talis casus. Quedam mulier accessit ad principé ⁊ coraȝ eo sic proposuit: dñe imperator ego credés cótrahere matrimoniũ cũ titio. contraxi cótubernium ⁊ dedi dotem. postea iudicatus est vir meus seruus. modo a vobis quero duo. Et ṕmo vtrũ doté possim repetere? Secũdo vtrũ liberi nati ex me ⁊ ipso sint ingenui? Ad primũ respódet imperator ꝙ doté possum repetere condi. ob cau. da. Ad scðm respondet impator ꝙ filij sunt ingenui cum sint nati ex libera matre. Tex. si ignorans. sub. tu mulier. vnde mulieri interroganti rñdet impator vt pȝ ex. l. subscriptione. sed secus si sciés fuisset. vt. s̃. de condi. ob cám da. l. j. Tex. ⁊ dotem dedisti. sub. non de iure sed de facto. Tex. recipes. a dño serui per códitioné ob cáȝ da. vel per condi. sine causa. quasi causa nó sit secuta. ⁊ si nó extant res date in doté. prefertur ceteris creditoribus non domino. sȝ si extát: ⁊ domino ⁊ ceteris creditoribus ṕfert̃: vt. ff. eo. l. si cum do. §. vlti. Tex. apparuerit. sub. recipiens. Tex. intelliguntur. naȝ sicut sunt spurij vulgo concepti: ita nati ex seruo: vt. ff. de statu ho. l. vulgo. vnde matri bene poterunt succedere: non autem patri.

Dos a patre. In. l. ista dicit̃. Si pater dedit doteȝ pro filia sua: si filia premorit̃ in matrimonio: dos ad patrem redire dȝ. hoc dicit ista. l. videte summariá expóné littere. Tex. dos a patre profecta. i. dos profecticia. nam ista lex loquitur in dote ꝓfecticia: nó in aduéticia: vt. j. dicá. Tex. si in matrimonio decesserit. mulier siue extátibꝰ liberis siue non ꝟm nos. licet quidam aliter dicant: vt. j. dicam. Tex. filiafami. ideo dicit filiafami. q2 si esset emancipata haberet actionem de dote: vt. s̃. de rei vxo. actione. l. vna. §. videamus. Vel potest dici ꝙ ideo dicit filiafa. q2 si dat doteȝ pro filia emancipata nec stipulatur reddi cómunis est actio patri ⁊ filie: sed plusculum habet pater: q2 habet exercitiuȝ. Tex. ad patré redire debet. sub. iure patrio. ¶ Or segnori super. l. ista ponitur talis questio. Ponamus pater dedit dotem pro filia sua fa. ⁊ non fuit stipulatus sibi reddi: ⁊ predecessit filia relictis liberis: nũc quero vtrũ dos debeat redire ad patreȝ an apud filios remanere? Dixerunt Mar. ⁊ Pla. cum suis sequacibus ꝙ non debet redire ad patrem: immo debet remanere apud liberos si extant liberi: al's dȝ redire ad patrem. Et hanc suaȝ opinioné nisus est probare rationibus ⁊ argumentis ⁊ legibus expressis. Et pro opin. Mar. ⁊ suorum sequacium respondebant ipsi sic. Non obstat quod allegant ꝙ dos debet redire ad patreȝ in solaciũ filie amisse: q2 intelligitur. s. si nó extant liberi. sed si liberi extát: liberi succedunt loco filie si nihilominus filia é amissa. Ité istud argu. est probabile non necessarium. Et primo tali ratione. nam que est ratio ꝙ si filiafa. predecessit in matrimonio ꝙ dos debet redire ad patreȝ? Certe hec est ratio in solacium filie amisse: vt argu. ff. de iure dotium. l. iure succursum est in princi. sed si predecessit relictis filijs: in locum filie pater habet nepotes. vñ cessante causa: cessat effectus: vt. ff. de diuor. ⁊ repu. l. quod ait lex. §. illud. Iteȝ alia ratione: quia dos est proprium matrimoniuȝ filie: vt. ff. de mino. l. ij. §. vtrum. Item potior causa est descendentiuȝ q̃ȝ ascendentium: vt in aucté. de heredi. ab intesta. ⁊ insti. de hered

quali. ꝛ differētia. §. sui. Itē lex est expressa que dicit ꝙ dos debet apud filios remanere: vt. j. de col. l. illam. Sed domino Bul. Jo. ꝛ Azo. visum est contra. Et dicunt ꝙ dos debet redire ad patrem: extent filij vel non: ꝛ hoc probāt aperta ratione: qꝛ sicut si extraneus dat dotē ꝛ stipulatur vel paciscitur dotem sibi reddi sol. ma. extent filij vel non: ita est de patre. Item si pater dat dotem: dos dꝫ redire ad eum. vt. s. de rei vxo. actione. l. vnica. §. accedit. Item ꝛ alia ratione qꝛ infinite. ll. dicunt hoc. ꝛ statim hec. l. ꝛ. j. de bonis ma. l. ij. ꝛ ff. rem ra. ha. l. ij. Item qꝛ hec. l. gnāliter loquit̃ ꝛ non distinguit: vnde generaliter debet intelligi: vt ar. ff. de publi. in. l. illa de precio. ꝛ. ff. de contra ta. pos. pe. l. j. §. generaliter. Itē pro hoc videtur. l. expressa. s. de rei vxo. actio. l. vna. §. sileat Item pro eorum opinione facit qđ dicit. l. pealle. iure succursum est. in prin. ꝙ debet redire dos ad patrē in solatium filie amisse. Nam esto ꝙ liberi extent ex filia: nihilominꝰ est filia mortua: vnde dos dꝫ redire ad p̄rem. cum eadē ratio remaneat: ergo idem ius statui dꝫ: vt. ff. ad. l. aql. l. illud. in p̄n. Item filia erat in potestate patris: filij in ptāte sui patris: vt insti. de patria po. in fi. Et ad. ll. allegatas cōtra dicit̃. Non obstat dos est proprium patrimonium mulieris: qꝛ intelligitur ꝙ ex dote funeretur: vt. ff. de relig. ꝛ sump. fu. l. in eū. Itē intelligit̃ proprium patrimoniuꝫ mulieris vt possit restitui: vt no. ff. de mino. l. deni qꝫ. §. vtrum. Item non obstat ꝙ potior est causa descendentium q̄z ascendentium: qꝛ dos non redit ad patrem iure successionis: sed iure patrio. vt. ff. de castrensi pecu. l. ij. ꝛ ita intelligit. l. istam. Item non obstat. l. j. de col. l. illam. quia loquitur in filia emancipata: cuius dos non est profecticia: vt. s. de rei vxo. actio. l. vnica. §. extraneū ꝛ. ff. de iure dotium. l. profecticia. in fi. Sed si velitis tenere opi. domini Mar. respondebitis ad. l. istam ꝛ ad illam. l. iur̃ succursum est in prin. qꝛ dos a patre profecta: debet redire ad patrem. sub. si non extant liberi. Et ad. §. sileat. respondebitis ꝙ ille. §. debet intelligi. cum matrimonium soluitur diuortio: qa tunc maritus si vellet retinere dotem ob liberos non potest: quia iam mulier remaneret indotata: qđ esse nō debet. non autem loquitur cum matrimonium soluitur morte. Sed opi. domini Bul. Jo. ꝛ Azo. est vera de rigore iur̃. Sed opi. Pla. ꝛ Mar. de consuetudine obseruatur: ꝛ minime sunt immutanda que interpretationem semper habuerunt: vt. ff. de le. ꝛ const. l. minime. ꝛ. l. si de interpretatiōe. Et scripsit hic dominus Azo. domi. Bul. confirmauit opi. suā verbis ꝛ re: idest de iure ꝛ de facto. Nam cum vxor domini Bul. decessisset. que erat filiafami. ꝛ extarent liberi: restituit dotem patri vxoris sue. Nam ꝛ pater vxoris domini Bul. post mortem eius quesiuit a domino Mar. vtrum posset repetere dotem a domino Bul. cū liberi extarēt. qui. s. Mar. dixit domine: si ego fuissem maritus filie vestre a me dotem non possetis petere. Nam ego sum in opinione ꝙ si liberi extent ꝙ pater non potest petere dotem: sed vos a domino Bul. potestis repetere eam. Nā ipse est in opinione ꝙ siue extent filij siue non: ꝛ filiafa. decedit constante matrimonio ꝙ pater possit petere doteꝫ. vnde consulo ꝛ moneo ꝙ ad dominuꝫ Bul. accedatis ꝛ repetatis dotem quā pro filia vestra dedistis: ꝛ si negabit eam vobis reddere: eū de sua opi. scandalizabo. sed dominus Bul. bene cauit sibi. Nam dotem sibi restituit absqꝫ omni controuersia: ꝛ sic vt dixi de iure ꝛ de facto suam opinionem approbauit quod dn̄o Mar. non placuit. Licet tamē dominus Bul. hoc fecisset: tamen dn̄s Albe. antiquus doctor eius scholaris qui opi. domini Bul. sequebat̃ non sic fecit. Nā cuꝫ vxor eius decessisset q̄ erat filiofa. ꝛ ex ea liberi remansissent petebatur ab eo dos: tamē ipse erat in opinione ꝙ dos a patre profecta: ad patrē redire debeat: extent liberi vel non: ꝛ ipse dixit ꝙ non debebat eam restituere nec volebat: ꝛ dixi fui in ea opinione: sed non sum. nam cognosco me errasse: ꝛ tunc opinionem do. Mar. approbauit: quod fuit in tanto viro valde reprehensibile ꝛ turpe: maxime in isto casu. ꝛ ita opinionem suaꝫ dominus Alberi. antiquus doctor. rebus ꝛ factis violauit. ¶ Ultimo no. ꝙ duplex est dos. Est enim dos p̄fecticia. est aduenticia. Et dicitur dos profecticia: quā p̄r dat p̄ filia. vl̃ alius sua cōtēplatione: de hoc loquit̃ hec. l. ꝛ. ff. e. l. iure succursum est. in prin. Est dos aduenticia: cum dat dotē extraneus vel ois qui non hꝫ in ptāte mulierem: vt not. ff. de iure dotium. l. profecticia. in fi. ꝛ in hac dote non habet locū hec l. quia tunc non ad patrē sed ad heredem mulieris reuertit̃: sicut aperte colligitur in illa. l. profecticia. Item intelligitur hec. l. cum pater nō est stipulatus dotem sibi reddi: ꝛ sic hꝫ locuꝫ sola actio tacita ex stipulatu: qꝛ tunc cōmunis ē actio patri ꝛ filie: lꝫ plusculuꝫ hēat pater: qꝛ hꝫ exercitiū: vt. s. de rei vxo. actio. l. vnica. in p̄nc. Si autē p̄r esset stipulatus expresse: vt fit hodie in ciuitate ista. nā cum pater dat dotē pro filia sua dicit ita: do tibi centū in dotē: ꝛ p̄mittis mihi. c. restituere si soluit̃ matrimoniū morte vel diuortio. quid erit si filia premorit̃ in mr̄imonio extantibus liberis? Certe tunc dicunt quidam consuetudinē indistincte seruandaꝫ: vt si nō extent liberi repetatur dos: al's non. Sed certe nos dicimꝰ ꝙ tunc actio de dote est ipsius patris: ꝛ tūc rediret dos ad eum non vt ad p̄rem: sed vt rediret ad quēlibet extraneum: qui esset stipulatus dotē sibi reddi. vnde sicut non officeret extraneo: qui stipulatus est dotē sibi reddi si mulier decederet extātibus liberis: ita hoc casu non officit patri qn possit repetere dotem: extent liberi vel non: ne sit deterioris cōditionis pater q̄z extraneus. nec vendicat sibi locum consuetudo: qꝛ de hoc nescio aliquā consuetudinem: sed esto ꝙ eēt cōsuetudo haberet locū de dote profecticia: ꝛ ibi pater non esset stipulatus: ꝛ ita haberet tacitā ex stipulatione actioneꝫ de dote que esset cōis sibi ꝛ filie: vt. s. dixi. non autē haberet locum vbi pater esset expresse stipulatus dotem sibi reddi.

Si quidem. In. l. ista ponit̃ talis casus. Quidaꝫ accessit ad p̄ncipem: ꝛ corā eo p̄posuit sic. dn̄e imperator vxor mea capta est ab hostibus: frat̃ suus quasi heres suus vult a me dotem exigere: quero a vobis vtruꝫ possit? Ad qđ respondet impator ꝙ non: sed si est mortua naturaliter sic. Tex. vxor tua. marito interroganti respondet imperator vt patet ex. l. subscriptione. Tex. cum in stipulatu deducta sit. Idem si non esset deducta: dūtamen existeret ei hēs. ¶ Or segnori super. l. ista quero qualiter iste frater probabit sororem esse mortuā. Erunt ne testes necessarij: qui mori eam viderint vel sepeliri? In qōne ista respōdet Rogeriꝰ ꝙ hic probabit per testes: qꝛ qui dicit: non ei qui negat: incumbit onus probandi: vt. s. de proba. l. ij. Iteꝫ pro se inducebat. s. ti. proxi. l. vxor. ꝛ auc̃. que incipit. hodie quātiscunqꝫ annis. sꝫ dominus Ir. dixit ꝙ iste frater probabit per famā solum. ꝛ pro se induxit. ff. de testibus. l. iij. §. vbi autem epistole. Nam aliquando probatur per famam vt. ff. de questionibus. l. de minore. §. vlti. Uel dicatis aut vult p̄bare mortem de proximo: aut mortem de remoto. Si mortem de proximo: tunc debet probare per testes ꝛ per conuenientem numerum testium: ꝛ non sufficit sola fama hoc casu. Uel probabit per vnum testem cum fama: vt ar. s. ti. proxi. auc̃. hodie quātiscunqꝫ annis. Uel probabit hoc iur̃ presumptione: qꝛ probabit eam de cuius morte agitur habuisse. xc. an. cum capta fuit vel cum discessit a ciuitate: ꝛ ꝙ sunt modo bene. xxx. anni ꝙ hoc fuit: ꝛ sic sunt amodo plusq̄z. c. anni qui sunt longissima vita hominis: vt. s. de sacrosan. eccle. l. vl. ꝛ. ff. de vsufruc. l. que vsufru. ꝛ. ff. de vsu. ꝛ vsufructu. l. si vsufructus. Si aūt vult aliquis p̄bare mortē de remoto: tunc dixerūt Bul. ꝛ Azo. ꝙ probatur per famā: qꝛ non esset inuenire testē qui vidisset eam de cuius morte agitur: vt arg. ff. de offi. preto. l. barbarius Philip.

Si circunscripta. In lege ista quattuor dicūtur. Primo dicitur. si mulier dedit in dotem res estimatas ꝛ decepta est: tunc maritus tenetur supplere iustum precium. Sed si decepta est dolo mariti: siquidem heredes mulieris possident repellent maritum. Tertiꝰ casus est. si maritus accepit res estimatas: ꝛ in estimatione est deceptus: tunc solu. matri. non debebit restituere nisi veram estimationem. Tex. vulgo pꝫ. qꝛ tenetur maritus restituere verum preciuꝫ: vt. ff. de iure dotium. l. iure succursum.

Tex.

Tex.oñderitis.q2 dolus d3 probari zč.vt.s̃.de dolo.l.dolum.Tex. opituletur. q2 si non possideritis hĕbitis actionẽ contra maritũ:7 cui damus actionẽ:multofortius exceptionem.℄ Or segnori accipietis versiculũ. hec autem locum habent zč.Et potest legi tribus modis. Et vno mõ vt referatur ad primũ casum ꝙ hoc verũ est:cũ res extant: non est restituẽda vera estimatio.Alij dicũt ꝙ hoc verũ est:cu3 res non extant: non restituit̃ vera estimatio sed conuenta: 7 hi referunt ad scõm casum. Alij dicunt ꝙ refert̃ ad primũ dictum:7 ꝙ est verũ cũ res extant:secus si nõ extant:quia tũc peteretur vera estimatio.Sed hec lectura nõ placet:q2 vbi mulier decipitur dolo mariti:maritus tenet̃ ad verã estimationem:vt.ff.e.l. si estimatis rebus.

Filie. In.l.ista dr̃. Si pater donauit filie pecuniam quã h3 in potestate: non prohibet̃ pater illa3 pecuniã repetere: Sed si pater dedit dotẽ pro filia : eã nõ põt petere constante matrimonio:etiã filia consentiẽte:nec etiã so.ma.ea inuita.Tex.minime.i.nõ ꝓhiberis:vt.s̃.de inoffi.do.l.ij.Tex. nõ potest.sub. nisi maritus vergeret ad inopiam:vt.s̃.de iure do.l.vbi.sed ea consentiente sic:vt.ff.e.l.si cum.§.eo.

Et maritus. In.l.ista dicitur ꝙ si maritus cõdẽnat᷒ est inquãtũ facere põt: si post diuortiũ puenit ad pinguiorẽ fortunã hñ tenetur ad residuũ. Scdo dr̃ ꝙ hr̃des extranei mariti non hñt hoc puilegium.Tex. est.vt.ff.d re iudi.l.sunt qdã.7.l.inter eos . Sed hoc fallit in duobus casib᷒ in qbus maritus cõdẽnat̃ insolidũ. Ut si dolo malo fecit vt nõ esset soluẽdo:vt.s̃.de rei vxo.act̃.l. vnica.§. cum autem. Item si dolũ cõmisit in re dotali.

Dotis actione. In.l.ista dr̃. Si mul̃r dedit rẽ in dotẽ marito:7 solutũ est mr̃imoniũ mulier d3 cõuenire hĕdes. mariti actiõe de dote ꝓ eo qd̃ in dotẽ datũ sit. nõ aũt d3 inuitis hĕdibus mariti sua auctoritate ingredi res dotales:nisi cõuenisset hoc inter eã 7 maritũ: vel nisi h̃ faceret auctoritate iudicis.Tex. facultatẽ. 7 si al's ingredit̃ cadet a iure suo:vt.j.vñ vi.l. si quis. sed hoc fallit in duob᷒ casibus positis hic.7.s̃.de here.act̃.l. heredem.

Si socero. In.l. ista dr̃ . Si pater mulieris dedit dotẽ socero filie sue : l3 gener sit mortuus in ptãte sui patris : tñ dat̃ actio de dote tibi pr̃i mulieris ea cõsentiẽte cõtra p̃rem insolidũ nõ de peculio.Tex.o3 facere.sub.si est soluendo:al's inquãtũ facere põt:vt.s̃.e.l.maritus.

Si constante. In.l.ista dicit̃.Si mulier dedit dotẽ marito suo: dos que data est:so.ma. reddẽda est.Tex. data dicitur. q2 dos incipit a traditione.Tex. vel promissa. q2 dos incipit a pactione.Tex.maritalis.vñ soluto matrimonio reddenda est dos:vt.ff.de ver.sig.l.cum querebatur.

℄ Si constante matrimonio dos soluta fuerit.

℄ Superiori titulo dictũ est quẽadmodũ dos petatur soluto matrimonio.verum q2 plerũq3 dos constãte mr̃imonio soluit̃.7 dubitatur an hoc fieri possit.iõ adijcit̃ hec rubrica. Et certe non põt hoc fieri:vt plene dicã.j.e.l.vnica.

Si constante. In.l. ista ponitur talis casus. Contraxi mr̃imoniũ cu3 aliqua: 7 aliquas res dedit mihi in dote3:eo pacto ꝙ si predecederet in mr̃imonio illã dotẽ deberẽ lucrari . in processu tẽporis ego sine cã legittima vxori res dotales restitui.demũ illa mulier ꝑdecessit sine liberis . Nunc querunt̃ tria.Et primo:an illa restõ fuerit valida? Scdo si de iure nõ tenuerit:an ipsas res cũ fructibus ab heredibus eius possim vẽdicare? Tertio querit̃ si predecesserit relictis liberis cõibus:vtru3 proprietatem debeam eis seruare? Ad quod r̃ndet imperator ꝙ illa restõ de iure non valet: q2 obtinuit instar donationis. vñ sicut donatio facta inter vir̃ 7 vxorẽ nõ valet:ita dotis restõ non valet. Ad scõm r̃ndet ꝙ si pactus fuit de dote lucranda ꝙ illas res ad eius heredibus potero vendicare cũ fructibus ex die dotis restitute. Ad tertiũ r̃ndet ꝙ illas res debeo seruare liberis cõis matrimonij nec proprietatem illaꝝ reꝝ debeo in eoꝝ preiudiciu3 alienare. Tex.sine causa. q2 certe sunt cause ex qbus dos constante mr̃imonio põt reddi ex volũtate 7 ex necessitate: vt.j.dicam. Tex.obtinere.sub.talis restõ dotis. 7 dic donatiõis pure 7 simplicis:vt.ff.de dona. inter viru3 7 vxorem.l.j.ij.7.iij.7.l. si sponsus in fi. 7 hucusq3 durat primũ dictũ huius.l.Tex. eadẽ.hic incipit scõm dictũ huius.l.Tex.refuse.i.restitute. Tex.marito restituatur. quo casu mortua muliere vir debebat lucrari dotẽ non restituere.Tex.ita. hic incipit tertium dictum huius.l. Tex. non possit .i. alienatio facta a marito non preiudicat liberis.℄ Or segnori circa.l.istã insistẽdũ est. Et primo loco subijciemus hic regulã 7 eius instãtia3. Nam hec est regula. cõstante matrimonio dote3 solui non posse.7 si soluat̃ : illa restõ obtinet instar donationis . vnde sicut donatio facta inter virum 7 vxo . constãte matrimonio nõ valet:vt.ff.de dona.inter vi.7 vxo.l.j.7.ij.immo reuocat̃: vt.ff.de dona.inter vi.7 vx.l.si vxor.7.l.siquide3.ita restõ talis dotis:q2 obtinet instar donationis nõ valet vt hic. 7 ad hoc concordat in auc.de nuptijs.§.dotẽ. Instãtia regule est in casibus in qbus dos reddi põt constante matrimonio ex voluntate:vt si maritus reddit vt se suosq3 debeat alere. Itẽ si reddit vt ex dote fundum idoneum comparet cum possit dos in speciem cõmutari: dũtamen causa dotis melior constituatur vt ista probantur.ff.de iure dotium.l.nurus.§.manete.7.l.si ei nuptura.7.l.se.7.l. vlti.7.ff.solu.mat.l. q̃uis.7 l.se.7 argu.ff.de dona.inter vi.7 vx.l. si quis pro vxore in fi. Item redditur ex necessitate : puta olim si maritus ad inopiam est deductus : vt.ff.solu.ma.l. si constante. hodie vero satis est si incipit vti male sua substantia:vt in auc. de equalitate dotis.§.illud. que est.j. de coll. auc. quod locum h3. Item redditur dos ex necessitate constante matrimonio si mulier tradidit vel promisit seruo vel filiofami.nomine domini vel patris stipulanti dotem : si ratum non habeat dominus vel pater.nam mulier condicet res vel promissionẽ: vt.ff.de iure dotium.l.quẽadmodu3 in prin.℄ Or segnori circa.l.istã instatur sic. nam hic dicitur . Si maritus reddit dotem vxori sine causa legibus approbata:non tenet restõ: q2 obtinet instar donationis 7 maritus reuocabit illã dotẽ: 7 hoc est planum muliere viuente.sed vbi est mortua : quomodo vendicatur ab heredibus cũ fructibus? q2 ea mortua solutũ est matrimoniũ: vnde res dotales debẽt reddi heredibus eius:vt.s̃.de rei vxo.act̃.l.vna.§. exactio.nõne poterunt dicere marito: dolo facis zč.7 certe sic.ff.de doli exc.l. dolo facis. Quid ergo dicemus? Ad quod dicunt quidã ꝙ illa exceptio locũ habet cu3 eidem tenetur restituere a quo petit. sed hic tenebatur restituere vxori non heredibus.7 pro se inducunt.ff.solu.matri.l.si ab hostibus. Sed hec solutio non est bona. s3 alij voluerunt dicere hec exceptio nõ fuit opposita ante sniam. sed si fuisset opposita : locũ haberet. vnde si non fuit opposita : amodo non poterit opponi: vt.j.sen.rescin.nõ pos.l.peremptorias.sed nec hec solutio est multũ probabilis: q2 iam nulla esset dubitatio huius .l. Et ideo vos dicetis ꝙ hec.l.debet intelligi ꝙ dos nõ erat reddẽda:quia maritus ex vi pacti debebat lucrari dote3.quod pactum est permissu3 fieri vt.s̃. de dona.ante nuptias.l.vlt. igitur heredes mulieris non possunt dicere : dolo facis ꝙ petis quod restituturus es. Uel potest dici ꝙ hic maritus non erat pactus de dote lucranda : sed recepit res estimatas in dotem vera estimatione : constante matrimonio restituit estimationẽ vxori:postea mortua est mulier: certe maritus repetet dotẽ ab heredibus cu3 fructibus. vnde cũ dos cõsistebat in quãtitate: maritus habebat anni dilatiõnẽ : vt in.§. exactio .s̃. de rei vxo.actio.l. vna. vnde repetet dotem ratione interusurij medij temporis. Nam aliquãdo habet̃

ratio vsurũ medij tẽporis: vt.ff.solu. matri.l. si constante.§. quotiens. Item aliquãdo habetur ratio fructuum preteriti temporis: vt.ff.de vsufru.le.l.quero.

¶ Ne fideiussores vel mandatores dotium dentur.

¶ Crederet aliquis posse a marito vel ab eius patre: vł ab alio qui pro eo dotem recepit dari fideiussores pro dote: sꝫ hoc non est verum: ⁊ ideo dicit rubrica: ne fideiussores vel manda.dotiuꝫ dentur a marito mulieri vel eius patri. Et ꝙ ita debet subaudiri satis colligitur.j.e.l.vlti. ¶ Et no. ꝙ est differentia inter fideiussores dotis: ⁊ mandatores.nam fideiussores habent subsequi obligationem. Item accedũt obligationi iam contracte: vt colligitur.ff.de fideiusso.l.j. Interdum tamen si hoc ageretur accederent future obligationi: vt.ff.de iudi.l.non quemadmodum.⁊.ff.de pecul.l.eo.tẽpore. Sed mandator habet precedere obligationeꝫ: puta si mandat aliquis vt marito periculo suo dotem det.nisi in casu: vt si mando creditori tuo vt differat a te exigere debitore suo periculo meo: vt.ff.manda.l.si vero animo remunerãdi.§.cum quidam.

Siue ex iure. Segnori intẽtio hu⁹.l.est ita breuis. Si fiat pactũ inter virũ ⁊ vxorẽ ꝙ maritus vxori debeat dare fideiussores dotj seruande vxori siue illa conuẽtio proficiscatur ex iur̃ siue ex consuetudine: dicẽdum est talem cõuentionẽ non valere. Tex. siue ex iure.s.scripto. Tex. siue ex ꝯsuetudine.i.ex iure nõ scripto.nã ius nr̃m cõstat ex iur̃ scripto ⁊ non scripto: vt.ff.de iusti.⁊ iure.l.ius auteꝫ.⁊.l.se.⁊ est cõsuetudo ⁊c̃.vt.ff.de le.⁊ se.cõ.l.de qbus. Tex. lex. Segnori hec lr̃a potest exponi dupliciter. Et vno modo sic. lex.i.pactio que fit inter virũ ⁊ vxorem de dote seruãda. Et merito vocat hic imperator legẽ.i.pactum qꝛ ꝯcto ⁊c̃. vt colligitur.ff.depo.l.j.§.si cõuenerit. Uel potest exponi secũdo modo.lex.s.scripta. Tex.eã.s.conuentionem.vel eam.s.legẽ. Tex.iubemus aboleri.sub.⁊ nõ seruari. Unde ex.l.ista colligetis istud magistrale ꝙ licet nobis argumẽtari a rubricis sicut a nigro.qđ ex eo apparet: qꝛ rubrica nostra per omnia confirmatur in nigro. Dicit enim rubrica: ne fideiussores vł mandatores dotium dentur. Idem dicit nigrum: quia dicit si fiat conuentio super dote de dando fideiussore non valet. ⁊ hoc idem dicit.l.sequens vt.j.videbitis.⁊ sic dicimus ꝙ a rubricis nostrarum legum lꝫ nobis sumere ar. ⁊ probationes sicut a nigro. Et est rõ qꝛ auctor nostraꝝ rubricarũ fuit iusti.⁊ ipse in nigro suas rubricas cõfirmat. ⁊ ad hoc est sil'e s̃.vt nemo inui.age.vel accu.cogatur.⁊.s̃.ne quis in sua cã iudi.vel ius sibi dicat.⁊ ad hoc etiã facit.ff. si certũ peta.l.j. Aliquãdo tamẽ generalius est nigrũ ꝙ̃ rubrica.vt.j.etiã ob cyro.pe.pig.reti.poss.qꝛ in littera dicit de cyrographaria ⁊ in rubrica dicit de pecunia. Aliquãdo generalior est rubrica ꝙ̃ nigrum.vt.s̃.de relig.⁊ sump.fune.nam non tractatur in nigro de alee vsu nisi in quadam constitutione greca. Ex decretoꝝ tñ rubricis dicimus ꝙ nõ lꝫ nobis sumere arg.qꝛ alius fuit qui fecit nigrũ ⁊ alius rubricas.nã nigra sunt dicta sanctoꝝ patrum. sꝫ rubricas fecit Gratianus.⁊ iõ liber decretoꝝ non per rubricas diuisus est.sed per qõnes ⁊ cãs ⁊ distinctiones. ¶ Or segnori circa.l.istã est insistẽdum. Et aduertatis ꝙ dñs Io.⁊ Azo multa ⁊ infinita cõtraria circa l.istam posuerunt ⁊ non bene nec ad plenuꝫ vidẽtur ea determinare ⁊ soluere. Ego tamẽ omnia cõtraria reducam ad diuisionẽ. Nã vos hẽtis h̃ fideiussorem dotis seruãde dari nõ posse. Sed d.l.cõtradicit que dicit ꝓ dote posse dari fideiussorem: ⁊ datũ teneri: vt no.ff. de iure dotiũ.l. promittẽdo ⁊.l.cum dotis. Ad solutionẽ quoꝝ contrariorum ita breuiter dico. Non põt dari fideiussor a marito vxori super dote seruãda vt hic.⁊.j.l. proxi. Sꝫ ecõtra bñ potest dari fideiussor ab vxore marito de dote sibi soluẽda: vt in.ll. cõtrarijs. Si queratur que sit rõ diuersitatis satis patet qꝛ si posset vir fideiussorẽ dare vxori de dote seruãda: ex hoc posset causa perfidie oriri. Nã diceret vir vxori.dedi tibi talẽ fideiussorem de dote tibi seruãda volo ꝙ liberes eũ.diceret mulier: tu vis me decipere: ⁊ ita oriretur cã perfidie: qđ leges nolũ scꝫ ꝙ causa ꝑfidie oriat̃ inter virũ ⁊ vxoreꝫ: vt.j.de fur.l.manifesti.in fin. multofortius si non subest cã. sed si mulier dat fideiussorem marito de soluẽda dote: ex hoc non orit̃ ꝑfidia qꝛ mulier non attentaret hoc dicere marito: vel si attentaret vir derideret eam. ¶ Sed denuo.l.videt̃ cõtra. que videtur velle ꝙ maritus possit dare fideiussorẽ vxori de dote soluenda. Nam.l.dicit sicut bona mariti sunt tacite obligata vxori pro dote: ita bona illius qui dotẽ pro marito accepit: vt.s̃. de rei vxo.act̃.l.vna.§.⁊ vt plenius. Itẽ ita dicit.l.sicut maritus qui cõfessus est se recepisse dotẽ põt excipe de nõ numerata dote: ita qui sup dote pro marito se obligauit: vt.s̃. de dote cau.non nu.l.vlti.quid ergo dicemus? Dixerunt qdam qđ ibi dicit̃ hic corrigit̃: qꝛ non est nouũ ⁊c̃.vt.ff. de le. ⁊ se.cõ.l.non est nouũ. Que solutio nõ est bona: qꝛ legũ correctio est vitanda inquãtum vitari potest: vt.j.de ap.l.precipimus.in fi. Uel potest dici ꝼm alios.non põt dari fideiussor dotis vt hic.sꝫ potest esse receptor dotis pro marito: ac si aperte dicat̃: ꝙ fideiussorem det maritus vel mandatoreꝫ vxori dotis seruãde. hoc esse non põt vt hic. sed hoc potest esse si mulier non vult dare viro: qꝛ putat eum minus idoneum: bene potest velle alium: qui eam recipiat.⁊ sic ĩtelligitur.l.cõtraria. Uel potest dici.est fideiussor dotis seruande: ⁊ est fideiussor dotis restituende. Fideiussor dotis seruande est: si maritus vel pater eius promitteret ꝙ nõ alienarẽt bona sua: imo seruarent ita bona sua ꝙ semper seruaretur dos vxoris cõstante matrimonio: ⁊ iste fideiussor non potest dari.⁊ hoc dicit lr̃a: qꝛ si talis fideiussor daretur: ex tali fideiussione maritus constitueretur sub basicio vxoris: ⁊ causa perfidie oriretur in cõnubio qđ esse non debet: vt.j.l.proxi. Nam hodie si maritus vellet alienare vnam rem.ita ꝙ fideiussor de dote seruanda non teneret̃: mulier non vellet consentire: vnde oriretur causa ꝑfidie. Preterea concessum est a iure mulieri ꝙ non possit remittere ius hypo.potest tamẽ renunciare: vt.s̃.ad velle.l.etiã.⁊.l.iubemus.⁊.ff.de his qui in frau.credi.l.si pignus.⁊ vbi vult mulier recipere fideiussorem de dote restituẽda qđ est cõmuniter soluto matrimonio morte vel diuortio: certe talis fideiussor nõ prohibetur dari vt hic.⁊.ll.cõtrarie vident̃ hoc admittere: ⁊ hec ĩterpretatio ex consuetudine est approbata.s.ꝙ fideiussorem de dote reseruanda vir dare non possit: sed de dote restituẽda sic: qꝛ hec promissio cõfertur in tẽpus solu.matri: vt.ff.de verb. signi.l.cum querebatur. ¶ Sed denuo ad.l.istam opponit̃ ⁊ videt̃ ꝙ fideiussor dari possit de dote seruanda: vt.ff.solu. matri.l.si ꝯstante.§.quotiens. Ad qđ vos dicetis: ꝙ ibi erat solutum matrimonium.verum quia olim debebant res restitui annua bima trima die: ⁊ ita erat obligatus in dieꝫ: vnde tenetur dare fideiussoreꝫ.ff.de iudi.l.in omnibus. ¶ Et ad solutionem istorum contrariorum vt plene liqueat articul⁹ iste: ita distinguendum est vt consueui distinguere. Nam cũ fideiussor vel mandator dotis datur: aut datur a muliere vł a patre eius viro aut ecõtra viro mulieri vel a patre viri. In primo casu tenet datio talis fideiussoris.⁊ sic intelligunt̃.ll. contrarie.ff.de iure dotiuꝫ.l.promittendo.⁊.l.mutus.in ꝑn. ⁊.l.cum dotis.quia ex hoc causa perfidie oriri non potest: imo tollitur cum soluitur dos pro oneribus matrimonij: vt probatur.s̃.de iure dotium.l.pro oneribus. sed si dos non solueretur posset oriri causa perfidie: vt colligit̃ arg.ff.fami. hercis.l.si maritus. Si autem datur fideiussor a marito mulieri: aut datur fideiussor solu.matrimo.super dote restituẽda: aut cõstante matrimonio. Nam vbi soluto matrimonio datur fideiussor a marito vxori: vel heredibus eius sup dote restituenda ad diem.l.cõprehensam: tũc talis datio bene tenet: vt in.l.si ꝯstante.⁊ quotiens. Immo de necessitate vir tenetur dare fideiussorem: qꝛ cum deberet in diẽ actione de dote: dꝫ cauere de in diem prestando: vt in prin.l.in omnib⁹ ⁊.l.ꝙ si in diem.⁊.ff.de peti.here. Si autem datur fideiussor a viro mulieri constante matrimonio: hic fuerunt multe opiniones. Dixit enim Placẽ.ꝙ vir non tenetur dare fideiussorem dotis.sed si sponte dedit tenet: ⁊ hoc nisus est probare argumentis ⁊ legibus ⁊ rationibus. Nam quedam sunt que non debẽt fieri; facta tamẽ tenent: vt colligitur.ff.de interdi.

terdi. ⁊ relega.l.relegatoꝝ.§. ad tp̄s.⁊.ff. qñ a p.fit.l.j.§. bi/duu3.⁊.ff.de ferijs.l.j. Jte3 si aliqs est datus tutor in testo: non tenet satisdare: sed si satisdat: tenet satisdatio: vt insti. de satisda.tu. in princi.⁊.s̄.de epi.audi.l. de creationibus. ⁊ ita intelligit totū istū titulū. Sed hec opi.non vr̄ bona: quia rubrica ista est prohibitoria. Si aūt ꝓhibentur dari ergo si dati sunt non tenet sic datio: q2 sufficit legislatorem tantum prohibuisse ēt si vltra nō ꝓhibeat: vt.s̄. de legi.⁊ cōsti.l. nō dubium. Nigrum ēt est hic ꝓhibitoriū. Jtē si non d3 dari ergo nec accipi: q2 ista sunt correlatiua: vt.ff. de rerum per/mu.l.j. Preterea si rubrica est ꝓhibitoria: nigrū est ꝓhibi/torium: ergo apparet ꝙ non possit dari nec accipi: vt.ff.ne quid in lo.pu.fiat in rubrica.⁊.l.ij. in prin.⁊ licitū est nobis a rubricis argumētari: vt.s̄.dixi. Alij dixerunt: si vir vxori dat fideiussorem: q2 aut ex certa scia: quo casu tenet datio. Aut per errorē: quo casu non tenet datio vt hic. Et pro istis est ar.ff.si quis cau.l.⁊ si quis.§. nō querit. Sed certe siue sciat: siue ignoret: ius publicū pactis priuatoꝝ mutari non pōt: vt.ff.de pactis.l.ius publicū. Alij aūt voluerunt dicē: aut ipse maritus accepit dotem ⁊ dat fideiussorem: aut mā/datorem de dote conseruanda: quo casu non t3 datio. Aut maritus non accepit dotem: sed alius pro eo: quo casu non est fideiussor vel mandator sed receptor dotis: vnde tenetur vt in.l.contra.⁊.j.l.proxi. S3 certe nec hec opinio est bona: quia siue aliquis contrahit ⁊ mulier contra velleyanum in/tercedat: mulier iuuatur vell.siue colore quesito mulier ac/cepit: locus est velle.vt.ff.ad velle.l.q̄uis.§. si cum esset. Et ideo in articulo isto vos dicetis. Siue etiam maritus siue pater eius vel alius pro marito dotem suscipiat: non debet dare fideiussorem vel mandatorem dotis conseruande: ne causa perfidie oriretur in connubio: ⁊ sic intelligitur totus iste titulus. Aut maritus aut pater eius vel aliꝰ pro eo dat fideiussorem vel mandatorem mulieri pro dote restituēda in euentum dotis restituende: quo quide3 casu tenet datio: vt.s̄. de rei vxo.actio.l.vnica.§.vt maneat.⁊.s̄. de dote cau. non nu.l.vlti.⁊ sic intelligitur.l.contra. si constante.§.quo/tiens. ¶ Or segnori super.l. ista consueuit queri sed nō est qestio. Nunquid hoc casu cum prohibetur fideiussorem dotis dari causa dotis seruāde: tenebit datio fideiussoris: si maritus renunciat beneficio huius tituli? Dixerunt qui/dam ꝙ sic: q2 licet vnicuiq3 renunciare ⁊c̄.vt.s̄.de pactis.l. penul.⁊ pacta bonafide facta pretor ait seruabo. S3 verius est ꝙ eo casu quo.l.non vult fideiussorem dari: ꝙ non pos/sit renunciari beneficio huius.l. q2 talis renūciatio esset cō/tra.l.vnde non valeret: vt.s̄.de sacrosan.eccl.l. iubemus.§. sane.⁊ dum fit renunciatio.l.prohibente videtur ius publi/cū imutari: vt.ff.de pactis.l.inter debitorē.⁊ q facit ⁊c̄.vt.ff. de reg.iu.l.qui facit. Jtē ptor ait pacta que sunt facta dolo malo non esse seruāda: vt.ff.de pac.l. iurgētium.§. ptor ait.

Eneralí. Superior.l. est alterius imperatoris qui ꝓcessit iusti.hec est noua.l.iusti.qua noua.l.supior l.cōfirmatur: ⁊ rationes adducuntur. Cō/firmat iusti.l.superiorem que vetat fideius/sorem dari a marito vxori dicens: siue ma/ritus siue pater eius dotem recepit: non debet exigi satis/datio de dote reseruanda: vel etiam mandator dum debet recipi: que est duabus rationibus. Prima ratio est: si vxor dum contrahit matrimonium puta se cōmitti fidei viri: ita dotem debet cōmittere. Jtem secunda ratio est: quia ex tali fideiussione posset oriri causa perfidie in connubio. Tex. generali diffinitione: scilicet presenti. Tex.cōstitutione pri/stina.que est.s̄.l.proxi. Tex.nullam esse satisdationem: idest fideiussorum dationem: vt.ff.qui satisda.cog.l.j.⁊ dicit nul/lam esse satisdationem: siue precedentem dotem: siue subse/quentem. Tex.pro dote.sub.seruanda.secus pro dote resti/tuenda: vt.s̄.l.proxi.dixi. Tex. suscipiunt.interdu3 pro ma/rito: vnde colligitur hic.si aliquis accipit dotem pro mari/to non videtur fideiussor sed receptor: quia non debet dari fideiussor: vt.s̄.de dote cau.non nu.l.vlti. Sed quid si mari/tus vel alius accepit dotem? Quidam dicunt maritum te/neri: quia tale ⁊c̄.vt colligitur.ff. si cer.pe.l. certi cōditio.§.

qñ.⁊ certe dicimus ꝙ bñ tenet: q2 est fideiussor dotis resti/tuende. Tex.si enim.nunc annectit duas rōnes. Tex.exigi/tur.sub.dotis seruande quasi dicat non video.⁊ ita habetis si cōmitto alicui illud quod est plus: ⁊ illud quod est minus videor cōmittere: vt.s̄.de pac.con.l.hac. Tex.in connubio: idest in matrimonio. Tex.generetur.sub. qd̄ non debet esse cu3 plerūq3 sine causa vxor ⁊ vir adinuicē non bene viuūt: vt.j.de furtis.l.vlti.⁊ ne exinde iniurie nascat̄ occasio: vnde iura nascuntur: vt.j.vnde vi.l.meminerint.

¶ Rerum amotarum

¶ Dictū est vobis in supioribus de diuortijs ⁊ repudijs. Sed q2 plerūq3 mulier sperans de futuro diuorio amouet res: ideo proditū est iudiciū reꝝ amotaꝝ: ideo dicit rubrica reꝝ amotaꝝ. Et hec rubrica ponit̄ mal̄r: vñ vt aliquid si/gnificet reꝝ amotaꝝ sub.videamus ⁊ subijciamus.s.cui det̄ ⁊ cōtra quē det̄ ⁊ qñ ⁊ inquātum ⁊ ad quid. Et certe datur ei de cuius bonis amotū est cā futuri diuortij: vt.j.e.l.j.⁊.ij. Et contra quem detur. Et certe contra amouentem si viuit vel contra eius heredes inquātum ad heredes puenit cum ista actio sit ex delicto: vt.j.e.l.vlti. Qñ detur. Et certe non datur constante matrimonio: quia est turpis actio.i.famosa. sed demū soluto matrimonio datur: vt.j.eo.l.ij.in fine. Jn/quātum detur. Et certe contra amouentem insolidum con/tra heredes inquātum ad eos peruenit.

Ompensationis. Jn.l. ista ponitur talis casus. Mulier quedā contraxit matrimoniū mecū ⁊ dedit mihi in dotem.c. postea mulier vidēs insignia futuri diuor/tij: cā futuri diuortij de pecunia mea amo/uit.c.postea secutū est diuortiū.eo subsecuto: post tp̄s statu/tum a iure cepit me cōuenire ex stipul.pro dote: ego incipio eam conuenire act̄.reꝝ amotoꝝ. tpe ferēde sententie liquet ꝙ sicut ex dote debeo ei.c.ita ipsa d3 mihi alia.c. iudicio re/rum amotaꝝ. volo obijcere ei cōpēsationē: nunqd possum? Certe sic: q2 melius est nō soluere q̄3 solutū repetē: vt.ff.de cōpēsa.l.ij.⁊.l.ideoq3. Tex.postulas. ⁊ est eqtas cōpēsatio/nis: vt si hincinde debet̄ q̄titas ⁊ debitū est liqdū ꝙ fiat cō/pēsatio: vt.ff.de cōpēsa.l.vl. Jtē eqtas cōpēsationis est hec ꝙ melius est nō soluere q̄3 solutū repetē vt hic colligit̄.⁊.ff. de cōpē.l.ij.⁊.l.ideoq3. Tex.eo magis.i.tātomagis vel maxi/me illa ratione. Tex.diuortij.s.futuri. Tex.ablatas.i. amo/tas. Tex.esse. Sed opponit̄ ⁊ vr̄ ꝙ nō possit ob res amotas dos retineri: vt.s̄.de rei vx.act̄.l.vnica.§.sciēdū.in versi.sed nec ob res ⁊c̄. Ad solutionem cuius cōtrarij dicetis pluri/bus modis. Et vno modo sic ꝰm quosdā. nā qd̄ ibi dicitur: hic corrigitur. q2 non est nouum vt priores leges ad poste/riores trahantur.vt.ff.de le.⁊ se.cō.non est nouū. Uel dica/tis si dos esset in speciebus ⁊ res amote essent species: ob res amotas non retinetur dos. si aūt dos cōsistebat in quā/titate ⁊ amota fuit quātitas: de quātitate ad quātitate3 bene opponitur cōpensatio: vt.ff.de pigno.act̄.si conuenit.⁊ ꝰm determinationem predictā pōt intelligi hec.l. Uel pōt dici ⁊ tertio modo. hic loquimur quādo debitu3 erat liquidum. sed in.l.contraria non erat liquidum: vnde non admittitur compensatio: vt.s̄.de compen.l.vlti.

Iuortij. Jn.l. ista dicuntur duo. Primo dr̄. si vxor causa futuri diuortij amouet res mariti vel extra intentatur actio reꝝ amotaꝝ cōtra amouē/tem soluto matrimonio. Secūdo dicitur. si constante matrimonio amote sunt res non pōt agi rerum amotaꝝ iudicio: quia constante matrimonio neutri eoꝝ neq3 penalis neq3 famosa actio competit: sed in locum rerum amotarū bene datur in factum actio. Tex.di/uortij.s.futuri. Tex.vel ab vxore mariti.repetatis rebꝰ amo/tis. Tex.edicto ꝑpetuo.i.generali. sic exponit̄.s̄.de edē.l.j. ⁊ huius edicti verba non habemus sed eius sententiā sic: vt.ff.e.l.j. Tex.cōstante. hic incipit secūdum dictū huius.l. Tex.neq3 penalis.vñ nec furti: nec ista: vt.ff.eo.l.pen. Tex.

neqꝫ famosa: vt de dolo: vt. ff. de dolo. l. j. Tex. sed de damno. i. nomine damni. Tex. in factum datur actio. sub. in locū penalis. ¶ Or segnori in. l. ista not. ꝙ nō daṫ penalis actio vel famosa vxori contra virum vel viro contra vxorem: constante matrimonio: sicut nō datur liberis vel libertis adu̇er sus parentes vel patronos. sed ne predictarum personaruꝫ delictum maneat impunitum: datur actio in factum: vt. s̄. de dolo. l. superstite.

E rebus. In. l. ista dicuntur duo. Nam primo diciṫ. si vxor amouit res mariti: ꝛ postea moritur: nō potest agere maritus cōtra heredes eius insolidū: sed inq̄ꝫtum ad eos puenit ꝛ hoc cum res nō extant. Scḋo dr̄: si res extant ꝙ maritus nō probibeṫ ipsas res vēdicare. Tex. pponis. marito interrogāti rn̄det imperator: vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. eius. s. vxoris. ꝛ ita solu. matri. Tex. puenit. sub. agere non prohiberis qḋ est infra. ꝛ quare hoc? Quia rerū amotarum actio est ex delicto? vt colligitur. ff. e. l. j. vnde non daṫ ꝯtra hēdes nisi inq̄ꝫtum ad eos puenit vel nisi lis esset ꝯtest. ꝯ. defunctū: quo casu dareṫ insolidū: vt. s̄. ne ex delicto de. l. vna. ꝛ instit. de ppe. ꝛ tpa. acṫ. §. non oēs. Tex. ꝙ si. Incipit scḋm dictuꝫ huius. l. Tex. vti non ꝓhiberis. tu quondā maritus ꝛ vendicantur iste res si extant non tm̄ ab herede sed a quolibet alio possidēte: vt. ff. ad exhi. l. de eo. ꝛ. l. penul. ꝛ vlti.

¶ Ne pro dote mulieris bona quondā mariti addicantur.

¶ Quia soluto matrimonio morte vel diuortio: dos est in cā restōnis: vt. s̄. habuistis. ꝛ aliq̄ mulier extra ordinē petit oīa bona mariti addici sibi: sed hoc nō est cōsentaneū rōni: ideo dicit rubrica ne pro dote bona mariti mulier addicantur. sub. extra ordinē: sed ex ordine dari pn̄t: vt. j. eo. l. j.

T vxori. In. l. ista dicitur. Marit⁹ qui accepit doteꝫ habebat multos creditores: postea decessit minus idoneus. statiꝫ mulier vult accipere omnia bona mariti pro dote sua: nunquid hoc sibi lꝫ? Respondet imperator ꝙ non. Uerumtamē si mulier ex ordine ꝛ cū cause cognitione marito defuncto sine successore vellet bona mariti distrahi: ꝛ sibi satisfieri bene audieṫ. Tex. addicantur. sub. extra ordinem iuris. Tex. successore. qꝛ eo relicto cōtra eum agēdum esset: vt. s̄. de here. acṫ. l. ij. ꝛ vlt. Tex. non idoneus decessit. i. minus soluēdo. Tex. indēnitati. tue. o mulier. Nam mulieri interroganti respondet impator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. nō prohiberis. o mulier. Nā tunc bona mariti dabūtur tibi insolutū vsqꝫ ad cōcurrentes q̄ntitates. ¶ Or segnori no. hic. Si mulier mortuo marito sua auctoritate vult possidē iure dn̄ij bona mariti ꝛ sine cāe cognitione non dꝫ audiri. sed si ex ordine iuris vellet istud petere: posset: puta agere contra heredes mariti. sed quando non inueniuntur heredes hoc casu poterit postulare vt feratur interlocutoria vt in possessionem mittatur: vel vt bona vendantur vel dentur sibi insolutū. Et ad hoc facit. s̄. de his qui ad ec. confu. l. presenti. §. sane. Nam inconueniens esset ꝙ ita extra ordinem darētur bona mariti insolutū vxori: qꝛ ex hoc iura creditorū tollerētur. Nam ipsa nō dꝫ piudicare creditoribus. vt. s̄. de iure dotium. l. vbi. Et ꝙ bona creditoris extra ordinem non debeant dari insolutum. probatur etiam alibi. s̄. de pac. l. pactum.

¶ De fundo dotali.

¶ Quia occasione matrimonij ꝛ nuptiarū fundus constituitur dotalis: ponitur rubrica de fundo dotali. sub. non alienādo. Et no. ꝙ dr̄ fundus dotalis cū fundus est datus inestimatus in doteꝫ: ꝛ ipse debet reddi soluto mr̄imonio: vt. s̄. de rei vxo. actio. l. vna. §. ꝛ cum lex.

I estimata. In. l. ista hoc dicitur. Mulier ꝯxit mr̄imoniū mecum: ꝛ dedit mihi q̄dā pdia in dotem estimata: reseruata tm̄ sibi electione vt possit si velit matrimonio soluto petere predia vel estimationem: nunqd talia predia alienare potero? Rn̄detur ꝙ nō: qꝛ fundus dotalis prohibeṫ alienari: ꝛ videṫ alienari cū alienatur ex cā habili ad dn̄ium transferendū: cuꝫ alienatio est omnis actus per quē dn̄ium transferṫ. Tex. ꝛ cōuenisset. sub. inter virū ꝛ vxorē. Tex. iulia. sub. que ꝓhibet alienationeꝫ fundi dotalis: vt insti. quibus alie. lꝫ vel nō. in prin. Si autem ista predia essent data estimata vera estimatione: nec reseruasset sibi electionem tūc maritus posset alienare: vt. s̄. de iure dotium. l. quotiens. ꝛ sic soluitur cōtra. ar. s̄. de vsufruc. l. interest. Tex. locuꝫ habet. subsecuta alienatione. Sed diceret aliqs pro deo qḋ est alienatio? statim exponit seipsuꝫ. Tex. transfertur. Segnori videṫ ꝙ male dicat. nam per pignoris dationem non transfertur dn̄ium: vt. s̄. de pig. actio. l. pign⁹. ꝛ tamen sicut. l. iulia prohibet alienationē: ita ꝛ pignoris dationem. vt. ff. e. l. lege. Quare vos dicetis ꝙ hec lr̄a debet resolui sic. ꝛ hec est vera propositio. oīs actus per quē dn̄ium trāsfertur est alienatio: sꝫ hec propositio est falsa: alienatio est prohibitio omnis actus per quē dominium transferṫ: vt s̄. de re. ali. non alie. l. vlti. ꝛ etiam colligitur. ff. de verbo. sig. l. alienationis. Uel potest dici. nomen alienationis aliquando sumitur stricte ꝛ proprie: vt dicimus. omnis actus p quē dominiuꝫ transfertur est alienatio vt hic. ꝛ. ff. de statu libe. l. statu liberi a ceteris seruis. §. vlti. Aliquādo sumitur large: ꝛ tunc pignoratio alienatio est.

Mariti. In. l. ista dicitur. Si maritus accepit funduꝫ in dotē inestimatum: quē fundum cōmunē mulier habebat cū filio: ipse maritus non potest alium prouocare ad diuisionem: sed ipse inuitus pōt puocari. h. d. ista. l. videatis expositionē littere. Tex. in dotē inestimatū. secus si estimatū: vt. s̄. de iur̄ dotium. l. quotiens. Tex. prouocari. ꝛ est rō hec ꝙ cū marit⁹ prouocat aliū ad diuisionē est voluntatis: vt. s̄. de acti. ꝛ ob. l. sicut in initio. sꝫ vt ipse prouoceṫ est necessitatis. arg. ff. de condi. fur. l. j. ꝛ ideo potest reuocari. Simile est in minori: vt j. de predijs mino. non ali. l. res. In casibus tm̄ permittitur alienatio cum vniuersitate. Item ex necessitate: vt. ff. eo. l. j. ꝛ sicut ꝓhibetur alienatio fundi dotalis: ita ꝛ quasi dotalis. Et est fundus quasi dotalis qui legatus est seruo dotali: vt ff. eo. l. ij. Nec ob. ff. e. l. si fund⁹. quia fundus dotalis exquo incepit esse dotalis non potest vsucapi. sed si ante inchoata vsucapio: nihilominus postea perficitur: vt in. l. cōtraria. qa quedam prohibentur fieri: que iam facta tenent: vt. ff. depositi. l. furor. ¶ Or segnori vos habetis hic ꝙ prohibita est alienatio fundi dotalis: ꝛ quasi dotalis. sed quid erit? Mulier dedit in dotē marito libros vel equos vel alias res mobiles: nunquid iste maritus recipiens hec in dotem inestimata: ꝛ sic vere dotalia sunt. s̄. de rei vxo. actio. l. vna. §. licet enim anastasia. poterit alienare ista? Uidetur ꝙ non: quia ꝛ seruus dotalis est res mobilis: vt. ff. de verbo. significatiōe. l. mouentiuꝫ. ꝛ tamen serui dotalis prohibetur alienatio: vt ff. eo. l. iiij. Item quia sicut est prohibita alienatio fundi dotalis: ita serui dotalis manumissio: vt. s̄. de seruo pig. da. ma. l. j. ꝛ si in seruo alienatio est prohibita: pari ratione prohibita est in ceteris rebus mobilibus: quia vbi in diuersis ꝛc̄. vt ff. de verbo. obligatio. l. ticia. in fi. j. respon. Iteꝫ ista ve sunt dotalia vt dixi. Sed in questione ista dicimus ꝙ non prohibetur alienare res istas mobiles. Nam. l. iul. scripta est in fundo dotali vel quasi: vt. ff. eo. l. lex iul. ergo in rebus mobilibus videtur concedere. Nam cum ex interpretatione certarum rerum mobilium sit prohibita alienatio: puta in seruis ꝛ ancillis: ergo in ceteris reb⁹ mobilibus permissa est alienatio: quia qui de vno negat ꝛc̄. vt not. ff. de iudi. l. cum pretor. ꝛ colligitur arg. s̄. de procura. l. maritus. ꝛ. ff. de fun. instru. ꝛ instru. le. l. quesitum. §. quesitum. §. item respondit. Item pro hoc videtur. l. expressa: que videtur innuere ꝙ res que consistunt in pondere date in dotem possunt consumi ꝛ alienari: vt colligitur. ff. de iure dotium. l. res que.

¶ Diuortio facto apud quem liberi morari vel educari debeant.

Supra

¶ Supra de diuortijs ꝛ repudijs dictum est: verum qꝛ plerūqꝫ celebrato diuortio extant liberi: ꝛ dubitatꝰ apud quem debeant morari vel educari: ideo ponitur ista rubrica. diuortio facto apud quem morari vel educari debeant. sub. videamus ꝛ subijciamus.

Licet. In. l. ista ponitꝰ talis casus. Titius cū seya ɔ̄xit matrimoniū: ꝛ ex illo mr̄imonio sunt cōes liberi: inter eos celebratū est diuortiū: dubitatꝰ an liberi debeant esse cū pr̄e an cū mr̄e? Et de hoc nulla l. vel constōne aliqd decisum inueniebatꝰ. sꝫ layci debeant celebrato diuortio liberi masculi morentꝰ cum pr̄e ꝛ ab eo alantꝰ: femine cū mr̄e. sed certe imperator dicit ꝙ in arbitrio iudicantis est cognoscere ꝛ diffinire apud quem liberi debeant morari ꝛ educari celebrato diuortio. Tex. caueatur. sub. expresse. Tex. celebretur. sub. soluto matrimonio. Tex. diuisio. sub. rustici ꝛ layci credebant ꝙ filij masculi deberent morari ꝛ educari apud patrem: sed filie femine apud matrem. Tex. debeant. Sed quid veniet in ista cause cognitione? Respondeo quia si liberi sunt minores triēnio debent lactari: vnde debent apud matrem educari ꝛ morari: vt. j. de patria po. l. nec filius. ꝛ. ff. de libe. edu. l. iij. §. etiā. Si autem sunt maiores triennio: tunc debent apud patrem morari ꝛ educari: qꝛ pater debet eos moribus ꝛ scientia instruere: vt ar. j. de emē. propin. l. vlt. Item versatꝰ aliud in cāe cognitione. nam si pater celebrato diuortio inueniretꝰ in seuissimo furore: iudex arbitrabitꝰ vt apud matrē que erat sane mentis morentꝰ ꝛ educantꝰ: vt arg. ff. so. ma. l. si cum dotez. §. sinautem. ꝛ. ff. ad. l. pōpe. de pari. l. penul. Item versatꝰ aliud in cause cognitione: vt si pater est locuples ꝛ mater pauperior: vt colligitꝰ ꝛ no. ff. de libe. agno. l. siqs a liberis in prin. nisi aliud fiat ex cā: vt extra de cō. infide. in. c. ex litteris in fi. Item versatur in cause cognitione id qđ dicitꝰ in auc. hic signata que incipit. Si pater ꝛc̄.

Si pater. A. Or segnori aucꝰ. ista nō legitur sup l. C. vt corrigat eā: sed ꝙ dictum erat in. l. C. obscure: in auc. ista clarificatꝰ. Et in hac auc. hoc dꝛ ꝙ celebrato diuortio si maritus prestitit cām diuortij ꝛ vir ad scđas nuptias nō cōuolauit: liberi debent educari expensis mariti apud matrem. similiter econtra si mater prestitit cām diuortij: liberi debent educari expēsis matris apud patrem si est locuples. Et vnū sciatis ꝙ si pater nō est idoneus: non tenetꝰ filios alere: imo apud matrē locupletē debēt ali. nā ꝛ filij locupletes tenentꝰ matrem indigentē alere. Et ꝙ dictuꝫ est de mr̄e alenda ꝛ filijs indigētibus: idem per oīa seruetꝰ ꝛ in oibus ascendentibus ꝛ descēdētibus alendis. hoc dicit ista auc. Uidea tis litterā. Tex. si pater prestitit cām diuortij. i. si culpa mariti celebratꝰ diuortium. Tex. ad secundas nuptias. quia educatio nulli alij magis ꝙ̄ matri est permittenda si vitricuꝫ nō superinduxit: vt. j. vbi pu. edu. de. l. vna. sed si vitricum superinduxit: apud eam alendi nō essent propter suspitionē. l. vt. j. de admi. tu. l. lex que. Tex. contra. i. econtra. quia mater prestitit causam diuortij. Tex. expensis. ¶ Or segnori quidam nō habent plus in auc. ista. sed quidam habent plus. ꝛ sic si pater ꝛc̄. ¶ Or segnori hec auc. est in cor. auc. vt li. ma. ꝛ auie. §. illud. Et in auc. ista no. ꝙ hec est regula ꝙ filij locupletes parētes egentes tenentur alere ꝛ ecōtra: vt colligitꝰ. ff. de libe. agno. l. siquis a liberis.

¶ De alendis liberis a parētibus vel parētibus a liberis.

¶ Quia sepe reuocatꝰ in dubium an liberi sint alendi a parentibus: ideo ponitur hec rubrica.

Parētibus. In. l. ista dꝛ. Si parētes positi sunt in paupertate ꝛ liberi sunt locupletes: tenentꝰ eos alere. Tex. iustuꝫ. vn̄ lꝫ pr̄ oia luserit ad azardū vel biberit in taberna: tamē a liberis eiꝰ dꝫ ali: vt. j. l. pxi. ꝛ. ff. de libe. agno. l. siqs a liberis in prin. Et hoc est verꝝ nisi pater talem cām cōmisit propter quā iniuste posset exheredari: vt colligitꝰ. ff. de libe. agno. l. siquis a liberis. §. iij.

Competens. In. l. ista dꝛ. Si filiꝰ est locuples patrem ꝛ matreꝫ egentes tenentꝰ alere. ꝛ ad hoc cōpetens iudex coget euꝫ. Tex. te. s. patrem vel matrē. Tex. si in ea facultate est. i. si est diues. ꝛ ad hoc facit. s̄. l. proxi. ꝛ cogetur officio iudicis captis pignoribus ꝛ mulcta indicta: vt. ff. de lib. agno. l. siqs a liberis. §. ex his. ¶ Or segnori super. l. ista quero nunqd frater frēm vel sororē inopē teneatꝰ alere? Ista questio est sabbatina ꝛ est scripta in qōnibus dn̄i pilei: ꝛ pn̄t allegari plura pro ꝛ cōtra. Et vr̄ ꝙ non: qꝛ leges sunt prodite inter ascendētes ꝛ descendentes vt pꝫ in oibus. ll. huius ti. hoc pꝫ etiaꝫ in ipsa rubrica. hoc ēt apparet in auc. vt liceat ma. ꝛ auie. §. illud quoqꝫ. Item cū. l. in certis personis ꝛc̄. vt ar. ff. de iudi. l. cū pretor. ꝛ etiam colligitꝰ. ff. de fundo instru. ꝛ instru. le. l. quesitū. §. ideꝫ rn̄dit. ꝛ. s̄. de pcu. l. maritus. Ecōtra videtur ꝙ frater locuples fratrē vel sororē egenteꝫ teneatur alere: qꝛ affectio vertitꝰ nedū inter ascendentes ꝛ descendētes: imo ꝛ inter collaterales. ꝛ iō si frater meus est seruus ꝛ mandauit de se emēdo a me teneor eū emere: vt. ff. māda. l. cuꝫ seruus. ꝛ ēt no. ff. de le. j. l. si domus. §. qui cōfitetꝰ. ¶ Or segnori in qōne ista dicimus ꝙ licet principaliter istud bn̄ficium sit proditū inter ascendētes ꝛ descēdentes: tn̄ idem dicimus inter collaterales primi gradus: qꝛ inter ascendētes ꝛ descendētes obtinet vsqꝫ ad infinitū: sed inter collaterales non: nisi inter collaterales primi gradus ꝙ videtꝰ pbari ar. ꝛ. l. expressa. Nam dicit. l. ꝙ excusatꝰ tutor si soror pupilli ei exēnium mittit: vt. ff. de tu. ꝛ ra. dis. l. j. in pn̄. Iteꝫ vꝛ. l. expssa ꝙ filij legittimi frēs inopes tenentꝰ alere nāles: vt in auc. q. mo. natu. effi. sui. §. discretis. ꝛ in auc. quā habetis. j. ti. proxi. auc. licet. ꝛ. ff. pro so. l. verum in prin.

Si cōpetenti. In. l. ista ponitꝰ talis casus. Quedā mulier accessit ad quēdam iudicē ꝛ dixit ei: domine videatis istū filium anniculū: habui euꝫ ex claudio: claudius nō vult eū alere ꝛ ego nō possum lactare eum: peto a vobis ꝙ cogatis claudiuꝫ alere eum pro modo facultatum: nunquid hec petitio est congrua rationi? Ad qđ respondet imperator ꝙ sic. si tamē claudius reuocaret in dubiū istum filiū: potero probare ipsum suū filium. Tex. an apud eum. s. patrē. Tex. estimabit. qꝛ si est maior triēnio: educabitur apud patrē expensis patris. sed si est minor triēnio: debet ali apud matrem expensis matris. Iteꝫ versantꝰ in cause cognitione ea que diximus. s̄. tit. pxi. l. vnica. ¶ Sed dic mihi: mulier dicit se enixam de claudio. dicit claudius: non est verū. ipsa debebit probare hoc quomodo probabit hoc? Certe circa hoc sunt iudices ita sapientes ꝙ faciunt iurare mulierem. sed certe probatio per sacramentū petitoris non admittitur nisi certis casibus. Et ideo in questione ista videtur ita dicendū. nam si mulier se dicat claudij vxorem fuisse: probabit istū claudij filiū esse iurꝰ presumptione. sed pſumptione facti pro qualitate non posset probari: qꝛ non vr̄ dum generatur. ꝛ ideo si relinquitur mulieri si probauerit se filiū fore: vt. ff. de cōdi. ꝛ demon. l. lucius. pbabit iurꝰ presumptione: quia mulier probabit hoc ꝙ ille fuit maritus eius. item ꝙ scripsit litteras ad eam vt ad vxorē ꝛ ꝙ vocabat istum filiuꝫ ꝛ qꝛ filius est ꝛc̄. vt. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. ꝛ. ff. de proba. l. vlti. Si autem mulier nō allegat se vxorē fuisse: siquidem allegat se vt cōcubinaꝫ in domo retentam: si hoc probaret potest iurꝰ presumptione: iste filius est in possessione quasi filiatiōis: ꝛ probabitur filius naturalis esse: vnde alendus erit: vt arg. ff. de proba. l. cum quidam. Si autem non allegat illum maritum vel cōcubinum: sed dicit ꝙ aliquando habuit ad eum regressum ꝛ ille reuocat in dubium vel negat: in talibus occultis recurritꝰ ad delationē iuriur. ita ꝙ si vir videtꝰ honestior: ei defertur: alꝛs mulieri. ꝛ si paritas est in psonis: defertur mulieri quasi in talibus magis sit certa: sic ꝛ alꝛs statur iuriurādo: vt. j. vnde vi. l. siqn̄. ꝛ. s̄. de iudi. l. properandum. §. sinautem. sic est etiam in erogatione facta: vt. j. de dona. l. siquis argentum.

SI patrem. In.l.ista ponit̄ ta-lis casus. Quidam accessit ad principem ꝛ corā eo sic ꝓposuit: dn̄e: filius sum: habeo p̄rem: ꝛ pater meus denegat mihi alimēta: quero a vobis quali ter mihi cōsulatur? Ad qđ r̄ndet impator: interpella patrem tuū vt te alat: qđ si sponte nō faciat adeas cōpetentē iudicē: ꝛ ipse coget patrē tuum tibi alimenta pro mō suarum facultatū prestare. sed si negat te filium suū esse: ista questio oꝫ ante omnia examinari: ꝛ si summatim inuenia tur te esse filiū: coget eū te alere. Tex. p̄rem tuū. sub. siue ha beat te in ptāte siue nō: vt colligit̄. ff. de lib. agno. l. siqs a li beris. §. j. Tex. iubebit. sub. si summatim appebit. te eē filiuꝫ suū: ꝛ veniet in ista summaria cause cognitiōe: vt. ff. de ꝓba. l. vlti. Tex. in p̄mis. i. ante oia. Tex. examinabit. sub. summa tim. Uerūtū si pronūciat iudex alimēta deberi: nō parit ex ceptionem rei iudi. sup filiatione: vt. ff. de libe. agno. l. siqs a liberis. §. idem iudex. Sed si questio p̄ncipalis ꝛ incidens requirit plenam cause cognitionem: tunc parit rei iudic. vt j. de ordi. cog. l. ij. ꝛ. j. de fide instru. l. vlti.

¶ De concubinis.

¶ De filijs legittimis ꝛ naturalibus simul. s. dictuꝫ est. ve rum qꝛ ex concubina nascunt̄ liberi naturales tm̄: ponit ru bricam de concubinis. vnde de cōcubinis videamus quis possit habere concubinam: ꝛ que posset esse cōcubina: ꝛ qs sit eius effectus. Et certe qui non hꝫ vxorem potest h̄re con cubinam: vt patet in. l. vnica huius ti. ꝛ. ff. e. l. iij. Iteꝫ potest esse concubina ancilla non ingenua. nam ingenua debet eē vxor: nisi quis protestet̄ ingenuam velle h̄re vt cōcubinam: vt. ff. e. l. iij. in prin. Item potest eē cōcubina mulier pubes: non aūt minor duodecim an. qꝛ cū ea cōmitteret̄ stuprū. Itē potest esse concubina mulier que non sit virgo: vel vidua: vt hic colligitur. ꝛ. ff. e. l. iij. Effectus autem concubinatus est: vt nati ex eo sint filij naturales: vt i auc. qui. mo. natu. effi. le. l. siquis autem. ꝛ. ff. de pigno. l. deniqꝫ.

NEmini. In. l. ista dr̄. ꝙ aliqs ꝯstan te matrimonio non pōt h̄re cōcubinā. Tex. nemini. sub. layco. Tex. ha bere. ꝛ ad hoc accedit. j. de ꝗuo pig. da. ma. l. vlti. ꝛ. j. cōmunia de manumis. l. vlti. sed si careret vxore potest habere cōcubinam vt vt colligit̄. ff. de pigno. l. deniqꝫ. ꝛ. ff. eo. l. j. ¶ Et not. ꝙ sicut si aliqs ꝯxit matrimoniū non pōt h̄re nisi vnā vxorē: ita quis non pōt h̄re nisi vnam cōcubinam: retinendo eam in domo sua: vt in auc. de trien. ꝛ se. §. considerauimus. in fi. Si auteꝫ hꝫ accessuꝫ hodie ad vnā: cras ad aliā: filius nat⁹ ex isto: dr̄ natus ex dānato coitu: vt in auc. q. mo. natu. effi. sui. §. discre tis. Sed secus est in clericis: qꝛ clericus concubinaꝫ habe re non potest: vt. s. de epis. ꝛ cleri. l. eum qui probabilem.

¶ De naturalibus liberis.

¶ Quia ex cōcubinis nascunt̄ filij nāles: ideo dicit rubri ca de nālibus liberis. Et qꝛ pater potest aliquid relinquere nālibus filijs ꝛ matri eorum: ideo dicit ꝛ de matribus eoꝝ. Et qꝛ liberi nāles efficiunt̄ sui: ꝛ iusti. adicit ex quibus cau. legi. effi. vt hic. Breuiter vt intelligatis totū istum titu. volo vobis exponere rubricā. Nā quidā filij sunt legittimi ꝛ nā les: vt sunt qui nascunt̄ ex viro ꝛ vxore. sunt legittimi. i. a iu re approbati. nāles sunt. i. nālibus interuenientibus quesi ti: ꝛ isti sunt in ptāte patris: vt insti. de pat. pote. in prin. ꝛ isti sunt alendi a patre: vt. ff. de alen. liber. l. j. dixi. Item isti in distincte succedunt patri ex testamēto vel ab intestato: vt in auc. de here. ab inte. per totum nisi fuerint exh'dati ex cau sis que ponuntur in auctē. de here. ab intesta. ve. §. causas. ꝛ de istis non agitur in titu. isto. Quidam sunt filij legittimi tantum: non naturales: vt sunt filij adoptiui ꝛ arrogati: quia naturalibus interuenientibus non queruntur: ꝛ tamen filij nūcupant̄: vt. ff. de adop. l. j. Et isti arrogati oliꝫ ꝛ hodie trā seunt in potestatē arrogatoris. Sed adoptiui secus: qa non transeunt nisi in potestatem patris ꝛ aui: vt. j. de adop. l. pen. ꝛ isti possunt succedere ex testamento ꝛ ab intestato: vt. j. de adop. l. penul. ꝛ si exheredentur sine causa: habent quartaꝫ: vt. j. de adop. l. si arrogator. ꝛ de istis non agitur in titu. isto. Quidam filij sunt naturales tantum: vt sunt filij qui sunt cō cepti ex concubina quam quis habet: ꝛ tenet in hospicio: ꝛ illa mulier non habet ad alium virum accessum: vt insti. qui. mo. natu. effi. sui. Et dicūtur naturales idest naturalibus in teruenientibus quesiti vt colligitur. ff. de pig. l. deniqꝫ. ꝛ. j. cōmunia de ma. l. vlt. ꝛ isti debent ali a parentibus eorum: vt in auct. qui. mo. natura. effi. sui. §. discretis. Item isti filij na turales aliquando fiunt sui. i. redigūtur in potestatem sui pa tris. Aliquando fiunt legittimi. i. succedunt patri: sed in eo ruꝫ potestatē non transeunt. Et hec est differentia inter titu lum quib. mo. natura. effici. sui. ꝛ inter titulum qui. mo. natu. effi. le. Item isti filij naturales legittimantur his modis. naꝫ ecce si filium meum naturalem trado oneribus curie ex qua sum oriūdus: vel oneribus curie cui subest vicus meus vel possessio mea: tunc ille filius naturalis efficitur suus: vt. j. e. l. iij. ꝛ. l. iiij. item efficitur suus si ex cōcubina habui filium na turalem: ꝛ eam duco postea in vxorem: si est talis que potest esse vxor: vt. j. eo. l. diui. ꝛ. l. iubemus. ꝛ. l. legeꝫ anastasij. ꝛ in stitu. de nupt. in fi. ꝛ de istis agitur in auct. quib. mo. natura. effici. sui. §. vlti. Item efficitur legittimus successor: si impe tro a principe vt eum legittimet: vt in auctē. quib. mo. natu. effi. sui. al's leg. §. aliud. Item efficitur legittimus successor: si vocaui eum filium in instrumento a tribus testibus subsi gnato: vt in aucten. vt li. ma. ꝛ auie. §. ad hec. Item efficitur legittimus si instituo euꝫ heredem: si non habeo filios alios legittimos: vt. j. eo. l. cuidam. ꝛ in auct. preterea. ꝛ in aucten. item siquis. ꝛ al's incipit item si legittimis. Item vt plene vobis liqueat de successione istorum filioꝝ naturalium tan tum: dicatis sic: ꝙ si super sint filij legittimi ꝛ naturales ꝙ istis filijs pater potest relinquere vnam vnciam in testamen to: vt. j. eo. l. ij. ꝛ plene dicitur in aucten. licet. quam legam. j. eo. l. humanitatis. Quidam filij sunt nec legittimi nec natu rales vt sunt filij nati ex damnato coitu a lege: ꝛ isti filij non sunt nuncupandi filij: nec alendi: nec poterunt succedere ex testamento vel ab intestat. immo omni beneficio sunt exclu si: vt in aucten. qui. mo. natura. effi. leg. §. illud in fi. ꝛ hoc iu re nostro: ꝛ de istis agitur. j. eo. l. j. sed secus est de canonica equitate. Sciatis enim vos quare leges noluerunt ali natos ex damnato coitu. vt homines abstineant ne offendant le gem. sed canoniste dicunt: puer non peccauit: vnde debet ali: vt extra de eo qui duxit eam in matrimonio quaꝫ polluit per adulterium. c. cum haberet.

SEnatores. Segnori multi sunt qui non legunt. l. istā quia parum valet. Sed ego dicaꝫ vobis in tellectuꝫ breuibus verbis. In. l. ista dicitur. senatores siue prediti ꝛ decorati dignitate duūuiralis vel sacerdotij: ipsi efficiunt̄ infa mes ꝛ alieni a romanis legibus: si habent filios ex ancilla: vel ex liberta: vel ex filia liberte: vel ex ea que est scenica si ue ex eius filia: vel ex tabernaria vel ex filia tabernarie: vel ex humili siue abiecta persona: vel ex filia lenonis siue are narij: vel ex ea que publicis mercimonijs preest: ꝛ illos fi lios natos ex tali coitu volunt legittimare vel eis relinque re: ꝛ si fecerint: applicatur alijs filijs legittimis: aut fratri: aut sorori: aut matri eorum. Insuper matri eorum natorum ex damnato coitu: non potest aliquid relinquere aliquo in genio. ꝙ si fecerit applicatur alijs filijs legittimis: aut pa tri: aut sorori: aut matri eorum. Tex. duumuiralitas. erat quedam dignitas. Tex. phericarachie: idest peni archa. ignotum per ignotius. ¶ Unde nota. ꝙ triplex est sacerdo tium. Est enim sacerdotium presbyteroruꝫ: vt in auc. de san. epis. Est autem sacerdotium doctorum: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. j. Est sacerdotium sicut est prefectura. ꝛ de isto loquitur hic. Unde ꝙ dicit. s. de episco. ꝛ cleri. l. siquis in conscribē do. si intelligatur de sacerdotio clericatus: illud est iure ca nonum. sed si intelligatur de sacerdotio doctorum vel prefe cture: decretalis non obuiaret. Tex. infamie subire. qꝛ infa mes

mes erunt. Tex. aut arenarij. ꝛ est arenarius qui prodijt in arenam. Tex. rescripti. ꝛ ideo voluerunt quidā colligere hic ꝙ nati ex damnato coitu non pñt legittimari etiam ex rescripto imperiali. Sed certe nos ꝯdicimus. Nam si dicit imperator non obstante tali. l. C. de natu. lib. l. j. tunc erunt legittimi. sicut. n. testator non pōt sibi legem imponere a qua sibi recedere non liceat: vt. j. de testa. l. hac cōsul. §. ex imperfecto. ꝛ auč. hoc iter liberos. ita ꝛ imperator: vt no. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. tempestiuū. Tex. aut matri. sub. illius qui dedit vel donauit. Tex. inuadat. i. applicet fisco. Et hic voluerunt quidam colligere ꝙ nati ex dānato coitu non possunt pacisci cū legittimis filijs. sed nos dicimus cōtra. Tex. si non retraxerint. i. aduocauerint. Tex. seua qōne al's seuera requirēs: qꝛ talis mulier subijcieť qōnibus. ¶ Or segnori hec. l. hodie cessit ab aula in aliqbus. nam olim senatores ꝛ pfecti nō poterant contrahere matrimoniuꝫ vt habuistis. s̄. de nup. l. imperialis. ꝛ in auč. vt liber de cetero. §. siquis. vnde in ancilla remanet in suo statu ꝛ in concubina: qꝛ non possunt habere in concubinam istas personas.

Matre. In. l. ista dicit. Si habeo matrem ꝛ filios legittimos vel nepotes siue pronepotes cuiuscūqꝫ sexus sint si postea ex concubina habeo filios naturales superstite matre vel filijs legittimis vel nepotibus vel pronepotibus: non possum reliquere filijs naturalibus ꝛ concubine nisi vnam vnciam. Sed si non habeo filios naturales ex concubina sed concubinam tantum: ei non possum relinquere nisi semiunciā. sed si vltra reliqui: mater vel filij vel nepotes poterūt aduocare. Tex. matre. al's patre: sed non est vis. ꝛ dicatis. Tex. matre. ipsius hñtis filios naturales. Tex. semiunciam. i. vnciam ꝛ dimidiam. Tex. sic. filijs naturalibus. Tex. vel matri. al's patri. Tex. reddatur. i. restituatur. ꝛ eis deficiētibus fisco: vt. s̄. l. proxi. ¶ Or segnori super. l. ista habetis vnam auč. que incipit. Non soli liberi. vnde videatis eam.

Non soli liberi. A. Aucte. ista dicit hoc per. l. C. siue hēbaꝫ matrē siue patrē siue liberos legittimos: nō poterā reliquere filijs naturalibus siue matri eoꝝ nisi vnam vnciaꝫ vel matri eoꝝ semiunciā. sed hodie si habeo filios legittimos: filijs nālibus non possum relinquere nisi vnam vnciā. sed si nō habeo filios legittimos sed patrem vel matrē: non prohibeor eis relinquere vltra vnciaꝫ vnā. Tex. nunc. in nouo iure. Tex. soli liberi ꝛ nāles. sub. ꝛ legittimi ꝙ accipe in infinitū: vt. ff. de verb. sig. l. liberoꝝ. Tex. testatoris. sub. relinquētis. quasi dicat pater vel mater nō imponit: quo minus possit totā substantiā suā relinquere filio naturali: sed tantum filij naturales ꝛ legittimi. ꝛ hec auč. est in cor. aucté. qui. mo. na. effi. le. §. cum igitur.

Siquis. Segnori. ll. istas vsqꝫ ad. l. humanitatis videbitis per vos: tñ ista. l. bene vtiť in tuscia. ꝛ hec. l. vult ponere casum qualiter filiū naturalē possuꝫ efficere legittimū vt succedat mihi. Nā ecce si sum liber homo ꝛ nō habeo legittimā sobolem: si volo ipsum tradere curie efficiť legittimus ꝛ succedit mihi: si sum natus ex vico illo. ꝛ idem si trado oneribus curie ex cuius territorio sum. ꝛ idem est si sum ex regali ciuitate. Idem est si habeo filiam naturalem ꝛ non habeo legittimam vxorem: si trado eam alicui in vxorem: ille qui est obnoxius curie poterit mihi succedere: quia non referťpro uideamus oneribus curie an per liberos vel per generos. ¶ Or segnori ex. l. ista colligimus ꝙ vicus subiectus ciuitati debet seruare statuta ciuitatis cui subiectus est vt dixi. s̄. de episco. ꝛ cleri. l. nulli.

q **Quoniam.** Hanc. l. videatis p vos ꝛ tractat de eadem mā de q̄ tractat. l. superior. sed addit ꝙ possunt succedere patri ab intestato.

b **Iubemus.** Segnori hec. l. ponit aliū modū legittimādi ꝛ dicit: si ex concubina habeo filium nālem: si contraho matrimoniū cum ea: illi efficiūtur sui: siue erant nati ante ꝯctuꝫ matrimoniū siue post. ꝛ ad istam. l. concordat insti. de nuptijs in fine.

i **Iubemus.** Legeꝫ istā videbitis p vos ꝛ loquiť de eadem mā de qua tractat. l. supior. ꝛ addit illud eē verum in filijs ꝛ filiabus. ꝛ dicit ꝙ ꝯcto matrimonio sunt legittimi acsi impetrentur a principe.

l **Lege.** Hec. l. confirmat. l. iubemus. ꝛ dicit ꝙ sicut nati ex libero matrimonio sunt naturales ꝛ legittimi: ita nati ex cōcubina siue contraho matrimonium cum ea siue impetro a principe vt legittimentur.

Humanitatis. In. l. ista dicitur ꝙ oli in quadam antiqua. l. cōtinebatur ꝙ naturales filij cū matre sua poterant succedere ex testamēto vsqꝫ ad tres vncias: hodie vsqꝫ ad. vj. vncias. Tex. naturalibus. sub. tantuꝫ. Tex. ꝙ preterite. i. antique. Tex. haberent. sub. ad successionem patris. ¶ Or segnori super. l. ista habetis signatam vnam auč. que incipit. Licet patri ꝛč.

Licet patri. A. Auč. istā continuabitis ad l. C. que dicebat filios nāles nō posse succedere pr̄i ab intestato sed ex testō vsqꝫ ad tres vncias olim: hodie vsqꝫ ad. vj. Auč. corrigit l. C. ꝛ ponit tres casus. Et pmus est. si parēs carens liberis vel parentibus: naturalibus filijs vult relinquere in testō vel inter viuos totam suam substantiam ꝙ hoc sibi licet. sed si habeat parentes: quartam debitam eis adminus debet relinquere: ꝛ residuum potest relinquere filijs naturalibus. ¶ Secundus casus est. si parens decedit ab intestato sine legittima sobole ꝛ sine vxore legittima: vsqꝫ ad duas vncias poterunt succedere cum matre eorum si superest. ¶ Tertius casus est. sicut liberi naturales sunt alendi a parentibus: ita econtra parentes sunt a liberis alendi. sed illi qui sunt nati ex damnato coitu: non sunt filij nominandi nec succedunt nec sunt alendi. Tex. licet patri. sub. naturali tm̄. Tex. sine prole legittima. i. sine legittimis liberis. Tex. nālibus. s. tantum. Tex. transmittere. sub. ꝛ in hoc corrigit. l. Tex. ei. s. patri nāli. Tex. legittima. sub. que olim erat quartaꝫ hodie tertia: vt. s̄. de inof. te. auč. nouissima. Tex. ab intestato. hic incipit scōs casus. nā in primo casu dixit qūo succedunt ex testō: nunc dicit ab intestato. Tex. coniuncta. Unde no. ꝙ aliquis dꝫ habere vnam concubinā nō plures: qꝛ al's cōmitteret stuprum: vt in auč. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis. Tex. succedunt. sub. filij nāles. Tex. necesse est. sub. fratribus nālibus. Tex. bñficio. s. patrono. Tex. excludunť. ꝛ ad hoc facit isti. qui. mo. na. ef. sui in fi. ꝛ. s̄. e. l. j. ¶ Or segnori ex auč. ista colligetis duo no. Unū ꝙ frater diues pōt cogi alere fratres pauperes. nā si filij legittimi possunt cogi alere fratres naturales: multofortius ꝛ legittimos vt dicit in scōo dicto huius auč. ꝛ ad hoc facit. ff. de tu. ꝛ ra. di. l. j. circa pn. ꝛ. ff. vbi pu. edu. debent. l. qui filiū. ꝛ per hoc soluta est qō quā feci. s̄. de alen. li. l. j. ¶ Item no. hic aliud no. cōtra regulā generalem: qꝛ regula est ꝙ si vinco vincentē te: multofortius te vincere debeo vt hic. ꝛ. ff. de di. ꝛ tē. pref. l. de accessionibus. sed ista regula fallit hic. Nam si pater nō extat nec legittima soboles nec legittima cōiunx: filij naturales succedunt in duabus vncijs: etiā si extant agnati vel cognati. sed si extaret cōiunx legittima: tunc filij nāles non succedunt ab intestato patri in duabus vncijs: sed alimenta eis prestantur. sed si pater decedit relictis fratribꝰ ꝛ relicta cōiuge: coniunx vinciť ab agnatis vel cognatis: vt. j. vnde vir ꝛ vxor. l. j. ꝛ ita constat ꝙ coniunx legittima que vincitur ab agnatis vel cognatis: vincit filios naturales qui vincunt agnatos vel cognatos. sic ꝛ alibi fallit ista regula: vt. ff. ad tertul. l. ij. §. obijcitur. ꝛ. ff. qui po. i pig. ha. l. claudius in fi. ꝛ. ff. ad sena. cō. trebel. l. claudiꝰ. §. de hereditate. ¶ Or segnori nunc sup ista auč. quero nūquid filij nati ex dānato coitu succedant matri ꝛ coniunctis per matrem ab intestato? Certe dñs Azo in qōne ista indi.

stincte dixit q sic ar. institu. ad orphi. in fi. Sed dñs me⁹ Ja. Bal. ⁊ do. Bul. in. q. ista vtebantur quadam tali distinctione: vt si isti erāt nati ex tali coitu: qui possit accusari per. l. vt quia ex aliqua habente virum: vel alia que de suo adulterio puniatur a lege: tunc non possunt succedere matri vel coniunctis per lineam maternam: quia frustra. l. auxilium ⁊c. vt ff. de mi. l. auxilium in fi. Si autem sunt nati ex tali coitu: q propter sui vtilitatem vir vinculis non tenetur: vt qꝛ publice prostituit: vt. j. ad. l. iul. de adul. l. que adulteriuz. ⁊ tūc bene possunt succedere matri.

c **Ommunium.** Segnori. l. istā videbiti p vos quia loquitur de materia de qua loquit tertia l. huius tituli.

c **Am.** Segnori legem istam bene sciunt rustici ⁊ eam videbitis per vos: ⁊ loquitur de materia. l. diui.

n **Uper legem.** Segnori. l. istam videbitis p vos: qꝛ tractat de eadez mā de qua tractat. l. diui. ⁊ vult hoc dicere. Aliqs habuit ancillā ⁊ ꝯcubinam: ⁊ ex ea habuit filios ⁊ manumisit eam ⁊ duxit in vxorē: interueniente publico instrō dotali legittimabantur filij. Tex. prestiterunt. hucusqꝫ posuit. l. superiorē quā. l. nunc addit. Tex. postulat. ⁊ hoc est dum tractat de statu eorum: vt. ff. de sta. ho. l. in seruorum.

c **Uidam.** Segnori hanc. l. legemus vobis. Et hec. l. ponit duas questiones. Et prima questio est talis. quidaz habens filium legittimum ⁊ naturalem: ⁊ ex eo habet nepotem ⁊ naturalem: postea sublatus est filius de medio: nunquid nepos naturalis succedit auo. Ad istam questionez respondet q auus pōt relinquere quicqd vult: sed ab intestato non succedet. Si dicat aliquis: iam nō pōt relinquere filio nāli quicqd vult: sed certe nepoti sic. Rñdeo q hec est ratio: vt puniat vitium pr̄num. ¶ Secūda questio est ecōtra. habeo filiū nālem ⁊ ex eo nepotem nālem vel legittimū nō poterit mihi succedere. Tex. quidā qui iustū filiuz. i. legittimū ⁊ naturalē. Tex. hui⁹ aūt dubitatio. nunc annectit aliā qōnem. Tex. in omnibus. nūc determinat vtrāqꝫ questionē. Tex. estimauerūt. q. d. plus diligit pr filiū nālem q̄z nepotez nālē. Tex. extēdit. sub. q nō possit relinquere vltra vnam vnciam: vt. s̄. l. ij. Tex. degeneres. i. viles. Tex. extendere maluerunt. ¶ Segnori domin⁹ Azo tetigit hic duas qōnes: sed non soluit eas. nam vos habetis hic vt dixi in casu. sed per auē. lz pater pōt dotez relinquere bastardo. i. filio nāli: sic ⁊ auus. ¶ Or segnori querit ita Azo hic. ponamus mulier hz filium spuriuz. i. vulgo cōceptum: vel hz filium natum ex seruo: qui vulgo conceptus dicit: vt. ff. de statu ho. l. vulgo. ⁊ ex eo hz nepotem nālē: poterit ei succedere sublato filio spurio de medio? Ipse q̄rit: sed non soluit. sed videt q non: qꝛ in tam viles psonas non cadit nomen auie ⁊ nepotis. ergo non videt q possit ei succedere ab intestato: sed per. l. istam quasi sit illud spāle. ⁊ si istud sit spāle in ceteris obtinet ius cōe. ⁊ ad hoc facit. ff. ad municip. l. j. in fi. ⁊. ff. de le. ⁊ se. cō. l. ius singulare. ⁊. j. de thesau. l. vna. Econtra videtur sic: quia sicut spuri⁹ succedit per orphi. matri. ita ⁊ coniuncti per spurium: quia licet non cadat in eis agnatio: tamen cadit in eis cognatio: vt. ff. vnde agna. l. vulgo. vnde sicut spurius succedit matri nisi eēt illustris mulier: vt. j. ad orphi. l. penul. ita nepotes ex spurio: vt insti. ad orphi. in fi. ⁊. ff. vnde cogna. l. ij. Et arg. huius. l. ⁊ qꝛ pena debet ⁊c. vt. j. de pe. l. sancimus. ¶ Sed quid erit ex filio spurio meo nato ex dānato coitu: habeo nepotem naturalem: qui habebat concubinam: vel ex eo habeo nepotem legittimū: qꝛ filius meus spurius ꝯxit matrimoniū: poterit iste nepos mihi succedere? Silr dñs Azo nō determinauit hanc questionē: ⁊ videtur q non: qꝛ in tam viles personas non cadit nomen auie ⁊ nepotis vt hic. Itē qꝛ hec. l. concedit eis succedere ex testō: vt quādo cōcedit in casu hic posito. Econtra vr̄ q sic: qꝛ lz pater sit natus ex damnato coitu nepos tñ est natus ex coitu ꝑmisso. ⁊ ita ſm hoc ita erit hic casus: in quo nepos succedit auo: non ex persona sui patris sed ex sua persona. sic ⁊ alibi. ff. de senatoribus. l. emancipatam. in fi. ⁊. ff. de iurepatro. l. diui. ⁊. ff. de adop. l. adoptiui. in fi. Sed verius est q non possit succedere ab intestato: cum non possit esse nepos sine stipite: cum pater eius sit natus ex damnato coitu. Itez q ex testamento possit succedere. l. non habemus. Et videtur q nō possit: quasi existeret aliquis casus per quem posit fieri fraus legi patre superstite: vt. ff. de probatio. l. cum testamentum. ¶ Or segnori super. l. ista habemus tres auē. Prima incipit. preterea qui legittimam ⁊c. Secunda incipit. item siquis ⁊c. Tertia incipit. siue legittimus ⁊c. Et in istis tribus auē. ponuntur tres casus in quibus naturales filij non efficiuntur sui: sed legittimi. Et primus casus est talis. habebam ex cōcubina filium: carebā legittima sobole: ipetraui a principe q sit mihi legittimus. Dicit imperator viuit cōcubina? dico ego quare hoc petis: qꝛ si viuit: volo q accipias eam in vxorem: dñe dico q mortua est vel fugit per patriā: ⁊ nescio quid factū sit de ea. Dicit imperator ⁊ ego cōcedo q sint legittimi. ⁊. h. d. ista auē. Tex. preterea. vnde videatis statim litteram. Tex. vt satisdatio. sub. vel quia non vult eam ducere in vxorem aliqua de causa: vel qꝛ non vult eum ducere in virum. sed hec aucten. est in corpore auē. quib. mo. na. effi. legi. §. aliud. ¶ Or segnori videatis auē. que incipit. Item siquis ⁊c.

Tem si quis. A. In qua ꝓpōitur talis casus. ⁊ est talis. de libera muliere concubina habebaz filios nāles tm̄: in publico instrō hn̄te subscriptionez triū testiū: oēs filios vel vnū ex his nūcupaui filiū: nunqd ex hoc efficiunt legittimi? Rñdet impator sic. ¶ Or segnori videatis tertiam auē. que incipit. Item sine legittimis ⁊c.

Tem sine legittimis. auē. Hic ponitur tertius casus. Et est talis. habebaz filios nāles vel legittimos: institui eos heredes. si isti ostendunt testm̄ principi: pnceps iudicabit eos litios successores.

¶ De testamentaria tutela.

¶ Segnori rubrica ista ad supiora continuat dupliciter. Et vno mō sic: de actionibus descendentibus ex ꝯtibus: vt de locato ⁊ deposito ⁊ cōmodato in superioribus dictuz est vobis. verū qꝛ actiōes aliqñ oriunt ex quasi cōtractibus: vt est actio tutele: de tutela videnduz esset. sed qꝛ inter ceteras tutelas: tutela testamentaria dignior est: ponitur de tutela testamentaria: quia digniora sunt preponenda: vt. j. de tiro. l. j. Uel pōt continuari scdo modo. dictū est. s̄. qualiter nos viuī prouidemus liberis nostris: quia debemus eos alere: vt s̄. de alendis liberis. vex qꝛ in extremis constituti nos prouidemus eis dando eis tutorem in testō: ponit de testamentaria tutela. Et no. q quadruplex est tutela. nam est tutela testamentaria: ⁊ ista vincit oēm regulariter: vt. ff. e. l. siquis. Regulariter quare dixi? Quia aliquando datiua concurrit cuz testamentaria: vt siquis datur tutor sub conditione: vt colligitur. ff. e. l. siquis. Est autem alia tutela legittima que defertur legittimis agnatis a lege: vt. ff. de legi. tu. l. legittimos. ⁊ de ista agitur. j. de leg. tu. ⁊ ista legittima vincit datiuam: qꝛ regulariter q̄diu est locus legittime: nō est locus datiue: vt ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. si tutor. §. si duobus. ⁊. j. qui dare tu. pos. l. si sororis. Et etiā tertia tutela datiua cum impubes non hz testamentū vel legittimuz tutorē: ⁊ datur ei a iudice: vt no. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. j. ⁊. l. diuus. ⁊ de ista agitur. j. qui da. tu. pos. l. j. ⁊ per totum. ⁊ ista triplex tutelaris diuisio colligitur. s̄. de epi. ⁊ cle. l. generaliter. ⁊. j. de legittima tu. l. vlt. Et est quarta tutela que est anormala ⁊ irregularis sicut est tutela que defert matri ⁊ auie. ⁊ q illa tutela est anormala ⁊ irregularis: videte qꝛ non est testamētaria: qꝛ femina non pōt dari tutrix in testō: nec pōt cōfirmari vt colligit. ff. e. l. iure nrō. Itē tutor datus in testō cogit esse tutor velit nolit: vt j. de admi. tuto. l. vlti. Sed matri ⁊ auie tutelam subire permittimus

mittimus: sed nō coguntur: vt in auc. matri ⁊ auie. que est. j. quando mulier tu. offi. fun. potest super. l. matres. Item non est legittima: qꝛ legittima est agnatoꝝ. ⁊ dicuntur agnati cōiuncti per lineam masculinā: vt. ff. vnde legittimi. l. inter. ⁊. ff. de le. tu. l. agnato. Aut mater est cōiuncta filio per seipsam ⁊ legittima tutela deferṫ agnatis: vt. j. de legi. tu. l. j. ⁊. ij. Item etiam agnati coguṅt administrare vt colligiṫ. ff. de legittima tu. l. legittimos. mater nō vt in preallе. auc. matri. Item non est datiua: qꝛ tutoꝛ datur inuitus: vt insti. de excu. tu. in prin. sed mater ⁊ auia non daṅt inuite: vt preal. auc. matri ⁊ auie. Igitur si. l. dicit matri ⁊ auie tutelam deferri: apparet ꝙ est anoꝛmala ⁊ irregularis: vt in preallega. auc. matri ⁊ auie. Et ibi hanc questionem repetam de verbo ad verbum: quia ibi glose oꝛdinarie faciunt qōnem: an tutela que defertur matri sit testamētaria vel legittima vel datiua. No. hic ꝙ nō ob. ll. que vocant maternā tutelam legittimā: vt. j. ad tertul. l. oēm. ⁊. j. in qui. cau. pig. tab. contra. l. vlti. que dicitur legittima. i. a iure approbata. non tamē nego quin si mater est data tutrix in testamento ⁊ postea eam confirmat: quin tunc dicatur datiua: vt. ff. de verb. signi. l. lege.

Nam dicis. In. l. ista dicuntur duo. ¶ Primo dṙ si patrona ipuberis dat impuberi tutorē in testō cum patrona nō hꝫ impuberē in ptāte si nō administrauit nō teneṫ ipso iure aliqua actione. ¶ Scōo dṙ ꝙ si tutoꝛ sponte admīnistrauit: tenebiṫ impuberi actione nego. gest. nō aūt actione tutele: qꝛ nō fuit tutoꝛ. Tex. nulla actione. s. nec tutele: qꝛ nec fuit tutoꝛ nec neg. gestoꝛ: qꝛ non administrauit. ⁊ quare non intercessit: qꝛ ille dat tutorē qui hꝫ in potestate: vt. ff. eo. l. pater. sed patrona nō habet in potestate. Tex. ꝙ si. incipit scōm dictum. Tex. potes. ¶ Oꝛ segnoꝛi not. in. l. ista ꝙ patrona. qꝛ non habet impuberem in potestate: non potest ei dare tutorem in testō. ⁊ si dat: siquidem impuberē non instituit heredem: ille datus non dꝫ confirmari tutoꝛ: vt. ff. eo. l. qui tutelā ⁊. l. si patronus. ⁊. j. e. l. mater. Item no. ꝙ vbi non tenet datio tutoꝛis: si tutoꝛ non administrat: nulla actione teneṫ: vt. j. de confir. tu. l. j. sed si sponte administrat: tunc teneṫ actione nego. ge. ⁊ ita rei principium accipit effectū ꝙ ab initio non valet. sic ⁊ alibi. ff. de polli. l. j. §. siquis. Item quia ab initio non teneoꝛ cōmodare. si cepi: teneoꝛ persistere: vt. ff. cōmodati. l. in cōmodato. §. sicut. ¶ Oꝛ segnoꝛi circa. l. istam est insistendum. Nam hic dṙ: si tutoꝛ datus est inutiliter in testamēto: si non administrat nulla teneṫ actione. sed vṙ ꝙ teneatur protutele actione. ⁊ dicitur protutele actio: cum putat se tutorem ⁊ non est: vt. j. e. l. mater in fine. Ad qđ potest dici dupliciter. Uno modo sic. nam ꝙ hic dicit eum qui gessit teneri acṫ. nego. gest. sub. vel protutele. ꝙ ibi dicit protutele. sub. vel nego. gest. ⁊ ita dixerunt quidaꝫ actio negocioꝛum gestorum non excludit actioneꝫ protutele nec econtra vt hic. ⁊. j. qui dare. tu. pos. l. armate militie. Uel potest dici: sicut vera actio tutele excludit actionem negocioꝛum gestoꝝ: qꝛ actio negocioꝛum gestoꝝ datur cum qs sponte gerit: vt. ff. de neg. gest. l. iij. §. hac. ita pro tutele actio. Sed vos soluetis istud contrarium alio modo cum qs inutiliter daṫ tutoꝛ ⁊ postea gerit: qꝛ aut gerit sponte sciens se non vtiliter datū: ⁊ tūc tenetur actione negocioꝛuꝫ gestoꝛum vt hic. aut quis putat se vtiliter datū ⁊ gerit: ⁊ tunc teneṫ protutele actione vt. j. l. cōtra. in fi. Sed quid habet venire in actione nego. gest. Certe vbi datur tutoꝛ inutiliter ⁊ sponte gerit: tenetur de gestis ⁊ non de gerendis: vt. ff. de neg. gest. l. tutoꝛi. nisi accessit eo animo vt omnia gesturus: qꝛ tunc de gerendis tenetur. vel nisi alius erat oīa gesturus: vt. ff. de ne. ge. l. si pu. §. videamus. ⁊. l. pōponius. In actione ꝑtutele teneṫ de gestis ⁊ de gerendis: vt. ff. de eo qui pro tu. neg. gest. l. j.

Si tutores. In. l. ista pōitur talis cāus. Duo erāt fratres impuberes: in testamento dati sunt eis tutores: postea vnus eoꝛum excessit pupillarem etatem: nūquid tutela redit ad fratrem adultum? Respondetur ꝙ non. Tex. vobis. quoꝛum vnus habebat vnū diem: alter habebat. xiiij. an. minus vna die. ⁊ ad quid valeat hoc. j. videbitis. Tex. nō pertinet. ¶ Oꝛ segnoꝛi in. l. ista in terminis pōt ita no. exemplum. Nam paterfa. habebat duos filios impuberes. vnus habebat vnū diem: alter erat in vltima die. xiiij. an. pater ambobus filijs ipuberibus dedit tutores in testamento. ille qui erat in. xiiij. anno: elapsis. xij. ann. erat in maioꝛitate. xxv. an. vnde dixit tutoꝛibus: vos desijstis esse tutores mei ⁊ fratris mei ex quo perueni ad. xxv. annum: quia ego sum eius legittimus tutoꝛ: vt. j. de legittima tu. l. vlti. queritur ab imperatore an ipse bene allegat? Et rn̄det ꝙ non: vnde ad ipsum tutela fratris non perueniet: qꝛ q̄diu locus est testamentarie tutele: cessat legittima: vt. ff. e. l. siquis. ⁊ plene dixi in rubꝛica. Secus tamen si vnus pupillus haberet vnam diem ⁊ alter ageret. xiiij. annum ⁊ iudex ambobus impuberibus dedit tutorem. si ille impubes agens. xiiij. annuꝫ compleuit: redbibit ad eum: quia datiua tutela cedet legittime tutele: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. si tutoꝛ. §. si duobus.

Et si a patre. In. l. ista ponitur talis casus. Paterfa. habebat filium pupillum: hodie fecit testamentum ⁊ filium sibi heredem instituit: ⁊ ei titium tutoreꝫ dedit. post factum testamētum vixit pater per quinquēnium: postea fecit codicillos ⁊ in codicillis tutorem dedit: nunc queritur quis erit tutoꝛ? Ad quod respondet imperatoꝛ ꝙ vterqꝫ erit tutoꝛ nisi paterfa. nominatim dixisset: do istum tutorem filio meo ⁊ reprobo illum quem dedi in testō. Tex. iure. qꝛ erat in potestate eius ⁊ erat impubes: ⁊ testamētum fuit solemniter factum: vt. ff. eo. l. pater. Tex. codicillis. sub. factis post testamentum per quinquēnium. Tex. erunt. sub. pupilli. Sed vṙ contra. Nam ecce si aliquis dat diuersis tempoꝛibus procuratorem: posterioꝛem dando prioꝛem vṙ reuocasse: vt colligitur. ff. de procur. l. siquis in fine. ⁊ ita hic vṙ. Ad istud pōt dici duobus modis. Nam aliud est in tutoꝛibus quoꝝ officium est publicū: vt insti. de excu. tu. in prin. ⁊ ita intelligitur ista. l. Et aliud in procuratoꝛibus: quia in eoꝛum officium est priuatum: ⁊ ideo facilius reuocanṫ. Uel dicatis aliter. Nosꝫ vbi dat pater vnum tutorem in testamento: alium in codicillis: nec testamentum nec codicilli capiūt vires nisi eo moriēte: quia testm̄ ⁊c. vt dicitur. ff. de testa. l. j. vnde videntur eodem tempoꝛe facti. Item qꝛ codicilli trahuntur ad tempus testamenti: vt insti. de capi. di. §. j. Nam olim expresse debebant codicilli confirmari. hodie secus. Item no. in fi. ꝙ posterioꝛa derogant prioꝛibus cum hoc agit testatoꝛ: vt. ff. de le. j. l. si mihi. §. interdum.

Si pupilloꝛum. Segnoꝛi in. l. ista ponitur quidam casus specialis in quo testamentaria tutela concurrit cuꝫ datiua: ⁊ est talis. Pater fami. hēbat plures filios pupillos: fecit testm̄ in quo eos heredes instituit: ⁊ ita dixit in testamento suo: volo ꝙ stichus seruus titij de pecunia mea dēat redimi ⁊ emptus manumitti: ⁊ volo ꝙ sit tutoꝛ filioꝛum meoꝛum. decessit postea paterfa. titius non vult tā cito vendere stichum: quid fiet de pupillis? Certe dabitur eis tutoꝛ a iudice. ⁊ si postea stichus redimetur ⁊ manumittetur: adiungetur ei stichus vt curatoꝛ. vel erit tutoꝛ pupilloꝛum vna cum illo ex voluntate defuncti. Tex. voluit: idest voluit eum esse liberum per fideicom. libertatem: vt. j. cōmunia de leg. l. ij. Unde no. ꝙ liber homo in testō potest dari tutoꝛ: vt. ff. de tuto. l. j. Iteꝫ seruus testatoꝛis proprius similiter potest dari tutoꝛ directo: vt. j. de ser. ne. here. insti. l. cum quidam. ⁊. l. quidam. sed seruū alienū non potest quis dare tutorem in testō directo: qꝛ non potest ei relinquere directam libertatem sed fideicō. sicut hic. ⁊ insti. qui dari tutores te. pos. §. j. ⁊. ij. Tex. dato. sub. anteq̄ seruus alienus redimatur ⁊ manumittaṫ. ⁊ quare ante? Quia titius nolebat stichum seruū vendere ita cito vel volebat euꝫ vendere nimis care. Tex. adiungi opoꝛtet. sub. tutoꝛi inuito. ⁊ ita tutorem habenti non datur alius tutoꝛ: sed adiungitur ei curatoꝛ ſm Pla. vt. j. qui. causis tuto. ha. tu. vel cura. da. po. in rubꝛica. Uel potest dici: adiungi opꝫ etiā tutorem: qꝛ eodem tēpoꝛe dari videntur: vt. s̄. e. l. ij. Si dicas qūo potest

hoc esse cũ hñti rc. vt. j. qui pe. tu. l. pe. Rñdeo spãle est hoc propter volũtatẽ defuncti. sic. r. j. qui. ca. tu. ha. tut. vel cu. da ri. pos. l. lz. ¶ Sed ad hec opponit sic. iste si adiungit vt tutor: est tutor ex testõ. vñ quõ alius remanebit cũ tutela testamẽtaria excludat datiuã? vt. ff. e. l. si qs. Rñdeo spãle est hic. r est rõ spãlitatis: qr interiz duz tractat de alio remouendo periculũ est pupillor. simile no. j. ti. pxi. l. si vt proponis.

J tibi. Jn. l. ista dr. Pater meus in testõ suo dedit mihi tutorem auunculũ suũ: nunqd ille erit tutor testamẽtarius? Rñdet q sic. r iõ finita tutela nedũ de gestis, imo de neglectis tenebitur. Tex. si pater testõ. sub. solẽniter facto: vt. j. ti. pxi. l. neqz. Tex. iudicio. sub. finita tutela: vt. ff. de tut. r ra. dis. l. j. in fi. Tex. iusiuran. qr tutor tenetur de gestis r gerendis: vt j. ar. tu. l. quicquid.

Ater. Jn. l. ista dicũtur tria. Prio dr. si mater filijs suis dedit tutores in testõ: nõ tz datio nisi eos heredes instituat. Scdo dr. si eos hrdes non instituit nõ tz datio: nec debẽt a iudice ɔfirmari: nisi videatur sibi equũ pp volũtatẽ defuncti. Tertio dr. si mr dedit tutores in testõ: r nõ sunt ɔfirmati: nec filios hrdes istituit: si credebant se tutores cũ nõ essent r administrauerunt: tenẽtur actione p tutele. Tex. nõ põt. sub. qr nõ hz filios in ptãte: vt insti. de adop. §. femine. Tex. instituerit. sub. r hoc casu non tz datio: sz iudex dz eos cõfirmare: vt. ff. eo. l. pr. Tex. cõfirmari. sub. sz necesse nõ est. Tex. interueniẽte. qr nec mr eos hrdes instituit: nec tutores cõfirmati sunt. Tex. administrauerunt. putando se heredes cuz non essent. secus si tutores se esse nõ crederent: r administrauerunt: naz tenebunt tunc nego. ges. vt. s. e. l. j. r ibi dixi: r. j. ti. pxi. l. si vt proponis.

Utele. Jn. l. ista dicitur. Si pr dedit mihi tutorẽ in testõ: ille tutor si non hz legittimã excusationẽ: tenet administrare. Sed si pr dat mihi curatorem in testõ: non tz datio: verumtñ datus poterit a iudice cõfirmari. Tex. mota. sub. finita tutela nõ pri? vt. ff. de tu. r ra. dis. l. j. in fi. Tex. iubebit. r in actione tutele veniunt gesta r gerẽda: vt. s. e. l. si tibi. r. j. ar. tu. l. si quicqd. Tex. curatorem. incipit secũduz dictum. Tex. inutiliter in testamẽto. s. etiam paterno. Tex. non ambigit dari. sz datus cõfirmatur: vt insti. de curatori. §. datur. ¶ Or segnori: dicat mihi aliquis vestruz. que est ratio quare pater filio impuberi potest dare tutorem in testamẽto: r valet datio tutoris: nec indiget aliqua confirmatione? Sed filio puberi non põt dare curatorẽ: imo est inutilis datio: lz decreto pretoris vel psidis debeat cõfirmari? Rñdeo asini vident istaz rõnem. nam plus tenet pater prouidere impuberi q puberi. r ideo pater filio impuberi põt facere pupillarẽ substõnẽ sed filio puberi non: vt. ff. de vulg. r pupil. sub. l. moribus. r l. pupillari. vnde sicut pr impuberi potest pupillariter substituere: ita tutorem ei in testõ dare. Et sicut pater non põt pupillariter puberi substituere: ita nec curatorem testamento dare. Jtem põt assignari alia ratio: tutor dat pupillo inuito: vt. ff. de tu. r cura. da. ab his. l. inuito. Sed adulto inuito nõ dat curator preterq ad litem vt insti. de cur. §. itez inuiti. vñ curator non põt dari in testamẽto, sed datus debet cõfirmari. qr pater voluit. vt insti. de cura. §. sed curator.

Utores. Jn. l. ista dicitur. Sicut tutores pñt dari in testõ vbis latinis. ita r vbis grecis. r si tutores dati sunt siue latinis verbis. siue grecis. tz datio. Tex. legittimis. i. latinis. Tex. dedisset. r sic stipłatio põt ɔbi latinis vbis r grecis. dũmodo se itelligãt. vt. ff. de vb. sig. l. j. in fi. Jtez qs põt testari latinis vbis r grecis: vt. j. de testa. l. hac consul.

¶ De confirmando tutore.

¶ Quia tutor aliqñ in testõ inutiliter datur. vt. s. ti. pxi. l. j. r. l. mater. r. ff. e. l. j. r tutor inutiliter datus in testamẽto cõfirmatur: ponit rubrica de confirmando tutore: sub. in testõ inutiliter dato: r de hoc agit in oibus. ll. huius tituli.

Estamento. Jn. l. ista dicit. Si mater testamento suo dat filijs suis tutores: non tenet datio: quia non habet eos in potestate. vnde isti tutores nõ agent aliqua excusatione. verũtamẽ isti tutores aliquando cõfirmantur ex necessitate: aliqñ ex voluntate. Et etiam si fuerunt cõfirmati: tunc habebunt se ex necessitate excusare. Tex. fuerit. qr tũc locus est excusationi. Et sic not. q mater in testamento non potest dare tutores filijs suis impuberibus: quia non habet eos in potestate. Et siquidem dedit eis: r eos heredes instituit: iudex habet necesse eos confirmare: als non: vt. s. titu. proxi. l. mater. r. ff. eo. l. patronus.

Eqz. Segnori. l. superior loquitur cuz mater dedit tutores filijs suis impuberibus. Jsta. l. loquitur cum pater filijs suis ipuberibus dat tutores. Et in. l. ista ponetis ita casum. Quidam in extremis constitutus noluit facere testamentum: sed epistolam vel codicillum: r vocauit duos testes: r fecit vnam epistolam quam voluit esse codicillũ: r dixit eis omnibus istas litteras inspecturis hac in epistola quam volo esse codicillũ do talem tutorẽ filijs meis. certe illa epistola non potuit valere vt codicillus: qr nõ affuerunt qnqz testes. Jtem si pater vocauit. v. testes r dixit ita: filios meos instituo mihi hrdes r eis do talem tutorem in testõ. certe ista datio nõ tenet: sed illi tutores sunt a iudice cõfirmandi: r anteq confirmentur non tenent res administrare. Tex. per epistolam. sub. in qua non erat hrs institutus. Tex. cesserit. i. curral. ¶ Or segnori custodiatis vos hic: qr. l. ista loquit ꝫm antiqua tpa: ꝫm que minus solẽnis voluntas patris nõ tenebat inter liberos: sed hodie tenet: vt. s. famil. her. l. vlti.

J vt proponis. Jn. l. ista ponitur talis casus. Pater in testamento suo pupillo suo inutiliter dedit tutores: anteq illi confirmarentur iudex alios tutores dedit: nunquid isti tutores sunt reuocandi? Certe non qr q iure gestuz est non debet reuocari. ¶ Sed quid erit de tutoribus inutiliter datis in testamẽto? Certe isti tanq curatores debent adiungi istis tutoribus: si iudici videbitur expedire. Tex. dedit. sub. ideo quia non habebat pupillos in potestate. vel ideo quia fuit minus solẽnis volũtas: vt. s. l. j. r. l. proxi. Tex. non potest. vt. j. de admi. tu. l. sancimus. Tex. iudicium patris habeant. s. illi tutores qui testõ patris inutiliter dati sunt. Tex. eius. i. pupilli. Tex. estimabit. sub. an isti debeant adiungi vt curatores. Et ꝫm hoc non concurrit datiua cum testamentaria: immo hincinde adiunguntur isti vt curatores: vt. j. in qui. cau. ha. tu. tu. vel cu. da. pos. l. licet. r similiter nota. s. titu. proxi. l. si pupillorum. ¶ Or segnori nota q aliquando deficit tutela ratione eius qui dat: vt quia non habet pupillum in potestate: vt insti. de tu. §. permissum. r. ff. de confirman. tu. l. j. r. ij. per totum. Jtem si iudex dat ei quẽ non habet de sua iurisditione: vt. ff. de tuto. l. j. §. vl. Jtez deficit tutoris datio cum datur puberi: non impuberi: vt. ff. de tuto. r cura. dandis ab his. l. scire. Jtem si datur in testamento minus solemni: vt. ff. eo. l. si patri. r. l. testamento. r. s. l. proxi. Jtem si ille qui dat non sedeat pro tribunali: vt. ff. eo. l. naturali. §. j. Jtem datur tutor inutiliter a patre non ab initio: sed ex postfacto: dum dat seruum alienum quem vult redimi r manumitti: vt. s. l. proxi. r. l. si pupillor. ¶ Or segnori vbi pater dat inutiliter tutorem filio suo iste tutor est cõfirmandus a iudice omnimõ: etiã si a patre nõ fuerit institutus heres. omnimodo dico. i. sine inqsitione vt insti. de tuto. §. vlti. in fi. Non enim debet inquiri vtrũ sit idoneus vel non: vtrũ sit fidelis vel non: quia fides cui rc. vt insti. de satisda. tuto. §. j. r. s. de epis. audien. l. de creationibus. Fallit in duobus casibus in quibus inquiritur de fide: vt. ff. eo. l. tutorem. Et hic quero: pater filio suo impuberi dedit tutorem inutiliter: qr impubes non erat in eius ptãte. vel nepoti inutiliter dedit: quia

dit: q2 pater filium suum emancipauerat: τ postea natus est nepos. vnde sublatus est filius de medio: auus putãs nepotem in sua ptãte esse cum nõ esset tutorẽ ei dedit. τ auus iste habebat fratres τ mortuus est: tutores dati in testamẽto petunt confirmari. dicunt legittimi fratres testõris non erit ita. q2 cum datur tutor: daẽ inutiliter in testõ. si confirmaẽ a iudice: est datiuus: τ nos sumus legittimi: τ legittima vincit datiuam: vt. ff. de tuto. τ cu. da. ab his. l. si tutor. §. si duobus. τ j. qui dare tu. pos. l. sororis. τ idem dicimus in eo ꝙ fit in ciuitate ista. nam dñe huius ciuitatis in hoc parum sciunt iura: vix inuenietis in ciuitate ista: quin aliqua domina filijs suis impuberibus det tutorez in testamento. quid accidit. postea venit tutor corã iudice τ dicit: confirmetis me. veniunt agnati τ dicunt: nos sumus tutores. l. xij. tab. vnde non potestis istos confirmare: q2 non tenuit datio. τ si confirmetis: essent datiui: τ legittima vincit datiuam. τ habenti tutorem: tutor dari non potest. ℭ Segnori in qõne ista dominus Jo. dixit de plano: cõfirmatus a iudice est datiuus: non aũt est tutor ex datione testamentaria q2 inutilis ꝙ ex eo apparet. Nam ecce testamentaria successio defertur ex testamento τ confirmatur a lege: vnde dicitur legittima confirmatione. l. xij. ta. vt. ff. de verbo. signi. l. lege. Item defensor ciuitatis eligitur a ciuibus τ confirmatur a prefecto pretorio cum a prefecto pretorio videtur dari per confirmationem: vt in auc. de defen. ci. §. interim. Item hoc apparet in iudicio: al's in sententia app. ex qua agitur non ex priore. Nam si pronunciaẽ iniusta appellatio: ex hac sententia debet quis notari infamia non retro: vt colligitur. ff. de his qui no. infa. l. in furti in pn. τ. j. de appella. l. eos qui. Item si legittimus statim est tutor mortuo testatore τ adita hereditate: quia legittimos tutores nemo dat vt. ff. de le. tu. l. legittimos. igitur nõ debet ab alio dari: q2 habenti tuto. τc. vt. j. in qui. cau. ha. tu. tu. da. non po. l. licet. τ per totum. Et hec est opi. domini Jo. s. ꝙ legittimi sint tutores τ preferantur istis tutoribus inutiliter datis in testamento. τ hoc dicit per alle. l. Alij volunt dicere ꝙ tutor datus inutiliter debeat preferre legittimo: q2 testamẽtarius prefertur legittimo: vt. s. ti. j. l. tutores. τ. ff. de testa tu. l. siqs sub conditione. τ ꝙ iste sit testamẽtarius probatur: quia iste tutor originem trahit de testamento. igitur debet testamentarius censeri: vt ar. ff. ad mace. l. si filius. τ. s. de non nu. pec. l. aduersus. τ pro hoc põt iduci illud generale. s. ꝙ origo rei est spectanda: vt. ff. manda. l. pcu. Sed in qõne ista dominus Azo. inuenit quandam equitatem satis laudabilẽ. s. vt legittimi sint tutores. τ iste confirmeẽ per iudicez τ administret simul cũ legittimo. Si dicat aliqs vestrum: quõ erit ꝙ iste qui confirmaẽ cum legittimo cõcurrat eum habẽti tutorem: tutor dari nõ possit? Rñdeo: hoc erit ne volũtas defuncti spernatur. ꝙ non debet esse: quia voluntas defuncti pro. l. seruatur: vt in auc. de nup. §. disponat. τ hoc dicebat arg. huius. l. τ. s. ti. proxi. l. si pupillorum.

Naturalibus. Segnori. ll. veteres alior̃ iperatorꝫ qui precesserunt iusti. in supioribus habuistis. hec est noua. l. iusti. Et in. l. ista diciẽ si pater hꝫ filios naturales ex vna cõcubina susceptos: si dat eis tutores in testamento: in his rebus quas sibi dederit aut reliquerit licet nõ teneat datio: q2 non habet eos in potestate: tamen debent confirmari. cum enim naturalibus liberis potest relinquere: merito potest eis dare tutores in testamento: non vt illi tutores sint testamentarij sed datiui: q2 postea confirmanẽ. Tex. naturalibus liberis. sub. tm̃. Tex. modũ. qui est vbi existunt liberi legittimi vsq; ad vnam vnciã: vt. s. de naturalibus liberis. l. ij. vel in totum si sibi placet hodie: vt. s. de naturalibus liberis auc. licet. Tex. confirmare. i. confirmari. Sed quare debent confirmari? q2 pater filios naturales nõ hꝫ in ptãte: vt. j. qñ mulier tu. of. fun. potest. l. vlti.

ℭ De legittima tutela.

ℭ Quia post testamentariam legittima vendicat sibi locuz: vt insti. de legittima agna. tute. in prin. ponit de legittima tutela. i. de agnatorꝫ tutela que ab intestato locum hꝫ: vt. ff. eo. l. agnatio. vñ de legittima tutela videamus τ subijciamus.

D auũculos. In. l. ista poniẽ talis casus. Si pr̃ pupilli nõ reliqt pupillo tutorẽ in testõ: τ iste pupillus hꝫ auũculũ ex vna pte τ ex alia parte patruũ: cui deferẽ legittima tutela pupilli? Et rñdetur ꝙ legittia tutela deferẽ patruis ipsius pupilli nõ auũculis. Tex. auũculos. τ sunt auũculi fratres matris. τ sic cõiuncti per lineam maternã. Tex. ne masculoruz. quasi dicat nedum feminarꝫ. Tex. cuz solis patruis. i. fratribus patris. Tex. tributum. i. cõcessum sit a. l. xij. ta. ℭ Or segnori dr̃ hic ꝙ legittima tutela deferẽ patruis nõ auũculis. Nam patrui sunt agnati. τ dicunẽ agnati cõiuncti per lineã paternam: vt colligiẽ. ff. e. ti. l. agnati. non aũt defertur auũculis qui dicunẽ cognati sicut sunt cõiuncti per matrẽ siue per lineam maternã. τ cogiẽ. ff. vnde le. l. inter. τ deferẽ agnatis: q2 vocantur ad successionem impuberis: vnde debent vocari ad tute. sed cognati non vocantur: vt institu. de cogna. succes. vñ non debent vocari ad onus tutele. ℭ Sed quero hic. hic agnati vocanẽ ad successionem. l. xij. ta. sed eis deficientibus vocanẽ cognati: vt. ff. quis or. in bo. pos. l. j. sed nunquid vocanẽ ad tutelã eodez iure? Dicũt qdam ꝙ sic. sed nõ bene dicunt: vnde cognati sunt incogniti. l. xij. ta. sed ꝙ ibi vocenẽ ad successionẽ ex nuda voluntate pretoris: vt. ff. vnde cognati. l. j. τ sic τ femina vocaẽ ad successionem non ad tutelaz: vt j. eo. l. vlti. ℭ Or segnori hec. l. est hodie correcta cum suis similibus per aucten. hic signatam que incipit. Sicut heredītas τc. vnde videatis eam.

Sicut. A. In auc. ista dr̃ ꝙ sicut vocanẽ agnati ad successionẽ ab intestato: ita τ cognati ad tutelã vocãtur: si sunt masculi pfecte etatis si tñ pares gradꝰ sint. Tex. sic h̃rditas. s. pupilli. Tex. agnatione. sub. vel cognatiõe. Tex. pximis agnatis vel cognatis. Tex. nec masculi. ꝙ si eẽnt femine nõ vocanẽ ad tutelã. Tex. pfecte etatis. q2 nõ vocarenẽ ad tutelam si essent ipuberes: vt. j. e. l. vlti. ℭ Or segnori quidã habent plus hic in littera. τ hec auc. est in cor. auc. de here. ab intestato. §. ex his colla. ix.

Ad agnatos. In. l. ista dr̃ ꝙ si pupillo nõ est datus tutor in testõ: tutela eius deferẽ agnatis l. xij. ta. nisi illi agnati essent passi capitis diminutionẽ. Tex. legittime. i. iure agnatiõis idest. l. xij. ta. vt. ff. e. l. legittios. Tex. diminutionem. s. pupilli vel eorꝫ agnati. τ intelligatis capitis diminutionem oẽm. verbigrã. si tu es pupillus τ ego sum patruꝰ tuꝰ: vocor ad tutelã si tibi nõ est datus tutor in testõ. l. xij. ta. nisi sim passus capitis diminutionem maximã: q2 sum dãnatus in metallũ. vel mediã: q2 sum deportatus in insulam. vel minimã q2 sum emãcipatus ab illo in cuius ptãte erã nõ vocor ad legittimã tutelã: vt insti. de legi. ag. tu. in fi. τ insti. de ca. di. §. pe. τ vlt. τ est verꝫ q2 minima ca. di. tolliẽ agnatio pterq̃ inter patrẽ τ filiũ: vt insti. de leg. ag. tu. in fi. Itẽ pterq̃ inter fratres: vt. j. e. l. frater. sed illud hodie est correctuz in auc. de heredi. ab intesta. per totum.

Ex constõne. In. l. ista diciẽ ꝙ ad tutelã feminarꝫ sublata. l. claudia per constõnem diui cõstantini impatoris agnati ꝫm ꝙ proximiores sunt in gradu vocãtur. Tex. claudia. i. antiqua qua cauebaẽ ꝙ cognati nõ vocarenẽ ad tutelã feminarꝫ. Tex. i. frater. s. pupille. sed frater pupille prio vocaẽ. sed eo nõ existente vocaẽ patruus: vt. j. e. l. vlti. Tex. vocanẽ. q2 agnati vocanẽ ad tutelam masculi siue femine.

Frater. Segnori. l. ista est impatoris anastasij τ iducit illud nouũ ius: añ. l. istã si erã i ptãte pris mei vna cũ fr̃e meo pupillo: si pr̃ meꝰ emãcipauit me: mortuo pr̃e meo fr̃i meo ð sinebã eẽ agnatꝰ adeo ꝙ nõ poterã ei eẽ tutor. sꝫ hodie illud ẽ cor-

rectum: q2 si pater meus emancipat me: nō tollit̄ ius agnationis inter me ⁊ fratrē meū: ⁊ ideo p̄re meo mortuo si eram legittime etatis: ad tutelam fratris mei vocabor alijs exclusis. Tex. antecedere. ⁊ ad hoc istud accedit. j. de legi. here. l. cum emācipatis. Tex. est iussus. sub. sicut habetis hic. Tex. sancimus. ¶ Or segnori no. inter patrem ⁊ filium non tollitur agnatio per emancipationem si pater emācipet ꝯtracta fiducia: vt. j. de emancipa. l. vlti. ⁊ ideo pater emancipati filij est legittimus tutor: vt insti. de legi. pa. tu. Sed inter fratres per emancipationem olim tollebatur ius agnationis: vnde frater non erat legittimus tutor fratris eius: sed fiduciari⁹: vt insti. de fidu. tu. per totum. sed hodie fiduciaria tutela recessit ab aula per. l. istam. q2 ius agnatiōis inter fratres per emācipationem non tollitur: vnde frater vocatur ad tutelaꝫ fris vt hic. ¶ Segnori verū est ꝙ ante. l. istam latā nō esset formādum vnū quare qd̄ hic formabo: sꝫ post. l. istā lataꝫ hꝫ locum. Nā vos debetis scire sicut tutela parētum est legittima: ita patronorū: vt insti. de legi. pa. tu. Sed ꝓcedamus vltra: si sum patronus liberti impuberis: ⁊ habeo filiū legittime etatis: vocor ad tutelam liberti: me sublato de medio: filius meus vocatur. sed habeo filiuꝫ impuberem emācipo eum cōtracta fiducia: vocor ad tutelam ei⁹: vt insti. de legit. pa. tu. si tollor de medio filius meus legittime etatis ante legem istam nō vocabatur ad tutelam fratris sui impuberis. ¶ Sed quare hic filius vocatur ad tutelam liberti: sed fili⁹ nō vocatur ad tutelam fratris impuberis? Item faciamus fortiorem questionē. habeo filium: ⁊ ex eo nepotem: emancipo eos: vocor ad legittimā tutelam nepotis: filius nō: q2 nō est legittimus agnatus: sed quare nō? Hec est ratio: q2 sicut est patronus legittimus tutor liberti: ⁊ ita eo sublato de medio filius eius. q2 sicut patronus est patronus: ita filius ei⁹ vt colligitur. ff. de verbo. signi. l. lꝫ. §. recte. sꝫ nō est ita. sicut pater fratris filij sui est pater: ita frater impuberis est pater. Item alia ratio est: si sum p̄ronus ⁊ habeo filiuꝫ: filius me⁹ etiam si exheredetur succedet in iura libertorū. si sum pater ⁊ filius meus exheredetur nō vocatur in iura agnaticia. sed diceret aliqs: vbi habeo filiū ⁊ ex eo nepotem: nōne nepos erat recasurus in potestatem patris? certe sic: iur̄. l. vel dicatis ꝙ omnia ista recesserunt ab aula per. l. istam.

LEmo. Segnori ista vltia. l. est noua. l. insti. ⁊ in. l. ista hoc dicitur ꝙ legittima tutela defert̄ agnatis maioribus. xxv. an. vnde si est minor: siue sit frater: siue sit alter vlterior: nō debet vocari ad tutelā: q2 esset rerum ⁊ omnium feda confusio ꝙ esset minor ⁊ sub tutela alterius ⁊ alium minorem sub tutela haberet: ne hoc ꝙ minor nō vocat̄ ad tutelam: generetur sibi aliqd̄ preiudicium in successione. Nam licꝫ minor. xxv. an. non possit esse tutor: nihilominus tamen bene succedit proximo agnato ab intestato. Tex. impleat. ⁊ ad hoc cōcor. insti. de excu. tu. §. minores. sic nec procuratores p̄nt esse ad iudicia: vt. s. de procur. l. exigenda. in fi. Tex. feda confusio est. i. esset. Tex. vel datiui. sub. vel testamētarij: q2 triplex est tutela: vt. s. dixi de testa. tu. in rubro. vel ideo dic̄ de datiuis ⁊ legittimis: quia. j. faciet mentionem de tutoribus ⁊ curatoribus: ⁊ curator in testamēto dari non pōt. ¶ Or segnori super. l. ista formabo duas questiones dubitabiles. Paterfa. duos habet filios: vnum anniculuꝫ: aliuꝫ agentē. xiiij. an. habet fratrem legittime etatis: decedit intestatus nō relicto tutore filio anniculo: nunc quero quis vocetur ad tutelam? vocabitur legittimus frater patris: an erit locus datiuo? ⁊ vr̄ ꝙ frater defuncti vocetur exquo frater impuberis non erat idoneus: vt. ff. e. l. j. §. interduꝫ. quasi ista sint paria: vel nullum esse in proximo gradu vel esse inhabilem: vt. s. de epis. audi. l. de creationibus. Sed in questione ista potest dici si legittimus prioris gradus est inhabilis: q2 est minor. xxv. annis non vocabitur legittimus sequentis gradus: sed erit locus datiue tutele: vt. ff. e. l. j. §. si apud. ⁊. ff. de excu. tu. l. non solum. §. si libertus. ¶ Sed denuo quero: retento isto themate pater habebat filium anniculum ⁊ filium agentem xiiij. annos: habebat etiam fratreꝫ legittime etatis: filio anniculo datus est tutor a iudice: frater impuberis factus est legittime etatis: remanebit ne datiu⁹? Uidetur ꝙ sic exquo de iure datus fuit legittimus adiunget̄ ei: vt arg. ff. de testa. tute. l. si pupillaꝝ. ⁊. s. ti. proxi. l. si vt proponis dixi. Econtra vr̄ ꝙ non: q2 legittima vincit datiuā: vt. j. qui da. tu. po. l. si sororis. In qōne ista dicam aliter ꝙ̄ scripsit Ioā. ⁊ ꝙ̄ scripsit Pu. ff. e. l. agnato. sequendo no. ro. Nam ipsi vident̄ sentire ꝙ si datiuus est datus ⁊ prior legittimus factus est idoneus ꝙ non vincat datiuū: vel solus remaneat vel adiungat̄ ei. sed dico ꝙ legittimus vincit datiuū: q2 est casus. l. que dicit ꝙ si duo erāt impuberes: vnus habebat vnū diem: alter agebat xiiij. an. datus est alius tutor a iudice filio anniculo: ipso effecto maiore excludit datiuuꝫ: vt. ff. de tuto. ⁊ cu. da. ab his. l. si tutor. §. si duobus. Non ob. l. contra. q2 hoc facit iudicium defuncti vt ibi dixi. sed hic cessat iudicium defuncti. Et ideo circa articulum istū consueui facere distinctionem talē ⁊ dico sic. Quia aut legittimus tutor est ihabilis ab initio: q2 femina: q2 minor: q2 mutus: q2 surdus: q2 furiosus: quia cecus oino: hic ita distinguo. Quia ꝓximior agnatus est inhabilis aut ꝑpetuo impedimēto aut tpali. Si ꝑpetuo impedimento vt q2 femina: q2 cecus oino: hic qn̄ perpetuū est impedimētū dico ꝙ succedit agnatus sequētis gradus. vn̄ si frater impuberis est cecus: frater patris vocabit̄: vt. ff. e. l. j. §. interdū. ⁊ §. libertinis. Si aūt est impedimentū tpale: q2 minor est. xxv. an. ⁊ in breui sperat̄ minor fieri: q2. xxij. vel. xxiij. an. egit. vel est captus ab hostibus: ⁊ spes est ꝙ reuertat̄: hoc casu dico ꝙ non vocat̄ agnatus sequētis gradus: sed locus est datiuo vt no. ff. e. l. si apud. ⁊. ff. de excu. tu. l. nō solū. §. libertus. ⁊. s. de epi. audi. l. de creatiōibus. Si aūt interueniat impedimētum ex postfacto: q2 frater impuberis ab initio est inhabilis: q2 legittime etatis est. iteꝫ est sane mentis: si ex postfacto efficitur inhabilis: q2 moritur: aut q2 capite minuitur: ⁊ tunc est locus legittime tutele sequentis gradus: vt. ff. eo. l. iij. §. non tantum. Si autem accidit impedimentum: quia remouetur tanꝙ̄ suspectus: tunc est locus datiue tutele: vt. ff. eo. l. iij. §. queri potest.

¶ Qui petant tutores vel curatores.

¶ Quia post testamentariam tutelaꝫ locus est datiue: ⁊ necesse est tutores petere pupillis ponitur hec rubrica. vnde videamus qui petant tutores ex necessitate vt mater pupilli: vt. j. eo. l. matris. ⁊. l. vlti. ⁊ patroni: vt. j. eo. l. ij. ⁊ agnati: vt no. ff. eo. §. si minores. sed quidaꝫ petunt ex voluntate vt affines ⁊ amici: vt. j. eo. l. j.

ADmone. In. l. ista talis casus ponit̄. Accessi ad iperatorē ⁊ corā eo sic ꝓposui: dn̄e impator velleꝫ litigare cū quodā adulto: ipse non hꝫ curatorē quid faciam? Rn̄det iperator admone eū ꝙ petat sibi curatorē. ꝙ si petere sibi non vult adeas cōpetentē iudiceꝫ vt det sibi curatorē. Tex. consistas. idest agas. ⁊ ad. l. istā cōcordat. j. eo. l. admone. Tex. fungat̄. sed ꝙ est officiū. est tamen dr̄ia inter puberem ⁊ impuberem. Nam puberi inuito non datur curator preter ꝙ̄ ad litem: vt insti. de cu. §. item inuiti. Sed impuberi inuito datur tutor. sed si nolit accipere: certe non cogitur: sed aliquando sic: vt ff. de tu. l. qui. habet. §. si pupillus.

PAtroni. In. l. ista dicitur ꝙ libertus hꝫ petere necesse tutores filijs impuberibus patroni sui. Tex. patroni tui filijs. liberto interroganti respōdet imperator vt patet ex. l. subscriptione. Tex. obsequij. scilicꝫ naturalis. Tex. periculum subeas. nam ista est opera obsequialis vt hic. ⁊. s. de nego. gest. officium. ⁊ de oper. li. l. j.

NA locum. In. l. ista pōitur talis casus. Mulier accessit ad principem ⁊ coram eo sic proposuit: domiue imperator tutor filij mei mortuus est vel deportatus est: nunqd aliū tutorē debeo petere ei? Rn̄det iperator ꝙ sic. Tex. defuncti. i. s. nāliter. Tex. vel in perpetuum relegati. idest deportati: ⁊ sic

⁊ sic mortui ciuiliter:vt.ff.de ope.lib.l.si in necē.Tex.postu/la.sub.o mulier. nam mulieri loquitur vt patet ex.l.subscri/ptione.⁊ ad istud accedit.j.in qui.cau.ha. tu.tu.vel cura.da. pos.l.licet.⁊.s.si aduersus delictum.l.si.

SI filijs. In.l.ista dicit. Si filij de/bitoris mei sunt ipuberes: ⁊ nō habent necessarias psonas que petāt eis tutorē:ego potero petere. Tex.cui.cre/ditori interrogāti rñdet impator:vt p3 ex.l. subscriptiōe. si nō sunt necessarij.i. agnati: vel cognati: vt.ff.de iusti.⁊ iu.l.fi.⁊.j.de legitti.here.l.sciant.

AMita. In.l.ista dicit ꝙ amita nō pro/hibet petere tutores filijs sui fratris.Tex.non prohibetur. sub.ergo per/mittitur: quia ꝙ non prohibetur ⁊c̄.vt.ff.de iudi.l.cum pretor.similiter ⁊ mater non pro hibetur:vt.j.l.proxi.

MAtris. In.l.ista dicit ꝙ mater filijs suis impuberibꝰ tutores pe/tere d3.Tex.pōt.sub. o mulier. nam mulieri interr oganti rñdet imperator:vt p3 ex.l.sub scriptione.Tex.debes. vt.s.de neg.gest.l.j. Tex.debeant. qꝛ inuiti non accipiunt cura/torem:vt insti.de cura.§.item inuiti.

ADmone. In.l.ista dicitur. Si fui tutor cuiusdā pupille:⁊ nō habet curatorē cui reddā rōnem tutele: debeo ipsam quōdā3 pupillā admonere:vt ipsa debeat sibi petere curatores. ⁊ si non vult petē:possum petere apud eūde3 cuius notio est:vt ipse det curatorē ei cui reddā rōne3 tutele.Tex. pupilla tua.sub.cuius quōdam fuisti tutor.Tex.nō vetaris. cui reddas rōne3.⁊ ad istud accedit.s.e.l.j.

CUm a matribus. In.l. ista po/nitur talis casus. Quedā3 mulier habebat filios impuberes: cogitauit ipsa filijs meis impuberibus teneor tutorem petere. vnde constituit quēdam procuratorem vt iret ad petendum tutores filijs suis.iste pcurator dum iret pro pe/tēdis tutoribus fuit interfectus a latronibus: ⁊ ita mora fuit in petendis tutoribus : nunquid si filij mortui sunt in pupil/lari etate: mater repelletur a successione filiorum impuberꝝ. Respondet ꝙ nō. Tex.sedulū.i.sollicitū ⁊ curiosum.Tex. exigatur.sub.ꝙ si nō fecerit repelletur a successione impube rum:si erat minor.xxv.annis.vt.j.ad tertul.l.matres.al's ipo iure seruatur illesa.vt.s.si aduersus delictu3.l.vlt.Tex.pro/ponasq3.matri interroganti respōdet impator: vt patet ex.l. subscriptione.Tex.ab hereditaria successione. sub.filiorum impuberum.Tex. per quā.i.valde.Tex.dicunt.n.Sed qūo mater ꝯstituit pcuratorem cum vere nō sit dña.⁊ procurator habet cōstitui a dño.vt.ff.de pcura.l.j. Rñdeo pcurator h3 ꝯstitui a dño ad iudicia nō ad negocia.vl' pōt dici ꝙ incūbit necessitati materne petere tutores filijs. al's repellitur a suc/cessione.vt colligit in.l.ij.§.vlti.ff.ad tertul.ergo constituitur in causa sua.vnde potuit constitui.

CUm iure. In.l.ista dicitur. ꝙ mater debet petere tutores filijs suis impuberibus nō hñtibus tutores.s3 alijs habētibus tutores non tenetur petere.cu3 ha/benti tutorem.tutor dari non possit.

NEpotibus. In.l.ista dicitur. Si mater nepotum fra/tris mei negligit eis petere tutores.indubitā ter potero eis petere.

MAtres. In.l. ista dr. Sicut mater debet petere tutores filijs legittimis naturalibus simul.ita ⁊ nālibus tm̄.non excusat ptextu iur ignorantie. quin excludat ab eoꝝ successione.si non petit eis tutores.Tex.matres.nālibus ēt filijs.sub. tantum.Tex.necessitati.vñ sicut mater si nō petit tutorē filijs suis legittimis ⁊ nālibꝰ infra annū.si postea filij decedūt in pupillari etate. excludit ab eoꝝ successione. vt.j.ad tertul.l. mr.⁊.ff.ad tertul.l.ij.§.vl.ita si nō petijt filijs naturalibꝰ:tūc excluditur ab eorum successione vt hic.Tex. nulla eis: scil3 matribus.Tex.pfuturā. Do: segnori in.l.ista dr vt dixi in casu.Sed quare non excusatur mulier:cū iur ignorātia eas excusat.vt.s.de iur.⁊ fac.igno.l.vl. Rñdeo nō excusat semp sed in casibus sic.vel dicatis ꝙ mulieribus lic3 ignorare iu ra ciuilia:non naturalia.vt.s.de in ius vo.l.venia.

Ubi petantur tutores vel curatores.

Superiori titulo dictū est:qui petant tutores vel curato/res:hic tractatur in quo loco petant tutores vel curatores.

MAgistratus. In.l.ista ponit ta lis casus.Quedā mulier accessit ad imperatorē ⁊ corā eo sic p/posuit.dñe imperator:habeo duos filios im/puberes carentes tutoribus:vl' habeo duos filios puberes:⁊ ipsi puberes carēt curatoribꝰ: quero a vo bis in quo loco filij mei debeāt accipere tutores.Ad qd rñ/det imperator :ꝙ apud magistratū illius ciuitatis vñ ducūt originem ex persona sui patris vel tue:vel vbi habent facul tates debent accipere tutores vel cura. Sed quid erit in vna ciuitate ducunt originem:in alia ciuitate habent facul tates:in tertia morant:in quo loco accipiunt tutores vel cu ratores?Ad qd respondet imperator ꝙ ibi sunt remittendi vel ad locum vbi ducunt originem:vel ad locum vbi habēt facultates vel patrimonium suum.Tex.eius ciuitatis.pone parmens.Tex.vnde.i.ex qua ciuitate.Tex.patris.sub. vl' p suam vt hic.cum filij sint naturales ⁊ legittimi.vel per tua3: cum filij sint vulgo cōcepti.Scitis enim ꝙ filij legittimi se quuntur originem paternam vel suam.vnde si pater meus esset natus boñ.⁊ ego mutine sum ciuis boñ.⁊ mutiñ. sed si sum vulgo conceptus:qꝛ patrem monstrare non possum:s3 qꝛ matrē habeo certā:sequor ꝯditionem matris mee:vt hec probantur.ff.ad mu.l.j. ⁊.l.assumptio.§.filius.Tex. ꝙ si fi/liu3.incipit scd3 dictū.Tex.morat.pone bononie.⁊ nō iure domicilij.sed alio modo.Tex.neq3 vnde originem ducunt. sub.nec ibi domiciliu3 habēt.⁊ dicatis neq3 vnde origine3 ducunt per patris vel suam vel matris conditionem. Tex. sua3.sub.vñ ducūt originē.Tex.vt ibi defensores.i.tutores vel curatores.Tex.legittimos sortiatur. Dō: segnori no. in.l.ista. Pupilli vel adulti accipiunt tutores vl' curatores ab eo loco exquo ducunt originē:vel ex eo loco in quo sunt eorum facultates:⁊ ad istud accedit.j.de mino.l.antepe. li. x.⁊.j.de inco.l.si ciues.l.x. Sed quid si pupilli vel adultī in vno loco ducunt originē.⁊ in alio habēt patrimoniu3: in tertio loco morātur iure domicilij.in quo loco poterunt tu tores vel cura.accipere?Segnori in questione ista fuit opi/nio.Et dixerunt quidam si in tertio loco morantur: siue iur domicilij siue non:accipiūt tuto. vel cura.sed remittēdi sunt ad locū vbi habēt originē vel patrimoniū vt hic. ⁊.ff. de tu. ⁊ cu.da.ab his.l.pupillo.Uel pōt dici sicut dixi in casu: ꝙ si tertio loco morabantur non iure domicilij:sed stabant ibi alia rōne vt obsides:qꝛ tunc remittendi sunt ad locu3 vnde ducunt originē:vel vbi habēt patrimoniū.s3 si morantur in tertio loco domicilij:sicut possunt cōueniri vbi habēt domi ciliu3.vt.s.de iur.om.iu.l.iur.ita accipere tu.⁊ cu. possunt: vt ista probantur.ff.de tu.⁊ cu.da.ab his.l.j.in fi.⁊.j.qui da. tu.⁊ cur.pos.l.neq3 a preside. Et ita ex predictis apparet ꝙ pupilli ⁊ adulti possunt accipere tut.⁊ cu. tribus locis. sed illi qui sunt in cōtraria opinione dicunt ꝙ accipiūt tu. ⁊ cu. duobus locis tm̄.⁊ dicunt ꝙ quis efficitur de loco ꝗtū ad conuentionem:non vt ibi petant tutores.

De tutoribꝰ ⁊ curatoribꝰ illustriū vl' clarissimaꝝ psonaꝝ.

In superioribus dictū est de tutoribus ⁊ curatoribꝰ pu/pilloꝝ vel adultoꝝ qui sunt inferioris gradus: vtru3 aliqui pupilli sunt illustres vel clarissimi:vt sunt senatores: iō po/nitur rubrica de tu.⁊ cura.

Illustris. In.l.ista dicit. Si sunt duo pupilli vel adulti illustres vel clarissimi: et habent domicilium in vrbe romana: nec habēt aliquos tutores testamētarios vel legittimos: vel si habent illi habēt iustas excusationes: tunc pfectus vrbis debet vocare.x.personas ex numero senatorum. Item debet vocare pretorem: cuius officiū osistit in vrbe romana: in dandis tutoribus et curatoribus: et dz facere plures personas idoneas eligere: et tunc prefectus vrbis debet vnum preeligere. Si aūt illustris habz domiciliū in puincijs: tunc ordo decurionum debet ex aliquo ordine vnum vel plures nominare: et ille debet preeligi. Text. ex numero senatorum amplissimo. qui erant centū numero: vt.s.de peti.here.l.vlt. Tex.pretore clarissimo viro.i.clarissime dignitatis. vt.s.de epi.et cler.l.raptores. si tamen illustris inter magistratus superiores computet: vt.s.de epis.et cle.l.raptores. Quō pupillus pōt esse illustris: cū ad minus ad quēlibet magistratū hñtem requirunt.xviij.anni ad minus: vt.ff.de re iudi.l.quidam. et impubes iudex esse non pōt: vt.ff.de iudi.l.cum ptor. §.ne autē. R. hic dz illustris qui fuit filius alicuius illustris: vt colligit.ff.de senatori.l.j.in fi.et.l.femine. vel dicatis q hic priceps ex certa sciētia delegauerat hūc magistratū qd pōt vt.d.l.quidam cōsulebat. Tex.prefecture. quasi dicat ille solus erit tutor: quem prefectus eliget. Tex.interponat decretum. Hec littera pōt intelligi dupliciter: vt q prefectus eliget illum cum osilio.x.viroꝝ senatoꝝ: et pfectus solus interponit decretū: vt in auc. et hi qui ob.se ha. res mi.pro.§.vlt. Vel potest intelligi q interponat decretū administratiōis: q prefectus eliget eū: sed pretor decernet ei administrationem: vt.j.de admi.tuto.l.tutores. et.j.ar.tu.l.quicquid. Tex. offerunt.sub.si sunt tutores testamētarij vel legittimi. Tex. decernimus. sed que sunt illa: q al's cum datur tutor: magistratus tenetur actione in factū subsidiaria: vt.ff.de ma.con.l.j.et per totum. Et hec que dicta sunt: vera sunt: cum pupilli illustres habent domiciliū in vrbe. quid autē iuris sit: si habeant in puincijs: audiatis. Tex. in puincijs curiales. Or isti debebūt tutorem eligere: vel curatorē. et clarissime psone tenent actione in factum subsidiaria: vt.ff.de tuto. et curato. datis ab his.l.j.et.l.nec mandante.

Generali. In.l.ista dicitur q ad tutelam et curam illustrium senatorum non debet aliquis vocari: qui sit constrictus oneribus curie. Tex. vocarentur. sicut ad tutelam et curam aliarum personarum nō debent coloni patrimoniales vocari: vt.j.ti.proxi.l.vltima.

¶ Qui dare et dari tutores vel curatores possunt.

¶ In superioribus dictū est vobis de tutela testamētaria et datiua clarissimarū personarū. Nunc videndū est de tutela datiua aliarum personarum non illustrium: et qui dare et qui dari tu.vel cura.pos.et qui nō. et ita ista rubrica ponitur actiue et passiue. Et de ista parte rubrice qui iudices dare possunt tu.vel cura.agitur.j.e.l.neq.et de ista parte qui dari tu. vel curato.po.agetur in.l.maritus.et.j.e.l.iij.et.l.creditorem. et.l.militie.et.l.vlti.

Cum tibi. In.l.ista ponit talis casus. Quidam accessit ad principem: et coram eo sic pposuit. domine imperator: ego sum in ea etate: vt si nō moueret mihi questio status q deberē habere tu.vel cu. q quidā dicūt me seruū suū esse. Nunc quero vtrū in ista otrouersia detur mihi tutor vel curator per quem defendar in questione status? Ad qd ... det imperator. Si tu es in ea etate in qua haberes tut. vel cura. si nō moueret tibi questio status: debes accipere tutorē vel curatorem qui te defendat in ea cā. Tex. cum tibi. s.pupillo vel adulto. Nam pupillo vel adulto interrogāti rñdet imperator vt patet ex.l.subscriptione. Tex. cōstaret.i.si constaret esse te liberū. Tex.quomagis.i.quominus. sic exponit.s.de iudi.l.quotiens. Tex.daretur.sub.ad litem illam. Tex.pōt. et ita cui mouetur questio status: ordinata cā liberali habet pro libero: vt.j.de liberali causa.l.ordinata. Sed videt cōtra. q si mouetur mihi questio status: videt q debet differri in tempus pubertatis: vt.j.de carbo.edic.l.j.et.ij.et.ff.ad carbo.l.iij.§.j. Ad qd potest dici q huic pupillo vel adulto expediebat non differri: q probationes suas habebat in pmptu: vt arg.ff.ad trebel.l.iij.§.cause. Vel forte hic iste pubes erat: et ideo accepit curatorē. ¶ Sed denuo videtur eum tu.vel cu.nō accipere: q tutor vel curator dat libero: vt patet ex.l.descrip.vt.ff.de tute.l.j.in princi. Ad qd vos ita dicetis vbi constat aliquem liberū esse ei datur tutor. sed vbi cōstat aliquem seruum esse non datur ei tutor vel curator. Sed si dubitatur an sit liber aliquis vel seruus: rōne dubitationis accipit tutorem vel curatorem: q rōne dubitationis aliquid permittit: vt.j.de pa.po.l.j.et siquidē vincit in causa liberali durabit tutor vsq ad pubertatem. sed si pronūciatur seruus: non erit tutor: vt.ff.de tuto. et cu.da.ab his.l.ei qui. In casu tamen speciali seruo datur tutor: sicut est si testator instituat te heredem: et cogat te seruū suum impuberē manumittere: et tu non vis adire hereditatē: huic seruo datur tutor vt cogat te adire: qd esse potest propter spē libertatis: vt.ff.de tu. et cu.da.ab his.l.si impuberi.

Maritus. In.l.ista dicit q maritus non pōt dari curator vxori sue: licet rebus vxoris affectionem debeat. Tex.debeat affectionē. q duo sunt in carne vna: et ideo maritus pro vxore pōt experiri sine mandato: vt.s.de pcu.l.maritus. Tex. non potest. vt insti.de excu.tu. in fi. Sed cōsueuit queri que est ratio quare maritus pōt esse pcurator vxoris: vt in preal.l.maritus. sed curator vxori sue esse nō potest vt hic. Ad qd potest dici q duplex est ratio. Et vna rō est: q officium curatoris est publicū: vt.j.de admi.tuto.l.vlti.in princ. Et q publicum et necessariū: posset plus ledere vxorem q̄ procura. cuius officium est priuatū. Item est scda rō: q si mulier ostituit hodie maritū suum pcuratorem: cras poterit eū mutare postq̄ res est integra: sicut colligitur.ff.de procurato.l.ante litem. sed curator nō pōt reuocari: nisi finito tempore cure qd est a.xiiij.anno vsq ad.xxv.annum: vt instit. qui.mo.tute. fini. et interim multa posset in patrimonio vxoris facere que si male tractaret: ei vxor pter affectionem remitteret: et ideo maritus nō potest esse curator vxo. Item non pōt remoueri curator nisi iusta causa subesset: vt.ff.de tu.et cu.da.ab his.l. cum semel. Sed certe hec ratio non videt bona nisi in cura generali. sed in speciali ad litem non: q ille lite finita desijt esse curator: vt institu.de aucto.tu.in fi. nam et certe rei datur curator: vt insti.de cura.§.curator. vnde procurator et curator ad litem videntur posse parificari: vnde recurrendum est ad priorem rationem que est vniuersalis in quolibet curatore. et ita dicebat dominus meus Ja.bal.dixisse dominū Jo. maritum ad litem posse constitui curatorē vxoris quasi breui tempore duraturum: et quasi minus ad modicum periculi ibi sit. Sed sciatis qd non memini me inuenisse in aliquibus scriptis domini Jo.eum dixisse hec: nec in scriptis Nicolai furiosi qui notauit post eum. Nam non credo q maritus possit esse curator vxoris sue etiam ad litem: quia.l.ista que notat maritum vxoris sue curatorem non constitui: loquitur indistincte et generaliter: vnde sic est intelligenda: vt ar.ff.de publi. iudi.l.de precio. Nam cum maritus vetatur esse curator vxo.sue vetabitur omnis.s.generalis ad omnia. et singularis ad vnam rem vel litem. q indefinita equipollet vniuersali. vt.ff. de ser.vr. predio.l.seruitus. Et ideo potest dici q hec est ratio q officium procur. est voluntarium. sed officium tutoris est necessarium. vt insti.de excu. tu.in prin. vnde si vxor faceret eum cogi ad curam ipsius. inconueniēs esset. et posset oriri causa discordie in connubio. qd non debet esse. vt.s. ne fideiussores do. den.l.vlti. Vel ideo non potest esse maritus curator vxoris. quia nemo potest ducere eam. cuius tutor vel curator fuit ipso iure. vel eius liberi. vt ff.de interdicto ma.l.j.et per totum. multofortius non potest esse eius curator.

Luminibus

Luminibus. Segnori. l. ista dicit qd ille qui caret luminibus non pōt esse tutor alterius: cum ipse nō posset negocia sua curare. Et siquis suadet ꝯtrium falsum suadet: imo dādus est ei cur. vt colligit. ff. de po. l. j. in fi. Sic ergo si dz eē sub cura aliena: alius sub cura sua eē nō dz: vt. s. de le. tu. l. vl. Sec⁹ si vno lumie tm̄ careret: vt. j. q mor. se ex. l. j. li. x.

Militie. In. l. ista dr. Militem armate militie nō posse esse tutorez vl curatorem testamentariū vel legittimuz vel datiuū: ꝛ si de facto est datus tutor vel curator putans se tutorem vel curatorez res administrauerit. nō tenebit protutele actione: sed neg. ge. Tex. neqꝫ si legittimus. i. agnatus. Tex. alio mō. puta a iudice. Tex. fieri potest. ꝛ ideo si legatū est ei relictuz ob tutelaz accipiet ꝛ legatū: vt. j. de le. l. ab administratione: Tex. ductus. i. putans se tutorem. Tex. cōuenitur. sub. non tutele: qꝛ nō fuit tutor: vt. s. d tu. te. l. j. ¶ Or segnori hic breuiter cauete vobis vt tollatis contra. ar. Siquis putat se tutorem qui nō est. siquidē talis est: qui non poterat esse tutor: vtputa miles armate militie. siquidē vt tutor administrat nō tenetur tutele nec protutele. ꝛ sic soluitur contra. s. de testa. tu. l. mater. Sed vbi putat se aliquis tutorem qui nō est tutor: ꝛ est talis qui poterat esse tutor: tunc datur nego. gest. vt hic. ꝛ. s. de testamen. tu. l. j. in fine.

Neqꝫ. Segnori. l. ista respicit primam partem rubrice. qui da. tu. vel cu. pos. Et in. l. ista. dicit. Si sum impubes vel adultus: ꝛ suz vnius ꝓuincie: pses alterius prouincie nō poterit mihi tutorez dare. ꝛ iō si sum pupillus oriundus de ista ciuitate: magistratus mutiñ. non potest mihi tutorez dare. similiter si habeo hic domiciliū magistratus mutiñ. non pōt mihi dare tutorez: vñ preses mee ꝓuincie ꝛ magistratus mee ciuitatis ꝛ magistratus loci in quo habeo domiciliū poterit mihi tutorem dare. Tex. ꝓuincie. qꝛ in eos nō habet iurisditionem vt. ff. de offi. preto. ꝛ. ff. de iur. om. iudi. l. j. Tex. ciuitate. Sed si ibi non inuenit idoneus poterit accipere alium tutorem de alia ciuitate: vt. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his. l. j. Tex. certissimi iur est. ꝛ de hoc dixi. s. vbi pe. tu. vel cu. l. j. Tex. ptinet. sub. qꝛ ille qui nō est tutor nō tenet administrare: vñ si se nō imiscuit non tenet aliqua actione: vt. s. de te. tu. l. j.

Quod dicis. In. l. ista dicit. Si mater nō vult petere filijs suis tutorem: ego creditor ipsoꝝ pupilloꝝ debeo adire presidez prouincie. Tex. presidem prouincie. vt. s. de testa. tu. l. admone. Tex. non prohibetur. ꝛ ad hoc accedit. ff. de tuto. ꝛ cu. da. ab his. l. diuus. ꝛ ipsa mater punit: vt. j. ad tertul. l. matres.

A seruili. In. l. ista dicit ꝙ liber homo potest dari tutor vel curator: sed seruus tutor vel cura. dari nō pōt. Tex. ꝯstitutū. q. d. eū qui seruus est. Añ no. ꝙ seruus nō pōt dari tu. vl cu. a psi. de ꝛ hic. sꝫ seruus hñ pt dari tutor in testō: vt. s. de te. tu. l. si pupilloꝝ. ꝛ. j. de fideicō. li. l. ꝛ si nō ascripta.

Creditorem. In. l. ista dr ꝙ creditor hñ pōt dari tutor debitori suo pupillo. ꝛ si dat ei nō perdit debiti petitionē: imo sibi debituz poterit soluere. Tex. creditorē. s. pupilloꝝ. Tex. debitoribus. s. pupillis. Tex. nō amittere. i. nō perdere. Tex. nō ambigit. ꝛ ad istud accedit. j. de excu. tut. l. neqꝫ. ꝛ. ff. de admi. tut. l. quotiēs. §. non tm̄. Sed certe hec. l. cum suis similibus est hodie correcta per auc. hic signatam. q incipit. Minoris debitor ꝛc. vñ videatis eā.

Minoris. A. Auc. istam ꝯtinuabitis sic ad. l. C. Nam in. l. C. dicebat vt dixi in casu. auc. ista corrigit eaz: ꝛ dicit ꝙ creditor pupilli vel debitor pupilli non pōt esse tutor vel cur. vt in auc. vt hi. Unde in auc. ista tria dicunt. Primo dr. si aliqs est debitor minoris pupilli vel aliqs est eius creditor ꝛ res eius hꝫ obligatas: tutor vel curator eius eē non pōt. immo ꝛ si añ eēt tutor ꝙ̄ eēt debitor vel creditor ꝛ postea efficeret debitor vel creditor: non dz administrare sine adiuncto curatore. Scdo dr: si creditor vel debitor pupilli minoris vocat ad eius tutelā: dz se excusare ab initio ꝛ dicere: sum debitor vel creditor si dicit ei: tu nō es debtor vel creditor. si ita dicit: dz hoc ꝓbare vel iurare se credere debitorē vel creditorem esse. si se non excusauit: si est creditor cadet a debito. si est debitor: non poterit se iuuare aliqua solutione quā dicat factam durante tutela. Tertio dicit ꝙ tutor vel curator aduersus pupillū vel adultum cessionez recipere non dz. ꝛ si ceperit: non valet cessio. ꝛ ille qui cessit: experiri non poterit: qꝛ in. l. cōmisit. hoc dicit. Tex. minoris. idest pupilli vel adulti. Tex. vel is. s. creditor minoris. Tex. cui minor. s. pupillus vel adultus. Tex. a curatione prohibet. sub. vel a tutela. nam qd dr hic in vno: intelligit in alio: vt pꝫ in auc. vñ hec est extracta. vt hi qui ob. se ha. res mi. p. §. siquis. Tex. administrabit. hucusqꝫ durat primum dictum. Et hic segnori volo vobis statim assignare rōnem cur motus est corrigere. l. C. certe tali rōne. Si creditor minoris possꝫ eē eius tutor vel curator: forte premature sibi solueret. itē forte si inueniret instrm̄ exceptiōis in bonis minoris subtraheret illud. In debitore illa ē rō: qꝛ forte instrumētum crediti subtraheret: vel falso fingeret se posuisse in bonis suis. ꝛ hec rō reddit in. §. sed ꝛ siquis. Tex. hic autem. incipit scdm dictuz. Tex. ab initio. i. cum vocat ad tutelam vel curā. Tex. habere. s. obligatas. ꝛ ita hic est casus in quo aliquis ꝓbat suo sacro. simile. j. vñ vi. l. si quando. Tex. iacturaz. i. priuabit actione sua. Tex. item si debitor. s. minoris. Tex. redhibitione. i. solutione. Tex. iuuabit. ꝛ ita hic est casus in quo solutione eius qd debet non tollit ois obligatio ꝯtra regulā. insti. qui. mo. tol. ob. Et est rō: qꝛ ex quo iste se non excusauit: ꝓsumit ꝙ dolo fecerit. Tex. sed si incipit tertiuz dictū. Tex. cōnuserit. ¶ Or segnori no. hic ꝙ tutor vel curator nō dz cessionem ab aliquo ꝯtra pupillum vel adultum suscipere: qꝛ est potētior pupillo vel adulto rōne officij: vnde non vꝫ vt. s. ne lic. po. l. vl. ¶ Or segnori sup auc. ista consueuerunt formari plures qōnes. ꝛ statiz querit. Hic dicitur ꝙ debitor vel creditor minoris non pōt esse tutor vel curator. hoc est veruz legittimus aut datiuus. sed nūqd poterit esse tutor testārius? In qōne ista fuit opinio. ꝛ dixerunt do. Jo. ꝛ Azo ꝙ tutor testamentarius pōt esse: ēt si sit creditor vel debitor minoris. Naz ꝛ si filio meo impuberi creditorez meū vel debitorē in testō do tutorem: eius fidē videor approbare. vñ sicut testamētarius tutor nō satisdat rem pu. sal. fo. ita creditor meus vel debitor poterit eē tutor filij mei impuberis: qꝛ fides eius est approbata a testatore. vt. s. de epi. audi. l. de creationibus. Itē hec auc. videt loqui solum modo in tutore datiuo vel legittimo. vñ si in istis ꝓhibetur: in ceteris permittit. vt. ff. de iudi. l. cū ptor. ꝛ hoc scripserūt hic Jo. ꝛ Azo in summa huius ti. ꝛ hec opinio cōiter obseruatur apud nos. Scio tñ ꝙ dñs Azo ꝑ filio videt scripsisse contra. ff. de ꝑcur. l. pater. ꝛ ex eo quidā cōtrariuz dicere voluerunt ꝛ ꝑ se inducūt. Que est rō in tutore legittimo ꝛ datiuo ꝙ ꝓhibet esse tutor: si est creditor vel debitor minoris: qꝛ possꝫ subtrahere instrumenta pupilli: hec eadem rō in testamentario inuenit: vnde ibi in diuersis ꝛc. vt dr. ff. de ver. ob. l. a titio i fi. j. rñ. Nec ob. qd dicit: qꝛ eius fides vr approbata a testatore: qꝛ tpe illarū. l. de creationibus. ꝛ insti. de satisda. tu. §. j. non erat facta hec auc. Sed certe nos non dicimus illud: sed dicimus ꝙ ex quo fides eius est approbata a testatore: testimonium illius facit ꝑ illo vt a. l. non ꝓbetur. ¶ Sed denuo querit quid si aliquis ē creditor minoris in modica ꝙ̄titate: nunquid prohibetur subire tutelam vel curam? Videt ꝙ sic: qꝛ hec auc. loquitur generaliter. Sed certe cōtradicimus ꝛ dicimus ꝙ non propter hoc prohibetur. Et dicit modica ꝙ̄titas quā iudex arbitrabitur. argu. ff. de pig. act. l. siquis. ꝛ. ff. de legittima tutela. l. legittimos. ibi maxime si modica ꝛc. ꝛ. ff. de ventre inspi. l. j. in fin. ¶ Sed denuo quero quid si aliquis est creditor naturaliter tantū vel

debitor: nunquid poterit esse tutor? Uidetur q̄ nō: q2 verum est eum esse debitorē. ⁊ qui debet naturaliter: debet a seipso exigere: vt. s. de nego. gest. l. atqui natura. Uel pōt dici cū sit debitor inefficax: vt. ff. de actio. ⁊ obl. l. naturales. q̄ possit esse tutor: vt colligit. ff. de pe. here. l. si possessor. §. illō. ¶ Sz denuo querit hic: quis est creditor sub cōditione: nunquid pendente cōditione poterit esse tutor? Uidetur q̄ sic: q2 nō est creditor ⁊c̄. vt. ff. de act. ⁊ ob. l. is cui. ⁊. ff. de verb. signi. l. creditor. Ecōtra videt̄ q̄ nō possit esse tutor vel curator: q2 est creditor: vt. ff. de verbo. sig. l. creditores. Sed certe nos dicimus q̄ non pōt esse tutor vel curator: q2 est creditor: q2 licet non possit experiri: tamen q2 instrumēta pupilli posset percipere: remanet timor huius auc̄. Uel possz distingui an certum sit q̄ cōditio est extitura an nō: vt in primo casu esse non possit: secūdo sic: vt ar. ff. de cōdi. inde. l. nam ⁊ si sub cōditione. Si aūt est dubiū existat vel nō: similiter nō poterit esse tutor vel curator: q2 melius est añ tēpus ⁊c̄. vt. s. in qui. cau. in integr. restit. nō est ne. l. vl. in fi. ¶ Sed denuo quero quid si aliquis est creditor pupilli ⁊ vocat̄ ad eius tutelā: ⁊ paratus est remittere debitū. vel si est debitor pupilli paratus est soluere qd̄ debet minori: nunqd tutelam vel curā poterit subire? Uidetur q̄ sic: q2 creditor ⁊c̄. vt. ff. de ver. sig. l. creditor. Ecōtra videt̄ q̄ nō: q2 eo ipso suspectus videtur: vt ar. ff. de pcur. l. que omnia. Sed certe in qōne ista potest dici q̄ bene possit subire tutelā: q2 timor huius auc̄. nō vendicat sibi locū: licet affectet tutelā non vtilitatē: sed onus affectat: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. licet. ¶ Sed denuo quero hic. Quid si est creditor in annos singulos: an perdet creditum illius anni: in quo fuit tutor dūtaxat: an omniū? Et dicunt quidam omniū ar. ff. de cōdi. ⁊ de. l. titio. Alij distinguūt. Si creditor est ex stipulatiōe: tunc omniū annoꝝ perdet: quasi vna sit stipulatio. Si aūt est creditor ex legato: nō: vt. ff. de ann. lega. l. ij. ⁊ colligit̄ in. l. ff. de verbo. sig. l. si stichū aut pamphilum. ¶ Sed denuo quero hic. Quid si pupillus vel adultus rez illius qui vocat̄ ad eius tutelā vel curā: vel ecōtra tutor vel curator rez pupilli vel adulti possidet: nunqd poterit subire tutelam vel curaz eius? Uidetur q̄ sic: q2 hec auc̄. loquit̄ in debitore ⁊ creditore: qui est obligatus pupillo vl' adulto: vl' cui pupillus vel adultus est obligatus: sed inter eos competit rei ven. igitur non est obligatio. Rñ. cum rei vendica. competit inter eos: videtur nō per hoc prohiberi: vt institu. de aucto. tu. §. fi. ⁊ q2 non est obligatio nec actio: vt instit. de act. in princi. vñ pupillus vel adultus petit rem a tutore vel curatore dato sibi curatore ad litem. ⁊ econtra tutor petit a pupillo vel adulto dato curatore ad litem: vt insti. de cura. in fi. Alij dicunt contra: q2 hec auc̄. loquit̄ in personali ⁊ reali: q2 dicit hec auc̄. ab initio probet vel iuret credere se minorē obligatū vel rez eius habere ⁊c̄. ¶ Sed denuo quero hic, est ne qd̄ hic dr̄ in auc̄. prohibitio vel excusatio? Dicunt quidam q̄ prohibitio. vnde qd̄ fit. l. prohibente nō valet: vt. s. de le. ⁊ cō. l. non dubium. vel dicatis q̄ est excusatio q2 creditor debet se excusare: ⁊ hoc probare vel iurare. ¶ Sed quid in fideiussore qui fideiussit apud aliquē pro minore vel pro p̄re suo: vel etiam fideiussit pro aliquo apud minorē vel apud patrem minoris: ⁊ adhuc est fideiussor: nūquid poterit esse tutor vel curator minoris? Rñdeo q̄ nō: q2 debitor est vel creditor: ⁊ debitor vel creditor prohibet̄ ad curam vel tutelam ipsius pupilli accedere: cuius debitor vel creditor reperit̄ vt hic. Item eadē suspitio est: siue idem timor est in isto fideiussore: que vel qui in alio debitore vel creditore ppendit̄. i. q̄ subtrahat instr̄a quibus erat fideiussor vel tardaret solutionem: nec cōueniret hñ reū pro quo fideiussit: ⁊ forte citius q̄ deberet solueret: vel al's malitiose versari posset.

Si sororis. In. l. ista dicitur. Si filij sororis mee habent patruum suum legittimū tutorē. ego eis tutorem dare non possum q2 habēti tutorem tutor dari non potest. Tex. aliuz. scz datiuū. Tex. non ambigitur. Et ita no. hic q̄ regulariter legittima tutela vincit datiuam: vt. ff. de tut. ⁊ cu. da. ab his. l. si tutor. §. si duobus. ¶ Item no. q̄ habenti tutorem tutor dari non potest.

Curatorem. In. l. ista dr̄. Si aliquis habet curatorem nō debet ei adiungi alius curator: nisi cum cause cognitione. ⁊ ideo si aliquis est curator minoris: ⁊ iste curator minoris hz necesse abesse: debet petere auctorem periculo rerum suarū: non aūt debet facere alium tutorem constitui loco sui. Tex. neq3 adiungi. s. alium curatorē. Tex. non est. Non ob. regula que dicit: curatorē habēti: curator dari nō pōt: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. neutri. §. tutorē habenti. q2 non debet dari nisi cum cause cognitione vt hic. ⁊ que est ratio dicam. j. ti. proxi. in ipsa rubrica.

Ad vniuersis. In. l. ista dr̄ qd̄ puberes minores. xxv. annis nō habent legittimam personam agēdi vel defendendi: nisi auctoritate sui curatoris vel nisi ipetrauerit veniaz etatis. Tex. personā. sub. agēdi vel defendēdi vel rñdendi. Tex. nisi interposito decreto. sub. a principe: vt q2 impetrauit veniā etatis. Tex. finiat̄. ⁊ ita hētis q̄ puberes minores. xxv. an. non pñt litigare in iudicio: nisi auctoritate legittime psone. i. curatoris: vel nisi impetrauerint veniā etatis. ⁊ ad istud accedit. j. de auctori. presi. l. clarum.

Curator. In. l. ista dr̄. Si adolescēs hz curatorē: ⁊ ille curator ichoauit litē: lz velit noīare quēdā curatorē ad illā litē: si tñ poterit deserē illā litē. Tex. subtrahē. q2 hñti curatorē nō adiūgit̄ curator nisi causa cognita. vt. s. e. l. curatorem.

De magistratuū. In. l. ista dicitur q̄ colonus p̄rimonialis vel alius similis qui priuilegio vtitur: nō debet vocari ad curaz vel ad tutelam. Tex. astringit officiuz. habetis ergo hic vt dixi in casu ⁊ in lr̄a. Nec ob. j. de excu. tuto. l. coloni. q2. l. illa intelligitur de colonis priuatorum vel de alijs colonis.

¶ Quando mulier tutele officio fungi potest.

¶ De masculis qui possunt fungi officio tutoꝝ in superioribus vobis dictū est: verum q2 aliqñ dubitat̄ an mulier possit fungi officio tutele: adijcit̄ hec rubrica. Et circa hoc no. regulam ⁊ eius instātiam. Hec est regula q̄ mulier nō potest suscipere tutelā: vt. j. e. l. j. Fallit in casibus puta in m̄re: q2 tutelam filioꝝ suoꝝ legittimoꝝ vel naturaliū tm̄ potest suscipere: vt. j. e. l. ij. ⁊ fi. Item fallit iur̄. ff. q2 mulier nō poterat subire tutelā: nisi a principe impetraret: vt. ff. de tu. l. vlti. Item fallit in iur̄ nouissimo in matre: vt in auc̄. vt liceat ma. ⁊ auie. Unde no. q̄ est ius vetus: ius nouum: ius nouissimū. Iur̄ enim veteri. ff. mulier nullius tutelā poterat subire: nisi hoc impetraret a principe: vt. ff. de tu. l. vlt. Est aūt ius nouū. C. quo mulier poterat subire tutelam filioꝝ suoꝝ: cessantibus testamētarijs vl' legittimis: vt. j. e. l. iij. Est ius nouissimū auc̄. per qd̄ mater ⁊ auia possunt subire tutelaz filioꝝ suoꝝ si renunciauerint scdīs nup. ⁊ se. cō. velle. etiāsi extant legittimi: dumtamen non testamentarij.

Tutelam. In. l. ista dr̄ q̄ mulier nō pōt esse regularit̄ tutrix: q2 munus virile ē: nō muliebre. Tex. tutelā. sub. vel curam. Tex. virile. i. viri. Tex. munus. i. officiū. Tex. est. Habetis hic q̄ masculus pōt esse tutor nō femina q2 in multis deterior est cōditio feminaruz ⁊c̄. vt. ff. de sta. ho. l. in multis. Item tutele officiū est publicū: vt insti. de exc. tut. ⁊ femine a publicis officijs repellunt̄: vt. ff. de reg. iu. l. femine. Sz hec regula recipit instantiā in multis casibus iur̄ veteri. ff. de iur̄ nouo. C. ⁊ iur̄ ēt nouissimo. auc̄. vt dixi in rub.

Matres. In. l. ista dr̄. Licz regulariter femina tutrix esse nō possit: vt s. l. prox. aliqñ tñ femina tutrix esse pōt. Nam ecce m̄res pñt eē tutrices filioꝝ mortuis maritis

ritis suis si renunciant secūdis nup. ⁊ hoc iurant. Tex. matres que amissis viris.i. mortuis maritis. Tex. ad alias.i.ad secundas. Tex. nō venire. Hic loquit̃ ꝑm antiqua tempora vt.j.ad tertul.l. omnem. sed hodie non iurant: vt in auc.hic signata. Tex. nulla coget̃.i.non tenet̃ subire inuitā tutelam. Tex. ne quid fraude depereat. Nam si mulier susceperit tutelam filioꝝ suorū: ⁊ iurauit non cōuolare ad secundas nuptias: ⁊ cōuolauit: omnia bona mariti sunt tacite obligata: vt.j.qui.ca.pig.ta.cō.l.si mater. Tex. nā si malunt.s.matres. Tex. idoneus inueniat̃. Sed illud hodie est correctū: qꝛ solum testamētarij ꝑcedunt eam: vt in auc.matri ⁊ auie. Tex. adito ꝑside.i.vocato. ⁊ hoc debet intelligi: cū filius erat clarissimus: vt.s̃.de tu.⁊ cu.illu.per.l.j.

SI pater. Segnori qd dicit.l.supior in matribus iustoꝝ filioꝝ: hoc idē dicit hec.l.in matribus que possunt subire tutelam filioꝝ suoꝝ naturaliū tātum. Et in.l.ista dr̃.certuz est si pater habꝫ filios naturales: ⁊ in his rebus que pōt eis relinquere tutorē non dederit: mater poterit subire tutelā eorum siue sint filij masculi siue femine: sed renunciat se.con.velle. Tex. ꝑm nr̃am ꝯstitutionez. loquit̃ de illa quā habuimus.s̃. de cōfir.tu.l.vlti. Tex. omniqꝫ alio legittimo auxilio.ex hoc colligunt quidā si primo renunciat̃ spāliter ⁊ postea subijcit̃ clausula generalis ꝙ sufficit: vt plene dixi.s̃.cōmo.l.j. Tex. si enim in filijs iustis.i.legittimis ⁊ nālibus. Tex. concedit̃. vt.s̃.l.px. Tex. humanissimū est. ¶ Or segnori sup.l.ista habetis signatas tres auc.vna incipit.sacrm̄.alia icipit.ad hec. tertia incipit.matri ⁊ auie.⁊ primo videatis auc.sacrm̄.

SAcramentum. A. Istaz aucté. ꝯtinuabitis sic ad.l.C.nā in.l.ij.⁊.iij. dicebat̃. si mater volebat subire tutelam filioꝝ suorum apud acta debebat iurare ꝙ ad scdas nup.nō conuolaret. Unde qꝛ olim sepe deierabant: vt via periurijs non aperiat̃: istud correctū est hodie qꝛ non tenet̃ iurare sed debet renūciare secūdis nup. sed si suspecta tutela cōtrahat secundas nup.statiꝫ desinit esse tutrix: ⁊ filijs ꝯ eam omnis actio salua erit.hoc dicit ista auc. videatis litteram. Tex. sacramentū.sub.hoc. Tex. expelli.i.repelli. Tex. eam.s.mr̃em. Tex. a tutela.⁊ alij vocant̃ ad tutelā. Tex. minoribus caute, la.sub.⁊ omni iur̃ rōne tutele ⁊c̄. ⁊ hec auc̄.est in cor. auc̄.vt sine probi. matres ⁊ auie debi.§.qꝛ vero. ¶ Or segnori videatis aliam auc̄.que incipit. Ad hec ⁊c̄.

AD hec. A. Auc̄.ista ponit vnuz spāle in mr̃e ⁊ auia: qd no est in alio tutore. Et est illud spāle: ꝙ mater vel auia pōt subire tutelam filioꝝ vel nepotū: etiam si sit debitrix vel creditrix filiorum vel nepotū.vnde licet alius debitor vel creditor nō possit esse tutor pupilloꝝ vel adultoꝝ: mater vel auia sic: qꝛ mr̃na vel auita affectio omnem suspitionē remouet. Tex. ad hec.i.iuxta hec. Tex. vt si debitū inter ipsaz. sub. matrē vel auiam. Tex. ⁊ filios.s.pupillos vel adultos. Tex. materna.sub.vl̃ auita. Tex. manēte. ⁊ hoc est illa rōne: qꝛ materna vel auita pietas omnem suspitionē effugit. vt in auc̄.de nu.§.eius quoqꝫ. ⁊ in auc̄.vt sine ꝓhi.matres ⁊ auie §.j.vn̄ ē ex̄cta hec auc̄. ¶ Or segnori sicut dixi i casu in auc̄. ista ponit̃ quoddā speciale in matre ⁊ auia: qꝛ lꝫ debitrix vel creditrix sit: pōt esse tutrix.sed regulariter ꝯ: debitor vel creditor non pōt esse tutor pupilli ⁊ curator adulti vt in aucté. minoris.quā habuistis.s̃.ti.pxi.super.l.creditorē. ¶ Or segnori nunc videatis aliam auc̄.que incipit. Matri ⁊ auie.

MAtri ⁊ auie. A. Ista auc̄. corrigit secundā.l.C.in duobus. Nam in scda.l.C.dicebatur ꝙ mater vl̃ auia dēbat iurare ꝙ nō cōuolaret ad scdas nupt.si volebat suscipe tutelaz filioꝝ suoruz.per auc̄. istam mater ⁊ auia nō iurant sed renunciant secūdis nup. ⁊ beneficio velleyani. Item per.l.C.tutores testār ij ⁊ legittimi excludebāt matrem: sed per istam auc̄.solummodo testamentarij. Item per auc.istam adijcitur de auia qd in.l.C.non erat. Unde in ista auc.dicunt̃ tria. Et primo dicit̃ ꝙ matri ⁊ auie ꝑm ordinem lꝫ subire tutelam filioꝝ suoꝝ: sed non cogunt̃. Scdo ꝙ vbi subeunt tutelam nō iurant scdas nuptias non contrahere: sed renūciant coraz iudice secundis nuptijs ⁊ beneficio velle. Tertio dicitur ꝙ mater ⁊ auia vocantur: si filij non habeāt testatorios tutores. Tex. matri ⁊ auie.qd de auia dicit̃ hic: superadditur ad.l.ff.⁊ ad.l.C.⁊ dicatis matri ⁊ auie legittime vel naturali: vt in auc.vt sine probi.ma.⁊ auie.§.penulti.in fi.⁊ in.l.C.vlti. habuistis. Tex. ꝑm ordinem.q.est vt primo deferatur tutela matri.secūdo auie. Tex. tutelā.sub. vel curam ꝑm ꝙ.j.plene dicam. Tex. permittimus.sub.non autē cogimus vt pꝫ in.l.C.⁊ licꝫ regulariter al's tuto. detur inuitus.vt.j.de tu.⁊ cur.l.vlti.fallit tamen in matre ⁊ in auia ⁊ hucusqꝫ durat primū dictū: nunc incipit scdm dictū. Tex. inter gesta ⁊c̄.i.apud iudicem. Tex. alijs nuptijs.i.secundis nup. Tex. se.cō.sub.velle.⁊ omni alij auxilio.vt i auc.vt sine probi.ma.⁊ auie.§.qꝛ vero. Tex. renunciauerit. simile colligitur.ff.ad vell.l.vlt.§.vlti. Tex. soli incipit tertium dictum. Tex. eas.s.matres ⁊ auias.⁊ in hoc auc̄.ista corrigit.l.C.qꝛ per.l.C.vocabatur mater: cum non extabāt testamentarij vl̃ legittimi: sed hodie vocatur cum non extant testamentarij.⁊ hec auc.est in cor.auc.de here.ab intesta.deferunt̃.§.de his.

Et super auc.ista queri cōsueuerunt plura. Et statim circa auc.istam quero sic. Mater ⁊ auia si volunt subire tutelam filiorum suorum: renunciant secūdis nup.⁊ beneficio velle. Sed ad quid fit ista renunciatio? Nam cum det̃ tutrix: non obligat se pro alio sed pro semetipsa.vnde non est locus beneficio velle.vt colligitur in.l.aliqñ.ff.ad se.cō.velle. Ad qd respondeo ꝙ ista renunciatio non fit: qꝛ obligetur pro alio: sed fit ista ratione: qꝛ ipsa contrahit vt tutrix: vnde promittit rem pupilli saluam fore. ⁊ promittendo se obligat minori. Si dicatur ista renunciatio non est facta pupillis: qꝛ euꝫ eis non contrahit? Respondeo fit per iudicem.⁊ pupillo queritur vt hic.⁊ al's colligit̃.ff.rem pu.sal.fo.l.non quasi. ¶ Sꝫ denuo quero hic.nā ista auc.dicit matri ⁊ auie tutelā subire permittimus. quid si pupillus habet patrem ⁊ matrem: qs vocat̃ ad eius tutelam? Et certe videtur ꝙ pater ⁊ mater vocantur ad successionez pariter.vt.j.ad tertul.auc. defuncto. Item par affectio est vtrobiqꝫ: vt colligitur.ff.de ritu nup.l. non solum.§.denuo.⁊ ita videtur ꝙ pariter vocentur ad tutelam.vt argu.ff.de reg.iur.l.ꝑm naturam. Econtra videtur ꝙ mater sola debeat preferri per auc̄.istam que dicit ꝙ soli testamentarij tutores preferunt̃ matri: ergo mater prefertur legittimis. sed pater est legittimus tutor filio suo: qꝛ agnatus illi est.vt.ff.de suis ⁊ le.here.l.filius.⁊ insti.de le. pa.tu. Sed potest dici ꝙ pater preferatur matri: qꝛ pater est legittimus tutor filio.vt.j.de eman.l.fi.sed mater non est legittima tutrix: ergo pater velit nolit tutor est ex.l.xij.ta. ergo mater non prefertur: qꝛ habenti tutorem ⁊c.vt.s̃.ti.proxi.l.sororis. Item ⁊ alia ratione videtur ꝙ pater preferatur: qꝛ vir magis est idoneus ad tutelam cum sit virile officiuz. vt.s̃.e. l.j. Item.l.C.vocabat matrem si pater non extabat: vt in.l. ij.⁊.l.vlti.⁊ auc.ista non immutat.l.C.in hoc. Nec ob.qd dicit hec auc.ꝙ soli testamentarij preferuntur matri. ⁊ sic mater legittimis prefertur: quia illud intelligitur in legittimis transuersalibus: quia illis bene prefertur mater: non autem prefertur legittimis venientibus ex linea ascendēti.⁊ sic remanet firma.l.C.quia qd non mutatur: stare non prohibetur.vt.j.de testa.l.sancimus.⁊.j.de appel.l.precipimus in fi. ¶ Sed denuo quero: ponamus pupillus habet matrem ⁊ auum ⁊ est sui iuris: quis vocatur ad tutelam eius? Uidetur ꝙ auus: quia tutela est virile officium ⁊c.vt.s̃.e.l.j. Econtra videtur ꝙ mater preferatur: quia mater ꝑm ordinem proximior est ei.vnde sicut vincit auiam: ita auum. Item quia.ll.huius titu. loquuntur quando mater vocatur cum pater non extat: de auo nihil dicunt: vnde videt̃ ꝙ mater preferatur. ¶ Sed denuo quero quid si est auus ⁊ auia: quis prefertur? Dicunt quidam ꝙ neuter: sed ambo vocentur: quia paris ordinis ⁊ gradus sunt.vt.j.ad tertul.auc.defuncto. Item qꝛ per auc.istam non est cautum ꝙ auia per legittimos repellatur.nec.ll.C.faciunt mentionez de auo vel de

auia: vnde cũ sint paris gradus: ambo vocant̃ per auc̃. istaʒ: ⁊ hoc approbo. Et pót dici ſm quosdã ꝙ solus auus vocet̃ vt in patre diximus qñ est pater ⁊ mater: qꝛ tutele officiũ est virile: vñ sibi ꝯgruit magis: vt. s. e. l. j. ¶ Sed denuo quero quid si erit pater ⁊ auia materna: quis prefert̃? Potest dici ꝙ equaliter admittunt̃. cum ille. s. pater legittimus per. l. C. admittat̃. illa. s. auia per auc̃. hic positam admittat̃. Nec ob qḋ dicit hec auc̃. solis testamẽtarijs tutoribus p̃cedentibus eas: qꝛ vt dixi hic est sensus. i. nõ legittimi trãsuersales precedunt eas. superiores. i. ascẽdentes admittunt̃ vt olim: vt hoc aperte probat̃ in corpore auc̃. ibi vbi dicit. hoc eniʒ seruantes ⁊c̃. ⁊ bñ probat̃ in nouella. e. ti. ¶ Or segnori denuo quero hic. Auc̃. ista dicit matri ⁊ auie tutelã subire permittimus. Sed nũquid matri ⁊ auie curã subire permittimus? Quidam dicũt ꝙ nõ: vt ar. j. de cur. furio. l. si curatores. Uel dicatis ꝙ. l. illa loquit̃ ſm antiqua tẽpora ſʒ que nõ poterat esse mater vel auia tutrix: sed hodie sic vt hic dr̃. Et ideo dicendum est ꝙ etiã curam matri ⁊ auie subire pmittimus: qꝛ ista equiparant̃: vt in auc̃. vt hi qui ob. per. ha. res mi. §. sed ⁊ siqs. ¶ Sed denuo quero qd si mater est minor. xxv. annis: nunquid tutelã ei subire pmittimus? Dicunt qdaʒ ꝙ sic: qꝛ hec auc̃. loquit̃ generaliter. vñ mater si minor est: vocatur ad successionẽ. Sed certe nos dicimus ꝯtra. vt. s̃. de le. tu. l. vlt. ¶ Sed denuo quero. Naʒ hec auc̃. dicit matri ⁊ auie tutelã subire pmittimus. est ne tutela matris ⁊ auie testãria vel legittima vel datiua vel alia? R̃ñdeo vt plene dixi. s̃. in rubrica de testa. tu. vñ amplius hic non dico. ¶ Sed denuo quero: quid si paterfa. in extremis ꝯstitutus hʒ filiũ impuberẽ: ⁊ ei in testõ matrẽ impuberis: ⁊ quẽdam aliũ dat ei tutorẽ: poterit ne mater hoc casu subire tutelam? In qõne ista que fuit de facto boñ. sũnt opi. ⁊ dicebat dñs meus Ja. bal. ꝙ nõ poterat hoc casu subire tutelaʒ. Et quare nõ: videte qꝛ hec auc̃. dicit ꝙ mater vocat̃ ad tutelã cessantibꝰ testamẽtarijs. Naʒ soli testamẽtarij precedũt eã: ⁊ hoc dicit solis testamẽtarijs tutoribus p̃cedẽtibus eas. si igit̃ extraneus datus est cuʒ ea in testõ: illius extranei datio statim tenuit: vt. ff. de testa. tu. l. si nemo. ⁊. l. si hẽditas. sed datio mulieris nõ tenuit: nec potuit cõfirmari: vt. ff. de testa. tu. l. si iure nostro. igit̃ stare non poterit: vt. ff. de neg. ge. l. qui alienã. §. penã. Item si sunt testamentarij: ⁊ mulier modo a iudice daret̃: qũo admitterent̃ datiui: cum testamẽtarij ⁊c̃. vt. ff. de testa. tu. l. siquis sub ꝯdi. Sed do. Mu. Jo. ⁊ Azo. visum est contrariũ. ⁊ dixerunt qḋ mater erit tutrix: ⁊ nihilominus ad eius tutelaʒ vocabit̃: qꝛ iudiciũ defuncti p̃poni volumus. Nam que est rõ ꝙ si alius datus est tutor filio ꝙ ipse preferat̃ matri? Certe qꝛ iudicium defuncti p̃poni volumus: eadẽ rõ est ꝙ si mater cũ alio data est tutrix ꝙ mater cũ eo admittat̃: qꝛ iudiciũ defuncti p̃poni volumus: ⁊ pro ipsoꝝ opi. facit in auc̃. de here. ab intest. §. ex his. Non ob. l. iure nostro. qꝛ loquit̃ ſm antiqua tpa. ff. ſm que mater nõ poterat esse tutrix. Sed hodie cum mater pót subire tutelã filioꝝ: etiam si non dat̃ tutrix in testõ vt hic dr̃: multofortius si accedit iudiciũ defuncti: dicendũ est ꝙ confirmari possit. vñ non ex datione: sed ex ꝯfirmatione habebit tutelam: vt colligit̃. ff. de ver. sig. in. l. lege. ⁊ in auc̃. de defensoribus ciuitatũ. §. sed interim. Item nõ est datiua: qꝛ nõ dat̃ inuita vt hic dicit̃. Nec est legittima: qꝛ non est agnata. ⁊ iõ ex cõfirmatione erit tutrix: vt dixi. s̃. Item non ob. qḋ testamentaria nõ ꝯcurrit cũ datiua nec legittima: sed ex cã adiungitur p̃pter voluntatẽ defuncti: vt al's. j. ti. p̃xi. l. iij. ⁊. l. vlti. Uel esto ꝙ esset datiua: hic est casus in quo datiua cõcurrit cum testamẽtaria: vt ⁊ al's. s̃. de confir. tu. l. si vt proponis. ¶ Sed denuo quero: qd si pater impuberis decedit nullo tutore testamẽtario dato: extãte legittimo vel non: datus est tutor impuberi a iudice quidaʒ alius. venit mater vel auia ⁊ vult petere tutelam filioꝝ suoꝝ ⁊ vult illum excludere: nunquid poterit hoc petere? Et certe videtur ꝙ nõ: qꝛ ille tutor datus est: vt. s̃. de confir. tu. l. si vt p̃ponis. Econtra videtur ꝙ sic per auc̃. istam. Sed in qõne ista potest dici: si mater vel auia fuit in mora in subeũda tutela impuberis: ⁊ iudex sciuit impuberẽ habere mr̃em vel auiã: isto casu si est datus alius tutor iure datus est: nec mater vel auia admittet̃: nec adiungitur datiuis tutoribus: qꝛ qḋ legittime factũ est non dʒ ⁊c̃. vt. j. de admi. tu. l. sancimus. Si aũt mater vel auia nõ fuerũt in mora in subeũda tutela impuberis: mater vel auia admittetur: ⁊ datio illius tutoris nõ tenet quasi perperã ⁊ obrepti tie sit interposita: vt ar. ff. de fideicõ. li. l. cũ vero. §. subuẽtuʒ. ⁊ ad hoc est ar. simile. ff. de success. e. l. vlti. ⁊. j. qui admit. ad bo. poss. l. vlt. Et eadem qḋ posset fieri in legittimo: si legittimus imiscuit se ignorante matre vel auia.

¶ In qbus causis tutorẽ hñti tutor vel curator dari possit.

¶ Segnori regula est ꝙ habenti tutorẽ: tutor dari non pót. Sed qꝛ in quibusdã casibus habẽti tutorẽ: tutor dat̃: ponit̃ hec rubrica. Et dicit Placen. ꝙ istud. vel ponit̃ correctiue dicens ꝙ habẽti tutorẽ curator dari pót. Sed nos dicimus ꝙ habenti tutorẽ non datur tutor vel curator regulariter: sʒ in certis casibus dat̃ vt in singulis. ll. huius ti. ¶ Sed que est ratio quare hñti curatorẽ si subest iusta causa datur alius curator: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. ventri. §. curatorem. sed habenti tutorẽ non dat̃ tutor vt hic? R̃ñdeo tutor duʒ datur persone ꝯsequens toti patrimonio. cũ eniʒ primus tutor olim sit ꝯsecutus plenam p̃tatem: alius superueniens non dʒ posse cõsequi eandem potestatem: vt. s̃. ti. ij. l. si sororis. ⁊. s̃. qui petant tutores. l. cum iure. sed curator non consequit̃ ita plenam potestatem: quia potest dari certe rei: vt institu. qui te. da. tu. poss. §. certe rei.

SI in locum. In. l. ista dicit̃. Si tutor pupilli abñtet se causa reipublice: alius tutor in eius locum dari potest. Sed illo reuerso de absentia: isti cessabũt in administratiõe. ¶ Or segnori in. l. ista not. si aliqḋ possum facere mea propria auctoritate. si facio auctoritate iudiciaria consultius facio: vt. j. de pigno. l. creditores.

DOcuit quidem. In. l. ista dicit̃. Si pupillus plures hʒ tutores: ⁊ vnus se excusat: in locũ excusati dʒ dari alius à cõpetenti iudice. Unum sciatis si in locũ excusati tutoris datur alius tutor: ille durabit vsqꝫ ad tempus pubertatis: nõ vltra. Tex. nõ astringeris. qꝛ vbi dat̃ tutor pupillo: ipse durabit vsqꝫ ad pubertateʒ: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. ei qui.

PRopter late. In. l. ista dr̃. Si pupillus habet tutores ⁊ patrimoniũ pupilli in diuersis locis est constitutũ: vel etiam patrimoniũ pupilli est ita latum ꝙ primi tutores non sufficiunt ad administrationem: poterit adiungi alius curator: si primi tutores nõ sufficiunt administrationi. Tex. constitutũ. sub. in eadẽ tamen prouincia. al's etiã tutor adiungit̃: vt. ff. de excu. tu. l. pp litem. §. vl.

LIcet. In. l. ista ponit̃ regula ⁊ eius instantia. Regula est ꝙ hñti tutorem: tutor dari non pót. Instãtia regule est: qꝛ si tutor vt suspectus remouet̃: vel etiam se excusat: vel etiaʒ morit̃ ciuiliter ꝙ potest alius tutor dari. Tex. remotus est. qꝛ de rigore iur̃ remanet tutor licʒ se excusat. Tex. vel defuncti. sub. ciuiliter. vt qꝛ deportatus est: ⁊ sic remanet tutor. secus si eẽt naturaliter mortuus: qꝛ mors omnia soluit.

QUam ob augmentuʒ. In. l. ista ponit̃ talis casus. Ponamus qḋ pupillus habebat tutorẽ: ⁊ augmentatũ eiꝰ patrimoniũ: nunquid adiungent̃ ei curatores? Certe sic: ⁊ si adiungunt̃: adiuncti non tenent̃ de facto priorum: si finita tutela inueniant̃ soluendo. Tex. solent. vt. s̃. e. l. propter.

¶ De administratione tutoꝝ ⁊ curatoꝝ.

¶ De tutela ⁊ cura testamentaria legittima ⁊ datiua: in superioribus

perioribus dictũ est.verũ qꝛ parum ꝓdesset minoribus hẽre tu.⁊ cu.nisi administrarent:ideo subsequenter ponit̃ hec rubrica de administratione tutoꝝ ⁊ curatoꝝ.i.qualiter debeãt administrare.⁊ de hoc agitur.j.e.l.sumptus. ⁊.l.pupillorum ⁊.l.lex que.⁊ qꝛ inter cetera que tenent̃ facere tu. ⁊ cu.tenentur pecuniã fenori dare vel deponere:adijcit̃ de pecunia feneranda.⁊ de ista parte rubrice agitur.j.e.l.lex que. ⁊ intelligatis de pecunia pu. feneranda vel deponẽda olim:sed hodie est correctũ: nisi in casu: puta dũ patrimoniũ pupilli cõsistit in pecunia.tantũ:nec habet pupillus aliud vnde possit sustentari:vt in auc. vt hi qui ob. se ha.res mi.per.§.vltimo. quam legemus.j.e.l.lex que.

Frustra. Jn.l.ista ponit̃ talis cãus. Quidaꝫ accessit ad principem ⁊ coram eo sic ꝓposuit:Domine imperator:ego sum datus curator cuidã adulto. iste adultus duꝫ fuit pupillus habuit tutores.illorum tutoꝝ officium finituꝫ est.nunc ego curator timeo administrare:anteq̃ quõdaꝫ tutores reddant.rationes tutele:ne si administrarẽ haberem necesse cõmunicare periculũ eorum cõmissum in tutela? Ad qd̃ rñdet imperator:frustra times administrare. Nam aut sponte tibi volunt rõneꝫ reddere tutele:⁊ tũc recipias ⁊ administra.aut non quo casu interest tua ⁊ eoꝝ ⁊ adulti:vt finita tutela reddant rationem administrationis:⁊ nihilominus administra. Tex.times.sub. o curator. nam curatori rñdet imperator vt patet ex.l.subscriptione. Tex. prioris temporis.i.temporis qd̃ fluxit in tutela.Tex. age.i. ad ministra. vel recipiendo ab eis administrationẽ tutele si volunt vel si nolunt conuenias eos. Tex.instare. nam interest tua vt reddant rationem administrationis:ne redarguaris de negligẽtia: vt.j.arbi.tu.l. quicqd. Jtem interest tutorũ vt reddant rõnem administrationis:qꝛ si differẽt reddere rõnem tenent̃ ad vsuras. Jtem interest adolescẽtis vt habeat sibi debitũ:vt.j.de vsuris pu.l. vl.Tex.q̃ primũ.i.solito ordie iudiciario. Tex.fungat̃.sub. finita tutela:vt.ff.de tu.⁊ ra.distra.l.j.in fi.

Aduersus. Jn.l. ista ponit̃ talis casus. Quidaꝫ adultus habebat curatorẽ. illi curatori sunt dati college.isti college ante finitam curaꝫ volũt petere ꝙ reddat rationem cure.querit̃ vtrũ eis hoc liceat?Ad qd̃ respondet imperator ꝙ non. Non enim curator contra curatorẽ ante finitam curam potest agere vt sibi ratio administrationis reddat̃. hoc dicit ista.l.videte litteram. Tex.dati estis.qd̃ esse potest: vt colligitur.ff.de tuto.⁊ cura.da. ab his.l.ventri.§.curatoreꝫ. tamen nõ debet dari nisi cum cause cognitione: vt.š.qui da. tu.pos.l.curatorẽ dixi.Tex.iudiciũ.i.vtile nego.ges. vt.š.de nego.gest.l.curatoris.Tex.nõ potest.¶ Or segnori in.l.ista no.sicut tutele actio nõ datur contra tutorem durante tutela vt reddat rationem: vt.ff.de tu.l.j.in fi. ita vtilis actio nego. gest.non datur adinuicem curatori cõtra curatoreꝫ durante cura vt reddat rationẽ administrationis vt hic ⁊.j.e.l.rões. Secus tamẽ est in curatore furiosi:qꝛ ipse durante cura põt conueniri:vt.ff.de tu.⁊ ra.dis.l.nisi.§.cũ furiosi. Et est ratio. nam certũ est ꝙ cura adolescentis finietur adueniente. xxv. anno.vt insti.qui.mo.tu.fi.in princi. sed quãdo finiatur cura furiosi est incertuꝫ: ideo debet posse durante cura cõueniri. Jtem qd̃ dicit.l. nostra videtur intelligendum de curatore generali dato ad vniuersa negocia administranda. Secus si ipse esset curator vnius rei:qꝛ ipse potest conueniri: vt.ff. de tu.⁊ ra.dis.l.item si ad hec.§.eum curatorem. Jtem quod dicit.l.nostra.ꝙ datus curator generaliter non potest cõueniri vt reddat rationẽ cure:ideo dicit quia si datus est curator ad vnam litem:etiam durante lite:si curator in re minoris dedisset damnum potest conueniri.l.acquil.vt colligitur ff.rem pupil.sal.fo.l.non quasi.§.in hac.Et quia hec.l.videtur recipere multa dubia subijcietis taleꝫ diuisionẽ vt sciatis an tutor vel cura.possit conueniri durante tutela vel cura.Et quidem aut tutor vel curator ceperit teneri pupillo anteq̃ tutor vel curator esset: an postea q̃ fuit tutor. Jn primo casu quia olim debitor ⁊ creditor minoris tutor vel curator ipsius esse non poterat vt plene dixi in auc. minoris. š.titu.qui da.tu.pos.dicendũ est ꝙ isto casu ipse poterit cõueniri a cõtutore ⁊ ipse poterit experiri contra pupilluꝫ auctore cõtutore.Si autẽ nõ esset cõtutor:tunc dabitur ad illã litem alius cõtutor:cuius auctoritate agatur:vt insti.de auc. cto.tu.in fi.⁊.j.de excu.tu.l.neqꝫ.⁊.j.de aucto. prestã.l.j. Si autẽ cõtutor vel curator ceperit teneri post tutelã vel curã: hic refert.qꝛ aut tutor cepit teneri occasione tutele vel cure: ⁊ tunc nec tutor potest cõueniri durante tutela nec curator durante cura.ideo qꝛ nõ nascitur tutele actio nisi finita tutela vel cura vt in.l.nostra.⁊.ff.de tu.⁊ ra.dist.l.j.in fi.⁊.l.actio. ⁊.l.vbi.⁊.ff.e.l.plures.Uel potest dici ꝙ licꝫ sit actio tutele contra tutorem vel vtilis negocioꝝ gestoꝝ ꝯtra tu. non põt intentari nisi finita tu tela vel cura. simile no.in actione pro socio.vt.š.pro socio.l.ꝙ tãdiu. Si autẽ incipit tutor vel curator teneri ex alia causa q̃ tutele:vt qꝛ fecit furtũ vel etiaꝫ dedit dãnum iniurie.l.acquil.hic he actiones nascũtur durante tutela vel cura.sed non possunt intẽtari nisi finita tutela.vt.ff.de tu.⁊ ra.dis.l.si tutor in fi.⁊.l.se.simile no.ff.e.l.cuꝫ plures in princi.⁊ hec sunt vera in tutore ⁊ curatore:cuꝫ curator est generalis:quia tutor semper est generalis.si auteꝫ curator est specialis datus ad vnam litem: quin de alia lite possit conueniri: nulla dubitatio est.vt.ff.de tu.⁊ ra.dis.l.si adhuc.§.cum curatorem. sed si datus est ad vnam litem:finita illa lite poterit conueniri:vt no.ff.de tu.⁊ cu.da.ab his l.puberi. Odofre.

Sumptus. Jn.l.ista dicit̃.Si tutor finita tutela conuenit̃ actione tutele: sumptus vtiliter vel necessario factos circa administrationem potest repetere vel recõpensare si ꝓbabũtur facti a tutore: vt ita de eis nõ teneatur: etiaꝫ si hi sumptus per ꝑtorẽ decreti non fuerunt.qꝛ qd̃ a tutore vel curatore in bonis pupilli bonafide fit: nõ est necessarium auctoritate alia cõfirmari. Tex.in pupillum tuuꝫ.i. tui tutoris.naꝫ tutori interroganti rñdet imperator vt pꝫ ex l.subscriptione. Tex.accepto ferent̃.i.liberaris:qꝛ vel repetes vel cõpensabis.vt.ff.de contra.tu.ac.l.j.⁊.ff.de neg.ges. l.nam ⁊ seruus.§.vero qdcũqꝫ.Tex.interpositum.quasi dicat dꝫ sumptus vtiliter factos recuperare siue pretor interposuit decretũ suuꝫ siue non.⁊ ad hoc facit.j.de ali.pu.pre. l.vl.Tex.aliena auctoritate.i. q̃ decreto pretoris.

Nisi eam. Jn.l.ista dicit̃. Si libertus paternus gessit tutelam filie mee impuberis sui iur̃ cõstitute ⁊ ei pecuniam debebit:debuit pecuniam illã deponere vel in emendationeꝫ predioꝝ cõuertere. qd̃ si non fecerit: de hoc a pretore poterit puniri.Tex.filie tue.matri interroganti respõdet imperator vt pꝫ ex.l. subscriptione. Tex. conuerterit.sub. vel nisi fenori dederit.qd̃ facere debebat ẽm illa tempora vt pꝫ in rubrica.⁊.j.e.l.lex.sꝫ hodie secus ꝑ auc.ibi signatã.Tex. puniendus.vt.j.e.l.si liber.¶ Or segnori no.ꝙ tutor pecuniam quã debebat pupillo dꝫ a se exigere vel deponere vl̃ in emptionem prediorum conuertere.vt.ff.e.l. non tantum. §.quotiens.⁊.l.ita autem.§.vlti.

Frustra. Jn.l.ista ponitur talis casus.Tu eras tutor quarũdam adolescẽtium:quõdam tutores occasione tutele cõuenti fuerũt a pupillis ⁊ cõdẽnati:nũc ipsi detractãt soluere curatoribus minoꝝ dicẽdo ꝙ non eẽt vtile soluere minoribus cũ nõ inueniunt̃ ꝑdia idonea ad cõparãdũ: nũc querit̃ an hec sit sufficiens causa?Ad hoc respondet ꝙ hec non est sufficiens causa ad detractãdũ pecuniam quã debẽt ex cã iudicati: qꝛ possunt soluere vt deponat̃. Tex.iudicatũ facere detractant.qꝛ fuerunt cõdẽnati pro mala administratione.Tex.haberi.j.e.l.tutores.

n **Non ẽ ignotũ.** Jn.l.ista di.Tutores ⁊ curatores non debere nomine pupilli vel adulti calũniosas actiões istituẽ: qꝛ debẽt cognoscere

bonam fidem. vnde si simulate aliquā litem mouerint: nihil de sumptibus factis: a pupillo vel adulto poterunt recuperare. Tex. condēnari. sub. pupillo vel adulto. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ tutores vel curatores calūniosam litem non debent mouere vel subire: qḋ si fecerint erogata de suo non recuperant: erogata de re pupilli ei tenenť reddere: vt. ff. e. l. quotiens. §. sicut. ⁊ qz in hoc nō est rephendendus tutor vel curator si iniquā litem deserit: vt. ff. e. l. mandati. ⁊. l. quintꝰ.

Tutelam. In. l. ista dicit. Si pater pupillorū in testamento prohibuit domum alienari: tutor ita debet administrare negocia pupilli vt domū prohibitam alienari non alienet. Tex. vendas. qz siue. l. siue testator prohibeat alienationē prohibita est alienatio ⁊ pignoris datio: vt. s. de rebus ali. non alie. l. vlti. Et ad istud accedit. j. de te. ma. l. ⁊ si contra. ⁊ ff. e. l. ita autem. §. papi.

Etsi scisses. In. l. ista dicuntur duo. Primo dicit si aliquis scit se tutorem vel curatorē datū: si ceteri administrauerūt: ⁊ sunt soluendo: is qui non gessit non tenet. Secundo dicit: si ille qui nescit se tutorē datū: licet ceteri qui administrauerūt non sint soluēdo: non tenet. Tex. non pōt. nam primo debet coueniri tutor gerēs. ⁊ si idoneus est agēdum est cū eo: vt. j. de diui. tu. l. vlti. ⁊. j. de ma. con. l. j. Tex. redūdabit. sed quare non? Quia nō potuisti diuinare: vt. s. de contrahē. emp. l. vl. ¶ Or segnori habetis in. l. ista vt dixi in casu: sed quid in dubio? nūquid presumemus tutorē ignorare vel scire? Certe circa hoc videnť. ll. discordare. Una. l. videť velle ꝙ minor debeat ꝓbare illum se scisse tutorē datum: ⁊ sic videť ꝙ debeamus ꝓsumere ꝙ ignoret: vt. ff. e. l. papi. in fi. ⁊. l. se. Alia. l. videť velle ꝙ tutor debeat probare se ignorasse: vt. j. de periculo tu. l. si tutor. §. vlti. Sed potest dici in dubio ꝙ tutor presumať ignorasse: qz in dubio presumitur ignorantia in facto alieno: vt. ff. de ꝓba. l. verius. Nec ob. l. papi. in fi. ⁊. l. se. qz tutor vel curator minorū probat eo ipso ꝙ contrariū non probať. sic ⁊ alibi. ff. de iure do. l. dotē. vel probat nō iussus: sed sponte: vt ⁊ alibi. ff. de ꝓba. l. certa. Uel potest dici: si tutor datus est in testamēto: qz potest absens vel presens dari: presumit ignorans: vt in preal. l. pa. in fi. ⁊. l. se. Si autem datur a iudice: qz presens habet dari: tunc tutor vel cura. habet necesse probare se ignorasse: vt. j. e. l. tutor. Uel potest dici: si est tutor legittimus debet scire ꝙ. ll. eum tutorem vocant: vt colligit. ff. de legi. tu. l. legittimos. Unde si dicit: ignorabam me tutorem: nō debuit ignorare: qz nemo iura sanguinis presumit ignorare: vt. ff. de in inte. resti. l. de tutela. ⁊ ideo nisi ꝓbauerit se ignorasse patrez pupilli mortuū tenet: vt in preal. l. si tutor. in fi. Sed si extraneus est tutor: tunc pupillus debet ꝓbare illum se tutorem scire: vt in preal. l. papi. in fi. ⁊. l. se.

Si curatores. In. l. ista ponit talis casus. Quedam adulta accessit ad principē: ⁊ coraz eo sic ꝓposuit: Domine imperator habeo curatores: volo cōtrahere matrimoniū: curatores mei volunt me dotare: quero a vobis quid facere debeo? Ad quod respōdet imperator: o mulier tu debes admonere curatores tuos: vt te nubentem dotare debeant: qḋ si facere nō velint adeas presidem prouincie: ⁊ ipse coget eos te dotare inspecta qualitate patrimonij tui: ⁊ inspecta persona eius cui nubis. Tex. habes. sub. o adulta. nam adulte interroganti respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. qḋ moderatū est. i. qḋ congruum est: inspecta qualitate patrimonij ⁊ personarum. Tex. cogantur. Unde no. sicut paternum est officium dotare filiam: vt. s. de do. promis. l. vlti. ⁊. ff. de ritu nupt. l. qui liberos. ita similiter officium curatoris est dotare adultam de bonis suis vt hic ⁊. ff. e. l. plures. ⁊. j. e. l. lex que. quod si facere detractant cogendi sunt a preside prouincie: inspecta qualitate patrimonij ⁊ persone: vt. ff. de iure do. l. quero. ⁊. l. siue. ⁊. l. cum post §. gener. ⁊. l. siue generalis.

Si liberti. In. l. ista dř. Si libertus adulti vel adulte est eius curator: ⁊ gerit male negocia sua: finita cura tenebit act. neg. ge. Et si fraudē euidētez in administratiōe repiret cōmisisse: a cōpetenti iudice est puniēdus. Tex. lesa sit. loquit adultis vt pz ex. l. subscriptione. Tex. sarciri. sub. act. neg. ge. vt. s. de neg. ge. l. curatores. que intentať finita cura: vt. j. e. l. rōnes. Tex. dephendať. ⁊ ad hoc ꝯcor. s. e. l. in fi.

Si bonam. In. l. ista dicit. Si tutor vel curator agit bonam causam pupilli vel pupille vel defendit ⁊ succubuit: ipse tutor debet appellare. ⁊ si nō appellat vel si appellat: ⁊ appellationē non ꝓsequať: tenebit. pupillo vel pupille. Tex. si bonam cām. hoc iō dicit qz malam cām nō dz agere tutor: vt. s. e. l. nō est. ⁊. ff. e. l. quotiēs. §. sicut. Tex. ea. s. pupilla. Tex. non appellasti. o tutor. nam tutori interroganti rńdet impator vt pz ex. l. subscriptione. Tex. solēnia implere cessaueris. qz non fuisti ꝓsecutus ap. olim. j. annum vel nouē menses. hodie. j. annū. vel ex causa. j. biēniū: vt. j. de tē. ap. auc. ei. Tex. iudicio. sub. finita tutela debes. Secus est in ꝓcuratore q̄ teneť ap. ⁊ nō appellationem ꝓsequi: vt. s. de ꝓcur. l. inuitus. ⁊ in hoc melioris ꝯditionis est ꝓcur. cuius officiū est priuatū: deterius est officiū cure: qḋ est publicū: qz teneť appellare ⁊ ap. ꝓsequi: ꝙ est illa rōne: qz tutor habeť loco dñi dum bñ administrat ⁊c. ⁊. ff. de fur. l. interdum. §. qui tutelam.

Ex his. In. l. ista dicit. Si mulier que erat pupilla habuit tutores: si tutores male gesserūt vel gerere neglexerūt de hoc tutores finita tutela tenenť pupillis. ⁊ ista pupilla facta adulta: si est minor. xxv. annis: nō debet tutorem per se ꝯuenire: sed debet petere curatorē vt eum coueniat. sed si est maior. xxv. annis. tunc per se pōt agere. ¶ Sed quid si habet pupilla xx. ann. ⁊ hz. v. liberos: nunqd poterit couenire quōdam tutorem? Rńdet imperator ꝙ nō: qz qḋ dr al's ꝙ qlibet filius cōputať pro vno anno: est verū in minoribus masculis q̄tuz ad honores: sed non hz locū in adulta femina circa administrationē rez suarū. Tex. agere debes. qz teneť tutor non tm̄ de gestis sz ēt de gerēdis: vt. j. arbi. tu. l. qcqd. Tex. implesti. qz maiores. xxv. an. vt. s. de his qui ve. eta. impe. l. vl. Tex. fecunditatē liberoꝝ. qz dicis te hēre. xx. ann. ⁊ inueneris hēre v. liberos. ¶ Or segnori no. si aliqs est minor. xxv. an. si habet. xx. an. ⁊. v. liberos q̄tū ad honores qlibet liberoꝝ ꝓ vno anno computať vt. ff. de mu. ⁊ ho. l. ad rem pu. sed q̄tum ad administrationē proprij patrimonij nō vt hic ⁊. s. de in inte. res. l. ij. ⁊ ff. de mi. l. j. in fi.

Tutores. In. l. ista dř. Si tutores velint noie pupilli expiri petēdo debita pupillaria ipsi nō teneť dare satis. de rato. Tex. seu deposita. s. pupillaria. Tex. reposcētes. i. petētes. Tex. ad satisdationē. sub. rē ra. habere. ⁊ hoc qñ agūt. vel iudi. sol. ⁊ hoc qñ ꝯueniunť: qḋ est verū si de decreto non dubiteť. Sed si dubiteť de decreto: tunc satisdat de rato vel iudi. sol. vel de indēnitate ꝓstanda: vt colligit. ff. e. l. vulgo. ⁊ licet de rato vbi non dubitať de decreto non satisdeť: tamen teneť cauere iudicio sisti: vt. j. e. l. vl. §. defensionē. Tex. tenetur. etiam ab initio rem pupilli saluam fore: vt institu. de satisdatione tuto. per totum titu.

Rationes. In. l. ista dř. Curatorez adulti nō teneri reddere rōnem ante finitam curam. i. ante. xxv. annos finitos. Nam generalis curator non teneť reddere rōnem administrationis durante cura: vt dixi plene. s. e. l. aduersus. ⁊ que ibi dixi: hic possunt repeti.

Si non. In. l. ista dicitur. Si curator in contractu minoris apposuit sigillum suū vt curator: non aūt fideiubēdo pro minore: quōdam curator liberatus nō poterit ex illo

ex illo contractu conueniri. Tex.quasi fideiussor.qr si fideiussisset pro minore teneret: vt.ff.de fideius.l.fideiussor in fi. Tex.signasti.sub.tuo sigillo.Tex.liberatus.sub.ab offo cure finita cura.Tex.possis.sub.a creditore.nam si tu tor cotrahit nomine pupilli: finita tutela tenet quondam pupillus: vt.j.qn ex facto tu.vel cu.l.j.z.ij.sed secus est in pcuratore: qr si pcurator cotrahit nomine dni: etiam deposito officio conuenit: vt.ff.de pcu.l.qui pprio.Et est ratio: qr officiu curatoris est necessariu: officium procuratoris vero est voluntariu: vnde mitius agitur cu eo qui gerit ex necessitate q cu eo qui gerit ex voluntate: vt.s.de neg.gest.l.tutori.

On omni. In.l.ista di q tutores no possunt ex quacuqz ca res pupilli alienare: sed administratiois causa z ad vtilitate pupilli sic.z ideo si tutor donaret re pupilli: ei no preiudicat: imo pupillus rem donata poterit vendicare. Tex. omni.titulo.qr no possum donare vt.j.dicaz. sed possum vedere ex iusta ca: vt.j.e.lex que.Tex.lz. Sed que sunt illa que pnt vendere? Rndeo bm ista tpa macipia vrbana: vt.ff. de rebus eo.qui sub tute. vel cu.l.j.hodie contra: vt.j.e.l.lex que.Tex.prestant.puta ob es alienu: vt.j.de predijs mi.l.ob es.Tex.habent. qr habent loco dominoz duz bene administrant no cum pupillu spoliant: vt.ff.e.l.tutor.

E successione. In.l.ista dicitur tutores lz bona eoru sint tacite obligata pupillis pro ratione tutelle: no tamen ppterea perdunt testamenti factione: nec propterea de bonis suis probibentur donare. Tex.sua.sub.ne possint successores habere z testari.Tex.prohibent.videtur contra.j.e.l.pro officio.Sed certe licet bona tutoris sint tacite hypothecata: no tamen ppterea est phibita testamenti factio: sed heredes tenebunt: qr alienatio hz fieri cu sua ca: vt.ff.de contraben.emp.l.alienatio.

Ebitoribus. In.l.ista dicitur qd tutor dz monere debitores pupilli vt soluat.z si soluere detractant: debet tutores couenire debitores z auctoritate iudiciaria eos cogere ad solutione.q si no faciunt: periculu pertinet ad tutores si debitores desinunt esse soluedo. Tex.pertinete.z ad istud qcor.j.ar.tu.l.ij. z.ff.si cer. pet.l.periculu.Tex. denuncia. z ita habetis q tutores debent admonere debitores vt soluant. ad istud accedit.ff.de vsur.l.sepe. Tex. potes. qr poteris vedere: vt insti.qui.mo.ali. li.vel non.§.j.z.j. de iure do.impe.l.j.

Utor. In.l.ista di. Si tutor dat siue in pntia siue in absentia: ex quo scit se.datuz dz administrare z administrationi est obnoxius.Tex.lz absens.naz tutor dat abns etia iuitus: vt.ff.de tu.z cu.da. ab his.l.tutor. Tex. si sciens. secus si ignoras vt dixi.s.e.l.z si sciens in fi.

Ro officio. In.l. ista di q bona tutoz z curatoz siue administrat siue negligant administrare sunt tacite obligata pupillis vel adultis.Tex.existant.sub.ex mala administratioe.Tex.obligata.sub.tacite.Tex.no administrauit. sub.cu administrare deberet.z ita habetj q bona tutoz siue curatoz sunt tacite obligata pupillis vel adultis.z ita iducitur tacita hypotheca.l. auctore sicut fauore fisci: vt.j.in qui.cau. pig.ta. contra.l.j. Item no.q tutores tenent nedum de gestis: imo z de geredis: vt ar.j.ar.tu.l.quicquid

Upilloz. In.l.ista di. Si pupillo vel adulto fuit donata aliqua res que valebat.c.sub coditione si daret heredi donatoris.v.z per tutorem vel curatorem fuit neglectu dari heredi.v.z ita perdit donationez: de hoc tenebit tutor vel curator pupillo vel adulto ad indemnitatem prestandam. Tex.defensores.vt sunt tutores; vt colligitur.ff.de tuto.l.j. §.j.Tex.si per eos.s.tutores vl curatores.Tex.neglecta est. puta res erat donata pupillo vel adulto que valebat.c. sub conditione si daret.v.z tutor neglexit dare.v.Tex. prestent. qr nedu tenet tutor de dano dato: immo z de lucro no quesito.vt.j.ar.tu.l.quicqd.Et facit hec.l.ad qonem sabbatina in qua querit: du qdam vellet relinquere pupillo tuo.c.z tu dixisti: quare relinqs ei: qr no potest sibi seruire: sz relinquas mihi: vn induxisti eu vt tibi reliqueret.certe de hoc teneris. z de hoc dica.j.arbi.tu.l.quicqd. Ite no.in.l.ista negligete administratore puniri: vt al's.s.de offi.pre.preto.ori. z illi.l. si quos iudices.z.j.de ser.fugi.l.mancipia in fi.

Ex que. Segnori ista.l.est imperatoris constantini z mittit eam ad populu vrbis rome. Et ista.l.e bona z vtilis z leuis valde: z aliquatulum est longa.Et imperator constantinus qui fecit l.istaz primo recitat quadaz.l.antiqua. Secundo illaz corrigit: z ius nouu ponit.Tertio annectit que olim z que hodie possunt a tutoribus z curatoribus alienari sine decreto. Or incipiamus a primo. Dicit enim imperator qstatinus: olim erat queda.l.que imponebat necessitatem tutoribus z curatoribus: vt auru vel argentuz pupilli vel adulti distraherent z pecunia couerteret in emptionez prediorz vel deponerent. Ite eadem.l.imponebat necessitate tutoribus z curatoribus: vt ornameta z domos distraheret z de pecunia predia coppararent. Ite eadez.l.dicebat tutores z curatores rustica predia vel mancipia no vendant sed conseruent.sed cetera alia sic. z de pecunia predia comparent. Secudo dicit imperator qsta.q hec.l.erat valde aduersa vtilitati minoz: qr vedere seruos vrbanos erat danosum minoribus: qr aut illi erant boni serui aut mali.si erat boni: expedit minoribus no vendi eos: qr operabant z operado lucrabant minoribus.si aut erant mali: adbuc expedit minoribus eos non vendi: qr poterant subijci questionibus si tutores aliqua non administrauerint vel occultauerint. Nam serui minoz qsueuerunt habere tutores z curatores odio: qr tutores z curatores consueuerunt eos male pascere z seuitiam comittere contra eos vt comittant fugam. Ite est vtilitas alia: qr sepe mortuo patre mater couolat ad secundas nuptias. Vn ex quo mulier qvolat ad scdas nuptias: tantu diligit scdm maritu q nedum patrimonium pupilloruz daret secundo marito: immo vitam pupillis adimeret.qr si secundus vir doceret eam quo eos veneno extingueret: ipsa faceret.sed si serui vrbani retineant: ipsi manifestabunt hec vt non comitterent vel comissa punirent. Item auru z argetum non expedit sepe vedere: imo expedit presidij ca seruare: vt si cadant in vna guerra habeant paratu. Item edificia vrbana non debet alienari: qr aut ex illo edificio percipiat pensio vt est bononie.z tunc vtile est minoribus vt conseruetur eis.aut ex eo non percipitur pensio vt in veneticis.z tuc etiam expedit vrbana predia non alienari.qr interest minorum habere edificia maiorum suoz: qr in edificijs maiorum nostrorum imagines eorum videre nobis est vtile. Et ideo imperator costantinus ponit nouum ius z dicit q hodie tutores z curatores: nec auru nec argetum vel gemas vel vestimenta que vsu non cosumuntur vel alia mobilia preciosa: nec predia nec mancipia vrbana debent alienare: sicut nec debent alienare predia rustica nisi ob causas pmissas: puta ob es alienuz z ob causam dotis z donationis propter nuptias. Tertio concludit z dicit. Si res minoris sunt tales que seruando seruari no possunt: vt est oleu z frumetuz z vestes trite z macipia supflua: ista pnt alienari sine decreto. Sed si sunt tales que seruando seruari possunt: non debent alienari. z cum alienantur: debent alienari cum decreto ob causas permissas.hoc dicit ista.l. Videte summariaz expositionem lre. Tex.lex que.sub. antiqua.z ita.l. antiqua corrigitur.j.ibi vbi dicit: precipimus itaqz zc. Tex. vestes. sub.non deputatas ad vsum minorum.Tex.vrbana.vt.ff.de ver.sig.l.vrbana.Tex.rustica.qr ista no poterat vendi.Tex. aduersa est. sub.hec.l.antiqua.sed vbi est hec.l.certe no habemus eam sed eius mentem.vt.j.de predijs minorum.l. si prediuz.z hoc est ius vetus: nunc ponitur ius nouuz.Tex.

pꝛecipimus ⁊c̃.vt hec oia.ſub.ſ.enumerata.Tex.vel in dotẽ dare.ſub.vel in donationem ꝓpter nup.Tex.in pꝛeteritum i.olim. Tex.locus non ſit. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi no.hic. Nã ſicut ob es alienũ pōt p̃dium minoꝛis vendi cuȝ decreto:vt.j.de p̃.mi.l.ob es.ita res ꝓhibite minoꝝ alienari:nõ poſſunt dari in dotẽ vel in donationẽ pp nup.niſi cũ decreto.⁊ ad hoc concoꝛ.ff.de iure do.l.titia.Tex.ante oia. nunc ponit qualiter.l.illa erat aduerſa vtilitati minoꝛum.Tex. ſupplectilibus.ſ.minoꝛis.Tex.pꝛohibebunt.ſub.a tu.vel cu.Tex.poterũt ꝓdere veritatẽ.ſub.per toꝛmẽta. Tex. quoꝝ.ſ.ſeruoꝝ. Tex.vel inedia.i.fame.Tex.nec.n.dños execrantur.i.odio hñt.Tex.tunc.n.i.olim.Tex.ꝓdebatur.ſub.negocia eoꝛum male tractabant per mr̃em eorum.vt.j.dicit.Tex.refulſas.i. remotas.Tex.lugubꝛe. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi no.hic ꝙ olim erat in vſu:ſed hodie nõ eſt.Nam cũ quis edificabat domũ: faciebat ibi imaginẽ ſuã inſeri:vt ita deſcendẽtes ex eo viderent eũ:qui fecit eã conſtitui:⁊ inſerebat̃ ibi titulus domus hic eſt talis qui fecit eã fieri poſtea qñ poſteri non videbãt imagineȝ: dicebant maledicat̃ ille qui imaginẽ ſuoꝛũ maioruȝ deſtruxit.⁊ ita colligimus hic ꝙ intereſt nr̃a hr̃e domos maioꝛum nr̃oꝝ.⁊ ibi cadit ſingularis affectio.vt.j.de mi.l.ſi in emptione.§.vl.Tex. teſtificatione.i.ſubiectione oculoꝛũ facta de ipſo opere coram teſtibus.Tex. diminuta.¶ Oꝛ ſegnoꝛi no.in.l.iſta vnum ad qđ inducimus.l.illam. Nã dicimus ꝙ ꝓbatur aliqd nedũ per teſtẽ vel inſtr̃a:ſȝ per inſpectionem oculoꝛum.Item hic dicit intereſſe minoꝛis videre domum maioꝝ ⁊ hr̃e: ⁊ hoc cũ domus pfecta eſt.Sȝ qd ſi pr̄ moꝛitur domo impfecta?Certe tutoꝛ dȝ eaȝ pficere:⁊ dȝ ꝓbare per oſ̃ſionem oculoꝛuȝ q̃ȝtum ꝓficit.Et ad iſtud accedit.ff.de ferijs.l.ij.in fi.⁊ .ff. finium regundoꝝ.l.irruptione.Tex.contra tutoꝛes.ſub.minoꝛibus inſidiãtes: vel ꝯtra curatoꝛes minoꝛibus inſidiantes.Tex.ſȝ ẽt ⁊ ꝯtra feminas i.contra matres pupilloꝛũ vel adultoꝛũ.Tex. que.ſ.femine: vel que.ſ.mulieres.Tex.vitã.ſ.filioꝛũ.Tex.addicũt.i.ſupp̃munt.qꝛ mulier eſt ita affectata viro:ꝙ ſi dicit ſcđs vir:fureris pecuniam filijs tuis:facit.Item ſi dicit neca filios tuos ⁊ ipſa facit:⁊ iđ ſcriptum eſt educatio liberoꝛum nulli alij ẽ cõcedenda q̃ȝ matri eoꝛum ſi vetricũ ei nõ ſupinduxit.Sȝ ſi vetricũ ſuperinduxit hoc ipſo ſuſpecta eſt vt hic.⁊.j. vbi pu.edu.de.l.vna.⁊ in auc̃.de nuptijs.§.eius quoqȝ.Tex.⁊ ſtabilis eſt: qꝛ ſicut erat olim ante tpa huius.l. ita erat olim in ciuitate iſta.ſed hodie ſecus eſt :quia quilibet dat fenoꝛi: ⁊ ita alteratus eſt.Tex. interpoſitione decreti.ſub.interpoſiti cum cauſe cognitione:vt dixi in pꝛincipio huius.l.Tex. non vetamus.ſub.immo concedimus. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi in.l. iſta no.duo no.Et p̃mo no.ꝙ olim p̃dia ⁊ mancipia ruſtica non poterant vendi ſine decreto:ſed cetera alia ſic: vt.j.de pꝛe.mi.l.pꝛediuȝ.Sed hodie res que ſeruando ſeruari non pñt:poſſunt alienari ſine decreto.ſed cetera alia nõ poſſunt alienari vt hic:⁊.j.e.l.vlt. Item no. ꝙ olim tutoꝛes ⁊ curatoꝛes pecuniam minoꝛis debebant fenoꝛi dare:vel in emptionem pꝛedioꝛuȝ collocare vt hic.⁊.j.e.l. tutoꝛes.ſȝ iſtud hodie eſt coꝛrectum per auc̃.hic ſignatam que incipit nouiſſime ⁊c̃.vnde videatis eam.

t Nouiſſime. Auc̃. iſta dicit ꝙ hodie tutoꝛ vel curatoꝛ non debet ꝑdere aiam ſuã pꝛo pupillo. Item non dȝ pecuniam adulti vel pupilli fenoꝛi dare:⁊ ſi fenoꝛi dat illaȝ pecuniam:dat fenoꝛi periculo ſuo: ita vt ſi debitoꝛ nõ ſit ſoluendo.ꝙ ip̃e teneat̃.Tex.fenerandaȝ.ſub. cũ pupill⁹ hȝ alia vñ poſſit ali.alia.i.ſi pupill⁹ ſi nõ hȝ q̄cq̃ȝ niſi pecuniã.nec inuenit̃ p̃diuȝ in cuius emptione.poſſit cõuerti :ſi pecunia iſta depõeret̃ pupillus vel adultus ꝑiret fame:vnde dȝ tũc dari fenoꝛi.vt colligit̃ apte in coꝛ.auc̃.vt q̄ obli.ꝑ res mi.§.vl.vñ eſt extracta h̄ auc̃.Tex.ꝑiculo ſubiacebit.vt colligit̃ in.ff.de ne.ge.l.litẽ.§.ſi pecunie. al̃s đ caſu non tenet̃ tutoꝛ.vt.s̃.de pig.acti.l.que foꝛtuitis:qꝛ actio tutele eſt bonefidei:vt inſti.de ac.§.actionum.

I tutoꝛis. In.l.iſta dr̄. Si pupill⁹ vl̃ adult⁹ hẽbat p̃diũ de quo debebat ſolui vectigal:⁊ dolo tutoꝛis vel curatoꝛis vectigal ſolutum non eſt:⁊ pꝛopterea minoꝛ dãnum paſſus eſt:hanc indẽnitatẽ tutoꝛ vel curatoꝛ de bonis eoꝛum tenetur reſarcire.Tex.eo ꝙ vectigal. dicit̃ vectigal penſio que ſoluitur pꝛo pꝛedio ruſtico:vt inſti.locati.§.adeo.Tex.ex ſubſtantia eoꝛum.ſ.tutoꝛum vel curatoꝝ. Tex.neceſſe eſt. quia tenetur tutoꝛ vel curatoꝛ:ſiue potuit lucrari ⁊ non fecit: ſiue damnum dedit:vt. s̃.e.l.ſi pupillorum. Et ad iſtaȝ.l.accedit.s̃.e.l.non eſt ignotum.⁊ ſi bonaȝ ⁊.j.ar.tu.l.quicquid.

Tutoꝛes. Segnoꝛi in.l.iſta tractat̃ de adminiſtratione tutorum.Verũtñ qꝛ ad adminiſtrationẽ ꝑtinet vt aliqd tutoꝛes vl̃ curatoꝛes obſeruẽt:đ hoc agitur in.l.iſta.Vñ dicit imperatoꝛ ꝙ tutores ⁊ curatoꝛes ſtatim exquo oꝛdinati ſunt debent ꝯſcribere inuẽtariũ;⁊ ſi inueniũt pecuniã in bonis pupilli:debẽt illã in emptionẽ p̃dioꝝ ꝯuertere.vel deponere.Tex.mox q̃ȝ ⁊c̃.q̃liter illud mox.itelligat̃.j. dicam.Tex. ſub pñtia publicaꝝ ꝑſonaꝝ.i.iudicis ⁊ tabellionis:quia magiſtratus vel iudex dȝ intereſſe. Vel eatis ſub pñtia publicarũ ꝑſonarum.i.duoꝝ tabellarioꝛum. Tex.collocent.i. deponant.Tex.acceſſio.i. fenoꝛi dentur vel deponantur vt colligitur.ff.e.l.ita.Tex.pertinet. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi i.l. iſta no. duo no. Pꝛimo no.ꝙ tutoꝛes vel curatoꝛes debent facere ſtatim inuentarium de rebus omnibus minoꝛum.⁊ iſtud eſt verum de rigoꝛe iuris in curatoꝛe gn̄ali.Sed quid in curatoꝛe dato ad litem tenentur ne facere inuentariũ? Dicunt quidam ꝙ non.qꝛ hic dicitur ꝙ tutoꝛes ⁊ curatoꝛes dȝ facere inuentarium oium rerum.ſed curatoꝛ datus ad certã litem non.vt inſti.de cura.§.certe.vnde non pōt facere inuẽtarium vt.s̃.de epiſ.⁊ cle.l.de creationibus.Sȝ videtur ꝙ debeat facere inuẽtariũ.qꝛ qđ iur̃ eſt de toto quo ad totũ ⁊c̃. vt colligitur.ff.de rei ven.l.que de tota.Item ſi inſtr̃a minoris debent poni in inuentario:ergo illud ius dȝ poni ad qđ datus eſt curatoꝛ.¶ Item no.ſecundo.nam vos habetis ꝙ ſi in bonis pupilli vel adulti eſt pecunia : nec inueniuntur pꝛedia idonea ad comparandum ꝙ det̃ fenoꝛi:hodie ſecus per auc̃.nouiſſime.quã legimus vobis.s̃. eo.l. lex que in fi. ¶ Oꝛ ſegnoꝛi nunc circa.l.iſtam quero : qualiter intelligatur qđ dicit hec.l.in pꝛin.tutoꝛes ⁊ curatoꝛes mox q̃ȝ fuerũt oꝛdinati faciant inuentarium?Certe quidam dixerunt infra quattuoꝛ menſes:vt.ar.s̃.đ epiſc.⁊ cler. auc̃.pꝛeſbyter.Sȝ hoc non appꝛobamus qꝛ illa auc̃.dicit ꝙ clerici non tenent̃ ſubire tutelam.Sȝ ſi ſponte volunt ſubire debẽt eam ſubire infra quattuoꝛ menſes. Alij dicunt ꝙ faciunt inuentariũ ad inſtar heredis infra tres menſes:qꝛ debent ip̃ȝ inchoare infra tres menſes:⁊ infra alios duos perficere vt.ar.j.de iure delib.l.ſancimus.§.ſinaũt.Et hoc ſimiliter non appꝛobamus:qꝛ tutoꝛ vel curatoꝛ non poteſt adminiſtrare vel agere anteq̃ȝ faciat inuentarium:vt.ff.eo.l.tutoꝛ qui. in pꝛinci.⁊ j.ar.tu.l.vl.Si ergo non poteſt agere anteq̃ȝ faciat inuentarium damnum eſſet pupillo ſi hr̃et tres menſes ad inchoandum ⁊ duos ad perficiendũ inuentariũ : vel annum ſi res ſunt abſentes.Et iđ dicimus iſtud mox nõ eſt.l.determinatũ qualiter intelligat̃.⁊ iđ cõmittit̃ arbitrio iudicãtis:vt.ff.de iure delib.l.j.in fi.Vel dicatis tutoꝛes vel curatoꝛes mox q̃ȝ fuerũt oꝛdinati.i.q̃ȝp̃mũ cõmode poterũt:vt.ff.reȝ ra.ha. l.quot̃.§.j.⁊.ff.de v̄.ſig.l.nepos ꝓculo. Sȝ hoc ipoꝛtat hic q̃ȝp̃mũ cõmode poterũt?Certe ſi moꝛtuus eſt pr̄ pupilli vel adulti:ante dȝ facere ſumptũ funeris q̃ȝ iuẽtariũ:qꝛ recipit modicã dilationẽ:⁊ hoc ſatis colligit̃.ff.e.l.tutoꝛ qui.in p̃n. ¶ Sed denuo quero qualiter iuentariũ debeat fieri?Certe de jure ſi eſſem tutoꝛ vel curatoꝛ venire coꝛã iudice ⁊ iurarem vtilia facere:inutilia p̃mittere:⁊ ſatiſdare rẽ pupilli vl̃ adulti ſaluã foꝛe ſi ſuȝ tutoꝛ legittimus vel datiuus vel teſtamẽtarius.p̃ſtito ſic ſacr̃o ⁊ ſatiſdatione p̃ſtita: dicã ſic coꝛaȝ iudice.dñe volo ichoare iuẽtariuȝ:⁊ pficere coꝛã pñtia vr̃a. ⁊ hoc cum oia iura pupilli ſint mihi nota.vel dico:volo inchoare de his que ſunt mihi nota:⁊ poſtea pficere de alijs: ⁊ dicẽ inueni talẽ domũ ⁊ talẽ veniã:de qua eſt mihi inſtr̃m ẽptionale fcm̃ ſub anno tali:⁊ ſic dicit de ceteris mobilib⁹: inueni tales libꝛos:ponẽdo ſigna:⁊ tot aialia: ⁊ inueni tm̃ aurum

aurum. sed si sunt ibi nomina facerem ita: inueni multa in/strumenta: vnde volo ꝙ debitores citentur ⁊ citatis debito/ribus dicam: ecce instr̄m in quo continetur ꝙ talis dȝ mihi tantuȝ. si confitet̃ debitor dicam: faciatis poni in actis illud instrumentuȝ: qꝛ est in casu deletionis ⁊ publicetis eum ad eternam rei memoriam. sed si debitor diffitetur: tunc ponerẽ instrumẽtuȝ in inuentario: non autẽ pecuniam: vt hic colli/gitur. ⁊. ff. e. l. tutor qui te. ⁊ l. cyrographarijs. ⁊ dicaȝ modo ad presens non inuenio plura. sed si plura inueniaȝ: illa ad/dam. Itẽ protestor ꝙ de singulis fructibus cuiuslibet anni faciam inuentariuȝ. vt. j. de cu. furi. l. vlti. §. nos. quo facto iu/dex decernet mihi administrationem. al's non possem admi/nistrare. vt. j. ar. tu. l. vlti. Ubi dicit. ſm morem solitum res eis tradãtur. sub. a iudice ⁊ ei administratio decernatur: vt in cor. auc. vt hi qui ob. se ha. res mi. per. §. vl. aperte probat̃. ¶ Sed segnori de consuetudine aliter fit ⁊ layci de his nõ curant: qꝛ layci tutores vel curatores stant domi ⁊ vocãt ta/bellionem ⁊ faciunt inuentarium. sed ista lr̃a indicat ꝙ non admittantur ad agẽdũ pro pupillo. qꝛ dicit. l. ista tutores ⁊c. ⁊ expresse probatur. j. de admini. tut. l. vlti. ibi. vbi dicit illo proculdubio ⁊c. ⁊ ista sunt paria non facere inuentariuȝ om/nino vel facere non seruata solẽnitate iuris que est ꝙ faciat publice coraȝ iudice propter decretũ presidis qđ dȝ inter/poni vt tutor administrare possit: qꝛ sine decreto non potest administrare vt dictum est.

Sancimus. Segnori. ll. veteres aliorũ imperatorũ q precesserunt iusti. in superiorib⁹ habuistis. Sed hec. l. est noua. l. iusti. ⁊ oẽs. ll. que se/quuntur vsqȝ in fi. ti. ⁊ hec. l. dicit. Si aliqui sunt debitores pupillorũ vel adultorum. ꝙ debitores non soluant eis extra iudiciũ: tutoribus vel cura/toribus auctoribus. qꝛ si perderet̃ ista pecunia: minor possȝ restitui aduersus talem solutioneȝ: sed soluatur iudicis au/ctoritate. quo facto si illa pecunia perderetur nõ poterat re/stitui. qꝛ qđ legittime factum est ex casu superuenienti nõ dȝ irritari. ⁊ hec vera sunt in debitis feneratorijs vel alijs simi/libus causis. non autȝ habẽt locuȝ in redditibus ⁊ pẽsioni/bus vel alijs similibus. Nam illi redditus possunt solui pu/pillis vel adultis tutoribus vel curatoribus vel auctorib⁹ extra iudicium. Tex. cũ omni cautela. sub. qꝛ omnis tutor te/netur satisdare rem pu. sal. fore nisi testator ei remiserit: vt insti. de satisda. tu. Tex. quo subsecuto: idest soluitur iudice iubente. Tex. ex alio euentu. sub. superuenienti. Tex. resu/scitari. ad hoc cõcor. ff. de itin. actuqȝ pri. l. j. in fi. ⁊ l. se. Tex. que ex redditibus. sub. non excedentibus summaȝ. c. solido/rum. Tex. vel ex pensionibus. scȝ non excedentibus metas biennales. vt. j. e. l. constitutionem.

Cum. In. l. ista ponit̃ talis casus. Ma/ter sa. fecit testamẽtum: filiũ suuȝ vnum impuberẽ heredem instituit: aliũ pu/berem preterijt. iste impubes habebat fra/trem suuȝ in tutorem: nunc quid dȝ facere iste frater tutor? Quia si fratri instituto pre/stat auctoritateȝ: videt̃ approbare iudiciuȝ maternũ in quo est preteritus. si aũt ei nõ prestat: tenetur ei act̃. tutele vel ne. gest. Ad qđ respondet imperator: sicut pupillus potest adi/re hereditatem suo tutore auctore: ita adultus suo curatore auctore. Et si iste frater preteritus qui est eius curator p̄stat ei auctoritateȝ: non videt̃ approbare testamẽtuȝ maternum: quin possit contra testamentuȝ. qꝛ non fecit ex voluntate sed ex necessitate officio tutele. Tex. in presenti autẽ specie. idest casu. Tex. precipiti loco. i. dubio ⁊ periculoso loco. Tex. actionis. qꝛ tenetur pupillo vel adulto resarcire damnum. Tex. perdit. dũ enim consentit materno testõ videt̃ renũcia/re querele. vt. s. de inoffi. testa. l. nam ⁊ si parẽtibus. Tex. exi/stimabat. ratione preteritionis per querelã inoffi. test. Tex. l. nostra. scȝ ista. Tex. subituris. ¶ Or segnori habetis hic. Si tutor vel curator prestat auctoritatem adeundi heredita/tem pupillo vel adulto: non propterea repellitur a querela inoffi. testa. cum facit ex necessitate: qꝛ nemini officium suum dȝ esse damnosum. vt no. ff. qui. mo. test. ape. l. si quis. ¶ Or segnori ad. l. istam signo ꝙ breuiter soluo vnum contra. Ma/nos habetis hic ꝙ sicut pupillus potest adire hereditatem suo tutore auctore: ita adultus potest adire hereditateȝ suo curatore auctore. sed. l. videt̃ contra. ff. de ap. l. cum vna. §. tu/tor. Solutio breuis est. Nam tutor potest prestare auctori/tatem adeundi hereditatem pupillo vt hic. ⁊. j. de iure deli. l. potuit. sed curator pupilli non potest prestare auctoritateȝ adeundi hereditatem: qꝛ satis est ꝙ tutor prestat vt in. l. con/tra. sed curator adulti bñ potest prestare auctoritatem adeũ/di hereditatem adulto suo sicut potest tutor pupillo vt hic. ⁊. ff. de mi. l. ait pretor. §. non solum in fi.

Sancimus. Segnori hec. l. est pla/na. Et i. l. ista plura di/cuntur. Nam primo dr̃ ꝙ tutores pupillorũ ⁊ curatores adultorũ ⁊ furiosorum debẽt de/fendere pupillos vel adultos vel furiosos si conueniuntur. qđ si non faciunt vel etiam differũt vt suspe/cti cum nota infamie remouẽtur a tutela vel cura. Tex. creã/tur. vt muto ⁊ surdo ⁊ prodigo ⁊ dementi: vt instit. de cura. §. interdum. ⁊. ff. de postu. l. j. §. remouet. ⁊ no. ff. de procura. furi. l. j. Tex. ꝙ ⁊ hoc munus. s. tutele. qđ est publicum aucto/ritate vtilitate priuatum: vt insti. de excu. tu. in princip. Tex. estimatione. idest fama. ⁊ ita habetis ꝙ tutor vel curator si non defendit pupillum vel adultum: debet repelli cum nota infamie. vt. s. de procur. l. eum qui. Tex. cogantur. sub. pro/posita actione tutele vel nego. gest. Tex. sed ⁊ si quis. incipit secũduȝ dictum. Tex. remoueantur. sub. cum nota infamie vt. s. dictum est. Tex. ne autȝ. potest dici ꝙ hic incipiat ter/tium dictuȝ. vel potest dici ꝙ aliquid adijciat secũdo dicto. Tex. defensionem. nunc incipit tertium dictuȝ. Tex. que nõ satisdatione. sub. iudicatum solui vel rem ra. ha. Tex. p cau/tela litis. i. dum cauent iudicio sisti: vt colligit̃. ff. qui satisda. co. l. sciendum. §. tutores. Tex. necesse est. ¶ Or segnori ex isto versi. omne ⁊c. colligetis vnũ qđ scribũt tabelliones no/stri tẽporis in tutelis ⁊ curis. Nam dicũt ipsi: venit aliquis cõsanguineus pupilli vel adulti coram iudice ⁊ petijt tuto/rem talem: qui iudex dedit ei taleȝ quẽ fecit iurare vtilia ge/rere ⁊ inutilia pretermittere ⁊ eius defensioneȝ subire. ⁊ p/misit rem pupilli sal. fo. ⁊ de eo dedit fideiussoreȝ iudicio si/sti vt hic colligit̃. ⁊. j. de cur. fu. l. vl. §. nos itaqȝ. Sed ad id qđ dicit̃ in tertio dicto huius. l. opponit̃ ⁊ instatur. ⁊ videt̃ ꝙ tutor ⁊ curator licȝ legittimi administratores teneantur satisdare iudi. sol. ⁊ rem ra. ha. Nam ecce si pater defendit filium qui est legittimus administrator filij vt infra de bon. ma. l. j. ⁊ tamen satisdat iudi. sol. vñ videtur contra. ff. de sa/tisda. co. l. filiussa. Ad solutionẽ cuius contrarij potest dici multis modis. Et vno modo sic ſm Du. nam. l. illa loqtur ſm antiqua tempora ſm ꝙ pater non erat legittimus admi/nistrator filij: quia ſm antiqua tempora filius non habebat aliqua bona nisi castrensia vel quasi: ⁊ in eis filius erat le/gittimus administrator vt colligit̃. ff. ad mace. l. j. in fi. Sed hodie cũ pater sit legittimus administrator filij in bonis ad/uenticijs: vt in preal. l. de bo. mater. l. j. pater si defendat fi/liũsa. suum non satisdat iu. sol. vt hic. Alij voluerunt dicere ꝙ in. l. contra. filius erat emancipatus: vnde pater non erat eius legittimus administrator secus si esset in potestate pa/tris: qꝛ tunc qui defendit eũ non satisdat pro eo iudi. sol. vt hic. secus si nõ esset in potestate vt ibi. Sed certe ista solutio est cõtra litterã istius. l. que dicit in prin. filiussa. licet in fine non dicat vtruȝ sit in potestate patris vel nõ. sed nos debe/mus intelligere ꝙ pater defendebat ibi filiũ qui in sua po/testate erat. qꝛ que dicunt̃ in princ. in fine intelligunt̃ repe/tita: vt colligit̃. ff. de verbo. obli. l. a titio. §. rñdit. Et ideo alij dixerũt tertio modo sic. nam qđ in. l. cõtra. dicit̃ ꝙ pater qui defendit filiũ qui est in sua potestate satisdat iudi. sol. est in/telligendũ cuȝ filius conuenit̃ de castrensi peculio vel quasi qꝛ in castrensi vel quasi pater nõ est legittimus administra/tor filij: imo filius dicit̃ in eo paterfa. vt in palle. l. ff. ad mac. l. j. in fi. ⁊ l. se. Alij dicũt ꝙ in. l. contra. pater defendebat fi/lium suum transferendo in se iudiciũ animo nouandi ⁊ non satisdat iudi. sol. Uel potest dici ꝙ aliud est in patre ꝙ̃ in tu/tore ⁊ curatore: qꝛ tutori vel curatori non debet esse offic. uȝ

suum dānosum: vt colligit̃ ar. ff. ex qui. cau. ma. l. vz. ꝛ tutoꝛ ꝛ curatoꝛ datur inuitus: vt. j. sed pater non sit inuitus: ꝛ ió si defendat filium cogitur satisdare iu. sol. vt in. l. contraria.

¶ De periculo tutoꝝ ꝛ curatorum.

¶ Quia tutores ꝛ curatores de quoꝝ administratione. s. dcm̄ est: subiecti sunt piculo tutele vel cure: ió addit̃ h rub.

A qui notitie. In. l. ista dr̃ ꝙ quidā sunt tutores qui dantur cā admistrandi. Quidā sunt qui dant̃ notitie cā. Quidam sunt qui dantur cā honoris. Et isti non sunt subiecti periculo tutele: qui dant̃ cā administrādi. Item ꝛ q dant̃ notitie cā non debent dolū committere cum contutore nec fraudem participare. Tex. ꝛ qui notitie causa. Unde no. ꝙ tutores dant̃ triplici de cā. Quidā. n. dant̃ notitie causa: qꝛ habent notum patrimonium suum: vt alios instruant. Quidam dantur honoris cā vt sunt magnates. Quidā dant plebeios tutores filijs suis: ꝛ honoris cā dant alium magnatem vt pupillus magis timeat̃ vt colligit̃. ff. de sol. l. ꝙ si forte. §. j. Tex. cessauerunt. Unde no. ꝙ contutor si videt contutorem suspectum deb; petere eum remoueri: vt colligitur. ff. de admi. tu. l. iij.

Deos. In. l. ista ponitur talis casus. Testator habuit patrimoniū in diuersis puincijs. filio eius impuberi datus est vnus tutor in vna prouincia: aliꝰ i alia: nūqd tutor vniꝰ puincie tenet̃ d periculo alterius qui in alia puincia gerit? Certe non. Tex. non porrigit̃. sub. ꝛ hoc est verum cum diuisa est administratio a testatore: ꝛ a iudice. alioquin si a semetipsis: quilibet tenetur. vt. j. de administra. tuto. l. y.

Ires. In. l. ista dicit̃. Si dn̄s tutor erat ita discretus homo: q dū habitabat in quodā tuto horreo: auruz vel argentū nō ponebat pupilli in horreo: vl̃ in aliquo loco tuto: s; ponebat i tutorio suo: ꝛ ibat illuc tota die nullo dimisso domi. si postea illō aurū ꝛ argentū perdit̃ perijt piculo suo: siue debebat vēdere ꝛ nō vēdit: siue debebat habere in horreo tuto ꝛ non habebat ꝛ perierunt quia culpa sua precessit casum.

Utores. In. l. ista dr̃. Si res pupilli vl̃ adulti perijt casu fortuito sine culpa tutoris vel curatoris: ipi nō tenet̃. Tex. nō potuit. vt. ff. de admi. re. ad ciui. perti. l. ij. §. si eo tpe. Tex. sepe rescriptū est. sub. si culpa non precessit casum. ꝛ. s. l. proxi. dixi.

I tutor. In. l. ista dr̃. Si tutor datus a iudice vel in testō ignorabat se tutorē vel curatorē: ꝛ ió nō administrauit: nunqd tenet̃ de periculo administrationis? Certe nō: si liquidis pbationibus ostendi pōt eum ignorasse. Tex. nō teneberis. sed vr̃ ꝙ tutor vel curator non probet se ignorare: immo videt̃ ꝙ pupillus d; probare. vnde videt̃ contra. ff. de admini. tu. l. papi. in fi. ꝛ. l. se. Solutio. breuis est rn̄sio: nō iussus sed sponte vt ar. ff. d probat̃. l. circa. in fi. Uel dicatis ōnderis eoipso ꝙ contrarium non probetur: vt. j. l. contra. sic alibi. j. qui militare non pos. l. super serui.

Empoꝛis. In. l. ista dicitur. ꝙ tutores tenētur subire periculum ꝛ late culpe ꝛ leuis q̄diu durat tutela. sed de tpe sequenti non. Tex. qō insequitur. vt si excusatur vel remouetur vel finitur tutela. Tex. rationis est. i. iustū est. Nā q̄diu durat tutela subiectus est periculo al's non: vt. ff. e. l. iij. §. fi. ꝛ. ff. de re iu. l. si se. §. tutores.

¶ Quando ex facto tutorum vel curatoꝝ mino. agere vel conueniri possunt.

¶ De tutelis ꝛ curatiōibꝰ constituendis ꝛ de admi. eoꝝ ꝛ eoꝝ piculo. s. dictum est: verū qꝛ plerūq; dubitat̃ qn̄ ex scō tutoris vel curatoris minores agere vel conueniri possunt: ió ponit̃ rubrica qn̄ ex facto. i. ex pacto siue contractu: qꝛ cōtrahere est facti sicut pacisci. vt. ff. de cura. fur̃. l. cum filio. Et de prima pte rubrice. s. qn̄ ex facto tu. vel cu. mi. agere possagitur. j. e. l. vlti. De secunda pte rubrice. s. qn̄ possunt conueniri: agitur in. l. j. ꝛ fere in omnibus. ll. huius ti.

Iuliana. In. l. ista ponitur talis casus. Quedam mulier iuliana nomine habebat tu. vel. cu. isti sunt cōuenti ꝛ condemnati: ipsa iuliana effecta est maior: in cuius bonis erit mandanda snia executioni? Ad qō rn̄det iperator. si iuliana minor. xxv. an. habuit tutores ꝛ illi fuerūt ꝯuenti ꝛ cōdēnati: ꝛ ipsa effecta maior. xxv. an. snia debet mādari executioni in bonis iuliane. nā vbi tuto. vel cura. cōueniunt̃ ꝛ ꝯdēnantur ꝛ finitur eoꝝ officium. snia mandat̃ in bonis pupilli vel adulti. Tex. iuliana. sub. quondam minor. Tex. iudicati. oli. nam olim dicebatur iudicati: vt. ff. de re iu. l. miles. §. iudicati. sed hodie nuncupatur in factum: vt. s. de iuriu. l. actori. Tex. est. sub. sed in ipsos pupillos transferendā esse actionem. Unde no. hic duo no. Et primo no. si condēnatur tutor vel curator. snia non est mandanda executioni in bonis eorum. sed in bonis pupilli vel adulti: vt. ff. de re iu. l. si se. §. tutores. ꝛ. ff siquis cau. l. vlti. Item no. si tutor vel curator contrahit nomine pupilli vl̃ adulti: si finit̃ eoꝝ officiū: actio transfertur in pupilluz vel adultū vt hic. ꝛ. ff. e. l. post mortē. Fallit tn̄ in contractu tu. vel cura. qui doluz cōmisit: ꝛ noie doli agit̃. quia tunc ꝯtra tuto. vel cura. agit̃ vt. in. l. post mortem. ꝛ. ff. de acti. empti. ꝛ ven. l. iul. §. si cuz venditor. Secus est in procura. qꝛ si procurator vendit noie domini. si postea res vendita euincat̃ contra eum datur actio. vt. ff. de procur̃. l. pcurator. q pro euictione. ꝛ que est ratio dixi. s. de administra. tu. l. si non subscripsisti.

E si tutores. In. l. ista ponit̃ talis casus. Tutores pupilli dederunt mutuo pecuniam. ꝛ illam sunt stipulati sibi reddi. postea desierunt tutores esse in rerum nā. cui dabitur actio ex stipulatu? Respondet̃ ꝙ quondam pupillo dabitur actio ex stipulatu. Tex. dat̃. nam directam sibi quesierunt. ꝛ ió dicit si tutores tui. qꝛ si tu pupillus eēs stipulatus. daret̃ tibi directa. sed qꝛ ipsi sunt stipulati dabitur tibi vtilis. Unde no. regulam ꝛ eius instantiam. naz est regula de pacto alterius non dat̃ actio. vt. ff. de regu. iur. l. qui tutelam. §. j. Itē per liberā psonā nō querit̃ actio. vt. s. per quas perso. no. acq. l. j. S; fallit fauore pupilli vel adulti. qꝛ si tutor vel curator paciscit̃ vel stipulatur durante officio datur directa actio. tutela vel cura finita. sed vtilis datur pupillo. vt hic. ꝛ. j. e. l. fi. ꝛ. ff. de consti. pecu. l. eum qui. §. si tutor. Item fallit in mutuo vt. ff. si cer. pe. l. certi conditio. §. si nummos. Itē fallit in deposito ꝛ cōmodato. vt. s. ad exhibendum. l. si res. Itē fallit in iudicijs. qꝛ si procurator stipulatur ēt in iudicijs iudicio sisti querit mihi vtilē. vt. ff. d procu. l. si procurator meus. Item fallit rōne pn̄tie. vt. ff. de ver. ob. l. si procuratori. Itē fallit rōne affectiōis. vt. ff. sol. mat. l. gaius. Itē fallit in donatione que fit. sub modo. vt. j. de dona. q̄ sub mō. l. quot. Item fallit vbicūq; aliqs stipulat̃ meo nomine. ꝛ efficit̃ non soluendo. vt colligit̃. ff. d insti. l. j. ꝛ. l. ij. Sed al's regulariter qui paciscitur vel stipulatur. si soluendo sit queri t sibi directam. sed eam tenetur mihi cedere. vt ff. de acq ui. pos. l. possessio quoq; in fi.

I in rem minoris. In. l. ista dicitur. Si tutor vel curator accipit pecuniā mutuo nomine pupilli vel adulti: finito officio: ille qui pecuniam dedit poterit cōuenire pupillū vel adultū. Tex. si in rē. i. si in vtilitatem. Tex. merito psonalis. i. certi ꝯditio. Tex. dāda est. ¶ Or segnori no. hic: ꝙ hec. l. d; intelligi cum tutor vel cur̃. accepit pecuniā noie pupilli vl̃ adulti ꝛ eis est data ꝛ in rē eoꝝ ꝯuersa est: finito officio dabitur actio in pupillū vel adultum: vt. s. qō cū eo. l. eum qui. Secus tn̄ esset si aliquis

quis mutuauit pecuniam tutori vel curatori: non vt tutor vel cur. q: tunc dare actio cōtra eos. ꝛ sic soluit. ar. contra. s. si tutor vel cur. inter. l. penul. ꝛ dixi. s. si cer. pe. l. eum qui.

Sibi. In. l. ista dr. Si aliqui fuerunt tutores alicuius pupille ꝛ finita tutela administrauerunt spōte. ꝛ postea fuerūt dati curatores ꝛ locauerunt predia quodā pupille. Tex. pseuerantes. sub. spōte. Tex. eos. sub. quodam tutores. Tex. conueniri. sub. vt cedant tibi actionem. Tex. actio. nam si contrahit tutor vel curator deposito officio: datur vtilis actio pupillo vl adulto vt hic. ꝛ. s. l. ij.

Per tutorem. In. l. ista dicitur ꝙ per tutorē nō querit pupillo actio nisi ex certis causis. Segnori hec. l. vult hoc dicere: si tutor contrahit suo noīe nō queritur pupillo directa actio vel vtilis: sed ex certis causis sic: vt si contrahit noīe pupilli vt dixi. s. e. l. ij. Uel pōt dici ꝑ tutorē pupilli non querit actio pupillo durante tutela nisi ex certis causis: sed finita tutela: transfert actio in pupillum. Alij voluerunt dicere ꝙ in quibus causis queritur actio dn̄o per procuratorem: eisdem per tutorem queritur actio pupillo.

¶ Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus.

¶ Quando pupilli ꝛ adulti agant vel conueniant ex facto tutoris vel curatoris in superioribus ti. dictū est. verū q: aliquando pupillus vel adultus habz plures tutores vel cur. ꝛ vnus ex plurib9 tutorib9 vel curatoribus vult agere vel cōueniri noīe pupilli vel adulti. ꝛ dubitat an possit. ꝛ iō ponit hec rubrica: si ex plurib9 tutoribus vel curatoribus oēs vel vnus cōueniri possit. sub. videamus ꝛ subijciamus. Et circa hoc ita breuiter no. si plures sunt tutores vel curatores: qlibet est tutor vel curator insolidū. vn̄ quilibet pōt agere vl respondere insolidū vel oēs nisi inter eos a testatore vel a iudice diuisa esset administratio. vt. j. e. l. j. ꝛ. ij.

Ab initio. In. l. ista dr. Si pupillus vel adult9 habebat plures tutores vel cur. ꝛ pupillus vel adultus ꝯueniť. ꝛ vnus de tutoribus vult eū defendere ꝛ alij nolunt: nunqd hoc facere poterit? Respondet ꝙ sic. Tex. ab vno. sub. solo. q: quisqꝫ est tutor insolidū vt no. ff. de admi. tu. l. cū decreto in fi. Tex. ignorare nō debes. Naz si plures tutores sunt ꝛ duo dicant ꝙ credūt ꝙ pupillus habeat malā causaz non tenent eam defendere. vt. s. de admi. tu. l. non est. ꝛ. ff. de admini. tu. l. quotiens. §. sicut. sed alter qui dicit ꝙ sibi videtur ꝙ hēat bonā cām: ipse solus poterit eū defendere vt hic dr.

Si diuisum. In. l. ista dicit. Si plures sunt tutores pupilli vel adulti: si a testatore vel a iudice diuisa ē administratio ꝑ ꝓuincias: indubitāter qlibet pro rebus prouincie sibi assignatis pōt agere vel respōdere. Tex. per ꝓuincias sic. quo casu qlibet pro rebus sue ꝓuincie pōt agere vel rn̄dere. ꝛ hoc cū diuisio facta est a iudice vel a testatore vt hic dicitur. ꝛ. s. de peri. tut. l. ad eos al's secus si a semetipsis. vt. j. de diui. tu. l. ij. Tex. producantur. ¶ Or segnori no. hic vbi inter tu. ꝛ cur. nō est facta diuisio administrationis a testatore vel a iudice: quisqꝫ pōt agere vel respondere. vt. s. ꝓxime dixi. Fallit in casu si dicet cōtutor ꝯtutori: volo ꝙ tu agas sine me: q: ego habeo te suspectum: vt colligitur in. ff. de cur. furi. l. cum filio. sed secus est in pluribus cura. simpliciter constitutis. q: quisqꝫ aget ꝓ parte virili: sicut colligitur. ff. de ꝓcur. l. qui ꝓprio. §. si duobus. ꝛ. l. si duos. ꝛ. l. si itaqꝫ. nisi esset specialiter ei mandatū: vt. ff. man. l. creditor. §. si duobus.

¶ Ne tutores vel curatores vectigalia conducāt.

¶ Quia tutores vel curatores de qbus in supiorib9 dictū est debēt a quibusdaz abstinere. s. a cōductionibus vectigalium: ideo ponitur rubrica ne tu. vel cu. vectigalia ꝯducant. vnde proprie dicuntur vectigalia publica cum quis ꝯducat a fisco: vt. ff. de publi. l. j. ꝛ. l. si qui.

Competēs iudex. Segnori i. l. ista prohibetur ne tutor pupilli vel curator adulti ante finitam tutelā vel curam ꝛ redditā rōnē conducant publica vectigalia. ꝛ si ante cōducant: crimē falsi cōmittunt ꝛ. l. cor. de fal. tenent. verūtamen si illud qd̄ debēt fisco ꝛ pupillis vel adultis soluūt: excusantur a pena falsi. Tex. nōduz reddiderūt. sub. sed desierūt administrare. Tex. accesseris. sub. nō deposito officio nisi reddita rōne. Tex. dicas. propter vectigalia que primo cōtraxisti cum fisco. Tex. poteris. ¶ Or segnori no. hic regulam ꝛ eius instantiā. nam hec regula rem alienā gerentibus nō interdici debere rerū suaruz administrationē: vt. s. rem ali. ge. in rubro ꝛ in nigro. Sed regula illa fallit hic: q: tutor vel curator prohibet publica vectigalia ꝯducere. ꝛ si conducit: cōmittit crimen falsi. Et quare cōmittit crimen falsi? Quia omnia bona sua tacite sunt obligata pupillo vl adulto: vt. s. de admini. tu. l. pro officio. si cōducit publica vectigalia: similiter omnia bona sua obligant fisco: vt. j. in qui. ca. pig. ta. contra. l. j. vnde cōmisit doluz. Sed si aliqs duobus ꝑuatis obligat eandem rem: primo vni: postea alij: cōmittit crimen stellionatus: vt. ff. de pig. act. l. j. sed si obligat fisco: falsitatē cōmittit vt hic. ꝛ. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. §. cum tutore. sed licet cōmittat crimen falsi: tamen si satisfacit pupillo vel adulto ꝛ fisco: nō tenet crimine falsi. q: quid enim affuit donatus ꝛc. vt. ff. qd̄ quisqꝫ iur. l. j. in fi. Item no. ꝙ hec est regula. si aliquis cōmittit crimen: licet paratus sit reparare delictū non euitat penam. verbigratia. fur fecit furtū paratus est reddere rem: nō euitat propter hoc penam: vt. ff. de furtis. l. qui ea mente. ꝛ idem est in raptore vt colligit. ff. vi bonorum rap. l. penul. Sed fallit in casibus. si eniz tutor vel curator conducit publica vectigalia: conducēdo cōmittit falsum: si anteq̄ accusetur paratus est satisfacere pupillo vel adulto ꝛ fisco: non tenet crimine falsi. qd̄ est speciale hic. ꝛ ad hoc est. ar. j. de cadu. tol. l. vna. §. vlti. Itez fallit etiam si quis committit crimen stellionatus: vt. j. de crimi. stel. l. j.

¶ De tutore vel curatore qui non satisdedit.

¶ Quia tutores vel curatores de quibus in superioribus dictum est: tenent satisdare rem pu. sal. fo. si nō satisdant qd iuris sit videamus ꝛ subyciamus.

Si nōduz. In. l. ista dicit. Si magistratus mihi minori. xxv. annis dedit curatores ꝛ dedit sine inquisitione: ꝛ cum essent nō soluendo nō exigit ab eis satisdationē rem minoris sal. fo. eo mō potero dicere durante administratione vos curatores mei nō estis idonei: satisdetis mihi rem meam sal. fo. ꝛ si nolunt satisdare: repellendi sunt ab administratione. Tex. vobis ab aduersario. qui nunc esse aduersarius vi. Tex. satisdatione. sub. rē pupilli vel adulti sal. fo. ¶ Or segnori in. l. ista no. ꝙ satisdatio rem pupilli vel adulti sal. fo. pōt peti a tutoribus vel curatoribus cuz dantur. ꝛ si non est petita: durante officio pōt peti vt hic. Item not. si tutores vel curatores non satisdant rem pu. vel adulti sal. fo. repellunt ab administratiōe vt hic sicut ꝛ si non faciunt inuentarium. vt. s. de administra. tut. l. vlti. Item no. ꝙ potest peti vt cogantur satisdare rem pupilli sal. fo. captis pignoribus vel mulcta indicta: vt insti. de satisda. tu. in fin.

Te eum tutorem. In. l. ista dr. Si tutor vel cu. nō vult satisdare rē pupilli vel adulti sal. fo. ꝺm decretū iudicis debz remoueri ab administratione. ꝛ si inopia faciat hoc: nō repellit cū no. infamie. si i fraudem hoc faciat: dz remoueri cū no. infamie. Unū sciatis ꝙ si tutores vel curatores repellantur q: nolunt satisdare rez pu. vel adulti saluam fo. alij idonei sunt surrogandi in locuz

eorum. Tex. si sm presidis. i. iudicis. Tex. 7 iur formam non satisdat. sub. rem pu. vel adulti. sal. fo. 7 est forma iur. vt si tutor vel curator est testarius vel datus cu inquisitione q no satisdat: als sic. 7 ad hoc facit. j. l. proxi. 7 insti. de satis. tu. in prin. §. j. Tex. si inopia hoc faciat. i. cessat satisdar. Tex. si in infamia. sub. remouetur. a tutela. Tex. si fraude. i. malitiose. Tex. iubebit. s. satisdare. Tex. 7 in locum defunctorum. als defunctorum. s. tu. vel cu. Tex. alios. s. cu. vel tu. Tex. precipiet. sub. 7 alios in locum eorum qui remouentur a tutela.

N dubium. Jn. l. ista dr. Si aliq sunt legittimi tutores non testo dati. isti si non satisdant rez pupilli sal. fo. non possent administrare: 7 io si agerent 7 snia esset lata contra pupillos ipso iure non vz: 7 io non habet pu. contra istam sniam restitui in integrum: cum ea que ab eo sunt gesta. ipso iure irrita sunt. Tex. non testo dati sunt. vt sunt legittimi tutores: vt. ff. de legi. tu. l. legittimos. Tex. non caueant. sub. rem pu. sal. fo. Tex. iuri. tuo. loquitur impator pupillo iterrogati: vt pz ex. l. subscriptione. Tex. obtinet. sub. ipso iure: 7 io no eget resti. in integru: vt hic annectit. Tex. sunt. ¶ Or segnori no. in. l. ista. Si tutor legittimus vel datus a iudice sine inquisitione no satisdat: ipso iur no pot experiri. nec dz incboare administrare. 7 si agit 7 lata est snia contra minore ipo iure no vz: 7 io no pot restitui. vt. s. si aduersus li. l. iij. 7. ff. de mi. l. in cause. in prin. Sed si snia esset lata pro minore bene valeret: vt. s. de pcu. l. no io minus. na lz tutor no debuit administrare: si administrat ad vtilitatem pupilli bene vz: vt. j. e. l. vlti. ¶ Jtem no. q quattuor sunt spes tutor. nam est tutor testametarius: 7 iste non satisdat: qr fides eius 7c. vt. s. d epi. audi. l. de creationibus. 7 instit. de satis. tu. in prin. Est aut tutor legittimus. 7 iste tenetur regulariter satisdare. lz aliqn non: vt si tutela est modica: vt ff. de legi. tu. l. legittimos. Est aut tutor datiuus sine inquisitione. vt tota die dant in ciuitate ista. 7 dr dari sine inquisitione: qn iudex no inquirit facultates pupilli: nec tutoris dati. 7 iste dz satisdare ab initio. 7 durante officio ab eo potest peti. 7 si non satisdat repellitur ab officio. sed si hoc facit inopia: sine nota infamie. si fraude tuc cu nota infamie vt. s. l. pxi. sic 7 alibi qui dolo omittit cauere plus punit q si inopia: vt. ff. de col. bo. l. j. §. si cu duobus. Sunt 7 quida tutores qui dant cum inquisitione: puta si dicit ita tutor iudici. dne no rogare aliqe qui fideiuberet pro me: inquiratis qd valent facultates pupilli: qr si facultates pupilli valent mille lib. mee facultates valent duo milia. si inquirat hoc iudex 7 inuenit q in facultatibus pupilli est minus q in facultatibus tutoris: dat ei tutorem 7 iste dr datus cum inquisitione: 7 iste non satisdat. vt insti. de satis. tu. in princi. §. j. 7. ij. 7 ff. de ofir. tu. l. j. ¶ Or segnori quida annectut 7 aliaz spem tutor. Et dicunt et q est tutor inutiliter datus qui dz oino confirmari: vt insti. de satis. tu. in fi. 7. s. de testa. tu. l. mater. 7 intelligimus oino. i. sine inquisitione. Sed nunquid satisdabit rem pu. sal. fo. Videtur q non satisdat: cum heat testimonium testatoris: licet videatur datus a iudice: vt dixi. s. de confir. tu. l. si vt proponis. 7. j. l. proxi. tangit. Jte dicunt quidam alium esse tutorem: qui tenetur satisdare. s. datus ex inquisitione a minori magra tu: no a defensore ciuitatis: 7 sic intelligitur insti. de attil. tu. §. nos. Jtem qd dixi tutores datos ex inquisitione satisdare non cogi: verum est cu vnus solus est datus. Si aut plures ex inquisitione simul dati sunt 7 eorum vnus offert satisdationem prefertur alijs in administratione: vt. j. l. proxi. in versi. pluribus 7c.

On omnium. Jn. l. ista dr. Licet regulariter tutores debeant satisdare: non tamen omnes: 7 ita tutoru non oiuz par ca est. Na ecce tutor in testamento datus no satisdat. Jtem inutiliter datus si ofirmat cuz inquisitione non satisdat rem pu. sal. fo. ¶ Sz qd erit: iudex dedit plures tutores cu inquisitione. 7 ita no debent satisdare dicit vnus volo satisdare 7 volo preferri in administratioe: nunquid erit audiendus? Certe sic. Tex. ca est. sub. in satisdatione rem pu. sal. fo. Tex. ofirmatum. sub. cu inquisitione. vt. j. dicit cu datus est non recte: puta a matre. vel confirmatus sine inquisitione. cu datus est a patre. vt insti. de tute. in fi. Et ex ista lra colligitur diuisio facta. s. l. proxi. 7. s. de epis. audi. l. de creationibus. 7. ff. de legi. tu. l. legittimos obtinuit 7 idem esset si plures essent tutores testarij. si vnus offert satisdationem. debet preferri. vt. j. de admi. tu. l. iij.

Utor. Jn. l. ista dr. Si tutor q debuit satisdare no satisdedit. iste non poterit alienare quicq de bonis pupilli. sz bn pot ei qrere. 7 io bn pot qrere ei bonoru pos. Tex. tutor. sub. legittimus datus sine inquisitione. vt. s. l. pxi. Tex. pot. qr oditione pupilli deteriore facere no pot vt. s. e. l. in dubiu. in fi. sed meliore sic vt hic in fi. hui. l. dicit. Tex. que tpe artarent. vt est bonor possessio. vt. j. qui admit. ad bo. pos. l. ij. Tex. claret. 7 ad istud accedit. j. qui admit. ad bo. pos. pos. l. bonoru.

¶ De suspectis tutoribus vel curatoribus.

¶ Quia tutores 7 curatores eoipso q debent satisdare 7 no satisdat. suspecti sunt. 7 vt suspecti remouent. vt. s. ti. j. l. ij. subsequeter ponit rubrica de suspec. tuto. vel cur. sub. remouendis. 7 sub. a tutela vel cura. cu no. infamie. vel sine vel qb ex cais remoueant vl no videamus 7 subijciamus.

Jbertum. Jn. l. ista ponit talis casus. Queda mulier accessit ad impatore 7 cora eo sic pposuit. Dne imperator libertus meus datus fuit tutor filio meo pupillo. iste libertus dolose administrat: nunquid possum postulare vt remoueat a tutela? Respondet imperator q sic: nisi finitum esset officiu tutelle: pubertate filij tui: qr tunc posset conueniri de male gestis actione tutele. Tex. filij tui. matri interroganti rndet iperator vt pz ex. l. subscriptione. Tex. ei. sub. filij tui ipuberis. Tex. existimas. vt qr qn pot habe de re pupilli. x. dat ea p octo. Tex. facere potes. i. detegere. 7 sic. s. de ne. ge. l. j. vel dic suspectu facere potes. i. potes accusare de suspecto. Tex. oueniendus est. in quo iudicio venit dolus culpa lata 7 leuis: 7 tenet de gestis 7 de gerendis si potuit querere 7 no qsiuit: vt. j. arb. tute. l. quicqd. Et no. cuz tutor remouet ob dolu: remouet cu nota ifamie. sz si ob culpa. tuc dixeru quida idem: si ob lata cuz lata culpa dolo comparet. Vel hoc est spale: vt no equiparet lata culpa dolo rone infamie: 7 si remouet ob inertiam vel negligentiam remouetur sine infamia: vt. ff. e. l. j. §. vlti. 7. l. be enim.

Uratores. Jn. l. ista dicit. Si pupillus qui habet tutores est effectus pubes: 7 sic finita est tutela: sunt ei dandi curatores: 7 isti curatores cessant petere a tutoribus vt admistret. Sed si cessant dolo suspecti sunt: 7 ideo potest peti vt remoueant: 7 ideo in locum eor alij subrogent. Tex. cessant. vt. j. ar. tu. l. quicqd. Tex. accipias. vt. s. in qui. cau. ba. tu. tu. vel cu. da. pos. l. licet.

Reses. Jn. l. ista ponit talis casus. Quedaz mulier accessit ad principem 7 coram eo sic proposuit. Dne imperator: filij mei habent tutores: isti non administrant: qd faciendum est? Rndet imperator adeas psidem puincie: 7 pete vt cogantur administrare captis pignorib. Et sic adhuc no administrant: pete vt remoueant vt suspecti: 7 in locum eoruz alij subrogent. Tex. filiorum tuorum. matri interroganti rndet imperator vt pz ex. l. subscriptione. Tex. strictioribus remedijs. sub. q voluit. vel dicatis strictioribus. i. strictis. Tex. non probiberis. sub. o mulier. Nam mater pot accusare tutores filiorum suorum de suspecto: vt. j. eo. l. pietatis. 7 s. de nego. gest. l. j. 7. ff. eo. l. j.

Tiam testo. Jn. l. ista dr. Q nedum tutor datiuus vl legittim. si suspect e i admistratioe postulatur

postulatur vt remoueatur a tutela: immo ⁊ tutor testamentarius si fraudulēter administrat. Tex. argueris. i. probes: qꝛ cuiuslibet generis tutor pōt vt suspectus remoueri: vt colligitur. ff. eo. l. j. vel arguis. i. probes. qꝛ qui dolum dicit ⁊c. vt ff. de proba. l. quotiens. §. qui dolo.

N postulandis. In. l. ista dr̄ ꝙ tutores vel cur. non debent iudicari vt suspecti eoipso ꝙ pauperes sunt: sed eoipso ꝙ negligenter ⁊ fraudulenter administrāt. Tex. non in res. i. ꝙ pauperes sunt. Tex. sed an nihil segniter. i. ꝙ negligenter. Tex. perpēdi opꝫ. naꝫ suspectus dicitur tutor eoipso ꝙ male administrat: vt insti. e. §. suspectum. ⁊ etiam. ff. e. l. suspectum.

Jetatis. In. l. ista dr̄. Si mulier petit tutores filiorꝫ fratris sui suspectos remoueri a tutela: cōmēdanda est. nā non solū masculi possunt hoc petere: immo ⁊ femine. ⁊ cōpetit istud ius nō solū parētibus: immo agnatis ⁊ cognatis ⁊ libertis ⁊ affinibus. Iteꝫ ipsi minores si nō sunt impuberes pn̄t petere remoueri tutores vt suspectos. Tex. offo: idest munere. Tex. fratris tui filios. amite interrogāti respōdet imperator: vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. conaris. nam non solum possunt petere suspectos tutores remoueri masculi: immo ⁊ femine. vt. ff. e. l. j. Tex. impetrabis. vt. s̄. e. l. j. ⁊ ij. Tex. estimabit. nam nō eoipso ꝙ tutor est pauper remouetur a tutela. vt. s̄. l. pxi. sꝫ si ē paup ita ꝙ noceat pupillo: adiungit̄ alius vt hic. Tex. extraneis. sub. quoꝝ interest. Tex. ipsi. s. puberes. secus si ipuberes. ⁊ hoc dicit. ¶ Or segnori no. in. l. ista in fi. ꝙ differt impubes ab adulto i petēdo tutores suspectos remoueri vt hic dr̄. ⁊ alias similitudines ⁊ dissimilitudines no. vobis plene. s̄. de in inte. resti. l. si tutorē habēs. vnde amplius hic non dico.

Um quem. In. l. ista dr̄. Si tutor vel cur̄. pupilli vel adulti accusat̄ vt suspectus: abstinē dꝫ ab administratione pēdente accusatione: ⁊ interim alius curator ordinādus est in locum eius qui debeat administrare. Tex. ordinandus est. Un̄ no. si accusat̄ aliquis tutor vel curator de suspecto pēdente accusatiōe nō dꝫ administrare: immo interim alius tutor vel curator ordinādus est q debeat administrare. ⁊ idē est si prelatus ecclesie accusat̄ de dilapidatione ⁊ ad istud accedit. ff. e. l. si tutor. ⁊ insti. e. §. suspectus. in v̄si. siquis aūt ⁊c. Itē no. ꝙ tutor vel curator pōt remoueri vt suspectus si accusat̄. sed si euidēter appareret suspectus: tūc remoueret̄ sine accusatione. vt. ff. e. l. iij. §. preterea.

J non. In. l. ista dr̄. Si tutor vel curator nō petijt cōtutorē suū vt suspectū remoueri: durāte tutela vel cura: non pōt petere vt reddat rōneꝫ sui act⁹. Tex. curaueris. qꝛ nō accusasti eū de suspecto qd̄ facere potuisti. vt. j. de admi. tut. l. ij. Tex. restitui. ⁊ ad istud accedit. s̄. de admini. tu. l. rationes. ⁊ l. ij. ⁊. ff. de tute. l. j. in fi.

Uspectos. In. l. ista dr̄. Si tutores remouentur propter dolū vt suspecti: infames efficiunt̄. si auteꝫ remouent̄ ob negligētiā: nō efficiētur infames. hoc dicit. Tex. ob negligētiā. idest ob leuē culpā. Tex. est. ¶ Or hic habetis. si tutor remouet̄ vt suspectus pp̄ doluꝫ: no. infamia. si ob culpā: non notat̄ infamia. Sed qd erit si tutor remotus est oblataꝫ culpā: nūquid efficit̄ infamis? Uidet̄ ꝙ sic: qꝛ lata culpa dolo cōparat̄. vt. ff. depo. l. j. §. ꝙ nerua. ⁊. ff. si mēsor fal. mo. l. j. Sed qd erit si tutor vel curator est remotus simpliciter: nūquid erit infamis vel nō? In qōne ista dicimus dupliciter. Et vno mō sic ꝙ nō erūt infames: qꝛ interpretatione legū pene sunt moliēde potiusꝙ̄ exasperāde. vt. ff. e. l. be eni. ⁊. ff. de penis. l. interpretatiōe. ⁊. l. pſens. ⁊ qꝛ semper obscuris ⁊c. vt colligit̄. ff. de reg. iur. l. semp. Secūdo mō dicimus ſm ꝙ dn̄s Azo in summa huius ti. ipse eni dicit vnū qd̄ hꝫ iur̄ colorem ⁊ dicit: cum iudex remouet tutorē vel curatoreꝫ simpliciter: aut petebatur tutor vel curator remoueri ob dolum. ⁊ tunc dicam eum remotum ob dolum: etiā nō expressa causa. ⁊ hoc casu erit infamis. Aut petebatur tutor vel curator remoueri ob culpaꝫ. ⁊ tunc dicam remotum ob culpam: ⁊ hoc casu nō erit infamis: qꝛ snīa dꝫ cōgruere petitioni: vt colligit̄. ff. de neg. gest. l. pōpo. in negocijs. Sed si peteret̄ tutor vel curator remoueri ob dolum ⁊ ob culpam: tunc habet locū prima responsio: vt interpretatione legum pene molliant̄. Item istud est verū cum petitur tutor vel curator vt suspectus extraneus: si autē cōiuncta persona petit̄ remoueri: tunc ob culpā ⁊c. vt probat̄. e. l. si tutor.

¶ De in litem dando tutore vel curatore.

¶ Segnori quidaꝫ habēt rubricaꝫ vt ego dixi. ⁊ hec est verior. Alij habent rubricam de in liteꝫ dando tuto. ⁊ hec rubrica est securior male intelligētibus. Et rubrica ista continuat̄ sic. Dictū est. s̄. de tutoribus datis ad negocia gerēda sed qꝛ plerūqꝫ est ꝙ pupillus habꝫ litem ⁊ dubitatur vtruꝫ debeat tutor dari vel curator: ideo dicit rubrica de in litem dando tutore. s. olim. vel cura. dando in litem. s. hodie. ⁊ ita istud. vel. ponit̄ correctiue. simile no. s̄. in q. cau. ha. tu. tu. vel cu. da. pos. in rubrica ſm Pla. Unde no. hic olim ita erat si pupillus habebat tu. ⁊ lis mouenda erat inter pupillū ⁊ tutorem: ad illaꝫ litem dabat̄ vnus tutor. ⁊ ille dicebatur pretorius tutor. Hodie ad illaꝫ litem datur curator: vnde licet occasione tutele non possit esse lis: tamen alia de causa potest esse lis inter tutorem ⁊ pupillum: vt insti. de auctoritate tu. in fi. ⁊. j. de aucto. tut. l. j.

J quas. In. l. ista ponit̄ talis casus. Quidā accessit ad pricipeꝫ ⁊ corā eo sic ꝓposuit: dn̄e imperator pater pupilli mei debebat mihi pecuniam: nō inuenio in tutela vn̄ possim mihi satisfacere: volo ꝯuenire pupillū durāte tutela: quero a vobis vtruꝫ possum? ⁊ si possuꝫ qs iuuabit pupillū? Ad qd̄ respondet imperator: tu potes ꝯuenire pupillū tuū auctoritate cōtutoꝝ tuoꝝ. ⁊ si nō habes alios cōtutores: dabit̄ curator ad illā litē vt iuuet pupillū. hoc dicit ista. l. Uidete lr̄am. Tex. siquas petitiones. sub. o tutor. naꝫ tutori interrogāti respōdet imperator: vt pꝫ ex. l. subscriptione. Tex. habes. sub. ex causa precedenti: nō ex cā tutele. Tex. nō potes. vt. s̄. de admi. tu. l. ij. sꝫ ex antecedenti sic. vt. s̄. q da. tu. pos. vel curatores. l. creditoreꝫ. ⁊ auc. minoris. Tex. non haberēt. sub. qꝛ solus est tutor. Tex. curatores. sub. ⁊ non tutores. ⁊ ſm hoc. vel. qd̄ ponitur in rubrica ponitur correctiue vt dixi. Tex. accipere deberent. ⁊ ad hoc facit. j. l. proxi. ⁊ insti. de auctoritate tu. in fi.

N tibi. Segnori in. l. ista vos ponetis ita casuꝫ. ⁊ aduertatis ꝙ sensum huius. l. habuistis. s̄. l. proxi. tamen iste casus videtur omnino alius: tamen vos ponetis ita casum. Accessi ad principem ⁊ coram eo sic proposui dn̄e imperator pater meus habuit quēdam fundum. ille fundus patre meo mortuo: mihi ⁊ fratri meo cepit esse cōmunis ex successione paterna. frater meus prior erat natus me: fundum paternū insolidum vendidit. mortuo fratre meo fui tutor filij sui impuberis: video fundum cōmunem mihi ⁊ fratri meo in totum venditum: vn̄ volo vendicare pro dimidia ab emptore: quero a vobis nunquid possuꝫ? Rn̄det imperator gratādo sibi aureꝫ: ego non video de iure quin possis vēdicare: sed caue quid facias. dicit iste: quomodo debeo mihi cauere? Rn̄det imperator: bene dico tibi tu potes vendicare. sed si vendicabis tuam dimidiā: emptor habebit regressum ad pupillum tuum. finita tutela pupillus dicet tibi: cur vendicabas? cur non satisfecisti tibi de bonis meis? iteꝫ cur nō expectabas ꝙ finita tutela ꝯuenires me ꝯtrario iudicio. Unde dicit imperator: mihi videt̄ vt tu nō vendices: sed tm̄ a pupillo ꝙ̄tum est tua pars compēsa. si iste dicit volo facere aliud: vendica. sed ex alia parte pete curatorem: qꝛ emptor denūciabit pupillo

vt defendat eum in cā euictionis: sed pupillus solus non posset defendere. tu non: q2 tu vendicas: vñ curatorem pete qui eum defendat. Tex. hre. sub. siquid debes pupillo. Tex. possis. sub. sed si tibi non placet hoc facere: audi quid facies. Tex. petuntur: scilicet hodie: ⁊ quia tutores tenetur pupillum in causa euictionis defendere: ⁊ ita habetis siue tutor mouet litem pupillo: siue alius qui est habiturus regressum contra pupillum debet petere aliuz tutorem. vt. s. l. proxi. ⁊ insti. de aucto. tu. in fi.

AD protegendaz. In. l. ista dicitur. Si datur tutor oliz: hodie curator ad litem aliquā defendendam: iste non est subiectus periculo totius administrationis: sed illius cause vel litis quā gessit. Tex. ad protegendam. i. ad mouendam. Tex. tutor. sub. olim Tex. siue curator. sub. hodie vt dixi in rubrica. Tex. tutela. i. defensio. Tex. pter negociū. sub. illius litis. Tex. conueneris. verūtamē si nō defendit pupillū pōt remoueri vt suspectus: vt. s. de admi. tu. l. vl. ⁊. s. de procur. l. eum qui.

AD litem. In. l. ista dr. Si olim datus est tutor ad litem: finita lite desinit tutor esse: ⁊ si quid erogauerit illō poterit petē ab alijs tutorib⁹ pupilli. Tex. tutor. sub. oli. hodie curator: vt insti. d cur. §. certe rei. Tex. pōt. sub. finita tutela.

Siue ex testamento.

In. l. ista dicitur. Si ego fui tutor filiorum fratris mei siue testārius siue legittimus indubitanter si habeo actionem contra fratrē meum: ⁊ de illis questionibus quin possim agere dato ei curatore veteri minime debeo. Tex. veteri. i. dubitare. Tex. procuratore. s. constituto a te. ¶ Or segnori habetis hic ꝙ creditor pupilli potest esse testamentarius ⁊ legittimus tutor vt hic. hodie secus vt. s. qui da. tu. pos. l. creditricem. in auc. minoris. Item potero constituere procuratorem qui agat nomine meo. Item potero petere vt detur curator ad litem. Sed quid est quod dicit littera: vbi tutor exigitur: scilicet olim. Uel potest dici: si aliquis est pupillus ⁊ habet curatorem ad litem: quia iste curator non potest prestare auctoritatem in aditione. vnde dabitur tutor: vt. ff. de appel. la. l. cum in vna. §. j. secus in curatore adulti: vt. s. de admi. tu. l. cum quidam.

¶ De eo qui pro tutore negocia gessit.

¶ De veris tutoribus ⁊ curatorib⁹ in superioribus dictū est. Sed quia aliquando quis putat se tutorem ⁊ non est: ponit de eo qui protutore negocia gessit. Et dicatis protutore. vt sit vna pars. ⁊ dicitur protutor: qui putat se tutorem ⁊ nō est: vt. ff. e. l. j.

Etiam mulieres. In. l. ista dicitur. Si mulieres: putāt se tutrices cū nō essent ⁊ administrauerūt res pupilli. act. ptutele tenenť. Tex. tenenť. sub. actione ptutele. vt hic. ⁊. s. de testa. tu. l. mater. in fine. sed si mulier sciret se tutricez non esse: ⁊ administraret actione nego. gest. teneretur: vt. s. de testamen. tut. l. j.

Non vtiliter. In. l. ista dicič. Si aliquis datus est tutor inutiliter ⁊ ipe putās se tutorē agit noie pupilli: si obijciť ei ꝙ nō est tutor. si nō ostēdat se tutorem repelleť. ⁊ de eo qđ gessit teneť actione protutele reddere rationem. Tex. non vtiliter datus puta a matre que non habuit ius dandi. Tex. submouebitur. sub. nisi faciat fidez ꝙ sit tutor: vel nisi offerat satisdationem de rato: vt colligitur. ff. de administra. tuto. l. in vulgo.

¶ Si mater indēnitatem promiserit.

¶ Quia aliquando pater indēnitatem promittit tutorib⁹ vel curatoribus pro pupillis vel adultis: adijcitur hec rubrica. ⁊ sub. an mater teneať vł nō: videam⁹ ⁊ subijciamus.

Uo. In. l. ista dicitur. Si mulier petijt dari tutorem filio suo pupillo suo periculo ⁊ magistratus dedit potius videtur dare suo periculo ꝙ̄ mulieris: quia mulier videtur intercedere contra velleia. ⁊ iō nō tenetur. ¶ Or segnori custodiatis vos hic quia aut mulier promittit indēnitatem in secunda persona dicendo ita: o tutor de eo qđ debes vel debebis pupillo promitto tibi indēnitatem. hoc casu cessat velle. se. con. vt colligitur. ff. ad velle. l. ꝙ̄uis. Aut promittit indēnitatem per verba tertie persone ita dicendo: de eo qđ debet vel debebit tibi pupillus promittit tibi indēnitatem. hoc casu videtur intercedere pro pupillo: ⁊ ideo non tenetur. vt. s. ad velle. l. si mater.

Uedam. In. l. ista dicitur. Si dati sunt tutores periculo matris ⁊ aui materni. indubitanter si tutores experiri velint finita tutela debent experiri contra quondam pupillos: non contra matrem vel auum maternum.

AB tutorē. In. l. ista dicitur. Si mater petit tutorē minus idoneum pupillo suo dari. non tenebitur nisi specialiter decreto presidis contineretur ꝙ periculo suo dati essent. Tex. ob stricta est. si enim mater petit periculo suo tutores dari per verba secunde psone. tunc tenetur. vt. s. l. proxi. si aūt per verba tertie persone. non tenetur. vt. s. e. l. j.

¶ Si contra matris voluntatem tutor datus sit.

¶ Quia interdum datur tutor contra matris voluntatez: ideo ponitur hec rubrica.

Si contra. In. l. ista ponitur talis casus. Mater fecit testamentum ⁊ instituit sibi filium suum heredē: ⁊ vetuit in testō ꝙ talis non deberet dari tutor filio suo. postea ille dat⁹ est tutor filio suo. nūquid debet remoueri a tutela? Certe sic sine nota infamia. Tex. non suffragabitur. q2 tunc remouet euz nota infamie. vt. ff. de suspe. tu. l. ij.

¶ Ut cause post pubertatem tutor assit.

¶ Quia interdum incheatur causa pupilli durante tutela ⁊ tutela finitur ante causam finitam: ⁊ tutor debet adesse cause incheate: ideo ponitur hec rubrica.

Tutores. In. l. ista dr. Si tutores fuerūt ꝯdēnati noie pupilli ⁊ ipsi ꝓuocauerūt: ⁊ pēdēte ꝓuocatiōe est finita tutela: ⁊ ipsi nōdum reddiderāt rationem curatoribus: ipsi debēt adesse cause pupillo2 maxime cū adhuc instra illius cause habeāt apud se. Tex. est. vt. ff. de admi. tu. l. ita autez. §. j. Tex. precipiet. ⁊ ad hoc concor. ff. de ap. l. tutor. ⁊. ff. si tu. vel cu. ap. l. j.

¶ Ubi pupilli educantur.

¶ Quia sepe dubitatur vbi pupillus debeat educari. ideo ponitur hec rubrica.

Educatio. In. l. ista dicunť duo. Primo dr: si aliq pupilli habēt tutores ⁊ matrē: ⁊ mr dicit: volo ꝙ filij mei apud me moreť ⁊ educeť. ⁊ dicant tutores: imo apud nos debēt educari: certe si mr vitricū nō superinduxit: debēt morari ⁊ educari apud matrē. q2 nulli magis cōuenit educatio liberorum ꝙ̄ matri. Sz ponamus ꝙ mater ꝯuolauit ad secūdas nuptias ⁊ ita vitricū superinduxit: venit mater ⁊ dicit ꝙ pupilli debent morari ⁊ educari apud eaz: tutores dicunt ꝙ apud se. Item

Item veniunt cognati: ⁊ dicunt ꝙ apud se. apud quem debent morari ⁊ educari? Certe quando est orta questio inter matrez ⁊ tutores ⁊ cognatos: debet adiri preses prouincie: ⁊ preses prouincie estimabit inspecta qualitate personaruz ⁊ coniunctione apud quem debeat morari ⁊ educari. Tex. cõmittẽda est. ¶ Or segnori no. vbi mater nõ cõuolauit ad secundas nup. ius p̄sumit in immensum ꝙ mater diligat filios: vt in aucte. de nup. §. eius. ⁊. j. ꝺ cur. furi. l. vl. in prin. ⁊ ideo apud eaz debent filij morari ⁊ educari vt hic. sed si vitricuz superinduxit: ius p̄sumit cõtrariũ vt. s. de admi. tu. l. lex que tutores. §. serui. ⁊ iõ apud eaz morari vl' educari nõ debent. Sed videt ꝙ si superinduxit vitricũ ꝙ adhuc apud eam debeant morari ⁊ educari: qꝛ. l. dicit ꝙ vitricus põt esse tutor priuigni vt. j. de cõtra. iudi. tut. l. vlti. Ad qꝺ rñdetur licz vitricus posset esse tutor priuigni: nõ sequit ꝙ apud eũ debeat educari. Uel dico ꝙ vitricus põt esse tutor p̄uigni si detur in testamento a patre. Tex. quando autẽ. inter eã. s. matrem vitricum superinducentem. Alij intelligunt. inter eam. s. matrem vitricuz non superinducentem. Sed ipsi male dicunt ꝙ littera superior indicat cõtrariuz. Tex. debeat. dum tamen in educatione vitet eos qui sunt suspecti: vt. j. l. proxi. Tex. iusserit. vt. ff. eo. l. j.

Trum. In. l. ista dicitur. Si pupillus habebat auum maternũ: auus dicebat: volo ꝙ apud me pupillus educetur. similiter patruus dicebat. volo ꝙ apud me. certe iudex debet examinare qs sit idoneor: dumtamẽ suspectum ex spe successionis euitet: vt apud eum non educetur. Tex. affectiõe. vt. ff. eo. l. j. Tex. estimabitur. quia si patruus est substitutus pupillo: dicet iudex: illa substitutio mouet me vt non educetur apud te. ⁊ sic iudicatur quis suspectus ex spe successionis: sicut ⁊ ille qui insidiatur pupillo: vt. ff. e. l. vlti.

¶ De alimentis pupillo prestandis.

¶ Dictum est. s. vbi pupilli educari debeant. Uerũ quia pupilli non possunt de vento viuere: iõ ponit hec rubrica.

Upillus. In. l. ista dicit. Si pupillus habet tutorez q quottidie dat ei panem ad cõmedenduz de sigale ipse potest adire presidez prouincie: ⁊ preses prouincie coget euz tibi p̄stare alimenta ꝑm facultatez p̄rimonij tui. Denuo dicit pupillus domine ipse habet talem excusatiõnẽ: qꝛ dicit ꝙ mouetur mihi status questio ⁊ bonorum. Certe ⁊ propterea ista non est bona excusatio. ⁊ ideo hoc casu tenebit tibi prestare alimenta. Tex. fungetur. vt. j. l. proxi. Tex. penden. ac. vt. j. ad car. l. vlti.

Uod plerũqꝫ. Segnori. l. ista bõa. l. ẽ ⁊ leuis: ⁊ ista. l. dicit tria. ¶ Primo dicit: ⁊ hoc tota die dicũt layci malum esse officiũ: tutor debet probare quid expendit pro pupillo: aliquando expendit vnum denariuz: qualiter probabit hoc? si vellet facere instrumentum daret xij. deñ. quid debet facere tutor? Et certe dꝫ adire p̄torẽ: vt decernat q̄ñtum eroget circa pupillũ singulis annis ꝑm facultates: qꝛ dicet iudex libenter: fac venire pupillum coraz me. venit ille: si puer est quattuor annoruz: certe satis habꝫ de quattuor corbibus frumenti ⁊ quattuor vini. Item iste est ita puer ꝙ de calciamentis dꝫ habere. v. sol. Si autez est magnus ⁊ videt euz robustũ dꝫ habere octo corbes frumẽti ⁊ octo vini. ¶ Scdo dicit: qd erit si dicit tutor nescio qd faciam: si petã decerni alimenta mors pupilli est: si nõ petam mors mea est. dñe iudex vos habetis scire ꝙ iste pupillus creditur magis pecuniosus q̄ȝ ipse sit: nec creditur ꝙ ipse habeat creditores: sed ipse hꝫ. si decreueritis ei alimẽta creditores venirent ⁊ scrutarentur bona pupilli: ⁊ ita si essent postea in tractatu sibi dandi vxorem damnũ sibi esse posset? Ad qꝺ respõdet iudex: de duobus malis minus malum eligendum est: vnde secure administra. ¶ Tertio dicit si finita est tutela: ⁊ repeto ei sumptus factos in alendo: ⁊ ipse dicit ꝙ non debui eum alimentare: quia dicit ꝙ ventus repleuisset ventrẽ eius. dico ꝙ feci sumptus in faciendo eũ imbui aliqua arte: vnde repeto ei illos sumptus. ipse dicebat ꝙ non indigebat magistro: quia adidicisset per se: nunquid est audiendus? Certe non: ⁊ ideo bonus iudex repetet ei alimenta vsqꝫ ad legittimum modum. Text. signari. simile infra quibus ⁊ quãdo quarta pars debetur. l. j. Tex. meruerit. quia malitijs hominum non est indulgendum: vt ff. de rei vendi. l. in fundo.

¶ De arbitrio tutele.

¶ Quidam habent rubricam istaz scriptam in accusatiuo: quidam in ablatiuo de arbitrio tutele. Et si habetis eã scriptam in accusatiuo exponetis ita idest de actione, pro iudicio tutele videamus ⁊ subijciamus. Et licet alie rubrice cõsueuerint poni in ablatiuo de pactis ⁊ trãsactiõibus: quasi voluntatis sit pacisci: ⁊ ita ponitur hec rubrica in accusatiuo quasi effectus tutele sit necessarius: vt supra de admi. tu. l. vlti. Uel potest exponi arbitrium tutele idest de arbitrio: tutele. Et vocat arbitrium tutele: quia iudex in eo arbitratur: vt infra de in litem iuran. l. vlt. Et intelligatis de arbitrio tutele scilicet directa quia de contraria agitur infra de cõtrario iudicio tu. vnde de ar. tu. videamus ⁊ subijciamus cui detur: de quo tangitur infra. e. l. j. ⁊ contra quem detur de quo tangitur in. l. ij. ⁊ ad quid detur de quo tangitur. j. e. l. quicquid.

Um tutele. In. l. ista ponit talis casus. Testator filios suos pupillos instituit sibi heredes: ⁊ cuz haberet mille in bonis dixit se habere. l. vel ecõtra. mortuo testatore pupillo datus est tutor: finita tutela conuenitur tutor: ⁊ cum testator dicit se habere in bonis. l. dicit tutor de quinquaginta teneor reddere rationem. Uel cum testator dixit se habere mille in bõis: cum non haberet nisi. l. petitur ab eo ratio de mille. dixit tutor: non de mille teneor reddere rationem: sed de quinquaginta. Nunc queritur in. l. ista de quo tenetur reddere rationem? An de eo quod in veritate erat in patrimonio? An de eo qꝺ testator verbis testamenti inseruit? Ad qꝺ respondet imperator: de eo qꝺ in veritate est in patrimonio: nõ de eo qꝺ verbis testamenti testator inseruit. Nam verba testatoris non officiunt veritati neqꝫ iustis probationibus hoc casu. Tex. a te. sub. tutore. Tex. peti ceperit. sub. finita tutela. quia actio tutele nõ nascitur nisi finita tutela: vt. s. de admi. tut. l. ij. ⁊. l. rationes. ⁊. ff. de tu. ⁊ ra. di. l. j. in fin. ⁊. l. si tutor. §. vlt. ⁊. l. seq. Tex. officit: idest preiudicat. Tex. vt dicis. sub. tutor. Nam tutori interroganti respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. verbis testamenti ampliauit: puta cum haberet. l. in bonis: dixit se habere mille. Tex. vel diminuit. puta quis cum haberet mille dixit se habere l. Unde no. in. l. ista duo no. Primo no. ꝙ erroneus sermo nõ officit veritati: vt colligitur. s. de probat. l. rationes. ⁊ etiam colligitur. ff. de offi. presi. illicitas. §. veritas. Itez no. ꝙ licet verbis dispositiuis testatoris stetur: vt in aucte. de nup. §. disponat. tamen enunciatiuis verbis non statur vt hic. Enunciabat enim testator: ⁊ non disponebat: cum dicebat se habere mille in bonis: cuz haberet tantum. l. Et ad istud accedit, scilicet ꝙ verbis testatoris enunciatiuis non stetur vt. ff. ad sille. l. j. §. j. ⁊ supra de probat. l. rationes. nisi forte testator iuraret ita esse. quo casu statur verbis eius in preiudicium heredum: vt in auctenti. de iureiur. a mo. pre. in principio.

Omina. In. l. ista videtur poni quidã casus in quo tutor tenetur de dolo ⁊ lata culpa. Nã ecce si p̄r pupilli mutuauit pecuniã idoneis ꝺbitoribus: si se mortuo tutor pupilli filij sui: dolo vl' lata culpa noĩa ꝺbitoꝝ passus ẽ effici minus idõea tenebit iudicio tutele. Tex. nomina paternoꝝ debitoꝝ. i. cõtracta a p̄re pupilli. Et dic noĩa. i. actiões. sic. s. fa. her. l. ea que in noibus.

Tex.tutele.quia debitores erant soluendo.Tex. vel manifesta negligentia: ⁊ ad hoc.ff.de ver.sig.l. magna negligentia.Tex.iudicio.sub.directo.finita tutela.Tex.curabit.sub. iudex. ¶ Or segnori.l. ista habet quoddā cōtrariuꝫ. Nam l.ista inuenit ꝙ tutor teneat̄ de dolo ⁊ lata culpa tantū. Alia l. vr̄ velle ꝙ teneat̄ ď dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: vt.j.e.l.qcqd. Ad qꝺ potest dici regulariter tutor tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: vt in.l.contraria. Sed speciale est hic vt teneat̄ de dolo ⁊ lata culpa tantū. Et est rō spālitatis in noibus cōtractis a se. Item in his que gerit tenetur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui. Sed in nominibus cōtractis a patre satis est si prestat dolum ⁊ latam culpaꝫ vt hic. Uel pōt dici. tutor de his que ipse fecit tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: vt ibi colligitur ⁊.ff.de reg.iur.l.cōtractus.sed his que facta sunt ēt ab alio satis est si prestat dolū ⁊ latam culpaꝫ vt hic.

Curator. In.l.ista dicitur. Si curator adulti deposuit pecuniam adulti ad comparationem prediorū. ⁊ postea de illa pecunia sibi predia comparauit ⁊ suo nomine: non autem adulto nec eius nomine: querit̄ qualiter consulit̄ adulto? Certe respondet̄ ꝙ ipse habet electionem vel velit petere illa predia quasi negocium suū gestum sit. an velit agere actiōe tutele ad pecuniā. ⁊ ad vsuras pecunie: quia in vsus suos videtur cōuertisse. Tex.curator.sub.adulti.Tex.qui post decretū p̄sidis: idest post preceptū iudicis. Tex.possessionis: idest rei possesse.sic.s.de proba.l.ij. Tex.sibi comparauit.sub.⁊ suo nomine ⁊ non nomine ipsius minoris. Tex. elige.sub.tu quondam minor. Tex. gessisse. idest vel petere rem illam emptam rei vendi. Tex.tutele iudicio: idest quasi tutele: vt nego.gest. Tex.implebit.quia debet iudex equitatem seruare: vt.s.de iudi.l.placuit. ¶ Or segnori not.hic vnum nota.⁊ speciale. Ecce si tutor de pecunia pupilli deposita ad comparationē prediorum: sibi ⁊ suo nomine predia comparat: hꝫ electionē minor pecuniā recuperare act. tutele vel neg.ge.si vult cū legittimis vsuris.i.ad maximas siue cētesimas: si clā emit vel palam: tūc tenet̄ ad cōsuetas ⁊ frequentatas in regione: vt.ff.de admi.tu.l.nō estimo.⁊ veniunt vsure in actiōe nego.gestoꝝ.⁊ in actione tutele: qꝛ iste actiones sunt bonefidei. ⁊ colligit̄ insti.de act.§.actionū. ⁊ in bonefidei ⁊c.vt.ff.de vsuris.l.mora.§.in bonefidei.⁊c. vl' velit vendicare rem emptam de pecunia sua: quod est speciale fauore minorum: sic ⁊ speciale est in milite.vt.s. de rei ven.l.si ex pecunia. Sic etiam fallit in alio casu.ff.de donatio.inter virum ⁊ vxo.l.si vir. Sed regulariter contra.s. de rei ven.l.si vt proponis.

Tam qui. In.l.ista dicitur. Si paterna hereditas defertur pupillo. ⁊ tutor abstinet ab illa hereditate. que erat lucrosa tanq̄ esset dānosa: nūquid pupillus poterit ꝯueniri hereditarijs actionibus? Respondetur ꝙ non. nec ideo tenetur. quia tutor sibi tenetur. quia inconsulte abstinuit. Tex.eum: scilicet minorem.i. pupillum vel adultum vt indicat littera sequens. Tex. suadet. Nā omnis qui abstinet ab hereditate. vt heres ꝯueniri nō potest. vt.s.si minor se ab hereditate ab.l.j.⁊ auc. si oēm. Tex.nihil quippe.hoc est certe. Tex.si ꝓpter eam causaꝫ.s. ꝙ tutores se abstinuerunt ab hereditate paterna incōsulte. Tex.competit.qꝛ quod cōsecutus es a tutoribus vel curatoribus non habes vt heres p̄ris. ¶ Or segnori no.i.l.ista abstinēs minorem ab hereditate incōsulte tenet̄ act. tutele vel neg.ge.vtili.vt.j.l.qcqd. ⁊ vbi minor abstētus est siue cōsulte siue inconsulte creditoribus hereditarijs nō r̄ndet. vt colligit̄.ff.de acq.here.l.si pupillus. ⁊ lꝫ hēat.act.tutele vel neg.gest.cōtra tutorem vl' curatorem nō tenet̄ creditoribus hereditarijs.qꝛ nō habet vt heres. sed vt minor ex sua industria: vt.ff.ad.l.fal.l.si heres. ⁊ si transigit nō potest venire ꝯ transactionem bonafide factam.nisi sit minor.vt.s.si aduersus trans.l.j.⁊.ij. ⁊ facit hec.l. ad decisionem questionis de filio qui fecit pacem cum interfectoribus patris sui ex qua pace pecuniam ab eis recepit.⁊ cum prius abstinuisset a paterna hereditate. conueniebat̄ nunc a creditoribus obtētu illius pecunie quā ex pace hūit.certe hec.l.est in ar.ꝙ nō teneatur creditoribus heredi.respondere.⁊ ad hoc etiam facit.ff.de sepul.vio.l.penul.⁊.ff.si men.fal.mo.di.l. si nō plures.§.in actione.

Omnes. In.l.ista dicitur. Si plures fuerunt tutores vel curatores alicuius pupilli: tutela finita nō debet cōueniri vnus tutor vel heres eius corā vno iudice: alius tutor coraꝫ alio: immo omnes coram vno iudice: cum causa tutele connexa sit. ergo si conuenitur vnus apud vnum iudicem: ⁊ alius apud alium: omnes apud eundem iudicem remittēdi sunt. Tex.ire debere.sub.vt ille cognoscat de act.tutele.Tex. cū igitur. qꝺ dicit in genere: nūc dicit in specie. Tex. examinaturum.sub.iudicē datum. ¶ Or segnori habetis hic si plures sunt tutores ex vna tutela cā cōnexa: nō dꝫ vnus cōueniri apud vnū iudicē: alius apud alium: ne cōtinētia cause diuidatur: vt.ff.de iudi.l.non iccirco.⁊. ff.de libe. causa.l.si pariter.⁊.s.de iudi.l.nulli.

Tam interdicte. In.l. ista ponit̄ taliscāus. c Si tutor pupilli alienat ꝯ iuris formā sine decreto: illa venditio non valet siue precio iusto siue minus iusto precio fiat. sed si vellet minor illā vēditionē ꝯfirmare poterit accipiēdo iustū preciū a tutore. Tex.vēditionis.vt si alienant̄ res que seruādo seruari pn̄t: vt.s.de admi.tuto.l.lex.que. Tex.substitutus.⁊ ad hoc accedit.j.ti.proxi.l.vl. Tex.transferatis.i. ei cedere teneris. immo ⁊ si sine cessione hēbit vtiles: vt colligit̄.j.ti.proxi.l.j. ⁊.ij.⁊.ff.de tu.⁊ ra.di.l.j.§.nunc tractemus.

Quicquid. In.l.ista dicitur. Si tutor vl' curator doluꝫ vel latam culpam vel leuem in administrando commisit siue in gerendo commisit. tenetur act.tutele ⁊ act.nego.gest.in qua actiōe nō solum venit dānū datuꝫ: imo si potuit lucrari ⁊ non fecit. Tex.amiserint.i.diminuerit. Tex.⁊ hꝰ in tutele: scilicet directa.⁊ hoc referatis ad quondam tutores. siue nego.ge.⁊ hoc referatis ad quondam tutores: vt.s. de neg.ge.l.si curatoris. ¶ Or segnori ex.l.ista colligitur qualiter formetur libellus contra tutorem in act.tutele. vel cōtra curatorem.in act.nego.gest.⁊ dicitur hic ꝙ debet sic formari. Ego contra talē quōdā tutorē meum ⁊ curatorē: ⁊ peto vt reddat rationem tutele vel cure geste ⁊ omisse: ⁊ vt reliqua restituat.i.instrumenta ad eum peruēta ratione administrationis: ⁊ vt inuentarium exhibeat. ꝙ si cessauerit peto ipsuꝫ cōdēnari quantum in litem iurauero: qꝛ tenet̄ de dolo: qꝛ in dolo est is qui tenetur reꝫ reddere ⁊ nō reddit: vt.ff.depo. l.j.in fi.⁊ probatur etiam hec libelli formatio.j.de in litē iurando.l.pe. Item notabis in.l.ista interesse habeat considerari regulariter ex damno: vt.ff.ad.l.ro.ď iac.l.iij.§. portio. speciale tamen est fauore minoris vt in actione tutele vt veniat interesse ex lucro: vt colligitur.ff.de eo qꝺ certo lo.dari oportet.l.non vtiq̄.in fi.sic ⁊ in actione locati: vt.ff.lo.⁊ cōduc.l.si fundus.sic ⁊ in stipulatione de rato: vt.ff.rem ra.ha. l.si cōmissa. ¶ Or segnori ex.l.ista colligitur arg. ad duas questiones sabbatinas. Et prima questio est. accepit tutor marchā argenti vt pateret̄ titiaꝫ pupillam suam nubere: vel vt curaret ita ꝙ titio nuberet: nunquid debet istam marchā restituere pupille in actione tutele quasi ista marcha quesita sit ex tutela. Est hec.l.in argu.ꝙ sic que dicit ꝙ tutor tenetur si potuit pupille acquirere si dixisset volo illam marchā pupille dare.⁊ ad hoc est argu.ff.eo.l.tutor qui ꝺm dignitatem.⁊.ff.de procura.l.a proprio.§.vt in ceteris.⁊.ff. de neg. gest.l. sinautem.§.j.⁊.ff. mandati.l.ex mandato. Sed certe in questione ista potest dici ꝙ in actione tutele nō veniat illa marcha: si al's illam bene nupsit ꝙ pupilla non est lesa in aliquo quasi dolo ⁊ culpa careat: ⁊ videtur quesisse ex industria sua. vt argu.ff.ad.l.fal.l.iij.⁊.ff. de act. emp. ⁊ vendi.l venditor. Item facit ad aliam questionem sabbatinam: qua queritur si aliquis volebat relinquere pupillo. ⁊ tutor dixit: quid vis facere relinquas mihi. ⁊ testator ei reliquit: nūquid illud

illud legatum veniet in actione tutele? Uidetur q sic: arg. huius. l. z ad hoc facit. ff. de admi. tu. l. pupillorum. Sed certe in questione ista dicimus q non venit legatum in act. tutele: quia dum testator legare volebat pupille: si tutor fecit sibi legare fecit vtilitatem suam z preferre debet vtilitatem suam vtilitati pupilli: vt argu. s. de offi. pre. l. presides. z. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. siquis.

Tutores. In. l. ista dicit. Si aliqs fuit tutor meus: lz finita tutela: longo tempore cessauerim couenire: nihilominus potero euz couenire: qr actio tutele no tollit pscriptioe longi tpis: nisi tutores liberassez trasactioe vl nouatioe atqz acceptilatioe: quo casu cotra venire no possez. Tex. no p. hiberis. sub. vt ratione reddat. Naz actio tutele est ciuilis: z ideo durat ad. xxx. an. vt no. s. de costitu. pec. l. ij.

Tutorem. In. l. ista dicit. Si aliquis fuit tutor meus. z mater mea intercedendo p illo indemnitatez pmisit: finita tutela cotra tutore eius z heredes possuz agere actioe tutele vt ro nez administratiois reddat: z vt reliqua p stet. Non autem possum agere actione ex stipulatu q mrez vel eius heredes: licet administrauerit z indemnitatem p. miserit tutori. Tex. quodaz. bene dicit quia non agit actione tutele: nisi tutele finita. Tex. petet. Nam in actione tutele venit ratio: z vt reliqua prestet: z dolus z lata culpa z leuis: z damnuz z lucrum: vt. s. e. l. quicquid. Tex. actio. quia promisit indemnitatem in tertia persona. vnde contra velle. intercessit: vt. s. ad velle. se. consul. l. si mater. s. si mater indemnitatem promisit. l. iij.

Si defunctus. Segnori. l. ista pdita e q rudez opinione antiquoz: z adhuc i sua rudi equitate que colligitur hac. l. Et in. l. ista ponit talis casus. Quida accessit ad principe z cora eo sic pposuit: Domine imperator titius fuit tutor meus: z cum ipse incohauit tutelam: nec ipse nec vxor sua aliqd habebat: deposita tutela inuetus est tutor meus locuples: volo eum ouenire actione tutele: nec possum probare q male administrauerit: vel dolum comiserit z lata culpam: sz possum probare q durante tutela erat pauper: z q finita tutela diues est: nunquid est hec sufficiens probatio q ipse debeat mihi condemnari actione tutele? Certe non. Tex. defunctus. quondam tutor tuus. Tex. debitum. s. ex causa tutele. Tex. alijs indicijs. i. alijs probationibus. Tex. cotinet iudicium. i. probationem. ¶ Or segnori habetis hic q non eoipso q tutor inuenitur ditatus presumitur esse ditatus ex causa tutele. Naz si hoc presumeretur interdiceretur ei sua propria fortuna z industria. Secus est in vxore causa vitandi turpis questus: vt. s. de dona. inter virum z vxo. l. j. Itez secus in plato eccl'ie fauore eccl'ie: vt. s. de epi. z cle. aucte. liceta. z auc. prohibitu est. In filio tn distinguitur si quesierit durante patria ptate: vt si est negligens ex bonis patris vel ex propria industria presumitur querere: vt infra de bo. que li. l. cum oportet.

Tutor. In. l. ista dicit. Si tutor finita tutela pseuerauerit administrare res conexas: tenetur actioe tutele de toto tepore quod fluxit ante tutelam z post. Unum sciatis q si tutor finita tutela no immiscuit se in administratione: de periculo post tutelam secuto non tenetur. Tex. non pertinet. concordabitis. s. vt cae post pubertatem tu. assit. l. vna. z. ff. de admi. tu. l. ita autem. §. j.

Tutele. In. l. ista dicitur q actio tutele descendit ex quasi cotractu. vnde dat heredibus z contra heredes. Tex. tutele actio: scilicet directa. Tex. tam heredibus: scilicet pupilli quondaz. q etia contra successores. sub. z vniuersales quodam tutores: quia hec actio est quasi ex contractu: vt insti. de obliga. que ex quasi contractu nas. §. j. vnde datur heredibus: vt insti. de perpe. z te. act. §. si heredes.

Ceteris. Segnori. ll. aliorum imperatorum qui precesserunt iusti. in superioribus habuistis. Hec. l. que est vltima. l. huius ti. est noua. l. iusti. imperatoris. z in. l. ista tria dicuntur principaliter. Primo dicitur: si tutor vel curator extra iudicium confessus est maiorem substantiam esse pupilli vel adulti q sit: siue hoc confessus est extra iudiciuz propter vtilitatem minoris: quia volebat ei diuitem vxorez dare: siue dixerit hoc quadam simplicitate ductus sine premeditatione aliqua de causa: certe no preiudicat hoc veritati. Secundo dicitur: si tutor in inuentario publice conscripto confiteatur has: z has res inuenisse in bonis pupilli: standum est confessioni tutoris vel curatoris. adeo vt si velit dicere q errauerit: presumptio iuris est z de iure q non admittitur probatio in contrarium. Tertio dicitur q tutor vel curator non debet attingere vel administrare res pupilli vl adulti post decretam sibi administrationem a iudice nisi pmo faciat inuentarium: nisi specialiter testator ei remiserit confectionem inuentarij. Et vnum sciatis q si tutor vel curator non fecerit inuentarium vt suspectus debet ab officio remoueri: z postea perpetuo erit infamis: que infamia non remittetur ei. Tex. vbicunqz dixerit. sub. extra iudiciu cositendo. secus si in iudicio vel inuentario publice confecto vt. j. dicit. Tex. vel adulti. sub. z hoc faciebat q daret ei ditiorem vxorem. Tex. substantie. z ita confessio facta a tutore extra iudicium no preiudicat sibi vt. j. de confes. l. vna. Tex. sinautem. incipit secunduz dictuz. Tex. publice facto: idest coram iudice vel publicis personis: vt. j. de admi. tu. l. tutores dixi. Tex. patiatur. Uidetur cotra. quia si scripsit in inuentario maiorem esse substantiaz pupilli non noceat: quia publica scriptura admittit probationem in contrariuz: vt. s. de proba. l. cum precibus. z. s. de non nu. pe. l. contractus. Ad quod potest dici q ibi loquitur de publica scriptura facta extra iudiciuz: hic de scriptura facta cora iudice. Uel loquitur de scriptura facta extra iudicium: hic de scriptura solemniter facta. Uel potest dici fauore pupilli est presumptio iuris z de iure q ita sit sicut continetur in inuentario: vnde probationem in contrarium non admittit vt hic. z. s. ad velle. l. antique. Sed in. l. contra. est presumptio iuris tantum que admittit probationem in contrarium: vt supra de contrahen. z commit. sti. l. optimam. z. s. de proba. l. siue. z ideo ibi non statur si contrariuz probatur. Tex. illo. incipit tertium z vltimuz dictu. Tex. attingere: idest incohoare administrare. Tex. tradantur a iudice administranda: vt. s. de tu. z cu. illu. per. l. j. Unde no. q curator vel tutor non debet incohoare administrare nisi primo fiat inuentarium legittimum: nisi in his rebus que nec modicam dilationem recipiunt: vt. ff. de admi. tu. l. tutor qui. §. j. Text. vetuerint: idest remiserint. quia hoc casu statur iudicio testatoris disponentis non enunciantis: vt. s. e. l. j. Tex. subiacebunt. sub. z hec est presumptio violenta q sit in dolo ex quo non facit inuetarium: vt. ff. de suspe. tu. l. iij. §. penul. z damnatus ob dolu est infamis ipso iure: vt. ff. de his q no. infa. l. j. Tex. fruituri. Unde no. q aliquando aliquis est infamis ipso iure: sz rescripto imperiali potest remitti: vt. j. ad tertul. l. j. nisi specialiter prohibeatur remitti vt hic. z. j. de pe. bo. sub. l. j. nisi imperator diceret non ob. tali. l. quia tunc bene potest remitti infamia: vt. ff. de le. iij. l. quis. z. j. de testa. auctenti. hoc inter liberos. ¶ Or segnori super. l. ista quero quid si tutor vel curator in inuentario publice confecto scripsit minore substantiam pu. vel adul. nunquid illi scripture stabitur in danum pupilli vel adulti? Respondeo q non: vt ar. j. de iure delibe. l. vlti. §. licentiam. ¶ Sed quid si tutor conscribat res in inuentario cum protestatione dicens: ego scribo res tales saluo iure meo si quod habeo: quia forte res ille fuerunt sibi a defuncto donate? Certe videtur q talis protestatio sibi prosit ne sibi preiudicet talis scriptura: vt arg. ff. de dist. pig. l. debitor. z. l. sicut. §. dicendum est.

¶ De diuidenda tutela.

¶ Segnori de tu. et cur. in superioribus dictum est verũ qr tutela et cura interdum diuidit: ideo ponit hec rubrica de diuidenda tutela. sub. an possit diuidi et qualiter. Et quia di uisa tutela: dubitat an quilibet tutor teneat insolidum: ideo adijcitur pro qua parte quisqȝ tutor couenit. et de diuiden da tutela agitur in. l. ij.

J post. In. l. ista dicit talis casus. Plures erant tutores: fini ta tutela omnes inueniuntur soluẽdo: post finitam tutelam quidam desijt esse soluen do: nunquid periculũ illius ptinet ad illos qui sunt soluendo? Respondet q̃ nõ. Tex. idonei. i. soluendo. Tex. vicium aliene cessationis. i. quodã pupilli qui cessauit eos couenire. Or segnori hẽtis in. l. ista vt dixi in casu. et ad istud accedit. s. de proba. l. ex persona. Secus forte si durãte tutela desijsset esse soluendo: vt. ff. de tu. et ra. distra. l. j. §. nunc tractemus.

J diuisio. In. l. ista tria dicuntur. Primo dicitur: si tres sunt tutores vel curatores in eodem loco vel in eadem prouincia. et administratio nõ est di uisa inter eos: finita tutela quõdam pupillus vel adultus. omnes potest conuenire vel vnum insolidum. et si eleget vnum tenetur ei cedere actionem ptra alios tuto res vel curatores. Secundo dicitur: si plures sunt tutores vel curatores: et diuisio facta est inter eos a iudice vl a testa tore: quenlibet debet conuenire pupillus vel adultus pro sua parte nisi in tribus casibus: si forte per dolum contuto rem suspectum non remouit: vel tarde remouit: vel in remo uẽdo iura perdidit pupilli. Tertio dicitur: si ipsi tutores vel curatores diuiserunt administrationem inter se: perinde est acsi facta non fuisset diuisio: pupillus vel adultus finita tu tela posset omnes couenire vel vnuȝ insolidu in hoc casu. Tex. seu prouincia. secus ergo vbi sunt in diuersis prouin cijs: vt. s. de periculo tu. l. ij. Tex. nec dum fuerit. sub. facta a testatore vel a iudice. Tex. exigere. sub. si non stipulant be neficium diuisionis. Text. in diuisione. Incipit secundum dictuȝ: et loquitur in diuisione facta a iudice vel a testatore. Tex. potest. sub non pro alterutrius administratione. Tex. sustinentibus. Et ad istud accedit. s. de periculo tutorum. l. ad eos. Sed fallit in tribus casibus qui sequunt stati. Tex. si vero. Incipit tertium et vltimum dictum. ¶ Or segnori vos breuiter notabitis aliqua: quia dixi. s. de transactio. l. j. plene de materia ista. si plures sunt tutores vel curatores: quia aut est diuisa administratio vel non est diuisa. Si non est diuisa: quilibet tenetur insolidum. et insolidum quilibet potest conuenire: si omnes gesserunt: vt in prin. huius. l. als secus. j. l. proxi. et vbi omnes gesserunt. Si agitur cum vno insolidum: si conuenitur ob proprium dolum: non petit sibi cessionem fieri cõtra alios: ne dolus sibi patrocinet. vt. ff. de tu. et ra. di. l. j. §. nunc tractemus. sed si conuenitur ob culpã vnus potest postulare cessionem sibi fieri contra aliuȝ: vt in l. nostra. immo quod plus est habet vtilem sine cessione: vt in. l. prealle. §. nunc tractemus. Sed secus est in pluribus confideiussoribus: si ipsi non postulauerint vt colligitur. ff. de fideius. l. fideiussores. Et est ratio. quia satis est q̃ fideius sor contra principalem habet regressuȝ: vt colligitur et pro batur. ff. man. l. ex mandato. §. j. sed in pluribus contutori bus si vnus soluit: nec postulauit cessionem sibi fieri: datur ei vtilis: quia non inuenitur alia persona contra quã habeat regressum. sic et als. ff. de eo per quem fac. est. l. vlti. et ita col ligitur in. ff. de le. j. l. plane. ij. ¶ Et ideo nota. si plures sunt tutores et omnes gesserunt: si vnus conuenitur insolidum triplex beneficium habet. Unum vt si omnes sunt soluẽdo potest impetrare diuisionem fieri: vt. s. de consti. pen. l. vlti. Item habet aliud beneficium: quia si non vellet postulare beneficium diuisionis: potest petere cessionem sibi fieri cõ tra contutores vel curatores vt hic. Item si non postulauit habet vtile beneficium sine cessione vt dictum est. Si autem diuisio facta est a testatore vel a iudice: quilibet tenetur pro sua administratione. sed fallit in tribus casibus et in secũdo dicto huius. l. Si autem diuisio facta est inter eos a semet ipsis: perinde est acsi facta non esset diuisio. Unde quic quid habet locũ. s. nõ facta diuisione: habet locũ hoc casu: vt in fi. huius. l.

Jcet. In. l. ista dicitur. Si plures sunt tutores et agit cũ vno nõ propte rea liberant alij. Et vnuȝ sciatis q̃ si plures fuerũt tutores. pmo dȝ agi cũ eo q gessit. et in subsidiũ cũ eo qui nõ gessit. Tex. finiat. qr nõ li. cõte. inducitur liberatio sed solutio: vt. ff. ad velle. et. ff. de regu. iur. l. nemo. Tex. non ambigit. sub. in subsidium couenitur qui nõ administrauit: vt. s. arbi. tute. l. cuȝ interdicte.

¶ De in litem iurando.

¶ Quia in actione tutele iurat in liteȝ: ideo ponit hec rubri ca. Nam actio tutele est bonefidei: vt insti. de act. §. actio nuȝ. et in actiõe bone fidei iurat in liteȝ: vt. ff. e. l. in actioni bus. Et dicit rubrica de in litẽ iurando. i. de sacro assertio nis: qd in litẽ prestat. colligitur. ff. e. l. videamus. §. iurare.

Duersus. In. l. ista dicuntur duo. Primo dicit. Si mor tuo tutore agitur contra heredem tutoris: vt res tutele debeat in curatorẽ transferre: hoc facere debet. Si autem dolo exhibere instrũ menta non vult: indubitanter curator poterit iurare con tra eum in litem. Tex. aduersus heredẽ tutoris. sub. quõ dam. Tex. ad transferendam tutelam. sub. in quondam pu pillum suum. Tex. tempore litis: scilicet cõtestate. Et si in uentus est possidere tempore litis contesta. hodie presumit possidere: vt. s. de exhi. l. non ignorabit. Tex. desiderabis. qd esse potest: vt. s. ti. proxi. l. quicquid. Tex. tibi. s. curatori vel quondam pupillo. ¶ Or segnori notabitis q̃ in actio ne tutele ob dolum iuratur in litem: vt colligitur hic et etiã colligitur. ff. e. l. in actionibus. Sed nũquid ob culpã iurat in litẽ? Certe rñdeo q̃ sic. qd ẽ spãle: vt. j. e. l. alio. Et hec est rõ quare hec rubrica ponit in li. de tutelis.

S qui. In. l. ista dicitur. Si quon dam pupillus vel adultus agit act. tutele: finita tutela vel cura. et quon dam tutor vel curator cõdẽnat ei restituere reliqua: et instrumẽta pupilli vel adulti non vult reddere: quondam pupil. vel adul. po terit iurare in litem si voluerit: non autem cogetur: Et iura tur in litem: si ob dolum vel culpam non restituantur instrã. Tex. is. s. aliquis. Tex. cõuincit. ergo innuit hic q̃ in actiõe tutele iuratur in litem ob dolum et culpam qd nõ est in alijs actionibus: vt. j. e. l. alio. dicetur.

Umma. In. l. ista dicitur. Si cõtra quondam contutores actũ est actione tutele: et inde cõdemnati qr instrã minorum non restituebant: indubitanter qr iuratuȝ est in litem contra eos: ista quantitas que per sacramentũ in litẽ est cõprehensa nõ põt minui pa cto: qr super re iudicata a qua nõ est appellatũ: nõ lȝ trãsige re. Tex. snia iudicis. Tex. pacto. s. transactionis: qr post reȝ iudicatam a qua nõ est appellatũ nõ lȝ trãsigere: vt. s. de trã sact. l. tã. et similiter colligitur. ff. de transact. l. post rem.

Lio iure. In. l. ista no. differentiã inter tutorem et eius he redem. Et est talis. Si tutor finita tutela cõ uentus est act. tutele: si ipse nõ proferat in uentarium condemnatur quantum pupil lus iurabit in litem. Sed si heres non pro fert instrumenta vel inuentarium: ita demum iuratur in litẽ contra eum: si illa instrumenta inuenta sunt in hereditate. et non exhibet ea dolo malo. Sed si actum est contra tutorem et lis est cõtestata: post mortem tutorum in eius heredes lis transfertur. Tex. alio iure est. i. tenentur. Tex. alio eius he res. sub. tenet. Tex. ceteraqȝ instrumẽta. s. pupillaria. Tex. si nõ proferat. i. non exhibeat. Tex. potest admittere. Nã cõ demnabitur inquantum iuratum fuerit in litem. sed videtur cõtra. s. e. l. ij. So. qd ibi dicit ob dolum debet subaudiri vel latam

latam culpam. vel qd ibi de lata culpa dicit referendum eſt ad quondam tutorez. ¶ Or ſegnori ſuper. l. iſta quero. Naz hic dicitur ꝙ in actione tutele iuratur in litem ob dolum ⁊ latam culpaz. Sed nunquid eſt idem in alijs act. bonefidei? Certe dicunt quidam ꝙ ſic: qd probant illa ratione: qꝛ lata culpa comparatur dolo: vt. ff. depoſiti. l. ꝙ nerua. §. j. Sed domino Jo. ⁊ Azo. viſuz eſt contrariuz: ⁊ dicunt ꝙ in alijs act. bonefidei iuratur in litem ob dolum tantum: non ob latam culpam. Sed ſpeciale eſt in actione tutele: vt ob doluz ⁊ latam culpam iuretur in litem: vt. ṡ. e. l. ij. Si dicis culpa lata comparatur dolo: verū eſt regulariter vt ibi: ſed fallit in tribus caſibus. Unus caſus eſt. ff. ad. l. coꝛ. de ſicca. l. in lege. Secundus caſus eſt in cauſa famoſa: quia ſi tutoꝛ dānatur ob dolum notatur infamia: non ſi ob culpam: vt. ṡ. de ſuſpec. tu. l. vlti. Item fallit in ſacramento in lit. vt. ff. e. l. videmus. §. ob culpam. Sed qui ſunt in contraria opi. dicūt hic plus ſpeciale eſſe in act. tutele vt in ea iuretur in litē ob dolum ⁊ latam culpam ⁊ leuē: vt. ṡ. ar. tu. l. quicquid. Sed ipſi male dicunt: qꝛ in nulla. l. huius ti. dicit̄ ꝙ in actione tutele iuratur in litem niſi ob dolum ⁊ latam culpā: vt. ṡ. e. l. ij.

Icet. In. l. iſta dicitur. Si tutoꝛ non fecit inuentarium aduerſus tutorem: iuratur in litez. Sed moꝛtuo tutoꝛe agit̄ contra heredem eius: non iuratur in litem. Sꝫ ipſe ratiōe illius doli defuncti cōmiſſi ab eo qui non fecit inuentarium condemnabitur pupillo ꝓut iudici equū videbitur. Tex. heredem. ſ. quondam tutoꝛis. placuerit. qꝛ iuratur in litem contra tutoꝛē ob inuentarium nō factū: vt. ff. de admi. tu. l. tutoꝛ. Tex. eos. ſ. heredes. Tex. ferre ſententia conuenit. ſub. pꝛout iudici equum videbit̄. Et ita appꝫ ꝙ in aliquo eſt dīa inter tutoꝛē ⁊ heredē eius vt hic. ⁊. ṡ. l. pꝛoxi. Item eſt dīa in aliquo ꝙ damnatur tutoꝛ de dolo ⁊ lata culpa: vt. j. titu. pꝛoxi. l. vlti.

¶ De heredibus tutoꝛum.

¶ Qualiter heredes tutoꝛuz cōueniant̄. ṡ. arbi. tute. dictū eſt. Et quia ſuperioꝛi titulo facta eſt mentio de heredibus tutoꝛum: ideo ponitur hec rubꝛica de heredibus tutoꝛum. ſub. qualiter ꝯueniant̄ ⁊ inquātū videamus ⁊ ſubijciamus.

Eredes. In. l. iſta dicitur. Licet tutoꝛ tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa: ⁊ leui: tn̄ heres damnat̄ de dolo ⁊ lata culpa nō de leui ſi lis nō eſt ꝯteſtata cū defuncto: vel ſi lucrum ab herede captum non eſt: vel ſi ad heredem aliquid non peruenit. Tex. ob negligentiam. i. ob leuem culpā: ⁊ ad hoc annectit. ¶ Or ſegnori no. hic licet tutoꝛ teneatur de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui: vt. ṡ. ar. tu. l. quicquid. Sed heres tenet̄ de dolo ⁊ lata culpa ⁊ non leui: niſi in quattuoꝛ caſibus. Unus caſus eſt: ſi lis fuit conteſtata cū defuncto. Secundus ſi tutoꝛ leſit pupillum vel lucro vel ignoꝛantia vt hic. Tertius caſus eſt: ſi ob factuz tutoꝛis peruenit ad heredem: vt. j. eo. l. vl. ⁊. ff. e. l. cum oſtendimus.

Ater. In. l. iſta dicitur. Si tutoꝛ vl' curatoꝛ datus ſe non excuſat nec gerit ipſe tenet̄ actiōe tutele ⁊ heredes eius: nec excuſant̄ heredes illa rōne ꝙ nō adminiſtrauerunt. Uerūtamen pꝛimo agēduz eſt cū his qui gefferunt. Secundo cum his qui non gefferunt in ſubſidium. Tex. reddenda eſt. Nam tutoꝛ non ſolum tenetur de geſtis: immo etiam de gerendis: vt. ṡ. ar. tu. l. quicquid. Tex. ſepe reſcriptum eſt. ſub. in ſubſidium: vt. ṡ. ar. tu. l. cum tutoꝛ. ⁊. j. titu. pꝛoxi. per totum.

Duerſus. In. l. iſta dī. Si tutoꝛ deceſſit relictis heredibus poteſt pupillus quondā agere ꝯ hr̄des: ⁊ nō ſolū tenet̄ heredes de eo quod ꝑuenit ad ipſos: imo de eo quod tutoꝛ debebat pupillo ex cā fideiuſſiōis: ſi a ſe nō exegit. Tex. ꝯſiſte. i. age ſi vis qꝛ nemo inuit⁹ agere vel accuſare cogit̄: vt. ṡ. nemo inui. age. vel accu. cog. in rubꝛo ⁊ in nigro. Tex. debuit. nam tutoꝛ debet a ſe exigere. qd ſi non facit: tenetur act. tutele: vt. ff. de admi. tu. l. quotiens. §. nō tm̄.

Eredes. In. l. iſta dicitur. Si tutoꝛ vel curatoꝛ adminiſtrauit tutelam vel curam: heredes eoꝝ tenentur de omni eo qd ad ipſos puenit act. tutele vel ne. geſt. Si autē nō adminiſtrauerunt: tenentur de eo qd debuerunt adminiſtrare ⁊ non fecerunt. nā ipſi tenentur de dolo ⁊ lata culpa. Tex. heredes eoꝝ. ſ. tutoꝛuz vel curatoꝝ. Tex. coguntur. vt ṡ. e. l. j. ⁊. ij. Tex. nō eſt ambigēdū. qꝛ de hoc tenent̄ de dolo. ⁊ lata culpa ⁊ non leui: vt. ṡ. e. l. j. ⁊. ff. e. l. cum oſtendimus.

¶ Si tutoꝛ vel curatoꝛ non gefferit.

¶ Segnoꝛi dictū eſt. ṡ. qualiter conueniat̄ tutoꝛ qui geſſit. veꝝ qꝛ aliquando non gerit tutoꝛ: ideo ponit̄ hec rubꝛica: ſi tutoꝛ nō geſſerit ſub. quāto cōueniat̄ ⁊ qualiter videamus.

Ertum. Segnoꝛi. l. iſta dicit duo. Pꝛimo dicit quādam regulam. Secundo annectit quēdaz caſuz in ſpecie. Et regula eſt ꝙ non ſolum tenentur tutoꝛes qui geſſerunt: immo ⁊ qui gerere debuerunt ⁊ non geſſerunt. Secundo dicitur: ſi ego libertus vna cum patrono meo fui tutoꝛ cuiuſdā minoꝛis: licet non poſſim accuſare patronum vt ſuſpectuz: tamen ſiquid minus bene geſſit tenetur mihi illud. pꝛeſtare ⁊ refundere minoꝛi. Tex. tutela. i. actione tutele. Text. teneri. quia tenentur tutoꝛes non ſolum de geſtis ſed etiam de gerendis: vt. ṡ. arbi. tu. l. quicquid. ⁊. j. plene dicaz. Tex. omiſerunt. nam de hoc tenetur tutoꝛ: vt. ṡ. de admini. tu. l. ij. Text. non potuiſti. vt. j. de obſe. pa. pꝛe. l. j. ⁊. ff. de obſe. l. ij. Text. potuiſti. ſub accuſando eum de ſuſpecto: vt patet in pꝛinci. huius. l. ⁊. ṡ. de admini. tut. l. ij. ¶ Or ſegnoꝛi circa l. iſtam ſubijcietis duo. no. Pꝛimo ꝙ non ſolum tutoꝛes q̄ geſſerunt tenentur act. tutele: immo etiam qui gerere debuerunt: quia tutoꝛes tenentur de geſtis ⁊ gerendis: vt. ṡ. arbi. tu. l. quicquid. Uerum quia iſtud aliquando recipit dubitationem: ſubijcietis talem diuiſionem. Nam ſi tutoꝛ non gerit: hic ſi datus eſt inutiliter: ſi non geſſit nullo modo tenetur: vt. ṡ. de teſta. tu. l. j. Si autem geſſit: ſiquidem ſciebat ſe inutiliter datum: tenetur neg. geſt. vt. ṡ. de teſta. tu. l. j. in fin. Si autem putauit ſe vtiliter datum: ſiquidem eſt talis qui nō poterit eē tutoꝛ: puta miles ſi geſſit tenetur nego. geſt. vt ṡ. qui da. tu. poſ. l. armate. Si autem erat talis qui poterat eſſe tutoꝛ: tenetur act. pꝛotutele: vt. ṡ. de teſta. tu. l. mater. Si autem tutoꝛ qui non geſſit vtiliter datus: eſt pꝛimo tenetur qui geſſit in ſubſidium qui non geſſit: vt. ṡ. de admini. tu. l. vlti. ſed ⁊ tenetur etiam tutoꝛ qui non geſſit ſi vidit contutoꝛem ſuſpectum ⁊ nō petijt remoueri: vt in pꝛin. ⁊ fi. huius. l. ¶ Or ſegnoꝛi ſecundo nota. circa. l. iſtam ſm̄ quoſdam ꝙ act. famoſam libertus contra patronum ſuum pꝛoponere non poteſt nec ſuo nomine: vt. j. de obſe. l. j. nec alieno nomine vt hic. Sed hec opinio non eſt bona. ⁊ dicimus ꝙ nō poteſt pꝛoponere ſuo nomine ſed alieno ſic: vt tutoꝛ ratiōe officij. qd pꝛobamus tali arg. patronum non poſſum vocare in ius venia non petita. qd verum eſt meo nomine: tamē vt tutoꝛ ſic: vt. ff. de in ius vo. l. queſitum. ſic non debeo pꝛoponere famoſam actionem meo nomine ſed vt curatoꝛ. Sic ⁊ ad litteram iſtam reſpondetur ita: quia non ponam caſum ſicut ipſi ponunt. ſed ponam ſic vt ego verſiculū iſtuz adaptem ad pꝛimum caſum huius. l. Ponamus tutoꝛ geſſit: alter qui non geſſit videbat tutoꝛē gerentez ſuſpectum: nō petijt eū remoueri: de hoc tenet̄. Ponamus ergo: ego libert⁹ vna cum patrono eram tutoꝛ: patronus gerebat: ego libertus non gerebam. patronus erat ſuſpectus in gerendo: nūquid libertus debet accuſare patronuz de ſuſpecto? Certe non. qd eſt illa occaſione: qꝛ finita tutela tenet̄ actione tutele famoſa. Sed quid erit: finita tutela tenebitur refundere pupillo? vnde dicetis: ego patronum vt curatoꝛ poſſum accuſare de ſuſpecto: ſed vt contutoꝛ eius non poſſum ipſum accuſare: quia inter cetera obſequia que debet libertus pa

trono est: ne eum accuset: vt. j. qui accu. non poss. l. vltima.

Uil se. In. l. ista dicitur. Si quidam tutores vel curatores gesserūt quidā non: indubitanter si illi qui gesserūt sunt idonei et soluendo non tenētur illi qui non gesserunt. sed si aliqd negocium omisse runt gerere: de negocio omisso tenentur illi qui nō gesserunt de dolo et lata culpa. hoc dicit. Tex. gesse, runt. i. administrauerunt. Tex. qui. s. tutores. Tex. ex psona eorum. s. tutō. vel cur. Tex. idonei. i. soluēdo. Tex. non one, rantur. i. non cōueniunt. qui non. hic est ordo: qz primo tenē tur qui gesserūt: vt. s. ar. tu. l. cū interdicte. Tex. siqua vero. Incipit secundum dictuz. Tex. omissa. sub. ab omnibus tu toribus gerentibus. Tex. tenet. nam sicut equaliter tenen, tur omnes qui gesserunt: ita equaliter tenentur omnes qui gesserunt si omisserunt. et omnes qui non gesserunt. sed in gestis primo tenentur qui gesserunt in subsidium qui non gesserunt: sed in non gestis: omnes equaliter tenētur: vt. s. ar. tu. l. quicquid.

¶ De vsuris pupillaribus.

¶ Quia in actione tutele debentur pupillis vsure. ideo po nitur rubrica de vsuris pupillaribus. sub. prestandis a quō dam tutore quōdam pupillo in actione tutele. Et vt melius intelligatis nigrum notabitis qp triplex est vsura. est cente, sima. est pupillaris. et est legittima. Centesima vsura est. que in anno equiparatur sorti. et maior ea nō inuenitur. Est pu, pupillaris: que prestat pupillo scdm cōditionem sue persone si est illustris vel superillustris: vel preest ergasterijs vel nō preest. Est legittima vsura que ex ɔsuetudine regionis pre, statur: vt hec probantur. s. de vsuris. l. eos qui. §. j. et etiam colligit. ff. de vsu. l. j. in prin. ¶ Et no. qp in duobus casibus debetur vsura centesima pupillo si tutor pecuniam pupilli clam in rem suam cōuertit. Itē si tutor habēs pecuniaz pu, pilli ad alimentandū pu. et negat se habere: vt colligit in. ff. de admi. tu. l. nō existimo. In quibus casibus tenet pupillo tutor ad pupillares vsuras de quibus duos dixi in alijs ca sibus qui enumerantur. ff. de admi. tute. l. tutor per totam. l. als tenet tutor pupillo ad legittimam vsuram: que est ex cō suetudine regionis: vt. ff. de vsur. l. j. Unde semper quādo vultis scire ad quas vsuras debeant tutores vel curatores cōdemnari pupillo vel adulto: finita tutela vel cura hēatis hanc cōsiderationem quam. s. no.

Utorem. In. l. ista dicitur. Si tutor cōuertit pecuniā pupilli vel adulti sui i suos vsus tenet ad legittimas vsuras. Tex. pecunie. sub. pu. vel. adulti. Tex. conuertit. sub. clā vel palā. Text. legittimas. i. centesimas. cum clam conuertit: vt in. ff. de admi. tu. l. existi, mo. Tex. legittimas. i. pupillares cū palam conuertit: vt. ff. de administra. tu. l. tutor qui. §. vsure.

Jus quod. In. l. ista dicit. Si debet tutor ex cā tutele aliquid pupillo. et fuit in mora soluen di: indubitanter in actione tutele veniūt vsu re ratione more. et ad illas vsuras debet cō demnari. Tex. dubium nō est. Et scdm distin, ctionem factam in rubrica. Tex. quāuis alijs pro ptcipe. i. pro pte contutoris. Tex. imputari. s. tutori. Tex. possit. Nā actio tutele est bonefidei. vnde in ea veniunt vsure ex tem, pore more: vt. s. de vsuris. l. in bonefidei.

J pecuniam. In. l. ista poni, tur casus in quo in actione tutele non veniunt vsure. et est ta, lis. In bonis pupilli erat pecunia: tutor illā pecuniam idoneis creditoribus non potuit fenori dare nec in emptionem prediorum cō uertere potuit: nūquid finita tutela si conuenitur de illa pe, cunia vsuras prestare tenetur? Certe non: si non fuit in mo, ra reddendi eam. Tex. idoneis hominibus: idest soluendo creditoribus. Tex. eius. scilicet pecunie. Tex. nō oportere. qz non fuisti in aliqua negligētia: vel in aliqua culpa: et vbi nō est et c. vt. ff. de re. iur. l. vbi non est negligentia et similiter colligitur. ff. si certum pet. l. lecta. Sed si fuisti in mora red, dendi illam pecuniā: tunc ratione more teneris ad vsuras: vt. s. l. proxima.

Upillus. Segnori aduertatis ca sum huius. l. vt ex casu colligatis quoddam magistrale. et quoddā auct. Quidam tutores finita tutela accesse runt ad principē. et corā eo sic pposuerūt. Domine iperator: nos fuimus tutores cu, iusdam pupilli: deum vocamus in testem qp fideliter admi, nistrauimus prout potuimus. et in nullo lesimus negocia pupilli. Nunc est finita tutela et nos dicimus tota die huic quondā pupillo amice calculauimus tecum. tu bene vides ex ipsa calculatione qp bene administrauimus. vnde libera nos ab actione tutele. Dicit ipse quondam pupillus: non est opus: quia decetero nō mouerem vobis act. tutele. Un, de domine imperator dico vobis qp ipse quondaz pupillus differt maliciose: quia nunc habemus testes in promptu de bona administratione: isti testes sunt senes: vnde timetur de morte eorum. Nunc querimus. a vobis vtrum possimus co gere quondam pupillum agere contra nos actione tutele? Ad quod respondet imperator: o tutores. pupillus finita tutela non cogitur agere contra vos inuitus: sed vos ha, betis tale auxilium: si testes vestri sunt senes faciatis hoc. Si ex tutela debetis aliquid quondam pupillo. offeratis ei et testes vestros faciatis nunc recipi. et publicari ad eternaz rei memoriam: vt si postea moriantur interim dictis eorum possitis vti ad vestram defensionez. Tex. pupillus. sub. quō, dam: quia durante tutela non agitur actione tutele. vt. ff. de cur. et ra. distr. l. j. in fi. Tex. agere vobiscum: idest tutoribus. Nam tutoribus interrogantibus respondet imperator: vt patet ex. l. subscriptione. Tex. non potest. quia regula est qp nemo inuitus age. vel accu. cogit. vt. s. vt nemo inui. age. vl ac. co. l. j. et i ipsa rubrica. Tex. ɔsulatis. sub. dupliciter. Nā si putatis ei aliquid debere: si offertis et consignatis: cessat cursus vsurarum: vt. s. de vsuris. l. acceptam. Item consu, latis in alio: quia si nunc habetis testes per quos potestis vos bene administrasse probare: faciatis nunc eos recipi et publicari ad eternam rei memoriam. Nam licet testes re, gulariter non debeant accipi lite non contesta. vt. j. de sen. et inf. om. iu. l. prolatam. et in auten. de testibus. §. hec omnia tamen si testes sunt senes etiam lit. contesta. recipiuntur et publicantur ad eternam rei memoriaz: maxime ex parte rei vt. ff. ad. l. aquil. et ad car. l. iij. §. due cause supra eo. de aduo. di. iudi. l. laudabile. §. quotiens. et supra de in integrum re stitu. l. pendente. Text. quod et in curatoribus. s. dictum est in tutoribus.

¶ De fideiussoribus tutoꝝ vel curatorum.

¶ Quia non solum agitur cum tutore vel curatore et eorū heredibus: imo etiam interdum agitur cum fideiussoribus tutorum vel curatorū: ideo ponit rubrica de fideiussoribus tutoꝝ vel curatoruz. sub. cōueniendis etiam inquantū cōue niantur videamus et subijciamus.

Ligere. In. l. ista dicit. Si quidaz fuerunt tutores vel curato res mei: et pro eis erāt obligati fideiussores rem pu. sal. fo. finita tutela hēo eligere vtrū velim agere cuz tutoribus siue curatoribus vel cum eorum heredibus vel cum fideius, soribus eorum: vel velim agere pro parte cum tutoribus vel curatoribus vel cum heredibus eorum. et pro parte cuz eorum fideiussoribus. Si autem velim omnes insolidū cō, uenire: hoc mihi nō lz. hoc dicit ista. l. videte lram. Tex. eli, gere debes. sub. tu quondaz pu. vel adultus. Nam quondā pupillo vel adulto interroganti rndet imperator: vt pz ex. l subscriptione. Tex. cū ipsis tutoribus: scilicet quōdā. Tex. vel curatoribus. scilicet quōdaz. Tex. an cuz his. scilicet fide iussoribus tutoruz vel cur. Tex. qui pro eis. scilz tutoribus vel cu.

vel cu. Tex.obligauerunt.§.fideiubendo rem pupilli sal.fo. vel adulti. Tex.non potes. Segnori istud debz intelligi: vt si egi cum tutorib⁹ siue cura.⁊ assecutus sum insolidūz:nō possum agere contra fideiussores. Uel istud debet sic intelligi. Nam si egi cum tutoribus vel curatoribus habēs animum eligendi:non possum agere cum fideiussoribus: sed secus est hodie:vt.j.de fide.l.iure nostro.sed iure nouissimo aucten.secus:vt.j.de fideiuss.aucten.presente.

Non est. In.l.ista dicit. Si finita tutela vel cura egi cum tutore vel cura.⁊ soluit insolidum liberatur fideiussor. Sz quid erit? Acceptus est fideiussor:qui rez promisit pupilli vel adulti rē sal.fo.vel ꝓmisit soluere id qđ tutor vl' cur. soluere non possit:nunquid si egi cum tutore seu curatore:⁊ non sum insolidum consecutus:fideiussor in residuū tenetur. Tex.electo reo.§.tutore vel curatore:qui est reus ⁊ principalis. Tex.liberari.quia bonafides non patit vt bis idez exigatur:vt colligitur.ff.de reg.iur.l.bonafides.⁊ ideo qđ dixit in genere infert in spē. Tex.esse fideiussorem.sub.si tutor est idoneus ⁊ satisfecit:⁊ certe non est aliquod dubiūz: vt patet in princi.huius.l. Tex.plane. Incipit secundūz dictum. Tex.obligatus.sub.in eo quod curator vel tutor non soluit vel soluere non potest. Tex.indemnitatem. Nam ibi aliquis obligatur in eo quod a titio non possum exigere tenetur mihi indemnitatem prestare. Et ad istud accedit.ff.si certum pe.l.fi.⁊.ff.de ver.ob.l.decem.

¶ De contrario tutele iudicio.

¶ De directa actione tutele:que datur quondam pupillo finita tutela supra argumen.tu.hucusq̄ dictum est. Uerum quia econtra datur quondam tutori contrarium iudicium tutele:ideo ponitur rubrica de contrario iudicio: ⁊ de act. contra tutele:vel vtili ne.gest. Nam sicut directa actio tutele datur pupillo contra tutorem pro gestis ⁊ omissis. Item sicut vtilis neg.gest.datur quondam pupillo contra tutorē: vt.§.ar.tu.l.quicquid. Ita ecōtra cōtrariū iudiciū tutele tutori dat̄ ꝯtra quondā pupillū:si vtiliter vel necessario impēsum est in rez eius:vt colligitur.ff.e.l.j.§.sufficit.⁊.§.finito.

Si pro iudicato. In.l.ista dicūtur duo. Primo di.si aliqs tutor ꝓ cōtutore cōdēnato quondā pupillo soluit:nec petit sibi actionez cedi:nullā hz actionē cōtra quōdā pupillū:vt delegeꝛ ei actio cōtra illū quondā contutorē:q̄z liberatus delegari non pōt. Sed si ille ꝯtutor se sibi cedi actiōez: anteq̄ȝ sibi solueret:est emptor nominis.vñ vtilē actionē tutele mouere poterit cōtra quondā tutorē:vel eius heredes. Tex.actio.q̄z exquo soluisti ꝓ eo liberasti eū p tuā solutionem:vt insti.qui.mo.tol.obli.in prin.ergo eo liberato cōtra eū nō cōpetit actio:⁊ hoc est verū:si est extraneus q̄ soluit: nisi fuissz actū añ solutionē q̄ dēret cedi actio:q̄z tūc cogitur cedere:⁊ valet cessio:vt.ff.de solu.l.modestinus.⁊ ideo cautū est cōsiliū q̄ semp ante solutionē agat̄:q̄ post solutionez fiat cessio.⁊ hoc scire scholaribus ꝓdest:q̄z frequenter soluūt ꝓ alijs.⁊ hoc ꝓdest popularibus scire:q̄z frequēter soluūt ꝓ militibus. Secus si esset ꝯtutor:q̄z tūc hēret vtilē actionē:vt.ff.de tu.⁊ ra.di.l.j.§.nunc.⁊.j.l.pxi. Et que ratio est ibi dicā. Tex.conuenire.q̄z emptor nominis fuisti:vnde habes vtilem sine cessione:vt.§.de act.⁊ ob.l.ij.

Si non. In.l.ista dicitur. Si plures fuerūt tutores alicuius pupille:⁊ vnus ex tutoribus ꝯuētus est:nō ob ꝓpriū dolū vl' ꝓpriā culpā:sz rōne cōis administratiōis:si cōdemnatus soluit ⁊ petijt cedi sibi act.contra tutorē: poterit expiri ꝯ tutorem.sz si nō petijt:poterit vtiliter expiri Tex.si non ex propria.quia secus si ob propriam culpam:vt supra de diuiden.tu.l.ij.dixi. Text.vteris.sub.sine omni cessione. Et est ratio diuersitatis q̄ cū quis tutor soluit pro contutore suo: si non daretur ei vtilis actio sine cessione inueniretur omni auxilio destitutus:quia non haberet contra quez ageret vl' a quo solutum reposceret. Sed in fideiussore aliud est. Nā ⁊ si contra fideiussorem non possit agere:tamen contra eum pro quo fideiussit ageret mandati:si fuit ei mandatuz vt fide iuberet:vel ne.gest.si fideiussit sine mandato.

Si pater. In.l.ista ponit talis casus. Quidaz accessit ad principem ⁊ coraz eo sic ꝓposuit: Domine impator pater meus datus fuit tutor quōdaz priuigno suo ⁊ eius tutelā gessit: postea priuignū suū ꝑ parte instituit heredē:⁊ me filiuz suū postea ꝑ alia parte postea mortuo patre meo priuignus meus vult me cōuenire act.tutele.dico q̄ non pōt: quia aditione hereditatis cōfusa est actio:quero a vobis qđ iuris sit? Ad qđ respondet imperator q̄ pro ea parte qua successit confusa est actio tutele:sed pro tua parte non.⁊ iō pro parte tua poterit te conuenire coram iudice vt reddas ei rationem administrationis. Uerūtamen si priuignus aliquid debebat patri tuo:poteris ei obijcere compensationē. Tex.quondam priuigni sui.i.filij vxoris sue. Tex. proponis.⁊ ita apparet q̄ vitricus potest esse tutor priuigni sui.sz videtur cōtra.§.vbi.pu.edu.de.l.vna. Ad qđ potest dici q̄ vitricus non potest esse tutor priuigni sui datiuus:licet testamentarius sic:quia eius fides approbata est a testatore vt plene no.§.qui da.tu.poss.l.creditorē.in auctē.minoris. Uel potest dici licet indubitanter vitricus possit esse tutor priuigni sui vt hic dicitur:non tamen sequitur q̄ apud euz debeat educari:q̄z ex eo apparet quia.l.dicit si contentio est inter tutores ⁊ cognatos ⁊ matrez pupilli que maritū superinduxit apud quez pupillus debeat educari. Tex.qui ꝺm bonamfidem. Incipit scđm dictū. Tex.faciet cōdemnationem.⁊ ad hoc concor.ff.e.l.j.§. contrario. Tex.q̄ si sciens. Incipit tertiū dictum. Tex.potest.sub.vltro quatenus erogauit circa negocia sua.nam potest intendi contrario iudicio tutele siue agat pupillus directo siue non. Et ad hoc facit.ff.de nego.gest.l.sed an vltro.

¶ De auctoritate prestanda.

¶ Quia pupillis ⁊ adultis necessaria est tutorum vel curatorum auctoritas prestari in iudicijs ⁊ extra iudicium:ideo ponitur rubrica de auctoritate prestanda.

Neque. In.l.ista dicitur. Si pupillus vel adultus stipulatur sibi tutore vel curatore absente valet stipulatio. Nam absentia tutoris vel curatoris nō nocet pupillo vel adulto cuz stipulatur sibi aliquid. Tex.nec tutoris.§.pupilli. Text.vel curatoris.§.adulti. ¶ Dr segnori no.in.l.ista q̄ pupillus.vl' adultus potest sibi stipulari sine tutore vel curatore.sed alteri promittere non potest sine tutore vel curatore :vt.ff.de pac.l.contra iur.⁊.ff.e.l.obligari.⁊ insti.de inutilibus stip.§.pupillus. Et hoc est verum:quia pupillus potest stipulari sine tutore:quia excessit infantiam.sed si est infans:sine tutore stipulari non potest vt.ff.de verbo.obliga.l.mulier. Et ratio est:quia stipulatio contrahitur ver.vt insti. de verbo. obliga.in principio.sed infans nō loquitur:vt infra de iure delibe.l.si infanti.

Neqz actiōes. In.l.ista dicitur q̄ pupilla sine tutore auctore non pōt remittere actionem. Tex.remittendo.sub.vel mouēdo:vt infra eo.l.clarū.⁊.ff.de pactis.l.cōtra iur.

Eum qui. In.l.ista dicitur. Siqs emit a pupillo sine tutorē auctore:iste non est bonefidei emptor: q̄z mercatur contra legū interdicta:⁊ ideo lōgo tempore ꝑscribere nō pōt. Tex.lōgi tēporis.i.x.vel.xx.an. Tex.nō defendit.⁊ longo tempote nō ꝑscribit:sed longissimo sic:vt.j.de prescrip. xxx.vel.xl.an.l.sicut.⁊ hoc ideo:quia mercatur contra legū interdicta:vt.j.de agri.⁊ cen.l.quemadmodum.

Larum. Segnori.ll.veteres alioꝝ imperatorum qui precesserunt iusti.in supioribus būiustis: iste due.ll. que sequūtur sunt noue.ll. iusti. Et in.l.ista dicitur: licet olim esset dubium: tamen hodie clarū est ꝙ pupilli vel adulti agere non possunt sine tutoribus vel curatoribus: nec etiam couenti tenentur respondere siue iudicium sit ciuile siue criminale: ne si essent in iudicio sine tutore vel curatore auctore aliqd dicerent: qꝺ si nō dixissent obtinuissent.vł forte dicerēt tale quid: qꝺ si dixissent obtinuissent. Tex. sancimus.sub.ait iusti. qui fecit.l.istam. Tex.ꝛ pulsatis.idest conuentis. sed regulariter pupillus repellitur ab accusatione.vt.ff. de accu. l.qui accusare. in casibus tamen pupillus accusat: puta de morte parentum ꝛ de crimine le.ma.vt nota.ff. de accu.l.ij.ꝛ j.ad.l.iul.ma.l.nullus. Tex.cuꝫ suasione perfectissima: scilꝫ tuto.vel cura. Tex. litem inferre. ꝛ ita loquitur in causa pecuniaria. Tex.calculus.i.scientia.sic.s̈.de iudi.l. rem nō nouam.aliquādo tamen dicitur calculus.i.cōputatio.vt.s̈.de errore calculi.l.j. ¶ Or segnori nota.in.l.ista.ꝙ pupilli vel adulti in iudicio ciuili vel criminali non debent sine tutoribus vel curatoribus esse: ꝛ si est sentētia lata cōtra eos ipso iure nō valet: sed pro eis lata bene valet: vt.s̈.de ꝓcu.l. non eo minus. Itē no.si pupillus vel adultus abest: vel si pupillus est infans.ꝛ tūc solus tutor dꝫ agere vel rn̄dere. Si aūt pupillus vel adultus pn̄s est ꝛ excessit infantiā debet respōdere tutore vel curatore auctore: vt.ff.ꝺ admi.tuto.l.j.§.sufficit.in casu tamen vr̄ spāle vt pupillus possit esse in iudicio sine tutore vt in casu momētanee possessionis.vt.s̈. qui legi. per.ha.stā.in iudicio.l.momentarie. Item spāle est si agat pro libero homine exhi. vt.ff. de libero homine exhi.l. qui ait.§.hoc interdum.

Eterem dubitationē. v Lex.ista sicut ꝛ superior est noua.l.iusti.ꝛ hec l.recitat quādam antiquitatē ꝛ corrigit illam. nam olim ita erat si plures erant tutores vel testārij vel ex inquisitione dati sufficiebat vnius auctoritas. sed si essent legittimi vel sine inquisitione dati necesse habebant omnes consentire. Sed istud hodie corrigitur ꝛ dicit̄ ꝙ si plures sunt tutores cuiusdam pupilli: siue sint testārij siue legittimi: siue sint datiui siue ex inquisitione dati vel simpliciter: omnes possunt auctorari ꝛ vnius etiam auctoritas sufficit: preterq̄ȝ in casu puta si tractatur de dādo pupillum alicui in arrogationem.nam cum eo modo finiatur tutela: vnde non sufficit vnius auctoritas: sed omnes debent consentire.nam qꝺ omnes tangit ab omnibus debet cōprobari ꝛ que dicta sunt a pluribus tutoribus eadem habent locuꝫ ꝛ in pluribus cura. Tex.antiquitates.sub.ait.iusti.qui fecit l.istam. Tex.sufficiebat.ꝛ ad hoc.ff.de admi.tuto.l.decreto. Tex.compellebantur.ꝛ hoc erat olim. Tex.sancimus. nūc ponit iusti.nouum ius. Tex.siue ex.l.vocati.ꝛ ita sunt legittimi. Tex. diuisa.sub.a testatore vel a iudice: qꝛ tunc vnus non intromittit se de periculo alterius: vt.s̈. de periculo tutoris.l.ij. Tex.pregrauētur.sed testamentarij ꝛ cum inquisitione dati non satisdant: vt.s̈.de tuto.qui non satisde.l.j.ij.ꝛ.iij. Tex.desiderat.vnde transit in ptātē arrogantis: vt no.ff.de adop.l.ij.igit̄ finitur tutela: quia qui est in aliena ptāte non potest habere tutoreꝫ: qꝛ non est amor ꝛc̄.vt.j. de cura.fu.l.vlti.in prin.ꝛ.j.de sen.pas.l. inquisitiōe. ¶ Or segnori in.l.ista no.si plures sunt tutores quisqꝫ habet suam auctoritatem administrandi insolidum. ꝛ ideo quisqꝫ pōt auctoritatē pstare: vt.ff.de admi.tu.l.si duo.in fi. ꝛ hoc fallit in casu dum tractatur de finienda tutela.nam hoc casu: qꝛ hoc oēs tutores tangit ꝛ ab omnibus dꝫ approbari. ꝛ ad istud accedit.ff.de natal.resti.l.penul. ꝛ vlti.ꝛ de adop.l.nam ita.ꝛ.s̈. si vt minor se ab here.absti.auc̄.ꝙ si omnes.

¶ Quādo tutores vel curatores esse desinant.

¶ Segnori de tutoribus ꝛ curatoribus creandis. in superioribus dictū est sꝫ qꝛ tutores ꝛ curatores creati desinūt tu. ꝛ curato.esse: ideo ponitur hec rubrica quando tuto.ꝛ curto.esse desinunt: idest officium suum d eponant. sub.videamus ꝛ subijciamus.

I curatores. In.l. ista dr̄. Si pupillꝰ habet tutores.ꝛ illis tutoribus curatores sunt adiuncti ob augmentum facultatū: sicut finit̄ tutela adueniente pubertate: ita cura adiuncti curatoris. ꝛ ideo iste pupillus pubes effectus dꝫ accipere alios tutores pp fragilitatē etatis. Tex. adiuncti sunt. sub.qꝺ fit ob augmētū facultatum: vt.s̈.in quibus causis ha. tu. tu.vel cur̄.adiungi potest.l.vltima. Itē fit aliquando ob alias causas: vt.s̈.de confir.tuto.l.j.in fi.

Utoris. In.l.ista dicitur. Si pupillus habet tutorem: eoipso qꝺ dic̄ pupillꝰ tutori: nolo ꝙ sis tutor meus nō finit̄ tutela. Tex.certissimum est. sed finitur tutela si morit̄ vel remouet̄: vt.s̈. in quibus causis hn̄ti tu.tutor vel curator dari pōt l.licet.vel ēt si efficiatur pubes: vt.j.prox.

Ndecorum. Lex ista est noua l.iusti.ꝛ i.l.ista recitatur quedā antiquitas tollit̄. nam olim si volebant scire hoies vtrum pupillo daretur tutor inspiciebatur corpus eius in parte inferiori: ꝛ ita iudicabat̄ pubes vel impubes istud indecorum erat. ꝛ ideo iubet imperator talem inspectionem corporis fieri nō debere in parte inferiori.sed quēadmodum in femina dicimus ꝙ adueniente.xij.an. efficitur pubes: ita si masculus est pubes iudicat̄ adueniēte.xiiij.āno penitus cessante omni indagatiōe corporis ihonesta. Tex. corporis.sub. in parte inferiori. ¶ Or segnori vt tollatis quoddam contrarium argu.quia quedam.ll. dicunt si dubitatur de etate minoris: iudicatur quis minor vel maior ex inspectu corporis: vt.ff. de mino.l.minor.ꝛ.l. etate. ꝛ hec.l. vetat hoc.nam dicetis ꝙ est duplex inspectio corporis. Est inspectio corporis inferior ꝛ oculta.vt si masculus est pilosus in parte inferiori ꝛ ista inspectio corporis est turpis ꝛ inhonesta ꝛ.phibet̄ vt hic.Est corpis inspectio iudicare aliquē maiorē siue minorē ex aspectu corpis. ꝛ hec est cōcessa ꝛ permissa: vt in.l. contra.ꝛ sic corrigit̄ hec.l.per illas. Uel dicatis ꝙ ex sola inspectione corpis nō dꝫ quis maior aut minor iudicari.sed ex aspectu corporis inducit̄ presumptio annorum: vt in.l.cōtra.ꝛ ad.l.istā cōcordat per omnia insti. quibus modis tute.fi.in principio.

¶ De actore seu curatore dando.

¶ Quia tutores ꝛ curatores petunt actorē in liteꝫ suo periculo creari: ideo ponit̄ hec rubrica.nam ipse tutor vel curator non dat actorē sed petit a preside dari suo periculo: vt insti.de cu.in fi.ꝛ etiam no.ff.de admini.tu.l.decreto.

Ecreto. In.l. ista ponit̄ talis casūs. Quidam accessit ad principē: ꝛ coram eo sic proposuit. Domine imperator filius meus ipubes sui iur̄ ↄstitutus matri successit ꝛ ego fui eius tutor legittimus nunc volo agere vel respondere nomine filij mei per procuratorem: possuꝫ ne? Respondet imperator ꝙ non: si eniꝫ es tu.tutor ante litem contest.non potest constituere procurato.sed ante litem cōtest.potest postulare.cōstitui actoreꝫ suo periculo. Text.sui iuris.ideo hoc dicit: qꝛ si esset in ptāte sua nō posset hēre tutorē: vt.j.de cura.fu.l.vlti. Tex. licet te tutorē.sub.legittimū: vt.j.de legittima pa.tu. Text.decreto: scꝫ ptoris vel psidis: vt insti.de cura.i fi. ¶ Or segnori not. hic ꝙ pater filiorum suoꝝ q sunt emancipati sit eorum legittimus tutor vel cura. ante litem cōtesta.in causa pupilli vel adulti nō potest constituere procuratorem: quia nō est dominus reꝝ filioꝝ.ꝛ procu.est qui a dn̄o ꝛc̄.vt.ff. de procura.l. j. sed actorem potest petere constitui periculo rerum suarum decreto ptoris vel presidis vt hic subijcit.ꝛ.s̈.de.pcur̄. l.neqꝫ.ꝛ de ista materia plenius ibi dixi. ¶ Item no. ꝙ tu. vel cu.

vel cu.nō petit actorez cōstitui piculo suo nisi ex necessitate puta si abest vel absuturus est vel ex morbo impedit admi/nistrare ex volūtate petit qcūqz placet sibi: sz semp ↄstituit decreto ptoris: vt.ff.de admi.tu.l.decreto ⁊ isti.de cur.§.vl.

¶ De excusationibus ⁊ temporibus earuz.

¶ De tutoribus ⁊ curatoribus ↄstituēdis cū nullā habēt excusationē in superioribus vobis dictū est. Verū qꝛ plerūqz habent excusationes legittimas: ideo ponit excusatio eoꝝ. Et qꝛ iste excusationes nō possunt pponi perpetuo sz infra certū tēpus: ideo ponitur de tēporibus earū. Vel di. catis de excusationibus eorum.s.tutorū vel curatorū ⁊ de temporibus. Tex.eorū.s.excusationū.que infra.l.dies debent proponi: vt insti.e.§.qui autem.

Alsa. In.l.ista dicit. Licz qs spado sit: nō tñ pptera a tutela vl̄ cura poterit excusari.⁊ si qs suasit sibi ↄtrium falsum suasit. Tex.a tutelis.sub.vel a cura. Tex.habere. ¶ Or segnori habetis hic si quis est spado ꝙ nō est sufficiēs cā vt possit excusari a tutelis vel curis: est tñ alius morbus sufficiens puta si priuatus est luminibus vel est mutus vel surdus: vt s̄.qui da.tu.pos.l.luminibus.⁊.j.qui morbo.l.vna.

I curatores. In.l.ista ponitur talis casus Minor habebat patrimoniū in italia ⁊ in prouincia: qdā dati fuerūt cura.simpliciter nūquid possunt se excusare ab administratiōe rerū puincialiū si italici sunt? Et certe ipsi debēt adire cōpetētem iudicē ⁊ ipse liberabit eos a puinciali administratione.qđ si fecerit minores petēt sibi ↄstitui curatores in administratione rerū puincialiū.⁊ ad istđ accedit insti.qui da.tu.pos.§.certe rei. ¶ Or segnori no.hic: si aliqs simpliciter est datus curator minori q hz patrimoniū ⁊ in italia ⁊ in puincia intelligit datꝰ ad pr̄imoniū italicū ⁊ puinciale.vñ qꝛ italicus nō pōt sufficiēter administrare pr̄imoniū puinciale: se excusat.⁊ si iudex admisit excusationē: minores petunt sibi alios curatores ↄstitui in prouincia vt hic.⁊.s̄.de periculo tuto.vel cura.l.ij.

Excusationis. In.l.ista dr̄. Si ingenuꝰ datꝰ tutor libertino: ipe pōt se excusare.sz si datꝰ fuit tutor ⁊ se excusauit: si dnegata fuit excusatio ↄsi elapsa eēnt tēpora excusatiōis. ipe poterit appellare.si nō appellauit: tenet acqescere snīe. Tex.quasi tardius adires.qꝛ nō pposuisti infra l.dies excusationē tuā vt insti.e.§.q aūt. Tex.nec a decreto i.a sentētia p quam denegata fuit excusatio. Tex.puocaueris qđ facere potuisti: vt colligit.ff.e.l.quinquaginta.

Amplissimi. In.l.ista dr̄ ꝙ tutor nō pōt pupillā cuius tutor est in vxorē ducere.qđ si facit nō valet mr̄imoniū ⁊ infamia efficit. Sed si aliqs duxit aliquā in vxorē ⁊ postea cū eēt abñs ⁊ ignorās fuit creatus eius curator: nō tz illa datio: vñ dz ei alius curator dari. Tex.cōsulto.i.senatoꝝ q erāt.c.numero: de quo habet mētio.ff.đ ritu.nu.l.senatus. Tex.nō intelligit.sub.de iure ciuili. Tex.costituitur: vt.s̄.de inter.ma.inter pu.⁊ tu.l.j. Tex.queri.qꝛ maritꝰ nō pōt eē curator vxoris: vt.s̄.q da.tu.pos.l.maritus.

Ibertos. In.l.ista dr̄ ꝙ liberti nō pñt se excusare a tutela vel cura liberoꝝ patroni vel patrone aliq̄ excusatione: ⁊ ideo cogendi sunt administrare. Et ad istud accedit.ff.e.l.cuz ex oratione.

Quinquaginta. In.l.ista dicitur ꝙ tutores ⁊ cur. possunt se excusare a tutela ⁊ cura infra quinquaginta dies cōputandos ex die ex quo sciuerūt se datos. Vnuz sciatis si aliquis opposuit excusationē infra quinquaginta dies ⁊ denegata est sibi: debet puocare.si nō prouocauerit videtur acquiescere sententie. Tex.nō puocauerit.vt quia excusatio per sententiam denegata est sibi. Unde no.ꝙ tutor datus nō appellat ab illa donatione.sed debet se excusare infra quinquaginta dies: ⁊ causa illa debet finiri infra quattuor menses.⁊ si iudex eius excusationem non admittat appellet vt hic ⁊ insti.e.§.cum autem.⁊.ff.eo.l.quinquaginta.

Eqz. In.l.ista dicit. Si aliqs est creditor vl̄ debitor pupilli vl̄ adulti.⁊ postea datur ei tutor vel curator: non propterea pōt se excusare qꝛ creditor vl̄ debitor pupilli vel adulti sit: sed debz ei alius cōtutor dari vt si velit cōuenire pupillū vl̄ adultū cōueniat eum auctore contutore.hoc dicit.l. ista.videte litteram. Text.neqz a tutela.s.pupilli. Tex.vel cura.s.adulti. Tex.defendatur vt insti.de cur.in fi. Sz hodie hec l.est correcta p auc.minoris.quā legimus vobis.s̄.qui da.tu.pos.super.l.creditorem.

Oloni. In.l.ista dr̄. Si forte aliqui sunt coloni fiscales: nō ideo possunt se a tutela vel cura excusare. Tex.debent.sed secus in patrimoniali. Et sic soluit arg.s̄.qui da.tuto.pos.l.tutela.

Rater tuus. In.l.ista dicitur ꝙ aliquis nō excusat a tutela vel cura: ideo ꝙ caret vno oculo tantū. Tex.amisit.sub.vnū tantū.secus si ambos vt.s̄.qui da.tu.vel cu.poss.l.luminibus.

Exactores. In.l.ista dicit ꝙ si aliqui aliquo tempore fuerunt exactores tributorū tanto tempore debent habere vacationem a tutelis vel curis quanto tempore fuerunt exactores tributorum. Text.non debuisti. Sed secus est in colonis fiscalibus: vt.s̄.eo.l.coloni.

Estamento. In.l.ista dicunt duo. Primo dicitur si tu es datus tutor in testamento pupilli ⁊ pupillus habet patrimonium in italia ⁊ prouincia ⁊ moris in italia: bene poteris te excusare ab administratione rerū prouincialium infra.l.dies.sed si forte latum ⁊ diffusum est patrimonium pupilli: bene poteris postulare ꝙ curator tibi adiūgatur. Tex.patrimonij.scilicet pupilli. Tex.estimabit.nam propter latum patrimonium adiungitur curator: vt.s̄.in qui.ca.tu.ha.tu.vel cu.da.pos.l.vl.⁊ ad hoc ↄcor.s̄.e.l.ij.

Oluntarie. Segnori.l.ista habet duplicē intellectū vt videbitis ex his que in lr̄a notabuntur. Iste tamen est cōis intellectus. Habebā in vrbe romana tres liberos incolumes ⁊ hoc cuz sum in vrbe romana vel in italia habebā.iiij.liberos.⁊ hoc dū sum in italia vel in prouincia habebam.v.liberos.⁊ hoc dū sum in prouincia.⁊ ita vocatus ad tutelā vel curā ppter.iij.vel.iiij.vel.v.liberos poteram me excusare: ego vocatus ad tutelam alicuius pupilli vel ad curam alicuius adulti: sponte illam tutelam suscepi nūc deferunt mihi postea aliam tutelā vel curā: quero nunquid possim me excusare? Respondet imperator ꝙ sic: nec mihi nocet ꝙ vnā tutelam sponte suscepi. Et fm istaz lecturam exponetis ita litteram. Tex.voluntarie tutele munera alꝯ voluntaria: quasi dicat si munera tutele ex voluntate suscipiant. Tex.priuilegijs.i.excusationibus. Tex.non derogāt.sub.quantū ad alias tutelas vel curas. Et no.exemplū ita in terminis vt dixi.⁊ ita liberi viuentes proficiunt ad excusationem: non mortui nisi essent mortui in acie: qꝛ tunc p gloriā viuere intelligūtur.vt insti.e.§.j.⁊.j.qui mor.l.j. Vñ si susceperit vnam tutelam sponte: si defertur ei alia tutela non cogitur eam suscipere. Et ad istud accedit.s̄.de epis.⁊ cle.auc.presbyteri.⁊.j.de his qui spō.mu.pu.l.ij. Et ex ista l.fm istam lecturam colligetis: quod sponte quis facit: suo

priuilegio ꝛ iuri in alijs sibi non preiudicat. Et iō si mater non tenetur respondere pro filio. si rñdit pro vno credito-re: nō nocet sibi quātum ad alios: vt. s. ne vxor pro marito l. vlt. Similiter ꝛ si libertus cui opere non sunt imposite si ipse sponte prestiterit: sibi preiudiciū aliquod non generat vt colligitur. ff. de ope. lib. l. operis non impositis. Simili-ter ꝛ si debitor soluit vsuras creditori ad quas nō tenebaṫ: non preiudicat sibi: vt. s. de vsuris. l. debitor. Quanto aūt tempore perdatur priuilegium: dixi. s. de diuersis rescri-ptis. l. falsum. ¶ Or segnori legitur ꝛ secundo modo hec l. vt sit eius intellectus talis: si possum me excusare a tutela propter numerum liberorum vel propter aliam causam si velim me excusare: immo sponte suscepi tutelam: istud non officit alijs qui habent similem excusationem. ꝛ ſm istaz le-cturam legetur ita littera. volūtarie tutele. sub. ab inicio spō-te suscepte. priuilegijs. sub. aliorum quibus similis excusa-tio competit. Tex. nihil derogant: vt. j. de his qui spon. mu. pu. su. l. j. ꝛ qꝛ res inter alios acta alijs nō pīudicat: vt. j. res inter alios acta p totū ꝛ lꝫ alijs nō pīudicet: sibi tñ preiudi-cat vt illam teneaṫ perficere: vt colligitur. ff. de pri. ve. l. ij. ꝛ facit. ff. de vsu. ꝛ fruc. l. pretor. §. si post. ¶ Or segnori legiṫ ꝛ alio mō: non vt exponatis litteram: vt. s. exposui in alijs lecturis. Tex. priuilegijs. s. pupillorū quasi dicat si tutor su-scipiat tutelam vel curam ex volūtate vel ex necessitate: qd est regulariter: vt insti. e. §. j. habet pupillus priuilegiū: qꝛ habet omnia bona tutoris tacite obligata: vt. s. de admi. tu. l. pro officio. Item habet priuilegiū pupillus: qꝛ tutor non pōt primo administrare nisi satisdet: vt. s. de tutoribus qui satis non dederint. l. j. Item habet priuilegium: qꝛ nō pōt primo administrare: nisi primo faciat inuentariū: vt arg. s. arbit. tu. l. vlti. sic ꝛ pupillus habet priuilegia si ex volun-tate suscipiat tutelam.

Ec senatorum. In. l. ista di-citur ꝙ li-beri senatorum vel aliarū personarū nō ha-bent excusationem a muneribus ciuilibus si gerant negocia patronorum. Anum scia-tis ꝙ libertus q gerit negocia patroni hꝫ vacationem a tutela vel cura. Tex. habet. ¶ Or segnori ex l. ista notabitis ꝙ liberti non habent excusationem a mune-ribus: ideo ꝙ liberti sunt: vt. ff. e. l. cum ex oratione. sed vnꝰ ex libertis potest se excusare cum gerit negocia patroni. qd est verum si vnus solus gerit vel sponte. Als secus. ꝛ sic soluitur contrarium argumen. ff. eo. l. libertum. Item non ob. ad primum casum huius. l. quod dicitur ꝙ liberti habēt vacationem: vt. ff. ad municip. l. libertus. in princip. ꝛ. §. j. qꝛ illud est intelligendum singulariter non pluraliter: idest si ille solus erat excusatus: quia pluralis locutio continet in se singularem numerum: vt colligitur. ff. de conditio. ꝛ de-mon. l. falsa. in fine.

Eueriter. In l. ista ponitur talis casus. Quidam acces-sit ad principem ꝛ coram eo sic proposuit. Domine imperator auūculus meus habe-bat excusationē a tutelis vel a curis. quidā nominauit eum ad tutelam ob istam cām: vt vexareṫ eū. iteꝫ vt sumptus in excusatione faceret: quero a vobis vtrū tale factum puniendum sit? Ad qd respondet imperator preses prouincie hꝫ odio tale factū. s. ꝙ ille q iu-stam hꝫ excusationē: nominetur ob istam cām. ꝛ iō dicit ꝙ si quis hꝫ iustā excusationem: sed nominatus est iō ad tute-lā: vt litibus ꝛ sumptibus fatigeṫ: teneṫ ille q noīauit oēs sumptꝰ factos in excusatiōe refundere. Tex. exequeṫ. i. pu-nieṫ. Tex. iniuriā. i. vexationē. Tex. redimat. qd est iō qꝛ pre-ses pūincie tale factū hꝫ odio. Item tenetur cum crimine ꝯcussionis: vt. ff. de cri. ꝯcus. l. j. ꝛ dixi. s. ff. qd me. causa. l. j. Tex. fatigeṫ. sub. calūniose. Tex. cogeṫ. ¶ Or segnori not. hic ꝙ qui maliciose noīat aliquem ad tutelam vel curā nō noīaturus als nisi vt debeat vexare: iste teneaṫ refundere omnes sumptus noīato officio iudicis: vel acṫ. in factū ge-nerali. Et ad istud accedit. ff. de iudi. l. eum quē. ꝛ. s. de epi. ꝛ cle. l. omnes. in fi. ꝛ. j. qui ac. non pos. l. iij.

Uamquam. In. l. ista pñti dr. Si aliqs vocaṫ ad tutelam: ꝛ. j. tps a iure statutū opponit legittimā excusationē: indubitāter si excu-satio sua reprobaṫ per sniaz: poterit appel-lare. si pēdēte ap. pupillus efficiaṫ adultus non finiṫ tutela: imo remanet cā ap. pp periculū administra-tionis. Nam si pronūciatur eū iniuste ap. periculū admini-strationis eius temporis ei incumbit. sed si iuste appellauit non. Tex. non est admissa. sub. immo per sentētiā denegata. Tex. flagitares. qd poteris facere: vt. s. e. l. iij. ꝛ. l. quinqua-ginta. ꝛ. ff. eo. l. quinquaginta. Tex. ꝛ in medio tempore: sci-licet pendente appel. Tex. agere ceperint. sub. ꝛ ita finita tutela esset si non appellasses. Tex. est. sub. ratione tempo-ris pteriti: quo cessauit in administratione. ꝛ si apparuerit eum per malitiam ap. ꝛ cessasse tenebitur. als nō. Sic ꝛ als ratiōe bonorum ꝛ interesse durat appellatio: vt. j. de li. ca. l. principaliter. ꝛ. j. de asser. tol. l. vlti.

I vt allegas. In. l. ista po-nitur talis ca-sus. Aliquis accessit ad principē ꝛ coram eo sic proposuit. Dñe impator: ego datus sum tutor quibusdam pupillis: cū quibus habebam qōnez hereditatis: nūquid si suꝫ infra tēpus statutū a iure potero me excusare a tutela eoꝝ? Rñdet dñs imperator ꝙ sic. Tex. prestituta. s. l. dierū: vt. s. eo. l. quinquaginta. secus esset si esses tantū vnam litem ha-biturus: qꝛ tunc satis erit ꝙ poterit curator ad illam litem dari: vt. ff. de auc. prestan. l. vlti.

Icet. In. l. ista dr ꝙ lꝫ verba oronis ꝓhibeant ꝙ nō possuꝫ ducere in vxorē vel filius meus eā cuius tutor vel curator sum: tñ verba orationis non prohi-bent quin si aliqua contraxit cū filio meo: ꝛ ita nurꝰ mea est: qn possim ei curator dari. Sꝫ lꝫ verba orationis nō ꝓhibeāt: ħ tñ cōueniēs est: vt nō sim ei curator: sed alius. Tex. cōtrabat. i. efficiaṫ infamis. ꝛ istud concor. s. de inter. ma. inter pu. ꝛ tu. l. cum proponas.

Utores. In. l. ista dr. Si aliq no-minanṫ tutores: ipsi non hñt necesse ap. ꝛ lꝫ nō appellēt: dñt se excu-sare si habeāt aliquā excusationē: si sunt in-fra legittia tpa statuta ad ꝓponēdas excu-satiōes. Tex. certissimi iuṙ ē. sub. nec ēt pñt appellare: qꝛ dr̃ia est inter munus qd est publicū vtilitate ꝛ auctoritate: qꝛ ab illo appellaṫ: vt. ff. de app. l. qui ad ciuilia. ꝛ inter munus qd est publicū auctoritate: sed priuatū vtili-tate: qꝛ ille non appellat. vt hic. ꝛ. s. e. l. quinquaginta. Tex. non prohiberis: vt institu. eo. §. qui autem.

Nusitataz. In. l. ista dr. Si vo-lo me excusare a tu-tela alicuius: ista rōne ꝙ matrē suā volo cō-uenire contrario iudicio tutele: ista non est sufficiens causa excusationis.

Urator. In. l. ista dicitur. Si ali-quis fuit tutor aliquorū pupillorum: ꝛ vocatur postea ad curā eoꝝ: nunquid compellitur ad curam eoꝝ: susci-piendō? Rñdetur ꝙ non. Tex. prefinitus. qui est. l. dierum: vt insti. e. §. qui autem.

Uod res. In. l. ista dicitur. Si habeo res communes cū fratribꝰ meis vterinis: ꝛ vocor ad eorū tutelā: nūqd hec ē sufficiēs cā excusatiōis a tutela eoꝝ? Rñdeṫ ꝙ nō. Tex. possit vt in fi. de aucto. tu. in fi. Et qꝛ ſm ista tpa credi-tor pupilli non excusaṫ propter hoc: vt. s. e. l. neqꝫ.

I tutor. In. l. ista diciṫ. Si quis fuit datꝰ tutor alicui ꝛ se excusauit: ꝛ decreto presidis pronunciatuz est eum habere legittimam excusa. nunquid piculū admistrationis ptinet ad eū? Rñdeṫ ꝙ non

q nõ. Tex. est. sub. vt. s. de te. tu. l. j. z. l. mater. z. s. eo. l. quoque.

Humanitatis. In. l. ista dicit. Si fui datus tutor alicui pupillo z ille pupillus habebat vel habiturus erat questionem cum sorore mea vel cum filijs sororis mee: z ego dico iudici: volo me excusare ab ista tutela: quia iste pupillus habet vel habere sperat questionem cũ sorore mea vel cũ filijs sororis mee: nũquid est iusta excusatio? Ad qd respondet imperator q nõ est cautũ in iure ob istaz causam tutorem se posse excusare: tum qz non est cõueniens vt quis sit contra sanguinẽ suum: consultius est q talis tutor petat dari curatorem ad litem illam quam habet vel habiturus est cũ sorore tutoris vel cum filijs sororis. Tex. consulatur. dicũt quidam per excusationẽ quasi nõ teneat venire contra sanguinẽ suũ. vel consulat: qz adiungetur ei curator: vt. s. de te. tu. l. si pupillorũ. Ex. l. ista colligitur q aliqs non possit cogi per pretorem prestare patrocinium contra sanguinez z coniunctũ sibi linea carnali. z ad hoc est ar. s. de transac. l. fratris. z. ff. de posthu. l. vlti. z qz non conceditur alicui ignorare sanguinez suũ: vt. s. de resti. mi. l. de tutela. z. ff. vnde cognati. l. accusans.

Excusationẽ. In. l. ista dicitur q si aliqui nauicularij vocant ad tutelã vel curã: ipi excusant ab aliorum tutelis vel curis: non a tutelis vel curis filiorũ illoruz qui erant de suo corpore.

Viros. In. l. ista dicitur q si aliqui sunt silentiarij palatij pncipis: ipsi possunt se a tutelis vel curis excusare. z ad istud accedit. ff. de mu. l. verum. §. ex facto.

¶ Si ex falsis allegationibus excusatus sit tutor.

¶ Segnori in superioribus vobis dictũ est quando tutores vel curatores veris allegationibus excusent. Verũ qz interdũ tutores vel curatores volũt se excusare falsis allegationibus: ideo ponit rubrica si ex fal. alle. sub tutoris vel curatoris excusatio fiat vel excusatũ sit. Et notabitis hic q regulariter sententia lata per falsa instrumenta vel per testes valet: sed beneficio restitutionis retractatur: vt. ff. ad trebel. l. seruo. §. si pretor. z. ff. de iudi. l. si pretor. §. marcellus. sed fallit ratione pupilli vt. s. e. l. j. z. ij.

Si absentibus. In. l. ista dicitur. Si minoribus dati sunt tutores vel curatores: z isti per falsas allegationes se excusauerũt a tutela vel cura absentibus necessarijs personis minorũ: z ab eo tẽpore ptinebit ad eos administrationis periculum ex quo dati sunt tutores. Tex. necessarijs personis. i. cõiunctis pupilli. vt. ff. de iust. z iure. l. vlti. Tex. non competentibus allegationibus. z sic falsis z iniustis. Tex. a munere. i. a tutela vel cura. Text. iussi sunt. sub per sententiam. Tex. z si iniustum. sub. per falsas allegationes. Tex. sunt. sub. tutores vel curatores. Et ita no. q sententia lata per falsas allegationes: ipso iure nõ valet. z hoc speciale est fauore minorum. Sed regulariter cõtra: vt. ff. de iudi. l. si pretor. §. marcellus.

Tutores. In. l. ista dicitur. Si minores nõ excusant se cũ vocantur ad tutelam sed postquam ceperunt administrare: ista excusatio non est sufficiẽs z ideo tutores non debent liberari a periculo administrationis. Tex. est. sub. quis ista excusatio non valet: vt. s. l. proxima. Unde not. cum quis vocatur ad tutelam: antequam suscipiat eam debet se excusare vt insti. de execu. tu. in prin. Si autem suscepit tutelaz z habet legittimam excusationem: preterite excusationi renunciare videtur quantum ad tutelam illam? vt. s. ti. proxi. l. voluntarie sed ex causa superueniẽte posset se excusare vt colligitur. ff. de mu. l. verum. §. ex facto. qz que de nouo emergunt zc. vt. ff. de inter. ac. l. de etate. §. ex causa.

Si vt proponis. In. l. ista ponitur talis casus. Aliquis accessit ad principem z coraz eo sic proposuit: Domine imperator aliqs fuit datus tutor siue curator mihi z fratri meo: z ipse ambitione z non iuris ratione se excusauit a tutela vel a cura mea z fratris mei: nunquid valet ista excusatio? Respõdet imperator q non z iõ non liberatur a periculo administrationis. Tex. ambitiose: idest fraudulenter. Tex. liberata est. quia talis excusatio obtenta per falsas allegationes ipso iure non valet. quod est speciale fauore pupilli: vt. s. eo. l. j. z. ij. Sed regulariter contra vt dixi in rubrica.

¶ Si tutor reipublice causa aberit.

¶ De excusatione tutorũ z curatorum in genere. s. dictuz est. Verũ qz certe z speciales sunt cause excusationum ex quo dixit in genere de excusationibus: nunc in specie vult subijcere certas causas excusationum. nam plerunqz pmo ponit genus z postea sequit species: vt. s. de sacrosan. ec. l. sancimus. Et qz inter ceteras causas excusatio ista est specialior: ideo primo ponitur hec rubrica. si tutor reipublice causa aberit. sub. vtrũ ad perpetuũ tempus vel ad certuz tẽpus possit se excusare videamus z subijciamus.

Qui tutores. In. l. ista dicit. Si aliqui sunt dati tutores vel curatores pupillis vel adultis: si habent se ne esse absentare causa reipublice ipsi debent se excusare vt non teneantur ad periculũ eius tẽporis quãdiu erunt in absentia. qd si defecerint: eius tẽporis quo fuerũt in absentia non tenentur pstare ad tempus. i. quousqz erũt in absentia reipublice cã, z ad hoc concor. s. in quibus causis ha. tu. tu. da. p. l. j. similiter z procurator si est absfuturus cã reipublice excusat: vt. ff. de procu. filiussa. z. l. se.

Certum. In. l. ista dicit. Si aliquis absentauit se cã reipub. z reuersus a noua tutela poterit se excusare per annũ. Tex. debere. i. intra annũ nõ necessitantur ad nouã tutelã: sz reuersi veterẽ suscipiũt: vt insti. de ex. tu. §. qui reipu.

¶ De excusatione veteranorum.

¶ Non solum excusant tutores ob cãm predictã. s. ti. pxi. imo ob istã. Et ideo dicit rubrica de excusatione veteranorum. i. qualiter veterani se excusent reuersi de militia: videamus z subijciamus. Et dicunt veterani: vt. ff. e. l. j. p totuz.

Qui causaria. In. l. ista dicit. Si aliqs militauit p salute reipublice p viginti annos z post. xx. annos dimissus est: iste hz puilegiũ vt a tutelis vel curis possit se excusare. Tex. causaria. i. cã egritudinis vel ẽt honesta vt si militauerit p. xx. annos. Nam triplex est missio: honesta causaria z ignominiosa. z qui dimittunt honesta vel causaria missione: excusant a tutelis z retinẽt integram famã. sz qui dimittunt ob ignominiã puta qz commiserunt crimen militare: non excusantur a tutelis vel a curis vt colligitur. ff. de his qui no. infa. l. ij. §. j. Tex. sacramento. sub. militie: qz iurabant olim milites non euitaturos mortem propter salutem populi romani.

Quod placuit. In. l. ista dicit q licz veterani nõ possint se excusare ab vna tutela filij veteranorũ vel cõmilituz: tamẽ si vocant: a tutelis vel curis aliorum si sunt infra qnquaginta dies possunt se excusare. Tex. militũ. sub. z nõ aliorũ. Text. vt si alijs. sub. quam filijs veteranorũ militũ. Tex. solẽnia tẽpora infra quinquaginta dies: vt insti. de excu. tu. §. qui autem.

¶ Qui numero liberorum se excusant.

¶ Non solum ex predictis causis excusantur tutores: imo etiam propter numerum liberorũ. ⁊ ideo dicit rubrica q numero liberorum se excusant. i. se excusare velint a tutela vł cura: videamus ⁊ subijciamus.

Qui ad tutelam. In ista. l. dicit̃. Si quis habet rome tres liberos incolumes: ⁊ in italia. iiij. in prouincia. v. iste si vocatur ad tutelam vel curã aliorũ poterit se excusare. Tex. incolumũ. q. d. viuẽtiũ. Tex. excusationũ. ¶ Or segnori no. si quis habeat tres liberos in vrbe romana. iiij. in italia. v. in prouincia: ⁊ incolumes: põt se excusare ab aliorum tutelis vel curis. ⁊ sic intelligitur. j. l. proxima. ⁊ ad istud accedit insti. de excu. tu. §. j. ⁊. ij.

Neqз. In. l. ista dicit̃. Si aliqs habuit filiam ⁊ mortua est ista filia non computat̃ in numero triũ vel. iiij. vel. v. liberorũ. sз nec nepos ex filio ꝓdest auo materno: qr suo patri dз ꝓdesse. Tex. neqз nepotes. sub. ex filia. Tex. patri. sub. in cuius potestate sunt.

¶ Qui morbo se excusant.

¶ Non solũ ex ꝑdictis causis excusant̃ tutores vel curatores: imo ratione morbi ideo ponitur hec rubrica. qui morbo. sub. an possint se excusare a tutelis vel curis videamus ⁊ subijciamus.

Luminibus. In. l. ista dr̃ ꝙ a tutelis vel curis homines excusant̃ ꝓpter istos morbos: vt si quis est orbatus vtroqз lumine vel si aliqs est mutus vel surdus. vel aliqs detinet̃ perpetua valitudine: qr iste non potest superesse rebus suis: sic nec alienis. Tex. luminibus. sub. ambobus vt. s̃. qui da. tu. pos. l. luminibus. Tex. aut surdus. sub. qui oino non audit. ũ autem tardius audit. bene vocaretur ad tutelã: vt. ff. de tuto. l. vlti. ⁊ ad istam. l. concor. ff. de tuto. l. j. §. j.

¶ Qui etate se excusant.

¶ Non solum predictis causis excusantur tutores: imo ⁊ etate ideo ponit̃ rubrica qui etate. sub. volunt se excusare a tutelis vel curis videamus ⁊ subijciamus an pñt vel non.

Pater. In. l. ista dr̃. Pater meus est senex. i. maior. lxx. annis: vocatus ad tute. ratione etatis poterit se excu. Tex. solẽniter. i. infra. l. dies. vt. s̃. de excu. l. quinquaginta. Tex. põt. ⁊ ad hoc cõcor. ff. de iure imu. l. miores. ⁊. l. semp in princip.

¶ Qui numero tutelarum se excusant.

¶ Non solũ ꝑdictis causis aliq excusant̃ a tutela: imo ob numerũ tutelarũ: ideo ponit̃ rubrica qui numero tutelarũ. sub. a tutelis vel curis se excusant. i. excusare volũt aut possunt vel non videamus vel subijciamus.

Si tres. In. l. ista dr̃. Si aliqs eodẽ tẽpore gerit. iij. vel. iiij. tutelas: ipe a quarta tutela vł cura poterit se excusare. Unũ sciatis si finit̃ offm̃ tutele pubertate vel officiũ cure: qr adolescẽs est effectus maior. xxv. ann. alie substi. possunt. sed ponamus ꝙ aliqs hẽat plures excusatiões diuersas: sз q̃libet impsectã: certe nõ proficiũt ad excusatiõem. ⁊ iõ si aliquis hз rome duos liberos ⁊ duas tutelas iste impfecte excusationes non faciunt vnam perfectam excusationeз: vt possit excusari a tertia tutela vel cura. Tex. non defunctorie. i. nõ affectate. vł nõ defunctorie: qr non statim debent deficere. secus si statim debent finiri: vt colligitur. ff. de excu. tu. l. nõ tm̃. alij exponũt nõ defunctorie. i. valde onerose nõ autem parum. nam non solum qui habet tres tutelas onerosas: immo qui duas tutelas vel curas habet onerosas põt se excusare: vt. ff. de excu. tu. l. tria. ⁊. l. si is qui tres. Tex. possunt. i. possunt vocari ad alias tutelas vel curas. Tex. scire. nũc ponit exempluз Tex. eum: scilicet romanum. Tex. habet. pone rome. Tex. administret. pone rome. Tex. excusationẽ. sub. a tertia tutela. Tex. non mereri. sub. qr quelibet excusatio est imperfecta. ¶ Unde not. licз al's dicamus ⁊ que non prosunt singula multa iuuant simul collecta: vt. s̃. de proba. l. instrumẽta. ⁊ etiam colligitur in. l. illa. ff. de dote prele. theopõpus. ⁊ no. s̃. de re. cre. ⁊ iureiur. l. in bonesi. fallit hic fauore minorum. s. ꝙ que non prosunt singula nec multa iuuant.

¶ De curatore furiosi ⁊ prodigi.

¶ Segnori de tutoribus ⁊ curatorib⁹ personaꝝ que sunt sane mentis in superioribus vobis dictuз est. sed qr aliqua est cura furiosoruз ⁊ prodigorum: ideo ponitur rubrica de cura furiosi vel prodigi. sub. cõstituẽdo qualiter ⁊ qñ videamus ⁊ subijciamus. Et not. ꝙ proprie dicitur furiosus qui mentis alienatione vel perpetuo vel ad tempus caret intellectu: vt colligitur. ff. e. l. pen. ⁊. ff. de offi. presi. l. diuus. Iteз dicitur prodigus qui etiam expendenda ⁊ nõ expendenda expendit. ⁊ iste qui non habet modum vel finem in expendendo non debet posse ministrare: vt. ff. eo. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. s̃. de epi. audien. l. de creationibus.

Curatores. In. l. ista ponit̃ talis casus. Aliqs est furiosus vel prodigus: impubes tamẽ vel minor. xxv. annis dabitur ei curator vt furioso vel prodigo: aut dabitur ei tutor vel curator vt pu. vel adulto: Et rñdet̃ cum isti sunt minores. xxv. an. tũc datur ei curator vt furioso vel prodigo. si aũt sit pubes vel minor. xxv. an. tunc consulitur etati eius: qr datur ei tutor vt pupillo: vel dat̃ ei curator vt adulto legittima etate: vt. ff. e. l. j. ij. ⁊. iij.

Orationis. In. l. ista dicit̃. Si ꝑdia rustica pupillorũ vel adultoꝝ ꝓhibent̃ alienari ob es alienũ sine decreto vel etiã obligari: simil'r ⁊ predia rustica furiosoꝝ vel prodigoꝝ ꝓhibentur alienari vel pignori dari a curatore furiosoꝝ vel prodigoꝝ sine decreto. Tex. orationis. diui seueri. cuius verba habetis. ff. de rebus eorum qui sunt sub tutela ⁊ cura. l. j. in princi. Tex. quo possessiones: idest predia rustica que in rure coluntur. ⁊ loquitur ẜm antiqua tempora: vt. s̃. de admi. tu. l. lex. Text. si iniuria: idest vt iniuriose. Tex. ad agnatam furiosi porrigere. Segnori: idest hec littera vult dicere: licet tutela alia sit testamẽtaria. alia legittima. alia datiua. ⁊ alia anormala: vt. s̃. dixi de testa. tu. in rubro. ⁊ etiã consueui dicere. s̃. quando mulier tu. offi. fun. põt. auc̃. ma. ⁊ auie. cura tamen semp est datiua: vt insti. de cu. in pñ. ⁊. j. eo. l. vlti. sed cura furiosi vel prodigi est legittima vt hic. ¶ Or segnori no. hic ꝙ agnatus curator furiosi vel ꝓdigi sine decreto non debet alienare predia rustica etiam ob es alienum: vt. j. de pred ijs mino. nõ ali. l. ob es. Tex. non cõsistit. qr qd̃ factum est cõtra. l. pro non facto dз iudicari: vt. s̃. de leg. ⁊ con. l. non dubium. Tex. habere. naз si curator prodigi vel furiosi accepit pecuniam mutuo in vtilitatẽ ꝓdigi vel furiosi obligatus est prodigus vel furiosus. Nec obstat. l. que dicit in negocijs contrahendis. alia est causa furiosorum vel prodigorum ⁊c. vt. ff. de reg. iur. l. in negocijs. Respõdeo in eo quo dicitur in. l. ista nõ est alia: sed in alio est alia: quia pupillus omnia potest agere tutore auctore: q habet intellectum. sed furiosus vel prodigus non qr caret omni intellectu: vt in prealłega. l. in negocijs.

Si pater. In. l. ista ponitur casus. Aliquis accessit ad principem ⁊ coram eo sic proposuit. Domine imperator pater meus est furiosus vel mẽtecaptus: quero a vobis qd expediat mihi facere: Rñdet impator pete ei curatores q administrẽt. vñ si illi curatores aliqd administrent ꝙ leguз interdicta

interdicta remoueantur.Tex.mentis cōpos nō est.i.furio/
sus vel est mētecaptus. Tex.peti ei curatores.imo si tu es
filius legittime etatis potes esse suus tutor:vt.ff.e.l.j.in fi.

Cum repudiāte. In.l.ista dr. Si ali
quis habet vxorem furiosam sui iuris cōsti
tutam:mater non poterit esse curatrix sue fi
lie furiose.Tex.qui.s.maritus.Tex.eius.s.
furiose.Tex.eque.s.matrē.Tex.tamen eius
i.filie furiose.Tex.defensio.i.curatio filie furiose.¶ Or se
gnori habetis hic in fine huius.l.q si filia est furiosa mater
ad eius curā non vocat vt hic.sed videt cōtra.s.qñ mulier
tu.of.fun.po.auc.ma.⁊ auie.Ad qd pōt respōderi tutelam
pupilli vel adulti sui iuris pōt subire vt ibi. sed curam filij
sui furiosi vel prodigi nō dz posse recipere.Et est ratio: qz
in cura furiosi vel prodigi maius periculum est propter de
mētiā psone q̄ in tutela pupilli vel in cura adulti:⁊ iō cau
tius est agēdum:vt ar.ff.ad car.l.j.§.j.Uel dicatis q loqui
tur fm antiqua tempora fm que mater non poterat esse tu/
trix filiorū suorū.sed hodie pōt vt in palle.auc.matri ⁊ auie.
⁊ sic hec.l.est correcta in hoc.

n **Et lucrum.** In.l.ista dr:sicut iter fratres per emancipa
tionem non tollitur agnatio. Tex.decerni/
mus.ad hoc concordat.s.de le.tu.l.iij.

c **Cum alijs.** Segnori.ll.veteres alio
rum imperatorū qui pre
cesserunt iusti.in superioribus habuistis. Hec
est noua.l.iusti.⁊ in.l.ista dicitur.Furiosi ali/
qui sunt ppetui furiosi aliqui ad tēpus.⁊ in
perpetuo furiosi planū est q ipsi nullo tempore administra
tionem rerum suarum habent.sed in his qui habent diluci
da interualla dubitatur vtrū dum durat morbus:duret cu/
rator aut semper remaneat curator?Et certe super hoc fuit
dubitatū apud veteres.sed tamē iusti.dicit cū furiosus hz
dilucida interualla:curatorem semper habet nomine ⁊ nō
re.Tex.continuū furiosis infortuniū.qz sunt continuo fu/
riosi.vos itaqz vt iusti.qui fecit.l.istam videatis. ¶ Or se/
gnori in.l.ista no.si aliquis est perpetuo furiosus non pōt
testari:quia nec rerum suarum habet administrationem:vt
ff.de iur co.l.j.ij.in fi.Sed si habet dilucida interualla: cu/
ratorem semper habet nomine ⁊ nō re:vnde interim potest
testari:vt.j.qui testa.fa.pos.l.furiosum.⁊ insti.de vulg.⁊ pu.
sub.§.cum substitutus.

c **Cum furiosus.** Segnori simi/
liter est hec no
ua.l.iusti.In pn. huius.l. dicitur:si quis est
perpetuo furiosus siue ad tēpus si est in po
testate patris cura.non datur ei ēt si haberet
castrensia bona vel quasi:⁊ ēt si haberet bona aduēticia in/
quibus pater habet solū vsufru.⁊ ipse proprietatē:qz pater
na affectio vincit omnem affectionem extranei.si aūt furio/
sus nō habet patrem ⁊ in testamento datus est ei curator:il
le erit curator.Tex.nō pōt.sub.aliquē alium a patre q det
persone vt hic.⁊.ff.de tu.l.j.in fi.⁊.j.de sentē.pass.l.in.q.sed
posset habere curatorem qui daret bonis ⁊ liti:vt.j.de bo.
que li.l.cuz nō solum.§.j.⁊ in auc.vt li.ma.⁊ auie in princi.
Tex.paternum.q.d.nullus.⁊ ad hoc accedit insti. de nup.
§.eius ⁊ in auc.vt li.ma.⁊ auie.§.j.⁊.ff.de ritu nup.l.cuz nō
solum.§.denuo.Tex.nostra constitutio.loquit de illa quaz
habetis.j.de impu.⁊ ali.sub.l.humanitatis.Tex. ex decre/
to dabitur.nā olim bo.pos. debebat peti.⁊ ita dicebat de/
cretalis.sed hodie nō petit sed agnoscit:⁊ ideo dicit agni/
tionalis:vt.j.qui admit.ad bo.pos.l.bonorū.

Sed cum antiquitas. Segnori vos habui
stis in superioribus furioso posse dari curatorem si sui iur
est.Habuistis etiam q furioso potest in testamēto relinqui
⁊ substitui:⁊ si paterna hereditas defert ei : est heres quo
ad quid.Nunc in.§.isto imperator Iusti. tractat cum qua
solemnitate cur.furioso debeat ordinari.⁊ licet de hoc apō
antiquos fuerit dubitatum:tamen dicit Iustinia. hac so/
lemnitate dari debet.ecce si pater furiosi vel furiose aliquē
ei curatorem dederit in testamēto:erit curator testamenta
rius ⁊ non debet satisdare:qz paternum testamētū p satis/
datione sufficit.sed dz venire in vrbe romana coram preto
re puincie tā pñte episcopo illius loci q̄ primatibus.⁊ dz
iurare apud eos omnia recte ⁊ cum vtilitate furiosi agere:
nec ptermittere ea que furioso vtilia esse putauerit nec face
re ea que inutilia esse estimauerit.⁊ debebit inuentariū fa/
cere cum omni subtilitate:⁊ postea res suscipiat ⁊ eas ad/
ministret fm suā opinionem.⁊ hoc faciat sub hypotecha re
rum suarum ad similitudinem tutoris pupilli ⁊ curatoris
adulti. Sed ponamus q pr furiosi non fecerit testamētuz
⁊ ita non reliquit ei cura.in testō:tunc.l.xij.ta.si furiosus hz
proximū agnatum idoneū vocat eum ad curam furiosi vel
prodigi vel si nō habet proximū agnatū vl si hz:habet mi/
nus idoneuz tunc debet ei dari curator a iudice:⁊ tunc ille
curator debet venire in hac vrbe apud pretorem. sed si for
te iste furiosus vel prodigus esset clarissima persona debz
vocari senator vt ita ei nominet curator ex inquisitione qui
sit optime atqz integre opinionis si autem nō est clarissima
persona tūc sufficiat si fiat in pñtia vrbis pfecti.⁊ si curator
ille possidet idoneā substantiā non satisdabit:imo sine satis
datione procedat ad administrandū.sinautē non possideat
idoneam substantiā:tūc fideiussio idonea inquantū est possi
bile ab eo exigat:creatione omnimodo celebrāda in omni
causa propositis sacrosanctis scripturis.⁊ talis creatus cu
iuscūqz substantie sit vel dignitatis debebit predictum sa/
cramentum prestare.s.omnia vtilia agere ⁊ inutilia preter/
mittere in prouincijs vero eadem creatio fiat:his omnib⁹
obseruandis que.s.proxime diximus.hoc dicit vsqz ad.§.
tali itaqz ⁊c.videte expositionez littere.Tex.vtriusqz sexus
i.masculis ⁊ feminis.Tex.dederit.sub.q pōt:vt.ff.de test.
tu.l.j.Et ita no.hic q curator datus in testō nō satisdat q̄si
paternum testamentum sufficiat pro satisdatione.sic als di
citur a tutore testamentario.insti.de satisd.tu.§.⁊.s.de epis.
audi.l.de creationibus.Tex.primatibus.vocat primates
illos qui primi sunt in capitulo.Tex.edicat.i.iuret. Text.
oino se recte ⁊c.hoc est primum qd tenet facere curator fu/
riosi.Text.nec admittere.i.facere.Tex. inuentario.hoc est
fm.Tex.publice scripto.sub.mox coram publicis psonis:
vt.ff.de admi.tu.l.tutor qui rep.in prin.vt plene no.s. d ad/
mi.tu.l.tutores.Tex.sub hypoteca.hoc est tertium.Text.⁊
adulti curatorum.qui similiter debent facere inuentarium.
⁊ tacite omnia bōa eoꝝ sunt eis obligata:vt.s.de admi. tu.
l.pro offō.Tex.non confecerit.⁊ sic non dedit cur.furioso.
Tex.procedat.¶ Or segnori no.hic q hec duo sunt paria
quem non habere agnatum vel habere minus idoneum.⁊
ad istud accedit.s.de epi.au.l.de creationib⁹.⁊.ff.qd cuius.
vni no.l.j.§.quibus.Tex.siquidem nobilis sit.puta qz sit il
lustris vel superillustris.Tex.nominet fm formā quam ha
buistis.s.de tu.⁊ cu.il.per.l.j.Tex.nominationē eius pce/
dere.qz hoc casu cū inquisitione videt dari.Tex.publice cō
scribēte hoc.expōne modis omnibus exhibēda. ¶ Or se
gnori no.hic duo. Primo no.q.§.istū.sz cū antiqtas. vsqz
ad.§.tali.itaqz.de verbo ad verbū habuistis.s.de epi. au.l.
de creationibus.nec hic.§.reddit.l.illā superfluā. nec illa
lex istum.§.qz illa.l.facit ad illū ti.s.de epi.⁊ au.⁊ hic.§.fa
cit ad hūc ti.qz in titulo isto tractat qualiter curator dz or/
dinari.Itē no.q curator furiosi dz iurare agere vtilia ⁊ in/
utilia ptermittere.Idē hodie dicimus in qualibet cura: vt
in auc.hi qui ob.se ha.per.res mi.§.vlti.quā aūt hic hñt q/
dā ⁊ legim⁹ vt hi q ob.se ha p.res mi.§.vl.quā aūt hic habe
mus habēt quidam in.l.de creationibus.⁊ dicit ista auc.q
generale est in omni curato.siue furiosi siue pdigi siue adul
ti siue muti siue surdi siue alterius persone qui rebus suis
superesse non potest:quia omnibus istis datur curator:vt
ff.de postbu.l.j.§.vltimo.⁊.l.seque.⁊ institu.de excu.tuto.§.
interdum. Sed quid dices de tutore: nunquid iurabit si
cut dicitur hic de curatore?Dicunt quidam q nō cauetur.
l.Nam.l.ista.⁊.s.de episcop.audien.l. de creationibus.⁊
aucten.q nunc generale est quam nunc legi de curato.lo/
quitur.sed verius est q iuret.nec enim minoris priuilegij

debet esse pupillus q̄ʒ sit adultus cuius cura.iurat: immo
debet esse maioris auctoritatis propter fragilitatem etatis
vt no.s̄.de in inte.resti.mi.l.si curatorem. Iteʒ ⁊ hoc qḋ di
citur.pōt elici.s.ꝙ tutor iuret cum dicat ad similitudiné tu
torum vel adulti curatorum que similitudo pōt intelligi nō
solum de hypoteca sed ⁊ de iuramento.⁊ ad hoc facit.s̄.de
admi.tu.l.pro offi. Item eadem est equitas ergo idem ius:
vt.s̄.de excu.tu.l.tutores.⁊ est expedituʒ hodie in nouellis
in ti.e.vbi expresse dicitur de tutore. Item nunquid pōt
remitti a defuncto iuramentuʒ istud?dicunt ꝙ nō.⁊ hoc ad
instar iuriu.de ca.vt.s̄.de iureiu.ca.l.ij.§.sed qꝛ veremur.nā
⁊ ea que fiunt in vltima voluntate similia sunt his que inter
viuos geruntur.ff.de pac.l.inter heredem ⁊ legatariuʒ.vn̄
sicut istud de calumnia non pōt remitti inter viuos: ita nec
hoc vltima voluntate.sed vos dicatis ꝙ potest remitti sicut
confectio inuentarij:vt.s̄.ar.tu.l.fi. Item sicut redditio ra
tionum potest remitti a defuncto:vt.ff.de admi.tu.l.quidaʒ
decedens.⁊.ff.de lib.leg.l.si quis sic ⁊ istud iuramētuʒ pōt
remitti a defuncto. Item ⁊ cautionem restituende heredi/
tatis remittit testator:vt.ff.ad treb.l.ij.circa fi. in illo ver.si
mater ⁊c̄. Nec ob.qḋ dicit̄ de similitudine eorum que gerū
tur inter viuos ⁊ eorum que in vltima voluntate.nam vlti/
ma voluntate gesta frequenter valida consistunt. ⁊ maiori
priuilegio sunt subnixa.nam voluntate testatoris retransit
dominium nulla traditione secuta.vt.ff.de furtis.l. a titio.
qḋ pactum contrahentium nequit efficere:vt.ff. de rei ven.
l.si ager.⁊.s̄.de rei ven.l.seruum,⁊ ꝙ in alijs multum diffe
runt habetur.s̄.de conditi.ob cau.l.ea.l.⁊.ff.de rebus alie.
non alie.l.vlti. Sed nunquid pupillus potest hoc iuramē
tum remittere?Certe respondeo ꝙ non:vt colligitur ar.ff.
de iureiur.l.de iureiu.nam talis remissio speciem donatio/
nis retinet:qḋ nec pupillo nec tutori licituʒ est facere:vt.s̄.
de admi.tu.l.non omni. Sed nunquid adultus poterit re/
mittere?Certe non simili ratione.quia remissio est donatio.
⁊ donatio est alienatio:vt.s̄.de fundo do.l.j.⁊ non lʒ adul/
to cur̄.habenti sine tutoris auctoritate alienare:vt.s̄.de in/
te.resti.l.si curatorem.nec tutor potest hoc casu auctoritaté
prebere:quia in re sua prohibetur auctor existere: vt.ff. ad
treb.l.j.§.fuit quesitum.⁊ de auc.prest.l.j. Sed nunquid fu
riosus potest remittere?certe non:simili ratione per.l. si cu
ratorem.⁊.ff.de verbo.obli.l.is cui.

Tali. Segnori exquo impator tractauit de ordinatio/
ne cur̄.furiosi:in.§.isto tractatur vtruʒ cur̄.furio
si possit ei acquirere hereditateʒ. In.§.isto dicit̄ si posteaq̄ʒ
etiam curator furiosi creatus fuerit s̄m ordinationé de qua
habuistis.s̄. proxi.§.furioso aliqua hereditas delata fuerit
vel legatum fuerit ei relictum vel fideicomissum potest cur̄.
furiosi illam hereditatem adire:⁊ de ea debet facere inuen
tariū.adeo vt si postea furiosus resipiat possit dicere si vult
habere illam hereditatem ꝙ ipsa eam vult ⁊ ei restituatur.
si autem furiosus in furore decesserit:vel etiam cū resipue/
rit repudiauerit illam hereditatem substituti volunt succe/
dere vel etiam succedentes adire:ad eos defertur heredi/
tas:vel etiam ad fiscum nostrum:dum tamen illi veniāt ad
successionem qui tempore mortis venissent si furiosus non
fuisset in medio.si autem legatum relinquitur furioso:illud
legatum potest ei curator acq̄rere:tamen furiosus effectus
sane mentis poterit illud repudiare:vel etiam heres eius:
⁊ perinde erit ac si furioso delatum non fuisset:nec pro isto
legato habebit necesse cur̄.nouam satisdationem prestare.
⁊ hec vera sunt in prima creatione curatoris.sed si secūda
creatio fit:quia primus curator decesserit debet fieri cum
predicta ordinatione.⁊ hec.l.habet locum in cur̄.futuris fa
ctis post.l.istam latam.non autem habet locum in cur̄.fact]
ante .l. istam. Tex.tali itaqʒ ordinatione.sub.sicut habui/
stis in superiorib⁹. ⁊ hoc cū alia eius scilicet furiosi. Tex.
resipuerit.i.effectus est sane mentis. Tex. ⁊ acquisitioneʒ.
sub.hereditatis vel bonorum possessionis. Tex.admiserit.
i.approbauerit. Tex.ipsi.s.furioso quondam. Tex.restitua
tur.sub.a cura.heredi.vel bonorum pos. Tex.ad eum deuo
luta.s.legata. Tex.alius.s.cu. Tex creabitur.sub.secundo
loco.¶ Or segnori:circa.§.istum aliquantulum est insisté/
dum.nam vos habetis in prin.huius.§.si defert̄ hereditas
furioso vel bonoꝝ posses. ꝙ curator pōt ei acquirere. sed si
postea furiosus resipiscat pōt eam vel admittere vel repu/
diare. ⁊ vbi admittit eam restituetur ei. vbi repudiauit eam
defertur his personis quibus deferretur si furiosus nō eēt
in medio.⁊ ad hoc facit.ff.de peti.here.l. hereditas. sed vi/
detur ꝙ curator non possit adire hḋitatem.,ergo nec que/
rere furioso potest.vnde videtur cōtra.ff.de appel.l. cum in
vna.§.vlti. Ad quod potest dici verum est propter curatoré
impuberis non queritur hereditas: quia datur certe liti vt
insti.de aucto.tu.in fi.sed per cur̄.furiosi vel adulti:quia ille
datur psone ⁊ bonis potest queri hereditas vt hic. ⁊ sic.in/
telligitur.s̄.de admi.tu.l.cum quidam.¶ Sed denuo insta
tur. hic dicitur ꝙ curator furiosi furioso acquirit heredita/
tem.sed.l. videtur velle ꝙ si hereditas parētis defertur fu/
rioso ꝙ ipso iure queratur ei: ita ꝙ nō per curatorem que/
ratur: sed bonorum possessio bene queritur ei per curatoré
si est ei vtile.vnde videtur contra.s̄.e.l.§. sinautem. Ad qḋ
potest dici dupliciter.nam si hereditas que defertur furio/
so etiam patris furiosi illa ipso iure queritur furioso : vt.ff.
de acqui.here.l.suus . sed si hereditas est extranei illa non
ipso iure queritur furioso : sed per cura. ⁊ sic intelligit̄ hic.
Vel potest dici quod dicitur siue hereditas est patris siue
alterius ꝙ queritur furioso ipso iure dʒ intelligi hoc modo
idest ipsum ius vocat eum q̄ʒtum ad hoc vt curator admi/
nistret:non autem fit ipso iure heres:vt teneatur respōdere
creditoribus hereditarijs:ne quod fauore vt.s̄.de le.⁊ cō.l.
quod fauore.vnde idem erit in eo quod in alio:qꝛ lʒ intelli/
gatur heres nomine : non autem intelligitur heres re si se
non immisceat:vt.s̄.dictum est.¶ Sed denuo.l.videtur cō
tra. nam vos habetis hic ꝙ curator furiosi hereditateʒ pōt
ei acquirere.sed si bonoruꝫ possessio delata est furioso:non
videtur delata:vt.ff. de cur̄.furio.l.j.§.j. ergo non videtur
posse peti.⁊ hec.l.dicit contra.⁊ hoc videtur velle.l. dicere
ff.de bono.posses.l. muto.§.j. ⁊ .ij. Ad quod potest dici bo/
noruʒ possessio non intelligitur delata q̄ʒtuʒ ad hoc vt pos/
set repudiare curator. sed intelligitur ei delata vt si est vti/
lis ꝙ possit ei acquirere:vt.j. qui admit. ad bonorum pos/
ses.l.bonorum. ¶ Or segnori hic queritur sic. nam cū de/
fertur hereditas furioso ⁊ cur̄.eam accipit an querit ei here
ditatem an bonorum possessionem que sit iur̄ vel que sit fa/
cti?Et certe in hac questione fuit opi. ⁊ dixerunt antiqui ꝙ
non querit curator ei hereditatem vel bonorum posses. que
sit iure vt ita furiosus sit heres:sed querit ei hereditateʒ vł
bonorum posses.que est facti : vt curator nomine eius reti/
neat.pro sua opin. inducunt argu. si autem hereditas que/
ritur ei que est iur̄ vt ita furiosus efficeretur dominus ꝙ si
furiosus resipiscat possit admittere vel repudiare eū . quod
est nostrum ⁊c̄.vt institu.de actio.§. sic itaqʒ. Item cum he/
reditas semel quesita ⁊c̄.vt.j.de repu.here.l. sicut. Item cū
cōmune ius sit qui cum semel fuit heres non possit desinere
heres nisi pronuncietur testamentum inofficiosum vel rum
peretur:vt probatur.ff.de mi.l.si eum.§.si ꝙ papi.⁊ colligi/
tur.ff. de vul. ⁊ pup.sub.l. ex facto.§.iul. Item pro ista sua
sententia inducunt.ll.que dicunt.per curatoré furiosi queri
bonoruʒ posses.que est facti: vt.ff.de acqui.here.l. si qs.⁊.l.
antistius.§.j. quib⁹.ll. dicitur ꝙ si hereditas defertur ei nō
efficiatur dominus.¶ Sed segnori in questione ista potest
dici contrarium:vt dicamus per curatorem furiosi ei queri
bonoꝝ.posses. que est iur̄:vt ita efficiat̄ dominus. ⁊ pro ista
opinione faciunt.ll.que dicūt eū dn̄ʒ: vt.ff.de le.ij.l.lucius.
⁊.ff.ad treb.l.cū heres insti. Non ob. si querit successioneʒ
que est iur̄:ꝙ pōt postea si resipuerit eaʒ admittere vel repu
diare : qꝛ rn̄deo ꝙ illud verū est in hoibus maioribus.xxv.
annis sane mētis:qꝛ ipsi querūt per semetipsos:sʒ secus est
in furiosis qui carent intellectu: licet curator eis acquirat:
non tamē querunt per se. si postea resipiscant dicūtur poni
in eo statu in quo essent si fuissent sane mentis .s. vt possint
admittere vel repudiare. ⁊ si repudiant fingitur retro non
quesita per seipsos.sic ⁊ in appellationibus:vt.ff. de his q
notan.infamia.l.furti.§.j. Item non obstat.l. quia non effi/
ciuntur domini quin possint admittere vel repudiare vt hic

⁊.ff.

⁊.ff.de peti.here.l.hereditas.⁊ dicit ꝙ si resipuerit si volūt habere habent. Idem in successione delata infanti:vt.j.qui admit.ad bo.pos.l.infanti.Et hec que dicta sunt vera sunt in successione ⁊ legatis ⁊ fideicō. indubitanter acquiritur ei ab adita hereditate etiā si curator petit:qꝛ rei legare ⁊c. vt colligit̄.ff.de fur.l.a titio.verūtamē si resipiat potest repudiare. Sed que est ratio diuersitatis inter heredē ⁊ legatarium? Respondeo:ratio est illa:qꝛ hereditas habet in se cōmoda ⁊ incōmoda:vñ non dꝫ acquiri nisi interueniat heredis voluntas:vt.ff.de acquir.pos.l.cum heredes. sed legatum habet in se cōmodum.sed si resipiat pōt repudiare: nec fingit̄ ei retro quesitum:sic etiaꝫ in quolibet maiore:vt ff.ad.l.aquil.l.liber homo.⁊.l.sequenti.

De predijs ⁊ alijs rebus minorum.

Quia in superioribus de minoribus est facta mētio:minores habent p̄dia ⁊ alias res que non sunt alienāda:ideo dicit rubrica de p̄dijs minorū.sub olim de rusticis. hodie ⁊ de vrbanis ⁊ de rusticis:vt.j.e.l.si predium vel alijs rebꝰ sub.omnibꝰ que seruādo seruari nō possunt:vt.s̄.de admi. tuto.l.lex que nō alienādis vel obligandis a tutoribus vel curatoribus videamus ⁊ subijciamus.

VEnditio. In.l.ista dicit̄. Si predium minoris captum est in causam iudicati vel in causam pignoris.⁊ auctoritate pretoris distractum est:illius alienatio bene tenet:qꝛ se.con.clementianū est intelligendum: nō in pignoribus iudicialibus vel pretorijs sed in cōuentionalibus si enim predia minorum sunt capta in causam iudicati tenet:verūtamen si enorme damnuꝫ intercessit pñt restitui.Tex.ad se. con.sub.clemētianū.Or no.hic breuiter:est pignus pretorium vel iudiciale est pignus cōuētionale.In pignore aūt p̄torio vel iudiciali non hꝫ locū ꝓhibitio legis ne prediuꝫ minoris alienetur:vñ tenet alienatio sed restituitur minor propter enorme damnum vel fraudis cōsilium:vt.ff.de mi. l.si ex causa.Si autem est conuentionale:tunc restituitur si inceperit a minore:vt.s̄.si aduer.ven.l.j.si a p̄decessore secus:vt.j.l.proxi.⁊.s̄.si aduersus vendi.l.vlti. Item in alijs rebus non potest fieri venditio sine decreto:vt.s̄.de admi. tu.l.lex que.

NOn est. In.l.ista dicitur.Si tutor vel curator possessionē minorum pignori obligatam vendunt sine decreto ipso iure non valet.si autem creditores vendūt rem obligatā:si fraus interueniat vel enorme damnū restituēdi sunt. Tex. possessionem.i.predium.Text.sine decreto credentes sibi licere:qꝛ creditoribus licebat cum ergo ipso iure non valeat facta venditio sine decreto:vt.ff.e.ti.l.j.non indiget restitutiōe vt colligitur ⁊ no.ff.de mi.l.in causis.ij.in prin.Tex. doceatur.nam si venditio est facta per fraudis consiliuꝫ restitueretur vt dixi.s̄.si aduersus ven.pi.l.si.

CUꝫ emancipatis. In.l.ista dicit̄.Si aliqui sunt emancipati ⁊ hñt curatorem patreꝫ suum pater eoꝝ nō pōt alienare predia sine decreto.⁊ si alienauit tāq̄ꝫ suuꝫ nō tāq̄ꝫ pupillare.Tex.manet:qꝛ p̄diuꝫ minoris sine decreto nō pōt alienari.vt.s̄.de admi.tu.l. lex q̄.

NOn soluꝫ. In.l.ista dicit̄ ꝙ non solū p̄dia minorū rustica vel suburbana ꝓhibent̄ alienari ex causa vēditiōis:sꝫ nec ex cā ꝑmutatiōis:multo magis nec ex cā trāsactiōis vel alio modo sine decreto pñt alienari.Tex p̄dia.sunt p̄dia vrbana que poterāt alienari sine decreto.sunt suburbana vt stabula:⁊ ista equiparant̄ rusticis in alienatiōe:vt.j.e. l.si p̄diū. hodie tamen istud non hꝫ locum:vt.s̄.de admi.tu. l.lex que.Tex. que possunt.qꝛ vbi lex inhibet alienationeꝫ inhibet omnia p̄dicta:vt.s̄.de re.ali.l.vlti.

ET si preses. In.l.ista dicitur. Si predium minoris rusticum vel suburbanum.fuerit alienatum vel obligatum decreto p̄toris obrepticie interposito nō valꝫ ac si decretū non eēt interpositū:⁊ iō minori erit actio.Tex. eius.i.p̄toris.Tex.non vetaris.Unde no.decretū obreptitie interpositum pro non interposito habet̄: vt.ff.de fideicō.l.cum vero.§.subuentum.

MInorum. In.l.ista dicitur.Cum prediuꝫ minoris alienatur:debet alienari cum decreto pretoris ⁊ ipse p̄tor dꝫ interponere decretū suū per se non per delegatū.Tex.libello.s. delegationis vt dixi in casu:qꝛ alienare p̄diuꝫ minoris desiderat cause cognitionem ⁊ decreti interpositionem.igitur delegari nō pōt.Alij exponūt libello.q.d. tutor dꝫ petere decretū interponi per se non per alium.

f **I ad resoluēdā.** In.l.ista dicit̄. Pr suo filio minori donauit p̄diū:minor filiꝰ emisit cautionē sine decreto q̄liter redonaret patri indubitāter nō tꝫ redonatio.Tex. vetāte. se.con.clemētiano.Tex.te filio emācipato. minori.xxv.an. interrogāti rñdet ipator vt pꝫ ex.l.subscriptiōe. Tex. cautionē qꝛ redonabas idē p̄diū ex se.con.sub. clemētiano: vt ff.de re. eo. qui sub tutela vel cura sunt.l.j.

p **Redia.** In.l.ista dicit̄.Si p̄dia rustica minoris donant̄ a minore sine decreto vxori añ nuptias non valet:⁊ iō res remāsit in dominio donātis.Tex.se.con. clemētianū.Tex.ostēdit.qꝛ dꝫ cōstitui donatio cū decreto:vt.s̄.de admi.tu.l.lex que.Tex.pa laꝫ est hoc verum est in rebus immobilibus:in mobilibus secus est.⁊ soluitur contra.s̄.si aduersus do.l.j.

ET si is. In.l.ista dicitur.Si curator minoris vendidit prediū minoris sine decreto nō valet verūtamen si pignora sua obligauit ob p̄iculū euictiōis illa erūt obligata ēptori.Tex.distraxisse.sub sine decreto.Tex.est.ip̄o iur̄ nō valꝫ. Tex. persequi.vr̄ ꝙ si nō tenuit p̄dij vēditio:ꝙ quicq̄d sequit̄ ex ea nō teneat.vñ videt̄ con.s̄.de le.⁊ con.l. non dubium ad qō pōt dici vt ibi plene de materia ista dixi. Nā illa lex locum hꝫ in his que ꝑpetuo sunt ꝓhibita alienari:nō autem habet locum in predio minoris:vt.j.eo.l.ob es.vel pōt dici sicut non tꝫ alienatio: nec obligatio.sed non prohibet̄ alienatio in preiudicium curatoris vt hic.

PRediorum. In.l.ista dicit̄.Si curator meus alienauit sine decreto:illa predia possum vendicare ab emptore ⁊ preses prouincie mihi opem feret.verūtamen si non vniuersuꝫ p̄cium.sed in parte cōuersum est in rem meā quatenus conuersum est reddere teneor.Tex.si illuxerit.i. prospexerit.Tex.cōstituerit.nam vbi vendico rem ab alio. teneor ei reddere precium qō in rem meam cōuersum est. vt.s̄.de rei ven.l.iur̄.⁊.l.si mancipium.

f **Iquidem sine.** In.l.ista dicitur.Si patronus meus q nō erat curator meus vendidit predium meū siue iusto p̄cio siue iniusto: nō tꝫ vēditio.hoc verū est cū decretū nō intercessit.Si aūt erat curator ⁊ decreto interposito vēdidit sed vili p̄cio tꝫ vēditio.sꝫ qꝛ deceptus sum potero restitui. Et ita notabitis hic:vbi tꝫ alienatio rei minoris:puta qꝛ est facta cū decreto:si est lesus minor in p̄cio pōt restitui. secus est si soluit̄ minori iubēte iudice vt colligit̄ ⁊ ꝓbat̄.ff.d mi. l.ait p̄tor.§.ꝑmittit̄.⁊ est rō cū qs emit rē minoris cū decreto:facit hoc ex volūtate.⁊ iō non preiudicat̄ minori si facta est viliori p̄cio.sed vbi soluit̄ minori iubente iudice:hoc fit ex necessitate:vt no.s̄.de fideiusso.mi.l.vlti.

Obes. In.l.ista dicit q predium minoris pōt vendi ob es alienū decreto interposito: τ causa cognita. Tex. rusticū sed de vrbano fm hec tempora non erat dubitatum: sed dē rustico sic: vt.s̄.eo.l. non soluz. ¶ Or segnori habetis hic vt dixi in casu. Sed nunquid predium minoris potest alienari ob dotem vel ob donationem propter nup. Dixerunt quidam q non.ar.huius.l.sed nos dicimus con.vt.s̄.de admi.tu.l.lex que in prin.τ.ff.de iure do.l.titia.

Etiam. In.l.ista dicitur. Sicut proprium predium minoris nō potest alienari: sic predium minoris vectigale vel patrimoniale vel emphyteoticuz. Tex vectigale.q.d. nedum predium qd est allodium. Et dicitur allodium quod nō cognoscit minor nisi a deo. Tex.patrimoniale.non conductū a fisco vel principe. Tex.emphyteoticum.dicitur predium conductum perpetuo vel non ad modicum tempus vt insti.lo.§.adeo. Tex.nō licet: quia τ qui vtiliter est dominus: τ pro domino habetur: vt.ff.de superfi.l.j.§.quod autem.τ ff.de rei ven.l.pretor.

Tere. In.l.ista dicitur. Si predium minoris est alienatuz sine decreto non valet. Tamen si minor velit reuocare predium cum fructibus: repellitur doli exceptione: si precium qd est versuz in rē suam vel si sortem cum vsur̄ non vult restituere. ¶ Or segnori habetis hic si minor vellit reuocare p̄dium cum fructibus q precium cuz vsur̄ tenetur restituere vt.s̄.e.l.prediorum.nam subuenitur minori certanti de dāno vitando: non de preda.vt.j̄.pro empto.l.vltima.

I minor. In.l.ista dicitur. Si minor.xxv.an.predium suū rusticuz dedit creditori suo insolutū sine decreto non valet. Tex.cuz aliud.sub. non prediū: sed forte pecuniam. Tex.auctoritas. qr non potest alienari predium minoris sine decreto: vt colligitur.ff.e.l.j. In casibus tamē necesse non est ne τc̄. vt.j̄.ti. proxi.l.j.τ per totum.

I prediuz. In.l.ista di. Si pupilla tutore auctore vēdit p̄diū rusticū vel suburbanū sine decreto q p̄diū suburbanū ab vrbano nō loco sz qualitate differt nō valet: τ iō pōt vēdicari verūtñ si appebit pupilla locupletior ex p̄cio repellitur: nisi offerat sortem cū vsur̄ τ sumptibus qb⁹ predium melius factum est. Tex.non loco.quia vtrunqz est in vrbe.sed differt qualitate: qr vrbanum est habitandi causa: suburbanum est vbi stant animalia: vt colligitur τ probatur.ff. ex quibus causis in pos.eā.l. in predijs.§.stabula. Tex. vel adulta.sub. constituta. τ sub.cur̄. auctore. Text. dominium eius: scilicet p̄dij. Tex. a te.sub.pupilla vel adulta.nam pupille vel adulte interroganti respondet imꝑator vt patet ex.l.subscriptione. Tex. non potuit. quia facta fuit sine decreto alienatio: vt patet.s̄.l.proxi. Tex. vel his.scilicet fructib⁹. Tex.oneribus: scilicet hereditarijs. Tex.sumpseras: idest receperas. Text.precium.sub. tu pupilla vel adulta. Tex.seruare: idest repetere. Tex. tantūmodo pōt.τ ad istud accedit.s̄.eo.l. prediorum.τ.l. non est. ¶ Or segnori no.hic q predium rusticuz τ suburbanuz erant prohibita alienari.hodie secus: vt.s̄.de admi.tu.l.lex que. Itē no.hic: si minor vendicat predium suum q debet ille probare eum locupletiorem esse si vult petere precium. Sed videtur contra.s̄.de in integ.restitu.l.minoribus. Ad quod respondeo q speciale est hic q aduersarius probet euz locupletiorem esse. sic τ al's odio feneratoris speciale est: vt s̄.si aduersus credi.l.j. Al' potest dici q vbi restituitur minor τ tenuit contractus: tunc minor debet se probare minorem τ circunuentū. sed vbi nō tenuit contractus ipso iure: tunc aduersarius probat vt hic.

Mater omnes. In.l.ista dicitur. Si illi q habent predium cōmune sunt omnes minores: alter alterum non potest prouocare ad diuisionem. sed si vnus est minor alter maior: maior potest prouocare minorez ad diuisionez. Et est ratio quare minor non prouocat: qa prouocare est alienare. sed vbi prouocatur a maiore: hoc facit ex necessitate: vt.ff.de con.fur.l.τ ideo.sic τ in fundo dotali: vt.s̄.de fundo do.l.ij.

I minores. In.l. ista dicitur. Si minor est debitor ex contractu paterno vel fiscali vel ex proprio contractu: oliz fiebat alienatio interposita decreto a pretore constan. hodie potest fieri a pretore vrbano interposito decreto. Tex.pseueret. hodie videtur fieri a pretore vrbano: vt.s̄.eo.l.non solum. Odofredus.

¶ Finis lecture eximij legum doctoris domini Odofredi super Quinto Codicis.

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm